D03125943R
Duke University Libraries

P. FELDHEIM
Hebrew Book Store
45 ESSEX STREET NEW YORK CITY

30¢
14 50/set

שלחן ערוך
אבן העזר

ווילנא

בדפוס והוצאות

האלמנה והאחים ראם

שנת תרנ"ו לפ"ק

ШУЛХАНЪ АРУХЪ.

Древнія еврейскія узаконенія.

Часть IV. Эвенъ Гаезеръ,

съ прибавленіемъ „Седеръ Гитинъ вахалица“. Отдѣлъ I.

ВИЛЬНА. Тип. Вдовы и бр. Роммъ.
Жмуд. переулокъ собств. домъ № 328.
1896.

Дозволено цензурою С. Петербургъ, 30 Іюня 1894 г.

שלחן ערוך

אבן העזר

מהגאון רשכבה"ג מוהר"ר יוסף קארו זצ"ל

עם חדושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם הגאון

מוהר"ר משה איסרלש זצ"ל

עם

באר הגולה מהגאון מו"ה משה רבקש זצ"ל, מווילנא
באר היטב מהרה"ג הריין המצוין מו"ה יהודה אשכנזי זצ"ל מטיקטין

ועם

פתחי תשובה

מהרב הגאון מו"ה צבי הירש איזענשטאט זצ"ל, שהיה אב"ד דק"ק אוטיאן
בעהמ"ח ספר פתחי תשובה ונחלת צבי על שו"ע יורה דעה וחושן המשפט

גם הספר גיטין והליצה הנלוה עליו נדפס עם פתחי תשובה מאת הגאון הנ"ל.

חלק ראשון

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

הקדמה

אחת קטנה · לעדת מי מנה · בעזרת האל הנותן בפי מענה :

וזאת ליהודה ויאמר הפעם אודה את ה' ושפתי רננות תהלל · תהלתו מי ימלל · פי ולא זר · על אשר כה היה עמי לעזר · להוציא לאורה חיבורי גם על אבן העזר · בעזרת האל הלובש גאות התאזר · ושם חיבורי הלזה קראתי ג"כ באר היטב יען כשמו כן הוא · כי בו מבואר היטב דברי ש"ע וכל הדינים השייכים לאה"ע מפוסקים ראשונים ואחרונים וחידושי דינים ומכל שאלות ותשובות הנמצאים הכל בקיצור נמר לקטתי · וכמעט קרן זוית לא הנחתי · ושלחן ערוך עם כל מיני מטעמים ערכתי · גם סדר הגט עם סדר חליצה מן הרב מהר"ס כמו שנדפס בספר בית שמואל הכל העתקתי · כדי להאכילכם בלי יגיעה תאבתי · ושלא החכם כל בה אויתי · וזה אלי ואנוהו במצות ספר נאה קיימתי · גם ברוב מקומות שהקשה הב"ש או הח"מ קושי עצומה · או הב"ש הקשה על הח"מ דבר מה · ת"ל בטוב טעם ודעת תירצתי · ובאיזה מקומן של שבתי"ס כוף מסלי הוספתי · ממש אין סימן אשר אין שם דבר חידוש שחדשתי · וחלילה לי להחזיק טובה כי לכך נוצרתי · והודי בתוך מעי בקהל רב בשרתי · ועדי וסהדי במרומים כי לא להתגדל ח"ו חיבור זה בחרתי · ולא לקבל שכר ותשוב עשיתי · כי לא לאיש קויתי · ולא לבני אדם יחלתי · כי אם לשם שמים להוציא חוקי האלהים נתכוונתי · ולש ה' אלהי ישראל אותו חברתי :

ואני זאת בריתי · המשכילים בלבות ישימו עין השגחתם אל הקדמתי · אשר הובאת לכם בבאר היטב נ ש"ע י"ד אשר הדפסתי · כי שם הזהרתי בבואו אל פרק נגמר הדין שלא לסמוך דעתם בראיית רא פרקים אלו תלולה ותם מזריזות כזה אשר עליו נאמר ורבים חללים וגו' · ודי והותר לנו בהאי גילוי דעת דמילתא הוי למנות דברי תפן כדי ללכת אחרי כן אל החכמים ולהתחכם בספריהם כאשר ציינתי בכל תשוב ותשובה איה מקומו :

ואימא מילתא זוטרא מה דאמרתי בשמעתי' דעסיקנא ביה השתא · דאית' במנחות דף מ"ה ע"א כתי ביחזקאל סי' מ"ד וכל נבילה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים וגו' · ופריך ש הש"ם כהנים הוא דלא אכלי הא ישראל אכלי אמר ר' יוחנן אלי' ע"יד לדורשה · רבינא אומר כהנים אילטרי סד"א הואיל ואשתרי מליקה לגבייהו תשתרי נמי נבילה וטריפה קמ"ל עכ"ל · ודקדקתי איזה דקדוקים · תד עד דאתי יחזקאל מאן אמרה לאסור נבילה וטרפה לכהנים · ועוד אף לפי הס"ד הואיל ואשתרי מליק גבייהו וכו' · קשה טריפה מנ"ל · ועוד צריכין לתרץ מה שהקשה תוס' שם ע"ז הא מליקה מלותו בכך ע"ש וישבתי ע"פ פשוטא דבודאי קודם שבא יחזקאל לא היו לכהנים מקום לטעות ולומר הואיל ואשתרי מליק לגבייהו תשתרי נמי נבילה · די"ל כמו שהקשה תוס' מליקה מלותו בכך · רק דוקא משבא יחזקאל ומ... יחזקאל עצמו היה להם מקום לטעות ולומר דהותרה להם נבילה וטריפה · מש"ה עליו היה מוטל לומר ו נבילה וטרפה לא יאכלו הכהנים · דאית' בחולין דף ל"ו ע"ב דשקלא וטריא אם מסוכנת טריא ומסיק ואיבעי אימא מהכא דכתיב ויאמר יחזקאל אהה ה' הנה נפשי לא מטומאה נבילה וטריפה לא אכלתי וגו' לא אכל מבשר כוס כוס וכו' · אי אמרת בשלמא מסוכנת טריא היינו רבותא דיחזקאל אלא אי אמרת אסירה מה רבות דיחזקאל עכ"ל · א"כ לפ"ז י"ל דמש"ה היה עליו מוטל לאמר וכל נבילה וטרפה לא יאכלו הכהנים משום דהיה חוש ואולי ילמדו דורות הבאים פירושו מה שאמרתי נבילה וטרפה לא אכלתי כפשוטא דלא אכלתי נבילות טריפו ממש ויקשו להם מה רבותא דיחזקאל אלא ודאי לכהנים מותר נבילה וטרפה הואיל ואשתרי מליקה לגביי ויחזקאל היה ג"כ כהן ואפ"ה לא אכל וזהו רבותא דיחזקאל · מש"ה הוצרך למימר וכל נבילה וטריפה לא יאכ הכהנים · וא"כ לא יוכלו ללמוד הפירוש מה שאמרתי נבילה וטריפה לא אכלתי כפשוטא · דא"כ הדרא הקושי לדיכתא מה רבותא דיחזקאל אלא ע"כ קאי על מסוכנת · ובזה יתורץ נמי דלא תקשה דילמא מ"ם יחזקאל ו נבילה וטריפה לא יאכלו הכהנים קאי אמסוכנת · דא"כ הדרא קושיא לדוכתי' מה רבותא דיחזקאל וד"ק ובכן אודה לאלהי ישעי ואברך שמו בכל עת אשר הגדיל חסדו עלי לא כגמול ידי וכפרון מעבדי כי אם ברחמ וחסדיו גמלני שהחייני וקיימני והגיעני לזמן הזה · והיודע כל תעלומות · יעזרני להוציא לאור נעלמות ויקרבנו לעבודתו · ויאיר עינינו במאור תורתו · ויגילנו משגיאות · ויראנו בתורתו נפלאות · ויזכנו בבי הגואל לראות · והדן אותי לכף זכות על ראשו יחולו ויהיו נשואות · כל הברכות כולן שבספרי הנבואות החותם בסדר ולפרט ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה לפ"ק · כ"ד הצעיר באלפי :

יהודה אשכנזי דיין מק"ק טיקטין בן החכם הכולל מהור"ר **שמעון** ז"ל סופר ונאמן דק"ק פ"פ דמיין ·

מכבוד הרב הגאון הגדול האמיתי המפורסם בכל קצוי ארץ
טאור הגולה כקש"ת מוה' **יוסף שאול** הלוי נ"י נאטאהנזאהן
אב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל יצ"ו .

שלום וכ"ט לכבוד ידיד נפשי הרב הגאון המפורסם החריף ובקי תמים במעשיו מוה'
אברהם צבי אייזנשטאדט נ"י אב"ד דק"ק אוטיאן בעהמ"ח פ"ת על השלחן הטהור ·

יקרת ספרו הנקוב בשם פתחי תשובה על האהע"ז הגיעני לנכון תמול · ולאשר המדפיס ביקש מאתי למהר לשלוח הסכמתי על זה כי נחוץ הוא להוציאו לאור לשלחו על פני חוצות · על כן עברתי במהירות ע"פ ספרו אחת הנה ואחת הנה וראיתי כי כמעשהו בראשון על היו"ד כך מעשהו בשני ללקט אורות מספרן של צדיקים מקום אשר בעלי תשובה עומדים ובשאר ספרים יקרים להעתיקם למקומותם ומושבותם ולא אכחד קושט דבר אמת כי לולא את פני מעכ"ת אני נושא אשר ידעתיו בשם לא הייתי ממהר לתת הסכמתי עד כי אחקור עליו אם מועתקים כראוי וכבר נודע מ"ש החכם מהר"י אבן תבון בהעתקתו לספר חובת הלבבות כו' ואם כן איפה מה מאד יקשה הדבר בהעתקת דברים התלויים בחוט השערה אשר במעט שינוי יתן מגרעת ח"ו · אמנם מעלתו כבר אתמחי גברא ואתמחי קמיע בספרו פתחי תשובה על יו"ד אשר נתקבל ברצון לפני גדולי הדור ונדפס כמה פעמים ונגלה לעין כל אשר יש לו כח לעמוד בהיכל המלך ללקט שושנים ולהוסיף ציצים ופרחים בלי ספק היתה יד ה' עמו גם בספר הזה לעשות מטעמים כאשר אהב וה' עמו כו' (ולמען תת לו אות כי נתתי עיני בספרו ארשום לו בקצרה מה שראיתי בספרו סי' קכ"א סק"ה מה שהעתיק בשם הגאון מוה' אבלי ז"ל מווילנא לדחות דברי החו"ג שכתב דהירושלמי מיירי בקידוש אפר פרה והוא כתב די"ל דמיירי בקדושי אשה ונדחק שם · ואני תמה על כולם דהדבר מבואר בתוספתא פ"ד דפרה ר"י בנו של ריב"ב אומר חרש שוטה וקטן שקידשו ואחרים רואין אותם קידושן כשר והן הן דברי הירושלמי בתרומות ואני תמה על הגאון בעל נוב"י והנמשכים אחריו איך אפשר לטעות בזה שקאי על קדושי אשה לא יפול הלשון קידש בינו לבין עצמו או בינו לבין אחרים רק שקידש לפני עדים או שלא בפני עדים ובלי ספק שאם היו רואים התוספתא היו מודים לזה ועיין יומא דף מ"ג) · עתה אומר כי ספרו הוטב בעיני ופה ראיתי חבצלת ופה ראיתי שושנים יתן ה' כי ינמור לטובה ורבים יאותו לאורו · אליכם אישים אקרא משכו וקחו לכם הספר בכסף מלא והביאו ברכה אל תוך בתיכם .

וע"ד מבוקשו לכתוב בהסכמתי לגדור גדר מפני מדפיסים אחרים הנה באמת מה כח ב"ד יפה כו' אמנם מעכ"ת בעצמו אחרי כי הוא חבורו שחיבר בעצמו יש לו כח לאסור איסור הן ע"פ דת תוה"ק וגם ע"פ חוקי הממשלה יר"ה ויוכל לכתוב בעצמו שאין רשות לשום אדם להדפיסו בלתי רשותו דמעכ"ת · ואפיים בברכה שיזכה לגמ"ר גם מלאכת החו"מ בתקונים והערות וחדושים טובים כאשר נפשו אותה · ויהי ה' עמו ויעלהו מעלה מעלה לתורה וגדולה כנפשו ונפש הדו"ש באהבה רבה ואהבת עולם .

הצעיר **יוסף שאול** הלוי נאטאהנזאהן האב"ד דק"ק לבוב והגליל

הקדמה

יתברך הנורא וישתבח היוצר כל הוא אלקינו · אשר לכבודו בראנו · ותורת אמת זו תורה שבכתב נתן לנו · וחיי עולם זו תורה שבעל פה נטע בתוכנו · ובעבורה כרת בריתו עמנו · אל יעזבנו ואל יטשנו · תורה תמימה ניתנה׳ עמוקה עמוקה מי ימצאנה׳ מיעוטה בכתב ורובה על פה בכללה ובפרטה ניתנה מפי גור ישראל שוכן מעונה · למשה רבינו ע״ה רעיא מהימנא · משה מסרה ליהושע ויהושע לזקנים · והם לנביאים והם לאנשי כנסת הגדולה קדושי עליונים · ומהם לחכמים ונבונים · וכן נמסר על פה דור אחר דור מאבות לבנים עד זמן רבינו הקדוש שראה בעין חכמתו· כי השכחה גוברת בין חכמי עדתו · ראה והתיר לכתוב תורה שבע״פ בספרתו · וקבע בשיטה סדרי משנתו · משום עת לעשות לה׳ הפרו תורתו · והחכמים הבאים אחריו כולם ונתנו בלשון המשנה ופירשו טעמים נכונים · וחידשו בה ענינים · יקרים מפז ופנינים · וגם הטמינו ברמז ודרך צפונים · ונקבצו דבריהם ובאו כאחד מכוונים · בחבור הגדול זה התלמוד ע״י רבינא ורב אשי גדולי האמוראים האחרונים · ונתפשט הים הגדול זה התלמוד בכל ישראל לדורותם · ולכל בני ישראל הי׳ אור במושבותם · כי נגלה לעין כל אור תורתם · ברוך שבחר בהם ובמשנתם :

ברוך שימר הבטחתו לישראל כי לא תשכח עדות מפי זרעינו · והיא חפץ למען צדקו לזכותינו · ולזאת גם אחר חתימת התלמוד שנסתמו מעינות החכמה · באפס דעת ומזמה · ונתמעטו מאד הלבבות · מפאת צרות רבות וכמה סבות · ונסתם החזון בפירושי השמועות · וגם נולדו ספיקות בדינים והוראות · שצריך לדמות מלתא למלתא ולהוציא מהם הלכות קבועות · אבינו בוראנו · היה בעוזרינו · להאיר מאפלנו · ויקם לנו מושיעים · ורועים · חכמי דור ודור אשר לנו טעמי תורה מודיעים · אלו גדולי הראשונים עמודי עולם · השולים בכל הסולם · משגיחי כל צפון ונעלם · לבן של ראשונים כפתחו של אולם · עלינו להודות לאל אב הרחמן · על פירוש רש״י ותוספות ורבינו משה בר נחמן · והלכות גדולות וקבועות שנו לנו בה״ג ורב אלפסי ורבינו משה בר מיימון ואשר אור חדש בציון האיר · בפסקי הרא״ש והרשב״א והר״ן ובעל המאור · והותנו ממעטינו ומעצבון ידינו כי בהלכות הסמ״ג וסמ״ק והמרדכי ורבי׳ ירוחם · לאת גדולה ליוצר אורים · המאיר לארץ ולדרים · שהאיר ... הטורים · בחבורו של רבי׳ יעקב בעל הטורים · וההפירושים היקרים שעליו נאמרים · הראשון הוא היסוד ... דיוסף · עמודיו עשה כסף · פשט בעל הבית את ידו תחלה · לבנות הבית לשם ה׳ ספרו בית יוסף לשם ולתהלה ה״ה הגאון המשכיל רבי׳ יוסף קארו · כולם ישבחו ויפארו · לעומתו ברוך יאמרו · כי הוא שר וגדול ליהודים כולו מחמדים · משנתו משנת חסידים · והשני בדומה לו · זך וישר פעלו · זה משה האיש הרב הדומה למלאך ה׳ צבאות · המפליא פלאות · בספרו הנחמד דרכי משה · דרכו וסילוקו בקדושה · והשלישי גם הוא ככבד ... בולינא קדישא · בארבעה עביד פרישה ודרישה · מבאר כל דבר הקשה · והרביעי בקודש · רבינו הגאון ... בית חדש · כל העם עונין אחריו מקודש מקודש :

ובחמלת ה׳ על עמו השקיף ממעונה · דורות אחרונים כי לא רבים יחכמו בדעת ובתבונה · לשאוב ... חיים מבריכה העליונה · המציא להם תעינה · ויסי ה׳ את יוסף והשפיע עלימו שפע חכמה ובינה ורוח ממרום עליו הערה · ללמד לעם עוד בדרך קצרה · ערוכה בכל ושמורה · להאיר עיניהם · ולהעריך ... לפניהם · למען ייטב להם ולבניהם · ואחר כן נגש משה · ה״ה הגאון רבי׳ משה איסרלש · מיניה ומיניה ... יתקלס · פרים מפה וקידש את השלחן ערוך · מקורו מקור ברוך · מספרו הגדול דרכי משה הארוך · ... הגהות נכונים · צרופות ובחונות · על כל הארבעה שולחנות · ויצא שמו בכל המדינות · וכל ישראל יוצאים ... רמ״א · פני משה כפני חמה :

גם לחכמי הדורות הבאים אחריהם · היתה יד ה׳ עליהם · להפיץ מעינותיהם · חיים הם למוצאיהם · מתו... ועריבים לכל שומעיהם · ברוך שבחר בהם ובדבריהם · מה מאד יערב לפני הדורשים · ומקובל הוא ... ספרושים · חבורי הרב בעל הלבושים · זה הדור בלבושו · בטעמו וממשו · גאון ישראל וקדושו · ומה מאד ... לפני המעיינים · כיין הרקח כעסים רמונים · פירושי גדולי אחרונים · אשר סביבות הש״ע חונים · המה ... עליה · כונחם רצויה · משמרות כהונה ולויה · קבעו משמרות זקני הדורות · ויעטרו את השלחנות הטהורות מקצה מזה ומקצה מזה חוברות · ויהי למאורות · להאיר לנו הדרך אורח חיים למעלה · אשר לולא פירושם ה... מגששים ח״ו כעיור באפילה · הלא המה הגאונים הט״ז והמג״א מיישרי המסלה · מגני ארץ מאד נעלה · ... כהני שלוחי דרחמנא · להחזיר עטרה ליושנה · בפלפולים עמוקים אמתיים להבין אמרי בינה · אחרי בלותה ה... לה עדנה · ישוע הכהן הגדול נטל חלק בראש מנה יפה · ונשא את חשן המשפט על לבו בירר וניפה · פי... מנופה בי״ג נפה · אמרותיו צרופה · פריו למאכל ועלהו לתרופה · משלחן גבוה קא זכו ליה מן השמים · בר... פי שנים · בספרו הנחמד מאירות עינים · ועל ידו ההזיק כהן הראש השני · שפתותיו כחוט השני · שלח ידו ו... בעץ הדעת · בינה גדולה נתנו לו מן השמים לעקור ולטעת · בין גדולי הראשונים דעתו הגדולה מכרעת · ברא... עצומות כפי שידו החזקה מגעת · שפתי כהן ישמרו דעת · עוד רצה הקב״ה לזכות את ישראל · וישלח לפניהם משה ואת שמואל · המה שני המאורות הגדולים · בקנה אחד עולים · ויבואו החכמים לעשות מלאכת הקו... אמונה · בחכמה בדעת ובתבונה · וייטב בעיניהם · סביבות ש״ע אבן העזר להעמיד דבריהם כי עד ימיה...

לא

שלח בו אנשי חיל ידיהם · ויהיו פורשי כנפים סוככים בכנפיהם · כנפיהם ישרות · שלחו פארות · ויעשו ים · ונשא גם את השלחן ועליו כל מיני מגדים · וירא העם וירונו ויודו לאל · כי לא השבית להם גואל · זה האיש גדול מאד בארץ · דבריו הקדושים משמח אלהים ואנשים נבחר מזהב חרוץ · כסף צרוף מזוקק · ספרו כד חלקת מחוקק · ומה מאד ייטב ויערב ויועיל · מכל דבר טוב ערב ומועיל · ספר הפלא בית שמואל · הן היו לבני ישראל גדולי החכמים · שבעת שרי הפרתמים · היו למאורות · להבין ולהורות · בהלכות ברורות · ולדורות · אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות · הם האירו מאור התורה אל עבר פנינו · כל יומא שמעתייהו בפומינו · וזכרם לא יסוף מזרעינו :

ם אחריהם קמו גדולי ישראל · ראשי גולת אריאל · דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו וחיברו ספרים יקרים · מאירים כספירים · כזוהר הרקיע מזהירים · אמרתי אספרם מחול ירבון · לא יספיק הגליון ולא יכילם יון · ובפרט ספרי שאלות ותשובות נעימות ועריבות · מליאות וטובות · ספוגות וחשובות · כי בכל דור ודור כשנולד ספק בבי מדרשא · בין דם לדם בין דין לדין כל דבר הקשה · יכתבו וישאלו אל הרבנים הגדולים להורות הלכה שה · והם משיבים באריכות בטעמים ונימוקים · צרופים וזקוקים · מדבש מתוקים · ואחר זמן בספר נחקקים · ת זה רבו ספרי שו"ת עצמו מספרות · אין למו ספורות · מבואר בדבריהם כל הקורות · במשפטי החוקים רות · דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות · וגם בדורינו זה ישראל לא אלמן · הודות לאל הנאמן · כי נמצא קדושים · כמה חכמים גדולים וישישים · אשר משנתם בפיהם סגורה · ועליהם הופע נהרה · בפלפול וסברא · וכמה מהם חברו ספרים נכבדים · ערבים מנופת וכל מגדים · חומה הם לנו בתורתם · ולאור חכמתם ים כל בית ישראל במושבותם · הלא המה גאוני ארץ · גודרי גדר ועומדי בפרץ · ברוך מרחם על הארץ :

ברוך אשר לא עזב חסדו גם ממני העני · וכל טוב גמלני · ובחלק מועט מתורתו הקדושה חנני · עוד מימי קדם · בזה ספר תולדות אדם · ובעת מעמד הקדוש הנבחר · אשר מכל עם בנו בחר · ובמצותיו קדשנו · מינו את דת הנחילנו · וישא משאת מאת פניו · חכמת חכמיו ובינת נבוניו · ויחלק לכל העם מנה חלקם בדעת בונה · ריבה לאחד ומיעט לאחד כאשר גזרה חכמתו העליונה · גם בגורלי עלה מנה אחת קטנה · להבין מעט מרי בינה · והגם שלא זכיתי שיהא בי היכולת · לילך בגדולות · לשמוע בלמודים · במעשה חדודים · לחדש עתי דברים חמודים · ולבנות מגדלים · בפלפולים גדולים · אני במיעוט חלקי שמח ומשתעשע · שזכיתי בחסד כל היום בתורתו הקדושה אני עמל ויגע · ובפוסקים ראשונים ואחרונים להיות קצת יודע · ובדבריהם נימים בפשטיותן להשכיל לשמוע · וערבה לי לייגע להבין דבריהם הקדושים הישרים והנכוחים · מאילו הייתי ם חדושים ניצים ופרחים · ובכן אודה לאל הודאה על העבר אביעה רננות · שעם חלקי מיושבי בהמ"ד ולא מבי קרנות · ואני תפלה על העתיד לטהר רעיונות · ויצילני משגיונות · יחנני וילמדני ויודיעני דרך תבונות :

ברוך את ה' אשר יעצני · ובדרך אמת הנחני · כי מיום עמדי על דעתי · חמודי התבל מאסתי · הבלי הזמן והליכותיו פגעיו ומלחמותיו אחרי גווי השלכתי · ובצל החכמה חמדתי וישבתי · בד' אמות של הלכה הלכתי · רבה ספרי שאלות ותשובות קריתי · ובהם בעיון נמרץ עיינתי · מצאתי וראיתי בדבריהם הרבה חידושי דינים ירות נפלאות · לאלפים ולרבואות · להלכה למעשה נקבעות · והם נחוצים מאד לפני מורי הוראות · הן מצד נא גם דינים מחודשים · אשר בדברי מפרשי הש"ע אינם מפורשים · ואף באלו הדברים · שכבר הם נזכרים · ברי גדולי האחרונים · עוטרי הש"ע והמגינים · טוב יותר לסמוך על הגדולים בעלי תשובות · באשר דבריהם כה למעשה מחושבות · ומאד לפני המורה יערב · כאשר איזה שאלה לפניו יקרב · וימצא אותו הנדון בעצמו פנין קרוב · כבר בא באיזה תשובה ונפסק הלכה למעשה מפי גדול ורב · כי יהיה לו עמוד גדול לסמוך עליו שה רב · אפס כי הדינים שנתחדשו בספרי השו"ת אינם מסודרים · והמה באו מפוזרים · בתוך כמה וכמה ים · ולעת המצטרך ילאה המעיין · למצוא מבוקשו ולבא אל הענין · ע"כ חשק ורצון נפלא נתעורר בקרבי · רתי אני אל לבי · כי טוב הדבר ללקט אורות ללקוט שושנים · ששונים הלכות ודינים · ולקרבם אחד אל אחד ותו אחת חטיבה · ולסמכו אל הש"ע פתורא דדהבא · והאמת הוא שאין זה דבר חדש וכבר היה לעולמים · כי נתעוררו ע"ז גדולי חכמים · הלא המה ספר כנסת הגדולה · חיבור נחמד ויקר בפז לא יסולה · ואחריו הנמושות · אלו הזקנים שקנו חכמה ופרישות · בס' באר היטב ולקט הקמח ופנים חדשות · אך ידוע ומפורסם מימיהם של גאונים אלו ועד עכשיו איתוספו כמה ספקי בבי מדרשא · גדולי דור ודור שניתן לה חכמה במדה ם · ויצאו לאור הרבה ספרי שו"ת מגדולי ישראל · היודעים להשיב לכל שואל · כולם מחמדים · על קוטב ת מיוסדים · וזה לבד די לפני לסדר קיצור פסקי דינים היוצאים מתוך דבריהם · לקחת ראשית בכורי פרי ורים ההם ומבחר שמניהם · לסדר אותם יחד דבר דבור על אפניהם · והיו הדברים קרובים · נכוחים וטובים · מתאוים לשנות דרך קצרה · ונקל עוד מזאת על המורה · כי יפתחו לו שערי אורה · וכי יפלא ממנו דבר · יהיה הנקל לכתו · דרך פתחי למצוא דברי חפץ ודיו שתו · ומי האיש החפץ להבין ולהשכיל מוצא הדברים ורם · ולחפש ולחקור איזה דרך ישכון אורם · בקל יבא דרך הפתח הזה · ובאורם יחזה · והגם שכבר קדמוני לו לעשות מלאכה זו האהובה · הני תרי אחי גדולי הדור חכמי ישיבה · הרב הגדול מהר"ח מרדכי ז"ל מדובנא הגאון מהר"ז מרגליות ז"ל בספר שערי תשובה · אך לא הספיקה להם השעה על כל חלקי הש"ע לגמור ולסיים

הקדמה

ולפיים · ולא חברו ספרם רק על ש"ע אורח חיים · ע"כ אמרתי אולי מקום הניחו לי מן השמים · והגדולים הא הראו לי דרך · לחבר גם על שארי חלקי השלחן ערוך · בעזרת השם יתברך :

ברוך הנותן ליעף כח · וינח עלין הרוח · פתח גדול לפתוח · בתוך שער ההלכה שער המזרח · והתחלתי לח על הש"ע יו"ד לסדר אמרי שפר · ועליתי השערה שערי קרית ספר · וירדתי לגנים · ללקוט שושני משו"ת ראשונים ואחרונים · וגם מהרבה ספרים שונים · ובעמק דבריהם העמקתי · ובמים אדירים צללת ואשכחנא מרגניתא ובידי העליתי · ומנחת עומר הבא מן החדש הקרבתי ; ואם כי אז נעיר לימים הייה משנתי כ"ב ונקי שניתי : ובעיני ראיתי אשר חסד השי"ת גבר עלי ואימן זרועי · והי' לי למושיעי · להוציאו לא כיד ה' הטובה · ונקרא בשם פתחי תשובה · וזכיתי לסדר פ"ת על השלחן הטהור פתורא דדהבא · וני נתקבל בעיני חכמי הדור באהבה וחבה · ופתי פת עני ערבה להם כלחם חמוד הראוי לעלות על שלחן שרי כאשר עין רואה ואוזן שומעת גם שניהם יעידו במישרים · כי גדולי ישראל שקטנם עבה ממתני והם ראשי המורי מסכימים לפתחי לשמוע אלה הדברים · אשר בספרי סדורים · ובודאי לא מלד חכמתי · כי ידעתי מך ערכי וקט השנתי · אשר הדברים הנצרכים לקנין התורה הם אגלי חסרים · ואני צעיר התלמידים והחברים · אין בי לא כח ולא ריח ניחוח : ואיך הארז אשר בלבנון שלח אל החוח · רק הבורא ית"ש הקרוב לנשברי לב ויושיע את ד רוח' ברחמיו ורוב חסדיו המשיך חוט של חסד על בריה קלה וצעירה כמוני · ויתן את חיני · בעיני ג זמני · ויחזקני ואמצני · וידריכני על במות · ברוך נותן עוז ותעצומות :

ברוך אשר לא הסיר תפלתי · ושמע בקול תחינתי · אשר מאז ועד עתה קראתי : לבוראי צורי וקוני · יתי את ימיני · ואשאלה ממנו עזר : לסדר כתבנית הלז גם על ש"ע אבן העזר · וזכיתי לברך על המוגמ בעזר האל עלי גומר · ואופן החיבור הזה ומעשיהו : כמעשה הספר הראשון בטוב טעמיהו · מבואר בו הדינים המחודשים · הנמצאים בהרבה שו"ת מגדולי חכמי חרשים · ומכמה ספרים קדושים · אשר דברי הרמו וש"ע המה מפרשים · שיצאו לאור לעיני כל ישראל · אחר זמן החלקת מחוקק והבית שמואל · והוא מסודר ע הש"ע אה"ע מראשיתו ועד סופו · נוטה למקום שהרה עיקרו וגופו · אפס כי לא נהגתי עצמי במחברת הזאת ל כ"כ בלשון · כדרך שעשיתי בחבורי הראשון · וטעמי ונימוקי בזה ידוע ליודעים ומבינים · שגם דרך הגדו בעלי תשובת הראשונים והאחרונים · בעת שהשיבו הלכה בדינים הנוגעים לחלק יורה דעה · להורות הלכה להבין שמועה · לא התפלכו ברחבה · רק בקיצור השיבו תשובה · כאשר עם לבב החכם המשיב ישר · אם ו לאלתר כשר · אבל בהגיע תור פסק הלכה בדינים השייכים לחלק אה"ע האריכו למעניתם · בכמה טעמים ו נדדים שעליהם תמכו יסודתם · כי לחומר הענינים לא רצו לסמוך על דעתם וסברתם · ולא הספיקו עצמם לה הדין ע"פ טעם אחד · רק בהצטרף כל הצדדים יחד · ולזאת גם אנכי בהעתקת דבריהם · הוכרחתי להעתיק צדדיהם · וע"כ עם מה דנקיטנא נפשאי בקצרה כל מה דאפשר · אעפ"כ בא הענין ברוב דברים גזירה שמא מנתיב הישר · ובמקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר · (כמבואר בתשו' ח"צ סי' ע"ג הבאתיו בפנים בסי' סק"ד כשהפוסק מביא הרבה צדדים להתיר אין לסמוך על כל א' מהצדדים אף דקאמר ועוד כו' ע"ש) · וכו בחסד עליון ית"ש שגם חבורי זה ימצא חן בעיני חכמי תעודה · כאשר גלוי וידוע לפני מביני מדע · אשר ז אהע"ז דברי השו"ת מאד נצרכים · וכמעט א"א לפסוק שום דין מתוך הש"ע לבד אם לא יעיינו ויעמיקו ב שו"ת השייכים · וכל הגדולים שבכל דור ודור בחלק אה"ע העמיקו עצה הגדילו תושיה · אך בחלק הלזה י כחם הגדול וזרועם הנטויה · ובחבורי הקטן ימצא בכל סימן וסימן הכל מבואר כסולת נקיה · מה שאמרו בגד בתשובותיהם · ואשר המציאו בפלפוליהם · כיוונו האמת לאמיתה של תורה · ליהודים היתה אורה · ומ אלבישייהו יקירא · ואם כי ידעתי שלא הגעתי לשלימות מלאכה זאת החשובה כי הזמן קצר והמלאכה מרו ארוכה מארץ מדה ומני ים רחבה · הלא שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט שוים לטובה :

אמת תפסי' לאשי גברא להודיע מה ראה על ככה · להכניס עצמו בזאת המלאכה · ופן יחשדוני שלדעתי ז שאני כדאי והגון בעניני קדושין וגיטין לסדר מערכה · ובדיני חליצה ויבום להורות הלכה · לזאת מודיע · לכל אשר ספרי זה אליו יגיע · שגם לפני עלתה זאת במחשבה · וידעתי גם ידעתי שמלאכה זו ס שגבה · וקודם שמלאתי את לבבי אל מלאכה זו לקרבה · ראיתי כי כגון דא צריכה רבה · וחרדה גדולה נפלה ומאד יראתי · כי ידעתי שדבר זה הוא למעלה ממחילתי · ומאמר רב יהודה אמר שמואל (קדושין ו') יבעו וענין הכתוב בש"ע זה בסי' מ"ט ס"ג ובסי' קנ"ד סעיף ק"א יבהלני · ולכן כמעט קל קולמוסי וקל מגילתי ה השיבותי · אך אחרי שובי נחמתי · ובדברי החסיד בהקדמת ס' חובת הלבבות נזכרתי · שכתב שאין לישב נ העצלות · ואין לירא ולא לפחוד לעלות · כי כמה סכלים בעבור המורא אבדו טובה · וכבר אמר הכם אה הזהירות שלא להזהר הרבה · ובפרט כי כל מה שאנו מגדילים בחומר הענין · היא הנותנת לכל לשוב ממלא ולעזוב הבנין · כי מחמת זה כל השאלות וספיקות המאורעים · אשר בדינים השייכים לחלק אה"ע פש ונוגעים · אין עסק בהם לרבנים הצעירים · רק להגדולים שבדור הם מסורים · הבקיאין בחליצי וידעי לא הדין ע"פ הפוסקים הראשונים · ואף גם באלו לא אחד בהם שיסמוך על דעתו לבד כ"א ע"פ שנים או שבהלכה מצויינים · כמו שראינו בכל ספרי תשובות מהאחרונים · שעשו סייג לדבריהם בזה ; וקרא זה אל

לה:מרף

הקדמה

רף עמו בכח דהתירא · אם בשביל שילא הדין לאמיתו כהוגן וכשורה · או כי הירי דלימטי שיבא מכשורת · ואת גם עתה אצל גדולי דורינו תופסי התורה · שמעולם לא נחתך הדין באיסור ערוה או איסור מצוה ואיסור ה · כ"א ע"פ ב"ד של שלשה · והם מעיינים ומעמיקים בדבר כל הצורך · בחלקי השוהר והבוגה לרוחב דך · ומעתה לא יעלה בלבבי שום מורך · כי אינני רק כמראה מקום ומורה דרך · בעזרת האל יתברך :

בן נתחזקתי ונתעודדתי ואחור לא נסוגותי · וקסת הסופר במתני לקחתי · ובספרים הראשונים והאחרונים בינותי · (כרם זכור אותו האיש לטוב ה"ה כבוד ידידי הרב המאה"ג המפורסם ערוגת הבושם כש"ת יוסף נ"י אב"ד דק"ק זבלודאווא אשר לו ספרים הרבה יותר מלכל הרבנים שבגבולינו וכל אשר שאלו עיני ל ממני · לכן בכל לבי אברכהו ולעד אזכרהו) והמלית דבריהם מציתי · וכל הדינים מחודשים שמצאתי יהם לקטתי · ואת הכל על הספר בדיו העליתי · ובסדר נכון אותם סדרתי · גם קצת נופך משלי הוספתי · הערות נכונות לפי קוצר דעתי · אשר עלה במצודתי · בעת שעברתי בין בתריהם · וגלגלתי בתוך יאוריהם · ם לא באתי לסתור או לבנות כ"א לעורר לב המעיין עליהם · ואך במקום שעמדתי בתימה על דבריהם · לא כוונתי להשיג ולפרוץ חומת אביהם · כי ידעתי שלא הגעתי לערך אחד מקטני תלמידי תלמידיהם · והדבר יקשה אלי ממני הוא שלא זכיתי להבין נומק פלפוליהם · ולא עלתה על דעתי ח"ו כוונה אחרת · ליקח י עטרת · לגבי תפארה לגפן אדרת · ולדמות בנפשי שדברי יגדם מדוקים · כמושלי משלים נגם על גבי ים · אך היסוד המוסד אצלי כי דבריהם בודאי נכונים וזקוקים · רק הודעתי שלפי קוצר דעתי לא הבנתי יהם העמוקים · כאשר כבר צוו חז"ל באזהרה · שלא יאמר התלמיד הבנתי באם לא הבין כשורה · רק יאמר ה היא וללמוד אני צריך ודעתי קצרה · (וכמ"ש ביו"ד סי' רמ"ו ס"י) · וזו היא הדרך הישרה · וגם בחלק הזה תי בעזה"י כמה חידושים וביאורים · בביאור דברי רבותינו ז"ל הראשונים או על האחרונים באיזה מקומות ורים · כתבנית הספר נחלת צבי אשר על הש"ע יו"ד כבר אמורים · אמנם לא עלתה בידי עתה שיהיו לבית ים נמסרים · מפאת כמה טרדות הפתוחות לקודש ולחול וכמה סבות שבלבי עצורים · ואי"ה עוד חזון למועד · ר התומך וסועד · והוא ית' בחסדו יהיה לי למושיעי · לסדר כתבנית הלז גם על שלחן הרביעי · ה' יגמור בעדי · כי הוא הרועה אותי מעודי · ברוך ה' צורי המלמד ידי :

רם אשים קנצי למלין אחת שאלתי אותה אבקש מאת כל מעיין · כאשר יקשה בעיניו בחבורי זה איזה ענין · לבל יהא נבהל להשיב ולדחות בחמה הבנין · שאין זו מדת חכמים · השלימים והתמימים · אך ין היטב מקודם בכל המקומות שרמזתי לעיין עליהם · אולי מהם יתברר לו טוב טעמיהם · כי בחוט של ן ארגתים · חברתים ורצפתים · אולם אם אחר העיון יראה שהדין עמו · אז לו משפט הבחירה בטוב טעמו · בודאי א"א להנצל משגיאה · וא"א לפעולה אנושי שתהא בשלימותו נאה · ואף אם יכוין האדם פעולתו · לא ג ידו בטהרתו · וכבר נלכדו ברשת השגיאה כמה גדולים וטובים · ואם בגהל שיטף כ' מה יעצו מי גבים · האמת אגיד בלי כחד · שלא היו אצלי כל החבורים כאחד יחד · רק קצתם האידנא וקצתם בזימנא אחרינא · קמא קמא דמטי לידי נקיטנא ומייתינא · וע"ד דרשי חז"ל בפי' הכתוב לא יחרוך רמיה · וכמה פעמים כתי לחזור ולעיין בספר שכבר הבאתי ולא השגתיו פעם שניה · והדן אותי לכף זכות ידונו אותו כמו כן מן ים · ועליו יאמר למד ולימד וקיים · ומשיב דברים נכוחים ישק שפתים · ועתה אפרוש כפי בתפלה · לאל עלילה · אשר לו דומיה תה'ה · ישגיח עלי בעין חמלה · יצילני מכל מכשול ותקלה · ויזכני ללמוד וללמד תו לשמה בלי שום פניה · וישים בלבבי אהבתו ויראתו לעבדו בכוונה רצויה · וזכות אלה הצדיקים שהזכרתי כתובכת · יעמוד לי ולזרעי למשמרת · ויקויים בי מקרא שכתוב לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך עד עולם · ברוך ה' לעולם · אמן ואמן :

אלה דברי המחבר הבא עה"ח בשנת הליבות עולם ·

רהם צבי הירש בלא"ו הרב מהור"ר **יעקב אייזנשטאט** זללה"ה החופ"ק **אוטויאן** ·

מבוא לשו"ע אבן העזר

יש הרבה דינים בספר הזה שאינם נהוגים בישראל בזמן הזה · ולא היו נהוגים בהם רק בשבתם על אדמתם · או בשביו דיינים מומחים הסמוכים בא"י איש מפי איש עד מרע"ה כמו דיני עבדים ושפחות · דיני מלקות ומכת מרדות · ודיני ת וכדומה · ויש שנהוגים גם בזה"ז אבל אינם נהוגים בכל מקום · לפי שתלויים בדינא דמלכותא · בכל מקום ומקום לפי חוקי תו · כמו בעניני גט כע"כ ובכל עניני כפיה בגיטין וחליצה · ובענין הנוגע ללקיחת אשה על אשתו · וכן בעניני נדוי וחרם את · וכן כל עניני גרים שכל אלה לא נאמרו רק במקומות שמנהגם מותר שם גם מצד חוקי הממשלה · אבל במקומות שאסורים ם הממשלה הנה מנהגם אס"כ גם מדין ישראל · לפי שכל זה נאמר בדיני ישראל ומשפטיהם · דינא דמלכותא דינא · אר בגמרא ובכל הפוסקים הראשונים והאחרונים · והאסיר ע"פ דינא דמלכותא הוא אסור גם מצד דת ישראל — · והלומד נים שאינם נהוגים עתה בכ"ז הוא מקיים בזה מצות תלמוד תורה · וכן העוסק בנגעים ואהלות וכדומה מאלה הענינים שאינם ים בזה"ז אין הקב"ה מקפח שכרו · ומעלה עליו כאלו למד על מנת לעשות כמבואר בגמרא ומדרש בהרבה מקומות ·

לוח הסימנים

למצוא ההלכות איש על דגלו לאותות מטור אבן העזר

הלכות פריה ורביה

דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אשה א
שיתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה ב
דין בן שהוא ספק לכהונה ג
מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו הנקרא ממזר ד
דין פצוע דכה וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה חיה ועוף ה
נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן ו

הלכות אישות

דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה ז
בכל ספק הולד הולך אחר הזכר ח
איזו אשה נקראת קטלנית ט
איזו גרושה מותרת לחזור לבעלה י
אשה הנחשדת על אשת איש יא
עדי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאי לישא האשה ההיא יב
גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא ושלא ישא מעוברת או מינקת חבירו יג
שלא לישא אשה בימי האבל יד
איסור ערוה דאורייתא ודרבנן טו
איסור כותית ושפחה טז
היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת גרשתני ודיני הערוה ונישאת באיסור ובטעות יז
קידושין במי תופסין יח
סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה יט
באיזה ביאה חייב הבא על הערוה כ
להתרחק מן העריות כא
איסור ייחוד ועם מי אסור להתייחד כב
איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך כג
אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכר כד
לגדור גדר שלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש כה

הלכות קדושין

שלא לקדש בביאה ואם ב"ר ביאה על הפנויה אפילו אם ייחדה כו
כיצד לשון הקדושין ושיאמר הוא ויתקדשו היא כז
המקדש בגזל או בפקדון או במלוה או באיסור הנאה דאורייתא ודרבנן כח
שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר או רע כט
באיזה מקום צריך ליתן הכסף ודין אם קדשה בככר ל
שאין מקדשין בפחות משוה פרוטה ואם צריך שומא לא
כיצד האשה מתקדשת בשטר לב
כיצד האשה מתקדשת בביאה לג
ברכת האירוסין ואם צריך עשרה לד
דיני שליחות לקדושין לה
כל דיני שליחות לאשה לו
כל דיני קדושי קטנה לז
המקדש בתנאי וכל דיני תנאי לח
המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ומומין ועל מי להביא ראיה לט
דין המקדש לאחר זמן כגון לאחר שתלד ודומיו מ
דין המקדש שתי אחיות או הרבה נשים והיו בהן נכריות מא
אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים מב
אין קידושין לקטן ודיני קטן וקטנה שהגדילו מג
קדושי חרש שוטה וקטן עריות ומייבי לאוין מד
שחוששין לסבלונות ולכתובה מה
דיני קלא בקדושין ואם מבטלין הקול מו
עדים המכחישין זה את זה בקדושין או היא אומרת נתקדשתי וחזרה מז
אמר לה קדשתיך והיא אומרת לא או בהיפוך מח
קידש אחת מחמש נשים וכל אחת אומרת אותי קידש מט
מתי חוזרין הקדושין והסבלונות ודיני קנסות נ
דברים שנקנים באמירה אם נתנו ליכתב נא
הפוסק מעות לחתנו ואינו רוצה ליתן לו נב
דין הפוסק לבנו ולבתו אם קנו ונפלה לפני יבם ודין מת הבת נג
דין הפוסק לבנו או לבתו ומת נד
דין הארוסה לענין מזונות וקבורה וירושה ואם יש לה כתובה נה
כמה זמן נותנים לארוסה נו
היה לו חגר בדרך ונכנסה עמו נז
כמה כסות יתן לבתו נח
המשיא בנו הגדול בבית קנאו נט
דיני השושבינות ס
חופה לענין מה קונה סא
מתי מברכין ברכת חתנים ואם אוכלים בהרבה בתים סב
בעילת המצוה וברכתה סג
זמן נשואי בתולה וברכתה ואלמנה ואם אינו רוצה לעשות סעודה סד
מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה סה
כמה דיני כתובה סו
דין כתובת אלמנה ותש"ו היא או הוא וגר שנתגייר סז
כיצד טענת בתולים ומתי נאסרת ומפסדת כתובתה סח
במה מתחייב האדם לאשתו ובניו סט
דין חיוב מזונות אשתו ואם חייב להשכיר עצמו ע
שחייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים עא
דין המדיר אשתו מליהנות לו עב
שחייב בכסותה ומדור וכלי בית לאשתו עג
המדיר אשתו מכמה דברים עד
חילוק הארצות לענין נישואין ודיני א"י עה
חיוב עונה עו
דיני מורד ומורדת או אומרת מאיס עלי עז
חיוב פדיונה עח
חיוב רפואתה עט
מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה
מניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה
המקדיש מעשה ידי אשתו
נדרה שלא להניק ודין מניקה שנתגרשה
אבלת אשת איש למי הוא
דין מציאת האשה
דין נכסי מלוג וצאן ברזל
שלא לקבל פקדונות מנשים ע
וקטנים
שאין חזקה בנכסי אשת איש
כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או
או במיאון נוטלת נכסים
חיוב קבורת אשתו
דין הבעל יורש את אשתו ומי הוא ש
יורש
אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומתה
האיש שסילק עצמו מפירות נכסי
מיוחסתה
דיני מזונות האלמנה
חיוב דירת אלמנה וכסותה
חיוב מעשה ידיה ליורשים
שבועת אלמנה וגרושה על הכתובה
שאין הבעל יכול להשביע את
בטענת ספק
פטרה משבועה או יחד לה מטלטלין
בלא שבועה
שמין לאשה אלמנה בגדיה
כתובה ממה נגבית וכל יתר
כתובה
עד כמה גובה כתובתה
דין חוב וכתובת אלמנה
אלמנה שמוכרת נכסים לכתובתה
צריכה למכור ע"פ ב"ד
ב"ד שמכרו וטעו וכן שאר שלוחין
דין המוכרת ומוחלת כתובתה
הכותב כל נכסיו לבניו וכתב ל
קרקע כל שהו
הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו
חוב
דין שכיב מרע שאמר תטול אשתי
מן הבנים
שכיב מרע שאמר תנו ר' זהובים ל
דהוו בכתובתה
שכותבין שובר לאשה אע"פ שאין
עמה
דין כתובת בנין דכרין
מזונות הבנות ממה ניזונות ועד
וכל דיניה
עישור נכסים ממה גובים
דין מי שקבל עליו לזון בת
וחבירו
דין היוצאת בלא כתובה והמ
כתובתה
דין כתובה ותנאים ודין הנושא
באיסור
דין כתובה באשה שאין לה וסת או
מומין ודין קטלנית
דין תקנת נשואין של קהל טולי
ודיני נדונית

הערה

הן ידוע לכל כי הרבה דינים הנמצאים בספרים האלו אינם נוהגים
פועל בזמננו. לדוגמא הלכות מקח וממכר, גניבה וגזילה, אבידה
ציאה, נחלות, שבועות, עדות, עונשין, ריבית, קנסות, חרמות,
יות וכדומה, כולם היו נהוגים בזמנים עברו ולא בהוה, ובכל הענינים
"ל אנו נוהגים רק כפי חקי הארצות אשר אנחנו היהודים חוסים בצלם.
ינו לזכור לשמור ולעשות פסק התלמוד „דינא דמלכותא דינא". גם
עת כי בכל מקום שנאמר: עכו"ם, גוי, נכרי וכדומה, הכוונה רק
העמים אשר לא הכירו את אלהי אמת ולא האמינו בהתגלות ה׳
הר סיני ובעשרת הדברות, והיו רחוקים ממוסר, טוהר המדות ואהבת
דם, אבל האֻמות אשר אנחנו יושבים על אדמתם ומושליהם חוסים
ינו גנון והציל — מאמינים בבורא הכל, בהתגלות ה׳ על הר סיני,
הם חקים ומשפטים צדיקים, ובנוגע להאֻמות האלו צוו אותנו מורינו
דריכינו להתנהג עמהם בחסד יושר ואמת בכל זמן ובכל ענין. —

דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלא אשה ובו י"ד סעיפים:

א חייב כל אדם (א) (א) לישא אשה כדי לפרות ולרבות [א]וכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאלו שופך דמים וממעט את הדמות [ב]וגורם לשכינה שתסתלק מישראל: הגה [ג]כל מי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה בלא תורה כו' ונקרא אדם וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקפקים שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק כו' מה': ב [ד]אין מוכרין ספר תורה אלא כדי ללמוד (ג) תורה ולישא אשה: מצוה על כל ישראל שישא אשה (ג) בן י"ח (ב) [ה]והמקדים לישא מצוה מן (ד) המובחר [ו]אבל קודם י"ג לא ישא (ג) דהוי (ה) כזנות שום ענין לא יעבור מעשרים שנה בלא אשה ומי שעברו עליו כ' שנה

באר הגולה

א ברייתות יבמות דף ס"ג ע"ב ב ברייתא שם דף ס"ד ע"א ג מימרות דאמוראי שם דף ס"ב ע"ב ד מימרא דרבי יוחנן וט' מגילה דף כ"ז ע"א ה משנה סוף פ"ק דאבות והרמב"ם בפט"ו מהל' אישות כתב מבן י"ז שנה וכתב ה"ה שם שפי' כמשנה מבן י"ח בכלל י"ח ו ברייתא שם ס"ב ע"ב וסנהדרין דף ע"ו ע"ב ומימרא דרב חסדא קדושין דף כ"ט ע"ב ז כדברי הרמב"ם מהל' א"ב ממימרא דרב יהודה וכו' שם בסנהדרין מהא דאמרינן קטן לא תקינו ליה רבנן נישואין יבמות דף קי"ב ע"ב דמשמע ליה דהוי בעילתו בעילת זנות ח מימרא דרב הונא ותנא דבי ר' ישמעאל קדושין דף כ"ט ע"ב

באר היטב

(א) אשה · וחייב לבעול בכל עונה אפילו שהרשיה את בעלה שימנע שנתה חייב לבעול בכל עונה עד שיהיו לו בנים·הרמב"ם פט"ו ה"א · וכן איתא לקמן סימן ע"ו · ומשמע אחר שיהיו לו בנים מהני רשות שלה אם יוכל עוד להוליד · ונ"ע מנ"ל להרמב"ם חילוק דמהני מחילה שלה אחר הקיום פו"ר דהא אפי' קיים פו"ר מ"מ חייב לקיים לערב אל תנח ידך ע"ש · הרא"נ"ת ח"ב סי' מ"ג נסתפק אי מהני מחילה בעלמא ולא מני הדרי בה או לא ע"ש: (ב) תורה · בכלל זה איתא הספקת תלמידים · ובכלל אשה איתא להשיא יתומים בדמיו כמ"ש בא"ח קנ"ג · ול"ד ס"ת אלא ה"ה שאר ספרים נמי אסור אלא לדברים אלו כמ"ש בי"ד סימן ע"ר וכ"כ · וכתב הח"מ דוקא משום מצות פו"ר מוכרים ס"ת להשיא יתומה אין מוכרין כי היא אינה מצווה על פו"ר אלא דוקא להשיא יתום מוכרים משום פו"ר · כתב עליו מיהו למ"ש לקמן ס"מ מוכרין ס"ת משום לערב אל תנח ידך י"ל להשיא יתומה נמי מוכרים לקיים לשבת יצרה דאשה נמי מצווה על שבת · למ"ש ס"ס י"ג בהג"ה אשה אל תשב בלא בעל משום חשד · והוא מהרמב"ם פט"ו מה"א דין י"ו · דאינה מצווה על שבת · ועיין תשובת רד"ך שכתב דהאשה מצווה על שבת · ולכאורה קשה דאם י"ל מוכרים ס"ת בשביל להשיא יתומה כדי לקיים שבת יצרה א"כ ה"נ מוכרים ס"ת בשביל שלא יעמוד הוא בלא אשה אף בשכבר קיים פו"ר כסברת י"א שבסעי' ח' א"כ לא מוכח תוס' מידי בחגיגה דף ב' ע"ב האי אליס ספי כדאמרינן במגילה מוכר אדם ס"ת וכו' ומייתי לא תהו בראה כ"א לשבת וגו' וכן בגיטין דף ע"ב דילמא להכי אתיא הגמרא הקרא דלא תהו וגו' להורות אף בשכבר קיים פו"ר וה"ה בשביל יתומה דחייב פו"ר מוכרים בשביל שבת יצרה · ועיין במ"א בא"ח סימן קנ"ג ס"ק מ' ע"ש · ולאחר עיון לאו ראיה הוא · דתוס' שכתבו האי עשה אליס ספי וכו' סברי באמת כדעה א' שבסעיף ח' וכן הוא בהדיא ביבמות דף ס"א ע"ב תוס' בד"ה נפקא מינה וט' · והב"ש דכתב דמוכרים ס"ת בשביל להשיא יתומה כדי לקיים שבת יצרה · כ"כ לפי י"א שבסעיף ח' עיין ודו"ק · ולענין אם יש חילוק בין ס"ת של יחיד או של רבים עיין בי"ד סימן ע"ר ובא"ח סימן קנ"ג: (ג) בן י"ח · אע"ג דכל המצות חייב לקיים מיד כשנעשה הבן י"ג מצוה זו קבלו חכמינו ז"ל שבן י"ח לחופה מאחר שצריך ללמוד קודם שישא אשה והתחלת למוד גמרא מבן ט"ו ואילך · וכתב ה"ה רים פרק ט"ו מה"א דמצוה היא שישא בהתחלת שנת י"ח: (ד) המובחר · ובן י"ג שלימות כ"מ מרמב"ם · אבל רש"י ותו' בסנהדרין דף ע"ו ע"ב ס"ל חצי שנה או שנה קודם אשה גדול נמי מצוה: (ה) כזנות · זהו דעת הרמב"ם וטור · אבל תוס' ורא"ש ס"ל דלא הוי זנות כיון

פתחי תשובה

(א) לישא אשה · עבה"ט בשם ב"ש מה שהקשה דהא אפילו אם קיים פ"ו חייב לקיים לערב כו' ועיין בס' ברכי יוסף מהגאון חכם חיד"א ז"ל דניחא ליה לחלק דאם קיים פו"ר אינו חייב לבעול בכל עונה אלא משום ולערב אל תנח סגי לעתים רחוקות רק שלא יניח לגמרי והיינו דקאמרי הרמב"ם ומרן (לקמן סי' ע"ו ס"ו) דאם לא קיים פו"ר חייב בכל עונה אבל אם קיים אינו חייב בכל עונה לא משום פו"ר דכבר קיים ולא משום עונה שכבר מחלה אבל אה"נ דמשום ולערב אל תנח מחוייב בעת מן העתים ע"ש · ומ"ש הרא"נ"ת נסתפק כו' דברי הרא"נ"ת אלו הבאתי באריכות בפ"ת ליו"ד סי' רל"ד סק"ט ע"ש: (ב) והמקדים לישא כו' · כתב בר"י בדורות אלו נחלשו הטבעים ונשתנו הדורות לכן אין ליזהר בזה להקדים ולישא בן י"ג · הרב מהר"ר יונה חסיד בצוואותיו: (ג) דהוי כזנות · עבה"ט בשם כנ"י שמחלק אם אביו השיאו כו' ועיין בת' כנ"י שם שמבאר ע"פ סברא זו דלא פליגי כלל התוס' ורש"י והרא"ש עם הרמב"ם וטור וש"ע דבדקדוק כתבו התו' והרא"ש דלא חשיב בעילת זנות פי' מצד הבעילה ומצוה נמי איכא להשיא לבנו קטן · פי' אביו · ומתני' דהכותב נמי קאמר קטן שהשיאו אביו וכן לשון רש"י והרא"ש וכן דורות הראשונים ואנשי ירושלים היו משיאין לבניהם משא"כ לשון הטור וש"ע אבל קודם י"ג לא ישא פי' הוא עצמו בלי אביו הוי כזנות מטעם דא"א לכתוב כתובה וכן בלשון הרמב"ם יש לפרש כן · וכ' עוד שם דדוקא אם האב מתפיס מטלטלין דבקדושיו

ואינו רוצה לישא (ד) ט ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה
י ומיהו אם עוסק בתורה וטרוד בה ומתירא לישא אשה כדי שלא
במזונו ויתבטל מן התורה מותר (ו) להתאחר : הגה ובזמן הזה (ה
(ו) שלא לכוף על זה וכן מי שלא קיים פריה ורביה ובא לישא אשה שאינה ב
כגון עקרה וזקנה או קטנה משום שחושק בה או משום ממון שלא אעפ"י שמדי
למחות בו לא נהגו מכמה דורות לדקדק בענין הזיווגים ואפילו בנשא אשה וש
יו"ד שנים לא נהגו לכוף אותו (ז) (ז) לגרשה אע"פ שלא קיים פריה ורביה וכ
עניני זיווגים (ריב"ש סימן ט"ו) ובלבד שלא תהא אסורה עליו : ד כ ומי ש
נפשו בתורה כבן עזאי תמיד ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אי
עון ל והוא שלא יהא יצרו מתגבר עליו : ה מ כיון שיש לאדם זכר
קיים מצות פריה ורביה נ והוא שלא יהיה הבן (ח) (ח) סרים או ז
• איילונית (פי' איל הוא זכר הנאן כלומר שיש לאשה טבע הזכר וסימנים ה
לה שדים כנשים וקולה עבה ואותו מקום אינו בולט מנופה כיתר הנשים) : ו
לו זכר ונקבה ומתו והניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה •
כשהיו בני הבנים זכר (ס) (ט) ונקבה והיו באים מזכר ונקבה אע"פ ש
בן בתו והנקבה בת בנו הואיל ומשני בניו הם באים הרי קיים מצות
ורביה אבל אם היה לו בן ובת ומתו והנית אחד מהם זכר ונקבה
לא קיים מצוה זו : הגה היה הבן (י) ממזר או חרש (י) שוטה וקטן קיים

ט טור בשם אביו הרא"ש שם ביבמות
י ל' הרמב"ם בפט"ו מה' אישות מברייתא ומימרא דרבי יוחנן שם בקדושין
כ שם מעשה דבן עזאי יבמות דף ס"ג ע"ב
ל מהא דהרהורי עבירה קשין מעבירה יומא דף כ"ט ע"א
מ משנה יבמות דף ס"א ע"ב וכב"ה
נ שם בברייתא וה"ה לאיילונית ובניהם מבוארים בירושלמי
ס מסקנת הגמרא שם דף ס"ב ע"א ע גם
ע מבואר שם

פתחי תשובה

מפני אבל אם יתן האב בעד על כתובתה לאו כלום הוא פן ימות האב ולא יניח ברכה כדי כתובת בניו ע"ש • ועיין בס' שער נפתלי בסימן זה שדחה דברי הבנ"י הנ"ל משום דיש לדמות נשואי קטן לנשואי חרשת וחרש דתקינו להו רבנן קדושין ולא תקינו לה כתובה (כדלקמן סי' ס"ז) ע"ש עוד : (ד) ב"ד כופין אותו • עיין בס' בני אהובה פט"ו מהלכות אישות הלכה ז' : (ה) נהגו שלא לכוף • כ' בנ"י דל"כ מהרש"ל בים"ש פ' הבע"י סימן מ' אבל בס' קרית מלך רב בביאורו פט"ו דאישות כתב דכל ב"ד שאינו כופה ע"ז לאו שפיר עביד ואין להשגיח במנהג • וכ' עוד במהריק"ש דקדק לשון המחבר ואינו רוצה לישא כו' דמשמע שאם רוצה אלא שמתעכב עד שימצא זיווג נאה או לסבה אחרת לא כייפינן ליה • ומ"מ ירא' דאין להתאחר מפני סבה שהוא מגופו אלא עד עשרים וארבע (כמ"ש בקדושין דף ל') ע"ש : (ו) שלא לכוף • עת"מ סק"ד וסק"ה ועיין בס' תולדות אדם ס"ו : (ז) לגרשה • עבה"ע בשם כ"ש • וע' מזה לקמן סעיף י' ס"ק ע"ז ולקמן סי' קנ"ד ס"ק כ"ה וס"ק כ"ט : (ח) סרים • עבה"ט בשם ח"מ דאם הם ראוים להוליד אלא הבן נשא איילונית והיא נשואה לסרים אביהם פטור מפו"ר • ובח"מ כתב עוד או שלא נשאו כלל • והבה"ט לא העתיקו דכ"ש הוא • ועיין בס' בני אהובה פט"ו מה"א הלכה ה' שמפקפק על זה מהא דקיי"ל היו לו בנים ומתו לא קיים פ"ו משום דבעינן לשבת יצרה וא"כ גם אלו הבנים שלא נשאו נשים סופם למות בלא זרע אך בזה אפ"ל דדוקא מתו בחיי האב לא קיים פ"ו אך בבת שנשאת לסרים דודאי לא תוליד במה יקיים האב פו"ר וכי תולין שיגרשה הבעל או שימות ובח"מ מחליט גם בזה דינא ולדידי צ"ע ע"ש : (ט) ונקבה • עבה"ט ומ"ש ואם הבן קיים ולא הוליד כו' הוא מדברי הב"ש וע' בהגהות יד אפרים שכ' ע"ז לדעת התוס' (הס"ק זה) דב' זכרים הבאים מזכר ונקבה מהני פשיטא דגם זה מהני • ומ"ש עוד יש להסתפק אשה שנתעברה באמבטי כו' עיין בס' בני אהובה פט"ו מה"א הלכה ו' מ"ש בזה על דברי הח"מ • וגם האריך שם לסתור דברי המשנה למלך בפרק הנ"ל ע"ש וגם בס' בר"י אות י"ד האריך בזה : (י) שוטה וקטן • לכאורה אגב שיטפיה נקט וקטן • הגהות יד אפרים • ועמ"ש לעיל ס
פ"ו

באר היטב

דבקדושין היא אצלו • ועיין ח"מ וב"ש • ובתשוב
יחזקאל שאלה ג"ה מחלק אם אביו משיאו לא
האב יתפוס מטלטלין לכתובה אז הוי מגוה ל
הוא עצמו נושא אשה הוי כזנות מטעם דא"א
כתובה דאין מעשה הקטן כלום ויש לה עם א
כתובה והוי ביאתו זנות ע"ש • ועיין מה שהקש
ס"ק ג' על הב"ח • ועי' בסנהדרין דף ע"ו ע"ב
(ו) להתאחר • ואין קצבה לדבר אפי' כל ימי
שאין יצרו מתגבר עליו • ב"ש : (ז) לגרשה • פי
ואם רוצה לגרשה בזמן הזה בע"כ אחר שפה
נראה בכה"ג לא גזר ר"ג ב"ש עיין סימן ג
(ח) סרים • משמע הקפידא היא שלא יהיו סרי
איילוניות דאינם ראויים כלל להוליד אבל אם הם
להוליד אלא נשא אשה איילונית והיא נשואה
או אביהם פטור מפ"ו ח"מ ב"ש : (ט) ונקבה
שני זכרים ומכ"ש שתי נקבות לא מהני • אב
ביבמות דף ס"ב ע"ב ס"ל דבשני זכרים הבא
ובת קיים פו"ר • ובש"ג הוסיף אפי' בשתי בנות
מבן ובת קיים פו"ר • ואם הוו לו ב' זכר
הניחו זכר ונקיבה או שהיו לו ב' זכרים וא
היתה לו בת לא קיים פו"ר שצריך הוא שיולי
זכר ונקבה ואם הבן קיים והבת מתה והנ
קיים פריה ורביה ואם הבן קיים ולא הולי
והבת מתה והניחה בן לא קיים פו"ר • יש להסת
שנתעברה באמבטי אם האב קיים פו"ר ואם נ
לכל דבר ח"מ • וב"ש הביא ראיה דהוי בנו לכ
(י) ממזר • דוקא ממזר ידוע דהי • אבל מס

שם הרשב"א) : ז (יא) [פ]היו לו בנים כשהיה עובדי כוכבים (יח) ונתגייר והם ה"ז קיים מצוה זו אבל אם היו לו בנים כשהוא עבד [צ]ונשתחרר והם לא קיים מצוה זו עד שיוליד אחר שנשתחרר : ח [ק]אע"פ שקיים ורביה אסור לו לעמוד (יב) (יג) בלא אשה [ש]וצריך שישא אשה בת בנים אם יש ספק בידו אפילו יש לו כמה בנים ואין ספק בידו לישא בת בנים אא"כ ימכור ס"ת [ת]אם אין לו בנים ימכור כדי שישא אשה בנים אבל אם יש לו בנים לא ימכור אלא ישא אשה (יג) שאינה בת בנים ולא יעמוד בלא אשה [א]וי"א שאפילו אם יש לו בנים ימכור (טו) ס"ת שישא אשה בת בנים : הגה מיהו אם מכיר שאינו בן בנים עוד ואינו ראוי להוליד ישא אשה שאינה בת בנים (נ"י בפרק הבא על יבמתו) וכן אם יש לו בנים ומתירא שאם ישא אשה בת בנים יבואו קטטות ומריבות בין הבנים ובין אשתו לישא אשה שאינה בת בנים אבל אסור לישב בלא אשה משום חשש (טז) זו סי' רפ"ג) : ט [ב]נושא אדם כמה נשים והוא דאפשר למיקם (יז) בסיפוקייהו נתנו חכמים עצה טובה שלא ישא אדם יותר מד' נשים כדי שיגיע אחת [ג]עונה (יח) בחדש ובמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה (יט) אחת רשאי לישא אשה [ד]אחרת על אשתו (ועיין לקמן סוף סימן ב' דאסור

באר הגולה

במשנה פ כר' יוחנן שם ע"א צ כפירוש הרמב"ם דבבנים כותיים נא אמר ר' יוחנן דדי לו ק מימרא דרב שם ומפרש שם מפני שהעבד אין לו יחוס דדומה לחמור ר מימרא דרב נחמן וכו' שם דף ס"א ע"ב ש ברייתא שם דף ס"ב ע"ב ת אוקימתא דגמ' בליבנא. בתרא שם דף ס"א ע"ב א טור מדברי אביו הרא"ש שם לגירסא דגרסי מתני' דלא כרבי יהושע וכ"כ התה"ד בשם הריטב"א ב מימרא דרבא שם דף ס"ב ע"א ג מסקנת הגמרא שם דף מ"ד ע"א ד טור ופשוט הוא

באר היטב

אינו חי לא קיים פ"ו : (יח) ונתגייר · בתשובת מב"ל סי' רכ"ג פסק אפילו לא נתגיירו בניו עמו פו"ר · וכ"מ מתוספות דיבמות דף ס"ב ע"א ד"ה קיים פו"ר וכו' · וכנה"ג פסק דבנים עובדי כוכבים עולים לו לקיום פ"ו ע"ש · ועיין מ"ש הבה"י · מ"ש התוספות בחגיגה דף ב' ע"ב ד"ה לא תהו וכו' שסיימו שם ועוד פרו ורבו אכולהו בני נח אף לכנען ע"ש · והיא נגד הסוגיא דפרק ד' דאמרי' פו"ר לישראל נאמרה ולא לבני נח ע"ש וכ"כ המהרש"א והניח בצ"ע · ובתשובת שבות יעקב ח"ב סימן נשאל עליו והשיב דתו' דחגיגה כתבו זה התירוץ למ"ד בני נח מצווין אף על הסירוס כדעת ר' חדקא דאמר פ' ד' מיתות · ואל תתמה ע"ז שהרי הסמ"ג פסק ג"כ הכי וכ"כ הת"ה סימן רנ"ט הובאו דבריו בב"י ס"ס צריכין אנו לומר דאע"ג דפשוט להם לומר דמצות פ"ו לא נאמרה לבני נח היינו שאינם מצווים בהכרת המצוה דפו"ר אך הרשות בידם שלא לעסוק כלל בפ"ו · אבל לסרס עצמן בענין שא"א להם לעסוק בפ"ו באיסורו קיים לדעת ר' חדקא וא"כ בהאי חצי עבד וחצי בן חורין דהוי כסירוס ממש שאינו יכול לישא שפחה ת חורין שפיר כתבו תוס' דבענין זה אף הבני נח מצווין עכ"ל · ושמעתי לתרץ ע"פ תוס' דיבמות דס"ב ד"ה בני פ"ו וכו' וא"ת דבפרק ד' מיתות משמע דב"נ לא מיפקדי אפו"ר וי"ל דהכא לאו בני חיוב בפו"ר אלא שבניהם נקראים על שמם ע"ש לפ"ז יש לפרש מה שכתבו התוס' בחגיגה דפ"ו אכולהו בני נח כתיב דבניהם יקראו על שמם ומינה דשייכי בפ"ו אע"ג דלאו בני חיובא נינהו ע"כ שמעתי ולא הבנתי דהתוספות י אף לכנען · והתם אמרינן דהכל מודים בעבד שאין לו חייס עי' ודו"ק : (יב) אשה · איסור מדרבנן הוא אסמכתא בעלמא הוא ב"ש · ורמב"ן במלחמות ה' מסופק בזה : (יג) בת בנים · מדרבנן הוא החיוב הרי"ף ר"ס והרא"ש · וכתב הרמב"ן דאין כופין אותו לכ"ע דלא תקנה הוא אלא כעין ישוב דרך ארץ ואין מחמירין עליו (יד) בנים · ואם אינו מוצא שום אשה בלא מכירה צריך למכור ס"ת כדי שלא יעמוד בלא אשה והיינו דמסיים עמוד בלא אשה דאל"כ הא כבר כתב לפני זה דאסור לו לעמוד בלא אשה ואף דמפשט הגמרא משמע דטעם ז ס"ת לישא אשה משום שבת יצרה קשה משבת יצרה מ"מ הרהור עבירה קשה מעבירה ח"מ וב"ש כתב דלדעת ב"י אין ן ע"ש : (טו) ס"ת · ע"ל ס"ק ב' מש"ש : (טז) זו · דמשום חשש קטטה יוכל לבטל מצוה לערב אל תנח ידך לא לעשות עבירה כי יש לחוש פן יתגבר יצרו עליו ב"ש · ועיין ח"מ : (יז) בסיפוקייהו · ואם היא ת ורגונה להסתפק במועט בודאי רשות לישא אפי' אם א"א למיקם בסיפוקייהו דכתיב והחזיקו שבע נשים א' ח"מ · מיהו ביבמה נראה אפי' אם היא מוחלת מ"מ מוטל על הב"ד ליתן לה עצה טובה שלא יגשה לו · (יח) בחדש · היינו אם הוא ת"ח דעונה שלו בכל שבת · ואפילו אם יש לו כמה נשים אין מוטל עליו יותר רק העונה מה שחייב כשיש לו אשה אחת · ב"ש : (יט) אחת · ר"ל אפי' בלא חר"ג כיון שנהגו הוי

כאלו

פתחי תשובה

(יא) היו לו בנים · עבה"ט ס"ק י"ב מ"ש ועי' בת"ס סי' רע"ז בו' ועי' גם' בני אהובה פט"ו מה"א הלכה ו' : (יב) בלא אשה · עבה"ט ועיין בר"י שכתב דהרב ארעא דרבנן אות תקי"ז הביא דברי מהרד"ך בית י"ז חדר ט' שכתב דלהרי"ף איסור זה מדאורייתא · וק"ק שלא הזכיר דלהרמב"ם הוא מדרבנן וכמ"ש פרק ט"ו מאישות עיין שם : (יג) שאינה בת בנים · עבה"ט ועיין בתשובת גליא מסכת ר"ס י"ב שתמה על הח"מ וב"ש למה הוצרכו לדייק דיוקין מדברי הב"י אם ס"ל

לישא שתי נשים בשני מקומות) : י ר"ג (כ) החרים על הנושא (יד) על

פתחי תשובה

דמוכרין או לא הלא דבר זה מפורש בב"י שם בתחלת הפיסקא דמציין אחרי המשנה וז"ל בלא אשה משום הרהורי עבירה כו' מיהו אינו מוכר ס"ת מפני זה עכ"ל ע"ש עוד: (יד) על אשתו · עב"ש לקמן סימן קנ"ה סק"א שכתב לכאורה נראה בזה"ז שיש חרגמ"ה שלא ישא אשה על אשתו אין עד א' נאמן להעיד שמתה אשתו דהא דבר שנתחזק באיסור הוא ואין עד א' נאמן כמ"ש בי"ד סי' קכ"ז עכ"ל · ושם כתב זה כמסתפק · אך בסי' ע"ו סק"כ כתב כן בפשיטות ע"ש · ועי' ט"ב תאה"ע סי' ל"ג בד"ה העולה כתב שדברי הב"ש בזה אינם מוכרחים ע"ש · גם בס' קרבן נתנאל פ"י דיבמ ק' חולק על הב"ש בזה עיין שם · גם בתשובת בית אפרים האה"ע סימן א' בדבור המתחיל ועוד · כתב דכן דינא נ"ע די"ל דשפיר מהימן עד א' משום דהוי מלתא דעבידא לגלויי וכמדומה שאין נוהגין עתה לדקדק בזה כלל כי אליו כתב מאוהבו ממרחקים שמתה אשתו נושא אשה על פיו ואין מדקדקין אחריו למחות בידו כלל עכ"ד · ג ישועות יעקב בסי' קנ"ח סק"א חולק על הב"ש בזה דכיון דאינו רק מלתא דרבנן נאמן עד א' אף דאיתחזק איסורא כמילתא דעל"ג ע"ש: ושם העיר עוד לחקור בזה בעד א' שמעיד שמתה אשתו והוא בא לב"ד לשאול אם מות אחותה שהוא איסור כרת וגם אי מותר לישא אחרת מגד איסור רגמ"ה דאף אי מאמינים אותו נגד זה שמותו אחרת מ"מ אסור לישא אחותה (עב"ש בסי' ע"ו שם) ומעתה כיון שבא לשאול על שני דברים דבר תורה ודרבנן אפשר דאין אנו יכולין להקל גם בענין דרבנן דהוי זלזול לדתו"ל וכמ"ש הרדב"ז הובא במג"א הלכות ק"ש גם ק"ש תוך וקורא משום דק"ש דאורייתא אף דרק פסוק ראשון הוא מה"ת מ"מ צריך לקרות כל הג' פרשיות כיון מסופקין על דאורייתא ודרבנן כאחד אם אנו מחמירין על ד"ת ומקילין בדרבנן הוי כמזלזל במלתא דרבנן (לא מצ במג"א הלכות ק"ש ע' בסי' ס"ז סק"א שכ' טעם אחר דהך היתה התקנה כו' אמנם בסי' קפ"ד סק"ז כ"כ המג הר"ש תיון והר"י הלוי בענין ספק אם בירך בהמ"ז דנ"ל גם ברכה ד' מהאי טעמא ע"ש) אך באמת לא דמי דהכא אחרת לא ישא אחותה בלא"ה ע"כ אין מקום להחמיר בזה ע"ש: ועיין בנו"ב תניינא סי' ו' על דבר האיש אשר רעבון הלכה אשתו ממנו ובן ובת עמה מדוחק פרנסתם ושוב לא נודע מהם דבר יותר משמנה שנים אם יש להתיר לישא אשה אחרת · והשיב שאין למצוא לו עזר כיון שאשתו לא פשעה ומחמת רעבון הלכה ולפי המובן ברשות בעלה ומי יודע הבת עכובה ואולי הוא ע"י אונס ומקום מצוה אין כאן שאנו נותנים ג"כ לבן ובת חזקת חיים וא"כ קיים פ"ו ואף שהכנה"ג בהגב"י אות ע"ח מביא תשובת רש"ך אם נשבה יכול הבעל ליקח אשה אחרת אולי מיירי שם ש פ"ו · וסיים דאף שיש סברא לדון ולהתיר לו שלא יהא נכשל בהרהורי עבירה בכל יום מ"מ נתנו דצריך לשיעור תתעלם אשה מבעלה איזה זמן לאיזה סבה או שתהיה חולה איזה זמן וכי נתיר לו לישא אחרת על אשתו דעתי להתיר בזה וגם איסור איני אומר כיון שכבר יושב זמן שמנה שנים בלא אשה ואם ימצא מאה רבנים שיתירו אמחה בידו עכ"ד: ושם בסי' ז' נשאל על שאלה כזו ממש אלא דשם העיד עד א' ששמע מאחד שהאשה מתה להתיר מחמת העדאת העד וכתב דאף דבנו"ב קמא סימן ל"ג לא הכרעתי לסתור דברי הב"ש לחלוטין אבל בסי בד"ה ואמנם הבאתי דברי התוס' דמה שאינו דבר שבערוה אף דאיתחזק איסורא אינו ברור שאין עד א' נ מספקא לן וא"כ באיסור דרבנן יש להקל ובפרט שזה שנים רבות שנאבד זכרה קרוב הדבר שמתה בשנת הרעבון ו להתיר: וכתב עוד שם בסי' ח' בעובדא שהעיד העד שבהיותו במקום פלוני מתה אשה פלונית אבל העד לא יד מי היא והאיש בשמעו הדברים האלה אמר אשתו היא בזה יש לדון אולי הבעל דבר עצמו אינו נאמן במקום דאיכא שמא עיניו נתן באשה אחרת (עיין לקמן בשמון בשם תשובת ב"א מה שמביא בשם נ"ב ועה"ג) ומ"מ כיון דבזה כלה הזמן חר"ג ליכא חשש איסור תורה וגם מאחר דמתחלה לא איתחזק איסורא רק מפיו שאמר שיש לו אשה יש ע"ש: וכתב עוד ס"ס קל"ו שנשאל מהגאון מלונדון אודות אנשים הבאים ממדינות רחוקות לקהלתו ושואג לנשותיהם ובאו כתבים מב"ד שהשליח מסר הגט להאשה כדת ואין חתימת הב"ד ניכר שמה אם יכולים המגרשים לי נשים · וכתב כבר הכרעתי בנו"ב תניינא שעד אחד נאמן להעיד לאיש שמתה אשתו וכיון שעד א' נאמן א"י בעדים אפי' לא נתקיים כיון שלדברי הרשב"ץ (המובא לקמן ס"ס קמ"ב בהג"ה) זה עדיף מעד א' לכן דעתי להתיר ועיין עוד שם בסי' קמ"ז בתשובה מבן המחבר באשה שנשתטית וזה שבע שנים אשר ברחה מבעלה מתוך טירוף ד ונאבד זכרה ולא נודע מה היה לה אם מותר הבעל לישא אשה אחרת · והביא דברי אביו בתשובה סימן ו' הנ"ל ב להתיר באשה שנאבד זכרה זולת בהעדאת עד א' וכתב דאף דיש לדון בזה מחמת דנגד חזקת חיים יש חזקה אחרי יתה בחיים היתה חוזרת לבעלה באשר שלא היתה קטטה ביניהם ומ"מ חלילה לו לחלוק על אביו ז"ל · ומ"מ הע להבעל זה כיון שיצאה אשתו מביתו מתוך טירוף הדעת ולפי דבריו היתה כמה שנים מוחזקת לנשתטית ובנשתטי ברמ"א דיש להקל להתיר לו לישא אחרת ואף די"ל דדוקא באשה שהיא שוטה לפנינו אבל כאן יש לחוש שמא נתפקח מוקמינן לה אחזקתה אשעת יציאתה מבית בעלה ויש לזה הוכחה דאל"כ היתה חוזרת לבית בעלה כו' ואף דהב דצריך היתר ממאה רבנים י"ל דגם הב"ת לא כ"כ אלא אם היא בחיים בודאי · אבל אם יש ג"כ ספק שמא מתה גם מיקל · וסיים ויען כי אין הדבר ברור כ"כ כו' לכן אין לסמוך עלי עד שיסכימו עוד שני רבנים · ובענין התחייב להאשה על הבעל וגם בהשלשת ג"פ כי למיחש בעי סן תבוא האשה יעשו כמו שפסק אאמ"ו בנו"ב קמא סימן ג' (ע פ"ק ע"ו) ע"ש · [ובתשובת חתם סופר סימן ב' באיש א' שנשתטתה אשתו זה כמה שנים והוליכה לעיר אחרת למקום ועתה אומר שנודע לו שמתה וגם הביא עד א' ששמע שמתה אשתו של זה בהוהה העיר אם מותר לישא אחרת · א שם בדברי הב"ש דסי' ע"ו וקנ"ח הנ"ל דאין עד א' נאמן כו' ודעתו להחמיר כהב"ש וכתב ואפי' אם נכנים בפרצה דחוקה להקל משום עיגון דבעל פייט אי אשה בריאה נאבדה וכדרך שמקילין בעיגונא דאיתתא אבל הכא

באר היטב

כאלו התנה כן · אלא דאם מחמת המנהג מה שלא אבל משום חר"ג לא מהני ריצוי שלה ד"מ (כ) החרים · משום קטטה תיקן ולא משום דאיסורא ונ"מ בזה היכא דאיכא פלוגתא ב המיקל לא הפסיד · גם עכשיו אחר אלף חמי

הרי

ביבמה לא החרים וכן בארוסה: הגה אם אינו רוצה (כא) (טו) לכנוס
[פ]טור (מהרי"ק שורש ק"א) וה"ה בכל מקום שיש דיחוי מצוה כגון ששהה עם אשתו
[עשר שנ]ים ולא ילדה (מרדכי פרק החולץ ורשב"א סי' ר"פ ומהר"ס מפאדווה סי' י"ט)
[וי]ש חולקים וסבירא ליה דחרם ר"ג נוהג אפילו במקום מצוה ואפילו במקום יבום
[ו]חלוץ (הגהת מרדכי דיבמות והגהות מרדכי דכתובות וכ"כ נ"י פרק החולץ)

ה נ"י בשם הריטב"א ו מהר"י קולן בתשו' שורש ק"א וכתב שם הטעם מי יכריחנו לכתוב לה כתובה בע"כ ולהתחייב לה בשאר כסות ועונה

באר היטב

[כ]ן ומכאן ואילך אינו אלא מנהג שנהגו להחמיר
[במק]ום ספיקא מעמידין על הדין תורה ד"מ · כתב
[ב]קטנות סי' נ"ח דתקנת ר"ג אקרקפתא דגברי
[אב]ל אשה בכל דהו ניחא לה ולכן מותרת לינשא
[ל]נזית לספרדי א' וכן הורה הרב אורי שרגא
(כא) לכנוס · כ"כ מהרי"ק שורש ק"א · ועיין
[ב]ן שורש ס"ג שכתב על ענין ארוסה שמוענת
[ע]לי וכו' להתיר לו לגרש בע"כ או לישא אחרת
[תשוב]ת השובת מהרי"ק פסק הרמ"א כוותיה בסי'
[ס]י' ב' בהגהה ע"ש משמע דאף בארוסה הצריך לו
[מ]טעם מורדת ולא קאמר דבארוסה לא גזר ר"ג
וצ"ל הא דאמרינן דבארוסה לא החרים ר"ג
[ז]וקא אם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור אבל אם
לכנוס אותה ולבסוף כל העומד לכנוס ככנוסה

פתחי תשובה

הרי יכול להמציא לו היתר ע"י מאה רבנים והשלשת גט וכתובה ואין כאן עיגון כו' ועוד הא האשה במקום ידוע ואינה מעבר לים ולא במדבריות והדבר יכול להתברר ע"כ איני רוצה להיות מהמתירין ע"ש]: ועיין בתשובת בית אפרים סי' א' באחד שהיה מתגורר בקהלה אחת ערך י"ב שנה והגיד לפני כמה אנשים שיש לו במקום אחר אשה ובת אחת והחזיק בדבריו זמן רב ועתה בא לפני הרב והגיד ששקר ענה ומעולם לא היה לו אשה רק מחמת הבושה אמר כן שכבר בא בימים בן שלשים ועדיין הוא פנוי · אם מאמינים אותו באמתלא זו ומותר לישא אשה או לא · והנה מה שיש לדון באמתלא זו הוא משני חששות · אחד כי לנסיר מסום הבושה היה די לו שיאמר שהוא אלמן וגם למה הוסיף לומר שיש לו בת ממנה · הב' מטעם דכל שהוחזק ל' יום לא מהני אמתלא כמ"ש הב"ש בסי' י"ט ומלקין ושורפין על החזקה · והאריך מאד בזה לבאר דהך אמתלא אינה גרוע וגם יש לצדד דאף אמתלא א"צ כלל בב"ד לפי דכל שויא אנפשיה חד"א דאסרינן עליו ולא
[י]ורה אינו בהורת ודאי אלא מתורת ספק דשמא דבריו הראשונים עיקר ומה שחוזר בו שקורי משקר וא"כ בב"ד שאחר
[ש]מיושי אינו אלא מנהג וכל ספק ופלוגתא אזלינן לקולא כמ"ש הב"ש ס"ק כ"א אולי מהני חזרה אף בלא אמתלא וגם
[ל]הב"ש בענין אחר ל' יום אינו מוחלט דבתשובת רמ"א סי' כ' מבואר דאף אחר ל' יום מהני אמתלא היכא שלא
[ה]ק מפי עצמו וע"י דבור לבד (עמ"ש בסי' י"ט שם) ועוד דהכא אית ליה מגו דאי בעי הוה אמר שמתה אשתו והיה
[נאמ]ן כמבואר בתשובת צ"ל ועה"ג שהוא עצמו נאמן בענין זה השתא נמי שחוזר בו נאמן במגו וי"ל דגם הב"ש מודה
[ב]סיומא דפיסקא העלה שאין להחמיר בזה ומ"מ יש לאיים עליו בב"ד ולהודיעו תומר חרגמ"ס הכל לפי מה שהוא
[א]ם כה יאמר כי בצדק אמרי פיו ופנוי הוא לא נחשדו ישראל על כך ובפרט שהוא ג"כ מלתא דעל"ג ע"ש באריכות ·
[וה]ב"ש דכל שויא אנפשיה חד"א דאסרינן עליו ולא מהני חזרה אינו בתורת ודאי כו' צ"ע ממ"ש בש"ע לקמן סי' ג'
[א]ם נשאה או נטמא לוקה ומשמע דאפי' חוזר בו (עמ"ש בסי' ג' שם ועמ"ש לקמן סימן קט"ו ס"ז ס"ק ל"ז · ומ"ש
[י]ש דבריו לפלפל בדין שויא אנפשה חד"א אם הוא מטעם הודאת בע"ד או משום נדר ע' בפ"ת ליו"ד סימן א' ס"ק ע"ז
סימן ל"ז ס"ק י"א מ"ש בזה): (טו) לכנוס · עבס"ע · עד ובה"י פירש הרמ"א בענין אחר · ועיין בס' בית מאיר
[ש]לו יותר פירוש הבה"י דכוונת הרמ"א לפרש דברי המחבר דבארוסה לא תיקן היינו מה שתיקן שלא לגרש בע"כ ·
[ו]הוסיף אם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור והיינו דיכול לגרשה בע"כ · אבל מלישא אחרת קודם גירושין לא מיירי והוא
[א]ם לא על צד המוזכר בסוף הגהה שהיא אינה רוצה להנשא לו או לפטור אז יש להקל לו לישא אחרת [וכן בספרים
[תשוב]ת חתם סופר סי' א' וכ' דפירוש זה הוא אמת ומוכרח מסוף הגה ע"ש] ובזה מרווח לן דלא קשה קושיית הח"צ בסי'
[ונתבא]ר ממכה לסי' קנ"ע ס"ס בהגהה דאמאי תהא עדיפא זיקה דרבנן מארוסה דאורייתא ע"ש בשם ח"צ קטן שנפלה לו יבמה
[ו]צת אין השובת ח"צ לפני ולא ידענא אי התיר מטעם שכבר נשתדך וכמ"ש הרמ"א לקמן סימן קנ"ע ס"ה ואף דכאן
[ה]קודם שנשתדך מ"מ כיון שהיה באותו שעה קטן דמי לנפלה אח"כ או דילמא אף בנשתדך אחר יג"ש התיר מטעם כיון
[ו]אינו ראוי להנוץ מחמת הסימנים והפשר אף לכתחלה מותר לשדך מטעם זה · וע' בשו"ת אבן השהם סימן ל"ד
[ע]ל נדון כזה ממש ושם נזכר שעשה שידוך אחר שנעשה בן י"ג שנה וכתב דלכתחלה עשה שלא כהוגן אך מאחר שכבר
[נ]ותר לכנוס וגם נדפס שם תשובה מגאון מהר"א ברודא להתיר לכנוס וגם כתב שכמה גאונים הסכימו לזה ע"ש · ועיין
[בשו"ת] בית אפרים סי' קמ"ג על מעשה כזה ובעובדא דידיה נעשה השידוך בעודו קטן והאריך בזה לפלפל בדברי הח"צ
[והעלה ש]שוהם הנ"ל מסיק ג"כ להקל והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהין והיים ומ"מ ראוי לב"ד שקודם שיבא לידי נשואין
[יתווכו]בין היבם והיבמה בעסק החליצה שלא יהא שום דבר חוצץ ביניהם וגם יתן ערבון כפי הנראה לב"ד באופן שתיפ
[ש]ראוי לחליצה יחלוץ לה מיד בלי שום עיכוב אמנם אם האשה תקשה ערפה שלא לפשר כפי שיראה לב"ד ואתן עיניה
[לא] יוכלו הב"ד להתיר לו אף בלי רצונה ע"ש · ועיין בשו"ת הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי שהאריך ג"כ בענין זה:
[ובתש]ובת חתם סופר סי' א' אודות בחור בן עשרים שנפלה יבמה ורכושה רב מנכסי אחיו והיא מסרבת ואינה רוצה בחליצה
[עד ש]יחלוץ בחנם כי השבה שאסור לו לישא אשה עד שיחלוץ תחלה ואין ביד ב"ד להעמיד על דת תקנת הקהלות המבואר
[ב]קס"כ ס"ד בהגהה והבחור נשתדך בינתיים עם ההגונה לו ושואל אם מותר לו לישא משודכתו ועי"ז תהא היבמה
[נאל]צת לירד לדת כדי שיחלוץ לה · והאריך שם בדברי תשובת ח"צ סימן קט"ז הנ"ל ובנדון השאלה העלה להתיר לו לישא
[משודכ]ת שלו לאחר ההראה מב"ד כראוי ובאופן שיעמיד ערבות ובשבועה שמיד שתתרצה היא אח"כ לעמוד לפני ב"ד שבעירם
[או]מרוצה לפני הצדדים מחויב הוא לעמוד ובכל היוצא מפיהם יעשה ויקיים ויחלוץ אח"ז מיד בלי עיכוב ע"ש]:

שבשפטים

ובמקום שאין הראשונה בת גירושין כגון (כב) (טז) שנשתטית או שהוא מן הדין

פתחי תשובה

(טז) שנשתטית · עבה"ט מ"ש ובד"מ כ' כו' עד שנהגו להחמיר · והוא מדברי הב"ש ושם מסיים וז"ל לכן כלל כאן אלו ב' דינים כשנשתטית וכשהוא מה"ד לגרשה ש"מ שניהם שוים וכשהוא מה"ד לגרשה לא תיקן ר"ג וכמ"ש בסי' קט"ו עכ"ל · ועיין בתשובת שב יעקב סי' א' שהשיג על הב"ש וכ' דמה שכלל כמ"א הני ב' דינים היינו היכא שהדין לגרשה ומ"מ היא לא פשעה כגון ששהה י"ש ולא ילדה וזה שוה עם נשתטית ובשניהם צריך התרה מק' רבנים ומ"ש רמ"א גם' קט"ו ס"ד בהגהה ב' ויכול לגרשה בע"כ ואין בזה משום חר"ג היינו בעוברת על דת שהיא פשעה ותדע שכן הוא דאל"כ סתרו דברי רמ"א אהדדי דשם החליט דל"ש בזה חר"ג וכאן הביא יש חולקין דנוהג אפי' במקום מצוה א"ו דכאן מיירי שלא פשעה ולכן יש חולקין אבל בסי' קט"ו מיירי שפשעה ולכן אין חולק עכ"ד ועי' בתשו' נו"ב סי' א' שגדול אחד רצה לתרץ דברי רמ"א דלא ליסתרי אהדדי באופן אחר · דבאמת לגרש בע"כ קיל יותר מלישא ב' נשים · כמ"ש בת' מהר"ם פדווא סי' י"ג (הובא בבה"ט לקמן סימן קי"ט סק"ח ע"ש) וא"כ בסימן קט"ו דמיירי לגרש בע"כ בזה הכל מודים דלא תיקן ר"ג אבל כאן דמיירי לישא ב' נשים בזה הביא ב' דעות ומ"ש רמ"א או שהוא מה"ד כו' יש להתיר לו לישא אחרת ר"ל דה"ה לגרש בע"כ · והוא ז"ל חולק עליו דבאמת יותר חמור גירושין בע"כ מלישא אחרת דבזה לא קבע הגאון בה זמן כלל ומ"מ דברי מהר"ם פדווא נכונים דלענין עוברת על דת עדיף יותר לגרש בע"כ מלישא אחרת דשמא תחזור למוטב ויהיו לו ב' נשים כשירות אבל בשהתה י"ש יותר טוב להתיר לישא אחרת ושלא ידור עם הראשונה ותמילא לא תלד ונמצא השניה בהיתר עולמית · אבל לגרש בע"כ · שבזה עדיין לא כלה חרגמ"ה לא שמענו · אמנם כל זה לשיטת הב"ש אבל באמת אין לדחות דברי השב יעקב דהיכא דלא פשעה אין להתיר לישא אחרת (בלא ק' רבנים) ובפרט דהרבה פוסקים ס"ל דל"ש האי דינא בח"ל (ועי' בזה בתשובת ברית אברהם סימן פ"ט וצ') · וכתב עוד דאם הבעל רוצה ליסע לא"י והיא אינה רוצה וגם כבר שהתה עשר שנים ולא ילדה מ"מ יש להתיר לגרש בע"כ ויתן הכתובה או מטעם הוא אומר לעלות (כמ"ש לקמן סימן ע"ה) או מטעם ששהתה י"ש אך כל זה אם השנים שוים בזמן דאל"ה יכולה לומר דמתחלה היה אפשר לעלות ולכן עון ח"ל גורם ועכשיו יש סכנה לעלות ע"ש עוד וגם בנו"ב תניינא סימן ק"ב : [ומ"ש הבה"ט מיהו ב"ח כתב קבלה היא מגדולי עולם כו' ויסכימו בהיתר מאה רבנים כו' עיין בתשובת חתם סופר סימן ד' שנשאל אי צריך דוקא מאה מג' מדינות שוה בשוה או סגי צ"ח ממדינה א' ושנים הנותרים א' א' ממדינה אחרת · ומה הוא בכלל מדינה ומדינה ואם סגי בבחורים מופלגים

באר היטב

דמי מיד חל עליו חר"ג שלא לישא על אשתו אף עדיין ארוסה לכן בשו"ת ס"ג דהוא רוצה לכנוס רק שהיא מורדת עליו לכן חל חר"ג עליו וצריך מטעם מורדת · וזהו הפירוש בהג"ה דכתב אם בארוסה אם אינו רוצה לכנוס אלא לפטור· שבות ח"א סימן נ"ב ובתשובת חכם צבי שאלה קכ"ד דפירש ברמ"א הוא דכתב אם אינו רוצה לכנוס לפטור · היינו שלא תטעה שאם יש לו ארוסה ליסא אחרת עליה אף שבדעתו לכנס ארוסתו שהשניה אינה אסורה כיון שעדיין הראשונה אינה וגם הראשונה תהא מותרת לכנוס אחר נשואי שניה בהיתר נתקדשה לו קמ"ל דאסור · ובה"י פירש בע"א ע"ש · ועי' ב"ש · ובגוף הדין חולק החכם בתשובתו סי' קכ"ד ופסק דבארוסה נמי התרים ר"ג וכ"פ בתשובת מיימונית סי' ל"ד ומהר"י סג"ל אבל בתשובת שבות יעקב ח"ב סימן קי"ב ובח"מ נ"ב פסק כמהרי"ק דבארוסה לא החרים וכ"כ ח"ב סימן ר"ע · ומהרשד"ם חא"ה סימן ע"ח עשיר שקידש בתולה אחת משפחה עברית שבבית עדים ואח"כ נתחרט וגם אביו ובני משפחתו בדבר שלא להכניסה לנשואין והבתולה אינה רוצה גיטה והוא רוצה לישא אחרת אם יש למנוע חר"ג · פסק שבות יעקב ח"ב סי' קי"ב דאין מחמת חר"ג דבארוסה לא החרים · ולפי דברי צבי הנ"ל שחולק עליו ופסק דבארוסה נמי ר"ג יש למנעו · וכנה"ג בהגהת ב"י סעיף כ"ט דמהרי"ק איירי כשהראשון באירוסין אבל כשהר בנשואין אעפ"י שהשניה היא באירוסין עובר על דלא כהרשד"ם חא"ה סימן ע"ח דס"ל דכל אינה בנשואין אלא באירוסין לבד לא עבר על ע"ש · ועיין תשובת ב"י סימן י"ב מדיני גיטין חא"ה סימן ח' ומר"י הלוי סימן כ"א · קטן שנפל יבמה ובעודנו קטן נשתדך לבת זוגו וכעת הוא בן שנים ויום א' ולא הביא ב' שערות וזמן הנשואין ואבי הבת רוצה להשיא לו בתו כהנאי השידוכין האם יש למנוע לישא משודכת מכח חר"ג אע"ג ביבמה לא החרים היינו ברוצה לייבם על אשתו הנ מסא"כ ברוצה לישא על יבמתו הזקוקה · פסק ב

צבי שאלה קע"ז דמותר לישא משודכתו קודם שיחלוץ היבמה ואין בזה משום חר"ג ואפי' לרמ"א דפסק במקום מצוה ואפי' במקום יבום וצריך לחלוץ · היינו שיוכל לחלוץ אבל אונס כי הכא לא ע"ש · וע"ע ק"ד : (כב) שנשתטית · כתב הכל בו דאין להתיר חר"ג אלא עפ"י מאה אנשים מג' קהלות מג' וכד"מ כתב דא"ל בזה הזמן להתיר ע"י מאה אנשים כי כבר כלה הזמן חר"ג ואינו אלא מנהג שנהג להחמ מיהו ב"ח כתב קבלה היא מגדולי עולם שיגיע הענין לפני הגדולים שבאותו הדור ויסכימו בהיתר מאה רב וגם ישליש סך הכתובה ונדוניא ותוספת כתובה ביד הבית דין ואח"כ ישא אחרת · ועוד כתב בסי' ק שיתן הגט ביד שליח הולכה שיהיה הגט בידו עד שתתרפא וחייב לייחד לה בית בפני עצמה וישמור אותה ממ הפקר וחייב ליתן לה מזונות · ודבריו שם מ"ש בשם רש"ל סותרים למ"ש בסי' זה ע"ש · ואם אין ידו מ להשלים הכתובה כתב בתשו' נחלת צבי סימן ס"ו דיש תקנה דקרובים ימכרו הכתובה לבעלה בטובת ה בכדי דמי שיהיו מספיק לה הרווחים למזונותיה ולפרנסתה ע"ש · ואחר שתתרפא חייב לגרשה מיד

שלא

ם רוצה ליקח גם ממנו יש להקל להתיר לו לישא אחרת* (כן משמע בתשובת) וכל שכן אם היא ארוסה ואינה רוצה להכנס לו או לפטור ממנו: ולא תקנתו בכל הארצות: הגה ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו אבל ם נוהג בכל מקום (תשובת ר"י מינץ סי' י') ועיין בי"ד סימן רכ"ח אם הלך

בזה לא תקן ר"ג *ואין מתירין אלא בהסכמת מאה רבני' וכמ"ש גם בתשובת מהר"מ וכמ"ש ג"כ הרב ב"ח

ז תשובת הרשב"א

פתחי תשובה

נין המאה וכתב הא ודאי דמ"ש הב"ח ויסכימו בהיתר מאה רבנים ע"כ לאו רבנים ממש יושבים על כסא רבנות הרי כתוב בהתקנה שיהיה מג' קהלות וא"א מאה רבנים בג' קהילות אמנם גם א"א דאנשים בעלמא קאמר לשון תשובת מהר"ם והכל בו דהא כתוב גם דבעי' שיהיה להם טעם מבורר ויסכימו עם הדין אלא ודאי דבעי' ויים להוראה ומביני מדע להסכים עם המורה הראשון בענין ההוא וכבר נהגו כמ"ש בנו"ב סי' ג' לצרף המוסמך שראוי לסדר קדושין כמו שתיקן מהרי"ל שלא יסדר גיטין וקדושין מי שאינו מוסמך ה"נ הכא ודי בקולא זו אבל לא פי' גדולים וטובים · ואודות מה הוא בכלל מדינה הנה בכל בו איתא שלשה ארצות כגון ארגון לומברדיא וצרפת מלכיות ממש לומברדיא באיטליא ארגון בספניא וצרפת ידוע מ"מ נ"ל אם ע"י מלחמות נכנסו שלשתן תחת ממשלת ועתידה אחוס שתפשוט מלכותם ע' הדשים על כל העולם לא מפני זה לא נוכל להסכים בהיתר הנ"ל כי אין המלך א שווי דעות אנשי מדינה ורוב אנשי מדינה נמשכים אחר רבני מדינה ההיא וא"כ במדינתינו כגון מלכות גאליציא גר ומלכות אסטרייך אע"פ שבשלשתן תחת ממשלת הקיר"ה מ"מ לשלש יחשבו וכן נוהגים · ומ"ש בהתקנה מג' כאורה פשיטא דכיון דבעי' ג' ארצות בודאי ג' קהלות הם נ"ל לאפוקי שלא ימצא בקהלה א' אנשים מג' ארצות מפני אלא במושבותיהם למקומותם · ואודות אי בעינן מספר הרבנים מג' מדינות שוה בשוה · לכאורה כוונת התקנה כל אשר המאורע בגבולו יחקור וידרוש הענין היטב ויסכים כי זה ראוי להתיר ואח"כ יסכימו ע"פ דבריו עוד נ"ט ג' ארצות וכיון שלא נתן גבול ומספר משמע שישלשו שוה בשוה כיון שראוי להשלים הגע עצמך אלו כתוב בשטר ' זהובים לג' עיירות או אנשים הלא היו משלשים ביניהם שוה בשוה כו' אך לא נהגו לדקדק בכך וכן מוכח נו"ב סי' ג' שדקדק לכתוב כל התנאים השייכים למאה רבנים ולא הזכיר כלל שיהיו מג' ארצות אין זה כי מאחר שמדברים בענין ההוא היו שלשה רבנים מג' מדינות שוב לא הקפיד אם יהיו המסכימים אפי' ממדינה א' כו' ומ"מ רב וכ"ד דמקום המאורע יכתבו פסק שלפי הענין ראוי להתיר לזה וגם יגיעו הדבר לפני גדול א' במדינה הואיל ומים דב"ת (שיגיע לפני גדולים) ואב יסכים יצרפו סמוכים במורינו מג' מדינות אף שא"צ מבוררים ממש מ"מ ען מספר מסוים מכל מדינה כו' עכ"ד פ"ש]: ומ"ש הבה"ט ועו"כ בסי' קי"ט שיתן הגט ביד שליח הולכה שיהיה ח עד שתשתפה כו' מבואר מזה דאחר שתשתפה יתן לה השליח גט זה ותהיה מותרת לשוק ע"י גט זה · אמנם מל"מ פ"ו מה"ג דין ג' מבואר דחכמי קונסטאנטינא הסכימו לאיסורא מטעם דכל מידי דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח כמ"ש התוס' פ"ב דנזיר ע"ש ועיין בזה בתשובת נו"ב סימן ג' כתב שם שלא רצה לתקוע כבר הלכה בזה להתיר האשה שתנשא לשוק ע"י גט זה מטעם שכ' הרב המגיה כו' ואף שבתשובה הארכתי בזה מ"מ י שאנו מדמין כעשה מעשה להתיר א"א במקום שיש ריעותא כזו ומ"מ לא רצינו לבטל מנהג ראשונים שנהגו שלא תרגמ"ס · עד שימסור הבעל גט ביד שליח כו' ע"ש · עוד מבואר כל סדר ההתרה לאיש שנשתטית אשתו ע"ש באריכות ם י"ל דדוקא אם היא שוטה גמורה דהיינו שא"י לשמור את גיטה דאינה בת גירושין מדאורייתא אבל אם היא יכולה את גיטה רק שא"י לשמור את עצמה דמה"ת בת איגרושי היא ורק מדרבנן כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כמבואר מות קי"ג ע"ב אין לומר בזה כל מידי דלא מצי עביד השתא כו' וכמ"ש המל"מ פ"ב מהל' ביאת מקדש דין ו' ע"ש הגהת מל"מ דפ"ו מהל' גירושין הנ"ל אין הכרע כי שם הלשון מגומגם שכ' דמעשה היה בקונסטאנטינא בארוס נודע לב"ד שהארוסה היתה שוטה באותן הימים שאינה יודעת לשמור עצמה ומשלחה וחוזרת קרינן בה ושאל כו' עכ"ל ומדבריו משמע דמשלחה וחוזרת חד שיעורא הוא עם אינה יודעת לשמור עצמה וא"כ מיירי אפי' אם היא בת גירושין רק מדרבנן אך באמת ז"א כמבואר בש"ס שם דמשלחה וחוזרת חד שיעורא הוא עם א"י לשמור גיטה בת גירושין מה"ת ולכן נראה דט"ס הוא בהגהת מל"מ שם ונ"ל שא"י לשמור גיטה וא"כ י"ל דדוקא בכך עובדא איסורא משא"כ בא"י לשמור עצמה וכמו שכתבתי וכפרט לפ"ד מרן המחבר לקמן סימן קי"ט ס"ו דבדיעבד מגורשת ועיין עוד בנו"ב תניינא סימן קכ"ו ובתשובת חמדת שלמה סימן ע"ז · ובס' בית מאיר סימן קי"ח ובס' מרכבת פ"ו מה"ג ובס' גט מקושר בס"ג ראשון אות י"ג ובסוף ס"ג שני באורך [ובתשו' ח"ס סי' י"א וגם בס"ס ד' שם] לקמן סקמ"א סב"ט ס"ק כ"ב ועי"ע בת' מנ"ע סי"ע או' ה' ו' מזה: ועיין בנו"ב תניינא חלק יו"ד סימן קמ"ו ל הנה בגופא דעובדא איני מכניס עצמי להתיר לבעל לישא אשה על אשתו אחרי שזו אינה משוגעת גמורה והיא במו"מ אלא שהיא אינה בת דעת שלימה בכל הדברים ועכ"פ ראויה להתמים ע"י בדיקת הברותיה אם באנו לדון בה עם להתיר להבעל חרגמ"ס נתת דבריך לשיעורין כו' וכפרט בדור פרוץ כזה וכיון שאין בנדון זה ביטול פו"ר רק אינו רוצה בחיי צער אין אנו נזקקין לו עכ"ד: ובתשובה כ"י מכבוד הרב הגאון מהר"י אייזיק ז"ל אב"ד דק"ק ראיתי שחקר בזה באיזו גדר שטות דברו להתיר כאן והעלה דבענין זה בודאי יכולים לסמוך על דעת הרמב"ם הב"י בסי' קכ"א דלאו דוקא באותם הסימנים שהוזכר בש"ס אלא ה"ה שאר דברים מה שעושה דרך שטות ודבר זה פי ראות עיני ב"ד · עוד ראיתי שם דאם אירע שאחר שהתירו לו מאה רבנים קודם שנשא אחרת נתרפאה לגמרי גמורה פשוט דחוזר האיסור למקומו · אלא דאם נתרפאה אחר שכבר נשא אחרת ודאי אין בזה חשש · וגם זה פשוט הבעל לחקור ולדרוש קודם החתונה עם האחרת אולי חזרה הראשונה לקדמותה כל שיצא בהיתר יצא אך אם במקרה הבעל ישהה מלישא אחרת ובין כך חזרה אשתו לשפיותה אין מועיל ההיתר כלל · ואם עדיין לא נשא אלא שכבר כאח"ת וקבל עצמו בקנס כנהוג בזה יש לדון אם מותר לישא השניה ודעתו נוטה להיתר· ועיין בי"ד סימן רכ"ח בהגהה: (יז) ואינה רוצה ליקח גט · עיין בתשובת מנחת עני סי' ג' שכ' שמתימות לשון הרמ"א משמע אף שאומרת שתקבל

ממקום (יח) (כג) שנהגו להחמיר למקום שנהגו להקל: ח ולא החרים אלא (יט) ע
סוף האלף (כד) החמישי: הגה ומ"מ בכל מדינות אלו התקנה והמנהג בנו
עומד ואין נושאין שתי נשים וכופין בחרמות ונידויין מי שעובר ונושא ב' נשים (כ) ר
אחת (כה) מהן וי"א דבזמן הזה אין לכוף מי שעבר חרם ר"ג. (ב"י סימן פ"ז) נ
שכבר נשלם אלף החמישי (שם בשם מהרי"ק) ואין נוהגין כן· י"א מי שהמירה אשתו
לה גט (כא) ע"י (כו) אחר ונושא אחרת וכן נוהגין במקצת מקומות (פסקי מה

ח בתשובת מהרי"ק שם

פתחי תשובה

שתקבל הגט אחר שנה או שנתיים כל שאינה רוצה לקבל הגט שכשיו מתירין לו ע"ש: (יח) שנהגו להחמיר· עבה"ט בשם ר"ס מטראני ועיין בתשובת נו"ב סימן ב' שנשאל על כיוצא בזה באחד שאיתר זמן רב מאשתו ובא שליח מאשתו שישלח לה גט והוא לא רצה לשלוח גט לחלוטין כרצונה רק התנה עם השליח לעכב הגט לזמן והשליח הלך לדרכו· אם עתה שכבר עבר הזמן ורחוק המקום שא"א לחקור אם נמסר הגט מיד השליח להאשה אם מותר לזה ליקח אחרת על סמך שבודאי נמסר הגט ליד האשה· והאריך מאד בפרט הזה דחזקה שליח עושה שליחותו והעלה דאין חילוק בין דאורייתא לדרבנן רק החילוק אם השליח יכול להיות נכשל על ידו אלא כל זה אם הדבר ביד השליח אבל בנ"ד אולי לא תרצה האשה לקבל הגט ואף שהיא שלחתו אולי לשעה היתה רוצה להתגרש וכיון שהבעל דחה השעה שוב לא נתרצית ובפרט שהדיינים מבדרי הגט מקבלים פרס ובמתוסר ממון לא אמרינן חזקה זו ולכן אין להקל· וכתב שם דדברי הר"ס מטראני שהביא הבה"ט בס"ק כ"ג לא נהירין ליה ע"ש: (יט) עד סוף אלף החמישי· הוא מדברי מהרי"ק שכ"כ בשם הרשב"א שמענו שלא גזר רגמ"ה אלא כו' ועיין בתשובת משכנות יעקב סימן א' שכ' דנראה לו לתת טעם לשמועה זו אף דכל גזרות חכמים טפלות לעולם עד שיעמוד ב"ד הגדול בחכמה ומנין כידוע משום דכל גזירות חכמים צריכין שיהיה בהן סייג ומשמרת לאיסור תורה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בפי' התורה פ' ואתחנן שאין לחדש שום דבר וגזירה כ"א לעשות סייג לתורה רק זאת יש לב"ד רשות לצורך שעה לפי ענין הדור לתקן למיגדר מלתא ודוקא לצורך שעה ולא לקבוע הלכה לדורות ועפ"ז י"ל שבעלי השמועה היו סוברים שרגמ"ה ז"ל לא תיקן זאת משום סייג שלא מצאו בזה שום ענין שהאסור מה"ת בכדי שיגזור על הכל משום סייג רק תיקן זאת לפי השעה הצריכה ולכן נתנו גבול וזמן לדבר זה שלא תהא תקנה קבועה לדורות ולא יהיה בזה הוספה על תורה כן נראה טעם בעלי השמועה הזאת· אך באמת לאו דברי הכל היא ואינו מוסכם כלל וכבר עמדו ע"ז גדולים בתשובת ב"י· וכמה גדולים שהיו בתחלת אלף הששי כמו הר"ן ומרדכי ומהר"מ רוטנבורג והרא"ש דברו בענין זה ולא הזכירו כלל הקולא הזאת וגם המעיין בתשובת מהרי"ק שמביא שם ת' הרשב"א שכ' שם שמענו כו' דאיהו גופיה לא ברירא ליה כן שמועה וגם בית"ש יבמות פ' הבע"י הפיר ג"כ קצת על שמועה זאת ודחאה מהלכה ז"ל שר"ג תיקן התקנה הזאת לסייג לאיסור תורה כי יש למצוא בזה איזה טעמים. וא"כ גם הגזרה זאת היא לעולם. כמ גזירות חכמים עכ"ד ע"ש· ובתשובת מהר"ם אלשקר ס"ס נ"ה כתב וז"ל ובענין תקנת ר"ג מ"ש שלא היתה תקנתו אלא אלף הששי כבר ידע כ"ת שרוב הגלות לא קבלוה עליהם מעולם לא אז ולא היום כגון בגלילות ספרד ובמערב ובכל המ ויש מקומות שקבלו אותה עליהם אפי' עד הזמן הזה ונהגו בה עד היום לפיכך כל המקומות שקבלו אותה עליהם עד נ הרי היא לדידהו כאילו היא תוך זמנה לכל ענייניה עכ"ל: (כ) לגרש אחת מהן· עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' צ' ש דסכנה"ג סימן זה בהגב"י אות ע' הביא הרבה פוסקים ומכללם מרן הב"י בתשובה סי' י"ד. ומהרח"ש סימן מ"ו שגז רגמ"ה לא היה רק על תחלת הנישואין ואם עבר ונשא שוב אין כופין אותו להוציא ושיים ולפ"ז מ"ש. הב"י וחייבים ל על החרם· בנא ליסא לכתחלה קאמר אי נמי אפי' בנשא למקרייה עבריינא ולהחרימו על שעבר חרגמ"ה· ובאות י"כ כמו שאין כופין אותו לגרש השניה ה"נ אין כופין אותו לגרש הראשונה אם היא תרצה בגרושין עכ"ל· והוא ז"ל כתב שדעת האחרונים שלנו אינו כן ע' בב"ש סימן זה סוף סק"ג שכ' ואחר שנתרפא חייב. לגרש מיד כדי שלא יהיה לו שתי נ (איני יודע מדוע לא הזכיר דברי הרמ"א בכאן דמפורש בהדיא שכופין לגרש ואם הוא רק ממנהגא גם הב"ש י"ל כן) משמעות כל חכמי הדורות במדינה זו שהרי לכך הוכרח להשליש גט ביד שליח בשעת ההתרה שיהא מוכן לגרש ת כשתתרפא ומבואר מדבריהם דלאו דוקא בנשא באיסור אלא אפי' בנשא בהיתר כגון ע"פ עד שהטעה אותו שמתה אשתו פתויב לגרש שהרי בנשתעית נושא בהיתר אפ"ס כהנו שצריך לגרש מיד כשתתרפא עכ"ד ע"ש וגם בסי' קכ"ו· ובענין הכנה"ג שאין כופין אותו לגרש הראשונה עמ"ש מזה לקמן סי' קנ"ד סעיף א' סק"ס: (כא) ע"י אחר· עבה"ט בשם ועיין·

באר היטב

שלא יהיה לו שתי נשים ב"ש: (כג) להחמיר· נתבאר דאין יוכל לישא שתי נשים שחר"ג אין ה גורם אלא אקרקפתא דגברי· וכתב הרש"ך ח"ב ס"ז דאינו חייב לקיים חר"ג. אלא כשהוא נשוי מן המקום שיצא משם אבל אם לא היה. נשוי אשו המקום שיצא משם יוכל לישא כאן במקום שאינו חר"ג שתי נשים· אבל מהריב"ל ח"ג סימן ק"ד אפי' בשלא נשא במקום שנהג חר"ג אלא שנשא במקום שאינו נוהג חר"ג ורצה לישא אשה על אסור הואיל והוא ממקום שנהג חר"ג וכנה"ג כמהריב"ל ע"ש בהגהת ב"י סעיף כ'· ההולך מ שלא נהגו חר"ג למקום שנהגו חר"ג אינו יוכל. אשה על אשתו במקום שנהגו חר"ג· מי שעלה ולא עלתה אשתו עמו ורוצה לישא שם אשה ל וחושש לחר"ג שולח לה גט ע"י שליח ומשעה שאיפשר שהגיע גט לידה ונושא אחרת הר"ס מ ח"א סימן ר"י· וכתב כנה"ג עליו ותמה אני אם חושש לחר"ג לישא אשה אחרת למה לא חשש ג"כ ל שלא לגרשה בע"כ ומה תקנה. מצא לו שישלח לה בע"כ· ויש לדחוק דבגירושין דבשעת גירושין על החרם ותו לא· אבל לישא אשה אחרת כל דאגידא ביה עובר על החרם ובעמוד והוציא ק (כד) החמישי· עיין כנה"ג: (כה) מהן· פי' ה תדחה מפני הראשונה אא"כ שהראשונה מקבלת ברצון עיין תשובת מהרש"ל סי' י"ד: (כו) אח

...ר"ן) ובמקום שאין מנהג (כב) אין להחמיר ומותר לישא אשה אחרת בלא גירושי ...ונה (שם מנהגי ריטס): יא ט טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על מי ...א אשה על אשתו: יב נשבע שלא ישא אחרת על אשתו ושהתה עשר ...שלא ילדה יתבאר בסימן קי"ח: יג אשה אינה מצווה על פריה ורביה ...בסימן קנ"ד (ומ"מ יש אומרים דלא תעמוד בלא איש (כג) משום (כז) חשדא) ...ת אלפסי פ' הבא על יבמתו בשם א"ז): יד דין מי שנשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יתבאר שם:

...שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה · ובו י"א סעיפים:

...לא ישא אדם אשה שיש בה שום (א) פיסול: הגה כל הנושא אשה פסולה משום (ב) ממון הויין לו בנים שאינם מהוגנים אבל בלא"ה שאינה פסולה עליו אלא ...ה משום ממון מותר (בתשובת ריב"ש סימן פ"ו) מי שרוצה לישא אשה פסולה בני ...תו יכולין למחות בו (הר"ן פרק המוכר) ואם אינו רוצה להשגיח בהם יעשו איזה דבר ...שלא יתערב זרעו בזרעם · ומי שפסקו לו ממון הרבה לשדוכין וחזרו בהם (א) לא ...כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו ומי שעושה כן אינו מצליח ואין

ט תשו' הרא"ש כלל מ"ג סי' ז' י משנה יבמות דף ס"ה ע"ב וכת"ק
א מימרא דרבה בר בר חנה קדושין דף ע' ע"א וכפרש"י שם

באר היטב

...חר"ג · ועיין תשובת צ"צ סימן פ' דפסק שם ...א אם המירה ברצון אבל אם המירה באונס אין ...לישא אחרת ע"ש ועיין כנה"ג: (כז) חשדא · ...הרמב"ם פכ"א מה"א · ותימא דבפכ"א מהא"ב ...ורשות לאשה שלא תנשא לעולם או תנשא לסרים · ויש ליישב דמ"ש הרמב"ם בה"א דלא תעמוד ...איש הוא מצד עצה טובה דלא תחשוד · ושם ...ות א"ב ע"פ הדין דמצד הדין הרשות לאשה שלא ...לעולם דאפי' איסור דרבנן ליכא גבה דידה לא ...שבת יצרה ולא משום הרהור משא"כ גביה דידיה ...וק"ל כנה"ג ובהכד"ך בית י"ז חדר יו"ד:
...פיסול · היינו פסול דאסורה לו כגון חשש ממזר ...או חללה לכ"ג וכה"ג: (ב) ממון · ה"ה הנושא

פתחי תשובה

ועיין בתשובת עה"ג סימן ל"ו הביא שם דשאלה זו נשאל בע"פ מהגאון בעל צ"צ והשיב שרשאי ליקח אחרת וא"צ לזכות גט לאשתו הראשונה ע"י אחר ועי"ז הרשהו איזה רבנים ובראשם חותנו הגאון בעל צ"צ ולבם יחשוב שלא טב הורה לא זו בלבד שאינו יכול לישא אחרת בלי זיכוי גט ע"י אחר אלא גם זאת שאינו יכול לזכות גט ע"י אחר בע"כ כיון שעזבה דת רק באונס והוא ז"ל השיב עליהם ודעתו שעכ"פ יוכל לזכות לה גט בע"כ · דכיון דהוי כעוברת על דת כמובא ברמ"א לקמן סימן קט"ו ס"ג אף דלענין כתובה צריכה התראה מ"מ לענין חרגמ"ה יוכל לגרשה בע"כ · וכתב שם דאף דלא הפסידה כתובתה מ"מ אין חיוב כתובתה מעכבת אותו לגרשה בע"כ במקום שיוכל לזכות לה גט ולישא אחרת אע"פ שאינו בהשיג יד לשלם כתובתה יעו"ש [וכס' כרם שלמה הביא דבתשו' זכרון יוסף כתב דאם המירה ברצון אין צריך זיכוי גט ע"י אחר ולא היתר ממאה רבנים עכ"ל מבואר שדעתו כעה"ג הנ"ל ועי' ...שאה"ז ועיין בתשובת ברית אברהם סימן צ"א מ"ש בזה]: (כב) אין להחמיר · עיין בתשובת חמדת שלמה סימן ד' שכתב ...ת"ל אף דלכאורה לשיטת מהר"ם ודעימי' דאף במקום מצוה גזר הגאון א"כ אף בעזבה דת יהיה צריך היתר ע"י ...רבנים ומכ"ש כיון דאפשר ע"י זיכוי גט וצ"ל הטעם בזה כיון דעזבה דת והיא בחזקת זונה ואסורה עליו א"כ אינו ...נושא שתי נשים כיון שאסורה עליו מדאורייתא ול"ד למ"ש דאף במקום מצוה גזר דהיינו בשהה י"ש דעכ"פ אינה ...ה לו או עוברת על דת אף דמצוה לגרשה מ"מ אינה אסורה עליו ואם רצה מקיימה משא"כ היכא דהויא בחזקת זונה ...ה בכלל אשה הראויה לו בזה ודאי לא גזר · ושוב מצא כדבריו להדיא במהרי"ק שורש קמ"א ע"ש · וכתב עוד דמ"ש ...א במקום שאין מנהג אין להחמיר לענ"ד דאפי' אין רשאים להחמיר מתרי טעמי · חדא כיון דהרמ"א כתב בסי' ק"מ ...המזכין לעזבה דת אם הורה א"צ גט אחר כו' ועוד לפי מה דמשמע לקמן סי' קי"ד דאשה שזנתה אינו מחויב ...ה וכ"כ בתוס' ריש זבחים להדיא וא"כ לפמ"ש הרמ"א (בסימן קל"ד ס"ד) דאפי' קיבל עליו ליתן קנס אם לא יגרש יש ...רין דהוי גט מעושה ואף להמקילין שם היינו משום דיכול ליתן הקנס ולא לגרש משא"כ כאן כיון דמחויב לישא ואם נכריתנו מחמת חומרות יתירות ליתן גט לראשונה יש לחוש לגט מעושה · וע"ש עוד דמשמע מדבריו דאם זינתה ...באופן שנאסרה על בעלה שוה לעזבה דת בזה · ובדברי הרמ"א דלקמן סימן ק"מ ס"ה לא משמע כן וצ"ל שמפרש ...הרמ"א שם כמו שפי' החכם השואל בנו"ב סי' נ"ב יובא בדברינו שם ולא כדברי הנו"ב עצמו [אכן בתשובת חתם סופר ...ג' מבואר דאפי' באסורה עליו מדאורייתא ואינה אשה הראויה לו לא נסיגי להתיר לישא אחרת בלא ק' רבנים וכתב ...דון גרושה שנשאת לכהן בחזקת אלמנה וכשנודע הדבר ברחה לה ולא נודע מקומה והבעל מתעגן בעיגון וביטול פ"ו ...ב להתיר לישא אחרת בלא היתר ק' רבנים · והאריך שם לבאר שורש ב' התקנות של רגמ"ה ומסיק וז"ל היוצא מזה דהכא ...צריך לזכות לה גט דאיזה זכות יש לה דאע"ג דנחשדה באיסור גרושה לכהן מ"מ בזנות לא נחשדה ואין לה שום זכיה ...ושין ואם תרצה להנשא תבא ותקבל גיטה וא"כ א"א לזכות לה גט ע"י אחר · ולגרשה בע"כ הרי אינה פה עמנו וא"א ...לישא אחרת ולזה צריך ק' רבנים והשלשת גט כמבואר מדברינו הנ"ל עכ"ל] ועי' בתשו' ברית אברהם סי' נ' מ"ש (כג) משום חשדא · עבה"ט בשם רד"ך ועיין בר"י אות ע"ז דתמה הרבה בדברי הרד"ך בתשובה הנ"ל וגם מרן בב"י בי"ד סימן רכ"ח כתב דרך כלל במקצת דברי הרב מהרד"ך בתשובה הנזכר לא ישרו בעיניו ע"ש:

[לא יענן כלתו כו' · עיין בתשובת חתם סופר סי' ק"כ דהגאון השואל רצה לומר דסייט דוקא כיש בידו לפרס א"ע

זיווגו עולה יפה כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר וכל העושה כן מר[י]
נושא אשה לשם (ג) ממון אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצ[ליח]
(ב"י בשם א"ח) : ב [ב]כל המשפחות (ב) בחזקת (ד) כשרות ומותר לישא כ[ת]
לכתחלה [ג]ואעפ"כ אם ראית ב' משפחות שמתגרות זו בזו תמיד (או שני [ב]
אדם שמתגרים זה בזה) (פ' י' יוחסין) [ד]או ראית משפחה שהיא בעלי מצה ומרי[בה]
תמיד או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר חוש[שין]
להם וראוי להתרחק מהם שאלו סימני פסלות הם [ה]וכן כל הפוסל אח[רים]
תמיד כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהם שהם ממז[רים]
חוששין לו שמא ממזר הוא ואם אומר להם שהם עבדים חוששים לו ש[מא]
עבד הוא שכל הפוסל במומו פוסל [ו]וכן מי שיש בו עזות פנים (ה) ואכזר[יות]
ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד חוששים לו ביותר שמא גבע[וני]
הוא : ג [ז]משפחה שקרא עליה ערער [ח]והוא (ג) שיעידו (ו) שנים שנתנ[ו]
בהם ממזר או חלל או שיש בהם (ז) עבדות ה"ז ספק [ט]ואם משפחת כה[נים]
היא לא ישא ממנה אשה עד שיבדוק עליה ד' אמהות שהן שמנה אמה[ות]
אמה אם אבי אמה ואמה וכן הוא בודק על אם אביה ואמה אם אבי א[ביה]
ואמה ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לוים או ישראלים מו[סיף]
לבדוק עליהם עוד אחת ונמצא בודק עשרה אמהות אבל אשה הבאה לינ[שא]
אינה צריכה (ח) לבדוק [י]שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים : ד

ב לשון הרמב"ם פי"ט מהל' איסורי ביאה ממימרא דרב יהודה וכו' אליבא דחכמים שם דף ע"ו ע"ב ג מימרא דרב יהודה וכו' וריב"ל וכו' דף ע"א ע"ב ואמרי שם שמן פסול יש באחת מהן ואין מניחין אותה לידבק בחבירתה ד ממימרא דרב שתיקותא דבבל היינו ייחוסא ושאר אמוראי שם ה ברייתא ומימרא דשמואל שם דף ע' ע"א ו מהא דאיתא ביבמות דף ע"ח ע"ב בענין הגבעונים ג' סימנים יש באומה זו רחמנים ביישנים גומלי חסדים ז שם משנה קדושין דף ע"ז ע"א כדאמר רב חמא בר גוריא וכו' שם ע"ב ח מהא דאמרינן אין ערעור פחות משנים כתובות דף כ"ו ע"א ובכמה דוכתי וכפירושו שיעידו
ט שם במשנה דקדושין וכפירושו בהא דתנן הנושא אשה כהנת י שם מסקי' דרב ב ברייתא כתובות דף י"ד ע"ב וכת"ק

פתחי תשובה

א"ע בלאו הכי והוא ז"ל כתב דמדברי הא"ח בשם הראב"ד דמייתי הרב"י ס"ס ס"ו מדתלי טעמא בהרהור עבירה ועיגון ש"מ אפי' הוא עני לא יענן עצמו כו' ע"ש · ועיין בשל"ה דף קמ"ג ע"ב שכ' וז"ל אמנם אותן הנוהגין לרמות החתן בכל מה שיוכלו לרמות אותו בענין נדונייתו וגם לכופו שילך לחופה אף שלא נתנו לו הנדוניא מעלם שהבטיחוהו איני יודע מנין להם הדין הזה ואדרבה תנן בפ' בתרא דכתובות הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל כו' אף לדברי אדמון אין אנו יכולין לכופו להכניסה אף שכבר קידשה והנה הם סברי · מצוה עבדי שלא לבייש בת ישראל אבל לא נראה הגון בעיני עכ"ל ועמ"ש לקמן סימן נ"ב סק"ב] : (ב) בחזקת כשרות · עב"ש סק"ב (כי הבה"ט קיצר מאד בדבריו) עד ובסי' שא"ו מבואר דהמחבר נמי ס"ל מי שאין משפחתו ידוע לנו חיישינן שמא ממזר הוא לכן יש להחמיר · ועיין בספר שער המלך פ"כ מהא"ב דין ה' שכ' להוכיח שדעת המחבר אינו כן ודלא כהב"ש (ויובא לקמן סימן ג' ס"א סק"ו) וגם השיג שם בענין זה על הב"ח ותשובת מהרי"ט ח"א סימן קמ"ט והאריך הרבה בהלכה זו ומסיק וז"ל ולענין הלכה הנה לענין פסולי קהל דעת כל הפוסקים דאפי' מי שאין לו חזקת משפחה כגון שבא מארץ רחוקה אמרי' כל המשפחות בחזקת כשרות זולתי דעת הרמ"ה שכ' הטור ולחד תירוץ שכ' ה"ה בדעת הרמב"ם ודלא כהרב ב"ש וכמ' בה"י שיחסו סברא זו לדעת מרן והטור דליתא אך לענין פסולי כהונה דעת הר"ן בס"פ ע"י דכל שאין לו חזקת משפחה חיישינן וכן הוא דעת הטור כמו שהוכחנו מדבריו וכן נראה לי להוכיח שכן דעת הרי"ף והרא"ש ז"ל כו' ואולם דעת התו' והנ"י דאפי' היכא דליכא חזקת משפחה כו' עש"ב : (ג) שיעידו שנים · עבה"ט מ"ש אבל רש"י פי'

באר היטב

בלא ממון נמי איכא עונש אלא כוונתו לדייק אם נ[ושא] אשה בשביל ממון וליכא בה פסול משפחה ליכא אי[סור] ח"מ ב"ש : (ג) ממון · אע"ג דלפני זה כתב כל ש[יש בה] פסולה עליו מותר ליקח לשם ממון היינו אב נותנ[ים] ממון ברצון טוב אבל לענין כלהו בשביל זה או [...] עצמו ולהמתין מליקח אשה עד שימלא אשה שתת[ן] ממון אסור ועליהם נאמר כל הנושא אשה לשם ממ[ון] וכו' כלומר שהעכיב מליקח אשה בשביל חמדת ממ[ון] גורם לו להוליד בנים זרים · ח"מ ב"ש ועיין בבה[...] (ד) כשרות · הטור כתב בשם הרמ"ה מי שאינו מש[פחתו] ידוע לנו לא אמרינן שהוא בחזקת כשרות לכן [יש] להחמיר · ב"ש · וכ"כ בה"י מי שבא מארץ אחרת הן [איש] או אשה או בחור או בתולה או אלמן או אלמנה צ[ריך] ראיה שהוא ישראל ואף שמתנהגים כדת ישראל ומדב[רים] כלשוננו ויודעים בכל טיב היהודים אעפ"כ צר[יך] ראיה וכן הוא תקנות מדינות ליטא שאין לסדר [...] קידושין אא"כ שיש לו ראיה שהוא ישראל ומאיזה משפ[חה] ע"ש · וכ"כ מהרי"ט בתשובה ח"א סימן קמ"ט ע"ב : (ה) ואכזריות · דג' סימנים יש בישראל ביישנים רחמ[נים] וגומלי חסדים · וכל שאין לו ג' סימנים אין ראוי לידבק [בו] ט · ודוקא שאין לו סימן כלל אבל אם יש א' מסימ[נים] אלו ראוי לידבק בו וגבעונים היה ניכר בהם שאין לה[ם] שום סימן· ב"ש : (ו) שנים · כ"כ הרמב"ם · אבל רי["ף] פירש שקראו שנים שמן פסול ולא שמעידין עד[ות] גמור : (ז) עבדות · לא כתב או עבד דעבד שנתפ[ס]

בישראל הולד כשר ולהרמב"ם אף לכהונה לא פגום · ע"כ נקט עבדות כלומר דהערעור הוא שיש בהם עבד[ות]
ושפחות וכל ולד הנולד במשפחה זו הוא ספק עבד דשמא נולד מן השפחה · ח"מ : (ח) לבדוק · לפרש"י שהבו[...]
בשמוך ס"ק ו' דליכא עדות גמור שנתערב ממזר שפיר · אבל להרמב"ם דאיכא עדות גמור קשה למה א"צ בדי[קה]

פלא

ין לו ממזר ושותק או נתין ושותק או חלל ושותק או עבד ושותק חוששין (פ) ולמשפחתו ואין נושאין מהם ^לאלא אם כן בודקין כמו שנתבאר : וי"א דוקא משפחה שנתערב בה (י) אחד מאלו הפסולים אבל אדם אחר שקורין לו שותק אין בכך כלום (טור בשם ר"י ובית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א) ויש אומרים דכל זה דוקא בדורות הראשונים שהיו בית דין נזקקים למי שחרף חבירו ומעניש כראוי לכן הוי שתיקה כהודאה אבל עכשיו השותק על המריבה הרי זה משובח אלא ן קורין לו כך שלא בשעת מריבה (ב"י בשם הגהות הראב"ד) וי"א דלא אמרינן ה כהודאה אא"כ צווח על פיסול אחר אבל אם שותק תמיד לא הוי כהודאה (הר"ן יק דכתובות) וכל זה מיירי בפיסול הנוגע בעצמו אבל אם רוצים לפסול זרעו בפניו ן אין בכך הודאה אבל למיחש קצת מיהא בעינן (תשובת ר"מ פדוואה סימן י"ד) ע חרפתו בשאר דברים ושותק סימן הוא שהוא מיוחס : ה ^מ משפחה שנתערב ספק חלל כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה ה לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא מפני שהם שתי ספקות שמא זו נת אותו חלל שמא אינה אלמנתו ואם נאמר שהוא אלמנתו שמא אינו : הגה וי"א דוקא אלמנה דהוה לה חזקת כשרות אבל בתה אפילו נשאה תצא קילין ואומרים דאין חלוק בינה (יא) לבתה (ב' הדעות בב"י בסוף סי' ס"ז) : אם נתערב בה חלל ודאי כל אשה מהם אסורה עד שיבדוק ואם ת תצא ^ס והוא הדין אם נתערב בה (ד) ספק (יב) ממזר או ממזר ודאי : וכל זה דוקא למי שיודע בדבר אבל משפחה שנתערב בה פסול ואינו ידוע לרבים שנטמעה (יג) נטמעה והיודע פיסולה אינו רשאי לגלותה אלא יניחנה בחזקת כשרות שמשפחות שנטמעו בישראל כשרים לעתיד לבא ומ"מ כשר הדבר לגלות לצנועין (כך מהר"ן פ' י' יוחסין) ודוקא משפחה שנטמעה ונתערבה אבל כל זמן שלא נתערבה הפסולים ומכריזין עליהם כדי שיפרישו מהם הכשרים (שם בהגהות אלפסי) ועיין המשפט סימן ל"ה מי נאמן להעיד על משפחות : ו ^ע לעולם ישתדל אדם ישא בת תלמיד חכם ולהשיא בתו לתלמיד חכם לא מצא בת תלמיד ישא בת גדולי (יד) הדור לא מצא בת גדולי הדור ישא בת ראשי ת לא מצא בת ראשי כנסיות ישא בת גבאי צדקה לא מצא בת גבאי

באר הגולה

ל למד רבינו זה הדין מדין שקרא עליו ערער מ משנה פ"ח דעדיו' וכרשב"ג שם וכדמוקי לה בכתובות דף י"ד ע"א דאלמנת עיסה הוא בתרי ספיקות נ ממשנה דהנושא אשה כהני' וכפירושיו וכיינתיו לעיל סעיף ד' ס פשוט הוא שאסור ממזר לבא בקהל ואסור חלל לכהונה כולן חייבי לאוין הם ושוים הם ע לשון הטור מברייתות פסחים דף מ"ט ע"ב

באר היטב

היא מוזהרת שלא תשא ממזר ע"כ יש להחמיר עדות שצריכה היא לבדוק אחריו · ח"מ ב"ש : ולמשפחתו · ולא אמרינן דזה השותק הוא הפסול בני המשפחה אין צריך בדיקה אלא החשש במשפחה ב"ש דלא כח"מ : (י) אחד · קשה אם נתערב בה י דזה שותק א"ל דצריך בדיקה כיון שנתערב בה פסולים ותירץ הב"ש דנ"מ אם נתערב ספק ממזר לישראל לישא אשה מן משפחה זו כמבואר לקמן אם שתקה מחזיקים אותה שהיא ממזרת · גם נ"מ ערב ספק חלל או אלמנה ממשפחה זו אם נשאת א כמבואר בסעיף ה' אבל אם שותקת תצא · וב"ח תירצו בע"א : (יא) לבתה · וכ"ד האחרונים : ממזר · היינו אם יש עדים אז אסור ישראל לישא ספחה זו אבל אם יצא קול שנתערב אין איסור ומותר לישראל לישא מן משפחה זו · ב"ש ע"ש : נטמעה · אפי' אם ידוע לשנים שנטמעה באיזה משפחה פסול אין ראוי לגלות · ב"ש · ות"מ חוכך בזה ך אין לגלות דהיום או מחר יביאו עדים ויהיו הבנים ספק ממזרים ע"ש · ודוקא ממזרים ונתינים דאין לבא בקהל ונטמעו אין מגלים אבל חללין דיש להם תקנה להתחתן בישראל מגלים · ב"ש · וא"ל הא ממזר דלא ידעי אינו חי ומבואר בספר חסידים אפי' יב"ח אינו חי וא"כ האיך אשכחן דנטמעו ממזרים · ב"ש דאיירי במקומו היה ידוע ואז חי ואח"כ הלך למקום אחר ונשא אשה ושם א"י אם הוא ממזר : הדור · ואם יקח המיוחסת יצטרך לקבל צדקה טוב שיקח אותה שאינה מיוחסת · ספר חסידים סימן שפ"א

פתחי תשובה

ס' ועיין בתשובת רשד"ם אה"ע סי' רל"ו שכתב אפי' לדעת רש"י נראה כי כדי להחזיק בפיסול צריך שיהיו שני עדים יבואו יגידו אפי' שלא יגידו בתורת עדות גמורה שכן כתב שקראו עליה שני עדים שאין פיסול מדקאמר עדים אין עדים אלא בב"ד עכ"ל : (ד) ספק ממזר · עבה"ט ס"ק י"ב · וכציון על היבת ספק ממזר ט"ס וצריך לציין על תיבות או ממזר ודאי עב"ש · ועב"ש ס"ק ע"ז עד ומ"ש הטור ס"ס ס' ישראל שנתערב ספק איסור ט"ס הוא כו' ועיין בתשובת פרח שושן חי"ד כלל ג' סי' א' מ"ש בזה · ועי' עוד בס' שעה"מ פי"ט מהא"ב דין כ"ג באריכות : (ה) לישא בת ת"ח · כתב בר"י נראה דאף לדעת מרי"ו (בתשובה סי' קס"ג הובאה במהרי"ק שורש קס"ג ועיין בסמ"ע ס"ס רס"ב) ודעימי' שכתבו דדין ת"ת שאמרו חז"ל בכמה ענינים ליתא בזה"ז וגם כעליתי בח"מ סימן ע"ו אות ג' דלדעת זו גם צורבא מרבנן ליתא דלא

צדקה ישא בת מלמדי תינוקות ואל ישיא בתו לע"ה : הגה ועל (ו) כנו
הוא אומר ארור שוכב עם בהמה וכל זה בעם הארץ שאינו מדקדק במצות (טור) ו
לאדם שישא בת אחותו (גמרא בסנהדרין וביבמות) וי"א (ז) אף בת אחיו (הרמב"ס
דהלכות איסורי ביאה) : ז [פ]לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצורעין
ממשפחת נכפין והוא (ח) שהוחזק שלשה (טו) פעמים שיבואו בניהם כ
ת (ט) [צ]עם הארץ לא ישא כהנת ואם נשא אין זיווגם עולה יפה שי
הוא או היא מהרה או תקלה תבא ביניהם אבל תלמיד חכם שנושא כ
הרי זה נאה ומשובח תורה וכהונה במקום אחד : ט [ק]לא ישא בחור ז
ולא זקן (טז) ילדה שדבר זה גורם לזנות : י [ר]לא ישא אדם אשה וד
לגרשה ואם הודיע תחלה שהוא נושא אותה לימים ידועים מותר : יא
ישא אדם (י) אשה במדינה זו וילך וישא אשה אחרת במדינה אחרת י
יזדווגו הבנים זה לזה ונמצא אח נושא אחותו ואדם גדול ששמו ידוע ו
מפורסם אחריו מותר :

ג דין בן שהוא ספק לכהונה · ובו ט' סעיפים :

א [א]מי שבא בזמן הזה ואמר כהן אני אינו נאמן · ואין מעלין אותו לכ
על פי עצמו [ב]ולא יקרא בתורה ראשון ולא ישא את כפיו : הגה
דנאמן לקרות בתורה ראשון ולישא את כפיו (א) בזמן (א) הזה שאין לנו תרומה דאו

באר הגולה

פ ל' הרמב"ם רפכ"א מהא"ב ממימרא דרבא יבמות דף ס"ד ע"ב צ מימרא דאמוראי פסחים דף מ"ט ע"א ק מהא דאמרו משיאין לו עלה הוגנת לו מתני' יבמות דף ק"י ע"ב ומהא דדרשי אל תחלל בתך להזנותה סנהדרין דף ע"ו ע"ב ר בריי' יבמות דף ל"ז ע"ב ש ברייתא שם א ל' הרמב"ם בפ"כ מהל' אסורי ביאה ממשנה כתובות דף כ"ג ע"ב שאין אדם נאמן על עצמו ב מעובדא דההוא דאתא קמיה דריב"ל וכו' שם דף כ"ה ע"ב ולזה הסכי'

פתחי תשובה

בשבו"י ח"א סי' קד"מ מ"מ לענין זה לישא בת ת"ח נראה דשפיר נוהג בזה"ז כו' ולא המדרש הוא עיקר אלא המעשה שבת"ת יהיה רשום ביראת חטא כחכמי דורו החשובים והכל לשם שמים ע"ש : (ו) ועל בנותיהן · כ' בבר"י דקדק הרב ע"ז מרש"י שאם בת בעה"ה מבינה דהעוסק בתורה אהניא לי' בעה"ז ובעה"ב אין בזה איסור מצד שאביה ע"ה ע"ש · ולפ"ז אם היא בת עשיר ומספיק לחתנו שרי כי כל הקפידא שלא תסיתנו להתעסק בסחורה · ובלא"ה אין העולם נזהרים בזה ע"ש : (ז) אף בת אחיו · וכן פסק הרמ"א לקמן סי' ע"ו סעיף כ"ה וע' בס' בר"י באורך · [ועמ"ש בפ"ת לי"ד סי' קט"ז סק"ו בענין מ"ש בצוואת ר"י חסיד ז"ל שלא ישא אשה ששמה כשם אמו כו' דבתשובות נו"ב תניינא כתב דכל צוואתו לא היה אלא לזרעו ודוקא בשם הפעלם כו' ובס' חכ"א כתב דחוקא כשהם משולשים כו' ע"ש ועיין בת' שב יעקב סימן כ"ג הובא לקמן סי' ל' ס"ק י"ד· וכעת ראיתי בתשובת חתם ס
חא"ע ס"ס קע"ז שכ' ע"ד מי שרוצה לדבק בבן טובים בחור וטוב אלא דמייש מ"ש העולם משום דשם הבחור כשם
ושם אמו כשם אמה של המשודכת הנה מאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה ובפרט דאיכא כאן זכות תורה דאפילו
עלי מתכפר בתורה וגמ"ח כו' ובפרט דבס"ח עצמו סי' תע"ז לא נמצא רק דלא ישאו האב והבן וכן הבן שלשה נשים
שלשתן שוות כו' ש"מ דליכא קפידא במידי אחרינא עכ"ד · ובס' כרם שלמה כתב שהגידו לו שהביות הגאון בעל
סופר אב"ד בדרעזנין עשה הלכה למעשה לשנות שם החתן מפני שהיה שמו כשם חותנו ותו אין בית מיחוש ע"ש
מה דלא הזכיר מזה בתשובה הנ"ל לפי שהיה שם טעם זכות דהורה לא הוצרך לעלה אחרת] : (ח) שהוחזק ג"פ · פ
מ"ש נ"ע כו' ועי' בבר"י אות ח' שהביא דברי היש"ש פ' הבע"י סימן ל"ג שכ' וז"ל וכתבו הרי"ף והרא"ש ומסתברא
כו' ואע"ג דמשפחת נכפין ומצורעין נמי ספק נפשות הוא אפ"ה פסק רבא דבעינן תלתא זימני אף דס"ל לרבא
כרבי בנישואין מ"מ הכא שאני דאפי' רבי מודה שאין לחוש למשפחה אם לא דהוחזק תלתא זימני וכ"כ נימוקי יוסף
נראה דגבי אחיות אף בתרי אחיות הוי חזקה גם לענין נכפה ומצורע עכ"ל · ושוב הביא דגם בס' יד אהרן מהלק מסבר
אחיות למשפחה ונכונו לדין דתרי אחיות מצורעות הם מחזיקות אלא דבחידושי הרשב"א יבמות שם מבואר דרבא סבר
אחיות אין מחזיקות אלא בתלתא זימני ע"ש · ועיין לקמן סי' ט' ובב"ש סק"ד ובסי' קנ"ד סעיף י"ב ובח"מ שם סק"י וב
תשובה מאהבה ח"א ר"ס נ"ב : (ט) ע"ה לא ישא כהנת · עיין בתשובת חות יאיר סימן ע' שכ' דאין לנו ע"ה שדברו ה
סה כמו שאין ע"ה שאמרו בו ששה דברים בפסחים פ"ג יע"ש ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סימן רי"ז ס"ק ט"ו : (י) אשה ב
זו וילך וישא כו' · עיין בס' בית מאיר שכ' דבס' בית הלל כתב דהאידנא דאין נושאין שתי נשים אין כ"מ גדולה כדין
ואמת שלשון הגמ' והרמב"ם לא ישא אשה במדינה זו ואשה במדינה אחרת משמע דוקא בנושא על אשתו ולא במת
נתגרשה אף שיש לו בנים ממנה והטעם י"ל משום דאז על הרוב מוליך בניו הקטנים עמו ואין לחוש ומשום מלתא דלא
שמניחים אצל הגרושה או קרובי האם לא גזרו עכ"ל :
(א) בזה"ז · עבס"ע וע' בזה בא"ח סימן קכ"ח ס"א ובמג"א שם · ועיין בספר ישועות יעקב סק"א שכ' לחלק בי

באר היטב

שפ"א : (טו) ג"פ · נ"ע בי"ד סימן רס"ג ס"ג פס
אשה מלה בנה ומת מחמת מילה וגם אחותה מלה
ומת מחמת מילה שאר האחיות לא ימולו בניהן וכו'
משמע שני פעמים הוי חזקה ובהדיא משמע בג
דיבמות דף ס"ד ע"ב דדין א' להם לענין מילה ול
ועיין בה"י בי"ד סימן רס"ג מש"ש : (טז) ילדה ·
כשאינה חפילה בו אבל כשהיא חפילה בו מותר ·
סי' שע"ט וכ"כ ח"מ :
(א) הזה · אחרונים חלקו וכתבו דנאמן לקרות ב
הואיל ואין איסור בדבר אבל לישא את
דאיכא איסור עשה מדאורייתא דכתיב פה

ממקדש

ום שמא יעלו אותו לתרומה (ב"י בשם הרמ"ך) · וכן נוהגים האידנא בכל ס שאין נוהגין בתרומה בזמן הזה (ב) וליכא למיחש למידי · ולא יאכל בקדשי בול עד שיהיה לו עד אחד (ג) *אבל אוסר געצמו דבגרושה וזונה וחללה נו מטמא למתים ואם נשא או נטמא (נ) (ד) לוקה והנבעלת (לו אם היא לי כהונה) (ה) ספק (ג) חללה ואם היה מסיח לפי תומו נאמן · כיצד מעשה חד שהיה מסיח לפי התומו ואמר זכור אני כשהייתי תינוק והייתי מורכב כתפו של אבא (ו) הוציאני מבית (ד) הספר הפשיטוני את כתנתי והטבילוני בול תרומה לערב וחבירי בדלים ממני והיו קורין אותי יוחנן אוכל חלות לה רבינו הקדוש (ה) לכהונה על פי עצמו : ב והיה עד אחד מעיד עליו מן להאכילו בתרומה בזמן הזה ולקרות בתורה ראשון ולישא כפיו ואפילו פיו (ז) נאמן (ו) עליו ואפילו משטרות מעלין לכהונה בזמן הזה כיצד הרי

ס"ה והר"ן ג שם בדברי ה"ה והר"ן ד מעובדא דר' שם דכ"ה ע"ב וכדעת הרמב"ן שהמעשה היה כשאינו ידוע שהוא אביו ונאמן במיגו דאי בעי מצי אמר אחר אני והיה מעיד *(כתב ה"ה משום דשוינהו לכל פסולי ואיסורי כהונה אנפשיה תתיכה דאיסורא ונאמן על עצמו

פיו) ה מעובדא דרבי שם דף כ"ו ע"א ו עובדא דרבי שם *(עמ"ש בב"ח) ז טור ממשמעות הגמרא שם דע"כ לא פליגי אמוראי שם אלא ליוחסין אבל לתרומה דדבריהם מעלין

באר היטב

ם מברכו ולא זריס אינו נאמן · עיין רש"י בכתובות כ"ד ע"ב ועיין בפ' כל כתבי דאמר ר"י שם מימי עברתי על דעת חבירי אם אומר לי עלה לדוכן כתבו שם תוס' לא ידע ר"י מה איסור יש בזה · וב"ש כתב כל דבר שאין לו הנאה לא חיישינן שה איסור מש"ה לא חיישינן לשום דבר אלא שמא ל בתרומה אבל אין חשש משום כ"כ או שיעלה רה ממילא בא"י דנוהגים בתרומה בזמן הזה כמ"ש ד סימן של"א אינו נאמן אפי' בזמן הזה · ח"מ ב"ש כתב דנאמן בזמן הזה אפי' בא"י ע"ש ויש קור אם נאמן ליתן לו ה' סלעים בשביל פדיון הבן · איט נאמן הואיל דאיכא איסורא דאורייתא והוא ם וכסברת הב"ש א"כ קשה למה נאמן לקרות כה ראשון ולישא כפיו בזמן הזה דליכא תרומה הא א חשש זה דפדיון הבן וצ"ע · כלל העולה מדינים · לענין יוחסין לכ"ע בעינן שני עדים כשרים רומה דרבנן די עד אחד : ב"ש : (נ) לוקה · כיון חזיק את עצמו לכהן נאמן על עצמו להחמיר והוי רא ודאי : (ג) חללה · וכהן אחר שבא עליה ה לוקה משום חללה ודאית וכן זרעה ספק חללים ל הוא עצמו שחזר ובא עליה לוקה משום חללה לפי ין כמו דלוקה אותו משום גרושה : (ד) הספר · ל"כ חיישינן שמא עבד הוא והמחבר בסעיף ה' תב שראיתי לפלוני טובל וכו' ולא כ' הוציאני מבית ' פ"ס הוא וצ"ל הוציאני מבית הספר · ב"ש ובה"י א כת"מ : (ה) לכהונה · היינו תרומה דרבנן · ה נשיאת כפים דהוה לתרומה דרבנן· ב"ש: (ו) עליו· י' אם ידוע דהוא אביו נאמן : ופוסקים אחרים

פתחי תשובה

המקדש שהיו מברכין בשם המפורש איכא איסור עשה משא"כ בזה"ז ושוב מצא חילוק זה בתשובת מהרי"ט (ח"א סימן קמ"ט) ולכן מסיק דהעיקר כדברי הרמ"א ז"ל דנאמן לנ"כ ומנהגן של ישראל תורה היא ע"ש: (ב) וליכא למיחש למידי · עבה"ט סק"א מ"ש ויש לחקור כו' א"כ קשה למה נאמן כו' וש הקשה בס' בר"י אות ב' ע"ש : (ג) אבל אוסר עצמו · עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן קמ"ט וסימן קנ"ו שנשאל מתתנו הרב ר' אילק שפירא באחד שאמר על עצמו כהן אני אסר שורת הדין שא"נ ע"פ עצמו אלא שויא אנפשיה כל פסולי כהונה כחד"א אם הקרה מקרה שכהן אחד עשאו לזה שליח לקדש אשה גרושה ולפי הסוגיא בב"מ דף יו"ד ע"ב בכהן שאמר לכהן לקדש לו גרושה מאחר שהוא בר חיובא ליכא שליחות וגם המעשה בטל כמו שביאר בתשובת נו"ב סימן פ"ו (יובא לקמן סימן קי"ט סק"ו) א"כ בנ"ד יש לספק אי אמרינן רק לעצמו נאמן לאסור אבל אנו חוששין בו שמא ישראל הוא וחוששין לקדושין או דילמא אחרי שעליו פסולי כהונה כחד"א עד שאם נשא או נטמא לוקה לדעת הרמב"ם מקרי שפיר בר חיובא ואין חוששין לקדושיו · וכתב ע"פ מושכל ראשון נראה שהיא מקודשת ואנו מחזיקין אותו שהוא מרובא· דעלמא דאינם כהנים רק לגבי עצמו נאמן לאסור וסיים דעדיין צריך תלמוד · ולע"ד המושכל ראשון נוטה להיפך : (ד) או נטמא לוקה · עיין במל"מ פ"כ מהא"ב דין י"ג שמפרש דברי הרמב"ם בהוחזק ע"פ עצמו שלשים יום דאל"כ אינו לוקה וכמ"ש בפ"א ולכן תמה עמ"ש הח"מ (ובח"מ וב"ש כאן) וזרעה ספק כו' ע"ש אך מדברי הרב המגיד שם מבואר להדי' דאינו מפרש בהוחזק רק דהוי התראה ודאי על פיו משום דשויא חד"א יעו"ש ועיין בתשובת ברית אברהם סי' נ"ד אות ד' ה' שכ' הדין עם הח"מ וקושיות המל"מ מפ"א שם כ' לתרץ בטוב טעם ע"ש ועב"ש לקמן סי' י"ט סק"ב : (ה) ספק חללה · עבה"ט ומ"ש אבל הוא עצמו שחזר ובא עליה לוקה כו' הוא מדברי הח"מ וב"ש · ותימה שלא הזכירו דברי הב"ה בזה דמפורש בדבריו דגם הוא עצמו שבא עלי' אח"כ אינו לוקה ועי' בת' ים אברהם מאה"ע סימן א' אות י"א וסי' ח' אות ט' וע"ש עוד בחיו"ד סי' ג' אות י"א מזה : (ו) הוציאני מבית הסופרים ש סק"ה עד ש"ם מי שאין משפחתו ידוע לנו חיישינן שמא ממזר או עבד הוא · ועיין בס' שעה"מ פ"כ מהא"ב דין ה' שיג עליו דודאי מרן המחבר לא ס"ל הכי שהרי בראש הסי' כתב כלשון הטור דמי שבא ואמר כהן אני כו' אוסר עצמו רושה ואם היתה אפילו בכל הנשים שבעולם אסור כו' ומה שהכריח ממה שהעתיק לשון הרמב"ם והוציאני מבית הספר ן זו ראיה כלל דע"כ לא אמרי' דאפי' בשאין לו חזקת משפחה לא חיישינן שמא עבד או ממזר הוא אלא דוקא בטוען ודאי דקים ב בגופיה דישראל כשר הוא ומש"ה לא חיישינן ונאמן ע"י עצמו משא"כ ההיא דבית הס' דאיהו גופיה לא קים ליה אם א כשר אלא שבא להעיד בגדלו מה שראה בקטנו בזה ודאי פשיטא דחיישינן שמא עבד הוא ותילוק זה מוכרח מדברי י' כו' ע"ש ועמ"ש לעיל סימן ב' סק"א : (ז) נאמן עליו · עבה"ט ומ"ש מעשה בא' כו' לכהונה מאי קמ"ל הלא מבואר כן

שהיה כתוב בשטר פלוני (ז) כהן לוה מפלוני מנה ועדים חתומים עליו
זה בחזקת כהן ככהני זמן זה ^ח^וכן מעלים מנשיאות כפים ומקריאת ב
ראשון להיות כהן ככהני זמן זה (י"א דאם חתם (ח) עצמו אני פלוני כ
מהני בזמן הזה) (הר"ן פ"ב דכתובות): ג ^ט^אם יעיד אחד מהאנוסים שאחד
מוחזק בכהונה מעלין אותו לקרות בתורה ואין חוששין שמא אמו (ט) עו
כוכבים: ד ^י^אפילו באו שנים וכל אחד מעיד על חבירו שהוא כהן נא
ולא חיישינן לגומלין: ה ^כ^נאמן הגדול לומר זכורני כשהייתי תינוק (ה) שר
לפלוני טובל ואוכל (י) תרומה ומעלין אותו על פיו להיות כהן ככהני זמ
ו ^ל^מי שבא ואמר כהן אני ועד אחד מעיד שיודע באביו שהוא כהן אין נ
אותו לכהונה על פיו שמא חלל הוא עד שיעיד שזה כהן הוא אבל אם ה
אביו (יא) כהן או שבאו ב' והעידו שאביו של זה כהן הוא הרי זה ב
אביו (וככל דבר הולכין אחר (יב) החזקה שהרי שורפין וסוקלין על החזקה): ז
שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או בן (יג) חלוצה חו
לו ומורידין אותו · בא עד אחד אח"כ והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכ
על פיו · באו ב' עדים אח"כ והעידו שהוא חלל מורידין אותו מכהונ
עד אחד והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה שזה האחרון מצטרף
ראשון והרי ב' מעידים שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו
ואלו וידחה הקול שהשנים כמאה וישאר כהן (ט) בחזקת (יד) אביו: ח ^מ^
שלא שהתה ג' חדשים אחר בעלה וילדה ואין ידוע אם בן ט' להראשון א
ז' לאחרון והיה אחד מהם כהן והשני ישראל ה"ז ספק כהן ^ס^וכן אם נה
ולד כהן בולד ישראל והגדילו התערובות כל אחד מהם ספק כהן ונו
עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים נושאים נשים הראויות לכהונה

באר הגולה

ח בריית׳ שם כדמוקי לה בגמרא שם דף כ"ה ע"א ט ס"ל שלמה בן הרשב"ץ ומפרש שם ולא חיישינן שמא אמו גויה שכל האנוסים נזהרים מלהתחתן בגוים ולא חיישינן למיעוטא דכל דפריש מרובה פריש י משנה כתובות דף כ"ג ע"ב כ ג"ז משנה שם דף כ"ח ע"א ל הרמב"ם שם בפ"כ וכתב ה"ה יצא לו דין זה מסוגית הגמרא מהא דאמרינן מעשר ראשון חזקה לכהונה וכו' שם דף כ"ו ע"א מ ג"ז שם במשנה דף כ"ג ע"ב ואוקימתא דר' יוחנן ורב אסי שם דף כ"ו ע"א וע"ב והרשב"א ב ג"ז שם ממשנה יבמות דף ק' ע"א ס שם כתב ה"ה שהוא פשוט

פתחי תשובה

בש"ע ס"א והנה ת' הר"י הלוי כעת אין אתי אך עיינתי בת' חות יאיר סי' ק"י ושם מיירי שבא עד א' והעיד שמכיר אותו שאינו כהן ונשבע שבועה חמורה ע"ז ואמר כי תוך שנה יברר זה ומתוך כך הודה זה ובזה יש סברא לומר דניכרים דברי אמת ומדאגה מדבר הבירור הודה אעפ"כ אינו נאמן להקל ע"ש ומסתמא גם תשובת הר"י הלוי מיירי בכה"ג או דמיירי בנתן אמתלא וכענין שכתב בתשובת חוט השני סי' י"ז יובא לקמן סי' ו' סק"א · ומ"ש הבה"ט ודין הבכורות כו' עיין גם בפ"ת לי"ד סימן ש"ה סק"ה: (ה) שראיתי לפלוני טובל · עבה"ט לעיל סק"ד דצ"ל הוציאוהו מבית הספר כו' וכן כ' גם' בר"י אות ו' ודלא כמהגיה בש' ע"ז וכ"כ מר"ן בח"מ סי' ל"ה סעי' ז' וכן מבואר ברמב"ם פי"ד דעדות דין ג' ע"ש: (ט) בחזקת אביו · עבה"ט בשם ב"ש ועיין בס' פמ"ג על יו"ד בפתיחה להלכות שחיטה שורש ד' שכתב דדברי הב"ש סתרי אהדדי דכאן כתב בפשיטות דרק לתרומה דרבנן ואלו בסי' מ"ז סק"ב כתב בתרי ותרי תלא ולא אמרינן אוקי אחזקת פנויה

באר היטב

ס"ל כשידוע שהוא אביו אינו נאמן עיין ב"ש · נ
באחד שהיה משמש בכהונה ט"ו שנים ונשא
גרושה ואמר שאינו כהן · אינו נאמן וכופין
אותה · הר"י הלוי סימן ל"ג חות יאיר סי' ק"י
יעקב סי' נ"ג בח"א ועיין בלבוש · ודין הבני
שנפדו על ידו בודאי ואותן שהן בספק שנפדו ע
אין צריכין לחזור ולפדות עצמן · עי' בחות יאיר
ק"י ומהרי"ט סימן קמ"ח ובמבי"ט ח"א סי'
ופרח מטה אהרן ח"א סימן נ"א ורפד"ס תת"ה
רל"ה ובאר שבע דף קי"ו: (ז) כהן · עיין ח"מ ב
(ח) עצמו · דוקא בא"י דיש שם תרומה ואין נ
אותו לתורה בלא ראיה לכן מהני אם כתב כן
בח"ל שעולה לתורה לכהן יש לומר שכתב כן אני
כהן משום דעולה לתורה לכהן לכן אין סומכין
בא"י ח"מ ב"ש · ולמ"ש לעיל ס"ק א' בשם בה"י כת
דבריהם ועיין בי"ד סי' ס"א ס"ק י"ג מש"ש בשם הפר"ח: (ט) עובדת כוכבים · קשה דבסמוך סעיף ו' ת
דע"א המעיד שאביו כהן אין מעלין אותו לכהונה שמא אביו נשא חללה אבל אם הוחזק אביו כהן או שבל
והעידו שאביו של זה כהן הרי זה בחזקת אביו א"כ אגום זה שמעיד שא' מהם מוחזק בכהונה היינו שאבי
היו בחזקת כהנים דאם מעיד עליו ע"כ מהיכי תיתי יש להוש שמא בן כותית הוא וא"כ דבסה דלקמן חייי
שמא חלל הוא ה"כ גבי עדות אגום שמא אביו נשא חללה · ותירץ הח"מ דכאן איירי לקרות בתורה ול
איסורא היא ובסעיף ו' איירי מנשיאת כפים ואכילת תרומה דהם דבר איסור לזרים: (י) תרומה ·
ס"ק ד' מש"ש: (יא) כהן · ל"ד אביו אלא אבי אביו נמי · ואם הוחזק דודו או בן דודו לכהן נס
מהר"מ מטראני ח"ב סימן מ' אם הוא כהן ע"ש: (יב) החזקה · היינו חזקה שבמה כרוכים או
סומכים אפי' לענין יחוס עיין בי"ד סימן ע"ש ותוס' קדושין דף ס': (יג) חלוצה · ואם יצא קול עליה שבו
זונה תחת בעלה מבואר לקמן סימן ד' סעיף ט"ו: (יד) אביו · לענין תרומה דרבנן ולא לענין תר
דאורייתא

אים למתים ולא אוכלים בתרומה ואם נשאו גרושה מוציאים ואין לוקים :
ישני כהנים שנתערבו ולדותיהם או אשת כהן שלא שהתה אחר בעלה
דשים ונשאת לכהן אחר ואין ידוע אם בן ט' לראשון או בן שבעה לאחרון
כהן ונותנים על הולד חומרי שניהם הוא אונן (טו) עליהם והם אוננים עליו
אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו בד"א בזמן שבאים מכח נשואין
ל בזנות משתיקין אותו מדין כהונה הואיל ואין ידוע ודאי מי הוא אביו
ד' עשרה כהנים שפירש אחד מהם ובעל אע"פ שהוא ודאי בן כהן ואם
א למת או נשא גרושה לוקה ואינו עובד ואינו אוכל בתרומה : הגה זנתה
כהן אחד ובתוך שלשה נשאת לכהן אחר הולד (י) פסול (טז) לכהונה (תא"ו נכ"ג)
כהן הבא על הפנויה ומודה שהוא בנו הבן כהן לכל דבר ולא חיישינן שמא הפקירה
נפשה לאחרים (תשובת הרא"ש כלל ל"ב) :

מי הם אסורים לבא בקהל ואיזה הנקרא ממזר · ובו ל"ז סעיפים :

[א]ממזרים [ב]ונתינים אסורים איסור (א) עולם עד סוף כל הדורות בין זכרים בין
נקבות: ב [ג]עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם [ד]אבל נקבותיהם מותרות
: ג מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד ג' דורות א' זכרים וא' נקבות
אחר שנתגייר הוא ובנו שנולד לו אחר שנתגייר אסורים ובן בנו מותר :
מצרית מעוברת שנתגיירה בנה מצרי שני : ה [ז]ישראל שבא על אחת
מאלו הולד כמותה ואחר מאלו חוץ מממזר שבא על בת ישראל (א) [ח]הולד

באר היטב

ייתא· ב"ש : (טו) עליהם · כגון שהיה קדושי מעות
אות מראשון בלא גט וכן איירי מ"ש בסמוך הם
יה פליו דאל"כ היכי משכחת ליה כיון שניהם
א"כ ע"כ דגירשה בעלה כהן הראשון ושוב לא
את שתנשא לכהן השני : (טז) לכהונה · כתב
מ נראה דה"ה להיפוך שזינתה עם כהן תוך ג"ח
את בעל הכהן ג"כ הולד פסול לכהונה · והב"ש
עליו ואין מוכרח ע"ש · הקשה הח"מ למה לא
ין · זיל בתר רובא ורוב בעילות תולין בבעל לו
זינתה תחת בעלה והולד כשר עיין ביבמות דף ק'
אלא לאו בזנות ופרש"י התם שניהם באו עליה
ת משמע דוקא שניהם בזנות אבל נשואין אחר
תולין בנשואין עכ"ל ר"ל דמוכח הואיל דכתב
י שניהם באו עליה בזנות למה לא כתב בפשוטא
אי נשא אחר שבא עליה הראשון בזנות אלא ודאי
"י סבר דמתניתין לא מצי איירי מזה דא"כ תולין
פי' מסתי דכל בעילות תולין בבעל והוי בנו של שני
דבר ודלא כמהרש"א שם · כך נ"ל כוונתו של
ח"מ · וא"כ יתבטלו דבריו של הרב ב"ש בזה
ודו"ק · אבל עכ"פ הדין אמת דלא תלינן בבעל
היכא שזינתה תחת בעלה אז אמרי' כיון דהבעל
לא בודאי רוב בעילות ממנו אבל אם זינתה
ס הנשואין י"ל דכבר היתה מעוברת עיין ב"ש :
עולם · בפרק הערל אמר רבא לא תתחתן דכתיב
בז' אומות איירי בגיותן אבל אחר שנתגיירו
אלא נתינים דוד גזר עליהם · הדר אמר רבא לא תתחתן איירי בגיירותן אבל בגיותן לית בהו
ות ופסק הרמב"ם פי"ב מהא"ב כלישנא קמא דכל ז' אומות מותר להתחתן בהם אחר שנתגיירו אלא
ים שהם מז' אומות גזר דוד עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם וליכא איסור דאורייתא · אבל אלו דחשיב
' שנתגיירו אסורים · ופי' פסק ממזר אסור לעולם · הב"ש מסראני א"ת סימן ל"ד : (ב) מאלו · כלומר על

פתחי תשובה

דמ"מ ספק דרבנן הוא ותלא ולא דמי למ"ש בסי' ג' דמכשירין
בתרי ותרי משום מילי דאיסות שאני עכ"ל והוא תירוץ הב"ש
הובא בב"י מבואר דכאן אף לתרומה דאורייתא והניח בנ"צ
ע"ש עוד : (י) פסול לכהונה · עבה"ט עד אבל עכ"פ הדין
דין אמת כו' ועיין בספר אמתחת בנימין פי"א דיבמות מ"ז
מ"ש בזה : (יא) כהן הבא כו' עב"ש לקמן סימן ד' סק"מ
שכ' דהרב רמ"ה לא הביא דברי הרא"ש בזה אלא לענין אם
כולם כהנים לא חיישינן שמא זינתה עם אחר להשתיק אותו
מכהונה כיון דליכא איסור דאורייתא ודבר הנלמד מענינו
הוא ע"ש ועיין בתשו' כנסת יחזקאל סי' נ"ו שדעתו דכאן
מיירי אפי' במקום דאיכא ישראלים והא דלא חיישינן בזה
שמא הפקירה כו' משום דהא לכהונה מעלין ע"פ עד א' ולא
יהא אמירת פלוני כעד א' ואילו רצה היה אומר שמפלוני
כהן הוא והיה נאמן וכן נמי היכא שאומר ממני הרה ע"ש
ועיין בה"ט בסי' ד' ס"ק כ"ט · ועיין בתשובת ברית אברהם
סימן י"א אות ט' שתמה על הב"י בזה דהא איהו בעצמו
אינו יודע שמא זינתה עם אחרים ג"כ והאיך יהיה עד ע"ש ·
ועמ"ש עוד בזה לקמן סימן ו' סעיף י"ז בסוף ס"ק ס"ג :
(א) הולד כשר · עיין בס' יערות דבש ח"א דרוש י"ז מ"ש שם
וז"ל ידוע מ"ש בגמ' לכמה דיעות כותי הבא על בת ישראל
הולד ישראל אלא שנקרא ממזר ולמ"ד הולד כשר הולד כותי
אבל למ"ד הולד ממזר הרי הוא ישראל רק ממזר וא"כ דריוש
שהיה בן אסתר היה ישראל רק ממזר כו' עכ"ל · ובתחילת
ההשקפה תמהתי מאד מה ראה על ככה לומר דלמ"ד הולד
כשר הולד כותי ומשום הכי הוצרך להסמיך הדרוש שלו רק
אליבא דמ"ד הולד ממזר דהוא דלא כהלכתא דהא אנן פסקינן
דהולד כשר ובאמת מסתימת כל הפוסקים נראה דהולד כשר

באר הגולה

ונתבאר בכוונה בזה בגמרא שם ע ג"ח שם ממשנה שם פממימר' דשמואל שם משום דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו וגזירה דרבנן הוא דגזר בזנות ·

א פשוט ומפורש בתורה ב משנה ביבמות דף ע"ח ע"ב ובכמה דוכתי ג מפורש בתורה ד משנה שם דף ע"ז ע"ב ה שם דע"ז ע"ב ושם דע"ח ע"א ז משנה קדושין דף ס"ו ע"ב ח מסקנת הגמרא יבמות דמ"ה ע"ב

כשר לקהל (ב) ט אלא שפגום (ג) (ג) י לכהונה: ו כ נתגיירה אחת ונשאת לישראל או שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית הולך אחר (ד) הפסול לפיכך גר עמוני או מצרי שני שנשא בת ישראל כשרה (ד) אפילו (ה) לכהונה שאחר איזה מהם שנלך היא כשרה אבל שני שנשא מצרית ראשונה הולד שני מצרי ראשון שנשא מצרית שניה הולד ג׳ מ ולהרמב״ם הולד שני: ז נ עמוני שנשא מצרית הולד עמוני ו שנשא עמונית הולד מצרי שבאומות הלך אחר הזכר אבל אם נתגיירו אחר הפגום שבשניה ס לפיכך גר עמוני שנשא גיורת מצרית הולד א

ט טור וכדעת אביו הרא״ש שם בפסקיו שאין ספק בזה שפסול לכהונה דסתמא דתלמודא וכולהו אמוראי מודו בהכי י ופירש שאם היא בת אסורה לכהן ואם נשאת לכהן מוציאין מידו והולד חלל כ ממשנה קדושין דף ס״ו ע״ב לטור וכדעת אביו הרא״ש וכ״כ הרמב״ן וכרבה בר בר חנה א״ר יוחנן שם דף ע״ח ע״א מ שם בשם כפי״ב אתי רב דימי א״ר יוחנן שם וכתב שם ה״ה דלדעת הרמב״ן רב דימי נמי הכי ס״ל ולא פליג אלא בליבנא נ מימרא ז רבינא א״ר יוחנן שם ע״ב ס ברייתא וכדמפרש לה בגמרא שם קדושין דס״ז ע״ב

פתחי תשובה

והוא ישראל גמור· הן אמת דבפסקי תוס׳ פרק עשרה יוחסין סי׳ קמ״ב כ׳ כן אך בדברי התוספות שם דף ע״ה ע״ב בד״ה ור׳ ישמעאל אין הכרח לזה כמ״ש מהרש״א שם וגם כתב שדברי רש״י סתרי אהדדי בזה ע״ש וע׳ עוד במהרש״א יבמות ע״ז ע״ב בד״ה אמוראי ודוק· ואם כי אין משיבין על הדרוש אך דבר זה לא נצרך כלל לענין הדרוש שלו דאדרבה יותר היה נכון דרושו אליבא דהלכתא דהולד כשר וגם הוא ישראל· שוב ראיתי בספר שעה״מ פט״ו מהא״ב דין ג׳ האריך הרבה בדין זה וכתב שם ליישב הסתירה בדברי רש״י שהקשה מהרש״א הנ״ל דלעולם דעת רש״י דהולד ישראל ומ״ש בפרק האומר דף ס״ח דהולד כשר על ידי שנתגייר לא כ״כ אלא לפום מאי דס״ד התם דבכל היכא דשדי׳ ליה בתר ישראל הולד ממזר כו׳ אך דברי התוס׳ סתרי אהדדי והאריך עוד בזה ובסוף דבריו הביא ראיה עצומה דהוא ישראל גמור מסוגיא דבכורות דף מ״ז (וכי״ד סי׳ ש״ה סי״ח) דמבואר שם דחייב בפדיון ואי היה צריך גירות אמאי חייב בפדיון הא בבנין כתיב אלא ודאי לגמרי והרי הוא כישראל גמור ע״ש:

ושוב מצאתי בתשובת חמדת שלמה סימן כ׳ ג׳ פלפול גדול בדין זה· ודעת הגאון מליסא ז״ל דהיה צריך גירות כפשטו רש״י בקדושין ס״ח ע״ב ד״ה לימא קסבר רבינא ומה שתמה מהרש״א דדברי רש״י סתרי למ״ש בדף ע״ו בד״ה כתב הוא ז״ל ליישב בטוב טעם ולחלק בין נולד מן העובד אלילים לנולד מן העבד דאין לו חיים· אלא דאעפ״כ בממזרת דהאי גירות דידיה מעובד אלילים גמור ואין לדמותו לגרים דעלמא וראיה לזה מבכורות מ״ז (בשעה״מ הנ״ל) והטעם לפי המבואר ביבמות ס״ב דרק בגיותן אית לעובד כוכבים חיים אבל בגירותן ל״ל חיים ולפ״ צריך משום דבכל זמן בלא נתגייר עדיין נתייחס אחר אביו אבל כשמתגייר תו לית לנו חיים ומילא אחר הגירות שדי׳ בתר אימיה והוי כישראל גמור ודינו כבכור ישראל וחייב בפדיון ואסור בממזרת ג״כ מס״ע· והגאון בעמ״ה ז״ל האריך עליו וכתב דמרש״י הנ״ל אין ראיה לפי המסקנא ומתוס׳ פ׳ החולץ דף מ״ז מוכח אדרבה דא״צ גירות וגם מוכח כן הרי״ף והרמב״ם דפסקי בכותי ועבד הבא על בת ישראל דהבת אינה פגומה לכהן ואי הוי צריכה גירות ודאי הוי פגומה לכהו מבואר בפשיטות מדברי הרא״ש פ׳ האומר ומדברי הרמב״ן וחכמי הצרפתים שהביא שם וכן מבואר מגדולי האחרונים רש״י ד׳ והסע״ז והש״ך ביו״ד סימן רס״ח סק״י ודאי דהכי הלכתא דא״צ גירות ע״ש· גם בתשובת נו״ב תניינא סי׳ ק״ן שתופס בפשיטות דא״צ גירות ובעדת ישראל מתחשב לכל דבר שבקדושה ע״ש וכן נראה דעת הגאון בעל תפארת למשה סימן רס״ו הבאתיו בפ״ת שם ס״ק י״א מדמתיר למוהלו בשבת עיין שם וכן מבואר בתשובת ברית אברהם סימן כ׳ וסימן ו׳ אות ו׳ ע״ש מ״ש בזה: (ב) אלא שפגום· עיין בתשובת משכנות יעקב סימן כ׳: (ג) לכהונה· עבה״ט מ״ש ע״כ אין מוציאין (וע׳ בהה״ג אות י׳) ועיין במל״מ פי״ז מהא״ב סוף דין ז׳ שהזכיר שם דברי ה״ה בפט״ו דין ג׳ שה הרמב״ן תולה הדבר בספק וכתב דאם נשאת אין מוציאין אותה מידו והולד ספק חלל עכ״ל ותמה עליו המל״ למ״ד הולד פגום דבר תורה הוא דהא מק״ו מאלמנה מייתינן לה וכיון שנסתפק הרב הלכה כמאן הו״ל למיזל לחומר ספק גרושה או ספק זונה שפסק הרמב״ם דמוציאין בגט וכ׳ ה״ה שזה פשוט דספיקא דאורייתא הוא וא״ל דס״ל לי דמדרבנן הוא וק״ו לאו דוקא דא״כ למה הולד ספק חלל כו׳ יעו״ש שהניח בצ״ע ועיין בס׳ יש״ש פ׳ החולץ שתמה ע ועיין בס׳ שעה״מ פט״ו מהא״ב דין ג׳ שכתב ליישב זאת עפמ״ש בתשובת מהריב״ל ח״ד סימן י״ט שנסתפק שם היכא פלוגתא דרבוותא באיסור ערוה קצתם אומרים שהיא אסורה לבעלה וקצתם אומרים שהיא מותרת אי אזלינן בתר המחמיר כי דבר ערוה או דילמא כיון דכופין אותו לגרש אזלינן בתר המיקל כי היכא דלא ליהוי גט מעושה כו׳ יעו״ש מעתה י״ל ד ז״ל תופס לשון אחרון של מהריב״ל וס״ל דדוקא בספק גרושה דמציאות כגון ספק קרוב לו וכיוצא מוציאין אותו בע״כ כ דאורייתא הוא וד״ת מוטלת עליו לגרשה הו״ל גט מעושה כדין אבל הכא דמספ״ל הלכה כמאן אין מוציאין אותה בע״כ כי הלכה כמאן דמיקל הו״ל גט מעושה וזהו שדקדק הרב ז״ל אין מוציאין אותה מידו ולא כתב לא יוציא לאשמעינן דדוקא בע דאין מוציאין מידו עכ״ד ע״ש· ועיין עוד מדין זה בתשובת ברית אברהם מסי׳ א׳ עד סי׳ ע׳ וגם בתשובת כתלה ליהושע סי (ד) אפי׳ לכהונה· עבה״ט סק״ה ועיין בס׳ היד החזקה בדיני ספק דאורייתא סי׳ א׳ סעיף ד׳ שכ׳ עליו דשלא כדת השיג ע

באר היטב

אלו אומות קודם שנתגיירו הולד כמותה כמו בכל האומות שולדה כמוה: (ג) לכהונה· כו כותי הבא על בת ישראל כדלקמן סעיף י״ם ו בגמרא דיבמות דף מ״ה מק״ו דאלמנה ע״ש שהרי״ף מסופק בזה אם הם פגומים לכהונה והג פסק בפשיטות דכשרים לכהונה ע״כ בדיעבד אין נ אם נשאת לכהן· אחרונים: (ד) הפסול· דקי״ל כל שיש קדושין ויש עבירה הולד הולך אחר הפ (ה) לכהונה· אע״ג דביאתם בעבירה מ״מ הבת כ אין להקשות לפי מה שפסק המחבר כאן דגר עמוני בת ישראל דהבת כשרה אפי׳ לכהונה א״כ נסתר דילפינן גוי וערל הבא על בת ישראל דהולד פגום ל

דינו בעמוני להיות אסור לעולם ואם היא נקבה דינה במצרית: הגה גר שנשא גויה עמונית הבן הוא עמוני והבת היא (ו) (ה) מותרת (ימור): ח ע[גר] שנשא גיורת (ז) עמונית הולד מצרי ואסור עד דור ג': ט פשאר כל האומות לאחר שנתגיירו הרי אלו כישראל מיד: י צהאידנא נתבלבלו האומות לפיכך עמוני ומואבי (ו) ואדומי שנתגיירו מותרין לבא בקהל מיד דכל דפריש מרובא פריש ואנו תולים שהוא מרוב האומות שהם מותרים קלהרמב"ם היא הדין למצרי רולה"א"ש מצרי (ח) באיסורו (ט) עומד: [ש]עבד שהוטבל לשם עבדות אסור בישראלית וישראל אסור בשפחה בין היא שלו בין אם היא של אחר: יב תלאחר ששחררו רבו הרי הוא כישראל [ל]דבר· אהפקירו רבו או שהניח לו רבו תפלין או שהיה רבו ש"ץ וקראו [ל]ת לקרות בתורה או שהשיאו רבו ישראלית אינו מותר בבת ישראל עד [שיכ]תוב לו גט שחרור ואעפ"כ •חוששים לקדושיו בויש מי שאומר דאפילו לא [נשא]ה רבו אלא שהוא נשאה לפני (י) רבו חוששין לקדושיו (וכל שכן אם [נש]אה שפחתו גדחוששין לקדושיו) (טור): יג איזהו ממזר זה דהבא מאחת מכל [העריות] בין בחייבי מיתות בין בחייבי כריתות החוץ מהבא מהנדה שאע"פ

*)וכן היא בנוסחא האמיתי אבל לענ"ד ל"ע דודאי לא גרע ממזר הבא על גויה עמונית דולדה כמוה וגם בטור לא מצאתיו כן ע מגימרות דלעיל פ ל' הטור וכ"כ הר"ב"ש שם וכתב ה"ה מיסו"א דתימים דוד גזר עליהם יבמות דע"ט ע"א ודלא כרבא דאמר דלא תתחתן בם אגירותן קאי שם דף ע"ו ע"א ואין כן דעת הרמב"ם והר"ן וע"ש צ משנה ד'פ"ד דמס' ידים ומייתי לה בברכות דף כ"ח [ע"א]

[...]שם בסוף פי"ב ר טור בשם אביו הרא"ש שם בפסקיו שסובר מצרי' שבו למקומן שנתן להם הכתוב קצבה כדכתיב מקץ מ' שנה [...]ושכי תניא בתוספתא דידים וכ"ה ה"ה בשם הרמב"ן ובב"ח הכריע כדעת הרמב"ם ש פשוט ממשנה קדושין דף ס"ט [...]כמה דוכתי ת שם ובכמה דוכתי א גיטין ד"מ ע"א ועיין בב"ד סי' רס"ז ובמ"ש שם *)כתב מהרש"ל דודאי קדושין גמורין [...]ש הטור וכ"כ הב"י בש"ע בי"ד שם סעיף ע' דילא לתירות ובופין את רבו לכתוב לו גט שחרור ונלענ"ד דהיספא דליבנא [...]חנוק' שנית נקט נמי הכא ובודאי ס"ל נמי דקדושין גמורים הן ב לדעת הטור וכמ"ש בב"י ג גם הוא הפס ליבנא דלעיל מיני' קדושין גמורים הם וכ"כ הטור וכמ"ש שם בסי' רס"ו ד משנה יבמות דף מ"ט ע"א וכשמעון התימני ה מימרא דאביי שם

באר היטב

[ו] לכה"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום [לג]וי ועבד הא איכא למיפרך גר עמוני יוכיח [ש]בביאתו ויש עבירה בביאתו ואפ"ה בתה כשרה [...] כמו שהקשה תוס' ביבמות דף ע"ז ע"א ד"ה [...] אמר כשרה וכו' והניחו בתימא ע"ש· וא"כ [...]פסק המחבר דגוי שבא על בת ישראל דהולד לכהונה· ויש לומר דיש לנו עוד ק"ו מאלמנה [...]שקדושין תופסין בנה פגום כ"ש גוי ועבד שאין [...] תופסין שבנה פגום וע"ז ליכא פירכא ומאי [...] כתב הב"ח ול"ד לנכרי ועבד הבא על ב"י [...]פגום משום דאין קדושין תופסין ולא כתב דק"ו [...]מאלמנה אלא ודאי דלא נעלם מעיניו קושית [...] וכונתו כמו שכתבתי עיין והו"ק דלא כב"ש ועיין

פתחי תשובה

וגם הקושיא של חידושי ב"י אינו כלום דלא שייך הק"ו כשיגנון זה דהיא כנותנת הואיל דגבי כותי ועבד לא תפסי הקדושין לכך אין הולד פגום· והראיה דהרי מאן דסבר דכותי ועבד הבא עב"י הולד כשר אף בבא על אשת ישראל אף אם ישראל בא על אשת חבירו הולד ממזר אלמא דיש סברא ג"כ איפכא הואיל דגבי כותי אין קדושין תופסין עדיף לגבי ולד כו' ע"ש: (ה) היא מותרת· עבה"ט ועיין בתשובת כרים אברהם סימן ו' אות י' מ"ש בזה: (ו) ומואבי ואדומי· עיין בשאילת יעבץ ח"א סי' מ"ו מ"ש בזה: (ז) דכל דפריש· עיין בס' שעה"מ פט"ו מהא"ב דין כ"א שכ' דמשום הכי אצטריכי לטעמא דכל דפריש לענין שיהא מותר לבא בקהל אפי' מדרבנן אבל מדאורייתא בלא"ה שרי דעמוני ודאי הוא דלא יצא אבל עמוני ספק יצא כדאמרינן גבי ממזר עש"ב: (ח) באיסורו עומד· עבה"ט בשם מרדכי ועיין בס' בר"י שהאריך בזה:

[...]זי ביה יהודה ביבמות דף מ"ה שהקשה באמת כן שם למה יליף הגמרא דגוי ועבד דהולד פגום מק"ו [...]ה מחמת שאין איסורא שוה בכל למה לא יליף מאלמנה מק"ו דקדושין תופסין ע"ש ומתרץ משום [...]למימר הכל מודים ר"ל אפי' ר' יהושע אבל ר"ע פשיטא דמודה דהא לר"ע הולד ממזר מכ"ש דפגום [...]א"כ אמטו להכי מוכרח לומר ק"ו משוה בכל ולא מתפיסת קדושין· דלר"ע בחייבי לאוין נמי קדושין לא [...]וליכא ק"ו כלל להכי אמר ק"ו לענין שוה בכל דאפילו לר"ע אתי שפיר הק"ו עכ"ל בית יהודה· א"כ [...]מה דקיי"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין א"כ שפיר מצינו למילף מק"ו דקדושין תופסין עיין ודו"ק: [...]מותרת· כלומר לאחר שנתגייר· וב"ח גורס הבת היא מצרית לומר דהולכין אחר הפגום· וח"מ כ' [...]שהוא טעות דהא בנכרית ולדה כמוה: (ז) עמונית· ה"ה שאר גיורת דהא גיורת עמונית [...]ה שוה פנס והוי כבת ישראל והולד הולך אחר הפגום: (ח) האומות· אפי' ז' אומות: (ט) עומד· [...]דלמצרים נתן הכתוב קצבה לשוב אחר מ' שנה וא"ל דא"כ דמצרים לא נתבלבלו האיך דרים במצרים [...]שמרדכי דאינו אסור אלא לשוב לדרך א"י למצרים: (י) רבו· עיין ב"ש שהקשה למה אוקמי בש"ס כשהשיאו [...] אשה ולא אוקמי בנשא לפני רבו הקושיא זו הקשה ג"כ ב"י וב"ח· ולדידי לא קשיא מידי דאיכא [...]דכי הדר מוקמינן הברייתא דכותב שטר אירוסין לשפחתו באמר נמי והתקדש בו תו לא צריכין לאוקמי [...] רבו אלא מוקמינן לה כפשוטא דשמעתא דנשא הוא בפני רבו עיין ודו"ק· וכ"כ הכנה"ג בהגהת ב"י

ז רמב"ם ריש פט"ו מה"א"ב ופי' סב"ח בשם מהרש"ל דר"ל שהוא פגום ומקולקל והוא מעזי פנים השייט המורדים והפושעים אבל כשר לכהונה וסכ"ב מהרמ"א בד"מ

שהוא (יח) פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן: יד האשה שהיה בעלה (ט) ב
הים ושהה שם יותר מי"ב חדש וילדה אחר י"ב חדש (י) הולד
שאין הולד שוהה במעי אמו (יא) יותר מי"ב חדש ח ויש מי שאומר
בחזקת (יב) ממזר וכיון דפלוגתא היא הוי ספק ממזר: הגה אבל תוך י"
אין לחוש (יב) דאמרינן (יג) דאשתהי כל כך במעי אמו (כעובדא פרק הערל ו
מהרי"ק) (יג) ודוקא שלא ראו בה דבר מכוער אבל אם ראו בה (יד) דבר

והרא"ש והרשב"א בתשובות ז טור בשם הרמב"ם שם מעובדא דרבה תוספתא יבמות דף פ' ע"א ח שם בשם בה"ג דחיישינן שנ

פתחי תשובה

(ט) במדינת הים · עיין בתשובת ברית אברהם סי' פ"ז אות י"ז מ"ש בזה: (י) הולד ממזר · עמ"ש לקמן סימן קנ"ח סק"ג: (יא) יותר מי"ב חדש · כתב בר"י ואם אישתהי יותר תלתא יומא לית לן בה דמזלא לא קלטה עד יום השלישי · הרב גן המלך סימן קכ"ח · אבל הרב מהרי"י זאבי חקק והנב מלשון הרמב"ם ולשון מרן דלא מנין י"ב חדש אלא מיום הפרישה עכ"ד ע"ש: (יב) דאמרינן דאשתהי · עבה"ט ועיין בס' בר"י אות ז' שהביא דמהרש"ל ביש"ש פ' הערל סימן כ"ע שקיל וטרי טובא להעמיד ההלכה כרבה תוספאה וכן הביא בשם מהרי"ל ע"ש (עי' בתשובת רבינו עקיבא איגר ס"ש נ"ט שהעתיק שם לשון מהרי"ל בזה ומה שתמה הכנה"ג עליו והוא ז"ל כתב לפרש דבריו ולהסיר תמיהת הכנה"ג מעליו) · וכתב עוד הרב בר"י אות ח' דמ"ש בס' גן המלך סי' ק"ל בהאשה שהלך בעלה למדה"י וילדה תיכף לפרישתו ואחר כמה חדשים (לז' או ט') ילדה עוד תלינן לומר שהוא מן הבעל ומכשרינן ליה דאף דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת מ"מ מיעוטא יש דמתעברות עובר שני · אין לסמוך עליו דלכל השיטות אין חוזרות ומתעברות ולד קיימא ואין כאן אפי' מיעוטא ולכן הולד ממזר וגם בס' יד אהרן תמה עליו בזה ע"ש · ובאות ט' שם כתב אמנם אשה שטבלה אחר הפסח ואח"כ הלך בעלה למדה"י וילדה בעשי"ת ושוב ילדה עוד בשבת הגדול לפום ריהטא נראה דיש מקום להכשיר הולד דיש לתלות דאחר הפסח כשטבלה נתעברה תאומים והאחד נולד לז' חדשים והשני אישתהי עד י"ב חדש ויש ראיה דאמרינן אישתהי בכה"ג מסוגיי' כ"ז ומת"ש התוס' ד"ה אלא ומ"מ הרשב"א והר"ן בחידושי נדה דף כ"ה והדבר צריך ישוב ע"ש [ועיין בתשובת חתם סופר ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן פ' ע"ד האשה אשר ילדה התאומים לט' חדשים מלאים שבעלה בעל אותה ונסע ממ
ט' חדשים ילדה תאומים ולכן הבעל חושש שזינתה מחמת שמצא בספר דרוש שאי אפשר לתאומים להתעבר מבי
וכתב הנה הבעל הזה עונו ישא ומושב בכשרה ודברי הדורש הבל הוא ונגד כמה מקומות בש"ס ואדרבה נספוך
להתעבר התאומים בשני ביאות זה אח"ז שיהיו שניהם בני קיימא כו' ע"ש: (יג) ודוקא שלא ראו בה כו' · דין זה הו
מיימוני להלכות אישות סימן כ"ה שכ' על עובדא דידיה וז"ל ובנד"ז אלו היו עדי כיעור נראה דכל אפין שוין שה
נבעלה דכיון שיש עדים שראו דבר מכוער וילדה כמו כן לסוף י"ב חדש בהא ודאי לא אכשר רבה תוספאה דכ
עדי כיעור לא אמרינן אישתהי עכ"ל ע"ש · ושם לא היה השאלה לענין הולד כי הולד לא היה בעולם ולא הוצרך
רק לענין האשה אם מותרת לבעלה אך מדכתב בהא ודאי לא אכשר רבה כו' ממילא מבואר הדין שכ' הרמ"א ז"ל
הולד דחיישינן ליה · וכן מדברי הרמ"א בכאן שכ' לענין הולד דחיישינן ליה דלא אמרינן אשתהי בכה"ג ממיל
הדין שכ' בתשובת מיימוני לענין האשה דאסורה לבעלה (ומיהו יש לדחות דזה אינו מבואר כ"כ דלענין האשה
להתיר דשמא אישתהי ונבעלה נתעברה ואת"ל מאיש זר אכתי שמא באונס משא"כ לענין הולד אין חילוק בין
ברצון או באונס ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן י"ט) ועמ"ש לקמן בסמוך ס"ק י"ד ובסי' י"א ס"א ס"ק י"א:
מכוער · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' נ"ט שכ' מדסתם הרמ"א ולא ביאר לנו מה נקרא כיעור ומה גבול יש
הסמך על הכיעור דבסי' י"א וכן מבואר להמעיין בתשובת מיימוני שם דהדבר ברור דכל כיעור דלא מיתסרא להב
משום גם בהצטרף ריעותא דילדה ליב"ח · ומס"ע כ"ל ברור ג"כ דבנתיחדם בדרך איסור וילדה ליב"ח דלא אסורה
יחוד לחוד לא מיתסרא להשלאות כו' אולם מליצנא דהב"ש ס"ק י"ח שכ' הטעם דבדבר מכוער אסורה בילדה ליב"ח
אשתהי אלא כשיש לה חזקת כשרות משמע דכוונתו כיון דעשתה שלא כדין אתרע חזקת כשרותה ולענ"ד א"א לומר כן
וכתב עוד דמה דמשמע מדברי הרמ"א כאן דכל כיעור המוזכר בסי' י"א אסורה בילדה ליב"ח והיינו אף כיעור דיוצ
אפשר יש לפקפק דהא מרא דשמעתא הוא מהר"ם בתשובת מיימוני שם ואיהו פ"ל דכיעור דאפשר לא הוי בכ
(עי' ברא"ש פ"ב דיבמות) א"כ היה לנו להקל בכיעור דאפשר אם ילדה ליב"ח · והגם דמי ירום ראש להקל נגד
ז"ל אך עכ"פ הוכרה הרצועה לדון במה דאפשר דלא הוי בכלל אופל כו' ע"ש ובסי' ק' דהגאון בית מאיר
ובסי' קלא השיב לו הגאון רעק"א ז"ל ומסיים וז"ל אך לסיום שמעכ"ת מפקפק בדבר דאפשר דבכל כיעור דעל
בית

באר היטב

ב"י סעיף ג' · (יח) פגום · ר"ל דלאו פגום קאמר דבהדיא איתא בגמרא דמגדה אין הול
אלא ר"ל שהוא פגום ומקולקל ואין משפחתו ובזה ישבתי קושית הט"ז בי"ד סימן קנ"ג ס
ע"ש: (יב) ממזר · הדיעה קמייתא היא דעת הר
ויש מי שאומר הוא דעת ה"ג דגזרינן שמא ע"י
לכאן כעובדא דשמואל וכתב הרא"ש אנן תל
ע"י שם אע"ג דהיא אינו אומרת כן · מיהו ה
קדושין כתבו אנן לא תלינן שבא ע"י שם אא
אומרת שבא · והב"י ס"ס קע"ח הביא תשובה
התשובה י"ל דלא פליגי הרמב"ם עם ה"ג אלו
איירי כשהבעל אינו כאן והרמב"ם איירי כשהוא
ואינו אומר שבא והמחבר נראה דסבירא ליה
הרמב"ם לעולם דהולד ממזר אפי' כשהוא אי
ואם הוא כאן ואומר שלא בא אז הולד ממ
דהוא נאמן לומר שאינו בנו ואם הוא אומר ש
מכתשתו כתב בח"מ דהוא נאמן להכשיר א
וי"ל דגם הרמב"ם מודה לזה ולמעשה צ"ע
ח"מ: (יג) דאשתהי · מיהו תוס' בנדה דף ל

לא אמרינן דאשתהי (יד) כ"כ (טז) וחיישינן ליה (בתשובת מיימוני) אשה שנתעברה
סוף סיון וילדה תחלת כסליו אע"פ שאין ביניהן רק חמשה חדשים לא חיישינן
לומר שהיתה מעוברת קודם לכן (יז) דהחדשים (טו) גורמים (ע"ל סי' קנ"ו כ"ד)

באר היטב

י"ל אשתהי: (יד) כ"כ · היינו יב"ח אבל אם
בחדש העשירי אף שהוא יותר מרע"א ימים אפשר
חיישינן אף בעדי כיעור מאחר שרגילות הוא
בחודש העשירי· ח"מ ב"ש · כתב מהריב"ל בח"ד
ו דאם יצא קלא דלא פסק שהיא פרוצה אם קול
א אחר דאשתהי ודאי דלא אמרינן דמרעין לה
דמוכח מילתא דמשום דאשתהי מרננין אחריה
ס יצא קודם דאשתהי יב"ח יש להסתפק ועיין
בהגהת הטור: (טו) גורמים· מה שהקשה

פתחי תשובה

מיחוד בדרך איסור בילדה ליב"ח י"ל דאסורה אוילה לי להא
נגדו עכ"ל: (טו) לא אמרינן דאשתהי · עיין בתשובת רע"ק
איגר שם בס"ס נ"ט שכ' וז"ל גם מה שפרסה נדה אחרי שהלך
בעלה ממנה דבזה כתב מעלתו דבכה"ג יש לאוסרה בילדה
ליב"ח כו' לענ"ד הרי מבואר להדיא במתניתין פ"ק דנדה
דמעוברת משהוכר עוברה הוא דמסולקת דמים ולא קודם לכן
ולהדיא כתב הכנה"ג בשם הרדב"ז ח"א סימן י"ב דאם טוען
הבעל שאינו בנו שכשהלך הניחה בנדתה ומודה שקודם וסת
בא עליה· אם אין בין ביאה אחרונה שמודה הבעל ללידת הולד
יותר מיב"ח הולד כשר ע"ש (וכ"כ עוד שם בסי' קכ"ח דמה
שפרסה נדה אין זה ראיה כלל לומר שאינה מעוברת· והוסיף
דהא דעינינו רואות בנשי דידן דמיד כשנתעברו מסולקות דמים ונשתנו הטבעים מ"מ הא חזינן בי"ד סימן קפ"ט
זכר שם מעוברת משהוכר עוברה ולא נזכר רמז באחרונים שלדידן אף בלא הוכר עוברה כן ע"ש וע' עוד בזה בתשובת
מן ס"ט יובא בקצרה לקמן סימן קנ"ו סק"ה ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סימן קנ"ד סק"ג)· וכתב עוד דמ"ש בתשו' יד אליהו
ד דדוקא בילדה ליב"ה מותרת אבל בילדה ליו"ד או לי"א חדשים אסורה דאינו משתהי רק לט' חדשים או לי"ב חדשים·
א"ל לתיא לדבריו דהרי הח"מ וב"ש מפשט פשיטא להו להכשיר בילדה לי"א חדשים והכי דייקא נמי לישנא דהרמב"ם
ור מדברי מהרי"ל שהובא בכנה"ג ע"ש: (טז) וחיישינן ליה · עיין בתשובת רע"ק איגר ס"ס ק' בתשובת הגאון בעל בית
אלדד להתיר הולד בעובדא שנשאל עליו (יובא לקמן סימן י"א ס"ק י"ח דילדה קרוב לי"א חדשים והיה עדות על עניני
ך לא עדי כיעור ממש) וכתב הגם דמגד שלא היה עדי כיעור ממש קשה להתיר דאפשר מדלא כתב הרמ"א לעיין בסימן
נקרא כיעור רק כתב סתם אבל אם ראו בה דבר מכוער אפשר דר"ל כל הנקרא כיעור בעיני העולם· עכ"ז נראה
ין לא גרע מדין פרוצה ביותר דמבואר שם (לקמן סעיף ט"ו) דהושחין אף לבנים ומ"מ היא נאמנת כו' ה"ה בזה
מעידה שלא בא עליה אדם חוץ מבעלה והוא ודאי מבעלה נאמנת להכשירו· ומ"ש הר"ס בתשובת מיימוני בהא לא אכשר
ו ע"ד הנאמר בגמרא סתם עבד עובדא ואכשר דמשמע בלא בדיקת אם ואפילו מתה בלא בדיקה ע"ז גזר אומר דלא
כר בסתם אבל במעידה לא· ובעובדא דהר"ס לא היה הולד בעולם לדון עליו ולא נחית לבאר· ושוב דחה היתר זה
"ז הקשה שם כיון דאינה נאמנת לגבי נפשה כ"ש לגבי הולד כו' אלא דבספרו בית מאיר כתב לייבב ולחלק דגבי
ריעותא כמו כרי וכרי אבל לגבי הולד אף דפרוצה ביותר שייך הכרי דיודעת שולד זה מבעלה ולפ"ז בנ"ד בכיעור וילדה
"ש כן אינה נאמנת לגבי הולד כמו דלא מהני להכשיר עצמה) אך כתב דעדיין יש מקום להכשירו ע"פ דברי מהרי"ו
ש ס"ק מ"ג דהיינו מפני שיש בעובר ס"ס דהא אף ע"כ מידי ספק לא נפיק דשמא מבעלה כדדייק לישנא דהרמ"א דחיישינן
"ל תזנות שמא מעובדי גלולים דהולד כשר כו' והאריך בזה וכתב בסוף דמדברי הר"מ הנ"ל אין ראיה מדלא היה
ידיה לדון על הולד ולא נחית לדבר זה אך כתב שלא היה רבה מכשיר בפשוט מטעם דאשתהי להוד והרמ"א ז"ל
יה לכתוב סתם חיישינן ליה ואפשר דנ"מ בעיר שכולה ישראלים או שאין רגל הכותים מצוי ברחוב ישראל ולא רגל
רוב הכותים· ומכ"ש בנ"ד שלא היה עידי כיעור ממש כו' ע"ש (ובס"ף התשו' שם כתב וז"ל תו יש ספק אתי אם אפשר
ן פסול קהל שאידנא ע"פ העדים שעליה מפני שהוא כמו שלא בפניו ופיסול קהל ודאי הוי דיני נפשות ממש עס"ך
בח"מ סי' ל"ח ות' מהרי"ט ח"ב סימן י"ב ותשובת הרמ"א סימן ל"ז ותשובת פני אריה סימן ק"ט עכ"ל):
מן ק"א בתשובת הגאון רע"ק ז"ל כתב שהוא כוון ג"כ לכל דבריו דדינא דהיתר הולד הזה (אך בקצת סברות נטה
ו) והוא מחזק גם היתר הא' מגד בדיקת האם דמהני להכשיר הולד (כי מה שדחה אותו הבית מאיר אינו מוכרח די"ל
מהני לגבי נפשה אין הטעם דהוי כברי וברי אלא דנסתלקה חזקת כשרות שלה וא"כ לגבי הולד דלא בעי חזקת כשרות
דברי הרמב"ם והש"ע לקמן סכ"ט י"ל דנאמנת) ובפרט אחרי דיש ג"כ ס"ס שמא מבעלה ושמא מכותי דעתה בכל עיירות
ינם יהודים פשוט יותר להתיר מכח ברי וס"ס כו' ובפרט בנ"ד דליכא כיעור ממש רק עוברת ע"ד דבזה סברתי לומר
"מ דכשר אלא דרו"מ מפקפק בדבר ואין רצוני להקל נגדו (כנזכר לעיל ס"ק י"ד) עכ"פ יש להסתייע להקל בצירוף
נ"ל ע"ש · ובסי' ק"ב חזר והשיב לו הגאון בעל ב"מ והוא מפקפק על היתר דברי להוד וכתב שם וז"ל ועם כל זה אני
י אעמוד להכשיר הולד ואף שאח"כ ראיתי בתשובת אורים גדולים הביא שם בשם מהר"ס מינץ דאפי' ברוב א"י אזלא
בתר המיעוט ולא בא"י ות"ח אחד משיגו והמחבר עצמו רוצה להסכים עם מהרמ"ע ומאריך בראיות· הנה כל
יפלים למה דביארתי דדין פרוצה ודין ארוסה איירי בעיר שכולה ישראלים או באופן דליכא לספק בא"י אבל מה"ס
נרא כוו למתלי בישראלים ולא בכותים שפרוצים (עמ"ש לקמן סי' כ"ט ס"ק ט"ל כו' עכ"ל)· וגם בסי' ק"ג בתשובת
"ק ז"ל שנית · האריך עוד בזה וכתב בסוף וז"ל אולם מה דנראה מדברי מעכ"ת להקל בכ"ס דאינם יהודים אא"כ
ה ישראלים דמשמע מדעתו אף ברוב ישראלים הוי ס"ס· בזה לענ"ד צ"ע לדינא כיון דדעת הרשב"א והריטב"א
הספק אם אולא איפי לגביה מקרי רוב א"כ י"ל דלא הוי ס"ס עכ"פ אם הוא רוב א"י דעתי מסכמת למעשה להכשיר
עכ"ל · ועיין שם עוד בסי' ק"ו מה שפלפל בענין הנ"ל עם הגאון מהר"ר זאבל איגר: ומסיים וז"ל ולדינא עכ"פ
א וע"י ברי שלה ובעיר שרובה א"י כמו נ"ד יש להכשיר הולד אם יסכימו רבותי עמי עכ"ל ע"ש: (יז) דהחדשים
ין גם' בית מאיר כאן ובשו"ת שבסוף ספרו סי' י' שפפך בולה בכרבה קושיות ע"ד מהר"מ מינץ והרמ"א
ז"ל

כא וכעל פ שם ברמב"ם ממסקנת הגמרא סוטה דף כ"ז ע"א ופי' דומה

והוה ליה בן ז' (בתשובת ר"י מינץ ס"ו) (יח) ואפילו הפילה בתשרי ושמעו הולד
לא חיישינן שהיתה מעוברת קודם לכן · דאפשר לו לנבות לחמשה חדשים אלא שהו
ואינו ראוי להיות קיים (בב"י בשם תשובה שכך השיב הר"ר דורא"ן) : טו
איש שיצא עליה קול שהיתה (טז) מזנה תחת בעלה והכל מרננים א

פתחי תשובה

ז"ל · והביא שם דגם מהרי"ט ח"ב סימן ע"ו התלוץ לפסוק דלא כהר"י מינץ · וגם נדפס שם תשובת הגאון מר"ד טעבל ז"ל מליסא והגאון מהר"ס ברבי ז"ל שהשיבו לחזק פסק הרמ"א והוא ז"ל חזר ופקפק בדבריהם ומסיים שד"ז צ"ע רב למעשה ע"ש ועיין בתשובת נו"ב סימן כ"ב יובא לקמן סימן י"ג ס"ק י"ח) מבואר שפוסק בפשיטות כהר"י מינץ והרמ"א ז"ל ע"ש : [גם בתשובת חתם סופר סימן ו' נדון כזה ממש באשה שנשאת ט"ו סיון ונבעלה שנית סוף סיון וילדה בת תחלת כסליו והעם מרננין שנבעלה קודם נישואין אך הוא והיא מודים שלא נגעו זה בזה מקודם וע"כ נבעלה לאחר וטוען הבעל מקח טעות ורוצה לגרשה ונשאל אי אמרי' בזה שיפורא גרים כהכרעת רמ"א ז"ל · והאריך בזה ומסיק וז"ל העולה מכל הנ"ל דלא מבעיא אם נבעלה שנית סוף סיון וילדה תחלת כסליו דתלינן בכשרות אלא אפי' לא נבעלה אלא ביאה ראשונה בסיון מ"מ יפה כתב בתשובת נו"ב (סימן כ"ב שהובא בסי' י"ג שם) דבזה"ז ליכא לסמוך אהך סברא (דאין אשה מתעברת מב"ר) ועוד דמיעוטא עכ"פ איכא ואין לומר א"כ ה"ל תרי רובא לסתמיר רוב נשים אין מתעברות מב"ר ורוב נשים היולדות לז' אינן יולדות לה' חדשים מ"מ איכא כאן חזקת כשרות ונדקות דאתיא מכח רובא רוב ישראל כשרים הם וחזקה כאן נמצא כאן היה וחזקת הגוף דהשתא הוא דנבעלה וכדאי הם הגאונים הנ"ל לסמוך עליהם ואיתתא ובתה שתיהן כשרות ומ"מ אי היה מזדמן ענין כזה באיסור דאורייתא שהוא מיד מזומן לפנינו הייתי מצריך עוד שיהוי ומיתון קודם גמר דין עכ"ל :

באר היטב

הב"ש מש"ס דר"ה מבשורת שרה וכו' ומה לההמסקנא דאמר יולדת לז' יולדת למקוטעין י לומר דהיתה שנה משוברת כו' ע"ש כ"כ בה"י ומ"ש הח"מ בס"ק י"ב דנם השמה חדשים של ימי סני בד"ח וב' ימים ע"ש · לא משמע כן סוגית בקדושין דף ע"ש ע"א אימת אלימא בתוך ש נימא רב וכו' ע"ש וגם הרמב"ם רפ"ב מה"א כתב עד ששה חדשים גמורים ע"ש ועיין מ"ז סימן ל"ד ס"ק ה' : (טז) מזנה · ה"ה אם בל שזינתה ג"כ בניה כשרים דזיל בתר טעמא דרוב הולין בבעל א"כ אף שיש עדים שזינתה רק דסיפא נקטינן שאף על רנון וקול כהן חושש הורה ועיין כנה"ג שהאריך · וא"ל בסימן ו' פסק המחבר יצא לה שם מזנה בעיר אין חוששין לכהן · תירצו האחרונים דרינון גרע טפי מז מזנה בעיר · וב"ח כתב דכאן איירי בא"א דגו ולקמן איירי בפנויה ע"ש · ומ"ש הב"ש דכפונ מ"ש כתנאי וכו' מבואר דאיירי בא"א ואפ"ה א ע"ש · לא הבנתי דהמעיין בגמרא שם דף נ ברש"י ובתוס' יראה לעינים דהדין עם הב" וכן משמע מש"ס כתובות דף ל"ו ע"ב · דה

ושם בסימן ז' ע"ד כהן שהלך נערה מרחוק ולבסוף באתה אל מקומו ואחר זמן נשאה ולאחר ב' חדשים ילדה וכבר היה ל' יום והיא והוא מודים שהולד ממנו כי אמר שבא עליה בכ"ח ניסן והיא ילדה בשלשים של כסליו דר"ח טבת ויש מערערים ואומרים שלא באו זה לזה אלא בד' אייר · ולפי דבריהם הוא בן ה' מכל נד אפי' גריס ויולדות למקוטעין וא"א שיהיו שלשים אם לא ע"י אתתוי וזה לא אמרי' אלא להחזיק אשה בכשרות דלא נימא ריב"ש סימן תמ"ו ומהרי"ק סי' ק"ג אבל הכא נימא דאפקרא נפשה מקמיה הכי כי היכא דאפקרא לגבי המשודך וכן מיניה ולהנ"ל הוא שקר ה"ל כלא נבדקה וקשה להתיר לכהן דהע"ג דאם נשאת לא תצא אפי' בר"פ מ"מ לכשר נבעלתי והכא לא אמרה מידי דבדבור' מיניה אתחזק שקרא (עיין בתשובה הנ"ל סי' כ"ט יובא לקמן סי' הנה כל זה לדברי המערערים אבל המה רק מערערים ולא הכחשה גמורה שהרי הוא נאמן על עצמו לומר שלהי כיון דה"ל ט' חדשים למ"ד שיפורא גרים (דאלו למ"ד לא אמרי' שפ"ג אף דיולדות למקוטעין מ"מ כאן לך ג' חדשים החסרים וא"כ לא נכנס בחדש הט' אפי' יום אחד) אע"ג דקשה עלי מאד להכנים עצמי בהיתר זה לבד ה"כ סימן ע"ו ובספר עצי ארזים סי' ד' והבית מאיר בתשובותיו סימן י"א כולם מפקפקים על דינו של מהר"י מיי גם החולקים ומקילים ושם בב"מ נחלקו עליו הגאון מו"ה טעבל והגאון מהר"ם ברבי ז"ל וכ' שעשה הלכה למעשה ומי נגד אלו הגאונים והכרעת רמ"א (לשון זה קשה מאד לע"ד הגם דבאמת כמה גאונים מקילים דאמרי' שפ"ג לט' וכמ"ש הב"ש כאן בשם התוס' והגודה ובסי' קנ"ו שק"ס בשם הרמב"ן עכ"ז הכרעת רמ"א בודאי לא כן הוא יולדת לז' אמרינן שפ"ג אבל ביולדת לט' אף דיולדת למקוטעין מצד דנשתנו הטבעים מ"מ לא אמרי' שפ"ג וכמ"ש בהדיא בסימן קנ"ו ס"ד בהגהה מינו חדשי העיבור כל א' ל' יום כו' וטעם החילוק בזה מבואר בב"ח שם אות והאריך עוד בזה ולבסוף כתב והכלל אסיים כמו שסיים הריב"ש הנ"ל המיקל יש לו עמוד לסמוך והמחמיר ע"ש] ועיין בתשובת חמדת שלמה סימן ע"ט מ"ש בזה : (יח) ואפילו הפילה בתשרי כו' · עיין בתשובת סימן י"ט דתהי הרבה בהוראה זו ע"ש באורך ועיין בתשובת ברית אברהם סימן ע"ח אות ח' שגם הוא ז"ל תמ בזה דמהי תיתי נתיר אותה בהכ"ג נגד רוב ולדות בני קיימא דלתשעה ילדן כו' · ומיהא ליה לייתב משום רובי איכא חזקה דמונה מתהפכת שלא תתעבר (ע"ל סימן י"ג ס"ו) ומסתמא מבעלה מדלא נתהפכה ומסיים דקות · ושם בסי' פ"א אות ע' כתב דשוב מצא בנו"ב מה"ת סימן י"ט שהקשה כן על הרמ"א (כמובא למעלה לצרף ספק אונס והוא ז"ל כתב עליו דו"א דגם לפוסקים (לקמן סימן ס"ח ס"ז בהגהה) דמהימנא כאנסתי נגד דרבנן מ"מ אין להאמינה במגו דאונס דהא הרמ"א לא חילק בזה לאסור באשת כהן או בכה"ג שידעינן שזו בעיר במקום שאי אפשר לטיום אונס (עמש"ל סימן ו' סי"א ס"ק י"א) אך עיקר הישוב בזה הוא כמו שכתבו ע"ש

ששין לבניה שמא הם ממזרים (יט) שרוב בעילות הולים (יז) בבעל
היא בעצמה חוששין לה משום זונה וכהן חושש לה בדין (יח) תורה
בעלה כהן חוששין על בניה (כ) שהם (יס) חללים (מהרי"ו סימן כ"ד) וישראל
רוצה להתרחק מן הכיעור ואם היא פרוצה ביותר (כא) חוששין אף
בנים : הגה ומ"מ (כב) היא נאמנת לומר על בניה שהם כשרים (מהר"ם
ס סימן ל"ג) היתה פרוצה כשהיתה פנויה או ארוסה ולא היתה פרוצה לאחר
אע"פ שראוה מנאפת פעם אחת בניה כשרים (נ"י שם) : טז האשה שהלך
למדינת הים ונשאת והרי בעלה קיים הולד מהשני ממזר גמור ומותר
רת ואם הראשון חזר ובא עליה קודם שגירשה (כח) השני וילדה הוא

תשובה י מן סימן ס"ה מ"ש רבינו חוששין כו' כ שם מהא דבעי' רפרס דלא נפסעת ולחומרא שם ל משנה יבמות דף קי"ט ע"א

באר היטב

רבא יצא לה וכו' משמע דבפנויה איירי ע"ש :
בעל · משום דהבעל מצוי לה משא"כ בארוס אפי'
בא עליה טולאי משום דאין מצוי לה · ב"ש :
ערה · היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם נשאה
פיאין ומ"ש בסמוך ואם בעלה כהן חוששין על
היינו לכתחלה · ב"ש · וכתב בשבות יעקב ח"ב סימן
דוקא בקלא דפסק אבל בקלא דלא פסק ודאי
ן ומהאי טעם פסק שם באשה א' שהיתה יושבת
בעלה ויצא עליה קלא דלא פסק שזינתה תחתיו
מנה ועמדה ונשאת לכהן כופין אותו להוציא דהוי
בקודם הנשואין ע"ש · ועיין מהרי"ו וויל סימן כ"ד:
חללים · דהא אם זינתה תחתיו פעם א' אפי' נבעלה
נעשה זונה ואסורה לכהונה · ואם בא עליה

פתחי תשובה

ע"ש : (יט) שרוב בעילות · עיין בתשו' חוט השני סי' י"ח שכ' דסמכינן ע"ז אפי' לענין ירושה עש"ב : (כ) שהם חללים · עבה"ט בשם ב"ש שכ' אבל אם בעלה ישראל אם זנתה במזיד הבנים שתלד אח"כ כשרים אפי' לכהונה ועיין בתשובת שיבת ציון סימן ע"ה שכ' דהב"ש לא ראה דברי מהרש"ל ביש"ש יבמות פ"ד סי' ל"ח וסי' נ"ה שכ' בהדיא דאף דלא קיי"ל כר"ת ולא הוי ממזר מדרבנן מ"מ הולד פסול לכהונה אך מדברי התוס' ביבמות דף מ"ט ע"ב סוד"ה סוטה במה שכתבו לדחות דברי ר"ת מפ' יש מותרות מוכח כדעת הב"ש דאפי' לכהונה לא נפסל הולד ע"ש : (כא) חוששין אף לבנים · עב"ש ס"ק כ"ו מ"ש דסוגיא דסוטה איירי לענין איסור כהונה ועיין בת' נו"ב תניינא סימן ב' מה שקשה ע"ז ומה שתירץ בזה עיי"ש וגם בתשובת שיבת ציון ס"ס ע"ה הזכיר מזה ע"ש : (כב) היא נאמנת · עט"ז יבם' בית מאיר ועפמ"ל סי"ד ס"ק

אח"כ נעשו הבנים חללים אבל אם בעלה ישראל אם זנתה במזיד הבנים שתלד אח"כ כשרים אפי' לכהונה
ואם ידוע שלא בא עליה בעלה אחר הקול שזינתה כגון שהיה בעלה במד"ה ותיכף שהלך בעלה ממנה
קול שזינתה ואז ספק אם נתעברה מבעלה קודם הליכתו וקודם הקול או ודאי דבכה"ג אין הולד ממזר
דתולין בבעל קודם הליכה ה"ה לאו חלל הוא והא בהא תליא · ח"מ : (כ) לבנים · כ"ל חשש ממזר כיון דלא
בה לומר רוב בעילות מהבעל · אבל לרוב פוסקים לא אמרינן שום חשש ממזר · אפי' אם היא פרוצה
· עיין ב"ש וכנה"ג : (כח) השני · הא לאחר שגרשה השני נתעברה מן הראשון לא הוי ממזר דאפי'
גרושיהו לא הוי ממזר אבל אם בא עליה השני אחר שגירשה הראשון אפ"ה הוי ממזר מדרבנן כמ"ש בס"ע
י"ד סעיף כ"ו הרמב"ם גב"י וב"ח · והפרישה והח"מ חלקו וכתבו משמעות לשון התוס' ר"פ האשה
דף פ"ז ע"ב ד"ה הולד ממא' מזה ומזה כו' משמע דמראשון לעולם הוי ממזר אפי' אחר שגרשה השני
· והב"ש הסכים עם ב"י משום קנס כן הוא בשני אפילו אחר גירושי הראשון אבל אם גירש הראשון
· וזנתה עם השני אין ממזר מן השני ע"ש · ודברי רב"י מוכיחין דאם החזירה הא' אחר גירושי הב' לא
ממזר מדרבנן שכתב שהולד ממזר מזה ומזה אם ילדה מב' ממזר גמור ואם שוב החזירה הראשון וילדה
· ממזר מדרבנן ע"כ הנה מבואר מדבריו דלא כתב דמראשון הוי ממזר מדרבנן אלא היכא דמשני הוי ממזר
· דאורייתא והוא בלא גירושין · גם דברי תוספות מתפרשין בשלא גירשה הב' אז הוי מהראשון ממזר
בו דף נ"ב ע"א בד"ה וחכמים אומרים וכו' ואי רישא ממזר מדרבנן האחרון אמאי איננו ממזר דכי היכי
הוה גבי בעל קנסוה ג"כ גבי בועל דאפי' אחר שמת בעלה או גירשה אסור בה והולד ממזר ממנו ע"כ ואי
· בגירשה הב' היכן מצינו שקנסוה גבי בעל אלא ודאי בשלא גירשה הב' מיירי ועיין מ"ש המחבר בית
ה בתוס' זה · איברא רש"י בדף פ"ט ע"ב ד"ה לאוסרו בבת ישראל כו' נראה הפך מזה · שכתב שם
א בעלמא הוא ולעשות סייג לתורה ע"כ · משמע אפילו אחר שנתגרשה משני הוי ממזר מה' מדרבנן ואסור
ראלית דאל"כ קודם גירושי הב' לא שייך לומר קנסא בעלמא ולעשות סייג אלא הסברא נותנת דאסור
ראלית כדי שלא יאמרו דממזר נשא ישראלית דהעולם יסברו שבא מא"ת דמהאי טעמא צריכה גט משני כדי
יאמרו וכו' וה"נ כן הוא אלא ודאי דאפי' אחר שנתגרשה משני הוי ממזר דרבנן דאז לא שייך לחשש
אפ"ה אסרו בבת ישראל ע"כ משום קנס בעלמא · עיין מ"ש הרא"ש תחלת פרק האשה שהלך בעלה למד"ה
סי' י"ז ס"ק ק"ע בב"ש ובסי' ע"ז ס"ק כ"ג בב"ש ש"ש ועיין כנה"ג סימן י"ז ובהגהות ב"י סי' תקנ"ד ·
ק"ג בהגהות הטור סעיף א' · ועיין הרלנ"ח סי' מ"ב · ובתשובה מהר"א ששון סימן קל"ו · והר"ם גלאנטי
ק"ך · גם את זה ראיתי מה שהוכיח הב"ש לדחות הראיה של הח"מ מהתוס' דף מ"ט ע"ב ע"ש ולא
הבנתי

ממזר מדרבנן [ם]ואסור בממזרת גמורה ומותר בממזרת מדרבנן כיוצא בו (
אם זינתה ואח"כ בא בעלה עליה אין הולד ממזר) (מרדכי סוף החולץ): יז [ן]מי שח
עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש הולד אין לו תקנה מפני שצד ממז
וצד כשרות מעורבים בו לפיכך אסור [ס]אף בשפחה (כב) ובניו כמותו לעול
יח [ע]ישראל שנשא ממזרת או ממזר שנשא ישראלית הולד [פ]ממזר לעול
יט [צ]עובדי כוכבים ועבד שבאו על הממזרת הולד ממזר [ק]ואם באו על
ישראל בין פנויה (כג) בין אשת איש הולד (כג) כשר [ר]ופגום לכהונ

ם שם בגמרא ן מימרא דרב יהודה שם דף מ"ה ע"ב ס טור בשם הרמב"ם ופשוט הוא כיון שיש בו צד כשרות ע משנה שם דף ס"ו ע"ב פ משנה יבמות דף ע"ח ע"ב צ שם מסוגיא דקדושין דף ס"ח ע"ב ק מסקנת הגמ' יבמות ד' מ"ה ע"ב ר עיין במ"ש לעיל סעיף ה'

פתחי תשובה

ס"ז: (כג) בין אשת איש · עיין בתשובת בשמים ראש סי' ה' שנשאל אשת איש שעזבה דת ונשאת לישמעאל והיה לה בנים ואח"כ חזרה לד"י מהו דין הבניה שהיה אחד רוצה לומר דחיישינן שמא זינתה עם ישראל · והשיב הוא ז"ל שאין דעתו מסכמת שאם היא הוחזקה כל ישראל לא הוחזקו ואפי' אם תדמהו להסוא ארום וארוסה ואפי' יש כאן ישראלים חשודים או עוזבים דת הולכים לביתה מ"מ בעלה משמרה ורוב בעילות אחר הבעל דהכהו רובא דפליגי ר"ג ור"י היינו היכא דזינתה אבל איש הדר עם אשתו בקביעות אחד נכרי ואחד ישראל בניו מתיחסים אחריו ע"ש · ועיין בתשו' חמדת שלמה סי' א' שאלה כעין זה במעשה (במדינת ישמעאל) באשה אחת שעזבה בעלה עגונה יותר מארבעים שנה ונתערבה בין הישמעאלים ולא התנהגה דת יהדות כלל אף שלא המירה דתה מ"מ לא היה בה לתלות יהודית כלל ואח"כ ילדה בת והחזיקה אותה בין הישמעאלים והבת לא ידעה מאיזה עם היא עד שקודם מות המופקרת הודיע לבתה שהיא יהודית ונותה עליה שתעמוד כד"י וכן עשתה והנה קלא דלא פסיק שהבת הזאת היא מערבי ידוע וגם מעידים שקודם שנתעברה המופקרת עם הבת הזאת זנתה בכפר אחד כמה עתים עם ערבי א' ובאותו כפר אין יהודים בקביעות רק סוחרים הבאים שם גם בקרעטשמי דר יהודי א' מה משפט הבת הזאת אם נחוש שמא נתעברה אמה מישראל ואף דהוי רוב כשרים אצלה מ"מ ליוחסין הא בעינן תרי רובי כמבואר בש"ס ופוסקים · והשיב ע"ז באריכות ונידד מתחלה ע"פ דברי הנו"ב סי' ה' (שיובא לקמן סעיף ל"א) דאם מתה האם וא"נ לדון רק על הולד ה"ל פירש וסגי בחד רוב ודוקא ליוחסין דכהונה בעי תרי רובי · ונ"ד לכאורה עדיף מנידון דהנו"ב דאף אם האם היתה חיה אין נ"מ כלל נגד האם אם זינתה עם ערבי או עם ישראל דסוף סוף אסורה לבעלה · ואף דמצד אחר כ"ד גרע טפי משם לפי מה שהעלה שם דרוב להוד לא מהני רק עם סברא בודקת ומזנה כדי שלא תפסול וזה לא שייך הכא כלל מ"מ אין סברתו בזה מוכרחת · אך באמת עיקר דבריו תמוהים דברמב"ם מבואר כמעט להדיא דאפי' לא נבדקה האם עד שמתה כו' ואף למ"ש לעיל דנ"ד עדיף הואיל שלא היה מעולם מקום כלל לדון על האם שפיר י"ל דהולד מקרי פירש מ"מ קשה מאד לומר כן דא"כ הו
הנולד מאשה גרושה ותלנה דאין לדון על האם כלל לא יהיה בכלל שתוקי כו' (ע"ל סעיף ל"א שכתבתי בשם קה"י דא
האשה היא גרושה מכבר יש עליה להיות ספק אם היא אסורה לכהן גם משום זונה ע"ש לפ"ז אין זה ראיה לנ"ד דאין
נ"מ על האם) והאריך בזה ומסיק לפי מה דמוכח מתום' נזיר י"ב דדוקא מיעוט ממזרים מקרי קבוע דנקרא עליהם שם פ
ולא מיעוט קרובים היה מקום לצדד להתיר אם היה נודע בבירור שנולדה עכ"פ במקום רוב ישמעאלים אע"ג דהוי
רובא אך לפי הגב"ע אין כאן עדות ברור ע"ז א"כ קשה להקל · ואף למ"ש הב"ש (בסי' ו' ס"ק ל"א) היכא דידוע שזינתה
כשר מהני רוב א' ובהגהות דגמ"ר שם כתב דאפי' רוב א' לא בעי מ"מ לא מהני הכא מה דידוע שזינתה עם ערבי די
דמופקרת גרוע טפי כיון שמוחזקת לזנות · אמנם יש לצדד הואיל ועיקר התחברותה היה רק עם ערביים והיתה מלבוש
ולא החזיקה דת יהודית וכל זה נתברר בעדים א"כ הרי דעת הטור כמ"ש הב"ש ס"ק מ"ג ונ"ב דבישראלית לא חיישינן ל
לערבי ונ"ל הטעם מחמת שינוי הדתות אינם מקורבים כ"כ וא"כ בנ"ד שהיתה מתנהגת כערביית לגמרי ובודאי היי
מרוחקת מעדת ישראל וכמ"ש בגב"ע שלא אספוה לבית ישראל לא חיישינן לישראל וגם מסייע לזה חזקת כשרות של ישר
ורוב ישראל אינם פרוצים בעריות י"ל דאף לשיטת הרמב"ם (דס"ל דחיישינן לערבי) לא חיישינן לישראל · ושוב הביא דב

באר היטב

הבנתי דא"כ למה דהו תוס' והרא"ש דלא דמי דה
קנסוה וכו' ע"ש למה לא דחו כפשוטא דהתם נמי
באשה שהלך בעלה למד"ה אם גירשה ואח"כ בא בנ
עליה לא הוי ממזר דומיא דסוטה רק אם לא גירשה
ממזר מדרבנן דמיחזי כא"א · ובאמת נ"ע על ר
שהעתיק תוס' והרא"ש אם זינתה ואח"כ בא עליה בנ
אין הולד ממזר · הוא ללא צורך אחרי שפסק המ
דוקא בא עליה קודם שנתגרשה מפני הולד ממזר
לאחר גירושין אם בא בעלה עליה לא הוי ממזר מת
הוי כזינתה ואח"כ בא בעלה עליה דזהו הדין בעל
בשלמא תוס' ורא"ש שהביאו סברי באשה שהלך ב
למד"ה דאפי' לאחר שנתגרשה משני אם בא עליה ב
הוי ממזר משום קנס וה"א דה"ה בסוטה הדין כן והו
לחלק דשם לא שייך קנס אבל לפי פסק ש"ע נ"ע · א
שהיתה נשואה ואח"כ היתה בחזקת גרושה ולא
עדים אלא קול ואח"כ הולידה ויצא הדבר בהיתר · ר
ב"ש · מי שהוליאה בעלה על שחשד עם פלוני וב"ד
הזקיקוהו לכך מפני שלא היו שם לא עדי טומאה
עדי כיעור והלכה ונשאת לנחשד וילדה אותו הולד א
ממזר מדרבנן לא הוי·הר"י אדרבי סי' קנ"ד: (כב) וב
כמותו · דאין לישא שום אשה אלא גיורת וכן בתה א
יכולה לישא רק לגר ובניו ממזרים כמ"ש בסעיף כ
ב"ש: (כג) כשר · עיין כנה"ג בהגהות הטור סעיף כ
אם האנוסים שהמירו דתם בפרנקיאה אם בניהם
כנוים גמורים ואם בא א' מהם על אשת חבירו דא
הנולד מהם אם נתגייר מותר לבא בקהל או מאחר ש
מזרע ישראל וישראל שהמיר דתו לעולם הם נקרא
ישראל מומר וקדושיו קדושין ממילא אם בא על א
חבירו הולד הנולד הוי ממזר ע"ש ועיין בתשו' הרא

ממזר הבא על העכו"ם הולד עכו"ם ואם נתגייר הרי הוא כישראל ואם
על השפחה הולד עבד נשתחרר הרי הוא בן חורין ת‎לפיכך ממזר נושא
) לכתחלה (כד) שפחה שקבלה עליה מצות וטבלה לשם עבדות להתיר בניו
שתחררו אויהיו מותרים בישראלית: כא בעכו"ם שבא על אמו והוליד ממנה
ונתגייר אותו (כה) הבן מותר לבא (כו) בקהל: כב גגר ועבד משוחרר
רים (כז) (כה) בממזרת וכן ממזר מותר בגיורת ובמשוחררת משום דקהל
ם לא אקרי קהל והולד ממזר ואפי' היתה הורתו ולידתו בקדושה כגון שהיה
ו גר ונשא גיורת אפי' הכי מותר בממזרת ודוקא עד עשרה דורות אבל
ן ואילך אסור שכבר נשתקע ממנו שם דגיורת ויבואו לומר ישראל נושא
רת ולהרמב"ם מותר בממזרת וכן בן בן בנו עד שישתקע שם גירותו ממנו
א יודע שהוא גר ואח"כ יאסר בממזרת ואחד הגרים ואחד העבדים
שוחררים דין אחד לכולם: כג הגר שנשא בת ישראל או ישראל שנשא

ש מגנה קדושין דף ס"ו ע"ב ת מגנה שם דס"ט ע"ב וכר' טרפון כדמפרש שם בגמרא דמשמע בגמ' דהלכה כוותיה וכ"פ הפוסקי' וכ' הרמב"ם שלא גזרו על השפחה לממזר מפני תקנת הבנים ועיין עוד מ"ש ב"י בשם הר"ן וכתב הרי"ף והרא"ש אבל ממזרת לעבד לא דאין לו חיים א ר' ירוחם ב הגהות מרדכי פ"ק דיבמות ג מגנה קדושין דף ע"ב וכרבי יוסי בברייתא דף ע"ב ע"ב ד ברייתא שם וכת"ק הרא"ש שם בפסקיו וכ"כ הטור ה שם בפס"ו וכ"ם אופרים
ו שם וכתב ה"ה משום דלא גרע הבן מ"ג: שבא על בת ישראל שהולד כשר

באר היטב

סימן מ"ו ובח"ב סימן ל"א: (כד) שפחה · אבל
ית אסורה לעבד דהא אכתי הבנים ממזרים הם ·
סום' בגיטין דף מ"א ד"ה לישא שפחה ובחגיגה
ב' תום' ד"ה לישא שפחה משמע דמותר לעבד
: ממזרת רק הבנים הם ממזרים ע"ש ·
ד ח"ג סימן פ"ו פסק דוקא ודאי ממזר אבל ספק
: אסור בשפחה · אבל הרדב"ז ח"א סימן קפ"ח
דאפילו ספק ממזר מותר בשפחה ע"ש: (כה) הבן·
אם לא נתגייר אותו הבן ובא על בת ישראל דהולד
דלא גרע מאלו ע"ג אחרונים: (כו) בקהל · כי
ה עכו"ם לא שייך ממזר לדוקא היכא דשייך קדושין:
בממזרת · דקהל גרים לא נקרא קהל · והיינו
ממזרת אין איסור אבל מ"מ אסור להרבות ממזרים
בניו הם ממזרים · ושפחה אסורה לגר דהא הוא
ר על כל מצות · מיהו גר עמוני שרצה לישא

פתחי תשובה

תשובת בשמים ראש (ככל הנ"ל רס"ק זה) דמבואר שם ג"כ
סברא זו וכתב עליו דלפי הנראה לא הולך לסברתו דבעלם
משמרת ורוב בעילות כו' רק היכא דידוע שחשודים ועוזבים דת
סולכים לתוך ביתה אבל היכא דאין ידוע זאת לא חיישינן
כלל שזינתה עם ישראל וא"כ גם בנ"ד אף דלא מפני הכא
טעמא דרוב בעילות כדמשמע מדברי התשובה הנ"ל דלא מפני
רק בדרך נישואין מ"מ סברא זו אלימתא דכל ישראל מי
הוחזקו כו' ע"כ סיומא דפסקא דהבת הזאת מותרת לבא
בקהל · ושם בסי' כ' תשובות הגאון מליסא ז"ל שהם כיס עמו
וכתב דפשוט הוא וא"צ לפנים דהבת הזאת שריא לישראל דנ"ד
עדיף ממ"ש הב"ש בסימן ו' ס"ק ל"א בהיה לישראלים שהוגם
בפ"ע דל"ח לשמא זינתה עם ערבי ומכ"ש כאן דהיא מתגוררת
בין הערביים ורוב ישראל אינם פרוצים בעריות כו' וקצת
ראיה ג"כ דלא אשכחן בשום מקום דבן עוזבת דת יהא אסור לבא
בקהל משום דילמא זנתה עם ממזר או נתן כמו דחיישי' בשבוים
דבעי הרי רובי א"! בקבעה דירתה בין הערביים אזלינן בתר
עיקר קביעותא ע"ש · ומ"ש עוד שם בענין אם היתה צריכה גירות

ש · כתבתי לעיל ס"ס ס"ק א': (כד) לכתחלה שפחה · ועבה"ט בשם רש"ך דדוקא ודאי ממזר ועיין בס' בני אח שמ"כ כ"י
בשם ר' שלמה בן עזרא בשם גדול אחד שהורה שהספק ממזר יכול לטהר זרעו בזה האופן שאיש יהודי ישחרר שפחתו בעל
שתנשא לכשר ואז זה הס' ממזר יכול לישא אותה שפחה אם הוא כשר גם זרעו כשר ואם הוא ממזר נמצא שבשפחה אינה
ממזרת כו' ע"ש (וכיוצא בזה כ' הרמ"ע מפאנו במאמר חיקור דין שיובא לקמן סעיף כ"ב ס"ק כ"ה) · ומ"ש הבה"ט אבל
ר"ן פסק דאפי' ספק ממזר כו' עיין בס' בר"י אות י"ב שהביא דבתשובות זרע אברהם חי"ד סימן כ"ז הכריע כדעת הרדב"ז
ן ממזר מותר בשפחה וכיפי תלה לה מדברי הרמב"ם והתפלא על תשובת פני משה ח"ג סימן א' דפליג על הרדב"ז · והוא
תמה עליו ועל הרדב"ז דמדברי הרמב"ם והטור ומרן לעיל סעיף י"ז מבואר להדיא דספק ממזר אסור בשפחה דהרי שם
ו עבד הבא על א"א הולד רק ספק ממזר (מדפסקו לקמן סימן מ"ד סי"א דאם קידש הוית ספק מקודשת והטור שכתב בדין
הולד ממזר צ"ל דלאו דוקא אלא כוונתו ספק ממזר) ואפ"ה אין לולד תקנה ואסור בשפחה ע"ש · גם בס' שמ"מ סע"ו
כ סוף דין ד' תמה על הרדב"ז ותשובת זרע אברהם הנ"ל דאשתמיט מנייהו דברי הר"ן והריטב"א וחידושי הרשב"א בר"פ
י יוחסין דמדבריהם מבואר להדיא דשתוקי ואסופי אסורים בשפחה ע"ש · [ובגליון ס"ע של רבינו עקיבא איגר זצ"ל כתב בשם
ן להרמב"ן סימן קפ"ח כדברי הרדב"ז הנ"ל דאפילו ספק ממזר מותר בשפחה ע"ש] : (כה) מותרים בממזרת · עבה"ט מ"ש
גר עמוני שרצה לישא שפחה כו' וכ"ש ס"ק ל"ה כתב בזה דנראה דתליא בשני תירוצים אלו (שהזכיר מקודם בס"ק ל"א)
ב"ס י"ל דמותר כדי להכשיר זרעו · ולר"ת כו' ועי' בתשובת ברית אברהם סימן ו' בהגהה אות ג' שכ' דאף להרמב"ם אין ראיה
די"ל דלא התירו משום תקנת הבנים אלא היכא דא"א שיוכשר זרעו לעולם דהיינו בממזר אבל בעמוני אי
ר שלא יוולד מדורותיו בת ותהיה כשרה משום עמוני ולא עמונית וגם זרעה יהיו כשרים ע"ש · ועיין בס' שעה"מ
מסא"ב סוף דין ד' שתמה בזה על הח"מ והב"ש מדברי הרשב"א בחידושיו פ' הערל דף ע"ו שכ' שם דגר מצרי
ר לישא שפחה והביא שם ירושלמי בפ' עשרה יוחסין דקאמר בהדיא דעמוני נותנים לו שפחה · ומבואר הוא דדעת
ב"א דהאיסור שפחה מדאורייתא כדעת ר"ת כמ"ש בריש עשרה יוחסין · ועיין בהרמ"ע מפאנו במאמר היקור דין דכ"ט שכ'
אבי דוד השם דילמא מואבי ואפי' מואבים ואמרו רז"ל שפירש מאמתו בזקנותו ולקיים מה שנאמר ונערב אל תגה ידך

בקם

ז ממשנה קדושין דף ס״ו ע״ב ועיין בב״י מה שתמה הר״ן בזה ובכ״מ מה שתירץ בזה ח משנה קדושין דף ע״ד ע״א וכר״א דאיפסקא הלכת׳ בגמ׳ כותים שם דף ע״ה ע״א ט הרמב״ם שם וכ״כ הטור י משנה יבמות דף ל״ה ע״ב והטעם פשוט ממ״נ כשר כ ברייתא לרא״י כאוקימתא דרבא דס״ל כר״א שם דף ל״ה ע״א דאיפסקא הלכת׳ כוותי׳ בקדושין דע״ד ע״א ל ג׳ הטור מד׳ הרמב״ם שם מגמרא קדושין דף ס״ט ע״א וכתב ה״ה שם וכ״כ הר״ן משום ד...
נאמנת לפסול מ הביאה הב״י ובדלקמן סעיף כ״ט (מ שם וע׳ בכתבי מהר״א איסרלן סימן ל״ז) נ כאהא שאול שם בו...
וכדמפרש בגמרא שם דף ע״ד ע״א פסק רבא הלכתא כוותיה ס ולענין יבום עיין בסימן קנ״ו סעיף ט

גיורת ׳הולד ישראל לכל דבר (כו) ואסור בממזרת: **כד** ׳ממזר נושא ממ...
במה דברים אמורים כששניהם ודאין אבל אם האחד ודאי (כז) והשני (כח)...
או אפי׳ שניהם ספק אסורים זה בזה דשמא הא׳ ממזר והשני אינו מ...
׳וכיצד הספק ממזר כגון שבא מספק ערוה שבא אביו על אשה שנתקדשה ס...
קדושין או שנתגרשה ספק גירושין: **כה** ׳יבמה שלא שהתה אחר בעלה של...
חדשים ונתיבמה וילדה ספק בן ט׳ לראשון או בן ז׳ לאחרון הולד כ...
׳ואם אח״כ חזר ובא עליה יבם ונתעברה וילדה הולד הספק ממזר ואסור בממ...
ובבת ישראל: **כו** ׳פנויה שנתעברה וילדה אם אינה לפנינו לבדקה או ש...
שוטה או אלמית ואפי׳ אם אומרת של פלוני הוא (כח) ואנו מכירים בא...
פלוני שהוא ממזר אין זה הולד אלא ספק (כט) ׳אפי׳ אם מודה אותו פ...
שנבעלה לו שכשם שזינתה עם זה כך זינתה עם (כט) אחר ׳ואם אותו פלוני...
כשר הולד כשר ומ״מ אין אנו מחזיקים אותו בבנו ודאי ליורשו ׳אם אינו מ...
שהוא (ל) בנו (ל) ואפי׳ (לא) היתה (לא) מיוחדת לו אינה נאמנת עליו (ר״ן...

פתחי תשובה

נקט לגא על שפחתו ושחררה על תנאי יעו״ש הנה מבואר דגר עמוני ומואבי מותרים בשפחה ע״ש: (כו) ואסור בממזרת · עח״מ וב״ש ועיין בס׳ שעה״מ פט״ו מהא״ב דין ט׳ מ״ש בזה באורך: (כז) והשני ספק · עבה״ט ועיין בס׳ שעה״מ פט״ו מהא״ב דין ט׳ שהביא בשם מהרי״ט חיו״ד סימן א׳ דמה שהתירה תורה ספק ממזר לגמרי התירתו מתורת ודאי ולא מתורת ספק ואפילו לישא ממזרת וישראלית כאחד דהוי תרתי דסתרן אהדדי התירתו תורה משום דכל שהוא ספק הו״ל כקהל גפ״ע ולא חשיב קהל ע״ש: (כח) ואנו מכירים באותו פלוני · עיין בתשובת שיבת ציון סימן ס״ז שעמד בזה על שינוי לשון בין דברי הרמב״ם לדברי הש״ע דהרמב״ם פט״ו מהא״ב דין י״ב כתב ואם אומרת לפלוני ממזר נבעלתי כו׳ ומשמע שהוא והיא יודעים שהוא ממזר ומלשון הש״ע משמע שהיא אינה יודעת באותו פלוני הוא ממזר רק שאנו יודעים בו שהוא ממזר ע״ש שכתב טעם נכון בזה: (כט) אפילו אם מודה · עבה״ט סק״מ מ״ש אבל אכתי אינו מיושב למה חיישינן כאן שמא זנתה עם אחר דהא ליכא כאן א״ד כו׳ ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ס״ס ק״ו דנ״ל ליישב דאפשר באמת היכא דאיכא עדים דבא עליה הממזר נ״ח מדאפקרה בל״ד מעלמא אלא הכא דליכא עדים רק הוא מודה · בזה כיון דעכ״פ איתא לחששא מדאפקרה לענין דאורייתא ממילא ליכא לדונו לאב בודאי ובכה״ג דלא הוי אב בבירור לפי דבריו לא האמינתו תורה ואינו בכלל יכיר ולא מאמינים לו כלל שבא עליה כו׳ ע״ש · ומ״ש עוד הב״ש גם כ״ל כשידוע שזנתה עם כשר ויש כאן ר״כ כו׳ עמ״ש בזה לקמן סימן ו׳ סי״ז ס״ק ע״ו: (ל) ואפי׳ היתה מיוחדת כו׳ ואפי׳ עד א׳ כו׳ עיין בתשובת חוט השני סימן י״ח שהאריך הרבה בביאור דברי הרמ״א בזה: (לא) היתה מיוחדת · עב״ש ס״ק מ״ב שכ׳ בת״מ הבין כו׳ וליתא כי בכה״ג לא חיישינן כו׳ ועיין בתשובת שיבת ציון סימן ס״ז שנשאל במעשה מכוער שאלמנה אחת שהיה לה בנים מבעלה הרתה לזנונים ואמרה שמאחי בעלה נתעברה והוא מודה לדבריה שממנו היא הרה ואח״כ הלך ונשא אותה במקום שלא ידעו שהיא אשת אחיו ונשאל אם להחזיק את הולד בן זנונים הזה לממזר ודאי כפי הכרעת הב״ש בסימן ד׳ ס״ק מ״ב או דהוא רק ספק ממזר דנימא שמא זינתה גם עם אחרים דהא בב״י ס״פ אלמנה הביא דאפי׳ בפילגש חיישינן שמא זינתה גם עם אחר וכן משמע מדברי המרדכי פ״ב דיבמות (שהביא הב״ש בסימן קנ״ו סק״א) ט׳ והשיב ע״ז באריכות ושלה שלדעת רוב הפוסקים

באר היטב

ספחה מסופק הח״מ · וגר עמון שנשא ממזרת הו... אחר הפגם שבשניהם והולד הוא ממזר עמוני ח״מ ב... (כח) ספק · ומדאורייתא מותר רק מדרבנן הוא ... מעלה ביוחסין: (כט) אחר · אפי׳ אי לא דיימי מע... מ״מ חוששין שמא זנתה עם אחרים · וח״מ הולק ... דלא דיימי מעלמא ואחד מודה שבא עליה הוא בנו ... הואיל והוא מודה שבא עליה ומכ״ש במיוחדת לו ... עליה הרבה פעמים תלינן ברוב ביאות דידיה · ו... הרב בהג״ה כאן שכותב ואפי׳ היתה מיוחדת לו ... נאמנת עליו הוא סותר למ״ש ס״ס ג׳ דכהן הבא... הפנויה ומודה שהוא בנו הבן כהן לכל דבר ולא חיי... שמא הפקירה עצמה לאחרים והתם בפנויה סתם מ... ומכ״ש במיוחדת ח״מ: וב״ש הסכים עם הח״מ במיוח... ט ומודה לדבריה דהוי בנו וכתב מ״ש רמ״א ואפ... היתה מיוחדת לו אינה נאמנת זה קאי על אם אינו ... לו אבל אינה מיוחדת אפי׳ מודה שנבעלה לו ואפי... דיימי מעלמא חוששין שזנתה עם אחר · ועל קושית ה... תירץ הב״ש דלעיל איירי אם כולם כהנים דליכא אי... דאורייתא ע״ש · ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה כ״ו ה... קושית הח״מ באופן אחר ע״ש · ובח״י תירץ הכא א... שהבועל הוא ממזר ודאי וא״כ אמרינן לקולא שז... עם אחרים אפי׳ הוא מודה והראיה שכתב אם פ... כשר הולד כשר ולחומרא לא אמרינן שזנתה עם אח... וא״כ לעיל גבי כהן הבועל הוא כשר לא אמרינן ... שהפקירה וכו׳ ע״ש · ועיין בהרמב״ם פ״ג מהל... יבום דין ד׳ ועיין ב״ש: (ל) בנו · אם אשה א׳ תוב... לאחד ואמרה דהולד ממנו ויתן לה מזונות והוא כ... פטור אפי׳ משבועה · אע״ג אם תובע אותו שיתן ... האתנן חייב שבועה מ״מ על הולד הוא נאמן בלא שבוע... ריב״ש סימן מ״א ועיין סימן קע״ז סעיף ה׳ בהג״ה ... וע״ל סימן כ״ב ס״ק ד׳ · וכ״כ בח״י ע״ש ועיין בת... חכם צבי שאלה קמ״ה קמ״ו: (לא) מיוחדת · עי׳ ... פוסקים

מנה לכ"ג) ואפי' עד א' אין נאמן עליו כשמכחישו (נ"י שם) : אבל חוששין לדבריה
ב) ואסור בקרובות אותו פלוני : הגה ודוקא פנויה אבל אם זנתה תחת הבעל אפי'
מרת של פלוני הוא והוא ממזר אין חוששין לדבריה דתולין רוב בעילותיה בבעל (לג) וכשר
ותר בקרובי אותו פלוני שאומרת עליו (פסקי מהרא"י סימן ל"ז וכ"כ ב"י) : (כז) ערוכה
נתעברה והיא בבית אביה אם היא אומרת שמהארוס נתעברה אם הוא מודה
שאינו בפנינו הולד כשר (והוי בנו (לג) ליורשו ואפי' אם הארוס אומר שאינו זוכר רק
אינו מכחישה) (שם בהר"ן) · ואם אינו מודה (לג) פאלא מכחישה שאינו ממנו הולד
מזר (לד) ודאי צואם אינה בפנינו לשאול אותה ·או שאומרת איני יודעת ממי
א הוי ספק ממזר קוהאשה אינה בחזקת (לה) זונה אלא נאמנת לומר לארוס
בעלתי אפי' הוא מכחישה והני מילי לעלמא שאם נשאת לכהן לא (לו) תצא
הולד ממנו כשר ראבל לארוס גופיה אסורה דהא שויה אנפשיה חתיכה
ז) (לד) דאיסורא : כח שהיו העם מרננים אחריה שזינתה עם ארוסה ועם
נשים אחרים אע"פ שבא עליה ארוסה בבית חמיו (לה) הולד כספק ממזר שכשם
והפקירה עצמה לארוס כך הפקירה עצמה (לח) לאחרים ואם נבדקה

ג מעובדא דההי קמיה דרב יוסף וכו' כתובות דף י"ג ע"א פ כ"כ גם הרמב"ם שם בפט"ו מטעם שאפילו היה בחזקת בנו ואמר בני זה ממזר נאמן צ ממימרא פלוגתא דרב ושמואל יבמות דף ס"ט ע"ב וכמ"ש הרי"ף שם ק ממשמעות הגמרא שם בכתובו' בעובדא דרב יוסף ר כן כ' ה"ה שם ש שם מליטנא קמא דפלוגתא דרב ושמואל שם ביבמות

באר היטב

פ מש"ע : (לב) וכשר · היינו כשהבעל אצלה · בתשו' ...א"י וייל סימן ע"ד פסק אשה שנתגרשה וילדה דהאלד ...ר משום ס"ם שמא אחר גירושין זנתה ואת"ל קודם ...ירושין שמא זנתה עם עו"ג ואם היא אומרת שזנתה ...ודם גירושין נאמנת לשויה הולד לספק ממזר עכ"ל · ...תב ד"מ עליו דאיירי דבעלה לא היה אצלה דאל"כ ...לינן בבעל ועיין מ"ש הב"ש : (לג) ליורשו · א"ל הא ...יל פסק אף שהוא מודה אעפ"כ אמרינן שזנתה עם ...חרים י"ל דבארוסה יש סברא יותר לתלות בארוס ...באחרים משום דבהלום היתה עברה ואפקירה אבל ...א באחרים · בה"י ופרישה · ולפי מ"ש לעיל בשם בה"י ...חומרא לא אמרינן שזנתה עם אחרים לא צריך לזה ...טעם · כתב בפרישה אם הוא בפנינו ואומר שאין ...ולד ממנו והיא אינה בכאן אז הולד ספק ממזר שמא ...כותי נתעברה ומ"ש בסמוך אם הוא מכחיש אותה הולד ...מזר ודאי היינו כשהיא כאן ואינה אומרת מכותי הולד ...אין ב"ש : (לד) ממזר ודאי · דהתורה נתנה נאמנות ...ב לומר שאין הולד ממנו : (לה) זונה · אדלעיל קאי ...אומרת מארוס נתעברה והוא מכחישה : (לו) לא ...לא · אבל לכתחלה אסורה · אם היא אומרת שאינו ...ארוס והוא שותק הוי ספק ממזר על פיה ואם היא ...מרת שאינו מארוס והוא אומר ממנו ע' בסמוך בהג"ה: ...) דאיסורא · ואם יש ידים מוכיחות שמשקר אין ...מרים הא שויא אנפשיה חתיכה דאיסורא הרא"ש ...א סימן מ"ח : (לח) לאחרים · דלא שייך בארוס ...מר רוב בעילות מארוס דלא שכיח אצלה כ"כ :

פתחי תשובה

מימיהם אנו שותים בכ"ד הוא ממזר ודאי ודעת הב"י והמרדכי במה מועטים נגד גדולי הפוסקים האלה וגם אפשר לומר שגם המרדכי מודה לזה כו' (עמ"ש בסימן קנ"ו ס"ב סק"ג) וגם דהם שאר צדדי היתר שכתב הרב השואל בנדון זה ומסיים וז"ל סיומא דהך פיסקא שיותר הדעת מכרעת להחזיק הולד הזה לממזר ודאי ואף אם כשיגדל ויבא לשאול אם מותר בממזרת או בשפחה לא אהיה נחפז כ"כ להתיר לו מ"מ בזמנינו לא שכיחא שפחה ולא ממזרת ואעפ"כ יש נפקותא לדידן להחזיק אותו לממזר ודאי שאם יגדל ויבא על בת ישראל ויהיה הולד ספק אם הוא ממנו או מאחר דאם הוא גופיה ספק ואינו אסור לבא בקהל רק מדרבנן א"כ ספק בנו הוא ספיקא דרבנן והולינן לקולא להכשירו אפי' מדרבנן אבל אם הוא ממזר ודאי ואסור בקהל מדאורייתא א"כ גם ספק בנו אסור עכ"פ מדרבנן ועוד יש נפקותא לענין עדות שאם נשא בת ישראל והוא ממזר ודאי עבר על לאו כו' ופסול לעדות מה"ת ואם הוא רק ספק ממזר כשר לעדות עכ"ל · וע"ש עוד דגם בספק ממזר שאינו אסור לבא בקהל רק מדרבנן ג"כ יש לפרסם בשעת מילתו כמ"ש בי"ד סימן רס"ה ס"ד בהגה ודלא כהרב השואל שרצה לחלק בזה ע"ש: (לב) ואסור בקרובות אותו פלוני · עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' מ' אודות פנויה שנתעברה בזנות וילדה בן ואמרה מפלוני הלוי נתעברה והוא הכחישה וגם היתה דיימא מכמה נערים ועתה נתגדל הבן זנונים ועולה לתורה ללוי וגם רוחץ הכהנים · וכתב מלתא דפשיטא שמוחין בידו שאינה נאמנת רק לפסלו בקהל אבל לא להחזיקו בנו של אותו פלוני ואפילו היה מודה שבא עליה אם אינו מודה שממנו נתעברה והרי היא דיימא מעלמא וק"ו שמכחישה לגמרי · ומה שטען מורה אחד שראוי להחזיקו בלוי דאם לא כן יש לחוש שיתירוהו בקרובי פלוני אין בזה ממש דהרי יש לחוש גם בהיפך שיקדש קרובי פלוני ויתירוה בלא גט ולא עוד אלא שגוף דבר זה לאסרו בקרובי פלוני צריך תלמוד כי יש לומר דמה שמבואר שחוששין לדברים

...אסרו בקרובי פלוני היינו באין אותו פלוני מכחישה בפירוש שאינו בנו אלא שלא הודה לה ומיירי שאינו כאן או שישנו כאן ...ודה שבא עליה אבל אומר אולי זינתה גם עם אחרים אבל באומר בודאי שאינו בנו התורה נתנה לו נאמנות ואפילו ...רוסתו או באשתו נאמן לומר שהולד אינו ממנו להתירו בממזרת (עמ"ש לקמן סכ"ט ס"ק ל"ו) ולמה לא יהא נאמן ...אתירו בקרובותיו והדבר צריך תלמוד (ועמש"ל ס"ק ל"ח) אבל עכ"פ מוחין בידו שלא להחזיק עצמו בלוי עכ"ד: (לג) אלא ...כחישה · ע' בש"ך יו"ד סימן ש"ה ס"ק כ"ג ובספר שעה"מ פרק ע"ו מהא"כ סוף דין י"ז : (לד) חתיכה דאיסורא · עיין ...ב"ע מ"ש ואם יש ידים מוכיחות כו' · ולכאורה נראה דהרא"ש אזיל בשיטת מהרי"ח שהובא במל"מ פ"ג מהלכות יבום דין ...ד דס"ל דשויא אנפשיה חד"א לא שייך היכא דב' עדים מכחישים דבריו משא"כ לדעת הרשב"א שהובא במל"מ שם ...רבד"ס והרש"ך שהובא בבה"ט לקמן סימן מ"ח סק"ב ותשובת נו"ב פי' נ"ח שיובא אצלנו לקמן סי' מ"ב ס"ד דאפי' עדים ...מכחישים דבריו שויא אנפשיה חד"א פשיטא דגם הכא אסורה דידים מוכיחות לא אלים מב' עדים וצ"ע : (לה) הולד ספק ממזר · עכ"ש

ואמרה לארוס ת נבעלתי הולד כשר · (וכן אם ידוע שהארוס בא עליה ולא יצא קול שזנתה מאחרים) (כן משמע פ׳ אלמנה לכ״ג הביאו הר״ן סוף פ״ק דכתובות והמ״מ בפט״ו מהל׳ א״ב) בט א אשת איש שאומרת על העובר שאינה מבעלה אינה נאמנת (לט) לפוסלו : הגה וי״א דוקא בנשואה שיש לבן חזקת כשרות אבל ארוסה (מ) שאומרת על בנה שהוא ממזר אע״פ שהארוס אומר שהוא שלו ושלא זזה ידו מתוך ידה י״א דהבן הוי ספק ממזר (מא) וי״א דהוא נאמן (סברת הרב דבארוס מיירי דברי נ״י פרק אלמנה בנידון זה שהביא ב׳ דעות אלו) ב אבל האב שאומר (לו) על העובר שאינו ממנו או על אחד מבניו (לז) שאינ

ת לשון הטור והרמב״ם כתב עובר זה מארוסי א שם ברמב״ם דכתב ה״ה שם דלכ״ע האם אינה נאמנת לפסול וע״כ לא פליג רבי יהודה אלא בהא ב משנה קדושין דף ע״ח ע״ב וכרבי

פתחי תשובה

עכ״ש ועיין בס׳ שעה״מ פרק ט״ו מהא״ב דין י״ח : (לו) על העובר שאינו ממנו · עיין בתשובת נו״ב סימן ד׳ שהשיב אודות א׳ שאמר על אשתו שהעובר אינו ממנו רק היא הרה לזנונים אם הולד מותר בממזרת · וכתב הנה ראיתי מוחלט בדעת הרבנים השואלים שלכל הפוסקים זולת בה״ג הולד הזה הוא ממזר ודאי ומותר בממזרת אני תמה שלא נזכר בדברי שאלתם שאמר בעל האשה שעובר הוא ממזר אלא שאמר שאינה הרה ממנו רק היא הרה לזנונים והילוק דבר זה מבואר ברמב״ם פט״ו מהא״ דבהלכה ט״ז כתב נאמן לומר עובר זה אינו בני וממזר הוא ויהא ממזר ודאי ובהלכה י״ט כתב א״א שהיתה מעוברת כ ואמר הבעל אינו בני או שהיה בעלה במדה״י ה״ז בחזקת ממזר כו׳ ולא כתב גם בזה ממזר ודאי והיינו כיון שאינו מעיד שהו ממזר רק שמעיד שאינו ממנו ולכן אינו ממזר ודאי דאולי מערבי נתעברה ודבר זה מבואר בב״ש ס״ק כ״ב ואף שדעת הטור שג זה ממזר ודאי מ״מ מי יקל ראש להתירו בממזרת נגד הרמב״ם במקום דמסתבר טעמיה שהרי דבר זה נעלם מעיני אישה א זינתה מישראל או מערבי ולכן אני תמה עליכם ועכ״פ אסור הוא בממזרת ע״ש עוד · ועיין בס׳ שעה״מ פרק ט״ו מהא״ב ד י״ז שעמד ג״כ על הסתירה שבדברי הרמב״ם הנזכר והוא ז״ל מחלק באופן אחר דבהלכה ט״ז מיירי כשהיא טוענת שממ נתעברה דהתם ודאי לא תלינן לומר שמא מכותי ועבד כיון שהיא טוענת בהיפך ובהלכה י״ט מיירי שהיא אינה טוענת כלום כ שמתה וכיוצא או הולד ספק ממזר דחיישינן שמא מכותי ועבד נתעברה ועפ״ז כתב לתמוה על הב״ש בס״ק כ״ב במה שכ׳ דהט חולק על הרמב״ם וס״ל דבכל שלא טענה איהי שמכותי ועבד נתעברה הולד ממזר ודאי והוא תמיה שלשון זה שכ׳ הטור הוא ממש לש הרמב״ם וע״כ לומר כמו שכתבתי דהתם מיירי בשהיא טוענת שממנו נתעברה וכן מבואר מלשון מרן בב״י דס״ל שדברי הט והרמב״ם הם שפה אחת ודברים אחדים עכ״ד ע״ש (ועפ״ז אפשר ליישב דברי הרבנים השואלים שבתשובת נו״ב הנ״ל דשם ה המעשה שהאשה טענה מבעלה היא מעוברת ולכן החליטו דהולד הוא ממזר ודאי) ועיין בס״ק שאח״ז ולקמן ס״ק ל״ט : (לז) שאי בנו נאמן לפוסלו · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סימן קכ״ח שנשאל במעשה שאחד עירער על אשתו בנשואה שמצא אות במעשה שיש בה ממש ונמצא שם עדים על כיעורים (ובתוך התשובה שם מבואר עוד שהיתה או מעוברת ועירער ג״כ בפני הב״ד הולד כי איזה שבועות לא היה בביתו ואח״כ לא קרב אליה ע״כ יראה באיזה זמן תוליד) ופסקו הב״ד שיגרש אותה וגירשה ויל אח״כ בן והיה סמוך על שלחנה וקבעה אותו בערכאות לזון את בנו והוא אמר במקום המשפט שיברר שאינו בנו ויצא חייב בדיני ושאיש הנ״ל נשא אשה אחרת והוליד ממנה בנים והראשון ממנה מת והנה כעת בן הגרושה הוא כערך ד׳ שנים וצועק למצות תקנה לבא בקהל (ובתוך התשובה שם מבואר כי יש לפנינו ב׳ עדים שמעידין שאמר בפניהם שבעל אותה כשבא לביתו רק פ״א ב״פ אך לדעתו רחוק שנתעברה ממנו או)· והשיב ע״ז פסק ארוך להתירו כי יש לפנינו שלשה צדדי היתר · א׳ דעת בה״ג דנא לומר אינו בני רק ע״י הכרת בכורה שאומר על הקטן שהוא בכורו · ב׳ דעת תוס׳ רי״ד דנאמן לומר אינו בני רק היכא דהיא א מכחישתו כגון שמתה ולא נבדקה אבל במכחישתו אינו נאמן · ג׳ דעת הריא״ז בשה״ג וכ״ה בספר המכריע סימן ס״ד דנאמן כשאומר שהוא בנו והוא ממזר או כ״ג דעל בנו האמינתו התורה לפסלו אבל לומר שאינו בנו והוא ממזר אינו נאמן וככתוב בתש הרא״ש סימן מ״ב ומדסתם הרא״ה ולא חקר את השואל אם זה שאומר עליו שאינו בנו הוא הראשון לבניו שאחרים ובפרט שמש שם שהמעשה היה בפנוי׳ וא״כ במה שאומר שאינו בנו הוי כאומר אין זה בכורי מ״מ כל שאינו דרך הכרת בכורה לאחר א״נ וכ בב״ד דליכא הכרת בכורה לאחר דהא הראשון שמאשתו השניה מת ולא הוי רק סילוק בכורה מהבן בזה אינו נאמן · ואף דק לנטות מפסקא דהרמב״ם והש״ע דמשמע דבכל ענין נאמן לומר א״כ מ״מ לאשר הרב השואל מעיד שבעירו ניכר ומפורסם דא כן בערכאות בכדי לפטור עצמו ממזונות ובזה אם חוזר ואומר שהוא בנו נאמן כההוא דב״ב (דף קכ״ז ע״ב) בהיה עובר על נ המכס ובב״ד דכפי דברי ב׳ עדים שמעידים שאמר בפניהם שבעל אותה כשבא לביתו פ״א או ב״פ ולדעתו רחוק שנתעברה מנ או נאמן הוא בזה ואינו בכלל הוזר ומגיד וגם ליכא סתירה בדבריו אחרי שלדעתו לא נתעברה מביאתו פ״א י״ל דבשביל אמר בערכאות שאינו בנו שהוא שופט כן ע״פ שכלו ובאמת הוא טועה בדמיונו ונתעברה ממנו או · וגם אף אם נחשוב מקו נסיעתו מביתו אכתי ילדה קודם י״ב חודש וקיי״ל דאמרינן אישתהי ואף דבכיעור לא מקילין בכה״ג (כמש״ל סעיף י״ד בהגהה) מ״מ דזה רק להתיר עצמה אבל על הולד י״ל דנאמנת (עמ״ש מזה לעיל סי״ד ס״ק ע״ז) ומה דפקפק רב א׳ כיון דיש עוד ריעותא ב שירדה לטבול אחרי שבא לביתו ודרך המעוברות שמסולק׳ דמים ז״א דהסילוק דמים הוא רק משהוכר עוברה וגם מנ״ל דטנ לנדתה דילמא ראתה כתם והיה באמת מעלמא או דראתה מעט נוטה לאדמימות כו׳ · ועוד נ״ל אף אם יהיה הדין בב״ד מעידים עדים שנתרחק מביתו זמן מה ובשובו לביתו לא קרב אליה בענין שכפי החשבון יהיה הלידה יותר מט׳ הדשים מ ההרחקו מביתו דאין מתירין הולד בים עדי כיעור מ״מ הוא אינו נאמן לומר דהיה כן די״ל דא״כ רק בהכרת דבר ברור של בנו אבל בזה שאף לדבריו אפשר שזה בנו דדילמא אישתהי א״כ לומר שהיה כן שיסופק לנו אם הוא בנו דזה אינו דרך הכרת ועוד נ״ל דאין לדון כלל על אמירתו או בעודה מעוברת כי כתבתי בגליון ש״ע ח״מ סי׳ רע״ז [illegible]״ג דיש לדון באומר זה אינו בני על העובר אף שהוא בדרך הכרת בכורה מ״מ אינו נאמן דאין הכרה לעובר ראי׳ מדברי הרא״ש פ״ח דב״ב סימן כ וא״כ

באר היטב

(לט) לפוסלו· אפי׳ אם זנתה בודאי תולין בבעל·הגה״ בסעיף כ״ו : (מ) שאומרת וכו׳ · אבל אם בודאי ב עליה הארוס ולא דיימי מעלמא לכ״ע היא אינה נאמנת (מא) וי״א דהוא נאמן · וכן הלכה נ״י בשם הריטב״א ואם הארוס אינו כאן והיא אומרת שבנה ממזר אינו אל

ט (לח) נאמן לפוסלו (לט) והוא ממזר ודאי ג ואם יש בנים לבן אינו נאמן
על הבן ד ואם היא אומרת מעובד כוכבים או מעבד נתעברתי הולד
ר שאין הבעל יכול להכחישה בזה: הגה והא דאב נאמן על בנו היינו דוקא
א היה לו חזקת כשרות על פי האב אבל הוה ליה חזקת כשרות ע"פ האב שוב אינו נאמן עליו
, בספדי (ר' ירוחם בשם הרמ"ה) האב שאמר על בנו שהוא ממזר וחזר אח"כ ונותן אמתלא
בריו למה דבר בתחלה כך נאמן (הר"מ מרזבורג) הא דאב נאמן על בנו היינו במי שהוא
זקת אביו כגון באשתו נשואה (מ) אבל פנויה שאומרת זהו בן פלוני והוא אומר שממזר
עברה אינו נאמן לפוסלו והוא נאמן עליו להכשירו (ת"ה סימן רס"ז): ל ה האומר על
עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת (מב) ישראל ואסור בממזרת עד
ודע ודאי שהוא ממזר ובנו כמוהו ו ואם יש לו בני בנים אינו נאמן לפסול
א לעצמו: לא (מג) ז אסופי שנאסף מהשוק הוי ספק ממזר כגון שאין הוכחה
א הושלך לשם מיתה (כא) ח אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה

יסודה דאיפסקא הלכתא כהדיא כוותיה כ"ב דף קכ"ז ע"א יבמות דף מ"ז ע"ב ג כרייתא שם וכדמפרש ר' חייא בר אבא וכו' שם ד וכתב ה"ה הטעם משום דבכל ספק היא נאמנת להכשיר ה שם וכתב ה"ה משום דהוי אנפשיה חתיכה דאיסורא ו ממעשה שבא לפני ר' יהודה בברייתא יבמות דמ"ו ע"א ז משנה קדושין דף ע"ג ע"ב ח ממימרא דאמוראי שם דף ע"ג ע"ב

באר היטב

ק ממזר כמו בפנויה שבסעיף כ"ו ב"ש: (מב) ישראל · ז בא על בת כהן אינו אוסר בביאתו · ב"ש:) אסופי וכו' · כותית שהביאה ילדה ואמרה שיהודית ה לה להניקה ולא מצאה עוד ומכרה הילדה כאל דיינינן לה ככותית וכשהטבול הרי היא

פתחי תשובה

וא"כ בנ"ד אמירתו שבעודה מעוברת א"ג וממילא העדים שאמר בפניהם שבא עליה בבואו לביתו הוי הגדה מעליא · ואף כי נודע שאלו העדים הם קרובים זה לזה מ"מ כבר דן התני הגאון מפ"ב נ"י להתיר ואם כי ראייתו אין מחוור כ"כ וגם עמ"ש הרב השואל לדון דמהני ג"כ ריבוי עדות מגבים שמעידות שבא עליה אחר בואו לביתו יש להסביר אך עכ"ז כיון דיש לנו סעד גדול
מ"ה הנ"ל וצ"פ ע"י ג' נדדי היתר הנ"ל מצוי לן לספיקא דדינא וא"כ הוי ס"ס ספק כהנך רבותא ואיני נאמן כלל דאיט
וספק במאמתערבי (ע' בס"ק שלפני זה) · והנה ע"י ס"ס יש לדון באם יצא אשה שזהא בתו פסולה לכהונה נשיטת הרמב"ן
דאמרינן כותי שבא עב"י בנו פגום היינו בנו ממש דהוי חלל לפסול אשה בביאתו וא"כ ממילא בתו פסולה לכהונה כבת חלל
כיון דהרבה פוסקים דחו לעיקר הדין דבנו פגום מהלכה ולהרבה פוסקים בנו להו דוקא אלא בתו פגומה הוי אבל בנו אינו
והרמב"ן עצמו מצוי לה לספיקא דדינא ואם ניסאת לכהן לא תצא בזה שפיר יש לסמוך על שלשה עמודי העולם דלדידהו
בנ"ד כלל נומר א"ב וממילא מחזקינן שהבן הוא ממנו וכן לקרותו לתורה על שם אביו · ויצא מאתנו כצירוף דעת חתני
ן דק"ק פרעשבורג הלכה להתיר עכ"ד ע"ש · (ועיין בזה בתשובת חתם סופר סי' י"ג) ועיין בס' בעה"מ פט"ו מהא"ב בסוף
י ובתשובת שיבת ציון ס"ז מענין זה: (לח) נאמן לפוסלו · עיין בתשובת רע"ק איגר סימן ק"י מה שפלפל שם בענין אי
נאה בזה לכל מילי ע"שועמ"ש לעיל סב"ו ס"ק ל"ב בשם נו"ב: (לט) והוא ממזר ודאי · עב"ש ס"ק כ"ב ולעיל ס"ק מ"ג
ועי' בתשו' רע"ק איגר סימן ק"ו שהאריך להלוק על הב"ש בזה במ"ש דלא מספקינן בערבי וכתב דמה דהוציא כן
נעשות מחלוקת בין הרמב"ם והטור מחמת דקדוק לשונם אינו מוכרח כלל וכ"ל ודברי הרמב"ם והטור באו בדיוק היטב
ומבואר שם דאפי' בהיא לפנינו ואינה אומרת דמערבי אעפ"כ מספקינן בערבי ודלא כהפרישה שהובא בב"ש ס"ק מ"ד ע"ש
ש לעיל ס"ק ל"ו) ורא' מכרעת דמספקינן בערבי מסוגיא דפ"ק דכתובות (דף י"ג ע"ב) הורבא דדברא משום רוב פסולים
וכן ממה דמבואר בס"ס ז' (נ"ל ו') דאם יש ערבי בתה פסולה לכהונה הרי דתלינן בערבי להומרא לענין יחוס כהונה
ם לן להניא דבר חדש דלענין ס"ס וכן להקל בא"א שזינתה לדונו כממזר ודאי שלא להסתפק בערבי וגם בתשו' מהרי"ט סי'
מבואר דמספקינן בערבי (אלא שדבריו שם אינם מובנים) ע"ש באורך · גם בתשובת הקודמות שם בוויכוחים שעברו בינו
הגאון בעל בית מאיר והובא קצת לעיל ס"ק ע"ז מבואר דבניהם כאחד מסכימים לדינא דמספקינן בערבי ומצרפין זה
לס"ס · ועמ"ש לקמן סימן י"ג סי"א ס"ק י"ח דנראה שכן הוא גם דעת הגאון בעל נו"ב ז"ל ועמ"ש לעיל ס"ק ל"ו:
"ע סב"ט אינו נאמן אף על הבן כו' · בגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל נ"ב ואם כפי עדותו נוגע הפסול לכל בניו
ולמקצת בנים יש להם בנים א"כ אף לגבי אותן שאין להם בנים · הר"ב פדווא סימן י"ד עכ"ל]:
כהגהה שוב א"נ עליו רק נספדי כו' · בגב"ע הנ"ל נ"ב עיין בתשובת עבודת הגרשוני סי' ק"א: (מ) אבל פנויה כו' ·
עיין בתשובת רע"ק איגר סימן רכ"א אות ג' שתמה ע"ז דמבואר מדברי הרמ"א ובמקור הדין בתה"ד שם דעיקר החילוק
דהיא פנויה אבל בנשואה נאמן לומר גם ממי נתעברה (ולפ"ז אם יאמר על בן אשתו נשואה דמערבי נתעברה נאמן
ממזר) ובאמת זה אינו דלא מצינו בהאמינה התורה לאב אלא לומר בני זה בן גרושה דהרי זה אביו של זה הבן אלא שאומר
א ומה טיבו אבל כשאומר מפלוני נתעברה הרי כבר אמר שאינו בנו והרי הוא כאיש אחר וא"כ לומר ממי הוא אלא דנאמן
בנו אבל לא ממי נתעברה עכ"ד (וכבר הזכיר מזה גם בסימן ק"ו בד"ה וביותר ע"ש) וע"ש עוד בסי' רכ"ב אות י"ב:
אבל אם יש הוכחה · עיין בתשובת נו"ב ס"י ז' שב' דלכאורה קשה טובא מה בכך דכל כני ליה בהו משום אסופי
שתוקי הוא ומה לנו במה שאין בו משום אסופי דמה חומר יש בהאסופי יותר מבשתוקי ורצה מתחלה לומר דנ"מ לאם
אר בסעיף שאח"ז נאסף מן השוק כו' אבל שתוקי אמו נאמנת עליו לעולם (וכן מצאתי בחידושי מהרי"ט לקדושין
"ג שתירץ כן ע"ש · והיה בהעלם עין מן הנו"ב ז"ל) ושוב דחה זה דמסידור לשון הטור לא משמע כן אלא דאם יש
ו מהני אפי' לא באו אביו ואמו כלל ו.ם לפ"ז יהיו דברי הב"ש סוף ס"ק נ"ד (הובא בבה"ט ס"ק מ"ד) תמוהים
ואם יש סימן בזשופי כו' וגם הסוגיא בש בגמרא קשה עפ"ז וגם מדברי רש"י בכתובות ע"ו לא נראה כן וא"כ אכתי
מה נפיק מדין שתוקי.. ורצה עוד לומר דהטעם בזה הוא דשתוקי שאנו יודעים את האם מי היא וא"כ ע"כ בזנות נתעברה
וכיון

בין שיש הוכחה בגופו כגון שהוא מהול או שאבריו מתוקנים ומיושרים כפ שעושים לנערים או שהוא משוח בשמן או ששמו לו כחול בעיניו או תלו ל קמיע בין שיש הוכחה במקום כגון שנמצא במקום שרבים מצויים שם או שתלו במקום באילן שאין החיה מגעת שם והיה סמוך לעיר או שנמצא בב"ה הסמו או בצידי רשות הרבים אין בו משום אסופי כיון שחוששין עליו לשומרו ול: הושלך שם אלא משום רעבון: לב [ט]הולד שהיה מושלך בדרך ובא א' ואמר בנ הוא ואני השלכתיו נאמן וכן אמו נאמנת · נאסף מן השוק ובאו אביו ואמו ואמו בנינו הוא אין נאמנים הואיל ויצא עליו שם אסופי [י]ובשני רעבון נאמנים שמפנ הרעב השליכוהו והם רוצים שיזונו אותם אחרים ולפיכך שתקו עד שנאסף לג [כ]האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי כוכבים וישראלים בין שהיה רו עובדי כוכבים או רוב ישראל הרי זה [ל]ספק עובדי כוכבים לענין יוחסין קיד' אשה (מב) צריכה גט מספק [מ]הטבילוהו ב"ד לשם גרות או שטבל משהגדי הרי הוא לענין יוחסין כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל שאין הטבילה מועל אלא להוציאו מידי (מד) עובד כוכבים: לד [נ]אם לא טבל ולא הטבילוהו ב' היה רוב העיר עובדי כוכבים מותר להאכילו (מה) מאכלות אסורות היה רו ישראל (מג) מחזירים לו אבידתו כישראל מחצה על מחצה [ס]מצוה להחיותו [*פי' לפרנסו] כישראל [ע]ומפקחין עליו את הגל בשבת והרי הוא לענין נזקין ובנ

באר הגולה

ט מימרא דרב יהודה וכו' שם י מימרא דרבא שם כ שם ל' הרמב"ם שם בפט"ו ממשנה ז' בפ"ב דמכשירין וכדמוקי לה רב בכתובות דף ט"ו ע"ב ל כתב ה"ה שם משום דאיכא מקצת כותים או מקצת ישראל קבועים בעיר וכל קבוע בין מועט בין מרובה כמחצה על מחצה דמי מ עיין במ"ש בסימן רס"ח סעיף ז' נ שם ממשנה דמכשירין וכדמוקו לה רב ספרא שם בכתובות ס מדלא מקי לה שם להחיותו כ"מ וב"י ע"ש ע ממימרא דרב אסי

פתחי תשובה

וכיון שיש כאן ריעותא דזנות לכך חששו חכמים לפסלו ולעשותו ספק ממזר אבל אסופי שיכול להיות הורתו ולידתו בכשרות מאיש ואשתו אין לנו לחוש לשום חשש אפי' משום מעלה ביוחסין רק שזהו הריעותא וסימן בנולד בזנות דלמה השליכוהו אבל אם יש בו סימן שלא השליכוהו לשם מיתה גם משום שתוקי אין בו שאין כאן שום ריעותא · ושוב הקשה גם על זה מהגמרא קדושין דף ע"ג · ולכן מסיק דהספרש הוא דשתוקי שידענו את אמו וצריכין לדון גם על האם ולדידה הוי קבוע דלמא אזלא איהי לגבייהו · לכך האם והולד פסולים אבל אסופי אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פירש כמו בט' חנויות כו' דבשר הנמצא בשוק אמרינן כל דפריש מר"פ ולכך ליכא באסופי שום חשש רק דמדרבנן החמירו באסופי אפי' ברוב כשרים משום רגלים לדבר שהרי השליכתו למיתה ולא חסה עליו ולהכי היכא שיש הוכחה שלא השלי[כ]ו מחמת פסולו הוא כשר משום שיש רוב כשרים ומשום שתוקי אין לאסרו דכל דפריש מרובה פריש · ואף דאמרינן בכתוב[ות] ט"ו דבפינן תרי רובי ליוחסין היינו ליוחסין דכהונה אבל ליוחסין דישראל [סגי] בחד רובא כו' והאריך בזה : ועי"ש שהאה הנ"ל העלה לדינא דגם בשתוקי אם לא נבדקה אמו כלל עד שמתה כגון שילדה במקום שאין ב"ד או שלא מק[רי] בב"ד לזה לשלות לשאול את פיה ממי נתעברה עד שמתה האם בלי בדיקה ושוב אין לנו שום עסק לדון על האם ממי נבע[לה] ואין אנו דנין רק על הולד והולד מקרי פירש ואין שום רגלים לדבר שפסול הוא שהרי גדלתו אמו ולא השליכתו א"כ אם כ[ן] כשרים הולד כשר ע"ש באורך · ועיין בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא בסימן ו' פי"ת שכתב בזה דמ"ש הנו"ב ז"ל דהאם וה[ולד] האם הולד נידון כפריש · לכאורה דבריו דברי טעם דדמי לבילה שנמצא בתער שיש בו תרנגולות טרפות וכשירות דהוי כשירה משום כל דפריש כו' אבל באמת לא דמי כלל דהתם גבי בילה לא נולד גבי מקום הקביעות שום ספק כלל דהתרנגו[לות] שבתער ידוע איזה כשרה ואיזה טרפה ולא נולד הספק אלא על הבילה שפירשה משא"כ באשה שהלכה לבעול הרי יד[וע] הספק במקום הקביעות על האשה והזרע שבתוכה ומה בכך שנפרש הולד אח"כ כיון שנאסר הספק במקום הקביעות [...] אפי' הספק הוא אם היא הלכה אצלו והוי קבוע או אם הלך הבועל אצלה הוי כפירש הרי תיכף כשראוה מעות הואיל והספק הוא עליה ועל העובר שבתוכה ספק קבוע דהעובר ירך אמו ומה בכך בנפרש העובר מן האשה כו' וה[רי] האשה היא גרושה מכבר שבלא"ה היא פסולה לכהונה ואין על האשה דין כלל כנגד כהונה מ"מ יש עליה להיות ספק אם [...] אסורה לכהן גם משום זונה דהא לוקין עליה גם משום זונה עכ"ד · ועיין בתשו' מהרי"ט ס"ב חאה"ע סימן י"ח דף פ"ס [...] ע"כ מבואר ג"כ שלא כדברי הנו"ב עש"ה גם בתשובת חמדת שלמה סימן א' כתב ע"ד הנו"ב הנ"ל דעיקר דבריו תמ[והים] מאד כאשר האריך בזה בס' בית מאיר והרמב"ם מבואר כמעט להדיא דאפי' לא נבדקה האם עד שמתה הולד שתוקי וקא[מר] מ"ש לפני זה דמיירי בין ברוב כשרים בין ברוב פסולים וגם מתשו' בשמים ראש סי' ה' (הובא לעיל פי"ט ס"ק כ"ג) נרא[ה] מדבריו דלא כדברי הנו"ב הנ"ל ע"ש עוד : (מב) צריכה גט מס' · עיין בס' קהלת יעקב שהאריך ליתן טעם בזה לד[עת] הרמב"ם · ויוצא מדבריו לדינא דברוב כותים מה דצריכה גט הוא משום חומרא דא"א · אבל ודאי דאם קידשה ישראל [...] שקידש אותה זה דצריכה גט מפני מודאי ולא מספק ע"ש : (מג) מחזירים לו אבידתו · עי' בתשו' כרית אברהם חח"ע ע"ז שנסתפק בכה"ג: ביאוש שלא מדעת אף דקיי"ל כאביי דיאוש שלא"מ לא מהני מ"מ י"ל דלגבי סך שתוקי מהני יאוש [...] הרמב"ם

באר היטב

ישראלית מהריב"ל ח"ג סי' נ"ט : (מד) עובד כוכבים ויש כאן חשש שמא ממזר הוא ואסור בבת ישראל ואכ' נמי בממזרת · ואפי' ברוב עו"ג אסור בממזרת א' שנתגייר ואסור בבת ישראל · כ"ה לשיטת הרמב[ם] ולהראב"ד ברוב עו"ג מותר בממזרת ומותר בבת ישר[אל] ואפי' במחצה על מחצה מותר בממזרת ובבת ישראל · איכא תרי רובא עובדי כוכבי' אזלי' אחר תרי רובא · ואם [...] סי' באסופי כמ"ש בסעיף הקודם דאינו ממזר דאתי לי[...] אסה ולא חיישי' שמא ישא אחותו · עיין ב"ש: (מה) מאכלו[ת] אסורות · מכ"ש דמחזקינן ברוב לענין אבידה ולענ[ין]

ספק ממון המע"ה: הגה וי"א דאפי' ברוב עובדי כוכבים מפקחים עליו הגל בשבת ואין מלווין מחיותו (פי' לפרנסו) אלא ברוב ישראל*) ([פ]טור): **לה** [צ]נשים שילדו בבית אחת אשת כהן לוי וישראל וממזר (מד) נאמנת החיה לומר זה הבן כהן הוא או לוי או ממזר מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעים יחוסם [ק]במה דברים אמורים כשהוחזקה נאמנת ולא ערער עליה אדם אבל אם ערער עליה [ר]אפי' (מו) אחד ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת [ש]והרי הבן בחזקת כשר ואין לו (מז) ייחוס: **לו** [ת]הספקות כגון שתוקי ואסופי אסור לבא זה עם זה ואם נשאו לא יקיימו אלא יוציא בגט והולד ספק כאבותיו ואין לספיקות אלו תקנה [א]אלא שישאו מהגרים [ב]והולד הולך אחר הפגום כיצד שתוקי או אסופי שנשאו גיורת או משוחררת או גר ומשוחרר שנשא שתוקית או אסופית הולד שתוקי או אסופי: **לז** [ג]כל מדינה שיש בה שפחה או עובד כוכבים שראויה לילד הואיל והאסופי נמצא בה *ספק עובדי כוכבים או עבד כשישא גיורת ה"ז ספק (מח) אשת איש וכן השתוקי שנשא אשה שאיפשר שתהיה ערוה לו הרי היא כספק אשת איש שאין קדושין תופסין בעריות ואיזו אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו כל אשה שאביה או אחיה קיים כשנתעברה אמו וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה שמא היא אשת אביו או אשת אחי אביו: הגה (מט) הקראים אסור להתחתן בהם (מה) וכולם הם ספק ממזרים ואין מקבלים אותם אם רוצים לחזור (ב"י מלא כתוב בתשובת רבינו שמשון) אבל (נ) האנוסים החוזרים לדת ישראל נראה לי שמותר להתחתן בהם כמו בשאר גרים (הג"ה):

ה דין פצוע דכא וכרות שפכה ואיסור סירוס לאדם ולבהמה ולעוף · ובו י"ד סעיפים:

א [א]פצוע דכא וכרות שפכה אסורים לישא ישראלית [ב]ומותרים בגיורת ומשוחררת [ג]ואפי' כהן שהוא (א) פצוע דכא מותר לישא גיורת ומשוחררת

*) שברוב עובדי כוכבים אז מוטל על העובדי כוכבים לפרנסו ועי' במגוא

באר היטב

ניזקים חייב לשלם נזק שלם : (מו) א' · אע"ג דקי"ל ערעור חד לאו ערעור מ"מ כאן דליתא לולד חזקת כשרות מהני אפי' ערעור חד · וכאן איירי אפי' אם המערער הוא אחר שהעידה החיה עיין ב"ש : (מז) יחוס · היינו כשעד זה מעיד עליו שהוא כשר ומערער על עדותה אז הולד כשר ע"פ עדותו · אע"ג דבחדר זה יש ג"כ ממזר מ"מ כל וולד מהם אין לו חזקת פסול וע"א נאמן להכשירו והיינו עד כשר ואז נדחה עדות החיה · ומ"ש ואין לו יחוס היינו דהעד זה א"י יחוסו אלא מעיד דולד זה אינו ממזר הוא ב"ש : (מח) א"א · היינו בלא טבל ולא הטבילוהו ב"ד ונשא גיורת שלא כדין דהא הוא ספק כותי ואסור בגיורת:(מט) הקראים · עיין בתשובת הרא"ם ח"א סימן נ"ח ובהר"ם מטראני ח"א סי' ל"ח · ובהרש"ך ח"ג סי' ס"ו ובתשובת ר' בצלאל סימן ג' וברדב"ז ח"א סימן רי"ט : (נ) אבל האנוסים·ע"ל ס"ק כ"ג מש"ש בענין אנוסים שבפראנקיה:

א פצוע דכא · עיין מ"ש המהרש"א על הטור ביבמות דף ע"ו ע"א · ובס' בית יהודה כ' שמצא בביאור מהור"ר יעקב שור על א"ה סימן ה' שפירש דברי הטור הכי דהא דברי בנתינה ר"ל ממזר · דמותר בנתינה דרש

פתחי תשובה

הרמב"ם פט"ו מהל' גזילה הלכה א' כו' ע"ש באורך : (מד) נאמנת החיה כו' או ממזר · עיין במל"מ פט"ו מהא"ב דין י"ב שכ' דמהון דברי ה"ה בפרקין דין י"א שכ' ועוד שהיא קרובה לו (הרב המגיד כתב זה להלך למה החיה נאמנת אף לפסול והאם אינה נאמנת לפסול) נראה דאם היה זו היא קרובה לולד אינה נאמנת לומר שהוא ממזר להתירו בממזרת וצ"ע ע"ש : (מה) וכולם הם ספק ממזרים · עיין בתשובת נו"ב סי' ה' שהשיב אודות אחד שנשא בת קראי הנה הרמ"א ז"ל החליט לאסו' כולם משום ספק ממזרות ואמנם נוכל לומר דע"כ לא אסר אלא באתרא דקביעי ואף שרובן לאו בני גירושין נינהו מ"מ חשיבי ולא בטלי אבל אם פירשה א' מהם אמרי' כל דפריש מר"פ · ולגזור שמא יקח מן הקבוע או שמא תחזור למקום קביעותא לא שייך הכא וראיה מיבמות ע"ו כו' אלא שאומר אני שאם האשה הזאת בעצמה היתה במקום קבוע ליבת הקראים והיותה גדולה ובת דעת הלכה משם ובאה לכאן עדיין אסורה משום קבוע דהא גם היא מוזהרת ולדידה לא חשיב פירש שהרי היא ידעה בעצמה פרישתה ומקרי פירש בפנינו ואפי' אם בשעה שפרשה לא שמה לב לשום לד"י וגם לא עלה על דעתה שיש בה כלל חשש ממזרות לא אמרינן דהוי פירש קודם שנולד הספק דמ"מ איכא למיחש אולי שמעה שם מקהל ישראל שמרחיקין אותם כו' ופיים כללא דדינא ספקא אם האשה מעולם לא היתה במקום קביעות והאבות נסעו משם ונולדה הון למקום קביעות (לאו דוקא הוא וה"ה אם נסעה משם בעודה קטנה שלא היתה בת דעת · כן משמע מ"ש תחלה וממה דסיים אחר זה) הרי זו מותרת להנשא תחת בעלה כיון שכבר נעשה מעשה אבל אם היא בגדלותה כבר היתה במקום הקביעות והיא בעצמה נסעה משם אין אני מהמתירין ולא מהאוסרין כיון שכמה קדמונים התירו לקבלם אף במקום קביעותם (עיין בזה בתשובת הרדב"ז ח"א סימן ע"ג ובח"ד סי' רי"ט ובתשובה בשמים ראש בתשו' מהר"ר ברוך שם וע' עוד מש"ש ס' עשרה יוחסין) ולכן אני אומר בה לא איסור ולא היתר עכ"ד ע"ש: אליו

באר הגולה

פ א"ר יוחנן וכו' יומא דף פ"ה ע"ב כמ"ש רבינו בתשו' הביאו ה"ה שם וכתב שיש מפרשים שסוברין כדעת רבינו פ וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א צ ברייתא קידושין דף ע"ג ע"א וכפירש"י שם ק שם בברייתא ר כאוקימתא בתרא שם הסכמת הפוסקי' ש לשון הרמב"ם שם ת ג"ז שם ממשנה דע"ד ע"א וכר"א א ציינתי לעיל סעיף כ"ב ב גם זה ציינתי לעיל סעיף ו' ג ג"ז שם וכתב ה"ה מהתוספתא וכת"ק דר' יהודה דלא אמרינן אם רוב ישראל וכו' להורות על קידושיו אלא ודאי כספיקא דיינינן ליה וכו'

*(פי' עיר)

א משנה יבמות דף ע' ע"א ב משנה שם דף ע"ו ע"א ג בעיא שם מרב

לפי (א) שאינו (ג) בקדושתו ואפילו נתינה (ב) או אחת מהספקות מותרת הואיל ופצוע דכא אסור לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על הספיקו דאבל אסור בממזרת ודאית שהרי אסורה מן התורה: ויש מתירים אפי' (ג) בממזר (טור והרא"ב"ד והרשב"א): ב האיזהו (ד) (ג) פצוע דכא כל שנפצעו הביצים שו וכרות שפכה כל שנכרתת הגיד שלו ובשלשה אברים אפשר שיפסל הזכר בגי ובבצים ובשבילים שבהם מתבשל שכבת זרע והם הנקראים חוטי בצים וכי שנפצע אחד משלשה אברים אלו או נכרת או נידך (פי' נתמעך מענין פלוע דכא) הרי זה פסול כיצד נפצע הגיד או נידך או שנכרתה זהעטרה או למעלה מהעטרה

שמת ונפסקה וכ"פ הרמב"ם בפט"ז מהא"ב וכ"פ הרא"ש וכמ"ש ה"ה שם ד כדעת הרמב"ם שם ה ל' הרמב"ם שם ממשנה שם דף פ' ע"א ו מימרא דרבא שם דע"ה ע"ב ז ממשנה וגמרא שם ופי'

פתחי תשובה

(א) שאינו בקדושתו · עבה"ט מ"ש והקשה בה"מ דהרמב"ם כו' ולכאורה לק"מ דהא הרמב"ם סוב' דע"י חולי כשר כמ"ש בש"ע לקמן סעי' י' וא"כ י"ל דשם בהלכות ביאת מקדש מיירי ע"י חולי וכיון שהוא כשר פשיטא דאוכל בק"ק · אך בח"מ מסיים בה וז"ל ומקרא מלא הוא מרוח אשך ותרגומו מריס פחדין וכתיב מקדשי הקדשים יאכל עכ"ל וא"כ עיקר קושיית הח"מ הוא ממקרא מלא ויהיה קשה לדעת רש"י והרא"ש דס"ל גם ע"י חולי פסול · אך גם זה אינו קושיא כ"כ דהא אכתי איכא לאוקמי הקרא בידי שמים גמור דלכ"ע כשר וצ"ע · ועי' בתשובת משכנות יעקב סי' ג' ובספרו שו"ת קהלת יעקב סי' א' וכ' מ"ש בזה: (ובס' בית מאיר כתב ולעד"נ שכל שנאמר בו אינו בקדושתו היינו רק לענין קדושת הזיווג ומשום שאסור בקהל אבל לענינים אחרים כהן גמור הוא כו' ע"ש): (ב) או אחת מהספקות · עב"ש סק"ב שכ' לכאורה תימה כו' ועיין בס' שעה"מ פט"ו מהא"ב דין ט' מ"ש בזה ליישב: (ג) פלוע דכא · עבה"ט ועיין בתשובת נו"ב סימן ו' שנשאל אודות אדם כשר א' שקרה לו בקטנותו שאחזו נער א' במבושיו ומיעך לו בביציו והרגיש אז כאב גדול ולא השגיח אז לראות מה עלתה לו אם נעשה עי"ז איזה שינוי בביציו ואח"כ נתגדל ונשא אשה ושהה עמה ב' שנים ולא הוליד ואשתו מתה ולהיות כי מרגיש קצת כאב לפעמים נזכר מה שנעשה לו בקטנותו וראה שביצה השמאלית נידוכית באיזה מקומות במיעוט מהביצה אך אינו יודע אם זה הוא מחמת המקרה הנ"ל או לא אם הוא חשוב בזה פ"ד ואסור לבא בקהל או לא · והנה שני חכמי הדור פלפלו בזה למנות שערי היתר מצד ארבעה היתרים · הא' אחרי שהאיש יש לו שערות באותו מקום וגם יש לו זקן וכבר העיד הרמב"ם בפ"ש מאישות בסרים אדם אינו מביא שערות לעולם וכמש"ל סימן קע"ב ס"ז וזה שהביא סימני גדלות ודאי אינו סריס אדם · הב' כיון שהאיש אינו יודע אם נעשה זה אז או בידי שמים או נולד כך ה"ל ספק פ"ד וי"ל דספק שרי לבא בקהל כמו בממזר ואף שהספיקות עכ"פ אסורים מדרבנן היינו במי שראוי להוליד אבל פ"ד שאינו ראוי להוליד לא גזרו רבנן בספיקו וכעין שאמרו ביבמות ע"ו ע"א · הג' לסמוך אמאן דמתיר בעל ביצה אחת ימנית וי"ל דה"ה פלוע או דך באחת · הד' הוא דדך במיעוט ביצה לא מיתשב דך ואפי' אם נחשב זה לספק אכתי ספק פ"ד מותר והוא ז"ל האריך בזה דקשה לסמוך על ג' היתרים הראשונים · דמחמת הסימנים אין יכולים לסמוך דאינו פ"ד דמנ"ל לן דסימני גדלות הם דלמא שומא נינהו ואף שבשאר אנשים אין חוששין לזה היינו משום חזקה דרבא דכיון שהגיע לכלל שנים הביא סימנים אבל בסריס הוה ליכא חזקה דרבא אדרבא יש חזקה של הרמב"ם שאין זה מביא סימנים לעולם ושערותיו שומא נינהו ואולי כבר היה קודם שנעשה בן יג"ש כי מי בדקו אז · היתר הב' ג"כ ליתא דגם בפ"ד אסרו ודאן בספיקן וספיקן בודאן (והאריך מאד להוכיח זה וכתב ליישב דברי הרמב"ם שהביא המחבר בס"א דכל הספיקות מותרות לו ולתרץ קושיית הב"ש בסק"ב על זה דהוא מיירי אם היא ג"כ גיורת) · היתר הג' ג"כ אין לסמוך עליו · אמנם על היתר הד' תמך יסודו והעלה דפלוע וכרות אפי' במקצת אבל דך אינו נפסל כ"א נדוך כל הגיד או רובו או ביצה אחת כולה או רובה וסיים ואף שעל דבר זה לחוד קשה לסמוך והוא דבר חדש לחלק בין פלוע לדך מ"מ יש לנו צירוף דעת ר"ת שמכשיר הכל בביצה אחת וגם יש כאן ספק אולי נולד כך וגם אולי אין זה דך כלל כי י"ל דדך היינו שנתמעך ולא שנעשה דך במקום א' · או אולי דך היינו שנימוק · וגם אולי נימוך ונימוק הכל א' שנמעך עד שנימוק וכ"ז הוי דך ולכן יש להקל בנדון הזה ע"ש · ועיין בתשובת בית אפרים סימן ב' מ"ש לפלפל בדברי הנו"ב בזה: (ועיין בס' בית מאיר לקמן סימן קע"ב ס"ז וגם בתשובת חתם סופר סי' י"ד אות ב' וג' מענין זה):

ומ"ש הבה"ט בשם ב"ש ואין רפואה לכ"ש ואפי' לדידן דקיי"ל כו' מ"מ אם הוליד לא תלינן שנתרפא כו' עיין בזה בתשובת ח"ס סימן י"ב שכ' דסברת הב"ש בזה דכיון שראינו נקב הפוסל קיי"ל אוקמא אחזקה דעדיין לא נתרפא דהרי כל עיקר חזקה ילפי' מנגעים דלא תלינן שנתרפא הנגע ה"נ הכא מה תאמר לעומת זה איכא חזקת היתר דהאם דמועיל להבן דקיי"ל מאן דמכשיר כה מכשיר בבתה מ"מ ס"ל להרב ב"ש דהך חזקה עדיפא דהרי פליגי בהא אי מועיל חזקת האם להבן והאי חזקה דלא נתרפאית חזקה דאורייתא היא ומ"מ יש לעיין היכי דהאם נגועה ולא פרוצה ואית לה חזקת נדקות דאיכא תרתי במקום חדא ואפי' בפרוצה נמי היכא שלא ראינו שנבעלה ממש שייך חזקה דלא נתשדה אבעילה · ומ"מ אע"פ שיש לספק אבל נ"ל היינו היכי דלא ראינו הנקב

באר היטב

מקרא וכו' אבל באחרינא יבא א"כ ה"נ ממזרת מותרת לפלוע דכא דדרשינן ג"כ לא יבא פלוע דכא בקהל ה' בישראל דאיקרי קהל אבל בממזרת דלאו קהל היא דהא מותרת לנתין ה"נ מותרת לפ"ד ובזה מיושב נמי תמיהת ב"י על הטור דדרש זה מלינו שפיר דממזר מותר בנתינה דלאו קהל הם עכ"ל ע"ש: (ג) בקדושתו משמע דה"ה גרושה וקללה דמ"ש זונה מגרושה וחללה וגיורת זונה היא ח"מ · וב"ש חולק עליו ע"ש · וכן אין עליו שום קדושת כהן כגון לטמא למתים ולישא כפיו דמאחר שמותר בגיורת שהיא זונה ה"ה שאר מנור כהונה והוי כזר בעלמא והקשה הח"מ דהרמב"ם פ"ו מהלכות ביאות מקדש מנה המומין וכרות שפכה אחד מהן וכתב שם שהבעל מום אוכל בקדשי קדשים משמע דלא הוי זר: (ג) בממזרת · אבל בשפחה מותר לכ"ע דאיסור שפחה הוה מדרבנן: (ד) פצוע · היינו ע"י מכות חרב או סכין · ודכא שנידוך על ידי שום דבר וכרות היינו שנכרתת לשנים ע"י שום דבר. ובא' מכל אלו בחזקת שאינו מוליד הוא · ואם נשא אשה והוליד בנים בידוע שאין בניו והם בחזקת ממזרים · וניקב

פסול ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנה אפי' כחוט השערה (ד) מוקף לכל הגיד כשר: ג [ח]נחתך מהגיד למעלה מעטרה בשפוע כקולמוס כשר כמרזב שניטל חללו של גיד ונשארו הדפנות [ט]לרש"י והרא"ש פסול להרמב"ם כשר: ד [י]ניקב למטה מהעטרה כשר ניקבה עטרה עצמה אם כשיראה קרי תצא שכבת זרע מהנקב פסול ואם נסתם הנקב חוזר להכשירו: ה [ל]ניקב למטה מהעטרה בענין שכנגדו למעלה (ה) בתוך (ס) העטרה פסול שהעטרה כולה מעכבת: ו [ס]נסתם שביל שכבת זרע וחזר לראות שכבת זרע בשביל שמשתין

למעלה לגד הגוף ח כרב הונא וכרבא וכמר זוטרא שם ט כרב הונא וכו' שם י שם וכמימרא דמר זוטרא וכו' הלכתא וכו' כ שם ל שם וכו' אפי' ופירש"י ניקב למטה מהעטרה בסוף הגיד לפי קרקע והולך הנקב באלכסון ויוצא כנגדו למעלה מהעטרה כלפי הגוף וא"מ ז"ל סגיה בענין שכנגדו למטה בגיד למעלה מהעטרה פסול וכו' וכ"כ הטור וכפי' התוס' שם בשם ר"י דעל גב הגיד העטר' מארכת ובתחתונו של גיד הולכת ומתקצרת לראש הגוייה וכו' ולא שלחתי ידי להגיה כן כי לע"ד שהוא הטעיק ל' הרמב"ם שם מ מעובדא דהוה בפומבדיתא וכו' שם

באר היטב

בכלל פצוע · ולקצת פוסקים בכלל נכרת · ואין רפואה לכרות שפכה ואפי' לדידן דקי"ל ניקב ונסתם כשר במ"ש סעיף ד' מ"מ דיש לו רפואה מ"מ נראה אם אוליד לא תליא שנתרפא אא"כ בידוע שנתרפא· ב"ש: (ה) העטרה · דהיינו שהנקב מעבר אל עבר וכלד א'

פתחי תשובה

עתה לפנינו אחר שנולדו הבנים אבל אם ראינו גם עתה אותן הנקבים וגימא היו ונתרפאו וחזרו ונפתחו כדי לקיים חזקת כשרות דהאם זה בודאי לא אמרי' דאיכא תרתי חזקות לריעותא חזקה דמעיקרא וחזקה הרי נקוב לפנינו כו' עכ"ד: [וע"ש עוד שנשאל אודות איש א' מופלג בעשירות שהיה עם אשתו כמה שנים ולא זכה להבנות ממנה והיא לא נהגה כבנות ישראל הכשרות ודיימא מבן פריץ א' ישראל ושוב סיפר הרופא ישראל לפני הרב כי בעל האשה יש לו נקב בגיד שלו ולא יוכל להוליד בסוף ימיו סולידה אשתו זכר ושוב נתעברה ובתוך ימי עיבורה הלה האיש ההוא וצוה לפני מותו והורים הכל לבנו ושאם הלד אשתו בר יהיה כך וכך ואם נקבה תלד יהיה כך וכך והצוואה נכתבה ע"י הרב הנ"ל בעצמו ונספר האיש וכשהתעסקו עמו הקברנים מצאו ניקב הגיד בין עטרה לגיס ונקב השתן היה סתום באופן שע"כ הטיל מ"ר מהנקב ההוא ולא מראש הגיד ועתה נסתפק הרב השואל אם הבנים הללו כשרים לבא בקהל ואם ירדו לנחלה · והשיב ע"ז באריכות ותורף דבריו להכשיר הבנים כי עדות הרופא ידוע דעד א' אינו נאמן להוציא דבר מחזקתו לאסור דבר המותר אם לא בהודאת הבע"ד או לכה"פ בשתיקתו ומשכחת לה נמי דנאמן אפי' בהכחשת בע"ד כגון באומר לכהן בעל מום אתה משום דא"ל שלא ואחוי כמבואר בקדושין ס"ו ע"ב ובתוס' שם הוסיפו אפי' ע"א בכחישו ע' בי"ד סי' קכ"ז ס"ג ובש"ך שם כו' אך זהו לענין שצריכין לחוש לדבריו ולברר אבל אם א"א תו לברר אז אם היה דבריו אם הבע"ד עצמו כיון שלא עמד על הבירור ה"ל כהודאה לדברי העד אבל אם לא היה דבריו עם הבע"ד עצמו נהי כל זמן דאיכא ברורי צריכין אנו לחוש לאחר אחר הענין ולברר מ"מ אם מת או אזיל ליה לעלמא לא נאסר הדבר מפני דברי עד א' וא"כ הכא שאמר הרופא להרב בחיי האיש היה מוטל על הרב לברר אבל עכשיו שמת האיש וליכא לברורי תו לא מהימן עד א' ואפי' אי יעלה על כדעת דגם בנתבטל הבירור יאסר אותו הדבר היינו אי נתקבל עדותו בתורת עדות וחשו לדבריו אבל בג"ד העד לא אמר בתורת עדות רק פטומי מילי והרב לא השש לברר כו' וכיון דלא מהימן בכה"ג כשאין אדם מכחישו ק"ו הכא שהבע"ד הייט האב מכחישו הרופא דהרי גדלם כבניו ובצוואתו הוריש להם כל נכסיו ואין אדם עשוי להוריש נכסיו לממזר וע"כ שהחזיק עצמו שהיה ראוי להוליד ואם אולי שאין אב בע"ד עכשיו כיון שמת והבנים המה בע"ד שלו מ"מ התורה האמינתו לאב לומר זה בני ולאו כל כמיניה עד א' להכחיש האב ומכ"ש שזה הרב בעצמו כתב הצוואה בחזקת שהם בניו ולא אמר דבר · ומצד עדות הקברנים אין חשש דאף אם נניח שהיה באופן הפוסל מ"מ כיון שהאב החזיקם כבניו אנו תולים שסמוך למותו אחר שנתעברה אשתו אירע לו זה וביוצא בזה כתב בתשובת שב יעקב סי' ד' כו' (הובא לקמן סק"ה) ואע"ג דבנ"ד היה ריעותא אחרת שנקב השתן שבראש הגיד נסתם לגמרי אין זה כלום דע"כ. לא נאמר שהיה כך מתחלת בריאתו אלא כך הוא הענין משניקב הגיד והתחילו מ"ר לצאת דרך אותו נקב ממילא נסתם הנקב שבראש הגיד ע"י רירין כדרך נקבים שבריאה וכן אמרו רופאים כו' ומצד שהאשה פרוצה ביותר ג"כ אין לחוש דהא מבואר בטוש"ע סימן ד' סט"ו דאפי' אשה מזנה בניה כשרים משום דרוב בעילות אחר הבעל ואפי' פרוצה ביותר לרוב הפוסקים בניה כשרים ולגאי דמחמירים בפרוצה ביותר מ"מ האם נאמנת לומר שהולד כשר כו' ומכ"ש דאפי' עדי כיעור אין כאן כו' ע"כ לית מאן דפליג דהבנים כשרים · וממילא אי מירמא ירושתם מידם וכשנם שהורישם אביהם בצוואה שלו ולענין ממון נאמן האב במגו דאי בעי יהיב להו במתנה כמבואר פי"ב כו' והאריך עוד בזה ומסיים בהא פלקינן שלדעתי הבנים בחזקת כשרותן ובחזקת ירושתן ע"ש]: (ד) מוקף לכל הגיד כשר · עיין בס' בינת אדם שער ב"ה סימן ל"ח מענין זה: (ה) בתוך העטרה · עב"ש סק"ע וכתב בתוס' דוקא ניקב מעבר לעבר כו' עד אלא ב"ח פוסל · וע' בתשובת שב יעקב האה"ע סימן ד' שנשאל במעשה באיש א' שהיה קטן קשרו לו הנערים חוט סביב הגיד לא היה יכול להסיר עד שנפח הגיד והביאו רופא והתך החוט וריפא אותו ונשאר נקב בגיד למעלה מהעטרה סמוך לגיס והנקב הוא לצד הארץ וכשהוא משתין יוצא דרך הנקב וגם עושה כיפה אח"כ נשכח הדבר וכאשר גדל עשה אביו שידוך עמו והוליד כמה בנים ובנות ונשארו לו עדיין בחיים בת אחת שהיא כבר נשואה ובן א' והאיש הזה לא שם לבו ממה שנעשה לו מתמת דהוא חשיב יומי וירחי ואתרמי ליה גם הרגיש שהזרע יורה כחץ דרך הנקב רק עתה שלמד קצת בן העזר שם על לבו דבר זה ושאל מה משפטו · והשיב דקשה להמציא עזר ותרופה לאיש הזה אהרי שהנקב הוא למעלה מהעטרה שמע דמאותו נקב יוצא ש"ז א"כ הוא פסול אף דבב"ם אית' סטעם מפני שהוא שותת וזה אומר שמרגיש שיורה כחץ ז"א דלא קיים ליה ביר בכך כדאי' ביבמות ס"ה כו' וגם היא אינה נאמנת בזה ומה דחשיב יומי וירחי ואתרמי ליה ג"כ אין לסמוך ע"ז להכשיר מכמה ימים · וגם אין להמציא תרופה מכח דברי התוס' פ' הערל דצריך דוקא נקב מפולש מעבר לעבר אחד שדעת המרדכי בשם ר"י נו כן וגם מהרש"ל בפ' המצות שלו כתב דלא צריך מפולש לגמרי ועוד דאפי' לדברי תוס' כתב הב"ש דאם ניקב בתחתיתו י"ל פסול וכ"כ בדרישה ובנ"ד הוא למטה מצד הארץ ועוד דגם בתוס' לא הוזכרו להיות מפולש הלא אם אינו מזריע מתוך אותו נקב אם אינו מזריע אלא מאותו נקב מודו דפסול כמו דמוכח מהאי עובדא דפומבדיתא דאסקינהו גובתא דש"ז ואפיק בניקוב קטנים (שהוזכר בסעיף שאח"ז) וגם אין ללמוד זכות מתשובת הרא"ש כלל ל"ג סימן ה' חדא שנד"ז אינו דומה לשם ועיד דהתם הוא

כודי

בידי שמים אבל בב"ד כפי משמעות השאלה נעשה הנקב ע"י אדם ע"כ לא מצאתי סיתר לאותו האיש להיות עם אשתו ולדור עמ בבית אחד · [ע' בזה בס' קרבן נתנאל פ' הערל אות י"ב וגם בתשובת חתם סופר סימן י"ב אות ג'] · אמנם מה ששאל אם מותר לצרפו למנין ולעלות לתורה אין בזה שום מיחוש וישראל הוא לכל דבר שבקדושה חוץ מה שאסור לישא בת ישראל · ולענין בני לפע"ד אין לפוסלם דאינו נאמן על בניו הואיל ויש להם חזקת כשרות ע"י אביהם עד עתה דהא השיא אותם לכשרים ומבואר בב' ד' פכ"ם בהגהה דאם היה לו חזקת כשרות ע"פ האב שוב אינו נאמן עליו ואף דכאן מכתו מוכיח עליו מ"מ י"ל דילמא נעשה בי שמים או שמא נעשה אחר שנולדו הבנים כו' עכ"ד ע"ש · [ועיין מה שכתבתי לעיל סוף ס"ק ג'] :

ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סי' ק"ז שאלה כזו ממש (אלא שבעובדא דידיה לא נזכר שהרופא חתך ההוטע ונשאר נקב רק נזכר שקשרו חוט ונתנפח הגיד ועי"ז נפל נקב בתוך הגיד למעלה מעטרה לצד הארץ עד גובהא דש"ז) והוא ז"ל השיב להקל דאין לאוז כאשה ממנו ע"פ דברי התוס' הנ"ל שכל שאין הנקב מפולש יש להכשיר וכן כ' באגודה · וכן משמעות הטור · וכתב הגם שלא נע מאתי שדעת המרדכי אינו כן וכ"כ רבינו ירוחם נכ"ג ה"ד וכן הסכימו האחרונים להחמיר ופירשו כן דעת התוס' וכמ"ש הב והדרישה והאחרונים בש"ע מ"מ נ"ל דהיינו דוקא להחמיר לכתחלה שלא לישא בת ישראל אבל אם כבר נשא ודאי דאין להו מספיקא כו' ותכ"ש שלא להוציא לעז על בניו ובפרט דבנ"ד יש עוד ספק דהא דעת הרמב"ם דע"י חולי מקרי בידי שמים וכן הכר האחרונים וכן מצאתי במלבושי יו"ט כת"י על לבוש א"ה שהכריעו כדברי הרמב"ם דע"י חולי כשר וא"כ בנ"ד לפי משמעות השאל נעשה הדבר ע"י אדם בידים רק ע"י קשירת החוט נולד החולי ונתנפח הגיד ועי"כ נפל הנקב הזה תוך הגיד וכן כל חולי ע"פ הר באה ע"י מקרה רעה והוי כבידי שמים ואינו נפסל כל שלא בידים ממש ע"י אדם · גם מצינו במהרש"ל פא"ט סימן פ' שכ' במו דאיכא פלוגתא בין הפוסקים אי חזינן דהוי יב"ח כשרה וכ"כ הש"ך ביו"ד סימן ל"ז א"כ בנ"ד נמי נאמר כיון שהאשה היא בת כשרה ונגועה גם בעלה חשיב יומי וירחי דחזינן מחזקי' כדאי' בסוף מכות כו' ולא אמרינן לא ובדוק על בניה מאין הם כיון דא פ"ם להכשיר כו' כלל הדבר בהא נהתי ובהא סלקי דבנד"ז אין להוציא האשה מתחת בעלה ואין לעגנה כלל וכ"ש שלא להוציא על בניו ח"ו · ושוב ראיתי בתשובת אבן לב ה"ג סי' נ"א שפסק ג"כ כה"ג בספק כזה דאם נשאת לא תצא (הוא מה שהבאתי לעיל סק"ט) גם בתשובת תומת ישרים כו' עכ"ד ע"ש :

ועיין בתשובת חמדת שלמה סימן מ"ה שנשאל ג"כ על כיוצא בזה (ובעובדא דידיה נשאל על לכתחלה אם מותר לישא בת ישר באחד אשר בקטנותו שחקו עמו הילדים וקשרו לו משיחה על הגיד ולא הרגש שום כאב ולא הגיד לשום אדם רק אחר וכמה שבועות נתנפח הגיד והרופא הניח סמים ומשקות להפיג התמימה עד שנתרפא ונטל הרופא החוט לאחדים אבל לא עשה חיתוך בשום כלי ולא ביד רק בסמים ורפואות ושב ורפא לו אך נשאר נקב בהגיד אם מותר לבא בקהל · וכתב בתשובות שב משמע דדוקא אם הרופא חתך החוט וא"כ נשאר נקב מקרי בידי אדם אבל אם לא התך והנקב נעשה מחמת נפיחת הבשר בידי שמים דהוי רק חולי וכשיטת רוב הפוסקים דע"י חולי מקרי ביד"ש (עמש"ל סימן סק"ז) וא"כ בנ"ד אין להחמיר ומותר בקהל ועוד י"ל דאף הרא"ש בסובר דע"י חולי הוי ביד"א מודה בנ"ד דמקרי ביד"ש כיון דבאותה שעה שקשרו לו לא הרגיש כאב מנע לו הטלת מ"ר רק אחר כמה שבועות וא"כ יוכל להיות שע"י שנתגדל גופו יותר כדרך הטבע וממילא נתעבה הגיד יותר וממילא נעשה הכאב והנפיחה וזהו ודאי מקרי ביד"ש כי אלו היה נשאר ננס לא היה מזיק החוט כלל · וכ' עוד דאף אם הדבר אם החוט בעצמו גרם שיעשה הנקב בעודו קטור קצת ויש לדמותו לקוץ דמקרי ביד"א או אפשר דאחר שנתגבר החולי ונפח הגיד מה הרקבון נעשה הנקב מצד עצמו ויש לדמותו לביד"ש והוי ספק פ"ד מ"מ יש מקום להתיר משום דמעמידין אותו על חזקת כי אע"ג שנולד הריעותא וכמ"ש הש"ך בי"ד סימן נ"ן להתיר בהפ"מ ובפרט במידי דשכיח ובנ"ד מסתבר יותר שהחוט לא פעל כלל נראה פשוט דמעמידין על חזקתו ואף אם המעשה נעשה קודם שהיה בן תשע דאז לא היה ראוי לביאה ולא היה נ"מ כלל אם הוא או לא אפ"ה שייך להעמידו על חזקתו דהיה לו חזקה שכשיתגדל יהיה מותר לבא בקהל ע"ש · ועיין בתשובת בית אפרים כמה תב בדבר מענין זה · ועיין בס' בינת אדם שער ב"ה סימן כ"ה שמתיר בזה על מעשה כיוצא בזה דדוקא הלכ מחמם עצמו בלא מעשה אבל כל שנעשה איזה מעשה וע"י זה הלה הוי כבידי אדם ופסול ע"ש · ואפשר משום דלא שמיע ליה דברי הגדולים הנ"ל הוי שמיע ליה הוה מקבל מנייהו :

שוב נדפס שו"ת קהלת יעקב מהגאון מקארלין וכתב שם בסי' ג' שאלה כעין זה (אלא שבעובדא דידיה לא הוי ידוע אם ניקב ג דש"ז) באחד שבקטנותו קשרו לו חוט סביב הגיד בדוחק גדול ומכח זה נתקלקל העור ונעשה בו ב' נקבים סמוך לכים וניק שביל מ"ר עד שמטיל מים מתוך אותן הנקבים אך אין ידוע אם ניקב לחלל עד שביל הזרע או שביל הזרע קיים וכבר היה לו והוליד בנים ומתו וגם הוא עצמו אומר שיודע שמזריע כהוגן מפי האמה ויורה כחץ וגם האיש הזה כבר נתמלא זקן העליון התחתון ועתה רוצה לישא אשה אחרת · והשיב ע"ז באריכות ותורף דבריו דאין לצדד היתר בנ"ד מחמת דברי התוס' דבעי מפולש מעבר לעבר הדא דבית"ש כתב דמשמעו' כל הפוסקי' שלא כהתוס' ועוד דכתב הב"ש דגם התוס' מודים בניקב בתחתיתו ו דעיקר תוכחת התוס' מהא דקולמוס ומרזב יש לדחות דקולמוס ומרזב איירי בשלא נגע בסילון הזרע וכ"מ מדברי רש"י שם וכן דעת הרי"ף שמפרש כן כו' אך העיקר שיש לצדד להתיר הוא שאין לנו להחזיק ספק בזה לומר שעבר ונפסק כל סילון מי רגלים הדופן המפסיק לשביל הזרע שהרי יש הפסק גדול כל עובי שביל מ"ר מנין לנו שנתקלקל כולו ולאחזוקי ריעותא לא מחזקינן להפוסקים המחמירים בוטע דחיישינן שמא הבריא יש לדמות נ"ד למהט שנמצא בעובי בה"כ מצד א' דל"ח שמא הבריא לפי שהו ביותר ה"כ כן הוא ובלא"ה כבר האריכו האחרונים בדין הלעטת האווזות דע"י חולי ל"ח שמא הבריא והגם כי נטו להחמיר במקום הפסד מרובה י"ל דבנ"ד כיון שאין תקנה לדבר גרוע טפי מהפ"מ ובפרט שכבר העלו הגדולים בתשובת נו"ב ובתשובת מ' מרגליות דספק פצ"ד מותר ודאי מס"ת כמו ספק ממזר ודבריהם נכונים מאד ובשל סופרים יש מקום לסמוך על המקילין וג כאן פ"ם שמא לא ניקב גובהא דש"ז ושמא אין בו כדי להוציא ש"ז דכשר לדעת רש"י כו' וכן מוכח מדברי הרי"ף והרמב"ם כו' דבית"ש כתב ע"ז דטעות הוא אין דבריו מוכרחין כלל וא"כ יש מקום להושבו לס"ס גמורי · וגם יש סברא לאוקמי אחזקה שלא נו כ"כ וגם להאמינו בדבריו שאומר שכחו גבורתו כו' ויש עוד מקום לומר דהוי ככלל ע"י חולי דדעת רוב הפוסקים להכשיר שתחילת מעשהו היה ע"י אדם שקשרו בחוט סביב בדוחק י"ל דגם זה ביד"ש מקרי דהא מתמה הבית"ז הפוסקים ע"י חולי דכמה חולים נעשים בפשיעת אדם ובפרט לפ"מ דילפינן ממזר דהוי בידי אדם הרי עיקר מעשהו ויצירתו ע"י אדם אבל ע"י זר אף שתחלת החולי ע"י אדם לא הוי רק כגרמא בעלמא כו' ועוד יש סעד גדול להתיר כיון שכבר היה נשוי אשה והוליד בנים שלא ניקב גובהא דש"ז ואין לומר בכה"ג לא ותזור על בניו כו' דלא אמרינן כן רק בודאי פ"ד ולא בספק כו' ועוד יש סופהבי

ה"ז פסול: ז נ נברתו הביצים או אחת מהם או שנפצעה אחת מהם או
בה אחת מהן או שחסרה (ז) או שניקבה (נקב מפולש) (ב"י בשם נ"י בשם תוס'
ל) הרי זה פסול: הגה וכן עיקר (ו) ודלא כיש מתירים בבעל ביצה אחת אם היתה
נטלה שלימה כשנטלה ונשארת של ימין (היא סברת ר"ת) אמנם ראיתי מקילין כסברא
ה אבל טוב לחוש באיסור דאורייתא לדברי המחמירי' והם רוב מנין ורוב בנין: ח ס נברתו
ביצים או אחת מהן או שנידך או נפצע ה"ז פסול: ט ע ניקב חוט מחוטי
לשביל מי רגלים והרי הוא מטיל מים משביל מים ומשביל שכבת זרע
כשר: י פ כל פיסול שאמרנו בענין זה בשלא היה בידי שמים כגון
אדם או הכהו קוץ וכיוצא בדברים אלו אבל אם נולד כרות שפכה או
דכה או שנולד בלא ביצים או שחלה מחמת גופו ובטלו ממנו אברים אלו
לד בהם שחין והמסה אותן או כרתן הרי זה כשר לבא בקהל שכל אלו
מים להרמב"ם (ח) (ז) אבל לרש"י והרא"ש לא מקרי בידי שמים אלא על

באר הגולה

נ ברייתא שם ע"א וכת"ק ס מימרא דרבא שם ע"ב ע כרבא דמכשיר שם דע"ז ע"ב פ מימרא דשמואל ובברייתא יליף לה נאמר לא יבא פצוע דכא ונאמר לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם שם ·

באר היטב

ה מעטרה וכ"ל השני הוא בתוך העטרה עי' ב"ש: ה פסול·משום שלא במקומו אינו מקבל: (ז) או · משמע בכל דינים אלו א' מהוטין שוה לכל אם נחסר חוט א' פסול וכן בנידך או נפצע ולדברי המקילין בנחסר ביצה השמאלית ה"ה ל חוט ביצה השמאלית ב"ש: (ח) אבל לרש"י

פתחי תשובה

שהקיף זקן וכבר כתב הרמב"ם שאין הסריס מביא שערות לעולם וסיי' מכל הני נדדי היתר נראה להתיר האיש לישא בת ישראל ולסמוך על כל הגדולים שהקילו בנידון שלהם שהיה והאי ניקב לשביל הזרע כ"ש בכ"ד כו' ונידון הבדיקה האמורה בש"ס (יבמות דף ע"ו) קשה מאד לעשותה בזה"ז דמי הוא הבקי בשיעור נקמא חמימא וגם קשה לעשות זאת בזה"ז שלא יבואו ח"ו לידי פרצה בעון הדור הזה ר"ל שמלבד נגה שהתמיר בזה בזוה"ק יש די בזה במה שאמרו בש"ס פ' כל היד שהוא כמביא מבול וכשופך דמים דהיתר הבדיקה בש"ס הוא ע"ד שאמרו גבי הילול שבת תלל עליו שבת אחת כו' אבל בנ"ד שאין נורך לכך כדאי לסמוך על המתירים הנ"ל ודעתי מסכמת להתיר האיש הלז בקהל עכ"ד ע"ש:(ו) ודלא כיש מתירים·עיין בתשו' בית אפרים סי' ב' באיש לו חולי ורקבון בביצה השמאלית בעודנו קטן והתכו הרופאים את הביצה הזאת וכעת הגדיל אם מותר לבא בקהל · והאריך והאריך כמה נדדים ומסיק דאם מרגיש בנפשו ואומר על אמונתו כי כאיש גבורתו ולפי אומד דעתו אם ישא אשה ראוי לסמוך על המתירין ובפרט אחרי שסימנין מוכיחין עליו שנתמלא זקנו העליון וגם התחתון בזה מורה שאינו סרים אפשר יע מודו כו' ע"ש שהעלה כן להלכה ולא למעשה עד ישכימו עוד חכמים · ועיין בס' ישועות יעקב על מעשה כיוצא בזה להתיר ע"ש · ועמש"ל סק"ג וע' בס"ק שאח"ז [ועיין בתשו' חתם סופר סי' ט"ו על דבר בחור אחד שהרגיש שיש לו ג' בורא ב' בימין וא' בשמאל אי הוה פ"ד משום כל יתר כנטול דמי (ע' ביו"ד ס"ס מ"א ומ"ש שם ס"ק י"ג) וכתב לצדד מכה ס"ם שמא אינו ביצה רק דלדול בעלמא ואת"ל הוא ביצה דל"א מתחלת בריאתו ולא נפצע מן הביצה עצמו כו' ומסיים איני אומר למעשה עש"ה ודברים אלו לפע"ד צ"ע · גם איכא לספוקי בהא"ג אם אירע שהרופא חתך א' ונשארו שתים ם יהיה כשר לבא בקהל ועיין ביו"ד סי' מ"ד ס"ז ובאחרונים שם] : (ז) אבל לרש"י והרא"ש · עת"מ וב"ש ועיין בתשובת יעקב סי' ג' שנשאל בעל ביצה אחת שמסתפקין בו אם הוא בידי שמים או ע"י חולי הפאקין אם הוא כשר · וכתב דאף אם ביצות שבא ע"י חולי הפאקין יש להכשירו וכדעת הרמב"ם כאשר הכריעו כל האחרונים הב"ח והח"מ והב"ש שהעיקר כב"ס ובגם רש"י סובר כן והרא"ש יחידאה הוא ואין להחמיר חומרות במידי דלית ליה תקנתא וגם איכא לאיהם לתקלה ומ"ש דבריו משמע בירושלמי כבר עמדו המפרשים לדקדק ממנו להיפך וגם בס' בית אפרים על יו"ד סי' ל"ו כתב בשם יש"ש עת רש"י כהרמב"ם ושכן דעת הירושלמי ג"כ והביא עוד כן בשם בעל תוי"ע ופשוט דיש לסמוך על כל הני רבוותא · והרי אהת אף שניטלה בידי אדם לגמרי הרבה מכשירים מפוסקים הראשונים ז"ל וכמה מהאחרונים תקעו עצמן להקל בזה ר"ת ועשו כן הלכה למעשה (ע' בס"ק הקודם) לכן בנ"ד אין כאן בית מיחוש כלל ומה גם לחוש לספק חולי ודעתי מסכמת להתיר ע"ש · גם בס' בר"י אות ה' דעתו דנקטינן כהרמב"ם עיין שם :
בית מאיר שכ' דצ"ע אם נפסל בידי שמים עד שנהלה ומוכרח להנטל בידי אדם כדי שלא יחלה יותר עד שמכת זה עומד ן וניטל בידי אדם אם לא יש לדמות זה לזה דקיי"ל כר"ש דכל העומד לגזוז כגזוז דמי והשוב ביד"ש וכשר כו' ע"ש · אחת כ"י מהגאון מופה"ד מוהר"ת זצ"ל מוואלאזין בענין זה ראיתי שהעלה ג"כ דהעיקר לדינא כהרמב"ם דע"י חולי הוי שר · גם מסכים לדינא דאם היה נרקב קודם שנחתך אף שנכרת ע"י אדם לא חיישינן ליה דכל שהוא נתמאס כמאן דליתא וכתא גם האריך שם שראוי לסמוך ע"ד רש"ל בים"ש שנתעלם לומר דר"ת וסייעתו מתירין אף בשל ימין ועיקר הגירסא שלימין תיבה א' עוד הוסיף ידו להוכיח דאף שלימה אין צריך כי מה דאמר בירושלמי ובלבד בשלימין בש"ס דילן לא מהלך נת דעת ר"ת הוא כמ"ש בתוספות שם בדרך את"ל דר' ישמעאל לפלוגי את"ק אתי וכן הוא משמעות כמה פוסקים ראשונים ניכתם להכשיר משום דקיי"ל כמתני' דכרמא וכ"ה להדיא בספר התרומה הלכות הלינה וז"ל וכן סומכין העולם על אידך נה כל שאין לו אלא ביצה א' הרי הוא כסרים חמה וכשר וע"ז אנו סומכין להכשיר בני אדם הניתוקין שכורתין מהן ביצה מתני' פליגא עליהם דתנן איזהו פ"ד כל שנפצעו הביצים כלו ואפי' אחת מהן אע"פ שיש לחלק בין פציעה לכרות אינו נראה נדע ממנו כמה דברים שהעיקר דר' ישמעאל בנו של ריב"ב פליג והלכתא כוותיה ושאין לחלק בין ימין לשמאל ולא בשלימין וונס מכשירין בני אדם הניתוקין שכורתין מהן ביצה א' איזו שהיא ואיך שהיא ושכבר פשטה בימיו ההלכה להקל בזה · והאריך עוד בזה להוכיח דשיטה זו היא המתוררת ולית עלה פירכא כלל ומסיים אמנם לא להכריע באתי ובודאי ראוי ודעת ליזך בדאורייתא בתר המחמיר בדאיתא בס"ק דע"ג דף ז' ואף די"ל דגבי פ"ד לא שייך האי כללא דיש לדון דפ"ד

ספיקא

ספיקא כשר כו׳ מ״מ אין זה ברור כו׳ (ע״ל סק״ג) אך כתבתי שמי שרוצה לסקל בזה יש לו עמודים גדולים ר״ת וסייעתו התרומה שכ׳ להעיד דסוגיא דעלמא אזלא כסמתירין · ואף הרמ״א ז״ל שהחמיר כתב אנגם ראיתי מקילין כו׳ ומ״מ שמתירים אינם מתירין רק בשלימין ונשארת של ימין בזה העיקר כמהרש״ל וכדכתיבנא לעיל דהמחוור הוא כביעת ב׳ שאין חילוק כלל עכ״ד :

[בעת יצא לאור תשובת התם סופר ובה בסי׳ י״ז תשובה מענין זה באחד שנולד לו הולי בביצה ימנית עד שנתעבה ונהו ככר לחם והתכוהו הרופאים וכטלוהו מן הכיס והעמידוהו על בוריו ונרגש עתה בימין שנשאר דבר קטן כעין פול מותר להשהות אשתו · והאריך שם לבאר דברי הירושלמי פ׳ הערל שהובא קצת בתום׳ שם דף ע״ע ע״ב ומפיק בנדון הנ״ל הולי נטל הרופא ביצה הימנית והשאיר בו עוללת כשיעור פול אין לנו שום סמיכה מחמת דעת ר״ת בתום׳ שם וסייעתו גרסי׳ בירושלמי של ימין הרי ניטל הימנית ואי גרסינן שלימין לאפוקי פצועות הרי הכא הוא פצוע לפנינו · אך יש לנו מקרי בידי אדם דנראה עיקר כהרמב״ם וסייעתו דע״י חולי מקרי ביד״ש וכשר ומלשון הסמ״ג מבואר דאף בכרתו אדם שכרתו בפשיעה אבל לרפואה להושיעו מחליו מותר בקהל כו׳ אבל אין היתר זה מבואר בלשון הרמב״ם דמ״ש הרמב״ם כרתן קאי אחולי שהחולי המסה או כרתן ובלשון ר״ת שבמרדכי משמע מה שהותכים הרופאים מחמת חולי אכן הוה ב״ן נ״ל פצוע אם ככר נתמסמס הביצה ונתבטל ע״י חולי והיה כלא היה ועומד להתבטל ולהתמסמס מאליו והרופא מיהר לנ״ל לית דין ולא דיין דברי להסוברים דע״י חולי מקרי ביד״ש וכ״ד יש״ש בפשיטות והגאון בית מאיר הוכך קצת בזה ולדעתי כן וכן משמע בפשיטות מדברי כל הגדולים בספר תומת ישרים סי׳ כ״ב כ״ג וריו״ה דלהרמב״ם הוי זה בי״ש אע״ג דבלשון כו׳ אחר שכבר נתבטלו האברים ושבתו מלאכתם אלא דהם תמו לדעת הרא״ש וריב״ז דהולי חשוב ביד״א והטלו שם שלא לכך נשא באיסור ומכ״ש בנשא בהיתר אלא שיש להודיע לו ולומר הרא״ש וריא״ז מחמירים ואולי ישמע ויגרש מרצונו אך מדבריהם שם דהוה שכיחא ליה לישא גיורת משא״כ בזמנינו כו׳ והאי גברא רך בשנים כו׳ ולכן נראה נהי אם היה פנוי ובא לא הייתי יועץ להאשה להנשא לו להכנים עצמה בספק איסור לדעת הרא״ש וריא״ז כדי להציל נפשו אבל זה שכבר נשא ב׳ נייעצה להתגרש במקום שרוב וכמעט כל הפוסקים מתירים ומצורף לזה משמע מלשון השואל שאין ברור שנשאר כפול מהנ׳ דהאשר דניטלה כולה ומה שמרגישים שנשאר הוא דלדול חוטין וא״כ יש לנו ג״כ דעת ר״ת וגדולי ראשונים שעמו ומעתה לא האשה נאמר שהיה פ״ד בי״ש מחמת הולי דמותר לרוב הפוסקים וא״כ תלד האשה לא נחזור עלבניו לומר ממזרים הם כי כל הביצה ניטל וכעדותו של ר״ת דבעל ביצה א׳ מוליד וכמ״ש יש״ש שהרופאים יודעים לאמן ידיהם (יותר מבזמן חכמ׳ ואשר חשב הרב השואל אולי התכו הרופאים יותר מהרקבון והגיע לבשר בריא בודאי דאין לחוש לזה להחמיר ולה׳ מבעלה כו׳ עכ״ד ע״ש :

ושם בסי׳ י״ט בעובדא כיוצא בה(אלא דשם חתך הביצה לגמרי ולא נשאר ממנה כלום אף לשומת זה היה צד תמור שהתחלו ביד״א שהוכה בכת והיה ספק אולי נפצע אז) באחד שהלך בדרך בעגלה וישב על תבית ומיד הרגיש כאב בביצו ופעם נ׳ לא הרגיש עד שנפל למשכב ונפח כל הכיס עד שנטלו הרופאים ביצה א׳ של ימין ונשאל אם הוא מותר להשהות אשתו · והכ׳ לו שרבים נתלו במה שנאמר בשפתי הכמים פ׳ תצא בפסוק לא יבא ממזר דמשמע מדבריו דבפ״ד אין כופין להוציא בנשאה כ׳ עליו בכמה סוגיות דגם בפ״ד שנעשה אחר שנשאה בהיתר כופין להוציאה והוא ז״ל השיב לו דודאי אין שום פקפוק וספק בזה דו׳ פ״ד אח״כ כופין להוציא ככל הייבי לאוין (והאריך שם ליישב דברי רש״י ז״ל מדקדוקו של הש״ח) אך בנדון שלפנינו נראה להוציא דהא ביבמות ע״ה ע״ב דעת ר״ת שבתום׳ דהלכה כר׳ ישמעאל דמכשיר בניטל ביצה א׳ ביד״א כו׳ ועיקר הגי׳ ביר׳ יותר להתום׳ והפוסקים גי׳ שליתין תיבה א׳ פי׳ שיהיה שלימה ולא פצוע ויש בזה ב׳ פירושים לפוס משמעות ה׳ שאותה הנשארת תשאר שלימה מבלי פגע כ״ש אפילו פגע שאינו פוסל בעלמא כגון נקב שאינו מפולש וכיוצא בו שניטלה אפילו היתה פצוע מתחלתה ונפסל על ידה שוב כשהותכין אותה חוזר להכשרו כו׳ אך הרא״ש ס״ל שא׳ חוזר להכשרו לעולם ולכן בעי׳ שהנחתך היה שלם ולא פצוע כו׳ ושיטת הרמב״ם פע״ז מהא״ב דניטל ביד״א אפי׳ פסול וביד״ש או הולי אפילו ב׳ ביעים כשר כו׳ וכן משמע לי דעת רש״י ותום׳ דע״י חולי ושחין הוה ביד״ש ואפי׳ מותר בקהל אפילו לכתחלה כו׳ ודעת הרא״ש יהידאה הוא ממש ובעינן אם כורת הרופא אח״כ הנה מלשון הרמב״ם אך מלשון סמ״ג מבואר דס״ל כל שלא כרתו אדם בפשיעה אלא לרפאו מחליו כשר וכ״כ היש״ש בכוונת הרמב״ם כו׳ כרתו הרופא אחר שכבר נעשה בשר שהרופא גורדו קרוב לודאי לפע״ד שכשר אפילו לכתחלה · ומעתה בנדון השאלה ברי לנו שבהתחלת הכאב בעת שישב בכח על התביות נפצעה ביצה א׳ ביד״א ושוב ניטלה ע״י אדם לגמרי בין של שמאל מ״מ מאחר שהנשארת היא בריאה ויפה כשר לבתו׳ ונהי לכתחלה אין לסמוך אבל עכ״פ אין כופין לגרש אלא דע ולהודיעם עכ״פ דאית בהו פלוגתא והמה יחושו לנפשם וכמה דיות נשתפכו עד״ז בתשו׳ תומת ישרים כו׳ ומכ״ש בנז׳ שנפצעה אז ובלי ספק אלו היה בא לפנינו אז בתחלת כאבו לא היינו מפרישים אותו מאשתו והיינו מוקמינן גברא נעשה בו מעשה כלל ואע״ג שעי״ז נופח אח״כ ושלט בו הסרטן עד שהוכרחו הרופאים לכרתו היינו מפני עצלנותו רפואה מיד עד שאח״כ ע״י ניכים ופחים ואוירא דעלמא נתלה ומקרי ביד״ש (ומה שכרתו הרופא אח״כ אינו מזיק כו׳ ולר״ת ותום׳ פשיטא דכשר למה שנ״ל עיקר גירסא שלימה ודלא כהרא״ש וא״כ עכ״פ אין לכוף לסוציא אבל טוב לומ׳ פלוגתא דרבוותא ולוקה על כל ביאה וביאה ע״כ טוב לפם שיהיו פרושין אבל לכוף על הגירושין יש לחוש לגם מעו׳ לכוף אותה והכם עיניו בראשו עכ״ד ע״ש :

ושם בסי׳ פ״ז נידון מי שניקב גידו על העטרה מאליו ע״י חולי והרופאים עשו לו תחבושת ורפאוהו וגם מבט׳ לסוליד אלא שנשאר קמטין וסימנים שהיה כאן מכה אבל נתרפא ונסתם וכתב דא״צ לפנים להתירו בבת כ׳ הפוסקים ס״ל ע״י החולי הוה בידי שמים והרא״ש יחידאה הוא והרי הותר בקהל ואע״פ שאח״כ עסק ומשמש בו ה׳ ידי אדם מה בכך אי הוה מרחיב הנקב יותר מאשר היה היינו בא׳ים למחלוקת בפי׳ דברי הרמב״ם במ״ש או כרתן ה׳ ביד״ש ובופו בידי אדם אבל בשהרופא ריפא וסתם הנקב בתחבושת לית דין ולית דיין דאי מחמת הולי הוי ביד״ש ׳ בקהל ואי נימא ניחוש לדעת הרא״ש דחולי לא הוה ביד״ש מ״מ הא נסתם לפנינו וזה פסול שחוזר להכשרו ודעת ר״ה מ׳ דאינו מועיל סתימה אלא להכשיר זרעו ולא אותו הרי חלקו עליו כל הפוסקים ולכל הפחות הוא ס״ם לסקל כו׳

עמים וברד או ממעי אמו אבל ע"י חולי חשיב בידי אדם (ס) ופסול וכתב
ש דהכי משמע בירושלמי: יא צאסור להפסיד אברי הזרע בין באדם בין
בהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים בין בא"י בין בח"ל וכל המסרס
מן התורה בכל מקום קואפי' מסרס אחר מסרס לוקה כיצד הרי שבא
רת הגיד ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן ובא אחר וכרת חוטי ביצים
בא אחר ומעך את הגיד ובא אחר ונתקו ובא אחר וכרתו כלם לוקים
שלא סירס אחרון אלא מסורס בין באדם בין בבהמה חיה ועוף רוהמסרס
קבה בין באדם בין בשאר מינים פטור: יב שהמשקה כוס של (י) (ט) עיקרין
או לשאר בעלי חיים כדי לסרסו (י) הרי זה אסור תואין לוקין עליו אואשה
(יא) לשתות (יא) עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד: יג בהרי שכפה
אדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד שעשאהו כרות שפכה או שהושיבג
אי בשלג עד שביטל ממנו אברי תשמיש אינו לוקה עד שיסרס בידו וראוי
מכת (יב) מרדות: הגה אבל מותר ליטול (יג) כרבלתו של תרנגול אף על גב
ע"י זה וכל זה כיוצא בזה דלא עביד כלום באברי הזרע (בהגהת אלפסי פ' במה
: יד גאסור לומר לעובד כוכבים (יד) לסרס בהמה שלנו ואם לקחה הוא
עצמו וסרסה מותר ואם הערים ישראל בדבר זה קונסין אותו(ואפי' לא הערים
כוכבי' מכירו ומכוין לסרסו)ומוכרין לישראל אחר ואפי' לבנו גדול מותר למוכר'
לבנו קטן אינו מוכרה ולא נותנה לו: הגה ומותר לתת בהמה לעובד כוכבים למחצית
"ם שעובד כוכבים בודאי יסרסנו (הגהות מיימוני פי"ז מהל' א"ב)דעובד כוכבים אדעתא
קא עביד (בית יוסף) ומותר למכור לעובדי כוכבים בהמות ותרנגולים אע"ג דבודאי

באר הגולה

צ בת"כ פ"ז יליף לה מן בארצכם לא תעשו בכל מקום שאתם ומנין אף באדם ת"ל בכם ק מימרא דרבי יוחנן שבת ד' קי"א ע"א ר שם בת"כ משמיה דרבי יהודה וכן מבואר שם בשבת וכתב ה"ה שפי' רבינו תוכחת הוא דליכא כאן איסורא איכא ש מתנאי מבואר דשבת שם דהעמידו רפואה דירקנא וכו' דוקא. באשה וכן אית' כתו. פהא פר"ח ת כיון דלא נגע באיברי' א שם בשבת ובתוספתא ב ג"ז שם ברמב"ם ה"ה לא הביא מאין יצא לו דין זה ולענ"ד שלמדו ממשנה וממימרא דאמוראי סנהדרין דף ע"ו ע"ב ג איבעי בב"מ
אי אמרי' בכל המצות אמירה לגוי שבות ולא אפשיטא ופסק רבינו לאיסורא מהא דבלתו ליה לאבוה דשמואל שם ד כרב אחי שם

באר היטב

ע"י פ"ב דיבמות דף כ' ע"ב כתב להיפך ע"ש
: (ס) ופסול · מי שניטלה ממנו ביצה
ע"י הולה לכתחלה אין משיאין לו ישראלית
ונשא ישראלית אין מוציאין ממנו · מהרי"ב"ל
ע"ב: (י) עיקרין · אפילו שותה לרפואה ואין
זות עקר כיון דפסיק רישיה הוא אסור עיין
בזה · ואפי' אם הוא כבר קיים פו"ר ואפי'
סרים אסור ב"ש : (יא) עיקרין · אפי' בלא
מותר · ומ"ש בסעיף הקודם והמסרס את
פטור אבל אסור היינו סירוס במעשה דאף
איך סירוס במעשה · ונקיבה בבהמות ושאר
עדיף מאשה אחרונים עיין ב"ה : (יב) מכת
הוא י"ב מכות מהרא"י בביאורו רש"י ס"פ
ומ"א בא"ח סי' תנ"ו כתב עליו וברמב"ם
כן · ועיין רש"י בחולין ד' קמ"א ע"ב שכתב
א אין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו ע"ש :
תו · הטעם דאין מסרס אותו רק ע"י מתאבל
שדו · ומותר לקשור את הנקיבה שלא יעלה
שם : (יד) לסרס · דאמירה לעו"ג אסור

פתחי תשובה

מבכים להסביר ע"ש] : (ח) בבהמה חיה ועוף · כתב ברי"י אפילו
דגים אסור לסרס · שאלת יעב"ץ סי' קי"א : (ט) עיקרין
לאדם · כ' ברי"י אות ז' שתה כוס עיקרין ונסתרס מותר לבא
בקהל · מהר"י הכהן בהגהת זרע אברהם א"ה סי' י"א וכן הסכי' גו
הרב מהר"י נבון בס' קמ"ר ח"ב סי' כ"ו ובס' יד אהרן עכ"ל ·
ואין הספרים הללו ת"י אך כפי הנראה דבר זה במחלוקת שנוי'
בין רש"י והתוס' עי' בסוטה דף כ"ו ע"א בפירש"י ד"ה קא
משמע לן ובתוס' שם ד"ה אשת סרים ועי' בכסף משנה פ"ב מהל'
סוטה דין ו' ובמל"מ שם ועיין בשו"ת קהלת יעקב סי' כ' מ"ש
בזה : (י) הרי זה אסור · כ' ברי"י ובמקום סכנה מותר להיש
לשתות · הריטב"א בחידושיו ט' · הובא בתשו' זרע אברהם אה"ע
ס"ס א' · ובהמת ישראל שחלתה בחולי מסוכן ולא יש לה
תרופה רק בהשקותה כוס עיקרין · הרמ"ח בת' בית יהודה ח"ב
סי' מ"ז מתיר לישראל להשקותה והרב המחבר חולק דאין היתר
אלא ע"י אינו יהודי ע"ש · ופשוט דמיירי בבהמה זכר עבה"ט
ס"ק י"ח : (יא) לשתות עיקרין · עבה"ט מ"ש אפילו בלא צער
לידה ועיין ברי"י שהביא דמהרש"ל כי"ש פ' הבע"י סי' מ"ד סבר
דאינו מותר לאשה אלא ביש לה צער לידה וכ"ש אם אין בניה
הולכים בדרך ישרה ויראה שלא תרבה זרע כי האי · ע"ש ול"פ
ממשנה ב"ב דף קל"ג ע"ב דלית הלכתא כרשב"ג שם ודו"ק :
[ועי' בתשו' חתם סופר סי' ד' שנשאל על דין זה באשה
שמצטערת בהריון ולידה אי שריא לה לאשתויי כוס עיקרין דאע"ג
הפוסקים להיתר וכ"מ בס' עני אדוים שדא ביה נרגא · והאריך שם ליישב קושיית הס' עני אדוים בזה ומסיק לדינא
לדה עדיין ולא קיימה שבת לא תשתה כוס עיקרין אם לא לנצל מירקון וצער לידה וכדומה אבל אם כבר קיימה
שריא אפילו בלא צערא כלל · אך לכתורה היינו בפנויה וא"כ אפילו בנשואה כדביתהו דר"ח (ס"פ הבע"י) ובימיהם
שבעל לישא אשה על אשתו או לגרשה בע"כ וא"כ אם הוא מתואבי בנים ורוצה לקיים לערב אל תנח ידך יכול לישא
רם את זו אבל האידנא דאיכא חרגמ"ה צריכה רשות מבעלה או תתרצה לקבל גט ממנו · אמנם אם הוא אינו רוצה
א ליתן לה רשות נ"ל דאינה מחויבת לצער עצמה מפני שעבודה שמשועבדת לבעל היינו ביש לה צער גדול לפי ראות
ע"ש] : (יב) מעלמו וסרסה מותר · עיין ס' ברי"י ביו"ד סי' רנ"ז אות ו' דאם האינו יהודי עושה מעצמו בפני
הישראל

העובד כוכבים קונה אותה לסרסם ויש (טו) אוסרים (תמלא מבואר בת"ה סי' רכ"ד) ומי
העובד כוכבים הקונה מסרסם בעצמו רק נותנו לעובד כוכבים (יג) אחר (טז) לסר
עלמא שרי (ג"ז שם) כל דבר הצריך לרפואה או לשאר דברים לית ביה משום איסור
חיים (איסור והיתר הארוך סי' נ"ט) ולכן מותר לגרוע נוצות (יז) מאווזות חיות ולי
משום צער בעלי חיים (מהרא"י סי' ק"ה) ומ"מ העולם נמנעים דהוי אכזר

ו נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן · ובו ט"ו סעיפים

א (א) [א]כהן אסור (ב) מן התורה (א) בגרושה זונה וחללה [ב]ואסור

באר הגולה:
א מפורש בתורה
ב ברייתא יבמות דנ"ד ע"א וכחכמים דוכתי

באר היטב

בכל האיסורים · וכן אסור למכור לו לכ
שהביא רמ"א · ב"ש : (טו) ויש אוסרים · ק
מכירה לכותי ומכ"ש דאסור ליתן לו למחלית ב
דב"נ מוזהרי' על הסירוס עיין ח"מ ובה"י : (ט
דאז הוי לפני דלפני ומוהר · ואפי' אם נתן ל
שליחות לעו"ג · עיין ב"ש : (יז) נוצות מאו
מ"ש בי"ד סי' כ"ד ס"ק פ' בשם בה
א בגרושה · עיין במהרש"ך ח"א סי

פתחי תשובה

שישראל כיון דעומד ורואה הוי כאומר לו לעשות ע"ש עוד : (יג) אחר לסרס · עבה"ט מ"ש אין שליחות לכותי והוא מדברי הב"ש בשם תה"ד ומסיים בה וה"מ אפילו כותי לכותי אין שליחות ולא כמשאת בנימין סי' נ"ז ועיין תשובת רש"ך ס"א סי' קי"ד פסק נמי כת"ה עכ"ל הב"ש · ומה שדחה סברת המ"ב גם המג"א בא"ח סי' תמ"ח והמשנה למלך פ"ב דשלוחין השיגו עליו דבהדיא אמרו בירושלמי רפ"ו דדמאי ופ"ק דתרומות דאין כותי עושה שליחות לכותי חבירו · ועיין בס' מתנה אפרים הלכות שלוחין סי' י"ד שהביא הירושלמי הנ"ל וכתב דמתלמודין במס' עבודת גלולים דף כ"ג בהא דאמר מדפלתו ישראל לעגל כו' נראה קצת דנעשה שליח ע"ש ועיין בס' בר"י אות ע"ז שהביא דברי מהנה אפרים אלו וכתב דגם בתשו' גנת ו
כלל ג' ס"ס ע"ו קשיתי' הך סוגיא דע"ג הנ"ל והוא ז"ל כתב ע"ז דליכא שום הוכחה מתלמודין דהא דאמרינן
לכותי היינו במידי דבעי שליחות כגון תרומה וכיוצא כו' והא דאמרינן שליחותא דידהו עביד לשון מושאל הוא ולאו
רק דל"ל תו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מאחר דניחא להו תדע דאלת"ה מאן שוינהו שליח כו' · ומ"מ מ
דאין זה הדין ברור דמ"ש הב"ש דבתשו' רש"ך פסק כתה"ד כתב הרואה שם יראה דאדרבה סובר כמ"ב וכ"כ
בח"מ סי' קפ"ח גם מהריק"ש בהגהותיו ח"מ סי' קפ"ח והש"ך בח"מ סי' רמ"ג ובתשו' הות יאיר סי' מ"ט כבר
בכותי איתא בשליחות אבל מהר"ם מינץ סי' ה' והרב ברכת הזבח בתשובה הובא בתשובת נחלת שבעה ח"ב סי' י
מסופקים בדבר ע"ש :

(א) כהן אסור · עיין בתשובת חוט השני סימן י"ז באיש אחד שהיה מוחזק לכהן ט"ו שנה לכל דבר ב
כפיו (עבה"ט לעיל סי' ג' סק"א ומ"ש שם) ולפתוח ראשון ולקרות ראשון ולפרוש מטומאת מת ועתה קידש
והכחיש את כהונתו לומר כי מעולם לא היה כהן ומה שאמר שהוא כהן לא היה אלא בבביל ליטול גדולה
ראשון ולקרות ראשון · וכתב הדבר פשוט שאין הכהן יכול להכחיש מה שהיה מוחזק בו זמן רב שהרי אפילו
יום הוא חזקה אפילו להיות הורגין (וכדלקמן סי' י"ט ס"ב) וכ"ש חזקה של ט"ו שנים · ואין לומר הרי נאמן ו
שעשה כן כדי ליטול גדולה ואמרינן בפ"ב דכתובות כו' (וכדלקמן סי' מ"ז ס"ד) זה אינו מכמה טעמים הדא שאין הו
ועוד דכל שעשה מעשה ל"מ אמתלא והכא עשה מעשה במה שעלה לדוכן וכיוצא ואפילו למ"ד דמהני (עי' ב
היינו אם לא עשה המעשה רק זמן מועט וגם אם לא עשה המעשה כ"כ בגלוי לעיני כל דכולי האי לו
נפשיה וגם אם לא עשה רק דבר אחד אבל בנ"ד שעשה מעשים הרבה כ"כ שנשא כפיו והחם עצמו כהן ונהג
כמה פעמים פשיטא שאין מועיל אמתלא ועוד דכל היכא שעושה איסור לאו כל כמיניה לתת אמתלא
בחזקת שלא עשה איסור עד עתה שנכנסה בו רוח שטות ועוד דחזקה זו של נשיאת כפים אלימא טפי שאין
בה ועוד נראה דכל מקום שאמרו חכמים דמהני אמתלא היינו כשאמתלא הוא לסלק את ההיזק אבל אם אמר
תועלת לא מהני אמתלא וטעמו של דבר הוא משום כל אמתלא הוא בטענת אונס כאלו אמר שלא עשה מתחל
האונס ואם האונס הוא מפני ההפסד חשוב אונס דאתי עליה מעלמא ואם הוא מפני שירא שמא לא יגיע לו
מבקש הוי אונסא דאתיא ליה מנפשיה (עיין בתשובת ברית אברהם סי' נ"ד אות ו' שפקפק עליו בזה ע"ש)
לן למה לא הזכירו חז"ל שתועיל אמתלא גבי כל הני דשויא אנפשיה חד"א (עמ"ש לקמן סי' קט"ו ס"ו ס"ק כ)
ארוך כ"כ כזה אין סברא שתועיל אמתלא (עב"ש לקמן סימן י"ט ומ"ש בפ"ת שם) ואע"פ שלא נתנו חכמי
מ"מ ענין האמתלא הוא לפי ראות חכמי ישראל · ומכל הני טעמי אמינא שאין יכול להכחיש כהונתו וכו
כמו בכהן דעלמא · ואין חילוק בין זמן הזה לדורות הראשונים שהיה להם כתב יחוס ואדרבה כיון שכל הכהני
בכהונתן מחמת החזקה א"כ הכהן הזה הוא כמו שאר כהנים כו' ע"ש ועמ"ש לקמן סי' מ"ז ס"ד :
ועיין בתשובת מנחת עני סי' מ"ח בכהן שעבר וקידש אשה פסולה לכהונה ואח"כ גירש אם צריך תשובה וכפ
מי אמרינן כיון דקיי"ל כרבא בקדושין דף ע"ח דאמר קידש אינו לוקה אין כאן איסור כלל או דינ
לוקה איסורא מיהא עביד וצריך כפרה · וכתב דלכאורה יש ללמוד מדברי התוס' ב"מ דף י' ע"ב דעכ"ל
איכא · ושוב דחה זה דאין ראיה מדברי התוס' אלו והביא ראיה ברורה מסוגיא דסוטה דף מ"ד דבקיד
איסור דרבנן ליכא וא"כ א"צ כפרה ע"ש · ועיין בתוס' יבמות דף י' ע"א בד"ה לרבי יהודה מ"ש שם ד
מדרבנן שמא יבעול ע"ש ודו"ק · [כעת מצאתי בס' ב"מ לקמן סי' ט"ו ס"א שהופס בפשיטות דמ"מ איסור ד
ומייתי נמי דברי התוס' דיבמות הנ"ל וכתב דא"ל מסוטה מ"ד דמת"ל אין בקדושין אפילו איסור דרבנן כו' ד
הברייתא לא נאמרה לדינא אלא לפרש הקרא של ולא יקחו מקמי דאסרו חכמים הקדושין עכ"ל ע"ש] : (ב

ן) גמדרבנן לפיכך אם עבר ונשא (ד) ספק חלוצה אין צריך (ג) להוציא
גרושה אפי׳ אינה אלא ספק גרושה (ה) צריך (ד) להוציא הבין שנתגרשה
ירוסין בין שנתגרשה מן הנשואין ואפילו ריח גט פוסל בכהונה וכופין
להוציא והיכי דמי ריח גט כגון שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את
ת לכל אדם ואע״פ שלא הותרה בזה הגט נפסלה לכהונה · (ואפילו לא
רק משום קול קדושין (ה) בעלמא אע״פ שהוא ברור שאין ממש באותן קדושין ואין
פ רק מכה חומרא בעלמא אפילו הכי פסולה (ו) לכהונה) (תשובת הרשב״א סי׳
אבל אם נתן לה גט על תנאי ולא נתקיים התנאי אינו כלום ואינו פוסל
אי הכהן לכהלה לגרש על תנאי : ב חקטנה שמיאנה בבעלה מותרת
אם נתן לה גט (ז) אסור׳ ואם אחר שנתן לה גט החזירה ומיאנה בו מותרת
שהמיאון מבטל הגט ואם אחר שגרשה נשאת לאחר ומיאנה בו טיש מי
שמותרת (ח) לכהן : ג יצא קול פלוני כהן נירש את אשתו והרי היא
תחתיו אין מוציאין מידו דלקלא דלבתר נישואין או דבתר אירוסין לא
ואם מת ונשאת לכהן אחר תצא : ד כיצא קול פלוני כהן כתב גט
אם קורין באותו מקום לנתינת הגט כתיבה אע״ג דלכתיבה להודה נמי
יבה הוי כאלו יצא הקול פלוני גירש אשתו ואם אין קורין לנתינת הגט
אין חוששין : ה ליצא קול על אשה שנתקדשה (ט) ונתגרשה חוששין
אוכרה לכהן מודוקא שיצא הקול בלא אמתלאה אבל אם יצא עם אמתלאה
יצא הקול שקדשה או גירשה על תנאי או שזרק לה קדושין או הגט ספק

ג שם ד כ״כ הרמב״ם בפי״ז מהא״ב וכתב ה״ה זה פשוט דספיקא דאורייתא הוא ה בריתא שם ו שם דף כ״ב ע״א ודף ל״ב ע״א ודריש לה מדכתי׳ ואשה גרושה מאישה אפי׳ לא נתגרשה אלא מאישה פסולה ז משנה גיטין דף פ״א ע״א וכב״ס ח משנה יבמות דף ק״ח ע״א ט פו׳ דס״ל דלענין להתיר׳ לכהן אין חילוק בין מיאון דידיה למיאון דחבריה ימהא דשלא רב יוסף גיטין דפ״א ע״א וכדמפרש שם בגמ׳ כ ג״ז שם וכמ״ש הטור אבל הרמב״ם לא חילק בזה למשנה שם דפ״ת ע״א וכדמפרש שם נגמלא דפ״ט ע״ב מ שם במשנה

באר היטב

כן · עיין הר״א ששון סי׳ רי״א · נשא חלוצה אפילו
ה ממנה מעכשיו ואפי׳ יש לו אונס ממון אסור
גא״ס ח״א סי׳ כ״ט · כהן שהוחזק בכהן ימים
א חלוצה כי לא ידע שחלוצה היא אי כופין
יא פסק שבות יעקב ח״א סי׳ נ״ג דלדעת
בהא״ה סי׳ רל״ה אין כופין בכהני בזמן הזה
ק כינסו · אבל בתשובת מהרי״ט ח״א סימן
שובת חוט השני סי׳ י״ז הצריכו לסתור דעת
· ושבות יעקב סי׳ הנ״ל דוחה דבריהם
רי מהרשד״ס · עכ״פ העלה דאם רוצה לגרש
כיון שבניו נדחין מכהונה בממ״נ · אבל אין
פיס ע״ש · ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה כ״ו
לק על שבות יעקב וכתב אילה להוציא לפי
כהונה בזה״ז ויהיו כל הבכורים מבלי פדויים
) להוציא · אבל לכתחלה גזרו אף על ספק
ין תוס׳ דיבמות דף כ״ד ע״א : (ד) להוציא ·
חללה וספק זונה כלן מדאורייתא אלא ספק
ן · עיין הבה״ת ח״א סי׳ מ״ב · נשא ספק
להוציאה · ר״י הלוי סי׳ ל״ג : (ה) בעלמא ·
ם״ל כתב דוקא במשודכת יש להוש לקול כזה
א אין לחוש ועיין הג״מ פרק האומר וב״י
ושם מבואר דוקא אם הב״ד הצריכו גם אע״ג
מת קול בעלמא חיישינן אבל אם הוא כתן
ולא היה נלרך עפ״י הדין לא הוי הגט וכ״כ
ם : (ו) לכהונה · כתב ב״י היינו לכתחלה

פתחי תשובה

עיין בתשובת רדב״ז ח״ב סי׳ תש״ה על כהן שרצה לישא גרושה ואמרו קרובי האשה שאין האשה עוברת על לאו זה · והשיב מה זו שאלה כל העושין האיש והאשה שוין בכן וכמו שהוא עובר כן הנשאת לו ג״כ עוברת כו׳ ע״ש · ועיין גם׳ בר״י שתמה עליו דביבמות דף פ״ד ע״ב מבואר דמהא ליכא למגמר רק יליף לה התם מלא יקחו יתירא ע״ש: (ג) מדרבנן · עבה״ט מ״ש דבתשובת כנ״י חולק על שבו״י · ועיין בתשובת זכרון יוסף סי׳ ג׳ שחולק ג״כ ע״ש וכן דעת הרב בר״י אות ג׳ ועמ״ש מזה בפ״ת לי״ד סימן שכ״ב סק״ג : (ד) ספק חלוצה א״צ להוציא · עיין בתשובת הא״ז פנים מאירות ח״ג סי׳ ו׳ ובס׳ ישועות יעקב מ״ש בזה : (ה) צריך להוציא · עבה״ט ומ״ש בשם הר״י הלוי נשא ספק שבוי׳ א״צ להוציא · עי׳ בס׳ שעה״מ פי״ט מהא״ב דין כ״ג שהשי׳ עליו להורה הדין עמו כיון דס״ס הוא הו״ל כאלמנות עיבה שכתב הרמב״ם (ובש״ע לעיל סי׳ ב׳ ס״ה) דאם נשאת לא תצא מפני שהם ב׳ ספיקות אך בהאמת ז״א דהא כתב הא״ו״ה הביאו הפר״ת בכללי ס״ס אות יו״ד (עש״ך שם אות י״ת) דגבינות של ישראל שהיו בבית הכותי וספק אם נחלפו לא מקרי ס״ס דמאחר שאסרו חכמים גבינות הכותים מחמת אותו ספק הרי הוא כודאי איסור וצריך ב׳ ספיקות מלבד הספק הראשון שאסרו הכמים והא דאיסור דרבנן ניתר בספק אחד היינו דוקא בדבר שעיקר איסורו מדרבנן משום גזירה כו׳ וה״נ דכוותא דמאחר שאסרו הכמים שבוים מחמת ספק נטמאה חשיב כודאי איסור ואינו ניתר לא מטעם ס״ס ולא מטעם ספק דרבנן ומאה״י ראיה שאין עליה תשובה מהא דגרסינן פרק האומר דף ס״ו גבי הביא דינאי כו׳ עכ״ד ע״ש ועי׳ בב״ש לעיל סי׳ ב׳ ס״ק י״ד ועמ״ש לקמן סי׳ ז׳ ס״א סק״ב : (ו) ורשאי הכהן לכתחלה · עיין בתשובת בריה אבריס

א · ופ״ז חולק · ב״ש : (ז) אסורה · משמע אפי׳ אם נשאת הלא · ח״מ : (ח) לכהן · עכ״פ ובדיעבד
ן אותו לכ״ע : (ט) ונתגרשה · דוקא שיצא קול שניהם יחדיו אבל אם יצא קול גירושין אחר קול
קדושין

קרוב לו ספק קרוב לה אין חוששין לקול ואם [ן]יש אמתלאה בגירושין ולא בקו
חוששין לקול הקדושין לאוסרה לעלמא ואין חוששין לקול הגירושין לאוסרה
ודוקא שיצא האמתלאה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור ולאחר [ס]זמ
האמתלאה אינה מבטל הקול [ע]ואם אח"כ נתברר שהיה הקול שקר אפי' לז
שם אמתלאה מבטלין אותו [פ]וכל קול שלא הוחזק בבית דין אינו קול לחוש
(וע"ל סי' מ"ו)(יצא עליה קול חלוצה י"א דלא(י)חיישינן): ו [צ]כהן שנשא אחת מהפנ
היו מחרימין אותם וכל הנושא ונותן עמהם וכיוצא בחומרות אלו עד(יא)שיגו
ז [ק]כהן שגירש אשתו לא תדור עמו (יב) במבוי [ר]ואם היו דרים בשכיר
בחצר של שניהם היא נדחית מפניו ואם החצר שלה הוא נדחה מפני' ויר
דברים אלו סי' קי"ט: ח [ש]אי זו היא זונה כל שאינה בת ישראל א
ישראל שנבעלה(ז) לאדם שהיא [ת]אסורה לינשא לו איסור השוה לכל או [א]שנ
לחלל אע"פ שהיא מותרת לינשא לו [ב]לפיכך הנרבעת (יג) (ח) לבהמה
שהיא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי לא נבעלה
[ג]והבא על הנדה אע"פ שהיא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה
אינה אסורה(יד) לינשא לו [ד]וכן הבא על הפנויה [ה]אפי' היתה קדשה(טו) שהנ
עצמה שהיא במלקות לא נעשית זונה ולא נפסלה מכהונה שהרי אינה א
לינשא לו (ט) [ו]אבל הנבעלת לאחד מאיסורי לאוין השוין בכל ואינה מ
בכהנים או מאיסורי עשה וא"צ לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה או
כוכבים ועבד הואיל והיא אסורה לינשא לו הרי זו זונה ובן(טז)הגיורת והמשו
[ז]אפי' נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים הואיל ואינה בת י

נ טור וכתב הב"י שפשוט הוא ס מסקנת הגמ' שם ע פלוגתא דרמוראי שם וכתב הרא"ש שפסק הר"מ דמבטלין ק"א פ מימרא דר' אשי שם צ ב"י בשם תשו' הרמב"ם וע"ש כל פרטי ההרחקות שכתב שם ומ"ש בשם תשובה אחרת לגאון ק ברייתא כתובות ד' כ"ח ע"א ר פשוט שם ו' ע"ש דבישראל אסורים לדור בחצר א' וכו' של' הרמב"ם רפי"ח וכרבנן במשנה יבמו' דס"א ע"א ואפילו נתגיירה בפחותה מבת ג' שנים וכדאמר כ"ג שם ד' ס' ע"ב ת ברייתא שם דס"ח ע"א וכדמפרש בגמ' שם א מהא דמקים זרעו לו וכו' שם דס"ט ע"א ב מימרא דרב יוסף שם דף נ"ט ע"ב ג מהא דאין אתה עושה חלל מנדה שם דף ס' ע"א ד שם בגמרא ה כתב
בברייתא ו מהא דלויינתיו לעיל ועי' פירש"י שם ז כחכמי' שם וכמו שליינתיו לעיל בריש הסעיף

פתחי תשובה

סי' ק"ע שהאריך בזה בפלפול עצום וגם במה שהביא שם מתשובת מהרי"ט ח"א סי' נ' ע"ש: (ז) לאדם שהיא אסורה. עב"ש סוס"ק ע"ז מה שתמה על הרמב"ם ועיין בתשו' נ"ב תניינא סי' ג' מ"ש בזה. [ועיין בתשובת חתם סופר סי' נ"ג אודות אלמנה אחת מספורסים מדרכי ישראל לחלל שבת בפרהסיא ולא חסר לו כלום אלא שלא נטמע בין הישמעאלים ונתהדכה אלמנתו לכהן ונסתפק הרב השואל אי שריא ליה דאולי בעילת עוזב דת פוסל לכהונה כאשר נסתפק בזה בס' אבני מלואים סי' ז' ס"ק י"ג והניח בצ"ע אם להתירה לכהן ואולי עכ"פ יש לאסור מדרבנן. והוא ז"ל האריך בזה ומסיק לדינא דשריא לכהונה ע"ש]: (ח) לבהמה. עבה"ט בשם מהר"ם לובלין ועיין בר"י שכתב דיש קצת סמך לזה מירושלמי פ"ק דשבת הלכה ג' אתא חדא רוחא כו' אמרה ליה לא תזוק רוחא אנא ע"ש: (ט) אבל הנבעלת לאחד מאיסורי לאוין. עיין בס' שעה"מ פ"י מהל' אישות בקונ' חופת חתנים ס"ה (לאחר שהאריך שם בענין אי חופה חשיבא כבעולה מנם לכל דבר ויובא קצת לקמן סי' מ"ו ס"ה סק"ד) כתב וז"ל ומכלל האמור נראה דלענין פסול זונה דקיי"ל אם נבעלה לפסול לה נפסלה לכהונה ה"ה אם נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי נפסלה לכהונה שהרי ביבמות דף ס"ט פריך ואימא משעת הויה ומשני דומיא דכ"ג באלמנה מה כ"ג בביאה כו' וא"כ כי היכא דכ"ג באלמנה חופה פוסלת כמבואר במשנה יבמות דף נ"ו וע"ל סי' ז' סי"ב ומ"ש שם ס"ק כ"ב) ה"נ בנכנסה לחופה לא' מן הפסולים ואף שהרמב"ם והטור לא הזכירו אלא נבעלה גם לא ראיתי לשום אחד מהמחברים ז"ל שכתבו כן מ"מ נראה שהדין אמת כמו שכתבתי ועיין בב"ש סי' ז' ס"ק ל"ו ודו"ק עכ"ל (ומה שנרשם שם ע"ז הגהת טעם המלך וכתב שם וז"ל לולי אי הרב ז"ל לא הוי רב גובריי כו' הייתי צועק ככרוכיא וכי יעלה על דעת
לומר

באר היטב

קדושין לא מהניא בקול שילא אח"כ שנתגרשה ו
לזה שילא הקול שקידשה אפי' אם הוא כהן
אחר מיתתו לכהן אחר. ואם יצאו תרי קולות
א' אסורה ליסא לזה אם הוא כהן דלדידיה
קודם נישואין כן הוא לדעת הראב"ד ודלא כה
עיין ב"ש: (י) חיישינן. כיון דחלוצה מדרבנ
חלוצה לא גזרו ה"ה בקול לא גזרו אפי' בקול
בב"ד. ולפ"ז היה ראוי לכתחלה לחוש לקול כמ
חלוצה מיהו הלבון לא חיישינן מטעם דמותרת
ועדיף מספק חלוצה אחרונים: (יא) שיגרשנה
הרא"נ ח"א סי' מ"ב. ונראה אף לישראל ש
בעביר' היו עושין לו ג"כ כל הני שמתות ונידויים
ב"ש: (יב) במבוי. עיין סי' קי"ט. כתב
ולכאורה קשה מסוגית ריש כתובות שם איתא ל
שאיסור קל צריך גדר יותר. ולפענ"ד לאו קו
דהא מסקינן שם לפי שהקילו חכמים שנוהג ימי
כו' מש"ה אמרו דהוא ישן בין האנשים דלא יק
ולאו טעמא הוא משום איסור קל ע"ש ובהרא"ש
תוס' בסוטה דף ז' ע"א ד"ה אמר להו ק"ו
וכו': (יג) לבהמה. וכן הנבעלת לרוח או ג
אסורה לבעלה. תשובת מהר"ם מלובלין סי'
(יד) לינשא. אע"ג דבעת נדתה אסורה מ"מ
יש תקנה לאיסורה: (טו) שהפקירה עצמה.
הסמ"ג יש להחמיר ב"ש: (טז) וכן הגיורת ומשו
אפי' לא נבעלה אסורה לכהן אפי' גיורת פחותה
שנים

זונה ואסורה לכהן (י) וכן חיבמה שבא עליה זר עשאה זונה ט׳ וי״א
על חייבי עשה או על חייבי לאוין אפילו (יז) חייבי לאוין דשאר לא עשאה
מהבא על (יח) היבמה : ט כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה בין
בין ברצון בין בשוגג בין כדרכה בין שלא כדרכה משהער׳ בה נפסלה
ה יובלבד שתהיה בת שלשה שנים ויום אחד ויהיה להבועל בן תשע
ים א׳ ומעלה : י מאשת כהן שנבעלה אפילו באונס (יט) אסורה לו :
ת ישראל (כ) (יא) שנאנסה אע״פ שכותרת (כא) לבעלה אסורה לכהונה :
ת כהן שאומרת לבעלה נאנסתי או שגגתי ובא עלי אחר או שבא
העיד לו עליה שזינתה בין באונס בין ברצון אינה אסורה עליו שמא
נה באחר ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסמך דעתו לדבריהם
יוציא כדי לצאת ידי ספק · (ועיין לקמן סי׳ קס״ו וסי׳ קע״ז) : יג עאשת
רה לבעלה (כג) נאנסתי אע״פ שהיא מותרת לבעלה כמו שנתבאר

ח ג״ז שם ברמב״ם וכתב ה״ה דב״ש הוא מבאר חייבי לאוין דהא מספקא לן אי קדושין תפסי ביבמות שם דף נ״ב ע״ב ט תוספות שם דף כ״ח ע״א וכתב הטור שזה הסכים אביו הרא״ש י ל׳ הרמב״ם שם בפרק י״ח ממשנה שם ד׳ נ״ג ע״ב כ ממשנה נדה דף מ״ד ע״ב ל משנה ס׳ ד׳ מ״ה ע״א מ כלישנא קמא דרבא שם דף נ״ב
ה״ב שם הטעם למה פסק כלישנא קמא נ מימרא דרב עמרם שם ס ג״ז שם ממשנה וגמרא דסוף נדרים דף נ״ב ע״ב וממימרות דרב קדושין דף ס״ו ע״א בההוא עובד׳ דכמיא ע שם נתבאר דה״ה

באר היטב

ם לכהן לפי שבאה מעובדי כוכבים השטופים
ב״ש:(יז) חייבי לאוין דשאר·היינו אנוסת אביו:
ה · משום דאין קדושין תופסין ביבמה ·
ומשוחררת דלכ״ע עשאה זונה ב״ש ובה״י:
ה לו · עיין במגיד פ״א ופי״ח מהא״ב אם
הבא עליה אח״כ משום זונה ומשום טומאה
ור כתב בפשיטות דלוקה שתים ולפי המגיד
דהרמב״ם ס״ל דנעשית זונה לפ״ז גם אם
אל או מעו״ג נעשית זונה·ב״ש: (כ) שנאנסה ·
ביאה באונס אף שסוף ביאה ברצון הוי
ועיין בתרגום יונתן פרשת כי תצא · ועיין
ה שהכילה את בעלה גם אחרים על ידי
למה לזנות אי מותרת לבעלה או לא · פסק
ת״ב סי׳ קי״ו דאם האונס הוא על הבעילה
אונס גמור ומותרת לבעלה מא״כ אם היא
עילה ואונס אחר הוא נאסרת לבעלה ·
ממש פשוט להתיר מ״מ צריכה טבילה שלא
עליו ע״ש : (כא) לבעלה · וה״ה לבועל
בה״י ע״ל סי׳ י״א : (כב) יוציא · ולקמן
סעיף ס׳ בהג״ה די״א בזמן הזה שיש חרם
רם אשה בע״כ אינו נאמן לומר שמאמינ׳
לדברי העד לבעל החרם ר״ג ע״ש :
י · ע״ל סי׳ קס״ו וסי׳ קע״ח · ואם ידוע
ם אחד ואומרת טמאה אני נאמנת דהוי
וכן אם אמרה טמאה אני ברצון נמי
מתום׳ דכתובות דף ס״ג ע״ב ד״ה אבל
עלי ע״ש ולפי דבריהם אשת ישראל שאמרה
ן נאמנת ונראה דלא כתבו כן אלא למאן
ת מאים עלי כופין אותו להוציא והוצרכו

פתחי תשובה

לומר דדבר דביאה תליא הסיה נפסלת ונעשית חללה בהופס
להוד כו׳ ע״ש נלע״ד דהגהה זו אין כאן מקומה ושייך על דף
הקודם שם במ״ש דלהתוס׳ חופה חשיבא כביאה ממש מדאורייתא
אפילו לענין חללה כו׳ וקאי התם אפילו כדאיכא עדים שלא
נבעלה · ע״ז שייך הגהה זו עש״ה ודו״ק) : (י) וכן יבמה · עיין
בס׳ שעה״מ פי״ח מהא״ב דין ג׳ מ״ש בזה : (יא) שנאנסה ·
עבה״ט מ״ש כל שתחלת ביאה באונס כו׳ ועיין בתשובת נו״ב
תניינא סי׳ ק״נ שהביא דברי הרש״ל בפ׳ הבע״י סי׳ ג׳ שכתב
דגם האשה אם עושה מעשה בסוף ביאה דהיינו שמהדקת עצמה
לא אמרינן יצר אלבשה והוא ז״ל כתב עליו שדינו תמוה בעיניו
דמה בכך שהיא עושה מעשה כיון שיצר אלבשה ויצר אנסה גם
המעשה היא באונס כו׳ ע״ש :
ועיין בנו״ב תניינא ס״ס כ״א שכתב וז״ל ומה שנסתפקת אין
שייך להאמינה שנאנסה כיון שנבעלה בעיר ולמה לא
נעקה · הנה אומר לך כלל גדול בזה היכא שעדים רואים מרחוק
שהיא נבעלת ואינם יכולים להשיג בשכלם אם היא מתרצית או
באונס ועכ״פ רואים שהיא אינה מתלחמת נגדו אז אעפ״כ
בשדה אנו אומרים שהיתה באונס והא דלא נתלחמה נגדו לפי
שהרגישה בחלושת כחה שאין בכחה ללחום ומתיראת שיהרגנה
ולזעוק אין כאן שייכות שהרי היא בשדה אבל בעיר בודאי
כתרצתה מדלא עמדה לנגדו בכל כחה שלא להניחו לבעול ואין
ללמד זכות שידעה שהיא חלושה ולא תועיל במלחמתה דא״כ
היה לה לזעוק אל אחרים שיושיעו לה אבל במקום שהיא אומרת
שהיתה מתגברת נגדו בכל כחה מתחלה ועד סוף אף שהיה
בעיר ולא נעקה אין ראיה שהיתה מפותה דמה שלא נעקה הוא
מפני שהיתה סבורה שאינה צריכה תשועת אחרים שבטחה
בכחה ואף שעל סוף ביאה אין זו אמתלא כיון שראתה שהוא
גבר אלים ובא עליה היה לה לזעוק מ״מ אין זה מועיל לאסרה
שאפילו אם נתרצית ממש הרי תחלתה באונס וסופה ברצון מותרת
לבעלה ישראל דזה מחשב אונס · ולכן אם האשה הזאת (כנדון
דידיה) אומרת בברי שנתלחמה נגדו עד הכנסת האבר והיתה
סבורה שיהיה בכחה למנעו עד שהכניס היא מותרת לבעלה
ואינו מגרע מה שלא נעקה · ושוב מצאתי כן בפירוש הרמב״ן
הנא ע״ש · וגם בס״ס י״א שם כתב כן בקצרה ע״ש · (עיין בנ״ל מ״ש בזה) · אכן בתשובת מהר״ם אלשקר
תב כן · וקרוב לומר דהנו״ב כתב כל הנ״ל משום דלא שמיעא ליה דברי מהר״ם אלשקר (שהרי שכתו לא היה
גב הוא בעצמו בסי׳ ע״ו) אבל אלו שמיעא ליה הוה מקבל · דשם הביא מדברי כמה ראשונים ז״ל שכתבו לבדיא
אין כונין על דברים שהיא אומרת עד שתביא ראיה שנאנסה כגון שראו אותו שתלף הרב עליה או שהכה את
פיה

הרי היא אסורה לכל כהן (כד) שבעולם ᶠאחר שימות בעלה שהרי
שהיתה זונה שאסרה עצמה ונעשית (יב) כחתיכה (כה) דאיסורא :
שקדש גדולה או קטנה ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה (טו) ᶻדרוסת
ᵏנאסרת עליו (כז) מספק שמא קודם קדושין נבעלה או אחר קדושין
ישראל שטען טענה זו לא נאסרה עליו שיש כאן שני ספיקות שמא
קדושין שמא אחר קדושין ואפי' נאמר אחר קדושין שמא באונס שמא
שהאנוסה מותרת לישראל ˡלפיכך אם קדשה אביה לישראל והיא
מבת שלש שנים ויום א' וטען שמצאה דרוסת איש נאסרת עליו מספק
כאן אלא ספק אחד שמא באונס שמא ברצון וספק של איסור תורה לחו
מו כל אשה (יג) שקינא לה בעלה (יד) (או ב"ד) (טור) ונסתרה ולא
מי סוטה ˢאסורה לבעלה אפי' ישראל ואם מת בעלה אסורה לכהן : מז

ביש"להל ברצון פ שם בנדרים אמרו אסורה לאכול בתרומה דמשמע להרמב"ם דה"ה לינשא לכהן צ ל' ה מ"ס שם כפי סברתו דאפילו מלא דם יכול לטעון פתח פתוח מ אתי אבל אין טענה זו בבוגרת ק מימרא דר"א וכדמפרש שם בגמרא כתובות דף ח' ע"א ר ג"ז שם ברמב"ם וע"ש במ"ש ה"ה ש ממש ה סוט' דף י' ע"א ת מימרא דרבא גיטין ד' פ"ט ע"א ופרש"י קול על הפנויה שזינתה לעכו"ם ולעבו

פתחי תשובה

פיה שלא תוכל לזעוק ע"ש · ועיין בזה בתשובת ח"צ סי' קמ"ה וקמ"ו ובתשובת הא"ז פמ"א ח"ג סי' כ"ב ובתשובת חמדת שלמה סימן ס' :

ומ"ש הבה"ט בשם שבו"י אשה שהצילה את בעלה כו' עיין בס' בית מאיר לקמן סי' קע"ח ס"ג שהעתיק משמו דאפי' עשתה להציל עצמה מיראתה פן יהרגנה כמי אחרים (היינו היכא שהאנס לא תבעה כלל רק רצה להורגה והיא שידלתו כדי שתנצל)· ומ"ש הבה"ט משמו דאם האונס הוא על הבעילה כו' כתב בס' בית מאיר שם דר"ל לא מבעיא שתקפה ובא עליה דזה פשיטא אלא אפילו דומיא דאסתר תהלה שהיתה באונס דהיינו שלא היתה מתרצית עד שתבעה אחשורוש שהיה לה אימת מלכות והיתה אנוסה על הביאה ממש ושריא לבעלה מרדכי וע"ש עוד ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' קנ"ז סק"ב ודו"ק :

ועיין בתשובת נו"ב תניינא חי"ד סי' קס"א אחר שהביא שם דברי מהרי"ק המובא בב"ש סי' קע"ח סק"ד כתב וז"ל ומ"מ גוף דין זה שיהיה מותר לה"א לזנות ברצון כדי להציל נפשות אינו תורה ולא ישר בעיני מה שראיתי באיזה תשובה וכדומה שהיא תשובת בית יעקב באנשים ונשים שהלכו בדרך כו' ופסק בתשובה שהיא שפיר עבדה ומצוה רבה עבדה שסדלתו לזה להציל נפשות רק שאעפ"כ נאסרה על בעלה והביא ראיה מאסתר · ואני אומר בשם שאין מתרפאין בגילוי עריות כך אין מצילין בה נפשות וכו' ואסתר שאני שהיה להצלת כלל ישראל והיה בהוראת מרדכי ובית דינו ואולי ברוח הקודש ע"ש :
(יב) כחתיכה דאיסורא · עבה"ט מ"ש ואם נותנת אמתלא כו' עד אף המגיד מודה דמהני · ובב"ש כתב עוד ת"ל ואפשר לדייק מהרא"ב"ד שכתב דין זה באשת כהן דמהני אמתלא ולא באשת ישראל בפכ"ד מהל' אישות דס"ל דלא מהני מדהפסידה הכתובה לפי דבריו הראשונים כמ"ש בסי' קט"ו עכ"ל ועיין בתשובת נו"ב סי' ח' הסימן י"א שכתב דאין ראיית הב"ש מכרעת כלל ואעפ"כ דינו אמת ולא מטעם הוכחתו ע"ש באורך · והנה בגוף סברת הנו"ב שם דהיכא שנוגע לאיסור ולממון אחר שיצאה מב"ד כיון שאינו מועיל אמתלא לממון גם לאיסור לא מהני וכו' דכבר ביאר בתשובה אחרת ראיה לסברא זו מדברי
הנה התשובה אחרת הלא היא בספרו סי' ס' (ויובא לקמן סי' מ"ז ס"ד סק"ג) וכפי הנראה שם הוסיף יותר לעיקר בדברי הרא"ש (שהובא בהגהת רמ"א ס"ס מ"ז באמרה התקדשתי לפלוני ל"מ אמתלא) דקאי על האמתלא שאמרו
עליה אנשים שאינם מהוגנים ולכן ל"מ באמרה לפלוני משום דנגד זכותו שהודית לית לה אמתלא אבל היכא שהא
גם על זכותו מודה הרא"ש · וקצת נראה בזה דברי הב"ש כאן שכתב דבאשת ישראל ל"מ אמתלא · קאי ג"כ על אמת
הראב"ד וכיון שאינה עוברת כ"כ בשרי הה"מ פקפק עלה ל"מ היכא דהפסידה כתובה דכולי האי לא עבדה אבל באמ
טובה שבדאי היה לה גם להפסיד הכתובה אפשר דמהני · וכזה א"ש שלא יהיו דברי הב"ש סותרים זא"ז ממ"ש כאן
קט"ו ס"ה ל"א ע"ש ודו"ק : (יג) שקינא לה בעלה · כ' בב"י דוקא קינוי הראוי אבל אם קינא לה דרך אנשים נג
אינו הובדך אלא דרך אנשים ואף אם נסתרה אינה אסורה וכמ"ש רבינו ירוחם נתיב כ"ג ח"ב והרב משנה למלך
בזעם : (יד) או ב"ד · וכמ"ש לקמן סי' קע"ח סי"ג וציין מה שכתב הרב המגיד פרק י"ח מהלכות אסו

באר היטב

לחלק בין ההיא דג' נשים לאומרת מאים עלי אב
דקיי"ל דאין כופין אותו להוציא ההיא דג' נש
באין נופלת כתובה אינה נאמנת · כנה"ג בהגה
וכ"כ מהר"ם די בוטון סי' מ"ג עיין ב"ש · אבל
שזינתה וגם ע"א אומר שהוא זנה עמה אסורה
תשובת חכם צבי סי' ק"ב : (כד) שבעולם
לכתחלה אבל אם נשאת לכהן לא תצא· אא"כ
לדבריה · ואם ע"א אמר שזנתה אם היא מכ
העד אינו נאמן · ואם היא מודה א"כ הייגו הע
אמרה שזנתה · ואם היא שותקת תליא בפלו
שתיקה כהודאה דמיא או לו ב"ש · ועיין סי'
(כה) דאיסורא · ואם נותנת אמתלא לדבריה
כן כדי שיגרש אותה נאמנת · כ"כ הראב"ד
חולק עליו כיון דאין בעלה חייב לגרשה ע"פ
אינה נאמנת שאמרה כן כדי לגרש אותה· עיין
פי"ח מהא"ב וכתב הב"ש מיהו בשאר אמ
המגיד מודה דמהני · ואם עברה ונשאת לכ
כשרים דאינה נאמנת לפסול בניה· דוקא לאב נא
נאמנות ולא לאם · ואם האב אומר דמאמין
יוכל לעשות לבניו חללים כמו שנאמן לומר
הוא · מיהו כשלא מצא לה בתולים והי
משהרסתני נאנסתי י"ל אם נשאת לכהן בניה ש
מאחר דאיכא ריעותא בפניו· ב"ש : (כו) דרו
עיין תוס' י"ט פרק א' דכתובות משנה ז'
בהגהת ב"י סעיף כ"ח הרבה להקשות על
(כז) מספק · אא"כ קידש ובעל לאלתר או שי
שלא זינתה אחר הקדושין ומהמת הזנות קודם

ה (*) שם מזנה (כח) בעיר אין חוששין לה אואפי' הוציאה בעלה משום שעברה על דת יהודית או בעדי דבר מכוער ומת קודם שנתן לה גט הרי זה מותרת (כט) לכהן: יז בפנויה (טז) שראוה (ל) שנבעלה לאחר והלך לו הבועל אמרו לה מי הוא זה שבא עליך ואמרה אדם כשר הרי זו נאמנת ולא עוד

א ולא מצא זי מאין יצא לו דין זה ונ"פ לענ"ד שנלמד סותר למ"ש לעיל ס' ד' סעיף ט"ו וצמא י"ל שדין זה דנשואה לא אפילו קול מזנה או י"ל שגם הרישא בנשואה מיירי וקאי סתם כמ"ש וכמ"ש שם דסק' מגנין אחריה וכ"ה שם התוס' בסוטה ב ל' הרמב"ם שם ממשנה כתובות דף י"ג ע"א

באר היטב

מותרת כמבואר בסעיף ח': (כח) בעיר. אפילו קול שהוחזק בב"ד מ"מ תלינן שמא ראו בה דבר פריצות בעלמא: (כט) לכהן. כתב מהריב"ל ח"א דף ק"ג דהרתי מילי נינהו דיצא עליה שם מזנה מיירי בפנויה ואי אתנייהו תרווייהו שם מזנה ועדי כיעור ודאי אסור לכהן ועיין במהר"כ פדוואה סי' ל"ג ובמשפט צדק פ"ב סי' ס' וע"ל ס"ק ע"ז בסי' ד' מש"ש בשם הב"ה עיין מ"ש הח"מ: (ל) שנבעלה. עיין מ"ש הב"ש

פתחי תשובה

(*) שם מזנה. [עיין בתשובת חתם סופר סי' ח' ע"ד ישראל שדר בין האומות יחידי ובתו נתקשרה בשידוכין לכהן אחד ויצא קול שהרתה לזנות וילדה והיא ואבותיה מכחישים ואומרים שמחמת חולי נתעבה והתה איזה חדשים ועי"ז הוציאה נכרית אחת שם רע הנ"ל ומעולם לא זנתה ועתה הגיע תור נישואין לכהן ונשאל אי מותרת לו והאריך שם בענין קושיית האחרונים שדין דהכא סותר למ"ש לעיל סי' ז' סעיף ט"ו ומסיק דודאי דברי הב"ח נכונים דהתם בא"א והכא מיירי בפנויה ודברי הב"ש סי' ד' שם תמוהים כו' והחילוק שמחלקים הח"מ וב"ש דריגון הוס מקול לפע"ד נתנו דבריהם לשיעורין ומי ישער זה. והכא בב"ד אע"ג דפנויה היא ואי יצא שם מזנה היינו תולין בפריצות בעלמא ולא היינו חוששין אי היה רינון או קול דלא כח"מ וב"ש הנ"ל מ"מ היינו בילא קול שזינתה אך הכא שהקול הוא שנתעברה וילדה א"א לפרש בפריצותא ומש"ה אי היה קול שנתחזק בב"ד היה ברור שאסורה לכהן ובפרט לכתחלה ואע"ג די"ל ספק הקול אמת ספק שקר ואת"ל אמת דילמא מהכשרים לכהונה הכא בהרה בכפר של עובדי כוכבים ואפילו ישנים בבית אביה ג"כ יהודים אינם באיסור ערוה לה וה"ל קבוע כמע"מ מ"מ הא כתב הטור דמסתמא הולך הבועל אצלה ומרובא פרים ומכ"ש הכא שאינה בדקת לומר לכשר נבעלתי כו' אך הכא ראוי לב"ד לחקור אם אמת הוא שקול הלידה יצא ע"י נכרית אחת ואז מותרת להנשא אפילו לכתחלה דאפילו לפרש"י דדוגמה לא יקח אע"כ א"א לו בענין אחר ולרש"י אפשר דדוגמה הוא דיצא בעלמא בלי שום הוקת קול מ"מ הכא שכבר נתקשרה בשידוכין וקנסות וגדולה בושה הוה כמו א"א בענין אחר מ"מ נ"ל דצריך להוסיף את לכהן באיום גדול שאם ימצא פ"פ יונית דלפע"ד פ"פ ע"י לידה אפילו פנוי בקי ולהודיע גם לה שתחוש לעצמה אם נפשה ודעת דלא מעוברה ומה טוב להטיל איסור ח"ם בפני אבותיה על כל מי שמכשיל הכהן הזה כו' עכ"ד ע"ש עוד בסי' כ"ב]:

(טז) בראוה שנבעלה. עב"ש בהמגיע ס"ק ל"א שכתב וז"ל גם נראה כשידוע שזנתה עם כשר אלא דיש חשש שמא זנתה עם אחרים ג"כ כמ"ש בסי' ד' והיכא תד רוב כשרים מותרת לכהן כו' ועיין בתשו' נו"ב תניינא ס"ם כ"ז שהעתיק מ"ם בגליון ב"ש שלו וז"ל ולי נראה דבזה אפילו ליכא רובא כלל נ"כ מותרת דמאה שהתיר הרמב"ם לענין יבום (לקמן סי' קנ"ו ס"ט) אין היה דכהן היכא ס"ס שמא לא נבעלה לאחר כלל ואת"ל שנבעלה שמא גם האחר שבעלה כשר היה ואנגם מה שמבואר בסי' ד' ס"ו שאפי' מודה אותו פלוני כו' והרי גם שם יש ס"ס שמא לא נבעלה לאחר כלל ואת"ל שנבעלה שמא גם האחר ממזר הוא אפ"ה אין הולד אלא ספק ממזר היה קשה ראיה דלא מהני ס"ס ונראה דהתם ס"ס להכשיר דמסייע ליה חזקה דאמה בודקת ומזנה עוד דהם הולד אין לו חזקת ממזרות אבל הכא שהאם יש לה חזקת כשרות לכהונה ואולי ד"ס הב"ש דבעי עכ"פ חד רובא היינו להכשיר גם את בתה עכ"ל. ושם בסי' כ"ח העתיק ג"כ זה בתוס' ביאור קצת ע"ב וגם"ם כ"ט. וכתב עוד ואנגם כל זה אם יש דיה על הבעילה כו' (יובא לקמן ס"ק שאח"ז). ועיין בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא שגם הוא ז"ל השיג על הב"ש בזה והיינו מיקל עפי מהנו"ב הנ"ל דגם ברוב פסולים מותרת) וכתב וז"ל מדברי הב"ש משמע דבר"פ פסולה אף דידוע שזינתה עם כשר וזה ודאי א"א לומר דבהדיא תנן במשנה דאף לר"י דמתמיר ופוסל מכל מקום קאמר עד שתביא ראיה לדבריה מוכח בהדיא שמביאה ראיה שפלוני שנבעלה לו כשר היה אפי' לר"י כשר וכ"כ בס' הפלאה וזה פשוט מאד ועוד דהא על ביאה אחרת יכא ס"ס גמור שמא לא נבעלה ושמא לכשר והיכא כרי וס"ס כו' (גם בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' פ"ם האריך בזה ודעתו ג"כ דאפילו ברוב פסולים מותרת עכ"ב):

כתב עוד ולפ"ז נראה אם הבועל מודה שממנו נתעברה והוא כהן שיכול לישא אותה אפילו בר"פ דהא הודאת הבועל מהני כדמוכח בסי' ד' סכ"ו שכתב הטעם גבי הודאת הבועל שמ"מ הולד ספק רק מטעם מדאפקרה אלמא דהודאה הבועל מהני והוי כידוע שנבעלה ממנו וכיון שהוא כשר ול"ת לבעילות יותר כשרה לכהונה וכ"כ בס' הפלאה דף כ"ג ובת"י דגא שינן להא דאפקרה. ודלא כת' כנ"י סי' כ"ו שאוסר מטעם מדאפקרה ומביא ראיה מהרמב"ם גבי יבים וז"א ראיה כו'. אב עוד אמנם בס' הפלאה כתב דאף דלענין להנשא לכהן אחר מהני הודאת הבועל אבל להנשא לכהן עצמו שמעיד שממנו נברה או בא עליה אינו נאמן כמו גבי שבויה דמעיד בה לא ישאנה ולי נראה דהאי שבויה דבלא הודאת הבועל היה הדין לו בנשאת תצא ע"כ לא מהני הודאת העד לענין להנשא לו מחמת שנחשד שהעיד בשקר ויהיה כל ימיו באיסור אבל הכא לו בלא הודאת העד היה הדין אם נשאת לא תצא דאיכא ברי וחזקה רק הומרא בעלמא לכתחלה לא תנשא לכהן ודאי י הודאת הבועל וגדולה מזו מצינו דמהני הודאת הבועל לענין מעוברת חבירו אף דהם מצירה דאפילו אם נשאת תצא ם כאן דהם הבועל מודה דמהני הודאתו אף להנשא לו אם הוא כהן עכ"ד ע"ש. והנה דעת הגאון בעל נו"ב בכונה אות אינו כן אך דעת הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל כדעת קהלת יעקב הנ"ל. ודברי שניהם יובא בס"ק שאח"ז באריכות. עכתב הב"ש דלתירוץ ב' של תוס' שכתבו דבעינן תרי רובי וגיגו פ"מ דכשהאכם וליכא מיגו אסורה לכתחלה אפי' איכא תרובי ועי' בס' קהלת יעקב שם שכתב עליו לא ידעתי שום הוכחה מדברי התוס' ואי אפשר לומר כן כלל ע"ש [ועי' בזה בס' ב"מ ובתשובת חתם סופר סימן ע' וי"ם]:

עכתב הב"ש וז"ל גם איירי כל זאת להכשיר אותה אבל להכשיר הולד הוי כדיעבד לכן אפילו ברוב פסולים נאמנת להכשיר כו'

ע"ג ור"א שם ג שם במשנה כרבן גמליאל

אלא אפילו (טז) ראוה ג מעוברת ואמרו לה ממי את מעוברת ואמרה מאדם כשר

פתחי תשובה

כו' והשהולד כשר לקהל כשר ג"כ לכהן וא"א לחלק ביניהם כגון אפי' ברוב ממזרים והיא אומרת לכשר נבעלתי כשר שהולד אפילו לכהונה · מיהו אם היא גרושה או שייך בולד ג"כ תחלה ודיעבד כי שמא כהן בא עליה והולד חלל עכ"ל · ועיי' בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' נ"א בעובדא בפנויה שהרתה לזנונים ונשאת לאיש וילדה בת ובעלה היה מחזיק אותה לבתו כב' עניים וכשגדלה שדכו אותה לכהן ונשאל אם מותרת לכהן · והשיב דהיינו דברי הב"ש שכתב כשהולד כשר לקהל כשר גם לכה וא"א לחלק ביניהם · וכתב דלכאורה טעמו בזה דאם באת להחמיר שלא להאמין לדבריה ממילא הצטרך לפסלה מקהל כדין שתוקי שלא נבדקה האם וזה הוי דיעבד · אף דאפשר דאסורה לכהונה וכשירה לקהל כגון דזינתה עם ערבי מ"מ לא פלגינן דבורה להאמינה לחצאין ומה דהיא לא תנשא לכהן ולא אמרינן כיון דמאמינים לדבריה לגבי בתה ממילא גם היא כשרה לכהונה י"ל דלגבי תרי גופי פלגינן דבורה · אמנם לפ"ז יקשה מ"ש הב"ש עוד מיהו אם היא גרושה שייך בולד ג"כ תחלה ודיעבד כי שמא כהן בא עליה · וניחא ג"כ דלא פלגינן כו' · ולזה נראה דכוונת הב"ש כך דלגבי חשש נכרי י"ל דבתה תנשא לכתחלה כיון דמדינא מועיל ברי דידה לגבי הבת אלא דלכתחלה לא תעביד עובדא בזה כיון דלא"ס הרבה פוסקים ס"ל דערבי הבא עכו"ם אין הולד פגום לכהונה כדמשמע מסתימת הרמב"ם גם הרמב"ן במלחמות כתב דאם ניסאת לכהן לא תצא וכ"כ הב"ש סי' ד' סק"כ להלכה ואף להפוסקים דסברי דהולד פגום לכהונה י"ל דהוא רק דרבנן כו' בזה י"ל דאף לכתחלה עבדינן עובדא אבל בגרושה דהוי לכהונה חשש דאורייתא דשמא נבעלה לכהן מש"ה גבי ולד נמי מחלקינן בין לכתחלה לדיעבד כו' ומסיי וז"ל היוצא לנו מזה דבנ"ד לדעת הב"ש מהני ברי דהאם לחוד להכשיר הבת לכתחלה והכי משמע מדברי הברטנורא ספ"ק דכתובות וזהו דעת השואל בשו"ת רמ"א סי' כ"ד אלא דמ"מ אחרי דהרמ"א השיב שם להוראה מאן ספין ומאן רקיע להקל אך בנ"ד דהוא אומר ברי גם כן דמיניה הוא ובזה י"ל דאף ר"י מתיר כדאמרינן חדא דהא קמודה בזה יש לסמוך להקל אפילו לכתחלה עכ"ל:

ועי"ש עוד שכתב דמ"ש הב"ש מיהו אם היא גרושה שייך בולד ג"כ תחלה ודיעבד כו' דבריו תמוהים דמשמע דאם נשאת לא תצא וצ"ע טובא דהא מה דמקילין דמאן דמכשיר בה מכשיר בבתה היינו דחזקת האם מהני לבתה וזהו שייך אם הנ"מ גם על האם משא"כ בגרושה כו' ואולי י"ל דס"ל כי היכא דברי וחזקת כשרות מהני ה"נ ברי ורוב כשרים ולגבי ממזרים והכהנים הוי רובא כשרים ומלד נכרי כיון דבתה פגום רק מדרבנן מהני הברי לחוד · ואך עדיין קשה מליגנא דהב"ש משמע דאפילו ברוב ממזרים הדין כן ובזה לכאורה גם בדיעבד תצא כיון דליכא חזקת כשרות דמסייע וצ"ע לדינא עכ"ד ע"ש ועי' בס' ב"מ מ"ש בזה: (טז) ראוה מעוברת · עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' כ"ח שנשאל אודות בתולה שזינתה והרתה לזנונים ואמרה מאיש פלוני הכהן וגם הוא מודה לדבריה רק שאמר שהיתה דיימא גם מפלוני שהיא שנוסגת פריצות והבה יתירה עמו וגם אותו פ' כשר הוא אלא אבל הוא מסופק אם לא זינתה ג"כ עם אחד מבני ביתה הפסולים לה ועתה נתקשר הכהן עמה בתנאים לישא אותה באופן אם היא מותרת לו · ונסתפק הרב השואל אם יש לחוש לכהונה אף ששניהם מודים כמו שאינו מועיל לפטור מיבום לדעת הרמב"ם (הובא לקמן סי' קנ"ו ס"ט) או דילמא שאני יבום שאין לה חזקה לסיפר משא"כ לכהונה יש לה ח"כ ומדברי הב"ש ס"ק ל"א משמע דאין חילוק · והוא ז"ל השיב לו מה דהוינא דמספקא ליה אליבא דהרמב"ם ולדידי נהפוך הוא דאפילו לדברי הרא"ש דמיקל לענין יבום כאן מודה דלא מהני הודאתו שהרי אין הכהן נאמן להעיד על הפנויה שהיא עבורה כדי שישאנה דחיישינן שמא עיניו נתן בה כמבואר בכתובות ל"ו ובש"ע סי' ז' ס"ג וא"כ למה יהיה כאן נאמן כיון שרוצה לישאנה · ואם היה מודה שבא עליה והיתה רוצה להנשא לכהן אחר היה מקום לפלפל אם זה תלוי במחלוקת הרא"ש והרמב"ם · וכבר כתבתי בתשובה אחרת (הוא בסי' ל"ג יובא לקמן סי' קנ"ו ס"ע ס"ק כ"ג) דאף הרא"ש אינו מאמינו לענין יבום אלא במודה שבא על הפנויה ואינו נושאה כו' וא"כ ק"ו כאן · ואין לומר כמו דבפנויה אם פדאה ומעיד בה שישאנה דלא אדי זוזי בכדי ה"נ כיון שאומר על עצמו שבא על נדה שהרי כל פנויה בזמנינו נדות הם אי לאו שאמת אמר לא היה משים עצמו רשע אני אומר אדרבה משום זה הוי שלא להאמינו דאין אדם משים עצמו רשע ושקר הוא אומר כו' ועש"ה נראה דמ"ש הב"ש ס"ק ל"א דבכה"ג מודה הרמב"ם דהיינו שם דמיירי בידוע שנבעלה לכשר ומיירי שידוע ע"פ עדים או ע"פ הבועל ואינו כהן אבל כאן שאין אנו יודעים רק מפיה ומפי הבועל שהוא כהן והוא עצמו רוצה לישא אותה דיבורא דידיה אינו מועיל מאומה אפילו להרא"ש וא"כ דינה של ריבה זו תליא בכל הני פלוגתא שבס"ס ו' · ואמנם לפי מה שהזכיר הרב השואל שרוב בני ביתה כשרים אלא וגם רוב הבאים לביתה ארחי ופרחי הם כשרים אלא א"כ אפשר דהוי בתרי רובי [עיין בתשו' חתם סופר סי' י"א שכתב דמ"ש בנו"ב תניינא סי' כ"ה דבית מיוחד ליהודים הוי כעיר בפ"ע אע"ג שגלה דבר הידוע מ"מ כן הוא בפר"ח יו"ד סי' ס"ג כו' ע"ש עוד] · אלא דאכתי כיון שיש בביתה בני בית הפסולים לה א"כ קבוע כמחצה דמי ותליא בפלוגתא שבין הרמב"ם והטור שהובא בש"ע ס"ס ו' אי חיישינן דלמא אזלא איהי לגביה ועוד כי לפי הנראה בני ביתה הפסולים אלה היינו קרובים וא"כ ח"כ הם ויש כאן ס"ס להחמיר שמא לקרובים נבעלה והיא פסולה והעובר ממזר ואת"ל לא נבעלה לקרובים שמא לערבי נבעלה והולד כשר והיא פסולה (עי' בתשו' בית אברהם סימן ע"ו אות ד' בנדון דידיה שלא נמצא להפרוצה בעירה שום קרוב הפסול לה רק אביה לבד וכתב דבזה לא הוי ס"ס להחמיר כיון דקיי"ל דמותרת להתיחד עמו כדאיתא ר"ס כ"ב לא נכנס כלל לספק דאין יצרו תקפו כלל והגם דבב"י ס"פ אלמנה לכה"ג הזכיר בתוך הפסולים אביה ואחיה מ"מ בנ"ד כיון שאביה הוא מוחזק בכשרות עכ"פ הוא דבר שאינו מצוי ולא נכנס לספק ואפשר דהב"י איגב שיטפא נקט אביה · וגם י"ל כיון שאביה בפנינו מסימן ע"ז שאין העובר ממנו לסלק מהעובר חשש ספק ממזר וא"כ תו ליכא ס"ס להחמיר לגבי דידה ע"ש) · ואמנם ראיתי במכתבו דלפעמים שכנה עם גם בתולה אחת מסרת שיודעת מגוף המעשה הנה אם המסרת תעיד שיודעת בודאי שנבעלה להכהן נאמנת כי עד אחד הנאמן באיסורין היכא דלא איתחזק איסורא אין חילוק בין עד כשר או אשה וא"כ שוב הוי כמו שמיירי הב"ש שידוע בודאי שזה בא עליו ובזה שפיר היכא למימר דלא חיישינן שמא גם אחר בא עליה אפילו להרמב"ם ואף דהב"ש כתב בתוספין (ובעינן עכ"פ חד רובא) כבר כתבתי בגליון הב"ש דלי נראה דבזה אפילו ליכא חד רובא ג"כ מותרת כו' (היינו בס"ק הקודם) וא"כ גם כאן אם המסרת תעיד כנ"ל יש להתירה לכהן הזה · וכל זה לענין היתר נישואין אבל העובר הזה כשיולד ויהיה זכר אם להחזיקו לכהן הגמ

עיין

ן בב"ש סי' ד' סק"מ (ועמ"ש לעיל ס"ס ג' מזה) עכ"ד · וע"ש בסי' כ"ט שפלפל בכל הנ"ל (והוכן הדברים שנתבאר
שם מבואר בקצרה בתשובה הקודמת שם שיובא לקמן בסמוך) :

ין עוד בתשובה הקודמת שם שנשאל על מעשה כיוצא בזה בפנויה משודכת לכהן שהרתה לזנונים ואמרה שמהכהן נתעברה
וגם הוא הודה שהוא אבי העובר ואינו חושד את הכלה שנבעלה ג"כ לאחר ומקום הכלה אין לישראל שכונה בפ"ע ורוב
יר א"י אם מותרת להנשא לו · והזכיר הרב השואל כי יש חששא גדולה אם לא יתירו להם לישא זא"ז והוא כי הק הממשלה
שאם פנויה הרה ויולדת קודם שנשאת לזה שנבעלה לו לוקחים הילד לעבודה : והשיב ע"ז באריכות והורף דבריו דלפום
ַמא הליא בפלוגתא שבין הרמב"ם והרא"ש לענין יבום אך כבר כתבתי בתשובה אחרת דלדעתי כהן שאומר שזינה עם פנויה
ייסה בין ביני' ואומר שממנו היא הרה ורוצה לישא אותה אפילו הרא"ש מודה שאינו נאמן דהייבי' בעיניו נתן בה כו' והא
מרי' בכתובות י"ד למאי ניחוש לה חדא דקא מודה כו' ולא חיישינן בעיניו נתן בה ואם לא יודה לא יוכל לישאנה שאני
ם שאם זינתה תחתיו מאוסה היא בעיניו כמבואר בסי' קי"ז ס"א בהגהה ולדעת הב"ש סק"ה אפילו בלי עדים מוהר להתיחד
מטעם זה משא"כ בזונה דעלמא שאינה ארוסתו אינה מאוסה בעיניו וא"כ גם כאן חיישינן שמא עיניו נתן בה ואף דגם
דיבור דידיה עכ"פ ע"פ דיבורה לחוד אם נשאת לא הנאה רק לכתחלה לא תנשא משום דמעלה עשו ביוחסין וא"כ אין כאן
ור תורה נראה דגם באיסור דרבנן חיישינן שהרי בשבוי' שאסורה לכהן ע"פ פשטן של דברי הראשונים הוא רק דרבנן ואעפ"כ
שינן (ובסי' כ"ט שם כתב עוד בזה דאף דלענין מעוברת חבירו לא חיישינן כמ"ש הב"ש סי' י"ג סק"י שאני התם דעיקר
יסור דרבנן אבל כאן חכמים אסרוה מחשש איסור תורה ולכן חיישינן גם בשבוי' ע"ש) · ואמנם יש לחלק דשאני שבויה
לי עדותו ודאי אם נשאת תצא אבל כאן שאפילו בלי דיבורא דידיה ע"פ ברי שלה לחוד ג"כ אם נשאת לא תצא · ומ"מ אף
ין לנו ראיה מכרעת לאיסור הרי גם להיתר אין לנו ראיה שלא נחוש שמא עיניו נתן בה · ואף דכאן איכא ס"ס להתיר
א לא נבעלה לאחר כלל ושמא גם האחר כשר היה וכבר כתבתי בגליון הב"ש דבזה אפילו ליכא רובא כלל כו' (ולפ"ז איכא
ימר דבכ"ד גם להרמב"ם אין הבש) ז"א דכל זה הם יש עדים על הבעילה אבל כאן הרי אנו חוששין שמא עג"ב ומשקר
מר שבעל כו' וא"כ בכ"ד אפילו לדעת הרא"ש אסורה · אמנם כיון שכל עיקר סמיכות שלי לחוש שמא עג"ב הוא ממה שאמרו
ַן המעיד על השבוי' א"כ הכו דלא לוסיף והרי שם אם פדאה ישאנה דלא שדי זוזי בכדי וא"כ כאן שהודה שהיא מעוברת
נו וא"כ מתחייב עצמו בכל היורי האב לזרעו כמבואר בש"ע ר"ס ע"א וכתב שם הח"מ דיורדין לנכסיו א"כ אפשר דמהשב
ו פדאה · אלא שאין סברא זו ברירא לי (עי' בתשו' ברית אברהם סי' ט"ו אות ג' מ"ש בזה) ועוד הרי להב"ש אפילו בודאי
עליה צריך עכ"פ חד רובא וכאן אדרבה רוב פסולין אצלה ועוד דודאי יש שם כמה מהקרובים שבהם א"כ ויש כאן ס"ס
אתיר שמא נתעברה מא"כ והולד אפילו ממזר ואת"ל שלא מא"כ והולד כשר שמא מפסול לה והיא פסולה לכהונה ורוב כפולים
ייע לס"ס להתמיר · אלא שאם היה נודע לנו שהמשודך בא עליה א"כ מתחלה צריכין אנו להתחיל בספק שמא לא זינתה עם
ר כלל אבל כאן שלא נודע רק מפיו ושמא משקר לפי שעיניו נתן בה וסברא זו שיהיה חיוב צרכי הולד כמו פדאה לא ברירא
אין עלינו לעיין בתקנת הזונות · אך אחרי שהזכיר הרב השואל דיש כאן חששא גדולה כו' אמרתי כיון שעכ"פ אין כאן איסור
ים ספרי בדיעבד לא תצא שרינן ליה איסורא זוטא ולא גרע מהמבואר בא"ח ס"ס ש"ו במי שהגידו לו שרוצים לאנוס בתו
· ואמנם לפי שתמיד אני מתפש להנצל מכל חשש ספק איסור תורה בכל מה דאפשר לכן לדעתי כשיכנסנה לחופה יקדשנה
נאי אם לא נבעלה לפסול ומעתה אם לא נבעלה לפסול הרי היא מותרת לו ואם נבעלה לפסול לה א"כ בטלו הקדושין ויש
הנא דמסייע להנצל מאיסור תורה הרמב"ם בפי"ז מא"ב דין ב' ובאיסורי כהונה הסכים עמו המ"מ שם ומשום איסור
שם שאסור להרמב"ם ג"כ ליכא שכל זה בבא עליה בלא קדושין ונשואין לגמרי אבל בקדושין ונשואין על תנאי אינו
ור אפילו להרמב"ם · ואופני קדושין על תנאי יראה בחבורי נו"ב סי' נ"ו ויסדר ענינו כאן לפי ענין התנאי · ואמנם
לענין העובר כשיולד אם להחזיקו בכהן ודאי לכשתלד נתכם בדבר עכ"ד ע"ש :

נה כל צדדי הנ"ל סובב הולך הכל ע"פ התשב שהמציא הגאון ז"ל לחוש דהודאתו לאו כלום הוא דשמא עג"ב · ובגוף
סברא זאת אין כן דעת הגאון מליסא בס' קהלת יעקב כמובא בפ"ק סקודם · [וכן בתשובת התם סופר ס"ס ט' הולק
סברת הנו"ב הנ"ל וכתב דאין להמציא דבריס הדשים מלבנו אשר לא שערום הראשונים ז"ל כו' עש"ה ואולם הוא עצמו
ב סברא זאת בס"ס י"ח שם בענין פנויה שנשתדכה לכהן וידוע שזה כעבר שנים הרתה לזנונים ובדקוה עתה ואמרה
לוני כשר כו' ומסיים שם דכל זה אי נבדקה כבר קודם שנשתדכה לזה הכהן שאז ברי שלה מהני אבל אי לא נבדקה
ולם רק עתה בשעת מעשה בודאי חיישי' שמא עיניה נתנה בו וכמו שהאריך בנו"ב כו' וכיון דאפילו ברי אין כאן אפילו
את הנא ע"ש כן אמת דיש להלק בין דידיה לדידה אך סתימת לשונו לא משמע כן וצ"ע] גם בתשובת רבינו עקיבא איגר
' פ"ה האריך בדברי הנו"ב הנ"ל ודעתו ג"כ דהודאת הבועל מהני אף להנשא לו ואין ללמוד זה משבוי' רק שפלפל בנדון
יה שביהם מתחלה ולסוף הודה ונתן אמתלא על הכחשתו בתחלה וכתב דיש לדון בזה ע"פ דברי התוס' יבמות דף קי"ח ד"ה
"א ובמהרש"א שם דמבואר דאמתלא מהני רק לדונו בבתיקה מתחלה ועד סוף אבל לא להתיר ע"י דבור השני וא"כ הכא
נינן דבורו והודאתו להתיר לא מהני אמתלא אמנם לזה י"ל דסברת מהרש"א הוא רק היכא דצריכין לדבורו השני מדין
ית משא"כ הכא דמדין ברי וברי הוא כו' ועוד י"ל דכ"ד עדיף כיון דעד אחד העיד דמיד א"ל שא"י להכהים מה שגלוי
ציב דממנו נתעברה רק אחיו כופין אותו להכחישה בכ"ד א"כ מעולם לא שויא אנפשיה חד"א וכמ"ש הט"ז ביו"ד סי' קפ"ה
והט"ז כתב שם ב' עדים י"ל דוקא התם דהוי דבר שבערוה אבל בכ"ד לענין הללות כהונה י"ל דלא מקרי דבר שבערוה
עד א' נאמן (ובסוף הספר בהשמטות כתב בזה דעדיין יש מקום עיון בזה אי חללות אינו בכלל דבר שבערוה אך מ"מ
דבכ"ד דלא הוי רק מחמת שויא אנפשיה חד"א ודאי לא הוי דבר שבערוה ע"ש) אולם עוד יש לפקפק וגדולה היא אצלי
י דלענין שויא אנפשיה הד"א מהני אמתלא מ"מ הכא דהכחשתו היה ענין עדות אינו בני דסתורה האמינתו וכיון דאמר
י ב"ד הוי כהעיד בב"ד דאינו חוזר ומגיד אף באמתלא וכמ"ש הפלאה בכתובות דף כ"ב כו' ומסיים דצ"ע לדינא ע"ש ·
ושם בסי' ק"י האריך יותר בפרט הזה ונדד שם להקל ויובא קצת לקמן סי' י"ג סי"א ס"ק י"ח :

ב ראיתי בתשו' ברית אברהם שנשאל ג"כ על מעשה כיוצא בו ודעתו נוטה ג"כ דהודאת הבועל מהני אף להנשא לו (ולפי
דבנדון דידיה היה כמה שינויים מעובדא דהנו"ב הנ"ל וגם מבואר שם הערות הדשות וסברות אחרות בענין זה לכן אעתיק
יסוד

יסוד דבריו בשלימות) וז"ל השאלה שם נער פלוני הכהן היה משרת במלאכת העבדנות אצל ר' פלוני ואחר חג הסוכות גילה הנער לבעה"ב שלו ואשתו איך שבתי הבתולה נבעלה לו והיא הרה ממנו אחר כך בא הבתולה הנ"ל והודית ג"כ בפני אביה ואמה שהיא הרה מנער הנ"ל (ועדיין לא הוכר עוברה) ויהי כאשר נתפרסם זאת בעיר והגיע לאזני הב"ד שלנו אהריבו והקרו ודרשו אותם זה שלא בפני זה והגידו שניהם שנבעלה לו ד' פעמים והיא מעוברת ממנו וגם הקרו את הנער אם אינו חושש שנבעלה ג"כ לאחר ואולי אין העובר ממנו והשיב שברור לו שלא היה לה שום קרבות עם אדם אחר רק עמו וגם היא הגידה כן היות שלנו ביחד בחדר אחד עם עוד נער משרת וכעת שהרגישו שהנער השני ישן נבעלה אליו ד"פ ואייתו הב"ד עליהם לפסוק להם שבועה המורה שבה"כ בפני שמשי הקהל והיו מוכנים לישבע וכבר התחילו להגיד נוסח השבועה אך שהב"ד הזהירו לשמשים שהאי שכאשר יראו שהמה מוכנים לישבע לא יניחו אותם לבא לידי שבועת הנס כי אין נ"מ לדינא בזה (עמש"ל סי' י"ג ס"ה ס"ק י"ה בשם תשו' פני אריה) ועם כ"ז נתנו ת"כ על כל הנ"ל · ועתה הפרוצים הנ"ל רוצים לישא זא"ז ונשאל אם היא מותרת לו כאשר הוא כהן (ובגוף התשובה שם סי' י"א מבואר דהעיר הזאת היא רוב פסולים כי העיר גדולה רוב ערביים אך בית הבעה"ב העבדן הוא בשכונת ישראל בפ"ע · ובסי' י"ב שם מבואר דבשכונה זו היה דרך ערביים מפסיק לילך לבית המטבחים של היהודים לקנות בשר ובסי' ע"ו שם מבואר שלא נמצא שם שום קרוב להפרוצה הא"ס לו רק אביה לבד והוא מוחזק בכשרות) · והאריך הרבה בזה ·

ומהתלה בסימן י' כתב לפלפל כיון דעדיין לא הוכר עוברה כאשר הגידו כמה נשים לכאורה יש להאמינה במגו דלא נבעלתי כלל והיו שניהם שותקים ושני בעלי דברים לא הוי מגו דבי תרי ובפרטיות במגו דאי בעי שתק ואף שהיה נתברר אחר הנישואין שהיא הרה מקודם הלא אחר הנישואין היתה מהימנה שהיא ממנו לענין דלא הנא גם ברוב פסולים ע"פ ברי דידה וא"כ אפשר להתיר שהגבה לו מיד ע"פ המגו הנ"ל כדאיתא רפ"ב דכתובות בהא דהאיש מדברת · לזעיר כו' · אמנם ז"א כיון שהקול נשמע קודם בואם לב"ד שהיא מעוברת לא הוי מגו דירה לשנות הידוע כמ"ש רמ"א בח"מ סימן ע"ב סי"ה באם שהוא מפורסם שהוא בידו כו' אף דהכא הקול יצא ע"פ דבריהם והיא להו מיגו שלא היו מוציאים הקול כלל מ"מ זה הוי מגו למפרע דאף שאמרו מיד קודם בואם לב"ד שממנו היא הרה מבואר ברמ"א שם דאפילו אמר בשעה שראוהו עדים שחייב לו כך וכך כמי שטוען עכשיו בב"ד לא מהימן · ואף דהש"ך שם ס"ק נ"א חילק בזה דדוקא באם טען תחלה ממושכן כו' ומה דהתומים השיג עליו דבריו המוכיח וא"כ בנ"ד י"ל כיון דבשעה שהוציאו הקול בעצמם מהימני לומר שממנו היא הרה במגו הנ"ל וא"ז כשבאו לפני הב"ד עומדים בטענתם הנ"ל מהני שפיר כמ"ש הש"ך שם בעומד בטענת לקוח · ז"א דעיקר החילוק של הש"ך הוא כיון דבטענת ממושכן לא היה יכול לזכות רק ע"פ גביה בב"ד משא"כ בטענת לקוח לפי דבריו ממילא הוא שלו ולא היה צריך ב"ד ולפי"ז גם בנ"ד במה שאמרו מיד בשעה הוצאת הקול שממנו היא מעוברת היה בלתי אפשר שהגבה לו מבלי פסק ב"ד דשמא נבעלה גם לפסול לה וגם היו צריכים ב"ד לקבל הודאתו כדי שלא יוכל הנער לחזור בו וא"כ אף שא"ז עומדים בטענתם בב"ד מ"מ לא הוי מגו מחמת דהוי מגו למפרע דכבר מבוי ליה ראה שהיא מעוברת ע"פ הקול וליכא עכשיו מגו (עי' בזה בסוף ס' מחנה אפרים וגם בתשו' נו"ב תניינא ס"ס י"א ויובא קצת לקמן סי' קע"ה ס"ג ס"ק י"ד) · ועוד יש לדון קצת בעיקר המגו בנ"ד כי אולי יודעת בעצמה שמעוברת מאחר ומתיראה שיתברר הדבר אחר שתנשא לו ואולי תמאס בעיני הבעל ויאמר א"ז שאינו ממנו ונוח לה לטעון כן מיד בב"ד לקבל הודאת הנער עכשיו כו' וגם דהמעיין בתוס' דף ע"ו ע"א ד"ה כמאן לפירוש האי נמי מבואר גם היכא דליכא מגו לא מקילין רק דיעבד וא"כ אין להקל בנ"ד לכתחלה ע"פ המגו · ועוד דבנ"ד שהנער משודך עם כלה אחרת והיא משודכת עם חתן אחר ולפי הנשמע כבר היו רוצים לישא זא"ז רק שאביה ואמה לא התרצו עד עתה ע"פ הכרח וא"כ בע"כ היו צריכים לגלות הדבר שהיא מעוברת בכדי שיוכלו עי"ז לבטל קשר שדוכין שהיה להם עם אחרים וליכא מגו · והביא דשוב מצא בתשו' כנ"י סי' כ"ו עובדא כיוצא בזו ממש שהיה אך ידוע לאמו שהיא מעוברת והפילה וכתב ג"כ קצת סברות הנ"ל דאין להתיר ע"פ המגו :

ושוב הא"ז בסי' י"א האריך דאף דליכא מגו בנ"ד וכן אפילו היכא שידוע שהיא מעוברת מ"מ מאחר דאיהו מודה ג"כ שנבעלה לו אין לחוש שמא זינתה עם אחרים ג"כ ונבעלה לפסול לה · והאריך שם בפלוגתת הרמב"ם והרא"ש לענין יבום שהובא בטור סי' קנ"ו ובדברי הח"מ וב"ש סי' ד' סכ"ו וסכ"ה ובסי' קנ"ו ס"ט ומסיק לחלק דאף הרמב"ם לא חייש אלא בזינתה עם כשר ומדהפקרה עצמה כ"כ שזינתה עם פסול לה ודאי יש לחוש שמא זנתה עם אחר ג"כ (עמ"ש בזה בסי' קנ"ו שם ס"ק כ"ה) ולכן בנ"ד אין לחוש שנבעלה גם לערבי רק לזה שידעינן שבא עליה ע"פ הודאתו ודלא כתשו' כנ"י שהחמיר לדינא בכיוצא בזה · אך לפי חילוק הב"ח והב"ש דבדאורייתא חיישינן לשמא זינתה עם אחרים ממילא גם בנ"ד הוי איסור דאורייתא · ומ"מ י"ל לפי דמחלקו הפוסקים בעובדא דארוס וארוסתו דלא חיישינן לשמא זנתה עם אחרים משום שבא עליה כמה פעמים א"כ בנ"ד לפי הודאתם שבא עליה ד' פעמים י"ל דלא חיישינן ומכ"ש דאפשר לדמות לעובדא דתשו' הרא"ש כו' אך אין זה ברור דשם יחדה לפילגש וכמו שחילק בתשו' חוט השני סי' י"ה דמיוחדת היינו שרגילה אצלו בפרסום ואינו בוש אם יתפסו ורוב בעילות בתר דידיה משא"כ בכה"ג שלא היו יכולים לקלקל רק לפרקים ושהלגע בעת שהיה הנער השני ישן ע"כ מגד זה אין היתר ברור · ושוב בסי' י"ב כתב לבאר דיש היתר מרווח בנ"ד דאף הכנ"י לא החמיר רק בעובדא דידיה דהיה רוב פסולים אצל בנ"י בבית הבעה"ב העבדן הוא בשכונת ישראל בפ"ע והב"ש כתב לצדדיה בס"ק ל"ה דבכה"ג הוי כעיר בפ"ע שאין הכותים דרים בו ואף שאין דברי הב"ש בזה ברורים כ"כ [עיין בס' ב"מ שהאריך לפקפק על דינו של הב"ש הנ"ל אך בתשו' חתם סופר סי' ט' ו"ת מקיים דברי הב"ש בענין השם אינו יהודי משא"כ בענין כשיל ישראל נתין או ממזר עש"ה] וגם בנ"ד הקרנו ודרשנו דדרך א"י מפסיק מ"מ הרי גם בזה כתב הב"ש דהוי עכ"פ רוב ישראל שכיחי ואף דלא מהני הך רובא לכתחלה מ"מ זה לא הוי רק דרבנן וממילא כידוע שזנתה עם כשר לכ"ע ל"ח לשמא זנתה עם אחרים כמ"ש הב"ש סימן ד' סק"מ ובסי' ו' ס"ק ל"ה · והאריך שם לפלפל בדברי הב"ש בזה :

ואח"כ בסי' י"ג כתב לבאר ספק מחודש בנ"ד דכל מה שהשאלה בסי' הקודם להקל שלא לחוש לזנתה עם אחר היינו בידוע שנבעלה לזה הכשר כמ"ש הב"ש אבל בנ"ד דאינו ידוע רק ע"פ דבריהם אף דמהב"ש סי' ד' ס"ק מ"ה מבואר דהוא מודה שיש לידוע שבא עליה י"ל דהכא בנ"ד אינו נאמן בהודאתו כלום דהא כתם פנויות נדות הם וא"כ אין אדם מע"ר שבעל פנויה נדתה כו' אך דיש לדון ע"ז מעובדא דארוס וארוסתו דאמר הדא דהא קמודה אף די"ל שאומרת שטבלה לנדתה מ"מ הא כלי נלא ברבה הבורה לבעלה כנדה והא ודאי דאף נה"כ דרבנן אין אדם מע"ר (והאריך שם לשבא ראיות ע"ז והלא כהפוטין בכלני

בכללי מגו אות ק"ה) ומהא דמקילין לענין הבא מעוברת חבירו לא קשה די"ל כיון . גלא"ה קלת פוסקים מתירין במזנה וגוף האיסור אינו רק דרבנן לא מהמרינן כ"כ ע"פ הזקה דאין אמע"ר אך בכא דאירוס ואירוסתו יקשה כהנ"ל וע"כ נ"ל דהתם הטעם כמ"ש בחידושי הרשב"א פ' האומר דס"ו ע"א דהיכא דהבעלי דבריה אומרים גרי אין הב"ד נזקקין להם ולא מהני חזקת איסור כלל הובא בס' פ"י פ"ב דכתובות דכ"ב ולפ"ז י"ל דה"ה בהוקה דאין אמע"ר אינו מועיל להוציאה בבניהם אומרים גרי ואין הב"ד נזקקים להם וא"ש עובדא דאירוס ואירוסתו ולפ"ז גם בנ"ד דהוא לכתחלה מ"מ י"ל דכיון שקודם בנולד הספק היה להם הו"ה שהיא מותרת לו אך מחמת שנולד הספק דשמא היא מעוברת מאחר ובבניהם אומרים גרי לא מועיל הזקה דאין אמע"ר לאסור עליהם מה שהיה מוחזק להם בהיתר וכמו שהאריך בתשובת הרא"ה ח"ב סי' מ"א כו' · ואף דהנער אינו יודע שמא נבעלה לאחר ג"כ וזה לא מצי למיטען בברי מ"מ כיון דע"פ ברי דידיה מחזיקין שבא עליה בודאי ממילא לא חיישינן שמא זינתה עם אחר מחמת דס"ם ושכונה ישראל כנזכר בסי' הקדוש · ועוד אפ"ל כיון שהנער אומר שאינו הודה ואין לבו נוקפו כי ברור לו שלא זינתה עם שום אחר אפשר דזה נחשב לברי ממש כו' ועוד דכיון שכתב הב"ש דבשכונה ישראל ליכא רק איסור דרבנן ממילא דמי ממש להא דמעוברת חבירו שמקילין בבניהם מודים דלא נתמרינן משום אין אמע"ר וכמ"ש כיון דהוא דרבנן וקלת פוסקים מקילין במזנה וה"ה הכא לפ"ד בעל המאור מהני רוב ישראל גם שלא נגד דידה אף לכתחלה כמובא בב"ש ס"ק צ"א והליכא דכ"ע לא תלא בברי דידה ורוב כשרים וא"כ גם להגמ"ירין עכ"פ אין להחמיר משום חזקה דאין אמע"ר כו' ועוד לפ"ד לא שייך אאמע"ר די"ל פלגינן דיבורה דלאו איהו בעל רק שיודע שנבעלה לבשר אחר ואף דא"כ אסורה לו משום מעוברת חבירו ז"א דהא לגבי הך איסור דרבנן מהימנינן ליה שאיהו הבועל כו' :

ושוב אח"ז בסי' י"ד כתב דיש להעיר להחמיר בנ"ד ובכיוצא בזה עפמ"ש בס' הפלאה כתובת די"ג שהעלה דלכהן זה שנבעלה לו לפי דבריו גם הוא אינו נאמן משום דהייבינן שמא עיניו נתן בה כמו דקיי"ל בשבוי' כו' והוא ז"ל כתב להשיב על דבריו הדא דאפשר להלך דבאמת לא הייבינן דמשקר לגמרי בכדי שישאנה רק דחיישי' דאולי מאמין להאשה שאמרה לו טהורה אני או שמע מפפתה או מקטן והמה נאמנים אולי לזה אלבשי' יצרי' להעיד בשקר שהוא יודע וזה לא שייך בנ"ד דהיא אמרה שהוא ממנו וידוע לו אי משקרת (עב"ש לקמן סי' קל"ב ס"ק י"ב ודו"ק) ועוד דהתם בשבוי' נולא עדותו אפילו דיעבד פלא כו' ועוד אפ"ל כיון דלענין הולד מהימנינן ליה בודאי שבא עליה והוא בנו ממילא גם לענין זה להנשא לו הוי דיעבד כיון דבמפתה אף דליכא מ"ע דולו תהיה לאשה מ"מ מצוה לכונסה כמבואר ברמ"א סי' קע"ז ס"ס וא"כ אם לא ישאנה ידעו כולם שמחמת איסור הוא ויהא לב אדם נוקפו על הולד ולא יוכל הולד לישא והולד באמת שרי דלפסולי קהל הוי דיעבד וקצת ראיה לסברא זו מדברי הר"ן בעובדא דאירוס ואירוסתו כו' והאריך בזה · ומסיים והגם שאין מהראוי לכנוס בדוחק בשביל תקנת ספרוגות אך לפי הנראה יוכל לבא כמה מכשולים להולד שאם לא ישאנה ירחיק הנער נדוד וישאר הולד כיתום מאהב וגם בתשו' צ"צ ס' ס"ה כתב דזוגות עבידי דתנקי בנייהו וקרוב הדבר להיות פ"נ כו' מכל הלין טעמים נלע"ד דאפשר להתיר בתנאת הפנויה להנער הכהן הנ"ל (ומ"ש עוד בס בענין דיש הבא שנתבטל נאמנותה על הריאה וספירת ז"נ להתוב בזה לקמן סימן י"ג סי"א סוף ס"ק י"ח) :

ושוב בסימן ע"ו כתב שמצא בתשובת נו"ב תניינא שהעיר להחמיר בענין כזה · והביא בה קצת מדברי הנו"ב שהזכרתי למעלה ופלפל קצת בדבריו וכתב שלא מצא בדברי הנ"ב שום השגה לסתור מה שהעלה הוא בזה דמה שהחמיר הנו"ב בנדון דידיה הוא משום הס"ם להחמיר מאחר שנמצא בביתה כמה מהקרובים שהם ח"כ וגם בעובדא דידיה היו רוב פסולים דלא היה שכונה ישראל משא"כ בנ"ד דשכונה ישראל ולא נמצא שם שום קרוב האסור לה כו' וליכא ס"ם להחמיר רק להקל · שפיר אפשר להתיר :

ושוב פלפל עוד במה שהמציא הנו"ב הנ"ל להקל ע"פ קדושי תנאי (באמת נראה דהנו"ב ז"ל לא המך כלל ע"ז להקל רק אמר לעשות כן עלסיו"ע וכל מה דאפשר לתקוני מתקנינן ובזה נסתלקו כל תמיהותיו) והעיר בזה דלפ"ז ממילא גם בהם יתות כבועל כלוה אחר הנישואין לא תוכל להנשא לכהן אחר רק ע"פ תנאי ואף לפ"ד הח"מ בסי' ד' ס"ק כ"ת בעובדא דאירוס ואירוסתו ד"ס לאחר מיתת האירוס מותרת לכהן כיון דהותרה הותרה מ"מ בנ"ד לא הותר מעולם כו' וגם העיר עוד דלפ"ז יש לדון על הבנות שיוולדו לו מאשה זאת אחר שיוולד העובר כלז אם יהיו מותרות לכהן ולזה אין מועיל קדושי תנאי דאף דלגבי עצמו מהימני דביאה בלא קדושין הוא דרבנן מ"מ הא לגבי אותן הבנות הוי איסור דאורייתא הללה לכהן אם לא דגם אותן הבנות יתקדשו לכהן על תנאי והוא דבר רחוק ובדידהו גרע טפי האיסור מהאיסור של העובר של עכשיו דהוא דיעבד לפסולי קהל וכבר גם לכהונה וגם בלא דיעבד הא כל ההבא מבותי הבא עב"י אינו פגום לכהונה רק מדרבנן ולזה מהימני משא"כ באותן הבנות לכהן הוי הבא דאורייתא ואף דכל היכא דדיעבד לא תלא ודאי גם הולדות שיוולדו אח"ז כשרים דכי נימא דלא תלא וירבו פסולים וע"כ כיון דהותרה הותרה לגמרי משא"כ ע"פ תנאי לא הותר מעולם מאיסור דאורייתא · ועוד העיר דא"כ בכל הני דמהמרינן בס"ם ז' דבעי תרי רובי ניקל בקדושי תנאי דלגבי איסור דרבנן הוא בעילה בלא קדושין ראוי להאמינה · וגם מה דפשיטא ליה להנו"ב דלהרמב"ם בעילה בלא קדושין ליכא איסור דאורייתא אינו ברור כ"כ ואפ"ל דגם להרמב"ם הוי איסור דאורייתא רק דאינו לוקה וגם י"ל דכל היכא דהוא דרך קיחה אף דע"פ התנאי ליכא תפיסת קדושין מ"מ עובר דהכי קפיד קרא בהם הביאה הוא דרך קיחה וכעין מ"ש הרמב"ן בע"מ בלא תנאי לפלוני כו' (עב"ש לקמן סי' קמ"ג ס"ק ל"ח) · וגם בגוף דבר זה אם מועיל כאן תנאי יש לפקפק לפ"ד הנו"ב בתשובה אחרת (הוא בנו"ב קמא סי' ע"ה יובא לקמן סי' קי"ט סק"ו) דמבואר מדבריו דבקדושי עבירה לא מהני ע"י בליה כיון דאין בליה לדבר עבירה לפ"ז לא בהנאי בעינן אפשר לקיים ע"י בליה וכאן דהקדושין בלא תנאי א"א לקיים ע"י בליה לא מהני ביה תנאי כו' אך לזה י"ל עפ"מ שפלפל המל"מ בפ"ו מהל' אישות סוף פ"א דלא בעינן משפטי התנאי רק בתנאי דלהבא והכא הוי תנאי דלשעבר אם לא נבעלה לפסול לה וא"כ י"ל דלא בעינן ג"כ אפשר לקיים ע"י בליה (עמ"ש בזה לקמן סי' קמ"ט סב"ס ס"ק כ"ד) · ואחר כל הפלפולים הנ"ל כתב מאחר דבתנאי כלזה יש עיקולי ופשורי לדעתי ראוי ונכון בנ"ד להתיר מבלי תנאי כי גם עובדא דנו"ב היה ברוב כפולים משא"כ בנ"ד בשכונת ישראל וכנ"ל אך מחמת דבלא"ה ראוי לפרסם קלונם ברבים למגדר מלתא והדבר יצא מפי הגאון נו"ב ז"ל אמרתי יהי כן שיקדש בפרסום תחת החופה בתנאי מפורש אם לא נבעלה ולפסול לה ובאריפות לשון התנאי ובאם לא יועיל לא יזיק כו' והלופים הקהל יראו לקיים עוד למגדר מלתא כפי אשר ישר בעיניכם עכת"ד :

בתב עוד כל זה ראיתי להקל להתיר לפסרונים שיבאו וא"ז אך לעדן חליצה כו' (זה יובא לקמן סי' קנ"ו ס"ע) · ולפני העובר הזה אם יהיה זכר לענין נשיאות כפים מבואר בב"ש סי' ד' סק"מ כו' וגם בתשובת עס"ג סי' א' מפרש דבר

הרי זו נאמנת ותהיה (היא ונתה) (טור) ד מותרת לכהן ה בד"א (יז) כשהי המקום שנבעלה בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברים ש והיו רוב העוברים שם כשרים (יח) ורוב העיר שפירשו אלו העוברים ממנ כשרים שהכמים עשו מעלה ביוהכין והצריכו (יט) שני (לא) רובות אבל א היו רוב העוברים פוסלים אותה כגון עכו"ם או ממזרים וכיוצא בהם אף ע" שרוב המקום שבאו ממנו כשרים או שהיו רוב אנשי המקום פסולים אעפ' שרוב העוברים כשרים חוששין לה ונאמר למי שפוכלת אותה נבעלה ול תנשא לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא ו וי"א דבאומרת לכשר נבעלר בחד רובא לכתחלה מכשירין (כ) ובדיעבד אפי' ברוב פסולים: יח ז ראו

ז ר"ה ד וכר' יוחנן שם ה כאוקימתא דאמוראי שם דף ט"ו ע"ב ו טור מסוגית הגמ' שם וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ז ג"ז שם ברמב"ם מסוגיא דגמרא שם דאין הולכים אחר רוב סיע' בלבד וכו'

באר היטב

שהאריך: (לא) רובות · ה"ה שני חזקות מהני · משפט שמואל סי' קי"ד · ועיין תוי"ט פרק א' דכתובות מש י"ד · ועיין כנה"ג בהגהת הטור · פנויה שעיברה והפיל ולא ידעו מזה כ"א אמה וגיסה ע"פ הגדת אמה ותבע לא' שיתן לה אתנן זונה או ישאנה ותשובה הגואף כמע שהודה והתפשר עמה בסך מעו' אם מותרת לכהן בהאמר שלא נבעלתי כ"א לזה · פסק בתשובת כנסת יחזקאל שאלה כ"ו דאסורה לכהן · א' שהחליף דתו עם זול ישראלית מרצונם הטוב ונהגו אישות זה עם זה איז שניה וילדה בת ואח"כ חזרו כולם לדת ישראלית ומעי הוא ואשתו שהבת מהם ולא מאחר ודעתו שיש להתיר ליגשא לכהן · פסק שבות יעקב ח"ב סי' קי"ג דפסול לכהונה · ועיין בתשובת כנסת יחזקאל שאלה ג"ח ועי סי' ז' ס"ק ל"ד מש"ם:

פתחי תשובה

הרמ"א בש"ם ג' דרק לכל דבר דרבנן ודברי הכנ"י סי' כ"ו תמוהים בזה · וגם דהעליתי למעלה להלק דבזינתה עם כשר לא חיישינן כלום מ"מ קשה לסמוך על דעתי להקל בדאורייתא · אך אם תלד בת לענין אם היא פגומה לכהונה הלא בכותי ועבד הבא עב"י נחלקו הפוסקים אם הולד פגום לכהונה ודיעבד ודאי לא תצא לכן ע"ז ודאי יש להאמינם רק שתהיה פגומה קצת כדין ולד שבא מן הנדה · ובאם יהיה העובר זכר לענין פדיון הבן הא"ל לפדותו דהוא טוען בודאי שהוא ממנו אך לכשיגדל הבן יפדה עצמו בלא ברכה והמעות יוכל ליתן לאביו ממ"נ ולענין לטמאות אם ימות אחד מהם · הא לבן הוי איסור דאורייתא ואין רצוני לסמוך על דעתי להקל אבל הבן להאב מותר לטמאות עצמו ממ"נ · ובתשו' רדב"ז ח"ג סימן תקכ"ו מבואר עוד חילוקי דינים בזה במקום דנהיגי ביבום אך דאיהו לא החמיר בדאורייתא רק בדיומא מעלמא ומינה יש ללמוד לנ"ד גם בלא דיומא מעלמא עכ"ד ע"ש · ועיין עוד בתשובת חמדת שלמה סי' ע"ח מ"ש בזה: (יז) כשהיה המקום שנבעלה · ולפ"ז במעוברת אסורה עד שיתברר ע"פ עדים שראוה אפילו פעם אחת שנבעלה בקרונות · קהלת יעקב · ועמ"ש בס"ק הקודם (יח) ורוב העיר · עיין בחידושי רבינו עקיבא איגר ז"ל בגליון המשניות פ"ק דכתובות משנה י' שכתב. נראה דאם הרוב עודף ט במיעוט רק באחד דיש לומר ד' פסולים ואחד ועשרים כשרים דבזה אסורה לכהן מאותו העיר דהא הוא יודע בעצמו שהו לא בא עליה וא"כ הוא אינו בכלל הספיקות ולגבי דידיה נשאר רק מחצה ע"מ שעומדים בספק ואינו יכול לתלות ברוב · והידו שלא נמצא מפורש מי שדיבר מזה עכ"ל: (יט) שני רובות · עבה"ט מ"ש בשם כנ"י פנויה שעיברה כו' ועיין מזה בתשו שבו"י ח"ג סי' קט"ו ועמב"ל ס"ק ט"ז: (כ) ובדיעבד אפי' ברוב פסולים · עיין בתשו' נו"ב סי' ח' שנשאל אודות אלמנה אח שהיתה דרה בכפר מלא ערביים ואין שם רק ב' או ג' בתי יהודים ובתוכם חמיה ואחי בעלה ונשאת לכהן ותיכף אחר החתו היה כריסה בין שיניה וילדה באופן שזינתה בעודה בכפר הנ"ל ואמרה שעם אחי בעלה הראשון זינתה ומינתה מורשה לתבוע אוה ממון והוציאה ממנו איזה סך ואח"כ מת הילד וחזרה מדבריה ואומרת לכשר נבעלתי ומה שאמרה על גיסה היה מחמה שנא וקטטה שהיה לה עמו הוציאה שם רע עליו להוציא ממנו ממון · מהו דינה אם מותרת לבעלה הכהן אם נסמוך על דברים הראשונים או על האחרונים · והשיב הא ודאי שאם לא היתה אומרת כלל עם מי זינתה שהיה הדין שתצא כיון דרוב פסולים אצלה בכפר הנ" וא"כ שוב אנו אומרים שאמירה דידה קושטא הוא ושויתה נפשה חד"א שאם עיניה היתה נותנת באחר די היה לה לשתוק ולמ אמרה על נפשה שזינתה עם הפסול · ורק צריכין אנו לדון אם תהא נאמנת לחזור וליתן אמתלא הנ"ל ולסמוך שוב על דברי האחרונים ולכאורה דבר זה תליא בפלוגתא שבין הראב"ד והה"מ שהובא בב"ש ס"ק כ"ו ואפשר דכאן גם לדעת הראב"ד לא מהנ למ"ש הב"ש שם דמודה הראב"ד באשת ישראל מדהפסידה הכתובה לפי דבריה הראשונים וא"כ גם כאן הפסידה הכתובה כו' והארי בזה (והובא קצת לעיל סי"ג ס"ק י"ב) ומסיק דבאמת נ"ד אינו ענין לפלוגתא של הראב"ד והה"מ הנ"ל וכאן אף אי נימא דמועי אמתלא שלה להסיר דבריה הראשונים מ"מ ע"פ הדין אינה נאמנת בדבור האחרון דע"כ לא קאמר ר"ג דאלים ברי אפילו ברו פסולים אלא מטעם שיש לה חזקת כשרות לכהונה וברי דידה מסייע לחזקה וא"כ בנ"ד שתבעה את אחי בעלה ולקחה ממנו ממו נסתר חזקה זו הדא דחזקת ממון סותר לחזקת הגוף דאמרינן אוקי ממונא בחזקתה בא"ל להחזיר לו שבדין נתן לה לפי שמתנ נטמאה ועוד דאוקמא בחזקת כשרות שאינה גוזלת ולא לקחה ממון מאחי בעלה שלא כדין ועוד דאיך נאמין לאמתלא דידה והלא אין אדם מע"ר ואיך נאמינה שהיתה רשעה וגזלה ממון מאחי בעלה ואף שעכ"פ היא רשעה מחמת הזנות ז"א דהולי באונס אף דלא שכיח אבל בגזל היא בודאי רשעה במזיד ולכן אומר אני שאשה זו אסורה בודאי לבעלה הכהן ע"ש · ולכאורה יש לתמוה דמדברי תשמע דאילו תבעה ולא לקחה ממון מגיסה שפיר היה אפשר לומר דמועיל אמתלא והיינו מקבלים דבריה האחרונים · ומדוע לא סזכיר דברי התוס' ביבמות דף קי"ח ובמהרש"א שם דמבואר דאמתלא לא מהני רק לבסיר דבריה הראשונים אבל לא להתיר ע" דבור השני ע"ש אמנם באמת לק"מ לפמ"ש רבינו עקיבא איגר ז"ל בתשובה סי' פ"ה (והובא קצת לעיל ס"ק ט"ז ולקמן סי' מ" פ"ד) דסברת מהרש"א הוא רק דא"א לדון לשויא דבורו השני לעדות כהיא דמת בעלך דהימנוהו רבנן מדין עדות כו' אבל בנ" מה דהימנינן ברי דידה לאו מדין עדות הוא ודו"ק:

[ועיין בתשובת חתם סופר סי' ר"ט ע"ד אשת כהן שנמצאת מעוברת וילדה מיד אחר חתונתה והיא אומרת מיניה והוא מכחישה דמכ"פ לאו מיניה אך רוצה בקיומה (ובאופן דליכא משום מינקת חבירו) והביא שם דברי מורו הגאון בהפלאה דף י"ג במשנה

שנבעלה או שנתעברה בעיר אפילו לא היה שוכן שם אלא עכו"ם אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן שכל קבוע כמחצה על מחצה הוא ואם נשאת לא תצא הואיל והיא אומרת לכשר נבעלתי (כא) היתה אלמת או חרשת או שאמרה איני יודעת למי נבעלתי או שהיתה קטנה שאינה מכרת בין כשר לפסול הרי זו ספק זונה ואם נשאת לכהן תצא אלא אם כן היו שם שני רובים המצויים כשרים (כב) חויש מי שאומר שאפי' נתעברה בעיר אם הלך הבועל אליה תנשא לכתחלה כיון דאיכא רוב העיר ורוב סיעות כשרים אלא אם כן הלכה היא אליו וסתמא נמי שאין ידוע מי הלך למי תנשא לכתחלה :

ה טור וכפי גירסתו שם גא דקא הזלא איהי לגבייהו : א ל' הרמב"ם בפי"ח מה"ב ממשנה וגמ' כתובות ד' כ"ב ע"א ב ממשנה שם ד' י"א ע"ב ג משנה שם

הלכות אישות

ז דין אשה שנשבית ואיזו היא נקראת חללה · ובו כ"ג סעיפים :

א אשבויה שנשבית והיא בת בג' שנים ויום אחד או יותר (א) (א) אסורה לכהן (ב) מפני שהיא ספק זונה שמא נבעלה (ג) לעכו"ם גואם יש לה

באר היטב

(א) אסורה לכהן · ואם היא נשואה לכהן תצא ממנו · אע"ג בזנתה ואומרת לכשר נבעלתי ונשאת לכהן קי"ל לא תצא אפי' ברוב פסולים וכאן אפי' אם אמרה טהורה אני אינה נאמנת שאני זנות דאמרינן אשה בודקת ומזנה · אע"ג דכאן אינו אלא ספק זנות וקי"ל אין אשה נאסרת על בעלה אלא בקינוי וסתירה או ע"פ עדים בין אשת כהן ובין אשת ישראל · כאן מפני מעלת יוחסין כהונה אסורה · ואפשר אם שבויה נשאת לישראל ונמצא דהיא בתולה מותרת אחר מיתתו לכהן · ב"ש · וט"ז אוסר דיש לחוש שמא הערה בה השבאי וכ"כ הר"ס אלפנדרי סי' נ"ה · ועיין בהרד"ך בית ח' ועיין כנה"ג בהגהת הטור: (ב) לעובד כוכבי' · לפי מ"ש לעיל סי' ו' סעיף ח' וכן הבא על הפנויה אפי' היתה קדשה שהפקירה עצמה לא נעשית זונה · פירושו לישראלים הפקירה אבל אם ידוע שהפקירה אף לעובדי כוכבים אסורה לכהן · בה"ז:

פתחי תשובה

במשנה איש פלוני וכהן הוא שכתב דכשהיא מכחישה הו"ל ברי וברי דלא אמר ר"ג כמ"ש הרא"ש גבי ארוס וארוסתו ולכן כתב שדברי הטור בזה צ"ע · והיינו מ"ש הטור (בסי' ד' ובש"ע שם סכ"ז) גבי ארוסה דנאמנת לומר לארוס נבעלתי אפילו הוא מכחישה ואם נשאת לכהן לא תצא כו' דזהו שלא כדברי אביו הרא"ש ז"ל · והוא ז"ל תמה עליו שדברי הרא"ש הנ"ל הוא גבי עובר שהיא מעידה עליו והוא מעיד להיפך בברי וברי הא לא אמר ר"ג אבל כשהיא טוענת על עצמה כשרה אני ולכשר נבעלתי ואלו עד אחד דעלמא מעיד על כשרה שהיא פסולה א"כ בהכחשת בע"ד ה"ה הבעל אינו נאמן יותר מע"א דעלמא ובזה ל"ש ברי וברי וכ"כ להדיא בנ"י ס"פ אלמנה לכה"ג בשם הריטב"א כו' (גם בביאור רבינו הגר"א ז"ל שם ס"ק ס"ז מחלק כן ע"ש)·ובנדון השאלה מסיק אף דגבי ארוסה פסקינן (לעיל סי' ד' סכ"ז) דלארוס גופיה אסורה היינו דשם בודאי שויא אנח"ד כיון דכ"ע פסולים אצלה אך הכא דאינו מכחישה שלא נבעלה לכשר אלא שאינו מאמנו אין להוציא לכופו מכמה טעמים עש"ה]:(כא) היתה אלמת כו' · עי' בתשו' נו"ב ס"ס ז' שכתב הדבר תמוה דמה בכך שהיא אלמת והלא בת דעת היא ויכולה לרמוז רמוזי וקמ"ש או שהיתה קטנה שאינה מכרת כו' מה בכך שאינה מכרת הרי אם אומרת לפלוני הזה נבעלתי אנן מכירין את פלוני אם כשר הוא או פסול ואם כוונתו שאין סומכין על דבריה לא היה לו לתלות הטעם במה שאינה מכרת · והנראה בזה שהרמב"ם סובר דהא דסומכין על דבריה באומרת לכשר נבעלתי הוא מפני שיש סיוע לדבריה דאשה מזנה בודקת ומזנה כו' אבל באומרת איני יודע הרי תזנה שלא בדקה או כחרשת שאינה בת דעת לא שייך בה בודקת וגם לא שייך בה אמירה ולא רמיזה וכן בקטנה שאינה מכרת בין כשר לפסול ל"ש בודקת ובאלמת י"ל ג"כ שכיון שהיא אלמת אינה רגילה כ"כ עם בני אדם ואינה בקיאה באנשים לידע מי כשר כו' ע"ש : (כב) ויש מי שאומר כו' [עיין בס' ב"מ ועי' בתשו' חתם סופר ר"ס י"ח שכתב על נדון השאלה דידיה וז"ל אך באמת לדינא אי היה כאן תרי רובא משום הך דנבעלה בעיר היה ראוי להכריע כהטור להקל וכן כתב בית מאיר במסקנא בסוף הסימן כו' עכ"ל ע"ש] :

(א) אסורה לכהן · עבה"ט מ"ש בשם הב"ש ואם היא נשואה לכהן תצא · אע"ג דזנתה כו' עד דאמרינן אשה בודקת ומזנה · ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סימן קט"ו מה שתמה עליו בזה · ומ"ש עוד ואפשר אם שבוי' נשאת לישראל כו' וט"ז אוסר כו' עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' כ"ט שכ' דעל טעם הט"ז יש לפקפק ולומר שאין לחוש להערה דהרי עיקר טעם איסור השבוי' אף בדיעבד הוא משום דרוב כותים פרוצים בעריות · וכמו כן י"ל דהם גומרים תאוותם אבל שיפרוש באמצע קודם גמר ביאה לא שכיח וכאן שזו נמצאת בתולה לא חיישינן להערה אך לדידי בלא"ה אסורה דמי מעיד שנמצאת בתולה בעלה והרי אתתו כגופו ואין עדותו מועיל כדלקמן סעיף ג' עכ"ד ועמ"ש לקמן שם: (ב) מפני שהיא ספק זונה · עיין בס' שעה"מ פי"ט מהא"ב דין כ"ג שהביא בשם הרשד"ם סימן רל"ה שכפי מ"ש הריב"ש דכל כהנים בזה"ז כיון שאין להם כתב היחס אינם כהנים ודאים נראה דמותר לישא שבוי' דהוי ס"ס ספק אם הוא כהן או לא ואת"ל כהן שמא היא טהורה יעו"ש והוא ז"ל תמה עליו שהרי הו"ל ס"ס בתרי גופי וכל ס"ס בתרי גופי לא אמרי' כמ"ש בתשובת הרא"ש כו' ע"ש· ולכאורה בלא"ה היה יכול לתמוה עליו לפמ"ש הוא ז"ל שם להלן בדבור הסמוך בהשגתו על מהרי"ט הלוי (הובא לעיל סימן ו' ס"ה סק"ה) דשבוי' לא מקרי ספק דמאחר שאסרו חכמים שבוי' מחמת ספק נעשה חשיב כודאי · וצריך ג' ספקות מלבד הספק הראשון כו' וכמ"ש התוס' גבי גבינות הכותים ע"ש א"כ היה יכול להקשות

(ג) עד שלא נתייחד עובד כוכבים עמה הרי זו כשרה לכהונה (ג) דואפילו ענ
או שפחה או קרוב נאמן לעדות זו : הגה (ד) ואפי' נשים שאין נאמנות בעד
אשה כגון חמותה כו' נאמנת בשבויה (הגהות אלפסי פ"ב דכתובות) הושתי שבוי
שהעידה כל אחת לחברתה הרי אלו נאמנות וכן קטן שהיה ומסיח לפי תו
נאמן (ה) זומעשה באחד שנשבה הוא ואמו ובנה מסיח לפי תומו ואמר נשב
לבין עובד כוכבים אני ואמי יצאתי לשאוב מים דעתי על (ו) אמי ללק
עצים ודעתי על אמי והשיאו אותה חכמים לכהן על פיו חויש שכתב שהק
נאמן אפילו במתכוין להעיד : ב טאין הבעל נאמן להעיד באשתו השבו
שלא נטמאה (ד) שאין אדם (ז) מעיד לעצמו יובן שפחתה לא תעיד לה א
שפחת בעלה מעידה לה כושפחתה שהיתה מסיחה לפי תומה נאמנת : ה
עובד כוכבים פסול לעדות שבויה ואפילו (ח) מסיח לפי תומו אינו נאמן (הרא"ש
ל"ב) (ה) (ט) ויש מקילין במסיח לפי תומו (ריא"ז) (י) והוא הדין (ו) לעד מפי
ומסיח לפי תומו לא מהני רק להקל (ז) אבל לא (יא) להחמיר (רד"כ ב"ח) : ג לכ

באר הגולה
ד' כ"ז ע"א ד שם
ה משנה שם ד' כ"ג
ע"ב ו וכן הסכי
הרא"ש ז שם ד' כ"ז
ע"ב ח הר"ן וכן
היא סברת ה"ה שם
מברייתא דזו עדות
אשה וכו' שם דף
כ"ז ע"ב ט משנה
שם י ברייתא
וכאוקימתא' דרב פפא
שם כ ברייתא שם
וגמרא אליבא דרב
פפא ל ברייתא
כתובות דל"ו ע"ב
וכת"ק וכדמפרש לה

פתחי תשובה
להקשות כן גם על הרב"ד"ש הנ"ל · ואפ"ל דלא רצה להקשות כן
משום דאכתי היה דינו של הרב"ד"ש נכון בספק שבוי' דאיכא ב'
ספיקות מלבד הספק הראשון אבל מטעם תרי גופי גם בספק
שבוי' לא מהני ודו"ק · אמנם בעיקר דברי הרב"ד"ש הנ"ל כבר
חלקו עליו בתשו' מהרי"ט וחוט השני ושאר תשובות כנזכר בבה"ט
לעיל סימן ו' סק"ב וכפ"ת שם : (ג) ואפילו עבד · כתב
בר"י יש שפירשו דוקא עבד ושפחה דליכא אלא פיסול יוחסין
אבל גזלן וכיוצא פסולין לעדות זו כעדות אשה שמת בעלה דלא
הותר אלא גזלן דדבריהם וכן עיקר שיטה מקובלת בשם הריטב"א
וכ"כ בתשובת ת"ל סימן ק"ן ובס' יד אהרן ע"ש : (ד) שאין
אדם מעיד לעצמו · עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן כ"ט שכ'
דהא דהוצרך הש"ס ליתן טעם זה שאין אדם מעיד לעצמו שפירושו
הוא כמ"ש השיטה מקובלת משום דאשתו כגופו והרי בלא"ה
חיישינן שמא עיניו נתן בה כדלקמן סעי' ג' ובפרט שהיא אשתו
שאהובה לו וי"ל לפי דמטעם עיניו נתן בה לא הוי אסרינן באשתו
שהוא דיעבד (גם בתשובת רע"ק איגר סימן פ"ה מפרש כן
ע"ש) ועוד י"ל לפי דמטעם עיניו נתן בה עכ"פ מהני עדותו
שתוכל להנשא לכהן אחר כמ"ש בח"מ וב"ש שם אבל מטעם אשתו
כגופו אין עדותו מועיל כלום ואפילו לאחר מותו אסורה להנשא
לכהן אחר · ולא עוד אלא אפי' באשת ישראל שנשבית עם בעלה
והעיד בעלה שטהורה ומת · ג"כ נראה דאסורה להנשא לכהן
ואע"פ שלדידיה לא היה נפקותא בעדותו שהרי אינו כהן מ"מ לפי
פירושו של הש"מ דאשתו כגופו לא הועיל עדותו כלל עכ"ד ע"ש
וע' עוד בתשובת רע"ק איגר סימן פ"ה מ"ש בזה : (ה) ויש
מקילין כו' מסל"ת · בס' בר"י האריך בזה ולבסוף כתב וז"ל כבר
כתבנו שהוא סברת הגאון שהובא בתשובת הרא"ש כלל ל"ב וכ"כ
ריא"ז · ובתשובת מהריק"ש סימן ל' הכריע כסברת הגאון וכן
ראיתי להרדב"ז בתשובה כ"י (כעת הוא במודפסות חלק ה')
סימן שני אלפים קנ"ו פסק כסברת הגאון וכתב דהכי נקטינן דדברי
הגאונים דברי קבלה ועוד דהא"ז ובס' בשר ע"ג גאלים הביאו
סברתו משמע דהלכתא היא ע"ש · גם בתשובת מהר"ם אלשקר
סימן נ"ה פסק כן ע"ש · גם בתשובת כנסת יחזקאל ס"ס נ"ז הביא
עובדא שהסכימו כל הרבנים וסמכו על דעת רב פלטוי גאון
דיש מעיד מסל"ת נאמן בשבוי' ע"ש וכן הסכים בס' ישועות יעקב
סק"ד ע"ש : (ו) לעד מפי עד · עבה"ט מ"ש ובת' ח"צ התיר כו' ועיין בר"י שהאריך בזה ומסיק דהכי נקטינן דכשר דגם כ
מסל"ת גדולי ישראל פסקו כסברת רב פלטוי גאון ואפי' תימא דיש לחוש לסברת הרא"ש מ"מ בעד מפי עד דיש מקום לומר
הרא"ש מודה ויש הוכחה מהש"ס (בכורות דף ל"ו) כדברי מהרש"ך והח"צ ז"ל הכי נקטינן ע"ש · וכן הסכים בספר ישו
יעקב סק"ה ע"ש · מ"ש הבה"ט אשה מפי אחרים כו' נסתפק הרלנ"ח כו' ע' בת' רע"ק איגר סימן נ"ב : (ז) אבל לא להח
צה"צ כאן ולקמן סי' י"ז סל"ז ועיין בת' נו"ב תניינא סימן י"ח לאחר שביאר שם לדחות דברי השב יעקב סי' ו' (שהובא לקמן י
קצ"ח ס"ג) כתב וז"ל וע"פ ב' הסברות הללו מתורץ מה שהוקשה להח"מ בסימן י"ז ס"ק ע"ד דהא הכריע רמ"א להחמיר בכותי מנ

באר היטב
(ג) עד · עיין משפטי שמואל סי' פ"ה וק"ח
וכנה"ג בהגהת הטור : (ד) ואפי' נשים · כ
מ"ש הח"מ ס"ק ב' וחכם צבי בתשובתו סימן ק
מייתבו : (ה) מעשה בא' · כצ"ל ולא ומעשה · ו
בפני עצמו הוא ולא קאי על קטן אלא בגה ובתה א
גדולים בעינן דוקא במל"ת ומ"ש בסמוך קרוב נא
להעיד לא איירי בבנה ובבתה ב"ש ועיין ח"מ : (ו) אמי
מוכח מזה דצריך שיהא אלה מתחלה ועד סוף וכ
גבי ע"ג המל"ת לדעת יש מקילין צריך שיהיה מת
ועד סוף · בה"י : (ז) מעיד לעצמו · אפי' מסל"ת
ודוקא להעיד אינו יוכל אבל אם לא ידע שום א
דהיתה שבויה אלא הוא והיה עמה וידוע דלא נטמ
מותרת לו ב"ש ועיין בס"ק פ"ז : (ח) מסל"ת · הרי
כלל ל"ב סי' ה' · וראייתו דאי ע"ג מסל"ת נאמן
בגתיה דמר שמואל אמאי אוקמינהו לשבוייהו אב
לעיילי ויסיחו לפ"ת שלא נטמאו · והחכם צבי בת
סי' קמ"א הקשה עליו דשמא אין רצון להיות עו
בספק ע"י אחר ושמא לא יסיחו לפ"ת ע"ש : (ט)
מקילין במסיח לפי תומו · בתשובת כנסת יחזקאל ס
כ"ח הקשה ע"ז ע"ש : (י) וה"ה לעד מפי עד ·
גם זה תליא בפלוגתא דלהרא"ש דפסול כותי בשב
ה"ה עד מפי עד נמי פסול בשבויה · ולי"ש מקילין ב
מהני נמי עד מפי עד · אבל בתשובת רש"ך ח"א
ו' כתב דגם הרא"ש מתיר עד מפי עד ע"ש ומ"ת למ
אין דבריו מוכרחים ב"ש · ובתשובת חכם צבי ש
קמ"א התיר בפשיטות עד מפי עד ע"ש · אשה
אחרים או אשה מפי אשה אחרת נסתפק הרלנ"ח ב
סי' כ"ב אי מהני ובסי' כ"ג הביא בשם מהר"ם עש
דמהני ע"ש : (יא) אבל לא להחמיר · דהיינו כותי במ
מל"ת דהיא טמאה לא מהני להחמיר להחזיקה כו
שבעלה

ח) שהעיד לשבויה שהיא טהורה (ט) הרי זו (י) לא (יב) ישאנה שמא עיניו
תן בה ואם פדאה והעיד בה ה"ז ישאנה שאלו לא ידע שהיא טהורה לא
תן בה מעותיו: ד [פ] האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה שאסר
א הפה שהתיר [נ] אפי' היה שם עד אחד שמעיד שהיא (יג) שבויה אבל
אם יש שם שני עדים שנשבית אינה נאמנת עד שיעיד לה אחר שהיא
הורה: ה [ע] היו שם ב' עדים שנשבית ועד א' מעיד (יד) שנטמאה ואחד
כחיש ומעיד לה שהיא טהורה ולא נתייחד עמה עובד כוכבים עד שנפדית
פילו זה שמעיד שהיא טהורה עבד או שפחה הרי זה מותרת: הגה וי"א
ם היא אומרת נטמאתי נאמנת נגד עד אחד שאומר (טו) שטהורה אבל לא נגד שני
ים (הגהות אלפסי פ' האשה שנתארמלה): ו [פ] מי שאמרה נשביתי וטהורה אני
תירוה בית דין לינשא (או שנשאת לפני (טז) ב"ד ולא מיחו בה) ואחר כך באו
י עדים שנשבית ה"ז תנשא לכתחלה ולא תצא מהתירה [צ] ואפילו נכנס
ריה שבאי והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה ה"ז לא תצא מהתירה

באר הגולה

שם בגמרא ט משנה שם דף כ"ב ע"א נ הרמב"ם שם וכ' שם וכתב ה"ה ופשוט הוא שהיא יכולה להכחיש ואין פוסלים אותה בפחות משנים ס שם במשנה ע ברייתא שם דף כ"ג ע"ב וכאוקימתא דרב פפא פ שם במשנה וכדמפרש בג רא שם דף כ"ב ע"א צ ממעשה דבנתיה דמר שמואל וכו' שם דף כ"ג ע"א ק כתב ה"ה פשוט הוא ומתבאר שם

באר היטב

ה אלא הוי כאלו לא העיד כלל ודינה כשאר שבויה ב"ש: (יב) ישאנה · אבל לאחר מהני עדותו ולא ין דמעיד משום דסבור שהוא ישאנה · וכל זה י בידוע דהיתה בשביה אבל אם א"י אלא הוא ע דהיא טהורה מותר לישא אותה · ואם יש עדים תה בשביה והוא מעיד עליה אלא דאינו ידוע שהוא וים לו מיגו דלא היה אומר דהוא כהן נאמן ועיין בת בעל אפריס סי' ק"ו ב"ש: (יג) שבויה · ואפי' ע"א מעיד דהיא טמאה מתירין אותה כ"מ ברש"י טובות דף כ"ג ע"ב ד"ה הכי גרסינן איהי וכו': שנטמאה · אפי' עד הראשון הוא עד כשר ואח"כ ה אשה ואמרה טהורה היא מקילין בשבויה ומותרת אפי' עד כשר שאומר נטמאה בא בתחלה ואשה ו לא אמרינן בכה"ג כל מקום שהאמינו ע"א הוי ם גם לא אמרינן הוקמי חד לגבי חד ויפארו עדי ה אע"ג דבעדות שמת בעלה לא מהני עדות כזו בשבויה מקילין · אע"ג לענין כותי ועד מפי עד נתמירין יותר מעדות שמת בעלה אין לנו אלא מה רו חז"ל ב"ש: (טו) טהורה · היינו בידוע שנשבית כתבה אמתלא לדבריה למה אמרה נטמאתי נאמנת · אבל לא נגד שני עדים היינו דוקא בנשואה הינה ה לאסור את עצמה על בעלה אבל פנויה נאמנת לאסור עצמה לכהונה · והקשה הח"מ דכל זמן שהיא תחת בעלה ה ע"א המתירה למה נאמנת לומר שהיא טמאה מ"ש מדעלמא האומרת טמאה אני לך חיישינן שמא נתנה ה באחר כדלקמן סי' קע"ו ולעיל סי' ו' סעיף י"ב · לאחר שיש עדים שנשבת הוי כמו רגלים לדבר והרמ"א שם דוקא שאין רגלים לדבר אבל יש רגלים לדבר תיבה"י ב"ש: (טז) ב"ד י"כ בתשובת רד"ך בית א' יו"ד ע"ש שהביא אם לא היה ידוע לב"ד דהיתה ה אלא א' יודע והיא אומרת לו טהורה אני יוכל או זה ואפי' אם הוא א"י דהיא טהורה משום דאית מגו דהיתה יכולה ליקח לאחר · וכתב ע"ז בד"מ · וכתב ב"ש ומכ"ש אשת כהן דנשבית והוא יודע א"י אם היא טהורה דאסורה לו. אע"ג דא"י לשום אדם והיא אומרת טהורה אני · ואם הוא יודע דהיא טהורה

פתחי תשובה

שבעלה חי שנאמן להכחיש כותי מסל"ת שמת ובסי' ז' ס"ב פסק דנאמן להקל ולא להחמיר ולפמ"ש ניחא דשם בסי' ז' האשה בחזקת היתר עומדת וע"י מה שבשביה אנחנו רוצים לאסרה ונאמן כותי מסל"ת שהיא טהורה וזה הכותי שמכחישו ואומר שנטמאה בא להוציאה מחזקתה לכן לא משגיחין בדבריו כלל ועוד כיון שהאשה אומרת טהורה אני מותי אפי' מסל"ת בהכחשה לאו כלום הוא והרי הוא כאלו אינו ונשאר כותי המסל"ת שהיא טהורה וצריכן לה לכהונה אבל בסי' י"ז שהאשה בחזקת א"א היא וגם לבעלה יהבינן חזקת חיים והכותי המעיד שבעלה חי מוקים לה אחזקתה וגם היא עצמה אינה יודעת אם בעלה חי או מת ורק הכותי שמסל"ת שמת בא להוציאה מחזקת איסור להתיר ואף שהימנוהו רבנן היינו היכא שאין הכחשה נגדו אבל כיון שגם זה הכותי שאומר שהוא חי הוא ג"כ מסל"ת מוקמינן זה כנגד זה ונשארה א"א בחזקתה הראשונה עכ"ל: (ח) שהעיד לשבוי' · כתב בר"י ואם הם שני כהנים מעידים עליה נראה דהאחד יכול לישא אותה דומה למה שפסק מרן לקמן סימן י"ב ס"א דשני עדים המעידים שמת בעלה מותר אחד מהם לישא אותה ועמ"ש הרשד"ם א"ה סימן תשעים עכ"ד (ולכאורה צ"ע עמ"ש בסתימות דמותר הא כתב הרמ"א שם בהגהה וי"א דאף בשנים בעל נפש ירחיק מזה אך לפמ"ש שם בשם תשובת נו"ב א"ע) · וכתב עוד אם העיד כהן על שבויה והותרה על פיו לבעלה ואח"כ מת בעלה או שהעיד עליה ובאותו זמן היה העד נשוי אשה ואח"כ מתה אשתו נראה דמותר לישא אותה כמתבאר ממ"ש סימן י"ב סעיף ג' ובסי' ד' ע"ש: (ט) ה"ז לא ישאנה · עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן כ"ט שנסתפק אם זהו רק לכתחלה או אפי' דיעבד אם כנס יוציא · והאריך קצת ומסיים שדין זה אינו מוחלט אבל לא להיתר ולא לאיסו' אף שדעתי נוטה יותר להיתר אכתי למעשה צריך תלמוד · ובהגהה מב"כ שם מבואר דכל עיקר ספיקו של אביו הגאון ז"ל הוא רק לסברת הרשב"א והב"ח אליבא דהרא"ש דס"ל בשליה שהביא גט ממש"י וכן עד א' שהעיד לאשה שמת בעלה אף אם נשאת לו תצא אבל לפסק הש"ע לקמן סימן י"ב ס"א דאם כנס לא יוציא (וכן פסקו האחרונים שם ט"ז וח"מ וב"ש) לית בזה ספיקא כלל ע"ש ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' פ"ה שכ' ע"ד הנו"ב שנ"ע דנעלם ממנו דהריטב"א ביבמות דף כ"ה הביא תוספתא מפורשת דאם נשאת למעיד בה לא תצא ע"ש: (י) לא ישאנה · עבה"ט מ"ש ואם יש עדים כו' אלא דא"י שהוא כהן כו' וכל זה כמו מלשון הב"ש ועיין בס' בר"י אות ע"ז שכתב דבת' ש"א שם נגד

שהתירוה [ק]ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה · [ר]ואם באו לה שני עדים אח"כ (יז) שנטמאת אפילו נשאת ואפילו היו לה בנים הרי זו תצא ואם בא עד אחד אינו כלום : ז [ש]אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שאני טהורה אין אומרים נמתין עד שיבואו העדים אלא מתירין אותה מיד [ת]ולא עוד אלא אפי' (יא) יצא עליה (יח) קול שיש עליה עדי טומאה מתירין אותה עד שיבואו (יב) שבשבויה (יט) הקילו: ח [א]האב שאמר נשבית בתי ופדיתיה בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה אינו נאמן (כ) לאוסרה : (וה"ה אם אמר שנבעלה בעילת איסור) (הגה"מ פי"ח מהא"ב בשם הרשב"א): ט [ב]אשת כהן שנאסרת עליו משום שבויה הואיל והדבר ספק הרי זו מותרת לדור עמו (כא) בחצר אחד ובלבד שיהיו עמו תמיד בניו ובני ביתו לשמרו : י [ג]עיר שבא (כב) (יג) במצור ונכבשה [ד]אם היו עובד כוכבים מקיפים את העיר מכל רוחותיה כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותיעשה ברשותם הרי כל הנשים שבתוכה פסולות כשבויות שמא נבעלו לעובד כוכבים אלא מי שהיתה מג' שנים ולמטה [ה]ואם היה אפשר שתמלט אשה ולא ידעו בה או שהיתה בעיר מחבואה אחת [ו]אפי' אינה מחזקת אלא אשה אחת הרי זו מצלת הכל כיצד מצלת שכל אשה (כג) שאומרת טהורה אני נאמנת אע"פ שאין לה עד מתוך שיכולה לומר נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבואה הייתי ונצלתי [ז]נאמנת לומר (לא) נמלטתי ולא נהבאתי ולא נטמאתי [ח]במה דברים אמורים בגדוד של אותה מלכות שהם מתיישבים בעיר ואין יראים לפיכך חוששין להם שמא בעלו אבל גדוד של מלכות אחרת

באר הגולה

ר ברייתא שם ש ברייתא שם ופי' כגון שלא היו שם עדים שנשבית ת מבואר שם בסוגי' גבי בנתים דמר שמואל : א משנה קדושין דף ס"ד ע"א ומפרש שם בגמ' משום דלא הימניה רחמנא אלא לגירושין ב משנה דר' זכריה הקצב משנה כתובות דכ"ז ע"ב ג ג"ז לשון הרמב"ם שם ממשנה שם דף כ"ז ע"א ד שם אוקימתא דרב יהודה אמר שמואל ודרבי לוי ה שם מימרא דרב אידי וכו' שם ו בעיא שם פסק לקולא וכמ"ש הרי"ף כיון דדמי תלמודא הכי מי יימר וכו' אלמא דמקלינן בה ז ג"ז איבעיא שם ופסקו לקולא כיון דמסיק בה ע"ב הלא תשבא הוא וט' ח אוקימתא' דרבי יצחק מברייתא בדין חביון דלא מחלק בין לבעול בין לנסך

פתחי תשובה

בזה והרב בנו בהגהה שם כתב דכהאי עובדא אתא קמיה דהרב אביו ז"ל ואמר להם שאין להם תקנה אלא שילכו למקום שאין מכירין אותם ותלך האשה לב"ד ותאמר נשביתי וטהורה אני ואהא מותרת לבעלה · וגם' יד אהרן גמגם בה דמאחר דבאותו מקום כבר נתפרסם שנשבית אין לה תקנה · והרי הרא"ש בכלל צ"ב לא כ' תיקון זה מוכח דכיון דכבר נודע לב"ד בבירור' שנשבית שוב אין לה תקנה ללכת למקום אחר עכ"ד ואני אומר דמדברי הרא"ש אין ראיה דשאני נידון הרא"ש דהבעל ידע שהיא שבוי' ולא ידע שהיא טהורה ומה תועיל שתלך לאתרא דלא ידעינן לה הא בעלה ידע קודם אבל בנדון הרב ש"א בעלה ידע שהיא טהורה עכ"ד ועמ"ש בפ"ת לי"ד סימן ב' סק"ד ובסימן קכ"ז סק"ז ועמ"ש לקמן סימן קנ"ב:(יא) יצא עליה קול·עבה"ט ומ"ש על דברי הב"ש לא הבנתי למה · עיין בספר הפלאה כתובות דף כ"ב כוונת דברי הב"ש בזה : (יב) שבשבוי' הקילו · עבה"ט מ"ש אבל בא"א לא מקילין כו' וכן מבואר בב"ש כאן ובסימן קנ"ב ס"ק י"א ועיין בכ"נ מ"ש בזה : (יג) במצור · עבה"ט ומ"ש ולענין אם יכולים לברוח כו' עיין גם' קרבן נתנאל פ"ב דכתובות אות פ"ז שכ' על דברי הב"ש בזה דאינו נכון דהאי מחבואה מתיר הרא"ש מטעם

באר היטב

טהורה כתבתי לעיל ס"ק ז' דמותרת לו · ולענין אם התירוהו ואח"כ באו עדי שביה · דין א"א שזה לדי פנויה · ב"ש : (יז) שנטמאת · אבל ע"א שנטמאה לא מהני כלל אפי' לא נשאת לא תצא מהיתרא והיינו דאיתא עדי שביה מש"ה לא תצא מהיתרא אבל אין מתירי אותה אבל אי ליכא עדי שביה וע"א מעיד שנטמאה מתירין אותה כמ"ש בסעיף ד' ב"ש : (יח) קול · אפי' קול דאתחזק בב"ד · ב"י בשם הריטב"א · מ"ש הב"ש מיהו צ"ע ליישב הסוגיא לפי זה גם נראה תוס' לא ס"ל פירוש זה עכ"ל לא הבנתי למה · עיין בה"י ועיין כנה"ג בהגהת ב"י סעיף י"ג : (יט) הקילו · אבל בא"א לא מקילין בכה"ג דאפי' אין כאן עדים רק שיצא קול שיש עדים במדה"י שיודעים שהיא א"א אינה נאמנת ואפי' לא אתחזק הקול בב"ד חיישינן באשת איש· בה"י ע"ש : (כ) לאוסרה · ומ"מ הוי כעד א' דעלמא ומצטרף עם אחר לאוסרה ולא קאמר הכא דא"כ לבדו לא נתנה תורה נאמנות כמו שנתנה לו תורה לנשואין · ח"מ · וב"ש חלק דא"כ אפי' לצרף עם עד אחד ע"ש · וא"ל למה נאמן לומר על בנו שהוא ממזר או שהוא בן גרושה י"ל כל דבר שאומר שנפסל מחמת ביאתו או נשואין שלו נאמן ולא דבר אחר : (כא) בחצר · ואם ודאי זנתה אסור לדור עמה בחצר אפי' במבוי נמי אסור לדור עמה · עיין ב"ש : (כב) במצור · יש בזה ג' שיטות · לרש"י ור"ן במלכות אחרת אסורה ובאותו מלכות מותרת היינו כשיש שמירה שאין שום אדם יוכל לבא לעיר אבל אם א' יוכל לבא לעיר הוי בכלל עיר שכבשוה ברכוש ואסור' · ולשיטת תוס' ורמב"ם מלכות אחרת שבוטף ועבר מותרת ובאותו מלכות יש לחוש יותר · ואם אפשר לברוח מן העיר תלינן לקולא כמו במחבואה · והיינו לכהונה · אבל לענין יין נסך היין מותר אפי' באותו מלכות דלנסך אין להם פנאי כמ"ש ביו"ד סי' קכ"ט · ולשיטת הרי"ף והרא"ש והרמב"ן והרשב"א אמרינן לבעול אין חילוק ואסורה לעולם בין באותו מלכות בין במלכות אחרת · והיין לעולם מותר · ולענין אם יכולים לברוח נראה דהוא בכלל מחבואה ומותרת עיין ב"ש : (כג) שאמרה · משמע שצריכה לבא לב"ד לומר טהורה אני הרמב"ן . והר"ן כתב אפי' לא באתה לב"ד מתירין אותה דתנן

שט (כד) ושטף ועבר לא נאסרו הנשים מפני שאין להם פנאי לבעול
ם עוסקים בשלל ובורחים להם ואם שבו נשים ונעשו ברשותן אף ע"פ
דפו אחריהם ישראל והצילו אותם מידם הרי הן אסורות ט ויש חולקין:
מרים שאף בגדוד של מלכות אחרת אסורות: יא האשה שנחבשה בידי
ד כוכבים על ידי ממון מותרת אפילו (כה) לכהונה: הגה ודוקא שחייבים
שיראו ליגע בה פן יפסידו מכיסם אבל אם תפסו אותה כדי שיפדוה בממון שלא
דו מכיסם אסורה לבעלה כהן (תא"ו נכ"ג וכן משמע בתוס' פ' אלו מציאות) על ידי
ות אסורה (כו) לכהונה ולפיכך אם היה בעלה כהן נאסרה עליו: הגה
דעל ידי נפשות אסורה אפילו (יד) לבעלה (כז) ישראל דחיישינן שמא נתרצית
) להם כדי שלא יהרגוה (התוס' והרא"ש והטור והר"ן ובפסקי מהרא"י סי' נ"ב)
קא בנחבשה מחמת (כט) עצמה ויש להם חשש מיתה (הגהות מיימוני פי"ח בשם יש
ים) אבל ביושבות חבושות מחמת בעליהן אינן אסורות אלא נגמר דין בעליהן (ל) למיתה
סקי מהרא"י סי' נ"ב) וי"א דכל מקום שהיא סבורה להחיות על ידי (לא) פדיון ולחזור
אסורה לבעלה ישראל דאינה מתרצית אע"פ שחבושה מחמת עצמה (שם במהרא"י)
ת הזעם והרג (לב) רב התירו רבותינו לבעלה ישראל וכסברא (לג) הראשונה ואם
ה בידי עובד כוכבים ויהודים נכנסים ויוצאים אצלה שריא לבעלה (הגהות מיי' פי"ח)
ל שהמיר הוא ואשתו וחזרו בהן אשתו (לד) מותרת לו ולא חיישי' שמא זנתה תחתיו
בעלה כהן ואם אשתו המירה לחוד אסורה לבעלה אפילו ישראל (תשובת הרשב"א
ות מרדכי כתובות) אם לא שיש לה עד אחד שלא זנתה כשבויה (טו) ויש מקילין

ט הרי"ף והרמב"ן והרשב"א בשיטת דרב מרי גם לבעול יש פנאי ולנסך אין פנאי וכ"כ הטור שכן היא מסקנת אביו הרא"ש י ג"ז ל' הרמב"ם שם מהמשנה שם דף כ"ו ע"ב כ וכתב ה"ה גם שכן פרשו כל הגאונים ז"ל וכן הכריעו

באר היטב

ן לה דמסתמא טהורה היא: (כד) ושטף · וכן
ת אחרת אם היה שוקט ובטוח ואינו נחפז לברוח
אותו מלכות· ב"י: (כה) לכהונה· אפי' בפנויה·
"ם: (כו) לכהונה· דוקא נחבשה ימים רבים אבל
ו יומים מותרת· מהר"י מינץ סי' ו' ע"ש · עיין
"ע · אין לפסול זרע כהן שאמרו בפניו שאשתו
ושתק הר"ם פדוואה סי' י"ד · מפשט לדק ח"ב
' · כתב הר"מ אלשקאר סי' א' הא דע"י נפשות
דוקא שנתחבשה כדין אבל שלא כדין מותרת ·
ת"ה סי' רמ"א כתב דהיינו דווקא לבעל ישראל
א לבעלה כהן ועיין בבנימין זאב סי' קל"ב ועיין
בהגהת הטור: (כז) ישראל · לפ"ז צ"ע למה
ועיר שנכבשה מותרת לבעלה ישראל דהא בנכבשה
סכנת נפשות למה לא חיישינן שמא נתרצית להם ·

פתחי תשובה

ס"ס משא"כ בספק בורחת דלא הוי ס"ס המתהפך ע"כ נראה שלא להקל בזה דלא ככ"ש ע"ש: (יד) אפי' לבעלה ישראל · עיין בס' בר"י אות י"ז שהביא דבתשובת הרדב"ז ח"י סימן ב' אלפים ש"ו תמה על מהרא"י סימן נ"ב שכ' לא ידענא שום גאון שכתב כהרמב"ם דמותר' ובאמת הר"ן כתב בשם הגאוני' כהרמב"ם והרב המגיד כתב שכן הכריעו האחרונים והם הרמב"ן והרשב"א והרא"ה והריטב"א וכן עיקר דלא חיישינן שמא נתרצית ומותרת לבעלה ישראל ומהרא"י לא ראה לא דברי הגאונים ולא דברי האחרונים עכ"ד: (טו) ויש מקילין · עבה"ט בשם ת"מ וב"ש שדחו דברי היש מקילין אלו מהלכה וכ"כ בתשובת נו"ב תניינא סי' כ"ד יובא לקמן ס"ק שאח"ז וכ"כ עוד בס בס"ס קמ"ב שאין לסמוך בזה על רמ"א במקום שכל האחרונים השיגוהו וכ' שם שאפי' הרמ"א לא סמך ע"ז רק בא"א שעזבה דת שכבר היתה א"א ואם אתה אוסרה על בעלה אתה נועל דלת תשובה לפניה

ס · עי' ב"ש בה"י: (כח) להם · א"ל הא קי"ל אין אשה
ו על בעלה אלא ע"פ ב' עדים או בקינוי וסתירה · היינו דוקא לענין חשד שמא זנתה עם ישראל אבל עם
זמיר עפי · עיין ב"ש · ע"ל סי' ו' ס"ק כ' ממ"ש בשם שבות יעקב: (כט) עצמה · אדכמוך קאי לענין
א תהיה אסורה לבעלה ישראל עיין ח"מ: (ל) למיתה · היינו דוקא במקום שדרך להפקיר נשיהם
דין בעליהן · רש"י: (לא) פדיון · הפוסקים לא רצו לסמוך ע"ז ומ"מ לבעלה ישראל בלאו הכי קי"ל
הראשונה · ח"מ: (לב) רב · דוקא בכה"ג שהיה הרג רב ולא היה מועיל ריצוי שלה לזנות אבל היכא
זעם והרג ויכולים להציל את עצמן ע"י הריצוי לזנות אסורה לבעלה · בה"י ע"ל סי' ו' ס"ק כ' מש"ש בשם
נקב: (לג) וכסברא הראשונה · משום מה דנחבשו קודם שהמירה אין חשש משום כל שהוא שלא כדין לא חיישינן
תרצה ואחר שהמירה לא אמרינן מתנכר לכל התורה דהא הוי מתנכר לע"ג הוי מתנכר לכל התורה וחיישינן שמא זנתה הואיל ע"פ אונס
ולא ברצון לא אמרינן דזנתה · ח"מ ב"ש: (לד) מותרת · דעו"ג לא מפקירו נשייהו אבל כשהמירה
וי כאלו איכא עדים שזנתה · מהרי"ק · פלוני הכהן המיר דתו עם אשה א' ודרים כמה שנים בגיותן
ופין דגוים וילדה בת ואח"כ חזרו וקבלו תשובה ועתה נתקדשה בתם לכהן לפני עדים והאב והאם אמרו
ולדה מהם בכשרות וגם אמה אמרה שלא זינתה עם שום אדם כ"א עם זה וגם הוא אמר שאמרה כראוי
ת אשתו פסק בתשובת כנסת יחזקאל שאלה כ"ח דמותרת בדיעבד מאחר שנתקדשה · ע"ש וע"ל סי' ו'
מש"ש בשם שבות יעקב ח"ב סי' קי"ג · ועיין הרד"ך א' ובני יעקב סי' יו"ד ובני משה סי' כ"ו ·
תו שהמירו וחזרו וקבלו תשובה צריך לפרוש מאשתו ג' חדשים הראשונים משום הבחנה · פרח מטה
אהרן

והאומרים דלא חיישינן שמא (לה) זנתה (שם) ובשעת הגזירה שהמירו דתן מחמ
אונס וחזרו בהן לאחר שעבר האונס שיש להקל ולהתירן אפילו לבעלן (לו) כהנים (הרא"
כלל ל"ב) ואם אשה נדרה (טז) עצמה (לז) להמיר ולא המירה עדיין וחזרה בה מותר
לבעלה (מהרי"ק ש' ק"ס) ‎בד"א בזמן שיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבי
והם יראים מהם אבל בזמן שיד העובדי כוכבים (לח) (יז) תקיפה אפילו ע
ידי ממון כיון שנעשית ברשות העובדי כוכבים נאסרת אלא אם כן העיד ל
אחד כשבויה: הגה וכל זה בנתפסה בידי עובד כוכבים (יח) ומסורה (לט) ביד
(יט) אבל אם נתייחדה (כ) עם (מ) עובד כוכבים אפילו שחייבת להם אין אוסרין נ
היחוד אע"פ שעשתה שלא כדת (כא) ואפילו יצא עליה קול (מא) זנות כל קלא דבר
נשואין לא חיישינן לאוסרה על בעלה (שם בתשובת הרא"ש) מיהו אם נתייחדה לשם זנ
(מב) יש להחמיר (מהרי"ק שורש ק"ס): **יב** ‎איזו היא חללה זו שנולדה מאיסו

באר הגולה

האחרונים ל כי' ח' וע"ש שלא כת: שם להתיר אלא באשת ישראל דלא חיישי' שנבעלה ברצון אבל לכהן משמע דאסורה וכ"כ מפורש בסימן ס' דבאשת כהן היא אסורה כדין השבויה ולענ"ד צ"ע בזה ם מימרא דרב שמואל בר ר' יצחק וכו' שם ע"ב נ ברייתא קדושין דף ע"ז ע"א ומייתי

פתחי תשובה

אבל זו (בעובדא דידי') שנשאת אחר שעזבה דת באיסור לכהן אפשר גם רמ"א מודה שתצא ע"ש · ועיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"א סימן מ"ב בתשובת הגאון מהר"ג שם ובת' ברית אברהם סימן ל' אות ב' מזה: (טז) עצמה · לעזוב דת עבה"ט בשם ב"ש ועיין בתשובת נ"ב תניינא סימן כ"ד שכתב ואשר שאלת אשה נשואה לאיש זה כמה שנים יצא מדתנו ועזבה דת והלכה לדת הישמעאלים והיתה שם לערך ז' שבועות אצל ישמעאל אחד ואח"כ חזרה לבית אביה ולבית בעלה והאשה והבעל רוצים לדור יחד כמקדם אם מותרת לו הנה לא דקדקת בשאלתך שכתבת שיצא מדתנו ועזבה דת ואם היה הדבר כן ודאי אסורה אפי' לבעלה ישראל כי היש מקילין שהביא רמ"א בסי' ז' סי"א סוף הגהה ב' הנדח מכל האחרונים אבל לפי הנראה עדיין לא עזבה דת וא"כ זו היא נדרה לעזוב דת שהביא רמ"א דמותרת לבעלה ישראל והב"ש שם מחלק בין זמן מועט לזמן מרובה כבר כתבתי בגליון כש"ע שהב"ש למד זה מדברי מהרי"ק ולא עיין שפיר כי שם מיירי באשת כהן דבזמן מרובה חשש לאונס כו' ולכן אם זו לא עזבה דת ולא נתברר עליה שעשתה מעשה ואין כאן רק ההבטחה לעזוב דת והיחוד ז' שבועות אם אחר חקירה עצומה האמר שלא זינתה לדעתי היא מותרת לבעלה ישראל אמנם לאומר בענין ח"ו לסמוך עלי לחוד עד יסכימו שני גדולי הדור עכ"ל ועיין בתשובת חמדת שלמה סימן ה' שאלה כזו · ועיין עוד בתשובת מים רבים חאה"ע סימן אכ"ג מענין כזה [וע' עוד בתשובת חתם סופר חאה"ע סימן כ"א וכ"ב]: (יז) תקיפה · עבה"ט עד וכ"פ בתשובת כנ"י כו' ושם מסיים שכן הסכימו כל הרבנים · ע"ש וכן הסכים בס' ישועות יעקב ס"ק י"ד ע"ש: (יח) ומסורה בידה · עבה"ט ועיין בתשובת שב יעקב סימן ה' שתי תשובות מענין זה: (יט) אבל אם נתיחדה · עיין מזה בתשובת הרדב"ז ח"ג סימן תפ"א באריכות: (כ) עם כותים · עבה"ט מ"ש בתשובת הר"י המלין כו' ועמ"ש לקמן סימן כ"ב ס"ג ס"ק ב' מענין זה: (כא) ואפי' יצא עליה קול · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר

באר היטב

אהרן ח"א סי' פ"ו ע"ש · וצ"ע: (לה) זנתה · ח
ב"ש חולקים מאחר שהמירה לבדה אמרינן מומר לט
הוי מומר לכל התורה וחיישינן לזנתה ואסורה
(לו) כהנים · ח"מ חולק וכתב דלא התיר אלא לבע
ישראל אבל לבעלה כהן אסורה דקודם שהמירה היי
מסורה בידם ויש לחוש לאונס ולא עדיפא מע"י נפכ
דאסורה לכהן ע"ש · וב"ש כתב דאיירי מיד בשעת הגז
המירה מש"ה ליכא שום חשש דהא המירה תיכף בש
הגזירה ואחר שהמירה תו ליכא חשש לכן מותרת א
לכהן גם אין חשש שמא זנתה ברצון כיון דהמי
באונס ע"ש · מומר שחשקה נפשו באשה י
ועשה שיעלילו עליה וימיר דתה וישאנה וכן
מותרת לחזור לבעלה ישראל · רשד"ם חא"ה
ק' ס"ח ועיין בהר"ס אלשקר סי' א': (לז) ולהמי
היינו כשהיא לא נאסרה מחמת יחוד כי איירי דנתיי
זמן מועט אלא דה"א דאסורה מחמת שאמרה לה
הוי כאלו היא מסורה בידם קמ"ל דמותרת ב"
(לח) תקיפה · הרד"ך חדר יו"ד בית ח' הביא
הגהת אלפסי דבזמן הזה שאין א"ה מעין דין
מקפידים על הזנות הוי כאלו יד ישראל תקיפה
עלמן · והרד"ך שם דוחה דבריו · וכ"כ הכנ
וכ"פ בתשובת כנסת יחזקאל שאלה כ"ז דל
לא מקשה גמרא מידי בכתובות דף כ"ו ע"ב
אסקלון דיד א"ה תקיפה לפי פרש"י שם דבגבר
ישראל ע"ש נב"ל: (לט) בידם · תוספות
והמגיד והסמ"ק משמע דאין חילוק בין אם
הרבה בין אם לא שהה אלא הכל תליא אם
מסורה בידם אסורה · ואם היא אינה מסורה בידם היא מותרת ובמרדכי מחלק בין אם שהה זמן רב
אסורה ואם לא שהה זמן רב היא מותרת · ובהרא"ש משמע דלא נסברה תא"כ בשהה זמן רב והיא מנ
בידם או היא אסורה אבל בחד ריעותא מותרת · ב"ש וע"ל ס"ק כ"ו מש"ש בשם מהר"י מינץ: (מ) עובד כוכב
בתשובת חות יאיר סי' ס"ו המליץ בעד נשי ישראל ההולכות לבתי כותים להסתחר ומתייחדים עמהם והיוצאות ל
בלא שמירה והעמיד אותן בחזקתן בחזקת בנות ישראל כשרות · ובעל מחבר לקט שכחה כתב עליו אין
מסכים בדברי המקיל ושומר נפשו ירחק · עיין בתשובת פרח מטה אהרן ח"ב סימן נ"ה ומהר"ס פלומא
כ"ו: (מא) זנות · ואפי' אם האשה עצמה מודית שנטמאה אינה נאמנת שבות יעקב ח"ב סימן קכ"ג ועיין
ס"ו בהג"ה דאי' שם מיהו אם היא מודה אחר כך שנתקדשה לראשון אסורה לבעלה והוציא רמ"א
מתשובת הרא"ש א"כ משמע דהיכא דהיא מודה חיישינן לקלא עיין התשובה הנ"ל ועיין שם מ"ש בת"ש ו
ס"ז: (מב) יש להחמיר · הח"מ כתב דקאי על הפנויה שמדברת עם כותי דברי תפלות ומסחרה הדעת ו
חיישינן

(מג) כהונה כגון כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה או שנשא בעולה ובא עליה הרי אלו נתחללו לעולם אם הוליד ממנה בין זה שחיללה בין אחר הולד בין שהוא זכר בין שהוא נקבה חלל ^סוהיא עצמה נתחללה בביאתו ^עמשהערה בה בין שבא עליה בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון ^פוהוא שיהיה כהן מבן ט' שנים ויום א' ולמעלה ^צוהנבעלת מבת ג' שנים ויום אחד ומעלה ^קאבל כהן שקידש אחת מאיסורי כהונה ונתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה אבל מן הנישואין ^ראע"פ (כב) שלא (מד) נבעלה נתחללה ^ששכל נשואה בחזקת בעולה היא אף על פי שנמצאת בתולה יג ^תהכהן עצמו שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה לא נתחלל: יד ^אכהן שבא על אחת (מה) מהעריות או (כג) על יבמה (מו) לשוק ונתעברה מביאה ראשונה אין הולד חלל אבל עשאה זונה אם חזר ובא עליה הוא או כהן אחר הולד חלל · ^באבל הבא על הגיורת משוחררת אפילו נתעברה מביאה ראשונה הולד חלל: טו ^גכהן שבא על הנדה הולד כשר ואינו חלל: טז ^דחלל שנשא כשרה הולד ממנה חלל וכן בן בנו כלם חללים עד סוף כל הדורות ואם ילדה בת אסורה לכהונה ^האבל אם נשאת אותה הבת לישראל וילדה ממנו בת אותה הבת כשרה לכהונה שישראל שנשא חללה הולד כשר: יז ^ועובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל וילדה ממנו בת אותה הבת פגומה (מז) לכהונה: יח ^זכהן שנשא גרושה מעוברת בין ממנו בין מאחר וילדה כשהיא חללה הולד כשר שהרי

באר הגולה

לה מקרא ס כריתא
שם ודרוש לה מקרא
ע משנה יבמות דף
נ"ג ע"ב פ ממשנה
נדה דף מ"ה פ"א
צ משנה שם דף
מ"ד ע"ב ק משנה
יבמות דף נ"ו ע"ב
ר ל' הרמב"ם בפי"ט
מהא"ב וכתב ה"ה
שלמד דין זה ממ"ש
שהם מן הנשואין
וכו' ש ובב"י כ'
טעם אחר ת ג"ז שם
א מימרא דרב אסי
קדושין דף ע"ז ע"א
ב ציינתיו לעיל סי'
ו' סעי' ח' ג ברייתא
יבמות דף ס' ע"א
ד משנה קדושין דף
ע"ו ע"א ה ל' הטור
מפירש"י שם ו יבמות
דף מ"ה ע"א
וכפרש"י שם ז ג"ז
שם ברמב"ם מהא
דקדושין דף ע"ד

באר היטב

חיישינן לה ואסורה לכהן שמא נבעלת לכותי ולא איירי בא"א כלל דממ"נ דאי באשת ישראל הא קי"ל אין אוסרין על היחוד וסתירה בלא קינוי אין אוסרה על בעלה ואי קאי על אשת כהן וחייש לאונס מה לי נתייחדה לשם זנות ע"ש וב"ש כתב וקאי על אשת כהן ע"ש : (מג) כהונה· הקשה הב"ש ל"ל אלה למעוטי הבא על הנדה ע"ש · ישבתי דאיצטריך אלה דלא אתיא ק"ו כסברת הת"כ שהביאו תוס' יבמות דף ס' ע"א · ועל קושית התוספות דמה אלמנה שהיא עצמה מחוללת ע"ש יש לומר דהתורה אתי למעט אם בא על היבמה והיא נדה עיין ודו"ק · ועיין סעיף י"ד ועיין ברמב"ם פי"ט מהא"ב · אם כ"ג נשא בוגרת או מוכת עץ לא נעשית חללה · וכן בעולה בלא נישואין אבל גרושה וזונה וכן כ"ג באלמנה נעשית חללה בביאה בלא נישואין · הרמב"ם שם · ועיין סי' ד' אם זנתה תחת בעלה נעשים בניה חללים משום דהיא נעשה זונה מבעילה ראשונה ואסורה לבעלה כהן לכן אם נתעברה ממנו אח"כ נעשו הבנים חללים:(מד) נבעלה· כ"כ הרמב"ם · משמע אפי' אם עדים מעידים דלא נבעלה מ"מ היא בחזקת בעולה · ובש"ז כתב אם יש עדים שלא נבעלה אז הבנים שתלד היא מכהן אחר לאו ודאי חללים הם ואסורים לטמא למת ואזלינן לחומרא כאן וכאן היינו היא נעשית חללה אע"ג דיש עדים שלא נבעלה והבנים אזלינן ג"כ לחומרא שמא לאו חללים הם ע"כ · והח"מ כתב בפשיטות דלא נעשה חללה היכא דיש עדים שלא נבעלה ע"ש וכ"כ רשד"ס תא"ה סי' כ"ב ועיין בהר"א ששון סי' קע"ג : (מה) מהעריות · כתבו אחרונים דאין נפקותא לדידן דמאחר דהולד ממזר מכל העריות הוא גרע מחלל רק לענין התראה ומלקות יש אם הולד נקבה וכהן רוצה לישא אותה מתרין אותו משום ממזרת ולא משום חללה : (מו) לשוק · דלא נעשה הולד ממזר בביאה בלא נשואין · ובנשואין הוי ממזר דרבנן · עיין אחרונים וב"ח וע"ל ס"ק מ"ב מש"ש : (מז) לכהונה · היינו לכתחלה

פתחי תשובה

סימן ל"ט בד"ה הראיה הב' שכתב דמסתימות הדברים משמע דאף בקלא דלא פסיק כן אף דהרמ"א פסק בסימן י"א דבעדי כיעור עם קדל"פ אסורה לבעלה מ"מ יחוד אינו בכלל הכיעור ע"ש עמ"ש לקמן סימן י"א ס"א סק"ח : (כב) שלא נבעלה · עבה"ט מ"ש משמע אפי' אם עדים מעידים כו' ועיין בס' שעה"מ פי"ו מה"א בקונ' תוספת אתנים ס"ס הביא שם דברי מהר"א ששון סימן קע"ג שמדייק איפכא מדברי הרמב"ם מדכתב שכל נשואה בחזקת בעולה נראה מבואר דמציאות הנישואין אינן מחללין אלא בעינן בעילה ומ"ש אע"פ שנמצאת בתולה כלומר דחיישינן שמא הטה אבל היכא דאיכא עדים שלא זזה ידם אין לחוש · והרב המחבר ז"ל האריך הרבה בענין זה וכתב שדבר זה במחלוקת שנוי בין הראשונים ז"ל ולדינא יש לחוש לחומרא ע"ש היטב ובסה"ת טעם המלך שם · ועמ"ש לקמן סימן מ"ו סעיף ה' סק"ד : (כג) על יבמה לשוק · עיין במל"מ פי"ט מהא"ב דין ס' דמתחלה עלה בדעתו דה"ה בכהן שבא על מצרית ואדומית שנית שהולד כשר שהרי הוא מצרי שלישי והיא נעשית זונה שהרי נבעלה לפסול לה ואם חזר הכהן ובא עליה ונתעברה הולד חלל שהרי נולד מפסולי כהונה · והדר פשיט ליה דשם זונה לא חל בפסולי קהל כו' ומסיים וז"ל הדין נראה נכון בעיני ובפת לא מצאתי גילוי לדין זה גם עיקר הדין דהיינו כהן שבא על מצרית שנית שיהיה הבן כהן גמור לא מצאתיו מבואר עכ"ל · וכתב עוד דלכאורה משכחת לה נמי במי שכנס את יבמתו ואח"כ בא הוא או אחד מהאחין על הצרה דקיי"ל בין לכונס בין לאחים ליכא כי אם עשה (וכדלקמן סימן קס"ב ס"א) וא"כ אם בא הכונס או אחד מהאחין על הצרה עשאה זונה דהא קיי"ל דמאיסורי עשה הויא זונה והולד כשר ואם חזר ובא עליה הולד חלל אך ז"א למש

באר הגולה

ע"א שאמרו כחלל ילידתו בעבירה חשש מברייתא · וגמרא יבמות דף פ"ס ע"א ופ"ב ט מבואר שם י משנה שם דף נ"ע ע"ב כ כתב ה"ה שם ופשוט הוא דלא גרע מאיסור של דבריהם שיש בו מכת מרדות כנזכר בכמה מקומות ל גם בזה כתב שפשוט הוא שלא כ"ו חכמים להקל עליו להתירו וכו' וכתב מהרש"ל דאם אכל תרומה מכין אותו מכת מרדות אבל אם נטמא או נשא גרושה לוקין אותו מ"קות ע' ולא סגי במכת מרדות שהרי כהן

לא בא מטיפת עבירה: **יט** [ח]כהן (כד) שבא על (מח) חלוצה היא וולד (כה) חללים מדרבנן [ט]אבל כהן שבא על אחת מהשניות היא כשרה (כו) וזרע ממנה כשרים: **כ** [י]כהן שבא על ספק זונה או על ספק גרושה (כז) (או ספק חלוצה) (טור) ה"ז ספק (מט) חללה וולדה ספק חלל ונותנין עליו חומרי כהני וחומרי ישראל אינו אוכל בתרומה ואינו מטמא למתים ונושא אשה הראוי לכהן ואם אכל או נטמא או נשא גרושה [כ]מכין אותו מכת מרדות (כח) [ל]וה"ה בחלל של דבריהם [מ]אבל חלל של תורה דודאי הרי הוא כזר ונושא גרוש ומטמא למתים שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן אע"פ שהם בני אהרן ע' שיהיו בכיהונם: **כא** [נ]גר שנשא גיורת וילדה בת לא תנשא לכתחלה לכו אפי' בת בתה עד כמה דורות אע"פ שהורתה ולידתה בקדושה [ס]ואם נשא לכהן לא (נ) תצא [ע]ואם יש בה צד א' של ישראל כגון גר שנשא ישראלית: ישראל שנשא גיורת הבת מותרת לכהן לכתחלה וה"ה למשוחרר שנש ישראלית או ישראל שנשא משוחררת: **כב** [פ]הכהנת מותרת לינשא להל ולגר ולמשוחרר (כט) שלא הוזהרו (נא) כשרות להנשא לפסולי כהונה שנא בני אהרן ולא בנות אהרן: **כג** משפחה שנתערב בה ספק (נב) חלל או ודא וכן אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי נתבאר בסימן ב':

ודאי הוא ומן התורה אסור בגרושה ולטמאה מ ברייתא בת"כ ובכמה דוכתי נ משנ' קדושין דף ע"ז ע"א וכרא"ב"י כמימרא דר' נחמן וכו' שם דף ע"ח ע"ב ס כר' יוסי שם במשנה ע שם במשנה מסמים דרא"ב"י פ ברייתא קדושין דף ע"ב ע"ב ומימרא דרב והו איפסקא הלכתא שם דף ע"ג ע"א

פתחי תשובה

דמבואר ביבמות דף ס"ע דבעינן זר אצלה מעיקרא ולפ"ז זה שבא על ארס כנוסתו לא היה זר אצלה מעיקרא שהרי קודם שיכנוס היתה ראויה לו וגם לשאר האחין וא"כ אינו עושה אותה זונה ע"ש · ועיין בס' שעה"מ פי"ח מהא"ב דין ג': (כד) שבא על חלוצה · עבה"ט בשם תשובת הרא"ם ועיין בזה במל"מ פ"ה מהלכות יסודי התורה דין ב' ובהגהת מל"מ פי"ז מהא"ב דין ו': (כה) חללים מדרבנן · עיין במל"מ פי"ט מהא"ב דין ח' שכ' וז"ל ודע שהגראה מדברי רבינו דלא אסרה חלוצה דרבנן אלא בבא על חלוצה מדלא כתב אלא זו וקשיא לי אמאי לא שביא מהמגרש את אשתו ואמר לה ה"א מגורשת ממני ואי את מותרת לכל דאמרינן זה ריח הגט דפסול בכהונה (לעיל סי' ו' ס"א) והגט בטל ואם מת מתייבמת ואם בא אחר וקידשה אין קדושין תופסין בה ואפ"ה פוסל לכהונה מדרבנן וא"כ הרי זו גרושה דרבנן ואם בא עליה כהן הולד חלל מדרבנן · ואם נאמר דס"ל דלא גזר חכמים אלא עליה שלא תינשא לכהן אבל לפסול זרעה לא גזרו לא ידעתי מאין הוציא דין זה והדין מצד עצמו תמוה דמאי שנא גבי חלוצה דכי היכא דגזרו עלי' שלא תנשא לכהן גזרו על ולדה וגבי ריח הגט לא גזרו כ"א עליה ולא על ולדה והדבר צריך תלמוד · עוד מסכתת לה גרושה דרבנן במתנת דאם נתן לה גט אסורה לכהן (כדלעיל סי' הנ"ל ס"ב) ופשיטא דאסורה מדרבנן ותו איכא חרש שנשא פקחת וכן חרשת שנשאת לפקח שקדושיהן מדרבנן (כדלקמן סימן מ"ד ס"א) ואם נתגרשו הוו גרושות מדרבנן ואסירי לכהן דומיא דקטנה כו' ע"ש: (כו) וזרעו ממנה כשרים · נראה דהיינו אפי' חזר ובא עליה ועיין במל"מ שם (כז) או ספק חלוצה · עב"ש סק"מ ועיין במל"מ פי"ז מהא"ב דין ז' שתמה על הרמ"א ז"ל בזה שהגיה או ספק חלוצ' דהא הרמב"ם כתב בהדיא דהולד כשר ואם כוונתו היא לחוש לסברת הטור תמיהני דהא ספיק' דרבנן היא ופשיט' דהלכה כדברי המיקל ומה גם דמסתבר טעמי' והתכם בעל ב"ח חילק דאם נשא כו' ואלו הם דברים שאין הדעת סובלתן ובטוי"ד סימן שע"ג ס"ב כתב (בעל ב"ח עצמו) וז"ל חלל של דבריהם כגון שנולד מחלוצה אסור להטמא למתים ואם נולד מספק חלוצה הרי כהן גמור ע"כ ולא חילק שם בין נולד בנישואין לנולד ע"י זנות · וכן עיקר·ולדידי ט"ס הוא שנפל בטור והגירסא היא ספק חללה שהיא מה"ת והמשר שהיה כתוב ח' לבד וסבר המדפיס שהוא חלוצה וטעה בזה ועיק' הגירסא הוא ספק חללה עכ"ד · גם בס' בר"י אות ד' הביא בשם הרב תוי"ע בהגהותיו (הנדפס בסוף חידושי הרשב"א כתובות דפוס מיץ) שכ' דט"ס בטור וצ"ל כהן שבא על ספק זונה ודלא כרמ"א בהגהותיו שכתב ספק חלוצה עכ"ד ועיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ג סימן ו' מענין זה ועיין זה בס' אמתחת בנימין פ"ב דיבמות משנה ו': (כח) וה"ה בחלל של דבריהם · עח"מ וב"ש ובלס"ג דאם נטמא או נשא גרושה לוקה · וכ"כ במל"מ פי"ט מהא"ב דין י' והביא שם דהרב פרישה סימן זה ס"ו לא כתב כן והוא ז"ל חולק עליו ע"ש: (כט) שלא הוזהרו כשרות · עבה"ט והוא לשון הב"ש ס"ק מ"ג ועמ"ש לעיל סימן ו' סק"ב בשם בר"י מה שתמה על הרדב"ז וכזה יש לתמוה ג"כ על הב"ש כאן ויש ליישב (עיין בתשובת נו"ב סימן ע' מ"ש לדחות קושיית התוס' שילשי נדרים על ס"כ אליעזר ע"ש ונ"פ):

באר היטב

לכתחלה ובדיעבד לא תצא · אחרונים: (מח) חלוצה כהן שטעה ונשא חלוצה והוליד ממנה בנים ואחר שנוד לו הדבר שהיא אסורה לו אומר שאחר זמן רוצה ליסב לדור ממנה ומכל נשי עבירה כי לעת עתה א"א לגרשה מפני קרוביה שמגזימין עליו להביאו בערכאו' של עו"ג כדי לחייבו ממון אין בדבריו אלו ממש ואי זו טענה ואסור להשתמש בשום דבר מקדושתו ש אהרן · תשובת הרא"ם ח"א סי' כ"ע וע"ל סי' ז' ס"ו ב' מ"ש בשם שבות יעקב: (מט) חללה· ולעיל סימ ו' כתב דאם עבר ונשא ספק חלוצה א"צ להוציא כת ב"ח דלעיל איירי בנשא אותה תקנו חז"ל דהם כשרי מה"כ כשבא עליה בזנות: (נ) תצא·היינו כשהורתה ולידת בקדושה · ואם יש לד אחד ישראל בעינן נמי הורתה ולידתה בקדושה · ב"ש: (נא) כשרות · אבל היכא דהוא מוזהר עליה היא ג"כ מוזהרת שלא לישא אותו דכתיב שוין לאנשים בכל העונשים: (נב) חלל · עיין במוס

ח בכל ספק הולד הולך אחר הזכר · ובו ה' סעיפים :

אכהנים לוים וישראלים מותרים לבא זה בזה בוהולד הולך אחר (א) הזכר : ב גלוים וישראלים וחללים מותרים לבא זה בזה והולד הולך אחר הזכר : ג דלוים ישראלים וחללים גרים ועבדים משוחררים מותרים לבא זה בזה והגר משוחרר שנשא לויה או ישראלית או חללה הרי הבן (ב) ישראלי וישראלי לוי או חלל שנשא גיורת או משוחררת הולד הולך אחר הזכר : ד הכל נישאת באיסור הולד הולך אחר הפגום שבשניהם שאם א' מהם מפסולי כהונה הולד פסול לכהונה ואם אחד מהם כפסולי קהל הולד אסור לבא קהל : ה ולד שפחה ועובד כוכבים כמותן ובין שנתעברו מכשר בין שנתעברו מפסול :

ט איזו אשה נקראת קטלנית · ובו ב' סעיפים :

(א) אאשה שנשאת (ב) (או (א) נתארסה) (ב מ"מ פכ"א וכ"י פ' הבא על יבמתו)

באר היטב

מן זה וסימן ב' שדבריו סותרים זא"ז בסי' זה כתב סי' ישראל שנתערב בה ספק איסור אסור לישראל ובסי' כתב דוקא לכהן ולא לישראל עיין מהרש"ך ח"ג סי' ו' וכנה"ג תי' דבסי' ב' איירי בספק חלל וכאן איירי ספק בפסולי קהל כגון ממזר' ע"ש ועי' בפרישה וב"ח :) הזכר· כל מקום שיש קדושין ואין עבירה הולד הולך אחר הזכר : (ב) ישראלי · הר"ן הקשה למה לא מר שהולד הולך אחר הזכר ויהיה גר ומותר בממזרת דהא יש קדושין ואין עבירה· עיין ב"ש :
) או נתארסה · דקי"ל מזל גורס ולא מעיין מש"ה באיזה מיתה שמת אפי' לאו מחמת חולה נקרא לנית ופי' הרמ"א מזלה גרם היינו פרנסה לפי מזלה זה זו מזלה רע ומתו אנשים שלה כדי שתחיה בלער ין בהגה' פרישה · בתולה שמתו לה שני חתנים אם לחום לקטלנית עיין בתות יאיר סי' קנ"ד · ועי' מ"ש

פתחי תשובה.

(א) אשה שנשאת · כ' בר"י אות ג' יש להקור אם שתי אחיות מתו בעליהן הראשונים אי נחשבו קטלניות ושוב כל חדא מינייהו לא תנשא אף לשני והאחות השלישי לא תנשא גם לראשון כי היכא דקיי"ל ביו"ד סימן רס"ג לענין מילה דאחיות מחזיקות · ועלה במחשבתי דלמ"ד מעין גורם יש לד לומר כן כמו לעיל סימן ב' במשפחות נכפין וגבי מילה ביו"ד שם אבל למ"ד מזל גורם פשיטא דלא אמרינן בזה אחיות מחזיקות והא דלא אמר בפ' הבע"י דהיכא ביניהו הא ככר כתבו התוס' כ"ב דף ה' דבכמה דוכתי לא הייש לומר אלא חדא או תרי מילי ע"ש : (ב) או נתארסה · עבה"ט מ"ש ופי' הרמ"א מזלה גרם היינו פרנסה כו' ועיין בתשוב' נו"ב סימן ט' שהמציא ע"פ זה קולא אחת דאשה שהיא אשת חיל ומצלחת במו"מ גם אחר מיתת בעלה מותרת למאי דקיי"ל מזל גורם דהרי אין מזלה גורם לעניות ומ"ש לא מלאו לבו להתיר בפירוש אך מי שרוצה בלא"ה למיעבד עובדא (ולסמוך על הרמב"ם שהביא הב"ש סק"ב) יהיה לו יהד קנת לתלות בו ולהסיר הפחד מלבו ע"ש · ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן נ"ב שהעתיק דברי הרמב"ם בתשובת פאר הדור בארוכות וכתב עליו משמעות דבריו דוקא אך נשאת

שון ושני אבל אם נשאת לשלשה אנשים ומתו כשאלתך גם הרמב"ם מודה כו' אמנם אחרי שכתבת שבעל א' מת זקן ואחד אשר ה נגד עצת הרופאים שדנו דינו אם ישא אשה ימות אין ברור כ"כ שהאשה הנעלבת הזאת מוחזקת לקטלנית והרי זה דומה ׳ דחז"ל מפולת שאמרו בריאות ולא רעועות ודכוותה בחורים אבל לא זקנים ואנשים בריאים ולא חולים · גם יש לצרף מ"ש י בנו"ב להמציא קולא אחת כו' ע"ש · והנה מ"ש דאם א' היה זקן אין ברור כו' כ"כ הב"ש סק"ו הובא בבה"ט סק"ז ועי' י אות י' שכ"כ בשם מהרי"ו סימן קפ"ג דאם א' זקן אינו מסמנין וכתב ע"ז ויש סמך לזה מירושלמי פ"ג דתענית בתים נגו בריאים כו' והה"ז ראיתי בתשובת מהר"י מלכו סימן מ"ז שהביא ראיה הנזכר אך לדינא הוא ז"ל והרב מהר"ר אברהם הסכימו להיפך · וכ' עוד הבר"י שם אפשר דאף לדעת מהרי"ו אם הזקן מופלג נהרג הוא לבדו או נפל ומת למאי דקיי"ל גורם הזקן הזה מן המנין דכיון דאיקטול ולא מת על מטתו גם עד זקנה קטלנית היא עכ"ד· מיהו כבר כתב הרמ"א ם לקמן דמקילין כמ"ד מעין גורם ובנהרג אינו כלום · אמנם היכא שגם אחותה כבר מת בעלה הראשון בזה יש מקום לומר דממ"נ היא קטלנית ע' לעיל סק"א · ועיין בס' עיקרי דינים ליו"ד סימן י"ד אות א' בענין זה :

ן בתשובת קהלת יעקב מהגאון מקארלין סימן ד' שהאריך ג"כ בענין זה ובעובדא דידיה לא היו לה רק שני אנשים · והאריך להביא ראיות דעיקר הלכה כרשב"ג בכל דוכתי רק חומרא בעלמא הוא שאמרו לפסוק כגישואין כרבי וכתב טכל לסמוך כל שיש סברות ונדדין להקל כיון שהעידו פוסקים שנהגו רבים וגדולים להקל בזה"ז וכבר כתבו הפוסקים ן לקדש הקטנה דאסור מדינא דש"ס דעתה נהגו להקל משום דקשה עתה למצוא זיווג הגון (ע"ל סימן ל"ז ס"ח בהגהה) ׳ל כנ"ד ובפרט באשה שאשתה עם אנשים הראשונים זמן רב והולידו בנים ובנות וגדלו והצליחו יש לתלות מה שמתו אנשיה נגד מזל דידה או מעין זה רק מטעם אחר ועוד יש כנ"ד סמך נכון להקל ממ"ש בתשובת נו"ב להתיר באשה עבירה לתת כו' ומצורף לזה שלפי הנשמע לא היה בעלה בבריאותו מעת בואו פה וגם הראשון כך היה וידוע מה שהידדו להקל מדברי הגמרא גבי מפולת כו' ע"כ לדעתי אין להחמיר ויוכל נפש היפה לסמוך בזה כו' ע"ש · ומשמעות דבריו דבהיו לה שלשה אנשים אין לסמוך על שום סברא וצד להקל · ועיין בתשובת גליא מסכת סי' י"א בארוכות :

ין בתשובת חתם סופר סימן כ"ג מבואר שם דאף לדעת הרמב"ם דאם נשאת לא תצא זהו במי שנשא בלא שאלת חכמים וכרי קמן דלא קפיד וליכא סכנתא להרמב"ם אבל מי שבא לשאול וא"כ הרי קפיד וסורו לו דלא תנשא וא"כ נשאה אותו

באר הגולה

א משנ' קדושין ד' ס"ט ע"א ב משנה שם ד' ס"ו ע"א ג שם במשנה ושם ד שם במשנה ושם ה שם במשנה דף ס"ו ע"א ו שם במשנה ז שם דף ס"ח ע"ב

א ברייתא יבמות דס"ד ע"ב וכרבי מסקנת הגמרא שם ב וכתב ה"ה שכן הוא דעת הרמב"ם שם דקי"ל כר' אטי דהוא בתרא' דאמר

לשני אנשים ומתו (ג) לא תנשא (ג) (ד) לג׳ שכבר הוחזקה להי[ות] אנשיה מתים ג׳ואם נשאת לא (ג) תצא ואפי׳ נתקדשה יכנוס ד׳ואם הכיר [ב]ה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה (ד) כתובה משלישי אבל משני יש [לה] (ה) כתובה אפילו לא הכיר בה: הגה וי״א דדוקא אם (ו) מתו מיתת עצמם אבל [אם] נהרג אחד מהן (ה) או מת (ז) בדבר או נפל ומת וכדומה אינו כלום ולכן רבים מקיי[לין] בדברים אלו ואין מוחין בידיהם (ב״י בשם תשובת הרמב״ן שכ״כ בשי״א)· וי״א דה[...]

מזל גורם ג כדעת הרמב״ם בפכ״ח מהא״ב וכתב ה״ה והטעם שאין להוסיף על גזירת של דבריהם אלא מה שאמרו הם בפירוש וכו׳ ולא מצינו בשום מקום שהזכירו הקטלנית עם אותן שכופין אותו להוציא ד טור מדברי אביו הרא״ש שם בפסקיו

פתחי תשובה

אותו באמת אפי׳ נשאת תצא כיון דקפיד אמירה סכנתא · וכתב עוד דמ״ש השה״ד וכן השכים הב״ש דאם היה א׳ מהם זקן יש לתלות בזקנה שאי זקן ר״ל בר שבעים דאלו בר ששים הלא אביי נמי הוה שיתין שנין כדאיתא בר״ה י״ח ע״א ואיך אמרה דביתהו דרבא לאלמנת אביי קטלנית תלת כדאיתא בכתובות ס״ה אעפ״כ לא מקרי זקנה לענין זה אלא כבר שבעים ע״ש · והנה בסי׳ כ״ד אודות אשה ששהתה עם בעלה עשרים שנה ומת בזקנתו ונשאת לשני מי שידוע חולי ומכאובים מאד ומת ונשאת לשלישי מופלג בזקנה ומת ועכשיו מבקש אותה ורוצה בעל ההוראה לישאנה ואומר שאינו מפחד כלל וכדעת הרמב״ם אך מהרי״ו כתב בג׳ אנשים גם הרמב״ם מודה ולהרא״ש כופין להוציא מכ״ש שלא יכנוס אלא שכתב הרב השואל שהאשה נהדרת ומצוה לנשיאה ועוד שהיא מתפרנסת ממעשה ידיה והנו״ב כתב שניף להתיר כו׳ והוא ז״ל השיב כי דברי הנו״ב לא שמיעא לי כלומר לא ס״ל אבע״א גמרא אבע״א סברא כו׳ אך כ״ל קצת להקל דבב״י מביא דברי התה״ד שכ׳ שמצלימים עין מפני שלפעמים מתה ילדות ואיכא למיחש לקלקל וכוונתו נראה דס״ל כהרלנ״ח דביבום לא חיישינן לקטלנית משום שומר מצוה כו׳ וא״כ גם בילדה היכא דאיכא למיחש לקלקולא זה הנושא אותה ה״ל כשומר מצוה כו׳. ואם כך בחששא בעלמא מחמת שהיא ילדה מכ״ש בנד״ז שהיא תמודה באמת טוב ויפה לספיק מעון ועוד יש לצרף הא דחזינן דהיתה עם בעלה הא׳ עשרים שנה ונתפרנסה ממנו ומת כדרכו זקן ושבע ימים וא״כ לא אתחזקה אלא תרי זימני ואיכא רמב״ם וריב״ש דמתירים ואף להחולקים י״ל הלא גם שניהם לא היה א׳ מהם שלא היה ראוי למות מחמת עצמו כו׳ ומקיים הרי יש כאן צדדים להתיר באופן שאם ירצה הרביעי לסמוך על זה אין אנו מוחין בידו אבל לא אחליט להתיר לרבים כ״א לזה שרוצה למיעבד עובדא בנפשיה לא נתחום אותו ע״ש]: (ג) לא תנשא · עיין בתשובת הרדב״ז ח״ב סימן תרס״ח שנשאל כאשה שמת בעלה ראשון ונשאת לאחר ונתן לה השני גט על זמן ומת בתוך הזמן אי אשה זו קטלנית · והשיב אם נתן לה גט במעכשיו כנסוג ברוב הגיטין הנמסרות לזמן כיון שהגיע הזמן ולא בא הרי היא מגורשת למפרע ואינה זקוקה ליבום הילכך לא הוי קטלנית מגורשת ומותרת לינשא לשלישי לכ״ע · ואם מסר לה הגט ואמר לה ה״ז גיטך ולא תתגרשי עד זמן פלוני ומת בתוך כ[...] אינה מגורשת דאין גט לאחר מיתה וזקוקה ליבום והרי כאשר שאלמנות ובתרי הוי חזקה והרי היא קטלנית וברור הוא עכ״[ל] (ד) לשלישי · עבה״ט ומ״ש בשם הלק״ט שתי נשים צרות כו׳ עיין בפ״ת ליו״ד סימן רמ״ג ס״ב הבאתי בשם תשובת שבו״י [...] סימן ע״ט שחולק עליו דכל ספק כי האי ראוי לאסור דחמירא סכנתא מאיסורא ע״ש · ומ״ש עוד קטלנית מתייבמת כו׳ ע׳ בר״י שהאריך בזה והביא שכן דעת הרמב״ם בתשובה הביאה מהר״מ אלשקר סימן ע״ט ובכ״מ פכ״א מהא״ב וכן בתשובת הרל[נ״ח] סימן ל״ו עלה בהסכמה דקטלנית מותרת להתייבם אף לדעת הרא״ש אולם בתשובת הרד״ך בית שני חדר י״ג חלק על הר[לנ״ח] ואסיק דלדעת הרא״ש גם ביבמה איכא איסור קטלנית (ותשובה זו נעלמה מהרב ה״נ ז״ל דהוי תנא דמסייע ליה וכלל ד[...] הרד״ך דבריו) והביא ג״כ דברי הה״נ (שהזכיר הבה״ע ונשא ונתן בדבריו) דיש לדחות ראייתו ע״ש ועמ״ש לקמן סי׳ קס״ס [...] ב׳ בשם נו״ב מוס · וכתב עוד הבר״י שם אות ב׳ לדברי הרא״ש והרלנ״ח וסיעתם דאין איסור קטלנית ביבמה גם לדעת הר[...] יש לאקור יבמה שנתיבמה שני פעמים ומתו היבמין אם גם באופן זה נימא דתתייבם לשלישי כיון דראינו דזו הוחזקה קט[לנית] גם ביבום ודעתי נוטה דלא פלוג עכ״ד ע״ש: (ה) או מת בדבר · עיין בתשובת הרדב״ז ח״ב סימן תרפ״ב שדעתו ג״כ ל[...] בענין זה שאם מתו שני בעליה בדבר ר״ל מותרת לינשא לשלישי · אך כתב דדוקא בידוע בודאי שמת מחמת הדבר כגון ש[...] בו מורסא או אות אחר מאותות הדבר ר״ל אבל אם יש ספק בדבר אזלינן לחומרא דספק סכנתא היא · ואף בידוע דוקא כ[...]

באר היטב

התוי״ט בפרק ד׳ דכתובות משנה ב׳ : (ג) לשלישי · [...] להסתפק אי דוקא בזה אחר זה קאמר או אפי׳ בסירו[גין] עיין ד״מ · אשה שמת בעלה ונשאת לאחר שהיה כ[...] אשה אחרת ומת פסק בהלכות קטנות שאלה קנ״ב די[...] קטלנית · שתי נשים צרות שנשאו לב׳ אנשים ומת[ו] אפשר בשתיהן יחד לא ינשאו לא׳ אבל כל אחד ב[...] עצמה תתלה הקלקלה בחברתה · הלכות קטנות של[...] קנ״ג · קטלנית מתייבמת לכתחלה · הרא״ס ח״א ס[...] כ״ב · ובתשובת חכם צבי שאלה א׳ הביא ראיה מפר[...] והרמב״ן פרשת וישב דשייך קטלנית אפי׳ ביבמה כ[...] וכ״ל דמתניתין ביבמות פרק א׳ ופרק ד׳ איירי מאיסו[ר] ולא מסכנתא·עיין ודו״ק ועיין רלנ״ח סי׳ ל״ו ובהרד[...] ח״א סי׳ רנ״ה וע״ל סי׳ קע״ד : (ג) תצא · כ״כ הרמב[״ם] דלדידיה אין איסור כלל אלא הוא על צד הניחוש והכ[...] שיש ברוב שינזקו בהם הגופות חלשים·עיין כ״מ בפי[...] הא״ב · ולדעת הרא״ש סכנה היא וכופין להוציא דחמי[רא] סכנתא מאיסורא : (ד) כתובה · דהמחבר הכריע [...] לענין כתובה י״ל קים ליה כהרא״ש ואינה יכולה להוצי[א] הכתובה · ולענין כפיה על הגט י״ל קים ליה כהרמב[״ם] מיהו אם הוא רוצה לגרשה י״ל דיוכל לגרשה בע[...] ובכה״ג לא תיקן ר״ג במקום שיש ספק סכנת נפשו[ת] ב״ש ועיין ח״מ : (ה) כתובה · אף ע״ג דמיד במי[...] השני נעשה מוחזקת שבעליה מתים עיין תוס׳ דיבמ[ות] דף ס״ה ע״א ד״ה נשאת למי שאין לו בנים וכו׳ : ו[...] ב״ש וב״ח : (ו) מתו · כלומר יש מקילין וס״ל דמ[...] גורם וכל שאין מחמת חולה אינו כלום וכן כשמתו [...] אירוסין· עיין ח״מ : (ז) בדבר · או שהוא מכת מד[...] אפי׳ למ״ד מזל גורם לא תלינן בכה״ג במזל דידה [...]

(ו) אשה (ח) שנתגרשה ב' פעמים אין לישא אותה (רש"י פ"ב דיבמות והר"ן ר"פ נערה) אבל י"א מיתה דוקא (הגהת מיימוני בשם תוס') וכן עיקר: ב ה איש שמתו (ז) שתי (ט) נשיו אינו מונע עצמו מלישא:

י איזו גרושה מותרת לחזור לבעלה · ובו ז' סעיפים:

א (א) א המגרש את אשתו ואחר כך זינתה מותרת להזור (א) לבעלה: הגה וכן אם זנתה עם הראשון ונתקדשה לשני ונירשה מותרת לחזור לראשון אפילו היתה מיוחדת לו (ב) תחלה: (תשובת הרא"ש כלל כ"ד ומהר"ס פאדווה סי' י"ט) ב אבל אם נתקדשה לאחר ונירשה או מת אסורה לחזור לראשון (ואפי' לא נתגרשה רק מכח (ג) קול *בעלמא (הרא"ש כלל ה') ועיין לעיל סימן מ"ו סעיף ה' וסעיף ו'): ב ג חרש שגירש ברמיזה והלכה ונתקדשה לחרש אחר ואין צריך לומר לפקח אסורה לחזור לבעלה החרש אבל אשתו של פקח שנתגרשה והלכה ונשאת לחרש ונתגרשה (ב) כותרת לחזור לבעלה הפקח: (וע"ל סימן קי"ט אם מותר לדור עמה בחצר לאחר שגירשה): ג ד המוציא את אשתו משום שם רע שיצא עליה או כפני שהיא נדרנית או מפני שהיא איילונית לא יחזור (ג) וי"א ה דוקא בדאמר לה מפני כך אני (ד) מוציאך ו וכפל (ה) דבריו לומר אלמלא כך לא הייתי מוציאך אבל אם לא כפל דבריו יכול להחזירה וי"א *שאם אמר לה מפני כך אני

ל"פ הרי"ף וכן הסכמת הרמב"ן והרשב"א ו כאוקימתא דרבא בם דף מ"ו ע"ב טור בשם אביו וכ"כ הרמב"ס כפי' המשנה *פור בשם הרמ"ה

ה שם מתשובת אביו הרא"ש כלל כ"ד נתן טעם משום דאם איתא דמדה זו באנשים כבנשי' לא הוו שתקי חכמים מלדבר בזה א משנה סוטה דף י"ח ע"ב ב ברייתא יבמות דף י"א ע"ב כחכמים *פי' שיצא עליה קול שנתקדשה ג רמב"ם כפי"א מהל' גירושין מהירושלמי וכפי גירסתו שהיא עיקר ה"ה שם ד משנה גיטין דף מ"ה ע"ב ואפילו נמצאו הדברים בדאים או הנדר ה כלישנא קמא דרב יוסף בר מניומי וכו' שם דף מ"ה ע"ב

באר היטב

אם הוא זקן לאו קטלנית היא · ואם מתו בעליה כולם במיתה אחת יש לחוש אף הרמב"ם מודה בזה · עיין ד"מ ב"ש: (ח) שנתגרשה · עיין יבמות דף כ"ו ע"א · לכאורה קשה לפי פרש"י שם דאפי' בגירושין נמי הוי קטלנית א"כ מוכח דמזלא גורם וה"ל לאוקמי לאיכא בינייהו לגירשה ביבמות דף ס"ד ע"ב גם יש לדקדק בכתובות דף מ"ג ע"ב קאמרי' טעמא דהשיאה וגרשה וכו' אבל נתאלמנה קרי זימנא וכו' למה לא קאמר אבל נתגרשה תרי זימנא ע"ש · ויש ליישב ודו"ק ועיין בב"י פ"ב דיבמות: (ט) נשיו · ה"ה יותר רש"ל · ואפילו מתו נשיו כולם במיתה אחת אין חוששין · וכתב הח"מ דלמאן דפסק בי"ד רס"ג ס"ב דאף באיש חוששין (אם מל בנו ראשון ושני ומתו מחמת מילה לא ימול השלישי) אפשר דגם הכא חוששין לאיש הזה מאחר דמתו שתיהן במיתה אחת ומכ"ש אם מתו ג' נשיו דראוי לחוש · וב"ש כתב דהתם במילה החשש הוא מחמת חלישות כחו ולא דמיא להכא ע"ש:

(א) לבעלה · דכתיב והלכה והיתה לאיש אחר הוויתה היינו קדושין ולא זנות: (ב) תחלה · דהיינו שהיתה לו פילגש: (ג) קול בעלמא · ע"ל סי' ו' ס"ק ה' מש"ש בשם ב"י: (ד) מוציאך · דוקא בשעת נתינת הגט הא לאו הכי אעפ"י שקודם לכן גילה דעתו דמש"ה מגרשה יוכל להחזירה · הר"ס אלשך סי' ע"ח וכנה"ג: (ה) דבריו ·

פתחי תשובה

שנים יש להקל כיון דאיכא מאן דפסק כרשב"ג אבל אם מתו שלשתם במגפה דהזקה גדולה היא לא תנשא לרביעי וכהו דלא לוסיף עלה ע"ש: (ו) אשה שנתגרשה · עבה"ט מה שהקשה דהו"ל לומר איכא בינייהו דגירשה ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א ס"ס ל"ב שכ' דל"ק מידי ע"ש: (ז) שתי נשיו · עבה"ט וכן בס' בר"י אות י"ב דחה ג"כ דברי הח"מ ואין לדמות דין זה למילה ע"ש: (גם בתשובת חתם סופר סימן קל"ו מיישב דעת הש"ע דהכא לכ"ע אין חשש ע"ש):

(א) המגרש את אשתו · כתב בר"י אות א' יש להסתפק אשה שנתגרשה בגט כשר מה"ת ופסול מדבריהם והלכה וזינתה אי מותרת לחזור לבעלה לכתחלה מי אמרינן דקרינן בה ונטמאה מדרבנן כיון דאגידה ביה וגיטא מיפסל מדרבנן או דילמא הואיל והגט כשר מה"ת אף דזינתה מותרת לבעלה והאריך בזה וסביא ראיות דמותרת להזור לבעלה ע"ש באורך: (ב) מותרת לחזור · עח"מ וב"ש ועיין בזה בתשובת מהרש"ך סימן ל' ובתשובת מהרי"ט ח"א סימן י"א ובס' בית מאיר ובס' ישועות יעקב סק"ד: (ג) וי"א אומרים דוקא כו' · עיין בתשובת נו"ב סוף סימן י"א לאהר שביאר שם בנדון השאלה דידיה (יובא לקמן סימן קט"ו ס"ו ס"ק ל"ו) דיש מקום להתירה לחזור לבעלה ולא אמרינן שויא אנפשה חתיכה דאיסורא מחמת שגילתה דעתה קודם שהודית שרוצה להודות על שקר כתב וז"ל אמנם מטעם אחר אסורה אשה זו לחזור לבעלה הראשון שהרי גירשה משום ש"ר ומבואר בסימן י' ס"ג שלש דעות במוציא משום ש"ר כו' וא"כ לדעת הרמב"ם שהוא היש מי שאומר פשיטא שאין יכול לחזור ולקחתה ואפי' לדעה האמצעית ג"כ אסורה דע"כ לא בעינן שיאמר משום ש"ר אני מוציאך אלא בש"ר בעלמא שלא נאסרה לו ע"פ ב"ד והוא מעצמו גירשה אבל בנ"ד שהשיב שהוא מאמין לדבריה והורה לו הרב שמחויב לגרשה עדיף טפי מאמר מעצמו משום ש"ר ולא עוד אלא שאפשר שאפילו כדעה הראשונה מודה בכאן שהרב הורה לגרשה וע"פ הוראת הרב שהאשה נאסרה עליו גירשה עדיף מכפליה למלתא וכמ"ש התוס' קדושין מ"ט דדברים שאנן סהדי לא בעי תנאי כפול כו' וה"נ אין לך אנן סהדי יותר מזה ואף שמ"מ אין לבטל עכשיו הגט מחמת זה כיון שאמר בשעה שגירשה בפירוש שמגרש בלי תנאי וביטל כל התנאים כנהוג בינינו בשעת סידור הגט מ"מ לא גרע מכפליה למלתא דג"כ מיירי דלא כפליה לתנאי' רק למלתי' לכן נראה שהבעל אסור להחזיר גרושתו הזאת עכ"ד · גם בס' ישועות יעקב כתב וז"ל ובתשובה אחת ראיתי שכ' דאם הסכימו הב"ד שיגרשנה משום קול ואח"כ נתוודע שהיה שקר בזה לא בעינן שיאמר לה והיינו דאי להחזירה שאין לך גלוי דעת גדול

מוציאך אעפ"י שלא כפל דבריו אינו יכול להחזירה (ד) [י]ויש מי שאומר שאפי לא אמר לה מפני כך אני מוציאך לא יחזיר: ד [ח]המוציא את אשתו מפני שרואה דם בכל עת (ו) תשמיש לא יחזיר: ה [ט]כל אלו שאמרו לא יחזיר אם עבר (ז) והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא [י]ואם הוציא אם היו לו בנים משהחזירה מותר להחזירה כדי שלא להוציא לעז עליהם: ו המוציא את אשתו משום אחד מדברים הללו [כ]אומרים לו הוי יודע שאין אתה מחזירה לעולם: ז [ל]המוציא את אשתו משום נדר שנדרה להוציאה יכול (ח) להחזירה:

יא אשה הנחשדת על אשת איש · ובו ח' סעיפים:

א [א]הנחשדת על (א) אשת איש אם היה לה קינוי (ב) וסתירה ולא שתתה מי המרים הואיל ונאסרה (א) על בעלה בשבילו הרי היא אסורה על זה (ג) (ב) שנתיחדה עמו לעולם כדרך שהיא אסורה על בעלה ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפי' היו לה כמה בנים ממנו מפני השמועה למדו כשם שהיא אסורה לבעלה (ג) כך אסורה

באר הגולה

ז רמב"ם בפ"י מהל' גירושין וכלישנא בתרא דרב יוסף וכו' ולתומר' דס"ל דמוסיף על לישנא קמא ה"ה שם ח בריית' נדה דף י"ב ע"ב וכו' מאיר ט רמב"ם שם ממסקנת הגמ' יבמו' דכ"ה ע"א י נ"י מהירושלמי וכ"כ הריטב"א בשם הרמב"ן כ רמב"ם שם וטור מסוגיית הגמרא נדה דף י"ב ע"ב ל משנה מעשה בצידן גיטין דף מ"ה ע"ב

א מדברי הרמב"ם

פתחי תשובה

גדול מזה עכ"ל ואולי כוון לתשובת נו"ב הנ"ל · (ועיין בס' בית מאיר פקפק על הנו"ב הנ"ל וכתב וז"ל בתשובת הגאון נו"ב רוצה לומר דכ"ז אינו אלא במגרש מעצמו אבל אם הב"ד אומרים לו חייב אתה לגרשה אסור להחזירה לכ"ע וא"כ אף צריכים לומר לו הוי יודע כו' וצ"ע כי לא נראה הכי סתימת הפוסקים ועי' סימן קי"ז בב"י וח"מ (סק"ג) קושיית הר"ן ותירוצו בדין מגרש באין לה וסת משמע להיפך עכ"ל גם בתשובת חתם סופר סימן כ"ה תמה על הנו"ב בזה מכח דברי הר"ן הנ"ל ובהוספת ביאור וז"ל ובמח"כ נעלם ממנו דברי ר"ן פ"ב דשבועות בדין אשה שאין לה וסת כו' למדנו מהר"ן דג' דינים יש היכא דכופין להוציא אפי' אמר בפי' משום כך אני מוציאך אינה אסורה לחזור לו דלא מצי למימר אילו הייתי יודע לא הייתי מגרשך שהרי כופין להוציא והיכא דאסורה ואין כופין אין צריך אפי' אמירה ואפ"ה אסורה לחזור לו והיכא דליכא איסורא אלא הוא חושש לש"ר או נדר אז כשאומר משום ש"ר כו' אסורה להחזירה · וא"כ בעובדא דהנו"ב דהמורה פסק לו שמחויב להוציאה לא שייך לומר אילו הייתי יודע וכ"כ בס' בית מאיר עכ"ל · ובעניותי לא זכיתי להבין השגתם על הנו"ב הנ"ל ודאי אילו הוה הוראת המורה כנזכר שיכופו אותו להוציא היה תמיהתם שפיר אך כפי הנראה מה שפסק המורה שמחויב להוציא היה ע"פ דברי הש"ע בסימן קט"ו ס"ו ואם היה מאמינה ודעתו סומכת על דבריה ה"ז חייב להוציאה ואם כן הרי מסיים שם אבל אין כופין אותו ומסתמא גם המורה ההוא פסק כך וא"כ זה דמי לדין הב' היוצא מהר"ן הנ"ל ואיכא אדרבה סייעתא לדברי הנו"ב מהר"ן הנ"ל וצ"ע · וע"ש עוד בתשובת ח"ס שכ' דהטור והש"ע הוסיפו וכתבו משום ש"ר שיצא עליה וכוונתם לאפוקי אם לא יצא ש"ר אלא הבעל רוח רעה מבעתו והוסד בכשרים כפפוס בן יהודה סוף גיטין כו' ודאי מותרת לחזור לו ע"ש) : (ד) ויש מי שאומר · עיין בס' ישועות יעקב שכ' דבתשובת מהרמ"ב סימן ל"ד כתב דרוב הפוסקים הסכימו דסתמא מותר להחזירה וכן נכון לדינא עכ"ל :

(א) על בעלה בשבילו · עבה"ט סק"ד דגם לבועל בני נאסרה · ועיין בס' בר"י בנסתפק בועל שני והוא שוגג כסבור שהיא אשתו והנה זונה לקראתו ושוב גירשה בעלה מכח בועל ראשון אי כה"ג נמי אסורה לפי מה דאמר בירושלמי ר"פ כשם הובא בתוס' שם דף כ"ז הוא שוגג והיא מזידה פשיטא שהיא אסורה לביתה גירש מהו שיהא מותר בה אפשר יצאת מתחת ידו ואת אמרת הכין ע"ש · הרי דאם הוא שוגג מאי דאסורה לו היינו משום דעל ידו איתסרא לבעל ולפ"ז בנ"ד יש לדון כיון דהוא שוגג והיא נאסרה מכח הראשון ולא על ידו מהראוי שתהא מותרת לו · והאריך בזה ובהבנת דברי הירושלמי והעלה דלא קיי"ל כההיא ירושלמי אלא כשמעון בר בא משום ר"י שם דאיתא כתלמודין דבה הדבר תלוי וא"כ גם בבועל שני שוגג והיא מזידה פשיטא דאיתסרא ואין בין ראשון לשני נפקותא ע"ש באורך : (ב) שנתיחדה · עבה"ט ועיין במל"מ פ"ב מהלכות סוטה דין י"ב מ"ש בזה · ושם חולק על הב"ש במ"ש ואפשר דהב"ד יכולים לכופו כו' דהא ליתא דליכא כפיה בזה · ואפי' אם הוא רוצה להזור ולהשקותה אינו יכול ע"ש : (ג) כך אסורה לבועל · עיין בס' בר"י אות ב' שהביא בשם ת' מוצל מאש סימן מ"ו שנסתפק מי שבא בזנות על אשה שהיתה בחזקת א"א דבעלה הלך למדה"י ושניהם לדבר עבירה נתכוונו מרצון ואח"ז

באר היטב

היינו כפל דבריו ולא כפל לתנאי דאי כפל לתנאי ואמר ע"מ זה אני נותן לך גט ואם ימצא הענין שקר לא יהיה גט א"כ בודאי הגט בטל ולא מהני בה דלא יחזיר · תוס' גיטין דף מ"ו · אחרונים : (ו) תשמיש · כאן לא כתב פלוגתא דבסמוך דצריך שיאמר לה וכו' דמאחר דאסורה לו ברואה ג"פ הוי כאלו אמר לה · פוסקים : (ז) והחזיר · בב"י מבואר דאיכא פלוגתא אם קידש הוי כמו שכנס או לא · והריב"ש הכריע דלא יוציא אף שלא כנס רק קידש · ודין אם התרו בו שלא יכנס אותה וכנס עיין סי' י"ח סעיף ח' · עי' ב"ח ב"ש וח"מ : (ח) יכול להחזירה · אם התיר הנדר ולא חיישינן לקלקול כמו אם היא נדרניה עיין ב"ח וב"ש ובדרישה : (א) א"א · עיין תשובת רמ"א מסימן י"ב עד סי' י"ח : (ב) וסתירה · כ"כ הרמב"ם פ"ב ה"ס והטור סימן קע"ח ומבואר שם דאסורה לבעלה אחר קינוי וסתירה ומשמע דכופין לבעל להוציאה אלא בזמן הבית היה תקנה לדבר להשקותה מים המרים כדי לברר אם היא טהורה או טמאה ובזמן הזה אין תקנה לדבר אסורה לבעלה · עיין ב"ש : (ג) שנתייחדה · ומבואר ברמב"ם אפי' אם העכוב הוא ממנו דהבעל לא רצה להשקותה מ"מ היא אסורה לבועל · עיין ב"ש :

ד) (ד) לבועל: (*וה"ה אם נאסרה בשבילו לבעלה (ס) (ה) אסורה לו) (סברת הרב
ב אבל אם לא קדם קינוי ובאו עליה עדים שנסתרה עם איש זה ובא ומצא ג דבר
ו) מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסים
או חוגרת אזורה או שמצאו רוק למעלה מהכילה (או שראו מקום המנעלים הפוכים)
*טור) ד או שהיו (ו) יוצאים ממקום אפל או מעלים זה את זה מן הבור וכיוצא בו או

ספ"ב מה' סוטה ממשנה סוטה דף כ"ז ע"ב *נלע"ד שהוסיף בהגה זו על דברי הטור שכתב הנתפד על הפת: והוליאוה מבעלה כו' אבל הרמב"ם נשמר מזה ולא כתב והוליאוה וכן העתיק המחבר ב"י ב משנה יבמות דף כ"ד ע"ב ומסוגיא דגמ' שם: אוקימתא דגמרא דמתני' רבי היא שם בברייתא *שם דף כ"ה ע"א ד לשון הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות מהירושלמי פ' המדיר

באר היטב

(ד) לבועל · ואין חילוק בין אם הוא הבועל הראשון שנאסרה לבעל בין אם הוא בועל שני · מוהר"ר בצלאל אשכנזי סי' קנ"ו ובהר"א ששון סימן קנ"ו שבות יעקב ח"א סי' נ"ד וכנה"ג סי' קע"ח · והראיה בסנהדרין דף מ"א דמקשה התם והא יכולין לומר דלאוסרה על בועלה שני באנו ואם נאסרה כבר לבעלה ואפ"ה נאסרה על בועלה עי' ודו"ק ועיין בתשו' שער אפרים בקונטרס אחרון : (ה) אסורה לו · ר"ל אם בעלה כהן וישראל בא עליה באונס ואונס בישראל מותר ואם בעלה היה ישראל היתה מותרת לבעל ולבועל כדאיתא בכתובות דף פ' ע"א · מ"מ אם בעלה כהן ונאסרה לבעלה וקי"ל דליכא דאסורה לבעל אסורה לבועל לכן אם נאסרה לבעלה כהן מחמת ביאה זו של אונס אסורה ג"כ לבועל אע"ג דבועל הוא ישראל · בה"י ב"ש · והח"מ ס"ק יו"ד נסתפק בזה ע"ש · ואם נתייחדה עם א' מותרת לו לבעלה דקי"ל אין אוסרים על היחוד מ"מ מזהירים אותו אם באמת בא עליה אסורה לו אף ע"ג דליכא עדים · כ"כ תוס' כתובות דף פ' ע"א ד"ה מפני מה אסרוה לדוד ע"ש : (ו) מכוער · עיין ב"ש :

פתחי תשובה

ואח"ז נתברר שבזמן שזינתה כבר היה מת בעלה אי שריא לבועל או לא כיון דכיוונו לעבירה והעלה להתירה לבועל מדינא · וגם הוא ז"ל הביא ראיה אחת להתירה ע"ש · ועיין בס' ישועות יעקב סק"ו שהזכיר ג"כ ספק זה בשם רבנים אחרונים והוא ז"ל כתב דאין כאן ספק דבודאי מותרת מה בכך שכוונתה לאיסור הואיל ובאמת לא זינתה וגם ראיה מליסנא אחרינא בכתובות דף ע' כל היוצא למלחמת ב"ד גט כריתות כותב לאשתו אף דבשעת מעשה ספק היה כו' וע' בתוס' שם · ועיין בתשובת ברית אברהם חי"ד סימן ס"ח ויוצא קצת לקמן סימן קע"ו ס"ו ס"ק כ"ד בענין זינתה ואינה יודעת עם מי אי אסורה לכל העולם ע"ש : (ד) לבועל · עבה"ט מ"ש ואין חילוק כו' והראי' מסנהדרין כו' והנה ראיה זו לאו שלו היא אלא של תשובת שבו"י שם · ובתשובת ש"א בקו"א דחה ראי' זו דכוונת הש"ס דעדים יאמרו כך דלאו דינא גמירי ויש להם טענה אף שאינו אמת ועיין בס' בר"י דלא נהירא ליה דחיה זו והאריך מאד בענין זה ועי' בתשו' נו"ב תניינא סימן כ' שדחה ג"כ ראי' זו מצד אחר ע"ש ועי' בס' מנחת אהרן בסנהדרין שם ועיין עוד בתשובת ברית אברהם סימן נ"ד אות ע"ז מ"ש בזה (ועמ"ש בס"ק שאח"ז) : (ה) אסורה לו · עבה"ט מ"ש ר"ל אם בעלה כהן כו' עד והח"מ נסתפק בזה · ועיין בס' בר"י אות ד' שהביא דהמל"מ פ"ב דסוטה דין י"ב הרחיב לנו ספק זה והדר פשטה מדברי התוס' פ' ד' אחין דאשת כהן שנאנסה אסורה לבועל · והוא ז"ל שקיל וטרי בדבריו [א]ין מדברי התוס' ראי' כ"כ ונדד להביא ראיות דמותרת לבועל עכ"ל · ועיין בס' ישועות יעקב לעיל סימן ו' סק"ד כתב [...]סכים בתשובה דאסורה לבועל ע"ש · [והנה מה דמבואר מכל זה דבאשת ישראל שנאנסה פשיטא דמותרת לבועל · באמת [...]"ש עצמו מתחלה כתב כן בפשיטות דמותרת כמ"ש בתוס' פ' במה בהמה דאשת אורי' היתה מותרת לדוד כיון דבא עליה [א]ונס אמנם אח"כ נסתפק הב"ש בזה לדינא וכתב דזה תליא בשני התירוצים דאית' בש"ס פ"ק דכתובות ולתירוץ בתרא דגט [כר]יתות כותב לאשתו י"ל אונס אסורה לבועל כיון דהוא בא עליה ברצון וכן אית' בירושלמי בסוטה ר"פ כשם הובא בתוס' שם [...] ע"ש (ועיין בס' כרם שלמה הביא דבס' קרבן עדה על הירושלמי שם כתב שגם דעת הרב רמ"א ז"ל כן הוא ומ"ש הרמ"א [...]"ם אם נאסרה כו' ע"ש הוא ונ"ל וה"ה אם לא נאסרה כו' ואתא לאשמעינן דין זה ע"ש ולע"ד אם באנו להגיה כן כ"ל [...]ר נכון לומר דהרמ"א ז"ל אתא לאשמעינן דין המבואר בבה"ט ס"ק הקודם דגם אם הוא בועל שני נאסרה · וקאי על [...]שית דברי המחבר שכ' הואיל ונאסרה על בעלה בשבילו כו' על זה הגיה הרמ"א ז"ל וה"ה אם לא נאסרה בשבילו כו') ולקמן [סימ]ן קנ"ט סק"ט כתב הב"ש דעכ"פ לפמ"ש הרמ"א ז"ל שם דשומרת יבם שזינתה אסורה לבועל משום קנסא ממילא נשמע [...]אנס אשת ישראל דאסורה לו משום קנסא ע"ש ועיין בספר ב"מ נראה שדעתו מסכמת דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבועל [...] לא משום קנסא ובזה אסבר אם כנס לא יוציא ע"ש] [גם בתשובת חתם סופר סימן כ"ו כתב דמה שמביא הב"ש ואחר[ו]נים ראי' מתוס' פ' במה בהמה משם לא מוכח מידי כו' אך נראה דזה תליא בפלוגתא ר"פ כשם דלר"ע ודעימי' שם [...]"ל איסורא מבועל נפקא מיתורא דוי"ו ונטמאה א"כ לא נתרבה איסור לבועל אם אין טומאה לבעל והוא כתירוץ הראשון [...]ן דכתובות דאונס הוה כו' אבל רבי דס"ל ב' קראי כתיב ונטמאה אחד לבעל וא' לבועל נמצא לא תלי זה בזה ואפי' לא [נטמ]אה לבעל מ"מ נטמאה לבועל כו' ולפ"ז פשוט דלדינא הלכה כר"ע וכר' יהושע ור' זכרי' בן הקצב נגד ר' וא"כ כל [...]ן אסורה לבעל אינה אסורה לבועל מדינא אם לא משום קנסא כמ"ש הרמ"א בסי' קנ"ט וזהו רק לכתחלה ואם נשאת לא [...] ע"ש עוד ועמ"ש בסימן קנ"ט סק"ט] · ומ"ש הבה"ט ואם נתיחדה עם א' מותרת לו כו' עיין בתשו' שב יעקב סי' ו' וא' [...]ין זה : (ו) יוצאים ממקום אפל · עי' בתשובת רבינו עקיבא איגר סימן נ"ט שכ' דמה שהעיד העד (בעובדא דידיה ויוצא [...]ן ס"ק י"א) שבחצות הלילה עמדה ברחוב העיר עם הנחשד אין לדמותו למ"ש הרמב"ם פכ"ה מה"א ובש"ע סימן י"א או [...]ו שניהם יוצאים ממקום אפל · כמ"ש בתשובת רש"ל סימן נ"ג על עדות כזה שהעיד שראה אותה עומדת ביחוד אצל [...]שד באפל בחצי הלילה והאחרונים הרמ"א ז"ל וסייעתו הסתומים שם דימו זה לכיעור והרש"ל כתב ע"ז דאין זה כיעור [...]רה על בעלה במקום אופל שכתב הרמב"ם פירושו מקום סתר ומיוחד לעבירה להסתר דבר מאח"כ כנד"ז שהוא בפתח הבית [...]ברים ושבים מצויים בעיר הגדולה כולה ושומרים של העיר סובבים תמיד אין זה סתר כלל יעו"ש גם בתשובת מבי"ט סימן [...]ו כתב ג"כ דמקום אופל היינו דבאותו מקום אופל לא היה דרך לבוא אדם שאינו דר שם ליכנס בו דומיא דמעלין וא"נ

ו את ברייתא שם
ז אוקימתא דגמ' שם דף כ"ה ע"א
ז ממימרות דרבא כעובד' דהסוא סמיא קדושין דף ס"ו ע"א

(ז) שראוהו (ז) מנשק על פי חלוקה או שראו אותם מנשקים זה את זה
(ח) שנכנסו זה אחר זה והגיפו הדלתות (במנעול) (ב"י בשם תשובת הרשב"א
רנ"א) וכיוצא בדברים אלו (לפי ראות עיני הדיינים) אם הוציאה בעלה בדי
(ח) מכוער כזה הרי זו לא תנשא (ט) לנטען ואם עבר ונשאה והיו לו בנ
ממנה לא תצא במה דברים אמורים כשרננו (י) העיר עליה ועל הנטען
ומחצה או יותר ואמרו פלוני זינה עם פלונית ולא פסק הקול והוא שלא
לה או לו (או לבעל) (הר"ן פ"ב דיבמות) אויבים שמעבירים את (יא) הקול או
אם לא היה שם רינה לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמת יראה
נשאת לנטען לא תצא אפילו אין לה בנים אפילו בא עד א' שזינתה עמו לא תצ

באר היטב

(ז) מנשק · יש להסתפק אם איירי ג"כ שנסתרה ושהה כדי טומאה והעדים באו ומצאו עושים דבר כיעור דיש לחוש דשמא קודם שבאו העדים נטמאת אבל לא היה כאן סתירה כלל או שתכף אחר הסתירה עדים ומצאו מנשקין זא"ז והעדים יודעים בבירור היה עכשיו טומאה אם יש לחוש דהואיל והיה כיעור זה מסתמא יש לחוש שמא בפעם אחר נטמאה דילמא לא חיישינן רק במקום סתירה היכא דיש לו שעתה נטמאה עיין בתשובה רא"ם סי' כ"ה ח"מ · ו כתב מרמב"ם פכ"ד מה"א דין ט"ו משמע דלא חיי ע"ש : (ח) מכוער · דבעל רשאי להוציאה בעדי כי אבל אין כופין אותו · ואין משיאין לו עצה להחז אפי' בזמן הזה דאיכא חר"ג יוכל להוציאה עיין ועיין כנה"ג : (ט) לנטען · אפי' משום לעז בעלמא יכנוס ב"ש : (י) העיר · והקול צריך להיות מגד ולא מחמת עדי כיעורי ב"ח ב"ש עי' דרישה : (יא) הק אפי' אם אין האויבים המוציאים קול כל שיש לו אויב בעיר חוששין שמא מחמת האויבים יצא קול · מהרי ח"א סי' י"ב משפטי צדק ח"ב סי' ס' · ולאו דוקא אי הנטען או הנטענת אלא אפי' אויבי האב של הנטע הנטענת

פתחי תשובה

מן הסור וכיוצא בו שאין דרך לכנוס לבור וכן נכנסו זא"ז והגיפו הדלתות הוא מקום יחוד וסתר כיון שהוא בית מוקף מכל צד ואין שום אדם יוכל לכנוס ולראות מה הם עושים כו' יע"ש (וע"ש בסימן ק"א שכ' דמ"ש לו הגאון בית מאיר דאין ראיה מהמבי"ט די"ל דמיירי בסתירה ביום ליתא דמפורש בתשובת מבי"ט שם שהיה בלילה באישון חושך ואפלה) גם החכם מהר"ר נפתלי הירץ ז"ל הובא דבריו בשו"ת רמ"א סימן י"ז כתב על פסקו של הרמ"א וסייעתו הנ"ל שאינו דומה כי מקום אופל היינו שאין רגל אדם מצוי שם וניכרים הדברים שהיה שם עבירה כי לולא זה למה נכנסו למקום אופל אבל במקום שרגל אדם מצוי שם אפי' באישון לילה ואפילה אין לומר בודאי היה שם עבירה כי מרתתים אולי יעבור שם אדם לפניהם כגון העומדים בחצות הלילה ללמוד או א' מבני העיר יעור משנתו יצא לחוץ יע"ש וכ"ל להסתייע לדבריהם מדקדוק לישנא דהרמב"ם והוא מהירושלמי שניהם יוצאים ממקום אופל ולא נקט שראו אותם עומדים כו' והגם דדעת הרמ"א וסייעתו הנ"ל דעמידתה עם הנחשד בחצות הלילה על פתח ביתה הוי כיעור מ"מ כיון דהרש"ל והחכם ר' נפתלי הירץ הנ"ל ראו דבריהם ושניהם נתכוונו בענין אחד לדחות דבריהם בטו"ט וכותייהו כיון ג"כ בת' המבי"ט הנ"ל נ"ל דהכי נקטינן להלכה עכ"ד · וע"ש בסי' ק' דהגאון בית מאיר הסכים עמו בזה וכתב דאפשר אף הרמ"א מודה בכ"ד כי שם דייק שעמדו ביחוד והושב עמידה זו שאחורי הפתח ליחוד אבן ברחוב שהוא רה"ר ושומרי העיר מסבבים לא די שכיעור לא מקרי אלא אפי' יחוד אפשר דלא הוי רק עוברת על דת ודאי מקרית דהיינו מדברת ושוחקת עם בחורים עב"ש סי' קט"ו ס"ק י"ב · וע"ש עוד ב ק"ד וק"ה מזה : (ז) שראוהו מנשק · עבה"ט בשם ח"מ שכ' יש להסתפק אי מיירי ג"כ שנסתרה ושהתה כדי טומאה ועיין בס' ישועות יעקב סק"ג שכ' עליו וז"ל ואני אומר מהכ"ת להסתפק בזה וכיון דרוב ישראל בחזקת כשרות ומהראוי השתא הוא דאיתרע (עש"ש בפ"ת ליו"ד סימן א' סק"ה) אף אם היה נודע לנו שבעת נעשה מעשה אילו היה לנו איזה אי השתא זינתה אי מקודם אמרינן השתא זינתה וכ"ש בזה דאף בעת עדיין לא זינתה מהכ"ת ניחוש שמא כבר ז וראיה לדבר דשם בעובדא דנואף סוף נדרים כו' אלא ודאי שלא כדעת הח"מ עכ"ל · ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן וק"ס מ"ש בזה : (ח) שנכנסו זא"ז כו' · עיין בתשו' רע"ק איגר סי' הנ"ל שכ' דהא ודאי דיחוד בעלמא אינו בכלל הכ וזה מוכרח מג' ראיות (שהזכיר שם) מעתה צריך לחלק בין יחוד דעלמא ובין נכנסו זא"ז והגיפו הדלתות דלכאורה ג"כ יחוד הוי וכמ"ש הרשב"א סי' אלף רנ"א גם בלשון הרמ"א בשו"ת סי' י"ז מבואר דסגורים יחד הוי רק יחוד ולא כ זליבנא דסגורים משמע ודאי סגורים במנעול כו' וצ"ל דנכנסו זא"ז היינו דשניהם נכנסו רצופי' זא"ז וכ"א נכנס הבירו ונועדו יחדיו לכנוס למקום הזה וניכר דעצת זמה ביניהם משא"כ אם א' כבר היה שם לעשות צרכיו ואח"כ הב' לשם הוי רק יחוד בעלמא ולא כיעור ואפשר לומר עוד דבעינן ג"כ שהגיפו הדלתות מיד אבל אם הגיפו אחרי שעה שתים י"ל דג"כ לא הוי כיעור · ואף דמדברי תשובת מהר"מ לובלין סי' פ' משמע דס"ל דלהרמב"ם כל יחוד הוי כ לענ"ד ראיות הנ"ל יתנו עדיהן ויצדיקו דאינו כן עכ"ד ע"ש · ובסי' ק' שם השיב לו הגאון בעל בית מאיר והסכים בזה דיחוד בעלמא אינו בכלל דבר מכוער אך במה דסובר דגם סגורים במנעול לא הוי רק יחוד ומכח זה הוכרח דנכנסו זא"ז היינו דשניהם נכנסו רצופים כו' חולק עליו וכתב דבת' הרשב"א שם ט"ס ובאמת יחוד הזי אפילו בלא מנעול ואם סגרו במנעול הוי כיעור ודברי הרמ"א בשו"ת הנ"ל צ"ע ע"ש · ושם בסי' ק"א בתשובת הגאון רע"ק ז"ל כתב לו דמ"ש דבתשו' הרשב"א ט"ס דבריו נכונים ומוכרחים דבודאי גם בלא סגור יחוד מקרי אך מ"מ בענין הכיעור לומר כדברי דבעינן ג"כ נכנסו רצופים בכדי דלא ניחא דברי הרמ"א בתו"ת הנ"ל בקושיא כו' ובסי' ק"ב שם חזר עו הגאון כ"מ וכתב אחרי דמדברי הסמ"ג ששינה לשון הרמב"ם מבואר דסגירה לחוד משוי כיעור מה לנו לתקוע נגד הרמב"

נה (יב) וי"א (ט) דאם היה בכאן קול ממש כדרך שנתבאר (י) עם עדי כיעור (יא) מוליאין

באר היטב

נטענת שם עיין כנה"ג בהגהת הטור: (יב) וי"א דאם יה וכו'. אבל לכ"ע משום יחוד לבד אינה אסורה אפי' נתייחדה לשם זנות. אם היו שוכבים זע"ז בלבושים ל שלא ראו קירוב בשר אינו אלא דבר כיעור. רש"ל "ש דפיקת ונקישת הבועל בדלתי חדר האשה אין זה בר מכוער. מהר"ם מלובלין סי' פ'. דיבר עמה בקרילת

פתחי תשובה

כדי לייבש האחרונים. וע"ש עוד בסי' ק"ד וק"ס: (ט) וי"א דאם היה. עב"ש ועב"י שהביא הגהת מרדכי דקדושין מעשה בכהן א' שהיה חושד את אשתו מאיש א' ופעם א' ראה אותה נכנסת עמו לכתר וסמך אזנו לכותל ושמע קול נשימתם כדרך מתמשים כו' ועי' מנדון כזה בתשו' צ"צ סי' ע"ט וגם בתשו' אא"ז פניס מאירות ח"ב סי' ק"ל מענין זה: (י) עם עדי כיעור. עיין בתשובת רע"ק איגר סי' צ"ט שכ' וז"ל ועדיין יש לעיין במה דאסר הרמ"א בע"כ עם קדל"פ והיינו אף בכיעו' נכנסו זא"ז והגיפו הדלתות הרי המעיין בסידור דברי הרא"ש פ"ב דיבמות כו' וא"כ מהיכן למד הרמ"א לאסור בסתירה ע"ד ניאוף דהיינו נכנסו בניהם יחד בצירוף קדל"פ. ובהכרח לומר דהרמ"א כ"כ בדרך הכרעה מדע"ו לחוש לדעת הרמב"ם אליכות הכיעור אבל בדעת הרא"ש נ"ל ברור דלא מתסרא אלא בכיעור דחוגרת בסינר עם קדל"פ. ומזה נ"ל ג"כ דגם יוצאים ממקום אופל עם קדל"פ לא מתסרא להרא"ש כו' עכ"ל ע"ש. ועפ"ז נ"ל דעכ"פ אם יש לה בנים אין להחמיר בכיעור כי אי ע' לקמן ס"ק י"ג ודו"ק: (יא) מוליאין אותה אפי' מבעלה. ע' לעיל סי' ד' סי"ד בהגהה דאם ראו כה דבר מכוער ילדה לי"ב חודש חיישינן לבולד. והוא מתשובת מיימוני להלכות אישות סי' כ"ה. ושם כתב זה לענין האשה דאסורה בעלה כמו שהזכרתי שם. ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' הנ"ל (בד"ה ויש ליתן תבלין) שכ"כ דריעותא דילדה לי"ב ח גרע מריעותא דקלא דלא פסיק דאלו בעדי כיעור עם קדל"פ דאסורה זה דוקא באין לו בנים (כמ"ש הרמ"א בסמוך) ואילו בילדה ליב"ח עם ע"כ אף ביש לו בנים אסורה:

שם נשאל בענין אשה שילדה לעשרה חדשים וג' שבועות מיום הילוך בעלה ממנה וגם העידו עליה בפני ב"ד על ענינים מכוערים (שם מבואר באריכות כל הגביות עדות. ובענין מה שנתקבל העדות שלא בפניה ושלא בפני בעלה אזכיר לקמן סעיף ד' ס"ק י"ח) אם יש לאסרה על בעלה. והשיב ע"ז באריכות ומצדד להתירה ותורף דבריו דלא נידון את העדים עדי כיעור פשוט לאוסרה אף דלא הוי בנ"ד קדל"פ כמ"ש הרב השואל דלא היה קדל"פ שזינתה אלא שרהוטה אחר הנהבד אף אח"כ שילא קול דל"פ שזינתה לא היה הקול רק ע"פ סגדת ערלית וע"פ עדות רעוע נעשה הקול דזה לא מהני מ"מ כי בצירוף הריעותא דילדה קרוב לי"א חדשים אסורה כמ"ש בתשו' מיימוני כו' אולם אינו ברור לדונם לעדי כיעור כי ם שהעיד עד הא' שבחצות הלילה עמדה ברחוב העיר עם הנחבד אין לדמותו כו' (הובא לעיל סק"ו) ואין לפקפק ולומר אף דלא היה כיעור ממש מ"מ במעט כיעור כל דהו בהצטרף ריעותא דילדה ליב"ח אסורה דז"א דהמעיין בתשו' מיימוני ם כו' (הובא לעיל סי' ד' סי"ד ס"ק י"ד) וגם העדות הב' שראה מבית החורף שלו דהיתה עומדת עם הנהבד בתוך הקיץ שרנה לכנוס לשם החזיקה בדלת לכותמו גם זה לא הוי כיעור כו' ומ"מ אני אומר דבר ברור בזה והדבר תלוי בראיית ב"ד אם ענין הסתירה של הקיץ הוא בכלל כיעור דאופל אם לא. אך גם אם נידון דהוי בכלל אופל מ"מ הא הוי רק עד א' בכיעור דלא מתסרא בילדה ליב"ח כמבואר בתשו' מיימוני שם. ואמנם אם יאמר הבעל דמהימן ליה העד (באיזה אופן רא מהימן ליה אכתוב בזה לקמן סי' קע"ו ס"ז ס"ק מ"ב. ולענין אם בזה"ז מהימנינן להבעל דמהימן ליה העד אכתוב זה לקמן סי' קע"ח ס"ע ס"ק כ"א) בזה יש לדון דמתסרא עליו כמ"ב בתשו' מיימוני הנ"ל בסופו כו' והיא דבתשו"ת רמ"א י' י"ז ובתשו' מהר"ם לובלין סי' פ' משמע מדבריהם דמשום דילדה ליב"ח ועד א' בכיעור ומהימן ליה לא היתה מתסרא ק ע"י ריבוי הכיעורים והאומדנות המוכיחות וגם בל"ז י"ל דאין ראיה מדברי הר"ם בתשו' מיימוני הנ"ל די"ל דהר"ם כ"כ מעמי' דס"ל דבראיית הבעל הכיעור בקדל"פ אסורה א"כ ה"נ י"ל בילדה ליב"ח ובראיית הבעל הכיעור וכמו כן בראה עד ' הכיעור ומהימן להבעל דנאמנותו דהבעל לשעד א' הוי כאלו ראה הבעל בעצמו מה שראה העד אבל למאי דקיי"ל הלכה פסוקה כהרא"ש ובעי' דוקא עדי כיעור עם קדל"פ אבל ראיית הבעל הכיעור עם קדל"פ לא מתסר י"ל דה"ס בילדה יב"ח ואף בעד א' ומהימן ליה לא מתסרא עכ"ז וכי מפני שהוא מדמין נעשה מעשה דמפשט דברי הר"ם משמע דע"ה כיעור ומהימן ליה אסורה לכ"ע ואולי ס"ל מסברא דלכ"ע ריעותא דיב"ח גדולה כ"כ לאסור בראיית הבעל הכיעור עכ"פ בעד א' בכיעור ומהימן ליה. אולם כ"ז אם יאמרו הב"ד דעדות הב' הוא כיעור והבעל יאמר דמאמין ליה וגם אשה תהא מודית להעד רק שתאמר שהיה רק כיעור ולא טומאה בזה הוא שאמרנו דיש לדון דמתסרא ע"פ פשטות דברי ר"ם הנ"ל אמנם אם האשה מכחישתו להעד זה על הכיעור הזה נראה לי להקל הגם דמדברי תשו' מיימוני שם בואר להדיא דגם בכהאי גוונא אסורה על כל זה מאחר בדעת הרשב"א בתשובת סימן אלף רל"ז (הובא במל"מ רק כ"ד מהלכות אישות דין י"ז) דאף בעד אחד בטומאה אם מכחישתו אף דסומך דעתו עליו אינו חייב להוציאה דע"א הכחשה נאו כלום כוא אף במאמין להעד נהי דבעד אחד בטומאה כה"ג מכתפינא להקל (עי' לקמן סימן קע"ו ס"ז ק ע"ל) עכ"פ בנ"ד בעד א' בכיעור וילדה ליב"ח ומהימן ליה דבלא"ה נדדנו לעיל להקל א"כ במכחישתו יש לסמוך ע"ד רשב"א הנ"ל להקל. ואולי אחר שנתחדש לנו עתה דבמכחישתו לא מתסרא אפשר דגם בהודית להעד יש לצדד להקל ג"פ ומר דלא מתסרא במגו דהיתה מכחשת ונאמנת במגו שהיה רק כיעור ולא טומאה כו' (ושם בד"ה מה שאמרה כתב מאחר בנ"ד היה ג"כ עדות נשים דראו אותם עומדים באפלה כו' באה נידון דהוי כיעור הגם דהאמירה דהכי לית ביה משבא כ"פ לענין זה מהני דשוב לא שייך מיגו דמכחשת כמ"ש הרא"ש בתשובה הובא בש"ך סי' נ"ח ס"ק י"א דלא אמרינן מגו דהיה מכחיש עדים פסולים ע"ש):

שם האריך עוד בענין עדות הנטען על אשה הנ"ל וכתב מה שאמר הנטען דהולד ממזר מכותי נתעברה על הב"ד לחקור איך יודע דהולד ממזר. ואם יאמר שהודית לו שזינתה בזה יש לדון דאם העד הב' (הנזכר למעלה מענין הסתירה של הקיץ) וי עד כיעור י"ל דמצטרפים יחד לאסרה כמ"ש הרמ"א בסי' קע"ו ס"ו דעד אחד בטומאה וע"א דזינתה עמו דאסורה כ"נ ל בעד א' בכיעור וע"א דהודית דזינתה כו' ומכ"ש אם הנטען הזה יעיד ג"כ על עניני כיעור דמצטרף לעד הב' הנ"ל והוי

אותה (יב) אפילו (יג) מבעלה (רש"י ושאלתות ומרדכי בשם הר"ס פ"ב דיבמות)

פתחי תשובה

ב' עדי כיעור ואסורה בילדה ליב"ת · ואף אם נראה לבכ"ד דהנטען הוא בכלל פוחזים וריקים ובזה כתב הרמ"א בתשובה סי' י"ז דפסולים הם לעדות כזה לאסור אשה על בעלה באמת דברי הרמ"א בזה צ"ע כו' (ע"ש בסי' ק"א וק"ב וק"ג מזה) אלא דאם הוא חשוד על העריות כעין הכ' הרא"ש פ"ו דסנהדרין שהוא רגיל וגם בעריות ומתייחד עמהם והני שומעני' ודאי דאין ממש בעדותו כמבואר בת' הרשב"א סי' אלף רל"ז (וע"ש בס"ם ק"ה) אבל אם הוא רק בכלל פוחזים וריקים צ"ע לדינא · ומסיים וז"ל ובכל זה דהיינו לדון דעדות הב' לא הוי בכלל כיעור דאופל גם אם הוי בכלל כיעור אם מהימן ליה הבעל אי אסורה בין באכחישתו בין בשותקת וגם בענין עדות הנטען אם הוא בכלל פוחזים אם נוכל לצרפו לעד הב' שיהיו ב' עדי כיעור חלילה לסמוך על דעתי כו' זולת אם יסכימו גדולי זמננו ויהיה ההוראה על שמם אזי אני נטפל להם כשיבא מכשורא עכ"ל :

וע"ש בסי' ק' תשובת הגאון בעל בית מאיר על ענין הנ"ל בפלפול רב ומסיק וז"ל ובגוף הנדון נ"ל להלכה דאפילו היו ב' עדים (על הכיעור) אין להב"ד לכופו על הגירושין דמ"ש הר"ס בתשו' מיימוני הנ"ל ובנד"ז אילו היה עדי כיעור כל אפין שוין שאסורה לבעלה אין הכוונה דכופין אלא דהב"ד יאמרו לו דחייב לגרשה ומ"מ אם רצה לקיים יקיים · ואפי' אם דעתו שהב"ד יפקיעו בע"כ אין לנו לחוש לזה אלא בענין כפי' צריכים אנו לחוש לדעת הרי"ף והרמב"ם לאחוז בפשטא ליסנא דתלמודא וב"ד בעדים הוא דמפקי דהיינו עדי טומאה לפירושם ולא בענין אחר (ע"ש בסי' ק"א בד"ה אך להיות · דהגאון רע"ק ז"ל הסכים עמו בזה) ולא מבעיא בזה דהרמ"א נמי לא העתיקו לענין זה אלא אפילו ע"כ עם קדל"פ דמביא הרמ"א בשם י"א עכ"ז דעתי נוטה דלמעשה אין כופין על הגירושין כנראה ממסקנת המ"ל בתשו' (לע"ע לא ידעתי מקומו) וכבר בא מעשה כזה לידי ע"כ עם קדל"פ ולא היה כח בידי לכוף על הגירושין עד שע"י גלגולי דברים שהתרצה לגרש ואח"ז ראיתי תשובה אחת נדפס מגדול שמסכים לזה · ולענין אם אשה זו מצוה לגרשה בע"כ בזה נ"ל להסכים למר (ע"ש בסי' צ"ע בד"ה ובפרט) שאין בזה משום הרגמ"ה דהא עד הא' לכל הפחות הוא עדות שעברה על דת דבכלל מצחקת עם הבחורים היא ומכ"ש ע"י עד הב' כו' (עמש"ל סי' קט"ו ס"ד ס"ק יו"ד) אך לענין להפסידה כתובתה אין כח בידינו להפסידה אם טוענת ברי לא בא עלי אדם חוץ מבעלי והולד ממנו · ולענין מזונות הולד נ"ל דבודאי פטור הבעל שהוא בכלל איני יודע אם נתחייבתי לך ובפרט דיכול לומר קים לי כתוס' (בנדה דף ל"ח שכתבו דלא קיי"ל כרבה תוספאה) עכ"ד ע"ש באורך · ומ"ש שם בענין הכשר הולד כתבתי בזה לעיל סי' ד' ס"ק ע"ז · ועיין עוד שם מסי' ק"א עד סי' ק"ו מענין הנ"ל :

(יב) אפילו מבעלה · עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' כ' ע"ד האשה שהיא אשת כהן והיא יושבת גלמודה מבעלה זה שמונה עשר שנים ובקרב שנים הללו יצא קול זנות על האשה כי הרה וגם ילדה והעידו כמה נשים וגם איש א' שראו אותה עם בטן גדול כדרך הנשים המעוברות וביום השבת שבעל אותו ליל שבת יצא קול שילדה בלילה ראו אותה שלא היה לה בטן כלל והיתה דקית בשר כדרך הנשים שאינן מעוברת · והאשה מכחשת לומר לא פעלתי און לא הריתי ולא ילדתי · ונותנת אמתלא על דבר בטנה שהיה גדול · מתחלה אמרה שהיתה בעלת בשר והיה לה בטן גדול בטבע ומרוב צער שעבר עלי' נעשית רזה וכחושה בימים מועטים ושוב אחר שמונה ימים אמרה שבטנה שהיה גדול הוא שנעצר דם והתם ובאותו ליל שבת פתאום בא האורח ויצא ממנה דמים הרבה ושבה והיתה כבתחלה בבטן דק · ועתה בא בעלה ואמר אהבתי את אשתי ואיני מאמין עליה שום דבר זנות מה דין הזוג הזה אם מחויבים ב"ד להפרישם · וכתב דמה שהתליע הרב השואל דעדות גודל הבטן הוא עדות טומאה ממש ולא מהני שום אמתלא לתלות גודל הבטן בדבר אחר והביא ראיה ממ"ש בכתובות י"ג אמר להם רק לגו יש עדים והרי כריסה בין שיניה כו' אני תמה על ראיה זו כו' אבל זו שראו אותה במלבושים אין זו עדות טומאה ודי שהיא כיעור · כי שהאמתלאות באמת טענות רעועות מאד אבל אני תמה כיון שאין על כל זה אלא עדות נשים הלא אפי' אם העידו שראו אותה מנאפת ממש וכי יש בדבריהם ממש לאסור אשה על בעלה כו' ועדות האיש אינו אלא עד א' וע"א בלי קינוי וסתירה מי מהני וא"כ לא זו שאין כאן עדי טומאה אלא אפי' ע"כ אין כאן · ואין לומר דעכ"פ להני פוסקים דע"י כיעור נאסרה לבעלה ונימא דגידול הבטן עכ"פ כיעור הוא וא"כ מה בכך שהוא עד א' כיון שהיא מודית לדבריו אלא שנותנת טעמא על גודל הבטן א"כ הוי כמו אין תפפי ודידי חטפי בחזקת הבתים דף ל"ג ה"נ הוי כאילו יש שני עדים על גידול הבטן ואינה נאמנת לתלות באיזו אמתלא · זה אינו דהאי נסכא דר' אבא שאם היה כופר היה חייב שבועת התורה כו' אלא שאם היה הבעל טוען לפטור עצמו מכתובה ע"י עד זה הוי פסקינן דהוי משאו"ל ואינה נוטלת כאשר ביארתי בחבורי נו"ב סי' נ"ה כו' אך כ"ז לענין הפסד הכתובה שע"ז נתחייבה שבועה אם היתה מכחשת העד אמרינן משאו"ל אינו נוטל אבל לאסרה על בעלה שע"ז אף שהיתה מכחשת העד לא היתה צריכה שבועה אולי גם עתה שהודית אלא שאומרת טהורה אני נאמנת במגו ותדע שבכי בנסכה דר"א אף דאמרינן משאיל"מ מ"מ אינו נפסל בזה לעדות כו' וגם מסברא נראה דאף שהפסידה כתובתה מ"מ לא נאסרה על בעלה ובפרט בנ"ד שאין הבעל טוען נגד כתובתה אדרבה אומר שאינו מאמין על אשתו שום דבר זנות וא"כ איך נימא שנאסרת מגו שהיא מחוייבת שבועה כו' והרי אפי' העיד עליה עד שזינתה והיא מודה לדבריו לא נאסרה דאמרינן עיני' נתנה באחר היכא דליכא רגלים לדבר עש"י קט"ו בח"מ ס"ק כ"ו וב"ש שם · ובדבר הקול שהזכיר השואל לדעתי לאו קלא הוא כיון שקול זה יצא מפי ערבי א' שאמר שבליל שבת ההוא קראוהו להדר שהיתה האשה ואמה להדליק את הנר ושמע קול ילד קטן ומתוך דברי הערבי הזה יצא הקול שילדה בליל שבת וכיון שקול זה בא מתוך דברי מי שאין בדבריו ממש גם הקול אין בו ממש (ע"ש בסי' י"ח שפלפל אם לאסור אשה בעדות ערבי מסל"ת והביא דברי השב יעקב סי' ו' בזה ויובא לקמן סי' קע"ח ס"ג ס"ק יו"ד) ולכן נראה אף שלפי תוכן הענין האשה הזאת נטמאה עכ"ז אין כאן עדות שיהיה יכולת ביד הב"ד לאסרה על בעלה ולכוף את הבעל לגרשה וראוי להוכיח את הבעל שיגרשנה ויחוס על זרעו שיוליד

באר היטב

בקריאת עין לא מיקרי דבר מכוער · תומת ישרים סי' ל"ג : (יג) מבעלה · הקשה הבה"י הא לעיל סי' ד' סס"ו כתב א"א שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה והכל מרננים אחריה אין חוששין לבנים וכו' ואם פרוצה ביותר וכו' משמע אבל אין מוציאין מבעלה עכ"ל בה"י · ולא דק דהם ליכא עדי כיעור וכ"כ ב"ש ס"ק

ס אין לו בנים ממנה הבל באחד אין מוציאין מן (יד) הבעל אלא אם כן הוציאה בעלה הנחשד (יד) מוציאין באחד מהן מן הנחשד אם אין לה בנים ממנו (כן משמע מהרי"ף ס) שני עדי כיעור (טו) (טו) מצטרפין אע"ג דראו זה אחר זה וכיעור דחזא האי האי (מרדכי פ"ב דיבמות בשם תשובת מוהר"ם) עד אחד בדבר מכוער לאו כלום הוא (תשובת מוהר"ם סוף נשים): ב (יז) חמי שהוציאה בעלה בעדי מכוער ונשאת לאחר וגירשה הרי זו אסורה להנשא לנטען שיצאתה בעלה בגללו ואם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים כל אשה או טשני עדים והעידו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הראשון הרי תצא מזה אע"פ שיש לה ממנה כמה בנים: ג יכל מקום שאמרו תצא תצא א כתובה: ד כיש אומרים שאם באו עדים שאשת איש זינתה (טז) צריכים

ח ברייתא יבמות דף כ"ד ע"ב ט מסוגי' ופשיטותא דגמרא שם י ל' הרמב"ם ספ"ב מהל' סוטה כ תוס' בסנהדרין דף ח' ע"א וכ"כ נ"י והסמ"ג סימן מ"ח והגהת מרדכי דיבמות והגהת מיי' פכ"ד מהלכות א"ב ותוס' ספ"ק דמכו' ותשובת הרא"ש כלל פ"ו סי' ד' מברייתא וסוגיא דפלסי יבמות דלאסור את האשה הכל מודים שצריך דרישה וחקירה

באר היטב

פ"ו ע"ש · עיין תוס' בסוטה דף כ"ו ע"א ד"ה וכו' · ועיין ח"מ : (יד) מן הבעל · משמע בקלא פסק אפי' הבעל לא ראה דבר כיעור מוציאין מן שד · וקול זה משמע אפי' לא הוחזק בב"ד ופ"כ אין להיות כשרים ולא קרובים · וקול מחמת אויבים לכתחלה מותרת לנחשד' ב"ש : (טו) מצטרפין · שני עדי טומאה מצטרפין אף ע"ג דטומאה דחזי לא חזי האי עיין ב"ש : (טז) כלום · אפי' אם מהימן ליה כתרי מותרת אפי' לנחשד · ב"ש ועיין : (יז) מי שהוציאה וכו' · עיין ח"מ וב"ש :

פתחי תשובה

ממנה אולי בכוא המטהר לטהר את הכהנים בני לוי יבדילם לרעה ולא יזכה לבן מגיש מנחה · ואם יאמר כי אינו מאמין על אשתו שזינתה וטהורה היא בעיניו אין לנו יכולת למחות בידו ולא לפסול הבנים שיוליד ויהיו בחזקתן עד בא הכהן לאורים עכ"ד ע"ש : (יג) אם אין לו בנים ממנה · ע' בח"מ שתמה על הגהה זו דהרי הרמ"א ס"ל כדעת הר"מ ולדידיה אפי' כשיש לה בנים מוציאין מן הבעל וכן תמה הב"ש בסק"ד וכתב דהרמ"א פסק כעין פשר בין הדעות כו' ועיין בתשובת נו"ב ס"ס ע"ב שהכריע מהגמרא דהעיקר כשיטת הר"ם דסוגיא דיבמות הוא נגד הבעל ומסיים דלפ"ז אף להמיקל ביותר מ"מ כשיש עדי כיעור וקדל"פ מוציאין גם מהבעל אפי' יש לה בנים ולא מאמינין בילדי זונים ע"ש ועמש"ל ס"ק יו"ד : (יד) מוציאין בא' מהן מן הנחשד · עיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סימן תשמ"ג : (טו) מצטרפין · באר היטב ועיין בתשובת ט"ב סימן ע"ב (בסתירת היתר הג' שם) שהביא דבתשובת מהר"א ששון סי' י"ז וכ"ד פסק אשה לבעלה לא מהני עדות מיוחדת והוא ז"ל האריך להשיג עליו ע"ש ועיין בתשו' חמדת שלמה סי' פ"ה שכתב שהשיג הנו"ב על מהר"א ששון מהירושלמי שהובא בתוס' סוף גיטין אין השגה זו מוכרחת ע"ש ועיין בתשובת נו"ב סי' י"ג · ועיין עוד מזה בתשובת בית יהודה חאה"ע סימן י"ט ובת' שער אפרים סי' קי"ב דף ע"ח ע"א : צריכים דו"ח · עיין בתשו' נו"ב סי' ע"ב אודות עדי זנות על א"א לאסור אותה על בעלה (ועד א' היה עד טומאה ועד הב' לא היה עד טומאה ממש רק עד כיעור והיה ג"כ קלא דל"פ · כן מבואר שם) אשר הב"ד חקרו ודרשו כדת וכהלכה ואמר אחד שהמעשה היה קודם ר"ח סיון סוף אייר והעד הב' אמר איני יודע באיזה יום · וכתב אין לאסור האשה ע"י עדות זה דכבר פסק ר"ת והרא"ש בתשובה והובא בש"ע דצריכין דו"ח וכן מפלפל הרמ"א סי' י"ב וכן פסק מוהר"א ששון סי' י"ז וכאן כיון שהעד הב' אמר א"י באיזה יום כבר נודע דבחקירות אפילו אחד עדים באמר איני יודע עדותן בטילה ומכ"ש לפ"ד הש"ך סי' ל"ג ס"ק ט"ז דאפילו בדיני ממונות דלא בעינן דו"ח מ"מ ירע שחקר הדיין ואמרו א"י עדותן בטילה · אך באמת אין זה היתר כלל מכמה טעמים · חדא דהרב ב"י בח"מ סי' הרבה חולקים בדבר דלא בעינן דו"ח בעדי זנות · וריהטא דסוגיא סוף יבמות משמע כן · והטעם שכתב הב"ש י"ז ס"ק ס"ג לא נהיר כלל · וגם לשון ר"ת בסנהדרין דף ח' משמע דהא דבעינן דו"ח היינו שהדיין צריך לחקור היטב אין דינו כד"נ ממש לענין שאם אמר א"י תהא עדותו בטילה · ואף שדעת הרא"ש בתשובה לכאורה לא נראה כן · נראה לא קאמר האי דינא אלא היכא שהיתה סנהדרין נוהגת שמעידין על דבר שאם היתה מתחייבת ע"פ עדותן מיתה לקות (ואף שאין כאן התראה מ"מ גוף העבירה ד"נ הוא · כ"כ הוא ז"ל בס"ס נ"ז ע"ש) כדמיירי הרא"ש התם ביבמה (ע"ש בסי' ע"ד דהגאון מקושטאנדינא השיג עליו בזה דהרי הרא"ש שם איירי בספק יבמה לשוק · והוא ז"ל הודה לו) עדי כיעור או עדי הודאה שאין כאן חיוב מיתה ולא מלקות והכתובה מפסדת ודאי דלא דמיא כלל לד"נ רק לד"מ בעי דו"ח · וראיה לזה מלשון הש"ע דנקט בלשונו שאם באו עדים שאשת איש זינתה כו' ומדוע לא כתב סתם דלאסור צריכין דו"ח והיינו טעמא דהש"ע מיירי מקודם בדין קינוי וסתירה ועדי כיעור ואילו כתב סתם היה קאי אכל הקודם עדי כיעור ובאמת ע"כ א"צ דו"ח לכך פירש בהדיא עדים המעידים על אשה שזינתה שיש חיוב מיתה בעדותן (וא"כ בשאלה דעד הב' הוא רק ע"כ גם להרא"ש לא בעי דו"ח) · ועוד דאף אי נימא דגם בעדי כיעור מצריך הרא"ש דו"ת אין מזה הכרח דאם אמרו בחקירות א"י עדותן בטילה דאין א' זה בזה כלל · שהרי בש"ס ר"פ היו בודקין מבואר שהכתוב ודרשת וחקרת לאוד היה ראוי להיות בחקירות כמו בבדיקות דאם אמרו א"י עדותן קיימת ולא טעם אחר חקירות דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וא"כ הרי בתוס' ריש מכות מבואר דהיכא דלא שייך ועשיתם לא בעינן כלל שאי"ל ולפ"ז ה"ה הכא בעדות שא"א זינתה בלא התראה והוא רק לאסור אותה לבעלה דלא שייך ועשיתם כאשר זמם אין כלל עדות שאי"ל וא"כ החקירות והבדיקות שוים והדיין צריך לחקור ולבדוק ואם מצא בדבריהם הכחשה עדותן בטילה בין בחקירות ובין בבדיקות עדותן קיימת · ואפילו לדעת הש"ך הנ"ל דמחמיר גם בד"מ דאף דלא בעינן דו"ח לכתחלה מ"מ אם אירע שחקר הדיין ואמרו א"י עדותן בטילה מ"מ בנ"ד מודה דאין עדותן בטילה דד"מ גרע עפי מצד א' כיון

דשייך

(יח) דרישה (יז) וחקירה (יח) (ואין לקבל העדות שלא בפניה ושלא בפני (יט) בעלה) (תשובת הרא"ש כלל מ"ו): ה ל הנטען משפחה ועובדת כוכבים ונתגיירה ונשתחררה לא יכנוס ואם כנס לא (כ) יוציא (גירסה אסורה לחזור לו אא"כ היו לו בנים ממנה) (ב"י בשם הרשב"א): ו מ עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אע"פ שחזר העובד כוכבים ונתגייר והעבד נשתחרר הרי זה לא

ל משנה יבמות כ"ד ע"ב ועיין בב"י בשם הס"י והרמב"ם מ רמב"ם בפ"י מגירושין מהתוספ׳

פתחי תשובה

דשייך בו כאשר זמם א"כ שוב בעינן עדות שאי"ל משא"כ בעדים הבאים לאסור אשה על בעלה אף דחמיר מצד א׳ דלכתחלה צריך הדיין לחקור ולדרוש דכאן לא שייך נעילת דלת ונשאר הדין תורה ודרשת וחקרת מ"מ כשאמרו א"י קיל טפי מד"מ כיון דל"ש כאשר זמם שוה לעדות בן גרושה דלא בעינן שאי"ל ודין החקירות שוה לדין הבדיקות ועדותן קיימת וכנ"ל · וכן מבואר מלשון רש"ל ביש"ש סוף יבמות · ואף דבתשובת מהר"א ששון סי׳ י"ז האריך דלאסור אשה לבעלה דינו ממש כד"נ ואם אמרו א"י עדותן בטילה הנה כל דבריו מופרכים והראיה שהביא לו לעזר מסוגיא דסנהדרין מ"א היא כנגדו · מעתה בנ"ד שהב"ד חקרו ודרשו היטב אע"פ שהעד הב׳ אמר א"י עדותן קיימת · ועוד דגוף דינו של הש"ך הנ"ל בענין ד"מ דבעי עדות שאי"ל אני לא כן עמדי ומתחלה אביא ראיות נכונות מן הש"ס דלא בעינן בד"מ עדות שאי"ל ואח"כ אשיבה ידי לסתור ראיית הש"ך כו׳ ואחר שבררנו זה דבד"מ לא בעינן עדות שאי"ל אברר דעת הרא"ש וכוונתו בענין דו"ח בעדות לאסור אשה על בעלה דהנה יש לדקדק בלשון הרא"ש בתשובה שם דפתח בתרתי שעשו שלא כהוגן מה שקבלו שלא בפני בע"ד וגם מה שלא עשו דו"ח וסיים בחדא לענין קבלת עדות שלא בפני בע"ד מזה נראה דענין דו"ח כיון שכבר נעשה מעשה והעידו העדים אינו מעכב בדיעבד והטעם כ"ל עפמ"ש בתשובת רב"ל אשכנזי סי׳ ה׳ דהריטב"א והרא"ה סברי דדבר שבערוה לא בעי כלל דו"ח מן התורה ד ילפינן דבר דבר ממון אלא לענין דבעי שני עדים והוציאו כן מסוגיא דשלהי יבמות וסיים שם שאנו קיי"ל עיקר כרשב ורמב"ן דילפינן לכל מילי דעדות דבר דבר ממון דבעי דו"ח כממון · נמצא עכ"פ לכ"ע אין דבר שבערוה חמור יותר מדו דעדי ממון כיון דמשם ילפינן וכיון שהקדמתי דדו"ח (מן התורה) שבעדי ממון אינו מעכב בדיעבד וא"י כשר כיון דלא בע עדות שאי"ל ורק לכתחלה היה צריך הדיין לדרוש ולחקור על העדים ולאיים פן יחזרו בהם וא"כ גם בדבר שבערוה הדין כ ולפ"ז בנדון השאלה שהב"ד עשו כהוגן ודרשו וחקרו ואף שאמר א"י אינו מעכב דעכ"פ לכל הדעות אינו חמור מדבר שבמ כיון דמשם ילפינן · ועוד כ"ל דבאשה זו בלא"ה לא שייך היתר זה דדו"ח כלל דהא כתב הב"ש בסי׳ י"ז ס"ק ס"ג דהיינו טע דלאסור אשה על בעלה צריך דו"ח ובעדי מיתה לעלמא א"צ דו"ח משום דבעדי מיתה היא נוטלת הכתובה הוי כד אבל לענין לאסרה ליכא ד"מ כלל דהא אם היא אסורה אין לה כתובה כו׳ לפ"ז אם היה גם בענין עדי זנות איזה מ ממון גם זה הוי ד"מ וא"צ דו"ח וכן מבואר בתשובת רב"ל סי׳ ס׳ ומעתה בנ"ד דאשה זו הכניסה נדן גדול וישנו בעין ו בגדים הם בעין ומבואר בש"ע סי׳ קט"ו ס"ה דאף דאבדה כתובתה אעפ"כ נוטלת מה שהכניסה ועדיין הוא בעין א"כ הרי יו שייך כאן ד"מ ומכ"ש לדעת הב"ש שהבעל חייב ליתן לאשתו שזינתה אפילו אותו תוספת שליש שמוסיפין בזמנינו · דאין לך חיוב ממון גדול מזה וא"צ דו"ח לכ"ע · והרא"ש בודאי מיירי היכא שלא הכניסה או שכבר כלה ואינו בעין וזה בנ עכת"ד ע"ש באריכות · ועיין בס׳ ישועות יעקב שהאריך ג"כ בענין זה ומסיק להחמיר בעדי זנות אף שלא חקרו ודרשו וכ שכן עשה מעשה בהסכמת חכמי הדור ע"ש: (יז) דרישה וחקירה · עבה"ט בשם כנה"ג ועיין בתשובת ח"ל סי׳ קמ"ה מש דשינה הוי אמתלא ע"ש ועיין בס׳ מעין גנים שכתב דנראה לו דכ"ז היכא דודאי בא עליה אבל אם אנו מסופקים אם בא על ודאי נאמנת לומר שהיתה ישינה לכן לא הרגישה וא"כ מוכח שלא בא עליה כלל ע"ש · ועיין עוד בתשובת אא"ז פנים מאיר ח"ג סי׳ כ"ב (ויובא לקמן סי׳ ס"ח סעיף ז׳ סק"ח ובתשובת עה"ג סי׳ כ"ז ובתשובת ברית אברהם סי׳ נ"ג אות א׳ (יח) ואין לקבל העדות שלא בפניה · עיין בתשובת נו"ב סי׳ ע"ב (בסתירת היתר הד׳ שם) שכתב דאף דבנדון דידיה נתר העדות שלא בפני הבעל ושלא בפני האשה אין זה היתר כלל דהנה זה ודאי דמה שנתבאר בח"מ סי׳ כ"ח דלפעמים מקבלין עד שלא בפני בע"ד כמו שלאו לו ולא בא או הוא ועדיו חולים וכדומה אין זה מטעם הפקר ב"ד ודוקא בד"מ הוא כן אלא די הכי הוא דהיכא דא"א לקבל בפניו מקבלין שלא בפניו ואפילו בד"נ הוא כן וכן מבואר מדברי הב"י בבד"ה שם ומדברי הרשב שהובא בב"י סי׳ שפ"א וא"כ בנ"ד שיצא הדת מן השר שלא לדבר מזה כלל וא"א לדון ולהעיד בדבר זה בשום אופן בעולם פ שמקבלין עדות שלא בפניהם · ואף דבשעה שנגבה העדות עדיין לא היה גזירת השר מ"מ הרי כתב בדרכי משה שם דאם עדות שלא בפני בע"ד וא"כ הלכו העדים למדה"י כיון דעתה א"א לגבות בפניו דנין ע"פ אותו עדות שקבלו כבר וא"כ בנ כיון דעתה אין לך אונס גדול מזה וא"א שוב לקבל שום עדות ודאי דמהני אותה עדות שנתקבל כבר ובפרט שגם אז היה הבע אלם וידוע היה דדרכו להזיק · וכבר מן דין כתב הגאון מהר"ר הירץ מבריסק בתשובת רמ"א סי׳ י"ג דלאסור אשה זונה לבע מהני בדיעבד קבלת עדות שלא בפני הבעל"ד ואפילו הרא"ש שכתב בתשובה שלא היה ניזקק לאסרה מ"מ לא היה מתירה ג"כ והרב המאירי בחידושיו לב"ק פ׳ הגוזל כתב שהסכימו חכמי ברצלוני שבענין איסורין מקבלין שלא בפני בע"ד שזכות הוא לספרים מן האיסור וכ"כ הרדב"ז בתשובותיו (הוא בח"א סי׳ ע׳) ונתן טעם לדבריו דמה דהוי לאפרושי מאיסורא כ"ע בע

באר היטב

(יח) דרישה וחקירה · אם טענה היא שהיתה ישנה כשב עליה אינה נאמנת·עיין כנה"ג בהגהת הטור סעיף י" (יט) בעלה · וה"ה אם נשאת לבועל ובאים לאוסר עליו גם הוא בעלה מיקרי אך אם עדיין לא נש לבועל ואף שבקבלת העדות זו נאסרה גם על בוע מ"מ נראה שא"צ שגם הוא יהיה אצל קבלת העדות נ לרווחה דמילתא דהא נאסרה עליו ממילא כמו שאסו לכל הכהנים אף שלא היו אצל קבלת עדות · מ"מ אשה א׳ שנכנסה עם איש אחד לחדר והגיף הדלת במנעול ורואה עד א׳ דרך חור קטן שהיה בפתח ורו שהיו שוכבים כדרך המנאפים וכן ראתה המשרתת בב ויצא קול בעיר איך פלונית זנתה וקנאת אנשים קמו וג גביות ב"ד שלא בפני בעלה אם יש לאוסרה על בע פסק בתשובת פנים מאירות שאלה ק"ד דמותרת לבע ע"ם ועיין תשובת ב"ח סי׳ נ"ח ונ"ט וק׳: (כ) יוצי אפילו אם בא עליה בודאי לא יוציא: כ"י · ועיין בהרא

ה ואם כינס לא יוציא : ז [ג]אותם שאמרו הכמים לא יכנוס אפי' באותו
לא תדזור וכ"ש שלא תשמשנו : ח [ס]כל היכא (כא) שהתרו בו ועבר וכנס
קרי דיעבד (כב) ומפקינן לה מיניה : (המגרש אשה כדי שישאנה חבירו אסור
לישא אותה וכמו שיתבאר לקמן סימן קמ"ג סעיף ס"ו) :

ג הרא"ש בתשובה
ס טור בשי' קמ"א
בשם אביו הרא"ש
א משנה יבמות דף

דין מביא גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לישא האשה ההיא · ובו ד' סעיפים :

המביא גט (א) שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכן העד האחד

באר היטב

י' מ"ו : (כא) שהתרו בו · עיין בהרא"ם מסראלי
י' קס"ז · וכנה"ג סי' יו"ד בהגהת ב"י אם יש הילוק
התרו בו קודם הקדושין או לאחר הקדושין התרה
ס א' וב"ד אחר התירו לו אין מוציאין זולת אם
שהתרה בו הוא מפורסם בחכמה ולא היו נערכים
הרמ"ט שם ומהר"י קארו בתשובתו סי' ג' ·
קהי' אם דוקא כשהתרו בו ממין האיסור שהוא
כגון שהוא נטען והתרו בו שלא ישאנה מחמת
נטען · אבל אם התרו בו מחמת דבר אחר לא תלא
שלא התרו בו משום נטען · ודעתי מסכמת כיון דעבר
דברי חכמים אפי' שלא התרו ממין האיסור תלא ·
ע"ש : (כב) ומפקינן · וב"ח כתב דלא קאי אנטען
שפחה רק על הנטען מא"א · וח"מ חולק עליו
להקל וכ"כ ס"ז · וב"ש כתב דיפה פסק דהא
ש דהוא בתראי הכריע לקולא ע"ש · מ"ש הח"מ
ב"ח סיפא דקתני הנטען על א"א והוציאו מתחת
אפילו אם כנס יוציא ולא קתני אפילו קדם וכנס ע"ש ·
ק דהב"ח ס"ק דקתני רישא ואם כנס אין מוציאין
למיתני ואם קדם וכנס כמו גבי שתי אהיות וכו' ·
י נמי קדמו וכנסו להורות דקודם שנמלכו בב"ד
ולפיכך אין מוציאין · אבל נמלכו בב"ד ואסרו
ה כנסו מוציאין דהשתא דקתני ואם כנסו משמע
אם נמלכו בב"ד ואסרו ואפ"ה כנסו אין מוציאין
ודאי דהאמת הדין כאן כן · דאפי' נמלכו אין
אין · משא"כ בסיפא בנטען על א"א וכו' אין חילוק
י קדמו וכנסו או כנסו סתם דלעולם מוציאין ממילא
יצריך תנא דמתניתין בהכי · וא"ל דהשתא אתא
עי' דאם קדמו וכנסו קודם שנמלכו אין מוציאין

פתחי תשובה

ניגהו · ואף שכתב בתשובת רב"ל אשכנזי סי' ה' דדוקא היכא
דליכא בעדותן אלא לאברובא מאיסורא אבל היכא דפתיך בהדיא
דררא דממונא אין מקבלין אפילו על האיסור וכאן הרי האשה
מפסדת הכתובה · זה אינו דהרי להאשה שלהו הדיינים ולא
באה ומותר לקבל שלא בפניה וכאן התבע רק מה שנתקבל שלא
בפני הבעל והבעל אינו מפסיד שום ממון ואין כאן רק אפרושי
מאיסורא · ואפילו אם יהלוק החולק לומר שאין לאסרה להלוטין
ע"פ קב"ע שלא בפניהם מ"מ איסורא תלוי עד שהיא ובעלה
עליהם להביא העדים לב"ד דהכי דיינינן לכל אלמי זולת זה
ודאי אין לה היתר ע"ש באורך :
ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ר"ס נ"ט שהאריך ג"כ בענין
זה ומבואר שם דדבר זה אם לקבל עדות לאסור אשה על
בעלה שלא בפני בע"ד במקום אונס במהלוקת שנויה בין הרא"ש
והרשב"א · ועכ"פ אם אפשר להמתין עד שיעבור האונס ויבא
הבע"ד ודאי דלא יפה עשו הב"ד לקבל העדות שלא בפניו אולם
אחר שכבר נעשה מעשה הנה שדעת רוב הפוסקים דאפילו
דיעבד לא מהני קב"ע שלא בפני בע"ד וכמו שהאריך הרש"ל
בתשו' סי' ל"ג ובתשו' רמ"א סי' י"ב הוסיף דלאסרה על בעלה
דכנפשות דמי לכ"ע אפילו דיעבד לא מהני וכן כתב בפשיטות
בתשובת פנים מאירות ח"א סי' כ"ד וכ"כ בתשובת עה"ג סי' ג'
(ועיין בתשו' מהר"ם אלשקר סי' ע"ז וסי' ע"ה) עכ"ז קשה
להקל בדיעבד כי דעת הרא"ן (שהובא בב"י ח"מ סי' כ"ח)
וסייעתו דבדיעבד מהני קב"ע שלא בפניו ואולי גם לאסרה על
בעלה כן וזהו דעת החכם ר' נפתלי הירץ בתשובת רמ"א הנ"ל
וכן ראוי לדון להרשב"א בתי' ב"ק ריש פרק הגוזל בתרא דס"ל
דכל עיקר החיוב דקב"ע בפניו בממון הוא רק דרבנן אם כן יש
לומר דלענין איסורא אוקמוה אדאורייתא ובצירוף דעת הרב
המאירי שהובא בש"מ שם דבענין איסור מקבלין כו' הגם שרוב
הפוסקים חולקים ע"ז מ"מ לענין דיעבד א"א להקל · וע"ש עוד
בר"ס ק"ד וכר"ס ק"ה מזה · גם בס' יבועות יעקב סק"ח כתב
דבדיעבד אם לא קיבלו בפניה נראה להחמיר כדעת הרא"ן ·
וזאת בודאי דחוזרין ומעידין בפניה כמו בד"מ ולא אמרינן בזה
וכבר העיד עביד לאחזוקי דבוריה עכ"ד ע"ש (ועיין עוד בתשובת ברית אברהם סי' נ"ב וסי' נ"ד אות י"ד וט"ו מדין זה) :
עוד בתשובת נו"ב שם (בסתירת סיתר הה' שם) אך מה שקבלו עדות על אלו העדים לפסלם שלא בפניהם ודאי שהדיינים
שלא כדין עשו אחרי שהעדים אינם בעלי זרוע ואף שכתב הריב"ש בסי' רס"ו הובא בב"י ח"מ סי' ל"ח דלפסול עדים
באין העדים מתחייבים בזה שום חיוב אלא שהם נפסלין יכולים לקבל עליהם עדות שלא בפניהם הנה באמת אין הלכה
ר"ש בזה והעידה לי עדים נאמנים החולקים בדבר זה כו' גם בב"י באה"ע סי' מ"ב מבואר דלא כהריב"ש ושראוי להעניש
קים כן וגם הכנה"ג בח"מ סי' ל"ח כתב בשם הרלנ"ח דכל המפרשים חולקים על הריב"ש והאריך דלא ליתי איניש דלאו
א ויסמוך על הריב"ש כו' ועוד דהרי מבואר במל"מ פ"ג מהלכות עדות דין י"א דאף להריב"ש עכ"פ בעינן בפני הבעל
ה דהם מקרי בע"ד בזה · וא"כ בנ"ד כיון שקבלת העדות לפסול העדים היה שלא בפני העדים וגם שלא בפני הבעל
בזה הוא הוכח הבעל דמחייב בכתובתה אפילו הכחשה לא הוי ועדות הראשונים קיימת ועדות האחרונים בטילה
· וע"ש עוד שהאריך לבאר דכל הני היתירים שמבואר בתשובת רמ"א סי' י"ב בנדון כזה לא שייכי כאן · וגם דאותה
ת שנגבה עליהם לפוסלם לבד מה שהיה שלא בפני בע"ד אפילו אם היה בפניהם אין בה כדאי לפסול עדות הראשונים
ולהתיר אשה זו ובפרט אחרי שכבר שבו בתשובה ע"ש באריכות :
שצריך שיאמר · עיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תקפ"ט בנשאל המביא גט ממדה"י ואמר בפ"נ ובפ"נ ויש עדים לקיים

(ב) שהעיד לאשה שמת בעלה לא ישאנה משום חשד [ו]ואם כנ
(א) יוציא אבל המביא גט שאינו צריך לומר (ג) בפני (ג) נכתב ובפני
[ז]מותר לישא אותה כיון שאינה נשאת על פיו [ח]ושני עדים המעידים
שמת בעלה מותר אחד מהם לישא אותה שאין שנים מצויים לחטא ב
אחד ועיין בטור זה עצמו סימן קמ״א: הגה בתשובת הרא״ש שהביא ב״י
(ד) דאף (ג) (ה) בשנים אע״ג דהרי מכל מקום בעל נפש ירחיק מזה (הגהות מיימוני
דגירושין וכל בו ותוספות דיבמות): ב [ט]אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא הפ
ובאת לפני חכם להתירה ואסרה שלא מצא לה פתח להתירה לא יו
שמא יאמרו אכרה כדי שישאנה [י]ואם כנס לא יוציא והני מילי
(ד) מומחה [כ]אבל בי דינא לא חשידא ומטעם זה אם מיאנה או (ה) חלצה
ב״ד יכול אחד מהם לישא אותה: ג [ל]וכלם שנשאו לאחרים ונתאלמנו
נתגרשו מותרות לינשא להם: ד [מ]וכלם שהיו להם (ו) נשים באותה
ואחר כך מתו או [נ]שנתגרשו (ו) והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשן
אלו מותרות לינשא להם לכתחלה (היו (ז) נשותיהם (ז) חולים ומתו לא
(נ״י פ״ב דיבמות) [ס]וכל אחת מהם מותרת לינשא לבן העד שהעיד לו

באר הגולה

כ״ה ע״א ב הרמב״ם בפ״י מהל׳ גירושין וכ״כ הטור וכמ״ש ב״י שם דס״ל דהא דאמרינן שם דף כ״ו ע״א כנס לא יוציא אכולהו קאי כן פירש״י שם דף כ״ה ע״ב וכן דעת רב אחא משבחא גאון וגם הרמב״ן הסכים לכשוף? והרשב״א ע״פ הירושלמי כתב דדוקא שהיה לו בנים ממנה לא יוציא ג שם גמ׳ מדיוקא דמתניתין ד ירושלמי שכיאו הרי״ף שם וכ״כ הרמב״ם שם וכ״כ התוס׳ והר״ן שם ה משנה שם
ו לייכתיו לעיל בסעיף א׳ ז שם במשנה ח משנה שם דף כ״ו ע״א ט שם במשנה י ברייתא שם וכדמוקי לה שם בגמרא כ שם

פתחי תשובה

(א) הגט אם היא מותרת לשלית · ועשיב אם היו מקיימין הגט קודם שיתננו לה שוב לא היה צריך לומר בפ״נ ובפ״נ והיתה מותרת להשלית אבל כיון שלא נתקיים הגט בתחלה והותרה האשה על פיו של השליח אע״ג דיש עדים לקיים אסורה לשליח שהרי על פיו הותרה ואפילו שיחזור ויקח הגט מידה ויקיימנו ויתננו לה לא הועיל כלום שהרי על פיו הותרה בתחלה ואשה גרושה הוא מגרש עתה כו׳ ע״ש וכן מבואר בתשובת הרא״ש שהביא הטור לקמן ס״ס קמ״א ע״ש והוזכר ג״כ בבד״ה כאן: (ב) שהעיד לאשה · כתב בס׳ בית מאיר וז״ל מלשון זה משמע דוקא עד המעיד הא במסיח לפ״ת דלא נתכוין להעיד מותר ליבמה אמנם מדברי הרשב״א יבמות כ״ה ד״ה גזלן משמע דאף מסל״ת אסור וצ״ע קצת דאילו היה שייך בעדות כזה להשוד במכוין אמאי גזלן דד״ת כשר בו עכ״ל · [ובגליון ש״ע של הגאון רע״ק זצ״ל כ״כ ואם העיד במסל״ת י״ל דרשאי לישא אותה עיין בס׳ עזרת נשים סי׳ י״ז ס״ק ל״ב עכ״ל]: (ג) בפני נכתב · עבה״ט בשם ב״ש שכתב משמע דאפילו בא״י כו׳ ועיין בס׳ בית מאיר שכתב עליו בזה בסדיא שלא כדברי הרשב״א שכתב ומסתברא לי דבא״י נמי כו׳ ע״ש: (ד) דאף בשנים · עיין בתשובת פ״ב ר״ס ל׳ שכתב דלכאורה קשה איך יליף הרמ״א זה מדברי הגמ״י והתוס׳ ביבמות דשם איירי במיאון ועדי מקח והליצה ועדי גט דבכל אלו צריך שנים ואחד אינו מועיל וא״כ אף שהשני לא יעיד שקר בשבילו מ״מ הלא השני לבדו אינו מועיל ועדות עצמו קצת כיעור יש בו כיון שעל פיו ניתרת אבל ב׳ המעידים לאשה שמת בעלה שאפילו חד סגי ואין אחד מהם צריך לעדות חבירו מדוע לא תנשא ע״פ עד אחד לשני וזה קשה ג״כ על המחבר שכתב הטעם שאין שנים מ לחטא בשביל אחד דתיפוק ליה דכל אחד מותר לישא אותה כיון שאינה נשאת על פיו ולכן נראה דכוונת הש״ע אפילו דאינה נשאת ע״פ עד אחד לחוד כ״א ע״פ שנים כמו במלחמה או בקטטה או כגון שהעיד אחד מתחלה שהוא חי עדיין והעידו שנים שכבר מת וע״ז שפיר כתב הרמ״א דבעל נפש ירחיק מזה אבל היכא דסגי בעד א׳ והעידו שנים פשיטא כאן מיחוש כלל שיבהנה אחד מהם כיון שא״צ לעדותו כלל ליכא כיעור כלל וגם בעל נפש א״צ לחוש כלל ע״ש · ולפ״ז שדבריו נכונים מצד הסברא קשה על זה מדברי הט״ז וב״ש (עבה״ט סק״ג) שכתבו דס״ה בשלשה כו׳ דהרי בשלשה לעולם ניתרת על פיו שהרי יש שנים בלעדו וצ״ע: (ה) בשנים · עבה״ט ועיין בס׳ בר״י שהביא דגם הלבוש כתב כהגהת פנ דבשלשה אף בעל נפש א״צ להרחיק וע״ש עוד מ״ש על דברי הכנה״ג: (ו) והיו הנשים · עב״ש סק״ה ועי׳ בס׳ קרבן נ בפ״ב דיבמות: (ז) נשותיהם חולים · הוא מדברי הנ״י ועיין בספר ישועת יעקב סק״ה שכתב וז״ל וטעמא דמלתא נ״ל בשביל דחייש בתמות אשתו דרוב חולים לחיים וכמה שיבא לאחר זמן אין חשש ואמנם באמת אף כיש לו אשה הרי יכול אחרת עליה מדינא אלא שאין דרכן של בני אדם לעשות כן בזמן שיש לו אשה אבל בחולנית אפשר שמתמת זה שהיא חו יבא אחרת ולפ״ז יש לי מקום ספק בזה״ז אחר תקנת רגמ״ה שלא לישא אשה על אשתו אף שאשתו חולנית אין חשש · ומפ דברי הרמ״א לא משמע כן ולא ידעתי זו מנין לו עכ״ל:

באר היטב

בגמטן מא״א · זה אינו דמדאורייתא אסור לבועל
רש״י במתני׳ דף כ״ד ע״ב ד״ה יוציא ע״ש ועיין
דף כ״ה ע״ב ד״ה אמר לאן מתני׳ היא הגטען וכו׳
(א) לא יוציא · הרשב״א וב״ח חלקו ע״ז ופסקו
ע״ש · ומ״ז ות״מ וב״ש פסקו כש״ע: (ב) מ
משמע דאפי׳ בא״י דמהני אם אומר ב״נ דמו
א״י לערער מ״מ אינו בכלל העד המעיד · מיהו
ס״ס קמ״ב איתא אידנא צ״ל ב״נ אפי׳ בא״י: (ג)
וכו׳ · וה״ה בג׳ דאל״כ דחילוק יש בין ב׳ לג׳ לא
הגמרא מידי ביבמות דף כ״ה ע״ב טעמא דבד
בתרי לא וכו׳ · דילמא בתרי איכא מ״מ בעל
ירחיק מזה אבל לא בג׳ וק״ל ועיין תוס׳ שם ד״ה
חשו חכמים לדבר זה וכו׳ · ועיין תוס׳ בחולין דף
ע״ב · וכ״כ ב״ש ומ״ז דלא כהג״ה פרישה וכ״כ
ע״ש: (ד) ביחיד מומחה · והאידנא ליכא מומחה
סי׳ רכ״ח: (ה) חלצה · נתגרשה בפני ב״ד נס
הרשד״ם סי׳ נ׳ אם יוכל א׳ מהם לישא אותה ומתוך ד
נראה דיוכל א׳ מהם לישא אותה ע״ש · וא״ל למה
תני במתני׳ נמי נתגרשה י״ל דסני ביחיד ועי׳ בפרי
(ו) נשים · ולא חיישינן שהיה רצונו לישא את זו
פרישה: (ז) חולים · כ״ל בשעה שאסר לה החכם
להבחין

החכם שאסרה על בעלה או לשאר קרובים דליכא למיחש שיוציאום
סבעליהם בשביל קרוביהם :

[ג]רושה או אלמנה צריכה להמתין צ' יום טרם שתנשא ושלא ישא מינקת חבירו ומעוברת חבירו ובו י"ד סעיפים :

[א] כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תנשא ולא תתארס לאחר [ע]ד שתמתין (א) תשעים יום [ב]חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו [ו]מיום שנתארסה בו כדי שיודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת [ג]להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון : הגה אבל מותרת לעשות [...]ים כלא אירוסין (ב"י בשם תשובת הרא"ש ות"ה סימן רי"ז) רק שלא יכנס (ב) עמה [ב]בית (שם) : (ג) [ד]ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת ואפילו היה על תנאי [ש]לא הגיע לידה אלא לאחר כמה שנים מיום הכתיבה מונים שהרי אינה [מי]יחד עמה משכתבו לה : הגה וי"א דמונים מיום נתינת הגט (טור בשם הרא"ש) [ו]ראוי להחמיר כן נראה לי : [ו]ונזירת חכמים שאפילו אשה שאינה ראויה [...] [ז]ואפילו נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין צ' יום אפי' [...]ה או זקנה או עקרה או אילונית ואפילו בעלה במדינת הים או סרים [...]ם או חולה או חבוש בבית האסורים והמפלת אחר מיתת בעלה ואפילו [...]לה מהאירוסין צריכות להמתין תשעים יום : ב (ד) [ט]יבמה שמת היבם [...]כה להמתין ג' חדשים אחר מיתת היבם : ג [י]נתעברה מראובן ושניהם [...]ים שממנו היא מעוברת והלכה ונתקדשה לשמעון וגירשה ורוצה להנשא [לרא]ובן צריכה להמתין אחר גירושי שמעון תשעים יום: ד [כ]מהזיר גרושתו אינה [צרי]כה להמתין : ה [ל]שפחה וגיורת (ה) שהיו נשואות לבעלים בגיותן [ובע]בדותן ונתגיירו או נשתחררו צריכות להמתין ואפילו גר ואשתו עובדי [כוכ]בים שנתגיירו (ג) (ו) מפרישין אותם צ' יום כדי להבחין בין זרע הנזרע

א משנה יבמות דף מ"א וכת"ק שהוא ר"מ דקיי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו ועוד דר' יוחנן כדל ביה ממה שפסק כר"י ור' יהודה ב מסקנת הגמ' שם דף מ"ג ע"א ג כדמפרש רבא טעמא שם ד טור בשם הרי"ף וכ"כ הרמב"ם פי"א מה"ג כשמואל גיטין ד"ח ע"א ואפשר שהיה גרס כגירסת ספרים דידן דגרסי הילכתא בשעת כתיבה ה וכ' הרא"ש דבכל אשכנז וצרפת נהגו משעת נתינה וכרב ו בריית' יבמות דמ"ב ע"ב ובכתובות ד"ס ע"ב ז משנה יבמות דף מ"א ע"א ח הריב"ש בתשובה סי' כ"ט ט משנה יבמות דף מ"א ע"א י תשובת הרא"ש כלל נ"ד סימן א' והביאו הטור כ מטעמא דרבא דיינתיו לעיל סעיף א' וכ"כ בסמ"ק וריב"ש בתשו' סי' תס"ב ל הרמב"ם כפי"א מה"ג כמ"ש

פתחי תשובה

(א) להבחין בין זרעו. עב"ש סק"א מ"ש ונראה דהלכתא כרבא וגם י"ל דאפילו לשמואל ליכא איסור דאורייתא ולימוד זה רק אסמכתא. ועיין בס' בר"י שהביא משם הרדב"ז ח"ב (בדפוס הדיל"ק"א הוא בח"א) סי' רס"ד שכתב בשם התוס' דהבחנת הזרע מדרבנן אך פשט לשון הרמב"ם נראה דבאשה הראויה לילד הוי מן התורה ושאר כל הנשים גזרה דרבנן ע"ש והוא ז"ל האריך מאד בזה דאין מדברי הרמב"ם הכרע ומביא כמה ראיות דכל עיקר הבחנה הוא רק מדרבנן עש"ב וכן כתב בתשובת שבו"י ח"א סי' נ"ז ובמל"מ פ"ח דמלכים ע"ש : (ב) עמה בבית. עבה"ט ועיין בתשובת ט"ב סי' י"ט שנשאל פ"ז במי שבידך מינקת חבירו אם צריך לישבע שלא יכנס בבית המשודכת כדעת הח"מ או לא ואף אם הדין שישבע אם די שישבע שלא יכנס לבדו בלי שני שומרים ויהא מותר לו לכנוס לביתה עם שומרים. וכתב מתחלה לתמוה על גוף דברי הב"י בהבחנה ומסיק שדברי הב"י אפשר לתרץ אבל דברי הח"מ במינקת תמוהים אלא דכבר הורה זקן אבל לאסור אפילו ע"י שומרים אפילו הח"מ אפשר דמודה דמותר ואפילו בחדשי הבחנה ע"ש ועיין בס' בית מאיר מ"ש עליו בזה. ועיין בס' ישועות יעקב שנשאל [ע]ל ענין זה ומסיק דהבחנה אין להקל וצריך שבועה אבל במינקת אין להחמיר וכן המנהג ובמקום שהלכה רופפת פוק חזי [...]מה דבר ע"ש : (ג) ומיום כתיבת הגט. עיין בתשובת משכנות יעקב סי' ד' ובספרו תשובת קהלת יעקב ס"ס ה' : [...]יבמה שמת היבם. עיין בס' ישועות יעקב שכתב דאף בזה"ז דאין נוהגין ביבום ואין יבמה קרובה לביאה מ"מ כיון שכבר [...] בכלל הגזרה אף שבטל הטעם אינו חוזר להיתר עי' בש"ס דביצה דף ה' ובתוס' שם. ועמ"ש לקמן ס"ס קמ"ה : (ה) שהיו [...]מ. והו ע"פ פירוש הח"מ בדברי הרמב"ם עב"י ובב"ש. ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' קנ"ו שהאריך לחלוק על הח"מ [...]כתב בסוף וז"ל אעפ"י שידעתי שאיני כדאי לחלוק על הה"מ שמא מקום הניחו לי ועוד שאני מחמיר ולא מיקל ועוד [...]רב המגיד היה נמצא בזמנינו זה כו' הלכך איני מסכים משום ספחה בין נשואה בין פנויה תנשא עד שיעברו צ' יום משעה [...]נו גט לידה ע"ש : (ו) מפרישין אותם. עיין בס' דגמ"ר שכתב ונראה דאם היא זקנה א"צ הפרשה ואף שהח"מ בפקו"ד [...] כונה

באר היטב

[...] היתה חולה ודוקא חולה מות בה"י. וה"ה היכא [...]להם קטטה עם נשותיהם בשעה שאסר לה החכם [...]ל הטעד חיישינן נמי שמא נתכוין לכנוס אותה ת"מ : [...]' יום. נסתפקתי אשה שהיתה בחזקת א"א והביאה [...]עדים שנתגרשה אבל אינם זוכרים אם עברו חדשי [...]ה אם לאו. אם היא נאמנת לומר שעברו חדשי [...]ה. כנה"ג ע"ש : (ב) בבית. כתב הב"י שישבע [...]ך שלא יכנוס לבית המשודכת עד שיגיע הזמן [...] יבואו לידי תקלה. וכן הדין במינקת כ"כ הח"מ [...]א' וס"ק פ' ע"ש. ושבות יעקב ח"א שאלה נ"ו [...] על הח"מ במינקת. וכתב דדוקא גבי הבחנה [...]יר הב"י משא"כ במינקת ומעוברת חבירו דקילא [...] ע"ש. גם הבה"י פסק דלא כח"מ בזה ע"ש והר"ס [...]אני ח"ב ס"ס ר"ט. וכנה"ג בהגהת הטור סעיף [...]תבו כח"מ ע"ש ועי' הרדב"ז סי' קנ"ב: (ג) מפרישין

בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה: ו [מ]הממאנת אינה צריכה להמתין ... גזרו אלא בגרושה וכן [י]המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמהפכת ע... בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר (ז) וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות לה... [ס]והוא הדין לשבויה אפילו היא גדולה: הגה וי"א דכל אלו צריכין להמתין הכ... גדולות וראוים להתעבר [ע](טור) אשה שנכנסה תחת בעלה אם לא (ח) נבעלה ל... (ד) תחלה צריכה להמתין (א"ז): ז (ה) (ט) [פ]פילגש מיוחדת לאיש שרוצה לי... לאחר צריכה להמתין: ח [צ]מי שנשאת בטעות ונודע שהיא אסורה לב... והוציאוה בית דין מתחתיו אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד א"צ לה... שזה דבר שאינו מצוי הוא וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא גזרו בו: ט (י) [ק]... שנתגרשה ויצא קול פיסול על הגט והצריכוה גט אחר מפני הלעז [ר]יש א... שצריכה להמתין ג' חדשים מהגט השני [ש]וי"א שאינה צריכה למנות ... מהגט ראשון: הגה ויש לחוש לסברא (ו) הראשונה (היא סברת הרא"ש ור"י ... בטור על שמם) וכן אם נתגרשה מחמת קול (ז) קדושין בעלמא צריכה להמתין (ב"י ... הרא"ש): י [ת]המקדש תוך תשעים יום (ח) היו מנדין אותו: הגה וי"א שצריך שיגר... הוא ישראל מחזירה לאחר ג' חדשים וכהן לא יחזיר (טור) ודוקא שעבר במזיד אבל אם (יא) ...

באר הגולה

פ"ס שם מ ג"ז שם מימרא דשמואל יבמות דל"ד ע"ב נ ברייתא שם דף ל"ה ע"א וכר' יוסי וכ"פ הרי"ף ס טור בשם הרמ"ה ע כדעת אביו הרא"ש וכ"כ בשם הר"ה פ ריב"ש בסי' ל' וכ"כ הר"ן בתשובה צ משנה וגמ' יבמות דף ל"ג ע"ב ק מעשה והביאו התוס' והרא"ש והטור' והר"ן והמרדכי בסו' גיטין ר ל"י וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש ש ר"ת וכ"פ ה"ה בפ"ט מהל' אישות וכ"כ ר' ירוחם ת ל' רמב"ם בפ' י"א מה"ג ממימרא פלוגתא דאמוראי ועובדא דהוה שם ביבמות דל"ז ע"א

פתחי תשובה

(סופא בבה"ט) נסתפק בזה הינו (בימים קדמונים) בנתגיירה היא ונשאת אח"כ לאחר ובזה י"ל שדינו כמו בישראל אבל כו' עכ"ד וכבר הובא זה בפ"ת ליו"ד סי' רס"ט סק"ב וע"ש עוד ובס"ק ג' מ"ש בשמו ועיין במל"מ פי"א מהלכות גירושין דין כ"ג מ"ש שם בענין אם היתה מעוברת הימנו ע"ש: (ז) וכן אנוסה ומפותה כו'· הגהה וי"א דכל אלו כו' עיין בתשובת משכנות יעקב סי' ז' שהביא ראיות לדברי הרי"ף ומסיק ומכל הלין ראיות יש סניף גדול לדברי הרי"ף ז"ל שפסק כר' יוסי דא"צ להמתין ע"ש· ומ"ש שם ועוד ראיה מהא דאסתר כו' תימא שלא הזכיר דברי התוס' שם שכתבו שהיתה משמשת במוך ע"ש· שוב נדפס ספרו תשובת קהלת יעקב ראיתי בסי' ה' שהקשו לו כן וכתב לתרץ ע"ש ועמ"ש בס"ק שאח"ז בשם בר"י ודו"ק: (ח) נבעלה לבעל· עיין בס' בר"י אות ו' שהקשה ממ"ש התוספות פ"ק דמגילה וא"ת והא לא היה שם הבחנה כו' ומאי קושיא דהא אסתר היתה אנוסה והיתה עם מרדכי קודם· ועלה בדעתו מתחלה לחלק דהא דרמ"א בשם א"ז היינו דוקא בחד זימנא ושוב העלה דהתוס' לאו מטעם גזירת הבחנה אתו עלה רק דאיך לא חשש מרדכי שלא יטמע זרעו כיון דבכל יום היתה עם אחשורוש ושוב ליכא למיתלי במרדכי ע"ש: (ט) פילגש· עח"מ סק"ו ועיין בס' ישועות יעקב שכתב עליו שדבריו ת... מאד במ"ש דפילגש אם נתעברה ממנו ונתקדשה לאחר וגירשה ורצון הראשון להחזירה א"צ להמתין והוא פלא מדוע ישתנה... דסעיף ג' ואטו פילגש עדיפא מאשה דעלמא ע"ש גם בס' בית מאיר תמה עליו בזה: (י) אשה שנתגרשה· עיין בס' י... יעקב ס"ק י"ב הביא בשם תשובת ח"צ שנסתפק בעוברת דת שמזכה לה בעלה גט (כמ"ש לקמן סי' קמ"ט ס"ה בהגהה) ... משגר לידה והיא חוזרת אח"כ לד"י אי צריכה להמתין משעה שהגיע גט לידה או ליד השליח והחמיר בזה ע"ש: ... בח"מ וב"ש שהשיגו על תשובת מהר"ם לובלין סי' קי"ז בעובדא דטעה הסופר וכתב בגט הראשון לוי והוא לא היה לוי ו... גט אחר והגט השני נשתהה בין כתיבה לנתינה שנה תמימה וכתב משום ביטול שידוכין יש לצרף דעת הרי"ף דס"ל מונין ... כתיבה ודעת ר"ת דמונין בגט הראשון ויש להקל בשעת הדחק ועל זה השיגו דע"כ לא התיר ר"ת אלא אם הגט הא... כדינו רק נפסל מחמת לעז אז ס"ל מונין מגט הראשון אבל הכא שכ' לוי ולא היה לוי שהוא בטל מדינא (עמ"ש בסי' ... פ"ק כ"א) גם ר"ת מודה דמונין משני ע"ש· ועיין בתשובת חתם סופר סי' כ"ז שכתב ליישב דברי מהרמ"ל דס"ל ... כי האי לכתוב לוי במקום שאינו לוי הוה לא שכיחא כמו התליפו בקדושין בסעיף הקודם דלא גזרו רבנן רק להר"י ד... בנפסל גט הא' בלעז בעלמא ה"נ דאין להקל כו' ועפ"ז כתב בנדון השאלה דידיה שסידר גט מאן דהו ונמצאו ד' ... שעי"ז הצריכו לגט אחר דבזה גם מהרמ"ל מודה שאין לצרף קולות להתיר אפילו בשעת הדחק כי בנ"ד קרוב שהגט הא' ... מדאורייתא כיון שניכר שהמסדר לא היה בקי ואין לומר לא שכיח כי בעו"ה שכיחי עתה המתפרצים לסדר גיטין שלא ... בהיב גיטין כו' ע"כ צריכה להמתין צ' יום מגט השני ולא נחוש לביטול שידוכה ע"ש]: (יא) קדשה בשוגג· עבה"ט ... דוקא דלא ידע כו' ועיין בתשובת נו"ב סי' כ"ה שכ' דה"ה אם עשו ע"פ הוראת חכם שהתיר ליתן הולד למינקת ולה... מד"ר רק שלא התיר ליתן לנשואה לבעל והם מעצמם שלא ע"פ הוראת החכם נתנו למינקת נשואה לא מקרי שוגג כיון ... ידעו איסור מינקת שוב כל מה שעושה איזה היתר בלי שאלת חכם לא מקרי שוגג ודלא כהגאון מהר"ם ברבי ז"ל שמהלו... ע"ש

באר היטב

לא ביאר הש"ע אי גזרינן בגיורת אפי' אם הם קטנ... זקנות כמו גבי ישראל או לא· ח"מ· איש ואשתו ש... לעבודת כוכבים ואח"כ חזרו בתשובה צריך הבחנה ... סי' ז' ס"ק ל"ד: (ד) תחלה· ר"ל שלא נבעלה ל... תוך ג"ח· והיינו לפוסקים דס"ל בזנות צריכה לה... לכן אשה זו שנכנסה דמותרת לבעלה ישראל מ"מ ... הבחנה אם לא נבעלה לבעלה תוך ג"ח· אחרו... (ה) פילגש· אפי' להפוסקים דס"ל בזנות לא גזרו ... פילגש היא קרובה לאישות: (ו) הראשונה· אפי' א... בגט השני בין כתיבה לחתימה מ"מ יש להחמיר ... בצירוף שאר דברים דא"א להמתין עי' ב"ש: (ז) קו... מיהו אי ליכא קול ולא היתה צריכה גט אלא הוא ... מעצמו א"צ להמתין· ב"ש: (ח) מנדין אותו· עיי... ואם זנתה אין עונשין אותה אלא על הזנות ולא כ...

בשוגג אין לריך לגרש (יב) אלא מפרישין אותם (מהרי"ו סי' ע"ג) ויש
ניריס אפילו בשוגג (ת"ה סי' ר"ן) ונראה (י) (יג) דבכהן דאסור להחזיר יש לסמוך
רי המקילים ולא מלריכין לגרש ובישראל אין לסמוך אמאן דמיקל בשוגג כן נראה לי ·
ה אסורה לדור עמו (יא) במבוי (ריב"ש סי' ס') לא כפו ב"ד אותו עד שעברו ג'
ים אע"פ שקידש בעבירה שוב אין כופין אותו דכיון שעברו עברו (מרדכי פרק החולץ
מהר"ס) ואם כנס יגרש עיין לעיל סימן זה סעיף י"ב מה דינו לענין כתובה · (יב) קידש
ח אין מנדין אותו (ולומדין אותו לברוח) (טור בשם רבינו יחיאל) [א]יש מי
ומר דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק שירחיק עד שיהיה שיעור חזרתו
ג' חדשים ואין נראה כן מדברי שאר פוסקים : יא [ב]גזרו חכמים
א ישא אדם ולא יקדש (יד) מעוברת (יג) (טו) חבירו ולא מינקת

א טור בשם אביו הרא"ש ב כריתא שם דף מ"ב ע"א

באר היטב

המתינה ג' יום · ריב"ש סי' ק"א : (ט) בשוגג ·
א דלא ידע דמת בעלה תוך ג"ח או שהוא ע"ה
הדין אבל אם ידע האיסור וטעה בענין אחר הוי
ידית"ה ב"ש · מה שלא הוזכר נידוי לגבי אשה דגם
עברה על גזירת חכמים · משום דנידוי זה קיל
שה קרובה יותר לשוגגת ובנידוי כה"ג שוגג כל
פטורה · רא"ח סי' יו"ד בח"א · ואם נאמן לומר
הייתי נראה דנאמן והראי' מסוגיא פ"ק בב"מ
טמר מזיד הייתי ע"ש בתוס' · ומינה דנאמן לומר
הייתי עיין כנה"ג בהגהת הטור סעיף י"ב :
דבכהן וכו' · בד"מ כתב אפי' אם קידש במזיד
לסמוך על הרמב"ס דא"ל לגרש ובישראל יש להקל
ג ומ"ש כאן יש לסמוך אדברי המקילין לעיל קאי
אם קידש במזיד ומ"ש כאן בישראל אין להקל
הגא וה"ל יש לסמוך וכו' ב"ש · דלא כח"מ ע"ש ·
זה אין חילוק בין אם קידש ובין אם נשא ע"ז ·
דינים אלו אין חילוק בין קטנה לגדולה אפילו
שאינה ראויה להוליד נמי הדין כן ב"ש :(יא) במבוי·
דין בכל איסורים דרבנן חוץ משבויה דהקילו חז"ל :
קידש וברח · ואם כנס וברח לדעת הרמב"ס
תה היא לכפר על האיסור שעשה מהני הבריחה ·
ר פוסקים דס"ל הבריחה משום דמגלה דעתו שאינה
לכנוס א"כ אם כנסה לא מהני הבריחה וי"א דמהני·
· מעשה בא לידי בא' שקידש תוך חדשי ההבחנה
תי עליו שיברח ואמר שלא יוכל לברוח מפני סבות
והוריתי שתברח האשה ובהכי סגי כנה"ג ע"ש :
חבירו · אפי' אם יש לה נימוק דדים · משא"כ
קת חבירו אם יש לה נימוק דדים מותר' ב"ש ע"ש

פתחי תשובה

פ"ש ועיין בס' בית מאיר מ"ש עליו בזה · [ועיין בתשו' חתם סופר סי' קמ"ו שכתב דאף אם עשה ע"פ הוראת חכם דשעלה בס' בית מאיר דע"ה שנתלה בהוראת חכם דינו כשוגג מ"מ פשוט שצריך לברר בפנינו מי הורה לו כן ומאי טעמא סמך ע"ז ולא שאל החכם שבעירו שכל הוראותיו על פיו דאל"ה קיסור קחזינא הכא וקיי"ל ביו"ד גבי טבח דאין כל אדם יוכל להתגלל לומר שוגג הייתי ואע"ג דאשה מהימנת לומר כזה התיר לי חכם ואינה צריכה לברר היינו שאין אנו רואים שגגת הוראה אנו מאמינים לה כו' ע"ש עוד] · ומ"ש הב"ש אבל אם ידע האיסור וטעה אם חודש העיבור בכלל הוי כמזיד · נראה שהעתיק דברי הת"ה לדוגמא בעלמא אבל לדינא כתב לקמן ס"ק כ"ב דבדיעבד אם לא המתינה חודש העיבור אין מנדין ולא מפרישין ומשמע דאפילו במזיד גמור : (יב) אלא מפרישין אותם · עיין בתשובת משכנות יעקב סי' ו' שהביא בזה מ"ש בד"מ (אות ד') בשם מהרי"ו וכן הוא בתשובתו דעכ"פ צריך להתרחק מעיר מושבה מהלך ב' וג' ימים וישבע שלא יבא בעיר עד כלות כ"ד חודש · וכתב דהרמ"א לא ביאר זאת בש"ע מפני שסמך על המעיין בתשובת מהרי"ו ובד"מ · והוא קנה מקום קיצור למעיינים בש"ע נגד עכ"ד · ולענ"ד מדהשמיטו הרמ"א ז"ל בהגהותיו מכלל דלא ברירא ליה הא מלתא ולא רצה להחמיר בזה (וכה"ג כתבתי לקמן סי' קכ"א ס"ז בשם תשובת נו"ב ורע"ק ז"ל) והטעם נראה דמהרי"ו סבר כדעת הרא"ש והטור דבריחה צריכה שתהא למרחוק כו' וכן משמע מלשונו שכתב וכשמפרישין אותם א"צ הרחקה כמו בבריחה אלא די בברח לעיר אחרת כו' אבל מרן בב"י בבד"ה ובש"ע לקמן סעיף זה כתב ע"ד הרא"ש דאין נראה כן מדברי שאר הפוסקים וכ"ד מהרש"ל בים"ש הובא בס' קרבן נתנאל פ' החולץ אות י"א א"כ היכא דסגי בהפרשה מועיל אפילו הוא בהותה העיר רק שלא יבא לביתם · גם בתשובת נו"ב סי' י"ב וי"ח שהזכיר שם הפרשה לא כתב דבר זה דצריך להתרחק מהעיר ובסי' י"ב כתב דמוציאין אותה מהבית שלא יהיו יחדיו ובס"ס י"ח כתב דיפרוש ממנה ולא יבא לשכונה זו ע"ש· ועמ"ש לקמן סעיף י"ב ס"ק כ"ח : (יג) דבכהן כו' · עבה"ש
כ"ש כאן בישראל אין להקל ע"ש הוא כו' והנה בב"ש כאן כתב אסבר ט"ס הוא כו' דמשמע דלא ברירא ליה אך בב"ש לקמן
ל"ד משמע שתופס כן בפשיטות · ועיין בס' ישועות יעקב סק"ד שכתב דכן נ' נכון לדינא (דבישראל יש לסמוך על הא"ז
בשוגג עכ"פ) בדבר כזה שכל יסודו הוא קנס דרבנן ע"ש · ועי' בתשו' נו"ב ס"ס י"ח שהביא דברי הרש"ל בים"ש פרק
סי' ד' שאוסר בפירוש אפילו בשוגג להתיר בהפרשה אלא צריכה גט · ושוב הביא דברי המל"מ פי"א מהל' גירושין
ח שהרא"ש בשם הר"י מאורלייני"ש חולק על הא"ז (המיקל שוגג בהפרשה) דאל"כ איך הוכיח דקידש א"צ לגרש מדלא
לאביי בכתובות דף ס' שהצרי' לאריסי' לגרשי' והרי האריס שוגג גמור היה שעשה ע"פ הוראת הכם (גם בתשובות משכנות
סי' ו' כתב ראיה זו ומסיק להחמיר לגרש דוקא ע"ש) והוא ז"ל כתב לדחות הוכחה זו בטוב טעם · (עי' בס' מראות
ות סי' י"ז ס"ק קל"ו בהגהה שגם הוא ז"ל כתב לדחות ראיה זו) · ומ"מ לדינא אין הכרח מדברי הנו"ב שם דאף שהיקל
א דידיה י"ל לפי שלא היה האיסור ברור בעיניו כ"כ כמבואר שם וגם מסי' י"ב שם אין ראיה · וע"ש עוד בסי' כ"ה
ק"נ שם : (יד) מעוברת חבירו · עיין בס' בר"י אות י' בענין אשה שנתעברה באמבטי אי שריא להנשא כשהיא מעוברת
ה ע"ש : (טו) חבירו · עבה"ע בשם שבו"י עד בת' כנ"י חולק עליו · ועיין בתשובת שב יעקב ס"ס ה' בדחה ג"כ ראיית
השבו"י

(יד) חבירו עד שיהיה לולד כ"ד חדשים (דהיינו כפי מה שקובעין החדשים א' מ[לא]
וא' חסר) (הגהות מרדכי פרק החולץ) [ג]חוץ מיום שנולד ויום שנתקדשה בו וחו[דש]
העיבור עולה למנין כ"ד חודש (וי"א דלכתחלה יחוש (טז) אפילו לחדש (טו) העי[בור]
(ת"ה סי' ר"ו) בין (יז) שהיא אלמנה בין (יז) שהיא (טז) [ד]גרושה בין שה[...]
[ה]מזונה (ויש (יח) מקילין (יז) במזנה) (הגהות מרדכי פרק החולץ בשם י"א) ויש לו[...]

ג מסקנת הגמ' שם דף מ"ג ע"א
ד כדעת ר"ש שם בתוס' דמ"ב ע"א וכ"כ בשאלתות וכ"נ מדברי הרמב"ם שם
ה הגהות מרדכי

פתחי תשובה

השבו"י והניח דבריו בצ"ע: (טז) אפילו לחדש העיבור · עיין בתשובת נו"ב סימן ך' שהאריך לדחות דברי מהר"ם (אשר ממנו שורש חומרא זו) שהחמיר בחדש העיבור אשר לא מצאנו לו חבר בשום אחד מהקדמונים ואדרבה מדברי כולם נלמד שלא זכרו אלא כ"ד חדש אבל להיות מהר"ם ז"ל אור גדול אין לנו כח להלוק עליו ובפרט להקל אמנם עכ"פ ניתן לנו רשות לחלק בדברי מהר"ם· ולומר דע"כ לא החמיר אלא אם עדיין מניקתו צריכה להניקו גם חדש הזה ולכן אסורה להנשא גם החודש ההוא אבל אם כבר גמלתו זמן רב ואין להתינוק שום שום סכנה עם המתנת החדש גם הוא ז"ל מודה שמותרת להנשא וסיים דזה נראה ברור להלכה ולמעשה ע"ש· והנה מה דנקט הרב ז"ל בלשונו גם חודש ההוא משמע קצת דר"ל שחודש העיבור הוא חדש האחרון ואפ"ה הצריך דוקא שכבר גמלתו וא"כ לא ס"ל חילוק הט"ז שהביא הבה"ט ס"ק ט"ו מיהו י"ל דאין זה מוכרח ור"ל הודש הכ"ה ומיירי שפיר שחודש העיבור הוא תוך החדשים וצ"ע· גם בס' ישועות יעקב ס"ק י"ז כתב להקל בזה בנתנה בנה למניקה דא"צ להמתין רק כ"ד חודש אף בשנה מעוברת ע"ש· [ובתשובת חתם סופר סי' קל"ז כתב שנשאל מאחד מתלמידיו במעשה כזה שהאלמנה כבר גמלה בנה זה כמה ורצתה להנשא בחודש הי"ג של שנה השנית והזמן דחוק להם מאד ואמרתי ברצותי חומרת התה"ד בענין זה זהלתי ואירא להקל כלל רק שראיתי לו מקום בנו"ב סי' ך' והרוצה לסמוך יבא ויסמוך אך אמרתי אם יארע כן בשבוע האחרונה מי"ג חודש דשנה הב' היה נ"ל להתיר בלי ספקוק. אחר שכבר עברו ב' שנים משנות חמה כמו שרמוז לן בפסוק לא תבשל גדי בחלב אמו ב"פ שס"ה מיום המיתה (נ"ל הלידה) ויום אירוסין עולה תבש"ל כמ"ש הש"מ בשם רש"י והובא ג"כ בב"י כו' ע"ש]: (יז) שהיא גרושה· עבה"ט ועיין בתשובת נו"ב סי' י"ח שהאריך לפלפל במחלוקת הר"ש הזקן ור"ת בדין זה· וכתב שם דהתוס' יבמות מ"ב לא העידו על ר"ש הזקן רק שהתיר גרושה מניקה אבל לא מעוברת· ואף דבכתובות דף ס' כתבו בשמו בסתם דגרושה מותרת היינו לפי דשם בכל הסוגיא לא איירי כלל ממעוברת רק ממניקה· אך הרא"ש ביבמות העיד בשם הר"ש גם מעוברת · והוא ז"ל האריך להוכיח מן הסוגיא כדברי ר"ש הזקן אך כפי שהביאו התוס' ולא כהרא"ש· וכתב עוד דע"כ לא התיר ר"ש הזקן אלא בגרושה דאיכא אב אבל באלמנה דליכא אב מודה שאין חילוק בין מעבדא כו' (וכבר הזכיר זה בסי' י"ד)· וע"ש עוד בסי' י"ז מובא לקמן סי"ד ס"ק כ"ט· ועיין בתשובת משכנות יעקב סי' ס' ובנו"ב תניינא סי' ל"ו· ועי' עוד בתשובת גליא מסכת סי' ס"ו שהאריך ג"כ בדין גרושה ומסיק שם דבזמנינו שאין מגרשין אלא מרצונה ואז עושין גמר וקובעין על מי יהיה חל היוב טיפול הולד הנה אב נקבע החיוב על האשה פשיטא דכאלמנה ני[...] ואין שום צד היתר במה שהיא גרושה אא"כ נקבע החיוב על הבעל שקיבל עליו בפירוש כל עסק טיפול של הולד ואף גם [...] דוקא שהוא אמוד על תשלומי שכר מינקת ומצוי לפנינו מינקת דאל"כ גם היא בכלל כפיה דהנקה· כמבואר לקמן סי' פ"ב ב[...] בהגהה ע"ש: (יח) מקילין במזנה · עבה"ט מ"ב ואם הוה והיא מודים כו' תו אין חוששין כו' והוא מדברי הב"ש וכ"כ בנו"[ב] עס"ג סי' ה' וכן פשיטא ליה להצ"צ בתשובה סי' ק"ד ועד כאן לא נסתפק שם רק באם כופר תחלה ואח"ז הודה ע"ש וכ[ן] בתשובת שבו"י ח"ג סימן קע"ז ע"ש וגם בתשובת ברית אברהם ס"ס י"א כתב דכבר נתפשט המנהג להתיר בכמה עובדות כא[...] בזה וע"ש עוד בסי' י"ג אות י"ב מ"ש בזה· ועיין בתשובת נו"ב סי' ע"ז בזונה שאמרה מפלוני נבעלתי ומתחלה לא כפ[רה] ולבסוף הודה אם מותרת לו בעודה מעוברת ומניקה· וכתב דאין כאן מקום להחמיר ומעולם לא שויא אנפשיה חד"א כו[...] שמתחלה השיב שאינו יודע משום דבר ויש לפרש בא"י אם היא כרה ואפילו אם אמר מפורש אז שלא בא עליה מ"מ כיון [...]

באר היטב

ועיין בספר דבר שמואל סי' פ"ב ומהרח"ש סי' [...] ובתשובת עדות ביהוסף סי' ל"ט ובתשובת ש[בות] יעקב ח"א סי' נ"ה נ"ו · אלמנה א' ולה ג' יל[דים] והיא מעוברת ובן דודתה אלמון א' הוא אמוד [...] לו הרבה קופצים להשתדך עמו אך ורק בעלה ל[...] האלמנה הנ"ל קודם מותו קרא לאשתו וגם להאל[מון] הנ"ל וצוה שישא זו את זו כי הוא תקנות יל[דיו] כיון שהם קרובים והוא עשיר ועכשיו האלמ[ון] רוצה לישאנה אך כיון שצריכה להמתין כ"ד חודש [...] כלות ימי מניקתה א"א לו לקיים צוואת המת לכן [...] כ"כ כי יש לו בנים וטיפולם מרובים · אם יש פ[...] בדבר לישאנה אחר ימי לידתה ושלא תתחיל להניק כ[...] כלל רק להשכיר מינקת א' או שתים ולהשביעם [...] יחזרו כלל · בתשובת שבות יעקב ח"א סי' נ"ה הא[...] בדין זה והעלה דיש צד להתיר ודוקא אחר ימי ליד[תה] ע"ש ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ט חולק עליו [...] ס"ק י"ח· עיין בתשובת מהרא"ס סי' יו"ד ותש[ובת] אמונת שמואל סי' ד' וצמח צדק סי' כ"ה ובית יע[קב] סי' קמ"ז: (יד) חבירו · אפי' אם הוא סרים [...] פלוג · וכן בשידוכין אסור כמו תוך ג"ח דהשבת[...] (טו) העיבור · כתב ט"ז אם כלו כ"ד חודש ב[...] אדר שני א"צ להמתין יותר כיון שכלו כד"ח קודם ח[דש] העיבור ובגמרא אמרי כד"ח ולא שנה אלא אם ח[דש] העיבור הוא תוך החדשים אז מחמירין · עוד כת[ב] מקום דיש צד להקל מצד אחר אעפ"י שאינו מכ[...] מ"מ מצטרפין הקולא לענין חדש העיבור דא"צ להמ[תין] ובדיעבד אם לא המתינה חודש העיבור אין מו[ציאין] אותו ולא מפרישין אותו ב"ש: (טז) בין שהיא גרו[שה] עי' תוס' יבמות דף מ"ב ע"א ד"ה סתם מעוברו[ת] ועיין ב"ש ס"ק כ' ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה [...] וכנה"ג בהגהת ב"י סעיף למ"ד ודו"ק: (יז) במזנ[ה] עיין בתשובת מהר"י סג"ל סימן ק"י ומהר"י [...] סי' ע"ג ומהר"ס מטראני ח"א סימן רל"ב ומהר"י ק[...] בתשובת א"ה סי' כ"ה וצמח צדק סי' כ"ה וסי' [...] ובתשובת רשד"ם הא"ה סי' קל"ז · ואם הוא [...]

נתבגר

בריונה או לא שויא אנפשה חד"א שהרי לא היה האיסור מבורר באותה שעה ועד כאן לא מצינו בגמרא אלא האשה שאמרה וכן האשה שאמרה טמאה אני שכל אלה בשעת דבורם הראשון גזרו האיסור כדבר חותך אבל היכא דבדבור הראשון האיסור מבורר מנ"ל לומר דשייך בזה שויא אנפשה חד"א ואם כי לא אמינא דבר זה בהחלט כי כשם שאין לנו ראיה לאיסור לנו ראיה להיתר אמנם בדמות קצת סיוע אני אומר כו' (גם בספ' ע' שם בד"ה אמנם · נזכר סברא זו וגם בנו"ב תנייתא ע"ש · ולכאורה זה תליא בשתי הדעות שהובא בטור וש"ע לקמן סי' קנ"ב ס"ז בלא אמרה א"א אני רק אשת איש הייתי לומר גרושה אני אחר כ"ד ע"ש ויש לדחות ודוק ועי' בתשובת ברית אברהם חי"ד סי' ג' אות י"א) ועוד דכ"ז בלי אבל באמתלא נאמן ומה שרצה בתשובת נ"ל להוש דל"מ בזה אמתלא דדילמא אלפוהו שקרא כדי שלא יפרישו אותו ממנה סברתו אינה מוכרחת אלא דיש לחלק דהם הוכר עוברה ולא היה רשאי להכחיש זרעו כו' ועוד דאף הנ"ל לא אמר אלא דידיה שהיה קודם נישואין אבל כאן שכבר נשאת לא תצא · ואפילו היכא שהיא בודאי מעוברת מאחר לא ידעתי אם יש הוציא אם כבר נשאת בלא שאלת הכם ולא נסמוך בדיעבד על המתירין אלא דבזה איני מחליט דעתי (עמ"ש הוא ז"ל ויובא לקמן ס"ק זה) אבל כאן שיש עוד קולא שהוא אומר שהיא מעוברת ממנו ודאי שריא ואפילו מי שרוצה להחמיר אני שיש איסור להחמיר לגרשה פן יאמרו קמו רבנן בדבר שהולד אינו ממנו וכדרך שאמרו ביבמות דל"א כו' ע"ש :

תשובת חתם סופר סימן כ"ח בעובדא כיוצא בזה אודות בתולה שנתעברה ואמרה מפלוני והוא מכחיש ומ"מ רצה לישא והה בנדן ידוע וכשהורו לו שאסור לישא מעוברת חבירו חזר והודה שממנו נתעברה ושמפני הבושה כיחש בתחנה אי מותר לישא אותה כשהיא מעוברת ולשהות עמה כל ימי הנקה · וכתב די"ל דבכה"ג אף אמתלא אין צריך דהא כתב ' שבועת העדות דעדים שאמרו אין אנו יודעים לך עדות כל זמן שלא נשבעו על ככה יכולים לחזור ולומר יודעים פשוט בלא שום אמתלא והטעם לפי שדרך העדים לסלק עצמו שלא להעיד וכיון שדרך כך א"כ האמירה אין אנו יודעים גדה וחוזרים ומגידים ע"ש שכן מוכרת בש"ס (ועי' בח"מ סי' כ"ט ס"א בהג"ה) וא"כ כ"ש וק"ו בנטען על פנוים כולי עלמא יודעים שדרך להכחיש מפני הבושה וכן יפה לו וחליף מאן דמפרש כו' ואמנם חלילה לחלוק על גדולי ם שכבר אחזו שער והפכו גם זה לשויא נפשיה חד"א ולא עוד אלא הנ"ל חידש לן הוראה מסברא דגם אמתלא לא מהני נותן אמתלא על דבריו הראשונים ועל דברי התורה ליכא אמתלא אבל אם גם על התורה איכא אמתלא דאיכא למימר דמשתדינן ליה בממון סדר ביה א"כ מאי אולמא דהאי אמתלא מהאי אמתלא · ולפי דבריו גם בנד"ז י"ל כיון שמשמע לו כשאין הולד ממנו חזר בו אולם בתשובת שב יעקב חלק עליו וגם נ"ל דבנד"ז יש עוד טעם וסברא שאפשר גם הנ"ל כיון שכבר רצה לישא אותה טרם שהודה ודבר ידוע שרובא דרובא ב"א לא יזלזלו עצמם לישא מופקרת וכשהיא עדיין ולי שיודע שהולד ממנו וכאלו אמר להדיא ממני נתעברה וקול שוברו עמו כעין זה לדעתי יש להתיר ע"י אמתלא בושה לא רצה להודות בתחלה וקרוב לזה כר"ן סוף נדרים כו' ומ"מ טוב לעשות בזה ב' דברים · א' לאיים עליו ולומר אם מכזב וסופו להורים בנכסים בן שאינו ממנו ומערב במשפחתו בן הנדה ויקבל בחרם שהאמת שהוא ממנו (ע"ש "ב שכ' הוא ז"ל עצמו דלא שייך בכאן עסק שבועה או ליתן ת"כ כי הגיף לפרש חטאו שעבר על איסור כרת אך טוב ו' ויותר אין אנו אחראין ע"ש) ועוד זאת שיעמיד ערב על סך מה שאם התעבר שנית בתוך ימי הנקה של זה יהיה לו להשכיר מינקת או למסמס כו' ואז דעתי נוטה להתיר עכ"ד ע"ש :

סי' ל"ב אודות משודכת שנתעברה ואמרה מהמשודך והוא הכחיש ושוב אחר שהבטיחו הקרובים שלא יפתתו לו מנדן חזר אודה וגם קודם שהכחיש כבר אמר לעד אחד שממנו הוא ורצה הרב השואל לומר כיון שכבר אמר לע"א שממנו נתעברה דומה לדברי ע"ז בי"ד סימן קפ"ה סק"ב · והוא ז"ל השיב דאינו ענין לכאן התם אמרה לבעלה שדעתה לומר כן סתיר והו"ל כמוסר מודעא שלא תשויא נפשה חד"א וה"ה הכא אילו היה אומר לסעד ממני נתעברה אך אכחיש די שלא אתבייש ושלא יגרעו מנדן שלי אז הוה דומה לדע"ז הנ"ל אך הכא לא אמר לסעד שדעתו להערים כלל אלא מני נתעברה ואלו ב"ד חזר ושויא נפשיה חד"א כו' אך בנד"ז בלא"ה מותרת לו שהרי הוא נותן אמתלא יפה מפני לא הודה כמ"ש בנ"ל סימן ק"ד והסביר בתשובת שב יעקב שאין לך אמתלא גדולה מזו שהרי יהודה שהודה זכה בזכות זה ולאו כל אדם זוכה כיהודה ואך המתלא רבה הוא וגם לא שייך דשהדי ליה בממון הנדן דשלו הוא נוטל זכרון יוסף סימן ב' ועוד יש לצרף דיש לצדד קצת דגם מתחלה בשעה שאמר לא ממני לא שויא נפשיה חד"א כיון ה אז בהחלט שיתאסר עליו לעולם כי אפשר אם נראה אותה מתנהגת עם פריצים או כמו שסכית בעו"ה ליתן הבן פינדליגג הויז אזי נתירה להנשא וא"כ אע"ג דליכא חששא זו מ"מ אפשרות הוא ולא שוי נפשיה חד"א ויועיל חזרתו ולכן שריא להנשא להמשודך כו' אך טוב לאיים עליו כו' עכ"ד ע"ש :

סי' י"ה אודות זונה שהסתירה הריונה ונשאת לבעל ואחר הנישואין נודע הדבר אם רשאי לקיימה גם בימי עיבורה ומניקתה לא · והאריך מתחלה במחלוקת הר"ש הזקן ור"ת בדין גרושה ומסיק דודאי יש איסור מוסיף במעוברת מבמניקה · האיסור מוסיף הוא בגרושה ולר"ת הוא בנימוק דהיה דאפי' נמקו דהיה אסורה במעוברת וא"כ לר"ת ק"ו מזנה מעוברת אפי' לדעת קצת האחרונים דר"ת מודה במזנה משום דאין מי שיכופה אכתי במעוברת אוסר · ואפי' לפי מזנה לא שכיח מ"מ לא עדיף מנימוק דדיה דג"כ לא שכיח ואפ"ה אסרו במעוברת · אך לשיטת הר"ש איכא למימר יושה התירו במעוברת אבל מזנה דלא שכיח שתתעבר בזנות לא התירו גם במעוברת · ומעתה בנדון השאלה כל זמן עוברת ודאי אסורה דמי יכניס ראשו להכריע בין הר"ש הזקן ור"ת · הגם שמסוגיית הגמרא מוכח כדברי הר"ש אכתי מוך על זה · וגם זה שכתבתי דלהר"ש גם מעוברת לא התירו במזנה אינו ברור כ"כ · ובפרט להרמב"ם שאהז טעם דאי שאסורה רק לאחר שתלד היה מקום להתיר בדיעבד כו' ולכן סיומא דפסקא דהך איתתא שבעלה יפרוש ממנה לשכונה זו כל ימי עיבורה ואחר שתלד מותר להיות עמה ולסמוך על המתירין במזנה כיון שכבר נשאה בשוגג גמור ביטול פ"ו · וגם כפי שהזכיר השואל יש חשש מחמת עניות המעבירים לאדם ע"ד קונו כו' עכ"ד ע"ש היטב :

סי' כ"ב נשאל אודות בתולה שנשאת ע"ו באב וילדה כ"ה שבט ולד של קיימא אם רשאי לקיימה · וכתב הנה השאלה היא נימא שנתעברה מביאה ראשונה אני תמה ואפי' אם לא נתעברה מב"ר ואפי' אם נימא הולד היותר חמור שלא לבשה גד יום שביעי עכ"פ טבלה שלהי אב קודם ר"ח אלול וילדה כ"ה שבט אפי' אם ילדה בההלת שבט אכתי בר שבעה שיפורא גרים כמבואר בסי' ד' סי"ד בהג"ה לענין חשש ממזרות שהוא דאורייתא ק"ו בנ"ד שא"צ לפרוש מאשתו

ואפי'

ואפי' לענין חליצה ויבום הולד הזה בחזקת בנו כו' ועוד דמה שאמרו אין אשה מתעברת מב"ר הוא ע"פ הרוב אבל
יש (עיין בנו"ב תניינא ר"ס נ"א ובתשובת שיבת ציון סימן ע"ג מ"ש בזה · ועי' עוד בתשו' ברית אברהם סי' ע"א
בזה) ולכן יזכה באשתו ובולדה ולא יחוש כלל [ועמ"ש לעיל סימן ד' ס"ק י"ז]:

ועי"ש בסי' כ"ד אודות זונה שילדה ובהיות הבן בן שנה גמלתו והשכירה עצמה כשירות אצל אלמן והיתה עמו בבית יחד
נשתדכה עמו ונשאה בביתו והנה היא הרה שנית לזנונים והיא אומרת ממנו היא הרה ומתחלה כיחש ולבסוף
שזינה עמה רק שחושדה פן זינתה גם עם אחרים ואם תטבע יקחנה לאשה · והנה יש לדבר בזה מצד איסור כד"ת
הראשון שעדיין לא שלמו ומצד העיבור של עתה · והנה מצד עיבור של עתה צריך ליתן אמתלא על הכחשתו בראשונה
הראשון נראה מאחר שכבר גמלתו ובפרט שכבר נתעברה ומה דהוה הוה ואין איסור מצד ולד הזה אלא משום גזירה
גמלתו שמא תגמלנו ובשלמא תגמלנו חיישינן אבל שמא תתעבר לא שייך למגזר דאטו בידה הוא י"ל דבזה לא גזרו ואף
היה מזדמן באלמנה מניקה ממש שזינתה ונתעברה היה אפשר להתירה לזה שנתעברה ממנו אם היו כלים כ"ד הוו
התינוק קודם שתלד (עי' בתשו' שבו"י ח"ג סי' קע"ז יובא לקמן ס"ק כ"א ועמ"ש לקמן ס"ק ל') ואף אם לא נסמוך
באלמנה וכימא שגזרו אלמנה שנתעברה אטו לא נתעברה עכ"פ בזונה יש מקום להקל · ובפרט מאחר שהוזכר בשאלה
יש חשש שתצא מהכלל עם זרעה אומרים לזה שזינה עמה והכבילה שיעשה איסורא זוטא כו' ובפרט שכבר הכריע רמ"א
במזנה בפרוצה ביותר · מכל הלין טעמים הנני מסכים להתיר להנשא לו ובתנאי שיתן אמתלא על הכחשתו מתחלה שלא
עמה או אם באמת לא כיחש בפה מלא עכ"ד ע"ש והנה מ"ש ובתנאי שיתן אמתלא כו' לכאורה אין היתר זה ברור
שהזכיר בסי' ע"ז ובנו"ב תניינא בכמה תשובות דאולי לא מהני כאן אמתלא שלא היה לו להכחיש זרעו וצ"ל דגם כאן
שבעת שכיחש מתחלה לא הוכר עוברה אז וכענין שביאר בסי' ע"ז וכאן קיצר הרב וסמך עמ"ש במקום אחר:

ועיין עוד בסי' כ"ג שם מה שפלפל בדברי מהרי"ו בענין מעוברת בזנות ומבואר מדבריו שם דאפי' אם הוא עצמו
אם נבעלה גם לאחרים כיון שעכ"פ יודע שהוא בא עליה ויכול להיות שממנו נתעברה אפי' על ספק בנו הייס
לא ביניה והלב וליכא חשש · וכן מבואר שם בסי' י"ח בד"ה ואומר אני וכנו"ב תניינא סי' ל"ג ובסי' ל"ט בד"ה והנה

ועיין בתשובת פני אריה סי' ס"ז על מה שבקהלה אחת אירע מעשה שנתוודע קודם הנישואין שהכלה מעוברת והחתן
שממנו נתעברה והעילו הב"ד שבועה על החתן שהאמת כדבריו שהולד ממנו וכתב דלא יפה עשו הב"ד בזה
ידעתי שבועה זו מה טיבה אי משום שחששו שמא מעוברת חבירו היא הא כל עיקר איסור נשואי מעוברת חבירו אינו
משום תקנת הולד דדילמא מיעכר חלבה כדאיתא בגמ' והכא הרי הוא מודה ולכי סדרה ומיעברה איסו ממסמס ליה
ואלב ואי משום כדי שלא יחזור בו אחר הנישואין ויטעון שאין הולד ממנו לפטור עצמו מחיוב הנקתו הא אף בלא
כיון שהודה בב"ד הודאת בע"ד לחוב לעצמו כמאה עדים דמי ואינו נאמן לחזור בו · ואי משום שחששו כו' ובפרט
יכול לישבע בבירור שהולד ממנו ולא מאחר כו' ע"ש · והנה מה דכתב כיון שהודה בב"ד כו' על טענה זו יש להשיב
דאיתא בגמ' פ' החולץ דף מ"ב וליהבעינהו ליורשים אמר אביי אשה בושה לבא לב"ד כו' ואף דאפשר לחלק דדוקא
יורשים ולא לגבי בעלה שתדור עמו אך ז"א דא"כ גם באינש דעלמא יהא מועיל אם הבעל מתחייב בחיוב גמור [עי'
ס"פ המדיר ובש"ע לקמן סי' קנ"ד ס"ג ובתשו' ה"ס סי' קל"א ודו"ק] ועי' בתשובת גבורת אנשים דף כ"ה בזה ועוד
להרמב"ם שכ' הטעם משום דחפא דס"ל כל מה דאסור לפי הס"ד אסור גם להמסקנא כמ"ש הב"ש סק"כ בודאי אינו
מה שמחויב ע"פ הדין למסמס דשמא אין הולד ממנו ולא חיים · וצ"ל דכוונתו בזה דא"כ מה הועילו בשבועה אמנם
הדין בודאי הנכון עמו דאף בלא שבועה שהולד ממנו רשאי לכונסה ומטעם הנו"ב הנ"ל דאף על ספק בנו חיים
מזה כתב בתשובת ברית אברהם סי' כ' אות ב' דאף אם רוב בעילות היה מאחר אלא שפעם אחת בא עליה רשאי
דאף בס' בנו כה"ג דאינו אלא מיעוט ג"כ חיים אך לא סמך ע"ז להוד כו' ע"ש:

ועיין עוד בנו"ב תניינא סי' ל"ח אודות בתולה משודכת שנתעברה בזנות ואמרה שמהמשודך שלה היא הרה והוא הכחיש
ואח"כ נכנסה עמו בפשר ואבי הזונה הוסיף לו בסך הנדן ועתה הוא מודה שממנו היא הרה אם נאמן לישא
תוך ימי הנקה אם יתן אמתלא על הכחשתו הראשונה (הו לא וגימא דשויא אנפשיה הד"א) וכתב שהוא חושש בזה דלא
אמתלא דע"כ לא מצינו שמועיל אמתלא אלא באשה שאמרה א"א אני וכן באמרה טמאה אני לך שלא עשתה שום
בדבור הראשון כו' אבל בנ"ד שעשה מעשה רשע להכחיש זרעו מאן יימר שמועיל אמתלא לעשות עצמו רשע (עמ"ש לעיל
ו' סק"א) ועוד דע"כ לא מצינו שמועיל אמתלא אלא היכא בעתה נסתלק הגרם הראשון (זה יובא לקמן בסי' מ"ז
סק"ב) כו' ואמנם אמינא מילתא חדתא שמי שהיא מעוברת ומניקה בזנות שזינתה עם מי שאינו בכלל קדושין היא
להנשא דדוקא מעוברת חבירו גזרו אבל מי שאינו בכלל חבירו כגון כותי ועבד כו' ואחר שעלה בידנו חידוש זה
אם ספק לנו ממי נתעברה אם מישראל או מערבי ונראה דבמקום שאין ליהודים רחוב בפני עצמם ורוב המקום ההוא
פשיטא דאזלינן בתר רובא להתירה כו' ואפי' בעיר שרובה ישראל כיון דאיכא למימר דאזלא איהי לגבייהו והכי ספיקא
וספק דרבנן לקולא ואף דהוי דבר שיש לו מתירין דאחר כ"ד חודש היא מותרת מ"מ כה"ג לא מקרי דשיל"מ דדוקא
אכילה שייך דשיל"מ (זה הובא בפ"ת ליו"ד סי' ק"ב סק"ו ובסי' קפ"ז ס"ה בנ"ל ע"ש) ועוד דדוקא בדבר שלא היה לו
היתר כו' (זה הבאתי בפ"ת שם סימן ק"י סק"ט) ואפילו אם נימא דגם האשה הזאת מקרי דבר שיל"מ וספיקו אסור
הינו בשותקת אבל אם היא אומרת מערבי נתעברתי נאמנת כו' ומעתה בנ"ד אפי' שהיא אומרת שמהמשודך נתעברה
מכחישה שלא זינה עמה כלל אכתי לא שויא אנפשה חד"א בבירור גם באותה שעה כו' ולפ"ז אפי' אמתלא אינו צריך וכיון
והודה לדבריה מותרת לו אמנם עדיין יש לפקפק מ"מ ע"י אמתלא נוכל לסמוך להקל אף שפקפקתי לעיל על אמתלא זו
בצירוף ההיתר שמא מערבי נתעברה סמכינן להקל ע"י אמתלא (לכאורה יש לתמוה שלא הזכיר כלל דעת הטור לעיל
והובא בב"ש שם ס"ק מ"ג ונו"ב דס"ל דלא אזלינן כלל בערבי ואין זה נכנס בגדר ספק כלל וכן משמע דעת המחבר
והטעם כמ"ש בתשובת חמדת שלמה סי' א' הבאתיו שם ס"ק כ"ג דמחמת שינוי הדתות אינם מקורבים כ"כ · וצ"ל דסבירא
כדעת הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל בתשובתו סי' ק"ו הבאתיו שם ס"ק נ"ט שחולק על הב"ש בזה) ואמנם צריך לכתוב בספר
של הב"ד המעשה הזה שאם ימות בלי זרע אחר וישאר רק זה הולד זקוקה היא לחליצה (וטעם הדבר יבואר לקמן) עכ"ד

ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל ס"ס נ"ה כתב סברא הנ"ל דמעוברת ערבי בשם חכם אחד שרצה לומר כן דאין

מעוברת

מעוברת ומינקת חבירו גם הביא ראיה מתוספות קדושין דף כ"ב לתירוצם דתמר לא היתה מדוד שכבר היתה מעוברת מקודם וקשה איך נשא דוד למעוברת אע"כ דמעוברת ערבי מותרת והוא ז"ל דחה דבריו דמלשון מינקת חבירו ליכא דיוקא כלל מינו בשבת ק"כ דמוקי ר"פ ההיא דלא יאמר לחבירו לשכור פועלים היינו דלא יאמר לכותי והראיה הב' מתוס' קדושין דחה ג"כ בארבע דחיות ע"ש (עי' בכ"ל מ"ש בזה) · גם בתשובת חמדת שלמה סי' ו' שנשאל על ענין זונה מופקרת שעבתה מידוך עם נער א' ואח"כ נמצא כריסה בין שיניה שזינתה עם ערבי תוך זמן הנ"ל כו' והאריך מאד אם יש להקל מחמת שהיא מופקרת ולא הזכיר כלל דברי הנו"ב הנ"ל שיש להקל מטעם אחר כיון שהיא מעוברת מערבי · מבואר שדעתו ג"כ דאין זה היתר כלל · [וביותר לפי הטעם שכ' בס' בית מאיר בא"ה סי' ה' דתקנה זו שלא ישא מינקת חבירו איננו איסורא בלחוד אלא דינא הוא מעיקרא ומטעם פיסוק חיותי' של תינוק נגעו ביה דלא גרע התינוק שזכה בשדי אמו ממי שזכה בפריסת מצודה כדאית' במס' ב"ב שאני דגים כו' דמשם נלמד בח"מ סי' קנ"ו דין מערופיא והכא בהצטרף נמי סכנתא החמירו בתקנתם דגרע אם עבר וכנסה וכן הביאו התוס' סוטה כ"ו ע"א בד"ה לא ישא כו' ירושלמי עליו הכתוב אומר אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבא ע"ש ולפ"ז פשיטא דאין לחלק בין מעוברת מערבי כיון דהולד הוא ישראל כדלעיל סי' ד' סק"א ע"ש [ועי' בתשו' חתם סופר סי' ל"ג שקילס מאד סברא זו של הגאון ב"מ (וכתב דמה דמייתי תוס' בסוטה קרא בשדה יתומים אל תבא כוונתם בשדי יתומים כמו שדים ורחם בשי"ן ימנית) ובסי' ל"ב הזכיר ג"כ סברא הנ"ל וכתב דעפ"ז אין מקום לכל מה שכתבו האחרונים סברות להקל בענין זה מצד ספק איסור דרבנן לקולא ומצד חזקת היתר ועד אחד נאמן באיסורין וכיוצא כיון דגוף הענין איננו איסורא אלא יורד למערופיא של קטן הזה ופוסק לחיותיה ודיני ממונות קרוב לדיני נפשות כו' אונס באם שכרה מינקת או שהבעל רוצה להשליש על הספקת הילד דבכה"ג ליכא לאתוי ינוקא תשעת מערופיא רק שאנו אוסרים משום לא פלוג בהא יש מקום לסברתם כו' גם מה שהמציא הגאון נו"ב מדקתני מינקת חבירו משמע של חבירו ולא מערבי סברא רחוקה היא כיון שהולד ישראל ומצווין להחיותו ואין לו מרחם כ"א אמו שמסתמא מרחמת על בנה משא"כ אם תנשא לבעל יסגור הדלת בעדו א"כ יש לרחם עליו יותר מבן גרושה או זונה שנתעברה מישראל שיש לו אב והיינו דקתני מינקת חבירו לרבותא דאף שיש לו אב או יורשי אב מ"מ אשה בושה לבא לב"ד כו' אבל מינקת שאינה של חבירו פשיטא שאסורה ואין לסמוך על המצאות כאלו להתיר איסורים עכ"ד ע"ש] :

ועיין עוד בתשובת רע"ק ז"ל סי' ק"י שנשאל על עובדא כנ"ל ממש (וכוון בכמה דברים להנו"ב הנ"ל ובקצתם נטה מדעתו ולכן אעתיק יסוד דבריו בשלימות) בפנויה שהרה לזנונים ואמרה מפלוני אנכי הרה והוא כיחש בה אח"כ הרבה אביה ריעים עליו ופזר לו נדן ועמד וקידשה ולקחה לאשה וילדה לו בן והכניסו לברית וקרא שמו על שם משפחתו ומתגלגל עצמו על כתפו בתחלה שהיה מחמת בושה ושרצה לדחוק לאביה להפריז לו נדן ועתה קצת מערערים שצריכה פרישה דהויא אנחד"א בדבריו תחלה דלאו מיניה והויא מעוברת חבירו · וכתב בפשטא נראה כיון דאפי' באומרת א"א אני יכולה לחזור באמתלא ק"ו בנ"ד במלתא דרבנן בפרט דמסתייע לזה דעת הרא"ש שכ' בחד תירוצא דבדרבנן לא אמרי' שויא אנפשה"א · אף דיש לחלק דדוקא בא"א אני דנוגע רק לעצמה לאסרה לעלמא זה מקרי דאמרה כן משום איזה אמתלא אבל בנ"ד לומר על העובר שאינו ממנו דמסתעף מיניה כמה דינים לענין חליצה וכדומה כולי האי לא עביד לשקר משום איזה אמתלא מ"מ יש ללמוד כן מסוגיא דב"ב דף קכ"ז היה עובר על בית המכס כו' והרי מבואר בהגהת ש"ע (סי' ד' סעיף כ"ט) אמר על בנו שהוא ממזר ואח"כ אמר אמתלא נאמן · ובתשו' נ"ל סי' ק"ד דן בנד"ז ממש דלא מהני אמתלא דאולי שחדי' בממון אבל אין אנו אחראין להחמיר כ"כ בדרבנן · אולם מה דיש לפקפק בנ"ד מדברי הגאון בעל הפלאה בכתובות דף כ"ב שכ' באומרת א"א אני דמהני אמתלא היינו דוקא בלא אמרה כן בפני הב"ד (יובא לקמן סי' מ"ז סק"א) ולדבריו גם הגהת ש"ע הנ"ל מיירי ע"כ שלא אמר בפני ב"ד שבנו ממזר א"כ בנ"ד אילו הוא טענו בב"ד וכיחש בה ואמר דלא ממנו הוא י"ל דהוי בכלל עדות אינו בני דהתורה האמינתו כדלעיל סי' ד' ואינו חוזר ומגיד אף באמתלא · ואף דיש מקום לומר דהתינח אם אין בפנינו מקום לתלות העובר אלא בפלוני זה או בממזר דמהני עדותו אינו בני להתירו בממזרת בזה הוי עליו שם עדות אבל כיון דיש מקום לתלות בכשרים אחרים כו' וא"כ לא הועילה לנו עדותו כלום · מ"מ הועילה עדותו שלא להורישו אף דבלא"ה ג"כ לא היה מורישו מספק מ"מ הוי שם עדות עליו להחזיקו בודאי שאינו יורשו וא"כ תו לא מהני חזרתו באמתלא ואסורה לו משום מינקת חבירו · וביותר י"ל אם נידון דלא מהני אמתלא ליורשו וכן לפטור אשתו מחליצה י"ל דמתילא אסורה דיאמרו קמי רבנן במלתא דמיניה הוא ואתי לפטרה מחליצה כו' · ומ"מ נ"ל לצדד להקל דמסתימת הפוסקים גבי א"א אני ובדברי הגהת ש"ע (דלעיל סי' ד') בשם הרב מריזבורג לא משמע דמיירי דוקא חוץ לב"ד · גם י"ל דבנ"ד אף בב"ד לא מקרי כ"כ עדות דלא בא להעיד דאינו בנו רק להציל עצמו מטענתה עליו (ע"ש בס"ס פ"ה כתב בשם תשובת בית יעקב סי' ג' דנחית ג"כ לחילוק זה לענין שויא אנפשיה הד"א כיון דלא אמר בשביל זה רק לסלק טענתה מעליו) ויש לומר דבכי הא חוזר ומגיד באמתלא והוי בנו ליורשו ולפטור אשתו מחליצה ומינקת מותרת לו וצ"ע להלכה לעת הפנאי עכ"ד (ועמ"ש לקמן סי' מ"ז סק"ב עוד מזה) · ושם בהשמטות כתב עוד סניף לפמ"ש בסי' קכ"ח (הובא לעיל סי' ד' ס"ק ל"ז) דיש לדון דאינו נאמן להעיד על עובר וא"כ בנ"ד שהכחשתו היה בעודה מעוברת לאו שם עד עליו ע"ש :

ועיין עוד בתשובת נו"ב תניינא סי' ל"ט עוד מעשה כעין זה (אלא דשם לא אמרה תחלה שהמשודך נתעברה רק מנער פלוני ולכן הוצרך להיתירים אחרים ודו"ק) באחד שנשא אשה בחזקת בתולה ותוך ה' חדשים לנשואין ילדה ואמרה מנער פלוני נתעברה (בלוח הסימנים שם יש ט"ס) וגם הוא אמר שלא בא עליה קודם החתונה ואח"כ כשנתוודע שצריך עכ"פ לפרוש ממנה עד כלות כ"ד חדש חזר בו והודה שממנו נתעברה ומה שכיחש מתחלה היה מפני הבושה וגם נתיירא מאביו (ומסתמא גם היא חזרה בה ואמרה כן) אם הבעל נאמן לחזור מדבריו הראשונים · וכתב דכבר בואר בנו"ב קמא סי' ע"ז (הובא לעיל רס"ק זה) להקל בכה"ג ואם כי שם היה קולא יותר כאשר ביארתי שם שגם בדבריו הראשונים לא שויא אנפשיה הד"א משא"כ כאן וגם כאן לא היה לו להכחיש זרעו מ"מ יש להקל מפני שע"י אמתלא שלו היה מוכרח להכחיש זרעו ואף דכאן יש עוד חומרא מה שהיא עצמה אמרה שמנער פלוני נתעברה וי"ל דלא מהני אמתלא בזה מ"מ יש להקל דאפילו אם נאמין דבריה הראשונים שפלוני בא עליה אכתי אולי החתן שלה ג"כ בא עליה שלא שמענו בפירוש ממנה שהחתן לא בא עליה כלל וכבר ביארתי שגם אם הוא מסופק אם הוא בנו ג"כ חיים ולכן יש להקל · ואמנם צריך לשמוע האמתלא מפי האשה · וגם זאת ליכוי ידוע שצריך לכתוב לזכרון שהבן הזה הנולד הוא רק ספק אם הוא מבעל זה כי פן יארע בעסק חליצה

ויבום

(יט) במופקרת לזנות כדי שיהא בעלה משמרה (תשובת ר"י מינץ סימן ה') אפיל

פתחי תשובה

ויבום איזה הקלה מפני דאפי' הרא"ש שסובר שגם לענין לפטור מן היבום נאמן לומר שזה בנו ולא חיישינן שמא זינתה גו עם אחר עי' בב"ש סי' קנ"ו ס"ק ט"ו היינו באומר כן על אשה אחרת שלא נשאת אבל באומר כן בשעה שנושא אותה אינ נאמן דחיישינן שעיניו נתן בה וכדי שלא תהיה אסורה עליו משום מינקת חבירו אומר שהוא זינה עמה ואף שמאמינים ל לענין שתנשא לו היינו משום שהוא איסור דרבנן אבל לענין איסור דאורייתא אינו נאמן ע"ש עוד (עמ"ש לעיל סי' ו' סי ס"ק ט"ז ולקמן סי' קנ"ו ס"ט ס"ק י"ט) · והנה מדברי תשובת רע"ק איגר ז"ל שהבאתי למעלה מבואר להדיא שאין דעתו כ שסרי כתב דבכי הא חוזר ומגיד באמתלא והוי בנו ליורשו ולפטור אשתו מחליצה כו' ע"ש היטב וגם בסי' פ"ה שם · לכאורה דברי רע"ק ז"ל אינם מובנים לי דאף שיחלוק בזה על סברת הנו"ב הנ"ל במ"ש דאפי' הרא"ש כו' עכ"פ צריכה היא הגינ לדעת הרמב"ם · ואין כאן מקומו ויבואר אי"ה לקמן סי' קנ"ו ס"ט באורך :

ועיין בתשובת ברית אברהם ס"ס י"ד שהעיר בדבר חדש דלכאורה כל פנויה שזינתה בנדתה תהיה אסורה לינשא כלל דהא כו הנאמנות בענין ראייתה וטהרתה הוא מדין עד א' נאמן באיסורין דבכ"מ ילפינן מוספרה לה והא קי"ל דהחשוד על הדבר אינו נאמן להעיד כו' אך ע"ז י"ל דלא נחשדה רק להכשיל למי שרוצה לעבור ע"ז ואם הנואף זה הוחזק כל ישראל מי הוחזק ומסתמא לא תכשיל את הבעל באיסור שלא לרצונו וא"כ זה ניחא ברווקות לינשא לאחר אבל להנשא לנואף הזה כיון ששניהם חשודים נתבטל הנאמנות כו' ושוב כתב דאפשר לומר כיון דחזינן דלא משמע להו לאינשי איסורא כ"כ בבעילות פנויות נדות כמו נדה נשואה לבעלה ומבואר ברמ"א יו"ד סי' קי"ט ס"ז כו' ועוד אפשר לחלק לפ"מ דאית' בסוטה דף ז' ע"א לחלק בין שיש לה היתר לאיסורה כו' לפ"ז לא נעשית חשודה במה דנבעלה בעודה פנויה בנדתה שלא יהיה לה היתר דהאידנא אין פנויות טובלות ויצרם תקפם מאח"כ אחר הנישואין כו' ע"ש ועמש"ל סי' קט"ו ס"ק י"א : (יט) להקל במופקרת · עי' בתשו' נו"ב סי' כ"א דאין להקל רק אחר הלידה וכשתתן הולד למינקת ע"ש · וכן מבואר בתשו' בית יעקב סי' קמ"ז ובתשובת שבו"י ח"ג סי' ק"ח ע"ש · ועי' בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא שכ' לצדד להקל בזונה שלא התחילה להניק ונתנה למינקת בשנשבעה המינקת ע"ש · ועי' בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' נ"ה שהאריך ג"כ לצדד להקל בזונה מינקת (ועי' בתשובת ברית אברהם סי' ע"ז וי"ז שהאריך ג"כ לצדד בזה ופלפל שם בדברי תשובת הרד"ך ומהר"י טיטאצק שהובאו במל"מ פ"ד ממלוה דין י"ד בענין הא דמחלקינן בין מלתא דשכיח למלתא דל"ש אם הוא דוקא בפידי שהוא משום גזירה או גם בתיקון אמרינן הכי ובדברי תשו' שער אפרים סי' ע"ב ומ"ל סי' פ"א בזה) · וסיים וכל מה שהארכנו בצד קולא בזונה מינקת לא להקל בזה באתי אחרי דמפורש בב"י לאסור וכן סתם בש"ע ואף יש לנו הלכה למשה להקל במופקרת לזנות בזה אף בב"ד שאינו ידוע בודאי שהיא מופקרת אלא דדיימא בכך ומעשיה מוכיחין עליה דיש להקל ג"כ כיון דבלא"ה יש צד גדול להקל בזונה · ואף ראוי מה דאפשר לצדד היתירים אחרים דהיינו לא התחילה להניק גם שתשבע המינקת על דעת רבים שלא תחזור עד כ"ד חדש גם ראוי שאבי הזונה או אחד ממשפחתה ישליש דמי ההנקה עד כ"ד חדש ואז אם המינקת פנויה תשבע עד"ר שלא תנשא לאיש עד כד"ח ושלא תחזור מלהניק ומתמום הולד עד כ"ד חודש ואם המינקת נשואה ישבע הבעל תחלה עד"ר שלא יפר והיא תשבע עד"ר שלא תחזור עד כד"ח מלהניק ומתמום הולד עכ"ד ע"ש היטב · [אכן בתשובת חתם סופר סי' ל' ול"א וסי' ל"ד ול"ה מחמיר בזה שלא להתיר מינקת מופקרת אם לא היכא דאיכא למיחש לקלקול התינוק שיוציאנו האם לתרבות רעה אבל אם ליכא חשש זה אפי' איכא חשש המרת דת של האם ושל הנושא הבא לקחתה אין להתיר · ומ"מ מסיים בס"ס ל"ה ובכל זאת למי שנתברר לו באמת שיש לחוש להמרה ח"ו ורוצה לעשות מעשה בזה (אחר שכבר עבר על התינוק יותר מט"ו חדש) וסמיך על עצמו אינני מוחה ולא מסכים אבל זולת זה אין שום טענה ומענה יועיל להתיר ע"ש] ועי' בשו"ת שבסוף ס' בית מאיר סי' ה' מענין זה :

ועיין בתשו' שבו"י ח"ג סי' ק"ח שנשאל במדינת ישמעאל שיש תקנה קבועה מהרדה שכל זונה פנויה שהיא מעוברת אם אין כאן איש שמודה שהולד ממנו ואינו מקדש אותה מיד כדמו"י בחופה וקדושין אז הולד לוקחין לשרים ומגדלין אותו לחוקותיהם ע"כ מהדרין אחר פנוי אחד שלוקח אותה ואומר שממנו היא מעוברת ומכניסה מיד לחופה והרבנים הקודמין התירו בלי פקפוק אם הוא היתר ברור או לא · והשיב לכאורה אין היתר דאף דיש פוסקים המקילין בזונה מ"מ הסכמת רוב הפוסקים להחמיר אף בזונה ובפרט במעוברת דאף המקילין לענין מינקת מ"מ במעוברת יש לאסור כו' אבל אחר העיון ראיתי שאין להרהר אחר הקודמין דהרי גדולה מזו מצינו בתשו' ר"י מינץ סי' ה' כו' ופסק כן הרמ"א בש"ע ומה"ט פסקינן הלכה למעשה בפנויה שזינתה שתי פעמים דנקראת מופקרת לזנות ומשיאין אותה בימי מניקתה כו' (נראה דהוא המעשה הנזכר בשו"ת שב יעקב סי' ח' שתמה שם הגאון המחבר על הגאון דק"ק מיץ הוא בעהמ"ח שבו"י הנ"ל מדוע התירה לינשא עש"ה) [וגם בתשו' בנ"י סי' ע"ג כ"כ דאם קלקלה שתי פעמים דין מופקרת יש לה והביא שכן מבואר בתשו' נ"ל סי' נ"ה ע"ש אך בס' בית מאיר בשו"ת סי' ה' חולק ודעתו דמופקרת כשמה כן הוא שהיא מופקרת לכל ולכל הפחות צריכה שתתחזק שנבעלה לג' בנ"א מישראל והם עדיין באותה העיר שאז יש לחוש שיחזרו לקלקולא ואז יש לדמות לדמיון הר"י מינץ כו' ע"ש] · דון מינה מהאי דר"י מינץ דהוא רק חששא בעלמא אולי תפקיר עצמה עוד הפעם ואם היא חשודה כ"ע מי תאידי לזנות עמה אפ"ה מתירין מכ"ש בנד"ז דיש להתיר אף בימי עיבורה כדי להציל הולד דהא אפי' חילול שבת מתירין בכה"ג כמבואר בא"ח ס"ס ש"ו כו' ואם נפשך לומר דמ"מ יכניס ויקדש אותה כדי לקיים הולד ואח"כ יפרוש ממנה זה אינו דא"כ יהא לבו נוקף ופירש מתחלה כו' לכן כיון שיצא הדבר בהיתר ע"פ רבנים הקודמין שוב אין להרהר ע"ש :

ובתשובת נו"ב תניינא סי' ל"ד השיב על ענין כיוצא בזה ע"ד הזונה אשר סרה לזנונים והיא יתומה וכל משפחתה עניים אשר בודאי לא יהיה ביכולתה לפרנס עצמה עם ולדה ויש לדאוג שלא יקרה מה שכבר קרה שם שאתקד שהזונה הבעה את הנער אשר אמרה עליו לפרנס הולד והנער נשבע בדיניהם כי שקר בפיה ומתוך כך יצא הפקודה ליקח הולד לבית עניים שלהם ע"פ דתיהם שכל ולד שאין מי שיחזיקנו יוקח שמה ולפי הנראה גם זונה זו מרוב דוחקה יהיה הסוף כן · וגם היא מופקרת (נראה דר"ל שהיא דיימא בכך אבל אינו ידוע זאת בבירור דאל"כ לא הוצרך לחפש היתרים) · וכתב הנה כבר אמרו רז"ל גזירה עבידא דבטלה כו' ואף דכאן לא נעקור לגמרי ולא נתיר רק בזאת מחמת חשש הנ"ל מ"מ אם נפיק בזו שמועה דהתירה מניקה הותרו כל הזונות כי כולם יפתחו בדבר זה · אך בגוף הדין יש לדון ק"ו ממה שהתיר רמ"א במופקרת בכדי להציל

ב)ינתנה בנה(יח)למינקת או זגמלתו בתוך כ"ד חודש לא תנשא חאפילו(יט)נשבעה
מינקת או נדרה על דעת רבים שלא תחזור בה (כ) (וי"א דאם נשבעה המניקה
גם לא יוליא) (הגהות מרדכי דכתובות) טואפילו אם נשבעה לאדם גדול כמו אלו
והולכים בחצר המלך יאבל אם מת בנה מותרת לינשא ואין חוששין שמא
הרגוהו וכן כאם גמלתו בחיי בעלה או שאינה הולבת לעולם שיש לה

שם בשם הרמב גדולים ו עובדא שם ואמר רב נחמן דאיפסקי הלכתא כוותיה שם בכתובות דף ס'ע"ב ז דחיישי' שמא תמהר לגמלו

פול מדברי אביו הרא"ש בפסקיו וכ"כ שם המרדכי ט בתשובת הרא"ש סוף כלל י"ח דאף רב נחמן לא התיר אלא ברים גלופתא שסים יחיד אחד בארץ י מסקנת הגמרא שם כ טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו

באר היטב

דים שזנתה עמו וממנו נתעברה תו אין חוששין שמא
תם עם אחר ואין כאן חשש דלמעכר חלבה · עיין
תשובת עבודת הגרשוני סימן א' ובתשובת מהר"ס
לשקאר סימן י"ב ובתשובת פנים מאירות סימן ע'
בתשובת כנסת יחזקאל שאלה ע"ג : (יח) למניקה ·
ים א' שמת ונוה לאשתו המעוברת לכשתלד תשכר
נים למינקת ותקח לבעל וקצת רבנים רצו להתיר כי
חל לה · ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה נ"ט פסק
איסור ע"ש וע"ל ס"ק י"ג מש"ש בשם שבות יעקב אשה
מת בנה ולקחה בן אחרים להניק יכולה להנשא כיון
אינה אמו אינה בכלל התקנה · שו"ת מקור ברוך סי'
' ועיין פרח מ"א ח"א סי' נ"ד והרא"ש סי' י"א :
יט) אפי' נשבעה · וה"ה משכון · ב"ש · אשה מעוברת
נתארמלה ולקחה שתי מניקות להניק הולד אפ"ה
אינה יכולה לינשא תוך כד"ח · הרא"ס ח"ב סי' יו"ד :
כ) וי"א דאם נשבעה · ואם נתנה משכון צ"ע אי
מהני

פתחי תשובה

להציל אלו המנאפים עמה ואף שגם הם פושעים אפ"ה דיינין
להו כאנוסים הואיל והיא מחזרת לזנות וכמ"ש התוס' בשבת
דף ד' בד"ה וכי אומרים ק"ו הולד שלא פשע כלל שאומרים
זה שרוצה לקחתה חטא כדי להציל הולד · ואף שהמג"א בס"ס
ש"ו נשאר בצ"ע אי אומרים חטא בשביל קטן כיון שאין ב"ד
מצווין להפרישו מ"מ נראה דאף דבר זה דאין ב"ד מצווין
להפרישו לא מצינו רק באיסור שהוא לשעתו אבל איסור שישאר
לעולם היכן מצינו שאין ב"ד מצווין להפרישו תיכף · ועוד
כיון שהמג"א מסופק בו א"כ עכ"פ באיסור דרבנן יש להקל (עי'
בתשו' המדת שלמה סי' ו') אמנם איני סומך ע"ז לחוד רק
בצירוף שאר טעמים להקל במזנה · וכבר כתבתי בחבורי נו"ב
שאין שייך היתר בזונה רק אחר שתלד ותתן הולד למינקת
מעתה לא יורה להם (הרב השואל) עד אחר שתלד ותשמוט דד
ותתן הולד למינקת יוכל להתיר ובפרט משום חשש סכנה
שיומסר ליד זרים והרי כל עיקר תקנז"ל במינקת הוא בשביל
הולד וכאן תקנתו קלקלתו ולמראה עיניו ישפוט עכ"ד ע"ש :
[ובתשו' חתם סופר סי' ל"ו מבואר מדבריו שהתיר בכיוצא בזה
שתנשא אף בעודה מעוברה שהנער הדומה לדומה רצה לישאנה
כשהיא מעוברת עדיין דוקא וכתב שם דזה הנושא אותה להציל
הולד איננו בגדר חטא בשביל שיזכה חבירך כי כבש שאסרו לינשא
פני הקנת הולד יש בכלל זה לחזור אחר נישואין כאלו להקנת הולד וכולה חדא היא ועוד אחרי שזו מכבלה הרבים כו' ומסיים
הא סלקינן דדעתי מסכמת להתיר נשואין רק בפעם הזאת ולא ליוף מזה לנדון אחר ומ"מ מהיות טוב יעמיד הנער הנושא
מתון מוספק כדי הנקת הולד כו' וגם יהיו נזהרים שלא יתגדל הולד בהזקת בנו של זה דלא תיפוק הורבא בכמה אנפין ע"ש] :
שם בסי' ל"ז תשובה מבן המחבר אודות אלמון אחד שנשא אשה בחזקת בתולה והיכף בלילה הראשונה כשקרב אליה הרגיש
כה שהיא מעוברת והיא הרה לזנונים וכן היה שתוך ב' חדשים אחר הנשואין ילדה ולד של קיימא והופרשה מבית
עלה לבית אביה ושם הניקה את ולדה ששה חדשים ואח"כ גמלהו והביה היה מוכרח ע"פ הברירה להתחייב א"ע בשעבוד
מור ובעונש גדול לזון את הולד כל ימי חייו ולמסמם לו ביעי והלבא כד"ח זמן הנקה וגם יצא הפקודה שהבעל לא יכול
גרש אותה עד שיתן לה הנדן שהכניסה לו ובכן מוכרח הבעל לקיימה לאשה מפני שאין בידו לסלק לה הנדוניא · וע"ז שאל
ם יש לפתוח לו שערי היתר להחזיר את אשתו לביתו תוך כד"ח באשר הוא שעת הדחק כי אשתו הראשונה הניחה לו בנים
קטנים ואין לו מי שיטפל עמהם רק משרתת אחת והוא מוכרח להיות עמה בבית ולעבור על איסור יחוד כי אין ידו משגת
שכור לו עוד אנשים שיהיו עמו בבית וגם כל זמן שאין לו אשה אינו יכול לילך מחוץ לעיר למצוא פרנסתו ליתן טרף
ביתו ולזון את בניו הקטנים · והאריך בזה ומסיק דכל השלשה צדדי ההיתר שכתב הרב השואל א' כיון דאבי האשה נתחייב
ע"פ הברירה לפרנס הולד כו' והב' כיון שהוא לצורך מצוה לזון בניו הקטנים כו' והג' כיון שאם לא יהזירנה יהיה מוכרח
עבור על איסור יחוד עם פנויה כו' על כל אלו היתרים אין לסמוך כלל ואין להעמיד יסוד ההיתר עליהם כי אם לעשות
צירוף להיתר הד' לסמוך על הגמ"ר דבזונות לא גזרו רבנן ואני אין בידי להכריע בזה כי אני מיראי הוראה להקל בגזירת
את כו' ע"ש באורך · ולכאורה צ"ע מדוע לא הזכיר בזה מ"ש בנו"ב קמא סי' י"ח הובא לעיל ס"ק י"ח ואם לא היה
בידו או לא רצה להכריע היה לו להביא הכרעת אביו הגאון ז"ל שפסק בם דבימי מניקתה מותר להיות עמה ולסמוך על
המתירין במזנה כיון שכבר נשאה בשוגג גמור כו' והרי גם זונה זו הסתירה הריונה והבעל נשאה בשוגג גמור · ובגם דכאן
אין לו בנים וליכא סניף היתר שהוזכר שם מביטול פ"ו עכ"ז לעומת זה יש כאן סניף אחר לזון בניו הקטנים דהוא שוה
שם ביטול פ"ו עי' ביו"ד סי' שנ"ב ס"ב · [ואפשר לומר דהוא ז"ל סובר דעיקר סמיכתו של אביו הגאון ז"ל שם על עוד סניף
היתר שהזכיר שם דיש חשש מחמת עניות המעבירים לאדם ע"ד קונו כו' וכאן לא היה חשש זה ועי' בתשו' חתם סופר סי'
ל"ג מעניין כזה] · ועי' עוד בתשו' הוט השני סי' פ"ה : (כ) נתנה בנה למניקה · עי' בספר פני יהושע בקו"א למסכת
כתובות סי' ק"ג לאחר שביאר שם דיש לאסור אף בלא התחילה להניק כלל לאחר מיתת בעלה ושגם בתשו' ח"צ התמיר מאד
בדין זה · כתב וז"ל אמנם נשתרבב הדבר בעו"ה ונעשה כהיתר ע"י קלי ההוראה שהתירו מורים לכתחלה ליתן למניקה
עד לאחר שילדה ולא התחילה להניק עד שכמעט בטלה תקנת חכמים וכבר נעשה מעשה בימינו והסכימו גדולי דורנו
לאסור אף בדיעבד לאחר בניסת ע"י כך ולנדות הבעל עד שיוציא בגט ויבאנה לאחר כ"ד חדש ויש שחשו לדברינו והפתאים
עברו ונענשו במיתה ועוני · אמנם פ"א בא לידי באשה שכבר התיר לה הכם ליתן בנה למניקה ולא התחילה להניק וע"י
הוראה

(כא) (כא) צימוק דדים או שפסק חלבה בחיי (כב) בעלה (כב) ושכרו לו מינקת (כג) בחיי (כג) בעלה או שנתנה בנה (כד) (כד) למניקה ג' חדשים ל קודם מיתת (כה) (כה) בעלה והיא לא הניקה כלל תוך הג' חדשים מותרת לינשא : יב מ עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה נ היו מנדין אותו אא"כ ברח (כו) ויוציא

באר הגולה

ל כ"כ בתשובה כלל כ"ד בשם סמ"ג בשם תשובת הגאונים מטעם שכתב שם ם ברייתא יבמות דף מ"ב ע"א וכחכמים נ ריב"ש מדברי רש"י והראב"ד וכל האחרונים

פתחי תשובה

הורא' זו נתפשטה לאיש וקבעו זמן הנשואין לאחר ג' חדשים למיתת בעלה וכשהרגישו אח"כ שיש איסור בדבר חזר בו המשדך ולא רצה להמתין כ"כ וכדי שלא להפריד בין הדבקים בקושי התרתי לו לישא אחר ט"ו חודש כו' ועכ"ז היה לבי נוקפי עד שהוגד לי שכיוצא בזה התיר גדול אחד בשעת הדחק לאחר ט"ו חדש כיון שהולד היה כבר אצל המינקת ופסק חלב האם וא"כ עיקר איסורא בכה"ג אינו אלא משום קנסא וא"כ סגי בקנסא כי האי לאחר ט"ו חודש · ודוקא היכא דאיכא טעמים אחרים להתיר יש לצרף סברא זו עכ"ד ע"ש ועי' בתשו' תפארת שלמה סי' ז' מזה : (כא) צימוק דדים · עבה"ט בשם ח"צ ושבו"י באשה שחלבה ארסיי כו' ומהאי טעמא צידד ג"כ להתיר בתשו' שבו"י ח"ג סי' קט"ז באלמנה מניקה אחת אשר בהיות הילד בן י"ג חודש הרה לזנונים ואמרה מן המשודך נתעברה ואף הוא הודה שממנו נתעברה ואח"כ גמלתה הילד ורוצים לעשות נישואין מיד והנה מצד העיבור של עתה בודאי אין חשש כיון ששניהם מודים אך יש איסור מצד משך ימי הנקה של הילד הראשון · ומצדד להתיר אחרי דמבואר בתשו' ח"צ להתיר באשה שחלבה ארסיי וכן הסכימו כמה גדולים א"כ בנד"ז שהיא נעשה מעוברת ע"י כן נעכר חלבה ואין לך ארסיי גדול מזה שהוא סכנה לולד ראשון גם לבני כידוע ומפורסם כו' ומ"מ לא רצה להתיר בפירוש כיון שהוא דבר חדש אא"כ יסכימו לזה עוד גדולים ע"ש (עי' בתשו' נו"ב סי' כ"ד הובא לעיל ס"ק י"ה ועמש"ל סי' י"ד ס"ק ל') · ועי' בס' ק"נ פ' אע"פ אות כ' : (כב) ושכרו לו מינקת · עבה"ט לקמן ס"ק ל"ג בשם כנ"י דדוקא מינקת פנויה כו' וכן מבואר בנו"ב בכמה תשובות שהזכיר היתר ליתן הולד למינקת כתב ובתנאי שהמינקת תהיה פנויה והוסיף עוד שגם תשבע המינקת עד"ר שלא תנשא לבעל עד כלות כ"ד חודש ע"ש בסוס"י י"ג ובסי' י"ז ובסי' כ"ה ובנו"ב תניינא סי' ל"ב וכן דעת השו' ברית אברהם סי' י"ה ע"ש באורך · אמנם בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' נ"ה הובא בקצרה לעיל ס"ק י"ט מבואר שדעתו דאין צריך מינקת פנויה דוקא רק בלא שהמינקת נשואה ישבע הבעל תחלה עד"ר שלא יפר כו' ע"ש ועי' בס' בית מאיר מענין זה : (כג) בחיי בעלה · עבה"ט וכ"כ בס' קרבן נתנאל פ' אע"כ אות ע"ז ומבואר שם דבצימוק דדים אפי' לא שכרו מניקה להניק · רק בפסק חלבה בעינן ששכרו לו ג"כ מינקת בחיי בעלה שיתפרסם הדבר ע"י מעשה בשכירת המינקת אבל בלא"ה אסורה לינשא ע"ש : (כד) למניקה ג"ח · עבה"ט ועי' בתשו' שב יעקב סי' ט' מענין זה : (כה) בעלה · עבה"ט מ"ש וה"ה ג"ח קודם גירושין כו' ולכאורה מהי קמ"ל הלא כ"ש הוא דודאי גרושה קילא טפי · [וראיתי בתשו' רמ"א שם שכ' שיש רצו לאוסרה להנשא תוך כד"ח דחיישי' לעירומי משא"כ גבי גמלה אותו קודם מיתה דלא שייך ערמה והוא ז"ל השיב דאין חילוק ע"ש והנה בח"ם קי"ב שם אית' לשון השאלה באורך ונזכר שם שהיה ניכר שגמלה בערמה כי האיש והאשה נתפשרו לגירושין בתוך ל' יום ובתוך זמן זה ברח האיש ולא שב עד אחר חצי שנה ובתוך כך גמלה לבנה כו' עש"ה ומזה מבואר דלפי מה שהשיב הרמ"א ז"ל דאין חילוק ממילא דגם בכה"ג נמי מותרת כיון דעכ"פ בעת הגירושין לא היתה מינקת חבירו · וקצת משמע דאפי' אם גמלה אחר שנכתב הגט רק שלא קיבלה הגט עד אחר ג"ח מעת שגמלה את בנה אפ"ה שריא] : (כו) ויוציא בגט · עבה"ט סק"ל בשם ב"ש דאם בשוגג כנס א"צ להוציא כמו לעיל ס"י בהבחנה ודי בהפרשה וכן מבואר להדיא בתה"ד בשם א"ז גם במינקת לחלק בין שוגג למזיד · ועי' בתשו' נו"ב סי' י"ב שכ' די"ל סברא אחת דדוקא אם עדיין היא מינקת דהפרשה עושה פעולה שלא תתעבר ותוכל להניקו אבל זו (בנדון דידיה) שחגרה בעוז דדיה שלא תוכל שוב להניקו ונתנה בנה למינקת אף אם היה בשוגג לא מהני הפרשה וצריכה גט שהרי בגמ' הקשו דדיה נמי ממסמסא ליה בביצים וחלב ומשני לא יהיב לה בעל וא"כ הגירושין מועיל מה שאין הפרשה מועיל שהרי אם תתגרש אף אם תחזור בה המינקת תוכל למסמס אבל בהפרשה אכתי היא ברשות הבעל ומה שקנתה אשה קנה בעלה ולא יהיב לה בעל ואף שנצמקו דדיה וכיוצא מותרת · שם לא נשתעבדה מעולם ולא חל עליה גזירת חכמים אבל זו שהיה לה חלב וחל עליה גזירת חכמים שוב אין ההפרשה מצלת אותה וצריכה גירושין מן הדין ומ"מ לא החליט סברא זו להלכה ע"ש · וגם בסי' כ"ה שם בד"ה ומעתה כתב סברא זו אך גם שם לא כתב זה לענין הלכה רק לתרץ ולקיים דברי הא"ז ודברי מהר"ם בתשו' מיימוני שלא יהיו סותרים זא"ז ועוד כתב שם ישובים אחרים ע"ש ועי' בתשו' ברית אברהם ס"ס י"ט שכ' עליו ולדעתי נראה דאין להחמיר מחמת סברא זו כו' ע"ש :

ועיין בשו"ת הגאון החסיד מהר"ש זלמן ז"ל מלאדי שכ' בנדון אלמנה מינקת שניסת תוך כד"ח אם לכופו על ידי נדוי*) שיוציאנה בגט כמשמעות האחרונים באה"ע סי' י"ג וכמ"ש בפירוש בית שמואל רפ"ד דיבמות לדעתי קשה הדבר מאד ליכנס לבית הספק גט מעושה שלא כדין ח"ו שהוא פסול דאורייתא כי הנה ד"ת עניים במקום זה ועשירים במקום אחר דבג"י סי' קכ"ד הביא דעת המרדכי דמתא חמירא מגידא לפ"ד ר"ה בפסק כהירושלמי דאין כופין בשוטים אלא במקום שאמרו

*) איירי במדינות שמותר לנדות מדין המלכות וכן בכל הסימן ועיין במבוא ·

באר היטב

מהני בדיעבד אם כנס · ב"ש : (כא) צימוק דדים · אם שגזרו הרופאים עליה שחלבה ארסיי והוחזק בכך לג שמתו שלשה ילדים הראשונים שהניקה וכן הוכיח הנסיון שאחר שנתנה בניה למינקת חיו ובהיותו מעוברת נתאלמנה וילדה ונתנה הולד למניקה כדרכה מחמת גזרת הרופאים פסק בתשובת חכם צבי שאלה ס"ד ס"ו דמותרת לינשא תוך כד"ח ע"ש וכ"פ בתשובת שבות יעקב ח"א סי' נ"ו : (כב) בעלה · עיין כנה"ג בהגהת הטור סעיף כ' : (כג) בעלה · חדא היא בפסק חלבה ושכרו לו מינקת · ב"ש : (כד) למניקה ג"ח · ר"ל דלא פסק החלב אלא נתנה למניקה אז צריך ג"ח שהוא שיעור ע"פ הרוב נפסק החלב אחר ג"ח משא"כ בנפסק מחמת איזה סבה מהני אם נתנה בנה למניקה אפי' יום א' · ב"ש ח"מ ע"ש · מינקת שלא התחילה להניק וילדה אחר מיתת הבעל אפ"ה אסורה להנשא ב"ש · ע"ו ס"ק י"ג וס"ק י"ח מש"ם : (כה) בעלה · וה"ה ג"ח

מו) (כו) בגט ואפילו היה כהן ס וצריך לתת לה כתובה אם תתבענה לו ואם
היה ישראל יחזירנה אחר כ"ד חודש של מניקה ע ויכתוב לה כתובה (כז) אחרת
נשא (כח) (כח) וברח ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום ואם
קידש (כט) מעוברת או מניקה צ אין כופין אותו להוציא ולא יכנס עד אחר זמן
יניקה או עד שימות הולד: הגה וי"א דאין חילוק בין קידש (ל) לנשא (רוב המורים)
כן עיקר ועיין לעיל סימן זה סעיף י' כילד נוהגין: יג ק אלמנה שהיתה מניקה בנה
יכולה לומר (לא) איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר
אע"פ שאינה יכולה לינשא עד סוף כ"ד חודש · (ואין חילוק בין (לב) התחילה להניק
או לא התחילה (מהר"ם פאדווא סימן ל' ומהרי"ו וריב"ש ותשובת הרא"ש כלל נ"ג):
ד ר זה שאמרנו בגרושה (כט) יש מי שאומר דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה

ס הרא"ש בתשובה
ע מהא דרב חסדי ב"מ דף ז' ע"א מטעם דנמחל שעבודו פ הרמב"ם שם בפי"ג מהל"ג
צ שם וכתב ה"ה ממה שאמרו ואם נשא יוצא משמע דוקא נשא וכ"כ הר"י מאורלייניש
והר"ן ק ה"ה בפי"א מהל' אישות בשם הרשב"א ר מדברי הרשב"א שכתב ה"ה שם בשמו

באר היטב

...ודם גירושין נמי רמ"א בתשובתו סי' קכ"א: (כו) בגט ·
...או לא היו מנדין אותו ולהרמב"ם מהני הבריחה וא"צ לגרש
...מ"ש המחבר אא"כ ברח ויוציא בגט היינו אם ברח
...צ להוציא · ואם כנס מעוברת והפילה עי' סי' קס"ד
...ש: (כז) כתובה אחרת · אפי' לא פרע לה הכתובה
...מ צריך לכתוב לה כתובה אחרת משום דהוי שטר
...נמחל שעבודו · ואם אמרה דרצונה להחזיר הכתובה
...ל שיחזיר אותה א"צ כתובה אחרת ת"מ ב"ש: (כח) נשא
...ברח · ולכתחלה לאו שפיר עבד דברח ולא הוציאה ·
...הא דכתב לעיל בהג"ה דלומדים אותו לברוח היינו
...דוקא אם קידש אז לומדים אותו שיברח אבל נשא לאו
...שפיר עביד · אחרונים וע"ל ס"ק י"ב מש"ש · ובריחה זו
...שירחיק נדוד עד שאינו יוכל לחזור תוך כד"ח · ב"ש:
...(כט) מעוברת עיין ב"ש אם היו מנדין אותו: (ל) לינשא ·
...ע אם יש לסמוך על דברי המקילין בכאן · ואם בשוגג
...גם מבואר לעיל דיש להתיר בשוגג ה"ה כאן · ב"ש:
...(לא) איני מניקה · ע"ל סי' פ' מש"ש: (לב) התחילה ·
...הג"ה זו אין כאן מקומה אלא קאי על אשה שילדה בעת
...מיתת בעלה ואין רצונה להניק כלל מ"מ היא בכלל

פתחי תשובה

שאמרו חכמים בפי' שכופין להוציא ולא במקום שאמרו יוציא
בסתם וכ"פ שם רמ"א בהג"ה (סעיף כ"א) להלכה למעשה וכנ"ד
איתמר בגמ' יוציא בסתם · וא"ל דנ"ד דמי לנושא נשים בעבירה
דהא בירושלמי מבואר דדוקא פסולות אלא דאפי' פסולות
דרבנן כגון שניות וכ"ה בתשו' הרא"ש הובא בב"י סי' י"ג
לענין תוך ג"ח הראשונים ואדרבה מסיק דאפי' לדעת ר"י דכל
כפי' בשוטים יש לחלק דשאני הכא דאין גט זה אלא לזמן וה"ה
והוא הטעם תוך כד"ח דמינקת אלא דהרא"ש ס"ל דשמתא
נ"ד לכפי' בשוטים כו' אבל אנו אין לנו אלא הכרעת רמ"א
להוש לדעת המרדכי להתיר אפי' בכפיה ע"י נידוי וכפשט לשון
הירושלמי שלא הוזכר שם שוטים אלא אין מעשין סתם ומשמע
שם שאין כופין כלל רק שאומרים לו שהדין שחייב להוציא
ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריין כמ"ש הטוש"ע ס"ס קנ"ד
לפ"ד ר"ת · והא דאמרי' ביבמות ל"ז דמשמתינן ליה נ"ל לפ"ד
המרדכי כמ"ש המ"מ לפ"ד הרמב"ם דאינו אלא משום שעבר
על גזירת חכמים ולא כדי להכריחו ליתן גט ואי לזאת העצה
היעוצה לדעתי להשביע המינקת ש"ח שלא תחזור בה ולסמוך
ע"ד הגמ"ר שברמ"א (לעיל סעיף י"א) וגם אם אפשר להכריחו
לעקור דירתו ממקום דירת אשתו מהלך כמה ימים ולהשביעו
ש"ח שלא יבא למקום דירת אשתו עד כלות כד"ח ולסמוך ע"ד
האומרים דערוקיה מסתייה אפי' בכה"ג · אך שלא לבקש ממנו
גט ולהתיר לו לדור במקומה. דשמא היא כפי' במעשה ממש
...לא התירו אלא בדברים בעלמא לפ"ד ר"ת כמ"ש המרדכי כו' עכ"ד ע"ש עוד: (כז) בגט · עבה"ט מ"ש ואם כנס מעוברת
...הפילה כו' ועי' בס' בית מאיר שהאריך בזה: (כח) וברח · עבה"ט בשם ב"ש שכ' ובריחה זו שירחיק נדוד כו' ולכאורה
...אם דהיינו לדעת הרא"ש והטור לעיל ס"י גבי הבתנה דבריחה צריכה שתהיה למרחוק כו' אבל למ"ש בש"ע שם דאין נראה
...ן מדברי שאר הפוסקים ה"ה כאן א"צ להרחיק נדוד ומסתימת דברי הב"ש לא משמע כן וצ"ע: (כט) יש מי שאומר כו'
...יש מי שאומר כו' · עי' בתשו' נו"ב סי' י"ז שהשיב אודות הגרושה בת הנגיד כו' הנה בש"ע סי"ד זה שאמרנו בגרושה
...ז' ולכאורה דברי הש"ע סתרי אהדדי דברים דבריו כתב דעת המתיר בשם יש מי שאומר משמע שאין הלכה כמותו ובסוף
...דבריו כתב דעת האוסר בשם יש מי שאומר ואמנם הדבר פשוט דבהתחילה להניק אך שאינו מכירה בזה תופס דעת האוסרים
...עיקר ולכן הביא דברי המתיר בשם ימ"ש ובלא התחילה להניק תופס עכ"פ בגרושה דעת המתיר עיקר ולפי שמדברי הריב"ש
...הוא האוסר משמע דה"ה בגרושה לכן כתב דעתו בשם ימ"ש · ולכן באשה זו שלפי הנראה אין בדעתה ליתן דד בפי
...התינוק כלל נלע"ד להקל בצירוף עוד צדדים שלפי מכתבו אבי האשה מתחייב ליתן להולד כל צרכו והוא עשיר וגם תקיף גדול
...אף שאין לנו בזה"ז היתר מחמת מה שהוא תקיף מ"מ בגרושה ולא התחילה להניק עושים דבר כזה סניף להתיר וגם
...המינקת שישכור אבי האשה לנכדו תהיה אלמנה או גרושה שלא יהיה לה בעל וגם תשבע המינקת עד"ר שלא תנשא לבעל כל כד"ח
...לא תחזור בה מלהניק הולד ואז אני מתיר להאשה להנשא אחר כלות שלשה חדשים אחר לידתה כי בתוך ג"ח כיון שעדיין לא
...עבר הלבה וביכה להניק ולדה עדיין היא בכלל מינקת חבירו אבל אחר ג"ח אינה בכלל מינקת עכ"ד ע"ש · ועיין בתשו' ברית
...אברהם סי' כ' שהאריך ג"כ בענין כזה לצדד להקל ועובדא דידיה היה דיעבד שעברה ונשאת והיקל שם דמותרת לבעלה לדור
...יחד באם לא התחילה להניק כלל והוא עכ"פ אחר ג"ח מיום לידתה וגם שהמינקת תהיה פנויה כו' אך סיים שם דלא יפה
...עשו במה שקדמו לעשות הנישואין מבלי היתר ברור ובודאי היה נמצא להם היתר גם לכתחלה והיה עדיף טפי להתיר דבמה
...שאנו נותנים מכשול לפרוץ בתקנת חז"ל שכל אחת תלך ותנשא דסבורה להתיר מחמת דיעבד כו' ועמש"ל ס"ק י"ז · [ועיין
...בתשו' חתם סופר סי' ל"ד דנראה מדבריו שדעתו להחמיר בכיוצא בזה וכתב שם (וגם בסי' ל') לחוש פה הרבנים המפקפקים
...לא גזרת חז"ל ואומרים דבזה"ז דרוב בנים אינם יונקים רק איזה חדשים וגומלים אותם בטלה לה תקנת חכמים במינקת חבירו

והענין

עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעיא (ל) לא תניק ליה (לג) כ
ואפילו בשבר ^ש ויש מי שאומר דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ו

ש בתשובת הריב"ש סימן תס"ב

פתחי תשובה

וסענין הוא דודאי גם חז"ל ידעו כי רובא דרובא די להם בהנקת פחות מכ"ד חדש ואפשר פחות משנה אך איכא מיעוטא בעולם שצריכים כ"ד חדש וחששו בפקוח נפש למיעוטא כו' ומעתה הדבר מובן שכל המרים יד ומיקל לנשים שלא התחילו להניק כלל א"כ כולן לא יתחילו להניק כלל וקלקלנו הרוב משום מיעוט כו' ע"ש עוד] ועיין בתשובה הנדפסת בסוף ס' תפארת למשה מענין זה: (ל) לא תניק ליה כלל. עבה"ט ועיין בתשו' נו"ב סי' י"ד אודות האשה מעשירי עם והכניסה נדן גדול לבעלה שראוי לקנות כמה שפחות וגם בעלה הוא מקציני ארץ ואחר החתונה שלשה בנים שהניקה בעצמה מתו בימי הנקה ושפטו הרופאים שחלבה ארסי ואז נועצו יחד היא ובעלה שהוא לא תתן דד בפי תינוק כלל וכן הולידו אח"כ של בנים ושכרו תמיד מניקה ועלתה להם ותחיינה הילדים והילד הרביעי נולד עשרה ימים קודם מיתת בעלה וג"כ שכרו מניקה כמנהגם ולא נתנה דד בפיו כלל ושוב מת בעלה ואבי הבעל הוא עשיר גדול ותקיף וסילק כלתו כתובה והכנ נכדיו כולם לביתו וגם הילד הקטן עם מניקתו והאלמנה שבה אל בית אביה ועתה עבר זה עשרה חדשים והאשה רוצה להנשא אם באשה כזו שייך גזרת חכמים שלא תנשא עד כד"ח או לא מכמה טעמים אי מטעם נדן רב ואינה משועבדת להניק ודו כגרושה שהתיר הר"ש הזקן כנזכר בס' אמונת שמואל. ואי מטעם שנתנה למניקה בחיי בעלה ברצונו וא"כ מחל לה שעב הנקה. ואי מטעם דחלבה ארסי והוי כמו נמקו דדיה כנזכר בת' ה"צ וביתר תשובות האחרונים. והאריך בזה ותורף דב דמטעם שאינה משועבדת אין להתיר דודאי גם הר"ש הזקן לא התיר אלא בגרושה שהאב קיים (ע' בת' ברית אברהם סי' י אות ב' דאף אם מת האב אחר הגירושין אפשר כיון דהותרה מיד אחר הגירושין בעוד שהאב חי כיון דהותרה הותרה ע" והוא יטפל עם בנו לשמשם ליה ביעא ותלבא אם לא ימצא מינקת משא"כ באלמנה שאבי הילד אינו קיים. דאל"כ יקשה הר"ש מהא דכתובות דף ס' אמר רנב"י הן הן דברי ב"ש כו' והרי לב"ש שום אשה אינה משועבדת להניק כמפורש שם נ"ע (גם בסי' י"ח הזכיר סברא זו דהיכא דליכא אב מודה ר"ש הזקן שאין חילוק בין משעבדא ללא משעבדא וכו' שם דה בזונה אין היתר במה דלא נשתעבדה רק מכח זנות לא שכיח ע"ש) ומעתה ההיתר של תשובת א"ש שהתיר באלמנה שהכניס לו ב' שפחות מטעם דלא משתעבדה ליתא. וגם בנ"ד אף שאבי האב קיים אין היתר כי האב שאני שמחויב בדבר וכו בקטני קטנים משא"כ אבי האב אין עליו כפי' בדין וחיישינן דילמא טריחא ליה מלתא ויהדר בו. ואף לסמ"ע במקום א להוכית דינו של הר"ש ודקדקתי בשיטי הסוגיות בין סוגיא דיבמות לסוגיא דכתובות כו' ולפ"ז יש מקום להתיר בהכני ב' שפחות מ"מ לא אהלינו בזה (ע"ש בסי' י"ז שכ' ג"כ ישוב הסוגיות הנ"ל בשינוי קצת וגם שם מסיים אעפ"כ מעולם סמכתי ע"ז להתיר גרושה בלי צירוף קולות אחרות) אמנם באשה זו בנ"ד שחלבה ארסי אפי' האוסרים בגרושה הוא מט אף שאינה משועבדת להניק אעפ"כ סתם אשה מרחמת על ולדה וממילא אם לא הנשא תניקהו אבל בזו שחלבה ארסי וכי תרצה להניקו אטו שמעינן לה להכנים הולד בסכנה ואף בתרי זימני הוי חזקה כמו באשה שמלה בנה הראשון ושני ומ דאמרינן חזקה בתרי זימני וק"ו בזו בתלתא זימני [ע' בזה בתשו' חתם סופר סי' קל"ו ויובא קצת לקמן סי' פ"ב סק" וגם הרופאים שפטו כן א"כ אין מקום לאסרה. ואף שכ' הרא"ש בתשובה כלל כ"ג בשם מהר"ם דנתנה בנה למניקה א בחיי בעלה לא מהני והטעם משום דאי הדרה בה המניקה תחזור אחר מינקת אחרת ואי מנסבא לאו אורח ארעא לכדו תם לא שביק לה בעל (עב"ש ס"ק כ"ז) ולפ"ז גם חלבה ארסי לא מהני אלא דלפ"ז גם נמקה דדיה למה מותרת ו הרא"ש עצמו התיר בנמקה וצ"ל דמתחלה לא גזרו אלא במניקה וזו לא מקרי מניקה א"כ גם זו שחלבה ארסי לא מק מניקה ועוד לפי מה שהוכחתי כו' ומסיים כלל העולה שאשה זו שכל אלה קרה לה שנגמלתו בחיי בעלה מרצון בעלה שהיה זמן מופלג קודם מותו. וגם הכניסה נדן גדול. וגם הוחזקה בג' זימני שהילדים שהניקה מתו בימי הנקה וגם לאי גיפא שהילדים שלא הניקה חיים כולם היום. וגם אבי אבי הילד קיים והוא עשיר והכנים המניקה עם נכדו לביתו והז שרוצה בתקנת נכדו. היא מותרת להנשא ברצונה בלי שום עיכוב ואיסור כלל עכ"ד ע"ש:

ועיין בנו"ב תניינא סי' ל"ה אודות אשה אחת מבנות עשירים והכניסה לבעלה נדן גדול ובעלה שבק חיים לכ"י והיא נשא מעוברת ותקש מאד בלדתה כי היתה מבכרת ומחמת חולשת מזגה נמקו דדיה עד שלא היה באפשרה להניק הולד וא תיכף אחר הלידה את הולד למינקת ומשפחת אביה הם קצינים ונותנים שכר הנקה בשפע וגם היא יש לה עושר רב ועו היא מבודכת לאלמן אחד אשר אין לו בנים מאשתו הראשונה אם מותרת לינשא תוך כ"ד חודש ונחלקו הרבנים בזה זה או וזה מתיר. והוא ז"ל השיב לא' מן המתירים דקשה להתיר בזה. כי מצד שהנדן גדול כבר כתבתי בנו"ב דהיתר של אמו שמואל ליתא. ולולא דמסתפינא הייתי אומר שגם הא"ש לא התיר אלא בעובדא דידיה שכל בני משפחתה לא היו רגיל להניק אבל אשה שכל בני משפחתה הם קצינים ואעפ"כ דרכם להניק בעצמם אף שמכניסין נדן גדול אמרינן על דעת המנ נשאת ומשתעבדא להניק ומה שאמרו במשנה הכניסה לו ב' שפחות אינה מניקה מיירי שבבנות משפחתם ליכא מנהג קבוע אלא שכיון שלא מצאתי זה בדברי הפוסקים אין רצוני לחדש שעבוד על הנשים. ואעפ"כ נראה דהיינו בהכניסה ב' שפח ממש אבל בהכניסה נדן בזה צריך אומד אם עשיר שיש לו סך כזה רגיל לקנות ב' שפחות והא ודאי שבזה לא כל המקומ שוים שבמדינה שהפרנסה ביוקר כו' וא"כ איזה שיעור קבוע לדבר ועובדא דא"ש היתה האשה בת קצין עשיר מופלג שם מקציני ווינא כמוזכר בת' ח"צ סי' ס"ס. ועוד נראה שגם בעל א"ש לא על דבר זה סמך להתיר אבל היה לו טעם או שלא רצה לפרסם בכתב מפני כבוד בית אביה שהיו חשובים גדולים והטעם האחר הוא שהיתה מופקרת לזנות כמבואר מתו' בסוף ס' תפארת למשה כו' ולכן לדעתי טעם זה של הכנסת נדן גדול אינו מועיל. ומטעם שנמקו דדיה ג"כ אין להם

באר היטב

מניקה ואסורה להנשא עד כד"ח ומכ"ש אם היא מעוב בעת מיתת בעלה דאסורה עד כד"ח אחר הלידה. ע התשובת ריב"ש סי' תס"ג ב"ש וע"ל ס"ק כ"ד וס"ק י וס"ק י"ג מש"ש: (לג) כלל. בתשובת אמונת שמו סי' ג' פסק דבאלמנה נמי משכחת לה דאינה חייו להניק כגון שהיא עשירה והכניסה לו שתי שפחות היכא דאין לה מזונות וב"ש חולק עליו ע"ש וכן בת כנסת יחזקאל שאלה כ"ט חולק ג"כ על תשובת אמו

[מ]ניקה את בנה צריכה להמתין כ"ד חדש ומשמע מדבריו דה"ה (לד) לגרושה:

א ממשנה יבמות דף כ' ע"א וכחכמים דוכתי

יד שלא לישא אשה בימי האבל · ובו סעיף אחד:

א מתה אשתו או אחד מקרוביו שחייב להתאבל עליו עד אימתי אסור לישא אשה · נתבאר בטור יורה דעה סי' שצ"ב:

טו איסור ערוה דאורייתא ודרבנן · ובו ל"א סעיפים:

א אלו שאסורות מחמת ערוה מהן מן התורה מהן דרבנן [א]אותן שהן מן

באר היטב

[ש]ואל בפלפול יפה מאד ומתוך דבריו שם העלה הא [ל]התיר אם נתנה בנה למניקה קודם מיתת בעלה וכו' · [ר]"ל שנתנה למניקה שהיא פנויה אבל מינקת נשואה מאי [א]ולמא וכו' דילמא המינקת מתעברה ויתעכר חלבה [ו]אי ימסמס הולד בביצים ע"ש: (לד) לגרושה · ר"ל [ד]לא כהרשב"א בעל דעה אחד שכתב בגרושה דוקא [ש]הניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן [ה]זה לא · ב"ח פסק גרושה מותרת היכא דהולד אינה מכירה [ו]היא אינה רוצה להניק · וט"ז מתמיר בכל ענין · ב"ש:

פתחי תשובה

דככר כתב הריב"ש דוקא שנמקו בחיי בעלה · ומ"ש הרב השואל דבשכנה"ג הביא שרבים מקילים בזה וגם בת' ח"צ משמע דלא בעינן בחיי בעלה · הנה מ"ש בשם ח"צ ליתא דהוא לא כתב אלא דלא בעינן ילדה בחיי בעלה אבל הנימוק ודאי מודה דבעינן בחיי בעלה · והטעם הוא כדי שלא יחול עליה שום איסור בשעת מיתת בעלה · והא דלא כתב הרא"ש בפירוש דבעינן שנמקו בחיי בעלה היינו משום שכ' שאינה מניקה לעולם וכודאי חדא מתרתי הוא כונת הרא"ש או כמו שמפרש הח"צ בסי' ס"ו דבעינן שכבר הוחזקה בשלא לידות או דבעינן שיאמרו הרופאים שתשאר כך כל ימיה (עיין בתשו' הנדפסת בסוף ספר [ח]י אהובה וגם בתשו' המדת שלמה סי' ח' מדין אם להאמין לרופאים בדבר הזה) אבל אם יש לה עתה נימוק בלידה זו [ו]אם כתב הריב"ש סי' ש"ס שכל אשה תוכל לעשות לה איזה פעולה שינמקו דדיה ויופסק החלב · וא"כ אין היתר בזו האשה [מ]חמת נימוק דדים · ומה שרצה השואל להתיר משום תקנת המשודך שלא קיים פ"ו ודימה זה למה שהתירו לישא תוך שלשים [ל]מי שאין לו בנים (עי' ביו"ד סי' שצ"ב) ז"א דהרי היא אינה מצווה על פ"ו ואיך נתיר לה משום פ"ו דידיה כו' ועוד אטו [כ]מה מלתא למלתא ובאבילות גופיה אי לאו שמצינו בגמ' שהתירו משום פ"ו ואמרינן הם אמרו והם אמרו כו' ומסיק סיומא [ד]אך מלתא שאין אני נמנה עם המתירים אבל ג"כ איני נמנה עם האוסרים ולדעתי אם המשודך רוצה לסמוך על המתירים אין בכח שום רב למחות בידו ע"ש:

[ו]עיין בתשו' חתם סופר סי' ל' ע"ד אשה שהניקה בנה הראשון איזה חדשים ונסתכנה בחולי על החזה והיא מורגלת בחולי [ז]יבת ליחה מרה שחורה והרופאים אמרו שאם תניק תהי היא והולד בסכנה וע"כ משכה דד מפיו ומן אז ילדה עוד ח' בנים [ול]א יכלה להניק שום א' מהם ואף בעת שנתגדלה מאד לא הניקה בעצמה מחמת הסכנה ולבסוף מת בעלה והניחה מעוברת [יל]דה אח"כ ולא נתנה דד בפי התינוק כי לא יכלה והיא עניה עם ה' בנים ואין לה מעון ומשענה אפי' בית דירה אין לה [וא]ין לה שום מנוס כ"א ליסע ממקום היותה למקום שאין ידינו משגת להציל האשה וילדיה כו' ועתה רוצה יפיפה אחד עתיר [נכס]ין לישא אותה ולהחזיק ילדיה ולהורים להם אחר מותו וגם רוצה להשליש מעות להספיק מינקתו עד סוף כד"ח ונשאל [אם] להתיר שתנשא בימי הנקת הולד הואיל והיא לא הניקה ולד מעולם מפני סכנת שניהם וגם להציל האשה וילדיה מקלקולא · [והש]יב הנה הב"ש ס"ק כ"ד מייתי לשון ריב"ש דליכא למיחש לא להורכן בית ולא לקלקול הבחורה ולבחורה זה סוהר למ"ש [ה]מ"א בשם מהר"י מינץ דיש להקל במופקרת כדי שיהא בעלה משמרה אך המעיין בפנים במהרי"מ דמשום תקנת שניהם [הת]יר שגם הולד היה בספק יציאה לת"ר כו' ומכ"ש בעובדא דמהרי"מ שכבר ינק הולד זמן מה דשוב ליכא סכנה ברורה אלא [ב]שילדים רק דחז"ל חששו למיעוטא בפ"כ או משום ילדים דעלמא א"כ היכא דאיכא למיחש לקלקול התינוק שיצא לת"ר [ה]יינו דלא ניחא ליה בתקנתא דרבנן וגם אין אומרים ליה להתינוק חטא בשביל שיזכו חבירך בני גילך וזהו סברת מהר"י מינץ [ו]ספק הרמ"א ז"ל ואע"ג דאפשר שלא נתכוין לכך מ"מ לדינא נ"ל כן לקיים דברי הריב"ש ודברי מהר"י מינץ הנ"ל · ומעתה [ה]א מהרי"מ התיר בנדון דידיה שלא היה מי שישכור מינקת להילד מכ"ש הכא דאיכא בעל עשיר וירא שמים ורוצה להשליש [מע]ות לסיפוק מינקתו עד סוף כד"ח וליכא רק משום חששא דילמא הדרא בה והתינוק כבר יצא מידי סכנה לפי רוב הולדות [ולפ]יעא דהחששא דקלקול התינוק הוי חששא גדולה שלא יבא ח"ו למקום שרוב בואיה לא ישובון ועדיף שתנשא לבעל הזה והוא [מחי]יב עצמו להשליש סך מה להספיק מלמד לילד הזה עד שיהיה בן י"ג שנים והנקה זו עדיפא ליה מחלב ודבש · ומכ"ש [בנ]"ד שהרופאים אמרו שהנקה בעצמה היא סכנה לה ולולד אע"ג דבעלמא אין מאמנה לרופא אלא לספק עלינו ויהיה ספק [ספיק]א דדוחה שבת ויוה"כ כו' מ"מ גם בנ"ד אם על"פ מאמינים לרופא לספק עלינו שעכ"פ ספק פ"נ איכא להאשה שוב אינה [מש]ועבדת להניק ולסכן עצמה ומכ"ש דאיכא ס' סכנה להילד וכודאי בתחלת הנקה דרוב בנים מסוכנים לחלב ומשום ביעי [דל]א חלב כלל אינו מועיל וא"כ אם לא יניק כלל הו"ל ודאי סכנה ודברי הרופא ספק אפשר שאין ספק מוציא מידי ודאי אבל [עכש]ו שכבר ינק איזה חדשים ועוד יניק רק חששא דמיעוטא או משום שאר בנים כגילו בזה ודאי ספק פ"נ דיליה עדיף ואין [מ]יתים אותה להניקו ומגילא מהיכי תיתי לעגנה בהגם ולתשוד להרופאים שמשקרים במזיד מחמת שוחד הואיל והיה זה בחיי [בעל]ה ולא נולד עכשיו וגם מוכיחה קיים שכל השנים יודעות שיש לה מיחוש הנ"ל וכבר הורה זקן בתשובה שבסוף ס' בני [אה]בה בכל התזיון הזה ואין לפקפק על היתר זה ומכ"ש לצרף לזה דאיכא למיחש לקלקול התינוק שלא יצא לת"ר ח"ו · [וא]מנם דהך פיסקא אם היתום הנ"ל מתלים מעות שכר הנקה עד תשלום כד"ח ומחייב עצמו בחיוב גמור להחזיק עכ"פ ילד [ע]ל התורה כל ימי חייו גם אח"כ יניח לו סך מסוים שעכ"פ יתגדל על ברכי חכמים עד היותו בן י"ג שנים ויש[מ]ע ג"כ כי לא תוכל להניק בנים מחמת סכנת האם והולד שריא איתתא דא להנשא ליתום הנ"ל עכ"ד ע"ש]:

התורה אין קדושין תופסין בהן ואותן שהם מדרבנן (א) קדושיו (א) תופסי
בהן וצריכות גט וכן המקדש ספק ערוה צריכה גט: **ב** אמו אסורה לו מ
התורה (ב) אבל אם אמו אינו אסורה לו [ב]אלא מדרבנן וזו אין לה הפסק אפיל
אם אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה: **ג** [ג]אם אבי אמו אסורה לו מדרבנ
היא בלבד: **ד** [ד]אם אביו אסורה לו מדרבנן וזו אין לה הפסק אפילו אם א
אם אביו עד למעלה אסורה: **ה** [ה]אם אבי אביו אסורה לו מדרבנן (ג) הי
בלבד אשת אביו אסורה לו מן התורה [י]בין שהיא אשתו מן הנשואין בין מ
האירוסין בין בחיי אביו בין כשמת אביו או גירשה (אבל אמה מותרת לו) [י]אב
אם אנס אביו אשה מותרת לו: **ו** [ח]אשת אבי אביו אסורה לו מדרבנן וזו א
לה הפסק שאשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו: **ז** [ט]אשת אבי אנ
אסורה לו מדרבנן היא [י]בלבד: (וי"א דאשת אבי אם אביו אסורה לו (ת"ה סי
רע"ו): **ח** אשת אחי אביו מן האב אסורה לו מן התורה [כ]אבל אשת א
אביו מן האם אינה אסורה אלא מדרבנן: **ט** [ל]אשת אחי אמו בין מן האם ב
מן האב אינן אסורות אלא מדרבנן: **י** אחותו אסורה לו מן התורה בין אחו
מאביו או מאמו בין אחותו מהנשואין או [מ]מהזונות אפילו בא אביו על הער
והוליד ממנה בת אחותו היא וחייב עליה [נ]חוץ מאחותו מן [ס]השפחה ו
מעובדת כוכבים: הגה וי"ל דלכתחלה אסור לבא עליה דיש מסתפקים לומר דדו
מדאורייתא הולד הולך אחר השפחה ואחר העובדת כוכבים אבל מדרבנן הוי זרעו לכ
להחמיר לכתחלה: [ע]ויש אומרים דהני מילי בשפחה דעלמא אבל אם בא אב
(ד) על שפחתו והוליד ממנה בת אחותו היא (ואפילו אמר שכוון לשם זנות א
נאמן) (ת"ז): **יא** [פ]מותר אדם בבת אשת אביו שיש לה מאיש אחר ואפי
*חורגה (פי' בת אשת אב) הגדלה בבית בין האחין מותרת להם ולא חיישי
למראית העין שנראית כאחותם: **יב** בתו [צ]ובת בתו ובת בנו אסורות לו מ
התורה [ק]אבל בת בת בנו ובת בת בתו ובת בן בנו ובת בן בתו אסור
מדרבנן [ר]ואין להם הפסק וכן אומר בירושלמי שאברהם אסור בכל נשי ישרא
ושרה אסורה בכל אנשי ישראל [ש]ולהרמב"ם יש להם הפסק: **יג** (ה) [ת]נ
אשתו ובת בתה ובת בנה אסורות לו מן התורה ודוקא בת אשתו אבל נ

ב בריית' שם דף כ"א ע"א וכמו שפירש רש"י שם וכל אלו הנשים מפורשים שם ובהל' הרי"ף והביאם הרמב"ם בפ"א מהל' אישות ג שם ד שם ה שם ו ממשנה סנהדרין דף נ"ג ע"א ז בריית' יבמו' דף נ"ו וכת"ק ח שם בברייתא דף כ"א ע"א ט שם בברייתא י רמב"ם שם וכזעירי שם מדיהיב תלמודא טעמא לזעירי וכן מטין דברי הרי"ף והרא"ש כ שם בברייתא ל שם מ יבמות דכ"ג ע"א דיליף לה רבא מקרא נ שם במשנה דכ"ב ע"א ס אפי' היא שפחתו רמב"ם פ"י מהל' גירושין ובפ"ט מהל' עבדים וכמ"ש ה"ה שם ושכן השכים הרשב"א ע כדברי הרי"ף בשם הגאונים וכן השכים הרא"ש וט' וכ"כ הטור פ בריית' יבמות דף כ"א ע"א וכמסקנת גמרא דידן סוטה דף מ"ג ע"ב צ מפורשים בתורה ובנו אתיא בק"ו שם ק תני ר' חייא שם דף כ"ב ע"א ר לדעת הרמב"ן שהאבעיא שם לא קאי אבת בן בן כמ"ש ה"ה שם וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש ש שם דס"ל דהאיבעיא אכולהו הני דר' חייא קאי ולא אפשטא וה"ל כפיקא דר ולקולא ודלא כהירושלמי ת מפורש בתורה

פתחי תשובה

(א) קדושין תופסין · עבה"ט מ"ש נסתפק בד"מ בערוה דרבנן כו' ועי' בס' בית מאיר מ"ש בזה · ומ"ש הבה"ט בשם כנה"ג שהקשה דהא ממ"נ לא חיילי קדושי שני · עיין בס' מעין גנים מ"ש בזה: (ב) אבל אם אמו · עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סימן שנ"ב: (ג) היא בלבד · ע' בס' בית מאיר הביא בשם היש"ש שכ' בזה"ל אני מאב אם יבא לידי אם אם אבי אביו או אם אם אבי אמו ואפסדיה לבעודתיה ע"כ · ועיין גם' בני אהובה פ"א מהלכות אישות דין ו': (ד) על שפחתו · עיין בתשובת הרמ"ע מפאנו סימן ק"ו: (ה) בת אשתו · עי' בס' שעה"מ פ"י מהל' אישות בקונט' חופת חתנים ס"ס שהביא לשון התוס' בר"פ נושאין ד"ה עריות (שכתבו וז"ל וא"ת כיון דאיסור אשה ובתה מערות אשה ובתה לא הגלה נפקא אימא שלא אסר הכתוב אלא היכא דגלי ערות שתיהן אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה מותר לגלות ערות האחרת וא"י דסברה היא כיון דכתיב שאר בקרא ע"י הנשואין בא השארות ע"כ) וכתב ע"ז שמדבריהם מבואר דדוקא בנכנסה לחופה הוא דאסור מה"ת בבתה אבל בקדושין גרידא לא וזה מבואר ממאי דנקטו בקושייתם נכנסה לחופה ולא נבעלה ואי ס"ל דאפי' בקדושין נמי אסור עדיפא מיניה הו"ל לאקשות וכן מפה שתירצו כיון דכתיב שאר

באר היטב

(א) תופסין בהם · נסתפק בד"מ בערוה דרבנן קידש א' ואח"כ קידשה עוד אחר אי צריכה מפני גם בחייבי לאוין דק"ל קדושין תופסין בהם קידשה שני אם צריכה גט מדרבנן מפני · ח"מ · וה כתב עליו לא ראיתי שם ספק בדבריו אלא דנ בפשיטות דתופסין קדושין של שניהם · ואני אומר ז ראיתי אינו דאיה · יראה הרואה בד"מ הנדפס בנ מגדו שכתב בפירוש וצ"ע אם קידש איסור דרבנן ו אחר וקידשה אי צריכה גם מפני מאחר דאינם קדו מדאורייתא כלל אפשר דלא החמירו בה רבנן וצ"ע ע ע"ש · עוד כתב הח"מ הנה מה שנסתפק צריך ל דוקא כשהיא על השני לאו ערוה כלל · אבל אם הי ערוה לשני כמו לראשון לא תפסו קדושין של השני וה בחייבי לאוין הדין כן ע"ש · וב"ש חולק עליו ופסק ד אם היא ערוה ג"כ לשני תופסין קדושין וצריכה ג ג"כ מפני והביא ראיה מסי' מ"ב שמצא כתוב שם ב"י ע"ש ואני אומר אין מביאין ראיה מן הדבר ת
דשם

אנוסתו מותרת לו (ו) לאחר מיתתה · (ואפילו בחייס אם כנס לא יוציא) (כ"
פרק טשאים על האנוסה) : יד בת בת אשתו ובת בן בן אשתו אסורות
בנן ואין להם הפסק ולהרמב"ם יש להם הפסק : טו (ז) אם אשתו ואמה
אבי אשתו אסורות מן התורה אבל אם אם אם אשתו ואם אם אבי אשתו
אב אבי אשתו ואם אם (אם) אבי אשתו אסורות לו מדרבנן ואין להם
ק ולהרמב"ם יש להם הפסק : טז אחות אביו ואחות אמו אסורות לו
תורה בין שהאחות היא מן האב בין שהיא מן האם : יז מותר אדם
אחי אביו ובבת אחי אמו ואחי אביו ואחי אמו מותר באשתו ובבתו :
אשת אחי אביו מן האב אסורה מן התורה אבל אשת אחי אביו מן האם
ואשת אחי אמו בין מן האם בין מן האב אינן אסורות אלא מדרבנן ומכאן

א מסנה וגמרא שם דף נ"ו ע"א ב בעיא שם דכ"ב ע"א ולא נפשטא ופסק הרא"ש לחומרא ג שם כפ"א מטעם שכתבתי לעיל סוף סעיף י"ב ד שם רביעית שבחמיו וכו' ה אבעיא שם ולא נפשטא ולדעת הרמב"ן והרא"ש אזלינן לחומרא ו שם כמ"ש דסובר דאזלי'

ז מפורש בתורה ח שם דף כ"ד ע"א ויליף לה מקראי ט ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ב דיבמות י נתבאר בברייתא וכמסקנת הגמרא שם דף כ"א ע"א

באר היטב

באמת תמוה הוא שצריכה גם משניהם דהא ממ"כ
איילי קידושי שני ע"ש וכן הקשה כנה"ג בסי' מ"ב
"ת ב"י וכתב שם ששאל לרבו קושיא זו וכן בתשובת
ם נתקשה בזה והניח בצ"ע עיין כנה"ג דף ע"ו ע"א :
אנוסתו · ה"ה בת פילגשו מותרת לו אחר

פתחי תשובה

ע"י הנשואין בא השארות מבואר ג"כ דדוקא בנכנסה לחופה
דשייך שארות הוא דגלי קרא אבל בקדושין לא דהא קיי"ל דאשתו
ארוסה אינה יורשה ואינו מטמא לה דלשארו כתיב והא
לאו שארו היא כמ"ש רש"י ביבמות דכ"ט ובכתובות דנ"ג ·
וכן מבואר מלשון הברייתא שם נשא אשה אסור לישא בתה ולא
קתני קידש אשה אך הרמב"ם ז"ל פ"ב מהא"ב דין ז' כתב בהדיא
דה"ה בקידש והה"מ כתב ע"ז דזה מבואר בהרבה מקומות
ידעתי איך כתב דזה מבואר בדבר שהוא מחלוקת וצ"ע כעת עכ"ד (שוב ראיתי בס' בית מאיר שהלך ג"כ בדרך זה
א כן מלשון התוס' הנ"ל ע"ש) · ולפי דבריו אם אירס אשה ושוב קידש את בתה חוששין לקדושין וצריכה גט וכן אם
בתה נפלו ליבום הזקק להליצה לחוש לדעת התוס' · אך לע"ד אי אפשר לומר כן בדעת התוס' כלל דבקדושין גרידא
היסור מה"ת ובודאי דברי הה"מ הנ"ל שפתיו ברור מללו דזה מבואר בהרבה מקומות דהא איתא בקדושין דף כ' ע"ב
המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה כאחת כו' ושם בגמרא דף נ"א איתמר קדושין שאין מסורין לביאה כו' תא
ש אשה ובתה כו' ע"ש כל הסוגיא מבואר להדיא דגם בקדושין איכא איסור אשה ובתה מה"ת · ועוד מבואר כן להדיא
נזיר דף י"ב א"ר יוחנן האומר לשלוהו צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים כו' אמר רבא ומודה ר' יוחנן באשה
לה לא בת כו' ולא אם כו' ע"ש דהא התם אין חשש רק בקרובה שהיא ערוה דאורייתא כמבואר באחרונים לקמן סימן
סעיף י"א ע"ש ועוד מבואר כן בריש מס' דרך ארץ שהזכיר רש"י בנזיר שם בד"ה הזקה שליה ע"ש ודברי הרמב"ם הנ"ל
גמש לשון המס' דרך ארץ שם · מעתה נ"ל בכוונת התוס' דנקטו בקושייתם נכנסה לחופה ולא נבעלה דנקטו לרבותא
דקפיד קרא אביאה דוקא אבל בלא ביאה אפי' נכנסה לחופה יהא מותר לגלות ערות האחרת ומכ"ש בנתקדשה לבד
מבין מ"ש הטעה"מ הנ"ל ואי ס"ל דאפי' בקדושין נמי אסור עדיפא מיניה הו"ל לאקשות ולע"ד נהפוך הוא דהשתא דנקטו
להוזה קושייתם עדיפא) ומה שתירצו כיון דכתיב שאר בקרא וע"י הנישואין בא השארות · צריך לדחוק דר"ל כיון
דלא קפיד קרא אביאה דוקא דגם בנכנסה לחופה ולא נבעלה אסור לגלות ערות האחרת וממילא דה"ה בקדושין לבד
כל עריות · ויגיד עליו ריעו שדברי תוס' אלו כתובים ג"כ בדף ג' ריש ע"א בשינוי קצת ושם מסיימי התוס' אלמא
דין הליא מילתא ע"ש : (ו) לאחר מיתתה · עמ"ש לקמן ככ"ז ס"ק י"ג בשם המל"מ פ"ב מהא"ב דין י"א · [וע"ש סוף
סוף דין ההוא שתמה על הטור (והש"ע) שהשמיטו ולא הביא דין דהנטען על האשה אף שאינו אלא קול בעלמא דאסור
תיה והיא ברייתא מפורשת ר"פ נושאין הביאוה הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וכבר נתעורר על זה מהרח"ש כו' ע"ש ·
בתשובת חתם סופר סימן מ' אודות אחד שנטען על אשת איש ע"י ראיית דברים מכוערים ועתה נשתדך עם אותה
יתר כה · והאריך בזה ומסיק דודאי אסור לכנסה ואפי' נשאת היה ראוי לכופיה אלא שלא אחליט למעשה כיון שלא
על זה אבל הנילה להיות ידי עם פועלי און להתיר נישואין ע"ש] : (ז) אם אשתו ואמה · עיין בס' דגול מרבבה שכ'
מאד על כל הראשונים והאחרונים שלא הרגישו כלל לחלק שהרי המותו לאחר מיתת אשתו לדעת הרמב"ן והרשב"א
א במיתה ולא בכרת ולא נאו רק איסור דאורר שוכב עם חותנתו ועיין בספרי נו"ב סימן כ"ו (יובא לקמן סכ"ד ס"ק
ג"כ אם קידש חמותו אחר מיתת אשתו צריכה גט מספק ואנס בבת אשתו אחר מיתת אשתו יש לי אריכות דברים ·
שהכנה"ג הרגיש בחמותו לאחר מיתה בסימן קע"ג לענין חליצה וכאן בתק · שוב מצאתי בחידושי רשב"א פ' טבאין
אם קידש חמותו או אם חמותו ואם חמיו לאחר מיתת אשתו הפסי בה הקידושין עכ"ד · ועיין בתשובת רבינו עקיבא
סימן קכ"א בד"ה ואעפ"כ שגם הוא ז"ל תמה כן דהו"ל לחלק דבמתה אשתו קדושין תופסין באמה לחוש לדעת הרמב"ן
"א כו' והניח בצע"ג ע"ש ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן קמ"ח יובא קצת לקמן סימן קע"ג ס"א : (ח) ואשת אחי
בין מן האם כו' כתב הב"ש ס"ק ט"ז וז"ל ואשת אחי אם מן האם כתבו תוס' (ביבמות דף כ"א ע"ב ד"ה לא אסרו)
האחרונים אסרו ומ"מ נראה מהרמב"ם והטור דדמי לשאר שניות לכל דבר וכופין ג"כ על שניה זו כמו על שאר שניות
שניה זו בכלל שאר שניות ולא כיש שרוצים להקל בשניה זו דאין כופין עליה לגרש וליתא עכ"ל · ועיין בתשו' מנחת
מן כ"ד בעובדה שאחד נשא אשת אחי אם מן האם בשוגג באומר מותר ואח"כ נודע הדבר אם כופין אותו לגרש ·
מגדד להקל דאין כופין אותו משום דאפי' בשניה גמורה יש לדון בעבר ונשא בשוגג כסבור מותר אם כופין אותו
לא דין זה דכופין לגרש בשניות לא נמצא מבואר רק בברייתא דיבמות דף פ"ה ושם מיירי בעבר במזיד אבל בשוגג

ואילך כגון ׳אשת אחי אבי אביו מן האם ל(ואשת אחי אם אמו בין מן האו
מן האם) מותרות ואשת אחי אבי אביו מן האב ואחות אבי האב בין מן
בין מן האב ואחות אם האם מ׳מותרות נ׳ויש מי שאוסר באלו: יט אשר
אסורה לו מן התורה ס׳ואשת בן בנו אסורה מדרבנן ואין לה הפסק עד ש
אשת אחד ממנו אסורה על יעקב אבינו: כ ע׳אשת בן בתו אסורה מ
ויש לה הפסק: כא פ׳אשת בן אשתו מותרת לו ובן אשתו מותר בא׳
כב אשת אחיו בין ׳מן האב צ׳בין מן האם בין מן הנשואין ק׳בין מן
אסורה מן התורה: כג ר׳ב׳ חורגין הגדלים יחד בבית מותר כל אחד נ
חבירו ולא חיישינן למראית העין לומר שנראה כאשת אחיו: כד ש׳
אדם באשת חמיו והמיו מותר באשתו (ט) (ג) ת׳ויש מי (י) שאוסר: כה
אדם באשת בן אחיו ובאשת בן אחותו· (ומותר בבת אחיו ואחותו ומלו
אותה כדלעיל סימן ב׳): כו (ד) אחות אשתו אסורה לו מן התורה כ

באר הגולה

כ נתבאר שם במימרא דר׳ נשים וכו׳ ל כ״ל וכן הוא במור וב״י מ כאמימר דמכשר שם דף כ״א ע״ב טור בשם הבה״לכות וכ״כ התוס׳ בשם וכשם ר״ת וכ״כ דעת הרמב״ם והרי״ף אלא מנו אלו ב שם וגם בשם ר״י ושכן דעת אביו הרא״ש מסוגיא דתלמודא שם דף מ׳ ע״ב דלא כוותיה ס ברייתא שם דף כ״א ע״ב ע ג״ז שם ממימרא דהמזרחי פ ברייתא שם ע״א *סי׳ שלא במקום מצוה צ שם דף נ״ה ע״א יליף לה מקרא ק שם דף
יליף לאחותו מקרא וה״ה לשאר עריות ר מסקנת הגמרא דסוטה דמ״ג ע״ב ש ברייתא שם ביבמות ודלא כבירושלמי וכ״א
וכ״כ דעת הרמב״ם שלא מנה אותה וכ״כ הב״י בשם הריטב״א שהרמב״ן ודבים מרבותינו התירו ושכן עיקר ת כדעת הירוש׳
התוס׳ שם ושכן עשה ר״ת מעשה וכ״כ בה״ג והרא״ש והטור א ירושלמי כתבוהו הרי״ף והרא״ש שם

פתחי תשובה

הסבר מותר י״ל דאין כופין בדיעבד וכמו דמחלקינן גבי מים
שאל״ס בסימן י״ז סל״ד בהגהה ואף שהב״ש בסי׳ זה ס״ק י״ת
כתב לחלק בין מים שאל״ס לשניות דבשניות הוי טועה בדבר
משנה לא הועיל לחלק אלא לענין הוראת חכם אבל לענין עבר
בשוגג באומר מותר אין שום טעם לחלק ביניהם כו׳ והאמנם
בשניה גמורה לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ובפרט מדברי
הירושלמי שהביא הרא״ש שלהי פ׳ המדיר משמע קצת דגם
בשניות אין חילוק בין שוגג למזיד וגם דברי הרא״ש שם מעין כן
ממה שהוציאו מקור דין זה דכופין לגרש בשניה מהירושלמי
ולא מברייתא דיבמות הנ״ל אך בנ״ד בא״א מן האם דלא
גזרו בה אלא בדורות האחרונים וכבר שדו בה נרגא היש מקילין
שהביא הב״ש להוציא מכלל שאר שניות ולומר שאם עבר וכנס
אין מוציאין נראה דעכ״פ נעבר בשוגג כמו בנ״ד דסבור שהוא
מותר אין אנו אחראין לכופו לגרש כן נלע״ד באופן שיסכימו
אחד או שנים מגדולי הוראה עכ״ד ע״ש: (ט) ויש מי שאוסר·
עי׳ בתשובת נו״ב סימן כ״ו שהאריך בזה ועלה בדעתו
לחלק דע״כ לא אסר הירושלמי אלא בחיי אשתו שאז חמותו
ממש היא ערוה גמורה בשרפה אבל אחר מיתת אשתו דאפי׳
חמותו ממש קלים איסורא לפ״מ דקיי״ל כר׳ עקיבא גם הירושלמי
מודה דלא גזרו ורא׳ה מיבמות צ״ח ע״ב גבי גרים ע״ש
ויש לומר דגם ר״ת והרא״ש דאסרו באשת חמיו מיירי דוקא בחיי
אשתו ואף שכבר נתפשט בימיהם הרמב״ם י״ל דמיירי שגירש
אשתו וכיא בחיים אבל אחר מיתת אשהו לא גזרו· ושוב צידד להחמיר דאולי מה דאסרו בירושלמי מפני מ״ע אי
שיטעו שהיא חמותו אלא שיטעו בין חמיו לאביו ויאמרו שזו אשת אב וא״כ אין חילוק ועוד דגם בחמותו לאחר מ
יש פוסקים כר׳ ישמעאל דלא קלים איסורא כמ״ש הש״ך ביו״ד סימן רס״ט סק״י· וסיים דלע״ע אין בידו להקל ע
בתשובת חתם סופר סימן ל״ח האריך ג״כ בזה ומסיים מכל הלין נ״ל דיש סמך גדול להתיר אחר מיתת אשתו כו׳ א
קום לפקפק מדלא נמצא היתר זה מפורש בשום מקום אפשר לא פלוג רבנן כו׳ וע״כ לבי נוקף להתיר ולהיות סני
פעשתי בדברים להלכה ולא למעשה ומי שדעתו רחבה מדעתנו יתקע עצמו לדבר הלכה ע״ש] · וע׳ בת׳ הרדב״ז
הרע״ס מזה: (י) שאוסר· שבב״ט מ״ש ואם כבר נשא אשת חמיו כ׳ בת׳ צ״צ כו׳ ועיין בס׳ בית מאיר שכ׳ ה
בתשו׳ צ״צ שם יראה כי לא פב״ט הביר רק מטעם אחר הדא משום לפז בנים ותו משום דרבו המתירין אסי׳ לכו
נאסור בדיעבד ומביא ראיה ע״ש ולע״ד הראיה מבוארת מסימן קמ״ד ס״ז כו׳ ע״כ יפה הורה הצ״צ ולא כיש״ש
הב״י נאסור אף דיעבד עי׳ ע״ש· ובענין אשת חתנו הביא בס׳ ב״מ שם דברי היש״ש שכ׳ תאב אני מתי יבא ל
ואי מיסר חילי אבטלינים ומוגא ג״כ בספר ק״ל פ״ב דיבמות אות ע׳· ומ״ש הבב״ט בשם ב״ש ואם נשא שנים
ועבר האונס כו׳ עיין בס׳ ב״מ שכתב עליו קשה במאי דמיירי אם באונס שאונס שניהם ליתא זא״ז ובירושלמי מיהם
אם יש מקום לקדושין ונשואין כאלו להוי אף להצריכה גט וק״ו הוא ממה דקי״ל ר״מ מ״ע דאם אנס אשה וקידשה
אח״כ היכא שמיכם אנטים פי׳ ואי איירי בשהיא ברשעה ומוסרו ביד אנס עד שקידשה ונשאה באונס דידיה ו
דבנ

באר היטב

מיתתו · ב״ש: (ג)ויש מי שאוסר · ואם כבר נ
חמיו כתב בתשובת צמח צדק סי׳ מ׳ אם נשא ע״ב
הוראה מפורסמים לא תצא · וב״ש חולק עליו ע״ו
בה״י ועיין בי״ד סי׳ קנ״ד לענין יהרג ואל יעבור
שם על שניה יעבור ואל יהרג וכ״כ ש״ך · ואם
ע״פ אונס ועבר האונס צריך לגרש אותה · ו
שכתב מה שכתב רש״י לא ילחנה במלחמה ג
עליה במלחמה לאו כוונתו דביאה הראשונה אכ
אחר הנשואין אלא כוונתו דלא יבא עליה במל
שמביאה לביתו ואז מותרת לו מיד קודם הנשו
מיושב כמה קושיות של תוס׳ עכ״ל · איסתמיסתי
דברי המזרחי בפרשת כי תצא שרולה בתחלה
כן ואח״כ דחה סברה זו והוכיח שעל כרחו לומ
ז״ל סובר שהביאה ראשונה ג״כ אחר כל המע
ע״ש: (ד) אחות אשתו אסורה · ואם קידש על ו
נתקיים התנאי הוי כאלו לא קידש ומותרת ב
ב״ש · כתב הב״י הבא על א״א והיא אחות אש
אשתו אח״כ · וגם אח״כ מת בעל האשה אם
מטעם דנאסרה לבעלה כיון דבלא״ה היתה א

שאשתו קיימת לא שנא אם היא אחותה מן האם [ב]או מן האב ואפילו
ש את אשתו אבל לאחר מיתתה מותר באחותה (וכל המגרש אפילו מחמת
בעלמא נאסר בקרובותיה) (ב"י בשם הרשב"א סי' י"ג): **כז** [ג]קידש אשה והלכה
ינה אחרת (ס) (יב) ובאו עדים והעידו שמתה ונשא את אחותה ואח"כ
שלא מתה אסור בשתיהן וצריכות שתיהן גט ממנו וכל הדרכים השנויים
ק [ד]האשה רבה (ובפרק ו' הזורק) נוהגין בהם ואם מתה אחת מהן מותר
רתה [ה]אבל אם הלכה אשתו הנשואה למדינה אחרת ובאו עדים והעידו
ה ונשא אחותה ואח"כ נודע שלא מתה אין אחותה צריכה ממנו גט ואשתו
ת לו ומותר (יג) בקרובות (ו) שניה ושניה מותרת בקרוביו ואם מתה
ונה מותר בשניה וכן שאר העריות שנשאן בחזקת היתר ונמצאו ערוה
צריכות גט שאין קדושין תופסין בעריות (וכן כל זנות שמזנה עם הקרובות
רות עליו מחמת אשתו אין אוסרין אשתו עליו ומותר בקרובות שנייה (טור) ומיהו
יד) הקרובה רגילה לבא אצלו ע"י אשתו כופין אותו (ז) לגרש אשתו (הגהות אלפסי
ומפני מה הצריכו אחות ארוסתו גט שמא יאמרו תנאי היה באירוסין
נשא אחותה והואיל ויצא אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו הראשונה
ה כדי שלא יאמרו נשא אחות גרושתו· אבל כשהלכה אשתו הנשואה
חוש לכך שיאמרו תנאי היה לו בנשואין דאין אדם עושה בעילתו בעילת
הלכך כולי עלמא ידעי דנשואי שניה אינם כלום: **כח** [ח]הלכה אשתו
אחות אשתו למדינה אחרת ובאו ואמרו לו מתה אשתך ובעל אחותה
אחות אשתו ואח"כ באו אשתו וגיסו אחות אשתו צריכה ממנו גט לא

ב פשוט שם במשנה בבבלי דנ"ז ע"א ובדף נ"ה ע"א יליף לה מאשת אח ג ממשמעות הפסוק מדכתיב בחייה ד משנה שם דצ"ד ע"א וכדמוקי לה שם בגמ' וכר"ע כ"כ הרי"ף והרמב"ם בפ"י מה"ג וש"פ ה שם דף פ"ז ע"ב ו בגיטין דע"ט ע"ב ז שם במשנה וכר' יוסי וכדמפרש לה רבי יצחק נפחא שם דף נ"ה ע"א משום דרב יהודה משמיה דשמואל פסק הלכה כרבי יוסי ח משנה שם ע"ב וכר' יוסי וכדמפרש לה ר' אמי שם משום דאיסתפק לן הא דאמר שמואל הלכה· כר"י אליבא דמאן אי אליבא דר' יצחק נפחא אי אליבא דר' אמי ואזלינן לחומרא וכמ"ש הרי"ף וכן הסכים הרמב"ן והרא"ש

באר היטב

נכתבי מהר"ל איסרלן סי' כ"ט· וכתב ד"מ מלדו שם דאסורה דכשם שאסורה לבעל כך לבועל אף ע"ג דבשעה שהיה בועלה היתה אסורה לו משום אחות אשתו ע"כ· וכ"כ כנה"ג דדב"ז ח"ב· וכן יש לדקדק מדברי התוס' פרק רבה ד"ה אשת גיסו אסורה דקנסינן ליה קנסא וכו' ט"ז יש לומר דזהו פירוש הרמ"א סי' י"א דכתבו ה"ה שרה בשבילו לבעלה אסורה לו וק"ל וכנה"ג העתיק תשובת הרדב"ז ח"ב שכתב וה"ה לחייבי לאוין כגון גרושה שנשאת ובא עליה כהן בעודה א"א ואח"כ מת אסורה לו עכ"ל· לא הבנתי דבריו דהא גרושה לעולם לכהן: (ס) ובאו עדים· דוקא עדים אבל ע"א אינו נאמן במתה אשתו שישא אחותה ב"ש· גם אינו נאמן שמעיד מהה ורוצה לישא אשה אחרת משום חר"ג עיין (ו) שניה· ר"ל דמותר ליקח בתה· כתב ב"ח דוקא אחר מיתת השניה מותר ליקח בתה ולא כמ"ש סעיף י"ג· וט"ז חולק עליהם דלא דמי וב"ש הסכים עם הדרישה וב"ח: (ז) לגרש ב"ש חולק וכ"כ ט"ז דאין כופין אותו לגרש ע"ש:

פתחי תשובה

דבזה פסקינן שם דעכ"פ מקודשת מספק א"כ פשיטא שמחוי' לגרשה מפני איסור דידה דהא כל איסורי עריות ושניות שניהם שוים באיסור עכ"ל: (יא) שאשתו קיימת· עיין בתשובת מגיד מראשית מהרב רבי חיים אלפאנדרי ס"ס ב' שחקר בב' אחיות דאסרן הכתוב דוקא בחייה· אם היה ראובן נשוי עם לאה ונעשית טריפה בחייה כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא וקידש לאחותה אי הוי מקודשת דלא מקרי בחייה כיון שטריפה אינה חיה ע"ש שלא העלה בזה דבר ברור· ולענ"ד אין כאן מקום ספק כלל דודאי מקרי בחייה עיין בנדה דף כ"ג בפרש"י ד"ה למימרא דחיי ובתוספות שם ובכ"ש לקמן סימן ל"ז סק"ב ודו"ק: (יב) ובאו עדים· עבה"ט מ"ש גם אינו נאמן עד אחד כו' ועמ"ש מזה לעיל סימן א' ס"י ס"ק י"ד: (יג) בקרובות שניה· עבה"ט מ"ש כתב ב"ח ודרישה דוקא אחר מיתת השניה כו' עד וב"ש הסכים עם הדרישה וב"ח· ועיין במל"מ פ"ב מהא"ב דין י"א שהביא דבריהם וכתב שלא ישרו בעיניו (מטעמים שביאר שם) ובירורן של דברים לדעתו ז"ל הוא דמותר אף בחיי השניה ולא דמי לסעיף י"ג מתרי טעמי חדא דהאי הכא שהיו שניהם שוגגים שהיו סבורים שמתה הראשונה ומש"ה לא גזרו רבנן (ואף אם היא היתה מזידה רק הוא היה שוגג או אנוס· ג"כ דעתו דלא גזרי דהכל תלוי בדידיה· אלא שזה אינו ברור בעיניו כ"כ) ועוד דהכא אין טעם שיאסור בקרובות שניה דהא אם לא ישא קרובות שניה כדי השניה בלא ת אחותה אליבא חשש זנות כמאן דכמה שנאסור אותו בקרובות שניה לא הועלנו כלום· וכתב דשני הטעמים הם ינא וכ"מ דאף אם מתה (או נתגרשה) הראשונה מותר בקרובות השניה אף בחיי השניה מטעם הא'· וגם אם זינה ת אשתו ברצון מותר בקרובות שניה כ"ז שהראשונה שרויה אצלו מטעם הב'· אבל אם מתה או נתגרשה הראשונה קרובות שניה עכ"ל: (יד) הקרובה רגילה· עב"ש ס"ק כ"ב שכתב ודין זה צ"ע דהא הג"י כתב כו' ועיין במל"מ עליו לא מצאתי טעם לקושיא זו נהי דאמרו דאם כנס לא יוציא מ"מ ברגילה התמידו דרגלים לדבר שהרי היא בא בביתי וגם מ"ש דהש"ג ס"ל דלא אמרו לא יוציא אלא בחשד לא ידעתי איך נתקרבה דעתו בזה כו'· וכו' עוד תמה על הרמ"א ז"ל שסתם וכתב אם הקרובה כו' דמשמע שדין זה היא בכל העריות והש"ג לא אמרו אלא אם זינתה

שנא נשאת לו על פי ב' עדים או על פי עד אחד ואסורה לגיסו ואשתו א
עליו לא שנא היתה נשואה לו או ארוסתו · הגה ואם בא בזנות על אחות
ומת אשתו וגיסו אחר כן יש אומרים דאסור לישא אח"כ (ט') אחות אשתו דכשם ש
לבעל כך אסורה לבועל אע"פ שהיתה אסורה עליו בלאו הכי (פסקי מהרא"י סי'
(ועיין לקמן סי' קע"ח) : **כט** [ט]אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואחר
אמרו לו קיימת היתה ומתה הולד הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר : ל
שהיתה לו פילגש ולא הועד שקדשה מותרת בקרוביו אבל אם יש עדים שא
האשה קדשני בפני שני עדים נאסרה לקרוביו אבל אם אמרה קדשני
ולא אמרה בפני שני עדים אין בדבורה כלום : **לא** [כ]המקדש אשה ונתנ
הקדושין מפני שהיו על תנאי ולא נתקיים התנאי [ל]או שקידש בתו
סדעתה ונמצאת בוגרת מותר בקרובותיה · (ודוקא אם נתבטלו הקדושין כ
אבל אם נתן גט אסור בכל קרובותיה כמו שנתבאר) :

טז איסור עובדת כוכבים ושפחה · ובו ו' סעיפים :

א [א]ישראל שבעל עובדת כוכבים דרך אישות או ישראלית שנבעלה ל
כוכבים (דרך [ב]אישות) הרי אלו לוקין מן התורה שנאמר לא תתחו
(א) (ויש חולקין בזה) [ג]אבל הבא על העובדת כוכבים דרך [ד]זנות במקרה
עליה (ב) (א) מדרבנן משום עבודת כוכבים ומשום (ג) זונה [*]והיו מכין אות
מרדות [ה]ואם ייחדה לו בזנות חייב עליה מדרבנן משום(ד) נדה שפחה ע
כוכבים זונה · [*]ואם היה כהן אפילו בא עליה דרך מקרה לוקה מן התורה
זונה : **ב** [ו]הבא על העובדת כוכבים אם לא פגעו בו קנאים ולא (ה) ד
בית דין הרי עונשו מפורש בדברי קבלה שהוא בכרת שנאמר כי חלל
קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ולא
לו ער ועונה אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמי
הגה ועון זו יש בו הפסד שאין בכל העריות שבנו הבא מן השפחה ומן הכותי
בנו משא"כ בשאר עריות (טור בשם הרמב"ם) הבא על העובדת כוכבים בפרהסי
שקנאים פוגעים בו כמו שיתבאר בחושן המשפט סי' תכ"ה הוא בכלל עריות ודי
ולא יעבור (ב"י בשם א"ח בשם הרמב"ם) כמו בשאר עריות כמו שנתבאר ביו"ד סי'
ג [ז]שפחה שהוטבלה לשם עבדות אסורה לבן חורין אחד שפחתו ואחד ש
חבירו [ח]והבא עליה היו מכין אותו (ו) (ב) מכת מרדות : **ד** [ט *]) ו
[י]שפחתו מוציאין אותה ממנו ומוכרים אותה ומפזרים דמיה לעניי
ומלקין אותו ומגלחין שערו [*]והיו מנדין אותו שלשים יום: **ה** [י]נתערב ולד יש

[ט] מתה שם דנ"ד פ"א י תשו' הרא"ש כלל ל"ב ב הר"ש בן הרשב"ן ל שם
[א] ל' הרמב"ם בפי"ב מהא"ב מסקנת הגמ' אלא דאורייתא דרך חתנות וסו' ע"א דל"ו ע"א וכמ"ש ה"ה שם ב בכ"ל וכן הוא ברמב"ם ובטור
[ג] טור ד מעובדא דרב שילא ברכות דף נ"ח ע"א והרב הגדול מוהר"ר שאול הלוי מורעירה זצ"ל ר"מ ואב"ד בק"ק אמשטרדם חיבר פסק ארוך בבא על העובדת כוכבי' דרך זנות והגדיל והפליא להוכיח שהוא מדאורייתא בראיות ברורות ומוכרחות ופירש אותה סוגיא דע"ג דף ל"ו ע"ב מסכמת לדעתי השם יזכינו שיצא לאור בדפוס עם שאר חיבוריו כי רבים המה
[ה] מסקנת הגמ' שם בע"א אחא דב"ד של חשמונאי גזרו וכו' וכפי גירסת רבינו שם [*]כמימרא דרבא
שמורה דכ"ט ע"ב
[ו] משה דלאקרויס נרב כהנה בחלמה סנהדרין דפ"ב ע"א
[ז] שם וכו ...
בהרבה ...
וכמ"ש ג"כ ... סעיף י"א ח שם וכתב ה"ה משום דלא גרע מאיסור של דבריהם ט א"ח בשם הגאונים י שם ממ
י דף ל"ע ע"ב ומדין אליו עבד ואליו בן חורין מבואר בסי' רס"ו · [*]) כ"ז כשהיו ישראל באלס·

פתחי תשובה

זינתה תמותו עמו ואפשר דדוקא כתמותו אמרו דגייסא ניס מחמת בתה ולא בשאר עריות וכדמצינו להראב"ד בפרקין דין י"ב שחילק כן לענין אחר ע"ש · [ועיין בספר בית מאיר ובספר עצי ארזים ובשו"ת חתם סופר סימן מ' מענין זה] :
(טו) אחות אשתו · (כתב בס' בר"י אם שידך איש את אשה אין ראוי לבעל שדוכי לאה ולקחת רחל אחותה ואף שלא היו בה קדושין דהרהורי עבירה קשים מעבירה וכן כיוצא בזה משאר עריות · כלי יקר שמואל א' סימן י"ח) :
(א) מדרבנן · עבה"ט מ"ש ואם יש לה בעל כו' ועיין בר"י שכ' ומיהו משמע קצת מדברי הרמב"ם פ"ח דמלכים דמדאורייתא אין אישות להם כלל וכן משמע בחדושי קדושין לחד מקמאי שם פ"ק וכ"כ הריב"ש בתשובה סימן ו' ומטי בה משם הרמב"ן עכ"ד · ועיין בס' שעה"מ פי"ב מהא"ב דין ב' מ"ש בזה : (ב) מכות מרדות · עבה"ט ועיין בזה בתשובת הרשד"ם חי"ד סימן קנ"ו ובתשובת פרח מטה אהרן ח"א סימן ל"ב ובס'

באר היטב

(א) ויש חולקין בזה · עיין דרישה ב"ח · ב"ש : (ב)
עליה מדרבנן · ואם יש לה בעל איכ
דאורייתא היינו עשה ודבק באשתו תוספות קד
כ"א ע"ב ועי' תוס' דסנהדרין דף נ"ב ע"ב : (ג)
זונה · וברמב"ם לא כתב משום זונה עיין ד
(ד) כשג"ז · תוס' בע"ג דף ל"ו ע"ב ד"ה מש
כתבו דזונה קאי אכהן אבל דעת הרמב"ם א
גזר אם ייחדה · ולכהן מדאורייתא אסורה אפ
ודעת התוס' דאינה זונה מדאורייתא אלא א
בודאי ועיין ב"ש : (ה) ולא הלקוהו ב"ד · אלו
בגנעא מ"מ כיון דלא קיבל דינו אז עונשו מפורש
דרישה ב"ח ב"ש דלא כח"מ : (ו) מכת מרד
אינו חייב מלקות מדאורייתא דס"ל להרמב"ם

ד שפחה הרי שניהם ספק וכל אחד מהם ספק עבד וכופין בעל השפחה חרר את שניהם ואם היה דבן ההוא בן האדון של העבד כשיגדלו ישחררו את זה ויהיו מותרים לבא בקהל : ו [כ]היו התערובת בנות הרי שתיהן ספק שפחות והבא על כל אחת מהן הרי הולד ספק [ל]וכן אם נתערב עובד כוכבים בולד ישראל מטבילין את שניהם לשם גירות וכל אחד מהם (ח) ספק גר :

היתר אשת איש שמת בעלה ואומרת גרשתני ודיני הערוה ודין נשאת באיסור ובטעות · ובו נ"ח סעיפים :

[א]אשת איש בכלל עריות היא ואין קדושין (א) (א) תופסין בה בד"א בודאי אשת איש אבל אם היא ספק מקודשת או ספק מגורשת קדושין ופסין בה מספק וצריכה גט משניהם והוא הדין לפסולי גיטין כדרבנן ם בא אחר וקידשה שצריכה גט משניהם מהראשון דרבנן ומהשני דייהא : ב [ב]אשת איש שפשטה ידה (ב) וקבלה קדושין בפני בעלה הרי זו דשת לשני [ג]שהאשה (ג) שאמרה לבעלה בפניו (ד) גרשתני נאמנת

ב שם וכתב ה"ה בזה פשוט ונראה מדברי רבינו שאין כופין את האדון לשחרר שתיהן דאשה אינה מצווה על פריה ורביה ודין מי שחציה שפחה וחציה בת חורין (מבואר בי"ד סי' רס"ז סעיף ס"ב) ואי' יכול להשתעבד כלל בשניהם מספק שהמוציא מחבירו עליו הראיה אבל אם היו שתיהן נשואין יש לו בהן הזכות שיש לאב על בתו ממה נפשך ל שם וכתב ה"ה שזה פשוט וברור

א טור וכתב הב"י כל זה פשוט ב ל' הרמב"ם בפ"ד מהל' איסות ממימרא דרב הונא גיטין דף פ"ט ע"ב וכמ"ש הרא"ש שם דבפניו איירי ג מימרא דרב המנונא שם

באר היטב

[...]ה קדשה קאי על הבא על פנויה בת ישראל [...] מש"ה ס"ל הבא על קדשה בת ישראל לוקין מלקות לא קאי על ביאת עבד ושפחה · אבל דעת ח"מ [...] ורש"י ור"ן איכא לאו דלא תהיה קדשה בשפחה [...] עיין ב"ש : (ז) ספק שפחות · ואין כופין [...] לשחררה דאשה אינה מצווה על פו"ר · ואם [...]ן בנותיו כגון שבא על שפחתו וילדה ונתערב עם [...]יש לו בהן זכות מה שיש לאב בבתו · זרע שפחה [...] עובדת כוכבים אין נקראים זרעו ומותרת בקרוביו [...]"כ ישראלית שילדה מן העובד כוכבים נקרא [...]: ב"ש : (ח) ספק גר · נ"מ דאסור בממזרת ואם [...] נקבה אסורה לכהן · וכן בזכר בתו פסולה לכהן [...]ן נ"מ דפסול לחליצה דגר פסול לחליצה· ב"ש : [...] תופסין בה · ואפי' גירשה בעלה אח"כ אין קדושין [...]זמן לה בעודה א"א חיילי וצריך לקדשה קדושין [...]ם· הרשב"א סי' אלף קס"ד · אשת אליהו הנביא [...]יז"ל מותרת לינשא ונ"מ לדורות אם יזכה א' כמו [...] ד"מ בשם מהרא"י · אם מתה אשה א' תחת בעלה [...] ודאית ושוב חיתה ע"י נביא כמו אליה לבן הצרפית [...]ע לבן השונמית לא פקעה זיקת הבעל מעליה [...] יכולה להנשא לאחר ויש סעד מעובדא דאשת ר' [...] בן חכינאי כתובות דף ס"ב ע"ב וד"ק כנה"ג · [...]נדוקי לדברי הרא"ם ח"א סי' נ"ד היא א"א גמורה

פתחי תשובה

שעה"מ פט"ו מהא"ב דין ד' ע"ש באורך : (ג) ספק שפחות · עבה"ט ומ"ש זרע שפחה כו' ומותרת בקרוביו · עיין בס' בית מאיר שתמה על הב"ש בזה למה העתיק סתם נגד הגהת רמ"א בסי' ע"ו סעיף י' ע"ש:

(א) תופסין בה · עבה"ט מ"ש בשם כנה"ג אם מתה אשה אחת התת בעלה כו' ועיין בס' ברכי יוסף שחקר כה"ג לגבי בעל שמת ביום מיתה ודאית ולמחר היה כהכית דאמרו באגדה פ"ק דמגילה קם רבה ושחטיה לר' זירא למחר בעי רחמי ואחייה אי בשמת ר' זירא הותרה אשתו לשוק וכי חיה למחר הי' צריך להזור ולקדשה או דילמא הא דמיתת הבעל מתרת דוקא כשנשאר מת אבל כשלא נקבר והי' ע"י נביא או חסיד איגלאי מלתא דאותה מיתה לא היתה כמות כל אדם ולא פקעי קדושי קמאי ולא תפסי בה קדושי אינש דעלמא ובעלה כאשר חי מותר בה מיד · וכתב דלפום ריהטא יש ראיה מירושלמי גיטין פ' מי שאחזו הלכה ג' גבי מתנה מעכשיו אם לא באתי ומת בתוך הזמן מהו שתהא מותרת ר' יוסי אומר אסורה לינשא אני אומר נעשו לו נסים וחיה ע"ש ואף דהפוסקים לא חיישי כלל לירושלמי הזה (עיין לקמן סימן קמ"ד ס"ג) היינו דלא חיישינן למעשה נסים מ"מ למדנו דאם אחר שמת נעשו נסים וחי הכתי אגידא ביה אשתו זאת ולא מפני לה מה שמת ודאי כיון דלבסוף חי ויש להתייבב מדברי הירושלמי הזה והראשונים עכ"ד (עיין בנ"ל מ"ש בביאור דבריו בזה) · ומ"ש הבה"ט אשת צדוקי כו' עיין לעיל ס"ס ד' בהגהם ובהתשובות שרמזתי שם : (ב) וקבלה קדושין · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סימן ר"ד שכ' וז"ל גם י"ל לדינא דא"א שפשטה ידה וקבלה קדושין מכהן לא הוי כאומרת נתגרשתי כיון דמ"מ [...]זוין אלו בעבירה וכמדומה דאיתי סברא זו לאחד מגדולי האחרונים אין בזכרוני למי עכ"ל · ואני כמזכיר שכוא [...]שון סימן י"ח וכוונה בבה"ט סק"ג : (ג) שאמרה לבעלה בפניו · עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן נ"א שכ' דמה [...]פק הרב השואל אם צריכה לומר כן דוקא בפני ב"ד ובפני בעלה אבל כל שאמרה שלא בב"ד לא מהני אני תמה דבכל [...] נזכר כתם שאמרה לבעלה ולא נזכר בשום מקום בב"ד והריב"ש שכ' ולא מקרי בפניו אלא שיהיו שניהם בב"ד הוא מיירי [...]ת אינו יכול שלזה יש גורמים הרבה לפעמים לכן צריך בזה הקירת ב"ד אבל בגרשתני או בשימש נדה שאין להאות [...] ודאי לא בעינן בפני ב"ד וביאת עוד ראיה לזה ע"ש : (ד) גרשתני נאמנת · עיין בתשובת מנחת עני סימן ס"ד שנשאל [...]וקיי"ל אשה שאמרה לבעלה בפניו גרשתני נאמנת משום חזקה דאינה מעיזה אם יש לחלק בזה בין למפרע ולהבא כמו [...]ין בבעל שאמר גרשתי את אשתי דנאמן רק להבא (ר"ל בגמרא דב"ב דף קל"ד ע"ב וע' לקמן סימן קנ"ב ס"א ובב"ש [...] דילמא שאני התם דהנאמנות משום דבידו לגרשה וטעם זה ל"ש אלא לגבי להבא אבל הכא דהטעם הוא משום דאינה מעיזה

(ג) (ה) חזקה (ו) אין אשה (ז) מעיזה פניה (ג) (ח) בפני בעלה: הגה י"א דוו לענין שקדושין תופסין בה נאמנת וצריכה גט אבל אינה נאמנת להנשא לאחר (הר"ן פ"ב דכתובו בשי"א) או ליטול כתובתה (הגהת מיי' פ"ב דגירושין) ויש חולקין וס"ל דלכל דבר נאמנת (רמב"ן)

פתחי תשובה

מעיזה י"ל דלהקדים הזמן ג"כ אינה מעיזה · והשיב דלכאורה קאת ראיה דחזקה זו דאינה מעיזה מועלת אפי' לגבי למפרע דאל"כ למ"ד בכ"כ בבעל שאמר גרשתי למפרע דא"כ אפי' להבא דלא פליגין דבורי' וכי היכי דא"נ למפרע ה"ה להבא א"כ גם באשה שאמרה לבעלה בפניו גרשתני למפרע נימא הכי דלא פ"ד ולא תהיה נאמנת כלל אפי' להבא וכל כי הא ה"ל לש"ס ופוסקים לפרושי · אולם לאחר העיון נראה דלמפרע אינה נאמנת והטעם פשוט ומוכרח מלישנא דרב המנונא דקאמר חזקה אין אשה מעיזה פני' בפני בעלה מבואר דדווקא בפני בעלה אבל בפני שאינו בעלה יכולה להעיז ולפ"ז בשלמא בעיקר הגירושין דאי נימא שהיא משקרת ולא גירשה הרי הוא בעלה ובפני בעלה א"י להעיז מש"ה נאמנת אבל לענין הקדמת הזמן י"ל שפיר שהיא משקרת ולא גירשה בזמן שהיא אומרת רק עכשיו גירשה זה יום או יומים (ע' בס' מה"ל סק"ו) ואפי' הימא דזה הוי ג"כ העזה להקדים הזמן מ"מ אין זה העזה בפני בעלה דהא עכ"פ עכשיו אינו בעלה וכאחר דמי · ובזה ניחא ג"כ אפי' למ"ד בכ"כ שם לא פ"ד הכא נאמנת שפיר לגבי להבא ולא אמרינן כי היכי דלגבי הקדמת הזמן למפרע אינה נאמנת ה"נ להבא דז"א דהא עיקר מה שא"נ למפרע אינו אלא משום דאמרי' עכשיו היא גרושה ואינו בעלה מש"ה יכולה להעיז א"כ איך תאמר שא"נ להבא דא"כ הרי הוא בעלה ואיך תוכל להעיז ואינו דומה כלל להא דכ"כ בבעל שאמר גרשתי דהתם חסרון נאמנות דלמפרע אינו תלוי בנאמנות דלהבא ולכך אמרינן שפיר לפ"ד וא"נ בשניהם אבל הכא עיקר מה שאינה נאמנת למפרע אינו אלא מכח נאמנות דלהבא כו' ע"ש: (ה) חזקה אין אשה מעיזה · ועח"מ וב"ש שהביאו קושיית הד"מ על הב"י בשם רי"ו דאם קיבלה קדושין כו' מותרת לחזור לראשון דהא אמרינן גירש השני אסורה לחזור לראשון דיאמרו כו' ועיין בס' בני אהובה פ"ד מהל' אישות הלכה י"ג שכ' לייסב דרבינו ירוחם לא מיירי באמרה שנתגרשה רק שלא נתקדש' לראשון מעולם כו' ובזה פשיטא דמותרת לחזור לו ואין כאן חשש והכו דלא לוסיף על גזרת חכמים במה דלא מצינו מבורר בגזרתם ע"ש: (ו) אין אשה מעיזה · עיין בהגהת מל"מ פ"ד מה"א דין י"ג שהביא דבס' עזרת נשים נסתפק בארוסה שקדשה אביה קטנה והיא פשטה ידה וקבלה קדושין (מאחר שבגרה) בפני ארוס שלה דדילמא לא איתמר הך חזקה אלא כשהיא קדש' עצמ' דטובה ממנו כיון שקבלה ממנו כסף קדושיה ונהנית מקדושיו או מסבלונותיו אבל כשלא נהנית ממנו מעיז' · והוא ז"ל כתב עליו דליתא לחילוק זה ואף היכא דאביה קבל קדושיה אינה מעיז' והכי מוכח מתשו' הרא"ש ה"א כ"ס ח' ע"ש: (ז) מעיזה פניה · עבה"ט סק"ב מה שחולק על הב"ש בענין אם היא התחילה לומר גרשתני ואח"כ מסייע לה · וכן מסיק לדינא בס' בית מאיר דמיד שהתחילה היא לומר בפניו גרשתני כבר הותרה ושוב אינו מזיק הודאתו ע"ש· אמנם תמיהת הבה"ט על הב"ש מש"ס בגיטין דף פ"ט · הוא תמוה דודאי גם הב"ש לא קאמר דאינה מגורשת כלל רק דאינה מגורשת ודאי אלא ספק · דהא אפילו בהתחיל הבעל לומר גרשתיך היא ספק מגורשת כדאית' להדיא לקמן ר"ס קנ"ב מכ"ש כשאמרה היא תחלה בפניו גרשתני ואח"כ הודה לה דהויא עכ"פ ספק מגורשת ואם קידשה אחר צריכה גט מספי לפ"ז לא הוי מצי הש"ס בגיטין לאוקמי הכי ע"ש ודו"ק: (ח) בפני בעלה · עבה"ט מ"ש ואם התחילה לומר שלא

באר היטב

והבא עליה חייב משום א"א ה"ה דלא תפסי בה קדו' אם קדשה אחר אפי' ישראל ולפי דברי הרדב"ז הווג דבריו במוהר"ר בצלאל אשכנזי סימן ג' ובהרש"ך ו סימן ע"ו אינה א"א ותפסי בה קדושין עיין בכנה"ג: (ג) חזקה אין אשה מעיזה פניה · הרמב"ם פי"ב כתב כשהבעל אומר לא גרשתיך והיא אומרת גרש נאמנת · ואם הבעל אומר גרשתיך והיא מודה לו א נאמנת ולא אמרינן בכה"ג אין האשה מעיזה כיון ד מסייע · ואם היא התחילה לומר גרשתני ואח"כ מכ לה ואמר גרשתיך או שהבעל שתק בח"מ נסתפק וב"ש פסק בפשיטות כאן ובסי' קנ"ב דאינה נא ואינה מגורשת אלא דוקא באומר לא גרשתיך אבל הבעל אומר אח"כ נ"כ גרשתיך או ששתק אינה נא לפ"ז גם אם קבלה קדושין מאחר אינה מקודשת א באומרה לא גרשתיך ע"ש הטעם · ואני תמה ע"ז דא למה אוקמי הש"ס בגיטין דף פ"ט ע"ב ואידך כי א דרב הונא בפניו שלא בפניו מעיזה ומעיזה ל"ל וא בפניו הא אפי' בפניו נמי משכחת ליה אם מסייע א או ששתק ולא מכחישה · גם בגיטין דף ס"ד ע"ב היכא דהבעל מסייע וכו' גם הש"ס בכתובות דף ג ע"ב ומי חליפה כולי האי והאמר רב המנונא ה שאמרה לבעלה גרשתני וכו' גם הש"ס בנדרים ד צ"א ע"א לא אזלי שפיר לפ"ז ודומיהם רבים עיין ו גם נעלמו מעיניהם מ"ש הרמב"ם פ' שנה עשר מ דין כ"ו וכ"ז וטור וב"י הביאו בסי' ק' · דמפורש בהדיא אם התחילה להעיז לומר גרשתני ואפי' ה אומר אח"כ נ"כ גרשתיך דמגורשת ולא חיישינן פסול כסברהי ע"ש · ועי' כנה"ג דף ל"ג ע"ב · כ"ל היכא דהיא התחילה להעיז פניה נאמנת אף שמ אח"כ או שותק · דהא היא לא ידעה אם יסייע בעל או ישתוק והאיך מחית נפשה לספיקא ומעיז פנ רק אם הוא התחיל לומר גרשתיך אז אף אם היא מסי לדבריו אין זה העזה דבתר דבורא דידיה גרירא ול מה שהקשו האחרונים על מהרי"ו שכתב וצריכה מ משני אם תאר עם הראשון וכו' ע"ש · כתב כנ שט"ס הוא וצ"ל וצריכה גם משני אם לא תשאר ואם לא ירצה לגרשה שני מקודשת לו וכו' ע"ש בפרישה כתב שט"ס הוא ע"ש: (ג) בפני בעלה · א התחילה לומר שלא בפני בעלה ואח"כ בא בעלה ואומ בפניו גרשתני · בד"מ הביא דעות מחולקים ב· ובתשובת הרשב"א סי' אלף רנ"ג פסק בפשיטות דנאמ וכן כ"ל דאל"כ לא מקשה הש"ס מידי בכתובות דף ב ע"ב ומי חליפה כולי האי והאמר רב המנונא וכו' ש עיין ב"י סי' קנ"ב וכנה"ג דף ק"פ ע"א בסימן כ בהגהת הטור · קטנה העומדת ברשות אביה לא ש למימר חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה' הר ח"א

ד שם וכדשלח שמואל לבי רב שם ה מסקנת סגמ' כתובות דכ"ב ע"ב וגיטין דס"ד ע"ב ו תשובת הרא"ש כלל מ"ד סימן ב

ל (ט) דבזמן הזה (ד) (י) דנפישי חוצפא ופריצותא אינה נאמנת אלא לחומרא דאיתרע
דאינה מעיזה (ב"י בשם א"ח):[ד]אבל אם קידשה אחר שלא בפני בעלה אין קדושין
תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל הקדושין שכל שלא
מעיזה וכתב הרא"ש דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאחר מקרי בפניו
חולקין וס"ל דבעינן בפני בעלה ממש) (מהרי"ק שורש ע"ב וריב"ש סי' קנ"ז) · והא
[י]י' דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני ה"מ היכא דליכא
[ן] לה [ה]אבל היכא דאיכא דמסייע לה (ז) מעיזה ומעיזה (יא) [ו]ואם

באר היטב

י' קנ"ג · אם המקדש השני הוא כהן דליכא למימר
שאם היא גרושה האיך נתקדשה לכהן אין
קדושי שני · הר"א ששון סי' י"ח ועיין בהרש"ך
י' קכ"ז וכנה"ג · אם האשה אמרה שמה שנתקדשה
אא מפום דלא חששה לקדושי ראשון דקים לה
ראשון לא היו קדושין כלל ואנו יודעין
י' ראשון הם ודאים אין לחוש לקדושי שני אפי'
ס' בפני בעלה · הרש"ך ח"ב סי' קכ"ז · והראנ"ח
ים ח' · אם המתקדשת היתה אשתו מקדם של
קדש השני וגירשה ומתה אין לחוש לקדושי שני
למימר גרשתני שא"כ האיך נתקדשה לזה שגמלא
גרושתו מן הנשואין· אשה שנשאת לראובן שבוליא
קדשה ושמעון הביא עדים שקדשה והיא טוענת
קדושי ראובן · אף אם תהיה נאמנת במיגו
י' כיון דהשטר מסייע אינה נאמנת· הר"י אדרבי
כ"ו עיין כנה"ג : (ד) דנפישי חוצפה · ב"ח כתב
כתחלה אבל בדיעבד אם קידשה אחר לא מפקינן
ות"מ השיג עליו · ובה"י כתב דבזמן הזה מנהג
הרב המסדר הגט הוא גוזר הגט אחר נתינת
אינה נאמנת לומר גרשתני דהא אפשר לברר ·
לו הדיין אין חילוק בין אם ידוע בעדים דהיא
אין אם א"י בעדים אלא שהיה חזקה דהיא אשתו
כתב אם ידוע בעדים דהיא אשתו לא אמרינן
אין האשה מעיזה ורב הונא איירי באיש ואשה
נעלמא עיין ב"י וקשיא לי דא"כ לא מקשה הש"ס
כתובות דף כ"ב ע"ב ומי חציפא כולי האי והאמר
ונא וכו' לפי מה שפירשו תוספות שם דסוגיא שם
שמוחזקה שהיא א"א עיין וד"ק ועיין בספר מגני
בסוגיא זו ויש עוד להקשות עליו מיבמות דף
א דא"כ מה פריך שם וליהימני מדרב המנונא
דהא רב המנונא איירי באיש ואשתו דאתו
ואין עדות ברורה שהיא אשתו הכא מיירי שיש
ברורה שהיא אשתו וכנה"ג דף ל"ד ע"א סעיף
יש בקושיא זו ע"ש : (ה) תופסין · והר"ן כתב
יש לחוש אפי' שלא בפניו : (ז) מעיזה · בפור

יש אמתלאות ואומדנות שאומרת אמת נאמנת ה"נ י"ל כן (קצת חידוש שלא הזכיר בזה דברי הבית מאיר הנ"ל דכוי
דמסייע) · וגם אין לחוש ממאי דאמרה האשה שהיה ביניהם קטטה ורצה לעזוב דת ז"א הדא דבס' בית מאיר
ינן דוקא קטטה דלקמן סעיף מ"ח שמוחזקה פ"א שקרנית (ע' בס' ב"מ והרא"ה דאדרבה כתב לסיפך דאי אפשר
ויובא לקמן ס"ק י"ב) ועוד דביבמות מפרש בגמר' טעמא דקטטה חד אמר משום דמשקרא וח"א משום דאגירש
ד"כ בגירושין בדדמי ודאי ליכא ורק דמשקרא ווה לא שייך היכא דהחזיקה היא קטט ע"ש עוד · ולע"ד אין כיאר
ור כל כך עיין בנ"ל באורכתי קצת בזה : (י) דנפישי חוצפה · עבה"ט מ"ש ב"ח כתב דוקא לכתחלה כו' עד וה"מ
יו · ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' ת"ז שדעתו ג"כ כסב"ח אם לא שיש אמתלא שעיניה נתנה בו ע"ש : (יא) ואם
נשאת

פתחי תשובה

בפני בעלה כו' ועיין בס' בני אהובה פ"ז מהל' גירושין דין
כ"ד שכ' דמדברי הרמב"ם מוכח דנאמנת וגם הריב"ש שעליו
סמכו הד"מ והב"ש שחולק בזה אין כאן משמעות גמור רק
כמסתפק במקצת ע"ש · ומ"ש הבה"ט וכן נ"ל כו' עיין בג"ש
מ"ש בזה : (ט) בזמן הזה · עיין בס' בית מאיר שכתב
דהיכא שיש אמתלא המוכיח שאומרת אמת אף בזה"ז
נאמנת כדאית' בסי' קנ"ד ס"ז בהגהה ב' דחד דינא וחד טעמא
הוא כו' ע"ש שכ' בזה ליישב דברי ר' ירוחם שהובא בב"י
במ"ש והוא לא ערער ותמה הב"י דמשמע שאם ערער אינה
נאמנת והא ודאי ליתא כו' ולהנ"ל י"ל דרי"ו תופס ג"כ
תומרא זו דבזה"ז דנפישי חוצפא א"נ אלא לחומרא לכן לא
האמינה אלא בצירוף שאמתלא ע"י שלא ערער עיין שם :
ועיין בתשובת גליא מסכת סי' ה' בעובדא שאירע באשה אחת
שישבה עם בעלה בעירם כמה שנים ואח"כ נסעו שניהם
למדינת רוסיא ישינה ואחר ג' שנים חזרה האשה ובאת לעיר
עם עגלון כותי לבית אכסנאי וכשע' חדא בא בעלה ג"כ ויהי
כראותה אותו צעקה בקול מר מה אתה רודף אחרי לתפסני
הלא כבר גרשתני בג"פ זה ג' חדשי' והבעל ענה ואמר שקר
הוא לא גרשתיך ויתפוס התיבה שהיה לה וינס לדרכו וכעת
האשה אומרת שהיה לה בתוך התיבה כתב ראי' מהרב ר"מ
שסידר הגט במלון פ' סמוך לעיר פ' ותספר את המאורע בהיות
שרצה בעלה לעזוב דת וע"י השתדלות השיגה הג"פ ואחרי
כתנו התחרט ורצה לתופסה עם בחה והיתה נחבאת כמה
שבועות · וישלחו לעיר הנ"ל לחקור ולדרוש הדבר והשיבו
שמוע שמענו שגשלח עגלה אחרי הרב ר"מ לכפר הנ"ל בכדי
לסדר ג"פ מחמת המאורע הנ"ל אבל זה לא ידענו אם נתגרשה
או לא והרב שבק חיים ואשת הרב אומרת שהיא יודעת שבעלה
ז"ל נסע לסדר ג"פ מחמת מאורע הנ"ל וסידר ג"כ אך
אינה יודעת את הספר ולא את האשה ולא את האיש · וגם
הבעל כבר עזב דת ויצא בתוך אנשי חיל לא נודע איפה הוא
והנה כעת האשה יושבת עגונה ומבקשת להתירה להנשא כי
אומרת שודאי גירשה והיה לה כתב ראי' · והיא מוחזקת לנטעם
עכ"ל השאלה · והשיב ע"ז באריכות דמותרת להנשא בלי שום
פקפוק ויסוד היתר שלו אחרי שא"א להשיג גט אחר מן הבעל
בשום אופן וכדיעבד דמי וכיון שיש כאן אומדנות מוכיחות
ורגלים לדבר שכנים דבריה וכמו דמצינו לקמן סי' קנ"ד ס"ז
בטוענת אין לו גבורת אנשים דהיא נאמנת וכופין אותו להוציא
ולמדו הפוסקים דבר זה מדרב המנונא דאין אשה מעיזה
בדבר שהבעל יודע ומסיק שם הרמ"א ג"כ האי סברא שכ' כיא
דהאידנא שיש נשים חוצפות א"נ ומסיים שם הרמ"א ומ"מ

ז ר"מ שם בשם יש מי שכתב וכו' ח טור בסי' קל"ב מדברי התוס' יבמות דף קי"ח ע"ב והביאו הרא"ש שם בפסקיו ט בפרק סוף יבמות

נשאת לאחר שלא בפני בעלה אע"פ שבשיבא בעלה אומרת לו בפניו נרי... אינה נאמנת דכיון שכבר נשאת מעיזה ומעיזה שלא תעשה עצמה (ז) ... ויש מי שאומר שאפילו לא נשאת עדיין לאחר אלא נתקדשה לו שלא ... בעלה ואח"כ בא בעלה ואומרת לו בפניו גרשתני אינה נאמנת (יב) ... שאם היתה קטטה ביניהם או שתובעת כתובתה אינה נאמנת לומר נרי... אפילו בפניו: י"א דבמקום שנאמנת ליגשא נובאת גם כן (ח) כתובתה (מהרי"ק ... ע"ב וריב"ש סימן קנ"ז) (ויש אומרים דאינה נאמנת לענין (ט) ממון כלל) (... לעיל): ג אשה שהלך בעלה למדינת הים והעידו עליו שמת (יג) ...

פתחי תשובה

בפני לאחר כו' אינה נאמנת כו' עיין בס' בית מאיר בענין ... צריכה גם מכשני ע"ש: (יב) וי"א שאם היה קטטה · עיין בס' בית מאיר שכ' דאי אפשר לומר דמיירי הכא בקטטה שאוכר בגמ' פ' האשה שלום (ולקמן סעי' מ"ח) שכבר הוכחשה ע"י שאמרה גרשתני והשתכח שיקרא דזה א"צ לכתוב ... תיפוק לי' דאיתרע חזקתה דהעזה ולא ניתן לכתוב בשם י"א דכ"ע מודו בהא ע"ש (ומה שתמה שם על דעה זו הא ... סוגיא זו איתא ה"ד קטטה כאומר' גרשני כולהו כפי אמרי ... כפי פרש"י כשעת כעסן אלא באומרת גרשתני והיינו נמי שהמאל מתוך קטט וכעס ומ"מ פריך וליהמנה מדר"ה עכ ... קרבן נתנאל בסוגיא זו אות ט"ז דלק"מ) גם בס' מה"ל סק"י העלה דבסתם קטטה איירי ע"ש: (יג) אפילו ענ... דין נאמנות עד א' בעדות אשה אם הוא מדאורייתא או רק מדרבנן (וכ"מ לכמה דברים שיתבארו בסימן זה ...) מחלוקת הראשונים ז"ל דמדברי הנ"י ר"פ האשה רבה מבואר בשם הרא"ה והריטב"א דהוא מן התורה דמשום מלתא ד... לגלויי ומשום דייקא ודאי קובעת מחזיד ונחשב כעדות גמורה מדאורייתא וכא דאמרי בש"ס משום עגונה אקילו ... הריטב"א דאקילו רבנן ולא החמירו על דברי תורה · אבל דעת התוס' שם דהנאמנות רק מדרבנן ע"ש (עב"ש לק... ק"ם) וכן דעת רש"י ביבמות דף נ"ב בד"ה תדע דהוראה היא (וכן משמע מדברי רש"י במס' שבת דף קמ"ה ע"ב ... דכל המקדש אדעתא דרבנן כו' ע"ש אמנם לדברי הנו"ב דלקמן אין מדברי רש"י אלו ראי' דשם מיירי בעד מפי ע... דשם הרשב"א בשיטותיו דף פ"ז · ובדעת הרמב"ם ז"ל בזה נתווכחו המחברים דמדברי הרמב"ם רפ"ה מהלכות עדות ... דהוא מדרבנן ובס"פ י"ג מהל' גירושין דבריו סותרין זא"ז שהתחיל אל יקשה בעיניך שהקילו חכמים כו' שלא ה... התורה כו' לפיכך הקילו חכמים כו' והלח"מ שם פי' כוונת הרמב"ם כדעת התו' דנאמנות עד א' מדרבנן וזהו דעת ... סי' קנ"ה בדעת הרמב"ם ומ"ב שלא הקפידה התורה כו' לתקנת חכמים קרי תורה ע"ש אך דעת מהרי"ק סוף שו... דמשמע מדברי הרמב"ם דמשום דהוי מלתא דעביד לגלויי נאמן מה"ת · ע"ש · ועיין בתשו' נ"ב סי' כ"ז וכ"ע ובס... שהאריך בענין זה ודעתו להכריע דנאמן מה"ת והביא ראיה מהספרי לא יקום עד א' בא"ש אבל קם הוא באשה להבי... ועוד כמה ראיות אך כתב דזה דוקא בעד כשר אבל לא בעד פסול כגון אשה ועבד ועד מפי עד דהאלו הנאמנות רק ... וביאר גם דעת הרמב"ם ז"ל כן ופי' בזה דבריו שבהלכות גירושין הנ"ל דעד כשר נאמן מה"ת רק חכמים הוסיפו ... גם הפסולים כגון עד מפי עד כו' והא דרפ"ה מעדות הנ"ל מפרש דלענין מפסלי העדות לא האמינה התורה לעד ... בסוטה ובע"ע אבל היכא דהנאמנות משום עבידא לגלויי אין הטעם משום מפסלי העדות רק שהדבר עד לעצמו ... חזקה דלא משקרי והאריך בזה ע"ש · ועיין בתשו' ברית אברהם סי' כ"א וסי' ל"ט שפלפל ג"כ בענין זה והביא ד... ח"א מסי' פ"ב עד סי' פ"ה האריך בזה והעלה ג"כ בדעת הרמב"ם כמו שפי' הנו"ב הכל במכוון וכתב שרות ק... התשב"ץ הופיע בבית מדרשו של הגאון נו"ב ז"ל שכוון כמעט לכל דברי התשב"ץ יעו"ש (ועיין בתשו' שיבת ציון ס... ע"ש בזה) ועיין בס' פני יהושע כתובות כ"ב שהביא ג"כ הספרי הנ"ל ובגיטין דף ב' כתב הפ"י מדלא הוזכר ב... ש"מ דאינו אלא אסמכתא · ועיין בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"א סי' פ"ט ובתשו' שבו"י ח"ב סי' קט"ז ובס' בית מאי... זה [ובתשו' חתם סופר סי' נ"ד]:

ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' קכ"ג שנשאל מאיש אחד להזדקק בדינו אודות המערערים עליו ועל אהותו ... אותם ואת בניהם מלבא בקהל ישראל מחמת שאמם נשאת להביהם מבלי גביית עדות בב"ד שבעלה הראשון מו... היה מעיד עד א' בשמע מפי אחי בעלה הראשון קודם שנשאה להשני שמתאבל על אחיו על ידי שכתב לו אחד ... האלאנד שמת אחיו ר' יוזפא · וכתב דלכאורה עדות זו מספיק להתיר לאשתו של ר' יוזפא להנשא אך כל זה אם ... העד מעיד כן להתיר להאשה להנשא דהאמינו חז"ל לעד א' ולעד מפ"ע בצירוף דמתוך חומר כו' ומשום עגונה כאשר ... רבותינו כו' משא"כ כשמעיד העד אחר מיתתה דעיקר העדות על הבנים שהולידה י"ל בכה"ג לא האמינוהו ואוקמי ... דבמקום חזקת א"א אין עד אחד נאמן · וביותר מסתפקנא באשה שנשאת בלי שום עדות ואח"כ בא עד א' שמעי... הראשון מכבר די"ל דלא מהני דאף דהאמת סברת דייקא אינו דוקא בתחלת נשואין אלא על כל רגע ורגע שיושב... בעלה כמ"ש תוס' ב"ב דף ל"ב מ"מ י"ל דהאשה זו דראינו דנשאת בלי שום עדות ולא היה לה ע"מ לדייק איתרע ... לגבה ודילמא גם עתה כשמעיד העד והיא יושבת תחת בעלה יושבת בלי דיוק · וביותר י"ל דל"ש כלל אהלה סברת דייקא ... דיושבת תחת בעלה דהא ליכא יראת החומר דלא תרוית מידי בנאתה ממנו דהא אם יבא בעלה הא' יהיה לה כל תו... שנשאת להב' בלי עדות וכיון דליכא דייקא בתחלת נשואין ולא אח"כ י"ל דאין עד א' נאמן ועדיין לא מצאתי גילוי לדין זה ... כשמעיד אחר מיתתה דכל עדות רק להכשיר הבנים י"ל דדינו כמו בעלמא · ובאמת אם היו ב' מעידים שאחי בעלה ... אמר בשמע שמת אחיו היה לנו גדול להתיר אף דלא הוי עדות מעליא כיון דהוי עד מפי עד וגם מעידים בני...

באר היטב

כתב אפי' ע"א מסייע לה מעיזה עיין בהרא"ש ... דף ס"ד דמשמע דע"א מסייע לה מעיזה וע"ל ... קמ"א סעיף כ"א ועיין ב"ש: (ז) זונה · צריך ... דלפ"ז לא מקשה נמי הש"ס מידי בכתובות דף ... ע"ב והאמר רב המנונא · עיין כנה"ג דף ל"ד ... ק"פ ע"א וד"ק: (ח) כתובתה · היינו עיקר כתובה ... תוספת ב"ש: (ט) ממון · אבל להנשא לאחר מ...

(יד) עד אחד (יא) אפילו העד עבד (טו) או שפחה או אשה או
קרוב מותרת (טז) ואפילו (יג) (יז) עד מפי עד או אשה מפי

באר היטב

ב"ש: (י) עד אחד · עיין מהריב"ל ח"ג סי' פ"ט
פט נדק סי' ס"ג · אם בתחלה כששאלו לו על דבר
אמר שלא היה יודע ואח"כ העיד שמת ויש מקום
ת על מה שלא רצה להגיד בתחלה מהני עדותו ואם
שאמר שאינו יודע לא אמר בפני ב"ד של שלשה
שאין מקום לתלות למה אמר שאינו יודע חוזר
ד' רשד"ס חא"ה סי' פ"א· העיד העד עדותו ובסוף
ין אמר שיבא כתב מהחכמים אין אומרין שמא לא
להעיד ולא רצה שיסמכו על דבריו או שנדון אותו
לידון בחזקה ובספר אלא משאין האשה ע"פ עדותו ·
י"ק ח"ב חא"ה סי' למ"ד : (יא) אפי' העד עבד ·
א בידוע שהוא כשר · ב"ח ב"ש עיין ח"מ : (יב) או
ב · אפי' בנה או בתה ושפחה מהאשה עצמה ·
"ס חא"ה סי' רל"ה : (יג) אפי' עד מפי עד · ל"ד
מפי עד אלא אפי' עד מפי עד ומפי עד אחר אפי'

פתחי תשובה

מפי עד א' מ"מ כמו דבעלמא יכולים להעיד שנתקבל עדות
בב"ד פלוני ה"נ בעדות אשה כיון שא"צ שיהא העדות דוקא
בב"ד כו' אך בב"ד דהי' רק עד א' אפשר דאינו נאמן · וגם
כיש ב' עדים י"ל דלא הוי כמעידין שנתקבל עדות בב"ד כו'
(עמ"ש בזה לקמן סעיף ל"ט) אמנם יש לצדד להקל דאף במעיד
לאחר מיתתה מהני כיון דחז"ל האמינו לע"א מחמת סיועת
דייקא משום עיגונא ה"נ במעיד אחר מיתתה יש עדות העד
וסיועת דייקא דאמרי' אין דרך אשה לנשא לאחר מתאם
התומר בסופה וניכר לאמת שאחי בעלה אמר כן והיא דייקא
ונשאת ובצירוף ב' הסברות כמו דמקילין משום עיגונא ה"נ
במקום דחק ועיגון לפוסלו מקהל דאין לך עיגון גדול מזה ·
וע"ש בסי' קכ"ד וקכ"ה על ענין הנ"ל שפלפל בזה עם
הגאון מליסא ז"ל בסברות עמוקות ושם מבואר עוד כמה צדדים
להקל בנ"ד להתיר אותם לבא בקהל :
ושם בסי' קכ"ד כתוב עוד חקירה בזה (באם נידון כעד א'
שבא אחר שניסת דלא מהני מטעמים המבוארים לעיל)
כבאו ב' עדים אחר שניסת ומעידים שמת בעלה הא' ולא
ידעו אימת מת ועד א' מעיד שמת מכבר מקודם שנשאת לזה

סני ומותר' לעמוד תחתיו (עמ"ש לעיל סי' י"א סק"ג בשם ת' מוצל מאש) וכת' די"ל דמדאורייתא נאמן דלהפוסקי'
למסקנא ע"א נאמן בהתחזק איסורא י"ל דהכא נאמן דלא מקרי דבר שבערוה כיון דעכ"פ השת' מת וליכא עוד
ר א"א אלא דאם מת עתה אסורה על הבעל הב' מדין סוטה י"ל דלא מקרי דבר שבערוה ואף דעיקר לימוד דבר
ממון כתיב גבי זינתה תחת בעלה י"ל דדוקא לגבי בעל אבל לא לגבי בועל כמ"ש הוס' יבמות דף ג' · ואף להפוסקים
חוק איסורא אין ע"א נאמן י"ל דדוקא אם כפי דברי העד הי' האיסור עד עתה כו' אבל הכא דהאיסור א"א ודאי
דברי מת לפנינו ע"י עדות ב' עדים ולגבי איסור סוטה לא היתה מעולם באיסור סוטה על זה הבעל ואף דהיתה
ה עליו פעם אחת מטעם א"א מ"מ אין מחזיקין מאיסור לאיסור כו' וצ"ע לדינא ע"ש היטב ובסי' קכ"ה · ועיין
בתשו' ברית אברהם מסי' ס' עד סי' ס"ג בכל זה :
עוד בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק"ל נזכר שם עוד חקירה אחת כעין החקירה הא' הנ"ל · וז"ל שם · בא
לידי עובדא באשה שבעלה ברחיק ממנה זמן רב והיא זינתה תחתיו ואח"כ בא עד א' והעיד שמת בעלה · והיה
ן כסה לעשור · והרהרתי דאולי עיקר דייקא מן חומר היינו מה שתלא מן בעלה הראשון אבל בזינתה דאסורה לו
משום בעלה השני שרצונה להנשא לו לא מקרי חומר וכמ"ש הבעל המאור בסוגיא דע"א ביבמה · ומחמת טרדת הימי'
ס' הנחתי הדבר עד אחר ימי המועד ובנתיים בא בעלה ולא הוצרכתי לדקדק ביסוד זה כל הצורך · אך אח"כ היה
זה ויכוח עם הגאון מליסא ז"ל והסכים דגם זה מקרי חומר וכן הסכים אתי הגאון רבי משה מפ"ב וגם אני
ני זה כראיות ברורות עכ"ל ע"ש · גם בתשו' נו"ב סעיף מ"ב העלה כן דגם מפני חומר של בעלה שני ג"כ דייקא
ודבריו קצת באורך יובא לקמן סעיף מ"ט ס"ק קס"ח · ובתשו' רע"ק סי' קכ"ה בדברי הגאון מליסא שם מבואר חידוש
בזינתה תחת בעלה ואח"כ הלך למדה"י והעיד עד א' שמת וניסת להבועל באיסור דמועיל עדותו לענין שלא יהיו
ו ממזרים אף דבזה לא שייך חומר לא לגבי שני כיון דבלא"ה תצא מזה ומזה מ"מ דייקא שלא תעשה
ממזרים ומשום כתובה ושאר דברים שיש לה מהשני ע"ש היטב · ועיין בתשובת נו"ב סי' כ"ז דפשיטא לי' מלתא דגם
נאמן עד א' אף דל"ש גבה דייקא מ"מ העד מתיירא שתידוק כשתגדיל ע"ש ועיין בתשו' חמדת שלמה סי' מ"ב שכ'
עדיין לא הועיל במסל"ת שכ' הנ"י ג"כ דנאמן משום דייקא ובזה ל"ש סברת הנו"ב · גם עדיין בחרשת שהשיאה אביה
ועיל כלום וכי נימא דהוי מלתא דעב"ל משום שמא תתפקח ע"כ נראה בקטנה וחרשת באמת צ"ע לדינא ע"ש גם
המלך סי' ג' מה"ג דין א' מסתפק בזה לדינא ע"ש (ע"ל סעי' מ"ג בהגהה ובבה"ט שם) וע' בס' בית מאיר לעיל ס"ס
תב שם דתלילה להעלות בזה על הדעת לומר בקטנה אין עד א' נאמן שהרי לא מצינו בשום מקום לחלק וצ"ל כטעם
זיא אינה בת דייקא סמכו החכמים על קרובים שיבדקו ע"ש עוד ועי' בתשו' ברית אברהם סי' מ"ו אות ב' מ"ש
(יד) עד א' · עבה"ט ומ"ש בשם רשד"ס אם בתחלה כו' ויש מקום לתלות כו' ר"ל אף שהשיב בתחלה בפני ב"ד ·
ואם מה שאמר שאיני לא אמרו בפני ב"ד כו' זה הובא בשמו בק"ע סי' שכ"ב ושם כתב אפילו שהיה הרב שם מ"מ
שלא היה שם שום דיין עמו ע"כ · ולכאורה זהו עיקר חידושו בזה דאל"כ הרי מבואר בש"ע לקמן סעי' ד' דאף מי
מערער כו' והוא מתשובת הר"ן ועמ"ש בפ"ת שם : (טו) העד עבד · עבה"ט ועח"מ שכ' דאפשר דאף בשתמא כשר
ל בעל עבירה גרע מעבד אף שהוא ג"כ בחזקת בעל עבירה ועיין בס' מה"ל ס"ק י"ג שכ' דדברי הב"ש אינם מתורים
בדברי הח"מ ע"ש : (טז) ואפילו עד מפי עד · בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ח' העלה דעד המעיד ששמע מפי הבעל עצמו
ופור בהקרא ששמו פלוני בן פלוני או שהוא בעל אשה פלונית דאינו חשוב אלא כעד מפי עד הואיל ולא הכירו
אלא ששמע כן מפי הבעל ודין עד פסול יש לו וכ"מ לדינים המבוארים לקמן סעי' ל"ז ל"ח · ובתשו' הרשד"ם
"פ הביאו וחלק עליו וסובר שדין עד כשר יש לו כמו עד הראי' ממש ועיין בס' מה"ל ס"ק י"ד שהביא ראי' ברורה
מהרשד"ם ע"ש ועבס"ע לקמן ס"ק קכ"א [ועיין בתשו' חתם סופר סי' מ"ה] : (יז) עד מפי עד · עיין בתשו' רבינו
עקיבא

אשה או עבד או שפחה או קרוב כשרים לעדות זו 'ופסולי עדות אם פסולי מדרבנן כשרים לעדות זו (יח) אבל פסולי עדות (יד) (יט) דאורייתא

י מימרא דרב מנשה יבמות דף כ"ה ע"א

פתחי תשובה

עקיבא איגר סימן נ"ב שכתב דמסתימת הפוסקים משמע אפילו מפי עד שבשם מת מפני (ר"ל דבשעה שהעיד העד הב' כבר היה מת העד א' · ומדברי הבה"ש ס"ק י"ג שכתב בין מת העד הא' כו' לא נשמע זאת דיש לפרש דבשעה שהעיד הב' הי' קיים העד א' רק שאחר כך מת) ושוב ראה בשו"ת הרא"ח ח"א סי' כ"ב שכ"כ בשם תשובת מהרי"ו סי' פ"ח ע"ש הטעם בזה : (יח) אבל פסולי עדות דאורייתא · כתב בס' קהלת יעקב וז"ל משמע לכאורה מלשון הפוסקי' דכל הפסולין המבוארים בח"מ סי' ל"ד דפסולין מדאורייתא פסולים לעדות אשה אבל הנ"י פ"ב וכן בפ"ז דיבמות כתב בהדיא דכל שאינו רשע דחמס אינו פסול רק משום גזה"כ דאל תשת רשע עד ולכן באיסורין דא"צ עדות דאפי' אשה כשירה ה"ה רשע שאינו של חמס וכן בב"י סי' כ"ה נסתפק בהאי סברא ומהתימא שלא הזכירו כאן דברי הנ"י אחרי שלא נמצא חולק כו' ויש להחמיר בזה עכ"ל · ועיין בקצות החושן סי' מ"ו ס"ק י"ז ועיין בח"מ לקמן ס' מ"ב ס"ק ט"ו ומ"ש בפ"ת שם ס"ק כ"ג וע"ל סק"מ מזה : (יט) דאורייתא · עבה"ט בשם מהריב"ל ומ"ב ועיין בתשובת נ"ב סימן ז' במעשה בעגונה א' שבא עד אליה ואמר אני יודע לך עדות שתועיל רק באופן שתתן לי סך כזה אעיד לך ואז השלי[שה] האשה סך כזה ליד שליש באם תועיל עדותו יתנו לו המעות והעיד בב"ד על מיתת בעלה ופסקו הדיינים שאין עדו[תו] מועלת כיון שהוא נוגע בדבר רק יחזיר המעות להאשה ויסלק עצמו ואח"כ יעיד מחדש ואמרו הב"ד להעד הנ"ל נ[...] שהעיד מחדש תתן האשה לך מה שהיה ברצונה רק אין עליה שום חיוב כלל והעיד מחדש ועתה קצת מערערים אחר ש[...] העיד בהיותו נוגע אולי אינו מועיל שום סילוק כי עביד איניש לאחזוקי דבוריה כמ"ש בש"ך ח"מ סי' ל"ג סק"ט · והא[...] בזה והיוצא מדבריו דהתקנה שעשו הדיינים שיחזיר המעות כו' לאו כלום הוא הדא מטעם הנ"ל דעביד איניש לאח[זוקי] דיבוריה (עי' בתשובת ברית אברהם חלק אה"ע ס"ס ק"ה ובחלק ח"מ ס"ס ב' ובס' שעה"מ פ"ט מהלכות אישות דין י') ואף שהש"ך שם מודה דבעינן נפסק הדין מ"מ עיקר פסיקת הדין היינו שפסקו שעדותו פסול וא"כ הכא שפסקו הדיי[נים] שיחזיר המעות ויעיד מחדש פסלו עדותו למפרע הוי נפסק הדין · ועוד דאפי' בלי סברא זו דעביד איניש כו' מ"מ ע[...] נוגע הוא העד אף בהגדה שנית כיון שאמרו לו שהאשה תתן לו לפי רצונה כמ"ש הב"י להדיא בח"מ ס"ס ל"ז בהה"ג [...] שהדבר ודאי שתשלם לו וכאשר באמת הוכיח סופו · אך בעיקר הדין אם נוגע כשר בעדות אשה צידד להכשיר והביא רא[יה] מהא דבן בעלה כשר ע' בח"מ סק"ט והוא נוגע גמור שרוצה ליטול ירושה ועי' בש"ך ח"מ סי' ל"ד ס"ק כ"ח · וגם מ"מ אף שאנו דנין בדבר זה להכשיר נוגע בעדות אשה מ"מ לא נעביד עובדא נגד מהריב"ל ומ"ב ע"ש · (עוד כתב ש[ם] דשייך באשה זו פסול אחר משום נוטל שכר להעיד שזה גרע מנוגע דנוטל שכר להעיד אף שאינו משקר מ"מ משום ש[...] עקרו חכמים עדותו · אלא דמשום שכר להעיד תיכף כשהחזיר השכירות עדותו כשר וא"צ אפי' לחזור ולהעיד מחדש אבל וע[...] כו' ע"ש · הנה מ"ש דא"צ אפי' להעיד מחדש נמשך בזה אחר דברי הרמ"א בח"מ סי' ל"ד סעי' י"ח בהג"ה שכן מ[שמע] מסתימת לשונו שם אך באמת ז"א כמבואר בר"ן ס"פ האיש מקדש שמשם לקוח דברי הרמ"א הנ"ל דצריך להעיד מחדש ובהכרח צ"ל שגם הרמ"א ז"ל כוונתו כן · שוב מצאתי בס' בית מאיר שהעיר עליו בזה · והעיקר דבר זה דנוטל שכ[ר] כשר בעדות אשה יתבאר בסמוך) :

ועיין עוד בנו"ב שם סימן כ"ט במעשה בעגונה שבא אורח א' לביתה והכירה ויאמר הלא זאת פלונית אשת פלוני י[...] ה' שבהלכתי בדרך אמת כי אני יודע להעיד לה שנהרג בעלה שמצאתי שלשה הרוגים כו' כל זה אמר לאיש ד[...] הבית או ג"כ בבית וישיבו האיש הלא האשה הזאת תתן לך מתנה הגונה עבור הבשורה הזאת ויען האורח חלילה לי ל[...] מאתה מאומה אחר זה בא האיש השומע וספר הדברים לפני הרב שבעיר ושלח הרב אחרי העד שיעיד עדותו בב"ד א[...] רוח אחרת עמו והשיב כן אמת אני הוא עד היודע אבל אין רצוני להעיד בחנם עד שתתן לי שכרי והשיב לו הרב ה[...] צורך שוב לעדותך הלא הגדת בפני כמה אנשים והם יעידו עד מפי עד והשיב האורח אעפ"כ לא אעיד בעצמי בלי ש[כר] והלך לדרכו והאשה הנ"ל הלכה אחריו כמה פרסאות עד שהשיגה אותו ונתנה שכרו והעיד עדותו בפני ב"ד ועתה נסתפ[קו] הרבנים אי מהני עדותו אם יש כאן חשש נוטל שכר להעיד וצידדו להכשיר מתרי טעמי הדא דכאן אינו מצווה להעיד מ[...] כיון דעד א' הוא אלא שהחכמים הקילו משום תקנת עגונות לכך מותר ליטול שכר ועוד דזה דמי לעדי הגט שכ' הר"א לקמן סימן ק"ל דנוטלין שכר משום דאסורה האשה על העדים וכאן נמי רק עד א' ואסורה עליו (ע' לעיל סי' י"ב כ"ג) מותר ליטול שכר · והוא ז"ל דחה דבריהם בשני הדברים הדא דמדברי הרמב"ם מבואר שעד שמעיד מפי עצמו נאמן מ[...] (ע' לעיל ס"ק י"ג) ועוד דודאי אף במי שמצווה רק מתקנת חכמים אסור ליטול שכר (ועיין בת' שיבת ציון סימן [...] מ"ש בזה) ומ"ש דזה דמי לעדי הגט לא דמי כלל דהם העדים מפסידים שאם לא יחתמו הם ויחתמו אחרים הם ה[...] לישא הגרושה אבל כאן מה מפסיד העד ואף אם ל[א] יעיד כלל לא יוכל לישא אשה זאת דהרי בחזקת א"א קיימת ואנ"ש אכ"ע ואם יבא עוד עד א' שיעיד ג"כ על מיתת בעלה ממילא מותרת לראשון ע"פ עד השני ואינו מפסיד בעדותו ד[...] ואח"כ שפיר הוא בכלל נוטל שכר להעיד · אמנם באמת נראה דפסול נוטל שכר לא שייך בעדות אשה כלל כיון שפסול זה ה[וא] אם מדרבנן וכל הפסול מדרבנן כשר בעדות אשה · ואף דכאן יש חשש נוגע בעדות בהוא פסול דאורייתא כבר הוכח[תי]

שגם

באר היטב

עד ק' · כנה"ג בשם תשובת כ"י · בין מת העד הראש[ון] או שקיים א"נ לשלוח אחריו אפי' איתא קמן · מהר[י] ווייל סי' פ' ורמ"א הביאו בסעיף ח' וכ"כ כנה"ג ז[...] י"ס ע"ב סעיף למ"ד · ואני שדיתי ביה נרגא ע"ל ס[...] כ"ח · אם העד מפי עד אמר שמכח מי הוא העד [...] חיישינן לערמה · שארית יוסף סי' ל"ב · עד מפי [...] מהני בין לקולא כמו כאן בין לחומרא שאומר חי הוא רשד"ם סי' כ"ע וכנה"ג בשם רדב"ז · והרא"ח כ[...] דוקא להתירה ולא לאוסרה ע"ש : (יד) דאורייתא ר"ל פסולי מחמת עבירה · פי' ששלחו אותו בעיר אח[ת] לחפש אם ימצא איזה עדות להתיר האשה יתנו לו מ[...] זהובים ואם לא יביא עדות שמספיק להתיר את הא[שה] יתנו לו רק חמשים זהובים בא ואמר ששמע מפי מסל"ש שנהרג אותו יהודי נסתפק מהריב"ל ח"א [...]

סולים (כא) ^כ^ואם מסיחים לפי תומם כשרים וכן ^ל^עובד כוכבים (טו) ^מ^או
ישראל מומר לעבודת כוכבים ולכל התורה כלה (כג) אם הוא
לפי תומו נאמן: הגה לא בא עד בדרכים הנזכרים רק יוצא קול הברה
שמת אין משיאין את אשתו (ת"ה סי' רכ"ב ותשובת הרמב"ן סי' פ') ז

כ הרי"ף והרא"ש בסוף יבמות משום דלא גרע מגוי וכ"כ הרמב"ם בפי"ג מהל' גירושין ל מסקנת הגמ' שם מ הר"ן בתשובה וכ"כ הרשב"א בתשובה

באר היטב

ג אם יש לסמוך על עדותו כיון דהוי נוגע ע"ש ועי' צדק ח"א סי' ז' ומקור ברוך סי' כ"ב ומשאת סי' ל"ח: (טו) או ישראל מומר · מי שאומר כמה שימיר דתו לעבודת כוכבים אעפ"י שפייסוהו ולא

פתחי תשובה

שגם נוגע כשר בעדות אשה (כמובא לעיל וכאן הביא עוד ראיות לזה) אלא שכאן אין לנו צורך לכל זה כיון שכבר הגיד בפעם ראשון להאיש בלי שום שכר מה לנו שלא הגיד בב"ד כיון שיש כאן עד ששמע ממנו ועד מפ"ע כשר לעדות אשה וזה פשוט עכ"ד:

סי' ל' האריך עוד בזה לסלק השגת חכמי ברא"ד עליו במ"ש דכאן מה מפסיד העד כו' ואמרו דודאי מפסיד דאף
ם יבא עוד עד אחר לא ישאנה משום דכל בעל נפש יחוש ולא ישאנה כמ"ש הרמ"א בסימן י"ב · והוא ז"ל דחה
דכאן אף אם בעל נפש הוא א"צ לחוש ומ"ש הרמ"א שם דאף בשנים כו' כוונתו היכא דצריך שיש דוקא כגון
ובמלחמה וכה"ג (עמש"ל סימן י"ב שם) ועוד דגוף דבר זה שכתבו להתיר להעד ליטול שכר משום שבוא לא יקח
משום הרחק מן הכיעור הוא תמוה והלא זה כיעור יותר שנוטל שכר ובעדי סגע באני דבשעת נטילת שכר אין
כלל דהכל רואים שהמעשה אמת כו' וסיים תלא לנו תורה חדשה מדברים אלו באפי' היכא שבפיר שייך כיעור
כגון שזקוקה ליבם שמעידים לה עדים שגירשה בעלה קודם מותו שאם לא היו מעידים היתה צריכה לחלוץ
מותרת לשם ועכשיו שמעידין שנתגרשה או שמעידים שהיה לה זרע קיימא ומת שבודאי שוב לא תחלוץ והם גורמים
שלא יוכלו שום אחד לישאנה מטעם הרחק מן הכיעור אעפ"כ אסור להם ליקח שכר להעיד מטעם הנ"ל דזהו כיעור
נוטל שכר כדבר שאין ידוע האמת רק ע"פ עדותו ע"ש · ועיין עוד בנו"ב ס"ס מ"ז בד"ה ובדבר שנטלו שכר כו'
אזה שינויים ממ"ש כאן אך לדינא גם שם דעתו להכשיר נוטל שכר · וכ' אך כל זה אם נתנו לו שכר שיעיד
רע אבל אם פסקו לו שכר ע"מ שיעיד שמת א"כ הוא נוגע ככר האריכתי בזה בתשובה אחרת (בסי' כ"ז שהובא
שם נטה להתיר ולא רצה למיעבד עובדא להכשיר נוגע בעדות אשה עכ"ל ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שהאריך
ין זה · ודעתו דנוטל שכר להעיד יש להכשיר בפשיטות ונידון בק"ו מפסול דרבנן מחמת עבירה דרבנן · ובדין
עדות אשה אף דמסתבר להכשיר מ"מ יש להחמיר אך באם חזר והעיד לאחר הסילוק דלא נשאר כ"א הפקפוק מחמת
שייך בח"מ סימן ל"ג סק"ט הנ"ל בזה יש להקל בשעת הדחק ע"ש · ושם בס' ב"מ האריך עוד בדין אותם
ב לגנבים וגזלנים לעובדי כוכבים לענין עדות אשה וגם בדין מסור ומלשין שקר והביא שם מתשובת פמ"א ח"ב
והוא ז"ל תמה עליו ע"ש: (ב) פסולים · עיין בתשובת נו"ב סימן מ"ה שנשאל בג' שהעידו יחד על עדות אשה
ת הבעל בסימני גופו ונמצא אחד מהם גנב ופסול מחמת רשעו שהוא פסול דאורייתא גם לעדות אשה אם עדות
הכשרים נפסל ג"כ כדין רבים שהעידו ונמצא א' מהם קרוב או פסול · ואם יבוטל עדות הראשונה אם יכולים עכ"פ להעיד
והשיב דזה פשוט דל"ש כאן לבטל עדות הכשרים בשביל צירוף הפסולים שהרי הפסולים עצמם אינן פסולים בעדות אשה
ם שהעדים לשקר אבל אם היינו יודעים שדבר זה מעיד אמת היה נאמן ולכן נאמן במסל"ת וא"כ אותן שנצטרפו
ין שהמה לא חשידי לשקר למה יופסל עדותן מחמתו ולכן לית דין צריך בושש שעדות הכשרים קיימת ואפי' להעיד
ין צריכין ע"ש שמביא עוד ראיות לזה · וגם בסי' מ"ח שם בד"ה אך אחר הישוב כתב כן בפשיטות ע"ש · ובתשובת
קינת איגר סימן פ"ז מסתפק בדין זה והביא ראי' מדברי הר"ן פ"ק דגיטין בסוגיא דעלמך ונכסי קנויים לך דגם
שים אמרי' דבטלה כל העדות · ובסי' קכ"ד שם הקשה כן להגאון מליסא ז"ל שכתב ג"כ כדברי בנו"ב הנ"ל
ובסי' קכ"ה שם הביא מה שהשיב לו הגאון מליסא על זה וכתב דנכונים ומסתברים דבריו ע"ש ועיין בתשובת
כנסת סימן ל"ד אות ז' ובסי' ס"א אות כ"ה מ"ש בזה · ועיין בס' ישועות יעקב סק"ו שכתב שנשאל בה דקיי"ל
ות אמרינן דבר ולא מאי דבר איך הדין בעדות אשה אי פסלינן העדות מטעם זה ודעת הרבה מחכמי הזמן היה
ג"כ לענין עדות אשה כן פסולא דדבר והוא ז"ל השיב דלא דקו רבנן בזה דבודאי כך מלתא
א ח"ד לא גרע מעדות קרובים דפסלה תורה ועכ"ז בעדות אשה כשר ודוקא פסול משום דחשדינן ליה שהוא
זאת דפסול בעדות אשה וראי' לדבר מיבמות קע"ז כו' ע"ש · [ולכאורה מדברי תשובת מבי"ט ח"ב סימן מ"ט
בתשובת חתם סופר פ"ם פ"א ובסי' פ"ה מבואר כדברי חכמי הזמן הנ"ל שכ' שם וז"ל אע"ג דנראה דהוה תלי דבר
ל חד כו' מה שלא ידע הישראל השלים הכותי כיון שא"צ עדותו אלא להתירה לכתחלה מהמניק ליה כו' ע"ש וכן
וד מדבריו בח"ג סימן ק"ט שהביא שם · ומ"מ לפי קוצר דעתי נראין דברי ישועות יעקב הנ"לן: (כא) ואם מסיחים
עיין בס' מה"ל ס"ק י"ד שהביא דברי הט"ז בי"ד סימן ס"ט ס"ק כ"ג שכ' דבכותי היודע בטיב יהודים לא
מסל"ת אלא בכגון שמספר איזה דבר אחר ומתוך אותן הדברים נמשך הסיפור שהדיח הכשר כו' ע"ש ועפ"ז כתב
בוחר לקמן סעיף י"ד בהגהה דאפי' בלא קישור דברים רק אמר פלוני מת לאיד מקרי מסל"ת דוקא בכותי שאינו
יב יהודים הוא כן אבל ישראל פסול אחר שיודע בטיב יהודים ובהיתר אשה תלוי בעדותו לכ"ע בעינן שיהיה
ישור ענין אחר · ושוב הביא ראיות דאין חילוק בזה בין כותי לישראל פסול ומסיק דהכל לפי ראות עיני המורה
(כב) ישראל מומר לעו"כ · עבה"ט בשם מהריב"ל מי שאומר כמה פעמים כו' ע' בזה בק"ע שבספר ב"ש ס"ס זה בסי'
ע': (כג) אם הוא מסל"ת נאמן · עיין בנ"ז שכתבתי בשם רב גדול אחד מחכמי הזמן שרצה לחדש דה"י
מסל"ת יועיל גבי עדות מיתה אם אינו אומר שראה בעצמו שמת רק אומר בשם ישראל פלוני דאמר לו כן
ם דנאמן משום סברא דמרתת שלא יותפס בשקרו וכמו דמצינו ביו"ד סימן פ"ו בה"י המוכר ביצים כו' ואני בתשובתי
כתבתי

ג משנה שם דף קי"ז ע"א

ד ג הכל נאמנים להעיד לה עדות זו (טז) (כד) חוץ מחמש נ... (כה) שחזקתן שונאות זו את זו שאין מעידות במיתת בעלה שמא יתכונו לאסרה עליו ועדיין הוא קיים ואלו הן (יז) (כו) חמותה (אפי' ...

פתחי תשובה

כתבתי דקשה עלינו לקבל חידוש זה והארכתי הרבה בזה ע"ש: (כד) חוץ מחמש נשים · עבה"ט ת"ש אפי' מסל"ת לא מהני ועיין בס' מה"נ ס"ק ט"ו שהאריך בזה והעלה ג"כ דאינן נאמנות אפי' במסל"ת (וכ"כ בס' בר"י אות ד' דכן הסכמת רוב האחרונים · ועיין בס' יד המלך פי"ב מה"ג שכ' דמשמע בת' ש"א שם דאף במסל"ת גמור דהיינו שהיה קישור דברים קודם לכן ג"כ אינן נאמנות · והאריך שם בטעם הדבר ומסיק דכן נכון לדינא ע"ש) וכמו בערכאות לקמן סעיף י"ד דלא מהימני אפי' במסל"ת כיון דשייכי בה ה"ה בהני חמש נשים שחזקתן משקרות ורגילי בהו טובא שהרי אפי' להחמיר אין נאמנות וכ"כ גדולה השנאה עד שחששו לומר דלמא תמות נפשי עם פלשתים קעבדה שיטא דחשיב אמתלאה טובא ולא מהני מסל"ת ע"ש · עפ"ז אפשר לומר דאם יבמה ותברותיה שהם בעיא בש"ס ולא איפשטא והן נאמנות לאוסרה וכמ"ש שם ס"ק כ"ד י"ל דנאמנת אף להתירה במסל"ת · אלא דמלשונו שם סוס"ק כ"ד לא משמע כן · דמנה שם סכום הנשים החשודות שאין מעידות ע"ז הם וכתב דבשמונה הראשונות אין נאמנות לא להתיר ולא לאסור והשמונה שנאמרות נאמנות לאיסור ולא להתיר וכל אלו שאין נאמנות להעידה אפי' במסל"ת לא מהני ע"ש משמע מלשונו דאף באלו שנאמנות לא מהני מסל"ת להתירה · אם לא שנאמר דכוונתו בתיבת להעידה דהיינו להתיר · ועיין ב"ש מה שהביא ראיה דלא מסל"ת וראייתו זאת כתובה בתשובת ש"א שם וכבר קדמו בתשו' רא"נ ח"א דף מ"ה ע"ב ועיין במל"מ פי"ב מה"ג דין ט"ז שכ' הרב המגיה שם דהראיה זאת לא מכרעא אלא לגבי צרה דוקא ואכתי היבעי לן בד' נשים האחרות ומ"ש הבה"ט ואם מת בעל זה כו' עד סוף הדיבור הוא מדברי הב"ש ומסיים ואפשר לאותו בעל אינה מעידה ד... שצרתה תהיה לו ג"כ אסורה עכ"ל ור"ל דדוקא אם זו המעידה נשאת לאחר וזו שמעידין עליה יושבת במקומה ... אינה נאמנת אבל להיפך שזו שמעידין עליה נדחית ממקומה ויצאה והיתה לאיש אחר ע"י גט או מיתה וזו צרתה ... באה להעיד על מיתת בעלה האחרון בזה לא חיישינן לשנאה קדומה ובהכי מיירי הכ"מ · ועיין בקונ' מהרח"ש דף ... שדעתו דאפי' נפרדו שניהם ונשאו לאחרים אין מעידות ועיין בס' מה"נ ס"ק כ"ב שהאריך בזה והעלה כדעת הב"ש ... עוד כתב מהרח"ש שם דדוקא בצרה הוא דחיישינן לשנאה קדומה אבל בחמותה ואינך אחר שנפרדו כשרות להעיד ע"ז ... סוכים בס' מה"נ שם ודלא כהמל"מ שנסתפק בזה · ועי"ן בה"מ שכתב בשם מהרא"י דכל החמש נשים אין נאמנות ... ועיין במס"נ ס"ק כ"ד שכ' דאם יבמה ותברותיה שהם בעיא דלא איפשטא וקיי"ל להומרא נאמנות לאוסרה וה ... ובדין יבמתה שהיא אחותה מסיק דאינה נאמנת אפי' לאוסרה ע"ש (וע' בנו"ב תניינא סי' ס"ד):

ועיין במל"מ פי"ב מה"ג דין ט"ז שנסתפק בהא דקיי"ל דחמש נשים אין מעידות אם העידה אחת מהנה אי סוי א"א ... דמוקמינן ליה בחזקת חי ותיהי בחזקת א"א או דלמא פי דקיי"ל דאין מעידות היינו משום דמספקא לן שמא זו ... שנאה העידו ומידי ספיקא לא נפקא שמא העידו אמת וכ"מ למי שקידש אשה זו שהעידו עליה אחת מה' נשים אם ... בקרובותי' ולענין אם זינתה אם הולד ממזר ודאי או ספק · וכתב שדין זה תלוי בפלוגתת הריטב"ם והראב"ד בפ"ע מה... תרומות אם אוכלת בתרומה ע"ש (ע' לקמן סימן קצ"ה סע"ו ועיין בהגהת מל"מ פ"א מהל' סוטה דין ט"ו) · ומהא ... נאמנות אפילו לאוסרה אין ראיה י"ל דהטעם בזה דכשם שאין נאמנת להתירה כך אימא יכולה לאוסרה דכל שאינו ... להתיר א"כ לאסור וכמ"ש הרמב"ם שם בסוף הפרק וכעין שכתב המס"נ שם גבי יבמתה שהיא אחותה · עוד כ' ... שם דאם הועד על א' במים שאל"ם ע"י הכשר לעדות אשה ושאה עליו כדי שתלא נפשו דינאה מאיסור תורה אלא ... חומרא דרבנן לא תנשא לכתחלה ושוב העידו אחת מה' נשים אלו עדות המועיל להתירה לכתחלה (ע"פ אופנים ... בסעיף כ"ח ול"ג) בכי הא אפשר דסמכינן עלייהו דלא עבידי אגי נבי לקלקלא בידי שמים אלא בידי אדם וכאן שאם ... לא תנא לא מגיא לקלקלה ואפשר לומר לאידך גיסא כו' ומיהו במסל"ת אע"ג דבעלמא לא מהני (וכמש"ל רס"... בכה"ג שכבר יצאה מאיסור תורה אפשר להקל וצ"ע עכ"ל · ואפשר דה"ה בהני נשים דהוא איבעי' או פלוגתא יש ... להקל בכה"ג ועדיין צ"ע: (כה) שחזקתן שונאות · עיין בתשובת כנסת יחזקאל ס"ס פ"ג מה שהקשה שם דא"כ גם ... כשר לא יהא נאמן אם הוא שונא כיון דע"א א"כ מה"ת רק חכמים הקילו ובשונא לא הקילו ומתרץ דעד כשר מפירא ... הבעל חי ויותר ממה שיקלקל אותה יקלקל א"ע להיות פסול לעדות ולשבועה ע"ש ועיין במה"נ ס"ק ט"ז דלא ניתאל... ביבומו והביא בשם ספר קס"ע מפרש הירושלמי שכ' דדוקא בנשים שדעתן קלות חששו דילמא משקרי בשביל השנאה ... לא באנשים ע"ש · ולכאורה מדבריהם הלא לנו תורה חדשה דאשה אף שאינה מה' נשים אם ידענו שהיא שונא לה ... להעידה ודוקא איש שהוא שונא כשר אב מטעם הכל"י שהאיש יחוש לעצמו שלא יפסול לעדות ולשבועה ואם מטעם ... ומה"נ דדוקא בנשים שדעתן קלות חששו ולפ"ז נ"ל הא דאמרו ה' נשים היינו דבכהנך אף אם אין רואים שום ... ביניהם חזקתן שונאות זו את זו אבל אם רואים שנאה אף באשה דעלמא הדין כן וצ"ע שלא שמענו זאת מטע... (כו) חמותה · עיין במה"נ ס"ק י"ז דחמותה דוקא אמרו ולא אשת חמיה ע"ש · ומ"ש הבה"ט בשם ש"ג הזכרים ב... כו' כגון חמיה ובן חמיה · כ' בס' בית מאיר ובמה"נ ס"ק כ"ח דט"ס הוא וצ"ל ובן חמותה (ע"ל ס"ק כ"ח):

באר היטב

... עשה מעשה אפשר להחמיר שהוא פסול מדאורייתא ... מהרי"ב"ל ח"ג סי' ו' עיין מהריב"ל ח"ב סי' י"ג ופ' ... בהגהת ב"י סעיף כ"א: (טז) חוץ מה' נשים · אלו ... מסל"ת לא מהני · כנה"ג בשם פוסקים הרבה ועיין בתשובת שער אפרים סי' ק"ה ועיין בתשובות ... יעקב ח"א סי' נ"ט · ובח"ב סי' קפ"ו ועיין ב"ש ... מת בעל זה ונשאת לאחר מעידים נשים אלו ... שהיו שונאים קודם לכן · כ"מ בפי"ב מה"ג ובר"מ ... פרק ז' מה"ג מבואר דצרתה אינה מביאה לנו ... אע"ג דצרתה נשואה עכשיו לאחר וע"ל סי' קפ"ח ... כ"ד · והרב המגיד כתב שם דלמד דינים דפם ... דכאן לפ"ז משמע דצרה אינה נאמנת אפי' היא ... נשואה לאחר: (יז) חמותה · כתב בש"ג הזכרים הד... לאלו הנשים הנזכרים כגון חמיה ובן חמיה ובן ...

בירושלמי

(יח) חמותה רק אם יבמה) (טור)' (כח) ובת חמותה (כט) וצרתה (ל) ויבמתה

באר היטב

ים · מיהו היבם אינו נאמן להעיד להתירה לעצמו כשהיה לאחיו בנים נאמן להתיר אותה לאחרים · ת כתב אפי' אם היה לו בנים לא היה סורה להתיר · גם מסופק בזמן הזה דאין מייבמין אם היבם ן להעיד שמת אחיו לחלוץ ליבמה · וב"ש חולק אכל יו ע"ש ועיין תשובת צמח צדק סי' פ"ח ובתשובת י מינץ סי' יו"ד : (יח) חמותה · הטעם אמרו מות דף קי"ד ע"א דמסקא אדעתא דילמא ימות ה ותפול קמי בנה ותהיה כלתה והנה לפי טעם זה אינה ראוי להתייבם לבנה מטעם שהיא ערוה או ם אחר מעידה לה ודין זה הוא בעיא בגמרא ב"י ן להקל · וכתב הח"מ אפשר במדינות אלו דאין ין לייבם ולא שייך טעם הנ"ל אפשר לסמוך על דברי ותעיד לה וב"ש חולק עליו ע"ש ועיין בהרא"ש

פתחי תשובה

בירושלמי וש"ס הבה"ט מיהו היבם כו' וכח"מ כתב אפי' אם היו לו בנים כו' עיין בזה בספר בית מאיר ובמה"ל שכתבו דודאי הדין עם הב"ש דאין חשש בזה · ובמס"ל הוסיף עוד דנראה דה"ה כאין לו בנים אלא שאינה עולה ליבום מצד שהיא ערוה להיבם נמי מהימן להתירה לשוק כמו ביש לה בנים דמאי שנא ולא שייך בה לומר לא פלוג כיון דבהדיא אמרו דאינו נאמן במקום יבום הא שלא במקום יבום מהימן ופשוט הוא · ובענין שנסתפק הח"מ אם נאמן לחלוץ הביא שם בשם הרשד"ם סי' ע"ה שהכריע דנאמן והוא ז"ל פקפק עליו · וכתב דגם מה שצדד הב"ש להקל בזה"ז שאין יבום נוהג צ"ע כו' ע"ש וע' לקמן סימן קנ"ה ס"א בבה"ט סק"א ומ"ש : (כז) עתה חמותה · עבה"ט ועיין במס"ל ס"ק י"ח י"ט ר' שהאריך לקיים דברי הח"מ הן בדין הראשון אם אינה ראויה להתייבם כו' והן בדין השני דבמדינו' אלו שאין נוהגין ליבם כו' ומסיק כן לדינא ודלא כהב"ש ות' עה"ג סימן ס"ז וצ"ל סימן פ"ח (גם בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סימן כתב לקיים דברי הח"מ בזה ע"ש וע' עוד בת' ברית אברהם מסימן ל"ט עד סימן נ"ו ובתשובת חמדת שלמה סימן ו' מענין זה) ובסוף דבריו שם כתב בשם הנ"ל סימן פ"ח והביאו ג"כ הב"ש לקמן סימן קנ"ח דאף לשיטות הרי"ף מב"ם והש"ע דסוברים דאם יבמה נאמנת להעידה דוקא כשמעידה על מיתת בעלה של זו שהו' אחי בנה אבל כשבעל' ו כבר מת והיא זקוקה לבנה ליבום והיא מעיד' על מיתת בנה היבם אינה נאמנת לכולי עלמא ועל פי זה נראה דבכה"ג אפי' בזה"ז נמי אינה מעידה ע"ש :

ין בתשובת עבודת הגרשוני סימן ס"ז שכתב דיש ללמוד מדין המותה הבאה לאחר מיכן דה"ה והוא הטעם לבת בעלה הבאה דהיינו בת אחי בעלה לא תעיד לה כי מסקא אדעתה דילמא מיית בעל ונפלה קמי יבם אביה ותאכל נה דאמה וסניא לה ומתכוונת לקלקלה מעכשיו וכמו שאנו צריכין לומר לשיטת המחמירין בחמות הבאה שהיא בכלל ת כי היכי דליהוי המנין ה' נשים מכוון כן י"ל בת יבמה היא בכלל בת בעלה כו' ע"ש גם בס' קרבן נתנאל יה זו אות כ"א כתב כן בפשיטות ע"ש וכן מבואר בב"ש לקמן סימן קנ"ח ס"ד בשם צ"ל ע"ש ולפ"ז ה"ה בבת ם הבאה דהיינו בת אם יבמה והיא בכלל בת חמותה · וכן בק"ע דמהרח"ש דף ל"ג ע"ב הניח בספק לדעת המחמירים בחמות הבאה איך הדין בבת חמות ובת הבעל הבאה ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שצדד להקל בזה ומסיים אי סתימות הראשונים לסמוך להקל במקום עיגון ובפרט בזמן הזה שאין מייבמין עיין שם וגם בסימן קנ"ח מזה :

ין בתשובת ט"ב תניינא ס"ס ס"ד שכתב שהוא מסתפק בפרט אחד דחמותה דאינה מעידה הטעם שסונאתה שאומרת זו תאכל כל עמלי וכן בת חמותה ובת חמיה הטעם או משום כיון דאמה סניא לה גם איהי סניא לה או מטעם לה לגירסא דאבא ואמה ומעתה יש להסתפק אם הבן לקח אשה אחר מיתת אביו ולא ירש מאביו כלום אי חמותה נת להעיד לכלתה דלא שייך זו תאכל כל עמלי · ואם נשאת לבן בחיי אביו אף שכבר מת אביו ולא ירש מאומה פ"כ א"ל כיון שבחייו החמיה היתה חמותה דואגת שכלתה תאכל כל עמלה ואף שהוא עני אולי יתעשר כבר הקוע נאה בלבה · וגם זה אינו ברי לי כל כך (ע' בזה בת' ברית אברהם סימן ג') אבל אם הבן נשאה אחר מיתת האב מת בעוני אין כאן שום סבה לשנאה ולמה לא תעיד לה וכן לענין בת חמותה אם אחיה נשא אשה זו אחר מיתת יו ואמו ולא ירש מהם כלום אין כאן שום סבה לשנאה ואיכא למימר בכל אלו דלא פלוג חכמים בנשים כללו · ינא להקל אבל להחמיר כו' ע"ש : (כח) ובת חמותה · היינו אפילו שאינה בת חמיה וכן מבואר בתל"מ שם · נה בש"ס דף קי"ז איבעיא לן בת חמיה שאינה בת חמותה מהו טעמא דבת חמותה משום דאיכא אימא דסניא לה ' ולא איפשטא · וכל הפוסקים השמיטוהו · ואפי' הרא"ש והטור והרמ"א שהביאו להאיבעי' דאם יבמה ופסקו בה לחומרא מ לא הזכירו זו האיבעי' דבת חמיה והוא תימא גדולה ובקונ' מהרח"ש דף ל"ג כתב בזה דאף דכתב הפוסקים שמיטוה ומשמע שדעתם להקל מ"מ ראוי להחמיר כדעת רי"ו וסמ"ג (וע' בתוי"ט יבמות פט"ו מ"ד שכתב דגם דעת רי"ף והר"י להחמיר מדנקטו זו תירש כל עמל אבי ואמי דקדקו לכתוב עמל אבי לומר דלאו דוקא בת חמותה אלא ה בת חמיה שאינה בת חמותה ע"ש ועיין במה"ל שהאריך בזה ליתן טעם לשבח להפוסקים שהשמיטוהו ומסיק הכל צ"ע להקל אם לא שיש עוד איזה צד להקל ע"ש · וכתב עוד בקונ' מהרח"ש שם והביאו ג"כ בקו"א לסי' ז"ל דבת צרתה או בת יבמתה ואינך מעידין לה ולע"ג דאימא שלהן סניא לה לא חיישינן לזה וקא דמספקא לן ם דלמא טעמא דבת חמותה הוא משום דאיכא אימא דסניא לה ר"ל משום דאיכא תרתי גירסא דאמה וגם הא מה סניא לה אבל לסא דאימא סניא לחוד אין להוש ע"ש : (כט) וצרתה · עיין בתשובת פני אריה סימן כ' שכתב ה המיוחדת לאיש גם היא נקראת צרה לאשתו ואינה נאמנת להעיד לה על מיתתו ע"ש ובסי' כ"ה : (ל) ויבמתה · מב"ם פ"ו מה"ג איתא יבמתה אפי' היא אחות' וכ"ה בש"ע לקמן סי' קמ"א סעיף נ"ד ועפ"ז כתב הב"ש דה"ה ם יש לאחי היבמות בנים דאין שם חשש יבום אפ"ה אינה מעידה משום לא פלוג וגם דהלכתי הושבת שמא ת הוא ותהיה צרה שלה · ועיין במל"מ שהאריך בזה ובסוף מסיק בשם הרח"ש דיש להחמיר בזה למעשה ע"ש

ועיין

ס ל׳ הרמב״ם שם

(לא) ובת בעלה (לב) וכן היא לא תעיד להם (טור): ה׳ כבר אמ
(לג) שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפי׳ שמע כאשה ששמעה מ
הרי זה כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו · הגה ואפי׳ לא אמר ממי
[לג] אלא אמר סתם ששמע כשר ולא חיישינן שמא עד הראשון (יט) פסול ה

פתחי תשובה

ועיין בחמ״ל ס״ק כ״ג מ״ש בזה: (לא) ובת בעלה · בקונ׳ מהרח״ש שם העלה דדוקא בת בעלה הוא דהניא לה לפי שרגילה להכנס לבית אביה ורואה תמיד איך שזו במקום אמה עומדת ומשתמשת בבגדי אמה ואוכלת כל עמלה אבל בת אשתו הראשונה שהיה לה מאיש אחר שאינה נכנסת לשם אחר מות אמה אין לחוש ומעידה שפיר ע״ש והובא בקו״א לספר מה״ל ע״ש: (לב) וכן היא לא תעיד להם · עיין בחמ״ל ס״ק כ״ד שכתב שכוס הנשים החשודות מעידות ע״ז הם · (א) חמותה (ב) בת חמותה (ג) צרתה (ד) יבמתה (ה) בת בעלה (ו) כלתה (ז) אשת אחיה (ח) מן האב (ט) בת חמיה (י) אשת אחיה מן האב ולא מן האם (יא) אם יבמה (יב) בת אם יבמה (יג) בת יבמה (יד) אחי בנה מן האב (טו) אשת אחי בעלה שבן אחים מן האב ולא מן האם ואפי׳ שהיא אחות מן האם ולא מן (טז) אשת אחי אביה עכ״ל · וכל זה מבואר ע״פ דברי הרמ״א הנ״ל שגם היא לא תעיד להם א״כ על מנין ס׳ כנ״ל נתוסף עוד שלש היינו על חמותה ובת חמותה ובת בעלה נתוסף חלופיהן דהיינו כלתה · אשת אחיה · ולפי דעת מהרח״ש ומה״ל הנ״ל בס״ק כ״ח דיש להחמיר בהאבעי׳ דבת חמיה שאינה בת חמותה נתוספו עוד שתים בת חמיה וחלופה אשת אחיה מן האב ולא מן האם · ולפי דעת הרח״ש והטור והרמ״א ז״ל שפסקו להחמיר דחמותה הבאה נתוספו עוד שתים היינו אם יבמה והלופה אשת אחי בנה מן האב · ולפי דעת התשובת עה״ג וכ״ל שהזכרתי לעיל ס״ק כ״ז דה״ה בת חמות הבאה ובת הבעל הבאה נתוספו עוד ארבע · היינו בת אם יבמה · בת יב והלופיהן אשת אחי האח שהם אחים מן האב ולא מן האם ואפילו שהיא אחות רק מן האם · ואשת אחי אביה כם שם עשרה ופרטי הדינים מכל אחת ככר הזכרתי לעיל: (לג) שהעד שאמר · בתשובת מהריב״ל ח״א סימן וכה״ב סימן י״ב וי״ד רצה להמציא מזה קולא אחת גבי מים ומלחמה שצריך לומר קברתיו אם לא אמר העד ק ואינו לפנינו או בעד מפי עד ואין הראשון לפנינו תלינן להקל ולומר שאם היה העד הראשון לפנינו היה מברר איך שנתברר לו שמת ודאי כגון שעלעלו ממקום למקום דהשיב כמו קברתיו (כמ״ש רמ״א סעיף י״ז) וכדומה אלא שמה לא הם להזכירו שאינו דבר רשום אלל העד שיחוש להזכירו וה״ה בספק אשהי וכן בספק תוך ג׳ ימים יש להקל מפ״ע יותר מן העד הראשון ועבה לו סמוכות לזה מדברי מהרח״י בפסקיו סימן ר״כ ורכ״ג ע״ש · ואחריו נמשכו מהאחרונים להקל בדבריו · אולם בת׳ הראנ״ח סימן ס״ה הביאו בת׳ מהרי״ט ח״ב סי׳ ל״א ואחריו החזיק מהרי ובת״א סימן מ״ח האריכו לדחות סברא זו בשתי ידים וכן בקונ׳ הרח״ש דף ג׳ השיב על מהריב״ל הנ״ל ושכ״כ מהר״ם אלשקר סימן כ״ס · ושם דף כ״א האריך בזה ומסיק בשם הרשד״ס סימן כ״א דבחשש איסור דרבנן כגון באל״ם וכדומה יש לסמוך על מהריב״ל בזה ודלא כתשובת מהר״ב אשכנזי סימן כ״א ומהרש״ך סימן קפ״ג שנמשכו דעת מהריב״ל להקל בעד מפי עד אפי׳ בחשש איסור תורה ע״ש · והמעיין בדברי מהריב״ל ח״ב סימן י״ב וי״ד שכות עצמו לא סמך ע״ז הסברא ורפיא בידיה ע״ש · ועמש״ל סעיף כ״ז ס״ק קכ״ג בשם ת׳ נו״ב סי׳ מ״ח: [לג] אמר סתם ששמע כו׳ · עיין בס׳ מה״ל ס״ק כ״ו שכתב דין זה הוא מתשובת בנימין זאב הובא בד״מ ומבואר דמיירי בפירוש ששמע מאחר אלא שלא ביאר ממי שמע בזה אין לחוש שמא העד הא׳ פסול היה אולם באומר שמעתי ולא אמר שמעתי מאחר יש להסתפק אולי שמע קול הברה בעלמא ע׳ בק״ע סימן קל״ע שהרב א׳ נסתפק בזה והר בתשובתו הובא בק״ע סימן קמ״ח דעתו להקל גם בזה ונראה דדוקא באין העד לפנינו הוא שמיקל הב״י ט׳ ועיין בתשובת חתם סופר סימן ע׳ בדבר עגונה שהרחיק בעלה נדוד זה ה״י שנה ובא אחד והגיד בתו״ע כי
באדעסא אלל בנו דיבר עם איש אחד מבאהבאלוב והוא אמר כי בבאהבאלוב שמע בבהכ״נ כי האיש הנ״ל א בן בהגרבאטע מת בבאהבאלוב · אי סגי בעדות זו להתיר העגונה הנ״ל · והשיב הנה במתני׳ שלהי יבמות איתא דמשיאין ע״פ בת קול כו׳ ומכ״ש אם אמר ששמע פלוני מת אע״פ שלא חקרנו ממי שמע אין לנו לחוש למיעוט מפסול אך כל זה אי שמע עכ״פ מאדם ידוע אבל שמע שמועה בשיחת נשים שרוב העולם מוציאים קול זה גרע מפני טעמים א׳ לפעמים אדם הולך נוטה למות ומעבירים קול במחנה פלוני מת ולאחר שעה הרי הוא חי משא״כ כ פרטי אומר מת פלוני לא חיישינן לכך כ״כ מבי״ט ח״ב ס״ס ח׳ חששא ב׳ שלפעמים נאבד אדם ונעלם וחושבים ש זה ודאי מת או נהרג ואומרים באומד בעלמא וגם זה הוא משמועת רבים שכולם אומדים כן כ״כ בתה״ד אבל מ מאדם פרטי פלוני מת לא חיישי׳ לזה דאילו מאומד היו רבים אומרים כן כו׳ והנה ב׳ החששות אלו לא נמצאו ב׳ דבעיר שמת שם ואומרים פלוני מת היכא חששא א׳ שמא נטה למות ואומרים שמת וכבר כמה פעמים אירע ש שפכו המים ועמו והי וקם על רגליו אך חששא ב׳ ליכא וכשאומרים מת או נהרג במקום אחר ומכ״ש כשאינם מקום היכא חששא ב׳ כיון שנעלם זמן מה חושבים שמת אבל חששא א׳ ליכא · ואמנם עד א׳ המעיד בפנינו (ואינו אומר שמעתי מאחר) או שמעיד בשם אחר שאמר לו שמעתי בזה פליגי החכם ר׳ יעקב בה״ר שמואל בתשו (הובא בק״ע סימן קל״ע) נראה לו לחוש שמא לא שמע מיחיד אלא קול הברה ושיחת בני עיר והב״י בתשובתו עליו והאייתו מרמב״ם כו׳ אולם המבי״ט סימן פ״ע סובר בלשון הרמב״ם דשמעתי ע״פ עד קאמר ולא שמעתי וכדעת הר״ר יעקב הנ״ל ובק״ע סימן רל״ג העתיק דברי מבי״ט בשבוש ולדינא צ״ע · מ״מ בנדון שלפנינו דאתאה לכ״ע שריא ואפי׳ הר״ר יעקב והמבי״ט יודו דהא אמר ששמע מפיחין בבהכ״נ שמת ר׳ הירש קירשנר פה ב ולמאי ניחוש שמא לפי שעה בא קול שמת משום שנתעלף ונטה למות דא״כ למאי אמרו שמת בבאהבאלוב פי׳ פה בק פשיט׳ שמת בקהלתם בהרי צוה אהא קלא דשכיב אע״כ היו משיחים שכבר מת מימים ימימה וסיפר א׳ לחבירו

באר היטב

בקע״ד: (יט) פסול היה · ובס״ג סוף יבמות דשואלין אותו ממה שמע ממי דאיהו ראוי להעיד ב״ש היכא דאפשר לשאול אותו שואלין וכ״כ ע״ז · ו

[א]בל אם אמר העד (לד) או האשה או העבד מת פלוני (לה) ואני ראיתי [ש]מת שואלים אותו היאך ראית ובמה ידעת אם העיד בדבר ברור נאמן [וא]ם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידים על [א]דם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק׳ : הגהה שמע מקול [ק]ונות שהזכירוהו בין המתים וספדוהו משיאין אשתו (כ"כ המ"מ בשם התוספתא) [ו]יש למחות בנשים שלא לספוד אדם על פי אומדנות המוכיחות שמת ולא יספידו אותו (לו) עד שיודעין שמת וכן אשתו אסורה להספידו או ללבוש (כא) (לז) שחורים כל זמן [ש]אין כאן עדות שהוא כראוי להשיאה (סברת הרב וכ"כ הריב"ש סי' קנ"ט) וכן אין לשום [ב]ית דין ליתן ספר עדות לאשה מה שהעידו עדים לפניהם אם אין באותו עדות כדאי להתירה [א]לא שכתבו בפירוש הטעם שלא התירו אותה על עדות זו דחיישינן לקלקולא מבית דין [ש]אינן מומחים (שם בתשובת הרא"ש) : ו ^פבשעת הגזירות מתירים נשים על פי בעלי [ת]שובה : הגהה שמעידים מה שראו (כב) (לח) בעת צרה אע"פ שהמירו דתן (לט) מכח [או]נס (תשובת הרא"ש כלל נ"ז) (מ) ריקים המנירים ופוחזים שחזרו בתשובה אך לא בתשובה

באר הגולה

ע ממעשה דר' טרפון שם בסוף יבמות וכתב ה"ה אע"ג דק"ל שם כת"ק דבריתא דאין צריך דרישה וחקירה עד כאן לא פליגי אלא בדרישה וחקירה אבל לומר כילד כ"ע לא פליגי *דין עדות מת יבמ: לקמן סימן קנ"ח סעיף ג' פ הרא"ש בתשובה כלל נ"ב סי' ה' ועיין בח"מ בסי' ל"ד סעיף כ"ב בהגה

באר היטב

[ב]"ד סי' קל"ט קמ"ח : (כ) על שיודעין שמת · ואם [או]מרים שהיה בעלה גוסס זה ג' ימים אמרינן בודאי מת· [ע]"ש ועיין בי"ד סי' של"ט : (כא) שחורים· ויש למחות [ב]יו שלא יאמרו קדים אפי' אי ליכא שאר אבלים ולא [ל]עש הכ"מ או הי"ד ז"ל·שבות יעקב ח"א סי' ק"ב וח"ב [ס]י' קי"ד · והא דבגרושה יכולה להתאבל על בעלה כמ"ש [סי'] קמ"ה סעיף פ' בהג"ה דשם אין חשש בדברי בה"י : [(כב)] בעת צרה · היינו בעת שראו היה מתנכרים ע"פ [...] ואח"כ היו יכולים להמלט ונשארו שם ואז היו [פסו]לים להעיד כיון דנשארו שם ברצון ואח"כ עשו תשובה [...] תחלה וסוף בכשרות א"צ דהיו פסולים בינו לבינו · [...] מיקל בזה וכתב דוקא רשע גמור בעינן תחלתו [...] בכשרות אבל מתנכר באונס אפי' אכל נבלות [לת]אבון בשעה שראה ועשה תשובה ומעיד כשר להעיד

פתחי תשובה

עתה ממרחק והודיעו זה שר' הירש מעיר פ' מת פה בעירנו וגם אין להוש שמא מאומדנא בעלמא אמרו שמת הואיל ונעלם מן העין זמן מה א"כ איך אמרו שמת בהאסלוב אע"כ שמועה ברורה היא שאין בה פקפוק ומכ"ש שהרב"י מתיר להדיא וכן נראה מלשון הרמב"ם ע"כ הניקל להתיר כבלי עיגון מאחתא דא לא הפסיד ולמטינא שיבא מכשורי וישבו ב"ד של ג' ויתירו העגונה הנ"ל עכ"ד ע"ש ועיין בתשובת מהרי"מ מבריסק סימן כ"ג מ"ש בענין כיוצא בזה] : (לד) או האשה · עי' בח"מ ס"ק נ"ז מהלוע דה"ה אם האשה עצמה אומרת מת בעלי צריך לשאלה סבת המיתה כמבואר הכא · ועיין בס' בית מאיר שהקשה עליו ומסיים וכלא דמסתפינא גלע"ד מדקדוק לשון הרמב"ם וגם מסידור דברי הש"ע דלא קאי אלא על המעיד יהיה איש או אשה או עבד אבל מעדות אשה עצמה לא איירי וי"ל דבאשה עצמה בשעת שלום א"צ לשאלה סבת המיתה · ובזה מרוית לי קצת מה דמעולם לא ראיתי ולא שמעתי אשה שהלכה עם בעלה למדה"י ואח"כ היא לבדה שבה אל ארצה ומחזקת עצמה באלמנה [ו]בעלה שיהיו בב"ד זוקקין לה שתעיד שמכניסם לומר מת בעלי התירוני ולהנ"ל קצת ניחא כיון דבשעת שלום א"צ באלות פה"מ [...]בהגדתה שוס כ"מ ודי בנוה שמחזקת עצמה באלמנה לפני כ"ע · אמנם היכא שיש מקום לספק שאומרת בדדמי בזה [...] צריכה להעיד בב"ד כו' עכ"ד ע"ש ועמ"ש לקמן סעיף ל"ט ס"ק קכ"ב מענין זה : (לה) ואני ראיתי שמת שואלים · עיין [ב]בר"י אות י' שהביא דהר"ס בן חביב בס' עזרת נשים ס"ק כ"ד כתב וז"ל משמע דכשאומר מת פלוני ולא אמר ואני ראיתיו [...]אין שואלין אותו ותלינן לומר דמ"ש מת פלוני הוא דשמע מפי אחר והו"ל כאלו אמר שמעתי שמת פ' דאין שואלין [...]כך לא הזקיק לשאלה אלא למי שאמר מת פ' ואני ראיתיו שמת כן נ"ל להלכה ולא למעשה עכ"ל · והוא ז"ל פקפק [...]דמה דנקט הרמב"ם (והמחבר) אני ראיתיו שמת לרבותא נקטי' אף שאמר בסתם ובלשון ברור · וסעלה דכשאומר [...] מת פ' ג"כ צריך לשאלו ע"ש : (לו) עד שיודעין שמת · עבה"ע מ"ש ואם אומרים שהיה בעלה גוסס כו' והוא [...]י הב"ש ועמ"ש לקמן סעיף ל"א ס"ק קל"א בשם כמה גדולים שהשיגו על הב"ש בזה וע"ש: (לז) ללבוש שחורים · [...]ע וכבר נתבאר פרטי דינים אלו בספרי פ"ת ליו"ד סי' שע"ה סק"ג ע"ש : (לח) בעת צרה · עבה"ע מ"ש ועי"ן [...] בזה וכתב דוקא רשע גמור כו' ועיין במה"ל פ"ק כ"ת שהאריך בזה והביא תשו' מהריב"ל ח"ג סי' ע"ה שהעלה [...]ות אשה א"צ שיהא תחלתו וסופו בכשרות (אפי' ברשע גמור) ופלפל בדבריו ולבסוף הסכים עמו לדינא דלא גרע [...]אל עוזב דת המסל"ת שבשעת ראיה היה פסול להעיד בתורת עדות ומכל מקום אפילו היה תחלתו בכשרות וגם פתח אין [...]תורת עדות שהרי הוא פסול להעיד ואפ"ה מהני גבי עיגונא כיון דעכ"ם אין חשש שקר בדבר וכ"ש בזה שמעיד [...] שמע כו' ובק"א שם הביא שכן מסקנת הרא"ש ז"ל ע"ש ועמ"ש מענין זה בפ"ת לח"מ סי' ל"ד סכ"ע בד"ה הוזר [...]ותו ובפי' ל"ו פ"ת בד"ה שיסלק עצמו · ועיין בס' בר"י אות ג' שכתב ג"כ דהסכמת האחרונים להקל דלא בעינן [...] וסופו בכשרות כמ"ש מהר"ם ן' חביב בעזרת נשים ס"ק ס"ג וכן הורה הרב כנה"ג ורבני דורו הלכה למעשה [...] הסכימו רבנן בתראי כמ"ש בס' יד אהרן ודלא כמהריק"ש בהגהותיו דנראה דנוטה להסור ע"ש ועיין בתשו' דרכי נועם [...] כ"ב וכ"ד : (לט) מכח אונס · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ס"ס פ"ז שכתב לרב אחד מה שכ' כבודו לדון לפסול [...]ם כיון דנלקחו לעבודת עובדי כוכבים יש לחוש דהתחלים שבת שלא במקום אונס · נפלאתי מאוכה תיתי לחוש לפסול [...] שראינו שעובר עבירה באונס לחוש שעובר ג"כ שלא באונס (עיין בכ"ל מ"ש בזה והבאתי שם מדברי הש"ם גיטין [...]נ"ז ע"ש) וכתשו' הרא"ש כלל כ"ד באפוטרופוס שכ' דצריך לדקדק הרבה בעדותן לאפוקי ממנון י"ל דהתם חזינן ריעותא מעתא"כ בנ"ד · וגם שהביא דהאוסרים כתב הרא"ש דבעיגונא מקילין טובא ע"ש : (מ) ריקים ופוחזים · עמ"ז בח"מ

צ משנה יבמות דף כ"ה ע"א וכת"ק ק הגהת מרדכי לקדושין ר ר"ן בפ' שבועות העדות

גמורה (מא) אין לסמוך על עדותן רק במסיחין לפי (כג) תומן (מהרא"י בכתביו סימן ר') (מב) או בידוע שהעידו בלא רמיה ועקול (שם סי' רכ"ד) והכל לפי ענין העד ולפי ר[...] עיני הדיין: ז צבא אחד ואמר הרגתיו תנשא דאין אדם משים עצמו רש[...] (כד) (מג) ופלגינן דבוריה קוה"ה (כה) לעובד כוכבי' שאמר מסיח לפי תומו הרו[...] את פלוני שמשיאין את אשתו: ח אם עד א' אמר לאשה בינו לבינה מת בע[...] אינה צריכה שוב לעדותו אלא (כו) באה לב"ד ואומרת מת (מד) בעלי אבל [...]

פתחי תשובה

סימן ל"ד שכ"ה מה שתמה על הפוסקים שהשמיטו כאן גבי עגונה מה דמבואר בש"ס פ' זה בורר דף כ"ו החשוד על העריות פסול לעדות אשה · ועיין בח"מ לקמן ס"ס מ"ב שדקדק מלשון הרמ"א שם שכתב פסול לעדות אשה בין לקדושין ובין לגירושין משמע דוקא לקדושין וגירושין הוא שפסול להעיד אבל להעיד לאשה שמת בעלה כשר דלא גרע מעבד ושפחה · אבל רש"י פי' שם לאפוקה לומר שמת בעלה ע"כ · ועיין במה"ל ס"ק כ"ט שכ' דמדברי הרמ"א שם אין הכרע כ"כ דלא מיירי התם מדין עיגונא אולם ממה שהשמיטו הפוסקים להאי דינא בפי' זה יש הכרע דס"ל דכשר בעיגונא והאריך ליתן טעם לזה ושאין מדברי רש"י הנ"ל ראיה ע"ש: (מא) אין לסמוך על עדותן · ע' בח"מ סי' ל"ד סכ"ב בהגהה שכ' שם דאם קבל עליו תשובה כשר מיד אע"פ שלא עשה עדיין ולכאורה זה סותר למ"ש כאן · ועיין בס' בית מאיר [...] ליישב בטו"ט ותמה שם ע"ד הסמ"ע בח"מ שם: (מב) או בידוע שהעידו בלא רמיה ועיקול · מלשון זה משמע [...] שלא במסל"ת כשרים · ועיין במה"ל ס"ק ל' שתמה ע"ז דהא מהרא"י שם נסתפק בדין זה דאולי כל שלא הזר בתש[...] שליתה הוא פסול להעיד מה"ת אם לא במסל"ת כדין כותי וא"כ מה מהני זה שהעיד בלי רמיה אטו בכותי מועיל [...] והביא דבת' א"ש השיג על הרמ"א בזה ע"ש · ועיין בתשו' נו"ב ס"ס ל"ו שמפרש שם דברי הרמ"א ביו"ד סי' ס"[...] (ע' בפ"ת שם ס"ק ע"ז) ומתוך כך יצא לו סברא אחת דעדות בלתי מסיח לפ"ת היכא דרגלים לדבר עדיף ממ[...] בלי רגלים לדבר וא"כ בעדות אשה שנאמן כותי מסל"ת אף דליכא רגל"ד ק"ו היכא דאיכא רגל"ד שנאמן אף בלי מ[...] וסיים זה שעלה על רעיוני אבל גוזרני שחלילה לסמוך ע"ז אפי' לצירוף בעלמא ע"ש · ומ"מ מאחר שכתב הדבר [...] בספרו נראה דעתו שאם ייטיבו הדברים בעיני המעיין יוכל לסמוך ע"ז לסניף וכן מצאתי בנו"ב תניינא סי' מ"ז [...] עצמו סמך ע"ז וצירף סברא זו לסניף וכתב בזה"ל הגם שגזרתי שלא לסמוך על היתר זה למעשה אך גם עתה [...] סומך ע"ז להלוטין רק לצרף לסניף ע"ש · עפ"ז אפשר לקיים דברי הרמ"א הנ"ל דמ"ש או בידוע כו' היינו שיש [...] ומועיל אף בלי מסל"ת · והא דלא כ' כן לעיל ס"ג גבי כותי היינו דשם לא רצה לסמוך על סברא זו לחוד משא"כ [...] דיש עוד סניף דמהרא"י שם העלה דין זה בספק דאפשר אינו כ"א פסול דרבנן הכשר לעדות אשה וכ' שם דעוכדא [...] שהתירוה רבנים אחרים על פיהם שלא במסל"ת והוא ז"ל לא אמר בה לא איסור ולא היתר ע"ש רק דהרמ"א כאן [...] להחמיר כדעת מהרי"ו מפתח היכא דיש רגל"ד שפיר יש לצרף זאת לסניף · ועמש"ל סעיף י"ד ס"ק ס"ד [כעת יצא [...] תשו' ח"ס ושם בסי' מ"ו הזכיר דברי נו"ב קמא הנ"ל שרצה להקם היתר בעיגונא ביש רגל"ד להאמין לכותי אפי' [...] מסל"ת אלא שגזר שלא לסמוך על זה והוא ז"ל כתב עליו בצדיקים נאמר והגזר אומר ויקם לך כי אין לסמוך [...] כלל ואין ממש בדברים הסמה כו' ע"ש]: (מג) ופלגינן · עבה"ט מ"ש ראובן שהעיד שקרובו כו' ועמ"ש בזה לקמן [...] קט"ו ס"ו ס"ק ל"ג: (מד) אבל אם בא העד · עח"מ שכ' פי' אפילו בא אחר שהתירוה לינשא דאם בא קודם שה[...] לינשא אפי' עד אחר נמי לא תנשא כו' ע"ש ועיין בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא שחולק עליו וכתב דמראה ברור [...] שהתירוה אין הראשון נאמן וכן הוא בש"ג בשם א"ז פ' האשה שלום וטעמא דמלתא נ"ל לפמ"ש בש"י ז"ל ביבמות ד[...] ע"כ דכיון שהתירוה לינשא הוי בחזקת היתר ע"ש א"כ לכך אינו נאמן הראשון לומר נגד חזקת היתר דאין עד א' [...] במקום חזקה · ומה שהקשה הח"מ דאי איירי קודם שהתירוה גם אם מכחישה אחר נאמן לק"מ דנ"מ לענין שיהיו [...] ממזרים גמורים ולא ספק ממזרים כו' ובודאי לא מסתבר כלל לומר דיהיה נאמן אחר שהתירוה לינשא ומכ"ש [...] שנשאת דא"כ מלא תורבה דיהיו לה בנים וכ"כ ויבא העד הראשון ויאמר לא אמרתי לה כלום ויהיו כולם ממזרים [...] מחמת שנאה אומר כן להוציא לעז ויעיים דרכיה וכתיב דרכי נועם לכן נראה עיקר דאם אומר לאחר שה[...] דמו ל"ל חזקת א"א דבודאי אינו נאמן וכדעת הא"ז וש"ג הנ"ל באופן דלית ביה ספיקא כלל ובודאי השני נאמן [...] קודם שהתירוה העיקר כדעת הרמב"ן והר"ן והרא"ש וש"פ דהראשון נאמן (ר"ל לאפוקי מדברי טו"ת ב"י שהזכיר שם [...] ואפילו אם הראשון שאמרה מעמו פסול הוא נראה דנאמן וכדעת הח"מ (ר"ל שמסתפק בזה ומסתמא דעתו לנ[...] ולאפוקי מהב"ש מה שמביא בשם ת' ש"י) דהא כיון דאומר לא אמרתי וה"י הוי כאומר מבודה הייתי ולענין מבודה [...] אין חילוק בין כשר לפסול עכ"ד ע"ש · ולפ"ד בעיקר יסודו דאחר שהתירוה אינו נאמן הגם דלכאורה איכא סייעתא [...] מדברי רבינו ירוחם נתיב כ"ג שהביא בס' מה"ל לקמן סעיף כ' ס"ק פ"ז והמה עליו וסיים שדבריו צריך תלמוד [...] לפ"ד קה"י הנ"ל א"ש · אעפ"כ לא אוכל להבין דבלא דעת הרמב"ם (שהובא בש"ע לקמן סעיף ל"ה ועח"מ שם) [...] עד אחר כשר נאמן נגד אשה אפי' לאחר שהתירוה ואף הרמב"ן והרשב"א מודים לו בהיא עלמה כמ"ש הח"מ והוכ[...] ובמה"ל שם ס"ק קל"ב הביא בשם הרא"ש דאפי' בא העד אחר שנשאת ממש תצא אלא שהוא ז"ל מספק קצת בנשאת [...] פ"מ וא"כ איך התליט כאן הגאון בעל קה"י דאחר שהתירוה אינו נאמן והא עכ"פ לא גרע מעד אחר · ומה דקשה [...]

באר היטב

כ"כ כנה"ג בהגהת ב"י סעיף כ"א וע"ל ס"ק פ"ו וון [...] בהר"א ששון סי' נ': (כג) תומן · קראים בזמן [...] דינם כגוי במסל"ת · בה"י: (כד) ופלגינן דיבורי[...] ראובן שהעיד שקרובו הפסול לו הרג את שמעון נקב[...] לקולא ותנשא אשת שמעון על פיו · מהרח"ש וכ[...] בהגהת הטור סעיף ל"ז: (כה) וה"ה לעכו"ם · [...] חיישינן שמא אמר כן כדי לאיים משום דאין נ[...] דכוונתו לאיים · ול"ד למ"ש סעיף י"ד דשם אמר בפי[...] כדי לאיים: (כו) אלא באה לב"ד · ואם אמרה דהג[...] אמרו לה דטבע בים והתירוה הב"ד נאמנת ועיין הג[...]

עד (מה) שאמרה (כז) בשמו מת ואמר שלא אמר מת לא מהימנא ·

באר היטב

ק סי' ק"ג : (כז) בשמו מת וכו' · כ"כ הרמב"ן
· הח"מ מסופק אם אמרה בשם עבד ושפחה או
ר מעיד בשם עבד או שפחה ובא העבד והשפחה
ה או העד הכשר · אם יכולים להכחיש · ובתשובת
יוסף סי' ל"ב והובא לקמן בקע"ד סי' ש"ה פסק
הכחיש את האשה או העד הכשר ועיין בקע"ד
"פ ק"ס רכ"ז · ואם שני עדים אומרים בשם א'
האחד להכחיש שני עדים · ואם העד הראשון
מר דהגיד לו שקר כתב בת"מ דנאמן כיון דהגדה
ה היה חוץ לב"ד · גם כתב דצריכה האשה
היטב שלא יחזיר הראשון מעדותו וב"ש כתב עליו
וגהו דרך עצה טובה אבל ע"פ הדין אין חוששין
חזר הראשון ויאמר שקר העדתי דא"כ איך יתיר
עד כשהעד הראשון אינו בפנינו · ועיין בקע"ד

פתחי תשובה

על דברי הח"מ הנ"ל דמוקי להך דינא בבא אחר שהתירוה לינשא
דאלו קודם שהתירוה אפי' עד אחר נמי ולהנ"ל אפי' בשר
אחר נמי אפי' אחר שהתירוה וא"כ הדק"ל · צריך לומר
דהח"מ כ"כ לפי פשטות לשון הש"ע לקמן סעיף ל"ח שכ' וי"א
באם אשה אחרת או היא שאמרה כו' משמע דס"ל להב"י
דלגבי"א שהוא הרמב"ן דין האשה עצמה שוה לאשה אחרת וכדברי
הנ"י שהובא בב"י שם ודלא כהרשב"א והח"מ בפי' דברי הרמב"ן
שם והך דינא דהכא הוא ג"כ מדברי הרמב"ן · אבל
על הגאון בעל קה"י הנ"ל שהחליט לדינא דאחר שהתירוה אינו
נאמן קשה דהוא נגד הסכמת האחרונים לקמן סל"ת שכ'
דלהלכה אין סומכין לקולא בהיא עצמה וכמובא בבה"ע שם
וא"כ כ"ש כאן אם מכחישה זה שאמרה משמו וצ"ע (עמש"ל
סל"ת שם) · שוב ראיתי בתשו' רע"ק איגר סי' ק"ג שגם הוא
ז"ל תופס לנכון פירוש הח"מ דמיירי אפי' בהתירוה לינשא
ותמה ע"ז מדברי רי"ו הנ"ל והניח בצ"ע ועוד האריך בדברי
הרמב"ן הנ"ל וגם הביא דברי הש"ג בשם ריא"ז הנ"ל ופלפל

ע"ש ויש לעיין בכל זה : (מה) שאמרה בשמו מת · עבה"ע בשם ח"מ ובשם ש"י (ולכאורה לפי מה דאיתא קמן
י' ש"ה שהועתק גם לשון ש"י אינו מבואר שם כלל דא"י להכחיש את האשה רק דא"י להכחיש עד הכשר וא"כ
רק ספק הב' דהח"מ ולא ספק הא' אמנם מאחר שגם הב"ש וגם' מה"ל כתבו כן בשמו דא"י להכחישה מסתמא
בתשובה הנ"ל ויש לעיין שם) ועיין במה"ל ס"ק ל"א שכתב על דברי הש"י לא ידעתי מנא לי' הא וע"פ הדין
שפחה נאמנת להכחישה ע"ש וכן הסכים בס' קהלת יעקב והובא לעיל ס"ק מ"ד · ועיין בתשו' אא"ז פנים מאירות
קע"ז שכ' דמה דמספקא ליה להח"מ היכא שאמרה בשם עבד ושפחה אם יכולים להכחיש אותה י"ל דדוקא בעדות
ספקא ליה משום דבעדות אשה אמרו שהוא כשנים וסמכו דאשה דייקא אבל בשאר איסורים י"ל דלא מספקא ליה
ימחוק לשקרא אף בפסולי עדות ואף אם נאמר דבכל מקום מספקא ליה היינו היכא שבא להעיד והתורה האמינתו
אבל היכא שחיוב עליו לברר כו' ע"ש :

תשו' רע"ק איגר ז"ל בהשמטות לסי' ק"ג שכתב מתחלה דמה דנקט הח"מ בלשונו בשם עבד ושפחה לאו דוקא הוא וה"ה
מעיד בשם אשה דלא מצינו חילוק בפסולים בין אשה לעבד ושפחה · ושוב כתב די"ל דדוקא נקט דהנה בעיקר דברי
לו יש לתמוה דהספק הא' של הח"מ באמרה בשם עבד ושפחה אינו מובן כלל · מאחר דשניהם שוים · האשה והשפחה
ים · בודאי הראשונה נאמנת · ופשיטא דאין להסתפק ולומר דילמא דינא דהרמב"ן רק בפסול שמעיד מפי כשר
נקט וכן הדין בכל עד מפי עד משמע ודאי דגם בשניהם שוים · ובהיות כן יש לדון גם על ספק הב' דהח"מ בעד
מעיד בשם עבד או שפחה · מאחר דהזיקן דהרמב"ן למד דינו מסוגיא דכתובות באמרה פלוני חכם טהר לי הכתם והתם
מפי כשר ומנ"ל להרמב"ן דגם בשניהם שוים הראשון נאמן וע"כ דלא ס"ל לחלק בכך כיון דהטעם מאחר שבא מכחו
הראשון נאמן אין לחלק בין מעיד פסול או כשר וא"כ ה"ה בכשר מפי פסול · ובהכרח צ"ל דהח"מ דוקא נקט בשם
שפחה וכוונתו כיון דסתם עבדים ושפחות פרוצים המה בכלל חשידי קצת לשקר בזה מסתפק אי הראשון נאמן וגם הספק
ע"ד זה דאף אי נימא דבאשה דג"כ פסולה נאמן להכחישה גם העבד ושפחה מ"מ בעד כשר תמה י"ל דעבד ושפחה אינו
אבל במעיד מפי אשה דעלמא דאין חשש לבעיד בשקר אלא דהתורה פסלה מגזה"כ היא נאמנת וצ"ע עכ"ד ע"ש :
ד בבה"ע ואם שני עדים אומרים בשם א' כו' כ"כ הח"מ וב"ש · ולקמן ס"ק קכ"ג הביא כן בשם הרא"ה ע"ש עוד
עיין בתשו' רבינו עקיבא שם שכ' על דין זה דנ"ל דהייתו בב' עדים כשרים דאף דלענין שורש ההיתר אשה אינם עדות
הא העידו רק מפי א' ואף בהעידו מפי ב' הוי עד מפ"ע מ"מ לענין זה שמעידים שאמר להם פלוני כך הם עדות
אמר להם כן וא"כ להכחישם שלא אמר להם כך דלענין זה הוי חד נגד ב' עדים כשרים ואחרי שנתקיים עדותן שאמר
הדרינן לדינא דתקנת חז"ל דע"י עד מפ"ע מותרת לינשא אבל אם על עיקר יסוד הם פסולים ולא הוי עדות מעליא
ם כן נאמן להכחישם כיון שאמרו רק מפיו עכ"ד ע"ש · ומ"ש עוד הבה"ט ואם עד הראשון בא ואמר דהגיד לו שקר
ח"מ דמבואר בדבריו דאף בהתירוה להכא הדין כן דאין לחלק בזה דהא סוף סוף לא העיד הראשון בב"ד · ועי' בתשו' רע"ק
ולכאורה דברי הח"מ אינם ברורים דהרי חזינן דהש"ג פע"ו דיבמות כתב בשם ריא"ז כו' אמנם אחר העיון נראה דדברי
נכונים כו' ע"ש · ומה שתמה עוד בתשובת רע"ק שם על מרן הב"י בתשובה סימן ד' · עיין בנ"ל מ"ש בזה :
תשובת חתם סופר סי' ע"ב שדעתו דלא כהח"מ הנ"ל במה דפשיטא ליה דעד הראשון יכול לומר מבודה הייתי אף
חר שכבר העיד השני משמו בב"ד והוא ז"ל כתב ולבבי לא כן יחשוב דכמו דפשיטא לן דאפי' בעדות נשים דעיקר
ינו כשר אלא מדרבנן הגדה הראשונה בב"ד היא עיקר ואינו חוזר ומגיד והטעם דאל"כ לא יהיה דרכי נועם דאחר
תרה ונשאת יאמר העד מבודה הייתי ויתן שום אמתלא וכמ"ש השואל בתשובת הר"ן סי' ל"ד · זה הטעם בעצמו
האומר בשם עד אחר ונתקבלו דברי השני והותרה האשה ונשאת יארע מכשול כזה שיאמר הראשון מבודה הייתי
זה בכלל התקנה שתקנו חז"ל להאמין עד מפי עד ויש כח ביד חכמים בזה שכיון שהגיד השני בב"ד אפי' הגדת
יה שלא בב"ד אינו חוזר הראשון ומגיד מבודה הייתי ואפי' לא הותרה ונשאת ככל אינו חוזר ומגיד שבהורה כו'
ואה ג"כ בענין ספק הא' של הח"מ באמרה בשם שפחה והשפחה מכחשת אי שפחה מהימנא נראה דודאי שפחה לא
(וכדעת הש"י הנ"ל) דבשלמא באמרה בשם עד מהימן לא שייך לומר אין דרכי נועם פן יבא עד האחד ויכחיש שלא

ש מש׳ יבמות דף קי״ז ע״ב וכר׳ יהודה ור״ש

הגה ואין הב״ד צריכין לשלוח אחריו (מו) אע״פ (כח) שהוא (מז) בעיר אלא סומ מפי עד לכתחלה תשובת מהרי״ו סי׳ ס׳) : ט שעד אומר מת ועד אומר (מח) אף על פי שהם (כט) מכחישים זה את זה הואיל וזה וזה מודים

פתחי תשובה

הגיד שום דבר ויהי׳ נאמן מקבלת הרמב״ן ז״ל כיון דשניהם תשודים לשקר לא שייך לחוש לזה משא״כ כמעיד בשם שפחה ועכו״ם מסל״ת אשר פיהם ד״ש הני דלעדות אשה נאמנים בגירו׳ דייקא ומלתא דעל״ג וגם זה האומר בשמם מסימן שכך שמע מפיהם מ״מ מיד אין אנו בטוחים שלא יבואו ויכחישו דבריהם הראשונים ואם נאמין להם ע״פ קבלת הרמב״ן א״כ עי״ז נוציא אשה מבעלה שהתרנו בתחלה ואיך נתירנה בתחלה אין זה דרכי נועם אע״כ מעיקרא כך תיקנו שאין אלו נאמנים להכחיש האומר משמם עכ״ד :

וע״ש עוד אודות עגונה זה שלשים שנה מבעלה שהלכת לצבא מלחמה והעידה אשה אחת ששמעה מאורת עני א׳ שבעלה של זו מת והותרה האשה ע״פ שו״ת מרבנים וכשבאת האשה לקחת הלינה נשמע שהאשה המעידה חוזרת מעדותה ושלחו הב״ד אחריה ואיימו עליה ואמרה כי לאשר נכמרו רחמיה על האשה הוסיפה לדבר מה שלא הגיד לה העני ממות בעלה כלל וכי מזדמן שהעני הלז היה עוד אצלה והכחישה שלא אמר לה מבעלה של זו והיא מצדקת עליה את הדין כי ראוי לה לקבל תשובה ונשאל אם נאמנת לחזור מדבריה והשיב אילו הוינא התם לא הייתי שולח אחרי האשה המעידה לשמוע דבריה כלל כיון שהגידה כבר ודין הוא אפי׳ בעדות נשים שאינו כבר מה״ת רק מדרבנן מ״מ הגדה ראשונה היא עיקר כמבואר בתשו׳ הר״ן סי׳ ל״ד וסי׳ מ״ז כו׳ וכנ״ד שכבר נחקר העדות בב״ד דאפי׳ אי נימא מה שהותרה ע״פ שו״ת לא מקרי היתר ב״ד עד שיתאספו ג׳ יחד ויאמרו לה מותרת את להנשא כהסכמת ב״ש ס״ק קכ״ד והכא אי כשבאת להלון ההאספו ב״ד לחלוץ לה בודאי הוה כהותרה ע״פ ב״ד אבל אי לא היו שם ב״ד עדיין רק תבעה מהרב שיחלוץ לה אפשר עדיין לא הותרה ואי אתי עד א׳ המכחיש לעד הראשון תנא מהיתרא מ״מ הכא דלא בא עד מעלמא להכחיש עדות הראשון ומלשון השאלה משמע שהעדות הוגבה בב״ד של שלשה א״כ שוב לא מ״ל מבודה הייתי לא העד השני ולא הראשון כמבואר לעיל וגהי אם הראשון בפנינו ומכחיש אותה לומר שקר העדת בשמי מהימן העד ע״פ קבלת רמב״ן מ״מ העד השני לא מהימן לומר שהעד הראשון מכחיש דבריו הראשונים ולא היה ראוי לב״ד לשלוח כלל ולשמוע דברי חזרתה כמ״ש בש״מ ב״ב דף מ״ח כו׳ גרס הכנ בדברי האשה שאמרה כי לאשר נכמרו רחמיה הוסיפה כו׳ וכי נזדמן שהעני הלז היה עוד אצלה כו׳ המובן מדבר שאחד טעתה בדמיונה בדברי העני ומאומד דעת הסבירה כאילו אמר בהדיא שמת ובפעם הב׳ חקרה אותו ה שמעולם לא נתכוין לזה וא״כ נ״ל כיון שכבר נודע זה להאשה המעידה בעת בא האורח שנים שדמיונה כוזב א מיד לב״ד ונוחית טעיתי בדמיונה אפשר היה קצת סברא לחוש לדבריה אבל עכשיו ששתקה עד שכבר האורח תמק המתינה עד שבאת האשה לחלוץ ועד ששלחו ב״ד אחריה בכה״ג לא מהימנא וכדמוכח מרש״י בכתובות י״ח ע״ב יען שראוי ומחויב בכל עדות לחקור מתחלה אולי מאומד ומדומה אמרה ואף הכא מקילין דאין דנין אפשר משה הכא אם אפשר לעמוד על החקירה עלינו לעשות כל מה דאפשר והנה אם בעלה של זו מת תחת צבא המלחמה ולא בנקל בחקירה מועלת אלא שר צבא שהיה ממונה תחתיו ודרכם ליתן כתב הנקרא טאטן שיין כו׳ (עמ״ש לקמן ס״ אם א״א בכך א״כ אין דנין אפשר משא״א ואם יסכים ת״ח מורה הוראה למעיגא שיבא מכשורי להתיר האשה הנ״ל ע (מו) אע״פ שהוא בעיר · עח״ע ס״ק י״ח ועיין בתשו׳ ט״ב תניינא חלק ח״ע סי׳ מ׳ מ״ש בזה · ומבואר שם דה כח״מ דס״ל שצריכין לשלוח אחריו היינו דוקא אם האשה אומרת לפני ב״ד בשמעה מעד פלוני אבל אם אומרת ש שמת שאלה אינה צריכה להגדת העד בפני ב״ד ע״ש וכ״כ בתשובת שיבת ציון ס״ס פ״א ע״ש : (מז) שהוא בעיר · שהשיג על הב״ש ועיין במה״ל סעיף קטן ל״ב שהשיג גם כן על הב״ש בזה ועכ״ז הסלה דדינו של הרמ״א ז״ל על פי מה שביאר הב״ש דמיירי שהעד השני מבאר עדותו כיצד הוא יודע שמת משום הכי אין צריך לשאול מן הר אם הוא בעיר אבל באומר מת סתם ואינו מבאר דבריו כיצד מת אם הראשון בעיר ודאי יש לשלוח אחריו לכתח כ״ה אבל אם אינו בעיר א״צ לשלוח אחריו לעיר אחרת ע״ש : (מח) אע״פ שהם מכחישים · ע׳ בה״מ שכ׳ שב מוסכם דבכה״ג שניא בשם ריא״ז דא׳ אומר מת ואחד אומר נהרג הוי הכחשה וטעמו שסובר כהרמב״ם כיון שסב סבר הוי כחקירות דעדותן בטילה והרא״ש והטור והמחבר לא ס״ל כהרמב״ם ומחשבים זה לבדיקות דעדותן קיימ כו

באר היטב

שימנים הנ״ל : (כח) שהוא בעיר · אין הדבר הזה בהדיא בתשובת מהרי״ו וייל שממנו הוליא הרב דהתם קאי שהעד הראשון היה דר במדינה אח סי׳ ס׳ שכתב בפירוש ואם נפשך לומר ליסח למדינת ברנדבורג וליפיילינהו גופייהו אי דין וכו׳ ומ״ש שם ודוחק לומר דכולהו איירי ב וכו׳ ר״ל דליתנהו עוד במדינה אחרת ולא יד מקומן ע״ש שכל דבריו שם המה שהי׳ במדינה א ובמגיד משנה פרק י״ג מה״ג כתב על הרמב״ ז״ל כבר הודעט שהעד שאומר שמעתי שמת פל שמע מאשה שממנה מעבד הרי זה כשר לענ ומשיאין על פיו אבל אם העד או האשה או הע מת פלוני ואני ראיתיו שואלין אותו האיך ראית זה הובא בש״ע סי׳ זה סעיף ה׳ · וכתב עליו ה ואעפ״י שכשהוא אומר שמעתי שמת · אין הנ האומר הראשון כיצד היה יודע שמת · אין ד משאי אפשר דהכא כיון דאפשר ודאי שואלין או ע״ש · א״כ כל שהעד הראשון בעיר נמי אי ולמה לא נשאל אותו · והרב ב״ש העתיק תשובת וייל שכתב אמו כל המשניות וכל הפוסקים דמכ עד מפי עד איירי כלם בדליתא העד הראש הזאת · לא העתיק יפה וכל המוסיף גורע א אמו כל המשניות וכו׳ איירי בדליתנהו · ואנ כתבתי דלפי דבריו שם קאי דליתנהו עד במדי ע״ש · ומ״ש עוד והמעיין בסוגיא יראה דמ למד דין זה מסוגיא ו ע״ש · צריך להביא רא הגמרא אפי׳ אם התינוקות בעיר עיין ודו״ק י״ג :(כט) מכחישים · מה שהקשה ב״י על הטור למ

מסתבר דס"ל לסמתבר דליכא פלוגתא בזה בין הרמב"ם והרא"ש אלא דהכחשה דכאן הוי כמו מנה שחור ומנה
פויה הכחשה לכ"ע גם י"ל כאן די אם עד א' מעיד שאינו חי לכן אפי' אם מכחישים זא"ז בחקירות מ"מ עד א'
בר אמת שאינו חי היא מותרת משא"כ בדיני ממונות דבעינן שני עדים וכ"כ בתשובת פני משה ח"א סי' ס"ד מיהו
עד א' אומר מת כו' הוי הכחשה ובתשובת מהר"ם מלובלין סי' ק"ל פסק כהמחבר דלא הוי הכחשה מיהו מדלא
הס"ג י"ל דלא ראה את דבריו עכ"ד הב"ש · והנה מ"ש הב"ש בתירוצו השני אפי' אם מכחישים זא"ז בחקירות
רה זה סותר למ"ש בש"ע לקמן סעיף כ"א דאפילו הוכחשו בבדיקות כשרים משמע הא בחקירות לא וכמו שדייק
מו שם · ונ"ל דס"ל להב"ש בתירוץ זה דהס"ג דאפי' בהכחשה דחקירות תנשא מדין עד א' ומ"ש הש"ע שם אפי'
בדיקות כשרים ר"ל שני העדים כשרים משום דהכחשה בבדיקות לאו הכחשה היא והרי כאן שני עדים וכ"מ לדינים
שיתבארו לקמן סעיף ל"ז ל"ח ע"ש וכן מצאתי בס' מה"ל ס"ק ל"ג שפירש כן :

וזכת ע"ב סי' מ"ו שכ' שבדין זה נעלם ממאור עינינו הרא"ש ז"ל ובנו רבינו הטור והרב"י בש"ע והאחרונים דברי
ושלמי פ' האשה שלום דשם מבואר דמודו ר"י ור"ש בעדים דדוקא בגרה סבירא להו תנשא דגרה לא עשו דברים
זה כלום אבל בעדים מודו ובגמ' דילן לא מצינו סתירה לזה א"כ א"א לחלוק על הירושלמי ולהקל באיסור ערוה ואף
הרא"ש ז"ל אמת בעובדא דידיה שהכחשה היתה בדבר שאינו נוגע לגוף העדות רק אם פלוני היה אצל הקבורה או
ואולי דלא מגרעא לגוף עדות אבל הראיה שמביא הרא"ש ז"ל ממשנה דאחת אומרת מת כו' אינו ראיה וא"כ העיקר
ג שפסק דעד אומר מת ועד אומר נהרג הוי הכחשה · וגם בסברת הב"ש דכאן דסגי בעד א' גם הכחשה בחקירות
כו' פלפל לסתור סברתו ע"ש ובסי' מ"ז ובסי' מ"א מזה · גם בביאור הגאון החסיד מווילנא ס"ק מ' כתב על
שגגה וטעות גדולה היא דמתני' מוכח להיפך דדוקא בגרה כו' ואיזה תלמיד טועה כתבו והשומע שמע וטעה
אמר הסיר הרא"ש ז"ל שם משום דמכחישין בבדיקות כו' וכ"א בירושלמי להדיא כו' ע"ש (פליאה זו כבר נשמע
ועיין במהרי"ט חלק אע"ה סי' ל"ח ובס' קרבן עדה מפרש הירושלמי במקומו שם ועיין בס' בית מאיר ובס' קהלת
יד המלך פי"ב מהל' גירושין ובת' חמדת שלמה סי' כ"ט ובת' בית אברהם סי' ל"ד מזה) · ועיין בנו"ב תניינא
הרב אחד רצה ליישב ולתרץ הפליאה הנ"ל על הרא"ש מהירושלמי וגם הביא דהרא"ן פסק ג"כ כהרא"ש · והוא
תירוצו ומ"מ כתב אחרי דהרא"ן והרא"ש מקילים והרי"ף והרמב"ם שתקו לגמרי מי שסומך על שני עמודי הגולה
ימחה בידו ובפרט דבירושלמי שם מבואר שדבר זה דמודו ר"י ור"ש בעדים ר' יוחנן אמר כן אבל רב סובר שגם
לקים והנה דרב ור' יוחנן הלכה כר"י מ"מ מי יודע אם כלל זה נאמר ג"כ על מה דפליגי בירושלמי ואולי רק על
מר לכן מי שרוצה להקל יש לו מקום לסמוך ע"ש · ועיין בס' מה"ל שם שהאריך מאד בענין הזה והעלה להלכה
רק כפסק הרא"ש וטור וש"ע וכן הסכמת הרשד"ם ס"ס מ"ד והנ"ל ומהר"ם מלובלין סי' קל"ב וכן העלה בקונ'
דף ו' ע"ב · וגם היכא דאיכא הכחשה בחקירות ממש נידד במה"ל שם לומר דלא גרע מעד א' ותנשא וסיים באם
איזה צד להקל יש לסמוך על זה · וע"ש עוד שהעלה דנדון זה א' אומר מת כו' דמיא להכחשה דגוף המעשה דלכ"ע
דים אלא עד א' כמו שיתבאר ודלא כהב"ש בתירוץ הא' דמדמי לה לבדיקות דעדותן קיימת לגמרי ויש כאן שני
ב טובא ע"ש ועיין עוד בתשובת שב יעקב סי' י"ח מענין זה · ועיין בס' ישועות יעקב סק"י שפלפל ג"כ בזה ומסיק
להלק בין שני עדים כשרים לפסולים דבשני עדים כשרים הואיל ומדאורייתא נאמנים מסני אף אם מכחישים זא"ז
עדות דעיקר סימנותא דידהו הוא מדרבנן היכא דמכחשי לא תקנו רבנן ולא מהימני ע"ש · ועי' בכל זה בתשו'
ברית אברהם מסי' כ"ח עד סי' ל"ו :

בנו"ב קמא סי' מ"א על דבר עגונה שהיה לה ג' עדים על מיתת בעלה אך המה מכחישים זה את זה בחקירות
זה יום ובאיזה מקום · והאריך בזה וצידד להתירה מכמה טעמים ע"ש · ובתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' פ"ז על
בהכחשה שבין העדים שב' עדים הראשונים העידו מפי אחרים שלאחר מיתתו השליכוהו לים והעד הג' העיד מפי
הו בשפת הנהר על הקרקע · והאריך שם לבאר דיש לנו צדדים הרבה להקל אף בהכחשה בחקירות בעדות נשים ·
לדינא ח"ו לסמוך על דעתי הנמוכה כיון דהב"ש כתב בשם הס"ג להחמיר ומפורש כן בירושלמי להדיא דמודו
בעדים דעלמא · ומה שדן רב אחד בנ"ד כיון דהשלישי מוכחש מב' הראשונים הלך אחר הרוב זה אינו דכיון
הוים לומר לא מת רק בחקירות מגרע גרע דה"ל כולן עדות אחת ובטלה כולה כמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' עדות
אין העדים מרובים והוכחש אחד מהם בטלה כל העדות (נראה דאזיל בזה לשיטתו בתשובה הנ"ל מקודם דהביא ראיה
ר"ן דגם בעדות אשה אמרינן דנמצא א' מהם פסול בטלה כל העדות אבל לדעת הנו"ב סי' מ"ס וכפי שנראה דעת
"ק ז"ל בעצמו בסי' קכ"ס דבעדות אשה לא שייך זה והובא דבריהם לעיל סעיף ג' סק"כ שפיר יש מקום לדברי הרב
לדינא בנ"ד הוי רק הכחשה בבדיקות כיון דענין הקבורה לא צריך לגוף העדות ואף דאמתי מת מתמת רעבון דבעי
קברתיו מ"מ העדות דטלטלוהו ממקום למקום ויודעים דמת מהני וא"צ לעדות מעשה הקבורה עכ"ד ע"ש :

בב"ש ס"ק הנ"ל מ"ש ואם א' מעיד שנטבע וא' אומר שנהרג תליא בפלוגתא זו כו' וביאור דבריו דלדעת הס"ג
בר עד א' אומר מת וע"א אומר נהרג הוי הכחשה אם אחד אומר שנטבע ואחד אומר שנהרג ג"כ הוי הכחשה אם
נבע במים שיל"ס אבל במים שאל"ס גם להס"ג לא הוי הכחשה כי י"ל שעלה מן המים ונהרג אח"כ ולדעת המחבר
היא מותרת דאף במים שיל"ס לא גרע מא' אומר מת ואחד אומר נהרג ע' בב"ש שכן הוא כוונתו אלא שיש
ים בלשונו והדבר מפורש בתשו' מהר"ם לובלין שהביא ע"ש · ועיין בנ"ב תניינא סי' נ"ז בתשובה מבן המחבר שכ'
ס"ס באחד אומר שנצלב וא' אומר שמת מיתה טבעית לא הוי הכחשה דהא אנן פסקינן בסעיף ל"א דראוהו צלוב
ין דשמא מטרוניתא כו' א"כ י"ל שנצלב וניצל מהצליבה ואח"כ מת על מטתו ובעין שכ' מהרמ"ל בנטבע ומת אמנם
שו' מהרמ"ל שם ירא דהוא איירי שלא עמד שם עד שת"נ ובזה ליכא למימר רוב הנטבעים למיתה לכן שפיר איכא
עדים אבל בנ"ד בנצלב איכא רובא למיתה והזקת א"א מסייע לומר דאיכא עדות מוכחשת ואף דיש סברא לומר
יש הרבה חזקת כשרות של העדים (דבנידון דידיה היו ב' עדים שנצלב וחמשה עדים שמת ע"מ) שלא נחזיקם
להעיד שקר ולהכשיל א"א חס עדיף מרוב אך קשה להעמיד יסוד על היתר זה ועוד אם נאנו לחוש לדברי הב"ש

שמקלן

קיום הרי זו תנשא : י תשמעו קול שאומר איש פלוני מת והלכו ול
שם אדם משיאין את אשתו ואם שמעו קול זה בשדה או בחוו
משיאין על פי אותו קול (מט) דחיישינן (נ) שבא (ל) שד אהוא כיו
הקול ממקום שהשדים מצויים שם : יא במצאו כתוב (לא) בשטר (א
איש פלוני בן פלוני או נהרג תנשא אשתו (לג) (נב) גואפילו אינו

ת משנה שם ד׳קכ״ב ע״א א שם בגמ׳ ב ירושלמי הביאו הרי״ף שם וכרבי ירמיה ג כ״י בשם הריטב״א בשם קצת מפרשים · והרמב״ן והרשב״א והטעם כיון דקיום שטרות דרבנן הוא אוקמא אדאורייתא

באר היטב

(לא) בשם הרא״ש · עיין ח״מ וב״ש ובתשובת צמח צדק סי׳ נ״ט וכנה״ג בהגהת ב״י סעיף כ״ג · א׳ אומר שהרואים היו תורגמים וא׳ אומר שהיו יוונים לא הוי הכחשה · משפט צדק ח״א סי׳ ז׳ ועיין משפטי שמואל סי׳ פ׳ והרשד״ם חא״ה סי׳ מ״ד · א׳ אומר שהכוה על זרועותיו וא׳ אומר שתקעו חרב בבטנו לא הוי הכחשה · משפטי שמואל סי׳ פ״א · א׳ אומר במקום פלוני מת וא׳ אומר שמת במקום פלוני לא הוי הכחשה · מהר״י קארו בתשובתו סי׳ א׳ מדיני יבום וחליצה · א׳ אומר נהרג וא׳ אומר שטבעו במים יש לתרץ דבריו דהרגוהו ואח״כ טבעוהו · כנה״ג · ועיין במהר״ם מלובלין סי׳ קל״ג · שתי כתי עדים הא׳ אומרת שהיה רופס לנהרג תחת העין וא׳ אומרת על גבי העין כל דלא מוכח דמעידים על אדם א׳ אין כאן הכחשה דאפשר דשניהם אומרים אמת והם ב׳ נהרגים אלו ראו לנהרג הא׳ ואלו ראו לנהרג הב׳ · משאת בנימין סי׳ ס״ג : (ל) שד הוא · עיין סי׳ קמ״א סעיף י״ט ועיין ח״מ ב״ש ועיין ברמב״ם פי״ג מה״ג דין כ״ג שכתב ראו א׳ עומד מרחוק וכו׳ משמע דראו ומ״מ לא חיישינן שמא שד הוא וכן בפ״ב מה״ג כתב מי שהי׳ מושלך בבור כו׳ והוא שידעו אותו · ופי׳ הגהת מיימוני שידעו אותו שהוא אדם ע״ש לפ״ז נסתרו דבריו של הכ״מ בפרק י״ג ע״ש ועיין מהר״י הלוי סי׳ י״ג וכנסת הגדולה בהגהת ב״י סעיף כ״ז כ״ט · עגונה אחת שמעידין שראה מרחוק שנהרגו והכירו רק בפ״ע דקלא בתשובת שבות יעקב חלק א׳ סימן ק׳ מתיר ע״ש : (לא) מצאו כתוב בשטר מת · אפילו אם כתב בכתב של עכו״ם מהני אם ידוע דישראל כתבו ת״ה סי׳ ר״מ׳ הר״א ששון סי׳ ז׳ ובנימין זאב סי׳ כ״ח · ואפי׳ אם כתב להב״ד שמע מאחר מהני אלא כשכותב לזכרון ואינו כותב למעשה אז לא מקילין בעד מפי עד אבל אם כותב לזכרון מה שראה בעצמו מהני · עיין בתשובת הר״א ששון סימן ז׳ ובתשובת מהר״ם אלשך סי׳ מ״ד · וסי׳ קי״ח ועי׳ כנה״ג וב״ש : (לג) ואפילו אינו מקוים · דקי״ל עדים החתומים על השטר הוי כאלו נחקרו עדותן בב״ד וקיום שטרות דרבנן ובעדות אשה הקילו לפיכך

פתחי תשובה

שמחלק בין נתלה ביד לנתלה בחבל כו׳ ועוד פיון
הללו שוברין מפרקתו כו׳ (עמש״ל סעיף ל״א) המנ
דבעדות שהוגבה מהרב דק״ק ליבנא (על הנליבה
פייבל קעלין ומי יודע על איזה פייבל כו׳ ע״ש : (ממ
שמא שד הוא · עח״מ וב״ש ועיין בס׳ מה״ל ס״ק ל
שהאריך לתרץ קושיית האחרונים ז״ל מלקמן סעי׳
קמ״א סעיף י״ט בפלפול עצום · ולבסוף צידד להקל
חרגמ״ה שלא לישא שתי נשים מעתה ליכא למיחש ל
אלא חששא דשד לחוד וכהדא חששא הקילו במקום
א״נ שראו בבואה דבבואה ועכ״פ היכא דראוי בבו
שפיר לכ״ע ועבדינן בה עובדא אלא דמדברי הר
בגיטין משמע דחששא דשד הוא חששא קרובה טפי מ
ויש לחוש לה בפני עצמה אבל מדברי הרי״ף והרא
מוכרח כמ״ש למעלה ע״כ נראה דאף בזה״ז אין לסק
ליה בבואה דבבואה אבל בחזו ליה שפיר יש להקל
לחוש לדברי הגאון לומר שאין אנו בקיאין מטעמ
ובשגם הב״ח מיקל לגמרי אף בלא חזו ליה בבואה כדי
והריטב״א א״כ אף אנו נסמוך להקל עכ״פ בחזו
דבבואה וכ׳ עוד מ״ש הגאון דאין אנו בקיאין
לכאורה בענין זה א״נ בקיאות דמי לא ידע אם
ממדת גובה האדם ואולי בשאר היום קאמר בשעה
שוכא לסבחין ע״פ עובי הצל וקלישותו וא״כ נרא
וערבית שהצל ארוך מאד שפיר יש לסמוך גם בזה
בבואה דבבואה עכ״ד ע״ש : (נ) שמא שד · עבה״ט
שבו״י בענין ט״ע דקלא עיין בתשו׳ קהלת יעקב
מקארלין סי׳ ו׳ שהביא דבקלה״ת סימן פ״א בהא דה
אחורי הכילה חקר ג״כ ע״ז אי בעינן שיראו אותו
די בשמיעת קולו (ועי׳ בנה״מ שם סק״ז) והוא ז״ל כה
ראיות דלא סמכינן בא״א על טב״ע דקלא ע״ש וע
גליא מסכת ס״ם ח׳ וסי׳ ט׳ ויובא קצת לקמן סעיף
ק״ג : (נא) מת איש פלוני · עיין בתשו׳ חות יאיר
אודות דוד בר אשר אנשל גינצבורג שנסע דרך אנ
עם אביו הסוחר מאמשטרדם לפורטגאל ואבד זכר
כעשר שנים ואח״כ בא לפני הב״ד דאמשטרדם ש
וניכר שם ועד א׳ מעידו השטר דוד בר אשר ז״ל גינצבו
ורצו קצת להתיר עפ״ז את אשת אנשל הסוחר ·
התרעם מאד ע״ז וכתב לא אאמין שיעלה כזאת על
כי לא התיר הרמב״ם רק בנכתב בשטר בפירוש הי
איש פלוני נהרג כו׳ ע״ש : (נב) ואפי׳ אינו
עבה״ט שכתב מיהו קצת פוסקים ס״ל דצריך ק
קיום ע״א מהני דבעלמא לא מהני קיום ע״א משום דהוי כעד מפ״ע כו׳ והוא לשון הב״ש ס״ק כ״ט ועי׳ בת׳ ר
ז״ל סי׳ נ״ב שכ׳ עליו שדבריו מגומגמים כו׳ ע״ש ועמש״ל סי׳ קכ״ז סק״ב · ומ״ש מיהו אם בא כתב ממרחקים כו
כו׳ עי׳ בס׳ תה״ל ס״ק ל״ח מ״ש בזה ומסיק לענין דינא נראה עיקר כהכרעת הח״מ בזה דבמקום עיגון שא״א לו
אחרת יש לסמוך על הפוסקים דא״צ קיום כיון דאין מקום לחוש לזיוף בנידון זה · אולם במקום שאין האשה נאמ
כגון בקטטה וכה״ג דיש לחוש לזיוף צ״ע ע״ש ור״ל אפילו בחתום עליו ב׳ עדים · ועיין בתשובת פני אריה סי׳ ך׳
הבא מרחוק על הבי דואר גרע טפי וצריך קיום מדאורייתא ודוקא באחד שמביא שטר בידו ואמר שנמסר לו מיש
בחוק ומצאו כתוב בו פלוני מת בהא ס״ל להרמב״ן והרשב״א דא״צ קיום אבל בכתב הבא על ב״ד בבעל הבי דואר במק
הכתב עומד ומקבל הכתובים סגורים והתומים ואינו משים לב מי המביאם דאף אם יתברר לבסוף שהם מזויפים א׳
לעולם

ב"ם (נג) צריך (לג) שידעו שהוא כתב ישראל: הגה וכן ראוי להחמיר ד בפי"ג מה' גרושין

באר היטב

...ת עדים חתומים על הכתב · ואם ע"א חתם ...י כן הסכימו רוב הפוסקים עיין כנה"ג בהגהת ...ל"ה ול"ו · מיהו קצת פוסקים דס"ל דצריך ...א קיום ע"א מהני משום דבעלמא לא מהני ...א משום דהוי כעד מפי עד וכאן בעדות אשה ...מפי עד · וכן הסכימו הר"ס ובעל הח"מ דצריך ...אם בא כתב ממרחקים ואינו מקוים מיקל ...קום עיגון להתיר · כתב הנמצא כתוב בכתב ...יין ברוב ישראל הכשרים לעדות · גם צריך ...וב פלוני בן פלוני ממקום פלוני עיין ב"ש ...בהגהת סמור סעיף מ"ח מ"ס: (לג) שידעו · ...שכתב דרך מסל"ת ואם היה מגיד בע"פ ...מ"מ בכתב לא מהני מש"ה צריך שידעו שהוא ...ל כ"כ המגיד · וב"י בספר בדק הבית כתב

פתחי תשובה

לעולם מתי יצאה הרעה חיישינן לזיופי מדאורייתא עד שיתקיים · אלא שאם כתוב בכתב ישראל אפשר להקל במקום עיגון וכמ"ש הח"מ אבל בנ"ד שהכתב הוא של נכרית כו' ע"ש · ובמפתחות שם כתב שגם הש"ך בח"מ סי' מ"ו כן דעתו · ועיין בס' קהלת יעקב מהגאון מליסא ז"ל שמחמיר מאד בבא כתב ממרחקים דבעי קיום עכ"פ מעד א' ודעתו דאפי' כתוב בכתב ישראל אין להקל אפילו במקום עיגון ודלא כח"מ כיון שהוא מלתא דלא עביד לגלויי בשום אופן איך יהא נאמן עד אחד בדבר שבערוה ע"ש · ואפשר דאם שנים חתומים עליו באופן שניכר היטב דלאו אדם אחד כתבם גם הוא ז"ל מודה: ועיין בתשובת נו"ב סי' ל"ג שהאריך במחלוקת הפוסקים בדין זה והעלה דהעיקר כמ"ד דא"צ קיום לא מבעי למאן דס"ל דעד א' בעדות אשה נאמן מה"ת (עמש"ל ס"ק י"ג) דודאי א"צ קיום אלא אפילו אי אמרינן דעד א' בעדות אשה הוא רק מדרבנן אעפ"כ אמרינן דא"צ קיום · וסיים באם שיסכימו עוד שני רבנים גם אני אהיה סניף להתיר ע"ש · גם בתשו' מהגאון מקארלין סי' י"א צידד להקל דא"צ קיום (ומ"ש שם ראי' מיבמות קט"ו ב' יצחק ריש גלותא כו' שלחו וליסנא דשלחו · משמע ע"פ כתב שלחו באיגרת ובמשנה כ"כ דף ל"ת מבואר דאספמיא רחוק מא"י מהלך שנה לא היה אדם יודע לקיים כתב הבא משם א"ו דלא בעי קיום ע"ש · הנה לפמ"ש בתשו' מהרי"ט סי' ל' והובא גליא מסכת סי' ע' אות ז' דהפירוש בגמ' שם שלחו משם היינו דשלחו כן מקורטבא ולא מאספמיא ע"ש לפ"ז בפרעות כתב להתיר בנדון דידי' שהיה מכתב בח"י ג' אנשים שהן ב"ד שקבלו עדות ויש פוסקים דקיום ב"ד אפי' גבי גיטין כמ"ש ברמ"א ס"ס קמ"ב (ע' בתשו' נו"ב תניינא סי' קל"ו) וכ"ש בעדות אשה להעיד שמת בעלה קשה הדבר להשיג קיום ע"כ יש להתיר האשה הלזו רק דיש להושיב ב"ד של שלשה להתירה ע"ש: [ובתשובת ...סי' מ"ד וסי' מ"ט האריך ג"כ בענין זה ושם מבואר שדעתו כדעת הח"מ דבמקום עיגון יש לסמוך אשטר בלא ...בלא במקום עיגון אין נכון לסמוך בלא קיום · ואפילו אם חתומים עליו שלשה · אך אם נכתב לשם ובא ...ל בי דואר סגי בהכי אפי' רק א' חתום עליו דבכה"ג א"צ שום קיום עש"ה וכבר כתב כן גם בסי' מ"ג דכל ...על הדואר לבעלים ידועים ומגיע מהם תשובה לחזרה על הדואר הרי הדבר ברור שהוא מבעליו ואין בו זיוף ...מבין וא"צ שום קיום ע"ש גם בס"ס מ"ה כתב סברא זו והזכיר שם שגם הגאון בתשובת בית אפרים כתב כן ...מעשה ע"פ סברא זו איזה פעמים ע"ש וכן מבואר עוד בס"ס נ"ד שם ע"ש וע' בס"ק שאחר זה]: (נג) צריך ...הח"ע ועיין בס' מה"ל סק"מ שכתב דהלבוש נתן טעם לדברי הח"מ משום דהוי תרי קולי מסל"ת וע"פ כתב · ...עד א' מעיד ע"פ כתב מפי כותי שהסיח לפ"ת בע"פ ג"כ לא מהני דהוי ג' לריעותא עד מפי עד ומפי הכתב ...והאריך בזה והעלה דלא קיי"ל כן ואין לנו לבדות מלבנו תומרו' בעגונ' דאיתתא מה שלא נזכר בש"ס · ואפי' ...ם בדרך מסל"ת יש לצדד להקל כל שכתב כן בהמשך ענין אחר וקישור דברים אחרים טון דקיי"ל דכותי ...כותי מסל"ת מהני כדאית' בהפי' ע"ז ה"ה בזה · ואיך שיהיה נראה דוקא היכא שהכותי מסל"ת בכתב אבל עד ...פי כותי מסל"ת שהסיח ע"פ ודאי מהני עכ"ד ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שהגה דהח"מ הוצרך לחדש דבר זה ...ם בהלכה י"ג שמחזיק בשיטת הריב"ש שהוא דעה א' שבסעי' י"ד בהגהה דאפי' בלא קישור דברים כל בלא ...מסל"ת ולכן סי' קשה לו כאן על הרמב"ם למה כתב וגודע שהוא כתב ישראל והוצרך לחדש דבר זה דע"פ ...ני מסל"ת · אבל לדעה ב' שהוציאו מלשון הרמב"ם דצריך דוקא ק"ד אין הכרח לדין זה דהא כאן איירי ...קישור דברים רק שהיה כתוב מת איש פלוני ולא יותר ולכן מוכרח להקפיד שיהא כתב ישראל ומודה שאם היה ...קישור דברים דשפיר מהני · ויוצא לנו מזה אם יש לאשה כתב עכו"ם מסל"ת עם ק"ד וגם כותי המעיד בע"פ בלא שאלה ובלא ק"ד שריא היא ממ"נ בלי ספקות ע"ש:

...ת פני אריה סי' כ' שדעתו ג"כ דעכו"ם מסל"ת בכתב לא מהני והביא שכ"ד בעל תה"ד סי' ר"ת ותהר"ם ...סי' קי"ח והכי נקטינן ע"ש וכ"כ בתשובת מהר"ם אלשקר סי' ס"ז ע"ש · אולם בס' עזרת נשים כתב דהא ...נו דהוא כתב ישראל היינו בכותב לישראל דאיכא למיחש אולי ע"י שאלה דישראל כותב כן או מדכותב לישראל ...דבודאי להגיד בשם עדות מתכוין דאל"כ מה לו עם הישראל אבל הכותב לא"י אחר במסל"ת כגון שבא לתבוע חובו מן עזבון פלוני שמת למה לא יועיל ע"ש ובס' קהלת יעקב כתב עליו דיפה כוון ע"ש:

...שועות יעקב ס"ק ע"ו שמעשה בא לפניו באיש א' שהלך לצבא הקיר"ה ונהרג שם ובא כתב ממקום גדוד יענדאל ...די מבם שנהרג איש כזה והזכיר שמו ושם אביו · ויצא הדבר בהיתר ע"פ נאמנות היענירלאל קאמנדי בצירוף ...ת וטעמים מוכיחים שנהרג ע"ש · [ועיין מענין זה בתשו' ח"ס סי' מ"ג ומ"ד וסי' נ"ד ודעתו להתיר אף בלא ...ות וכתב דלא מבעיא אם ראה ישראל בעצמו בספר הערכי שנכתב בין המתים והוא בענין דליכא למיחש לשני ...ני שוירי ולא לבדדמי דודאי אתתא שריא בלי ספק כי הכתיבה ההיא ביום שנכתבה איננו אלא כמסל"ת ואע"ג ...עכו"ם מסל"ת בכתב לא מהני וטעמא נ"ל משום הכו דלא נוסיף עלה תרי קולי בחדא דוכתא להאמין כותי ...ועוד שא"א להבחין מתוך הכתב אם הוא לפי תומו מ"מ הכא בערכי עדיף כתבם מפיהם דדבור מקרי ואמרי ...פום שקר לא מרעי נפשי' מפי כו' נ"ל דאם לא נכתב בבדיא בספר ההוא שמת רק שנמחק ע"י המברר

ואפי' אם יודעים שהוא כתב ישראל אם יש לומר (לד) שכתב כן (נד) משום שיצא קול
שטבע במים שאין להם סוף וכדומה אין מתירין על הכתב מחוששין שכתב כן מפני הס
(ותס"ד סימן ר"מ) : **יב** (נה) מי שנשתתק ובדקו אותו כדרך שבודקין (לה
ונמצאה דעתו מכוונת וכתב שמת (לו) פלוני בן פלוני סומכין על כתיבתו

ה ל' הרמב"ם שם ושכרייתא גיטין דף ע"א ע"א

פתחי תשובה

קולמוס יש להסתפק אולי נמחק מחמת בריחתו אם לא כאשר יבורר שנמחק מטעם מיהא) [אלא דאפי' לא ראה סיבה"ל באותו הספר רק שהשיג תשובה מקאנגלעריא ע"פ שאלה ושוב ממקום אחר השיג עתון שיין כתוב באותו ענין ממש וחתום בחותם של ערכאות אע"פ שנכנס הוי כמו עד מפי עד כי סכותב בעצמו לא קברו מ"מ יש להקל · ואפי' להרא"ש ז"ל שלא רצה להכשיר בעדות שלא כי' תחלתו וסופו בכשרות (ע"ל ס"ק ל"ח) וטעמו כ"ל דאין לנו להוסיף על מה שאחז"ל כי ככל רק משום הקנת עגונות וא"כ דילמא סגי בהך הקנתא להאמין לכותי מסל"ת דשכיחא מ"מ בדור האחרון הזה שכיחי טובא בכל יום מאנשי הצבא שא"א להשיג שום עדות אלא ע"י שאלה לעש"ג אין לך תקנה לעגונות גדולה מז נס"ם ל"ד שכבר התיר זה תלתי זימני בנידון שבא לפניו שהיהודים שאלו משרי קומידאט והם כתבו למקום יעגרא ומשם נשלח תעודת מיהה העתק מפנקס הערכי והתום בח"י גדוליהם וחתום בחותם המטבע ממושב השרים וכו יוצא מערכי לערכי וחתום גם בחותם המטבע דהמזייף בו מחייב ראשו למלך וחזקה גדולה דתרווייהו לא משקרי על הדוהר והשיגו תשובתם על הדוהר א"ל קיום דמי ישיב לשרי קומידאט תשובה על שאלתם בבי דואר כ"ה לו ועדיף משטרי פרכאי בגיטין י"ט כו' עכ"ד עש"ה] : (נד) משום שיצא קול שמת · עב"ש בשם תשובת ב"י ודב קצת והכוונה בזה עיין בתשו' מהר"ם לובלין סי' קכ"ח והוא מכוון לדברי הט"ז סק"ח · ועיין בס' מה"ל ס" דמלשון מהרא"י בפסקיו סי' קס"א משמע לכאורה דאפי' ביצא קול מיתה סתם יש לחוש אמנם יש לחלק דמה שם בא"י מסל"ת ובזה לכ"ע יש לחוש מכא"כ בישראל המעיד · וכ' עוד שם דכל זה לא איירי אלא במי שלא בא להעי כא' שכתב או אמר כן להכירו דרך שיחה בעלמא או דרך התאוננות שהוא כמסל"ת לא ע"מ להעיד דבכה"ג אי שם ובתשו' ב"י שם אבל מי שבא לב"ד להעיד או להתיר והעיד שמת סתם והלך לו בזה ודאי דלכ"ע אין סעיד ע"פ הקול לבד לא מבעיא בשנתפשט הקול במקום שמעיד דא"כ מה בא לחדש בעדותו יותר ממה שיד אלא אפילו שנתפשט הקול במקום אחר שבא משם ולא במקום שמעיד אפ"ה אין לחוש דהכל יודעין שאין לי כתו"ע ע"פ הקול ושאין ב"ד סומכין על הקול בשום דבר וצריך להעיד דבריו כהוייתן ואם היה ע"פ הקו כן להדיא וכן נראה מדברי הרמ"א בהגהה שלא כ' דין זה רק בכאן אבל דמצאו כתוב בשטר והדעת נוטה לזו בשלא עדותו לב"ד ע"פ כתב אין לחוש לזה ומצאתי סמך לדברי בזה בה' מ"ב סי' ק"ט עכ"ד ע"ש · ועיין בס ק"ס שדעתו להחמיר מאד בדין זה דאפילו לא יצא קול תחלה רק שהא"י העיד במסל"ת מת סתם לא מהני לכל הפחות שיודע בבירור שמת דאל"כ חיישינן שמא שמע רק קול הברה בעלמא ע"ש וכבר השיג עליו בע"ז דלית מאן דחש לדבריו בזה · גם בס' מה"ל שם האריך להשיג עליו וכתב דהמ"ב גופיה בתשובה סי' ק"ע תברא ל
בו במקצת מדבריו שבסי' ק"ס :

ועיין בקו"א לס' מה"ל שכ' בשם הרב סדר אליהו דף ק"ו ע"ב שהאריך מאד והעלה דג' מדות יש בדינים
הוא כשיצא קול שנטבע וא"כ הגיד א' בסתם שמת או אפילו לא יצא קול אלא שאמר העד גופי' שנטבע
שמת סתם בזה חיישינן לכ"ע דלמא מת סתם דקאמר היינו ע"י טביעה עד שיאמר להדיא שראה שמת דהיינו
כדין שיתבאר בסעיף כ"ח ול"ג לכל מר כדאית ליה או שיאמר שיצא מן המים חי וא"כ מת על מטתו ·
כשנודע כבר שזה שהועד עליו שמת נכנס למקום סכנה שהנכנס לשם קרוב למות ומתפרסם ענין זה וגם יצא
באותה סכנה וא"כ בא ע"א והגיד בסתם שמת בזה נמי לכ"ע יש לחוש דילמא לא ראהו שמת אלא ע"פ הס
אמר כן · אבל כשלא יצא קול שמת אלא שנכנס למקום סכנה בלבד לכ"ע אין לחוש ע"ז שמעיד סתם שמת
סכנה זו הוא מעיד בדדמי והוציא כן מתשובת הרשב"א כ"י ומהרא"י בפסקיו סימן קס"א ובדף ק"ז ע"א כת
אפי' שאומר העד שראהו מת לפניו לא מהני עד שיאמר קברתיו כמו במלחמה ודלא כתשובת פני משה ח"ב סי
דגם בזה כשאומר שראה שמת סגי (עי' לקמן סעיף כ"ד בשם הרב מה"ל שהשיג עליו והסכים לדעת הפ"מ
שליסית כשיוצא קול על איש א' שהיה נוסע ממקום פ' למקום פ' שמת וא"כ העיד עד א' בסתם שמת בזה
רבותינו האחרונים ז"ל דעת הרד"ך ומהר"י סמוע ומהרי"ט ז"ל שגם בזה חיישינן שמא ע"פ הקול הוא שהעיד
ואינו כלום ודעת הב"י בתשובה ומהרשד"ם ומהר"ם לובלין דאין חוששין שיעיד בסתם ע"פ הקול · ובדף ק"ח א'
לא פליגי אלא כשהעד שם מגמתו להגיד על מיתת פלוני לבד אבל כשהמגיד לא שם עיקר מגמתו להגיד על
דבר אחר אלא שממילא נמשך הענין ונגרר ע"י הזכרת המיתה בזה כ"ע מודו שיש לחוש שמזכירו בשם מת ע"פ
וכ"ש שאם אותה הפעולה שבא להזכיר לא יצדק כ"א אחר ההנחה שפלוני מת שא"כ היה בהכרח לומר שמת
שאומר כן ע"פ הקול ע"ש ומילי דסברא נינהו · ע"ש עוד בענין א"י מסל"ת בענין זה : (נה) מי שנשתתק ·
לפ' מה"ל סעיף זה שכתב בשם הרא"ש ז"ל דחרש שאינו שומע ואינו מדבר א"י להעיד בעדות אשה לא ע"י הרמ
שסיבה כמו גבי גיטין · וע"ש עוד דהמדבר ואינו שומע כשר לעדות אשה ולכן הרמב"ם וש"ע בסעיף שאח"ז

באר היטב

עליו אין לו טעם שאם כתבו כהוג בדרך מס
יגרע ע"ש אבל בספר מקור ברוך סי' כ"ג י
מסל"ת בכתב לא מהני ועיין בתשובת הח"מ: (ל
כן · ל"ד שכתב ה"ה אם הגיד בע"פ אמרינן
שטבע במים שאל"ם כמ"ש בת"ה סי' ר"מ · וכו
מת"ה אם יצא קול על א' שמת וא"כ כתב
אע"פ שאותו קול לא היה בירור מותרת· עיין
וכנה"ג בהגהת ב"י סעיף ל"ט : (לה) לגיטי
סי' קכ"א : (לו) פב"פ· ה"ה אם בודקין אות

תו : יג ^ו^זה שאמרנו שעד מפי עד כשר בעדות אשה בד"א ששמע מפי
עת שמת פלוני כגון עבד או שפחה אבל אם שמע מפי שוטה (לז) (נו) או
קטן אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם ^ז^שמע (לח) (נח) מהתינוקות
רים עכשיו באנו מהספד פלוני ^ח^כך וכך ספדנים היו שם ופלוני (לט) החכם
י עלה אחר מטתו כך וכך עשו בבטתו הרי זה מעיד מפיהם על פי
ים האלו וכיוצא בהם ומשיאין את אשתו : הגה ודוקא (מ) לאלתר כגון שאומרים
באנו מהספד פלוני כו' (נט) אבל אם אינו לאלתר לא מהני עדותם כלל (ת"ז ומהרי"ו סי'
פסקי מהרא"י סי' ר"ד) ואפילו הגדילו אחר כך אינן יכולין להעיד מה שראו בקטנותן
ת"ז) : יד ^ט^כבר אמרנו שהעובד כוכבים (ס) שהסיח לפי (מא) תומו

ו שם י ממשנה שם דף קכ"א ע"ב וכדמפרש לה רב יהודה וכו' שם
ח שם בגמרא ט גם זה שם ממסקנת הגמ' שם

באר היטב

ב"ש כנה"ג : (לז) או קטן · דהיינו שאמר מת
ולא אמר שאר דברים מעסקי מיתתי כגון כך וכך
ם היו שם לא מהני ואין חילוק אם הם מעידים
שומע מהס' הרמב"ם וב"י וב"ח' ובפרישה כתב
מרו התינוקות מת פלוני מהני אפי' אם אינם
אבל אם אמרו הרי אנו באים מקבורתו אין
עליהם עד שיאמרו כך וכך ספדנים וכו' ·
ט"ז דוקא בקטן שהגיע לעונת הפעוטות דמקח
שלו קיים אבל פחות מזה לא מהני אפי' מסל"ת :
קטן שהגיע לעונת הפעוטות מספר שהיה אצל
איך ומה היה סבת הריגה דומה לאומר הרי
ים מקבורתו וכך וכך ספדנים וכו' ומשיאין ע"פ
ט"ז : (לח) מהתינוקות · בטור משמע אפי' אינם
אבל בפסקי מהרא"י כתב דוקא כשהם מסל"ת
נים : (לט) החכם·ל"ד תרווייהו אלא בחד מינייהו
הרא"ש בקונטרס עגונא דאיתתא : (מ) לאלתר ·
לאלתר אחר ראייתו מעיד וא"ל שראה המת
אחר מיתתו אלא לאלתר קאי על ראי' שלו אומר
באתי מקבורה · פסקי מהרא"י וכתב ט"ז הך
לא קאי על מה שמעיד בפני ב"ד שיצטרך לבא
פני ב"ד אלא תיכף אחר ביאתו אצל אנשים אומר
מעשה זה סגי בכך והשומע הולך אח"כ אצל
אפי' אחר זמן ועיין ח"מ ב"ש : (מא) תומו ·
ים לדקדק יפה אם נראה דבר רמאות · וכל
ב"ד להעיד אפי' אם הוא מסל"ת לא מהני
דכוונתו להעיד ועיין כנה"ג בהגהת ב"י סעיף

פתחי תשובה

בהדי שוטה וקטן כמו שרגיל בכל דוכתי ע"ש : (נו) או קטן ·
עיין בתשובת נו"ב סימן מ"א שכ' (על נדון דידיה) רק יש
לנו לחקור אם ראו מקבלי העדות שהיה לנער הזה שער זקן
העליון ונתמלא זקנו כו' דבאיסור דאורייתא לא סמכינן אחזקה
כיון שבא לכלל שנים הביא סימנים ואף אם נבדוק עוד ונמצא
בו עתה קשה לסמוך כו' ואמנם לדעתי אם הנער יאמר
שברי לו שכבר הביא ב' שערות קודם שראה העדות הנ"ל נאמן
הוא ע"ש ועיין בס' בית מאיר שכ' שהוא מסופק על גוף
דין זה אם צריך כלל שיהא גדול ממש בשערות ויותר משמע
לו דא"צ שערות כלל ע"ש : (נז) קטן · עבה"ט מ"ש ובפרישה
כתב כו' וע' בב"י שכן עלה בדעתו מתחלה לפרש כן דברי
הטור ואח"כ דחה פירוש זה והפרישה מקיים זה הפירוש
ועיין במה"ל ס"ק מ"ג מ"ש בזה והעלה שדברי הב"י עיקר ·
וע"ש עוד שהביא בשם יש"ש סימן י"ד שדייק מלשון הרמב"ם
בפי' המשנה דבאומר התינוק מת פלוני לבד אפי' אומר ג"כ
כך וכך הספדני הוי התם לא מהני כיון שלא אמר שעסק
בעצמו בענין הספדו כענין המשנה הרי אנו באין מלספוד
שהענין תולה במעשה הקטן עצמו (ובק"א שם הביא שגם הרא"ש
ז"ל דקדק כן מדברי הרמב"ם) ויש ראיה לזה מהגהות כ"ת
ע"כ נאמן התינוק לומר כו' ע"י עצמו אבל לא ע"י אחר ע"ש
אולם מסקנת היש"ש שם דא"צ שיהא הענין תולה במעשה הקטן
עצמו והוכיח כן מלשון הא"ז בשם ראב"ן וראבי"ה · והרב
מה"ל פלפל בזה וסיים דצ"ע לדינא ע"ש : (נח) שמע מהתינוקות ·
עבה"ט ועיין במה"ל ס"ק מ"ג שפלפל הרבה בדברי
מהרא"י ז"ל והעלה שגם דעת מהרא"י דלא בעינן בזה מסל"ת
ממש בכל תנאיו דהיינו שיסיח מעצמו מבלי שאלה כדלקמן
סעיף ט"ו אלא דכל שנותן משל וטעם לדבר דרך ספור מעשה
מסתמא הוי מסל"ת והביא שכן דעת היש"ש סי' י"ד
דכל שאומר דרך סיפור מעשה אפי' שאינו מסל"ם ממש כגון
ע"י שאלה הפ"ה גבי קטן מסתמא הוי מסל"ת אם לא שנראה
מתכוין להעיד ובהכי נתיישבו דברי הרמ"א בהגהה שלא הביא דבעינן מסל"ת מחמת שבנדון הש"ע שאומרים עכשיו
' לכ"ע חשיב כמסל"ת · וע"ש בק"א בשם הרא"ש ז"ל שדין זה במחלוקת שנוי' והוכיח שם מדברי הש"ג בכתובות
"ל דקטן נאמן בעיגונא אפי' במכוין להעיד ע"ש : (נט) אבל אם אינו לאלתר · כתב בט"ז דבפסקי מהרא"י הביא
בי"ה שמכשיר אפילו באינו מעיד לאלתר וכתב שיש להחמיר משום דכל ספק פלוגתא בעיגונא קיי"ל להחמיר ע"כ
מ"ש המ"ב בשם תשובת הרא"ש להפך דספק פלוגתא בדיני עיגונא להקל גם בזה יש להקל עכ"ד וע' בח"מ וב"ש ·
וה"ל ס"ק מ"ה שכתב דכאן לכ"ע אין להקל והתה"ד עצמו לא כ' כן אלא לרווחא דמלתא אבל לפי האמת
יהיד בדבר נגד הרמב"ם והאב"ן ומהרי"ו · והרמ"א הכריע לגמרי דלא כוותי' בין להקל ובין להחמיר ע"ש ·
ד בס"ק מ"ד שהביא בשם ת' א"ש שמדייק מלשון הרמב"ם וש"ע שכתבו אבל אם שמע מפי שוטה או קטן משמע
קטן שאינו בן דעת שהוא בכלל השוטה עד שעוסק בשחוק הקטנה אבל קטן שהוא בן דעת שאין דרכו לעסוק
קטנה נאמן כגדול אפילו באינו מעיד לאלתר והוא ז"ל פלפל בדבריו ומסיק שצ"ע להקל בדין זה : (ס) שהסיח לפי
עבה"ט מ"ש וכל שבא לב"ד כו' וע' בת' הרא"ש כו' וכוונתו דמתשובת הרא"ש שם מוכח שסובר דאפי' בא הא"י
וב מסל"ת וכן משמע ג"כ בת' הרא"ש כלל י"ח דין ט' ע"ש וכן תפס בפשיטות בתשובת ח"ל סימן קמ"א מדבריו ·
ס' מה"ל בק"א לסימן זה בשם הרא"ש ז"ל שהביא בשם הרד"ך שסובר ג"כ דאפי' בא לב"ד חשיב מסל"ת כשאומר
ר דברים אחרים והרב ז"ל השיג עליו בזה והכריח מתשובת רמב"ן סימן קכ"ח והריב"ש סימן שפ"ז דכל שבא

• מעובדא דרבא וכו' שם

משיאין על פיו כיצד היה מסיח לפי תומו ואמר 'אוי לפלוני (מב) שמת היה נאה וכמה טובה עשה עמי או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום בדברים אלו שהם מראים שאין כוונתו להעיד ה"ז נאמן וישראל ששמע המסיח לפי תומו מעיד ששמע ממנו ותנשא אשתו על פיו: הגה (סא) אמר פלוני מת במסיח לפי תומו (סב) אע"פ שלא אמר דברים אחרים מקרי שפיר מסיח לפי תומו (ריב"ש סי' שע"ו) (מג) (סג) ויש מחמירים (ב"י בשם הר"ן): בד"א בשל

פתחי תשובה

לב"ד אפי' אמר בקיצור דברים אחרים לא חשיב מסל"ת · וכתב עוד בשם הרשד"ם אה"ע סימן ר"מ דב"ד דקאמר הוא מושב וועד הב"ד אבל מה שאמר בפני רבים לא חשיב כאו בא לב"ד ואם בא לפני הקהל נסתפק מוהריב"ל בח"ג סימן ב' וע"ש סימן ע"ו · וכ' עוד בת' רשד"ם שם דדוקא כשבא לב"ד ואמר בקיצור דברים דפלוני מת אז לא מהני דלמא הו"ל נבא לב"ד על לא דבר מוכחא מלתא דלהתיר נתכוין אבל כשיש טעם על ביאתו לב"ד כגון שבא לב"ד לקבור את פלוני שהוא מת וכיוצא בו שיש לתלות ביאתו לבית דין באיזו אמתלא מהני ע"ש: ומ"ש הבה"ט בשם ת' ב"י א"י שאמר לישראל אנא כו' והשיב הא"י פלוני הרגו כו' זה הובא בשמו בק"ע סימן קי"ג · ושם מבואר דמה שהשיב פלוני הרגו היה עם קישור דברים ועיקר תדושו בזה דלא נימא דמה שאמר הישראל לא ידענא כו' הוא ענין אחר והוי כשאלה ע"ש · ומ"ש עוד בשם רשד"ם שהתחיל הא"י כו' ובין כך בא ישראל אחר כו' יש לעיין שם ולכאורה זהו חידושו דאף ששאלו ישראל אחר דאילו שאלו אותו ישראל עצמו זה מפורש בש"ע לקמן סעיף ע"ו · ומלשון הש"ע שם אע"פ ששאלו אותו א"כ משמע ג"כ זה דאף ששאלו אחר שלא התחיל הא"י להסיח אליו · וכפי הנראה בק"ע סימן של"ג יש באותה תשובה שם הידוש אחר דדוקא אם היה השאלה (לא שנא מאותו ישראל ולא שנא מישראל אחר) תיכף למסל"ת של הא"י אבל אחר זמן לא מהני · אך אין דין זה מוסכם וכמ"ש בפ"ת שם סי' ומ"ש עוד בשם מהרא"ש אם תפסו לא"י כו' יש לעיין שם דלכאורה אין לך אמתלא גדולה מזו שרוצה להציל עצמו ותולה הקלקלה בחבירו בכדי לחזק דבריו · ומ"ש עוד שאלו לא"י כו' ועיין במהר"ם לובלין סימן קל"ב כו' לפי הנראה כוונתו על מה שהובא בשמו בק"ע סימן שכ"ג ואפשר לחלק · ומ"ש עוד כותי שלא נתכוין להתיר כו' מהריב"ל ח"ג סימן ע"ו · הובא זה בקה"ע סימן ס"ב · ושם כתב ה' חלוקות בענין זה ע"ש · ולא ידעתי למה שבק הבה"ט הד' חלוקות הראשונים והעתיק רק דין זה שהיא החלוקה האחרונה שם · גם צ"ע דלעיל בס"ק זה העתיק הבה"ט בשם מהריב"ל ח"א כלל א' סי' ט' כותי שמספר ליהודי בתשובת שאלה וליהודי אחר כמסל"ת כו' לא הוי מסל"ת· משמע דמיפשט פשיט' ליה כך ומדוע כאן נסתפק בזה דהא גם שם לא כוון להתיר ואפשר לחלק ועמ"ש לקמן סעיף ע"ו ס"ק ס"ז · ועיין בס' קהלת יעקב שכתב ע"ז פרטי דינים בדין כותי מסל"ת ע"ש: (סא) וכן אם אמר · עמ"ש לעיל ס"ג ס"ק כ"א לענין ישראל פסול: (סב) אע"פ שלא אמר · עיין בתשובת פני אריה סימן ד' שכתב דנראה פשוט דאם בא א"י ואמר פלוני זוה אותי לפני מותו שלאחר מותו אלך להודיע מיתתו לאשתו אע"פ שאמר כן בלתי ששאלוהו דבר אין זה ואין לך מתכוין לעדות גדולה מזו כו' ע"ש: (סג) ויש מחמירים · עבה"ט ועיין במה"ל ס"ק מ"ו שהאריך לקיי הר"ן והרבה להשיב על חמש טענות שטען הריב"ש ז"ל נגדו ואעפ"כ כתב לבסוף דפשטי הסוגיות מטין כדברי הריב"ש רוב האחרונים ולדינא הסכים לדעת הב"ח שעושה פשר דבר בין הדעות דבמקום עיגון כגון שידוע שאם לא תאמין אמתלא עדות אחרת ותשב עגונה כל ימיה סומכים על מסל"ת כה"ג שאמר מת סתם שלא ע"י קישור דברים והב לזה מדברי הירושלמי · וע"ש עוד בס"ק מ"ז דכשאומר דבריו דרך התאוננות א"צ שיאמר עוד קישור דברים אחרי כיון שניכר שמתכוין להתאונן בלבד ולא לשום עדות ומ"ש הרמב"ם וש"ע אוי לפלוני שמת כמה היה נאה כו' ל דוקא ולדינא כשאמר אוי לפלוני שמת לחוד סגי וכ"ה בתשובת מהריב"ל ח"ג סי' ב' ע"ש · ושם בק"א כתב בשם ז"ל

באר היטב

ס"ב · ועיין בתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' ה' ו לעיל בסי' ז' ס"ק ח' ודו"ק גוי שאמר לישראל אנא את חבירך והשיב הישראל בסביבות כפרים אלו לא ידענא אם נהרג אם מת והשיב הגוי פלוני מסל"ת הוי תשובת ב"י סי' א' מדיני גוי מסל"ת · הגוי להסיח לפי תומו לפני ישראל ובין כך בא אחר ושאל ופירש הגוי הענין מסל"ת מיקרי · חא"ה סי' מ"ג וסי' קס"ה · גוי שמספר ליהודי בת שאלה וליהודי אחר במסל"ת אם אחר שסיפר בתשובת שאלה סיפר לשני במסל"ת לא הוי מ מהריב"ל ח"א כלל א' סי' ט' · אם תפסו לגוי הרג את היהודי והשיב שהוא לא היה ההורג אלא מסל"ת הוי · מהרח"ש סי' ל"ה· והרא"ש הלוי חולק דלא הוי מסל"ת · ישראל שאמר לגוי תודה שעשית והגוי אמר הרגתי לפלוני מסל"ת מיקרי · ב"י מדיני גוי מסל"ת · שאלו לגוי מאין באו לך ואמר הרגתי לפלוני ולקחתי מעותיו מסל"ת מיקרי הלוי סי' ג' ועיין במהר"ם מלובלין סי' קל"ב שם דלא הוי מסל"ת · גוי מסל"ת אומר שמת פלוני אומר שקר דברתי ומעיד הישראל ששמע מגוי א' מת לא חיישינן שמא מהגוי שהכחיש את עצמו שמ אלשיך סי' ק"ה · גוי שלא נתכוין להתיר אלא ובא לב"ד ואח"כ מסל"ת יש להסתפק אי חשיב מסל"ת · מהריב"ל ח"ג סי' ע"ו · ועיין בספר פנ סי' נ"ג · אם בפעם אחרונה היה מכחיש דבריו הרי בדלך ספק ומסל"ת יש להסתפק מהריב"ל ח"א סי' ז'· אם ישראל מעיד מפי גוי שמת בעלה של והגוי מכחישו ואמר לב"ד אין הגוי נאמן · א גוי מסל"ת שאמר פלוני מת ואח"כ אמר שקר נאמן שספה שהתיר אסר עיין כנה"ג חילוק (מב) שמת · ואיירי שמזכיר שמו ושם עירו ומכי איירי באומר סתם זה שילא עמי מת דא"כ היה לומר קברתיו כמ"ש בסעיף י"ז · ועיין כנה"ג ב"י סעי' פ"ד: (מג) ויש מחמירים · רוב פוסקים

(מד) אמתלאה אבל אם היה שם אמתלאה בשיחת העו"ג (סר) שמא נתכוין
ר אחר כמו שאמר לאחד עשה לי כך וכך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי
וני אין זה מסיח לפי תומו שכוונתו להטיל אימה על זה: הגה וכן במקום שיש
לשקרא שלמדוהו לומר כך אין סומכין עליו (ר"י נתיב כ"ג) ל וכן אם שמע מערבאות

כ מעובדא דההוא נכרי דהוה קאמר ליה לישראל וכו' שם
ל ברייתא גיטין דף כ"ח ע"ב

באר היטב

ר כריב"ש וכ"ה כנה"ג בהגהת ב"י סעיף פ"ט ע"ש · כתב במקום עיגון יש לסמוך על המתירין וכן דעל ראית ריב"ש קשה לי האיך מוכח מהכא דהאי ת מדלא מקשה הגמרא ודילמא כותי אלא ודאי עיין ב"ש הא השתא נמי אפי' אי הוי מסל"ת נמי למה לא מקשה ודילמא כותי הוא ובאופן דלא דהא הרבה אופנים יש דלא מהני אפי' מסל"ת ותשכח · ועיין ב"ש ס"ק מ' והריב"ש בסי' שע"ז דגוי מסל"ת מפי גוי מסל"ת צריך לידע אם גוי און היה ג"כ במסל"ת ומסתמא לא מהני עיין בת"מ ל"ה · וכנה"ג בהגהת ב"י סעי' ק"מ · א"כ לפ"ז קשה דילמא כותי היה דשמע מפי כותי אחר ועיין כ"ז כתבתי ישוב לזה · עכ"ל כיש מתירין זולת ם עיגון · ועיין כנה"ג בהגהת הטור סעי' כ"ט · פ שם היכא דאיכא הוכחה דקושטא קאמר אפי' י מסל"ת משיאין על פיו ע"ש · ועיין ברמ"א מ"ו דפסק דוקא בדיעבד · לפ"ז נסתרו דבריו ם עיין ודו"ק · ואם נכרי מספר לנכרי חבירו לכ"ע קישור דברים רש"ך ח"ב סי' מ' · אם אמר גוי שהיו בספינה וכל האנשים שבתוכה נטבעו וגם פלוני הוי מסל"ת לכ"ע · הר"ם מטראני ח"ב סי' מ"ט כנה"ג דף ל"ז ע"א: (מד) אמתלאה · ואם אמר שלם לי סחורה זו בטוב כי היה לי אחריות הדרך פלוני בדרך זה הוי מסל"ת ולא אמרינן להשביח היתה כוונתו · מהר"ם מלובלין סימן קנ"ג · ואם בשבילי אמר לא' שאל יצא בלילה שלא יהרג כדרך פלוני הוי מסל"ת ולא אמרי' דכוונתו להוציא את מן החשד ובתשובת רש"ך מספקא בזה · ומ"ש במקום שיש לחוש לשקרא נ"ל דאיירי דיש רגלים אל"כ אין לחוש לשום חשש · ב"ש · השבאים אם אמרו לפלוני אינם נאמנים שמשקרים להטיל אימה לפדות השבוים · משפט צדק ח"א סי' ס"ח · נערי שאמרו ליהודי א' למה אתה הולך ואיך מתיירא אנחנו לקחנו כך מסים בשביל שלוינו יהודי א' מתיירא בל יהרגו אותך כמו שהרגנו לפלוני יש

פתחי תשובה

ז"ל דגם לפי דעה זו דבעינן קישור דברים אחרים זהו דוקא כשהכותי מסיח כן לפני הישראל אבל כשהכותים מספרים ביניהם שפלוני מת והיהודים שמעו מאליהם מה שמספרים לכ"ע א"צ בזה קישור דברים ע"ש ובאמת כ"כ גם הב"ש בשם ת' רש"ך סי' מ' סעיף ב' והובא גם כן בבה"ט כאן ויש לחלק:

ועיין בתשובת נו"ב ס"ס מ"ב שכתב (על עובדא דידיה) וז"ל הנה לדעת הפוסקים דלא בעינן קישור דברים זה פשוט שזה נקרא מסל"ת שהרי הפאסט מייסטער הגיד מעצמו בלא שום שאלה אלא אפי' לדעת המחמירין דבעי' קישור דברים ג"כ יש להקל דמה שהתחיל הפאסט מייסטער ושאל פון וואנין זאגין די הערין נקרא קישור דברים וכאשר הגידו לו שהם מפראג הגיד להם ממיתת העוזב דת והרי זה דומה למאן דאיכא בי חיואי אך יש לפקפק ע"ז כי כן דרך כל בעלי אכסניא לשאול לאורחים הבאים מאין הם ואין לדבר זה שייכות כלל למיתת העוזב דת שהגיד אח"כ מ"מ לאו דוקא קישור דברים לפניו ה"ה לאחריו כמבואר בפוסקים וא"כ י"ל שמה שהגיד הפאסט מייסטער די פרויא איזט שוהן פר הייראט זה עצמו נקרא ק"ד שזה מורה שאין כוונתו להעיד אלא לספר סיפורי מעשה דברים בעלמא וראייה לדבר זה מדברי הרמב"ם דבפי"ג מה"ג הלכה י"א כתב כבר אמרנו כו' (כמ"ש המחבר ריש סעיף זה) משמע מדבריו בבבא זו שצריך קישור דברים ובהלכה כ"ה כתב יצא כותי וישראל מעמנו למקום א' ובא הכותי והסיח לפ"ת ואמר איש שיצא מכאן עמי מת משיאין את אשתו ואע"פ שאין הכותי יודע אותו האיש והוא שיאמר קברתיו (ע' לקמן בש"ע סעיף י"ז) הנה מלשונו כאן משמע דלא בעינן קישור דברים ולכן נראה משום דבכאן הלכה כ"ה דמצריך הרמב"ם לומר קברתיו מכמה טעמים שביארו הפוסקים או מטעם שאינו מזכיר שמו כמ"ש הה"מ או מטעמא אחרינא וכיון שעכ"פ צ"ל קברתיו תו לא בעינן קישור דברים שזה עצמו שהכותי מסיים ואומר קברתיו מראה שאין כוונתו להעיד דאטו כותי חבר הוא דגמר דינא ויודע שלא יועיל עדותו בלי קברתיו וא"כ מדאמר הקבורה ש"מ שכוונתו רק לספר דברים כהווייתן ולכן לא הצריך הרמב"ם שום קישור דברים אחרים וא"כ גם בנ"ד מה שאמר דיא פרויא איזט שוהן פאר הייראט חשיב קישור דברים · ועוד דבכתב הבא מזולצבאך נאמר סתם שהסיח הא"י לפ"ת למה לנו לדקדק אחריהם שמא היה קישור דברים ובפרט שיהודי ראה אותו שהיה מוטל בחולי גדול ראוי לצרף כל זה להקל עכ"ד ע"ש:

[ועיין בתשובת חתם סופר סימן מ"ו בעובדא שאחר ה' שנים מעת שנאבד האיש בא נכרי א' אל העיר ואמר במסל"ת

ם נכרי אחר הרגו לפ"פ והוא לא היה בביתו בשעת הריגתו כי היה בוער להטוב עצים ובבואו לביתו קודם אור א הבקר. והכירו בט"ע כי לא היה בו פצע ומום חבורה כי הרגוהו בספינה וספה הם לגרוט ושוב סייע בקבורתו כו' שוט להקל מה למיתשביה כמסל"ת כי רוב הפוסקים החליטו להקל בקישור דלא כהר"ן אלא דמב... ביש"ש כתב ח אינו מוחה והוא לא יצטרף עמהם מ"מ הכא יש בדברי הנכרי הנזכר דברים הרבה שהם יתרים ומיתשב קישור צ"ד יפה כתב נו"ב קמא סימן מ"ז מידי ספיקא לא נפקא דלמא היה אז ק"ד וכן הדעת נוטה כי אחר שכבר שנים ואין זוכר דבר מהנאבד איך יבא הנכרי ממקום אחר לכאן ויתחיל לספר מעשה שהיה בביתו זה חמש שנים וך סיפורי שאר דברים נתגלגל הענין עד שבא לזה ולא יצא אלא ספק הוא ליה ספק ספיקא אולי הלכה כהריב"ש א לומר הלכה כהר"ן להחמיר דילמא הוא קישור דברים כו' ע"ש] · ומ"ש הבה"ט דעל ראיית ריב"ש קשה לי כו' מ"ש בזה: (סר) שמא נתכוין לדבר אחר · עיין במה"ל ס"ק מ"ט שכ' מלשון זה משמע לכאורה דאפילו בספק לאיזה אמתלא לא מהני מסל"ת אולם מתשובת מהר"ם שבמיימוני סימן ט' מבואר דלא חיישינן לאמתלא מן הסתם

הגה

של עובדי כוכבים שאמרו הרגנו פלוני אינם נאמנים (סה) שהם מחזיקים ידי עצב
בזה להתפאר וכן כל כיוצא בדברים אלו: הגה וי״א דכל ערכאות של עובדי כוכבים
נאמנים אפי׳ אומרים שנהרג בדין שלא על ידם (טור בשם הרא״ש) וכל זה דוקא בערכאות
אבל עובדי כוכבים (מה) מסיחים לפי תומם ואומרים שנדון בערכאות של עובדי כוכבים נא
(פסקי מהרא״י סי׳ ל״ד): טו ^ט^עובד כוכבים שהסיח לפי תומו התחלה
על פי (סו) ששאלו אותו (מו) (סז) אחר כך ובדקוהו עד שיפרש
המאורע הרי זה נאמן ומשיאין על פיו: הגה אבל שאלו אותו (מז)

*פי׳ בדבר שהוא ספארת להם שדנו דין וכמו שפירש״י שם ומשמע ליה להרמב״ם דלא שייך זה אלא כשאומרים שנהרג על ידם ם ג״ז שם ממשנה מעשה בבני לוי וכו׳ וכדמפרש לה שם בגמרא סוף יבמות כיון דתזיתינהו בכיא וט׳

פתחי תשובה

אלא היכא דמוכחא מלתא טובא וכן משמע לשון הטור ונראה שגם דעת הש״ע כן הוא כו׳ ומוכח שם בתשובת מהר״ם אפי׳ שאינו אומר אלא פלוני מת שלא ע״י קישור דברים אפ״ה לא חיישינן לאמתלא דלא מוכחא טובא ע״ש:
וע״ש עוד שהביא ש״ס דפ׳ הגוזל דף קי״ד וכתב ויש ללמוד מזה במי שנטבע במים שאל״ם וידוע זה ע״פ עדים (ה״ה ע״פ עד א׳ עמ״ש לקמן סעיף ל״ד מזה) ותו בא א״י מסל״ת ואמר שראהו מיד שהעלוהו מן המים והכירהו אלא שיש אמתלאה בדבריו דמהימן כיון דמים שאל״ם אינה אסורה אלא מדרבנן וקילא טפי מתרומה דרבנן שהרי אם נשאת לא תצא א״כ לא חיישינן לאמתלאה · וה״ה בהעידו אחת מחמש נשים שאין נאמנות להעידה במסל״ת בכה״ג שידוע הוא שנטבע כו׳ (עמש״ל ס״ה ס״ק כ״ד) מיהו בזה לכ״ע בעינן שיסית בקשר ענין לפניו או לאחריו ע״ש · ועיין בקה״ע סימן רכ״ט הביא שם בשם המבי״ט שמצדד להתיר היכא שכבר יצאה מחזקת א״א דאורייתא ואינה אסורה אלא מדרבנן אפשר לסמוך על א״י אף שאינו מסל״ת כלל ע״ש · ועיין בתשובת אא״ז פנים מאירות ח״ג סי׳ ב׳ בעובדא שהעידו עדים שבעלה נטבע במים שאל״ם ושהו עליו כדי שת״נ ואח״כ אמרו שלשה כותים שלא במסל״ת שמצאו גוף אחד ערום בשפת הנהר והגידו סימנים ואמירת הכותים היה זה שלא בפני זה · והאריך שם לבאר דמצד הסימני׳ היה ראוי להתיר אף שאינם סימנים מובהקים מ״מ באיסור דרבנן יש לסמוך גם על סימנים אמצעים (עמ״ש מזה לקמן סעיף כ״ד ס״ק נ״ט) אך דא עקא באשר שלא הגידו לפי תומם · והביא שם ג״כ דברי המבי״ט הנ״ל שרוצה להתיר במילי דרבנן אפי׳ שלא במסל״ת וכ׳ עליו אף שאין דבריו מוכרחים כאשר המבי״ט בעצמו פקפק בזה מ״מ יש סמך מדבריו בנ״ד כיון דאמרו זה שלא בפני זה כל אחד סימנים הנ״ל סמכינן עלייהו דמסתמא קושטא קאמרי דהא אמרינן בגיטין דף י״ט בהוא שטרא פרסאה כו׳ והביא הב״י גירסא בת״נ סימן ס״ח זה שלא בפני זה דהוי כמסיח לפי תומו וה״נ בנ״ד כיון שהגידו זה שלא בפני כמסל״ת כו׳ ע״ש עוד ועמ״ש לעיל ס״ו ס״ק מ״ב: (סה) שהם מחזיקים · עיין בתשובת נו״ב ס״ם מ״ב שכ׳ דיש להתיר דאולי לא מסימני ישמעאלים מסל״ת להעיד שמת עוזב דת דאולי ברח ואינו רוצה להחזיק דתם עוד ומוציא קול שמת להזק דתם והרי זה דומה לשמע מקונטרמיסון כו׳ אך מצאנו בתשובת הר״ן סובא בב״י דמשמע להדיא א״כ אין לנו לבדות חששות מלבנו ע״ש: (סו) ששאלו אותו אח״כ · כ׳ הב״ש בשם ת׳ מהרשד״ם סימן כ״ג דהיינו אם שאלו אח״כ באותו מעמד אבל אחר זמן לא מפני שיש לחוש אולי בעת ההיא רוח אחרת עמו ובבקי׳ לפ
ובת׳ מ״ב סימן ק״ה כ׳ בשם הרא״ם ובנימין זאב דאפי׳ אח״כ הוו מל״ת · ועיין במה״ל ס״ק נ״א שדעתו מסכמת ד
הרשד״ם וכתב אולם מתשובת הרא״ש כלל נ״א סימן ג׳ בעובדא דאשר בר סיני משמע קצת דגם לאחר שעה יכולין
ואפשר להלק ולומר דכל שהוא מפרש דבריו הראשונים נאמן אפילו לאחר זמן משא״כ באומר דברים אחרים אינו נ
באותו מעמד ובכה״ג מיירי הרשד״ם ע״ש: (סז) אח״כ · עבה״ט מ״ש אם יהודי א׳ כו׳ והוא מדברי הת״מ שדי
מלשון הרמ״א בהגהה ומסיים בה אך באמת היא חומרא גדולה וכי בשביל שאשתקד שאלו אותו לא יהא נאמן עתה בז
ובפרט אם מסל״ת בפני כותים למה לא נאמין לדבריו בשביל שאשתקד שאלו אותו והעתיקו ג״כ הב״ש · ועיין בתש
נ״א מ״ש בזה והמבואר מדבריו דהיכא שאלו הכותי תחלה ולא השיב כלום ואחר זמן מה בא לישראל השואל
מעצמו הנדון ששאלו עליו זה ודאי לא יקרא מסל״ת אבל היכא שכבר הגיד כל הענין ע״פ שאלה א״כ כבר נסתלק
השאלה הראשונה ואם בא לאח״ז מה וספר הענין פעם שנית במסל״ת נ״ע למעשה בזה · ואם בפעם ראשונה כוון
להתיר

באר היטב

לחוש דילמא למירמי אימתא קאמרי כדי שיסכירם לל
מספס לדק ח״א סי׳ ז׳ אמרו בתוך דבריהם וכן אמר
שהרגנו לפלוני והלכו ושאלו לאותו פלוני ואמר שהנ
אין לחוש דלמרמי אימתא קאמרי · מ״ל סי׳ ז׳ ·
כנה״ג עליו דוקא שאותו פלוני לא שייך בהדייהו
דף כ״ב ע״א: (מה) מסל״ת וכו׳ · כ״כ הת״ה וכ
הא״מ ממ״ש בת״ה מי שטבע במים שאל״ם ועכו״ם מ
ואמר שמת פלוני אמרי׳ מה שמסל״ת שמת לא שידע
אלא שסבר שמת · כן ה״נ יש לומר שמא שמע מער
שנהרג בדין סבר שמת דהוא מאמין להם מש״ה אמר
ע״ש וב״ש מתרץ דלא דמי חששות אלו זה לזה
(מו) אח״כ אם יהודי א׳ שאל לכותי איה פלוני והש
וזמן רב אח״ז הגיד הכותי מסל״ת שמת פלוני אינו
ועי׳ ב״ש ובח״מ ובמהריב״ל ח״ג סי׳ פ״ז וע״ל ס״ק
(מז) תחלה דוקא בשאלה ברורה כגון איה חברנו או
ישראל לא שאל לגוי אלא בדברו עמו בעסק אחר הזכי
פלוני בתוך דבריו בחזקת שהוא חי והגוי הודיעו שפלו
או נהרג מסל״ת מיקרי · כנה״ג בשם תשובת כ״י · אם
סיפר לו הגזלה ושאל לעכו״ם על היהודים ואמר ש
הוי מסל״ת כי מה שהתחיל לספר מהגזלה הוי הר
תשובת מ״ב סי׳ ק״ח · שאלו לגוי אי מזה באת
על ענין מיתת היהודי מסל״ת מיקרי · רשד״ס סי׳
ראובן שאל לגוי ממיתת שמעון ובא לוי והגיד
ללוי ממיתת שמעון יש להסתפק אי נפק ממסל״ת
שאלת ראובן · אמר יהודי א׳ מת ואח״כ שאלו
הוא זה ואמר פלוני מסל״ת הוי · הרא״נ ח״א

זח) אִיה (מח) חברנו ואמר להם שמת אין זה מקרי מסיח לפי תומו ודווקא ששאלו
תו העובד כוכבים עצמו (סט) אבל שאלו עובד כוכבים (מט) אחר (פסקי מהרא"י
' קס"א) או שחפשו בעיר אחר יהודי ויצא הקול בזה ובא שעבד כוכבים ומסיח לפי
מו שמת (תשובת מהר"ס הלכות נשים) אעפ"י שהיה אצל העובד כוכבים ששאלו מקרי
יח לפי תומו • היו מדברים ביחד מן היהודי ובא להם עובד כוכבים ואמר להם
) במה אתם (נ) מדברים ואמרו לו מן היהודי אם הוא חי או מת והגיד להם שהוא
 לא מיקרי מסיח לפי תומו (בתשובת הריב"ש) (נא) (עא) היה ספק אם הסיח
י תומו או לא אין משיאין אשתו דספיקא דאורייתא לחומרא וכן בכל מקום דאיכא
נב) פלוגתא (נב) בדינין אלו אזלינן לחומרא (ג"ז שם) יש אומרים הא דאמרינן דאם שאלו את

באר היטב

ריב"ל ח"ג סי' ב' • גוי שנשאל מה נעשה מספינה
ניות ומשיב שנשברה והיו שם ג' יהודים פלוני ופלוני
ומי מהר"ר בצלאל סי' כ"א והר"ס אלשיך סי' קי"א
"א ששון סי' ס' התירו נשותיהם של אלו • וכ"ת ממש פפי
אל סי' כ"ז דכתב שם דאפי' נשאל הגוי את השאלה
ם מענין היתר האשה מסל"ת מיקרי ע"ש ומ"ש כנה"ג
' ע"ב : (מח) חברנו • אפי' לא הניחו את חברו חולה
כל ששאלו איה לא הוי מסל"ת • אם נזכר אשה אחת
י עכו"ם ואמר שמת בעלה לא הוי מסל"ת • ואם שאל על
 א' שהיתה במצור ואמר פלוני מעיר הזאת מת הוי
ל"ת ריב"ש בשם מהר"ס מלובלין סי' ק"ל : (מט) אחר • פי'
 וע"ז שעכו"ם זה לא הי' שם באותו מעמד כששאל אבל
 היה באותו מעמד אע"ג דלא שאל לאותו עכו"ם הוי
ו שאל אותו לפ"ז נ"ל מ"ש אעפ"י שהיה אצל העכו"ם
 שהיה אח"כ אצלו ולא בעת השאלה ועיין ב"י מ"ש
 מורו הרב הגדול ה"ר יעקב בי רב ב"א שזימן
נעלים וכו' דמבואר שם אם ישראל שאל לישראל
"ס היה באותו מעמד והשיב שמת הוי מסל"ת ע"ש •
 ידברי סה"מ וט"ז הנ"ל צריך לחלק בין אם שאל
"ס א' ועכו"ם שני היה באותו מעמד הוי כאלו שאל
 אבל אם שאל ישראל לישראל אע"ג דהעכו"ם המשיב
 באותו מעמד לא הוי כאלו שאל לאותו עכו"ס' ב"ש •
 הוא עיין נ"י ועיין מהרח"ש בקע"ד דף י"ד ע"ב
ה אמרם וכו' • גם בתשובת עבודת הגרשוני סי' פ"ו
ק על הח"מ וכתב דאין לחלק ע"ש וצ"ע למעשה :
 מדברים • אם אמר לישראל לא שמעת כלום מיהודי זה
 לא ואמר הוא שנהרג עיין בב"י דהסכים דהוי מסל"ת
 ועיין משפטי שמואל סי' פ"ח • גוי ששאל היכן פלוני
יבו לו מי הוא זה פלוני ואמר הוא פלוני שהיה לו סימן
'ע באמת שהרגוהו מסל"ת הוי הר"ס ממרא"י ח"א סי'
 ועיין בה"ב סי' מ"ם • גוי שאמר למה קרוביו אינם
ים על פלוני שנהרג במקום פלוני הוי מסל"ת •
אד"ב סי' ל"ח : (נא) היה ספק אם מסל"ת •
 נמי כשיש ספק אם היהודי דיבר התחלה או הגוי דיש להחמיר • הר"א ששון סי' י"ג • כתב כנה"ג לכאורה
ה מ"ש להריב"ש דכל שיש להסתפק בסיפורו אם הוא נשאל או לא הוי ספיקא דאורייתא לחומרא הוא דוקא
ק א' אבל בס"ס תלינן לקולא • אבל באמת אינו דבענונה דאיתתא לית לן להקל מטעם ס"ס דכולא חדא
קא היא ע"ש בהגהת ב"י סעיף נ"ו דף ל"ו ע"ב • וכן נ"ל דאל"כ מה הוכחת של הריב"ש אם אומר
י מת במסל"ת בלא קיפור דברים דמהני מדלא מקשה הגמרא ודילמא כותי וכו' כמ"ש לעיל ס"ק מ"ג •
א ספיקא הוי אי הוי מסל"ת • ומש"ה לא מקשה הגמרא ודילמא כותי משום דהו הוי ס"ס חדא דילמא
 הוי כותי ועוד דילמא הוי מסל"ת • ואפשר דחסרון ידיעה לא נכנס בכלל ספק כמבואר בי"ד : (נב) בדינין •

פתחי תשובה

להתיר בזה ודאי יש לחוש שמה שמספר לפ"ת בפעם שנית
אערומי קא מערים כדי להוציא רצונו אל הפועל ובזה מיירי
בת' מהריב"ל ח"ג סימן ד' משא"כ בזה שהגיד פ"פ שאלם
דאינו מכוין להתיר שאינו נוגע בדבר כל כך ע"ש ועיין בקה"ע
סימן פ"ב בשם מהריב"ל דאף אם מתחלה לא בא להתיר רק
להעיד יש להסתפק ושמא י"ל דשאני התם שבא לב"ד וזה
גרע עפי ויש לעיין : (סח) איה חברנו • עבה"ט מ"ש אם
נזכר אשה אחת כו' הוא מדברי הב"ש בשם המרדכי שמפרש
כן דברי הירושלמי וע' במה"ל ס"ק נ"ט שדין זה אינו ברור :
(סט) אבל שאלו כותי אחר • עבה"ט ועיין במה"ל ס"ק
נ"ג מ"ש בזה : (ע) במה אתם מדברים • דין זה הוא מת'
הריב"ש סימן שע"ז וש"פ ומבואר שם שדעתו דהסיר מקרי
מסל"ת אלא שלמעשה ביטל דבריו נגד דעת הר"ן רבו • וכתב
הט"ז דיש להקל בזה אחר שהריב"ש מביא ראיות נכונות
לדבריו ע"ש ועיין במה"ל בק"א לסעיף זה בשם הרח"ש ז"ל
שהביא ת' מהריב"ל ח"א סי' נ' הובא בקה"ע סי' ז' שנטה
להקל להלכה ולא למעשה ודעת הרשד"ם אה"ע סימן מ"ד
להחמיר ושם בסי' פ' כ' שעכ"ז עשו מעשה בשאלוניקי
והתירוה ועי' קה"ע סימן רמ"ג רמ"ד : (עא) היה ספק •
עבה"ט בענין אי מהני ס"ס בעגונה וע' מזה בק"ע סימן כ"ג
רל"ז רל"ח רע"ב רע"ח שג"ו ש"ס שם"ע ובתשו' פרח שושן
חי"ד כלל ג' סימן א' ובחלק אה"ע כלל ג' סימן ב' •
ועיין בתשובת נו"ב סימן מ"ג שהאריך בזה והביא דברי הגאון
בעל פ"י בתשובת שב יעקב חי"ד סימן מ"ח והגאון המחבר
ש"י שדעתם דאין להקל מכח ס"ס כיון דאיתחזק איסור א"א
ותמה עליהם דהלא כתבו התוס' ביבמות דמה דאשה דייקא
מרעא להזקם • והאריך בזה וגם בענין מ"ש הפ"י שם דבעגונה
איכא תרי חזקות לאיסור חזקת חיים של זה וחזקת א"א
והוא מדברי הריב"ש סימן שע"ט ותמה עליהם דזה לא מקרי
ב' חזקות רק הכל אחד ופלפל ג"כ בדברי הש"ך ביו"ד
סימן ק"י בדיני ס"ס אות כ"א וכ"ע דמסיק לאסור ס"ס
בחזקת איסור אבל היכא דאיכא בלא ספיקות מותר ובדברי
הט"ז שם ס"ק ע"ז דסובר דאפי' כמה ספיקות אינו מועיל
ובדברי הש"ך בנה"כ שם ובפר"ת שם ובדברי הפ"י בקא
לכתובות עש"כ • ועיין בס' חמדת שלמה סימן ל"ג :
(עב) פלוגתא בדינין אלו • עבה"ט ועיין במה"ל ס"ק כ"ז

עיין

ג מהרי"ק בשורש קכ"ח וכ"כ הר"ן בתשובה

העובד כוכבים תחלה לא מקרי מסיח לפי תומו היינו דוקא אם שואלו ישראל (עג) אבל אם שואלים (עד) עובדי כוכבים אותו ומגיד מיקרי מסיח לפי תומו ובלבד ששאלו אותו שלא בפני (נג) ישראל (ת"ה סי' רל"ט) ואם שאלו ישראל והעובד כוכבים הגיד שמ (עה) והגיד אומדנות (נד) (עו) המוכיחות אע"פ שאינו מקרי מסיח לפי תומו ואסור לינשא מ"מ אם עברה ונשאת ע"פ חכם שהתירה (עז) לא תצא אם יש ראיות ואומדנות שמ (פסקי מהרא"י סי' קל"ט): טז [ג]עובד כוכבים מסיח לפי תומו מפי עובד כוכבי

פתחי תשובה

שהרבה להקשות על הט"ז והעלה דאפשר שגם המקילים לא הקילו אלא במקום שיש אומדנות המוכיחות שמת דבכה"ג כבר יצאה מחזקת א"א מן התורה כמ"ש הרמ"א בסמוך דעכשיו הוי פלוגתא בדרבנן ובשעת הדחק סומכין אפי' על יחיד נגד רבים היכא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וכמ"ש הש"ך ביו"ד סימן רמ"ב ודלא כמשמעות הט"ז כאן ע"ש. ומ"ש הח"מ ס"ק ל"א כי גם בעיגון אין כל העגונות שוות כו' עיין בת' שבו"י ח"ג סימן ק"י. [ועיין בתשובת חתם סופר סי' ס"א באמצע התשובה דהרב השואל תמה על הח"מ בתשובתו בהך דפשטא מהרלא שכ' דפלוגתא הפוסקים הוא כב' כתי עדים ותוקמי' אשה בחזקת א"א דמה לי עדים ומה לי דיינים ופקפק עליו דודאי לא דמי דעדים מכחישים אהדדי לגמרי זה אומר מת וזה אומר חי אבל הפוסקים לא מכחשי לגמרי דגם להמתירים שאין לסמוך על עדות כזו מ"מ אפשר שהוא מת והוא ז"ל כתב לו דיפה תמה וראוי למי שאומרה ועכ"פ ס"ק מ"ז ובק"ע סימן רכ"ו כו' עכ"ל ע"ש]: (עג) אבל אם שואלים. עח"מ שכתב דגם הר"ן מסכים לזה ולא כהב"י שכתב דהר"ן חולק ע"ז והב"ש דחה דבריו ועיין במה"ל ס"ק כ"ז שהוכיח מדברי הר"ן בתשובה סימן פ"א בעובדא דמיימין מאלקי (והובא בב"י בדיני טביעה) כדעת הח"מ ודחה ג"כ דברי מהר"ם לובלין בתשובת סימן ק"י שמדייק מת' מהרי"ק שורש קכ"א דלא ס"ל כהתה"ד בזה דליתא דמהרי"ק מיירי שם בשופט ושאלת השופט שאני ע"ש. ושם בק"א הביא בשם הרח"ש ז"ל שדעתו להחמיר בזה כדעת הב"י בשם הר"ן והקשה ג"כ מדברי הר"ן סימן ע"א הנ"ל ותירץ שיש חילוק בין שבשאלה היא אם חי או מת כמו איש פלוני וכיוצא בזה שמרגיש שיש נפקותא בדבר ובין נדון הר"ן הנ"ל שכבר ראו מת על שפת הים ולא שאל ממנו רק ה שהגיע ליבשה בזה אינו מרגיש נפקותא בדבר ולא נפיק מתורת מסל"ת וסיים ועכ"ז צ"ע קצת ע"ש וכן מחלק בת' גא בתראי סימן כ' בהגהה ע"ש ועיין בתשובת חא"ז פנים מאירות ח"ג ס"ס מ': (עד) עובדי כוכבים אותו. עיין בת' גאוני בתראי סימן כ' שכ' על עובדא דידי' וז"ל ועוד יש להתירה אפי' אם נאמר דזה הוי שאלה מ"מ כיון שהעד מעיד שהא"י ידעו שהשואל הוא יהודי א"כ מקרי מסל"ת שהרי כתב בת"ה כו' והכא הוי כשואל אותו א"י דהא הטע' דהרי בש אותו א"י משום דע"כ אין כוונתו להעיד והנ"ל להזהיר כיון דליכא ישראל למי הוא מעיד ה"ה כאן כיון שלא ידעו ש ישראל הוי מגיד דבריו לא"י שלא בפני ישראל והרי עכ"ל ע"ש עוד וע' בק"ע סי' רס"ה: (עה) והגיד אומדנות. ע' בתשובת מהר"ם לובלין סימן ק"י וסימן ק"ל דאם היה קצת מסל"ת כגון שלא היה שאלה גמורה אם הגיד אומדנות המוכיחות על מיתתו שריא אפי' לכתחלה והוציא כן מהתוס' בשלהי יבמות בעובדא דפונדקית ע"ש ועיין במה"ל ס"ק כ"ב ש דבריו מוכרחים באה. ועיין בט"ז: (עו) המוכיחות. עבה"ט [מ"ש בענין רוצח שהודה בלא עינוי כו' ועיין בתשובת ח סימן נ' מה שכתב בזה]. ועיין בתשובת נו"ב סי' מ"ג כתב שם וז"ל אמנם לפי המוכר בשאלתו שהפקיד והשר החזירו להם הברוסטיך שלו עם כפתורי כסף שהיה בו זהו הוכחה גדולה שהאמת כן שאל"כ למה יתנו דבר בשוה א זהובים בחנם כו' וכשעשה מעשה המוכיח על אמתת הדברים עדיף ממסל"ת שהרי מסל"ת לא מהני בגבר שביד כותי דין גדול שאין כותי מסל"ת נאמן באיסור דאורייתא כ"א בעדות אשה ואפ"ה אם אינו מהנה בחליפין מהני כמ"ש ביו"ד סי' קי"ח א"כ בעדות אשה שמסל"ת מהני ק"ו מעשה שאפי' מפסיד לעצמו במעשה הזה שמהני להאמינו כו' ועד כתב לג מהרש"ך על המ"ב (כמו שהובא בבה"ע) אלא בסתם א"א שהודה הא"י על הריגת בעלה שאכתי לא יצאה מחזקת אי אבל בנטבע במים שאל"ס אפי' לא שהו עד שת"כ שכבר יצאה מחזקת איסור מודה ובפרט שאומדנא זו עדיפא מאומד של המ"ב שבשם האומדנא דלמה יחייב עצמו מיתה וידוע דברי הרמב"ם דלכך אין אדם נאמן ע"ע להתחייב מיתה דאולי ה מן הבוחרים מות מחיים אבל כאן שהפקיד יחזיר דבר השוה ממון זה מן הנמנע שיעשה על מגן ע"ש מה שכתב ליי דלא תיקשי ע"ז מעובדא דפונדקית שהוציאה להם מקלו כו' ע"ש: (עז) לא תצא. עי' במה"ל ס"ק כ"ה שהביא בשם סדר א"ח סימן תקל"ו שהשיג על התה"ד בדין זה וכתב שאם היה בא מעשה כזה לפניו היה מוציא האשה מבעלה והיה ש בניה ספק ממזרים ע"ש. והוא ז"ל האריך להשיב על כל השגות של הרדב"ז ז"ל ולקיים דברי התה"ד והרמ"א כאן וס

מיהו

באר היטב

עיין תשובת מ"ב סי' מ"ד וסי' ק"ה כתב בשם ר' מזרחי סי' ל"ו דס"ל בפלוגתא אזלינן לקולא. ובת' השיג עליו ומפרש דברי מהרא"ס בע"א וכן ה בתשובת אמונת שמואל. ובט"ז הביא תשובת מהר' מטראני סי' קפ"ח שכתב ג"כ לקולא וכן פסק מ"ז (נג) ישראל. אבל אם שאלו אותו בפני ישראל הוי מסל"ת. ונראה פשוט דכ"ש אם שאלו אותו בנ ישראל אף שלא בפני ישראל דכל שהכותי יודע ש תועלת לישראל בהגדתו אין זה מסל"ת. ח"מ ע"ש ולכאורה דבריו שבכאן סותרים למ"ש בס"ק למ"ד ד אעפ"י שהיה אצל הכותי וכו' עיין ודו"ק ועיין ס"ק מ מש"ש: (נד) המוכיחות. ל"ד הגיד ה"ה אם בלא"ה ראיות ואומדנות שמת ואפי' אין כאן עדות כ כל שהתירה חכם ונשאת על פיו ואיכא כאן אומד דמוכח לא תצא. ח"מ. ועיין תשובת מ"ב סי' ס דלפעמים מתירין אפי' לכתחלה אם מוכח שאו אמת כגון רוצח שהודה בלא עינוי שרצח לזה מו דאמר אמת דאל"כ למה יתחייב את עצמו בחנם בשל מה שאמר בעת העינוי י"ל מחמת יסורים אומר כ וכ"כ הר"ם מלובלין סי' ק"י. ומהריב"ל ח"א סי' נ חולק דאינו נאמן דאיכא למיחש שמא מחמת אי יסורים בחר מות מחיים וכ"כ מהרש"ך ח"א סי' נ ובתשב"ץ ח"א סי' קס"ה ובהרא"נ"ם ח"א סי' ע"ב

מסית לפי תומו משיאין על פיו : הגה ואפי' (עח) לא העיד (נה) בפירוש שהעובד כוכבים ראשון הסית לפי תומו אזלינן מספיקא לקולא ואמרינן דודאי מסיח לפי תומו (מהרי"ק שרש קכ"א) (עט) ויש (נו) חולקין בזה (תשובת הר"ן) : יז ^ע יצא עובד כוכבים וישראל עמנו למקום אחר ובא העובד כוכבים ואמר איש (פ) שיצא (נז) מכאן עמי מת משיאין את אשתו אע"פ שאין העובד כוכבים יודע אותו האיש ויש אומרים

ס שם בת' הר"ן שם ע מעשה דאבא יודן ביבמות דף קכ"ב ע"א וכדעת הטור דלא בעינן וקברתיו כעובדא דלעיל דף קכ"א ע"ב מאן שכיב בים חיוה דהתירה רב יוסף ואיצט' כדלא אמר וקברתיו ומ"ש בגמרא בכאן וקברתיו מעשה שהיה כך היה

באר היטב

' לדעת המקילין דוקא שלא נתנו לו יסורין אבל לו יסורין ועי"ז הודה לד"ה אינו נאמן · נתנו לו רין שיודה מה שעשה והוא הודה שהרג לפלוני אפי' ם אחר היסורין נאמן · תשובת ב"י סי' ח' מדיני מסל"ת · נתנו לו יסורין ולא הודה ואח"כ הודה יסורין אפי' מהריב"ל מודה שהוא נאמן · משפט ח"ב סי' ס"ג · היו מייסרין אותו והודה שאחרים והו אינו נאמן · משפטי צדק ח"ב סי' ס"ג · אפי' ה ע"י יסורים אם הרוצחים הם שנים וכיוונו יהם זה עם זה נאמנין · תשובת ב"י סי' ח' מדיני מסל"ת · נתפס על דבר ברור שחייב מיתה והגיד ת פלוני ליכא למיחש דמחמת אימת הנגישות והיסורין מה שאמר והוי מסל"ת תשובת ב"י סי' ח' מדיני מסל"ת · הרשד"ך ח"א סי' כ"ו רשד"ם חאה"ע סי' כנה"ג דף ל"ז ע"ב · כתב הט"ז אם יש ספק אם העובד כוכבים מסל"ת או ע"י שאלה ויש אומדנות זה יש לנו לילך לקולא ואמרינן שהיה מסל"ת אפי' לה · ב"ש : (נה) בפירוש וכו' · מיהו אם הישראל שמשמע מכותי נ"ל דכותי הא' היה מסל"ת משום ישראל הוא דשואל על ישראל חבירו עיין תשובת ' ס"ג · ובט"ז כתב אפי' בישראל מהני · כתב אם עובד כוכבים מעיד מסל"ת מפי ישראל ע"פ שאלה צריך ישוב אם מהני כיון דכותי אמר שראל דכוונתו היה להעיד גם הוא מתכוין להעיד אם מתוך שיחת הגוי השני נראה שהראשון היה לכ"ע מודים דמהני עדותו · הר"ס מפראגי ח"ב ד' · אפי' שאל הגוי האחרון לראשון למה עשית בתשובה השיב שהרג ליהודי פלוני הוי מסל"ת · משפט צדק ח"ב סי' ס"ג · כתב מהריב"ל ח"ב סי' י"ב ' עד שמשמע מגוי ולא ידענו אם הראשון היה מסל"ת אם אפשר למיקם עלה דמילתא כגון דאיתא לקמן או היכן הוא אפי' בעיר אחרת אין מתירין את האשה עד שנחקור מהעד ואם א"א למיקם עלה דמילתא תלינן בריב"ש סי' שע"ז לא כ"כ עיין כנה"ג בהגהת ב"י סעיף ק"מ ודף ל"ז ול"ח · ועי"ל ס"ק מ"ג מש"ש : לקין בזה · הוא דעת הר"ן · והדעה ראשונה הוא דעת ת"ה סי' רל"ט ופסקיו סי' רכ"ג ומה שגרסת ן לדעה א' הוא ט"ס הוא וצ"ל ת"ה · ועיין ב"י שכתב שלא כדברי הריב"ש שאסר · משמע דריב"ש גוי מפי גוי אפי' אם ידענו דגוי הראשון היה ג"כ במסל"ת עיין כנה"ג בהגהת ב"י סעיף קל"ה ק"מ דגוי מסל"ת חדוש הוא והבו דלא לוסיף עלה ע"ש · א"כ לפ"ז קשה לי על הוכחתו דלא מקשה ודילמא כותי הוי ש"מ דהוי מסל"ת אפי' בלא קישור דברים הא אכתי קשה דילמא כותי הוי דשמע אחר ולדידיה לא מהני ע"ל ס"ק מ"ג ומצאתי בכנה"ג בשם תשובה א' כ"י שכתב אפי' לדעת הריב"ש לא פירש הגוי ששמע מאחר תלינן לקולא ונאמר שהוא בעצמו ראה ע"ש בהגהת ב"י סעיף קל"ז דף ל"ח ן ודו"ק ולק"מ : (נז) מכאן וכו' · לדעת הר"ן שהובא דבריו בסעיף י"ד בהגהה גם כאן צריך קישור דברים · ח"מ ב"ש דלא כב"ח · ל"ד יהודי שיצא עמנו מת אלא אפי' בא גוי אחד ואמר יהודי שיצא ' מת משיאין את אשתו · תשובת ב"י סי' י"א מדיני גוי מסל"ת · אעפ"י שמדברי הרמב"ם נראה שיאמר איש שיצא עמי מכאן מת ואם לא אמר שיצא מכאן אלא אמר איש שיצא עמי מת אמרינן שמא

אותו

פתחי תשובה

מיהו דוקא באומדנות המוכיחות טובא דהשיב כרוב גמור הוא דסמכינן עלייהו מן התורה · וכל זה לשיטת התוס' והרא"ש וש"פ אבל מלשון הרמב"ם פ"ז מהל' נחלות הוכחנו בסעיף כ"ד וכ"ש ול"ג שסובר דאפי' בדברים שרובן למיתה אם נשאת אלא מדרבנן וכדעת הרדב"ז הנ"ל ע"כ אין להקל בזה כ"א בשעת הדחק ולפי ראות עיני המורה להורות כשורה עכ"ד ע"ש ועמש"ל עוד מדין זה : (עח) לא העיד בפירוש · עבה"ט מ"ש מיהו אם הישראל אומר כו' ועיין בת' גאוני בתראי סימן י' בתשובה הגאון בעל חוו"י כתב שם להיפך דאף להחולק ומצריך שיאמר בפי' שהכותי הא' היה מסל"ת דוקא בכותי מפי כותי אבל בישראל מפי כותי לא ע"ש עוד · ומ"ש הבה"ט בשם ח"מ אם כותי מעיד מסל"ת מפי ישראל כו' עד גם הוא מתכוין להעיד עיין בס' יד המלך ופי"ג מה"ג דין ח' שכתב להוכיח ספק זה מעובדא דאשא דמוכת · משם דכותי מסל"ת מפי ישראלים שכיוונו להעיד מהני ומסיים דמ"מ צ"ע לדינא ע"ש · ועמ"ש בנ"ל לעיל ס"ג בד"ה וכן כותי : (עט) ויש חולקין בזה · עבה"ט וע' בח"מ שכתב דאפשר דאין כאן מחלוקת וגם מהרי"ק והר"ן ס"ל כהתה"ד כו' ועיין במה"נ ס"ק ס"א שהוכיח דהעיקר כדעת הח"מ דגם דעת הר"ן הוא דהגי בהתם ולא אתי הר"ן אלא לאפוקי היכא שנראה מדברי הכותי השני שדברי הכותי הראשון לא היה במסל"ת ואיך שיהיה הנה לדידן דקיי"ל דא"צ קישור דברים אחרים במסל"ת וגם שאלת כותי לכותי לא מגרע כח מסל"ת פשיטא דאין לחוש בהתפא שמא לא היה דברי הכותי הראשון במסל"ת · וע"ש מה שתמה על הב"ש סק"מ בזה ועל ת' הרא"ת סי' כ' הובא בקה"פ סימן רנ"ח · ושם בק"א הביא בשם הרח"ש ז"ל שכ' בשם מהריב"ל ח"א סימן א' וח"ג סי' פ"ע שדעתו ג"כ להקל כדעת התה"ד וגם מדבריו נראה שהר"ן ומהרי"ק אינן חולקין עליו בזה ע"ש : (פ) שיצא מכאן עמי · עבה"ט מ"ש לדעת הר"ן כו' ועמ"ש לעיל סי"ד ס"ק ס"ג

פ הרמב"ם פי"ג מה"ג וכמ"ש ה"ה דס"ל להרמב"ם דשאני התם שהזכירו בשמו וכ"כ הרמב"ן

פשצריך שיאמר קברתיו: הגה ודוקא בכה"ג שאינו מזכיר שם המת (פא) וגם (נח) מכירו (פב) אבל אם מכירו לא בעינן קברתיו במסיח לפי תומו (הגהות מגיד משנה לדעת הרמב"ם וכ"כ מהרא"י בפסקיו סימן רכ"ג וב"י בשם תשובת הר"ן והריב"ש) (פג) וכן פשט המנהג אפי' במקום די"א דבעינן קברתיו לאו דווקא קברתיו אלא כל שאומר ג

פתחי תשובה

בשם נו"ב סימן מ"ב · וע' עוד בנה"ע מ"ש אע"פ שמדברי הרמב"ם כו' עד וע"ז לא פסק כן וע' במה"ל ס"ק ס"ג שהרבה להשיב על ארבעה טענות של הט"ז · ועל ארבעה לו ישיבנו ומבואר שם דאין כוונת הרא"ש להקל בזה גם בלכתחלה שא"צ לשאול ממנו אלא לענין דיעבד קאמר ומיירי שאין הא"י לפנינו שא"א לשאול · ושוב האריך להקשות על הרא"ש מעובדא דשמעתי יבמות קט"ו ומסיק דהרא"ש מיירי שאותן העדים שאמרו שפלוני נתלוה עמו בדרך ר"ל שנתלוו שניהם לילך ולשוב לביתם ביחד בחברה אחת ע"מ שלא לפרד עד שישובו לכאן וכן דייק לשון הרא"ש ועל פי זה יש לומר דגם הרמב"ם וש"ע יודו בכהאי גוונא דהם לא מיירי בכה"ג אלא שישראל וכותי יצאו מעמנו ולא ידענו אם יצאו ביחד ע"מ לשוב לביתם ביחד ושלא להפרד מש"ה הצריכו שיאמר שילא עמי מכאן ע"ש וכתב עוד שם בשם הב"י בתשובה בדיני מסל"ת סימן ז'. דגם כשאומר הכותי ישראל שילא עמי מכאן מת מ"מ צריך שיבינו מתוך דבריו שעל אותו פעם ועל אותו דרך הוא אומר כגון שהיה מדבר עם הרוכלי' שראו אותו התלה מתלוה עם אותו יהודי וכיוצ' בזה שאם לא כן יש לחו' שמא לעתים רחוקות כו' ר"ל דכשהו' מדבר עם אותן אנשי' שראו מתלוה עם אותו יהודי מסתמא כוונתו על אותו הדרך ועל אותו הפעם שראוהו הם כמ"ש הט"ז כאן והא דהצריך הרמב"ם גם לומר שילא עמי מכאן ולא אמרינן ג"כ דמסתמא על אותו יהודי שראוהו יוצא עמו הוא מספר י"ל דמיירי שאותן הרוכלים שסיפר הכותי לפניהם. לא היו מכירים מי הוא היהודי ואם הוא בעל האשה הזאת אלא שאחרים ראו לכותי שילא בפעם ההוא עם בעל האשה הזאת אולם מהריב"ל ח"א סימן כ' כתב דאין לחוש כלל שמא על זמן אחר הוא מספר וצ"ע למה אם לא שנאמר דמיירי שסיפר הכותי זה ליציאתו מן המקום ההוא דאז מסתמא על הדרך שמזמן קרוב הוא מספר אבל אם היה מספר בכמו שנה או יותר שילא עמו ודאי יש לחוש לכ"ע ועדיין צ"ע עכ"ד וע' בק"א שם בשם הרא"ש ז"ל שנראה מדעתו ג"כ דכיון שאמר איש שילא עמי מסתמא על זמן היותר קרוב הוא מעיד ע"ש היטב:

ועיין בתשובת הא"ז פנים מאירות ח"ב סימן י"ח בעובדא שבא יהודי אחד לבית אושפיזא ושמע משני כותים שדן עם זה שהיהודי אחד שהיה רגיל לילך עם איש יהודי זה איז נהרג גיוואלדין אוס זונסט (שם מבואר לשון ה עדות באריכות) והשיב להתיר אם איש יהודי זה מעיד שלא היה רגיל שום יהודי אחר לילך עמו לכפר זה אלא של אשה זו איתתא שריא לעלמא דאף שלא הקדים הכותי דברים אחרים מקודם מ"מ הוי מסל"ת כמו שהעיד הב"י בתי דינים שהיו בשלוניק כו' (עמ"ש לעיל סי"ד ס"ק ס"ג) ואף שלא אמר שראה שמת מ"מ כיון שאמר שיודע שנהרג הוי מסל"ת שמת כמו שהביא הב"י כו' ואף שלא הזכיר שמו מ"מ כיון דידוע ליהודי הנ"ל שלא היה רגיל יהודי אחר לילך כמו רק בעלה של זו איתתא שריא כמו שהביא בהגהת מרדכי סוף יבמות כו' ואף שהרמב"ם כ' ישראל וכותי מעמנו כו' והוא שיאמר קברתיו וכתב הריב"ש שראוי להחמיר כדבריו מ"מ הלא כתב הר"ן וד"מ דדוקא מכירו אבל אם מכירו לא בעינן קברתיו בכותי מסל"ת והכי רהיטא סוגיא דש"ס ובנ"ד נראה שהיה מכירו כיון איש יהודי שהיה רגיל לילך עם זה א"כ אף הרמב"ם מודה דא"צ לומר קברתיו ע"כ נראה להתיר אשת פלוני בשיסכימו ג' בעלי הוראה המפורסמים עכ"ד ע"ש: (פא) ואינו מכירו · עבה"ט ועיין בקונ' הרא"ש ז"ל דף כ' ע"ב כ"ג ע"א שהאריך לבאר כל השיטות ביש בדעת הרמב"ם ז"ל (וגם במה"ל ס"ק ס"ג האריך בזה) ולפי מה דמסיק נטה לפסוק כהרמב"ם בזה אין מן הצורך להביא דבריו בזה: (פב) אבל אם מכירו · עיין בתשובת מהר"ם סימן ק"א וקי"ב וקי"ג: (פג) וכן פשט המנהג · לכאורה משמע אדסמיך ליה קאי כלהו מכירו דוקא וגם' מה ס"ג כתב דהמעיין בפסקי מהרא"י סימן רכ"ג יראה שכוונתו לומר דהמנהג הוא שלא להצריך קברתיו בכל פנים כדעת הרמב"ם ז"ל וכ"כ הב"י בתשובה בדיני מסל"ת סימן א' וכ"כ מהר"י סמוט בתשובה שם סימן ב' וכ"כ ח"א סימן ג' וכ"כ מוהרי"ט שם וכ"ה בתשובת רמ"א סימן ק"א ע"ש · [אכן בתשובת ח"ס פי' נ' משמע שדעתו להרמב"ם שכ' שם וז"ל ואי משום דלא אמר קברתיו ופשיטא דיש לחוש לדעת הרמב"ם דבעי שיאמר וקברתיו הזכיר שם המת רק שהיה עמי ושילא עמי מכאן הנה יש מקום לומר דהנד"ז ברותא שהודה גם הרמב"ם יודה דטעם הימנותי' לאו משום על"ג דמה איכפת ליה מה שיהיה אחר מותו אלא משום דחזקה קושטא קאמר ומשילא מפתיק

באר היטב

אותו יהודי שילא עמו מכאן הלך לדרכו ונתלוה אדם אחר ומת מ"מ הרא"ש וכמה רבנים כתבו חיישינן שמא נתלוה אחר עמו בדרך וכל שאנו יו שילא עמו יהודי משיאין את אשתו עיין כנה"ג בהג הטור סעיף קל"ו דף כ"ב ע"א · ומ"ז לא פסק כ אין חילוק בין כשאומר הגוי יהודי מעיר פלוני לא שילא מעיר פלוני · מספקי שמואל סי' פ"א · אפי' לר הרא"ש בתרי חששא לא חיישינן דהיינו שהלך זה ונ אחר · אבל בחששא א' שהלך זה לבד חיישינן · בו בתשובה סי' למ"ד וג"ח: (נח) מכירו · יש בזה שיטות · לדעת הריטב"א דוקא אם הכותי מכיר עצמו להכריז פלוני מת אז בודאי מת וא"צ לומר קבר ולדעת הר"ן והמגיד והריב"ש אם מכירו לא בעינן קב ולדעת הר"י מינא"ש דוקא כשהכותי היה שם בעת נ או הרינתו חיישינן שיאמר בדדמי וצ"ל קברתיו · וע תשובת מהר"ס ח"א סי' ל"ו יש לחלק אם יצא ע סבר שמת כיון שנפרד ממנו ואומר בדדמי עיין עיין תשובת מהר"ס מלובלין סי' ו' ורמ"ך סי' ז' ו בהגהת הטור דף כ"ב ע"ב · וכשהגוי אומר י לפלוני א"צ לקברתיו · המתים בזבל הוי כקברו ראובן הכותב לשמעון שלוי כתב בכתבו שנקבר הוי כמו קברתיו · ל"ד קברתיו אלא אפי' שלטלו עיין כנה"ג דף כ"ב וכ"נ הרבה חילוקים דינים

תעותו שודאי מת ולא אמר בדלדמי מהכי (כ"י בשם תשובת הר"ן והריב"ש) : צוכן אם
עשרה בני אדם כאחד ממקום למקום והם (פד) קאסורים (נס) בקולר או
אים גמלים וכיוצא בדברים אלו והסיח העובד כוכבי' לפי תומו ואמר שעשרה
ים שיצאו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים כך וכך מתו כלם
אין נשותיהם שוי"א שצריך שיאמר וקברנום : יח תבא אחד ואמר לנו
ו ב"ד או אנשים כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל
השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא הואיל ואנו יודעים פלוני
ע בשם זה הרי אשתו מותרת וא"א שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת
א שלא הוחזקו (ס) שם ב' יצחק בן מיכאל או בכשהוחזקו שנים וידוע
חד קיים : הגה (פה) וי"א דכל זה דוקא שהזכיר השד (פו) שם (סא) עירו אבל אם
הזכיר שם עירו אע"פ שיודעין שנאבד אחד לא מהני אע"פ שהזכיר שמו (תשובת הריב"ש
בת הר"ן ומהרי"ק שורש קפ"ה) ויש מקילין וי"א דבמקום שמזכיר שמו לבד בעינן שיזכיר

באר הגולה

בהגהה צ ג"ז מעשה
שם בגמרא וכדעת
הטור מטע' שכתבתי
לעיל ק כן פירש
הערוך מ"ש שם
בקולר ר כן פירש"י
שם קולר תבורה
ש לדעת הרמב"ם
שם וכמ"ש לעיל
ת ג"ז ל' הרמב"ם
שם מעובדא דיצחק
רים גלותא וכו' שם
דף קט"ו ע"ב והרבא
דלא היה לתרי יצחק
א בפרש"י והתוס'
שם וכ"כ הרא"ד
שם ב כ"כ ה"ה שם

באר היטב

א שם פוסקים הרבה דס"ל דא"צ לומר קברתיו
כהרמב"ם ועיין כנה"ג דף ל"ם : (נס) בקולר ·
הרמב"ם משמע אם אינם אסורים בקולר חיישינן
הנהו אזלי לעלמא משום דלא אמר שילאו עמי אלא
הלכו בעצמם מש"ה חיישינן שמא אלו לעלמא ומזה
למנין לא הוי סימן · וכ"פ ט"ז מנין ומקום לא
סימן ואם מכוין מקום ממש הוי סימן דומיא דנקב
את פלונית · ט"ז · וח"מ מדייק מרש"י דס"ל מנין
סימן מדפירש קולר חבורה ועיין בקע"ד סי' רע"ג ·
בתשובות מ"ב סי' מ"ד אם כותי מכיר א' מהם
שנהרגו כל החבורה אמרינן מסתמא אותו
היה · ב"ש : (ס) שם כו' · ר"ל באותו עיר עיין
בהרא"ס סי' ה' · ובמהר"ם מלובלין סי' ז' · אפי'
ק אם אמר גוי ליהודי פלוני שהיה הולך עמך
ים אם לא היה הולך עמו רק זה מתירין את אשתו ·
צ"ל ח"א כלל א' סימן ו' : (סא) עירו · עיין ח"מ
· וה"ה אם אמר היהודי ראובן מת הוי כאלו אמר
מעירי מת מדאמר היהודי · מהרשד"ס סימן כ"ג ·
אל ליהודי אגם הלך והשיב היהודי לעיר והכוונה
פלוני שכן דרך בני הכפרים הסמוכים לעיר אומר
סתם ואמר הגוי שהרגו ליהודי שהיה מוכר
ב העיר וכו' הוי כמזכיר שם עירו · רשד"ס סימן
וגדולה מזו כתב הרא"נ"ח בח"א סימן כ' שאם

פתחי תשובה

חיישינן שאומר בדלדמי דספי הו"ל לומר דברים בהוויתן
שלא המיתו לגמרי כו' עכ"ל ע"ש וע"ל סק"פ] : (פד) אסורים
בקולר · עבה"ט מ"ש וכתב בת' מ"ב אם כותי מכיר א'
מהם כו' ועיין בס' בית מאיר שתמה על הב"ש בזה שהעתיק
כאן דברי המ"ב בסתם ובאמת המ"ב למד זה מן תשובת
הרא"ש במ"ש אעובדא דאבא יודן ולא הוזקקו ב"ד לחקור אם
היה אותו שנתלוה עמו כו' וא"כ לפמ"ש הב"ש בס"ק הקודם
דהט"ז מאריך בזה ופוסק דלא כהרא"ש (וכמו שהובא ג"כ
בבה"ט לעיל ס"ק כ"ז) גם האי דינא דהמ"ב ליתא ע"ש :
[וכ"כ בתשובת חתם סופר ס"ס ל' ע"ש עוד] : (פה) וי"א דכל
זה כו' · עיין בתשובת נו"ב ס"ס מ"ב על אודות כתב שבא
מזולצבאך שמת העוזב דת מאיר ווצלי מעיר אמבורג וכתב
וז"ל ועוד בה שלישית שיש ריעותא בגוף העדות שלא הזכיר
שם אביו ואולי מה שאמר ווצלי יש להשוב כמו שם אביו
והדבר קשה להקל ואין לדמותו אפי' לכינוי שהר"ה שהזכיר
הריב"ש דכאן כל המשפחה נקראים בשם ווצלי אך נלע"ד
שבעוזב דת יש מקום להקל שא"צ להזכיר שם אביו ולא
חיישינן לתרי מאיר כיון שמאיר זה בעל האשה ידענו בו שעזב
דת לא חיישינן שגם מאיר אחר עזב דת דאוקמינן ישראל
בחזקתם חזקת יהודות · אלא דלפ"ז נימא שאם שמענו סתם שעוזב
דת מת בלי הזכרת שמו כלל ולא שם עירו ג"כ נימא להקל
דאוקי כל ישראל אחזקתן והא ודאי ליתא וכמה שוזבים
דת שמענו בעולם א"כ גם הזכרת שמו לא מהני דכמה עוזבים
דת הוחזקו בעולם ולא ידענו את שמם ואולי שם א' מהם
ג"כ מאיר ואיהו הוא שמת · אלא דבלא הוחזקו ולא שכיחי
שיירות לכ"ע לא חיישי' ועכ"פ לא שכיחי שיהודים יעזבו דתם
לא שכיחי שיירא ובזה ודאי לא חיישינן לתרי יב"ש ושם עירו עכ"פ
מעיר אמבורג ולא שכיחי שיירא ובזה ודאי לא חיישינן לתרי יב"ש ושם עירו עכ"פ
ע מגם אביו ובפרט בצירוף משפחתו · ועוד כ"ל להקל דאף דעיר אמבורג הוא מעבר לרבים ושכיחי שיירות מ"מ
ו לשם זרים מעיר אחרת ויתיישבו שם וישאו שם נשים זה לא שכיח · ועוד כיון שמאיר זה ידענו שמקום דירתו
עתה שלקחה אשתו (האשה יהודית) איש אחר א"כ אי נימא שזה המאיר ווצלי שמת הוא אחר עכצ"ל שזה מאיר
והרחיק נדוד ולא נודע מקומו איו וזה לא חיישי' רק דאמרי' כאן היה וכאן נמצא ואיהו הוא שמת כדמוכח בשלפי
בכהוא גברא דבשילהי הילולא כו' דהילולי שיש אמתלא לתלו' דמתמת כיסופא אזל לעלמא לא חיישי' כלל
אלא דאמרי' כאן היה וכאן נמצא ואיהו הוא שמת · אלא דגם כאן יש אמתלא לתלות דברח כי אולי נתן בלבו לשוב
אין לנו לבדות תחבולות מלבנו ובפרט שהיה אלו יסודי ורואה אותו כחולי גדול עכ"ד ע"ש · ועיין בנו"ב תניינא ס"ס
ס יש כאן שמו ושם עירו אך שאין כאן שם אביו והא ודאי שסימן אמצעי לאו עדיף משם אביו לאוד שהרי פי"א לאוד מהכי
פוסקים דסימנים דאורייתא ואפי' הרמב"ם שמתיר סובר שאינו רק חומרא דרבנן ושם אביו לאוד ודאי לא מהני כלל
אן שיש שמו ושם עירו וסימן הגוף שעדיף משם אביו פשיטא דמהני · ועוד כיון שאמר שהלך אצל אחיו לעזור לו ובעל
סוחת בשביל עזר הלך אצל אחיו כו' ע"ש ועיין בתשובת חמדת שלמה סי' כ"א : (פו) שם עירו · עבה"ט מ"ש או
ני הוי כמזכיר שמו ושם אביו · ועיין בנו"ב תניינא ס"ס מ"ו שאלו ז"ל אין זה ברור כ"כ די"ש לחלק כי אם אחד יש לכל
בן בקשי שאדמן שני יוסף בן שמעון אבל אחים יש הרבה לכ"א ויותר מזדמן שנים שוים בשמותם ובשם אחיהם ע"ש ועיין
בתשובה

עירו אבל אם מזכיר שמו ושם (סב) אביו לא בעינן שיזכיר שם עירו (הרא"ש כלל
וכ"כ מהרי"ק שורש קע"ו) ובמקום שיש אומדנות והוכחות שזה הוא יש להקל ולסמוך
דאמר דלא בעינן שיזכיר שם עירו (מהרי"ק שורש קפ"ה ותשובת הרא"ש) : ימג
שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו (סג)
אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר
ושם עירו דאבל אם אמר אחד (פז) יצא (סד) עמנו מעיר פלוני ומת
באותה (סה) העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו : הגה וה"ה
כוכבים המסיח לפי תומו (ד"ע וכן משמע בתשו' רמב"ם שהביא הב"י) : כ
מערער על אשה לומר שהיא זקוקה ליבם ואח"כ הוא בעצמו מעיד בפני
ששמע שמת זה זמן רב סומכין עליו כיון שהדברים הראשונים (פח) לא
בפני ב"ד : כא אין בודקין עדי (סו) נשים בדרישה וחקירה ואפילו
הוכחשו (סז) מבדיקה בשרים : (פט) ואסור לדרוש ולחקור הרבה (תשובת הר

ג ג"ז שם בפ' הנז' וכ"כ הרא"ש בתשו' וכתב דלא סמכינן אסימנין באיסורא דאורייתא כרב אשי בב"מ דף י"ח ע"ב אפי' אי סימנים דאורייתא סימנין כי הני לאו סימנים נינהו כדאיתא שם בגמרא ד ג"ז שם ברמב"ם מהתוספתא ה הר"ן בתשובה וכ"כ בתשובת המיי' השייך לספר נשים ו בריש' סוף יבמות וכת"ק וכ"פ התוס' בשם ר"ח והרמב"ם בפ' הנז' ז הר"ן בתשובה סי' מ"ז ועיין בב"ח מ"ש בזה

פתחי תשובה

בתשו' חמדת שלמה סי' כ"ז וכ"ח : (פז) יצא עמנו · עבה"ט ועיין בתשובת הא"ז פנים מאירות ח"ג סימן מ' מענין זה · ועיין בס' מה"ל שהאריך מאד בשני סעיפים אלו ובסופו י"ז חידושי דינים · [ועיין בתשובת חתם סופר סי' מ"ה וסימן פ"א ג"כ מענין זה · ושם בסי' פ"א במי שמת בריחוק מקום ואמר לפני מותו שמו מ' ז' פונקל ושם עירו זאברוז הסמוך לטרניפאל ושם אשתו פ' ושאלו אותו העדים אם יש לו בנים ואמר שיש לו שתי בנות אחת מאשתו הראשונה ואחת מאשתו השני' וגם אמר שיש לו בית סמוך לבהכ"נ ומביתו נסע בהתחלת ימי הקיץ לבקש לו מקום להיות מלמד ולא חקרו העדים אם שתי הבנות קיימות או לא ונמצא כל הסימנים שאמר אך מה שאמר כי לו שתי בנות נמצא שאין לו רק בת אחת ובתו השני' מתה טרם פרידתו מביתו והיה אז בביתו ונהג ז' ימי אבילות ונשאל אי הייש' בכה"ג דילמא אתרמי שמא כשמא ועיר כעיר · והשיב ע"ז באריכות והביא דברי תשובת הר"ן סימן ל"ג בעובדא שהיה העדות מכוון מכל צד רק שינה שמו כו' ודברי תשובת מ"ב סימן ק"ט בעובדא שהעידו עכו"ם מסל"ת עדות מיושר בשמם ומקומם אך שאמרו שהאב והבן שניהם היה להם עסק עם הדוכס ושניהם נשבו וזה לא היה כי לא היה עסק ולא נשבה רק האב לבד כו' וגם דברי תשובת ב"י סימן י"ב שהובא בקיצור בק"ע אות ר"א ופלפל בדבריהם ומסיק בנדון השאלה יש לסמוך להקל כיון שיש הוכחות מרובות ועצומות שזה הוא וגם הרי לא אמר להדיא ששתי בנותיו חיות הנה רק משמעות לשון העדים אפשר לא הבינו היטב ובשגם שביום ההוא אבדו עשתונותיו אפשר מחמת ביעתותא דמס"מ שכח שכבר התאבל על הבת ההיא כו' ועכ"פ אחר שכבר חפשו ובדקנו בבית הסמוך לבהכ"נ בזבארוז הסמוכה לטרניפאל מזמן יציאתו של זה היינו תחלת הקיץ ולא נמצא שום א' שיצא משם ששמו כך וכך הרי אשתו מותרת לעלמא ע"ש · ועיין בתשובת גאוני בתראי סימן ב"ז בענין שאמר העד שההרוג כמר הודיע לכל שהוא מק"ק הורארנא ואשה זו הגידה שבעלה אינו מהורארנא אלא מעיר אחת סמוך להורארנא איזה פרסאות ונתווכחו בזה שלשה גדולי הדור ע"ש · ועיין בתשובת הגאון מהרי"מ מבריסק סימן י"ט מענין כיוצא בזה] : (פח) לא היה בפני ב"ד · עיין במה"ל ס"ק ע"ז מה שתמה על הב"י בתשובה המובא בקה"ע סי' קנ"ט ועי' בנ"ל מ"ש בזה : (פט) ואסור לדרוש ולחקור הרבה ואיך יזדווג כמ"ש לעיל · ולאוסרה אשה על בעלה

באר היטב

שאל המסל"ת לשואל אתה הוא מעיר פלונית והש
ואמר הגוי הרגנו לפלוני הרי הוא כמזכיר שם
הזכרת שם עירו מבלי שיזכיר שמו ושם אביו
מהזכרת שמו ושם אביו בלא שיזכיר שם עירו ·
שמואל סימן פ"א · דאובן שנהרג והיו מבקשים
ובא גוי מסל"ת ואמר מצאתי ההרוג הזה שאתם מ
הוי כמזכיר שמו · הר"ש אלשיך סי' מ"ה · אתן פל
כמזכיר שמו ושם אביו וה"ה משרת פלוני הרא"ש
סי' ו' סי' מ"ד · פלוני בעל פלונית או פלוני אח פל
כמזכיר שמו ושם אביו · אפי' המעיד מעיד בעינ
שממנה ההרוג צריך שיזכיר שם עירו · מהרי"ב
סי' ה' · בתשובת שארית יוסף סי' ל"א מחלק
הראשון לעד השני שמעיד ששמע יש להקל יותר
לא הזכיר העיר וכן הוא דעת הר"ש אלשיך ס
וקי"ח . ומהר"י מטראני ח"ב סי' למ"ד · אבל מ
ח"ב סי' ס"ו והרא"נ"ח ח"א סי' כ"ז מחמירין
כנה"ג · שם מדינה לא מהני · כתב בד"מ להני
דס"ל דצריך להזכיר שם העיר אם לא הזכיר א'
שכיח שיירא ולא הוחזק אסורה לפ"ז בסעי' י'
דהזכיר שם העיר עיין ב"ש : (סב) אביו · אע"פ
המת כהן א"צ להזכירו בשם כהן · הר"י הלוי סי'
כתב הח"מ דוקא בשם רגלים לדבר דזהו כגו
דפלוני הלך לאותו מקום וזה מת סמוך לעיר
מהרשד"ם סי' ל"ה להלכה סמכינן אם אמר שנ
אביו אפי' לא הזכיר שם העיר · ועיין כנה
האריך : (סג) סימניו · היינו סימנים שאינן מ
ביותר : (סד) עמנו · משמע אפי' אינו מכיר
מ"מ כשידוע שלא יצא שום אדם אלא זה מותר
דהכל לפי הענין אם העיר מפורסם דא"א לנא
ידיעה וידוע דלא יצא שום אדם אלא זה מותר
אם אפשר לצאת בלי ידיעה אסורה אא"כ מעידין
א' מתושבי העיר הזאת אז מחפשים אם אין
שום אדם אלא זה מותרת · ב"ש : (סה) העיר
כנה"ג : (סו) נשים · ואם העד בפנינו שואלי
צריך דרישה וחקירה עיין ב"ש : (סז) מבדיקה ·
טוכחו

א במקום שיש להוש לערמה (צ) או נריך דרישה וחקירה (מהרי"ו סי' ק"ן): כששמתבלין בצורתו כדי להכירו (צא) כדי להעיד עליו בודקין אותו ורואין אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה: כג ט ראו אחד עומד מרחוק (סח) שהוא פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי מת (צב) והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו משיאין את אשתו: מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו (צג) ופרצוף (סס) פניו קיימים והכירוהו (ע) בהם שהוא פלוני מעידין עליו ואם ניטל י אחד מאלו אע"פ להם סימנים כ מובהקים ביותר בכליו אינם כלום (צה) ל וחיישינן

ח משנה שם דף ק"כ ע"א ט שם במשנה י משנה וברייתא שם ד' ק"כ ע"א כ כדע' הרי"ף והרמב"ם שם בפרק הנ"ל והרא"ש ובטש"ע ל כתירוצא קמא אליבא דליסנא דאמר רבא סימנים דאורייתא וט' וכמ"ש התוספות בתחלה שם לחלק בין דבר איסור לדבר שבממון

באר היטב

ו בחקירות בפילה דלא עדיף מד"ת · ב"ש דלא : (סח) שהוא פלוני בן פלוני ממקום פלוני · ילסת הטור · אפי' להפוסקים דס"ל אם מזכיר אביו א"צ להזכיר שם העיר מ"מ הכא דנשתנה צריך להזכיר שם אביו ושם עירו עיין ב"ש : פניו · הם הלחיים ואין מפניחין לא על העינים הפה · ב"י בשם הרמ"ה : (ע) בהם · וכאן

פתחי תשובה

הרבה · ע' ב"ח שכ' בשם הה"מ לפרש להרמב"ם אע"ג דא"ל דו"ח מ"מ צריך לשאול אותו ב' וג' פעמים האיך ראים שמת וכמה ידעת דאפשר שהוא טועה בדבר כו' והכי משמע מעובדא דר' טרפון סוף יבמות ששאל ודקדק עם העד ב' וג' פעמים וכוון את דבריו ואז השיא את אשתו והכי נקטינן עכ"ל ועיין במה"ל סק"פ שהשיג עליו דאדרבה מהש"ס שם מוכח דא"צ לדקדק ב' וג' פעמים ולהרמב"ם איסורא נמי איכא בזה ומ"ש הה"מ אבל לומר כילד היה כ"ע מודו ר"ל במה שאמר ר' טרפון להעד כילד אתה יודע (וכדלעיל סעיף ס')

[ב]ין ב' וג' פעמים ע"ש: (צ) או נריך דרישה וחקירה · כ' הריב"ש סימן רס"ו דמ"מ אין דינו כדיני נפשות [ש]אם יאמר בא' מן החקירות איני יודע עדותו בטלה אלא דלכתחלה בלבד הוא שנריך הדיין לדרוש ולחקור בדין [ב]כל היכולת כדי להוציא הדין לאמיתו וכ"פ הרמ"א בת"מ ר"ס ע"ו אבל בת' מהר"ב אשכנזי סי' ס' השיג על [ה]דין זה וכ' דדין מרומה דינו ממש כד"נ ושכן דעת הרמב"ם והרמ"ה ור"י והר"ן ז"ל ועש"ך ח"מ סימן ל"ג ס"ק [(צ]א) כדי להעיד עליו · עיין במה"ל ס"ק פ"א שנסתפק בא"י המסל"ת שראה אדם הרוג או מת לאור הנר או לאור [ה]סכירו שהוא פלוני אי מהני דיש לומר דדוקא ישראל המכוון להעיד ונותן לבו להכירו יפה כדי להעיד עליו הוא [ש]הכירו גם לאור הנר אבל א"י המסל"ת שלא כוון להעיד בשעת ראייתו לאור הנר אפשר שלא דקדק בהכרתו [ש]לא בל"ז דעת הר"ש והר"ן (הובא בב"ש ס"ק ע"ו) דכותי מסל"ת אינו נאמן לעולם לומר שהכיר אדם הרוג או [מ]"ע ונהי דלא קיי"ל כוותייהו כמ"ש הב"ש שם מ"מ בזה שאומר שלא ראה אותו כ"א לאור הנר אפשר דכ"ע [ש]מא לא דקדק יפה בהכרתו והניח בצ"ע ע"ש: (צב) והלכו ומצאוהו שנשתנה · כ' במה"ל ס"ק פ"ב לכאורה [ק]א בהלכו וראו בו שמת אבל אם לא הלכו לשם אין סומכין לומר שמת ע"י שהכישו נחש כיון דיש רפואה [כ]דאיתא בשבת ק"ט אלא דבסעיף כ"ט איתא בנפל להפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת וצריך לומר [ש]הוא גבוך בנשיכות הרבה קיס להו לחז"ל שאין מועיל לו שום רפואה או דנחשים ועקרבים הוי כמו זיבורא' [ש]אמרו חז"ל בחגיגה שאין לו תרופה לפי שרפואת של זה קשה לחבירו ומ"ש בעינן תרתי" נחשים ועקרבים ואולי [א]תם בבא"א לו לעלות משם מעצמו עד שיעלוהו אחרים וביני ביני מסתמא לא יוכל לחיות וצ"ע עכ"ד ע"ש : [ופרצ]וף פניו קיימים · עיין בתשו' חוט השני סי' נ"ו בענין שהעיד העד שניטל השער מעל פניו והוא החזירה על [מק]ומו אם זה נקרא פ"פ קיימים ע"ש ועיין בת' נ"ג סי' מ"ה הובא בקה"ע סי' תי"ב : (צד) והכירוהו בהם · [כ]' במה"ל ס"ק פ"ה מ"ש בזה · ועיין בת"מ לקמן ס"ק מ"ה ובב"ש ס"ק ע"ו והועתק בבה"ע ס"ק ע"ח כתבו דכל [ב]עיון ועיין בתשו' נו"ב סי' נ"ט שכתב דאין ר"ל דבעינן עיון גמור (וכמו שרצה באמת חכם אחד לומר כן) [ד]לו עיון כל דהו מהני וראיה מתוס' בחולין דף נ"ה בד"ה לא מסדרינן ע"ש ועיין בנו"ב תניינא סי' ס"ב [ו]כן המחבר שרב אחד הקשה לו מדברי המחבר בש"ע יו"ד סי' ס"ג שהעתיק לשון הרמב"ם ושוא מכירו ודאי כו' [ד]א כהתוס' וכמ"ש הפר"ח שם · והוא ז"ל השיב לו דגם אביו ז"ל בנו"ב קמא לא החליט הדין דדי בע"ע כ"ד אלא [ל]מא · ועוד כתב דרך אחר דשפיר כתב אביו ז"ל דדי בע"ע כ"ד דהוא מיירי בע"ע פני האדם בזה לכ"ע [ב]כ"ד והרמב"ם והמחבר שם ג"כ מודו דסגי כאן בהכי ודלא כהפר"ח שם אלא דשם מיירי בהתיכת בשר שאין בו [ס]ימנות צריך להיות ע"ע גמור דסיינו שבשעתן העין מתחלה ע"ש היטב : (צה) וחיישינן לשאלה · הנה בדין זה [יש מחלוק]ת גדולה בין הפוסקים דמדברי הרא"ש בתשובה סוף כלל נ"א והביאו הטור בסי' ק"ח מבואר דחיישינן לשאלה [וכ]מ"ש בפסקיו פ"ק דב"מ סי' כ' והטור כאן סתם דבריו אולם בסי' קל"ב גבי גט פסק בפשיטות דחיישינן [ו]כ"ת בס' השיטה לב"מ בשם הרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבינו ירוחם במישרים נתיב כ' ח"ב דלאיסור א"א [ו]אלה הביאו הרא"ש וכ"מ בתשו' מהר"מ החדשות סי' שע"א ואחריהם נמשכו מהרא"י בפסקיו סי' קע"א ומהרי"ו [ס]"ק"כ וכ"ה דעת הספר מקית ומהר"ך מאיגרא שהביאו שם וכ"פ הב"ח בתשובה סי' פ"ו · אולם הב"י והר"ן [ב]פ"ב דב"מ בשם יש מי שאומר פסקו דלא חיישי' לשאלה וכ"פ הריטב"א בחידושיו הביאו מהרי"ט בתשובה ח"ב [ו]הב"י כתב בתשובה בדיני מסל"ת סי' ז' שכן משמע דעת המרדכי סוף יבמות וכן יראה ממ"ש התוס' יבמות [ק]"כ כליו כמ"ש הב"י שם (לפ"ז קושית הבה"מ סוף ס"ק ע"א לק"מ) וכן משמע מלשון הרמב"ן בחידושיו לגיטין [ו]ריסס נמשך גדול מהרונים מהר"ל מפראג הובא בת' גאוני בתראי סי' י' ובתשו' תיטך ב"י סי' קל"ב והסכים [ה]גאון מהר"י פאלק בתשובתו שם ועוד בת' גאוני בתראי סי' כ"ה תשובת הגאון בעל מג"ש בארוכה וכתב שופט הפוסקים.

הפוסקים רובן ככולן דל"ת לשאלה וגם סי' כ' תשובת הגאון אחיו של הט"ז שסובר ג"כ דל"ת לשאלה וכן מעין דברי הס בת' ב"ח החדשות סי' ע"ח · וכ"ד הש"ך בח"מ סי' פ"ה ס"ק כ"ו והניח בצ"ע ע"ש · ועיין בס' מג"ל ס"ק פ"ז שהאריך כ והראה פנים בהלכה לשתי הסברות והעלה שגם דעת הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג וכה"ע מעין ונראין דס"ל דלא חייש לשאלה ודלא כהב"י שכ' משמע דס"ל דחיישי' לשאלה וכבר עמדו ע"ז עליו בקונ' מהרח"ש דף ע"ל ומהרי"ע שם וגם בח"מ סי' פ"ה ס"ק כ"ו ע"ש וסיים דמ"מ אין להקל בדין זה נגד דעת הש"ע אם לא בצירוף שאר אומדנות ואחר הע ושקול הדעת כפי ראות עיני המורה כי המעיין בת' ג"ב סי' כ"א יראה שגם הגאון ז"ל לא סמך על דעתו בזה כ"א בציר שאר אומדנות עכ"ד ע"ש · גם בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' ל"ב האריך בזה ומראה פנים · לכל צד והסכי דל"ת לשאלה ומסיים דמ"מ חלילה לנו להקל נגד מרן הב"י ובפרט דהב"ח הסכים עמו והעיד שכן נהגו להור בכל המדינות ע"ש :

ועיין ביאור החסיד הגר"א זצוק"ל ס"ק פ"ג שגם הוא ז"ל תמה על הב"י בזה ודעתו דהעיקר דל"ת לשאלה וכ"ש להצטרף לש אומדנות ע"ש (אך מ"ש הגאון ז"ל שם וז"ל וכ"כ תוס' ביבמות ק"כ ע"ב סוד"ה כליו וע"ש בתוס' כמה דחוקים ללי דחיישינן ולבסוף נשאר בקושיא וגם התירוצים הראשונים דחוקים למאד עכ"ל אין מובן כוונתו דלפי ראות עינינו בתוס' שם נשארו כלל בקושיא ומ"ש אבל קשה הוא סיומא דתירוצא וקאי על המקשן וע' בחידושי מהרמ"ל שם ודוק) · גם בתשו משכנות יעקב סי' ע' האריך להוכיח שדעת רוב הראשונים ורבים מגדולי האחרונים דל"ת לשאלה וכתב דכדאין הם כל אלו לס עליהם אף בשל תורה ומכ"ש בהכרת נטבע במים שאל"ם (כמו בעובדא דידיה) דהוי איסור דרבנן ובמקום עיגונא · ועוד נ דאף לשיטת המחמירים וסוברים דחיישינן לשאלה היינו דוקא בדברים שדרכן להשאיל וכאיש שדרכו להשאיל ולאו דוקא ואדנקי וטבעת ואוכף המוזכר בגמ' דלא מושלי דה"ה לשאר כלים כו' וזהו דמי לדין דברים העשויין כו' ואין עשויין כו' במו בטוען ונטען וא"כ ודאי דתלוי ג"כ בדעת בעל הכלי אם דרכו להשאיל כליו ומשתנה לפי הענין ולפי הכלי ולפי האדם שם ולפ"ז יש מקום לומר דאף שכתבו הראשונים שדרך להשאיל בגדים אולי זהו דוקא בזמניהם שהיה דרכם בכך מפני הע דמצינו בגמ' כמה פעמים משא"כ בזמנינו שאין דרך להשאיל בגדים גם רוב ב"א מקפידים בכך שלא להשאיל ובפרט לג בדרך שמקלקלן גם ב"א אין נצרכים כ"כ לשאול בגדים קרוב לומר שמדינא לכ"ע אין חוששין לשאלה כיון שאין מצוי כעת עכ"ד ע"ש · ועיין עוד במה"ל שם שתמה על הפ"י ב"מ כ"ז ב' שאידך לומר דע"כ לא הוזכר חששא דשאלה כ אלא בסימנים דאיכא תרתי לריעותא אבל בטב"ע דכלים לכ"ע ל"ח לשאלה · דליתא ע"ש · וע' בזה בנו"ב סי' כ"א ובס רבינו עקיבא איגר סי' ק"ז :

עוד האריך הר"ב מה"ל ס"ק נ' בענין אם יש לחוש לשאלה במילי דרבנן כגון מים שאל"ס וכדומה ודעתו להקל דבו דרבנן ל"ח לשאלה וכמו שאדדנו בדין בסימנים שיש לסמוך על סימנים אמצעים במילי דרבנן (כאשר יבואר לקמן) ו בזה שדעת כמה פוסקים דל"ת לשאלה כלל ומ"ש הרמ"א סעיף ל"ב בהגהה בדין נטבע במים דל"ת לשאלה משום דרו שנטבע בבגדים אלו י"ל דשם איירי בחששא דאורייתא כגון שלא שהו עליו עד שת"כ וכדאיתא בסעיף ל"ד בהגה ועדיין ע"ש · גם בתשובת נו"ב סי' מ"ג העלה כן דל"ח לשאלה באיסור דרבנן דחשש שאלה הוא רק ספק ובדרבנן סמכינן ל ועוד דכממון ודאי לא חיישינן לשאלה ואיסור דרבנן לא חמיר מממון · וגדולה מזו כתב בנו"ב שם דהא דחוששין ל ולא אמרינן הזקה כל מה שנמצא אצל אדם הוא שלו כמ"ש בח"מ סי' נ"ע ס"א וגם להשש מכירה ותתנה יש הזקה הסו חזקת מרא קמא היינו משום דיש ג"כ חזקה לאידך גיסא חזקת א"א ולכן אוקמינן חזקה נגד חזקה וחיישינן לשאלה ו היכא דנסתר חזקת א"א ודאי לא חיישינן לשאלה ולא למכירה · ומעתה מי שנפל למים שאל"ם אף שלא שהה הרואה כדי שת"נ אבל עכ"פ ראה שכבר הוא לגמרי תחת המים ונעלם כל גופו תחת המים זמן מה אף שעדיין דינה שאפילו נ תנא כיון שלא שהה כדי שת"נ מ"מ שוב אינה בחזקת איסור כי כבר איתרע החזקה והרי הוא ספק חי ספק מת שהוא ספק דאורייתא לכך אפי' נשאת תצא אבל כיון שאין כאן חזקת איסור סומכים על הכרת הבגדים ולא חיישינן לא ל ולא למכירה כי אמרינן חזקה מה שנמצא אצל אדם הוא שלו וגם אמרינן חזקת מרא קמא ולא מכרן ולא השאילן ע"ש וכ"כ בנו"ב תניינא ס"ס ס"א ע"ש · והנה דברי הרמ"א דסעיף ל"ב הנ"ל לא ידעתי ליישבם לפי דעתו וצ"ע כעת :

ועיין ב"ש מ"ש בשם מהר"ל מפראג (הוא הרב מו"ה זילמאן מפראג הנזכר בתשובת חינוך ב"י סי' קכ"ע אבל הגאון מו ליווא הנקרא בשם מהר"ל מפראג פסק לגמרי דל"ח לשאלה כמש"ל בשמו) דאם יש טב"ע או סי"מ בכלים ועוד אמצעי בגופו שריא ממ"נ והב"ש השיג עליו ע"ש (ולכאורה לפי מה שהזכרנו למעלה דל"ת לשאלה במילי דרבנן גם סממ"נ הוה לן למישרי דהרי סימן אמצעי רק מדרבנן לא מהני שהרי אם נשאת לא תצא כמ"ש רי"ו בשם הרמ"ה ו בב"ש ובה"ע ס"ק ע"כ · אך באמת זה אינו דכאן לא עדיף סי"מ בכלים מסי"א בגוף דאפי' ק' סימנים שא"מ מצטרפים כמ"ש הרמ"א והטעם בזה הואיל והם מטעם א' משא"כ בחשש שאלה במים שאל"ם וכדומה דאינו מטעם אחד בת' בריח אברהם סי' כ"ג אות א' ודו"ק) · ועיין בתשובת נו"ב סי' ל"ב שפלפל בדין זה והכריע להלכה כדעת מהר"ל מ ועשה כן מעשה בצירוף צדדים אחרים וע"ש עוד בסי' ל"ו ול"ז ובסי' מ' ומ"ג ומ"ד ובסי' כ"ה מזה :

ועיין בס' בית מאיר שהביא דברי הח"צ בתשובה סי' קל"ד שכ' להתיר בסימן בינוני בגופו וס"מ או טב"ע בכלים מ אחר דאף הסוברים דחיישינן לשאלה היינו לשאלה דרבים ר"ל שזה הנעלם השאיל למי שהוא אבל לשאלה דיחיד שיש לו הסימן בינוני השאיל למיוחד נמי בסימן זה להא ל"ח וכדאית' בפ' ג"ה דף קע"ב כו' ע"ש · והוא ז"ל פקפק דשאני חשש נפילה דמגד עצמו לא שכיח די אם נחוש לנפילה דרבים ולא דיחיד אבל חשש שאלה מאן יימר דשאילה לא שכיח דומיא דנפילה דמיזכר זכיר בה ואם גוף הענין שכיח אפשר דחיישינן לחד לא שכיח דהיינו שהשאיל למי לו ס"כ כמותו · והולם אי חזינן דהשאילה מנ"ע לא שכיח כגון שאילת כלים רבים וכיוצא ודאי יפה דיבר · [עיין ג התם סופר ס"ס כ"ו שכ' וז"ל אמנם מה שדימה הח"צ שאלה דיחיד לנפילה דיחיד צווח עליו הגאון בית מאיר מ"ש ביבמות ריש דף קט"ז דאביי צירף לזה נפילה מיזכר זכיר ביה עם סברת נפילה דיחיד כו' אמנם בנדון שלפנינו ש בכים של המכנסים אגרת שמסר לו אחיו ויש בו דבר סתר נראה לי דהשאלה הוה גם כן לא שכיח ומיזכר זכיר לשכות האגרת שיש בו סוד והוי דחיישינן לשכחה מכל מקום מיזכר זכיר ביה ולא שכיח שכחה ויצורף לסברת ו דיחיד כו' עכ"ל וע"ש עוד בח"ס ס"ט ויובא קצת לקמן ס"ק ק"א] ובלא זה לפע"ד שנוטה בטעה בדמק לנקל בהשש

גם

פיד כו' עוד הביא שם דהיש"ש פסק ג"כ כמהר"ל מפראג מטעם פשוט דסימן בינוני בגופו וסימני כלים ביחד חשיב
עוד כתב הח"צ ז"ל שם דיש מקום להתיר ע"י ש"ב בגופו אילו נמצא במקום דאין שיירות מצויות ואנן ידעינן שבעלה
היה באותו מקום דמדמה ש"ב זה לשמו ושם אביו דלא הוחזק והוי תרתי לא הוחזק ואין שיירות מצויות דודאי לא
ן ע"ש · ועיין במ"ל ס"ק נ"א שהאריך בדברי הח"צ הנ"ל ופלפל בדבריו להצילו מהשגת תשובת נו"ב סי' נ"א ושאר
וכתב שם שבנדון מהר"ל מפראג אין ראיה מדברי הח"צ להתיר דהח"צ מיירי התם שהיה ידוע שבעלה של האשה
ט הסימן הלך באותו הדרך שנמצא בו ההרוג ולכן לידד שם שפיר להקל מטעם שאלא דיחיד דלא הוחזקו וגם מיירי
הסימן בגלוי ושייך לומר לא הוחזקו דאם היה נמצא שם באותו הדרך עוד אחר בסימן כזה קלא אית ליה אבל באין
שבעלה של זו היה באותו הדרך כנדון מהר"ל מפראג אין משם ראיה להתיר · ומ"מ העלה לדינא גם בכה"ג להתיר
מסקנת הרב נסד"א כ"ח ב' והביא שם דעת הרבה מרבוותא הסוברים כן · ועוד הביא שם בשם הרשד"ם והרש"ך
לחם רב שסוברים שיש לצרף טב"ע דכלים אפי' לסימנים גרועים של הגוף והוא ז"ל כתב שלמעשה צ"ע להקל בזה אם
ידוע שבעלה של זו היה באותו הדרך שנמצא החלל אבל טב"ע דכלים עם סי"א דגוף ודאי מועיל כו' ע"ש :
כדין אי חיישינן לשאלת כל הבגדים שלו עמ"ש הבה"ט בשם כנה"ג זה י"ד שנה כו' ואני חלקתי עליו דליכא דחיישי'
לשאלה משמע דאין חילוק כו' והנה כן דעת הרא"ש בתשובה שהובא בט"ז וכן דעת הב"ח בתשובה סי' פ"ו דיש
דלמא איתרמי ליה כלים אחרים והשאיל את אלו או שהחליף כלים בכלים עם אחר וכ"כ בת' מהר"ם מלובלין סי'
כן מבואר מדברי הבית מאיר שהובא לעיל במ"ש ואולם אי חזינן דהשאילה מצ"ע ל"ש כגון שאילת כלים רבים כו'
בתשו' גאוני בתראי סי' כ"א הסכים לדעת מהרי"ט ובס' בתי הלחם למהר"ם חאגיז ז"ל כתב שלזה הסכימו ג"כ
הרועים מוהר"ם בנבנשתי ומהר"י בנבנשתי ומהר"פ הכהן ז"ל · ועיין בתשו' נו"ב סי' ל"ב שכ' ג"כ דאין לחוש לשאלת
בגדים דדבר תימה הוא שיהא האי גברא שליף ערטילאי וישאיל כל בגדיו לאחרים ואף שראיתי בשם כנה"ג שחולק
אף הכנה"ג לא קאמר אלא מלבוש א' או שתים אף שהללו לא היו לו כפולים אעפ"כ חיישינן לשאלה ואף שהיו
עליו חיישינן שהחליף אבל היכא שהיה לבוש כל הבגדים מכף רגלו ועד קדקדו בהרבה לבושים שיצא מביתו דניחוש
כולם זהו דרך רחוק מאד ואפשר שבזה מודה הכנה"ג ועכ"פ דעתי נוטה שזה עדיף מכלים שאמרו בגמ' דלא מושלי ·
אמנם יש לפקפק דאף דלא חיישינן בכל בגדיו לשאלה מ"מ לגניבה חיישינן שמא גנבו ממנו כל בגדיו וכעין שכ'
ס"ק מ"ב דלאו דוקא שאלה ה"ה מכירה ואבידה ומינה דה"ה גניבה דמ"ל גניבה ומ"ל אבידה וא"כ שוב אין ראיה
דים דהתם גנב לא משייר מידי אך באמת דברי הח"מ אלו לכאורה תמוהים דא"כ דחיישינן לגניבה ואבידה לא שייך
בגמ' כיס וארנקי לא מושלי אינשי כו' וצ"ל דהח"מ כ"כ לשיטת הב"י שהובא בב"ש דאף בכלים דלא מושלי חיישינן
אף דלא שכיחא וא"כ לדידן דלא קיי"ל כהב"י בזה (וכמו שיתבאר לקמן בסמוך) ובכלים דלא מושלי לא חיישינן ה"ה
ואבידה לא חיישינן והכרת כל הבגדים מועיל ע"ש · גם בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל ס"ס ק"ז דעתו נוטה כדעת
הנ"ל בצירוף עדים אחרים ע"ש · [וכן דעת תשובת ח"ס סי' מ"ח ושם מצדד לומר דבהכרת כל הבגדים אף
וסומקי אם יש כמה מיני צבעים שבגד זה חיור ובגד זה סומק ובגד זה שחור הוה סימן אמצעי ואפשר אף סי"מ ומוכיח
ע' ע"ש עוד בסי' נ"א וסי' ס"א וסי' ס"ט ובסי' נ"ה מענין זה] · ועיין במ"ל סס"ק פ"ח שהאריך ג"כ בדין
שבזה נחלק מהרא"י בפסקיו סי' קס"א עם סדר מהר"ר אליהו ולדינא דעת הר"ב מ"ל להקל בזה וסיים שבמקום
לסמוך על כל אלו הגדולים שסוברים שאין חוששין לשאלת כל הבגדים מאחר שבלא"ה דעת הרבה פוסקים שאין
לשאלה כלל מיהו עכ"ז לבי נוקפי להקל נגד דעת מהרא"י והרא"ש והב"ח ומהר"ם מלובלין וכ"ד הח"צ סי' קל"ד
אף שהכל לפי ראות עיני המורה · ובת' הב"ח שם מסיק דבזמן מועט אין לחוש להליפין כשהכירו כל בגדיו ע"ש
ב"ח כתב עוד דאם נמצא אצל ההרוג מפתח של תיבתו שמצניע שם שטרי חובות ומעות והפנים חשובים אין
שאלה ע"ש · [ועיין בתשו' ח"ס סי' נ"ח שכ' וז"ל מ"ש מפתחו מפתח לא מושלי אינשי לא ידעתי למה דשכיח
מושלי מפתח לחבירו לפתוח מנעול שלו הסגור ונאבד המפתח ומכ"ש בזה שנפל למים וחיישי' דעלה במקום אחר
רחוק ומה לו שם ולמפתח שלו כו' עכ"ל וקצת תימה שלא הזכיר כלום מדברי הב"ח הנ"ל] :
וד במ"ל שם וז"ל אולם מה שנראה מדברי סדר מהר"ר אלי' שם שגם בכתונת אין חוששין לשאלה היכא שידוע
לא היה לו אלא כתונת אחת בזה צ"ע למעשה עכ"ל ועיין בזה בנו"ב תניינא סי' ס' כתב שם ועל דבר הכתונת
כמו כיס וארנקי דלא מושלי אינשי אמינא אם פרידתו של זה מביתו ומציאתו של ההרוג היה הכל תוך שבת
ן שהלך מביתו בא' בשבת וההרוג נמצא מלובש בחלוק הזה באותו שבוע נראה דבמדינת אלו זהו עדיף מכיס
שאין דרך במדינת אלו ללבוש חלוק אחר תוך ימי השבוע אפילו לעשירי עם אבל אם עבר עליו יום השבת
אפי' לא לקח מביתו רק אותו החלוק אולי אירע לו לקנות ולבשו לכבוד שבת וזה שהיה לבוש מביתו השאילו לאחר ע"ש:
בתשו' נו"ב קמא סי' כ"ח שכ' וז"ל אבל מה שאני חושש בזו האשה חומרא אחרת מה שאין לחוש בשאר עגונות
אמת דלא חיישינן לשאלה אבל לאבידה מדעת ודאי יש לחוש וכבר אמרו איזה שוטה המאבד מה שנותנים לו
עם המקרע כסותו ולכן בסתם אנשים לא חיישי' שיעשו מעשה שוטים אבל אשה זו שבעלה נשתגע ונשתטה
לפקוד עליו שומרים יומם ולילה שלא יאבד עצמו לדעת ואם נראה בו סימני שוטה ולא יחוס על חייו קו"ו על
השוטים לפשוט בגדיהם ולהשאר אף ערום בשוק הכל כפי תגבורת השגעון וא"כ קשה לסמוך על הכרת הכלים
(שבלא זו הוזכרה ג"כ ברמז בתשו' גאוני בתראי סי' י' ע"ש עוד) ושם בסוף התשובה לידד להקל בצירוף ב'
בגופו שהיו בו וכתב דאף שכתבתי שבזה שנשתט' יש לחוש לאבידה מדעת אומר אני שלפי מש"ל טעם דלא ניחוש
שום חזקה דכל מה שנמצא אצל אדם הוא שלו א"כ גם לאבידה מדעת אין לחוש שאם אתה אומר שהשוטה השליך
ואחר הגביהם ולבשם ואותו אחר הוא הנמצא במים א"כ אתה אומר שזה הנמצא אין בגדים שהוא לבוש בהן שלו
זכה בהם כלל דאין הפקר שוטה הפקר וגם יאוש לא שייך בשוטה ואפי' אי נימא שאח"כ נשתפה ונתייאש ושוב
מצאם זה מ"מ אמרי' דיהבינן להכלים חזקת מרא קמא כו' ע"ש :
ו"ש הח"מ דלאו דוקא לשאלה ה"ה למכירה ולאבידה חיישינן עיין במ"ל שם שדעתו דלאבידה וה"ה לגניבה ודאי
חיישינן ולמכירה אי חיישינן צ"ע למעשה מיהו במיני סחורות העומדים למכירה ודאי דחיישינן לכ"ע דדמי
למפרע

למטבע ועי' בקה"ע סי' נ"ו · גם בת' מ"ב סי' מ"ו משמע קצת דל"ת למכירה אלא במיני סחורות ע"ש ועיין בת' סי' ל"ב שהבאתי לעיל בס"ק זה · [ועיין בתשו' ח"ס סי' מ"ה וסי' נ"א] :

ובדין הכלים שאמרו בש"ס דלא מוצלי כמו כיס וארנקי וטבעת עמ"ש הבה"ט בשם תשובת ב"י וע' בח"מ שדעתו ג"כ להחמיר והב"ש מסיק להקל בזה · גם בתשובת נו"ב סימן ל"ב האריך לסתור דעת הרב"י וכתב דבהגיע פסק הלכה לא נהדר פני גדול הוא מרן הרב"י כי שיטתו עלפה בתיובתא ע"ש ובסי' ל"ז מזה · וגם כתב שמי אשתו עגונה והלך למדה"י ואח"כ נמצא א' מת ומכירים אותו ע"י כלים יש להחמיר אפי' בכלים דלא מוצלי אבל שישב עם אשתו והלך לסחורה על דעת לחזור ולא חזר מעכ"פ איתרע חזקת א"א שתיכף נולד לנו ספק מיא: על בזה ודאי יש להקל בכלים דלא מוצלי · ובפרט שבכאן (בעובדא דידי') נמצא דברים רבים במספרם כו' ע"ש · ועי' ב ס"ק פ"ח שהביא שגם דעת הרשב"א ז"ל דל"ת לשאלה בכלים אלו הובא בס' השיטה לב"מ וכ"כ מהרא"י בפסקיו סימן ק וסיים כמה"ל והולי אילו היה רואה הב"י לדברי הרשב"א הנ"ל לא היה מחמיר בזה וכן דעת הב"ח בתשו' סימן להקל בזה וכתב שם דאע"ג דהאידנא לא קפדי כולי האי ואיכא מאן דמשאיל להו ואיכא מאן דלא משאיל · אפ"ה אי לחוש לחומרא בדברים המפורשים בתלמוד לקולא והביאם הטור בפסקיו ע"ש והרב מה"ל כתב עליו מיהו נראה בכל דליכא טעמא להקפיד מלהשאיל י"ל דמן הסתם קפדי בזה ולא מוצלי אם לא שנודע בבירור שנשתנה הענין דלא עלייהו וא"כ בטבעת דטעמא דלא מוצלי הוא משום דחיים לזיופי הוא גלוי וידוע גם בזמנינו זה אין לחוש מן אולם בכיס וארנקי צריך להתיישב בדבר בזמנינו זה דחזינן לסדיא ברובא דאינשי דלא קפדי ולא ידעי כלל משום זולת מי שקרא בתלמוד בסוגיא זו הוא ידע ואיך נסמוך ע"ז בהיתר עגונה וצ"ע עכ"ד ע"ש · ועיין בנו"ב הניינא כ"א בתשובה מבן המחבר שכ' דמה שאמרו טבעת לא מוצלי זה הוא בטבעת שיש עליה חותם דחיים לזיופי אבל קויל שקורין רייף רינג של זהב שמצאו אצל ההרוג אין זה טבעת שיכול לחתום בו ואף שיש בו אותיות הלא מבואר מבפנים ומבחוץ הוא חלוק ואין ראוי לחתום בו וחיישי' לשאלה ולאבידה ולמכירה · [ועיין בתשובת ח"ס סימן נ"ב דנראה הא דבכלים לא מוצלי דלא חיישינן לשאלה היינו אי מלובש בהן כגון טבעתו בידו וכיס וארנקי הוא מלובש דא"א לומר שהאל מלבוש א' מחבירו ובתוכו שכח אידך הטבעת וכיס וארנקי דא"כ לא היה משמש בכלים אלו שלא בעלים דהו"ל שואל שלא מדעת גזלן ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן כמ"ש הנ"ל אבל אי אינו מלובש בהן אלא ש כיס שבבגדו כנידון שלפנינו שנמצא אצלו בא' מבגדיו מכתב קוויטונג מחילוף באנקאנט קרוע שאפי' היה נזכר בו של מיכל מ"מ חיישינן שמיכל נתן קוויטונג הלז בכיס שבבגדיו ושוב השאיל בגד הלז לזה ושכח הקוויטונג בתוכו שנהרג ולא מיכל עכ"ל ע"ש עוד · ולכאורה מדברי תשובת גדולי אחרונים שיובא לקמן בסמוך לא משמע כן] :

וכתב בנו"ב תניינא סימן ס"א וז"ל ואמנם כל זה שייך בסתם מת או בנהרג אבל בנטבע במים ומכ"ש בספינה ש בים הנה אלו עושים כל מה שבכחם להציל עצמם ולשוט אולי יגיע למקום שיוכלו לעלות וכאשר הבגדים מכ עליהם כל מה שאפשר להם להשליך מעליהם בגדים ופשיטא כל מה שבכיס של הבגדים שזה נקל להשליך ודאי שמש וא"כ אפילו למאן דלא חייש לשאלה אבל להשלכה מדעת ומרצון במקום שיש תועלת להציל נפשו ודאי חיישינן ובזה לא כלום מה דלא מוצלי אינשי דכל אשר לאיש יתן בעד נפשו וראה זה דבר חדש הוא כו' ואם אמנם כאשר הוכרו כל הספינה זו היא רחוקה שאף אם השליך כל בגדיו למים בלי ספק נתפזרו הנה והנה על פני המים ואיך יבואו כולם יחד אחד ופשיטא בנפול האדם למים בלא ספינה קשה הדבר מאד שיהא יכול תחת המים לפשוט בגדיו התחתונים הדבוקים שצריך לזה התעסקות שתי ידים כאחד ואין לו פנאי לזה כי צריך לשוט בידיו אבל עכ"פ לבוש העליון ופשיטא מע שבכיס של הבגד נקל להשליכם כרגע עכ"ל · ותימה שלא זכר דברי עצמו מ"ש בנו"ב קמא סימן נ"א והובא לעיל דש כעין סברה זו לענין סוטה ולפי מה שצידד שם להקל גם בכאן יש לצדד כן ולחלק אם הוא באופן שהמוצא זכה בה לא כמ"ש בח"מ סימן רנ"ט ס"ז וגם אפילו אם הוא בענין שהמוצא זכה בהם ג"כ י"ל דיהבינן להכלים חזקת מרא וכמ"ש הנו"ב שם לענין סוטה וצ"ע :

ועיין בנו"ב קמא סימן מ"א שכ' וז"ל ואף שלא הכירו את ר' עזיל שום אדם בקהלי רק מפיו שמעו והשם הר הוא איש אחר והעלה שמו על שם ר"ע לפי שבאו הכתבים שלו לידו ורצה לקבץ מעות בדברי שקר והושד למשקר וגם חושש שמא הכתבים שבידו אינו שלו · זה אינו דכלים דלא מוצלי אינשי לרוב הפוסקים לא חיישינן ל ולא (לגניבה) ולאבידה והנה כתבי מליצה בודאי לא מוצלי אינשי (ע' בזה בתשובת חוט השני סימן ע"ד) כי הוא להם לצורך עצמו ואפילו למיעוט פוסקים דגם בכלים דלא מוצלי חיישינן מכל מקום כל זה בנמצא מת ואין לנו ידיעה רק ע"י בגדיו או טבעת וארנקי אבל אדם שהוא חי לפנינו ואומר מי הוא וגם יש לו כתבים מי הוא וניחוש לזיופא למשקר ולגניבה זה לא שמענו מעולם ועוד וכי נעלם ממנו הסוגיא ביבמות קכ"ב בשעת הסכנה כותבין שאין מכירין וק"ו כאן שספרו בידו ומבואר מי הוא שראוי לסמוך אע"פ שאין מכירין ועוד הרי הבחור שהיה עמ ע"ש · ועיין בנו"ב תניינא סימן מ"ו (ויובא לקמן סעיף כ"ו ס"ק קי"ח) לענין כתב ראיה מהמושל שקורין פאס · בס' חוט השני סימן נ"ו בענין שנמצא אצלו פנקס חובותיו ע"ש גם בתשובת את"ז פנים מאירות ח"ב ס"ס ל"ב מענין

והנה בדין הכלים דל"ת בהו לשאלה כמו כיס וארנקי וטבעת שיש עליה חותם וכמש"ל כתב הב"ש סוס"ק ס"ט ד איירי כשנמצא בבגדיו אשר הוא לבוש ארנקי או נמצא טבעת על ידו אבל בסמוך לו כו' [ע' בקצות החושן רס"ב ס"ט ובס' נה"מ שם] ועיין מה"ל ס"ק נ"ב שכ' דבתשובת מ"ב סימן מ"ד מבואר לאידך גיסא דגם בנמצא חשיב כמו סימני כלים וכ"מ להדיא בתשובת נ"ל סימן ק"ו הובא בקה"ע סימן הכ"ז וכ"מ קצת בת' ב"י דיני סימן כ' ע"ש והאריך בזה והביא דברי הפ"י בחדושיו פ' כל הגט כ"ח א' שעמד בשיטת הב"ש ע"ש ופלפל בדבריו ולבסוף דין זה בצ"ע (וכ' שם דלפי דעת המקילין שיעור הסמיכות בענין זה הוא כשיעור מקורבות הנזכר במס' ע"ג דף כ' שמת שם רש"י עם תוס' אם ד' אמות או אמה ע"ש) אולם אם נמצא הטבעת על ידו אלא שהיד אינה מחוברת להגוף ושאר בסמוך לו או שנמצא הכיס תוך הבגד ושם הבגד לא נמצא כ"א עצם א' ושאר הגוף נמצא בסמוך העלה בזה להקל ב ע"ש · גם בנו"ב תנ' אה"ע ס"ס נ"א בתשובה מבן המחבר האריך לבאר שדין זה של הב"ש בנמצא הארנקי סמוך ואינו לב דחיישינן שמא מונח מכבר אינו מוסכם ולשיטת מהר"ל מפראג וגם לשיטת הב"ש עצמו מוכח דלא חיישי' שמונח שם

ומהני

(עא) (צו) לשאלה (צז) [ב] ואפילו (צח) היו

א שם במשנה וכדמפרש שם בגמ'

באר היטב

ע די ס"ע בלא סימנים· עיין ב"ש : (עא) לשאלה · ין כנה"ג דף מ"ג ע"א מסעיף ש"ן · ציצית שעליו עדיף בעת כיס וארנקי ולא חיישינן לשאלה מהר"י מטראני ק ב' סימן ל"ה · קמיע לא חיישינן לשאלה · מהרי"ט ק א' סימן קל"ט · אם אין מנהג המקום ללבוש אותו בוש אלא הוא לא חיישינן לשאלה הרא"נ"ח חלק א' ן ע"ה · היה לו נזם באזנו הביא הרא"נ"ח חלק א' כ"א תשובת מוהרכ"א דס"ל דלא חיישינן לשאלה הוא חולק עליו וסבירא ליה דחיישינן לשאלה · מוליך פקדון הוי סימן מובהק דפקדון לא חיישינן או לאחר דאין אדם רוצה שיהא פקדונו ביד אחר · בת ב"י סי' ז' מדיני גוי מסל"ת · הא דחיישינן לה דוקא חפץ אחד או שנים שאינו צריך להם ויוכל ת בלא אותם כלים או שיש להם כלים אחרים בבית מי שילא מביתו במלבושים שעליו לא היה משאילן לאחרים וישאר הוא ערטילאי · מהרי"ט ח"ב סי' וכ"כ הר"ס פדוואה סי' ל"ו דאם הכירו במלבושיו לבוש קודם הטביעה כשהיה אתו בספינה לא ין לשאלה · וכתב כנה"ג זה י"ד שנה בא מעשה בכיוצא בזה · והיה רוצה חכם א' להתיר באמרו לליסנא דחיישינן לשאלה לא איתרמי שהשאיל לאחרים והוא נשאר עירום ועריה כסברת הר"ס מהרי"ט · ואני חלקתי עליו דליסנא דחיישינן ס משמע דאין חילוק אם יש לו ב' בגדים ומשאיל והוא נשאר עם הב' או אפי' שאין לו אלא מלבוש חיישינן לשאלה והוא קנה אחרים או שהחליפם דף מ"ג · וארנקי וטבעת בתשובת ב"י סי' ו' גוי מסל"ת פסק דחיישינן לשאלה · וכנה"ג כתב אני בתשובה פלפלתי הרבה והעליתי דטבעת כיס לכ"ע לא חיישינן לשאלה · וכ"פ מהרח"ש סי'

פתחי תשובה

ומהני אף שאינו לבוש בו ושייס ומעתה בב"ד יש לסמוך על דעות הללו ולא חיישינן כו' ולכל הפחות יש בו ממש לצרפו לאומדנות אחרות ע"ש · גם בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק"ז כתב על דברי הב"ש הנ"ל דלא ידענו למה תפשט פשיטא ליה להב"ש כך ע"ש עוד [ועיין בתשובת ח"ס ס"ס נ"א וסימן נ"ג וסי' נ"ז מזה · ושם הביא דבתשובת שאגת אריה וקול שהל דעתו להקל בבגדים סמוך לו והסכים עמו בעל ט"ז שם בסוף התשובה אך דעתו ז"ל להחמיר כדעת הב"ש והפ"י ושם מבואר עוד בענין אם נמצא מקצת כליו מלובש בהם ומקצת כליו בסמוך לו אי תלינן הני בהני לדעת הב"ש וגם אם הבגדים נמצאו לא בסמוך לו רק מונחים עליו איזה עדיף עפי והוי כלבוש בהם או לא ע"ש. ועיין בתשו' בית אפרים אה"ע סי' ל"ו ובתשו' מהרי"ת מבריסק ס"ס מ"ח מענין זה] · ועי' בתשובת נו"ב קמא סי' נ"ב כתב שם על עובדא דידיה שהכירו את בגדי ההרוג אך לא היה מלובש בהם ונמצאים מונחים אצלו בצדו דאין זה דומה למ"ש הב"ש דלא מהני סמוך לו דכאן ידוע שבא המושל לבדוק את ההרוג וזה חוקי ונימוסי המדינה כו' ע"ש : (צו) לשאלה · עבה"ט ומ"ש בשם מהרי"ט ציצית שעליו כו' זה הובא בשמו בק"ע סי' שפ"ב וגם כתב ובידוע שכשיצא מביתו לא הוליך עמו אלא ציצת אחד ע"ש ומ"ש בשם הרא"נ"ח אם אין מנהג המקום כו' כ"כ בשמו בק"ע סי' רפ"ז · ומ"ש היה לו נזם עי' בק"ע סי' רפ"ע · ומ"ש בשם תשו' ב"י היה מוליך פקדון כו' כ"כ בשמו בק"ע סי' קע"ח. וכיוצא בזה הובא שם בסי' תכ"ז בשם צ"צ סי' ק"ו אם נמצא אצל ההרוג דבר ששאל מאחר כו' דאין השואל רשאי להשאיל כו' ע"ש · ועי' בתשו' תינוך ב"י סי' ק"ל שתמה על תשובת ב"י הנ"ל דאכתי ניחוש דילמא השאיל למי שהיה נאמן אצל בעל הפקדון שהוא רשאי להשאילו והניח בקושיא ע"ש ובס' מה"ל סוס"ק פ"ח יישב קושייתו ע"ש · [ועי' בתשו' חתם סופר סי' נ' שכ' וז"ל ועל כ"ע שבכוסו פשיטא שאין לסמוך דהגודרות אין להם חזקה כו' אבל זולת זה היה מקום לסמוך על כ"ע בל הסוס ששאל מחמיו לרכוב עליו דכיון שראינו שהיה מוכן עגלה שישב עליו משמע לא השאילו לאחר דאין השואל רשאי להשאיל כמ"ש הנ"ל ומיהו גם בזה יש לדון שהרי קמן

ינה מדעת בעלים מרכיבה למשיכה ולמוסרה ביד עגלון כותי כו' עכ"ל] · ומ"ש עוד בשם מהרי"ט דוקא חפץ א' ם כו' כ"כ בשמו בק"ע סי' שפ"ב · וכבר הארכתי בזה בס"ק הקודם · ומ"ש וכ"כ הר"ס פדוואה דאם הכירו כו' כ"כ בק"ע סי' ש"ג ועי' לקמן סעיף ל"ב בהגהה ובה"מ וב"ש שם ומ"ש וארנקי וטבעת מתשו' ב"י כו' כ"כ בשמו בק"ע סי' ע"ש · ובס"ק הקודם מבואר דין זה באורך : (צז) ואפי' היו להם סימנים · עי' בנו"ב תניינא סי' פ"ו על דבר שאמרו שהעידו עדים שראו את יבמה הרוג והכירוהו ע"י סימנים שבגופו ורצה חכם אחד לסמוך להתירה ע"פ דברי הרמב"ם פ"ג ת שכתב שלא התירו אלא כאיסור כרת כו' א"כ בשומרת יבם שאין כאן איסור כרת רק איסור לאו שפיר סמכינן ים והוא ז"ל כתב שאין זה מוכרח שהרמב"ם לא כתב זה אלא לומר דבממון שפיר סמכינן כגון להוריד בניו לנחלה אבל איסור לחלק בין איסור כרת לאיסור לאו הדבר צריך תלמוד דהרי ביבמות קי"ט דחה רבא גם סברא זו והקשה מכדי הא תא והא דאורייתא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו ע"ש · ומ"ש בסוף התשובה גם צירף זה לסניף מחמת כי בדבר זה אם הלכה בזה כרבא דאמר מ"ל איסור כרת כו' כמ"ש בנו"ב קמא דף י"ג ע"ש ועמ"ש לקמן סי' קמ"ט ס"ב סק"ד בשם רדב"ז ח"ג סי' תקמ"א שגם הוא ז"ל כתב לחלק בכך בנדון דידיה אך גם הוא לא כתב סברא זו רק לסניף בעלמא ע"ש תשו' ברית אברהם סי' נ"ע אות ה' מזה : (צח) היו להם סימנים בגופו · עי' בתשו' מ"כ סי' ל"ו שכ' הנה זה פשוט דברי האשה שבעלה היה לו רושם באצבע הסמוך לאגודל ימין וכיון שהרוג זה נבדק ולא נמצא בו רושם רק באצבע לאגודל שמאל פשיטא שהוא איש אחר ואפי' אי סימנים דרבנן היינו דמדאורייתא חיישינן שנזדמן גם אחר בסימן כזה ב הידוע בסימן בגופו ומצא מונח איש שאין בו סימן הזה פשיטא שבודאי איננו האיש הזה ואפי' בכרת מאה עדים ל ובודאי עידי שקר הם כו' ואף אם האשה עתה תאמר שטעתה בדבריה בין ימין לשמאל לא משגחינן בה מאחר שכבר להיפך וסברא הוא כאשר ראתה שאין בדבריה הראשונים להתירה הוזרת להמציא שקר ולכן בב"ד צריך שיבורר ע"פ עדים שבעל האשה זאת לא היה לו רושם באצבע הימני הסמוך לאגודל ובאם לא יבורר דבר זה בעדים כשרים הא פשיטא "א גמורה והבא עליה בחנק קאי וגם יתברר אף ע"פ עד א' הוץ מהאשה בעצמה שהיה לו רושם באצבע שמאל הסמוך וגם האשה הנ"ל עכ"פ תחזור בה ותאמר שטעתה בראשונה דהא"כ היא נאמנת על עצמה יותר ממאה עדים עכ"ד ע"ש·

ועיין

(צט) להם סימנים בגופו (ק) ואפילו

פתחי תשובה

ועיין בנו"ב תניינא סי' נ"ה בכיוצא בזה שהאשה אמרה שבעלה היה האצבע שברגל סמוך לאגודל נפקס על האגודל ו בו עד שלא יכול איש להזיזו והעד שהיה אצל הטהרה העיד שהיה האצבע עקום ומונח תחת האגודל אלא שאחר איזה בא העד הלז ואמר שיכול להיות שלא השגיח כל כך ואפשר שהיה מונח על האגודל · וכתב דלכאורה עדותו הראשונה הוי גמורה להסימן שאמרה האשה וזה פשוט מאד שאף אי סימנים לאו ד' היינו לסמוך עליו להתיר אישה' שמא נזדמן גם בסימן כזה אבל להיפך כו' אם הוא מסימנים שא"א להשתנות ודאי הוא עדות גמורה שאינו האיש ההוא כאשר כתבתי סי' נ"ו אך באמת אין זה הכחשה גמורה הדא שהרי האשה לא אמרה שבדקה הרגל השני וא"כ אפשר דתרווייהו איתנה כו' ועוד דאפי' יאמרו ברגל השני היה בלי שום עיקום מ"מ אין כאן הכחשה כי אין זה בריה בידי שמים או כמו ולקת שלא ישנו מקומם לעולם אבל זה העיקום ע"י סבה ומקרה נעשה ואולי בהיותו בדרך בזמן ההוא שהיה נפרד מ אירע לו מקרה וסבה ברגלו ונעקם האצבע מלמעלה למטה וגם לדעתי פשוט שיכול העד לומר שלא דקדק שפיר אם למעלה או למטה כו' עש"ה · ושם בסי' ס"ד ענין כעין זה אודות שלא נמצא אבל סמת שומא כמו שאמרה אחותו כו' לקמן סעיף מ"ו ס"ק קס"ד ע"ש :

[ועיין בתשובת חתם סופר סי' ע"ג שנשאל על ענין כזה באחד שהלך מביתו למקום אחר ולא חזר ואחר איזה ימים נמ על פני השדה והמתעסקים עמו הכירוהו בט"ע גמור שזה האיש הנאבד גם הכירו כל בגדיו אלא שקלתם היו וקלתם נמצאו בסמוך לו והאשה אמרה שיבדקו וימצאו שומא בגופו והעד אמר שחפשו ולא מצאו שומא בגופו ונסתפק השואל אם זה הוי הכחשה או לא כיון דשומא עשויה להשתנות אחר מיתה או דנימא דוקא משהור ללבן אבל לא שיסולק וכוה ז"ל השיב להתיר אשת הנאבד הנ"ל ומה שלא נמצא השומא אינו מזיק כיון דשומא פרש"י ביבמות ורואה בלעז ו יבלת דפרש"י ג"כ בעירובין ק"ג ורואה בלעז והוא מה שקורין ווארץ בל"א כמ"ש התוי"ע והעידו חז"ל בעירובין שם יבשה איפרוכי מיפרכא ועכ"פ יכול להסירה ע"י חיתוך או שאר סבה ומכ"ש אחר מיתה או בשעת מיתה מקרית דמי כמה סבות היה לו או כו' והאריך שם בסוגיא דבכורות כ"ה ע"ב גבי בעל מום שנתערב ובדק ולא מצא ובגמ' דנדה דן ובדברי סט"ז ביו"ד סי' ש"ב ומסיק שלדעתי לפי רוב הדעות כיון שבדקו ולא מצאו אמרי' ודאי הוסרה ע"י סבה וכ"ש דאפי' להחולקים גבי מום הייטו משום דאמרי' אימר לא בדק יפה והכא אי נימא לא בדק יפה פשיטא דאין כאן הכחשה דכאן איכא חשש אחר דילמא בדק יפה ולא היה בו שומא מעולם וגוף זה הנמצא הוא איש אחר נלע"ד דאין לומר כ שניכר להם בט"ע היטב שזהו הנאבד אית לן למיתלי טפי בלא בדקו יפה או מינתר נתיר וראיה לזה ממתני' יבמות קכ"ב בגלמון כו' (בש"ע לעיל סעיף כ"ג) · וכ' עוד דלכאורה יש לדון בנ"ד על עיקר הכירא דט"ע דהרי לא ידעי' אי היה ת או אח"כ וכסי דאילו לא היה כאן ספק מגד השומא היה פשוט להתיר ע"י הטב"ע כיון שכל גופו ופ"פ עם החוטם היה בלי שום חבלה וכמ"ש הב"ש ס"ק פ"ד וגם כיון שהיה עת קור ונגת שלג אפשר לצרף סברת הרלב"ן כו' אך עתה שלא השומא מנ"ל למיסמך אט"ע להוכיח מזה דהשומא איסתני אדרבה נימא ט"ע אשתני דאתפח ונעשה כצורת זה הנאבד · נראה דמ"מ יש לסמוך להתיר כיון שמכר בשאלה שהוכרו כל מלבושיו וכבר כתב מהרי"ט דלשאלת כל מלבושיו לא חיים וכבר כתב הח"ל דאם יש סימן בגופו וט"ע במלבושיו ל"ה לשאלה דסו"ל שאלה דיחיד כו' ומסיים דאפי' אי היה בודאי ג"י היה ראוי לסמוך על הנ"ל ומכ"ש שהוא ספק הוך ג"י י"ל מכל הנ"ל מוכח שהוא עדיין תוך ג"י ולא אשתני גופיה בוא דאיפרך איפרוכי ולכן ישבו ב"ד של שלשה ויתירו האשה לעלמא עכ"ד ע"ש · ועי' בתשו' מאיר נתיבים סי' פ"ה ו מהרי"מ מבריסק סי' כ"ד מענין כיוצא בזה] : (צט) להם סימנים כו' אין מעידין עליו · עי' בתשו' נו"ב ס"ס כ"ו דין חדש דהנה בב"מ דף כ"ז ע"ב פירש"י סימנים דרבנן ולא סמכינן עלייהו בא"א דהוי איסור דאורייתא ע"ש משמע דב דרבנן אף אי סימנים דרבנן שפיר נוכל לסמוך בדרבנן וא"כ מי שנפל למים שאל"ס ושהה כדי שת"נ דהוא רק הומ"א אם סועלה אח"כ שפיר יכולין לסמוך להכירו ע"י סימנים בלי ט"ע כלל אפי' ע"י שומא חוץ מסימנים גרועים לגמרי ארוך וגוץ כדמוכח שם בגמ' וכמה מעליא הא שמעתא לתקנות עגונות אלא שאכו דעתנו קצרה וגדולי הדור יכריעו וכ"כ עוד בנו"ב סי' מ"ג והביא ראיה מדברי הרא"ש בתשובה כלל ג' סי' ע"ז שכתב שם וז"ל אפי' אי הוי סימנים סמכינן עלייהו באיסור דרבנן ע"ש · וכן העלה הרב מהור"ר עוזר ז"ל בתשובה הנדפסת בשמו בש"ע הקטנים · ועי' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק"ז שכ' על דברי הנו"ב הנ"ל דמ"מ יסוד הוא אם לגבי חשש דרבנן מהני סי"א נ"ע טובא זהו בשורש איסור דרבנן וכההיא דתשובת הרא"ש אבל בשורש דאורייתא וחשש דרבנן י"ל דגרע ובעי סימן מובהק מסטור והשו"ע לקמן סי' קל"ב וגם ראיה מדברי תשו' הרא"ש שהובא בטור ס"ס קי"ח ע"ש · ועי' בתשו' בריח אברה כ"ג שהביא סברת הנו"ב הנ"ל ופלפל בדבריו לתרץ כל הסתירות הנופלות על סברא זו בתחלת השקפה מדברי הרא וסעלה דכן עיקר לדינא בכמה ראיות · ושם בסי' כ"ז כתב שמצא בספרי התשובות שדברו ג"כ מזה שלא המה בתשו סי' כ"א השיג על השואל דבעי להתיר במים שאל"ס ע"י סי"א אך דלא הביא שום ראיה לאיסור וגגד זה מצא בתשו' ח"ג סי' כ' דהתיר ג"כ במשאל"ס ע"י סי"א וגם בתשו' פני יהושע סי' ז' ח' העלה ג"כ להתיר בסימן דרבנן שיצאה מאיסור דאורייתא ע"ש ומסיק אף דלדינא העיקר להקל אך כיון דבתשו' ח"צ החמיר לכן ראוי להחמיר עכ"פ להמתין י"ב חודש מיום הטביעה עד שיאבד זכרו ע"ש · ועי' עוד בתשו' עמ"נ ובתשו' שמן רוקח ובס' פני יהושע כ"ז ובס' שב שמעתתא מענין זה · ועי' בס' מה"ל ס"ק פ"ו שהאריך ג"כ בזה (והרגיש ג"כ בראיות רבינו עקיבא איגר והעלה ג"כ להקל בזה ודלא כנראה מתשו' ח"צ סי' כ"א והפ"י שם שנטו להחמיר (גם בס' קהלת יעקב לקמן סי' ל"ב בזה ע"ש) ולמעשה נראה לע"ד לעשות כעין פשר דבר והוא דבמים שאל"ס וכיוצא בזה דקי"ל בהו דבדיעבד לא לסמוך אסימנים בינונים גם לענין לכתחלה אולם בהנהו דתנן בהו אין מעידין דאע"פ שהם מדרבנן מ"מ החמירו ב בדיעבד שאפי' נשאת תצא יש להחמיר בהו ולהצריך סימנים מובהקים ביותר כמו בשל תורה אם לא שיש עוד איזה צד תם זה הוא חומרא גדולה במקום עיגון וצ"ע עכ"ד ע"ש : (ק) ואפי' שומא · עבה"ט מ"ש בשם ב"ש ואם נישאת בנ: מצעים כו' ועי' במס"ל ס"ק נ"ג שהוכך מאד להחמיר בזה דאפי' נשאת תצא וגם הרה"ש ז"ל כתב שלמעשה אין להקל

בהסכמה

(נ) [נ]שומא (קא) אין (עג) מעידין עליו אבל היו להם בגופו

נ בריית׳ שם ע״א וכת״ק וכליש׳ נתרא משמיה דרבא שם

באר היטב

ב ובספר פני משה סי׳ ע׳ · כתב מהרח״ש סי׳ כ״ב
י׳ לדעת תשובת ב״י היינו בחותם דעלמא אבל בחותם
תב שמו וכינויו שאין דרך האנשים לעשות להם חותם
ם אחרים לא חיישינן שמא שמו וכינויו כך כיון דלא
חזק ע״ש · ועל פסק המחבר ש״ע שפסק בכליו לא
י אפילו סימן מובהק דחיישינן לשאלה · ובגוף
ך סימן מובהק · צריך ייטוב בגמ׳ דיבמות דף ק״ד
א ותוס׳ שם עיין וד״ק ועיין ב״ש : (עב) שומא ·
ז זה נקוט בידך ארוך וגוץ וכיוצא בזה הם סימנים
עים לא מהני אפי׳ בצירוף כמה סימנים ואם נשאת
ימנים אלו תצא · וסימנים אמצעים הם נקראים סימנים
בהקים · ותליא בזה אם סימנים דאורייתא מהני
מנים כאלו ואם סימנים דרבנן לא מהני סימנים כאלו ·
מסקנא ס״ל סימנים דרבנן · ואם נשאת בסימנים
צעים לא תצא · רי״ו בשם הרמ״ה · ושומא הוא סי׳
צעי מ״ב סי׳ ס״ג וב״ח בק״א ב״ש : (עג) מעידין
י׳ הרד״ך פסק אם פרש ונמצא המקום ואמר על
ר פלוני במקום פלוני הוי סימן מובהק · והרשד״ם
כ״ב ובתשובת מ״ב סי׳ ס״ג חולקים עליו · כתב הב״י
ב הרד״ך אם יש לו רושם באצבעו מחמת איזה חולה
אל אצבעו עקום איתא שרי׳ דעקמימות באצבע
ם בגדו או עליו הוי סימן מובהק · וכתב ע״ז
׳ לומר באיזה אצבע אלא אפי׳ אם אמר סתם באצבע
סימן מובהק · ונלקת כתב בתשובת מ״ב דלא הוי
׳ וע״ז כתב אם אמר סתם דיש לו נלקת לא הוי
אבל אם יודע את מקומה בנמצא היינו באותו אבר
נראש האבר או בסופו או באמצע הוי סימן כמו
בנד אות פלוני · ואם העד מעיד על נלקת ורושם
וס מקום ואינו יודע תחת איזה עין לא מהני
ג דכתב במ״ב סי׳ ס״ג בא׳ שהיה לו נקב מפולש
א׳ ומ״י באיזה שן הוי ס״מ · דהנקב בעצמו הוא

פתחי תשובה

בהסכמת המעיינים ע״ש [ועי׳ בתשו׳ מהרי״מ מבריסק סי׳
מ״א מ״ש בזה] וכתב דאפי׳ לדעת הרי״ו בשם הרמ״ה דס״ל נ״מ
מ״מ בשומא דאפליגו ראב״מ ורבנן בש״ס וקי״ל כרבנן דאין
מעידין על השומא ולית בה ספיקא כלל גם הרמ״ה מודה דאפילו
נשאת תצא ופשוט הוא · [וכ״כ בגליון ש״ע של הגאון רע״ק
איגר זצ״ל וכבר הביאו בתשובותיו סי׳ ק״ז ע״ש] · ומ״ש הב״ש
ושומא הוא סימן אמצעי · תמה עליו מאד הרב מה״ל שם ס״ק
נ״ד וביאר שם שגם דעת הרא״ש והטור דשומא לא הוי סי״מ
משום דעשוי להשתנות לפ״מ דקי״ל כהומרי דתרי לישני בש״ס
שם ומ״ש הב״ש שכ״כ בתשו׳ מ״ב סי׳ ס״ג אחר בעיון מבואר
שם להיפך דדוקא בנדון דידיה שהיה שם עוד סימן אחר אמצעי
ורצה להתיר מטעם צירוף שני סימנים קרא גם לשומא סי״א
והיינו דבזה סייך ממ״נ דלנ״ק סגי בסימן האחר לחוד ולנ״ב
שומא אינה עשויה להשתנות אבל לענין שומא לחוד מבואר שם
דלא הוי סי״א ע״ש היטב · וככל דבריו בזה כתב ג״כ בתשו׳
רע״ק איגר סי׳ ק״ז במכוון ממש ע״ש · ובס׳ מה״ל שם בס״ק
נ״ה האריך בענין מהות סימן השומא אם מצד גודלה ומראיתה
או מצד סיום מקומה ע״ש · ועיין בזה בנו״ב סי׳ נ״א וגם
בתשובת גליא מסכת סימן ח׳ אות י״א וי״ב :
[ועיין בתשו׳ חתם סופר סי׳ ס״א בענין שהכירו הנטבע ע״י
סימנים דהיינו ג׳ שומות אחד בגבו סמוך למפרקת ואחד
בפניו סמוך לאזנו וא׳ על מצחו כמו שהיה להנאבד וכתב
בבריותא דהאי איתתא הגם דאין מעידין על השומא וגם על
נמצא מקום אין לסמוך שאין זה נמצא המועיל כמו נקב בנד
אות פלוני ובפרט לאחר שנתפח א״א לנמצא מקום משום דעור
פניו נמשך מלמעלה למטה מ״מ י״ל מנין ויחוד מקום הוא
סימן כו׳ וגם בט״ז סקי״ה מבואר דמנין במקום ידוע ממש הוא
סי״מ לכ״ע וגם שם לא פליג אלא משום שהסימן במנין אנשים
שיש אנשים ושמא נתחלפו אבל בנ״ד שהיה מנין ג׳ שומים
במקום ידוע ומכ״ש בשלשה מקומות מפוזרים ידועים בהא כ״ע
מודים כו׳ אלא דיש לעיין דהא ביבמות ק״כ איכא תרי לישני
בהא דאין מעידין על השומא לרבנן אי משום שמצויה בבן גילו
או משום שעשויה להשתנות וי״ל דנ״מ בכה״ג דאם אין הסימן
בהשומא עצמה אלא במספרם ומקומם ומשום עשויה להשתנות
ליכא אבל שמצויה בבן גילו איכא ובאמת מהרמב״ם שכ׳ ואפי׳

א משמע דס״ל הלכה כלישנא בתרא דלא אמרי׳ מצוי׳ בב״ג דאי אמרת ריעותא דשומא משום שמצוי בב״ג אין לך אינו מובהק
משומא ומאי אפי׳ כו׳ אלא שאין לעשות מעשה על סברתי מדעתי עד שנמצא כיתרים אחרים · והאריך שם לצרף היתרים
ים שהיה בנדון ההוא שהכירו בט״ע את הלייבל שהיה לבוש בו שהיא בלויה ואת משיחה אדומה שהיה נקשר בכתונת שלו
ק אחרי שיש לנו ט״ע בב׳ מלבושיו א׳ בלויה וא׳ סומק ואוהן שראו הטביעה ראו שפשט מלבושיו ולא השאיר עליו אלא
לייבל והכתונת וכל כליו לא מושלי איניש ורק שהשאיל את הלייבל למי שהיה לו ג״כ משיחה אדומה בט״ע כזו זה לא
יק ומכ״ש שנ״ל שבשאילו לבן גילו שיש לו ג׳ שומים במקומות הללו ממש והיה לו ג״כ משיחה אדומה בכתונת שלו או
ל משיחה אדומה למי שהיה לו לייבל שיש לו ט״ע כזה בודאי הוא הפש רחוק מאד ועכ״פ מועיל לצירוף מנין ג׳ שומים
מקומות ידועים שקרוב לודאי שמעיקר הדין אלו לבדם מועילים להכיר ולכן אם יסכים עוד רב מופלג יוכלו להתיר את הא
גלמנה אחר שישבו ב״ד של שלשה ויתירוה כדין עכ״ד ע״ש] : (קא) אין מעידין עליו · עבה״ט מ״ש הרד״ך פסק עד
ים עליו · ועי׳ בתשו׳ ב״ח סי׳ פ״א שהשיג על המ״ב וקיים דעת הרד״ך וכבר השיב עליו הרב מהר״א בנו של המ״ב
׳ ב״ת החדשות סי׳ ס״ס גם בתשו׳ הרא״ם סי׳ ל״ח מבואר להדיא דלא כדעת הרד״ך וכן בתשו׳ מהריב״ל ח״א סי׳ ח׳
ק בזה והביאם הרח״ש ז״ל והסכים עמהם וכ׳ שגם הרד״ך לא כתב כן רק דרך אפשר · ועי׳ מה״ל ס״ק נ״ה מ״ש בזה :

ין בתשו׳ ח״ס סי׳ נ׳ שכ׳ וז״ל ובענין אם לסמוך על סימן ב׳ שומות שבין ריסי עיניו יפה כתב פר״מ שאינו כמנמצא
מקום לא מטעמים דמעלתו שכ׳ דבין עינים הוה מקום גדול זה לא נ״ל בודאי בלשון תורה הוה בין עינים מקום שורש
ים מקום שער שמותו של תינוק רופס שהם עורקי העינים שופכים מהמות אל העינים והוא מקום גדול להניח שם ב׳
ן אבל בלשון ב״א בין עינים הוה ממש בין עין לעין והוא כרוחב אצבע ואם עומדים שם ב׳ שומים הוא מצומצם מאד אך
מטעם

מטעם אחר כי ידוע שהעור שבין עיניו מתפשט ומתקמץ בעצבות ושמחה וכעס ונחת לפי מחשבתו של אדם רגע נמשך לג ורגע למטה וא"א לקבוע מקום שם ואפשר היה למעלה ובשעת מותו נתקמט העור והיה למטה ע"כ אין לסמוך על זה · לדבר דברי רבב"ח במס' בכורות כ"ח כו' עכ"ל] · ומ"ש הבה"ט בשם ט"ז לענין רושם וצלקת במלוא המקום דהוי בנה מדברי מהריב"ל שם שכ' בנדון דידיה שרשם מקום השומא שהיתה סמוך לאוזן הימנית בסמוך הלחי העליון סמוך ל נראה דאפ"ה יש להסתפק דלמא לא דמי לנקב בגד אות פלוני אלא כמו בגד תיבה פלונית דלא מהני ע"ש א"כ גם בצלק נספק כן · אולם הרב מה"ל שם כתב דיש לקיים דברי הט"ז לשיטתו מצד אחר דס"ל דצירוף שני סי"א מהני וכיון ד הוי סי"א מצד עצמו ובמלוא המקום באותו אבר נמי הוי סי"א דלא גרע מנקב בגד תיבה פלונית וא"כ הוי ב' סי"א דע"י חשיב סי"מ ביותר משא"כ בנקב בגד תיבה פלונית דשם הנקב לחוד לא הוי סי"א כמ"ש הב"ח בתשובה שם דנקבים בקלפים ומהריב"ל שם לשיטתו דס"ל דגם שני סי"א ע"י צירוף לא חשיב סי"מ לכן נסתפק שפיר בזה ולדינא צ"ע עכ"ד מש"ל ס"ק ק"ו · ומה שהשיג הט"ז על המ"ב דמדמה הך דכאן להך דשם · המעיין במ"ב שם יראה להדיא שגם מסקנת הוא כן ומה שרצה לדמות אותו מתחלה הוא לפי מה שהיה סבור מתחלה דגם צלקת חשיב סי"מ מצד עצמו ואחר ש שם במסקנתו דצלקת לא הוי ס"מ מצ"ע מסיק הוא עצמו דגם זה שאמר שהיה תחת העין לא הוי סימן מובהק ע"ש

ועיין בתשו' נו"ב סי' מ"ד בעגונה שנאבד בעלה לא נודע להיכן הלך ומעשיו הוכיחו בתחלתו שרוצה לאבד עצמו ואחר שני חדשים מצאו נכרים איש אחד טבוע בתוך הנהר והוציאוהו ליבשה ואחר ב' ימים שהיה ביבשה הלכו יו לראותו ומצאו אותו מונח ערום ובגדו היה מונח החלוק וארבע כנפות ומכנסים ובתי רגלים ומנעלים והנכרים מסל"ת שקרעו בגדיו מעליו אחר שהעלוהו והיהודים הנ"ל לא הכירוהו יען כי היה תפוח בפניו רק מצאו עליו שני סימנים והנ חבורות ופצעים שהעלה מקומם צלקת ורבותם ניכר א' על מצחו וא' על ערפו והם ידועים שהיו כן ברא"ש הנאבד בעל ה הנ"ל וגם את הבגדים הנ"ל הכירו שהיה לבוש בהם בעת שנעלם מעינינו (וכם מבואר לשון השאלה יותר באריכות) והארי ומסיק דהעיקר כסברת מהר"ל מפראג שהובא בב"ש ס"ק ס"ט · ומעתה בנ"ד אם הבגדים ניכרים בט"ע נלע"ד ע"י סימנים הנ"ל שבגופו וט"ע של הבגדים ובצירוף הוכיח תחלתו על סופו להתיר האשה הזאת להנשא ובלבד שיסכימו עוד גדולים · ושוב כתב דאפי' אם אין הבגדים ניכרים רק ע"י צבע הבגדים (וכדמשמע קצת מלשון השאלה שם) וא"כ דל מהכא דחוורי וסומקי ודאי לאו כלום הוא אעפ"כ נלע"ד להתיר מטעם שיש שני סימנים וכיוונו מקום של הסימנים מיוחד ומצורף לזה הוכחת תחלתו על סופו שהיה דעתו לאבד עצמו · ובלבד שיסכימו שלשה גדולי הדור ואח"כ ישבו ב"ד כשר ויתירו אותה ע"ש · [ועי' בתשו' ח"ס סי' נ"ו וסי' ס' וסי' ס"ט שכ' דדברי הנו"ב הנ"ל שצירף סברת תחלתו על סופו במ"כ דברי שגיאה הם והאמת דבנדון דידיה היה לו שארי סברות להתיר אבל חלילה לעשות מזה סניף להתיר דהוכיח סופו של עצמו על תחלתו של עצמו אמריק וה"ה בהיפוך אבל הוכיח תחלתו של זה על סופו שזהו אותו האיש ישתקע הדבר ולא יאמר וגדולה מזו בשבועות מ"ו סוף ע"א האי מאן דנקט נגרא בידיה כו' והביא שראה בתשובת א' מהאחרונים שכ' דאם ראינוהו מפיל עצמו למים שאל"ס יש להקל דלמאי ניחוש דילמא גלי אשפלוהו במקום רחוק ז"א דהרי רצונו לאבד עצמו ומאס בחייו והוא ז"ל כתב דגם זה סכל דאע"ג דתחלתו ברצון לאבד עצמו לאחר שבאו מים עד נפשו אולי נתחרט ושב אל ה' וגלי אשפלוהו ויצא וברח לו ועוד מסתמא כשאיבד עצמו היה דחק וצער ובושה וכדומה ולא היה יכול לברוח ולהנצל ואחר שהפיל עצמו והובילוהו גלים למרחוק בטלו דאגותיו ולא עצמו שנית ע"כ חלילה לסמוך גם על זה :

וע"ש בסי' ס"ט בא' שנאבד ומצאו בבית מלונו אגרת בקשה לא' ממיודעיו להוליך לביתו הארגז שלו למסרו והמפתח מונח אצל האגרת ופתחו הארגז ומצאו בגדיו ותפילין שלו ופאס ויתר כלי תשמישו גם איזה לאשתו ולקרוביו איך מחמת שהוא בע"ח הוכרח לאבד א"ע וליטול חייו מן העולם · ואחר איזה חדשים מצאוהו סמוך לווין ובתוך בגדיו פתקא בכתיבת ידו נכתב שמו ושם עירו שהוא מבקש מכל אשר ימצא אותו להוליכו לקבור עמו · והכירוהו שני עדים (לאחר שהועלה ואשתהי) בט"ע בפ"פ כי היה שלם ולא נשתנה וגם הכירו כל בגדיו בהם בט"ע ובחלוק שלו היה רשום ב' אותיות המורים על שם הנאבד וכן נסמן בתי הרגלים שלו ונשאל אם להתי הנאבד הנ"ל והאריך קצת ומסיק דמצד הוכיח תחלתו על סופו אין שום היתר כאמור לעיל ואע"ג דכתב ושנה ושילש לאבדון ויש קיום המכירים כת"י מ"מ כיון שהוא עצמו בחייו כתב כל זה נאמר גוזים ולא עביד וערק לעלמא נושיו · אלא דיש להתיר מצד שהכירוהו ב' עדים דלרוב הפוסקים לא אמרי בדדמי וגם לא ראו הטביעה אע"פ קול שנמצא כתוב באגרת שמפני נושיו נוטל חייו מן העולם מ"מ אמרו אז הרבה אנשים שהוא גוזמא וכורח על כרי בתר וא"כ לא הוה כראו הטביעה וידוע דעת הרא"ש כשלא ראו הטביעה מעידים אפי' אשתהי בשגם שי בט"ע כל גופו ופ"פ שלם ולר"ת מעידים על זה ומכ"ש כשלא ראו הטביעה דמשמע מהרא"ש דכ"ע תודו לר"ת כו' אי נימא שהחולקים על ר"ת אוסרים אפי' בכה"ג נצרף לזה מה שהכירו כל מלבושיו בט"ע ויש מהם בסימנים ג"כ דאפי' ע"י הצבע כבר כתבתי במקום א' (הוא בסי' מ"ח וכ"א הובא לעיל ס"ק נ"ה) דאע"ג דחיורי וסומקי לא הוי סי"א היינו כולם צבע א' אבל בכמה מלבושים מלבוש פלוני סומק ופלוני חיור ופלוני אוכמי צירוף המלבושים בצב הוי סימן ולמהרי"ט בכל מלבושיו ל"ח לשאלה ולא לחליפין וביותר הכא שהיה לו להוש אילו השאיל בגדיו או מכר שאלוהו לא הוה ערק לעלמא מאחר שהניח מכתב להודיע לאשתו שהולך למות וכיון שידע שבהמצא אותו כתב יותר לעלמא בודאי היה עושה כל טצדקי לחזור לביתו או ליתן ידיעה ע"י דואר או שום תחבולה שלא תצא מכשול ע ע"כ השם שאלה וגניבה רחוק מאד בנדון זה ואפי' נאמר בכל זאת חיישינן לשאלה או שאלוה והלבישם אחר וכי שאותו האחר נשתנה דוקא לצורתו של זה כבר כ' הה"ל שזה הוה כמו נפילה דיחיד דל"א ליה (ע"ל ס"ק נ"ה) ט"ע עדיף מסימנים דבסימנים י"ל אולי הזדמן לו גברא דכוותיה והשאיל לו כליו ול"ד לנפילה דיחיד כיון שנעשה בו אבל הכא בט"ע כו' ע"כ נראה דאתתא דא שריא לעלמא והיינו שישבו ב"ד של ג' ויעיינו בט"ע ויאמרו לה מותרת עכ"ד

(קב) סימנים (עד) (קג) ^ס^מובהקים ביותר

ס טור וכ"כ ה"ה שם לדעת הרמב"ם ושכ"כ הרמב"ן והרשב"א ושכן מוכח מסוגיא דגמ' בליטנא בתרא שם ע"ב וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו ובתשובה

באר היטב

זידוע מאד וא"צ לומר המקום · ובמ"ב מדמה
אן להך דמן ואינו נכון עכ"ל ט"ז : (עד) מובהקים·
מובהקים הוא שלא ימצא רק א' מאלף והוא
' ומופלג · נקב מפולש בשן הוי ס"מ · וכן נוואר
· מ"ב ומהר"ם מלובלין סי' קכ"ח · ומגין באמר
' נפשות היו הוי ס"מ · ודוקא שאמר שהלכו בדרך
שובת מהריב"ל ומהרא"ם סי' ע"ז ולעיל ס"ק נ"ט
להרמב"ם ס"ל דמגין לא הוי ס"מ · שערות שפתיו
לא הוי ס"מ · הר"י אדרבי סי' רע"א · עינו א'
לא הוי ס"מ · הרא"ש בתשובה סי' מ"ח · שבור
"מ · מקור ברוך סי' י"ב · בעל קומה ובעל תואר
ין תלתלים לא הוי ס"מ · מהר"י ווייל סי' ע"ם ·
במהר"ם גלאנטי סי' ס"ס · גולע על ירכו לא הוי
מהרי"ק שורש קע"ו והר"ם מלובלין סי' נ"ו ·
עקומות והפוכות לא הוי ס"מ מהר"ם מלובלין סי'
יה בעין כמו עדשה הוי ס"מ · הר"ם פדוואה סי'
ין לפרקי אצבעותיו מקולקלים הוי ס"מ · הר"ם
סי' כ"ב · רושם הבא ע"י שומא שנעקרה השומא
מובהק ונעשה שם במקומה הרושם לא הוי ס"מ ·
' ס"ג וע"ש סי' ס"ה · אמלע שפתו העליונה
עד שהיתה שינו העליונה נראית אפי' בהיות

פתחי תשובה

עכ"ד עיין שם] : (קב) סימנים · עיין בנוב"ת ס"ק נ"ז
שכ' משמע דסי"מ ביותר אינן מעויין להשתנות לאח"מ
והיינו תוך ג' ימים אבל אחר ג"י או במי שנטבע במים
והוציאוהו ליבשה ונשתהה דאז מתפח אפשר דגם סי"מ הם
משתנים לפעמים לפי ענין הסימן כן העלה מהרח"ש בקונ'
דף נ"ג ע"ש : (קג) מובהקים ביותר · עבה"ט מ"ש שלא ימצא
רק א' מאלף ועיין בתשו' גליא מסכת סי' ה' שהאריך בזה
בדברים נכונים · ועיין בנ"צ מה שהבאתי בזה מכתבי הרב
הג' מהר"ר דניאל זצ"ל ומה שכתבתי עליו בזה · ויוצא מדבריו
לדינא דהא דמתירין ע"י סי"מ כזה שנמצא בא' מאלף
דוקא היכא שמקודם נולד לנו ג"כ ספק מיתה על בעלה של זו
כגון באיש שישב עם אשתו והלך לסחורה ע"ד לחזור מהרה
ולא חזר ולא נודע מקומו איו (ע' בנו"ב סי' ל"ב הובא לעיל
ס"ק נ"ה) אבל אם מקודם לא היה לנו שום ספק מיתה על בעלה
כגון בא' שהלך למרחקים ע"ד שלא לשוב מהר ושוב נמצא א'
בסי"מ כזה שימצא א' מאלף אפשר דאין מתירין ע"י סימן
כזה · ובפרט היכא שראינו בעינינו גם איש אחר בסי"מ כזה
דהשתא ליכא רק חד ספק במה הוא איש האחר · אמנם נ"ל
דבכה"ג שהספק הוא רק בין שני אנשים היינו אם הוא בעלה
או איש האחר · בזה סגי אף סימן גרוע כגון ארוך וגוץ
או אדום ע' במשנה ב"ב דף קע"ב ובפי' רשב"ם שם בד"ה
וכתבו סימן ע"ש :

ומ"ש הבה"ט שבור אינו ס"מ · עיין בת' גליא מסכת סי'
ע' שכ' וז"ל גם מה שהעידו (עד איז גיוועזין
גיבריכע) היינו שהיה אצלו הולי השבר ראיתי בנו"ב סי' מ"ג שכ' דאולי גם חולי השבר נקרא סימן · ובמהדורא
ראיתי שקבע זאת לסימן ודאי (לא ידעתי מקומו · ובס"ס ס"א מבואר דהשבר שבמתניו לא מיחשב אפי' לסימן
ק בצירוף הקרחה שבראשו והצפורן הנשחת וכיוונו האצבע ע"ש) עכ"ל · וע"ש עוד בעובדא שהעידו על נעדר א'
מנים וא' מהסימנים היה שהעידו במקום שנעדר שהיה קולו עב משונה היינו הרומק"ע און ביי"ז · והאריך בזה
בוע סימן הזה קרוב למובהק · וגם מה שהעידו מהרשימות הנקראים פלאמעס שהיה אצלו על הרגלים ונמצאו
סמוך לקנעכיל שביב כתב ג"כ דראוי לעשות ע"ז סמיכה של מובהק כי בתשובת הוט השני סי' נ"ו התיר גדול
הא סימנא של הפלאמעס לבד אפי' שלא נמצאו המקום כלל ולא היה נמצא שום צירוף עוד סברא להתיר רק
זא והגם שחכם אחד הרהר על הוראה זו מחמת דעשויין להשתנות לדעתי כדין עם המתיר כנראה מהב"ש בשם
בשומא כו' (המעיין בת' הוט השני שם יראה שלא כן הוא כאשר כתב הרב בעל ג"מ הנ"ל שלא היה נמצא
וף עוד סברא להתיר רק דהיה שם עוד היתר ברור מטעם רושם שבירת הרגל שהיה לו שע"ז השכיב גם ההכם
דבוא מספיק להתיר מעתה אפ"ל שגם אותו הגדול שהתיר ע"י עדות בהרות כחולות וירוקות שהיו ברגליו לא סמך
ר רק לצירוף · וטעם מהלקותם בזה מבואר שם דאוהו הגדול מפרש בדברי הרמ"א בהגהה במ"ש וה"ה לרושם שבגופו
וי סימן והחכם החולק מפרש דלא הוי סימן ואף דבלבוש כתב להדיא דהוי סימן אפשר לייסב ברושם בליטה או
עקמומית כו' מ"ש (וע' בזה בבה"ט לקמן ס"ק ע"ו ונ"ש בפ"ת שם) וכתב שם שרב אחד פקפק עליו בענין הקול
ר הפלאמעס אך כמה רבנים הסכימו עמו ולא קבלו פקפוק הרב הנ"ל (ועיין בתשובת קהלת יעקב סי' ו' שגם
פקפק על סימן הקול אך בסימן הפלאמעס הסכים עמו ע"ש) · וכ' עוד בשם נ"ב סי' ל"ח שקבע סימן במי
רושם על הזרוע סמוך לפיסת יד שהור כמו כתב ז"ין משיטא ומכיים שזה אינו שכיח כלל ואפשר השיב סימן
"ש · עוד כתב בשם ס' פ"י סי' ז' בענין א' שבאגודל של רגלו נתעקם אל האצבע ובא לו דבר זה מדחיקה מנעלים וקבע
ין ולא חייש שמא גם אחר היה לו מנעלים דהוקים ע"ש · ועו"כ בשם ת' ב"ח החדשות ס"ס ס"ד שכתב וז"ל וראיתי
עשוקים ואין להם מנהם אמר שלמה על עגונה וכל מי שמתיר עגונה אחת כאילו בנה אחת מחרבות ירושלים עכ"ל :
בה"ט בשם מהר"ם מלובלין רגליו עקומות כו' כ"כ בשמו בק"ע סי' ש"כ · ועיין בנו"ב תניינא סי' נ"א שכתב
מעיין בדברי מהרמ"ל שם שהמעשה היה שהרגלים היו עקומות והפוכות לנד פנים בזה כתב דלא הוי סימן
גם באדם אחר אבל בנ"ד שרגל הימין היה עקום לצד חוץ ורגל השמאל היה עקום לצד פנים זה עדיף טפי
שכיה ואף אם ימצא באדם אחר עקמימות הרגלים בלתי שוים לא יתרמו שיהיה השמאל לצד פנים והימין לצד
וא"כ אפשר להשוב זה לסימן מובהק ועכ"פ להצטרף לבתר אומדות וסימנים ראוי סברא זו להיות סניף ע"ש :
תשובת חתם סופר ס"פ פ"ת שכתב וז"ל והנה מה שנמצאו בו לעבר פלעקל על כתף ימין אע"ג שהעד לא ידע
יש להיות בו סימן ההוא כיון שהאם תאנורת כך הוא פי' כמושל ואע"ג דהאם היא המותה דה"ל מחמש
אלות להעיד היינו לומר שמת בעלה וכיוצא בזה אבל מאחר שהיא לא ידעה מהסימן שאמר העד וכיוונה בסימן
וק"ו מפה שאנינו בגיטין כ"ג כו' אך מי יערב לנו לומר שיהיה זה סי"מ ביותר שברי לעבר סלפקל הוא מיעוט
במצוי

(קד) מעידים עליו: הגה כגון שהיה לו יתר או חסר או שינוי באחד
(קה) אבל קטן או ארוך או חיור וסומק לא הוי סימן מובהק (תשובת הרא"ש כ

פתחי תשובה

שמצוי ומצוס מקום אין כאן על כתף ימין שאין זה דומה לנקב כנגד אות פלוני שמצומצם טפי (עמ"ש לקמן ס
ודאי מה שאמר העד וכיון מדת עגולו כעין פרוטה קטנה של נחושת אילו גם האם אמרה כן אפשר דכיון מז
כזה הוא סי"מ אך לא הוזכר זה בדברי האם ועכשיו אחר שכבר שמעה מהעד תו לא מהימנא כו' ומ"מ נ"ל נ
ביותר לא הוה סי"א מיהא הוה (ע' בתשובת נו"ב סי' ל"ב) וכיון דאיכא נמי ט"ע גמור אע"ג דאיכא ספק אי
לאלתר היכא לצרופי כל הקולות הנ"ל כו' עכ"ל ע"ש · ושם בסי' ל"ב כתב על נדון דידיה וז"ל סימני גו
בהירגא דיומא כי עיור עין א' פשוט שאפי' סי"א לא הוה כו' ואפי' נקטעה אצבע ימינו או שמאלו לא נ
ומכ"ש עיור עין דשכיחא טובא בימין או בשמאל ובתשו' ב"י כתב דנקביס הרבה בפנים ע"י חולי בלאטרין הו
שאינו כמצא בא' מאלף נראה במדינותו דיבר אבל במדינתינו דמכה מהלכת היא בכל זמן ועידן אפילו עיור עי
שכיחה טובא ומכ"ש במי שנטבע במים אפשר עינו נימוק בחורו ע"י סבה מסבות המיתה · וכן נמי בהרות
ושחורות ברגלו לא כלום הוא דאפי' היו לו פצעים ממש שראו בו הרופאים בחייו לא היה אפשר להעיד דנ
נעשה ע"י הטביעה וע"י אכילת דגים וע"י נגף באבני' ועפר ומכ"ש שאין כאן אלא בהרות שעשוי הוא ב
שבמים להשתנות לבהרות כאלו ומאן ספון ומאן השוב להתיר עגונה ע"י סימנים כאלו עכ"ל · ועיין בתשו' נו"
ס"ס ס"ו שכתב דהסימן שאמרו אוזן א' גדול וא' קטן לדעתי הוא מילתא דלא שכיחא כלל ומקרי אפשר מובהק ביות
שנמצאו פגדים ואמרו שימנית גדולה והשמאלי' קטנה ובפרט בצירוף הסימן שביד ימין נחתך ממנו אצבע ובצי
הכלים כו' ע"ש עוד בסי' מ"ז וגם בתשו' בגדי כהונה סי' ח'] : (קד) מעידים עליו · ראיתי בכתבי הרב הגדול
דניאל זצ"ל מהורדנא שכתב על עובדא דידיה וז"ל והיה ראוי שאותו המעיד על שבירת השן ירצה בעצמו ויכ
את השבירה באיזה שן ובאיזה צד וגודל השבירה אלא שהוא כהן ואסור להתקרב בתוך ד"א של מת כמ"ש בש"ע
שע"א ס"ה ואע"פ שטומאה זו מדרבנן היא כמ"ש רש"י בסוטה דף מ"ד והיה נראה להתיר לכנוס בתוך ד"א
כמ"ש ביו"ד סי' שע"ב ס"א ולישא אשה כו' וכן מטמא בטומאה של דבריהם כו' וכן כל כיוצא בזה ע"ש מב
כהשאלתות דלאו דוקא הני מצות ע"ש בב"י ואפי' להתוס' הא לישא אשה כתבו התוס' דמותר דהוא מצוה
תוהו בראה עי' בעכו"ם דף י"ג בתוס' ד"ה ללמוד תורה ובאשה שייך נמי לא תוהו בראה כמ"ש בא"ח סי' קנ
סק"ט ובגיטין דף מ"א ע"ב בתוס' ד"ה לא תוהו בראה דגם באשה שייך זה ע"ש ואע"ג דהכהן עושה עבי
באשה מותר כמ"ש בתוס' שם ד"ה כופין את רבו דסיכא דלא פשע אומרים חטא כו' ואפ"ה לא מלאני לבי להת
דתמיהא היא כמ"ש ביו"ד סי' רמ"ב ס"י ואע"ג שגם איסור זה יש לדחות מפני תקנת עגונות מ"מ לא רציתי לס
ותימה שהביא דברי התוס' בגיטין הנ"ל דגם באשה שייך לא תוהו ולא הביא סוף דבריהם שם שכתבו וה
בחציה שפחה וחציה בת חורין אלא היכא דנהגי בה מנהג הפקר היינו משום כיון דלא מפקדא אפרו ורבו שמא
בפשתחרר לא תקיים ע"ש א"כ גם בכ"ד אין להתיר מטעם זה : (קה) אבל קטן או ארוך כו' · עיין בתשו' גל
סי' ה' אות ב' שהביא מ"ש הנו"ב סי' כ"א וז"ל ומ"מ נלע"ד דארוך וגוץ שאמרו בגמ' היינו ארוך וגוץ בי
ארוך וגוץ דעלמא ודאי שלא היה צריך התנא לומר שאינו סימן כלל עכ"ל והוא ז"ל כתב עליו שדבריו שמה תרומו
סי' קס"א והאריך לסתור סברא זו מדברי הרא"ש כלל נ"א ושאר ראיות וכתב את"ז באות ג' וז"ל ומעתה דנתב
ארוך וגוץ דעלמא הוה בגדר גרועין נראה לומר דארוך וגוץ ביותר הוה בגדר סימן אמצעי ואפשר אם אר
לשיעור קפה המבואר פ' אלו מומין דף מ"ה ע"ב הוי סי"מ ופשיטא אם הגיע לשיעור תורן המבואר שם את
גוצא דאצבע דיש לקובעו לסימן מובהק אף לאלו דעות המחמירין בשיעור המובהק כו' ע"ש עוד באות ט"
וכפי הנראה לא ראה דברי הנו"ב הנ"ל הנ"ל סי' סמ"ך דשם כתב ג"כ דבר זה דארוך וגוץ שאמרו בגמ' היינו
קצת בהפלגה ואעפ"כ מסיק הוא ז"ל לדינא דהם הוא קצת בהפלגה הוי סימן אמצעי (וכדברי הג"מ הנ"ל) וכתו
למ"ד סימנים דאורייתא וקשיא לן מהני' דאע"פ שיש סימנין בגופו וצריכין אנו לתרץ גופו דארוך וגוץ וכיו
הוצרך למיתני ע"כ דאיירי קצת בהפלגה וכמ"ש מהרא"י וש"מ דארוך וגוץ אפי' בהפלגה גרע מאשר סימנים אמ
למאי דפסקינן סימנים דרבנן אז מתני' דאע"פ שיש סימנים בגופו אתיא כפשטה בסתם סי"א ולא איירי התנא כ
וגוץ אז יש לפנינו אפילו לומר דארוך וגוץ בהפלגה מקרי מובהק ביותר אלא דלפ"ז יהיו בהרות הפוכות
אל הקצה כו' ולכן די לנו לומר דבר ממוצע דלמ"ד סימנים דרבנן אז גם בארוך וגוץ בהפלגה ג"כ סימנים אמ
ודי שאין מחזיקים לגרועים · ועפ"י הדברים האלה ביאר הוא ז"ל לנכון דברי הרמ"א בהגהה זו שכתב אבל קטן
הוי סימן מובהק וקשה מאי אריא דלא הוי ס"מ דמהני לכל הפוסקים אפי' הני דסברי סימנים דרבנן הרי אי
דסברי סימנין דאורייתא אפ"ה ארוך וגוץ לא מהני ולפי הנ"ל מבואר היטב שדברי הרמ"א בהגה"ה סובבים על דב
שפסק סימנין דרבנן ולשיטה זו יש מקום לומר דארוך וגוץ אם הוא קצת בהפלגה מחשב סי"מ ביותר והילוק זה
לומר ג"כ בחיור וסומק להלק בין אם הוא קצת בהפלגה או לא ע"כ בא רמ"א לומר שאינו כן וכמו שהכרעתי
היה יכול רמ"א לומר וארוך וגוץ הוא סימן אמצעי לפי שארוך וגוץ שהזכיר רמ"א כולל בין שלא בהפלגה ובין קצת
ואם הוא שלא בהפלגה או אפי' סי"א אינו אבל עכ"פ בזה שוים בין הוא שלא בהפלגה ובין בהפלגה עכ"פ
מובהק ביותר ולכן כתב רמ"א דקטן וארוך כו' לא הוי ס"מ · ובין יהיה זה כוונת רמ"א או לא עכ"פ סברה
לדינא עכ"ד · וכתב עוד דכיון שמהרא"י בפסקיו שם יליף שינויים גדולים מארוך וגוץ א"כ גם בשינויים גדולים
בין מופלגים קצת בגידול ובין אין מופלגים · (עמ"ש לקמן ס"ק ק"י) וע"ש עוד שב' דמה שהגידו העדי
קומתו של הנהרג אף שאמרו שיעור קומת האיש ממש כמו שהיה קומת בעל האשה אין זה מילתא לאבת כלל ד
שפי דומה לקומת המת ואין קומת המעומד כקומת המושכב ולכן אין סימן זה נחשב כלל אפי' לסימן גרוע
ועיין

ואפילו (עה) ק' סימנים שאינן מובהקים (קז) אינם כלום ואפילו להצטרף
י אומדות המוכיחות אינם כלום (פסקי מהרא"י סי' קפ"א ורכ"ד) • נבמוסית

באר היטב

סתומה ס"מ הוא • הרא"ס ח"א סי' ע"ז ועיין
ב"ל ח"א סי' ח' ומ"ב סי' ס"ג • פיו עקומה מחמת
ס"מ הוי • מקור ברוך סי' כ"ג : (עה) ק'
ס • בתשובת מ"ב סי' ס"ג כתב דוקא סימנים
ס לא מהני הצירוף אבל סימנים אמצעים מצטרפין
הצירוף נעשה סימן מובהק ביותר וכ"פ ע"ז • אבל
בת הרא"ם פסק דאפי' בסימנים אמצעים לא מצטרפי

פתחי תשובה

ועיין עוד בתשובת ברית אברהם ר"ס כ"ד מענין זה : (קו) ואפי' ק' סימנים • עבה"ט בשם מ"ב דסימנים אמצעים מצטרפין כו' וכ"כ בתשובת גאוני בתראי סי' מ"ט אולם בתשו' כ"ח החדשות סי' פ"ה הרב מהר"א בנו של המ"ב השיב על אביו ז"ל בזה דמדברי מהרא"י משמע דמיירי אפי' בס"א דגם כן לא מצטרפי ע"ש • (ע' בזה בתשובת נו"ב תניינא סי' ס"ו ומ"ש עליו בתשו' ח"ס או"ח סי' קפ"ג ובחלק אה"ע סי' כ"ו וסי' נ"ט) • ועיין במה"ל ס"ק נ"ח שהאריך בזה ומסיק להקל בזה וכתב שאין להביא סיוע לדברי המ"ב וסייעתו מדברי הס' מתת ומהר"ם מאיגרא (הובא בבה"ט ס"ק זה). יס דמצרפין סי"א דכלים עם סי"א דגוף שיש לחלק בין צירוף סימנים שבדברים הנפרדים שאי אפשר שיתחברו כ"א ך מקרה לשני סימנים בגוף א' • אמנם נראה דכששני הסימנים הם סמוכים זה לזה ממש אפשר דלכ"ע השיב וע"כ לא פליגי אלא בסימנים נפרדים ולא בסמוכים אולם למעשה אין לעשות כלל בענין זה והכל לפי ראות עיני לפי ענין הסימנים דאם הם סימנים חשובים עד שכל א' בפ"ע קרוב להיות סי"מ בזה ודאי דחבור שניהם גם יחד לא אפי' באחד מני אלף והשיב סי"מ לכ"ע וכן בכל כיוצא בזה כשיסי' חבור הסימנים בגדר סימן מובהק שהוא ומופלג ואין לדיין בזה אלא מה שעיניו רואות עכ"ד ע"ש • גם בס' בית מאיר האריך בזה והביא בשם הגאון עוזר ז"ל שהוכיח בראיות דמצטרפים • והוא ז"ל דחה ראיותיו ואעפ"כ מסיק וז"ל ומ"מ לע"ד נראה אחרי שכבר דעת כל הפוסקים שיש ס"מ ביותר שהם ודאי ד"ת והשרים המ"ב הובא בב"ש הכלל שלא ימצא א' מאלף א"כ מסור לחכמי הדור הם ידונו אם לדעתם הב' סימנים שביחד א"א להמצא בא' מאלף אף שא' מהן אפשר בדרך אמצעי להמצא יוכלו לעשות מזה ס"מ ביותר וזה היתד שהכל תלוי בו עכ"ל :

בשו"ת קהלת יעקב סי' י"ב שכ' על נדון דידיה וז"ל הגם שהח"מ בכך דפנחס מאורליה החמיר למעשה בצירוף מה סימנים מ"מ הלא ידוע שרבים מגדולי האחרונים מקילים בצירוף סי"א ומהם הרב בעל אבן העוזר ובתשו' פני וכן דעת המ"ב והט"ז ועוד רבים וגדולים וכדאי הם לסמוך עליהם כ"ש בשעת הדחק בהיתר עגונה • בפרט שלא ד אנו סומכין שבאמת קרוב הדבר שאלו הסימנים מובהקים מיקרו • סימן הגומא בכתף • וגומא לבד אינו מגוי יחוד המקום בכתף דהכתף הוא פרק א' מפרקי היד והוי כמו נקב בצד אות פלוני אבל בצד תיבה פלונית הוא סיס אומר גומא ביד סתם דיחוד היד משאר אברים הוא כמו יחוד תיבה משאר תיבות ובפרט הפרק מפרקי כמו יחוד האות בתיבה (סברא זו כבר הזכירה ג"כ שם בס"ם ו' בענין שהעידו שנמצא פלאמעם ברגל בסיבוב דאפשר לומר דהוי ממש כמו נקב בצד אות פלוני וכ' שם דלא דמי לנקב כמן שכתבו האחרונים דלא הוי סימן אמר איזה שן דהתם בשן גופיה אין שם יחוד מקום ואין זה רק כיחוד האבר לבד ודמיא לתיבה פלונית ויחוד איזה כיחוד אות בתיבה אבל כאן ברגל גופיה מקומו' מקומות יש ואברים פרטים קטנים ויחוד איזה פרט ממנו דמיא ממש ות בתיבה • וכתב עוד שם דלא איכפת לן במה שלא אמרו העדים בבירור באיזה רגל ע"ש ועמ"ש לעיל סס"ק ק"ג) וכן לקת תחת ברכיו ממכות הרופאים הוי יחוד מקום גמור דהוא מקום חבור הפרקים • וכן סימן הצפורן העבה משאר צפרניו הנה הובא בשם מהר"ם פדווה דצפרניו מקולקלים הוי סי"מ ומאיזה טעם נחלק בין צפורן א' לכולם בצירוף כל הסימנים יחד ובכיוון מקומם • גם סימני הבגדים ראויים לצרף • ומ"ש הרב השואל דהוי חוורי וסומקי חורי וסומקי היינו בדרך כלל שאומר כליו שחורים או לבנים ואינו מייחד המין מהבגדים וגם לא הגוונים אבל יחד כל פרטי המינים מכל בגד ומיני הצבעים הנמצאים בכל א' ביחוד הפאסקעס א' שחור וא' לבן ודאי פשוט בכלל חוורי וסומקי כו' (ע"ש עוד בר"ס יו"ד מזה) הגם כי ימצא קצת מחמירים בעניינים אלו אין דבריהם מוכרחים כלל כו' בפרט בנ"ד שנטבע בנהר וכבר יצתה מחזקת א"א כו' עכ"ל ע"ש :

תשו' בגדי כהונה סי' י"א וי"ב שהעלה דאף דהרבה סימנים גרועים אינם מצטרפים היינו לעשותו סימן מובהק כל לעשות סי"א מהני כמו דסימנים אמצעים מצטרפים לעשות ס"מ (לדעת המ"ב וסייעתו הנ"ל) כמו כן גרועים מצטרפים עכ"פ לעשות סימן אמצעי והביא דברי עה"ג והשו' פמ"א שכתבו כן לדינא ע"ש • ועיין בס' ים חיים בדיני סימנים אות י"ד שהביא ראיה ברורה מש"ס ב"מ דף כ"ס דתרי סימנים גרועים לא מהני אף סימן אמצעי ע"ש • [כעת נדפס ספרו תשובת מהרי"מ וראיתי בסי' י"ז שהוא ז"ל עצמו נוטה להקל דתרי סימנים מועיל לעשותו סימן אמצעי כדעת ספמ"א ובגדי כהונה הנ"ל • ושם בסי' י"ח מלדד לומר דסימן גרוע מצטרף "א לעשותו סימן מובהק אף דנראה מדברי הב"ש דדוקא ב' סי"א מצטרפין לעשותו סי"מ ולא סימן גרוע עם ב"ש בזה לטעמיה אזיל דס"ל דכמה סימנים גרועים לא מצטרפי כלל להיות נחשב לסימן אבל לדעת גדולי התשובות ני סימנים גרועים מצטרפין לעשותו סי"א אלמא דסימן גרוע יש בו ג"כ מעלה קצת א"כ ה"ה היכא דיש סי"א וע מעדיף הסימן גרוע להסי"א לעשותו מובהק ע"ש] • ומ"ש הבה"ט בענין אם יש סימנים בגופו ובכליו יחד • ס"ק נ"ה • [כעת מצאתי ביש"ש פע"ז דיבמות סימן ו' שדעתו בפשיטות כדעת מהרי"ו ומהר"ן מאיגרא דמצטרפין כא דבריו גם בתשובת מהרי"מ סי' י"ח וכתב עליו שמדבריו נראה שהתיר אפי' בסי"א בגופו וסימן אמצעי בבגדים יש לנו לסמוך על היתר מהר"ל מפראג והת"ל ז"ל היכא דיש סימן מובהק או ט"ע בבגדים דמצטרף בהדי סי"א עעם דמאחר דסימנים דרבנן שוב ל"ח לשאלה או מטעם דל"ה לשאלה דיהיד כו' ע"ש] : (קז) אינם כלום • כתב כ הג' מהר"ר דניאל ז"ל לכאורה נראה דהיינו דוקא במפוזרים כמ"ש בתה"ד שהיה בינוני ואדמוני וקווצותיו תלתלים ו אבל אם בדבר אחד יש כמה שינוים אע"ג דכל שינוי לחוד סימן גרוע הוא מ"מ בהצטרפם נעשה מובהק דלא שכיח

ע כ"כ התוס' ריש דף ק"כ בשמו ותשובתו בזה כתובה בספר הישר והרא"ש והב"י בשמו

גדולה על חוטמו (קח) או שחוטמו עקומה הרבה או כדומה לזה הוי סימן מובה[ק]
מעט עקומה לא (שם סי' רל"ד) וה"ה (קט) לרושם (ע) שבגופו או באחד [...]
אבל (קי) שינים (עז) גדולים אע"פ שגדולים הרבה לא הוי סי' מובהק (סימן קנ"[...]
מהרא"י) וכל סי' המסני בישראל המעיד ה"ה בעובד כוכבים (עח) (קיא) המסיח לפ[...]
(בתשובת מוהר"ם בהלכות נשים ומוהר"ם פאדוואה סי' ב' ול"ו) : **כה** שכתב רב[...]

פתחי תשובה

ג' ד' שינוים בהבר אחד אלא דלדעתי אין נ"מ מכל הדברים האלו ואי אפשר להמציא סי"מ או גרוע מתוך העיון והשכל או מתוך הספר אלא צריך לבדוק ולחקור אח"ז באנשים אם שכיח דבר זה אפי' יהיה שינוי גדול לא מהני ואם אינו שכיח כלל אפילו נקודה קטנה הוי סימן עכ"ד וזה מכוון לדברי הבית מאיר שהבאתי למעלה בס"ק הקודם : (קח) או שחוטמו עקומה הרבה · עיין במס"ל ס"ק נ"ט שכתב דט"ס הוא וצ"ל עמוקה וכדאיתא בפסקי מהרא"י סימן רכ"ד (והובא בב"י) ומבואר שם בשיעור העומק כמו תרוס דקא דמפרשי ליה רבנן שבותל שתי עיניו כאחת ע"ש · ומסתברא דלענין דינא גם בחוטמו עקומה הוי סי"מ כל שהוא דבר זר ומופלג ועיין בת' הרדב"ז ח"ב סימן תשפ"ח : (קט) לרושם שבגופו · עבה"ט וכתב עוד המ"ב שם דשיעור אורך הגלקת בגמגום חשיב סי"מ ועיין מס"ל ס"ק נ"ט שכ' דמדברי הרא"ש פ' אלו מציאות סימן י"ד וש"ע לקמן סימן קנ"ג מבואר דמדת ארכו לא חשיב סי"מ ומ"מ לענין דינא יש לקיים דברי המ"ב דנהי דבעלמא לא חשיב מדת ארכו לסי"מ מ"מ במדת אורך הגלקת שפיר חשיב סי"מ כיון דגלקת גופי' חשיב סי"א מצד עצמו וגם מדת ארכו הוא סי"א החשוב יותר משאר סי"א כמ"ש התוס' שם א"כ ע"י צירוף סימנים אלו הסמוכים זל"ז חשיב סי"מ לשיטתם ע"ש · עוד כ' המ"ב שם דכ"ש לרושם הבא מכח בועא שנעקרה ממקום מושבה ונשאר רשומה קיים דלא הוי סי"מ דלא עדיפא מבועא שבאה מכחה (והובא בבה"ט ס"ק ע"ד) והט"ז השיג עליו בזה · ועיין מס"ל ס"ק ק' שהאריך לבאר דברי הט"ז וכ' דהט"ז איירי כשנמצא מקום הרושם הזה שהיה בהבר פלוני במקום פלוני דגבי בועא לא מהני זה וגבי רושם מהני כמ"ש הט"ז לפני זה וצ"ז כ' דגם רושם זה דינו כרושם דעלמא ע"ש באורך ומסיק לענין דינא דהכל לפי הגמגום : (קי) שינים גדולים · עבה"ט ועמ"ש לעיל ס"ק ק"ה : [ועיין בתשובת התם סופר סימן פ"ו דכ"ל להכריע לדינא דודאי ב' שינים גדולים באמצע שורה עליונה אפי' מופלגים קצת בגידול אינו אלא כמו ארוך וגוץ ואפי' סי"א לא הוה כמבואר בפסקי מהרא"י שם אמנם בשינים אחרים גדולים אם מכוונים המספר ובמצום מקום הוי סי"מ ביותר הך אם אומרים העדים שהם שינים גדולים בלי כיון מקום ומספר י"ל נהי דסי"מ לא הוה סימן אמצעי מיהא הוה ובזה באו דברי רמ"א בדקדוק דמיירי בסתם שינים גדולים לכן אמר מובהק לא הוי אבל סימן אמצעי הוה כו' ומ"מ לא סמך ע"ז למעשה בנדון שנשאל שם שנמצא מת על פני השדה תבול ופצוע ולא ניכר בו שום פ"פ רק הכירוהו ע"י סימני שינים גדולים שהיו גדולים משיני שאר בני אדם וע"י מ"ע בבנין כל גופו שניכר להם שזה הוא בנין הגוף של פב"פ מעיר פ' וגם הכירו בט"ע כל מלבושיו ומסיק לדינא דע"י סימן שינים גדולים ובצירוף ט"ע בבנין כל גופו אלו שניהם יחד נחשב כסימן אמצעי בלי ספק וכשיצורף לזה ט"ע בכל מלבושיו הרי אשתו מותרת בלי ספק עש"ב ועמ"ש לעיל ס"ק נ"ה] : (קיא) המסיח לפי תומו · עבה"ט ומ"ש בת"ה סי' רל"ט כו' הוא מדברי הב"ש ס"ק ע"ו · וגם בת' ב"י סי' ז' שהובא בק"ע סי' קפ"ת נסתפק בזה · ומ"ש בת' מהרמ"פ פסק כו' הוא בסי' כ' שהובא בק"ע סימן

באר היטב

ועיין כנה"ג בהגהת ב"י סעיף שע"א דף מ"ד [...]
בפסקי מהא"י סי' קס"א מביא דעה א' ד[...]
סימני כליו לשאר אומדנות · אבל הוא חולק ע[...]
מצטרפין · וכתב משפטי שמואל סי' פ"א וכ[...]
האומר דמצטרפין לסמוך עליו בשעת הדחק וכ"[...]
ס"ק מ"ג · אם יש סימנים בגופו ובכליו יחד מ[...]
מהר"י ווייל סי' ק"ן בשם מהר"ן מאיגרא שמ[...]
בשם ספר מתת ע"ש · מהר"ם מטראני ח"א ס[...]
והראנ"ח ח"א סי' ע"ה · אבל בעל ת"ה במכ[...]
קס"א נטה להחמיר בצירוף סימני הגוף עם סי[...]
גם מהריב"ל ח"א כלל א' סי' מ' ורשד"ס
והר"י אהרבי סי' רע"ב ובמשפטי צדק ח"ב
הסכימו דסימני כלים עם סימני הגוף לא מ[...]
וכנה"ג בהגהת ב"י סימן שע"ה דף מ"ד ע"[...]
פוסקים הרבה דס"ל דלא מצטרפי ומסיים [...]
נ"ל דלדתי לומר בסימנים אמצעים בגופו ובכל[...]
מצטרפין וכ"פ בספר פני משה סי' ס"ו · ועיין
חכם צבי שאלה קל"ד : (ע) שבגופו · בלב[...]
רושם הוי סימן מובהק · ובמ"ב כתב ד[...]
הוי סימן מובהק · וכתב ט"ז שני פירוש[...]
והכי קאמר והוא הדין רושם לא הוי ס"מ
מנמנם המקום הוי ס"מ · וכן אם נאמר ה"ה
הוי ס"מ ה"פ אם איט נלמנם המקום לא ה[...]
ועדיף משומא כי רושם וגלקת אינם עשוים
ואין מצוי בבן גילו ורצוי לסמוך ע"ז עכ"ל ועי[...]
תומ השני סי' ע"ד : (עז) גדולים · בפסקי מהו[...]
על שינים באמצע השורה של לחי העליון משמע[...]
אחרים גדולים מה שאינו בנמצא לרוב העולם ה[...]
ב"ש וח"מ : (עח) המסל"ת · בת"ה סי' רל[...]
דברי א"ז · דס"ל דאין מסל"ת נאמן רק כשנ[...]
או נהרג משום דלא צריך ס"ע · אבל מצאתי פ[...]
עם סימנים היכא דאיכא למיחש דילמא אחר [...]
ס"ע וכל ס"ע צריך עיון ושביעת עין זה דמס[...]
דעתו להעיד אלא שאומר ממילא לא שמכ[...]
דבשלמא ישראל שמתכוין להעיד איכא למימ[...]
ט"ע בכוונה אבל מסל"ת אינו דעתו להתיר [...]
לב ע"ז ואפי' ע"י ס"מ אפשר לא מהני אם ה[...]
בחייו דהספר אינו מדקדק יפה וכשראה סימני[...]
לאותן סימנים סבר בודאי הוא האיש שהכיר [...]
ובתשובת מהר"ם פדוואה פסק אפי' אם מעיד [...]
מהני וכ"פ מהרא"ם סי' ל"ט וכתב שכן פס[...]
בישראל · וכ"פ בתשובת רש"ך ח"א סי' קפ"[...]
מהריב"ל וכ"כ כנה"ג בהגהת ב"י סעיף שפ"[...]
ע"א וע"ב · ואם עדים אמרו שמענו מעידים [...]

בסיו

אין מעידין עליו אלא אם כן פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים דוקא
ן שם אלא הראש אבל אם כל גופו (עם) שלם אפילו אין שם פרצוף
ת וחוטם יכולין להכירו בטביעות עין [פ]וחלקו (קיב) עליו (פ) האחרונים :
אין מעידין עליו אא"כ מצאוהו שלשה ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו
קיג) אחר (פח) שלשה אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו משתנה במה

פ נ"י בשם הרשב"א והרא"ה והריטב"א וכ"כ הריב"ש בשם הרשב"א צ משנה שם

באר היטב

הם סימנים בזה ההרוג יש לחוש שמא סימנים
היו כי לשון בני אדם אף סימנים גרועים נמי
סימנים ב"ש · וכנה"ג כתב בתשובה כתבתי אפי'
מתמיר דבעד מפי עד לא תלינן שהכיר בסימנים
אלא הוזכר בדברי העד האחרון במה הכירו
ולכך אין אנו תולין שהכירו ע"י סימנים אבל
בפירוש שהכירו בסימנים אלא שאינו יודע
סימנים הכירו אם בסימנים מובהקים או
שאינם מובהקים פשיטא דבעד מפי עד תלינן
בסימנים מובהקים ע"ש דף מ"ג ע"א וכ"כ
ה ע"א ומביא שם פוסקים הרבה דבעד מפי
ן להקל ע"ש : (עם) שלם · היינו שאינו חסר
קצת אבר אבל אם נפגע באחד מאבריו אפי'
ת בשר מעידין עליו · תשובת ב"י סי' ו' מדיני
"ם · והרח"ש בקע"ד מגמגם בזה · נמצא חסר
אלו שמלא האבר סמוך לו אפי' נמצאת ראשו
מוכה לו לא מיקרי גופו שלם· תשובת ב"י סי'
מהרח"ש סי' הנ"ל כתב לדידי צ"ע : וכנה"ג
צ"א הסכים עם הרח"ש ע"ש : (פ) האחרונים ·
דייק מדלא סתם בהדיא דלא כר"ת משמע קצת
יתו לדבריו לגמרי ומצרפין דעת ר"ת לשאר
והוכחות · ובתשובת מהרשד"ם סי' כ"ו צירף
ג להתיר אם נמצא הרוג ונתפח ואי' אם הוא
כמ"ש בסמוך · ולדעת הטור והג"י מהני לדעת
בלא סימנים כלל · אבל תוס' ורא"ש משמע
יות סימנים עם ט"ע והיינו סימנים שאינם
ועיין בדרישה וב"ח · והמחבר כתב ט"ע
ים נמי מהני לטעמו אזיל שכתב בתשובה דיש
הרא"ש וכ"ל ע"י ט"ע או ע"י סימנים ושנ"ל
חליו וכן הוא דעת ב"ש · ובדרישה לא כ"כ
ח) שלשה · משום דהפרצוף נשתנה וסבר שהוא
אר ובאמת אפשר אותו פלוני הלך לדרכו ומת
איש אחר · ואם מת בימות הגשמים בימי
דין עליו אפי' אחר כמה ימים כי בודאי נקרש
ית מניחו לתפוח ועדיף שפי מגנת מים ·
סוף יבמות · וכ"כ בתשובת מ"ב סי' ק"ד

פתחי תשובה

רנ"ש וכן מבואר מדבריו בסי' ל"ו שהובא בק"ע סימן ש"ג · ומ"ש
וכ"פ מהר"ם סימן ל"ע · זה הובא בק"ע סימן נ"ד ונ"ה ושם
כתוב דאפי' לדעת ה"ר נתן וה"ר שמחה שהיה לגם נוקפם
אם יש להתיר בכותי מסל"ת בט"ע הייטו דוקא כו' אבל כל
שאומר שנטפל בו וקברו מחמת שהיה אהובו ודאי עיין ש
עיון יפה כו' עוד כ' שם דאפי' ר"נ ור"ש שהיו מפקפקים מ"מ
משמע דלמעשה היו מקילין ומקבלין עדותו ע"ש · ומ"ש
וכ"פ בת' רש"ך כו' זה הובא בק"ע סימן שנ"ט · ומ"ש וכ"פ
מהריב"ל הוא בת"א סימן ה' שהובא בק"ע סי' כ"ו וגם
בת' הרא"נ"ת סימן ב' שהובא בק"ע סימן רס"ב כתב דכבר
נהגו להתיר עדות כותי מסל"ת בכל גוונא ולית דחש לה
דה"ר נתן וה"ר שמחה וכמ"ש הרא"ש ע"ש · ועיין בתשובת
את"ז פמ"א ח"ב סימן נ"ה מענין זה · [ע' בתשובת חתם
סופר ס"ס מ"ו] : (קיב) עליו האחרונים · עב"ש מ"ש
ולדעת הטור כו' והכל מדברי הב"ש ועיין במה"ל ס"ק ק"א
שהאריך בזה והעלה דהעיקר כדעת תוס' והרא"ש וכן דעת
הטור לפי מה שהגיה הפרישה בלשון הטור וגם לדעת הרשב"א
ונ"י בשיטת ר"ת לא ברירא ליה לר"ת הא מלתא דסמכינן
אטב"ע בגוף אם הוא שלם בלי סימנים אלא ספוקי מספקא
ליה בהא משא"כ בטב"ע שע"י סימנים פשיטא ליה דמהני כל
שגופו שלם ודלא כדעת הב"י בתשו' ובש"ע כאן וכל זה
ברור והארכנו בזה הגם דלא קיי"ל כר"ת בהא מ"מ הא כתב
הח"מ דמצרפין דעת ר"ת לשאר אומדנות והוכחות עכ"ד ·
וע"ש עוד בענין לאחר ג' ימים אי מהני טב"ע שע"י סימנים
ומבואר אי"ה בסעיף כ"ז ע"ש : (קיג) אחר שלשה · עב"ש
(ומ"ש אותו פלוני הלך לדרכו ומת וזה הוא איש אחר ע"ש הוא
וצ"ל ומת זה כו' · ומ"ש ואם מת בימות הגשמים כו' הכל מדברי
הב"ש ומ"ש הרמב"ן סוף יבמות ע"ש הוא וצ"ל הרא"ן כי כן כ'
המ"ב שם בשמו) ועיין בס' מה"ל ס"ק ק"ב שהעלה שדברי המ"ב
בדין זה אינלהם על מה שיסמכו וגם הח"מ בתשובה שבס"ק נ"ה
בעובדא דשתם מארלע שנמצא כשהיה נקרש מאד עד אשר יבש
היה כען ואפ"ה לא סמך על המ"ב בזה אף על פי שהיה
שם עוד כמה צדדים להתיר שהיה שלם בגופו וצורתו והיו
לו כמה סימנים ע"ש והתימה על הב"ש שהביא דברי המ"ב
בסתם ולא ראה שהח"מ חולק עליו לכן דינו של המ"ב
צ"ע למעשה עכ"ד · ולע"ד אפשר קצת ליישב דגם הח"מ אינו
חולק עליו אלא שבעובדא דידי' המעשה היה שהוציאו מן
המים סמוך לשבת והיהודים ראו אותו למחר בבוקר והיה
נקרש ולכן חשש הח"מ אולי בעת שהוציאוהו לא היה נקרש
ונשתנה ואח"כ נקרש בעת הקור ומה שהביא בזה דעת המ"ב
הייט רק לצירוף בעלמא כי מאחר שיבש היה כען יש לתלות
שנקרש כבר במים או תיכף כשהעלוהו וצ"ע · ועיין בתשובת את"ז פנים מאירות ח"ב סימן ס"ה מענין זה :
"ע סימן שע"ח כתב בשם מהרי"ט ח"ב סימן ל"ד הא דאין מעידין כשנמצא אחר ג' ימים משום דאמרי' מסתמא
ה אבל אם מעידין עליו דלא נשתנה מעידין עליו ע"ש ועיין מה"ל שם שכתב שהרא"ה בת' מהרי"ט שם ולא כן
י לגדיא בספק תוך ג' ימים דבכה"ג יש להקל ולומר מדלא נשתנה ע"כ שהוא תוך ג"י ומיירי שם שאין שינוי
פנים ולא בגוף לא בנפיחה ולא במראה אלא כגון שעבר עליו יום או יומים ע"ש ומה יש לסמוך עליו מאחר
בת' האחרונים הוא להקל בספק תוך ג"י כמ"ש הח"צ · אבל בספק אי שתהי נ"ע להקל בזה ועכ"ש לקמן
וכ"כ בתשובת ס"ב סי' פ' דדוקא בספק ג"י הוא שהיקל מהרי"ט ז"ל אבל בודאי אחר ג"י אע"פ שנראה לכם
ן בו שינוי אצריך תוקף מחמנה ולא ידעו והביא ראיה ברורה לזה מעובדא דדגלת וכתב הגם שמרדכי כתב
לגדיא

ק עובדא שם ואנסבי רב דימי וכו' וכדמפרש לה שם בגמ' דף קכ"א ע"א

דברים אמורים בזמן שהוא ביבשה אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליב[...] אפי' אחר כמה ימים ק אם הכירוהו מעידין עליו (קיד) שאינו משתנה ב[...] אלא אחר (קטו) זמן (פב) מרובה והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים [...] (קטז) שלא יהיה בו (פג) מכה אבל אם שהה (קיז) אחר (פד) שהושלך מן ה[...]

פתחי תשובה

להדיא דהיכא שאנו רואים ומכירין אותו יפה יכול להעיד אפי' אחר ג"י אין מזה ראיה כלל דהמרדכי שם אדלעיל קאי אדברי ר"ת כו' ע"ש· גם בס' קהלת יעקב סעיף כ"ז כתב דדברי מהרי"ט הנ"ל אינם אלא בספק ג"י· אולם הוא ז"ל מוסיף קולא ע"ד מהרי"ט דלפ"ד מהרי"ט צריכין העדים להעיד שלא נשתנה אלא במת שעבר עליו יום או יומים ועדות קשה הוא זה· ודעתו ז"ל דמן הסתם אמרינן דעדים בקושטא ובדיוקא מסהדי אם לא שידעינן בבירור דלא מסהדי רק באומד כגון שיודעין שהוא אחר ג"י למיתה דברור הוא שנשתנה וע"כ באומד קמסהדי לכך לא סמכי' עלייהו ע"ש· ועיין בתה"ל ס"ק ק"י בסופו שכ' ונראה דאותן הג' ימים לא חשבינן להו מעת לעת דכימים סתם שהוזכרו בש"ס מקצתן ככולן ע"ש· גם בתשובת ע"כ סימן הנ"ל כ' כן ואין חילוק בין נהרג ליל מו"ש בתחלתו ובין נהרג בא' בשבת קודם שקיעת החמה תיכף בתחלת ליל רביעי דהיינו יום שלישי בלילה כבר מקרי אחר ג"י ע"ש: (קיד) שאינו משתנה במים· עיין בתשובת כנסת יחזקאל סימן מ"ז כתב שם דלולא היראה הייתי אומר דה"ה אם נקבר בקרקע ג"כ לא מיתפח כי אוירא גרמא לנפוח וכן החוש מעיד כו' והאריך בזה ע"ש· ולכאורה איסתמיטתי' דברי המדרש רבה פ' מצורע סי' י"ח בר קפרא אומר עד ג' ימים תקפו של אבל למה שצורת הפנים ניכרת דתנן אין מעידין לאחר ג' ימים כו' ע"ש מבואר להדיא דגם בנקבר בקרקע משתנה לאחר ג' ימים· ואין ליישב ולומר דיש לחלק בין זמנים אלו לדורות הראשונים שהיו קוברין בכוכין ושלטא ביה קצת אוירא· דא"כ מאי מייתי הכ"י שם ממתני' דשלהי יבמות מעשה בבני לוי שהלכו לצוער כו' ע"ש וצ"ע: (קטו) זמן מרובה· עבה"ט ומ"ש ואם נהרג ביבשה כו' כן יש ללמוד מדברי הרשד"ם שהובא בק"ע סימן שמ"ב· ומ"ש אבל מהר"י כו' עיין בק"ע סימן ר"ס· ועיין בס' בית מאיר שהזכיר ג"כ דברי הק"ע סי' ר"פ שמסתפק בזה אי אמרינן כה"ג מנמית נמית דהיינו אם הוא לאחר ג' ימים· וכתב ע"ז ולדידי יש נמי ספק איפכא אם שהה אחר שהעלוהו שעה אם נאמר בזה מתפח תפח די"ל זה אינו אלא כשמת תוך המים כי ז"ל הריב"ש סי' שע"ח ועוד דזיל בתר טעמ' כו' שהרי כיון שנטבע ועמד במים עד שמת מחמת המים הרי בתוך המים נצבה בטן ואור פניו יפילון ומשתנית צורתו ואע"ג דמית נמי בשעולה מן המים ושהה ביבשה מעט חוזר לסורו כו' משמעות לשונו דוקא מת במים וצ"ע עכ"ל· וכפי הנראה ספיקו של הבית מאיר בזה הוא אפי' אם הוא אחר ג' ימים דהיינו באם נחזיק כדעת הרשד"ם והר"י אדרבי דאפי' מת ביבשה אמרינן מית מנמית נמתי אפשר דאפי' אם נשתהה אחר שהעלוהו מן המים אינו מזיק כיון שלא מת במים· דאילו היה ספיקו של הב"מ לענין תוך ג"י לא היה לו להביא ממרחק אדברי ה[...] סי' שע"ח יותר היה לו להביא מדברי הרמב"ן והרשב"א שהובא בב"י דמפורש כן בדבריהם להדיא עמש"ל ס"ק [...] ומ"ש הבה"ט כל שנמצא במים אין לחוש כו' רשד"ם כו' ת' ב"י כו' הנה בשם הרשד"ם כתוב כן להדיא בק[...] אך בשם ת' ב"י לא נזכר שם· ולכאורה צ"ע דלפי מה שהביא בק"ע סי' ר"ה בשם ב"י דאם לא מת במים אם[...] דמיא לא נמתי א"כ לא היה צריך לומר כאן ושהה שם שלשה ימים· ואפ"ל כי היכא דלא למסוי ס"ם להקל וצ"ע [...] ב"י שם: (קטז) שלא יהיה בו מכה· עבה"ט בשם רח"ש ואם יש ספק תלינן לקולא ושם כתב בטעם להתיר מכ[...] שמא לא היה בו מכה ושאר הלכה כהנהו רבוותא דאין חילוק בין יש בו מכה לאין מכה ע"ש ועיין בתשובת פנ[...] כלל ב' סימן א' דה"ה אם היה בו ודאי מכה אלא דיש ספק אם נעשה מחיים או לאחר מותו (עבה"ט ס"ק [...] דיש ג"כ ס"ס ע"ש עוד: (קיז) אחר שהושלך· עבה"ט שכ' ר"ל יותר משעה א' אבל בתוך שעה כו' ועיין בס' [...]

סק

באר היטב

והר"א ששון סי' פ"ו: (פב) מרובה· היינו כל זמן רואים בו סימני בגופו ובצורתו מעידין עליו· ס"ג ונ[...] ואם נהרג ביבשה והשליכו אותו למים ואין בו הוי כאלו נטבע במים· מהרשד"ם סי' כ"ד והר"י א[...] סי' פ"ו· אבל מהר"י נחמיא"ש הוצאו דבריו בת[...] ב"י סי' י"ב מדיני גוי מסל"ת מסופק בזה ש[...] כל שנמצא במים אין לחוש שמא הרגוהו שהשליכוהו למים ושהה שם שלשה ימים· רשד"ם כ"ד הר"י אדרבי סי' פ"ו תשובת ב"י סי' י"ב [...] גוי מסל"ת· וכן ליכא למיחש שמא יצא מן ונתפח ושוב הושלך במים הר"ש הלוי סי' י"א כנה"ג דף כ"ח ע"א: (פג) מכה· ואם יש ספ[ק] היה בו מכה או לא תלינן לקולא הרח"ש סי' [...] (פד) שהושלך· ר"ל יותר משעה א' אבל בתוך א' מעידין עליו· הר"ן והמגיד· כתב מהור"ר [...] סי' כ"ה אפי' הועלה מן המים אל היבשה א[...] היה עוברין ושבים עליו אכתי מנמת נמתי מניחין אותו לתפוח ולהשתנות· וכ"כ הר"ש הל[וי] י"א ומהרי"ט ח"ב סי' ל"ג· אבל הרח"ש בקע"ד ע"ז ועיין מ"ש כנה"ג דף כ"ח ע"א סעיף שמ"ז: אלשקאר סי' כ"ה כתב הא דבעינן דחיית[...] היינו לידע שזה שפלטוהו המים הוא פלוני בעל אשה זאת ולא אדם אחר שנשתנה צורתו לצורת של זו ולפ"ז היכא שידעינן שסך אנשים נכנסו ב[...] א' ונטבעו וידעינן שבעלה של זו מכלל הנט[...] והעידו שכולם מצאום וקברום א"צ שיראו בש[...] ע"ש· אבל מהור"ר בצלאל סי' כ"א והר"א סי' ד' והרשד"ס סי' כ"ו חולקים· אם ראהו ל[...] ונתפח יש להסתפק מה דינו אם מעידים ע[...] לא· והסברא נוטה דאין מעידין עליו· וכ"ל [...] כן מדכתב הריב"ש דבספק אשתהי תגא· קשה [...] הא איכא ס"ס· ספק אשתהי או לא· ואת"ל [...] שמא לא נתפח וכ"ל דהוי ס"ס שאינו מתהפך ת"ל נתפח שוב אין אנו יכולים לספק שמא תוך או אחר שעה· ואם איתא דראוהו תוך שעה [...] מעידין עליו עדיין איכא לספוקי ואת"ל נתפח תוך שעה או אחר· אבל אי אמרינן דהריב"ש

שכ' דלשון הש"ע שכתב סתם דאם שהה לאחר שהולך מן המים אין מעידין וגם בריצא כתב והוא שיראהו דס"ל כדעת הרי"ף והטור ורי"ו דבעי' שיראוהו תיכף ואין שיעור לדבר ומהרח"ש הביא עוד דעת כמה פוסקים כן אבל דעת הרמ"א בהגהה שכ' ספק אם אבהי כו' נראה דסובר ששיעורו שעה אחת וכדעת הרמב"ם ר"ן והרשב"א והר"ן בתשובה סימן ע"א והה"מ והריב"ש סימן שע"ז ואפשר דגם המחבר בש"ע לא הצריך שיראהו בשהה כמה ימים שאם היה ביבשה כבר היה נופח ומשתנה אלא שבמים מנעוהו מלהשתנות לכן מיד מהמים בהסיר המניעה הוא חוזר לסורו ואור פניו יפילון כיון שהוא אחר ג"י אבל אם לא שהה במים ג"י שעלה ליבשה אינו ממהר להשתנות כ"א לאחר שעה אינם דעת הפוסקים הנ"ל נראה דגם בשהה במים יותר ג' אינו ממהר להשתנות כ"א אחר שעה שהרי הוציאו כן מעובדא דדגלת דאסקוהו לבתר ה' יומי ואמרי' עלם וה בשעתי' דהיינו שעה ממש עכ"ד ע"ש עוד · [ועיין בת' חתם סופר סימן ס"ג שכתב על נדון דידיה וז"ל הבני שעבר בספינתו ע"פ דבריו של ראובן הוא לא הפיל לפ"ת שהוציאו מן המים אלא ע"י שאלה ואפשר שראובן הובילוהו המים מרחוק וזה שהביא השני אחר הוא וביבשה מצאו וא"כ הוא אותו הגוף בעצמו שמת פלטו המים ליבשה ומן היבשה הוציאו הספן השני ולא לבד שאינו מסל"ה אלא אפי' לפ"ת לא יאומן דהתפארות כרבות שכרו וגרע מקונטרמיסין ומ"מ נלע"ד פשוט להקל דבדרבנן אמרי' זהו שאבד זהו שנמצא כו' ואמרינן כא כלן נמצא וכאן היה כו' ועוד אפי' פלטו המים ליבשה הלא לא שהה שם אלא לערך ששה מנוטין ואם גם מת שהיה מונח בספינה טרם באו היהודים והכירוהו שהיו עשרה מנוטין ס"ה ע"ז מנוטין ונאמר ג"כ ספינה דמשתנה צורתו אבר נסתפקתי בזה במקום אחר מ"מ לו יהי כן הלא דעת הר"ן והפוסקים דשעה א' בעינן ואפי' נחמיר ונאמר דהך שעה היינו קטנה שיעור מיל וכמ"ש בת' מהרי"ט בענין שיעור בתלת נפשו (פ"ת ס"ק שיעור מיל הוא כ"ב מינוטין כהסכמת ח"י בהל' פסח (סימן תנ"ט סק"י) והכא הוה רק י"ו מנוטין ובין י"ו כ"ב אינכי בדבר חמור כזה בדקדקו העדים מאד וכיוונו לגמרי כל דבריהם ביותר ועוד אפי' שהה הא לחד דעה בתוס' כיון ע"ע בפרצופו שלם מהני כו' עכ"ל ע"ש עוד לדדים להקל בנדון ההוא] :

שם בשם הר"ר בצלאל אפי' שעלה כו' אם גלי הים עוברים ושבים עליו אכתי כו' דבר זה הובא בק"ע רמ"ע וגם כתוב בזה"ל אבל (אסקוהו) על שפת הים וגלי הים מציפים עליו מים כל שעה מצמת צמתי ליה להשתנות והכי דייק לשון הרמב"ם שהולך מן הים עכ"ל · ומ"ש הבה"ע אבל הרח"ש חולק ע"ז · שם בקונ' ג' ע"ב כ' הטעם שחולק דלא אשכחן בגמ' דאמרי' מיא מצמת צמתי רק בתוך המים אבל כגון זה לא ועוד איכא נח וליכא גלים כלל כו' ע"ש ומ"מ בתשובה סימן ד' שם עשה סברא זו סניף להתיר בנדון דידיה ע"ש בצדק ה"א סימן ח' ס"ל ג"כ כדעת הר"ר בצלאל בזה ע"ש · ועיין בתשובת פני משה ח"ב סימן פ"ד שכ' לפ בדעתי להקל מטעם מה שבא בשאלה שאמרו הערלים להעד שכשמצאוהו עדיין היו רגליו נוגעות במים ואפשר כל גופו במים אותו לחות דהמים שברגליו צמתי ומעמידים אותו שלא ישתנה אך לא מצאתי לבי להקל מהאי אם לא שהייתי מוצא שום דבר מפורש בספרים ובקשתי ולא מצאתי עכ"ל · ובתשו' פרח שושן כלל ג' סי' שאמר העד שהלך לחפש אותו דרך אניה בלב ים ומצא אותו סמוך לשפת הים ויש במשמע בלשון שהי' בקוע גלה שלא היה במצולות ים כ"א סמוך לשפת הים (ר"ל דמה שאמר העד סמוך לשפת הים אין ר"ל שמצאו ביבשה הים אלא שהיה בים אצל השפה) מיהו עדיין יש להסתפק אם היה ראשו בתוך המים דאפשר דכיון שהיה סמוך היה ראשו ע"ג החול והוי כאיסתכי דמתפח תפח וכתב דנראה דגם זה אינו מעכב דאפי' את"ל שלא היה הים כיון שכל גופו משוקע בים מהני · והביא דברי ת' פני משה הנ"ל שהיו רק רגליו נוגעות במים וכתב פ"מ לא מלאו לבו להקל מטעם שלא מצא בספרים מסתמא לא ראה ת' ר' בצלאל שפסק להתיר ביותר גרוע ן מצאתי בת' מהר"א אלפאנדרי הנקרא סדר אליהו סימן י"ב במעשה שאמרו העדים שמצאוהו ראשו חוץ לאבנים וגלי המים היו עוברים על פניו ופסק להקל ע"פ ת' הר"ר בצלאל הנ"ל והמתיר בזה סמוך לבו לא ע"כ מזה נקח ראי' לנ"ד דכיון שכל גופו במים בודאי' דגלי הים עוברים על פניו ומהני ובפרט דבנ"ד איכא א גם ראשו היה משוקע במים דפשיטא דשרי מכח ס"ס כו' · וכ' עוד שם בשם ת' גנת ורדים כלל ג' סי' שנמצא כל גופו ביבשה רק ראשו היה נוגע במים וכתב דשמא ע"י נגיעה זו צמתי צורת הפנים והביא ג"כ הנ"ל וכתב עליו ומתוך ריסי דבריו מוכח דבנ"ד שפיר צמתי כיון שהראש מיהא נוגע במים והסברא מסכמת בכל אבר אחד כיון שמקצתו נוגע במים מגיע הלחות גם לצד הפנים ומתקיים הפרצוף היטב עכ"ד ע"ש :

"ד דמה שהקשה בת' פרח שושן הנ"ל היינו דוקא בים בידוע שהים מעלה גלים על שפתו תמיד וא"כ שפיר סעד מדברי ת' הר"ר בצלאל וגם הך עובדא דהפני משה משמע דהיה בים ולכן כתב עליו בעל פרח שושן לא ראה תשובת רב"צ שהתיר ביותר גרוע מזה ר"ל אף אם אין רגליו נוגעות במים כלל רק מונח אצל שפת הים גלים מגיעים תמיד אמנם בנהרות שלנו שאינם מעלים גלים כלל על שפתם כידוע אין סברא להקל אף ופו משוקע במים רק שהראש חוץ למים דבזה אין סעד מדברי ת' רב"צ ורק להקל מטעם דהלחות מתפשט גם הפ"מ בעצמו כתב על סברא זו שלא מלאו לבו להקל ולא מצא זאת בשום מקום · ואפי' בהך עובדא דגנת שהיה ראשו בתוך המים רק שפניו חוץ למים ג"כ יש לספקף אם מהני בזה שאין מקום לומר דהגלים מגיעים די"ל שאין זה תלוי כלל בלחות רק שיהא המים עוברים על פניו (וזכר לדבר מה שאמרו במשנה פסחים דף ל תפח תלעוס בנותן) ואמנם נראה שהיה להיפך פניו בתוך המים אפי' שהיה כל גופו וגם קדקדו חוץ למים אפשר הרשד"ם סימן ר"ד הובא בק"ע סימן שנ"ג שהגוף אדרבה נתפח מכח המים אבל צורת הפנים עומד ואינו משתנה מעמידים צורתו ע"ש וכן משמע מלשון רש"י ז"ל יבמות קכ"א שאני מיא דצמתי צומתין צורת הפנים ואין מניחין אותו וח ע"ש א"כ י"ל דעיקר הדבר תלוי רק בצורת הפנים שיהא במים וכל גופו לא מעלה ולא מוריד דאף שכל ם צורת פניו חוץ למים ואין גלים מציפים עליו מים כל שעה לא מהני ומתפח תפח · ולכן אני המה על ת שלמה סימן מ"ג שכתב על עובדא דידיה וז"ל ועוד איכא כאן הדא למעליותא שהיה מונח הגוף השני תוך

*אפי' שלא שהה במים ג' ימים כ"כ הרמב"ן והרשב"א

אין מעידין עליו (קיח) (*אפילו תוך ג') (ב"י בשם הרמב"ן והרשב"א) וג

פתחי תשובה

במים ולפמ"ש בת' ר"ב אשכנזי דהיכא דלא נסתלק מהים לגמרי ולפעמים גלי הים עוברים עליו לא בעי בשעתי' ודקדק כן מלשון הרמב"ם ואפשר דהכא עדיף טפי הואיל והאיש הזה היה מונח לגמרי במים עכ"ל · דידיה כמדומה היה בנהר ווייסל וליכא גלים על שפתו א"כ אין היתר רק מצד דהלאות נתפשט גם להפנים וסברא לא יסוד לבנות עליה כנזכר לעיל וצ"ע · [ועיין בת' ח"ס ס"ס פ"ח במעשה שמצאוהו רגליו בתוך המים וראש בק"ע סימן רמ"ח הנ"ל ומשמע מדבריו שלא צירוף סברא זו אפי' לסניף בעלמא ע"ש] :

שוב ראיתי בתשובת מנחת עני סימן ס"ה שכתב וז"ל אך מה שיש לעיין קצת בנ"ד הוא מאחר שעד א' מה אחד שמצאוהו תלוי בכפר טרונסק והיה מונח תלוי במים ותלוי חוץ למים דהיינו חלק צד האחור היה וחלק צד פניו היה חוץ למים ומסתמא היה מונח כך איזה שעות עד אשר דהפוהו מצד א"כ יש להסתפק אולי ז איסתפי מאחר שחלק הפנים היה חוץ למים וכעת לא מצאתי גילוי לזה בדברי הפוסקים אך מצד הסברא נרא הלחולי מחלחל ובדו לחלוחית בכולא גופא ויותר מזה סמך עצמו בק"ע סי' רמ"ח דשפת הים הוי כמו תוך הים מט הים מציפים עליו מים בכל שעה ומצד הסברא נראה דנ"ד עדיף טפי מהתם ואף אם לו יהא ספק אי חשיב איסתפי בנ לא מ"מ אינו אלא ספיקא דרבנן מאחר דהטביעה והשהייה כדי בת"ג מבורר לן ואף שהרמ"א כ' בספק איסתפי דאזלינן היינו אם הספק הוא בשיעור וכמ"ש הח"מ בטעם הדבר דמאחר דשיעור שהייה אינו אלא זמן מועט מסתבר יות כשיעור אבל בנ"ד שהספק הוא בעיקר הדין אם זה מחשב שהייה ודאי דלא גרע מספק זה מספק תוך ג' ימים דמבוא דאזלינן ביה לקולא משום דהוי סד"ר עכ"ל · וגם עליו תימה מה דפשיטא ליה מצד הסברא דנ"ד עדיף מהנדון דק רמ"ח ולענ"ד ז"א וכמו שכתבתי · (אמנם באמת בנדון דידיה לא היה צריך לכל זה ואף אם נחזיק בפשיטות דז איסתפי אינו מזיק לן אמירת זה העד מפי אחד · אחרי שמבואר בלשון השאלה גם דשני עדים כשרים ראו או בהיותו בתוך המים והכירוהו בט"ע בגופו ובכליו כו' ושוב העיד ע"א איך שסיפר לו אדם אחד שהוא ראה את דוב בער הנ"ל עוד יום א' לפני זמן המציאה בכפר טרונסק תלוי בתוך המים ותלוי חוץ למים כו' יעו"ש · כתבתי לקמן סעיף ל"ז ס"ק קמ"ז בשם הגאון מליסא בספרו קהלת יעקב דכשאינו מכחיש רק שמעיד לקלקל רא אינו נאמן כלל דאין עד א' נאמן לאסור ע"ש והוא מיירי גם אף בעד כשר נגד עד א' ומכ"ש כאן דהוא ע שהרי הוא עד מפי עד ונגד שני עדים כשרים דבכה"ג אף בהכחשה גמורה דלא מת לא מהימן · וזה הרב שמו ברור אחרי שאין כאן הכחשה גמורה מגרע גרע כיון שאין שני העדים יודעים להכחישו ואולי האמת עם זה באמת ז"א וכשאינו מכחיש לגמרי אף נגד אחד אינו נאמן דאין עד א' נאמן לאסור רק כשיש הכחשה הוי עד א' וכמ"ש הגאון מליסא שם ויש לעיין) :

ומ"ש הבה"ט אם ראוהו לאלתר ונתפח יש להסתפק כו' עיין במס"ל ס"ק ק"ג שהביא בשם הב"ח והרח"ש נתפח אפי' ראוהו מיד אין מעידין וכ"מ פשטא דתלמודא בעובדא דדגלת ודלא כהלח"מ פי"ג מה"ג דין כ ונראה לע"ד דהיינו דוקא אם הוא תפוח בפניו אבל אם אינו נפוח רק בשאר הגוף לית לן בה וכל שראוהו מעידין עליו דהרי כתב בק"ע סימן שנ"ג בשם תשובת הרשד"ם סימן ר"ד וז"ל איך אפשר להכחיש המוחש שנ במים ד' או ה' ימים שלא יתפח מצד המים שנכנסין דרך פיו דרך הנקבים וא"כ איך אפשר להעיד עליו אחר ה' ימים אלא שנראה בעיני דהיינו שהגוף נתפח מכח המים אבל צורת הפנים עומד ואינו משתנה כי המים נ צורתו עכ"ל ודוחק לומר דהנהו פוסקים הנ"ל לא ס"ל הכי דודאי גם הם לא יכחישו המוחש שכתב הרשד"ם הנ בספר בית מאיר מזה :

ועיין בשו"ת קהלת יעקב מהגאון מקארלין סי' י"ג שכ' על נדון דידיה וז"ל נראה להתיר האשה זו מכללי העיגון עדות ר' חיים שהכירו בעת שהוציאוהו מן המים והכירו בט"ע בפ"פ ובכל תמונת גופו והוא עיקר צד ההית לסמוך בזה · ואף שאמר שנשתנה מעט אין לחוש לכך כי גם כל המעידים תוך ג' ימים ידוע וברור שמשתנה קצת או יומים ולא חלקו חכמים בין כל המקומות וכל השעות כמבואר במשנה כו' וכיון דפסיק ותני בגמ' דכי חזינהו מעידין עליו אין לנו לחלק כלל מדעתנו הגם שהביאו האחרונים בשם הרשד"ם שנסתפק בדבר לדעתי יש לסמוך ע"ז וגם יש לעשות סמוכין מדעת ר"ת ודעימיה הסוברים דבכל גופו שלם מעידין אפי' אחר ג"י והאריך בזה בספר בית כו' ועוד יש לצרף מה שהכירו בגדיו הנמצאים עליו בטב"ע כו' גם סניף גדול מהסימן שהיו כל שערות ראשו (גיגריייזילעט) אשר זה אינו מצוי כלל ועכ"פ יחשב לסי"א בגוף ע"כ דעתי מסכמת להתיר האשה כו' עכ"ל ע"ש : (קי תוך ג' · עי' בתשו' נו"ב תניינא סי' מ"ו שכ' על נידון השאלה דידיה וז"ל הנה יש לפנינו שתי דרכים להתיר הכרת הנהרג בט"ע אם מצד שפלם הנמצא אצלו · אלא דעל הט"ע יש ריעותא שיש כאן ספק שמא הוא לאחר ג"י שנראה היה הנהרג שלם בפ"פ ולא היה חבלה מפצע וחבורה רק מכת ברזל אחת אחורי הראש ולפ"ז כבר הכריע הב פ"ד דבזה יש להקל בספק ג"י · אלא שיש כאן ריעותא שהיה במים ואיסתפי ויש בזה לפלפל כיון שלא ראו הטבי המכירים היו שנים דלא אמרי בדדמי עכ"ש סק"ל והדברים ארוכים · ואמנם יש כאן מקום להקל הא' דאפשר דיש לצ הריב"ש הובא בב"י דלא דבעינן חזוהו בשעתיה לא נאמר אלא במי שנשכב במים אחר מותו יותר מג' ימים כו' וע הרמב"ן והרשב"א לא החמירו אלא כל שמיתתו היה במים אבל היכא שמת ביבשה ואחר מותו הושלך למים גם הם לא כמבואר בלשון הב"י (עמ"ש לעיל ס"ק קט"ו) ובנדון שלפנינו לפי הנראה נרצח ביבשה · ואף דיש להסתפק אולי קו נפשו השליכו הרוצח למים ויצא נפשו במים כו' וגם יש כאן ס"ס להחמיר אולי הושלך למים בחיים ואת"ל שהושלך לא ואין חשש מחמת שהייתו לאחר שהועלה אכתי שמא כבר הוא יותר מג"י להריגתו · מ"מ יש כאן כמה צדדים להקל הג הב' ספיקות הללו הוא שמא נשתנה ועוד כיון שלא ראו הטביעה · והמכירים הם הרבה · גם גוף הטביעה לא נודע בו מפה עובד כוכבים · וגם אפי' הרשב"א המחמיר בספק ג"י ביאר טעמו משום ספק דאורייתא וא"כ בנ"ד כיון שנמצא אצ אלו והוא מה דלא מוחלי ולרוב הפוסקים לא חיישינן בזה לשאלה ואף להב"י שמחמיר מ"מ מודה דאינו רק מדרב

שכבר

היה בו (פח) ימכה אין מעידין עליו לפי שהמים מקלקלים המכה ומשתנה: הגה שספק אם נשתהה או (פו) לא (קב) אזלינן לחומרא ואפילו תלא (ריב"ש סי' ש"ס) וכל זה להעיד עליו בטביעות עין אבל ע"י סימנים ובקים אפי' אשתהי מתירין אשתו (טור וב"י): כז תמצאוהו הרוג ומבירין

ר שם בגמ' ש שיין במ"ש בסעיף שאחר זה ת כ"כ התוס' והרא"ש בשם ר"ת וכ"כ הטור והג"י בשם הריטב"א

באר היטב

אשתהי ודאי הפה אין מוכח מדבריו דבנאשה אין מעידין וד"ק· כנה"ג דף כ"ט ע"א ודף צ"א · ועיין ס"ק פ"ח מש"ש ועיין ס"ק כ"א ק כ"ג מש"ש: (פה) מכה · בתשובת מהרשד"ם י"ד כתב דאין המים מרזה המכה אלא א"כ ה בגופו ולא בפניו · ובתשובת רש"ך ובתשובת אולקים ע"ז עיין בקע"ד סי' ק"ד · ובדרישה היפך דוקא כשהמכה בפרצוף הפנים או אמרינן המכה אבל כשהמכה בגופו ולא בפניו לא אמרינן מכה · וט"ז הסכים לדבריו עיין ב"ח · ומכה שעה אחר מותו לא אמרינן מרזה מכה · ואפי' שה בחיין אם נתרפא לא אמרינן מרזה מכה · ח"מ · להוכיח מדברי רש"י שכתב היכא דאיכא מכה המכה מרזה מכבידין הכאב ונופח ע"כ וברור כל מכה שחיתה שוב אינה מכאבת אפי' במים · מ"ב סי' ס"ג לא כ"כ ע"ש · לא אמרו מיא מרזו אלא כשהושלך במים חי אבל כשהושלך מת לא · מהר"י נחמיא"ש הובאו דבריו בתשו' ב"י סי' דיני גוי מסל"ת וכ"פ מהרח"ש בקע"ד וכתב דכל קים מודו בזה: (פו) לא · אפי' להני פוסקים דס"ל ה ספק אם מת תוך ג"י אזלינן לקולא מודים כאן ן לחומרא משום דאין שיעורו אלא שעה אחת לחומרא שיותר מצוי ששהה יותר משעה א' · הר"ן אזלינן לחומרא בספק אשתהי היינו במים אבל בשלג ר כל שיש ספק אם בין ההריגה והמציאה איפסק והגנה יום או יומים אזלינן לקולא אם לא שידעינן שפסק הקור והגנה יום או יומיים · מ"ב סי' ק"ד · אפי עד שראה אותו מת אחר שהעלוהו מן המים לקולא דראשון ראה אותו תוך השעה ראשונה · כ"ל ח"א כלל א' סי' א' ופ' והר"ש הלוי ושר"מ סי' ה' וסי' י"ב · עיין כנה"ג דף מ"ה ודף כ"ו ודף כ"ח ע"א ודף מ"ו ע"ב כי האריך בזה · ואם מתוך דבריו דלא חזיא העד הראשון בשעתיה לינן להקל · מ"ב סי' מ"ו: (פז) מובהקים · דוקא ים דאינן עשויין להשתנות כגון חיתוך רגל וכיוצא אבל בסימנים שעשויין להשתנות אין מעידין · עי' שהרא"ם ח"א סי' ל"ו · וכנה"ג דף כ"ח ע"א · ה"ג אע"פ שקצת פוסקים שמתירין באשתהי בסי' קים מדברים באשתהי דיבשה ומקצתם מדברים

פתחי תשובה

שככר יצאנו מחשש איסור הורה שוב סמכינן על ההכרה כנ"ש עכ"ד · ובסוף התשובה שם כתב לפי מה שראיתי בספור המעשה שההרוגים היו נפוחים כו' יש מקום להחמיר שסרי נתפחו בודאי ויש חשש גדולה לומר שנשתנו ואעפ"כ אינני זז מהיתר בלי בצירוף הפלא ע"ש · ור"ל דעל הפלא לחוד יש ג"כ לסמוך משום דהעיקר דלא כהב"י כמו שהעלה בנו"ב קמא סי' ל"ב הובא לעיל סעיף כ"ד ס"ק נ"ה ע"ש: (קיט) היה בו מכה · עבס"ע ועי' בתה"ל ס"ק ק"ו כתב בשם הרח"ש ז"ל שנראה מתשו' הב"י בדיני מסל"ת סי' י"ב שבכל מקום מהגוף שיש שם מכה י"ל מיא מרזו מכה ומסיק לדינא להחמיר כדבריו · ע"ש וכ' עוד שהרמב"ם וסמ"ג ורי"ו השמיטו לגמרי דין המכה (וכבר עמד ע"ז הב"י בתשובה שם) ואע"ג דלא קי"ל כוותייהו מ"מ יש לעשות סניף לצאת נדדי היתר לפי ראות עיני המורה · עוד הביא שם בשם תשו' נו"ב סי' כ"ח ומ"ה שנסתפק בדין מכה אם נאמר דמיא מרזו מכה ואפי' בתוך ג"י אין מעידין או דוקא לאחר ג"י הוא דאין מעידין משום דמיא לא נמתי בדאיכא מכה ובאתר הענין כמו ביבשה דתלי בשיעור ג"י ע"ש (באמת בנו"ב סי' מ"ח מסתפק בדבר הזה ועכ"ז נראה דעתו נוטה להקל שהרי סיים שם עלה בידינו דלדעת הרי"ף והרא"ש יש להקל תוך ג"י אפי' במים ואיכא מכה אבל בשאר פוסקים ראשונים לא מצאתי דבר מזה עכ"ל אולם בסי' כ"ח שם בהגהה מבואר להדיא שכן דעתו בלי ספק כלל שהרי כתב שם אבל עכשיו הדרנא בי ודברים שאמרתי טעות הן בידי כי אלמלא כן היה מוכח שגם תוך ג"י משתנה במים ע"י מכה וא"כ הו"ל להרי"ף והרא"ש להביא הא דמיא מרזו מכה והם השמיטוהו והזכירוהו רק דרך שלילה דמיא נמתי היכא דליכא מכה כו' ע"ש) וכתב עליו אולם מלשון רש"י ובש"ע כאן משמע להדיא דהמכה גורם ניפוח ומשתנה יותר משהיה ביבשה וכ"כ הב"י להדיא בתשובה סי' י"ב דהיכא דאיכא מכה אפי' בתוך ג"י אין מעידין ע"ש וכ"כ הפרישה וכ"נ מדברי הרח"ש ז"ל ע"ש אמנם בס' ישועות יעקב ס"ק ל"א דעתו להקל בזה דבתוך ג"י אף כיש מכה מעידין אחרי דהרי"ף לא הזכיר כלל ביחוד הדין דמיא מרזי מכה אלא סמך עש"ס ובמים אפי' שהה הרבה מהני דמיא נמתי היכא דליכא מכה ויותר מזה לא הזכיר דבר משמע דמיא מרזי מכה לא מגרע רק אחר ג"י ומים ויבשה שוה בזה וגם הרמב"ם ז"ל בפי"ג מה"ג השמיט הך דמיא מרזי מכה ולא כתבו כלל ע"י בלח"מ שם ע"כ בתוך ג"י יש לסמוך על הרי"ף והרמב"ם שמעידין עליו וגם כי בדברי הטור (וסש"ע) אינו מבואר בפירוש להיפך וכתב שם שכן הורה למעשה בצירוף חכמי הדור שהסכימו לדבריו ע"ש: (קכ) אזלינן לחומרא · כתב הרח"ש בקונט' דף כ"א דבידוע שנטבע ושהו עליו שיעור שמ"ג דאינה אסורה אלא מדרבנן כדלקמן סעיף ל"ד אם נמצא אח"כ על שפת הים והכירוהו יש להקל בספק אישתהי. לכ"ע ע"ש · ומ"ש הב"ש בשם מהריב"ל ומהרשד"ם להקל בעד מפי עד ככר

כים קמאי הראנ"ח ומברי"ט הובא בק"ע סי' ר"פ ושע"א גם הרח"ש ז"ל שם השיג ע"ז והוכיח מדברי הרשד"ס· גופים זיקל בזה כ"א בידוע שנטבע ושהו עליו שיעור שת"כ דאין בה אלא חששא דרבנן לענין לכהלה אבל לא בספק של תורה [אבל ע"י פי"מ כו' עב"ש ס"ק פ"ג שכ' פי' בסוס' דף קט"ו כו' עד ש"מ אפי' אם אמרו סי"מ בעינן דראו לאלתר ובגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל כ"ב וז"ל בתשו' פ"י סי' ז' הוכיח מתוך קושיא זו שאם מכירים. אותו ג"כ ע גרע ולא מהני סימן מובהק דיש הוכחה להיפך מדלא אישתני ע"י דאישתהי ודאי דאחר שעה מש"ה בעינן לאלתר אבל

א ר"ס וריב"ש בשם הרשב"א ושגם הם לא כתבו בבירור אלא ויטול נפות והב"כ הר"ן ועיין בב"ה במ"ש שם

אותו בטביעות עין ואין יודעין (קכא) מתי (פח) נהרג י"א שתולים ו... תוך שלשה ימים ומעידין עליו (קכב) אויש (קכג) אוסרין ומיו...

פתחי תשובה

לאין מכירין אותו בטב"ע בזה מהני סימן מובהק אף דאישתני עכ"ל] : (קכא) מתי נהרג · עבה"ט מ"ש והיכא שמצאוהו שלם הרי הוא כ"כ הב"ש ס"ק פ"ד ועי' בתשו' נו"ב סי' נ"ב שהסכים ג"כ לזה וכתב דיש הוכחה לזה שגם הרשב"א מודה בזה מלשון הש"ע שהתחיל בסעיף זה מצאוהו הרוג כו' ולא כתב דין זה במת וכך הל"ל מצאוהו הרוג או מת וכמו שסיים בסוף הסעיף ומיהו אם יצא קול איש פלוני מת או נהרג וכן בסעיף כ"ו כתב תוך ג"י אחר הריגתו או מיתתו ולמה שביק כאן למיתה ונקט רק הרוג א"ו כסברת הב"ש דאף הרשב"א אינו מחמיר בספק ג"י בחבול בפניו ולפי שהתם מת אין בו חבלה ולכן מותר בספק ג"י אבל הרוג מסתמא יש בו פצע וחבורה בזה הוא שמחמיר מעתה כל דברי הש"ע בדקדוק כו' ע"ש : (קכב) ויש אוסרין · פי' בתשו' נו"ב סי' כ"ט שכ' דבר חדש דהיכא דאיכא ג"כ סימנים אף סימנים שא"מ וגם מכירין אותו בטב"ע גם הרשב"א מודה דאזלינן להקל דהרי הרשב"א לא החמיר בספק ג"י רק משום ספיקא דאורייתא כמבואר בחידושיו הלכי יבמות והיכא דאיכא סימנים הרי כבר יצאה מאיסור דאורייתא (שהרי אם נשאת לא תצא כמ"ש ריו"ו בשם הרמ"ה הובא בב"ש ובבה"ט ס"ק ע"ב) ונשאר כאן רק איסור דרבנן א"כ בספק אם הוא תוך ג"י הוי ספיקא דרבנן ולקולא ע"ש שכתב כל הנ"ל רק לפלפולא לא להלכה ולא למעשה · אמנם בסי' ל"א מחלים יותר סברא זו להקל מטעם אחר דעיקר הטעם דאזלינן לחומרא שנהרג קודם ג"י ולא יחזיק חזקת חיים הוא משום דיש ג"כ חזקה לאידך גיסא חזקת א"א ומאחר דאיכא סימנים הרי איתרע חזקת א"א ונשאר חזקת חיים על בוריו וכ"ש הוא מילתא קול (עמ"ש לקמן ס"ק קכ"ה) · ושם כתב דאפי' בודאי אחר ג"י היה נ"ל להתיר בצירוף סי"א או בסי"מ בבגדים והביא ראיה לזה מלשון המשנה יבמות ק"כ וכתב שמצא סברא זו כבר קדמו בתשו' עט"צ סי' ע"ג אלא שהוא כתב אח"כ לדחות סברא זו אך אין זה דחיה וגם מ"ש בתשו' כ"י סי' נ"ב לדחות סברא עפ"ג הנ"ל ג"כ לאו דחיה היא ואולם להקל למעשה בודאי אחר ג"י יש לפקפק כו' ועכ"פ בספק שפיר מוכח ממשנה זו להקל ע"י סימנים עכ"ד ע"ש וכן כ' עוד שם בסי' ל"ב ע"ש (ועי' בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' ק"ו כתב שם שהדבר פלא על הגאונים בתשו' פנ"י ותשו' ש"ב שדנו דאחר ג"י מעידין ע"י סי"א והרי מפורש להיפך בתשו' הרא"ש שהובא ב... קי"ש ע"ש · אך כבר הרגיש בזה ג"כ בס' פמ"א סעיף כ"ה וכתב ליישב בטוב ע"ש) · ועי' עוד בנו"ב סי' ל"ה... והיה ג"כ ס"ע בבגדים ולידד שם להקל לדעת הרמב"ם דספק מותר מה"ת וכן הכריע הפר"ת בי"ד וא"כ שוב ספק דרבנן ל"ה לשלם ... דהכא הוי איתחזק איסורא ולכ"ע הוא מה"ת ע"ש היטב · ולכאורה לא היה ... לפמ"ש הוא בעצמו בסי' ל"א ול"ב והוכיח שם ממשנה דאם יש טב"ע בכלים מותר ספק ג"י ע"ש וצ"ע : (קכג) ... עי' בתשו' נו"ב סי' מ"ח במעשה שבא עד מפי עד והעיד שנער א' אמר לו שראה בדרך שני אנשים עומדים מלו... ושאל אותם על מה הם מלוכלכים והשיבו לו שתוק ובלם לאו תאמר שגם אתה היית חבר עמנו וקודם ששאל אור אביגדור טוט ליגין און דער אביגדור האט איין ווייב בעיר פלוני כו' וכתב דאין היתר לאשת אביגדור כי עדיי... שמעם ספק אחר ג"י שהרי לא נזכר בדברי העד שראה הרוצחים הרגו את אביגדור רק שראה אותו מת ומי יודע... היה מוטל מת ואף אם היה מעיד שראה הרוצחים בדם לח שלא נתייבש עדיין ובודאי הוא זמן ק... יותר שהרגו את זה שראה מוטל מת ודלמא הרגו לאיש אחר וזה המת מונח זמן רב אלא דהיה לנו מקום לומר ... ע"פ דברי הש"ך בי"ד סי' שי"ו ש' וא"כ לאו שמצא חוץ זה נהרג איש אחר יסביק חזקת חיים · אמנם ... מדברי העד שהיו מלוכלכים בדם לח ושמא כבר הוא יותר מג"י שהרגוהו והרוצחים ישבו טמונים כמה ימים כו' ... אין להקל · ושם בסי' מ"ט גו"ן האריך להשיב על דברי הגאון מהר"ם ... ז"ל שכ' דכאן לא שייך חומרא ז... כשר הראשון לפניו רק עד מפי עד כאשר הביא הב"ש בשם מהרי"ל ומ"ש בק"ע סי' מ' ובכמה תשובות האחרוני... וכתב דהוא אינו חדא דברי הק"ע במלא דעת החולקים ע"ז בסי' רמ"ס רפ"א רל"ג שע"א שע"ז הן אמת שגם בסה"... הביא ... ולקחה מדברי מהר"ם רוטנבורג אך אין מדברי מהר"ם ראיה שמהר"ם סותר הר"ם ומהרי"ל ... אין לו על מה לסמוך כי הלא מהר"ם לשיטתו וכן יש לתמוה על הנ"ל סי' ק"ג ומהר"ם...

באר היטב

באשה דיה אין בכך כלום דאשתני דיש ואשתנ... כי הדדי נינהו לענין זה ע"ש דף הנ"ל : (פח) ויש אוסרין · והיכא שמצאוהו שלם ולא נודע תוך ג"י או אחר ג"י וגופו שלם ולא נחבל בפ... מעידין· רשד"ס סי' נ"ו והרח"ש בתשובה סי' ... וכ"פ · וכן אם הוא שלם ויש ספק אם ... שהעלוהו מן המים יש להתיר משום דהוי ס"ס ... תוך שעה ראשונה ואת"ל אחר שעה ראשונה שמ... כר"ת והרא"ש והטור דס"ל אם לא ראה הסב... להעיד אפי' אחר כמה ימים· מהרי"ט סי' ל"ו ע... ל"מ לא כ"כ ונתקשה בזה הרב כנה"ג דף ... סעיף תל"ח · ועי' רש"ד ח"א סי' קפ"ג · ובו... סי' מ"ה · ועי' קונט' עגונות · אם כפי מרוצ... נראה דהוי לאחר ג"י תלינן להחמיר · הרש"ד ... ק"נ · אם מצד הענין נראה שהוא תוך ג"י לכ... להקל הר"א ששון סי' פ"ו · משפט צדק ח"א ... ראהו נפוח לכ"ע אין מעידין רשד"ס סי' נ... כנה"ג דאפי' למקילין בספק אשתני היינו ד... נתפח אבל בנתפח איסור דאורייתא הוא ולחו... אשתני הואיל שנתפח ע"ש דף מ"ו ע"א שהארי... ומסיק דיש לחוש לרבותא דסוברים דבעינונא ... אין להתיר מטעם ס"ס דטלא חדא ספיקא הוא... ספק לא מת ע"ש · ע"ל ס"ק נ"א וס"ק פ... ס"ק נ"ג מש"ש ועי' כנה"ג דף מ"ו ע"א סעיף ... שם ואפי' ראוהו לאלתר ונתפח מעידין עליו ... מותר למ"ש דף כ"פ ע"א סעיף שס"ז והבאתי... פ"ד עיין וד"ק · אפי' לדעת הרשב"א דמגי... דוקא כשהעד עצמו מסופק אם הוא תוך ג"י ... ג"י · אבל אם העד שמצאו הלך לו אין לנו ל... העד הראשון היה מסופק · וכ"ש עד מפי ...

יצא קול איש פלוני מת או נהרג ואחר ג' ימים מצאוהו [ב]מת והכירוהו ב ל״י בשם רנו

פתחי תשובה

• ועוד דנ״ל דאין ענין להקל אפי' לסברת המקילין שכל דבריהם בעד שמספר שראה פלוני מוטל מת שאנו מפרשים
שראוהו בודאי קודם ג״י דהיינו שראה מיתתו או ששאל לאנשי מקומו ואמרו לו שעדיין תוך ג״י אבל בנ״ד
אשון העיד שלא היה שום אדם רק אלו שני הרואהים ואת ההרוג ראה מוטל מת ואותן שני האנשים לא אמרו
רק שתוק כו' א״כ מאין היה יכול לידע אם הוא תוך ג״י והי נכיא הוא ומ״ש בזה הגאון מהר״ם ג'בי דיש
מתוך לשונו דען אביגדור שראה אותו חי תוך ג״י כו' הוא טעות כי גם בכך שראה את אביגדור הרי אם היינו
שההרוג המוטל כאן הוא אביגדור מה לנו אם תוך ג״י או לא אבל אנו מסופקים שזה ההרוג הוא אדם אחר
אן זה ימים רבים ונשתנה לצורת אביגדור וא״כ את מי ראה העד (כעין השגה זו כבר השיגו על המ״ב ע' בה״מ
ובתשו' שער אפרים סימן ק״א ובת' עה״ג ועיין בת' כנ״י סימן נו״ן ונ״ד מ״ש בזה לייש״ב) וגם מ״ש הגאון הנ״ל
עד כא' לעד הב' דדוקא בעד הראשון התמיר הרשב״א ולא בעד השני דאין דנין אפשר מאי אפשר וכמ״ש
(ע"ל ס"ה) זה אינו דכאן הלא גם בעד הראשון הוא אי אפשר ואפ״ה התמיר הרשב״א והאריך בזה וסיים אמנם
א הדבר להיפר מכבוד הגאון הנ״ל ולא יאוגה לנדיק כל און בודאי יש כאן טעם להיפך ודקדקתי ומצאתי והוא
ן דהרואהים היו יהודים גם הרשב״א מודה דמוקמינן להרואהים בחזקת כשרות ועד עתה כשרים היו וברגע זה
שו רואהים ושפכו דם הזה (לענ״ד יש סעד לזה ממ״ש הרמ״א בח״מ סימן ל״ד סעיף כ״ג בהגהה ע״ש ועמ״ש בנ״צ
סעיף כ״ה בד״ה בשם ר״ת) ואף שהעד לא ראה שהם הרואהים רק מפיהם שאמרו שתוק כו' ואין אדם מע״ר
דבורי' וא״כ שוב לא ידענו את הרוצח מאיזה עם הוא מ״מ כיון שראה אותם מלוכלכים כו' ועוד כיון שהרואהים
עק כו' חבר עמנו · לשון עמנו הוא כולל שניהם והעיד כל אחד על עצמו ועל חבירו מוקמינן לחבירו בחזקת
עד עתה וגם במ״ש הגאון הנ״ל להקל בעד שני דאין דנין אפשר כו' וכתבתי הלא גם בעד הראשון אי אפשר
א רבה אמר מלתא כו' דהרי הב״ש בס״ק פ״ד כתב שאם פרצוף פניו שלם ולא נתבל יש להקל בספק ג״י ובזה
ם היה עד הראשון לפניט אפשר לשואלו אבל בעד השני אין דנין אי אפשר מאפשר ואמרי' שלא היה חבול
בפניו עכ״ד ע״ש :

נו״ב תניינא סימן ס״ג שכ' וז״ל מה ספק יש בכאן ואפילו הרשב״א שמחמיר בספק ג״י מודה בזה כיון שגופו
יין תם ולא נתקרר ודאי שזה זמן מועט שיצאה נשמתו וגם בלא״ה אין כאן שום ספק כיון שבתי שעות קודם
ד בזה את אייק מלובש בבגדים הללו ואח״כ מצא מת מושכב ע״פ השדה בבגדים הללו אפילו אם ניחוש לבאלה
ן משאילים למת כ״א תכריכי המת אבל בגדי אדם חי אין משאילין כ״א לאדם חי וא״כ ע״כ זה הנמצא היה חי
שעות ואיך נשתנה פניו לצורת אייק א״ו שזהו אייק ח״ו בעצמו ע״ש (וכעין סברא זו כתב ג״כ שם בסי' ס״ט ע״ש
ת' כנ״י סימן נו״ן ונ״ד במ״ש לייש״ב דברי זקינו המ״ב סימן מ״ד) · ובאמת לדינא אף אם לא ראוהו מקודם
ת מלובש בבגדים אלו רק שעתה הכיר גם את בגדיו יש להתירה לפי מה שביאר הנו״ב עצמו בקמא סימן ל״א
הובא לעיל בס״ק הקודם אלא דעדיפא קאמר דכאן אין שום חשש ופקפוק אפי' למי שיחלוק על סברא הנ״ל :

תשו' נו״ב קמא סימן ל״ם וז״ל אמנם נ״ל להקל דע״כ לא החמירו אלא במצאו הרוג במקום שלא נודע מי הי'
מקום ההוא אבל כאן (בעובדא דידי') שבעל האשה הזאת נשאר לבדו בתפיסה ואין איש עמו ואחר כמה ימים לקחוהו
ממקום ההוא אמרינן כאן נמצא כאן הי' ולא מספקינן באחר אפילו איסתפי בודאי כמה ימים · ואל השיבני ממה דאית'
פע״ו בהאי גברא דבשילהי הילולא כו' דחיישינן איש אחר בא להצילו ולא אמרינן כאן נמצא כו' דשאני התם
ברא חרוכא ופסתא דידא א״כ מוכח שהיה שם עוד אחד שנשאר פסתא דידא ממנו א״כ אין אנו יודעין מי מהם
ל כאן נ״ל להקל בפרט שיש כאן כמה קולות · הדא שאכל סם המות ורובם למיתה ועוד שהקול מסייע ועוד שפרצופו
יד' ועיין עוד בנו״ב תניינא סי' ס״ה שכ' ואמנם יש קון בעדותו כי לפי הגדתו לא היה בעת מותו רק שבא לשפיטאל
היה האיש מוטל על ערש דוי וראהו מת מוטל על המטה א״כ להרשב״א חיישינן שמא כבר היה אחר ג״י ואם היה
אהו מתהלך תוך ג״י מוטל על ערש דוי באותה מטה שמצאו מת היה מקום לומר כאן נמצא וכאן היה ולא חיישינן
מצם והביאו מת ממקום אחר לכאן או אם היה אומר שבאותו חדר לא היה שוכב שום חולה רק מעשה הנזכר אף
הרואים שראהו מת אחר ג״י לראייהו חי ג״כ אמרינן כאן נמצא כאן היה ולא חיישינן לאחר ובפרט שהוא רק ספק
ומיתם אבל כל זה לא נזכר בעדותו ואולי היה שם מושכבים הרבה חולים כדרך בשפיטאל ואולי זה מעשה באיש הזר
ואיש אחר שהיה שם חולה הוא שמת וכבר עבר ג״י למיתתו ולכן נשתנה ונדמה צורתו לצורת משה עכ״ד ע״ש :

בס' גאוני בתראי סימן כ' בתשובה מהגאון מהר״ר יצחק הלוי אחי הט״ז שדעתו לעיקר דבספק ג״י מעידין (ועי'
נ״ל מ״ש על דבריו שם) גם בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' ק״ז בד״ה וזאת כתב שם בדרך אגב · דקי״ל דבספק ג״י
מו שהעיד הרח״ש ז״ל הסכמת גדולי תשובת הגאונים ע״ש (וכן הוא דעת הגאון מליסא בס' קהלת יעקב בלו״
סעיף כ״ו ס״ק קי״ג) ובתחלת התשו' שם בד״ה אמנם באמת מבואר דאף המקילין בספק ג״י מ״מ היכא דידעינן דנטבע
זה לפני ס' ימים וא״י מי הוא ואחר ס' ימים נמצא א' מושלך מהמים לחוץ אמרינן דזהו שנמצא הוא זה שנטבע ·
אי ס' ימים ואין מעידין משום דזה מקרי רגלים לדבר דהנמצא הוא הנטבע ובמקום דרגלים לדבר שהוא אחר ג״י כתב
ע' סי' ז' דלכ״ע אין מעידין ע״ש וכן כתב בספר קה״י שם ועי' במה״ל ס״ק ק״י · [ועי' בתשו' חתם סופר סי'
על נידון דידיה דמאי דפשיטא להו דהוא בתר תלתא יומי משום דשליש ביני רקבון ברגלו נגד עקבו ואיני דפשוט
י אתז״ל ס״פ שואל דאחר ג״י כריסו נבקעת וכדלא נבקע כריסו דהאי והיה קבור בלי לבושים ובלי ארון יש לנו
שאפשר שהוא בתוך ג״י ואם נאמר בקיעת כריסו לא כל אדם ואין כל המקומות שוין א״כ אתאינן לדר״י בן בבא
מותרת כו' ע״ש עוד] : (קכד) יצא קול איש פלוני כו' · עי' בקה״ע סי' קע״ז מבואר שם דדוקא אם יצא קול איש
כו' אבל אם לא יצא קול על איש פלוני רק על איש סתם שנהרג כו' ועיין בתשובת נו״ב סימן כ״ב מ״ש בזה :

באר הגולה

הרא"ש ג לייניתיו לעיל סעיף כ"ס ד ג"ז לייניתי שם

אשתו מותרת (קכה) לדברי (פט) הכל: כח [ג]"א בשם ר"ת דהא דאין עליו אלא עד [ג]"י הני מילי כשהוא חבול בפניו אבל אם אינו חבול בפניו עליו אפי' אחר כמה ימים ע"י טביעות עין של גופו (נ) וצורתו (ואפי' נפל (נא [ד]ואינו מחוור [קכה] בעיני (נב) האחרונים: הגה ויש מחלקין דכל מי שהיה אצלו (קכו

פתחי תשובה

(קכה) לדברי הכל · עבה"ט ועי' בתשו' נו"ב סי' נ"א כד"ה אמנם לפי שכ' דדברי הש"ע ברורים דמותרת לדברי הכל דעיקר הטעם דאזלינן לחומרא לתלות שנהרג קודם ג"י ולא יהבינן חזקת חיים היינו משום דיש ג"כ חזקה לאידך גיסא חזקת א"א והנה כל חזקה מטעם דאיתיליד ספק איתרע החזקה וא"כ כאן מטעם שילא הקול כבר איתרע חזקת א"א מאותה שעה ואילך ואם נמצא שוב מת ומכירין אותו בט"ע מותרת ממ"נ אם הוא בעלה מותרת ואי אמרת שזה אחר והא שדומה לבעלה לפי שכבר מת יותר מג"י ונשתנה א"כ יהבינן לו חזקת חיים כו' וממ"נ הוא בעלה כו' ע"ש · ושם בסי' נ"ב כתב על סברא זו דלא כתב כן רק לפלפולא אבל לא למעשה רק לצרף לקולות אחרות ע"ש עוד: [קכה] [בעיני האחרונים · עבה"ט ועי' בתשו' חתם סופר סי' נ"א ונ"ג ונ"ו שכ' דנ"ל דברי ר"ת עיקר ומה שחלקו עליו הרשב"א וריטב"א ונ"י בפ' האשה בנ סי' שע"ת גרם להם שלא ראו ספר הישר לר"ת שזכינו לו עתה ואילו ראו דבריו שם דף פ"ה שר"ת בעצמו קושייתם ויישבם לא נחלקו עליו ור"ת סיים שם לא מפני קולא של עגונה אלא מפני שהוא אמיתה של תורה דן כן ומי שאינו מורה כן הוא טועה · ולפי שנשתבשו בדפוס קצת האריך הוא ז"ל בביאור דבריו על נכון · ומ"מ לא לחוד כ"א בצירוף צדדים אחרים · ושם בסי' נ"א כתב דמוכח מדברי ר"ת שם דאפי' יש מכה ברא"ש סמוך לפ שאינו במקום הניכר ממש אינו מפסיד · ואפי' אם היה חבול בצדעיו אינו מזיק כי הצדעים אינם בכלל פדחת הניכרה וממילא הה"נ שם אינו מפסיד · ומיהו אם העינים נמקו בהוריכן אפשר דהוי כחבול בפניו ממש · ב כתב דאף דכ' הב"י בתשו' סי' ו' דמשמע מלשון ר"ת דדוקא גוף שלם ולא חתוך הראש והובא בק"ע סי' קס שהאיר הדבר בספק מ"מ מדברי ר"ת שבס' הישר מבואר דר"ת היקל אפי' בראש חתוך בין בט"ע דגוף בלא רא בלא גוף יכול להעיד אפי' אחר ג"י וכן נ"ל שהבין הר"י שבמרדכי כו' והאריך בזה ומסיים על נדון שנשאל על היה הראש מחובר לגוף הייתי סומך להתיר אחר ג"י ע"פ שיטת ר"ת בצירוף קולות המגובבים הנ"ל אך היות הראש וכל הפוסקים לא פסיקא להו שהתיר ר"ת בכה"ג רק אני יגעתי ומצאתי דאתי לידי ס' הישר לר"ת מי א הבנתי זולת אם יסכים לזה ת"ח בקי בהוראה כו' ע"ש] : (קכו) כשנטבע במים · עבה"ט ומ"ש ואם שני עדיכ עי' בזה לקמן סעיף כ' בהגהה ובבה"ט שם ס"ק קכ"ב ובתשו' נו"ב ס"ס מ"ג · ועי' בתשו' שיבת ציון סי' ע"ט בעל אשה אחת שיצא לרחוץ בנהר עם עוד שני אנשים וכאשר ירדו לתוך הנהר הרחיק מהם איש הנ"ל כשלש וירד שם לעומק הנהר וכאשר ראו שנשתקע שם יותר מחצי רבע שעה זעקו בקול ובאו אנשי רחים עם ספינה גם איש הנ"ל והעלוהו ע"י כלונסאות והבלים והוציאוהו מן המים בלי שום חבלה בפניו ובגופו ושני האנשי אותו היטב בפ"פ עם החוטם ולא נשתנה צורתו אפי' כצורת אדם מת כ"א כאדם הישן על מטתו עד שסברו ש כל התאמצות להשיב נפשו והרופא הקיז לו בשני זרועותיו ויצא דם לא בקילוח כ"א טיף טיף אך לצאת עמלו בו נשמתו · ונשאל אם להתיר אשתו ע"פ הכרה זו או לא מאחר שהאנשים שהכירו אותו ראו הטביעה ויש לחוש וסימנים אין כאן · והרב השואל פתח בהיתר ע"פ דברי הנו"ב בסי' מ"ג בכיוצא בזה שכ' דאין לצדד פרי זאת ממ"נ שריא דאם ניקוט אומרת הרי"ף דגם בשני עדים שייך בדדמי הרי הרי"ף מיקל אם ראוהו לאל להוד דהרי"ף מפרש מה דאסקינן בגמ' אסקינהו ואזינן לאלתר וקאמרי סימנים האי ו' הוא וי"ו מחלקת או אי דקאמרי סימנים וט"ע לחוד ג"כ מהני ואם ניקוט אומרת הרא"ש דהאי וקאמרי הוא ו' הנוספת דצריך ט הרי הרא"ש מיקל דבשני עדים לא חיישינן בדדמי · והוא ז"ל השיב דעל היתר זה יש לפקפק והוא מסופק על אם היה בא לפניו להורות הלכה למעשה אם היה נמהר להתיר כו' אך כתב דיש כאן היתרים אחרים הא התוס' והרא"ש דמי שראה הטביעה חיישינן שאמר בדדמי אלא היכא שאינו מפורש בדברי העד שהסתכל בו ה רק שהעידו סתמא שהכירו אותו בט"ע אבל בנ"ד שאמרו ששמו עיניהם עליו והסתכלו בו הרבה בעיון והתבונ היטב בהכרה ממש ולא העלימו עיניהם ממנו עד שחקרו לראות שלא היה לו שום שינוי בפנים והיה נדמה מטתו ועדים לא הסיחו דעתן מלהביט בו כ"ז שהתאמצו עמו להשיב נפשו בזה ודאי סמכינן אעדותן כו' וס חזק לשמוע עליו הב' דבנ"ד י"ל היינו האי שאבד היינו האי שנמצא ואף שאביו בנו"ב סי' מ"ו שדא בה נרג אם לסמוך על האי סברא באיסור א"א (עמ"ש בזה לקמן סכ"ט וסל"ב) היינו דוקא היכא שנמצא בנהר הזה נמצא ממש במקום הזה שנאבד וכעין עובדא דמייתי בש"ס פסחים דף י' פלוגתא דרבי ורשב"ג בשדה שאבד גדולה ואינו ידוע מקום הקבר באיזה צד כו' אבל בנ"ד שידוע המקום בנמצא ששם נפל למים וממקום הזה י"ל דכ"ע מודו דאמרי' היינו האי שאבד ובפרט בצירוף ט"ע של העדים וכיוצא בזה כתב ג"כ בנו"ב סי' מ' נטבע בנהר לפנינו ונמצא במקומו דיש לסמוך על ט"ע אף דלא חזוהו לאלתר ולא חיישינן דאיתפת כו' ה"נ בכה"ג שאמרו בדדמי כו' · הג' שכיון שהקיזו בזרועותיו ויצא ממנו דם נראה לענין שזה זמן מועט שנפל במי בודאי היה נשמע ואף שאין זה ראיה כ"כ מ"מ הוא הצד רחוק שיתרמי כן שבזמן קרוב נטבע עוד א' בנה

באר היטב

(פט) הכל · להקל · עי' כנה"ג דף מ"ו ע"ב: וב"ש · וכנה"ג דף מ"ז ע"א כתב דמ"ם וג"ל מות התוס' ע"ש וכ"כ בה"י: (נ) וצורתו · וכמנ ע"י ט"ע של צורתו לבד נמי מהני · אם כ לפנינו · או שהיה עד מפי עד חלינן שלא ר בפניו · הר"ם הלוי סי' י"א מ"ב סי' ק"ט: (נ כלומר אפי' אשתי מהני ט"ע אם צורתו בלי תוס' בשם ר"ת · והרא"ש והטור כתב בזה דו שלם בכל גופו: (נב) האחרונים · מ"מ לא נ לגמרי ומצטרפין דבריו לשאר סברות להקל ·

קבז) במים אע"פ שהיה שלם אינו מעיד עליו אבל מי שלא ראה טביעתו והאומר שמכירו
ישות עין והוא שלם מעיד עליו (טור ותרומת הדשן סי' ר"ה) (בשם המאירי) : **כח** אין
ן על האדם שמת אלא כשראוהו ו כשמת ודאי ואין בו ספק ה כיצד ראוהו

ה בברייתא שם דף קכ"א ע"א וגמ' שם

באר היטב

מים · הג"ה א קאי על כל מ"ש לעיל אם ראהו שהעלוהו מן המים מעיד עליו ע"ז כתב יש מהלקים אם הטביעה אינו מעיד אא"כ ראהו מיד ויש לו ם סימנים שא"מ אבל בס"מ א"צ שיראה מיד · כיון שראה הטביעה אז אומר בדדמי דזהו · וה"ה אם ידע שנטבע זה אומר שזהו שנטבע · שלא ראה טביעתו או לא ידע שנטבע אז אם לם מהני ט"ע בלא סימנים · ואם אינו שלם צריך ם · ולענין אם לא ראה הטביעה אם צריך שיראה יד מהולקים הפוסקים· עי' ב"ש וח"מ בתשובה · דף כ"ח ע"ב · ובמהריב"ל ח"א כלל א' סי' א' · ם סי' כ"א · ובהרא"ח סי' נ"א · אבל לכ"ע מי ראה הטביעה וגופו שלם והוא ספק אם ראוהו או לא מתירין את אשתו משום ס"ס · ספק אם לאלתר ואת"ל לא ראוהו שמא הלכה כמ"ד דכל ראה הטביעה וגופו שלם לא בעינן לאלתר והוי ס"ס פי' כנה"ג דף למ"ד ע"א בשם הרח"ש ע"ש וכ"כ מ"ב סי' מ"ה · ועי"ל ס"ק פ"ח כתבתי בשם דביגונא דאיתתא אין להתיר מטעם ס"ס ע"ש · לומר בס"ם מהפך שאני וכ"כ בתשובת מהר"י פלוי סי' י"ב והובא בקונט' עגונות סי' שפ"ש · בתשו' דברי ריבות סי' י"ד והובא בק"ע סי' קל"ז · שני עדים אומרים דמכירים בט"ע לאוד ורא זה אי מהני · מהר"ר בצלאל סי' כ"א כתב דמהני אוד בשני עדים אפי' רא המביעה דבשני עדים ך בדדמי וכ"כ רשד"ם סי' ס"ט וכתב שם דהיינו בשני עדים המעידים בפני ב"ד אבל בעד המעיד שני עדים לא ודוקא כשא' מן העדים הוא יהודי בשני עבדי כוכבים לא· מהר"א ששון סי' א' ועיין דף כ"ח ע"ב ודף מ"ז ע"א · הא דאמרינן דעד הטביעה חיישינן דאומר בדדמי היינו בדקים לן שראה הטביעה אבל היכא דלא אתברר לנו אם הטביעה או הוא אינו מזכיר הטביעה בדבריו אין דראה הטביעה ואמר בדדמי · תומת ישרים סי' רשד"ם סי' נ"א מהר"ם מלובלין סי' קל"ד משפט ח"א סי' ח' · אם העד שראה הטביעה העיד שראה ויצא לחוץ ומת בט"ע בלי סימנים סגי · הר"ס גי ח"א סי' ש"ב · הר"א ששון סי' ז' · הריב"ש סי' כתב ל"ד ראה הטביעה אלא אפי' שמע הטביעה מיקרי וכ"כ הרשד"ם סי' נ"א ומשפט צדק ח"א סי' מהר"ר בצלאל סי' כ"א · אבל בהר"א ששון סי' א' דעת כל הפוסקים אחרונים להתיר בלא ראה עה אפי' אם שמע הטביעה· עי' כנה"ג דף ל' ע"א · למ"ד דשמע הטביעה ראה מיקרי היינו דוקא ידיעה אמיתית אבל אם לא ידע אלא מכח עה וקול הברה לא· הרח"ש סי' נ"ו · עד מפי עד

פתחי תשובה

היה שום אדם לבוזיא הקול והמים גלגלוהו למקום הוה ממש כו' ע"כ יש להתיר האשה הזאת גם יסכימו עוד הכמים ע"ש בארוכות · ומלשון התשובה שם משמע דגם אם לא היו כאן שני עדים שהכירוהו רק עד אחד לבד שראה הטביעה היה מכירו גם כן יש להתיר מטעמים הנ"ל :

ומ"ש הבה"ט דדוקא בשני עדים המעידים בפני ב"ד כו' הנה כמו כן עלה בדעת הנו"ב סי' כ"ח דדוקא היכא שנאמנים מן התורה כגון שהגידו שניהם בפני ב"ד לא חיישינן בדדמי ועשה לו סמיכות מדברי הרמב"ן במלחמות אך בסוף התשובה כתב הנה מצאתי שני עמודי עולם שכתבו היפך מסברא דידי והוא מהריב"ל הובא בק"ע סי' ס' שאפי' שני פסולים לא אמרי בדדמי והמבי"ט סי' ק"ו הובא בק"ע סי' רל"א שאפי' רק עד א' העיד בפני הב"ד רק שהעיד בשם עצמו ובשם ערבי מסל"ת הוה כשני עדים ולא אמרי בדדמי ואף כי לדין יש תשובה מ"מ אפשר לסמוך במקום עיגון ובשעת הדחק ע"ש · ומ"ש הבה"ט הריב"ש סי' שע"ת כתב ל"ד ראה כו' דין זה כבר הזכירו הבה"ט רס"ק זה במ"ש וה"ה אם ידע שנטבע כו' והוא מדברי הב"ש ס"ק פ"ז ומסיים בה כפ"ש בדרישה בשם רש"ל ובתשו' מ"ב ובק"ע סי' רת"ו ובתשו' צ"צ עכ"ל · והנה מ"ש הב"ש ובתשו' מ"ב הוא בסי' מ"ו הובא בק"ע סי' שפ"ע · אך מ"ש ובתשו' צ"צ הוא תימא דאדרבא בתשו' צ"צ סי' מ"ה הובא בק"ע סי' הי"ד דעתו דידע אינו כראה ע"ש וכ"כ בס' קרבן נתנאל על הרא"ש שם בשם צ"צ דדוקא ראה ולא בידע ע"ש · ועי' בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' נ"ה מענין זה · ומ"ש הבה"ט וכ"כ הרשד"ם כו' זה הובא בק"ע אות של"ט · ומהר"ר בצלאל סי' כ"א · הובא בק"ע סי' רמ"ו · ומ"ש אבל מהר"א ששון כו' עי' בתשו' פרח שושן כלל ג' סי' א' שכ' דמהר"א ששון עצמו חזר בתשובה סי' ח' לדעת הריב"ש ע"ש וגם הביא שם עוד תשובות שכתבו נהא דריב"ש · ועי' בתשו' נו"ב סי' הנ"ל שהעלה ג"כ דאין חילוק בין ראה לידע כלל או ראה או ידע בשניהם אומר בדדמי ע"ש · ומ"ש הבה"ט בשם הרח"ש אפי' למ"ד כו' היינו דוקא כו' עי' בתשו' פרח שושן שם שכ' דבתשו' גנת ורדים כלל ג' סי' כ"ד הביא דברי מהרח"ש אלו להלכה פסוקה · והגם דבתשו' פני משה ח"ב סי' פ"ו פשיטא לי לסיפך אין ראייתו מוכרחת ובודאי שלא ראה דברי הרח"ש הנ"ל ע"ש :

ועיין עוד בנו"ב שם שכ' בשם הכם אחד שרצה להדם דלדעת הר"י בהוס' דמהני סימנים שא"מ ולא חיישינן בדדמי א"כ ה"ה ט"ע דבגדים מהני דלא גרע מסימנים שא"מ דגוף וכי היכא דמצרפינן ט"ע דגוף עם סימן שא"מ ולא חיישינן שוב לבדדמי ה"נ נצרף ט"ע דגוף עם ט"ע דבגדים · והוא ז"ל דהה דבריו דלא דמי כלל דבשלמא ט"ע עם סימנים תרי מילי נינהו והחשש שיש בזה איננו בזה אבל ט"ע דגוף עם ט"ע דבגדים הכל אחד הוא ובשניהם יש חשש בדדמי ע"ש · הנה נשען בזה על הסברא שהמציא מקודם דגם בבגדים יש חשש בדדמי ולהכי נקט הרמ"א לקמן סל"ב סימן מובהק ולא ט"ע · אך לפמ"ש הנו"ב בהגהה שם דבמהר"ם פדווא מבואר דאפי' ט"ע דבגדים מהני וכ"כ הוא ז"ל עצמו בסי' מ"ג וביאר שם טעם הדבר ע"ש א"כ גם זה נסתר ונתקיימו דברי החכם הנ"ל (ועמש"ל כל"ב) וכן הסכים בס' קהלת יעקב ע"ש : (קכז) במים · עי' בתשו' נו"ב סי' מ"ז בד"ה ומה שהביא · דגם היכא שנטבעו הרבה אנשים כאחד ועלו קצתן והוכרו בטב"ע שייך חשש בדדמי דלא כסברת חכם השואל דכיון דהרבה נטבעו ל"ש בדדמי דלמא ידמה

שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בהם אין מעידין עליו (קכח) שבא לא (נד) רעבים ולא אכלוהו אבל אם נפל לדפירה נהשים ועקרבים מעידין

פתחי תשובה

ידמה לו דוקא פ"ז ולא על אחר מהנטבעים (עי' בתשו' גליא מסכת סי' י' אות א' שהזכיר ג"כ סברא זו בשם השו' שב הכהן ע"ש) דזה אינו כי לא שמענו זאת בפוסקים ראשונים ואחרונים ובאמת פי' בדדמי הוא כיון שרואה שנטבע מתילא מדמה בדעתו שבודאי כבר מת ושוב משהועלה במעט דמיון שדומה לו שהוא פלוני הוא מעיד ואינו חושש כי אומר בדעתו שעל כל פנים כבר מת גם פלוני גם כל אשר נטבעו עמו ע"ש ועי' בתשו' מהר"ם אלשקר סי' כ"ה הובא קצת בבה"ט לעיל ס"ק פ"ד ודו"ק:

(קכח) שמא לא היו רעבים · עב"ש ס"ק נ"א שהביא בשם הב"ח דאם נמצא אח"כ עצמות אמרינן היינו האי דנפל ולא חיישינן לאחר אולי נפל שמה והב"ש כתב עליו שאין דבריו מוכרחין וכן בסעיף ל"ב לא משמע כן ע"ש · ועי' בס' קהלת יעקב שכ' עליו שדברי הב"ח מוכרחין ומסעיף ל"ב אין ראיה דשם מקרי שיירות מצויות דכמה אנשים טבעו בים מבא"כ הכא ע"ש · ולעיל בסעיף י"ח האריך הוא ז"ל יות ופלפל שם בדברי הש"ס יבמות קט"ו בהכוא גברא דבשלהי הלולא כו' ובדברי הרמ"ה והרי"ף שהובא בד"מ ס"ק מ"ז שלפנינו הוא בס"ק ל"ט והובא ג"כ בב"ש ס"ק ק"ס) ומסיק שם דה"ה בכל מקום סכנה כשידעינן שבעלה הלך למקום שרוצין למיפה ולא היה שם אחר ונמצא מת שם הלינן שזה הוא שראוהו באותו מקום מלבד כשנפל לים והעלוהו ואין אותו חיישינן שמא אחר הוא דידוע שיש הרבה נטבעים בים אף מקודם שנטבע זה ע"ש ועי' בתשו' ט"ב סי' מ"ו חילוק זה דשכיח הרבה נטבעים בים ומתוך כך רצה לומר דהא דחיישינן בסעיף ל"ב שמא רגל של אחר הוא משום התם בנפל לים ודוקא בנפל לים חיישינן אבל בנפל לאיזה נהר שאין ספינות שכיח בו ולא שמענו מעולם שנטבע לא חיישינן ואמרינן היינו האי דנפל לפי דעת הרא"ד והרז"ה והב"מ שפסקו כרבי בפסחים דף י' דאמרי' היינו האי כו' (וגם לדעת הטור בא"ה סי' תל"ט שהכריע באיסור דרבנן כרבי ובשל תורה כרשב"ג ג"כ יש נ"מ היכא שמההו עליו כשיעור שהלא נפשו שכבר יצאה מאיסור דאורייתא) ושוב מסיק להחמיר דגם בנהר חיישינן שמא אחר הוא ולא היינו האי שנפל משום דנגד האי סברא היינו האי שאבד יש סברא הסותרת כאן נמצא כאן היה דראוי לומר כאן נמצא זה במים כאן היה זה זמן רב מקודם שנפל זה למים כו' ועפ"ז דעתו ג"כ בענין הפלוגתא שבין הב"ח והב"ש הנ"ל לגוב אריות או לאש ואח"כ מצאו שם עצמות יש להחמיר כהב"ש דראוי ג"כ לומר כאן נמצאו העצמות כאן היו קודם שנפל זה ע"ש היטב:

ועיין בתשובת בנו שיבת ציון סי' ע"ט שעמד על דברי אביו הנו"ב הנ"ל במ"ש דנגד האי סברא היינו האי שאבד יש הסותרת כאן נמצא כאן היה כו' ותמה ע"ז דבכל מקום שמצינו כנכ"ה הוא רק היכא שלא נתכוס בינתים איזה וסבה שראוי לתלות בו שנעשה מחדש אבל אם נהוה איזה מקרה וסבה בודאי תולין נמצוי כו' וא"כ בנפל אחד ואח"כ הוציאו מן המים אדם א' מה לא שייך לומר שזה אחר הוא מטעם כנכ"ה מקודם שנפל זה למים דמכתבר עפי במצוי בזה שידעינן בו שנפל למים כו' באופן שבהאי סברא דכנכ"ה ליכא ההנגדה לסברת היינו האי שאבד אך מה בדבר יצא מפי קדוש אאמ"ו זצ"ל וצריך אני לקבל דבריו עכ"ד · וע"ש עוד שהאריך בענין זה דהיינו האי שאבד ומה דהיכא דנמצא במקום הנפילה ממש בנמצא מקום לכ"ע אמרי' היינו האי שאבד משום דמקום הוי סימן מובהק לענין וה"ה כאן בהיתר עגונה כו' ומסיים ובזה יש להסיר תלונת הב"ש ס"ק נ"א שהקשה על הב"ה מסעיף ל"ב כו' ולפי אין ראיה משם דבסעיף ל"ב איירי שבבליכו מצודה לים ולא נמצאו המקום שנפל לשם ולא היה מקום מסוים בזה לא היינו האי שאבד אבל בנפל לגוב אריות הוי מקום מסויה כו' ע"ש · ועי' עוד מענין זה בס"ק שאח"ז ולקמן סעיף ס"ק ק"ל ובסעיף ל"ב ס"ק קל"ה ובסעיף נ"ה ס"ק קע"ב:

גם בדעתי הענייה עלה קצת הרהורי דברים בענין זה לא אמנע מלהזכיר פה · והוא בעיקר הקושיא שהקשה הב"ש על מסעיף ל"ב דאמרי' שמא רגל של אחר הוא · וגם בתשו' נו"ב שם ובתשו' שיבת ציון שם ובס' קהלת יעקב מהגאון ובשו"ת קהלת יעקב מהגאון מקארלין כולם רצו להוכיח מהא דסעיף ל"ב דלא אמרי' היינו האי שאבד · לכאורה אינו די"ל דסברת היינו האי שאבד היינו האי שנמצא הוא רק היכא שנמצא שלם כמו שנאבד משא"כ בהא דסל"ב שנפל אחד ליה והעלו רק רגל אחד י"ל דזה דמי למה דאמר בש"ס בפסחים שם הניח עשר ומצא תשע היינו פלוגתא דרבי ורבנן מאתים ומצא מנה כו' ופסקינן הלכה כרבנן · ואפי' למ"ד בביצה דף י' בכיס אחד מהלוקת ומפרש רב אשי בכיסים מונ עסקינן כו' הרי גם כאן כל אבריו של אדם מקושרים יחד · ואף דגם נדון של הב"ה הוא שלא נמצא שלם רק עצמות די"ל דזה דמי להניח שלשה ומצא שנים בביצה שם דמסיק רב אשי בגוזלות מקושרים עסקינן משום דעבידי דמנתהי ע"ש ה"נ בנפל לגוב אריות או לאש בודאי עבידי דמנתחי מהדדי שכן דרך האריות והאש לאכול הבשר ולפרק העצמות נפל ליה אף דלפעמים מתרמי ג"כ ע"י נשיכת הדגים וכיוצא שיהפרד הרגל מן הגוף מ"מ אינו דבר המצוי ודמי מקושרים דאמר ג"כ שם זימנין דמהעביל קטרייהו ומ"מ פסקינן הלכה כרבנן כיון שאינו דבר המצוי רק זמנין כו' · יישוב קצת זה אינו דכאן בהא דסל"ב ליכא שום התנגדות לסברת היינו האי דאבד מכה מה שלא נמצא שלם כמו דבשלמא בהניה עשר ככרות מקושרות וכן שני כיסים מקושרים דרוב הככרות והכיסים בעולם אינם מקושרים אמרי' אהריני נינהו דאילו היו הם בעצמם מי התיר הקשרים וכן בגוזלות מקושרים אי לאו האי סברא דעבידי דמנתחי הוא דמעלמא אתו שאינן מקושרים משא"כ הכא בנפל ליה אדם שלם והעלו רגל אחד אף אי אמרי' דהוא רגל של אחר כאחר

באר היטב

אין לחוש דהראשון כלה הכביעה · תומ"י סי' קמ"ז משפט לדק ח"א סי' ח' מהר"ם מלובלין סי' קל אם עד מפי עד מעיד שראוהו לאלתר אלא שלא בדבריו אם הכירו ע"י סימנים יש להתיר מש"ס · הכירו ע"י סימנים ואת"ל לא הכירו שמא הלכה דלאלתר לא בעי סימנים · כנה"ג בשם הרח"ש דף ל ע"ש ועי"ל ס"ק פ"ח וס"ק נ"ג מש"ס: (נד) רעב כי גוב אריות רחב הוא אבל הפירה נחשים לר הול א"א שמא נעבה לו נס כדניאל וכן בכבשן האש כו מ"ו דלא כירושלמי בתוס' יבמות דף קכ"א ע"ב ב"ש ח"מ · ובנימין זאב סי' כ"ה פסק כירוש

על ידי שרוחקן כשעומד עליהם מזיקן אותו: ל ינפל (קכט) לתוך כבשן אש או לתוך יורה רותחת מלאה יין או (נו) שמן או מים יאו ששחטו בו סימנים או רובן אפי' עמד וברח מעידין עליו שמת שודאי סופו למות וכן כל בזה מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב הרי אלו עליו: לא (קל) סראוהו (נז) צלוב והעוף אוכל בו אף על פי ישדקרוהו

ו ברייתא שם פ"ב וכת"ק ז ס"ס כפי"ג מס"ג בשם הרשב"א מרדכי רש"י ומיימוני' ח מימרא דרב יהודה אמר שמואל שם דף ק"כ ע"ב ט לשון

שם מתשנה שם ע"א י ס"ה תמה על הרמב"ם מה שלא הזכיר אוקימתא דרבא שם דמוקי למתני' בסכין מלובנת ודברי הכל מלובנת בלא מתוך כך מתרפא וכב"מ וכב"י כתב שרבינו כתב המשנה כצורתה ויש לפרש דהיינו דלמא בסכין מלובנת ומגייד

באר היטב

(נה) · המגיד בשם הרשב"א כתב דוקא דנפל לתוך גובא עמוק וא"י לעלות משם אבל אם נפל לתוך [...] י"ל שמא יצא · א"כ אף לתוך המדורה והוא [...]ליו כדי שישרף עכ"ל פי"ג מה"ג · ונ"ל דאיירי [...]לא כדי שישרפו רגליו ויכוונו כדי שלא יוכל לזוז [...]ל"כ פשיטא וכ"כ כנה"ג דף מ"ז ע"א: (נו) שמן · [...]פה אלא אפי' לא היתה מלאה מעידין עליו · [...]בקע"ד: (נז) צלוב · ב"ח כתב דוקא אם הוא [...]דים אבל אם הוא צלוב בצוארו אמרינן מיד [...]והח"מ חולק עליו כי י"ל דנחתך החבל ונפל וכן [...]ק עליו ועי' בס' משפט צדק ח"א סי' כ' · מי [...]רועותיו והשליכו בים אשתו אסורה · מהרי"ב"ל [...] כ"א · גוי מסל"ת שאומר שנטבע הספינה [...]וא ואחרים עמו ויהודי אחד שהיה בספינה [...]ורלה סוחר א' שהוליא סכין והרג את היהודי [...]ה לרכוב על קרש א' שהיה הסוחר רכוב עליו [...] בעדות זו אפי' אם יש ס"ס ע"ש תומ"י סי' [...]ת"ס · אבל הר"ס אלשקאר סי' קי"א והמהר"י [...]י' ס"ז חולקים וסוברים דבעדות זה מסיאין את

פתחי תשובה

האחר היה הרגל מקושר לגוף ופ"כ שנתרוס איזה סכה לזה א"כ לעולם י"ל היינו האי שאבד והוא מאותו אדם בעצמו שנפל ליס רק שע"י סכה נפרד הרגל א"ו דלא אמרינן כלל היינו האי שאבד ונכונים דברי הגדולים הנ"ל וכל זה פשוט: (קכט) לתוך כבשן האש · עבה"ט ועי' בתשו' נו"ב תניינא סי' נ"ט על דבר עגונה שלא נודע מבעלה מאומה שום סברה רק בשעת השריפה הגדולה וכבר אחזה שלהבת בשנת הג' עלה האיש לעליה להציל רכושו ושוב לא נודע דבר מציאותו רק מצאו שם אחר התיפוש עצמות ודרשו ברופאים ואמרו כי הם עצמות אדם בודאי וגם עצמות הללו אם ינסלו מן החי אי אפשר שיחיה · והאריך בזה לסתור דברי חכמי כראד שרצו להתיר אחזו היתרים הא' מטעם היינו האי דאבד כו' ועוד מטעם דכל היכא דליכא רובא דעלמא אזלי' בתר קורבא וא"כ בשריפת אש דלא שכיח שיבואו אנשים מעלמא למקום המשובך אזלינן בתר קורבא וכיון שלא נשאר מבני הבית שום אדם רק זה ודאי הוא נשרף ועוד מטעם כאן נמצא כאן היה והוא ז"ל דחה דבריהם וסיים ולכן קשה בעיני להתיר אשה א ואם נמצאו שם מתירים אינני מוחה בידם ע"ש · ולכאורה היינו הדין שהוזכר בב"ש לעיל סעיף כ"ט ס"ק נ"א בנפל לאש ויכול לצאת משם ואח"כ נמצא שם עצמות שנחלקו בזה הב"ח והב"ש שדעת הב"ח דאמרי' זהו שנשרף והב"ש כתב דבסעיף ל"ב לא משמע כן ע"ש וכבר כתבתי בס"ק הקודם בשם הגאון מליסא בס' קהלת יעקב שמסכים [...]"ת · אך הנו"ב כאן לשיטתיה בנו"ב קמא סי' מ"ז שנראה דעתו שם מסכמת עם הב"ש וכמו שכתבתי שם בשמו · [...] דהדין שהזכיר הב"ש ובס' קהלת יעקב שם בנפל לאש מיירי באופן דלא שכיח שיבואו אנשים לתוך המדורה אבל נדון [...] כאן בשריפת בית עם רכוש י"ל דשכיח שיבואו גם אחרים להציל או לגנוב מן הרכוש וצ"ע · ועי' בשו"ת קהלת יעקב [...] מקארלין סי' ת' שנשאל על עובדא כעין נדון של הנו"ב כאן והעלה שם להתיר האשה בלא יסכימו עמו ע"ש אך כפי [...]א דאם בזה דברי הנו"ב הנ"ל ועמ"ש לקמן סק"ה ס"ק קע"ב: (קל) ראוהו צלוב · עי' בתשו' נו"ב סי' מ"ז שכתב [...] אמרו במשנה אפי' ראוהו צלוב הלא כראוהו לשמתו והלך לו הכל אם בא אחר כמה ימים וראוהו עדיין צלוב אפי' לא [...]א"כ אמרינן היינו האי שנצלב והיינו האי שעודנו צלוב ולא חיישי' לאחר והבית הסנגיא דפסחים דף י' פלוגתא דרבי [...]שהראב"ד והרז"ה והה"מ פסקו כרבי אפי' בשל תורה דאמרינן היינו האי שאבד והיינו האי שנמצא אולם [...] ב"ח [...]ס לא ביטל צריך לבדוק הכריע בשל תורה כרשב"ג ובדרבנן כרבי ומעתה אומר אני אף שאוששא המשנה כראוהו [...]ין מעידין הוא רק חומרא דרבנן אבל מדאורייתא מותרת דרובא למיתה כמו שמורה לשון הרמב"ם בכל' נאמנות ואף [...] והעוף אוכל בו ואח"כ אבד זכרו וניחא דדוקא נקט שזה ראיה שמת מ"מ הרי גם בנ"ד (בעובדא דידיה) הרי שעבר [...]ד עליו עד שראהו (האם פר שוין סויס גיוועזין) ואף שיש חשש שאומר בדדמי מ"מ לא גרע ממה דהעוף אוכל בו [...]"פ זה רק חומרא מדרבנן ובאיסור דרבנן לכ"ע אמרינן היינו האי דאבד כו' ואף די"ל דגם רבי אינו סומך על סברא [...]עבר אדם הנכנס שיש לו חזקת טהרה וא"כ כאן שיש חזקת א"א לא מהני סברא זו מ"מ הרי גם עכבר שנכנס כו' [...] בחזקת שבובא לתוכה חמץ ואפ"ה פסקינן מפלוגתא דרבי ורשב"ג ולדעת ס"ס והרז"ה אפי' לא ביטל ואפילו לדעת [...]ביטל מיירי מ"מ כבר תוכה דבאיסור דרבנן אפי' בחזקת איסור קי"ל כרבי ואשה זו כבר נפקא מאיסור תורה כמ"ש [...]עוד י"ל דכאן אפי' רשב"ג מודה דע"כ לא פליגי אלא במקום דלא שייך לומר כאן נמצא כאן היה כגון שזה שנמצא [...] כו' אבל בצלוב דנ"ד אי אמרינן שזהו שנצלב אמרי' ככ"ה משעת שאפשר לומר כאן היה דהיינו שמה שנתלה אבל [...] אומר שזה שנצלב נפסק החבל וירד ואח"כ נצלב אחר כאן א"כ זה הנמצא כאן לא היה כאן משעה ראשונה אלא [...]בא לכאן וזה לא חיישינן כו' ועוד דבבכורות דף כ"ה מבואר דאפי' רשב"ג אינו מחמיר אלא במידי דשכיח כמו [...]כה למיקבר בה אבל כמה דלא שכיח לא וא"כ בצלוב דלא שכיח כלל למצלב בגנבה בודאי אין לחוש לאחר · ומסיים [...]וכן שכיון שכפני עדים הללו נתלה בעל האשה הזאת והעדים הללו מצאוהו אחר כמה ימים צלוב וקברוהו אף שלא העידו שהכירוהו מתירין שהוא בעל האשה הזאת בעצמו ולא חיישינן לאחר עכת"ד:

[...]שו' שב יעקב סי' י"ב שנשאל ג"כ על שאלה כעין זה ובעובדא דידיה הכירו העד גם אח"כ רק שהיה ספק [...]א הוא אחר ג' ימים דלא מועיל הכרה והעלה שם ג"כ להקל אך אפי עלה מטעם אחר דזה דומה לנפילה

דיחיד

ב מימרא ואוקימתא דר' יאודה אמר
(קלא) או ירו בו חצים אין מעידין עליו ג ואם ראו העוף אוכל במקום שו
(נח) יוצאה בנסילתו בנגן מוחו או (נט) לבו או בני מעיו הרי זה מעיד עליו ש

שערי תשובה

דחיד דאמר בב"כ דף קע"ב דאף דחיישי' לנסילה לנסילה
דהד לא חיישינן כו' וה"נ בב"ד סיכא איתרמי דניטל סאי
מן התליה ואחר תלה באותו מקום ויתגנס פניו לצורת הראשון
ע"ש וכבר הוזכר דבריו אלו קצת בנו"ב סי' מ"ג · וקצת
תמיה בעיני על השב יעקב מדוע לא אתי עלה ג"כ מטעם
הידו פאי שאכד כו' כדברי הנו"ב הנ"ל דהא הש"י בעצמו
הזכיר סברא זו בש"ם הקודם על ענין אחר והאליע שם דהלכה
כרבי ע"ש והיה מרוית בזה דאפילו לא הכירו העד אח"כ יש
להקל וצ"ע · ועיין עוד מדין זה בס' יד המלך פי"ג מה"ג
דין י"ח והזכיר שם קצת מהדברי זקינו הנו"ב הנ"ל והיכא אותם
מאד והאריך עוד בסברא לומר דכאן אפי' רשב"ג מודה ע"ש
ולכאורה לא חידש כלום דכל דבריו נכללים בדברי הנו"ב הנ"ל :
ועיין עוד בנו"ב שם בסוף התשובה שהביא בשם הרב מו"ה זרח אידלין שספקק על היתר האשה הנ"ל דכאן
שנחלף בכוונה לפי שעבר עליו מי שאוהבו והצילו מהצליבה והלה אחר במקומו איזה אדם מת שהוציאו מק
ירגישו שהצילו וכעין מעשה שנזכר במס' קדושין דף פ' בפי' התוס' בשם ר"ת שם (גם בתשו' שב יעקב שם
בעובדא דידיה ומחלק כעין דברי הנו"ב בזה ע"ש והיה בהעלם עין מן הנו"ב ז"ל) והוא ז"ל כתב עליו דאין לנ
דאם היה המעשה בשומר שהוכרח לתלות אחר במקומו אבל כאן אף אם נזדמן אוהבו שהצילו למה זה יכנים ע
בסכנה לתלות אחר במקומו הלא די שהצילו ויברח לו ושוב אין אחריות התלוי עליו כי לא נמסר לאדם לשמ
ע"ש · ולפ"ז היכא דנמסר לשומר אפשר דיש לחוש אולי השומר הלך לזנות כו' וכעין ההיא מעשה דשלהי קדוש
מוכרח · וע"ש עוד בסי' מ"ז ובנו"ב תניינא סי' נ"ד :
ומ"ש הבה"ט בשם הב"ח דוקא אם הוא צלוב בידים כו' ובהח"מ וט"ז חלקו עליו ע' בנו"ב שם שחולק ג"כ
דמה שרצה החכם השואל להמציא דבהרוגי מלכות במדינות רחוקות דרכם לשבור מפרקתו בשעה שצולבין או
אני אפילו ניתא שדרכם בכך מ"מ אין זה מצד דינא דמלכותא אלא התליין עושה מעצמו ובידו ליקח שלא ל
ועוד אפילו שבר מפרקתו אם ההוצ ורוב בשר קיים לכ"ע אינו טריפה ע"ש · ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' כ"ז
מבן המחבר כתב עליו הגם שהאמ"ו ז"ל לא עמד בזה על התקירה ואני ראיתי בספרי דיניהם הנוהגים במדינ
שצריך התליין לשבור מפרקתו וזה בדינא דמלכותא שלא להרבות חבלי המיתה של הנצלב ע"ש · ואף דהלכתי א
הכ' של הנו"ב דאפי' שבר מפרקתו כו' אך בתשובה הנ"ל מיירי לקולא לענין להשוות העדים לכן שפיר הש
דדינא הוא לשבור מפרקתו אולי רגילות הוא שיהא נפסק גם החוט ע"ש היטב [ועיין בתשובת חתם סופר
מענין כזה] : (קלא) או ירו בו חצים · עב"ש סוס"ק נ"ד מ"ש ואם הוא גוסס ג' ימים מעידין עליו כמ"ש בי
(והובא ג"כ בבה"ט ס"ק נ"ח) ור"ל ביו"ד סי' שלט ס"ב דאיתא שם מי שאמרו לו ראינו קרובך גוסס ביום
צריך להתאבל עליו · ומזה הוכיח הב"ש דע"כ דמשיאין את אשתו דאל"כ הא מבואר שם ביו"ד סי' שע"ה ס"ז ו
זה ס"ס בהגהה דכל שאין היתר לאשתו להנשא אין מתאבלין עליו · ומפני שהוקשה להב"ש מדברי התוס' (יבמות
שהזכיר הב"ש מקודם דדוקא גוסס שהוא מגויד מעידין עליו אבל גוסס שאינו מגויד אין מעידין לכן מחלק
גוסס סתם לגוסס ג' ימים · אולם לעיל ס"ה כתב ג"כ הב"ש הך מלתא בשינוי לשון דכ' שם ואם אומרים שה
גוסס זה ג' ימים מעידין עליו · ומשמעות לשון זה דלא בעינן דוקא שראוהו כל הג' ימים כשהיה גוסס רק ש
מיום שראוהו גוסס · ולשון הב"ש כאן אין הכרח אם בכאן חזר בו ובעי דוקא שראוהו כל הג"י כשהיה גוסס
כאן כוונתו שעברו עליו ג' ימים והוא רק מחלק דהא דאין מעידין על הגוסס דוקא תוך ג"י אבל אחר ג"י
וזה נראה עיקר בדעת הב"ש דלפי' הראשון קשה איך הוציא זה מדברי הש"ע יו"ד דהא שם לא נזכר שהיה גוסס
רק שעברו עליו ג"י · ועוד דלפמ"ש הרא"ש שילהי מ"ק דרוב גוססין אינם חיים ג' ימים א"כ זה שראוהו כל הג
גוסס והניתוסו גוסס אין זה מעלה לומר שמת אדרבה זה ראיה שהוא מהמיעוט דחיים מהולי זה :
אך עיקר דין זה של הב"ש הוא תמוה מאד וכבר השיגו עליו כל הגדולים הלא המה בס' בית מאיר לעיל
דגול מרבבה סעיף זה ובספרו השיבת נו"ב תניינא ס"ס נ"ע ובס' תוס' שבת בביאורו לא"ח סימן שכ"ט
שראוי להסיר דבר זה מספר ב"ש ולהרים מכשול בכדי שלא יהונה לנדיק כל און) ובס' מה"ל לעיל ס"ה ס"ק
כ"ט ס"ק קט"ז ובס' ישועות יעקב ס"ק ל"ט ובתשובת משכנות יעקב חיו"ד סימן ס"ט בשם מורו הגאון מהר"
ז"ל ע"ש כולם כאחד מסכימים שדברי הב"ש בכאן אינם הלכה ואין מעידין על הגוסס לעולם ואין חילוק בין
לגוסס ג' ימים (ומה דקשה לפ"ז פסק הש"ע יו"ד סימן של"ט הנ"ל דמתאבלין על הגוסס כתבו לתרץ כל אחד
בס' בית מאיר ובמס"ל כתבו דשם מיירי כשהיה במקום קרוב ויתברר הדבר בוודאי אם מת או עמד מחליו
לחוש לתקלה ע"ש וכן מפרש בתשובת הבו"י · אך בת' משכנות יעקב שם לא ניחא ליה בתירוץ זה דא"כ
לשיעורין וכתב שם דבאמת הם דעות חלוקות ולדעת מהר"ם והרא"ש והטור דמחייבי להתאבל בגוסס דס"ל דלע
אזלינן בתר רובא ס"ל ג"כ דגבי מים שאל"ס מתאבלין כו' ע"ש · ואנכי לא הועיל בזה לתרץ דברי הש"ע
שפ"ס דאין מתאבלין במים שאל"ס ובסי' של"ט פסק גבי ראינו קרובך גוסס מתאבלין · ובתשובת נו"ב תניינא
לתרץ דשם מיירי שאין לו אשה דאין לחוש לתקלה ע"ש וכן מפרש בתשו' מ"ל סי' כ"א ע"ש ולכאורה הוא
מקו

ל ראוהו שנפל לים אפילו טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמת (קלב) שמא
א (קלג) ממקום (ק) אחר ואם נפל למים [ס]מכונסים כגון בור או מערה שעומד

משנה שם ל משנה ובגמרא שם דף קכ"א ע"א מ כרבי יוסי במשנה וכחכמים בברייתא שם

באר היטב

כה במקל על קדקדו עד שיצא המות לתוך אשתו
ת' הרש"ך ח"א סי' ע"ד : (ק) אחר · כתב ע"ז
שה היה באחד בהלך ע"פ המים על הגלידה והיה
מקום אחד פתוח ונפל שם לאותו מקום שהיה פתוח
בע והמים היה שאל"ם והתירו חכמי הדור את אשתו
גם היה כיון דהמים היה נקרשים דינו כמים שיל"ס·
ר בשלשלאות של ברזל בתוך הספינה · וה"ה מי שהיו
יו קשורות בלוח הספינה ונטבעה הספינה יש להקל·

פתחי תשובה

מקור האי דינא דיו"ד סי' של"ע הוא מדברי הרא"ש שילהי מ"ק וגם איתא בזה"ל מעשה באשה שהיתה רחוקה מבעלה מהלך ד' ימים ובאו והגידו לה שהתנו את אישך גוסס והורה ר"ת שתתאבל כו' אך באמת הדבר נכון מאד כאשר נקיים אלו השני חילוקים כאחד ומעתה על מהר"מ והרא"ש שכתבו דאשתו מתאבלת לא קשה די"ל כמ"ש בת' משכנות יעקב הנ"ל דאינהו באמת ס"ל דגם במים שאל"ם מתאבלין ועל הש"ע ג"פ לא קשה דהא הש"ע באמת לא כתב דאשתו מתאבלת רק בינה הלשון וכתב מי שאמרו לו ראינו קרובך כו' וי"ל כמ"ש הה"ג ובת' נו"ב הנ"ל דמיירי באין לו אשה ודו"ק:

גין דיעבד אם נשאת ע"י שהעידו על בעלה שהיה גוסס הנה דעת מהרח"ש דאפי' נשאת תצא וכן מבואר בתשובת הרדב"ז
ח"א סימן תקכ"ז ע"ש וגם בס' דגמ"ר הנ"ל בהשיגו על הכ"ש הנ"ל כתב בזה"ל ולא מבעיא שלא תנשא בהעידו
ה גוסס זה ג"י אלא אפי' אם נשאת צריך תלמוד · אך בס' בית מאיר לעיל ס"ס חולק על מהרח"ש הנ"ל וכתב
נברי תוס' יבמות קכ"א וכן בתוס' בכורות ד' כ' ע"ב ד"ה חלב משמע דדינו שוה למים שאל"ם דאם נשאת לא תצא
ן וכ"כ להדיא בס' מעדני יו"ט פ"ג דבכורות סימן ב' וז"ל מלשון רבינו דהכא נראה דבגוסס נמי לכתחלה אין מעידין
ו שהוא מת אבל אם נשאת לא מפקינן דהא מדמה גוסס לדין מים שאל"ם עכ"ל וכ"כ בס' קרבן נתנאל פרק בתרא
מות אות ג' שהביא שם דברי המעדני יו"ט הנ"ל וכתב עליו וזהו חידוש דין להתיר בדיעבד מה שלא נזכר בכל הפוסקים
יען מצאתי כדבריו בתוס' דף קכ"א ד"ה ולא היא כו' וכן בדין דמ"ש דבמים שאל"ם בדיעבד לא מפקי' דסמכי' ארוב
בגוסס סמכינן ארוב עכ"ל ועיין בס' מה"ל ס"ק קמ"ז שהאריך בזה והעלה שהדבר במחלוקת שנוי' בין הראשונים ז"ל
ויים דמסתבר' לומר בדרבנן בספק פלוגתא דרבוותא אזלינן לקול' שלא לנוולה אשה מבעלה אלא דלמעשה צ"ע להקל
ע"ש באריכות : (קלב) שמא יצא · בתשובת הרדב"ז ח"ב סימן שני אלפים ר"מ נשאל על ראובן שהיה לו חולי
אל ר"ל ושוטה יותר מעט בעילופו בלי הרגשה כלל והיה הולך בספינה ובא אליו החולי והיה סמוך לדופן הספינה
ל למים שאל"ם ולא נמצא ואבד זכרו אם תהיה אשתו מותרת להנשא לכתחלה כיון שהוא שוטה בעילופו כדי יציאת
ה ודאי מת · והשיב כל ע"ה שמורה היתר בכיוצא בזה משמתינן ליה ואפי' בגדולה שבאומדנות עד שיעידו עליו שמת
ך אומדנא גדולה ממי שטבע בפלגות הים שיש בינו ובין היבשה מהלך כמה ימים שאין בכח אדם לשוט כל זה
שור ובלא אכילה ושתיה הדבר קרוב לנמנע שיחיה ואפ"ה אשתו אסורה וכן מי שהשליכוהו לים והשליכו אחריו מגודם
גלו ממש אבר שניכר שהוא מתו ואפשר שינצל מן המי ויחי' אין מעידין עליו כו' וכל הנך דמייתי התם יותר קרוב
ות מגו"ד דאפשר מחמת הנפילה במים נתעורר הטבע ופסק החולי כו' ע"ש: (קלג) ממקום אחר · עבה"ט בשם ע"ז
שה היה בא' שהלך ע"פ המים על הגלידה כו' דבר זה מבואר באריכות בתשובת הב"ח סי' ע"ט והמתירים הם המהרש"ל
"ה בהסכמת שאר גדולי הדור ההוא (ועיין בשו"ת פני יהושע סימן ז') ועיין בת' נו"ב תניינא סימן נ"ח שמפקפק על
ר זה דהלכתי איכא חשש מחילה של דגים ע"ש · ועיין בתשובת מנחת עני סי' ס"ו בשם הגאון מלונשיץ שכ' להרן
פל לקרח כמו דל"ח שיצא לחוץ ע"י שבא לשפת המים משום דגם שם נקרש המים כמו כן ל"ח למחילה ש"ד דבשפת
ים דמסתמא גם לפני הפתח של המחילה נקרש וא"א שיצא לתוך המחילה ע"ש עוד · ומ"ש הבה"ט נקשר בשלשלאות
כו' וה"ה מי שהיו רגליו קשורות כו' דברי הר"ס ערלאי אלו הובא בקע"ע סימן רכ"ה:
ין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"א סימן מ"ח באשה אחת שבעלה ירד לטבול בנהר וייסל ולא עלה והעידו עליו שאחר
שנפל לעומק המים בא אח"כ למעלה והתחיל לנחור בגרונו שקורין גארגלען ולא היה יכול לדבר מכח המים שבאו
וט כו' וכתב שם להתיר האשה ע"פ המבואר בתוס' יבמות ק"כ ע"ב בד"ה למימרא דגוסס שהוא מגויד מעידין עליו
ן שהוא גוסס בידי אדם לא חיי וא"כ גם בנ"ד שנכנסו המים לתוך גרונו הוי כמו גוסס ע"י אדם ועדיפא מיניה דהתם
ו מתרבה המכה יותר ממה שנעשה בו אבל הכא שהמים שופכים לתוך גרונו בכל פעם יותר בודאי לא חיי ואין להוש
שמא נזדמנה לו מחילה של דגים בזה אמרי' מחילה של דגים לא שכיח ברגע זו ועוד יש לצדד לפי עדות עד הא' שאח"כ
על תוך הנהר סמוך לגדותיו ולא ראה אותו ואם הלך מהלך רב כשיעור שא"א להיות א"כ אין חשש שמא יצא ממקום
ר דהא ידוע דא"א לשוט כ"כ מהר כמו אדם הרץ ברגליו סמוך לנהר א"כ הוי כמו מים שיש להם סוף כו' והאריך בזה
ובסוף התשובה כתב ששמע שהתירו חכמי הדור לאשה הנ"ל ע"ש:
ין בת' קהלת יעקב מהגאון מקארלין סימן ט' שנשאל בכיוצא בזה ע"ד שני אנשים שהלכו בספינה והגיעו למקום
מעבורת ע"פ הנהר ולא נשמרו מהחבל המתוח ע"פ הנהר ונהפכה הספינה ואחזו עצמן בהחבל עד שיבואו בא"י
ל התוף להצילם ובתוך כך נחלש אחד עד שלא היה בכחו לאחוז בהחבל והמים היו שוטפים על פניו בהיות פניו נגד
המים ולא יכול לכלות רוחו בקרבו עד שפתח פיו והתחילו המים לבא בגרונו והתחיל לטבע בגרונו תוך המים
קרא גארגלען אח"כ נחלש מהחבל ונפל לעומק ושוב לא ראוהו ויבקשוהו ולא נמצא והאשה עגונה זה כמה · והאריך
ה והביא דברי הפמ"א הנ"ל שסמלה להתיר בכה"ג ממש ע"פ המבואר בתוס' יבמות ק"כ ע"ב כו' והוא ז"ל כתב דיש
קפק עליו דגוף סברת התוס' דע"י אדם לא חי אינו מוכרח כ"כ ומכ"ש לדמות נדון דידן לגוסס בידי אדם אך ככר
דם וכן כתב בעל פמ"א וכתב שהסכימו חכמי הדור והתירו האשה · והביא עוד דהרב השואל כתב בזה טעם להקל
משום

ורואה כל סביביו ושהה כדי (קלד) שתצא (קא) נפשו ולא עלה מעיד עלי

פתחי תשובה

משום תרי רובי דרבנן היינו דמים שאל"ם הוא דרבנן וגם גופא אף דמיעוטא מיין הוא דרבנן... וזה ז"ל האריך בזה ועשה סמוכות לסברא זו מדברי רש"י ז"ל במשנה אע"פ שראוהו מגויד וצלוב והחיה אוכלת בו כתב רש"י או או קתני דאוהו מגויד או צלוב או חיה כו' ועוד כתב איזה סמוכין לזה ומסיק ולפ"ז גם בנ"ד יש מקום לצרף שני ריעותות בהדדי שמתחלה נתייגע כ"כ שלא היה בו כח לעמוד בחבל וניתקו ידיו וכ"ש שלא היה בכחו לשוט בתגבורת המים ולעלות ל היבשה וגם ריעותא שנטפו המים לתוך פיו והתחיל לטבע בגרונו תוך המים שהתחיל לסתנק עם ריעותא דמים שאל" דבלא"ה הוא דרבנן ואם נשאת לא תצא ולפי המבואר בנ"ב שהו עליו כדי שת"נ כו' ובצרוף כל הני סברות שכתב ובפרט שכבר הורו להקל בכיוצא בזה בעל פמ"א ובעל תשובת בית יעקב וחכמי הדור שבדורם ועשו מעשה להתיר הנ מסכים ג"כ להתיר באופן שיסכימו עוד שנים מגדולי המורים עכ"ד (וע' בתשובת מנחת עני סי' ל"א וס"ו וס"ז שאל כזו ממש והספר היה השאלה בעצמה והלך בענין זה הגאון מלונטשיץ עם הרב המחבר זה אוסר וזה מתיר ע"ש) :

ועיין עוד שם. ונ"ל גם זכורני כי בימי חרפי עת היותי בית כבוד מו"ר הגאון מהר"ח ז"ל מוולאזין נשאלה שאלה כע זו באחד שנפל מהגשר שהיה גבוה הרבה מהקרח ונפל מהגשר על הקרח ומהקרח לתוך המים ונאבד ולא נמ ונידד להתיר מטעם תרי רובא היינו דנפילה גבוה ב' קומות רובן למיתה מסך דבית הסקילה כו' ומדין טריפות הנפו שהוא הלל"מ ובהדי ריעותא דמים שאל"ם והאריך בזה בתשובה וכדומה שהותרה האשה או בהסכמת כל חכמי ווילנ וידעתי כי ימצא בזה צדדים להחמיר מאיזה תשובת האחרונים אך אין לחוש כ"כ במים שאל"ם דרבנן ויש לסמוך ע מקילין במקום עיגון עכ"ל וקצת חידוש בעיני שלא הזכיר דברי התוס' ביבמות קכ"א ע"א בד"ה ולא היא דמבואר דאפי' בתרי רובא לא הנהא לכתחלה ע"ש מיהו אפשר לחלק וצ"ע :

והנה זה איזה שנים אירע מעשה בא' שמו פב"פ נפל בנהר סמוך לגשר ושם היו קורות (עהאוורנע קלעצער) עצור ושכופים זה"ז משפתו אל שפתו מתחת הטהמאוואנע באורך מהך פרסה ששם נופל הנהר אל נהר הגדול נימון ורצה להציל א"ע ויתפס בכל כחו בקורה אחת מהקורות הנעצרים ובתוך כך באו קורות מלמעלה ממורד האיספוסט והכהו קו א' בלבו ונדחף ונפל במים תחת הקורות הנעצרים והעומדים עליו חפשו אחריו ערך ג' שעות ולא מצאוהו וזה כו לנו מפי שני א"י מסל"ת ושוב עבר כמו ג' שנים שלא נמצא ולא נשמע ממנו ואבד זכרו. ושמעתי שהותרה אשת הנפ הנ"ל ע"פ רבנים גדולים חכמי הזמן יצ"ו ותורף טעמם היה משום דמבואר ביו"ד סי' נ"ח ס"ב דאם נפל אבן או ד קשה על גופו דינו כנפולה ואפי' בפחות מי' והכל לפי כובד האבן אם יש בו כדי להמית וכמ"ש הש"ך שם ובפרי בהמג"י דנפולה היא טריפה ודאית ודעת התוס' בב"ק דף נ"א ובכמה דוכתי דטריפת אדם ובהמה שוין דאיתו תי יב דלא כר"ת (ע' בפר"ת יו"ד סימן נ"ת סק"ז) ואף לר"ת י"ל דמודה בטריפות דריסוק אברים כיון דהוא חמור דאינו יי לחיות מעל"ע וכ"ש הוא מן טריפות דמן הארכובה ולמעלה כו' ומעתה בנ"ד שהקורה הכהו נגד לבו הכא בודאי דינו טריפה וכיון שעבר יותר מיב"ח הרי אשתו מותרת. ואפי' אי נימא כהדבר שמואל שהביא הפמ"ג ס"ס ק"י דנפולה אי אלא ספק טריפה עכ"ז יש להתיר ולנדון ס"ס כו' וביותר לפי המבואר ברמב"ם דהמכה חבירו באבן שיש בו כדי להמ חייב מיתה וכן איתא בספרי פ' מסעי דהשליך עליו קורות או כלונסאות חייב אלמא דיש בהם כדי להמית ע"פ רוב ול בנ"ד דנטבע במשאל"ם ושהו עליו בכדי שת"נ יש להתיר מטעם תרי רובי ובפרט שאבד זכרו מכמה שנים והאריכו בתשובותיהם בז

וגדול אחד השיב בנד"ז להתיר מטעם אחר דאיתא בב"ב דף כ"ד א' אתמר חבית שנפסה בנהר אמר רב נמצאת כנגד עיר שרו ישראל מותר כו' עד אם איתא מהאי דקרא אתאי עיקולי ופשורי הוו מטבעי לה ע"ש בפרש"י ונמצינו למידין מ שבאותן מקומות שהמים מתגלגלין במקום א' הוא סכנה גדולה עד דמטבעי לה לספינתא או לחביתא ואם כשורא ש כ"ש גברא דטבע כדאית' בשבת ק"ח ב' וא"כ הרי הדבר ידוע שהמקום שעומדים שם רפסודות עצים (פליטין) בנהר הס שתחתיהם מתגלגלין ומושכים כל הקרב אליהם אם בבהמה אם איש לא יחיה מפני שהמים אין מניחין לצאת התונה דמטבעי להו כעין עיקולי דאיתא בגמ' ומעם א' וסבה אחת להן ומעתה כיון דסמכינן על סברא זו לקולא לענין ג ע"פ אומדנא דתלינן אם איתא דמהאי דקרא אתא עיקולי הוי מטבעי לה כ"ש בנ"ד שראינוהו נכנס תחת הרפסו לתוך העיקול ממש דמחזקינן ליה דודאי נטבע וגם שמואל מודה בזה. ואף די"ל דהנכנס לתוך העיקול רובם הוא דנטבעו אבל מיעוטא איכא דנמלטים והא דצריך בהכיה הביאה משום דרוב נטבעים עומד כנגד רוב דשכו"ם ומפילא דאזלינן ב קורבא משא"כ במשאל"ם דחיישי' למיעוטא א"כ גם בנכנס לתוך העיקול נמי איכא למיחש למיעוט דנמלטים מ"מ כ אפשר להתיר דהא בכל מים שאל"ם איכא רובא דנטבעים וכיון שניתוסף עוד רובא דהנכנסים לתוך העיקול שמה נטבעו ה"ל תרי רובי כו' ובפרט דליכא דהש"ס משמע דודאי מטבעי לה וליה בזה שום ספיקא. והגם דבתשובת מהר"ם מרוטנב סימן תתקע"א מבואר דגם בנפל לתוך העיקולי אפ"ה הורה דאשתו אסורה עכ"ל דהיה לו גירסא אחרת בש"ס ב"ב הנ מדלא הזכירו כלל והיה גורס התם עיקולי ופשורי איכא כדגרסי' במס' ע"ז ל"ד ב' והיה מפרש שהנהר מתעקם וה דרך עקלתון ומעכבי לה לחביתא משא"כ לפי גירסתנו וכפי פרש"י שפיר מוכח כנ"ל ובפרט דבתשובת אלי' רבא ו (מגאון ספרדי מהר"א אלפאנדריה) דף ק"ע הביא דברי מהר"ם ב"ב הנ"ל ורצה ללמוד מזה דבעצם המיתה לא מצרפין תרי רובות ואומדנות לומר דודאי מת וע"כ לא מצרפין רובות ואומדנות אלא בענין הכרת המת אם הוא בעלה של ז והביא אח"כ גדולי פוסקים דלא ס"ל הכי אלא דאפי' בעצם המיתה מצרפין ומסיק להלכה יש לסמוך עלייהו בא משאל"ם אם שהו עליו שת"נ דאינו אלא מדרבנן יעו"ש וממילא דגם בנ"ד דשהו עליו שת"נ וכבר יצאה מאיסור דאוריי יש לסמוך להקל בלי שום פקפוק עכת"ד : (קלד) שתצא נפשו • עבה"ט שכתב שיעור שת"נ הוא ג' שעות כו' וע' ב בתשובת מהר"א ששון ס"ס א' שכ' שלא כן להריב"ש ז"ל מעובדא דבתו של נחוניא כו' בסוף יבמות ובב"ק פ' הכו דמבואר

באר היטב

במיימון ואב"ז סימן כ"ו וכ"ח מהר"ם אלשקאר סי' ק" הר"ם מטראני ח"א סי' קפ"ח וכנה"ג דף למ"ד ע"א (קא) נפשו • שיעור שתצא נפשו הוא ג' שעות הריב"ש סי' שע"ה הר"א ששון סי' א' : ומהרח"ש נסתפק א עד תחלת שעה ג' קאמר או עד סופה והעלה דע

ת ומשיאין את אשתו וכן [י]אם קשרוהו [ס]ברגלו ושלשלוהו אל הים ולא עלה
ם אלא רגלו מארכובה (קנ) ולמעלה משיאין את אשתו * לאחר י"ב חדש
ריפה (קג) אינה חיה י"ב חדש [ע]אבל אם נפל לים והשליכו מצודה והעלו
אחד מארכובה ולמעלה וכיוצא בזה אין משיאין את אשתו (קלה) שאני

נ שם משנה מעשה בעסיאו וכו' ס כ"כ ה"ה בשם הרשב"א *ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א וכן אמרו בירושלמי ע שם בשם

באר היטב

ת שעה ג' קאמר אבל מהרי"ט ח"ב סי' כ"ו כתב
שור כדי שתצא נפשו היינו שעה קלה ע"ש · מעידין
שהה עד שתצא נפשו ולא יצא אפי' לאור הלבנה ·
א שםון סי' י"א הרא"ד"ב סי' ל"ד · אם העד אינו
יע או שבוא העד מפי עד ואין הראשון בפניו
ן שהה שם בכדי שתצא נפשו · כנה"ג בשם הרבה
קים דף מ"ח ע"א ע"ש · ועיין מ"ש שם ס"ז ס"ק
· ספק אשתהי בנטבע ושהה עליו שיעור כדי שתצא
כ' הריב"ש סי' שע"ה שיש להקל וכ"כ הר"ב אלשקאר
כ"ה ומהור"ר בצלאל סי' כ"א וכנה"ג דף מ"ח ע"א :
) ולמעלה · וכן אם נחתך ממנו רגליו בסכין תנשא
ם דהפיס מרזי המכה· ב"ש : (קג) אינה חיה· עיין

פתחי תשובה

דמבואר שם דר"ח בן דוסא ידע דכל זמן שהספר בחוי'
בטבע לא יעשה הקב"ה נס ע"כ בעה א' וכי לא היה בטוח
שכבר עלתה עד שעה ג' ע"ש · ומ"ש דמהרת"ש הטלה דעד
תחלת שעה ג' קאמר כנראה דמשמע לו כן מלשון שעה
שלישית · ועיין בס' מה"ל ס"ק קל"ז שכ' שרא' בריב"ש
סימן תי"ו שכ' להדיא שהוא בלא שעות כו' ע"ש [גם
בתשובת חתם סופר סימן נ"ב כתב דה"א לפרש תחלת שעה
שלישית דא"כ שעה ראשונה נמי תחלת שעה ראשונה ה"ל
למימר כשנפלה אמר שלום וגם לא שייך לומר דכל שעה
ראשונה אמר כל זמן שלום דא"כ ה"ל למיכלל ולומר ב'
שעות ראשונות אמר שלום אע"כ סוף שעה ראשונה בא
לפניו ואמר שלום וכן שעה שני' סוף שעה שני' והוא תחלת
שעה ג' עדיין אמר שלום ובסוף שעה ג' אמר עלתה באופן שאם
הסברת של הר"א שמון מהש"ס אמתי אין שיעור יציאת הנפש
בג' שעות שוות שלנו עכ"ל] · ומ"ש אבל מהרי"ט כו' היינו שעה קלה כ"כ בשמו בק"ע סימן שע"ג ושם כתב בזה"ל
ור זה בפי' לא שמענו וראוי להיות כשיעור שבני אדם משערים ע"ש · ובגוף התשובה של מהרי"ט שם כתב דאין סתירה
מעובדא דבתו של ר' נחוני' די"ל דגם שם הכוונ' שע' קטנות וכדאמרי' ספ"ק דסוטה מרים המתינה למשה שעה א' וכת' כו'
י כתו' שם דהיינו שליש שעה או רביע כו' א"נ התם נפלה לבור שהסבך ידה באבנים שבבנין הוכל לסתלות שעה וכ'
אל ספי לא היה בה כח אבל ראוהו שטבע בים וכשהו במים בכדי שא"א לו לאדם להיות במים סגי דהיינו שעה קלה
ראוי לשער כשיעור שב"א משעריס שהרי למדו ממה שאמר כותי מסל"ת טבע הכא דמסתמא ראה כשיעור י"נ עכ"ד ע"ש :
בתשובת הב"ה סימן ע"ע דנראה שם ששיער בערך שעה אחת ע"ש וגם' בית מאיר כתב עליו דצ"ע שיעורא דשעה מנא
ליה ומסיים דלמעשה צ"ע (ולע"ד אפשר לומר ע"פ דברי מה"ל הנ"ל דג' שעות דקאמר הריב"ש היינו עד סוף ג'
וכמבואר בריב"ש סי' תי"ו להדיא וגם כתבנו בשם מהרי"ט דאלו השעות הם שעות קטנות וכדאמרי' ספ"ק דסוטה כו'
לפ"ד התוס' שם דשעה דמרים היינו שליש שעה מתילא דג' שעות הוא שעה שלימה משעות השוות שלנו וכדברי
וכגם דנראה שהב"ח עצמו לא כוון לזה שהרי כתב שם לפרש כך עובדא דנחוניא באופן אחר מ"מ מסתיין שאפשר
דברי הב"ח שלא הוציא תקלה מת"י ושאפשר לכוין בדבריו מה שלא כוון בעצמו כי רוח אלקים בקולמסן של רבותינו
ונים ז"ל להיות לשונם מכוין להלכה בלי כוונת הכותב וכמ"ש התומים סימן כ"ה בקיצור ה"כ סימן קכ"ג קכ"ד) ·
בס' מה"ל שם דמסיק לענין דיעבד דכמים שאל"ס לענין דיעבד אפשר לסמוך על מהרי"ט דסגי בשעה קלה כיון דבלא"ה הרבה
ים חולקים על הרשב"א וסוברים דבמים שאל"ס אפילו בדלא שהה עליו שיעור שה"נ בדיעבד לא תצא (ע"ל ס"ק קמ"ד) אולם
שיש להם סוף לענין לכתחלה דלכ"ע בעינן שהה נ"ע להקל בזה נגד הריב"ש שכ' דבעינן בלא שעות עכ"ד ע"ש :
ן בתשובת ח"ס סימן נ"ב לאחר שהזכיר דברי הריב"ש ומהרי"ט הנ"ל כתב ז"ל ואני אומר אב סברא מסייע למהרי"ט
וגמ' מסייע להריב"ש נימא אנן בודאי ע"פ טבע א"א לחיות במים כ"א שעה קלה אך אב אירע שהעלוהו עדיין
לפשוע לו רפואה ותחבולות ע"י רופאים עד ג' שעות כידוע וכ"מ בס' עני אביון ס"ק קל"א וע"כ ר"ח ב"ד לא היה
שעלתה עד סוף ג' שעות דכיון דעד אותה שעה אפשר להשיב נפש ע"י שוב התחבולה דטבע לא היה בטוח בנס נמצא
כל ששהו עליו שעה קטנה ולא ראו אותו יוצא מהמים ועוד ב' שעות היה בסמוך כל כך שאם היה יוצא מהמים
צריך לתחבולות ורופאים היה מתפרסם להם ולא שמעו ולא נודע להם דבר ה"ל כשהו עליו ג' שעות וכמים שיש
סוף אשתו מותרת ובשאל"ס יצאנו עכ"פ מאיסור דאורייתא כו' עכ"ל ע"ש · ושם בסי' ס"ה משמע בתופס עיקר כדעת
ש כמו שפי' מהרת"ש דבריו דעד תחלת שעה ג' קאמר · וגם הביא שם דברי מהרי"ט הנ"ל וכתב דלפי תירוץ קמא של
"פ דבעובדא דנחוניא הוא שעות קטנות וכמ"ש התוס' ספ"ק דסוטה כו' (ע' בת' ח"ס חא"ח סי' קנ"ע שכתב דהא
ך מהרי"ט להביא ראי' מתוס' דסוטה אע"ג דרוב הש"ס שעות שבש"ס כך הוא שעה מועטת כמו שהעיד רבינו יונה ר"פ
ומדין היינו למען נדע שיעור שעה קטנה כמה הוא ע"ש עוד) לפ"ז יהיה השיעור זמן ארבעים מגוסין דשעה דמרים
צרים מגוסין בקירוב כו' ולמ"ש התוס' עוד דאפשר רביע שעה והיינו אי נימא דהמתנה ז' ימים מקצת סוף יום הראשון
בכולו ומקצת התחלת יום השביעי וה"ל ה' ימים ואיזה שעות ת"ק רביעית שעה א"כ סגי לשיעור י"נ הגי שעה שהוא
מגוסין כו' ולפי תירוץ בתרא של מהרי"ט דר"ה בן דוסא דיהיב זמן ארוך היינו במים שבבור אבל במי נהר השגומים
ידים ומבלבלים ואין לו במה לסבך סגי בשעה קלה לפ"ז אין ספק אגלי דברביע שעה סגי ועוד כ"ל לפמ"ש הראשונים
ש שמא הובילוהו המים למקום אחר ושם יצא זכו השש דרבנן ומיעוט שאינו מצוי אבל עיקר החשש הוא אם לא שהה
במקומו יצא ולזה אם נשאת תצא אם לא שהו עליו כדי י"נ א"כ נראה דדוקא אם לא חפשו חפש מחופש במקום טביעתו
ביו אבל הכא (בנידון השאלה שם) שהספנים חפשו כמו רביע שעה בהאקטן שלהם במים במקומו וסביביו לאורך ולרוחב
"ל מיד שטרידובו המים מתחת והובילוהו בשטף מים העצומים תו ליכא חשש איסור דאורייתא וכ"ע מודים בזה
ברביעית שעה עכ"ד ע"ש עוד] ועמ"ש לקמן בסי' ל"ד ס"ק קמ"ה : (קלה) שאני אומר רגל של אחר הוא · עיין

בתשובת

הרשב"א פ שם בפירו' דברי הרמב"ם שלא הזכיר שקברוהו

אומר (קלו) רגל של אחר הוא פומיהו אם היה בו סימן מובהק ביו[ד] ברגלו סומכין עליו לומר שהוא של האיש שנפל (וי"א דאפי' בסי' מובה[ק] בבגדיו מהני כאן (קלז) הואיל וראוהו נטבע בבגדים אלו) (מהר"ם פאדווה סי' ל"ו)

פתחי תשובה

בתשובת נו"ב סי' מ"ו ובתשובת שיבת ציון ס' ע"ט שהאריכו בטעם הדבר מדוע לא אמרינן כאן היינו האי שאבד היינו [...] שנמצא ע"ש והובא קצת לעיל סכ"ט ס"ק קכ"ח ועמ"ש שם · וע"ש עוד בתשובת שיבת ציון שם שהמציא דבר חדש דפלוג[תא] דרבי ורשב"ג בפסחים דף י' בשדה שאבד בה קבר מיירי שהשדה גדולה ואינו ידוע באיזה צד כו' אבל בנפל למים שאי[ן] וידוע המקום כגמלום ששם נפל למים ואח"כ העלו אדם מת ממקום הזה ממש במלמום מקום (כמו בעובדא שנשאל עליו [...]) י"ל דגם רשב"ג מודה דאמרינן היינו האי שאבד משום דמקום הוי סימן מובהק לענין אבידה כמבואר בח"מ סי' רס"[ז] כאן בהיתר עגונה · ועפ"ז העלה דמ"ש כאן אבל אם נפל לים והביאו מצודה כו' מיירי שלא נמצא במקום שנפל [...] אם היה במלמום מקום לא הוה אמרינן רגל של אחר הוא · ושוב דהה זה ע"פ דברי הסמ"ע בס' ע"ו מהל' גזילה דין [...] דמה דמקום הוי סי"מ היינו היכא דידוע שלא נתגלגל ממקומו כגון שמונח בצד הגדר כו' וא"כ ה"ה בנפל לים או [...] לא הוי מקום סי"מ דאיכא למימר שטיפת המים גלגלוהו למקום הזה והוא אדם אחר ואף שהוא השם רחוק שבמ[...] ימלאם המקומות מ"מ לא הוי סי"מ רק סימן אמצעי כו' ע"ש ולכאורה אכתי הועיל בחילוק זה לענין אם מההלה [...] שנפל לים שהו עליו כשיעור שת"נ דיצאה מאיסור דאורייתא דהעלה בתשובת נו"ב ס"ס כ"ט ובסי' מ"ג דמועיל סימן א[...] כמ"ש בשמו לעיל סכ"ד ס"ק נ"ט א"כ לדברי השיבת ציון הנ"ל אפי' לא נמצא בו שום סימן רק שנמצא באותו מקום [...] דזה הוי כסי"א וכן אפי' לא שהו עליו מתחלה רק שאח"כ נמצא באותו מקום ממש וגם נמצא בו סי"א מועיל נ"כ [...] דעת המ"ב והפ"ז דצירוף שני סי"א מועיל לעשותו סי"מ והא דכ' בש"ע כאן ומיהו אם היה בו סימן מובהק ביותר [...] היינו משום דמיירי שלא נמצא במקום הזה ממש אבל אם היה נמצא באותו מקום ממש היה מועיל אפי' סי"א וצ"ע [...] עוד בת' שיבת ציון שם סי' פ' מ"ש כיון שהנכרים לא אמרו שראו בו שהיה נימול לא שייך לומר היינו האי שאבד ד[...] גוף סברא זו שסובר רבי דאמרי' היינו האי שאבד הוא רק מסברא ולא עדיף מחזקה א"כ הרי רובא דעלמא אינם יה[ודים] והיה לן למיזל בתר רוב דעלמא דרוב עדיף מחזקה כו' ע"ש ודבריו תמוהים תיפוק ליה דרובא דעלמא אינם בעלם [...] לעולם לא משכחת היתר זה דהיינו האי שאבד אף אם ראו בו שהיה נימול וגם בשדה שאבד בה קבר כיון דדרכם למ[...] בה כדאית' בבכורות כ"ה איכא רובא דעלמא דמתנגד לסברא זו דהיינו האי שאבד א"ו דסברא זו אלים ליה לרבי יותר מ[...] וצ"ע) · ועיין עוד בשו"ת קהלת יעקב סי' ז' מענין זה : (קלו) רגל של אחר הוא · עיין בתשובת נו"ב סי' מ"ג בענין [...] שהעלו רגלו מהארכובה ולמעלה וגם אבר הברית מעורה בו בא"ז ודאי הוא מישראל ואין לדון על האבר רק על האש[ה] היא מותרת אפשר להתיר אף אם אינו קבור בלשלת מטעם ס"ם למאן דמתיר ס"ס אפי' בחזקת איסור ממש דהיינו [...] ספרדים שהביא הגאון בעל פ"י בת' שב יעקב אה"ע סימן מ"ח ואנו אומרים שמא מת כבר ואשתו מותרת מיד אחר ג' [...] ואת"ל לא מת עדיין אכתי שמא זהו רגלו מן הארכובה ולמעלה ואז אשתו מותרת אבל אחר י"ב חודש ע"ש סי' [...] (קלז) הואיל וראוהו נטבע · עה"מ וב"ש ועיין בתשובת נו"ב סי' כ"ה שכ' דצריכין אנו לברר איזה זמן נקרא מי[ד] מדברי הח"מ משמע שכל שנטבע ביומו לא הייש' לשאלה אפי' כל היום ומדברי הב"ש משמע דצריך להיות מיד [...] ונתה דצריך לשיעורין מהו נקרא מיד ממש ונראה דרך ממוצע מסברא דודאי תיכף כשנפל למים נסרו כל בגדיו ואין [...] בני אדם ללבוש בגדים כאלו עד שינגבו לפחות ואף אם נמצא ערום שהוא מוכרח ללבוש קודם ניגוב לכסות ערומו מ[...] היה ללבוש בגד א' ולנגב המותר הלכך כל שאין שהות שיתנגבו הבגדים במקצת ודאי נקרא מיד ולא הייש' לשאלה ע"ש [...] גם' מה"ל ס"ק קכ"ח שכ' עליו דבת' מהר"ם פאדווה שם מבואר שהמעשה היה שתוך שני ימים אחר הטביעה הוא שהו [...] הים ליבשה במלבושיו ואפ"ה כתב שם מהרמ"פ דלא שייך בזה חששא דשאלה הואיל וראוהו מלובש באותן הבגדים קודם [...] ע"ש ובגוף הספק שנסתפק הח"מ בנמצא לזמן מרובה הדעת נותנת שגם בזה אין לחוש לשאלה ודמות ראיה לזה מה[...] מציאות כו' וכ"ש כאן בשאלת כל בגדים שבל"ז רבו המקילין ע"ש (ומכ"ש לפמ"ש הנו"ב עצמו בסי' מ"ו בד"ה ות[...] הוא דהא דלא אמרינן כאן היינו הך דנפל והיינו האי דעל דאדרבה אמרי' כאן נמצא רגל זה במים וכאן היה ז[...] רב קודם שנפל הראשון למים וא"כ אינו זה ולכן כ' הרמ"א דאפי' סי"מ בבגדים כו' דכאן אמרי' היינו האי דמ[...] שהרי בודאי לא הי' שם קודם שנפל הראשון ע"ש א"כ לטעם זה גם בנמצא אחר כמה ימים שייך סברא זו אם לא הי[...] שנמצא במקום אחר שלא במקום נפילת הראשון ועיין שכ' בנו"ב סי' מ"ג ע"ש) :

וכתב עוד הנו"ב שם אנא בלבי מהסס דמהר"ם פאדווה רצה לסמוך שם על קולא זו לפי שכל הגדולים מבקשים עילו[ת] במים שאל"ס ע"ש והיינו כדשהו עליו כדי שת"נ שכבר אין שם איסור תורה אבל בנ"ד כו' ע"ש · ולע"ד ז[...] דמהר"ם פדווה מיירי שם בלא שהו וכמ"ש מה"ל שם · וזה מוכרח דאל"כ לא הו"ל לחפש קולא הואיל וראוהו כו' [...] לי' דאפי' לא ראוהו נטבע בבגדים אלו ל"ח לשאלה הואיל וכבר יצאה מאיסור תורה וכמ"ש הנו"ב עצמו בסי' מ"ג [...] לעיל סכ"ד ס"ק נ"ה (ואף דמזה אין ראי' גמורה די"ל דמהרמ"פ לא נחית אז לסברא זו אך הרי מפורש בהדיא שם [...] בלא שהו) ועוד דהרי כבר הוכחנו לעיל סכ"ד בנ"ל שם דלהנו"ב נ"ל דהמחבר שכ' כאן ומיהו אם היה להם סי' [...] ביותר כו' מיירי ע"כ בלא שהו דאילו בשהו כדי שת"נ היה די בסי"א וא"כ בודאי גם הרמ"א מיירי בלא שהו [...] מהני בראוהו נטבע בבגדים אלו וזה ברור · שוב ראיתי בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' ק"ח שהאריך ג"כ בענין הז[ה] דברי הב"ש שכתב בפשיטות דמיירי דוקא במצאוהו מיד וכתב ע"ז וז"ל והנה באמת לומר דדוקא מיד זהו נסתר [...] הדין בת' מהר"מ פאדווה דשם בשאלה נזכר להדיא דמצאוהו תוך ב' ימים · ולחלק בין ב' ימים ליתר מזה א"כ נתה[...] לשיעורין ולזה מסתבר יותר דבכל ענין ל"ח לשאלה כזה דהדבר רחוק שהשאיל לאחר ונטבע ג"כ במים ופלטוהו אולי[...] בא במהרמ"פ שם התחיל יסודו דחזינן לקמאי דהרבה עלילות מצאו להקל במשאל"ס משמע דדן להקל מאחר דדי[ן] שאל"ס קיל הרבה דאם נשאת לא תצא ולכאורה תמוה דהא בנדון דמהרמ"פ לא נזכר בשאלה שהעמד שהה כשיעור שת[...] אין כאן קילותא דמים שאל"ס · ובהכרח צ"ל דהרמ"פ ס"ל דגם בלא שהה הדין דל"ת וכדכ' בתשוב' רב"ל השכנזי סי' [...] וסוגי'[...]

לג ״עד אחד אמר ראיתי שמת במלחמה או בספולת (קלח) או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובם למיתה אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ״ואם נשאת לא תצא: לד ״וכן האשה

י״ג הרמב״ם שם ומהא דאבעיא בגמ׳ שם דף קט״ו ע״א ולא נפשטא כשיטת הרי״ף מעיכדא השתא דטבע בדיגלא וכו׳ דף קכ״א ע״א צ כן פוסק רבינו בכל הנך אבעיות דלא נפשטו הי״ס ועיין במ״ש בסעיף שאחריו ק ג״ת

פתחי תשובה

אפילו כן מדעת הרמב״ם כו׳ ומש״ה דן להקל מסברתו דבשאלה כזו ל״ת וא״כ ל״אי דקיי״ל דבלא שהה דתנא לא מקילין אם וחיישינן לשאלה כזו ג״כ · א״כ בכ״ד (בעובדא דידי׳) דלא שהה י״ל דאין להקל · אמנם אעפ״כ בצירוף צדדי קולא בנ״ד כו׳ ובפרט בנ״ד דהיה הקרה הנורא ע״פ המים רק שהיה באיזה מקומות הפירות שעשו בני כפרים וכפי ששמעתי חוק מאד שאפשרי להנטבע להנצל לצאת דרך החפירה דשטף מים רבים לא יניחוהו לעלות במקום נר ההוא והוי גם כן ניצוצא דמיעוטא וככל מים שאל״ם דלא הנא לזה אם יסכימו עוד שני רבנים מומחים שיהיה ההיתר יוצא מב״ד של שלשה נראה לענ״ד להקל עכ״ד ע״ש:

עיין בנ״צ שהארכתי בכל זה ולבסוף כתבתי דנראה לענ״ד לענין דינא לעשות פשר דבר בין הדעות הנ״ל והוא דהיכא דשהה כדי שת״כ וכן בנטבע באמצע הים רחוק מאד מיבשה מתרבע רוחותיו דבזה הוי ממילא כמו שהה (כמ״ש לקמן סעיף ל״ד ס״ק קמ״ו בשם הגאון מליסא ורבינו עקיבא איגר ז״ל) בזה לא בעינן דמצאוהו מיד ואף בנמצא אחר כמה ימים לא חיישינן בשאלה כזו אף מי שיחלוק על סברת הנו״ב דסימן מ״ג הנ״ל · אך בלא שהה ונטבע בשפת הים או בנהר דבזה לא יצאה מאיסור תורה בעינן דוקא דנמצא מיד · דבכה״ג בודאי יש להקל דלא נוכל להכחיש סברא זו דבמים בודאי לא השאיל כליו לאחר ואפשר אף להקל יותר כשיעור שנתן הנו״ב סימן כ״ח הנ״ל דרך ממוצע מסברא ע״ש:

כתב עוד הנו״ב שם ועוד דהרמ״א כתב והיה לו סימן מובהק בהבגדים משמע דטב״ע בבגדים לא מהני והיינו טעמא כיון שראוהו נטבע בבגדים אלו א״כ היה אצל הטביעה ומי שהיה אצל הטביעה אומר בדדמי וכי היכא דלא מהני ט״ע דגוף לדעת הרא״ש והרז״ה משום דאומר בדדמי ה״נ לא מהני ט״ע דבגדים למי שראה הטביעה דחד טעמא אית בהו דאומר בדדמי · ושם בהגהה אזר בו דבאהרמ״פ שם מבואר דט״ע דבגדים הכרה גמורה שלא ע״י הצבע דהיורי וסומקי נמי מהני · וכתב ובאמת לבי נוקפי דלמה יהיה ט״ע דבגדים עדיף מט״ע דגוף דחיישי׳ לבדדמי ע״ש · ועי׳ במה״ל ס״ק קכ״ז שיישב תמיהתו ע״פ דברי הרא״ש סימן ל״ט דדוקא במים שמשנים קצת צורת הפנים חיישי׳ בדדמי א״כ בבגדים שאין משתנים כלל במים ל״ש כלל בדדמי ע״ש · גם בנו״ב עצמו סי׳ מ״ג כתב דנראה לו טעם הדבר דעדיף בזה ט״ע דבגדים מט״ע דגוף דבכלות הגוף עשוי להשתנות ואף שהעד ראה תיכף ועדיין לא נשתנה מ״מ אף שאינו מכירו ממש אומר שהוא זה בדדמי ותלה עצמו במחשבתו הא שאינו מכירו ממש הוא מפני שנשתנה אבל מסתמא הוא זה שראה שנטבע אבל הבגדים שאין דרכם להשתנות כלל אי לאו שהכיר ממש הכרה טובה לא היה אומר בדדמי ע״ש · ולענ״ד אכתי קשה לי למה יהיה ט״ע דבגדי׳ עדיף מט״ע דשאר הגוף בלי פ״פ עם החוטם דלא מהני גם בלא השש בדדמי מטעם שכ׳ בת׳ נו״ב תניינא סי׳ ס״ב דדוקא פ״פ שהוא מורכב מכמה אברים ואין פני אדם דומה להבירו ואין צייר כאלהינו כו׳ משא״כ בגוף האדם כו׳ ע״ש א״כ גם ט״ע דבגדים למה מהני גם בלא השש בדדמי וצ״ע · [ועי׳ בת׳ חתם סופר סי׳ נ״ב שכ׳ מאחר שעשו בגדים במים ט״ו יום ונתקלקלו שוב אין לסמוך על ט״ע מהבגדים · וע״ש עוד בענין שהיה ניכר בחגי טיכל הנמצא על הנטבע שהיה מתאים לאותו חגי טיכל הנשאר בבית וכ׳ דעל סברא זו דמתאימות סמכו באיסור אפי׳ באיסור תורה כמבואר ביו״ד סי׳ פ״ג ס״ד כו׳ ומ״מ בחומרא דא״א לא בעינא לסמוך אהך להודא רק בצירוף רשום שמו ושמה ובצירוף שהבגדים לא היו כולם חד צבעא רק זה אדום וזה ירוק כו׳ ע״ש ושם בס״ס ס״ה ג״כ מענין לסמוך על מתאימות] · ודע דבת׳ מהר״ם פאדווא שם נסתפק אם אמר הא״י סתם שראהו כשהעלוהו היה במלבושיו שהיה לבוש קודם הטביעה ולא ביאר אם הכיר המלבושים ע״י טב״ע או ע״י מראה הצבע כגון חוורי וסומקי אם יש לחוש להומרא ונדד גם לתלות לקולא דמסתמא היה לו הכרה טובה בטב״ע אלא שלמעטה לא רצה לסמוך על זה ע״ש:

ועיין בת׳ גליא מסכת סי׳ יו״ד אות ב׳ בענין שהכירו שהתחונים בסימן החוט שתפר בו הפאלב שהיה מן ברוינע פאדים וגם הפאדוויסקעס מחוטין הללו ונמצא מלובש בתחתונים אלו וכתב ע״ז רב אחד דלפי המובן לא הכירו רק מחמת צבעו ולאו כלום הוא רק אפשר דהא דאמרי׳ דלא מהני חיור וסומק היינו כשמעיד כן על פה שאינו יכול לצמצם מהות הלובן ומהות האדמימות אבל אם למראה עיניו ישפוט שאני אך יש לפקפק דלא משמע כן באחרונים והוא ז״ל הלק עליו וכתב לדעתי מה״י תקות החוט יש תקוה גדולה להתירה מכבלי עגונה כו׳ ומצאו שאי בינוי ומסומן בתחתונים שנתפר כולו בחוטין שאינן צבועים רק אותו מקום מהפאלב נתפר דוקא בחוט הצבוע ברוין וגם הפאדוויסקע נמצא בחוט צבוע כזה ודאי דומה ממש לנקב בצד אות פלוני ומה שדימה הרב להאמור בסוגיא היור וסומק הוי סימנים גרועים ז״א דשם אמרינן כשאומר סימן שבגד הזה כולו חיור או סומק לאו מידי וכמו דפרש״י דלאו סימנא הוא דהרבה כאלו יש אבל אם הבגד כולו חיור או סומק ויש שם רושם באיזה מקום ידוע בבגד הלבן יש רושם שחור או איזה צבע ומראה פשוט דהוי סי״מ כשמצמצם המקום וכמבואר בש״ע סכ״ד דרושם הוי סי׳ (עמ״ש שם) וגם מה דמשמע מדברי הרב הנ״ל בטעמא דחיור וסומק הוא דאינו יכול לצמצם תואר הצבע מהות הלובן ומהות האדמימות ליתא דעיקר טעמא הוא משום דשכיחי הרבה בגדים כו׳ · וע״ש עוד שהביא בשם ת׳ מאיר נתיבים שכ׳ בשם כנ״י דבתי שוקים הוא מכלים דלא מושלי אינשי · והוא ז״ל כתב קצת סמך לזה מלשון תשובת הרא״ש שהובא בטור סי׳ קי״ח דבהכי מיושב הדקדוק של תשובת ושב הכהן סי׳ כ״ז ע״ש (קלח) או שטבע כו׳ אם אמר קברתיו · עח״מ שכ׳ כלומר שראהו מיד בשעה שעלה מן הים באופן שנאמן אף שראה הטביעה עכ״ל · כוונתו מבוארת דקשיא ליה כיון דעיקר חשש במים שאל״ם דמחמת שראו הטביעה אומר בדדמי שידמה לו על אחר שהוא נעלה א״כ מה מועיל קברתיו לזה פירש שכוונת המחבר בקברתיו דלאו דוקא ולא תפס לשון קברתיו רק בשביל מלחמה ומפולת אבל במים בעינן ענין אחר שיהי׳ באופן דליכא השש שאומר בדדמי (וכן פי׳ בס׳ קהלת יעקב שזה כוונת הח״מ) ועי׳ במה״ל ס״ק קכ״ט שפי׳ דברי הח״מ באופן אחר רחוק ממשמעות לשונו) ועיין בת׳ נ״ב סי׳ כ״ח שכ׳ עליו הדבר יפל לעקור

לעקור תיבת וקברתיו מפשטי' כי הרמב"ם נקטי' בחדא מחתא עם מלחמה ומפולת דקבורה ממש בעינן ולכן נראה דכוו
הרמב"ם (וסמתבר) דיש עוד השגה במים מלבד החשש שאינו מכירו והוא שאומר בדדמי על המיתה שמחמת הטביעה נד:
לו שמת ואפשר שיש בו רוח חיים עדיין ואל תתמה כי כמה פעמים שמעתי בנטבעים שמעלים אותו מן המים ומגלגי
אותו בחבית מנוקבת ועושים להם פעולות והם חיים וקיימים ובשעה שעלו מן המים היו פגרים מתים ולכן כתב הרמב
קברתיו וזה פשוט ודלא כת"מ שהשיג בזה · ואין להקשות כמאי איירי הרמב"ם אי כראה העד שהיה במים עד שת"כ ואת
העולה א"כ קברתיו למה ואי בלא שהה איך מסיים ואם נבאת לא תנא לק"מ שאף שלא שהה כיון שהעד ראה אותו א
שהעולה שהוא מת אף דחיישינן שאומר בדדמי כי לא אמר קברתיו היינו רק לכתחלה אבל בדיעבד שנשאת ל"ת כמו במלחמה
ולפע"ז שהרמב"ם מיירי בשהה ומ"מ בעינן קברתיו דדילמא גלי אפלוהו והיה חי עודנה וזה זמן קרוב שנטבע כו' · וע
עוד בהשיג על התפ"ד סימן רכ"ג שרצה לחלק ולומר דלא מצריך הרמב"ם קברתיו אלא מי שראה הטביעה דאמר ס
בדדמי כו' דז"א דחילוק של הרא"ש הוא לענין חשש שאינו מכירו כו' אבל הרמב"ם דמיירי בחשש בדדמי לענין המי
מה בכך שלא ראה הטביעה מ"מ כיון שהעלוהו מן המים בפניו הרי הוא רואה שנטבע ואומר בדדמי שמת אם לא בנא
דכוונת התפ"ד רק לאפוקי היכא שלא ראה אותו טובע ולא הועלה מן המים בפניו רק אח"כ שכבר הועלה מן המים
אחד ואינו יודע כלל שהיה במים ומכירו שמת אז לא בעינן קברתיו וכמו בנדון דבעל תה"ד שם שלא ראה ההריגה כלל ע"ש:

ועיין בס' קהלת יעקב שהזכיר ג"כ קצת מדברי הנו"ב הנ"ל במה שהשיג על הת"מ · וכתב מתחלה דהדין עם הת"מ בזה ד
ק"ל לקמן סעיף כ"ד אם אמרה נפלו עלינו כותים ונהרג נאמנת והוא מש"כ ר"פ האשה שלום ושם כתבו התוס' דלכך
חיישי' אולי ראתה דמתו לו בגירא או ברומחא והוא עדיין חי כמו שתופסין במלחמה ותירצו כיון דאינה יראה לעמוד
דאשה כלי זיינה עליה ממתנת עד שתראה שיטב אם מת ולכך סגי באומרת מת וא"כ כאן שבא ואמר דהעלוהו מהמים וראהו
בודאי המתין שם כו' ורק חיישינן לבדדמי של הכרה כדברי הת"מ · ושוב כתב להסכים עם הט"ב הנ"ל כי מצא בתשו' הרשב
בס' תולדות אדם סי' ל"ב דדוקא באשתו שאינה נפרדת ממנו כל שאינה יריאה מן הלסטים אמרי' דמסתמא ממתנת עד שתר
שיטב אם מת אבל אינש דעלמא לא וא"כ נדקו דברי הנו"ב ע"ש (ולפ"ז נגותר דדוקא עד אחד דעלמא בעינן דוקא שיא
קברתיו אבל אשת המת עצמה שהעידה שטבע ומת א"צ לומר קברתיו דמסתמא המתינה עד שראתה שיטב שמת וכמו במ
עלינו כותים וכו' מצאתי במה"ל לקמן סעיף כ"ד אך הוא לא ראה דברי הרשב"א הנ"ל וחילק כן מסברא דנפשיה ע"ש עוד
ועי' בס' יד המלך פי"ג מה"ג דין י"ט הזכיר ג"כ דברי זקינו הנו"ב הנ"ל וכתב עליו דבתשו' הר"ן סי' ע"א דעתו כהנ
הת"מ וכ"כ הרא"ח בתשובה ת"א סי' כ' דקברתיו לאו דוקא וכן מורה עניני הסוגיות וכן נראה עיקר דכוונת הרמב"ם ב
דכתב קברתיו אינו רק לבלול עדות כזה שיש לחוש בו בדדמי אבל אם אמר סימנים שעל ידם ידע בו שמת בודאי זה ו
מהני והחשש עילוף שכ' מרן זקיני הוא הומרא חדשה שאינו מוזכר בשום מקום כלל עכ"ל · והנה מ"ש דהוא חומרא חדשה
לא ראה דכ"כ מהרש"ל ביש"ש פ' האשה שלום סי' ח' אלא שדעתו שם דדוקא היכא שנטבע והעלוהו מיד דהיינו תוך שיו
שהאלא נפשו בהא הוא דבעינן שיאמר קברתיו משום דבכה"ג יש לחוש שמא נתעלף כו' ע"ש ומשמע דבזה אפי' אם אמ
עלעלתיו ממקום למקום לא מהני רק קבורה ממש בעינן ועי' בס' [illegible]"ל ס"ק קל"א באריכות ועי' עוד בס' בית מאיר מענין זה:

[ועיין בתשובת התם סופר סי' נ"ת שכ' על נדון דידיה הנה בדברי השואל לא נזכר ששהו עליו בכדי יציאת הנפש וז
כיון שלא נזכר מי המעיד בנפילת המים משמע בודאי שלא הועד עליו אלא מהאשה בעצמה שהיתה עמו על הספינה
ואנשים אחרים אפשר שהיו א"י ולא הסיחו לפ"ת וא"כ אפי' אמרה לסדיא ששהתה בשיעור יציאת נפש כ"ל דלא מסינן
משום דאמרה בדדמי דמים כמלחמה דמי ומעתה בשיעור י"נ ואע"ג דעד א' במלחמה הוא אבעיא דלא איפשטא וכן
הרי"ף לקולא היינו עד א' דעלמא כו' אבל אשה עצמה דלא מהימנא במלחמה ה"ה במים היכא דשייך בדדמי והכא אין
למטעי בשיעורא די"נ והגם שהדבר פשוט בעיני דשייך בדדמי בכה"ג עוד אביא ראיה דהא בהס"ד דה"ם התם ביבו
קט"ו אמר והא מים כמלחמה דמי כו' ועוד ראיה ברורה מדברי התו' שם ע"ב כו' נמצא בנ"ד ה"ל ספיקא דאורייתא
והאמת כי ביש"ש פי"ד דיבמות סי' ז' משמע דלא שייך בדדמי בשיעור יציאת נפש אבל עם האשה וראיות ברו
יתנו עדיכן ויצדקו עכ"ל:

ולע"ד כדבריס נ"ע דמ"ש הגאון ז"ל אבל אשה עצמה דלא מהימנא במלחמה ה"ה במים כו' הנה לפי דברי קה
יעקב הנ"ל זה אינו דגבי מים אשה עצמה עדיפא דאף אי עד א' אינו נאמן מ"מ אשה עצמה בודאי מסינן
דמים דמי למלחמה קטנה דנאמנת כמ"ש לקמן סכ"ד והטעם כמ"ש התוס' (דף קי"ד ע"ב בד"ה זימנין) משום דא
יראה וממתנת עד שתראה היטב אם מת ומעילא דלא שייך בזה הראיות שהביא הת"ם הנ"ל מס"ד דה"ם התם ומד
התוס' בס דהתם השיא רבי ע"פ נשים דעלמא ואינם דעלמא גרע טפי כמ"ש הרשב"א שהביא קהלת יעקב הנ"ל · וז
זה לא הבנתי מ"ש הגאון ז"ל נמצא בנ"ד ה"ל ספיקא דאורייתא דאף לפי דעתו ז"ל דשייך בדדמי בכה"ג גם לגבי ה
עצמה אכתי לא הוה סד"א דהרי כל עיקר חשש בדדמי הוא רק חומרא דרבנן כמו שנראה מלשון הרמב"ם פ"ז מה
נחלות והובא בש"ע ח"מ סי' רפ"ד ס"ד וכ"כ הב"ש לקמן סמ"ת ס"ק קמ"ג (וכ"כ במה"ל ס"ק קל"ב וביאר שם דאין סתי
לזה מהא דתנא בדיעבד משום דהוא מיעוט דשכיח ועוד טעמים ע"ש) ובפרט הכא בנדון השאלה שלא ידענו כלל ש
למים כ"א מפי האשה עצמה הוה כאו החזיקה היא מלחמה בעולם דפסק הרמב"ם וש"ע לקמן סמ"ע דאם נשאת לא ת
א"כ פשיטא דגם לכתחלה הא דלא תנשא אינו אלא חומרא דרבנן ולא ס' דאורייתא ולכאורה י"ל דשאני הכא דאף
האמת כדברי האשה אכתי איכא מיעוט נמלטים ובהצטרף מיעוט דבדדמי הוה פלגא וכמ"ש הרשב"א והר"ן בחולין פ
דף ס"ג בהא דאין לוקחין ביצים מן הנכרים וא"כ שפיר קאמר מר דהוה ספיקא דאורייתא אמנם ק' על זה מה
הוא ז"ל עצמו בתשובה סי' נ' ע"ש ודוק · ועוד בעיקר דבר זה דפשיטא ליה להגאון ז"ל דשייך בדדמי בשיעור יצי
נפש לכאורה לא משמע כן מהרש"ל ז"ל ביבמות שם במה שהקשה על הרא"ד וכ' וז"ל ואינו נ"ל דאי' דמים שיש לו
סוף ל"ד למלחמה דלא שייך למימר בהו בדדמי כיון דעומד ורואה כל סביבות המים ושהה כדי שת"כ ודאי מת עכ"ל ו
כדבריו דשייך טעות בהשיעור אין חילוק בין יש להם סוף לאל"ם א"ו כדעת רש"ל דלא שייך בדדמי בכה"ג (ונ
עוד בר"ם מ"ת שהזכיר ג"כ מענין זה דשייך בדדמי בשיעור י"נ ומתמפות לשונו שם שביטל דעתו מפני דעת רש"ל
ואוסה

[ל]ט) שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה במים שאין להם סוף ולא עלה ואבד
[זכ]רו ונשתכח (קד) שמו הרי זו לא תנשא על עדות זו כמו שנתבאר (ואפי' אם
[הת]ירה ב"ד ולא נשאת לא תנשא) (ריב"ש סי' שע"ע) ואם נשאת לא (קה) תצא הגה

[...]פ"ב וכתב ה"ה דמהכא יצא לו לרבינו היכא דלא נפשטא הבעי' אם נישאת לא תצא דהא הכא אמרינן אשתו אסורה והסיקנא דאם נשאת לא תצא ומכ"ש במאי דמספקא לן

שם ממשנה שם [...]ר מעובדא דההוא דקאמר מאן איכא בי חסא וכו' וכדאמר רב אשי

באר היטב

[...]ם וכנה"ג דף מ"ח ע"ב : (קד) שמו · ואין חילוק [...]ן ח"מ או לא · עיין ב"י : (קה) תצא · ואם מת הבעל [...]ני או גירשה מותרת לינשא לאחר · הרדב"ז ח"א [...]' ק"ט · ל"ד בנטבע במים שאל"ס אלא ה"ה בכל [...]קום שע"פ הרוב הוא מת לא תצא אם נשאת ע"פ [...]ס או בטעות · אבל אלו דתני במתני' אין מעידים [...]' ואם נשאת תצא · וכן אותן ג' דברים של ר"א בן [...]עא תצא וכן אם נפל לגוב אריות תצא' ריב"ש סי'

פתחי תשובה

ואותה התשובה השיב באחרונה) ולבד זה נראה לע"ד דכל עיקר חקירה שלו לא שייך אלא לפ"ד מהרי"ט שהובא לעיל ס"ק קל"ד דשיעור שת"כ הוא כשיעור שכ"א משערים ותיירי שהאשה או העד אמרו סתם ששהו עליו בכדי שא"א לו לחיות במים אמנם לפ"ד הריב"ש שהובא שם דהשיעור הוא ג' שעות או לפ"ד מהרי"ט בתירוץ קמא שהובא שם דהוא שעות קטנות א"כ כיון דהאשה או העד אומרים לפנינו ששהו עליו שיעור ג' שעות גדולות או קטנות ל"ש לומר שטעו בשיעור י"כ דהרי שיעור י"כ לא הם משערים רק אנו משערים זה · והא ודאי דאין זה ענין למה שאמרו ס"ק דפסחים לר"י אדם טועה ג' שעות דהא כתב מהרש"ל שם דבהמשך הזמן לא חיישינן שיטעו כו' ע"ש וצ"ע :

[כ]תב עוד כת' ח"ס שם וז"ל ואמנם בכל זאת נ"ל דליכא אלא חששא דרבנן דהרי בשהה שת"כ לא שרי מדאורייתא אלא מטעם רוב שאינם עולים משם וא"כ אע"פ שלא שהה כי איכא רובא אחריתי נמי שרי מדאורייתא דמה לי הך [רוב]א או הך רובא והנה נלע"ד דכל זה הי' בימיהם דהי' שייך לומר ב' חששות או שהמים הובילוהו מרחוק לנוד וא"א [שנו]דע לבני ביתו ומכ"ש בים דגלי אשפלוהו כביבמות קכ"א או שע"י חבלה נחסר ממנו אבר ובוש לחזור לביתו כעובדא [דההו]א הרוכא כו' והנה בכ"ד בים לא טבע דימא גלי אשפלוהו מעבר לנהר גוזן וכה"ג ורק חשש שטע ע"י שבולת הנהר [ל]מקום פלוני אלמוני וידוע שעתה נשתנו הזמנים שעתה קביע בי דואר בכל המדינות ואילו היה עולה מהמים בכל [מק]ום שהוא היה מודיע לביתו ע"י אגרת או ע"י צייטונג כו' וכן חשש הב' שמא מחמת כיסופא ערק לעלמא גם זה [...]נה דברי לנו אפי' אי נשברו כל אבריו היה בא או מודיע לב"ב ולא היה בזה שום כיסופא כו' והוי דמ"מ יש לאת[...] [...]ות המונעות מכל הנ"ל וא"א להתיר האשה בכך מ"מ אותן הסיבות אינן אלא מיעוט ומצורף לזה דהא עכ"פ נודע [...] בבירור לפי טבע הענין דבשעת מעשה לא זזו משם זמן רב ותפסו הספנים חפש מחופש להציא ולא עלה בידם כי כן [...]ם עתה בזמנינו וס"ל כאילו נודע לנו בבירור ששהו כדי שת"כ וצירוף כל הסברות האלו מועילות לפע"ד להוציא האשה [...]ם מחשש איסור דאורייתא רק' כנלע"ד ברור עכ"ל ע"ש עוד בר"ס מ"ח ובסי' ס"ה שהזכיר ג"כ סברא זו דעתה [...]נו הזמנים ומבואר שם בביאור יותר שלא סמך על סברא זו לחוד כ"א בצירוף סברות אחרות ועמ"ש לקמן ס"ק קמ"ד] :

[ל]ט) שהעיד לה עד א' כו' ואם נשאת לא תצא · עיין בתשובת ברית אברהם סי' כ"א שכ' וז"ל הנה מרגלא בפומייהו [דפ]וסקים ראשונים ואחרונים דבנטבע במים שאל"ס יצאה האשה מאיסור דאורייתא ולכאורה יש לדון די"ל דזה דוקא היכא [דאי]כא ב' עדים על הטביעה ושהו עד שת"כ אבל היכא דליכא רק עד א' י"ל דבכה"ג לא יצאה מאיסור דאורייתא ודבר [זה] תלוי בפלוגתת הראשונים ז"ל אי נאמנות עד א' בעגונה הוא מדאורייתא או רק מדרבנן (שכתבתי לעיל ס"ג ס"ק י"ג) [ולדע]ת הסוברים דאינו רק מדרבנן משום תקנת עיגון או משום דהפקיעו הקדושין א"כ במים שאל"ס דרצון חכמים הוא [שלא] תנשא והו ליכא תקנת עיגון וגם לא הפקיעו הקידושין ממילא הדרא לדין תורה דאין עד נאמן דכמאן דליתא דמי [ו]דליכא תקנת עיגון ולא הפקיעו הקדושין ואף דברמב"ם וש"ע סעיף ל"ג וסעיף ל"ד מפורש דגם בע"א שהעיד [במים ש]אל"ס דניסת לא תצא יש לומר דהרמב"ן לטעמיה דנאמנות עד אחד הוא מן התורה והטור כ' ניסת ע"י שהעידו עליו [במים ש]אל"ס ל"ת והיינו דס"ל דנאמנות ע"א הוא מדרבנן ולכן דייק שהעידו עליו דהיינו שנים אבל בעד א' תצא [...]ם באות ה' ובאות יו"ד) אך באמת זה אינו דע"כ גם בע"א של הטביעה במשאל"ס יצאה מאיסור דאורייתא דהא [...] דינא דאם ניסת ל"ת ינא לנו מעובדא דחסא והתם מיירי בכותי מסל"ת דאף גרע מעד א' כשר ומעתה צריכין [...]לתרץ את קושיתו דאף דבמשאל"ס לא שייך תק"ע דהא רצון הכמים הוא דלא תנשא מ"מ כיון דעכ"פ הוצרכו להק[...] [ז]מן דברי עד א' בעדות אשה או כותי מסל"ת ממילא דברי העד מאומתין אצלנו בב' עדים כו' והא דלכתחלה [לא] תנשא לאו משום גריעות' דנאמנות העד כו' והאריך בזה ובסוף התשובה כתב שוב מצאתי בק"ע סי' רכ"ע שכ' מאחר [ש]כאן יהודי המעיד בטביעת משאל"ס א"כ יצאה אשה זו מחזקת א"א דאורייתא כו' משמע גם בע"א יצאה מאיסור [דאור]ייתא וגוף התשובה אינו בידי לעיין בו ותמה לבי אם הספיקות שלכם כך כו' עכ"ד · והנה באמת גם בק"ע סימן [...]ב מבואר כן ע"ש אך לא ידעתי מאי אולמא ליה הך דק"ע שהוא מדברי המבי"ט יותר מדברי הרמב"ם וש"ע שמפורש [...]בדבריהם להדי' והוא לקוח מהתלמודן כמ"ש הוא ז"ל בעצמו מקודם · ועוד דגם זה נ"ה כאיש הוא המבי"ט ז"ל לא [...]נו אולי גם הוא סובר דעד א' נאמן מה"ת וע' עוד בתשובה הנ"ל סימן כ"ז אות ב' שכ' דבתשו' סמ"א ח"ג סי' ב' [...]פק ג"כ בעד א' אי יצאה מאיסור דאורייתא מחמת דנאמנות ע"א הוא מדרבנן וכתב לפרש הא דש"ע סל"ב גבי [...]וכה דמיירי בעד א' ולכן בעי סי"מ והא"ז הביא בשם קו"ע הנ"ל דגם בע"א יצאה מאיסור דאורייתא ע"ש ולא ידעתי [...] ג"כ נהולמו מדוע לא הביא יותר מדברי הרמב"ם וש"ע דסעיף זה ונסתר פירושו בהא דסעיף ל"ב וצ"ע :

[וע]יין בתשובת התם סופר סי' מ"ח כתב שם דאף דבנדון דידיה לא הועד לפנינו שנפל למים אלא ע"י א"י מסל"ת [...] א"כ יש מקום לומר דעדיין לא יצאה האשה מאיסור דאורייתא כיון דמן התורה אין ממש בעדותו כו' מ"מ [...]ה דהא ליתא ע"פ המבואר ברמב"ם סוף הל' גירושין דמה"ת לא בעי עדות במלתא דעל"ג כו' וא"כ זכינו לדין דא"י מסל"ת

ודוקא שנשאת (קמ) על פי (קו) חכם או בטעות שסברה שהיא מותרת (קמא) אבל
נשאת (קמב) בעבריינות (קז) תצא (תשובת מוהר"ם הביאו מרדכי סוף יבמות) וכל זה דו
במי שהעידו עליו שטבע ממש במים שאין להם סוף אבל מי שהעידו עליו שהיה בספינה שנשב
בים או כדומה לזה או אפי' שטבע (קמג) רק לא העידו (קמד) ששהה במים כדי שת
נפשו תצא ואפי' העיד סתמא שטבע חוששין שמא קרא לדברים כאלו טביעה שכן ד
העולם לקרות לדברים אלו טביעה ותצא אא"כ העיד בפירוש שנטבע (קח) מ

פתחי תשובה

אמשל"ם נאמן מן התורה ואתתא דא נפקית מאיסור דאורייתא ע"ש · וגם עליו יש לתמוה דתלי תניא בדלא תניא כי דבר זה דאי משל"ת נאמן מה"ת אינו דין ברור כמובא לעיל ס"ק י"ג ובדברי הגאון הנ"ל עצמו בתשובה סי' נ"ד ושם כתב דסוגיא דעלמא כהריב"ש דאפי' עד א' כשר רק מדרבנן האמינו ואחיוהיו מש"ס עצומים ע"ש ומכ"ש לפ"ד הני"כ שהבאתי שם גם הרמב"ם ס"ל דעד פסול א"כ רק מדרבנן ותמיהא דה"ה בכותי משל"ת דהא דין עד פסול יש לו כמ"ש לקמן סעיף ל"ז בהגהה וקרוב לודאי דגם הטש"ך סי' פ"ג וס"ד ס"ל כן בדעת הרמב"ם הגם שהוא לא הזכיר רק עד מפי עד
משום דתלי לאשתמוטי כו' מ"מ ה"ה בכל עד פסול משום דאינו חושש כ"כ אם יתפס בשקר וזה מוכרח מלשון הר
שם לפי פירושו של הטש"ך ודו"ק · א"כ דין זה לא תניא כלל אבל הדין שהוליד מזה דגם בכותי משל"ת שנפל
שאל"ס יצאה מאיסור תורה הוא דין ברור בלי ספק כדברי תשובת ב"א הנ"ל דכן מוכח בש"ס בעובדא דתאא ו
הרמב"ם סוף סעיף זה ועי"כ דלא תלי זה בזה כלל כדברי הב"א הנ"ל דכיון שתיקנו חז"ל להאמין ע"א או כותי מ
בעדות אשה ממילא דברי העד מאומתין אצלנו כו' וכן מבואר טעם זה בדברי הא"ז בתשו' שם והוא ברור]: (קמ)
חכם · עבה"ט בשם נ"י · ושם מבואר דהיינו אם הוא מגדולי הדור אבל מה שהוא מוסמך להוראה אינו כלום דסמי
אינו מועיל אלא לדיני איסור והיתר ע"ש וכן מבואר בתשובת מהרי"ק סוף שורש פ"ד ע"ש · ועיין בתי' ברית אברהם סי'
אות ב' דמבואר מדבריו דעשה ע"פ הכם היינו דוקא שהתיר בפירוש לעשות מעשה וכמפורש ברמב"ם פי"ג מהל' שגגו
שאמרו בפירוש דבר זה מותר הוא ולא אמרו לעם מותרים אתם לעשות לא הוי הוראה ב"ד כו' וכיון דלא הוי הורא
מזיד לענין קנס ע"ש עוד · ולע"ד הוא תמוה דאף שהאמת כן הוא שאין לסמוך למעשה על השמועה מפי חכם
זה מותר עד שיאמר הלכה למעשה כדאית' בגמ' ב"ב דף ק"ל ע"ב ת"ר אין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי
עד שיאמר לו הלכה למעשה כו' א"ל ר' אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה הכי נעביד מעשה אמר לא תעבי
דאמינא הלכה למעשה ע"ש ברשב"ם · מ"מ האשה שלא ידעה מזה וסברה שמותר לה לעשות מעשה בודאי דנחשבת ל
דהא מקור הדין דהכא במים שאל"ס דאם נשאת לא תצא הוא מסוגיא דסוף יבמות בעובדא דההוא דמדיבורי' דרב נחמ
דביתהו דתש? ואינסיבא ולא אמר לה ולא מידי אמר רב אשי ש"מ הא דאמור רבנן כו' וע"ז כתב מהר"ם בתשובת
סי' י"א דדוקא ע"פ חכם כגון עובדא דתמא אבל נשאת בעבריינות כו' מבואר להדיא דאף שלא התיר החכם להדיא
ע"פ הכם דהא רב נחמן לא התיר להדיא · ודברי הרמב"ם בהלכות שגגות אינם ענין לכאן וצ"ע: (קמא) אבל אם נ
עח"מ ס"ק ס"ג ועי' בתשובת ברית אברהם סימן נ"ט ויובא קצת לקמן סי' ק"ג ס"א סק"ב: (קמב) בעבריינות
עבה"ט ועיין בתשובת חוט השני סי' י"ב מ"ש בזה: (קמג) רק לא העידו ששהה · עיין בתשו' נו"ב סי' מ"ג שהבי
הריב"ש סי' שע"ט שכ' דגם בלא שהו רובא לאיתא והא דתצא הוא משום דאיכא תרי חזקות כנגדה חזקת א"א וחזק
שהוא קיים רק בשהה כדי שת"נ לא תצא משום דהגלתו הוא מיעוטא דמיעוטא ע"ש והוא ז"ל האריך להשיג עליו ת
לא מקרי ב' חזקות והכל א' שע"י מה היא א"א ע"י שבעלה חי ועוד כי איכא תרי חזקה מאי הוי הלא רובא ע
מתרי חזקה א"ו דהא ליכא רובא כ"ל רק הוא ספק חי ספק מת וכן מורה פשטן של דברי שאר הפוסקים כו
עוד דאם נניח סברת הריב"ש דגם בלא שהו איכא רובא אלא דתצא משום דאיכא הרי חזקה לחומרא יצא לנו פוק
אתא והוא דלדברי הריב"ש הא דאם נשאת תצא היינו שטבע במשאל"ס ולא נמצא כלל אבל אם אח"כ העלו על ש
מת אפי' לא ניכר לא בבגדיו ולא בסימני' כבר לא שייך לומר חזקת חיים דמה הזית למיכב לבעל השתא הזקת
שוהו אחר שהרי גם להאחר יש חזקת חיים ונשאר רק הזקת א"א א"כ אם ניסת לא תצא אבל לא מצאתי הכר
בזה וגם בריב"ש עצמו אינו נזכר דבר זה שבזה אם נשאת ל"ת ולכן אין לנו לעשות מעשה בזה · אבל עכ"פ לס
מיישינן כו' (זה הובא בפ"ת לעיל סעיף כ"ד ס"ק נ"ה) ע"ש · [ועיין בתשו' ה"ם סי' ס"ה שהזכיר שם קצת מדבר
הנ"ל וכ' עליו דמ"ש דאם אח"כ העלו על שפת הים מת אפי' לא ניכר כלל תו לא שייך לומר חזקת חיים כו' דברים
הם דא"כ אם מת אדם בעולם פסקה לחיותא דכולי עלמא כו' אמנם האריך להוכיח שם (וגם בס"ס ס"א) דדינו ש
הנ"ל הוא נכון דאפי' אי בעי' שהה גם במים שאל"ס להרמב"ם וכמו שסוברי' הריב"ש וה"ס בדעתו מ"מ היינו
אא"כ מת על שפת הנהר אבל בנמצא אח"כ אדם מת על שפת הנהר אפי' לא שהה בשעת נפילה וגם עתה לא אמר
מ"מ מצטרפין הני תרי מילי אהדדי ואם נשאת לא תצא ובזה מדויקים דברי הרמב"ם פי"ג מהא"ג דין י"ט
והביא שם דבתשו' רב"ל אשכחי ס"ס כ"א כתב סברא זו דבכה"ג אפי' הרשב"א מודה · גם הוכיח שם דכן דעת
מהרי"ו בי רב סי' י"ז ותשובת מבי"ט ח"ג סי' ק"ט כו' ומ"מ למעשה לא סמך ע"ז לחוד רק בצירוף צדדים אחרינ
(קמד) ששהה במים · עיין בתשו' משכנות יעקב סימן ה' שהאריך להוכיח דאף שכל האחרונים קימו וקבלו עליהם
בלא מחלוקת מ"מ נראה שדעת הרמב"ם וריא"ז וכן משמעות הירושלמי ורש"י ז"ל והר"א מורדין וסייעתו דכל מיב

באר היטב

שע"ס עיין ב"ש: (קו) חכם · דוקא חכם מפור
בהוראה נ"י סי' מ': (קז) תצא · עיין ח"מ ב"ש וכנ
דף מ"ז ע"ב: (קח) ממש · כתב ע"ז בזה לא מהני
מפי עד אם לא אמר בפירוש איך נטבע אע"ג ל
דברים מקילין בעד מפי עד היינו דוקא בדברים
משמעות הלשון של העד הוא מורה על יותר קרוב למ
מן החיים אבל אם אומר נטבע סתם יש יותר ס
דנטבע במים שאל"ס כי רוב הנטבעים במים שאל"

)ושהה כדי שתצא נפשו(ב"י בשם תשובת הרמב"ן סי' קכ"ח) ש ואפי' היה העובד כוכבים
ה לפי תומו ואמר טבע פלוני ונשאת על פיו ה"ז לא תצא ת וחכם שהורה
אה לכתחלה (במים שאין להם סוף) כנדין (קט) אותו: לה א ויש מי שאומר שאם
מים שאין להם סוף גובה (קי) כתובתה (אף על פי שאסורה לינשא): לו ב עיר
פוה כרקום וספינה המטורפת בים והיוצא (קיא) לידון הרי הן בחזקת חיים
אין מעידין על אחד מאלו ששמת להתיר את אשתו: ג ואפילו מי שהוא

ש מעובדא הנזכר
ת מעובדא דר"ג
שילא שם ע"א
א מרדכי דסוף
יבמות והרשב"א
בתשובה ב מש"ה
גיטין דף כ"ח ע"ב
ג שם במשנה

באר היטב

ם אומר בפירוש במים שיל"ס רק שאומר סתם ואינו
שנטבע ממש ואפשר שלא שהה עד שתצא נפשו
הולכים לקולא בעד מפי עד · ואם העיד שראה
פלוני ושהה שם כדי שתצא נפשו רק שיש ספק
. מים שיל"ס או מים שאל"ס אזלינן נמי לקולא
מפי עד עכ"ל ט"ז ב"ש · וע"ל ס"ק ק"א מש"ש:
אותו · ואם טעה בהוראה ואמר שטעה וחזר
גדין אותו כמ"ש בש"ס בעובדא דרב שילא:
כתובתה · עי' ב"ש שהעלה אם העידו ב' עדים
במים שאל"ס גובה כתובתה אף אם לא נשאת
· אבל אם יש לה עד אחד גובה כתובתה דוקא
את כבר אבל אם לא נשאת לא ע"ש · ודבריו
עולים יפה לפי מה שיאמר הכנה"ג דף פ"ח ע"ב
תק"ך · תדע שהרב ב"ש מחליט שהרשב"א איירי
ת כבר זה אינו מוכרח כמבואר בכנה"ג שם ·
שכתב הב"ש דהרא"ב"ד חולק על דין זה קשה
ן דאיירי הרשב"א דוקא בנשאת א"כ לא פליג עליו
ד די"ל דהרא"ב"ד איירי בלא נשאת כמבואר כל
כה"ג שם · ובדף מ"ש ע"א העלה הכנה"ג שרוב
ם ס"ל דאינה גובה כתובתה וחולקים על י"א אלו
פיף מ"ג סי' זה· אשה שאינה יכולה להנשא מחמת
היבם לכ"ע אינה גובה כתובתה· הרש"ך ח"ג סי'
הר"א ששון סי' כ"ט: (קיא) לידון· אפילו אבד
אין מעידין עליהם· כנה"ג בשם תשובת כ"י דף

פתחי תשובה

אף אם לא שהה כדי שת"כ אם נשאת לא תצא וכן משמע לענ"ד
סוגיית הגמרא וכן הביאו בשם מהר"ר בצלאל אשכנזי שכ"כ
בשם הרמב"ם ור"ת · וכן אמת שחלילה לנו לחלוק על רבותינו
הרמב"ן וסייעתו ובעלי הש"ע והאחרונים עכ"פ יועיל הדברים
לסניף אם יהיה עוד כמה צדדים להקל נצרף את זאת ג"כ ·
והנה הרב מהרח"ש אף בדחה סברא זאת בשתי ידים אעפ"כ
צירף אותה בא"זה מקומות בתשובותיו לסניף · אנו שת"ל
מצאנו ראינו שיש בה כדי סמיכה בסברא זו כ"ש דנוכל לצרפה
לסניף ע"ש ועיין בס"ק שאחר זה · [גם בס' מה"ל סעיף
זה האריך מאד להוכיח שהרבה פוסקים חולקים על דין זה
ומסיק לדינא דמ"מ למעשה אין בידנו להקל ולכן כשהעד
לפנינו צריכין לשאלו אם שהה כדי שת"כ ואם אמר העד שטבע
ולא עלה או שטבע ולא ניצול והלך לו אמרי' דמסתמא
שהה עליו לכ"ע כדמוכח להדיא מדברי מהריב"ל וסכ"מ וב"פ
מהרח"ש סי' נ"ט אבל בשלא אמר העד אלא טבע לחוד ולא
מוכח מדבריו בטבע ממש וכסוהו המים יש לחוש דילמא לא
ראה כ"א ספינה שנשברה שרוב העולם קורין לזה טביעה
אולם כשאמר להדיא שכסוהו המים בזה צדד מהרח"ש להקל
כשאין העד לפנינו גם לדעת הרשב"א ז"ל ויש לסמוך על זה
למעשה להקל בשאין העד לפנינו ולומר דיצתה מאיסור תורה
כו' ובאדם מפורסם שיש לומר אם איתא דסליק קלא הוה
ליה אם אבד זכרו ונשתקע שמו יש להקל אפי' בידוע שלא שהו
עליו וכמ"ש מהרא"י בפסקיו סי' קל"ט דלענין דיעבד שפיר
יש לחלק בין נ"מ לאינש דעלמא ולא אמרי' לא פלוג והתיר
שם בנדון דידיה בדיעבד משום אומדנא שהיה בעל השם
ואיש מפורסם כו' וכן בשאר אומדנות לפי ראות עיני המורה
עכ"ד ע"ש · ועיין בתשובת ח"ס סי' ס"ה שצידד לומר דהאידנא
דקביע דואר בכל דוכתא ושיירות מצויות מאד אם כאי
נפל למים לא הו"ל שום קעטה בביתו כ"ע הוה כצורבא מרבנן כו' והיינו לאחר המתנת יב"ח שנצטכה שמו ואבד
ו' (ע"ל ס"ק קל"ח) גם האריך שם ג"כ בעיקר דין זה אי בעינן שיהוי במים שאל"ס והובא קצת בס"ק הקודם] :
ושהה כדי שתצא נפשו · עבה"ט לעיל ס"ק ק"א שהביא מחלוקת הריב"ש ומהרי"ט בשיעור כדי שת"כ כמה הוא ·
ס' קהלת יעקב שכ' דנראה לו דלדינא לא פליגי דהריב"ש ג"כ מודה היכא שעמד ע"ג מים שיש להם סוף ברואה
כל הלדדין והמים כסו פניו ופיו וחוטמו ודאי דסגי באומד הרופאים בשיעור שיוכל להיות · וכשעומד מרחוק שיש
א שט הוא ע"פ המים ואין לו מקום לאחוז וידוע שאין לו מנוח שם לפרסות רגליו גם מהרי"ט מודה דבעינן
ת · ובשלא עלה יכול להעיד שמת · וגם נראה דמדאורייתא אין חוששין רק למקום שנפל לשם במים ואם רואין שכיסו
פניו ופיו וחוטמו ושהה שם כדי שת"כ מותרת אשתו מדאורייתא ולא חיישינן שמא היה שט תחת המים למקום אחר
ה לשם ושם עלה מן המים כי מדאורייתא לא חיישי' לזה והשתא דאימר גלי אספלוהו דאמרי' ביבמות קכ"ב הוא
ג דרבנן כו' וסיוצא לנו מזה דאם השקיף לתוך המים וראה כי לא נף כלל ע"פ המים לא בעינן ג' שעות וגם
מודה לדברי מהרי"ט הנ"ל · ולפ"ז נראה דאם נפל באמצע הים ולשפת הים רחוק מאד וגם ידוע לנחותי ימא
הוא מהגנסין שקורין קעמפ"ש המצוים בים לבל יוכל להגיע לשם בתוך ג' שעות אז ליכא למיחש רק אולי דף של
יגאה ועלה או גלי אספלוהו לזה לא חיישינן אלא מדרבנן ומים שאל"ס הוי ומותרת דבר תורה וגם מדרבנן אם נשאת
לא תצא עכ"ד ע"ש :
תשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק"ע שכ' להגאון מליסא ז"ל (הוא המחבר ס' קה"י וכנראה שהגיע כל דבריו
ז"ל לפני הגאון רע"ק איגר ז"ל ועל זה השיב לו) מ"ש כבודו דמה דבעינן שהה כדי שת"כ דסגי בשוהה ורואה מד'
שלא עלה ליבשה תוך זמן הכוה ולא בעינן שיראה שהמים כיסו אותו כל זמן הכוה · זהו ודאי אמת וברור דהל"כ
שכותי במים שאל"ס שהה כדי שת"כ ובזה נדחה מ"ש בשו"ת שיטה מקובצת (נראה שכוון לדברי ת' רב"צ אשכנזי
בק"ע סי' רמ"ז) להוכיח מדברי הרמב"ם בפי' המשנה בגיטין דאף דלא שהה כדי שת"כ מ"מ לא תנא די"ל דמייר
באמצע הים רחוק מיבשה בענין דבתוך שיעור כדי שת"כ א"א לו לעלות ליבשה ובכה"ג הוי ממילא כמו ששהה ע"ד

בעיר שכבשה (קיב) כרקום וספינה שטבעה בים והיוצא (קיג) ליהרג אין מעיד
שהן בספק חיים ונותנים עליהם חומרי מתים וחומרי חיים: לז ‎ל‎בא עד אח
והעיד שמת בעלה והתירוה לינשא על פיו ואח"כ בא עד אחד והכחיש א
הראשון ואמר לא מת הרי זו לא תצא מהיתרה (קיד) ותנשא שעד אחד נא
בעדות אשה כשני עדים בשאר עריות ואין דבריו של אחד במקום שני
(מיהו משום לזות שפתים לא (קטו) תנשא) (‎ה‎טור) (קטו) ‎י‎אבל אם בא השני קוד
שהתירוה הרי זו לא תנשא ‎י‎ואם נשאת (קטז) תצא מפני שהיא ספק ‎ח‎וא
נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברי (קיז) לי שמת הרי זו לא תצא ...

ד ל' הרמב"ם פי"ב מה"ג ממשנ' יבמות דף קי"ז ע"ב וכדמפרש לה שם בגמ': ה מדברי אביו הרא"ש בפ"ב דכתובות ו טור משמעות הגמ' וכן פרש"י שם ז פשיטותא דגמ' כתובו' דכ"ב ע"ב ח מברייתא

פתחי תשובה

שת"נ (וכזה נסתר יסוד דברי ת' משכנות יעקב הנ"ל בס"ק הקודם ע"ש) אולם מה דמעלתו הוסיף אומן די"ל דוקא כה"ג הוא דהצריך הריב"ש שיעור ג' שעות אבל אם נפל לבור ועומד ורואה תמיד מכוסה במים הגי בזמן מועט כיון שא"י לכלוא הרוח · הנה בתשובת פני יהושע סי' א' כתב בהיפך ומ"מ כיון דבלא"ה המהרי"ט והרא"ם נקטו בפשיטות קלה וכיון די"ל דגם הריב"ש מודה היכא דידוע דכיסו אותו המים יש לסמוך להקל ע"פ מבינים מומחים ביודעים לפי טבע האיש ההוא הנטבע אם יכול לחיות ערך חצי שעה כשהמים מכסים אותו עכ"ד ע"ש · ועיין בתשובת חמדת שלמה סי' כ"ד וכ"ה עוד מענין הנ"ל [ועמ"ש לעיל ס"ק קל"ד]: (קטו) אבל אם בא השני · עיין בס' קהלת יעקב סעיף כ"ו שכתב דדוקא כשמכחיש לגמרי ובב"א דהוי עד א' בהכחשה אבל כשאינו מכחיש רק שמעיד לקלקל ראיית הב' כגון שעד א' מעיד שראה ראובן מת והכירו בט"ע ובא עד אחר ואומר שהאיש שזה נטבע זה ה' ימים ולא מהני ביה ט"ע נראה דאינו נאמן בלל דאין עד אחד נאמן לאסור ע"ש שהשיג בזה על הנו"ב סי' כ"ח במה שפסל שם בעובדא דידי' עד השני · וגם על מה שפסל עד הראשון שם השיג ג"כ עליו והובא בקצרה לעיל
סעיף

באר היטב

מ"ד ע"ב ע"ש: (קיב) כרקום · עיין סי' קמ"א לע...
גם ע"ש: (קיג) ליהרג · כמה פוסקים ס"ל דאין חי...
בין ב"ד של ישראל לב"ד של עכו"ם ובכולם אמר
נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים · ולמאן דס
דהיוצא ליהרג בב"ד של עו"ג הוא בחזקת מת מ"מ ה
המעיד צריך להיות ישראל כ"כ הרא"ם. וכ"ה ב...
שם לפי מה שפירש המהרש"א · וע"ל סי' קמ"א ס...
כ' · בח"מ כתב דהסוגיא איירי רק לענין גט ותרו...
אבל אין מתירין את אשתו משום דדומה לראהו ...
מגויד ולצוב ע"ש · ועיין בש"י שרוצה להוכיח ...
אפי' לענין להשיא את אשתו דאל"כ לא מקשה הגמ'
מידי וקתני בב"ד של ישראל ישיאו את אשתו וכו' ע"...
לא דק דהגמרא מקשה דאפי' להשיא את אשתו מ...
ליוצא להרג מכ"ש לענין גט ותרומה וד"ק · והרי...
בפ"ג דגיטין כתב ז"ל רב אלפס ז"ל כתב בהלכותיו ...
זו הברייתא ולא כתב הני תרי מימרא דרב יוסף ...
דס"ל דבב"ד של ישראל הלכה כלישנא קמא דברי ...
מסייע ליה דמשמע שהיו אומרים איש פלוני מת ...
פלוני נהרג אבל יוצא ליהרג לא וכו' ע"ש · אינו מוכרח די"ל דמש"ה לא הביא מימרא דרב יוסף כסברת ה...
דרב יוסף לענין גט ותרומה אמר · אבל הא קשיא לי על הח"מ דלפי דבריו לא מקשה תוס' שם מידי ב...
וקתני וכו' אמאי לא פריך מהא דקתני מקומנטריסין של נכרים אל ישיאו ורב יוסף קאמר דמיקטל ...
וכו' ע"ש · הא רב יוסף איירי דוקא לענין גט ותרומה עיין וד"ק · ומכל אלו אם נשאת תצא · הריב"ש · וסי...
שנטבע איירי שלא שהה שם מש"ה תצא: (קיד) ותנשא · ותנשא לאיש אחר שמ"מ אם בעלה מת כיון שהו...
אותה ע"פ ע"א ליכא ספק כלל. עיין ב"ש · לא מיקרי התירוהו לינשא אלא בכה"ג שהתירוה על הדין ועל ה...
אבל התירוה בטעות לא · הר"י אלדבי סי' קמ"ד · עגונה שאמר ע"א שמת בעלה בחדש ניסן וע"פ אותו עד ...
בתמוז ואח"כ באו עדות ברורה ואמרו שבעלה היה חי בחדש אייר בודאי וקודם שהוציאה מבעלה נתברר ...
עדים שבעלה ודאי כבר מת וקברוהו אך נתעלם מהם באיזה זמן מת אי אחר נשואי אשתו אי קודם הנ...
פסק בתשובת שבות יעקב ח"א סי' נ"ח דיש להחמיר דיוצא בגט מ"מ אם אפשר לחקור על הדבר שכבר ...
הבעל קודם הנשואין אזי יחזיר להתירה הראשון ע"ש · אשה אחת שהוחזקת בחזקת אלמנה ונכנסה עם ...
להופה ולא נבעלה באומרה שפירסה נדה ולמחרת יום חופתה בא כתב מחכם אחד שהיא בחזקת איסור ע"...
עיין בתשובת חכם צבי שאלה ב' ג' פלפול עצום עם מהורר"א ברוד"א: (קטו) הגהה · עיין תוס' כת"...
דף כ"ב ע"ב וביבמות דף קי"ז ע"ב · במשמע מדבריהם דבזה אחר זה קרי ליה התירוה דמסתמא התירוה ...
שבא עד שני · ואם בא עד שני קודם שהתירוה אף שבאו זא"ז כבת אחת קרי ליה ואין חילוק בין ...
זה אחר זה או באו בבת אחת רק לענין זה יש חילוק בין התירוה או לא ע"ש · א"כ לפ"ז דברי הב"ש ...
דתוקים דמשמע מלשונו דחילוק יש אפי' בלא התירוה בין בזא"ז ובין בבת אחת ע"ש · וכ"כ הרשב"א בכת...
סי' תשמ"ח וז"ל ואמרינן עלה בגמרא כאן בבת אחת כאן בזא"ז ולא בבת אחת ממש קאמרי אלא כל ...
השני קודם שהתירוה ב"ד להנשא בבת אחת קרי ליה ע"ש · ועיין ב"ח וכנה"ג דף למ"ד ע"ב דמשמע מל...
נמי דחילוק יש אפי' בלא התירוה בין בזא"ז ובין בבת א' ולא נעלם לי כי מסתם גמרא ותוס' משמע די...
תליא בהתירוה ובלא התירוה אפי' אם באו זא"ז קרי ליה בבת אחת וד"ק: (קטז) תצא: אפי' אם בא ...
שהתיר קודם העד האוסר הואיל ובא קודם שהתירוה הלא דהוי כבאו בבת אחת כמ"ש: (קיז) לי · פי' ...

תצא (קמז) ט ואם באו שנים ואמרו לא מת אע"פ שנשאת 'תצא לדברי הכל: הגה ודוקא שהיא (קיח) שותקת אבל אם היא גם כן אומרת מת הוי ליה כתרי ותרי אם העדים הם נשים אבל הב"ל שנשאה אינו נאמן על עצמו (נ"י פ' האשה קמא): כבמה דברים אמורים כשהיה האחד שנשאת על פיו כמו שנים שבאו והכחישו אותו כגון שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו לא מת או שנשאת (קמח) על פי אשה או על פי עצמו ובאו שתי נשים או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת [קמח] אבל עד כשר אומר מת ונשים רבות אומרות לא מת או פסולים אומרים לא מת הרי זה כמחצה על מחצה: הגה ודוקא שבאו ביחד קודם שהתירוה על פי עד הראשון אבל אם התירוה על פי עד הכשר ואחר כך באו הפסולים לא (קיט) תצא מהתירה הראשון (ל טור) · ואם נשאת לאחד (קכ) מעדיה והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא: הגה וע"ג המכחישים לפי תומם דינן כשאר (קמט) פסולי (קכא) עדות (מרדכי פ' האשה בתרא) וכל שאינו מסיח לפי תומו אינו נאמן לא לאסור

וכאוקימתא דרב ששת שם ט שם במשנ' דיבמות דקי"ז ע"ב י כתב הריב"ש כיון שנשאת ונבדלת איסורא אע"פ שלא נבעלה תצא ועיין לעיל סימן י"א סעיף ג' כ כליסנא בתרא שם בגמרא ל וכמו שפירש"י שם וכמ"ש ה"ה לדעת הרמב"ם ולא כמ"ש הרמב"ן והרשב"א לדעת הרמב"ם הנ"ל ה"פ.

באר היטב

כתובות דף כ"ב ע"ב ברי לי אם היה חי היה בא · הר"ן חולק עליו וס"ל ברי כזה לא הוי ברי אלא דוקא שאומרת שראה אותו מת: (קיח) שותקת · כלומר אם נשאת בהיתר ע"פ אשה א' או פסול א' ואח"כ באו שתי נשים או פסולים דמוציאין אותה לכ"ע היינו בהיא שותקת אבל אם גם היא אומרת מת ואשה א' מסייע לה ואומרת מת ונשאת ואח"כ באו שתי נשים ואומרות לא מת או אם נשאת לא הנא דשנים הראשונים נאמנים לעולם ואין שתי נשים מוציאין אותה מחזקת א"א מאחר שנשאת בהיתר · ודוקא שנשאת כבר או אם התירוה אותה דאז הוי שתים הראשונים כשני עדים כשרים: (קיט) תצא · זהו דעת הטור אבל הרמב"ן והרשב"א וב"י מפרשים דעת הרמב"ם דאע"פ שהתירוה ע"פ ע"א אם באו שתי נשים לבסוף ה"ל כשתי עדים המכחישות זא"ז ותצא אם לא בשנשאת לעד המעיד לה והיא אומרת ברי: (קכ) מעידים · עיין ב"ש · ואולי ט"ס הוא וצ"ל לאחד מעידיה ר"ל להעד שמסייע לה שאומר מת: (קכא) עדות · בכל אלו הדינים · אשה ועכו"ם מסל"ת ועד מפי עד הוה הן לקולא או לחומרא · עד מפי גוי מסל"ת אי מיקרי עד כשר או פסול עיין מהריב"ל ח"ג סי' ח' והרשד"ם סי' ל"ט · היכא דאיכא תרי סהדי שמעידין מפי גוי שמת פלוני וכפי עדותן אסורה לינשא ואיכא תרי אחרינא דמכחשי להו ואומרים מפי גוי עצמו שמת פלוני עדות מספיק להתירה אע"ג דהשנים שבאים לאסרה מכחישי אהדדי כגון שאחד אומר שלא היה מסל"ת רק שמתכוין להתיר וא' אומר שמסל"ת היה אך לא היה ברור לו במיתתו אפ"ה מצטרפי אהדדי כיון דסוף סוף לדברי שניהם אשה זו לא הותרה · וה"ה נמי אם מכחשי אהדדי אותם שאמרו מת באופן המיתה כיון שלדברי שניהם אינו קיים עדותן מצטרפין· מהריב"ל ח"ג סי' ד' · עד א' העיד שמת ועד מפי עד או אפי' שנים מפי שנים העידו לא מת למעשה יש להחמיר ואיכא לספוקי אם נשאת אם תצא או לא · וכתב כנה"ג דף ל"א ע"א מדברי הרשד"ם סי' כ"ט משמע דתצא · ועיין מהריב"ל ח"ג סי' ה' · ותשובת הרמב"ן סי' קי"ט · וכתב הרח"ש בקע"ד דוקא בבאו בת א' אבל אם נשאת או התירוה ע"פ האומר מת אעפ"י שאח"כ באו ב' עדים הנ"ל ואמרו לא מת לא אלא מהתירה ע"ש · עד מפי עד שאומר מת והותרה האשה ואח"כ בא עד כשר מפי עצמו ואמר לא מת הלית פלוגתא דרבוותא דאיפלגו כשהותרה האשה ע"פ אשה או פסול ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת · הרח"ש בקע"ד

פתחי תשובה

סעיף כ"ח ע"ש: (קמז) ואם באו שנים כו' הגה · עיין בס' בית מאיר שכ' דבכה"ג הוי הולד ממזר גמור דלא כנראה מדברי המהרש"א יבמות קי"ז ע"ב דאינו ממזר ד"ת משום דהאומר מת חשוב כב' והוי תרי ותרי וזה אינו ופשיטא דהוא ממזר גמור ד"ת כי דינא דעולא ל"ש כלל במקום שנים כדמוכח מהקושיא פשיטא כו' ע"ש וע' בס"ק שאח"ז: (קמח) ע"פ אשה כו' ובאו כו' פסולים של דבריהם · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' קי"ג שתמה ע"ז הא בב' עדים פסולין מדבריהם אף אם בא תחלה עד א' כשר הדין דתצא כיון דמדאורייתא הם כשרים והוי תרי לגבי חד והיא א"א גמורה וחייבים עליה מיתה וחטאת וצ"ע עכ"ל (ולכאורה לפי מה דמחזיק בפשיטות דפסול מדבריהם דין עד כשר יש לו הו"ל נמי לתמוה ע"מ דנקטו הרמב"ם וש"ע או שני פסולים של דבריהם מאי איריא תרי אפילו חד נמי תצא לשיטת הרמב"ם שהובא בש"ע לקמן סעיף ל"ח · אך באמת ז"א דבהא לא ברירא ליה להגאון ז"ל אם יחשב כעד כשר לכתחלה האשה וכאשר מבואר בדבריו באותה תשובה מקודם במה שרוצה ליישב קושייתו על הרמב"ן ע"ש) ועיין בס' בית מאיר לקמן סעיף מ' במה שיישב קושיית מהרי"ו סימן קס"ד ע"ש: [קמח] אבל עד כשר אומר מת כו' · בגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"ב ואם עד כשר וגם אשה אומרים מת ועד כשר אומר לא מת בזה צ"ע לדינא אם נימא כיון דעדים המכחישים כמה כשרים מצילא אשה המסייעת לעד א' דמת הוי כמו רוב דעות ותנשא או דכלל הוא דא"א לדחות עד כשר אלא ע"י ב' עדים כשרים אבל בלא"ה הוי תמיד כמו פלגא ופלגא והכי משמע לכאורה מהא דבעד א' אומר מת וע"א אומר לא מת דבעי' נשאת לסעד ואומרת ברי לי ולהרמב"ן גם בזה הנא ומשמע אף בברי גמור דמת בעלה ולא אמרי' דתנשא גם לאחר ע"י צירוף עדותה לע"א דאומר דמת כמו דמצרפינן עדותה לאשה אחרת באומרת מת לגבי ב' נשים שאומרות לא מת כמ"ש בהגה"ה אע"כ דמ"מ הוי רק כפלגא ופלגא וצ"ע לדינא עכ"ל]: (קמט) פסולי עדות · עבה"ט ומ"ש עד המעיד על איש כו' דברי מהריב"ל אלו הובא בק"ע סי'

ולא להתיר: **לח** [פ]אשה אומרת מת בעלי (קנ) ואח"כ בא עד (קכב) כשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא [צ]ויש אומרים שאם אשה אחרת או [ס]היא שאמרה מת (קנא) (קכג) והתירוה לינשא על פיה ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת לא תצא מהתירה (אבל אם באו תחלה שתי נשים והתירוה לינשא על פיהן ואח"כ בא עד אחד לא תצא מהתירה לכ"ע) (כ"כ הב"י משם המ"מ): **לט** [ע]הנשאת על פי עד אחד לא תנשא (קנב) אלא ברשות ב"ד ואם נשאת

באר הגולה

...פ שם מ ג"ז שם וכתב ה"ה שם דהואיל דין ...ס מלישנא בתרא דכיון שהורע כח נשים לגבי עד כשר ה"נ הורע כח אשה אחת לגבי עד כשר כ"כ הטור נ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א כ"כ הב"י ם כ"י ממשמעות הגמ' דכתובות דכ"ב מהא דעולא שם ובדף כ"ג ע"ב גבי' אני וחברתך טמאה ומהירוש' שם ע בתשו'

פתחי תשובה

...ג מ"ד וע' מ"ש לעיל ס"ג ס"ק ע"ז: (קנ) ואח"כ בא עד כשר. עבה"ט ועיין במה"ל מ"ש בזה וסיים וזכינו לדין דלדעת הרמב"ם וסייעתו אם עד כשר אומר מת ואשה אחת אומרת לא מת תנשא אפילו לכתחלה וכ"כ הרח"ש בפשיטות גם הרשד"ם סי' ר"ג קיים זה מסברא ולפמ"ש הוא מוכרח עכ"ל וכ"כ בתשובת רע"ק איגר סי' קי"ג ע"ש. עוד כ' בס' מה"ל שם נראה דלדעת הרמב"ם וסייעתו ה"ה נמי אם התירוה תחלה ע"פ עד מפי עד ואח"כ בא עד כשר ואמר מפי עצמו לא מת שאינו מתירה כיון דעד מפ"ע פסול לשאר עדות דינו כעד פסול אולם אם העד הראשון שנאמר משמו שמת הוא לפנינו כעת יש תקנה לדבר שיחזור הוא ויעיד עתה בב"ד על ראייתו שמת דהשתא הו"ל עד כשר לגבי עד כשר וכיון שהתירוה כבר ע"פ עד מפ"ע ל"ת מהתירה אע"פ שמה שמעיד עכשיו הוא אחר שהתירוה וראיה לדבר מדברי הרמ"א לעיל סעיף ל"ז כו' ע"ש וע' עוד בת' רע"ק שם: (קנא) שאמרה מת התירוה. עבה"ט מ"ש להלכה אין סומכין כו' ובס' מה"ל הביא בשם ים"ש סי' י"ז שפסק דאפי' נשאת ע"פ עצמה ואח"כ בא עד כשר נמי ל"ת כפסק הש"ע כאן ע"ש. ומ"ש עוד הבה"ט אשה שאמרה עד פלוני אמר לי כו' איני יודע מה צורך בזה לדברי מהריב"ל הלא כתוב כן בש"ע לעיל ס"ח והוא מדברי הרמב"ן והר"ן והרא"ש. ומ"ש עוד בשם כנה"ג אבל אשה עצמה מפי עד כו' אינו מובן כלל הלא מדברי הפוסקים והש"ע שם מבואר להדי' דגם באשה עצמה הדין כן ועוד דהלא אשה עצמ' גרע טפי כמבואר מדברי הה"מ והח"מ וב"ש שהבי' הבה"ט בס"ק זה. גם מה דמסי' הכנה"ג הדבר פשוט אגלי דלכ"ע אם נשאת כו' ג"כ ק'. דהלא אף בעד כשר עצמ' אם מכחי' לאשה תצא כמ"ש הבה"ט רס"ק זה והרח"ש כתב להדיא הובא במה"ל דאפי' בא העד אחר שנשאת' ממש ומכ"ש בזה העד המכחיש הוא עצמו הנאמר בשמו. ומ"ש עוד בשם הרדב"ז דאם הלכה לב"ד אחר כו' נאמנת. ראיתי ברדב"ז שם שהוצי' כן מלשון רש"י בפ' שבועת העדות דף ל"ב ע"ב דאית' התם הכל מודים בעד מיתה דפטור דאמר לה לידה ולא אמר להו לב"ד וכ' רש"י ז"ל והעד פטור לפי שיכולה האשה ללכת לב"ד אחר ולומר מת בעלי כו' ע"ש. הנה בגמרות שלפנינו ליתא כלל בפרש"י תיבת אחר וע' ברא"ש ובר"ן שם וצ"ע. ומ"ש עוד בשם הרא"ח אבל בשני עדים מפי עד א' כו' כ"כ גם הח"מ וב"ש לעיל ס"ח והובא בבה"ט שם ס"ק כ"ז ועמ"ש שם. ומ"ש עוד אפי' למ"ד כו' אבל אין אנו מניחין לשאול אותו כו' כן מבואר להדיא לעיל ס"ח בהגהה ועבה"ט שם ס"ק כ"ח: (קנב) אלא ברשות ב"ד. עיין בתשו' בית אברהם סי' ס' אות ז' שתמה על מעשים בכל יום באשה שהיא מחזקת עצמה לאלמנה ובאה להנשא והרב מסדר קדושין אף שאינו יודע כלום ממיתת בעלה וגם הבעל אינו יודע מזה ואין שום ב"ד מוחה ומעכב עד שתבא לפני ב"ד לומר התירוני כו' וכתב שם באות ט' לייבא דהא דבניסת ע"פ עד א' בעי רשות ב"ד בכדי דליהוי כשנים ולא יוכל עד להכחישו וא"כ בניסת ע"פ עצמה אי מחמת ראייתה בעצמה אי מחמת ששמעה מאחרים מה תועלת יש שתבא להב"ד לומר התירוני ולהתירה להנשא דמ"מ יוכל עד כשר להכחישה עכ"ש ס"ק קכ"א (עמ"ש בס"ק הקודם) אך דכ"מ באם תבא אשה להכחישה ולזה י"ל כיון שהאשה מחזקת עצמה לאלמנה והולכת להנשא הוי זה אמירה דידה שמת בעלה והמסדר קדושין ועדי קדושין המה הב"ד שמתירין דהמה עבדי מעשה ההיתר ממש ואין לך היתר גדול מזה דהא הב"ד שמתירים אין צריך שיהיו בקיאים בדיני עגונה כו' וא"ל דלפ"ז ראוי לומר דתמיד הוי ניסת ע"פ היתר ב"ד. ז"א דבניסת ע"פ עד א' בעינן שיהא ההיתר מב"ד ע"פ העד הא' בכדי דליהוי כב' וכ"מ שלא יוכל עד כשר להכחישו דאי מחמת ההיתר של אותן שהוזמנו לקדושין הא המה לא שמעו מפי העד אך ממנה בתם שמחזקת עצמה לאלמנה וא"כ יוכל עד כשר להכחיש היתר זה ולכן נחלקו הפוסקים בסעיף ל"ט בניסת בלא היתר ב"ד אי הוי העד הראשון כב' שלא יוכל עד כשר להכחישו אבל בניסת ע"פ עצמה שפיר י"ל דאותן שהוזמנו לקדושין המה המתירין ע"פ אמירה דידה שמחזקת עצמה לאלמנה בפניהם והוי ניסת ע"פ היתר ב"ד כו' ומכ"ש בניסת בפרסום שהב"ד יודעים שהיה לה בעל ולא מיחו בה דהוי ממש התירו כמ"ש הרמ"א

באר היטב

התירוה או נשאת ע"פ עד מפי עד ואח"כ באו שני עדים מפי שני עדים ואמרו לא מת תצא. וכן נ"כ אם באו בבת א' שנים מפי שנים ואמרו מת ועד מפי עד אמר לא מת תנשא לכתחלה. הרח"ם בקע"ד. באו בבת א' עד מפי עד אומר מת ועד מפי עד אומר לא מת לא תנשא ואם נשאת תצא. גוי מסל"ת האומר לא מת ומכחיש גוי מסל"ת האומר מת לא תנשא ואם נשאת תצא. עיין כנה"ג דף מ"א ע"א ובח"מ ס"ק ע"ד. עד מפי גוי מסל"ת ונשאת ואח"כ בא עד מפי עד כשר ואמר לא מת לא תצא. מהריב"ל ח"ג סי' ה'. עד המעיד על איש א' שמת שלא ידע שמו כ"א על פי עצמו. מהריב"ל ח"ג סי' ח' חשיב ליה כעד מפי עד. והרשד"ם סי' כ"ט חשיב ליה כעד המעיד עצמו. והרח"ם בקע"ד הכריע כרשד"ם: (קכב) כשר. ר"ל אפילו אחר שהתירוה ועיין כנה"ג דף ל"א ע"א: (קכג) והתירוה וכו'. להלכה אין סומכין לקולא בהיא עצמה. ח"מ ב"ש. אשה שאמרה עד פלוני אמר לי שמת בעלי ואותו פלוני מכחיש לה אינה נאמנת. דכל עד מפי עד אם בא הראשון וכפר את השני אין השני האומר בשמו נאמן. מהריב"ל ח"ג סי' ד' והרדב"ז ח"א סי' רמ"ב. וכנה"ג דף ל"א ע"א האריך בזה וכתב אפשר לומר דדוקא בעד מפי עד אם בא הראשון וכפר את השני אין השני האומר משמו נאמן. אבל אשה

שלא בהוראת ב"ד פ י"א (קכג) שלא (קכד) תצא אפילו בא עד אחד ואמר לא מת (קכד) (והב"ד (קכה) צריכין להיות (קכה) ג' כשרים ולא קרובים זל"ז ולא לעדים):

מ צ אשה אומרת לא מת ושתי נשים אומרות מת הרי זו (קכו) תנשא שאין אומרים שנים כמאה אלא בעדים (קכז) כשרים אבל בפסולים הלך אחר הרוב

באר הגולה

ע הרמב"ן סי' קי"ט פ הר"ן בתשובה סי' ל"ב ותשו' ה"ר דוד כהן בית ח' צ שם במשנה דיבמות וכדמוקי לה

באר היטב

עצמה מפי עד אפשר דנאמנת דהיא דייקא ומנסבא וכו' ומסיק שם ומ"מ דבר פשוט אלא דלכ"ע אם נשאת ואח"כ בא העד והכחישה לא תצא · ואם הלכה לב"ד אחר ואמרה מת בעלי ולא הזכירה מעד נאמנת· הרדב"ז ח"א סי' רמ"ב · אפילו למ"ד דאינו נאמן היינו בעד מפי עד אבל בשני עדים מפי עד א' אעפ"י שהעד מכחיש השנים נאמנים· הראנ"ח סי' ל"ז· אפי' למ"ד דאינה נאמנת היינו דוקא כששאלוהו והכחיש אבל אין אנו צריכין לשאול אותו אם הדבר כן כמו שאמרה· מהר"י מינץ סי' י"ד והרדב"ז ח"א סי' רמ"ב כתב אם תלתה בעד וליתא קמן נאמנת במיגו דאמרה מת בעלה כהם ואי איתא קמן שיילינן ליה ע"ש · וכתב כנה"ג דף ל"א ע"ב · דלמ"ד דכל עד מפי עד אם בא הראשון וכפר את הב' אין השני האומר בשמו נאמן היינו דוקא ישראל מפי ישראל או עובד כוכבים מסל"ת מפי עובד כוכבים מסל"ת או מפי ישראל אבל ישראל מפי עובד כוכבים אינו נאמן שעובד כוכבים אשר פיהם דבר שוא להכחישו ע"ש : (קכד) תצא · זהו דעת הר"ן כלומר אם נשאת קודם שבא העד האוסר דאלו נשאת אח"כ מבואר לעיל דתצא · ועיין תשובת מהרשד"ם סי' נ"ט דחולק על הר"ן · והלח"מ בקע"ד הסכים עם הר"ן וכן היא סברת מהריב"ל ח"ג סי' ח' · מה שהקשה הב"ש לשיטת הר"ן מה מקשה הגמרא דיבמות דף קי"ז ע"ב על מתני' דתני עד אומר מת ונשאת וכו' טעמא דנשאת הא לא נשאת לא כו' למה לא אוקמי מתני' נשאת ממש ולא התירוה ע"ש · ולא ק"מ דהא יש עוד לדקדק דלפי סברת המקשן דהקשה האמר עולא כל מקום שהאמינוהו וכו' ופרש"י שם ד"ה לא תצא מהתירה הראשון וכו' דוקא כשהתירוה קודם שבא עד שני אבל אם בא עד שני קודם שהתירוה לא אתפבי אכתי כתרי ע"ש א"כ התליע המקשן בדעתו דמתני' נמי איירי שהתירוה קודם שבא עד שני קשה מנ"ל זאת דילמא מתני' איירי שלא התירוה מש"ה קתני נשאת וא"ל דהמקשן היה מוכח לעצמו דאיירי מתני' שהתירוה דאל"כ למה קתני אם נשאת לא תצא ה"ל מיתני תצא ודלא כסברת הר"ן · קשה מנ"ל זאת להמקשן דאין הדין של הר"ן אמת · וכך היה לו הקשות במאי עסקינן אילימא שלא התירוה א"כ למה קתני ואם נשאת לא תצא ואם בשהתירוה למה קתני נשאת · אלא ודאי דהמקשן הקשה כפשוטא למה קתני דוקא אם נשאת משמע דבלא נשאת לא משכחת ליה שום זקנתא הא אמר עולא וכו' א"כ בהתירוה נמי תנשא · עיין וד"ק · ועיין כנה"ג דף ל"א ע"ב שכתב דעדיף שאלה שלא ברשות ב"ד מהתירוה לינשא ע"ש : (קכה) ג' · הח"מ מאריך ומסיק דא"ל ב"ד אלא דומה לשאר הוראת איסור והיתר ודי ביחיד גם א"ל ב"ד לקבל העדות דהא עד מפי עד כשר רק לענין קבלת עדות שלא יאמרו מגודין היינו צריך ג' לקבלת עדות אבל לענין היתר עיגון ביחיד סגי ע"ש · וב"ש הביא ראיה דצ"ל שלשה ע"ש : (קכו) תנשא · אפי' אם לא התירוה· הרא"ש : (קכז) כשרים · ואם מאה אומרים מת ושנים אומרים לא ת לא תנשא ותצא אא"כ נשאת לא' מעדיה ואם שנים אומרים מת וג' אומרים לא מת מ"מ אם ניסת לא'

פתחי תשובה

הרמ"א בסי' ז' ס"ו כו' והאריך בזה ע"ש ודבריו צ"ע לדעתי הדא דמדברי הפוסקים שנחלקו בסעיף זה משמע דהיינו אף אם העיד העד לפני הב"ד הלא שלא התירוה עדיין · ועוד דמפשטות דברי הרמ"א שכ' דהב"ד צריכים להיות כשרים כו' משמע דה"ה דצריך להיות ההיתר ביום דוקא וע"פ הרוב החופה הוא בלילה וצ"ע · ועמ"ש לעיל ס"ה ס"ק ל"ד : (קכג) שלא תצא · עבה"ט שכ' זהו דעת הר"ן כו' ועיין בס' בית מאיר שהביא ראיה נכונה מהירושלמי להרשד"ם דאין הנשואין חשוב כהיתר ב"ד · ומ"ש הבה"ט לתרץ מה שהקשה הב"ש לשיטת הר"ן עיין בס' בית מאיר ובס' קרבן נתנאל פ' האשה תנינא אות כ"ג : (קכד) והב"ד צריכים · עח"מ ס"ק ע"ח ועיין בת' נו"ב תניינא הי"ד סימן נ"ו בהגהה מבן המחבר מ"ש בזה בענין קושיית הח"מ על הרמב"ם למה נקט שאין זו הוראה אלא טעות וגם בענין שכ' הח"מ דהא דתנא נשאת ע"פ ב"ד פטורה היינו ב"ד הגדול ע"ש באריכות : (קכה) צריכין להיות ג' · עיין בח"מ שהאריך דלא בעינן ב"ד של ג' לא בהתרה דדמי להוראת או"ה ולא בקב"ע דהרי הטעם דהצריכו ג' לקב"ע ולא סגי ב' דהוי כעד מפי עד ובעגונה דעד מפ"ע כשר לא בעי ג' ע"ש ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' קכ"ג שדעתו שם דאף דבעדות אשה עד א' ועד מפ"ע נאמן מ"מ בעי דוקא שנתקבל עדות בב"ד ובעד מפ"ע מהני כשמעיד הב' בב"ד אבל שלא בב"ד י"ל דלא הוי עדות וכתב דראיית הח"מ יש לדחות בטוב דהא דאמרינן בעלמא דלא סגי בב' דהוי עד מפ"ע היינו דבלא"ה היה באפשרי לב' לקבל עדות ויעידו בפני ב"ד של ג' שהועד כן בפניהם ויהיה אז שם עדות לזה צריכים לטעם דעד מפ"ע וכה"ג בעדות אשה מהני אבל מ"מ כל שלא הועד בפני ב"ד לא גמרה היתר דבעי הגדה בב"ד דוקא ומ"ש הח"מ ראי' ממה דמבואר בת' ב"י כו' לענ"ד זהו אמת דהוראה זו הוי רק כהוראת איסור והיתר ולא בעי ג' אבל מ"מ בעי ההוראה ע"י קב"ע בג' דצריך שיקבל העדות בפני ג' עכ"ד ע"ש · והנה דעת הב"ש כאן מבואר שדעתו דצריך שלשה כן בקב"ע וכן לענין התרה משום דחשוב כמו דין ע"ש אך מצאתי בט"ז שדעתו ג"כ לחלק דלענין קב"ע כ"ע מודים דצריך ב"ד אבל לא לענין התרה והרב המגיה הזכיר דברי הב"ש הנ"ל והשיג עליו ע"ש [ועיין בתשו' ח"ס ס"ס מ"ה שכ' וז"ל ואמת טעם ישיבת ב"ד של שלשה שכ' רמ"א לא ידענא ודקו דברי הח"מ ואע"ג שהב"ש החזיק בעד רמ"א היינו לקבל עדות בשלשה אבל להתירה בשלשה לא ידענא מ"מ הואיל ונפיק מפומי' דגברא רבא לא ישתנה תפקידו עכ"ל וכ"כ עוד בכמה תשובות דראוי להושיב

בין להקל בין להחמיר : מא ?אם שנים מעידים (קכח) (קנו) ששמעו (כל* אחד מפי אחד שמת פלוני ועד אחד מעיד ששמע כפי אחד שהוא חי מותרת מב ?שני עדים אומרים מת ושנים אומרים לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהוא (קכט) ספק [קנו] ואם נשאת לאחד מעדים (קנז) והיא אומרת ברי לי שמת הרי זו לא תצא (אין מוציאין אשה מבעלה אם יצא קול שבעלה ראשון

ס נגמ' כדרב חמיה וכו' ק הר"ן בתשו' סי' כ"ב *כצ"ל וכן הוא בב"י ר ברייתא ואוקימתא דרב שמת כתובות

פתחי תשובה

כ"ד של שלשה] : (קנו) ששמעו כל א' · עבס"ט דהב"ש חולק על הח"מ וסובר דאחד ששמע מרבים עדיף מא' ששמע מאחד ועיין בס' נ"צ סי' כ"ז שדעתו כדעת הב"ש · ועיין בת' גאוני בתראי סימן י"א שנחלק בזה הב"ת עם הגאון מהר"י בעל מג"ש ודעת הב"ת גם כדעת הח"מ · וסיים שגם דעת התנו הט"ז כן הוא אבל דעת מהר"י בעל מג"ש כדעת הנ"צ וב"ש ע"ש ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' כ"ז בתשובה מבן המחבר שכ' שנה דעת הב"ש הוא רק שעד א' שאמר ששמע מפי רבים עדיף מעד א' שאמר ששמע מפי אחד אבל אם רבים אומרים ששמעו מפי רבים שמת ועד א' אומר ששמע מפי רבים שנגלב (כן היה בעובדא דידיה וה"ה בהכחשה דחי ומת) בודאי דבטלו דברי האחד נגד דברי רבים ואנו מאמינים לרבים ששמעו מפי רבים שמת · ואין להשיב ע"ז מהתשובת נ"צ סי' כ"ז שכ' שאנו דנין רק על העדים אשר מפיהם שמעו העדים אשר לפנינו וא"כ בנ"ד הוי זה רבים נגד רבים זה אינו. דהנ"צ כתב זה באחד ששמע מפי א' שחי ואחד שמע מפי שנים שמת בזה אמרינן דאין לנו לדון על העדים שלפנינו דקובעא הוא שזה שמע שחי וזה שמע שמת דאין הכחשה ביניהם ודנין על העדים הראשוני' אשר הם שמעו מהם והוי שנים נגד אחד ואזלינן בתר רוב דעות אבל בנ"ד בא' שאמר ששמע מפי רבים שנגלב ושנים אומרים ששמעו מרבים שמת בזה בודאי אם נאמין להאי אחד ששמע מרבים אנו צריכין לומר שרבים משקרים בזה אזלי' בתר רוב דעות ואין אנו מאמינים כלל לאחד ששמע מרבים שנגלב ... שכך עד א' שלפנינו נכחש מפי רבים ואין אנו מאמינים לו כלל ששמע מפי רבים כן · ושוב כתב בשם הרב מהר"ר איסרל ... שמפקפק ע"ז מדברי ת' הר"ן הובא בתשובת מהרמ"ל סי' קל"ג ונ"צ סי' כ"ז שאם בא עד א' ואמר ששמע מפי יחיד ... ובאו מאה ששמעו מפי יחיד שהי הדבר ברור דהוי כעד אחד אומר מת ואחד אומר לא מת הרי מבואר מזה כיון ... מעידים ע"פ מה ששמעו לא אזלינן בתר סהדי דאתו קמן אף על פי שהם רבים אלא בתר סהדי ששמעו מפיה והוי ... לגבי חד ומעת' בנ"ד אי אזלי' בתר סהדי ששמעו מפיהם הוי הכחשה דרבים לגבי רבים והיינו נמי טעמא דהב"ש ... שחולק על הח"מ כו' והוא ז"ל כתב ליישב דבריו דלא דמי כלל לנא דהר"ן ע"ש :

ולע"ד דבריו צ"ע מ"ש שם דדברי הר"ן שרירין וקיימין דאלו מאה אינן נחשבים כ"א כאחד דהא הם לא ראו ולא יד... שום דבר רק מה ששמעו מפי יחיד ולא עדיף האי יחיד מאילו היה עומד לפנינו היום שלא היה מהימן יו... מאותו אחד שאמר לפנינו ששמע מאחד שמת והוי חד לגבי חד ע"ש ובאמת זה אינו דאילו היה זה היחיד קמן בו... בי' מהימן יותר מהיחיד האחר ששמע מיחיד שמת כיון דהוא עד כשר אבר בעיניו ראה משא"כ היחיד האחר הוא ... פסול דהוא עד מפי עד ואין עד א' פסול מועיל להכחיש הכשר וכמ"ש לעיל ס"ק ק"כ וכמ"ש גם אביו הגאון ז"ל בנו... קמ"א סימן מ"א להדיא · ולדעתי זהו עצמו כוונת הרב מו"ה איסרל בקושייהו מדברי הר"ן דלדבריך שאהה חושד ... היחיד שמשקר ולא שמע כלל מהרבים כן אף שאין הכחשה עליו בזה להדיא א"כ גם בנדון הר"ן היה לנו לבטל ... היחיד נגד אלו המאה דהם בודאי שמעו מפי יחיד שחי א"כ הוי כאלו היחיד שלהם לפנינו (דמה נ"מ אם אמר נפנ... או בפנינו) והוא עד כשר דמהימן יותר מהיחיד האחר שהוא עד מפ"ע והיה לנו ג"כ לומר שלא שמע כלל מהיחיד ... א"ו כיון שאין הכחשה לפנינו דאפשר שזה שמע וזה שמע אנו דנין רק על העדים הראשונים ודוק היטב · ועיין ... מה"ל ס"ק ק"ס שגם הוא ז"ל נסתפק בכעין כך דהנו"ב תניינא הנ"ל וכתב דיש ליגך בזה להומרא ע"ש : [קנו] ואם נ... לאחד מעדים כו' · בגליון ש"ע דהגאון רע"ק זצ"ל כ"ב וז"ל וכן בנבאת לאחר שאומר ברי לי שה' מן העדים שאומ... לא מת הוא פסול אף דלא נפסל בב"ד וגם אינו ידוע בברי דמת מ"מ מקרי ברי ולא הנא · כן יש ללמוד מדברי ... תשב"ץ ח"א סי' א' ד"ג ע"ד עכ"ל] : (קנז) והיא אומרת ברי לי · עבה"ט לעיל ס"ק קי"ז בשם רש"י והר"ן ועי' ו' ... בית מאיר שכ' דלכאורה קשה לפי' רש"י תינח הוא והיא אבל מה נעשה לבנים שיוולדו הא יהיו ספק ממזרים ... הר"ן לפום ריהטא ניחא דעדותה שאומרת ברי מועיל נמי להכשיר הולדות כדקיי"ל בסי' ד' · ולפ"ז היה נלע"ד שאת... בעל אשה זו שהיה אחד מעידיה אף דשוב נודע שבעלה הראשון נמי ודאי מת אלא שהספק עדיין אם בשעת הנישואין ... מת לא מבעי' ע"י ברי דרש"י שאסורה לכהונה מכח הספק דהרי ותרי דהא להכת האומרי' ל"מ נעשה זונה אלא ... בברי דהר"ן דהוית טוענת ברי לבבר נבעלתי מ"מ לכתחלה הא קי"ל דלא תנשא ואפי' ברוב כשרים ומכ"ש נספק ... ותרי · אך לקמן סי' קנ"ב ס"ג הוכחתי דלא שייך כלל הכא לנא מגד נאמנת ברי דידה ואפ"ה בטוענת ברי הבנים כו' ...

באר היטב

לא' מעידה לא תנא · אבל בפסולי עדות אם ב' אומרי מת וג' אומרים לא מת אפילו אם ניסת לא' מעדי תנא· בה"י ב"ש : (קכח) ששמעו כל אחד · כלומר ... אחד מהם שמע מפי אחד · כן הוא בתשובת הר... וקמ"ל דכהם דבגוף עדות אזלינן בתר רוב דעות ה' בעד מפי עד שנים שהם על מפי עד מכחישין על ... עד אחד · ודוקא שהשנים באים מכח שנים אבל ... ששמעו מאחד כחד חשיבי · וה"ה עד המעיד ... רבים וע"א מעיד מפי יחיד שקולים הם מאחר ד... הרבים לפנינו · ת"מ · וב"ש כתב דווקא אם ... שמעו מאחד נחשבין כחד · אבל אם א' שמע מרב... עדיף מאחד שאמר ששמע מאחד ע"ש · מה שרו... הח"מ להוכיח דאל"כ ליתני רבותא א' מפי שנים ... שנים מפי שנים ע"ש · נ"ל דמש"ה נקט שנים ... שנים להורות אבל שגים מפי אחד כאחד דמי ואי ... נקט א' מפי שנים לא הוי ידעינן שנים מפי א... וק"ל : (קכט) ספק · כלומר אע"ג דנשאת בהיתר ... שנים · הראשונים הלא מתירה ע"פ עדים שהאחרו... דלא אמרינן לא תנא אלא בפסולים אבל · כשאחרו...

...י). (רבינו ירוחם) : מג שהאשה עצמה נאמנת לומר (קנח) שמת בעלה ותנשא
...ו התיבם על פיה (קנט) תונותנים לה (קס) עיקר (קל) כתובתה אואם תתיבם
...בנם היבם לנחלה על פיה · (ואפילו אשה (קלא) (קסא) שהיא שוטה נאמנת) (תא"ו
...' כ"נ) ובלבד שיודעת בטיב נשואין ואלמנות) (שם בשם הרמב"ם) בבמה דברים אמורים
...שבאה לבית דין ואמרה מת בעלי התירוני ולא הזכירה שם כתובה מתירין

באר הגולה

דף כ"ב ע"ב ש משנה יבמות דף קי"ד ע"ב ת משנה שם דף קי"ו ע"ב שחזרו ב"ה והודו לב"ש א מימרא דרב חסדא שם ב לשון הרמב"ם ספט"ז מהל' אישות ממימרא דרב נחמן שם

באר היטב

...רים מוציאין אותה דתרי ותרי ספיקא הוא ואשה בחזקת א"א קיימי והבא עליה באשם תלוי קאי · ח"מ· ...ד להתיר ע"פ ע"א דשם ע"י ההיתר נעשה העד כראשון כשנים והיה כאלו אין ספק בדבר ועיין כנה"ג דף ל"א ע"א · וכן אפי' במקום שנאמר לא תנשא אם נתירוה אפ"ה לא תנשא לכתחלה משום לזות שפתים ב"ש סעיף ל"ז · מיהו בשבויה מהני היתר אע"ג שבאו עדי השבויה אחר ההיתר מותרת כי עדותם אינו סותרת ההיתר דיוכל להיות אע"ג דהיתה בשביה לא זנתה אבל מהני היתר שם אם לא באו עדי טומאה · ב"ש :

(קל) כתובתה · היינו מנה מאתים · אבל לא תוספת ונדוניא דהיינו נכ"ב עיין כנה"ג דף ל"א ע"ב שהביא פוסקים הרבה דס"ל כן · ומביא ג"כ פוסקים הרבה דס"ל שגובה מנה מאתים ותוספת ונדוניא בין מבני חרי בין ממשעבדי בין שהותרה על פיה בין ע"י מסל"ת בין ע"י עד כשר ע"ש · ועיין מהריב"ל ח"ב סי' ע"ה ומהר"ם מטראני ח"ג סי' קל"ד והרשד"ם חא"ה סימן ע"ה כתב דהיכא שנשאת ע"י מסל"ת גובה כתובת' מנה מאתים ותוספת ונדוניא · אבל בסי' רכ"ג חא"ה ובח"מ סי' תמ"ח כתב דבין נשאת על פיה בין נשאת ע"י מסל"ת אינה גובה כ"א מנה מאתים אבל לא תוספת ונדוניא וכ"כ הר"י הלוי סי' י"ז עיין כנה"ג דף ל"א ע"ב · וכתב משפט צדק ח"א סי' ע' שאם האשה תפסה יכולה לומר קים לי · אם נסתקע זכרו הותרה לינשא גובה כתובתה מלם הר"י הלוי סי' י"ז :

(קלא) שוטה · מ"ש הח"מ גמרא ערוכה היא לדבריך פקחת תנשא וכו' יבמות קט"ז ע"ב · אינו מוכרח די"ל הה"ק לדבריך פקחת תנשא · ור"ל פקחת דיודעת לקרוע בגדיה ובוכה · ושוטה ר"ל דלא עבדה הכי · אבל אמת אינה שוטה · ואחת זו ואחת זו תנשא קאי בין

פתחי תשובה

(שם כתב שטעם כיון דאיכא חזקה שאין מקלקלים עצמם כמ"ש הרמב"ם וע"י צירוף חזקה זו נעשה הספק אף לגבי כודאי להכשיר הולדות) א"כ אפשר שתהיה נמי כשרה לכהונה וצ"ע עכ"ד ע"ש : (קנח) שמת בעלה · עיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ב שנשאל באשה פרוצה שבאה ואמרה מת בעלי שאנשא ושאלנו אותה באיזה מקום מת ואמרה במקום פלוני ובאותו מקום יש יהודים אם נאמר לה כיון שיש רואים ויודעים שמת בעלך תביאי ראי' או תמתיני עד שנשלח לשם לדעת אמיתת הדבר כיון שאפשר לברר אין מתירין אותה מיד והשיב מסתברא לי דמשהינן לה עד שיתברר הדבר כיון שאפשר להתברר ובפלא אם היתה צנועה קים להו לרבנן דמתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה דייקא ומינסבא או דלא משקרא במלתא דעל"ג למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואפי' באפשר לבירורי לא מעגינן לה בכדי כיון דקים להו לרבנן דקושטא קאמרה אבל פרוצה נהי דבלא אפשר לברורי לא מעגינן לה דלא חלקו חכמים בזה בין פרוצות לצנועות מ"מ באפשר לברורי דלא מעגינן לה טובא והיא נמי פרוצה ואיכא למיחש דלא חיישא לקלקולא יש לברר הדבר ואם לא הוברר הדבר לא מעגינן לה טובא ומתירין אותה להנשא ולא מחמרינן עלה לשלוח שליח אחר שליח לברר הדבר ע"ש ועמ"ש לעיל ס"ג ס"ק י"ג : (קנט) ונותנים לה עיקר כתובתה · שמעתי מפי כבוד ש"ב הרב הגאון מהר"י העשיל אשכנזי מק"ק הורדנא (כעת הוא אב"ד בק"ק לובלין) שמעשה אירע בק"ק לובלין שבא עני אחד מהמסבבים בעיירות והלך שם ולקחו אותו לבית החולאים ומת שם ונמצאו אצלו כמה מאות זהובים ומיד כאשר מת קודם הקבורה באה אשה אחת לשם ואמרה שזהו בעלה · והנה לענין שמותרת להנשא פשיטא שמותרת כי האשה בעצמה נאמנת כו' אך לענין הכתובה רצו הדיינים דק"ק הנ"ל ג"כ לומר שנותנים לה עיקר כתובתה מממון זה שנמצא אצל המת מאחר שמתירים אותה להנשא כי ספר כתובה נלמד כו' וכמ"ש במשנה יבמות (ובש"ע כאן) דחזרו ב"ה כו' והשיב בזה כבוד אביו הגאון מהר"מ זלמן אשכנזי האב"ד דשם שנדון זה אינו דומה כלל לדין המשנה והש"ע כאן דשם הספק הוא אם חי או מת אבל זה הממון שנותנים לה לכתובתה בודאי הוא של בעלה אמרינן שפיר דאף שיש ספק לנו שמא חי מה לנו בזה הרי בעלה בעל הממון זה כתב לה לכשתנשאי כו' והרי היא נשאת מחויב ליתן לה הכתובה כי כן נשתעבד לה אבל כאן אין הספק בענין המיתה רק שאנו מסופקים שמא אין זה בעלה וזה הממון אינו של בעלה רק של איש אחר והוא לא כתב לה לכשתנשאי כו' ולא נשתעבד לה כלל מה מהני מה שהיא נשאת · בזה אמרינן דלענין ממון אינה נאמנת עד שתביא ב' עדים ראיה לדבריה ודפח"ח · וקצת דמיון לסברא זו כתבתי בפ"ת ליו"ד סי' שס"ג סק"ז בשם מהר"א פלעקלש ז"ל : (קס) עיקר כתובתה · עבה"ט ועיין בס' מה"ל ס"ק ...ס"ד וקס"ה שהאריך הרבה בזה וכ' בסוף וז"ל העולה מזה דאשה שאמרה מת בעלי דעת הרמב"ן והרשב"א והה"מ פ"ז ...ה"ג והר"ן פ"ק דגיטין שגובה עיקר כתובה אפי' מן הלקוחות אולם לפי מה שסתם הב"ע בסי' קמ"א סעיף כ"ג יש להסתפק בזה אם גובה מן הלקוחות או לא ובתוס' ונדוניא י"א שאינה גובה כלל וי"א שגובה הכל וכתב מהריב"ל שכן נהגו ולפי המנהג גובה הכל אפי' מן הלקוחות · ולמעלה כתבנו שיש לגמגם בזה דאפשר דלכ"ע אינה גובה התוספת מן הלקוחות · ואם יש עד א' שנטבע במים שאל"ס כיון שאסורה להנשא לכתחלה אינה גובה הכתובה לכ"ע ואם עברה ונשאת כיון דל"ת דינה כמו בעד א' שאמר מת בעלה וכנ"ל · ואם יש שני עדים שנטבע במים שאל"ס אם עברה ונשאת ...גובה הכל לכ"ע אפי' התוס' ונדוניא אבל כשאינה מותרת להנשא לדעת הש"ע לעיל סל"ה גובה הכל ולדעת הרמב"ם ...והראב"ד והמ"מ אינה גובה כתובה וכתב הב"ש דה"ה הת"כ דאינה גובה ולמעלה כתבנו דגם בנדוניא י"ל דאינה גובה ...ע"ש שהיורשים יורדים לנחלה עכ"ל ע"ש : (קסא) שהיא שוטה · עבה"ט ועיין בס' יד המלך פי"ג מה"ג דין א' מ"ש

אותה לינשא ומשביעין (קלג) אותה ונותנים לה כתובה אבל אם באה ואמר מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה שעל עסקי הכתוב באה והרי זו בחזקת שלא מת ואין דעתה לינשא אלא ליטול (קלג) כתובת מחיים בלבד · (וי"א (קסב) דאפילו יש לה עד (קלד) שמת לא מהני בכה"ג) (נ בשם הריטב"א) : מד [ג]באה ואמרה מת בעלי התירוני לינשא ותנו לי את כתוב מתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובתה מפני שעיקר דבריה על עס הנשואין באה [ד]אבל אם באה ואמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתיר אותה ואין נותנים לה כתובה ואם תפסה אין מוציאין מידה [ה]ויש מי שאוכ דבין בזו ובין בזו אין מתירין אותה כיון שהזכירה כתובה : מה [ו]מי שיש שתי נשים ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי ה"ז תנשא ע"פ עצמה (קסג) וצרת (קלה) אסורה שאין צרה נאמנת להעיד לחברתה ואפילו נשאת זו תחלה א אומרים אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו שמא משנאתה בצרה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו : מו [ז]זאת אומרת מת בעלי וצרתה מכחיש ואומרת לא (קלו) מת הרי זו תנשא כשם שאינה מעידה לה להתירה כך אינ יכולה (קסד) להעיד לה (קלז) לאוסרה : מז [ח]זאת אומרת מת וצרתה אומר נהרג הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים הרי אלו ינשאו : מח [ט]במה דברי

באר הגולה

ג גם זה מאבעי' שם ונפשטא באת"ל ופסק רבינו כן כדרכו בכל הגמרא ד אבעיא שם ולא נפשטא פסק רבינו כדין כל תיקו שבממון שאם תפסה אין מוציאין מידו ה"ה שם והא דהתירה להנשא ולא פסק לחומרא כתב הב"י דס"ל דמדינא מסימנא אי משום דמלתא דעבידא לגלוי הוא אי משום חומר שהחמרת עלי' וכו' ה טור מדברי הבין הרא"ש שם בפסקיו דלא גרים ואת"ל ו משנה שם ע"ב וכדמפרש שם בגמ' דף קי"ח ע"א דאפי' אי איתתא ז שם במשנה ח שם במשנה ט משנה שם דף קי"ד ע"ב

פתחי תשובה

כזה ועי"ל ס"ק י"ג : (קסב) דאפי' יש לה עד שמת · עב"ש מ"ש דאם נשאת ל"ת כמו גבי עד א' בקטטה בסעיף מ"ח ועי' במס"ל סוס"ק קס"ו שכ' ונראה עוד דדוקא באמרה תנו לי כתובה לחוד הוא דלא מהני עד א' אבל אם אמרה תנו לי כתובה והתירוני לינשא דגבי דידה הוא בעיא דלא איפשט' גבי עד א' שריא אפי' לכתחלה כיון דגבי עד א' בל"ז שריא בדיעבד כמו בקטטה א"כ באמרה התירוני לינשא דהוא בעיא דלא איפשטא אפשר דבדרבנן ספיקא לקולא ועוד דהדי כמו ס"ס מש"ה לא הביא רמ"א דין זה כ"א בכאן דמיירי בתנו לי כתובה לחוד עכ"ד ע"ש : (קסג) וצרתה אסורה · עבה"ט בשם ב"ש ועיין במל"מ פי"ב מהל' גירושין דין ט"ז ובמס"ל ס"ק קס"ח מ"ש בזה : (קסד) להעיד לה לאוסרה · עיין באר היטב ועיין בנו"ב תניינא סי' ס"ד שכ' ומבו' דא עקא כיון שאחותו העידה שהיה לאחיה כמר נתן שומא [אבל הטבור ואבל המת הזה לא נמצא שם שומא א"כ ודאי שאין זה נתן ואף שמצאו בו שאר סימנים שהיה בנתן על כרחנו אנו אומרים שנזדמנו שאר הסימנים באיש אחר כמו שהיה בנתן ואף דכאן שהיא אחת מחמש נשים דהיינו בת חמותה אינה נאמנת לאוסרה כמ"ש בש"ע סי' מ"ו לענין צרתה וכתבו האחרונים דה"ה שאר הפסולין · זה אינו דשם מיירי בהכחשה שהיא אומרת מת וצרתה אומרת לא מת אבל בנדון שלפנינו שאין שום אדם מכחיש לאחות בעלה בעסק השומא אין לנו ראיה שאינה נאמנת ואדרבה משמעות הגמ' יבמות קי"ח דשלא במקום הכחשה לא אמרינן לאו כלום הוא ושם בסוף התשובה כתב סיומא דהך פיסקא אם הקברנים בשעה שנתעסקו עם המת כבר ידעו מדברי אחות המת שאמרה שיש שומא וא"כ הוה מילתא דרמיא עלייהו ואפ"ה לא מצאו שם שומא אז אני נשאר בדעתי שאין להתיר העגונה הזאת אך אם בשעת הקבורה עדיין לא ידעו אלא שחפשו בגופו למצוא סימנים לתקנת עגונה כנהוג ולא היה מלתא דרמיא עלייהו לחפש היטב כיון שמצאו קצת סימנים אז אני נמנה עמכם להתירה · ודברתי מזה עם חכמי עירי וג"כ יפה אמרו בכתא

באר היטב

דעבדה הכי ובין לא תנשא אבל שוטה ממש י"ל עיין וד"ק וכ"כ התוס' יו"ט במשנה א' פרק הא שלום ע"ש ועיין בה"י : (קלב) אותה· היינו ע"י השבו דנשבעת על הכתובה משביעין אותה שמת והגיע הז של הכתובה · ח"מ ב"ש : (קלג) כתובתה · מלשון משמע אם נשאת כבר שלא ברשות ב"ד נותנין כתובתה דהא אזיל לה חשדא · והרא"ש בקע"ד כ לענין הלכה · באומרת התירוני לינשא ותפלי כתו לא תנשא כדי לחוש לדברי הרא"ש והטור · ואמנם נשאת לא תצא דכדאי הם הרי"ף והרמב"ם לסמ עליהם שלא להוציא אשה מתחת בעלה · אבל אם אמ תנו לי כתובה והתירוני לינשא אף אם נשאת תצא ד להרמב"ם הוא יחיד בדבר הזה ע"ש · וכנה"ג דף כ ע"ב חולק עליו והאריך בזה ולבסוף העלה דבין אמ תנו לי כתובה והתירוני לינשא ובין אמרה התירו לינשא ותנו לי כתובתי לא תנשא לכתחלה ואם נש לא תצא · אבל באמרה מת בעלי ותנו לי כתובתי ולאו ורפי' בידי אם תצא או לא ע"ש דף מ' ע"ל ועיין ח"מ ב"ש בה"י : (קלד) שמת · מלשון הריטב משמע דלא החמיר אלא בהביאה היא העד לב"ד ו יש לחוש שהיא שכרה אותו בשביל הכתובה אבל שהעד בא לבדו לב"ד למה לא נאמין לו וא"כ קשה רמ"א למה כתב כל שיש לה עד ולא כתב כל שהבי העד לב"ד כלשון הריטב"א · ח"מ · ואם ע"א אומ קברתיו נאמן · עיין ב"ש : (קלה) · אסורה · בש מבואר דמחזיקין לבעלה חי ואם הוא כהן תאכל בתרו לפ"ז י"ל דאין תופסין בה קדושין של אחר · מיהו ת' כתבו שם דמסופק אם אכלה תרומה דאורייתא לו תופסין בה קדושין של אחר · ב"ש : (קלו) מת ·

מסל"ת שמת · וישראל אמר לאביו שלא מת ואח"כ אמר שלא אמר כן אלא להסיב לב האב תנשא· מהריב"ל נ

סי' כ"א : (קלז) לאוסרה · וה"ה שאר פסולים שאינם נאמנים להתיר אינם נאמנים לאוסרה · פסקי מהר"י

סימן

יים שהאשה נאמנת לומר מת בעלי כשיש שלום בינו לבינה ושלום
ם (קסה) אבל אם יש קטטה בינו לבינה כגון (קסו) שאמרה גרשתני בפני
י (קלח) ופלוני ובאו אותם (קסז) העדים והכחישוה (קסח) או שהכיר

י אוקימתא דגמרא שם דף קי"ו ע"א

באר היטב

ר"כ רכ"א: (קלח) ופלוני אבל אם נתקוטטה עם
ואומרת לו גרשני אין זו קטטה דכולהו אומרות
טעת כעסן · יבמות קי"ו ע"א · ועיין בהרא"ש ח"א

פתחי תשובה

דסתירא כי אולי השומא שהיתה אצל הטבור היה נגד מטה במקום השער ולכך לא היתה נראית כו' וכיון שכן איכא למימר שבילדותו קודם שצמחו שערות שלמטה היתה השומא ניכרת כו' ויוכלו שם לחקור אצל אחות המת ואם שוב איננה בחיים

להקל שאין כאן הכתבה עכ"ד ע"ש ולפי טעם זה אפשר דאפי' ידעו שקברניס מדבריה יש להקל [ועמ"ש לעיל ס"ק
: (קסה) אבל אם יש קטטה · עיין בתשובת נו"ב סי' נ"ח שכ' (על עובדא דידיה דמיירי בהחזיקה היא קטט) וז"ל
קטט אין להחמיר דעד כאן לא איבעי' להו בפ' האשה שלום בהחזיקה היא מלחמה בעולם אלא משום דאיהזקה
ה בדדמי לא שייך מה לי לשקר אבל בהחזיקה היא קטט שפיר אמרי' מה לה לשקר ועוד דהרי איבעי' להו עד א'
ה מאי מ"ע דע"א משום דעבידא לגלויי כו' או דילמא משום דדייקא כו' הרי שלא נסתפקו אלא אטעמא דע"א
ן אבל אי הוי ע"א מהימן בלי שום טעם רק מן הדין אז ודאי דנאמן אף בקטטה והנה כד' פ"ת שם וכן בי"ד סי'
מבואר דבלא איתחזק איסורא עד אחד נא:ן מן הדין (עמש"ל סי' מ"ב ס"א סק"ג) אלא שבאשת איש איתחזק איסור'
כאן אשה זו לא נודע לה אם היה לה בעל כלל שהרי אין אדם מכיר אותה רק מפי' ומפי העד אנו חיין ומקרי לא אתחזק
' ועד א' נאמן מן הדין ומכ"ש נאמן אף בקטטה · וזה אצלי יסוד מוסד קולא לכל העגונות הבאות לפני ולא נודע מי הן אם
לכן בעל דלא מקרי איתחזק איסורא אלא אם ידוע בעדים שהיה לה בעל · אך כל זה אם הוא כוו האשה שגם היא
מעידה על מיתת בעלה אבל אם עד א' מעיד לאשה שמת בעלה אף שאין אנו יודעין אם היה א"א מ"מ היא בעצמה
איתחזק איסורא ואין עד א' נאמן מן הדין רק מטעם עבידא לגלויי או מטעם דייקא · וע"ש עוד שכתב דאף שכתבתי
לא מקרי איתחזק איסורא היינו לענין קטט שאנו ב"ד לא נאמין לדברי ע"א מטעם איתחזק איסורא אמרינן שפיר
לא איתחזק ומפי העד והאשה אנו חיין והפה שאסר כו' אבל בספק אחר כגון ספק ג' ימים וכה"ג עיקר פלפולנו
עד והאשה גופה דלהם ראוי להסתפק בזה שמא אחר ג' ימים ולהם איתחזק איסורא ואיך יסמוך להקל שהוא תוך שלשה
דאורייתא וחזקת איסור להם ע"ש : (קסו) שאמרה גרשתני · עיין בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"ב שכתב דמכ"ש אם
ם שקרנית במלתא דמיהם גופא שאמרה פ"א מת בעלי והוכחשה בעדים אפי' לא הספיקה להנשא עד שבאו עדים שוב
אימני זימנא אהריתא לומר מת בעלי ע"ש : (קסז) העדים והכחישוה · כתב הב"ש בר"ס זה כתבתי דבזה"ז אינה נאמנת
גרשתני מ"מ אם אין עדים דמכחישים אותה אינה מוחזקת למשקרת עכ"ל ובס' בית מאיר תמה עליו דמשמעות הגמ'
דמקשה וליהמנה מדרב שמנונא אינו כן ע"ש ועי' בת' רבינו עקיבא איגר סי' ק"ל שגם הוא ז"ל תמה עליו בזה וכתב
בטוב טעם · ומבואר דהידוש דינו של הב"ש בזה הוא אף לדינא דגמרא ובאמרה שלא בפניו שגירשה ע"ש ועי' במה"ל מזה :
) או שהכיר בעלה · עב"ש שכ' דבש"ג כ"כ בשם י"א וחולק עליהם אלא דהרמ"א חשש להומרא ופסק כדעת י"א ·
ד דהני שני דיעות תליא בפלוגתת הרמב"ם וש"פ אי אמרינן כשהוא מרגיל קטטה דמשקרת ובעוזב דת הוי כמרגיל
קטטה והש"ג סובר כדעת התוס' דבארגיל הוא קטטה לא אמרי' דמשקרת וי"א ס"ל דמשקרת ע"ש · ועיין בת' נו"ב
מ"ב שכ' דמבואר משיטת הב"ש דהיכא דלא אמרה קברתיו לכ"ע אסורה בעוזב דת אפי' לדעת הש"ג דהכתי איכא
בדדמי ופלוגתייהו הוא באמרה קברתיו אי הייסי' דמשקרת וכ' לתמוה עליו והנראה לו כהיפך מדעת הב"ש דהמחמירין
דת סברי כשיטת התוס' דרב שימא להומרא דאפי' היכא דלא שייך משקרת דהיינו בארגיל איהו קטטה מ"מ אומרת
דעכ"פ סניא ליה והמקילין בעוזב דת סברי כשיטת הרמב"ם ולפ"ז עיקר הפלוגתא הוא בלא אמרה קברתיו אבל באמרה
לכל הדעות מותרת דלכ"ע ליכא בעוזב דת חשש משקרת ושוב חקר עוד דאולי אף דהיא עצמה נאמית אם אמרה
קברתיו אבל אם היא אינה יודעת רק שעד א' מעיד על מיתתו ושקברו אולי לא מהני אם טעמא דעד א' משום
גופה דייקא ובאן כיון דסניא ליה אף דאינה הודה לשקר מ"מ לא דייקא אך ז"א כיון דפסקינן בש"ע (סעיף
קולא בעד א' במלחמה באומר קברתיו והיינו לפ"ד הרי"ף והרמב"ם דאיפשטא האבעיא דטעמא דעד א' משום
לגלויי אלא דבקטטה המציא רמב"ם הומרא דשמא היא שכרהו אבל בעוזב דת דלא חשודה לשקר כמזיד ג"כ אינה
לשכור עד שקר ומהני קברתיו ואולי אפי' קברתיו לא בעינן בעד א' דבשלמא במלחמה גם העד אומר בדדמי
כ' עוד דאם כותי מסל"ת נ"ל להקל יותר דאפי' להנך פוסקים דס"ל דלא איפשטא האבעי' ואולי טעמא דעד א'
דייקא מ"מ בכותי מסל"ת בודאי לאו משום דייקא הוא רק משום דמסתמא כיון שמסל"ת אינו משקר ולפ"ז אפי'
ממש היה כותי מסל"ת נאמן רק דאיכא חשש של הרמב"ם שמא שכרתו שיעשה עצמו כמסל"ת ויעיד שקר אבל בעוזב
ן דלכ"ע ליכא חשש עשקרת ממילא ליכא חשש שכרתו · ושוב כתב שראה בהגהת אלפסי ומבואר שם כדברי הב"ש
כת בזה הוא באמרה קברתיו אלא שדברי מז"ה [הוא הי"א הנ"ל] תמוהים כו' ולולא דמסתפינא אמינא שבהגם השיג
על מז"ה.[הוא הש"ג על הי"א] משום שאיהו סבר שמז"ה כתב שאינה נאמנת משום שמשקרת ובאמת אין הדבר כן רק
משום .בדדמי ובקברתיו מודה והיינו דעת ריא"ז עצמו וליכא פלוגתא כלל והאריך בזה ומסיק בדברי מז"ה לפ"ת
ריא"ז שאוסר גם בקברתיו לא מלאנו להם הכר · וביאר שם ג"כ דלא תיקשי מהא דאין האשה נאמנת לומר מת יבמי
משום דסניא ליה והרי בעוזב דת גם כן סניא ליה דשאני התם כו' :
עוד דבגוף הדין דעוזב דת יש הקירה אהא דהנה חז"ל אמרו מתוך חומר כו' משום דאיהי דייקא · אם דייקא דידה
הוא שמתיירא מתוך חומר של בעלה הראשון שנאסרה עליו ויוצאת בלא כתובה וכל י"ג דרכים בה אבל מה שנאסרת על
שני לא איכפת לה שהרי גם עתה אין לה בעל שני וכדומה שראיתי סברא זו בבעל המאור וכתבתי מקומו לפ"ז בעוזב
ב אושבת שהרי שנאתו תכלית שנאה וגם עכשיו א"א לה לדור עמו בכפיפה ואינה מפסדת כלום במה שנאסרת עליו
אבל

(קלט) (קסט) בעלה והניחה עגונה (הגהות אלפסי) ואח"כ הלכה היא ובעלה למד
אחרת ובאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת (אפילו אמרה (קמ) קברתיו) (כ"י

פתחי תשובה

אבל אם נאמר שדייקא דילה ג"כ מפני הומר של בעלה השני
שנאסרת עליו וכל י"ג דרכים בה אז יש לחלק בין קטטה דאמרה
גרשתני כו' ובעוזב דת שפיר דייקא מפני חומר שבסופה נגד
בעלה השני והנה בירושלמי ר"פ האשה שהלך מבואר שגם מפני
חומר של בעלה השני ג"כ דייקה אך בגמ' דילן דף נ"ג גבי יבמה מבורר דלא דייקה מפני חומר של בעלה השני ובאמר
דלא פליגי אך דבירושלמי דלא איירי בשניא ליה שפיר דייקא מפני חומר של שני אבל היכא דסניא ליה להראשון (כמו
יבמה וכן בנ"ד דעוזב דת) היא רוצה להשמט ממנו ואינה חוששת כלל על קנס שאצל השני ואומרת תמות נפשה עם פל
ולפי זה בעוזב דת אית לן למימר דלא דייקא ואינה נאמנת · אמנם לפי נמוסי מדינות הללו בעוזב דת בלא"ה כל זמן
יהודית אינו יכול לכופה לדור עמה כו' וא"כ אינה צריכה לעשות שום פעולה להשמט ממנו ואם כדי שיגרשנה בגט ל
תאסור עצמה עליו הלא אין ידינו תקיפה לדון ביניהם שיגרשנה ואפי' בשניהם יהודים וזיכה ברצון איני יודע אם יכולה
שיגרשנה כלל ויכול לומר שתתעגן כל ימיה · ועכ"פ אינה צריכה שום פעולה להשמט ממנו ואף שאינה חוששת עליו
השנלה מ"מ אכתי דייקא מפני חומר של בעלה השני · ולפ"ז נוכל לומר דאף הש"ג בשם מז"ה דאיסר בעוזב דת אולי
במדינות שאינם מקפידין ואף שעזב דתו יכול הוא לכוף לאשתו היהודית לדור עמו וכמדומה שכן הוא במדינות ישמעא
במדינות הללו מהנהגים ביושר ולדק נאמנת היכא דאמרה קברתיו ובענין אם עד א' נאמן בזה וכן כותי מסל"ת כבר
לעיל עכת"ד ע"ש היטב (ועי' בס' בית מאיר שנראה לו ג"כ להקל בעוזב דת אם אומרת קברתיו ע"ש) ויתר דברי
בתשובה ההיא הובא לעיל סעיף י"ד ס"ק ס"ג וס"ק ס"ה ובסעיף י"ח ס"ק פ"ה ע"ש :

ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' ק"ל שגם הוא ז"ל האריך בדין זה דעוזב דת אי נהשב כקטטה (וכוון בכמה דברים ל
הנו"ב הנ"ל ובקצת נטה מדעתו ולכן אעתיק יסוד דבריו בקלימות) וכתב דמדברי הרמ"א משמע אף בקברתיו
נאמנת דהא כלל דין עוזב דת עם דין דגרשתני דסיים הרמ"א עלה אפי' קברתיו ומשמע דקאי גם על עוזב דת · ומקור
בש"ג כו' אבל באמת תימה על מז"ה איך מדמה המרה לקטטה כו' ולפ"ז אחרי דהרמב"ם מפרש דקטטה רק בגווני ת
וגם דעת התוס' הוא כן מהראוי לסמוך יותר ע"ד תוספות ורמב"ם וריא"ז נכדו · ונראה דיש ליישב פסקא דהרמ"א
כדעת מז"ה ולאו מטעמיה דנהי דא"א למילף מקטטה דמשקרת מ"מ יש ללמוד מדין מת יבמה דא"כ לטעם דסניא ליה כ
ביבמות דף נ"ד א"כ ה"ה בעוזב דת דהרי מבואר בב"י סי' ק"מ לדעת גדולי האחרונים דבעוזב דת יותר סניא ליה
יבם · עוד יש לדון דבעוזב דת א"כ לומר שמת דאולי עיקר דייקא מן חומר היינו מה שתלא מבעלה הראשון אבל מפו
השני שרצונה להנשא לו לא מקרי חומר וכמ"ש המאור בההיא דעד א' ביבמה וא"כ הכא בעוזב דת דמצילא אינה יכולה
עמו והוי רק חומר משום בעלה השני י"ל דלא מקרי חומר · אמנם בזה היסוד כבר היה לי ויכוח עם הגאון מלי
והסכים דגם זה מקרי חומר וכן הסכים אתני הגאון רבי משה נ"י וגם אני הוכחתי זה בראיות ברורות (עמ"ש מז
ס"ג ס"ק י"ג) א"כ נסתלק הפקפוק הב' הנ"ל דבעוזב דת אף דליכא חומר דבעל הראשון מ"מ דייקא · ונסתלק ג"כ
הא' דבעוזב דת דסניא ליה יותר מיבם וכיון דא"כ לומר מת יבמי א"כ ג"כ לומר דמת העוזב דת · ז"א דשאני יבם ז
כן דרך התבולה לומר דמת יבמה להשמט ממנו ואינה חוששת לבוש הומר אבל בעוזב דבלא"ה משומטת ממנו דלדעת י
סי' קנ"ד כופין אותו לחוציא ואף לאינך פוסקים עכ"פ אין כופין אותה להיות עמו ובפרט דגם בתבולה זו אינה
דגם בזינתה אינו ברור אם כופין להבעל להוציאה בגט והארכתי בזה בתשובה א"כ אמרינן שפיר דדייקא משום הומר
שני · וזה שדן מז"ה לדמות עוזב דת לקטטה אפשר שאז היה הדין בערכאות לכופה להיות עמו אבל עתה כו' · וכתב עו
בנ"ד (בעובדא דידיה) כמה דא"י מסל"ת שמת אם נדון דהיא אינה נאמנת י"ל דגם מסל"ת לא מהני דאף להאולי
ברמב"ם בעד א' בקטטה דל"ת לשקרהו היינו מטעם שהקשו הרשב"א והריטב"א דאם היא תשקר כל ישראל מי הוחז
שייך בעד ישראל אבל בכותי מסל"ת י"ל דבכ"מ דהיא א"כ מהדינן ג"כ לשכור את הא"י שיאמר כן כדרך מסל"ת · א
דיש ג"כ עד א' בזה לענ"ד לסמוך להקל דאף אם נדמה עוזב דת לקטטה הא בעד א' בקטט ובעד א' שמת היבם ג"כ
לרוב הפוסקים דנאמן וזהו עצמו לדמות עוזב דת לקטט הא דעת אחרונים נוטים יותר להכריע כדעת הריא"ז א"כ
יש לסמוך להתיר וכמ"ש הט"ז ובפרט למה שבארנו דעתה שע"פ דינא דמלכותא אינו רשאי לדור עמה ובפרט בנ"ד דה ל
לו אשה אחרת כו' א"כ ל"ש טעמא דרוצית להשמט ממנו ועדיפא מקטטה וממת יבמי א"כ עכ"פ בעד א' יש לסמוך
כאופן שיסכימו עוד שני רבנים עכ"ד ע"ש · והמשכיל יבין במה שנטה דעתו מדעת הגאון נו"ב הנ"ל וטעמם ונימוק
ביאור הגאון החסיד מווילנא ס"ק קמ"ו ועי' לקמן ס"ק ק"ע · [ועי' בתשו' חתם סופר סי' ע' מ"ש בענין זה] : (קסט
והניחה עגונה · עח"מ ס"ק ל"ד שכ' דהר"ן בתשובותיו נראה שחולק ע"ז דאל"כ הו"ל להר"ן להשיב בפשיטות דעד א'
אינו נאמן ע"ש וכבר השיב עליו הב"ש ס"ק קמ"א די"ל הר"ן ס"ל עד א' בקטטה נאמן וס"ל דהפשיט הבעית כו'
בלא"ה אינו מוכרת ראיה זו די"ל דהר"ן ס"ל כדעת המזרחי שהביא הח"מ בס"ק שאח"ז שגם שהח"מ דההו אעפ"כ
מסכימים לזה כמ"ש לקמן ס"ק ק"ע ובעובדא דהר"ן בא העד לבדו לכן הוצרך לומר שאין היתר מחמת שהיה בשע
ועי' בתשו' נו"ב סי' כ"ז שדחה ג"כ ראיית הח"מ מהר"ן מטעם אחר ע"ש · ומ"ש הב"ש בס"ק הנ"ל בשם הט"ז דכ' ש
אם יש עד א' לא הגא בכה"ג עכ"ל הוא תמוה דהרי אפי' בקטטה ממש לא תנא כמפורש בש"ע לקמן · ומצאתי ש
רבינו עקיבא איגר ס"ס ק"ל שכ' דהוא ט"ס דהרי בעד א' בקטטה קי"ל דל"ת וממילא בעוזב דת הנשא וכן מפור
להדיא דעד א' בעוזב דת נאמנת והיינו דתנשא לכתחלה וכן דעת התו' שער אפרים ע"ש :

ועיין בתשו' נו"ב תנינא סי' ט' אודות אשה שהיתה בעיר אחת מגדלת כמה שנים ולא נודע מה טיבה אם היא פנ
לא ואח"כ רצתה לינשא ואמרה לפני הרב שהיא אלמנה שבעלה היה נעשה א"י ומת במדינת בלעזיא ושם לס ·
זה והביאה כעד לב"ד ואח"כ נתגלגל הדבר שהודה העד ששקר העיד רק שהאשה בקשה ממנו שיאמר כן לפי שה
והיה

באר היטב

סי' כ"א וכ"ב : (קלט) בעלה · עיין ח"מ ב"ש והר
ח"א סימן כ"א : (קמ) קברתיו · משום דחיי
דמשקרת ואין חילוק בין הרגיל הוא קטטה או

ות מ"ת פי"ג מהלכות גירושין) ^כ^אע"פ ששלום בעולם ^ל^ואפילו בא עד אחד
יד לה (קע) שמת (קמא) בעלה לא תנשא ^מ^שמא היא שכרה (קמב) אותו
ם נשאת לא (קמג) תצא שהרי יש לה עד ^ס^וכן אם היתה מלחמה בעולם
ה ואמרה מת בעלי (קמד) במלחמה אינה נאמנת אע"פ שיש שלום בינו
ינה ^ע^תסמוך דעתה על דברים שרובן למיתה והאמר כת כגון שנהרגו
אשונים והאחרונים שהיה בעלה באמצען שהרי היא אומרת כאחר שנהרגו
ואלו נהרג הוא בכללן לפיכך אינה נאמנת ^פ^אפילו אומרת (קמה) קברתיו

כ לדעת הרמב"ם וכרב חנינא שם מהו' דמסקנא ל נעיל שם בגמ' ע"ב מ לגון הרמב"ם רים פי"ג ותמה הרב המגיד מאין הוציא שמא שכרה אותו דין בלא נזכר בגמ' והאריך בזה הכ"מ ויישב

הרמב"ם על נכון ע"ש ב עי' במ"ש לעיל סעיף ל"ג ם שם במשנה ע כדמפרש רבא שם דף קי"ד ע"א פ עי' מ"ש ה"ה שיישב סוגיא דגמ' דרעבון גריע ממלחמה אליבא דהרמב"ם וכתב עוד שכ"כ מדברי הרי"ף והב"י כתב שאין הכרע בדברי הרי"ף

באר היטב

כ"מ ה"ג פי"ג דהאריך : (קמא) בעלה · הרא"ש כ' כתב יש מי שפירש דברי הרמב"ם דמיירי מרה היא מתחלה מת בעלי ואח"כ בא העד המסייע דחיישינן שמא שכרה אותו אבל אם בא העד לבדו הוא ואין זה מוכרח לסמוך להקל בלא ראיה ח"מ ב"ח ועיין בכ"מ פי"ג מה"ג : (קמב) אותו · לא אפילו אי אמר קברתיו אינו נאמן כמו שהיא היא אינה נאמנת · ח"מ · ואפשר אם העד בא לבדו רת הרא"ש בס"ק שלפני זה ואמר קברתיו יש להקל · ב"ש ס"ק קמ"ג : (קמג) תצא · עי' ב"ש כנה"ג מ"ס וגו"ן : (קמד) במלחמה · משמע דאם אמרה מת אמרינן מת על מטתו קאמרה · וכ"ת מהג"ה מוך · וכ"כ בש"י · אבל ברש"י יבמות דף קט"ו מבואר דאם אמרה סתם מת אם מלחמה בעולם הוי אומרת מת במלחמה וכן הוא דעת מהר"ס לין סי' קפ"ט · ומסוף דברי הרמב"ם שכתב אבל אמרה מת על מטתו נאמנת משמע נמי הא מת סתם ינן מת במלחמה קאמרה ועיין ב"ח וב"ש : ה) קברתיו · עיין בהרא"ש סי' כ' והועתקה בכ"מ פי"ג ועיין ב"ח · ומ"ש וז"ל ומה שקשה להימנית במלחמה במגו דמת על מטתו ע"כ פירושו דאם מת מיתת עצמו במלחמה ולא נהרג דהוי מגו אמו מת · ומ"ש שם עוד וז"ל מיהו החזיקה היא מה בעולם קשה אמאי לא תנשא לכתחלה במגו דמת מטתו ע"כ · פירושו אם אמרה מת מיתת עצמו ולא ג והיא החזיקה מלחמה דהוי מיגו מת אמו מת ן · א"כ מ"ש הב"ש על הב"ח ואשתמיטתי' ליה י תוספות הללו · לא דק · ועוד אפשר לומר דהב"ח ב ומה שקשה ליהמני במת במלחמה במגו דמת מטתו פירושו באם אמרה מת וקברתיו · גם מ"ש בהחזיקה היא מלחמה קשה אמאי לא תנשא וכו' ק נמי דאמרה מת וקברתיו ע"ש · גם מ"ש הב"ש רא דברי תוס' הללו סותרים זא"ז ע"ש · לא דק · חמה בעולם דמתני' דלא מהימני איירי אפי' באמרה סתם דהשתא הוי מגו מת אמו מת דהיינו מת סתם דמת על מטתו וכ"כ המהרש"א ע"ש ועיין בית יהודה · "ם הב"ש וקשה אכתי אית לה מיגו מת ולא נהרג ומה במגו מת בביתו · לא הבנתי דהא לפי הפשט רא דהחזיקה היא מלחמה בעולם וכו' כ"ל דהיא אמרה דנהרג במלחמה · אבל אי אמרה דמת מיתת עצמו

פתחי תשובה

והיה לה בושה לפרסם הדבר וגם האשה הודית לדברי העד ואומרת שמעולם לא נשאת לבעל כלל רק מחמת בושה אמרה כן · ועל זה פלפל הרב השואל כיון שהרמ"א פסק דעובר דת דינו כקטטה א"כ שויא נפשה חד"א ואמתלא גמורה אין כאן דמי להא לומר שנעשה בעלה א"י ודי היה באמרה שמת בעלה · והוא ז"ל השיב לו שדעתו נוטה להקל מכמה טעמים · הדא דאולי אמתלא זו טובה היא שסברה שאם תאמר שמת יהודי ישאלו אותה באיזה מקום מת ובאיזה קבורת ישראל נקבר כו' וגם אולי היתה בושה שישאלו אותה למה עזבה ארצה ומולדתה כו' ועוד דגם מתחלה לא שויתה נפשה חד"א לפ"מ שבארתי בנו"ב סי' ל"ח (הובא לעיל ס"ק קס"ה) דהאשה עצמה אם לא נתחזקה לפנינו באיסור א"א היא נאמנת לומר שהיה לה בעל ומת (אף בקטטה) אלא שחלקתי שם שהיא עצמה נאמנת אבל העד אינו נאמן והרי בנ"ד יכול להיות משמעות דברי האשה שגם היא עצמה יודעת ממיתת בעלה וזה שאמרה שיש לה עד היינו שגם עד יש לה וא"כ מעולם לא שויתה נפשה חד"א וגם בנו"ב סי' מ"ב ביארתי קולות הרבה בעד א' בגשבה א"י · ועוד יש כאן מקום להקל ע"פ מה שביארתי שם בסי' י"א (יובא לקמן סי' קט"ו ס"ו ס"ק ל"ז וע"ש) שאם האשה מגלית טעמה על מה שהיא רוצה להודות על עצמה דבר איסור ומגלית בפני העדים שבקר הוא משני אף אם העדים לא היו מכירים האמתלא וביארתי שם דכיון דמהני בפני בני עדים מכני גם בפני א' היכא דלא איתהזק איסורא אלא שבסי' נ"ד שם נסתפקתי בדבר שבערוה ולא איתחזק איסורא אם עד א' נאמן מן הדין ועכ"פ אין לנו לגבב חומרות יחד והרי אשה זו אמרה כן בפני העד קודם שהודית בב"ד שהיה לה בעל שרצונה לומר כן רק מפני הבושה · ע"כ אני מסכים להתיר האשה הזאת להנשא עכ"ד : (קע) שמת בעלה · עבה"ט בשם הרא"ש ושהח"מ חולק עליו · ועי' ב"ש סוס"ק קמ"ג שדעתו לסמוך על דעת הרא"ש וכ' בזה"ל אע"ג דאין מוכרח סברא זו מ"מ יש להקל דהא לביעת שאר פוסקים לא חיישינן דהיא שכרה אותו ע"ש · ועי' בתשו' כנסת יחזקאל ס"ס נ"ב שהאריך ג"כ לפסוק כהרא"ש דהם בא העד לבדו נאמן ומכ"ש בעובר דת בכה"ג אף שדעת הרמ"א ז"ל לעיל דעובר דת הוי קטטה הרי הב"ג חולק ע"ז וי"ל דגם הרמ"א מודה בכה"ג היכא שבא העד לבדו · ולירוף עוד בנדון דידיה לדדים להקל דהעד לא העיד רק פלגא דבדוהא ולא העיד על מיתתו רק אנו מצרפין דבריו לעדות ממך אבא אשר הגיד אחריו והוא לא ידע מה שאמר כמר אבא ועוד עובר דת הלז לא רצה לעגן אותה כו' · ושם כתב תשובה מהגאון בעל שבו"י שפקפק עליו משום שדעת הרא"ש יחידאה היא · והוא ז"ל הוסיף שנית ידו להזק דעת הרא"ש ז"ל ושכן דעת הרבה פוסקים ה"ס פוסק הגדול הריק"ש בסעיף זה כתב כמה ראיות

עצמו

צו"א שאם אמרה קברתיו (קמו) נאמנת ואם אמרה מת על מטתו *נא
(קמז) לדברי הכל : הגה וה"ה כל שאומרת שמת או (קמח) נהרג רחוק מן המ
מכימני דלא שייך לומר בדדמי אלא באומרת שמת או נהרג במלחמה ממש אבל שלא במ
אפילו הלך שם למערכת המלחמה לקנות שלל נאמנת (מרדכי פ' האשה בתרא
ראבי"ה) : מט קלא הוחזקה (קמט) מלחמה בעולם ובאה ואמרה מלחמה ד
במקום פלוני ומת במלחמה לא הנשא לכתחלה ואם נשאת לא תצא (י"א ד
נשאת (קנ) הגה (טור בשם הרא"ש) : נ בא עד אחד ואמר ראיתיו שכת בכל
או בכפולת אם אמר קברתיו (קנא) תנשא על פיו ואם לא אמר קב
לא תנשא שואם נשאת לא תצא : הגה אבל בשנים אפילו לא אמרו (קנב) קב

צ טור מפשטא דגמ' דלעיל וכ"כ הנ"י בשם הרשב"א והריטב"א *(פי' שלא במלחמה) ק ג"ז שם ברמב"ם מאבעיא שם דף קט"ו ע"א ולא נפשטא ופסק דאם נשאת לא הנא מטעם שכתבתי לעיל סעיף ל"ד ר ג"ז שם מעובדא דהוות דאטבע בדגלת וכו' שם דף קכ"א ע"א וכמ"ש הרי"ף ש ג"ז מאבעיא בגמ' ולא נפשטא שם דף קט"ו ע"א וכפי גירוסו ה
היה בבלא אמר מת וקברתיו וזות פוסק בכל האבעיות שלא נפשטו אם נשאת לא תצא כמ"ש לעיל בשם ה"ה

פתחי תשובה

ברורות דע"א בקטטה מהני אם לא אמרה תחלה מת בעלי ומכ"ש בעוזב דת וכתב שכן הסכימו כל הרבנים וגם בתשו' דרכי נועם סי' כ"ט ול"ג עשה מעשה כן והסכימו עמו כל רבני מצרים ורבני ירושלים וגם בתשו' שער אפרים סי' ק"ג העלה כן לפסק הלכה וכן משמע דעת ס' בית הלל וכן משמע מתשו' הב"ח סי' ע' וע"א ופ"ט · ובפרט שבנ"ד איכא עוד סברא הנ"ל מאחר שהעד הראשון הגיד רק אני דבר כו' והאריך בזה וחזר הגאון בעל בשו"י הנ"ל והסכים עמו להתיר ע"ש (עי' בת' בשו"י ח"ג סי' קי"א וקי"ב מענין זה) · גם בתשו' נו"ב סי' כ"ז במעשה שהעיד עד א' בב"ד איך שבעלה של זו עזב דתו ומת והוא היה אצל המיתה ולידד שם להקל כיון שלא נודע לה שהוא עוזב דת רק מדברי העד הזה ומסיק כיון דבעוזב

באר היטב

עצמו במלחמה ולא נהרג והיא החזיקה מלחמ
באמת קושית הב"ח כמו שפרשתי · וא"ל מה
הב"ח אמאי לא תנשא לכתחלה בהחזיקה היא מ
במגו דמת על מטתו · דהא המיגו דאי בעי אמרה
בעולם לא מהני מטעם דאמרי בדדמי א"כ למה
מגו דמת על מטתו · בשלמא תוספות שם הקשו
האיבעיא למה אמרו האי מיגו ולא אמרו האי
דמת על מטתו אבל על הב"ח קשה · אפשר לומר
אמרה מת מיתת עצמו לא שייך בדדמי ומהני
דבנהרג שייך בדדמי דזימני דמחו ליה בגירא וכו
ודו"ק : (קמו) נאמנת · דלא חיישינן דמשקרא

חיישינן במה אמרה בדדמי וקברתיו לא שייך בדדמי · ואפשר לפי דעה זו אם אמרה מת מיתת עצמו בנו
נאמנת דלא שייך בדדמי וד"ק וצ"ע : (קמז) לד"ה · ר"ל מת שלא במלחמה אלא בביתו על מטתו · מהרש"ל
מת במלחמה ולא נהרג אינה נאמנת • כ"מ מהג"ה דבסמוך · ועיין ס"ק שלפני זה מש"ש ועיין ב"ש : (קמח) נ
הח"מ מסופק אם הרמב"ם מודה לזה משום דהרמב"ם ס"ל אפילו בקברתיו אינה נאמנת ומסתמא קברת
רחוק מן המלחמה ואפ"ה לא מהני ע"ש · וב"ש כתב עליו דל"ד ע"ש : (קמט) מלחמה כו' · מבואר בש"ס א
אם מלחמה בעולם א"נ לשאול אותה · נ"י · ואם החזיקה מלחמה ואומרת קברתיו נאמנת אפילו לדעת הנ
דשייך מיגו דאי בעי אמרה שלום בעולם · ב"ש ע"ש ועיין ב"ש ס"ק קנ"ו · וא"ל א"כ אפילו מלחמה
נמי נימא אם אומרת קברתיו נאמנת במיגו דאי בעי אמרה מת על מטתו · דאין זו מגו טוב הואיל
במלחמה בעולם כתירוץ תוספות : (קנ) הגה · עיין ח"מ ב"ש · וכנה"ג דף ל"ב ע"א ודף ט' ע"א כתב דט"
בטור שאין מדברי הרא"ש שס"ל דתנא · והרדב"ז ח"א סי' רי"ט כתב שלדעת הרא"ש שאם נשאת הנא
הרי"ף ע"ש : (קנא) תנשא · אפי' לדעת הרמב"ם דס"ל אם היא אומרת קברתיו אינה נאמנת משום דמ
דמשקרת מ"מ בעד לא חיישינן דמשקר · אלא החשש הוא שמא אמר בדדמי ובקברתיו לא שייך בדדמי ועיי
ב"ק קמ"ג · אין חילוק בזה בין אומר ראיתיו מת סתם לאומר ראיתיו מת · הראנ"ח ח"א סי' ע"ה · נהרגו
גייסות כמו שנים דמי למלחמה · הרש"ך ח"א סי' כ"ו · ועיין מהר"ס מטראני ח"ב סי' ע"ח מלחמה דיש כנ
קטנה דמי ואין לחוש בדדמי · משפט צדק ח"א סי' ס"ח · ל"ד דאומר העד קברתיו אלא כל שנתעסק בטלטול נ
למקום כדרך המתים כגי' · הרא"ש סי' ד' וסי' ו' · דוקא מלחמה גדולה אבל לסטים על עיירא אחת אפשר
קברתיו · מהריב"ל · אבל מהר"ס מלובלין סי' נ"א ובסי' קכ"ח כתב דנפלו עלינו לסטים הוי כמלחמה
בדדמי ע"ש · עיין כנה"ג דף ל"ב ע"א : (קנב) קברנוהו · כי בשנים לא אמרינן דאומרים בדדמי · כ"ד
והרשד"ם סי' נ"ה · בנימין זאב סי' י"ט תשובת ב"י סי' א' מדיני יבום וחליצה · והר"א ששון א' סי' א' ו
מלובלין סי' קכ"ח ולדידי חזיא דהוכחת הרא"ש לאו הוכחה היא דרוצה להוכיח מדקאמר ומאה נשים
דמי וכו' משמע אי הוי כשני עדים לא אמרי בדדמי עכ"ל · ואיני רואה כאן שום הוכחה · חדא דהגמרא
להוכיח דאפי' בחד נמי לא אמרינן בדדמי · ועוד דהא לפי סברת הרי"ף דס"ל דאפי' בתרי נמי אמרי
קשה אמאי לא קא מבעי בב' עדים כי היכא דמבעיא ליה בע"א וצ"ל דס"ל להרי"ף דאה"נ דהוי מצי קא
ליה כמ"ש הב"ח א"כ מוכחת הגמרא לומר והא מאה נשים כחד דמי למפשט תרווייהו דלא אמר בדדמ
ב"ח וד"ק בסוגיא זו דקשיא לי על הוכחת הגמרא והא מאה נשים וכו' וקתני קשיא ע"ש · דילמא
איירי דאמרי מת וקברתיו · גם על הרבנן למה לא משני כן ועיין מ"ב הנ"י ודו"ק אפי' לדעת הרי"ף אם הב
עצמם כל המעידים ליכא למיחש בדדמי · הרש"ך ח"א סי' כ"ז · מהריב"ל ח"א כלל א' סי' ב' פסק

נאמנים

(נ"ז טור בשם הרא"ש) וי"א אפילו בעד אחד אפי' אמר (קנג) מת או נהרג ... אחר כן והכרתיו היטב בטביעות עין וראיתיו שמת נאמן דהוי כאלו אמר קברתיו ... שם המרדכי פרק האשה) ועובד כוכבים המסיח לפי תומו ואמר שמת במלחמה צריך שיאמר קברתיו (ב"י בשם הר"ן פרק האשה וכן משמע באשירי ובתוספת) ויש מקילין בזה (מרדכי בשם רבינו שמחה ורבי נתן וראב"י) : **נא** [ת]האשה שאמרה מת תחת (קנה) המפולת אינה נאמנת ובן אם היה *שלוח (קנו) נחשים ... ים ואמרה נשכו נחש או עקרב ומת אינה נאמנת שמא תסמוך דעתה על ... שים ששמו כך בנשיכה (ולכן דינה כמלחמה וצריכה שתאמר מת על מטתו או (קנז) קברתיו (ב"י בשם המ"מ) : **נב** [א]אמרה עישן עלינו [ב]בית או מערה ... ת ואני נצלתי אינה נאמנת כשם שנעשה לה נס כך נעשה לו : **נג** היתה (קנח) [ג]רעבון ואמרה מת בעלי אינה נאמנת (אפילו אמרה מת על ... (ג טור) מת וקברתיו נאמנת (אמרה (קנא) מת בגמא הוי כאלו אמרה נת ... ב"י) : **נד** [ד]אמרה נפלה עלינו (קנט) עובדי כוכבים או לסטים הוא ... אני נצלתי נאמנת שאין דרכן להרוג הנשים כדי שנאמר כשם שניצלה ... ניצל הוא : **נה** [ה]היה דבר בעולם ואמרה מת בעלי (קס) (קעב) נאמנת ... אינה נאמנת) (טור ורבי ירוחם) : **נו** [ו]האשה שהלך בעלה למדינה אחרת

באר הגולה

ת ג"ז שם ממשנה דגמ' שם דף קי"ד ע"ב *פירוש שהיו מגודלים ברוב בני אדם א ברייתא שם דף קט"ו ע"א ב שם בגמ' כדהדר אמר רבא וכו' שם דף קי"ד ע"ב ג וכ"כ ה"ה לדעת הרמב"ם בפירוש מ"ש שם דרעבון נגיע ממלחמה ד ברייתא שם דף קט"ו ע"א ה שם דף קי"ד ע"ב איכא תרי לישני ופסק כלישנא בתרא דהוי כמלחמה ובלישנא קמא דמי למיר ו משנה שם דף

באר היטב

... אפי' בלא קברנוהו כהרא"ש אפי' הם פסולים · ... סי' ד' וסי' למ"ד חולק עליו ופסק דוקא שנים ... לא פסולים · וכ"כ בהגהת"ך ח"ב סי' ד' ורשד"ס ... ובנ"ב סי' פ"ח והרמ"א בתשובתו סי' ק"א ... מלובלין סימן קכ"ט · העיד אחד בשם שניהם ... היו בפניו השני עדים ולא חיישינן בדדמי · ... ב סי' מ"ט מהר"ם מלובלין סי' קכ"ח וג"ל · הא בשנים נאמנים בלא קברנוהו · דוקא ... שראו שמת אבל אמרו ששמעו שמת אפי' מאה כחד דמי · תשובת ב"י סי' א' מדיני יבום וחליצה : ... · כתב הח"מ דה"פ דברי המרדכי שכתב דין זה להעד ההוא לא ראה ההריגה אלא מנא הורג א' ... הוא פלוני אז א"צ לומר קברתיו כיון שלא ראה את ההריגה לא אמר בדדמי ולא כמשמעות דברי הסג"ה ... דהוא ראה הריגה · והריב"ש סי' שע"ח כתב דאין הכרתיו מועיל כמו קברתיו · ועיין רלנ"ח סי' ... ג דף ע' מ"ח · ובקע"ד סי' רפ"ע וסי' ל"ד · וכ"ש כתב די"ל דאיירי שפיר דראה הריגה ומ"ש הרמ"א ... כ שמת היינו שמת בודאי וכ"כ נ"ל סי' פ"ח : (קנד) בזה · עיין ד"מ שמביא כמה פוסקים דחולקים ... עכו"ם לא עדיף מע"א וכ"כ הח"מ למעשה אין לסמוך על מקילין אלו · עיין ב"ש : (קנה) המפולת · עיין ... · דלכאורה מ"ש כאן סותרים למ"ש ס"ק ק"נ היכא דיש לה מיגו נאמנת בקברתיו אף לטעם הב' ... ועיין רלנ"ח סי' קל"ה : (קנו) נחשים · דדוקא כשהיו מגולחים ברוב בני אדם אבל אם נשך אחד ... זה אשתו ואמרה ע"י נשיכת נחש מת בעלי נאמנת רי"ו ועיין בה"י : (קנז) קברתיו · כתב הח"מ ר"ל ... ל קברתיו מהני · ולהרשב"ס לא מהני באשה עצמה קברתיו והרמ"א סמך אדלעיל ע"ש · ואפשר ... כ"ע מודו דנאמנת אם אמרה קברתיו דיש לה מגו דאי בעי אמרה מת סתם · עיין ב"ש ס"ק ק"נ ... : (קנח) רעבון · עיין מ"מ פי"ג מה"ג · עד מפי עד שאמר שמעתי מפלוני שפלוני מת ברעבון ... דמי תומת ישרים סי' קנ"א : (קנט) עכו"ם · משום דמלחמה קטנה אמרינן אשה כלי זיינה עליה ... יראה ועמדה ורואה שמת ולא אומרת בדדמי גם למסקנת לא חיישינן אלא במלחמה גדולה עיין ... לחקור באשה זקנה שאינה ראויה לביאה אם שייך לומר אשה כלי זיינה עליה · ומיהו לא יפול ספק ... כ"י שם ע"ז דף כ"ה ע"ב · דפירש דאין הגוי הורג אותה ובא עליה · אבל לפירוש תוספות שם לפי ... ת מלחמות ומריבות מרחמין עליה · א"כ כ"ש אשה זקנה כלי זיינה עליה · וא"ל לרב אידי שם דאמר ... נערת · א"כ י"ל ה"ה נמי זקנה · זה אינו דבחורה והיא מעוברת יש בה טעם ביאה משא"כ בזקנה ... דף ל"ב ע"ב · ואפשר לומר דאפי' בזקנה נמי כלי זיינה עליה דאל"כ לימא איכא בינייהו אשה זקנה ... ב"ח ובה"י : (קס) נאמנת · עיין ברמב"ם פי"ג מה"ג דין ז' כנה"ג דף ח' ע"ב · וכ"מ כתב שם בשם ... הנזכר דין י"ע דה"ה עד אחד אומר מת בדבר לא מהימן עד שיאמר קברתיו ע"ש · ונסתפקתי אם ... אמרה מת בעלי בדבר וקברתיו אם מהני לדעת הרמב"ם לפי דעת הר"ן שגורם ברמב"ם אינה נאמנת ... דגני דבדבר לא שייך הב' טעמים של הר"ן עיין ב"ש ס"ק קמ"ו וד"ק · מי שנשרף ונעקה אשתו

ואומרים

פתחי תשובה

דא בלא"ס יש הרבה חולקים דלא הוי קטטה ובקטטה גופיה הרא"ס בשם יש מי שאומר מיקל כשהעיד העד לבדו בלי העדאת אשה זו קודם וכתבו' כנ"י פסק כוותיה וכאן יש נד לקולא בלא"ה שלא ידעה שהוא עובר דא אין לנו להרבות מחלוקת ויש לנו לומר שגם הרמ"א מודה בכאן ע"ש ועמ"ש לעיל ס"ק קס"ת קס"ט : (קעא) מת בגמא · וכ"כ בתשו' מהר"ם אלשקר סי' ס"ז ע"ש : (קעב) נאמנת · עב"ש ומ"ש מי שנשרף ונעקה אשתו כו' הוא לשון רי"ו בשם הרמ"ה הובא בב"ש וכו' על

ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא בעלה ל"ש נשאת על פ
[י]או על פי שני עדים (אפי' לא (קסא) נבעלה) (הרא"ש והריב"ש והריטב"א
תק"ח) [ח]תצא מזה ומזה וצריכה גט (קסב) משניהם ואין לה כתובה מ
(אפי' החזירה (קסג) הראשון) (הגהות אלפסי) ולא פירות [ט]שאכלו בנכסי מל
אע"פ שאינם חייבים בפרקונה ודוקא שאכל הב' קודם [י]שבא הראשון א
שאכל אחר שבא הראשון צריך להחזיר ואינו [כ]חייב ליתן (קסד) הבלאות
צאן ברזל שלה והוא שכלו לגמרי [ל]אבל מה שיש מהם בעין נוטלה
(קסה) נטלה מזה או מזה כתובה או פירות צריך להחזיר [מ]ודוקא שנטלה
אחר שבא הראשון אבל אם נטלה ממנו קודם שבא הראשון אינה
להחזיר [ס]ושניהם אינם מטמאים לה אם הם כהנים ואינם זכאים במ
ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ונפסלה מהכהונה ומהתרומה ומהמעשר
בת לוי (אבל בעלה הראשון יורשה אם מתה) (ב"י וסמ"מ) מתו אחיו של ז
של זה חולצין ולא מייבמין והולד מהשני הוא ממזר מהתורה אם הו
שלא גירש (קסו) הראשון [ע]אבל אם לא הולידו אלא אחר שמת ר
גירשה אין הולד משני אלא ממזר (קסז) מדרבנן [פ]ואם בא עליה (

באר הגולה: ש"ז ע"ב ז כרב הונא בריה דרב יהושע שם דף נ"א ע"ב וכ"פ הרי"ף שם והרא"ש והרמב"ם בפי"ו מה"ג ח שם במשנה ט טור וכן פרש"י י שם מדברי אביו הרא"ש מהירושלמי כ שם במשנה ל טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו וכ"כ הרי"ף מהא דאמרי' נוטלת מה שבפניה שם וכ"כ הרמב"ם שם מ שם נ ג"ז שם ושם מהירושלמי ס שם במשנה ע משנה שם דף נ"ב ע"א פ ל' ה מב"ם שם ממימר' דשמואל שם דף פ"ט

באר היטב

ואומרת ראו בעלי שנשרף נאמנת · ודוקא דליכא שום דבר שמורה שהיה שם עוד אחר אבל אם נשאר יד ואנו מכירים שאין זה מאיש שנשרף אע"ג דאמרה בעלי נשרף אינה נאמנת רי"ו ב"ש : (קסא) נבעלה · משודך שנתייחד עם משודכתו בפני עדים אם ראוה שנבעלה אם נשאת לאחר בלא גט תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה · ואם לא ראוה שנבעלה והיו קרוביה נשמטין מלגמור הענין והוא מהדר לקדשה כדי שיהיה לבו בטוח אעפ"י דחיישינן שמא בעל לשם קדושין אם נשאת לא תצא הרדב"ז ח"א סי' רי"ו · ועיין הרשד"ך ח"א סי' נ"ב : (קסב) משניהם · יש מי שהורה בזמן שהם רוצים להיות מפורשים מניחים אותם ואין כופין להוציא בגט ולא עוד אלא אם יזכירו שהוא חייב לגרש הוי גט מעושה · והרדב"ז ח"א סי' פ"ט חולק עליו וכ' דלעולם יוצא בגט · וכן נראה מדברי הטור שכתב תצא מזה ומזה וצריכה גט משניהם · כוונתו במה שאמר וצריכה גט משניהם אף על פי שאמר תצא מזה ומזה שלא די לו בהפרשה בעלמא אלא צריכה גט משניהם · ויש לחקור לדעת הרדב"ז שצריך להוציא בגט אם כופין אותו בשוטים או בדברים · ואם צריך לכופו בשוטים יש לראות אמאי לא מנה הטור בסי' קנ"ד בהדי הנך שכופין אותם להוציא · עיין כנה"ג דף ל"ב ע"ב ובהרדב"ז ח"א סי' ל"ט וסי' רע"א : (קסג) הראשון · ר"ל אם עבר והחזירה הראשון אחר גירושי שני אין לה כתובה ומשמע דה"ה אם החזירה השני אחר גירושי הראשון ג"כ אין לה כתובה משום דאיסור שניהם שוה דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל ח"מ ב"ש : (קסד) הבלאות · דרך כלל דינה כאשה שזנתה כמ"ש סי' קט"ו ע"ש · וכל מה שהשייך לה אפילו לקחה בפני עדים אין מוציאין ממנה · וכל שהפסידה לא מהני תפיסה אפילו שלא בעדים · עיין ב"י · ולדעת רש"י אין לה אפי' בלאות הקיימים וכ"פ בש"ג · והמחבר פסק כרוב פוסקים כמ"ש ב"י · הרשד"ך ח"ב סי' רכ"ג פסק דאין שום פוסק

שיסכים לסברת רש"י ואפי' אם הבעל מוחזק
מידו ולא מצי למימר קים לי כרש"י · אבל
סי' קט"ו מגמגם לומר שיוכל המוחזק לומר
ע"ש וכנה"ג דף ט' ע"ב : (קסה) נטלה מזו
נטלה שלא בעדים · ב"י מ"מ : (קסו) הראש
אם נתעברה : (קסז) מדרבנן · עי' ברמב"ם
ופט"ו מהא"ב דלא הביא דין זה רק הביא א
עליה הראשון קודם גירושי הב' הוי ממזר מ
כתב כלום מזה דאם בא עליה השני לאחר ג
מת הראשון · וע"כ צ"ל דס"ל דאם בא הב'
לאחר גירושין או מת ראשון דלא הוי ממזר אפי
ומש"ה לא הביא ג"כ הדין אם אחר שהיה
בעלה היה קיים ומת בן שנולד קודם שמת
ושנולד לאחר שמת הוי ממזר דרבנן · משום ד"ל
שמת הראשון לא הוי ממזר כלל אפילו מדר
דמתני' דלא כפירוש תוספות ורא"ש · וא"כ ה
דהוי ממזר דרבנן כתוספות והרא"ש · קשה ד
שאח"ז הביא מחלוקת וכתב דעה ראשונה א
הא לפי תוס' ורא"ש האי ממזר דרבנן ·
ולאסתמיסתא דברי הרא"ש דחילוק יש בין
או מת ע"ש · אינו מוכרח · הלא הא הרא"ש
זה ולא מצינו מי שס"ל כן גם מוכח שתוספ
האי סברא דא"כ לא מוכחי מידי מדמיפלגי ע
ע"א ד"ה אבל חכמים אומרים וכו' · ועוד ד
הש"ע להביא תחלה הדעה היותר מסכמת ע
א' מ"ש הח"מ בס"ק י"א בשם הגהת מ"ע ·
דברי ב"ש שכתב דדיעה א' הוא י"א דהבילא
והדעה הב' הוא תוספות ורא"ש · אין זהו
ש"ע וצ"ע · ועיין מי באר על שמעתות
דף כ' ע"ב · ועיין הרלנ"ח סי' מ"ב ·
שהלך בעלה למד"ה והלכה ונשאת בטעות
שקנסו לה משום דלא דייקא · אבל אשה שאי
לאיש אחר או זנתה עמו וגירשה הראשון ול

שיגרש השני הולד שיוליד ממנה ממזר (קסח) מדבריהם : נז [צ]אמרו בעליך ונשאת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת ולד שהוליד קודם שמת מן התורה ושהוליד אח"כ אינו ממזר [ק]וי"א שהוא ממזר מדרבנן : ם לא נשאת לשני אלא נתקדשה לבד ובא בעלה אינה צריכה גט ומותרת לחזור לראשון וכן מותרת לשני אם מת הראשון או גירשה :

שנתקדשה וטעתה (קעג) וסברה שלא נתקדשה ונשאת לאחר תצא מזה ומזה וכל הג"ל בה אבל אנוסה להנשא או שהורו לה (קעד) בית דין (קסט) בטעות ונשאת הוי כאנוסה (קעה) ומותרת לבעלה הראשון (תשובת הרשב"א אלף קפ"ט הובאה בבית יוסף) :

יח קדושין במי תופסין ובו סעיף אחד :

שין תופסין בחייבי לאוין ובחייבי עשה (וכ"ש בשניות דרבנן) (טור) :

יט סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה, ובו ב' סעיפים :

שהוחזק בשאר בשר דנין (א) ע"פ (א) חזקה זו אע"פ שאין שם ראיה

ע"ב וכתב ה"ה שפי' זה מוכרח וע"ש
צ משנה שם דף ל"ב ע"א ק טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו ר שם במשנ'

א ברייתא יבמות דף ל"ב ע"ב ובתוספות וכתובות דף כ"ח ע"ב ובכמה דוכתי

א מימרות דרבה בר רב הונא ודר"ש בן פזי קדושין דף פ' ע"א וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהא"ב

באר היטב

כשר ואינו אפילו ממזר מדרבנן רלנ"ח סי' כ"א בשון סי' קנ"ו · ועיין כנה"ג כאן · ובסי' (קסח) מדבריהם · ע"ל סי' ד' ס"ק כ"א מ"ש :
בטעות · בתשובת הרשב"א למד דין זה בת דוד שהיתה מותרת לדוד אחר הנשואין משום דטעו בב"ד של שאול והורו מלוה ופרוטה מלוה · ועיין כנה"ג דף כ"א ע"א שהאריך בזה:
· עיין ברמב"ם פ"א מהא"ב דין כ' · מ"ש למה לא יליף הש"ס מזה דאזלינן בתר החזקה ק"מ לפי מ"ש תוספות שם ד"ה ודילמא וכו' · הטינח היכא דליכא ריעותא וכו' · א"כ

פתחי תשובה

זה וז"ל ונלמד מש"ס יבמות ריש דף קט"ו ועי' סעיף ל"ב מבואר אע"ג דזה נפל למים והעלו רגל אם לית ברגל סי"מ אמרינן זה האיש שנפל למים עלה והלך לדרכו ורגל זה הוא מאיש אחר וכאן נ"ל הא דל"ח שמא אדם אחר היה כאן ונטרף משום שהיא צעקה בעלה נטרף לכן לא חיישינן אלא היכא דמוכח שהיה שם איש אחר עכ"ל הב"ש · ועי' בשו"ת קהלת יעקב מהגאון מקארלין סי' ז' שתמה עליו דמה שמחלק כיון שאומרת ראו בעלי זה אינו שאין זה מועיל להתיר כלל דאמרה בדדמי וגרע טפי מהומרא דמש"ל הך באמת דעות חלוקות הן דהדין דסעיף ל"ב הוא מדברי הרשב"א ולדידיה גם הכא חיישינן אף היכא דליכא הוכחה שהיה עוד אחר כדמוכח מדברי הרשב"א שם שמביא ראיה מדין זה דגברא תרוכא כו' ולדעת רי"ו בשם הרמ"ה ליכא שום ראיה לדין הנטבע הנזכר בסעיף ל"ב כו' עכ"ד ע"ש ואין דבריו מוכרחים ועמ"ש מזה לעיל ס"ק
ת וקכ"ט וק"ל וקל"ה ועי' עוד בס' קהלת יעקב מהגאון הנ"ל לעיל סעיף י"ה ובס' מה"ל ס"ק ס"ה [ובתשובת סי' ס"ז ובתשו' מהרי"ט מבריסק סי' כ"ה בענין כזה] : (קעג) וסברה שלא נתקדשה · עי' בס' ברכי יוסף לקמן ' ראיתי בתשו' הרשב"ץ ח"ג סי' קע"ח שכ' על נערה שאביה היה במדינת הים ועמדה ונשאת ואביה קידשה במדה"י שי אביה הוו קידושין כיון שעדיין היא ברשות אביה ומותרת למקדש שקיבל אביה קדושיה ממנו אע"פ שנבעלה לראשון מפני טומאה ולא דמי לאשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעליך ונשאת ובא בעלה דתצא מזה ומזה שהיתר נשאת לזה שלא היה לה לחוש שאביה יקבל קדושין עליה עכ"ב · ולפום ריהטא יש לעמוד ע"ז מירושלמי דיבמות עד כדין ביודעת שהיא א"א לא היתה יודעת שהיא א"א נשמעינה מן הדא כו' ע"ש ויש לעיין בזה :
בטעות · עבה"ט ועיין בר"י בסי' זה הוא כ' שהאריך מאד בזה ושקיל וטרי בדברי מהרש"ל ביש"ש יבמות פ"ג נדברי הט"ז בסי' זה וברדב"ז ח"א סי' ע"ל ובנו"י ח"א סי' ס"א · ומכלל דבריו מבואר דעתו דהרשב"א שם יכל היה טעות גמור של הוראה שהורה לה בב"ד של שאול · כוונתו כיון דהיה הב"ד הגדול של כל ישראל שאין למעלה תמרה הרשב"א אלא כמעשה שהי' בהוראות ב"ד הגדול · ומתוך כך תמה על הרמ"א ז"ל בהגהה דנקט הורו לה ולא ירד לחלק בין ב"ד סתם לב"ד הגדול שבלשכת · וגם תמה בזה על הב"ש לקמן סי' ל"ה סק"י במ"ש ליג על הרשב"א עכ"ב · גם בתשו' נו"ב תניינא ס"ס קל"א האריך בזה וכ' דגם הרשב"א לא קאמר הלא בהוראה שאול וב"ד שפסקו שמלוה ופרוטה דעתי' אמלוה אבל בטעות במוחש שהטעו עדים ואמרו פלוני מת אפי' בפי ו את אשתו לבעל ראשון ולשני ובזה מתורץ הקושיות של הט"ז · וגם הרשב"א לא אמר אלא בב"ד מומחין טובי העיר כמו שאול וב"ד בימיהם שהיו ממונים מן העם והיו ב"ד מומחים אבל בעובדא דמהרי"ק שורש לא כמו שרצה לומר הב"ש בסי' ל"ה סק"י שמהרי"ק חולק על הרשב"א ולדעתי אינו חולק עכ"ד ע"ש ועי' עוד עקיבא איגר סי' ר"ו ובס' בית מאיר סעי' זה : (קעה) ומותרת לבעלה הראשון · עיין בתשו' רבינו עקיבא ו שכ' דמלשון הרשב"א בתשובה שם משמע דגם לבעלה השני מותרת כו' אמנם מלשון הרמ"א דדייק מותרת ון משמע דוקא לראשון ודוחק לומר דנקט כן משום רישא דמלתא דאנסו אותה והיינו דהיא היתה אנוסה להנשא לא היה אנוס דבכה"ג אסורה להב' · ואפשר דהטעם דהרמ"א שדברי הרשב"א אינם מוסכמים כדנראה דמהרי"ק גם ראיות הרשב"א אינם חזקים ולזה לגבי הראשון מספיקא דדינא אין מוציאין מחזקתה אבל לגבי השני דהנשואין היו היא הוי לכתחלה בעלמא להנשא לו ע"י גט מהראשון מש"ה מהמרינן מספק עכ"ד ועי' מ"ש בס"ק הקודם :
(א) ע"פ חזקה זו · עבה"ט ועיין בס' יד המלך פ"א מהא"ב מה שתמה הוא ז"ל על הב"ש בזה [ועיין בס' סדרי טהרה

ב רמב"ם שם ממימרא דרב כ"כ דף קס"ז ע"ב

ברורה שזה קרוב ומלקין וחונקין (ג) וסוקלין על חזקה זו : ב [ב]איש ו...
שבאו ממדינת הים (ב) היא אומרת זה בעלי והוא אומר זו אשתי אם הו...
בעיר (ג) שלשים (ג) יום שהיא אשתו (ד) הורגין עליה :

פתחי תשובה

עטרת ר"ס קפ"ה וגם בתשו' חתם סופר סי' מ"א וסי' ע"ו] : (ב) היא אומרת · עיין בתשו' נו"ב סי' כ"ד בד"ה והנה ראיתי ויובא קצת לקמן סי' קנ"ז ס"ד סק"ע : (ג) שלשים יום · עבה"ט ועיין בס' יד המלך פ"א מהא"ב מ"ש בזה · ומ"ש אבל אם אמרה כל ל' יום שהיא נדה כו' עמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' קפ"ה סק"ה בשם תשו' ח"ס חיו"ד סי' ט' דאם האמתלא הוא באופן שהיה צריך להאריך שלשים יום מועיל אמתלא אף לאחר ל' ע"ש [וכ"כ עוד בח"ס חאה"ע סי' ע"ז] ועיין בתשו' בית אפרים חאה"ע סי' א' הובא בקצרה לעיל סי' א' ס"ק י"ד · ומ"ש עוד בשם ב"ש אם אמרה שזהו בעלה כו' דגם בזה מהני אמתלא כו' ע' לקמן ס"ס מ"ז בהגהה ומ"ש שם ובסי' קנ"ב ס"ו סק"ט: ועיין בתשו' שבו"י ח"ג סי' ק"ט אודות פנוי ופנויה שבאו מפאריז לכאן ובכל הדרך החזיקו עצמן בחזקת אח ואחות ועכשיו היא הרה ומודים הוא והיא שאין זה אחיה רק שנסעו יחד וזינתה עמו ונתייחד עמה בכל הדרך ממקום למקום וכדי שלא ירגיש אדם בשם הוציאו קול שהם אח ואחות זו היא אמתלא שלהם ועכשיו רוצה ליקח אותה כיון שממנו נתעברה מה דינם · והשיב הנה מצד איסור מעוברת חבירו אין חשש איסור כיון ששניהם מודים ובפרעות כמו שדינם כמופקרת אך מצד אחר אסור לעשות הנישואין אלו כיון שכבר החזיקו א"ע לאח ולאחות א"כ הם בחזקת איסור ערוה ואמתלא לא מהני כאן כיון שכבר החזיקו עצמן יותר מל' יום ועוד דאין זו אמתלא טובה לומר שעשו כן במזיד לטלאות תאוותם בעבירה (ע' בתשו' חוט השני סי' י"ז הובא לעיל סי' ו' סק"א) וכ"ש לסתור החזקה שהיא אלימתא כ"כ שהרי סוקלין עליה צריכין דוקא ב' עדים ברורים (לכאורה צ"ע דכאן הויא אנפשי' חד"א ולא מהני אפי' ב' עדים מכחישים דבריו כמבואר ביו"ד סי' א' סעיף י"ב ובתשובת הרדב"ס ... שהובא בבה"ט לקמן סי' מ"ח ס"ק ב' ושמא י"ל דדוקא בדבר התלוי במעשה שייך לומר אדם נאמן ע"ע יותר מק' עדים משא"... וזה דמי למ"ש בנו"ב תניינא סי' מ"ג באומר על יום חול שהוא שבת שהזכרתי בפ"ת ליו"ד שם ס"ק ע"ו ודו"ק:)

וכתב עוד שם וז"ל והנה חקרתי פה בעד א' בחור שהעיד בפני במיד הכיר אותם בט"ע ובסימנים שנקר דב...

ובודאי אילו לא אמר שהכיר בסימנים לא היינו יכולין לסמוך על טביעת עינו דאף דמבואר ביו"ד סי' ס"ג ...

איסור כל אדם נאמן בט"ע וכן משמעות פרש"י דדוקא לענין אבידה משום חימוד ממון לא מהימן בט"ע אלא ... מרבנן משא"כ לענין איסור כולם שוים דמהימן אך לל"ע בש"ס כ"מ דף י"ט מבואר דאף לענין גיטין לא מהדרינן ... אלא לצורב מרבנן ודוחק לומר דהתם ג"כ יש חשש חימוד ממון שכר שליחותו · וע' ביו"ד שם בט"ז שכ' בשם ... לחלק בין איסור דרבנן לדאורייתא כו' וכל זה אין מן הצורך בנד"ז שהרי העד אמר שיש לו בהם סימנים · ומ... החזקה בעינן שני עדים כאשר בררתי כו' וכל זמן שלא נתברר הם בחזקת איסור לעולם עכ"ל · ולע"ד כל דב... צ"ע וקצרה דעתי מהבינם מ"ש דאילו לא אמר שהכירו בסימני' לא היינו יכולין לסמוך על ט"ע הוא תמוה דהא ש... בחולין צ"ו דט"ע עדיף מסימנא כו' ע"ש ומה דלא מהדרינן אבידה בט"ע הוא דלמא משקר משום חימוד ממון ומהא... בב"מ שם ודוקא צורבא מרבנן כו' ג"כ הטעם דילמא משקר משום שכר שליחותו הגם שהוא ז"ל כתב שזה דוחק ... הוא האמת כמ"ש הר"ן והרשב"א בפ' כל הגט הובא בב"י לקמן סי' קל"ב ובב"ש שם ס"ק י"ג והרשב"א הוסיף ד... סיבה דלא ליהוי למרא גיטא תרעומת עלי' כמבואר בב"י שם ומ"ש דהט"ז כתב ביו"ד סי' ס"ג בשם הרמב"ן לחלק בין ... דרבנן כו' הנה לא מדברי הרמב"ן הוא רק הט"ז עצמו כתב כן אחר שהביא דברי הב"י בשם הרמב"ן דאפילו כו ... נאמן על זה כתב הט"ז וא"ל מאי שנא ממציאה כו' ש"ה דאיסורי מדרבנן בעלמא הוא כו' ע"ש ובאמת כבר הנ... הט"ז בזה דמדברי הרמב"ן והרשב"א מבואר דאף באיסור תורה נאמן כל אדם ע' בנה"כ ובפמ"ג שם ולבד זה ... בין ט"ע של דבר גשם להכרת פני האדם שאין אדם דומה לחבירו ואין צייר כאלהינו ע' בב"ש סי' י"ז ס"ק ס... בתשו' נו"ב תניינא סי' ס"ב הובא בקצרה לעיל סי' י"ז סכ"ד ס"ק נ"ד ויש אריכות דברים בכל זה ועי' בס' בית מר... קל"ב ס"ד והבמ"ל :

[ועיין בתשו' ח"ס סי' ע"ו באיש א' שדר בכפר עם אשתו ובניו כולם מוחזקים בחזקת בניו ממש והתמו עצמם ... אביהם בן אלי' וכך עולים לס"ת ועתה קם בנו הגדול הנקרא אברהם בן אלי' ונשא אחות אביו אלי' הנ"ל ... וקדושין וכאשר קרא הרב לאביו ושאל אותו על המעשה הרע הזה השיב שזה אברהם אינו בנו כ"א חורגו בן אש... לו הרב שישמע שהחורג יתום עצמו בשם בעל אמו ויעלה כן לס"ת וגם בכתובה יכתוב כן אברהם בן אלי' והש... שאבותינו השיב על זה והנה היא אמרה שבהיותה פנויה הרתה לזנונים וילדה זה הבן ואח"כ נשאת לזה וכדי להסתיר...

באר היטב

אי ילפינן ממכה אביו היה נשאר לנו קושית התו... דילמא היכא דליכא ריעותא · דאז לא שייך תירו... תוס' עיין שם · ודברי בה"י בכאן המה קשים לו... ע"ש · רק את זה יוכל להקשות מנ"ל לרב ... דאזלינן בתר רובא ודילמא לאו אביו הוא משום ... כסברת הרמב"ם וכמו שהקשה תוספות שם וז... עיין הרדב"ז ח"א סימן רמ"ה ובבאר שבע דף ... וקי"ט : (ב) וסוקלין · וה"ה דנאסרת על הכהן ... זונה וכ"ש הוא מדיני נפשות · ח"מ : (ג) יום ... ב"ח דוקא לחייב איש אחר הבא עליה בעינן ... משום דקודם ל' יוכל לומר דלא היה יודע דהיא ... אבל אחד שאמר על אשה א' שהיא אחותו ובא... חייב אפי' תוך ל' יום · וח"מ ופ"ז השיגו על ... וכתבו דקודם ל' יום מהני אמתלא שאומר וכן ... שאמרה שהיא נדה ושמשה עם בעלה תוך ל' יום ... אמתלא שלה אבל אם אמרה כל ל' יום שהיא ... ואח"כ שמשה לא מהני אמתלא · אבל אם לבשה ... נדותה לא מהני אמתלא אפי' תוך ל' יום הואיל ... משמשה · כתב הח"מ אם אמרה שזו הוא בעלה ... עם אחר אסירה ע"ז אפילו תוך ל' יום דדוקא ... מיתה בעי שלשים יום אבל לאוסרה על בעלה ... כולי האי · וכתב ב"ש גם בזה מהני אמתלא תוך ... אם לא ראינו שנוהג עמה כאיש עם אשתו

כ באיזה ביאה חייב הבא על הערוה ובו ב' סעיפים:

הבא על אחת מן העריות דרך אברים או שחבק (א) ונשק (ג) ונהנה קירוב בשר ה"ז לוקה ב וחשוד על העריות: הגה והבא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה כיון שהערה בה דהיינו (א) שהכניס העטרה חייב עליה מיתה או כרת ואין צריך לראות כמכחול בשפופרת אלא משיראו העדים אותם דבוקים זה בזה (ב) כדרך המנאפים

באר הגולה

א רמב"ם רים פכ"א מהא"ב וכ"כ בספר המצות שלו וכתב שם שלוקה מן התורה וכתב דהכי איתא שם בספרא והאריך ה"ה שם בפ' הנז' וכ"כ הטור ב שם ופירושו כמו דאמרינן ארבעין בכתפים וכשר סנהדרין ד' כ"ז פ"ב שהוא זה המחבק

באר היטב

(א) שחבק · לרמב"ם חייב מלקות מן התורה כשחבק או נשק חייבי כריתות או מיתות ב"ד · ובחייבי לאוין ליכא מלקות · והרמב"ן ס"ל אפי' בח"כ או ב"ד אינו אלא מדרבנן · אפי' אם אינו עושה אלא דרך תאוה ס"ל להרמב"ם מדאורייתא אסור והרמב"ן ס"ל מדרבנן עיין ב"ש: (ג) ונהנה · היינו או נהנה

פתחי תשובה

שחזיקו הבן כאילו הוא מבעלה אלי' הכ"ל אבל באמת אים בנו כלל ונשאל אם להאמינם בזה · והשיב על זה באריכות ותורף דבריו דלכאורה מה שחתם עצמו בן אלי' ראי' גדולה היא שהחזיקו בנו ממש ואף דכת"מ ס"ם מ"ב איתא מי שמגדל יתום כו' עד ראוי לכתוב כך והוא מתשו' מיימוני בשם מהר"ם וא"ל דדוקא בשטר שבין זה לזה אבל בשטר לעלמא לא דלמה לו להוס כן במה שבינו לאחרים ז"א דיש לנו ראי' מוכרחת דאפי' בכה"ג אורחא דמלתא הכי הוא
בפ' פינחס ושם בת אשר שרח וכ' רמב"ן בשם נוסחת ת"א ופום בת אתת אשר סרח כו' (ע' במיני תרגומא שם) שבכה"ג בת"מ שם מחלק דמהר"ם לא אמר שיקרא בן אשתו בנו אלא כאין לו בנים אבל ביש לו בנים של עצמו נראה משום דכשיש לו בנים הוא חושש טובה שלא יבא מזה טעות והפסד להפקיע בניו מנחלת אבותם ויש הוכחה ס' פסחים נ"ד כו' ודלא כהתומים דפליג עליו ולפ"ז בנ"ד שיש לו בנים ואפ"ה נכתב זה על שם בן אלי' ובכמה שטרות א"כ ראי' גדולה היא שהחזיקו בנו ממש · אמנם באמת זה אינו הוכחה כלל דמאן לימא לן דאכוב דהאי ג"כ אלי' שמי' כו' ואע"ג שעכשיו אין טוענים כן רק שחתם עצמו כן על שם אלי' הלזה מ"מ כיון שלא הי' לנו שם התורה על זה רק דבורה של עכשיו ותברא בלדה שמיד אומרת האמתלא א"כ ספה שאסר כו' ונמצא מה שעשה בחתימתו על שם בן אלי' זה לא מעלה ולא מוריד · אולם בלא זה פשוט הוא בנ"ד שהוא קרוב לשלשים שנה בחזקת בנו ממש ולא הרגיש אדם מעולם שהוא חורגו רק נהג עמו מנהג הבנים ובפרט שיש לו בנים אחרים לעיל שכל שיש לו בנים אין דרך להחזיק ההורג כבנו א"כ בלי ספק שהיו הסנהדרין הורגין על חזקה כזו ומכ"ש להפרישה מזו שהיא בחזקת דודתו · ואם באנו להתיר מצד שנותנים האבות אמתלא לדבריהם הנה האחרונים התלינו רב לא יועיל אמתלא כו' (ע"ש דיש אסרון הניכר בדפוס) ועוד דאין זו אמתלא טובה וכי על אמתלא כזו יותר אורייתא ת"ו בשגם שבחוט השני הוכיח שכל שהאמתלא הוא שאומר על עצמו דעביד איסורא אין שומעין לו ועוד נ"ל דלא שייך אמתלא אלא בשעברה הסבה אבל הכא הא עדיין הסבה קיימת כו' (עמ"ש לקמן סי' מ"ז סק"ב בשם ג"כ סברא זו) ע"כ אין שום היתר מצד אמתלא · וגם אין היתר מצד שהתורה האמינתו לכתב להכיר ועתה הוא אין זה בנו ויסי' נאמן על זה הנה רבו החולקים בזה שדעת הרי"ז בש"ג דלא האמינו התורה לומר על בנו זה אלא על נכרי זה בני וכן הוא בספר המכריע סי' פ"ד וכ' בס שכ"ד רש"י ורשב"ם ור"י מיגאש ור"ש הספרדי ספקים להלכה ביש"ש פ"ד דקדושין כו' וגם להחולקים וס"ל דנאמן לומר אינו בני מ"מ ס"ל לכה"ג ולר"ח ור"ם דעת הרמב"ם כמ"ש ביש"ש שם דלא מהימן אלא ע"י הכרת בכורה כו' (עמ"ש לעיל סי' ד' ס"ק ל"ז) וגם דס"ל כהתוס' והרא"ש דמהימן אפי' בלא הכרת בכורה מ"מ ס"ל כשאנו מוחזקים ע"י האב עצמו שוב אינו חוזר והו דעת רי"ו בשם הרמ"ה שפסקו הרמ"א בש"ע סי' ד' סעיף כ"ט וזה דעת מהר"י פלם שהביאו תוס' רי"ד ע"ת כו' והיאומן להתיר ערוה התמורה היכא שמהנגדים כל הני רבוותא וכר מן דין נ"ל דלאחר שכבר נעשה מעשה הערוה ונשא אחות אביו תו לא מהימן האב לכ"ע מכמה טעמים כו' ע"כ גם מצד זה אין היתר:
כיר עוד שהיה בענין זה העדאת עדים בטרם שנשאת האם לאלי' הנ"ל היה לה ילד כבן ד' שנה בשמו אברהם אך מכירין אותו בע"ע אם זה הוא וגם אחד מהעדים היה קטן או · וכ' דלכאורה גם בלא ט"ע כיון דבמדינותינו לקרות לשני בנים בשם א' לא האב ולא האם כין שניהם חיים או שמת א' מהם (עמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' קט"ז כיון שכל עצמנו לא באנו להחזיק זה לבן אלי' אלא מפני חזקת המנהג וא"כ חזקה מהמת מנהג שלא תקרא הם בשם אחד וממילא זהו אותו אברהם וזה הי' טענה ראוי להתירו באחות אלי' אך זה אינו כלום כי מאן לימא כ' החזקות אמת שאמת הוא שנולד מאלי' הלז והוא בעצמו הבועל שפיתה אותה כו' ובפרט דהני סהדי מוכחשים העדים אומרים שהבן הי' בן ד' שנים והזוג אומרים שהיה כבן שנה ומהלה והרב כעם עליהם שנישאו זל"ז קה כו' ובפרט שאחד מהעדים מעיד מה שראה בקטנו ואין להתיר ערוה דאוריי' על עדות כזו כו' וסיומא דפיסקא אלי' הנ"ל אסורה על אברהם המוחזק בבנו איסור כרת ערוה דאוריי' ע"י התוקה ואסורה נמי אל"ע משום אשת יה נפשה תד"א במה שניבאת לזה וע"כ צריכה גט מאברהם הנ"ל וא"כ תיאסר לכהן איסור ודאי אי משום משום זונה שנבעלה באיסור ערוה ומעתה על הרב מרא דאתרא להחזיק בדק איסור דאוריי' ולאפרושי מאיסורא ע"ש] : (ד) היו הורגין עליה · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סימן קכ"א שכ' ומשמע ודאי כיון דמחזיקא לודאי שהיא אשתו והוא בעלה אם קידוש לקרוביה אין קדושין תופסין בה ע"ש:
גיס העטרה · עב"ש סק"ג מה שחלק על הט"ז בענין זה ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' כ"ג שהאריך בזה והגאון הטעראה בחשה לכל מר כדאית לי' [ובתשו' חתם סופר ח"ב סי' נ"ה הסכים עמו ע"ש עוד] ובגוף הפלוגתא ובב"ש הצריך להביא ראיות לדעת הב"ש וע"ש עוד בסי' יו"ד: (ב) כדרך המנאפים · עיין בתשו' נו"ב תניינא

סי'

נהרגים על זה (טור) והאשה נאסרת על בעלה (נ"י פ"ב דיבמות) אשה גדולה ... קטן פחות מבן ט' שנים אינה חייבת מיתה על ידו (טור) ונראה לי דה"ה אינה נ[אסרת על] בעלה (ג) ולכן כתב הרב בעל הטורים דינים אימתי חייבים מיתה או לא ... בזמן הזה באיזה ביאה אשה נאסרת על בעלה ועיין בפנים · אשה פחותה (ג) מבת ג' ש[נים] ... ביאה (טור) דכל פחות משלשה שנים אין ביאתה ביאה ובתולים חוזרין (בהגהות דיב[מות] ... נתעברו השנים בתולים חוזרין (דברי הרב מהירושלמי) : ב [ג] נשים המסוללות (... המשחקות ומתחככות) זו בזו (ד) אסור וממעשה ארץ מצרים שהוזהרנו ע[ליו] ... להכותן מכת מרדות הואיל ועשו איסור ויש לאיש להקפיד על אשו[תו] ... זה ומונע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלצאת היא אליו:

כא להתרחק מן העריות · ובו ז' סעיפים :

א [א] צריך אדם להתרחק מהנשים מאד מאד [ב] ואסור לקרוץ בידיו א[ו] ב... ולרמוז בעיניו לאחד מהעריות ואסור לשחוק עמה להקל ראשו ... להביט (א) ביופיה [ג] ואפילו להריח בבשמים שעליה אסור [ד] ואסור ה... בנשים שעומדות על הכביסה [ה] ואסור להסתכל בבגדי צבעונים ש[ל] ... שהוא מכירה אפילו אינם עליה שמא יבא להרהר בה [ו] פגע אשה ביק... (א) להלך (ב) אחריה אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחריו [ז] ולא יעב[ור] ... אשה (ג) זונה אפילו ברחוק ארבע אמות [ח] והמסתכל אפי' באצבע ... אשה ונתכוין ליהנות ממנו כאילו נסתכל בבית התורף (פי' ערוה) של ... לשמוע (ד) קול ערוה או לראות שערה [ט] והמתכוין לאחד מאלו הדבר[ים] ... אותו מכת מרדות ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין : ב [י] ...

באר הגולה

...שק ג נ"י שם ממימרא דרב הונא יבמות דף ע"ז ע"א ב רמב"ם בפכ"א מהא"ב ב ברייתא באבות דר' נתן ג מימרא דר' יצחק שבת דף ס"ב ע"ב ד מדאמר חייא בר אבא ב"ב דף כ"ז ע"ב ה ברייתא ע"ז ד' כ' ע"ב ו ברייתא ברכות דף ס"א ע"א ומעובדא דרב ורב יהודה קדושין דף פ"א ע"א ז מימרא דרב חסדא ע"א ד' ר"ן ע"א ח מימרא דרב ששת שבת דף ס"ד ע"ב ט מימרא דשמואל ברכות דף כ"ד ע"א י מכאן עד סוף הסימן מדברי הרמב"ם בפכ"א מהא"ב ב וכתב ה"ה שם כידוע בכל איסור של דבריהם ל שם מברייתא

פתחי תשובה

...פי' י"א שכ' דמלשון רש"י ספ"ק דמכות וב"מ דף נ"א מבואר דהיינו שהוא מתענג עליה ועוסק בדישה כו' אכן בשיטה מקובצת ב"מ שם כתב בשם הר"ר יונתן כלומר שיעמיד האיש על הערוה כו' שכיון שכל כך פרץ פרצה כזו על אשת חבירו אי אפשר שלא גמר תאותו עכ"ל משמע דלא כמו שכתבתי ע"מ משמעות רש"י בודאי הוא כן ועוד אמינא אפי' להר"ר יונתן היינו שראו אותם כך זמן מה ולא בלבל אותם אדם אמרי' ודאי גמר תאותו אבל אם פתאום בא איש ומצא אותם על תמונה זו והיכף נפלה חרדה עליו וקפץ לא שייך לומר א"א שלא גמר תאותו שאף שבודאי רצה לגמור תאותו מ"מ נאנס ולא היה יכול לגמור ועוד נראה דכ"ז שראה אותם שוכבים אע"ז ברצון שניהם אבל אם בא פתאום ומצאום כך וקפץ מעליה מאן יימר שהיא נתרצית ואולי רצה לאנסה והיא לא נתרצית ולא הניחתו ואפי' באשת כהן אין לאוסרה שאין השכיבה בקירוב בשר ראי' אפי' להר"ר יונתן אלא כשהיא ברצון שניהם דמי מעכב על ידם לגמור תאותם אבל אם תחלת הבעי' לא ידע לנו באיזה אופן הי' אז אמרי' אולי הוא עלה לאנסה והיא לא הניחתו ולא היה בידו לגמור תאותו · והא דלא צעקה ומקרא מלא דבר הכתוב על דבר אשר לא צעקה] שם מיירי שעדים רואים שבועל אותה בעיר והיא אינה מתשמטת מידו כו' (עמ"ש בזה לעיל סי' ו' ס"ק י"א) עכ"ד ע"ש :

(ג) ולכן כתב הרב בעל הטורים · עיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' כ"ב ויובא קצת לקמן סי' ס"ח ס"ק א' · ועי' עוד בקונ' אחרון בתשו' שער אפרים מענין זה וכס' יד המלך פ"א מהל' סוטה השיג עליו ע"ש :

(א) להלך אחריה · עב"ש ומ"ש בשם הרדב"ז הוא בח"ב סי' תש"ע · [ושם מסיים אלא ימהר לעבור לפניה אפי' שיעבור תוך ד' אמותיה או יסתלק לצדדין או יחזור לאחוריו עד שתלך מלפניו כו' ואם אי אפשר באחד מכל אלה והוא ממהר לדבר מצוה ואם יתעכב יעבור זמן המצוה ... בקרקע וילך ולא יגביהם מן הקרקע ע"ש · ומשמע דתקנתא זו דיתקע עיניו בקרקע לא מהני אלא דוקא בממהר ל... ועי' בגמ' ברכות ס"א ולפע"ד פרצוף פי מנייהו סגי ברישא אמר רב"י ממסכרא כו' דפניא כו' ועי' ...

באר היטב

... בקירוב בשר · בה"י : (ג) מבת שלש · אם ... לבא עליה איש א' והיה ע"פ דין תיהרג ו... מסרה נפשה מותרת לבעלה· עיין ב"ש ח"מ : ... אבל אינה נאסרת לבעלה ולא נפסלה לכה[ונה] עיין ב"ח ובה"י :

(א) ביופיה · הב"י כתב דאסור מדאורייתא ו... ס"ל דרבנן · ובפנויה לכ"ע מדברי קב[לה] ... אפי' בפנויה אסור מדאורייתא : (ב) אחר[יה] · ... בתוך ד' אמותיה· מהרא"י ובה"י · וכנה"ג בש[ם] ... ח"ב כתב דלא סגי כשירחיק ד' אמות אלא ... מרוחק שאינו מכיר ומבחין בה בהלוכה ... אסור · איסור זה הוא בכל הנשים ובכל המ[קומות] ... במקום שהנשים הולכות מכוסות מכף רגל עד ... בשם הרדב"ז ח"ב : (ג) זונה · ואם הוא ... א' מתרין בו שלא יעבור פתח ביתה ואם יע[בור] ... אותו ועיין ב"י מ"ש בשם רי"ו : (ד) קול ער[וה] · ... קול פנויה או קול אשתו מותר אלא בעת ... כמ"ש בא"ח · אבל בספר באר שבע דף ק... בתולה בין אלמנה אסור ולא שרי אלא קול ... בשעת תפלה · ודוקא קול ערוה אסור אבל ... שלה מותר· וא"ל מש"ס קידושין דף ע' ע"א ... קול ערוה אפי' בשאלת שלומה אסור אין ... דיבור זה מה שהיא משיב על שאלת שלומ...

ישראל פרועות ראש בשוק (ב) אחד (ה) פנויה ואחד אשת איש :
תר להסתכל בפנויה לבדקה אם היא יפה שישאנה בין שהיא בתולה או
ולא עוד אלא שראוי לעשות כן אבל לא יסתכל בה דרך זנות ועל זה
ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה : ד [ג]מותר לאדם להביט
אע"פ שהיא נדה והיא ערוה לו אעפ"י שיש לו הנאה בראייתה הואיל.
מותרת לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול [ס]אבל לא (ז) ישחוק [ע]ולא
אש עמה : ה [פ]אסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה בין
בין משוחררת שמא יבא לידי הרהור עבירה באיזה שמוש אמרו ברהיצת
ידיו ורגליו אפילו ליצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפילו אינה
בו והצעת המטה בפניו ומזיגת הכוס : הגה וי"א דהוא הדין באכילה עמה
נמי אסור בכל ערוה כמו באשתו נדה (בנימין זאב סי' קמ"ג) ויש מקילין בכל
ה דלא אסרו דברים של חבה רק באשתו נדה (רשב"א אלף קמ"ח) וי"א דכל זה
סור רק במקום ייחוד אבל במקום שרוב בני אדם מצויים כגון במרחץ מותר לרחוץ

כתובות דע"ג ע"ב מ שם ממימרא דרי יהודה קדושין דף מ"א ע"א ומש שכתבו הרא"ש ממ"ש הוי צורבא מדרבנן וכו' ב"ב דף קס"ח ע"א פ"ש שם ביארו שאין א השגה נ מימרא דרב יוסף וריש לקיש נדרים דף כ' ע"א ומבואר שם אבל לא במקום הסתר שלהם וכמ"ש הראב"ד שם וכתב ה"ה שהוא במכ"ש ולא יקל ראש עמה ם בריית אבות דר' נתן ע מימרא דשמואל קידושין ד' ע' ע"א פ מירושלמי פ"ה

באר היטב

ים : (ה) פנויה · הייט אלמנה או גרושה
ם · אבל בתולה מותר · ב"ח ח"מ בה"י ב"ש ·
רא"ש בחצר ליכא איסור אלא משום צניעות ·
ש · אנוסה צריכה לכסות ראשה וכל שלא נבעלה
קדשה מותרת לילך בפריעת ראש כשאר בתולות ·
עקב ח"א סי' ק"ג ובתשובת חות יאיר סי' קנ"ו
אף בתולה שנתקדשה יש לילך בכיסוי ראש וכן
תשובת יצחק הלוי אחיו של הט"ז סי' ט' ע"ש :
חוק · ולהביט במקום התורפה אסור · ואם
כשהיא נדה שנב שלו דאית ליה בגים שאינם
· וכשמביט בעת שרוצה לשמש נעשו בניו
· ובלא תשמיש אסור משום דמגרי היצר הרע
כמ"ש סי' כ"ה · ובעת נידתה אסור להביט
ת המכוסים כמ"ש בי"ד סי' קנ"ה : (ז) אלא ·
אכילה בקערה א' או לגושים מידו לידה דאסור
נדה מ"מ באשה אחרת לא חיישינן להרהור

פתחי תשובה

(ב) אחד פנויה · עבה"ט שכ' היינו אלמנה כו' ובמג"א סי' ע"ה סק"ג נראה בעיניו דוחק לפרש כן וכ' דפרועות ראש דכתב בהע"ע היינו שסותרות קליעות שערן והולכות בשוק דזה אסור אפי' בפנויי' כו' אלא דפנויה לא מיתסרי מדאורייתא כו' ע"ש אמנם בס' דגול מרבבה כתב דיפה כיוון הח"מ והב"ש דהיינו אלמנה וגרושה והוא מדברי הירושלמי בס"ב דכתובות סוף הלכה א' ע"ש (ולפ"ז י"ל דבתולה אין איסור אפי' סותרות קליעות שערן ועי' במתנית הסק' שם) · ומ"ש הבה"ט היינו אלמנה או גרושה או בעולה כו' מלשון זה מבואר דבעולה בזנות קאמר והיינו כהשבו"י שהבית לקמן · אך באמת לא העתיק כראוי כמה דנקט אלו הג' יחד כי אנו שלשתן לא הוזכרו במקום א' כי בב"ח וח"מ לא הוזכר אלמנה וגרושה רק בעולה ובב"ש לא הוזכר בעולה רק אלמנה וגרושה והא ודאי דמדברי הב"ש משמע דבעולה פנוי' שזינתה אין איסור (וכן מדייק מדבריו הפמ"ג בא"ח שם) ואף הב"ח וח"מ דנקטו בעולה י"ל דכוונתם נמי בעולה ע"י נשואין דהיינו אלמנה וגרושה מן הנשואין ולאפוקי מן האירוסין דלא אבל ע"י זנות י"ל דאין איסור בפריעת ראש · גם בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"א סי' ל"ה דעתו כן וכ' שם בדבר שנתברר על שנבעלה ורצה הרב לכופה שתכסה ראשה בצניף ומסיק דאין לכוף אותה אם בשביל הכתובה הלא כל הנושא אשה
וקר אחריה וכיון דנתפרסם שזנתה כל מה שיעשה לה כתובה מדעתו הוא ורשות בידו להוסיף והא דנהגו לכסות
נשים לטובתה שלא תהיה חרופה וגדופה לכל עובר אורח שיראה אותה בריסה בין שיניה וידע שזנתה אבל היכא
ימרת שלא ניתא בתקנתה כגון דא שומעין לה ע"ש · אולם בדגמ"ר דעתו כהשבו"י וכ' דכן מוכח בירושלמי שם
אפי' לא נשאת עדיין כלל אינה רשאה לצאת בראש פרוע ע"ש [וגם' כרם שלמה מפקפק בראייתו מהירוש'
ומ"ש הבה"ט בשם ת' חו"י דאף בתולה שנתקדשה יש לילך בכיסוי ראש · ע"ש שכ' דאפי' את"ל דארוסות בזמן
הש"ס היו הולכות פרועות ראש היינו מפני שהיה בימיהם האירוס זמן רב לפני הנשואין כו' :
וד שנשאל אודות אחות ראובן שהיתה משרתת אצל לוי והיא מכרת בכל החכמה ומלאכה ורבו הקופצים עליה לישאנה
לא כסף והנה לוי בעה"ב שלה אין לו בנים ויש לו אשה חולנית בחולי הריאה כמה שנים וכל הרופאים נתיאשו
יבכר לוי עם ראובן שאל ימהר להשיא אחותו כי כשתמות אשתו ישאנה וע"ז רוצה ליתן ת"כ ולשבע לפני עדים
אינו מאמין לשבועתו כי הוא עשיר מופלג ואליס בעירו · ושאל ראובן הנז' לייעץ לו כדת מה לעשות יעצו גדול
שינית ללוי לקדשה לפני עדים שתהי' מקודשת אחר מות אשתו · והשיב וז"ל שאלתך באלה שאינם הוגנת היא
לשאלה זו שאלני אלמן א' כו' (יובא לקמן סי' קמ"ג סע"ו סק"י) ואף כי שאלתך קלה מזו שאין כאן לעז אשת
י ע"פ הדין טעה אדם כמה נשים מ"מ חמורה יותר מכמה נדרים אף אם היה אפשר לעשות כן מה שבאמת
שלא יקדשה ויאמר לה ה"א מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שתמות אשתי יכול לחזור בו כבר"ר ופוסקים
ואם יאמר מעכשיו את"ל דאין חשש חר"ג דלא תיקן בארוסה כמ"ש בבי' א' (עבה"ט שם ס"ק כ"ח) מ"מ אי
ואיך תלך בפריעת ראש כו' ועוד יש לחוש לכמה חששות ותקלות כי מנהג בחורי ישראל הפרוצים לנהג קלות
ם הבתולות אבל אם הנשואות גדרו ואין מי שנוהג קלות ופן הלילה יכשלו בה לכן כלך מדרך זה ומזה
עשה אף כי יש כמה דרכים אשר בהם יוכל להתקשר עם לוי בדרך היתר הלא יכול ליתן שט"ח שיתחייב לראובן,
אלף

דכתובות *עיין בב"י שכתב שדבר זה אסור לכתלותו אל לב ואין ספק אלי שאיזה תלמיד טועה כתבו כן מעצמו ואלם הדבר ברבו עכ"ל וכ"כ הרמב"ם בפי' המשניו' בפי' משנה ד' פרק ז' דסנהדרין לאיסור וכ"כ בספר של"ם ובכ"ח צ מימרא דשמואל קדושין ד' פ' ע"ב ק מסקנת הגמרא ב"מ דף פ"ז ע"א כמו שתירץ המפרש כהיאו ס"ס ר מתסקנת הגמ' דעולא פליגא דידיה אדידיה
דף י"ג ע"א ש משנה בגמרא קדושין ד"פ ע"ב

משעבדות כוכבים (ח) שפחות יוכן טעמים (מרדכי פ' אע"פ בשם הר"ם בר ברוך) שאינו עושה דרך חבה רק כוונתו (ג) לשם (ט) שמים מותר לכן נהגו להקל בדו (תוס' סוף קדושין) י"א דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חבה כגון לעיין (י אם יש בינים בפני אחרים (ב"י פרק חזקת הבתים) : ו *אין שואלים בשלו כלל (ד) אפילו ע"י שליח ואפילו ע"י בעלה אסור לשלוח לה דברי ק אבל מותר לשאול לבעלה איך (יא) שלומה : ז ר המחבק או המנ מהעריות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם כגון אחותו (יב) הגדול אביו וכיוצא בהם אע"פ שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביו איסור הוא ומעשה טפשים (יג) שאין קרובים לערוה כלל בין גד קטנה (יד) חוץ (ה) מהאב לבתו והאם לבנה ש כיצד מותר האב לד ולנשקה ולישן עמה בקירוב בשר (ו) וכן האם עם בנה כל זמן שהנ

פתחי תשובה

אלף ר"ע וחמ"פ יהיה אחר שנה אחר פטירת אשתו או בזמן גשואין שלו עם אשה אחרת אבן אם ישא בתולה פלונית פטור ומסולק מטע"ח זה לגמרי או שיאסר עליו כל בנות ישראל הוץ מזו ועוד כמה דרכים וכל זה יהיה בהעלם ושתר מפני עגמת נפש ולכן לולא אהכתך גם דברי האחרונים האלה לא כתבתי כי מימי לא ראיתי לגלות דעתי בדבר שהוא הוץ לסדר ומנהג העולם כו' ע"ש : (ג) לשם שמים · עבה"ט ועמ"ש לקמן סי' ס"ה סק"ב [וז"ל הריטב"א סוף קדושין הכל לפי דעת ויראת שמים וכן הלכתא דהכל כפי מה שאדם מכיר בעצמו שיצרו נכנע וכפוף לו ואין מעלה עינא כלבו כלל מותר לו להסתכל ולדבר עם הערוה ולשאול בשלום א"א והיינו ההיא דר' יוחנן דיתיב אשערי טבילה ור' אמי דנפקי ליה אמהתא דבי קיסר וכמה רבנן דמשתעו בהדי מטרוניתא ורב אדא בר אהבה דנקט כלה אכתפי' ורקיד בה ולא חייש להרהורא מטעמא דאמרן אלא שאין ראוי להקל בזה אלא להסיד גדול עכ"ל]: (ד) אפילו ע"י שליח · וע"ע גבי אלישע שאמר לגיחזי רוץ נא לקראתה ואמר לה השלום לך כו' · הגהת יד אפרים · ולפי דברי הריטב"א סוף קדושין שהבאתי בס"ק הקודם לק"מ : (ה) מהאב לבתו · עבה"ט דה"ה בת בתו ועי"ש ס"ק י"ד שהקשה דהא הר"ן כתב בתו תנן בת בתו לא תנן ובשאר פוסקים לא מצינו ההיתר מפורש מנ"ל להקל בבת בתו וערה לייבב ע"ש ועיין בס' בר"י אות ד' שכ' דבאמת ההיתר מפורש דההגיא באבל רבתי שהאם נקברת עם בן בנה זה הכלל כל שישן עמו נקבר עמו דהר"ן סבר דההיא ברייתא אינה הלכה וכן פסקו הפוסקים בי"ד סי' שס"ב וע"כ משום דהפס סוגיא דתלמודין שלהי קדושין שהביא הב"ש כפשטה אבל אנן דקיי"ל כההיא ברייתא ביו"ד שם ה"ה הכא ע"ש : (ו) וכן האם עם בנה · עיין בתשו' תות יאיר סי' ע"ב שפעם א' אירע מקרה בלתי טהור שבן קטן בן ט' שנים שהיה ישן עם אמו והערה באמו בשינתה ועי"ז הקיצה וכו' דהאשה ודאי מותרת לבעלה מאחר שהיא אשת ישראל ואין לך אונס גדול מזה והכי מוכח ר"פ הבע"י סוף דף נ"ג כו' (ע' בתשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' כ"ב שדחה ראי' זו אך כתב שם ראי' אחרת שאם

באר היטב

בכה"ג אבל רחיצת ידים והצעת המטה ומזיגת ה הרשב"א ב"ש : (ח) שפחות · ובדרישה מיקל ב ודבר עבדות הוא · וב"ח כתב שראה בנ כתב מותר לרחוץ משפחה אם יוכל לזה והנמנע מתברך עכ"ל · ואם אינה מכוסה ב ושערה אסור · בה"י ע"ש : (ט) שמים · לרקד עם הכלה כדי לחבבה על בעלה או אביה · ות"ח ראוי להחמירי רש"ל : (י) ברי יושב ואין מונח בחיקה אסור · כ"מ מתשו סי' אלף קפ"ח · וכתב ס"ז ונראה דיש חילוק לתוד אין נכון בפני אחרים באשתו משום לידי הרהור דנזכר קירוב שלהם ע"י תש בבתו ואחותו ונכדו שאין כאן זכרון תש בפני אחרים · אבל שכיבה בחיקה פשיטא ד שלא בפני אחרים · ובשאר עריות אפי' ב אפי' עיון בראשו לתוד עכ"ל : (יא) שלו לשאול לאחרים על שלומה מותר · כ"כ הב בש"ס בב"מ דף פ"ז ע"א דתירץ שם ע"י ב משמע לשאול לאחר על שלומה אסור · לכתוב בהתחלת אגרת בשלום זוגתו אבל שרגילים לכתוב ותאמר שלום לזוגתו אסור ד שלום ששולח ע"י בעלה · ב"ח · וכתב ע"ז א בקו הבריאה מותר לכתוב תודיעני משלו (יב) הגדולה · ונדיק גמור שיודע בעלמ לידי הרהור מותרי ח"מ: (יג) שאין קרובים כנ"ל : (יד) חוץ מהאב לבתו · וה"ה בת ב וה"ה אחותו קטנה בת שלש שנים מותר · א ואם היא גדולה דשערה נמח אסור לישן ב בשר אפי' בבתו וה"ה לאותבי' בכנפיה בשר · וכן לשכוב בחיקה לעיין בריסיה

בשר · ס"ז · אם היא מקודשת אסור אפי' אם היא קטנה והיא בתו · ואם הם מלובשים מ מכן בבתו ובת בתו אפי' אם היא גדולה ומשמע אפי' אם היא נשואה מותר דהא לענין קירוב גד או נתקדשה שוין · ולעיין בריסיה לא גרע מזה ומותר אם היא בתו או בת בתו לעיין בריסיה אם גדולה ונשואה וכ"כ ע"ז · ושאר ערוה אסורה לעיין בריסיה וכן פנויה אסורה ואחותו מתיר ב אסור לישן עמה אפילו אם הם מלובשים וכן יחוד אסור כמ"ש סי' אח"ז ומכ"ש חבוק ונישוק אסור כ והא דעולא היה מנשק לאחותו משום דהיה יודע שלא יבא לידי הרהור אבל לשאר בני אדם אסו
לית

ונעשה הבן (סו) גדול והבת גדולה תעד שיהיו שדים (סז) נכונו ושערה
ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה ואם היתה הבת בושה לעמוד לפני
ערומה אאו שנתקדשה וכן אם האם בושה לעמוד בפני בנה ערומה
שהם קטנים משהגיעו ליכלם מהם אין ישנים עמהם אלא בכסותן :

ב איסור יחוד ועם מי אסור להתיחד · ובו כ׳ סעיפים :

ור להתייחד (א) עם (א) ערוה מהעריות בין זקנה בין ילדה שדבר זה
לגלות ערוה חוץ מהאם עם בנה (ב) והאב עם בתו בוהבעל עם
דה גותתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתיחד עמה אלא
נה בין הנשים והוא ישן בין האנשים ואם בא עליה ביאה ראשונה
נטמאה מותר להתייחד עמה (ועיין ביו״ד סי׳ קנ״ג) : ב דבשאירע מעשה
המר גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה ואע״פ שאינה ערוה בכלל ייחוד
היא ושמאי והלל גזרו על ייחוד עובדי כוכבים נמצא הכל המתייחד
ה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין עובדת כוכבים מכין את
מכת (ג) מרדות האיש והאשה (ג) ומכריזין עליהם : הגה ודוקא בידוע
עמה אבל היא אינה (ד) נאמנת עליו (ריב״ש סי׳ רפ״א) ואפילו על אחד אינו
אי״ק שורש קפ״ט) ומכל מקום שנראה לבית דין דאיכא למיחש לאיסורא
פרישן (שם בריב״ש) · וחוץ מאשת איש שאע״פ שאסור להתייחד עמה
יחד עמה אין (ה) לוקין שלא להוציא לעז עליה שזינהה ונמצאו מוציאין
בניה שהם ממזרים : ג זכל אשה שאסור להתייחד עמה אם היתה
מו הרי זה מותר להתייחד מפני שאשתו משמרתו (ג) חאבל לא תתייחד

באר הגולה

ת שם ד׳ פ״א ע״ב ועיין ברא״ש שם גירסת דליסנא קמא תינוקת מבת ג׳ ותינוק מבן ט׳ א מעובדא דרב אחא בר אבא וכו׳ שם דפ״א ע״ב
א לשון הרמב״ם בפכ״א מהא״ב ממימרא דר׳ יותנן וכו׳ קדושין דף פ׳ ע״ב ובסנהדרין דף כ״א ע״ב וע״א דף ל״ו ע״ב ב דרש רב יוסף וכו׳ כתובות דף ד׳ ע״א ג ברייתא ומימרא שם ד מסקנת הגמ׳ ע״ב דף ל״ו ע״א ה מימרא דרב קדושין ד׳ פ״א ע״א ו מימרא דרב אשי שם ז מבואר בסוגיא דגמ׳ ע״ב דף כ״ס ע״ב וכר״ש במשנה דקדושין ד׳ פ׳ ע״ב ח שם בסוגי׳ דפ״א

באר היטב

תו הקטנה · עיין ב״ש : (סו) גדול · היינו
לו אסור לישן בקירוב בשר אבל חבוק ונשוק
ישה : (סז) נכונו · היינו אפי׳ קודם שנהגדלו
יאו סימנים אסור · עיין ב״י ב״ח ח״מ :
תוס׳ וטור כתבו יחוד מדאורייתא · והרמב״ם
יחוד מן הקבלה דאינו אלא רמז מתורה ולכן
ן אותו אלא מכת מרדות · ועיין בהרא״ש
׳ ובספר מעשה חייא סי׳ כ״ג · ובכלל עריות
י לאוין · פרישה · ובש״ס מבואר רב אשי אמר
תייחד עם אחותו לפי שעה ודר עם אמו
וכתב הרא״ש דהלכה כרב אשי ועיין ב״ש :
ות · אבל אין אוסרים א״א על בעלה ולא
כהן בשביל היחוד· תוס׳ וב״י: (ג) ומכריזין
קאי על פנויה · עיין ח״מ : (ד) נאמנת ·
תובעת אותו ואומרת שהולד ממנו ואפי׳ אם
עליה אמרינן שמא זנתה גם עם אחרים והוא
׳ משבועה משום דהתורה האמינו · ריב״ש סי׳
ג״ג דאם תובעת אותו שיתן לה האתנן חייב
״מ על שהולד הוא נאמן בלא שבועה וע״ל סי׳
מ״ד : (ה) לוקין · וע״ל סי׳ כ״א ס״ק ג׳
פ רי״ו וז״ל שם איירי נמי בפנויה · ועיין מ״ש
ר דהוי ג׳ עם העגלון · באופן דנראה דאין חילוק בין אם הוא בנה או אביה וכדומה דלעולם בעינן ג׳ דדוקא
ס אמרו דמשמרין זא״ז ולא באחר וע׳ ת׳ מהרי״ו סי׳ נ״ס (הובא בבה״ט ס״ק י״ד) · וע״ש עוד שכ׳ בשם חכם
אי נימא דהבן מהני לשמור אמו משום דהבן מקפיד בלא תזנה אמו משא״כ אב עם בתו דהבת אינה מקפדת
נה אביה ע״ש : (ג) אבל לא תתייחד · עיין בתשו׳ חות יאיר סי׳ ס״ו וסי׳ ע״ג בענין אם מותר להתייחד עם
ז שעוסין אם אונסין אשה והובא בקצרה בבה״ט לעיל סי׳ ז׳ ס״ק מ׳ ועיין בס׳ בינת אדם שער ב״ה סי׳
״כ דאין שום היתר בזה אף בזה״ז דמלבד מה שהשיג החו״י על הגאון מהר״מ שטערין שם בלא״ה ליתא
לדבריו

פתחי תשובה

היתה ישינה לא נאסרה על בעלה ע״ש ויובא קצת לקמן סי׳
ס״ה סק״ה) אך כתבתי זה לזכרון כי יש בו תוכחה לבנות
ישראל שישמרו מלעשות כזאת בבנים הקטנים ע״ש :
(א) עם ערוה · עבה״ט ועיין בתשו׳ חות יאיר סי׳ ע״ג שכתב
דאף לתוס׳ דוקא איש א׳ עם הערוה אסור מדאורייתא
אבל איש א׳ עם ב׳ נשים או לסיפך דלקמן ס״ה אינו אלא
דרבנן · וכ״כ בס׳ בינת אדם שער ב״ה סי׳ כ״ו ע״ש · ומ״ש
שבה״ט בשם הפרישה דבכלל עריות נכלל חייבי לאוין עיין
בשעה״מ פ״י מה״א בקונ׳ חופת חתנים ס״ע בסגבת טעם
המלך שפקפק על זה · ומ״ש הבה״ט ובש״ס מבואר כו׳ ע׳
לקמן סי׳ קע״ח ס״ה ועיין במל״מ פ״א מהל׳ סוטה דין ג׳ :
(ב) והאב עם בתו · עיין בב״ח אות א׳ שכ׳ דכל יוצאי חלציו
דינן שוה בת בתו ובת בת בתו נמי הרי כמו בתו עכ״ל
(ע׳ לעיל סי׳ כ״א בבה״ט ס״ק י״ד ומ״ש שם סק״ה ועיין
בנו״ב תניינא סי׳ י״ת ויובא לקמן סי׳ קע״ח ס״ק יו״ד)
ועיין בס׳ זכור לאברהם אות י׳ יחוד הביא ג״כ דברי הב״ח
אלו · וכ׳ עוד ולכאורה נראה דכ״ז הוא דוקא להתייחד עמה
לבדה אבל אם יש שם אשה אחרת אפי׳ אם בתו או בת
בתו שם אסור דהא בב׳ נשים אסור להתייחד לכ״ע (ע״ל
סעיף ה׳) וכמו כן אב ובתו ההולכים בדרך ויש ישראל אחר
עמהם אסור דדוקא בעיר מהני ב׳ אנשים ולא בדרך ומטעם
שמא יצטרך א׳ לנקביו וכאן נמי יש חשש שמא יצטרך האב
ותשאר בתו ביחוד עם ישראל האחר · ומזה הטעם אשה
ההולכת בדרך ובנה עמה לא תוכל לילך עם עגלון אא״כ יש

ישראלית עם העובד כוכבים ואע"פ שאשתו עמו: ד [ט]אין מוסרין תינוק י"ז
לעובד כוכבים ללמדו ספר וללמדו אומנות: ה [י]לא תתייחד אשה אחת
עם אנשים (ו) הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם [כ]וכן לא יתי
איש אחד אפילו עם נשים הרבה. הגה וי"א: אשה אחת מתייחדת עם ב' אנשים ז
אם הוא בעיר (טור בשם הרא"ש) וסתם אנשים כשרים הם (ר"ן פ"י יוחסין) אבל ז
פרוצים אפילו עם י' אסור וכל זה בעיר (ד) אבל בשדה או (ז) בלילה אפילו בעיר
שלשה (ב"י בשם הראב"ד) אפי' בכשרים (גם זה טור בשם הרא"ש) ויש מתירין אם א'
נשים הרבה אם אין עסקו עם הנשים (טור בשם רש"י): ו (ה) [ל]נשים הרב
אנשים הרבה אין חוששין לייחוד [מ]היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנ
האנשים מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה אשה אחת לבין האנשים או א
אחד לבין הנשים אסורים משום ייחוד: ז [נ]אפילו איש שעסקו ומלאכ
הנשים אסור לו להתייחד עם הנשים כיצד יעשה יתעסק עמהם ואשה
או יפנה למלאכה אחרת: ח [ס]אשה שבעלה בעיר (ו) אין (ח) חוששין לדיי
עמה מפני (ז) שאימת בעלה עליה [ע]ואם היה זה גס בה כגון שנדל
או שהיא קרובתו [פ]או אם קינא לה בעלה עם זה לא יתייחד עמה אף

באר הגולה

ט ברייתא שם דף ט"ו ע"ב י ממימרא דרב לא שנו אלא בכשרים ואמר רב לאו כשרים כגון אנן אלא וכו' שם בקדושין כ שם במשנה ל מהא דהוא ישן בין האנשים והיא בין הנשים כתובות דף ד' ע"א מ מימרא דרב כהנא וברייתא קדושין דף פ"א ע"א נ משנה שם כל שעסקו עם הנשים דף פ"ב ע"א ופי' רבינו אפי' מי שעסקו ופי' וסיים שם ה"ה ודברי רבינו עיקר ס לשון הרמב"ם והטור ממימרא דרבה דף פ"א ע"א אבל רש"י והר"ן פי' דלכתחלה אסור להתייחד וכ"פ הרב ב"ח ע שם עובדא דרב ביבי ה

פתחי תשובה

לדבריו דאף שידוע דאם יאנסו אשה מכין ועונשין אבל אם היא תבעל לו ברצון עכשיו בזה"ז הוא היתר גמור ואין נחשב להם לנוז כלל וכזמן מהרמ"ש באמת כן היה דיניהם לשרוף כבועל יהודית בין באונס בין ברצון אבל עכשיו ידענו בבירור שאינו כך וא"כ אין כאן היתר כלל ע"ש: (ד) אבל בשדה כו' אפי' בכשרים. עיין בתשובת שב יעקב סי' י"ט בענין לצאת אשה בדרך עם עגלון ערבי ועמו שני אנשים כשרים לכאורה הוא נגד הדין דבדרך בעינן שלשה כשרים והכהם השואל רצה לומר דכוונת הרמ"א שכ' בעינן ג' אפי' בכשרים היינו דשני כשרים לחוד לא מהני אבל אם הם ג' מותר אפי' בא' מהם פרוץ והוא ז"ל חולק עליו אך למד היתר דהא דבעינן בעיר שני כשרים דוקא ובשדה שלשה כשרים היינו לאפוקי אם א' ישראל פרוץ אבל אם א' ערבי לית לן בה משום דערבי מפעה פעה ומביא ראי' לזה מהש"ם וסיים דאין איסור לצאת אשה ובפרט פנויה שהיא דרבנן עם ב' אנשים כשרים ועגלון ערבי בדרך ע"ש אכן דעת הגאון בעל נו"ב ז"ל אין נראה כן כמבואר מדבריו בנו"ב קמא סי' ס"ע במ"ש שעברה על איסור יחוד שהרי בשדה ומה גם בלילה אפי' בכשרים בעינן שלשה ואפי' אם נימא שהיה עגלון עמהם מסתמא העגלון הוא אינו יהודי ע"ש: (ה) נשים הרבה עם אנשים הרבה. כתב בס' בר"י דוקא תלתא בהדי תלת אבל תרי ותרי אסירי והיינו דוקא בסתם בני אדם אך בפריצים יש להחמיר גם בשלשה עם שלש ע"ש: (ו) אין חוששין: עבה"ט דלרש"י אסור רק דאין לוקין ועיין בס' בר"י שכ' דקצת ראי' לדעת רש"י מסוגיא דסוכה דף כ"ה ע"ב ע"ש וכן משמע קצת בירוש' פ"ח דתרומות בההיא איתתא דסליק לגבה חד מסכן כו' ע"ש: (ז) שאימת בעלה עליה. עיין בס' בינת אדם שער ב"ה סי' כ"ז שכ' דנ"ל דדוקא בביתה אין בה משום יחוד אבל אם הולכת לבית אחר אע"פ שבעלה בעיר יש בה משום יחוד דבזה לא שייך דמסתפי מבעלה השתא אתי כיון דאינו יודע היכן היא ואף כיודעת שיודע היכן היא מ"מ אם בעלה נתן לה רשות

באר היטב

הב"ח וב"ש: (ו) הרבה. יש להסתפק אם דו
א' אבל שתי נשים עם שני אנשים רבים מי
או אחת לי"ד וה"ה שתים ולא מיקרי רבי
משלש נשים ושלשה אנשים. ח"מ. וב"ש כתב
להרמב"ם דס"ל שתי נשים אסורות להתייחד ע
הרבה דאל"כ למה ליה למכתב עד שתהיה ל
א' מהם תיפוק ליה אפי' אם אחת לאו אשת
היא מותר ע"ש. ואינו מוכרח די"ל דהרמב"
לכתוב זה מחמת אידך דין. דאיש א' מותר
עם נשים הרבה אם אשתו עמו. וא"ל דא'
למכתב אנ"ל דין הב' דאיש א' עם נשים הרב
ב"ח ולא קשיא מידי וד"ק. ועיין ברמב"ם ובכ
מהא"ב. ופרישה בשם מהרש"ל הביא כמ"ש ב
ואשה א' עם אנשים הרבה וא' מהם הוא בע
דבעלה משמרה. איש א' עם נשים הרבה מותר
עמו. דוקא אשתו המותרת לו אבל חתן
אשתו נדה קודם שבעל אסור להתייחד עוס
אפי' שאשתו עמו. מהרי"ט בחדושיו לכתוב
כנה"ג. עיין ב"ש: (ז) בלילה. שמא ילמרך
וילך ממנה והשאר היא עם א'. וכתב בד
רי"ו דוקא כשילכו עמה לשמור אותה אז לא יל
ממנה וישאר א' עמה אבל אם אין הולכים עמ
מותר דאם יצטרך א' לנקביו ילך גם השני ע
היא לבדה ולא חיישינן שמא ישאר א' עמה דה
איירי ולא יעבור במזיד. ובלילה אסורים ה
דחיישינן שמא ישן א' מהם וישאר השני עמה
בפרישה מזה נתפשט המנהג דהנשים לוקחים
תינוק או תינוקת דנוסעים עם העגלון נ
כשיצטרך היא או התינוק לנקביו תלך היא עם ת

אבל ב"ח בשם מהרש"ל כתב דאסור דלא שרי בקטנה אלא לגבי יחוד בית בעיר אבל ביחוד דרך לא
וכ"כ ב"ש ע"ש ועיין מהר"ם פדווא סי' כ"ו: (ה) חוששין. ... איסור. ולרש"י ...
לוקין

בעיר: ט צבית (ח) שפתחו (ט) פתוח (ס)(י) לרשות הרבים אין חשש
שם עם ערוה: י קמותר להתייחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות
אשה וחמותה (יא) או עם אשה ובת בעלה או עם אשה ובת חמותה
שונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו רוכן עם אשה שיש עמה (י) תינוקת
שיודעת שטעם ביאה (יב) ואינה מוסרת עצמה •לביאה שאינה מזנה לפניה
היא מגלה את סודה: יא תתינוקת שהיא פחותה מבת שלשה ותינוק
בן תשע מותר להתייחד עמהן שלא גזרו אלא על ייחוד אשה הראויה
ואיש הראוי לביאה: יב אאנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים ואם
אין מכין אותו מפני שהוא ספק אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס
וטמטום: יג בתקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות זו עם זו בבית הכסא
א יכנוס שם איש ויתייחד עמהן: (וי"א דדוקא בימיהם שהיו בתי כסאות בשדות
ן הזה שהן בעיר אין לחוש) (הגהות מיימוני פ"ב מהל' איסורי ביאה): יד גלא תלך
שוק ובנה אחריה שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה
ם שתפסוהו: טו דאין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר
י נשים אע"פ שהוא עומד בהו"ץ שאין אפוטרופוס לעריות: טז הלא ימנה
אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג את אשתו לדבר עבירה: יז ואסור לת"ח
ח)בחצר שיש בו אלמנה זאפילו אינו מתייחד עמה מפני החשד אא"כ אשתו
חאלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד: יט טלא תקנה אשה עבדים זכרים
קטנים מפני החשד: כ ימי (יג) שאין לו (יג) אשה לא ילמד (יג) כתנוקות

באר הגולה
סימן רמ"ד
צ ג"ז שם כרבנ"ש מימרא דרב יוסף שם ק מימרא דרבא שם ע"ב ר שם ש פירש"י כלומר אם היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק *פי' מפני קטנותה ת כתבו ה"ה שם פשוט הוא וקצת נראה כן מירושל' א תוספתא פרק אחרון דמסכת ביכורים ב מימרא דרמי בר חמא וכו' סנהדרין די"ט ע"א ג ג"ז שם ד ברייתא בירושלמי בפ"ק דכתובו' אפי' חסיד שבחסידי' ה ברייתא ברכות דף ס"ג ע"ב ו תני רב יוסף ע"א דף כ"ב ע"ב ז כן פירש ה"ה דברי רבינו שם בפכ"ב
א דר' יהושע עירובין דף נ"ג ע"ב ח ג"ז מאמרים דרב יוסף שם בע"ג ט שם י משנה קדושין דף פ"ב ע"א כ שם

באר היטב

עיין ב"ח: (ס) לר"ה · ואם קינא לה אסור · רמ"ד · וה"ה אם גם בה אסור · ח"מ · הא פתוח לר"ה אין חוששין · דוקא ביום אבל · ובלילה נמי דוקא בשתי שעות או ג' שעה · בני אדם מצויים בבתיהם ואין עובר ושב אבל · ה של לילה שבני אדם עוברים ושבים ועדיין · רגל מן השוק כיום חשיבא ליה ואין חוששין · נה"ג בשם תשובת כ"י ע"ש: (י) תינוקת · כבר · בשם ב"ח בשם רש"ל דביחוד דרך לא מהני · דוקא בבית מהני עיין ב"ש: (יא) בחצר · כ"כ · והראב"ד ס"ל דוקא להתאכסן אצלה אסור · ר בחצר מותר · ולהרמב"ם מותר להתאכסן · ור עמה בקביעות · והמתאכסן דאסור לראב"ד · אוכל משלה אבל אם משלם לה מותר כ"כ ע"ז · (יב) אשה · המחבר פסק אפי' היתה לו אשה · גרויה עמו אסור להיות מלמד · מיהו המגיד · רווק שלא היתה לו אשה אסור · ובה"י תמה · שנהגו היתר ללמוד בקהלות אחרות ואין · מו וכ"ל דסומכין על סברת המגיד ב"ש ועיין · (יג) תינוקת · עם זכרים או נקבות · וכן אשה

פתחי תשובה

הלכה לבית פלוני ודאי חיישינן וכ"ש כשנתן לה רשות לדבר דבר עם פלוני ולהסביר הדלת דהאסור דבזה אין צריך איסת כעלה ע"ש: (ח) שפתחו · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' ק' בתשובת הגאון בית מאיר שכ' דאיכא למידק מזה כל פתח סתום אפי' אינו נעול והוא פונה לר"ה או פתוח לחצר והוא עמה ביחוד בבית הוי יחוד וכן משמע בקדושין פ"א כו' ומה דאיתא בתשו' הרשב"א סי' אלף רכ"א דאין יחוד עד שיהא הבית נעול במנעול ע"ש הוא ע"ש (עמ"ש לעיל סי' י"א סק"ח) אכן ראיתי בתשו' הרדב"ז ח"א סי' קכ"ט שהעתיק לשון הרשב"א הנ"ל ולא כתב שע"ש הוא ושם האריך לחלוק על הכס"מ שסבירא כמה ראיות דיחוד הוי אפי' אין פתח כלל להחדר שמתיחדים שמה והוא ז"ל דחה ראיותיו מטעם דקא ודאי דבלילה באפילה הוי יחוד אפי' בלא פתח כלל וכן ביום אם הוא תחת מרגלות המטה הוא מקום שאין אדם רואה אותם וכן מה שהזכירו חז"ל תורבה אפילו תימא דהוא בלא פתח ודלת הוי מקום המוצנע וראוי לביאה כיון דלא שכיחי אינשי דעיילי תמן כו' וכוה נדחו כל ראיות החכם ע"ש: (ט) פתוח · מבה"ם בשם כנה"ג דדוקא ביום ובמאי שפה מהלילה · ועיין בס' נר"י שכ' על זה ודברים של טעם הם דבלאין עובר ושב מאי מהני פתח פתוח ומ"ש התוס' בשבת די"ג ע"ב דשלפי בן ליה בפתח פתוח לר"ה היה עם מיכל שאין בו משום יחוד נ"ל דהיה במקום דשכיחי עוברים ושבים יום ולילה לא ישכותו · וכ' עוד

עיסקו עם הנשים מותר להתעסק עמהן בבית שפתחו פתוח לר"ה ואין בו משום יחוד לכ"ע וגם פרין שרי בפתח פתוח לר"ה לרשות הרבים · עיין בס' חכמת אדם כלל קי"ב דין ז' שכ' אם פתוח לחצר שיש שם ג' בני אדם דנחשב ר"ה לענין זה ע"ש דין לענין יחוד ועמ"ש בבינת אדם שער ב"ה סי' כ"ח: (יא) או עם אשה וחמותה · עיין בס' זכור לאברהם אות שכ' דדוקא אם היא חמותה ממש אבל אם היא חמותה הבאה לאחר מכאן כגון דאינה אם בעלה רק אם ל להתייחד עמהן אף דלעיל בסי' י"ז ס"ד השוה הרמ"א ז"ל לדין חמותה ממש מ"מ הכא אינו כן והטעם דחמותה הבאה וא בעיא דלא איפשטא ואזלי' הכא וחכא לחומרא ומה"ט לא הגיה הרמ"א כאן כמו שהגיה בסי' י"ז שם וכן כרי תשו' פרח מטה אהרן ח"ב סי' נ"ה ע"ש: (יב) ואינה מוסרת עצמה · בס' זכור לאברהם שם כתב בשם ע' שנים ויום א' אינה מוסרת עצמה לביאה ע"ש: (יג) שאין לו אשה · [עבה"ט מ"ש ובה"י תמה על מנהג שנהגו

מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהן ונמצא מתגרה בנשים [ל]וכ[ו] לא (יד) תלמד קטנים מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונ[מצ]א מתייחדים עמה ואין [ס]המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית [...] אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו :

כג איסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך · ובו ז' סעיפים :

א [א]אסור להוציא (ה) שכבת זרע לבטלה [ב]ועון זה חמור מכל עבירות ש[...] לפיכך [ג]לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ (א) ולא ישא קטנה [...] ראויה לילד : ב [ד]אלו שמנאפים ביד ומוציאים שכבת זרע לא די להם ע[...] גדול הוא אלא שהעושה זה [ה]בנידוי הוא (ב) יושב ועליהם נאמר [ו]ידיכם [...] מלאו וכאלו הרג הנפש : ג [ז]אסור לאדם שיקשה עצמו (ג) לדעת או יביא [...] לידי הרהור [ח]אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי [...] שהיא אילת אהבים ויעלת חן לפיכך [ט]אסור לאדם לישן על ערפו ופניו [...] עד שיטה מעט שלא יבא לידי קישוי ולא [י]יסתכל בבהמה וחיה ועוף [...] שמזדקקין זכר לנקבה [כ]ומותר למרביעי בהמה להכנים כמכחול בש[...] מפני שהם עסוקים במלאכתם לא יבואו לידי הרהור : ד [ל]אסור לאדם [...] [מ]נשוי לשלוח ידו במבושיו כדי שלא יבא לידי הרהור ואפילו מתחת [...] לא יכנים ידו שמא יבא לידי הרהור [נ]ואם השתין מים לא יאחוז באמה [...] [ס]ואם היה נשוי (ד) מותר ובין נשוי ובין שאינו נשוי לא יושיט ידו [...] כלל אלא בשעה שהוא צריך (ה) לנקביו · (ועיין באורח חיים סי' ג') : הגה (ב) שיש לה אוטם ברחם וע"י כן כשבעלה משמש עמה זורה מבחוץ (ג[...]

באר הגולה

[ל] בגמ' ל שם במשנה וכדמפרש בגמ' שם מ כפי סברת רבינו הלא דמסקינן דר"א ברויה אגלו קאמר פי נו דשרוים אצלו בבית הספר ולא קי"ל כר"א אלא כת"ק וס' וכן עיקר ה"ה

א ברייתא נדה דף י"ג ע"א ב בספר הזהר פ' וישב ופ' ויחי ג כן משמע שם בנדה וביבמות דף ל"ד ע"ב ד לשון הרמב"ם בפכ"א מהא"ב מברייתא דר' ישמעאל שם בנדה ע"ב ה מימרא דרב שם וכתב ה"ה ש[ד]דברי רבינו נראה שמה שאמרו יצא בנידוי שחכמים נדו כל מי שעושה כן ו מימרא דרב אמי שם ע"א ז מימרא דרב שם ע"ב ח ממ"ש אם פגע בך מנוול וכו' קדושין דף ל' ע"ב ט מימרא דריב"ל ברכות דף י"ג ע"ב י ברייתא ע"ז דף כ' ע"א וע"ב כ שם וב"מ דף נ"א ע"א ל ברייתא דר' טרפון [...] י"ג ע"ב מ מימרא דרב נחמן שם ע"א נ ברייתא דר' אלעזר שם ס שם ע הרא"ש בתשובה כלל ל"ג סי' ג'

פתחי תשובה

שנהגו היתר כו' ובגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר ז"ל כתב דתשו' לחם רב סי' ד' כ' לסמוך להקל אף אם אין אשתו בעיר עמו עכ"ל] :

(א) ולא ישא קטנה · עב"ש סק"ב ועי' במשנה למלך פכ"א מהא"ב דין כ"ו ועיין בס' ברכ"י מ"ש על דבריו : (ב) שיש לה אוטם · עיין בתשו' חמדת שלמה סי' מ"ו על דבר אשה אחת אשר הרופאים פה אחד גזרו ואמרו שאם תתעבר תהיה מסוכנת מאד וח"ו יארע לה מהעיבור סכנת מות אם מותרת לשמש במוך לפני תשמיש וכתב לפלפל בסוגיא דג' נשים משמשות במוך והעלה דא"צ לגרשה בשביל זה אע"ג דצריכה לתת מוך קודם תשמיש דאעפ"כ לא הוי בגדר השחתת זרע כיון דהוא דרך תשמיש וא"א לו לשמש עמה בדרך אחר מפני הסכנה ע"ש [אולם בתשו' חתם סופר חיו"ד סי' קע"ב שאלה כזו ממש ומסיק דדוקא דלתת מוך בשעת תשמיש ודאי דאין להתיר אך אחר תשמיש אפשר דיש להקל רק שיהא ברשות הבעל ורצונו אבל אין לה רשות להשחית זרעו בלי רצונו אפילו כבר קיים פו"ר ואין ראיה מדביתהו דר"ח (ס"פ הבע"י) דאפשר דהתם שאני דיכול לישא אשה על אשתו או לגרשה לדידה אם ירצה אבל לנשים משא"כ בזמנינו דאיכא חרגמ"ה לא תעשה בלי רשותו (ועמ"ש לעיל סי' ה' ס"ק י"א ע"ש) ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל חיו"ד סי' ע"א מחמיר מאד בזה ודעתו דאין להתיר אף אחר תשמיש אך בסי' ע"ב שם חזר והסכים להרב השואל להתיר לעשות במוך אחר תשמיש כסדר בדיקות בחורין ובסדקין עד מקום שהשמש דש אולם לדחוק המוך הרבה י"ל דאסור ע"ש וע' עוד מזה בס' בית מאיר ובס' בינת אדם שער ב"ס סי' ל"ז : (ג) אסור לשמש · עמ[ו] [...] סי'

באר היטב

לא תלמד עם ילדים או ילדות · פרישה ב"ש : (יד) ת[למד] וכו' · אפי' יש לה בעל לפי שאין דרך איש ל[...] תמיד בביתו עיין מ"ש הב"ש · מי שאין לו [...] ישכור משרתת אלמנה אפי' אם יש לה בן [...] בכל שעה יהיה הבן שם והיינו אם הוא דר לבדו [...] מהר"י ווייל סימן כ"ה ע"ש :

(א) ש"ז · בס"ח סי' קע"ו כתב שאם א' מתיי[רא] [...] יכשול בא"א או באשתו נדה ח"ו טוב ל[...] זרע לבטלה משיכשל ח"ו באיסור א"א או ב[...] יתענה מ' יום בימי הקיץ או ישב בקרח בימי [...] וכתב ב"ש לפ"ז מ"ש כאן דעון מוציא ש"ז חמו[ר] [...] עבירות הוא לאו דוקא : (ב) יושב · משמע הא[ו] [...] לא נדוהו מ"מ הוא בנידוי אבל הרמב"ן כתב שב"ד [...] לנדותו עיין ב"ש ופרישה ובה"י : (ג) לדעת · [...] ל"ד דהוצאות ש"ז ממש דאסור אלא אפי' [...] הרהור לדעת אסור דעי"ז בא לידי ש"ז לבטלה : (ד) מותר · משמע אפילו אין אשתו עמו מותר · [...] ומ"א בא"ח סי' ג' לא כ"כ ע"ש : (ה) לנקביו · [...] אותו מקום עם שאר הגוף דרך העברה מו[...] להתעכב ברחיצת אותו מקום אסור · סדה"י · וכת[...] עליו היינו כשרוחץ ואינו רואה ערותו דאו [...]

יתר לשמש עם קטנה ואילונית הואיל ומשמש כדרך הארץ) (תוספות ומרדכי פ"ק
ונ"י פרק הבא על יבמתו) : ו ᵖאסור לרכוב על בהמה בלא אוכף (פירוש
באסט"ו בלע"ז) : הגה בגמרא פרק כל היד משמע דאסור ללבוש מכנסיים אם לא
כבתי שוקיים משום דמביא לידי השחתת זרע ואע"פ שאפשר לדחות דבגמרא לא קאמר
א בימיהם שהיה להם תרומה ואיכא למיחש לטומאת הגוף מכל מקום מדהביא הרא"ש
משמע דאף בזמן הזה אסור (הכל ד"ע) ומה שנהגו היתר במרחץ אפשר לומר דבשעה
לא אסרו כן נראה לי עוד אסרו בגמרא (ו) לרחוץ עם אביו ואחיו ובעל אמו
חותו ונהגו עכשיו היתר בדבר (ה) הואיל ומכסין ערותן בבית המרחץ ליכא למיחש
יא (אגודה) : ז ᶻחסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם
נסתכל במילה שלו ומהם ᵏמי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת
מפני שלבו פונה מדברי הבאי (פי' הוצאת לשון זה של הבאי לדברי הבל)
לדברי האמת שהם אוחזות לבב הקדושים :

אין ישראל חשודים על הרביעה ועל הזכר · ובו סעיף א' :

א נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה לפיכך אין איסור
תייחד עמהן ואם נתרחק אפילו מיחוד זכור ובהמה הרי זה משובח
י החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה ᵇובדורות (א) הללו
שרבו הפריצים יש להתרחק מלהתייחד עם הזכר :

לגדור גדר ושלא להרבות בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש · ובו י' סעיפים :

וי לאדם להרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה
י להנצל מלהכשל בדבר ערוה ויזהר מהיחוד שהוא הגורם הגדול וכן
להתרחק ᵇמהשחוק ᶜומהשכרות ומדברי עגבים (פי' דברי שחוק וחשק)
ושב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה גדולה יתירה מכל זאת אמרו
עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות
ת אלא בלב פנוי מהחכמה : ב ᵈלא יקל ראשו עם אשתו ולא ינבל
דברי הבאי אפילו בינו לבינה הרי הכתוב אומר מגיד לאדם מה שחו
חכמים ז"ל אפילו שיחה קלה שבין אדם לאשתו עתיד ליתן עליה את
אל יספר עמה בשעת תשמיש ולא קודם לכן כדי שלא יתן דעתו באשה
ואם סיפר עמה ושמש כיד עליו נאמר מגיד לאדם מה שחו אבל
תשמיש יכול לכפר עמה כדי להרבות תאותו או אם היה לו כעס עמה
לרצותה שתתפייס יכול לספר עמה כדי לרצותה : הגה ויכול לעשות
ו מה שירצה בועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר (א) שירצה ובא עליה בין כדרכה

באר הגולה

פ נדה דף י"ד ע"א כתבו הסמ"ק בסי' רל"ב צ ג"ו ל הרמב"ם שם ממימרא דר' יוסף שבת דף קי"א ע"ב ק ברייתא מעשה וכו' שבת דף נ"ג ע"ב

א ברייתא קדושין דף פ"ב ע"א ב מעובדא דאביי וכן רב [illegible] שם ג דברי [illegible]

א מדברי הרמב"ם בסוף הלכות א"ב ב משנה י"ג פ"ג דאבות שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה ג נזיר דף כ"ג ע"א ד מימרו' דאמוראי יבמות דס"ג ע"ב ה מהא אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש ומימרא דר' לוי בר חמא וכו' ברכות דף ה' ע"א ו מימרא דרב חגיגה דף ה' ע"ב

באר היטב

אסור : (ו) לרחוץ עם אביו וחמיו ואחיו ובעל
בעל אמו כנ"ל · וכן אסור לרחוץ עם רבו אא"כ
במרחץ קודם לרבו אז מותר · וה"ה אם רבו
י מותר · אבל עם אביו וכו' דאסור משום
מש"ה אסור אפילו אם הוא כבר במרחץ ·
דריסה ב"ש :
ו · ב"ח כתב במדינתינו א"צ להתרחק מדינא
ממדת חסידות · וכתב הח"מ ומ"מ נראה דוקא
ד' גלמא אבל לשכב יחד ומכ"ש שני רווקים יחדו
מקום צריך להתרחק ולמחות ביד העושים כן :
גה · ל"ד כל אבר דהא באותו מקום אסור

פתחי תשובה

סי' קי"ט ס"ו ס"ק יו"ד : (ד) אלא בימיהם כו' · כתב
בס' עצי ארזים חילוק זה הוא דוחק גדול אבל כפי הנראה
מהגמ' שלא נאמר זה על מכנסים שלנו דפריך והכתיב ועשה
להם מכנסי בד כו' שהוא כדתניא מכנסי כהנים למה הן
דומין כו' ויש להם שנצין ואין להם כו' ערש"י שם א"כ מוכח
דמכנסים שלנו שאין עושין כים מיוחד למדת האבר לזה
בכן משום הרהור עכ"ל וע' ברא"ש פ"ק דשבת סי' י"ט :
(ה) הואיל ומכסין · כ"כ ג"כ ביו"ד סי' רמ"ב סעיף י"ז
בהגהה · ולפ"ז בזמנינו שאין מכסין אין היתר בדבר ולא ידעתי
על מה סמכו העולם להקל בזה ומצאתי בס' תולדות אדם
פ"ו הביא שם כי הגאון הצדיק מו"ה זלמן זצ"ל מווילנא פ"א
הלך לבית המרחץ וכאשר בא אל פתח בהמ"ר ומצא את
חותנו שמה שב לאחוריו וברח משם בבורח מאחרי ואמר דאף
ע"א בשאלה היתר לפי זמנו דיבר וכן האגודה שהביא הרמ"א בזמנו הי' מנהג אבל כולם נילך במכנסים במרחץ
אבל

(א) בין שלא כדרכה ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה (טור) ויש מקילין ואומרים שמותר גו
כדרכה אפי' אם מוציא זרע אם עושה (ב) באקראי ואינו רגיל בכך (טור בשם ר"י) ואע
שמותר בכל אלה כל המקדש עצמו במותר לו קדוש יאמרו לו (דברי הרב) · [י]ולא יר
בתשמיש להיות מצוי אצלה תמיד שדבר זה פגום הוא מאד ומעשה בור
הוא אלא כל הממעט בתשמיש ה"ז משובח ובלבד שלא יבטל עונה א
מדעת אשתו [ח]ואף כשישמש בשעת העונה לא יכוון להנאתו אלא כא
הפורע חובו שהוא חייב (ג) בעונתה ולקיים מצות בוראו בפריה ורביה וש
לו בנים עוסקים בתורה וסקיימי מצות בישראל [ט]ולא יבעול אלא מרצונה ו
אינה מרוצה יפייסנה עד [י]שתתרצה ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש [כ]א
ישמש בפני שום מין (ד) אדם אפילו קטן אא"כ הוא תינוק שאינו יודע לדב:
ג [ל]לא ישמש לא בתחלת הלילה ולא בסופה אלא באמצעה: ד [מ]אסור לש
בשוקים וברחובות ובגנים ובפרדסים אלא בבית דירה שלא יראה כזנ
וירגילו עצמם לידי זנות והבועל את אשתו במקומות אלו [נ]מכין אותו מכת מרד:
ה [ס]אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר [ע]אפילו על ידי האפלת (ה) טל
[פ]הרי שהיתה שבת ולא היה לו בית אחר והיה הנר דלוק לא ישמש כלל
[צ]אסור לשמש מטתו ביום שעזות פנים הוא לו (ועיין באורח חיים סי' ר"מ וי
י"א וסי' שט"ו סעיף א'): ו [ק]אסור לשמש (ב) בשני (ו) רעבון (ג) אלא לחש
בנים: ז (ז) [ר]אכסנאי אל ישמש עד שיבא לביתו: ח [ש]לא יבא על אי
והיא שנואה לו בשעת תשמיש וכן אם גמר (ד) בלבו (ח) לגרשה א"פ
שאינה שנואה לו לא יבא עליה: ט [ת]לא יבא עליה והוא או היא שכור
י [א]לא ישמש עם אשתו ליתן דעתו על אחרת [ב]אפי' שתיהן נשיו (ועיין
מדינים אלו באורח חיים סי' ר"מ):

[ז]עיין בספר של"ה דף ק' ע"א וע"ב שהוכיח שם דלא התירו אפילו באקראי אלא כמו שפירש רש"י שם בנדרים דף כ' ע"ב על הא דערכתי לו השלחן והפכו או כפי' הרא"ש והביאו הטור בא"ח בסי' ר"מ וזה וזה במקום שראוי ליזרע ולהוליד ע"ש וכתב הב"י כל זה לי' הרמב"ם בפ"א מהא"ב עכ"ל וע"ש ברמב"ם שהשמיטו ומ"ש הטור בשם ר"י כבר דחאו הרא"ש שם ביבמות והטור בא"ח סי' ר"מ והב"י ג"כ ז. שם בפכ"א מהא"ב מברייתא בעל קרי וכו' וכדמפרש שם בגמרא שלא יהיו מצויים אצל נשותיהם וכו' ברכות דף כ"ב ע"א ח הרא"ש כ"כ הטור בשמו בא"ח סי' ר"מ ט מימרא דרב תמא וכו' ודריב"ל וברייתא עירובין דף ק' ע"ב י שם למדנו דרך ארץ מתרנגול וכו' כ מימרא ד
יוחנן נדה דף י"ז ע"א ל מהא דשאלו לאימה שלום וכו' שם בנדרים ד' כ' ע"א מ הרמב"ם שם מברייתא ד
מעשה באחד שהטיח וכו' סנהדרין דמ"ו ע"א נ שם ס ברייתא נדה דף ע"ז ע"ב ע הגהות מיימוני בפ"ד מהי"ט בשם ו
פ הרמב"ם שם בפכ"א צ איבעיא ונפשטא בידה דף כ"ב ע"א מימרא דר' יוחנן נדה דף ט"ז ע"א ק מימרא דריש לקיש
דף י"א ע"א ר מימרא דרב הונא כתובות דף ס"ה ע"א ש מימרא דרבי לוי בני ט' מדות וסימן אסנ"ת משגע"ה נדרים דף כ
ת שם א שם משמיה דרבי ב שם מימרא דרבינא

פתחי תשובה

אבל עכשיו החוש מעיד על הפוך הדבר והוא איסור גמור מדינא דגמרא בלי שום חולק ע"ש:

(א) בין שלא כדרכה · עיין בתה"ג אות ו' ועיין בתשו' חא"ז פמ"א ח"ב סי' קנ"ח מ"ש בזה: (ב) בשני רעבון · עב"ה שכ' ובליל טבילה מותר · הנה כ"כ מרן המחבר בא"ח סי' תקע"ד ס"ד אך המג"א שם חולק ואוסר בליל טבילה וכ"ד הא"ר שם ועיין בש"ת שם דהמורה להקל אין מניחין אותו ע"ש · ועיין גם' בית מאיר שכ' ומ"מ יראה לע"ד דאם רואה יצרו מתגבר עליו מותר כמו לחשוכי בנים ע"ש: (ג) אלא לחשוכי בנים · עיין גם' אי הים במס' תענית דף י"א שנסתפק אי חשוכי בנים מותר ג"כ בג"ח אחרונים ע"ש: (ד) בלבו לגרשה · עבה"ט ועמ"ש לקמן סי' קי"ט סק"א שדעת המשנה למלך אינו כן ע"ש:

באר היטב

כמ"ש בש"ם [וכ"כ הרא"ש והטור]: (ב) באקראי · ...
קשה הוא להתיר להכשיל בהוצאת ש"ז אפי' באקראי ו...
נפשו ירחק מזה· עיין ב"י ובבד"ה עיין ב"ש · אם ...
דם בעד של אשה ויש ספק אם הדם ממנה או ...
אם מותר לאיש להוציא הזרע כדי לברר אם ...
ממנו הוא עיין ב"ש ס"ק ב': (ג) בעונתה · מי ...
יוכל להזדקק עם אשתו · עיין ספר חסידים סי' ...
(ד) אדם · ולא מהני הפסק מחיצה · ודוקא ...
נעור אסור אבל אם הוא ישן מותר וכן כתב ...
אם הוא בענין שאינו מרגיש בתשמיש ...
הפסקת מחיצה · ב"ש: (ה) טלית · אלא ...
בהפסק מחיצה ואז אפילו מאיר מותר אם ...
בטלית כמ"ש בא"ח · ואם מאיר אור הלבנה דרך החלון מותר כן כתב בשל"ה · מיהו צריך ...
טלית · ואם הנר בחדר אחר ומאיר לחדר זה מותר לשמש כמ"ש בא"ח סימן ת"ר · ואפשר ...
האפלת טלית · בית שיש בו ספרים אסור לשמש ואם יש מחילת גאמי"ר לפני הספרים פסק ב...
שער אפרים סימן קי"ט דאסור כי ערוה בראיה הליא שעדיין נראו הספרים · מיהו בכיסוי כל דהו סגיא ...
מחיצה · ב"ש: (ו) רעבון · ה"ה שאר צרות · ובליל טבילה מותר · אחרונים עיין בא"ח סימן תקע"ד: (ז) אכ...
וכו' · ואם יש לו חדר מיוחד מותר ובלבד שלא ישן בטלית של בעה"ב · א"ח סימן ר"מ: (ח) לגרשה
והיא א"י מזה דאל"כ ליכא איסור עיין ר"ב קי"ט:

ואקין

שלא לקדש בביאה ואיסור ביאה על הפנויה אפילו אם יחדה · ובו ד' סעיפים :

אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קדושין שנתקדשה כראוי אבל אם בא עליה דרך זנות שלא לשם קדושין [ב] אינו כלום [ג] ואפילו בא לשם אישות [ד] בינו לבינה אינה נחשבת כאשתו [ה] ואפילו אם ייחדה לו אדרבא כופין אותו להוציאה מביתו : הגה דודאי בושה היא מלטבול ובא נדתה (טור) אבל אם מייחד אליו אשה וטובלת אליו יש אומרים שמותר והיא פילגש ה בתורה (הראב"ד וקצת מפרשים) וי"א (א) שאסור (א) ולוקין על זה משום לא קדשה (הרמב"ם והרא"ש והטור) עכו"ם שנשא עכו"ם (ב) וכן מומר לעבודת כוכבים מומרת לעבודת כוכבים בנימוסיהן ונתגיירו אח"כ אין כאן חשש קדושין כלל *מותרת עמו בלא גט אע"פ ששהה עמה כמה שנים (ב) אינו אלא כזונות בעלמא (ריב"ש ובת"ה סימן ר"ט) ועיין לקמן סימן קמ"ט סעיף ו' : ב אם הבנים אשה [ו] אינה מתקדשת בכך (ג) יש [ז] אומרים (ד) שהיא ספק : ג [ח] משנתקדשה

א ל' הטור מדברי הרמב"ם בפ"א מה"א ב אבל אינו לוקה מן התורה אם אינה מזומנת ומופקרת לכל כדעת הראב"ד שם ושאר מפרשים ג ל' הטור ד דאילו היה בפני עדים כיון דלשם אישות בא עליה הו"ל מקדש בביאה ה שם מדברי תשו' אביו הרא"ש (*וכתב שם אף שהיו בפני עדים כשרים וכ"כ הרד"ך בית כ"ד ודין נשא גויה ונתגיירה עמו בלא לא נתייחדה עמו בעדים שאינו כלום בב"י סוף סי' כ"ז) ו קדושין דף ה' ע"א ודלא כרב הונא דהקשה רבא על דבריו שם ע"ב וכמ"ש הרא"ש בשם התוס' שם והסכמת כל הפוסקים חוץ מר"ת ז טור בשם ר"ת ח שם וכ"כ הרמב"ם שם ופשוט הוא

באר היטב

(א) ולוקין ע"ז · עיין ברמב"ם פ"א מה"א ופ"ב הלכות נערה בתולה ובתשובת הרדב"ז ח"א סי' חידושי מהרי"ט ריש קדושין ובב"ח ובב"ש ג : (ב) וכן מומר · כתב הח"מ דוקא מומר

פתחי תשובה

(א) שאסור ולוקין · עבה"ע ועיין בס' המקנה בק"א שהאריך בזה ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קל"ב : (ב) אינו אלא כזונות · עיין בס' המקנה בק"א שכ' ונראה פשוט דאם דר עמה אחר זה אמרינן מסתמא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות כדמשמע ממתני' דכתובות דף פ"ע ונראה דאפילו נתייחד אחר זה צריכה גט כמו המגרש את אשתו ולנה בפונדק דס"ל לב"ה הן הן עדי יחוד כו' ויותר מזה כתבו האחרונים אנוס ואנוסה כו' (כמ"ש הבה"ט סק"ב) ואין לומר דהכא אם דר עמה בלא כתובה כיון דעכ"פ איסורא איכא לדור בלא סבר לא אמרינן ביה אין אדם עוכב"ז זה אינו לפמ"ש הר"ן כו' וכן משמע מדברי הריב"ש דדוקא בעבירה גמורה שלא עבלס לא אמרינן דאין אדם עבב"ז אבל באיסור דרבנן לדור בלא כתובה ובלא ברכה שפיר אמרינן דאין אדם עבב"ז כדי שלא יעבור דאורייתא לדור עם אשה בלא קדושין עכ"ד ולכאורה סברא זו מוכרח מדין זה גופא דאין אדם עבב"ז ובעל לשם קדושין מים אסרו לקדש בביאה כדלקמן ס"ד ודו"ק ועמש"ל סי' קמ"ט סק"ב : (ג) וי"א · עיין בס' בעה"מ פ"י מהל' אישות פת תמים סעיף א' שהאריך בענין זה וכו' להוכיח שגם דעת רש"י ז"ל כן הוא דהלכה כרב הונא וכדעת ר"ת וגם הטור נראה ל לחוש לדברי ר"ת אע"פ שהרא"ש ז"ל אביו לא שמיעא ליה לסה דר"ת מ"מ איהו חש ליה ומאחר שכן הוא ודאי שכן ראוי ע"ש ושם בסעיף ב' כתב דאפילו רב הונא לא קאמר אלא דחופה קונה היינו לשוים ארוסה ולא שנאמר לשוים נשואה (וכן הוא ת פני יהושע הובא בס' ישועות יעקב ע"ש) ודלא כמהרש"א ז"ל בשמעתין שכ' דלר"ה בשם שקונה כך גומרה אף בתחלה לם תמנו דברי התוס' בפ' הבע"י וכן מבואר מדברי הטור דלענין להיות כאשתו אין שום ספק בדבר אלא דהספק הוא אם ע"ש · ושם בסעיף ג' כתב דלפי מה שאנו חוששין לסברת ר"ת לאו דוקא בבתולה הדין כן אלא ה"ה באלמנה הגם איכא למימר דבאלמנה ודאי חופה לחוד אינו קונה כיון דר"ה יליף דחופה קונה מק"ו מאחר שגומר אינו דין שקונה וא"כ כמה פוסקים דחופה באלמנה אינה גומרת אלא בביאה (עב"ש סי' ס"ד סק"ו) וכיון שכן אית למימר דיו מה חופה גומרת ולא באלמנה אף קונה בבתולה ולא באלמנה מ"מ י"ל דסברת ר"ת שחשש לדר"ה הוא משום דאע"ג דעל הק"ו איכא (וכמ"ש התוס' שם בד"ה חופה) מ"מ איכא למילף במה מצינו מכסף ושטר וביאה ולפ"ז גם באלמנה קונה דומיא דכסף טר וביאה שקונין אע"פ שאין גומרין וכיון שכן נראה דאפילו באלמנה יש לחוש לקדושין כסברת ר"ת עכ"ד ע"ש : סעיף ד' התחיל עוד לחקור בענין אם קידשה ע"י חופה בעודה נדה אם יש לחוש לקדושין · אמנם לא מצאתי בדבריו שם וקנא לדינא בזה כי כל דבריו שם בזה הסעיף הוא רק לפלפל בדברי הרמב"ם (שהובא בש"ע לקמן סי' ס"א) דס"ל חופת חופה היא ולא חשיבה כנשואה וליישב הקושיות שהקשו עליו · והכתי מבעיא לן נהי שאינו גומר אפשר דקונה לענין קדושין דלכאורה זה דמי לחופה באלמנה שהעלה הוא עצמו ז"ל בסעיף הקודם דאף שאינו גומר לדעת כמה פוסקים מ"מ לקדושין וכמו שהובא לעיל בשמו ה"ה הכא · ואפשר לומר משום דאיכא הרבה דעות בין הראשונים בעיקר מהות החופה וכאשר האריך הרב הנ"ל שם בסעיף ט' ודעת הרמב"ם ז"ל ואיכא מ"ד שכתב הר"ן בריש כתובות הוא דחופה היינו יחוד ביאה וכן הוא דעת המחבר בש"ע לקמן סי' נ"ה ס"א וכן הוא דעת המרדכי ומהרי"ל שכתב הב"ש בסי' ס"ד סק"ו וא"כ כשהיתה אי לא היה חופה כזו דהא אסור להתיחד עמה (אם לא שעבר ונתיחד עמה וזהו מציאות רחוק ועב"ש בסי' ס"א סק"ב ומ"ש ב הנ"ל בסעיף ע' שם) אפשר לומר דא"צ לחוש לקדושין כלל כיון דגוף דין זה אי חיישינן לדר"ה רוב הפוסקים חולקים ע"ז חיישינן לה אפשר דהעיקר כהפוסקים הנ"ל דאין זה חופה כלל ובפרט שגם דבר זה אינו ברור כ"כ לומר דלרב הונא אף שאינו ע קונה · ולא דמי לחופה באלמנה שחשש הרב בסעיף הקודם להחמיר דשם איירי שהיה חופה גמורה דהיינו יחוד הראוי לביאה ' מדבריו להדיא במה שתלה דין זה בדברי הפוסקים דס"ל דהאלמנה אין לה חופה כלל רק ביאה ולא תלה זה בדברי הפוסקים אלמנה אין לה חופה גרידא רק יחוד הראוי לביאה א"ו דמיירי כשהיה יחוד הראוי לביאה דהיא מקרי חופה לכל הדעות א היה יחוד גמור דאיכא כמה דעות דאין זה חופה כלל א"צ לחוש כלל ונ"ע : (ז) שהוא ספק · כתב בדגמ"ר ז"ל

והיינו

נחשבת כא"ת איש לחייב הבא עליה וצריכה גט להתירה לשוק: ד ה"א
מתקדשת בשלשה דרכים בכסף או בשטר או בביאה (ג) מן התורה
חכמים אסרו לקדש בביאה (ה) משום פריצות ואם עבר וקידש בביאה (ו)
אות מכת מרדות והיא מקודשת ואפי' קידשה בכסף או בשטר אם לא
תחלה (ז) (ד) או לשקידש בשוק מכין אותו. מכת מרדות והיא מקודש
הגה וי"א (ח) שאין (ה) מכין אם קידש בכסף או בשטר אפילו בשוק ובלא שידוכין
בשם הרא"ש) ולא ראיתי מימי שהכו מי שקידש בלא שידוכין:

כז כיצד לשון הקדושין שיאמר הוא ויתן הוא: ובו י"ד סעיפים

א אבכסף כיצד נותן לה בבפני (א) שנים (ב) (א) פו...

באר הגולה

ש משנה וגמרא ר"פ מסכת קדושין י כרב דמנגיד אמאן דמקדש בביאה וכו' שם דף י"ב ע"ב כ כרב שם וכלישנא קמא הרמב"ם שם פ"ג ל ג"ז כרב כדאמרי נהרדעי משמיה דרב שם א משנה ר"פ קדושין ב מימתיו לקמן בסי' מ"ב

פתחי תשובה

וסיים בבתולה אבל באלמנה עיין סי' ס"ד ס"ה מכ"ל ועמ"ש בס"ק סקודם: (ה) משום פריצות. כתב בס' המקנה בקו"א לכאורה קשה לדידן דקיי"ל ביאה אירוסין עושה בל"ז אבור כיון שהיא כשאר ארוסות שאסורה לו כל זמן שלא נכנסה לחופה וי"ל דלא היה כח ביד חכמים לאסור קדושי ביאה משום דכתובה בפירוש בתורה וכמ"ש הט"ז ביו"ד סי' קי"ז (איני מבין א"כ למה אסרו משום פריצות) ועוד נראה דנ"מ דכשמכניסה בביתו ומקדשה בביאה דהוי חופה וקדושין ביחד קונה וגומר א"כ ליכא בזה משום ארוסה אלא משום פריצות וכן נ"מ ביבמה כו' ע"ש: (ו) מכין אותו. עיין בס' ישועות יעקב שכתב דמלשון כל הפוסקים משמע דרק אותו מכין ולא אותה אף שגם היא עבדה איסורא שנתרצית להתקדש בביאה נראה שלמדו דבר זה ממ"ש דיבמות כו' (הובא בש"ע לקמן סי' מ"ט ס"א) ע"ש: (ז) או שקידש. עבה"ט מ"ש אשה שנתקדשה בלילה כו' והנה שם בתשו' הרא"ש עיקר הפלפול הוא לענין גט שהאריך לפסול גט הניתן בלילה כדעת הא"ז שהביא שם ומסיים וז"ל הלכך נראה בעיני דנתינת הגט דוקא ביום ולא בלילה ומגמגם אני על הקדושין משום דכתיב ויצאה והיתה ויש לדין בדבר ולא אכתוב עד שאראה מה שישיבוני רבותי על הגט עכ"ל. וכן ראיתי בסדר הגט של מהר"י מינץ סי' נ"ז וז"ל אשה שקבלה גטה בלילה אינה מגורשת וספק אם הוא קדושין כו' עכ"ל. ולפ"ז לדעת הפוסקים והתשובות מובא לקמן סי' קכ"ג המכשירים גם בגט בלילה פשיטא דבקדושין בלילה אין שום פקפוק כלל ולפ"ז תמוהים דברי הבה"ט דכאן העתיק בסתם דברי הרא"ש דהוי ס"ק וגם דברי הכנה"ג שביטל המנהג לקדש בלילה ולקמן סי' קכ"ג סק"ט העתיק דברי הפוסקים וראיותיהם דמותר ליתן גט בלילה וצ"ע. ועיין בס' מע"ג בסי' זה שהביא ראיה דאשה מתקדשת בלילה מש"כ דקדין ר"ח דאמר התם כי קתני דקדשה בלילה ע"ש. וכבר קדמוהו בראיה זו בס' גט פשוט בסי' קכ"ג ס"ק כ"א וגם במהר"י נן בהגהה וגם בס' ברכי יוסף בסי' זה בשם הרב מהר"ם יצחק ע"ש ועי' בס' שעה"מ פ"א מהל' גירושין שגם הוא ז"ל כתב ותמה בזה על ר"י מינץ והרא"ש הנ"ל ושוב כתב לדחות וליישב דבריהם משום דכל עיקר ספיקן הוא דמד' מקשינן הויה וא"כ הרי כתב הר"ן בריש פ"ק דקדושין ובר"פ האומר בשם הירושלמי דע"כ לא מקשינן הויה ליציאה אלא בקדושי שטר וכ"כ ז"ל בתשובה סי' אלף רכ"ו ובחידושיו לגיטין דף י"א ובח"י לקדושין דף ב' (הוא עצמו בפ"ג מהל' אישות דין ג' כתבו תלמוד' דידן לא ס"ל כהך הילוקא דהירוש' ע"ש וצ"ע) מעתה י"ל דהא דמספקא להו למהר"י מינץ והרא"ש הנ"ל היינו בקדושי שטר אבל בקדושי כסף כ"ע מודו דלא מקשינן ויכולין לקדש בלילה והיינו סוגיין בקדושין שם דמיירי בקדושי כסף ועיין בתשו' פרח מטה אהרן ח"ב סי' ל"ה ותה"ד סי' רמ"ח ובתשובת הרדב"ז ה"א סי' פ"ד ומהר"ם די בוטין סימן י' ו... בא"ח סימן תל"ע ס"ד בהגהה בת"ש שם ויש מתירין כו' דעושין החופה והקדושין בליל שבת כו' ע"ש. ועיין עוד בתשו' תניינא סי' קי"ד ודו"ק: (א) שאין מכין. עבה"ט ועיין במל"מ פ"ג מה"א דין כ"ב:

(א) פרוטה. עבה"ט מ"ש עיין בח"מ כו' והוא מדברי הח"מ ס"ס זה שהביאו ועיין בס' אבני מלואים ס"ק ...
ע"ז ומ"ש הבה"ט ואין מקדשין לכתחלה במטבע והוא מדברי הב"ש כאן ולקמן סי' ל"א סק"ה ושם כתב זה בשם ...
ועיין בס' אבני מלואים סק"ב שכתב דבש"ס משמע דמקדשין במטבע ובמרדכי לא כתב זה אלא דרך עיון דצ"ע אין ...
במטבע נימא כמי דעתה אנורתא ועביד דבעלה אך כבר כתבו לחלק בין תורת כסף להורת חליפין (עיין בפ"י ריש ...
בביאור הגר"א ז"ל ס"ס ל"ב) ובס' המקנה בק"א המציא טעם למ"ש ב"ש דאין מקדשין במטבע ע"ש אמנם מדב...
נראה שכוון להך שכתב במרדכי גבי דעתה אנורתא ולפי מ"ש גם המרדכי סובר דמקדשין במטבע עכ"ד ע"ש. [ומ"...
סק"י

באר היטב

לרצונו אבל אנוסים שנשא אנוסה ומשמרים ... דת יהודית אין להקל כיון דנתייחדו לפני ... אנוסים לשם נשואין: (ג) מן התורה. הרמב"ם ... ה"א כתב כסף הוא מדרבנן. וכתב ה"ה וכ"מ מדאו... הוא אלא כל דבר שאינו מפורש בתורה נקרא ד"ס ... דינו כדין תורה ועיין ס"ד מה"א: (ד) או שקי... אשה שנתקדשה בלילה ספק אם הם קדושין. ... ח"ב סי' ל"ה. וכתב כנה"ג ופה היה מנהג ... לקדש בלילה ובטלתי המנהג ע"ש: (ה) מכין ... הרא"ש. עיין ב"י שכתב ואינו מוכרח בדבריו דהא ... דסמכו וליה לא ס"ל וכו'. אישתמיטתא ליה דברי ... בפרק כ"ג דכתב שם בהדי' והאידנא נהוג ... כנהרדעי וכו' דבטל סופרים הלך אחר המי... וכ"כ הב"י בשמו סי' קל"ד ע"ש עיין פרי... שהקשה ועיין בה"י:

(א) שנים. דהיינו קורא לב' עדים ומראה להב... קדושין אם הוא שוה פרוטה ואמר להם הג... זה הטבעת שוה פרוטה ואומרים הן. דרשות מ... והר"ס מינץ סי' ק"ט כתב בזה"ל מראה הטבעת ... ויזהירו לעדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע... ויקדש בימין דידיה וגם בימין דכלה ובאצבע ... לגודל שנקרא אצבע ישים הטבעת ועיין כנה"ג מפי עד לא מהני. רשד"ס חא"ה סי' למ"ד: (ב) נוס...

או שוה פרוטה ואומר לה הרי את מקודשת (ג) לי (נ) בזה: הגה וי"א שי"ל
דת משה וישראל (כל בו) וכן נוהגין לקדש בטבעת וים לסס טעם בתיקוני (ד) הזוהר
(ב) וה"ה אם אמר לה הרי את מאורסת לי או הרי את לי לאשה
בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי באותו מקום ובלבד
שהיא תבין שהוא לשון (ה) קדושין ואם היה מדבר עמה תחלה

ג כל"ס שם במשנה
ד ברייתא שם דף
ו' ע"א ה ל' הטור
מדברי אביו הרא"ש
שם וכ"כ הרמב"ם
בפ"ג מה"א ו משנה
ז' פ"ד דמעשר שני

באר היטב

סמ"ע סי' פ"ח ס"ב מספקק לומר דבזמנינו זה דאין
ם לקנות בפרוטה כ"א מטם מזער מן הדין היה
ומר דאין אשה מתקדשת בפרוטה · ואין מקדשין
לא במטבע · אם קידש בשוה פרוטה מחובר
קע מקודשת · ד"מ בשם הר"ן וכ"כ תוס' בריש
ין דף ה' בד"ה שכן פודין בו הקדשות וכו'
הסב"א סי' אלף תרכ"ו ועיין בחידושי מהרי"ט:
בזה · ואם אמר לה טלי קדושך מע"ג קרקע ה"ז
קדושין. רמ"ך ב"ש · ועיין בהריב"ש סי' ק"ט ·
ם אלשיך סי' ק"ד · מנהגינו עכשיו שאומר לה
את מקודשת לי בטבעת קדושין זו כדת משה
אל · והרמ"ע ח"א סי' רנ"א כתב דלכתחלה צ"ל
את מקודשת לי במבעת זו אבל בדיעבד לא מעלה
מוריד ודוקא באומר הרי את מקודשת לי אבל
אמר תהא לי מקודשת צריך לומר בזה · והרשד"ם
סי' כ"ד כתב אפי' לא אמר לה כלום אלא
לעדים הוו עלי עדים שאני נותן זה לפלונית
תהיה לי הוי קדושין · כתב הר"ס אלשקאר סי'
אע"ג דיש שינוי בדברי העדים כל שאין הכחשה
ם אלא שהאחד מוסיף על חבירו ולדברי שניהם
הוה קדושין מקבלין סהדותייהו וכ"כ מהרי"ט ח"ב
סי' ל"ח · שני עדים שהאחד אומר שאמר לה
הקודש תהא מקודשת לי בזה והאחד אומר שאמר
לשון יון אין לך הכחשה גדולה מזו· הר"ס אלשקאר
ע"ג: (ד) הזוהר · ובה"י הביאו: (ה) קדושין ·
לשון הטור · ומשמע אפילו אם אמר הרי את
שת לי צריך לידע שהיא מבינה שהוא לשון קדושין
כל הנשים מבינות לשון הקודש · כן כתב הב"ח
געות הר"ן ע"ש · וב"י ודרישה וח"מ לא כ"כ ע"ש ·
הכל לפי הענין אם ידוע דאשה זו מבינה הוי
קדושין · ובפאר לשונות אם אמרה דלא היתה מבינה
ק דהמת משקרת · רי"ו וב"ח · וח"מ כתב דנאמנת

פתחי תשובה

סק"א ויקדש בימין דידיה וגם בימין הכלה ובאצבע כו' עיין
נס' כרם שלמה בשו"ת שבסוף הספר סי' פ"ו שכתב דיש
להקפיד שלא תהא חציצה בין הטבעת לאצבע ולכן אם הכלה
מלובשת בתי ידים צריכה להסיר מיד ימינה ע"ש]: (ב) או
שוה פרוטה · [בגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"כ בחידושי
הרשב"א פ' כל הנשבעין מסתפק אם קידשה בכלי י"ל דאי"צ
שוה פרוטה כמו לענין שבועה בח"מ סי' פ"ח ס"ג עכ"ל ועיין
בקצוה"ח בח"מ שם סק"ג שהביא ג"כ דברי הרשב"א הנ"ל ותמה
עליו וכס' נה"מ שם יישב תמיהתו ע"ש וע"ל סימן ל"א ס"ג] ·
ועב"ש שכ' וכתב בחידושי מהרי"ט אם התנה ע"מ שאתן לך
זה ונתן שוה כסף בעל כרחה לא הוי נתינה הואיל שנתן שוה
כסף ובעל כרחה וקשה הא כתב הרשב"א כו' ע"ש ועיין בס'
המקנה בק"א מ"ש בזה וסיים שם לכך נראה דבכל ענין הוי
ספק מקודשת ע"ש ועיין בס' אבני מלואים סק"ד מ"ש בזה ·
ועיין עוד בס' יד המלך פ"ג מהל' אישות הלכה א' מענין
זה: (ג) לי בזה · עבה"ט מ"ב ואם אמר לה טלי קדושך מעג"ק
ה"ז ס"ק · ועיין בס' המקנה בק"א שדעתו דהוי ודאי קדושין
והביא דבתשובת רמ"ך סימן קנ"ב ובתשובת מהריב"ל כתבו
ג"כ דדין זה כמו מחובר לקרקע דהד טעמא הוא ע"ש · ועיין
בס' גט מקושר בקו"א אות יו"ד שהאריך הרבה בדין זה ודעתו
שם דבקדושי כסף אפילו אמר טלי מעג"ק שפיר מיקדשא אך
בקידושי שטר יש להסתפק ע"ש [ועיין בתשובת ח"ס סי' פ"ב
שמצדד בנדון דידיה לבטל הקדושין מטעם כיון שהבר היה
הטבעת בידה בתורת הלוואה וה"ל טלי קדושיך מעג"ק וכדעת
מהרי"ל בתשובה סימן ע"ח הובא ג"כ בבה"ט סימן ל' סק"ח
דפשוט בעיניו דטלי מעג"ק אינה מקודשת דאיתקש הויה
ליציאה · וכתב דלא שבקינן פשיטות מהרי"ל מפני ספיקי
דגאונים אחרונים שלא ראו דבריו ואילו ראו הדרי בהו ולפע"ד
דבלי ספק דמקדש בשטר מקשינן לשטר גירושין דפסול טלי
כו' וממילא פסול נמי בכסף דאיתקש הויות להדדי כמבואר
בפשיטות בפתובות ע"ד כו' אך מ"ש מהרי"ל שם לחלק בין
מקדש בפקדון שבידה וכמ"ש גם הב"ש ר"ס ל' אין לו מובן
ולפע"ד לבאר עפמ"ש תוס' ב"מ ו' ע"א ד"ה הקדישה כו'
וא"כ ה"נ בתחלה כשהפקיד בידה היה ידה יד המפקיד וכשמקדשה
סילק כחו ממנה ונעשית ידה יד עצמה וה"ל כמוסר מידו לידה
וכן מוכח בגט גופיה ס"פ המביא תניין כו' ואפילו נימא
המפקיד גט ביד אשתו ושוב אמר התגרשי בוי טלי גטך
[...] י"ל היינו במפקיד גט שהוא שטר דאימעט מדין שומרים ולא נעשה ידה כידו אלא דהכ היא בליה נעשה ידה כיד המבלת
[...]ל בקדושי כסף מהני פקדון שלו דיד שומר כיד בעה"ב וכשמסלק ידו מקודשת כו' ולפ"ז בנ"ד שהיה שלה בתורת הלוואות
[...]בית שומר ואפילו באתרא דהדרי במיתה וגירושין מ"מ באחריות אינה מתחייבת וא"כ כיון דלא נעשית ידה כידו מעולם
[...]שה הוי טלי מעג"ק אלא דנ"ע בזה מדברי הרא"ש בסהוא דקדיש בציפתא דהסא קדושין י"ב כו' אפשר לחלק בין ממון
[...]ה דממון הגי במחילה כו' ומ"מ אע"ג שאנו מדמין לא נעביד עובדא להתיר על היתר זה להוד אלא מיסא חזי
[...] ופי כו' עכ"ד ע"ש עוד בסי' ק"א מזה וע"ל ס"ק י"ב]: ומ"ש עוד הבה"ט מנהגנו עכשיו כו' עיין בס' המקנה בק"א
[...]ק סעיף ה' שכתב דמשמע מלישנא דשמואל (בש"ס דף ה' ע"ב) דאין צ"ל מקודשת לי בכסף זה ומה שנוהגים לומר
[...] זו הוא לרווחא דמלתא ואפילו בשטר קדושין משמע בסוגיא דף ט' דא"צ שיכתוב בו הרי את מקודשת בשטר זה
[...] [גם בתשובת ח"ס ס"ס ק"ז כתב דא"צ לומר בחפץ זה ודעת הר"ר נסן בהגמ"ר שלהי גיטין דצ"ל בחפץ זה דעת יחיד
[...] ו' ע"ש ושם בס"ס פ"ה הביא דבתשובת רמ"ה כתב בנותן לה כלי ואומר בטבעת זו מקודשת ובתשובת שב יעקב כתב עליו
[...] אם שניהם רוצים בקדושין אבל היכא שאומרים שכוונתם היה להיתול ואמר טבעת על הפך הוא מעשה גמור על דברים
[...] דהכל היתול ובחוק ע"ש ועמש"ל סי' ל"א סק"ז]: (ד) שהיא תבין · עיין בתשובת נו"ב סי' נ"ט שכתב דנראה לי
ע"ש

באר הגולה

ומייתי לה שם בגמ׳ ז במימרא דרב יהודה שם *פי׳ אדלעיל קאי שהיה מדבר עמה תחלה וכו׳ ואח״כ אמר לשון קדושין ודאי וכו׳ ח ברייתא שם ט ג״ז ברייתא שם י איבעיא שם ולא נפשטא כ טור וכ״כ הרמב״ם שם וכ״כ הר״ן וכתב עוד שאם היא אומרת שידעה ולשם קידושין הכלתינהו ספיקא

(ה) על עסקי קדושין ונתן לה אפילו בשתיקה הוי (ו) קדושין שעדיין עסוקין באותו ענין ׳יוכל שכן אם אמר לשון קדושין ודאי אלא מבינה אותו דהוו קדושין: הגה י״א דלא בעינן מדברים באותו ענין ממש אלא מענין לענין באותו ענין דהיינו שאין מדברים בקדושין רק בצרכי זיווגם (מרדכי ס״ה מקדש וכ״כ הרשב״א) וי״א דלא בעינן מדברים עמה אלא כל שמדברים לפני׳ ריש קדושין וכן משמע לשון הטור): ב ח אמר לה הרי את אשתי הרי את הרי את קנויה לי הרי את ארוסתי הרי את שלי הרי את ברשותי ט ה לקוחתי מקודשת: הגה (ו) אם הבינה (ז) דבריו או שדברו תחלה מעסקי קדושין ומ״מ) אבל האיש אינו (ח) נאמן לומר שלא כוון לשם קדושין (ב״י בשם הרא״ש): לה (ז) הרי את מיועדת לי מיוחדת לי עוזרתי נגדי צלעתי סגורתי תחתי הפוסתי הרי זו מקודשת בספק: הגה וה״ה אם אמר הרי את חרופתי אבל (ח) הרי את נסואתי י״א שאינו (ט) כלוס׳ כ והוא שיהיה מדבר (י) עמה תחלה על עסקי קדושין אבל אם אינו כדבר עמה תחלה על עסקי קדושין (ט) אין למלות אלו: הגה מי שאמר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחבה חוששין לק שמא אמר שנותן לה שיהא אהבה וחבה ביניהם והוי כאילו אמר לה מיועדת (יא) מיוחדת לי (תשובת מיי׳ סוף קדושין) יש אומרים דאע״ג דלשונות אלו לא

פתחי תשובה

מ״ש בש״ע ובלבד שהיא הבין כו׳ היינו שאם אומרת לא הבנתי נאמנת לחלוטין ואין כאן קדושין כלל וכדברי הח״מ שכתב שכן משמעות כל הפוסקים ודלא כב״ש סק״ה שכתב דהוי ס״ק דשמא משקרת דז״א דלמה לא נאמין לה כיון שאין כאן חזקת איסור אדרבה יש לה חזקת היתר המסייע לה בודאי נאמנת ש׳ ואולי כיון דליסנא ברירא הוא ריעא טענתא לומר שלא הבינה ע״ש · ועמ״ש לקמן סי׳ מ״ב סק״ג: (ה) על עסקי קדושין · כתב המל״מ פ״ג מה״א דין ז׳ וז״ל לא שנא היו מדברים על עסקי קדושין לעצמו ל״ש על עסקי קדושין להבירו כגון דשויה שליח ונתן לה קדושין ולא פירש דיו כ״כ מהרי״ט בתשובה ח״מ סימן נ״ב יע״ש: (ו) אם הבינה דבריו · עיין בס׳ אבני מלואים סק״ו שכתב משמע דאפילו אין העדים יודעים אם הבינה כל שהיא אומרת שהבינה הוי קדושי ודאי וקשה דהא הוי כמקדש בלא עדים ואפשר כיון דעיקר הקדושין מצד המקדש כמ״ש הר״ן בנדרים דף ל׳ כו׳ ולכן לא בעינן תרי סהדי אלא לגוף הקדושין ששמעו מן המקדש אבל רצון האשה לא בעי עדים וסגי בהודאתה ואכתי צ״ע בזה עכ״ד ע״ש · [ועיין בס׳ שיב קדושין סק״י שמעד ג״כ ע״ז דהא הוה כמקדש בלא עדים וכו׳ וז״ל ואפשר דכאן איירי שאמרה באותו מעמד כשאלוה העדים שקיבלה לשם קדושין דאיגלאי מלתא שידעה בשעת נתינה אבל אחר זמן אפשר דגאמת כיון שיכולה לומר שלא הבינה הוה כמקדש בלא עדים אלא מיהו כיון שיש לספק מיד בשעת קדושין שמא הבינה אפשר דהוה ס״ק כו׳ מיהו נאמרה אחר זמן בלא הבינה י״ל כיון דלא אתחזק מהימנינן לה לברר הספק כו׳ עכ״ל ועיין בדבריו סי׳ ל״ה ס״ק מ״ד ג״כ מזה]: (ז) ה״א מיועדת כו׳ · עיין בס׳ שמקנה בק״א ס״ו שכתב ונראה דבהני לישנא דמספקא להו להש״ס אפילו אם אמר שתי לשונות ביחד (ר״ל לשון הברור ולשון ספק) דאמר ה״א אשתי ועזרתי איכא למימר דהוי ספק קדושין לא מבעיא כשקידש בפרוטה אחת הוי כמו בתך וקרקעות בפרוטה ה״נ דאיכא לספוקי במלאכה הוי כמו לקדושין ולמלאכה אלא אפילו כשמקדש בשתי דדמי לקני את וחמור דלא מהני נתינת כסף למלאכה ותו דהיא לא נתכוונה למלאכה וגם לא נתרצתה לקדושין אלא עכ״ד: (ח) ה״א נשואתי י״א שאינו כלום · עיין בס׳ המקנה בק״א שכתב דנראה דהיכא דהקדושין ונשואין שכנסה לביתו וקידשה כדאיתא לקמן סי׳ ל״ג בהגהה וכן לדעת המל״מ שכתבנו לעיל (יובא לקמן סי׳ ס״א סק״א) לחופה ואח״כ קידשה נעשה נשואה בשעת קדושין וכה״ג שייך שפיר לשון נשואתי יותר מארוסתי ושייך בזה שטרי ... וזה כוונת הש״ס קדושין דף ט׳ ע״ב שטרי נשואין) אם כתב בשטר הרי את נשואתי עמש״ל סי׳ ל״ג עכ״ד: (ט) ... אלו · עיין בס׳ אבני מלואים סק״ח לענין שטר אם כתב בשטר קדושין הני לשונות ע״ש: (י) או שהודם ·

באר היטב

ולא הוי אפי׳ ס״ק · ועיין ב״ש: (ו) קדושין · ככה״ג ירלה פשוט דבעינן שהעדים יעידו שה עמה על עסקי קדושיה · מהריב״ל ח״ג סי׳ כו׳ לענין הלכה במי שאמר לאשה הסרגי להתקן שתקה ולא ענתה לא הן ולא לאו ומיד בשתיקה ולא דיבר כלל הוי ס״ק ודנין הספיקות להחמיר ועיין ב״ש: (ז) דבריו · או שלא הבינה נאמנת · ח״מ ועיין ס״ק ה׳ ב״ו וב״ח דהוי ס״ק: (ח) נאמן · הב״י למד הרא״ש שכתב הני לשונות דברירא לן לאו לומר לא הוי ידענא וכו׳ דקאי על האיש אינו נאמן ע״ש · משמע דוקא על הני לישנא שהוא לשון קדושין אינו נאמן לומר שלא אבל מה שמסופק לנו אם הוא לשון קדו לומר דלא היה מבין · ח״מ ב״ש · מיהו מוכרח דמהרי״ם בחידושיו על קדושין הרא״ש בע״א: (ט) כלום · דין זה מהשובה שהביא ב״י · וכתבו ח״מ וב״ש דהרשב״א אלא כשלא היה מדבר עמה על עסקי ק אם היה מדבר עמה מעסקי קדושין היו בודאי ולא כמשמעות הג״ה זו ע״ש: (י) ע הוא אמר בהני לשונות דלא היה כוונתו ל יש לומר דנאמן ואפי׳ לדעת ב״י דס״ל ד לומר שלא היה מבין שהוא לשון קדושין כמ״ש אבל בהני לשונות נאמן · כמ״ש ס״ק ח׳: (יא)

בגל

[ד]בר עמה מעסקי קדושין מ"מ אם היא אומרת שקבלה לשם קדושין (יב) הוי ספק [קדו]שין (הר"ן) (יא) ואפילו נתן לה בשתיקה ולא דבר כלום והוא והיא אומרים שכוונו [ל]קדושין הוי (יג) קדושין (במרדכי פ' האיש מקדש ותשובת מוהר"ם) ובמקום דלא [הוי] קדושין אפילו אם חוזר אח"כ ואומר לה הרי את מקודשת לי (יב) צריך ליטול הכסף [ממנ]ה וליתן לה בתורת (יד) קדושין (המ"מ בשם הרשב"א): ד לאמר לה הרי את [מקו]דשת (יג) ולא אמר לי אינה (טו) מקודשת (וכן עיקר (יד) אבל יש

הוי וסי' ל מסוגיות הגמרא אמימרא ד מוהל שם דף ה' ע"ב וכ"כ הרא"ש והר"ן וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א משם הרבה מהמפרשים וכתב ר' ירוחם בנכ"כ ה"ה שכ"כ עיקר ושכן נראה דעת הרי"ף

באר היטב

[...] דברי כמ"א תמוהים מה שייך ענין מיועדת או [...]דת לאהבה ותבא · ונראה שיש ט"ס וכצ"ל כי שמא [...] שנתן לה ע"מ שהיא אהבה ותבא בינינו ותהי' [...]בתי ולא גרע האי ליסנא מיועדת לי ומיוחדת לי [...] אהבתי נמי איכא לספוקי היכא דהיה מדבר עמה [...]קי קדושין ואם היה דעת שניהם לקדושין צריכה [...] בה"י עיין מ"מ ב"ש: (יב) הוי ס"ק· כ"כ הר"ן· [...] כתב מהגמ' נראה דלא כהר"ן ע"ש: (יג) קדושין· [...] ח"מ שחולק ע"ז · ועיין ב"ש: (יד) קדושין· [...] ב"ש מה שהקשה בשם ט"ז · ועיין ברשד"ם חאה"ע [...]ל"ד ובהר"י אדרבי סי' כ"ז ומהריב"ל ח"א וח"ג [...]י"ט והרש"ך ח"א סי' ט' ומהרי"ט ח"ב חאה"ע [...] מ"ג שקצת מהם פסקו דאינה מקודשת כלל · וקצת [...] כתבו שלא כתב הרשב"א אלא לומר שאינה מקודשת [...] עד שיחזור ויטול הכסף ויתננו לה אבל מ"מ [...]קי מיניה צריכה · גט אפי' לא חזר ונטל הכסף [...] אלא כל שאומר הוא הרי את מקודשת לי [...] אמרה הן צריכה גט מראשון ואם קדשה אחר [...]ין תופסין בה · עיין כנה"ג דף כ"ד ע"ב · מ"ש [...]"א שאפי' חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי [...] ליטול הכסף · איירי אפי' כשחזר ואמר לה כו' [...]די דיבור · מהריב"ל ח"ג סי' י"ע ומהר"י מטראני [...] חאה"ע סי' מ"ג: (טו) מקודשת · דיינים שאמרו [...]ים לא אמרו שאמר לי והעדים מכחישין ואומרים [...] לי אין בעדות העדים לגבי הדייני' כלום · הר"י [...] סימן ז' וכנה"ג דף כ"ג ע"א חולק עליו וס"ל [...]ים נאמנים ע"ש · אם העדים לא אמרו שאמר [...]לי תקבל העדות שלא בפני בע"ד אעפ"י שאח"כ [...] והעידו בפני בע"ד שאמר לי אם קדשה אחר [...]ן תופסין בה · מהריב"ל ח"א כלל ג' סי' י"ח · [...] ב"י בתשובתו סימן ד' מדיני קידושין לא כ"כ

פתחי תשובה

במל"מ פ"ג מא"ה דין ז': (יא) ואפילו נתן לה בשתיקה · עה"מ סק"ט דאף מהר"ם לא אמר אלא דהוי ס"ק וע"ש שחולק על דין זה · ועיין בס' המקנה בק"א שכתב לפרש דברי מהר"ם שהיה המעשה כמ"ש לקמן סי' כ"ט ס"ח הוא אומר ע"מ שאשלם לך מנה · והיא אומרת ע"מ שתשלים לי ק"ק והלך זה לביתו וזו לביתה ואח"כ תבעו זא"ז אם האשה תבעה יעשו כדברי האיש ואם האיש כו' ובזה יש להסתפק אם בכה"ג שנתרצים להתקדש אלא שנחלקו על הפסיקה כו' ובזה נסתלקו קושיות הט"ז מקדושין דף כ' וגם קושיית הח"מ מנין הוא ואמרה היא עכ"ה: (יב) צריך ליטול הכסף · עב"ש בשם ט"ז שהקשה מלקמן סי' ל' כלא שמו שקדושין דצריך לחזור ולקדשה וא"צ לחזור וליטול הכסף ועיין בס' אבני מלואים סק"ט שכתב דלק"מ דשאני הכא דנתן לה בסתם אמרינן סתמא לשם מתנה ואע"ג דבלבו היה לקדושין ה"ל דברים שבלב וא"כ דידה הוי הכסף מש"ה צריך לחזור וליטול אבל לקמן דבפירוש יהבי' לשם קדושין וא"כ לא קנאתו (וכן תירץ בביאור הגר"א ז"ל ס"ק כ"א ע"ש ועיין במל"מ פ"ג מא"ה דין ח' ובס' שעה"מ פ"א מהל' גירושין דין ט') והביא שכ"כ בתשובת מהרי"ט חאה"ע סי' מ"ג בתוספת ביאור ופלפל בדבריו וסיים ולדינא נראה דאפילו נימא דכל בסתמא לאו לשם מתנה וכמ"ש בקצוה"ח סי' ש"ג בשם הר"ן והרשב"א מ"מ פקדון נמי לא הוי אלא הלואה וכיון דניתן להוצאה אינה מקודשת עד שיחזור ויטול · [ועיין בתשובת ח"ס סי' פ"ב שהאריך ג"כ בביאור דברי רשב"א אלו וכתב בסוף דנראה דגם הרשב"א ס"ל נתינה סתם יכול לחזור ולתובעו ולומר לפקדון נתתיו כמו שמוכח מל' הר"ן שלהי כתובות בשם רשב"א אך ס"ל כמהרי"ל סי' ע"א דטלי קדושך מע"ג קרקע אינה מקודשת דאקשינן הוי' לגיאה והא דיכול לקדש בפקדון שבידה משום דהשומר ידו כיד המפקיד כו' (עמש"ל סק"ג) אבל הכא בנתן לה ולא א"ל דאיהי לא נעשית שומר שלו כי לא קבלה שמירה ולא אדעתא דהכי קיבלה דמצית למימר אנא למתנה אכוונית והכי דצריכה להחזיר אבל אינה חייבת באחריות וממילא לא נעשה ידה כידו מעולם ושוב כשמקדשה ס"ל טלי מעג"ק מש"ה צריך לחזור וליטלו כמבואר כן בהדיא בגיטין ע"ח ודברי רשב"א ברורים בעזה"י עכ"ד ע"ש עוד בסי' ק"א שכתב ג"כ דבר זה בהוספת ביאור ומסיים שם על נדון דידיה דאם יתברר דמה [...] ה"א מקודשת לי היה זמן רב אחר נתינה בואו ונסמוך על רשב"א דבנתן ולא אמר בעינן יחזור ויטול ועל מהרי"ל דה"ל טלי [...] מעג"ק וכיון דליכא בג"ד אלא מקדש בעד א' תשתרי בלא גט ואמנם אם לא היה זמן יפה בין הנתינה לאמירה לא [...] כדינו לשיעורן של תוכ"ד שהוא קצר מאד כו' ע"ש] · וע"ש עוד שתמה עמ"ש מהרי"ט שם דאפילו אם בתוך כ"ד אמר לה [...]ן ושתקה ליכא למיחש דדוקא גבי פקדון כו' דזה אינו דכיון שחוזר תכ"ד ואומר לשם קדושין תו לא הוי מתנה ואפי' [...] נמי לא הוי וא"כ הוה לה לאישדינהו כו' והביא שגם בס' המקנה בק"א כתב דאם נתן לה סתם ומיד תכ"ד אמר [...] מקודשת לא אמרינן בזה תכ"ד כד"ד דלא מצינו בשום מקום במוכר או נותן לחבירו וקנה במשיכה או בקנין [...] לחזור בו תכ"ד כו' (ובס' המקנה שם מסיים בה לכך צריך ליזהר המסדר קדושין שיגמור אמירתו קודם שיתן הטבעת [...]ש) ותמה עליו דאשתמיטתיה דברי הש"ע בח"מ סי' קצ"ה ס"ז ע"ש גם בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' נ"ג [...]ליו בזה ע"ש ועמש"ל סי' ל"ח סק"ה · ועיין בס' טיב קדושין מ"ש בענין זה: (יג) ולא אמר לי · עיין בס' המקנה [...] בענין קדושי שטר ע"ש: (יד) אבל יש מחמירין · עבה"ט מ"ש אבל הריב"ש ורוב פוסקים כו' · וכ"פ כל אחרונים כו' [...] כל אחרונים לאו דוקא הוא כי הב"ח פסק לחומרא למעשה וגם הב"ש אף שעיקר דעתו להקל מ"מ משמעות דבריו דלמעשה

(טז) מחמירין ואומרים דהוי קדושין) (תמצאם בתשובת הרשב"א ורמב"ן והרא"ש כו'
פ ואם היה מדבר עמה על עסקי קדושין הרי זו (יז) מקודשת ג ואם קידש
אשה אחת קדושין גמורים ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אנ
ידים מוכיחות (פירוש כמו שאוחז בבית יד הכלי מושך עמו הכלי עצמו כן אלו
מוכיחים שמושכים אחריהם לשון לי) ניהו וחוששין (יח) לקדושין: ה סי

הרמב"ם פ סוף מדברי אביו הרא"ש דס"ל דהוי ידים שפי מגזיר עוכר לפניו ג שם בשם הרמ"ה מדין הגזיר ם הריב"ש בתשו'

פתחי תשובה

דלמעשה אין לסמוך אם לא היכא שיש עוד ריעותא או היכא דאינו אלא ספק קדושין כו' ע"ש. ועיין בתשובת מהר"ם אלשקר סי' נ"ט שכתב וז"ל מיהו כמלתא דלא אמר לי ודאי דשלא במקום עיגון למעשה הייתי חושש לדברי הרשב"א כו' אבל במקום עיגון לא הייתי חושש וסומך על רוב הראשונים והאחרונים עכ"ל. ומ"ש ואם היה שידוכין ביניהם פסק מהריב"ל כו' עיין בס' אבני מלואים סק"י שפלפל בזה וסיים מיהו לענין דינא נמי במשודכת כל שלא אמר לי כיון שאינו מוכיח מדבורו שהוא המקדש אינו דבור שלם לקדושין כלל עד שיאמר לי או שיאמר הריני נותן דס"ל כאומר בפירוש שהוא המקדש והוי כאומר לי מחמת אומדנא דלא שביק איניש מצוה דרמי עליה ומדברי הרשב"ם סי' ג' משמע נמי דס"ל באומר הריני נותן ש"ד אלא דמטעם אחר אפי' עלה משום יתור לשון כיון דחזינן שהוא הנותן ע"כ רוצה לומר שהוא מקדש לעצמו ע"ש:

[ועיין בתשו' חתם סופר סי' פ' בעובדא בא' שקידש נערה לפני ג' עדים וכשאמר הרי את מקודשת אמר לו א' מהעדים לי זאג ניכט והוא השיב דיר להכעיס זאגע איך לי כה הגידו ב' עדים ועד הג' הגיד שלא השיב להכעיס רק איך זאג יוא לי והנער והנערה אומרים שלא כיוונו לקדושין רק לשחוק והיתול גם אומר שהטבעת לא היה שלו רק איזה ימים מקודם חטפו מנערה אחרת וגם היא אמרה כן שחטפה מידה ע"מ להחזיר. והאריך שם דאין ממש בקדושין אלו כי לפי עדות ב' עדים היה הפסק בין הרי את מקודשת לבין אמרו לי שיעור שבעה תיבות ולפי עדות הג' שלא השיב רק ג' תיבות איך זאג יוא לי עכ"פ הוה בצירוף שתי תיבות בין מקודשת לתיבות לי וזה פשוט ומבואר בכל הפוסקים דבכל ענינים שנפסק ענין מחבירו יותר מתוך כדי דבור אינו מצטרף זה על זה כו' ושיעור כ"ד הוא לכל החמור שיעור ד' תיבות ע' תוי"ט רפ"ב דברכות ונימוקי שיטה דרפ"ד דנזיר דיש עוד זמן הפסק תיבה א' להתחיל דבורו ע' בש"מ שם ויהיה אם כן שיעור ההפסק ה' תיבות והכא הא הוה הפסק שש או שבעה תיבות והו"ל לאחר כ"ד ואין תיבת לי מצטרף להרי את מקו' ובאומר ה"א מקודשת ואינו אומר לי מבואר בש"ע דמעיקר הדין אין כאן בית מיחוש אלא דרמ"א כתב די ולענ"ד אין כאן מחלוקת וכל הפוסקים הראשונים שוים דאין אשה מתקדשת בה"א מקודשת בלא לי כו' ואף ורשב"א דחיישי להחמיר היינו דוקא במי שאמר הריני נותן לך לקדושין כו' (עב"ש ס"ק ע"ז) וכן מבואר ב סי' ד' כו' ואף הב"ש דבעי לצרף עוד קולא אחרת הנה בנ"ד יש לצרף מה שהמקדש אומר שהטבעת לא ה חטפו מנערה אחת וגם היא אמרה כן שחטפו מידה ע"מ להחזיר והגם דלכאורה עומד נגד זה החזקה מה הוא שלו ועוד אין אדם משים עצמו גזלן וחטפן ועוד אולי משום חומרא דא"א נימא סתם גזל יאוש בעליו כ"א אך זה אינו כיון שהיה החטיפה לפי דבריהם בתח"מ בזמן שמחה אין כאן חטא כמ"ש תוס' בסוכה מ"ה והמנהג פשוט דלגזול ע"מ שלא להחזיר החפץ כיון שאינו דבר מאכל אסור אפי' בימי שמחה כו' וכיון דר"פ ליכא איסורא ועכ"א לגזול איכא איסורא א"כ הוא נאמן שחטף שלא ע"מ לגזול וליכא חשש יאוש כלל דאחזוקי אי לא מחזקינן ומגד חזקה מה שביד אדם הוא שלו ג"כ אין חשש כי באמרתי בקונ' חזקות שלי שלא מצאתי מכן מיני חזקות. א' חזקת ממון כאשה שבנה מורכב על כתפה ונהגה בו מנהג אם לבן ונסקלין עפ"ז כו'. והב' דידענו בו כך אמרי' לעולם נשאר כך בחזקתו עד שיודע שנשתנה וילפי' פ"ק דחולין מיוצא הכהן ומזה הענין הוא חזקת מ אך חזקת מה שביד אדם הוא שלו אינו חזקה כלל רק ספיקו עלוס כ"כ עד שאין אדם יכול להוציא ממנו אלא כו' וא"כ בנ"ד כיון שהטבעת הזה אינו בידו ואין ידוע לנו למי הוא ומכ"ש אם ידוע שהי' ס"א של הנערה ס"א נמי חזקת מרא קמא למה לא יהיה הבע"ד נאמן לומר של פלוני הוא כו' והאריך בזה ומסיים ולדעתי בנ"ד ידי דעת הב"ש לצרף עוד קולא להכ"ל והיה נ"ל בתחלת הרעיון דנערה זו שריא לעלמא בלא גט אך היו עכבוני בכתיבת תשובה זו יותר מעשר שבועות כו' עד שאמרתי הלא דבר הוא דלא מסתייעא מלתא ע"כ קבלתי גמורה ש לא לסמוך בענין זה עלי כלל כו' עכ"ד ע"ש. וע"ש עוד בסי' נ"ט ויובא קצת לקמן סי' מ"ב סק"ה

באר היטב

ע"ש. ובעל משפטי שמואל מחלק אם תוכו ה דיבור עיין בנה"ג דף כ"ג ע"ב: (טז) מחמירין ב"י בשם הרשב"א. אבל הריב"ש ורוב פוסקי בשם הרשב"א דס"ל כל שלא אמר לי אין כאן ובתשובת ב"י ובד"ה כתב תשובות אלו שכת הרשב"א דהוי קדושין לאו דסמכי הם וכ"פ כל ועיין בהרדב"ז ח"א סימן נ"ו וסימן קנ"פ דף כ"ד ע"ב. ואם הם מודים דכוונתם היה יש להחמיר. מהרשד"ם סימן ל"ד וכן פירש ב"ש הרשב"א סי' תשע"ד. ואם היה שדוכין ביני מהריב"ל ח"ג דהוי כידים מוכיחות. ובחידושי חולק עליו. עיין בנה"ג דף כ"ד כ"ה: (יז) היה מדבר עמה על עסקי קדושין בפני עדי לבקש עדים אחרים לקדשה. הפסיק הענין ידים מוכיחות אבל אם אמר לעדים בפניה לקדשה בפניכם והריני הולך להביא עדים לקדשה בכי האי גוונא הוי ידים מוכיחות ח"א סימן רכ"ט. כשהיתה יודעת בתחלה להתקדש לו הוי כמדבר עמה עע"ק. הרדב"ז נ"ו מהר"ם פדואה סי' כ"פ. אם מעיקרא העדים שהיה מדבר עמה עע"ק ואח"כ אמ מדבר עמה עע"ק אינם נאמנים. מהריב"ל ח סי' י"ח: (יח) לקדושין. היינו קדושי ספי

...שאם כשנתן לה הכסף אמר לה הריני נותנו לך (טו) בתורת (יט) קדושין
...(יז) כאומר (כ) לי: הגה וצריך שיאמר לה לשון (יח) המוכיח (כא) להבא כגון שאומר
קדושין או קדושין יהיו אבל אמר הן קדושין לחוד אינו כלום (ב"י בשם תשובת הר"י לורקא):
...לה הריני (כב) אישך הריני בעליך הריני ארוסיך (יט) אינו כלום אפילו היה

סי' ס' ע מימרא דשמואל שם

באר היטב

: (יט) קדושין · כ"כ הב"י בשם הריב"ש ע"ש אבל אם אמר אני נותן לך לקדושין ולא אמר ...קדושין כתב במהרי"ט ח"א סימן קל"ח ...ין לקדושין דאין כאן חשש קדושין כלל עיין ...ף כ"ה ע"א · מיהו בתשובת הרשב"א כתב אם ...י נותן לך לקדושין הוי כאומר לי · אם אמר קח ...שין לכך אינו כלום · מהרמ"ש ח"א סי' ס"ו · ...ומר בתורת קדושין כיון שלא אמר אני נותן ...אמר אני נותנו לך בקדושי בכך הוי ידים ... · רשד"ם חא"ה סימן כ' · ועיין כנה"ג חילוקי ... (כ) לי · מלשון זה משמע דהוי קדושין ... וכנה"ג הביא הרבה פוסקים דס"ל דהוי ס"ק ...כ אחרונים : (כא) להבא · לפ"ז מ"ש לעיל בשביל ...חבה הוי קדושין היינו שאומר לשון להבא · ...כתב קדושין לשון הקדש · ובהקדש הוי הקדש ...להחמיר בקדושין · ואם דיבר עמה מתחלה ...קדושין נראה להחמיר · ב"ש : (כב) אישך · ...שה בשטר וכתב בו הרי את מקודשת לי אם ...ה הריני אישך הריני בעליך לא הוי קדושין ...גם אם אמר איני אישך אע"ג דכתב גם הכ,

פתחי תשובה

וע"ש בסי' ק"ז במי שמלא טבעת ממתכת אדום והראה אותו לצורף אם הוא זהב והלך הצורף לבתולה אחת ונתן הטבעת באצבעה לפני המולא ועוד אחד · והעיד בב"ד זה המולא שהצורף אמר לה הרי את מקודשת ואמר השני אליו אונז וועלין זיין עדות אונ ווילא פס איז גיוואהרין איין גרודער השליכה הטבעת ושאלו אותו הב"ד מדוע הניח לקדש בטבעתו והשיב כי ידעתי שאינו של זהב ואינו שוה רק מעט לכן לא הקפדתי על זה וזה השני העיד שאמר לה איך שענק דיר דאס פינגעריל ואמר הרי את מקודשת ואמרתי להמולא אונס וועלין זיין עדות והוא והיא אומרים כי רק לשחוק וביתול נתכוונו ונשאל אם יש בזה חשש קדושין · והשיב דמטעם קדשה בגזל אין כאן שום קולא כי מיד שראה המולא שהצורף נותנו לנערה הבין ממילא שאינו זהב ואינו שוה אלא מעט שאין דרך חברים להקפיד כו' ועוד כיון שהשני אומר אליו אנחנו נהיה עדים על הקדושין א"כ הסכים המולא על הקדושין וסייע בו . וה"ל כמו סייע בגודא דמס' ב"ב מ"א ע"א כו' אך מצד שהוא לא אמר לי אלא הרי את מקודשת הצריך לבאר דאין כאן חשש קדושין ואף הרשב"א שחושש להחמיר הנה בתשו' הרשב"א סי' תשע"ד מסיים ומיהו יש לחוש להחמיר בקדושין בכענין זה כו' וכוונתו במ"ש בכענין זה היינו בכענין השאלה שם שאמר הריני נותן לך לקדושין כו' וגם בכענין זה שאנו יודעים שצריך אשה ורוצה בו והיא רוצה בו וא"כ שייך לא שביק אינש כו' וגם בכענין זה שהי' כוונתם לקדושין גמורים משא"כ היכא שאמרו לשחוק נתכוונו כו'

...זה ומסיים דבנ"ד אע"פ שאמר איך שענק דיר אני נותן לך במתנה כפי שאמר עד הב' וגם עד הא' הגם שלא ...אין כאן סתירה אלא שלא בא לבו להגיד רק מה שהי' אחר שנתן הטבעת לידה ומדשמע מעד הב' שאמר מקודש איך ...ולא הכחישו ש"מ דאודי לי' בזה שאמר כן איך שענק דיר וזה מורה שמשלו הוא נותן מ"מ אין לחוש לקדושין ...ים · חדא דלית אנו יודעים שצריך אשה כלל ולא שייך לא שביק אינש כמו שהתנה הרשב"א בכענין זה דוקא ועוד ...לשחוק נתכוונו ולא שייך לומר דברים שבלב אינם דברים כיון שלא הי' דבור שלם כו' ועוד כיון שאמר מתחלה ...דיר נהי אי היה אומר לי היינו אומרים שחזר תוכ"ד ממתנה ויהיב לה לקדושין מ"מ הכא לא נשוי' הדרן אלא נימא ...ר מקודשת וזה לך במתנה כיון שלא אמר בטבעת זו כו' וממילא ה"ל ידים שאינם מוכיחות גרועים מאד דגם הרשב"א ...הולקים מודה בזה ואיתתא דא שריא לעלמא עכ"ד ע"ש] : (טו) בתורת קדושין · עבה"ט ועיין בפל"מ פ"ג מה"א ...ורך : (טז) הוי כאומר לי · כ' הב"ש הטעם כיון שנזכר דהוא הנותן לה בתורת קדושין נראה מלשונו דהוא המקדש ...קדשה אפי' אם הוא שליח לאחר והיא שליח לאחרת כו' ועיין בס' המקנה בק"א שכ' לכאורה משמע דאף בהוא ...ם אומר האשה לחבירו וכן אם היא שליח לקבלה לקבל ממנו אך ז"א דבכה"ג לא אמרי' לא שביק אינש מנוס ...יה כדאית' בש"ע סי' ל"ז סע"ו וצריך לפרש דהיינו בהמשלה עשה אותו שליח לקדש לו אשה סתם וכן אשה אחרת ...ה שליח לקבלה לאיש סתם ויותר יש לפרש דמיירי שידענו שהמשלחת עשה אותו שליח לקדש אשה אחרת ואותה אשה ...ת קבלה לזו המתקדשת כו' ולפ"ז צ"ל דס"ל דיכולה אשה לעשות שליח קבלה מיד שליח בעלה וכ"כ הב"ש בסי' ...ד בשם הריב"ש ע"ש · וכתב עוד דמלשון הש"ע משמע דוקא כשאמר בתורת קדושין אבל אם אמר אני נותן ...מקודשת ולא אמר לי לא הוי אלא ס"ק וכן מבואר מתשובו' הריב"ש שם ע"ש: (יז) כאומר לי · כ' בח"מ מפשט ...משמע דהוי קדושין גמורין אבל המעיין בריב"ש סי' רס"ו יראה דלא הוי אלא ס"ק עכ"ל וכ"כ ב"ש ועיין ...מלואים ס"ק ט"ו שכ' דבת' הרשד"ם סי' ג' מבואר שגם דעת הריב"ש הוא דהוי קדושין גמורים ומ"מ ...ו וצריכה גם מספק אינו אלא למי שירצה לחלוק אבל לדידי' הוי דבור שלם ע"ש : (יח) המוכיח להבא · ...ש ח"מ ועיין בס' אבני מלואים ס"ק ט"ז שכ' עליו ואיני מבין הדמיון דבככר זה הקדש חייל קדושה על ...אבל הפנים שמקדש בהן האשה אין בהפנים שום קדושה כו' ע"ש · גם בס' המקנה בק"א כתב דיש לחלק בין ...מקודשת דקאי על גוף ההקדש דבזה שייך סברתו ובין לשון קדושין דלא קאי על גוף האשה אלא על הכסף ...זה לידי קדושין ובאמת כשאמר את מקודשת לי אפי' לא אמר הרי הוי ספק קדושין וצ"ע ע"ש : (יט) אינו ...היה מדבר · עיין בס' המקנה בק"א שכ' דאע"ג דבהני לישני דמספקא להפ"ס אפי' אם אמר ב' לשונות ביחד ...מש"ל ס"ק ז' בשמו) מ"מ הכא בדין זה אם אמר הרי את אשתי ואני אישך אע"ג דס"ל להרא"ש דלא מהני במדבר ...נשקי קדושין אבל אם אמר בשעת קדושין הרי את אשתי ואני אישך י"ל דמהני ומ"מ נראה דהוי רק ס"ק דאיכא ...מא דהרא"ש דס' דלא מהני במדבר לאו משום דהוי חזרה כשאומר אני אישך אלא דהתורה הקפידה שתהיה היא ...לא הוא לה משא"כ כשמשוה אותה ביחד אין זה לשון קדושין וא"כ ה"ה בשעת קדושין נמי ומטעם זה נרא

פ שם ד׳ ו׳ ע״א
צ ברייתא שם דף ה׳ ע״ב ק טור מדברי אביו הרא״ש שם בפסקיו משום דלא גרע מנתנו לה בשתיקה ר כלישנא בתרא ־ם בגמרא ש שם בשם הרמ״ה ת ל׳ הרמב״ם שם בפ״ה כמר זוטרא משמי׳ דרבא וכדמפרש שם
א טור בשם אביו הרא״ש שם בפסקיו

מדבר (כג) (כ) עמה תחלה על עסקי קדושין פמשום דכתיב כי יקח
שיקח את עצמו · (נתן הכסף לאחד ואמר לו הרי את (כד) חמי ולא אמר בתך מ
לי אין בזה כלום (הגהות אלפסי פ״ק דקדושין) : ז צנתנה היא לו כסף (כה) ו
הריני מקודשת לך אינה מקודשת : ח קנתן הוא ואמרה היא אם היה
עמה (כו) על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין ואם לאו הוי (כז) (כא) רספק ק
(כב) ואם ענה (כח) הבעל הן בשעת נתינה הוי ודאי קדושין אפי׳
עוסקין באותו ענין : ט שנתנה היא ואמרה לו (כג) הילך דינר זה מתנה וא
לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקבלתי ממך מתנ
אדם חשוב הוא הרי זו מקודשת שהנאה יש לה בהיותו נהנה מבנה וב
זו הקנתה עצמה לו אוצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו (כט)
להתירה בלא גט (ויש מחמירין אפי׳ לא (ל) אמרה תחלה כשנתנה ואתקדש

פתחי תשובה

מ״ש בסגהה בשמוך בהרי את חמי אינן קדושין והטעם הביא הח״מ אשה אמרה הורה כו׳ ולפמ״ש י״ל עוד דבהרי את חמי אינו ניכר שבתו קנוי׳ לו יותר ממה שהוא קנוי לבתו והתורה אמרה כי יקח שיהיה ניכר שהיא קנויה לו וצ״ע עכ״ד : (כ) עמה תחלה · עבה״ט מ״ש מיהו רי״ו מחמיר כו׳ ועיין בתשו׳ ברית אברהם סי׳ ע״א סוף אות ז׳ שכ׳ שגם דעת הרי״ו דמחמיר בהריני אישך במדבר עמה היינו בעסוקין באותו ענין דוקא דהוי כמו נתן בשתיקה עי״ש : (כא) הוי ספק קדושין · עבה״ט ועיין בס׳ המקנה בק״א שכ׳ דנ״מ בין אם הוא ספיקא דאורייי׳ או גזירה דרבנן אם בא אחר וקידשה גם הוא בענין זה שנתן הוא ואמרה היא דאי אמרינן דחיישינן מדרבנן דגזרינן אטו נתן הוא ואמר הוא א״כ צריכה גט נמי משני דאיכא למגזר בשני משום נותנה הוא ואמר הוא דאז הוי בשני קדושי דאורייי׳ אבל אי נימא דספיקא דאורייי׳ הוא אי מפיק אמירה דידיה אי לא א״כ א״צ גט משני ממה נפשך עכ״ד : (כב) ואם ענה הבעל הן · עב״ש ועיין בס׳ המקנה בק״א מ״ש בזה · ועיין בתשו׳ ברית אברהם סי׳ ע״א באריכות · ושם בסי׳ ע״ב אות ד׳ כתב וז״ל מה שנסתפק באמרה היא תן לי מנה ואתקדש אתה לי ונתן הוא · איני רואה שיועיל הך לישנא כלום ע׳ ברמב״ם פ״ב ממכירה ה״ח בלישנא דלהבא דאינו מועיל כו׳ ועכ״פ לדברי כולם בעינן דלישתמע שתתקדש בתיבה זו משא״כ הך לישנא ואתקדש אתה לי הוא לישנא דלהבא שהוא עשה כן אחר זה לקדש אותה היינו שיאמר לה ה״א מקודשת עכ״ל · וע״ש עוד בהגהות ה׳ בענין קדושי ביאה באמרה היא ולא הוא ע״ש : (כג) הילך דינר זה · כתב בס׳ מ״ב קדושין וז״ל לעיל נקט כסף סתם וכאן דאיירי באדם חשוב נקט הילך דינר אפשר לומר דדוקא בדבר חשוב מקודשת דהנאת קבלת דבר חשוב הוה ש״פ אבל אם נתנה לו פרוטה הנאת קבלת פרוטה אפשר שאינו ש״פ וכה״ג כתבו התוספות
הוא משום דלא ספיקא ליה דפעמים מקודשת באדם חשוב וכו׳ ע״ש · א״כ משמע בנתן הוא ואמ
לעולם ספיקא הוי ולא משכחת לעולם דמקודשת בודאי · הא משכחת נמי אם היה מדבר עמה עע״כ
עיין בהרא״ש שם : (כז) ס״ק · כ״כ הרמב״ם · מיהו הרי״ף כתב חיישינן מדרבנן משמע דלא ה ב
דאורייתא וכ״כ הרא״ש והר״ן : (כח) הבעל הן וכו׳ · כתב ב״ח היינו שהיו מדברים מע״ק · וכ
עליו גם בדרישה כתב בשם מהרש״ל אפילו לא היו מדברים מע״ק הרי היא מקודשת בודאי ע״ש ו
הוא ואמרה היא מקודשת מספק · היינו דוקא היכא דאמרה בשעת הנתינה אבל היכא דאמרה אחרא
אינה מקודשת דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות · מהרי״ל ח״מ כלל ג׳ סי׳ י״ח · ועיין ב״ח ני׳
וב״ח עכ״ם ס״ק ד׳ מש״ם : (כט) חשוב · משמע שסם בני אדם נקראים חשובים · ובתשובת
כתב שסם בני אדם נקראים אין חשובים · ובאמות יוסף דף כ״ג ע״א כתב נראה דל״ד אדם חש
אבל אלא אפילו דאלו חשוב אי לדידה חשוב והגית היא שהוא יקבל ממנה מקודשת ע״ש ועיין
(ל) אמרה וכו׳ : רוב פוסקים ס״ל כן · הרא״ש והטור והר״ן והמגיד בנתנה היא ואמר ה
קדושי

באר היטב

את מגורשת ממני אינה מגורשת · מהרא״ש סי׳
(כג) עמה תחלה וכו׳ · כ״פ הרא״ש והטור
רי״ו מחמיר בזה וכתב בשם י״א דהוי קדושין
וי״א דהוי ס״ק · וכן בתשובה מהר״י מחמיר
(כד) חמי וכו׳ · ואם מרמז שמקדש את ב
מהני דצריך להיות לשון ברור · ואפי׳ אם היו
מע״ק אינה כלום · ובח״מ כתב צ״ע גדול
אפי׳ לא דיבר עמו מע״ק מכ״ש אם דיבר עמ
(כה) ואמרה וכו׳ · אפי׳ אי הוי אדם חשוב
מקודשת שהכתוב משמע שהוא יקדש אותה ולא
עצמה ואם נתן הוא ואמרה היא דמהני אם היה
עמה עע״ק היינו משום הואיל שהוא נתן לה
מאלו נתן לה בשתיקה דבשביל אמירתה לא ג
אם נתנה היא ואמרה היא ליכא למימר הכי
ופרישה · ודברי הב״ש בכאן המה תמוהים · ד
היו מדברים מע״ק הוי כאלו אמר הוא ונתנה
אם הוא אדם חשוב הוי קדושין עכ״ל · ולא
הטעם דמהני בנתן הוא ואמרה היא אם היו
עע״ק · משום דהוי כנתן הוא ואמר הוא אלא
כמו שכתבתי דלא גרע מאלו נתן לה בשתיקה
אמירתה לא גרע וזה לא שייך בנתנה היא ואמ
וד״ק וכ״ה בתשובת הרשב״א סימן תרי״ג
נראה שיש ערבובי דברים שם · או חסרון
להבנה המה ועיין מ״ש הד״מ בשמו : (כו)
נ״ע דתוס׳ כתבו שם דף ה׳ ע״ב ד״ה
ואמרה היא מה שלא הזכיר כלל נתנה היא ו

סתם ואמר לה התקדשי כו' ושתקה (תשו' הרשב"א סי' תרי"ג): י [ב]שיעור הכסף
[...]דשין בו (כד) משקל חצי שעורה כסף צרוף (עיין ביו"ד סי' רל"ד סעיף ו'
שיעור שוה פרוטה):

[...] המקדש בגזל בפקדון או במלוה ובאיסור הנאה דאוריית' ודרבנן' ובו כ"ג סעיפים:

[...]מקדש את האשה (ה) (א) [א]בגזל (ב) או (ב) בגניבה או (ג) בחמס

באר הגולה

ב כ"כ הרי"ף במסכ' דריש קדושין

א ממימרא דרב ומברייתא וכרבי יוחנן שם קדושין דף נ"ב ע"א

באר היטב

[...] אפילו לא אמרה ואתקדש לך · ועיין תשובת [...]א סי' תרי"ג שם מבואר כשלא אמרה היא [...] לך הוי ס"ק אפי' אם דיבר עמה מע"ק דלא [...] דברים מע"ק ונתן הוא לנתנה היא ומדברים [...] אפי' באדם חשוב ע"ש כי דבריו שם המה קלא [...]ים וע"ל ס"ק כ"ד מש"ש · ולדעת ה"ג אפי' [...] אינו חשוב הוי ס"ק וב"ח מחמיר כדעת ה"ג וכתב [...]סה צריך להתיישב ע"ש ועיין כנה"ג דף כ"ז ע"ב: [...]גזל · אם יש הכחשה בין האיש והאשה שהאיש [...]אומר שהכסף שלו והאשה אומרת שהיא שלה · [...]ל שיש ביד האדם הוא שלו · מהרי"ט ח"א סי' [...] אם אמר המקדש שלא היה הכסף שלו אם [...]עיין בתשובת מהר"י אדרבי סי' כ"ן ובתשובה ב"י [...] מדיני קדושין ובכנה"ג דף כ"ו ע"ב · פועל [...] לבעל הבית ליום א' ובחצי היום לקח ממעות [...] שלא מדעתו ושלא לשם פרעון הוי גזל דעלמא [...] מקודשת · מהריב"ל סי' ק"א · ראובן שהיה חייב [...] הוציא המעות לפרוע ללאה והניחם על השלחן [...]עון וקידש את לאה בם הוי גזל דעלמא ואינה [...] · מהרי"ל סי' ק"א · קדשה באבק רבית או [...] אינו מקודשת · מהר"י ווייל סי' קל"ח · מי שאמר [...] נכסי לך ואחריך לפלוני שהדין הוא שלכתחלה לא [...] אם קדש בו את האשה הוי מקודשת · מהר"י [...] קל"ח · מכר מטלטלין ולקח מעות ולא משך [...] הלוקח במטלטלין אם קדש המוכר אשה באותן [...] שקבל מהלוקח הוי מקודשת · סמ"ע בח"מ סי' [...] ס"ק ג': (ב) בגניבה · עיין ש"ך בח"מ סי' [...] אריך והעלה דסתם גניבה בישראל יאוש ובעכו"ם [...] יאוש · וגזל אפי' בישראל לא הוי יאוש ע"ש ועיין [...]מ וב"ש: (ג) בחמס · קשה דבש"ע ח"מ סי' [...] ס"ק י"ג איתא העובר על גזל של דבריהם פסול [...] כגון המשחקים וכו' ע"ש וקי"ל לקמן סעיף [...] קדש באיסורי דרבנן מקודשת עיין בה"ש וב"ש:

פתחי תשובה

פרק הזהב מ"ז כו' וא"ל דכ"ש שיותר הנאה יש לה שהוא אדם חשוב ומקבל ממנה דבר מועט דא"כ נימא אפי' פחות מש"פ נמי וזה לא מצינו שיהא חמור נתנה היא באדם חשוב ונתן הוא בכל אדם מיהו בגמ' דף ז' איתא הילך מנה כו' אלא שם לאו דוקא שוה כו' וצ"ע עכ"ד: (כד) משקל חצי שעורה · עיין בס' המקנה בק"א שכ' ונראה פשוט דלא מכחת דין זה מ"ש הרמב"ם וש"ע בשיעור הכסף · דאם קידש בפחות מזה לא הוי קדושין אלא כשמקדש בכסף פחות משיעור משקל חצי שעורה דאינה מקודשת דאפילו אם הוא ש"פ כיוצא בזה במקום אחר לא מהני דאינו פרוטה דמשה אבל אם היא של נחושת או שאר ש"כ לעולם הוי ס"ק דשמא במדי שוה פרוטה דמשה דהיינו שמא דבר זה שקידש בו הוא שוה חצי שעורה של כסף במדי עכ"ד וזה שלא כדברי הח"מ ס"ק כ"ג שכ' היינו לענין קדושי ודאי כו' ועמש"ל סי' ל"א סק"ו:

(א) בגזל · עבה"ט [בגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל נ"ב נתן מטבע לקטן לשחוק בו ונטל הנער מיד התינוק וקידש בו אשה י"ל כיון דנתנו לקטן ולא שמרו הוי כאבידה מדעת וזכה מההפקר וחיישי' לקדושין כ"ח בתשובה סי' כ"ז ועיין בס' קצות החושן סי' רס"א עכ"ל ור"ל דשם חולק על הב"ח בזה דהא דאבידה מדעת הוה הפקר לפטור היינו במניח במקום שאינו משתמר אבל בנדון הב"ח דנתן לתינוק לכ"ע לאו הפקר הוא וא"כ אין חוששין לקדושין ואין לחלק בין נתן לשחוק או נתן לו סתם וזה ברור ע"ש] · ומ"ש בשם סמ"ע מכר מטלטלין כו' ע' בס' נתיבות המשפט שם שכ' דאחר שקיבל מי שפרע ודאי דאינה מקודשת ע"ש ולע"ד צ"ע עי' לקמן סעיף כ"ב ובב"ש שם ס"ק כ"ט · ועיין במל"מ פ"ה מה"א ריש דין ז' שהוא ז"ל נסתפק באם קידש המוכר בחפץ זה ונראה בעיניו דהוי ס"ק וראוי לחוש לקדושי שני כיון דמן התורה קדשה הראשון בגזל ע"ש עוד · ועיין בס' יד המלך שם שהוא ז"ל נסתפק באם קידש בו הלוקח אשה בחפץ זה שקנה בכסף לחוד קודם משיכה והמוכר אינו חוזר מהקנין אם היא מקודשת או לא מי אמרינן דאף דאין המוכר חוזר מ"מ בשעת הקדושין היה בידו לחזור ועדיין אינו שלו או כיון דאף אחר תקנת חכמים עכ"פ שמעות קונה לענין מי שפרע ואם אין המוכר חוזר אמרינן דאיגלאי מילתא דלא הוי בדעתו לחזור ולעבור על מי שפרע ונגמר הקנין למפרע ובשלו קידשה והוי כקידשה בפקדון שיש לו ביד אחרים ומקודשת (ע' רש"י ב"מ דף מ"ח ע"א בד"ה קאי באבל) ושם האריך [...]ברי המל"מ הנ"ל ע"ש עוד בפ"ג מהל' מכיר' מענין זה: (ב) או בגניבה · עב"ש סק"א ובב"ש סק"ב ועיין בתשובת [...] סי' ע"ז ע"ד השאלה שאיש א' גזלן הטף מתנות השושבינין דבר דרך גזילה והלך וקידש בו אשה שגם לה יש [...] בהיא שותפת בתנות ועתה האשה רוצה להנצל להאר הואיל ולא נתקדשה בדבר שהיא של המקדש והאריך מתחלה [...] אם יש חילוק בין ישראל לא"י לענין יאוש והביא דברי הש"ך בח"מ סי' שס"ח שהכריח שאין חילוק וכלל [...] שייס באופן שהלכה זו רופפת בידי איך מוטה דעת הרמב"ם והרא"ש בגזלן ישראל אלא בזה אני אומר בנה דאף [...] הרמב"ם סבר לחלק בין גזלן ישראל לא"י היינו בגזל שלא בעדים אבל בגזל בעדים ודאי דאפילו בישראל סתמא לא [...] מוכח בקדושין דף נ"ב ודברי הב"ח שרצה לומר דהיינו מה"ת דוי' אבל מדרבנן בישראל סתם גזילה יאוש בפלים אינם [...] על הדעת כמ"ש הש"ך שם כו' ועוד נראה דבזמנינו שהאומות הם הוהבי משפט ומודקדקים גם בין ישראל לחבירו [...] כשקובל לפניהם אלא שישראל אינו רשאי מתחלה לתבוע לישראל כ"א בפני דייני ישראל וא"כ בעלמא בגזלן בלא
עדים

ב מעוכלת דססלאיתא וכו' נקמים

אם נתייאשו הבעלים (ג) ונודע שקנה אותו דבר ביאוש

פתחי תשובה

עדים איכא למימר דמייאש אבל בעדים לכל הפירושים (כמה שאמרו בגמ' ב"ק קי"ד דייני ישראל אמרי מימר ערב"
אינו מייאש דאם הפירוש מימר הייט דאמרי הכא עדים הרי יש לו עדים ואם הפירוש מימר שאינם חוגטין במקלות
אם לא ישמע לקול דייני ישראל להחזיר הגזילה יכול לקבל בפני שופטי הערכאות · ועוד האריך שם לצדד דבנד
שהגזילה הוא דבר הנמכר בחנות אין צורך לפלפל אם סתמא הוי יאוש דיכולין לשאול לבעל ההגות ואם יאמר שלא
נאמן ולא מחשב נוגע בדבר מטעם שביאר שם בארוכה ואף שהוא עד א' מ"מ במקום דלא איתחזק איסורא נאמן ע
להתיר וכאן על תחלת הקדושין או דנין כו' (עמ"ש לקמן סי' מ"ב סק"ג) · ועוד כתב שם עמ"ש הב"ש סק"ג דאם
סתם לא שייך לומר דמקדשה בהנאת שימוש הכלי דיכולה לומר אין רצוני להתקדש כ"א בכל החפץ · דנראה דזה לא
לדידן שהמנהג פשוט לעשות כמבואר בסי' ל"א ס"ב בהגהה לכסות פני הכלה וגם שואלין לעדים אם הוא שוה פרוטה
מתרצית מתחלה על ש"פ וא"כ אם הנאת השימוש ש"פ אינה יכולה לומר שלא היה דעתה רק על כל הכלי דמה
נפ אם כל הכלי לא הי' אלא פרוטה או עתה שהשימוש הוא ש"פ ועדיין יש מקום לדון בזה · אך נכ"ד בודאי לא שייך
שימוש שהרי קידשה בסחורה הנמכרת בחנות והרי מבואר בב"ש שם דבכלים דשכיחי לא שייך טובת הנאה ואינה מקוד:
ושוב כתב דמ"ש הרבנים השואלים דנכ"ד מצד שהוא גזל דידה שהרי היא שותפת בהגות מצד זה לצד אף אם לא
גזל מצד חלק השותף כגון שידענו שנתיאש וא"כ יש כאן יאוש וס"ר אין כאן קדושין רק אי נימא דבנכ"ד מקר
(עיין סעיף ב') מ"מ עיקר הטעם דשידך מהני הוא דאמרינן מדקבלתיה אחלתיה והכא שלא ידעה כלל שהוא גז
והבורה היתה דידיה הוא לא שייך לומר דאחליתיה הנה אף שיפה דברו בזה אכתי לא הועילו דעדיין הייתי חושש בזה
שבידך מקרי דבר זה לגבי דידה כמו דבר שאין בעה"ב מקפיד עליו כו' (עיין לקמן סעיף י"ז ומ"ש שם בס"ק כ"ו) ו
כאן חשש קדושין אפילו לא ידעה כלל שהוא שלה · והייתי צריך למצוא היתר מצד מ"ש בנו"ב סי' נ"ט שאף הרמב"ם
אלא דבר שאינו מקפיד נגד שום אדם · אמנם לדידי בלא"ה יש כאן היתר דנראה דאף דבגזל איכא מ"ד דיאוש לו
מדרבנן משום תקנת השבים אבל בדבר שאינו מקפיד כו' (יוצא לקמן סי"ז שם ע"ש) ולפ"ז בדבר שאינו מקפיד בעי
רשות בידאי ולא מהני יאוש לחוד אפילו מדרבנן א"כ לא שייך כאן חשש קדושין כלל מצד שהוא גזל דידה · ושוב כת
אם ידענו שנתייאש השותף האחר והיא לא ידעה כלל ואם היה מקדשה רק בחלק השותף היתה מקודשת מצד יאוש וש"א
היינו חוששין לדברי הב"ש (בסק"ג) שיכולה לומר אין רצוני להתקדש בגזל (נראה דלא הוצרך לומר אם לא היינו חו
אלא לענין שיהא קדושי ודאי אבל להוש לקדושין הרי גם הב"ש שם אמר דאם אמרה לא ניחא לי הוי ספק קדושי
ס"ק ד' · וגם נראה דאף שגם הב"ש לא אמר אלא דאם אמרה כו' ולא בסתם מ"מ בנדון השאלה משמע שהאשה אמר
אפשר שגם הב"ש לאו דוקא נקט דאם אמרה וה"ה בסתם וכמו שאכתוב בס"ק הנ"ל) ואף עכשיו שקידשה בכל החפץ
קנה מ"מ אם קידשה כנהוג לדידן שמכסים פני הכלה וא"כ היא נתרצית להתקדש בפרוטה שפיר מתקדשת בחלק הש
ולא מצא לומר לא היה דעתי להתקדש כ"א בכל החפץ שהרי נתרצה לפרוטה · אך אם קידשה בגלוי עינים וראתה
נפ פשיטא שאינה מקודשת שלא היה דעתה כ"א על כל החפץ :

ושוב כתב דכל זה ביש עדים שחפץ זה גזול הוא כגון שלא זזו ידיהם ממנו משעה שגזלו עד שקידשה בו דאל"כ
חפץ כזה חטף מחבירו אכתי דלמא זה שקידש בו חפץ אחר הוא · ואף אם מכירים בט"ע או בסי"מ שזה מו
בחפץ שגזל אכתי אם זזו ידם ממנו יש לחוש דלמא אחר שגזלו הלך להגזל וקנאו ממנו · ואף אם לא זזה ידם מהנגזל
שהעלימו עין מגזלן והגזילה היא סחורה העומדת למכור איכא למיחש כיון דזכות הוא לבעל החנות למכור סחורתו
אחר שגזל שב בתשובה וזיכה המעות המגיע עבור זה להנגזל ע"י אחר כמבואר בח"מ סי' שנ"ט ס"ב ואפשר כיון שגזל
לא היישינן שזיכה ע"י אחר כו' ועוד דאם זזו העדים ידם מהגזלן והנגזל הרי יכול לטעון פרעתיך לרוב הפוסקים ז"ל
בעדים א"צ לפרוע בעדים עס"ך ס"ס שס"ח וא"כ יש ג"כ לומר בזה דיש יאוש בעלים דאף שכתבתי לעיל דאפילו בו
אם יש עדים לית דהש לומר סתמא הוי יאוש היינו בלא זזו העדים ידם וא"י לומר החזרתי אבל אם העלימו עיניהם
לטעון פרעתי מפייאש הנגזל כי הוא חושב שיטעון החזרתי וממילא יש כאן שני השמות לחומרא חדא משום יש
שמא בחמת החזיר · ואולי יש לדמות זה להא דס"ם מ"ב בהגהה במקדש בפני עדים רשעים אי היישינן דלמא חז
ולהמקילין שם גם כאן לא חיישינן שמא פרע ומשום חשש יאוש כיון שהאשה על הלקח ודאי לא נתיאשה א"כ אם נז
בשעת קדושין ליכא חשש כלל דהא אמרינן שלא נתרצתה כ"א בכל החפץ · וסיומא דפסקא אם העלימו עדים עין וגם
החפץ בט"ע ממש או ודאי חיישינן שמא הוא חפץ אחר שאינו גזול ואם לא העלימו עין כלל מן הגזלן משעה שגזל עד
אין כאן חשש קדושין ואם העלימו עין אבל מכירין החפץ בט"ע צריך להתיישב בדבר אם יש לדמות להא דס"ם מ"ב
בלא נשאל לי הגב"ע ונעלם ממני כמה עקרים בזה ובפרט אם היה עיני הכלה בכיסוי כנהוג או לא כי זה עיקר ול
שתוכל לטעון שלא נתרצה כ"א בכל החפץ ע"כ לא אכריע בדבר כו' עכ"ד ע"ש · (ועיין בסוף שו"ת ב"ח החדשות בק"א
תשובת הרבנים השואלים הנ"ל בשלימות וגם מה שהשיב הגאון נו"ב להם אות באות וגם מה שחזרו וכתבו על ע"ז

(ג) ונודע שקנה אותו דבר ביאוש · עח"מ סק"ח שכתב כלומר שיש עדים שנתיאשו הבעלים כו' אבל אם בשעת קד
לא נודע אם נתיאשו אף שאח"כ נודע שכבר היה יאוש קודם הקדושין הוי כיאוש שלא מדעת עכ"ל ועיין בתשובת
סי' ע"ז דהרבנים השואלים תמהו על הח"מ בזה דמה ענין יאוש שלא מדעת לכאן דהתם איירי אם באמת לא נתייאש
עד אחר שמצאו זה ובאיסורא אתי לידיה אבל אם באמת היה יאוש קודם שמצאו זה אלא שבשמצאו לא ידע מזה
דבר פשוט דמהני יאוש וה"ה הכא כיון שהיה יאוש לא איכפת לן אם לא ידעו מזה כו' והוא ז"ל השיב להרן
הח"מ בזה · וכתב עוד שאלמלא דברי הח"מ נראה לו כוונה אחרת בלשון הרמב"ם וש"ע במ"ש ונודע כו' והוא
דפשיטא להו לרבנים השואלים הנ"ל שאם כבר נתיאש הנגזל אף דלא נודע דבר זה עד אחר הקדושין הוו סקדו
לי עובא ואולי פשיטא לי לאידך גיסא דלא הוו הקדושין כלל עפמ"ש הב"ש בסי' ל' סק"ע בשם הג"א דספק קד
ב' כתי עדים החולקים אם היה קרוב לה או לו אבל בכת אחת המסופקים למי היה קרוב אין כאן חשש קידושין

הרי זו (ד) מקודשת ואם לאו אינה מקודשת : הגה קדשה בגזל דרכא וכו' שם ריש

באר היטב

מקודשת · נ"ע לפי מה שכתב רמ"א בח"מ סי' שכ"ו
ף ו' דהכי נהיגי עכשיו להחזיר כל גניבה אפי'
ר יאוש ושינוי רשות מכח דינא דמלכותא ע"ש וכ"כ

פתחי תשובה

בלא עדים · ובאמת לא מצאתי זה בש"א רק במרדכי ואף אן
הדברים שהביא הח"מ שם סק"ה בשם המרדכי בשם מהר"ם וכבר
האריכתי בתשובתי נו"ב סי' נ"ח בכוונת דברי מהר"ם הללו
והכלל היוצא מדברי שם שאם בשעת קדושין היה נדמה להעדים

ב קרוב לו אפילו אם באמת היה קרוב לו לכ"ע הוי מקדש בלא עדים ולא חלו כלל ואם בשעת מעשה היה ספק להעדים
בג"א לא מחשב כמקדש בלי עדים ובדעת מהר"ם הדבר נוטה לכאן ולכאן אבל עכ"פ יצא לנו שאם לפי דעת העדים בשעת
אין לא אהנו הקדושין אפילו אם נודע אח"כ שלא כן הוא כאשר חשבו העדים אין כאן קדושין דהוי מקדש בלא עדים
זה המקדש בגזל ועידי הקידושין ידעו שדבר זה גזול בידו ואם שתם גזילה לא הוי יאוש א"כ מסתמא אמרינן שלא נתיאשו
לים ואמרינן אוקי חפץ זה בחזקת מרא קמא ואשה בחזקת פנויה ומסתמא לא נתיאש ואפילו אם נודע לנו אח"כ שכבר
ם הנגזל בפירוש מקודם הקדושין מ"מ כיון שלא נודע הדבר להעדים בשעת הקדושין והיה פשוט להעדים שלא נתיאשו
לים א"כ הוי כמקדש בלא עדים ולכן התנה הרמב"ם וכתב אם נתיאשו הבעלים ונודע שקנה אותו כו' דהיינו שנודע זה
י הקדושין בשעת מעשה הקדושין אבל אם לא נודע אז אף שנודע אח"כ למפרע לא מהני מידי וזהו ברור · ועולה לנו
דאפילו המקדש בדבר שהוא שלו ממש אם עדי הקדושין היו סוברים שהוא גזול הוי כמקדש בלא עדים ואין הקדושין חלים
מצאתי לי חבר בדבר זה בדברי הפוסקים · אמנם אם עידי הקדושין לא ידעו כלל שחפץ זה גזול הוא בידו רק שעדים
ים ידעו שזה גזול וא"כ עידי הקדושין לא מסקי אדעתייהו כלל שום ספק בקדושין הללו אם כבר נתיאש הנגזל קודם הקדושין
אף שלא נודע לנו היאוש עד אחר הקדושין באמת מהני כיון שלמפרע היה היאוש עכ"ד (וע' בס' קצ"י מ"ש בזה) :
ש עוד דהרבנים השואלים המציאו סברא חדשה ורצו לחלק בין יאוש ליאוש · דיאוש סתמא לאו מתורת הפקר הוא דאין
ספקר בלב מהני אבל באומר בפירוש שהוא מתיאש הוי הפקר גמור ומהני אפילו אתי לידיה באיסור ולא בעינן ש"ר
ה הגנב או הגזלן בעצמו · ופירשו בזה מ"ש הרמב"ם והש"ע ונודע כו' דהיינו ששמעו היאוש בפירוש וא"כ קנה הגנב עצמו
צב · ועוד תירצו בזה כמה קושיות · והוא ז"ל השיב להם כי עיקר הבנין לחלק בין יאוש ליאוש הוא קו תוהו וזה נסתר
די הגמ' ב"ק ס"ח ודלמא דשמעינן דאייאש כו' ועוד דלדידן דקיי"ל כר' יוחנן גם דשניכס א"י להקדיש כו' וכשם שאינו
להקדיש כך א"י להפקיר מעתה אפילו הפקיר בפירוש בלשון הפקר לא מהני וק"ו ביאוש אף שיאשו בפירוש דלא מהני
ם ט הגזלן או הגנב עצמו ע"ש באורך · ועיין בק"א שבתשובת ב"ח הנ"ל מה שחזרו וכתבו הרבנים הנ"ל על זה :
ה"ז מקודשת · עב"ש סק"ג שהקשה ממ"ג אם גילה כו' ואם לא גילה לה דגניב יכולה לומר אין רצוני להתקדש בגניבה
ם בקדושין דף נ"ג כו' ודבריו תמוהים כמו שהקשה בס' שמקנה דבש"ס לא אמרו זה רק לר"מ דס"ל בשוגג אינו
דשת אבל אנן הא פסקינן כר"י דס"ל בשוגג דמקודשת ע"ש וכן הקשו הרבנים השואלים בתשובת נו"ב תניינא שם וגם
ו בסוף דברי הב"ש שכתב דאם אמרה לא ניחא לי להתקדש בגזל הוי ספק קדושין · למה הוי ס"ק והוא ז"ל כתב לתרץ
הב"ש בטו"ט · ותורף דבריו דבהא לא נחלק אדם מעולם דהיכא דאיכא לד דלא ניחא לה דאינה מקודשת והא ודאי
ניחא לאדם מן הסתם דלתעביד איסורא על ידו רק דלא שייך לומר לא ניחא כו' אלא אם בביטול הקדושין יתבטל האיסור
אם גם בביטול הקדושין ישאר האיסור שוב לא ניחא לה בביטול הקדושין ולכן סובר ר' יהודה בקדושין שם דמקודשת משום
ו ס"ל שוהו גופ"כ דנשאר ההקדש תולין ולא שייך לומר דלא ניחא לה דלתעביד איסורא שהרי אף אם יתבטלו הקדושין
נסיק לחולין ולכן אינם מתבטלין משא"כ הכא בגזל שע"י קיום הקדושין יש שינוי רשות ונגמר הגזל ואם יתבטלו הקדושין
ש"ר כלל ולא נגמר הגזל ודאי דאמרינן דלא ניחא לה להתקדש בגזל (וע"ש בד"ה ואם קידשה) ובזה א"ש נמי מה דמסיים
ש דהוו ספק קדושין והיינו משום דלא שייך לומר שע"י קיום הקדושין נגמר הגזל אלא אם יאוש כדי לא קנה אבל אם
כדי קנה א"כ כבר נגמר הקנין קודם הקדושין ואז לא שייך לומר לא ניחא לי דמה איכפת לה בזה וא"כ הרי בזה
ספק דאולי יאוש כדי נמי קנה מדרבנן וכמ"ש בהגהה והוא מדברי הרא"ש כו' ולכן שפיר הוי ס"ק · ובזה הונח לנו מה
קשו האחרונים (עח"מ סק"ד וב"ש סק"ו) בדברי הרא"ש הנ"ל דהרי אף אם יאוש לחוד לא קנה הרי יש כאן יאוש
כיד האשה ולהנ"ל א"ש דמיירי שהאשה אינה יודעת שהוא גזול ולא ניחא לה דלתעביד איסור על ידה ואם היה הדין
דיאוש לחוד לא קנה לא הוה מחשב שינוי רשות אבל כיון דחיישינן לדברי רבה דיאוש קנה מדרבנן לכך מקודשת ·
נלע"ד דהוי ספק קדושי תורה שאם היאוש קנה אפילו הקנין הזה הוא רק מדרבנן מ"מ שוב לא שייך בדידה שמסייעת ידי
די עבירה ושוב לא שייך לומר לא ניחא לה דלתעביד איסור על ידה שכיון שקנה הגזלן דבר זה מדרבנן. שוב מותר לכל
אף לכתחלה לקנותו ממנו ושוב ממילא נעשה ע"י הקדושין שינוי רשות וקני מדאורייתא נמצא שע"י ספק זה שמא יאוש
מדרבנן נעשה כאן ספק תורה ודלא כדברי הב"ש בכל ס"ק ההוא · ואף אם נימא דיאוש כדי לא קנה אפילו מדרבנן
מפני תקנת השבים מ"מ נראה דאעפ"כ קנה אפילו הגזילה קיימת דשוב לא תלקו חכמים בדבר ותדע דהרי במרובה דף ס"ו
כו' עכ"ד ע"ש :
ש עוד שם וז"ל גם מה שתמהתם עמ"ש הב"ש דאי אמרה לא ניחא לי להתקדש בגזל כו' דלפי מה דמדמה לה הב"ש להא
דהקדש שם בקדושין דף נ"ג א"כ אפילו אמרה האשה דניחא לה לא מהני דשמו הכמים דעתם של האשה דלא ניחא לה
ושין כאלו אני תמה עליכם ולמה לא פקחתם עין בסוגיא דמפורש ברש"י דאי אמרה דניחא לה מהני כו' עכ"ל לענ"ד אכתי
במאי דנקט הב"ש דאי אמרה כו' משמע אבל בסתמא שפיר הוי קדושין ולפי מה דמדמה לה הב"ש להא דהקדש א"כ אפילו
אמרה האשה דלא ניחא לה לא מהני וזה הוא תמיהה מתקיימת על הב"ש · אם לא שנאמר דגם הב"ש לאו דוקא נקט דאי אמרה
וכל שלא אמרה בפי' דניחא לה הוי כאמרה דלא ניחא לה וכדמשמע נמי קצת מרים דבריו במה שהקשה ואי לא גילה לה
יכ יכולה לומר כו' · אך באמת אפשר לומר דהב"ש דוקא נקט דאי אמרה כו' וגם ברים דבריו הקושיא הוא רק על מה דסתמו
וב"ש והש"ע ה"ז מקודשת דהא לפעמים משכחת דא"מ כגון דאמרה כו' ובזה יהיה מסולק ג"כ התמיהה הראשונה על הב"ש
ל דיהיה קושיא אחת מתורצת בהברחה דלהכי נקט הב"ש דאי אמרה משום דבסתמא קיי"ל כר"י דבשוגג קידש ולא חיישינן
דלא

ע"ב *עיין שם בתשו' דאיירי התם במשכונו של עכו"ם דדמיא להפקעת

או (ה) גניבת (ס) (ו) עובדי כוכבים הוי מקודשת (מהרי"ו סי' קל"ח) *קי"ס בגזל (ז) אחר יאוש (ו) (ח) לבד מקודשת מדרבנן (רבינו ירוחם) : ב גזל ח (ז) האשה או גנבה או חמסה וחזר וקידשה בגזל או בגניבה ובחמס שלה או

סלוהתו הפרי' במקו' דליכא חילול השם ג כאוקימתא דגמ' אבריותא דלעיל ומתימרא דרב שם ובדף י"ג ע"א

פתחי תשובה

דלא ניחא לה רק באמרה בפירוש אין רצוני כו' שפיר מביא ראיה מקדושין שם דמינו סברא זו לר' מאיר אפילו בסתמא ור' יסודה לא אשכחן דפליג אלא בסתמא אבל לא באמרה ויש לעיין : ועיין בס' קהלת יעקב שרצה ליישב ג"כ התמיהא על הב"ש הנ"ל קצת כעין דברי הנו"ב הנ"ל ואח"כ כתב וז"ל אך מ"מ קשה דלא אישתמיט שום פוסק לחלק בש"ר לידע או לא ידע וכ"ה בס' המקנה · לכן העיקר דאם קידשה אחר יאוש דהוי יאוש וש"ר מקודשת בגנב שאינו מפורסם ולא מצי אמרה אין רצוני להתקדש בדבר הגנוב · אבל בגנב מפורסם כיון שצריכה להחזיר הדמים דמי שוין שהיה שוה בשעת הגזילה ואף שבשעת קדושין שוה יותר מ"מ הא דעתה היה להתקדש בכולה לכך אינה מקודשת (עמש"ל סק"ב בשם נו"ב דלדידן שהמנהג כו') ומ"ש בס' המקנה כיון שאם אכלה פטורה מלשלם מקודשת בהנאה זו ז"א דהא מ"מ לכתחלה ודאי דאסורה לאכול אין כאן הנאה · ואם קידשה קודם יאוש דהוי ש"ר ואח"כ יאוש ל"מ בדידעה שהוא גנוב דלא מהני כלל יאוש כיון כשבא לידה צריכה לשומרו להשיב לבעליו כו' אלא אפילו לא ידעה שהוא גנוב מ"מ אינה מקודשת כיון שצריכה להחזיר הדמים וכנ"ל · ומ"ש עוד הב"ש דבאחריות לא הוי ש"ר כמ"ש בח"ה ר"ס שס"א · כבר השיג ע"ז הש"ך בח"מ סימן ל"ז · ומ"ש המקנה כאן דדוקא כשקיבל אחריות שיתן לו אף שיהיה שוה יותר · קשה דבכל אחריות צריך להחזיר שבחא ופירי עכ"ל :

עוד הקשה הב"ש הא בזה"ז צריך להחזיר הגניבה אפילו אחר יאוש וש"ר כמ"ש בה"ה סי' שנ"ו א"כ במה תתקדש ותירץ משום דמדאורייתא קנתה והנגזל צריך להחזיר דמי החפץ כו' ועיין בס' קס"י שם דלא ניחא ליה בישוב זה וכ' הוא ז"ל טעם אחר דלהכי מקודשת אפילו בזה"ז כשיש יאוש וש"ד דהמנהג אינו רק אם בא הנגזל ותבעו ונתברר שהוא שלו שמנהג להחזיר אבל מסתמא מחזקינן כשאין רואין הבעלים מרדפין בודאי נתייאשו דישראל דייני במי יימר ובודאי אין לו בירור ומותר להשתמש בו כו' ומחמת חזקה זו מקודשת גמורה ודמי חזקה זו לנא דסוקלין על החזקות · ואפילו אם יבא הנגזל אח"כ ויברר ויוציא החפץ מת"י נראה דמקודשת כיון שהיה לה רשות להשתמש בו לאוכלו ולמכרו ולהבריחו אף לכתחלה ועל דמי החפץ כשאינו בעין אין הנגזל יכול לחזור רק על הגזל ולא על הלוקח דהמנהג אינו רק כשנמצא בעין ת"י הלוקח שיחזיר הגניבה והנגזל יתן לו הדמים שנתן משום תק"ה אבל שיתן לו הלוקח דמי שויו של החפץ שהן יותר ממה שנתן בוה לא שמענו מנהגא דהא יכול להאנגל הגזלן בשלמא בגוף החפץ בשכבר הוא ת"י הלוקח א"א לחזור רק על הלוקח משא"כ בדמי החפץ ובהאי הנאה שמותרת להם ב בה לאוכלה ולמוכרה לכתחלה מקודשת כ"נ ברור עכ"ד ע"ש : (ה) גניבת · עת"מ וכ"ש ועיין בס' קהלת יעקב מ"ש בזה ודיו לע"ק ועמש"ל סעיף י"ז ס"ק כ"ו בשם נו"ב : (ו) עובדי כוכבים· עיין בס' פמ"ג א"ח סי' קנ"ו שחקר בדין אתם האמורים ב"ד סי' קנ"ח ובח"מ סי' תכ"ה אם גזל מהם וקידש אשה אם היא מקודשת ע"ש וכבר הובא זה בס' עקרי דינים לא"ח סי' ל"ג ע"ש : (ז) אחר יאוש לבד · עה"מ וכ"ש שדחקו בזה וכבר כתבתי לעיל סק"ד בשם הנו"ב ז"ל מ"ש בפירוש דברי הרמ"א בו' ובס' קס"י כתב נראה דיש לפרש בפשיטות כגון שקידשה בחפץ הגזלן בהנאת שימוש לזמן והחפץ ישאר שלו וכיון דלא נכנס ברשות של גוף הגזילה ואכתי ברשות הגזלן קיימא ממילא אי יאוש כדי לא קנה לא נתן לה כלום דהא נתן לה דבר שאינו שלו כו' אבל אי יאוש כדי קנה ממילא הכל שלו ושפיר מקודשת בהנאת שימוש וכיון דיאוש קונה מדרבנן לכך מקודשת מדרבנן ומ"ש הב"ש דהוי ספק קדושין קשה לי כיון דיאוש לבד הוא ספק והדין בספק ממון דמוקמינן בחזקת מרא קמא א של הנגזל דתפיסה אחר שנולד הספק לא מהני א"כ במה תתקדש הא בכבא מציעא בסוגיא דתקפו כהן אמרינן דמוציאין אבל הוא ודאי דבעל אפי' לענין מעשר דאיסור' הוא מבוין אותו לודאי ולא לספק וה"נ דכוותי' ממש הוא עכ"ל ע"ש · וע' בס' גט פשוט לקמן סי' ק"כ סק"ז שהאריך בדינים אלו : (ח) לבד · עבה"ט ועיין בזה בס' שה"מ פ"ס מה"א וכת שעם

באר היטב

בשי' ר"ן א"כ אם קדשה בגזל או בגניבה לא הוי קדושין אף לאחר יאוש ושנוי רשות עיין בב"י וב' : (ה) עובדי כוכבים· עיין מה שהקשה הש"ך בח"מ סי' ב"ה ס"ק ב' · ומה שתירץ בס' נחלת צבי ע"ז וע"ש מה ש בשם ח"מ וב"ש : (ו) לבד כו' · היינו בגזל דידה יאוש ולא אמרה הן ולא קדמו שידוכים ביניהם היא מקודשת מדרבנן דיאוש קונה מדרבנן · דאי דעלמא איך אפשר למצוא שיהא יאוש לבד דהא קידשה איכא יאוש ושינוי רשות כמ"ש הטור הרמ"ה ועיין ח"מ ב"ש · ובספר כ"ל כתב ד בנתייאשו הבעלים אחר שנתן לידה דהוי רק לחוד ולעולם דאיירי מגזל דעלמא ע"ש דמוכח דבגזל דידה אף אם נתייאשה אינה מקודשת שידך אותה תחלה ממאי דלא משני הש"ס אמאי והא רב אגזל דידה קאמר כו' דרב איירי בלא נתיי וד"ק עכ"ל · ולא דק דאם איתא דרב איירי בנתייאשה לא מקשה הגמרא שם מידי א"ל מי אמ הכי והוא לא אמר והאמר ר"י גזל ולא נתייאשו הב וכו' א"כ אי רב איירי אפי' בנתייאשו לא מקשה דר"י אמר ולא נתייאשו · ועוד דתוס' שם בד"ה והא אמר כו' לא משמע דאיירי רב אפי' בנתייאשה דה"ה שם רב מאי אתא לאשמעינן הא משנה שלימה היא דלא נתייאשו הבעלים אינו שלו וכו' · וכן הג בהגה"ה דרישה בשם מהרש"ל ע"ש · עיין בקדושין נ"ב ע"א · וקושית בעל נחלת צבי מעיקרא ליתא · מה דאסיקנא פירוש' קא מפרש דקדשה בגזל כגון שחטף סלע מידה אם כן כיון שחטף סלע מי בפניה לא מייאשה כדאיתא בסמ"ע סי' שס"ח ס"ל ע"ש · ועפ"ז נסתרו ג"כ הוכחת ב"ח בדברי ה עיין וד"ק · מ"מ העלה הב"ח דבגזל דידה אחר ה ולא אמרה הן ובדלא שידך מעיקרא מקודשת מדר ע"ש וכ"כ כנה"ג דף נ"ח ע"ב ע"ש ועיין ב : (ז) האשה · גנבה האשה מהמקדש וקדשה בא

הרי את מקודשת לי בו אם לא קדם ביניהם שדוכים ונטלה (ט) ושתקה אינה מקודשת אבל אם שידך תחלה · (י) (דהיינו שנתרצית ליסא אותו אע"פ שלא היו שוין ...ינת הנדוניא) (הגהת אלפסי פ"ק דקדושין) ד או אפילו לא שידך תחלה וכשאמר לה ...קדשי לי בזה ונתנו בידה אמרה הן הרי זו מקודשת (יא) (וצריך לשלם לה גזילותיה) ...ין פ"ב דקדושין) ה אבל אם אחר שבא לידה אמר התקדשי לי בו [יא] אע"פ ...מרה הן אינה מקודשת אע"פ ששידך תחלה · (ואינה נאמנת לומר שבתחלה קבלה לשם קדושין) (כ"כ הר"ן בשם הרשב"א והב"י הביאו) : ג ו וכן אם החזיר לה ... שהיה לה אצלו ואמר לה כנסי סלע זו שאני חייב (יו) ליכי והרי את ...דשת לי בו קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה אם היו ביניהם (יח) שידוכין הרי מקודשת ואם לא שידך אינה מקודשת עד שתאמר הן אבל אם לאחר שנתנו ...יה אמר לה הרי את מקודשת לי בו אפילו אמרה הן אינה מקודשת ז אע"פ

באר הגולה

ד מברייתא כנסי סלע זו וכו' וכדמפרש בגמ' שם ה שם בברייתא' לאחר מתן מעות ואפילו רצתה אינה מקודשת ו לשון הרמב"ם שם בפ"ה מברייתא' דלעיל ז וביים שם שהרי לא הגיע לידה ממש כלום אלא שלה נטלה וכו' ואינה יכולה לחזור ולתובעו בתוב

באר היטב

... מקודשת אפי' במשודך · מהרי"ל סי' ע"ח וע"ש ...ק"א : (ח) מקודשת · דיכלה למימר דידי שקלתי ...ל דוקא אם גזל ממנה חפץ אז י"ל דידי שקלתי ... אם גזל ממנה מעות דומה לחוב וא"י לומר דידי ...תי · מיהו מש"ם משמע אפי' במעות י"ל דידי שקלתי ...יא אם חטף סלע מידה ומקדש אותה מקודשת ואוקמי ...דיך אבל אם לא שדיך לא הוי קדושין משום די"ל ... שקלתי מיהו אם גזל מעות ועשאן כספים דקנה ...וי וחזר ועשאן דמים וקדש אותה בהן בדלא שדיך ...לא אמרה הן י"ל דמקודשת דהיינו אלא חוב · ואם ... החפץ שגזל בשינוי ומקדש בו הע"ג דצריך להחזיר ...דמי הגזילה דומה לחוב· ח"מ : (ט) קבלה · קאי ארישא ...לתא שקידשה בגזל דידה בלא שדוכי וקבלה בשתיקה ... נאמנת לומר שקבלה לשם קדושין אבל בסיפא שנתן ... בשתיקה איך תאמר שקבלה לשם קדושין אם הוא ...אמר כלום בשעת נתינה ואפשר דט"ס הוא וצ"ל ...ה זו ברישא· ח"מ · וב"ש לא כ"כ ע"ש · ואם אמר ... הנתינה דמקדש אותה והיא שותקת ואח"כ אמרה ...ג"כ לא מהני כיון דלא אמרה הן בשעת הנתינה ... ב"ש : (י) ליכי · ל"ש בשטר או בעדים או שלא ...ים כיון שאמר הוא שאני חייב לך הרי הוא חייב ... ויכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי הר"ס מסרא"י ... סי' רנ"ם · אמר לה תקחי זה הכוס ששלח לך ... ובעוד הכוס בידה אמר לה הרי את מקודשת ... אינה מקודשת · הרמ"ע שם : (יא) שידוכין וכו' ·

פתחי תשובה

טעם המלך שם : (ט) ושתקה אינה מקודשת · עבה"ט [מ"ש דבש"ס משמע אפי' במעות י"ל דידי שקלתי כו' ועיין בס' בית קדושין שכ' דיש להסתפק דאפשר דה"ה בנתן לה סלע אחר דאף דסלע זה אינו גזול מ"מ יכולה לומר דידי שקלי ולא דמי לגזל ממנה חפץ ונתן לה סלע דאינו מעין הגזילה משא"כ סלע דעביד דליחלף כו' ע"ש] ומ"ש ומיהו אם גזל מעות ועשאן כספים כו' עיין בס' קה"י שכתב דנראה דבזה"ז אם קדשה בגזל דידה אפילו לאחר יאוש ושינוי מעשה גמור אינה מקודשת דהא קיי"ל בח"מ סימן שנ"ו דמחזירין בזה"ז כל גניבה אפילו אחר יאוש וש"ר ונראה דה"ה בשאר קנינים מחזירין דהא שמכו זה אדינא דמלכותא ובדד"מ אפילו גנב טלה ונעשה איל מחזירין ועוד דלשון רמ"א שכתב דמחזירין כל גניבה משמע דלעולם מחזירין וכיון דבדין מחזירין גוף הגניבה ודאי די"ל דידי שקלתי ובזה לא שייך סברת הב"ש סק"ג כיון דמדאורייתא קנתה מקודשת דהכא לאו בדינא דאורייתא תליא רק בכוונתה תליא דכל שבדין תפשה והב"ד יפסקו לה שהוא שלה יכולה לומר דידי שקלי ועביד אינש דינא לנפשיה וגם תירוצא דידי שתירצתי לעיל (הובא בס"ק ד') לא שייך הכא במסר שלה בידה עכ"ל : (י) דהיינו שנתרצית · [עיין בס' טיב קדושין שנסתפק דאפשר דהיינו דוקא שנתרצית סתמא ולא קפדה במה תתקדש אבל אם מתחלה קפדה להתקדש דוקא בסלע והטף סלע משלה וקידשה בו י"ל שאינה מרוצה להתקדש בכה"ג כו' ע"ש] ועיין בתשובת מהרי"ט ח"א סימן קל"ח שנסתפק בשידוכין הללו הנהוגים שקורין קנינים אי מקרי שידוך לענין זה דשמא בעינן נתרצית להתקדש לו עכשיו · ודעתו נוטה להתמיר ע"ש וע' עוד בח"ב סימן כ"ח והובא קצת בבה"ט ס"ק י"א [ועיין בתשובת חתם סופר סי' ק"א שיצא לו מדברי מהרי"ל בתשובת סימן ק"א דמסתמא חיישינן שמא שדיך אלא דאם הוא כבר משודך עם אחרת או היא מבודכת ...אחר לא חיישינן ואף די"ל דגם בכה"ג איכא למיחש ודוקא בגוונא דמהרי"ל שם שכבר הגיע זמן אפריונו עם מבודכת שלו ...ין עצמו לחופה ומשמע שכבר היה טבחו טבוח במקום חתונה בכה לא חיישינן לשדיך עם זו משא"כ בשידוכין להוד ...ז"ל לרבא בקדושין מ"ה ע"ב דדוקא טרח בסעודה לא הייסינן דילמא הדר כו' מ"מ נ"ל דשידוכין שבזמנינו שהמס ... וקנס גם רבא מודה דאמרינן שארית ישראל לא יעשו עולה ועוד דבש"ס שם וכן בעובדא דמהרי"ל היתה היא ... ...ס הקדושין משא"כ היכא שאין מחזיקין בקדושין כו' ע"ש ולענ"ד בעיקר דבריו למיחש בסתמא שמא שדיך מה... ...פ לא משמע כן ואף במהרי"ל שם דבנדון ההוא לא הוה שדיך אדרבה הוא ... ...גילו כו' לרווחא דמלתא כתב כן וצ"ע] : (יא) וצריך לשלם לה · כ' בס' קה"י וז"ל הרשב"א ושאר קדמונים חולקין ...ין שאמרה הן או שדיך דנתרצה לקדושין ודאי מחלה לו לגמרי שיהיו חלין הקדושין עכ"ל ועיין בחל"מ פ"ה ...יו"ד · וע' בקו"א שבתשובת ב"ח הנ"ל בד"ה הרא"ש השלישי מזה · [ועיין בטיב קדושין שכתב דגם לדעת הר"ן וה... ...יך לשלם גזלותיה אם אינו רוצה לשלם אח"כ לא בטלי קדושין משום הכי שהיא נתרצית בחוב ואף הם לא ...יא ממנו מכל מקום קדושי מעליא הווין כו' וע"ש עוד מ"ש ליישב קושית ס' המקנה וכתב בסוף ולפ"ז נראה בקידשה ... דידה ושדיך אף אם אמר בפירוש התקדשי לי בחזרת גזילה זו ושלא תתבע ממני דמים נמי מיקדשא כיון דנתרצתה ...ין התחילתיה לגמרי כיון דלא סגי לקדושין בלא"ה דעתה שיהיו קדושין באופן המועיל כו' ע"ש] : [יא] אע"פ שאמרה הן

שם אגרת חבריית'
שם דף י"ב ע"ב

ששידך ההלה: הגה וכל זה שאמר לה כנסי סלע שאני חייב לך אבל אמר לה כנסי (יב) סלע זו סתמא וחזר ואמר התקדשי לי בו אף על פי שחייב לה גם כן והגיע זמן הפרעון מ"מ ואינה יכולה לומר לפרעון (יב) קבלתיו (הר"ן פ"ק דקדושין) אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב לך וחזר ואמר לה לשם פרעון אני נותנו ליך רק לשם קדושין י"א דהוי (יג) מקודשת אפי' לא שידך (שם בשם בה"ג והרמב"ם) בקש ממנה שתלוה לו מעות (יג) על (יד) משכון ונתנה לו המעות וכאשר נתן לה המשכון אמר לה התקדשי לי בו וקבלתו ושתקה הוי ספק קדושין (תשובת הרשב"א סי' תשע"ג): ד נתן לה פקדון ואמר לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר הרי את (יד) מקודשת (טו) לי בו אם אמר לה כן (טז) קודם שנטלה ונטלתו אף על פי ששתקה הרי זו מקודשת: הגה וי"א דוקא שנטלתו

פתחי תשובה

ח · [כ' בס' טיב קדושין וז"ל ויש לעיין אם חטף ממנה דבר ואמרה שמור לי גזלתי ואתקדש לך ונתן לה בשתיקה דאילו קידשה משלו ס"ל נתן הוא והמרה היא דספיקא הוא כדלעיל סי' כ"ז ס"ם ואם קידשה בגזל י"ל דבשלמא בשלו אמרינן מסתמא בתורת קדושין הוא אבל כאן י"ל שלא חש לדבריה ונתן לה בתורת חזרה ואינה מקודשת כלל כו' או י"ל דמ"מ כיון שהיא אמרה ואתקדש לך הוה כאילו אקניתיה ניהליה וה"ל כמו נתן הוא ואמרה היא דספיקא הוא ואפילו שדיך יש לסתפק די"ל כאן הוא ואמרה היא אינו אלא משום דמסיכי חיפי לתלות במתנה אבל כאן י"ל דמסתמא לחזרת הגזילה כיון שלא פירש וכן בהזרת חוב די"ל דלא היה דעתו על קדושין כלל וגם מסתמא היה מחזיר החוב בלא"ה ומה לו לחוש לדבריה או י"ל כיון דאמרה ואתקדש לך הרי נתרצית שיהיה שלו והוה נתן הוא ממש ויש קצת סמוכין לזה מהא דפריך בקדושין דף ד' רישא לסיפא כו' אלא ודאי אין לחלק כלל כיון דנתרצית הוה כשלו ולעולם ספיקא הוא עכ"ל ע"ב]: (יב) סלע זו סתמא · עב"ש בשם הט"ז שהשיג על הב"ח שכתב דאפילו בכנסי סלע שאני חייב לך מקודשת בשתיקה כשלא הגיע הז"פ ופסק דאינה מקודשת ודלא כהב"ה ע"ש ועיין בס' קה"י שכתב דזהו דוקא לשיטת הפוסקים דס"ל דבאמירת כנסי סלע שאני חייב לך וה"א מקודשת היהם כוונתו שיהיו קדושין ופרעון כיחד כמ"ש הרשב"א בגיטין דף כ"ז בד"ה והתקבלה יכולה לומר לא נתרציתי רק לפרעון ואף בזה מסופק בס' המקנה אבל לשיטת האומרים דמיירי באומר שחוזר ואומר לא לשם פרעון רק לשם קדושין ודאי דמקודשת כלא הגיע הזמ"פ דהא יכול לחזור בו בלא הגיע הזמ"פ וכ"כ בס' המקנה ע"ש ועיין בס' טיב קדושין מ"ש בזה: (יג) על משכון · עיין בס' המקנה ובס' קה"י מ"ש בזה: (יד) מקודשת לי בו · עבה"ט ומ"ש שני עדים שהא' אומר שאמר לה הא"ל בשעת מתן מעות כו' פיין בתשובת שיבת ציון סי' ס"ט מענין כיוצא בזה: (טו) קודם שנטלתו · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' נ"ז אודות מעשה בא' שאמר לנערה קח הפך זה לפקדון וכשבאתה לקחתו ואחזה בהפך בעוד שהיא והוא אדוקין בהפך אמר לה ה"א מקודשת לי ושתקה ואח"כ כשהו החפך מונח בקרקע ואח"י אם זרקתו מיד או אח"כ ואם מדעתה או ע"י איום האם ועד א' מעיד שזרקתו מיד שאמר כלשון השכנז זית האט עם נאלד אוועק גיוואהרפן גם היא אומרת כן · ודן הגאון השואל דכ"ד מקרי שעת מתן מעות · ובזה אף זרקתו מיד הוי קדושין אם דנטלה וזרקה תכ"ד בטלה הקדושין כמ"ש בתשובת ה"ל מ"מ ע"כ הטעם לא משום דנטילה בשתיקה לא הוי בתר לריצוי דידה עד שמחזקת הקדושין בידה שיעור כ"ד ולא זרקתו דדילמא כשי לאו דימי גמירי וסברה דתתחייב באחריותו ע"כ כנטילתה מיד הוי הסכמה והודאה אלא דהם זרקתו תכ"ד הוי הוכחה בהיפך ואיגלאי דנטלהו ע"ד לזורקו וכיון בזה הוכחה שהיפך ממילא כב"ד דזרקתו ע"י איום שאם אין כאן הוכחה וגילוי מלתא למפרע והוא ז"ל השיב לו דמ"ש דנטלה מיד הוי הסכמה כו' הגם שהוכחתו אינו מוכרח מ"מ בפשטו יותר נראה לומר כן דנטילה הוי הודאה והסכמה מיד אם לאחר זרקתו תכ"ד הוי גילוי למפרע דלא נטלתו לקדושין וכ"מ לדינא דאם הייתו דנין דהוכחה דריצוי לא נגמר עד אחר שיעור כ"ד א"כ היו צריכין בעדי קדושין לא ילכו משם עד אחר כ"ד כו' אך מ"ש בהחלט דכ"ד מקרי שעת מתן [illegible] ומתן

באר היטב

דוקא בדשדיך נתרצית להתקדש לו עכשיו אבל פירשה שלא להתקדש עד זמן פלוני לא מהני ש"כ כה"ג · מהרי"ט ח"ב חא"ה סי' כ"ח כ"ט: (יב) קבלתיו עיין ב"ש · ב"ח הביא תשובת הרשב"א בחוב שלא הגיע הזמן פרעון אפי' קבלה בשתיקה מקודשת כיון שלא הגיע הז"פ ע"ש · וחפשתי בכל התשובה ולא מצאתי כלום · וכ"כ ב"ש ואולי שסובר בסי' אלף רכ"ז ד"מ מלשונו שם דכתב והוא שהגיע זמנה של מלוה · ומשמע דבהוך ז"פ מקודשת ע"ש · דכתב ואם קבלה קדושין מאחר אחד מגרש ואחד נושא ולמי מהם שתנשא הוי קדושין אחרים · וכ"כ בסי' תשע"ג ותשע"ד נ"ז ולא הבנתי הא אמרינן בפרק המגרש אבל לא ר' שני וישא כהמון שלא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין וכ"ה במהריב"ל ח"א עיין בתשובת מהר"ב בצלאל סי' ז' · ובתשובת מהר"י הלוי · וכנה"ג דף כ"ח ע"ב (יג) מקודשת · אפי' לא שידך · המגיד כתב בודאי זה צריך תלמוד ומהתימא על הרב שכ"כ בפשיטות ע"ש (יד) משכון · כתב הח"מ בגוף התשובה קאי בנשא באומר לה הלויני דינר על משכון זה ממילא כי דידי שקלתי ודמי קצת לאומר כנסי סלע זו שאני חייב ליכי אלא שחילק שם בתשובה ביניהם · אבל אם אמר הלויני על המשכון סתם ואח"כ נתן לה משכון שם קדושין אפשר דאין כאן ספק דאפשר דיתן לה משכון אחר לבטחון הלואה ולא ידעתי למה השמיט ב"י תיבת זה עכ"ל וכ"כ ב"ש · ועיין בתשובת הרשב"א סי' אלף רכ"ז: (טו) לי בו וכו' · עיין הרש"ך ח"ב סי' ט' · והרמ"ט ח"א סי' כ"ז · שני עדים שהאחד אומר שאמר לה הרי את מקודשת לי בשעת מתן מעות והשני העיד שאמר לה לאחר מתן מעות יש להסתפק אם נאמר שהעדות הוי מוכחש ולא מהני · מהריב"ל ח"ב סי' פ"ד · והרשד"ם תא"ה סי' י"א כתב דהוי הכרח מי שנתן לאשה טבעת בתורת מכירה וחליפין [illegible]

אבל אם זרק לה (טז) הקדושין אפי' לתוך חיקה שתיקה כה"ג לאו כלום היא הואיל
רצית תחלה לקדושי ליה (טור בשם הרמ"ה) : ט ואם אחר שנטלתו בתורת
אמר לה הרי את מקודשת לי בו ושתקה אינו כלום 'אבל אם אמרה
י זו (יז) מקודשת : ה כאמר לה התקדשי לי בחפץ זה ואמרה לו
אינו שוה פרוטה (יח) ואמר התקדשי לי בארבע זוזים שבתוכו להרי זו
מקודשת : הגה וה"ה אם (יז) לא חזר ואמר (יט) והתקדשי לי רק אמר לה
וכו שוה פרוטה מקודשת מספק (הגהות אלפסי פ"ק דקדושין) אשה שחספה מעות
' והוא בקש ממנה שתחזירם לו ולא רצתה ואמר לה הרי את מקודשת לי בהם
והחזיקה המעות לא הוי קדושין דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות ולא (כ) כלום
שובת מהר"ס פאדוואה סי' כ"ד) : מהיה לו פקדון בידה או שהשאילה חפץ
לה (כא) התקדשי לי בפקדון או בשאלה שבידך (יח) ונמצא (כב) שנגנב
בד אם נשתייר ממנו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת

ט שם בבריית' י שם ודמפרש שם בגמ' כ עובדא שם ל כרבינא שם דף י"ג ע"א מ ברייתא

באר היטב

אמר שקידש אותה . כה פסק בתשובת שבות
ח"ב סי' קי"ט דאין חשש לקדושין ע"ש :
קדושין וכו' . לכאורה משמע דדין זה קאי דוקא
בתחלה אמר לה כנסי פקדון זה ואח"כ זרק
יקה . אבל מדברי הרמ"ה משמע דקאי אכל
קדושין לתוך חיקה בלא שידוכין ובלא גילוי
שהיא רוצה בקדושין דאינה מקודשת . ח"מ
כ כה"ג דף כ"ז ע"א וכ"כ הדרישה . ומ"ש
זה חלק עליו ח"מ וב"ש . ובעל כתלת צבי
זה דברים שקשים להולמן להמעיין בסוגיא
ראובן נכנס בבית לאה וזרק לה טבעת על
אמר לה קח טבעת זה ורואי שאני נותן לך
דון והיא לקחה הטבעת מעל שוליה בידה הוי
הן ומקודשת . רשד"ס חא"ה סי' ע"ז ומהר"י
סי' רפ"ט חולק : (יז) מקודשת . אבל שדיך
כאן עיין ב"ש . כל שלא אמרה הן בפירוש
שינה דברים שאין משמעו הן בודאי אלא
דבר אחר אינה מקודשת ואפי' שאמרה שנדברים
ה לקדושין אינה נאמנת. כנה"ג דף כ"ז ע"א .
תתיבות א' ב' ג' ד' ואמר לה הרי את
לי ואח"כ מנה ה' ו' ז' ח' אפשר לומר דהוי
קה לבתר מתן מעות אפילו לאותם שמנה אחר שאמר
מקודשת הר"ס מטראני ח"א סי' רנ"ח: (יח) ואמר
לי בד' זוזים שבתוכו ושתקה כנ"ל . הרי זו ספק
דהי לא ניחא לה היה לה לזרוק . ואם בא לידה
קדון ואח"כ אמר התקדשי בו ושתקה לא אמרינן
לא לה היה לה לזרוק די"ל דסברא שנתחייב לשלם
לידה בתורת פקדון . ואם היה בידה פקדון
ינה חייבת באחריות אז אפילו בפקדון אמרי'
לה לזריק . מהר"ס פדוואה סי' כ"ד . מיהו
הריב"ש לא משמע כן עיין ב"ש : (יט) התקדשי לי כו' . ב"ש כתב דלהרא"ש לא מהני אם לא חזר ואמר
וט"ז כתב אפי' להר"ן לא מהני עיין ב"ש . אבל כנה"ג דף כ"ז ע"ב כתב דלענין מעשה יש להחמיר
(כ) כלום הוא . ולדינא צריך לגרש אותה בגט מחמת חומרת הקול שיצא כנ"ל בה"י ע"ש . אבל ב"ש
ב תשובת שארית יוסף דפסק לקולא ע"ש וכ"כ הח"מ ע"ש . אע"ג דשתיקה לאחר מתן מעות לא מהני
עסוקין באותו ענין מהני רשד"ס חא"ה סי' כ"ד : (כא) התקדשי לי כו' . כלומר והיא אמרה הן :
(כב) שנגנב . כ"ל קודם שנתקדשה . ודוקא נגנב או נאבד אבל אם נתנה האשה הפקדון לשמור ביד אחרים .
להרשד"ס

פתחי תשובה

ותמך יסודו על דברי מהרי"ט ח"ב סי' כ"ח אינו מוכרח כו'
והאריך בזה ופיומא דפסקא כנ"ד שיש ספק אם הזריקה היא
תכ"ד דהיינו שא"א לברר ולעמוד על דעת העדים מה נקרא
אצלם בלשון כאלד . ובפרט שגם היא אומרת דזרקה תכ"ד
דעתי מסכמת להתיר ע"ש עוד היטב ובתשובת מהרי"ט שם
וגם בתשובת חמדת שלמה מזה : (טז) אבל אם זרק לה . עב"ש
ס"ק י"ב שכתב אפילו לא אמר לה בתחילה כנסי פקדון זה גם
לא נערה הקדושין מ"מ לא הוי קדושין כיון שלא גלתה דעתה
שנתרצית בקדושין ולא עבדה מעשה דניחא לה כו' ועיין
בתשובת שיבת ציון סי' ס"ט שכתב דכוונת הב"ש דוקא בזרק
לה ליכא לחלק בין אמר לה בתחלה כנסי לפקדון ובין לא אמר
לה אבל אם נתן לידה החפץ והיא שקלתיה בודאי יש חילוק
דאם אמר לה מתחלה שנתן לה בתורת פקדון ושקלתיה ואח"כ
אמר התקדשי לי בזה אמרינן דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות
דהיינו כלום אבל אם נתן חפץ לידה ולא אמר לאיזה כוונה
הוא נותן לה והיא קבלה החפץ בסתם והיכף אחר הנתינה אמר
לה התקדשי לי בו ושתקה אין זה בגדר שתיקה שלאחר מתן
מעות כו' והאריך בזה דלא כרב אחד שטעה בזה ע"ש .
[ומ"ש הבה"ט בשם רשד"ס ראובן נכנס בבית לאה כו' עד
הוי כאמרה הן ומקודשת ומהר"י אדרבי הולק . הנה ראיתי
במהר"י אדרבי (הוא תשובת דברי ריבות) שם שאינו חולק על
הרשד"ס כי לא הזכיר דבריו כלל אלא דלא נחית שם לסברא
זו ע"ש ועיין גם בתשובת ח"ס סי' ק"א שכתב ראיה להרשד"ס
מלשון רש"י קדושין י"ב ע"ב גבי ניפתא דאסא ד"ה שקלתא
כו' . וכתב עוד [על נדון דידיה] ועוד נ"ל דהכא ששמה הטבעת
על אצבעה להתקדש גרע טפי כו' ע"ש עוד בסי' פ"ד ויוצא
קצת לקמן סי' מ"ב ס"ק ד' דמשמע אפילו לא עשתה מעשה
הדם רק שהחזיקה הטבעת על אצבעה להתקדש ותחלת השימה
על אצבעה היה ממנו לאונסה הוי כמי כאמרה הן עש"ה] :
(יז) לא חזר ואמר התקדשי . עבה"ט שכתב ב"ש כתב כו' אבל
כנה"ג כו' גם בס' קה"י תמה על הב"ש ומסיק דמקודשת מספק
אף בלא אמר התקדשי מתדם ע"ש : (יח) ונמצא שנגנב .
עבה"ט מ"ש אבל אם נתנה האשה הפקדון לשמור כו' ועיין

(יט) [ן]ודוקא שאינה יודעת סכום הפקדון ומתרצית להתקדש בו הן אם ה
הן אם הוא מעט אבל אם ידעה (כג) סכום הפקדון ונמצא שנגנב או א
אע"פ שנשתייר ממנו שוה פרוטה אינה מקודשת (שאינה מתרצית להתקד
בסכום הפקדון) (טור): ז [ס]היה לו מלוה אצלה אפילו היא בשטר ואמר ל
את מקודשת לי במלוה שיש לי [ע]אצלך אינה מקודשת [פ]אפי' עדיין (כ) ו
(כד) בידה ולא שלחה בהם יד (ואפי' החזיר לה (כה) השטר ויש בו שוה
(טור בשם הרמב"ם) ויש מחמירים (כו) בזה (ר"ן פ"ב דקדושין והמ"מ פ"ה): ו
הדין אם היא חייבת לו שכירות פעולה שעשה לה [צ]אפי' הגיע זמן ש
והשכירות לגבות: ח [ק]אמר לה התקדשי בשטר חוב ונתנו לה שמי
אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו הרי היא [ש]ספק (כז) מקו
ט [ת]הלוה לה עתה ק"ק זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן ש
ליך במלוה שתהיה בידך כך וכך יום ואיני תובע ממך עד זמן פלוני ה"ז מ
ואסור לעשות כן מפני שהוא (כח) כרבית: י [א]היה לו מלוה אצלה א
לה הרי את מקודשת לי בהנאת מחילת (כט) מלוה [ב]וכן אם אמר לה ה
מקודשת לי במה שאני מרוית ליך הזמן מקודשת ואסור לעשות כן [כ
רבית ויש אומרים [ג]שאינה מקודשת: הגה ויש לחוש לב' הסברות ואם קד

באר הגולה

ס נ טור בשם אביו הרא"ש שם בפסקיו ע מימרא דאביי שם דף ו' ע"ב ודרב דף מ"ז ע"א פ ברייתא שם ע"ב וכחכמים כן פירש"י שם וכ"כ הרא"ש שם צ כ"כ הר"ן וכתב כיון דלהוצאה נתנה ה"ל כידה ואיסי אין דעתה על הנאת מחילת מלוה אלא אזוזי ולא יהיב לה מידי ק מברייתא דעשה לי צורי' וכו' וכחכמים וכדמפרש טעמא שם בגמרא דף מ"ח ע"א ר ממשמעו' הברייתא דהא בשעתא ונתנה ה"ז הגיע הזמן לגבות ש טור מבריי' שם וכחכמים וכדבעי לאוקמי שם בש"ח דידה ואע"ג דדחי לה מ"מ ילפי' מינה דבש"ח דידה אם יש בו
מקודשת ת כשמואל דאמר חיישינן שמא שוה פרוטה במדי א ל' הרמב"ם שם בפ"ה ממימרא דאביי דף ו' ע"ב וכפי פירו
שצריך שיתן לה בשעת הקדושין דבר וכמ"ש ה"ה שם וכן דעת ר"ת ב טור וכפירש"י שם וכ"כ אביו הרא"ש שם בפסקי
כפי פירושו אמימר' דאביי וכ"כ הראב"ד בהשגתו שם וכן הסכים הרמב"ן והרשב"א ג הרמב"ם שם וכמ"ש לעי

פתחי תשובה

עיין בתשובת שיבת ציון סי' נ"ג: (יט) ודוקא שאינה יודעת · עב"ש ס"ק י"ז ועיין בס' שער המלך פ"ה מהל' אישות דין י"ח מ"ש בזה: (כ) המעות בידה · עבה"ט מה שתמה על הב"ש שנעלם ממנו הב"י כו' · ובזה יש לתמוה ג"כ על חידושי מהרי"ט שרמז הבה"ט מקודם שגם הוא ז"ל דקדק כן מדברי הרמב"ם וכדברי הב"ש · ועיין בס' שער המלך פ"ה מה"א דין י"ג שהביא דברי מהרי"ט אלו ותמה עליו כן דאשתמיט מיניה דברי הב"י ע"ש: [כ] משום רבים · עב"ש ס"ק כ"ו מ"ש מיהו

באר היטב

להרשד"ם חא"ה סי' מ"ג מקודשת · ולהר"י ו
מקודשת · כנה"ג דף נ"ז ע"ב: (כג) סכום ו
הרא"ש · אבל הריטב"א חולק ע"ז וס"ל כל א
תתקדש בכל הפקדון אמרינן דעתה להתקדש
אפי' בפרוטה וכתב ב"ח דלמעשה יש להח
ספק מקודשת · והר"ש יונה בסי' ס"א מא
אם ידעה סכום הפקדון ונמצא שנגנב · אבי
וה"ה אם נאבד בפשיעה אפי' היה ש"פ
אם נשאר ש"פ · ומ"ש אם נאנס הפקדון אינה מקודשת · וה"ה בשאלה במתה מחמת מלאכה · ובשוכר ונש
עמו במלאכתו · אבל אי לא ידעה סכום הפקדון מקודשת אם נשתייר ש"פ בין בש"ח בין בש"ש · עיין כנה ז
ע"ב: (כד) בידה · דקי"ל מלוה להוצאה ניתנה והוי כאלו כבר הוציאה נמצא דאינו נותן לה עכשיו כ
בחידושי מהרי"ט ובעצמות יוסף דף פ"ד · ומ"ש הב"ש להרמב"ם משמע אם עדיין בעין בידה מקודשת ·
האיך נעלם ממנו הב"י שכתב דס"ל להרמב"ם כיון דלהוצאה ניתנה אעפ"י שעדיין המעות בידה ה"ל
הוציאה אותה ע"ש: (כה) השטר · אינה מקודשת ואפי' יש בה ש"פ כיון דלא אדכרי בעידן קדושין
סתמא כמקדש במלוה לחודיה דמי אבל אם אומר התקדשי לי בשט"ח זה ונתן לה שמין הנייר שיש בו ש"פ
ואם לאו הוי ס"ק כ"כ הטור בשם הרמב"ם וכ"כ ב"י ולחם משנה · וב"ח והר"ש יונה כתבו דס"א
הרמ"ה · ובאמת לא מצאתי כן ברמב"ם וכ"כ המגיד שם בפ"ה מה"א ע"ש · ולפענ"ד נראה דלמד הר"
ממאי דאמר הגמרא בקדושין דף מ"ז ע"ב ומ"ח ע"א אלא לאו בשט"ח דידה ובמקדש במלוה קא מפלגי ·
דאמר בשט"ח דידה ובמקדש במלוה · אלא להורות דוקא דמקדש במלוה והשטר החזיר לה אבל אי מקד
לכ"ע מקודשת אי אית ביה ש"פ דו"ק אבל באמת צ"ע מנ"ל להקשות לימא כתנאי וכו' · והא הגר
דאמר לה התקדשי לי בשט"ח כו' · דילמא איירי דאמר לה התקדשי לי בשט"ח כו' · ורב דאמר המ
ולא איירי משטר עיין שם וד"ק ועיין בנ"ל וב"ש: (כו) בזה · אף שלא הזכיר שטר רק אמר התקדשי
והחזיר לה השטר אפ"ה שמין הנייר ואם אינה ש"פ הוי קדושי ספק דחיישינן שמא ש"פ במדי · ח"מ
מנ"ל דין זה ע"ש · ולפי מ"ש בס"ק שלפני זה מוכח דלפי הס"ד דמקשה לימא כתנאי וכו' מוכח דלא
ומש"ה אמרו הש"ס אלא לאו בשט"ח דידה ובמקדש במלוה כו' ר"ל דמקדש לה במלוה לחודיה וה
לה · דאל"כ לא מקשה מידי כתנאי על רב דרב איירי דמקדש במלוה ולא הזכיר שטר וד"ק: (כז
דחיישינן שמא ש"פ במדי: (כח) כרבית · עיין מהרי"ט בחדושיו על קדושין · המקדש בהנ
דרב יוסף אינה מקודשת · שארית יהודה דף ע"א: (כט) מלוה · אבל אם אמר במחילת מלוה אינ

וגב

ם מסניסם (כל זו בשם הרמ"ס והטור הביאו) היתה חייבת לאחרים זבח אחד ונתן
למלוה להרויח לה זמן וקדשה בזה הויא מקודשת (התוספות והמרדכי והר"ן ריש
: יא ^י^היה לו אצלה מלוה על משכון *אפילו במשכנו בשעת הלואה
באותה מלוה ^יו^והחזיר לה המשכון (או שהיה המשכון ברשותה) (ר"י בשם
הרי זו מקודשת ^י^וי"א שאפי' לא החזיר לה המשכון מקודשת: יב ^ז^היה
כן על חוב שיש לו אצל (ל) אחרים וקידש בו אשה הרי זו מקודשת ·
בעל חוב יש לו קנין בגופו של משכון: הגה וי"א דוקא (כא) במשכנו שלא
לוואתו (טור בשם הרא"ש) וכל זה במשכון שיש לו מישראל (כב) אבל מעובד כוכבים
ודשת (מרדכי ריש קדושין) ואם מכרו המלוה לאחר (לא) וקידש בו הויא מקודשת
סי' קל"ח): יג ^ח^היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה הרי את מקודשת לי
ויש לי ביד זה במעמד שלשתן ה"ז מקודשת ^ט^וי"א שאינה מקודשת
: לא אמר לה במעמד שלשתן 'אפי' היא מלוה בשטר והקנה לה השטר
בכתיבה ובמסירה אינה מקודשת (כג) אלא ^כ^בספק: יד ^ל^היה לו מלוה
תן לה עתה פרוטה ואמר לה התקדשי לי במלוה ופרוטה ה"ז מקודשת:
לה התקדשי לי בשכר מלאכ' זו שאעשה עמך (כד) ועשה אינה מקודשת
רים שהיא מקודשת: הגה אם הוא קבלן על המלאכה דאומן קונה בשבח כלי
ר"י) ואם הכלי עדיין אצלו וקדשה בשכרו לכ"ע מקודשת דהוה ליה כמלוה שיש
(ר' ירוחם נכ"ג) נתן משלו פרוטה לצורך המלאכה וקדשה בו מקודשת לכולי
ל כמלוה ופרוטה (טור) עשה מלאכה אצל אחד ונתחייב לו פרוטה הוי ליה
אחרים (ביאור דברי המרדכי לדעת הרב במ"ש ריש א"כ ומיד שעשה השכיר וכו'):
ש במלוה ובעל סתם בפני עדים שראו שנתייחד עמה צריכה גט
הגה וכוא הדין אם קידש בפחות מפרוטה ובעל וכל כיוצא בזה (הר"ן פ' המדיר):
ם לבית חבירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהם וקדש בו אשה
הבית אף על פי שאמר לו למה לא נתת לה דבר זה שהוא
ה שנתת לה אינה מקודשת שלא אמר לו דבר זה (כה) אלא
להבייש עמו והואיל וקידש בממון חבירו שלא מדעת חבירו הרי זו
ה מקודשת ^פ^אם קידשה בדבר (כו) שאין בעל הבית מקפיד עליו

ד מימרא דרב נחמן שם דף י"ט ע"א *פי' דלא קני לה כדרבי יצחק וכו' כמ"ש התו' והרא"ש ה הרמב"ם שם בפ"ה כפי פירושו וכתב ה"ה שכן עיקר ושכן הסכים הרשב"א ושכן נראה מדברי הרמב"ן וכ"כ הטור בשם הרמ"ה וכ"כ הר"ן ו טור מדברי התוספות והרא"ש שם ז ברייתא וכדמפרש לה שם בגמרא דף מ' ריש ע"ב *פי' אפילו משכנו בשעת הלואתו וכמ"ש התוספות שם וכן כתב הרמב"ם שם בפ"ה סתם דמקודש' ועי' לעיל סעיף א' בהג"ה ח ל' הרמב"ם שם בפ"ה מברייתא היתה לו מלוה וכו' שם דף מ"ז ע"ב וכאוקימתא אחרונה דף מ"ח ע"א כר' מאיר דקיי"ל בספ"ק דגיטין הא דרב ל"ש מלוה ול"ש פקדון ט ה"ה שם בשם י"א וכ"כ הר"ן והכ"ג דעת הרי"ף בהשמיט כל זה י טור

לעיל מייתי שם בקדושין דמוקי דבשמואל קמפלגי ואנן קי"ל כשמואל כ מבואר במ"ש סוף סעיף ח' ל מימרא דרבא וכו'
ע"א מ ברייתא שם דף מ"ח ע"א וכחכמים וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ה וכדעת הרי"ף שאין אומן קונה בשבח כלי ובכירוש
לה ועד סוף וכ"כ הר"ן נ טור בשם ר"י ואביו הרא"ש דפסקו כרב אסי ב"ק דף נ"ח ע"ב דאומן קונה בשבח כלי
כ עולא כתובות דף ע"ד ע"ב ע לשון הרמב"ם שם מהוא עובדא דקדים בפרוזמא דשכרא קדושין דנ"ב ע"ב פ שם

באר היטב

שי מהרי"ט שצריך שימחול לה ואח"כ יאמר
בהנאת מחילה אבל בדיבור זה שאומר
לה לא משמע שמוחל לה · ב"ש: (ל) אחרים ·
יע לה שאיש שלו כמ"ש לקמן בשבעה
: (לא) וקידש בו · ר"ל והאחר קידש בו ·

פתחי תשובה

י"ל דדוקא כשלקה ככר מעות רבית כו' ובגליון ש"ע דהגאון רע"ק זצ"ל כ"כ לכאורה משמע מסוגיין דאפילו לא לקח מתנה הרבית ואמר בהנאת מחילת זוז הרבית דמשני ועיין בפ"י פכ"ל עיין בס' ב"מ ובס' טיב קדושין אות ל"ג: (כא) במשכנו שלא בשעת הלואתו · עיין בס' שעה"מ פ"ה מה"א · דין כ"א מ"ש בזה: (כב) אבל מכותי · עיין בתומים סי' ס"ו ס"ק
שוכת ברית אברהם ח"מ סי' כ"ח אות ג' מ"ש בזה: (כג) אלא בספק · עב"ש ועיין בס' שעה"מ פ"ה מה"א דין
עשה אינה מקודשת · עב"ש ס"ק ל"ח מ"ש להוכיח מדברי התוספות פרק הגוזל דף נ"ט ועיין גם' מחנה אפרים
עות סי' ג' ובס' שעה"מ פ"ה מהלכות אישות דין כ' מ"ש בזה: (כה) אלא כדי שלא לבתביים · עב"ש ס"ק מ"ד
דאיירי הסוגיא לענין קדושין אם כה אלין משבתא ולא איירי דקדושין אלין למפרע דהא קיי"ל יאוש שלא מדעת
ל כתבתי לתמוה על הב"ש בזה: (כו) שאין בעה"ב מקפיד עליו · עיין בתשובה נו"ב סי' כ"ע באמצע התשובה שכתב
ף דין זה שהמציא הרמב"ם שבדבר שאין בעה"ב מקפיד הוי ס"ק חידוש הוא ואלמלא נאמר בדברי הרמב"ם הדבר
זה בכך שאין בעה"ב מקפיד מ"מ כל זמן שלא הפקירו בפירוש במה יצא הספק או האוכל מחזקת מרא קמא ולולא
"א דהרמב"ם מיירי בלוקח הדבר בפני חבירו ואמרינן דמסתמא מוחל לו בשעת לקיחה וזכה בו מדעת חבירו
ם הפרישה בסעיף מ"ב פי' כן אך לא מצאתי לי חבר בדברי הראשונים · ואמנם זאת אמינא בטח שעכ"פ לא
אלא בדבר שאינו מקפיד בעה"ב נגד שום אדם בעולם אבל אם מקפיד עליו נגד שום אדם כמו שונאו או עובד
ם אדם יכול לזכות בו שלא בפניו דלא עדיף מדבר שהפקירו בפירוש כה"ג ע"ש באורך (יש לעיין במג"א סי' תמ"ח
ז בשם קנה ישראל אחר הפסח מן העובד כוכבים אחר הפסח צריך להחזיר לבעלים כו' דהדעתא דעובד כוכבים
אפקרים

(כז) כגון המרה או אגוז הרי זו (כח) מקודשת מספק: הגה אורח שיושב (
בעה"ב ונוטל חלקו וקידש בו הוי מקודשת (הגהת אלפסי): יח צהיתה סחורה בי
חבירו וחלקה שלא מדעת חבירו וקידש בחלקו הואיל וצריכה שומת ב'
מקודשת שאין זה נוטל לעצמו כה שירצה ויניח מה שירצה: הגה ואפי' נת
הסחורה יש בחלקו יותר מפרוטה אפ"ה אינה מקודשת שאין רצונו להתקדש (לג)
(כנהות מ"מ פ"ב דאישות בשם רמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן) ואם הוא דבר שר
ואינו צריך שומא ה"ז מקודשת: יט 'השואל [כח] חפץ מחבירו והודיעו

צ מעובדא דההוא
אריכא וכו' שם
ק וכתב פ"ש שם
שאם פירש לה כמה
יש לו בו מקודשת
וכ"כ הר"ן ר טור
בשם אביו הרא"ש

פתחי תשובה

אפקריה אדעתיה דכולי עלמא לא אפקריה ע"ש ועיין בט"ז
תניינא חיו"ד סי' קנ"ד מ"ש בזה ודו"ק):
ועיין בתשו' נ"ב תניינא סי' ע"ז בד"ה ומה שנסתפקתם בכ'
וז"ל וכבר ראיתם בחבורי נו"ב סימן כ"ט כו' אמנם אחר
שיצא מן הדפוס אמרתי ללמד זכות על הרמב"ם דנאמר גם
הרמב"ם מודה דהפי' דבר שאינו מקפיד עליו אף דאין בו
משום גזל מ"מ לא יכול לזכות בו שיהיה שלו אבל אף שהוא
אינו זוכה בו מ"מ אם קידש בו אשה האשה זוכה בו דכיון
שאין בעה"ב מקפיד לא גרע מיאוש והאשה קונה ביאוש ושינוי
רשות ואף שאין בעה"ב ידע כלל אם נטלו זה והוי יאוש שלא
מדעת מהני בזה עפמ"ש הש"ך בסי' שנ"ח סק"א דדוקא ביאוש
דאבידה דגם עתה אחר שנודע לו אינו מיאש מרצונו רק ע"כ
שאינו יודע היכן הוא ובאיסור אתי לידו לכך לא מהני יאוש
שלא מדעת אבל בדבר שמוותר מרצונו כו' ע"ש:
וע"ש עוד דעפ"ז סוף ז"ל אומר דבר חדש והוא דאף דבגזל
איכא מ"ד דיאוש לחוד קני מדרבנן משום תקנת השבים
(כדלעיל ס"א בהגהה) אבל בדבר שאינו מקפיד ודאי יאוש לחוד
לא קני אף אם נתוודע אח"כ לבעל החפץ ונתייאש לגמרי
לא קני זה כל זמן שלא הקנהו לו בפירוש דהרי כאן בהתירא
אתי לידי' ולא שייך כאן מצות השבה כלל וליכא תקנת השבים
ולפ"ז אם לקח חפץ משל האשה והוא חפץ שאינה מקפדת
וקידשה בו אפילו נודע להאשה קודם הקדושין שלקח חפץ זה
משלה ונתיאשה מ"מ כיון שהוא דבר שגם מתחלה אינה מקפדת
עליו אינו בתור' השבה ולא הקנהו ביאוש ואין כאן קדושין
כלל אם לא בדין דשינוי רשות לא שייך כיון שהוא שלה
ואפי' לדעת הב"ח דבקידשה בגזל שלה אחר יאוש מקודשת
מדרבנן אפי' לא שדיך דאחר יאוש לא מצי למימר אין שקלי ודידי שקלי עב"ש סק"ו היינו בגזל אבל בדבר שאינה ק
לא קני ביאוש לחוד (ולפ"ז במה שהוא דבר שאינו מקפיד אדרבא יותא קולא) · וע"ש עוד אם בשעת הקדושין לא יד
כלל בזה עצמו החפץ שלקח משלה אפי' שידך לא מהני ואינה מקודשת(בין אם הוא דבר המקפיד אי אינו מקפיד) דעיקר ט
מהני הוא דאמרינן מדקבילתי' אחילתי' והכא שלא ידעה כלל שהוא שלה סבורה היתה דדידי' הוא לא שייך לומר אחלתי
(כז) כגון תמרה או אגוז· כ' הלח"מ פ"ה מה"א דין ח' וז"ל אי הך תמרה או אגוז הוי אפילו פחות משו"פ קשה דהוי
במדי אי לא ואה"ל דהוה ספק אם מקפיד או לא · אבל אם שוה פרוטה ניחא דלא הוי אלא הך ספיקא אם מקפיד או
הלבון משמע כן ולזה הדעת נוטה עכ"ל ועיין בס"ק הח"ז ועמש"ל סי' ל"א סק"ז]: (כח) מקודשת מספק· דשמ' מ"מ
כ"ה וע"ז (והל"מ שבובא בס"ק הקודם) ולא כפרישה שכ' הספק הוא שמא ש"פ במקום אחר עכ"ל הב"ש · ועיין במ
דין ח' שדעתו לפרש ג"כ כדברי הפרישה שגם בתשו' הרשב"ץ כת"י סי' ב' פי' כן עי' בתשב"ץ ח"א סי' כ"ג ע"ש [
ח"ס סי' פ"ה מ"ש בזה]: [כח] חפץ מחבירו והודיעו · עבה"ט ס"ק ל"ו שכ' ובד"מ כתב בכר פשט המנהג
מסדר קדושין צריך לזהר לשאול את החתן אם הטבעת שלו כו' ועיין בתשו' חתם סופר סי' פ"ו אודות מנ
לשאול תחת החופה אם הטבעת שלו ולאחר זמן נתברר שהי' של הכלה עצמה שהכלה מסרה מפתח ארגזה
משם טבעת שלה להגו להתן לקדשה בו וכשבא עובדא לפני רב א' הצריך לקדשה שנית ולייחד בפני עדים
ופי' טעמו משום דבגיטין כ' ע"ב מבעיא לי' לרמי בר חמא אי איתתא ידעה לאקנויי ולפי' הרשב"א שם
בב"ש סי' קכ"ד ס"ק י"ט מסקנא דרב אשי דאשה כותבת גטה מטעם הפקר ב"ד ולא שידעה לאקנויי
בקדושין דלא שייך אקני לי' רבנן דמהיכי תיתי למיעבד הקנאה זו אינה מקודשת ויהיו כל בעילותיו
להצריך קדושין וחופה שנית · והוא ז"ל השיב לו דלכאורה לפי מה שחשש להצריך קדושין וחופה מחדש
וכל השטרות שנעשים ביומו מוקדמים פסולים אלא דעל זה י"ל לאיסורא עביד תקנתא אבל לענין ממו
וכל המפרשי' דאפשטא האבעי' דאתתא ידעה לאקנויי אך באמת א"ל לחוש לזה כלל חדא דגם להרשב"א
דלא ידעה לאקנויי רק ספיקא הוה כו' וא"כ לא שבקינן פשיטותא דכ"ע מפני ספיקו של הרשב"א ועו
ידעה לאקנויי ולא יהבה ליה במתנה בתורת שאלה יהבה לי' כמבואר ברש"י ותוס' שם ובכל הפוסקים וה
ב:

באר היטב

מהר"י ווייל סי' קל"ח · כתב הח"מ המעיין
ירא' דטעמים שכתב שם שייכי ג"כ אף א
בעצמו מקדש בו אשה ע"ש · ועיין ב"ש ס"ק
ומ"ל ס"ק ל"א · ומ"ל ס"ק ה' מש"ש:
בעה"ב · אע"ג דאית' בא"ח סי' ק"ע אורחים
ליטול מלפניהם וליתן לבנו של בעה"ב · נ"ל
לא יתן אבל האורחים יכולין ליתן זה לז
בזימון אוהב אינו מקפיד במה שנותנין אלו
גם כאן אינו מקפיד הבעה"ב מה שקידש
כיון שזימן אותו · בה"י · וט"ז כתב מתמה
אינו אלא ס"ק · וכתב כנה"ג דף נ"ח
מסתפק אי דוקא כשקידש אשה אחרת · אבל
לבת בעל הסעודה אי הוי מקודשת ומדברי
ברוך סי' כ"ה נראה דהוי ספק עכ"ל · ומאחר
פג"ה והביאו בא"ח סי' ק"ע דלאחר נתן
לאורח רשאי ליתן לבנו של בעה"ב ע"ש א"כ
הה"ב כאן ונוטל חלקו וכו' לסוברת דלאחר נת
קידש בו את האשה · לפ"ז לא מקנו מידי
מא"ח סי' ק"ע · אורחים המסובים אצל בע
בירכו חלקם והניחו לפניהם ונטל בעה"ב וה
לפניהם וקדש את האשה מקודשת כל עוד
בתוך פיהם · מהרי"ט ח"מ סי' ק"כ: (לג)
אם לא שפירש ואמר התקדשי לי בחלק שיש

בו (לד) אשה מקודשת ואם לאו הרי זו ש ספק (לה) מקודשת: הגה וה"ה
כלי או (לו) חפץ מחבירו וקידש בו (ת"ה סי' ר"י) שאל כלי מאשה שיש לה בעל וקידש
ין (לז) לקדושין אע"פ שכל מה שקנתה אשה קנה בעלה ולא שאל מן הבעל (רשב"א
נ"ה ותשובת הרמב"ן סימן קמ"ד): כ ת הנותן לחבירו מתנה על מנת להחזיר

שם בפסקיו ש שם בשם בעל העיטור ת בשם אביו הרא"ש בפסקיו בפרק קמא דקדושין ובתשובת

באר היטב

(לד) אשה · או אמרינן שגמר בלבו ליתן לו ענין שיועיל לקדושין · ואם לא יועיל בלשון שאלה בל' מתנה ולכל הפחות תהיה המתנה ע"מ להחזיר מקודשת ויקנהו מן האשה ויחזירנו או יחזור דמיו מתנה לחבירו ע"מ להחזיר אם אינו מחזיר לו הדמים הוי חזרה ואז א"צ להודיע לה ששאל הכלי קדש אותה בכלי כי הוא יוכל להחזיר להמשאיל דמי כ"ה בטור בשם הרא"ש · וכתב הח"מ לפי טעם ב' החזיר דמיו הוי גזל למפרע רק לפי טעם הראשון מקודשת דאם לא יועילו לשון קדושין היה דעתו מתנה גמורה ולמעשה צ"ע אי הוי קדושי ודאי אם לא החזיר המעות עכ"ל · ואם לא הודיע ה לקדש בו ס"ל להרא"ש דאינה מקודשת אא"כ היה · הא' דהשאיל לו לזמן ידוע דאל"כ יוכל מיד ולית כאן הנאת ש"פ דדילמא יתבע מיד · ענין שיתן לו רשות להשאילו לאחר · הג' שצריך לאשה שהוא שאול עד זמן פלוני · הרביעי יהא שוה הנאת קישוט כל אותו הזמן שהוא ש"פ · עיין ב"ש וב"ח ופרישה וכנה"ג דף "א · אין המקדש נאמן לומר ששאל שלא מדעת משום דהוי גזלן ואין אדם משים עצמו רשע דרבי סי' יו"ד · אם נתן לו חפץ אחר ע"מ לו חפץ אחר כמוהו לכ"ע מקודשת שזה לא קידשה השאול · אלא בדבר שלו קידשה עיין כנה"ג דף "א: (לה) מקודשת · לדעת הרא"ש והטור גם קודשת ודאי ע"פ התנאים שנתבארו ס"ק לפני זה "מ ב"ש ואם קידש אותה בהנאת קישוט אינה רב ב"ש הוי קידושין ודאי וכ"כ בת"ה · ולרב הוי ס"ק ע"ש: (לו) חפץ · הגה בדין זה אם ליומא ממכר הוא עיין בש"ע ח"מ סי' קע"ה עיין מ"ש הבה"י: וכ"מ אם שכירות ליומא הוי יוכל לקדש בגוף הכלי וצריך להודיע לה שסבר אם להו דומה לשאלה וא"י לקדש בגוף הכלי בידו משכון מישראל א"י לקדש בהנאת קישוט דהוי כרבית אלא בגוף המשכון יוכל לקדש להודיע לה שהוא משכון בידו · ואם יש בידו ת מכירה) או ע"פ הדין א"צ להחזיר ללוה והוי יוכל לקדש בגוף הכלי · ועיין בתשובת הרא"ש דלכתחלה יש ליזהר שלא לקדש בכלי שאול אפי' קדש בו · ובד"מ כתב ע"ז כבר פשט המנהג בכלי שאולה היינו כששאל לקדש · עכ"פ כל המסדר קדושין צריך ליזהר לשאול את החתן אם הטבעת שלו או אם שאל הטבעת ואם שאל הטבעת צריך לשאול אותו אם הודיע למשאיל שרצונו לקדש בו · גם ל מן הבעל או מן האשה אשר יש לה בעל · עי' ב"ש וב"י: (לז) לקדושין · ר"ל ס"ק · וכתב הח"מ נוהגין להקל קצת בזה כשאין לבחתן טבעת · שואלין מאשה אחרת העומדת שם בשעת החופה אף נ"ל דל"ל טבעת שאולה ·

פתחי תשובה

בעי וכתן משלו ולאו מהני שאלה אבל בקדושין כיון דשאלה לו כדי להתקדש בו הרי שאול לו שיעור קישוט ש"פ כו' ועוד דעיקר דברי הרשב"א דהוקים כו' והאריך בזה ומסיים שדברי הרשב"א הנ"ל אינם עקרים ולית מאן דחש לי' והרב הנ"ל שהצריך קדושין שניים מדת חסידות עביד ע"ש:

וע"ש עוד בסי' ק"ו בחתן א' שאמו נתנה טבעת לקדש בו תחת החופה והכלה ידעה שזה הטבעת הוא של אמו ושאוזר אחר זמן והכרית וקיבלת ונתקדשה לו אך הוא לא ידע והכר שהוא של הכלה עצמה שנתנתו לאמו ליתנה לו לקדשה בו והוב אחר ימים נודע הדבר ונשאל אם צריך לחזור ולקדשה או לא · והנה יש כאן מקום ב' ספיקות · א' במה קנה הוא הטבעת לקדש בו אשה שהוא קבל מאמו והכר שהוא שלוה אליו מכלה שלו וע"ד כן משך והאמת היה של האם והוא לא נתכוין לקנות מהאם אפשר שלא קנה כלל · ספק הב' בנתינתו לכלה כי הוא סבור שהטבעת של הכלה שנתנה לו במתנה לקדשה בו וכיון שהוא שלו ממש שוב נתן הטבעת לטיבועין ולמיתות עלמין ובאמת האם לא נתנה לו אלא ע"מ להחזיר והוא שואל וזה פשוט שהשואל כלי מחבירו ונותנו לאחר במתנה אין בנתינה זו כלום וגם אפילו אם נתנתו האם במתנה עמ"ל מ"מ כיון שנתן להכלה לטיבועין לא קיים התנאי ע"מ להחזיר ובטלה המתנה לגמרי · והשיב לענין ספק הא' נראה פשוט דקנה הטבעת מאמו דהא כתב הב"י בפ' חזקת דף מ"ח דאע"ג דהעודר בנכסי הגר וכסבור שהוא שלו לא קנה מ"מ היכא דדעת אחרת מקנה אותו קנה (מובא בקצה"ח ובנה"מ סי' קמ"ב ס"ב ע"ש) וא"כ הכא הרי דעת אחרת מקנה דהיינו אמו ותו דהרי לא היה סבור שלו היה אלא עשה ע"ד קנין מכלתו והנה הוא של אמו ובודאי דהכא לא איכפת ליה אי מאמו או מכלתו וקנה הטבעת בודאי לקדש בו אשתו · ולענין ספק הב' נראה ג"כ דאין השם כדבר אע"ג דהא ודאי דהשואל אינו יכול ליתן במתנה כלים השאולים לו אך כבר מבואר בדברי הפוסקים במתן כלי לחבירו לקדש בו אשה אמדינן דעת הנותן שיהיה בכל אופן שמועיל ואם אינו מועיל שאלה יהיה במתנה עמ"ל ובמתנה עמ"ל הוא שלו גמור ממש לחלוטין ולמיתות עלמין וכבר בארתי במקום אחר ההפרש בין שאלה או קנין פירות לבין מתנה עמ"ל דמקרי לכם והיינו דבמתנה עמ"ל משך לשם קנין גמור לחלוטין אפי' במידי דצריך להחזיר גוף הפרי ולא סגי בהחזרת דמים ע' רא"ש פ' לולב מ"מ אינו אלא תנאי בעלמא ואם רצה הלה למחול לו תנאו אינו צריך משיכה וקנין חדש לקנותו כו' אבל קנין פירות ומכ"ש שאלה אי רוצה להיות קנוי לו קנין גמור צריך לעשות קנין מחדש או שחבירו יקנה לו ואפילו מחילה לא מהני כמבואר בח"מ סימן רמ"א בהגהה כו' עכ"פ מבואר דמתנה עמ"ל הוא שלו ממש ויכול למוכרו וליתנו לחלוטין וישתדל אח"כ לפיים הנותן בדמים או שימחול

והלך המקבל וקידש בה אשה ה"ז *מקודשת: כא א המקדש באיסור דרבנן לגמרי שאין לו עיקר בדאורייתא מקודשת ואם ב בחמץ דאורייתא ש דרבנן או בחמץ דרבנן ושעות דאורייתא ג ספק מקודשת ואם ד באיסורי ד לגמרי כגון חמץ דאורייתא בשעות דאורייתא (כט) אינה מקודשת:

(ל) קהל שתקנו (לא) ועשו הסכמה ביניהם שכל מי שיקדש בלא עשרה או כיוצא אחד וקידש חיישי' לקדושין וצריכה גט אע"פ שהקהל התנו בפירוש שלא יהיו קדושין והפקירו ממונו מ"מ יש להחמיר לענין מעשה (מהרי"ק שורש פ"ד) אשה שנדרה הנאה אחד או מכל מה שיתנו לה שלא בפני פלוני ופלוני ועבר אחד וקידשה אינה מקו כאלו קדשה באיסורי הנאה ודוקא שקדשה בתורת כסף אבל אם קדשה (לח) קדושין (רשב"א סי' תר"ב ותר"ג): כב ה עבר ומכר איסורי הנאה וקידש מקודשת ואם מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה ולקו דמיהם וקידש בדמיהם (לב) ו ספק מקודשת בד"א בשאר איסורי הנא ז מאלילים שאם מכ"ה וקידש בדמיה אינה מקודשת: כג בבכור (לט) ב אם קדשו בו בעלים הוי (לג) ח ספק מקודשת:

כלל נ"ה *(וצריך שהמקדש יתן לאשה לתלוטין דמתנה ע"מ להחזיר אינה מקודשת כמבואר לקמן ריש סי' כ"ט ויקנהו מהאשה ויחזירנו או יחזיר דמיו ואם מקדש בטבעת שאולה צריך שיודיע לאשה שהוא שאול לו עד זמן פלוני ושיהי' הקינוט שוה על אותו הזמן שהוא שאול לו שוה פרוטה וי"א בשם מהרי"ק שיותר טוב לקדש במטבע מטיקדש באלו) א שם בשם אביו הרא"ש בפסקיו בפרק ב' דקדושין וכתב בב"י וכל"מ שאף דעת הרמב"ם שם ברים פ"ה כן הוא ממימרא דרב רב פסחים ד' ו' ע"א וכמ"ש התוס' שם בשם ר"ת ב כדעת הרמב"ן דחייש לגזירת הרואי' וכו' ג לדעת הרז"ה שכתב דגא גידל וכו' אע"פ שכתב בב"י שאין דבריו נכונים מ"מ פסק להחמיר ד ממשנה קדושין דף כ"ו ע"ב וכמ"ש התוס' ש וגמרא דף כ"ו ע"ב ו טור מדברי אביו הרא"ש בסוף פ"ב דקידושין ממשנה בכורות דף כ"ו ע"א ומהירושלמי וכו' ומטעם הכך דמי לאו גזל הם וכו' אבל הנך זוזי להוצאה ניתנה לו וכ"כ הר"ן ז מסקנת הגמרא שם דף נ"ח ע"ב ח הרא"ש בפ דכ"ק מספקא ליה אי הלכה כר' יוסי הגלילי או כרבנן ושם בגמרא דף י"ב ע"ב

פתחי תשובה

לו התנאי נמצא במה שנתן להכלה לחלוטין לא עבר על תנאו לפי האמת שהוא רק מתנה ע"מ להחזיר מיהו אי גם הכלה היתה סבור' שהוא שלו להלוטין הי' מחויב לקנותו או לפייס אמו שתמחול לו תנאי אבל באמת שהכלה ידעה שהוא רק שאול מאמו ונתקדשה לו ע"ד קישוט פרוטה א"כ תחזור לו הטבעת והוא יחזירו לאמו והרי היא מקודשת עכ"ד ע"ש ועי' מה שכתבנו בסי' כ"ט סק"ד):

(כט) אינה מקודשת · עיין במל"מ פ"ה מה"א דין א' שהאריך בדין אם היתה האשה חולה מסוכנת דכרו לה איסורים אלו או אם היתה חולה שאב"ס וקידשה באיסורי הנאה של דבריהם למ"ד דכל איסורי דרבנן הותרו בחול' שאב"ס · ורצה להוכיח מדברי רש"י בפ"ד דע"ז דף כ"ד דכיון דלמתקדשת שריא הויא מקודשת דבתר דידה אזלינן · ושוב כתב דלבו מהסס אם יש ללמוד נדון זה מדברי רש"י הנ"ל דאפשר דמה שהותר לחולה דבר האסור אינו סבה שתתקדש בהם די"ל דלא חשיב ממון אלא מה שהוא שוה לכל כו' אך זאת יש ללמוד מדברי דמי שאסר עליו איזה דבר בקונם ולא הזכיר אכילה דקיי"ל דאסור בהנאתו וקידש באותו דבר דאף דלמקדש אינו שוה כיון דהאשה מותרת בהנאת אותו דבר מתקדשת בהם משום דבתר דידה אזלינן · ואח"ז ראה בחי' הריטב"א פ"ב דקדוש המקדש בערלה שכ' וז"ל דאע"ג דהולה שאב"ס מותר באיסורין שלא כדרך הנאתן מ"מ אסור הוא לה למוכרו להולה דמים מ[...] תדע דאפי' כדרך הנאתן מותר בחולי שיב"ס ואפ"ה אסור למוכרו לו בדמים דאם כן נמצא נהנה באיסורי תורה א"ו דאסור למוכרם וכיון שכן לא חשיב ממונא כלל ואפי' היא חולה שראוי' ליהנות בה אינה מקודשת דלא ממונ א"כ אומר לה ה"א מקודשת לי באותה הנאה שיש לך שנתתי לך דבר שתתרפא בו ויש באותה הנאה ש"פ עכ"ל ומבואר הולק בסברת רש"י וס"ל דכיון דהמקדש אסור למכור איסורי הנאה אף דהמתקדשת שריא בהו אינה מקודשת משום דב גמי אזלינן ולאו ממונא ממונא יהיב לה · ואח"כ מצא תשובה להרדב"ז ממש נדון שלנו והעלה ג"כ דאינה מקודשת כלל · כל דברי התשובה הזאת (ותוכף הדברים מכוונים לדברי הריטב"א הנ"ל) ומסיים דהדבר צריך תלמוד דלכאורה הללו סותרים למ"ש בתשובה אחרת בדין קידוש בפחות מש"פ וקודם שהגיע לידה עמדו על פרוטה (יובא בסי' ל"א כו) באורך · וע' עוד בדבריו פ"ה מהל' נדרים דין ע"ז · ועיין בס' שעה"מ פ"ה מה"א סוף דין ב' ובס' יד המלך שם

(ל) קהל שתקנו · עיין בזה בתשו' מהר"ם אלשק"ר סי' מ"ח שמחלק שם בין תקנת קהל אחד ובין תקנת כל הקהלות ע"ש · [וע' בזה בתשובת חתם סופר סי' ק"ח וק"ט]: (לא) ועשו הסכמה · עיין בתשובת ברית אברהם ח"ס קכ בשם תשו' מהרי"ט ח"א סי' קל"ח בעובדא שהטילו חרם על כל עדים שימצאו בקדושין מבלי חכם והעדים הוזמנו מתכוונים ומודים והביא בשם מהרשד"ם שהורה להיתר מחמת פיסול העדים שעברו על החרם והוא השיג עליו פגיעין דיבורא שלא הוזמנו להעיד או שלא היו מודים דלא ידעו מן החרם יעו"ש · והוא ז"ל האריך לפלפל בדברי מהרי והביא שגם בס' קנות סתוכן סי' כ"ב האריך בזה ע"ש: (לב) ספק מקודשת · עב"ש ועיין במל"מ פ"ה מה"א סוף דין:

(לג) ספק מקודשת · עיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תרמ"ט לענין המקדש בחלת האור אי הוי מקודשת ע"ש:

באר היטב

בלא רשות בעלה ומסתמא אין הבעל מקפיד וב"ש חולק עליו ע"ש ועיין תשובת שער א' ב': (לח) בספר ה"ק · עיין ב"ש: (לט) מן וכו' · והיינו אם קידש הבכור חי הוי ס"ק · ב שנשחט בכור בעל מום בזה"ז לכ"ע ממונ הוא · והקשו האחרונים דביו"ד סי' ש"ו פס אותו תמים חי בעל מום חי ושחוט ומקדש וכו' משמע אפי' לכתחלה מותר לקדש בחי · עיי וב"ש תירץ דמ"ש ומקדש בו אשה קאי על מ ע"ש · לכאורה מתני' במסכת מעשר שני פרק ב' שממנה הדין נובע לא משמע כן ע"ש

בתמו׳:

שצריך ליתן הכסף במתנה שלימה ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר או רע · ובו י' סעיפים :

[א]האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת (א) (ב) שתחזירהו (ב) אינה מקודשת : הגה אבל האשה שנתנה לאחד מתנה על מנת להחזיר לה שלשים יום (ג) כדי לקדשה בה תוך ל' ונתן לה תוך שלשים לקדושין הוי מקודשת הרא"ש כלל ל"ה) י"א דאם נתן לה מתנה על מנת להחזיר (ד) ואמר לה בהנאה שנהנית תוך הזמן הרי את מקודשת לי הוי קדושין (רבינו ירוחם) : ב [ב]אמרה לו תן לפלוני (ה) ואתקדש אני לך (ו) ונתן לו ואמר לה הרי את (ג) מקודשת בהנאת מתנה זו שנתתי על פיך הרי זו מקודשת : הגה ואם היו עסוקים באותו ענין אע"פ שנתן סתם בליוויה הרי זו מקודשת (ב"י בשם ר"י) וכל זה דוקא שהיא התחילה לומר תן לפלוני אבל אמר לה הוא תחלה והיא אומרת תן לפלוני (עיין לקמן סי' ל' סעיף ח') וכן הלוה מנה לפלוני ואתקדש אני לך והלוה לפלוני ואמר לה הרי את מקודשת בו הוי כמו במתנה אבל אם הרויח זמן מלוה (ז) על פה וקדש בו אינה מקודשת (בית יוסף בשם רשב"א) : ג אמרה לו (ח) תן דינר לפלוני ואתקדש אני לו ונתן לו. ואמר לה אותו פלוני ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זה שקבלתי על פי רצונך הרי זו מקודשת : ד אמרה לו הילך מנה ואתקדש אני לך נתבאר בסי' כ"ז : ה [ה]אמר לה הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני [ו]ואותו פלוני שליח או שלא עשאו שליח [ז]ואמר לה אותו פלוני התקדשי לי במנה שנתן

באר הגולה

א מימרא דרבא שם מדין ערב וכו'
ב ג"ז מימרא דרבא שם מדין ערב וכו'
ג ג"ז שם דף ז' ע"א מדין הענ' ומדין העבד וכו'
ד ג"ז שם ה הרא"ש שם ו כ"כ הרמב"ם שם בפ"ה מה"א וה"ה בשם הרשב"א וכ"כ הטור ושאר

באר היטב

(א) ...חזירהו לי וכו' · כתב ב"ח דאיירי בכפל התנאי ...כ התנאי בטל ומעשה קיים · וכ"מ מהרמב"ם ...ה"א ע"ש · ובח"י הקשה על הב"ח מהתוספות ...דף ו' ע"ב ע"ש · ויש לדחות מידי אריא הא ...והא כדאיתא עיין וד"ק ועיין ב"ש : (ב) אינה ... · משמע דאינה מקודשת כלל ואינה צריכה גט · ...: בפ"ק דקדושין כתב שאם פשטה ידה וקבלה ...מאחר צריכה גט משניהם ע"ש · ובד"מ פסק ...ג · כתב בתשובת רש"ך אם מקנה לה המטבעת ...י ק"ס ומקדש באותו טבעת הוי קדושין · ...כתב כשמקנה לה ע"י סודר מנה להתקדש בו ...קדושין עיין ב"ש : (ג) מקודשת לי וכו' · ...ת דוקא שא"ל תוך כדי דיבור אחר הנתינה · ...חולק עליו ע"ש וכ"כ פ"ז ב"ש : (ד) על ...ח"מ וב"ש ופ"ז הקשו ע"ז ע"ש : (ה) תן ...וני והתקדש אני לו כנ"ל : (ו) ברטוקי·הע"ג דלאו

פתחי תשובה

(א) האומר לאשה · עיין בס' שעה"מ פ"ה מה"א דין כ"ד שכ' וכמאי דאמרינן דבאשה לא מהני מתנה עמ"ל מספקא לי בנתנה היא באדם חשוב דמקודשת (כמ"ש בסי' כ"ז ס"ט) אי נתנה לו במתנה עמ"ל מי אמרינן דמקודשת דאיכא למימר כיון דלדעת תוס' וסייעתם אינו אלא משום גזירה שמא יאמרו אשה נקנית בחליפין בכל כי האי הו"ל מלתא דלא שכיחה ולא גזר או דלמא כיון דטעמא דבאדם חשוב מקודשת היא משום בההיא הנאה שהיתה רוצה ליתן פרוטה לאדם שיפייסנו לקבל מתנה כמ"ש רש"י א"כ הסיא פרוטה לא הדרא כלל וה"ז דומה למ"ש הרמ"א דאם אמר לה בהנאה זו כו' ומסיק דמידי ספק לא נפיק ע"ש : (ב) שתחזירהו לי א"מ · כ' בס' קה"י ואם נתן לה ואמר ע"מ שתחזיר לאבי או לבני מסופק. בספר המקנה הגאו"ל גוא דמי לחליפין דבחליפין הדר למרא קמא ולי נראה דאין כאן ספק דכשמקנה לאשה ע"מ שיצא אח"כ מרשותה לאחר ג"כ לא הוי קדושין ע"ש : (ג) כדי לקדשה בה תוך ל' · כתב בס' המקנה דאם נתנה לו הטבעת במתנה ע"מ שיחזור ויקדשנה בה דאינה מקודשת ע"ש ובס' קה"י כתב עליו ולפע"ד נראה בפשיטות דמקודשת דדמי לאומר הני נותן לך חפץ זה במתנה ע"מ שתקנה ממני אוזה חפץ אחר בחפץ זה שנתתי לך דודאי ...נגע שהאשה נוהגת להבעל הנייר במתנה שיכתוב עליו הגט ויחזור ויתן לה ויהיה שלה שהאשה יודעת לתקנו ...אומר בגיטין דף כ' ע"ב ע"ש : (ד) ואמר לה בהנאה ע · כ' בס' קה"י וז"ל ונראה דאפי' לא היה החפץ שלו רק ...ג"כ במתנה עמ"ל אפ"ה הוי קדושין אפי' לא נתנו לו רשות בפירוש להשאיל דהשתא מתנה עמ"ל יש לו רשות ...יום · אמנם שאר התנאים שכ' הרא"ש בודאי צריך דצריך שיתן המתנה שהיא שיחזירהו דאל יכול להחזיר אותה ...יבואר בא"ת סי' רמ"א דאם אמר ע"מ שתחזירהו מיד אין כאן קדושין דצריך שיהא השמוש ש"פ דאל אין השמוש ...מקדשה · והנה בס' המקנה כתב דאם אמר בשכר הקישוע אינה מקודשת דבשכירות כלים שייך ג"כ ישנה לשכירות ...עד סוף והוי כמלוה ע"ש ודין זה הוא אמת דבשכר במוש משמעות לשונו הוא בהשכר שיגיע לו לשלם אחר שהשמש ...שתתחייב לו תהא מקודשת והשכר הוא מלוה אמנם מה שהצריך בס' המקנה שיאמר לה בהאי הנאה מה שהיתה ...ייס לאחר וליתן לו פרוטה שיבקש ממנו שיתן לה תכשיט זה להתקדש בו זמן מה · לפע"ד נראה דכשאמר לה ...ישוע ג"כ מקודשת כיון דקונה החפץ במשיכה זו מהמקדש שיהיה החפץ משועבד לה לשמש בו ואין יכול לחזור ...כסף מנים הוא ול"ד לפועל שאין לו קנין בהפועל כו' אבל כאן השיב כנותן במתנה החפץ לפירות על זמן מה ...ות כסף גמור הוא ומתקדשת בו עכ"ד ע"ש : (ה) ואתקדש אני לך · עי"ש פס"ק ה' שכ' בשם מהרש"ל ...היא לא אמרה ואתקדש אני לך מקודשת וכן כ' בסימן ל' ס"ק י"ג דמוכח כן מתוס' ע"ש · וכ"כ בתשובת ...ן סימן קע"ו ע"ש ועיין בס' שעה"מ פ"ה מה"א דין כ"א מ"ש בזה : (ו) ונתן לו ואמר לה · עה"מ וב"ש ועיי בספר

ליך פלוני הרי זו כקודשת : ו ׳אמר לה התקדשי בדינר ונתן לה (ז) ש
עד שיהן הדינר אינה מקודשת : הגה וכ"ש אם נתן לה שטר על (ח) הדינר ו
קדושין (הג' מ"מ פ"ס בשם ח הרשב"א) אמר לה הרי את מקודשת לי בדינר ותזכה ׳נ
(ט) כמשכון שאני נותן לך על זה הרי זו מקודשת (ר"י נכ"ג) : ז ס האומר לאש
את מקודשת לי במאה דינרי' ונתן לה אפילו דינר אחד ה"ז מקודשת מש
הדינר והוא ישלם לה השאר שזה כמי שאמר הרי את מקודשת לי בדי
ע"מ שאתן לך ק"ק וזז שהיא מקודשת לו מעכשיו (וה"ה אם חסר (י) די
או שהוא רע (הרא"ש והרמב"ן) ויש חולקין (הרשב"א) בד"א כשאמר לה במאה
סתם ׳אבל אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו ו
למנות לתוך (יא) ידה (וי"א דבחדא מינייהו כגון שאומר מאה דינרין אלו או
למנות) (הרא"ש כ והטור) אינה מקודשת עד שישלים לה ואפי' בדינר האחרון
יכולים לחזור זה בזה אא"כ אמר לה דינר החסר יהא עלי במלוה ונתרצ
אם נמצא מנה הסר דינר או נמצא מהם דינר נחושת ל ולא הכירה בו תחל א
מקודשת (ויכולין לחזור(יב)כהן)(דעת רש"י) (וי"א דאפי' בלא חזרה אינה מקודשת) (כ
דקדושין) (עד שיאמר לה אח"כ התקדשי בזה ושתקה) מ ואם יכולה להוציאו ע"י הד
זו (יג) מקודשת : ח נ האומר לאשה התקדשי לי בדינר זה ע"מ שאשש
בנה והיא אומרת ע"מ שתשלים (יד) לי ק"ק והלך זה לביתו וזו לבי
הסכימו ביניהם ואח"כ תבעו זה את זה וקדשו ונתן לה הדינר אם האי
את האשה יעשו דברי האשה וישלים לה ק"ק ואם האשה תבעה אחה
יעשו דברי האיש ולא ישלים אלא מנה : ט ס האומר לאשה התקדשי
זה אם היה מלא מים הרי זו מקודשת ע בו ובמה שבתוכו דמצטרפי לשוו

פוסקים ז מימרא
דרבא א"ר נחמן שם
ח וכתב שם ואפילו
אמר הריני חייב לך
בקנין ט ממימרא
דר' אלעזר שם דף
ח' ע"א י ברייתא
ופאוקימתא קמייתא
שם וכן כתב
הרי"ף דס"ל דלא
שבקינן ליבא דגמ'
ותפסינן ליבא
דאמוראי ס"ס
ב כאוקימתא דרב
אשי שם בגמ' דס"ל
דרב אשי לאו
לאדחויי אוקימתא
קמייתא אתא ב"י
ל שם בגמרא אי
דידע' ביה לא סברה
וקיבל' מ שם בברייו'
וכדמפרש רב פפא
נ תוספתא כתבוה
הרי"ף והרא"ש בפ"ק
דקדושין וכ"כ
הרמב"ם בפרק ז'
ס ברייתא שם דף
מ"ח ע"ב וכדמפרש
לאו שם בגמרא
ע כפי' ר"ת שם בתוס' וכ"כ הרמב"ם

באר היטב

אדם חשוב הוא מ"מ מקודשת כיון דלא חסר לה ממון
מפא"כ לעיל סי' כ"ז חסר הממון · המ"מ פ"ה מה"א :
(ז) משכון · אבל אם אמר התקדשי לי במשכון ·
והמשכון יהא שלך דבר פשוט הוא דמקודשת
בנימין זאב סי' ל"ח : (ח) הדינר · הח"מ חולק ופסק
בנתן לה שטר על הדינר הוי ס"ק · ושוד חוששין
שמא ש"ש במדי. ע"ש · וכן דעת הב"ש ע"ש :
(ט) המשכון · כתב הח"מ תוספות קדושין דף ח' כתבו
בשם ר"ת כהן דאם אמר אדם לחבירו אתן לך מנה
וכו' ונראה דגם בקדושין כן וא"צ שיאמר תזכה
בגוף המשכון עכ"ל · ובעל עצמות יוסף דף למ"ד ע"א
נסתפק אי הוי קדושין למחצה בענין זה · וכנה"ג
דף ס' ע"ב כתב ול"נ פשוט דבקדושין אין מקודשת
כלל ע"ש הטעם · וכן דעת הב"ש ע"ש · ולדידי
נמי פשוט דלא מהני בקדושין סברת ר"ת כאן · דא"כ
לא מקשה מידי רבא לרב נחמן קידשה במשכון מקודשת
דילמא שם איירי כסברת ר"ת כאן · וא"ל השתא נמי
קשה דילמא שם איירי שאמר לה תזכה בגוף המשכון ·
זה אינו הואיל וסתמא כתב קידשה במשכון מקודשת
ולא כתב תזכה בגוף המשכון וד"ק ועיין בהרא"ש שם :
(י) דינר · לרש"י ור"ן והרא"ש משמע דוקא אם קיבל
עליו המוקדם למלוה · ואם לא קיבל לא הוי קדושין ·
ולרמב"ן ושאר פוסקים אפי' לא קיבל מקודשת וכ"מ
מרמב"ם · והרשב"א ס"ל אפילו אם אמר תהא עלי
במלוה לא הוי קדושין משום דכסיפה לה למיתבעי'

כיון שחסר רק דינר א' · ומ"מ ויש חולקין ו
הרשב"א · ויש לתמוה על הרב רמ"א שה
או רע דמשמע דיש חולקים גם אנמצא רע ו
בעל הלבוש · הלא נמצא רע מפורש בפ"ק ד
אליבא דכ"ע מקודשת ואוקמא שם כגון ד
הדחק לכן נ"ל דתיבות או רע צריך לסיות
דינר נוסף וכן הוא בטור דינר רע או
וכ"כ נחלת צבי עיין ב"י וב"ח : (יא) יד
הרמב"ם · מיהו נראה אף להרמב"ם אין כ
אלא העיקר הוא במה שאמר ק' דינרים אלו
וי"א שהביא בהג"ה פליגי וס"ל אם התחיל
כאלו אמר אלו · והפלוגתא שהביא בסמוך ב
איירי שנתן לה נ"ט דינר בפעם א' · הו
זהובים וא"ל הרי להתקדש באלו והיא ה
ע"ג קרקע וגתן הוא דינר א' על גבי קרק
אינה מקודשת עד שישלים העשרה ואם
שישלם אינה מקודשת רשד"ם חא"ה סי' ח' : ב
משמע אפי' אם היא מרוצה יכול הוא לחוב
פמ"ו מה"א · ובש"ע ח"מ סי' רל"ב וע
(יג) מקודשת · ויחליף כ"ה בש"ם וכ"כ ו
מיהו אין עיכוב בקדושין אם לא החליף הר
ק"ק · ואם היה קצוה ביניהם והסכימו שיה
שיתן לה דינר בשפת קדושין וישלים לו
ואח"כ חזרה האשה ואמרה שיתן לה ר' והל
וזו לביתה ואחר כך הלך הוא אצלה וק

בדי

יה מלא יין הרי זו מקודשת בו ולא במה (טו) שבתוכו אם היה מלא
הרי זו מקודשת במה שבתוכו ולא בו לפיכך אם לא היה בשמן שוה
ה"ז מקודשת • בספק ואם היה בשמן שוה פרוטה ה"ז מקודשת ודאי
הולקים ואומדים במים בו ולא במה שבתוכו ובין במה שבתוכו ולא בו
או בציר דגים בו ומה שבתוכו: י צהיו לו מיני כלים או מיני מאכל
ר כל דבר ואבדה לו תן לי מעט מאלו ואמר לה אם אתן ליך תהיה
ת לי אם (ז) קאמרה הן (טז) ונתן לה הרי זו מקודשת "אבל אם אמרה
לי מהן או השלך לי או דברים שענינם לא תשחק עמי בדברים אלו
תן לי בלבד ונתן לה אינה מקודשת: הגה ואם אמר לה בשעה שהוא נותן
י את מקודשת לי וקבלה מקודשת (טור בשם הרא"ש) ואם קבלה (יז) בשתיקה רק
אמרה תן לי או השלך וכיוצא בזה אינה מקודשת (כך משמע מדברי הרא"ש) וכל זה
ה היא לומר תן לי מעט אבל אם התחיל הוא לדבר אם אתן לך תתקדש לי ואמרה
(יח) שחוק הן וקבלה ממנו הוי ספק קדושין (סברת הר"ן) רוכן אם היה שותה

נפרק ס' *פירוש דקיי"ל במאי שוה פרוטה' באחר מקומו' פ כפירש"י שם וכ"פ כ"ח צ לשון הטור מהכך הלתא עובדא דאיתא בגמ' וכמ"ש הטו' והרא"ש שם דף מ' וט' ק וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ד וכתב הרב המגיד בשם הרשב"א הטעם מפני שהיא א"ל בלשון שאלה מתחלה וכו' אבל אם שתקה ודאי מקודשת וכתב הכ"מ שם שכ"מ ממ"ש הרא"ש בשם הראב"ד והכן נ"ל ר עובדא שם

באר היטב פתחי תשובה

לא אמר לה כלום • עיין בה"ש : (טו) שבתוכו • בספר המקנה וגם' קס"י מ"ב בזה : (ז) אמרה הן ונתן לה•
ל"ח סעיף כ"ד אם אמר כוס של יין ונמצא של עבה"ט ועיין במל"מ פ"ד מה"א דין ס' בארוך :
ה מקודשת ולא אמרינן דלא היה כוונתו אלא על הכוס שאני התם שאמר של יין א"ו בודאי כוונתו על היין
אמר סתם בכוס זה שאני • ב"ח בה"י ח"מ • אם לא א"ל בכוס זה אלא א"ל התקדשי לי בזה בכוליה קאמר
ן ממנו • ואם יש חלק ממנו שאינו שלו אינה מקודשת • הר"ם חיון סי' כ"ו • הא דמחלקינן בין כוס זה
ן כוס של יין היינו שלא היו אוכלין ושותין אבל אם היו אוכלין ושותין לא זכתה אלא ביין אפי' אם אמר
זה סתם • רשד"ם חא"ה סי' ה' והר"ם חיון סי' כ"ו • אם היו אוכלין בבית ראובן וקדש את בתו בהא
קדשה ולא בכוס • משפט צדק ח"ב סי' ע"ד וע"ל סימן כ"ח ס"ק ל"ב מש"ש • לקח התרנגולת ושם
או בגד שקורין נעסטו"ך וקדשה לכ"ע קדשה בו ובמה שבתוכו ואם א' מהם הוא גזול או שאול הוי
ה"ג דף ס' ע"ב : (טז) ונתן לה וכו' • אבל אם שתקה לא מהני ולא אמרינן בשתיקה מהני רק באומר
שנית בשעת נתינה הרי את מקודשת וקבלה בשתיקה אבל אם שאל אותה אם אתן לך תהא מקודשת והיא
בלה אין זה כהודאה דהא הוא לא אמר רק דרך שאלה והיא שתקה וסמכה על דבריה הראשונים שאמרה
ה קדושין • ד"מ ב"ח ח"מ ב"ש • וש"א פסק אם שתקה הוי ס"ק • וכ"כ בעל עצמות יוסף דף למ"ד וכ"כ
ז"כ חא"ה סי' ל"ח • ועיין כנה"ג דף ס"א • ועיין תשובת מהרי"ט ח"א סימן קל"ט שכתב דכל שלא
ושתק אפי' בדשדיך אינה מקודשת ע"ש • ובתשובת הרב בצלאל סי' ע' הקשה מש"ס דקדושין דף
ע' בעובדא דהאי גברא דהסיף ורשכי ואמרה הבה ניהלי ואמר לה אי יהבינא לך מקודשת לי בקלתי' ואשתקא
נחמן די"ל אין שקלי ודידי שקלי משמע טעמא די"ל דידי שקלי הא בדבר שאין שלה מקודשת אע"ג
ע"ש • ומש"ה פסק שם אפי' אם אמר לה בלשון שאלה ואיהי שתקה מקודשת וב"ש הירץ דהש"ם מקלר
רי בעת הנתינה אמר התקדשי לי ע"ש • ולדידי נמי קשיא ממה דתנן בקדושין דף נ"ב ע"ב ההיא איתתא
מסיא וכו' אתא גברא חטף זוזי מחברי' וכו' לית דחש לר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים וכו' • משמע
מרינן דסתם גזילה יאוש בעלים מקודשת אע"ג דשתקה ולא אמרה הן • והוא אמר בלשון שאלה וד"ק •
: איכא מ"ד דטעמא דאינה מקודשת משום דאדיבורא קמא סמכה דאמרה ליה מעיקרא הב שלא לשם
ל אי א"ל איהו מעיקרא אי יהבינא מקודשת לי ואמרה הבא א"כ הבא מיהבא כדקאמר איהו קאמר
וזהו דעת התום' דף מ' ע"א ד"ה הב שדי וכו' • ועיין בהר"א ששון סי' קע"ה • אבל הרשב"א
י' לא אמרה איהי מעיקרא מידי כיון דהוא א"ל בלשון שאלה יהבינא לך מקודשת לי ואיהי לא אהדרי'
קדשנא לך אלא א"ל הב או הב מיהבא אפילו חזר ואמר לה הרי את מקודשת לי בזה לא מהני דעיקר
נה מקודשת היינו משום דכיון דבלשון שאלה קא"ל ועיין בב"י • נמצא לסברת הרשב"א הקושיא של
וקושייתי במקומה עומדת דלא שייך לתירוצי כתירץ הרב ב"ש דאיירי בעת הנתינה א"ל התקדשי לי
להרשב"א לא מהני אלא דוקא דקאמרה הן • ולסברת הר"ן קושיא שלי נמי מתורץ דהא איירי שם דהוא
רא מיקדשת לי א"כ לא צריך לבוא לתירוץ של ב"ש בזה וד"ק • עיין כנה"ג דף ס' וס"א : (יז) בשתיקה
כו' • הלשון מגומגם • נלענ"ד למחוק תיבת בשתיקה רק פירושו ואם קבלה דהיינו בשעה שהוא
לה הרי את מקודשת לי קבלה וחזרה היא ג"כ ואמרה וכו' • ותיבת בשתיקה שייך לפני זה
מקודשה דשם איירי שקבלה בשתיקה כמבואר בב"י וכ"כ במחלת צבי ע"ש • או י"ל דה"ל ואם לא
קה רק חזרה וכו' וכן הוא בד"מ ע"ש ועיין ב"י : (יח) שחוק • ואפי' אם לא השיבה בלשון שחוק

יין ואמרה לו תן לי כוס אחד ואמר לה אם אתן ליך הרי את מקוד
בו ואמרה השקני (שאו תן) והשקה אותה אינה מקודשת שאין הדברים
אלא השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר ואם אמר בשעה (יט)
לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת :

ל לאיזה מקום צריך ליתן הכסף ודין אם קדשה בככר ו
י"א סעיפים :

א אהמקדש את האשה בכסף או בשטר אינו צריך שיתן הקדושין (
(א) ידה אלא כיון שרצתה לזרוק (ב) לה קדושיה וזרקן בין לד
בין להוך חיקה או בלתוך (ג) חצירה או להוך שדה שלה ה"ז מק
ב גהיתה עומדת ברשות הבעל צריך שיתן לתוך ידה או לתוך
הגה: השאיל לה הבעל מקום בחלירו דינו כמו לענין גרושין ועיין לקמן סי' קל"ט ס
ג דהיתה עומדת ברשות שהיא של שניהם וזרק לה קדושיה מדעו
הגיעו לידה או לחיקה הרי זו מקודשת קדושי ספק ואפילו אמרה לו הנרק
על מקום זה ואותו המקום של שניהם הרי אלו קדושי ספק : ד ההיתה
בכימטא (פי' שביל של יחיד) או בצדי רשות הרבים וזרקם להוך ארבע
מקודשת ואם נשארו תוך ד' אמותיו אינה מקודשת אפילו נכנסה היא
אמותיו כיון שקדם הוא (ד) לתוכם זכה בהם והם שלו : ה ויהיו עומד
או ברשות שאינה של שניהם וזרק לה קדושין קרוב לו אינה מקוד
לה הרי זו מקודשת מחצה למחצה או שהיו כפק קרוב (ה) לו (ב) ס
לה ואבדו קודם שיגיעו לידה הרי זו ספק מקודשת ביצד הוא קרוב לו ו
כל שהוא יכול לשמור אותם והיא אינה יכולה זהו קרוב לו היא יכול
אותם והוא אינו יכול זה הוא קרוב לה שניהם יכולים לשמור אותם א
אינם יכולים לשמור זהו מחצה למחצה : ו זזרק לה קדושיה אפילו לר
ולא שקלתינהו אלא אשתיקה יש מי שאומר שאינו כלום כיון דלא ארצאי

באר הגולה

ש כן הוא ברמב"ם א ל' הרמב"ם בפ"ד מהל' אישות ממשנה גיטין דף ע"ז ע"א וממה דתנן וכן לענין קדושין שם דף ע"א ע"א ב שם במשנה וכתב ה"ה דלא בעי שהעמוד בצד חצירה כדמסיק שם בגמרא דף ע"ז ע"ב דשאני התם בגט דחוב הוא לה אבל בב"י וכן בכ"מ כתב דיותר נראה לומר שקיצר פה וסמך על מ"ש בהל' ג"ש פ"ד דבחצר שאינה משתמרת בעינן שיהא עומד בצד חצירו ונלע"ד דשאינו משתמרת יש לחוש לקדושין כדעת ה"ה ג שם במשנה ד שם מבעיא דרב בבי סלע של שניהם מהו ולא נפשטא וכמ"ש הרב המגיד שם דבקדושין יש לחוש שמא משאיל לה זכותו אע"פ שבמקח וממכר אין חצר של שניהם קונה מזה לזה ה ל' הטור
ממשנה שם דף ע"א ואע"ג דהתם תנן היתה עומדת בר"ה וכו' כהב בסימטא וכו' משום דקי"ל כרב שמת דבר"ה לא ת ד
ב"מ ד' י' ע"ב וא"כ ע"כ מתני' איירי בסימט' וכ"כ התוס' והרשב"א ב"י ו ל' הרמב"ם שם ספ"ד וכתב ה"ה שם מבואר ת
וכו' דף ע"א ע"ב ומה שהשוה רבינו כאן ובגירושין רשות באינו של שניהם לרשות הרבים מפני שהן מוקפין יין
כדאיתא בהמוכר את הספינה וכו' וכתב הכ"מ שם שהר"ן תמה על רבינו וכו' ז מדברי התוס' שכתב הרא"ש שם בפ

פתחי תשובה

(א) לתוך ידה · עבה"ט שכ' ואם אמר לה מלי קודשך מעג"ק כו' וכבר הזכיר זה לעיל סי' כ"ז סק"ג (ועמ"ש שם ס"ק ג' וס"ק י"ב) [ולקמן סק"ח האריך בדין זה ומ"ש שם בשם הרשד"ם סימן כ"ד דהוי מקודש' גמורה להאורה סותר קצת למ"ש בסוף הס"ק בשמו דזרק לתוך שוליה לא הוי כעלי כו' משמע דאילו הוה כעלי לא הוה מקודשת גמורה ועיין במל"מ פ"ג מה"א סוף דין א' דנראה שעמד בזה] : (ב) ספק קרוב לה · עב"ש סק"ט שכתב הייט ב' כתי עדים המחולקים אם היה קרוב לו או קרוב לה אבל אם היה לעדים כפק אם היה קרוב לה אין חשש קדושין דהוי כאילו קידוש בלא עדים · הג"א סוף גיטין כו' עכ"ל · והנה בהג"א לא נמצא זה רק במרדכי וכן כן הדברים שהביא הח"מ סק"ה בשם המרדכי בשם מהר"ם אך בסיגמון אחר י' ועיין בס' פ"י בקו"א למס' קדושין סי' פ' שכ' הדבר צריך תלמוד כו' ע"ש גם בס' בפה"מ פ"ט מה"א דין י"א שכ' דאף שהרב ב"ש הביא דברי מהר"ם להלכה בלי חולק מ"מ לאו מלהא פסיקתא היא וכן לא
עליו כו' ע"ש ועיין בתשובת גו"ב קמא סימן נ"ח ובהגיינא סי' ע"ז מ"ש בענין זה והובא קצת לעיל סי' י
ע"ש · ועיין בס' קהלת יעקב שכ' וז"ל עיין בספרי נה"מ בכללי תפיסה מ"ש ליישב דלא תיקשי מכל ספק קדו' ד'
מספק והוא דיש לחלק בין שהספק הוא להעדים על דבר בלא דקדקו כהוגן והיו יכולין לראות כל הדבר אלא ש
נסתפקו והם בודאי לא מהני עדותן דהוי הוי דבר דלא ראו רק ההוי ממה שהיו יכולין לראות משא"כ כשהספק
מאפי' אם רצו לראות לא היו יכולין אז שפיר מהני עדותן לענין ספק וע' בסמ"ע סי' ל' ס"ק ל"ט ולפ"ז יר
בקדושין ספק קרוב לה הוי כמקדש בלא עדים כיון שהיו יכולין לראות כל הדבר ולא ראו הוי חצי דבר ו

באר היטב

הוי ס"ק · עיין מ"מ ב"ש : (יט) שנתנו לה וכו' נ
רמ"א כתב זה לפני זה בהג"ה בסעיף י
ידעתי מאחר שהמחבר בעצמו כתבו ש
הרמ"א דרך הג"ה · ח"מ :
(א) ידה · ואם אמר לה מלי קודשך מע"ג נ
הרש"ך דהוי ס"ק עיין ב"ש : (ב) לה
קאי על הקדושין ולא על הזריקה · ח"מ
ולא כב"ח · מיהו אם אמרה תן הקדושין
לה לא הוי קדושין · ט"ז ב"ש : (ג) חצרה · י
(ד) לתוכם · ואם שניהם באו כאחד לתוך ד'
עיין ח"מ ב"ש : (ה) לו · עיין ב"ש · וב
הוי כסימטא לענין ד"א · ובב"י כתב דהוי כ

שי ליה: **ז** [ח]אמר לה התקדשי לי בדינר זה נטלתו (ג) וזרקתו לים
או לאור או לכל דבר האבד אינה מקודשת *ואין צריך לומר אם זרקתו
ניו למקום שאינו אבד שזה מוכיח שאינה חפיצה בקדושין (ועיין לקמן סי'
ס"א): **ח** [ט]אמר לה התקדשי לי במנה אמרה תנהו לאבא או לאביך
ני ונתנו להם אע"פ שאמר לה התקדשי לי במנה שנתתי להם אינה
ת 'אבל אם אמרה שיקבלום לי מקודשת [כ]אפילו לא (ה) חזר ואמר
י לי במנה שנתתי להם: **ט** להתקדשי לי במנה ואמרה לו הניחהו על
'ע אינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת (וי"א דוקא בייחדה לו הסלע
רה לו תן על סלע פלוני או על סלע שלי אבל אמרה סתם תן על הסלע ונתן על
מקודשת) (טור בשם הרמ"ה) [ס]היה סלע של שניהם הרי זו מקודשת בספק:
א"ש (ב"י בשמו) והתוספות (טור בשמם) מפרשים דכל זה מיירי שנתן אח"כ לתוך
תיקה אפי' הכי אם אמרה תחלה תן על סלע אינה מקודשת ובסלע שלה וכו':
דשי לי (ד) בככר זה ואמרה לו תנהו (ס) לעני פלוני אפי' היה עני
'עליה אינה מקודשת (וגם זה מיירי שנתנו אח"כ בחיקה) (טור): **יא** [ע]התקדשי
י זה ואמרה לו תנהו לכלב זה אם היה הכלב שלה הרי זו מקודשת
אינה מקודשת [פ]ואם היה רץ אחריה לנשכה הרי זו ספק מקודשת:
ה מיירי בכהאי גוונא שנתן אחר כך בחיקה (טור בשם התוספות) אמרה היא מתחלה
כלב או תן דינר על הסלע ואתקדש אני לך י"א דדינה כאמרה תן דינר לפלוני
בשי"א) וכמו שנתבאר לעיל סי' כ"ט סעיף ב' ויש להחמיר (י) בדבר (טור):

אין מקדשין בפחות משוה פרוטה ואם צריך שומא · ובו ט' סעיפים:

מקדשין (א) בפחות משוה פרוטה ומיהו אם קדשה בחפץ סתם [ב]אין

באר היטב

(ג) בפניו · דוקא זרקתו בפניו אבל זרקתו ...ב לה או לתוך ד' אמותיה הוי קדושין כ"כ ...ן מ"ב ע"ש · לכאורה לא מקשה הש"ס מידי ...דף ח' ע"ב הא מדמינהו קמיה הוי קדושין ...' ליה שקול לא בעינא וכו' ע"ש דילמא איירי ...ירה כסברת הב"ח · עיין בטור ועיין ח"מ ...ק: (ז) חזר · פ"מ מיירי כשנתן להם אמר ...ין אלו לפלונית אבל אם נתן להם בסתם ...ד יזכו לה וא"כ לא קנתה היא הקדושין · ח"מ · ...ב"ש כתב וכן מ"ש בסיפא דמקודשת וכו' משום ...ר דהם לא אמר אלא תנהו לפלוני שיקבלם ...ה לשם קדושין קאמרה אלא לשם מתנה ...ש · ואינו משמע כן ממה שעשו לריכותא ...וי דלא מקרבא דעתה ע"ש וק"ל · וכ"כ ...: (ח) הסלע · הרש"ד ח"א סימן קנ"ב כתב ...קרוב לד' אמותיה יש לחוש לקדושין ועיין ...ז"ז · נתן הכסף ע"ג קרקע ונטלתו משם ...ת כלל · תשובת מהרי"ל סי' ע"ח · אבל הרשד"ם חא"ה סימן כ"ד והרנ"ח ח"א סימן ס"ד ...ש תשובתו סימן כ"ב פסקו דהוי מקודשת גמורה · ומהרימ"ל ח"ב סי' ל"ו כתב שאין בידו להכריע אם ...ת גמורה או ספק מקודשת · והרש"ך ח"א סי' קנ"ב כתב דהוי ספק מקודשת · זרק הקדושין ...ש: לא אוי כמלי קדושין מע"ג קרקע והוי מקודשת · רשד"ם חא"ה סי' ס"ו ועיין כנה"ג דף ס"א ...: (ו) לעני · היתה בעלת חובה · ובעל חובה דוחק אותה ואמר לה א' התקדשי לי בזה ואמרה תנהו ...ל ח אם היה בעל חובה עובד כוכבים מקודשת גמורה · ואם היה ישראל ופרע לו בפניה הוי ס"ק · רשד"ם חא"ה סימן ל"ח: (י) בדבר · ר"ל דהוי ס"ק · ח"מ ב"ש נ"נ:

פתחי תשובה

כלל תדע דאפי' אם יבואו עדים אחרים שלא ראו זריקת הקדושין רק שיעידו שמדדו את הכסף קדושין שמעידין אלו על הזריקה והיה קרוב לה בודאי לא תהיה מקודשת דהוי תני דבר כיון שלא ראו כל מה שהיו יכולין לראות וא"כ לא עדיף הספק שנסתפקו אם הוא קרוב לה מאילו היו כאן עדים אחרים דלא מהני כיון שהם לא דקדקו לראות כל מה שהן יכולין לראות משא"כ לענין שאר ספק קדושין כגון שמא ש"פ במדי כיון שלא היו יכולין לראות בעת שהיו בכאן מה הוא שוה במדי לא הוי תני דבר ולכן הוי שפיר ספק קדושין עיין שם היטב: (ג) וזרקתו לים בפניו · [בגליון ש"ע בהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"ב ודאי תוך כדי דבור · תשובת חכ"צ סי' קט"ו עכ"ל ועיין בתשו' חתם סופר סי' פ"ד] עיין בס' התקנה ובס' קה"י ובס' טיב קדושין אות י"א מ"ש בזה: (ד) בככר זה · עיין בס' יד המלך פ"ג מה"א הלכה ד' בענין אי ככר דוקא הוא משום דשייך ביה כי היכא דמתחייבא ביה אנא מחייבת ביה את או אפי' דבר אשוב נמי ע"ש: (א) בפחות מש"פ · עיין בתל"ת פ"ד מה"א דין א' שהעתיק תשובת הרדב"ז כ"י שנשאל במי שזרק קדושין לאשה ולא היו שוין פרוטה ולא הספיקו לבגיע לידה עד שנתייקרו ועמדו

באר הגולה

בטור ח בריית' וגמ' שם דף ח' ע"ב *(פירוש דבזריקתו לים וכו' איכא למימר כיון דמחייבת בהו קדוש נפשה והא דקא עבדא הכי סברה אבדקים לגאי גברא אי רגזן הוא או לא א"ס לא הוי קדושי שם בגמרא ט ברייתא שם וכמ"ש פירש"י שם דמשמע היא בו כלומר תן מעותיך לאחרים וכ"כ התוס' שם וש"פ י שם בברייתא כ טור וכתב הב"י ופשוט הוא ל בברייתא שם מ בעיא שם וסלקא בתיקו נ שם בברי' ס שם בגמרא ע שם בברייתא פ בעיא שם וסלקא בתיקו א משנה קדושין דף כ' ע"א ובגמרא דף י"ב ע"א ב מסקנת הגמרא בעובדא דהכות דאקדים בשיראי

מקודשת

צריך לשום אותו תחלה אם שוה פרוטה (ב) אלא אם שוה פרוטה (א) מ
ואפי' אם אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששוה נ' זוז ולא שמו אותו תח
נמצא אח"כ (ג) ששוה נ' זוז מקודשת: ב ‏ג‏י"א שאם קדשה בדבו
בקיאין בשומתן ופעמים טועים בהם הרבה כגון אבנים טובות ומרגליות
בהם ואמר לה התקדשי לי באבן זו ששוה נ' זוז צריך (ג) שומא דלג
דעתה ‏ד‏ויש מי שאומר (ד) שאפי' קידש באבן סתם ולא אמר לה ש
זוז צריכה שומא ‏ה‏ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן: הגה וא
בטבעת שיש בו (ג) אבן או בסתם טבעת ונמצא של נחושת אע"פ שאין דרך לקדש בנ
לקדושין (ב"י בשם הר"ש ב"ל ומרדכי פ"ק דקדושין) ואפי' אמרו העדים תחת החו
של זהב ונמצא נחושת אע"ג דלענין דינא נראה דלא הוי מקודשת אפ"ה יש להחמיר לט
(תשובת מיימוני סוף הלכות נשים) ומ"מ נוהגין תחת החופה לשאול לעדים אם הו
פרוטה כדי שתדע הכלה שאין מקדשה רק בשוה פרוטה (א"ח) גם נוהגין (ה) לנ
הכלות הצנועות ואין מקפידות במה מקדש (ד) אותן (מבואר בתשובת הרשב"א):

באר הגולה:
ומ' שם דף ז' ע"ב
ג תוספת והרא"ש שם דף ט' ע"א בשם ר"ת והביאו הטור
ד מדברי הר"ן לדעת ר"ת ה וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש ו מימרא דשמואל שם דף י"ב ע"א חיישינן שמא שוה פרוטה במדי בסבמת הפוסקים

פתחי תשובה

על פרוטה מהו בתר נותן אזלינן וליכא פרוטה ולא קא מתסר ולא מידי הלכך לא קני או דילמא בתר מקבל אזלינן והא איכא פרוטה· והשיב הדבר ברור דבתר דידה אזלינן שהרי אינה מתקדשת אלא מטעם שהגיעו הנאות לידה וכשהגיעו היו שוין פרוטה· ואע"ג דכשנתנו הוא לא היה ש"פ ולא מחסר ולא מידי מ"מ קני מדין עבד כנעני דאע"ג דלא חסר מידי קני בכסף· ותו דברשותו נתייקרה ועמדה על פרוטה· וה"ה לעושה שליח לקדש לו אשה בתאי פרוטה ולא הספיק השליח לקדשה עד שעמד על פרוטה שהיא נמי מקודשת ולא אמרינן כיון שלא היה כאן ש"פ לא הוי שליחות דהא איכא כמה גדולים (ע"ל סי' ל"ה ס"ד) שאמרו דאפי' לא עשאו שליח כלל ואחרים אמרו אי ארצי קמיה וא"ל רצוני לקדש אשה פ' והלך זה וקידשה לו מקודשת וכ"ש הכא דהרי עשאו שליח בפועל בתאי פרוטה הלכך כיון שעמדה על ש"פ וקידשה לו הויא מקודשת דבתר מקבל אזלין· וכן משמע ממאי דבעי רבא בפ"ק דקדושין שתי בנותיך לשני בני בפרוטה כו' (ע"ל סעיף ז'...) ברור מכאן דבתר מקבל אזלינן ונותן לא איכפת לן ובכ"ד דהגיע לידה פרוטה ליכא בעיא כלל דע"כ לא מבעיא מ... משום דבתר דידהו וליכא לכל חדא מינייהו פרוטה· ובגדולה מזו נסתפק הר"ן (עבה"ט סק"ד) אי נתן לה ש... וסיא אמרה לדידי ש"פ וע"כ לא נסתפק אלא מפני שלא קיבלה ש"פ אבל היכא שקבלה ש"פ כנ"ד פשיטא ליה דק... ועיין מה שכתבתי לעיל סימן כ"ח ס"ק כ"ט:

ועיין בהגהת מל"מ פ"ד מה"א סוף דין י"ט שכ' וז"ל ודע שנסתפק הרב המחבר ז"ל במקדש באתרוג שאינו ש... מצותה שוה אי מקודשת הובא דבריו בס' בני חיי עכ"ל ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן ס"ז וס"ס ק"כ מ"כ: בס' ברכי יוסף שכ' בשם גדול אחד דאינה מקודשת ע"ש· ולע"ד זה תליא קצת בפלו: את שבין מהר"ם מינץ וה... ושבו"י שהובא בבס"ע ח"מ סי' תרנ"ו במי שפסל אתרוג חבירו· ואם חייב לשלם בשלימות יש לו דין ממון· וי... שהעלה המל"מ גופי' בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות כדברי הט"ז דחייב לשלם כל דמי האתרוג אין כאן מקום ס...

באר היטב

(א) מקודשת ר"ל למפרע משעת נתינה אלו ...
(ב) שומא·ואם לא שמו הקדושין ושמו אחר ...
רש"י אינה מקודשת כלל· ולדעת הרמב"ם ...
הר"ן וסמ"ע אינה מקודשת למפרע משעת ...
מקודשת לאחר שומא· וכ"ש כתב דמדבו...
אין מוכרח ע"ש· ועיין ב"ח ובהרש"ך ח' ...
ובחידושי מהרי"ט על קדושין: (ג) אבן· ...
ח"ב סי' ע"ו ובהרדב"ז ח"ב סי' קל"ד: ...
וא"כ אף שנמצא הטבעת של נחושת אין ...
טעות· ואין חילוק בין מקדשה בשל ...
או בשל זהב ונמצא של נחושת רק שהיה ש...
ואם אינה ש"פ והיא אומרת לדידי ש"פ ...

(ב) אלא אם ש"פ מקודשת· עבה"ט סק"א מ"ש גם משמע מרש"י ותוס' בסוגיא דפליגי על הריטב"א (שהבאתי ...) מ"ד) כו' ועיין בס' שעה"מ פ"א מהל' גירושין מ"ש על דבריו ומה שהעלה לדינא בזה [ועיין בתשובת ח"ס ... בזה]: (ג) ששוה נ' זוז מקודשת· כ' בס' קס"י וז"ל מדלא חילקו הפוסקים משמע דאם אינו שוה נ' זוז או... משיעור אונאה אינה מקודשת כיון דאמר בנ' זוז אמרי' דלא מקניא נפשה בפחות מסך זה דבהקנאה ד... מחילה אפי' בפחות משיעור אונא' כמו אם אמר במנה זה ונמצא חסר דינר דבטלין הקדושין· ואם נמצא שהח... יותר כגון שאמר המקדש ששוה נ' זוז ונמצא ששוה מאה נראה דהחפץ שלה וא"צ להחזיר הדמים דבזה שייך ג"כ ... בח"מ סי' רכ"ז ס"כ בחליפין שזה רוצה במטע יותר מבסריון ומבואר שם בסמ"ע דאפי' שמו אותו בתחלה ... שזה רוצה באשה יותר מן החפץ עכ"ל· ועיין בס' שעה"מ פ"ד מה"א דין י"ט בענין אם נמצא אח"כ שאינו ... אינה מקודשת כלל או מקודשת עכ"פ מספק שמא שוה במקום אחר ע"ש: (ד) שאפי' קידש באבן סתם· כ' ... דוקא בבס"ע שקדשה באבן שראתה אותו שיש לה מקום לטעות את עצמה דסבורה ששוה סך הרבה ואולי אין ... רק בסך הרבה כו' אבל במקום שא"א לטעות כגון שלא ראתה כלל את הקדושין מה שן הרי עינינו רואות ... אפי' בכל דהו ורא"ה לזה מקדשה בלי"ל קדושין דף י"א וכן בפקדון דנשתייר ש"פ דמיירי דלא ידעה שכו... ודאי דכל שאין מקום לתלות בטעות ורואין בבירור שרצונה להתקדש בכל דהו מקודשת וא"כ לפי מנהג ... כלום הצנועות אפי' אם קידשה באבן טוב מקודשת בודאי ע"ש: (ה) לכסות פני הכלות· כ' בס' קס"י וז"ל ו... הביא בשם אביו המבי"ט ז"ל (עבה"ש לקמן סי' מ"ב ס"ק י"ב ומ"ש שם) באחד שקידש אשה אחת שהי פ... בשעת קדושין ולא ראו אותה אלא אח"כ בשהלכה לה המזיזוה וגילו פניה כדי שיוכלו לדעת ולהעיד מי היא ה[illegible]
[illegible]

או בכלי וכיוצא בו ששוה פחות משוה פרוטה הרי זו (ו) מקודשת שמא דבר זה שוה פרוטה (ז) במקום (ס) אחר [ח] וי"א שאם קידש ל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היה שוה פרוטה באותו אינה מקודשת כלל שהרי דבר זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסיד לא יהיה שוה פרוטה: ד [ט] הא דאמרינן שהיא מקודשת מספק שמא שוה פרוטה במקום אחר צריכה גט להתירה לעלמא [י] ואם רוצה לקיימה

באר הגולה

ז שם בגמ' ח רמב"ם בפ"ד מה"א וכתב ה"ה בשם הרמב"ן שהדברים נראים ומתקבלין ויש חולקין וכ"כ הטור בשם ר"י ואביו הרא"ש דלעולם הוי קדושי ספק ט שם בפירש"י י טור ופשוט הוא

באר היטב

וכתב המרדכי דאין מקדשים במטבע והיינו אין מקדשים. ב"ש ועיין כנה"ג דף ס"א) אחר. הרא"ש פ"ק דקדושין כתב בשם ר"י יודע שש"פ במקום אחר אינו אלא קדושין דאין להקדש אלא מקומו ושעתו. והרא"ש כר"י וכ"כ המגיד בשם הרמב"ן והרשב"א. הרמב"ם ס"ל כן. מיהו הרא"ש כתב שם ס"ל כשידוע שש"פ במקום אחר היא מקודשת א וכן ס"ל הר"ן. וכתב הב"ש דאיירי דהעדים שש"פ במקום אחר אז י"ל דהיא מקודשת א. אבל אם א"י להעדים אז הוי כאלו קדשו ם. ועיין ב"ש שהקשה מסוגיא דקדושין דף תוספות ד"ה איהו לא ניחא וכו' ע"ש. הרש"ל ומהרש"א שהביאו ת"י שכתבו ז"ל ש"פ מלומלה וכו' ע"ש. א"כ לפ"ז יש לומר יד קידש איירי שקדשה באינו מלומלם דאז בגבולין דשוה פה כמה פרוטות כסברת ת"י. ה הב"ש מידי וד"ק. וכ"ה בתשובת שבות ב סי' קל"ב. הרב ח"מ מסופק אם יש לה לך לאותו מקום ששם ש"פ אי הוי קדושין

פתחי תשובה

המבי"ט דאין לחוש כלל לקדושין דהוי כמקדש בלא עדים ודימה זאת לתשו' הרשב"א סי' תש"ף דעדים ששמעו איך ראובן אמר ללאה ה"א מקודשת לי באתרוג זה ולא ראו הנתינה אע"ג שראו אח"כ האתרוג יוצא מת"י האשה לא הוי קדושין. ומהרי"ט ז"ל חילק בין לא ראו מעשה הקדושין להיכא דראו מעשה הקדושין אלא שלא הכירו את האשה כיון שיכולין להחזיק בה ולראותה. ולענ"ד בפשיטות דהכא חשיב ידיעה וראי' כיון דמהני עדותן אם יראו שבעל איש אחר את האשה בפניהם כו' כמו שאם יראו עדים לאחד שהיה פניו מכוסה רצה להכירו וכי לא היו יכולין להעיד שאיש הלזה הרג להכירו אף שאם היה מתרחק מהם לא היו מכירין אותו ולא היו יכולין להעיד מ"מ בודאי מהני עדותן וחשיב שפיר ידיעה וראיה ועוד כיון שלא זזה ידם עד שבדקוה וראוה בודאי הרי הוא כידיע' וראי' דהא ודאי אם קידש אשה בפני עדים ולא בדקוה מקודם אם היא גדולה ואח"כ ראו אותה שהיא גדולה בודאי מקודשת עכ"ד ע"ש ועמ"ש לקמן סי' מ"ב ס"ק י"ב וי"ג: (ו) מקודשת מספק שמא כו'. עיין בס' מעין גנים לקמן ס"ה שהביא בשם הפ"י דדוקא בקידשה סתם אבל אם אמר לה בפירוש שמקדשה בפרוט' וכמו אותו ואינו ש"פ אז לא הוי אף קדושי ספק אף דש"פ במדי מ"מ היא לא נתרצתה לזה עד שיהא במקומה ש"פ. ותמה על הפוסקים שלא הזכירו מזה הדין כלל ע"ש. ועיין בס' שעה"מ פ"ד מה"א דין י"ט שהוא ז"ל מסתפק בדין זה ע"ש ועמש"ל ס"א סק"ג: (ז) במקום

ע מ"ש מיהו הרא"ש כ' שם דהרמב"ם ס"ל כשידוע שש"פ כו' ועיין בס' קה"י שב' ע"ז וז"ל ונראה הטעם דהא קא ש"פ בקדושי אשה הוא משני טעמים. א' דבעינן כסף דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון וכתיב ביה כסף ופחות איקרי כסף. ב' דאין אשה מקנה נפשה בפחות מש"פ. ולפ"ז אם ש"פ במקום אחר שפיר מקודשת דכיון שש"פ במדי מדאורייתא (ר"ל דלהרמב"ם הוא כן אבל להרא"ש וש"פ לא מקרי כסף אא"כ שוה כאן) והא דאשה בפחות מש"פ נפשה כיון דפשטה ידה וקבלה את הקדושין לא שייך טעם זה כמבואר בקדושין דף י"א ואח"כ מצאתי בספר המקנה הר"ן כ' הטעם הובא בב"ש כיון שש"פ במקום אחר ונתרצית לקבל הקדושין הוי כאילו אמרה לדידי שוה לי כו' יס הנ"ל נראה דוקא בקידשה בתמרה ביש לה שער קצוב והכל יודעין שאינו ש"פ ואפ"ה קיבלה וגם קידשה עצמה ע"י שליה וראתה שאינו ש"פ הרי נתרצית אפילו בפחות מש"פ או שלדידה ש"פ אבל בדבר שאין ידוע לכל שאינו קדש עצמה בלילה או ע"י שליה בזה ודאי ליכא חשש לקדושין (גלע"ד דהך בזה קאי אדסמיך ליה בקידשה בלילה או ולא על מה שהתחיל אבל בדבר שאין ידוע לכל. כי בזה יבאר להלן איך דינו. והלשון מגומגם קצת) דהא היא ה פרוטה וא"כ לא שייך לומר הרי נתרצית ואמרינן אשה בפחות מש"פ לא מקנה נפשה ואינה מקודשת. ולפ"ז יך שומא ואין הכל יודעין שאינו ש"פ ויש לתלות שלא רצתה להקנות עצמה בפחות מש"פ והא דקבלה מחמת הוא ש"פ בזה נראה דאם הוא דבר שידוע שש"פ במקום אחר יש כאן ספק קדושין אימור נתרצית ואימור נתאנת זה או ש"פ. אולם בדבר שאין ידוע אם ש"פ במקום אחר בזה לא הוי מקודשת כלל דהוי כ"ש שמא אינו ש"פ בשום ב ליכא כסף דאורייו' ואפי' אם האמר שש"פ במקום אחר שמא נתאניה וסברה שהוא ש"פ בכאן ובפחות מש"פ לא להקנות נפשה כו' ובזה מיושב קושיית הראשונים בהאי דקדיש בציפתא כו' עכ"ל ע"ש. ומ"ש הכה"ע ליישב קושיית הב"ש מקדושין דף נ"ג ע' בס' קה"י שם מ"ש בזה:

עיין בו' חתם סופר סי' פ"ה כתב דקושיית הב"ש מסוגיא דפע"ש בקדושין נ"ג כבר הרגשו בזה רמב"ן וריטב"א בחידושיהם כו' ע"ש. גם האריך שם בביאור כל השיטות בהא דשמא ש"פ במדי וכתב בסוף היוצא מדברינו הלו אשה שנתקדשה א והעדים יודעים שאין בו ש"פ היינו שווי אלי שפורה של כסף נקי ואין העדים יודעים בשום בשום מקום בעולם ה של אשה זו ליקח חפץ כזה ביוקר מותרת לרוב הפוסקים ל"מ להפוסקים דלא כשמואל אלא אפי' להפוסקי' כשמואל ורייי' חייש אי אית לה תורתא להתם והכא ליה לה תורתא ולהטעם משום כיון דשוה התם אפשר לדידה נמי שוה הייט אין לפנים וחיישי' דילמא ידעו העדים שש"פ בשום מקום ולאשה זו תורתא להייקר בכה"ג אבל היכא שהעדים לפניו של דעתם מעולם ה"ל כמקדש בלא עדים כו' וממילא נמי לרמב"ן וסייעתו שמדרבנן חששו משום חומרא דא"א עב"פ לא

יפא

צריכה קדושין (ו) אחרים [ל]ואם קדשה אחר קדושין (ז) גמורים יגרש
ונושא שני אבל לא יגרש שני וישא ראשון: הגה (ח) ודוקא שלא בא עלי
קודם נירופין אבל בא עליה הרי נאסרת לראשון וכמו שאסורה לבעל אסורה לבועל
פ"ק דקדושין) ועיין לקמן סי' מ"ו סעיף ה': [ל]וי"א שאם ילדה משני ולא גירש
הולד (ח) כשר: ה (ט) [ס]האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התק
בזו התקדשי לי בזו אם יש בא' מהן שוה פרוטה ה"ז מקודשת ואם לאו
מקודשת אלא כספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר ואב
לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו כלן מצטרפות שאם יש בכלן שוה פרוטה מ
ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק היתה אוכלת ראשונה ראשונה
באחרונה שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק
תמרים שאכלה הרי הן כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת שאין
אלא בתמרה אחרונה: ו [נ]אם אמר לה התקדשי לי באלו ואכלה אותם ר
ראשונה גם אותם שאכלה מצטרפות לשוה פרוטה כיון שגמר כל דבריו
שנתן לה כלום א"כ מיד כשנתן לה הראשונה בתורת קדושין באה
ומדידה קאכלה [ס]וה"ה אם אמר בזו ובזו וגמר כל דבריו קודם שקבלה
כלם מצטרפות אפילו אכלה ראשונה ראשונה [ע]ויש מי שחולק בזה: ז
לה התקדשי לי הצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה או שאמר לה
בפרוטה וחצייך בפרוטה או חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה לכ

באר הגולה

כ: שם משום שלא יאמרו גירש ראשון ונשא שני ונמצא זה מחזיר גרושתו גיטין דף פ"ט ע"ב ל שם בשם הרמ"ה וכדעת ר"י דאשה לא מקניא עצמה בפחות משוה פרוטה במקומה ומשום גזירה דאותה מקום ששוה פרוטה מ משנה שם דף מ"ו ע"א וכדמפרש שם בגמרא ב. מימרא דרבא שם דף מ"ז ע"א ס הטור בשם הרמ"ה וכ"נ מדברי רש"י ע שם בשם ר"י פ בעיא דרבא שם דף ז' ע"ב ופי' שאמר לה כך בפעם אחת וכמ"ש התוס' שם וכ"כ הר"ן

פתחי תשובה

יצא אלא מדאורייתא נמי צריכים שידעו העדים וע"כ לית כאן חששא אלא לשיטת הר"י דרבנן חששו שמא יצא כאן א' ממדי:
ועפ"ז כתב שם בנדון השאלה בא' שקידש נערה לפני עדים
בריי"פל אחת מהבית קטנה אשר היה מונח בבית אביה
ואמר לה הא"מ לי בטבעת זו כדמ"ו ואחם עדי ועתה הוא
והיא אומרים שלשחוק והיתול נתכוונו וכפי שומת בקיאים
הריי"פל הנז הוא שוה חלק עשירית מפרוטה · והאריך שם דאין
כאן שום חשש קדושין כי. אפי' אם היה זה הריי"פל שלו לא
היה בכה"ג שום חשש קדושין דאורייתא אלא חששא דרבנן
שמא יצא כאן א' ממדי (כאמור לעיל) ומעתה אחרי שזה
הריי"פל אינו שלו שהרי בבית אביה לקחו ובעלים לא ידעו
דלמחול. אף די"ל כיון דהוא עץ וקיסם בעלמא שזרקו לאשפתות
משהגביהו זה קנאו לכ"ע כו' מ"מ מסבר' נראה דדוקא
בדבר דלא שוה מידי כגון קסמים ופרורים הוא דמהני זריקתו
לאשפה שבבית וכדומה אבל אי הוה בי' ש"פ לא מהני זה כו'
וא"כ בנ"ד דאין חשש רק לטעם דיהבו תוס' שמא נמצא א'
מאנשי מדי כאן וצריך לחלק א"כ המקדש בגזל למה א"ת
לקדושין דילמא יש א' כאן ולא ידע שזה גזל וצ"ל דלזה לא
חששו כי מסתמא ידע הענין כאשר הוא אך בתמרה אפי'
יודע כל הענין יאמר שפטרו בלא גט משום שקידשה בתמרה
ויסבור שהתמרה גורם ולא השווי וא"כ הכא שקידשה בקיסם גזול
ממ"נ אין כאן חשש דאי האי נכרא דאתי ממדי וידע הענין כאשר הוא שהגביה קיסם מבית אביה וקדשה בו אם יסבור
א"כ הוא גזל ואם ידע שהוא דבר שאין בו ש"פ בעירנו ודבר שאינו מקפיד וקנאו ביאוש בעלים ע"י שזרקו לאיבוד
מקודשת מטעם פחות מש"פ ומוהרת ממ"נ · והגם דבהב"ן פ"א סימן כ"ג מבואר דהיכא דאיכא למימר שקנאו
לש"פ במדי ודלא כמ"ש לעיל הנה הוא כ"כ להרמב"ם דס"ל משום תומרא דא"א הייפינן לשום מקום שיהיה שם
שייך מא"; הנ"ל כו' אמנם לא מפני שאנו מדמין מעשה למעשה ולזה יש לצרף מה שמניהם אומרים לשחוק והיתול
והגם דבש"ע סי' מ"ב ס"א בהגהה מבואר דס"ל דברים שבלב ואינם דברים ואם לא זרקה מידה אפילו לא אמרה הרי
וגם אין הולכין בזה אחר אומדנות והוכחות כו' אך במקור הדין בתשובת מיי' מבואר הטעם דמשום תומרי דא"א
על אומדי: דעת לומר לא היה בלבה כך וגם ליכא אומדנא דמוכח כיון דאיכא למימר איתתא בכ"ד ניחא לה
דאיכא הוכחה גמורה שאין דרך להתקדש בדבר בזה שמשליכים לאיבוד וע"כ לשחוק והיתול עשו וליכא אלא משום הונ
וכיון שבבר כתבנו דהכא ליכא שום חשש דאורייתא א"כ כביצורף לזה אומדנא כלו יש לסמוך להקל כדי לם
לכבוד בית אביה וכמ"ש בתשובת שב יעקב כו' עכ"ד ע"ש · ועיין בס' טיב קדושין מ"ש בענין זה]: (ח) ודוקא
לקמן סימן קנ"ס סעיף כ"א ומ"ש בס: (ט) האומר לאשה התקדשי · עב"ש ס"ק י"ב ועיין בס' שפה"מ פ"ס
כ"ו

באר היטב

דאורייתא ע"ש ועיין ב"ש · מהרח שבקשה
ממנו לחתוך לה לחם וחתך לה ואמר הרי את
לי פסק בתשובת שבות יעקב ח"ב סי' קל"
ספק קדושין לא נפקא בשמא ש"פ במקום אח
שאמר כן בשעה שנתן לה ונתקה אבל לא
דלאחר מתן מעות ע"ש: (ו) אחרים · ו
שש"פ במקום אחר א"ל קדושין אחרים אלא
יתכרין לשם קדושין · ב"ח ב"ש עיין ב"י ה"כ
(ז) גמורים · ואם השני קידש ג"כ באותו ד
מש"פ מותרת לראשון וא"ל גט משני ממ"נ ·
קידש בדבר אחר שאין ש"פ צריכה גם אף מב
הח"מ דמותרת לראשון אחר גירושי השני: (ח
כ"כ הטור בשם הרמ"ה · ודוקא בכה"ג דל
השם בעלמא שמא ש"פ במקום אחר · אבל
קול שש"פ אז הבנים ספק ממזרים · עיין
שהקשה · והב"ש רוצה לתרץ ע"ש · ולא נהלכ
דא"כ למה אמר הש"ם ולאו משום דס"ל דשמו
הא אפי' אי הוי ס"ל כשמואל נמי לא הוי הב

ייך בפרוטה צאו שאמר לחבירו (י) שתי בנותיך לשני (ט) בני בפרוטה
) בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה או בתך מקודשת לי וקרקעך
לי בפרוטה ה"ז ספק ימקודשת: ח שהאומר לאשה (יב) התקדשי
ה"ז מקודשת הא למה זה דומה לאומר לה תהי אשתי את ואחרת
שאין לה אלא חצי איש אבל אם אמר חצייך מקודשת לי אינה מקודשת
שה אחת ראויה לשנים וכן האומר הרי את מקודשת לי ולזה אינה
ת: ט תקדשה בכסף פחות (י) משוה פרוטה אע"פ ששלח לה סבלונות
יונית כי הוא לשון סבל ומשא ונמלא משא בלשון מתנה כמו וישא משאת) אחר
חוששין ששלח אותן סבלונות לשם קידושין אאבל אם קדשה בפחות
רוטה ואח"כ בה עליה סתם בפני עדים צריכה גט שודאי בעל לשם
יושין: הגה ה"ה (יג) קטן (יב) שקידש ונתגדל אצלה צריכה גט דודאי בעל כשהגדיל
ושין (טור סי' מ"ג גותשובת הרא"ש כלל ל"ה) ודוקא בכהאי גוונא שכל אדם יודע
שי קטן או בפחות מפרוטה כלום ולכן בעל לשם קדושין אבל במקום דאיכא (יג) למטעי
ך קדושין אחרים (תשובת מיימוני סוף נשים כמו שנתבאר סי' זה סעיף ד') :

לב כיצד האשה מתקדשת בשטר · ובו ד' סעיפים :

שטר כיצד כותב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה
את מקודשת לי ונותנו לה (א) בפני עדים · בוצריך שיכתוב אותו לשם
המתקדשת כמו בגט ואם כתבו שלא לשמה אינה מקודשת גואינו כותבו
עתה ואם כתבו שלא לדעתה הרי זו ספק (א) מקודשת: ב דאף על פי
שטר (ב) פסול לקדש בו שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת

באר הגולה

צ גז"ה ק בעיא דלא
פשא שם ר מסקנת
הרא"ש בפסקיו
כדברי ר"ת הביאו
הטור שכל האבעיות
שלקי בכאן בתיקו
ולחומרא כמ"ש
הראב"ד וכ"כ הר"ן
ש מימרא דרבא שם
ע"א ת משנה שם
דף נ' ע"א
א מימרות דאמוראי
כתובות דף ע"ד
ע"א ב מפרש שם
משום דחזקה דאין
אדם עושה בעילתו
בעילת זנות ג הב"י
הביאו שם בש"ע
וע"ש
א ברייתא ומימרא
קדושין ד' ע"א
ב בעיא ונפשטא שם
ע"ב דמקים הווים
ליגיאה דבעינן לשמה
ג פלוגתא דאמוראי
שם ואיכא פלוגתא
דרבוותא הלכתא
כמאן מינייהו וכתב
הרא"ש דעבדינן כם
לחומרא' וכמ"ש הטור בשמם ד טור בשם הרמ"ה

באר היטב

והראיה דלדידן דקיי"ל כשמואל וקי"ל
והכי הל"ל ולאו משום דשמואל · דאפילו
גמי לא הוי ספק ממזרים אלא משום וכו'
א דאמר ולאו משום דס"ל כשמואל וכו' משמע
"ל כשמואל הוי פרשי משום דשמואל א"כ הקשה
יר ודו"ק · כתב הרמ"ה אם א"י אם היה ש"פ
ין אזלינן בתר השתא אם עכשיו ש"פ אמרינן
ש"פ בעת הקדושין וה"ה להיפך עיין ח"מ
: (ס) בני וכו' · עיין מ"ש התוספות בקדושין
ע"א בד"ה שתי בנותיך וכו' וכתב מהרי"ט
על קדושין שני בני אדם שנתנו לאב פרוטה
בנותיו קטנות אין לחוש לקדושין כלל כיון
וחד לא נתן ש"פ וכך העתיק הכנה"ג דף ס"א
"ם לא העתיק יפה ע"ש: (י) מש"פ · כלומר
של כסף אבל בשוה כסף חיישינן שמא ש"פ
"מ ועיין ב"ש: (יא) קדושין · משמע דהוי
מורים ואם קדשה אחר אינה צריכה גט משני
כתב דלא הוי רק ס"ק וכ"כ הכ"מ בפ"ז מה"א ·
ם בפחות מש"פ ואח"כ נתייחד עמה הוי כמו ביאה הרא"ש: (יב) שקידש · לאו בחדא מחת' מחתינהו ·
שנתגדל קדושין גמורים הם · וקשה על הרב רמ"א שכתב וה"ה קטן וכו' · ש"מ דס"ל בפחות מש"פ ג"כ
מורים הם ולעיל בסי' כ"ח סעיף ט"ז כתב הרמ"ה ה"ה פחות מש"פ הוי ס"ק עיין ח"מ ב"ש : (יג) למטעי
ו דלא ידע שטבעת קדושין לא הוי ש"פ ולבסוף נודע לו · עיין בתשובת מיימון סי' י"ח ועיין ב"ש :
) דשת' בלא"ה היא ספק מקודשת מחמת הנייר כמ"ש בסעיף שאח"ז שמא ש"פ אלא נ"מ אם החזה דלא
ם בנייר רק בשטר כשר אפ"ה הוי ס"ק' ח"מ' גם נ"מ בספק זה הולד ספק ממזר' ובחשש שמא ש"פ
יי' ע אלא חשש דרבנן · ב"ש : (ב) פסול · כלומר אפי' בכתבו שלא לשמה ונתנו לה בתורת שטר שהוא פסול
ע"ש

פתחי תשובה

כ"ו : (י) שתי בנותיך לשני בני · עח"מ ס"ק י"ד שכתב בשם
התוס' דמיירי שבירר כו' ועב"ש ס"ק ע"ז כ' דהתוס' כתבו
כן אליבא דרבא (דהוא בעל האבעיא בזה) כו' ועיין במל"מ
פ"ז מה"א סוף דין כ' ובהגהה שם דזה אינו מוכרח דאפשר
אף לדידן דקיי"ל כאביי דקדושין שאין מסורין לביאה הוי
קדושין מ"מ צריך דוקא שבירר דהא הכא מיירי בשליח שהבנים
עשו שליח לאביהם ואי לא בירר הוי קפידא ושינוי בשליחות
(עמש"ל סי' ל"ה ס"ז) וראיה לזה מדברי ר' ירוחם ככ"ב ח"ה
ע"ש: (יא) בתך מקודשת לי ופרתך כו' · כ' במל"מ פ"ג
מה"א דין י' בשם הריטב"א בחידושיו וז"ל פירשו בו דדוקא
כשמשך הפרה אבל לא משך הפרה ולא החזיק בקרקע פשיטא
דבתך ופרתך ובתך וקרקעך בפרוטה קאמר ואינה מקודשת כלל
וראוי להחמיר ע"כ : (יב) התקדשי לחציי · עיין בס' ברכ"י
בענין כהן גדול שאמר לבתולה התקדשי לחציי כמה תשובות
בדבר · ומכלל דבריו מבואר דה"ה אחר תקנת רגמ"ה ולמי
שנשבע עד"ר שלא ישא שתי נשים לעולם אף דלא מצי למינסב
נמי אחריתי מקודשת עש"ב : (יג) קטן שקידש · עמש"ל סימן
מ"ג סק"ב :
(א) בפני עדים · עח"מ וב"ש ועיין במל"מ פ"ג מה"א
דין ג' : (ב) שהשטר פסול · עבה"ט ועיין במל"מ

ואם לאו הרי זו ספק מקודשת : ג [ד]אם היא קטנה או נערה ומקדש
אביה בשטר כותב בתך מקודשת לי : ד [ו]ויש מי שאומר שצריך שיזכי
האיש והאשה בשטר קדושין כשם שצריך להזכירם בגט : הגה כתבו
(ג) המחובר (ג) לקרקע או על איסורי (ד) הנאה י"א שהוא פסול (המ"מ פ"ג
(ד) (ה) ויש מכשירים (הרשב"א סי' תר"ג) ואין לריך לכתוב זמן בשטר קדוש
ירוחם) כתבו בכתב ידו ואין עליו עד מקודשת מספק (ב"י פ"ד אאין) נתן לה שט
(ה) על מנת שהנייר שלי אינה מקודשת (הר"ן פ"ק דקדושין) :

לג כיצד האשה מתקדשת בביאה · ובו ב' סעיפים :

א [א]בביאה כיצד אמר לה בפני שני עדים הרי את מקודשת לי בביאה זו [ב]
עמה בפניהם הרי זו מקודשת [ג]אף על גב דחוצפא היא. (בין שבא עלי
(א) בין שלא כדרכה) ([ד]טור) [ה]ואין דינה אלא כמאורסה ולא כנשואה :
אומרים דוקא שבא עליה בבית חמיו אבל כנסה לביתו ובא עליה או שקידש כבר
דינה כנשואה י"א דפנוי הבא על הפנויה לפני עדים חוששין שמא כוון לשם קדושי
פ' האומר) (ב) דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אבל אם כבר הוחזק
שיש לו אשה אחרת לא חיישינן (ת"ה סי' ר"ס) ויש מקילין בכל ענין ועיין לקמן כ
וקס"ז סעיף ב' ולעיל סימן מ"ו סעיף יו"ד : ב [ו]המקדש בביאה דעתו ע
(א) ביאה לפיכך אם קודם שגמר קיבלה קדושין מאחר מקודשת לב'
הערה בה ופירש מיד או שאמר תחלה שדעתה לקנות בהעראה קנה נ

לד ברכת הארוסין ואם צריך עשרה · ובו ד' סעיפים :

א [א]כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י (א) [ב]שליח מברך (הוא או
(טור) וי"א (א) דאחר (ב) מברך וכן נוהגין (סמ"ג והגהת מיימ') אקב"ו על

באר הגולה

ת ברייתא ומימרא דרבא א"ר נחמן שם ד' ס'ע"א ו הרשב"א בתשו' סי' ת"ל
א משנה ריש קדושין
ב מדברי הרמב"ם בפ"ג מה"א מהא דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה גיטין דף פ"א ע"ב ג שם דף י"ב ע"ב דוכ"כ הרמב"ם ממשמעות הגמרא קדושין דף ט' ע"ב
ה בעיא שם דף י' ע"א ובעי אביי ורבא למיפשטה ודחי לה תלמודא וכתב הרא"ש בשם הרמב"ן דהלכה כותייהו אע"ג דדחו להו בגמר' פשטא דמתני' שותייהו משמע כדדחי רבי יוחנן יבינא לברייתא ותנן בן בג בג ויתי שם ע"ב מימרא דאמימר משמיה דרבא שם דף יו"ד ע"א ז טור ידברי אביו הרא"ש בפסקיו דאשה נקנית בהערלה יבמות דף כ"ג ע"ב וכ"כ ה"ה בפ"ג וכן דעת סה"ג וסכ"כ דעת הרמב"ם ושכן עיקר א
ב מהל' אישות מברייתא וכדמפרש רבינן וכו' כתובות ד' ז' ע"ב ב ממסכת כלה מקרא דויברכו את רבקה וכן כתבו

פתחי תשובה

מה"א דין יו"ד וכס' שעה"מ פ"ס מה"א סוף דין כ"ו מ"ש
ועי"ל סי' ס"א : (ג) המחובר לקרקע · עבה"ט מ"ש אבל
המקדש כו' ועיין בס' שעה"מ פ"ג מה"א דין ג' ובס' גט
מקושר בקו"א אות יו"ד : (ד) ויש מכשירים · עבה"ט ועיין בס'
גט מקושר בקו"א אות י' שכתב ליישב דברי הרמ"א בזה :
(ה) ע"מ שהנייר שלי · עח"מ וב"ש וע' בס' שעה"מ פ"ו
מה"א דף ל"ד ע"א מ"ש בזה :

(א) בין שלא כדרכה · עיין בשעה"מ פ"א מה"א מקום מוצא
לדין זה (ומה שהקשה שם איך היא מתקדשת בביאה שלא"כ
כיון דבעינן שיקדשנה במידי דאית לה הנאה ומה"ט המקדש
באיסורי הנאה אינה מקודשת וא"כ בביאה שלא"כ שהיא אינה
נהנית והדרכה מצטערת כמו שדרשו ז"ל ויענה שלא כדרכה
איך מתקדשת וכתב דנ"ל דקידושי ביאה לאו משום שנהנית
אלא כמו קידושי שטר אע"פ שאין בו ש"פ מקודשת והאריך
בזה ע"ש · ותימא שלא הזכיר הגמ' בקידושין דף כ"ב ע"ב
אלא מעתה כו' מאן ליתא נן דלאו הנאה אית לתרווייהו כו'
יעו"ש) · וע"ש עוד שכתב דאם בא עליה באבר מת בלי קשוי
לשם אישות אי קנאה · לא נתבאר בדברי הפוסקים · ונראה
שדין זה תלוי בפלוגתא דאביי ורבא במס' שבועות די"ח גבי
משמש מת בערוות כו' ע"ש : (ב) דחזקה אין אדם כו' · ע' ב"ש
לקמן סי' קמ"ע סק"ב בענין אם היתה נדה ועיין בס' אבני מלואים סק"א :
(א) דאחר מברך · עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' א' בענין אנדרוגינוס שמותר לו לישא אשה וכמו שפסי
פ"א מהא"ב דין ע"ז שאעם אינו מצוה לישא רק מותר לישא וכתב דלא יברכו הברכות דכאן. שא"א לברך א

באר היטב

מ"מ שמין הנייר ולא אמרו פסול אלא · בא
שאין מקדשה בתורת כסף אף שיהי' הנייר שו
וב"י נסתפק אי מיירי אפי' קידש בו בתורת ש
שמין וכו' ע"ש · ובאמת מבואר להדיא בש"כ
ב"ח ובנחלת צבי : (ג) לקרקע · אבל המ
המחובר לקרקע לשם כסף מקודשת ב"ח בש
וכ"כ בס"י ועיין ח"מ : (ד) הנאה · הרשב"א
סימן תר"ג מסיק ע"פ הירושלמי דבאיסור
התורה אינה מקודשת ובאיסור הנאה דרבנן
והובא לעיל סימן כ"ח והתימא על רמ"א של
חילוק זה : (ה) ויש מכשירים · עיין ח"מ שה
דאין כאן יש מכשירים ע"ש :
(א) ביאה · תנן ביבמה אפילו אם אמר דדעת
ביאה קונה בהעראה · וביאה אחר הקד
בהעראה ביא' שוגג לא קנה באשה רי"ו הביא ב"
(א) שליח · דכתיב ויברכו את רבקה ואליעזר
תוס' דכתובות דף ז' ע"ב · (ב) מברך ·
מי שא"י לברך ואי ליכא אחר יברך החתן ·

משכנו

לנו ג׳הארוסות (ג) והתיר לנו ד׳הנשואות ע״י (ד) חופה בקדושין ברוך אתה
דש ישראל: (וי״א נוסח ברכה בלשון אחר כי אומרים והתיר לנו הנשואות ע״י
פה וקדושין (טור) (ג) וחותם בא״י מקדש עמו ישראל ע״י חופה וקדושין (כ״כ הרא״ש)
גים במדינות אלו) ה׳ואחר שיגמור הברכה (ה) (ד) יקדש: ב (ה) ו׳נהגו
יר ברכה זו על כוס של (ו) יין ומברך עליו תחלה ואח״כ מברך ברכה
אין שם יין או שכר מברך אותה בפני עצמה: ג ז׳אם לא בירך ברכת
ן בשעה שקידש לא יברך אותה בשעת נשואין: הגה וי״א דמברכין אותה
נשואין (מרדכי פ״ק דכתובות) וכן נוהגין אפי׳ קדש אשה (ו׳) מזמן (ז) ארוך מברכין
ירוסין תחת החופה וי״א (ז) דחוזר (ח) ומקדש אותה תחת החופה כדי שיהיו הקדושין
לברכה (ריב״ש סי׳ פ״ב) ועי׳ לקמן סי׳ ל״ו ואם בירך כבר ברכת ארוסין בשעת קדושין
ים י״א דחוזרים ומברכים תחת החופה (ח) בלא הזכרת (ט) שם משום הרואים (שם

ג פירש״י שם מדרבנן שגזרו על הייחוד של פנויה ואף בארוסה אמרו שאסורה עד שתכנס לחופ׳ ובברכה וכמ״ש כלה בלא ברכ׳ אסורה לבעלה כנדה ד כתב הר״ן בשם ר״ת שהגיה בנוסח הברכ׳ והתיר לנו את הנשואות לנו ה כן ראיתי נוהגין כדעת הרי״ף והרמב״ם שם והרא״ש בתשובה ריש כלל כ״ו ו ל׳ ברמב״ם שם ספ״ג ז טור בשם רב שרירא גאון וב״י לדעת הרמב״ם

באר היטב

תיר לנו הנשואות · צ״ל הנשואות לנו כ״כ כל
ים: (ד) חופה וקדושין · עיין ח״מ מה שמביא
איסור וכ״כ בה״י ע״ש: (ה) יקדש · לדעת כמה
מקדש קודם הברכה כי שמא התוור ולא תרצה
קדושין · ואנן קי״ל לכתחלה יברך קודם הקדושין
יה עובר לעשייתן אבל בדיעבד יוכל לברך אחר
כ״ש: (ו) יין · בספר באר שבע כתב שיזהר
תות רביעית לברך ברכה אחרונה וכנה״ג כתב
ראיתי בזמנינו זה נזהרין בכך אלא כל שטועמין
א׳ די ע״ש: (ז) ארוך · כלומר ולא בירך אז
קדושין: (ח) ומקדש אותה · עיין סימן ל״ו
פסק המשלח לא יקדש אותה אחר שקידש השליח
דקדושין של שליח לאו קדושין הם ע״ש ועיין
(ט) שם · בריב״ש איתא שלא יאמר ברוך אתה
יאמר ברוך אתה השם · וכתב הח״מ משמע
ות מזכירין ובדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך
ומלכות ועיין בה״י מ״ש · קטן פחות מבן
שקדש או נשא אשה אם מברכין ברכת אירוסין
ואם ברכו אם צריך לחזור ולקדש אחר אשר
ליה בפלוגתא · דלהני פוסקים דס״ל שאסור
שה לקמן דהוי כזנות ה״ה דאין לברך ברכת
נשואין · ואם בירך חוזר ומברך כשיגדל ·
ס״ל דמצוה איכא יוכל לברך על קדושי קטן
זור ולברך כשיגדיל · וכתב מהרמ״ס אמנם לבי
פי׳ למאן דס״ל מצוה איכא כיון דבאותה שעה
המצוה ועדיין לא בא לידי חיוב מצוה שמא אין
כתב כנה״ג עליו הא דמספקא ליה דוקא בקטן
שה דשניהם לאו בר מצוה נינהו · אבל בקטן
הגדולה שפיר דמי לברך משום חיוב דידה
הוא גדול והיא קטנה ועיין סימן ס״ב ס״ק
בשם כנה״ג ע״ש וע״ל סי׳ א׳ מש״ש · קדושין
י׳ טעות ולא הועילה וזקוק לקדושין אחרים ·
לברכה אחרת · ובכל קדושי ספק שצריך לחזור

פתחי תשובה

מעכבות · וכתב דגם בנישואי חרש אני מסופק בברכות כי ברכת אירוסין על החתן לברך ומה שנהגו שהמסדר קדושין מברך הוא שלא לבייש את ע״ה ועכ״פ עיקר הברכה להוציא את החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יוצא בברכה זו ואיך יברך המסדר ואם היה מקום לומר שגם הכלה שייכא בברכת אירוסין ומוציא המסדר את הכלה אמנם חרש שנשא חרשת ודאי לדעתי אין כאן ברכה ואפ״ה מקרי נשואין כמבואר בפ׳ חרש · ולכן אנדרגינוס הזה יכול לישא אשה ויקדש אותה בחופה וקדושין אבל בלא ברכת אירוסין ומה טוב לכוין שתהא חופתה כאחד עם חתן אחר וכלה שלו וישמע ברכות של החתן ההוא עכ״ד ע״ש ועמש״ל סי׳ ס״ב ס״ג: (ב) חופה וקדושין · עיין בשו״ת בית אפרים בהקדמה לחלק אה״ע טעם נכון למה שינו הסדר והקדימו חופה לקדושין ע״ש: (ג) וחותם כו׳ · עיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ פ׳ מ״ש בזה: (ד) יקדש · עבה״ט ועיין במל״מ פ״ג מה״א דין כ״ג ועיין בש״ך יו״ד סי׳ י״ט ומ״ש בס: (ה) נהגו להסדיר · עיין בס׳ פני יהושע בק״א למס׳ כתובות סי׳ כ״ב שתמה מאד על מה שנהגו דאחר מברך ברכת היין על הכוס והחתן והכלה שותין ממנו דהאיך מברך בפה״ג כיון דאין המברך שותה ממנו · והאיך יוצאין החתן והכלה בברכתו של המברך כיון שאין הכוס מעכב לאו דבר שבחובה נינהו ואיך מוציא חבירו דהא הו״ל כברכת הנהנין בשלמא ברכת נשואין אפשר כיון דטעונין כוס-הדר ה״ל דבר שבחובה משא״כ ברכה אירוסין ואפשר כיון דמ״מ עיקר היין לאו ליהנות מכוין חשיב שפיר כברכת המצות · והניח בצ״ע ע״ש: (ו) מזמן ארוך · עיין בתשובה הרדב״ז ח״ה סי׳ שני אלפים שכ״ו: (ז) דחוזר ומקדש אותה · עבה״ט ועב״ש בשיים ואפשר דקדושין ע״י שליח חיישינן טפי שיאמרו קדושין ע״י שליח לאו קדושין הם עכ״ל ועיין בס׳ אבני מלואים סק״א שכתב דחילוק זה מבואר להדיא בתשב״ץ הובא במהרי״ק שורש ק״ע וכתב עלה המגיה הר״פ ז״ל ומיהו היכא דקדושין הראשונים היו בלא מנין יכול לקדש פעם אחרת בשעת נשואין כדי לברך ברכת אירוסין בעשרה עכ״ל ונראה דקאי על קדושי שליח וס״ל דאפילו בקידש ע״י שליח כל שהיה בלא מנין וצורך בכאן לחזור ולקדש משום הברכה אין הושבין כלל ותוזר ומקדש ודוקא היכא דאין צורך כלל הוא דאינו חוזר ומקדש · מיהו נראה דדוקא היכא דאיכא עדים בקדושי שליח הוא דאינו חוזר ומקדש כדי שלא יאמרו דקדושי שליח לא מהני אבל אם אין עדים בקדושי שליח אלא השליח והאשה אומרים שנתקדשה בעדים שצריכה גם

על צריך לחזור ולקדשה והוא בריב״ש סי׳ פ״ב וכתבו הרמ״א בסי׳ נ״ה ס״ג כל כה״ג אין חבם מברואים שלא יאמרו
ת לאו כלום הוא כיון שלא נודע שקדשה שליח וכד״מ סי׳ ל״ה כתב דהריב״ש סלק על אלו דהבב״ן ולפמ״ש
עכ״ד: (ח) בלא הזכרת שם · עבה״ט בשם ח״מ מ״ש ובדוכתי אחריתי אמרינן טוב לברך בלא שם ומלכות עכ״ל ·

בריב"ש לענין המקדש ע"י שליח וכן כ"ל) : ד ח ברכת ארוסין צריכה (י) עשרה לכתחלה

לה דיני שליחות לקדושין · ובו ט"ו סעיפים :

א א האיש (א) יכול לעשות (ה) שליח לקדש לו אשה ב בין אשה סתם ו... אשה פלונית ג ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני ד אבל אם אפ... לו לקדשה בעצמה אסור לקדשה ע"י שליח אלא אם כן מכירה שמא אחר... ימצא בה דבר מגונה ותתגנה עליו ומכל מקום אע"פ שמכירה (ב) ה מ... שיקדשנה (ב) בעצמו אם אפשר : ב ו השליח נעשה עד לפיכך אם עשה ז ש... שלוחים לקדש לו אשה אין צריך עדים אחרים ח בד"א כשאין שם כפירת מ... כגון שקידשה בשטר או אפילו בכסף ט והיא מודה (ג) שקבלתו אלא שאומ... שלא קבלתו לשם קדושין אלא לשם (ד) פקדון אבל אם יש שם כפירת כ... שאומרת שלא קבלה מהם כסף (או שטר שיש בו שוה פרוטה) (המגיד משנה ... י הרי זו ספק (ה) מקודשת : ג כ א"צ עדים במינוי האיש שליח לקדש לו אשה... שהשליח והמשלח מודים בדבר (ולא מקרי הודה רק אם הודה בפני עדים (ג) ...

ג טור ופשוט הוא ד מימר' דרב יהודה אמר רב קדושין דף מ"א ע"א ה מימרא דרב יוסף שם ו פלוגתא דתנאי ואמוראי ; ד... מ"ג ע"א ז מימרא דרבא א"ר נחמן שם ח הרא"ש שם בפסקיו בשם הירוש' ט שם בשם ה"ר יונתן הכהן י ה"ה שם בפ"ג בשם הנ... וכ"כ ר' ירוחם כ כדעת הרמב"ם שם מדמיון קדושין לגט וכו' בכל שלוחו של אדם כמותו ואין עדים וכתב ה"ה וכבר נ... הרשב"א כדברי רבינו ושכ"כ מהירושל' ומגמרתנו ושכן עיקר וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש שם בפסקיו אהא דאמרו ו מ...

באר הגולה

והרא"ש ח שם בשם רב האי מדברי אביו הרא"ש בפסקיו ספ"ק דכתובות ושם כתב בשם רב האאי ולזה הסכים :

א משנה קדושין ד' מ"א ע"א ב טור וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מהל' אישות וכתב ה"י שנראה שלמד זה ממה דאמר ר' יצחק בר יוסף וכו' האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם וכו' גיטין דף ס"ד ע"א ונזיר דף י"ב ע"א

פתחי תשובה

הנה מ"ש ונדוכתי אחריתי לאו דוקא הוא כי לא נמצא כן בשום מקום בש"ע זולת פעם אחת בא"ח סי' רכ"ה ס"ב בהגה לענין ברוך שפטרני וע' בט"ז א"ח סי' תרכ"א סק"ב ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' שכ"ח סק"א :

(א) יכול לעשות שליח · עיין בתשו' בית אברהם סי' קי"ט שהביא דברי הנו"ב סי' ס"ד שפלפל איך יכול לקדש ע"י שליח הא הוי הופש לבע"ח במקום שחב לאחרים ומתרץ דכיון שהיא בעלת בחירה והיא מתרצית לזה ממילא אין רצונה באחר ולא הוי הל"ח ולא דמי למציאה ע"ש והוא ז"ל כתב ע"ז דיש להמציא עפ"ז דין מחודש באשה שהיא מקודשת מספק דהדין דאם קיבלה קדושין משני דהספי קדושי שניהם וצריכה גט גם מהשני ולסברת הנ"ל י"ל דדוקא אם השני קידש בעצמו אבל ע"י שליח אף שהוא כן בפירוש ולא שייך שינוי בשליחות שפלפל בזה המל"מ פ"ז מה"א דין כ' מ"מ יש לומר דבכה"ג לא מהני השליחות דכיון דחל על האשה קדושי ראשון מספק הו אין האשה בעלת בחירה לחזור מהראשון וכיון דאגיד' בי' ע"כ ההרצה אליו משום טב למיתב כו' וע"י קדושי השני נאסרה להראשון והוי בשני חב לאחרים היינו להראשון ולא מהני שליחות השני כלום אף למשוי ספק קדושין · ועוד הוסיף בזה בדין המוזכר בש"ע לקמן סי' מ' ס"ג במעכשיו ולאחר ל' והשני קידשה בתוך ל' כו' י"ל ג"כ דדוקא אם קידשה בעצמו אבל ע"י שליח לא מהני כו' ועוד הוסיף לחקור עפ"ז כיון דבכה"ג לא מהני על ידי שליח י"ל ג"כ דליתא' בתנאי ואם השני התנה איזה תנאי התנאי בטל והמעשה קיים ע"ש עוד באריכות : (ב) מצוה שיקדשנה בעצמו · עיין בס' יד המלך פ"ל מהל' שבת דין ו' שהעיר למה לא מצינו רק דמצוה בו יותר מבשלוחו רק בשני מצות בקידושי אשה ובהכנת כבוד שבת ולא בשום שארי מצות כגון בשבת גזל ועשיית מעקה ושנקה ומזוזה וכדומה ע"ש שכ' טעם נכון לחלק בזה · ומ"מ לדינא אין דבריו נכונים ואשתמיטתי' דברי המג"א בא"ח סי' ר"נ סק"ב שכ' בהדיא דה"ה בכל מצות אמרי' מצוה בו יותר מבשלוחו · וכן משמע בש"ס בכמה מקומות וע' בש"ת שם : (ג) כדרך הודאה · עמ"מ וב"ש ועיין במל"מ פ"ג מה"א סוף

(ה) מקודשת · ואם א' הלך עם השליח והעיד עליו ...

באר היטב

קדושין גמורים א"צ לחזור ולברך כנה"ג דף ... ע"ב : (י) עשרה · היינו לעדות קדושין צריך ... שנים · ולברכה עשרה · ואף קרובים רשאים ... מן המנין ועיין מנהגי מהר"ש מינץ · ואי ליכא ע... אין עיכוב אבל ברכת נשואין מעכב עיין ב"ש ו... (א) שליח · בספר באר שבע דף קי"ח כתב לאו אורח ... לשויה לשליח ת"ח ע"ש וכנה"ג כתב עליו ... עכשיו דממנין שליח לת"ח ואפי' הוא גדול הדרבה ב... וב"ש כתב דלכתחלה אין לעשות שליח לקדש ... ע"ש : (ב) בעצמו · ודוקא במצוה אמרי הכ... בברכת המצוה נתבאר בסי' שלפני זה אף ל... אחר מברך · וכן מצוה יותר שיקדש הלב... בעצמו ולא ע"י שליח · ומה שאנו אין נזהרין בזה... שידוכין ואין החתן רואה הכלה משום דאי ... שידוכין וקודם הקדושין רואה אותה לזה כמך ... שעושים בלילה קודם החופה כדי שיראה אותה ... ומיהו תוס' דקדושין דף מ"א וע"א כתבו ... ע"ש ועיין דרישה ב"ח : (ג) שקבלתו · ב"ח וח"... לתומרא אפילו היא מודה אינו אלא קדושי ספ... ועיין בחידושי מהרי"ט · ואם פסק העדים ש... השבועה נאמנים אפי' האשה מכחישתן והוי ... ודאי · ד"מ בשם הר"ן וכ"כ הח"מ · וב"ש כתב ... ובש"ע ח"מ סי' קכ"א הביא רק בשם יש מי ... דמהני מש"ה לא הוי כאן קדושין ודאי · ואב ... עם השלוחים מתבאר ג"כ שם בח"מ ושם פסק ... דאין נאמנים להוציא ממון א"כ הוי כאן קדושי... (ד) פקדון · דוקא שהכסף הוא בעין או אפ... בעין והיא מודה שעשתה פשיטה ורוצה לשלם · ... אם הכסף ליתא בעין ואומרת לפקדון נתנו ל... אינם נאמנים דהוו נוגעין בעדותן כנה"ג ... ... שמסר הקדושין משמע מדברי מהרי"ק שהבי... דמהני

אה) (ריב"ש סי' קנ"ג) (ד) לאבל בשליחות האשה שהיא עושה שליח לקבל
שין צריך שיהיה בעדים סוי"א שגם (ו) בשליחות האיש צריך עדים :
וי"א דאף בשליחות האשה בלא עדים יש להחמיר (טור בשם הרא"ש) ואם לא היו עדים
(ו) הקדושין והאשה והשליח אומרים שנתקדשה כראוי ובא אחר וקדשה צריכה גט (ריב"ש
ן פ"ב) ואם אין עדים בדבר והמשלח כופר שעשאו שליח י"א דהוי ספק מקודשת (מרדכי
אוים מקדש) וי"א דאינה מקודשת כלל (ראבי"ה ור"י מינץ) וכן נראה עיקר : ד ביש
שאומר שאפי' לא מינוהו שליח בהדיא אלא שגילה דעתו שהוא חפץ באשה
ית ואמר לו לשדכה לו (ה) והלך (ח) השדכן וקדשה לו בלא מינוי
חות הרי זו מקודשת : ה סיש מי שאומר שאם האב הרצה הדברים לפני
שהוא רוצה לקדש לו ושתק הבן והלך האב וקידשה לו הרי זו מקודשת
מת (ס) כיסופא דאב שתק ועשאו שליח לקדש לו אבל באיניש אחריני
י גוונא הרי זו ספק מקודשת : ו עהכל כשרין לשליחות קדושין (ו) חוץ
ש שוטה וקטן לפי שאינם בני דעת (י) והעובד כוכבים לפי שאינו בן
ת והעבד לפי שאינו בתורת קדושין : הגה וי"א דשליח ראשון יכול לעשות
שני (מרדכי פ' התקבל בשם י"א) אם מוסר לו הקדושין שמסר לו הבעל אבל
א מסר לו הבעל הקדושין רק צוה אותו לקדשה בכל כסף שירצה אין עושה שליח
ומרים דבכל ענין אין שליח ראשון עושה שליח שני (הגהת מרדכי פ' האיש מקדש)
ת כתב ע"י עובד כוכבים לחבירו ישראל שבמקום אחר וממנו להיות שלוחו לקדש
שה י"א שדינו כמו בגיטין (שיתבאר לקמן סי' קע"א) (רבי' ירוחם) וי"א דגבי
ן לכולי עלמא הוי מקודשת מדאורייתא (כ"כ הב"י) : ז פהאומר לשליח קדש
שה במקום פלוני וקידשה במקום אחר אינה מקודשת (ז) צוכן בכל

באר הגולה

אלוויי אלוי קמים וכו' שם דף מ"ס ע"א והמרדכי שם בשם ר' יעקב ל שם ם הראב"ד בהשגות וכ"כ הר"ן והמרדכי בשם ראבי"ה ב טור בשם אביו הרא"ש מהא דאיינתי לעיל ס שם בשם הרמ"ה וכפי פירושו בהא דאמרי ולמא' אלוויי וכו' ע הרמב"ם שם בפ"ג ממשנה וגמ' גיטין דף כ"ג ע"א ומהיקשא דקדושין לגרושין וכו' ס"ם שם פ משנה קדושין דף נ' ע"א ואפי' יחד לו אשה מ"מ אמרי' אמקום קפיד וכן מוכח בגמרא כן כתב מהרש"ל צ הרמב"ם שם פ"ז וכתב ה"ה שזה פשוט ומבואר בהרבה מקומות שכל שעושה שליח שליחותו אין דבריו קיימין וכו'

באר היטב

ולא קשיא עליו התימא שהקשה עליו הב"י כמו
הכנה"ג דף ס"ד ע"א ע"ש · וח"מ כתב דלא
ע"ש · וב"ש כתב אפילו שני השלוחים וע"א מסייע
א מהני ע"ש : (ו) בשליחות האיש וכו' · ז"ד
ד וכתב מה שמדמה הרמב"ם שליח קדושין לשליח
ן שאני ש"ג שגופו מוכיח עליו ע"ש · ש"מ דאיירי
וקא בקידושי כסף אבל אם הוא שליח עם שטר
א"צ עדים כיון דהשטר בידו כ"כ ב"ש · ומיהו
ת הלשון של הראב"ד שכתב אבל בקדושין דאפי'
מודים אינו כלום וכו' ע"ש · משמע דבכל ענין
עדים במינוי שליח הולכת קדושין · דא"כ ה"ל
בקיטור אבל בקדושין ליכא הוכחה · ועיין מ"ש
חבך מגדול עוז מגמרא קדושין דף מ"א ע"ב ·
גרי ב"ש דחילוק יש בין כסף לשטר לא מוכח
"ל דשם איירי בשטר ול"ק · ועיין כנה"ג דף
ד"ב : (ז) הקדושין · נראה דע"ש הוא וכצ"ל ואם
עדי הקדושין בפניו · והאשה והשליח אומרים
פני עדים תופסין הקדושין של אחר עיין ח"מ
(ח) השדכן · עיין מ"ש הכנה"ג דף ס"ג ע"ב :
(ט) כוסא וכו' · משמע דמקודשת בודאי וכן בסעיף
ז הרי זו מקודשת משמע נמי דמקודשת בודאי ·
חרונים כתבו דאינו אלא ספק מקודשת ועיין
ב"ש · ומצאתי בתשובת ב"י סי' ס' שכתב דוקא
ל אבל בבן קטן אפי' מנוהו שליח בהדיא לאו
וא דקטן לאו בר שליחות הוא וכ"כ הר"א ששון
: ועיין במהרא"ס ח"א סי' י"ח : (י) והעובד כוכבים לפי שאינו וכו' ועבד וכו' כצ"ל בה"י ע"ש :

פתחי תשובה

דין י"ד : (ד) אבל בשליחות האשה · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' תקל"ז : (ה) והלך השדכן · עיין בתה"ד סי' רנ"ז ובפסקיו סי' מ"ג דאף איכא דעלמא מהני · יד אפרים · ועיין בתשובת ברית אברהם סי' ק"א מ"ש בזה : (ו) חוץ מחש"ו · עיין בפמ"ג לאו"ח בפתיחה כוללת סוף חלק ג' שחקר בראובן ששלח לסומא לקדש לו אשה והלך וקידש ואח"כ קידשה אחר ג"כ וכתב די"ל דצריכה ג"כ גט מאחר כיון דהוא מחלוקת הפוסקים בענין סומא אי חייב במצות מה"ת או הלכה כר' יהודה ואי אינו חייב במצות מה"ת לאו בר שליחות הוא דבעינן אתם גם אתם שיהא שליח והמשלח שוין ומיהו אם המשלח ג"כ סומא י"ל דודאי יכול לעשות שליח דהרי הם שוין וכמ"ש בתו' מ"ב ב"ו כו' (עב"ש לעיל ס"ס ה' ומ"ש שם) ושוב כתב די"ל גם לר' יהודה אין סומא פטור רק מא"ע ולא ממל"ת וא"כ ודאי בכלל בני ברית הוא ע"ש : (ז) וכן בכל מה שאינו · עי' בשל"ת פ"י מה"א דין כ' שנסתפק באומר לחבירו צא וקדש לי אשה פ' והלך וקידשה קדושין דרבנן או קדושי ספק מהו אי הוי שינוי בשליחות והאריך בזה וסיים דהדבר צריך תלמוד · ומבואר מדבריו (במה שדחה הראיה שרצה להביא מנזיר י"ב) דאם לא היה אפשר להשליח לקדשה קדושי תורה ודאי דלא הוי שינוי אך לב"ש עוד אח"ז (לדחות ראייתו הנ"ל) אין חילוק זה מוכרח · עוד נסתפק שם את"ל דהוי קפידא אם המשלח אומר שאינו מקפיד אלא דניחא ליה אף בקדושין דרבנן מהו · והעלה בעיניו דאת"ל דהוי קפידא לא אלינן בתר דבריו ואף אם אומר שאינו מקפיד אינה מקודשת אלא שהקשה ע"ז מקדושין דף נ"א ע"ב וברש"י שם דמשמע מזה דבכל מלתא דליכא שינוי בפירוש רק מגד אומדנא דאיכא קפידא אם גילה דעתו אח"כ דאינו מקפיד מהני
שליח

(ח) מה ששינה שאם אמר לו לקדש סתם וקידשה על תנאי או שאמר לו לקדש על תנאי וקדשה סתם או ששינה בתנאי אינה מקודשת: ח ^ק^אמר לו קדשה והרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת שאינו מקפיד אלא מה מקום הוא לו: ט ^ר^העושה (יא) שליח לקדש לו אשה פלונית והלך השליח וקדשה לעצמו הרי זה מנהג (יב) רמאות (ט) ומה (י) שעשה (יג) עשוי ^ש^אם קדשה (יד) במעות המשלח ^ת^אפי' אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו (וכו' קדושין אומר לה את מקודשת לי ה"ז מקודשת לשליח) (טור) ^א^ודוקא שהאשה שמ והבינה (טו) יפה קודם קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי דאי ארעתה דמה שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלה הקדושין ^ב^אבל טעה (טז) השליח ואמר מקודשת לי אין כאן בית מיחוש דהקדש בטעות הוי הקדש • (נאמן השליח לומר (יז) דטעה) ^ג^ויש מי שמחמיר להצריכה גט: י ^ד^אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקידשה השליח לעצמו (יא) נקרא (יח) רמאות: יא האומר ^ה^לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח ו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש הרי זו בחזקת שקידש שחזקה עושה שליחותו והואיל ואין ידוע איזו אשה קדש לו הרי זה אסור בבל שיש לה קרובות שהן (יב) ערוה (יט) עמה כגון אשה שיש לה בת או או אחות וכיוצא בהן שאם תאמר ישא זו שמא אמה קידש לו שלוחו אחותה או בתה ^ו^ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו היתה לה קו כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה ^ז^אע"פ שנתגרשה קודם שימות השליח ה"ז מותר בה וא"א שמא קידש ה את קרובתה אחר שנתגרשה מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה ה (יג) ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לק

באר הגולה

ק שם במשנה ר משנה שם דף נ"ח ע"ב ש המרדכי שם בשם ר"י דאל"כ הוי ליה כמו מקדש בגזל ת טור מדברי התוס' שם במשנה וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו וש"פ א שם בפסקי הרא"ש ב ג"ז שם ג המרדכי שם בשם תשובת רבי ידידיה ד מעובדא דרבין חסידא וכו' שם דף נ"ט ע"א ה לשון הרמב"ם בפ"ט מהא"ב ממימרא דנזיר דף י"ב ע"א שליינתיו ג"כ לעיל סעיף א' ו מימרא דרבא שם ז מסקנת הגמ' שם

פתחי תשובה

וסיים דהדבר צריך תלמוד (ע' בס' יד המלך שם מ"ש בזה): עוד נסתפק הרב שם באומר צא וקדש לי אשה סתם ובא השליח ואמר אחת מבנותיך מקודשת לפלוני מהו דהא קיי"ל דכל כה"ג הוי קדושין שאינם מסורים לביאה ואסור בכל הבנות וכולם צריכות גט וא"כ אין לך קפידא גדולה מזו דפשיטא שלא עלה בדעתו שיקדש לו אשה שיהא אסור לו לבא עלי' והאריך בזה וסיים דאת"ל ראה דהדבר מפורש בפ"ב דקדושין דף נ"ב הני עניותי לזה ה' בנות כו' (שהובא בש"ע לקמן סי' ל"ז ס"כ) ומבואר מזה דגם בממנה שליח אמרינן דקדושין שאין מסורים לביאה הוי קדושין והדין הוא פלא בעיני וצ"ע עכ"ל והרב המגיה שם כתב דאפשר קצת לחלק בין שליח דעלמא ובין בן או בת דמשוו שליח לאבוהון ע"ש: (ח) מה ששינה • כ' בס' בר"י אומר לשלוחו קדש לי אשה פלונית בדינר והלך וקידשה בתאי דינר הוי ספק מקודשת • הרב קרית מלך רב ח"א סימן י"ט • וגדול אחד הקשה ע"ז מסוגיות קדושין דף מ"ח ועיין בספר עצמות יוסף שם ובתוספות רי"ד שם: (ט) ומה • עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן ע"א וע"כ דאף אם השליח לא קידשה בעצמו רק ע"י שלוחו מקודשת ולא אמרינן בזה אין שליח לד"ע ויהא השליחות בטל כמבואר בנו"ב קמא סי' פ"ה משום דעיקר הסבירא' בכאן במה שלא קיים שליחותו שחבירו סמך עליו ואפי' לא קידשה לעצמו כלל ושוב מה שקידשה לעצמו אינו מוסיף בזה הטא ולא שייך בהקדושין אין שליח לד"ע ע"ש: (י) שעשה עשוי • כ' בהגהת יד אפרים קמשין ליה שלא לכונסה • ריטב"א: (יא) אינו נקרא רמאות • עבה"ט מ"ש מ"מ אם אפשר להודיע כו' ועי' בהגהת שם ואם הוגה דילמא אדהכי פדה א"נ נסמתין ואפילו בזווג ראשון איכא למימר שמא יקדמנו אחר כ"כ הנ (יב) ערוה עמה • עבה"ט מ"ש היינו ערוה דאורייתא • וכן הסכים המל"מ פ"ז מהלכות אישות דין כ"א וכפ' ד ושם הוסיף עוד דה"ה בדין הכ' הרמ"א אם נוה לקדש אשה פלונית כו' דאינו אסור אלא בעריות דאוחה אשה בבניות ע"ש: (יג) ואין אדם עושה שליח כו' • עיין במל"מ פ"ט מה"א דין ו' שהביא דברי מהרי"ט חח"מ שתמה ע"ד התוס' בנזיר שם דמנא להו דהעושה שליח שיקדש לו אשה לאחר שיגרשנה בעלה דלא מהני דילמא כוו דמשמעתא אין בדעת האדם לעשות שליח אלא במאי דמצי עביד השתא אבל אי פריש פריש וכוא ז"ל תמה על
בב

באר היטב

(יא) שליח • ה"ה אם הוא אינו שלוחו אלא האומר כשילך לשם שיקדש לו אשה וקידש לעצמו ה"ז מנהג ר (יב) רמאות • הרמב"ם פ"ט ה"א כתב דנקרא (יג) עשוי • ואם חזר בו וקידשה למשלח אינו הר"ס גלאנטי סי' ס"ח • היו השליח והמשלח ואחר שקדשה לעצמו חזר וקדשה לאחיו ומת אינה נפטרת בגט המשלח אלא בחליצה: הר"ס שם: (יד) במעות • ל"ד במעות דאין מקדשין ב וכשמקדש במעות המשלח הייט כשיש קפידא דאז הוי גזל בידו אבל דבר שאין קפידא ויש לחוש לא. הוי גזל • ב"ש: (טו) יפה • כתב מהריב"ל ז' צריך שנדע באיזה אופן נודע אם שמעה יפה ואם נאמין לה ע"פ דבורה ע"ש • וכ' בפשיטות דהיא נאמנת לומר אם הבינה ע"ו פרישה: (טז) השליח וכו' • עיין מ"ש הב"ש: (יז) בהגודה כתב דנאמן בשבועה • עיין ב"ש וכנ ס"ד ע"ב: (יח) רמאות • מ"מ אם אפשר א למשלח צריך להודיע ש"ם ועיין בה"י: (יט) מ

(יד) בשעת השליחות: הגה וכן אם באו הקרובות ואמרו לא נתקדשנו ועמדו
) ונשאו מותר באשה זו דהא ודאי לא נתקדשו הקרובות (הר"ן פ' המקבל ריב"ש סימן
) י"א דהוא הדין אם טוה לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרובותיה מטעם חזקה
ת עושה שליחותו (תוספות פרק המקבל) (טו) ויש חולקין (כב) בזה: יב [ח]העושה שליח
דש לו אשה פלונית והלך וקידשה לו וקידש המשלח בעצמו לאמה או לבתה או
חותה ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה שתיהן צריכות גט ואסורות עליו:
(טז) [ט]עשה שליח וביטל (כג) השליחות קודם הקדושין הרי הוא בטל [י]ואם אין
ע אם בטל השליחות קודם או אחר הקדושין הרי זו ספק מקודשת: יד [כ]אין לבטל
א בפני השליח עצמו ואם בטלו (יז) שלא בפניו מבוטל: טו [ל]לא הוחזק השליח
דים הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון [מ]הב' כאומר לאשה קדשתיך
א אומרת לא קדשתני שהוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו היא
ומרת לראשון קדשתני והוא אומר לא קדשתיך אמרה איני יודעת חזקה לשני
חזק השליח בעדים הוא אומר לעצמו והיא אומרת לראשון חזקה לראשון (ואפילו
 השני אסור בקרובותיה) (המ"מ בשם הר"א) אמרה אינו יודעת שניהם נותנין
 ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס: הגה ויש חולקין דאף אם (יח) הוחזק
) השליחות אם השליח אומר שחזר משליחותו אינה מקודשת לראשון וכן אם לא הוחזק
יחות והמשלח אומר שעשאו שליח הוא אסור בקרובותיה (טור בשם הרא"ש) מיהו אם
סומכת על השליחות וחזקה לראשון וכו'

באר הגולה

ח ג"ז שם ולמד ממשנה דע"ס ע"א ט כמימרא דר' יוחנן דאמר אתי דבור ומבטל דבור שם ד' נ"ט ע"א י רמב"ם וטור ולמד ממשנ' דלעיל כ מרדכי בפ"ד דגיטין בשם רבינו שמחה דשייך ביה תקנה שגגות ומעמו' וכן הוא שם בירושלמי ל ג"ז מדברי הרמב"ם שם בפ"ט מהירושלמי (ריש פירקין) וכתב ה"ה ומפרש רבינו הוחזק כשעשאו שליח בעדי' וביאר דבריו שהשליח הזה הודיע לאשה שהוא שליח איש פלוני ואם היו מגורו בעדים היא מ כן פי' הר"ן מהירושלמי

באר היטב

 ערוה דאורייתא ולא שני · פרישה ח"מ ב"ש:
 בשעת שליחות · יש לחקור אם היינו דוקא בשעת
ית אבל אם לא מת השליח וחזר ואמר שקדש לו
 שבשעה שעשאו שליח היתה א"א הוי מקודשת
דילמא ל"ש ומאי דנקט ומת הוא משום דבעי למימר
ור בכל הנשים שבעולם · ומצאתי למהר"ם מינץ
ל"ע שכתב ומעתה אפילו אם מקדש השליח אח"כ
מקן כשהיו פנויות אינה מועיל וכו' ולפ"ז זה מוכח
י' חזר שליח ואמר שקדשה אינה מקודשת וכן מצאתי
אכ"ח עכ"ל כנה"ג דף ס"ג ע"ב ולדידי לא הוי זה
 חקירה דפשוט הוא מגמרא דנזיר דף י"ב ע"א
ה ר' יוחנן וכו' ע"ש ברש"י ובתוס' ודו"ק:
) ונשאו · דוקא עמדו ונשאו דאיסורא ודאי לא
 אבל בלא"ה לא מהימנינן להו שלא נתקדשו
נס כתבו תוספות גיטין דף ס"ד ע"א ותוס' נזיר
"ב ע"א משום קנס דלא היה לו להכניס עצמו בספק
ט לצוות לקדש לו אשה פרטית ע"ש ועיין ב"ש:
) בזה · הגה רמ"א מדייק כן בד"מ מדיוקא תוס'
ין דף ס"ד ע"א דס"ל דאסור בכל הנשים משום קנס
 כשצוה לקדש אשה פלונית דאינו חייב קנס מותר
בותיה · והח"מ וט"ז וב"ש חולקים על רמ"א בזה
 · ואם צוה לקדש אשה פלונית והיא אומרת דלא
 אותה נאמנת · ח"מ ב"ש: (כג) השליחות · אפי'
ות בקנין יוכל לחזור בו · בה"י ע"ש: (כד) השליחות
וכו' · עיין מ"ש הח"מ והב"ש:

פתחי תשובה

שם מוכח לסדיא דאפילו עושה שליח בפירוש לא מהני (ועיין בספר מרכבת המשנה פ"ז מה"ג הלכה ג' שהאריך לנגד לקיים דברי מהרי"ט הנ"ל ולדחות השגת המל"מ מעליו ע"ש גם בס' יד המלך פ"ט מה"ג כתב לתרץ קושיית המל"מ ולקיים דברי מהרי"ט הנ"ל ע"ש) · וכ' עוד ולפ"ז יש לדון באשה שהיתה ספק מקודשת כגון שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה ובא אחר ועשה שליח שיקדש לו אשה זו לאחר שיגרשנה המקדש הראשון מהו מי אמרינן דחשיב שליח שהרי איהו אם הי' מקדשה היו תופסין בה קדושין וא"כ חשיב מלתא דמצי עביד ושפיר מצי משוי שליח או דילמא כיון דהוא לא היה יכול לקדשה קדושין גמורים חשיב מלתא דלא מצי עביד וא"כ לא חשיב שליח והאריך בזה ע"ש · וע' עוד במל"מ פ"ב מהלכות ביאת מקדש דין ו' הובא בקצרה לעיל סימן א' ס"ק י"ז וע' בת' ביבת ציון סימן פ"ז וכם' דורש לציון דרוש י"ג · [וכ:ליות ס"ע דהגאון רע"ק איגר ז"ל כ"כ אם נשבע שלא לקדש אשה פלונית ועשה שליח לקדשה וקדשה אחר שנשאל על שבועתו י"ל דהשליחות בטל כיון דבשעה שעשאו שליח לא היה רשאי לקדשה או די"ל כיון דחכם עוקר נדר מעיקרו מיקרי בידו. ועיין תשובת הרא"נ"ת ח"ב סי' י"ח עכ"ל] : (יד) בשעת השליחות · בתשובה כהבתי דדוקא בעושה שליח לקדש אמרינן הכי אבל בעושה שליח לשדך לו אשה סתם ע"י ש"ה לא אמרינן כן · ומכש"כ בנותן כו"ה לשדך עבור בתו והשליח עשה שידוך עם מי שהיה לו אשה בעת שקיבל הרשאה והוא התחייב עצמו בקנין וקנס כנהוג דודאי מחויב המשלח לקיים השידוך ולא מצי לפטור עצמו בטענה זו דכל מלתא דלא מצי עביד השתא כו' ע"ש: (טו) ויש חולקין בזה · עבה"ט וע' במל"מ שם ובפ"ד מהל' בכורות מ"ש בזה: (טז) עשה שליח וביטל · אפי' בקנין כ"כ בסגמ"ר סוף האומר והביאו ב"י · וכתן הטעם משום דאין זה רבותא כ"כ דמאי ענין קנין לקדושין· יד אפרים: (יז) שלא מבוטל · כי בסג:הת יד אפרים ח"ל וצריך לבטל בפני שנים · ובפני השליח ס' בב"ש לקמן סי' קמ"א ס"ק נ' ואסור לב"ש לעיל סק"ח בשם הרא"ש א"כ יש לחלק בין בטלו הקדושין דבא להתיר צריך ב' ובין ביטול שליח הגט שבא לאסור א"צ עדים [ב]משמע דבעיק שנים כו' וא"כ כאן שהביטול הוא להתיר י"ל דגם הטור מודה דצריך ב' וכל היכא דצריך ב' אפי' שמעו העדים [ד]די שנגדר לא מהני וע' בתשב"ץ ח"ם ס' האומר עכ"ל: (יח) הוחזק השליחות · עב"ש ס"ק ל"ז ועיין בהגהת יד אפרים מ"ש בזה:

אחר כך חזר השליח ואמר הייתי סבור שקדשתי לעצמי ונזכרתי שקדשתיה לשלוחי
לסמוך אסברא הראשונה (הגהות מרדכי דקידושין בשם תשובת מהר"ם) שליח של
קדשתיה למשלח והיא אומרת לא קדשתני המשלח אסור בקרובותיה על פי השליח:

לו כל דיני שליחות לאשה · ובו י"ב סעיפים :

א [א]האשה יכולה לעשות (א) שליח לקבל קדושיה [ב]מצוה שתתקדש על י
עצמה אם תוכל אבל איסור ליכא כמו שיש [ג]באיש [ד]ואומר האיש לש
הרי פלונית ששלחה אותך מקודשת לי והשליח אומר קדשתיה לך ואם
הן דיו ואפילו (ב) שתק אם היו עסוקים באותו ענין ונתן לשליח ולא פי
ולא אמר דבר דיו ואם מקדשה בשטר אינו כותבו אלא מדעת (ג) השו
[ה]ויש מי שאומר שאינו כותבו אלא מדעתה: ב [ו]בכל הדברים של קדו
דין האיש עם שלוחה כדינו עם האשה: ג [ז]אמרה לשליח קבל הקדו
במקום פלוני והוא קבלם במקום אחר או בכל דבר ששינה בשליחותה
מקודשת: ד [ח]אמרה לו הרי הוא במקום פלוני וקבל במקום אחר מקוד
שמראה מקום היא לו: ה [ט]יש מי שאומר דשליח דקדושין אינו יכול לנ
שליח דמילי נינהו ולא ממסרי לשליח: (ועיין לעיל סי' ל"ה סעיף ו' נתבא
ו [י]מי שקדש על ידי שליח (א) לא יקדש פעם אחרת בשעת חופה
להוציא לעז על הקדושין הראשונים שיאמרו אין קדושי שליח כלום
לעיל סוף סי' ל"ד) (ב) [כ]חזרה וביטלה השליחות קודם שקיבל הקדושין
הוא בטל ואינה מקודשת ואם אין ידוע אם ביטלה השליחות קודם ק
הקדושין או אחר כך ה"ז ספק מקודשת: ז [ל]אם קיבל שלוחה קדושין
והיא בעצמה קיבלה קדושין מאחר ואין ידוע אם קדושין שקבל שלוחה
לשלה או שלה קדמו אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם ואם רצו
נותן גט ואחד כונס (ומקדשה קלושין אחרים) (רבינו ירוחם נ' כ"ג) [מ]במה ד
אמורים ברחוקים אבל אם קדשה השליח לאב וקידשה היא בעצמה לב
לאח שניהם נותנין גט ואסורה לשניהם: ח [ס]אשה נעשית שליח לחב
לקבל קדושין אע"פ שנעשית לה צרה (ג) שמקדש לשתיהן [ע]ויש מי ש
שאפילו אם כשאמרה לה קבלי גם בשבילי לא השיבה הן אלא שתקה
סתם מסתמא גם בשבילה קיבלה: ט [פ]אשה שהיא שליח לקבל קו
לחברתה וכשנתן הקדושין אמר לה ואת נמי או וכן את שתיהן מקודשות
אם לא אמר לה אלא ואת הרי זו שקיבלה הקדושין ספק מקודשת שמ

באר הגולה

*(הגהות מרדכי בשם תשובת מהר"ם) א משנה קדושין דף מ"א ע"א ב מימרא דרב יוסף והגירסא בגמרא ג שם בגמרא דפריך שמא ירצה דכל מגונה בה תתגנה עליו והתמ' ואמר והכתב גרפך כמוך אבל אשה בכל דהו ניחא לה כדאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו וכו' ד לשון הרמב"ם בפ"ג וכ' ה"ה שלו דברים פשוטי' ושאכתבים מן הטמ"ש כדין בשטר ה ה"ה שם בשם הרמב"ן ו שם ז ללמד מדין שליח שנתבאר לעיל סי' ל"ה סעיף ז' וציינתיו שם ח ג"ז מדין שליח שם סעיף ח' וציינתיו שם ט מרדכי בשם הקדוש מרדוש בריש פ"ב דקדושין הביאו הב"י בש"ס דלעיל י לדעת הרמב"ם והרא"ש כ ציינתיו לעיל סי' ל"ה ל משנה קדושין דף ע"ט ע"א מ בשם הרב נכוני מפני שאפשר שקדושי אותו שגירש' קדמו לקדושי כונס ולא חלו קדושי כונס הלכך צריך לקדשה אחר גירושי האחר נ ל' הרמב"ם שם פ"ט ופשוט הוא ס מימרא דרב ש"מ ממתני' וכו' שם דף נ"ב ע"א ממעשה בה' נשים שם במשנה דף נ' ע"ב ע כן פי' הר"ן ממה שפסקה שאין זה שום חידוש כיון שעשאתה שליח והיא נתרצית להיות שליח וכו' אעפ"י שנעשית לה צרה ופי' ר"י דאשמועינן קבלה סתם וכו' פ רמב"ם שם בפ"ד מבעיא דרב פפא ומתאי דמסיק עלה שם בגמ' נדרים דף ו' ע"ב וכתב ה"ה ופי' רש מבואר וי"ש פי' אחר ולדברי הכל אם נתן כסף לשתיהן שתיהן מקודשות ודאי

פתחי תשובה

(א) לא יקדש פעם אחרת · עיין בתשובת מהר"ם בר ברוך דפוס פראג סי' תל"ט · ועי"ש לעיל סי' ל"ד סק"ו :
(ב) חזרה וביטלה השליחות · כ' בהגהות יד אפרים נראה דכאן אף לכתחלה יכולה לבטל שלא בפני השליח אף דלעיל סי' ל"ה סי"ד איתא אין לבטל · שם הטעם משום נפוצות ופרוצות כמבואר בב"י משא"כ כאן · ואי בעינן שנים בביטול עמ"ש לעיל סי' ל"ה ולקמן סי' מ"ס : (ג) שמקדש לשתיהן · עיין בס' בית מאיר שכ' דנראה דה"ה אם אינה יכולה להיות ש"ק לחברתה לקבל קדושין מבעל' ואף דהכא קי"ל דנעשה שליח ואפי' במקום שנעשה לה צרה היינו במקדש לשתיהן די"ל מנו הוכיח לנפשה כו' ואפי' אם היתה זו כבר מקודשת מ"מ יכולה לקבל קדושין משולה לחברתה כיון שהיא רק ארוסה ואין ידה כיד בעלה משא"כ אם היא כבר נשואה לו דידה כיד בעלה ונמצא אין הכסף יוצא מרשותו וכדקיי"ל בח"מ

באר היטב

(א) שליח · כבר נתבאר דצריך לעשותו בעדים או מעשה בלא עדים אפ"ה יש להחמיר ולהצריכו
ואם גלתה דעתה דניחא לה להתקדש לזה יוכל ז
לה שום אדם ולקבל בשבילה קדושין · ב"ש : (ב) ש
כתב הב"ח דנמשך עם אם היו עסוקין אבל השליח
להשיב על"פ הן · ובדרישה כתב דקאי על שלו
היו עסוקין באותו ענין מהני אפי' שתק השליח ו
נ"כ לא אמר כלום וכ"כ ח"מ ומ"ז · ולמ"ש הב
מ"ש בסעיף ח' ושתקה וקבלה סתם היינו שלא
שהיתה שלוחה אבל מ"מ השיבה הן ועי'
(ג) השליח · ר"ל דא"צ דעתה אלא דעת שליח
אם כותב מדעתה פשיטא מהני ח"מ ב"ש · מ"ז
סגה

ין אלא לראות מה בלבה וכאילו אמר לה ואת מה תאמרי בדבר זה כך קיבלה הקדושין היא שהרי זה עדיין שואלה לראות מה בלבה: י [צ]ויש שאומר שאין האב יכול (ד) לעשות שליה לקדש בתו בוגרת [ק](ה) וחלקו : יא [ר]מי שקיבל קדושין לבתו בוגרת ולא עשאוהו שליח יש מי שאומר יכה גם (ד) מספק: יב [ש]אין האשה עושה שליח (ו) לקבל (ס) קדושין מיד ה בעלה: (מיהו אם עשתה הוי ספק מקודשת (ב"י) (ועיין לקמן סימן קמ"א סעיף א' גבי גט):

לז כל דיני קדושי קטנה · ובו כ"ז סעיפים:

[א]האב (א) מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא נערה רשותה בידו וקדושיה לאביה [ב]וכן הוא זכאי (א) [ב] במציאתה ובמעשה : ובכתובתה אם נתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין הוא זכאי בכל עד בגר לפיכך מקבל האב קדושי בתו [ג]מיום שתולד עד שתבגר ואפי' היתה שת או שוטה וקדשה האב הרי היא אשת איש גמורה [ד]ואם היתה בת ג'

צ טור בשם הרשב"א וכ"כ בשמו' גזירה שמא יבואו לומר שנקבל' הקדושין מתקדשת דומיא דקטנה ק שם בשם אביו הרא"ש וכ"כ בתשובה כלל ל"ט וכתב שדברים תמוהים הם וגזירה חדשה היא לא מצינו דוגמתה בתלמוד וכ"כ בשם בעה"ע ר שם בשם בעה"ע בשם גאון ש ה"ה בפ"ע בשם מ"כ מהא דאמר רב אי האשה עושה שליח לקבל גטה וכו' גיטין

ע"ב א ל' הרמב"ם בפ"ג מה"א משנה קדושין דף מ"א ע"א וכפירש"י שם ב משנה כתובות דף מ"ו ע"ב ג כן משמע בכמה וירושלמי פ"ג דקדושין הכא אם ילדה אתן נקבה וכו' משנה שם דף כ"ב ע"א ד משנה יבמות דף קי"ב ע"ב ה משנה נדה

באר היטב

ם"ס משמע הא דבעינן דעתה לאפוקי דאינו יוכל : קודם שתרצה לקדש לו וכאן לא משמע כן ע"ש ב"י ויתורץ היטב: (ד) מספק · דחיישינן שמא לקדושי אביה אע"ג דשמא נתרצה הבן לא מ"מ איסי ניחא בכל דהו · עיין בקדושין ד' ע"ב תוס' ד"ה קדשה אביה בתוך וכו' · ועיין כתב הרא"ח ח"א סי' מ' לא חיישינן לריצוי אלא כשידוע לנו ששמעה ושתקה אבל אם מיחתה ם · היכא שהיא מחתה בפירש ואגחנו לא נדע מעה ושתקה עד עכשיו אם לאו הדבר מסופק ודבר שבערוה ראוי להחמיר · הרא"ח שם : דושין · עיין תשובת מהר"י הלוי סי' א' וכנה"ג דף ס"ה ע"א :

מציאתה · כתב ב"י אעפ"י שמציאתה ומעשה יה אינם ענין לקדושין כתבם רבינו משום דבהדא מתנה · ובב"י כתב טעם אחר ע"ש · וב"ח כ' דוקי הב"י דמש"ה הביא כאן דזכאי במציאתה ואמר כסף קדושיה שלו · דמשמע דאפילו הם מנה הכל של אב ולא אמרינן דלא זכה האב ה שראוי' להתקדש בו דהיינו פרוטה אבל היתר : הוי מתנה בעלמא ויהיה שלה מש"ה אמר במציאתה וכו' ע"ש לכאורה יש ללמוד מזה ן מתנה לבתולה זוכה אביה · אבל באמת אינו לא כתב הב"ח דהוי לאביה אלא המותרת על דושין · הואיל ובא מחמלה ע"י קדושין · והתורה אב בכסף קדושין ולא חילקה אם הרבה או לטעם הוי לאביה · משא"כ במתנה דעלמא אפשר דהוי כמו ירושה שמפורש במתני' בהדיא דאינו ירות בחייה אלא יעשו לה סגולה ולא הוי לאביה · ואין להביא ראיה מתוס' דכתובות דף מ"ו ע"ב ד"ה ציאתה וכו' שכתב שם דאין למילף מציאה מכסף קדושין וכו' משום מציאה מסריח את עצמה להביה ע"ש · א"כ משמע מתנה שפיר יש למילף מכסף קדושין · דהא אינו דא"כ קשה נמי נילף ירושה מכסף דהוי לאביה דנמי אינה מסריח כמו מתנה ע"ש ובמהרש"א · וכן הח"מ מסופק במתנה · אבל הב"ש כתב פשוט דהוי לאביה ע"ש · ולא דק כמו שכתבתי · ועוד לדבריו הוי מתנה לאביה מדאורייתא כמו כסף

פתחי תשובה

סי' רמ"ג דאין אדם יכול לזכות ע"י אשתו לאחר ואולי יש לחלק דחזקה כמוכה שלא מדעת הקונה הוא דאינו יכול אבל בנעשית שליח לקבלה עדיף אך זה צ"ע דלא מסתבר לחלק בכך ע"ש : (ד) לעשות שליה · עח"מ וב"ש ועיין במל"מ פ"ג מה"א דין י"ד וגם' שעה"מ פ"ט מה"א דין י"א : (ה) וחלקו עליו · עיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תקנ"ט : (ו) לקבל קדושין · עיין בהגהת מל"מ פ"ד מה"א דין ז' שתמה ע"ז מסוגיא דיבמות דף נ"ד ומתשובת הרשב"א ה"ס אלף רל"ו ובמיוחסת סימן קל"א ע"ש · ועיין בשעה"מ פרק ו' מהלכות גירושין סוף דין ע' מ"ש בזה :

(א) מקדש את בתו · עיין במל"מ פ"ג מה"א דין י"א שנסתפק במי שקידש בתו קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום א' בכסף או בשטר דקי"ל דהוי אשת איש גמורה · אם הכניסה אביה לחופה אי תופסת חופה והשובה כנשואה או דילמא חופה דפחותה מבת שלשה לא חשיבה חופה והויא ארוסה וג"מ ליורשה וליטמא לה ולדון לבועלה בחנק אם בא עליה אחר ג"ש ויום א' · והאריך בזה והעלה דרש"י והתוספות והריטב"א אית להו דפחותה מבת ג"ש לית לה חופה וכן הוא דעת רבינו הרמב"ם וקצת גאונים (שהובא דעתם בש"ע לקמן סימן ס"א בענין חופת נדה ופחותה מבת ג"ש גרע מנדה) דע"כ אית להו דפחותה מבת ג' אין לה חופה ולא מצינו מי שיחלוק בפירוש בדין זה זולתי הרשב"א ז"ל דס"ל דפחותה מבת ג"ש אית לה חופה ואיהו ע"כ סובר כהרא"ש ודעימי' (הוא דעת הי"א שם) אמנם הרא"ש וסייעתו לא נתבאר מה דעתם בפחותה מבת ג' דאפשר אף דס"ל דחופת נדה הויא חופה מ"מ ס"ל דלית חופה פחותה מבת ג' ע"ש באורך · ועיין בשעה"מ פ"י מהלכות איסורי ביאה ... חופת התנים סעיף ג' שהאריך ג"כ בזה ומסיק דלכ"ע דינא יתיב דחופה דפחותה מבת ג' שנים לא חשיבא חופה כלל ואין מי שיחלוק על זה ושלא כדברי המל"מ הנ"ל ע"ש : [ב] במציאתה · [עס"מ וב"ש ועיין גם' קלות ההון סימן

שנים ויום א׳ מתקדשת בביאה מדעת אביה פחות מכאן אם מסר. או
לקדושי ביאה אינה מקודשת: הגה י״א דאין קדושין (ב) תופסין (ג) בנפל ואם נ
אביו בו קדושין והמקדש קידם אחר כך אחותו צריכה גט (ה״ז): ב ׳בגרה הבת אין לאו
בה רשות והרי היא כשאר כל הנשים שאין מתקדשות אלא לדעתן (ואם נ
יכולות להעיד שהיא בוגרת עיין לקמן סי׳ קס״ט סעיף י״א וסימן קכ״ה סעיף פ״ו.
ג ׳וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה הרי היא ברש
עצמה ואף על פי שעדיין היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה בה רשות לע
אבל אם קדשה ונתאלמנה או נתגרשה כמה פעמים קודם שתבגר חוזרת לרש
אביה: ד ׳נתקדשה קודם שתבגר שלא לדעת אביה אינה מקודשת: ה ׳קי
אביה בבקר וקידשה עצמה (ג) בערב ושניהם ביום שנשלם בו ו׳ חד
של ימי נערות ובדקוה ומצאוה בוגרת מחזיקים אותה בחזקת בוגרת וקו
האב אינם כלום ׳ויש מי שאומר דאפילו אינה (ד) מכחישתו לומר ע
הסימנים בבוקר ׳ויש מי שאומר (ג) דדוקא (ה) מכחישתו אבל באינה מכחי
צריכה גט משניהם: ו ׳אם בתוך הששה חדשים של נערות קדשה א
שלא לדעתה והיא קדשה עצמה שלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי
וצריכה גט (ו) משניהם: ז ׳כשם שיכול האב לקדשה בעצמו כך יכול לק

באר הגולה

דף מ״ד ע״א ו ג״ז שם ומבואר בכמה דוכתי ומכם בקדוש׳ דף ע״ט ע״א ז ג״ז שם ממשנה כתובות דמ״ג ע״ב ח והא דרבינא לא ס״ל נהא דרב ושמואל וכו׳ קדושין דף מ״ו ע״א ועיין לקמן סעיף י״א ט כמימרא דרב וכדמוקי לה בגמרא שם דף ע״ט ע״א י הרא״ש שם ממסקנת הגמ׳ שם וכרב כ טור בשם הרמ״ה וכמ״ש טעמו לפי פירושי שם ל פשוט בגמ׳ שם מ משנה שם דף מ״ו ע״א

פתחי תשובה

באר היטב

קע״ו סעיף י״ג]: (ב) תופסין בנפל · עבה״ט ועיין בתשובת קדושין א״כ קשה קושית התוס׳ שם ונילף ו
שבו״י ח״ג סימן קי״ח מ״ש בזה: (ג) דדוקא מכחישתו · עבה״ט מתרווייהו וכו׳ וא״ל תירץ תוספות שם דמה להנך
נפסד על ידיהן וכו׳ איכא למימר מתנה יוכיח ע״ש ודו״ק · גם י״ל לפי מ״ש תוס׳ שם לבסוף כסף קדושין א
משום דיש לו פסידא דיוצאה מרשותו וכו׳ א״כ גם מתנה אין למילף וא״ל כסברת המרש״א דלענין חדא מתו
פרכינן הך פירכא והביא ראיה מפ״ק דקדושין ע״ש · אינו ראיה היא דשם רצה למילף מעשה ידי׳ מכסף
אינו יוכל לומר הך פירכא שכן האב נפסד דבמעשה ידיה נמי מפסיד כסברת תוס׳ כאן · אבל לעולם אי ש
מציאתה מכסף קדושין שפיר פרכינן מה לכסף קדושין שכן האב נפסד וא״כ לא מצי למילף מתנה מכסף
ובאמת יוכל לומר הך פירכא דהאב נפסד לעיל דלא כמהרש״א ודו״ק: (ב) בנפל · עיין בנדה דף כ״ג א
ועיין מ״ש הב״ש · ולי נמי קשה לפי מה שפירש״י מי קאי חי ואחותה אינה אסורה אלא בחייה ע״ש · הא ד
ים למיבעי אם קידם אמו א״כ דהא קי״ל חמותו אסורה אפי׳ לאחר מיתת אשתו (כתה) · הח״מ כתב דהוי
והב״ש כתב דאין קדושין תופסין כלל באותו ולד וקדושי אחותו קדושין גמורים הם ע״ש: (ג) בערב ע
בקדושין דף ע״ט ע״א · והקשה תוס׳ שם וא״ת נפלגו בקדשה אביה גרידא וכו׳ וי״ל דבהאי מודה שמו
ע״ש · וכתב המהרש״א אבל הא ל״ק להו נפלגו בקדשה היא עצמה גרידא די״ל דבקדשה היא עצמה ליו
מידי ע״ש · לכאורה תמוה הוא הא אכתי נ״מ לרב בעי גט ודאי ולשמואל בעי גט מספק ונ״מ אי פסו
וקבלה קדושין מאחר · וכבר נתקשה בזה המחבר בית יהודה ע״ש · ונ״ל לפי תירוץ תוס׳ דמודה שמו
חזקת פנויה · א״כ ה״נ אמרינן איפכא דחזקת פנויה שלה מרע הסברא מדהיא השתא בוגרת וכו׳ וא״כ אפ
הוי ספק גט · וא״ל א״כ דהחזקה מרע הסברא א״כ לא יהא צריכא גט כלל כמו בקדשה אביה להוד
תוס׳ · י״ל דאית׳ בקדושין דף מ״ד ע״ב דס״ל רב ושמואל קטנה או נערה שנתקדשה שלא לדעת אביה
גם מספק א״כ לכ״ע צריכה גט מספק ולפי מ״ש לעיל סי׳ ל״ו סעי׳ י״א מי שקיבל קדושין לבתו בוגרת כו׳
גם מספק דשמא נתרצית לקדושי אביה ע״ש לא מקשה תוס׳ מידי · דלכ״ע צריכה גט · א״כ נשמע מינ
שקדשה אביה לחוד או קדשה היא לבדה הוי ס״ק וצריכה גט דשמא נתרצית אביה או נתרצית היא וק״ל
בקידם אביה לחוד והיא מכחשתו דאז אנו רואין דהיא לא נתרצית בקדושי אביה לא צריכה גט וכו׳
ח״מ עיין שם: (ד) מכחישתו · ז״ד הרא״ש ואף דהיא מודה ואומרת בברור שלא היתה בוגרת בשעת ק
אביה אמרי׳ לאו כל כמינה דאסרה נפשה אבעלה · ומיהו אפשר לפרש דאינה מכחישתו היינו שנם ה
מוענת ברי · ח״מ · ואני אומר דמשמע מגמרא זו דאפי׳ טוענת ברי לא מהני דאל״כ לוקמי הני תנ
ומה דתני חוששין לקדושי שניהם איירי שהיא טוענה ברי שלא היתה בוגרת ולמה אוקמי כולו כשמ
דף ע״ט ע״ב ודו״ק: (ה) מכחישתו וכו׳ · זהו דעת הרמ״ה · עיין בב״י שלפי פירוש שלו בדברי הרמ״
להעלמו הגמרא שם דאוקמי שם כולו כשמואל ומכחישתו מודה שמואל · גם קשה דה״ל לאוקמי כרב
הרמ״ה דב מודה באין מכחישתו · אבל לפי מה שפירש הב״ח דברי הרמ״ה מיושב הכל ע״ש ודו״ק · ועיי
ח״א דף ע״ט ע״ב · והרא״ש בתשובה סי׳ מ״א · ומקור ברוך סי׳ ל״ו: (ו) משניהם · וה״ה אם קדשה
לבדו · או היא נתקדשה לבדה הוי ס״ק · ח״מ · וב״ש כתב דאם היא נתקדשה לבדה לא חיישינן כל
ומשמע תוך ו״ח אין חילוק בין אם היא מכחישתו בין אם אין מכחישתו לעולם חיישינן לחומרא וכו׳

גיטין

חו גאו על ידי עצמה שיאמר לה צאי וקבלי קדושיך : הגה וצריך לומר לה
עדים דהרי שליח קבלה צריך עדים (פסקי מהרא"י סי' ב') כמו שנתבאר לעיל סי'
ג' ואם גלוי לכל שמכינה לחופה ולקבל קדושיה כאומר לה בפני עדים דמי (ריב"ש
) ואין חילוק בין נערה לקטנה (הר"ן פ"ק דקדושין) וכן עיקר אבל יש חולקים
דאין בת קטנה יכולה לקבל קדושיה אלא האב בעצמו צריך לקבלם (הרי"ף והמרדכי
ם) וכדי להוציא נפשו (ז) מפלוגתא יחזיק האב יד הקטנה בשעה שמקבלת הקדושין
אלא כשתקבלן דהוי כאלו קבלו בעצמו (כל בו ובת"ה סי' מ"ג) והכי עדיף טפי
בעצמו דהרי י"א דאסור לקדש (ח) בתו קטנה (שם בת"ה) כמו שיתבאר בסמוך
הקטנה אומר לה הרי את מקודשת לי (הר"ן פ"ק דקדושין) ואם אמר בתך(ט)מקודשת
דושין דהרי היא במקום אביה עומדת אע"ג שנותן לה הקדושין (ריב"ש סי' תע"ט)
ם בשטר כותב בשטר בתך מקודשת לי ובשעה שנותן לה אומר לה הרי את מקודשת
הר"ן) ואם שינה בדברים אלו אפ"ה הויא מקודשת (שם) וכששולחים הבנות הקטנות
ור ואין האב אצלן כשמקבלין לקדושיהן הואיל והכינה להכניסה לחופה ולקדושין
מחזיק בידה בשעת קבלה דמיא (פסקי מהרא"י סימן ל"ו) : ח ^ס^מצוה שלא יקדש
בשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה : הגה י"א דנוהגין בזמן

ע"א ג הרמב"ם
בפ"ג ממימרא דרבא
אמר ר' נחמן וכו'
שם דף י"ט ע"א
וכן כתב הרשב"א
בתשובה סי' אלף
רי"ט וכ"כ בתה"ד
בשם תשובת מהר"מ
ושכן עשה בנשו
ם מימרא דרב יהודה
אמר רב ומסייע לי'
ממתני' שם דף מ"ט

באר היטב

ואל"כ לא מקשה הגמ' מידי אלימא בתוך
לימא רב וכו' השתא הא דבגרה דילמא
בכחישתו אלא ודאי תוך שש אין חילוק · כתב
נתקדשה לאחר ו' ע"י אביה ונמצאו לה
קדושין זמן רב סימני בוגרת . ודאי בשעת
היתה בוגרת אפילו אם הבדיקה היתה זמן
קדושי אביה כיון שהקדושין היו לאחר
לאחר ו' אפילו אין לה סימני בוגרת
היא בוגרת ולא נאמר סימני בוגרת אלא
אותה בוגרת תוך ו' · וכל זה לדעת
דסימני נערות לחוד וסימני בוגרת לחוד ·
אלה סימני בוגרת תוך ו' הוי בוגרת ·
ב"ש רפ"ג מה"א לא הזכיר שום סימן בבגרות
דעתו אינה בוגרת לעולם קודם ו"מ · ועיין
ג מה"א דין י"ד · ובמגיד משנה שם עכ"ל ·
בת"מ אם נמצאו לה אחר הקדושין סימני
ריך בעת הקדושין היתה בוגרת · היינו
ידוע דכין לה סימני נערות כשהיתה יב"ש
נתקדשה ע"י אביה ואחר זמן רב נמצא לה
ת אמרינן בעת הקדושין ג"כ היתה בוגרת
"ן שהביא הב"י ונשמע מדבריו כשנראה בה
ום ג' או ד' חדשים אחר יב"ש אמרינן
ין בה אותם סימנים כשהיתה יב"ש וכשמלאת
ר יב"ש הרי היא בוגרת ודאי אע"ג שלא
"ת אחר ראיות הסימנים אבל כשלא היו
סימני נערות אפי' היתה בעת הקדושין
עכשיו כראו בה סימני בוגרת חיישינן שמא
: עיין ב"ש · ואני תמה על הרשב"ץ דמסוגיא
יוחסין נראה הפך דבריו · דגרסינן התם
ב"א אלא לאחר ו' בהא נימא שמואל וכו'
בכל שנבדקה אחר זמן נערותיה אפי'
אי בוגרת וכ"ש לרב והרשב"ץ כתב שצריך
ו לה קודם הקדושין ביותר מו"ח סימני

נערות הפך מ"ש בגמרא · ועוד שכתב ואע"ג דהשתא
חזינן לה בוגרת אמרינן השתא הוא דבגרה כדאיתא
בפרק עשרה יוחסין · ונסתייע מפרק עשרה יוחסין
והוא הפך דבריו · עיין הרא"נ"ח ח"א סי' ח' · וכנה"ג
דף ס"ו ע"ב · כתב הב"ש ומ"ש הרמב"ם מתחלת יום
תשלום הו"ח תקרא בוגרת קשה לייש' הסוגיא פלוגתא
דרב ושמואל ביום שנשלם הו"ח ע"ש · יש ליישב
דהרמב"ם כ"כ לפי מה דקי"ל כרב · ועוד תוס' שם
ע"ב הביא בשם ר"י דרגילות הן לבא בבקר ע"ש
בד"ה מי איכא למימר וכו' : (ז) מפלוגתא · ואם אומר
למקדש תן לבתי קדושי כסף ותתקדש לך או לכ"ע יכולה
לקבל הקדושין אפי' אם אביה אינה שם דהוי כאומר
תן לפלוני · ב"ש : (ח) בתו · אבל כשהיא עצמה
מקבלת אין מחויב האב למחות אם היא חפילה · עיין
ח"מ : (ט) מקודשת לי וכו' · ובכל זה אין חילוק בין
אם האב עומד אצלה ובין אם אינו עומד אצלה · ב"ש
דלא כח"מ ועיין מ"ש הב"ש וכשהוא מקבל קדושין
בשביל בתו · אז אם היא קטנה או נערה צריך לומר
לו בתך מקודשת לי ולא הרי את · דאז הוא לאו
שליח ואם היא בוגרת והוא שלוחה · אז בכסף מהני
בין אם יאמר את מקודשת כמדבר עם המשלח כמו
דמהני אם יאמר לקטנה כשהוא מקבל הקדושין בתך
מקודשת לי ובין אם יאמר הרי בתך מקודשת לי ·
ואם מקדש בשטר והאב מקבל השטר · אז בבוגרת
צריך לכתוב דוקא את מקודשת למדבר עמה כמו בגט ·
ואם כותב בתך לא מהני · ובקטנה צריך לכתוב
דוקא בתך ולא את · ובכל אלו יש קפידא כמ"ש הר"ן
ב"ש ע"ש : (י) בתו · והא דאיתא בסנהדרין ובכאמי
לעיל סי' א' דקודם פירקן מצוה להשיאן · כתב ב"ש
ופרישה היינו קטנה שיש לה דעת לומר בפלוני אני
רוצה · ומ"ש כאן עד שתגדיל ותאמר וכו' היינו
אורחא דמילתא מסתמא בקטנות לא שכיח שתאמר
בפלוני אני רוצה · ומ"ש מצוה וכמ"ש איתא אמר

עיין

א"ע מגנה שם דף ע"א ע"ב פ טור בשם הרמ"ה וכ"כ ר' ירוחם בשמו צ כטולא וכרבינא דלא ס"ל להא דרב ושמואל שם דף מ"ז פ"א ק הרי"ף שם ובשם רבוותא קמאי כגון רב אחא משבח' ובה"ג רבינו האי בתשובותיו וכ"כ הרמב"ם בפ"ג ר טור בשם אביו הרא"ש והרבה מן הגדולים דסברי דלא פליגי הנך אמוראי אלא בחיישינן אם נתרצה האב אבל אי ברי לן דנתרצ' מ"ד כששמע לכ"ע הוי קדושין ושכן משמע כולה סוגיא שם ש שם בשם הרמ"ה ת משה דנ"ש

הזה (ד) לקדש בנותינו הקטנות משום שאנו בגלות ואין לנו תמיד סיפוק כדי צרכי
גם אנו מתי מעט ואין מוציאין תמיד זיווג הגון (תוספות ריש האיש מקדש) וכן נו
ט עהאב שנתן רשות לשלוחו לקדש בתו והלך הוא וקדשה לאחר ושלוחו
לאחר איזה מהם שקדם הוו קדושין ואם אינו יודע איזה קדם אסורה לי
וצריכה גט (יא) משניהם : י פאי שוי שליח אחרינא ולא בטלי' לשליח
בפירוש ואזל כל חד מינייהו וקידש בעיא גט (יב) מתרוייהו : יא (ה)
או (יג) נערה שקידשה עצמה בלא דעת אביה (יד) או נשאת צאינו
ואפילו מיאון אינה צריכה ואפילו שדכה (טו) אביה תחלה קואפילו נתרצה
בפירוש אחר הקדושין רוי"א שאם נתרצה האב כששמע הוו קדושין
שמיעה אפילו לא שידך שואפילו אם לא נתרצה מיד כששמע אלא שו
מיחה ואח"כ נתרצה הוכיח סופו על תחלתו והוי קדושין משעת שמיעה
נתאכלו המעות קודם שמיעה (וי"א דאם נתאכלו המעות קודם לא הוי קדושין
פ' האיש מקדש בשם רשב"ס וראב"י"ה וראב"ן) בד"א כשלא מיחתה היא או

פתחי תשובה

באר היטב

ועיין בספר שעה"מ פ"ד מה"א דין י"ד : (ד) לקדש בנותינו עיין ח"מ וב"ש : (יא) משניהם · או א' ינו
הקטנות · עיין בשאילת יעב"ץ ח"א סימן י"ד מ"ש בזה : כונס : (יב) מתרוייהו · דמספקא לן אם בי
(ה) קטנה או נערה · עיין בזה בתשו' מהר"ם אלשקר סימן קמא ובתרא עיקר או לא ביטל כ"כ הג'
הרמ"ה · וקשה בסי' קמ"א סעי' מ"ד פסק בשליחות הגט אם שווי' כמה שלוחים לא בטלה שליח ע"ש
דקדושין לא דמי לגירושין דבשלמא בגירושין הפועל אחד כלומר לקבל הגט מבעלה או ליתן הגט לאשה
כוונת המשלח הוא שיעשה המעשה ע"י מי שיקדים לעשותו · אבל גבי קדושין שהפועל אינו א' דהאי
יקבל קדושין מראובן וזה משמעון וזה אי אפשר מש"ה אמרינן ביטל הב' את הא' · ולפ"ז אם רא
שליח לקדש לו אשה ידוע ואח"כ עשה שליח אחר לקדש האשה ההיא ג"כ כל שקדם וקידש הרי
מאותה שעה ואם קדשה אחר אין קדושין תופסין בה וכן הדין באשה שעשתה ב' שלוחים זא"ז לקבל
אלים ידוע ועיין כנה"ג דף ס"ה ע"ב ועיין ח"מ וב"ש : (יג) נערה · עיין תוס' קדושין דף מ"ד
קטנה שנתקדשה ובהרא"ש : (יד) או נשאת · כ"כ הרא"ש ע"ש ה"ג · קטנה שקדשה עצמה או השי
בחיי אביה אין קדושיה קדושין ואין נשואיה נשואין ע"ש · א"כ ה"פ שקדשה עצמה בלא דעת אביה
ג"כ דהקדושין והנשואין תרווייהו הוי שלא לדעת אביה אפ"ה אינו כלום דלא חיישינן שמא נתרצה
אבל באמת צ"ע לדינא · דהא דפסקינן כעולא ולא חיישינן לדרב ושמואל היינו בנתקדשה לחוד אבל
נשאת מבואר בהדיא בגמרא דף מ"ה ע"ב דפליגו בזה רב הונא ור"י וכו' ואסיק רבא דטעמא
הואיל ונעשו בה מעשה יתומה בחיי האב ע"ש ברש"י דכתב דכולי האי לא שתק ובודאי נתרצה · וכ"
הרשב"א סי' אלף ר"ע דלא נדחו הא דרב ושמואל אלא בנתקדשה לבדה · אבל בנתקדשה שלא לדעת א
שלא לדעת אביה ודאי חיישינן שמא נתרצה האב וצריכה גט ומיאון אפי' לא שדכה האב ע"ש · וה
כ"ל להביא ראיה דאפי' הסיפא ג"כ אינו כלום דפרכינן אדעולא מדתנן וכולם אם מתו או מיאנו ו
מאן אלימא דקדשה אביה במיאון סגי לה גט מעליא בעיא · אלא לאו דקדשה איהי אנפשה וקתני ב
ולא קא משני דמתני' איירי בדנשאת הלכך חיישינן שמא נתרצה ודעולא בנתקדשה ולא נשאת
אין חילוק עכ"ל ולא דק לפי מה שפירש תוס' שם ד"ה אלא דקדשה נפשה כו' גט ומיאון בעי וכו'
ה"נ פי איירי בנשאת ג"כ שלא לדעת אביה אז צריכה גט ומיאון כסברת הרשב"א וא"כ קשה נמי
בעי כסברת התוס' · ותמה אני שהב"ח בעצמו כתב וז"ל דמתני' בדנשאת הלכך חיישינן שמא
ובעי גט ומיאון ע"ש והאיך נעלם מעיניו דברי תוס' אלו · ועוד לדבריו קשה נמי למרדכי דפי'
דרב ושמואל איירי דוקא דאיתיה לאב בעיר אבל ליתיה לאב חיישינן שמא יתרצה האב עיין בב"י א"ה
אמאי מקשה אדעולא דילמא מתני' איירי בדליתי' לאב · אלא ודאי דאז בעי גט ומיאון א"כ הדרא
לדוכתי' וד"ק · ואין להביא ראיה מאידך מקשן שהקשה אין מוכרה לקרובים וכו' האי אלא
דמי וכו' דילמא איירי בנתקדשה ונשאת שלא לדעת אביה אלא ודאי אין חילוק · עיין תוס' שם
לאו דקדשה איהי נפשה וקרי אלמנה וכו' שכתב בדשידך הוי כמו שקידשה אביה ע"ש א"כ ה"נ י"ל
ונשאת שלא לדעת אביה דהוי כמו שקידשה אביה וד"ק ועיין דף מ"ז ע"א ברש"י ד"ה הואיל
מעשה יתומה בחיי אב וכו' · ועיין מהרש"א מ"ש בשם ת"י · ולפי דברי המרדכי הנ"ל קשה אי
באי אלמנה היכי דמי וכו' דילמא איירי דליתא לאב ועיין כנה"ג דף ס"ז ע"א ועיין ב"ש : (
שקשה הב"ח הא כיון דשדכה גילה דעתו שהיה חפץ לקדשה לו ומבואר בסמוך סעיף י"ב דהוי
נתנו

שנתרצה אבל אם מיחתה (טז) היא או אביה קודם שנתרצה לא הוו
ין אפילו נתרצה האב אחר כך : הגה ויש אומרים דאם שמע האב ושתק ולא
יחה מיד הוי כאלו נתרצה (שם) ואם לא שמע האב או שהלך למדינת הים ונתגדלה
שתקה ולא מיחתה (ו) גדלו הקדושין עמה וצריכה גט (ריב"ש סי' תע"ט) ויש אומרים
שבעל אחר שנתגדלה (הרשב"א סי' א' רי"ס) ויש להחמיר כסברא הראשונה :
קטנה שקדשה עצמה למי שגילה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישינן
(יח) נתרצה : יג נתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעתו ב בין שאביה
בין שהלך למדינת הים אינם נשואין ד ואם מתה אינו יורשה ואינו מטמא
לה · (ז) וי"א דה"ה אם מת האב קודם (כ) שנשאת ונשאת) (כן משמע במרדכי
ב' דקדושין בשם מקלת רבותינו) : יד קטנה שהלך אביה למדינת הים
השיאוה אחיה (כא) ואמה ה הוו קדושין וצריכה מיאון וכי אתי אביה לא
קידושין (כב) אחרים ו ויש אומרים שאינם קדושין ואפי' מיאון אינה צריכה
מקום אין לאוסרה עליו משום דתחשב (כג) כפנויה ועומדת אצלו בזנות
שדרך קדושין ונשואין היא אצלו : הגה ואפילו בא האב ומיחה אין לאוסרה
אין ביאתו ביאת זנות ויכול לעכבה אצלו עד שתגדיל (כד) ויגמרו קדושיה אלא שאם
האב לאחר קודם שתגדיל צריכה גט (כה) מתרווייהו (ריב"ש סי' קנ"ג ושם כתוב
גם מהשני והרב פסק דצריכה מתרווייהו) ויש להחמיר כסברא הראשונה ויש מחמירים
מר דכל שאביה במדינת הים אפי' קדשה קטנה עצמה חיישינן שמא אם שמע האב
רצה והויא ספק מקודשת (מרדכי פרק האיש מקדש) מעשה בא' שגרש אשתו ופסק עמה
תטפל בבנותיו לזונן ולהגדילן ולהשיאן וכן עשתה ובא האב ומיחה בנשואי בנותיו
ופסקו דאם לוה להשיאן ולהגדילן מה שעשתה עשוי ואינו יכול למחות ובלבד שלוה
עדים כי שליח קבלה צריך עדים כמו שנתבאר לעיל סי' ל"ה סעיף ג' אבל אם אמר
ח בידה להשיאן כשיגדלו והיא השיאן בקטנותן אין במעשיה כלום ויוכל למחות דהרי

באר היטב

ע"ש · וח"מ וב"ש מתרצים : (טז) היא וכו' ·
התוס' אפילו אחר ריצוי האב יכולה היא לעכב
מעיקרא לא קידש האב בעצמו עיין ב"י וב"ש :
חה וכו' · כ"כ המרדכי · ונראה דכל הפוסקים
ע"ז כמ"ש בתוס' ד"ה אין היא וכו' דף מ"ו
סוגיא איירי בשמע ושתק וע"ז קאי המסקנא
"ל כרב ושמואל · ואפשר ראיה א יוכל לדחות
תרץ קושית התוס' שתירץ כמו שתירץ מהרש"א
אבל זה קשה לדבריו דמודה עולא ורבינא בזה דאם שמע האב ושתק וכו' א"כ במאי איירי הפלוגתא רב
עולא ורבינא דאמר לא ס"ל להא דרב ושמואל ע"כ בלא שמע האב א"כ לפ"ז לא אזלי שם הגמרא שפיר
ק · ועיין ב"ש · נאמן האב לומר שלא שמע · וכן פ"א נאמן להעיד שלא שמע האב · הרא"ח ח"א סי'
ח) נתרצה · עיין ב"ח ח"מ בה"י ב"ש · קדשה עצמה שלא לדעת אביה למי שגילה האב שהי' רוצה
וכששמע אביה שתק ולא אמר כלום ואחר יום נתרצה אביה · והיא אחר יום מתחה בקודשין אפשר
שעם ס"ס · מקוב ברוך סי' ע"ז : (יט) לה · וה"ה דאין לה כתובה מן הנשואין מיני' ואין חייב בקבורתה ·
הריטב"א ועיין בה"י מ"ש על הב"ח : (כ) שנשאת כו' · ומסקנת המרדכי דהוי קדושין מעלייתא מאחר
ואין חשש שמא ימחה · ב"ש : (כא) ואמה · ל"ד אחיה ואמה אלא אפי' אחרים · מהר"י ווייל סי' קי"ב ·
ב"ח : (כב) אחרים · אפי' אם בא האב כשהיא עדיין בקטנותה א"צ קדושין אחרים ב"ש :
(כג) פנויה וכו' · ותוס' כתבו דאסורה לזה שמא יקדש אביה לאחר וכ"פ הר"ן וריב"ש · מיהו אם ידע
היא מקודשת לא חיישינן שמא יקדש אותה דלא יכשל אותה והא דכתב בסי' א' קודם י"ג שנה לא ישא דהוי
זב בפ"ז שם איירי דאביה כאן · וכאן דאין אביה תקנו חז"ל נשואין דלא תהוי הפקר · ב"ש · כתב
מקאן דקטנה שנשאת באופן שלא מדעת אביה דאין הבעילות בעילות זנות כיון דדרך קדושין ונשואין
ו וכ"כ הרדב"ז ח"א סי' כ"ז · אבל מהר"י בי רב כתב דוקא בשנשאת שלא בפני אביה אבל אם
פני אביה ובעל כרחו הוי בעילת זנות עיין כנה"ג דף ס"ז ע"ב : (כד) ויגמרו · היינו בבעל אחר
ב"ש ע"ש : (כה) מתרווייהו · תמו' למה צריכה גט מראשון כיון דאב כבר קדשה לאחר · ח"מ ב"ש :
גם

פתחי תשובה

י"ד : (ו) גדלו הקדושין עמה · עח"מ ס"ק כ"א ועיין בשו"ת
הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי מ"ש בזה : (ז) וי"א דה"ה כו' ·
עמ"ש לקמן ס"ס כ"ו : (ח) והשיאוה אחיה ואמה · עיי
בתשובת הרדב"ז ח"א סימן מ"ה שנשאל ראובן ששדך בתו
קטנה והלך למדה"י ובאים אמה ואחיה להשיאה אם יברכו
הברכות והשיב לדעת השאלתות ודאי לא תבעי לך דכיון דהוי
קדושין פשיטא שאין הברכות לבטלה אלא אפילו לדעת האומרי'
שאינן קדושין כלל מסתברא לי דמותר לברך לכתחלה ואין הברכות

קדושין דף מ"ט ע"א
א שם וכתב הב"י
שהם מדברי הרמ"ה
ומלתא דסברא היא
ובב"ת כתב שלמד
כן מעובדא דהנהו
בי תרי דהוי שתו
חמרא תותי ציפי
וכו' דף מ"ה ע"א
וכדלעיל בסי' ל"ה
וציינתיו שם וא"כ
הוא הדין בקטנה
ב כמימרא דרב
הונא שם ע"ב
ג מימרא דרב אסי
דהא הא לה רב להא
דרב אסי וכו' שם
ד מימרא דרב
שמואל בר רב יצחק
שם ה טור בשם
השאלתות ו שם בשם
התוס' מדברי אביו
הרא"ש בפסקיו שם

שיהיה ממה שלוה לה (ריב"ש סי' תנ"ג) : טו [ז]המקדש בתו סתם או שאמ
אחת מבנותיך מקודשת לי אין הבוגרת בכלל אפילו נתנה לו רשות לקבל קד
ושיהיה הכסף שלו [ח]ודוקא דשויתיה שליח לקבל קדושין סתם ולא א
מפלוני אבל אמרה מפלוני (ט) גם היא בספק מקודשת ושאר הבוגרות אינן בנ
טז [ט]מי שיש לו ב' בנות אפילו שתיהם קטנות ושידך אחת מהן לאחד ו
זמן קבל ממנו קדושין ואמר סתם בתך מקודשת לי אפילו היו עסוקים בה ש
אסורות לו וצריכות גט ממנו : הגה ואפי' חזר תוך כדי דיבור ופירש בתך כ
אינו מועיל (מרדכי ריש קדושין בשם ראבי"ה) וכל כי האי גוונא דהוו קדושין שלא כ
לביאה כופין אותו לגרש (רשב"א סי' אל"ף רל"ו) [י]המקדש את בתו סתם אין הבו
בכלל : יז [כ]מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים וכולן ברשותו לי
ואמר למקדש בשעת הקדושין [ט] קדשתי לך את בתי הגדולה ואיני יוד
גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות אם קטנה שבגדולות שהיא גדו
הגדולה שבקטנות כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות : יח [ל]וכן אם
לו קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות אם קטנה שבגו
אם גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות כולן מותרות חו
הקטנה שבקטנות : יט [מ]מי שיש לו חמשה בנים ועשו כלם את אביהם ל
לקדש להם ואמר אבי הבנים למי שיש לו ה' בנות (י) אחת מבנותיך מק
לאחד מבני וקיבל האב הקדושין כל אחת צריכה גט מכל האחים מת ו
מהם כל אחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם : כ (יא) א
שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי אסורה לכל העולם עד שיאמר נו
למי קדשתי [ס]ואפילו לא נודע לו עד שבגרה : (יב) וי"א דאם החתן עומד לפניו
ולא הכירו ואחר כך אמר שמכירו אינו נאמן (ב"י בשם התוספות) : כא [ע]בא אחד ו
(בפני האב) (הר"ן ור' ירוחם) [יב] אני קדשתיה נאמן [פ]ומותרת לו כיון ש
אומר איני יודע וכשכונסה [צ]אינו צריך לקדשה אבל אם האב מכחישו [ק]
שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט : כב [ר]באו שנים וכל אחד או

באר הגולה

ז משנה קדושין דף ס"ד ע"ב וכדמפרש בגמ' שם ח טור בשם הרמ"ה וכתב הר"ן שכן משמע מדברי רש"י במה שפרש"י אמא דשויתיה שליח שעשאתו שליח לקד' לכל הבא ט ה"ה שם בפ"ט שכן העלו בב"ד של רבינו הלכ' למעשה ושכ"כ הרמב"ן והרשב"א לסתור וכ"כ הר"ן בפ"ב דקדושין ושכ"כ רב סעדיה גאון בתשוב' וש"פ י שם במשנה כ שם במשנ' וכרבי יוסי ל ג"ז שם במשנה וכרבי יוסי מ ברייתא שם דף נ"ב ע"א נ משנה וגמ' שם דף ס"ג ע"ב ס הרמב"ם שם בפ"ט ומהטעם שכ' ה"ה שם שאפי' אחד נאמן להתירה לעצמו כ"ש האב נאמן ואפי' אחר שבגרה ע שם במשנה פ כדאמר רב אסי שם דתניא כוותיה ומפרש בגמ' משום דמרת' לשקר שמא האב יכחישנו ויאמר לא אתה קדשתיה וכתב הר"ן אע"ג שאין בדבר שבערוה פחות משנים התם הוא להוציאה מחז...
זה מעמידה בחזקתה אלא באומר שנתקדשה לו צ רמב"ם שם ק טור ר שם במשנה

פתחי תשובה

לבעלה שלמה טעמים ע"ש : (ט) גם היא ספק . עיין במל"מ פ"ז מה"א סוף דין כ' ומ"ש הרב המגיה שם הובא קצת לעיל סימן ל"ה ס"ז : [ט] קדשתי לך את בתי הגדולה כו' . בגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"כ בתוי"ט כתב דאם אמר קדשתי לך בת אחת מבנותי ונשכח ממנו איזו אין המקדש נאמן לומר זהו שקדשתי ואינו דומה לדלקמן סכ"ב ע"ש עכ"ל (שם בתוי"ט כתב הטעם דבשלמא בדין דסכ"ב אינו מוציאה מחזקתה אבל כאן שמוציא האחרות מהספק אין ע"א נאמן. ושם בתוס' רע"ק אות מ"א הביא ראיה לזה מדברי הר"ן בגיטין דף כה"ג דהוי לברר אין ע"א נאמן ע"ש . ולכאורה זה הדין מבואר בירושלמי שהביא רבינו בסכ"ב שם שיובא לקמן וי"ל משום דהיה אפשר להלך דשאני התם שהאב משופק ג"כ למי וע' בפי' הפ"מ בירושלמי פ"ב דיבמות הלכה י"א ודו"ק) : (י) אחת מבנותיך . עמ"ש לעיל סימן ל"ה סק"ז : (יא) האב שאמר . עיין במל"מ פ"ט מה"א דין ט"ו שהביא הרב המגיה משם הרשד"ם ס"ס ע' שכ' דתני הבת שאמר שהנער היה גדול כשקדש את בתו נאמן לאסור את בתו אפי' אם יש עדים שאמרו שהיה קטן באותו פרק והביא ראיה מתשובת הרשב"א שהובא ביו"ד סי' א' בטבח שאמר שלא שחט את הבהמה כו' יעו"ש . ועיין בשעה"מ שם שהביא דהרב מ"ל א"א סימן ס"ה תמה על הרשד"ם הנ"ל דהא בלא עיקר דין שויא אנהד"א מדין נדרי איסור נגעו בה וא"כ בסיפיה דעבת שפיר כתב הרשב"א דלדידי' אסורה משום דכל שאמר שלא

שחטה הגם שיש עדים ששחטה הרי אסרה על עצמו ...
שחטה משא"כ בנדון הרשד"ם דאתר שיש עדים ש...
ואינה קדושין איך יכול הוא לעשותו קדושין אם ...
העדים והכא לא שייך כלל דין נדרי איסור . והוא ...
עליו שדבריו תמוהי' ולהשמט מיני' תשובת הרשב"א ...
הב"י בסי' מ"ה (נ"ל מ"ח) במי שטוען שקידש את הא...
נהינה א"ל התקדשי לי בזה אע"פ שעדים מכחי...
ואומרים שנתנו לה בתורת פקדון כו' הרי דאע"ג ...
שייך טעמא דנדרי איסור אפ"ה כתב דאמרי' שויא ...
אפילו כנגד עדים וצ"ע עכ"ד והבאתי קצת מדבריו ...
בפ"ת ליו"ד סי' א' ס"ק ט"ו ע"ש . ועיין בנו"ב ...
בענין זה וכתבתי שם דמה שתמה השעה"מ על הרב מ...
הרשב"א זה לק"מ אך בלא"ה דברי המ"ל אינם נכו...
שסובר דטעמא דשויא אנהד"א הוא מדין נדרי איסו...
אמת ועיקר טעמא הוא משום דאדם נאמן על עצמו ...
עדים וכמ"ש ג"כ בנו"ב תניינא אה"ע ס"ס מ"ג ...
בפ"ת ליו"ד שם ובנדון הרשד"ם הנ"ל כיון שהבורר...
לאב בעד בתו הרי הוא כמעיד על עצמו ועמש"ל ...
סק"ב : (יב) וי"א דאם החתן כו' . עה"מ שכ' ומי...
שנים כו' ועיין ב"ש ועיין בספר בית מאיר שכ' ...
בדאם אמר . אחר מיתת פלוני שעמד לפניו שאינו ...
אסורה לכ"ע : [יב] ואפי' קדשתיה נאמן . בגליון ש"ע ד...
רע"ק איגר זצ"ל כ"כ בירושלמי דאם אמר קדשתי את...
ובת

תיה שניהם נותנים (טו) גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס (וצריך
ו (כז) כשכונסה מאחר שנתגרשה כבר מאחר) (הר"ן והרשב"א): כג ש בא אחד
ה ואחר כך בא אחד ואמר אני קדשתיה אינו נאמן (יג) לאוסרה (כח) עליו
דאפילו לא כנסה ממש אלא כיון שהתירוה ליכנס ככנסה דמי:
א האשה שאמרה קדשתי את עצמי ואיני יודעת למי ובא אחד ואמר
קדשתיך נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא ב אבל לא לכונסה ג ואם כנסה
מוציאין מידו (ואם יש עד אחד שהוא קדשה מותר לכנסה לכתחלה) (ר"ן פ' האומר):
האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קדשתיה וגרשתיה נאמן
לה מן הכהונה ה ודוקא שאמר גרשתיה תוך כדי דיבור לקדשתיה אבל היכא
וזקה אשת איש על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה: כו ו אם
שבגרה אמר קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן: כז ז אב שאמר
ש בתו ואח"כ קדשה לאחר ואמר קדושי ראשון היו בפסולי עדות דאורייתא
כלום נאמן (ולי נראה (יד) דוקא תוך כדי דיבור נאמן וכמו שנתבאר בסמוך
סעיף כ"ה):

ח המקדש על תנאי וכל דיני תנאי · ובו ל"ט סעיפים:

מקדש (א) על (א) תנאי אם נתקיים התנאי מקודשת ואם לאו (ב) אינה
מקודשת בין שיהיה התנאי מן האיש בין שיהיה מן האשה: ב כל תנאי

ש בייתא שם ת הר"ן בשם הרשב"א כדאמרינן בשבויה כתובות דף כ"ב ע"ב א שם בברייתא ב שם ומפרש שם מפני שהיא מתפס עליו ופירש"י תתרל' בו ותכחיש את כל הבא לומר עוד אני הוא ג ס"ה שם בפ"ג בשם הרשב"א וכ"כ הר"ן בשמו מטעם שמן הספק אתה בא לאוסרה ולהוציאה מתחתיו אל תוציאנה ד משנה שם דף ס"ד ע"א ה הר"ן שם וכ"כ רי"ו ו שם במשנה ז הרשב"א בתשו' שאלה מעובד' דהוית איתתא וכו' כתובות דף כ"ב ע"א

א ל' הרמב"ם בפ"ו מהלכות אישות ודבריו מבוארים במשנה וגמ' קדושין דף ס"א ע"א וע"ב

באר היטב

ם · ואז מותרת לכל אדם · ואם קדם א' מהם מוציאין מידו ואפי' אם הא' יתן אח"כ גט מזה דהא כנסה באיסור ואסורה ג"כ לשני הוא ביאת זנות ואסורה לבעל ולבועל · ח"מ ב"ש: שכונסה כו' · עיין ברמב"ם פ"ע מה"א · ובהרב ם וב"ש: (כח) עליו · אבל אם הביא שני שהוא קדשה אעפ"י שהאב מכחיש את העדים מנות של אב מועיל נגד עדים ואסורה לבועל ולבעל · רי"ו ח"מ ב"ש:
מי · עיין מה שהספק הכנה"ג דף ס"ח ע"א תוך כתבו ניכר שנעלם מעיניו דברי הר"ן שהביאו בסי' מ' סעיף א' ע"ש: (ב) מקודשת · אנס ולא קיים התנאי לא הוי קדושין · הר"ן רוש' בפרק האומר · אבל בסוף פרק כל הגט ר"ן שכתב בעל העיטור דאיתגל קמיה דאם ים מעכת אונס בקדושין ולא איפסקא וכן רב המגיד בפ"ע מה"ג · והרלנ"ח סי' ק"ך דאין מעכת אונס בקדושין ואפי' למי שירצה אם התנה האדם בשעת הקדושין שלא יוכל וס מעכת אונס בעולם וע"ז התנאי קבלה הקדושין לם בקדושין ועיין כנה"ג דף ס"ם ע"א ועיין

פתחי תשובה

ובא א' ואמר אני קדשתי פלונית בתך א"כ לכונסה (שם איתא לא כל סימני) ובק"ע כתב לסגים ובתי' מהרי"ט נקט לעיקר כנוסהא הנ"ל עכ"ל]: (יג) לאוסרה עליו · שכה"ע שכ' אבל אם הביא שני עדים כו' עד ואסורה לבעל ולבועל · ועיין בס' יד המלך פ"ב מהל' סוטה שתמה על זה מדא דאף אם נידון את הבת כמזידה הלא כל הדינים של נאמנות האב מיירי בקטנה עדיין דבגדולה שוב אין האב נאמן עליה לדעת רוב הפוסקים וא"כ הרי דעת רש"י ותוס' והראב"ד דזנות דקטנה אינה נאסרת דפתוי קטנה אונס הוא (לקמן סימן קע"ח ס"ג) ועוד דאף אם נדחוק לומר דמיירי כשבא שאמר על בתו קטנה שקידשה לפלוני ואח"כ כשנעשית גדולה באו עדים והכחישו להאב והעידו שקידשה לאחר דנאסרה מהמת ביאות אשר בגדולתה אכתי קשה למה נאסרה הרי אנוסה גמורה היא שהאמינה לאב ומאי הוי לה למיעבד שלא קודם שהעידו העדים להכחיש את האב היה האב נאמן עליה מדאורייתא · וכתב שראה ברבינו ירוחם שממנו העתיק הח"מ דין זה ולא נזכר שם כלל לשון זה ואסורה לבעל ולבועל רק כתב שם ותצא מזה ומזה · ואין זה ענין כלל לדינא דאסורה לבעל ולבועל דהתם אסורה מדאורייתא אבל הכא כל תצא מזה ומזה אינו אלא מדרבנן וכמו באשה שהלך בעלה למד"ה וניסת ע"פ עד א' ובא בעלה כו' ע"ש עוד וע"ל ס"ס י"ז ומ"ש שם: (יד) דוקא תוך כ"ד · עב"ש שכתב וע"ז כ' דכאן נאמן אפי' אחר כ"ד משום דהוי כאמתלא כו' ועמ"ש לקמן סי' מ"ג סק"ב בענין זה אי מועיל כאן אמתלא ע"ש:

תנאי · עבה"ע מה שתמה על הכנה"ג · גם בס' שעה"מ פ"ח מהל' גירושין דין ט' תמה עליו בזה ע"ש באורך · ן בס' בית מאיר בענין תנאי שיגרשנה לזמן ידוע וכתב דמדברי הרשב"א בתי' בגיטין דף פ"ד מבואר הנאי שאם נתקיים התנאי נתקיימו הקדושין ואם לאו בטלים · אך אלו הייתי כדאי להרהר אחר הוראתו היה נראה דקי"ל האיש איט מוציא אלא לרצונו הרי הוא כתנאי דע"מ שאין ליך עלי עונה דלכ"ע חשוב מתנה עמ"ש בתורה בטל והמעשה קיים כו' ה"ה בזה מכיון שמקבלת הקדושין הרי היא אשתו והבריה בידו אם לגרש או לאו וכתב לה מדעתו וכי אתנה ע"מ שיגרשה הו"ל עוקר ומתנה עמ"ש בתורה כו' ע"ש: (ב) אינה מקודשת · עבה"ע שלו אנס כו' ועיין בס' בית מאיר מזה · וע' עוד בב"ש שכתב לס"ז בגט אחר תקנת ר"ג דאין מגרשין בע"כ ם תנאי לטובתה אין הגט הל עד שנתקייה התנאי כו' וכ"כ עוד בסימן קמ"ד סק"א והובא בבה"ט שם ועמ"ש שם בשם

(ג) צריך להיות בו ארבע דברים ואלו הן שיהיה בכפול ושיהיה הן גשלו
ללאו (ד) ושיהיה התנאי (ה) דקודם (ג) למעשה *ושיהיה התנאי דבר שא
(ד) לקיימו ואם חסר התנאי אחד מהם הרי התנאי בטל וכאילו אין שם
כלל אלא תהיה מקודשת מיד כאלו לא התנה כלל (הזכיר לאו קודם להן ותזר וי
הלאו אחר הן הוי תנאי כאילו הזכיר הן קודם (ה) ללאו) (הר"ן פ' מי שאחזו) : ג
האומר (ו) מעכשיו או (ז) על מנת אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים
(ח) למעשה אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו ויש חולקין ואו
דאפילו באומר מעכשיו או על מנת צריך להיות בתנאי כל הד' דברים : ה
אומרים דאפילו לא פירש כל דיני תנאי רק אמר סתם שמתנה כתנאי בני גד ובני
הוי תנאי (ט) גמור (הגהות מיימוני פ"ו) : ד ויא דלא בעי שיהיה בתנאי או
דברים אלו אלא במקום דאתי מינייהו חומרא ולא היכא דאתי מינייהו (י) ק
הגה וי"א עוד דאף על גב דאיכא כל הני ד' דברים בעינן ג"כ שיהיה התנאי בדבר
והמעשה בדבר (יא) אחר אבל אם הכל הוא בדבר א' אינו תנאי (הרא"ש והטו
לחוש לדבריו לחומרא התנה עמה שתאכל חזיר או שאר איסור דאורייתא מקרי אפשר
(*טור) אבל התנה עמה שתבעל לאסור לה מקרי אי אפשר לקיימו שאחר לא (יב)
לה (שם) אבל אם התנה עמה שפלוני יתן לו הלירו או ישיא בתו לבנו מקרי אפשר

ב משנה שם וכר"מ וכפירוש רש"י וכ"כ הרי"ף בהלכות וכן פסקו כל הפוסקים ג ברייתא וכדמוקי לה שם בגמ' גיטין דף ע"ה ע"א ופ"ש וזהו דלא כתב נמי תנאי בדבר א' ומעשה בדבר אחר כההיא סוגי' דגיטין י"ל דס"ל כדרב אשי דעביד אוקימתא אחריתי פ"ה שם ד משנה ב"מ דף נ"ד ע"א ואמרו שם בגמ' דאתיא כרבי מאיר וכמ"ש רש"י שם בקדושין *שם במשנ' דכ"מ וברייתא' שם בגיטין דף ע"ה ע"א וע"כ הרמב"ם שם וכתב ה"ה שזה דעת כל הגאונים והכריחם לזה לשון המשנה ששם בעל מנת שהוא מעכשיו ולא הזכירו כפילת התנ
פיקר ו טור בשם ר"ת וכמ"ש אביו הרא"ש שם בפסקיו וכ"כ בתשוב' בכלל פ"א בשם ר"י ור"ת וכ"כ הר"ן ז ה"ה שם והר
דקדושין לדעת הרי"ף וקצת האחרונים דסברי דלא קי"ל כר"מ ומדינא לא בעינן תנאי כפול בשום מקום ובגיטין ונקהו
אם לא כפל תנאו ולא נתקיים חוששין לה *עיין בס' קמ"ג סעיף י"ב שם מפורש הטעם

פתחי תשובה

ס' יד המלך פ"ד מהל' יבום וחליצה שהשיג עליו ע"ש : (ג) צריך להיות בו ד' דברים · עיין במשנה למלך פ"ו מה"א שהאריך בדינים אלו · וגם בס' שער המלך שם ובספר יד המלך שם האריכו מאד בזה : (ד) ושיהיה התנאי קודם למעשה · עיין בח"מ סימן רנ"ג סי"ב בש"ך ס"ק ע"ז והובא בקצה"ח שם ס"ק כ"ה · ועמש"ל בסוף הספר בביאור סדרי גיטין בשג"ר אות רל"ג מענין זה : (ה) קודם למעשה · עקצה"ח ומ"ש בשם ע"ז וה"ה בעלמא מי שנותן מתנה כו' עיין בס' בית מאיר שהשיג על הט"ז בזה דדוקא להרמב"ם הוא כן משום דיש לחלק בין חזרה לתנאי מטעם דאין התנאי כהוגן דהמעשה קודם לתנאי אבל להטור אם הלשון כתיקונו פשיטא דבמתנה תכ"ד יוכל להטיל תנאי דמ"ש מחזרה דמבואר בח"מ סימן קצ"ה ס"ז דתכ"ד יכול לחזור בכל קנינים ואפילו בקנין משיכה והגבהה מכ"ש דיכול להטיל תנאי תכ"ד ומדברי הט"ז שם מבואר שסובר דאפי' חזרה ממש לא מהני במתנה לאחר נתינה אפילו תכ"ד וזה ודאי אינו כמבואר בח"מ שם ע"ש עוד ועיין בתשובת חמדת

באר היטב

בה"י : (ג) למעשה · הראב"ד והטור והרשב"א
והרמ"ך ס"ל דאפי' באמירה צריך להקדים הת
כהרמב"ם שכתב הקדים המעשה היינו שעושה וע
ועיין בב"י וכתב הפרישה והב"ח הביאו בק"א
נתן הדינר בידה ולא אמר הרי את מקודשת לי א
אמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת לי ד
זה ואם לא תתני וכו' ה"ז תנאי גמור וצריך
אבל אם אמר בעת הנתינה הרי את מקודשת
אפי' תכ"ד אמר על תנאי כך וכך לא הוי תנאי כ
וה"ה בעלמא מי שנותן מתנה לא' ואחר הנתינה
תכ"ד אומר ע"מ כך וכך לא מהני התנאי כיון שקו
זכה בסתם · ט"ז · וכל התנאים שמתנה עם האל
לא כפל התנאי והמעשה קודם לתנאי קיים שלא
את עצמו אלא בתנאי זה · ב"י בשם הר"ן ·
הביא בשם ספר חוקות הדיינים דאפי' בתנאי
ע"י שליח צריך שיהא קודם למעשה ע"ש : (ד) לקיימו · גם נ"ל שיוכל לקיימו ע"י שליח עיין ב"י ועי
גיטין דף פ"ד ע"א ד"ה ע"מ שתעלה לרקיע כתבו שם בשם ר"א דלא בעי אלא שהמעשה יוכל לע
שליח אבל תנאי אין לחוש אם לא יוכל לעשות ע"י שליח ע"ש ועיין כנה"ג דף ס"ט ע"א : (ה) ללא
דבעינן הן קודם ללאו כדי שלא יסיים דבריו בהן דבגמר דבריו אדם מתפיס ומגלה מעשה קיינו
בטל · מש"ה אם הקדים לאו להן ואח"כ הן ללאו ואח"כ לאו להן אינה כלום מאחר דסיים דבנ
תופסין לשון אחרון והתנאי בטל · ח"מ : (ו) מעכשיו · וכל קנין הרי הוא כמעכשיו וכל שיש בו זמן
כמעכשיו הרשב"א וב"י הביאו בח"מ סי' כ"ו : (ז) על מנת · אבל האומר ע"מ כך וכך אינו כאומר ע"
בח"מ סי' ר"ז : (ח) למעשה · ה"ה תנאי בד"א ומעשה בדבר אחר נמי א"ל כשאומר מעכשיו או
מיהו הן קודם ללאו צריך לעולם ב"ש : (ט) גמור · דין זה הוא בהגמ"י פ"ו מה"א ושם לא התלים ה
רק שכתב בלשון יוכל להיות שמועיל בלא כפילת תנאי ע"ש · רק בד"מ כתב בז"ל ובח"מ סי' רמ
בתשובת הרא"ש דבכה"ג הוי תנאי מעליא ע"ש ועיין בה"י וכנה"ג דף ס"ט ע"ב : (י) קולא · בלו
דאין כאן כל הד' דברים הוי ס"ק וספק גירושין · וב"ש כתב תנאי קודם למעשה ואפשר לקיים ע"
צריך ע"ש : (יא) אחר · עיין מ"ש הדרישה וב"ש וד"ק · ובהרדב"ז ח"א סי' רכ"א : (יב) יתרצה לה

תוכל ליתן לפלוני ממון הרבה על שיתרצה לדבר (ג"ז שם) ועיין לקמן סי' קמ"ג
י"ג) : ה ה׳התנה בשעת הקדושין שלא יהא לה שאר וכסות תנאו (יג) קיים
מתחייב לה בהם אבל אם התנה שלא יתחייב בעונה ט׳תנאו (יד) בטל וחייב
: הגה (ו) דכל המתנה על מה שכתוב בתורה ואינו ממון תנאו בטל (ד"ע) וי"א דכל
תיקון (טו) רבנן הוי כמו שכתוב בתורה (הגהת מיימ' ריש הכותב) : ו י׳נתן לה
זה ואמר לה התקדשי לי בזה על מנת (ז) שאתן ליך (טז) מנה כשיתקיים
אי יתולו הקדושין כ׳למפרע אע"פ שלא אמר מעכשיו (ח) שכל האומר ע"מ
ר מעכשיו דמי ל׳ואם קבלה קדושין מאחר קודם שיתקיים התנאי ואח"כ
ים התנאי אין קדושי השני כלום מ׳ואם אמר לה על מנת שאתן ליך מנה
ל׳ יום אם נתן לה תוך שלשים יום הוו קדושין למפרע ואם לא נתן תוך
ם אינה מקודשת נ׳ואם קבלה קדושין מאחר תוך ל׳ יום מקודשת ואינה
שת עד שלשים יום וכי שלמו ל׳ יום אם לא קיים ראשון תנאי פקעי קדושי
וגמרי קדושי בתרא ואינה צריכה גט מראשון ואם קיים ראשון תנאו אינה
ה גט משני : ז ס׳לא אמר לה על מנת אלא אמר אם אתן ליך מנה תוך
תהא מקודשת לי בפרוטה זו אין הקדושין חלים אלא משעה שנתנו לה
ך אם קדשה אחר קודם שיתקיים התנאי מקודשת לשני · (ועיין לקמן סוף
ס' בסמוך) : ח ע׳האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת (ט) שירצה
אבי רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר

ח כריתות כתובות
דף נ"ו ע"א ובב"מ
דף נ"ד ע"א וכר'
יהודה ט שם וכמו
שפי' הר"ן דנטרס
דגופ' לא אפיסב
למחילה י משנה
קדושין דף ס'
ע"א וכפירש"י
שם כ מימרא דרב
הונא שם הסכמת
הפוסקים ל שם
מ שם במשנה נ פר"י
בשם הר"מ סנרבוני
ס טור ושם פסוק
דע"כ לא אמר רב
הונא דתלו הקדושין
למפרע אלא באומר
ע"מ דהוי כמעכשיו
ע-ל' הרמב"ם רפ"ז
מה"א ממשנ' וגמרא
שם דף ס"ג ע"א
וכפי' רבינו שהאומר
על מנת שירצה ר"ל
ע"מ שיאמר הן

באר היטב

דה"ה למותר לה נמי לא ישמע לה כי מיד
יים התנאי נעשה היא א"א · וב"ח בה"א חולק
דיוכל לקיים התנאי אחר מותו ע"ש וכ"כ תוס'
ן דף פ"ג ועיין ח"מ וב"ש : (יג) קיים · דוקא
ב ע"מ שאין לך עלי שאר וכסות אבל אם אמר
שאין בו בקדושין שאר וכסות לא מהני התנאי ·
: (יד) בטל · ואם מתנה שתפטרנו מן העונה
תנאי · ב"ש : (טו) רבנן · עיין ח"מ ב"ש בה"י :
מנה · ואם נתן לה חפצים כדי המנה אינה
שת אבל אם נתן לה חפצים יותר מהמנה כדי
פורת המכירה בריוח מקודשת מספק· הרלנ"ח סי'
· וכ"ש אם אמר ע"מ שאתן לך מנה ממטבע פלוני
קיים התנאי אם נתן לה חפצים דמי שווים -
אלשקאר סי' ל"ב · אבל ארוס שאמר לארוסה
נה שאתן לך סך מה ויש אומדנא שלא נתן לה
לקנות תכשיטיה ומלבושיה ונתן לה תכשיטים
תנאו · מהר"י בי רב סי' ל"ב · והר"ם אלשקאר
ל"ב והרלנ"ח סי' קל"ד חלקו ע"ז · התנה לתת
כלי או תפליה ונתן לה דמי שווין הכלי או
ים אינה מקודשת · רלנ"ח שם והר"ם אלשקאר
בשם מהר"י בי רב אבל הוא חולק וכתב דהוי
שת · אבל אם נתן לה דמי שוויה הכלי ועוד
יותר כדי שכר טורח הקנייה בריוח הוי ס"ק
· נתן לה המנה ולא רצתה לקבלם ונתנם בע"כ
כנה"ג דף ס"ח ע"ב : (יז) אבי כו' · עיין
ועין דף ס"ג ע"ב וברמב"ם פ"י מה"א עם הראב"ד
יד והכ"מ ול"ק · ואני אומר לפרש דברי הרמב"ם · דעל פי שיטת רש"י קשה למה לא מוקמי רישא
צתא כחד טעמא דהיינו בע"מ שישתוק וסיפא בחד טעמא בע"מ שלא ימחה וכן הקשה הר"ן · והואיל
רישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא למד הרמב"ם הפסק גמרא הוא דרישא בחד טעמא
בי באמר אין · ומציעתא וסיפא בחד טעמא בע"מ שלא ימחה ול"ק · ועיין אחרונים · ועיין בכ"מ שכתב
וכ"ה

פתחי תשובה

שלמה חה"מ סי' י"א מ"ש בזה ועמש"ל סי' כ"ז ס"ק י"ב · ומ"ש
הבה"ט וכל התנאים שמתנה עם הכלה כו' עיין בס' ב"מ תוס
ועמ"ש לקמן סי' קמ"ד ס"ק ה' : (ו) דכל המתנה · כתב בספר
מעין גנים וז"ל עיין במל"מ שהביא בשם מהר"א ששון שכתב
אם מתנה ג"כ על דבר אחר דלא הוי מתנה עמ"ש בתורה כיון
דמועיל התנאי לאותו דבר מהני ג"כ אף עמ"ש בתורה ע"ש
ועיין בפ"י טעם הדבר עכ"ל וחפשתי למצוא המקום במל"מ
וראיתי בפ"ו מה"א סוף דין י"א שכתב אדרבה להיפך בשם
מהר"א ששון סי' ס"ד דבתנאי לא אמרינן מגו דחייל אהא
חייל נמי אהא וכדמות ראיה מהא דאמרינן האומר לאשה כו'
ואם איתא דדמיא לשבועה דחייל בכולל א"כ גם בתנאי נאמר
כן דמגו דחייל על שאר וכסות חייל נמי על העונה ע"כ רק
דהמל"מ כתב עליו דאין מכאן הכרח דשאני הכא שהזכיר
האיסור בפירוש ומפני זה לא אמרינן מגו וכמ"ש התוס' שבועות
דף כ"ד בשם ריצב"א דמשמע מדבריהם דלא אמרינן מגו דחייל
אהיתר חייל נמי אאיסור אלא דוקא בסתם אבל במפרש האיסור
לא וא"כ היכא דקאמר ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה
שהזכיר האיסור בפירוש לא אמרינן מגו דחייל אשאר וכסות
חייל נמי אעונה עכ"ד אבל גם לאידך גיסא אין ראיה דאפשר
דה"ה בסתם כגון שאמר ע"מ שאין לך עלי תוספי הבעל לאשתו
ג"כ לא אמרינן מגו דחייל אהא חייל נמי אהא וכדעת מהר"א
ששון הנ"ל : (ז) שאתן ליך מנה · עבה"ט ומ"ש נתן לה המנה
ולא רצתה לקבלם כו' ועיין בזה בס' מחנה אפרים הלכות זכיה
ומתנה סי' כ"א ובס' שעה"מ פ"ז מה"א דין יו"ד : (ח) שכל
האומר ע"מ כו' · עיין לקמן סימן קמ"ג ס"ב ברמ"א ובסימן
קמ"ד ס"ד בש"ע די"א דעל מנת לאו כמעכשיו דמי ועב"ש שם
סק"ז שתמה למה לא הובא דעה זו בשום מקום בש"ע רק הכא
ע"ש : (ט) שירצה אבי · עבה"ט ומה שתמה על הכ"מ ; עגר

אינו מקודשת : ט [פ]על מנת שלא ימחה אבי שמע ומיחה אינה מקודשת
מיתה או שמת הרי זו מקודשת (ועיין בסמוך סוף סי' י') מת הבן ואח"כ
האב מלמדין את האב שיאמר איני רוצה כדי שלא יהיו קדושין ולא תפול
יבם [צ]וי"א דאומר על מנת שירצה דינו כאומר על מנת שלא ימחה [ק]ויש
שאומר שדינו כאומר על מנת (יח) שישתוק : י [ר]אמר על מנת שיאמר
(י) אע"פ שאמר בתחלה איני רוצה כל שחזר ואמר הן נתקיים (יט) הוא
(ולכן לעולם הוי ספק עד מיתת האב) [ש]והאומר על מנת שישתוק אם שתק ב
שמיעה מקודשת אע"פ שחזר ומיחה : הגה מיהו אם לא היה (כ) בביתו כ
וכשבא לביתו מיחה הוי מחאה דמה ששתק בתחלה משום שלא היה בביתו (כן
בריב"ש סי' ל"ד וקנ"ג) : [ת]ואם מיחה בשעת שמיעה אפי' חזר ונתרצה
מקודשת מת האב עד שלא שמע מקודשת [א]והאומר על מנת שלא ימחה
זמן שמיחה נתבטל התנאי ואפי' נתרצה בשעת שמיעה · (וי"א דאם אמר כן
אחת שוב אינו יכול (כא) למחות (טור) : יא [ב]מת הבן מלמדין את האב שימחה
שלא תזקק ליבם : יב [ג]אמר לה התקדשי בפרוטה ע"מ שאעשה עמך כ
או אדבר עליך (כב) לשלטון אם יש עדים שעשה עמה כפועל (יא) או
עליה לשלטון מקודשת בודאי [ד]ואם אין עדים מקודשת מספק : יג לא
לה כלום ואמר לה התקדשי לי בשכר שאעשה (כג) עמך כפועל או שא
עליך לשלטון [ה]אינה מקודשת שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וה"ל מ
במלוה : יד [ו]ע"מ שיש לי מנה אם ידוע בעדים שיש לו מנה מקודשת ב
[ז]ואם אין ידוע מקודשת מספק אפי' הוא אומר אין בידי : טו [ח]ע"מ שיש ל
מנה ביד פלוני אם ידוע בעדים שיש לו (כד) מנה ביד פלוני מקודשת ב

באר הגולה

בירור וכ"כ הרשב"א ושאלה מוגרת כן מהתוספתא ה"ה שם וכן פי' הר"ן פ ג"ז שם ממשנה וגמרא שם צ הרא"ש שם בהגהות לתירוצא בתרא דשמעתא ק טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן ר טור בשם הרמ"ה וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א מטעם שכל התנאין שלא נקבע להם זמן סתמן לעולם ש פשוט בגמ' שם ע"ב ת ה"ה שם בשם הרמב"ן והרשב"א א ג"ז שם בשמם ב משנה וגמרא שם ג משנה שם דף ס"ג ע"א וכדמפרש לה ר"ל שם בגמרא ד כאוקימתא דגמ' שם דף ס' ע"ב ה כתנא דמתניתין דס"ל הכי וכדדייק רבא שם ד' ס"ג ע"א ו משנה שם דף ס' ע"א ז שם בגמ' ע"ב ח תוספתא הביאה הרא"ש שם בפסקיו

פתחי תשובה

מתה בזה הלח"מ שם בפ"ז מה"א דין א' וכתב לתרץ ועיין בשעה"מ שהאריך בזה : (י) אע"פ שאמר בתחלה · עב"ש סק"כ מ"ש ואם לא אמר הן בשעת שמיעה אם מת הבן לוי' עד וכן הקשה ב"ש · ע"ש · והנה הב"ח מכח קושיא זו כתב באמת דמ"ש הרמ"ה תולנת היינו מעיקר דינא דאורייתא והיינו לומר דאינה ניתרת לשוק בלא חליצה או יבום אבל לעולם דמדרבנן אינה תולנת משום דחיישינן שמא ימות האב קודם שיאמר הן דהשתא לא הוי חליצה ושריא לכהן ואיכא למיגזר שמא יאמרו חלוצה שריא לכהן וכמו שאמרו ר"פ האשה רבה ונתבאר בש"ס קכ"ו · ועיין בהגהת מל"מ פ"ז מה"ג סוף דין ג' שכ' שמדברי מר"ן ומור"ם משמע דאזלי ג"כ בשיטת הב"ח מדלא חשו לסייע דברי הרמ"ה דתולנת או מתייבמת אלמא דס"ל דלפי האמת אינה תולנת משום גזירה דרבנן · ושוב כ' דהעיקר דלא כהב"ח דגבי תנאי לא אמרינן השתא זו וראיה לזה מלעיל סי' ו' סס"א ע"ש עוד (ועב"פ בסי' מ' סק"ח ודו"ק) · ועיין בשעה"מ פ"ז מה"א דין י"ב שהביא ג"כ קושיית הב"ח כנזכר וכתב לתרץ דדוקא התם חששו משום דדמי כידן לבעל כדבר ולהביא עדים · מ"מ משא"כ הכא דאם ניחוש לזה צריכה להתענן כל ימיה עד מיתת האב ומשום עיגונא הקילו ע"ש: (יא) או דבר עליה לשלטון · כ' בב"י ואם דיבר ולא הועיל דבריו וגם פרוטה יש להסתפק בדעת הרמב"ם · ע"ש דאיבוש

באר היטב

וה"ה נמי בלא ימחה דבשעת שמיעה הדבר תלוי
שמע ולא מיחה הרי היא מקודשת ושוב אינו
למחות להרמב"ם ע"ש והובא ג"כ בב"י ע"ש ·
אנכי דלפ"ז קשה דלמה לא אוקמי כולי מתני'
מעתא וריש נמי בע"מ שלא ימחה ורצה האב
שלא מיחה לאלתר וד"ק ועיין בה"י מ"ש מסוגיא
המדיר דף ע"ג ע"ש · דבריו הם דברי בעל
מגדול עוז אשר השיב להרמב"ם ע"ש · ועיין
ס"ק י"ח : (יח) שישתוק · וקי"ל לחומרא האומר
שירצה יש להחמיר כדברי כולם ע"מ שיאמר
ע"מ שלא ימחה · ע"מ שישתוק · רי"ו : (יט) הא
כ"כ הטור בשם הרמ"ה · וא"ל לפ"ז למה דחה
שם שאין לפרש ע"מ שאמר אבא אין קאמר
המציעתא עדיפא ה"ל למידחא מכח הרישא גופא
אם רצה האב מקודשת ואם לאו אינה מקודשת
אף אם לא רצה מקודשת מספק שמא יאמר
אח"כ · י"ל דאה"נ קאמר דאינה מקודשת
ולעולם היא בספק עד מיתת האב : (כ) בבי
הח"מ כתב דיש לדמות ע"ש : (כא) למחות ·
א"כ לוקמי כולי מתני' בע"מ שלא ימחה ורישא דאמר אין · עיין בהרא"ש ויתורץ הכל : (כב) לשלטון ·
שם דברים ידועים מה שיש לו לדבר עליה צריך לדבר דוקא אותם דברים ואם אין הדברים ידו
אז כל מה שדיבר לשלטון לטובתה נתקיים התנאי · ח"מ ב"ש : (כג) עמך · עיין מ"ש ב"ש : (כד) מנה ·
כשאין אנו רואין מנה בידו אבל אם אנו רואין מנה בידו אנן סהדי דיש לו דכל שבידו חזקה שהס
וכ"כ הר"ן ומ"ש ב"י דהטור חולק על הר"ן לא דק · ב"ח ע"ש · אבל בתשובת ב"י סי' י"א הוכיח ש
חולק על הר"ן אפי' אם המנה בידו · ועיין בה"י ואם עדים מעידים דידוע להם שלא היה לו מעולם

...ם אין ידוע מקודשת מספק ט אפילו אומר אותו פלוני אין לו (כס) בידי: ...ז 'ע"מ שיאמר פלוני שיש לי מנה בידו אמר יש לו (כו) בידי מקודשת לא אמר ...ו לו בידי אינה מקודשת: יז כ ע"מ שיש לי מנה במקום פלוני אם יש לו ...אותו מקום ה"ז מקודשת ואם אין לו באותו מקום שאמר הרי זו מקודשת ...ספק שמא יש לו באותו מקום והוא מתכוין לקלקלה: יח ל ע"מ שאראך מנה ...נה מקודשת עד שיראנה מנה שלו מ ואפי' הראה לה מנה שיש לו בעסקא ...אחרים אינה מקודשת: הגה וי"א דאפילו הגיע מחלקו מן הריוח מנה אינה מקודשת ...חר שעדיין לא (כז) חלקו (ר"ן פ' האומר) הראה לה מנה משלו והיא משועבדת ...ח) לבעל חוב מקודשת (ר' ירוחם בשם הרמ"ה) לא היה לו בשעת קדושין והרויח אחר ...והראה לה י"א דמקודשת (טור) אבל באומר לה (יב) ע"מ שיש לי לכ"ע בכה"ג אינו ...דשת (סברת הרב) ולא חיישינן דלמא מראה לה בתר הכי למהוי ספק קדושין (טור) ...ר לה ע"מ להביא לה ר' זוז דינו כמו בע"מ שאראך מנה וצריך להיות משלו (הרשב"א ...טובה הובאה בב"י): יט נ ע"מ שיש לי בית כור עפר אם יש עדים שיש לו ...ז מקודשת ואם לאו ה"ז ס מקודשת מספק שמא יש לו והוא אומר אין לי כדי ...קלה: כ ע הרי את מקודשת לי בזה ע"מ שיש לי בית כור עפר במקום ...וני אם יש לו באותו מקום מקודשת בודאי ואם לאו מקודשת מספק שמא ...לו שם והוא מתכוין לקלקלה: כא פ ע"מ שאראך בית כור עפר ה"ז מקודשת ...אנה ואם הראה ששכר מאחרים או שלקה (יג) באריסות אינה מקודשת: ...אבל אם יש לו קרקע שמעלה ממנה מס הרי היא מקודשת דהא הקרקע שלו ובלבד שיהא ...כדי בית כור עפר שאינו מעלה מס דע"מ שיהא לו בית כור עפר שלו גמור משמע ...ן פ' האומר): כב צ היה לו בית כור עפר והיו בו בקעים עמוקים י' טפחים ...סלעים גבוהים י"ט אם היו הבקעים מלאים מים הרי הן כסלעים ואין ...דין עמו מפני שאינם ראויים לזריעה ואם אינם מלאים מים נמדדים עמו ...י שהם ראויים לזריעה ק ובור מלא מים אע"פ שאינו בר זריעה נמדד ...: כג ר בית כור עפר שאמרו צריך שיהיה במקום א' (וסלעים ובקעים אינן ...יקין אע"פ שאינן נמדדים עמו) (הר"ן פ' האומר בשם הרשב"א) אבל אם היה בב'

ט שם בתוספתא במה שנו קונים פירוש והוי קדושי ספק י ג"ז שם כ ל' הרמב"ם בפ"ז מה"א וכן הסכים הרא"ש והביאם הטור ל משנה שם דף ס' ע"א מ שם בגמרא ע"ב *(קאי אחלוקה דלעיל שאמ' לה ע"מ שאראך ונלענ"ד צ"ע במ"ש לקמן סעיף ל"ה כאומר ע"מ שאתן לך וכו' שבעל נפש יחוש לעצמו וכו' ע"ש) נ משנה שם ס שם בגמרא ע שם במשנה פ שם במשנה וכדמפרש שם בגמ' צ ל' הרמב"ם שם מהבעיא בגמרא שם ס"א ע"א כדפשט' דלהקדש מדמינן לה דאמר לה אנא טרחנא וזרענא ומייתנא ק ה"ה שם בשם הרשב"א וכ"כ הר"ן בשמו משום דלגוכך השדה ותיקונו הוא ר ג"ז ה"ה בשם ...

באר היטב

...מקודשת. ואם שניהם מודים שאין לו לא ...ח"מ ב"ש: (כה) בידי. אפי' הוא והיא אומרים ...שאין לו אצלו כלום הוי ס"ק. רי"ו בשם הרמ"ה. ...א"י בעדים שיש לו אצלו ופלוני אמר שיש לו ...אינו אלא ס"ק. ואם היא נ"כ אומרת שיש אצלו ...כאלו שניהם אומרים שנתקיים התנאי. ב"ש: ...(כו) בידי. היינו שיש לו בשעת קדושין דוקא. ולא ...כמו במכירה. ומזה נראה אם אמר ע"מ שיש לי ...פלוני לא מהני הודאת פלוני כי אעפ"י דמהני ...א לחייב א"ע מכאן ולהבא מ"מ א"י אם היה ...לו בשעת הודאתו. ב"ש: (כז) חלקו. לשון הר"ן ...ז"ל כיון שלא הגיע זמן העסק רווחא לעסק ...בד. נשמע אם הגיע זמן החלוקה הוי כאלו היה ...ח"מ ב"ש: (כח) לבע"ח. היינו כשלא אמר

פתחי תשובה

אי מקודשת או לאו. מסרי"ב בסגסותיו. כ"י: (יב) ע"מ שיש לי לכ"ע בכה"ג א"מ. עת"מ ס"ק כ"ז שכ' כלומר שאמר שאראך מנה שיש לי. ועיין גם' ברכי יוסף שכ' ויש להסתפק מי שאמר ע"מ שאראך מנה שיש לי וכו בפרק כל שומען הכין שכוונתו שירויח ויהיה לו ובעיר הקרובה אליו ביום ההוא בבוקר נפל' לו ירושה והגי' לחלק ירושתו מנה והראה לה אח"כ המנה הזה שבא אליו בירושה. מי אמרי' כיון שלא היה בידו בעת הקדושין והוא לא ידע אינה מקודשת או דילמא כיון דבעת ההיא כבר לפי שאמת היה לו מנה שלו מהירושה אף דבעת ההיא הוא לא ידע מקודשת ולפום ריהטא אפשר להביא ראי' מדין מקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים והיו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה קודם דידע הבעל דדינא הוא דמקודשת כדלקמן סימן ע"ל ס"ב אע"ג דאם ידע הבעל קודם אינה מקודשת אף דיש התרם כיון דבעת ידיעתו מספק שמא אין לה הפרה. כמ"ש התוס' בכתובות דף ע"ד ונשתנה מן הדא דאף דבעת הקדושין עדיין לא נודע אם יתיר לה חכם כל

...תיר לה קודם ידיעתו מקודשת וה"ה הכא כיון שבעת שקדושין היה לו מנה שנפל לו בירושה אף שהוא לא ידע מקודשת:
...עוד שם יש להסתפק אם היה לו בשעת קדושין מנה חסר פרוטה מי נימא דודאי לא קפדה אפרוטה דהסורי מחסרא כי אין ...דרך העולם להקפיד בכך ומקודשת או דילמא כל שחסר המנה אפי' פרוטה אינה מקודשת ולכאורה נראה דכיון דלענין ...גזל ...דר צדקה וחוב אף שאין בני אדם מקפידים חיובא רמיא עליו לשלם המנה אם גזל או נדר או חייב עד סוף פרוטה ...אה ...ה הכא דאינה מקודשת וצריך להתיישב בדבר עכ"ד ועמש"ל סי' ל"א סק"ג: (יג) באריסות א"מ. כ' בהגהה יד ...אפר א"ל ומשכנתא אע"ג דהכול לפירי או קרקע שניתן לו במתנה ע"מ להחזיר לא מהני כ"כ הריטב"א. ונראה דה"ה ...אפי' לסי"ח נמי לא מהני מה שיש לו במתנה ע"מ להחזיר. וקרקע משועבדת לב"ח מקודשת דמסתמא יסלק ליה בזוזי כ"ס בריטב"א

או בג' מקומות מחולקים לגמרי אינן מצטרפין: כד (יד) [ש]ע"מ שאני עשיר
ונמצא עני או עני ונמצא עשיר [ת]ע"מ שאני כהן ונמצא לוי או לוי ונמצא
כהן נתין ונמצא ממזר או ממזר ונמצא נתין בן עיר ונמצא (כט) בן כרך בן
כרך ונמצא בן עיר על מנת שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק רחוק ונמצא קרוב
ע"מ שיש לי שפחה או בת גדולה או אופה ואין לו ע"מ שאין לו ויש לו ע"מ
שיש לו אשה ובנים ואין לו ע"מ שאין לו ויש לו בכל אלו [א]או שאמר התקדש
לי בכוס זה של יין ונמצא של (ל) דבש או דבש (לא) ונמצא מים [ב]בגו
שהיה מכוסה ולא (לב) הכירה בו עד אח"כ בכל אלו והדומה להם [ג]אפיל
אמרה בלבי היה להתקדש לו אפי' לא יתקיים התנאי אינה מקודשת ל"ש או
קבלה היא הקדושין ל"ש [ד]אמרה לשליח לקבלה בתנאי ושינה השליח [ה]וכן א
הטעתו [ו]אפי' אמר בלבי היה לקדשה אע"פ שהטעני אינה מקודשת: הגה אא"
אמרה כן (לג) בפירוש בשעת הקדושין ושמע הבעל ושתק ([ז]טור) וכן אם היא (לד) הטעו
(ואמר בפירוש ואע"פ שלא יהיה כן) קדושיו קדושין: [ח]אבל אם כנכה סתם ואמ
כסבור הייתי שהיא כהנת והיא לויה או לויה והיא כהנת עשירה והיא עניה עני
והיא עשירה ה"ז מקודש: כה [ט]ע"מ שאני יודע לקרות צריך שיקרא התור
ויתרגם אותה ת"א הגר ([י]וי"א דאם יודע לקרות ולתרגם ג' פסוקים סגי) [כ]וא
אמר לה ע"מ שאני קראה צריך להיות יודע תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפ
כו [ל]ע"מ שאני יודע לשנות צריך להיות יודע (לה) המשנה (וי"א דאם יו
מדרשי התלמוד (לו) מקודשת) (טור בשם [ס]הרא"ש) ואם אמר על מנת שאני תנ
צריך להיות יודע לקרות המשנה וסיפרא וספרי ותוספתא של ר' חייא: כז [נ]ע
מנת שאני תלמיד כל ששואלין אותו דבר אחד בתלמודו ואומרו אפי' בהלכ
(לז) החג שמלמדים אותו ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו

באר הגולה

הרשב"א ש משנה שם דף מ"ח ע"ב וכת"ק ת משנה שם דמ"ט ע"ב א שם במשנה דף מ"ח ע"ב ב טור וכ"כ הרשב"א בתשו' שאלו ראתה אותו וקבלתו סברה וקבלה ג שם במשנה ד אוקימתא דרבא וכו' לפלוגתא דת"ק ור"ש במתני' וידוע דהלכה כת"ק ה שם במשנה ו ל' הרמב"ם שם פ"ח ז בשם הרמ"ה וכ' ירוחם בשם הרא"ש *כן מצאתי מוגה ח משנ' שם ט הרמב"ם שם מברייתא שם דף מ"ט ע"א וכר' יהודה דס"ל דרבי יהודה בתרתי פליג י טור ס"ל דבהא פליג כ שם בגמרא ל הרמב"ם שם וכתוקים דאמר הלכות דהוה רביה דר' יוחנן וכפירש הרי"ף מ שם נ שם בפסקי' כתב ספרי וסיפרא נ ג"ז שם מהא דבגמ' שם ע"ב אמרו ואפילו במס' כלה וכפי' הערוך בשם ר"ת שמתעסקים בה ת"ח שרו

פתחי תשובה

בריטב"א · והרמ"א שהביא לעיל סי"ת בהגה (במנה משועבדת) ג"כ אין לומר דדוקא במנה קאמר הכי עכ"ל: (יד) ע"מ שאני עשיר כו'· [עיין בתשובת חתם סופר סימן פ"ב כתב דמה שאידך הרב השואל לבטל הקדושין כי הוא אמר שהוא עשיר ונמצא עני אמר שהוא למדן גדול ונמצא אפי' גורתא דשמעתא אינו יודע · לכאורה לפמ"ש תוס' וקיי"ל הכי בח"מ סימן ר"ז דכמה עניינים איכא דאזלי' בתר דברים שבלב וגילוי דעתא בעלמא ולכאורה נ"ל דקדושי אשה א' מהם כדמשמע מלישנא דמתני' קדושין ס"ב המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת כו' משמע דוקא שלא אמרה וגלתה דעתה בשום פעם לומר שהיא כהנת או עשירה הא הטעתו אפי' לא אמרה כן בשעת קדושין ע"מ שהיא כך אינה מקודשת דג"ד בזה מהני אלא לכאורה ממתני' מ"ח ע"מ שאני עשיר כו' יש לדייק איפכא דוקא שאמר בשעת קדושין אבל ג"ד לא מהני דהוה דברים שבלב וא"כ סתרי דיוקי אהדדי ומרים הו"א לחלק בין האיש המקדש לאשה המתקדשת דאיתא בכ"ד ניחא לה כו' אך הרמב"ם ספ"ח מה"א כתב וכן היא שאמרה סבור הייתי שהוא כהן כו' מבואר דבא להורות לאפוקי מהנ"ל אלא בין איש ובין אשה שוים דוקא שלא הטעו וא"ז הא הטעו אע"ג דלא אמרו דבר בשעת קדושין אזלי' בתר אומדנא ונ"ל לפ"ז מתני' דקתני ע"מ שאני כהן ה"ה באילו אומר ע"מ כל שגילה דעתו מקודם לכן ונמצא בהיפוך אינה מקודשת אלא דנקיט ע"מ משום סיפא דמתני' אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו א"מ הס דוקא באומר ע"מ בשעת קדושין אבל אי ליכא רק ג"ד אתי דברים שבלב דידה ומבטל אינך דברים שבלב כו' ע"ש דיוקא דאידך מתני' דוקא דאי הטעתו בג"ד בעלמא אינה מקודשת וה"ה אם הוא הטעה אותה וכמבואר מרמב"ם כנ"ל ולפ"ז בכ"ד דלפי ראות עיני המורים יובן דמסתמא לא תתרצה האשה להתארס עם איש מארץ רחוקה אי לאו שהטעה את שהוא עשיר ולמדן וכמו שגילה דעתו וכיון שהטעה אותה בטלו הקדושין אמנם לא מפני שאנו מדמין נפשה מעצמה ונו' דבתשב"ץ]

באר היטב

מעכשיו · רי"ו: (כט) בן כרך · ע"ל סי' ע"ה ס"ק ובה"י: (ל) דבש · אף שהדבש יותר יוקר · בה"י ומבואר בש"ם אם אמר התקדש בדינר של כסף ונמצא של זהב יש קפידא · ב"ח בה"י ב"ש · אם אמר התקדשי לי בדינר א' ונמצא שני דינרים מקודשת דבל שנים יש א' ואין כאן שינוי ע"ג ב"ח בה"י ב כנה"ג: (לא) ונמצא יין · כנ"ל בה"י: (לב) הכירה בו · דאם הכירה אז סברה וקבלה וכן אם נתן כוס ואמר הרי את מקודשת לי בשבעת מ"מ לקדש אותה מחדש שלא יבא לידי קלקול · הרשב"א ב"ש: (לג) בפירוש · כלומר שהשיבה לו אף אם יהיה כך כמו שאמרת אני מרוצה והוא שותק אמר לה לא כי אלא בתנאי כך וכך: (לד) הטעו · אין קדושין אא"כ אמר בפירוש · כנ"ל ח"מ: (לה) המשנה ודינו כמו בע"מ שאני יודע לקרות דא"ל לידע התורה לדעת הי"א שמביא הרמ"א · א"כ ה"נ לידע כל המשניות · ב"ש · וח"מ מסופק : (לו) מקודשת · כלומר הדרשות שדורש בתלמוד מפסוקי התורה · וב"ח הגיה שצ"ל מדרשי התורה: (לז) הגבש"ם איתא אפילו במסכת כלה · עיין תוס' בקדושין

עם בקיאין בהם : כח ס)על מנת שאני (לח) חכם כל ששואלים אותו דבר
במה ע)דהיינו דבר התלוי בסברא בכל מקום (לט) ואומרה : כט פ)ע"מ שאני
בור כל שחביריו מתיראים ממנו מפני גבורתו : ל צ)ע"מ (טו) שאני עשיר
ל שבני עירו מכבדים אותו מפני עשרו : לא ק)על מנת שאני צדיק אפילו
שע גמור הרי"ז מקודשת מספק שמא הרהר תשובה (מ) בלבו : לב ר)ע"מ שאני
שע אפי' צדיק גמור הרי זו מקודשת מספק שמא ש)הרהר ע"א בלבו :
ת)ע"מ שאני בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך ע"מ שאני בשם ונמצא בשם
ורסקי (פי' אומן לעבד העורות) ע"מ ששמי יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון הרי
מקודשת אבל אם אמר לה ע"מ שאין שמי (מא) אלא יוסף ונמצא שמו יוסף
שמעון שאיני אלא בן עיר ונמצא בן עיר ובן כרך שאיני אלא בשם ונמצא
שם ובורסקי אינה מקודשת : לד א)המקדש את האשה וחזר בו מיד הוא או
א אע"פ שחזרו בתוך כדי דיבור אין חזרתם כלום והרי היא (מב) מקודשת :
ה ב)המקדש על תנאי (טז) וביטל התנאי אחר כמה ימים אע"פ שביטלו
ג) (יז) בינו לבינה שלא בפני עדים בטל התנאי והרי היא מקודשת סתם וכן
ם היה התנאי מן האשה וביטלה אותו בינה לבינו בטל התנאי לפיכך המקדש
ל תנאי (יח) ג)ובעל סתם או ד)כנס (מד) סתם ה"ז צריכה גט אע"פ שלא נתקיים
תנאי שמא ביטל התנאי כשבעל או כשכנס · (ואם קדשה אחר צריכה גט משניהם)
ע) : לו ה)אמר לה התקדשי לי בפרוטה זו ע"מ שאתן ליך מנה ואח"כ אמר
אינו רוצה לקיים תנאי לעולם אין כופין אותו לקיימו אלא קדושיו בטלים
ינה צריכה גט זמ"מ בעל נפש לא ישאנה בלא גט שמא אחר כך אמר שרוצה
קיים התנאי לקלקלה על השני ואם אמר שעדיין רוצה לקיימו אין יכולים
כופו (מה) ו)כל י"ב חדש כדין זמן שנותנים לבתולה ומי"ב חדש ואילך כותבין
יו אגרת מרד ואם מת קודם שיתקיים התנאי אפי' חליצה לא בעיא ואם

באר הגולה

לדרוש בכלה דאלול או בכלה דאדר ם שם בגמ' ע טור וכפרש"י שם פ שם בגמרא צ שם ק שם· ר שם ש סוים הרמב"ם ומשיסרה' לעבוד בלבו נעשה רשע שנא' פן יפתה לבבכם וכתיב למען תפוש את בני ישראל בלבם ת הרמב"ם שם מהתוספתא א ג"ז שם ספ"ז ממה שאמרו והלכתא תוך כדי דבור כדבור דמי חוץ מעכו"ם וקדושין נדרים דף פ"ז ע"ב ב"ב דף קכ"ט ע"ב ב ג"ז שם ממשמעו' הגמ' כתובות ריש ד' ע"ג לא תימא וכו' דמשמע שאם מחל תנאי הויא מחילתו מחילה וס"ל אפילו שלא בעדים לפי שלא הזכירו באותה סוגי' עדים ג מימר' דרב כהנא משמיה דעולא שם דף ע"ד ע"א ד כמימרא דרב
סוף דף ע"ב וכפירושו כנס כניסת נישואין אע"פ שלא נבעלת ה טור בשם הר"מ נרבוני וכ"כ ר' ירוחם בשמו ו יתבאר בסי' נ"ו

באר היטב

ת דף קי"ד ע"א · ובא"ח סי' קל"ו ועיין בה"י :) חכם · נראה יש חילוק בין תלמיד לחכם · עיין תענית דף י"ד ובא"ח סי' תקע"ה עיין בה"י :) ואומרה · אפי' אינו בדברי תורה אלא בדברי מים או במילי דסחורה כ"כ המחבר נחלת צבי דברי שאר פוסקים לא משמע כן : (מ) בלבו · פ"י שאנו רואין הגזילה עדיין בידו ולא מיקרי בעל שובה עד שיסליך הגזל מידו מ"מ כיון שהסכים עתו להשיב נקרא ג"כ צדיק ומידי ס"ק לא נפקא · ין מ"ש הבה"י : (מא) אלא יוסף · וה"ה אם ר לה בלשונו אלא דינר א' ונמצא מאתים אינה ודשת הואיל ודקדק בלשונו שאמר אלא א' · בה"י : (מב) מקודשת · ב"י כ"ש קל"ד הביא תשובת ן דהיא מקודשת בודאי · ורשב"ש ס"פ יש נוהלין דהוי קדושין מדרבנן : (מג) בינו לבינה · משום מת ביטול זה תלין קדושי הראשונים שהיו לפני ם לכן א"צ עדים עכשיו והיינו כשניהם מודים · ו הם מכחישים וא"ז עיין ס"ם · וב"ח כתב אם ים אומר שנמחל התנאי והיא אומרת שלא נמחל ס"ק · עיין ב"ש : (מד) סתם · עיין ב"ח בק"א ין ב"ש : (מה) כל יב"ח · הקשו אחרונים דלעיל ' י"ח בהג"ה מביא דלא חיישינן דלמא מרצה לה בתר למהוי ס"ק ע"ש והפרישה מתרץ דחילוק יש בין

פתחי תשובה

דכתשב"ץ ח"א ר"ס ק"ל מצאתי בהדיא נגד זה ועוד כי בנ"ד אפי' לו יהי שהתנה בפירוש ע"מ שאני עשיר ולמדן מי הגיד לו לזה השואל שאינו עשיר ולמדן באמת וגדולה מזו מבואר בגמרא ובש"ע סי"ד דקדושי ספק לעולם הוה וא"כ ה"נ לעולם קדושי ספק הוה דיש מפורסם והון רב ומאן לימא שאינו מוחזק לעשיר בעירו עד שמכבדים אותו מפני עשרו וכן לענין למדנותו ע"כ אין להקל מטעם זה כלל עכ"ד ע"ש] : (טו) ע"מ שאני עשיר כו' · בגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"ב עיין בתשו' מגן גבורים סי' י"ד שכ' דבע"מ שאיני עני י"ל דלא בעי שיעור כ"כ עכ"ל : (טז) וביטל התנאי · עב"ש ס"ק כ"ז שכתב מיהו בתנאי ממון י"ל אפי' אם הקפיד כשמע מהני מה שמוחל אח"כ כו' ועיין בס' קצות החשן סימן רמ"ג סק"ב שכ' דדברי הב"ש אינו מוכרח כו' ע"ש : (יז) בינו לבינה · עבה"ט ועי' בס' בית מאיר שכ' די"ל דהכי מקפיד לכתוב בינו לבינה משום דמיירי בתנאים דיש לה הקפידה לטובתה וא"י לבטל מבלעדה כמבואר בב"י אולם בתנאי שהוא כולו לטובתו כגון מזונין לפום ריהטא צ"ע מה איריא דבטלו בפנית אפי' בינו לבין עצמו נמי כו' ע"ש עוד ועמ"ש בפ"ת לח"מ סי' רמ"א ס"ב : (יח) ובעל סתם · עי' בתשו' נו"ב ס"ס כ"ד שכ' דנ"ל דבר חדש להלכה ולא למעשה דעד כאן לא אמרינן קידש ע"ת ובעל סתם דאמרינן מחל לתנאי אלא היכא שאין שום הפסד להבעל בזה כי הפא דכתובה לית לה כמבואר במשנה פרק המדיר ובתוס' דף ע"ג ד"ה לא תימא (עב"ש ס' קנ"ט) וא"כ מה הפסד יש לו אם מכוין לקדושין גמורי' אבל היכי שיש לו הפסד לא אמרי' כן (ועי' בתשובת שיבת ציון סי' צ' מ"ש בזה) וא"כ אם כשהם בתנית איזה
תנאי

מחלה היא התנאי בחיי (מו) המקדש גמרו הקדושין מיד כאלו קיימו וכל ז בשלא כנסה אבל כנסה מקודשת מיד דמסתמא בשעת כניסה (מז) לחופ מחלה להתנאי וחייב ליתן לה כתובתה: לז ^ז^מי שהלך למדינת הים וקידש ע תנאי אם באתי מכאן עד י"ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו וקודם שהלך נתרצ שניהם להאריך (מח) הזמן ועברו י"ב חדש ולא בא ובא קודם הזמן האחרון ה קדושין דכל מעשה שנעשה על תנאי יכול לבטל התנאי (או להוסיף או לגרוע ממנ (הרא"ש ור' ירוחם) ^ח^ואפילו נתאכלו המעות הוו קדושין למפרע כשנתקיים תנ הב': לח ^ט^בקדושין תנאי שהוא לטובתו כגון על מנת שאין בה מומין ז שאין עליה נדרים יכול לבטלו אבל אם הוא לטובת האשה כגון ע"מ שאתן לי מאתים זוז נהי שהתנאי יכול לבטל מ"מ ^י^אינה מקודשת אם לא (מט) יתן ל מאתים זוז: לט ^י^האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני כלומר שי תאסר עליו אלא תהיה אשת איש לכל העולם ולפלוני כפנויה הרי זו מקודש (נ) מספק (יט) ^כ^אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי ע"מ שתהיה מותר לפלוני הרי זו מקודשת ותהיה אסורה עליו כשאר העם מפני שהתנה בדב שאי אפשר לקיימו: הגה *אם חולקין אם נתקיים (כ) התנאי (נא) או לא י"א דכל תנ שהוא בקום עשה אין אחד מהם נאמן לומר שקיים התנאי שהיה עליו לקיים אלא צריך עד אבל תנאי שהוא בשב ואל תעשה כל אחד מהם נאמן אם אין שכנגדו מכחישו (הר"ן פ' האו

*(פי' שהאחד מספק וכן הוא בר"ן)

ז שם בשם תשובת הרא"ש כלל ל"ה ח מהא דרב ושמואל קדושין דף נ"ט ע"א ט ב"י בשם תשובת הרא"ש כלל מ"ו סי' ד' *ופי' שם מפני שאין האשה מתקדש' אלא לדעתה משא"כ בגט שהוא בעל כרחה שיוכל לבטל וכדלקמן סי' קמ"ג י לשון הרמב"ם שם בפ"ז מבעיא דרבי אבא וכו' גיטין דף פ"ב ע"ב מדקאמר התם את"ל איתא לדר' אבא וכו' ומפרש רבינו את"ל דאיתא לספיקא ולבעיא לדר' אבא וכו' ס"ה שם ב שם וכתב ס"ה שנתבאר שם בגמ' ובהלכות דבע"מ אפי' רבנן מודו דהוי גט וה"ה לקדושין שהיא מקודשת

פתחי תשובה

תנאי ואח"כ נבעלה סתם לא אמרינן חזקה אין האשה עושה בעילתה בעילת זנות ומסתמא אחילתה לתנאי היכא דאית לה הפסד ואולי מחשב בכל הנשים הפסד שהרי נאסרות על כל אדם משא"כ באיש שאינו נאסר רק בקרובותי' והברירה בידו ליקח שאר נשים ואף דמלינו בסוף סעיף ל"ו גבי תנאי דידה שאם כנסה סתם מסתמא מחלה לתנאי נראה דזה קאי אסוף הסעיף באומר הבעל שעדיין רוצה לקיים התנאי וליתן מאתים זוז אלא שאומר שיעשה אחר זמן שבזה בלא"ה אסורה לכל אדם רק שכותבין עליו אגרת מרד ועיקר אגרת מרד שמתחייב במזונות והרי גם ע"י מחילת התנאי היא אשתו ויש לה מזונות וא"כ אינה מפסדת ואף דמפסדת לענין שאם לא מחלה אם ימות קודם שיתן אינה זקוקה להלוץ אולי מיירי באין לו אחים או ביש לו בנים או אולי מסתמא אינה חוששת שימות בלי זרע ומוטב לה למחול התנאי שיהיה לה כתובה וגם מה הפסד יהיה לה אם תהיה זקוקה הלא יחלוץ לה או ייבם ושם לא היה עיקר התנאי שלה בשביל להפקיע מזיקת החולץ אבל היכא שיש לה הפסד מסתמא לא מחלה התנאי עכ"ד ע"ש ומדברי הב"ש ס"ק ס"ז לא משמע כן וצ"ע: (יט) אבל אם אמר כו' ה"ז מקודשת: עיין בשעה"מ פ"ח מהל' גירושין סוף דין י"ב מה שתמה על זה: (כ) התנאי או לא · עבה"ט מ"ש ואם התנאי שב ואל תעשה כו' עד ואם שניהם אומרים לא נתקיים אלא עברו בפועל נמי אינם נאמנים כו' וב"ש ס"ק ס"ט כתב בזה וז"ל ואם שניהם אומרים לא נתקיים אלא עבר התנאי ועשו מעשה אין מבואר אם נאמנים ונראה דאינם נאמנים דלא חיישינן דעברו התנאי בקום ועשה וראיה לזה מהא דקיי"ל כשמגרש מתנה תנאי כו' עכ"ל וע"ש עוד בסק"ע ועיין בס' שעה"מ פ"ז מה"א דין י' שהרבה לתמוה עליו שהרי מדברי הר"ן פ' האומר (כפי מה שהגיה שם הרב תומת ישרים) ומדברי הרשב"א בחידושיו שם מבואר להדיא דיש חילוק בין קדושין לגירושין ובקדושין היא נאמנת לומר שביטלו בידים ואפי' במכחישתו ומכ"ש בשניהם מודים וכן מבואר ג"כ דעת הרמ"א ז"ל שכ' אבל תנאי שהוא בשב וא"ת כל א' מהם נאמן אם אין שכנגדו מכחישו משמע מדבריו דבמכחישין זא"ז אפי' בתנאי דשב וא"ת יכול להכחישו והרב ב"ש בסק"ע תמה עליו ... ע"ש

באר היטב

תנאי שארוס לך ובין תנאי שאתן לך ע"ש · וע' ב"ש: (מו) המקדש · כ"כ הטור · וד"מ כתב בשם ריו"ו אפי' אחר מיתה מהני מחילה ונמצא שהיא מקוד[שת] למפרע: (מז) לחופה · עיין ב"ש ועיין בר"ן שכ' כל התנאים שהוא חייב וכנס תוך הזמן אז אמרינן אף שלא נתקיים בזמן הוי קדושין מ"מ המעות שנתן הוא בתנאי נעשה עליו מלוה וצריך לקיים ואם פרעתי נאמן: (מח) הזמן · בפ"ז הקשה ממ"ש בי"ד סי' רכ"ח סעיף ל"ט בנשבע לשלם בזמן פלוני לא יוכל להרחיב הזמן: (מט) יתן · היינו כל זמן שלא מחלה · ואם כנס אמרינן בודאי מחלה כיון שידוע שלא נתקיים התנאי · ב"ש: (נ) מספק · כ"כ הרמב"ם פ"ז מה"א · מיהו לדעת תוס' פרק האומר וכן ... אינה מקודשת כלל ב"ש: (נא) או לא · דין זה נחלק לד' אופנים · א' אם שניהם אומרים נתקיים התנאי · ב' אם שניהם אומרים לא נתקיים התנאי · ג' ... מכחישים זא"ז · ד' אם אחד אומר נתקיים והשני אומר איני יודע · אם התנאי הוא בקום עשה · אם שניהם אומרים נתקיים נאמנים לא יהא אלא ירצו ימחלו ... לזה ואם שניהם אומרים לא נתקיים כי היכי דבי... הקדושין ג"כ נאמנים · ואם הוא אומר נתקיים והיא אומרת איני יודע · הוי ס"ק · ואם היא מכחישו ... שלא נתקיים לכ"ע הקדושין בטילין · והאומר נתקיים התנאי הוי כאומר קדשתיך ואסור בקרוביה · ... הוא אמר שלא נתקיים אפי' אם הומרת ברי שנתקיים אינה נאמנת בלא ראיה · מ"מ היא אסורה בקרו... · ואם התנאי שב ואל תעשה · אם שניהם אומרים נתקיים ולא עברו וה"ה אם הוא אמר נתקיים ...

ים האחרונים) וי"א דאפילו בקום עשה נמי נאמן כל שאין כנגדו מכחישו (הרמב"ן ור"י) :

ט המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ומומין ועל מי להביא ראיה אם נמצאו · ובו ז' סעיפים :

[א]המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצא עליה א' מג' נדרים אלו [ב]שדרך בני אדם להקפיד עליהם שלא תאכל בשר או שלא שתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונים אינה (א) מקודשת (ואינה לריכה) (טור) [ג]וה"ה לנדרים שבינו (ב) לבינה דהוו בכלל נדרים שדרך בני אדם הקפיד עליהם נמצא עליה נדר חוץ מאלו אע"פ שהוא אומר מקפיד אני על הרי זו מקודשת [ד]ואם אמר לה ע"מ שאין עליך כל נדר אפי' נמצא שנדרה לא תאכל תרובין אינה מקודשת [ה]ויש מי שאומר שחוששין שמא תלך אצל כם ויתיר לה (ולכן אסורה להנשא בלא גט) : ב [ו]היו עליה נדרים והלכה אצל חכם התירה מקודשת [ז]ואפילו היא אשה חשובה [ח]במה דברים אמורים שהתירה כם קודם שנודע לבעל אבל אם נודעו לבעל קודם שהתירה מיד נתבטלו קדושין [ט]ויש מי שאומר שאם היא אשה חשובה אפי' אם קודם שנודעו לבעל ירה חכם היא כספק מקודשת : (ואם קדשה ע"מ שאין עליה נדרים ובעל סתם עיין ל סי' ל"ח סעיף ל"ה) : ג [י]המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין ונמצאו א' מן המומין הפוסלים בנשים אינה מקודשת נמצא בה (א) מום אחר חוץ מאותן המומין אע"פ שאמר מקפיד אני אפי' על זה הרי זו מקודשת : ומה הן המומין הפוסלים בנשים [כ]כל המומין (ב) הפוסלים (ד) בכהנים סלים בנשים · ויותר עליהם בנשים [ל]ריח רע וזיעה וריח הפה (וי"א דאף ריח

ש' וגמ' שציינתי נריש סעיף א' כ שם במשנה ומבוארי' בבכורות פ"ו ופ"ז ובהלמב"ם פ"ו ופ"ז מה' ביאת מקדש ל בייתא

באר הגולה

א משנה כתובות דף ע"ב ע"ב וכדמפרש ר' יוחנן וכו' שם ב וכדמפרש רב אשי שם ג הר"ן שם מפני שדרך רוב ב"א להקפיד בהם וע' ביו"ד סי' רל"ד איזה הם ד ירושלמי כתבוהו הרי"ף והרא"ש וכ"כ הטור והרמב"ם בפ"ז ה ר"ן שם מהירושלמי שם ו ברייתא שם דף ע"ד ע"ב וכר' מאיר דאמר אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ז כרבה שם דלא מחלק בזה לדעת הרמב"ם שם בפ"ו בלא חילוק בזה ח טור מדברי אביו הרא"ש שם ט הר"ן בשם הרמב"ן דמספקא ליה שמא הלכה כרבא שמחלק בין אשה חשובה וכו' שם דף ע"ה ע"ב י לשון הרמב"ם שם

באר היטב

ר והיא אומרת א"י נאמן · ואם היא מכחישו והמרה נתקיים משמע מר"ן נמי דא"י להכחישו בלא עדים א חיישינן שעבר בפועל · ואם שניהם אומרים לא דים אלא עברו בפועל נמי אינם נאמנים דלא חיישינן ברו התנאי בפועל ועיין ב"ש וד"ק ועיין בה"י : מקודשת · ואם רוצה למחול חלין הקדושין למפרע וא"צ קדושין אחרים עיין ב"ש : (ב) לבינה · לאו הנדרים שבינו לבינה המבוארים ביו"ד סי' רל"ד דברים גדולים כגון נטולה אני מן היהודים לא נהם שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם · ח"מ ן : (ג) אחר · אפשר אם אמר בפירוש ע"מ שאין כל מום או אפי' שאר מומין מעכב כמו בנדרים אמר ע"מ שאין עליך כל נדר · ב"ש : (ד) בכהנים · ברמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ח · ואשה המשתנת זה תמיד או מלורעת פסק הב"י דהוי מום · ובד"מ ת בנ"ע ובט"ז כתב דלריך ליתן לה כתובה אבל לגרשה בע"כ אפי' בזמן הזה דאיכא חרם ר"ג

פתחי תשובה

הר"ן ז"ל שם משמע דכל כה"ג אינה יכולה להכחישו דלא חיישי' שעבר בפועל יע"ש ובאמת ז"א שלא כ"כ הר"ן ז"ל אלא דוקא בגירושין אבל בקדושין היא נאמנת ומה שהביא הב"ש שם ראיה מח"ס סי' רמ"א דפסק בתנאי שב וא"ת לריך הנותן להביא ראי' כו' אין זו ראי' דדוקא בקדושין היא נאמנת משום דאיכא מיגו דאי בעיא אמרה גרשתני אבל במתנה ליכא מגו לכן אינו נאמן ועל הנותן להביא ראי' עכ"ד ע"ש באורך : ולע"ד אפשר להלין בעד מרן הב"ש ולומר שדבריו נכונים לדינא לפי מ"ש בשעה"מ שם בטעם הדבר למה בקדושין היא נאמנת לומר שבטל התנאי בידים דאין לומר משום דהמוציא מחבירו ע"ה והלכך כיון שהוא בא לאסור אותה על כל העולם היא נאמנת דא"כ בגירושין יהא הוא נאמן לומר שבטלה בידים דהיא הויה מוציא מחבירו שהיא באה להוציא עצמה מרשות הבעל רק הטעם הוא דבקדושין היא נאמנת מטעם מיגו ואי בעיא אמרה גרשתני כו' יעו"ש וא"כ הרי אנן קיי"ל דגם בגרשתני אינה נאמנת רק לאומרת כמ"ש הרמ"א בסי' י"ז ס"ב בהגהה ועב"ש שם סק"ד מעתה ליכא מיגו וא"כ לדידן דמי קדושין לגרושין · אמנם כל זה לפי טעמו של השעה"מ הנ"ל במה שמחלק בין קדושין לגרושין · אך באמת ז"א וא"א לאומרו כלל בדעת הר"ן דלכן בקדושין נאמנת משום מיגו דגרשתני · דהרי דעת הר"ן בפ"ב ובות דהאשה שאמרה גרשתני אינה נאמנת להנשא לאחר (והוא הי"א דלעיל סי' י"ז ס"ב בהגהה) וא"כ לא שייך מיגו דגרשתני · "ש בסי' מ"ז סק"ט אלא ע"כ דאיכא טעמא אחרינא לחלק בין קדושין לגירושין והיינו משום דבגיטין אנן סהדי שלא עברה על מתוך תומר כו' וכמ"ש הרשב"א בחי' בגיטין דף פ"ג ע"ש וא"כ דברי הב"ש הנ"ל נ"ע ועיין בס' בית מאיר מענין זה : מום אחר · עבה"ט בשם ב"ש ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סימן פ"ג שכ' דאף שהב"ש כתב כן בדרך אפשר לענ"ד הוא פשוט וכן מבואר בטור כו' ע"ש : (ב) הפוסלים בכהנים · עיין בתשובת נו"ב סימן נ"ג שנשאל בתשובה אשר תחמת ניטל חוש השמע שלה אם יכול החתן לבטל קישור השידוך כיון שכל המומין הפוסלים בכהנים פוסלין בנשים ובכהנים פ"ז דבכורות החרש אולם יש ספק אם הרש זה דוקא אינו שומע ואינו מדבר כסתם חרש או אף אינו שומע לחוד מום · וכתב דמלשון המשנה משמע דהיינו אינו שומע לחוד שהרי שנינו בין באדם בין בבהמה ואף דיש לדחות אך

החופס) (מרדכי בשם הר"ס) : [פ]וקול עבה ודדים גסים מחברותיה טפח [ב] וטפ
בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת (פי' שנתרפאה המכה וקרם עלי
עור ולא נשאר אלא רושם המכה) [צ]ושומא (פי' ווראה בלע"ז רש"י) שעל הפרחו
אפילו היתה קטנה ביותר ואע"פ שאין בה שיער וזו היא השומא שיתירה אש
על הכהנים והוא שעומדת תחת כיפה שבראשה פעמים נראית ופעמים אינ
נראית שאם תמיד נראית (ג) הרי ראה (ה) ונתפיים ואם תמיד אינה (ו) נראי
אינו מום : הגה ואם יש מרחץ בעיר אפילו מומין שבסתר אין מבטלים במה דברים אמורי
כשדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי אבל במקום שאין הבנות הולכות למרחץ רק בליל
ובהחבא אפילו מומין שבגלוי מבטלין · נכפה אם הוא לזמן קבוע הוי מום שבסתר ואם אי
לזמן קבוע הוי מום שבגלוי ועיין לקמן סי' קי"ז עוד מדיני מומין י"א דנכפה (ז) וריח הפ
אין חילוק בין מרחץ בעיר או לא (רבי ירוחם נ' כ"ג) : ה [ס]המקדש אשה סר
(ד) ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בנשים או נמצא עליה אחד מנדר

כתובות ד' ע"ה ע"א
ם מימרא דאמוראי
וברייתא שם ב שם
בברייתא וכדמפרש
שם בגמ' ם כאוקימ'
דרבא דתנא ספוקי
מספקא ליה גבי
ממונא לקולא וגבי
איסורא לחומרא
שם דף ע"ג ע"ב

פתחי תשובה

ב"ז בכהנים אבל בנשים אין ספק שזה מום גדול ומה שלא
חשבו גבי יתר עליהם בנשים משום דשם מיירי שהיה בה
קודם קדושין דאל"כ נסתחפה שדהו ואם בשעת קדושין היתה
חרשת אין נתקדשה אם לא שהוצרך לרמוז רמוזי א"כ ראה
ונתפיים אם לא שתאמר שנתקדשה ע"י שלוחה או בקטנה ע"י
אביה וזה לא שכיח אבל בשידוכין דל"ש נסתחפה שדהו פשיטא
דאין לך מום גדול מזה ויכול לבטל השידוך ואפילו לא נתחרשה
ממש רק שצריך לצעוק אליה בקול גדול חשוב מום שהרי
כשידבר עמה על עסקי תשמיש ישמעו השכנים אמנם הכל
לפי הענין שאם יכולה לשמוע בהרמת קול קטן שלא ישמע
מהחדר ולחוץ אין זה מום אבל אם צריך לדבר בקול גדול
מאד ודאי שהוא מום באשה וא"כ יכול לבטל השידוך בלא
קנס ואפילו הפסה לא מהני שאין בזה שום ספק ע"ש ועיין
בספר יד המלך פ"ז מה"א דין י' מ"ש בזה :
ועיין בתשובת חות יאיר סימן ר"כ באחד שרצה לבטל קישור
השידוך מחמת שנודע לו שהכלה יש לה חוטם ארוך
יותר מן הראוי והוא שיעור אצבע קטנה שלא כמבואר
בפ' מומין אלו · וכתב נראה שאם אין האריכות של חוטם מופלג באופן שאין רוב ב"א שוחקין עליה אין בדבריו כלום ו
ומבואר מדבריו שם דבלא התנה זה המשתדך בפירוש שלא יהיה בה מום אפילו אם אמר בפירוש שלא יהיה בה שום חסרו
שלא הסיה בעלת הסרון אין כאן שום ספק ובודאי מחויב לשלם קנס באם ירצה לחזור בו אך אם התנה בפירוש שלא יהי
מום הוי ספק · ואין מוציאין ממון מספק אלא דאם יש ביד החותן משל החתן מגי הפים על דמי קנס (וכ' שם דגם גבי קד
בה"ג צ"ע אם נימא בהתנה דאינה מקודשת בחוטם ארוך קצת ואין לוגע עליה) כן מבואר שם · וכ' עוד וכן בהיפך אירע וש
שנודע לכתור שיש לכלתו מום והוא שעיניה סגורות מאד באופן שאם תרצה לראות מה שכנגדה תוכרח לפתוח עיניה בכר
החתן מב"ד לחפשי חנם דאע"פ שלא מצינו זה מום בכהנים כי אין זה סכי שמש ולא עיניו קטנות כשל אווז מ"מ בין בני
הוא מום גדול ושיטוי רב כו' · ובהשמטות שם כתב דה"ה אם נמצא באשה מום תתרנית · (הוא חולי שאינה יכולה להרינ
דבכהנים לא הוי מום מ"מ באשה הוי מום דצריכה להתעסק בתבשילין ולטועמן כו' והכי מוכח בגמ' דב"ב דף קמ"ו מיסו
ר"מ שם אין ראי' ע"ש · ועב"ש לקמן סימן נ' ס"ק כ"ב שכ' דלא מצינו דתותרנייא הוא מום כו' ע"ש : [ב] וטפח ב ד
לדד כו' בגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"ב ומכ"ש אין לה דדים ח"מ סימן קי"ז סק"י עכ"ל] : (ג) הרי ראה ונתפיים
עב"ש ס"ק י"א בענין אם נמצא בה מומין אחר אירוסין והיא טוענת שנולד בה אחר אירוסין וכתב דמוכח דעת הטור דסברי
כמאן כאן היה מועיל ג"כ לבטל הקדושין ולא בעיא גיטא וכתב בסוף אבל אין להביא ראי' דצריכה גט מטעם כיון ד
אומרת דנולד המומין אחר אירוסין א"כ הוי כאומרת קדשתני וצריכה גט די"ל הכא גרע טפי מבוס דאמרינן כאן נמצא כ
ומוכח דהיא משקרת עכ"ל · ועיין בס' פ"י בקו"א למס' כתובות סי' קע"ז שכ' עליו שדבריו תמוהים מאד והשתומם על
מה ראה לומר כן דטובא אשכחן דאע"ג דאיכא כמה חזקות אמרי' נמי שויא נפשה חתיכה דאיסורא ואין צורך להרבות ב
על זה ומה שדקדק כן מלשון הטור אדרבה איכא למידק איפכא מדכתב דאין לה כתובה משמע דגיטא בעיא כמ"ש הב'
ע"ש ועיין בס' ב"מ מזה : (ד) ונמצא עליה כו' · עיין בתשובת נו"ב הניינא סימן נ"ן אודות אשה גרושה שאמרה על
שהיא אלמנה וניסת לכהן ואחר הנישואין כאשר נתודע להכהן שהיא גרושה ברח ממנה והניחה יושבת גלמודה כראוי לו
הכהן כדרך ולו אח יותר מבן שבעים ולא נודע היכן הוא והאשה יושבת עגונה זה ימים רבים · והנה תלמיד א' רצה ל
שערי היתר והוא ז"ל השיב לו שכל דבריו אין בהם ממש ודעתו דקדושי ודאי הם אף שלא הכיר בה אלא דמ"מ איזו ז
סברתו שיהיו קידושי ודאי אף לקולא שלא יהיו קדושי אחר תופסין בה אך אף אם קידושי ספק הם לא מהני לה מה ג
לא נודע מקומו כי נותנין עליו חזקת חיים והאשה זאת תתעגן ותשב עד יוודע דבר ברור מהיבם ע"ש · ושם בסימן ס
האריך יותר בזה וסיים שם שהמוסכם מכל הפוסקים דחייבי לאוין ולא הכיר בה תיילי סקדושין ע"ש :
ועיין

באר היטב

וע"ל סי' קי"ז ס"ה · ואיש המשתין במטה כתב בנ
שבע דף קי"ב ע"ב דלא הוי מום עיין בה"י ·
יש לה חטטין בראשה אם הם רבים מומין יה
ואם הם מעט מזער אפשר שדרך נשים כך ולא ה
מום· הרא"ם ח"א סי' ק"ב : (ה) ונתפיים· ויש לפרו
אפי' במומין שבגלוי דכל שלא נכנסה לרשות ה
יש לומר שלא ראה· ב"ש · ע"ש שהעלה אם לא הי
כלל ונמצא בה מום אחר השידוכין יוכל לבטל הש
ופטור בלא קנס דהא אם נמצא אחר הנשואין
ליתן לה הכתובה א"כ אחר השידוכין פטור בלא ק
(ו) נראית · דוקא בשומא קטנה ואין בה שער אין
כשאינה נראית אבל שומא גדולה כאיסר או אפ
בה שער אפי' אינה נראית הוי מום · וכן ללקת ו
אינה נראה · אבל הרמב"ם כתב דשומא לא הוי
רק בטור הפנים· ח"מ ב"ש : (ז) וריח הפה · וכן

דרך בני אדם להקפיד עליהם הרי זו (ה) מקודשת (ח) מספק: ו [ע]קידשה
ע"מ שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא (ט) אותה אינה
קודשת [פ]אבל אם התנה האשה (ע"מ) שאין בו מומין והיו בו מומין והלך
צל רופא (י) וריפא הרי זו מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נתרפאו
אשה אינה מקפדת על זאת: ז [צ]קדשה על מנת שלא יהיו בה מומין ונמצאו
בה מומין (ו) וריפאן הרופא הרי זו מקודשת (יא) למפרע:

דין המקדש לאחר זמן כגון לאחר שתלד ודומיו. ובו ח' סעיפים:

[א]האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו לאחר ל' יום [ב]אף על פי
(א) שנתאכלו המעות בתוך ל' יום הרי זו (ב) מקודשת לאחר ל' יום

באר הגולה

ע בברייתא קמייתא דאתיה כר"א וכתירוצא דרבא שם דף ע"ד ע"ב
פ בברייתא שם דף ע"ה ע"א וכדמפרש שם בגמ' דאשה בכל דהו ניחא לה
צ טור אע"פ שהב"י תמה המחבר על הטור שפסק דין זה סתם דלא ככל הנוסחאות מ"מ בספרו בדק הבית חזר מזה וכ' ל אומר שלא יהא שפיר דייקינן הלשון לומר שאינו מקפיד בה אלא שלא יהיו בה אח"כ ולענ"ד יש להביא ראיה ממשנ' נדרים ס' ע"א עד שיהא עד שיגא וק"ל והרב ב"ח כ' ענין אחר ע"ש
א משנה קדושין דף נ"ח ע"ב
ב הרב והמגיד שם דף נ"ט

באר היטב

ל עבה אפשר לה להזהר בשעה קטנה כל זמן היותה רתן. ח"מ ב"ש: (ח) מספק. כתב הח"מ דאיירי מיד רואה המום מקפיד ואינו חפץ בה אבל אם שותק נודע לו המום אף דצווח אח"כ הוי קדושין ודאי ין ב"ש ובה"י: (ט) אותה. אפי' אם נתרפאת קודם יעת הבעל אפ"ה אינה מקודשת. ומיהו אם בשעת קדושין כבר נתרפאו המומין שהיו בה קודם הקדושין קודשת דלא התנה ע"ז. ואם היתה מגורעת קודם קדושין או שהיתה נכפה בילדותה הוי מום דיש לחוש לא תחזור ותהיה מגורעת ונכפה תחתיו. ח"מ ב"ש:) וריפא. ואם נודע לה ואח"כ נתרפא מסופק הח"מ ם נתבטל הקדושין. ואם היה מתנה ע"מ שאין בו ר ונמצאו בו נדרים אינה מקודשת אפי' אם התיר חכם אחר שנודע לה. ב"ש ע"ש: (יא) למפרע. וח"מ כתב דהוי ס"ק ע"ש:

פתחי תשובה

ועיין בתשובת חות יאיר בהשמטות לסימן רכ"א שכ' וז"ל מעשה בא' שהכנים לבתו שפסק לה נדן ש"ן זהובים אח"כ על פלוני עשיר מופלג שבקהלה רחוקה שבא משם ואחר הקדושין מיד אחר שנכנסו לבית אביה שהיה בית חתנות נודע שהחילוף כתב הוא מזויף ולא הכנים אפילו פרוטה וזולת הח"כ. ולא נסתפק שום אדם בהקדושין וגם אנכי חלילה לפקפק בו. רק דמ"מ בימי גאונים או גדולי הקדמונים נראה שהיה מקום לגדול הדור לחלוק ולומר דלא אמרינן בגמ' (ע"ל סימן ל"ח סל"ה) רק בימיהם שהיה קדושין זמן רב לפני נשואין כו' ואפי' להרמב"ם דס"ל במקדש סתם ונמצא עליה מומין או נדרים צריכה גט מספק ומשמע דודאי אפילו לא כנס ולא בעל י"ל דדוקא במומין ונדרים דדילמא האי גברא לא קפיד דאילו קפיד היה מתנה דדרך להתנות משא"כ נתינת נדן דנזכר בתנאים וכ"ע מקפידין ואנן סהדי דגם זה אדעתא דהכי קידש. ואכתי לא בעיל דנימא דמפני דלא ליהוי בב"ז מחל על הכל. והיה סברא דאפילו בעל לא אמרינן בכה"ג דמחל שהוא דבר זר ואינו בנמצא דנימא דעלה על דעתו. ונראה דאם אח"כ דשה אחר צריכה גט משני עכ"ל. ועיין בתשובת שיבת ציון סי' פ"ח בענין אם בכה"ג יכול לגרשה בע"כ ויוצא מן סימן נ"ב ס"ק ב' ע"ש: (ה) מקודשת מספק. עי' בתשובת גליא מסכת בקו"א סימן ה' שמצדד לומר דרק לענין איסור א החמירו בספק אבל לא לענין איסור רגמ"ה והביא ראי' מדברי הב"י ביו"ד סימן רכ"ח מה שהביא שם תשובת הרמב"ן רשב"א. וגם פקפק שם ע"ד הב"ש בסימן קי"ז ס"ק כ"ד במ"ש דכופין אותה כיון דעשתה שלא כהוגן ע"ש. וסוף כתב וז"ל בר השבתי בכיוצא בזה לחכמי ק"ק מינסק בעובדא שלקח אלמון א' אשה ממקום אחר והקפיד הבעל אם לא היה לה מקודם ה אנשים שנתגרשה מהם והאשה אמרה שלא היה לה רק איש א' ואח"ז נודע קודם הנשואין שהיו לה ב' אנשים ובקושי רצה ע"ז רק בתנאי שלא היתה נשואה לאנשים יותר מהם והאשה הביאה עד א' אשר העיד שקר לפני ב"ד כדברי האשה ואחר שואין נודע שהיו לה הרבה אנשים אשר מתחלה הקפיד דוקא ע"ז רק העד שהעיד בעדותו הטעהו והענין היה בערך וסוג ידות מומין ונדרים שראוי להקפיד בזה ודנו חכמי ק"ק הנ"ל לדין דנמצאו עליה מומין לפוטרו מכתובה דממונא והסכימו ם מו"ל דק"ק ווילנא רק נסתבכו בענין איסור דרגמ"ה והשבתי להם ככל האמור למעלה נוסף ע"ז יש מקום להתיר שם שהיה שקר בדבר יש לדמות לאילונית דאיתא בתוס' ריש יבמות וגיטין מ"ו ע"ב דאילונית לא שכיח ולא אסיק אדעתי' לבטול ם קדושין וה"נ לא שכיח שיעיד שקר ולא אסיק אדעתי' מעולם למחול הקפידא הנ"ל עכ"ד ע"ש ועיין בס"ק הקודם:) וריפאן הרופא ה"ז מקודשת. עב"ש שכ' אפשר אפילו אחר שנודע לו מהני כו' מיהו י"ל כשנודע לו סבר שאין רפואה בר והוי כמו נדרים (לעיל ס"ב) כשנודע לו דלא מהני היתר מטעם שהוא סבר שאין לו היתר עכ"ל. ועיין בס' ברכי ף שכתב בשם הרב מהר"ח אלפאנדרי דאם הבעל רופא וידע שיש להם רפואה פשיטא דהויא מקודשת דכוונתו שלא ישארו בה והוא היודע שיש להם רפואה ע"ש. ולפ"ז אפשר דה"ה בענין נדרים באם הבעל חכם וצריך עיון:

) שנתאכלו המעות. עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ס"ס ר"ד שנסתפק דאולי דוקא באכלה או בנאבדו ממנה שלא באונס דאילו חזרה מהקידושין היתה חייבת לשלם מש"ה מקודשת אבל בנאבד באונס דפטורה מלשלם לדידן דקיי"ל כר"נ בב"מ צ"ג ע"א דמשום היתר שמוש אינו חייב באונסין עד שישתמש י"ל דאינה מקודשת וסיים דצ"ע לדינא ע"ש ועיין בה"מ ס"ס א' בכמ"ע ובס"ז שם וע' בהגהות יד אפרים מ"ש בזה: (ב) מקודשת לאחר ל' יום. עיין במל"מ פ"ו מהל' גירושין דין ג' שנסתפק אם מצי לגרשה בתוך ל' יום כיון דאינו מחוסר אלא זמן וממילא קא אתי או דלמא לאו בת גירושין היא. והביא דכ' מב"ל פ"ז מה"א. (ובש"ע לקמן ס"ג) לפיכך בניהם נותנים גט בין בתוך הל' יום כו' אין ראיה דשאני התם דקדשה הראשון כשו ולאחר ל' יום דממ"נ אם שנתה הוי א"כ בבוא הזמן איגלאי מלתא דבשעת כתיבת הגט היתה מקודשת והיתה בת גירושין חזרה הוי אין כאן קדושין כלל שהרי בא אחר וקדשה והשני ג"כ דמגרש בתוך הל' יום הוא משום דקידש בלא שום זמן ואי מעכשיו דקאמר

באר הגולה

פ"א ג כר' יוחנן שם ד שם במשנה ה ל' הרמב"ם שם בפ"ז מה"א ו כ"כ ה"ה בשם הרמב"ן ושכן הוא בירושלמי ושכן נראה דעת הרמב"ם ז ג"ז שם בשם הרשב"א וכתב הטור שלזה הסכים הרא"ש ח ג"ז שם ממשנה שם ט כרב דמספקא ליה אי תנאה הוא אי חזרה הוא וכו' שם דף

ג ואם חזר בו בתוך השלשים יום (ג) או (ד) חזרה היא אינה (א) מקודש[ת]: הגה וי"א (ה) דאם קדשה (ב) בשטר ואינו בעין לאחר ל' יום אלא נקרע או נאבד תוך... אינה מקודשת (הר"ן פ' האומר) המקדש אשה (ג) (ו) ל' יום מקודשת לעולם (שם... ב ד בא שני וקדשה בתוך ל' יום הרי זו מקודשת לשני לעולם ה לפי שבש... שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קידושי שני ונעשית אשת א[יש]... ולאחר השלשים יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמ[צא]... הראשון כמי שקידש אשת איש שאין קדושין תופסין בה (אבל אם מת ה... או גירשה תוך ל' חזרו קדושי ראשון (טור ו בשם רשב"א) ולכן צריכה גט מן הראשון ויש חולי[ן]... (טור ז בשם הרא"ש): ג ח האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוטה זו מעכ[שיו]... ולאחר ל' יום (ז) ובא אחר וקידשה בתוך הל' יום הרי זו מקודשת ט מ... לשניהם לפיכך (ח) שניהם נותנים גט בין בתוך הל' יום ובין לאחר הל' יו[ם]:

פתחי תשובה

דקמא הוי חזרה הרי היא מקודשת לו מעכשיו · אבל לעולא שאם לא בא אחר וקידשה שאינו יכול לגרש בתוך ל' יום משום דאפשר דחזרה הוי ולפ"ז בשעת כתיבת הגט לא היתה בת גירושין אלא דלדברי הרשב"א בתשובה סי' תש"ז (והובא ג"כ בב"ש סק"ח) דסובר גם שם אפילו אי תנאה הוי אינו יכול לגרש תוך הזמן יש ללמוד דכ"ש כאן דאין שום תנאי ולא חלו הקדושין אלא לאחר זמן דאינו יכול לגרש בתוך הזמן · ושוב כ' דאין כאן מקום ספק כלל כיון דקיי"ל בין הוא בין היא יכולים להזור א"כ אם לא הזר בו בפירוש ונתן לה גט אין לך חזרה גדולה מזו · אלא שיש להסתפק בתנאים דעלמא כגון בהומר לאשה הא"מ לי ע"מ שתעשה דבר פלוני אי יכול לגרש בתוך הזמן כו' והאריך שם בפרט זה יעו"ש ועיין גם' בעה"מ פ"ז מה"א דין י"ב שהאריך בכל זה:

באר היטב

(א) מקודשת · וצריכה להחזיר הקדושין לכ"ע · ... חזר הוא להר"ן א"צ להחזיר הקדושין · ולת... הרא"ש ומהרי"ט צריכה להחזיר הקדושין אפי' אם ה... חוזר · ב"ש: (ב) בשטר · דאם קדשה בכסף הוי נ... הכסף בעין כיון שהיא צריכה להחזיר אבל בשטר ... נאבד או נקרע לא נשאר כלום אחר למ"ד יום · ו... אם השטר בעין ואינו ברשותו אלא מונח ב... הדין כן · ואם הנייר של השטר ש"פ הוי כקדושי ... כי דעתו גם על הנייר · הר"ן: (ג) למ"ד יום · ל... קאי אם מקדש בכסף אבל אם מקדש בשטר מ...

(ג) או · כ' בהגהת יד אפרים וז"ל אף שלא בפניו נמי מהני חזרה · מיהו כתב הריטב"א דבינה לבין עצמה אפי' שמעונו מל... הגדר בהוזרת לא מהני אלא בעי שנים דוקא · ונראה ה"ה לענין חזר הוא נמי בעי שנים · ואם חוזר א' בפני הבירו אי בעינן ... בפני שנים נראה דתלוי בגאי דאיתא לקמן סימן קמ"א בב"ש ס"ק ל' כו' אך יש לחלק לפמ"ש בגליון לעיל סימן ל"ה סי"ד ו... ועיין גם' בעה"מ פ"ז מה"א דין יו"ד שכ' ויש להסתפק אם נאמנת היא לומר אחר שלשים שחזר' בתוך ל' יום וכן הוא ... לומר שחזר בו ואף למ"ש הריטב"א דבעינן חזרה בפני ב' הכתי איכא לספוקי אם אמרו שהזרו בפני ב' והלכו למ"ה ... מתו אם הם נאמנים · הא ודאי ליכא לדמויי לבוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני שהיא מותרת בקרוביו ונאמנת ז... בתם שאומרת שלא נתקדשה מעולם הלכך אוקי אתתא בחזקת פנוי' אבל הכא שנתקדשה בעדים איכא למימר שאינם נאמנים ש... הקדושין כל שאין עדים בדבר · ושקיל וטרי טובא בהלכה זו ורצה מתחלה לומר שזה תלוי במחלוקת שבין הרשד"ס סימן כ"ב ... מהר"י הלוי סי' רכ"ו בכיוצא בזה אי אמרינן מגו דגרשתני ולדברי הרשד"ס אם היא אומרת שחזרה בה נאמנת במגו דגר... ולדברי מהר"י הלוי אינה נאמנת דהוי מגו דהעזה (ועב"ש בסי' פ"ה ס"ק ל') וגם מהריב"ל ה"ג סימן ק"ב ומהרי"ט ... סימן נ"ב כתבו כדעת מהר"י הלוי אלא דלפ"ז הכתי אם הוא בהופן שהבעל מכחישה כגון שאומרת שחזרה בה בפני ה' על מנ... שתהא נאמנת לכ"ע כיון דהוי ממעיז למעיז אך גם בזה יש לפקפק ולומר דמידי פלוגתא לא נפקא דהא כתבו התוס' והרא"ש ... דכתובות דף ט' דבכה"ג לא חשיב מגו כיון דמיפסלא נפשה לכהונה אלא דלפי זה גבי בעל באם הוא אומר שחזר בו י... נראה דלכ"ע נאמן במגו דאי בעי מגרש לה ומ"ש המרדכי בר"פ האומר דאין המגו שקול דאם כן יצטרך ליתן כת... ליתא לדידן דארוסה אין לה כתובה (כמ"ש בסימן נ"ה ס"ו) וגם מ"ש הכנה"ג בסימן ל"ה דאין זה מגו טוב דלא ניחא ליה ל... בקרובותיה ליתא דכבר כ' בתשובת מהרי"ט הא"ס סימן כ"ח דדוקא באשה השובה הוא דאמרי' הכי כדאית' בפ' המדיר דף ... אבל בסתם נשים לא קפדי אינשי ועוד דאפי' באשה חשובה לא אמרו אלא דוקא התם דבכיתר רוצה לישא אבל שיהפה על הק... כדי לישא קרובותיה לא נחשדו ישראל על כך והאריך עוד בענין זה ומסיק שדין זה דמי ממש לדין המקדש על תנאי בשב ואל יש... אם נאמנים לומר שלא נתקיים התנאי שהזכיר הר"ן בפ' האומר (ע"ל ס"ס ל"ח ובב"ש שם) ומ"ש שם ולפי דעת הר"ן והרמב"ן ש... נאמנת לומר שחזרה בה ואפי' כשהוא מכחישה ולדעת הריטב"א אינה נאמנת ואם הוא אומר שחזר והיא מכחישתו לפי הא... מדברי הר"ן והרמב"ן שם דאף הם מודו שאינו נאמן לבטל הקדושין · וא"כ פשיטא ודאי דיש לחוש למעשה לס' הריטב"א ו... ולהצריכה גט (ר"ל אפי' באמרה היא שחזרה) ומה גם לסברת הרא"ש ז"ל שכתב אמתני' דע"מ שאתן לך ק"ק זוז דאפילו ... דקום עשה אינו נאמן הבעל כו' ומסיים כל זה כתבתי דרך שקלא וטריא להלכה ולא למעשה ע"ש באריכות וע' בהגהו... אפרים: (ד) חזרה היא · עיין בס' גט מקושר בש"ג שלישי אות כ"ו שכ' אם נשתטית בתוך ל' וחזרה ונשתפית נראה כיון ... חזרה בפירוש הוי קדושין אף שבאמצע הזמן לא היתה ראויה לקדושין אך אם חזרה בפי' בתוך ל' ואמרה שאינה רוצה להתקדש א... חזרה ונתרצתה בטרם שהגיע זמן חלות הקדושין בהא איכא לספוקי כו' ע"ש: (ה) דאם קדשה בשטר · עבה"ט מ"ש ואם ... של השטר ש"פ כו' ועיין בהגהת יד אפרים מ"ש בזה בענין קושיית מהרי"ט דאפי' אם אין בנייר ש"פ ניחוש שמא ש"פ במדי... ועיין בעה"מ סוף פ"ה מה"א מ"ש בזה: (ו) ל' יום · עבה"ט ועיין במל"מ פ"ז מה"א דין יו"ד מ"ש בזה וע' עוד בס' ... פ"ח מהל' גירושין דין ט': (ז) ובא אחר וקידשה · עיין בתשו' ברית אברהם סי' קי"ט אות ה' והובא קצת לעיל סי' ... סק"א בענין אם קידשה השני ע"י שליח ע"ש: (ח) שניהם נותנים גט · עב"ש סק"ו מ"ש דמשמע דעת הטור אף הכא...

לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל׳ יום ובא אחר ואמר הרי את
ת לי מעכשיו ולאחר כ׳ יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו
׳ ימים אפילו הם מאה (ט) על הסדר הזה קדושי כולם תופסין בה וצריכה
אחד ואחד מפני שהיא ספק מקודשת מכולן : ה [כ]האומר לאשה
מקודשת לי בפרוטה זו לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר
חרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך
ה מקודשת [ל]לפי שאינו יכול עתה לקדשה : ו האומר ליבמה הרי את
ת לי בפרוטה זו לאחר שיחליץ ליך יבמיך [מ]הרי זו ספק מקודשת :
ן שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי היום באחת ובאחת
שאגרשך הרי זו מקודשת וכשיגרש אותה תהיה ספק מקודשת [ס]אבל
פרוטה לאשת איש ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרש או-
פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת לי לאחר שאגרשך אינו
ח [ע]האומר לחבירו אם תלד אשתך נקבה תהא מקודשת לי אינו כלום
בים וקצת מפרשים אם היתה אשת חבירו מעוברת (יא) והוכר העובר
) הבת מקודשת [צ]וצריך לחזור ולקדשה מאביה לאחר שתולד כדי
שיכניסנה בקדושין שאין בהם דופי :

ין המקדש שתי אחיות או הרבה נשים והיו בהם נכריות · ובו ד׳ סעיפים :

ש אדם כמה נשים כאחת והוא שיהיה שוה [ב]פרוטה לכל אחת ואחת
לה אחת מהן לקבל הקדושין בשביל כולן לדעתן : ב [ד]המקדש שתי
אחת שאסור לישא שתיהן משום ערוה אינן מקודשות כיצד כגון שקדש
תה או שתי אחיות כאחת שאמר הרי שתיכן מקודשות לי אינן מקודשות
אחת מהן צריכה גט [ה]ואם לא קידש אלא אחת מהן ולא פירש איזו
מר לאב אחת מבנותיך מקודשת לי וקבל האב הקדושין או אם ב׳ או
עשתה אחת מהן שליח לחבירתה לקבל קדושיה ונתן בידה ואמר לה
מקודשת לי כלן צריכות גט ממנו ואסור לבא על שום אחת מהן שמא
ת אשתו : ג [ו]קדש נשים רבות כאחת והיו בהן שתי אחיות או אשה
ם אמר הראויה מכן לביאה מקודשת לי הרי כולן (א) מקודשות לו חוץ
יות או אשה ובתה וכיוצא בהן [ז]ואם אמר כולכן מקודשות לי נכריות
ואחיות אינן מקודשות [ח]וי״א שאף נכריות אינן מקודשות הלכך נכריות
מספק ואם אמר אחת מכולכן מקודשת לי כולן בין נכריות בין אחיות
מספק : ד [ט]אם היתה בתוך הנשים שקידש שפחה או עכו״ם או

כ״ס ע״ב י ג״ז שם ממימרא דאביי שם וכעולא וכרב אשי משמיה דר׳ יוחנן שם דף ס׳ ע״א וכדמפרש טעמא בגמ׳ שם שכל א׳ מלא מקום זמן פנוי לקדושיו ותפסו כולן לאיסור׳ וכדעת ר״ת והרי״ף כ משנה שם דף ס״ב ע״א ל שם בגמ׳ מ כשמואל דמספק׳ ליה אי קדושין תפסו ביבמה אי לא ואמר בעניותינו צריכה גט יבמות דף נ״ב ע״ב ומוקי מתני׳ דהכא דתנן אינה מקודשת כר״ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין: בעיא דרב הושעיא קדושין דף ס״ב ע״ב דמספקא ליה אי אמרי׳ מגו דתפסי קדושין השתא תפסי נמי לאחר כן ולא נפשטא ס מימרא דרב הושעי׳ שם ע שם במשנה שם פ בפ״ו וכר׳ חנינא שם וכמו שהעמידוהו שם בלשון אחרון ודברי הכל צ הרמב״ם שם א ממשנה מעשה בה׳ נשים קדושין דף נ׳ ע״ב ב משנה שם ע״א ג שם במשנה דס׳ נשים ד שם במשנה ה כאביי שם דף נ״א ע״ב דקיי״ל כוותיה

ן נשרין לביאה כגון שקידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזו מהן דאין יכול לישא אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו
ו שם במשנ׳ דמעשה בה׳ נשים כאוקימתא דאביי שם ז טור בשם הרי״ף וכרב נחמן דאמר את ותמור קנה דקיי״ל הלכתא
ם בשם בה״ג וכ״כ הרמב״ם בפ״ט כאוקימתא אליבא דאביי שם דמוקי למתני׳ דאמר הראויה לביאה וכו׳ דלענין קדושין
ן כיון שהוא מקדשן במלה אחת לא נחלק דבורו דכיון שאין האחיות מקודשות אף האחרו׳ אינם מקודשות ט מדברי הרמב״ן

באר היטב

המגרש שאמר היום אי את אשתי כמ״ש
הוי ספק מגורשת וה״ה הכא הוי ס״ק ·
ח ס״ק א׳ : (ד) הבת מקודשת · ר״ל ס״ק
ב״ש ע״ש :
מק ותי׳ ר״ל בודאי · ואם אמר א׳ מכם הראויה
לגי׳ אז כ״א מקודשת מספק · ועיין בדרישה שכתב
די׳ אמר בפירוש אחת מכן הראויה לביאה וכו׳

פתחי תשובה

מגרש מותרת לראשון וכ״כ בפרישה ובט״ז ע״ש ועיין בתשובת פני אריה סי׳ נ״ה שתמה על הגדולים האלו איך עלה בדעתם לפרש כן שא הכא ע״כ לא כשל לתנאו כו׳ וע״כ כוונת הטור דוקא שיתן הראשון גט ואפשר שבמקום הראשון היה כתוב הא׳ ושבשו המדפיסים והעתיקו האחד ע״ש · ועיין בס׳ שעה״מ פ״ז מה״א דין י״ב מ״ש בזה : (ט) על הסדר הזה · עב״ש סק״ח ועיין בשעה״מ שם שהאריך בזה : (י) אינה מקודשת · פה״מ וב״ש מ״ש ואם אחד קידשה לאחר ל׳ כו׳ לאחר שימות בעליך
ועיין בדגול מרבבה שהופך בדין זה ודעתו דגם כאן אינו רק ספק קדושין וכמו בסעיף ז׳ ע״ש : (יא) והוכר
׳מ וב״ש ועיין בס׳ יד החזקה בדיני דבר שלב״ל ס״ס כ״ו מ״ש בזה · ועיין בתשובת שבו״י ח״ג סי׳ ק״ח :
(יב) הבת מקודשת · ועיין בס״ע ועיין בתשו׳ הרדב״ז ח״ב סי׳ פ״ד :

שהיא ערוה עליו כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן ואמר
מכן לביאה מקודשת לי שאר נשים מקודשות ואם אמר כולכן מקו
שאר נשים מקודשות מספק :

מב אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני שני עדים ׳ ובו ה׳ סי

א אאין האשה מקודשת אלא לרצונה בוהמקדש אשה (א) בע"כ אינה (א)
גאבל האיש שאנסוהו עד שיקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת (ב) דוי"
מקודשת הילכך הוה ליה (ב) ספק : הגה אמרה תחלה קדשיני וחרק
חיקה ואמר לה הרי את מקודשת לי וניערה בגדיה תוך כדי דבור להשליך ממנה הקדו
שלא כיוונה מתחלה רק לשחוק בעלמא אפי׳ הכי הוי (ג) מקודשת (תשובת מוהר"
נשים) ואין הולכים בענין קדושין אחר אומדנות והוכחות (ג) המוכיחות שלא

באר הגולה

שם י דברי עצמו ולתומרא וכמ"ש בסעיף דלעיל
א מסקנת הגמ׳ מדתנן האשה נקנית ריש קדושין ע"כ
ב כאמר בר רב אשי ב"ב דף מ"ח ע"ב
ג טור בשם הרמב"ם בריש פ"ד מה"א וכמ"ש ה"ה שם הכי הוא יכול לגרשה בעל כרחה וכתב שכן הכריע הרשב"א
ד שם בשם הרי"ף

פתחי תשובה

(א) בע"כ אינה מקודשת · עבה"ט מ"ש ב׳ אומרים נתקדשה באונס כו׳ ועיין בס׳ שעה"מ פ"ז מה"א דין ב׳ שהביא תשו׳ מהרד"ב סי׳ ח"י על אשה אחת שנתקדשה ושנים אומרים שנתקדשה מרצונה ושנים אומרים שנתקדשה באונס פחד וכתב דהיא מקודשת ודאי ולא תפסי קדושין מאחר משום דאיכא ס"ס להחמיר ספק אם האמת כדברי האומרים שנתקדשה ברצונה ואת"ל נתקדשה באונס ספק אי חשיב אונס או לא (ר"ל כדאיתא בח"מ סי׳ ר"ה ס"ז בהגהה) וכל דאיכא ס"ס להחמיר הו"ל מקודשת ודאית יעו"ש. והוא ז"ל גמגם בזה ע"ש : (ב) וי"א שאינה מקודשת · עמ"ש לקמן סי׳ נ׳ ס"ו סק"ח בענין הקנסות וכת׳ שעושין בשידוכין למה אין מתירין אותה קודם הקדושין שלא יהא דומה לאונס ע"ש : [ועיין בתשו׳ חתם סופר סי׳ קי"ב במי שרוצה לבגוד בהמשודכת שלו ויש ביד מנהיגי הקהלה לכופו ע"י מושל העיר להכניסו לחופה אם יש חשש בזה מחמת מקדש בע"כ והרב השואל לידד להתיר הואיל שהת"מ וב"ש השיגו על דברי הרמ"א בח"מ ס"ס ר"ה שכ׳ באנסוהו לקנות אינו קונה ולא נשאר כאן ספק רק משום שעושים שלא כהוגן וכהא אדרבה הוא עושה שלא כהוגן והדר ה"ל כשאר קנין בע"כ דמהני דלא כהרמ"א הנ"ל · והוא ז"ל השיב להלכה גם אני מסכים עמו לכופו וכן כבר נעשו כמה מעשים בזה ואף דבחידושי לב"ב מ"ת ע"ב עשיתי סמוכים לדברי הר
העיטור הנ"ל דמי שכופין ליקח לא מהני כו׳ מ"מ נ"ד שאני ולא דמי לכפוהו ליקח דהא מבואר בב"ב שם דגבי קר
עד שיאמר רוצה אני משום דניחא ליה דלהוי ליה כפרה וע"ש בתוס׳ (ד"ה אלימא) דכל כיוצא בזה דמחויב לעש
מעתה ע"כ הא דנתחבטו בזה היינו בשכופין לקדש בעלמא דזה הוי כלוקח אבל זה שהתחייב עצמו בחרם וקנס ה
הקנס לא נפטר מהחרם ומכ"ש בנ"ד שאין לו לצאת פשיעה דבעי כפרה והקידושין היינו כפרתו כו׳ וא"כ הוה שכ
וכופין אותו לכ"ע ואין על זה שום חולק · אלא דלפ"ז לא עדיף מקרבן עצמו שצריך שיאמר רוצה אני עכ"פ א
בזה שום קפידא כמ"ש הס"מ רפ"ז מה"א דכל זמן שהוא עושה הדבר קיים הוא וכוונתו בזה דלאו דוקא צריך ביא
אלא כל שהוא עושה המעשה ההוא אנו אומרים שמרצונו עשה כו׳ ולא באו חז"ל למעט אלא שאין ממשכנין על העול
ואמים אבל יתן או יאמר רוצה אני ליתן כו׳ וה"נ גבי תלוהו שיקדש אשה אין לך מעשה יותר מאמרו הרי את מקוד
שאמר זה מרצונו ומסולק בזה תמיהת הלח"מ על הס"מ שם וכ"כ להדיא במגדל עוז שם כו׳ וא"כ אפשר גם הרשב"א
משום סתימת הרמב"ם אפי׳ כשאינו אומר הא"מ אלא שהיו עסוקין באותו ענין וכמ"ש גם זה במגדל עוז שם אבל כל
המורה על רוצה אני פשיטא שמועיל כו׳ לכן גם ידי תיכון עמו כשרוצה לכוף א׳ לקדושין ואין כאן בית מיחוש · ומה
דנפיק מיניה חורבא אם כוונתו לת"ש רמ"א ביו"ד סי׳ של"ד ס"א הדבר צריך מיתון כו׳ ואם כוונתו כפשוטו שלא יהיו
פשיטא שהאמת אתו וכן אמרתי לסמוכ"ז כי לדעתי טוב להפריד בין הדבקים עכ"ד ע"ש] : (ג) המוכיחות שלא
בתשו׳ נו"ב ר"ם כ"ט שכתב לבחורה יפלא למה לא נאמין לה שלא כיוונה לשם קדושין והא עד א׳ נאמן באיסורין אגו
בעינן שיהא בידו כ"א היכא דלאיתחזק איסורא והכא לא איתחזק דעל תחלת הקדושין באנו לדון ואדרבה בחזקת
אמנם באמת אין טעמו של מהר"ם משום דלא מהימנא אלא מהימנ׳ אך שאין אנו משגיחין על הכוונה והדברי׳
פסה ואפילו אם המחשבה לא כן הוא דברים שבלב אינן דברים · והאריך בזה ומסיים יצא לנו מזה שלענין נאמנ
עד חזקה בין המקדש ובין המתקדשת נאמנים אפילו לדעת הב"ש ורי"ו (לעיל סי׳ כ"ז בב"ש סק"ה) שגם האשה
אמר שלא הבינה אולי הוא כוון דלישנא ברירא הוא ריעה טענתה לומר שלא הבינה אבל במה שאין בו ריעותא
לסתור סוגיית הש"ס דעד א׳ נאמן באיסורין היכא דלא איתחזק עכ"ד ע"ש :
וחנה מכל דבריו נראה שתופס בפשיטות דבלא איתחזק נאמן עד א׳ אפילו בדבר שבערוה וכן נראה דעתו גם
פ"א וכמ"ש לקמן סי׳ מ"ג ס"א אך בסימן כ"ד שם יוצא לקמן סימן קנ"ז ס"ד סק"ט מסתפק בזה

באר היטב

ע"ש · ותמה אנכי דבגמרא לא משמע
מצאתי בב"ת בק"א שהרגיש בזה והשיג
רש"י כתב שם בהדיא אליבא דרבא והא ד
דאמר אחת מכם משום דתניא במתני׳ כולכם
א"כ ודאי דמה דפריך רבא לעיל מיני׳ אלא
להו אחת מכם וכו׳ ר"ל באומר כולכם ואחת
עיין וד"ק וכ"כ נחלת צבי :
(א) מקודשת · ב׳ אומרים נתקדשה באונס
נתקדשה לרצונה אם נשאת תצא ולא
לא׳ מעדיה · כנה"ג בשם תשובת כ"י · ו
כ"ז כתב אפי׳ שלא נשאת לא׳ מעדיה לא תצא
שלא לרצונה אפי׳ אמרה רוצה אני אינה מקו
יוסף דף ע"א ובחידושי מהרי"ט על קדו
בה"י מ"ש : (ב) ספק · אפי׳ אמר רוצה
יוסף · ואם מסר מודעא על הקדושין · קדו
הרש"ך ח"ב דף ל"ז ע"ב : (ג) מקודשת ·

ס) (ד) לקח יד (ד) האשה בחזקה שלא ברצונה וקידשה והיא לא זרקה הקדושין
ת אע"פ שמתחלה באונס היה ונתן לה סתם ולא אמר לה כלום הואיל ובתחלה
מקדושין (הגהות מרדכי סוף גיטין) היה חייב לה מעות ואמרה לו תן לי מעותי
תחיל ליתן אמר לה הרי את מקודשת לי וזרקה היא המעות מידה אין קדושין
תשובת הרא"ש) : ב [ו]המקדש שלא בעדים ואפילו בעד אחד אינם
אפילו שניהם מודים בדבר ואפילו קדשה בפני עד אחד ואחר כך קידשה
אחר זה שלא בפני זה אינה מקודשת : הגה ויש מחמירים אם מקדש לפני
חד (טור בשם [י]סמ"ג) אם שניהם מודים אבל אם אחד (ה) מכחיש (ו) העד אין

וכעה"ע ה מימרא דרב נחמן וכו' ושם אמרו משמיה דרב וכו' קדושין דס"ה ע"א וע"ב וכ"ש הרי"ף והרא"ש והרמב"ם שם ו מפלוגתא דרב כהנא ורב פפא שם ע"ב ולא אפסיקא

באר היטב

· זה קאי אדלעיל שאמרה תחלה קדשני
ם כאן הואיל ובתחלה דבר עמה מקדושין ·
· לכאורה תמו' הוא דא"כ למה כתב והיא
הקדושין וכו' הא אפי' אם זרקה נמי
מו שפסק לפני זה וניערה בגדיה וכו' וד"ק
ב"ש : (ה) ע"א · אבל לפני נשים לכ"ע אין
ן ב"ש · ועיין תשובת חכם צבי שאלה קט"ו
ם על מ"ש הח"מ בס"ק ד' גם מ"ש הח"מ
יישבו שם · ועיין מ"ש בשאלה קל"ה :
הב"ח מחלק אם א' מכחיש ואומר להד"ם
מר כדברי העד שהיה קדושין צריך לחוש ·
' שכחיש ואמר שהיה קדושין אלא כוונתו

פתחי תשובה

בינת אדם שער ב"ה ס"ם כ"ע. כתב וז"ל ומשמע מתוס' גיטין ב' דאפי' בדבר שבערוה מהני ומחידושי רשב"א שם משמע הכי ביותר וכ"כ הרמב"ן בהדיא הביאו הר"ן בפ' התקבל גבי האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה אך מר"ן בחידושי גיטין משמע דבערוה לא מהני וכ"כ בהדיא בפ' התקבל בס אך שהראיה שהביא צ"ע דבזינתה אבתך היא בחזקת היתר ולכ"ע לא מהני עד אחד ועוד שהר"ן כתב בב' מקומות דעד א' מהני עב"ש סי' ל"ז ס"ק מ"ה ושם סעיף כ"ד הביאו הרמ"א עב"ש שם סק"ן וכ"כ מהרי"ט וכא דמשמע מדברי הב"י בשם ריטב"א הביאו הש"ך ביו"ד סי' קכ"ז ס"ק י"ד דע"א לא מהני ז"א כי המעיין בב"י בהאשה רבה מבואר דריטב"א ס"ל דבש"א אפילו איתחזק איסורא מהימן ובזה כתב דבערוה לא מהימן אבל בלא איתחזק לא מיירי כלל ובמהרי"ק שורש ע"ב כתב בהדיא דע"א נערוה היכא דלא אתחזק איסורא נאמן וכדאי הוא

פכ"ד · שוב ראיתי בתשובת נגדי כהונה סי' י"א בתשובה מבן המחבר העיר בזה על דברי הנו"ב הנ"ל
יעות דנאמן דהלא אבלי רברבי ס"ל בהדיא דעד א' אינו נאמן בדבר ערוה אף על גב דלא איתחזק
ר"ן בפ' התקבל והנ"י ביבמות דף פ"ח וכן מבואר דעת הרא"ש בקדושין דף ס' ע"ב והניח בצ"ע (גם בתשו' רבינו
ז"ל ס"ס ל"ז עמד בזה ע"ד הנו"ב הנ"ל ומ"מ נירף זה לסניף ע"ש) · וע"ש גבי' ב' בתשובת הגאון מהר"ר פנחס
"א שם בתשו' הגאון מהר"ר נבי הירש ז"ל מגלגלת מ"ש בזה ועי' עוד בתשו' ברית אברהם סי' פ"ב מזה :
האשה · עח"מ סק"ב שתמה דהרמ"א לעיל סי' כ"ח ס"ד העתיק דברי הרמ"ה וכאן העתיק דברי הגמ"ר וזיכה
רי והב"ש סק"ג תירץ דעובדא דהגמ"ר היה בתחלה ג"כ רצונה להתקדש לו ואח"כ לקח ידה בחזקה או אמרינן
ועי' בט"ז לעיל סי' ל' סק"ב בדברי המגיה שם [ועיין בתשו' ח"ס סי' פ"ד כתב דהמעיין בפנים במקור הדין
מת עם הב"ש דלא כמגיה בט"ז בי' ל' סק"ב ולפע"ד עוד יש לחלק דהכא בתחב הטבעת באצבעה דרך קישוע אפי'
ויפי' שהיתה סבורה דחייבת באחריות מ"מ היה לה להסירה מאצבעה ולאמור בתוך ידה וכיסה ולא להתקשט במה
ה ותמתה (ולכן אפי' לא אתרצאי מעיקרא נמי ועי' ביאור רבינו הגר"א ז"ל וע"ש עוד בסי' ק"א מזה והוכח
' כ"ח ס"ק ע"ז) כו' · וכתב עוד על נדון השאלה שם וז"ל ומה שיש לצדד להקל כאשר העדים סותרים בעיקרן
' זה אומר שראה שתחבו באצבעה דרך קישוע ואידך אמר שראה שהכניסה אדוקים בו ובוב עוב הוא והניה בידה
נתחב באצבעה אע"ג דלענין עובדא דילן ליכא נפקותא לדינא מ"מ כיון שענינים אלו הם מגוף המעשה דלפעמי'
נפקא לדינא כאשר כתבתי לעיל ס"ל מכחישים זא"ז בבדיקות ומסלקים עדותם לגמרי ומלתא דא כבר אמורה
ב תא"ע סי' מ"ג ד"ה ונבא לחקור ובתשו' מהר"ם אלשיך סי' ק"ד כו' ואף דבכ"ד יש ב' עדים הפוסלים עד
: נשאר השני בכשרות והוה נתקדשה בעד א' עכ"פ דנוהגין להחמיר כסמ"ג (כדלקמן ס"ב בהגהה) דהעד הכשר לא
בטול עש"ך ח"מ סי' ל"ו סק"כ (ועי' לקמן סק"ט) מ"מ זה אינו כי אלו ב' עדים הפוסלים עד הראשון הנה עד
בלפי אומדנא שלו גזל ממנו כיסו עם מעות ואין זה עדות שראוי לבוניא גברא מחזקתו כו' וא"כ העד כשר
ל"ז ואיפתא שריא אך יען לא מצאתי שום היתר רק את זה לבד ע"כ אין לעשות מעשה על הוראתי כ"א יכואו
גאון הדור הראוי להורות בענין חמור כזה עכ"ל] · ועיין בתשו' נו"ב סי' נ"ע כמה חילוקי דינים בזה :
העד אין לחוש · עיין בתשו' נו"ב סי' ס' שהעלה דכן עיקר דעד א' בהכחשה ודאי לאו כלום הוא והגם דבת'
ל"ב תוכך להתגיר גם בזה הרי כ' הח"מ סק"ד שמהרמ"פ עצמו בסי' ל"ז הזר בו ואף שהה"ל בתשובה סי' קס"ו
לא חזר בו הרואה בדברי מהרמ"פ סי' ל"ז יראה מדבריו שדבר פשוט אצלו דעד א' בהכחשה לאו כלום ועוד
מדברי הגמ' מוכח כן להדיא דאין לחוש לע"א בהכחשה אפילו למ"ד חוששין לקדושין והאריך בזה ע"ש · ועיין
תניינא סי' ע"ו בד"ה וההכי ניתא ובתשו' שיבת ציון סי' ע"ז · ועיין בס' שעה"מ פ"ט מה"א דין ל"א באריכות ·
: הב"ח מחלק כו' עד וח"מ וב"ש חלקו עליו · ע' בזה בתשו' הכ"ח סי' ל"ז וכם' ב"מ וע' בתומים סי' פ"א
[ועיין בתשו' ח"ס סי' ק"ד שכ' דמ"ש הב"ש דכוונת הרשב"א אם אמר משטה הייתי הוי הכחשה היינו כשאומר
אין אמר בפי' לשטות הנה דבריו רחוקים בלשון רשב"א ובתשב"ץ מוכח להדיא דרשב"א מיירי בטוענת משטה
י ולא בפירוש (ע"ש בסי' ל"ט העתיק שם לשון התשב"ץ ח"א סי' ע' ומבואר שם בביאור יותר אין מוכח
כנ"ש) וכ"כ בס' בית מאיר · ובעיקר קושיית הח"מ על הב"ח דמה לי ע"א או ב' עדים לענין טענת השטאה
שבלב אינם דברים הנלע"ד להכריע כשמקדש עופן כוונתי להשטאה הו"ל דברים שבלב וקושיית ח"מ אך בשהאשה
טוענת

לאחס (כן מפרש הרשב"ץ לדעת הסמ"ג) ובמקום עיגון ודוחק (ו) יש לסמוך אדבר
ואין חילוק בין אומר העד שנתקדשה לפניו לבד או שאומר שנתקדשה לפני שנים וא

פתחי תשובה

שומא השטאה מסני והטעם דהא דדברים שבלב אינם דברים היינו כשאין המעשה בעצמו מורה על כוונת הלב וכ
שמתקדשת בע"א הסברא נוטה שכוונתה להשטות דמי פתי תתקדש לאיש ותאסור עצמה לכ"ע היכא שהבעל יכול לא
ויפטור משכ"ו והיא תתעגן לעולם דהרי נפשה יודעת שנתקדשה וע"כ לא נתכוונה אלא להשטות וכיון שהענין מוו ע
בו לא הוה דברים שבלב אבל במתקדש אין כאן הוראות שום דבר דמה איכפת לי' אם תכפור בו הלא יכול ליש
יכול לגרשה ע"כ ואין כאן סברת שהיה להשטות ע"כ לא יועיל לו טענת השטאה כנלע"ד לדינא נכון עכ"ד
וע"ש עוד בעובדא דהוה בקיבוץ נערים יחד ביום ש"ק וא' מהם היה לו טבעת ולקח חבירו מאתו בתורת שאלה
אחת שהיתה שמה אני רוצה לקדש אותך הושיט לי אצבעך ותושט לו אצבעה ואמר לה הרי את מקודשת
בטבעת לערך ה' מנוטין וא' מן הנערים שהיה שם שמע וידע זה כל זה הגיד הנער המקדש אמנם הנערה מכחת
שלא אמר לה רק תושיט אצבעך וחשבה שלשחוק והיתול עושה כן ותושט לו אצבעה ולא שמעה דבר כ"א שאמ
והביא הטבעת על אצבעה ולא שהה כלל על האצבע והעד א' הנ"ל אמר שלא שמע שאמר קודש לכן אני רוצה
שמע אח"כ שאמר הרי את מקודשת לי אך לא השהה כלל הטבעת על אצבעה כ"א הוליך והביא ונשאל אם יש
קדושין · וכתב הנה האשה שמכחשת הקדושין לגמרי מותרת לעלמא בלי ספק דע"א בהכחשת הבע"ד לכ"ע לאו כ
הוא המודה בקדושין שקידש לפני ע"א יש להסתפק אי מותר בקרובותיה ומה שהעד מעיד שלא ניתן הטבעת
כ"א הוליך והביא והיה אגדו בידו אין לנו תועלת כיון שהוא מכחיש העד בזה והאומר שהעד ראה שהנית הטבעת
הרי הוא נאמן ע"ע יותר מק' עדים אע"פ שהעד מכחישו (עמש"ל סי' מ"ח סק"ב וצ"ע) והנה לענין אם צריך
הרי שיוכל ליקח אחרת משום חדר"ג הא ודאי שהיא לא תקבל גט מרצונה כי ע"ז תפסל מכהונה כו' אלא דנ
גט בע"כ או לא מיפסלא לכהונה דהיא נאמנת על עצמה שלא נתקדשה ונתגרשה מאיש שאינו אישה שאפי' כ
בו רק הוא נאסר בקרובותיה אמנם נ"ל מסברא שהוא א"צ להמציא לה גט מפני חדר"ג דהרי לא גזר הגאון אי
מני מיקם בסיפוקייהו או משום קטטה והכא שהיא מותרת לעלמא וכישאת לאחר כפינו לא שייך זה · ועיקר
אם מותר בקרובותיה או לא כיון שהוא מודה שקידשה בע"א ויש מתירין במקדש בע"א והנה לדעת הב"ח כיון
כוונתה היה לשחוק גם הוא א"צ לחוש אך הת"מ וב"ש תמהו דהא דברים שבלב אינם דברים והנלע"ד להכריע
המקדש טוען השטאה ובין אם האשה טוענת כו' (כאמור לעיל) וא"כ בנ"ד שהאשה היא שטוענה לשחוק כוונתי
לאחס ומה דמבואר מדברי הת"מ וב"ש שהבינו בדברי הב"ח דאפי' אם היה מועיל דברים שבלב אין להאמין
אלא מחמת מגו דהיה מכחיש העד וע"ז צוח הב"ש דמגו להכחיש העד לא אמרי' דהיינו ממש נסכא דר"א
על הב"ש בזה דמה ענין נסכא דר"א לכאן כיון דהכא לא שייך שבועה כו' אבל לדעתי מעולם לא נתכוון הב
כמ"ש לעיל דהכא השטאה בעצמה טענה מעליא היא ולא בעי מגו כו' ועוד בנ"ד איכא סברא להאמין טענ
כיון שהיה המעשה בש"ק ואסור לקדש בשבת כו' וא"כ לא בעי מגו אפי' להת"מ וב"ש ועוד נ"ל דהכא לכ"ע א"ח
לרב פפא דרש"י פי' דלהכי חוששין דהא סיהני' פי' הואיל והם קידשו לפניו הימנוהו כבי תרי והנה זה שייך
אלא עד א' באותו מקום אבל הכא שהיו כמה נערים מאן לימא דהימנוהו כתרי דילמא חשבו שישגיחו כולם
בכיון הטמינו עצמם שלא יראה שום אדם כ"א אותו הנער א"כ הרי ההיתול לפנינו שבכוונה עשו לפני ע"א
עדים הרבה כדי שלא יהיה קדושין ומצורף לזה מה שטענה שלא שמעה לא הקדושין ולא מה שאמר הריני רוצ

מכל הני טעמי נ"ל להתירו בקרובותי' בפשיטות עכת"ד ע"ש :

ושם בסי' נ"ט ע"ד עדות עד א' שנער פ' לקח טבעת ונתנו לבתולה פ' ואמר הרי את מקודשת אך תיבת לי לא
אומרת שנתן לה טבעת באצבעה ואמר דבר אבל לא ידעה והבינה מה אמר והנער מכחיש הכל ומסיק
שום חשש קדושין לכ"ע כיון דאיכא תרי רובי להתיר רוב הפוסקים שפסקו דהמקדש בעד א' אין חוששין לקדושין
דס"ל ידים שאין מוכיחות לא הוו ידים ומכ"ש די"ל בנ"ד כ"ע מודים כו' ע"כ לפע"ד בתולה זו שריא לעלמ
לעיל סי' כ"ז ס"ק י"ד] : (ו) יש לסמוך אדברי המקילין · עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ע"ה שהאריך שם בדיק
א' ויסוד דבריו להתיר את הבתולה שעליה נשאל מחמת שבעה היתרים · הא' שדעת רוב בנין ורוב מנין דא"
ב' וגם הרמ"א מיקל במקום עיגון ודחק וכאן שהמקדש הלך לו לבית אביו רחוק ארבעים פרסאות הרי זה נח
ואין לומר שראוי לנסות מקודם לכתוב לשם אולי יתרצה בנקל לשלוח גט ז"א כי לא נכון לעשות כן שאם יכת
לשם שיגרש יתחזק הקול ביותר ולכן נראה דע"כ לא קאמר הרמ"א נהתיר אלא כשהמקדש כאן לפנינו ויכולי
אם יגרש בנקל אבל כשהוא במקום רחוק לא התיר · הג' כיון שזה העד המעיד על הקדושין הוא עצמו הס
אמר לו הבחור שלא יהיה כוונתו בשעת הקדושין כלל שיתולו רק לפניס שתסבור הבתולה שנתקדשה הרי מ
הקדושין מידי דהוי אמוסר מודעה אגיטא עב"ש סי' קל"ד סק"ב ובפרט בנ"ד יש הוכחה שלא קידשה בלאת כיון
מקודם עם אחרת משתמא לא יעבור חרם התנאים הראשונים · הד' כיון שהעד מסופק אם אמר לי וכאן לא
עסקי קדושין כלל ואפילו שדוכין גמורים לא היה ביניהם ובפרט כיון שהבחור כבר מקושר בעבותות הת
מוכיחות להיפך שלא לעצמו קידשה · הה' אחרי שהנערה אמרה שבודאי לא כיונה לשם קדושין ולא ידעה כלל
הרי מקודשת ואף שהב"ש בסי' כ"ז סק"ה שאפי' אמרה שלא הבינה הוי ס"ק שמא משקרת י"ל שזהו בק
אבל בעד א' נאמנ' במגו דלהר"מ כמ"ש הב"ח דנאמן לומר להשטות במגו דלהר"מ ומה לי להשטות ומה לי טענ
שהב"ש בסי' זה סק"ו דמה דברי הב"ח דזה הוי כמו נסכא דר"א כבר הכרעתי בחבורי נו"ב סי' נ"ע דבאו
נאמנת אפי' בלא מגו כיון שכל תחלת הקדושין היה טוענת מסייע לה חזקת היתר ואף שכתבתי שם לתרץ
שהוא ליסנא בבירא ריפא טענתה לומר שלא הבינה מ"מ נ"ד גם השמיעה אינה יודעת אם שמעה הדברים כל
שנאמנת שלא הבינה ובודאי לא שמעה · הו' שהעד עצמו מעיד שיותר קרוב לו שהנערה מרוב בהלה לא

א והאחרים אומרים שלא ראו (ב"י וכן משמע בתשובת הרשב"א) וכן אם קידש
ים (ט) והאחד מהם (ח) קרוב הוי כמקדש לפני עד אחד וע' לקמן סי' מ"ז

באר היטב

ז אף השני א"ל לאוש וח"מ וב"ש חלקו
ראה · דוקא בכה"ג שהוא אינו אומר שכולם
אומר שהיו עוד עדים והוא אינו יודע אם
· אבל אם הוא אמר שהקדושין היה כדין
י פלוני ושניהם הוחזקו לעדים וחברו מכחישו
לה חזקת פנויה אוקמי אותה על חזקתה
אבל היכא דאתרע חזקת פנויה כגון שזרק
חד אמר קרוב לה וחד אמר קרוב לו הרי
א לכתחלה ואם נשאת לא תצא · ואם היו ג'
ה וא' אומר נתקדשה וב' אומרים לא נתקדשה
יכא חזקת פנויה תנשא לכתחלה· הרא"ש א"ב
· וכל זה כשאין א' מהן מודה לדברי העד
' מהן מודה לדברי העד שהיו שנים שויא
תיכה דאיסורא · ואם ע"א אומר בפניו ועוד
ואותו פלוני אינו כאן צריכה לחוש לדבריו
א תצא : עיין ח"מ ב"ש וכנה"ג דף ע"ב
רה · נתקדשתי בפני פלוני ופלוני והעדים
ותה שויא אנפשה חתיכה דאיסורא · אמרה
פלוני ולא היו עדים בדבר ואחר קצת ימים
ין עדים בדבר היא נאמנת לשויא אנפשה
סורא · אמרה מקודשת אני לפלוני ואח"כ
רה מה שאמרתי מקודשת אני לפלוני לא
נתקדשתי וסבורה הייתי דאפי' שלא בפני
קדושין נאמנת · מהריב"ל ח"ג סי' פ"ה ·
שראה הקדושין וא' מעיד ששמע מפי אחר
תקדשה בפניו מצטרפין והוי מקודשת עיין
"א ע"ב : (ח) קרוב · דוקא קרוב אבל פסול
יע העד הכשר בפסלות חבירו אין עדותו

פתחי תשובה

וחוש אפי' לשמוע הדברים · הו' כיון שהעד לא ראה נתינת
המטבע מידו לידה ממש ואף לדברי המרדכי שהביא הב"ש
ס"ק י"ב היינו בחפץ שניכר לעדים אבל מטבע אין כאן דבר
המוכיח שהרי אין סימן במטבע ואף שעתה היא מודית מ"מ
כיון שלא היה ידוע להעד בשעת מעשה מקרי מקדש בלא עד ·
הז' דאפילו המחמירים במקדש בעד א' היינו במודים ולא
באינו יודע ובכ"ד הבתולה אומרת שאינה זוכרת כלל אם אמר
הבחור איזה דבר או נתן איזה דבר א"כ אינה מודית ממש ·
וסיים דע"פ שבעה היתרים הנ"ל אפילו אם ימצא על איזה
מהם איזה פקפוק מ"מ ע"פ הנשארים וק"ו בהצטרף כולם
הבתולה זו מותרת לכל אדם עכת"ד · ושם האריך בכל פרט
ופרט ומבואר שם עוד איזה סברות שאפשר לומר בנ"ד להקל
ע"ש : (ז) ראה · עבה"ט ומ"ש ואם עד א' אומר בפניו
ועוד א' נתקדשה ואותו פלוני אינו כאן כו' עיין בתשובת
מהרי"ט ח"א סי' ע"ו ובתשו' דברי ריבות סי' רנ"א ובתשו'
ח"ל סי' קל"ה ובס' שעה"מ פ"ט מה"א דין ל"א מ"ש בזה ·
ומ"ש אמרה נתקדשתי בפני פלוני ופלוני והעדים מכחישים
אותה שויא אנפשה חד"א · כ"כ ג"כ לקמן סי' מ"ח סק"כ בשם
רשד"ם ורש"ך ועמ"ש שם · ומ"ש בשם מהריב"ל אמרה מקודשת
אני לפלוני ואח"כ חזרה ואמרה כו' לא לפני עדים נתקדשתי
כו' דין זה הוא פשוט ומבואר ממ"ש בש"ע לעיל סי' ע"ו
סעי' ל' אבל אם אמרה קדשני סתם כו' וכן מבואר עוד בח"מ
וב"ש לקמן ר"ס מ"ח והובא בבה"ט שם סק"א : (ח) לפני שנים
וכו' · עח"מ וב"ש מ"ש בטעם הדבר למה לא נפסל השני
בצירופו לקרוב כאשר מבואר בח"מ סי' ל"ו ע"ש ועיין
בס' בית מאיר מ"ש בזה · ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר
סי' צ"ד שכ' תלתא טעמי לשבח על מה דנקט הרמ"א ז"ל הדין
בשנים דשייך רק להסוברים דמקדש בעד א' חוששין לקדושין
ולא נקט לה במקדש בשלשה וא' מהם קרוב דהיה שייך הדין
לכ"ע · [ומדבריו מבואר שלא כדברי הח"מ וב"ש הנ"ל אלא
דבכל ענין חושש הרמ"א ז"ל להחמיר בקדושין דמצא א' קא"פ
אין כל העדות בטל וכדעת התורה שהובא במהר"ם שהוא
ים דס"ל דהלכה כר' יוסי דבד"מ תתקיים העדות בשאר ותדמה קדושין לד"מ כו' ע"ש וע' בנו"ב תניינא סי'
: שם על נדון השאלה דידי' שהיו שלשה עדים על הקדושין אך שנים מהם היו תרי גיסי להדדי וכתב די"ש לאו
רי הרמ"א בקידש בפני ב' וא' מהם קרוב הוי כקידש בפני עד א' א"כ ממילא בקידש בג' וא' מהם קרוב הוי
עדים אך ראוי לומר דלא החמיר בזה הרמ"א רק שלא בשעת הדחק לא מבעיא בקידש בב' כו' דודאי אין לחוש
דהא במקדש בע"א מיקל הרמ"א במקום דחק ועיגון אלא אף במקדש בג' וא' מהם קרוב ג"כ אין לחוש במקום
זה הדין הוא דוקא להנך פוסקים דמקדש בע"א חוששין דאילו למ"ד אין חוששין ממילא קדושין דמי לנפשות
ב וכיון דהרמ"א מיקל במקדש בעד א' במקום דחק ועיגון ממילא מקילין ג"כ במקום דחק ועיגון בקידש בג' וא'
דהא בהא תליא אולם מה דיש לחוש בנ"ד מטעם דכ' הח"מ דאולי לא ידע הכשר בפסולו דאידך וכדעת הרי"ף ·
:זה רב א' דל"ש בנ"ד כיון דהיו כולם בעיר אחת מסתמא ידע בקורבתן וגם פסלות זו של קורבה תרי גיסי
ס כן גם דלא ידע הדין דנמצא א' קא"פ מבטל כל העדות מכל מקום לא תלי בזה כיון דעל כל פנים
עצמו עם פסול כמ"ש הש"ך ס"ס ל"ו · יש לדון בזה עובא נהי דהאמת כן אם היה העד קרוב להמקדש אבל בנ"ד
וניס זה לזה וכל א' לעצמו כשר וגם בצירופן מהראוי דהויין עכ"פ כעד א' ורק מחמת הדין דמצא א' קא"פ
א"כ לפ"מ דלא ידע הכשר הדין הזה לדעתו צירף עצמו לכשרים עוד יש לחוש בנ"ד למ"ש הב"ש דלהרא"ש דבעי
א"כ וזהו רק דאין הב"ד פוסקים על העדות אבל לענין קדושין דתיכף אלו הקדושין בשעת ראי' וא"כ במודים
כמודים שנתקדשה בפני עדים כשרים · ומ"ש הרב הנ"ל דבנ"ד ל"ש זה כיון דמכחשת להעדים והב"ד אין יכולים
יתן · הנה בנ"ד אין מכחשת בבירור להעדים כו' ע"ש עוד · ועיין בתשו' מהר"מ אלשקר סי' ע"ז ופ"ד וסי' נ"ט
ג' בס' נה"מ סי' ל"ו סק"י : (ט) והאחד מהם קרוב · עח"מ וב"ש ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ע"ו במעשה
עקב העיד שמעון קידש את הבתולה דינה · ושמעון ודינה הודו לדברי העד גם הובא לפני הב"ד כתב הנכתב
ראובן הנזכר ומן עוד א' ששמו בנימין שבפני שניהם קידש שמעון הנ"ל את דינה הנ"ל · ואמנם אמה של דינה
מין המה אחיות מן האם ובנימין הוא בעל דודתה של דינה הנ"ל וראובן אמר שהוא לא ידע מקורבתו של בנימין
ו טורף השאלה · והשיב ע"ז באריכות ותורף דבריו דזה פשיטא דלדעת המחמיר בקדושין בעד א' אין לאסור
מחמת צירופו של הקרוב לא מבעיא לדעת תוס' והרא"ש שהובא בח"מ סי' ל"ו דלפסול הכשר בעינן שיבין
לראות

הלכה כמי ז הרשב"א בספ"ח דגיטין וכ"כ הר"ן בשמו פ"ז דגיטין וה"ה שם בפ"ג והריב"ש בסי' רס"ו ח ממשמעות הגמ' סנהדרין דף כ"ט ע"א

סעיף ג': ג ^ז^צריך שיראו המקדש והמתקדשת את העדים אבל אם ר
שנים מהחלון והם רואים ואינם נראים לו או לה אינה צריכה (י) ממנו
הגה ואפילו שמעו העדים שאמרו שמקבלת לקדושין יכולה לומר יודע הייתי שאין כ
עדים וכוונתי לשחוק (י) בו (ריב"ש סימן רס"ו) ודוקא שאומרת שכיוונה לשחו
[י] אבל אם מכחשת שקבלה כלום והעדים מעידים שקבלה שוב אינה נא
(יא) לשחוק כוונתי והוו קדושין (מהר"ם פאדוואה סי' ל"ג): ד ^ח^אם קידש ב
(יא) אפילו לא אמר אתם עדים מקודשת: הגה ואפי' ייחד עדים יכול

פתחי תשובה

לראות כדי להעיד וכא לב"ד והעיד והרי כאן לא העידו שניהם בב"ד ומה שחתמו בשטר אחד לא מיחשב כאילו העידו יחד בב"ד כמ"ש השו"ע בסי' מ"ו ס"ק ל"ד. ואף שהש"ך שם חולק עליו וסובר דחשיב כאילו העידו דעדים החתומים בשטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד וא"כ הנ"ל ראיה והגדה העיקר בזה כהשו"ע ולא כהש"ך ובעד פסול החתום על השטר לא שייך לומר כמי שנחקרה עדותו בב"ד דמקרי מזוייף מתוכו. ואפילו לדעת הש"ך מ"מ אינו נפסל אלא בשעת חתימה ולא בטלה עדותו בשעת הראי' ונמצא שהקדושין בשעת מעשה היה בפני עד כשר וכמ"ש הב"ש סק"ח וכיון ששניהם מודים הרי היא מקודשת למאן דחושש בקדושין בעד א'. ואפילו לדעת הרמב"ם שהובא בח"מ שם דבצירוף הראי' לחוד פוסל גם את הכשר פ"מ מי יודע אם הקרוב כוון בשעת מעשה להיות עד. ועוד דכתבו' ב"י בדיני קדושין סי' יו"ד פסק שם גאון אחד והב"י הסכים עמו דהא דנמצא א' קרוב או פסול כו' הוא דוקא בפסול מה"ת אבל בפסול מדרבנן לא אלים פיסולו לפסול הכשר שעמו ובב"ד בנימין זה אינו פסול רק מדרבנן (כמו שיבואר לקמן) ועוד דהא דעת הרי"ף (הובא בח"מ שם ס"ב) שאם אין הכשר יודע בקורבתו לא נתבטל והרי כאן הכשר אומר שלא ידע בקורבתו של זה. ועוד דעל גוף דין זה דנמצא א' קא"פ שעדות כולם בטילה יש לספקא אם זה שייך בדיני קדושין כלל כו' (לכאורה אפשר לומר דגם הריב"ש סי' רס"ו ס"ל כן לחלק בכך ויהיה מסולק מעליו תמיהת המל"מ פ"ד מה"א דין ו' ע"ש). מכל הלין טעמי פשוט דלהך שיטה דעד
מבני אשה זו תלו בה קדושין. אמנם אף לדעת הפוסקים דאין חוששין לקדושין בעד א' מ"מ בב"ד יש כאן
פורש שהרי הקרוב הוא רק בעל אחות אמה של המקודשת מן האם ולא מבעיא לדעת הרמב"ם שקרובי
מדרבנן כמ"ש הרמ"א בשמו בח"מ סי' ל"ג ס"ב בהגהה ואף שהש"ך שם שיכל את ידיו לדחות דברי הרמ"א
זה לא פי' דברי הרמב"ם כן. העיקר בזה כהרמ"א ז"ל בכוונת הרמב"ם (ע' בת' בית שמואל אהרון הח"מ
הוא ז"ל הכריע לדינא דלא כהש"ך. אך בתשו' ברית אברהם הח"מ ס"ס ד' השיג עליו ע"ש) אלא אפילו ל
שקרובי האם ג"כ פסולים מה"ת מ"מ היינו דוקא בקרובי האם גופייהו אבל לומר בהו בעל כאשתו בודאי הוא
פסולי עדות. והאריך שם לקבוע בזה מסמרות וסיים בהא נחתי ובהא סלקי דכל הקרובים מדרך אישות
דהם ליכא שום ה"א לשום פוסק שיאמר שהוא מה"מ וכולם מודים שפסול רק מדרבנן. וקרובי אישות בקורבת
קרובי האם גופייהו להרמב"ם והראב"ד ג"כ אינם פסולים רק מדרבנן אבל בשאר פוסקים יש דעות חלוקות
בב"ד כיון שבנימין זה הוא קרוב להמקודשת רק מצד אשתו וגם קורבה של אשתו הוא רק מצד אם א"כ בודאי
מדרבנן ויש כאן שני עדים של תורה שמעידין על הקדושין והרי היא מה"ת א"א ואין לנו שום מקום להקל
בתשובה הובא בתשו' רמב"ן סי' קכ"ה (הובא בב"י ס"ס מ' ובב"ש ס"ק י"ט) שאף המקדש בפסולי עדות דרבנן
ויחיד הוא הרי"ף בדבר זה והרמב"ן עצמו דחה דבריו ובאשה זו יש ג"כ חששא אחרת מצד העד הכשר לחוד
לקדושין בע"א ולכן באשה זו אפילו במקום דחק ועיגון אין לה תקנה רק לגבאה לזה שקידשה ויקדשנה מחד
כשרים או תשתדל גט ממנו או תתעגן כל ימיה עכת"ד ע"ש: (י) ממנו גט. עבה"ט וע"ש לקמן סי' קמ"ט
[י] אבל אם מכחשת. בגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"ב וכ"כ בתשו' ב"י סי' יו"ד עכ"ל ועיין בזה
ק' וק"א: (יא) אפי' לא אמר אתם עדים. ע' בס' בית מאיר שכ' הא ודאי דאפי' אם העדים מעצמן לא
רק באו למיחזי הוו עדים ותקודשת וכמבואר בח"מ סי' ל"ו ס"א כו' וכן נראה מתשו' רשב"א סי' אלף ע"ב
בש"ע ח"מ סי' ל"ע ס"ס) כו' והגם דבתשו' פ"מ ח"ג סי' כ"ה הוציא מהש"ם כריתות י"ב דאם אמר לא נתכוו
שמש ושכן כתב בת"י שם בד"ה לא נתכוונתי מ"מ אין זה עיקר להלכה. [גם בתשו' חתם סופר ס"ס ק' כתב
הר"ל אלא שמחלק שם דאם באו בזמן מועט אחר המעשה הוו עדים אפי' לא כיוונו לעדות אבל אם באו זמן
בדבר שהוא אין מקבלין עדותן מש"ה דקדקו ת"י שם וכתבו אם באו אחר זמן ע"ש] והאריך בזה ומסיים
הראוי להזמין עדים לכתחלה לקדושין כמו לגיטין מטעם שעל הרוב עומדים בשעת קדושין נמי קרובים ויש לחוש
קדושין דף מ"ג בשם מורו דגבי קדושין יש סברא לומר דאף דלמיחזי אתו עדות כולם בטל ומסיק שם דיש לחו

באר היטב

עדות הר"ם פדוואה סי' ל"ז וכ"כ בה"י.
קרוב לשמעון ורחוק לבתו המתקדשת אם
הקדושין פסול לעדות. עיין ב"ש והרש"ך
ועיין לקמן ס"ק י"ד מש"ש: (ם) גם.
הוא ידע שיש שם עדים אעפ"י שאינו
קדושיו קדושין. הרדב"ז ח"א סי' ד' וסי'
שלא הרגישה בעדים אפי' אמרה להתקד
אינה מקודשת מהרי"ט בחלוקיו. ויש ל
קבלה קדושין בפני שניים ונמצאו פסולין
שלא ידעה היא בפסולן ואחורי הגדר היו
היא מקודשת. מהרי"ט שם. וכנה"ג כתב ד
ע"ש: (י) בו. דוקא שהיא טענה כן
טענה כן אבן לא טענינן לה. תשובת
מדיני קדושין. אבל כנה"ג הביא תשובת
לא טענה איהי אנן טענינן לה ע"ש
(יא) לשחוק. ב"כ הר"ם פדוואה. והח"כ
וכתב אפי' אם הם מוכחשים מעדים אין
ע"ש. ולדעת מהרי"ט שהבאתי בס"ק פ'
כוונתו לשם קדושין לא מהני ע"ש ואם

עשה להעיד (ריב"ש סי' תע"ם) וצריכים העדים (יב) לראות הנתינה ממש לידה
ה אבל אם לא ראו הנתינה ממש לידה אע"פ ששמעו שאמר התקדשי לי בחפץ פלוני
יצא מתחת ידה אינן קדושין עד שיראו הנתינה ממש (תשובת הרשב"א סי' תמ"פ)
ין בזה אחר אומדנות והוכחות · מי שקדש דרך חור שבכותל כגון שאחת פשטה ידה
ונא אחד ונתן לה קדושין והחור צר ואי אפשר לראות אותה בשעת קדושין והיא

באר היטב

תלה אלא שתתקה ואח"כ טענה שרצתה לשחוק
י' למהר"ם פדואה · כנה"ג דף ע"ג ע"א ·
ע"א אחורי הגדר ונתן לה קדושין בפני

פתחי תשובה

וכן במכות דף ו' הביא הריטב"א שהוא מנהג קדוש לייחד ב'
עדים לקדושין וכתב שהוא מטעם שחוששין לפרש"י דהיינו הדעה
הראשונה בח"מ סי' ל"ו דבכיון לחוד בלא צירוף הפגדה בב"ד
עדות כולם בטל ושמא יכון אחד מהקרובים להעיד וכן מסיק
ס שנכון לעשות כן וכן הב"ך שם סק"א כתב בפשיטות דלדידן הא"דנ פשיטא דכבר דהא מזמנים עדים כו'
"ך כיון להמנהג שהובא ברמ"א סי' ל"א ס"ב שנוהגים תחת החופה לשאול לעדים כו' דזה הוי כמזמין אותם
ין אבל לע"ד יותר הגון לייחד אותם שיכוונו להעיד על עיקר הקדושין וכמדומה שכן מנהג אשכנז עכ"ד · [גם
סי' ל"ו סק"א הזכיר דברי הריטב"א קדושין הנ"ל ומסיים דודאי מטעם זה ראוי ונכון לייחד עדים כדי לעשות
יסיה שום חשש בקדושין ועוד לפעמים שהמסדר והשושבינין פסולי קורבא והעולם עומדים מרחוק במזומני חתן
חאין ואין שומעין שום קדושין וא"כ הרי הוא כמקדש בלא עדים וגם השושבינין בלא"ה איתא בכנה"ג סי' ל"ג
מה פסולים משום אוהב ולכן ראוי להזמין שני עדים כשרים שישמעו מפי החתן לשון הקדושין כו' עכ"ל :
בת ח"ס סי' ק' נרב א' שסידר קדושין וצירף עמו שמש א' להיות ב' עדים מיוחדים והיו שם עוד רבנים ואנשים
ב בחופה אבל לא השגיחו על הקדושין כנהוג ואחר איזה שבועות נודע להרב שהשמש שצירף עמו הוא קרוב
בשני בחד בעל ונשאל אי צריכה להתקדש שנית בעדים כשרים וכתב הרב השואל שקשה להצריך לקדש שנית משום
ים שהיו בעת החופה ולא הרגישו וזילות המשפחה שסבר הוא איזה שבועות אחר החתונה · והוא ז"ל השיב מהיות
פד וזלזול יש אם בלע ובסתר בפני ב' עדים כשרים יקדש שנית (עמש"ל סי' כ"ח סי"ע ס"ק כ"ח) אך תורה
תב דמצד שלא היו כאן ב' עדים כשרים שראו מעשה הקדושין פשוט יותר מביעא בכותהא דא"ל לקדש שנית כיון
גמורה וברורה כזו שנכנסה לחופה והיו שם רבנים מסדרי קדושין ומברכין ויצאו מחופה בחזקת נשואה ועדיין
ספקוק וערעור פשיטא אנן סהדי וכולנו עדי מסירת הקדושין כדין · והאריך שם בדברי הריב"ש סי' תע"ם
לעיל סי' ל"ז ס"ז בהגהה) ובדברי תה"ד סי' ר"ז (שהובא לקמן סי' מ"ה ס"א בהגהה ובב"ש שם ס"ק י"ב) וגם
הרשב"א סי' תמ"פ וסי' אלף קע"ט (שהובא בהגה דסעיף זה ועמש"ל ס"ק י"ב) ומסיים דזה פשוט דהאשה
מתקדשת ע"פ עדות כל העומדים שם במזומני חתן וכלה אך מה שיש לפקפק הוא מצד שהרב ייחד את השמש
עדות כולן בטילה אלא דהב"ש סק"ח כתב דלדעת הרא"ש כשרים הקדושין ואם אח"כ באו לב"ד להעיד לא
ע כו' אמנם אמת נכון הדבר מ"ש באבני מלואים סי' מ"ב ובקצוה"ח סי' ל"ו סק"ו (ליישב קושית הרא"ש פ"ק
נימא ברא"ה לחוד פוסל כדעת הרמב"ם איך תמצא קדושין וגיטין כשרין שנעשין בפומבי כו') נהי דראוי ונכון
בקדושין וגיטין מ"מ העיקר דלא נאמרו דברי רי"ף ורמב"ם אלא כגון עדות ממון ונפשות אבל דברים שתחלת
ין עדים אע"פ שאין מייחדים עדים מ"מ דעת הבעלים אינם אלא על הכשרים ולאו כל כמינייהו דפסולים לבטל
כו' וא"כ הכא אע"פ שהזמין הרב המסדר זה הפסול להצטרף לאו כל כמיניה להפסיד הקדושין שהחתן והכלה
רצו שיהיו עליהם עדים זולת הכשרים כו' (והגם דהרא"ש הקשה קושית הנ"ל ע"כ דלית ליה הך סברא אך
בלא"ה ניחא כמ"ש הב"ש סק"ח הנ"ל נמצא דמש"כ אין כאן חשש) ובלא"ה נ"ל כל עדות שהוא ע"י אנן סהדי
ה ולא יופסל ע"י צירוף פסולים וקרובים דהרי כל אנן סהדי פסולין וכשרים מצורפים אלא כל אנן סהדי
וכמ"ש רמב"ם סוף הל' גירושין כו' ומסיים ע"כ אין כאן בית מיחוש מעיקר הדין להצריך לקדש שנית רק
מטעם מהיות טוב עכ"ד ע"ש :
תו"י סי' י"ט שאלה כזו ממש וכתב ג"כ דבחופה הנעשית לפני קהל ועדה סגי בשמיעה לחוד ואף אם לא השגיח
אדם לראות מעשה הקדושין מ"מ קדושין גמורים הם כו' (ויובא בס"ק שאח"ז) אך מצד שהמסדר ייחד את
ונתבטל כל העדות בזה תוכך להחמיר להצריך קדושין שנית דאף דלדעת התוס' והרא"ש אין חשש מ"מ הא
כהרמב"ם וסייעתו ולא יהא אלא ספק וספק יש להחמיר בדבר שאפשר לתקן ומטעם זה אין לסמוך ג"כ בזה על
שהובא בש"ע שם ס"ב באם אין הרחוק יודע בקורבתו של זה עדות הרחוק כשירה אלא יש לחוש להחמיר כהיש
ס ואף דהרמ"א ז"ל מסיים שם כיון שהעיד הפסול עמו בב"ד ככר כתב הש"ך דהיינו להי"א בסעיף א' אבל
ונה ה"ה אפי' לא העיד כו' עכ"ד ע"ש (ומה דמסיים שם וז"ל והכי דעת תורה ודעת נוטה שאם יש עוד א' עם
ע וראה א"ל קדושין אחרים משא"כ באפס זולת המסדר כו' עכ"ל והובא לקמן ס"ק כ"א הוא תמוה שזהו היפך
ה) ולע"ד בכה"ג שאין הרחוק יודע בקורבתו של זה פשוט דא"צ לחוש להחמיר לקדש שנית כי עיקר יסודו של
ות ע"ד הש"ך שכ' דהיינו להי"א כו' וכבר חלקו עליו התומים ובנה"מ שם וכתבו דהרמ"א כתב זה לכ"ע ע"ש
לסמוך על זה בצירוף סברת הס' אבני מלואים וכתשו' ח"ס הנ"ל] : (יב) לראות הנתינה ממש · עיין בתשובת
י"ע שכ' דדווקא בנידון דהרשב"א שם שב' עדים היו עומדין אחורי הגדר ושמעו לשון הקדושין שקידש את
ג ולא ראו הנתינה דאע"פ שאח"כ יוצא האתרוג מתחת ידה אינן קדושין דמאן לימא לן שנתן לה בשעת אמירה
וה כתב הכי יותר מכדי דבור או לא נתן כלל בידה רק הניחו ולקחה וכה"ג אנפי עובא כו' משא"כ בחופה הנעשית
דה נ"ל דסגי בשמיעה לחוד ואף אם לא השגיחו עד נאמן אם היא יוצאת וע"ק בידה כו' ע"ש · ועפ"ז מ"ש הב"ש ס"ק י"ב
האומר פליג על הרשב"א י"ל דלא פליג רק המרדכי מיירי באופן שאין שום ספק והוי כעדי יחוד עב"ש ס"ק
י"ג

אומרת שלא שמעה שקדשה נאמנת במגו שיכולה לומר שלא היתה ידה (יג) רק (יג) י א
(רשב"א אלף וקע"ט) ובלבד שלא יהיו עדים המכחישים אותה · כל עדות שלא נחקר יו
לא מיקרי עדות לענין קדושין (כן משמע במרדכי ריש א' דיני ממונות) ולכן אפי ו
עדים חוץ לבית דין שנתקדשה יכולים לחזור בהם בבית דין לומר לא נתקדשה ו ו
(תשובת הרשב"א הובאה בב"י) (יד) עדי קדושין אינם צריכה דרישה וחקירה אם ו ז
שנראה (טו) שיש בו (יג) רמאות (רשב"א אלף ר"ן) (טז) מצאו כתוב בשטר פלוני קידש

פתחי תשובה

יג · וכן מצאתי בס' המקנה שכ' ע"ד הב"ש הנ"ל ונראה
דאין כאן פלוגתא דרשב"א מיירי בענין שיש להסתפק שנתן לה
במתנה אף ששמעו שאמר לה שתתקדש לו בזה אולי חזר בו
ונתן במתנה והמרדכי מיירי באומדנא דמוכח טפי כגון שעמדו
אצל המקדש והמתקדשת וראו הטבעת בידו ושמעו שאמר הא"ל
בזה אלא שהעלימו עין בשעת נתינה ומיד ראו הטבעת בידה
בענין שא"א לה לומר שלא רצתה לקבל בתורת קדושין ונתן לה
במתנה ידיעה כזו ודאי מהני כו' וכן משמע מתשו' הרשב"א
שהביא הרמ"א במי שקידש דרך חור כו' ע"ש וכיוצא בזה כתב
ג"כ בס' בית מאיר דטעמו של הרשב"א בההיא דאהרוג משום
דלאו ידיעה ברורה היא דומיא דנתכל אלא ידיעת אומד דומיא
דגמל האוהר דלא קיי"ל כרב אחא רק כת"ק כו' ע"ש וע'
עוד בתומים ס"ס ל' ובס' קצות החשן שם ובתשב"ץ ח"ג סי'
פ"ד ובתשו' מהרי"ט מבריסק סי' כ"ו מ"ש בענין זה :
[ועיין בתשו' ח"ס סי' ק"א הארוך לתמוה על הב"ש ס"ק י"ב
הנ"ל וכתב ג"כ דהרשב"א מודה בכעין הך דמרדכי שלא
היה בהדר כ"א המקדש והיא וראו הטבעת על ידו ומיד ראו אותו הטבעת נתון על אצבעה פשיטא דדומה יותר
וביאה מאשר דומה עדי סבלונות שבתה"ד סי' ר"ז דמייתי ב"ש סי' מ"ה ס"ק י"ב כו' · וכתב עוד דאף דאכתי
שמא אחר מתן מעות היה האמירה כו' י"ל חזקה כל שנתן לה וגם שמעו האמירה מסתמא כדינא עשו וכו'
דאמרי' כן הן עדי יחוד כו' משום אם בנעורת אף דאכתי איכא ספק שמא לא קידשה בביאה כו' (וזהו דל
מתשו' תו"י הנ"ל שכתב דמאן לימא לן שנתן לה בשעת אמירה כו' וע' בתשובה הקודמת שם בד"ה והנה דבר
וע"ש עוד שכ' דמ"מ דברי המרדכי שם צל"ע דלכאורה נ"ל אפי' דיינינן בקדושין בידיעה בלי ראיה היינו כשנ
אמרי בדדמי דדיינינן על הוכחות ואומדנות שלהם אבל בעד א' דאומר בדדמי לא וראיה לזה דהא בתוספתא
דמייתי רי"ף פ' מי שאחזו דאוהו שנים שנתייחדה עמו צריכה גט שני א' אינה צריכה גט כו' והנית בצ"ע ע"ש:
יד אחרת · עבה"ט מ"ש והרמ"ע סי' רכ"ז כתב דאפי' היא מודה כו' ועיין בחידושי מהרי"ט בסוגיא דשל
שספקה ע"ז הובא בקצרה לעיל סי' ל"א סק"ה · ושם הבאתי ג"כ בשם הגאון מליסא בספרו קהלת יעקב שחולק
הרמ"ע הנ"ל דהכא חשיב ידיעה וראיה כו' ע"ש · גם בס' ישועות יעקב בסי' זה סק"ו חולק על הרמ"ע בזה
בידו חבילות ראיות דעיקר הוא שיהיה ברור להם ענין הקדושין ושבא לידה אף שאין יודעין מי הן ואין בזה
שהעדים לא הכירו אותה קדושין גמורים הם לכ"ע וחלילה לסמוך בזה על הרמ"ע הנ"ל אף לעשותו סניף להי
(יד) עדי קדושין א"צ דו"ח · עיין בתשו' נו"ב ס"ס נ"ז שכ' דכאן מיירי במעידים על פנויה שנתקדשה של
דנפשות אבל באשה שכבר נשאת (כמו בעובדא דידיה) ועדים מעידים עליה שזה זמן רב שנתקדשה לאחר ודאי
דו"ח דכאן ד"נ הוא דלפי עדותן זינתה בשהיא א"א ובחנק היא אף שאין כאן התראה מ"מ גוף העבירה
שזה ממש כמו מעידין על א"א שזינתה דמבואר בסי' י"א דבעינן דו"ח והיינו מן הדין · וע"ש עוד וגם בר"ס
אי בעינן כאן עדות שאתה יכול להזימה ואם אמרו בחקירות איני יודע עדותן בטילה או לא · וגם בענין של
שלא בפניה · וכל דבריו ורוב פלפוליו בענין זה מבואר יותר בארוכה בתשובתו סימן ע"ב שהובא קצת לעיל סי
ועיין בס' ישועות יעקב סק"ז תשובה ארוכה בענין זה · [ובגליון ש"ע דהגרע"ק איגר ז"ל נ"ב אם מקבלין עדו
בפניה ע' בתשו' מהריב"ל ח"ב סי' ח' ובתשו' הר"ם אלשיך סי' ק"ד · עכ"ל וע' בתשובותיו ס"ס נ"ז:
ועיין בתשו' ח"ס סי' פ"ד שכ' על נדון דידיה וז"ל איברא לא ידענא מה היה לנד"ן לקבל עדים זא"ז כיון
מה לנו ולצרה הזאת לשמוע שנית והרי קמן בפעם הא' העידו שניהם ששמעו ממנו הרי את מקודשת לי
חזרו שניהם ואמרו שלא אמר לי ופשוט שאין בדבריהם האחרונים כלום כיון שהגידו כפ"א שאמר לי שוב אינו
אפי' להפוסקים דעדות שנתקבל שלא בפני בע"ד אפי' בדיעבד אינו מועיל ויחזור ויגיד הכא הרי העידו בפני
הנידונית ועליה אנו דנין מותרת לעלמא או אסורה ואין לבעל עסק בכל הענין הזה ע' בתשובת מהר"ס ל
ודבריו קצת תמוהים כו' מ"מ זה פשוט שאפי' לכתחלה מקבלים עדות בפני האשה שלא בפני המקדש וא"
דעדות הא' עדות קיימת בזה ששמעו שניהם מקודשת לי · גם מה שאמר העד הראשון שאינו יודע אם אמר ה
של אהיו אין זה בגדר עד שאמר איני יודע כי מה צורך לו לידע של מי הוא תוקה מה שביד אדם הוא ש
אשה בטבעת אם לא יבואו עדים שאינו שלו הרי הוא שלו כו' עכ"ל ע"ש] : (טו) שיש בו רמאות · עיין בזה
אלשקאר סי' ס"א וסי' פ"ה : (טז) מצאו כתוב בשטר · עב"ש ס"ק ע"ו מ"ש בסופו ואם הוציא קול שקידש
דים לו עדים ויצאו מעיר ולא הרחיקו מותרת כו' עד כמ"ש בתשובת רמ"א ט' · ועיין בתשובת שב יעקב

באר היטב

ע"א אחר הוי כמקדש בע"א · הרמ"ע ח"א כ' י
(יב) יד אחרת · מהריב"ל ח"ב סי' ק"ה כת
שאינם מכירים לאשה אם האשה מכחשת הוי
היא מודה הוי קדושין גמורים · והרש"ך
קל"ד כתב דאם מכחשת אינה מקודשת כלל
סי' רכ"ז כתב דאפי' היא מודה אינה מקודת
הכירוה אח"כ צריך שתהיה המעות קדושין
ויאמר לה הרי את מקודשת לי ותאמר הן כדי
שתיקותא דלאחר מתן מעות · והרדב"ז
קכ"ו כתב דכל שמכיר העד לאשה אח"כ הוי
גמורה ע"ש · ועיין במהר"ס ד"ב סי' יו
זו צריך שיכירו לאשה בעד א' אפי' עבד
או קרוב שני · הרמ"ס ח"ב סי' קי"ט : (יג
ולאסור אשה על בעלה בעינן דריסה וחקי

תומים בו (יז) כל זמן שאין השטר מקויים אין לחוש לקדושין (הגהות מרדכי דקדושין)

פתחי תשובה

יש להסתפק אחר דעיקר סמיכות רמ"א בתשובה שם הוא על תשובת ריב"ש סי' קכ"ג שכ' דאין חילוק בין שיאמר
אמר פלוני ופלוני הם בין שאמר שהלכו למקום רחוק ובין שהלכו למקום קרוב לעולם אין חוששין לדבריו שלא תגשא
צריכה להמתין על העדים דאל"כ לא הנחת בת לא"א שתוכל להנשא כו' א"כ יש במשמע דהתם הגיע זמנה להנשא
צריכה להמתין בנשואין בשביל השאלה זו ואפשר אפילו אם יש לפניה שידוך הגון ג"כ לא ידחה בשביל זה כי מי
מה יולד יום משא"כ אם עדיין אין דרך נכון לפניה ולא תפסיד כלום בהמתנה זו אפשר הואיל דאיכא לברר ע"י שאלת
של העדים צריכין לברר · והב"ש לא הרגיש בספק זה · ואפשר הוא בכלל מה שסיים הב"ש מיהו למעשה הכל מסור
ת הדיינים עכ"ד ע"ש : (יז) כל זמן שאין השטר מקויים · עב"ש בשם הרשב"א דאף במקויים דוקא במפורש בשטר
מדעת שניהם הא לא"ה דינו כפנקס ולא כשטר ואין מקבלין עדותן דהוי עדות מפי כתבם · ולא אמרינן בזה חזקה
דים תותמין אלא בריצוי הנדדים (דאקן שהדי דאין העדים בקיאים בזה · כן מסיים הב"י בשמו) והב"ש כתב ע"ז
מ"מ אף לדעת הרשב"א עדיין יש חשש שמא יבואו העדים ויעידו על זה כו' ע"ש עוד · ועיין בזה בתשובת הרדב"ז
י' תש"ה שהשיב על ענין שטר קדושין הבא לפנינו שפלוני קדש את פלונית ואין העדים מעידים בפנינו הנה הרשב"א
ה אמר כי זה נקרא מפי כתבם ומחלק בין סופרים בקיאים ובין עדים דעלמא דלא ידעי וכתבו שלא מדעת האשה ולכן
שטר אלא פנקס בעלמא הילכך בנ"ד אם הם סופרי העיר חזקה דבקיאי ולא התמו אלא מדעת האשה ואפילו שהיא
ת הקדושין לאו כל כמינה ואם העדים אינם סופרי הקהל ולא בקיאין אם כתבו בשטר פלונית נתקדשה בפנינו מדעתה
(נ"ל ואמרו) לנו כתבו הרי היא מקודשת גמורה שהרי שטר גמור הוא שנעשה לדעת שניהם ואם היא מכחשת יתקיים
בחותמיו ואם לא יתקיים צריכים העדים לבא להעיד בפיהם ואם מהו נראה לי שצריכה ממנו גט דלא גרע מיהא
קול שהיא מקודשת ואם אין כתוב בשטר רק בפנינו נתקדשה פלונית לפלוני זהו שאמר הרב שאין לו דין שטר כלל
ויעידו בפיהם ואם לא באו אם כתב ידם יוצא ממקום אחר חוששין לה וצריכה גט דלא גרע מקול ואם אין כתב
ידם יוצא ממקום אחר אין חוששין דאיהו זייף וחתם ככ"ל עכ"ל :

בתשובת נו"ב סי' נ"ח אודות שטר שהוציאו קרובי המתקדשת וכתוב בו פלוני קידש פלונית כדת מו"י ושלשה עדים
חתומים בו וא"כ העידו אותן העדים בעל פה שלא ראו כלל אם נתן טבעת לידה רק שמעו שאמר הרי את כו' ולא
אם נתינה והמקדש אומר שכוון לשחוק · והאריך בזה ותורף דבריו דאין לפסול שטר הזה מצד שאין מבואר בו זמן
ין וכיון שהמקדש מכחיש בעי דו"ת כמבואר בב"ש ס"ק י"ד וראשית החקירות הוא הזמן כו' דז"א דבכבר הוכחתי
ה (בסי' ע"ב) דכאן לא בעינן עדות שאי"ל ואפילו אם העידו בע"פ ואמרו על הזמן אין אנו יודעים עדותן קיימת ·
אורה הדבר פשוט לפסול שטר הזה לפי שמבואר בו שנכתב בלי רצון המקדש כו' וא"כ לרוב הפוסקים החולקים על
כמבואר בח"מ סי' כ"ח סי"א) וסברי מפיהם ולא מפי כתבם מיירי בכל העדים אפילו אינם אלמים אין בשטר הזה
אמנם באמת ז"א דכאן שחתומים בו שלשה ושלשתן היו אצל הקדושין נעשים ב"ד ולא תהא שמיעה גדולה מראי' וב"ד
יכולים לכתוב בלי שאלת הבעלי דברים כ"ע אפילו כנפיכהו איהו אין כותבין עד דאמר הוו
דיינים כל זה בדבר שבממון שא"א להם להיות דיינים בע"כ שיוכלו לכתוב שטר אבל במלתא דאיסורא תיכף שהיו שלשה
דיינים ול"ש בזה ריצוי מבעלי דברים · ואף שמבואר בשטר דגוף מעשה הקדושין נעשו בלילה וא"כ ע"כ נעשו עדים
דיינים מ"מ עדיין יש לחוש לדברי הי"א שהביא הרמ"א בח"מ סי' ה' ס"כ שבדיעבד גם בלילה דיניהם דין והוא דעת
ה מהירושלמי הביאו הרא"ש ר"פ י"נ · ורא"ות הרמב"ן שהגמ' דילן חולק אינן מוכרחות דו"ל קידוש החודש וחליצה
בתורה לא מיקרי כ"כ דיעבד כו' (לפי מה דמסיק הש"ך דבכ"ד אין עליהם דין עדים אלא דין דיינים נדחה גם הצד
לפסול שטר הזה כיון שאין מבואר בו זמן כו' ולא הוצרך לעיל להאריך בדין עדות שאי"ל רק לפום מה דלא אסיק
סברא זו) · ועוד יש מקום להתיר בשטר הזה כי לפי הנראה אף שנכתב בלי ידיעת המקדש אבל נעשה ע"י בקשת
המתקדשת ואולי ברצונה וידיעתה נכתב ונחתם וא"כ לגבי דידה הוא שטר גמור והרי היא מאורסה ואסורה בלא גט
י לגה דח"מ סי' כ"ח סעיף ו' הכותב כל נכסיו לשני ב"א בעדות א' והעדים קרובים לא' כו' דשם הוא פסול
אבל כאן גם לגבי המקדש אין פסול בהעד מצד עצמו כו' · אמנם באמת אין זה חשש מאחר שלא נזכר בשטר שנעשה
הבתולה וגם לא שמענו זאת מפי הבתולה עצמה אף אם העדים עצמם אמרו כן בעת שכבר חזרו מדברים שבשטר
וס הוא א"כ אין לנו שום ראי' שנעשה מרצונה והרי מבואר בב"ש דדוקא מפורש בכתב שנכתב מדעתם · ואף שכ'
דדברי הגהה זו סתומים ולא פי' דמיירי שמפורש בכתב· וא"כ אפ"ל דהגהה זו שהיא ע"פ הג"מ מיירי אפילו לא נתפרש
מדעתה ואפ"ה נידוק דאם נתקיים חוששין · אך א"כ נריכין אנו לומר דס"ל דאמרינן חזקה שאין העדים חותמין
דעת ולא ס"ל מ"ש הרשב"א שאין העדים בקיאין על זה וכל זה בסתם סהדי אבל עדים הללו אנחנו רואים שאין בקיאין
מבי כתבו בלי ידיעת המקדש בודאי והרי גם בלי ידיעתו לא היה להם לכתוב חובתו שהרי באו לאסרו בקרובותיה
כתבו ותזינן שהם אינם בקיאין בדין זה א"כ ממילא אמרינן עכ"פ בהני סהדי שכתבו גם בלי רצונה וכסברת הרשב"א
עם סהדי· אמנם גם בלא חשש זה כבר כתבתי שאין בידינו לדחות השטר הזה (ואפילו היינו יודעים בודאי שנכתב שלא
מ) כיון שהיו שלשה כו' · ובפרט כי בדברי הרב. השואל נאמר שהבתולה מחזקת בדברים שבשטר וא"כ שויתה נפשה
ח' דזה פשוט דשויא אנפשיה חד"א שייך אפילו כ' עדים מכחישים דבריו (עבה"ע לקמן סי' מ"ח סק"ב ומ"ש בפ"ת
ש אף שהיא לא אמרה בפי' שראו העדים הנתינה · הכתי לפמ"ש הב"ש בס"ק י"ב בשם המרדכי דבקדושין אפילו לא
לא נתינה ממש אם ראו דבר המוכיח כו' ולכן סיומא דפיסקא שבתולה זו נריכה גט ובלא גט אסורה לעלמא עכ"ד ע"ש :
ה מכלל דברי הנו"ב הנ"ל מבואר עכ"פ שמסכים לדינא לדברי הב"ש הנ"ל · אך ראיתי בתשובת פני אריה סי' כ"ח
שכ' שהכריע בתשובה זה שהיא רבות דלא כהב"ש אלא אפילו אי ידעינן בבירור שנכתב שלא מדעתה יש לחוש לקדושין
(כ לא מצאתי התשובה הסיא נספרו ולכאורה ק' הלא דברי הב"ש הם דברי הרשב"א ז"ל ומאן ספין לחלוק עליו
בהוערה · ופ"ל דכוונתו היכא שלא שמענו הכחשה מפי העדים דאז יש לחוש לקדושין משום דאפי' אין לו דין שטר
איכא

ט נ׳ הרמב״ם שם ולא כיש מי שמחמיר בדבר (מהרי״ק שורש ע״ד) : ה ט המקדש (יח) בפסולי עד
ס״ד כמימרא דרב
שמת וכו׳ שם דף כ״ו ע״ב ואף רב נחמן מודה בפסולי עדות דאורייתא כמ״ש התוס׳ שם ופשוט בגמ׳ שם דף כ״ס ע״א

פתחי תשובה

היכא למיחש שמא יבואו העדים ויעידו כדברי השטר · חדא דהיום לאו ל״מ כן ועוד דא״כ גם להב״ש יש לחוש לקי
כמבואר בדבריו להדיא כמו שהובא לעיל · שוב ראיתי בס׳ בית מאיר שכ׳ שדין זה במחלוקת שנוי׳ בין הרשב״א ז״ל
התוס׳ ולדעת התוס׳ ר״פ אע״פ הא דאין כותבין בלא דעת המתחייב דוקא ביש שום היזק בהכתיבה והביא שם נ״כ
לשיטת התוס׳ ושלא כדברי הרשב״א ע״ש וע׳ ביאור הגר״א ז״ל) מ״מ העליתי דהיינו דוקא אם כתבו נוסח השטר
העדנו עליו שקידש את פלונית שהוא לשון שליחות דהוויין שלוחין דידיה וכמ״ש הרמ״א בח״מ סי׳ קנ״ו (הוא ט״ס
כוונתו עמ״ש בש״ע סי׳ ס״א ס״י) אבל אם כתבו העדים סתם שהם מעידים שהנער פלוני קידש את הבתולה לאו כלום הוא
[ועיין בתשו׳ ח״ס סי׳ ק״ג אודות שהעידו עדים שבתולה פלונית נתקדשה לנער פ׳ ונתנו עדותן ב׳ פעמים א׳ בכת
המקדש ביום ז׳ שבט אתום בח״י ממש כאשר העידו בעצמם אח״כ על כתב ידם ושם נאמר שקידשה בטבעת זהב
לה ה״א מקודשת לי בטבעת זו כדמו״י ואמר בפירוש כי היא מדעתה ורצונה הושיטה אצבעה לו אך בשטר זה לא
זמן הקדושין אימת היה ושוב העידו אלו העדים עצמם בע״פ לפני ב״ד ביום ט׳ שבט זה המעשה קצת באופנים
וקצת סתירה בין העדים (כמבואר בגב״ע שם) וכשהעידו כן לפני ב״ד עדיין לא נודע משטר הנ״ל רק אחר גביות
בעת שהיו עוסקין בחקירות ודרישות נתגלה השטר הזה והבתולה מכחשת ואומרת שלקח ידה בחזקה וכשרצה לתת ה
על אצבעה שמטה את ידה ממנו ונפל הטבעת ארצה · והקר שם אם נאמין לעדות השטר ואם דינו ככל שטר שאיום
ליד בעלים הרי הוא כמי שנחקר עדותו בב״ד וממילא מה שאמרו אח״כ בע״פ אין בו ממש אם סותר למה שבשטר דלא
ע״פ ומרע לשטר וכיון שהגיד שוב אחו״מ וממילא אסורה לעלמא או נימא אין כאן דין שטר אלא עדות בכתב ולא
אלא מיום שהביאוהו העדים לב״ד שזה היה אחר שהגידו בע״פ ואין השטר חוזר ומגיד ממה שהגידו בע״פ כו׳ ·
שם בביאור לשון הרמב״ם פ״ג מהל׳ עדות שהובא בש״ך ח״מ סי׳ כ״ח ס״ק יו״ד וביאר דגם הרמב״ם ס״ל החילוק שכ׳
(כתובות דף כ׳ ד״ה ור׳ יוחנן ובב״ב דף ל״ע ד״ה מחאה וע׳ בש״ך ח״מ סי׳ ע״ל סק״ט) דלא חשיב שטר אלא
מדעת המתחייב (וכ׳ דאע״ג דשטר מגט ילפינן והתם בע״כ דאשה הוא י״ל דכל אשה המשעבדת נפשה בעת קדושין
בכלל השעבוד שיכול לגרשה בע״כ ולכן הוי כנעשה ברצון המתחייב ועפ״ז הלידנא אחר חרגמ״ה דלא נשתעבדה לו
דלר״א הוי מזוייף מתוכו דעדים חתמו שלא ברצון המתחייב ופסול וסיים דהדבר צריך תלמוד ועמש״ל סי׳ קי״ט
וכתב דאין הטעם בזה משום הפסדו של המתחייב כמו שסבר הגאון בית מאיר אלא דאפי׳ לא יהיה שום היזק לו
כגון עדות ראי׳ על קדושין ג״כ לא חשיב שטר אם נעשה בלא דעתה ודברי התוס׳ ר״פ אע״פ שהזכיר הב״מ הנ״ל
לזה דהתם כבר נתן המתחייב רשות לכתוב רק עתה חוזר בו בזה יש חילוק אם יש הפסד כו׳ וגם הראי׳ שהביא
מהרשב״א ליתא ונעלם ממנו תוס׳ כתובות ק״ב ע״ב ד״ה נתנו לכתוב כו׳ ומעתה בנ״ד שזה השטר נכתב שלא מדעת
אין לו דין שטר · אמנם מ״מ העלה הב״ש דיש לחוש כיון דעכ״פ נתברר לנו דאיכא עדים שידעו מזה המעשה ו
העדים ויעידו ומ״מ כ״מ טובא דאי אתו העדים בפנינו והעידו היפך השטר לא הוי חוזרים ומגידים דעדות שבשטר
הוי כמו שנחקר בב״ד וכ״ל בזה גם ר״ת וסייעתו מודו כו׳ ועוד איכא תיובתא בהאי כתבא דלא נכתב בו זמן הקדושי
שהיא מכחשת בעי דו״ה וכיון שאין בו זמן הו״ל עדות שאי א״ל ובטל השטר ומ״ש בזה בנו״ב סי׳ נ״ח (הובא לעיל
קדושין לא בעי יכול להזימן זה אינו כו׳ נמצא דלכ״ע שטר זה דנ״ד אין לדון ע״פ עדותו מיום שנכתב ונמסר ליד
כי היכא דתיסוי עדותן שעל פיהם כחוזר ומגיד זה ליתא · איברא נ״ל דעכ״פ מטעם שהניחו השטר בב״ד בפני
ובע״ד ה״ל עדות מעליא כמבואר בריטב״א ספ״ק דמכות דאפי׳ לרש״י אם נותן עדותו בכתב לב״ד ואומר מה שכת
אני מעיד מפיהם קרינן ביה כו׳ וא״כ ה״נ בנ״ד היה כמה משמעות מהעדים שמה שכ׳ בשטר המה מעידים וה״ל עדות
אפי׳ לרש״י ומכ״ש לר״ת וממילא אין כאן הפסד מה שלא כתוב בו זמן כיון שעדיין עסקו באותו ענין לפני ב״ד ו
בע״פ שהיה מעשה הקדושין ביום ה׳ שבט וסיימו דבריהם בכתב ואילו אמרו חני עדות בע״פ ואח״כ בכתב שכתבו
מ״מ כאן אנו מעידים מי לא היה מועיל וגם יכולים להזימן עי״כ נמצא שעדות השטר האחרון הוא עדות מועיל שלא
בלא גט · והגם שזה נעשה אחר עדותן ע״פ ואם נמצא סתירה בכתב למה שאמרו בע״פ ה״ל חוזר ומגיד מ״מ הא
בהשאלה שזה השטר נתגלה בעת שהיו עוסקין בחקירות ודרישות א״כ הכל מיחשב כדבור א׳ וכתוך כדי דבור כמ״ש
סימן כ״ע סק״ב כו׳ והאריך עוד בזה וסיומא דפיסקא שהבתולה הנ״ל אסורה לעלמא עד שתתגרש מהאחרום הזה
ע״ש] : (יח) בפסולי עדות · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז״ל סי׳ נ״ו בעדי קדושין שרולים לפסול העדים שהוגבו
עליהם שהם מגלחים זקנם בתער · וכתב שאין להתיר בלא גט מאחר שאין עדות ברורה עליהם אשר התגלחו ע״י
ושפגילות היה על מקום האיסור ממש · ועוד נ״ל לדון בעיקר הדבר אחר דמבואר בח״מ סי׳ ל״ד בראו קושר ומתיר בש׳
הודיעו לו תחלה שאסור תולין שלא ידע שהוא מלאכה א״כ י״ל דהשחתה בתער דנתפשט בעו״ה אצל הרבה לא חשו
איסור כ״כ ואף דלא התנצל עצמו כן לפני הב״ד מ״מ זה אינו מזיק כמ״ש בת׳ מהרי״ט סי׳ מ״ג דאפי׳ הודה
מע״ל כו׳ ובתשו׳ רמ״א סי׳ י״ג כתב שם הגאון מו״ה נפתלי ז״ל גם בענין פסול העד מכח מסירה לאנס והזכרה
עד להכפירו שקלקול קצת ראשי העיר הם התקנתם כיון שקצת מוסרים נמנים להיות ראשי העיר א״כ העד ראה ויתרג
באומד דעתו דאין נקרא מסירה לאנס רק המוסר גוף ולא ממון ומורגלים בזה ע״ש וה״נ נ״ד דהרבה מקומות
אין בכחי להתיר בנ״ד ורצוי לקבל גט עכ״ד ע״ש :

ועיין בתשו׳ פני ארי׳ סימן כ״ח על דבר הבתולה שנתקדשה בפני עדים ריקים ופוחזים ואח״כ באו עדים כשרים ו
והעידו לפני הרב על עדי הקדושין שהם פסולי עדות דאורייתא שעוברים בכל יום על נבל״ז ואוכלים טריפו
פושעי ישראל בגופן אם יש לבטל הקדושין · וכתב שאין אותו העדות מספיק כלל לפסול עדי הקדושין · חדא שכפי
נתקבל עדותן ביחידי ופשוט הוא בח״מ סי׳ כ״ח דצריך ג׳ מומחים ואפי׳ בדיעבד אם נתקבל בפחות מג׳ לאו כלו
ואע״ס

(יט) דאורייתא אינו קדושין (כ) יאבל בפסולי עדות

י כתב ה"ה שהוא מבואר מדברי קצת

באר היטב

מרומה · ב"י והרדב"ז ח"א א"ה ב"ז · וה"ה דאשה מכחשת צריך דרישה וחקירה· הרא"ם ח"א כ"ד · ועיין כנה"ג שהאריך : (יד) דאורייתא · שקרובים מצד האם ס"ל להרמב"ם דהם פסולים · אבל הרמב"ן והרשב"א ס"ל דהוי מדאורייתא ח"מ ב"ש · המקדש בפני ב' אחים אין לחוש כלל· רלנ"ח סי' קל"ז הרדב"ז ח"א סי' רנ"ח · אם את הקטנה שכסף קדושיה לאביה והעדים פסולין לו ולא לבת אין חוששין לקדושין אפילו כה נש · הר"י אלרבי סי' כל"א רשד"ם חא"ה · ומהרש"ך ח"א סי' ג' אוסיף שאע"פ שבשעת העדות כבר מת האב אין בקדושין האלו בית · וכתב כנה"ג עליו וברור הוא שהמקדש את בעדים קרובים לאב ורחוקים לאשה המתקדשת אין קדושין · אך מה שאני מסתפק באב המקדש הקטנה והעדים כשרים לאב ופסולים לבת מי כיון דכסף קדושין לאביה כשרים הם לעדות או דכיון דהם קרובים למתקדשת אין כאן קדושין מות ס"ק · והי יודע אם חתמו העדים הקרובים ורחוקים לבת בכתובה שפסולה כיון דאם מתה בלא ז"ק חוזר על המקלת מחמת תקנות השום כנה"ג דף ע"א ע"ב· עכו"ם פסולי עדות מדאורייתא לכ"ע מהרי"י הלוי : המקדש לפני קראים עיין בגלאל סי' ג' · ובהרש"ך ח"ג סי' ע"ו · ועיין · עדים שנטלו שוחד להעיד שקר פסולים הם ייתא · מהריב"ל ח"ד סי' ב' · המקדש בפני גזלן אומרים שהיא ספק מקודשת הרד"ך כתב דאין

פתחי תשובה

ואע"פ שכ' הב"י שם שאם רצו לגזור לתקן שגני שסופרים יקבלו עדות תקנתן קיימת היינו דוקא לענין ממון ולא לענין איסור כגון הכא · ועוד כיון שנתקבל שלא בפני עדי הקדושין לאו כלום הוא וכמבואר בב"י סי' זה בשם חכמי טוליטולא · ומדברי הרמ"א בתשובה סי' י"ב אין סתירה לזה ואדרבה ראי' לזה דדוקא בנדון דידיה כתב דמהני אף שלא בפניהם משום דא"ל אוקי תרי לגבדי תרי ואשה בחז"ה אבל בב"ד אי אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי הו"ל כשנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה לקמן סי' מ"ז ס"ב · וגם אין לבטל עדי הקדושין מחמת דאף בלא עדות האלו הרי הם חשודים וניכרים לכל לפוחזים וריקים דליתא כיון שאינם חשודים להעיד שקר בשביל ממון אלא חשודים על שאר עבירות כל זמן שאין לפנינו שני עדים שמעידים שראו שעברו עבירה אלא שנתפרסם כך ע"י קלא כשרים הם לכל עדות שבתורה חוץ מלאותו דבר שהם חשודים עליו · ואע"ג דבב"ד העדים חשודים גם על נשג"ז והו"ל חשוד על העריות מ"מ לא מבעיא אלו שאינן חשודים אלא על נשג"ז שאין עיקר איסורו אלא מד"ס (כדלעיל סי' ע"ז) אלא אפילו היו חשודים על עריות דאורייתא כיון שאין כאן עדות ברורה שנתקבל בפניהם אלא חשודים בעלמא הינם פסולים אלא מדרבנן וקא קיי"ל המקדש בפסולי עדות דרבנן חוששין לקדושין ע"ש שהאריך מאד בזה · ובמפתחות שם כתב שראה בת' הרא"ם סי' כ"ד שלא כ' כן ודימה זה להא דמלקין והורגין על החזקות אך דבריו תמוהין ועיין בת' מ"ב סי' נ"א :

ועיין בתשו' קהלת יעקב מהגאון מקארלין סי' י"ז שכ' וז"ל מה שנסתפק מע"ל בכהן שקידש גרושה והעדים ידעו מזה ואחד מהעדים היה סרסור ומסייע בדבר אם יש לפסול הקדושין מטעם שהעדים פסולים שעברו על אל תשת ידך עם רשע והוי קדושין בלא עדים ודחק לפרש הא דקיי"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין היינו שהעדים לא ידעו שהוא דבר עבירה אבל אם העדים ידעו מזה עלה על דעתו דלא הוי קדושין כלל ומדמי לה עוד לשטר מוקדם דלא גבי בי' אפילו מזמן שני זה שהעדים פסולין · אין דמיון זה עולה יפה כלל דהדבר פשוט מאד דבכל גווני הוי קדושין כו' ואי משום שהעדים ולא מיחו בו או שאחד מהם סייע בדבר לא מיפסלי לעדות בשביל זה דדברי הרב ודברי התלמיד כו' וקרא דאל תשת מיירי בכה"ג אלא אל תשת רשע דחמס עד כדמפרש לה בש"ם ורא"ייהו משטר מוקדם אינו ראי' כלל דהתם עברו בלאו גמור לא תענה כו' אבל עדים שראו אחד עבר עבירה ולא מיחו בו אין עוברין רק בהוכח תוכיח ולא מיקרו לענין זה למפסל עדותן והוא ברור · אך הכהן המקדש יש לכפות כאגמון ראשו עד ישלחנה בג"פ גם העדים מהראוי אותם למען ישמעו כו' עכ"ד · ולע"ד בלא"ה אין ממש בדברי השואל הנ"ל דהא קיי"ל בש"ם דקדושין דף ע"ח כרבא אמר קידש אינו לוקה כו' וה"ה בכל חייבי לאוין כמבואר ברש"י שם (ועמ"ש לעיל סי' ו' סק"א דיש ספק אם עבר אפילו על איסור דרבנן דבש"ם סוטה דף מ"ד בהא דמשני התם אפ"ת ר"י הגלילי וכדרבא כו' ע"ש משמע דאפילו דרבנן ליכא בקידש לחודא וע' בס' בית מאיר לעיל ר"ס ע"ו ג"כ מזה) וא"כ אף לפי טעות השואל דקרא דאל תשת יירי בכה"ג שמסייע לדבר עבירה מ"מ כאן אף המקדש בעצמו לא נפסל לעדות כל כמה דלא בעל ומכ"ש העדים עיס וצ"ע · וע' עוד בנו"ב תניינא סי' נ"ן ודו"ק : (יט) דאורייתא · עבה"ט ומ"ש המקדש בפני ב' אחים כו' ע' תשובת מהר"מ אלשקר סי' צ"ע וסי' קי"ד · ומ"ש המקדש בפני גזלן י"א שהיא ספק מקודשת כו' כפי הנראה כוונתו על ב"ב שהוא בב"ש ס"ק י"ט שכ' אפילו מי שהוא פסול לעדות מדאורייתא אינו פסול אלא לדבר שהוא חשוד בו לכן אם לפני גזלנים חוששין לקדושין כי לענין קדושין אינם חשודים והב"ש כתב עליו דלא משמע כן מדברי כל הפוסקים · ועי' בתשו' נו"ב סי' כ"ז שכ' דודאי אפילו להס"ג אם העידו ב' גזלנים שפלונית נתקדשה אין חוששין לעדותן כלל ואינה נו כלל דגם הס"ג מודה דהגזלנים עדותן פסול מה"ת רק דס"ל דעיקר פסולו שהוא חשוד להעיד שקר בשביל ממון אם היינו יודעים בודאי שלא לקח ממון היה עדותו כשר כו' וא"כ המקדש בפני גזלנים לא מקרי מקדש שלא בפני עדים שניהם מודים אין כאן קדושין אלא אם היא מודה שנתקדשה בפניהם צריכה גט אבל אם היא מכחשת פשיטא שאין כלום מה"ת שהתורה העדתו שמשקר בשביל שוחד וזהו כוונת הס"ג · אבל באמת יפה כתב הב"ש שאין נראה כן מדברי ספוסקים וגם לענ"ד נדחים דבריו מדברי הגמרא כו' ע"ש : (כ) אבל בפסו"ע דרבנן · עיין בח"מ סי' ל"ג ס"ב שכ' וי"א דקרובי האם נמי אינם פסולים אלא מדרבנן · והיינו דר"מ לענין קדושין כמ"ש שם מקודש וה"ה קרובי כמ"ש האחרונים שם ובתומים שם וע' בש"ך שם ובב"ש כאן מ"ש בזה · ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' נ"ד דהרמ"א לא הביא דעה זו רק לחוש להחמיר שלא במקום דחק אבל במקום דחק יש לסמוך להקל כדעת רוב הפוסקים האחרונים

(טו) דרבנן או בעדים שהם ספק פסולי תורה אם רוצה לכנוס (כא) חוזר ומק[דש]
בעדים כשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה גט מספק (כב) ואפילו כפרה הא[שה]
ואמרה לא קדשתני כופין אותו ליתן גט וכן דין כל קדושי ספק אם רוצה לכנוס ח[וזר]
ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק ^כ^ואם עמד אחר וקד[שה]
הרי היא מקודשת לשני מספק וצריכה גט משניהם או מגרש ראשון ונושא ב׳ א[ו]
לגרש ב׳ ולכנוס ראשון ^ל^לא: הגה (כג) החשוד על (טז) העריות אע״פ שאין עדים [ש]
על הערוה (כד) רק שחשוד בעלמא (תוספות והרא״ש) פסול לעדות אשה בין לענין קדושין [בין]
לענין גירושין (הרמב״ם) המקדש לפני פסולי עדות דאורייתא מכח רשעתן כגון לפני (יז) אנוס[ים]
או שאר רשעים י״א חיישינן לקדושין דלמא חזרו בתשובה (ר״י מינץ סי׳ י״א וכ״כ נ״י
בשם רש״י) ויש מקילין (ב״י ומהר״ם פאדוואה סי׳ ל״ז) מיהו אלו האנוסים שהו[לכים]
להכיר מכח יראה ואי אפשר להם למלט על נפשם ובצנעה מקיימים המצות הם כ[שרים]
לעדות (ריב״ש סי׳ י״א) י״א הא דאמרינן המקדש בפסולי עדות דרבנן חוששין לקדושין [ע...]

גאונים ז״ל שדנין
כגון להחמיר כ ה״ה
שם ל ביאור שם שמא
יאמרו החזיר גרושתו
מן האירוסין אחר
שנתארסה לאחר
ועיינתיו לעיל בסי׳
י״ח סעיף ד׳

פתחי תשובה

ראשונים ואחרונים · ודחה ג״כ דברי התומים שם שרצה להחמיר · בזה מטעם אחר דאין הכל יודעים כו׳ וסיים דכדאי לסמוך בשעת הדחק להקל ולא שדעתי לזוז מפסק הרמ״א ח״ו אלא דהרשות נתונה לומר דהרמ״א לא חשש להחמיר רק שלא בשעת הדחק ע״ש · ועיין גם׳ המקנה בק״א לסי׳ זה שכ׳ דלכאורה נראה לדעת הרמב״ם (הובא הי״א הנ״ל) דאם עובר על עבירה דאוריי׳ שהוא ממדרש חז״ל אינו פסול מה״ת ואם מעידים על הקדושין חיישינן לקדושין ע״ש: (כא) חוזר ומקדש׳ עיין בתשו׳ הוא יאיר סי׳ י״ט בעובדא שנתיחדו ב׳ עדי קדושין תחת החופה ונמצא אחד מהם שני בשני כחד בעל עם החתן ונשאל אם צריכין קדושין אחרים · והאריך קצת בזה והעלה דמידי ספיקא לא יצאנו דאם אין ב׳ עדים דהיינו המסדר קדושין ועוד א׳ ששמעו וראו צריכין קדושין שנית והכי דעת תורה ודעת נוטה שאם יש עוד א׳ עם המסדר קדושין ששמע וראה א״צ קדושין אחרים משא״כ באפס זולת המסדר או שבלא״ה המסדר א׳ מעדי קדושין ואין שנים אחרים ששמעו וראו יחזור החתן ויקדשנה שנית בפני עדים כשרים בלא עשרה ובלא ברכה · ובאם הן הן עדי קדושין הן הן עדי כתובה וחתמו הכתובה ודאי הכתובה פסולה ע״ש · [ועמ״ש בזה לעיל ס״ק י״א]: (כב) ואפילו כפרה האשה · עיין בתשו׳ רע״ק איגר סי׳ ק׳ (בתשובת הגאון בית מאיר בד״ה או נ״ל) בענין אם היו שניהם מכחישים עדים כאלו אי נריכה גט · וגם מ״ש ליישב קושיית הח״מ ס״ק י״ג למה כופין אותו ע״ש: (כג) החשוד על העריות · עח״מ ס״ק י״ד מ״ש ומיהו לדעת קצת פוסקים הפוסקים כרב נחמן שם אף בבא על הערוה ממש כו׳ ועיין בת׳ נו״ב סי׳ כ״ז מ״ש בזה · והנה במ״ש שם לחלק בין איש לאשה דע״כ לא אר״נ יצרו תקפו אלא באיש אבל באשה אין יצרה תקפה כ״כ רק בגמר ביאה כו׳ לפ״ז יהיה נ״מ לדינא בענין עדות לאשה שמת בעלה לפי דעת רש״י שהביא הח״מ בס״ק שאח״ז אך אין כן דעת כל הפוסקים וכמ״ש לעיל סי׳ י״ז סק״מ ע״ש: (כד) רק שחשוד בעלמא · עיין בת׳ נו״ב תניינא סי׳ קל״ב יובא לקמן בסה״ג בסי׳ קנ״ד ס״ב בד״ה שלא יצא:

באר היטב

לסמוך עליו · אפי׳ ידענו בפסולי עדות דלא [...] אינן קדושין גמורין · הרד״ך בית כ״ד חדר ד׳ · [...] באים פסולי עדות אצלנו ומעידים שנתקדשה [...] עדים כשרים והיא מכחשת לא מהימני · הרד״ך [...] הפסולי עדות אעפ״י שבשעת ראי׳ היה כשר אם ב[שעת] העדאת העדות היה פסול אינן קדושין · · הר[...] סי׳ רפ״ו הר״י אדרבי סי׳ קפ״ה הרש״ך ח״ג סי׳ [...] ותשובת ב״י סי׳ ב׳ מדיני קדושין · המקדש שייחד [...] פסולים אעפ״י שנתקדשה בפומבי והיו שם הרבה [...] לא אמרינן תתקיים העדות בשאר · מהר״י ווייל סי׳ [...] אבל מהריב״ל בח״א כלל ז׳ סי׳ ק״א כתב ואין ל[...] ע״ז להקל להתיר האשה מקודשת לשוק · המקדש ב[...] עדות ולאחר שנודע לו שלא היו קדושין נתייחד [...] בפני עדים ובעל אפי׳ שלא בפני עדים א״צ לנ[...] פעם אחרת · לא נתייחד עמה בפני עדים כשר[ים] צריך לחזור ולקדשה וא״צ לחזור ולברך לא [...] אירוסין ולא ברכת נשואין וא״צ לכתוב לה [...] אחרת · מהר״י ווייל שם · המקדש בפסולי [...] מדאורייתא ל״מ בשקורבה היא עם המקדש [...] המתקדשת אלא אפי׳ הקורבה היא בין שני [...] פסולים מדאורייתא · וכן הדין אם מקדש בפסולי[...] דרבנן· תומת ישרים סי׳ פ״ג · המקדש בפני שני [...] קרובים שהם שלישי בראשון לדברי ר״ת שפוסל [...] בראשון היה נראה שאפי׳ גט אינה צריכה אלא [...] רי״ו דבכה״ג לגבי קדושין צריכה גט וכ״כ הר״י [...] סי׳ שכ״ג · ואם רוצה לקחתה צריך לקדשה [...] כשרים פעם אחרת · שלישי בשני לכ״ע כשר[ים ...] מקודשת גמורה · הר״י אדרבי סי׳ שכ״ג ועיין ס[...] (טו) דרבנן · הנוטל שכר להעיד פסול מדרבנן [...] ספ״ב דקדושין · ודוקא אם נטלו כדי צרכו אבל אם נטלו שכר יותר מדאי נסתפק מהריב״ל בח״א [...] אי הוי פסולייהו מדאורייתא · ועיין במהרח״ש בקע״ד · הבועל ארמית פסול מדאורייתא · כנה״ג דע״ב [...] שותה סתם יינם בזמן הזה ואוכל גבינות העכו״ם פסולים מדרבנן · רשד״ס חא״ה סי׳ ל״ו · ועיין בש״ע [...] נ״ד איזה הם פסולים מדאורייתא ואיזו הם מדרבנן : (טז) העריות · החשוד אינו פסול רק מדרבנן [...] מחבק ומנשק לערוה חייבי כריתות או מיתות ב״ד פסול מדאורייתא · ואם מייחד עם ערוות [...] מדרבנן · עיין ח״מ ב״ש : (יז) אנוסים · ר״ל שמתחלתן היה באונס וסופן ברצון שאפשר להם להמלט [...]
ע״ז

שי דאורייתא (כה) אבל בקדושי (יח) דרבנן ועדים פסולים דרבנן אין חוששין לקדושין כלל (בית יוסף בשם הרשב"ץ בתשובה):

אין קדושין לקטן ודיני קטן וקטנה אם הגדילו · ובו ב' סעיפים:

קטן שקדש או נשא אינו כלום (א) דלא תקינו רבנן נשואים לקטן אואסור השיאו אשה בעודו קטן: הגה מיהו אם כבר נשאה אין צריך לגרשה ומותרת לעמוד תגדיל (מרדכי ריש הבא על יבמתו וכן משמע בהגהות פ' האיש מקדש): בואפילו שלח לונות משהגדיל אינו כלום דלא חיישינן שמא שלח לשם קדושין גאבל אם יש

א ל' הטור ממשנה יבמות דף נ"ז ע"ב וממימרא דרמי בר חמא שם דף קי"ב ע"ב *ציינתיו לעיל סימן א' סעיף ג' ב משנה קדושין דף נ' ע"ב ג ברייתא כתובות דף ע"ג ע"ב וכחכמים וכמ"ש הרא"ש שם דהן הן

באר היטב

בראונן: (יח) דרבנן · דהיינו שקידש בת קטנה שלא בפני אביה בפני עדים פסולים מדרבנן:

פתחי תשובה

(כה) אבל בקדושי רבנן ועדים פסולים דרבנן · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' נ"ד שהביא בשם ת' שב יעקב סי' כ"א שיצא לדון בדבר חדש דבקדושי כסף דעדות קרובים מאם
לחוש כי יש כמה דעות בפוסקים אחרונים בזה אם דעת הרמב"ם דכל הנלמד בי"ג מדות כל דיניו כמצוה דרבנן או אם רק
ין מדרבנן מחמת שאין חשובים בתרי"ג מצות אבל כל דיניו ממש כדאורייתא ובש"ך האריך והוכיח דהוי כפסו"ע דאורייתא
בזה א"צ גט ממ"נ אי הוי כפסולי דאורייתא בודאי א"צ גט ואי הוי כפסולי דרבנן ומטעם הנ"ל דכל הנלמד בי"ג מדות
ממש כדרבנן א"כ גם קדושי כסף דנלמד בגז"ש דקיחה קיחה הוי דרבנן והוי כמקדש קדושי דרבנן בפסו"ע דרבנן דלא חיישינן
מ"ש הרמ"א ס"ס מ"ב עכ"ד · והוא ז"ל כתב עליו דזה ליתא דודאי אינם במשקל אחד קדושי כסף לפסו"ע דקורבא מאה
ושי כסף אין לספק כלל דודאי הוא כדין תורה והספק רק בקרובי אם וכמ"ש בשו"ת חמים דעים סי' פ"ג והוא מטעם
שב' בלח"מ פ"ד מהל' אישות וכ"כ הרב המשיב בשו"ת שיטה מקובצת סי' י"ט א"כ אזלא לה הממ"נ הנ"ל ע"ש:
דלא תקינו רבנן נשואין לקטן · עח"מ סק"א שכ' והרב ב"ח כתב לעיל בסי' א' דאב המשיא אשה לבנו קטן בן י"ב
שגם הוי קדושין דרבנן ולא ידעתי שום רמז ראיה לדבר הדש זה והבא לחדש דין כזה עליו להביא ראיה ברורה עכ"ל ·
בתשובת נו"ב סי' ס"ב על דבר קטן שלא הגיע לשנים עשר שנה שנשתדך עם בתולה אחת והחתונה היתה ג"כ קודם שהגיע
שנים וקידש הקטן את הבתולה בחופה וקדושין כנהוג אבל לא נתייחדו כלל כי כן הורו המורים לחוש לדברי הפוסקים
שנת י"ג מחשב ביאת זנות ומאז ועד עתה לא נתיחדו כלל ובין כך נולדו קטטות ומריבות וכבר הגדיל הקטן ונעשה
מבן י"ג והבתולה אינה חפיצה בו ונשאל אם צריכה גט להוש לדברי ר"י בר ברזילי שהביאו המל"מ בפ"ו מגרושין
שקידש לו אביו אשה יש לחוש · והאריך בזה וטורף דבריו דמה שכתבו השואלים דגם הר"י ב"ב כוונתו דוקא בשנת
או זכות הוא לו דלא חיישינן שמא תזנה כמ"ש רש"י בפ' הנשרפין דמשום שנה או חצי שנה לא תזנה עליו אבל קודם
דהיינו בשנת י"ב דאיכא משום ספות הרוה חוב הוא לו · זה אינו אמת כי המל"מ העתיק הדבר בקיצור אבל במהרי"ק
ל"א כתוב יותר וז"ל מ"כ ר' נתן המכירי שאל מאת רבינו יצחק ב"ר יהודה בן י"א שנה שקידש לו אביו בטבעת ועדים
מאן צריכה גט או לא והשיב שצריכה גט שמצינו בכל מקום שזכין לאדם שלא בפניו כו' עד ועוד מאחר שלא מיחה
אביו עד י"ג שנים ותני מאן לימא לן דלא ארצויי ארצי קמיה אחר שגדל ושתק וקיבל ואח"כ חזר בו ואינה חוזרת
יוצאה בלא גט ושלא יהיו בנות ישראל הפקר ואין לפקפק באיסור אשת איש עכ"ל הרי מבואר בהדיא שבקטן בן
שנים החמיר רבינו יצחק (גם בב"י סי' זה הביא קצת דברי מהרי"ק אלו וכתוב ג"כ בן י"א שנים) · אמנם הא ודאי
י"ב רק לקדושין דרבנן חשש בזה ודלא כהמל"מ שם · וגם גוף דברי ר"י בטעם הראשון תמוה מה זכיה הם הקדושין
ושלא חוב הוא לו שנאסר בקרובותיה וע"ז היה מקום לתרץ דעובדא דר"י היה שקידש לו אביו אשה שאין לה קרובים
קרובים הנאסרים בגינה אבל אכתי קשה שלא חוב הוא לו שמתחייב בשאר וכסות ולכן נ"ל דרבינו יצחק מקידש לו
מיירי והיינו קדושין לחוד בלא חופה ונשואין כמו שהיה הנהוג בימיהם לארוס ואחר זמן לכנוס וא"כ בשעת האירוסין
ארוס אינו מתחייב בשום דבר לארוסתו וגם כתובה לית לה ושפיר קאמר דזכין לאדם שלא בפניו שאין כאן רק זכיה
שום צד חוב אבל בזמנינו שמתקדשים תחת החופה ואירוסין ונשואין הם כאחד והוא מתחייב אז בכל חיובי הבעל לאשתו
ומנינו שיש הרגמ"ה וא"כ נאסר בכל הנשים שבעולם שלא ישא אשה על אשתו אין כאן זכות רק חוב · ואפי' להפוסקים
נקרי חופה אלא היחוד אבל לא מה שמעמידים כלונסאות כנהוג מ"מ הרי הכתובה קורין תחת החופה ומאותה שעה
כתובה דאפי' ארוסה דאין לה כתובה היינו בשלא כתב לה וממילא הוב הוא לו (ואמנם בזה י"ל דלית לה כתובה
קנין של קטן כלום) ועוד דלדעת הב"ש בסי' א' ס"ק כ"ב שייך חרגמ"ה אפי' בארוסה וא"כ חוב הוא לו שנאסר
נשים ואולי בימי רבינו יצחק לא נתפשט תקנות רגמ"ה במדינתו ועכ"פ בזמנינו אחר החופה לא יתנו לו אשה אחרת
הרגמ"ה שהרי יחושו לאותן פוסקים שזה נקרא חופה והוי נשואה וא"כ חוב הוא לו וק"ו באשה שיש לה קרובים הנאסרים
ודאי חוב הוא לו אפי' הקדושין לחוד ואף ר"י מודה שאין כאן חשש קדושין דלא שייך חשש הראשון מטעם זכות · וגם
השני שכ' רבינו יצחק דמאן לימא לן דלא ארצויי ארצי קמיה אחר שגדל כו' הנה חשש זה הוא קשור ותלוי בחשש
אין דזכין לאדם אבל היכא דלא שייך חשש הראשון גם חשש הזה ליתא · והאריך בזה וסיומא דפיסקא מאחר שרוב
יס נחלקו על רבינו יצחק כמבואר במהרי"ק שם ולפי מה שבארתי באשה שיש לה קרובים או בקידש בתוך החופה וכתב
דחוב הוא לו גם ר"י מודה דאין כאן זכיה וממילא גם חשש השני דילמא ארצויי ליכא · ודעת הב"ח (שאבאו בח"מ
דס"ק זה) ג"כ לא שייך כאן דהב"ח לא קאמר אלא בשנת י"ג והרי עובדא דילן היה קודם שהתחיל שנת י"ג וגם
אמרתי בתשובה אחרת סתירת דברי הב"ח מדברי הפוסקים ראשונים (הוא בס"ם ס"א וביאר שם דהרמב"ם ותוס' ורש"י
אם פ"ל דלא תיקנו ליה קדושין כלל) לכן איתתא דא מותרת להנשא לעלמא בלא גט כלל · ואמנם להורות הנושא
יצטרפו בהיתר הזה עוד שני גדולי הדור עכ"ד ע"ש:

עדים שנתייחד עמה משהגדיל צריכה גט (ב) משום ד דמכתמא בעל לשם קדו[שין]
ה ואם קיימה משהגדיל כתובתה קיימת ואין צריך לכתוב לה כתובה אחרת וד א[...]
מנה ומאתים ו אבל תוספת אין לה: הגה לא כתב לה כתובה כשהוא (א) קטן כשי[...]
אינו כותב לה רק מנה דהא הויא שעתא לאו בתולה היא (הגהות אלפסי מי שהיה נשו[י]

עדי יחוד הן הן עדי ביאה ד פי' הרא"ש כדאסיק אדעתיה דלאו קדושי קטנות לאו כלום הוא וגמר ובעל לשם קדושין דקי"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ה משנה שם דף נ' ע"א ו כדאמר רב הונא שם

פתחי תשובה

ושם בסי' ס"ג נדפס תשובת אחנו הגאון מהר"ר יוסף ז"ל מפוזנא על שאלה כיוצא בזה בדבר הקדושין והנשואין בעת הרעש הגדול טרם יצאה הגזירה על הנשואין והיו חושבין שיהיה ח"ו הנשואין מבלי תרופה ומחמת זה היו משיאין קטן לקטנה בחופה וקדושין ובעת הרבה חוזרים ונעשה מעשה בקטנה אחת שאבי הבת עשה שידוך אחר וקצת מערערים על זה מחמת קדושין הראשונים של הקטן · ופסק ג"כ להקל וכתב עוד היתר דבנ"ד ודאי לא הוי קדושי תורה שהרי כל דברי ריב"ב בקטן שקידש לו אביו אשה מטעם זכין לאדם אבל בנ"ד שהקטן עצמו קידש רק שאביו עמד על גביו בשעת קדושין אפי' לדברי ריב"ב אין כאן ריח קדושי תורה · ומחמת קדושי דרבנן ג"כ אין שום חשש בזה שהרי לא תיקנו רבנן קדושין לקטן · ומה שכ' מכח אחד דמחמת קול הרעש הוי כאילו לא אתי לכלל נשואין כהרש ותיקנו לו רבנן קדושין בשביל זה · [...] תמוהין דודאי לא הוי בכלל לא אתי לכלל נשואין בשביל זה הן מחמת גזירה עבידה דבטלה והן מחמת שיכול לישא ב[...] אחרת · ועוד אמת אם חכמי זמנינו היו מתקנים קדושין לקטן מחמת זה ודאי יפתח בדורו כו' והיתה צריכה גט מ[...] אבל כיון שבאמת לא היתה תקנה רק נהגו העם להשיא קטן וקטנה ובשביל המנהג הזה בלי תקנה אין חשש אפי' ל[...] דרבנן כיון שלא תיקנו בפירוש שיהיה קדושין · ושוב הביא תשובת הב"י סי' ס"ט על מעשה כזה שקידש קטן אשה והי[...] במעמד אביו וכתב שם אילו היה המקום מקום תורה לא היו מסתפקים בזה יעו"ש · ושם בסי' ס"ד תשובת הגאון [...] ז"ל מה שפלפל בדבריו ע"ש:

ועיין בנו"ב תניינא סי' ע' שבנו הרב מהר"ר יעקבקא ז"ל נתקשה על סברת ר"י ברזילי מגמ' דנזיר י"ב מלתא דאיסו[ר] [...] עביד השתא לא מצי עביד שליח ותמה על כל הגדולים שקמו עליו בקול רעש זה בכה וזה בכה ולמה לא סתרו ו[...] מטעם הנ"ל · והוא ז"ל השיב דמה שאמרו בנזיר במה דלא מצי עביד השתא לא משוי שליח אין הכוונה שהשליח [...] מצי עביד השתא אלא דהשליח יהא מצי עביד שליחותו השתא אבל בהמשלח לא איכפת לן רק שיהיה בתורת הוא דנ[...] בנו הרב מהר"ם ז"ל תירץ דשאני הכא דמגו דזכי האב לנפשיה שהרי היה יכול לקדשה לעצמו זכי נמי לבנו דמיגו[...] לנפשיה עדיף משליח ע"ש · ועיין גם' דורש לציון דרוש י"ג ובתשו' שיבת ציון סי' פ"ו באריכות:

ועיין גם' רביד הזהב פ' הנה שכ' דבתי' ר' בצלאל אשכנזי סי' ד' ובתשובת ר"א ששון סי' כ"ה ור"י באסאן סי' ל"[...] שחששו קצת לדברי ר"י בר ברזילי מ"מ נראה שאין דבריהם מכריעים נגד כל חכמי ישראל וכן נעשה מעשה בק[...] ווילנא והסכים אתנו מרנא ורבנא מוהר"ר אליהו החסיד נר"ו ולית מאן דחשש למ"ש הב"ח באה"ע סי' ה' · וכתב ה[...] דבר שנסתפק המל"מ פ"ד מה"א בקטן שנתן כסף לאשה ואמר ה"א מקודשת לי כשאגדיל · בעניותי דאין כאן ספק שהכו[...] התום' בפ' ד"א דף ל"ד דאין יכול לקדש עד שיגדיל דאין מעשה קטן כלום (לא ידעתי מה הידש בזה הלא גם המ[...] הביא דברי התום' אלו אלא שכ' דרש"י שם לא ס"ל הכי והדבר הזה במחלוקת שנוי ע"ש במל"מ מזה באורך) גם ה[...] בהי' ליבמות דף ק"ט כתב דאין שייך בקטן קדושין מגדל גדלי דהא בעי לעשות קיחה בכסף ואין נתינת קטן כלום [...] קטנה א"צ לבוא מעשה עכ"ד:

ועיין בת' נו"ב תניינא סי' כ"ב שהאריך בהקירה זו של המל"מ ודעתו להחמיר מאד בזה (והיינו בקידש בכסף אבל ק[...] בביאה או בשטר ונאבד השטר קודם שהגדיל ודאי דלא חלו הקדושין ע"ש) ולא עוד אלא אפילו לא פירש בפירוש ב[...] הקדושין שיחולו כשיגדיל רק שאנו יודעים שמתחלה נשאה אדעתא דהכי שלא יקדש מחדש הרי הוא כאילו פירש [...] אא"כ דאם אין אתה אומר כן אתה עושה הרבה נשים תחת בעליהן במדינת פולין שהיה כל ימיהם בלי קדושין דודי[...] פולין שכיחי מאד קדושי קטן ומעולם לא שמענו בשום אחד אחר שהגדיל קידש מחדש או שהיה מייחד עידי יחוד ולא [...] כל חכמי הדורות אלא ודאי כיון שמתחלה הוא נושא אותה להשאר עמה כל ימיהם הרי הוא עצמו התנאי שיחולו א[...] שיגדיל וכתב דאין זה דומה לכך עובדא שהזכרתי בנו"ב סי' ס"ב (הובא לעיל) ששם כבר נולדו ביניהם קטטות וו[...] קודם שהגדיל וא"כ מה בכך דהוי כאילו התנה והרי אפילו התנה בפירוש מ"מ כל אחד יכול לחזור קודם שיחולו [...] קודם הגדלות והרי כבר לא היתה הפיוס בו ולכן ליכא שם חשש הזה · ובסי' פ"א שם (יובא לקמן) באמת לא [...] מטעמים אחרים יעו"ש · וע"ש בסי' נ"ג ונ"ד שנתווכח בזה עם חכמי ברא"ר ע"ש כמה פרטי דינים: (ב) משום דמ[כתמא] בעל · עיין בתשו' נו"ב סי' פ"א שנשאל בדבר קטן שהשיאו אביו פחות מי"ב שנים ושבק חיים שנתים אחר הנשואין [...] שנה קודם מותו נסע מביתו זו אשתו לבית אביו ויש ספק אם היה בן י"ג שנה ויום א' קודם נסיעתו מאשתו ואף [...] אחר החקירה שכבר היה בן י"ג שנים ויום א' אכתי ס"ם הוא שמא לא בעל שהאשה אומרת ג"כ לא נבעלתי ואף שאינה [...] אכתי מידי ספיקא לא נפיק ואת"ל נבעלה שמא עדיין לא היו לו סימנים דגדלות ואפילו לספוקים דלא מהני ס"ם [...] איסור א"א שאני הכא דבעת נשואין קטן היה וליכא חזקת א"א ועמד השואל ושאל אם זקוקה ליבם והיבם קטן [...] להיות שומרת יבם כמה שנים · והשיב ע"ז באריכות ומתחלה פלפל לסתור ס"ם הנ"ל משום דהך ספק שמא לא [...] חזקה

באר היטב

(א) קטן · בח"מ הניח דבר זה בצ"ע ודעתו [...] בלא כתב לה כתובה בעודו קטן רק סתם ב[...] ב"ד יש לה כתובה מאתים שע"מ כן קיימה ש[...] היום כתחלת נשואיה ע"ש · והב"ש רוצה להוכיח [...] זה מתוספות דכתובות דף נ' ע"א ע"ש · ואינו [...] דלפי תירוץ תוס' דאשמעינן היכא דנשאה בתולה [...] דכשגדלה היא בעולה אפ"ה יש לה מאתים וכו' [...] חידוש אפי' בכתב לה ואשמעינן רב הונא [...] זה ולעולם אין חילוק בין בכתב לה או לא כת[ב] כמו שהקשה תוס' ודו"ק:

מנח דכל כניסה בחזקת בעולה וחזקה זו דחזקתו בעיל אלים כמו יותר משאר חזקות ואפילו להפוסקים דאמרינן ס"ס מקום חזקה מ"מ נגד חזקה זו לא אמרינן ס"ס דבשלמא שאר חזקות כגון חזקת א"א ובהמה בחיים בחזקת איסור אם ס"ס אין הס"ס מכחשת החזקה שהרי אנו מודים שעד עתה כו' ועוד שאין חזקה זו שנבעלה כמו שאר חזקות רק חזקה אי השיבה שברור לנו שנבעלה · והוכיח זה בראיות (ומ"ש שם דהדבר מוכח דהוי כודאי מיבמות קי"ב גבי הני שניהם דאתו לקמיה דרבא דאי הוי רק חזקה א"כ נגד חזקת בעילה יש חזקת היתר כו' ואוקי חזקה נגד חזקה ויהא עד א' עכ"ד כנראה דפשיטא ליה דבלא איתחזק איסורא נאמן עד א' אפי' בדבר שבערוה וכן נראה דעתו בפשיטות בסי' ג"ס נ"ע וכבר כתבתי לעיל סי' מ"ב סק"ג שדעת הרבה ראשונים דאינו נאמן וגם הוא ז"ל בעצמו בסי' כ"ד יובא סי' קנ"ז ס"ד מסתפק בזה וצ"ל דראייתו זאת הוא רק לפי דעת הפוסקים דס"ל דנאמן) וע"ל ס"ס קס"ז · ומעתה הוסר ספק זה וכודאי נבעלה :

ועדיין יש מקום לומר דע"כ לא אמרינן חזקה שנבעלה אלא תיכף בל' יום הראשונים כבועל עכ"פ ביאה אחת אבל אחר שבעל שוב אין כאן ודאי שבועל ועכ"פ ע"י אמירתה שאומרת לא נבעלתי חשבינן זה לספק שמא לא נבעלה ואף אומרת שלא נבעלה כלל ובזה אין אנו מאמינים לדבריה מ"מ פלגינן דיבורה ועל שלשים יום הראשונים אין אנו מאמינים לו למיחשביה לספק (יש לעיין בזה דאולי כאן של' יום הראשונים היה קודם שנעשה בן יג"ש לא שייך חזקה זו כי ינו דיותר מל' יום לא מוקי איניש אנפשיה רק בגדול דיצרו תקפו ולא בקטן כזה שהרי רב חסדא אמר אלמלא נתיבנא ר כו' וע' לקמן) ועל שאר הזמן אנו מאמינים לה או עכ"פ חשבינן ע"פ דבורה לספק · ואע"ג דמה שאנו עושין ס"ס א נבעלה ואת"ל נבעלה שמא קטן היה בשעת ביאה שני הספיקות ענין אחד שמא נתקדשה בביאה או לא והלא אין לענין אישות שלה בין נבעלה לקטן ובין לא נבעלה כלל מ"מ מועיל ס"ס זה כיון שאין לנו להתחיל לומר שמא בלותו א"כ נידון תחלה אם היה גדול כלל וזה דומה ממש לספק על הדורס כו' (בש"ך יו"ד סי' ק"י בדיני ס"ס ין) · אך גם הספק השני שמא לא הביאה סימנים אין לחשוב אותו לספק כלל שהרי יש כנגדו חזקה דרבא כיון שהגיע חזקה הביא סימנים ומדברי התוספות בב"ב דף קנ"ד בד"ה ועוד · מבואר דחזקה דרבא חזקה אלימתא היא אפילו ממון והא דאמרו בנדה דה"מ למיאון אבל לחליצה לא צ"ל הטעם לפי שאין סומכין על החזקה במקום שיכולין גם אנו באים להוציא מחזקת איסור ומחזקת קטן (ע' בנו"ב תניינא חלק א"ח ס"ס א' וגם מ"ש בפ"ת ליו"ד סי' ק"ג) ומעתה מוכרח דחזקה זו עדיפא מרובא שהרי מועיל להוציא ממון וכודאי דאין ס"ס מועיל במקום חזקה זו · בדברי הרא"ש בתשובה כלל ל"ג סי' ה' שהובא בח"מ סי' ל"ה סעיף א' (וגם בב"י סי' זה) מבואר דפליג על התוס' א גם להרא"ש חזקה זו אלים בכל חזקות וא"כ לא"ד שאין ס"ס מועיל נגד חזקת איסור גם נגד חזקה דרבא אינו ואולי אפי' למאן דס"ל דס"ס מועיל במקום חזקה כאן מודה דכאן הס"ס מכחיש החזקה לגמרי וכמש"ל נגד חזקה בו' באופן שאם רצינו להתיר אשה מטעם ס"ס נפלנו ברברבתא דלדעת התוס' האיסור ברור ולדעת שאר פוסקים ג"כ לא ידענו היתר ברור :

כתב להתיר לאשה זו היתר מצד אחר גם בלא ס"ס והוא שכיון שאין כאן חזקת איסור שהרי על תחלת הקדושין אנו דין ובמקום דליכא חז"א עד א' נאמן להתיר ואפילו אשה ובעל־דבר נאמנין וא"כ כיון שהיא אומרת לא נבעלתי בעילה הראשונה אינה נאמנת מ"מ לומר שלא נבעלתי עכ"פ מיום שנעשה ספק שהיה בן יג"ש נאמנת ופלגינן דיבורה לומר שלא נתקדשה בביאה [גם בזה סובב הכל לשיטתו דבלא איתחזק נאמן ע"א אפי' בדבר שבערוה דהרי אפילו שהעלה בסי' כ"ד ובסי' נ"ג דיבמה לשוק לא מקרי דבר שבערוה ואולך על המרדכי פ' מצות חליצה מ"מ הרי כתב ד יובא לקמן סי' קנ"ז ס"ד דמקרי דבר שבערוה שהרי מתירה בעדותו לקרובי הבעל וא"כ גם כאן היה לו לחקור מקרובי הבעל קיים · ועכצ"ל דבעת כתבו תשובה זו תפס בפשיטות דנאמן · ואפשר כיון דע"פ האמת לא סמך זה מטעם אחר כדלקמן לכן לא דקדק בזה וע' בנו"ב תניינא סי' נ"ב שהבאתי לעיל] אלא דבזה קשה לסמוך על דשמא הערה בה ולאו אדעתה ובפרט שזה מלתא דלא רמיא עלה בשעת מעשה אם לא שתאמר בפירוש בבירור שלא עתה כלל או עכ"פ שלא נהג עמה מעשה הדודים כלל וזה קשה מאד · ואפילו אם נחליט להאמינה מ"מ אין נאמנות באיסור דאורייתא וא"כ אם היתה קטנה בעת שנעשה הוא בן יג"ש אפי' אם היא עתה גדולה מ"מ אין הגדול נאמן כגודלו מה שראה בקטנותו כ"א במלתא דרבנן · ואפילו אם היתה אז בודאי בת י"ב שנה ויום א' מ"מ מאן יימר סימנים כו' אלא דאם נמצאו לה עתה סימנים היא מותרת ממ"נ שאם חזקה דרבא היא חזקה א"כ גם בה אמרינן דרבא וגדולה היתה מיום שנעשית בת יב"ש ויום א' וסמכינן על דיבורה שלא נבעלה ואם אתה מסופק בה שמא לא א סימנים וא"כ ליתא לחזקה דרבא א"כ גם בו בהמנות אנו מסופקים שלא הביא סימנים ומותרת מטעם ס"ס שמא גדול כלל ואת"ל נעשה גדול שמא לא בעיל מיום שהגדיל · אלא שאני אומר שאפילו אחר שלשים יום קשה לסמוך זה שלא נבעלה וראיה מסי' קמ"ע בב"ש סק"ד במה שכ' נ"ע על הש"ג ע"ש והרי שם אינה אשה חדשה ואולי מטעם זה התיר הש"ג :

כתב דלדינא אשה זו בלא"ה אסורה מטעם קול שהרי בשלהי גיטין דף פ"ט הא דאיקדשה לקטן הנראה כגדול כו' (ע' רא"ש שם) וכ"ז בקטן בשנים אבל אם גדול בשנים אף שלא הביא סימנים אינו ניכר פלגות רהובן ועוד בכ"ד כגדול ליה בחזקה דרבא ועיקר ההיתר מטעם שלא בעל וכיון שהיה עמה כאיש ואשתו וסתמא בעיל אף אם יהיה אמת יל אין לך קול מוחזק יותר מזה וא"כ כבר איתחזק קלא שהיא אשתו ואסורה לשוק עד שתחלוץ · ואף די"ל דום זל עם אמתלא שהרי לא ראו שנבעלה ממש מ"מ לפמ"ש הב"ש בסי' מ"ו ס"ק י"א בשם הרמב"ם מבואר דיש להחמיר וגם די"ל דהיכא דלית לה תקנתא כלל לא חיישינן לקלא כלל (ע"ש בסי' ס"ה דשם האריך יותר בזה) וזהו הטעם מה בגיטין שם שלא לפלוני אין חוששין (עמ"י מ"ו ס"א בהגהה) כו' ולפ"ז נוכל לומר שלא מקרי יש לה תקנה אלא אם נלתר שאם אמרו שהיא מקודשת לפלוני יכול הוא לישא אותה או לגרשה מיד משא"כ זו שהיא זקוקה ליבם ומי יודע ביא סימני גדלות ותצטרך להתעגן שנים הרבה מקרי אין לה תקנה ולא חיישינן לקול מ"מ לא מלאני לבי להקל בלי ראיה עכ"ד ע"ש (וע' בנו"ב תניינא סי' פ"ו בשם רב אחד שתמה עמ"ש הנו"ב בסי' ס"ה דשלא לפלוני א"ח הוהיל ואם קול לית לה תקנה וע"ז הקשה מיבמות דף נ"ה ע"ב ומב"ב דף קל"ה ע"א · והרב מהרי"ם בן המחבר השיב דלא דמי

דשלא

ב המקדש את הקטנה היתומה או קטנה שיצתה מרשות אביה אימתי מ...
וכל דיניה יתבאר בסימן קנ"ה: הגה ועיין לקמן סי' קס"ט מי נאמן על קמן ו...
אם נתגדלו ספק אם הם גדולים או קטנים הוי ספק קדושים יכולין בית דין לפסוק ...
את הקטנה כמו שיש רשות לאמה ולאחיה ויכולין להתנות שאם תמאן תאבד כל אשר ל...
אין להם רשות להשיא את הקטן (נ"י פ' חרש) ועיין לקמן ריש סי' קנ"ה: ...

מד קדושי חרש שוטה וקטן עריות וחייבי לאוין · ובו י"ב סעיפים

א [א]חרש וחרשת אינם בני קדושין מן התורה בין נשאו כיוצא בהן בין ...
שנשא פקחת בין חרשת שנישאת לפקח אבל חכמים (א) תקנו להם נ...
[ב]לפיכך אם בא פקח וקידש אשת החרש הפקחת ה"ז מקודשת לשני קדושין ג...
ונותן גט (ב) והיא (ג) *מותרת לבעלה החרש: **ב** (ד) [ג]שוטה ושוטית אין...
קדושין לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים לא שנא עם כיוצא בהם ל...
פקחים: הגה ודוקא שוטה גמור אבל אם דעתו (א) צלולה אע"פ שהיא דלה וקלושה...

באר הגולה

א ל' הטור ממשנה וגמרא יבמות דף קי"ב ע"ב ב רמב"ם בפ"ד מה"א *והא דלא חיישי' הכא שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו כדאמרי' לעיל סי' מ"ב סעיף ה' דשאני חרש שאין לו קדושין ולא גירושין דבר תורה וכו' שאפילו יאמרו כן אינו עובר באיסור תורה ואין לנו להוסיף בגזירות של דבריהם ה"ה שם ג מימרא דרמי בר

פתחי תשובה

דשלא לשלוני אין לה תקנה לעולם כו' ע"ש אך תשובתו אינה מספקת כ"א על דברי הנו"ב דסי' ס"ה אבל לא על דברי הנו"ב דסי' ס"א הנ"ל שהוסיף לומר דלא מקרי יש לה תקנה אלא אם מיתקנה לאלתר כו' וע"ז ודאי דיש סתירה מגמרות הנ"ל):

באר היטב

(א) צלולה וכו' נ"ל דעתו צלולה מקודשת בודאי... שוטה וא"י העת אז חוששין ואין ודאי קדושין... ואם דעתו משובשת ואין משיג דבר על בוריו ...

והנה בכל התשובה הזאת סובב והולך על מה שהזכיר בלשון השאלה ואף אם יוודע אחר החקירה שכבר היה בן י"ג ... כו' ולכן לא דיבר כלל מזה הספק שמא לא היה בן י"ג שנה קודם נשיעתו · אמנם ע"פ המתבאר בדבריו בקל... ולדון גם באופן זה כאם לא נתוודע שהגיע לכלל שנים קודם נשיעתו ודוק · ועיין בס' בינה אדם שער בית הנשים ... ול' שנשאל על ענין כזה ונתווכח בזה עם הגאון בעל בית מאיר ז"ל ע"ש באריכות · ועיין עוד מענין שאלה הנ"ל בו... תורת יקותיאל ובתשו' שב הכהן סי' ל"ז ובת' בית אפרים חאה"ע סי' מ"א כמה תשובות בדבר מגאוני גדולי הדור · ... משכנות יעקב חאה"ע סי' ל"ט וגם בת' גליא מסכת סי' י"ד האריך מאד בזה · גם בס' ישועות יעקב תשובה ארוכה... ובשו"ת הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי כתב וז"ל ע"ד בת ר' הילל שנשאת לבן ר' יצחק בחו"ק כשהיה הנער פה ... שניה גמורות ונתייחד עמה בסוף שנת י"ג והודה לפני ת"מ שלא בא עליה וטרם כלות שנת הי"ג שלו חו... אביה · נלע"ד פשוט להתירה לשוק בלי גט לכ"ע ואין כאן שום מיחוש אפילו לפ"ד הב"ח דס"ל להחמיר מדרבנן וק... לו בשנת הי"ג חדא דהודה דלא בעיל וגם היא אומרת כן ואפילו אם נתייחד עמה בפני עדים נלע"ד דמהימן לו... בעיל דלא אמרינן הן הן עדי יחוד כו' ולא מהימן אלא בגדול שהגיע לפרקו דלא מוקי אנפשיה אבל לא בקטן של... לפרקו ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וספיקא דרבנן לקולא ועוד פשוט לפע"ד דאפילו אם בא עליה אז לא שייך לומר ... שאין קדושי קטן כלום וגמר ובעל לשם קדושין אלא כשבעל לאחר שהגדיל שזהו דבר הידוע לכל כו' וכר מן דין ו... כל האחרונים דלא כהב"ח אלא כמ"ש בהדיא במרדכי רפ"ו דיבמות דא"צ גט כלל אפילו בסמוך לפרקו וכמו שכת... בסוף ס' תורת יקותיאל וסיים שם שהסכימו בהיתר זה כמה בתי דינים שבישראל מחכמי הדור המפורסמים עכ"ל ו... הקודם וע' עוד בס' בית מאיר מענין זה:

(א) תקנו להם נשואין · עב"ש לקמן סי' קכ"א סק"ט שרמז לעיין בהשו' נ"ל סי' ע"ז איך להתנהג כשהחרש מקדש ... שם וראיתי שכ' וז"ל וראיתי מרבותי נוהגין שהולך לחופה עם החרש אחד שהוא רגיל עמו כגון אחד מן אחיו ... קרוביו הגדולים עמו בבית ומכירין ברמיזותיו ואותו הרגיל עמו מראה לו ברמיזות ענין קדושין והחרש מושיט הטב... ומקדשה עכ"ל ע"ש · ובענין הכתובה ואיך לכתוב כתובתה ע' לקמן סי' ס"ז ס"י ומ"ש שם סק"ב · ובענין הברכו... בחופה עמ"ש לעיל סי' ל"ד ס"ק א': (ב) והיא וכו' · עב"ש סק"ב שכ' ואם בא פקח ונשא אותה או אפילו ... לבעלה כשם שאסורה לבועל כך אסורה לבעל ובספר ב"ש כתב כיון דליכא א"ד לא קנסינן אותה עכ"ל · ועיין בס' ... שכתב אולי קיצר לשון יש כאן כי בס' בה"י לא קאמר זה על הדין דנשא אותה פקח דמשמע שנשאת מדעת וא"כ ... זה לקנס אבל דבריו אמורים על אשת חרש שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעלך ונשאת בטעות וא"כ בא ... לע"ד נעלם מתרוייהו דברי הרמב"ם פ"י מה"ג הלכה ה' שכ' וכן הדין באשה שבאו עדים שמת בעלה ונשאת וא"ח... שהיה פקח בין שהיה חרש שאין קדושין גמורים הרי אשניהם וצ"ג מזה ומזה ואסורה על שניהם עולמית והוא ... עכ"ד · וע"ש עוד בענין אם זינתה אשת חרש והביא שם דברי המל"מ פי"א מה"א בשם הרב מוהר"ר יחיאל באסי... ראיות דאשת חרש שזינתה מותרת לבעלה וכנראה דעתו להשוותה ליבמה לשוק (לקמן סי' קנ"ט ס"ב וג') שאם זינתה... ואם נשאת לאחר בין שוגג בין מזיד אסורה · והוא ז"ל מפקפק על זה ע"ש: (ג) מותרת לבעלה החרש · ע' באר הגו... בס' שעה"מ פי"ג מהל' אישות דין ע' מ"ש בזה: (ד) שוטה ושוטית כו' · עיין בס' הו"ג לקמן סי' קכ"א סק"ה שהב... דברי הבית מאיר בסי' הנ"ל שהעתיק שם תשובת הגאון בעל נו"ב ז"ל בס' אור הישר דף נ"ט והביא ירושלמי ריש... בתס"ו שקידש שמחלק שם דבינו לבין עצמו אין קדושיו קדושין ובינו לבין אחרים קדושיו קדושין ע"ש (גם בס' ישו... שם סק"ד הביא כן בשם אחד שתמה מאד על כל הפוסקים שנעלם מהם הירושלמי הנ"ל והוא ז"ל האריך וה... מקומות בתלמודא דיבן שלא כדברי הירושלמי הנ"ל · וגם בשו"ת מנחת עני סי' פ"ט האריך בזה · ויוצא דבריה... לקמן סי' קכ"א ס"ו סק"ה) והוא ז"ל תמה עליו דאיך אפשר לומר דהירושלמי מקדושי אשה איירי דא"כ האיך מ... קדושין

יחוש בשם הרמ"ה) וכן עתים שוטה ועתים חלום ולא ידענו העת שהוא עומד בדעתו לקדושין (ג"ז שם): ג ד שיכור שקדש קדושיו קדושין אפילו נשתכר הרבה הגיע לשכרותו של לוט אין קדושיו קדושין ומתיישבין בדבר (ג) זה:) סרים שקידש בין סרים (ג) חמה בין סרים אדם (ו) וכן אילונית ישה הוי קדושין ויש אומרים שאילונית ודאית אינה (ד) מקודשת: טום ואנדרוגינוס שקידשו או שקידשם איש קדושיהם ספק וצריכין גט (י"א דאנדרוגינוס ודאי זכר) (טור בשם התוספות והרא"ש): ו כ המקדש אחת מכל ת לא עשה כלום שאין קדושין תופסין בהן (ז) חוץ ל מהנדה שהמקדש נדה ת קדושין גמורים ס ואין ראוי לעשות כן: ז נ המקדש אחת מהשניות או יסורי לאוין או (ה) מאיסורי עשה הרי זו מקודשת קדושין גמורים חוץ ס מיבמה שה לזר שאינה מקודשת אלא מספק: ח ע המקדש עכו"ם או שפחה אינו כלום בני קדושין וכן פ עכו"ם ועבד שקידשו ישראלית אינו כלום: ט (ט) צ ישראל

תנא שם ד ג"ז שם מברייתא עירובין דש"כ ע"א ה שם מברייתא ו כתב ה"ה מפני שהוא בעריות החמורות כ' רבינו ומתיישבין וכו' ז ג"ז שם דאף ע"ג דהוא מחייבי לאוין הא קיי"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין כמ"ש לעיל סימן י"ח ח ממשנה אילונית אין לה כתובה כתובות דף ק"א ע"ב ומשנה משום

לא יחזור גיטין דף מ"ו פ"ב דמשמע דגיטא בעי ט תוס' ריש יבמות ע"ב וכ"כ הרא"ש שם י ג"ז שם כר"י בברייתא ב ע"א וכ"כ הרי"ף כ ג"ז שם ממשנה קדושין דס"ו ע"ב ל מימרא דאביי שם ריש דף ס"ח מ כיון שאינה ראויה לביאה ולא דלקמן ר"ס ס"א) אין ראוי לקדשה וי"מ שטעמו כאן שמא יגע בבשרה ה"ה נ שם ממשנה דקדושין ס כשמואל ומספקא ליה נ"ב ע"ב ע שם ממשנה דקדושין פ פשוט בגמרא יבמות דף מ"ה ע"א וע"ב צ שם מברייתא יבמות ד' מ"ז ע"ב

באר היטב

ח"מ עיין ב"ש: (ב) זה. בלומר חוקרין הרבה שיכור כלום עיין סי' קכ"א: (ג) חמה. ד כשנולד מיום שרואה אותו החמה. והוא רים אדם הוא פצוע דכא וחייבי לאוין הוא קדושיו קדושין דקדושין תופסין בחייבי לאוין: ודשת. ר"ל שלא הכיר בה הוי קדושי טעות אפי' מדרבנן. הרא"ש. אבל הב"י בשם ר"ת ריכה גט מדרבנן. מיהו אם הוא ס' אילונית ר היטב הסימן צריכה גט"ע ב"ש: (ה) מאיסורי ומכ"ש המקדש אשה ויש לו אשה אחרת אע"ג

פתחי תשובה

קדושין כיון לבין עצמו הא קדושין בלא עדים אפי' בספק לאו כלום הוא א"ו דהירושלמי מיירי בקדושי של אפר הפרה במי חטאת כו' ובתגם האריך בזה ע"ש ועמ"ש בסי' קכ"א שם: (ה) סרים שקידש. עיין בתשו' חות יאיר סי' רכ"א מ"ש בזה: (ו) וכן איילונית. עב"ש לקמן סי' קנ"ה ס"ק י"ש ובלח"מ פ"ד מהל' אישות. ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ע"א שכ' דבגדולה הוא דפסק הרמב"ם שהיא מקודש' בודאי והטעם מדלא חקר על הדבר ודאי שהיה סבר וקיבל אבל בקטנ' שא"א לעמוד על הדבר מודה הרמב"ם שאם קידשה סתם ואח"כ נמצאת אילונית שהוא קדושי טעות ובזה מיושב קושיית הלח"מ על הרמב"ם ממשנה ראשונה דיבמות וגם קושיית הרב השואל שם מסוגיא דסנהדרין דף ס"ט ע"ש: (ז) חוץ מהנדה. עיין בתשו' שבי

' ג' דפשיטא ליה דנדה תפסי בה קדושין אפילו בביאה ע"ש וכן מבואר מדברי הרדב"ז ח"א סי' שנ"א והמל"מ ; דין י"ח שיובא לקמן סי' קמ"ט סק"ב ע"ש וע' בס"ק שאח"ז: (ח) מאיסורי לאוין. עיין בתשו' נו"ב תניינא בדעת השואל עלה לחלק דדוקא קדושי כסף ושטר תופסין בחייבי לאוין שאין כאן עבירה בקדושין לחוד אבל אם ל בביאה לא תפסי הקדושין גפי מה דקיי"ל כרבא בתמורה דכ"מ דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני. והוא ז"ל שום טעות דא"כ למה נדחק שם בסוף הסוגיא בתמורה למצוא היכא דיניייהו דאביי ורבא והרי איכא בינייהו שקידש א"ו הא ליתא ועוד לדבריך המקדש אשה בביאה ביוה"כ לא תהיה מקודשת וגם למ"ד דאסור לבעול בתולה בשבת כל המקדש בתולה בביאה בשבת לא תהיה מקודשת אין כל זה אלא דברי תימה ואין חילוק בין קדושי כסף ושטר יאה בשום דבר. ואי עביד לא מהני ל"ש כאן דהרי השוחט בשבת וביוה"כ שחיטתו כשירה ולא אמרי' אעל"מ והטעם ד"ך בח"מ סי' ר"ח דלא אמרי' אעל"מ אלא במעשה שאי אפשר לעשותו בהיתר כלל כו' ומעתה גם אם קידש א"ל ף הקדושין היה יכול להיות בהיתר שיקדש בכסף ושטר אלא שהוא עשה באיסור ולכן הקדושין קיימים (חוץ מזה לפמ"ש הנו"ב עצמו בסי' קכ"ע בהיתר הו'. שם דבקדושין גלי קרא דמועיל אפילו עביד נגד מה דהזהיר רחמנא "ג שקידש אלמנה כו' וה"ה בכל אזהרות כו' ע"ש ויובא לקמן סי' קל"ד ס"ק ו' ועוד י"ל לפמ"ש בתשו' רבינו עקיבא קע"ד הובא בפ"ת ליו"ד סי' רס"ו סק"א דלא אמרי' דלא מהני אלא היכא דבביטול המעשה תבוטל העבירה כו' ן אף אי נימא דלא מהני והקדושין בטלים מ"מ לא תבוטל העבירה דבעילת חייבי לאוין. ודבר זה תליא במחלוקת מב"ם והראב"ד בפט"ו מהא"ב בכל חייבי לאוין אי לוקין בביאה בלא קדושין ע"ש ודוק. ויש לעיין בתשו' מהרי"ט גם הוא ז"ל העיר בזה דהמקדש א"ל בביאה לא יהיו תופסין הקדושין ודחי לה מתמת סברא הנ"ל דלא יתוקן וכעת אינו עמדי) ושם בהג"ה מבן המחבר כתב עוד ראיה לזה מגמ' דכתובות דף ע"ד דאמרינן שם דאף דקדושי ע"י שליח אפ"ה איתא בתנאי הואיל ואיתקש הוויות להדדי א"כ גם לענין קדושי א"ל כיון שתפסי בקדושי ור מעילה תפסי גם בביאה כיון דאיתקש הוויות להדדי אין לחלק בהם בשום אופן ע"ש. ועיין בשפה"מ פ"י מהא"ב ת התנים סעיף פ' שכ' ג"כ בפשיטות דודאי מה דקיי"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין אפי' בקידשה בביאה את איסור אפ"ה מקודשת. והביא פ"ז כמה ראיות. וכתב שם דלא תקשה מדברי הר"ן ס"ק דקדושין (הובא בב"ש סי' ג ובסי' ס"א סק"ב) כמ"ש דביאת איסור אינו בדין שתקנה. דלא ק"כ הר"ן ז"ל אלא לענין ליורשה וזכאי במציאתה ום שלא יצא חוטא נשכר ע"ש ועיין עוד בס' גלעות הבית סי' ד' מענין זה: (ט) ישראל עוזב דת שקידש. עיין ב תניינא סי' קמ"ב אודות מקרה בלתי טהור שאירע בקהלה אחת במדינת ישמעאל שבא שם נער א' בחוקת שהוא

באר הגולה

ק פ"ה שם ר טור מעוכדא לפני רב יהודאי ומדר׳שמואל ריש כלה ש שם ג"ז ברמב"ם וכהדר ביה רבה בר רב הונא וכו׳ גיטין דף מ"ג ע"א והפירושו מקודשת אבל אינה כא"א שהרי אין בה מיתה ת כרב חסדא דמספקא ליה איזה קדושין אלים שם ופ"ב א לשון הטור

מומר (ו) שקידש קדושיו קדושין (ז) גמורים וצריכה ממנו גט ⁽ק⁾ואנ׳ שהוליד משהמיר אם קידש אותו זרע (ח) ישראלית קדושיו קדוש שהולידו מישראלית אפילו מומרת אבל אם הולידו מן העכו"ם דינו אפילו היה המוליד ישראל שאינו מומר: (אבל ישראלית מומרת שיש להז העכו"ם שקידש קדושיו קדושין) (מרדכי סוף החולץ): י [ט] ⁽ר⁾כותי שקידש צר גט: יא מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש ישראלית ⁽ש⁾הרי זו ספק יב המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת (ט) חורין צריכה גט ⁽ת⁾ואם ד נתן לה גט נשתחררה ואחר כך קדשה אחר מקודשת (י) לשניהם ⁽א⁾וצי משניהם (י) או מגרש ראשון ונושא שני ואם מתו אחיו של אחד חולץ שני או חולץ או מייבם:

פתחי תשובה

יהודי פנוי ודיבר שם על לב אלמנה אחת שתנשא לו ואחר שישב שם ג׳ שבועות נשאת לו בחופה וקדושין ואחר הנשואין לקח את הכל מידה וברח לו ועתה נודע הדבר שהוא עוזב דת זה כמה שנים והאשה העלובה תהיה מוכרחת להשאר עגונה כל ימיה · והנה רב אחד רצה לצדד היתר קצת לבטל הקדושין מתחלתן והוא ז"ל השיב לו · ישתקע הדבר וח"ו להתיר האשה לא מביאה בב"ד שבא לפניו מתנכר ביהדות ג׳ שבועות וקידש אשה בחזקת יהודי דכ"ע מודו דחיישינן שמא הרהר תשובה ומה שחזר אח"כ לסורו אין ראיה שהיה למפרע בשעת קדושין כך אלא אפילו בעוזב דת שהוא עוזב דת לפנינו לית דחש להו"א שהביא הב"י בשם בה"ע והלכה רווחת עוזב דת שקידש קדושיו קדושין וכ"כ הכנה"ג דאפילו החולק ביבום (בסי׳ קנ"ז ס"ד) מודה שקדושיו קדושין · ומ"ש הרב השואל דאפשר לומר דבכה"ג שהיא לא ידעה שהוא עוזב דת אדעתא דהכי לא קדשה נפשה כדפריך בפ׳ הגוזל ק"ו כו׳ זה אינו דאפילו בהיא דלא שייך ביה דבכל דהו ניחא ליה ובאיסור שאין לו היתר מ"מ השוכם מכל הפוסקים דח"ל ולא הכיר בה תיילי הקדושין (עמ"ש לעיל סי׳ ל"ט סק"ד) מכ"ש באשה דבכל דהו ניחא לה ובאיסור שיש היתר לאיסורו ושמא בידו בכל רגע לשוב בתשובה פשיטא דלא אמרינן שיוחשב קדושי טעות וסיומא דפיסקא באשה זו אשת איש היא וכל זמן שלא תשיג גט ממנו תשב עגונה ע"ש: [י] כותי שקידש · עב"ש מ"ש אע"ג דאמרי׳ כו׳ אלא לחומרא ולא לקולא כו׳ ובגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"ב ע׳ בש"ך יו"ד סי׳ קנ"ט סק"ס ובתפארת יעקב שם עכ"ל: (י) או מגרש ראשון · עב"ש ס"ק י"ז

באר היטב

דשכר על חר"ג הלי זו מקודשת · ד"ת (ו) שקידש · וה"ה גר שחזר לסורו וקי׳ גמורין הם כמ"ש בי"ד סי׳ רס"ח׳ בה"י · ו לעובדת כוכבים תפס קדושין· הר"ס איסרלי מי שקידש והיו סבורים שהיה יהודי ואח"כ נ דתו ושב בתשובה אך לא תשובה שלימה מהר"ר ישראל סי׳ קל"ח · האנוסים שבס תופסין שמא אמו מעובדי כוכבים שכל ש להתחתן בעכו"ם ולא חיישינן למיעוטא דכל ד פרים הרא"ס ח"ב סי׳ ל"א הר"י בי רב סי׳ ל"ס ז) מהר"י מינץ סי׳ י"ב כתב דלא תפסי ק מדרבנן וכ"כ רשד"ס חא"ה סי׳ פ"ד · ש (ח) ישראלית · אפי׳ זרע זרעו עד כמה דו ח"א סי׳ מ"ז · ודוקא במי שהמיר לעבודת כ כאנוסין אשר בספרד אבל במומר לעבודת כ בלי שום אונס רק טבעו הרע וזדון לבו בעיקר זרעו שלא הורתו ולידתו בקדושה כוכבים ואין קדושיו קדושין· הרא"ס ח"א מהר"י בן חביב · והוא שם בסי׳ מ"ח וסובר דאפי׳ אם המיר לרצונו בניו הו בקדושה קרינן ביה · והרשד"ס בחא"ה סי׳ לדברי מהר"י בן חביב · וכתב כנה"ג דל הרא"ס היינו דוקא בנין אבל בני בניו ו ישראלית אין תופסין לקדושיהן עיין מהריב"ל ח"ב סי׳ מ"ה · והרא"ד"ב סי׳ ו׳: (ט) חורין · עיי ת"ג סוגיא זו · וצ"ל לפי פירוש תוס׳ שם בד"ה מה נפסך וכו׳ דמספקא ליה אי גמרי או פקעי ע"ש · ק דמקודשת היינו קודם השחרור ואין קדושין גמורין לענין מיתה רק הבא עליה הוא באשם ועיין בהרא"ש ו אחר קודם השחרור אין קדושיו של שני תופסין וה"ה אפי׳ אחר השחרור אם לא בא אחר וקדשה ס"ל קדושין וא"צ קדושין אחרים והבא עליה חייב מיתה · דא"ל דבהא נמי מספקא ליה אי גמרי או פקעי אחר וקדשה · דא"כ למה נקט הגמרא דבא אחר וקדשה אחר שנשתחררה למה לא אמר סתם נשת חד אמר פקעי וחד אמר גמרי אלא ודאי דבהא לא פליגי ובזה נתיישב דעת הרמב"ם דפסק כר"ו מקודשת קדושין גמורים עד שתשתחרר וכו׳ לענין חיוב מיתה קאמר דקודם השחרור הבא עליה חייב השחרור הבא עליה חייב מיתה · וכ"ה דעת הרא"ש ע"ש א"כ אין מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש ע"ש · והכ"מ כתב וצ"ל ליישב דברי רבינו כשלא בעל וה"ק אעפ"י שקדושין אלו איפלגו בהו אמוראי אם היינו דוקא לענין אם בא אחר וקדשה אבל לענין למקדש לד"ה וכו׳ ע"ש · לא הבנתי א"כ לר"א דס׳ משמע אפי׳ בכה"ג דבא אחר וקדשה א"כ הדרא קושית התוס׳ בד"ה מה נפשך לדוכתי׳ ע"ש וד"ק בית יהודה בסוגיא ז · ועיין ב"ח: (י) לשניהם · דמספקא לן אי גמרו קדושין הראשון או פקעו · ואם לא קידש אחר הרי זה מקודשת לראשון וא"צ קדושין אחרים· הרמב"ם וב"י · ולבו משום הביאה היא הקדושין דמסתמא מקדש אותה בביאה · והר"ן תולק ע"ז · עיין ב"י וכ"מ וח"מ
וכ

מה שחוששין לסבלונות ולכתובה · ובו ג׳ סעיפים :

ם שנהגו לשלוח סבלונות לארוסה אחר שתתארס ובאו עדים שראו
נות הובלו לה חוששין שמא נתקדשה וצריכה גט מספק [ב]אע״פ שרוב
עיד אין משלחין סבלונות אלא קודם הקדושין (אעפ״י שלא שלח הסבלונות
טור וכ״כ הר״ן פ״ב דקדושין) ומקום שנהגו כלם לשלוח סבלונות בתחלה
ך מקדשים (אעפ״י שלפעמים שולחין דרך מקרה אחר קדושין הואיל ואין מקפידים
ס בהר״ן) וראו סבלונות אין חוששין לה [ג]ורש״י פי׳ שחשש הסבלונות
א הם עצמם ניתנו לקדושין : הגה ולכן אפילו יש עדים שלא קידשה כבר חיישינן
לונות לשם קדושין ויש לחוש לשני הפירושים להחמיר (טור) וכל זה ששולח לה סתם
ירש בהדיא ששולח לה לשם סבלונות ליכא למיחש לפירש״י (הר״ן פ״ב דקדושין)
אם אמר ששולח לשם דורון בעלמא אפילו אמר שהחתן שלח לכלה (מהרי״ק שורש
ל זה מיירי בדשידך תחלה אבל בלא שדוכין ליכא למיחש לכולי עלמא (רשב״א אלף
היכא דחיישינן אפי׳ אמרו שניהם שלא כיונו לשם קדושין (הר״ן ומהרי״ק שורש כ״ח)
ל זה אינם נאמנים (ת״ה סי׳ ר״ו) וי״א דכל סבלונות ששלח מיד אחר השדוכין יום
אין לחוש להם כלל ואפילו שלח לה אח״כ נ״כ דמאחר ששלח לה תחלה אנו רואים
אח״כ מקדם ואין חוששין לסבלונותיו (מהרי״ק שורש קע״א) וכל חששא דסבלונות
להצריכה גט לכתחלה אבל אם כבר נשאת לא תצא ואזלינן בספיקא להקל (שם)
לא שלח לה הסבלונות בעדים אין חוששין לפירוש רש״י שהסבלונות הן עצמן לקדושין
אן דאמר המקדש בעד אחד חוששין לקדושין בסבלונות ליכא למיחש (מהרי״ק שורש
וקע״א) ויש מחמירין אם שלח בעדים אע״ג דלא היו עדים בנתינה לאשה (ת״ה
) י״א דכל זה מיירי דהכלה קבלה הסבלונות בעצמה אבל במקום שדרך הכלות שאין
סבלונות רק אחר מקבל להן אין חוששין להם (מהרי״ק שורש קע״א) וי״א דאין
שלח לה הסבלונות או אם החתן נותן לה בעצמו וכן עיקר (הרשב״א אלף ק״פ וקפ״ח)
מי שהחמיר לומר דבמקום שהחתן בעצמו נותן לה חוששין בכל ענין (תשובת
״א דבמקום דהיה לנו למיחש שעשה איסור אם היה כוונתו לקדש בשליחות הסבלונות
שלח בשבת (מהרי״ק ש׳ קע״א) או שיש חרם בעיר שלא לקדש כי אם בעשרה
הריטב״א) אין חוששין לסבלונות שמא הם קדושין לא שלח לה החתן בעצמו רק
שלח לא חיישינן לפירש״י שמא הסבלונות עצמן הם קדושין אפילו אמר השליח
ת לה וכל זה מיירי דידעינן בודאי בשליחות הסבלונות (ב) אבל בקלא דסבלונות
ן לכולי האי (פסקי מהרא״י סי׳ רכ״ו) : **ב** האידנא נהגו בכל כלכות
ים ותוגרמא שלא לחוש לסבלונות זולתי בקוסטנטינה שחוששין להם :
מנהג בעיר ונתבטל הולכין אחר עכשיו (ריב״ש סי׳ ה׳) לא היה מנהג בעיר כגון
י חדשה נידון כמהלה על מחלה (הר״ן פ״ב דקדושין) (ג) וי״א דיש להחמיר אפי׳
כ״ע מסבלי והדר מקדשי אם לא שיש עוד צד היתר אגל זה (ת״ה סי׳ ר״ו ובפסקיו
וכ״ל דאם החתן אומר שלא שלח רק לסבלונות בעלמא לכ״ע ליכא למיחש בכה״ג

פתחי תשובה

א] דשוב שני אחים א׳ קודם השחרור וא׳ אחר השחרור ומתו מותרת לאח השלישי כו׳ [ובגליון ש״ע דהגר״ע איגר
זצ״ל נ״ב הדין מפורש בש״ע לקמן ס״ס קע״ד עכ״ל] :

ש שלח בשבת · עיין בס׳ בית מאיר שתמה מזה על המג״א סי׳ ש״ו ס״ק ט״ו דמסכים לדעת המרדכי שם ומסיים
אם שנוהגין ליתן במתנה כלים לחתן הדורש בשבת יעו״ש דלדבריו השילוח לבד זולת הקדושין אית ביה איסור שבת
ם מה ראיה יש שלא קידש · והאריך בזה לדחות דברי המג״א הנ״ל · רק דהעיקר לדינא כדעת הר״ן ע״ש : (ב) אבל
לונות · עיין במל״מ פ״ט מהל׳ אישות דין כ״ב : (ג) וי״א דיש להחמיר כו׳ והחתן אינו אומר כו׳ · עיין בתשובה
ב מהגאון מקארלין סי׳ י״ח ע״ד האיש ששידך אשה בקנין והתקשרות כנהוג ואח״כ נודע שהמשודך רע מעללים
או׳י נשים כו׳ והוזהר בה מהשידוך והוציא המשודך קול שהיכף אחר השדוכין נתן לה ד׳ זהו׳ וטוען שאמר לה שנותן
פין (ע״ל סי׳ כ״ז ס״ה) והיא מכחשת ואומרת שלא שמעה מפיו כלל לשון קדושין וכן אחד מהעדים שהיה שם
ש מתכוין לשמוע אולי יערים להזכיר לשון קדושין ויודע בבירור שלא אמר כלל גם שאר העדים שהיו שם אומרים
ש כלל לשון קדושין ובין כך נתלם האיש ולא נודע מקומו והאשה עגונה והיא ילדה ורכה בשנים · והאריך בזה לבאר
אין חוששין לסבלונות מדברי הראשונים ז״ל ומסיק למעשה אין בידינו להכריע בין אבות העולם ונקטינן כדברי
אי כמ״ש האחרונים אבל כבר כתבו דהאידנא ליכא אפי׳ מיעוט מקדשי והד״מ ואין שונה שם להוש לסבלונות רק
ברמ״א

א כמימרא דרב
פפא קדושין דף
נ׳ ע״ב ב כגירסת
הרי״ף והגאונים
דגרסי לא צריכא
דרובא מסבלי והדר
מקדשי וכו׳ וכ״כ
הטור בשם ר״ת
וכ״כ התוס׳ שם
בשמו ג שם דף נ׳
ע״ב (שייך לסימן
ל״ח סעיף י״ח)
(ויש לחלק דבאומר
ע״מ שאתן לך אע״פ
שלא נתן לה
כשתבעהו י״ל עדיין
היא רוצה לקיים
תנאי אך אשתמוטי
הוא דאשתמיט
להשתכר עוד
במעות זה שבידו
משא״כ באומר על
מנת שארך מיד
שתבעתו ולא הראה
לה או ממ״נ אם
יש לו ולא הראה לה
הוי כאומר שאין
דעתו לקיים התנאי
ואם אין לו אין לה
להמתין ולהתעגן עד
שירוית דאדעתא
דהכי לא נתקדשה
לו כן נלע״ד)

וכן מעמים בכל יום לפעמים חוזרים והסבלונות חוזרים ולא נהגו להצריך
והוא במקומות בזמן הזה דכ"ע מסבלי והדר מקדשי והחתן אינו אומר ששלח לה
ג ד חוששין לכתובה שאם כתב לה כתובה אע"פ שלא הגיעה לידה
מקצת אנשי העיר שמקדישין ואחר כך כותבים כתובה חוששין שמא
אע"פ שאין שם סופר מצוי ו ואין אומרים שמא הסופר נזדמן לו וכתב
כל ז אנשי העיר שכותבים הכתובה קודם הקדושין אין חוששין לכ

מו דיני קלא בקדושין ואם מבטלין הקול · ובו ה' סעיפים

א א פנויה שיצא עליה קול שנתקדשה (א) היום לפלוני בעיר זו חוששין
היא ספק מקודשת אע"פ שאין שם (א) ראיה ברורה ב וכל קול
בב"ד אין (ב) חוששין לו וכיצד הוא הקול שהוחזק זו בו שהיא מ
ג שבאו ב' והעידו שראו (ג) הנרות דולקות ומטות מוצעות ובני א
ויוצאים ונשים (ד) שמחות לה ואומרות נתקדשה (ה) פלונית הית
שמעו אותן אומרות פלונית תתקדש היום אין חוששין לה שמא נ

באר הגולה

ד כדאסיק רב אשי שם ה כדע' הרמב"ם בפ"ט מגירש' הרי"ף והגאונים כמ"ש לעיל בסעיף ח' וכ"כ הטור ו שם בגמרא ז רמב"ם שם וטור

א ל' הטור ממשנה גיטין דף פ"ט ע"ב ומה שאמרו במשנה הרי זו מקודשת פי' בחזקת ספק מקודשת וכ"כ מדברי הרמב"ם בפ"ט ב מימרא דרב אשי שם ד' פ"ט ע"ב ג מימר' דעולא שם ע"א ד כדמסקי

פתחי תשובה

הרמ"א ז"ל כתב לחוש לכתחלה כשהוא אומר שכיון לקדושין אם לא היה שוד נד לחקל · ומדאי שהוא מותרת בעלמא דדיבורים לא מעלה ולא מוריד כיון שהיא מכחישתו כמבואר במשנה האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני היא מותרת בקרוביו כו' ועוד דהכא נמי איכא גד לחקל כיון שנתן לה תיכף בעת ההתקשרות וידוע שלא היו קדושין קודם כו' בפרט שהוא אומר שאמר לה בפירוש הרי את כו' ועד אחד שהחישו שנתכוין לשמוע ולא אמר כלום וכן השר השני לא שמע כלום וניכרין הדברים שמשקר וגם כיון שלא שמעו כלל העדים הוי קדושין בלא עדים אף לדבריו ועוד נראה לומר דבזמנינו שנוהגין הכל לכתוב קשורי תנאים ולקבוע זמן החתונה וגם כותבין מתנות קשורת דהכלה כנהוג ובעת הקישור כותבין בח' וקנם ודאי אין שום מקום לחוש לסבלונות דמבואר בהאחרונים דעיקר חשש הוא משום דלא שדי איניש זוזי בכדי ומהיראה לשלוח קודם פן תחזיק סבלונותיה בשתחזור בה לכן מקפיד לקדשה קודם משא"כ בזה"ז דאין מצוי כלל לחזור מהשדוכין מחמת חו"ק ושמכה דשתיה לשלוח סבלונות כאשר הוא מנהג פשוט לשלוח אף מתנות מרובים ואין חוששין לחזרה (לענ"ד אין זה סניף היותר כלל לנדון זה שמשודך יודע בעצמו שהוא רע מעללים וכודאי כשיוודע להאשה תחזור בה ולא יהיה עליה חו"ק כלל כמבואר בש"ע סי' נ"ן ס"ה בודאי לא שייכא דשתיה על ההתקשרות · אך הוא סניף היותר על מזון אחר) · ועוד יש לדמות נדון זה לעובדא שהובא בש"ס (ב"מ דף ק"ד ע"א) דהלל הזקן היה דורש לשון הדיוט במעשה דאלכסנדר' של מצרים שבקשו לעשות בניהם ממזרים ואמר הביאו לי כתובות אמכם כו' כ"ש בב"ד שאין שום קצת רמז קדושין היה לסמוך על מה שתיקנו הגדולים לכתוב בהתנאים שהחתן ישא את הכלה בחופה וקדושין כדמו"י וקובעין זמן להחופה ודאי אין לחוש שמשה מעשה לסתור דברי התנאים המפורשים ולא גרע מלשון הדיוט ועיין בתשב"ץ ח"א סי' קל"ג שאסר כאן במקום שיש תקנה שלא לקדש רק תחת החופה וכפיה מגמרא זו ובנ"ד יש עוד סניפים אלא שאין צורך כ"כ דהללו שטוח לסתירה אשה זו להכשיר לכל מי שתרצה ובפרט במקום עיגון שהמשודך שבק והלך לעלמא עכ"ד ע"ש :

(א) ראיה ברורה · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' ק"ז אחר שהביא שם דברי הנו"ב (בסי' נ"א) שהקי על סימנים באיסור א"א ולא קטלינן ע"י סימנים ותירץ כיון דמכחים בברי · כתב עליו וז"ל ובנ דמכחים בברי א"כ נימא דין חדש במעידין שאשה אחת בסימן כך וכך נתקדשה ואשה אחת לפנינו בסימני נתקדשתי תהיה מותרת ולא נחליט אותה לא"א · ובזה אפשר לומר דמ"מ מי שנושא אותה א"י ברי דהדין יהיה הדין לענין שמואל כו' · וכ' עוד דלפי' למ"ד סימנים דרבנן גם באיסורא מתירין בסימן אמ

באר היטב

(א) היום · ד' דברים צריכים להיות · א' שיהא לשון עברי · ב' שאמרו דקדושין היו היו נתקדשה לפלוני · ד' שאמרו נתקדשה דספר כתוב וחתום שנתקדשה ומכח קדושין דמפיהם ולא מפי כתבם בעינן מספקי שמואל סי' ס"ח · ועיין במהר"י מ' : (ב) חוששין לו · ב"ד שאמרו שח במי שלא אמר לי וב"ד אחר אמרו ש מיקרי קול שהוחזק בב"ד · הרדב"ז ח"ו ס (ג) הנרות · ואלו הב' צריכים להיות כו אלו שנים א"צ שיעידו בב"ד בו ביום ת אפי' לאחר זמן מעידין שביום פלוני נ נרות דולקות וכו' · כ"כ ב"ח ע"ש · ומ"ש לא משמע מתשובת הרשב"א דכתב רב על עולא שאלו היה בשעתו בעיר כדע לא דק דהפשט הוא שאלו היה בשעתו הנרות דולקות והיו שם בעיר בשעת לאחר זמן בבדיקת קול וכו' פירושו דולקות ולא היו שם בעיר בשעת שמחת לאחר זמן שם ושמעו וכו' · עיין ב"ש ע"א סעיף י"א · אבל לעולם י"ל אם ר להעיד אף לאחר זמן מה שראו ביום (ד) שמחות לה · בפרישה מדייק דוו עמה ואומרים נתקדשה · אבל אם שמח שקידש לא הוי קול · ב"ש : (ה) פלונ שהנשים יאמרו לפלוני בעיר הזאת · רוב ספס נתקדשה פלונית והקול יוצא סנתקדשה לפלוני בעיר הזאת · וסיום שיאמרו דהא ביום האירוסין שמין הפ

ישה: הגה וכן אם אמרו נתקדשה (ו) סתם (ב) ולא אמרו לפלוני או שאמרו
עיר אחרת לא מקרי קול (טור): ב (ז) ה וכן אם באו שנים ואמרו ראינו
ת (ח) ארוסין ושמענו הברה ושמענו מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה
פני פלוני (ט) ופלוני והלכו להם העדים למדינה אחרת או מתו הרי זה
שמחזיק אותה מקודשת: הגה וי"א דלא הוי קול אלא כששמעו תרי (יא) מתרי
תרי לא (טור בשם הרא"ש והר"ן והמ"מ בשם הרשב"א) ואין חוששין לקול אלא
בבית דין שב"ד חקרו בדבר ושמעו שיש ממשות בקול כמו שנתבאר אבל כל זמן
(יב) בבית דין לא אם לא במקום שיש חזקה טובה שנתקדשה אז לא בעינן הוחזק
(מהרי"ק שורש פ"ו) ויש לבית דין לחזור (יג) (*ולדקדק) אחר הקול כדי לברר
ממשות (ב"י בשם התשב"ץ ובשם הרשב"א): ג ו במה דברים אמורים שלא
אמתלאה אבל אם היה שם (יד) אמתלאה ושמעו האמתלאה כששמעו
ה לא הוחזקה מקודשת כיצד היא האמתלאה פלונית נתקדשה על תנאי
ספק כגון שאומרים שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה
להסתפק ז אם יש בקדושין (טו) שוה פרוטה ח או שהיה קטן לא הוחזקה
לים אותה וסומכים על דבריה הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול
ט יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני ולאחר ימים אמרו אמתלאה אם

שם בגמ' וכדמסיק רב פפא שם ה לשון הרמב"ם שם מתימר דרב שם ומל' הגמ' שם *כן הוא שם ו ג"ז שם ממשמע ד' פ"א ע"ב וגמרא ז מעובדא דההיא וכו' לקמיה דאביי וכו' שם דף פ"ט ע"א ח מעובדא דההיא וכו' לקמיה דרבא שם ע"ב ט שם מתימרא דרב זביד דס"ל דפליג עלה דרבא בר רב הונא וכפירושו במקום אמתלאה במקום טובתה שהאמתלאה

באר היטב

כתב דנ"ל נתקדשה פלונית לפלוני · וכנה"ג מהריב"ל דס"ל דהרמב"ם וכ"י וטור ס"ל שאמרו נתקדשה לפלוני אלא בדליכא רגלים

פתחי תשובה

דאשה בסימן אמצעי נתקדשה אוסרין לאשה שיש לה סימן כזו לפנגא ולא אמרינן דהז"ל תיקנו רק לענין אבידה דזה נסתר מדברי תשו' הרא"ש ע"ש: (ב) ולא אמרו לפלוני · עיין בתשו'

ת דולקות ומפות מוצעות אבל היכא דאיכא רגלים לדבר דנרות דולקות ומפות מוצעות א"צ שיאמר דף פ' ע"א סעיף י"א ודף פ"ב ע"א סעיף ו' ודלא כב"ש שכתב וכן כתב הריב"ש ע"ש · ולכ"ע כן היו הקדושין כי מכלל דבריהן נשמע שנתקדשה במקום שנרות דולקות כ"כ כ"מ וב"ה: (ו) סתם · שתי לא קאי זה על הנשים היוצאות ממקום שנרות דולקות רק קאי על המוציאין הקול כשאמרו דשה סתם אין זה קול ברור וכן אם יצא קול שנתקדשה בעיר אחרת אין זה קול אבל הנשים אינם העיר ולא פלוני · ח"מ ב"ח · ועיין מ"ש הב"ש · ועיין ס"ק ה' וד"ק: (ז) וכן אם באו שנים ואמרו ו דאיכא קול הברה בעיר פלונית נתקדשה לפלוני וכשהב"ד חוקרים אחר הקול בעינן שיבאו שני' מעו מפלוני ששמע וכו' אבל היכא דליכא קול הברה והמולה בעיר לא נקרא קול · ב"ח · וכ"פ מהריב"ל : (ח) ארוסין · משמע אם לא ראו שמחה לא הוי קול דלא משמע כן מדברי שאר פוסקים עיין פלוני · בכאן צריכין להעיד שנתקדשה היום לפלוני כיון דליכא רגלים לדבר כמ"ש לעיל בשם הכנה"ג סעיף י"א · וח"מ וב"ש מסופקים ע"ש: (י) קול · כ"כ הרמב"ם · והטור בשם הרמב"ן כתב · ולדברי מ"ה ע"ש דס"ל דוקא אם אומרים בשם שנים דחיין עדיין אלא הלכו למד"ה אז מרתת שמא יבואו אם אומרים בשם העדים שמתו כבר לא הוי קול · ואפשר לומר דל"פ דהרמב"ם דס"ל אם מתו הוי ופני שהוא סובר שבאו שנים והעידו מפי א' ששמע מאחד שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני · כי לא מת מי שתלו הדבר בו מאי איכפת לן אם מתו העדים שנתקדשה בפניהם דאעפ"י שאמרו שמתו קדשה בפניהם יש להאמינם ששמעו מפי פלוני כיון שתולין הדבר בו ומרתתי שמא היום או למחר פי' הטור וסייעתו דליכא הכא אלא ב' ששמעו מפי ב' והב' האחרונים הם עדי הקדושין ימר דוקא שתלו בב' שהלכו למד"ה דמרתת שמא היום או למחר יבואו אבל אם תולין בשנים י קלא · כנה"ג דף פ' ע"ב סעיף י"ח: (יא) תרי מתרי · אפי' כל א' שמע מא' ואין כאן שנים שנים ביחד רק ע"א אומר אני שמעתי מראובן וע"א אומר אני שמעתי משמעון וכאן לכ"ע לא מהני נ"ש בס"ק שלפני זה: (יב) בב"ד · אפילו אמרו שיש עדים במקום קרוב אין מונעין אותה להנשא יכן בין במקום קרוב למקום רחוק מיהו הכל תליא בחקירות ב"ד ירא' שמים עיין ד"מ: · היינו קודם הנשואין דוקא · הר"ן: (יד) אמתלאה · ולא בעינן אמתלאה חשובה אלא באמתלת גלת הקדושין · מ"ב סי' כ"א · יצאו הקול ואמתלא בבת א' ואחר ימים נודע שאמתלא שקר אין שין · מ"ב סי' כ"א: (טו) ש"פ · ואפי' לא נתברר לנו שלא היה ש"פ או שהיה קטן תלינן אנן ינו אם יצא הקול שקידש בחפן קל תלינן שלא היה ש"פ וכן אם יצא קול שקידש אחד מבני פלוני הוא קטן תלינן אנן שהקטן קידש אותה אבל אם יצא קול פלונית זרק לה קדושין לא אמרינן י אמתלא אלא אמרינן מסתמא היה קרוב לה עד שיצא אמתלא אח"כ · ח"מ ב"ש · יצא קול שנתקדשה ידו בפני חכם יחידי הוי אמתלא· מ"ב סי' ק"ו · מי שהביא עדים שקידש אשה ויש ב' כתי עדים שהאחת

נראים הדברים לב"ד (טז) שהוא כן סומכין על האמתלאה ולא הוחזקה כו
ואם לאו הואיל ולא נשמעה האמתלאה בעת שנשמעו הקדושין אין
לאמתלאה : הגה נתברר אחר כך ששקר היה הקול כגון שבאו העדים שתלו בה
ושנתקדשה בפניהם ואומרים לא היו דברים מעולם מבטלין קלא (טור בשם הרמ"
(ג) דבזה"ז אין מבטלין (יז) קלא (ב"י ושכן דעת הרמב"ם ושכן משמע מהרי"ף וכ
פרק המגרש) שלא לה שבלונות והוא בדרך שאין חוששין לשבלונות ששלח לה אע"ג
מזה קול מקודשת אין חוששין לקול שכן דרך לקרוא לשבלונות קדושין (כן משמע
הרא"ש כלל ל"ה) וכל מקום שאין צריכין להחמיר אין להחמיר בקול כלל כדי של
לרשעים שיוציאו קולות על בנות ישראל לעגן או להוציא מהן ממון (ב"י בשם ה
ה 'יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ובא אחר וקדשה (יח) בפני ב
על קדושי ראשון שהם בקול אם באו עדים ברורים בראיה ברו
מקודשת לראשון אין קדושי ב' כלום [כ]ואם לאו מגרש ראשון שקדו
ונושא ב' שקדושיו ודאי ואם גירש השני לא יכנום ראשון שמא (
החזיר גרושתו מן הארוסין אחר שנתארסה לאחר [ל]ואם כנסה שני קו
ראשון הרי זו אסורה (ד) עליו (כ) עולמית אף לאחר שגירש ראשון
סי' ל"ח סעיף ד') : ו [מ]יצא עליה קול שהיא מקודשת לפלוני ויצא

באר הגולה

אמיתית י שם מהא דשלחו מבי רב לשמואל ... וכו' וכדמפרש בגמ' שם כ מימרא דרב הונא שם ל טור ופשוט הוא וכמו שפי' שם כיון שמצריכין אותה גם מראשון הרי היא בחזקת שהיתה אשתו וכמ"א שבא עליה השני בזנות ואסורה עליו עולמי' מ ל' הרמב"ם שם כאמימר דאיפסקא הלכתא כוותיה שם

פתחי תשובה

נו"ב סוס"י ס"א הובא לעיל סי' מ"ג סק"ב : (ג) דבזה"ז אין מבטלין קלא · עבס"ע ועיין בתשובת נו"ב פי' ס"ה וס"ו מ"ש בזה וע' בס' בית מאיר מזה [ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל כ"ב אם הוחזק הקול ואח"כ נמצאו העדים פסולים לכ"ע אין חוששין הר"ם אלשקר סי' נ"ט וקי"ד אבל הר"י אדרבי סי' ד' כ' דצריך גט להתירה לעלמא והר"ם איסרלן סי' ל' כתב שאם העדים עצמם אומרים להד"ם הוי קול ושוברו עמו · כנה"ג בהגהת הטור אות כ"ז עכ"ל] : (ד) עליו עולמית · עבה"ע מ"ש אבל מהר"א ששון כתב דלא סגי בהכי ואפי' היתה נדה אלא דוקא כשבאו עדים שלא זזה ידן כו' · והנה ספר מהר"א ששון אין אתי אך ראיתי בשעה"מ פ"י מה"א בקונ' חופת חתנים ס"ה הביא שם דברי מהר"א ששון אלו קצת באריכות ומבואר שם דלא כמו שהעתיק הבה"ע משמו · רק דמתחלה עלה בדעת מהר"א ששון דאפילו באיכא עדים שלא זזה ידן אינו מועיל לפי דקיי"ל בפ' הבע"י דף כ"ז כרב דאמר יש חופה לפסולות וע"כ אפי' בדידעינן בודאי שלא נבעלה דאל"כ היכי פליג שמואל ואמר אין חופה לפסולות ניחוש שמא נבעלה ואפ"ה ס"ל לרב דהחופה פוסלתה מלאכול בתרומה משום דחשיבא כביאה כמ"ש רש"י שם וא"כ ה"נ חשיבא כביאה לאוסרה עליו · ושוב מסיק דאפילו באין עדים שלא זזה ידן רק שהיתה נדה מותרת לו שהרי כתבו התום' שם דהא דחופה פוסלת אינו אלא מדרבנן ומצינו להרמב"ם והרי"ף שסוברים דתופ"ז נדה לא חשיבא תופה (ע"ל סי' ס"א) א"כ בנ"ד שהיתה נדה הו"ל ספק דרבנן ולקולא ועוד כתב שם צדדים אחרים לזה ע"ש · ועיין עוד בשעה"מ שם שהשיג על מהר"א ששון בכל דברי התשובה הנ"ל וגם האריך שם בענין אי חופה חשיבה כבעולה ממש לכל דבר ומסיק שבמחלוקת הוא שנוי בין הראשונים ז"ל ולדינא יש לחוש לחומרא ומ"מ בנדון מהר"א ששון נראה דלכ"ע כל שנכנסה לחופה ולא נבעלה לא חיישינן לה כלל דאפי' הסוברים דחופה חשיבה כביאה ממש לא כתבו כן אלא היכא דמן הדין הוא חופה משא"כ ביצא עליה קול שנתקדשה ונשאת לאחר ונכנסה לחופה ולא

באר היטב

שהאחת אומרת שהיה גדול כשקדש והאחת א
קטן כשקדש לא חיישינן לקלא · משפטי שמו
כנה"ג דף פ' ע"ב : (טז) שהוא כן · כגון
קול שקדשה בזריקה ואז יצא אמתלאה שהי
אם נראה לב"ד לסמוך על אמתלאה זו לא הוח
אבל אם יצא הקול סתם פלוני קידש פלונית
קדושין שלא בזריקה ואם אח"כ יצא אמתלא
וקרוב לו אז אין לסמוך על אמתלא זו מא
קול אמתלא מיד · וכן אם אמרו אח"כ שהי
לו אין מתירין אותה הואיל ויצא קול הרא
סתם · ואם יצא קול הראשון שזרק לה הק
אמרו שקידש על תנאי אפילו אמרו שלא נה
לא תלינן לקול' כי קדושין על תנאי לא נכל
הראשון שיצא שזרק לה קדושין · ח"מ ב"ש
ר"ל שבזמן הש"ס היו מקומות שמבטלין ק
בזמן הזה חוששין להחמיר דאולי אנחנו מ
שאין מבטלין הקול · אבל הד"מ כתב דמית
דרבנן ובעל סופרים הלך אחר המיקל
בפסקיו וכ"פ מהריב"ל ומשפטי שמואל סי'
ח"א סי' כ"ה ומהר"ם ד"ב סי' יו"ד · והב
סי' ל"ג כתב ויראי הוראה אני ובפרט
הנוגע בערוה ומדברי רש"ל בתשובה סי' ק
דהלכה כמ"ד דלא מבטלין קלא · עיין כו
ע"א סעיף י"ד : (יח) בפנינו · אפי' קדש
כמי דינא הכי עיין כנה"ג פ"א ע"ב סעיף
קידש בפני הראשון תליא בדין אם אמרה
כמ"ש סי' י"ז : (יט) יאמרו · ואם כנס
מסופק אם צריך להוציא · וב"ש כתב דיצא

לגמרי · ובתשובת הרב בצלאל סימן ז' כתב אם כנס ראשון כופין אותו לגרש: (כ) עולמית ·
לבעל ולבועל והיינו שהיה עכ"פ עדי יחוד שנתייחדה עם השני אבל אם לא היה אלא חופה
דקדושי ראשון ספק הוא · הרשד"ם חא"ה סי' כ"ב · אבל מהר"א ששון סי' קע"ג כתב דלא סגי ב
היתה נדה אלא דוקא כשבאו עדים שלא זזה ידן מתוך ידן ולא נתייחדו ולזה הסכימו רוב חכמי

היא מקודשת לאחר אחד מגרש ואחד כונס בין ראשון בין אחרון : עליה קול שנתקדשה לפלוני (כא) ונירשה אין חוששין לאוסרה משום ואוסרה לכהן משום קול הגירושין : ח [ס]קול היוצא אחר הנשואין או חר ארוסין לומר שנתקדשה לאחר תחלה אין (כב) חוששין לו : הגה ש יצא קול כבר רק שלא הוחזק בבית דין עד לאחר שנתארסה אין בודקין אחר איקו (כ"כ הב"י בשם הרמב"ן) (ה) מיהו אם היא מודה אח"כ שנתקדשה לראשון בעלה (כן משמע מתשובת הרא"ש כלל ל"ה) (ו) הואיל ויצא הקול תחלה (הרב לשנה לחלק בין נדון דידן ובין הטיא שאמרה שמאה אני וכו' ועיין לקמן ס"ס מ"ח) :

ים המכחישין זה את זה בקדושין או היא אומרת נתקדשתי וחזרה · ובו ד' סעיפים :

ם אומרים ראינו שנתקדשה ושנים אומרים לא ראינו שנתקדשה הרי) מקודשת [ב]אפילו כולם [א] דרים עמה (ג) בחצר לא ראינו אינו ראיה שנתקדשה בצינעה : ב [ג]שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא לא [ד]שנא שזרק לה קדושיה שנים אומרים קרוב לו ושנים אומרים : ל"ש אמרו השנים שמעולם לא היו לה ספק קדושין לא תנשא ואם צא [ה]ואם נשאת לאחד מעדיה ואומרת (ג) ברי לי שלא נתקדשתי לא ג [ו]עד אחד אומר (ד) נתקדשה ועד אחד אומר לא (ה) נתקדשה אם

באר הגולה

ריש ד' נ' ב משנה וכדמפרש בגמר' שם דף ס"ח ע"ב ס מימרא דרב אשי שם ובברייתא שם ד' ס"ט ע"א ע שם בברייתא

א ברייתא כתובות דכ"ב ע"ב וכדאמ' לה רב אשי שם דף כ"ג ע"א ב שם בגמ' ג שם בברייתא' ד טור מד' התוס' שם ופי' דהפסר דקרוב לה הוי והני טועים לומר קרוב לו דעבידי אינשי דטועים בקרוב לו אלא אפילו אמרו הב' שמעולם וכו' תנא ה כאוקימתא דרב ששת שם דכ"ב ע"ב ו ברייתא שם וכדתרגמא אביי שם

באר היטב

(כא) · ואם יצא קול שנתקדשה לפלוני ונירשה הר"ן דפליגי בזה הראב"ד והרמב"ן · לראב"ד שמקיים התנאי והיא בחזקת מקודשת · א נפעם א' קול שגירשה עם הקול שנתקדשה · ולין שמתקיים התנאי והיא פנויה ואסורה (כב) חוששין לו · וא"ל גם ממנו אפי' נתארסה לישראל · ב"ח ח"מ ב"ש :

שם · אפי' נשאת לא' מאלו שאומרים לא ו סלא : (ג) בחצר · אבל אם כולם היו הוי כאלו אומרים ב' נתקדשה וב' אומרים ה כמ"ש בסמוך ס"ב · ועיין בתשובת מהרא"ש (ג) ברי לי · דוקא הם עצמם צריך שיאמרו ל אם אחרים אומרים ברי לאו אפי' נשאת ד ח"א סי' כ"א ועיין מ"ש בח"ב סי' ק"ה · ין דאם נשאת לא' מעדיה לא תצא · היינו צבד אבל לכתחלה לא תנשא · בשד"ם חא"ה · אע"ג דלענין הדין אם נשאת לא תצא · ים לחוש ללזות שפתים · הרלנ"ח ח"ב סי' ס אומרים נתקדשה וא' אומר לא נתקדשה אומרת לא נתקדשתי אין דבריו של אחד ים והוי מקודשת · תשובת ב"י סימן כ"ד · רים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה ' שנים ואמרו נתגרשה ושנים אומרים לא חרת מטעם ס"ס · עיין כנה"ג פ"ב ע"א סעיף נתקדשה · כבר מבואר לרב פוסקים ע"א לא מהני וי"ל הכא איירי באומר נתקדשה אחרים · עיין ב"ש : (ה) נתקדשה · ה"ה לבדה מכחשת העד האומר נתקדשה נ"כ "א נבכחשה לאו כלום · וכאן איירי אפילו קת כגון שא' אומר אביה קיבל קדושין וא' אומר

פתחי תשובה

נבעלה דבהא ודאי פשיטא דמגרש ראשון ותושא שפי דממ"נ אם לא נתקדשה לראשון כלל ה"ז מותרת ואם נתקדשה לראשון חופה דשני לא חשיבא חופה כלל דאטו נשואין תופסין בעריות והו"ל כמי שלא נשאת כלל ע"ש היטב · וע"ל סי' ז' סי"ב בח"מ וב"ש ומ"ש שם ס"ק כ"ב : (ה) מיהו אם היא מודה · עב"ש ס"ק כ"ב ועיין בתשו' רע"ק איגר סי' קע"ג מ"ש בזה : (ו) הואיל ויצא הקול · עח"מ וב"ש ועיין בס' עצמות יוסף בקדושין דף י"ב הלכה ג' שכ' ליישב דברי הרא"ש באופן אחר והמציא חידוש דין מדעתו לחלק בהא דאמרינן התם לאו כל כמינה דאמך כו' דהיינו דוקא משום שהיתה נשואה מש"ה לא אמרי' דשויא נפשה חד"א דמאחר שעד זמן זה בא עליה בעלה בהיתר לא כל כמינה לחוב לבעלה ולאסור עליו מה שכבר קדם לו שהיה בא עליה אבל אם היתה מאורסת ואמרה שקבלה קדושין מאחר נראה דכיון דשויא נפשה חד"א מונעים הבעל מלבא עליה ובהכי א"ש דברי הרא"ש בתשובה כו' משום דמיירי בארוסה כו' ושוב מצא סמך לדבריו בתוס' רי"ד בשמעתא דהתם ע"ש · ועיין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' נ"ב שהשיג עליו דגם בארוסה הוי אגידא בי' דלא מצוה שויא ע"ע חד"א · וגם על גוף סברת תוס' רי"ד הנ"ל דבנשאת כיון דאגידא ביה לא אמרי' שויא חד"א האריך לתמוה על זה · וגם כתב שם לתרץ דברי הרא"ש הנ"ל באופן אחר (ע"ל סי' קט"ו ס"ו ס"ק כ"ה) יעו"ש באריכות · ועיין בס' שעה"מ פ"ט מה"א דין ט"ו שתמה על מהרי"ט שם והאריך לבאר דעת התוס' רי"ד וגם כתב ישוב אחר על דברי הרא"ש הנ"ל · ועיין בתשובת נרים אברהם סי' פ"ה אות יו"ד וסי' נ"ד אות ב' ואות י"ב מ"ש בזה וגם בס' בית מאיר מזה · וע' עוד בס' קרבן נתנאל פרק בתרא דגיטין אות ע"ב שכ' ג"כ ישוב על דברי הרא"ש הנ"ל :

[א] דרים עמה בחצר · עבה"ט מ"ש אבל אם כולם היו במעמד א' כו' ובגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"כ עי' בתשו' הרלנ"ח ח"ב סי' מ"א עכ"ל · ור"ל דשם הביא דעת קצת פוסקים דדוקא אם היו מזומנים לעסק ההוא הא לא"ה לא דקיי"ל כרבא פ' שבועת הדיינים דכל מלתא דלא רמי עליה דאיניש לאו אדעתיה וכדרך שפי' הרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' טוען דקאי אעדים שאין העדים זוכרים אלא דבר שהם עדים בו ט'

אמר שמעולם לא היו בה ספק קדושין תנשא (ו) לכתחלה ואם זרק לה
אחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה לא תנשא ואם נשאת לא (ז)
(ועיין לעיל סי' מ"ב סעיף ב') : ד 'אמרה היא מעצמה נתקדשתי וחזרה
פנויה אני ^ח^תוך כדי דיבור נאמנת לאחר כדי דבור אינה נאמנת ^ט^ואם
(א) אמתלאה (ח) לדבריה שאמרה כן תחלה כדי שלא יקפצו עליה
שאינם מהוגנים וביוצא בזה וראינו בדבריה ממש הרי זו נאמנת ואם ל
אמתלאה או שנתנה ואין בה ממש אינה נאמנת 'ואם קדשה אחר הוו כפק

ז כ"נ ע"א וכמ"ש התוס' שם ז ברייתא שם ד' כ"ב ע"א ח עור מדברי התו' ולאיו הרא"ש שם ספקיו וכ"כ הר"ן שם ט ממימר' דרבא וכו' שם ומניא כוותיה י הרמב"ם

פתחי תשובה

(עט"ז בח"מ סי' פ' סק"ו) והאריך בזה ע"ש ועמ"ש לעיל סי' מ"ב ס"ק י"א : (א) אמתלאה לדבריה · עבה"ט ועיין בתשו' חות יאיר סי' קל"ח במעשה זר ומר שאירע בקהלה אחת שבא לשם אורח אחד והכיר שפחה בתולה שבבית אחד שהיא היתה בביתו לפני חצי שנה מעוטפת ראשה בהזקת נשואה עם איש א' שהיה בחזקת בעלה ועל כן השכיבה בחדר א' והיא הודית ונתנה טעם לזה ובאמת בתולה היא · והאריך שם לצדד דמהני אמתלא שלה וכתב שם ואי משום דקיי"ל הוחזקה נדה כלבישת בגדים ל"מ אמתלא ז"א דדוקא בלבישת בגדי נדות כמ"ש הרשב"א דלעשות מעשה כולי האי כו' והיינו משום דאין אשה מזולת עצמה בהם כי אתוסים ומגונים וטמאים הם בעיני' משא"כ לננוף מנפת כדרך הנשים לפעמים גם בתולות מכסין ראשן מפני כיעור ראשן בשחין וכה"ג י"ל דמהני אמתלא כו' ע"ש באורך · ולענ"ד יש לפקפק הרבה בזה חדא שלא הזכיר דברי הרמ"א בס"ס זה י"א דדוקא באמרה נתקדשתי סתם אבל אמרה נתקדשתי לפלוני שוב א"נ לומר פנויה אני כו' והוא מדברי הר"ן בשם הרא"ה (עמ"ש שם בס"ק ג') · ועוד שלא הזכיר דברי מהרי"ט סי' א' הביאו הבה"ט כאן דבאמר לה אחד ולאו א"א את ואמרה הן ל"מ אמתלא וכ"כ סברא זו הכנה"ג בשם רבו ביו"ד סי' קפ"ה ע"ש · ועוד דגוף האמתלא שהזכיר שם שע"י ריעוי כסף עשתה זאת אינה אמתלא טובה ומקובלת כלל ע' בתשו' חוט השני סי' י"ז שהבאתי לעיל סי' ו' סק"א ובתשו' שבו"י ח"ג סי' ק"ט שהבאתי לעיל סי' י"ט סק"ג · ועוד דמ"ש דדוקא בלבישת בגדי נדות כו' אין חילוק זה מוכרח כלל ומצאתי בתשו' חמדת שלמה ר"ס נ"ט שדעתו נוטה דזה מיחשב מעשה גדול יותר מלבישת בגדי נדות די"ל דאתרמי לה בגדים אלו כמ"ש מהרי"ק משא"כ כיסוי הראש כמו הנשואות אין מי שלא יחזיקה לנשואה ע"ש ע"כ קשה לסמוך להקל בזה וכיוצא בזה ועמ"ש
(ב) וכיוצא בזה · עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ל"ח בד"ה ואמנם מה שאני חושש · שכ' עוד אני אומר דע'
שמועיל אמתלא אלא היכא שעתה נסתלק הגרם הראשון כגון באשה שקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים שעי
להגון לה וכן באמרה טמאה אני מחמת שלא היתה בריאה או משום שהיה שם אחותו או אמו ועתה היא
כלכו לכם אבל אם לא נתחדש דבר כגון שקפצו עליה אנשים שא"מ ואמרו מקודשת אני ושוב נתקדשה לאותן
ואומרת שמתחלה אמרה שנתקדשה לפי שלא רצתה להתקדש למי שאינו הגון לה ועכשיו נשתנה דעתה ונתרצ
שמועיל אמתלא כו' ע"ש · ועמש"ל סי' קנ"ב ס"ו עוד מדין אמתלא · ועמ"ש לעיל סי' ו' סק"א בשם תשו
סי' י"ז כמה כללים בדיני אמתלא :
ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' פ"ה שהביא דברי התוס' ביבמות דף קי"ח ובמהרש"א שם דמבואר דל
רק לדונו בשתיקה מתחלה ועד סוף אבל לא להתיר ע"י דבור השני ע"ש והקשה מזה על פסקי הג'
דמבואר שם דאמתלא טובה לענין מעוברת הכרו מהני (ע"ל סי' י"ג ס"ק י"ח) וכתב ליישב דסברת מהרש"א
להון לשויא דבורו השני לעדות כההיא דמת בעלך דסימנוהו רבנן מדין עדות אבל בנדון דהג"ל דאף דבעי הודאה
מדין עדות הוא אלא מדין ברי וברי לענין זה מהני אמתלא דמ"מ אומר דברי לו שמותרת ע"ש · ומבואר עוד
דבנדון דהג"ל אף אם הוא גזלן דאורייתא מהני הודאתו כיון דלאו מדין עדות הוא · ועיין בתשו' חמדת של
שהביא בשם ת' פ"י סי' א' כאשה ששאלו אותה ממי היא מעוברת ואמרה מפלוני בעלי ואח"כ אמרה שאינו בעלה
ונתעברה ממנו בזנות ונותנה אמתלא לדבריה וצידד שם דמהני אמתלא · והוא ז"ל כתב עליו ולדעתי יש לדון הרבה
אמתלא הועיל ועכ"פ איתרע חזקתה דזונה לא שכיח וכיון דצריכין לברי שלה י"ל דאמתלא ל"מ רק לבטל דברי
אבל לא לקבל דבריה האחרונים אם צריכין להעדתה וראיה לזה מתוס' יבמות דף קי"ח וכמ"ש המהרש"א שם
אלפי דברי רבינו עקיבא ז"ל שהובא למעלה דסברת מהרש"א הוא רק דה"א לדון לשויא דבורו השני לעדות כו'
דגם כאן לאו מדין עדות הוא · אך זאת יש לפקפק גם עליו (כמו על תשובת הר"י שבס"ק הקודם) מדברי הרמ"א
ד"ז

באר היטב

אומר לא קיבל קדושין אוקי עד לגבי עד ואם פנויה ותנשא לכתחלה · ואם ע"א אומר לא והיא ג"כ אומרת לא נתקדשה כתב המגיד ס"ל בזה גרע טפי כיון דעד מסייע לה דמציזה ואסורה והראב"ד והרמב"ן והרש דמותרת : (ו) לכתחלה · אבל המגיד כתב בשם והרמב"ן והרשב"א אפילו אם העד אומר לא הי כלל לא תנשא כיון דהיא א"י כלום· עיין ת"מ ס (ז) תצא · כיון דידוע לנו דזרק לה קדוש חזקת פנויה שלה עיין ב"ש · ואם שנים אומ לו וא' אומר קרוב לה תנשא לכתחלה · בתשובה סי' נ"ו · ומהרי"ט סי' כ"ח : (ח) וה"ה אם נתקדשה לאחר ואח"כ נותנת אמתלא מהני · עב"ח בק"א · אם היה שם ע"א שמ או שאמר לה ולאו א"א את ואמרה הן אמתלא מהרי"ט ת"ב סי' א' · הא דמהני היינו שלא עשתה מעשה אלא שאמרה בפיה דעשתה מעשה המוכיח קיום דבריה הרא באמתלא אינה נאמנת · הר"י הלוי סי' ל"ג סי' א' ס"ק ל"ב וסי' קפ"ז מש"ש לא אשכחן דתועיל אמתלא אלא באמירה לא בחזקה בח קי"ז · ושום אדם לא יוכל לסמוך על אמת

ך נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבא (ע) ארוסה:
ני"א דכל זה מיירי באמרה נתקדשתי סתם (ג) אבל אמרה נתקדשתי לפלוני

שם ספ"ע ב הר"ן בשם הרא"ה ב"י

באר היטב

ישאל לחכם שבעירו שיוכל להשיג שאמתלא ראוי' אי אמרה אמתלא שהוא רחוק מן הדעת אסור ה · באר שבע דף קי"ז ע"ג · ואם האב שאמר את בתו ואח"כ נתן אמתלא ע"ל ס"ס ל"ז · אם האב שקדש את בתו או האשה שנתקדשה לא אמתלא · מהריב"ל ח"א סי' מ"א · כנה"ג פ"ג ע"ב ס"ג: (ע) ארוסה · כלומר שיבוא א' ויאמר אני קדשתיה כבר והיא תודה לדבריו שזה הוא אף שלא תודה רק שתעמוד בדבריה אחרונים פנויה אני והוא אומר אני ארוס שלך ג"כ לו ופשוט הוא אם מתחלה הזכירה למי נתקדשה חזרה ואמרה פנויה אני שהיא אסורה לכל עד אותו פלוני או עד שימות · ח"מ עיין ב"ש:

פתחי תשובה

די"א באמרה נתקדשתי לפלוני שוב אינה נאמנת כו' וכאן נמי מאחר שאמרה מפלוני בעלי אינה נאמנת לחזור אח"כ אפי' באמתלא וצ"ע:

ועיין עוד בתשו' רע"ק איגר ס"ס פ"ה שכ' בשם הגאון בעל הפלאה (בכתובות דף כ"ב) דהא דמהני אמתלא באומרת א"א אני דוקא בלא אמרה כן בב"ד אבל אמרה בב"ד כיון דנאמנת מדין עדות כיון דבידה לקדש א"ע אינה חוזרת ומגדת באמתלא כמו באנוסים היינו מחמת נפשות דאינם נאמנים ואין לך אמתלא גדול מזה ע"ש · והוא ז"ל כתב עליו שדבריו תמוהים דבאמת היא אינה נאמנת מכח דבידה כמ"ש תוס' ישנים בכתובות דף כ"ו דלא מקרי בידה כיון דאולי לא תמצא איש שירצה לקדשה אלא דהתורה האמינתו לאב מגזה"כ כ"ו שבידו לקדשה אבל היא לא מהימנא רק מדין שויא אנפשה חד"א וא"כ שפיר מהני אמתלא · אלא דמ"מ נ"מ לדברי הרב באב שאמר בפני הב"ד קדשתי את בתי דלא מהני אמתלא עכ"ד (עכ"ש לעיל ז דמשמע דעתו בפשיטות דמהני אמתלא ועיין בתשו' מהריב"ל כלל ו' סי' ל"ע דבדבר זה נסתפקו חכמי פרובינצא ג"כ בס' שב שמעתתא ש' ו' פרק ח' · ובתשו' חמדת שלמה סי' נ"ו ופלפלו בזה באורך) · וע"ש בסי' ק"י שהביא ברת הפלאה הנ"ל על נדון דידיה (הובא לעיל סי' י"ג ס"ק י"ח) ובסוף התשובה כתב ומ"מ נ"ל לצדד להקל דמסתימת ים גבי אשת איש אני ומדברי הגהת ש"ע לעיל סי' ד' סכ"ע בשם הרב מריזבורג לא משמע דמיירי דוקא חוץ לב"ד כו' ע"ש (גם בס' ש"ש שם הביא ראיה זאת מדברי הרמ"א הנ"ל ובתשו' חמדת שלמה שם האריך בזה): (ג) אבל נתקדשתי לפלוני · עיין בתשו' נו"ב סי' סמ"ך ע"ד המשודכת שהודית בפני אביה שנתקדשה למשודך שלה בעד אחד הוזרת ונותנת אמתלא על הודאתה שמה שאמרה כן היה כוונתה להוציא מאביה ההתחייבות שהתחייב ליתן לה · אי בזה אמתלא כיון שאמרה נתקדשתי לפלוני וכתב הרמ"א דשוב אינה נאמנת כו' ושורש דבר זה הוא מדברי הר"ן בשם · והאריך בזה ותורף דבריו דהרא"ה עצמו בחידושיו לכתובות כתב בלשון אפשר כמסתפק בדין זה ולא בהחלט וא"ב יש לומר באמרה שנתקדשה בעד א' דקדושי ע"א אפי' בודאי הוא רק חשש ואיך נצרף לזה במכחשת ספיקו של הרא"ה שני החומרות יחד הרי יש כאן ב' ספיקות ואיך נחמיר בס"ס והבתולה בחזקת היתר עומדת אמנם אולי הר"ן היה פי בדברי הרא"ה · והר"ן כתב דבר זה בהחלט · ואעפ"כ נראה להקל בנ"ד דהנה טעמו של הרא"ה נראה שהוא סובר ממון לא מהני אמתלא על דרך שכ' הח"מ בסי' קע"ו ס"ק כ"ב ולענין איסור מהני אמתלא וא"כ באמרה סתם נתקדשתי אן דרבא דממונא שמי הוא התובע ואין כאן רק דרבא דאיסורא לכן מהני אמתלא אבל באמרה נתקדשתי לפלוני שיש רבא דזכות אותו פלוני ולזה לא מהני אמתלא אין בידינו לפסוק בנושא א' תרתי דסתרי להאמינה לענין איסור ולהכחישה ממון לכן צריכין אנו להחמיר גם לענין איסור (ע"ש בסי' ח' וי"א שרוצה להעמיס כן גם בדעת הראב"ד פי"ח מהא"ב ומעתה יש להבין מה זכות ממון יש לארוס בארוסתו קודם הנשואין שנאמר שלא כל כמינה לחוב לו והרי אף אם נתקדשה ואינה רוצה להנשא לו מה יש לו עליה כו' וצ"ל דעיקר הזכות והחוב הוא על כסף הקדושין שאם יקחנה תת לה כסף קדושין מחדש ועכשיו שחוזרת בה שלא קידשה אם יקחנה צריך לתת לה קדושין זהו זכות וחוב שיש להמקדש ס שלו ומעתה המקדש בעד א' דרוב הפוסקים פסקו כרב ושמואל דא"ת לקדושין וסמ"ג שמחמיר היינו חוששין לקדושין ם יקחנה ודאי שצריך לקדשה מחדש שבדבר שבממון היא מוחזקת ולמ"ד א"ת לקדושין המעות היא מתנה גמורה כמ"ש בקדושין דף ס"ו (ע' בזה בנו"ב תניינא סי' ע"ג) וא"כ אף לפי הודאתה הראשונה אין לו עליה דררא דממונא ואין ון רק לענין איסור פשיטא דמהני אמתלא גם לדברי הר"ן והרא"ה · עוד י"ל שאפי' הודית בפני ב' עדים שנתקדשה בפני ב' עדים ג"כ יכולה להזור וליתן אמתלא אפי' לדעת הרא"ה ודוקא בהודית בב"ד או בעדים ואמרה אתם עדי והני בממון אמתלא בזה הוכר דגם לענין איסור דבהדי ממון לא מהני אבל בהודית חוץ לב"ד ולא אמרה אתם עדי גם לענין זכות וחובה שבממון מהני אמתלא ולא קאי הרא"ה רק באתם עדים או באמרה בב"ד:
עוד ואי לאו דמסתפינא אמינא עוד סברא אחת דהרא"ה קאי על אמתלא שאמרו בגמ' שקפצו עליה ב"א שאינם מהוגנים ואמתלא זו מהני לענין שהיתה צריכה לומר א"א אני אבל אכתי לא היתה צ"ל שנתקדשה לפלוני וא"כ נגד שהודית לית לה אמתלא לכן ל"מ אמתלא שלה גם נגד האיסור אבל היכא שהאמתלא הוא גם על מה שאמרה נתקדשתי כמו בנ"ד שהיתה צריכה לומר שנתקדשה להמשודך לפי שאביה מתחלה לא נתחייב למשודך אחר ועוד שאם היתה מקודשת אני סתם ואוסרת עצמה על כל העולם למי יתן אביה ההתחייבות והיתה צריכה לומר שנתקדשה להמשודך אמתלא גמורה גם נגד המשודך בזה אולי מודה הרא"ה (בעיין חילוק זה כתב הש"ך ביו"ד סי' קפ"ה סק"ה לענין דלבשה בגדי נדות וגם בנה"כ סי' א' בההיא דעבה ע"ש וכיוצא בזה כתב ג"כ בנו"ב תניינא סי' ל"ט דהיכא דע"י לא היה מוכרח לסכחים זרעו מהני אוכא לעיל סי' י"ג ס"ק י"ח) · ומסיים באופן שיש לפנינו כמה גווני להקל באמתלא זו ועכ"פ בצירוף כולם וגוף הדבר של קדושין בעד א' הוא חומרא בעלמא יש לסמוך ולהקל ולדחות ההודאה אמנם על הרב דמקום המעשה מוטל לעיין בדבר האמתלא זו אם היא אמיתית וטובה או לא דהיינו כך הן הדברים יע הענין אם זה שריחק אבי הבתולה השידוך הוא מחמת שקשה בעיניו עיקר המוהר שפסק לבתו ולכך רצה להרחיק ך למעט לה במוהר א"כ הוא אמתלא טובה וחזקה אבל אם טבע האב שוע ונדיב נגד זרעו ולא מטעם זה הרחיק השידוך

א משנה קדושין ד' ס"ס ע"א ב שם

(ד) שוב אינה (י) נאמנת לומר פנויה אני דלאו כל הימנה לחוב לו ולהפקיע עצמו ממנ...

מח אמר לה קדשתיך והיא אומרת לא או להפך · ובו ז' סעיפים

א ^א האומר לאשה (א) קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא (א) א... (ב) (ב) בקרובותיה (ג) והיא מותרת בקרוביו : ב ^ב קדשתני והוא אומר...

פתחי תשובה

שהודו רק מטעם אחר אבל מעולם לא היה מקום לחשוב שפיהו נגד בהתחייבות של בתו או אמתלא זו אין בה ממש וחוששין לקדושין עכ"ד ע"ש :

ועיין בס' יד המלך פ"ט מה"א ופ"ג מהל' עדות שהאריך ג"כ בטעמו של הרא"ה הנ"ל · ומבואר שם דאף תוך כדי דבור קאמר הרא"ה דא"י לחזור ואף דבכל התורה תכ"ד כדבור דמי מ"מ יש לחלק בהאי כללא דזה דוקא היכא דגוף הדבר נגמר ע"י דבור וכמו במקדש ונודר וכדומה משא"כ היכא דהדבור הוא רק גילוי מלתא על דבר הנעשה כבר דאף אם יבוטל הדבור ע"י החזרה תכ"ד מ"מ מה שנתגלה לנו ע"י הדבור אי... בידו לבטלו · ואין סתירה לזה מהא דקיי"ל דעדים יכולים לחזור מעדותן תכ"ד שאני עדים דאף בעדותן לא נתברר לנו ... דלמא שקר העידו רק דתק התורה להאמין להם משא"כ בהודאת פיו לטענתו של חבירו דזה הוי בירור גמור כו' ולפ"ז ... שיטת הרא"ס הנ"ל דמיירי שאותו האיש אמר מתחלה שקידשה והיא גם היא אמרה כן הרי יש בדבריה הודאה שהודית לכ... והודאת בע"ד לטענתן של חבירו הוי כנתברר לן בבירור גמור אמיתת הקדושין וכי חזרה אח"כ תוכ"ד נהי דמהד"א ... עליה יש כח בידה לחזור ולבטל מ"מ נשאר הבירור מכח הודאתה שטענתו אמת ע"ש שהאריך בזה · וכתב שם דעפי"ז ... לפרש הא דאית' בח"מ סי' פ"א סכ"ב הודה בפני ב"ד בין שהודה מעצמו ובין שתבעו אחר והודה א"י לחזור אלא תכ"ד ... אלא תכ"ד קאי דוקא אהודה מעצמו ולא אתבעו אחר והודה ומיושב בזה קושיית הש"ך שם מן התוספתא ע"ש : (ד) שוב י... נאמנת · עת"מ שתמה למה אינה נאמנת במיגו דגרשתני ועב"ש ועיין בס' שעה"מ פ"ז מה"א דין י' מ"ש בזה :

(א) אסור בקרובותיה · כ' בהגהת יד אפרים אבל אם בא עליהם לא פסלם מן הכהונה דאיהו הוא דשוי אנפשיה חד"א ... לגבייהו א"י לפוסלם כמו שהאשה מותרת ואע"ג דאינהו לא ידעי אם האמת אתו אם לא וכן מבואר ברא"ש פ' ... ע"ש : (ב) בקרובותיה · עבה"ט מ"ש אפי' אם יש עדים כו' ועיין במל"מ פ"ט מהל' אישות דין ט"ו שהביא דבתשו' מו... ח"ב סי' פ"ה נסתפק בזה באשה שאמרה נתקדשתי בפני פלוני ופלוני ובאו פ' ופ' ואמרו שלא נתקדשה בפניהם אי ... שויא אנפשה הד"א והביא עצות מרחוק לפשוט דין זה מהסיא דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ואח"כ ... מחלוקת הראשונים ז"ל בעד מפי עד והעד הראשון מכחיש לעד השני יעו"ש והוא ז"ל כתב עליו דאין מכל אלו ... דמיון לנדון זה אך באמת נראה דדין זה הוא פשוט מתשובת הרשב"א שהובא ביו"ד סי' א' בטבח שאמר על בהמ... שהוא לא שחטה ובאו עדים כו' וכן מבואר עוד בתשו' הרשב"א שהביא הב"י בסי' זה במי שטוען שקידש את האשה ... נתינה אמר לה התקדשי לי בזה אע"פ שעדים מכחישים אותו ואומרים שבתחלה נתנו לה בתורת פקדון כו' וכן מבואר ... ריא"ז שהובא בשה"ג פ"ב דכתובות · ואף דמדברי מהרי"ט בכתביו סי' רכ"ו נראה לכאורה דחולק על זה · כד מעיינ... נראה דלא פליגי דמהרי"ט מיירי כשהמקדש חזר בו ולא היתה אמתלא בחזרתו כו' אבל לעולם שאם הוא עומד בדבריו הרי... אף מהרי"ט מודה דלדידיה שויא חד"א אף דאיכא עדים המכחישים אותו · והרשב"א והריא"ז נמי יודו דאם חזר בו ונ... נתן אמתלא חזרתו חזרה כיון דאיכא עדים המסייעים לחזרתו עכ"ד ע"ש · אמנם בפ"ג מהל' יבום דין י"ג תפס הרב ... עצמו כמוסלם דדברי מהרי"ט סמה נגד דברי הרשב"א וס"ל למהרי"ט דכל כנגד עדים לא מהימנא אפי' לשויא חד"א ... שם דאין לדחוק דלא אמר הרב מהרי"ט אלא בחזרה בה מהודאתה במה שאסרה עליה · דאין בזה טעם כלל דמאחר דל... אמתלא הראויה בפני ב"ד על דבורא קמא מה לנו אם חזרה בה יעו"ש :

ועיין בס' שעה"מ פ"ט מה"א דין י"ו שהביא תשובת הרשב"ץ ח"ב סי' רע"ט שהשיב על האשה שאמרה נתקדשתי ב... ופלוני והעדים מכחישים אותה דהיא אינה אסורה בקרוביו דלא שויא נפשה חד"א אלא באותן עדים והרי הי... יע"ש וכתב עליו דמבואר מדבריו (דלא פליג על הרשב"א) דדוקא באומרת נתקדשתי בפני פ' ופ' והעדים מכחישים ... אמרי' שויא אנחד"א משום דתולה איסורא באותן עדים שהרי אין דבר שבערוה פחות משנים ואפילו שניהם מודים ... בהסיא דעבת דליכא האי טעמא מודה הוא דאמרינן שויא אנחד"א אפי' כנגד עדים ומכלל האמור אין מקום למה ... הרב מל"מ על מהריב"ל וכמובן עכ"ד · ולכאורה נראה דאין עיקר ההילוק בין שאר איסורים ובין דבר שבערוה א... בדבר שבערוה גופיה יש לחלק בין אם ב"ו אותן העדים עצמם שתלה איסורא בהם שאמר שקידש בפניהם ובין אם ב... אחרים · וזה מוכרח ממ"ש השעה"מ דאין מקום לקושיית המל"מ על מהריב"ל · דהא"כ אכתי קשה מדברי הרשב"א שהבי... בסי' זה במי שטוען שקידש את האשה כו' · ועפ"ז אפשר ליישב ג"כ דברי מהרי"ט בכתביו שהזכיר המל"מ הנ"ל ולו... פליג על הא דהרשב"א דמהרי"ט מיירי כהם שבאו אותן העדים עצמם שאמר שקידש בפניהם והרשב"א מיירי שבא... אחרים ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי · ומעתה אפשר לומר דגם הרשד"ם והרש"ך שהביא הבה"ט כאן דאפילו י... מכחישים אותו כו' מיירי ג"כ בכה"ג שבאו עדים אחרים אבל אם באו אותן העדים עצמם שאמר שקידש בפניהם והכחישוהו... דמהריב"ל הנ"ל אפשר שגם הם ז"ל מודו דלא אמרי' בזה שויא אנפשיה חד"א וכדברי הרשב"ץ הנ"ל וצ"ע · וע' עוד ב... אהובה פ"ט מה"א שם ובס' יד המלך שם ובס' גט מקושר בס"ר אות קנ"ה מענין זה · ועיין בה"ט לעיל סי' מ"ב סק"ז · ד... בנו"ב שהזכרתי בפ"ת שם ס"ק י"ז · ובבה"ט לעיל סי' ד' ס"ק ל"ז ומ"ש בפ"ת שם וע' עוד מ"ש לעיל סי' ל"ז ס"ק ... ומ"ש הבה"ט בשם הרא"ס ואם נשא מקרובותיה כופין אותו להוציא עמ"ש בזה לקמן סי' קט"ו ס"ז ס"ק ל"ז : (ג) ... מותרת · עיין בתשו' שב יעקב סי' כ"ב דמתחלה נסתפק באשר לשון הש"ס כגון דאמר קדשתיך בפני פ' ופ' והי... למדפ"י

באר היטב

(י) נאמנת · אפילו תכ"ד ואפילו אם נתנה אמ... אינה נאמנת · וב"ש כתב דיותר מסתבר דאיירי ... כ"ד דאינה נאמנת אפילו אם נתנה אמתלאה דהא בכל התורה כולה תכ"ד כדיבור דמי · עיין אחרונ... (א) קדשתיך · היינו באומר קדשתיך בפני ב' עדים ו... למד"ה כ"כ הטור ואם אמר קדשתיך סתם יוכל ... דבריו שקידש בלא עדים · עיין ח"מ ב"ש : (ב) בקרובו...

שתיך (ד) הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו : ג ג קדשתיך והיא
מרת לא קדשתני אלא בתי הוא אסור בקרובות האם והאם מותרת בקרוביו
תר בקרובות הבת (ה) והבת מותרת בקרוביו : ד דקדשתי את בתך
א אומרת לא קדשת אלא אותי הוא אסור בקרובות הבת והבת מותרת
רוביו ומותר בקרובות האם והאם אסורה על קרוביו : ה הכל אלו שטוענין
דושין כשטען הטוען שהיו שם עדים והלכו להם למדינה אחרת או מתו
בל אם הודו שהיו הקדושין בלא שני עדים אין כאן קדושין : ו זכל מקום
מרנו שאמרה האשה לאיש קדשתני והוא אומר לא קדשתיך (ו) מבקשים
צו שיכתוב לה (ג) גט להתירה : הגה ואז נאסר (ד) בקרובותיה הואיל ונתן לה גט
אם הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאו לגט משום חשש הנמנע לנושאה
האשה נאסרת בקרוביו מחמת הגט (הגהת מרדכי דקדושין) : ז חמי שאמר קודם
קדשתי את אשתי קדשתי את אחותה בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י
גרשתיה והרי היא נשואה אינו נאמן לאוסרה על בעלה כל זמן שלא יביא
ים ואפי' אם תאמר היא אמת (ז) שקדשתני אינה נאמנת לאסור עצמה על
לה ואפי' אם יביא עדים שקדשה אם נתקדשה אחות *אשתו בפניו אינה
רת על בעלה וזה אסור (ה) באשתו שכיון שאמר שקידש אחותה תחלה נאסר
בקרובות שתיהן (ועיין לעיל סוף סימן מ"ו) :

מט קדש אחת מחמש נשים וכל אחת אומרת אותי קדש · ובו ג' סעיפים :

א המקדש אחת מחמש נשים וכתב לה (א) כתובה ואינו *יודע איזו היא
וכל אחת מהן אומרת אני הוא אסור בקרובות כלן ונותן גט לכל אחת ואחת
נח כתובה ביניהם ומסתלק ב ואם קידש בביאה ג קנסו אותו הכמים (א) שיתן
ובה לכל אחת ואחת : ב ד המקדש אשה וחזר בו מיד ואמר שהמעות יהיו
נה אפילו תוך כדי דבור אין הזרתו כלום וצריכה גט : ג ה כל מי שאינו בקי
יב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם (ב) להורות (ג) בהם שבקל יכול

באר הגולה

במשנה ג שם במשנה ד שם במשנה ה מסקנת הגמ' שם ו כרב נחמן אמר שמואל שם ז מימרא דשמואל ושאר אמוראי שם ח טור בשם ר"ת והביאו התוס' גיטין דפ"ט ע"ב ואביו הרא"ש שם בפסקיו *מבואר כמ"ש בסי' י"ז סעי' ב' דהאשה שנתקדש' בפני בעלה הוי קדושין

א משנה יבמות ד' קי"ח ע"ב וכאוקימתא דגמרא שם *פי' כגון שכתב לארוסתו ולא הזכיר שמה או שהיו שמותיהם שוות או שקנו מידו והלכ' להם ב כר"ע שם במשנ' דקי"ל דהלכה כר"ע מחבירו ור' טרפון חבירו ג פי' רש"י דאיסורא דרבנן קא עבד וכמ"ש לעיל בסי' ל"ג ד מסקנ' הגמ' ב"ב דקכ"ט ע"ב ובכמה דוכתי ה מימרא דרב יסודה וכו' קדושין

באר היטב

' יש עדים מכחישים אותו שויא אנפשי' התיכה
סורא · רשד"ם חא"ה סי' פ' והרש"ך ח"ג סי' נ"ה ·
נשא מקרובותיה כופין אותו להוציא · הרא"ש ח"א
כ"ה : (ג) גט · משום דאסור לישא בקרובותיה
יל הגט מש"ה מבקשין · ודוקא באומרת היא
אני בודאי אבל מי שאומרת אני זקוקה לך
יל שבאת עלי ואני רוצה גם אפי' מבקשין ליכא ·
של"ס חא"ה סי' ס"ה · עיין כנה"ג פ"ד ע"א ס"ד :
בקרובותיה · עיין מ"ש הח"מ וב"ש : (ה) באשתו ·
ל לאסור על עצמו · מיהו אחר תקנות חר"ג
אינו יוכל לאסור עליו · מהרש"ל ב"ח ח"מ ב"ש :
כתובה · ר"ל ונאבדה או שלא הזכיר את שמה
או איירי שכל שמותיהן שוין ולהני פוסקים דס"ל
וסה יש לה כתובה אפילו לא כתב לה א"כ לזה
פת י"ט עיין ב"ש : (ג) בהם · ט"ז מדייק דוקא
ות האסור אבל לסדר קדושין מותר דאין שם להורות

פתחי תשובה

למדה"י משמע אם העדים שפרע בשם ישנם במקום קרוב נכון לשאול את פיהם עכ"פ דבמקום שיש לברר נכון לברר כדאי' בריש חולין כו' ושוב הביא תשובת רמ"א סי' ל' והוזכר בקצרה בב"ש לעיל סי' מ"ב ס"ק ט"ו דמבואר שם דאין חוששין לדבריו כלל וא"צ להמתין על העדים כלל לשאול את פיהם אפי' הם במקום קרוב ומ"מ מסיק הוא ז"ל דאם לא תפסיד כלום בהמתנה זו אפשר הואיל דאיכא לברר ע"י שאלת פיהם של העדים צריכין לברר ע"ש וכבר כתבתי בזה לעיל סי' מ"ב ס"ק ט"ז : (ד) הוא מותר כו' · עיין בס' לח"מ פ"ט מה"א שהקשה בזה במאי קמיירי אי אחר שנתן לה גט הא קיי"ל כל שנתן לה גט נאסר בקרובותי' ואי איירי קודם נתינת הגט הלא היא אסורה לכל העולם וא"כ איך קאמר אסורה בקרוביו משמע הא לכל העולם שריא והניח בצ"ע ועי' בס' קרבן נתנאל פ' האומר אות נ"ן שכתב עליו ותמיהני על חכם גדול כמותו דהא דהני אסורה בקרוביו במת המקדש איירי ולק"מ ע"ש וכן תירץ בס' בני אהובה וגם' שעה"מ פ"ט מה"א סוף דין ט"ו ובתוספת ביאור ע"ש : (ה) והבת מותרת בקרוביו · עי' בס' שעה"מ פ"ט מה"א דין ט"ו : (ו) מבקשים ממנו · עיין בתשו' הרדב"ז ח"ה סי' שני אלפים כל"א שכ' שאם טוענת שישביעוהו על ככה אין

ין לה ע"ש : (ז) שקדשתני אינה נאמנת · עב"ש שכ' היינו כל זמן שהיא תחתיו אבל אם גירש אותה אסורה לו כו' ועי' ן סי' קט"ו ס"ו בהגהה ומ"ש שם ס"ק ל"ו וכ' עוד הב"ש והא דאינה נאמנת על בעלה במגו גרשתני משום דהוי מגו דהעזה עכ"ל ועיין בשעה"מ פ"ז מה"א דין י' מ"ש בזה :

שיש כתובה · עב"ש סק"ב שתמה מח"מ סי' שם"ה ס"א ועיין בס' קרבן נתנאל ביבמות פ' האשה תנייא אות ל' שתירץ כעוב ע"ש : (ב) להורות בהם · עבה"ט מ"ש ט"ז מדייק אבל לסדר קדושין מותר כו' ועיין בתשו' שבו"י ח"ג סי' קט"ז

לטעות ויתיר את הערוה וגורם להרבות ממזרים בישראל :

נ מתי חוזרין הקדושין והסבלונות ודיני קנסות · ובו ז' סעיפים

א [א]המקדש את האשה בין שחזרה היא בה ובין שחזר הוא בין שמת הוא בין שמתה היא (א) או שגירשה אין הקדושין חוזרין לעולם [ב]אפילו קדשה באי דינר הרי הם מתנה גמורה שאין לה חזרה [ג]ואם היו (א) קדושי (ב) טע חוזרים המעות [ד]וכן אם היתה (ג) ממאנת [ה]וכן אם היו קדושין על התנאי ו נתקיים התנאי וכן אם היו [א] קדושי (ד) ספק · (וכל זה לא איירי אלא מן הארו אבל מן הנשואין [ב] הקדושין (ה) חוזרין) (מהרי"ל סימן ס"א) : ב [ו]המקדש אחו המעות מתנה מפני שהכל יודעים שאין קדושין תופסין בעריות ואין זה טו אלא גמר ונתן לשם מתנה : ג [ז]השולח סבלונות לבית חמיו בין מרובין וב מועטים בין שאכל שם סעודת ארוסין בין שלא אכל בין שמת הוא בין שמ

באר הגולה

ד' ו' ע"א וכפי' רש"י שם
א ברייתא ב"ב דף קמ"ה ע"א כאוקימתא דגמ' שם וכר' יהודה הנשיא דסבר קדושין לשכופין (פירוש נאלוטין) נתנו וכדפסק אמימר שם
ב ל' הרמב"ם פ"ו מהל' זכייה ומתנה
ג מאוקימתא דרב נחמן בר יצחק כתובות ד' ע"ו ע"ב
ד ה"ה שם בשם הרמב"ן בשם גאון ה הגהת מרדכי דקדושין וכן פירש"י שם בכתובות ו כמימרא דשמואל דהלכתא כוותיה בדיני קדושין ד' מ"ו :
וכאמה דוכתי ז ג"ז שם ברמב"ם מהא דיתיב רבין כבא וכו' ב"ב ד' קמ"ו ע"ב וכדעת רבו הרב אבן מיגאש דהא דרבין כין אכל לא אכל ואדהיא מתניתין מקמיה הא דרבין וכו' ה"ה שם

פתחי תשובה

קט"ז שאלה כ"כ אלא דה"ה שלא יסדר קדושין לכתחלה ולהכי נקט הש"ס לא יהא לו עסק משמע כל התעסקות בענין קדושין וגיטין וגם רש"י ז"ל שכ' שלא יהא דיין כדבר לא כיון דוקא אם יהיה דיין לדון על הגיטין או הקדושין אם הם כהוגן רק דה"ה שלא יסדר לכתחלה וזה נכלל ג"כ בכלל דיין וכן משמע בתשובת מהרי"ו סי' פ"ה כו' וכודאי לא בחנם הורגלו בדורות הללו שאין מסדרין קדושין בלתי התרת הרב כי יש לחוש להרבה מכשולים שיבא לקדש ח"ו איסו' ערוה או שני' כאשר קרה בזמנינו כו' ושם בתשו' הגאון בעל בה"י כתב שדבר זה הוא תקנה מרבני צרפת שהיו בימי ר"ת שגזרו ואמרו שלא יסדר שום אדם קדושין כ"א מי שנבחר לרב או מ"ל בקהלתו ומי שיעבור על אלה כו' ע"ש ועי' ג"כ מזה בת' בה"י ס"ס ע"ב ועי' בת' נו"ב תניינא סי' פ"ג הובא אצלנו בפ"ת ליו"ד סי' רמ"ה ס"ק י"ב :

(א) קדושי טעות · עבה"ט מ"ש היינו אם שהדעת טועה כו' והוא לשון הב"ש סק"ג וכ"כ הח"מ לקמן סק"ו בשם המ"מ ושכ"ש לעיל סי' כ"ח ס"ק נ"ה דדוקא באחותו אבל באחר אינו טוען למתנה ע"ש ועיין בש"ך ח"מ סי' שכ"ו : [א] קדושי ספק · עבה"ט שכ' דברי המחבר תמוהים כו' ע' בזה בח"מ וב"ש ועיין בתשו' ח"ס סי' ק"ה שכ' ליישב בטו"ט דברי המרדכי והמחבר דכיון דאיכא ספק קדושין א"כ כי היכי דאי הדרי קדושין ואיכא דלא שמע בגיעא איכא חשש שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה ה"נ איכא מכשול בהיפך דאי לא הדרי קדושין מאן דשמע בגיעא יאמר שהיה ודאי קדושין ואין קדושין תופסין בודאי וכאמת הוה קדושי אחותה קדושי ספק נמצא כיון שבין כך ובין כך א"א להנצל ממכשול טוב יותר שתחזיר דאז מאן דשמע בהרוויי' בגירושין ובחזרת קדושין ידע שקדושי אחותה ס' הם ולק"מ כו' ושוב ראיתי שמצא דגם בס' ישועות יעקב פי' ליישב כן דברי המרדכי אלא שסיים דמלא לריטב"א בקדושין ע"ע דפליג כו' והוא ז"ל תמה עליו ומסיים בדברי הגאונים מוסכמים לענ"ד בלי מחלוקת ע"ש] : [ב] הקדושין חוזרין · עבה"ט ומ"ש וכ"כ הר"ם מינץ שראה הלכה למעשה כו' דמסיים בה והטעם לדבר משום מה שהוה הקדושין יותר מפרוטה הוי כאילו נתן לה למתנה דבר העשוי להתנאות כו' ועי' בס' ב"מ שכ' דהוא תמוה הא בפלוגתא דקידשה בככר ליכא למ"ד הכי כו' ומסיים לכן לענ"ד הלכה כהח"מ ודלא כב"ש דדוקא דדינא הוא ע"ש ועיין בתשו' ח"ס סי' ק"ה שכ' דמה שנדחק הח"מ דמהרי"ל לא קאי אלא אעובדא דיליה בתוך שני ור' וכן הסכים בס' ב"מ דלא כב"ש הנה הרואה במהרי"ל יראה נהי דהשאלה היה בתוך שני חזרה אבל מה שהעיד על ... היה בעלמא כו' וכתב שם ליישב דברי מהרי"ל ומסיים דיפה פסק רמ"א כמהרי"ל וא"כ לכל הפחות הוה ספיקא דדינא ... הב"ש ואי תפס הוא לא מפקי מיני' :

ועי"ש עוד אודות אחד שקידש ונשא אשה ומיד ביום שאחריו טרם טהרה ולא נבעלה נתגלה לה מום בהאיש ולא ... לו בשום אופן ורוב המון חשבו שיהיה קדושי ובשואי טעות לגמרי במום כזה ולימים אחרי כן פטרה בגט ... ועתה תובע הבעל להחזיר לו טבעת קדושין שלו והיא תמאן לתת לו והאריך בזה ומסיק כי בעובדא דא היה נראה ... מתנה הקדושין לכ"ע דנראה כמערמת להתקדש לבעל מום ולחזור קודם בעילה ולכופו לגט כדי להרוית הקדושין ... בברא זו התוס' בכתובות ע"ז בד"ה סבורה וביבמות ס"ד בד"ה יוציא' אלא דהמרדכי כתב שם תירוץ אחר כו' ולכל ... נ"ל דהאחיר עד פרוטה וכמ"ש הב"ש בשם הר"מ מינץ ומ"ש האחרונים שזהו המצאה נגד הש"ס נ"ל דבימי הש"ס ... בככר

באר היטב

אבל לסדר הגט די"ש הרבה פרטים אסור לסדר א... יודע בטיב גיטין · ב"ש :

(א) או שגירשה · ר"ל או שגירשה מחמת שאסור... דהא כשחזר הוא או היא איירי נמי שגירשה · ... ב"ש : (ב) טעות · היינו מה שהדעת טועה אבל ... הוא טעות שאין דעת טועה כגון המקדש את אח... הוי מתנה : (ג) ממאנת · משום בממאנת הקד... תופסין באחותה ומוטב שיאמרו הקדושין תופסין באח... לכן הקדושין חוזרים : (ד) ספק · דברי המחבר תמ... דהא בקדושי ספק צריכה גט א"כ למה הקדושין ח... ולא חיישינן לשמא יאמרו קדושין תופסין באחו... ובה"י וב"ש מיישבו ע"ש : (ה) חוזרים · זהו ... מהרי"ל · וכתב הח"מ דמהרי"ל איירי שמתה ... והבעל יורש אותה מדינא רק מחמת תקנה שמתה ... שני' צריך להחזיר חצי הנדן והבעל רוצה שיחזי... הסבלונות ולא מחלקו ע"ז פסק מהרי"ל דודאי ... הדרי' ואפי' הקדושין הדרי אבל נתגרשה או נתא... הקדושין שלה דמתנה גמורה הם עכ"ל · אבל בתב...

יא או שחזר בו האיש יחזרו הסבלונות כלם חוץ מהמאכל והמשתה וכן
ו) *מעות וכן כלים מועטים ששלח לה להשתמש שם בבית אביה אם נשתמשה
בהם ובלו או אבדו אינם משתלמין אבל אם הוו קיימין חוזר הכל (ב) וגובה
ז) אותם בבית דין שהדבר ידוע שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד : הגה וי"א
אפילו בדבר מאכל (ח) ומשתה ודברים מועטים דאינן חוזרים דוקא כשאכל שם החתן ואז אפי'
ה שהוא בעין אינו חוזר אבל אי לא אכל שם חוזר הכל שם [ח]טור :„(ג) [ט]חזרה היא
ה חוזר הכל ואפי' המאכל והמשקה נותנת דמיו [י]בזול דהיינו שאם היו דמי
מאכל והמשקה ו' משלמת ארבעה [כ]ואם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם
סעודה ויאכיל לריעיו או יחלק מעות לשמשים ולחזנים וכיוצא בהם ועשה כדרך
עושים כל העם ותזרה בו משלמת הכל שהרי גרמה לו לאבד (ט) ממון והוא
יהיו לו (י) עדים כמה הוציא (וי"א דכל זה מיירי במה ששלח לאחר ארוסין אבל

באר הגולה

*פי' דלהוצא' ניסתן לכך חשובים כדברי' שעשוים לבלות כ"י ח וכ"כ הר"ן ונ"י בשם הריטב"א והרשב"א בתשובה והרמב"ן דרבינן לפרושי מתני' אתא וכו' וכ"כ מדברי הרי"ף והרא"ש ט מהא דיתיב רבין וכו' שם י מימרא דרב הונא בריה דרב יהושע שם כ שם בשם רבותיו שהורו

פתחי תשובה

בככר או במנה וע"ד כן נתקדשה לו א"כ הכל הוא בכלל הקדושין אבל בזמנינו שנוהגים לכסות פני-הכלה ואומרים תחת החופה שווה פרוטה כדי שתסמוך דעתה במה שהוא כו' נמצא עיקר הקדושין אינו אלא פרוטה והשאר הוא כמוהר וכמהר"ם מינך מינה זה דוקא לענין דינא דסיבלונין עדיף בזמנינו מבזמן התלמוד מטעם הנ"ל אך לטעם שמא יאמרו קדושין תופסין באחותה אדרבה מיגרע גרע כיון שלעולם מקדשה בטבעת א"כ כיון שמשלמת לו שווי הטבעת אע"פ שמחזקת לעצמה פרוטה או אפי' אי שווי איכא למימר שיסברו שמשלמת כל שווי הטבעת או דאזיל גבה או איכא דלא שמע כמה החזירה ע"כ מן הארוסין נ"ל דלא תחזיר אבל מן הנשואין דליכא משום שמא יאמרו איכא לגרושי כל מ"ש לעיל וא"כ בנ"ד לכל הפחות יש לנגוע הריב כי קרוב לודאי שמחויבת להחזיר הקדושין ע"ש] : (ב) וגובה אותם · ענה"ע ומ"ש ארוס שבשעת כניסתו כו' עמ"ש לקמן ס"ק י' בשם רדב"ז : (ג) חזרה היא גם חוזר

באר היטב

א"ס מלובלין סי' י"ט כתב דכוונת הרב מהרי"ל אף מת הוא או נתגרשה אזי הטבעת הקדושין חוזר וגם כתובה והעיד שכן מנהג קצת קהלות · וכ"כ הר"ש ינן סי' נ"ו · שראה הלכה למעשה מרבותיו דחוזרין קדושין אחר הנשואין · וקצת פוסקים ס"ל אפי' אחר נשואין הקדושין לא הדרי מטעם דחיישינן שמא יאמרו ו' · נמצא דין זה אם הקדושין אחר הנשואין הדרי פיקא בדינא הוא ונראה קטנה שיכולה למאן ויצאה גם דקי"ל דאסור בקרובותיה אז אפי' אחר הנשואין ם תחזור הקדושין יש לחוש שיאמרו דיוצאת במיאון מותר בקרובותיה לכן לכ"ע אין הקדושין הדרה · עיין ש : (ו) מעות · כלומר שהוציאה מעות בדברים אינם של קיימא : (ז) אותם · ואם נאבדו הסבלונות יא קטנה אין האב והאם חייבים לשלם והיה ג"כ ם אבדם בזמן שהיה קטנה פטורה · אבל אם אבדם כשהיא גדולה חייבת · עיין מהר"ם גלאנטי סי' י"ד · ם חזרתו הוא מפני שחמיו לא רצה להשלים תנאו והדין נותן שישלים חמיו תנאו חוזר הכל אפי' המאכל משתה · הרש"ך סי' ז' · ארוס שבשעת כניסתו לחופה לא רצה לשמוע לקול המדברים באזניו והלך לו ולא ה לקדש ואח"כ הפצירו בו ובא לקדש ואז אמרה הכלה כיון שמתחלה לא רצה הוא עכשיו לא רצתה היא ותבע חתן כל מה שהוציא לתופתו אינה משלמת כלום · שארית יהודה דף ס"א · וה"ה בארוסה שחזרה בה מפני שארוס ה בעודו ארוס עמה היה מכה אותה והיה מדבר דברים שלא ניתנו לכתוב · מהרח"ש וכנה"ג דף פ"ד א סעיף י"א : (ח) ומשתה · וכללא הוא · אם לא אכל תוזר הכל אפי' הדר הוא צריכה היא לשלם דברים עשוי לבלות וכן מאכל ומשתה ששלח והכלה צריכה לשלם פחות שליש · ואם הוא עדיין בעין ובלה אם אוי למלאכתו הראשונה א"צ לשלם מה שבלו · לא היו דברים העשויין לבלות ומכרה דינה כגזלן ומשלמת שעת הגזילה ואינה פוחת שליש · וסבלונות אם בלו משלמת כפי מה שהוא שווים · ואם אכל או שתה בדינר ז אם הוא חוזר אמרינן דברים העשויין לבלות ובלו מחל · ואם הם דברים העשויין לבלות והשתמשה בהם א בלו · בעיא דלא איפשטא בש"ס ואין מוציאין ממנה · ואם תפס הוא מהני לרבי פוסקים דס"ל דמהני תפיסה בעיא דלא איפשטא · ובייכא וסבתא בודאי מחל · ופי' הרמב"ם היינו מיני נעיפים וקישורי נשים · ורי"ו י' שהם מנעלים ונעיפים אפילו הם בעין א"צ להחזיר דמוחל בודאי · ודברים שאינן עשויין לבלות מחויבים החזיר אפי' מכרו וצריכה לשלם כשעת המכירה ואפילו אם הרויחה במעות א"צ ליתן לו כלום · ואם היא זרה צריכה לשלם דברים העשויין לבלות ובלו פחות שליש משויה · ומעות הוי כדברים העשויין לבלות · גדים הכל לפי הענין · והיכא דהדר בי' וסוף סוף כתפיים והדרה איהי הוי כהדר איהו ופטורה מלשלם · ארית יהודה דף ס"א · וכן כשמת א' מהם אמרינן ג"כ אם מחל מחל · עיין ב"ש : (ט) ממון · ואינו פוחת ליש · וצ"ע מ"ש ממאכל ומשתה ששלח לה דאינה משלמת כל ההוצאה · מיהו לכ"ע אם זה שעשה הסעודה וזר א"צ הצד השני להחזיר לו כלום · ול"ד לשלח · ב"ש ע"ש · כתב הרדב"ז ח"ב סי' רל"ד דאין מחויב לשלם לא ההוצאה שדרך בני אדם להוציא כמותו · אבל אם הוציא הוצאות מרובות יותר מן הראוי פטור לשלם אותו היתרון אפי' יש עדים דמצי למימר את הוא דאפסיד אנפשך ע"ש · ובסי' קכ"ד כתב הרב נ"ל דאם הוציא הוצאות ואח"כ נירשה בשביל מום שאינו יכול לומר לאב תן לי הוצאתי ע"ש : (י) עדים ·
אבל

קודם אירוסין (ד) לאחר שדוכין חוזר הכל (נ"י פ' מי שמת וכ"כ הריטב"א) (יא) ...
חולקין) (ב"י בשם הרשב"א) : ד [ל]המשדך בתו לחבירו ושלח לו בגדים ותכשי...
ואח"כ נתבטלו השדוכין וחזר בו החתן או המיו יחזיר מה ששלח לו דכי ...
דהדרי (יב) סבלונות דשלח איהו לה הדרי מאי דשלחה איהי לדידיה דא...
דעתא הוא שלא שלחה לו אלא על דעת שיכניסנה לחופה : ה [ס]ראובן שד...
בתו לשמעון בקנין ושבועה והשלישו שטרות ואח"כ אירע שהמירה (ה) א...
(יג) המשודכת יכול שמעון לחזור בו ופטור מהקנין ומהשבועה ומחיוב הש...
(דהיינו הקנסות שעשו ביניהם) [י]ואם החזיר השליח השטר למשודכת לא עשה כ...
וה"ה אם [ס]נשתטית המשודכת שיוכל המשודך לחזור בו וכן [ע]אם קלקל המש...

כך וכתב ה"ה אין בזה ראי' ל הרשב"א בתשו' מ טור בשם תשובת אביו הרא"ש כלל נ"ה סימן א' נ הרשב"א בתשו' ס מהרי"ו קולן בשורש ק"א ע שם בתשובת הרשב"א ומבואר שם כגון משחק בקוביא אע"פ שאבי הבת היה יודע מזה בתחלה אלא שאח"כ החזיק בכך הרבה ואין לו אומנות אחרת אלא זו והביאו הב"י

פתחי תשובה

הכל · עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' תקע"ט : (ד) לאחר שדוכין· הטעם מבואר בב"י דבשדוכין ודאי לא מחל כלום ואפי' אכל שם כיון דמצי למיהדר ביה ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שכ' דהאידנא שהשדוכין בת' וקנס לע"ד אף הב"י מודה דאין חילוק · אך צ"ע אם לא נאמר דלא שייך ענין מחילה ע"י אכילה אלא במה שאוכלים מדידהו ולא במה ששולח האב על ידם כנהוג כהאידנא עכ"ל · [ובתשו' ח"ס סי' קכ"ח במשודך שמת ויורשיו תובעים להמשודכת בעד תכשיט זהו' שנתן לה בהיותו משודך שלה וגם אכל שם איזה ימים · וכתב דהא ודאי דאינה יכולה לומר קים לי כהיש חולקין שהביא הרמ"א ז"ל כי כבר תמהו בזה הט"ז והב"ש כו' וגם' עני' אחרים מפרש לנכון דהיש חולקין אינו על גוף הדין של הב"י רק על מה דמשמע דחוזר הכל ואפילו שלי"ש אינו פוחת ובזה מיושב דברי הח"מ ס"ק י"א שהקשה הא בלאה ברשותו ר"ל מ"ט לא תנכה שלי"ש וגם' תלק מעליו התמיהה כב"ש כו' ועכ"פ כיון שהט"ז והב"ש התליעו הדין לטעות פשיטא שאין אדם יכול לומר קים לי כהיש חולקין זה · ומסתימת אחרונים משמע דבכל השדוכין אפי' שנעשו בתרמות וקנסות נמי לא מחיל דכיון דמצי הדרי בטענה כל דהו של קלקול מעשים או העביר המועד וכדומה א"כ אינו דומה לארוסין שאינה יוצאה בלא גט כו' ולא שמעתי מעולם הוראה יוצאת לחלק בזה (כנראה דלא שמיעא ליה דברי הב"...
כי הוא מתבב דבריו המיד) ע"כ נלע"ד אם המעות בעין או מה דאתי מחמתיה שהיה בעין בשעה ששמעה המשודכ...
כמשודך תחזור ואם בין כך בלו מ"מ כיון שמשהה שלא ברשותו צריכה לשלם כשעת הוצאה אמנם מה שכבר בלה או...
שמועה תפחות שלי"ש ותשלם כיון שבלתה ברשות ויכול אביה ג"כ לנכות מזונות שהאכל אגלו איזה ימים ויכולים ...
להחרים סתם שבדבריו וכדברי בתו כן הוא כו' ע"ש · ושם בסי' קכ"ט אודות שהמשודכת טוענת בברי שהמשודך נתן ...
מפורשת ואמר בבירור שאינו נותן מטעם השידוך רק במתנה גמורה · הנה בעלמא מי שהוחזק בדבר מהבעלים בעלמא ...
וטענה היא על מה ניתן לידו זה אומר על תנאי כך וכך וזה אומר במתנה גמורה ישבע המוחזק היסת ויפטר ואם ...
טוען שמא יחרים כתם אלא דהכא נ"ל קצת כטוען נגד המנהג והחזקה שהחתן יתן מתנות ויאמר בפירוש שנתנם ...
דורון כלה ועליה להביא ראיה וטוב לבצוע ע"ש] : (ה) אחות המשודכת· ביו"ד סי' רכ"ח סמ"ג איתא וה"ה א...
באמות המשודך · וכן מ"ש שם וכאן אם קלקל המשודך מעשיו ה"ה וכ"ש אם קלקלה המשודכת · ומ"ש הכה"ג ...
וה"ה אם זנתה אחות המשודכת והיתה א"א או שהיתה פנויה והרתה כו' מלשון זה מבואר דפנויה שזינתה ולא ...
וצ"ע מש"ס סנהדרין ס"פ בן סורר במעשה באחד שהעלה לבו טינא כו' דאמר סתם למ"ד פנויה היתה מאי כולי ...
ספא אמר משום פגם משפחה ע"ש צ"ל דס"ל להט"ז דמ"מ לא הוי פגם גדול כל כך דומיא דעזבה דת וזנו שמדיין...
וכ' כל זה הוא פגם גדול · מיהו נראה דכל זה לענין אחותה אבל המשודכת עצמה שזינתה אפי' לא הרתה יכול לבטל ...
ואע"ג שכתבתי בפ"ת ליו"ד שם ס"ק ל"ה בשם נו"ב תניינא סי' ר"ד דלא נקרא קלקול מעשיו בשביל פעם אחד וכגוף ...
שם מבואר דאפי' במעשה זנות מ"מ י"ל דזה דוקא במשודך אבל במשודכת יכול לבטל משום זנות פעם א' ולא מבעיא ...
בחזקת בתולה דזולת טעמא דפגם הוי מקח טעות ע"ל סי' ס"ז ס"ה אלא אפי' בהיתה אלמנה או גרושה נמי יכול לבטל ...
דהוי פגם גדול וראיה לזה מדברי מהרי"ט שהביא הבה"ט לקמן סי' קט"ו סק"כ ויש לעיין במהרי"ט שם · ועיין בת...
סי' רי"א במי שזינה עם משודכתו ולא מצא אותה בתולה והודית שזינתה רק שטענה מאחר שגם אתה קלקלת עמי ולא ...
ליסא בשעת הופה בתולה מאי איכפת לך בכך כו' ופסק דהדין עמו ויכול לבטל השדוכין וראיה מהא דח"מ סי' רל"ב ס"ע...
מיהו י"ל דזה דוקא בשידכה בחזקת בתולה אבל בהיתה אלמנה או גרושה אינו יכול לבטל ככה"ג וצ"ע:
[ועיין בתשו' ח"ס סי' קל"ג עובדא כזו וכתב שם כמה פרטי דינים א) אם נבעלה להמשודך וגם לאחרים ולא נתק...
יכול המשודך לחזור מהשידוך וחרם וקנס כרוך על צוארו ולא מצי למימר שהיא קלקלה מעשיה שהרי גם ...
מדה כו' וכיון שגם הוא נכשל בזה אין לו עליה כלום וכן תמצא בתשו' מהרי"ט סי' ע"ו והגם דבתשו' חו"י סי' ר...
בכיפך

באר היטב

אבל בשבועה א"י להוציא אא"כ כשהוא מוחזק יש...
ב"ש : (יא) ויש חולקים · ע' ב"ש וב"ה"י (יב) סבלונ...
וה"ה במה שבלה בבגדים אפי' חזר הוא פוחת ...
כמו בחזרה הי"א· הרשב"א : (יג) המשודכת · ...
חזרה בתשובה פטור מן השבועה ומן הקנס · מ...
וכנה"ג דף פ"ה ע"א סכ"ד · וה"ה אם זנתה ...
המשודכת והיתה א"א או שהיתה פנויה וזנתה וזנ...
לזנונים כל זה הוא פגם גדול · ט"ז · ואם אינ...
באחות אבי המשודך אינו יוכל לחזור דאין לנו ...
מה שמצינו במפורש דכתבו הפוסקים דין זה ב...
המשודכת · ואם המירה קודם השידוך והוא לא י"ד...
ושדך ואח"כ נתגלה לו הוי כמום שנגלוי ומ...
ידע ואין לו שום טענה · בה"י וכ"כ בי"ד סי' ר...
ועיין כנה"ג דף פ"ה ע"א סכ"ו שפסק שם ד...
נפק קלא וריכון שהנערה המירה פטור מן הקני...
השבועה מטעם קול ולא צריך שהמירה בפוע...

שיו (ו) יכולה המשודכת לחזור בה ופטורה מהקנין ומהשבועה ומחיוב השטר

פתחי תשובה

יפן כו' מיהו הוא לא אמר אלא משום דבעי למעטם בתולה אבל בבעולה מודה ע"כ נראה שאינו יכול לבטל השדוכין ואם א מודה שבא עליה ישבע היסת ויפטר ואם לאו מנדין אותו: ב) אמנם אם נתעברה מאחרים אע"ג שגם הוא בא עליה ל לבטל השידוך ולומר אדרבה כיון דפריצא בעיא למגדר נפשאי נגד היצה"ר ולישא אשה ועתה צריך אני להמתין כ"ד שי הנקה וממילא שאין לה עליו שום שבועה. ג) ואם היא טוענת ממנו נתעברה והוא כופר או טוען איני יודע הנה אינה משודכת שלו רק שתובעת ממנו מזונות הולד לא תוכל להשביעו אפי' היסת שאינו יודע וזה מכמה טעמים כו' אך משודכת שלו היא ותובעתו בנשואין ישבע ויפטר (עמ"ש לעיל סי' י"ג ס"ק י"א בשם נו"ב סי' כ"ג ובשם ת' ברית בם סי' כ') . ד) אם כשכפוהו לשבע או לקבל נידוי חזר והודה שהיא מותרת לו מיד ולא אמרי' שויא אנפשי' חד"א כי אלא שלו רתכה דמשום היסופא כפר ונראה אפי' להוציא אמתלא מפיו אינו צריך אע"ג דבי"ד סי' קפ"ה סק"ד התתיר ך בשם הב"ח הזם באיסור כרת דאורייתא וכלא באיסורא דרבנן אין נראה להחמיר כו' . ה) אמנם אם אמר שביאתו עליה מוקדמת יותר מזמן עיבורה וא"א שתהיה ממנו וע"כ באו עליה גם אחרים ומהם נתעברה הנה אם ביאתו אינה מופלגת מחודש העיבורי פשוט דאין הוכחתו כלום כמ"ש בחמ"ח סי' ד' ס"ק י"א ואם הוא מופלג יותר מיב"ח פשוט דהדין שאין הולד ממנו ואם היא מודה לו או שהיא נשבע על כך הרי כתבנו לעיל כיון שאין הולד ממנו וצריך להמתין כד"ת הוא לבטל השידוך . אך אם הוא תוך יב"ח בזה יש לעיין אי אמרי' אשתהי בכה"ג דלית לה חזקה דכשרות כו' מיהו נכ"ד באיסור מינקת דרבנן בעלמא יש לסמוך על הפוסקים דאמרי' אשתהי אפי' היכא דליכא שום חזקה וצריך ליה מיד שיהוי כ"ד חודש וממילא כופין אותו לישא אותה כמ"ש לעיל . ונ"מ לענין יבום לפטור אשתו מיבום ע"י בן כזה נע"ג כו' עכ"ד ע"ש עוד]:

הגה"ה ואם אירע כן באחות אבי המשודך א"י לחזור דאין לנו אלא מה שמצינו במפורש כו' ועיין בפ"ת ליו"ד סי' רכ"ח ס"ק ל"ו שכתבתי בשם נו"ב תי"ד סי' ס"ע שכ' דאם התיר הרא"ש לבטל השידוך מחמת אחות המשודכת ק"ו אביה כו' וע"ש עוד מענין זה . [וכתשו' ח"ס סי' קי"ג נידון ת"ח א' רוצה לשדך בתו להגון לה בחור וטוב אך יים כי אבי אם אביו עזב דתו אם יש לחוש לפגם משפחה . ומסיק כיון שכבר הפליג שהוא דור שלישי ואפי' מגרי פי פסקה זוהמתן ומותרין בקהל דור שלישי כו' ע"כ נלע"ד אם החיתון נעשים יפות אין לחוש לפגם הנ"ל ע"ש]:

הגה"ה ואם נעשה קודם השידוך כו' הוי כמום שבגלוי כו' עב"ש שכ' ע"ז מיהו נראה הכל לפי הענין . ועיין בשו"ת שבסוף ס' בית מאיר בסי' ו' במעשה באחד שעשה שידוך עם בת אחיו יתומה בהרשאתה וקודם החתונה נתגלה שיש אדך שני אחים אלמים שאינם ראוים לחלוץ והגם שיש תקנה ע"י קדושי תנאי (כמבואר בסי' קנ"ז ס"ד בהגהה ועמ"ש שם): הכלה ממאנת בקדושי תנאי ואף נותני הנדן מאסו בזה לשנות לה מכל בנות ישראל ונשאל אם יכולה לחזור בה מחמת והשיב דפשוט דיכולה לחזור בה ופטורה מקנס אם ממאנת בקדושין כאלו . ובודאי אילו היה נשתתק את המשודך לאחר ויש היה אפשר לדון בדבר והיה נראה הואיל ויש תקנה בקדושי תנאי וגם רוב נשים מתעברות ויולדות ודאי אינו מום ואין השידוך מתבטל מחמת זה אבל בכגון זה שכבר היה המום בשעת המקח אין זה ענין לזה אלא כמבואר בח"מ סי' ס"ו כל שהסכימו בני המדינה שהוא מום כו' ובנ"ד בודאי קפידא רבה יש בדבר כו' וא"ל דזה הוי כמום שבגלוי ומסתמא י"א דהא הב"ש בסי' נ' ס"ק י"א כתב דהכל לפי הענין ובנ"ד לאו כ"ע דיני גמירי ולא ידעו אם זה מזיק ואולי בכגון ידעו מקודם אלא שלא עלה על דעתם לשאול לת"ח אפשר דתולה בדברי הסמ"ע סי' רל"ב סק"י וקצת יש לחלק ולכד גם בתשו' מהריט"ץ סי' רכ"ה חולק כו' ואם לא היה נודע בשעת השידוך ונודע להם אח"כ והרגישו בהנזק ומ"מ נהגו אתן אהבה וריעות ושיגרו דורונות זה לזה כנהוג לע"ד בזה א"י לחזור דזה דומה למה דקיי"ל דאם נשתמש בו אחר שראה המום ה"ז מחל ואינו יכול להחזיר אך עדיין צ"ע בזה אם יש לדמות חיוב קנס לקיום מקח ע"ש באורך:

בתשו' שב יעקב סי' כ' אודות ראובן שרצה לשדך את בנו לבת שמעון ובנו לא רצה מחמת פגם גדול שיש באחי הכלה והלך האב שלא בידיעת בנו ונתפתה ע"י השדכנים וכתב תנאים ושם נאמר בזה"ל בין הנעלה כמר ראובן הבא בכח בין הנעלה כמר שמעון הבא בכח והרשאה מבתו כו' וכאשר בא שמעון והגיד לבנו שעשה השידוך צעק בצרוחא אשר לא לאביו בזה ועי"ז גם ראובן בא לפטור עצמו כי לא יוכל לכוף את בנו כו' והשיב הואיל דמבואר בש"ע דאפי' אי נגמר ך ברצון כולם יכולים לחזור מפני אותו הפגם או לא ידעו מהפגם קודם השידוך מכ"ש בבחור הזה שצווח מתחלה ועד ואין מחויב לקיים כלל דברי התנאים ואין עליו שום עונש וקנס וא"צ לשמוע דברי אביו בזה להשחית זרעו כיון דרוב בני הולכים אחר אחי האם ואודות האב אם היה מפורש בתנאים שבא בכח והרשאה מבנו כמו שכתבו בצד הכלה הוי פשוט דאם מחויב לשלם הקנס והוצאות דאף דאינו נאמן על בנו נאמן על עצמו דהודאת בע"ד כק' עדים דמי אבל הואיל דשינו שבא בכח בנו י"ל דהכוונה הוא שבא בעד בנו ועומד במקומו לשדך אותו רק אם טוען נגד שכנגדו שאמר בפי' שיש לו בנו אי מחויב ראובן לישבע שלא אמר לו מעולם שיש לו כח ורשות מבנו ולא היה לו באמת שום הרשאה מבנו רק סבור שירצה את בנו ואז פטור גם אביו מקנס והוצאות עכ"ד ע"ש . והנה מה דמבואר בדבריו שאם האב אמר שיש לו כח ורשות חייב האב לשלם הנה הב"ש באמצע ס"ק ע"ו לא כתב כן שכ' בהדיא וז"ל ומזה נשמע אם האב אמר דיש בידו כתב מבנו והיה שקר והיה ממאן דאיהם פטורים דהא האב פשיטא הוא סומך א"ע דבנו לא תסרב ולא כנ"ש עכ"ל וי"ל דהב"ש מיירי בסתמא שלא שמע האב עדיין שום גילוי דעת מבנו משא"כ הכא שכבר שמע וידע האב שבנו אינו לא היה לו להאב לסמוך ע"ז שירצה את בנו והוי אונס דשכיח דאמרינן ה"ל לאתנויי אך בתשובה הנ"ל לקמן סי' יובא לקמן ס"ק י"ד) משמע להדיא דאפילו בסתמא חייב האב וכדעת הב"ש וכן מבואר מדברי תשובת שבו"י ח"ג סי' יובא ג"כ שם) ע"ש ועיין בס' בית מאיר שהזכיר ג"כ קצת מדברי השב יעקב הנ"ל וכתב עליו דנ"ל דאיירי שהאב פתה שיקר ומעולם לא היה לו כח אבל אם עומד בדבריו והבן מכחישו פשיטא דאיהם פטורים בשבועה ע"ש ועי' לקמן ס"ק הנ"ל מזה: (ו) יכולה המשודכת לחזור . עיין בס' בית מאיר ובתשובתו שבסוף הספר סי' ו' שכ' דזה לא

ואם החזיר השליש השטר למשודך לא עשה כלום : הגה וי"א דכל זה קודם
אבל אחר ארוסין (ז) נסתחפה (יד) שדהו (מהרי"ק שורש קע"א) ועיין בי"ד סי' רכ"
מ"ג וסי' רל"ב שם סעיף ס"ז : ו פ בשרוצין לעשות הבטחות לשרוכין
בענין שלא יהא אסמכתא דהיינו שעושים שטר סוה שחייב לחבירו
ואחר שחייב עצמו מנה (צמתנה עם אבי הכלה) שאם יקיים השדוכין
לחופה עם משודכתו זאת הרי החוב מחול לו ואח"כ עושים שטר ש
חייב לזה מנה ומתנה עמו שאם יכנים בתו לחופה עם זה המשודך יהא
מחול לו ומניחים שני שטרות אלו ביד שליש : הגה (ח) ויש אומרים דכל
(ט) שעושים (טו) לשדוכין אין בהם משום אסמכתא (תוס' פרק איזהו נשך והרא"

פ מדברי הרמב"ם בשם חכמי ספרד בפי"א מהל' מכירה אך מה דאיתא שם שאחר שחייב עצמו קונין וכו' כתב כאן ומתנה וכו' דמאחר שמניחין אותם ביד שליש כמ"ש בסוף הסעיף סגי בתנאי בלא קנין וכמו שכתב הרמ"א בח"מ סי' ר"ז סעיף ס"ז צ כן מצאתי מוגה בש"ע של א"מ ז"ל

פתחי תשובה

אלי דוקא בתב המשדך בתו אלא דה"ה אם היא בעצמה עשתה השידוך ולא אמרי' בזה אשה בכל דהו ניחא לה מטעם שביאר שם ע"ש : (ז) נסתחפה שדהו · עבה"ט מ"ש לפ"ז י"ל כו' אפילו אחר ארוסין יכולה היא לחזור ועיין בס' בית מאיר שכ' עליו דזה ודאי אינו ע"ש : (ח) וי"א דכל קנסות · עיין בס' ישועות יעקב סק"ו שהרבה לתמוה על קנסות ות' שעושין בשדוכין שאם לא ישא פלוני' ליום ידוע יחול עליו עונש הת' ואח"ז מקדשה ונושאה כדמו"י ואין משים על הלב דהרי בגירושין מתירין לו מקודם (כמ"ש לקמן סי' קל"ד ס"ד) אם נדר או נשבע לגרשה כדי שלא יהא כמוכרת על הגירושין וכ"ש אם קיבל עליו בקנס ידוע אם לא יגרשנה ליום ידוע כתב הרשב"א שקרוב הדבר לומר דאף בדיעבד הגט בטל ואם כן בקדושין שאין גם אחד שלא יהיה נקשר בחבלי עבותות הת' וקנס הנעשה בעת השדוכין והוא מוכרח לקדשה ולישאנה ליום המוגבל בתנאים וא"כ מיתוי כאנוס על הקדושין (ע"ל סי' מ"ב ס"א בח"מ וב"ש שם) וכ"ש שעינינו רואות שכמה פעמים החתן רוצה לחזור מהשידוך והב"ד כופין אותו ע"י הקנס והת' וע"י כן חוזר ומקדשה ונכנס עמה לחופה כו' וסי' מהראוי שקודם הקדושין והחופה יתירו זה לזה הקשר של קיימא שביניהם כמו בגיטין למען יהיה הקדושין ונשואין ברצון עכ"ד ולע"ד אין זה תימה כ"כ דבאמת נראה דעת הש"ע לעיל סי' מ"ב ס"א לפסוק כהרמב"ם דאנסוהו לקדש ה"ז מקודשת מדהביא דעה הראשונה בסתם ושני' בשם י"א ורק משום חומרא דקדושין פסק שם דהוי ספק (עיין בנה"מ בח"מ ס"
להיפך ולע"ד הא ליתא ע' בתשו' אא"ז פמ"א ה"ב סי' ע"א) ולדעת הרמב"ם פשיטא דאין כאן חשש אף ב"ם האשה אנ
הקנס וח' ובדידה אם היא הנוסה לכ"ע אינה מקודשת מ"מ הרי שם הטעם מאחר הוא עשה שלא כהוגן כו' וכאן לא
קיבלה ע"ע הקנס והח' מעצמה · ועיקר החשש בזה הוא רק לדעת בעל העיטור דס"ל דזה הוי אנסוהו לקנות ואינו קנ
א"כ הרי גם בגט מה דחיישינן בקנס ושבועה שקיבל מעצמו לומר שזה דמי לאונס הוא רק חומרא בעלמא לכתחלה כ
קל"ד שם בהגהה ע"כ הכא בקדושין דאף באונס גמור אינו ברור לפסול אין להחמיר כל כך ובפרט דעיקר המחמיר
הרשב"א והוא ז"ל בעצמו הכריע כדעת הרמב"ם הנ"ל כמבואר בב"י בסי' מ"ב שם לית לן למינקט חומרא דתרוייה
יו"ד סי' כ"ד סק"ט [ועמ"ש לעיל סי' מ"ב סק"ב] : (ט) שעושים לשדוכין · עבה"ט שכ' הטעם משום בושת · וכ
וז"ל אע"ג לפעמים לא הוי בושת כ"כ כמו דמי הבושת אפ"ה לא הוי אסמכתא עכ"ל · וכ' עליו הבית מאיר ר"ל כ
אוביר אשלם במיטבא לא חשיב גזים ה"ה במה שמחייב קצת יותר מדמי הבושת בנמצא הוי בכלל במיטבא · ומינה
סך רב יותר ודאי דהוי אסמכתא דומיא דאם אוביר אשלם אלפא · וזהו לע"ד פי' תשובת הרא"ש שהוא בב"ש ס"נ
ויש פנים לבטל כל הענין כו' והיינו כי שם היה החיוב בסך ה' אלפים כו' ע"ש · ומ"ש עוד וכתב מהרי"ק כו' ד
דמי בושתו · ע' בס' ב"מ שכ' דהב"ש קיצר בהעתקה כי שם כ' עוד דזה עדיף מביישו בדברים שהוא פטור דהא
דב אלא שאין גובין אותו בבבל מיהו אם תפס או שאגידא בי' משום חשש קדושין יכול לעשות ואין כופין
עכ"ל וע' עוד בב"מ שגמגם על זה :

ועיין בס' מעין גנים שהביא מ"ש בס' חוקי דרך באם מסלק הנדן פתות שליש הוא פטור כו' וכתב ע"ז ששמע
גדולים דר"ל דפטור מקנס אבל אינו יכול להכריח לד השני בזה לקיים השידוך עד שיסלק כולו ואם הוא
ספורים שגיהם זה מזה בלא קנס כלל · ועיין בס' תפארת ישראל על משניות סוף סדר נשים ברמזי אה"ע סי'
פרטי דינים בזה וז"ל ובעבר הזמן שקבעו ויש קפידא מצד אחד אפי' בנאנס המעכב אפ"ה השני פטור כש"
כ"א וסע"ז ביו"ד סי' רל"ו · ואז יפירו החרם כנדר · ובמתל החתן ואבי הכלה אהדדי אינו מזיק מה שנשאר
בח"מ סי' י"ב וסי' רמ"א · וא"ל דה"י למחול שעבוד הכלה ובח"מ סי' של"ג ליתא דהא לא זכתה מאביה סך
דב

באר היטב

אפילו משום בת קול היוצא שהמירס יש לפוו
הקנס ומן השבועה ע"ש : (יד) שדהו · אב
המירה אחות משודכת · ועיין תוס' בכתובות
ע"ב בד"ה מניא אמרה ליה נסתחפה שדהו כ
תוס' דף ע"ז ע"א דהאשה היא שדה של הב
הבעל שדה שלה · א"כ לפ"ז י"ל באם שהג
המשודך אפי' אחר ארוסין יכולה היא לחזור · ע
סי' זה : (טו) לשדוכין · הטעם משום בושתו
מהרי"ק שורש כ"ה אפילו לא עבדי קנס אנו
קרוב הוא בעיני דחייב לשלם דמי בושתו
קנסות שעושין בשעת השדוכין מטעם בושת
אם עשאו קנסות בנשואין אותם קנס
אסמכתא · וקודם הנשואין אפי' אם הוא רו
רק רוצה לשנות על קצת התנאים חייב בבושו
בקל יוכל למצוא נדדים להשמט ולבטל מק
יצא מחשבתו לפועל · תשובת מהרי"ו סי' ק
הרשד"ס חא"ה סי' כ"ו היינו דוקא כשהא
את בתו מתחייב בקנס אבל אחר לעולם הוי א
והרש"ך ח"א סי' ס' חולק עליו עיין כנה"ג

ס) וכן המנהג פשוט (י) לנבות קנסות שעושין בשדוכין וכמו שיתבאר בח"ה (יא) סי' [...] ודוקא אם כבר נכתבו שטרי הקנסות אבל קבלו קנין על מנת לכתוב השטרות שנכתבו חזר אחד בהם (יב) (יז) *ומיחה בעדים שלא לכתוב השטרות הרשות בידו [...] בספר (תשובת הרא"ש כלל ל"ד) (כמו שיתבאר בח"ה סי' ל"ט וסי' רמ"ג) י"א דמי על בתו (שם כ' מ"ג) או על בת בתו (הרשב"א סי' תשכ"א) או קרובתו שתנשא

* (ע"ש דמשמע דאפי' נכתבו אלא שעדיין לא נמסרו

באר היטב

[...]סיף למ"ד: (פז) ר"ז · דפס נתבאר דדוקא [...]ין אבל בלא קנין לא מהני · ואפי' אם השליטו [...]ת ביד שליש כמ"ש המחבר צריך ג"כ קנין עם [...]ת שמניחין ביד שליש אבל בלא קנין לא מהני [...]א"צ לשלם הקנס · כ"כ בה"י · וב"ש כתב אם [...] השטרות ביד שליש א"צ קנין ע"ש · ורש"ך בח"ה [...]ח ס"ק כ"ד כתב דבכל שדוכין א"צ קנין: [...]מיחה · עיין בח"ה סי' רמ"ג ס"ק י"ג דכתב [...]שם אם נעשה הקנין שדוכין ע"מ לכתוב השטר [...]חות כיון שלא נתקיים התנאי ואז כשמיחה פטור [...]שידוך ומקנס אבל אם לא אמר ע"מ אע"ג דיוכל [...]שלא יכתוב השטר כמ"ש בח"ה שם · מ"מ [...] חייב לעשות ע"ש · ומ"ז כתב בסי' זה אם [...]ראשי פרקים ועשאו ק"ס אע"ג דלא אמרו ע"מ [...] השטרות הוי כאומר בפירוש ע"מ שיכתבו לכן [...] א' לחזור אחר כתיבת ראשי פרקים ויוכל [...]שלא יכתוב התנאים ופטור מקנס אבל אם השליטו [...]זה נגמר החיוב וחייבים בבושת · ואם כבר [...]התנאים בקיצור ונותנים להסופר שיכתוב באורך [...] יוכל לחזור וחייבים בבושת · ואם עשאו קנין [...]בפני עדים וצוו לעדים שלא יגלו הדבר ואח"כ [...]' בעדים שלא יכתבו פטור מקנס ויוכל למחות [...]ס · לאה שנשתדכה לראובן בשבועה ובקנס [...]מי שיעבור יתחייב בקנס ידוע ובאה לאה [...]ל לשמעון קדושי ספק אעפ"י שתתגרש לאה [...] ותחזור להנשא לראובן חייבת לשלם הקנס [...] הרש"ך ח"א סי' נ' · ראובן שנשתדך עם לאה [...]קנס כמנהג ושוב נודע שהמשודך היה מקודש [...]אחרת והמשודכת לא ידעה מזה וחזרה בה אינה [...]קנס דקנין בטעות הוא· מהרי"ט בתשובה חלק

פתחי תשובה

דהו"ל קנין אמן והרי אין החתן צריך לנבאה חנם · ובקרבו לתנאים בהליה אין כאן כלום דה"ל כמחילה בטעות בח"מ סי' כ"ה דהא ליכא ריע מזל רק אחר ארוסין כאה"ע סי' נ' ס"ה ובתשו' שבות יעקב · ונ"ל כיון דקנס דתנאים רק מגד בושת א"כ במסרבת לישא בעל אחותה לרחם על בני אחותה מפני שקשה עלי' טיפולן (לא ידעתי א"כ גם באיש דעלמא שיש לו בנים ואפשר דר"ל מטעם אומדנא דמוכח שהאשת כן הוא) או במסרבה בחתן כדי לישא בעל אחותה שמרחמת על בני אחותה פטורה מקנס דהרי אינה מתכוונת לביישו ובושת אינו חייב כ"א במתכוון בח"מ סי' ת"כ ותכ"א עכ"ד ע"ש וצ"ע · עיין לקמן ס"ק י"ד · ועיין בה"ט לקמן סי' קי"ד סק"ה: (י) לגבות קנסות · עיין בתשובת הרדב"ז ח"ה סי' שני אלפים ס"ג אודות ראובן שרצה לשדך אשה וקנו מידו על התנאים ועל הקנס וכשבאו אצל הכלה לא נתרצית ויצאו מקהל ולמחרתו שלחה אחר העדים ונתרצית וקנו מידה וכשבאו אל המשדך אמר כיון שלא רצתה באותה שעה איני חפץ בה אם מחויב ליתן קנס והשיב דזה פשוט דראובן פטור מן הקנס שלא היה בדעתו בשעת הקנין אלא שנתרצה באותה שעה וכיון שלא נתרצית נתפרדה החבילה וכי עלה בדעת שנתחייב זה בקנס בכל זמן שתהיה רצוי' אפילו אחר כמה ימים · והוי ידוע שאפי' היתה שם שבועה פטור שלא היה בדעתו אלא שתתרצה מיד ולא להיות קשור עמה לפי רצונה עכ"ד ועבה"ט לעיל סק"ז בשם ס' שארית יהודה: (יא) סי' ר"ז · עבה"ט עד והש"ך כתב דבכל שידוכין א"צ קנין · ועי' בס' בית מאיר שכ' נהי דראיות הש"ך נכונה מ"מ אחרי שכבר נהגו כדמעיד הרמ"א ז"ל בהה"מ בקנין שוב לא יהא מנהג זה כמנהג דסטומתא להיפך דכל דליכא קנין ליכא לחיובי' עכ"ל · ולע"ד יש לדמות עוד למ"ש בח"מ סי' ק"ל ס"ז לענין קנית קרקע בכסף דבמקום שדרכן לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב את השטר: (יב) ומיחה בעדים · עבה"ט מ"ש ואם עשו קנין בסתר בפני עדים וצוה לעדים שלא יגלו כו' ועיין בס' ב"מ שכ' דדוקא בכה"ג שציוו שלא לגלות אבל אם לא היה הקפדה שלא לגלות אף שנעשה בסתר מכל מקום כיון שנעשה בעדים פשיטא דשייך בושת · וכ' ולפי זה מה שתירץ הב"ש קושיית הב"י [...] הרא"ש וקלסי' הב"ש אינו עולה יפה כלל דמה בכך שהיה בהסתכח כיון שלא היה בהקפדה שלא לגלות אך [...]ירוץ בזה הוא כיון שהיה החיוב בסך רב כו' (הובא לעיל סק"ט) · וכתב עוד דנ"ע אם נעשה בקנין ובערבות [...]זוג דאם כן נהי דמטעם בושת ליכא לחיובי' (כיון שהיה בסתר) ומטעם קנין הוי אסמכתא מכל מקום אבשר [...] חייבים ע"פ תשובת הרשב"א שבח"מ סי' קכ"ט ס"ח בהגהה מי שאל חפץ מחבירו כו' הערב חייב ועי' במל"ת [...]ל' מלוה ומסיק שם דבקנין נשתעבד הערב אף במקום דלא נתחייב השואל מפני אסמכתא וה"ה הכא · ושוב הפסק [...] בזה די"ל דהרשב"א לשיטתו במה שמפרש דברי הגמ' מנה אין כאן משכון אין כאן כו' והניח בצ"ע ע"ש: [...]ה"ט ראובן שנשתדך עם לאה כו' עיין בתשו' גו"ב תנינא חי"ד סי' קמ"ח בתשובה מבן המחבר שנשאל בא' שנשבע לבתולה [...]ת שיקח אותה ושלא יעשה התקשרות עם אחרת וגם נעשה ביניהם כתיבת ראשי פרקים ואחר זמן עשה האיש הזה התקשרות [...]ת ע"י שלית בכת והרשאה בת' ובקנס כנהוג אם יש ממש בהתקשרות השני' שנעשה ע"י שלית או לא כיון שנשבע מקודם [...]קשר עם אחרת · וכתב דאין זה ענין כלל לדין אין שלד"ע דודאי לענין הת' וקנס שבא מכח קנין וכתיבת התנאים יש לדון [...]"ד אף לדעת הט"ז ביו"ד סי' רל"ו דשבועה וחרם בכתב מהני וכן הוא דעת הב"ש סי' נ"א סק"י ואף לדעת אמ"ו הגאון ז"ל [...] ס"ז דשבוע' חל ע"י שלית וכן הוא דעת מהרא"י (הובא בפ"ת ליו"ד סי' רל"ו סק"א וע"ש) כל זה דוקא שעושה שליח לשבועי [...]ר לא והשבע עבורי אבל בב"ד שנתן כו"ה לכנוס בקשורין ולא אמר כפי' עשה קבלת ח' ושבועה עבורי בזה בודאי לא הל עליו [...]אמנם כל זה הוא בה' המוזכר בתנאים אבל בלא"ה איכא ח' קדמונים וח' הקהלות כמבואר בב"ש שם על שביים בת ישראל [...]ו ממילא וגם הקנס שמחויב ליתן מי שחוזר בשדוכין לא מכח החיוב בתנאים הוא גם דהוי אסמכתא רק הוא משום

לפלוני (יג) ואחר כך אין הבת רוצה דהפוסק פטור מן הקנס (יד) דזה מקרי (יח
אע"ג דלא התנה ובלבד שלא יהא ערמה בדבר ועיין לקמן סוף סי' ע"ו וכן בשאר

פתחי תשובה

שמשת וא"כ בב"ד אין שייכות כלל לדין אין שלד"ע דאף אם
בשליחות בטל ואין עליו חרם וקנס מצד קנין התנאים מ"מ יש
עליו הח' וקנס מצד תקנות הקדמונים בשביל הבושה שהרי
ע"י כ"ס שלו יצא הקול שהיא משודכת לזה ועתה כשחוזר בו
מתביישת ע"כ מחויב הוא ליתן הקנס להכלה השניה ובפרט
כשיש בידה מתנות יכולה להחזיק בהם עד שיתן לה הקנס שנתחייב
לה ולבד זה צריך לפייס אותה שימחלו על כך שיסור ממנו
עונש החרם מתקנת הקדמונים עכ"ד ע"ש: (יג) ואח"כ אין
הבת רוצה · עח"מ ס"ק ט"ז מה שתמה על תשובת הרמ"ע ·
והנה גם בת' הרמ"ע סי' פ"ח כתב דאין על האב שום שבועה
או חרם אם הבת מאסה בו מעצמה או בפיתויו רק דאם האמת
הוא שהאב הוא הגורם הוא מגונה ומעבירים כו' ע"ש · אמנם
לפ"ד הח"מ נראה דהאב צריך לקבל הח' שלא היה הוא הגורם
וצ"ע · ועיין בת' עה"ג סי' ע"ד וגם בס' נחלת שבעה מהדורא
בתרא מענין זה וע' בס"ק שאח"ז · [ועיין בתשו' ח"ס סי'
קי"ד שכ' על נדון כזה הגם דהא ודאי דאי אפשר להשביע על
ספק כי אין לנו טענת ברי שהוא נתעצל ולא פיים ומכ"ש שגרם
אבל עכ"פ אסור לו להאב ליתן לה נדן למשודך השני ולסייע
כלל בשום סיוע של נשואין אם לא שתברר טענתה בב"ד כדין
אלים עלי ובתשובת הרשב"א שם הוה עובדא בבת הבת והיתה
יתומה ויש לה נדוניא וכל צרכי נשואין מירושת אביה והזקן
הוא אינו אלא כאפוטרופוס ויועץ וכיון דטוען שלא נתפייסה
מה לעשות יותר אבל הכא שהנדן משל אב אין רשאי ליתן
לה נדן ולהתעסק כלל בצרכי שדוכין לשני הרי לפנינו שאיננו
אנוס וע"כ ראוי להחרים עליו שלא יתן לה נדן ולא להתעסק
לשום צרכי נשואין עד תעמוד למשפט ותברר טעם מיאוסה
בראשון ויתנו לו ב"ד רשות לשדכה לאחר או יפייס הראשון
וימחול לה וכן ראוי לסורות לגדור בפני הפורצים גדר עולם
ע"ש] · ועיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' תס"ג שנשאל ראובן שדך
בתו של שמעון ע"י אביה והיא גדולה ונתחייב אביה ליתן
לה נדוניא ונתחייבו זל"ז בקנס ובשבועה גם הכלה נתחייבה
בקנס ובשבועה ואח"כ מת אבי הכלה ולא השאיר כלום והבת
אומרת איני רוצה לינשא בלא נדוניא והחתן אומר איני חושש
דשוק חזי כמה עניים נושאין נשים ומשמים ירחמו · אם הבת
חייבת בקנס ועוברת על השבועה או טענתה טענה דאנוסה היא · והשיב דנ"ד לא דמי להא דהרשב"א דהתם אונס גמור
רצתה הבת לינשא לו כלל ולא מתחייב למיסב לה תרקבי דדינרי עד שהרצה אבל בנ"ד אין זה אונס כיון שהוא מתחייב
הזי כמה יתומות ובנות עניים נישאות בלא כלום · אלא שאם אין לראובן כלום לכסותה כדי שתצא מבית אביה לבית בעלה
גדול מזה אבל אם מכסה אותה כבנות ישראל העניות וכותב לה כתובה ותוספת אין זה אונס והרי היא עבריינית אם אינה
או תפרע הקנס אם יש לה ואם אין לה הרי הוא חוב עליה · ותו איכא טעמא אחרינא לחיובה דהוי לה לאתנויי כו' ע"ש (
מקרי אונס · עבה"ט וע"ש השולח את בנו לבקש זיווג לבתו ולא נתן לו כו"ס כו' עכ"ש שהעתיק דין זה קצת בסגנון
הר"ל הנה לכאורה קשה למה הבן פטור דהא הוא הגורם הבושת וצ"ל דס"ל גרמא לבושת פטור גם י"ל דאינו אלא גרמא
בס' עכ"ל · ועיין בס' בית מאיר שכ' עליו שדבריו תמוהים דהא ודאי כ"ע מודו דמדינא על הבושת לחוד בלא התחייבות
אין לחייב דקיי"ל המבייש בדברים פטור ואף מהרי"ק שכ' קרוב הדבר כו' מודה דלא מגבינן בבבל וגם לא ההע
כ"ה בתשובה כו' (כנזכר לעיל סק"ט) אלא שעיקר החיוב מכח השעבוד שמחייב עצמו אם לא יקיים הקישור ובדי
אסמכתא כתבו הפוסקים דל"ש אסמכתא אלא בהנם אבל הקונס לשלם מה שעל ידו חבירו נפסד אף דלא היה חב
ל"ש אסמכתא דומיא דהא אוביר כו' וא"כ מה מהני הכא מה שהוא גרמא ולא גרמי הא מדינא מ"מ פטור ומ"מ
בפיתוו כיון דלא גרם ואינו אסמכת' · ומסיק לכן לע"ד אם הבן משקר ואומר שיש לו הרשאה מאביו כעובדא ד
או אפי' אומר שאין לו הרשאה אלא שמבטיח שאביו בל"ס יתרצה למעשיו ומחייב עצמו בקנין ובקנס אם אביו
דהבן חייב וראיה מדין הרשב"א בשהבת מפרכת דשם כ' הרשב"א דאונס דל"ש הוא דכל הבנות מתרצות כו' מש
בנו דודאי שכיח שאינה דהו"ל לאתנויי ומכ"ש בעובדא דש"י שכיחא כו' ובע"כ צ"ל דעובדא דש"י היה שהגיד
ובכה הוא נכתב הקנס על האב אם ימאן אבל על עצמו לא פסק כלל קנס ובאופן זה פשיטא שניהם פטורין
מדהיה שקר והבן א"א לחייב מדלא חייב עצמו ומשום הבושת לחוד א"א לחייבו כנזכר לעיל:
ועי' עוד ובזה אפשר לייבב המובא בב"ש שבקצת מקומות כותבים הכא בהרשאה מבנו או בתו אף שאינם רוצים:
והפעו

באר היטב

ב' · הח"מ סימן נ"ח: (יח) אונס · ואין חילוק
חייב עצמו ליתן להחתן הכלה והנדן ואם לא יקי
קנס כמו שכותבין עתה · ובין אם מחייב א"ע
סך בלי תנאי והחתן נותן כתב אם יתן לו הכלה
או החוב נמחל · אם הכלה אינה רוצה פטו
מקנס דאומדנא דמוכח הוא שלא התחייב אי
כשבתו לא תסרב · ב"ש ע"ש: מיהו ט"ז כתב
נותן שמ"ח סתם חייב ליתן וכן המחבר ח"מ
בזה ע"ש · השולח את בנו לבקש זוג לבתו
לו כח והרשאה והוא הלך ומלא ונתקשר בקנס
ממאן בדבר שניהם פטורים · שארית יוסף סי'
דף פ"ה ע"א · כל היכא דהנדרים פטורין מו
גם הערבים פטורין מן הקנס · ואם היה תוני
ממון פטור הוא מקנס · אבל אם מתחייב בשבו
מחמת השבועה כי משבועה אינו יוכל לפטור
אונס ממון · מיהו ערבות פטורים דהא מן
פטור וערב לא ערב אלא על הממון · מיהו ב
סי' רל"ב סעיף י"ב כתבו הט"ז והש"ך אם
ממון הרבה פטור אף מן השבועה · ודו
אומדנא דמוכח דלא נשבע על דעת כך שי
הרבה ע"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תשע"
והב"ח כתב שם משום הפסד ממון הרבה אי
על השבועה וחולק שם על הרמ"א דכתב
אירע אונס והיה אפשר לסלקו ע"י ממון הר
אונס · וט"ז וש"ך הסכימו עם דמ"א וחולקים
ע"ש · ממילא נשמע מהדין · אם הוא א
פטור מן הקנס אם לא התחייב בשבועה ·
נשבע או אינו פטור אא"כ כשיש אומדנא דמ
נשבע על דעת כן שיתן ממון הרבה · אבל
אומדנא דמוכח לא מהני מה שאומר שלא י

ה בזה שמכיון שהם קונים ומתנים הקנס על האב · ממ"נ אם אח"כ ממאנים הבנים ומכחישים אביהם · אם האב שיקר נהי שאין בידינו לכפות הבנים האב מחויב בהקנס בגירוף הבושת ואינו יכול לטעון אנוס אני דהא הוא גרם שיקר ואמר שיש לו כח דאילו כן היה באמת אפשר לא בא לידי הבושה כי היה בידינו לכופה כדמסיק הב"ש דהב"ד לכופה והרי אתה רואה שגד השני לא רצה לקשר על סמך המסתמא שכל הבנים מרוצים למעשי אביהם רק שהאמין שיש לך כח (ושם בתוך שני חצאי עיגול כתב אך עדיין לע"ק אם לא מ"מ יכול לטעון אנוס אני · ור"ל דהאב לנגד בת הוי אונס דל"ש כדברי הרשב"א הנ"ל · וגם לע"ד בלא"ה נ"ע בזה לפמ"ש הוא ז"ל עצמו לקמן על דברי הב"ש דהב"ד יכולים לכופה דהיינו דוקא אם בהרשאה מפורש שמקבלה קנס על עצמה כו' א"כ הכא מסתמא האב אינו אומר לו הרשאה סתם ובזה אף אם היה האמת כדבריו היה ג"כ בושה זו כי לא היה בידינו לכופה) ואם עומד בדבריו ומבחים הבנים על"פ שניהם מחויבים לישבע כדין חנווני ופועלים:

עוד שהביא בשם תשובת עה"ג סי' ע"ד שאם קנס על הבת הממאנת אפילו לא היה ידה במעשה השידוך רק ע"י שקיבלה המתנה ונתרצתה למעשה אביה · והוא ז"ל תמה עליו וכתב הגם שבגוף הדין בחישב רצוי בקבלת המתנה אך כי יש לדמות למ"ש בח"מ סי' רל"ה סכ"ד וכן העבד שקנה כו' ובדברים בעלמא הוא שמקיים האדון כו' מ"מ אין עליה קנס כי דוקא בדבר הנקנה אבל בשידוך אפי' אם בעצמה עשתה שידוך אינו נקנה בקנין כבסמ"ע סי' רמ"ג ואיך אפשר לחייבה בקנס מבלי שהתחייבה עצמה אף בדיבור ולע"ד גרוע מביים בדברים כו' · ובסוף דבריו כתב ראה מה שמסיים הב"ש ואם האב יש לו כח מבתו כו' נראה האב פטור אלא הב"ד יכולים לכופה · היינו אם בהרשאה שמקבלת קנס על עצמה בקנין אם תסרב דאל"ה אף בהרשאתה אין בידינו לכופה ומכ"ש אם תחלה לא נעשה בהרשאתה א"כ נתרצתה למעשה אביה ושוב חזרה וממאנת לע"ד אין עליה שום דין דלא כעה"ג הנ"ל · וכן בבא שנותן לפעמים אב לבדך בניו מוכרת להיות בק"ס ובקנס על עצמו ויוכתב בהתנאים הקנס על המשלח · אבל אם אחד אומר שיש ואין בידו הרשאה ודאי ראוי לכתוב הקנס על האומר שבא בכח ואזי אינו נפטר אם לא בשבועה עכ"ד · ומ"ש עוד ואם האב עשה שידוך עם בתו ויש בידו הרשאה כו' ואם היא אומרת מאים עלי י"ל דאין שום כפי' עליה עכ"ל · הב"ש · ושם מסיים בזה כשאומרת עליו טענה מבוררת ע"ש · [ועיין בתשו' חתם סופר סי' קל"ד מענין זה]:

בתשו' שב יעקב סי' כ"ג אודות ראובן שהתקשר עצמו בשביל בתו הבתולה עם בן שמעון בקישור התנאים ובקנס כנהוג ואח"כ מיאנה הבת מפני שהקול הולך ומתגבר שיש להחתן חולי נכפה ר"ל · גם התחייב א"ע אבי החתן להנחיל לבנו קרקעות וטען אבי הכלה שנמצא שהוא ב"ח וכל נכסיו משועבדים לאחרים · גם טען אבי הכלה כיון שאם החתן כשמו בצוואת ר"י חסיד חמירא סכנתא וקודם השידוך לא ידע מצוואה הנ"ל וע"פ טענות אלו רוצה לפטור עצמו מן הקנס והשידוך · והחתן ואביו טוענין שהקול אין בו ממש והאויבים הוא דמפקי לקלא והקרקעות יקויים בתוקף ועוז בד"י והצוואה מצוות רי"ח לאו כלום הוא כי לא נאמר אלא לזרעו (שם מבואר טענות שני הצדדים באריכות) · והשיב אם אבי הבת לבטל הקישור מחמת צוואת רי"ח ז"ל אין זה כדאי לבטל השידוך אף שיש לחוש לכתחלה מ"מ בדיעבד הואיל דיש ספק אם לזרעו לבד כמבואר בצוואה הנ"ל וכיון שכבר נעשה הוי כמו להוציא ואין מוציאין מן הספק מכמה גדולים שלא הקפידו ע"ז אפי' לכתחלה (ע' בפ"ת ליו"ד סי' קט"ז סק"ו וע"ל סי' ב' סק"ו) · וגם הטענה שאבי החתן הוא ב"ח בזה נמי אין בו טעם לבטל הקישור כי ודאי קודם הכנה לנשואין מחוייב אבי הבחור לשעבד הקרקעות ולעשות היזוק ע"ז הן בד"י והן בערכאות ולהכריז אותם · מי שיש לו חוב על אותן קרקעות שיבא כו' קבלות עד שאין השם שיבא לידי הפסד עוד אך מחמת הטענה שבתו ממאנת לקחת אותו בטענת מאים עלי יש לפטור לה על"פ מפני דהוי אונס אם אין ערמה בדבר וכמ"ש בהגהת ש"ע ובב"ש כו' ומ"ש בס' ב"ש היכא דהאב כתב והרשאה מבתו האב חייב בקנס כו' הוא מיירי היכא שטוענת בתו שסקר הוא שלא נתנה לאביה כו"ה מתחלה כיון דאביה כתב שנתנה כו"ה וע"ז סמכו הצד השני חייב אביה הקנס (עב"ש ס"ק ט"ז שאין דעתו כן אלא דגם ור האב וכבר כתבתי בזה לעיל רס"ק זה ועמש"ל סק"ה) משא"כ בנ"ד שבתו הודית שהיתה מרוצה רק אח"כ ע"י א נעשה מאים עליה אף אם אין לה טענה מבוררת על"פ אביה פטור וכן פסק בתשו' עה"ג סי' ע"ד דאם הבת אין הקלקול תלוי באביה כאשר הב"ד יכולין לעמוד על האמת ע"י קב"ה כפי ראות עיניהם פטור אביה מכל כו' משודכת הנה בת' עה"ג שם פסק שהמשודכת חייבת לשלם אחרי שהיתה מרוצה מתחלה וקיבלה המתנה ואם אין לה יי לפרסם ברבים כו' (ע' לעיל בשם ב"מ שחולק) אך כל זה אם אין לה אמתלא אבל אם יש לה אמתלא טורח כמ"ש הב"ש כו' ומכ"ש בנ"ד שהיא חוששת מחמת הקול שיש לו חולי הנ"ל אשר כופין משום זה לגרש אף שבנ"ד לברר בירור גמור מ"מ הואיל שגם אבי הבחור מודה שיצא הקול רק התנצל דאויבים מפקי לקלא לא מפיו אנו ן דיש רגלים לדבר מה ששותק לאותן אויבים וגם כי חותנו של הבחור מוכיח עליו שהוא ירקרק כו' וזה הוי אמתלא שיכולה לטעון מאים עלי · רק אעפ"כ כל זמן שלא יברר אבי הבתולה בבירור גמור שיש ממש בחותו יכת הבתולה לישבע שבאמת הבחור מאוס עליה בשביל השם הנ"ל ולא ניסת כך מאביה או מאחר קרובים לטעון אינו מאוס עליה כמו שפסק רמ"א בסי' ע"ז (ס"ג בהגהה) גבי נשואה שטענה מאים עלי שיכולין הב"ד להשביעה כללא דמלתא אם רצה אבי הבתולה ליתן הקנס המוזכר בתנאים גם הוצאות כסדרן כפי מה שיברר אבי הבחור שהוציא דבשבועה אינו נאמן על הוצאות כמבואר בב"ע ס"ג וגם להחזיר הסבלונות הכל לפי מנהג המדינה פשוט ל קישור התנאים אף שאין ממש באמתלאות הנ"ל ופטורים אב ובתו בלי שום שבועה וקב"ה כנ"ל אבל אם אינו רוצה ם והוצאות וגם אינו יכול לברר בבירור גמור שיש ממש בחותו קול דיש לו חולי הנ"ל אזי אינן פטורים עד שתשבע הבתולה כנ"ל ואז פטורים האב ובתו מכל הנ"ל עכ"ד ע"ש:

בתשו' שבו"י ח"ג סי' קי"ז תשובה לרב אחד בעסקי שדוכים וקנסות וז"ל אכתוב לך בקיצור נמרץ מה שפסקתי פעמים הלכה למעשה הנה בודאי אם הכלה טוענת מאים עלי בטענה מוכרחת שהחתן הולך בדרך לא טובים אם יה פטורה היא ואביה מהקנס ומשבועה כמבואר בתשו' הרשב"א ובב"ע סי' נ' ס"ס · ומבואר ברשב"א שם (הובא) אע"ג שבתחלה היה ג"כ מעשיו מקולקלים והיא ידעה מזה אלא שאח"כ החזיק בדבר יותר ג"כ פטורה · ונראה אינה יכולה לברר טענתה ע"פ עדים ברורים מ"מ אם יצא עליו קלא דל"פ וליכא אויבים דאפקי לקלא הוי ג"כ

טענה

כגון בזמה (יט) בפסק (כ) לגן יורשים צריכין לקיים ומפורש (כ) מן הקנס:
בפסיקא כבנמא מפורש מן הקנס אבל אם נתחייב בלוה (כא) כשאר חובין יורשין לא:
מפני שהם ודין לקמן סי' ל"ט (גם התנאים) שהם שבידם בידים והוא חייב בהן:
והוא קנס בידים ולהר"ן יגא ס' (כב) מן הקבר ורוצה בשמי ילך אחרת לקבר אם לא:

פתחי תשובה

[illegible]

באר היטב

[illegible]

ן הקנס (ריב"ש סימן קע"ו ובתשובת הרמב"ן סי' רע"ח) ועיין בח"ס סימן (כג) י"ב
אם רוצה העובר ליתן הקנס אי מחויב לקיים הדבר מצד הקיבול קנין: ז ‏ ‏אם
שכון לחבירו להבטיחו שלא יחזור בו מהשדוכין צריך שיאמר אם אחזור
בה בכך וכך ממון בגוף חפץ זה: הגה שנים שנשבעו זה לזה שישא זה את זה
חד מהם או שאחד נשבע לבד נתבאר הכל בי"ד סי' רל"ו דיני שדכנות עיין בח"ס
סוף סי' פ"ו וסוף (טז) סי' (כד) קפ"ה וסי' רס"ד:

יכול לחזור) ק טור מדברי אביו הרא"ש בפסקיו אמימרא דרבא א"ר נחמן וכו' והניח לא משכון עליו וכו' קדושין ד' ח' ע"א

באר היטב

א ממקום אחר אין כופין אותו שילך למקומה
יתה שם ע"ש שכתב על הש"ך דלא דק: (כג) י"ב
ק דלא מפטר את עצמו בקנס · וכתב הח"מ
ם כתב בקנין ובקנס אבל אם כתב אני מקבל
באם שלא אקיים אתן קנס או הקנס הוא שובר
ן · וב"ח כתב ביו"ד סי' רל"ו דכל שלא פירשו
דהקנס לא פטר השבועה איכא למימר שדעתו
נס לפטור משבועה · ועיין ב"ח בח"מ סי'
ם והובא דבריו בח"מ ס"ק כ"ב · וראיתי בסמ"ע
"ה בסס"ק ב' שכתב ונראה דמטעמא דכתיבנא
הוא שלא להחרים העובר בשדוכין וכו' ע"ש ·
מיקל יותר מהב"ח שאפי' כתב בפירו' הקנס
את החרם אעפ"כ הוא נפטר בקנס לבד ·
ב"א ס"ק י"א מש"ש ועיין בספר נחלת שבעה
ב"י: (כד) קפ"ה · דכללא הוא היכא דמנהג
א שדכנות מיד אחר גמר השדכנות אפי' אם
דים חייבים לשלם לו שדכנות שלו · ומהרש"ל
לקח שכר שדכנות והצדדים חזרו אח"ז ואינו
ית הקנס מצד החוזר צריך השדכן להחזיר
· ובמקום שאין משלמין שדכנות מיד אלא
וחין וחזרו אין משלמין לו שדכנות ודלא כלבוש
קפ"ה וכבר השיג עליו שם הסמ"ע ע"ש:

פתחי תשובה

מסכים עמדו בזה כיון שכל עיקר זכות הבת הוא מצד אומדנא והמניא העה"ג שאפי' החולקים דס"ל דאומדנא לא מהני להוסיף מ"מ באומדנא כזו שהוא נגד הבת הזאת כ"ע מודו מעתה אומר אני על סך הנדן גילה האב דעתו שרוצה ליתן אבל על השטר ח"ז אין כאן גילוי דעת רק שרוצה לעשות לה שטר ולא שיסולם לה השטר שהרי כמה טעדקי יכול למיעבד להפקיע זכות השטר והיא גופא חידוש הוא והנו דלא לוסיף ולכן גם פשוט שאין היורשים חייבים ליתן לה רק הנדן ואחר התחייבות התנאים אבל לא חצי חלק זכר כלל ודלא כבעל עה"ג פכ"ד ע"ש:
(טז) סי' קפ"ה · ענה"ט בדיני שדכנות ועיין בת' חוט השני סי' ב' שכ' דמה שרגילין העולם לומר שדכן שאמר לאחד אשדך לך שידוך פלוני בחנם אעפ"כ מחויבים ליתן שכרו אין לזה שורש ועיקר כלל בתלמוד או בשום פוסק ולכן נשתקע הדבר ולא נאמר אלא אין נותנין לו שכר כלל וכן בדין הסרסור או שאר פועלים כולם דין אחד להם ושם בסי' ג' כתב אודות שדכן שכתב לראובן שידוך א' לגיסתו האלמנה והשיב לו ראובן ונגמר הענין ואמר ראובן שהוא ג"כ שדכן כמוהו שהרי מעולם לא כתב אל האלמנה שום דבר נ"ל שהדין עם ראובן דס"ל לשדכן לאתנויי בפירוש שהוא שדכן לנחו ודברים שבלב אינן דברים והלא השדכן אינו יכול לתבוע את האלמנה כלל לפי שלא דיבר עמה ולא כתב לה כלל וראובן יכול לתובעה וה"מ בבעיא אלמנה דעבדה אדעתא דנפשה והיה יכול לדבר עמה בעצמם ולכן כשכתב לגיסה ה"ל לאתנויי אבל אם היתה בתולה ולא הוה לה מי שישתדל בעדה רק גיסה כ"ל שהוא נחשב בעל דבר ולא סרסור וכ"ש האב על בתו כו' ועוד יש לדקדק מאד בלשון
ו כתב לראובן שהוא מודיע לו שידוך פלוני ולכן אל יעכב בדבר כי הוא שידוך הגון נמצא שעשאו לראובן בעל דבר
בזה יד השדכן על העליונה וצ"ע עכ"ד [ועיין בתשו' עבודת הגרשוני סי' ג' באשה אלמנה שהכניסה כל אשר לה
שיירה לעצמה כלום ואחר הנשואין תובע השדכן שכרו מן האשה והשיבה שאין לה מה לשלם והבעל אומר להשדכן
ד"א ושאין לו לשלם חובות אשתו ופסק שהבעל מחויב לשלם להשדכן שכרו אם הוא בענין דליכא למיחש לפרעון
שאין משלמין השדכנות עד לאחר הנשואין כי שכר שדכנות בזה כמלוה בשטר דמיא ולדברי הכל גובה מן הבעל
כ' הרמ"א בס"ם נ"ה י"א הא ד:לוה בשטר כו' היינו שהכניסה לו קרקע כו' מ"מ בגוף התשובה של הרמב"ן
ינו לדינא דגמ' דמטלטלי דיתמי אין ב"ה גובה מהן אכן אחר הקנות הגאונים דבר פשוט הוא דבעל חייב לשלם אף
שלא הכניסה לו רק מטלטלי כו' ע"ש וע' בס' בית מאיר בס"ם נ"א שם מ"ש בענין זה וצ"ע לדינא]:
ן ו' אח"ז פנים מאירות ח"ב סי' ס"ג בשדכן ששידך בן פלוני ממקום פ' לבת פלוני ממקום פ' ואחד מן המקומות
תיקון ליתן מן מאה לנדן א' זהב בשכר שדכנות ובמקום השני היה ליתן מן מאה נדן א' ר"ט והשדכן תובע שכרו
קר והמחותנים אינם רוצים ליתן אלא כפי המקום הזול והאריך בזה והביא דברי הירושלמי בפ' הפועלים ודברי
"מ סי' של"א ס"א ומסיק כללא דמלתא דאם החתן היה דר במקום הזול והכלה במקום היוקר והשדכן היה דר
תן אין לו משני צדדים אלא כמקום הזול לא מבעיא הצד הכלה שעשה לה פעולה במקום הזול אלא אף להחתן
פעולה במקום היוקר מ"מ כיון שהוא דר במקום החתן שהוא מקום הזול נתרצה למנהג מקומו אבל אם הי' דר
השדכן במקום היוקר מחויבים לשלם כמנהג מקום היוקר שדר בו השדכן עכ"ה:
ין ‏ ‏תפארת ישראל שם שכ' כמה פרטי דינים בשדכנות בשם ס' חוקי דרך וז"ל אינו כשדכן רק בדיבר מסך הנדן · ומשערין
נות לפי הסך המרובה משניהם א' מארק מכל מאה במדינת עסטרייך (עב"ש סי' ס"ו ס"ק ע"ז דמארק במדינת עסטרייך
הו' ובמדינתנו שני זהו' ותצי) וממאה ראשונה כפל · ומספרים וקרקע ותכשיטין נותנין חצי · ותצי שדכנות נותנים
תיו לגומרים אבל לאמצעים ולא כלום · ולקרובים פסולי עדות אין נותנים רק בניכר לפי ראות עיני הדיין שעשו
ברחוקים הצדדים זה מזה עשר פרסאות יתן שדכנות כפל · ובמכחיש לשדכן עח"מ סי' פ"ז ורפ"ו ורל"ד עכ"ד ע"ש ·
ח משפט ובס' כרם שלמה סי' זה כמה תקנות בענין שדכנות וכל גליל וגליל לפי מנהגו ועיין בסוף ספר עטרה לצבי על
ק מפנקס דד"א אות כ"א וע' בס' נו"ב תניינא סי' ל"ו בענין שדכן שדחה הבעל דבר אותו ולקח שדכן אחר לגמור
השידוך. ע"ש הובא בפ"ת לח"מ סי' קפ"ה:

ואין

נא דברים שנקנו באמירה אם נתנו ליכתב ובו סעיף א':

א [א]איש ואשה שהיו ביניהם שדוכין ואמר לה כמה את (א) מכנסת ל[ך] וכך ואמרה לו וכמה אתה נותן לי או כותב לי כך וכך (א) (ואין (ב) חילוק (ב[ז]ה) בין נשואין ראשונים לשניים (כן נראה מהרמב"ן וכ"כ הריב"ש סי' שמ"ה) וכן א[ב] שפסק ע"י בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה אתה נותן לבר[תך] וכך: הגה ודוקא בדברים כאלו שביד האב לקיים (ג) אבל אם פוסק על בנו שיעש[ה] דבר כגון לילך אחריה למקום אחר אינו נקנה (ג) באמירה דאין זה תלוי באב רק בבן (ר"ן פרק האומר ובפרק מי שמת) · עמדו (ד) וקדשו קנו אותן הדברים ואעפ"י ש[לא] היה ביניהם קנין ואלו הן הדברים הנקנים באמירה [ב]והוא שיהיו הדברים [ה]... (ד) מצויים (ה) ברשותם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ודברים א[לו] לא ניתנו ליכתב לפיכך אפילו נכתבו אינם כשטר שיטרוף בהם ממשו[עבדים] [ג]בד"א כשפסק האב לבתו בין קטנה בין גדולה או לבנו (ה) [ד]ובנ[שואין] (ו) הראשונים (וי"א דבעינן דעמדו וקדשו (ז) מיד ולא הפסיקו בדברים א[חרים] אבל הפסיקו בדברים אחרים לא (טור) וכן אם קדשו ואח"כ פסקו לא מהני (תוס' ... נערה) וי"א דבעינן גם כן דהתנו כן (ח) ביחד אבל אם עשו בלא תנאי אלא ... אומר מעצמו אינו נקנה באמירה) (ריב"ש סי' שמ"ה) אבל את שפסק לאח[יו] ...

באר הגולה

א לשון הרמב"ם בפכ"ג מהלכות אישות ממימרא דרב גידל אמר רב וכו' כתובות ד' ק"ב ע"ב
ב ג"ז בפ"ו מהל' זכיה ומתנה ולפי פירושו הא דלא ניתן ליכתב האמור שם בכתובות אין כתיבתן עושה שטר לגבות מנכסים משועבדי'
ג ג"ז שם בפכ"ג מה"א מהירושלמי והביאו ג"כ הרי"ף
ד ג"ז מהירושלמי וכ"כ הרי"ף בתשו'

פתחי תשובה

(א) ואין חילוק בזה · עב"ש סק"ב שכ' וכן משמע ממתני' ר"פ הנושא אשר דין זה נובע משם. דהא גם איירי באלמון כו' ולכאורה אין מזה התחלת ראי' כלל דמה דקתני במתני' בנותיכן נזונות מנכסים בני חורין היינו בנות שהיה לו ממנה ולעולם דאיירי בבחור וזה פשוט ומצאתי בס' שעה"מ פכ"ג מה"א שתמה עליו בזה ע"ש עוד: (ב) חילוק בזה · עבה"ט ועיין בשעה"מ שם שהביא בשם ס' נתיבות משפט שתמה על הריב"ש ולכן רוצה לחלוק על עיקר דינו וגם באיש ואשה שפסקו ע"י עצמם דוקא בנשואין ראשונים והוא ז"ל כתב ליישב תמיהותיו ומסיק סוף דבר בהא סלקינן שדינו של הריב"ש יחיד הוא שלא המוט וכן ראוי להורות הלכה למעשה · וע"ש עוד שכ' דע"כ לא כתב הריב"ש דבהתן הפוסק לאשתו אפילו בנשואין שניים מהני אלא דוקא בפוסק מתנה לעצמה וכנדון שלו אבל בחתן המתחייב לזון את בת אשתו אזיל ומודה הריב"ש דבנשואין שניים לא מהני דכל כי האי ודאי לא אמרינן דמשום חביבותא דידה גמר ומשעבד נפשי' לזון את בת אשתו אלא דוקא בנשואין ראשונים כו' ומסיים זה הנראה אלי אמת בדעת הריב"ש ז"ל אמנם ע"כ לא הוצרך לומר חילוק זה אלא בכדי ליישב הקושיא שיש על הריב"ש בזה מהירושלמי ר"פ הנושא שהזכיר שם · ולפמ"ש שם עוד הירוץ דתלמודא דידן פליג בהא אירוש' אינו מוכרח חילוק זה ואדרבה מבואר להיפך דגם בפוסק לזון את בתה מהני אפילו בנשואין שניים עכ"ה: (ג) אבל אם פוסק על בנו · עיין בספר יד המלך פכ"ג מהל' אישות דין י"ג שכ' דצ"ע לדינא אם דוקא בבנו אמרינן כן דלא מהני פסיקת האב בדבר התלוי בבן אבל בבת כיון דהיא ברשות האב כשהיא נערה וידו כידה יכול לחייבה בדבר אף לאחר הנשואין או דאף בבת כיון שאחר הנשואין יצאה מרשות האב ג"כ אין האב יכול לחייבה דבר שלא תרצה אחר כך ואפשר לומר כיון דאיתתא בכל דהו ניחא לה אמרינן דמסתמא נתרצית ויש להתיישב בזה עכ"ל: (ד) מצויים ברשותם · עיין בתשובת נו"ב חלק ח"מ סימן כ"ה וכ"ו וכ"ז בענין אם פסקו על דבר שברשותם ועל דבר שאי[נו] ... אי אמרינן שקנה מיהת דבר שברשותו או לא קנה כלום כמו בקנין על דבר המועיל עם דבר שאין בו ממש דהו[י] ... הפוסקים בח"מ סימן ר"ג ס"י בהגהה · ואם יש חילוק בין אם היה הכל באמירה אחת או בשתי אמירות וגם ... בזה מאחר שהיה קנין גלי דעתי' דבקנין ניחא ליה דליקני ולא באמירה וגם בענין אם בטרי פסיקתא שניקנו באמ[ירה] ... חכמים הוא או אומדן חכמים הוא שאמדו דעתו דגמר ומקני באמירה בעלמא ע"ש באריכות וגם בנו"ב תניינא חלק ח"... מזה: (ה) ובנשואין הראשונים · עבה"ט מ"ש היינו אם פוסק לבן כו' וכ"כ בס' שעה"מ פכ"ג מה"א · וכתב דל...

באר היטב

(א) מכנסת לי · ל"ד לי ה"ה אם נושא אם ו... ליתן לבתה כך וכך · ול"ד בתה ה"ה שאר ... וכן אם הוא התנה עמה שתעשה פירות לבניו או ... ח"מ: (ב) בזה · ר"ל באיש ואשה שפסקו ע"[צמן] אין חילוק בין נשואין ראשונים לשניים אבל האב ... ע"י בנו או בתו הוא דוקא בנשואין ראשונים ... בסעיף זה: (ג) באמירה · ל"ד באמירה אל[א] ... בקנין לא מהני כיון שאינו בידו ואפי' אם ... גופו ועצמו לא מהני בדבר שאינו בידו ולא ... אבל אם ידעינן דנתרצה הבן אפילו האב לא ... מהני באמירה· בה"י ב"ש: (ד) וקדשו · ה"ה ... אבל עמדו ושדכו לא מהני הר"ם הלוי בח"מ ... (ה) ברשותם עיין בה"י וב"ש: (ו) הראשונים ... אם פוסק לבן צריך להיות נשואין הראשונים ... וכן אם פוסק לבתו צריך להיות נשואין הראשונים ... בתו אפי' אם הוא נשואין שניים של החתן ... (ז) מיד · ואם לא קדשו ובשעת הקדושין הזכי[רו] ... נמי מהני ב"ש · ואם נכתבו התנאים בשטר ... קדשו מיד קנו הרמ"ם ח"א סי' רס"ג · ועיין ... דכתובות דף כ"ג ע"א ד"ה השתא נמי אהדרי ... דמשמע שם אפי' אם כתבו אם לא קדשו ... לחזור דהא שם בגמרא איירי דכתבו לה ע"ש ... ועיין בה"י: (ח) ביחד · ל"ד ביחד ה"ה ... א' כגון היא דהנושא דהיא התנה עמו ... הוא אומר מעצמו אני אזון בתך כך וכך ...

לד

שפסקה לבתה וכן שאר קרובין וכן האב שפסק לבנו או לבתו (ו) בנשואין לא קנו אותם הדברים עד שיקנו מיד הפוסק שיתן כך וכך: הגה הדברים בחמירה. או שפסק האב וקנו (ט) מידו הוי כשאר חוב ואפי' מת האב קודם שנשאה מוליא מן היורשין ואפי' ממשעבדי כשאר חוב (ריב"ש סי' קכ"ט) (ז) וי"א דאינו לבת (י) מירושתה הואיל וזכה בהם בחיי האב (ה) אבל אם אמר (יא) אתן כך וכך ן שפסק לעשות לה כתובה כך וכך ובשעת הנשואין חוזרים בהם עיין בח"ה סי' רמ"ה ך לקיים מלד הקנין אבל מלד הקנס שפסקו על עלמן ודאי לריך לקיים ולכן נהגו תנאים חדשים קודם הנשואין כן נראה לי וכל הדברים שנתבארו כאן שאינן נקנין ה היינו דוקא במתנה מרובה ולעשיר אבל הפוסק לעני לריך *לקיים משום דהוי (יב) כנדר ס ר"מ וכן הוא בירושלמי) וכן בעשיר ומתנה מועטת אית ביה משום מחוסרי אמנה אם (ב"י בשם הרשב"א) ועיין בח"ה סי' רמ"ע בהלכות מתנה החתן לריך (יג) לשלם שכר

*(ועי' ביו"ד סי' רנ"ח סעיף י"ב)

באר היטב

ריב"ש ח"מ: (ט) מידו · היינו קנין ממש ולא ן · אלא מחייב את נפשו ליתן לבנו או לבתו · יאין מן המשועבדים כיון שהיה קנין ופסק בשעת · ואם לא היה קנין אלא לדברים הנקנים באמירה שפסק בשעת קדושין אז גובין מבני חרי ואם לא ין ולא קנה באמירה לא זכו כלל: (י) מירושתה· "ה סי' רפ"ו דשם פסק דמנכין לה · משום דשם פסק לה ולא קנתה באמירה אעפ"י שקיבל קנין מרינן הקנין לא קאי לזכות לבן או לבת אלא ן קנס לנד שכנגדו אבל אם קנתה באמירה או ין בפירוש ליתן לה זכתה ואין מנכין · ועיין ב"ש כנה"ג דף פ"ו ע"א סעיף א' · אב שפסק לבתו ת ונפלה לה ירושה מבית אבי אמה והשיאה ירושה יש להסתפק אם יכולה הבת להוליא מאביה ר לה · מהרי"ע בתשובה חח"מ סי' נ"ג · הפוסק מעות לחתנו בעת שהיו שוים הגרו' שיש לערך מאה כנסת לחופה ירדו לערך שבעים לאיזה ערך יתפרע עיין כנה"ג בחח"מ סימן ע"ד: (יא) אתן · ובת מהר"י ווייל סי' קמ"ג וכללא הוא להני פוסקים דס"ל קנין אתן לא מהני או אין שום חיוב עליו מ"ע סי' רמ"ה ס"ק ב' לכן כל הקניינים שנעשים בתנאים א"י לכופו כי הם קנין אתן רק החיוב הוא בושת לכן אם נותן הקנס הוא פטור ואם היה הקנין מועיל לא היה פטור במה שנותן הקנס כמ"ש ר הנעשה בקנין ובקנס ליט פטור אפי' אם נותן הקנס · ובשדוכים כשנותן הקנס הוא פטור ע"כ הטעם ס הקנין הוא קנין אתן ולא מהני ואין חיוב עליו אלא מחמת הבושת לכן הוא פטור אם נותן הקנס · וכל מחמת הקנין והקנס אז הוא פטור כשנותן הקנס מיהו עדיין יש על החוזר חיוב על החרם · ל"מ כשכותבין הקנס לא יפטור את החרם פשיטא לא ינא י"ח אף שיתן הקנס וכ"כ הב"ח · אלא אפילו אם כותבים שה בחרם ובקנס יש פוסקים דס"ל אפי' אם נותן הקנס אינו פטור מן החרם · וע"ל סי' נ"ן ס"ק וכתי בשם הסמ"ע דאפי' אם כותבין בפירוש דהקנס לא יפטור את החרם אין החרם חל ע"ש · ופ"ל ו פסק נמי כב"ח דאינו פטור מהחרם ולריך התרה ע"ש · ובה"י בסי' נ"ן כתב ג"כ וכל ימינו לא על החרם מחמת שנותן הקנס רק כשהיה ברלון הגדים וכן עיקר דאינו פטור מן החרם אא"כ ברלון ר מיהו אם הוא נותן הקנס אין הבעל דבר יוכל לכופו אלא הב"ד יכולים לכופו בשביל החרם · ובלא וחבים בתנאים יש חרם הקהלות על מי שחוזר השידוך ואין לו היתר אלא בהתרת הרבה אנשים ו זה לזה · ועיין ב"ש: (יב) כנדר · הסמ"ע בסי' קכ"ה כתב שיוכל להתיר הנדר כל זמן שהוא בידו ר לגדקה כמ"ש ביו"ד סי' רנ"ח ע"ש · מי שכתב להלבים בתו לפי כבודו לריך לקיים כי הזוג עניים ת שדוכים דהוו כמו שמכר בש"ע ח"מ סי' קכ"ה סעיף ה' ע"ש ואפילו אם אבי החתן ג"כ התחייב כים את בנו מ"מ לא נתלה זה בזה · תשובת מהרי"ל סי' ס"ד ע"ש · האב שעשה שידוך עם בת יה שיסלק הלד השני את הנדוניא והוא דוחה לאב ואומר לאו בעל דברים דידי את כי המעות מגיע ולהחתן אומר שהוא לא היה בשעת התנאים וא"י כלום רק שמע מאביו · הדין הוא דיכול החתן אביו ואז חייב לסלק לאביו דאז אביו שלוחו של החתן וא"י הלד השני לדחות את אבי החתן · תשובת מהר"ם וכל בו ב"ש: (יג) לשלם · אפי' אם הוא ת"ח · ש"ס:

פתחי תשובה

לדין המשיא אשה לבנו גדול בבית (לקמן סימן נ"ט ס"א בהגה) ודלא כס' נתיבות משפט שנסתפק בזה ע"ש: (ו) בנשואין שניים · עיין בס' שעה"מ שם שכ' דנשואין שניים דלא קנו באמירה לאו דוקא שנושא אשה אחרת אלא ה"ה וכ"ש במחזיר גרושתו ע"ש: (ז) וי"א דאין מנכין · עח"מ ס"ק י"א וב"ש סק"ט ועיין בתשובת ברית אברהם חח"מ סימן כ"ט שהאריך הרבה בדין זה והביא שם מדברי תשובת בית יוסף סימן י"א ותשו' פרח מטה אהרן ח"א סימן את"ע בזה ויובא באריכות אי"ה בפ"ת לח"מ סי' רפ"ו ס"ג: (ח) אבל אם אמר אתן כו' ולכן נהגו כו' ע' בסמ"ע סי' רמ"ה סק"ב · ומדבריו משמע דאם נכתב בתנאים ראשונים בלשון חיוב באופן המועיל כמבואר בח"מ סימן ס' שפיר יש לחייב לאבי הבת גם בלא תנאים חדשים ליתן מזונות ודירה ושאר דברים שקיבל עליו וצריך נ"ע · [כעת יצא לאור תשובת חתם סופר וראיתי שכ' כן בהדיא בסימן קל"ה דאם נכתב בת"ר התחייב א"ע לזון הזוג כו'

התנאים אם לא נכתב רק שטר א' (נ"י פ' נס פסוס) אבל אם נכתבו ב' שטרות כלו
משלם שלו כל מה שפוסקין צריכין ליתן קודם שיכנוס אבל לא יוכל לומר כנוס ואח
אבל אם רוצה להשלים המצות הרשות בידו (הגהות אלפסי) ועיין בח"ה סי' ע"ג סע
מי שנשבע ליתן נדוניא לחתנו והוא מרגיל קטטה עם הבת ובמהרי"ק ש' פ"א :

נב הפוסק מעות לחתנו ואינו רוצה ליתן לו · ובו סעיף אחד

א [א]הפוסק מעות לחתנו [ב]והלך האב (א) למדינה (א) אחרת [ג]או שא
יכולה היא לומר לבעל אני לא פסקתי על עצמי או כנוס בלא נדוניא ()
פטרני בגט [ד]אבל אם פסקה היא על (ב) עצמה ולא הגיע (ג) ידה הרי זו י

באר הגולה

א לשון הרמב"ם פכ"ג מה"א ממשנה כתובות דף ק"ח וק"ט וכאדמון דאיפסקא הלכתא כוותיה שם בגמרא דף ק"ט ע"א ב כפירושו אפשט לו כגל שהלך למדינה אחרת ג כפי' השני שפירש רש"י שם ד דס"ל דאיפסקא הלכה כמאן דמתני' דאמר דמודה אדמון בפסקה על עצמה וכ"כ הרי"ף

פתחי תשובה

הוא קנין המועיל וא"צ להכפיל זה בתנ"א ואפילו אם מת חל החיוב על היורשים ע"ש] :

(א) למדינה אחרת · עבה"ט ועי' בתשובת הרמ"ע מפאנו סימן פ"ו באורך : (ב) או פטרני בגט · עיין בנל"מ פכ"ג מה"א דין ע"ז שכ' בשם ת' משפטי שמואל סי' ע"ה דאף אם מתחלה נשבע לכונסה פטור משבועתו אף שהשבועה הוא נעולמה משום דאדעתא דהכי לא נשבע · וע"ש עוד שנסתפק במי שקידש אשה בזמנינו זה דאיכא חר"ג שלא לגרש בע"כ אף כארוסה אם בכה"ג יכול לגרשה בע"כ · והביא שם דברי תשובת פני משה ח"א סימן ע"ז שכ' דיכול לגרשה בע"כ דאדעתא דהכי לא תיקן הגאון ז"ל ונסתייע מתשובת משפטי שמואל הנז' סי' אך הרב בתשובתו לא השיב כ"א על השבועה ע"ש · ועיין בתשו' שיבת ציון סי' פ"ח דהכם א' תמה על הנל"מ שנראה מדבריו דהרב בעל פני משה לא הכריע בדבר לענין חר"ג ולא פסק כ"א על השבועה ובאמת בתשובת פני משה שם פסק הלכה למעשה גם לענין חר"ג במה שבא לפניו בק"ק קוסטאנ שם קדושין בשעת השדוכין וגם החתן נשבע להכניסה ל .ופה ביום הנועד וכשהגיע היום היה החתן רוצה להכני אך אבי המשודכת היה מעכב בדבר ודחה מדחי אל דחי מחמת שלא היה ספוק בידו לסלק הנדוניא ונסתפק שם מתר דאיכא חר"ג שלא לגרש בע"כ אם יכולה היא לומר אני לא פשעתי נגדך א"כ כנוס בעל כרחך כי אין אתה רשאי לגו כרחי מפני חר"ג ומסיים שם דאין לנדד כך דבכי דאיכי לא פשעה נגדו גם הארוס לא פשע דאדעתא דהכי ק לו הנדוניא ואם לא יתנו לו הנדוניא בכה"ג ליכא חרגמ"ה דאף דהיא לא פשעה מפני זה לא יפסיד הבעל ואדע לא תיקן הגאון ז"ל וגם הוא לא נשבע להכנים לחופה אדעתא דהכי יעו"ש הרי מפורש שעל שניהם פסק הרב פ"מ שבועה ואין כאן תקנת רגמ"ה · והוא ז"ל השיב לו דכוונת הרב מל"מ כמ"ש אך הרב בתשובתו כו' ר"ל הרב כו' שמואל וכוונת המל"מ לעבוד בספק זה ולא לפסוק מהאי הלכה למעשה שעשה הרב פני משה הואיל ונראה שהרב ת לא היה הופך הדין אם לא שנסתייע בתשובת הרב משפטי שמואל והוא מדמה מסברא שתקנת חר"ג לא התיר משבו הארוס להכניסה לחופה ואם על השבועה פסק הרב מ"ש שאין כאן שבועה ממילא שגם חר"ג אין כאן וע"ז מפקפק שהרב מ"ש לא השיב כ"א על השבועה ור"ל דאין ללמוד חר"ג משבועה שנשבע הארוס בעצמו דגבי שבועה יכולין לו דעת הנשבע אבל אין אנו יכולין לדון כזה בתקנת רגמ"ה לומר שלא היה התקנה גם בנדון זה כו' ע"ש :

ועיין עוד בת' שיבת ציון שם במעשה באיש א' מתעשר ואין כל שידך את בתו עם בחור בן גדולים והתחייב לתנ סך עלום וכשבא החתן עם אביו לעשות נשואין אמר אבי הכלה שהנדן כבר מוכן אצל עשיר אחד כוון ו האמינו לדבריו ונעשו הנשואין כדמו"י ואח"כ באו בעלי החובות ולקחו מאבי הכלה כל הנמצא אתו ונשאר ערום בחוסר ידו מלשלם לחתנו הנדוניא ופשט לו את הרגל והחתן כראותו הרמאות שעשה לו חמיו רוצה לגרש את אשתו בע"כ שם דגדול אחד מתבמי הזמן השיב ע"ז להיתר אחרי שהאריך ותקע יתדות להחזיק דינו של הרב פני משה הנז' דאיכא חר"ג יכול לגרשה בע"כ מפני הסרון הנדוניא והגם דבנ"ד כבר כנס האשה בחופה ונשואין ופסק הרמ"א בסנ שנשאה אינו רשאי לבגוד באשתו משום שאין נוהגין לו מה שפסקו לו והוא מדברי הגמ"ר בשם מהר"מ דכיון שכנסה יש לחלק דע"כ לא כתבו דאם כנסה סבר וקיבל אלא באיש שיש לו מעלו לפרנס או שיש לו אומנות או שיודע בעיו אבל בנד"ז שהחתן הוא איש תם יושב באוהל של תורה כו' לא יעלה על הדעת לומר שסבר וקיבל והאריך עוד בזכו מי שלבו נוקפו בהוראה זו מ"מ יש לדון בה דין מורדת כיון שהבעל התרה בה שהאשה תבא אחריו לדור בטו ממאנת לשמוע כו' · והרב המחבר ז"ל האריך לדחות פסק החכם הנז' יען כי בעיקר דינו של הפ"מ קשה לסמוך עליו כי מל"מ ראה דבריו ולא הכריע בדבר ונשאר בספק והראיה שהביא החכם הנ"ל להחזיק דינו של הפ"מ אינה ראיה כי בארוסה אבל בנ"ד שכבר נשאה ופסק הרמ"א דאין יכול לבגוד באשתו אלא חייב בכל דבר שאיש חייב לאשתו החיוב הוא שלא יכול לגרשה בע"כ פשיטא דאין לנו לבדות מלבנו סברות לחלק מה שלא חילקו הפוסקים ומי ירוב בחרגמ"ה לבנות יסוד על סברא קלושה כזו כו' ומ"ש החכם הנז' דיש לדון בה דין מורדת הנה אף דבנד"ז שא בתנאים ראשונים ואחרונים שהאג ידורו בעירו והכלה היתה מרוצית לכך בודאי אמרי' שע"ד כן נשאה אעפ"כ נשמע במדינות אלו להתיר חרגמ"ה בשביל מחלוקת מקום הדירה והטעם נ"ל כי ע"פ רוב המחלוקות בקביעות יש

באר היטב

(א) אחרת · וה"ה אם האב כאן ויש לו נכסים שהוא נגבר אלים ואינו רוצה ליתן יכולה היא שת.ר כנוס או פטור ועיין כנה"ג דף פ"ו ע"ב סעיף וא אם פוסק האב במעמד שלה א"י לטענה כ"ש: (ב) עצ אפילו במעמד אביה · מיהו בעל המאור והרא"ש אפי' אם פסקה היא אם במעמד אביה היא א י לטענה ; וכמו שהדין באשה כך הדין באיש של הוא לתת לה ולא כתן יכולה לפטור את עצמה מ נדק' פסק מורשה שלה הרי היא כאלו פסקה ול משפט צדק כנה"ג : (ג) ידה · ר"ל אף שהיתה בשעת פסיקה ואח"כ לא הגיע ידה אינה יכו בשעה שפסקתי היתה ידי משגת עכשיו מה לנ

שהמצא מה שפסקה או עד שתמות ח במה דברים אמורים בגדולה אבל ... ח גרייתא שם
טנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא : הגה וכל
כשאין יד האשה משגת ליתן מה שפסק אביה אבל אם ידה משגת צריכה ליתן מה שפסק
אביה ואינה יכולה לומר כנוס או פטור (הגהות אלפסי פ' דייני גזירות ותשובת
מוני סוף הל' אישות) וכל זה לא מיירי אלא קודם שנשאה אבל לאחר שנשאה ודאי לא
(ה) לבגוד באשתו משום שאין נותנין לו מה שפסקו לו אלא חייב בכל דבר שאיש חייב
תו (הגהות מרדכי פ' שני דייני גזרות) מי שפסק לתת לבתו ואחר כך אומר שנתן לבתו
אבני אלא צריך לתת לזוג (מהרי"ל סי' קל"ו) וע"ל סי' ב' שלא יתקוטט אדם בעבור
נדוניא אף על פי שפסקו לו :

באר היטב

: (ד) אביה · והב"ח כתב די"ל דאיירי בפסקה בעצמה או שפסק האב במעמד שלה · אבל בתשובת ...וני משמע אפי' אם פסק אביה שלא במעמדה יוכל ...ה אם ידה משגת ועיין רשד"ם חא"ה סי' מ"א : ...לבגוד · ה"ה אם פסקה היא על עצמה וכנסה ... לבגוד בה אם אין לה מה ליתן · מיהו מוציאים ...אב או ממנה עפ"י הב"ד אם יש להם מה שפסקו עיין ב"ח :

פתחי תשובה

בא מחמת קטטה ותיגרא שהיה ביניהם מקודם ומה שמצינו בש"ס ופוסקים שכופין האשה לדור במקום בעלה (עיין בסימן ע"ה) הוא רק היכא שאין להאשה אמתלא וטענה מבוררת אבל כשהיא אומרת שהיא מתירא מחמת הקטטה שביניהם אם תרחיק נדוד במקום שאין לה קרובים הבעל יטמין פח מוקש לרגלה להרע לה ולמצוא תחבולות לגרשה או לצער אותה עד שתתרצה לקבל גט אפשר שטענתה טענה ויש לדמות לזה להמבואר בסימן ע"ד ס"י בהגהה ואף שיש להלק מ"מ לא נכון הדבר לסיות נחפז ולדון בה דין מורדת לגרשה בע"כ כו' ע"ש ובסימן פ"ע באורך :
...ן בתשו' ח"ס סימן ק"כ על נדון זה ממש וכתב שם דודאי עיקר דינו של הפ"מ הוא נכון אף דהמל"מ גמגם בו מ"מ ...הוא מוכרח והנה משנתנו לא נקטה אלא הפוסק לחתנו ואיכא לפוקי הפוסק לכלתו מה דינו בפשיעת הרגל דודאי ...דעת סובל לומר שדין שניהם שוה שגם נפסק לכלתו תשב עד שתלבין או שנאמר לו או כנוס או פטור כו' וע"כ דפשיעה לגו ... דבזה כופין אותו להוציא דאע"ג דהכן לא פשע מ"מ גם האשה לא פשעה וסברא זו נכונה ואילו לא הוה ס"ל לחכמי ...וד כן ס"ל נפרש מה דינו של זה וא"כ הא קיי"ל בש"ס קי"ז דכל שבאים כופין ה"ה באשה יכול לגרשה בע"כ דלא ...ר"ג שתהא האשה עדיפא מהאיש וא"כ הכא כיון דאם אביו של בעל פשע הרגל כופין אותו לגרש ה"ה אם אביה פשע ...גל כופין אותה להתגרש וזה נראה לי קצת הכרח לדינו של הפ"מ באופן שלענ"ד הדין דין אמת כל שפשע הרגל בין ...ין לנשואין יכול לגרשה בע"כ כו' אך בנ"ד שכבר כנסה בזה כתב הרמ"א דא"י לבגוד באשתו כו' ומה שרצה השואל לחלק בזה אין דבריו נראין כלל כו' והטעם שסבר וקיבל אחר הנשואין מרומז בתשו' מהר"ם שם דהרי כותבין ...ה היא הכניסה שימושא דירה ודערסא שוין כך וכך והוא קיבל זה בנדוניא וע"ז התחייב עצמו והנה אפלה כו' א"כ ...ודם בעצמו שבשביל דבר מועט השוה מאה זקוקים התחייב עצמו כל תנאי כתובה כו' אמנם כל הטורח הזה למה לי ...בתשו' מהר"ם שם מסיים מיהו יכול לכופה לילך אחריו מעיר לעיר ואם לא תאבה ללכת אחריו יש לה דין מורדת כו' ...רי התירו של זה פשוט כיון שבקש ממנה והתרה בה ע"י רבני המדינה שהיא תבא אחריו והיא מנוה היפה לנוה היותר ...ין דינה אמור מפי מהר"ם שנידונת כמורדת וכבר פסק רמ"א בסימן ע"ז דלאחר יב"ח מתירים לו לגרשה בע"כ או ...אחרת ואף קודם יב"ח איכא דעות המקילין אך מה לנו להכניס עצמנו בכך ימתין יב"ח מיום התראה ומהיות טוב כי ...בע"כ הוא דבר רחוק ומסוכן אך להתיר לו לישא אחרת אחר שיבורר שהתרה בה כדין שתדור עמו במקומו ושאל"כ ...מורדת ולא שמעה ומיום זה ימתין יב"ח ואם לא תחזור אזי הדבר מוסכם לענ"ד להתיר לו לישא אשה על אשתו ...ה ולפשלים לה גט ביד שליח כנהוג כו' והאריך עוד בזה ומסיים לדינא לגרש בע"כ אין דעתי מסכמת כלל מכמה ...אך להתיר לו לישא אחרת זו היא עצה הוגנת אם נתברר לב"ד שהיא מורדת ואחר יב"ח מיום שהתרו בה עכ"ד ע"ש :
...סימן קכ"ב תשובת חותנו הגאון רע"ק איגר זצ"ל על נדון הנ"ל וכתב ג"כ דמטעם פשע לו הרגל א"י לגרשה בע"כ ...יון דניסת וכמ"ש הרמ"א ז"ל ועיקר הסברא הוא דבאירוסין דעדיין לא נתחייב בחובי בעל לאשתו אלא דמקבל ...ו לישאנה לזמן מוגבל ושניהם נתחייבו והתקשרו זה לזה האב קישר עצמו לשלם לזמן ההוא הנדוניא והוא קישר עצמו ... בזמן ההוא הוה כתלאו זה בזה דשנים שנתקשרו זל"ז לעשות כך וכך אם זה אינו מקיים גם השני א"צ לקיים דהתחייבות ...היינו לזמן פלוני אחר סילוק הנ"ל משא"כ בנשאה כו' ומ"ש הגאון השואל לדון באומדנא הנה אף הכ"ינלי"ט זה לאומדנא ...כמו מתנת שכ"מ וכדומה זה שייך באם היה חיוב מזונות וכדומה לאו מהק חז"ל אלא מכח שעבד לה א"א אפלה אמרי' ... דהכי לא נתחייב והוי כקנין בטעות אבל הכא דמיד שנשאה מוטל עליו החיוב מזונות אי מדאורייתא או מדרבנן א"כ ...יה יכול להתנות ע"מ שאין לך עלי מזונות מ"מ בשביל אומדנא לא נעשה מעשה חדש שנין תנאי לפטור עצמו כו' ומכ"ש ...ע ממנו חיוב העונה כמו דאינו יכול להתנות בסתם ע"מ שאין לך עלי עונה באם יהיה כך וכך וכיון דנתחייב בחיוב ...מילא הל עליו הרגמ"ה מבלי לגרש בע"כ ושאני אירוסין דעדיין אין עליו חיוב עונה כו' ובפרט דהרמ"א פסק להדיא ... בכל חיובי בעל לאשתו וסתם ולא חילק דדוקא כיש לו פרנסה ממקום אחר דליכא אומדנא כו' לזה לדעתי קשים ...ין זולת מטעם האחרון שכ' הגאון השואל דהוי כמורדת כיון דאינה רוצה לילך למקומו ובפרט שהיה כן התנאים ...כי האי גוונא ממש כ' בתשו' לחם רב סימן כ"ה והתיר שם לישא אשה על אשתו כי בלא"ה יש סניף מ"ש מהרי"ק ...לא פשט חרגמ"ה בזה רק עד אלף החמישי ומה"ט לדעתי טוב יותר בנ"ד בהתרת לישא אחרת על אשתו וא"צ לסלק ... דהיינו התוספת כתובה מסך הנדן והתוספת שליש כיון דלא קיבל הנדן אדעתא דהכי לא נתחייב לה כמ"ש בתשב"ץ ...' קפ"ע וח"ג סימן רס"ב ממה שנתיר לגרש בע"כ דמשמעות הפוסקים דבזה לא נתפקו אם לא גזר רגמ"ה לעולם וב"ו
כתבתי להלכה ולא למעשה עכ"ד ע"ש] :

ו־"ת

נג דין הפוסק לבתו או לבנו אם קנו ודין אם נפלה לפני היבם ו[...] מת הבת · ובו ג׳ סעיפים :

א [א]האב שפסק ע״י (א) בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנים או[...] בעלה וכן הבן לא קנה עד שיכנים [ב]שכל הפוסק אינו פוסק אלא ע״מ לכנ[...] לפיכך [ג]הפוסק מעות לחתנו (ב) (או לבנו) ומת קודם שיכנים ונפלה לפני א[...] ליבם יכול האב לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ל[...] [ד]ואפילו היה הראשון עם הארץ והשני חכם ואע״פ שהבת רוצה בו : ב [ה]י[...] מי שאומר שהפוסק (ג) לבתו כגון שאמר בשעת קדושין כך וכך אני נותן ל[...] קנתה הבת לענין שאם (ד) נתייבמה לא מצי למימר לאחיך הייתי רוצה ל[...] שהרי לבתו פסק ולא פקעינן הקדושין שמכחם ייבמה אחיו : ג [ו]הפוסק מ[...] לחתנו בשעת הקדושין ונתנם לו קודם החופה ומתה הבת ויש לה בן יו[...] המעות לאב שכל הפוסק דעתו ע״מ לכנום [ז]ויש מי שאומר דה״מ בפוסק לר[...] אבל מי שנותן לבתו סתם שתנשא בו ולא הזכיר שתנשא לפלוני קנתה א[...] מתנה וכיון שנתקדשה אע״פ שבטלו הקדושין כשמת הארום אין האב [...] (ה) לחזור בו : הגה מי שנודר מעות להשיא יתומה ומתה עיין ביו״ד (ו) סי׳ רנ״ג הי[...] מעות לחתנו או לבתו וכנסה ואחר כך מתה הבת ועדיין לא נתן י״א שזכה בהן הבעל וצריך [...] לו כל מה שפסק (רש״י והרמב״ם והר״ן ומרדכי בשם ר״י הלבן) (א) ור״ת פירש דלא [...] בהן הבעל ומכח ספק לא מפקינן ממונא (ז) מן האב (ת״ה שכ״א ומהרי״ק שורש ל״א וה[...] מיימוני) כל זמן שלא באו (ב) פעם אחת ליד החתן (מרדכי פ׳ נערה) אפילו באו ליד [...]

באר הגולה

א לשון הרמב״ם בפכ״ג מה״א משנה כתובות דף ס״ו ע״א ב מהירוש׳ שם וכמ״ש הרי״ף בהלכו׳ ג שם במשנה ד ברייתא שם ע״ב ועיין בתה״ד סי׳ ש״ז דין אחד שנתן מתנות לבתו ולחתנו יותר משקצב לו ורוצה שישלמו לו וכו׳ ה טור בשם רב האי גאון ותשובות אביו הרא״ש שם והר״ן ו שם בשם גאון ז ג״ז שם בשם גאון וכן כתב שם בפסקי הרא״ש

פתחי תשובה

(א) ור״ת פירש כו׳ · עיין בתומים סימן כ׳ סק״ט שכ׳ דדוקא בפוסק לבתו ולכלדו אמרי׳ כן לדעת ר״ת אבל בפוסק ליתומה אחרת לא דאל״כ הך דנחלקו בנדר מעות ליתומה כו׳ וקשה הא הוי נדוניית חתנים דר״ת אלא ברור דלא נאמר אלא בפוסק לבתו דכל דעתו שתהנה בתו אבל הנודר להשיא יתומה דעתו למצוה והא אתקיים מצותו וזה ברור וכזה מיושב מה שהקשה הב״ש סוס״ק ד׳ על מהרש״ל וב״ח דהפוסק לבתו ומתה דלא זכו יורשים דמ״ש מהנודר ליתומה ולק״מ דביתומים ליכא אומדנא ובתו איכא אומדנא עכ״ד ועי׳ בס״ק שאח״ז ובסוף ס״ק ז׳ : (ב) פעם אחת ליד החתן · עיין בס׳ בית מאיר דאם באו ליד הבת נ״ע לדינא אי הוי כאילו באו ליד החתן ע״ש · ועיין בתשו׳ נו״ב תניינא חלק ח״מ סי׳ מ״ע דפשיט׳ ליה דהוי כבאו ליד החתן · וז״ל השאלה שם באחד שהשיא את אחותו ובשעת התנאים פסק לה ד׳ מאות ר״ט ומקום בבהכ״נ ובשעת הנישואין מסר ליד החתן ג׳ מאות ר״ט והמקום בבהכ״נ נכתב אז בפנקס הקהל נקרא גרונד בוך על שם הזוג ועבור מאה ר״ט הנשארים התחייב עצמו ליתן להזוג מזונות ע״ש שנה אחת וגם דירה וכן עשה והיו הזוג אצלו בביתו שמנה הדשים ואח״כ מתה אחותו ונשאר ממנה ז״ק בת אחת שנולדה לשבעה ונסתפק השואל בדין הבגדים של האשה שהם עדיין בבית אחיה וכמו כן התכשיטין כיון שלא זכה בהם הבעל אם שייך בזה דעת ר״ת כו׳ ופסק כיון דכאן יש ז״ק ולא שייך תקנת ר״ת רק דינא דר״ת בנדוניית חתנים וכיון שזכתה הבת שוב הבעל יורש מאשתו דכל שזכתה בהם האשה שוב לא שייך אומדנא דאב דא״ל שלא הקנה אותה לבתו כ״א שתהנה בהם דא״כ אפילו אם כבר מסרם להבעל נמי נימא הכי א״ו שאין אחר מעשה כלום ולכן בנ״ד זכה הבעל בכל ירושת אשתו וכן המקום בבהכ״נ אם הלכה אחותו בחייה קנתה בחזקה או אם הקנה בק״ס כבר קנו והבעל יורש גם המקום הזאת (וע״ש

באר היטב

(א) בתו · עיין ב״ש וח״מ וכ״כ הכנה״ג דף פ״נ[...] סעיף ז׳ ע״ש : (ב) או לבנו · וה״ה אם מ[...] ונפלה אשת בנו ליבום לפני בנו השני ג״כ יוכל [...] לבני הראשון רציתי ליתן ולא להשני אף אם הוא ז[...] עיין ב״ש : (ג) לבתו · לא פליג אסעיף ב׳ דשם [...] שפסק לחתנו בשביל בתו וכאן איירי שפסק לבתו[...] ועיין כנה״ג דף הכ״ל : (ד) נתייבמה · אבל אם [...] זקוקה ליבום ורוצה להנשא לאיש אחר ותאמר מ[...] חתן זה או חתן אחר אין בדבריה ממש אם לא [...] בידה מעות סתם קודם שנתקדשה לאיש ואמר לנ[...] מעות לכן סתם ואז אף אם מת הארום הראשון [...] להתארס למי שתרצה מאחר שנתן לה המעות[...] וכמבואר בסעיף שאח״ז : (ה) לחזור בו · ואפי׳ [...] מתה אין בנה יורשה שהרי לא נתן לה אלא ע״מ [...] ולא נתקיים התנאי אלא בזה יפה כחה דאם הוא [...] שאין כאן יבם זכתה לינשא לאחר משא״כ בדין ש[...] דלא זכתה לינשא לאחר דשם פסק האב בעת הי[...] אומדנא הוא דפוסק דוקא כשתנשא לאיש זה או[...] אבל לא לאיש אחר · אבל כאן פסק אם נתן [...] הקדושין שתנשא בו או אם נתקדשה שנים [...] הארום זכתה לינשא אחר · ואין חילוק בין פסק [...] וכללא הוא אם נותן לבתו סתם הוי מתנה גמור[...] מתה ויש לה בן יורש הבן · ואם פוסק ע״מ [...] לפלוני אין לה שום זכות בממון אלא כשתנשא לפ[...] ואם פוסק ע״מ שתנשא ולא אמר לפלוני או אם נ[...] לאחד ומת ונשאת לאחר זכתה במעות אבל [...]

נשאת ומתה לא זכה בנה · ואם פוסק בעת הקדושין אפילו אם פסק סתם אין לה זכות במעות הא״כ כז[...]
להמקדש או לאחיו ט״ז ב״ש ע״ש : (ו) סי׳ רנ״ג · גם בח״ה סי׳ רכ״ג סעיף ס״ז נתבאר דין זה : (ז) מן הא[...]
עיין

כת.(ח) שניהם (שם בת"ה) (ד) וי"א דאם באו (ה) ליד שליש זכה בהם (מרדכי) וכן אם
עמיד לו (ט) ערבות (הגהת מרדכי) אבל בלא זה אפילו עשה האב עליו שטר (ז) וזקפן

באר היטב

"ש ועיין סי' ק"ח סעיף י"ט: (ח) שניהם ·
מתחלק לג' אופנים · אם השליש שלא יתן
עד זמן הקצוב ומתה הבת תוך הזמן אז לא
בעל · ואם השלישו סתם אז יחלוקו · ואם השלישו
הזוג שירויח למזונותם אע"ג דקבעו זמן ומתה
וך הזמן זכה הבעל · ובהג"מ כתב אפי' אם נתרצו
ישא ויתן במעות נדוניא למזונתו זכה הבעל · ב"ש
ח"מ ס"ק י"ד: (ט) ערבות · אז נמר ומקנה
הוציא מידו ליד החתן · ובתשובת רמ"א סי' פ"ט
פי' אם העמיד ערבות לא זכה הבעל · עוד כתב
אפי' קנין לא מהני ולא זכה ע"ש סימן פ"ט

פתחי תשובה

מ"ש בפירוש דברי המרדכי בפ' נ"ש בשם הר"ש והר"ר עוזי'
וגם בפירוש דברי הגמי"י פכ"ב מה"א דע"ש יש שם · אך גם
לפי הגהתו הלשון דחוק מאד) ע"ש:
אבן בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' קמ"ד לא פסק כן וכתב
שם בדבר הבגדים והתכשיטים שנתן לבתו ועדיין הם
בבית אביה נמי ניכל לומר דאין לך אומדן דעת גדול מזה שלא
נתן לה אלא ע"מ שתהנה בתו ואף שמסר לידה בשעת החופה
מ"מ לא דמי לנדן שמסר ליד החתן דרשות בידו להוציא וליתן
במתנה לאחר אבל בגדים ותכשיטין שאין רשות ביד הבעל
למכרם ולהשכין בלתי רצותה א"כ עדיין ברשותה קיימי וכ"ת
שהם ביד האב יוכל לומר קים לי כר"ת · בודאי היכא שהבעל
מוחזק בהם יכול לומר קים לי כרש"י כו' · ושוב כתב דדבר
זה באם זכתה הבת קנה הבעל במחלוקת שנוי' בין התוס'.

י שבדברי המרדכי מבואר להדיא היכא שזכתה האשה אף בשוא בבית אביה בעלה יורשה ודעת התוס' אין נראה כן
וכל האב לומר קים לי כהתוס' ע"ש וע' מ"ש לקמן סי' נ"ע סוף סק"ז: (ג) מכח שניהם · עבה"ט ועיין בתשו' בגדי ישע
מה שתמה על הב"ש שלא כן הוא כוונת מהרי"ל כמו שהבין הב"ש ע"ש ודבריו צ"ע: (ד) וי"א דאם באו ליד שליש ·
ק"ע ועיין בס' בית מאיר שתמה על הכרעת הח"מ דיטול האב ג' חלקים כו' דהא לדידן דפסקינן דהתופס יכול לומר קים
י א"כ איפכא י"ל החתן נוטל ההוי ודאי מטעם רש"י והשליש הוא התופס בעדו ועל מחצית השני יש לדון לשיטת
טעם הספק ותליא בפלוגתא אי מוציאין ע"י ס"ס עכ"ד · ובתשו' בגדי ישע שם תמה מאד על הב"מ בזה ואכתי
ה) ליד שליש זכה בהם · בתשו' בגדי ישע שם כתב דיש ע"ש ברמ"א כאן שחסר תיבת החצי וכן צ"ל בא ליד השליש
ם החצי (מרדכי) ע"ש · ואמת שכן הוא במרדכי וגם בד"מ סימן כ"ה אות ב' העתיק משמו דיחלוקו אך א"כ לא א"ש
ויים הרמ"א כאן וכן אם העמיד לו ערבות · דהא בזה זכה הבעל בכולו כמבואר בהגמ"ר שם · לכן יותר נכון לדעתי
רק טעות המדפיס שהרפיס מרדכי והכל הוא מדברי הגמ"ר דכן מוכח מדברי הגמ"ר שם דאם באו ליד שליש זכה
ומ"ש הבגדי ישע שזה לא מצינו בשום פוסק לא עיין בד"מ שכן מבואר בשם הגמ"ר בשם ת' מהר"ם במ"ש אבל אם
נדונייתה ע"י משכנות מונחים ביד נאמן או ערבים קבלנים כו' ופשיטא דבנתן גוף המעות ליד הנאמן עדיף מאלו
נות ויש לעיין עוד בזה: (ו) העמיד לו ערבות · עבה"ט מ"ש ובתשו' רמ"א סימן פ"ט כו' והוא מדברי הב"ש
ואיני יודע למה פסק כאן בפשיטות דערבות מהני ע"כ · ועיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ב סימן קמ"ד שדעתו
מ"ש הרמ"א בתשובה וכתב דכאן בש"ע לא כתב הרמ"א לפסק הלכה אלא בשם י"א אבל בתשובתו פסק להלכה דאפילו
ערבות לא זכה הבעל ובפרט דהכא כתב בתשו' משאת בנימין סימן י"ד בשם מהרי"ל שיש לילך אחר התשובה דמעשה
נפסקי הרא"ש אם סותרים לתשובות כ' הב"י ביו"ד סימן שמ"א דהולכין אחר הפסקים לפי שהם אחרונים ע"ש ·
בתשו' שבו"י ח"ג סימן קכ"ב וכמו שיובא בסוף ס"ק שאח"ז: (ז) וזקפן עליו במלוה · עבה"ט ובב"ש ס"ק י"ג
תשו' אא"ז פמ"א ח"ב סימן קי"ע בא' שהתחייב לתת נדוניא לחתנו ג' מאות ר"ט שעה אחת קודם מותו דהיינו
התנו שטר מכר בחוה"ב על רביעית ביתו בכל תיקון השטרות אך שם מבואר בתנאי כפול שהברירה יהיה כל ימי
י אתו ליתן להתנם ג' מאות ר"ט או רביעית בים ובאם שיבא שעה אחת קודם מות חמיו או חמותו ועדיין לא
ברירה ליתן להתנם ג' מאות ר"ט יהיה רביעית הבית מוחלט ביד חתנם ועל אופן זה קנו בתנאים ראשונים ואחרונים
כמו ד' שנים לאחר החופה מתה בתם בלי ז"ק מבעלה (מעשה שהיה כך הי' אבל לדינא אין בזה נפקותא כמבואר
רמ"א לקמן ועמ"ש שם) והנה ביד החתן השטר על החוב של ג' מאות ר"ט או רביעית הבית · ורצו איזה לומדים
החתן מחויב לקיים השטר שביד חתנו ותפסו עצמם כמ"ש הב"ש שלדעת התוס' מוציאין בכה"ג מפון משום דהוי
· והוא ז"ל השיב דמעיקרא דדינא פירכא .דהכא לא חשיב זקפן עליו במלוה כיון דבתנאים ראשונים ואחרונים
גם זו שהתחייב ליתן לחתנו דבר מסויים רביעית ביתו ויש להם הברירה לסלק בג' מאות ר"ט כל ימי חייהם וא"כ לא
דבר וכמו שכתב בתנאים קיים וקיבל ותפס עצמו בשטר ע"פ עדים והעדים יודעים שבא מחיוב התנאים שקיבל ע"ש
זה ע"פ תנאי זה · ומ"ש בה"ג בשם ריא"ז דאם זקפן עליו במלוה זכה הבעל התם מיירי שנתחייב בתנאים ליתן
ו לנדוניא ואח"כ כתב לו סתם שטר שחייב לו כך וכך כו' אבל בכ"ד שאותו חלק הבית שנתחייב בתנאים קיים וקיבל
אין הוי ממש כמו כסות וכלים שיבואו עמה (בנזכר בגמר' כתובות מ"ו) ומה לי כסות וכלים או בית כיון שידוע
זה הנדן לא זכה בהן הבעל לר"ת ומי שאינו דן כן רחוק הוא מדבר אמת · וגר מן דין דרמ"א הכריע בתשובה דלא
על דברי ריא"ז נגד מהרא"י שהוא בתרא וטעמו ונימוקו עמו דכאן באומדנא דהאב תליא מלתא וכל זמן שלא נגבה
ממש אין דעתו של אב להקנותו א"כ אין נכנס זה לגדר ספק כלל עכ"ד:
ימן קמ"ד מבואר עוד דמ"ש הב"ש בשם תשו' בן לב ורש"ך דבס"ס מוציאין מיד המוחזק אין זה ברור לדינא ורבים
ולקים ע"ז דאפילו היכא כמה ספיקות אין מוציאין וגם הט"ז ס"ל כן דלא מהני ס"ס להוציא סומא בב"ש סימן
; י"ד וכיון דרבו החולקים פשיטא דיכול המוחזק לומר קים לי ואין מוציאין מיד האב [גם בספר ישועות יעקב כ"כ
ר זה מוכרח להוציא ע"י ס"ס] [ועיין בזה בס' פ"י בקו"א למס' כתובות סימן ל"ד ובס' ש"ש סוף שמעתא ח'
בקיצור ת"כ סי' ק"כ ובס' ברכי יוסף ח"מ סימן כ"ה ושם מסיים דהדבר פשטה הוראה דכל שאתה מרבה ספיקות
ספיקות אין מוציאין מיד המוחזק ע"ש] · ומבואר עוד שם דאפילו אית לי' לבעל טענת ברי וס"ס אין מוציאין כגון

עליו (י) במלוה (ח) ויש לו בניס ממנה לא זכה בהן הבעל (ת"ה סי' שכ"א) לו מפקינן מן האב אבל אם תפס החתן לא מפקינן מיניה דיוכל לומר (יא) קים לי כנ...

פתחי תשובה

שיש לחתנו ש"ח על חמיו וטוען חתנו שבא הממון לידו ואח"כ הלוה לחמיו דאף לר"ת חייב חמיו לשלם וחמיו טוען שמעולם לא בא ליד חתנו רק מתחלה נתן לו ש"ח והוא בא בטענת שמא דילמא הלכה כר"ת ובעל טוען ברי בבכר הגיע לידו וגם לדברי חמיו יש לו ס"ס דלמא הלכה כרש"י ואת"ל כר"ת דילמא היכא שכתב לו ש"ח מודה ר"ת דזוכה הבעל אף שהוא טוען ברי ויש ש"מ נגד המחזיק אפ"ה אין מוציאין ע"ש · ועיין עיד שם שחולק על הט"ז במה שפסק דאם נתן ממרני כו' ודעתו דאף בזה אין מוציאין · ושם האריך עוד בענין מי שנתן להתנו בש"ח על שם אחר ע"ש באורך :

ובתשובת שבו"י ח"ג סי' קכ"א ג"כ השובה בענין זה וכתב שם ג"כ דמ"ש הב"ש היכא שיש שטר על חמיו מוציאין הימנו משום דהוי ב"ס אין כן הלכה וכל האחרונים חולקים ע"ז והפוסקים שפסקו כן הם עצמם הורו כם ובמ"ש הב"ש בשם הט"ז אם נתן ממרני כו' מבואר מדבריו שם שמסכים ג"כ לזה באופן אם מכרו לאחר קודם מיתת אשתו וכתב דכן דינן בק"ק מיץ בכתב הילוף שקורין אפורטער בלע"ז דהלוקח גובה רק שמשביעין את הלוקח שלא לקח הכתב חילוף או ממראני אחר שמתה אשתו דאו כבר נפטר חמיו ממנו אבל השטר שכתוב בו לכל המביא וכן כתב חילוף על אורדר שנזכר שם המלוה אפילו מכרו לאחר אין יכול לגבות דלא עדיף מגברא דאתי מחמתו רק המוכר צריך לשלם ללוקח מה שנתן בעדו וכן עשינו כמה פעמים הלכה למעשה ע"ש :

ובתב עוד שם שנשאל מי שנתן לחתנו במתנת נדוניא מקום בבהכ"נ של נשים על תנאי שלא ישתמש כלל כל ימי חיי אשתו שהיא חמותו וגוף המקום יהיה שלו מהיום למכור ולהשכיר ולגאול וליתן במתנה אבל הפירות לא ישתמש בו כל ימי חיי אשתו ומתה בתו בחיי אשתו ואח"כ מתה חמותו וביקש להחזיק ולהשתמש במקומו והיורשים טוענין שלא זכה במקום כיון שבא במתנת נדוניא ולא נהנה בו אשתו הוי כנדוניא דמטלטלין שלא גבה עדיין כו' והשיב נ"ל פשוט דאין בטענת ו... כלום דהא דבעינן ע"מ שתהנה בתו היינו דוקא במטלטלין דלא זכה בה הבעל מעולם אבל בקרקע שזכה בו בגופו מיד שע... לקנין מהנה כי הקרקע נקנה בכסף ובשטר ובחזקה מיד שנתן לו השטר קנה גופו מהיום וזכה בפירות לאחר מיתה ויכו... לאחרים מיד באופן זה ולא דמי לשע"ה שג"כ יוכל למכור מ"מ אין גוף השע"ת נמכר ומש"ע מבואר בח"מ סי' ס"ז דשע"ה מ... וחוזר ומחלו מחול משא"כ כאן כבר יש לבתו הנאה שיוכל הבעל למכור המקום וזה הנאתה וכל זה משמע ומבואר במרדכי פ... נוחלין ובא"ה סי' נ' עכ"ד ע"ש (ולכאורה מ"ש דהא דבעי כן שתהנה בתו היינו דוקא במטלטלין כו' הוא סותר לדברים הנ"ל שכ' דמה לי כסות וכלים או בית כו' אך באמת אינו סותר ובנדון דהפמ"א גם הוא ז"ל מודה ע' לקמן):

ושם בסי' קכ"ב נשאל עוד מי שנתן לחתנו שטר נדוניא בעד ד' מאות ר"ע דהיינו בתורת משכנתא על הבית באופן ... נתונה לחמיו ליתן לו הנדן הנ"ל בכל עת וזמן שירצה וכל זמן שלא יתן לו ידור בביתא בנכייתא ואם לא יתן ... צריך לשלם הד' מאות ר"ע ונתן את בנו גיסו של חתנו הנ"ל לערב קבלן ואח"כ מתה אשתו של התנו אם מחויב חמיו ל... לא · והשיב לפום ריהטא נראה כיון שיש לו משכנתא הוי כתפס וגבה וכמו שיש לו משכון מטלטלין דמי ואין ... אותו מביתו עד שיתן לו מעותיו · אך אחר העיון זה אינו דהא מבואר בש"ס דב"מ דף ס"ז ובח"מ סי' פ"ז ד... באתרי דמסלקי שביעית משמטתה ופרש"י דאין זה מלוה על המשכון דהתם כמשכון מטלטלין כו' וא"כ בנ"ד של... בשטר זה שיכול לסלקו בכל עת פשיטא דלא זכה בה חתנו דהוי כשטר חוב דעלמא · וע"ד שהעמיד לו ערב ומבואר... ני"א דאמרי אם באו ליד שליש כו' וכן אם העמיד לו ערבות דזוכה בהן · כבר כתב הב"ש שם דכת' הרמ"א סי' פ... דאפי' העמיד ערבות לא זכה בהן הבעל · ומה שהקשה הב"ש למה פסק בש"ע בפשיטות דערבות מהני לק"מ דהרב רמ"... סבר ג"כ שאין להוציא מיד חמיו כל זמן שלא בא לידו ממש פעם אחת אפילו בא ליד שליש או העמיד ערבות רק ... לדעת י"א דכ"מ אי תפס ווה פשוט ואין לחלק ולומר דער"ב קבלן עדיף זה אינו דבתשובת רמ"א שם מבואר דאפילו... קבלנים לא מהני בזה ועוד כיון דבנ"ד הערב הי' אחיו של אשתו דאפי' היה הוא עצמו המכנים אינו מחויב לשלם כ... גבה הנדוניא בחיי אשתו עכ"ד ע"ש : (ח) ויש לו בנים ממנה · עיין בתשובת נו"ב מניינא חלק ח"מ סי' מ"ע ש"ד... זה צריך תלמוד מה דפשיטא לי' להרמ"א דאפי' יש לו בנים פסק ר"ת כן וכ"כ הח"מ וב"ש וכולם למדו זה מדבר... פי' שכ"א שכ' כן ותה"ד שם כתב דכ"כ בהגמי"י וכאמת אף שכן מפורש בהגמי"י פכ"ב מאישות פי' א' מ"מ מלי... מיימוני שבהל' אישות סי' ל"ה מבואר שם שאם יש כאן זרע לא נחלק ר"ת וגם בתוס' בפ' כ"ש דף מ"ז לא הזכיר... ר"ת שיש לה זרע וכן ברא"ש לא הזכיר כלל · ופשרה גדולה היא דכיון דעיקר הטעם משום אומדנא כו' באופן ... שפתלים

באר היטב

וכנה"ג דף פ"ם ע"א : (י) במלוה · ובה"ג כתב כך במלוה זכה הבעל ובתשובת רמ"א סי' פ"ם כתב א... ספיקא דדינא ואין מוציאין · מיהו בתשובת מהו... ותשו' רש"ך כתבו דמוציאין מטעם ס"ס עיין ב"ש ... פסק אם נתן ממרנ"י כנהוג במדינות פולין דאין כ... מי הוא המלוה יש לפסוק כש"ג משום חיכף ... הממרנ"י מידו חייב הוא לשלם לכל מי שמוציא המ... והוא יחזור על חתנו נמצא דהאב נקרא המוציא מה... : (יא) קים · עיין תשובת הרב בצלאל סי' ל"ה · ו... מהר"י לבית הלוי ובס' תקפו כהן בענין קים... והסמ"ע בסי' כ"ה הביא דברי מהרי"ק דכתב ... פלוגתא י"ל דא"י לומר קים לי כהאי אלא דוקא בפ... ז רש"י ור"ת דמסתבר טעם דרש"י ור"ת היה ... מש"ה הולכים אחר התפיסה · מיהו במרדכי... כתובות פסק בכל פלוגתא ס"ל י"ל קים לי כהאי ... א"י לומר קים לי כהאי אלא היכא דאיכא שני פ... דס"ל כן · והרא"ש והטור אם הם מסכים כשני ... ב"י בא"ה סי' ע"ז · והרמב"ם והמגיד הם נ... כשנים ועיין תשובת מהר"א ששון סי' מ"ב · וס... ורבותיו הם כחד · וא"י לומר במקום א' קים לי כ... גם היכא דאיכא פלוגתא אם י"ל קים ליה כו... יוכל לומר קים לי כהאי דס"ל דיוכל לומר ... כהאי · תשובת מהר"א ששון סי' קמ"ג · כתב בד"... הת"ה דוקא אם תפס החתן קודם שמתה הב... אם היה ביד החתן בחיי אשתו חפליו של חמיו ...

שונה (מרדכי) וכל זה שלא בא פעם אחת ליד החתן בחיי אשתו אבל בא לידו פעם אחת אף על פי שהחזיר ליד האב זכה בכל ואין חלוק בכל זה בין פוסק לבתו או (יב) ומת (כך משמע מלשון התקנה וכ"כ הגהת מרדכי בשם מוהר"ם) עוד תקנו חכמי צרפת שאף אם כבר נתן האב הנדוניא אם מתה האשה (ט) או האיש

באר היטב

ה ואחר מיתה רוצה להתפיס בו לא מהני · ומיירי שלא תבע אותו האב שיחזור לו ולא רצה להחזיר לו מרו שהוא תופס את הדבר שתחת ידו דלא מהני וזה ומדין זה נלמוד דעכשיו בזמן הזה שיש תקנות ה במדינת פולין לענין בורח שכל ב"ח שלקח איזה ון מן הבורח תוך י"ב שבועות קודם שנעשה בורח להחזיר ויחלקו כל הב"ח אם היה אצל בע"ח איזה בפקדון והבורח לא תבע ממנו קודם הבריחה ולא להחזיר · צריך להחזיר ויחלקו בין כל הבע"ח והוא יקח חלק אפי' אם אין לו שט"ח רק אמר שחייב ע"פ מהני התפיסה שזה חייב לו בה"י וע"ש שהביא ש"ך בספרו תקפו כהן שכתב שם שפסקו למעשה דמהני תפיסה דלא כת"ה ע"ש : (יב) ומת · הוא וז"ל בסוף הסעיף אחר וכן המנהג פשוט ינת אלו שנוהגין בזה כתקנות שו"ם ואין חילוק בין פוסק לבתו או לבנו · כי כן משמע התקנה קודם התקנה יש חילוק בין פוסק לבתו או לבנו ·

פתחי תשובה

שהחליט הת"ד ואחריו הרמ"א והאחרונים דאפי' אין זרעו שליש כ"ת צריך אצלי תלמוד עכ"ד ע"ש : (ט) או האיש · עב"ש ס"ק ע"ו שהאריך בזה וכתב בסוף וז"ל וכ"ז לא איירי לענין הנדוניא כי הנדוניא הוא חוב גמור וכן תוספת שליש נראה דהוי כחוב נדוניא ולא תפסיד אלא איירי כאן לענין מנה ומאתים שתקנו חז"ל או מה שהוסיף לה מדעתו עכ"ל (ועי' בס' תפארת ישראל על משניות סוף סדר נשים ברמזי אה"ע לסי' זה שכ' דע"כ איירי הכא בשלא הגיע הנדן עם התוספת לכדי כתובתה דאל"כ צ"ל לומר דאינה גובה כתובתה רק נדוניא ותוספת שליש הרי בלא"ה נכלל כתובה בכלל תוספת שליש כמ"ש הב"ש בסי' ס"ו ס"ק כ"ג ע"ש) ועי' בנחלת שבעה סי' ט' ס"ק ע"ז שהחליט דאך מה שהכניסה תקחי ולא תוספת שליש ע"ש ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' צ"ב שכ' דאפשר לעשות המחלוקת שלא יהא פלוגתא בין הב"ש ובין הנ"ש דהב"ש מיירי שהרויח בהנדן ובריוח זה נוטלת האשה בשנה ראשונה כשם שנוטלת הנדן אבל אם לא הרויח בו אולי גם הב"ש מודה שאינה נוטלת בשנה ראשונה שליש תוספת · וכ' עוד שם בדבר התנאים אחרונים שנכתב בזה"ל ופ"ד העידור כך נתקן שאם ח"ו יעדר פלוני בשנה ראשונה אחר החתונה בלי ז"ק מזוגתו פלונית אזי תקחי כל מה שהכניסה

ן וכן מלבושים ולא כתובה ולא תוספת · הנה בזה ודאי גם הב"ש מודה שאף שדינו כחוב נדוניא מ"מ לא מיקרי נדן סתם ומכ"ש שאינו בכלל מה שהכניסה · וממילא גם מלבושים הנאמר בתנאים אחרונים אין בכללם מה שהבעל לה אחר החתונה שהרי זה לא הכניסה כו' ולכן נלע"ד שלא זכתה האלמנה בשום דבר רק מה שהכניסה וגם הטבעת ין הוא שלה אך אם ידוע שהבעל הרויח במשך הזמן שהיה עמה איזה דבר בהנדן שהכניסה או תטול גם אותו ריוח אם אינו עולה יותר מתוספת שליש עכ"ד ע"ש עוד בסי' נ"ע :

ה מ"ש הנו"ב ז"ל דהב"ש מיירי שהרויח בהנדן כו' לעניות דעתי צ"ע דנראה פשוט דאם היה כאן ריוח אפי' הרויח במעות עצמו גובה אפילו מנה ומאתים שתקנו חז"ל או מה שהוסיף לה מדעתו אהרי דלא שייך בזה ותם לריק כי זה הממון יה לא ניתן לו מאביו · וכן מבואר להדיא בתשובת מהרי"ל סי' ע"ו (אשר הב"ש ברס"ק זה הביא התחלת התשובה) שכ' וז"ל ומה שכתבה האשה לאה א"כ משוי בעילתה זנות · זכורני כי בימי הרפי היה אחד מרבותי בעי למימר כו' אכן בכ"ד א"צ לכל זאת שהרי לא היתה לה מכתובתה מידי אלא שהתנה שלא תגבה מנכסים אלו דהיינו הנדוניא (יו) אבל מכמה מיני נכסים כגון הריות ומעשה ידיו ומציאותיו וכמה גווני גביא שפיר אע"ג דתקן שמעון בן שטח כל נכסיו אחראין מ"מ בזה לא הויא בעילתו זנות כו' יעו"ש אלא ודאי דהב"ש איירי אף אם לא הרויח · ושוב בס' בית מאיר שכ' כן דזה דוקא בדלא נשאר כ"א נדוניית האב אבל אם השביח והרויח מדוע לא תגבה בזה מממון כל מה שכתב לה · וכ' עוד וכן אלמן או בחור סוחר הנושאים בממון עצמם מס"ת דלא תגבה הכל דהא אפי' בדידה בסי' קי"ח כו' ולכן ראוי לכתוב בשטר עידור אם יעדר ח"ו בשנה א' הקחי מה שהכניסה ולא תגבה כתובה והוספ[ת] יית האב שיתן לו (דיהא נשמע מזה דמהריות תגבה הכל) וזהו בבחור המשיאו אביו אבל באלמון או בחור הנושא ן עצמו אין לכתוב תנאי זה כלל · וכ"כ עוד בסי' קי"ח דבהרויח בתר נשואין או אפילו במכניס מעות עצמו ולא עליו בהתנאים כמה יכנים כ"ע מודים שאין בזה תקנה והאשה גובה כתובתה מיני' והביא שם ג"כ מדברי מהרי"ל · ואין ספק שנעלם מהנו"ב הנ"ל דברי מהרי"ל אלו · אמנם נראה בנדון שנשאל עליו הנו"ב ז"ל בזה גם מהרי"ל מודה לה בהריות שלו כלום כיון שהתנו בפירוש דאך מה שהכניסה תקח ולא כתובה אם לא כשהרויח בהנדן שהכניסה דאז תטול גם אותו ריוח אם אינו עולה יותר מתוספת שליש וכמ"ש הנו"ב הנ"ל וצ"ע :

[ו]יצא לאור תשובת חתם סופר ושם בסי' קי"ז כמי שנשא אשה חנם אין כסף והוא היה לו אשר תנו הי"ת מיגיע כפו ונכתב בהתנ"א מחמת עידור וקטע אם ימות בשנה ראשונה בלי ז"ק תקחי מה שהכניסה לו בלי כתובה ותוספת ונמת בשנה ראשונה בלי ז"ק ויורשי הבעל רוצים לשלחה ערטילאי כי לא הכניסה לו כלום · והרב השואל טען בעדה זנות · א' כיון שלא היה להחתן ממון ממורשין כ"א מיגיע כפו אין כאן דין תקנות שו"ם ומ"ש הב"ש סי' קי"ח ס"ק ב' התם כשעכ"פ הממון שהכניסה הוא מירושת אבותי' איכא קצת ותם לריק גבי יורשים אבל יגיע כפו כי אבל מה להם ול' שנית דהא דכ' בנ"ש דאין לה כתובה ותוספת היינו אם הכניסה לו דבר ונוטלת נדוניא שלה ובהון זה כלול שיעור כתובה לא תיטול מה שהוסיף לה אבל הכניסה ערטילאי לא ס"ד שתצא בת ישראל בלא כתובה · והוא ז"ל השיב לו דטענה כבר קדמוהו הבית מאיר ונוח בזה על בעל נ"ש שלא נחלוק בזה בנוסחה שלו כו' ומ"מ הגאון הנ"ל לא אמר אלא לכתוב עוד אבל מה שכבר נכתב ונחתם וקיבלו עליהם טעותו של נוסחת הנ"ש אין מבואר להוציא מיד היורשים · הב' כיון שהכניסה ערטילאי אין ראוי להוציאה בלי כתובה כבר קדמו בתשובת מהרי"ל במה שטענה האשה אם לא

יתנו

(י) תוך שנה (יג) (יא) ראשונה (יד) (יב) בלא זרע קיימת חוזר

פתחי תשובה

יתנו לה כתובה יהיה כל בעילתה ב"ז והשיב מהרי"ל כיון שקיבלה עכ"פ דבר מועט היינו כתובה דאורייתא ממש שוב אין בעילתה זנות כו' (ושיעור זה הוא בחשבון כסף זמנינו שהם ושתים זהו' מ' נ"ל כסף מעות שהם מאתים זוואהליגער כסף שהוא חמשים סלעים שכל סלע ד' זוואהליגער וע"ש עוד בסי' קכ"ו שכ' דהוא כ"ג ושליש לוט ברהאנדזילבר) ואפי' להפוסקים דס"ל דהממעט משיעור הנהוג נמי הוי ב"ז מ"מ הא הכא לא מיעט לה אלא שאין אחריותה על הנכסים שהכנים אבל מה שהרויח אח"כ הכל משועבד לכתובתה כו' הנה לפי דברי מהרי"ל האחרונים אפי' אם אין נותנין לה אפי' כתובה דאורייתא ממש נמי אין כאן בעילת זנות כיון שאם היה מואלת נכסים שהרויח אחר נשואין היתה גובה מהן אלא שאין אחריותה על אותן הנכסים שהביא מבית אביו · ומ"מ בנדון שלפנינו דכל עצמו נכתב בנוסחא מועטת כמ"ש לעיל בשם בית מאיר כיון דלא הביא מבית אביו כלל אין ראוי לבפסיד כתובה דאו[...] ועכ"פ יתן לה סך שתים ושתים זהו' מ' נ"ל כסף מעות והשאר אם יש ממה שסיגל והרויח אחר החתונה יותן לה כל סתמ[...] ואם לאו לא נוציא מהיורשים כנלע"ד ע"פ דין קרוב לדין תורה עכ"ד ע"ש] :

ועיין בתשובת חא"ז פנים מאירות ח"ב סי' קמ"ז שהעלה לדינא דלא כהב"ש הנ"ל רק דגם תוספת שליש ראוי להגבותה כו' [...] נגלמא (והיינו אף אם לא הרויח כלום) וגם חקר אצל הדיינים דק"ק ניקלשפורג ואמרו דלית דמשגח בי' [...] ואין עולה על שום דעת שתגבה רק נדונייתה ולא תוספת שליש · וגם בענין עיקר כתובה לידד שם דאין בנו כח להקפיע [...] כי א"כ יהיה למפרע כל בעילות הבעל בעילת זנות כו' ומסיים שראוי לכל ב"ד לתקן בעירם איך יכתבו שטר עידו[...] להסיר מחלוקת מישראל ע"ש · וגם עליו תימה במ"ש דא"כ יהיה למפרע כל בעילת כו' ולא זכר דברי מהרי"ל הנ"ל ו[...] לענ"ד בעיקר קושיא זו שהובא במהרי"ל ושעמד עליו בתשובת פמ"א דא"כ יהיה למפרע כל בעילת הבעל כו' אינ[...] דברי טעם הכתובה הוא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וא"כ מאי איכפת לן מה דלא גביא באלמנות כיון דבגרושין גביא [...] בשלימות ולא תהא קלה בעיניו להוציאה וע' בסי' ס"ו ס"ג בהגהה דבמקום שאין מגרשין בע"כ כו' והא ודאי דבגירו[...] היה תקנת ר"ת ושו"ס ועב"ש בסי' פ"ו ס"ק ע"ז ומ"ש שם סי"א סק"ו וצ"ע :

ועיין בתשובת חוט השני סי' כ"ב בדבר התנאים אחרונים שנכתב בזה"ל וע"ד העידור ח"ו מדובר שאם ח"ו שיעדר [...] הזוג בלי ז"ק בשנה הראשונה שמאז יקם החי מה שהכנים והשאר ליורשי המת · ואח"כ נעדר הבעל בשנה [...] והניח אשתו מעוברת ויהיה ז"ק נסתפק הרב השואל אם יש לה תוספת דכן משמע מדיוק הלשון או נימא דאין [...] מזה להוציא ממון מיד בעלים גם נוכל לפרש שאם ימות בלי ז"ק לא יהיה לה תוספת כלל הא אם יש לה ז"ק תהי [...] בשנה שני' שהקה חצי התוספת והוא ז"ל השיב דאין שום ספק בזה ובודאי יש לה תוספת ואין אנו למידין כלל ממשמעות [...] ודיוקו להוציא כי אנחנו מוציאין ע"פ שטר התוספת אשר בידה כל שאין כאן סותר בתנאים הנעשים בשעת החופה וכיון דל[...] שום לשון בתנאים שיורה לגרוע כח השטר תוספת שבידה ממילא חזר הדין לדין תורה והיא תגבה שטרה וכיוצא בזה [...] בתשובת להרמב"ן סי' ו' בראובן שנשא אשתו וכתב שטר שיור ליורשיה אם לא ישאר ממנו ולד של קיימא ומתה האשה [...] ממנו ולד ומת בתוך ל' יום וראובן טוען שהיה של קיימא ופסק שאם היה התנאי כל שישאר ממנו ולד של קיימא לא יחזי[...] ליורשי' היה על הבעל להביא ראיה לפי שלא זכה בהותו בשטר אא"כ ישאר ממנו ולד של קיימא ועליו להביא ראיה [...] הבעל זכה בכל ממון הנדוניא אלא שהתנה שאם לא ישאר ז"ק שיחזיר א"כ כל מי שאומר שאינו ז"ק עליו להביא ראי' [...] ואף אנו נאמר שטר תוספת שלה בחזקתו עומד וכל מי שבא לגרוע כחו צריך להביא ראיה מתוך התנאים ואין [...] בין לאפוקי ממונא או לעיולי ממונא כדמשמע שם בתשובה הנזכרת וכן מה יהיב לן לחלק ולומר הא אם יש לה ז"ק תה[...] בשנה שני' כיון שלא נזכר כלום בתוך התנאים ודאי חזר הדין לסיני או לתקנת שו"ס והיא גובה את התוספת עכ"ד [...]

(י) תוך שנה · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' קי"ב על דבר אשה שמתה יום כ"ח תמוז ע"ז ונפטרה [...] תמוז ע"ע אם הבעל יורשה ואין צריך להחזיר התנאי · והרחה פנים בזה לכאן ולכאן אי בעי הכא מעת לעת · [...] דאם נדון לספק אוקמי אדינא דבעל יורש כדאיתא בתשובת עה"ג סי' ס"ח ובתשובת שבו"י ח"ב סי' קכ"ס · את[...] בתשובה פנים מאירות ח"ב סי' קע"ד שהעלה דלא בעי מעל"ע ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שהביא ג"כ דברי הפמ"א [...] אך בסיגנון אחר שפסק דהוי ספיקא דדינא ולא זיפה להבעל אלא מצד מגחזק והוא ז"ל תמה עליו ומסיק דהבעל זכה[...] ולא מספק ואפי' במתה בתחלת הלילה הדין כן ע"ש · ועייגתי בתשובת חא"ז פמ"א שם וראיתי שהאמת הוא כמ"ש סב[...] שמתו שלא זיכה להבעל אלא מצד שהוא מוחזק ויורש דאורייתא יכול לומר קים לי דלא בעינן מעת לעת (ואם מב[...] דאפי' אם מתה ביום אחרון בין השמשות יכול הבעל לומר קים לי שהוא לילה) ע"ש · ובהכרח לומר שגם כוונת רבי[...] ז"ל הוא כן : (יא) ראשונה · עבה"ט לענין חודש העיבור ובתשובת חא"ז פמ"א ח"ב סי' קע"ד מבואר שדעו[...] לדעת מהרי"ו ע"ש · ועיין בתשובת שב יעקב סי' כ"ה שהביא דבתשובת דברי ריבות סי' ר"ן מסכים להרשד"ם דהו[...] הבעל ובתשובת הב"ח סי' ב' מסיק כדעת מהרי"ו דחודש העיבור בכלל ואין זכות לבעל להחזיק בנדוניא · והוא ז"ל הא[...] והעלה שיש לפשר בין הבעל והיורשים והביא דכן מסיק ג"כ בתשובת מהריב"ל ח"ב סי' כ"א ע"ש [ובתשובת ח"ס ס[...] האריך בזה ומסיים נקטינן דחודש עיבור בכלל הן לו הן לה ע"ש] : (יב) בלא זרע קיימא · עיין בתשובת נו"ב תני[...] ע"ד באחד שנשא אחות אשתו הראשונה שהיה לו בנים ממנה ומתה תוך שנה ראשונה · לכאורה נראה דלא שייך בזה תקנת שו[...] בזה ואם לריק כחכם הואיל ויש לו בנים גם מבתו ומה לי זרע מאשה זו או זרע מאחותה הראשונה שגם אלו [...]
הזקן

באר היטב

בה"י ועיין ח"מ ב"ש : (יג) ראשונה · אם שנה מעו[...] ומתה בחודש י"ג · בתשובת מהרשד"ם סי' קכ"ה [...] כיון דאינו מפורש בתקנה וע"פ הדין הבעל יורש [...] אשתו אמרינן התקנה לא היה אלא ברוב השנים [...] יב"ח ואם מתה בחודש י"ג זכה הבעל מיהו בת[...] מהרי"ו סי' ס"ח פסק כל מקום דתניא שנה חודש עי[...] בכלל · ובתשובת שבות יעקב בח"ב שאלה קכ"ה [...] דאין להוציא מיד המוחזק· ועיין בתשובת כנסת יח[...] שאלה ס"ב · ובנחלת שבעה סי' כ"ב סעיף ג' ס"ק [...] ובעבודת הגרשוני סי' ס"ח · ובתשובות דברי רי[...] סי' נ"ן · ועיין סי' קי"ח מש"ם : (יד) בלא זרע קיי[...]

) לאב או ליורשי האמת וי"א עוד דאף בשנה שנייה יחזרו חצי הנדוניא (הכל במרדכי) וכן
נהג (יג) פשוט (טז) במדינות אלו שנוהגים בזה (יד) כתקנת קהלות *שו"ם ודוקא מה שהוא
ן חוזר (טו) אבל מה (יז) שהוציא או נאבד פטור וכלבד שלא בזבז לאחר מיתה רק לצרכי

* (שו"ם שפיירא ורמיישא מגנצא)

באר היטב

ה נשיחיה הבן אחר מיתתה אפי' יום א' והוא בן
ד אם הבעל · ב"ש עי' בתשובת כנסת יחזקאל שאלה
ועיין בשבות יעקב ח"א סי' ק"ט : (טו) לאב ·
סי' קי"ח · ובמרדכי אית' דאינו חייב להחזיר מיד
עד שלשים יום שהוא זמן ב"ד חייב להחזיר ובתוך
ן יום משמע דיוכל לדון מן הדין · ח"מ ב"ש :
במדינות אלו · לפ"ז אפי' לא נכתב בתנאים מה
צ לכתוב מחמת עידור וקטט יעמוד כתקנת שו"ס
כאלו היה נכתב ח"מ · מיהו דוקא דהוא יודע
צ רשב"א ב"ש : (יז) שהוציא וכו' · כתב באגודה
כ"ש וז"ל שוב נתקנה היכא שמתה תוך שנתה בלא
של קיימא שיחזור ונותני' הנדוניא או ליורשי
כיה מה שנשאר בידו מן הנדוניא ולא הוציא על תליה
קבורתה ע"כ משמע מה שהוציא על רפואות ועל
קבורה מנכה מן הנדוניא · ואם היה לו הפסד במשא
נראה דמנכה נ"כ · ואם היה לו ממון שלו ג"כ

פתחי תשובה

הזקן המה אמנם מצאתי סתירה לזה במהרי"ק הובא בב"ש ס"ק
י"ב דגם בנתן לבנו ,,ומת בנו ונפלה ליבום לפני השני כו'
וק"ו בנ"ד ע"ש : (יג) פשוט במדינות אלו · עבה"ט מ"ש לפ"ז
אפילו לא נכתב כו' מחמת עידור וקטט כו' ועיין בנחלת שבעה
בדיני תנאים אחרונים סי' ע' סעיף י"ד שכ' וז"ל ולא ידעתי
מנין להם שכותבין בפשיטות מחמת עידור וקטט ולא נזכר
בתקנות מענין הקטט כלום כו' ונמשך כך המנהג עד שהדבר
חזק כלכם ושגורים שהוא מתקנת שו"ם כו' עכ"ל ועיין בת' בגדי
ישע סי' ז' שהביא בשם תשובת בית אפרים סי' ס"ג (ד"ה ושד
נלע"ד) שדין דין תקנת שו"ס גם בקטט ע"ש :
ומ"ש הבה"ט דוקא דהוא ידע המנהג · עיין בתשובת תשואות
חן סי' כ"ה בא' שטען שלא ידע המנהג ובתנאים לא
נכתב · והאריך בזה והעלה דתוך שנה ראשונה ודאי אינו יכול
לטעון לא ידעתי דתקנת ר"ת נתפשט בכל ישראל והב"ש
מיירי בתקנת שו"ס של שנה שניה · ובשנה שניה במדינת פולין
ג"כ אין בזה הטענה כלום דבפולין קבלו תקנת שו"ס בכל המדינה
ומה"ט אין פורטין התקנה וגם אין מקבלין קנין מן החתן והכלה
על זה וא"כ נהי דלא ידע מתקנת שו"ס מ"מ כיון שהמנהג
ביה נתנה לו אדעתא דמנהגא אך במדינת אשכנז דנהגו לפרוע וגם מקבלין קנין ע"ז יכול לומר לא ידעתי מן המנהג
שאלותי בשום פעם שמחזירין היינו מפני שכתבו בפירוש וקנו על זה ע"ש שהעלה כן להלכה ולא למעשה (עב"ש בסי'
נ"ג) · ועיין בת' תוע הפני פי' ל"ב באחד שטען שעל חזרת הנדוניא מחל לו חמיו בפירוש קודם התונאו בעבור
לא נתן לו כל מה שהבטיח לתת לו לכן מחל לו ג"כ על שטר העידור · והאריך קצת בדין הטוען אחר מעשה ב"ד
כנ"ד ודאי יכול לטעון טענת מחילה ולכן ישבע היסת שמחל לו חמיו בפירוש ולא יחזיר כלום ע"ש : (יד) כתקנת
שו"ס · ועכשיו במדינה זו המנהג לפסוק כפי התקנה שניתקנה מוועד בק"ק שלוצק בשנת תקכ"א · וז"ל התקנה
כפסקים התקנות דפ"ק הורודנא פי' כ"ד · מה שמביא בתקנות שו"ס נידון אם מתה בבת · שעינו הקנה לפי העת
שעד שלש שנים יוחזר הכל אף הבגדים של אשהו לעתקי הנדוניא וליורשו · ואחר שלש שנים עד חמש שנים מגיע
לה · ואחר חמש שנים מגיע להבעל כולו · לבד אם יהיה לה זרע קיימא אז שייך הכל לזרע פירשנה · וכן להיפוך
תוספת כתובה · זולת הנדוניא מגיע לה עכ"ל התקנה · ושמעתי מדיינים הזקנים דפ"ק נדבר המבואר בתקנה הנ"ל
אחר ג' שנים עד ה' שנים אין המנהג להבעל רק מחצה אין המנהג לפסוק כן ואולי בעלי התקנה בעצמם חזרו וביטלו
כי יתר הרבנים שלא היו בוועד הנ"ל לא קיבלו עליהם לפסוק כן · וכן מה שמבואר בסוף התקנה וכן להיפוך נידון תוספת
כו' ולא נזכר מענין עיקר הכתובה כלום · נחלקו הדיינים בזה ונוהגין לעשות פשר : (טו) אבל מה שהוציא ·
ועיין בתשובת כנסת יחזקאל ס"ס ע"ט שכ' על נדון דידיה (דאיירי שהכניסה לו בנדוניא מעות וגם הוא היה
לו מעות משלו ומתה בשנה ראשונה והחתן רצה לנכות הוצאות רפואה ומזונות) וז"ל וכוונת הגאון שיכול לנכות
הוצאות רפואה אף מזונות העדפה לחולה יותר מן בריאה וכן מה שנתן להגיד תהלים ולדקה זהו על היורש · אמנם מזונות
הוצאות כשהיתה בריאה תקנו תחת מעשה ידיה ולכן מזונות והוצאות על הבעל כו' ומ"ש הב"ש וכן רמ"א דדוקא מה
שאין חוזר קאי רק על בגדים ותכשיטין דשייך בהם שאין הם בעין משא"כ מעות לא שייך זה · ומ"ש בב"ח בתשובה (סי' ב')
דכן פטור איירי ג"כ בבגדים ותכשיטין או שלא היה לבעל מעות דיליה אז לא אמרינן שיהיה חוב עליו דמתיא דפרע הבעל
ליה (שהזכיר הב"ח גם דפסק דאפילו מה שפילם בחייה חובו שהיה חייב מקודם הנשואין פטור ע"ש) דאיירי בכה"ג
שהיה לו נמה לא פרע חוב מדיליה או איירי שנתן מבגדי אשתו או מכשיט לבע"ח אבל אם היה להבעל מעות שלו כל מה
שהוציא מדיליה הוא ולא ינכה כלל · ומ"ש הב"ש אם הפסיד במשא ובמתן יהיה לפי ערך באתת לא מצאתי טעם נכון ובדוחק
כי שלא ירפה ידיו מעסות מו"מ ויכלה הממון כו' ובענין מה שהרויח החתן פשיטא דהכל שלו הן הרווחים שעלו בחיי
ן אחר מיתתה הכל של הבעל כו' עכ"ל ע"ש · ומדבריו נשמע דיש ג' חילוקים בענין זה דהיינו בוצאות · א' אם לא היה
לו משלו זולת מעות נדונייתה בזה מנכה כל מה שהוציא אף הוצאות מזונותיו ואף אם בזבז ואפילו אם פרע חוב שלו ולא
היה חוב עליו (ואפשר אפילו אם העשיר אח"כ קודם שמתה אשתו פטור ע' בדברי הרדב"ז שיובא לקמן) ובזה איירי
בתשובה · ב' אם היה לו ג"כ ממון שלו אינו מנכה אפילו הוצאות מזונות אשתו כי זהו על הבעל לבד זולת הוצאות רפואה
העדפה לחולה ולדקה וקבורה הוא על היורש לבד · ג' גם בהי' לו ממון שלו דאינו מנכה הוצאות דוקא בהוציא מעות
הוא דבר מסוים כי אין סימן במטבע אבל בהוציא ומכר בגדים ותכשיטין שלה וכל דבר המסוים אפי' אם בזבז או נתן לבעל
חוב ויש על אשיה בעין פטור ומזה איירי הרמ"א וג"כ הב"ח בתשובה (ולכאורה היה באפשרי לפרש דברי הרמ"א ג"כ בהוציא
מעות ונדחה אך דמיירי בלא היה לו ממון שלו ובאופן הב' שמפרש דברי הב"ח הנ"ל · ואפשר משום דהרמ"א כתב זה לאחר
מקודם תקנת שו"ס בשנה שניה משמע דקאי ג"כ על שנה שניה ובזה אף אם לא היה לו מקודם מעות שלו הרי עכשיו
יש לו נדונייתה לכן ניחא ליה לפרש דמיירי גם בהי' לו ממון שלו רק דקאי על בגדים ותכשיטין · אך לפ"ז יהא מוכח שדעת
הב"ש

הכנ"י דהפעשיר אח"כ קודם מיתה חייב מיהו אינו מוכרח וגם י"ל דדחקו להכנ"י ליסנא דמה שהוא בעין וכדמשמע מ... הנ"ל) · ולפ"ז צ"ל שדברי האגודה שהביא הב"ש והב"ע כאן דמנכה מן הנדוניא הוצאות חליה וקבורתה ע"כ דאיירי ... לו ממון שלו דאל"כ מאי איריא הוצאות חליה אפילו כל מה שנזנו בחייה פטור אך לפ"ז לא א"ש לשון הב"ש שכ' אח"כ ... היה לו הפסד כו' ואם היה לו ממון שלו ג"כ כו' משמע דעד כה מיירי בלא היה לו ממון שלו וצ"ל דגם מקודם איירי בהי... ממון שלו רק דכאן ר"ל דהיה לו ג"כ ממון שלו בעסק זה שהפסיד בו וצ"ע בכל זה :

שוב ראיתי בס' בית מאיר שהביא ג"כ דברי הכנ"י הנ"ל והשיג עליו חדא מה דמפרש דברי הרמ"א על בגדים ותכשי... אין כלשון סובל זה ובפרט דבד"מ סי' נ"ה מבואר דעל הנדוניא וממון קאי וכן מבואר בדברי הב"ש ועוד מה ד... דברי הב"ח בתשובה בלא היה להבעל מעות דיליה אבל אם היה כו' הנה בב"ח שם מבואר להדיא דאפי' ביש לו מעות ... ההפסד לפי ערך וגם מ"ש הכנ"י הטעם משום דהבעל חייב במזונות אשתו לאו מידי הוא אחרי שגם הוא מודה בלא... לו ממון ונחסר מן הנדן שפטור אף דג"כ שייך טעם זה ע"כ הטעם דל"ש עגמת נפש אלא כמה שבעין וכמה שחסר אינ... אר"ת א"כ גם ביש לו מעות עצמו ונחסר מן הכולל שייך נמי האי טעמא כדי להיות ההפסד לפי ערך (ועמד שם ג"כ ע... לשון האגודה והב"ש הנ"ל וכתב שא"י לפרשם) · ומסיק לדינא דבלא היה לו ממון עצמו אין שום נ"מ באיזה אופן ... ופטור במה שמחזיר הנשאר (כזה גם הכנ"י ס"ל כן וכנ"ל) זולת בהערים להוציא בחולייתה כדי לחסור היורשין והו... שאפשר מחויב לשלם ונשאר עליו חוב (ע"ש שהוציא כן מלשון הב"ש) · וכשהיה לו ממון עצמו כל מה שחסר מן סך הכולל... לפ"ע הממון שהכניסו יחד (היינו דלא כהכנ"י הנ"ל) ומהמותר נוטל חלקו ומסדר חלק היורשים ומנכה מחלקם הוצאות ה... אך הוצאות החולי צ"ע אחרי שלא נמצא חילוק זה בשום מעתיק התקנה (זולת ס' האגודה הנ"ל · ור"ל דצ"ע אם לחשוב... היורשים לבד כמו קבורה רק דיש לחשוב על שניהם לפ"ע כמו שאר הוצאות והפסדות) · ואם פרע חוב שהיה עליו ... נלע"ד דנחשב משלו ולא לפי ערך מפני דקא משתרשי ליה אלא דלא משמע הכי מתשו' הב"ח וצ"ע (לא ידעתי ... משמע הכי דהרי י"ל דהב"ח בדין זה מיירי בלא היה לו ממון עצמו וכודאי הדין נותן כן דבהיה לו מ"ע והיה ע... מקודם הנשואין אין לחשוב מעות עצמו בשלימות רק לנכות מקודם החוב וע' לקמן) עכ"ד ע"ש · [ועיין בתשו' ח... ק"כ שהזכיר שם ג"כ דברי הב"ח בתשובה סי' כ' הנ"ל דמה שהוציא בפרעון חובות שלו אינו חייב לשלם כו' ומבואר... שמפרש דברי הב"ח כהב"מ הנ"ל אלא שכ' וז"ל אבל מה שנלע"ע גדול בענין זה תינח מיום החופה ואילך שהאשה ... לידו וכן כל מלבושים ותכשיטין כדרך העולם שהוא נושא ונותן ומוציא ומכניס ע"כ י"ל אם נאבדו פטור אבל ... שהוציא טרם חתונתו ולצורך החתונה מאין שרגילים לנכות זה מהמעות בעין וכי צריכים לשלם לו הוצאותיו והיכו... בתקנות אך ראיתי בתשו' שאילת יעב"ץ ח"ב סימן קנ"ד שהשיג על פסק ב"ד א' שהיה החום עליו הגאון מו"ה יונת... מן השגות היה על מה שאמדו הוצאות נסיעתו לברלין ותוירתו והוצאות החתונה דסך עשרים ר"ע וכ"ע יודעים דה א... במעות הוה כי הרבה יותר יעלו הוצאות אלו · ע"כ לא פליגי אלא בשיעור הוצאה אבל כ"ע מודים דמחזיר הוצאות... לברלין ולא ידעתי מנ"ל הא · ומכ"ש הוצאות כתיבת תנאים דייני דמגיסא דייני הכי עכ"ל · וע"ש עוד שכ' עמ"ש ... (הובא בבה"ט ס"ק ע"ו) דיכול הבעל ליזון מן הנדן משך שלשים יום הכוונה הוא דאם ימשך זמן ירידת ב"ד לפקח ע... מיזונן או כל מה שאיזון באותן שלשים יום בלי בזבוז ינוכה ג"כ ומה שאחר שלשים יום הוא עליו ולא מן המיזונן ב... עמדו ב"ד מיד בתוך ל' על חשבון המיזונון אין לו אלא עד יום זקיקת ב"ד ולא יותר ע"ש]:

והנה מה דמבואר בדברי הכנ"י הנ"ל דבהיה לו ממון שלו יש חילוק אם הוציא מעות נדונייתה ובין אם הוצי... ותכשיטין שלה דהוה יפה כח הבעל וגם בדברי הס"מ הנ"ל לא נמצא עליו בזה סתירה להדיא · לכאורה ... הרדב"ז ח"א סי' של"ז אינו מבואר כן אלא אדרבה בזה הורע כח הבעל · וז"ל השאלה שם באחד שנשא אשה כמנ... (הייש לחלק לחצאין לעולם כנזכר בתשו' רב"ל אשכנזי סימן י"ג) ומכר מקצת נדוניית אשתו או משכנם ומתה ... ז"ק ורוצה להחזיר רק מחצית מה שנשאר ויורשי האשה אומרים שינכו מה שמכר ומשכן מחלקו · והשיב דהדין ... האשה דכן היתה התקנה דמה שבלה או נאבד ממילא או מה שמכרו כדי לאכול כגון שהיו עניים אינו חייב לשלם ... שלקח לצרכיו הרי היא אלו כמלוה וחייב לשלם ולא מבעי' לפ"ד הפוסקים שאם מכר או משכן הבעל נכסי נדונ... מכרו בטל (ע"ל סי' צ' סי"ד) דפשיטא דאין לו בהם כלום וחייב באחריותן אלא אפילו לדעת הרמב"ם דאם מכר ... פ"מ לענין שאינה יכולה להוציאם מיד הלוקח אבל הבעל חייב להחזירן לה או לקנות לה תמורתם וכיון שכן הרי כאלו ... ואוכלין אותם תדע שהרי אמרו שאין האשה יכולה להפקיע תנאי זה כו' א"ו אפילו נתנה לו רשות למוכרם לא הועי... להפסיד את יורשיה כי בעלי התקנה עשו לה חיזוק כדי שלא יתקיים באחי הבת שורך טבות גו' עכ"ד :

וכתב עוד והוי יודע שאין הדברים אמורים אלא בזמן שמכרם להסתחר בהם ע"מ להחזירם או לקנות לה תמורתן או... היה עני באותה שעה ומכרם כדי להתפרנס בהם הוי כאלו אבדו לגמרי ואפילו העשיר אח"כ ומתה אשתו ... אלא מה שנשאר ואין כאן שור טבות שהרי הכל נאבד ומה שהרויח הבעל ממון אחר הוא · וכן אם לקה להסתחר ו... זכשעה שמתה אשתו לא היה לו כלום אין כותבין עליו שטר חוב שהרי אין שם שיור ולא שור טבות כו' ומה ש... הוא אם מכרן להסתחר בהם ונאבדה הסחורה והוא עשיר אם מחייבין אותו לשלם או מנכין לו מחלקו ומסתברא דאמ... דמה לי שנאבדו הן עצמן ומה לי דמיהן ואפילו אם הדבר ספק כיון שהבעל יורש מן הדין והם באין עליו מכח התק... להביא ראי' שזה בכלל התקנה עכ"ל ע"ש :

ועיין עוד בתשו' כנ"י שם שכ' ומה שהאריך רצה להשביע להחתן על הוצאות כדין שותף ומסתייע מתשו' הרא"ש ... סי' קי"ח אין דעתי מסכמת שהם חסרון בבגדים ותפלים ידועים ואין דרך למוכרם משא"כ הוצאות לא ... ברשות דיכול לומר שומו לי בהוצאות וגם איך יתקנו משום ותם נריך להביאו לידי חומר שוגם שביעה כו' אבן ... עפנת ברי ביניהם בענין המעשר כו' ומאחר שנשבע על המעשר יכול החותן לגלגל עליו ג"כ מכח הוצאות עכ"ל ... תמה עליו דכמעט סותר דברי עצמו דמתחלה כתב וגם איך יתקנו כו' ואח"כ מחייבו שבועה ע"י טענת ברי ... תמיהתו דכוונת הכנ"י הוא פשוט לענין לחייבו שבועה על הספק כדין שותף אין דעתו מסכמת דא"כ לעולם לא יהא ... לישבע ולא יהיה שום צד לפטור מהשבועה בודאי לא היו מתקנים משום ותם נריך להביאו לעולם לידי חומר עונש ... אם אירע במקרה טענת ברי מחויב לישבע כשאר טענות דלא פלוג בשבועת היסת (עש"ך סימן פ"ז ס"ק נ"ד) · גבי... לדם

תה (נ"י שם) י"א דאם החתן רוצה למכור נכסים תוך שנתים יורשים יכולים (יח) למחות
מעמא (הגהות אלפסי פרק מציאת האשה) ועיין עוד מאלו הדינין לקמן סי' ק"ח :

נד דין הפוסק לבנו או לבתו ומת · ובו סעיף אחד :

מי שצוה לתת לבתו כך וכך מעות לפרנסתה ליקח בהם (א) קרקע [ב]בין
שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא ומת והרי המעות ביד השליש ואמרה
תנו אותה לבעלי כל מה שירצה יעשה בהם [ג]אם היתה גדולה ונשאת
ות בידה ואם עדיין מאורסה היא יעשה (ב) שליש מה שהושלש בידו
עדיין קטנה היא אפילו נישאת אין שומעין לה אלא יעשה שליש כמו שצוה
האב (וי"א דבעינן שהושלש מתחלה (ג) לכך ועיין בח"מ סי' רנ"ג) :

דין הארוסה לענין מזונות וקבורה וירושה ואם יש לה כתובה · ובו ז' סעיפים :

רוסה (א) אסורה לבעלה [א]מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה
בא על ארוסתו בבית חמיו מבין אותו מכות מרדות : הגה ואפילו ביחוד
סורים ולכן ארוס שהוא עם ארוסתו בבית א' מברכין ז' ברכות פן (ב) יתייחדו (מרדכי
כתובות) וי"א דאין לחוש לדור ביחד שמא יקוצו זה בזה (כל בו) ואפילו בשדוכין בלא
[...] יש לחוש (חידושי אגודה פ"ק דכתובות) : [ב]אפילו אם קדשה בביאה אסור
א עליה ביאה שניה בבית (ג) אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתייחד
[...]בעיא אי ביאה נשואין עושה או ארוסין ולא נפשטא בהדיא ומשמע דאביי ורבא ס"ל דארוסין עושה

באר הגולה

א משנה כתובות דף מ"ט ע"ב ב תוס' וכ"כ הרא"ש שם הר"ן והרמב"ם בפ' כ"א מה"א דמצוה לקיים דברי המת ואפילו בבריא ג כאוקימתא דגמ' אליבא דר"מ דפסק רבא מטמיה דרב נחמן הלכתא כוותיה וכמ"ש הרי"ף והרא"ש דקי"ל כרב נחמן בדיני וכ"פ הרמב"ם שם
א ל' הרמב"ם בפ"י מה"א וכתב ה"ה שזה מבואר בהרבה מקומות והראיה מנהג יהודה שמייחדין אותם קודם החופה ואם היתה אסורה לו מן התורה לא הי' מותר להתייחד עמה ב מבואר בירושלמי קדושין דף י' ע"א

באר היטב

[...]הפסד על שניהם · ומעשר שסילק מן הסך הנדן [...]"כ ב"ש : (יח) למחות · שלא ימכור כלום מכ"מ [...]ן וה"ל אפי' אם היא מרוצה שימכור עי' בה"י : [...] · אבל אם הניח קרקע לבתו ומת אין רשות הבעל למכור הקרקע דהא גם היא אין לה רשות הקרקע שירשה מאביה עד שתהיה בת עשרים (ב) שליש · ויקח קרקע ואם היא אח"כ רוצה הקרקע וליתן המעות לבעלה הרשות בידה דהא [...] לא ירשה מאביה ר"ן עי' ב"ש ובה"י : (ג) לכך · [...] לא הושלש מתחלה לכך בזה לא אמרינן מצוה [...] דברי המת ולא קנתה הבת כלל ח"מ :
[...]ורים · ה"ה משודכת ג"כ אסורה ביחוד דכל [...]רס בביאה אסורה ביחוד והוא בכלל גזירה שגזרו [...] פנויה : (ב) יתייחדו · וא"ל מה מהני ז' ברכות [...] בסעיף ב' ז' ברכות בלא חופה לא מהני · [...]ם הר"ן דביאה לשם נשואין קונה בלא חופה [...] ס"ק ה' ח"מ ב"ש · ולדידי לא קשיא מעיקרא [...] ב' כתב ולא נתייחד עמה בביתו וכו' דאז לא [...] כאן אמר פן יתייחדו באופן דמהני כחופה (ג) אביה · דקיי"ל ביאה אירוסין עושה :

פתחי תשובה

דלדבריו דיכול לומר שומו לי א"כ נראה אף מגלגול שבועה פטור לק"מ דפשוט דזה לא קאי אהיכא דאמר שומו לי רק פמ"ש וגם איך יתקנו כו' וכן מבואר להמעיין בדבריו · ועיין בתשו' חוט השני ס"ס ל"ב ג"כ מענין זה ומשמע שם דגם על טענת ספק צריך לישבע שאין לו עוד בעין ממעות הנדוניא (והיינו בלא אמר שומו לי) ע"ש · עוד כ' שם ואם יטעון חמיו שפרע חובתו מנדונייתו בודאי אם לא היה לפרע ממקום אחר לית לן בה דלא שייך פה דיאכל הלה וחדי כו' עכ"ל (ומדבריו משמע דבהיה לו לפרע ממקום אחר נתשב רק על שלו והיינו כדעת הב"מ בסוף דבריו הנ"ל) · עוד מבואר שם בענין מה שהוציא לאחר שנשטה אשתו ממנו בעת חליה לבית אביה אינו יכול לנכות דמה שאמרו אם הוציא או נאבד פטור היינו אם הוציא בהיותה עמו והיא נסכית בנדוניא כמוהו ע"ש וצ"ע :
ומ"ש הבה"ט בשם ב"ש ומעשר שסילק מנכה גם כן · עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן פ"ז שמפקפק בזה ושוב העלה להלכה כדעת הב"ש · וכ' עוד דאחר שיגיע ממון בחזרה ליד האב או ליורשי האשה מחויבים לעשר אותו מחדש דהא אין אדם יושב ומצפה מתי תמות בתו והוי ליה ריוח חדש ע"ש שהאריך בדיני מעשר כספים בזה"ז · ועיין בתשו' שבו"י ח"ג סי' קכ"א שנשאל (ג"כ בענין זה דמעשר במת הוא) ע"ד סילוק אלמנה בשנה ראשונה או שני' שנוטלת ברא"ש מה שהכניסה לו אם בשעת החופה חלקו המעשר כמנהגם אם מנכה בשעת החזרה המעשר שלקחו הימנו · והשיב כ"ל פשוט דאין מנכין לה כלום
[...]ר מדינא הוא מוטל על החתן וכל התוקת טובה הוא שלו כו' אבן אם עדיין יש כאן מעות מעשר מה שהניח בעלה [...]ומות נדוניא זו אין יורשיו מחויבים לחלוק עוד כיון שצריכים להחזיר כל הנדן כו' ואף שראיתי בס' ב"ש ס"ס נ"ג [...]שר שסילק מן הסך נדן מנכה ג"כ · זה קאי שם אהיכא שמת אשתו שזה נכלל במה שכותבין בתנאים אחרונים שאם [...] האשה בשנה ראשונה אחר החופה בלי ז"ק מבעלה אזי יחזיר ר' פלוני ליורשיה כל מה שהכניסה בניכוי הוצאות [...] א"כ המעשר ג"כ בכלל הוצאות כסדרן ומנכה ליורשיה אם לא שברור הדבר שהרויח כל כך כדי המעשר אז אפשר [...]שר גרם כו' אבל אם היא בחיים והוא מת צריכים להחזיר לה כל מעות הנדוניא שלה בלי ניכוי מעשר עכ"ד ע"ש :
[...] לבעלה · עיין בתשובת שב יעקב סימן כ"ד אודות ראובן שקידש אשה ובא עליה בלא חופה וז' ברכות ויש לו ב' [...] ממנה וכתב דכופין אותו בכל היכולת לפרוש אותה עד שיעשה חופה וז' ברכות ולא חיישינן שיוציאו לעז על בניו הראשונים

עמה (ד) ויפרישנה לו ויחוד זה הוא נקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נ
בכל מקום והבא על (ה) ארוסתו לשם נשואין אחר שקידשה ד משיער
קנאה ונעשית נשואה והרי היא כאשתו לכל דבר וצריך לברך ברכת
בבית החתן קודם הנשואין : הגה וי"א דחופה אינה יחוד אלא כל שהביאה (ב
(ו) לביתו לשם נשואין (כ"כ הר"ן בשי"א ריש כתובות) וי"א שהחופה היא שפורסין סו
ראשם בשעת הברכה (הב"י הביאו) וי"א דחופת בתולה משיצאה בהינומא ואלמנה מש
(תוס' פ"ק דיומא) והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה פר
גב כלונסות ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים ומקדשה שם ומברכין שם ברכת
ונשואין ואח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע וזהו החופה הנוהג
(ז) ועיין לקמן סי' ס"ב ס' וסי' ס"א : ב ה המארס את האשה וברך ברכת
ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין ברכת חתנים עושה ד
אלא כניסה לחופה : ג ו אירס וכנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים ה"ז

ד מסקנת הגמרא יבמות דף נ"ה ע"ב וכפי' הרי"ף שם בהלכות ה ג"ז שם מברייתא' מברכין ברכת חתנים וכו' כתובות דף ז' ע"ב ו שם וכתב ה"ה שזה פשוט שאע"פ שצריכה ברכה אינה מעכב' וחופה הראוי'

פתחי תשובה

הראשונים · וע"ש מה שתמה על תשובת מיימוני בפירוש כלה
בלא ברכה וגם על הב"ש סק"א ועיין בס' בית מאיר מזה :
(ב) שהחתן לביתו · עבה"ט · ומה שהביא מקודם דעת הב"ש
ואח"כ דעת הח"מ לא עשה כראוי כי הב"ש הביא דברי הח"מ
וחולק עליו כאן בסי' זה סק"ד ולקמן סימן ס"ד סק"ו וכן
המג"א בא"ח סימן של"ט ס"ק י"א חולק על הח"מ בזה ע"ש
(אך עיין בס' ב"מ שהאריך לקיים דברי הח"מ ומסיק להלכ'
הסומך על הח"מ לא הפסיד) [וכן מצאתי בס' תוספת שבת
בא"ח סי' של"ט ס"ק י"ד הביא דבספר סולת למנחה כתב
שבתשובה האריך לקיים דברי הח"מ בזה ע"ש גם הט"ז בסימן כ"ז
סק"ד ובסימן ס"ד סק"א כתב כדעת הח"מ ממש והוסיף עוד
דאפילו אם החתונה בבית אבי הכלה לא הוי כבית שלה כיון
דבכר נתן האב אותו החדר לחתנו אפילו דרך שאלה הוי כמתכר
כו' וכיון שהולך החתן עם הכלה מן החופה לבית שנשואין
שפיר קונה מצד מסירה לרשותו כו' ע"ש והובא בקצרה בב"ש
סימן כ"ז סק"א ובסימן ס"ד סק"ו ושם מסיים כתב ואינו נראה ·
והיינו דנמשך לשיטתו כאן ובסימן כ"ז · אך הרב המגיה בט"ז שם
האריך לדחות דברי הב"ש ולקיים דברי הט"ז והח"מ הנ"ל וע' עוד בביאור רבינו הגר"א ז"ל סי' ס"ד ס"ק י"א · ומ"מ רו
כדעת הב"ש ומג"א ועוד גדולי אחרונים האוסרים אפי' בכה"ג ובפרט כיון שיש חשש סכנה נדבר כמ"ש המג"א שם בשם
ומשמע מדברי הב"ש דנקטינן לעיקר כדעת האומרים דחופת בתולה א"צ יחוד הראוי לביאה ולכן באלמנה
הראוי לביאה וכן מבואר מדבריו בסימן ס"ד סק"ו ודלא כבה"ט שם סק"ט שהעתיק משמו דבעי ביאה מ
ולפע"נ צ"ל מ"ש הב"ש בס"ק שאח"ז להלוק על הב"ח במ"ש אבל עיקר החופה הוא מה שאוכלים החתן והכלה יחד
לכן יש למנוע באותה שעה לכנוס שם רבים וכו' הב"ש דמ"ש יש למנוע לכנוס שם רבים משמע מועטים יש לבט
שעם לדבר הא בעינן יחוד דחזיא לביאה א"כ יש למנוע שלא יכנוס שם שום אדם כדי שיהיה יחוד גמור עכ"ל ·
הב"ש הוא מאחר שכתב הב"ח דמנהג שלנו הוא לצאת כל הדעות א"כ מהראוי לחוש גם לדעה זו דחופת
ג"כ יחוד דחזיא לביאה (וע' במג"א בסימן הנ"ל) אבל לעולם מודה הב"ש דאינו לעיכובא · וכן מבואר בסיד
מליצה ז"ל בדיני חופה בערב שבת וז"ל שם ועיקר החופה לא הוי מה שמכניסין אותם תחת הסודר שפורסין על
רק עיקר החופה מה שמייחדין אותם אח"כ בחדר ואפילו אינה ראויה לביאה כגון שהיא נדה או שבני אדם נכנס
שם באותו חדר ולא הוי יחוד הר"ל אעפ"כ הוי חופה גמורה וקונה בבתולה קנין גמור למהוי כנשואה בכל ד
ליחד להחתן אותו חדר והוי כהכניסה לביתו · ואם כנס את הבתולה בע"ש והכניס אותה לחדר מבעוד יום אף
לא טבלה ובני אדם נכנסין ויוצאין באותו חדר דבלא"ה אסורה להתייחד עמו קודם ביאה ראשונה קונה אותה ב
לחדר מיוחד לו ואח"כ כשטובלת מותר לו לבא עליה ביאה ראשונה בשבת וליכא איסור משום קונה קנין בשבת
קנה אותה מבע"י · אבל באלמנה אין קונה חופה רק יחוד הראוי לביאה היינו שתהיה טהורה ויכנוס אותה אל
לחדר מיוחד שלא יסיו שם בני אדם וזה הוי יחוד הר"ל וקונה באלמנה ג"כ קנין גמור למהוי כנשואה · ואם נ
בע"ש והיתה טהורה והכניסה לחדר מבע"י ונתייחד עמה ולא היו שם ב"א קונה אותה קנין גמור ומותר אח"כ
בשבת אבל אם לא היתה טהורה מבע"י או שלא נתייחד עמה בחדר מיוחד מבע"י אסור לבא עליה בשבת
דאפילו להתייחד אסור ע' לקמן סימן ס"ד ס"ה) ולכן יש ליזהר מאד כשעושין חופה בע"ש שיעשו מבע"י ג
ועיין בשעה"מ פ"י מה"א בקונ' חופת חתנים ס"ע שהאריך שם בענין עיקר מהות החופה והביא כל הדעות
ז"ל בזה ופלפל בדבריהם ומסיק וז"ל ולענין הלכה נראה שיש לחוש לדעת הרמב"ם ואיכא מ"ד שכ' הר"ן
דחופה אינו אלא יחוד וג"מ לבתולה הנשאת בע"ש שצריך להתייחד עמה יחוד הראוי לביאה בע"ש דאל"כ

באר היטב

(ד) ויפרישנה לו · אבל אם הביאה לפי שע
ובא עליה לא לשם נשואין ושילחה אח"כ לבי
אין זה נשואין ח"מ : (ה) ארוסתו · הר"ן הנ
ממ"נ אם היה חופה הא קנה אותה בלא ביאה
היה חופה א"כ ביאה זו באיסור היה ולמה קנ
באיסור ותירץ כיון שבא עליה לשם נשואין ל
וליכא איסור הואיל והיא עומדת לביאה לכן ב
נשואין קונה בלא חופה : (ו) לביתו · דוקא
בתולה או אף שלא נתייחד עמה הוי חופה מיד
לביתו · אבל אלמנה לא מהני מה שהביאה לבי
עכ"פ יחוד דחזיא לביאה לכן אם באתה א
הנשואין לבית החתן בלילה והיתה נדה אסור
בשבת דהא הבאה לביתו לא מהני ולא קנה או
השבת כ"כ ב"ש · והח"מ פסק דגם באלמנה מו
לביתו ע"ש : (ז) וע"ל סי' ס"א סעיף יו"ד

מורה וחוזר ומברך (ג) אפי' אחר כמה ימים וצריך לכתוב כתובה קודם לחופה ואח"כ יהיה מותר באשתו: ד זאין הארום חייב במזונות ארוסתו היתה בת הניזונת מהאחין שהרי אין לה מזונות מאחיה אלא עד שתארס שתבגור וזו אינה בוגרת כדי שתזון עצמה (וי"א דאינו חייב במזונותיה כל (טור בשם הרא"ש): ה חארוסה שמתה אם היה הארום כהן אינו מטמא ם מת הוא (ד) אינה יחייבת (ט) ליטמא לו ואינו יורשה טואינו חייב יתה אלא אביה יורשה ואביה קוברה: (וה"ה אם נשאה במקום (ה) שלא זכה בדוניא (סברת הרב) כדרך שנתבאר ס"ס נ"ג): ו יהמארס את האשה וכתב תובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא ואינה נשואה שאין הכתובה נשואין ואם מת או גירשה גובה עיקר כתובה מבני חורין ואינה גובה כלל הואיל ולא כנסה אבל אם אירס אשה ולא כתב לה כתובה ומת או והיא ארוסה אין לה כלום ואפי' העיקר שלא תקנו לה עיקר כתובה עד א כאו עד שיכתוב (וי"א דארוסה יש לה כתובה) (הרא"ש והר"ן והטור) (אבל כסברא (יא) הראשונה): ז להמארס את בתו ונתאלמנה או נתגרשה מן ין אפילו כמה פעמים קודם שתבגור כתובתה של אביה. נשאת ונתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין אין לאביה בה כלום אפילו בראשונה:

ביא ז ג"ז שם בפי"ט וכ"כ הטור בשם הרי"ף ממימרות דרב חסדא ורב יוסף שם ד' ל"ג ע"ב וכ' ה"ה ומפרש רבינו כפי' הנגיד שבשאלה היא אם יש לה מזונות מן הארוס תיכף משנתארסה כיון שמפסדת מזונות מן האחים מחמת אירוסיה והעלה שיש לה ח ברייתא שם ע"א *פי' אבל אם רוצה ליטמאה אינה מוזהרת מליטמא דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן ט שם ד' מ"ז ע"ב י לשון הרמב"ם בפרק י"ו"ד מהל' אישות ממשנה

דף נ"ד ע"ב וכר' אלעזר בן עזריה וכמסקנת הגמ' הלכ' למעשה שם דף נ"ו ע"א וכ' הכ"מ בשם הרא"ש שנראה שהוא מפרש אלא על מנת לכנס' שהכתובה אינה כלום כל זמן שלא כנסה ות"ה או ק"ק כמלוה ע"פ ומיהו מהני כתיבה דאית לה כתובה ה"ם בשם רב שרירא גאון והרב בעה"ע דאינו גובה אלא מבני חרי ממה שאמרו שם דף מ"ג ע"ב מיגבא מאימת גביא וכו' א לכו אי אית לה כתובה לארוסה ולא אפשיטא שם דף פ"ט ע"ב וכ"מ דף ע"ז ע"ב ל משנה כתובות ד' מ"ג וכת"ק

באר היטב

פי' דברכות אינה מעכב · והא דתניא במס' כלה ברכה אסורה לבעלה כנדה · וכשהיא נדה ס"ל דלא הוי נשואה גמורה כמ"ש בסי' ס"א ג"ל כנדה ובדיעבד מהני החופה בלא ברכות עי' ף': (ט) ליטמא לו · עיין בה"י מ"ש: ' ר"ל שהגדן בבית אביה · או היכא שצריך הגדן הוך בנה ראשונה מלד תקנות שו"ס א"ל שלו אלא משל נדוניא · והיינו כשאינו יורש כ"מ · עיין תשובת מהרי"ל סי' פ' · ובשנה מתה הח"מ פסק דהקבורה מוטלת על שניהם אביה ובעלה חולקין הגדן · והב"ש פסק דהבעל ב בהוצאות קבורה עיי"ש ועיין סימן קי"ח: תשובה · שאין לארוסה כתובה אם לא כתב לה · ג דף פ"ט ע"א סעיף כ"ג אם תפסה הארוסה ין מידה או לא ע"ש · מתה הארוסה ויורשיה · או יקברנה הארום ויטול מה שבידם או ם וישאר בידם כדי כתובה· הב"ש מפראגי ח"ב · ובמשודכת אפילו אם כתב לה וחזרו קודם ית לה אפי' מנה ומאתים דלא כתב לה אלא לכונסה ריב"ש · ב"ש ח"מ עיין בה"י:

פתחי תשובה

בשבת נמצא כקונה קנין בשבת ועם שלא ראיתי נזהרין בזה מ"מ ראוי והגון לנהוג כן עכ"ל ע"ש · וע' בביאור רבינו הגר"א ז"ל סק"ט מ"ש ועמש"ל סימן ס"ד ס"ק ע' בזה עוד מענין זה: (ג) אפילו אחר כמה ימים · עב"ש סק"ח בשם הפרישה הטעם משום דלא נזכר בברכה זו כלום מנשואין מש"ה יכול לברך אח"כ אבל ברכת ארוסין כו' ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ה סי' שני אלפים שכ"ו שכ' ישוב אחר דהכא מיירי שלא בא עליה דאע"ג שהיא נשואה גמורה מ"מ אסור לו לבא עליה עד שיברכו לה ז' ברכות הלכך אע"פ שנגמרו נשואיה לענין שאר דברים הוי שפיר עובר לעשיה משא"כ בברכת אירוסין ע"ש אמנם הוא עצמו ז"ל בת"א סי' שפ"ב לא כתב כן רק דמותר לבא עליה אחר החופה אפי' שלא בירך ברכת חתנים והכי דייק לישנא דהרמב"ם והבא על ארוסתו בבית חמיו כו' משמע דוקא בבית חמיו כו' ע"ש ולפ"ז ע"כ כתי' הפרישה: (ד) אינה חייבת ליטמא לו · כ' הב"ש אבל איסור ליכא דקיי"ל בני אהרן מוזהרין כו' ורש"י ביבמות דכ"ט כתב ברגל אסורה ליטמא דחייב אדם לטהר עצמו ברגל עכ"ל · ומשמע דס"ל שדברי רש"י הנ"ל קאי גם על זמן הזה לפי דהחיוב לטהר עצמו ברגל הוא גם בזה"ז · אבל מלשון הטור וש"ע שכתבו אינה חייבת · משמע דס"ל שדברי רש"י הוא רק על זמן הבית וכמו שבאמת לא נמצא בטור וש"ע בשום מקום שיזכירו חיוב זה · ועיין בס"ט ביו"ד סי' שע"ג סק"ד שהביא בשם בה"י שתמה על הפוסקים בזה והבה"ט שם כתב לתרץ שדין זה הוא בזמן הבית ולכן השמיטו הפוסקים פי' שני שברש"י הנ"ל ע"ש · וכ"כ בת' שאגת אריה סימן ס"ה דהא דאמרי' לטהר עצמו ברגל אינו נוהג בזה"ז ע"ש וכ"כ בשו"ת יד אליהו סימן ס"ח והובא בש"ת בא"ח סימן תקכ"ט שדברי הב"ש בשם רש"י הנ"ל אין להם מקום לדינא בזה"ז · [ועיין בס' קרבן נתנאל פ' בתרא דיומא אות על הב"ש בזה ושם כתב דחיוב לטהר עצמו ברגל היה ג"כ אחר חורבן הבית בזמן התנאים והאמוראים לפי שהיה אפר פרה ע"ש]: (ה) שלא זכה בנדוניא · עבה"ט מ"ש ובשנה שניה אם מתה כו' ועיין בתשובת שבו"י ח"ג שחולק ג"כ על הח"מ והסכים עם הב"ש וכתב שגם בתשובת מהרי"ט צהלון סימן ס"א מבואר כן להדיא דכל או יכם יורשים קצת נדוניא הם חייבים בקבורתה ע"ש · ועיין בתשובת שב יעקב סימן כ"ח שהסכים לדעת על על שניהם ודוחה ראיות הב"ש ע"ש · [וכן העלה בס' שיב קדושין דהעיקר כדברי הח"מ דהוצאת קבורה להאחין וכן מה שהוציא בחליה ע"ש]:

נו כמה זמן נותנים לארוסה · ובו ד' סעיפים:

א ^א המארס אשה ושהה כמה שנים ותבעה לנשואין והרי היא (א) נערה
לה י"ב חדש (א) מיום (ב) התביעה לפרנס את עצמה ולתקן מ
צריכה לה ואחר כך תנשא ^ב תבעה אחר שבגרה נותנים לה שנים ע
מיום הבגר וכן אם קדשה ביום הבגר נותנין לה שנים עשר חדש מיום
שהוא הבגר קדשה אחר שבגרה אם ^ג עברו עליה שנים עשר חדש ב
ואח"כ נתקדשה אין נותנין לה אלא שלשים מיום ^ד התביעה וכן המ
הבעולה נותנין לה שלשים יום מיום התביעה: ב ^ה כשם שנותנין ז
משתבעה הבעל לפרנס את עצמה כך נותנין זמן לאיש לפרנס את עצמו כ
האשה אותו וכמה זמן נותנין כמו שנותנין לה אם (ג) י"ב חדש י"ב
שלשים יום שלשים יום: ג ^ו הגיע זמן שנתנו לאיש ולא (ד) נשאה (ב
במזונותיה (ג) אע"פ שלא כנס ^ז ואם עכבו אונס כגון שחלה (ה) הוא
או שפירסה נדה ^ח או שהגיע זמן באחד בשבת שאינו יכול לכנוס
לזונה: הגה ודוקא שחלה תוך הזמן אבל הגיע הזמן ולא כנסה (ד) ואחר כך
במזונותיה אע"ג דהשתא הוא אונס (מרדכי ריש כתובות ובפ' החולץ): ד ^ט ה
בתו קטנה ותבעה הבעל לנשואין בין היא בין אביה יכולין (ו) לעכ
תנשא ^י עד שתגדיל ותעשה נערה *ואם רצה לכנוס כונס ^כ ואין ראוי
(ז) כן: הגה ואם היא ובעלה מתרצים לכנוס והאב מת אין הקרובים יכולים לנו
שהיא חולנית והוא ממסר (ה) לכנוס כדי ליורשה (מרדכי פ' האיש מקד

באר הגולה

א ל' הרמב"ם בפ"י מה"א ממשנה וגמ' כתובות דנ"ז ע"א ב ברייתא שם ע"ב · שם ברייתא וכדמפרש רב פפא שם ד וכ"כ הטור בשם הרמ"ה והביא הרא"ש ה שם ממשנ' דלעיל ו שם במשנה ז מסקנת הגמרא שם דף ב' ע"א ח שם ט ברייתא שם דף מ"ז ע"ב י כן מפורש בירושלמי *פי' שאין כאב מוח"ב ממימר' דר' אבא בן לוי שם ומהא דאמר רב יהודה וכו' אסור לאדם שיקדש בתו קטנה קדושין דף מ"א ע"א דאפילו קדושין אסור

פתחי תשובה

(א) מיום התביעה · עבה"ט ועיין בס' ט"ב קדושין סי' די"ש טעות הדפוס בב"ש סק"ב במה שנרשם א' ריש סעיף זה צריך להרשים על מיום התביעה דסוף הסעיף דבהא איכא פלוגתא וצ"ל בב"ש כן הוא דעת הרמב"ם ורמ"ה ורא"ש אבל רש"י פירש משעת אירוסין וכ"כ בש"ג ופלוגתא זו היא כבוגרת שעברו עליה יב"ח ואח"כ נתקדשה דלרש"י א"צ תביעה כלל ומונין משעת אירוסין שלשים יום ולדעת הרמב"ם והמחבר נותנין לה השלשים יום מיום שתבעה ונבאר היטב העתיק כאשר היה לפניו ונא תלי ולא מרגיש עכ"ל ע"ש עוד: (ב) נתחייב במזונותיה · כ' בס' ט"ב קדושין פשוט דמעשה ידיה שלו כיון שנותן לה מזונות לא עדיפא מנשואה מיהו צ"ע אם זוכה במציאתה כו' עכ"ל: (ג) אע"פ שלא כנס · בגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל כ"כ ואם מת עיין בהר"ן פ' נערה דף פ"ג ע"ב עכ"ל: (ד) ואח"כ חלה כו' · בגליון ש"ע הנ"ל כ"כ ע' מהרש"א ומהר"ם ריש פ' דבתחלה היא קף אחר שהגיע זמנה תליא באבעיא דה"ס דיכול לומר הא קאימנא עי"ש עכ"ל: (ה) לכנוס כדי ליורשה · כ' הח"מ אע"פ שתוך שנה ראשונה צריך לסחזיר

באר היטב

(א) נערה · אבל אם היא קטנה עדיין ימ
בסעיף ד' דבין היא ובין אביה יכו
וקשה דהא בגמרא ילפינן דנותנין יב"ח מפרש
עי' בכתובות דף נ"ז ע"ב והרי רבקה
ונשאת ליצחק בת ג' שנים כמו שפרש"י
בה"י: (ב) התביעה · כ"כ הרמב"ם
והרמ"ה ס"ל מיום אירוסין וכן פסק בש"ג
שהה חדשים לפני הראשון ומת ונתארסה ת
לה יב"ח גם לשני ואין משלימין לה על
הראשונים שעשתה בפני הארוס הראשון · ו
יב"ח לפני הראשון · הימים הראשונים יפל
הראשון תבעה בימי הנערות ושהה יב"ח א"ה
שהה חדשים אין לה משני אלא ו"ח דה
הראשון אחר שבגרה מונין גם כן משנע
ונראה דאף בקטנה מהני התביעה ומונין
התביעה לעשות הנשואין בימי בוגרת
(ג) יב"ח וכו' · כלומר אם היא אלמנה והוא בחור אין נותנין לו יב"ח אלא למ"ד יום כי אין מכניסין
כ"ה דעת הרמב"ם והר"ן · מיהו בירושלמי אית' הוא בחור והיא אלמנה נותנין לו יב"ח וכ"פ הר"ש
ומה שנותנים לאיש זמן יב"ח כדי לסחור יב"ח כדי לפרנס א"ע בצרכי סעודה לחופה רש"י בי
בה"י לפי שנוהגין עכשיו במדינת אלו רובא דרובא שאבי הכלה עושה הסעודה של החופה אין נותנין לו
כיון שאבי הכלה עושה הסעודה של החופה א"כ א"צ לטרוח בצרכי סעודה רק בבגדיו ודבריו
כאן טרחה גדולה כ"כ ודי לו בזמן שלשים יום או קצת יותר לפי ראות עיני הב"ד ע"ש: (ד) ש
הגיע הזמן שקבעו חכמים אלא אפילו הגיע הזמן שהתנו ביניהם אפילו אם היה קצר מהזמנים
חייב במזונותיה אם אין שם אונס · מהר"י קארו בתשובה סי' י"ב מדיני נשואין: (ה) הוא · ואחר
חייב לכונסה ואם לא יכנוס חייב ליתן לה מזונות אם הוא מעכב · ובזמן הזה דאין מקדשים מ
שמזכין אעפ"י שהגיע הזמן והוא מעכב אין נוהגין ליתן לה מזונות · ב"ש בה"י ועיין סמ"ע כ
י"ז: (ו) לעכב · וה"ה אפוטרופוס יכול לעכב · הרמ"א ח"א סימן שכ"ו · קטנה שהלכה אביה
לה זמן נשואין בקטנותה ומת יוכל האפוטרופוס להשיאה והיא קטנה אפילו קודם זמן שקבע לה
מ"א סי' שכ"ה: (ז) כן · ע"ל סימן ל"ז ס"ח דבזמן הזה מותר ועיין בה"י:

נז היה לה חצר בדרך ונכנסה עמו · ובו סעיף א׳ :

על קודם לכל אדם בירושת אשתו ומאימתי יזכה בירושתה [ב]משתצא
ת האב ואע״פ שעדיין לא נכנסה לחופה הואיל ונעשית (א) ברשות
א) יירשנה כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי
או מסרוה שלוחי האב לבעלה או לשלוחיו ומתה בדרך קודם שתכנס
עע״פ שהנדוניא עדיין בבית אביה בעלה יורשה (ועיין לעיל סוף סי׳ כ״ב
׳ קי״ח (ב) ויש חולקין אם הנדוניא לא הגיע לידו) (טור בשם ר״ת) וכן אם הלך
שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בדרך לחצר ונתייחד עמה שם לשם
ומתה ה״ז יירשנה בעלה אבל אם עדיין האב עם הבעל להוליכה לבית
או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל אפילו נכנס הבעל
צר ללון כדרך שלנין עוברי דרכים בפונדק אחד הואיל והאב או שלוחיו
יין לא נתייחד עמה לשם נשואין אם מתה יירשנה אביה אע״פ שנדונייתא
עלה וכן אם היתה בוגרת או יתומה (ב) או אלמנה והלכה היא בעצמה
ביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו ומתה בדרך [ג]אין הבעל
ה : הגה וי״א דבחצר שלו או של שניהם סתם ייחוד הוי לשם נשואין (הר״ן פ׳ נערה)
: או שאינו של שניהם סתם ייחוד הוי ללון (הגהות מ״מ בשם הרמב״ן והרשב״א) :

א לשון הרמב״ם רים פרק כ״ב מה״א ומבואר בהרבה מקומות ב משנה גמרא כתובו׳ דמ״ח ע״ב *פי׳ בחצר דידה או של שניהם או של אחרים דאלו חצר דידיה סתמא לנשואין כאוקימתא דרב אשי שם וכתב ה״ה שזה מבואר בדבריו וכו׳ וכמ״ש הרמ״א משמו ג כתב ה״ה זה בכור שאשתו ארוסה אם מתה אינו יורשת וציינתיו לעיל סי׳ נ״ה

באר היטב

נה · אבל לשאר מילי לא מהני ואין מטמא
איני זוכה במציאתה ואין מיפר נדריה · רש״י
תוס׳ ס״ל דמטמא לה ומיפר נדריה עיין ב״ש
ב) ויש חולקין · אם הנדוניא לא הגיע לידה
ל ס״ם כ״ב ולקמן סי׳ קי״ח כנ״ל :

פתחי תשובה

הכל מ״מ היה מנפה שמא תמות לאחר שנה ראשונה כו׳ וסב״ש כתב דלק״מ דהא היא מכנסת הנדן וא״א להחזיר ע״ש · ועיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ נ״ז דרב אחד הקשה מלעיל סי׳ ל״ז סעיף י״ג שכ׳ רמ״א שם וי״א דה״ה אם מת האב קודם שנשאת ונשאת · וא״כ פסק שם דאינו יורשה · ובאמת הם שני דעות הפכיים במרדכי ואיך זיכה הרמ״א שטרא לבי תרי · והוא ז״ל השיב דלק״מ דלפ״ד הח״מ כאן דמנפה ליורשה שנה ראשונה א״כ אפשר דמיירי שקודם כלות השנה תגדל ויגמרו הנשואין דבר תורה ובזה שהוא רק תקנה נה ראשונה שפיר סמך רמ״א למהשב הנשואין מהיום בעודה קטנה אבל בסי׳ ל״ז שם מיירי מדין תורה חשש ת הסוברים דנשואין בעודה קטנה לאו נשואין הם · וגם לדברי הב״ש כאן י״ל דרמ״א כאן לא מיירי מדין י מתשבי נשואין רק מיירי אם הקרובים יכולים למחות כיון שעיקר הכוונה להפקיע הירושה מהם בזה הכריע ם יכולים למחות וכ״מ לכל הדעות היכא שלא נתקדשה בחיי אביה כלל שיכולה להתקדש ולהנשא בעודה תולנית הקידושין הם לאחר מות אביה ליכא שום פלוגתא דנשואין שלה מועילים ואפילו למען דסובר בסי׳ קנ״ה ס״ב דשה שלא לדעת אמה ואחיה אפילו מיאון א״צ וכאן הרי האחים מעכבים שהרי הם היורשים מ״מ נלע״ד דאם עתה ולדעת אמה כ״ע מודים דמהני אף בלא דעת אחיה ועוד י״ל דמשכחת לה שפיר דינו של הרמ״א כאן אפילו יה ומת ונשאת אחר מותו ואפ״ה מהני הנשואין לכ״ע וכגון שכבר היתה יתומה בחיי האב שאז קדושי האב הם ע מהני נשואין אחר מותו דע״כ לא נחלקו אלא היכא שקדושי האב היה דבר תורה שבזה ס״ל לקי״א בסימן ׳ז דלא מהני נישואין דרבנן כלל אבל בקדושי דרבנן ליכא פלוגתא כלל עכ״ד · ועמש״ל סי׳ ס״א סק״ת :
בעלה יורשה · עבה״ק ועיין בס׳ שעה״מ פ״י מה״א בקונ׳ חופת התנים סעיף ד׳ מ״ש בזה [ועיין בתשו׳ ח״ס כ״א אודות אלמנה שנכנסה לחופה בנדתה ונכנסה לרשותו ומתה קודם טהרתה והאריך בדברי הב״ש ס״ק זה דאינו מתאבל עליה כיון דכניסה לרשותו אינו מועיל רק לענין ירושה מטעם מחילה אבל לא לענין שיהא בעלה לה מחילה שאסור לו להתאבל עליה משום שיהא מזה מכשול לענין טומאה וכמ״ש תוס׳ כעין זה בחולין י״ב בתכילות שלא יבא להקל בחליצה כו׳ ומסיים דכל זה בלא ידע שהיא נדה אבל אם ידע ונכנסה ע״מ לבא עליה זה מ״ש רמ״א ס״ם ס״א ויש בזה כמה עיונים כו׳ (עמ״ש שם ס״ק י״ב) ע״ש עוד שהשיג על המל״מ פ״ב מאבל ״ת ליו״ד סימן שע״ג סק״ג ע״ש] : (ב) או אלמנה כו׳ ואין עמה לא בעלה כו׳ · עב״ש סק״א שהקשה הא בכל ע מסירה לבעל או לשלוחיו לא עדיף מחופה כו׳ א״כ ת״ל אפי׳ אם הלכו שלוחיו עמה אינו יורש דהא חופה אלמנה וצ״ל דהמחבר ס״ל דין מסירה ל״ד לדין חופה כו׳ אבל כשמוסר לשלוחי הבעל או האלמנה שהלכה לבית בעלה מאותה שעה מחלה ירושתה לבעלה וכ״כ רש״י שם כיון דמסרה אחולי אחיל לכן נראה אפי׳ אם יורש אותה עכ״ל · ועיין בס׳ בית מאיר שתמה עליו דהא ברש״י מבואר דזה ל״ש אלא באב המוסר שהוא מקנה אבל אלמנה המוסרת עצמה ודאי נ״ע מה יועיל מחילתה נגד זכות האב הא אפילו אומרת קודם מיתה שני לא מהני כדאיתא בח״מ סימן רפ״א · [וכן תמה בתשובת ח״ס סימן קכ״א והניח בצ״ע ועיין בס׳ טיב ם בזה] ואולם מצינו כיוצא בזה בסימן נ׳ ס״ג גבי חרש שנשא פקחת כו׳ · אולם רש״י שכ׳ הטעם משום ין לפ״ז אין טעם שיהא עדיף מחופה לענין נדה דמה״ת יהא בזה יותר קירוב מבחופה אבל לע״ד ל׳ הרמב״ם ו הואיל ונעשית ברשותו ר״ל שנמסר שמירתה ברשותו או שלוחיו מזה זוכה בירושתה אפשר י״ל דעדיף מחופה לענין נדה וצ״ע עכ״ד :

נח כמה כסות יתן לבתו · ובו ב׳ סעיפים:

א אצוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו וזהו הנקרא פרנסה המשי
בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני (א) שבישראל
שהיה האב עני באבל אם היה עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי (ב) ע
ב גהתנה עם החתן להכניסה לו ערומה לא יאמר לכשתבא לביתי אכסנ
מכסה אותה ועודה בבית אביה:

נט המשיא בנו גדול בבית קנאו · ובו ד׳ סעיפים:

א אהמשיא בנו גדול בבית קנה (א) הבית והוא שיהיה נשואין רא
לזה הבן ולא השיא האב בן בזכר אחר קודם לו ולא שייר האב בזה
שייחד לו (ב) כלום אבל גאם שייר שם אפילו פך אחד לא קנה הבית (וי״נ
גם כן שיהא לו בתולה ושיהא לאב בית אחר לדור בו) (טור): ב דייחד לו בית וכ
אע״פ ששייר בבית כלי א׳ לעצמו או היה לו שם אוצר וכיוצא בו קנה כל
אבל הבית לא קנה: ג הייחד לו בית ועלייה בית קנה עלייה לא ק
אם יחד לו בית ואכסדרה בית קנה אכסדרה לא קנה: ד וב׳ בי
לפנים מזו לא קנה אלא הא׳ שנשא בו:

ס דיני השושבינות · ובו סעיף אחד:

א אכשנושא אדם אשה דרך שריעיו ומיודעיו שולחין לו מעות כדי יח
על ההוצאה שמוציא במשתה ואלו המעות נקראים שושבינות ושו
זו אינה מתנה גמורה שלא שלח לו זה אלא שאם ישא הוא אשה יחזור
לו כמו ששלח לו לפיכך אם נישא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות
תובעו בדין ומוציא ממנו ויש בזה כמה חלוקים ולפי שבזמן הזה
לתבוע תביעה זו ראיתי שלא להאריך בזה*:

סא חופה לענין מה קונה · ובו ב׳ סעיפים:

א אכיון שהכנים האיש (א) ארוסתו לחופה

*עיין בטור שהאריך בזה

באר הגולה

א ל׳ הרמב״ם ריש פ״כ מה״א ממשנה שם דף ס״ו ע״א ומהא דיליף בגמרא מפסוק את בנותיכם תתנו לנו כתובות דנ״ב ע״ב ב מהא דפרנסה שמין כאב שם דף נ׳ ע״ב ג שם במשנה

א לשון הרמב״ם בפ״ג מהל׳ זכייה ומתנה ממימרא דר׳ חנינא ב״ב דף קמ״ד ע״א ולענ״ד נשמט מהמעתק תיבת לבתולה וכן הוא שם בגמר׳ ובכל הפוסקי׳ וכ״כ בב״י וכבר הגיה רמ״א ע״ז בשם י״א ב הוסיף המחב׳ תיבת זכר ולבאר מ״ש הטור בפירוש שאפי׳ השיא הבת מודם לו וכמ״ש אביו הרא״ש ז״ל ג עובדא דרב אשי שם ד ברייתא שם וכדמפרש לה שם בגמרא ה פשוט בגמ׳ שם ו בעיא שם וסלקא בתיקו ומספיקא לא נוציא ממון מחזקת בעליו ז ג״ז אבעיא שם וסלקא בתיקו

א משנה וברייתא ב״ב ד׳ קמ״ד ע״ב

א ל׳ הרמב״ם בפ״י מה״א ממשנה כתובות דף מ״ח ע״ב וכדמפרש בגמ׳ שם וממ״ש חופה גומרת קדושין דף ה׳ ע״א וע״ב וכ

פתחי תשובה

(א) ארוסתו לחופה · עיין במל״מ פ״י מה״א דין ב׳ שנסתפק בהא דחופה קונה אי בעינן שיהיו הקדושין קודם לחופה אבל חופה קדמה לא מהני לעשותה כנשואה או דילמא כל שהוא שם חופה וקדושין מהני והוכיח מדברי הרמב״ן בחידושיו פ״ק דקדושין דף י׳ דמהני וחלק על תשובת מ״ב הובא בב״ש סימן ס״ג (נ״ל ס״ד סק״ו) שפסק דאינו כלום והרב המגיה שם כתב שדעת התוס׳ בפ׳ אע״פ דף נ״ז ד״ה רב ודברי הרשב״א בחידושיו שם ודברי רבינו ירוחם נכ״ב ח״ב הוא ג״כ כהמ״ב

באר היטב

(א) שבישראל · והיינו בגד לימות החמה ולימו
דהיינו לשנים עשר חדש ע״ל סי׳ ע״ג: (ב
אבל אין כופין אותו רק דכופין אותו להש
וליתן לה פרנסה בצמצום אבל על סך הנ
ובדעתו תולה עיין ב״ש ובה״י:
(א) הבית · לאלתר ולא לאחר מיתה · תשובת
סי׳ קס״א · ודוקא אב המשיא ולא האם
ח״א סי׳ של״ט · ודוקא כשהבית מוחלטת לו
שום זכות בבית אבל אם יש איזה זכות לאחר בבית לא קנאו · הרש״ך ח״ב סי׳ מ״ג · אם מת האב
האלמנה לגבות כתובתה כ״א מהבית גובה ממנו · ואם מתה כל יורשיה זוכין בבית ועיין כנה״ג דן
ס״ד · וכתב בה״י וכ״ל דדין זה שייך אף בזמן הזה דאם בא לפנינו בזה״ז דין זה שהבן תובע לאב
זה צריכין אנו לפסוק כמבואר בסי׳ זה בכל דינים המבוארים בסי׳ זה ע״ש וכ״כ ב״ש: (ב) כ
אם בנה הבית או שהיה הבית הזה בית שלא היה דר בו האב ולא הניח בו אפי׳ כלי קטן · הרמ״
קכ״ה הר״ס אלפיך סי׳ ע״ב · אם יש מחלוקת בין האב והבן · שהאב אומר שלא פינה הבית לגמרי
שפינה הבית לגמרי על האב להביא ראיה · ואם מת על יורשיו להביא ראיה · הרמ״ט ח״ב סי׳ קכ״ה
הר״ס אלפיך בסי׳ ע״ב נראה דדוקא בבית חדש על האב להביא ראיה · אבל בבית ישן על הבן לה
בשם חכם א׳ הבית דלעולם על הבן להביא ראיה אפי׳ בבית חדש · רק דאם יש לבן שטר חזקה
שפינה הבית לגמרי ע״ש:

כ״ב

אע"פ שלא נבעלה (ב) הרי היא כאשתו לכל דבר [ב]וגובה עיקר כתובתה [...]פת אם תתאלמן או תתגרש במה דברים אמורים (ג) כשראויה לביאה אבל אם היתה נדה ואחר כך (ד) כנסה לחופה ונתייחד עמה [ג]אינה [...]ט (ה) אלא לכל הדברים (ו) היא עדיין כארוסה מאחר שהיתה נדה

[...]אינו קונה וד' רבינו סה"ס לכל דבר שאין חופת נדה קונ' לא ליורשה ולא ליטמא לה וכן דעת מקצת הגאונים

באר הגולה

ב בעיא ונפשטא באם תמצא לומר דהופה קונה כתובות דנ"ו ע"א ג בעיא שם ולא נפשטא וכ' ה"ה וכתוב בהלכות

באר היטב

[...]נסה · ואם כנסה לחופה ובחופה פירסה נדה [...]מרינן תחלת חופה קונה · הרא"ש :

פתחי תשובה

ע"ש (ובתשו' הרדב"ז ח"א סימן שע"ב ראיתי שמסתפק ג"כ בזה וז"ל שם ואי לאו דמסתפינא אמינא דאין הסדר מעכב שאם שדך אשה והכניסה לחופה ובירך ז' ברכות ואח"כ קדשה [...]א אשתו לכל דבר אע"פ שאין ראוי לעשות כן לכתחלה ודבר זה עדיין צל"ע עכ"ל ועיין בחמ"ח לעיל סימן נ"ה [...]· ועיין בס' שעה"מ שם בקונ' חופת חתנים סעיף ח' שכ' ע"ד הרב המגיה הנ"ל שאין מדברי התוס' והרשב"א וריו [...]בלא שכל דבריהם לאפוקי חופה גרידתא ודלא כרב הונא ולעולם דכל דאיכא חופה וקדושין אפילו שלא כסדרן מהני [...]הרמב"ן וכן נראה מדברי התוס' פ' האשה רבה דפ"ט ע"ב ומדברי הרשב"א בחידושיו דף נ"ה · ושוב כתב דנראה [...]כל אלה סתירה לדברי המ"ב הנ"ל דעד כאן לא כתבו התוס' והרמב"ן והרשב"א הנ"ל דאפילו שלא כסדרן מהני אלא [...]נכנסה לחופה בלא קדושין ואח"כ קדשה בביאה משום דאע"ג דנכנסה לחופה קודם הקדושין מ"מ בשעה שמקדשה בביאה [...]אותה שעה היא מסורה ג"כ לחופה וחופה וקידושין באים כאחד שהרי בין להסוברים דעיקר החופה הוא שיביאנה [...]בין להרמב"ם דס"ל דצריך הבאה לביתו וגם יחוד מ"מ הא מיהא בשעה שנתייחד עמה וקדשה בביאה בעודה בביתו [...]א מסורה לחופה ונמצא שהחופה נמשכת עד שעת הקדושין והו"ל חופה וקדושין באים כאחד אבל בנדון הרב מ"ב [...]שנשאת בע"ש ונוהגין לייחד אותה בע"ש קודם החופה והקדושין כדי שיהא מותר לבא עליה בשבת דנמצא דבשעת [...]אין כאן חופה כלל דאלמנה אין לה חופה אלא ביחוד וא"כ בשעה שנתייחד עמה אכתי לא נתקדשה והו"ל אותה [...]מאן דליתא ובשעה שמקדשה בקהל עם ליתא לחופה דהיינו יחוד פשיטא ודאי דלא מהני כלל ומש"ה כתב דכשבועלה [...]אי כקונה קנין בשבת · והאריך עוד בזה ומסיק סוף דבר בהא סלקי דמעולם לא כתבו דחופה דקודם הקדושין [...]לא דוקא היכא דבשעת הקדושין איתא לחופה בעין אבל בנדון המ"ב דבשעת קדושין ליתא לחופה כלל נראה דלכ"ע [...]לה ואינו יכול לבועלה בשבת עכ"ד ע"ש · ועיין בס' המקנה בקו"א סימן כ"ו שכ' ג"כ שדעת רבינו ירוחם והמ"ב [...]ר ודחה ראיית המל"מ מהרמב"ן ע"ש : [א] אע"פ שלא נבעלה כו' · ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל כ"ב וז"ל [...]ת ח"א סי' ס"ז כתב דהוי ספיקא דדינא דלכל הפוסקים דס"ל דאת"ל לאו פשיטות הוא (עב"ש סימן קל"ז סק"ו) [...]עיא דלא איפשטא · ותמיהני אף דהביא שם דעת תשובת מיימוני בשם ריצב"א דהוי אבעיא דלא איפשטא מ"מ הא [...] כתב דנפשטה מדתני רב יוסף ע"ש עכ"ל : (ב) הרי היא כאשתו · עיין בס' שיטה מקובצת כתובות דף ז' ע"ב [...]ניאות החופה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן ועיין בשעה"מ שם בקונ' חופת חתנים ס"ה ובהגהת טעם המלך שם [...]ה : (ג) כשראויה לביאה · עמ"ש לעיל סי' נ"ז סק"א : (ד) אבל אם היתה נדה · עב"ש סוף סק"ב שכ' דאם היה [...]ם תוך ז"נ שצריכה כלה לישב ס"ל להמגיד דהוי חופה אפילו לשיטת הרמב"ם כיון דאינו אלא חשש שמא ראתה לכן [...]חופה עכ"ל · הנה מ"ש זה בשם המגיד כוונתו לדברי המ"מ פי"א מהא"ב סוף דין י' ע"ש היטב · ומצאתי בשעה"מ [...]"א בקונ' חופת חתנים סעיף ו' שנסתפק בדין זה אי חופה שאינה ראויה לביאה מחמת איסור דרבנן אי הויא חופה [...]רמב"ם וסייעתו והביא בשם הרב מהר"א אבולעפיא שהוכיח מדברי הה"מ בענין לכתוב כתובה קודם כניסתה לחופה [...] מדבריו דלכתחלה בעינן שלא יחסר דבר אפי' מדבריהם הא אם עבר וכנס חופה גמורה היא כיון דמדאורייתא חזיא [...]"ה בכלה שנכנסה לחופה בתוך ז"נ שלה דאין איסורו אלא מדרבנן מועיל החופה בדיעבד · והרב המחבר ז"ל [...] לחלוק עליו וס"ל שלדעת הרמב"ם ז"ל לא שנא לן בין דאורייתא לדרבנן ומדברי הה"מ שם אין ראיה כלל וגם מדברי [...]פי"א מהא"ב (שכוון עליהם הב"ש הנ"ל) אין ראיה דלא קאי התם אלא לענין היתר יחוד לת"ח אבל לענין קנין [...]ו ודאי דלא קני לה כיון דליכא חיבת ביאה שהרי אסור לבא עליה ומה לי מחמת איסור תורה או מחמת אזהרת חז"ל · [...]זאת תורת העולה לדעת הרמב"ם וסייעתו אפי' בחופה דלא חזיא לביאה אלא מדרבנן דינה כארוסה וכן מהבאר ג"כ [...]הרב מ"ב סי' נ"א שכ' שמה שנוהגין לעשות נשואין לבתולה בע"ש ולערב טובלין אותה ובועל אותה שלדעת הרמב"ם [...]חופת נדה לא קנה לא יפה הם עושים שנמצא שקונה אותה בשבת יעו"ש הרי דאפילו בז' נקיים דאיסורא דרבנן ס"ל [...]ה כנ"ל להלכה עכ"ד ע"ש · (לע"ד צ"ע דלכאורה אפ"ל דהמ"ב שם ר"ל בבתולה שהגיע זמנה לראות וראתה דהיא [...]"ת עד שתבא במים וא"כ אין ראיה) ועיין בהגהת טעם המלך שם שהביא עוד ראיה לזה מדברי תשובת ח"ל סימן [...]אמר שם דס"ל ג"כ הכי דאפילו מחמת איסור דרבנן מקרי חופה שאינה ראויה לביאה ע"ש : (ה) אלא לכל הדברים · [...]שעה"מ שם סעיף ד' שהביא דכתבו' מהרש"ך ח"ג סימן כ"ז תמה על הרמב"ם כיון דחופה דלא חזיא לביאה הוא [...]לא איפשטא איך הפס במוחלט שהיא כארוסה ושאין בעלה יורשה והנ"ל דהמע"ה כדרכו בכל תיקו שבתלמוד ואם [...] והחזק אין מוציאין מידו וכן נמי לענין תוספת אם תפסה אין מוציאין מידה · ובתשובת פרח מטה אהרן ח"א סימן [...] נתרץ זה כיון דירושה יורשי האשה הוי ודאים וירושת הבעל היא מכח ספק אין ספק של בעל מוציא מידי ודאי [...]אשה וה"ז דומה למ"ש בפ' החולץ דמ"ת ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא כו' · והוא ז"ל כתב דאין תירוץ זה [...]זה דלא דמי כלל להתיא דספק ויבם כו' רק דמעיקרא קושיא ליתא שהרי כתב הרמב"ם בפ"א מהל' נחלות (ובש"ע [...]סימן צ' סעיף ה' ועב"ש שם) דמי שנתגרשה ספק גירושין אין הבעל יורשה ומבואר הוא דאפילו נ"ב שלה הוא מוחזק [...]אין הבעל יורשה ומוציאין מידו וק"ו בספק נשואה דאפי' החולקים שם על הרמב"ם מודו בס' נשואה כמ"ש ה"ה שם [...]ד : (ו) היא עדיין כארוסה · עב"ש סק"ב ועיין בשעה"מ שם ס"ד וס"ט שהאריך בדברי הב"ש בכל ס"ק זה · [ובגליון [...]ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל עמ"ש הב"ש ולכאורה קשה על שיטת הרמב"ם דס"ל חופה היינו יחוד מה שועיא בב"ש פירסה נדה

(ז) ד ויש אדדוקא לענין שלא תגבה התוספת היא עדיין (ג) כארוסה ז
לכל שאר דברים הרי היא כנשואה : הגה ועיין לעיל ריש סי' נ"ד מהו כ
חופה וצריכין לכתוב הכתובה קודם (ג) החופה כדי שתהא חופה הראויה לביאה (הרמ
פ"י דאישות) ולמ"ד דחופת נדה הוי חופה אף על פי שאינה ראויה לביאה הוא הדין
לא כתב כתובה מכל מקום נוהגים לכתחלה לכתבה קודם לכן (ח) אשה (ד) חולנית
מות אע"פ שנכנסה עם המטה תחת החופה כדי שיירשנה בעלה אינה חופה כלל מ
שאינה ראויה כלל לביאה ואין בעלה יורשה (תשובת הרא"ש כלל ל"ד) כנסה לחופה ולא
ברכת חתנים הוי חופה גמורה דאין הברכות מעכבות ומברך אחר כמה ימים (טור
ס"ב) ולכתחלה יברך אותם קודם שיתייחד עמה (כן משמע בתשובת הרא"ש) ועיין

ד הרא"ש בפסקיו והביאו הטור דסובר שהלכתא' לא היתה אלא לענין תוספת כתובה וכ"כ הר"ן וכתב גם כן ה"ה בשם דעת המולקין

פתחי תשובה

הנה אי מהני החופה פשיטא לא מהני כו' נ"ב וז"ל ע' בר"ן ריש כתובות דכ' תחלה דחופה היינו יחוד ומ"מ בדיעבד מהני החופה בנדה ע"ש וא"כ י"ל דגם הרמב"ם ס"ל די"ל כן ומה דפסק דאף דיעבד לא מהני היינו מכח אבעיא דהש"ס עכ"ל] : (ז) וי"א דדוקא כו' · עי' בשעה"מ שם שהביא בשם מהר"ש גאון בס' משפטים ישרים סי' ל"ה שכ' שאף החולקים על הרמב"ם וס"ל דחופת נדה חשיבה חופה לענין ירושה ושאר דברים היינו דוקא גבי נדה כיון דיש לה זמן מוגבל לנדתה מש"ה חשיבא חופה כיון דאיכא איבת ביאה לאחר זמן משא"כ היכא דליכא איבת ביאה כלל כ"ע מודו דלא חשיבא חופה כלל ועפ"ז יצא לידון בראובן שנשא את בת שמעון ונכנסה לחופה ולא קרב אליה בסבת שהנערה היתה צועקת באופן שלא היה להם יחוד וגם נתגלה הדבר שלא היה לו גבורת אנשים · דלכ"ע אין הבעל יורשה דכיון דאין לו ג"א אין לזה זמן מוגבל מתי יתרפא ובהא ודאי לא חשיבא חופה כלל · והוא ז"ל תמה עליו שהרי מדברי הר"ן בפ' אע"פ והנ"י בפ' הבע"
בריטב"א שהקשו על הרמב"ם מהסיא דיש חופה לפסולות מבואר דלא ס"ל חילוק זה וכן מתבאר מדברי תשובת מ
לחלי' אישות סי' ו' דליתא לחילוק זה ע"ש · וצ"ע מדברי הרמ"א בהגהה באשה חולנית חולת מות כו' דנראה שגם
ז"ל מסכים לחלק כן וכמ"ש הב"ש בסק"ד דהרמ"א מחלק מסברת נפשו דגרע מנדה מאחר שאינה ראויה לביאה כל
וצ"ע וע' בס"ק שאחר זה : (ח) אשה חולנית כו' · הנה בתשובת הרא"ש מבואר בדין זה ב' טעמים · א' דלא עדיף מ
נדה דאין הבעל יורשה · ב' דשם היה עובדא דנתן לבתו על תנאי אם תמות קודם הנשואין יהיה להקדש אזלינן בתר
דרושה לעשות טובה לנשמתו כו' והקשה הח"מ על הרמ"א ז"ל שכ' דין זה בסתם דהא טעם הא' כבר חזר בו
בפסקיו ופסק דחופת נדה הוי חופה לשאר דברים וטעם הב' לא שייך הכא בסתם בלא הקדש · והב"ש תירץ דהרמ"א
כן מטעם הא' וסובר דהרא"ש לא חזר בו מדין זה דשאני הכא מאחר שאינה ראויה לביאה כלל גרע מנדה ע"ש וכן
בתשובת פרח מטה אהרן ח"א סי' קי"ד ע"ש (וע' בס"ק הקודם) · ועיין בתשו' ח"צ סי' קכ"ד שתמה על הרמ"א ז
אהר דדוקא בהאי עובדא דהרא"ש כ' דאין באותו חופה כלום והיינו כיון שהזכיר האב תנאי נשואין וחופה שאינה
לביאה אינה בכלל משמעות נשואין וא"כ לא נתקיים התנאי אבל אה"נ שאם לא היה שם תנאי אע"פ שהיא חולני
ראויה לביאה חופה קונה להרא"ש ז"ל ושלא כדברי הרב הרמ"א ז"ל עכ"ד ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שכ' ע
לדייק ממ"ש בש"ע סימן נ"ג ס"ג אבל מי שנותן לבתו סתם שתנשא בו ולא הזכיר שתנשא לפלוני קנתה אותה מתנ
שנתקדשה כו' והוא מדברי הגאון שהובא בטור ופירשתי שם דמה שאמר שתנשא בו הוי כתנאי אם תנשא ומ"מ חשיב
לקיום התנאי וע"כ משום דלישנא דעלמא מיד בקדושין חשוב קיום ל' שתנשא בו א"כ ה"נ נימא נמי דהחופה היא
בה נתקדשה ולהוי מקרי נתקיים התנאי שלא מתה קודם שתנשא וי"ל עובדא דא היה בתר הארוסין לזה האב לתת
ודאי התנאי היה על החופה עכ"ד ע"ש (חילוק זה נ"ל אך לפי פירושו בסי' נ"ג שם שמסכים לדעת הדרישה שהוב
שם ס"ק ד' דאפי' אם מתה זכו היורשים משא"כ לפ"ד כל האחרונים שם מהרש"ל וב"ח והח"מ והב"ש דלא זכו
אלא יוחזר לאב דהא הוא נתן ע"מ שתנשא ולא נתקיים התנאי ע"ש · א"כ מבואר להדיא דבקדושין לחוד לא
התנאי שתנשא ושפיר מצינו לומר דעובדא דא היה גם קודם הארוסין · ועמ"ש לקמן סי' קמ"ג סעיף ע"ז ס"ק
תנאי בגט ע"מ שלא תנשאי לפלוני כתבתי שם בשם תשובת ב"י בדיני גיטין סי' י"ג דאם לא נשאת לו רק נתקדשה
עברה על תנאו כו' וכ"כ בפשיטות המבי"ט ח"א סי' של"ד וכ"כ הרשב"ץ בתשובה ע"ש מבואר להדיא דאינו נקרא
בקדושין לחוד עד שנכנסה לחופה וכדברי האחרונים הנ"ל ושלא כדברי הבית מאיר) :
וכתב עוד במעשה בזקן א' שהיה לו בן חורג מאשתו שניה וגם היה לו בנים מאשתו ראשונה ולבן הגדול דידיה
הראויה להנשא ורצה בתקנת בת בנו ואף שקד על תקנת אשתו שלא תהא כורה בתוך ביתו אחרי העדרו
אל הרב ועשה קנא"ם מעכשיו ונתן במתנה להזוג דהיינו הבת בנו והבן חורג הנ"ל את חצי ביתו ויהיה זה נדונ
בנו והתנה שלא יוגמר הקנין עד שיבואו הזוג הנ"ל לידי נשואין ודוקא עם זה הבחור ועפ"ז נעשה השידוך ואח"ז
חיים לכ"י ובהגיע תור הנשואין הלה החתן את חליו ונפל למשכב ואבי הכלה נתיירא פן ימות החתן והתבטל
ותפול הנחלה לפני כל אחיו התחיק לדבר על לב החתן שיתחזק ביותר עוז אך נילך למקום התופה בחצר בהכ"נ כד
הנשואין וכן נעשה ויום או יומים אחר החופה נפטר החתן מחולי זה · ונשאל אם הוא כדומה למבואר הכא באשה
ט'

באר היטב

(ג) כארוסה· דוקא כשמת קודם שנראית לביאה אב
נראית לביאה קודם שמת לא מיקריא תו פירסה נדה
האשה אומרת שנבעלה נאמנת·הרא"נ ח"א סי' ע"ז
כנה"ג ויראה דאם ידוע לכל שלא היה לו שעת ה
לבעול שאינה נאמנת · נכנסה לחופה ופירסה נדה
הבעל ואחר שעברו ימי נדותה טבלה לנדתה
טבילתה קם הבעל מחליו ועמד יום או יומים
אם אותו יום או יומים היה בריא והיא אומרת ש
נאמנת ואם היה חולה אינה נאמנת · הרא"נ ח
(ג) החופה · נכתבה הכתובה ונמצא פסולה החופה
בטעות וצריך לכתוב לה כתובה אחרת· תשובת הג
סי' רפ"ו : (ד) חולנית · מאחר שאינה ראוי

נ"ה ונהוג עכשיו לברך תחת החופה קודם שתתייחד עמו ונהגו (ט) שהחתן והכלה
מתענין ביום חופתן ועיין בא"ח סימן תקע"ג · (י) אם קידש בטעות והיו לו נשואין עמה
כ נודע שהקדושין היו בטעות אף על פי שחוזר ומקדש (יא) אין צריך לברך שנית
שבעה ברכות וסגי ליה בברכות הראשונות יש אומרים לעשות [יא] החופה תחת
השמים לסימן טוב שיהא זרעם ככוכבי השמים : ב ה׳כשר הדבר שלא תנשא
שתטהר (ועכשיו המנהג שלא לדקדק ואין ממתינין (יב) ומכל מקום טוב

ה הר"ן בריש כתובו׳ לפי מה שאנו נוהגי׳ לעשות חופה בלא ייחוד ומוקי לאכפית דכנסה נדה כשהיה החתן כבר שפיא טהורה וכו׳

באר היטב

ה· וגם"ם כ"ז בתולית דיורש אותה שם איירי ,
א חזיא לביאה·ב"ח עיין אחרונים : (ה) מתענין· יש
ב׳ טעמים הא׳ משום דהוא יום סליחה דידהו ·
עונותיהן · לפ"ז ראוי להשלים התענית · הטעם
שמא ישתכרו ולא יהיו דעתם מיושבת עליהם ·
א"צ להשלים · ואם האב מקבל הקדושין בשביל בתו
ה צריך הוא להתענות לפי טעם זה · ובימים שאין
ין כמ"ש בא"ח צריך ליזהר שלא יהיה רודף אחר
ת מאכל ומשתה · וכנה"ג הביא בשם חכם א׳
ם שאין מתענין יעשה החופה בשחרית ולא יאכל
חר החופה ע"ש דף ל׳ ע"ב : (ו) שבעה ברכות· עיין
ים ובהרדב"ז ח"א סי׳ קפ"ה · ומהר"י ווייל סי׳
׳ קל"ח : (ז) השמים · צריך להעמיד החתן לשמאל
כדי שתהיה הכלה לימין החתן דכתיב נצבה שגל
׳ · יש מעמידים החתן והכלה לצד מערב ופניהם
מזרח שיהיו פניהם נגד ארון הקודש · והמברך
עצמו ופניו למזרח · ויש מעמידים חתן וכלה
דרום · ויש מעמידים לצד צפון·הכ"ס מינץ סי׳ ק"ט
ת מהרי"ל כתב אחוריהן לצפון ופניהם לדרום ·
כתב דבזמנינו זה אין אנו מקפידין ע"כ· ולוקחים
לוחיות שפיהם צר לסימן שהיא בתולה · ולאלמנה
רויזא"ן פתוחים·הכ"ס מינץ סי׳ ק"ט · והמברך
ות עומד במערב ופניו למזרח וכשאומר שמח
הופך פניו נגד החתן והכלה · דרשות מהרי"ל :

פתחי תשובה

, כו׳ · והשיב לאחורה בודאי הוא דומה וא"כ לא מקרי זה
חופה כלל ואפי׳ להמ"ש שכ׳ דטעם הא׳ של הרא"ש חזר
בו בפסקיו מ"מ מידי ספיקא דדינא לא נפיק ובפרט שהש"ע
סותם כהרמב"ם והיורשים נקראים מוחזקים נגד מקבל מתנה
ועליו הראיה אך לשיטת הגאון שבש"ע סי׳ נ"ג הנ"ל לפירושנו
הנ"ל אין טעם זה מספיק בנ"ד שהתנאי היה קודם הקדושין
ויש לומר דאף בהקדושין לבד נתקיים התנאי ואף אם החתן
מת זכתה היא (כבר כתבתי לעיל שדעת כל האחרונים אינו
כן) אבל לע"ד טעם השני של הרא"ש נמי שייך בנדון זה דאין
אומד גדול מזה דהא ירושת יורשי דאורייתא עדיף מהקדש
כמבואר בח"מ סי׳ רפ"ב בהגהה ומסתמא כשהעביר נחלה
דאורייתא לא על נשואין כאלו שאינם ראוים לביאה ועומד
למות כוון · ולכן אם החתן ודאי לא היה ראוי לביאה פשיטא
לי דלא מהני ההיא חופה מידי ואף אם אין הדבר אלא ספק
אם היה ראוי לביאה ודאי אילו היה תלוי בפלוגתת הרמב"ם
והרא"ש אז שייך למימר ס"ס חדא דפלוגתא והדא בגוף המעשה
נגד חזקת יורשים והיה שייך לפלוגתת האחרונים אם מוציאין
ע"פ ס"ס (עיין בב"ש לעיל סי׳ נ"ג ס"ק ט׳ מענין זה ועי׳
בפ"ת שם סק"ז) אמנם למה שכתבתי בטעם ב׳ של הרא"ש
שייך נמי בנד"ז ואף הרא"ש מודה נמצא דלא הוי אלא חד
ספק · ומ"מ י"ל כיון דיש לו חזקת בריאים שהם ראוים
לביאה וגם בזמן החולי אפשר דרוב חולים עכ"פ ראוים לביאת
הערלה ואף דאין הולכין בממון אחר הרוב הכא דהוי כמו
רובא וחזקה כתבו הבעל המאור ובעל מלחמות פ"ק דכתובות
דהולכין אחריו אפשר דהמתנה קיימת ומהכא אין ראיה שכבר
דקדקו שהיתה חולניה חולת מות משא"כ זה שהיה לו כח
לילך ולהזור ממקום החופה לביתו לכן צ"ע למעשה וטוב

כ"ד · ומ"ש הב"ש בשם הט"ז אם היה לה ממון זכה הבעל מחמת מחילה כו׳ ע׳ בס׳ ב"מ שם שפקפק ע"ז מהא
בח"מ סי׳ רפ"א אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ליורשו כו׳ בין שהיה ש"מ כו׳ ולקמן סי׳ צ׳ סעיף ג׳
ה כו׳ ע"ש עוד : (ט) שהחתן והכלה מתענין · עבה"ט שכ׳ יש בזה ב׳ טעמים כו׳ ועיין בס׳ המקנה בק"א מ"ש
ועיין בס׳ חכמת אדם כלל קט"ו דין ב׳ שכ׳ דאם אחרו החופה שעה או ב׳ בלילה יש לסמוך על טעם
א"צ להתענות רק עד צה"כ כי מאחר שהתענית הזה אינו מוזכר כלל בגמרא יש לומר מעיקרא לא קיבלו עליהם
יותר מאחרי תעניתים והיינו עד צה"כ מיהו אעפ"כ יש ליזהר שלא לשתות משקה המשכר קודם החופה · [וכתב
ס שלמה נוהגי, שהחתן מתפלל במנחה אחר תפלת י"ח קודם שעקר את רגליו כל סדר הוידוי כדרך שמתפללין
וצ"ל דאף בר"ח ושאר ימים שאין מתענין יתפלל כן וכן הוריתי למעשה עכ"ד] : (י) אם קידש בטעות כו׳ א"צ
ית · עיין בס׳ המקנה שכ׳ דגם ז׳ ימי משתה מתחילין משעת חופה ראשונה אף שהיא בטעות ע"ש : [ועיין בס׳ טיב
שכ׳ ראיה לדבריו ומסיים ולפ"ז אם נודע במועד שהיו קדושין בטעות באופן שצריך לקדשה מחדש מותר לבא
במועד ואין כאן משום אין מערבין שמחה בשמחה דמ"מ כבר עברה שמחת נשואין מיהו אם נתוודע ביו"ט אין
ביו"ט וצריך להפריש עד המועד עכ"ל] : (יא) אין צריך לברך שנית · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סימן שע"ב :
חופה תחת השמים · עיין בתשו׳ חתם סופר סי׳ נ"ח שנשאל אי נכון לשנות מנהג קדמונים ולעשות החופה בבהכ"נ
· והאריך שם כדברי מהר"ם מינץ דמשמע מדבריו שהיו רגילין לעשות ההופה בבהכ"נ (וכן משמע בש"ע יו"ד סי׳
נ"ג בהגהה ועב"ש לעיל סי׳ ל׳ סק"ט) וכ׳ דהיינו לפי המנהג שהזכיר מהר"ם מינץ שם ע"ב שעושין מקודם חופה
זרית בחצר בהכ"נ תחת השמים שנקרא חופת מאיי"ן והוא נהוג גם עתה בפ"פ דמיין ובכל פרוודהא כו׳ אבל
אלו שלא נהגו מעולם בחופת מאיי"ן יש לעשות החופה של כלונסאות בחצר בהכ"נ תחת השמים לסימן ברכה
כה פלקינן כל ישראל יוצאים כיד רמ"א להעמיד החופה תחת השמים לסימנא טבא להתקיים ברכת אברהם
חפץ בברכה ונרחק ממנו כו׳ והמתאוים לברכת אבותם יהיו נאצאיהם כמוהם כו׳ ע"ש] : (יב) ומ"מ טוב להודיע ·
וכ"ש ומלבושי מאמע דזה תקנה אף להרמב"ם ובסי׳ ס"ד סק"ה כ"כ הב"ש להדיא ועיין בתשו׳ אא"ז פנים מאירות
קכ"ד ובתשו׳ ח"צ סי׳ קכ"ד שדעתם אינו כן אלא דר"י ס"ל כהרא"ש כו׳ ע"ש וכן הסכים בס׳ בית מאיר ע"ש :

שפיא

לכודיע להתן תחלה (ח) (יג) שהיא נדה (מרדכי פרק אף על פי בשם ר״

סב מתי מברכין ברכת חתנים ואם אוכלין בהרבה בתים · ובו י״ג סעיפים :

א א צריך לברך ברכת חתנים (א) בבית החתן (ב) קודם (א) נשואין והן
ברכות ב ואם יש שם יין מביא כוס יין (ג) ומברך על (ג) היין תחלה ומ
את כולם על הכוס ונמצא מברך ז' ברכות ג ואם אין יין מצוי מברך (ג) (ד)
השכר : ב ד יש לאדם לישא נשים רבות כאחד ביום אחד ומברך ב
חתנים לכלם כאחד אבל לשמחם צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הראויה
אם בתולה שבעת ימים ואם בעולה שלשה ימים ה ואין מערבין שמחה בשמ
הגה ואין לעשות חופה ב' אחיות ביחד (סמ״ק בשם ספר חסידים) וי״א דאף בשתי נכ
יש ליזהר שלא לעשותן כאחת משום איבה שמא יכבדו אחת יותר מחבירתה (מרדכי
דמ״ק) ואין נזהרין מזה ואדרבה יש מכוונים לעשות חופות עניות עם חופות עשירות נ

א ל' הרמב״ם בפ״ג מה״א הבריתא כתובות דף ז' ע״ב ונוסח הברכות מפורשים שם ב כ' ה״ה פי' שאין היין מעכב ופשוט הוא ג טור בשם רבינו נסים הביאו אביו הרא״ש בפסקיו שם ד ל' הרמב״ם בפרק הנזכר וכתב ה״ה דבר ברור הוא ויש לו סמך בפ״ק דמ״ק וכו' ומיעקב אבינו ה שם במ״ק דף ח' ע״ב מימרא דרב יסודה אמר שמואל וכו' וכתבו התוס' שבירושלמי דריש לה מדכתיב מלא שבוע זאת וגו'

פתחי תשובה

(יג) שהיא נדה · עבה״ט ומ״ש בדרשות מהרי״ל כתב כו' ואנן לא נוהגין כן כו' וכ״כ בס' עיקרי דינים ליו״ד סימן כ״א אות ד' ע״ש :

(א) בבית החתן · עבה״ט שכתב ומה שאנו מברכים ברכת נשואין תחת החופה משום בחופה ליכא יחוד והוי עובר לעשיה קודם שאוכלים ביחד במקום צנוע ומזה ג״כ ראיה דעיקר החופה הוא האכילה במקום צנוע דאל״כ קשה על מנהג שלנו איך עושים שני דברים הסותרים זא״ז דברכת אירוסין מברכין קודם קדושין כדי שיהא עובר לעשייתן וברכת נשואין מברכין תחת החופה עכ״ל · ועי' בס' המקנה שכ' דא״א לומר כן דאלו הוי ברכת נשואין בשביל היחוד שאח״כ הוי ההליכה מהחופה לבית החתנו' הפסק בין הברכה לנשואין כדאית' בא״ח סי' ח' סי״ג ומ״ש הרמב״ם והטור קודם כניסתן לחופה היינו בבית החתונה קודם כניסתן לחדר המיוחד לחתן וכלה דמחדר לחדר לא הוי הפסק כדאית' במג״א שם ס״ק י״ז אלא נראה כיון דמנהגנו לקדש תחת החופה א״כ א״א לברך ברכת נשואין קודם כניסתן לחופה כיון דעדיין לא קידשה ויהא ברכת אירוסין והקדושין הפסק בין ברכת נשואין לנשואין וגם עדיין לא נקראו בשם חתן וכלה קודם הקדושין ע״כ מברכין תיכף אחר הקדושין · מיהו מה שנוהגין אף באלמנה כן אף דבאלמנה אין החופה קונה אלא היחוד (אפשר במקומו היה המנהג כן לעשות גם חופת אלמנה ברחוב אבל מנהגנו אינו כן אלא דבאלמנה עושין החופה בבית ההתנות ולא ברחוב אפשר הוא מטעם זה דאנו חוששין שמא הליכה הוי הפסק אבל בבית החתנות מחדר לחדר לא הוי הפסק אך לפ״ז גם באלמנה שנשאת לבחור היה ראוי לעשות החופה בבית וכדומה שאין נוהגין כן) נ״ל דאפ״ה לא הוי ההליכה הפסק משום דכבר התחיל החופה אלא שאינה נגמרת לקנות עד היחוד · וכ״ש לפי מנהג אשכנז שנוהגין אחר החופה שברחוב מיד כשבאין לבית עושין סעודה ומברכין ז״ב קודם היחוד ע״כ נ״ל דס״ל דעיקר החופה מה שעושין ברחוב דאל״ה האיך שייך לברך ב״פ ז״ב קודם החופה · מיהו מה שנוהגין כן אף באלמנה צ״ע ונכון לעשות סדר (ר״ל היחוד) קודם הסעודה עכ״ד · ועמ״ש לקמן סק״ח : (ב) קודם נשואין · עבה״ט בשם כנה״ג דלפי מה שנוהגין כו' עד בקטן שנשא אשה · ולעיל סי' ל״ד סק״ט הביא הבה״ט בשם · כנה״ג דכשניסס קט
לברך נ״ל דהכא מיירי בהיא גדולה וכ״כ בס' מעין גנים סי' א' ע״ש · ועמש״ל סי' ל״ז ס״ק ח' : (ג) ומברך על
עבה״ט מ״ש ומקדימין כו' אבל בבהמ״ז כו' עכ״ש סק״ב הטעם בזה גם בס' המקנה בק״א כתב טעם לזה ועיין בסידו
תפלה ג״כ טעם לזה : (ד) על השכר · עבה״ט מ״ש אם בירך ב״ח כו' הרא״ש ח״א סי' ד' · דברי הרא״ש אלו הובא
בא״ח סי' ר״ו סק״ג · ומ״ש ומדברי ריב״ש נראה דא״צ לחזור ולברך ב״ח · הרואה בריב״ש שם יראה דא״צ לברך
אירוסין

באר היטב

(ח) שהיא נדה · וכנה״ג כתב ועכשיו נוהגין ליש
נדות לפי' בלתי הודעה לחתן שהיא נדה · מיהו בד
מהרי״ל כתב דאם אינה טהורה אינו מגיע בה אף
מעלמם ליפול באצבעה · ואנן לא נוהגין כן אלא ש
בעצמו נותן הטבעת באצבעה דקודם שקדשה בנ
לא הוי אשתו ומיד כשקדשה עם הטבעת מרחקה
מהחתן אם היא נדה · וכתב כנה״ג הא דמקדשה ונ
עמו לחופה אפי' היא נדה דוקא בבתולה ליש
ואי אפשר לה ליטהר כגון שלא עברו ימי נדותה ו
אבל אם עברו ימי נדותה ולבונה ויכולה היא
ואעפ״כ אינה רוצה לטבול לסבה אחרת ראוי לחוש
הרמב״ם שלא תנשא עד שתטהר וכן עשיתי מעשה
דף נ' ע״א סי״ד :

(א) נשואין · ולדידן דעושין חופת נדה א״צ לה
הברכות לחופה וכן נוהגין שמברכין ברכת א״כ
ונשואין תחת החופה · ד״מ עיין בה״י וב״ש · ו
לעמוד כל העומדים שם על רגליהם בשעת בר
ברכות· כנה״ג · ברכת חתנים אין להם סדר ומי
א' מהנה מברך אותה כשזוכר· אגרות הרמב״ם סי״
ועיין במהרי״ק שורש קנ״א הטעם למה שאינו
שהחיינו · קטן פחות מי״ג שנים שנשא אשה אם
ברכת נשואין ע״ל סי' ל״ד ס״ק ט' מש״ש ·
כתב דלפי מה שנוהגין דעושין חופת נדה ומב
ברכות א״כ פשיטא דמברכין בקטן שנשא אשה ע
נ' ע״א : (ב) היין · ומקדימין ברכת בפה״ג
ששה ברכות · אבל בברכות המזון מברכין ששה
ואח״כ בפה״ג · בש״י : (ג) על השכר · ואם
מצוי יברך בלא כוס כך משמע מרמב״ם פ״י מ״
אבל הרא״ש והטור כתבו דלא סגי בלא כוס ·

ים (הגהות מיימוני בשם ר"י מפריז): ג 'אם יש שני חתנים יחד מברכי' ברכת חתנים ת לשניהם: הגה ואפילו לא היו החתנים ביחד אלא (ה) שהיה דעתו על שניהם כמו נתבאר בי"ד סימן רס"ה לענין מילה וי"א דאין לברך לב' חתנים ביחד משום עין הרע (הגהות מוני פ"י דאישות*) וכן נוהגין לעשות לכל אחד חופה בפני עצמו ולברך לכל אחד אבל זר הסעודה מברכין (ו) להרבה חתנים ביחד אם אכלו ביחד: ד 'אין מברכין ברכת נים (ז) אלא בעשרה (ד) חגדולים ובני חורין וחתן מן המנין בין כשאומרים תה בשעת נשואין בין כשאומרים אותה (ח) אחר ברהמ"ז טאבל כשאין אומרים ר בהמ"ז אלא ברכת אשר ברא אינו צריך עשרה (ומ"מ ג' בעינן) (הר"ן פ"ק תובות): ה 'מברכין ברכת חתנים בבית חתני' אחר ברהמ"ז בכל סעודה וסעודה וכלין שם ואין מברכין ברכה זו לא עבדים ולא קטנים: ו כעד כמה רכים ברכה זו אם היה (ט) אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה

ו טור בשם אביו הרא"ש שלכם למעשה בתשובה כלל כ"ו *וכ"כ הרשב"א מטעם להפריש בתנותם שיהא ניכר וב"י הביאו ע"ש ז ל' הרמב"ם בפרק הנזכר ממימרא דר' יצחק וכו' כתובות דף ח' ע"א ח לאפוקי עבד וקטן ממסקנ' הגמרא ברכות דמ"ז ע"ב ט טור וכ"כ אביו הרא"ש בפסקיו שם

הר"ן והכ"נ מדברי הרמב"ם י ל' הרמב"ם בפ"ב מהל' ברכות ממימרא דרב הונא וכו' כתובות דף ז' ע"א כ שם

באר היטב

ת הכתובה בין ברכת אירוסין לברכת נשואין להפסיק קצת משום ברכת היין שמברכין עוד אחרת על כוס של נשואין · מהר"ם מינץ וכ"כ א"א סימן זה ס"ס · ובקוסטאנטינא נוהגין לקרות ובה קודם ברכת אירוסין ומפסיקין בקדושין בין ת אירוסין ונשואין · כנה"ג · אם בירך ברכת חתנים ברכת אירוסין חוזר ומברך ברכת חתנים אחר ת אירוסין הרא"ם ח"א סי' ד' · ומדברי ריב"ש פ"ב נראה דא"צ לחזור ולברך ברכת חתנים: גדולים · ובדיעבד אינו מעכב רק לכתחלה יש יך אחר עשרה · ואם א"א בעשרה אלא בטורח הוי כדיעבד ד"מ · מיהו ברכת אירוסין לכ"ע א"צ

פתחי תשובה

אירוסין וכן העתיק הכנה"ג משמו ע"ש: (ה) שהיה דעתו על שניהם · עיין בס' המקנה שכ' נ"לה דמיירי שכבר קדשו כ"א בפ"ע אבל לפי מנהגנו שמקדשין תחת החופה א"כ הקדים ברכת נשואין לקדושין של חבירו ולא מצינו ברכת נשואין קודם קדושין ותו דאם יכוין גם בברכת אירוסין לפטור את חבירו הא הוי ברכת נשואין הפסק ואם לא יכוין בברכת אירוסין לשניהם א"כ הוי ברכת אירוסין דשני הפסק בין ברכת נשואין דראשון לנשואין דשני ואפשר דעת הרמ"א היינו שמברכין על הראשון ברכת אירוסין ודעתו לפטור השני שיהא אח"כ ומברך לשני ברכת נשואין ופוטר גם הראשון בברכת נשואין והיינו שכ' כמו שנתבאר בי"ד סי' רס"ה דשם ס"ה מבואר דהראשון מברך על המילה ועולה גם לשני והשני יברך על הכוס אשר קידש ע"ש: (ו) להרבה חתנים ביחד · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' תמ"ח שכ' דהיכא דחתנים גופייהו מקפידים בהכי חזים בברכה בשותפות שפיר דמי לברך לכל א' בפני עצמו ואין כאן משום אפושי בברכות ומוציאים את האחד לבית אחר כים וחוזרים ומברכים לזה וכן עשה הוא ז"ל מעשה ע"ש: (ז) אלא בעשרה · עבה"ט מ"ש ובדיעבד אינו מעכב כו' ר"ל נגד שאין שם עשרה לא בשביל זה יתעכב הנשואין אלא תשא בלא ברכות דברכות אין מעכבות · עב"ש סק"ד ועיין בתשובת סימן כ"ו על דבר המסדר קדושין שבירך ברכת אירוסין וברכת נשואין בלא עשרה וכתב כי בודאי הדיוט כזה עון פלילי שיהא לו עסק בטיב קדושין אבל על כל זה הקדושין והחופה גמרו קניינם ואפילו לדעת הרשב"א דהברכות מעכבות וס שאין עשרה אין לעשות נשואין מ"מ כאן שכבר בירך אלא שלא היו שם עשרה זה אינו מעכב דיעבד בכל דבר הצריך והביא ראיות לזה (ע' בס' יד המלך פ"י מה"א דין ה' מ"ש עליו בזה) וסיים דמ"מ אין הפסד כאשר יזדמן שם נשואין גם הזוג הזה סמוך לחופה ויכוונו לצאת בברכה שיברכו להחתן והכלה האחרים (וגם המברך יכוין להוציאם) ע"ש: אחר בהמ"ז · עיין בס' זכור לאברהם שכ' יש לעיין אי בעינן הני עשרה שיאכלו כולם או שיצטרפו לפחות לזימון כדין בהמ"ז או דילמא דוקא בהמ"ז בעינן צירוף דאל"כ איך יוציאו שקר מפיהם לומר ברוך שאכלנו כו' משא"כ ברכת י"ל דכל שהם באותו בית שפיר יוכלו לברך ב"ח · והביא בשם חכם אחד שדעתו נוטה דלא בעינן שיאכלו כל העשרה רוב מיהא בעינן ע"ש: (ט) אלמון שנשא אלמנה · עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' פ"א דנואף שנשא בעולתו דידיה (וכ"ש ין שנשא בעולתה דלאו דידיה) דינו כאלמון שנשא אלמנה ואין מברכין ז"ב אלא יום ראשון בלבד דעיקר ז"ב הוא מטעם ושמחה וזה הוא אם לא טעמו טעם ביאה משא"כ בנואף ונואפת שכבר טעמו ע"ב ואין להם שמחה כ"א כמו אלמון שנשא ע"ש ועיין בתשובת שמש צדקה סי' ה' שהביא תי' גנת ורדים חא"ה כלל א' דנערה שנתפתה לזנות ואחר ימים כנסה אין לה ברכה אלא יום א' ושמחה ג' כו' ואין נחלוק בזה בין זינתה לרצונה לאנוסה · ובמוכת עץ כתב דאע"ג דאין אין בתולה וכתובתה מנה לענין ברכה לא יגרע ממנה משפט הבתולות הואיל והיא חדשה אצלו שלא נבעלה לזולתו · וה המחבר כתב עליו דנלמד מדבריו דאם היא בעולתו דידיה ולא נבעלה לאחר דיינינן לה כבתולה לברכה ולשמחה יק"ו נבעלה לדידיה לאונסה וכן פשט המנהג ע"ש (ומשמע דר"ל אפי' אם הוא אלמן מברכין ז"ב כמו באלמון שנשא בתולה) · והנה מבן המחבר שם כתב דמתשובת דב"ש סי' ער"ה משמע דה"ה כשנבעלה ממנו אין לה אלא יום א' לברכה ע"ש · [ועיין ת חתם סופר סי' קכ"ג פוסק להלכה דאלמון שנשא בעולה פנויה אפי' אם היא בעולתו דידיה אין לה אלא יום א' ושמחה ג' אך אם הוא פנוי נואף שנשא בעולה (או אלמנה) מברכין כל שבעה כמו לבחור אלא כיון שהם בועלי ואינם ראויים לברכה איך יקבלו פניהם פנים חדשות כל ז' חוטא בל יתנאה אך אם ימצאו ריעים כמותם לחדש פנים כל ז' יכו להם כל ז' · והביא שם דברי נו"ב תניינא הנ"ל שכ' דאין מברכין ז"ב אלא יום א' כיון שכבר טעמו ע"ב והשיג וכתב דאין ספק כי תרווייהו איתנהו חיבת ביאה וחיבת חופה כמבואר בכתובות כ"ו אלא מספקא לן התם איזה מהם אבל תרווייהו איתנהו ונראה דעל כל א' נתקן ברכה אלא בחור הנושא איכא תרתי חיבת נשואין חדשים וביאה חדשה

אבל

(י) ביום ראשון (ה) בלבד ואם בחור שנשא אלמנה או אלמון (יא) שנשא בתולה מברכין אותה כל ז' ימי המשתה (ואלו ז' ימים (יב) מתחילין מיד לאחר ז' ברכות שבירך בראשונה) (תשו' הרא"ש כלל ס') : ז ברכה זו שמוסיפים בבית חתנים היא ברכה אחרונה מז' ברכות שהיא ברכת אשר ברא: הגה וי"א דאף אשר ברא אין מברך כל ז' אלא

ל מסא דרכ אבי איקלע וכו' שם

באר היטב

עשרה אלא לכתחלה כמ"ש ס"ס ל"ד : (ה) בלבד עיין אחרונים שהעלו דדוקא ביום ראשון ובסעוד קמייתא ואם אכלו ביום ראשון הרבה פעמים א מברכין ז' ברכות אלא בסעודה ראשונה · ואם ל אכלו סעודה קמייתא עד הלילה יש להסתפק אם י לברך ז' ברכות בלילה · וכל זה באלמון שנשא אלמנה מיהו בבתולה או בבחור ודאי אם לא אכלו עד הליל ודאי מברכין ז' ברכות דלא גרע מפנים חדשות כי דהכתי לא אכלי בני החופה אבל אם כבר אכלו באו יום אין מברכין ז' ברכות בסעודה שניה אם לינ

פתחי תשובה

אבל מ"מ בהדא מינייהו נמי מברך כו' נמצא דעל ביאת בתולה בלא היכת נשואין ראשונים מברך וגם על היכת נשואין ראשונים בלא היכת ביאה מברך וא"כ אע"פ שטעם ע"ב כיון שהיא נשואין ראשונים שלו מברך כל ז' וכן צריך לשמחה כל ז' אפי' היא בעולת דיליה שלא יברך והוא ישכים למלאכתו עכ"ד · וע"ש עוד שעמד על לשון הש"ע דלקמן סי' ס"ד ס"ב איתא הנושא את הבעולה צריך לשמח עמה ג"י כו' ושינה לכתוב בעולה במקום אלמנה להורות דנכנסה לחופה ולא נבעלה אינה בכלל אלמנה אלא משמחה כל ז' (וכמ"ש הב"ש בשם הב"ח שם) משום דבעיא פיוס א"כ לפי הנ"ל ה"ה לענין ברכה ז' שהרי יש לו חיבת ביאת בתולה ואמאי נקט כאן אלמון שנשא אלמנה אינו מברך אלא יום א' היה לו ג"כ לדקדק ולכתוב אלמון שנשא בעילה אבל השתא דנקט שנשא אלמנה משמע אפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה אינו מברך אלא יום ואמאי וכתב לתרץ ע"פ מה דאיתא בכתובות י"א ע"ב כנסה ראשון לשם נשואין ויש לה עדים שלא נסתרה אין השני יכול לטעון טענת בתולים כו' וא"כ בסי' ס"ד לענין שמחה נהי שהיא אצלינו בחזקת בעולה מ"מ היא יודעת בנפשה ש נבעלה הרי צריכה פיוס וצריך לשמחה כל ז' אבל כאן לענין ז"ב איך נברך ז"ב והיא אצלנו בחזקת בעולה ואפילו עד מעידים אין נאמנים ע"ש · מיהו אכתי צ"ע לפ"ד הכנה"ג שהביא הבה"ט לקמן סי' ס"ז סק"א ע"ש] : (י) ביום ראשון בלבד · עח"מ וב"ש דדין אלמון ואלמנה כשהנשואין ביום ואינם אוכלין עד הלילה נשאר בספק אם לברך וספק ברכות להק והח"מ רמז בזה לעיין בת' מסר"ר מנחם עזריה סי' מ' · וראיתי שם שדעתו מסכמת ג"כ שלא לברך בלילה אך כתב ו אבל מה נעשה במקום שנהגו לברך ז"ב בסעודה ראשונה שאכלוה בלילה גם לאלמנה שנשאת לאלמון ונתלים באילן גדול ה ס' אגודה שכתב דאלמון שנשא אלמנה ביום ו' נראה דאין מברכין אלא לסעודת הלילה כו' ולולא פשט המנהג שלא לחלק בין נשאת ביום ה' לנשאת ביום ו' ולעולם מברכין לה בלילה ז"ב היה אפשר לומר דלא פליג ס' אגודה אהני אשלי רברבי דל ושאני יום ו' שלא הותר לקבוע בו סעודה אבל המנהג שהוקבע ע"פ זקנים מוכח דלא שנא כו' ומצאתי למורי הרר ז"ל שכ' דנ"ל נכון לחלק. ולומר כי באם היו יכולים לאכול הסעודה ראשונה מבעוד יום ולא רצו לאכלה אלא בלילה אין לברך ז"ב בלילה אבל אם אחרו החופה עד סמוך למנחה קטנה כמו שנוהגין בקצת מקומות שאין פנאי לאכול מבני אז מברכין ז"ב בלילה כיון שהיא הסעודה ראשונה של אחר החופה ואכתי לא מטא זמן חיובא של סעודת נשואין עד כו' והביא סיוע לדבריו עכ"ל וע' עוד בת' הרדב"ז ח"ג סי' הכ"ד מענין זה · ועיין בסידור הגאון מליסא ז"ל בבהמ"ז בבית חתן אות י"ד שכ' על דברי הב"ש הנ"ל נראה דוקא כשהיה ביום יחוד הראוי לביאה דאז הוי ביום יום שמחה אבל אם לא היה יחוד רק בלילה לא מיקרי חופה דהא באלמנה לא הוי חופה רק כשיש יחוד הראוי לביאה וא"כ הוי שמחה כאילו היה בלילה והוי הלילה יומא קמא ומברכין אז ז"ב בסעודה שאחר היחוד ע"ש :

ועיין בס' בית מאיר שהביא דברי ח"מ וב"ש הנ"ל וכתב ע"ז ולכן ראוי שלא לעשות הנשואין דאלמון ואלמנה עד סף החשיכה או שיעשו הסעודה מיד רובא ביום (ואף לדברי הגאון מליסא הנ"ל אין תקנה בזה לכתחלה שתהא החופה ביום והיחוד בלילה משום דהיחוד צריך שתהיה מיד אחר החופה שלא יהיה הפסק בין הברכות שתחת החופה להיחוד שא"כ ע"ל סק"א בשם ס' המקנה ודוק) וכן מסיק בתשובת ב"ה סי' קי"ט · ושם מבואר דמנהג מדינת פולין עושין אף הוא בתולות בין מנחה למעריב סמוך ללילה וכן ראיתי נוהגין והסעודה ראשונה של חתן וכלה עם השושבינים לבד היא אחר החופה נמשכת עד שיתאספו בלילה הקרואים ואינם מפסיקים בבהמ"ז עד גמר הסעודה העקרית ואז מברכין בהמ"ז ברכת חתנים בלי פקפוק · ואולם במדינה זו נוהגין לעשות החופה באמצע היום והחתן והכלה והשושבינים מפסיקים ומב"ן בהמ"ז אחר סעודתן בלא ברכת חתנים כלל ואך בלילה אחר סעודת הקרואים מברכים ברכת חתנים ולאו שפיר עבדי די דבלילה ראוי לברך מטעם פנים חדשות אבל ביום מהי"ת שלא לברך עכ"פ שהש"ב ואשר ברא אם היא בלא עשרה ואם בעשרה אף ברכות חתנים יש לברך עכ"ד · ולפמ"ש לעיל סק"א אפשר מנהג זה נכון הוא שהשמו לדעת הב"ש דעיקר הנש אינו מה שעושין ברחוב אלא האילה במקום צנוע והיינו לפ"ד הב"ש בסי' נ"ה סק"ה דיש למנוע שלא יכנוס לשם שום כדי שיהיה יחוד גמור מש"כ לפי מנהג הנ"ל שהזכיר הבית מאיר שגם השושבינים אוכלים עמהם בסעודה זו עיקר הנש הוא היחוד שאחר סעודה זו א"כ לא שייך לברך ב' פעמים ז"ב קודם החופה ודוק: (יא) שנשא בתולה · עיין בס' זר לאברהם שכ' אלמון מן האירוסין שנשא אלמנה וכן הנושא אשה לשם בעולה ונמצאת בתולה יברך ז"ב כל ז' ימי החו · הרב אדמת קודש ח"ב סי' ג' · ועיין בס' שיורי ברכה להרב חיד"א ז"ל דמודה ליה בחדא ופליג עליה בחדא בנושא בעולה ונמצאת בתולה דלא יברך כל ז' ומיהו אהני שישמח עמה כל ז' ע"ש: (יב) מתחילין מיד לאחר ז"ב · כ' הח"מ לאפוקי שלא נאמר שיתחילו מאכילה ראשונה כו' ועיין בתשובת כנסת יחזקאל סי' סמ"ך נשאל שם אם לחשוב השני שבעה ימים מ לעת ואם היה החופה ביום ד' אחר חצות מברכין ז"ב גם ביום ד' השני קודם חצות או דאמרינן גם בזה מקצת היום ככ · והאריך בזה ומסיק דאין מקום כלל לומר דאזלינן בתר מעל"ע · אלא דיש לחלק ולומר דהדין נחלק לשני אופנים אופן בארץ שהמנהג אחר החופה אין עושין סעודה שיש עשרה גדולים כמו בארץ פולניא ודאי הז' ימי משתה מתחילין מסעודה ראשונה שבלילה ואם בתולה נשאת ליום הרביעי והסעודה ליל ה' גמר ז' ימי משתה עד ליל ה' אך במדינה שעושין סעו

מזמנין אחרים אבל אם אוכל עם בני ביתו אין (ו) מברכין (הר"ן בשם הרמב"ן וכן נוהגין)
ר"א כשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת הנשואין ושמעו הברכות (יג) [מ]אבל אם
ו האוכלים אחרים (יד) שלא (ז) שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין מברכין
שבילם אחר ברכת המזון ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין והוא שיהיו
והתן מן המנין [נ]וי"א שאפילו היו בשעת החופה ושמעו הברכות אם לא אכלו
ם עד עתה מקרי פנים חדשות ומברכים בשבילם ז' ברכות· אחר בה"מ וכן
שט (ח) המנהג: הגה וי"א דאם היו שם פנים חדשות אע"פ שאין אוכלין שם מברך
בילם לילה (ט) ויום (הר"ן פ"ק דכתובות): ח [ס]י"א שאינם נקראים פנים חדשות
א"כ הם בני אדם שמרבים בשבילם [ע]וי"א (טו) דשבת ויום טוב ראשון ושני
וי כפנים (י) חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה ג' וכן פשט
מנהג: הגה ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות בסעודה ג' (טז) ואפשר משום
רגילים לבא פנים חדשות וי"א הטעם דרגילין לדרוש והדרשה הוי כפנים חדשות: ט [פ]י"א
אין לומר ז' ברכות על כוס ברכות המזון אלא (יז) מביא כוס אחר ואומר
ליו ז' ברכות וחוזר ולוקח כוס של ברכת המזון ואומר עליו בורא פרי הגפן·
וי"א שאין צריך אלא על כוס של ברכת מזון מברך ז' ברכות וכן פשט המנהג
במדינות אלו נוהגין (יח) כסברא (יא) הראשונה ויש אומרים דאפי' לאשר ברא לחוד

באר הגולה

מ שם ב טור וכפי' רש"י שם ס שם וכ"כ התוס' והרא"ש שם ע שם ושם פ שם בשם התוס' גבי בני חבורה שקדש עליו היום פסחים דק"ב ע"ב וכ"כ הרא"ש שם וכתב שכן נוהגים באשכנז ובצרפת צ שם בשם מנהג ספרד וכ"כ התוס' שם בשם ר' משולם

באר היטב

ניס חדשות· ובאלמון שנשא אלמנה לא מהני פנים
דשות ועיין ב"ש וח"מ· התחיל לאכול ביום ראשון
עודה קמייתא באלמון שנשא אלמנה ונמשכה הסעודה
ד הלילה מברכין בלילה ז' ברכות ולא ביום שלאחריו·
נה"ג דף נ"א ע"א סל"ג· והא דאמרינן באלמון שנשא
למנה דאין מברכין רק ביום ראשון לבד· היינו ז'
רכות אבל הברכה אשר ברא מברך כל ג' ימים אפי'
אלמון שנשא אלמנה כ"כ הטור בה"י ועיין סעיף י"ג:
) מברכין· ומכ"ש שהשמחה במעונו שאין מברכין·
"ש ח"מ: (ז) שמעו וכו'· דבבחור או בתולה מהני
נים חדשות כל שבעה ואפי' אם רק אחד פנים חדשות
ברכין בשבילו הר"ן ב"ח ואחרונים: (ח) המנהג·
והרש"ל פוסק כדעה א': (ט) ויום· רוב פוסקים
ולקים ע"ז ולכל סעודה בעינן פנים חדשות עיין ב"ש
"מ: (י) חדשות· ונ"ע אם פורים נקרא פנים חדשות
נה"ג: (יא) הראשונה· היינו דוי הסר וברכת המזון

פתחי תשובה

בעשרה ומברכין ז"ב תיכף אחר החופה כמו באשכנז ודאי מקלת
היום ככולו ותיכף בהגיע ליל הרביעי כלו ז' ימי משתה ואין
לברך אף בלילה וכ"ש ביום ד' קודם חצות כו' ואל תשיבני
מתשובת הרא"ש כלל כ"ז דמשמע דהתחלת ז' ימי החופה מן
החופה התם שאני דעיקר פלפול שלו באם נוסעים למקום אחר
ומעכבין יום או יומים כו' עכ"ד· הנה מבואר מדבריו
שדעתו בפשיטות דהשבינן מאכילה ראשונה שהיה בעשרה ותימה
שלא הזכיר דברי הח"מ הנ"ל שהוא לנגדו וכן משמע מפשטות
לשון הרמ"א· גם בסידור הגאון מליסא ז"ל סתם וכתב דז' ימי
המשתה וכן ג' של אלמנה מתחילין תיכף אחר ז"ב שברכו
בשעת החופה שמותרין להתייחד ואף שלא נתייחדו עדיין כו'
ע"ש (ומ"ש בש"ת בא"ח סי' קל"א ס"ק י"ד וז"ל עיין בא"ע
סי' ס"ב דבתר סעודה ראשונה אזלינן עכ"ל ט"ס הוא ונ"ל לא
אזלינן וכ"כ בספר מעין גנים בסי' זה)· ובענין שכ' הכנ"י הנ"ל
שאין מקום לומר דאזלינן בתר מעל"ע הנה בש"ת בא"ח סי'
קל"א מביא בשם גנת ורדים כלל א' סי' כ"ח דז' ימים שלימים
בעינן והמח"ב כתב דלענין נפילת אפים שפיר דמי אבל לענין ז"ב
שצריך להתיישב ע"ש ועיין בס' המקנה בק"א הביא ראי' מהש"ס
ספי' שעה אחת סמוך לערב עולה ליום א' למנין ז' וכן עיקר· ועיין עוד בש"ת בא"ח ס"ס קפ"ח בענין אם נמשכה
עודת יום ז' עד ליל ח' הביא שם בשם גנת ורדים דאף להפוסקים לענין הזכרה של שבת או ר"ח אזלינן בתר התחלת
סעודה אבל לענין ז"ב ודאי אין לברך ע"ש ועבה"ט כאן סק"ה בשם כנה"ג ונ"ע: (יג) אבל אם היו האוכלים· עב"ש מה
שתה על הב"ח ביו"ד סי' שנ"א· ולכאורה כזה היה לו לתמוה על הרמ"א ז"ל שם בשם הרוקח עיין בספר בית מאיר מ"ש בזה
עיין בס' המקנה בק"א ובתשובת חתם סופר סי' קכ"ב מ"ש בזה]: (יד) שלא שמעו· עבה"ט דאפי' אם רק אחד פ"ח כו' ועי'
ז' זכור לאברהם שכ' אשה לא חשיבא פ"ה דאין פנים הדשות אלא למי שראוי להמנות בעשרה של ברכת חתנים כ"כ מהר"ר בצלאל
ק דכתובות דף ז' ולפ"ז ה"ה עבדים וקטנים לא חשיבי פ"ח ע"ש· וכ' עוד אם התחילו ב"ח ביו"ד ויצאו מקצתן וכן אם התחילו
ים חדשות והלכו גומרין ע"ש: (טו) דשבת וי"ט· עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ס"ב שכ' דנ"ע אם ביאת מצוה תוך ז'
י המשתה אם לא חשיב תשובה פ"ח כסעודת שבת ע"ש ועי' בס' בית מאיר פ"ס ס"א דמסיק דזה מקרי פ"ח וק"ו משבת כו' ואולם
ר ברא להוד פשיטה דלא גרע מהמבואר סי' ס"ב ס"ז בהגהה (דאף בליכא פ"ח רק כשמזמנין אחרים א"כ בזה אף כשאין
מנין אחרים יש לברך) עכ"ד ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ק ט"ו: (טז) ואפשר משום דרגילים· עיין בתשובת הרמ"ע מפאנו סי' מ'
ז' דסעודה ג' נמי מקרי פנים חדשות ע"פ הסוד בספר הזהר ע"ש: (יז) מביא כוס אחר· עיין בס' המקנה בק"א שכ'
הא דיכול אחד לברך בהמ"ז ויוציא כולם וששה ברכות יכול ליתן לאחר לברך ואח"כ מברך המברך בהמ"ז בפה"ג על כוס שלו
ויוציא אף לאותו שבירך ו' ברכות וכ"מ מלשון הרמב"ם וש"ע לעיל ס"ה ואין מברכין ברכה זו לא עבד ולא קטן אע"ג
זה בודאי לא בירך בהמ"ז דהאיך מוציא עבד או קטן אחרים ידי חובתן וכ"מ מהא דלוי איקלע לבי רבי ובריך שית
' משמע דלא ברכו ברכת היין דא"כ ה"ל שבעה אלא דאותו שבירך בהמ"ז בירך על כוס של בהמ"ז ע"ש: (יח) כסברא
הראשונה· עיין בתשובת חיים שאל סי' ע"ד שהביא דברי הרב יעב"ץ דאם אירע בליל פסח יכול לברך ב"ח בכוס בהמ"ז דהא
בעלמא

בעינן ב׳ (יב) כוסות) (מ״כ מנהגים ישנים) ק וברכת אירוסין וברכת חתנים אומר
אותה על שני (יג) כוסות אפילו מקדש בשעת החופה (ונוהגין להפסיק ביני
בקריאת הכתובה) (כ״כ התוספות והאסירי): י ר״א שאם החתן יוצא מחופתו או
כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת (יד) חתנים ת
מילי כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו אבל אם הלך לגמרי לבית אחר וכל החב
עמו נעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים ש
לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנ
(יח) אם הוא (טו) תוך שבעה (ואין דעתו לחזור) (ב״י): יא ת בני החופה שנתחי
לחבורות אפילו אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל בו
מברכין ברכת חתנים לא מבעיא אם השמש מצרפן אלא אפילו אין הש
מצרפן כיון שהתחילו לאכול אותם שבשאר בתים כשהתחילו אותם של
החופה כולם השובים כא׳ לברך ברכת חתנים כיון שאוכלים מסעודה שהתח
לחופה: יב השמשים האוכלים אחר סעודת נשואין א ר״א שאין מברכים שב
ברכות ב וי״א שמברכין ולזה הדעת נוטה: יג הסועד בבית חתנים ג משיתו
להתעסק בצרכי סעודת נשואין ולהכינה עד ל׳ יום אחר הנשואין מברך נ
שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ואם היו עשרה מברך נברך אלהינו שהשמ
במעונו וכו׳ והם עונים ברוך אלהינו שהשמחה וכו׳ ד וכן סעודה שעוי
אותה אחר הנשואין מהמת הנשואין ה שנים עשר חדש מברך שהשמחה במ
(כ) ו והאידנא ערבה כל שמחה ואין אומרים שהשמחה במעונו אלא בשנ

באר הגולה

ק כ״כ התוס׳ שם דרגילין זה כלא זה כדאמרינן בכתובות דף ז׳ ע״ב מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין ר טור בשם אביו הרא״ש ש שם ת שם בשם ר׳ יחיאל בשם מר הר״ר יהודה א כל בו ב שם בשם הר״ר טוביה ג מימרא דרב פפא כתובות דף ח׳ ע״א ד שם ה מימרא דרב פפא משמיה דרבא שם ו טור בשם ספר המנות

פתחי תשובה

בפלמא איכא מ״ד שיברך ז״ב על כוס בהמ״ז וכ״כ מרן והגם שאין המנהג כן מ״מ בליל פסח דאין מוסיפין על הכוסות יכול לעשות כן ואם ירצה דוקא לעשות ב׳ כוסות יכול גם כן וזה שיברך ב״ה יניחנו לכוס ד׳ והוא ז״ל כתב עליו דנ״ל דטפי מעלי דיברך ב״ה על כוס של בהמ״ז ע״ש וכ״כ עוד בספרו יוסף אומץ סי׳ מ״ז דכן הנכון · ועיין בס׳ זכור לאברהם ח״ג ד׳ קי״ד הביא דבריו ושוב הביא דבס׳ ברכות המים דף ע״ל כתב דא׳ מן המסובין יברך שבע ברכות על כוסו ואח״כ יברך בפה״ג המברך בהמ״ז והוא ז״ל הסכים עמו ע״ש · ותימה דאשתמיט לכל אלו הגדולים ז״ל דברי הדרכי משה בא״ח סי׳ תע״ג סק״ה שכ׳ בשם המנהגים דיברך בהמ״ז על כוס שלו וז׳ ברכות על כוס של חתן ע״ש [וכעת ראיתי בתשובה מאהבה ח״ב סי׳ תע״ט שנשאל על ענין כזה ורצה לומר מתחלה שיברך על ב׳ כוסות כמנהג בכל השנה וזה שיברך ב״ה יניחנו לכוס ד׳ ואח״כ ראה במנהגים דטוב לברך ב״ת על כוס שלישי של חתן ושוב כתב דיותר נכון לברך בהמ״ז וז״ב על כוס אחד כו׳ ע״ש וגם ממנו נעלם דברי הד״מ שהביא להלכה דברי המנהגים הנ״ל ובודאי דהכי נקטינן] · ומ״ש הבה״ט בשם ב״ח כשאנשים ונשים בחדר א׳ א״א שהשמ״ב כו׳ עיין בלבוש א״ה בסוף המנהגים טעם למה שאין אנו נזהרים בזה: (י א) הוא תוך שבעה · עבה״ט מ״ש וט״ז חולק כו׳ וכתב בס׳ חכ״א כלל קט״ו דין ט׳ דנ״ל אפי׳ לדברי הט״ז דוקא קו שקובעים שם דירתם אבל במלון שלנין שם חתן וכלה לא נקרא מקום חופה ואין מברכין ז״ב עכ״ד · ועיין בסידור מליסא ז״ל שהשם וכתב דלא כט״ז ע״ש: (כ) והאידנא · עיין בתשובת אא״ז פמ״א ח״ב סי׳ קכ״ד שנשאל בכלה שנ נדה קודם החופה וזמן טבילה אחר כלות ימי משתה והמנהג לעשות סעודה בליל הטבילה אם מותר לברך גם בההיא ז ז׳ ברכות וכתב דזה פשוט שאין לברך אפי׳ עם פ״ח וכן מבואר ברמב״ם פ״י מה״א דין ו׳ כו׳ אלא מ״מ נראה שהנ במעונו יש לומר ואף שכתוב בש״ע דהאידנא ערבה כל שמחה ואין אומרים אלא בז׳ ימי המשתה מ״מ בה״ג שלא בז׳ וביום עיקר שמחה של החתן והכלה ראוי לברך וכן נראה להלכה למעשה עכ״ד ע״ש וכן השיב בשו״ת תשובה מאהבה סי׳ ס״ב דאין לברך בהביא סעודה ז״ב ונסתייע מתשובת פנים מאירות הנ״ל וכתב דמה דמסיק הפמ״א דיש לומר שה במעונו אף שיש בזה קצת לסתור ולבנות אבל אחרי שאין בזו הזכרת השם אין לדקדק (וכן מסיק בספר בית מאיר ס״ס וכתב שם דאפשר דגם נודה לשמך יש לומר ע״ש) · וכתב עוד דעל גוף הסעודה שעושין לביאת מצוה מספקק בריש כתובות וכן נלע״ד שאין לעשות את סעודה לאסוף אנשים ביתה ודי לעשות סעודה לאנשי ביתו אשר אי לנסתיר הטבילה מהם אבל לזמין האנשים על סעודה זו מידי הרהור לא יצאו כו׳ ע״ש · ולפי עניות דעת במקום שנהגו כי בתשובת אא״ז פמ״א שם כתב דיש סמך למנהגן של ישראל לעשות סעודה כשהגיע לביאת מדברי הזוהר פ׳ תרומה דף קמ״ח ע״ש:

באר היטב

על כוס א׳ · ושבע ברכות על כוס השני · ובפס״ב
כוס ברכת המזון ואין אומרים דוי הסר אלא כשמב
ז׳ ברכות · וכשאין אומרים ז׳ ברכות אלא אחר ת
אומרים נודה לשמך · וא״צ להכין כוס השני אלא
שאומר הברכות · פרישה · כתב ב״ח כשאנשים וי
בחדר א׳ אין אומרים שמחה במעונו דאין נ
כשיצר הרע שולט·ב״ש : (יב) כוסות · וכן ראוי לנ
ב״ח : (יג) כוסות · כלומר מברכין על כל כוס ב
אבל ברכה אחרונה מברך פעם א׳ על שני הכוסות
כוס אחרון : (יד) חתנים · ועכשיו מברכים ז׳ ב
אפי׳ במקום דלא היה החופה · מ״ז ומהר״ל מפ
וכ״כ הר״ן ועיין כנה״ג דף ל׳ ע״ב סכ״ו : (טו) ז
ז׳ · אפי׳ אם לא היו מברכים ז׳ ברכות עדיין
מיד אחר החופה הלכו למקום אחר ושהו בדר

(טז) המשתה ומכל מקום נראה דאף לאלמון שנושא אלמנה אומרים שהשמחה במעונו בשלשה ימים שהוא (כא) שמח עמה :

סג בעילת מצוה וברכותיה · ובו ד׳ סעיפים :

[א]מותר לבעול (א) בתולה (ב) בשבת · הבועל את הבתולה כיון שבעל בעילת מצוה [ב]פורש מיד [ג]אפי׳ היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא [ראת]ה ומיהו אותה בעילה [ד]גומר כדרכו באבר חי [ה]ואפילו בדקה ולא מצאה (א) טמאה שמא ראתה טפת דם כחרדל והפהו שכבת זרע [ו]וצריכה שתפסוק [טה]רה ותבדוק כל שבעה (ג) (ג) [ז]ולא תתחיל לבדוק עד יום ה׳ לשימושה [ה]אר אשה ששמשה ואחר כך ראתה ונוהג עמה כשאר נדה לענין הרחקה [ח]א שנדה גמורה אסור לו לישן על מטתה אפילו כשאינה במטה והכלה [מות]ר לו לישן באותה מטה לאחר שעמדה מאצלו אפילו בבדין שהדם עליו

א מסקנת הגמרא כתובות דף ז׳ ע״א ב מסקנת הגמ׳ נדה דף ס״ה ע״ב ג כפירש״י שם וכ״כ הרא״ש שם והר״ן בפ״ב דשבועות ושכן מוכח בירושלמי וכן דעת הראב״ד בהשגה בפ״ס מהא״ב והרשב״א בת״ה ד שם בגמ׳ וכפי׳ הרא״ש שם וש״פ ה הרא״ש שם בפסקיו ממימר׳ דרב ושמואל וכ״פ הרשב״א בת״ה וש״פ ו טור וכ״כ [ב]ת״ה והרא״ש שם בשם רב האי והרמב״ם בפי״א מהא״ב ז שם וכ״כ הגהות מיי׳ וכ״כ בסה״ת ח שם בפסקיו הרא״ש בשם

באר היטב

[(כ)]ז׳ אין מברכין · ב״י · וט״ז חולק ע״ז וכתב אם [נ]בע באותו מקום אלא מיד אחר החופה הלכו למקום [...] נעשה אותו מקום שהלכו לשם מקום החופה [...]ולין ז׳ ימי משתה מיום שבא לשם·ב״ש:(טז) המשתה· [...]א שסועדים עמו אחרים כמש״ל : (יז) עמה · [...] אשר ברא כמש״ל · ודוקא באלמון שנשא אלמנה [...] במחזיר גרושתו אין אומרים השמחה במעונו· בה״י [...] מהרי״ם ח״א סי׳ ס״ד · וכתב כנה״ג דהיינו דוקא [...]יר גרושתו מן הנשואין אבל מן האירוסין צריך לברך השמחה במעונו ע״ש :

[...]מאה · דוקא שגמר ביאתו אבל אם לא עשה רק [...]הערה ופירש ולא ראתה דם יש מקילין כמ״ש בי״ד [...]״ג : (ג) ולא תתחיל למנות עד יום ה׳ לשימושה [...] בי״ד סימן קצ״ו הביא בהג״ה דלא תלינן כתם [...]מים הראשונים של ז׳ נקיים ע״ש · כ״ל אפי׳ בג׳ הראשונים של ז׳ נקיים של הכלה מחמירין חומרא

פתחי תשובה

והנה בעיקר דבר זה מה דפשיטא ליה להפמ״א שאין לברך בהסיא סעודה ז״ב ואחריו החזיק בס׳ ב״מ ותשובה מאהבה כנ״ל תמיהא לי שלא הזכירו דברי הגהת אשר״י פ׳ אע״פ סי׳ ו׳ שכתב ובספר המקצועות פסק כו׳ ומ״מ תיקנו רבותינו הגאונים כיון שפסקו שבעה נקיים וטובלת מכניסין אותה ומברכין ברכת חתנים כו׳ ע״ש עד שמצאתי בס׳ בני אהובה פ״י מהל׳ אישות שפסק ג״כ דאין לברך ז״ב בליל טבילה אם הוא לאחר ז״מ והביא שם דברי הג״א הנ״ל וכתב דאין לסמוך על זה דאפשר דתיקנו דלא יברכו אז בשעת חופה כ״א אח״כ אבל אם כבר ברכו בשעת חופה אין לחזור ולברך ועוד דזה תליא במה שנסתפקו הפוסקים אם יש כח ביד הגאונים לחדש ולתקן ברכה ולכן שב ואל תעשה עדיף ולא יהא אלא ספק אמרינן ספק ברכות להקל ע״ש [וגם בתשובת ח״ס סי׳ קכ״ב נשאל על זה ע״ד שהיה מנהג באיזה גלילות לברך ז״ב בליל טבילה לב״מ אף שהיה אחר ז׳ ימי משתה וכתב שם ליישב המנהג ומ״מ מסיק לדינא דאין לעשות כן מכאן ואילך ולחוש לברכה לבטלה ולאו לבטל המנהג וכ״כ עוד בח״ס קכ״ג שם והביא שם ג״כ דברי בני אהובה הנ״ל ע״ש] : (כא) שמח עמה· עבה״ט מ״ש אבל במחזיר גרושתו כו׳ ועיין בתשו׳ הרדב״ז [...]׳ פקס״ז שהביא דבס׳ משפט שלום כתב בשם תשובת רבינו האי ז״ל דהמחזיר גרושתו אין מברכין לו ז׳ ברכות [...]כת אירוסין לבד כו׳ והוא ז״ל כתב עליו שהוא מסופק אם כ״כ רבינו האי גאון ז״ל ולכן אין לסמוך ע״ז אלא [...] לו ז״ב כמו באשה חדשה וכן מעשים בכל יום במצרים מזמן הנגידים הראשונים וכ״כ הרמב״ם ז״ל פ״י מהל׳ גירושין [...]ק קצת בס״ע לקמן ס״ס ק״ג) כו׳ ע״ש · ומ״מ י״ל דאף הרדב״ז מודה לענין שהשמחה במעונו דאין לומר במחזיר גרושתו · וע׳ בסידור הגאון מליסא ז״ל :

[...]ולה · עב״ש סק״א יבע״ז בא״ח סי׳ ר״פ · ועיין בס׳ פני יהושע בק״א למס׳ כתובות שלידד ג״כ כמה טעמים [...] יוס המנהג במקום שנהגו היתר ומסיק אבל במקום שנהגו איסור אין להקל אם לא היכא דאי אפשר להמתין עד [...] שבת כגון דכמ״ש יהיה סמוך לוסתה דאז כדאי הם רוב הפוסקים שכתבו דמותר בלא פקפוק ע״ש : (ב) בשבת · [...]גמ״ר ח״ל היינו אם היתה טהורה בשעת החופה אבל אם היתה נדה בשעת החופה והגיע זמן טבילתה בליל שבת [...] י׳ ס״ד בב״ש סק״ה עכ״ל ועמ״ש לעיל סי׳ כ״ה סק״ב : (ג) ולא תתחיל לבדוק · עבה״ט בשם ב״ש · והמעיין בב״ש [...] לא ברירא ליה הא מלתא והדרכה דעתו נוטה להקל בזה וכן בעלת הכתם שלא ראתה דם אין להחמיר חומרא ש [...]ב מהר״ל וגם דעתו להחמיר משום לא פלוג ע״ש ועיין בפ״ת ליו״ד סי׳ קצ״ו סק״ח כתבתי בשם דגול מרבבה [...]קל בבעלת כתם וק״ו שיש להקל בתבעוה לנשא ומלאה כתב בג״י ראשונים ע״ש · ועיין בס׳ המקנה בק״א כתב ג״כ [...] כתם אין להחמיר דודאי דברים שהולים בהם הם מוחזקים יותר מבעלת כתם כדמוכח ביו״ד סי׳ ק״צ סמ״ג וא״כ [...] סברא כו׳ אבל בדם בתולים ויושבת על דם טוהר דקיי״ל בי״ד סי׳ ק״צ סמ״ב כו׳ אף דמה״ת דמיה טהורים י״ל [...] תלות בג״י ראשונים בדבר אחר · ונראה דאפי׳ אם יש לה מכה שידוע שמוציאה דם דמיקל בד״מ שם להלות אפילו [...]אשונים מ״מ י״ל הכא בבתולה (לכאורה ה״ה ביושבת על דם טוהר) דדמיה מצוי טפי והוא ג״כ בגופה אין לה לתלות [...]ות מכגרים שא״א ליזהר כמ״ש בתה״ד (הובא בב״ש) ומיהו בתבעוה לינשא נראה דיש להקל לתלות הכתם בדבר [...] בג״ר כיון דאינה מוחזקת בדמים כלל והוא רק חשש דרבנן · וכתב עוד דאפילו לדברי הב״ש דלא פלוג מ״מ כ״ל [...] וזורה אינה יכולה לתלות כתם באותה שבפרה ז״נ מחמת דם תימוד דלא גרע מבעלת כתם שאין תולין בה וצ״ע שלא הזכירו

(ועיין בי"ד סי' קנ"ג) : ב ט"א שאחר שמצא בתולים (ד) מברך ברוך א[תה ה']
אלהינו מלך העולם אשר צג (ג) אגוז בגן עדן וכו' (וי"א דאין מברכין
(ד) בלא כוס (תא"ו נתיב כ"ה בשם רבינו נסים)* :

סד זמן נשואי בתולה וברכתה ואלמנה ואם אינו רוצה ל[עשות] סעודה · ובו ו' סעיפים :

א אהנושא בתולה צריך לשמוח עמה (א) ז' ימים בשלא יעשה מלאכה (א
ישא ויתן בשוק אלא אוכל ושותה (ב) ושמח עמה בין אם הוא בחו[ר]
אם הוא אלמון (וחתן אסור (ג) בעשיית (ג) מלאכה ואסור לצאת יחידי (ג) בשוק
פ"ק דכתובות ובפרקי ר"א) : ב גהנושא את (ד) הבעולה צריך לשמח עמה ש[לשה]
ימים בין בחור בין אלמון דוי"א דבחור שנשא בעולה צריך לשמוח עמה
ימים (והאשה יכולה למחול על שמחתה) (ר' ירוחם נכ"ג) : ג הי"א שאין נושאין
לא בערב שבת ולא באחד בשבת גזירה שמא יבא לידי חלול שבת ב
הסעודה ויש מתירין (ד) וכן פשט המנהג לישא נשים בערב שבת

בלא"ד בפי' דברי רב האי ט טור בשם בה"ג וכתבו הרא"ש בפ"ק דכתובות וכתב שאפשר שהגאונים תקנוה *) וכתב מהרש"ל דלא נהיגינן לברך ברכה זו א מסקנת הגמרא כתובות דף ו' ע"ב בטור וכ"כ הרמב"ם בפ"י מה"א שהוא מפורש בתוספתא ובפ' ר"א בפי"ו החתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלאכה ואינו יוצא יחידי לשוק כך החתן ג שם ושם דס"ל דהני תרי ליבנא שם סוף ע"א לא פליגי וכמ"ש ה"ה שם ושכן דעת הרמב"ן והביאה הב"י ס"ס ס"ב ד פ"ס ... הרשב"א דס"ל דפליגי אהדדי וקטינן כלישנא בתרא וכ"כ הר"ן שם אלו השני דעות וכתב שנהגו כדעת הי"א ה הרמב"ם ... וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן ושכ"כ הרב ן' מיגש מהא דאמרי תויסינן שמא ישחט בן עוף שם דף ה' ע"א ו טור בשם אביו ... ממסקנת הגמ' ומותר לבעול בתחלה בשבת וכמ"ש הר"ן טעם המתירין ז שם דף ג' ע"א

פתחי תשובה

טזכירו הפוסקים עכ"ד : (ד) מברך · בס' מחזיק ברכה לסגאון הידו"א ז"ל בא"ח סי' רכ"ג ס"ס הביא בשם ס' מור וקציעה על האשה אם הגונה היא וחביבה לו יברך שהחיינו · וכ' עליו ולי יראה דיברך בלא שם ומלכות ע"ש וע' בש"ך יו"ד סימן כ"ח סק"ה הביא בשם מהרי"ק שורש קכ"ח דאין מברך זמן על קידושי אשה ונשואיה ע"ש :
(א) ולא ישא ויתן · עיין בתשו' פרח מטה אהרן ח"ב ס"ס ס"ס אודות שני אחים שותפים בחנות א' והקטן נשא בתולה · וכתב דודאי ע"פ הדין מותר הגדול לפתוח החנות בתוך ז' ימי המשתה של אחיו הקטן ולישא וליתן ולא דמי לאבל (ביו"ד סי' ש"פ סכ"א) דכאן לא אסרו רק להחתן עצמו ולא לאחרים שלא יעשו מלאכתו או שלא יתעסקו בממונו אך אם יש מנהג בעיר לא ישנו ממנהגם ע"ש · [וכ"כ בס' כרם שלמה בשם מהריט"ץ סי' קע"ח שכ' דמה שאסרו מלאכה לחתן היא תקנה לשמחתו וא"כ ע"י שותפו אפשר שמותר לו בלי ספק לפתוח החנות וליקח הלקו מאותן הימים ע"ש · וכ' עוד בשם מהריב"ל ח"ג דחתן אסור להסתפר בז' ימי המשתה ע"ש] :
(ב) ושמח עמה · עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' רל"א שנשאל חתן בתוך שנתו אם מותר לצאת בסחורה למדינה אחרת · וכ' דמלשון הגמ' פ' משוח מלחמה משמע דלאו דלא יצא בצבא ועשה דנקי יהיה לביתו לא איירי אלא שלא יצא למלחמה ולא יספיק צורכי המלחמה אבל שלא ילך בסחורה לתועלתו ולהנאתו אין זה בכלל וכ"מ מלשון הסמ"ג והרמב"ם פ"ז מהל' מלכים · ובלשון מנין המצות להרמב"ם נפל טעות מן המעתיקים ע"ש ועיין בס' בינת אדם שער ב"ה סי' ל"ו שכתב עליו דלא ראה שכן מפורש בליקוטי הפרדס ובס' החינוך דס"ה לצאת לסחורה אסור אך נראה דמהני מחילתה בזה ע"ש [עיין בתשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' קנ"ה] : (ג) בעשיית מלאכה · עבה"ט ועיין בה"מ שכתב דמ"ש בסעיף ב' דמועיל מחילה היינו לענין לאכול ולשתות ולשמוח עמה אבל לא לענין מלאכה ז"א מצד עצמו שדומה למלך ועיין בס' המקנה בק"א שכ' דמוכח מן הסוגיא דלא מקרי חתן לענין זה שיהא אסור בו... עצמו אלא כשנושא בתולה ולפ"ז ממילא א"ש דברי הרמ"א דהא דכתב כאן מיירי בבתולה שאסור במלאכה מצד... מהני מחילה אבל בסעיף ב' גבי נושא בעולה שפיר כתב דמהני מחילה משום דלא מיקרי חתן לענין זה לאסור... מצד עצמו · וכתב עוד ומיהו באלמון שנשא בתולה יש להסתפק אם האיסור מצד עצמו ובס"ם משמע דאסור מצד ע... (ד) וכן פשט המנהג לישא בע"ש · אבל בא' בשבת אין מנהג וכן מצאתי בשו"ה רמ"א סי' קכ"ד שכ' דאין מנ... הנשואי

באר היטב

ז' · ב"ש : (ג) אגוז · מהרש"ל כתב דאין נ...
ברכה זו הואיל ולא הוזכרה ברכה זו בש"ס ...
כתב דיש לברך בלא שם ומלכות : (ד) בלא ...
ח"מ ודרישה וב"ח השיגו ע"ז ע"ש · סעודה ...
לאחר שבעל בעילת מצוה טהגין לאכול דגים ...
סעודה · רוקח סי' שנ"ד :
(א) ז' ימים · בסימן ס"ב נתבאר דלענין ז' בר...
בחור שנשא אלמנה או אלמון שנשא...
מברכין ז"ב כל שבעה בשים פ"ח · וכאן נתבאר...
שמחה שלא יעשה מלאכה צריך להיות דוקא ז'...
ול"ש הוא בחור או אלמון · אבל אם היא...
נתבאר בסעיף ב' ועיין אחרונים : (ג) מלאכו...
רמ"א חידש בזה דלא מהני מחילה שלה ה"מ : (...
מזה נשתרבב המנהג שאינו יוצא החתן לב...
שבעה ימים כי אין בנמצא שילווהו אותו מביתו ...
ומבהכ"נ לביתו · פרישה : (ד) הבעולה · ב"ש ...
שיא אלמנה ואינה בעולה צריך לשמח עמה ז'...
(ה) ז' ימים · דאינו בדין שיהא משכים לו...
ומברכים לו ברכת חתנים כמ"ש סי' ס"ב ...
כל ז' ימי משתה בבחור שנשא אלמנה · דקד...
מאי הקשה הגמרא בכתובות דף ה' ע"א ...
בין ברכה לשקדו וכו' · לימא היכא ביניי...
בחור נשא אלמנה דשקדו ליכא וברכה א...
וד"ק · ועיין במגיד פרק יו"ד מה"א דין ...
ומש"ם ויש מי שכתב דהכהו לישנא פליג ...

טרת בסעודת הנשואין ג׳ ימים קודם הנשואין ח ומקום שאין ב״ד יושבים בו
שני ובחמישי בלבד בתולה נשאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים
לב״ד ט ומנהג חכמים שהנושא את הבעולה ישאנה בחמישי כדי שיהיה
עמה שלשה ימים חמישי בשבת וערב שבת ושבת ויוצא למלאכתו יום
(ה) (ונהגו שלא לישא נשים (ו) אלא בתחלת החדש בעוד שהלבנה במלואה) (הר״ן
מיתות) (עיין בי״ד סי׳ קע״ט) : ד אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה
רובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו שיעשה סעודה לפי כבודו
ז) כבודה : ה י אין כונסין בתולה (ח) להופה בשבת לפי שעל ידי החופה
מציאתה ובמעשה ידיה והוה לו כקונה קנין בשבת (ה) ואלמנה אין חופה
בה אלא על ידי (ט) יחוד של (ס) ביאה זוכה במציאתה ובמעשה ידיה
וכך צריך להתייחד עמה קודם (י) שבת כדי שלא יהא כקונה קנין

באר הגולה

ח מס׳ ר״ה כתוב׳
ט שם במשנה
וכדמפרש טעמא
בברייתא שם דף ה׳
ע״א י טור בשם
ה״ר אפרים וכ״כ
ה״ה בשם הרב אבן
מיגש ושכן העיד
בשם הרי״ף וכ״כ
הרשב״א והרמב״ן
דקי״ל עולם עמו
ואינה יורדת עמו
כ שם וכ״כ הרמב״ם
שם מהירושלמי פ״ק

באר היטב

כלישנא בתרא ע״ש. אע״ג דלפי גי׳ ספרינו הוא
תרא בחור שלשה לשמחה ע״ש. נ״ל דהרב המגיד
רסות הפוסקים וכ״כ הרא״ה וכן הב״י ס״ס ס״ב
) שיסרח כו׳. ואם הכלה וקרוביה מוחלין
זה אין להקפיד וכן המנהג עתה שלא להקפיד
׳ ימים דוקא ח״מ : (ז) כבודה. מיהו הכל לפי
כין שאם הם יפזרו יותר מדאי ודאי אין לכוף.
שא בתולה וקרובי הכלה רוצים להוליך הכלה
יה לבית בעלה בתוף ובכנור כמשפט הבנות
והבעל מוחה שאינו רוצה להרבות בשמחה
ת אלמון אין הבעל יוכל לעכב דעולה עמו
דת עיין כנה״ג : (ח) לחופה. ואם היה לה
ע״י והיתה נדה לדידן דעושין חופת נדה
זה ומותרת לטבול בשבת עב״ש : (ס) ביאה.
הראוי לביאה אף שלא בא עליה. וב״ח כתב
יות ביאה ממש ולא מהני יחוד ועיין ב״ש.
מרנו היינו אחר הקדושין אבל קודם הקדושין
כל זה איירי אם היא טהורה. אבל אם היא
תר לכונסה בע״ש דהא הוא אין בא עליה
נה קונה אותה בשבת. ט״ז : (י) שבת. ובין
ותר דעל שבות לא גזרו בין השמשות במקום

פתחי תשובה

הנשואין ביום א׳ כו׳ ע״ש : (ה) ונהגו שלא לישא. כתב בס׳
המקנה יש לדקדק מ״ש הרמ״א בא״ח סי׳ תקנ״א ס״ב וטהגים
להחמיר שאין נושאים מי״ז בתמוז כו׳ תיפוק ליה שהוא לאחר
חצי חודש ויש ליישב עפמ״ש המג״א סי׳ ת״ל סק״ט בשם
הרמ״א בתשובה וז״ל לכן דקדקתי וכתבתי והטעם נהגו ולא כתבתי
סתם וכן נוהגין ע״ש : (ו) אלא בתחלת החודש. עיין
בס׳ פני יהושע בק״א למס׳ כתובות סי׳ א׳ שתמה על הטור
וכל הפוסקים שכתבו בפשיטות דהאידנא אשה נשאת בכל יום
בין בתולה ובין אלמנה היכא דליכא משום שקדו והלא היה
להם לפרש דלכתחלה מיהא יש להוש לטעמא דברכה (דהיינו
שתינשא בה׳ ותבעל בו׳) משום עונה טובה כדמשמע מלשון
רש״י ותוס׳ והר״ן והמרדכי ז״ל וביותר יש לתמוה על הגהת
רמ״א ז״ל שהביא שנהגו שלא לישא אלא בתחלת החודש כו׳
ומי עדיף האי סימנא דלא נזכר בגמ׳ כלל מטעמא דברכה
שהיא ברייתא דבר קפרא ואין לבטלה בידים. והאריך בזה ליישב
קצת וסיים מ״מ כל הרוצה לקיים דברי חכמים יש לו לחוש
לכתחלה לטעמא דברכה וינוחו לו ברכות על ראשו ע״ש :
(ז) וקרובי הכלה רוצים. כתב בס׳ המקנה לכאורה משמע דאם
אין קרובי הכלה מקפידים מהני מחילה כמש״ל ס״ב ואף
שכתבנו לעיל ס״א דלא מהני מחילה משום שמחת עצמו נ״ל
דהכא מיירי לעשות סעודה לאחרים לפי כבודו וכבודה ואין
זה ענין למחילת שמחתם עכ״ד : (ח) ואלמנה. עיין בס׳
שעה״מ פ״י מה״א בקונ׳ הופת חתנים סעיף ג׳ שכ׳ דהיינו
דוקא מן הנשואין אבל אלמנה וגרושה מן האירוסין ודאי
זה כבתולה ובהכי מסולק קושיית תשובת משאת בנימין סי׳ נ׳ ע״ש עוד. ועיין בהגהת טעם המלך שם ס״א
ה כלא נשואין איך דינה לענין זה אי כבתולה או כאלמנה ע״ש : (ט) ייחוד של ביאה. עבה״ט מ״ש וב״ש כתב
לו ביאה ממש כו׳ ולעיל סי׳ נ״ה סק״ו הביא הבה״ט מ״ש הב״ש דאלמנה לא מהני מה שהביאה לביתו ובעינן
יון דחזיא לביאה כו׳ משמע דא״ל ביאה ממש א״כ הדברים סותרים זא״ז. אך המעיין בב״ש כאן יראה דזה שכ׳
נו דצריך ביאה ממש אין זה דעת הב״ש כלל רק שכ״כ בשם המרדכי ומהרי״ל וגם כתב דמוכרח לפרש כן בדעת
ור דפסק בסי׳ ס״א דהופה של בתולה היינו יחוד הראוי לביאה א״כ כאן באלמנה בעינן ביאה ממש. אבל
מ דעת הב״ש כדברי המ״כ שהביא שם דמהני יחוד באלמנה והיינו ע״פ פסק הרמ״א בסי׳ ס״א דחופת נדה הוי
כו ע״ש. ועיין בט״ז ביו״ד סי׳ קנ״ז סק״ו שדעתו להחמיר כדברי המרדכי ומהרי״ל דבעי ביאה ממש וכתב דאף
מ׳ סי׳ נ׳ כתב דיחוד ג״כ קונה במקום הראוי לביאה מ״מ יש להחמיר כיון דגדולים אוסרים ע״ש (הנה דכאן
כי הט״ז גופיה דכל זה בדורות הראשונים שלא היו עושין חופה על כלונסאות אלא שהיה בית מיוחד לנשואין
ול החתן והכלה ואין שייך מסירת רשות דהא לא הלך עמה אלא כל א׳ בא בפ״ע אבל לדידן כו׳ והובא דבריו
סי׳ נ״ז ובסי׳ זה והלק עליו וכתבתי מזה לעיל סי׳ נ״ה סק״ב ע״ש ועי׳ בס״ק בא״ז) אך דעת הב״ש כאן ולעיל
נ״ס ד אין נראה כן וכ״כ דעת המג״א בא״ח סי׳ של״ט ס״ק י״א ע״ש וכ״כ בסידור הגאון מליסא ז״ל בדיני חופה
וכתבתי לעיל סי׳ נ״ה ע״ש. ומ״ש הבה״ט ויחוד שאמרנו היינו אחר הקדושין כו׳ הוא מדברי הב״ש בשם
ומ׳ הוב לעיל סי׳ ס״א סק״א ועיין בת״מ לעיל סי׳ נ״ה סק״ט. ומ״ש הב״ש כאן לתמוה על מהרי״ל שכ׳ דאף
ה לגבי באלמנה וכן תמה עליו בתשובת מ״ב ע׳ בזה בס׳ בני אהובה פ״י מה״א שכ׳ ליישב דברי מהרי״ל בטו״ע
הרי״ף פ׳ הכע״י ע״ש. ועיין בתשובת ח״ל סי׳ נ׳ בשם הגאון מהרא״ב ז״ל מ״ש בפירוש דברי הירוש׳ בזה
עיין תור רבינו הגר״א ז״ל : (י) לפיכך צריך להתייחד. מט״ז וב״ש ועיין בס׳ המקנה בק״א שצידד להתיר כדעת

בשבת (ועי' בא"ח סימן תקכ"ט) : ו לאין נושאין נשים (יא) בחול המועד ל
ולא אלמנות ולא מיבמין אבל מחזיר גרושתו מן הנשואין אבל לא מן ה

סה מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה · ובו ד' סעי'

א אמצוה (א) לשמח חתן וכלה (ב) ולרקד לפניה ולומר שהיא (ה) נאה
(פי' חן ותסד חן וחסד לפניו) באפילו אינה נאה : הגה גומלינו שרבי יהו
היה מרקד לפני הכלה (ג) דומבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה (ג) לחופה (ו
ב האסור להסתכל בכלה (אבל מותר להסתכל בתכשיטין שעליה או בפרת
(טור) : ג וצריך לתת אפר בראש החתן במקום הנחת תפילין זכר
ירושלים דכתיב לשום לאבילי ציון פאר תחת אפר : הגה ויש מנ
(ד) לשבר כוס אחר שבעה ברכות וזהו מנהג שנוהג במדינות אלו שהחתן שו
שמברכין עליו ברכת אירוסין (כל בו) וכל מקום לפי מנהגו עוד נוהגים להתענו
סי' ס"א ודין זריקת אוכלין לפני חתן וכלה עיין באורח חיים סי' קע"א : ד ש
שפגעו זה בזה מעבירין את המת מלפני הכלה ליתן לה את הד

הלכות כתובות

סו כמה דיני כתובה · ובו י"ג סעיפים :

א אאסור להתייחד עם (א) הכלה קודם שיכתוב לה כתובה (ויש מ
(ג) להתייחד בלא כתובה ובלבד שלא יבשל) (הר"ן ריש כתובות) בוהבעלת

באר הגולה

דשבת ל משנה וגמ' מ"ק דף ח' ע"ב ונתבאר בא"ח סי' תקמ"ו ע"ש
א מימרות דאמוראי כתובות דף י"ז ע"א
ב ברייתא שם וכב"ה
ג שם ד מברייתא שם ה מסקנת הגמ' שם ו בשם אביו הרא"ש דאל"כ מי יעיד עליה בינתה בפינומא ורא"ה פרושה ז מימרא דרב יצחק ב"ב דף ס' ע"ב וכדמפרש לה שם ח ברייתא כתובות דף י"ז ע"א
א ל' הטור מהכוא עובדא דר' אמי כתובות דנ"ז ע"א וכדעת הרמב"ן דכניסה מותר מעובדא דא ה"ה וכ"כ הר"ן ב משנה ב"ב דף קס"ו ע"ב

פתחי תשובה

שהאון מהר"א אשכנזי והיים ומ"מ אין לסמוך ע"ז לכתחלה ורחוי לייחד קודם שבת אפי' בבתולה כמ"ש המ"ב אבל בדיעבד אין לאסור הבעילה מטעמים הנ"ל · ועוד נראה שיכול להתנות קודם הביאה שלא יזכה עי"ז בשום זכיה עד שיתייחד עמה אחר שבת וכיון שביניהם אינם רוצים שיזכה בביאה זו כגון זו שומעין להם כמ"ש כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים שומעין לו עכ"ד · ועיין בס' ישועות יעקב סק"ג שהוא ז"ל מסתפק בזה בהתנו מתחלה שלא יהא לו זכות אי מהני ודעתו נוטה דלא מהני ע"ש :

(א) לשמח החתן וכלה · עיין בס' המקנה בק"א פי' נכון בדברי הגמ' פ"ק דברכות כל הנהנה כו' עובר בה' קולות כו' ע"ש : (ב) ולרקד לפניה · עיין בס' תורת חיים במס' עבודת גלולים דף י"ז בד"ה אבי ידייהו שכ' וז"ל ונראה דאסור לילך במחול עם הכלה בשבעת ימי המשתה אפי' אינו אוחז בידה ממש אלא בהפסק מטפחת כדרך שנוהגין מקלת ת"ח שבדור הזה אפ"ה לאו שפיר עבדי כדמשמע הכא דשום קריבה בעלמא אסור ואין לחלק בין כלה לאחרת דליכא האידנא מאן דבעי למימר דדמיא עליה ככשורא ולא אמרו חכמים אלא כיצד מרקדין לפני הכלה ולא עם הכלה וכה"ג פסק ש"ם בפ"ב דכתובות דאסור להסתכל בפני כלה כל שבעה כמו שאסור להסתכל באשה אחרת · ואותן בני בליעל ההולכים במחול עם נשים דעלמא עליהם הכתוב אומר יד ליד לא ינקה רע לא ינקה מעונשה של גיהנם וראוי לגעור בהן וכל מי שיש בידו
למחות כו' עכ"ל ועה"מ וכ"ש לעיל סי' כ"א ס"ה הובא בבה"ט שם סק"ט : (ג) ומבטלין ת"ת כו' · עיינ
יד אליהו סי' ע"ל מביא רמז לזה עת ספוד ועת רקוד בלא למ"ד להורות דמבטלין ת"ת להוצאת המת ה
ומ"ש הבה"ט כבוד החתן וכלה עדיף מכבוד הרגל וכ"מ שאם יש לו כו' נ"ע קצת מדברי הבה"ט בא"ח ס
(ד) לשבר כוס · עפמ"ג א"ח סי' תק"ס סק"ד שהביא דבת' אבן שוהם סי' נ"א כתב דכוס זכוכית דוקא
שוברין קדירה של חרס כו' ע"ש · ועיין בס' המקנה בק"א שכ' דמה שנהגו באשכנז לשבר כוס מלא יין
אוכלין וגם בזוי ברכה ע"ש · ועיין בט"ז א"ח סי' תק"ס שיש למנוע שלא יהא בהינומא של הכלה כנגד
ובפמ"ג שם כתב דמה שנהגו להלביש הכלה בתכשיט ממרגליות שקורין בינד"א נ"ע ע"ש · ולע"ד י"ל דהא
לכלה שאין שאר נשים לובשין כמותו משא"כ בינד"א שמתקשטות בו כל הנשים עשירות לא מיקרי עטרה וש

באר היטב

מלוה · מ"ז : (יא) בחוה"מ · עיין בא"ח
דשם מבואר דמותר ליסא בערב הרגל ·
בחלוקיו דדוקא בשחרית אבל לא סמוך
שם דף נ"ב ע"ב :
(א) נאה · אע"ג דכתיב מדבר שקר תר
דברין שהיא נאה במעשיה · פרישה :
אפילו מי שתורתו אומנתו מחויב לבטל · וק
שנכנסין לחופה אבל אם יודע שיש חו
רואה א"צ לבטל מלימודו ולילך שם · ח"
שכתב בברייתא לא משמע כן דהא תניא
להוצאות המת ולהכנסת כלה · וכהוצאו
אינו רואה חייב לבטל כן ה"נ בשכנס
ועיין בהרא"ש פ"ב דכתובות וד"ק כב
עדיף מכבוד הרגל וכ"מ שאם יש לו אין
ללבוש בחופה ופגע בו הרגל קודם החו
ברגל אלא יניחנו עד יום החופה · דה
(ג) הכלי וכו' · עיין כנה"ג סוס
(א) הכלה וכו' · וברמב"ם משמע דליכ
ב"ח וכנה"ג : (ג) להתייחד · הג
תשמע לו מפני שהיא יודעת שתהיה קלה

פר *ואפילו אם ירצה לייחד לה כתובה במעות או בשאר מטלטלין
שומעין לו אלא צריך שיכתוב לה שטר על עצמו בדמי הכתובה ויהיו
יו משועבדים לה ג או שיעידו עליו עדים ויקנו מידו מה שהוא חייב לה
מאתים: הגה וי"א דאין לסמוך העדים (א) רק בשעת (ה) הדחק ומיד שיש לו
וב צריך לכתוב כל שכן שאין לסמוך עלייהו לכתחלה (כן משמע מל' הטור וכ"כ
טורש מ"ד ומרדכי ריש כתובות) וכן ראוי להורות · העמיד לה ערב (ו) קבלן
כה והתנה שהוא יהא פטור ממנה אסור עד שיהא שעבודה עליו שלא תהא קלה בעיניו
(ב"י בשם הרשב"א בתשובה) עיין בחשן המשפט סימן ס' אם יוכל לשעבד עצמו
בנכסים שלא באו לעולם ואין לעדים לחתום הכתובה אלא לאחר שקיבל החתן
(ז) לפניהם (סברת הרב *ומפרק אשה שנתארמלה) ויש מקומות שמקילין בזה
פ"ב דגיטין) וכן שיש עדים חותמים על הכתובות שקראו תחת החופה אע"פ שהם לא
ריאה אע"פ דלא שפיר עבדי אין לשנות מנהגן שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות
ב דאם אינו יכול לכתוב לה כתובה כגון בשבת או ששכח לכתבה
ן לה מטלטלין כנגד כתובתה ויקבל עליו אחריות אם יאבדו או יגזלו
ר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב (ואז כותב לה מיד) (טור): ג האם
כתובה ונאבדה או שמחלה לו (ודוקא) שכתבה לו התקבלתי (ח) כתובתי
כתוב אחרת בעיקר (ט) הכתובה שאסור לאדם לדור עם אשתו שעה
לא כתובה: הגה עיר שכבשוה כרקוס או שגלו מן העיר ואבדו הנשים הכתובות
יכים להדם נשותיהם כתובותיהם אף על פי שיש לומר שמא ימצאו אחר כך כתובותיהם
להם מכל מקום מאחר שהכתובות בחזקת אבודות צריכים כתובות אחרות ואם אינו
הכתובות אם ישארו קצתן אזלינן בתרייהו ואם לאו דנין ע"פ זקני העיר ולפי המנהג
י עשרו והעני לפי עניו (בית יוסף בשם תשובת הגאונים) וכשנאבדה הכתובה ובא
אחרת צריך לכתוב לה כתובה (ג) גדולה כראשונה (מהרי"ק שורש ק"א) (ועיין

* משנה כתובות דף פ' ע"א וברייתא שם דף פ"ב ע"ב ג רמב"ם בפ"י מהל' אישות דכיון דסתם קנין לכתיבה עומד הוי כאלו נכתב *ממימרא דרב פפא משמיה דרבא דף כ"א ע"ב ד מעובדא דר' אמי שלייתי ברי' הסי' ה מעובד' דאתי' דרמא בר חמא סוף דף נ"ו ובמשנה וכר"מ שם ד' נ"ד ע"ב וכדאמר רב נחמן אמר שמואל הל' כר"מ בגזירותיו שם בההיא עובדא

באר היטב

כתב הח"מ ע"כ טוב להודיע לה את זאת אם
נמה בלא כתובה · כתב כנה"ג דף נ"ב ע"א
סג רע ומר דלאחר שידוכין מתייחדין החתן
חדר וסוגרין החדר ואיכא איסורא מכמה
מפני היחוד דהוי כמייחד עם אשה בעלמא
כאן קדושין · ועוד שנכשלים באיסור נדה
עמים תלא הכלה לחופתה וכריסה בין שיניה
ואני יודע שטרחתי הרבה לבטל המנהג הזה
ועשיתי הסכמות וחרמות ונדויים ע"ז עכ"ל :
· אפילו הוא ת"ח · ש"ס · ואם הכתובה ביד
שביל שכרו מותר להתייחד · הר"א ששון סי'
גה"ג הביא תשובת כ"י להר"א קאפסלי שכתב החזנים שנוהגים לעכב בידם שטר כתובה עד שיפרעו
וים לא יפה הם עושים שלפעמים נרפים הם לפרוע החוב ובפרט העניים והאביונים ומניחים אותה
שוהים עם נשותיהן בלא כתובה ע"ש דף נ"ב ע"א ועיין ד"מ : (ד) שומעין לו · אבל אם מייחד לה
תר · הר"ס איסרלש סי' נ"ג : (ה) הדחק · וסב"ח כתב אפי' בשעת הדחק אין לסמוך על עדי
בהתפסת מטלטלין · וכן כשנמצא הכתובה פסולה בעינן התפסת מטלטלין · והח"מ כתב כשאין
טלטלין להתפיס לפי שעה יוכל לסמוך על עדי קנין בפרט בזמן הזה שאין מגרשין בע"כ א"כ ליכא
היה קלה בעיניו להוציאה : (ו) קבלן וכו' · אפי' אם יש לערב פינוי מהבעל ואז אין בעיניו קלה
אפ"ה אסור · ח"מ : (ז) לפניהם · עיין תוס' גיטין דף י"ח ע"א בד"ה אף כתובה וכו' · ועי' הרדב"ז
קע"ד : (ח) כתובתי · אבל כשמוחלת בעל פה לא הוי מחילה וא"צ לכתוב לה כתובה אחרת · וקשה
י' ק"ה ס"ה איתא המוחלת כתובתה אין צריך קנין והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת משמע אפי'
המחילה עי' ב"ש ח"מ : (ט) הכתובה · קאי על מוחלת דמה שמחלה יותר על כתובתה דאורייתא
קיימת אבל כדי כתובתה דאורייתא צריך לכתוב אחרת אם אין מגרשה מיד אבל בנאבדה
ודאי צריך לכתוב לה כתובה גדולה כמקדם · ואם מגרשה צריך ג"כ לשלם לה כל מה שכתב לה
בתחלה

פתחי תשובה

(א) רק בשעת הדחק · עבה"ט וע' בס' ישועות יעקב סק"ב שהאריך בזה ומסיק לחלק דאם בשעה שקיבל בקנין היה פנאי לכתוב והיה בכח האשה לבקש מהעדים שיכתבו לה דהא קיי"ל קנו מיניה לא צריך אימלוכי ביה מהני הקנין ואף שלא הלכה האשה לבקש מהעדים היא גופא ראיה דסמכא דעתה ולכן מהני הקנין כמו כתיבה אף בלא שעת הדחק וכדעת הב"י מפא"כ אם באותו עת שקיבל בקנין לא היה אפשר לכתוב כגון בשבת או שאין פנאי לכתוב בזה אמרינן דלא סמכה דעתה בקנין ולא מהני רק כמו התפסת מטלטלין דלא מהני רק בשעת הדחק ע"ש : (ב) קנין לפניהם · עבה"ט ועיין בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' ס"ה : (ג) גדולה כראשונה · עיין בתשובת מוצל מאש סי' כ"א שנשאל מי שאבדה שטר כתובתה וכתב

לקמן סי' (י) קע"ז דבמקום שאין מגרשין רק מרצון האשה אין צריך לכתוב כתו
בזמן הזה במדינות אלו שאין מגרשין בעל כרחה של אשה משום חרם רבינ
שיתבאר לקמן סי' קי"ט היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה אבל אין המנהג
(כל זה ד"ע) : ד ׳בנאבדה אי ידעי סהדי זמנא קמא כתבי ההוא זמנא
כתבי מהשתא ובמוחלת אין כותבין ׳אלא מזמן של עכשיו : ד
כתובתה לבעלה צריך לכתוב לה כתובה אחרת ט אבל אם מכרה כ
אין צריך לכתוב לה כתובה אחרת : ו כמה שיעור הכתובה ׳
(ה) ולאלמנה (יא) מנה ושל זו וזו כ כסף מדינה נמצא כתובות בתול
ושבעה דרהם וחצי כסף צרוף וכתובות אלמנה מחציתם שהם י"ח
רביעים כסף צרוף : הגה עיין ביורה דעה סימן רנ"ד וסימן ש"ה ערך ו
דרהם וכל זה לדעת קצת הפוסקים שסבירא להו שכתובות בתולה אינה רק זוז
והרמב"ם והר"ן והר"ס) שמאתים ש: בתולה עולין ששה סלעים ורביע ויש מ
בתולה עשרה זהובים ואלמנה חמשה זהובים (מהרי"ל בשם אגודה) אבל לד
מאתים של בתולה ומנה של אלמנה מסערי [ה] בזוזי דאורייתא והוא שמונה כ
וכתבו דלכן נהגו לכתוב בכתובות דחזו ליכי מדאורייתא (ר"ת) וי"א דכו
סתמא (הגהות מיימוני פ"י דאישות) והמנהג לכתוב לבתולה דחזי ליכי מדא
לאלמנה וכל זה במקום שאין מנהג אבל במקום שיש מנהג מה שנוהגין הולכין

דף נ"ו ע"א ו טור בשם בעה"ע ז שם דכיון דמחלה אזדא ליה שעבודא ח מסקנת הגמרא כ"ק דף פ"ט ע"ב ט טור וכ"כ הרמב"ם שם פ"י שמפני זה לא הכא קל' בעיניו להוציא' שאם יוציאנ' צריך לפרוע כתובתה לנוקת י משנה כתובות דף י' ע"ב כ כדעת הרי"ף והרמב"ם שם וכל הגאונים הביאם הטור דסברי כתובה רבנן תיקנוה כרב נחמן אמר שמואל כתובות שם ע"א ולא תקנו אלא מהמטבע שהיה באותן הימים שבעה חלקים נחשת ואחד כסף וזו כסף מדינה ל ר"ת וס"ל דכתובות בתולה דאורייתא והרא"ש כ' שהכתובה דרבנן ותקנוה סלעים דאורייתא וכמ"ש

פתחי תשובה

לה בעלה כתובה אחרת והכתובה הראשונה היתה עשרת אלפים לבנים ועכשיו כתב לה חמשת אלפים ולא מיחתה האשה ולא קפדה כלל · אם א"כ תמצא הכתובה הראשונה ותתגרש או תתאלמן אם נאמר שכתובה הראשונה כבר נמחל שעבודה או נאמר דכיון שהיתה בטעות שחשבה שהיא אבודה אבל עכשיו שנמצאת עדיין שעבוד החוב הראשון קיים · והשיב דאם בכתובה השניה אינו כתוב כלל בשביל נדוניא או תוספת אלא פתם כתב לה ה' אלפים לבנים מפני שאמרו חז"ל אסור לשהות עם אשתו שעה א' בלא כתובה לא מיבעיא אם נמצאת אח"כ כתובה הא' דמעולם לא נמחל כ
מאתים הראשונים ועתה הרי פירש שבעבור האיסור עשה לה כתובה וזה אינו רק למנה ומאתים שזהו
נדוניא ושאר דברים שהם מלוה וחוב גמור עליו לא נמחל השעבוד בשביל שכתב כתובה אחרת בעבור
שכתב חמשת אלפים אע"ג שהיה מספיק המנה ומאתים יש לנו לומר שהוסיף לה כמ"ש ז"ל אם רצה
שהכתובה הראשונה לא נמצאת כלל אם אין הכחשה ביניהם רק שהבעל טוען שכיון שנכתב כתובה אחרת
כל כמיניה אבל אם הזכיר בתוך הכתובה החדשה שבשביל נדוניא ותוספת כתב לה זה והיא ידעה
דבעלה לה כתובה הראשונה ואפי' נמצאת תספא בעלמא הוא עכ"ד: (ד) א"כ בזמן הזה · ע' במל' פ
מ"ש בזה : (ה) ולאלמנה מנה · כ' בס' דגול מרבבה וז"ל והמפתה בתולה ונשאה כמה היא כתובתה
וברמב"ם פ"א מהלכות נערה ה' ג' ובמל"מ שם ולענ"ד דכל זה כשהיתה נערה אבל בוגרת שנתפתת
וטור אין כתובתה אלא מנה אף שנשאה הבועל עצמו עכ"ל ודברים אלו נאמרו ונשנו בספרו תשובת
ביתר ביאור ע"ש ויובא לקמן סי' קע"ז סק"ג ע"ש · [ועיין בתשובת חתם סופר ס"ס קל"ג שכ' וז"ל
מפותת עצמו הייתי נוהג לכתוב מאתים ע"פ לשון הטור סי' קע"ז עד שמצאתי בס' דגמ"ר שכ' דהיינו בניה
דאין לה אלא מנה וכבר הורה זקן וכן ראוי עכ"ל · ושם בסי' קכ"ה אודות אחת שילדה אחר התנו
מודים שממנו נתעברה באופן שאין ספק משום מינקת חבירו ונתעורר רב א' על שנכתב בכתובה מ"כ
דגמ"ר כתב דאם היא בוגרת אין לה אלא מנה (וא"כ אפשר הכתובה פסולה) והוא ז"ל השיב אמו
דתנן ר"פ אע"פ שאם רצה לכוסיף מוסיף ודעת הר"ן שם שיכול לכלול התוספות בסכום א' עם ה
כמרדכי מ"מ מודה הר"ן דלא מני למכתב דחזי ליכי מדאורייתא כו' וגם הא ודאי שדברי דגמ"ר
דבוגרת שאין לה קנס ובנשם כי בעילה ראשונה מחלה מדעתה גם הרמב"ם מודה דאין לה אלא
שום חשש דנ"ל דכל זה במפתה בוגרת דעלמא ונשאה אח"כ אבל במיודכת שלו וכבר נכתב ביניהם תנאי
שלבה סמוך ובטוח שתכנסנו לו ואדעתא דהכי אפקרה נפשה לגבי דידיה שהוא ישאנה ויהיה כתובתה
הבתולות בודאי לא מחלה אלא אדעתא דהכי כו' ואפי' אם יתעקש אדם לומר שאם הבועל הזה אינו
לא טכל לכופו אבל עכ"פ אם כתב לה מאתים דחזי ליכי איך ניקום ונאמר דלא חזי לה ממנו
ומחויב לכתוב כן עכ"ד ע"ש] · ומ"ש הבה"ע בשם הר"ס מינך מי שאנס בתולה ונשאת לו כו' ע
סק"ו ביאור דברי הר"ס מינך בזה : [ה] [שם בהגהה בזוזי דאורייתא עח"מ וב"ש וביאור הגר"א ז"ל ועיי
רס"ע בביאור ענין המטבעות הנהוגים במדינתו כמה עולי' לענין פרעון כתובה ופדיון בכור ע"ש

באר היטב

בתולה : (י) קע"ז · שם איירי במ
דכתיב לא יוכל לשלחה כל ימיו · א"נ ל
ומלמה הרב רמ"א דה"ה לפי חר"ג
כרחה א"צ לכתוב לה כתובה ויש לומר
שאני · ח"מ ב"ש : (יא) מנה · מי ש
לו אין לה כתובה ממנו אלא מנה ·
סימן קע"ז : (יב) יותר · עיין

ין: ז ^ס^אם ירצה להוסיף על זה מוסיף וזה התוספת שמוסיף יש דבריו
בעיקר הכתובה ויש דברים שהוא חלוק בהם מעיקר הכתובה כדלקמן:
ך לפרש עיקר הכתובה בפני עצמה והתוספת בפני עצמו אלא כולל הכל ביחד
ר"ן ריש אע"פ והמ"מ פ"י וריב"ש סימן ס"ח) ויש חולקים וסבירא להו דצריך
בה כמנהג המדינה בפני עצמה והתוספת בפ"ע וכן נוהגין ואם יש משפחה שכולן
ספת אין צריך לכתוב כל אחד בפני עצמו (מרדכי פ"ק דכתובות) כתובה שכתב
א דהנעלת ליה מאה דינרין והוסיף לה מן דיליה כך וכך אין עיקר כתובה בכלל
לה בפני עצמו עד שיהיה כתוב ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי כסף זוזי אלף דאז
ה בכלל (ריב"ש סימן ס"ה): ח ^ג^ויש מי שאומר שאין צריך קנין בשעת
מה שנותן לה (ויש חולקין): ט ^ס^כל הפוחת משיעור הכתובה בעילתו
ת לא ^ע^מבעיא אם כתבה לו אח"כ התקבלתי ממך הכתובה או מקצתה
לדעת קצת ^פ^פוסקים אלא אפילו התנה בשעת קדושין שלא יהא לה
שפיחת לה משיעורה אע"פ שתנאו ^צ^בטל ויש לה כתובה משלם אפילו
ו בעילת זנות כיון שהיא סבורה שאין לה לא סמכא דעתה: י ^ק^אם
ת שנוהגים לכתוב בכתובתן יותר משיעור חכמים אין למחות בידם
לא אפילו אחד מבני המשפחה ההיא שלא כתב כתובה לאשתו מגבינן
בית דין לפי מה שרגילין לכתוב ^ש^לפיכך אשה שאבדה כתובתה
תובות קרובותיה כפי מה שנהגו לכתוב בני המשפחה כותבין לה (ואפילו
י ליכי אפילו הכי גביא כמנהג משפחתה) (ב"י בשם הר"ן שכ"כ בשם התוס')
ות נשי משפחתו יתירות מכתובות נשי משפחתה עולה עמו ואינה
^א^הנושא אשה סתם כותב לפי המנהג וכן היא שפסקה להכנים נותנת
המדינה: הגה ומה שהאשה מכנסת לבעלה הן מעות הן בגדים ומקבלן עליו והן
רא (יג) נדוניא בכל מקום ואינה נגבית אלא עם הכתובה אבל לשאר דברים אין
וכמו שיתבאר לקמן ויש מקומות שהחתן מוסיף לה בנדונייתא (ו) וכותב (יד) יותר
הולכין בזה אחר המנהג (כל הנ"ל בטור) (טו) ומן הסתם אחריות הנדוניא

המרדכי מ משנה שם דף נ"ד ע"ב נ טור בשם רב האי ס שם במשנה וכר"מ וכמ"ש לעיל סעיף ג' ע טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו וכ"כ הר"ן פ טור וה"ה בשי"א דאלו לדעת הרמב"ם אם כתבה לו שנתקבלה כך וכך והיא לא נתקבלה תנאו בטל כמבואר שם בפי"ב וכמ"ש ה"ה שם וכ"כ הר"ן דאע"ג דקי"ל כתובה דרבנן ואפי' בשל תורה נמי דבר שבממון תנאו קיים ס"ל להרמב"ם דתכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה הלכך כל שהוא רוצה לקיימה תנאו בטל צ מטעם הנזכר דחכמים עשו חיזוק לדבריהם וכו' ק משנה כתובות ד' י"ב ע"א וכדאמר רבי יהודה וכו' שם ר טור מדברי התוס' שם ש כ"כ אביו הרא"ש בפסקיו וכתשובותיו כלל נ"ח ת שם ושם א שם בשם הרמב"ם שם פכ"ג

באר היטב

כלומר שסמין לו הבגדים בכדן והוא מקבלן
זהו הוא נדוניא ונל"ב · אבל בגדי הכלה
ו הם נקראים נ"מ כמ"ש סימן ע"ז:
ו' · והיכא שאין מנהג אז דנין ע"פ דין
בכספים ובסחורה מוסיפים שליש הואיל
בהם · ומנהג שלנו כתב ב"ח דמוסיפין
ובכלל זה נכלל מלתים זקוקים שכותבין
ספה זו נוהגין בק"ק קראקא חוץ ממלבושיה
ייכים לגופה וכך כותבין בפירוש ואם לא
ם המלבושים ואם בא אחד מעיר אחרת
הוסיף אינו רשאי לשנות דכל הנושא
נסתם דעתו ע"פ המנהג · מיהו משמע
שים יוכל לעכב · ובזה אין חילוק בין
ם · והוספת שליש הוי כמו נדוניא · ב"ש:
מס אחריות הנדוניא עליו והן נכסי צאן

פתחי תשובה

קי"ז וסי' קכ"ו מענין זה · ועמ"ש לעיל סי' נ"ג סק"ט]:
(ו) וכותב יותר · עבה"ט מ"ש והיכא שאין מנהג כו' עד
ויכול להרויח בהם · והוא מלשון הב"ש ס"ק כ"ג · וכתב בס'
ספלאה בקו"א אות י"ג וז"ל כתב בהג"מ דאין זה רבית משום
דאפי' מגרשה או מת מיד צריך ליתן לה זה התוספת · אך
לפ"ז צ"ע לפי התקנות שלנו דבשנה ראשונה ושניה אינו נותן
התוס' בשלימות אלא לאחר ג' שנים א"כ לא שייך זה התירוץ
ע"ש שהאריך בזה ועיין בהגהות יד אפרים שהשיג עליו ובמ"כ
אין צורך להאריכות לפי המבואר לעיל סי' נ"ג בב"ש ס"ק ע"ש
דמה שמחזירין תוך שנה לא איירי בדין נדוניא או תוספת
שליש דהוי כתוב נדוניא ולא תפסיד אלא איירי לענין מתנה
ומאתים או תוספת שהקנה מדעתו עכ"ל · ולע"ד אין דברים
הללו מספיקים להשיב ע"ד הגאון הנ"ל חדא דדינו של הב"ש
בזה דתוספת שליש דינו כנדוניא אינו מוסכם כי בנ"ש מבואר
דאינה נוטלת רק הנדוניא ולא תוספת שליש כמו שהבאתי שם
בשמו · ועוד דבתשובת נו"ב תניינא סי' צ"ב כתב דאם לא
הרויח בסך הנדן גם הב"ש מודה הוגא ג"כ שם · ועוד
דנראה דהגאון ז"ל לא כוון בזה כלל על תקנת שו"ם רק שהיס
נ"ז מדנקט אלא לאחר ג' שנים ותקנת שו"ם הוא רק בשנה שניה וגם ביד אפרים שם העתיק זה הלשון
שנים · ואף אי נימא דמ"ש לאחר ג' ע"ם סוא וצ"ל לאחר ב' שנים מ"מ מלשונו משמע דהיה תקנה
לא ליתן התוספת בשלימות ובעין מנהג שנהגו עכשיו במדינה זו שהזכרתי בסי' נ"ג ס"ק י"ד או כעין מנהג
ונא בתשובת אא"ז פמ"א ח"ב סי' קמ"ז דנותנין חצי תוספת וע"ז לא שייך תירוץ הנ"ל · אמנם לענ"ד
ין קושיית ס' הפלאה הנ"ל דהלא כל התקנות הללו הן תקנות שו"ם הן תקנות שלנו הנ"ל ניתקנו משום
לא שייך רק במיתה ולא בגירושין דמדעתו מגרשה וא"כ שפיר קאמר הג"מ הנ"ל דאין זה רבית כיון דאפי'

אם

עליו ככסי צאן ברזל אבל אם ירצה להניח לה ברשותה ושלא לקבל אחריות עליה ו
בידו וע"ל רים סי' נ"ג וק' עוד מאלו הדינים · כשהאב קיים ומשיא בתו כותבים ודב
דהנעלת ליה מבי אביה וכשאין האב קיים (ז) כותבין מבי (טז) נשא (מרדכי פב"מ ס
מיהו אם שינה לית לן בה (תשובת ר"ם מסנן) כתובת גרושה (ח) כותבין (יז גר

פתחי תשובה

אם היה מגרש מיד צריך ליתן זה התוספת אין זה אגר נטר ·
וליסנא דאו מת דנקט הוא אגב גררא אבל עיקר הישוב
הוא מחמת דאם מגרשה מיד · ובאמת בהג"א פ' מציאות
האשה סי' ד' איתא בזה"ל פי' ה"ר שמואל לא הוי ריבית כיון
שאם היה מגרשה מיד היה צריך להוסיף כו' וגם בתוי"ט פ'
הנ"ל הביא זה התירוץ בשם המרדכי ג"כ בזה"ל כיון שאם

באר היטב

ברזל · כנ"ל : (טז) נשא · עי' ביו"ד סי' י'
בהג"ה ועי' תוס' לשבת דף כ"ג ע"ב בד"ה
וכו' · ותוס' דקדושין דף ה' ע"א בד"ה
ובתוס' דב"ב דף י' ע"א ד"ה אמילתא דבי כ
ובה"י י"ד סי' רי"ו : (יז) מתרכתא · ואם א

היה מגרש מיד כו' וכן בב"ש ס"ק ט"ז כתב זה התירוץ משום שאם מגרשה אפי' תיכף כו' ומדהשמיטו או מחזי
שכיוט לזה וצ"ע · ועיין בת' ברית אברהם סי' ע"ה אות א' שכתב דעל עיקר הטעם של הג"א הנ"ל דלהכי לאו
כיון שאם היה מגרשה מיד היה צריך להוסיף · האריך בחבורו הלואת חן סי' קע"ז להוכיח דגם בכה"ג הוי ריבן ו
כמ"ש בס' הלכות קטנות דלא הוי ריבית כיון דאפשר שלא יבא לידי גביה לעולם והוי כמו קונה על הספק ה
דאם תמות יירשנה כו' ע"ש :

ומ"ש עוד הכה"ע והוספה זו נוהגין בק"ק קראקא חוץ ממלבושים כו' עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' ק' זא
הכתובה שכתוב בה בזה"ל אמנם חמי פ' הכנים לנדן בתו סך שני אלפים ר"ט חוץ מלבושים ותכשיטין ו
ומרגליות השייכים לגופה כו' בכן מעהה ומעכשיו מרצוני הטוב כו' הנני מוסיף לאתי תוספת שליש מלבר כו
תבא זוגתי פ' לגבות כתובתה אזי יותן לה שלשה אלפים ר"ט לבד מלבושים ותכשיטין כסף וזהב ואבנים טובו
ע"ז הרב השואל דאולי אין הכוונה שתיטול השייכים לגופה שיקנה לה הבעל רק הכוונה שתיטול אותן שהכני
בתחלת הדברים דאי הכוונה שתיקח גם מה שקנה בעלה א"כ למה הזכיר כלל מה שנתן לה אביה · וגם כלה
השטר על התתונה · ועוד ספקא בזה כיון שלא נזכר כלל שהוסיף לה תכשיטין בלשון תוספת וגם לא כלם
אמר שתיקח לבד מתכשיטין · והוא ז"ל השיב לו דההכרח שכתב דודאי הפירוש על מה שהכניסה דאל"כ למנו
מה שנתן לה אביה אין זה הוכחה כלל דהא יש נפקותא לשני חזרה המוזכר ה"ס נ"ג וגם לענין מורדת בס
בהגהה וגם לענין שנוטלת בלא שבועה בר"ס פ"ת · ואדרבה יש להוכית להיפך דע"כ הכוונה על מה שהבעלו
על מה שהכניסה למה הוצרך לכתוב כלל שתיקח כל זה מלבד כתובתה בלא אף אם לא כתב הדין כן שנוט
מלבד כתובתה · ואף שב' הב"י בח"מ ס"ס ס"א בשם הרשב"א דאין דנין ליפנא יתירא לטפויי רק במקום שא
בידינו לדון בדמיונות כו' הנה בסי' מ"ב הביא הב"י דברי מהרי"ק שדנין ליבנא יתירא ועוד דע"כ לרג
הרשב"א בזה אלא היכא דגוף הדבר צריך לכותבו רק שיש בו ליסנא יתירא אבל היכא שא"צ לכותבו כלל
מדכתבו בפירוש לטפויי אתי דבר שלא היה זוכה בו אם לא נכתב והאריך בזה · (ולכאורה דבר זה במחלו
פ"ק ורשב"ג במשנה ב"מ דף פ"ג וא"כ לפי מה דפסקינן התם כרשב"ג מוכח להיפך ע' בטור ח"מ סי' ש
שם וצ"ע · ועיין במס' ב"ב דף ס"ד ובדף קל"ח וע' בפ"ת ח"מ סי' מ"ב ס"י האלכתי בענין זה) וא"כ
הכנאי שתטול שייך לגופה אם הכוונה על נ"מ שהכניסה הוא מיותר לגמרי ואף דיש לפקפק קצת דהוצרך
נטעה דלכן הוסיף לה תוספת שליש דהוא עבור שייך לגופה שהכניסה אך הוא דוחק וכבר כ' הב"י בח"מ
שמשמעותו ניכר לב"ד מתוך הכתב שהוא כן דנין אותו אפי' ליפוי בעהש"ט כו' :

ועי"ד הספקות השני כיון שלא נזכר כלל שהוסיף כו' הנה בילדותי תמהתי על מה שנהגו ליתן לאלמנה כפי הכב
בכל השייך לגופה אפי' מה שלא היה לבעל בשעת נשואין דבמה זכתה אף אם כתב בפירוש בלשון נ
נתחייב עצמו לקנות ולעשות לה תכשיטין והתכשיטין שקונה אחר החתונה הוא דבר שאינו ברשותו דא"א ליתן בגוס
בח"מ סי' ר"ט והשבתי אז ליישב המנהג דהטעם הוא כיון דמה דהאלמנה שמין מה שעליה לקמן סי' נ"ג
דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה א"כ י"ל דהיינו בסתם אבל היכא דכתב לה בכתובה שתיטול כל פ
א"כ גלי דעתיה שניחא ליה גם במיפק מיניה שתטול א"כ בשעה שנותן לה אף אחר התתונה או מקנה לה
ולא מטעם הקנין שבשעת נשואין ולפ"ז אפי' נכתב הכתובה בלשון גרוע שאינו לשון מתנה מ"מ כבר גלי ד
שתטול אף במיפק מיניה ואזל לו פקפוק הנ"ל · ואף די"ל טעם אחר על המנהג דהוא מטעם דמבואר כח
ס"ד שאם קדם והפס אחר שבא לעולם כו' ולפ"ז דוקא בנכתב בלשון המועיל וא"כ שפיר יש לפקפק על כת
ע"כ צריכין אנו לטעם דילדותי דאי מטעם שזכתה בשעה שבא לעולם תינח לדעת הסמ"ע בסי' ס"ו ס"ק מ"ו פ
שלא בפני המוכר מהני אבל לדעת הש"ך דדוקא כשידע המוכר ומטעם מחילה זה שייך במוכר לאיש זר כוזר
אם האשה הזאת זוכה בשייך לגופה תליא בפלוגתא דסמ"ע וש"ך הנ"ל ואפי' לדעת הסמ"ע אף שאין סברת
מ"מ הסברא מגד עצמה ישרה ולכן קשה הדבר לדחות לחלוטין האשה הזאת מן השייך לגופה ויותר יש
האלמנה עכת"ד · ושם בסי' ק"א כתב ג"כ בזה עוד זכות לאלמנה שהרי בראשית הדברים נזכר בתכשיטין
טובות ומרגליות אבל לא נזכר תכשיט כסף וזהב ובאחרונה הזכיר ותכשיטין כסף וזהב ואבנים טובות כו'
פרטים שלא הכניסה כלל ש"מ שכוונתו על השייך לגופה גם מה שיעשה ויקנה לה אחר החתונה ומ"מ מסיק
פשר ע"ש ועמ"ש לקמן סי' נ"ע סק"ה בשם גבעת שאול : (ז) כותבין מבי נשא · כדי שידעו שהיא יתומה
אם מתה תוך שנה הראשונה כמ"ש בסי' קי"ח · ב"ש · ולפמ"ש שם הח"מ וב"ש ס"ק כ"ה דעכשיו מנהג פשוט
ס' ואף אם לא נכתב כו' א"כ אין קפידא · וע' בתוס' שבת דף כ"ג ע"ב : (ח) כותבין מתרכתא · ה"ט
בתמ

שהיא גרושה ואסורה לכהנים (פסקי מהרא"י סימן ב') : [ב]וכשבאה לגבות גובין לה מה שבכתובתה לפי מנהג המדינה : הגה ואם היא אומרת שהוסיף המנהג צריכה להביא ראיה לדבריה אבל אם יש בידה שטר כתובה שאינו מקוים מעדים הוא פסול אע"פ שמראה התנאים שביניהם שהוצרך להוסיף לה אינה גובאת (פסקי מהרא"י סימן פ"ט) וע"ל סי' ק' סעיף ל' : [ג]ובכל אלו הדברים וכיוצא המדינה הוא עיקר ועל פיו דנין והוא שיהיה אותו המנהג פשוט בכל ה: הגה מיהו אם רוצה להתנות ולפחות לאשתו מן המנהג הרשות בידו (מהרי"ל ובלבד שלא יפחות ממה שתקנו רבנן ונראה לי דוקא שהתנה כן בשעה שעשה של אם עשו שידוכים סתם ושעבדו עצמן בקנסות צריך לכתוב לפי המנהג ולא יוכל ארב וכן משמע במהרי"ל) ויש מקומות שנוהגים לכתוב כל הכתובות בשוה אפילו לו כלום ואם ירצה מוסיף לה ואם ירצה לפחות לה היא כותבת לו כך וכך קבלתי כן נוהגין במדינות אלו : יב [ד]נשא אשה ממקום אחר על דעת שתדור הולכים אחר (מנהג) (יט) מקומו : יג [ה]במקום שאין רגילים (כ) לחתום ולא הראויים להעיד לא יחתום מי שאינו יודע לקרות : הגה ולכן עס (כא) לגרש ואמר אחר כך שלא הבין מה שהיה כתוב בתנאים או בכתובתה אינ אין העדים לא חתמו מה שלא העידו בפניו תחלה על פה (תשובת הרשב"א סי' תרנ"ט) :

באר הגולה

ב שם ושם ג שם ושם ד תשובת הרשב"א מהתוספתא וכ"כ הריטב"א מעובדא דההיא בת מחוזא דהוה נסיבא לנהרדעי כתובות דף נ"ד ע"א ה טור בשם תשובת אביו הרא"ש כרשב"א בברייתא גיטין דף י"ט ע"ב דפסק רבא הלכתא גוים שם

באר היטב

את · ואם היא בעולה כותבין בעולתא · יס כותבין שבויה · ואם הוא מחזיר גרושתו דכותבין מתרכתא הדרי לגבאי שלא תגבה ואם היא גרושה ואלמנה כותבין מתרכתא אסורה לכהן · מהרא"י סי' נ"ו · והר"ס כ' דאם היא גרושה מב' כותבין מתרכתא · שה מא' כותבין מתרכתא מקדמת דנא · יף נ"ג נ"ד : (יח) המדינה · עכשיו הוקבע ותינו להוסיף שלים כמש"ל : (יט) מקומו · ין אם התנאי שתלך מיד אחר ז' ימי משתה אחר ב' או ג' שנים · מיהו אם מת שם ה למדינתו צ"ע למעשה אם נותן לה כפי ס שנשאה שם · ה"מ · וב"ש כתב דהולכין קום שהיה דעתם לחזר כי על מנהג אותו ב א"ע · ע"ש : (כ) לחתום וכו' · אבל יש יס פסולים חותמים לכבוד ושני עדים ה השיטה וע"פ מקיימין הכתובה · ובאותן ין לחתום אע"פ שא"י לקרות דלא גרע א) לגרש · כלומר מאחר מי שא"י לקרות א"ב בודאי לא חתמו עד שקראו תחלה לפני ש"ע ח"מ סי' מ"ה · וצריך לומר שהיה ותיקון הח"ל דאל"כ הא קי"ל דיש לה כתובה אפילו לא כתב לה :

פתחי תשובה

בתשובת חתם סופר סי' ק"ל ע"ד כתובת גרושה שלא נכתב בה מתרכתא שרב אחד יצא לחדש וכ' שנעלם מכולם דברי תשב"ץ ח"ב סי' קפ"ג שכ' דלא הנהיג בני עירו כהרמב"ם (פ"ד מהלכות יבום הל"ג) לכתוב בכתובת גרושה פלונית שגרושה כו' והוא ז"ל השיב לו דזה אינו נכון ואני אומר אילו היה התשב"ץ קמן היה מצריך כתובה אחרת או להתפיס מטלטלין ולכתוב כתובה אחרת אחר החופה כי המעיין בתשב"ץ יראה דעיקר טעמו דמי שיבא האשה (אם יבדוק בכתובה זו ורואה שאין לה אלא מנה) ידע שהיא גרושה מהראשון דאי היתה אלמנה ה"ל קטלנית ואסורה לכל כו' ור"ל דהרמב"ם לטעמיה דלא חיים לחשש קטלנית ואמר שאינו אלא ניחוש בעלמא מש"ה חשש לכהונה אבל לכל הפוסקים דחיישי לקטלנית א"כ אודא לה חשש כהונה וא"כ מהיכי תיתי לגנות אשה על בעלה · ולפ"ז לדידן דמקילין טובא באופנים הנזכרים סי' ט' בהגהה הדרא חששא לדוכתא כו' וא"כ הכרח גדול להזכיר מתרכתא · ומ"מ כיון שכבר נהוג גבן כמ"ש רמ"א לכתוב מתרכתא אפי' היה התשב"ץ עצמו לפנינו היה חושש שאם תבא הכתובה לפני השלישי שהוא ידין שע"כ אינה גרושה שהרי נהיגין לכתוב מתרכתא ע"כ לא יפה נעשה בנדון שלפניו כו' ולכאורה היה ראוי לומר שהכתובה פסולה שלא נכתבה על אשה זו שהיא גרושה ונכתבה אלמנה והרי אחרת היא אך מהרמ"מ סי' ק"ט כ' דמ"מ אינה פסולה דגרושה נמי נקראת אלמנה כמ"ש והומר אני לפי שאחז"ל אלמנה על שם מנה א"כ כל שגובה מנה ידדק שם אלמנה אי לא דכתב ארמלתא (ומ"ש לעיל דהיה מצריך כתובה אחרת ואפי' בלא נכתב כלל אלמנה נ"ל דהיינו בהרגישו בטעות קודם החופה דהוי כלכתחלה) עכ"ד ע"ש] · בעולה כותבין בעולתא · ע' בנ"ש העלה שלא לכתוב בעולה וכן נראה לבית מאיר ואין לכתוב אלא פלונית לשימן ע"ש · ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ק"פ שנשאל בגיורת בימים קדמונים שנשאת ונתגרשה ועתה אי היו כותבין לה הגיורת או הגרושה · והשיב לכאורה אין קפידא בדבר כיון דשתיהן אסורות לכהונה אבל יר תשכה דראוי לכתוב הגיורת שלא תשתכח שם גירות מעליה דלמחר יגרש אותה זה ותנשא לגר וכהו פסולים כרהב"י כו' (ר"ל לכתחלה בבא לימלך מורין לו כן עיין בקדושין ד' ע"ח ע"ב וע"ל סי' ז' סכ"א) ושוב לענין להנשא לקרוביה מצד הא דלא גזרו בגר בשאר הא כלל ואפי' בשאר האם איכא נפקותא דאין היסוד בן לעולם היה צריך לכתוב לה הגיורת כדי שלא נשכח יחוסה וא"צ לכתוב גרושה דבכלל גיורת שאסורה לכהונה היא · וכן גרושה ואלמנה צריך לכתוב הגרושה כו' ע"ש :

סז דין כתובת אלמנה וחרש שוטה וקטן היא או הוא וגר שנת
ובו י"א סעיפים :

א אבתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה מן האירוסין ונשאת כ
מאתים ויש לה טענת בתולים : ב בנתאלמנה או נתגרשה או נח
הנשואין כגון שנכנסה לחופה הרי היא בחזקת בעולה ואין לה אלא כ
עליה טענת בתולים גאפילו יש לה עדים שלא נסתרה עם (א) הר
ג דהגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחות מבת
ויום א׳ כתובתה ק"ק ויש לה טענת בתולים הומבת שלש שנים ויום אחד
כתובתן מנה ואין לה טענת בתולים : ד וקטנה פחותה מבת ג׳ שנים ו
שנבעלה אפילו בא עליה גדול כתובתה ק"ק וקטן פחות מבן ט׳ ויום
על הגדולה כתובתה ק"ק ודוקא שלא הסיר בתוליה זאבל אם הסיר בתו
לה אלא מנה : ה חמוכת עץ כתובתה מנה ואפילו לא הכיר בה וכנסה
שהיא בתולה שלימה אבל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אפי
(ב) אין לה : ו טבתולה שהיא בוגרת או יסומא כתובתה מאתים וכן
אם הכיר בה כתובתה מאתים : ז כהשוטה לא תקנו לה נשואין כלל : ח
אע"פ שיש לה נשואין מדבריהם (א) לא תקנו לה כתובה ולא מזונות ו
מתנאי כתובה ואם כנס החרשת ונתפקחה או שוטה ונשתפית יש לה
ותנאי כתובה וכתובתה מנה : ט נשא חרשת או שוטה וכתב לה מ
*כתובתה קיימת מפני שרצה להזיק נכסיו : י סחרש או שוטה שנש
אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין לנשיהם עליהם כלום רצו
אחר שהבריאו יש להן כתובה עוכתובתן מנה סואם ב"ד הם שהשיאו
(ב) וכתבו לה כתובה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה ב"ד אבל
אין ב"ד משיאין אותו : יא פקטן אפילו מבן ט׳ שנים ומעלה שהשיאו (ג)
לה כתובה ואם בא עליה אחר שהגדיל (ד) (ג) יש לה עיקר כתובה צק"ק
מנה לאלמנה קאבל תוספת שכתב לה בקטנותו אין לה (ואפילו השיאה ב"ד
העיקר אינו גובה מכח שטר הכתובה אלא מתנאי ב"ד לפיכך אינו גוב
מבני חרי ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו שוכן הדין בגר שנתגיירה א
ואין ביניהם אלא שבזו אין כתובתה אלא מנה לדעת תהרמב"ם

באר הגולה

א משנה כתובות דף י׳ ע"ב ב משנה שם דף י"א ע"א ג ברייתא שם ע"ב ד משנה שם ע"א ה משנה שם ע"ב ו שם במשנה ע"א ז טור וכ"כ התוס׳ שם דלא עדיפא ממוכת עץ שם במשנה כחכמים ח מסקנת הגמ׳ שם ע"ב דהדר ביה רבא ט מבואר שם בסוגי׳ י ברייתא דף ל"ו ע"א דיש להן טענת בתולים וידוע ... שיש להן טענת בתולים כתובתן מאתים כ משנה וגמ׳ יבמות דף קי"ב ע"ב ל ברייתא וגמ׳ שם דף קי"ג ע"א ברייתא יבמות דף קי"ג ע"א מ שם ברייתא נ דחזינן כאלו השתא שנתפקחה או נשתפית נשאו והשת׳ בעולות ס ... ע מעובדא דרב מלכיו שם וכדמפרש רבא שם אלו רצה שפחה לשמשו מי לא יהבינן ליה מנכסיה ע שם דף קי"ב ע"ב דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת ולא קיימא תקנתא דרבנן לפיכך לא תיקנו לה רבנן נשואין וכתב ה"ה ופשוט הוא שהספקת שנשא שוטה ונשתפה שצריך לקדשה אחר שנשתפ ... לה כתובה לפי שהשוטה אין לה נשואין כלל פ משנה כתובות דף נ׳ ע"א צ הרשב"א מהירושלמי אע"פ דכשבעל כשה... היתה בעולה תוספות שם ק שם בגמ׳ ר תוספות שם וכמ"ש הט"ס ש שם במשנה ת שם כפי"א וכמ"ש ה"ה שם דהגיור... יתירה על בת ג׳ שנים ונשאת אחר כך אין לה אלא מנה וכל שכן זו

פתחי תשובה

(א) לא תקנו לה כתובה · עב"ש סק"ז ועיין בס׳ אמתחת בנימין פי"ד דיבמות מ"א שכ׳ וז"ל ופשוט הוא אלוי דהיינו דוקא היכא שנשאה כשהיא גדולה דאין נשואיה אלא מדרבנן אבל היכא דקיבל אביה קדושין בעודה קטנה דקדושיה דאורייתא בודאי יש לה כתובה ונזה אמרו בגמ׳ פ׳ אלו נערות דף ל"ו חרשת יש לה טענת בתולים דהיינו שנשאה ע"י אביה בעודה קטנה והרב ב"ש בסי׳ ס"ז סק"ו והלח"מ פי"א מה"א שגגו בזה עכ"ל וע׳ בזה במל"מ שם ובס׳ בית מאיר כאן : (ב) וכתבו לה כתובה · עיין בתשו׳ נ"צ סי׳ ס"ח ויובא לקמן סי׳ קכ"א ס"ו סק"ז ותוציא מהם הנוסח איך לכתוב כתובתם : (ג) יש לה עיקר · עבה"ט מ"ש וא"צ קדושין אחרים ועיין בס׳ בית מאיר שחולק ודעתו דצריך קדושין אחרים וכתב נמי דבדיעבד אם בא עליה אחר שהגדיל בפ"ע או ע"י יחוד בפני עדים א"צ קדושין אחרים ואמרינן אין אדם ... כמבואר סי׳ ל"א סעיף ט׳ מ"מ כשבא לשאול טרם שבא עליה אין ספק אלוי דמורינן ליה לקדש בקדושי כסף ... דרב מנגיד כו׳ ע"ש ועיין בזה בט"ב תניינא סי׳ נ"ב סובא קלם לעיל סי׳ מ"ג סק"א :

באר היטב

(א) הראשון · לאינו סומך על העדים מאחר ד... סבר לשבחה אומרים כן · ואם נשאת אחר ... כדה ומת קודם שתטהר יש לה טענות בת... מחזקינן ליה בחזקת רשיעא שבעל בהיותה נדה ... (ב) אין לה · ואף תוספת אין לה · ד"מ ומה... ח"מ · אם נכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בע... באונס מפסדת כתובתה ותוספת · מהרי"ם : ... אבל הב"ד אין משיאין הקטן · והרב רמ"א ... השיאוה ב"ד והוא תמוה · ב"ש ח"מ : (ד) ... וא"צ קדושין אחרים · ב"ש :

באר הגולה

א ל' הרמב"ם בפי"א מה"א וכ"כ הטור ממשמעות משנה כתובות דף י' ע"ב
ב משנה שם דף י"ב
ג ברייתא שם ואוקימתא דרב אשי
ד שם בגמ' דף ט' ע"ב
ה ברייתא שם ד' ל"ו ע"א וכדמפרש שם בגמ' ו מעובדא דההוא דאתא לקמיה דר"י שם דף י' ע"ב
ז רמב"ם שם וכפי' ה"ה שם
ח ממעשה לפני ר"ג הזקן שם
ט ממעשה לפני רבי שם
י ממעשה לפני ר"ג שם ע"א
כ אפי' יצא הדם הרמב"ם שם
ל טור בשם ר"י וכ"כ ה"ה בשם הרבה מהמפרשים ממה שאמרו בגמ' בפתח פתוח שנאמן ומפסידה כתובתה דוקא כשנאבדם המפה וט'

כיצד טענת בתולים ומתי נאסרת ומפסדת כתובתה · ובו
י' סעיפים :

כל בתולה שכתובתה ק"ק יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה מנה או שלא
קנו לה כתובה אין לה טענת בתולים [ב]וכל המתייחד עם ארוסתו קודם
ן אין לה טענת בתולים : ב [ג]אם מנהג המקום להעמיד עדים למשמש
ינהגו מנהג רמאות ואירע הדבר שלא העמידו עדים אינו יכול לטעון
בתולים : ג [ד]ב' סימנים יש לבתולה הא' דמים שותתים ממנה בסוף
ראשונה והשני דוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש טענת
ישנה בין קטנה בין בגדולה [ה]אבל טענת פתח פתוח אינה טענה בבוגרת :
טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדיין אני בתולה
ין אותה (על פי חכית של (א) יין) (טור) [ז]או מתייחד עמה בפני עדים וחוזר
ל : ה טען טענת דמים [ח]אם (א) היתה ממשפחת [ט]דורקטי (פי' דור קטוע
משפחה של עקרים שעל ידה הדור קטוע מבנים) הרי זו בחזקתה ואם לאו בודקים
: [ט]שמא חולי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים או שהיתה כתענית
ב ומכניסין אותה למרחץ ומרטיבין אותה ומאכילין ומשקין אותה עד שתבעל
ונראה אם תוציא דם ואם אין שם חולי ולא רעב וכיוצא בו ה"ז טענה :
ען טענת פתח פתוח אומרים לו (שמא) הטית או לא בעלת בנחת ולפיכך
הרגשת בדוחק אם אמר לא כי אלא פתח פתוח מצאתי הרי זו [כ]טענה אם
בגרה עדיין [ל]וי"א שאפילו לא בגרה אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח אם
דם (ב) (וי"א דטענת פתח פתוח לא יוכל לטעון רק נשוי אבל בחור לא והדרבה

באר היטב פתחי תשובה

ין · ואין אנו בקיאין בשום בדיקה · ח"מ : (א) היתה ממשפחת · עיין בס' עיקרי דינים ליו"ד סי' כ"א
אות י' בענין מאי דאמרי אינשי דהנולדת ביום ו' אין
בתולים ובעל כן נהגו בק"ק פיסארו דבכל פעם שנולדה בת ביום ו' נרשמת בפינקס הקהל ובאו על החתום הסופר
חר למען תהיה לעדה לעת המצטרך · [והביא שם בשם ס' פחד יצחק אות ע' שכ' שדבר זה אין לו שחר והוכיח
שקר גמור והוא ז"ל כתב דעדיין הדבר ספק כי אפשר דאין מזל יום בלבד גורם אלא מזל שעה ג"כ כו' ע"ש] :
א דטענת פ"פ כו' · עיין בס' ישועות יעקב סק"ו שהקשה למה לא הגיה כאן הרמ"א ז"ל דבזה"ז אינו נאמן לומר
אתי כיון דיש חר"ג שלא לגרש בע"כ וכמ"ש הרמ"א לקמן סי' קע"ח שאינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין
פעד דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת וכבר כתבו הרבנים האחרונים בס דא"ה באומר שראה שזינתה אינו נאמן
המרדכי בשם' קדושין כו' ואין לומר שהטעם שנאמן לומר פ"פ מצאתי משום דיש כאן חזקה דאין אדם טורח
ומפסידה הדא דהך חזקה לא מהני רק לענין כתובה דרבנן ולא להוציא אשה מבעלה ועוד דרש"י ז"ל פי' אינו
נאה היה מגרשה ואחר תקנת רגמ"ה נסתר חזקה זו · וכתב לתרץ דהא דאמרי' עיניו נתן באחרת היינו רק במקום
דבריו מפסדת הכתובה כגון שאמר שראה שזינתה ברצון דא"כ אין לה כתובה אבל היכא שטוען שמצא פ"פ דיוכל
שנאנסה תחתיו ואז יש לה כתובה וא"כ יצטרך לגרשה וליתן לה כתובתה לא חיישינן כו' או אפשר דהרמ"א ז"ל
סמך על מה דכתב לקמן · ומסיים ומי שימצא מקום להרך דברי הרמ"א באופן אחר הנה גדול יקרא ושכר הרבה
יטול מן השמים ע"ש :
מ"ש בתירוץ הא' דלא אמרי' עיניו נ"כ רק במקום שלפי דבריו מפסדת הכתובה איני מבין דהא לקמן סי' קע"ח
ס"ט קאי הרמ"א עמ"ש בש"ע שם לא קינא לה ובא עד א' כו' יוציא ויתן כתובה וע"ז כת: הרמ"א ז"ל דבזה"ז
אמן לומר כו' או שמאמין לדברי העד דחיישי' שמא עיניו כו' ע"ש הרי מבואר להדיא דאף בצריך ליתן כתובה
עיניו נתן באחרת ועוד דמ"ש כגון שאמר שראה שזינתה ברצון דא"כ אין לה כתובה ג"כ אינו מובן כלל דהא באמת
באומר שראה אשתו שזינתה דמחויב ליתן כתובה כמ"ש בש"ע סי' קט"ו ס"ז רק שיכול להשביעה (וגם ע"ז יש חולקים
ב"ש שם) וכיון דחשדינן ליה שהוא משקר משום שעיניו נ"כ בודאי תשבע ויצטרך לפרוע כתובתה · מעתה לענ"ד
תירוץ זה ומוכרח תירוץ הב' דהרמ"א ז"ל סמך עצמו עמ"ש לקמן וא"כ יצא חידוש דין דבזה"ז אינו נאמן לטעון
יסרה עליו · מיהו גם אם נודה לדין זה אכתי אפשר לומר דדוקא באשת כהן אבל באשת ישראל וקיבל אביה קדושין
מ"ש גם בזמן הזה נאמן לפמ"ש הרמ"א ז"ל בסעיף שאח"ז דאם מתרצה עמה והאומרת נאנסתי נאמנת לפ"ז יש
אינו שאינו נאמן דחיישי' שמא עיניו נתן באחרת אלא באומר שראה שזינתה או שאומר שמאמינה או שמאמין
העד דלפי דבריו אסורה עליו בהאי עטס אסור חיישי' שמשקר לפי שרוצה לגרשה בע"כ משא"כ הכא שגם לפי דבריו
מותרת עליו בהאי עטס דשמא העטן נאנסתי ולא יכול לגרשה בע"כ לא אמרי' עיניו נ"כ דלא מהני ליה לספיקא לכיוס
משקר על ספק אם יהיה לו מזה תועלת :
בעיקר הקושיא נלע"ד דהוא רק לפ"ד רבנים אחרונים שהביא הוא ז"ל דגם באומר שראה שזינתה אינו נאמן אבל
על הרב רמ"א ז"ל לק"מ דהא באמת בפי' קע"ח ס"ע בהגהה לא זכר הרמ"א כלל מדין הבעל האומר שראה שזינתה
רפ

מלקין אותו כשמוען כך דמאחר שלא היה נשוי מתחלה אינו בקי בכך) [מ](טור)
ז [נ]כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה (ג) אם הוא כהן (ד) הרי היא (ה) אסורה (ב) עליו ואם היא אשת ישראל (ו) מותרת (ג) לו אא"כ קבל בה אביה קדושין פחות מג' שנים ויום אחד: הגה (ז) וי"א הא דנאסרה באשת ישראל דוקא כשאינה מתרצה עצמה אבל אמרה (ח) נאנסתי נאמנת [ס](טור) וי"א עוד לדוקא שהיא גדול לפנינו אבל אם היא עדיין קטנה אינה נאסרת (כ"י בשם רש"י וכן נראה מדברי הר"ן) ועי

מ כדמשני רב אחאי שם וכפי' הרי"ף והרא"ש שם ב מימר' דר' אלעזר וכדמפרש בגמ' שם דף ט' ע"א ס בשם ר' יונה וכ"כ הר"ן מהירושלמי

באר היטב

(ב) עליו · ובזמן הזה מקדשים תחת החופה ולא מייחדים שום אדם עם הכלה אז אם נמצא שאינה בתולה מותרת לבעלה כי בודאי זנתה קודם החופה (ג) לו · אבל אין לה כתובה דלענין כתובה ליכא אלא חדא ספיקא שמא תחתיו נאנסה אבל אם נבעלה קודם לכן הרי כנסה בחזקת בתולה ואין לה כלום ח"מ · ו ב"ש מזה נשמע אם היה ס"ס לא היתה מפסדת הכתובה ומהני ס"ס להוציא ממון · וט"ז חולק ע"ז · ועי' כנה"ג

פתחי תשובה

רק הוכיר באומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד ומבואר בתשו' נו"ב תניינא סי' י"א (יובא בסי' קע"ח שם) בדעת הרמ"א באומר שראה שזינתה כ"ע מודים שאסורה וע"ש בהגמי"י בשם הר"ם והרי"י דהאומר אשתו זינתה אינה אסורה עליו אין הכוונה שראה בעיניו אלא שידוע לו ע"פ איזו אמתלא וגם בתשו' המבי"ט ח"ג סי' קכ"ו מפרש כן דברי הגמי"י הנ"ל יעו"ש וא"כ כאן בטענת פתח פתוח דאמרו בגמרא דכשני עדים דמי הוי כאומר שראה בעיניו שזינתה ובזה גם הרמ"א מודה שגם בזה"ז נאמן לכן לא הגיה כאן הרב רמ"א כלל וא"ע בכל זה: (ג) אם הוא כהן · עב"ש מ"ש וא"ל הא אכתי יש ס"ס כו' ועיין בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' קכ"ו מ"ש בזה · ומ"ש עוד הב"ש והח"מ דבזה"ז שמקדשים תחת החופה כו' ואז י"ל דלא נאסרה על בעלה כהן · עיין בס' בית מאיר שכ' דקילרו במקום שהיה להם להאריך לא מהני זה כ"א בעיר שכולה ישראלים כשרים ואין לה שום קרוב הפוסלה בביאתו לכהונה אבל בעיר שערבי או פריץ או קרוב שוכן בה הא דינה הרוץ בס"ס ו' באלמנת ודומיא דהרי הכא במכחשת ואינה טוענת לכשר נבעלתי דתלא אם בבני רובים להכשיר עכ"ל ועמ"ש בסימן ו' שם: (ד) הרי היא · עיין בת' מהריב"ל ח"ב סי' ו' דספיקא ליה כיון דאמרו בגמ' דפתח פתוח כשני עדים דמי א"כ ב"ד כופין להוציא ע"ש אך בתשו' מהר"י הלוי אחיו של הט"ז ס"ל כתב דהפי' בגמ' נאמן לאוסרה עליו היינו דאמרינן ליה דאסורה לו בלנאת י"ש אבל אין ב"ד כופין אותו והא דאמרי ס"פ כשני עדים דמי היינו דהובה עליו לגרש לצי"ש ולענין חומר האיסור הוי כב' עדים אבל לא לענין כפיות ב"ד ע"ש ועיין בתשו' ברית אברהם סי' פ"ו אות א' ב' מ"ש בזה ומבואר שם שמסכים לדברי מהריב"ל דב"ד כופין אותו להוציא ב"ש ועמש"ל סי' קע"ו ס"ז ס"ק ל"ז: (ה) אסורה עליו · עיין בס' פני יהושע בכתובות שם שכתב דפשוט דהיא מותרת לכהן אחר דרק על עצמו שוית חד"א ע"ש ובק"א שם סי' כ"ד הניח זה בצ"ע לדינא ע"ש · ועיין בת' נו"ב תניינא חי"ד יובא לקמן ס"ק ח' ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קנ"ו שנסתפק אם היא מותרת ליבם ע"פ מה דאיתא בסוטה דף ה' ע"ב הטעם דסוטה אסורה ליבם מי נימא כיון שהיתה אסורה לאחיו אסורה גם ליבם שבא מחמתו או דילמא יש לחלק בין סוטה דאסורה לבעל מדאורייתא לשוית חד"א אע"ג דהוה נמי דאורייתא מ"מ אחרי שהיא מותרת לכהן י"ל אפשר דמותרת אף ליבם דיכול לומר מה לי ולטענתו ע"ש: (ו) מותרת לו · עבה"ט מ"ש וכתב ב"ש מזה נשמע אם יש ס"ס כו' ומהני ס"ס להוציא ממון · ובב"ש מסיים וכן מבואר בתוס' בשיטה זו וכן כתבתי לעיל בשם תשו' בן לב ותי' עכ"ל · ור"ל בסי' נ"ג ס"ק ע' ע"ש וכבר כתבתי שם ס"ק י"ד דכמה אחרונים חולקים בזה · וגם הפ"י בק"א בסוף סי' ל"ד כתב דאין מדברי התוס' ראיה והעלה לדינא דלא כב"ש ע"ש: (ז) וי"א הא דנאסרה · עח"מ וב"ש ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' כ"א שכ' וז"ל ומה שהוקשה לך דבסי' קע"ח ס"ג בהגהה משמע דאינה נאמנת לומר נאנסתי כו' מחמת מגו ובסי' ס"ח ס"ז בהגהה כתב רמ"א די"א דאם אמרה נאנסתי נאמנת ושם ליכא מגו · דע דלק"מ דשם כו' המתירים משום העמידנה על חזקת כשרות אבל בנתייחדה אבדה חזקת כשרות שהרי עבדה איסורא ומצאתי שגם כן בק"א כתובות סי' ל' כ' כן ואני אומר שהדבר מוכרח מדברי הח"מ שהובא בב"ש ס"ק ע"ו דאף באשת כהן אם אמרה נאנסתי קודם האירוסין מותרת לו ולכאורה יפלא דכיון שבעל קודם האירוסין אומרת למה נקט דקאמרה נאנסתי ולא במודה פנויה אין הילוק בין אונס לרצון א"ו שעיקר הטעם משום דאוקמה בחזקת כשרות וכשמודית שנבעלה ברצון אז ה"כ שלה ואינה נאמנת כלל · ולכן אני תמה על הח"מ סק"י שכ' נראה דה"ה באשת כהן ואומרת שקודם אירוסין נבעלה כו' וכ"כ הרב המגיד עכ"ל ולפמ"ש דוקא באמרה נאנסתי מביא הח"מ דעת המתירין · ואמנם לדינא אפשר לקיים דברי הח"מ כו' עכ"ד · וע"ש עוד בסי' י"ד שגם הגאון בעל אור חדש הקשה לו סתירה הנ"ל וכתב שגם זקינו הגאון בעל פת"א ח"ג (הוא בסי' כ"ב ויובא בס"ק שאח"ז) הרגיש בזה והוא ז"ל השיב לו דליכא סתירה כאמור לעיל וע"ש עוד בתשו' ברית אברהם סי' ע"ח אות ג' ובסי' פ"ב אות ב' ובסי' פ"ד מ"ש בזה: (ח) נאנסתי נאמנת · עי' ברוב ס"ק דכתובות סי' י"ח ובמ"מ פי"ח מהא"ב ובב"י כאן ובב"ש ס"ק ע"ו ובס' פ"י בקו"א סי' כ"ג מ"ש בזה · ועיין בתוס' שם דין י' שהביא ירושלמי מפורש כדעת האוסרים אף באומרת ברי ולא כרבינו יונה וסייעתו ע"ש · וכבר הובא הירושלמי כלו גם בתשו' מהר"ם אלשקר סי' נ"ד סייעתא לדברי האוסרים ע"ש באורך וגם בס"ס ע"ז שם · אמנם בתשובת נו"ב תניינא סי' י"ד בענין שנשאל שם על דבר האשה אשר הלך בעלה למרחוק וכמו שנה ומאז שנפרד בעלה ממנה יש ומענה בפיה שנאנסה מאיש רשע ופרוץ בפריצות מבני עמינו יען כי בעלה עזבה בבית דירה רחוק מן הכפר ואין לה בבית כ"א בת אחת קטנה אם מותרת לבעלה ישראל · והאריך בענין דברי רבינו יונה והרא"ש הנ"ל והביא שם ג"כ דברי הירושלמי הנ"ל וכתב דאין מדברי הירושלמי כלל ראיה כי הירושלמי לשיטתו דאליס ליה סברא דאונס קול יש לו דסבר אפי' ס"ס ואפי' טענת ברי לא מהני אבל ש"ס דילן חולק בזה על הירושל' שהרי בפירוש אמרו דאשת ישראל מותרת דס"ס הוא שמא אינו תחתיו ושמא באונס ואם ס"ס מותר בלא טענת ברי א"כ טענת ברי מוהר אפי' בחד ספק (ו)
כיון

ן סי' קע"ח סעיף ג': ח עאף כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה אינה
פדת אלא עיקר כתובה אבל התוספת יש לה אא"כ נודע בראיה ברורה
יתה בעולה או שהודית לו שהיא בעולה קודם שהתארס והטעתו לפיכך יש
להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעים ונוטלים ואח"כ תגבה התוספת
להּ להחרים כתם על מי שטוען עליה שקר: ט פכשטען שלא מצאה בתולה
אמרה מוכת עץ אני נאמנת ותחזור כתובתה למנה צויש לו להחרים כתם
א בא עליה איש קואם אמרה משארסתני נאנסתי ה"ז נאמנת וכתובתה ק"ק
ו שהיתה ואם טען שמא עד שלא אירסתיך נאנסת או שמא אחר שארסתיך

ע הרמב"ם שם בשם כל הגאונים והביאו הטור וכ"כ הרי"ף וכתב ה"ה מפני שמרגלותו נתחייב לה והרי הוא כשאר חיובין שאין המחויב נאמן בהפקעתן פ משנה דף י"ג ע"א וכרבן גמליאל ור"א צ הרמב"ם שם וכתב ה"ה שהוא מתקנת הגאונים ק משנה שם דף י"ב ע"ב וכר"ג ור"א

פתחי תשובה

נוס בתשו' ברית אברהם סי' ע"ח אות ג' ע"ש) ושוב התר עוד לומר דגם הרמב"ם ס"ל כן ובלא כדברי הת"מ שם
יך בזה וסיומא דפיסקא בעלה שאם בעלה מאמינה ואין לבו נוקפו כלל כי היא מוחזקת אצלו לצנועה יכול לסמוך
על רבינו יונה והיא מותרת לו:
ף התשובה שם כתב דהכנה"ג הביא בשם ה' מהר"ם אלשקר דהא דבאמרה נאנסתי נאמנת היינו באומרת שהם נאנסתי
ולא הזכירה מי הוא הנואף או אף שהזכירה שמו וליהא קמן אבל אם איתיה קמן ומכחישה אף שנגד הבעל מחשב
ושמא מ"מ כיון שהנואף מכחישה בברי מחשב גם נגד הבעל ברי וברי עכ"ד · והוא ז"ל כתב דיש לפקפק ע"ז ולדקדק
ן הגמ' דקאמר ר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאוסרה עליו ולא היה לו לומר רק נאמן לאסרה ולמה סיים עליו משמע
לומר דדוקא על עצמו נאמן דלגבי דידיה הוי ברי וברי אבל אינו נאמן לאסרה על הכהנים אם מת קודם שגירשה משום
כהנים אחרים הוי ברי ושמא · וא"כ מוכח דלא כמהר"ם אלשקר · ועכ"פ אין אנו מחויבים לצלות אחר הנואף כיון שאינו
מקבלים דברי האשה · ומסיים ואמנם לחומר הענין לא יסמוך על דעתי לבד כ"א שיסכימו עוד שני גדולי הדור ע"ש:
בסי' ע"ו מבואר דמה שיש קצת מקום לדברי מהר"ם אלשקר הוא בהם אותו פלוני מכחיש והומר שלא באונס בא
עליה רק לרצונה (מה שעלה על דעת הגאון הנ"ל גם דאולי מהר"ם אלשקר מיירי בכה"ג והוא ז"ל השיב לו שרחוק
כן שאלמלי כן לא היה הכנה"ג משמיט דבר זה ע"ש הנה ראיתי בגוף התשובה של מהר"ם אלשקר בסי' נ"ד ושם
ם המעשה שאותו פלוני הכחישה לגמרי ואמר להד"מ ולא באתי עליה לא באונס ולא ברצון · אמנם כפי המבואר
א כתב מהר"ם אלשקר סברא הנ"ל בהחלט רק בלשון ומצינא למימר והוא אסר את האשה שם מטעמים אחרים) אבל
יש לגמרי שלא זינה עמה כלל היא מותרת כיון שהבועל אינו מכחיש ההיתר שלה בעיקר ההיתר הוא האונס שלגינן
כו' ועוד נראה דאם היה פלוני מכחישה קודם שהותרה אז אולי יש מקום לדברי מהר"ם אלשקר אבל אם כבר
י תו לא מהני הכחשת הבועל אפי' אם היה אומר שזינה עמה לרצונה כמו בשבויה שאם הותרה כו' ואף שי"ל שאני
שבויה מ"מ גוף דברי מהר"ם אלשקר אינם כ"כ ברורים עכ"ד:
בסי' י"ז כתב עוד על ענין הנ"ל וז"ל וע"ד האשה אשר טוענת נאנסתי כבר הודעתי ומה אוסיף עוד ואם הבעל
אין לבו נוקפו כלל ובטוח בצדקת האשה עד שאומר שודאי אינה משקרת וזה הוי כאומר ברי לי אני נשאר בדעתי ושוב
ג"כ לחקור אצל השכנים אם האשה תמיד בחזקת צנועה ולא נשמע עליה דבר פריצות יוכל להתירה עכ"ל:
ע עוד בסי' ע"ז שכ' ודע דמספקא לי טובא באשה שאומרת נאנסתי שרבינו יונה מתירה והרמב"ם אוסרה כמבואר
בה"מ פי"ח מהא"ב ואני מסופק אפילו לדעת הרמב"ם שהיא אינה נאמנת אבל עד אחד אם מעיד שנאנסה אולי
להתירה לבעלה מטעם עד א' נאמן באיסורין ודוקא בנאמנות של האשה החמיר הרמב"ם ואף דבסוטה ממש בקינא
עלה ונסתרה ועד א' מעיד שלא נטמאה בסתירה זו שהיה מביט דרך חור וראה שלא זינתה ודאי דאינו נאמן להתירה
ם לדבר מהא דעולא במס' סוטה דף ל"א י"ל דשאני סוטה שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ורגלים לדבר כזה
עדיף מרוב דרובא ברצון ע"ש· ועיין עוד שם בסי' י"ו וי"ה וי"ט:
ה בעיקר דברי הנו"ב הנ"ל דפשיטא ליה דא"א שכרישה בין שניה ובעלה במדה"י והיא אומרת שנאנסה שזה לדין
פ"פ דלדעת רבינו יונה וסייעתו מותרת כשלא אבדה חזקת כשרות· ראיתי בתשו' כנסת יחזקאל סי' ע"ה שאין דעתו
כ' שם וז"ל והנה ספק זה בכל הנשים שהיו בעליהן במדה"י ושמה ילדו ולד מזונים ואומרת נאנסתי אם לדברי
פ"פ וסייעתו נאמנת ולא ראיתי בשום פוסק הדין מפורש ואולי סמכו עמ"ש בפ"פ והיא אשת ישראל שקיבל אביה
ין פחותה מג"ש ולענ"ד באמת א"נ לומר נאנסתי מתרי טעמי חדא דאונס קלא אית ליה שנית מפני הבושה אומרת
תי רק כפ"פ דקיבל אביה קדושין כו' כמגו שהיתה אומרת בהיותי קטנה נתפתיתי ואין קלא ואין בושת כו' עוד יש
כאומר פ"פ מצאתי לא איתחזק איסורא כ"א ע"פ בעלה והיא תיכף אומרת נאנסתי ע"כ נאמנת משא"כ בילדה ממזר
ק איסורא קודם שאמרה נאנסתי · ונהירנא כד הוינא טליא בק"ק בריסק אירע שרופא א' בא מאיטליא והיה גם איזה
ואח"ז בלה אשתו והיא הרה לזנונים וטענה שנאנסה בדרך ולא שמעו אליה ואסרוה עליו וכמדומה שהיה ישראל כו'
אמנם בס' פ"י בקו"א למס' כתובות סי' ל"א חולק עליו וכתב וז"ל מתוך הדברים האלה יש למצוא צד היתר באשה
בעלה למד"ה ושההה יותר מיב"ח ונתעברה אשתו וטוענת שנאנסה בדרך דמהימנא ומותרת לבעלה ישראל כיון דאיכא
וחזקת כשרות עדיף מרובא דרובא דרצון כמ"ש התוס' דרובא דרצון לא הוי רוב גמור ולפי שראיתי בס' כנ"י שמעשה היה
ן בריסק ואסרוה חכמי הדור הוצרכתי לכתוב דלאו כללא הוא ואף שאין משיבין את הארי איכא למימר דהכא
א אף לפי טענתה שנאנסה עבדה איסורא שנתייחדה עם בעל מלחמה באושפיזא דאסורה להתייחד אף עם א"י הרבה
שיהא שומר יושב ומבחר כדינו עם ב' או ג' כשרים דוקא ולפ"ז היכא שעברה ונתיחדה שלא כדין איהרע ה"כ טובא
ניכא טענת אונס כו' וכן כל כיוצא בזה מבא"כ היכא דטוענת נאנסתי בענין דאיכא לאוקמה אח"כ נראה דאין לאוסרה
יבעלה

לבעלה ישראל ולא למעשה אני אומר כך אלא להתלמד ויותר מזה רלה בה"ג (הובא לעיל סי' ד' סי"ד) להתיר אם טוענת
בנגעה בא בעלה ובעל או ע"י שם ואף להחולקים מ"מ בכה נראה דלענין נאנסתי סיכא דאיכא חזקת כשרות כ"ע מודו עכ"ל :
גם בתשו' אה"ז פנים מאירות ח"ג סי' כ"ב מבואר דגם בא"א שברחה לזונים והיא אומרת נאנסתי שוה לדין פ"פ · שנשאל
שם אודות אשה אחת שבעלה במדינה אחרת והיא הרתה וילדה לזנונים וחקרו הב"ד אותה כדת והשיבה שנעשה לה באונס
בעת השינה בדרך ומחמת עייפות הדרך תפפתה שינה ולא הרגישה שבא עליה אדם ואח"כ בא בעלה ושאל להתיר לו לדור
עמה כי הוא מאמין לדבריה שנעשה באונס ומעיד עליה שלא ראה שום דבר מכוער מיום חתונתה · והשיב ע"ז באריכות
לברר שני ספיקות שיש בנ"ד הא' אם אונס שינה הוי אונס (ע' לעיל סי' י"א בבה"ט ס"ק י"ח ומ"ש שם) והב' אם אשה
נאמנת לומר אנוסה אני במקום שאין לה מגו וכתב לענין ספק הא' נראה דאם נבעלה בשינה לא נאסרה על בעלה דהא תנן
בפ"ב דכריתות כל עריות אחד ער ואחד ישן פטור שיבן והביאו הטור בסי' כ' וכתב הרמ"א שם בד"מ ובהגהות ש"ע דלכ
כתב הרב בעל הטורים כו' נ"מ בזה"ז באיזו ביאה אשה נאסרת על בעלה א"כ מבואר שאם היא ישינה לא נאסרה על בעלו
ובגם דאיכא למימר דלאו כללא כייל הטור כמ"ש הב"ש שם לענין משמש באבר מת ואפשר דס"ה לענין זה משום דדוקו
לענין מיתה דפטור שוגג אבל לענין לאסרה על בעלה דילמא דוקא אונס גמור בעינן אבל שינה בכלל שוגג יחשב ולא אונו
וגם גוף ראיית הד"מ שם מדברי הב"י אינו מוכרח כו' מ"מ הרי כתבו התוס' בשם הירושלמי והביאם הב"ש בסי' י"ו
סק"ג הוא מזיד והיא שוגגת מותרת לבעלה נשמע מזה דאפי' בשוגגת נמי מותרת לבעלה וכן הוא תלמוד ערוך בסוטה ד
כ"ס כו' ופשיטא בשינה די"ל דחשיב אונס כו' ולענין ספק הב' אם נאמנת לומר בנבעלה בשינה כיון דליכא מגו שהר
בכל יודעים שכריסה בין שיניה וילדה ולד ובעלה במרחקים והוי כעדים שנבעלה נראה ג"כ שנאמנת ע"פ דברי הרא"
פ"ק דכתובות הביאו הטור סי' ס"ח כו' ואף שמדברי המרדכי פ"ב דכתובות והובא בש"ע סי' קע"ח ס"ג בהגהה מבוא
דאינה נאמנת בלא מגו נ"ל דהני גאונים שהביא המרדכי שם סברי כמו שעלה מתחלה על דעת הרא"ש לדחות דברי רבינ
יונה אבל לבסוף שכתב לקיים דברי ר"י והתירה גבי פ"פ אפי' בחד ספיקא אפילו בלא מגו ה"נ בנ"ד אפילו בלא מו
מסימנא בטענת ברי שלה ולכן יש לתמוה על הרב רמ"א כו' (ע' בס"ק הקודם) והאריך בזה ומסיק בנדון השאלה לא מבעי
שאין ב"ד חייבין להוציאה אלא אפילו על הבעל אין חיוב להוציא כיון שהיא אומרת ברי שבשינה בא עליה אדם אחר והבע
מאמין לדברי' מנוקה הבעל מעון ורבאי לקיימה באופן שיסכימו לזה עוד חכמים ע"ש ובסוף התשובה שם כתב שהרב מהר'
יונתן מפראג כתב בזה שלא להתיר כפירוש להבעל לדור עמה וגם לא יכופו הב"ד אותו להוציאה אך הרבנים ב"ד מומח
דק"ק קראקא הסכימו עמי והתירו להבעל שידור עם אשתו ע"ש · [ועיין בתשו' חתם סופר סי' קל"א מענין זה] :
ועיין עוד בת' בנ"י שם אודות אשה אחת שנשתגעה ר"ל בהיותה יושבת תחת בעלה ישראל ושלחה מביתו לעיר קטנה רחו
כמה פרסאות לבית יהודי ועוד איזה ימים אצלו היתה בתחלה עתים חלומה ובכל עת וזמן נתגדל השגעון ובעוונות הרב
שמה וילדה בן ואישה צועק שאסורה לו כו' והשיב הנה בפיתוי קטנה שני דעות בסי' קע"ח ס"ג כו' והב"ש שם כי
דרוב פוסקים כהראב"ד והתוס' דפ"ק אונס לפ"ז אם נאמר שוטה שוה לקטנה תלוי בפלוגתא הנ"ל · אמנם דא עקתא בהיו
עתים חלומה וספק אי בעת חלימותה או בעת שגעון וספק א' אסורה כמ"ש בכתובות ע' כו' ואף דהתוס' שם (בד"ה ואבע"י
מקשים ונוקמי בחזקת היתר לבעלה ותירצו דאונס קלא אית ליה ולפ"ז י"ל באונס זה בעת שטות לא שייך קלא אית ל
ואוקי בח"ה לבעלה · הא ליתא דא"כ קשה על התוס' הנ"ל מה תירצו דהכתי נוקמי בח"ה ונימא בקטנותה נבעלה דל'
קלא וצ"ל דטעמא אונסא קלא א"ל שאינה בושה לפרסם הדבר משא"כ מפותה אינה מגלה סרחונה לפ"ז גם קטנה ושו
מפרסמת · ואף דיש לחלק בין קטנה לשוטה כזו שאינה יודעת כלל לפרסם לענ"ד בלא"ה אונס מיעוטא דהגוף ירא לגנ
שיפורסם על פיה כו' א"כ אף בנ"ד אסור דספיקא הוא כו' ובפרט כיון דבענין פיתוי קטנה מחלוקת הפוסקים ובש"ע
בכריע וגם מאן יימר דשוטה דין קטנה יש לה מה שלא נזכר בפוסקים וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ע"כ אין בידי
כח להתירה לבעלה עכ"ד ע"ש (ומ"ש עוד שם בענין כתובה ות"כ והוספת שליש · ע' בזה לקמן סי' קע"ו ס"ה ס"ק י"ט
ועיין בתשו' ברית אברהם מסי' ע"ו עד סי' ע"ט שנשאל ג"כ על כיוצא בזה (אך שבעובדא דידיה היתה אח"כ הלומה ובע
בררי שבעת שטותה נבעלה) וזה תורף השאלה שם · אשה אחת זה רבות בשנים שברוב ימי השנה היא חלומה
לפרקים אחר רבע שנה או ד' חדשים היא מתנהגת בהרבה מיני שטות איזו ימים או שבוע אחת ואח"ז חוזרת לחלימותו
וזה כחמש שנים שהלך הבעל ממנה לבקש טרפו במדינה אחרת ובתוך הזמן שלא היה הבעל בביתו הקול נשמע שהיא מעוב
וכריסה בין שיניה ושלחו הב"ד אחריה לחקור ולדרוש מאתה מה טיבו של עובר זה השיבה בבכי עצום היות שבפעם א'
לכאן בעל עגלה א' ממדינת ליטא כו' וכשנסע הבע"ג מפה היתה רצית אחרי העגלה חוץ לעיר כדרכה והבע"ג קירב או
ובבכא רחוק מהעיר ישב עמה על פני השדה בתוך איזה יער קטן ונתן לה לאכול ומידי שבהם נפל עליה פתאום ובא עו
העוכר הלז ואחר מעשה לקחה אבנים וזרקה עליו והוא נסע מאתה במהירות והיא חזרה להעיר בשגעונה ואח"ז כשחז
לחלימותה והרגישה שהיא מעוברת היתה בוכית ומורעת שער ראשה כו' הן הן דברי האשה ואחר זמן הפילה הולד וכ.
בא הבעל לביתו ונבהל בשמעו המעשה הזאת ובא בשאלתו אם היא מותרת לו והאשה היא מוחזקת בכשרות וגם הבעל מא
אותה לאשה כשרה בנשים והבעל הוא ישראל · והשיב ע"ז באריכות ותורף דבריו מתחלה כתב (בסי' ע"ו) לפלפל דהב'
להתיר בנ"ד גם מבלי דיבורה לפ"ד רש"י ותוס' בסוגיא דפ"פ והראב"ד פ"ב מסוטה ה"ד ורפי"ג מהא"ב דפיתוי קטנה א.
הוא משום דאין לה דעה ממילא ה"ה שוטית דגם פיתויה אונס הוא וכמ"ש המל"מ פי"א מה"א סוף הלכה ח' דכ"ש מקו
וא"כ גם בלי דיבורה אפשר להתיר אף דליכא רק חד ספק אי בעת שטותה אי בעת חלימותה ברצון ע"פ קושיית התוס'
שם בסוגיא הנ"ל דהוי להתיר משום חז"ה שהיה באונס ותירצו דהוי רובא ד-לן דאונס קלא אית ליה והקשו פ"ז כמ:
שם והפליתי דף קס"א ובס' פ"י בחידושיו דמ"מ נוקמי אח"כ שהיה בעודה קטנה דלא שייך לומר דקלא אית ליה דאף דלד
הוי אונס מ"מ אין לה דעה לצעוק או לפרסם הדבר אח"כ ותירצו כולם דאיכא חזקת הגוף שאה"ז בגדלותה נבעלה כמ
התוס' על אשת כהן יעו"ש וא"כ בנ"ד יש היתר מרווח לאוקמי אח"ה דבעת שטותה נבעלה ולא שייך קלא אית ליה דאין
דעת לפרסם הדבר (ובסי' פ"ב שם סוף אות א' מבואר דלא היה אפשר לברורי לחבוב למפרע משעה שהוכר עוברה אינו
היה אי בעת שטותה יען שזמן המעשה כבר עבר ב' שנים וא"א לברר זמן הכרת העובר) אמנם בתשו' בנ"י סי' ע"ח הר
ג"כ קושיא הנ"ל דנוקמי אח"ה שהיה בקטנותה והוכיח מזה דעיקר הטעם דאונס קלא א"ל שאין בושה לפרסם הדבר

כמ

בעלת ברצונך (ט) ה״ז מחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחייבו ממון (כל

פתחי תשובה

כמו שהובא לעיל בשמו) וא״כ זה שייך גם בנ״ד כיון דלא היה פרסום עד שראו כריסה בין שיניה א״כ אילו היה בעת טעותה ה״ל קלא מיד · אך דבאמת כבר השיב עליו בתשו׳ שב יעקב סי׳ ו׳ לדחות ראייתו כתירוץ המחברים הנ״ל דאיכא נגד זה חזקת הגוף וגם הובא שם תשובה מהגאון מהר״ם לבוב שמדחה ג״כ ראיית הכנ״י מטעם אחר כו׳ וא״כ דעת הכנ״י הוא דעת יחיד נגד כל הני רבוותא בעל תל״מ ושפליתי והשב יעקב ומהר״ם לבוב ובעל פ״י שכולם הקשו בפשיטות דנוקמי את״ה שהיה בקטנותה דבזה לא שייך קלא אית ליה · והאריך עוד בפלפולים עצומים להוכיח דלא כהכנ״י רק כדעת כל הני רבוותא דלעיל דל״ש בכה״ג קלא אי״ל וא״כ גם בלא דיבורה יש להתיר בנ״ד משום ת״ה להפוסקים דפ״ק אונס הוא ומכ״ש שוטית : ושוב כתב להעיר בנ״ד דלפי לשון השאלה היה רוב ימיה תלומה וא״כ ראוי למיזל בתר רוב יומי שהא דמסתמא היה מעשה

הזנות ברוב ימים בשעת תלימותה וכמו דמצינו פ״ק דפסחים ד״ז ע״א ובפ״ב דב״מ דכ״ו ע״א בהר הבית חולין גם בשעת הרגל דאזלי׳ בתר רובא דשתא כו׳ ולפום סברא זו י״ל דלא יועיל ג״כ דיבורה דידה גם להפוסקים כרבינו יונה כו׳ אך באמת ז״א דודאי בכל מעשה שאנו מסופקין אימת נעשה לא אזלינן בתר רוב ימים כיון דהמעשה נעשה בזמן קצר בלי הימות זמן כו׳ והא דהתם קיי״ל דבהר הבית חולין משום רוב יומי שתא אין הטעם דתולין טפי שמעשה הנפילה נעשה ברוב יומי שתא אך דהטעם כיון שאנו מסופקין על המעות אי חולין אי מעשר ואף דבשעת הרגל הכל מעשר אנו מחשבין הכולל על כל המעות כו׳ וחילוק זה מוכרח מכמה דוכתי · וא״כ היתר הנ״ל במקומו עומד דבנ״ד איכא לאוקמי את״ה לומר שהיה בעת שטותה כיון שהעלינו דבכה״ג ליכא קלא דלא כהכנ״י הנ״ל (וע״ש בסי׳ פ׳ דהגאון מליסא הקשה עליו דמה מהני ת״ה הא בכל ספק דאורייתא אפי׳ איכא ת״ה אסור כיון דאיתיליד ריעותא אך התוס׳ ס״ל כהפוסקים דבעינן שכיח לאיסור כדמשמע מתוס׳ חולין דמ״ג אבל לאינך פוסקים דספק השקול אסור מדאורייתא והוא ז״ל כתב ליישב דכל הפוסקים מודים היכא דמסתבר יותר להיתר וכאן ע״פ חזקת נדקות מסתבר טפי להיתר כו׳ והאריך בזה ובדברי הפ״י שם דלהוניא מבעלה לא התמירו נגד ת״ה ובדברי הגבו״ש בחידושיו דף י׳ ובדברי תשובת פמ״א ח״א סי׳ ע״ו בזה ע״ש) :

ושוב את״ז בסי׳ ע״ז כתב לפלפל ובראה פנים דאפ״ל גם להרמב״ם דס״ל פ״ק לאו אונס הוא מ״מ לא נסתר היתר הנ״ל

הגה די״ל דגם הרמב״ם לא קאמר רק בקטנה ואפשר ס״ס הרשת ולא בשוטית / שיטה גרע מקטן וחרש כמבואר בתוס׳ ופר״ן גיטין דכ״ב ע״ב ובחולין די״ב ע״ב וביבמות דק״ד ע״ב ובתשו׳ הרשב״א סי׳ כ״ו וסי׳ תקנ״ג וא״כ פשיטא דאין ראיה מפ״ק לפיתוי שוטית (עמ״ש לקמן סי׳ קע״ח ס״ג סק״ז · שכן הוא ג״כ דעת נוטה של הגאון רבינו עקיבא איגר ז״ל דבשוטית לכ״ע הפיתוי הוא אונס ע״ש עוד) ובפרט לפי המבואר במהרי״ק שורש קס״ח דעכ״פ בעינן כוונה למעול בבעל ואילו לא עשה הדבר בשום כוונה למעול בבעל אך כמעשה בהמה ודאי הוי מחשב אונס וא״כ יקשה על הרמב״ם הא קטנים בכ״מ לאו בני כוונה נינהו וצ״ל הטעם כיון דחזינן בגדול עוע״ג מהני מה שמלמד אותו וא״כ פיתוי קטנה הנואף הוי גדול שע״ג וא״כ הכו דלא לוסיף ללמוד מיניה שוטה דשוטית ודאי אין עושית כלום ע״ד הנואף כיון שאין בה דעת כלל אך הוא כמעשה בהמה ולא למעול בבעלה ובריא גם להרמב״ם בזה (ושם באות ז׳ רצה להדש ע״פ זה דגם בקטנה להרמב״ם יש לחלק אם הנואף הוא קטן יותר מבן ט׳ דלא הוי גדול עוע״ג לא נאסרה על בעלה ושוב דחה זה ע״ש · ושם בסימן פ׳ אות ו׳ מבואר דגם בקטנה אם היא קטנה כ״כ שאין לה דעת למעול ודאי שריא אפי׳ להרמב״ם ע״ש) ועוד אפשר לצרף בזה די״ל כיון שהעלינו לעיל דבהכהו דאין להם דעת אי פיתויה אונס לא הוי קלא י״ל דגם אונס ממש כדידהו ליכא קול וא״כ

גם להרמב״ם אפשר לאוקמי את״ה לומר שהיה בעת שטותה באונס ממש והאריך בזה :

ושוב בסי׳ פ״ח כתב לבאר דגם אם נקיים סברת הכנ״י הנ״ל דפ״ק הוי ליה קלא והוי נגד רובא דרצון כמו בבאר אונס

וא״כ אין להתיר משום ת״ה לחוד מבלי ס״ס · כל זה כשרצינו להתיר מבלי דיבורה אך בנ״ד שהיא אומרת שנעשה בעת שטותה וגם דלפי דיבורה נראה דהוי אונס ממש שנפל עליה פתאום בשדה יש להתיר ע״פ דיבורה כדעת רבינו יונה וסייעתו דבטוענת נאנסתי נאמנת כאשר העלה בתשו׳ פנים מאירות ח״ג סי׳ כ״ב לדינא להתיר מבלי מיגו והגם דבתשו׳ כנ״י סי׳ הנ״ל העלה דטעמא דר״י משום מגו דנבעלה בקטנותה והביא שם עובדא דכריסק שפסקו דא״כ לומר נאנסתי מבלי מגו אך בקו״א לספ״י העלה בזה דיש להתיר משום ברי וחזקת נדקות וכשרות כו׳ ומכ״ש דבנ״ד ביארנו לדינא דיש להתיר גם בלא דיבורה משום ת״ה ממילא עכ״פ יש לסמוך בפשיטות ע״ד הנהו פוסקים להתיר ע״פ ברי ושמא משום ח״ל וכשרות ושוב כתב דנראה עוד להדש התירא בנ״ד ולומר גם להחולקים על ר״י דלא מהימנא נאנסתי נגד רובא דרצון מבלי מגו מ״מ יש להתיר בנ״ד אף דהכא ליכא מגו דהא כריסה בין שיניה י״ל דמהאי טעמא גופא יש מקום להתיר די״ל דכל פלוגתת הפוסקים בזה אך בטוענת נאנסתי משא״כ בנ״ד דהיא ע״ח וע״ש וטוענת שבעת שטותה נבעלה או בעובדא דתשו׳ פמ״א סי׳ הנ״ל דהשיגה בא עליה (ע׳ בזה בסי׳ פ״א שם אות א׳) אפשר להקל טפי במה שהיא מעוברת דהא פסקינן בש״ע סי׳ י״ג ס״ו כר׳ יוסי דמזנה מתהפכת שלא תתעבר וא״צ להמתין ג״ח וגם באנוסה שייך זה כדאיתא ס״פ ד׳ אחין והא ודאי דבאונס ושינה או בעת שטותה לא שייך סברא דמתהפכת ולפ״ז בטוענת כן והיא מעוברת איכא עוד חזקה דמסייע לה שהאמת כדבריה דאל״כ היתה מתהפכת שלא תתעבר כו׳ והאריך בזה (שם ובסי׳ פ״א וע״ש עוד בסי׳ צ״ג מזה) וסיומא דפיסקא להתיר טהשה לבעלה מכל הלין טעמים באם יסכים לזה גאון מפורסם עכת״ד ושם האריך בכל זה בפלפולים עצומים · וע״ש עוד מסי׳ פ׳ עד סי׳ פ״ד מענין הנ״ל תשובה ארוכה להגאון מהר״י ז״ל אב״ד דליסא שספקפק על קצת צדדי ההיתר הנ״ל אלא דמ״מ לא רצה לאסור דינו והגאון בעהמ״ח ז״ל כתב להסיר הספקות וליישב דבריו · ומ״מ אחרי שהגאון מליסא לא נמנה עמו בפירוש להתיר לא רצה גם הוא לבדו להתיר עד שאח״כ מצא להנו״ב מה״ת סי׳ י״ד וע״ז שהאריך ג״כ בפלוגתא דרבינו יונה והעלה לדינא דמהימנא נאנסתי דמועיל ברי שלה בצירוף ח״נ (כאשר הבאתי למעלה ברס״ק זה) וכיון שמצא חכם דמסייע חד מגאוני הדור להקל בכה״ג ומכ״ש בנ״ד דעדיף טפי ואיכא עוד צדדים להקל דבנ״ד ליכא רובא דברצון ואיכא ג״כ חזקה דמתהפכת ע״כ סמך גם הוא להתיר (אך לא רצה להתיר על שמו שלא יהיה תפארתו שהוא המתיר ע״כ אמר להבעל הבואל הנ״ל שהגאון בעל נ״ב מתיר דבר זה) ע״ש · וע׳ עוד בס׳ בית מאיר לעיל סי׳ ו׳ סי״ד ג״כ מענין זה :

(ט) ה״ז מחרים כו׳ · [בגליון ש״ע דהגר״ע איגר ז״ל נ״ב ע׳ בבעה״ת שער כ״ו סוף ח״א שכ׳ וז״ל ואע״פ דמצינו לשון נאמן

מי שטוען טענת בתולים וטענתו טענה (י) אם רוצה לקיימה אח"כ כותב לה כתובה
ר(טור) : י שעד מתי יש לו לטעון טענת בתולים אם נסתרה ת(עמו) מיד
לא נסתרה אפילו לאחר שלשים יום :

סט במה מתחייב האדם לאשתו ובניו · ובו ז' סעיפים :

א אכשנושא אדם אשה מתחייב לה בעשרה דברים וזכה בה בארבעה דנ
אפילו לא נכתבו : ב אלו הן העשרה דברים במזונותיה גוכסותה (א) ועו
ד ועיקר כתובתה ורפואתה ולפרותה אם נשבית הוקבורתה ולהיות וניזונת מנ
ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה זולהיות בנותיו ניזונות אחר
עד שיתארסו חולהיות בניה הזכרים ממנו יורשים כתובתה יותר על חלקם ביו
שעם אחיהם : ג אלו הם הארבע טמעשה ידיה ימציאתה ופירותיה וירושו
ד כמעשה ידיה כנגד מזונותיה לפיכך אם אמרה איני ניזונית (א) ואיני (ב) ע
שומעין לה : הגה וע"ל סימן פ' י"א דכל אשה האומרת איני ניזונית ואיני עושה נת ל
התקנה ואינה יכולה לחזור בה ולומר אני ניזונית ואני עושה (ב"י בשם הר"ן שכ"כ
הרמ"ה) ויש חולקים (ר"י נכ"ג) וכל שאינה ניזונית אין לה כסות דהוא בכלל המ
(שם בהר"ן) : לאבל הבעל שאמר איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך אין שו
לו (אבל יוכל לומר לאי מעשה ידיך במזונותיך ומה שאינו מספיק (ג) (ב) אשלים לך) (ר
פ' הדר) : ה מאם היא אומרת איני נותנת לך פירות ואיני הפצה שתפדני
אשבה אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין העובדי כוכבים (וכן בירושה וקר
אין אחד מהם יכול לומר איני קובר ואיני יורש אלא קובר ויורש) (ר"ן פ' נער
ו התנה הבעל שלא יתחייב באחד מהדברים שהוא חייב בהם או שהתנית ה
שלא יזכה הבעל באחד מהדברים שהוא זוכה בהם התנאי קיים חוץ מש
דברים שאין התנאי מועיל בהם ואלו הם (ד) (ג) סעונתה ועיקר עכתו
פוירושתה : ז צזה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה היינו בנ
עמה אחר שנשאה או קודם שאירסה קאבל במתנה עמה בעודה (ה) ארוסה

ר וכ"כ הרמב"ם ספי"א וכ' ה"ה שיש לד שאסורה עליו ומבואר לעיל סעיף ז' ש בריתא יבמות דף קי"א ע"ב וכר' יוסי ת כן הוא בטור א ל' הרמב"ם ריש פי"ב מהל' אישות ב משנה כתובות דף פ"ו ע"ב ובברייתא שם דף מ"ז ע"ב פלוגתא דתנאי אם הם מדאורייתא או מדבריהם ג שם בברייתא ד משנה שם דף נ"א ע"א ה שם במשנה ד' מ"ו ע"ב ו משנה שם דף נ"ב ע"ב ז שם במשנה ח שם במשנה ט שם במשנה ד' מ"ו ע"ב י משנה ד' ס"ה ע"ב וכמה דוכתי כ מימרא דרב הונא וכו' שם דף נ"ח ע"א ל כדמפרש בגמ' שם דמזוני עיקר תחלת תקנתה לטובתה · תקנוה דזימנין דלא אספקא במעשה ידיה למזונו' מ טור וכ"כ ה"ה שם לדעת הרמב"ם
ובעלי התוס' ב"ב דף מ"ט ע"ב והרשב"א והר"ן נ וכ"כ ה"ה שם לדעת הפוסקים הנ"ל ס בריתא שם דף נ"ו ע"א דאפי' ר' יה
מודה בה ע כר"מ שם משנה דף י"ד ע"ב וכמ"ש לעיל סי' ס"ה סעיף ע' פ ממשנה שם ריש דף פ"ג צ שם במשנה ק

פתחי תשובה

דצריך שבועה כגון נאמנת דר"ג ור"א בפ"ק דכתובות כו' וצ"ע] : (י) אם רוצה לקיימה · עב"ש ס"ק כ"ד מ"ש ונשמע עוד מתוס' דהיכא דהוי מקח טעות צריך לקדשה מחדש כו' ועיין בתשו' ברית אברהם סי' פ"ה מ"ש בזה · ומ"ש עוד הב"ש וכ"כ בש"ג דצריך לגרשה כו' ע' בס' בית מאיר שכ' דלמנהגנו שעושין שדוכין בקנס אף רוצה לגרשה י"ל דא"כ כי יש לחשדו שעושה כדי לפוטרה בלא קנס לשיטת התוס' מש"כ להרמב"ם ורא"ש י"ל דפ"ע נאמן אך למה שנוהגין לד הכלה בטורח הספודה י"ל דלכ"ע אינו נאמן עכ"ל :
(א) ואיני עושה · עבה"ט שכ' מלשון זה נראה כו' אבל מה אעשה כו' וע' בס' בית מאיר שכ' עליו דשפיר עבדו הפוסקים שלא חילקו בזה דאילו כן לא תקשה ריש המדיר ואם איתא לדר"ה ע"ש וק"ל : (ב) אשלים לך · עבה"ט בשם ב"ש · ושם מסיים ומסתמא כשהות בכאן ג"כ א"י לומר בע"כ צאי כו' ועיין בס' ב"מ שחולק עליו ומסיק לכן לע"ד כל זמן שהבעל כאן ליכא מאן דפליג · וע"ש עוד בסי' ע' ס"ע מזה: (ג) עונתה· עבה"ט שכ' אבל בקנין אין אחר קנין כלום סמ"ע סימן ר"ב · ועיין בס' ב"מ שתמה עליו (כי הסמ"ע לא כתב זה על מין דהכא רק על ענין אחר) דבעונה ל"ש קנין וגרע מקנין דברים · ובכתובה מיאת זנות היא · ובירושה עת"ע ס"ק י"ב כתב דאפי' קנו מידו כמו בירושת אביו · אך עי' תשובת רשב"א שבב"י ס"ם קי"ח משמע דאם קנו מידו ליורשיה ליתן להם מה שהכניסה אם תמות בחייו מועיל אף אחר נשואין דזה כ
עצמו ליתן ואין זה תלוי בדין ירושה כלל · אמנם הרשב"א בזה לשיטתו דס"ל קנין אתן מועיל כמבואר גמו בב"י ח"מ
קנ"ס

באר היטב

(א) ועונתה · הרמב"ם ס"ל דשלשתן מן התורה · והב'
והר"ן ס"ל עונה מדאורייתא ומזונות וכסות מדר
והרא"ש והמגיד ס"ל מזונות מדרבנן · ועונה וכו'
מדאורייתא עיין ב"ש · ועי' מה שהקשה הכ"מ
מה"א על המגיד משנה ע"ש · ואישתמיטתיה לבעל
דברי המזרחי פרשת ואלה המשפטים. ע"ש שוב ועי'
שהש"ך על ח"מ סי' ע"ג ס"ק י"ז הרגיש ג"כ בזה · יש
(ב) עושה · מלשון זה נראה לדקדק דדוקא באמרה
ניזונית ואיני עושה שומעין לה · אבל אם היתה
אלא שאומרת איני ניזונית ואיני נותנת לך אין ש
לה · אבל מה אעשה שלא מצאתי חילוק זה בשום פוס
כנה"ג : (ג) אשלים לך · והיינו כשהיא מרוצה
אבל בע"כ לא · ב"ש : (ד) עונתה · מפני שמתנה
שכתוב בתורה בדבר שאינו של ממון · ודוקא
בעלמא בלא קנין אבל בקנין אין אחר קנין כ
סמ"ע סי' ר"ב ס"ק פ"ו : (ה) ארוסה · וכן אם
עמה בעודה ארוסה שלא היה משעבד כתובתו
קרקעות מבני · רשד"ס · חח"מ סי' ת"ס :

(ועיין לקמן סימן ע"ב אמרו רז"ל אין לך כשרה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה) (הגהות מיימוני פט"ו בשם תנא דבי אליהו) :

ע דין חיוב מזונות אשתו ואם חייב להשכיר עצמו · ובו י"ב סעיפים :

א [א]כיצד חייב במזונותיה אוכלת ושותה ממה שהוא אוכל ושותה ואם כל בני משפחתה רגילים בגדולות צריך להנהיגה כן ואם אין כולם רגילים בגדולות אינו חייב להנהיגה בכך כשאוכלת עמו (אבל כשאינה אוכלת (א) עמו צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה) ([ג]טור) : ב [ב]בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראויים לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה הרשות בידו [ד]ובלבד שיאכל עמה בליל שבת (ויש חולקין וסבירא להו דלא יוכל לומר שהיא תאכל לבדה אלא אם כן קבלה עליה מרצונה) (טור בשם הירושלמי ובשם הרא"ש ובב"י ובשם רוב [ה]הפוסקים) (וכן נראה לי) : ג [ו]כמה מזונות פוסקים לאשה לחם שתי (ב) סעודות בכל יום ופרפרות לאכול בה הפת ושמן לאכילה ולהדלקת הנר ומעט יין לשתות [ז]אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין (ואם היתה (ג) מניקה נותנין לה יין) ([ח]טור) [ט]ובשבת שלשה סעודות ובשר או דגים [י]ונותן לה בכל שבת מעה כסף לצרכיה (ונותנין לה עץ בשל (ד) מאכלה) (הר"ן פ' אע"פ) [כ]בד"א בעני שבישראל אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו (א) (למלמה והותירה מאלו המזונות הוא של בעל) ([ל]טור) (ב) [מ]ואם היה עני ביותר ואיני יכול ליתן לה אפילו (ה) לחם שהיא צריכה כופין אותו להוציא :

באר הגולה

א ל' הטור מדברי התוס' כתובות דף ט' ע"ב וכ"כ אביו הרא"ש שם ב ג"ז שם ושם ג לשון הרמב"ם שם בפי"ב כפשטא דמשנה שם דף ס"ד ע"ב ד שם במשנה וכדמפרש רב נחמן שם דף ס"ה ע"ב ה והרשב"א בשם הראב"ד פי' כגון שעושה מלאכה בעיר אחרת או לומד בעיר אחרת ה"ה שם וכ"כ בתשובה להרמב"ן סימן ק"ד ו שם ממשנה וגמ' ז מעובדא דביתהו דרב יוסף שם דף ס"ה ע"א ח ממימר' דריב"ל שם ע"ב ט שם בגמ' דף ס"ד ע"ב י שם במשנה שם במשנה ל וכ"כ הרמב"ם שם מברייתא שם דף ס"ה ע"ב מ שם ברמב"ם ואע"ג דקי"ל כשמואל דהאומר איני זן ואיני מפרנס כופין

באר היטב

(א) עמו וכו' · עי' ב"ש · התובעת מבעלה שיתן לה מזונות ומאכלים טובים באותן ג' או ד' שבועות [שאחר] אחר הלידה שדרך הנשים לשכב במטה מעת הלידה [ד'] שבועות ולשכור לה משרתת כדרך הנשים שלנו [ו]בעל אינו רוצה כייפינן ליה · רש"ל בתשובה סי' מ"ה · [א]דם שרוצה לצאת מעירו לדור בארץ אחרת בשביל [ש]אינו מתפרנס בעירו ואשתו אינה רוצה אינו חייב [ל]שאר כסות ועונה · הרש"ך ח"ב סי' ל"ז ועי' סימן [ע]"ט · הנשבע שלא לתת שאר כסות לאשתו אם שבועתו [ח]ל עליו · להרמב"ם דס"ל שהם מדאורייתא אין השבועה [ח]ל עליו · ולדעת הרמב"ן דס"ל שהם מדרבנן שבועה [ח]ל עליו · והרא"ש בתשובה כלל ח' סי' ו' והביאה הטור [ב]סי' קנ"ד כתב שלא חל עליו השבועה · ועי' הרדב"ז [ח"]א סי' ק"ז : (ב) סעודות · דהיינו כל שבוע י"ד [ס]עודות · בכל יום ב' סעודות וביום ו' ס"א · ובשבת [ג]' ובמ"ש ס"א · ובשבת נותנין לה בכל סעודה לחם [כ]שר עי' ב"ח · ואיירי כשאינה אוכלת עמו והוא עני [ו]א"מ חייב ליתן לה לחם ב"ש · אבל אם היא אוכלת [ע]מו מתגלגלת עמו אף בפחות משיעור זה ובלבד שיתן [ל]ה לחם · ב"ש · והח"מ לא כ"כ ע"ש : (ג) מניקה · [ל]ומר נותנים לה מעט יין בכל מקום שהיין יפה לחלב [א]בל יותר מכוס א' אין נותנין ח"מ · וב"ש כ' דמניקה [ע]ני ונותנין לה יותר מכוס א' ע"ש : (ד) מאכלה · [ד]"ה כלי אכילה : (ה) לחם · משמע אם יש לו יכולת

פתחי תשובה

קנ"ס אך לדידן צריך להיות שקנין בלשון חיוב אבל סילוק מירושה ברור דאף בקנין אינו מועיל אחר נשואין עכ"ל : (א) למלמה והותירה · עי' בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ע"א וסי' פ' שכ' דאין זה מוסכם להלכה דמאה שאמרו בש"ס אע"פ מותר מזונות לבעל אין ראיה כי שם לא מיירי בצמצמה אלא שנתותרו ממילא כגון שהיא בטבעה אינה אוכלת כ"כ כשיעור שקבעו חכמים לסתם נשים וכמו שפירש"י שם בהדיא וגם הדבר פשוט שהוא לבעל שהרי אין הבעל חייב ליתן לה יותר ממה שצריכה היא אבל בצמצמה וסבלה רעבון ודוחק יכולה לומר שבשביל עצמה עשתה כן ולא שיזכה בה בעלה וכן מפורש בתוס' נזיר דף כ"ד ע"ב בד"ה שקימצה דאם צמצמה מפיה ולא אכלה כדי שובע הוא דידה אלא דאם יש מותר מחמת שבוזלו המזונות הוא לבעל וכן מפורש בר"ן נדרים דף פ"ח ע"א ע"ש · ולכן פסק הלכה למעשה שאין להוציא מיד האשה והסכים עמו רבו הגאון בעל נו"ב ז"ל וכתב דלא מבעיא דהאשה יכולה לומר קים לי אתינן עלה דא"כ באם גם עתה היא רוצה מזונות הרי הבעל מוחזק ויכול לומר להיפך קים לי ולא והפרנס ממותר המעות שבידך אלא דבאמת דין זה ברור ולית ביה ספיקא כלל ע"ש באריכות וכ"כ בספרו דגול מרבבה בסי' זה (וע"ש עוד בס"ם פ"ב מ"ש על דברי הב"ש סוס"ק י"ח) ועיין עוד מזה בס' בית מאיר כאן ולקמן סי' פ' ס"א וגם בענין אם יהיה מה שזכתה נ"מ או שלה לגמרי ע"ש : (ב) ואם היה עני ביותר ואינו יכול כו' · זהו לשון רמב"ם פי"ב מה"א דין י"א ופשטו הלשון משמע שהוא עני וגם א"י להשתכר כגון שהוא חולה או אנוס ואפ"ה כופין להוציא אך בש"ע לקמן סי' קנ"ד ס"ג איתא שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר כו' והוא לשון הר"ן בשם הרשב"א ס"פ המדיר ולשון זה משמע שאפשר לו להשתכר אלא שאינו רוצה בזה הוא דכופין אבל כלא אפשר לו להשתכר שהוא אנוס אין כופין והיינו כדעת הי"א בהבית [ש]מ"א כאן ומשו"ה לא הניח הרמ"א שם כלום וכן מבואר בס' בית מאיר בסי' קנ"ד שם ומסיים דקלא קשה על הש"ע דבסי' [ז]' סתם כהרמב"ם וכאן בסי' קנ"ד כלשון הרשב"א ע"ש [ועיין בתשובת חתם סופר סי' קל"א שכ' ג"כ דבאופן דנקט בש"ע [סי]' קנ"ד ס"ג שאינו רוצה להשתכר גם הי"א דכאן מודים שכופין להוציא דטעם הי"א הוא דלא גרע משאר בע"ח באפר המלוה

הגה ותהא כתובתה עליו חוב עד שימצא ויתן (טור בשם הרמב"ם) (ג) וי"א שאין כופי
להוציא מאחר שאין לו (ר' ירוחם בשם ר"ת) מי שאין לו מזונות אלא הד יומא חייב לזון
את אשתו או למיכל בהדה (טור בשם הרמ"ה) וי"א עוד (ד) דחייב להשכיר עצמו (ו)
ולזון את אשתו (טור בשם ר' אליה ומהר"ם בשם רבותינו שבצרפת) היה לו קרקעות הרב
האשה ליקח מזונותיה מפירות הקרקעות או *מגוף הקרקעות (ה) או צריך למכרו (
סימן תה"ז) : ד ^ס^הנושא אשה (ו) ואחר כך (ז) נשתטית חייב לזונה ול
(עיין לקמן סימן קי"ט סעיף ו' (ז) שכתב (ח) להיפך) : ה ^ע^מי שהלך (ט) למדינ

אותו לזון שם דף
ע"ז ע"א שאני הכא
דלית ליה ג וכ"פ
הרב ב"ח *) פי'
יגבו לה הב"ד
מזונותיו או יכופו
בבעל למכרן למזון
כן הוא שם ברשב"א
ס הרשב"א בתשובה
ע ל' רמב"ם שם
הרב דאפסיקא הלכתא כוותיה שם דף ק"ו ע"ב

פתחי תשובה

השלוה מה הרעב אם אין לו להלוה פטור אך כשיכול להשכיר
עצמו ולהרויח ואינו רוצה וקשה לכופו שיעשה מלאכה וירויח
והוא אינו רוצה והוה חיי נפש והוא פושע ולכן כופין לכ"ע
ומשו"ה בסי' קנ"ד ס"ג לא הגיה הרמ"א כלום (וכתב שם לייסב
סתירת הש"ע שעמד הב"מ הנ"ל ויובא בס"ק שאח"ז) · וכ' עוד
דמ"ש הרמב"ם והש"ע ואינו יכול ליתן לה כו' שינו אפי'
יש לה מלוה ותוכל לחיות בממון עצמה מ"מ כיון שאין לו
ליתן כתחייבות שלו ה"ל גבי דידיה חיי נפש כו' ע"ש] ·
ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' נ' בד"ה והנה מ"ש בזה וצ"ל
סי' קנ"ד סק"ה : (ג) וי"א שאין כופין · כ' בס' בית מאיר
וז"ל לולא שאיני כדאי להכריע היה נלע"ד כדעת הש"ע שטעם
הי"א הוא שמדמו לבע"ח הטוען אין לי לשלם ולע"ד לא דמי
דס"ה דאגידה ביה וכשיגרשנה תנשא לאחר ביזונה וזה בידו
והוי כבידו לשלם ותו דזה דמי לסי' קנ"ד ס"ז שמחויב לגרש
אף שנמי אינו יכול ובפרט להרמב"ם שמזונות דאורייתא כעונה עכ"ל ומשמע דרצונו להכריע כהרמב"ם דכופין ל
באינו יכול להשתכר והוא אנוס · [ועיין בתשובת ח"ס שם שהזכיר דברי הב"מ הנ"ל שמכריע להלכה כהרמב"ם וה
הביא שכ"כ בס' ישועות יעקב · והוא ז"ל כתב בזה דמ"ש הב"מ מסברא דנפשיה לחלק בין בע"ח לכאן כבר קדו
משנה שם · אלא דמ"מ י"ל דטעם הי"א הוא דהא בלוה קיי"ל אין גופו משועבד לו כלל כמבואר בח"מ סי' צ"ז
ואשתו כגופו והוא צריך לה ואפי' כלים שעושים בהם או"נ אין ממשכנים כו' איברא יש לחלק בבלמא הלואה דעל
אחריתי היא ולהוצאה ניתנה ולא נשתעבד גופו לזה אלא נכסיו אבל הכא חוב המזונות היינו האשה בעצמה כיוד
לו אדעתא דמזונות ואם אין מזונות אין אישות ונשואין שפיר כופין להחזיר האשה על מקומה הראשון דהיינו
ולא תסא אגידא ביה הגע עצמך אדם שהשאיל לחבירו רחיים ורכב ועושה בהן חיי נפשו ולא שזקפו עליו במלוה
לו ועבר זמן השאלה וכי לא נאמר לא נכוף אותו להחזיר מפני שעושה בהן חיי נפש כו' (לע"ד גם זה נכלל בלשו
שם שכ' וז"ל ויש לתמוה כו' ומאחר שא' מתנאי הנשואין הם המזונות אם אין לו במה לזון יוציא עכ"ל ע"ש)
וזהו דוקא להרמב"ם דס"ל מזונות דאורייתא אך להפוסקים דס"ל מזונות דרבנן אין הנשואין ומזונות תליא זב
כך כו' והאריך קצת ומסיים לדינא דמי שיש לו ואינו רוצה לזונה אין כופין להוציא (רק לזון) ומי שאין לו ו
להרויח כופין בשוטים להוציא (כבסי' קנ"ד ס"ג) ומי שאינו יכול להרויח שהוא חולה ואינו פושע תליא למ"ד
דאורייתא כופין בשוטים ולמ"ד לאו דאורייתא אין לכוף בשוטים ואמנם במילי כופין · ובזה מיושב סתירת המחב
הב"מ הנזכר בס"ק הקודם) דבסי' ע' מיירי מכפי' בעלמא ע"כ סתם כרמב"ם ובסי' קנ"ד מיירי מכפי' בשוטי
דאינך סתם ע"כ כתב כלשון הרשב"א עכ"ד · וע"ש עוד שכ' דאם עברו וכפוהו על הגט כיון דע"י ישראל אפי'
כשר מה"ת להרמב"ם פ"ב מה"ג דין כ' א"כ הכא באינו יכול להרויח מפני חולי דלרמב"ם אפי' לכתחלה כופין וא
הפוסקים נמי אם עברו וכפוהו אפשר אפי' מדרבנן כשר כו' ע"ש] : (ד) דחייב להשכיר עצמו · עיין בתשובת הר
סי' תקס"ו מ"ש בזה · [ועיין בתשובת ח"ס סי' קל"ב אודות רב א' שנסע לא"י והניח אשתו פרטילאי וביתו רי
אוה בכתבו לתת לה החומש מהמקובץ לשלוח לו לשם והדבר ידוע שאינו מספיק לה בצוק העתים ודעת הגאון הש
כל המעות המקובץ ע"י הגזבר הידוע וליתנו לה והוא ז"ל השיב שהדבר קשה מאד הואיל ומתחלה לא ניתן אלא ע
להוציאו בא"י לא נוכל לשנות מדעת בעלים ואפילו הוא בעצמו אילו היה רוצה לאכלו בח"ל ה"ל גזלן ומשנה מדעו
כו' ושוב כתב דמ"מ הדין עם הגאון השואל כיון דזה ברור לנו שלא לכפותה לעלות לשם לא"י מטעם שכתב בפסקי
סי' פ"ח ומטעם שכתב במעיל צדקה סימן כ"ו (יובא לקמן סימן ע"ה ס"ק ו') כו' וכיון שע"כ חייב לזונה
המעשה הזה לעלות לשם ולא לצאת י"ח פרנסת אשתו א"כ מהראוי לכופו עכ"פ בכל מיני כפיות דלאו כל כמיני
לא"י ולהרעיב אשתו וא"כ לא מבעיא אותו החומש שלוה ליתן שנוכל ליתנו לה ולא מקרי משנה מדעת הנותנים
מגמת כוונת הנותנים להחזיקו שם בארץ הקדושה ואם לא תהיה מזונות אשתו קבוע בכאן הרי נכתוב עליו תמרור
מוכרח לעקור משם ולשוב לח"ל כו' אלא אפי' נראה שאין זה מספיק לכדי פרנסתה נוכל להוציא מיד הגזבר ליתן
כו' ומ"מ טוב להתרות בו בתחלה ובין כך תסתפק בהחומש אבר הרבה ליתן לה ומותר המעות יהיה מונח ב
עד בא תשובת הרב משם ע"ש] : (ה) או צריך למכרן · [עיין בתשובת ח"ס סי' קל"א בעסק משפט כזה] : (ו
נשתטית · עבה"ט וכ' עוד הב"ש ואם היא שוטה בשעת הנשואין וכתב לה כתובה נראה דחייב לה כל תנאי כ
ובס' ב"מ כתב עליו איני יודע מהיכן נראה לו כן שיתחייב במה שלא כתב לה כו' ע"ש : (ז) שכתב להיפך · עב"
ובח"ת

באר היטב

ליתן לה לחם אין כופין אותו ליתן גם בשבי
ושאר דברים · ח"מ ב"ש : (ו) כפועל · אף שיש
לה מזונות בצמצום חייב להשכיר עצמו ליתן לה
לפי כבודה דהא כתב בכתובה אנא אפלח ו
ח"מ : (ז) נשתטית · אבל אם היתה שוטה בעת
לא תקנו חז"ל נשואים לשוטה · אבל אם נשתט
הנשואין אז אינו פטור מחיובו אלא כשמגרש לא
א"י לגרש לכן חייב ליתן לה מזונות : (ח) ל
ושם כתבתי דכאן איירי בשוטה דאינו יכול ל
גיטה ע"ש · והח"מ כ' דכאן איירי דאין רוצה
כתובתה · ע"ש : (ט) למד"ה · ואם הלך למקו
והיה בדעתו לחזור לביתו ונשתקע שם פוסק

ישתו לב"ד להבוע מזונות ג' חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקים
מזונות שחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן : הגה אבל אם שתקה יותר ותבעה
אין פוסקין לה למפרע רק מיום התביעה אפילו התחילו הבית דין את הדין (הר"ן פ'
יות) וי"א דאם נפרד ממנה בקפסה ורולה לעגנה פוסקין לה לאלתר דודאי הניח
(מרדכי ריש דייני גזירות) · מכאן ואילך ᵖאפילו אין כתובתה בידה פוסקים
מזונות ᶜאבל אין נותנים לה במה (יא) שהתקשט ᵏואם היו לו נכסים
יורדים לנכסיו ומוכרים למזונותיה אפילו לא שמעו בו שמת ᵣואין מחשבים
מעשה (יב) ידיה עד שיבא בעלה אם מצא שעשתה הרי אלו שלה
לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה (יג) למזונות מכרה קיים ואינה צריכה
לא שבועה עד שיבא (יד) בעלה ויטעון או עד שתבא לגבות כתובתה
הו מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להם :
נשתטה או נתחרש פוסקין לאשתו תכשיט (ומפרנסין את אשתו מנכסיו) :
שהלך למדינת הים והפקיד כלים ביד אחד או השאילם לו מוציאין מיד
למזונות אשתו : הגה אפילו צוה הבעל שלא ליתן (כן כתב ר"י בתשובה הובאה
פ' דייני גזרות) ואם החזיר הנפקד לבעל אחר שתבעתו האשה לדין חייב לשלם לה
רדכי) וכשמוליאין מן הנפקד אין מוליאין רק לששה (טו) חדשים אפילו אם ירלה הנפקד
ין ממונו של בעל יותר (שם) ואין מוליאין מנכסים שהם ביד (טז) אחרים כל זמן
בני חורין (ב"י בשם תשובת הרשב"א) · ᵇאבל מיד השואל אין מוציאים עד
סוף זמן שאלהו : ח ᵍהלך בעלה ולותה ואכלה חייב (יז) לשלם :
זה תובע לאשה והיא תובעת לבעלה ואם אין האשה כאן תובע לבעל (הר"ן פ"ב דייני
יח) מיהו אם מחלה האשה לבעלה אין למלוה כלום (מרדכי פ' יש נוחלין) פסקו לה
מזונות וצוו לאחד לפרנסה ולגבות מנכסי בעלה אם מת הבעל אין לו עליה כלום אבל
סתם להלוות לה אם מת הבעל או אין לו לשלם ונפל לה (יט) ירושה ממקום אחר
לשלם (כן משמע מתשובת הרשב"א הביאה הב"י) (ח) ᵈעמד אחד מדעת עצמו
ה (כ) משלו אין הבעל חייב לשלם (כא) לו והרי זה איבד מעותיו :

באר הגולה

פ שם כדעת קלת מן הגאונים וכתב הטור שכן אומר אביו הרא"ש ז"ל צ כברייתא שם וכדמפרש לה רב חסדא שם ע"א ק שם בברייתא ר כ"כ שם מהסוגיא אליבא דרב ש כדין האלמנה שמוכרת למזונותיה שלא בב"ד כדלקמן סי' ל"ג שכן משמע בסוגיא שם דלא שמעו בו שמת לרב כמו שמעו בו שמת לשמואל ת מימרא דמר עוקבא וכו' שם דף מ"ח ע"א א הרשב"א בתשובות ב שם בתשובות ומפרש שם דדמי לנכסים משועבדים שאין מוליאין מהם מזונות ג מברייתא כילד אמרו ממאנת וכו' שם דף ק"ז ע"ב ומאבעיא דר"א מר' יוחנן אלמנה לב"ג וכו' יבמות דף פ"ח ע"א ד משנה כתובו' סוף דף ק"ז וכחנן דאפסיקא הלכתא

באר היטב

ב"ש : (י) מזונות · אפי' לא שמעו שמת :
קפט · שהרי אין לה בעל להתקשט לו · אבל
חרש ושוטה שתנים לה להתקשט כי אינה
להיות לשלם בלא תכשיטין · ח"מ ב"ש :
· כ"כ הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א דאפי'
הב"ד דמעשה ידיה מספיק לה מ"מ פוסקין
· ולקמן סעיף יו"ד בהג"ה הביא הרב דברי
הרא"ש כשב"ד פוסקים לה מזונות מדקדקין
יספיק לה מ"י וכנגד מ"י אין פוסקים לה
אין לא הביא הרב כלום וצ"ע ח"מ · והב"ש
כהרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ולא כהרא"ש
) למזונות · וה"ה אם מכרה לפרוע חוב בעלה
ש· רשד"ם חח"מ סי' כ"ו : (יד) בעלה · ואז אם יבא הבעל ויטען לריכה שבועה אבל א"י להוליא ממה
ג"ג דמכרה בלא הב"ד · וכ' הח"מ כשבא הבעל יוכל לטעון הנחתי לך צרכי או אמרתי לך לאי מ"י במזונותיך
זה לריכה שבועה · אבל אם טוען תשבע לי שלא הזדמן לך מלאכה לאו טענה היא · אבל מדברי הרא"ש
בכה"ג טענתו טענה · עי' ב"ש : (טו) חדשים · ומ"מ אין נותנין לידה כל הממון רק מעכבין המעות ביד
ביד אחר ומפרנסין וזכין אותה מן המעות · ועי' לעיל סי' ל"ג : (טז) אחרים · היינו כשים להם טענה
ש· ב"ש ועי' בש"ך ח"מ סי' פ"ו : (יז) לשלם · דוקא אם לותה בעדים : (יח) מיהו אם מחלה האשה
האחרונים המהו מאחר דהבעל משועבד מדר"נ איך היא יכולה לכ.חול · עי' מ"ש הב"ש : (יט) ירושה · ל"ד
יש לה נכסים עתה בשעת הלואה דנפרע ממנה · ח"מ : (כ) משלו · ואין חילוק בין אם זנה אותם
אם זנה אותה לשם מזונות הבעל ב"ש · ואין חילוק בין מזונות לרפואות בין שים לה קצבה בין שאין
מלבושים ושכר דירה · הרמ"ע מפאנו סי' פ"מ : (כא) לו · וכן האשה אינה חייבת לפרוע מה שהלוו

פתחי תשיבה

והח"מ כתב דכאן איירי דא"ר ליתן כתובתה · ועיין בהגהות יד אפרים שכ' ע"ז דמלשון תשובת הרשב"א שהביא הד"מ מבואר דאף באומר הרי גיטה וכתובתה לא מהני כיון שאינו יכול לגרשה ע"ש · ועיין בתשובת חוט השני סי' ל"ב שכ' על נדון דידיה וז"ל ואין לפטור אותו מטעם שנשטית שכ' הרמב"ם פ"י מה"א שאין חייב לה בשב"ו כבר נפסקה ההלכה מפי גדול האחרונים כהראב"ד שהשיג עליו וכן דעת הרשב"א בתשובה שחייב לה בכל · ועוד אפשר שבזה גם הר"מ מודה כי שגעון כזה הבא מחמת חולי ועודנה בחליה מוחזקים הם להתרפאות ואין אחד מני אלף אשר לא יכול לרפא והר"מ לא פליג אלא היכא שהיא בריאה ומשתגעת שהשגעון ההוא כרוב פעמים הוא נצחי ואינו מוחזק להתרפאות עכ"ל : (ח) עמד א' כו' · עיין בתשובת הרמ"ע מפאנו סי' פ"ט : (ט) וזנה משלו ·

הגה ואין חילוק בין אביה לאחר שפרנסה (י) מיהו אם היו חייבים (כב) לבעל ופר[...]
מנכין לו מחובו) (כל זה בהגהות מרדכי דכתובות) ואם אביה עמד ופרנס בת[...]
אפילו הכי אין צריך לשלם לו (יא) רק מזונות שלו ולא של בתו (ת"ה סימן ש"ז[...]
רק מכרה נכסיה (כג) ופרנסה אין לה עליו כלום ומעשה ידיה שלה (הר"ן ריש דייני[...]
ט [ה]הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך טלי מעשה ידיך למזונותיך[...]
(יב) אין לה (כד) מזונות: י [ו]הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות וכ[...]
ונתנו לה או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה (כה) מזונ[...]
נשבעת (כו) [ז]בנקיטת חפץ שלא הניח לה [ח]ואם לא תבעה ולא מכרה א[...]
או) שהתה עד שבא הוא ואמר הנחתי לך מזונות והיא אומרת לא הנחת [...]
מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסת שהניח לה (כז) ונפטר וישאר ה[...]
(אבל אין האיש נאמן לומר שנתן לה על העתיד) (הר"ן ריש פ' דייני גזירות) [...]
מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותיך הנחתי [...]
שבועת היסת שלא הניח: הגה טען ואמר (כח) היה לה להוציא מעשה ידי[...]
אם לותה בלא בית דין והיא בעלת מלאכה שמעשה ידיה מספיקין לה לדברים נ[...]
שאינן מספיקין לדברים קטנים טענתו טענה אבל אם פסקו לה בית דין צריכין שי[...]
ידיה לכל דבר (הכל בטור): יא [י]הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה א[...]
עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום [כ]ואם עשתה והותירה [...]
יב [ל]האשה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר אם באה מחמת ש[...]
שהוא בשכונה שיוציאו עליה שם רע וכיוצא בזה חייב לזונה שם [...]
מזונות אבל אם לא תבעה מחלה על מזונות דלשעבר: הגה וה"ה אם היו [...]
עם בעלה ולא מתדר לה עמו והמציאה ממנו ולותה למזונות צריך לשלם אבל אם ה[...]
אין צריך לשלם דאין איש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא (ל) עמו (מרדכי פ"נ[...]
וכ"כ הב"י בשם הריטב"א) ודוקא שבעלה בעיר אבל אין בעלה בעיר אין נפקו[...]
לבית אביה ואם משום מלאכות הבית אם היתה חולה פשיטא דחייב דחולה לו [...]
היא ואם אינה חולה מנכה לה ממזונותיה כפי מה שצריך לשכור מי שעושה לו המ[...]
שבבית אבל אינה מפסדת משום זה מזונותיה רק מחמת מעשה ידיה אם בת מלו[...]
זה בב"י סימן ע"ו ובשו"ת הרשב"א) ובמקום שחייב לה מזונות אע"פ שבעלה הכו[...]

באר הגולה

הוחי' דהניח מעותיו על קרן הצבי שם גמ' דף ק"ט ע"א ה מבואר בסוגיא שם דף ק"ז ע"א אבל אם מיחתה ואמרה אינה רוצה לא כל שכינו כמ"ש לעיל סימן ס"ט סעיף ד' ו מברייתא שם מה שפסקו פסקו ז שם כפי פירושו במשנה שנשבע בסוף וכו' כלומר שיבא הבעל לטעון כנגדה וכו' ושבועת המשנה ידוע שהיא בנקיטת חפץ ח מברייתא שם ואם בא וכו' נאמן וכפי פירושו שם וכ"כ הרי"ף כדין כופר בכל ט במגו דהיתה יכולה לכפור בהן ולא היתה נשבעת אלא היסת י מבריי' שם אמר לאי מעשה ידיך במזונותיך שם כ ה"ה שם בשם הרמב"ן והרשב"א שכל שאינו נותן לה מזונות זכתה היא במעשה ידיה ל הריטב"א ממשנה אי איפשי לזון וכו' שם דף ק"א ע"א

פתחי תשובה

עבה"ט ועיין בתשובת הוט השני סי' ל"ב דס"ה אם עמד א' ופדה אשת חבירו מן השבים אין הבעל חייב לשלם ע"ש: (י) מיהו אם היו חייבים לבעל· מסתימת הפוסקים משמע דאפי' אם החוב לא הגיע עדיין זמן פרעון וצ"ע: (יא) רק מזונות שלו· עבה"ט מ"ש מיהו מהם עיקר דהאומר אכול עמי צריך לשלם לו וכן כאן כדין זה מוציאים ממנו· ועמ"ש בזה בפ"ת לח"מ סי' רמ"ו ס"ז: (יב) אין לה מזונות· עבה"ט ועמ"ש לעיל סי' ס"ט סק"ב וע' עוד בס' ב"מ כאן:

באר היטב

לבעלה ופרנסו אותה· הר"ם איסרלש ס[...] הב"ש כאן שדיתי ביה נרגא לקמן סי[...] י"ג ע"ש: (כב) לבעל· ל"ד חייבים אל[...] מנכסי הבעל ופרנס אשתו אע"ג דלא הודי[...] דלא אמרו דהניח מעותיו על קרן הצ[...] דפרנס משלו· הגהת מרדכי· וכ' רשד"ס ני[...] ובשבועה הנשבע המפרנס כמה הוציא ו[...] ושיעור חוץ מן השורה לאו כל כמיניה ו[...]
בשבועה· ועיין במהר"ם מטראני ח"ב סי' למ"ד: (כג) ופרנסה· דמסתמא מחלה דדרך הנשים א[...]
בעליהן· כ"כ הרמב"ן· לפ"ז אפי' אם א"י לעשות שום מלאכה מ"מ א"צ להחזיר לה כי מסתמא מח[...]
הניח דין זה בצ"ע· מיהו אם אמרה בפני ע"ס דאין דעתה לוותר דינה כלוותה· ב"ש: (כד) מזו[...]
ספקה לה מעשה ידיה א"י למזונותיה א"י לומר לה צאי מ"י למזונותיך אא"כ כשהיא מרוצה או שמתק[...]
ב"ש: (כה) מזונות· ה"ה אם טוען אמרתי צאי מ"י במזונותיך ושתקה: (כו) בנק"ח· היינו [...]
אפי' ממטלטלין צריכה לישבע שבועה בנק"ח· אבל אם היא מכרה אינה נשבעת בנק"ח אלא כשמכר[...]
או המטלטלין הידועים שלא היתה יכולה לכפור בהם אבל מכרה מטלטלין שהיתה יכולה לכפור ב[...]
אלא שבועת היסת· עי' ב"ש: (כז) ונפטר· ל"ד נשבע ונפטר אלא אפי' הפקיד פקדון ביד הזן [...]
ונוטל פקדונו· רשב"א סי' התפ"ד: (כח) היה לה וכו'· ר"ל מה שפסק בסעיף א' כשלותה [...]
בלא טען הוא אז אין הב"ד פותחין טענה זו אבל אם הוא טען טענתו טענה: (כט) טענה [...]
בעלמא היה נאמנת: (ל) עמו· אפי' למאן דס"ל דהבעל יוכל להסרות אשתו ע"י שלים כמש[...]
הוא א"י להסרות אותו וכשהלך ממנו אין לה מזונות אפי' לפי ברכה הבית· אחרו[...]

אא בעיר ולא תבעתו בדין ולותה חייב לשלם דלאו כל כמיניה והוא דלא ספקה במעשה ידיה (תשובת הרשב"א סימן תנ"ב) :

שחייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים · ובו ד' סעיפים :

אדם (א) לזון בניו (א) (ב) ובנותיו עד שיהיו בני שש [ב]אפילו יש להם שנפלו להם מבית אבי אמם [ג]ומשם ואילך זן בתקנת (ג) חכמים עד ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו [ד]ואם לא רצה מכריזין ור ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי הוא פחות מעוף א זן אפרוחיו ואין כופין אותו לזונן [ו]במה דברים אמורים בשאינו אמוד יה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם מוציאים ממנו ו משום צדקה וזנין אותם עד (ג) שיגדלו : הגה ודוקא לענין מזונות הבנות ופין להשיא (ד) בנותיו ואע"פ שמצוה ליתן לבתו נדוניא ראויה מכל מקום לא : אלא מה שירצה יתן רק שישאן (הגהות מרדכי דקדושין וכ"כ תא"ו נכ"ג) : הלך למדינת הים והניח בניו כאן מוכרים מנכסיו לפרנסה עד שיהיו בני מבני שש ומעלה אין זנין (ג) אותם (ה) מנכסיו : הגה וי"א היינו דוקא לזונן אחר שם אבל התחיל לזונן ניזונין מנכסיו דודאי ניחא ליה (ו) בהכי (מרדכי שם ר"י) וי"א אם אמוד זנין אותן בכל ענין משום צדקה (כך משמע בטור) : ונשתטה מפרנסים מנכסיו בניו ובנותיו אפילו הן יתירין על שש עד ד [ט]הבא על הפנויה וילדה ממנו (ד) [י]אם הוא מודה שהולד ממנו חייב לזונו :

עב דין המדיר אשתו מליהנות לו · ובו סעיף אחד :

ר את אשתו מליהנות לו או שלא תטעום אחד מכל המינים או שנדרה קיים לה הוא עיין ביורה דעה בסי' רל"ה סעיף ג' :

חייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו · ובו ט' סעיפים :

ה כיצד חייב ליתן לה בגדים הראוים לה בימות הגשמים ובימות (א) החמה מסקנא דכתובות דף ס"ד ע"ב היה באותן הימים וה"ה אבל בשאר זמנים ובשאר מקומות אין הדמים עיקר אלא

באר הגולה

א מימרא דר' עולא רבא וכו' כתובו' ד' ס"ה ע"ב ב טו' בשם הר"מ מרוטנבורג וכ"כ אביו הרא"ש שם בפ"ד דכתובות ג מימרא דר' אילעי וכו' באושה התקינו וכו' שם דף מ"ט ע"ב וכפירש"י שם וכ"כ התוספות שם ד מעובדא דלקמיה דרב יהודה שם ה מעובדא דלקמיה דרב חסדא שם ו מסקנא הגמרא מעובד' דרב דכפייה לרב נתן וכו' ז מברייתא שם דף מ"ה ע"ב וכפירש"י שם ח מימרא דרב חסדא אמר מר עוקבא וכו' שם וכפירש"י שם וכ"כ הטור ט הרא"ש בתשובות כלל י"ז סי' ז' והריב"ש בתשובה סי' מ"א י הרי"ש שם דאל"כ אפשר שנתעברה מאחר דכי היכא דאפקרא נפשה לגביה אפקרא נפשה לגבי אחרינא א ל' הרמב"ם בפי"ג מה"א וכמ"ש שם דשיעור הכסות כ'

באר היטב

ו · אפי' אינו אמוד · ואין זנין אותם לפי כמ"ש סי' ע"ג סעיף ו' לענין כסות · וחייב אפי' אם אמה מתה · ואם האב מת והניח ס וגדולים חולקים בשוה וא"צ לפרוע להם שיהיו בני שש כי חיוב זה לזון אותם עד שם אינו מוטל אלא על אביהן כל ימי חייו ותו · משר"ס מלובלין סי' פ"ט · ומהריב"ל ' · ומהר"י ווייל בלקוטיו סי' י"א כ' היכא ינוק חייבין היורשים לזונו · האם אינה חייבת ים הקטנים · מהר"י ווייל שם : (ב) חכמים · ן להם ממון אבל אם יש להם ממון אין שום חיוב עליו · ב"ח ב"ש : (ג) שיגדלו · בדרישה הקשה יגדלו הא אפי' אחר שיגדלו חייב לזון אותם בתורת צדקה לא יהא אלא קרוב אחר כמ"ש בי"ד סי' ' ב"ש בה"י וכנה"ג דף ל"ז ע"א סעיף ה' : (ד) בנותיו · הלשון מגומגם והכוונה דכופין אותו ג' אין כופין אותו כמה נדוניא שיתן להם דאין עליו חיוב רק להשיאן ועישור נכסיו לא תקנו אלא ' בתשובת רש"ך ח"ב סי' קפ"א כ' דכופין לסיוע לגדן קרוביו · ועיין במהרי"ק שורש קמ"ח : ו · אפי' הוא אמיד אין זנין לבניו שלא בפניו · ח"מ ב"ש : (ו) בהכי · מיהו תוס' פ' נערה : אלא שאני לך וכו' כתבו דר"י חולק וס"ל דסברא זו מהני דוקא בנשתטה אבל אם הלך למד"ה ת ולא צוה ליתן להם מזונות לא ניחא ליה אפי' נתן להם מזונות קודם לכן · עי' ח"מ : ' כלומר נותן לה הבגדים בימות הגשמים והמתקיים הם שלה להתכסות בהם בימי גנותם · ב"ש

פתחי תשובה

(א) לזון בניו ובנותיו · עיין בתשובת חוט השני סי' ח' שכ' דבני בנים אינם כבנים לענין זה וכ"ש בני בנות רק מדין צדקה מחויב ליתן להם (עי' ביו"ד סי' רנ"א) ואם יש כאן אבי האם ואבי האב החיוב מוטל יותר על אבי האב שענין המזונות תולים יותר ביחוסה וראיה מדאמריך בפ' החולץ וליתבעיניה ליורשים ולא קאמר לקרובים ע"ש : (ב) ובנותיו · עבה"ט ומ"ש וחייב לזון אותם אפי' אם אמם מתה ע' בזה בתל"ע סי"ב מה"א דין י"ד ובהגהה שם : (ג) אותם מנכסיו · עבה"ט ועיין בס' בית מאיר שכ' דמ"מ שוכרין מלמד לבניו מנכסיו אפילו אינו אמוד ע"ש : (ד) אם הוא מודה · עמ"ש לקמן סי' קע"ז סק"א :

בפתות שלובשה כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה ואם באו
אין דרך לצאת אשה לשוק עד שיהיה עליה רדיד החופה את
[ב]נותן לה רדיד הפחות שבכל הרדידין (ואשה לא תרגיל עצמה לצאת
יופי לאשה אלא לישב בזוית ביתה) ([ג]טור) ובכלל הכסות שהוא חייב ליו
בית ומדור שהיא יושבת בו ומה הם כלי בית [ד]מטה מוצעת ומפץ (פי' כ
או מחצלת לישב עליה וכלי אכילה ושתיה כגון [ה]קדרה וקערה וחבי
וכוס ובקבוק וכיוצא בהן: ב [ו]המדור ששוכר לה בית של ארבע
ארבע אמות [ז]ותהיה רחבה חוצה לו ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו: ג
אותו ליתן לה תכשיטיה כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופרו
(פי' כחול שחור) ושרק (פי' למר גפנים שצובעים אותו בחריע ומעבירין או
כלות שתתראות אדומות · ערוך) וכיוצא בהן: ד [ט]בד"א בעני שבי
בעשיר כל דברים הללו נותן לה לפי עשרו: ה [י]אם קצרה ידו ליתן
בעני שבישראל כופין אותו להוציא (ותהיה הכתובה חוב עליו עד שי
וע"ל סימן (ב) ע' סעיף ג'): ו [כ]בניו ובנותיו עד בני (ג) שש חייב
כסות וכלי תשמיש ומדור ואינו נותן להם כפי עשרו אלא כפי צרכן (ז
ז [ל]כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו יש לו כסות ב
ומדור וכל שבית דין מוכרים למזונותיו מוכרים (ה) לכסות וכלי ביר
ח [מ]דין הבעל עם אשתו בטענות הכסות והכלים ושכר המדור כדין
המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אומרת לא נתן: ט (א) [נ]מי שכ
אשתו אינה יכולה להוציא מידו בלא כלום (ועיין לקמן סי' נ'):

עד המדיר אשתו מכמה דברים · ובו י"ב סעיפים:

א [א]הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש שאמר קונם הנאת תי
אם תתקשטי תתקשט מיד ותאסר בתשמיש ויקיים ז' ימים ואז
כתובה [ב]וי"א שאם הדירה שלא תתקשט בעניות [ג]שנה אחת יקיי
יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה · ובעשירות ל' יום יקיים יותר מכ
נדרו או יוציא ויתן כתובה: ב [ד]נדרה היא שלא תתקשט או ש
תשמישך עלי אם אתקשט ושמע ולא היפר לה יוציא ויתן כתובה (וע
דינים אלו ביורה דעה סי' רל"ה): ג [ה]אסר הבעל כלי שכיניו עליו
שכיניו כדי שלא תשאילם ולא תשאל מהן או שאמרה היא קונם ר
אם אשאל משכני כלים או אשאילם מכלי ושמע וקיים לה יוציא מיד
ואם אמר הוא קונם תשמישך עלי אם תשאל מהם כלים או תשאי

באר הגולה

שמן לה הבגדים הראויות לה וכו' ב וכתב הב"י שפרש בזה לומר אע"פ שהן עומדות בבית שאין יוצאות לשוק חייב ליתן לה שהרי צריכה לילך לבית האבל וכיוצא בזה ג מדברי הרמב"ם שם שאמר כל כבודה בת מלך פנימה ובמדרש רבה בפסוק ותצא דינה וכתב שם שלא יניחנה לצאת אלא כמו פעם אחת בחודש או כמו פעמים בחדש לפי הצורך וכו' ד שם במשנה ה מהירושלמי וכן בתוספתא ו מברייתא מתמשת במדור וכו' שם דף ק"ג ע"א וידוע שאין בית פחות מד' על ד' מברייתא סוכה דף ג' סוף ע"א ז שם ברמב"ם ח מברייתא מי שהלך למד"ה וכו' שם דף ק"ז ע"א דמשמע שם דבפניו לכ"ע יש לה תכשיט ט משנה שם דף ס"ד ע"ב י נלמד ממ"ש לעיל סי' ע' סעיף ג' וכ"כ הרמב"ם שם כ נלמד ממה שאמר פרנסה בכלל מזונות ל נלמד מדין הבנות דכתיב לה ומתזנן מנכסי ויש להם לבוש וכסות וכו' שם ודווקא היש

[ל]הם מתנאי כ"ד וכמ"ש לקמן סי' קי"ד סעיף י"ב מ ג"ז שם ברמב"ם נ הרשב"א בתשובה מטעם דמאן לימא לן דלא
וכו' ועוד משום תקנת השוק א ל' הטור ממשנה כתובות דף ע' ע"א וכדמוקי לה בגמ' שם דף ע"א ע"ב וכת"ק וכו
ב שם בשם הרמב"ם בפי"ג מה"א וכר' יוסי שם במשנה מדשקלו וטרי אמוראי אליביה ג כדמפרש שמואל שם בג
שממוצע בין ר' יוחנן ור' חסדא שם דכל חד מינייהו מסייעא ליה ה"ס שם ד שם בגמרא וכדמפרש טעמא שם דהא
ופתיק לה סברה מדתפתיק מיפני הוא דסני לו וכמו שפירש"י שם דאינה יכולה לדור אצלו כלל ואפי' עד שתיאסר עק
ממימרא דרב כהנא וברייתא שם דף ע"ב ע"א וכמו שפירש התוס' שם

פתחי תשובה

(א) מי שמשכן · עב"ש כאן ולקמן סי' נ' ס"ק מ"ט ונ"ב ועיין בס' ב"מ שהאריך בזה ומסיק וז"ל היוצא לנו מזה לע"ד בבגדים שהכניסה וכן בבגדי חול שעשה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות אם יש לומר גבי בעלה אחזוקי איניש בגנבי כו' ואז הפשר דשייך נמי תקנות השוק אבל לפעמים הוא אדם שמסתמא להיפך וגם ממש דומה לגנב מפורסם דל"ש גביה ת"ה · וכ"ז אם מכר או השכין לצורך פרנסה אבל אם עשה כדי להוציא בקוביא לע"ד כ"ע מודו בזה אפי' בבגדי שבת שע"ד כן גמר והקנה לה שלא יהא לו רשות בזה וטעם אחזוקי בגנבי נמי ל"ש באדם כזה וטעם ת"ה הוא לפי ראות עיני הדיין ואם יראה לדיין שידע המלוה שנעשה בלי ידיעתה יוכל להוציאם בלא כלום עכ
א

באר היטב

ש"ם: (ב) ע' · דשם הביא דעת ר"ת דכ
להוציא כשאין לו מזון לזון אותה · ה"נ כ
להוציא בשביל כסות · ח"מ ב"ש: (ג)
אחר שם מפלירים בו · ואם הוא אמוד
גבי מזונות · ח"מ ב"ש: (ד) בלבד · ול
דוקא באשתו נותנים לפ"כ אבל לא לבניו
כי היכא דאמר לה נאי מ"י במזונותיך
אמר לה נאי מ"י בכסותך מהני · הרדב"ז

תשאל מהם ולא תשאילם והרי היא נאסרה מיד ויוציא · לאחר ז׳ ימים
ה ואם היא אסרה כלי שכיניה עליה כדי שלא תשאל מהם או שאסרה
כלי בעלה שלא תוכל להשאילם כדי שלא יחזיקו להם טובה או
לא לארוג בגדים נאים לבניו והוא אינו יכול להפר שאין זה מדברים
ינה ואסורה לארוג ולשאול ולהשאיל כלים תצא בלא כתובה מפני
שם רע בשכניו : ד ׳נדרה שלא תלך לבית אביה ותלאתו בתשמיש
קונם תשמישך עלי ׳אם אלך לבית אבי שאם לא תלאתו בתשמיש
ה קונם בית אבי עלי אינו יכול להפר אלא כיון שתלאתו בתשמיש
י וכיון. ששמע ולא הפר יוציא מיד ויתן כתובה ואם הוא אומר קונם
עלי אם תלכי לבית אביך ׳יותר מחדש אם הוא דר עמה בעיר או
ל אם הוא דר בעיר אחרת יקיים ז׳ ימים ואז יוציא ויתן כתובה :
היא ואמרה קונם הנאת תשמישך עלי אם אלך לבית האבל או לבית
ששמע ולא הפר יוציא מיד ויתן כתובה: ו ׳ואם הדיר הוא שאמר
ה תשמישך עלי אם תלכי יוציא לאחר שבעה ימים ויתן כתובתה
ען הדרתיה בשביל בני אדם פרוצים המצויים שם ׳אם הוחזקו שם
לאו אינו נאמן : ז ׳הדירה שלא תלך למרחץ בכרכים שבת אחת
שתי שבתות שלא תנעל מנעל בכפרים שלשה ימים ובכרכים מעת
על כן (׳יתיר את נדרו או) יוציא ויתן כתובה : ח ׳הדירה
קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית המרחץ בכרכים יותר משבת
כפרים יותר משתי שבתות או אם תנעלי מנעל בכפרים יותר
ובכרכים יותר מעת לעת ימתין ז׳ ימים ואח״כ יוציא ויתן כתובה :
ר לאשתו אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך
לו ותהיה היא הולכת להם כשיארע להם דבר ותלך לבית אביה פעם
בל רגל ולא יכנסו הם לה אלא אם אירע לה דבר כגון חולי או
׳וכן היא שאמרה אין רצוני שיבואו ׳לביתי (א) אביך ואמך אחיך
ואיני שוכנת עמהם בחצר אחד מפני שמריעין לי ומצירין לי שומעין
ודוקא שנראה בבית דין שיש ממש בדבריה שהם מריעין לה וגורמין קטטה בינה
ל בלאו הכי אין שומעין לה דהא המדור אינה שלה רק של בעלה (תמ״מ פרק
) ונוהגין להושיב עמהם איש או אשה נאמנים ותדור עמהן עד שיתברר על ידי
הריב והקטטה : יא ׳האיש שאמר איני דר במבוי זה מפני שבני
ם או פריצים או עובד כוכבים בשכונתי ואני מתיירא מהם שומעין
שלא הוחזקו בפריצות ואפילו היה המדור שלה מוציאין אותה ממנו :
היא שאמרה כן אע״פ שהוא אומר איני מקפיד עליהם שומעין לה
(איש המכה אשתו או היא מקללתו עיין דינו לקמן סימן קנ״ד) :

וק הארצות לענין נישואין ודיני ארץ ישראל · ובו ה׳ סעיפי׳ :

צות בא״י חלוקות זו מזו לענין נשואין יהודה ועבר הירדן והגליל ׳וכל
הוא ארצות כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן (שחלוקים (א) בלשונם)
סימן קי״ז) ׳שמי שהוא מארץ מהארצות ונשא אשה בארץ (ב) אחרת

באר הגולה

ו שם בברייתא ז שם משנה שם דף ע״א ע״ב ח נלע״ד כיון דקבלה עליה שתשוי כאלו אסורה לעולם אבל אם פירשה דבריה לאיזה זמן דינה כדין אם אמר הוא קונם וכו׳ וכדמפורש בסוף הסעיף ט כדעת הרמב״ם שם בפי״ג וכאוקימתא דאביי שם דסיפא אתאן לכהנת ור׳ יהודה היא והוא פסק כת״ק דלא מחלק בין כהנת לישראלית י טור ומבואר במ״ש לעיל סעיף ב׳ · ובסעיף ד׳ · כ ג״ז שם ומבואר כמ״ש לעיל ל שם · במשנה מ כדמפרש רב אשי דף ע״ב ע״א נ ל׳ הרמב״ם · שם מהירושלמי שם ס כן הוא שם ברמב״ם ע מבואר כמ״ש לעיל פ ג״ז שם וכתב ה״ה שדברים פשוטים הם וכ״כ מן הגאונים ז״ל וכ״כ צ ג״ז שם וכ״כ הרי״ף בתשובה *(בנוסחת הרמב״ם שיכנסו אצלי וכן העתיק הטור) ק שם ר שם

א משנה כתובות דף ק״י ע״א ב הרמב״ם בפי״ג מהל׳ אישות וכתב ה״ה שזה פשוט ג שם מהתוספתא והביאה הרי״ף שם

באר היטב

· בריב״ש סי׳ קע״ז מבואר כל שהוא מלכות
אין מוליאין אפי׳ אין חלוקים בלשונם ·
זרה אין מוליאין אלא אם חלוקים בלשונם ·
(ב) אחרת · הנה בזה יש ג׳ שיטות · לדעת
מב״ם והר״ן והריב״ש אין חילוק בין אירוס
שואם כשהוא ממדינה א׳ ואירס או נשא
במדינה

פתחי תשובה

(א) אביך ואמך כו׳ · כתב בס׳ בית מאיר ברמב״ם לא נזכר כ״א אמו ואחותו והיינו משום דסובר דמן הסתם נאמנת שמריעין לה וזה דוקא באמו ואחותו שהן מן הנשים השונאות אותה (כדלעיל סי׳ י״ז ס״ד) אבל הטור וש״ע אזלו בשטת הה״מ שהביא הרמ״א בהגהה דדוקא שנראה לב״ד שיש ממש בדבריה ולהכי אפי׳ אביו ואחיו אולם מסתבר לע״ד דעת הרמב״ם דעל אמו ואחותו סתמא יכולה לטעון עכ״ד ע״ש : כופין

(א) כופין אותה ויוצאה עמו (ג) לארצו או תצא בלא כתובה ובלא ת
שעל מנת כן נשאה אע"פ שלא פירש (אבל אינו יכול להוציא מעיר
או להפך בגליל אחד אף על פי שהתנה עמה להוציא מגליל ליהודה) (הר"ן פ"ב די
וכן כל כיוצא בזה): ד אבל הנושא אשה באחת מהארצות והוא מאנ
הארץ אינו יכול להוציאה (ב) לארץ (ה) אחרת אבל מוציאה ממדינה (ו
ומכפר לכפר באותם הארצות ואינו יכול להוציאה ממדינה ה לכפר ו
ו למדינה: הגה וי"א דאם היו שניהם מארץ (ז) אחת ונשאה בארץ אחרת היא
אותו לילך עמה לארצה אפילו מכפר למדינה או להפך (טור בשם ר"ת) אבל
מארץ אחת ונשאה באותה הארץ אין אחד מהם כופה לשני להוציאו ממדינה לכפר
אבל ממדינה למדינה או מכפר לכפר האשה יכולה להכריחו שילך עמה למקומה
שוים (נ"י שם) היה דר עמה בעירו ולא מתדר שם ונסע עמה לעירה דרך
אתדר ליה יכול לחזור (ח) ולהוציאה (ריב"ש סימן מ"ח) י"א (ג) אם לא יו

פתחי תשובה

(א) כופין אותה · עמ"ש לעיל סי' נ"ב סוס"ק ב': (ב) לארץ אחרת · עבה"ט מ"ש בשם מהרי"ט אם היו מתעוללים עליו כו' ועיין בס' ישועות יעקב סק"ב שמספק ע"ז דנהי שהוא אנוס מ"מ הוי בגדר אונס דתנאה חייביה דלא אמרינן ע"ש : (ג) אם לא יוכל להתיש · עיין בתשובת נו"ב סי' ס"ז בענין הזוג שהותנה ביניהם בתנאים ראשונים שידורו בעיר ובבית אבי הכלה ובתנאים אחרונים הוכפל התנאי ועתה אחר החתונה לא מיתדר ליה להבעל במקום שדר בו חמיו כאשר שקרה לו מקרה בפעם הראשון שהיה בבית חמיו היו לו מיחושים הרבה וחזר לבית אביו ונתרפא וחזר שוב שנית לבית חמיו ואינו יכול לסבול אוירא דמדינת חמיו והיו לו מכאובים

באר היטב

במדינה אחרת צריכה להוליך עמו וכופין או' ו
תלך אחריו דינה כמורדת · ולשיטת הר"ש יו
יש חילוק בין אירוס לבין נשא הייט אם אינן נ
אחרת צריכה להוליך עמו למדינה שלו · אב
במקום מולדתה אין כופין אותה להלך אחרי
כתב בדברי מהר"ם אפי' לא נשאה וכו' · ב
עליו האחרונים · ב"ח ח"מ ב"ש ע"ש · ופי
היא שיטת ר"ת ויתבאר בסמוך : (ג) לא
להסתפק אם מ"מ לארצו · הוא דוקא אבל
ארץ אחרת שאינו לא ארצו ולא ארצה אין ש
לילך אחריו · או דילמא מ"מ צריכה לילך אחריו לארצו נ"ד והכוונה שצריכה לילך אחריו ואפי' שיוצ
אחרת שאינה לא ארצו ולא ארצה כנה"ג דף נ"ח ע"א · כתב מהרי"ט ח"א סי' מ"ז הא דכופין א
עמו לארצו · דוקא כשלא בא לעיר הזאת אלא לענין נשואין בלבד אבל מי שהלך שם עם ביתו ו
שנים ואחר כמה שנים נשא שם אשה א"ל שע"ד לחזור לעירו נשאה ואע"פ שדעתו היה כן דברים ש
דברים ע"ש: (ד) לכרך · כלומר אע"ג דמגליל ליהודה יוכל לכופה אפי' מכרך לעיר כיון שהיא
אחריו מ"מ בגליל א"י להוציאה מעיר לכרך או להיפוך · ויש להסתפק אם יוכל להוציאה בגליל למק
או אם רוצה להניחה במקומה והיא אומרת על מנת כן נשאתיך שתוליכני למקומך ותן מקומך ע
שהברירה בידו או לא · ח"מ · וב"ש כתב בפשיטות דהברירה בידו להניחה במקומה ולהוציאה
ע"ש : (ה) אחרת · אפי' לארץ מולדתה א"י להוציאה כי י"ל בכאן יש לי נחת רוח יותר כי הורגלתי
וכתב מהרי"ט בתשובה ח"א סי' מ"ז אם האנשים היו מעלילים עליו מטעם שאביו היה לו עסק בממו
להוציאה לעיר אחרת כיוצא בה · ועי' ברשד"ם חא"ה סי' קנ"ה : (ו) למדינה · כלומר מעיר גדולה לכ
כי בעיר גדולה יש מעלה דיוכל לקנות כל צרכה וחסרון דאין בה גנות ופרדסים כי הכל יושבים
ומקרבים בתים זה לזה כ"כ רש"י בכתובות דף ק"י ע"ב · ובקדושין דף מ"ט ע"ב כתב רש"י ישיבת כ
דהיוקר מצוי בו ע"ש וצ"ע · ועיין בספר פרשת דרכים דף י"ז ע"א · והיינו דוקא כשהנשואין היה מ
א"י לשנות אלא למקום השוה אבל אם הנשואין היו במדינה זו במקום אחר מחויבת היא לילך עמו ע
מכרך לעיר אפי' לשיטת מהר"ם מרוטנבורג אם הוי הנשואין בעירה מ"מ צריכה לילך אחריו כיון ש
במדינה אחת · ב"ש ועי' כנה"ג דף ל"ח ע"ב : (ז) אחת וכו' · זהו שיטת ר"ת · והוא הפך כל הפוס
סובר דהמשנה איירי בכפיית האיש מתי תוכל היא לכופו שילך אחריה · ולשיטתיה הוא כך · אם ש
ושני מגליל · אז היכא שהיו נשואין שם מחויבים לדור אף שהיה במקומו א"י לכופו שיעקר משם ויל
וכן אם הם ממדינה א' ומקומו עיר ומקומה כרך או להיפך אזלינן לעולם אחר מקום הנשואין · ואם ש
והנשואין היו במדינה אחרת יכולה לכופו שילך למדינה שלהם אפי' מכרך לעיר וכתב ב"ש ומש
מיהודה והיא מגליל · והנשואין היו בגליל · א"י לכופו · וכן אם א' מגליל וא' מיהודה והנשואין
אחרת א"י לכופו שילך למדינה שלו וה"ה במדינה אחת ונכנס מעיר והנשואין היו בכרך יכולה כו
לעירו ע"ש · רוב פוסקים חולקים על ר"ת · אלא במרדכי כתב כיון דאיכא פלוגתא עבדינן הכא לומ
לחומרא · היכא דהבעל רוצה לכוף אותה לא כפינן אותה לחוש לדעת ר"ת · ומכ"ש דאין כופין אותו
עי' ב"ש : (ח) ולהוציאה · לאיזה מקום שירצה דהא בעת שעקר ממקומו מחמת גזירה שיה
דיתי

באר הגולה

ד שם מהמשנה וכדמפרש בתוספתא ה וכדמפרש טעמא שם בגמ' ע"ב דכאן שכיחי כל מילי ו שם כדאמר ר' יוסי בר חנינא מנין שישיבת כרכים קשה שנאמר ויברכו לכל האנשים המתנדבים לשבת

[כ]למו כופין אשתו שתלך עמו למקום שירצה (ת"ה סימן תי"ו) (ט) ויש חולקין (ב"י [ו]בריב"ש סימן פ"א) מי שהוא ממדינה אחת ויש לו שם אשה ונשא אחרת במדינה [ש]יכה לילך עמו לעירו דודאי נשאה לשוב לביתו (ב"י בשם הרשב"ץ) וע"ל סי' קנ"ד [ע]וד מדינן אלו: ב ^ז^כשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה [א]ינו יכול להוציאה מנוה יפה לנוה (י) הרע ^ח^ולא מרע ליפה ^ט^וכן לא ממקום שרובה ישראל למקום שרובו (יא) עובדי כוכבים ובכל מקום ממקום שרובו (יב) עובדי כוכבים למקום שרובו ישראל: הגה ואינו יכול ממקום שהמושל (יג) טוב למקום שהמושל רע כל מקום שיכול להוציאה ממקומה [א]ף שכנסה ונשאה אבל קודם נשואין לא יוכל להוציאה (ד) וצריך לכנסה במקומה [ו]התנה בפירוש עם האשה אבל אם התנה עם אמה (ה) לאו (יד) כלום הוא מיהו

ז ירושלמי שם
ח משנה שם
והרשב"ג וכדמפרש טעמא שם מפני שהנוה היפה בודק ופירש"י בודק את הגוף למי שבא מנוה רע ומתוך כך חלאים באים עליו והרמב"ם שם פי' בענין אחר
ט מהתוספתא והביאה הרי"ף שם

באר היטב

[ו]יזה מקום שהוא · לכן אף שהיה דר אח"כ [ב]ולדתה ולא איתדר ליה יכול להוציאה משם [ד]ירתו באיזה מקום שירצה · ריב"ש ב"ש: [ויש] חולקין · עי' ח"מ ב"ש · ולדעת החולקים צ"ל [דב]בר הזהירו חז"ל מאן דבעי ליה בהאי מתא [ל]א אמרו חז"ל אלא דרך עצה טובה אבל א"י · ב"ש· ועי' בב"מ דף ע"ה ע"ב שלשה צועקין [ו]כו' דבעי ליה בהאי מתא ולא אזיל למתא [ע]"ש · א"כ צ"ע למה לא כפינן לאשתו שתלך [למק]ום אחר · ועי' סי' ע' ס"ק א' מ"ש בשם [ו]בפי' בתשובת הריב"ש סי' פ"א: (י) הרע · [דוו]קא דוקא כשמניחם ממדינה א' ומעיר א' או [ל]שנות אותה למקום גרוע אבל כשנשא אשה [א]חרת הוי כאלו התנה שתלך אחריו אפי' מכרך [ו]אפי' מיפה לרע: (יא) עובדי כוכבים · ממקום [ש]ושאר הדברים הצריכין לעיר למקום שאין [כ]ל הדברים הצריכים לעיר הוי כמוציאה ממקום [ישר]אל למקום שרובו עובדי כוכבים · מהרי"ט [ב]ח"א סי' מ"ז: (יב) עובדי כוכבים · אפי' [ל]נוה רע · ועי' ב"ח מ"ש בשם מהרש"ל: · מסידור לשון הרב משמע דקאי אדסמך ליה [מ]קום שרובו ישראל אינו יוכל להוציאה כשמושל אבל מלשון הגהת מיי' משמע דמושל רע הוי רע ומקום שרובו ישראל עדיף מנוה רע [וכו]': (יד) כלום הוא · אמנם אם התנה עם אמה [ו]יתומה ומרצנה קודם הקדושין והיא תודה בזה [ה]ריב"ש ועי' ב"י · ואם לא תודה אין עדות

פתחי תשובה

הרבה עד שבא לכלל סכנה שהיו לו מכות בפניו ותבורות ופצעים והרופאים אומרים שזה בא לו מחמת שינוי אויר · ופסק בזה הגאון אב"ד דק"ק אה"ו שאין כופין הבעל לדור בבית חמיו ואדרבה כופין את האשה שתלך אחריו והביא ראיה מתשובת מיימוני סי' כ"ח דאם יש אומדנא ואמתלאות היא צריכה לילך אחריו ואין לך אומדנא גדולה מזו ועוד ראיה מפלוגתא שבין הס"ד וריב"ש באין לו מזונות ופרנסה במקומו וע"כ לא נחלק הריב"ש אלא בדוחק פרנסה שמ"ש רז"ל מאן דבעי ליה בהאי מתא כו' הוא רק דרך עצה טובה אבל כאן דבעי ליה מחמת חשש סכנה גם הריב"ש מודה · והוא ז"ל השיב בזה דמ"ש הגאון הנ"ל שאין כופין הבעל הוא פשוט כיון שהרופאים העידו שהוא סכנה פשיטא שסומכין על דבריהם אפי' במקום סקילה וכרת להלל שבת ולאכול ביוה"כ ק"ו כאן דתרי זימני הוי חזקה (עמש"ל סי' ב' סק"ז) אבל מ"ש דכופין את האשה שתלך אחריו צריך תלמוד כי בתשובת מיימוני שם לא הוזכר כלל מלכוף את האשה רק שלא לכוף הבעל לגרשה או לבא למקומה (נ"ע מדברי הרמ"א דלקמן ס"ב סוף הגהה) ומעתה ניחזי אנן הנה לדעת ר"ת פשיטא שידה על העליונה ואף שמפני אונס דידיה שלא תכוף אותו לבא למקומה אבל איך הוא יכול לכופה ואף לשיטת שאר הפוסקים דהך דג' ארצות לענין כפיית האשה מיירי מ"מ טעם הדבר דסתמא דמלתא היא נשאת על דעת לבא למקומו אבל היכא שהיה תנאי מפורש בשעת נשואין לא נחלקו מעולם ואף שאונס רחמנא פטריה אבל לא אמרינן אונס רחמנא חייבה לדידה · ומ"ש הגאון הנ"ל דכאן דבעי ליה מחמת חשש סכנה גם הריב"ש מודה אני אומר נהפוך הוא שגם הס"ד מודה שאין יכול לכופה דדוקא בדוחק עניות שגם האשה בדוחק אמדינן דעתה שיותר נוח לה להיות במקום אחר מלסבול עניות ולכן בטלה דעתה ויכול לומר ע"ד סתם נשים נשאתיך אבל בנ"ד הוא סובל מכאובים מה איכפת לה בדידיה לצאת ממקומה ובזה ליכא אומד הדעת בכל הנשים (לפי קוצר דעתי אין ברורה כ"כ כי אפשר שיהיו לו מכאובים בחשש סכנה מסתמא לא יוכל להשתכר ופרווייהו איתניהו בה) ועוד מיירי בנשאה סתם אבל היכא שהיה תנאי מפורש אין חילוק בדבר· ומיהא דפסיקא הלה שאין לכוף אותו כלל לכוף אותה ובנדון המזונות מעבר עד היום אם עדיין לא המרה בה הבעל ע"פ הב"ד שתרד עמו לדין הסימא [מז]ונות כי אולי אם היה מתרה בה והיתה שומעת מפי ב"ד שאין הבעל חייב לבא למקומה היתה מתרצית לבא אליו בהתראה ראשונה שיתרה בה הבעל שתרד עמו לדין לא במקומו ולא במקומה כי קצינים אלו יושבים בעיירות אחד נקרא תקיף בעירו ואז כשלא תרצה לעמוד בדין שוב יעכב מזונות עד שתרד לבסוף לדין ואז יפסקו הב"ד גם על המזונות מעת הסירוב כי ישמעו טענתה אם יהיה לה אמתלא כדבר עכ"ד ע"ש:

[ת]שובת נרית אברהם סי' נ"ב אות י"ד בהגהה שהביא דפ"א בא אליו שאלה מרב אחד בדברי ריבות שבין איש לאשתו אודות [מק]ום דירתם ובתוך טענות הבעל בא בטענה שניה עד דברי אבי האשה שיבא לדון לפני ב"ד שבעירו והאשה היא אצל אביה [ו]ב]נו הולך אחר הנתבע והשיב הבעל דלפי דבריו שהיא מורדת ואין עליו איסור הרמב"ם ולענין איסור זה הוי איהו הנתבע [וב]ן מעברתם שתבא לדון לפני ב"ד שבעירו · וכתב שלא היה לו באפשר להשיב ע"ז מכמה טעמים אך דעתו נוטה קצת [ל]בעל בזה ע"ש: (ד) וצריך לכנסה במקומה · עיין בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' פ"ו: (ה) לאו כלום הוא · עפס"ע ופ"ע

אם יש אמתלאות וטעמים (טו) לדבריו האשה צריכה לילך אחריו (תשובת מיימוני) : ג
מח״ל לח״ל מא״י לא״י אבל מח״ל לא״י כופין (טז) אותה לעלות [כ] אפי
יפה לנוה הרע ואפילו [ל] ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עובדי כוכב
מוציאין מא״י לח״ל ואפילו מנוה הרע [מ] לנוה הטוב ואפילו ממקום שרוב ע
כוכבים למקום שרובו ישראל : ד [נ] אמר האיש לעלות לא״י והיא אינה רו

בלא כתובה : הגה אבל נכסי מלוג שלה (יז) ונ״ב הקיימים נוטלת ואם אינם קיימין
הפסידן נכסי צאן ברזל [ס] א״צ לשלם וי״א צריך לשלם ואם נגנבו או אבדו כ״מ לית לה ו
לשלם והא דכתובה אין לה דוקא שנשאר בא״י אבל אם חוזר (יח) לסוף כמה שנים להתי
צריך לשלם לה או ליורשיה אף הכתובה (כ״ז במרדכי סוף כתובות בשם מוהר״ם) : [ע] אמ

לעלות והוא אינו רוצה יוציא ויתן כתובה וה״ה לכל מקום מא״י לירושלי
מעלין לא״י ואין הכל מוציאין משם הכל מעלין לירושלים ואין הכל
משם : ה [פ] יש מי שאומר דהא דכופין לעלות לא״י היינו בדאפשר
(יט) סכנה הילכך מסוף המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות ומ
ולמעלה כופין לעלות דרך יבשה וגם דרך ים. בימות החמה אם אין שם

* משנה שם כ שם בגמרא ל שם ברמב״ם וכתב ה״ה שהוא כפי התוספתא מ כן הוא ברמב״ם עם מגדל עוז ובינה לכתוב הטוב במקום היפה לפרש שהיא ידוע שאינו בודק דאי לאו הכי אפילו בא״י אין מוציאין כדלעיל ובגמרא איתא היפה ומפרש שם דתנא לה איידי וכו׳ נ ברייתא שם ס מפרש שם כיון דברשות ב״ד עבד ולא הו״ל לאסוקי אדעתיה משא״כ בנכסי מלוג דלא היה לשלוח בהן יד בקנין שהרי אין לו בהם אלא פירות ע שם במשנה פ ה״ר שלמה בן א

פתחי תשובה

בשם ר״מ אלשיך ואם השדכן יעיד עליה תשבע להכחיש העד · ועיין בס׳ ישועות יעקב סק״ז שהביאו ג״כ וכתב עליו ואני מסתפק בדבר אם יש כאן מקום לשבועה כיון דאין בזה תביעת ממון ע״ש : (ז) בלא סכנה · עבה״ט לענין אם בזה״ז מצוה לעלות לא״י כו׳ ועיין בתשובת מעיל צדקה סי׳ כ״ו אודות שלשה חברים שרצו ליסע לא״י הם ונשיהם ובניהם הקטנים בני שתים ושלש שנים והב״ד שבעירם רוצים לעכב על ידם שלא ליסע עם בנים הקטנים מחשש סכנה פן לא יוכלו לסבול צער טלטול הדרך ונענוע הספינות ושינוי האויר ושאלו האנשים השמה אם ימנעו מנסיעה זו או לא ואם יחושו לגזירת ב״ד בזה · והשיב לענין אם בזה״ז מצוה לעלות לא״י הנה הרמב״ן מנה מצוה זו בכלל המצות מקרא דוירשתם אותה וישבתם בה וכי היא שקולה נגד כל המצות (כדאיתא בספרי) וגם התה״ד בפסקיו סי׳ פ״ח הפליג בה איברא התוס׳ בכתובות בשם ר״ח כתב כו׳ אמנם הרי״ט בתשובה סי׳ כ״ח ובחי׳ לכתובות הוכיח דאיזה תלמיד טועה כתבו על שם התוס׳ ולאו דסמכא היא כלל ודין עמו וכ״כ בעל נתיבת משפט וא״כ כל הזמנים שוים לקיום מצוה זו וכן מבואר שכל הפוסקים ראשונים ואחרונים שכתבו שכופין האשה שתעלה עמו כפשטא דמתני׳ א״כ ודאי דלא ס״ל הא דר״ח כלל. וגם מ״ש התוס׳ שם דאינו נוהג בזמה״ז דאיכא סכנת דרכים הא ודאי דאף בזמן הבית כל שיש בו משום סכנה גלויה לא נאמר לכוף לעלות וזה משתנה לפי הזמן וכבר כ׳ המבי״ט ח״ב סי׳ ר״ו דכלל בזה בשכל הסוחרים אינם נמנעים יכולים לכוף כו׳. ובענין שחששו ב״ד הנ״ל כי היה סכנה לקטנים, ז״א דא״כ ה״ל למתני׳ או חד מפוסקים למימר דאם באה מחמת טענה מחמת בנים הקטנים שומעין לה א״ו זה אינו כי אין סכנה פרטית לקטנים יותר מלגדולים כי מצד סכנת טביעה ושביה ולסטים הרי קטן וגדול שוה ואם מטורח הנענוע הרי הקטנים נמצאים קלי התנועה וכן מבואר בתשובת הר״ם מרוטנבורג סי׳ ר״ג כו׳ (ע׳ בש״ך יו״ד סי׳ רכ״ח ס״ק נ״ז) וגם הרבנים היושבים על איי הים כתבו שעיניהם ראו בכל יום נוסעים דרך ים לקצוי ארץ עם ילדים קטנים כו׳ ולבו...
אם יגזרו ב״ד שבעירם שלא לנסוע מטעמים הנ״ל רשאים לסמוך על אלו אשר עיניהם ראו ההיפך כי לא א...
ראיה והרי זה כסורו ב״ד בשקעה חמה והיה לפנינו דאין זה הוראה ואם לאו שלא להמרות פי ב״ד מפני כ...
שכתב המבי״ט סי׳ קל״ט דאין לחוש בזה לכיבוד אב ואם כתמורם (ע״ע בתשב״ץ ח״ג סי׳ רפ״ח שלא כ׳ כנ...
קדושין ל״א ע״ב מכ״ש לגדרי ב״ד וכבר איתמיע ר׳ זירא מרב יהודה רביה דבעי למיסק לא״י · אמנם יכן ...
אלא אחר שיהיה לו מקום מוכן לישיבת מצוי לו שם פרנסתו בריוח וכמ״ש התה״ד שם ובכל זה וגם בתשב׳ ...

באר היטב

אמה כלוה · ואם השדכן יעיד עליה תשבע ... העד · עי׳ הר״ם אלשיך סי׳ כ״ה : (טו) לדב... רשד״ם חא״ה סי׳ קנ״ה והר״ם גלאנטי סי׳ מ״... ת״א סי׳ מ״ז וכנה״ג סי׳ זה : (טז) אותה ב... ובטור ליתא תיבת אותה דהא כופין אותו נ... בפירוש שאינו יוכל להוציאה אפי׳ לא״י אינו יוכל... לא״י · אבל אם לא התנה בפירוש רק ש... להוציאה ממקומה יוכל להוציאה לא״י · הר׳... סי׳ מ״ד כנה״ג דף נ״ח ע״ב : (יז) ונ״ב ... בכל מקום אשר הוא יוכל להוציאה והיא אינה... כן · אחרונים : (יח) לסוף · הטעם משום ... דאינו אלא רמאות מה שעלה לא״י · לפ״ז ... גירשה כבר ולא נתן לה כתובה צריך לש... ליורשיה · וכן הדין אם עקר מעיר לעיר ו... ב״ש · אבל ח״מ כתב אם כבר גירש אותה ... לה הכתובה · גם כתב בעקר מעיר לעיר ... רצתה לילך עמו ולא עשתה רצונו אפי׳ אם ... ולא גירשה עדיין אלא כשחזר מא״י או ... בא״י חייב ליתן לה הכתובה כשלא גירשה ... אם כבר גירש אותה אפי׳ חזר מא״י א״צ לש... (יט) סכנה · ולענין אם בזמן הזה מצוה ... עי׳ תוס׳ כתובות דכתבו בשם ר״ח כהן ... בזמן הזה · ובהרא״ש ואגודה והטור משמע ... אף בזמן הזה וכנה״ג מאריך בזה · והביא ... מחולקים אם יש מצוה לעלות או לא ע״ש · ... פלוגתא דרבוותא מי יוכל לכפות מי שאינו ... וחייב ליתן לה כתובתה · ועיין פרי...

עו חיוב עונה · ובו י"ג סעיפים:

א עונתה כיצד כל איש (א) חייב (א) בעונה כפי כחו וכפי מלאכתו ב הטיילי'
עונתם (ב) בכל (ב) לילה: ב ג הפועלים אם היתה מלאכתם (ג) בעיר פעמים
שבת ואם היתה מלאכתם בעיר אחרת פעם אחת (ד) בשבת (וי"א דאם אינם
ן כל לילה בביתם עונתן לח' ימים) (טור ותוס' בשם ר"י בר ברוך) ד החמרים פעם
חת בשבת הגמלים אחת לשלשים יום המלחים אחת לששה חדשים (ג) תלמידי
כמים עונתם פעם אחת בשבת ודרך ה תלמידי חכמים לשמש מטתן מלילי
בת ללילי (ה) שבת: ג ו בד"א במי שגופו (ו) בריא ויכול לקיים העונה
קצובה לו אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו שיכול
קיים: ד ז כל אדם חייב לפקוד את אשתו בליל (ז) טבילתה ח ובשעה שהוא
צא לדרך: ה ט יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום
רוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה: (ואפילו אם נותנת לו רשות
ן לו (ח) להתאחר אלא חדש בחוץ וחדש בביתו) (טור והרא"ש) י וכן יש לה למונעו לצאת
מלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה כגון חמר שבקש להעשות

באר הגולה

א ממשנה כתובות דף ס"א ע"ב
ב שאין להם מלאכה והם בריאים ומעונגים ואין פורעין מס אלא אוכלין ושותין ויושבים בבתיהם טור וכ"כ הרמב"ם ריש פי"ד מה"א
ג שם במשנה וכדמפרש ר' יוסי בר חנינא בגמ' שם דף ס"ב ע"א ותניא כוותיה שם בברייתא
ד שם במשנה
ה מימרא דרב יהודה וכו' שם דס"ב ע"ב
ו טור בשם הרמ"ה
ז ממשמעות מימרא
י במנוחה וכו' ברכות דכ"ד ע"א ח ממימרא דריב"ל יבמות דף ס"ב ט מתבאר שם במשנה שאמרו הפועלים יוצאים שלא ברשות שבת אחת י מהא דפשוט אביי לרבה בר ר"נ שם

באר היטב

(א) בעונה · ואע"ג דהערא' הוי כביאה לכל דבר · למצות קיים עונה לא מקרי ביאה · הרדב"ז ח"א ' ק"ח: (ב) לילה · היינו אדם בעל שאין לו מלאכה וא בריא ומעונג ואינו פורע מס ואינו הולך בדרך ר · והרמב"ם לא כתב תנאי זה שאינו פורע מס · ' ח"מ · והב"ש כ' והרמב"ם כ' דוקא כשהוא פטור מס והטור השמיט את זאת ע"ש · אדרבה איפכא א · וכל זה איירי כשאינו ת"ח אבל ת"ח אף שאין ל עליו שום מלאכה והוא בריא ואינו נותן מס מ"מ תורה מתיש כחו: (ג) בעיר וכו' · זהו דעת ר"י · מ"א שהביא וי"א וכו' הוא דעת ר"י בר ברוך עיין וס' כתובות דף ס"ב ע"א ד"ה והא תניא הפועלים ' ובדברי הרב ב"י צ"ע ע"ש וד"ק והמהרש"א בחדושי לכות בסוגיא זו הרגיש בזה ע"ש: (ד) בשבת · ויש רשות לשנות מנהגו אם היה רגיל לעשות מלאכתו יתו והיה עונתו ב"פ בשבוע רשאי לעשות מלאכה חוץ יר ויהיה עונתו פ"א בשבוע: (ה) שבת · וסימן מרו בני ישראל את השבת ר"ת ביאה · הר"ן כתב טעם הא דלא מפרש עונה של ת"ח במשנה · ועיין ספות י"ט במשנה זו · ומצאתי בחידושי הלכות שחיבר און מהור"ר מאיר שי"ף ז"ל שכתב אפשר לומר הטעם "ש חז"ל גבי ובניהם שלשים ובנאיהם זכר כנגד נקבה פי שצנועים בתשמיש לא פרסמה הכתוב וק"ל וכן פריו ן בעתו ולא קמפרש העת · עכ"ל: (ו) בריא · קאי כל עונות המבוארים בסעיף הקודם: (ז) טבילתה · י' בשני רעבון או שאר צרות · עי' בא"ח סי' תקע"ד יו"ד סי' קפ"ד: (ח) להתאחר · אע"ג שנותנת לו ות וכבר קיים מצות פו"ר מ"מ בלבה מצטערת אבל ם לא קיים פו"ר אסור להתאחר אלא חייב לקיים ותו · וכל זה איירי שנותנת לו רשות מחמת פיוס אבל ם בלא פיוס נתנה לו רשות מותר להתאחר יותר כ"כ "ש בשם תוס' כתובות דף ס"ב ע"א ד"ה אלא אורחא

דמילתא

פתחי תשובה

שאין לו שם פרנסה מוכנת מעבירו על דעתו ועי"ד קונו ח"ו כו' והנה יוצאין מא"י לח"ל ללמוד תורה מרבו מכ"ש שלא לנסוע לכתחלה במקום שאין לו הכנה ללמוד · והכלל בזה אשרי הזוכה לכך ואינו נצרך לבריות ומתפרנס שם אפי' חיי צער ויעבוד השם אבל אין כל אדם זוכה לכך · וכבר נהגו פעם שאינם נוסעים עם בנים קטנים והכל בשביל קושי השגת הפרנסה שם וחוב הוא לקטנים וח"ו יש לחוש שיצאו לת"ר עד לא יחזק שכלם עליהם לסבול חיי צער · ועכ"פ אלו הנוסעים לשם וצריכים עי"כ להתפרנס מן הצדקה ואילו היו בח"ל היו יכולים להתפרנס ממעשה ידיהם לא טוב עושין כי גדול הנהנה מיגיע כפו וצוה לנו ז"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וצריכין להתיישב בזה כי הדבר שקול ואין לי בו הכרע עכ"ל ע"ש (ועיין בתשובת נו"ב תניינא חיו"ד סי' ר"ה ור"ו ובתשובת חתם סופר חיו"ד סי' רל"ד וגם בחלק אה"ע סי' קל"ב שהובא לעיל סי' ע' סק"ד) · ועמ"ש לעיל סי' א' ס"ק ע"ז ולקמן סי' קנ"ד ס"ק כ"ה:

(א) חייב בעונה · עבה"ט בשם הרדב"ז וכ"כ בס' שעה"מ פ"ג מהא"ב סוף דין ט"ו ע"ש: (ב) בכל לילה · עבה"ט ומ"ש וכל זה איירי כשאינו ת"ח כו' והוא מדברי הב"ש ע"ש ועיין בס' ישועות יעקב שחולק עליו וע' בשיטה מקובצת בכתובות שם: (ג) תלמידי חכמים · עיין בס' יערות דבש ח"ב דרוש י"ח שכ' בהא דאיתא בברכות כ"ז אמר להו איזל ואימלך באינשי ביתי כו' שהדבר תמוה איך שייך שראב"ע שבק עצת כל חכמי ישראל שרצו למנות אותו וילך אחר עצת אשתו אך הענין הוא דהנה עונת ת"ח מליל שבת לשבת ובמס' אבות דר"נ מבואר דעונת נשיא הוא מחודש לחודש מפני ביטול בהמ"ד ואנן קיי"ל חמר ונעשה גמל צריך לימלך באשתו כו' ע"ש ובס' כרם שלמה כתב עליו שדבריו דפח"ח אבל בקשתי באבות דר"נ ולא מצאתי ולא בשום מקום אשר חפשתי: ועיין בתשובה מעיל צדקה סי' כ"א שכ' שכל מי שהוא לומד בתמידות כן אם הוא מהמורים בעם או מן התלמידים רשאי שלא לקיים עונתו כ"א א' בשבת ואף שאין לנו דין ת"ח בזה"ז בכמה דברים מ"מ בזה לדעתי רשאי כל אדם לעשות עצמו ת"ח ואף שהובא (במג"א סי' ר"מ סק"ג) בשם ס' הקנה שאין כל אדם רשאי לעשות עצמו ת"ח היינו כשהוא באמת פועל או טייל ואינו עוסק בתורה אבל לעוסקי תורה שמחשבתם כתם אין חילוק

בין

(ט) גמל או גמל להעשות מלח [כ]ות"ח יוצאים לתלמוד תורה שלא ברשו[ת] נשותיהם ב' וג' (י) שנים וכן טייל שנעשה ת"ח אין אשתו (ד) יכולה לעכ[ב] (ואם נתנה לו רשות ת"ח יכול לילך בכל מה שתתן לו רשות) (טור בשם הראב"ד) ו [ל]האשה שהרשית את (יא) בעלה (ה) אחר שנשאת שימנע עונתה הרי מות[ר] בד"א שקיים מצוה פריה ורביה אבל אם לא קיים חייב לבעול בכל עונה ע[ד] שיקיים: ז [מ]נושא אדם כמה נשים אפילו מאה בין בבת אחת בין בזו אח[ר] זו ואין אשתו יכולה לעכב והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכ[ל] אחת ואחת ואינו יכול לכוף אותן לדור בחצר (יב) אחד אלא כל אחת לעצמ[ה] וכמה היא (ו) עונתן [נ]לפי מנין כיצד פועל שהיו לו שתי נשים יש לזו עונ[ה] אחת בשבת ויש לזו עונה אחת בשבת היו לו ארבעה נשים נמצא עונת כ[ל] אחת מהן פעם אחת בב' שבתות וכן אם היה מלח ויש לו ד' נשים תהיה עונ[ת] כל א' מהן פעם אחת בב' שנים [ס]לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על [ד'] נשים אע"פ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם אחד בחדש: ח [ע]בד"א במקום שנוהגים לישא ב' וג' נשים אבל במקום שנהגו שלא לי[שא] אלא אשה אחת אין רשאי לישא אשה על אשתו שלא ברשותה וכל שכן א[ם] התנה בכתובתה שלא ישא אשה אחרת עליה (ועיין לעיל סימן א'): ט [פ]המד[יר] את אשתו מתשמיש המטה בין שהדירה סתם או ז' ימים או יותר (ז) יקיים ז' ימ[ים] ואח"כ יוציא ויתן (יג) כתובתה [צ]אפילו הוא מלח שעונתו לו' חדשים: י [ק]וכי[צד] מדירה שאמר הנאת תשמישך אסור עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך [ר]נשבע שלא לשמש עמה אינו חל (מיהו (ח) אם נדר (יד) ברשותה הנדר חל ומו[תר] להתייחד (טו) עמה אע"ג דאסור לשמש עמה) (הגהות מיימוני פ"ד דאישות) (ועיין בי[ו"ד]

באר הגולה

כ כרב אדא בר אהבה דאמר מתני' ר"א היא אבל חכמי' אומרים וכו' שם הרמב"ם שם וכ"כ הטור והרא"ש בשם הרמ"ה ובשמו וכתב ה"ה אעפ"י שהביאו שם בגמ' מעשה דרב רחומי נח נפשיה התם מפני שלא בא לעת שהיה רגיל לבא ל ג"ז שם בפט"ז ממ"ש בגמ' כתובות כמה דבעי שם סוף דף ס"א מ ג"ז שם בפי"ד וכרבא יבמות דף ס"ה ע"א וכ"פ הרי"ף שם וש"פ נ ממה שאמרו בגמ' מתני' עלה טובה קמ"ל שם ס שם ע נ"י שם בשם הריטב"א בשם רבותיו פ משנה כתובות דף ס"ה ע"ב וכב"ה וכשמואל דאמר אפילו בשתים נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו שם צ שם ק כמימרא דרב כהנא שם דף ע"א ע"ב ונדרים דף פ"א ע"ב ר מסוגיא הגמ' שם דף ע' ע"א

פתחי תשובה

בין ת"ח שבימיהם לאותן שבזמנינו ואדרבה היא מתאת כהנו יותר לפי חסרון הבנתנו וגם בסמ"ק מ"ע רפ"ה איתא בהדיא ויעשה כל אדם עצמו כת"ח כו' אך משום פריצת הדור וקנאת ירך חברתה אני מורגל לומר לכל הסביבים אלי לקיים עונת פועלים שתים בשבת כו' עכ"ל ע"ש: (ד) יכולה לעכב · עיין בתשובת חתם סופר חלק יו"ד סי' קמ"ט · שכ' דזהו לשון הרמב"ם פי"ד מהל' אישות ומשמע אפי' עומדת וצווחת אי לעכב אך מלשון הרא"ש וטור שכתבו דכיון שהוא מצוי אצלה תמיד בעיר וגם כיון שהוא לומד אינה מקפדת משמע דעומדת וצווחת לא ומדברי הב"י משמע דהרא"ש לא פליג בזה על הרמב"ם רק לפי דהרא"ש כתב הטעם כיון דמצוי אצלה תמיד בעיר והיינו דנחית לפרש אפי' להנך דפסקו כר"א ע"כ כתב אינה מקפדת אבל לדינא מודה הרא"ש לפי מאי דקיי"ל כחכמים אפי' אינו מצוי אצלה בעיר ואפי' עומדת וצווחת אך לדברי הב"ש שהובא בב"ש סק"י משמע דפליגי ומפירש"י משמע קצת כהרא"ש כו' והאריך בזה ומסיק דאינו מוכרח ו[...] דגם רש"י מודה להרמב"ם ואולי גם הרא"ש והטור ס"ל כן ודכתבו אינה מקפדת הייני כיון דאנן סהדי דאינה מקפדת בע[ת] הנשואין א"כ לא נשתעבד לה מעולם וא"כ אפי' צווחת לא מהני ומעתה כיון שכל הפוסקים שוים בזה בודאי דהכי נקטינן ודק[...] הש"ע כלשון הרמב"ם והדין עמו עכ"ד · וע"ש עוד שהעלה ע"פ האמור כאשת חבר שמצאה בעד הבדיקה כעין מראה אדמדם וש[...] לחכם ושבר דברי בעלה להחמיר על עצמו ואפי' אם בעת הנשואין לא התנהג בפרישות כזה ואפי' היא עתה עומדת וצווחת [...] זכותה ג"כ בפ"ת ליו"ד סי' קפ"ח סק"ב: (ה) אחר שנשאת · עיין במל"מ פט"ו מה"א דין א' שכ' דמשמע דקודם נשואין א[...] מהני רשותה כו' עש"ב: (ו) עונתן לפי מנין · עיין בס' ברכי יוסף לעיל סי' א' שנסתפק בפועל שיש לו שתי נשים והנ[...] מחלה ולא קיים פ"ו דדימה דהכוא גברא לבטל בכל עונה והא ודאי דגזו שמחלה פטור רק דצריך לקיים באחרת (וא[...] בדעת הרב המגיה בט"ז לעיל ר"ס א' דפשיטא ליה דחייב בשתיכן) מעתה יש להסתפק אם חייב האי פועל לקיים מצוה פ[ו"ר] באחרת שלא מחלה שתים בשבת או דילמא כיון דמצד עונה אינו חייב אלא אחת בשבת דאדעתא דהכי עמדה ונשאת [...] נמי שפיר מקיים פו"ר · והדר פשיטא לנפשיה דנהי דמצד עונה אינו חייב אלא אחת בשבת מ"מ מצד פו"ר חייב ו[...] שלא מחלה שתים בשבת כדין פועל וקצת ראיה מדברי הה"מ ריש פט"ו ע"ש: (ז) יקיים שבעה ימים · עיין בס' קרבן נת[נאל] פ' אע"פ אות ל"ג שכתב דלדידן דכל אשה בימי נדותה עד י"ב ימים יש לנו לומר דאין כופין להוציא עד י"ב י[...] צ"ע לדינא ע"ש: (ח) אם נדר ברשותה · עמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' רל"ד סק"ח בשם ס' בני אהובה:

באר היטב

דמילתא וכו' ע"ש · ואינו מוכרח דשם כתב כן בת"ח ת[...] דשם בר"ע אדעתא דהכי נשאו · והב"ש רוצה לדח[ות] ודבריו אינם מוכרחים וצ"ע לדינא: (ט) גמל · ו[...] בעת הנשואין לא היה לו אומנות מיוחדת יוכל אח"כ לשנות ממלאכה למלאכה אחרת בלא רשותה ח"מ · מ[...] טייל דא"ל שום מלאכה י"ל דאינו רשאי להיות חמר [...] גמל בלי רשותה · ב"ש: (י) שנים · ולא יותר · [...] בשם מהרש"ל: (יא) בעלה · ע"ל סי' א' ס"ק א' מש"[...] (יב) אחד · כדי שלא יתקנאו זו בזו וסמך לדבר ב[...] לאה ובאהל רחל: (יג) כתובתה · וגם התוספת כתוב[...] כנה"ג דף ק' ע"א סעיף יו"ד: (יד) ברשותה · [...] י"ד סי' רל"ד סעיף ס"ד · ועי' כנה"ג: (טו) עמה·

מבטל

...ל"ד סעיף ס"ז) : יא שאסור לאדם למנוע מאשתו עונתה ואם מנעה כדי
...) לצערה עובר בלא תעשה דעונתה לא יגרע ואם חלה או תשש כחו ואינו
...ל לבעול ימתין ששה (יז) חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו
...ר כך או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה : „ יב תהאשה
...דרה נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה שיכול להפר ואמר לה
...י מפר ליך ע"מ שתאמרי לפלוני מה שדברנו יחד בדברים של שחוק שאדם
...בר על עסקי תשמיש או על מנת (שתתהפך לאחר התשמיש ולא תתעבר) (אטור
...על מנת) שתעשה מעשה שוטים בכגון שתמלא י' כדי מים ותערם לאשפה
...וצא באלו יוציא מיד ויתן (יח) כתובה : יג גהאומר אי אפשי אלא אני
...בגדי והיא בבגדה יוציא ויתן כתובה וכ"ש אם אינו נזקק לה כלל (וכן היא
...ורת אי אפשי אלא אני בבגדי והוא בבגדו תצא בלא כתובה) (כ"י בשם הריטב"א) :

עז דין מורד ומורדת או אומרת מאיס עלי · ובו ה' סעיפים :

אהמורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל איני בא (א) עליה מפני
ששנאתיה מוסיפין לה על (ג) כתובתה (א) במשקל ל"ו (ג) שעורים של כסף
...ל שבוע וישב ולא (ד) ישמש כל זמן שתרצה היא לישב ואע"פ שכתובתה
...לכת ונוספת הרי הוא עובר בל"ת שנא' לא יגרע גואם היא רוצה כופין אותו מיד
...) להוציא וליתן כתובה (י"א (ב) דאם רוצה לגרש מיד וליתן לה הכתובה אין (ו) מוסיפין
...ה על כתובתה) (כך משמע מדברי הרמב"ם פרק י"ד דאישות) (ונ"ל דאף בלאו דלא

ש ג"ז הרמב"ם שם וכ'ה"ה הלאו מפורש בתורה וכן הזכירו חכמים במכילתא כמ"ש רבינו בספר המצות ת לשון הטור בפי' המשנה ע"מ שתאמרי וכו' שם דף ע"א ע"ב והפירוש הזה הוא מוכרח גם לדעת הרמב"ם כמ"ש הב"י א כאוקימתא דרב יהודה וכו' שם דף ע"ב ע"א והרמב"ם כתב וכן אם הדירה שתהיה פועלת בשעת תשמיש שלא תתעבר ב שם אוקימתא שניה במתניתא הלא וכו' ושתיהן אמת וכ"כ הרי"ף שתיהן בהלכות ה"ה ג מימרא דרב הונא שם דמ"ח ע"א ופי' הריטב"א אעפ"י

...שם כן לנוסחות א ל' הרמב"ם פי"ד מהל' אישות במשנה כתובות דף ס"ג ע"ב וגמ' שם לדידן דקי"ל מורדת מתשמיש אף מורד
...מתשמיש ב והוא שיעור ג' דינרין כסף מדינר שהם שמינית כדינר צורי וכמ"ש לעיל סי' ס"ו סעיף ז' וכחכמים ג ה"ה שם מדברי

באר היטב

...ל הגהות מיימוני פי"ד מהא דמותר להתייחד עמה
...ק"ו דנדה כדאשכחן בפ"ק דסוטה ומה נדה שהיא
...רת וכו' ורבנן לא פליגי שם אלא מטעם דבנדה יש
...: היתר תאמר בסוטה וכו' וא"כ זאת יש לה ג"כ
...יתר ע"י נ' הדיוטות וכו' ע"ש · ועי' בסוטה דף ז'
...א תוס' ד"ה אמר להו ק"ו ופרכוהו וכו' וכ"כ רש"י
...ס ופרכוהו שכן יש לה היתר ע"ש לס"ז מ"ש הב"ש
...א ללא צורך : (טז) לצערה · אם לא כוון לצערה אלא
...פני עסקיו לא עבר ומפני זה פורשים בה בני אדם
...לכת בדרכים ובסחורות יותר מזמן עונה · שרוב נשים
...רכן למחול משום ריוח ביתה · הר"ס מפראגי ח"ב סי'
...ג"פ · אבל הר"ס אלשיך סי' כ' האריך להוכיח שאפי'
...יט מכוין לצערה שרי · ועי' ס"ק ח' מש"ש :
(יז) חדשים · בש"ג כתב אם הוא חולי הראוי לרפואה
...ריכה להמתין עד שיתרפא · ועי' תומ"י סי' ס"ז :
(יח) כתובה · וגם התוספת כתובה · ובכל אלו דצריך
ליתן לה כתובה הייט כתובה ות"כ :
(א) עליה · זהו דעת הרמב"ם דס"ל מורד מתשמיש הוי
מורד אבל מורד ממזונות לא הוי מורד אלא כופין
אותו ליתן לה מזונות או לגרש אותה אבל הטור והרא"ש ס"ל דמורד ממזונות נמי הוי מורד · והב"ח כ' דהלכה
דוקא מתשמיש הוי מורד ע"ש : (ב) כתובתה · היינו נעשה חוב עליו ואין נותנים לה לאלתר · הר"ן :
(ג) שעורים · פי' ח"מ : (ד) ישמש · דאין כופין אותו לשמש דכתיב בלא דעת נפש לא טוב דצריכים דעתו
ודעתה · ואפי' אם שימש ע"י כפיה מ"מ הוי מורד · ב"ש : (ה) להוציא · דאין נותנין לו זמן · עי' ב"ש :
(ו) מוסיפין · כתב כנה"ג נ"ל דוקא במקום שלא קבלו עליהם חרם ר"ג אבל במקום שנוהגין חר"ג אין שומעין
לו דיש לחוש שמא רוצה לגרשה ויודע שאינו יוכל לגרשה ומורד על אשתו כדי לגרשה ע"ש דף ק' ע"א · וכ"כ
...כח"פ · אבל ב"ש ס"ל אף לדידן דאיכא חר"ג כשרוצה לגרש וליתן לה כתובה לא הוי מורד · וכ"כ הב"ח ·
ועי' תשובת מהר"א מזרחי סי' ל' דפסק שם כשרוצה ליתן לה כתובה ולגרשה · א"נ ליתן לה מזונות כיון

פתחי תשובה

(א) משקל ל"ו שעורים · ע' באר הגולה ועי' בס' קרבן נתנאל פ' אע"פ אות נ"ב מ"ש בזה : (ב) דאם רוצה לגרש כו' אין מוסיפין · עבה"ט סק"ו ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' י"ב נראה שמסכים לדברי הב"ש דאף לדידן דאיכא חר"ג כו' ע"ש · ומ"ש הבה"ט בשם מהר"א מזרחי ושאר אחרונים בענין אם חייב במזונות · עיין בס' בית מאיר שכ' דמהר"א בשון לא הביא כ"א המהרי"ק לכן פסק דיכול לומר קים לי כמהר"א מזרחי דהוה יחיד נגד יחיד אבל הח"מ שהביא גמ' דעת הרא"ש דלא כהרא"ם נמצא הרא"ם יחיד במקום שנים ולא יכול לומר קים לי וביחוד נגד הרא"ש ובפרט שהרב הגדול הח"מ שהוא אחרון הסכים למעשה שמחויב בשאר וכסות והכי מסתבר לע"ד דאל"כ האיך יתקיים הה' שלא לגרש בע"כ כו' ומסיים ע"כ לע"ד הסומך על הח"מ לא הפסיד ע"ש · [ובגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל עמ"ש הב"ש בשם מהר"א ששון דהבעל י"ל קים לי כהרא"ם נ"ב וז"ל בשו"ת בשמים ראש ס"ס קס"ח כתב להדיא דלא כהרא"ש עכ"ל] ועיין בס' ישועות יעקב שהאריך ג"כ בזה ובסוף כתב ואבותינו סיפרו לנו מזקיני הגאון ח"צ ז"ל שפעם אחד אירע בימיו שמורה א' הורה כדעת הרא"ם והוא ז"ל חלק עליו וסתר דינו אחר מעשה וכפה את הבעל שיתן לאשתו מזונותיה בשלימות · אמנם אם טען מאיסה היא עלי ויש לו טעם מבורר אף שאין הדין נותן לגרשה בע"כ

בזה

יגרע אינו עוכר) : ב ד האשה שמנעה בעלה (ז) מתשמיש היא הנקראת מור[דת]
ה ושואלין אותה מפני מה מרדה אם אמרה מאסתיהו ואינה יכולה להבעל ו[...]
מדעתי (ודוקא כשמבקשת גט בלא כתובה אבל אם אומרת יתן לי גט וכתובתי חיישינן ש[...]
נתנה עיניה באחר ויש לה דין מורדת דבעינא ומצערנא ליה) (נ"י בשם תשובת הר"ן [...]
פירש"י בגמ') ו אם רצה הבעל (ח) לגרשה אין לה כתובה כלל ז ותטול (ג) בלאות[...]
(ט) הקיימים בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין נכסי מ[...]
שלא נתחייב באחריותן ואינה נוטלת משל בעלה (י) כלום ואפילו מנעל שברגל[ה]
ומטפחת שבראשה שלקחם לה פושטת ונותנה וכל מה שנתן לה מתנה מחז[...]

רבינו ד ממשנה וגמ' דכתובות שם וכרב הונא וכ"כ הרי"ף ה ממימרא דאמימר שם ע"ב ו וכדעת הרמב"ן והרשב"א שאין כופין ליתן גט אלא באותן מקומות שהזכירו חכמים כפייה כמ"ש הרב המגיד שם וכ"כ הטור בשם ר"ת ואביו הרא"ש ז שם ברמב"ם וכאיכא דאמרי שם בגמרא

פתחי תשובה

מאמת זה מ"מ יוכל למנוע ממנה מזונות עד שתקבל ג"פ · ומעשה היה בא' שטען על אשתו שעברה על דת ולא היה לו עדות ברורה בדבר אלא שהיה רגלים לדבר קצת וכתבתי דהבעל יכול למנוע ממנה שארה כסותה עד שתקבל גט ובזה יש לסמוך על דעת הרא"ש ומהר"א ששון עכ"ד וע' עוד בס' גט מקושר בסג"ר אות ר"ח מענין זה · ועיין בת' משכנות יעקב סי' ט"ז מ"ש בזה : (ג) בלאותיה הקיימים · עבה"ט מ"ש וענין הפיסה ע' בסי' נ"ג כו' ועיין בתשובת נו"ב סי'

באר היטב

שהוא אנוס בתקנות חר"ג · והח"מ חולק עליו · וכת[ב] מהר"א בן ששון סי' כ"ה פסק דהבעל י"ל קים כמהר"א מזרחי : גם ב"ח פסק כמהר"א מזרחי · מי מתשובת הרא"ש כלל מ"ב ומהרי"ק שורש ק"ז משמע דכ[...] חייב ליתן לה מזונות וכסות · מיהו נראה דאין כו[...] אותו לשמש עמה · אם מתה בעודו במרדו אין בע[...] יורשה ש"ג ב"ש · ועי' סי' נ' סעיף ה' ועי' ב"ח ו[...] שמחלק בין אם היא מאוסה לו לבין אם אמר בפי[...]
אותה ומצערה אותה : (ז) מתשמיש · ה"ה מי שאינה רוצה לטבול כדי שלא תשמש בעלה עמה דיש לה דין מורדה אגרת הרמב"ם סי' ז' · לא מצינו מורדת אלא באומרת מאיס עלי או מצערנא ליה אבל אם היא טוענת בעונה האמו[רה] בתורה הטיילין בכל יום וכו' לא כייפינן לה שאינה שבויות חרב להזדקק לו בכל שעה : מהרי"ט ח"א סי' ה' (ח) לגרשה · אבל אין כופין אותו · דלא כהרמב"ם והרשב"א · ואף אם נשאת בגט של כפיה פסול · ועי' כנה"ג דף ק"א ע"א : (ט) הקיימים · בסוגיא זו יש ד' שיטות · להרמב"ם הסוגיא כלתיה דרב זביד איירי במורדה כשאומרת בעינא ליה ומצערנא ומפורש בש"ס נכ"ב אם תפסה אין מוציאין ממנה ואם לא תפסה לא זכתה וכתב הריב"ש הבעל א"צ תפיסה וכל שהיא לא תפסה הוי כאלו תפס הוא · ונ"מ שלה אפי' לא תפסה זכתה ומכריזין ד' שבתות בכל יום ומתרה בה ב"פ קודם הכרזה ואחר הכרזה ואחר כך נמלכין הב"ד · ומיד אחר [ד'] שבועות אין לה כתובה ואין נותנין הגט עד יב"ח · ובמאיס עלי מגרשין מיד וכופין אותו · וכל הפוסקים חלו[קים] עליו בזה כמש"ל ונכ"ב וכ"מ כל מה שבעין נוטלת אפי' לא תפסה · ולהרא"ש שיטה אחרת דהיינו בשהי' משה יב"ח ואין חילוק ביניהם אלא במורדת בעינא ליה וכו' מכריזין עליה ואחר יב"ח מפסדת הכתובה ושאר ת"כ וקוד[ם] לכן אית לה כתובה ות"כ חוץ מזונות ומ"י שלה · ובשניהם נ"מ שלה אפי' לא תפסה וכן קרקע נכ"ב שלה אל[א] מטלטלין של נכ"ב אין לה אא"כ תפסה · ולהרמב"ן ולהרשב"א שיטה ג' · מורדת בעינא ליה וכו' אין שום תקנ[ה] רק מה שמבואר בש"ס דמפסדת אחר הכרזה ד' שבועות · ונכ"ב לא מהני תפיסה שלה · ונ"מ א"צ תפיסה וכלתיה דר"ז איירי במורדת מאיס עלי אז משהין יב"ח · ובתוך הזמן אינה מפסדת כלום אלא לית לה מזונו[ת] ואחר יב"ח מפסדת כתובה ות"כ · ונכ"ב אם תפסה אין מוציאין מידה · ונ"מ א"צ תפיסה ואין מכריזין עלי[ה] כשאומרת מאיס עלי · והר"ן שיטה ד' במאיס עלי יש לה אפי' הכתובה ונכ"ב ונ"מ אפי' לא תפסה ומשהין הג[ט] יב"ח · וכלתיה דר"ז איירי במורדת בעינא ליה וכו' ואז צריכה תפיסה בנכ"ב ואחר ד' שבועות והכרזה מפסד[ת] כתובתה אפי' אם החזירה לא מהני אלא חז"ל תקנו שלא יגרש אותה עד יב"ח · וטנין תפיסה עי' בסי' נ"[ה] תפיסת מפתח לא מהני · וכן תפיסה ע"י שליח · ובח"מ השיג על הב"ח ופסק אף אם אביה תפס הוי כאלו תפס השליח אלא א"כ כשעדיין לא בא לידי חתנו ומונח אצל אביה · ומבואר בתשו' הר"ן דוקא אם תפס[ה] דבר ממה שהכניסה לו אז מהני התפיסה אבל תפיסת דבר אחר לא מהני · ומעות של נדוניא הוי כאלו תפס[ה] דבר אחר · וכנה"ג דף ק"א ע"ב העלה אם תפסה האשה אע"פ שלא תפסה הנכסים עצמן אלא שתפסה כנגד[ן] מנכסי הבעל אין מוציאין מידה · עוד כתב שם אפי' תפס הבעל נכסיה אם תפסה האשה כנגדם מנכסי הבע[ל] מוציאין מידו ע"ש · ועי' ס"ק כ"ה מש"ש · ואם הנדוניא ביד אביה אפי' מורדת בעינא ליה ומצערנא א"צ ליתן הנדוניא כשתבא ממנו · ואם הנדוניא ביד שליש עיין סי' נ"ג ופי' ב"ש : (י) כלום · במהר"י ווייל סי' כ מבואר שבלואות שלא לה וכן מתנות שניתן לה מחמת אביו או קרוביו בשעת נשואין או אח"כ צריכה להחזיר · אבל כל מה שהכניסה עמה לחופה דהיינו נדוניא וכל תכשיטיה אשר הכניסה לחופה העומדים בעין אשר נתן לה אביה וגם כל אשר עומד בעין מאשר לה בשעת החופה ובשעת קדושין מפני שלא יאמרו וכו' זכה[...] ע"ש · ועי' הרא"ח ח"א סי' מ"א · והר"א ששון סימן קע"ו ומקור ברוך סי' י"ז ורשד"ם חא"ה סי' קל"ג והרמ"ע מפאנו סי' כ"ה · וכנה"ג דף ק"ע ע"א סעיף ל"ח · מתנות וחפצים של בעל אפי' אם תפסה ואי[ן]

בידה

ותו (וי"א דאף (יא) מנכסי לאן ברזל אינה נוטלת אלא מה שתפסה וי"א דאפילו נכסי
לת (יב) אינה נוטלת אלא מה שתפסה) (כ"י בשם תשו' הר"ן שכ"כ בשם הרשב"א) ח ואם
רדה מתחת בעלה כדי לצערו ואמרה הריני מצער אותו בכך מפני שעשה
' כך וכך או מפני שקללני או מפני שעשה עמי מריבה וביוצא בדברים אלו
שולחין לה מב"ד ואומרים לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפי' כתובתיך
' מנה הפסדת אותם ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות
בכל יום ד' שבתות זו אחר זו (וי"א דא"צ להכריז בכל יום אלא ד' שבתות ממש
הר"ן והגהות מיימוני וכן משמע לשון הטור) (וכן נ"ל עיקר) ואומרים פלונית מרדה
ל בעלה ואחר ההכרזה שולחין לה ב"ד פעם שנית אם את עומדת במרדך
הפסדת כתובתיך אם עמדה במרדה ולא חזרה ט נמלכין (יג) בה ותאבד
יד) כתובתה ולא יהיה לה כתובתה כלל י ואין נותנים לה גט עד י"ב חדש
אין לה מזונות כל י"ב חדש (ד) (ואפילו היא (טו) מעוברת) (כ"י בשם תשו' רשב"א)
מעשה ידיה שלה אבל נוטל (טז) פירות (טור) ל ואם מתה קודם הגט בעלה (יז) יורשה
וחייב בפדיונה (יח) וקבורתה (טור) ולאחר י"ב חדש אין לבעל עליה (יט) כלום וכן
ם וכ"כ הרי"ף ופשוט הוא שאין הירושה נפסקת אלא בגרושין

ח כאמימר שם
ט בגרייתא שם רבותינו חזרו ונמנו וכו' ודלא כמתני'
י כפי' רבינו ומאי דאמר רבא דיקא נמי היינו דצריך זמן כולי האי אע"פ שמכריזין בכל יום אלא אי אמרת בשוקים וברחובות מכריזין בצריך מאה סגי ה"פ כ כמימרא דרבא אמר רב ששת שם ל מסקנת הגמ' שם דף ס"ד ע"ג דס"ל דקאי אמורדת דאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה

באר היטב

ידה שיעור כל השומא שהכניסה לו אינה יכולה לעכבם
בעד מה שחסר מנדונייתה · מקור ברוך סי' י"ט ·
כנה"ג כתב עליו ואיני יודע למה ע"ש · מתנות שנתנה
היא לו בזמן השידוכין · אם הם בידה אין מוציאין
מידה · מקור ברוך סי' י"ז · אשה שגנבה נדוניא שלה
בחיי בעלה באמתלאה גדולה והלכה לבית אביה ושוב
מת בעלה ואין היורשים רוצים ליתן לה כתובה ותוספת
נ"ל עליה בטענת מורדת אין לה דין מורדת להפסידה
כתובתה · הרמ"ע מפאנו סי' נ"ה · אשה שלא הביאה כלום מבית אביה והבעל עשה לה כתובה סך ידוע ולא פירשו
מהו תוספת מהו עיקר כתובה ואמרה מאיס עלי ותפסה כדי כתובתה שורת הדין דשמין כמה ראוי לתת לה מוהר
כשאר בני משפחתה או משפחת בעלה וכמה ראוי לתת לה סבלונות בזמן שרואה את הכלה כפי כבוד בני משפחתה
יכותבין לה זה בתורת נדוניא והשאר עיקר כתובה ותוספת ולגבי זה תועיל תפיסתה ולא לגבי השאר · הרדב"ז
ח"א סי' רס"ב: (יא) מנל"ב · היינו שיטות הרא"ש ורמב"ן ורשב"א דעובדא דכלתיה דר"ז איירי במאיס עלי
ולהמסקנא בנל"ב צריכה תפיסה · וכ"מ א"צ תפיסה: (יב) אינה נוטלת וכו' · כבר תמהו ע"ז הרב ח"מ וב"ש
וכנה"ג דף ק"ב ע"א סעיף כ"ט דלא מצינו דעה זו כמש"ל כל השיטות ולכ"ע דבנ"מ א"צ תפיסה · האומרת איני
רוצה בו שנאתיו · לא נקרא עוד בעלי הוי כמאיס עלי · הר"א ששון סי' קפ"ו · יש להסתפק אי בעינן שתאמר
מאיס עלי מחמת בעילה או לא הר"א ששון שם · ועי' ס"ק ל"ב מש"ש · הלכה לבית אביה ואמר לה שתבא אל ביתו
והיא אינה רוצה לבוא אחריו ואומרת לו שאם רוצה שיבא הוא אחריה הוי מורדת וכ"ש אם היתה מגלה דעתה
קודם לכן שהיה מאוס בעיניה ושלא היתה יכולה לראותו ושיתן לה גט · כנה"ג דף ק"ב ע"א סעיף ל"ד : (יג) בה ·
היינו הב"ד בעצמם מתרין בה קודם שיפסקו הדין להפסידה כתובתה אבל לא ע"י שליחם · ואם חזרה בה לא
הפסידה כלום · והר"ן כתב דאם חזרה פוחתין מכתובתה ז' דינרים על כל שבוע שעמדה במרדה עיין ח"מ
ב"ש · אם רואין ב"ד שהדבר מגד אמה או קרוביה מניחין אותה בבית מי שירצה לב"ד אולי תתרצה עם בעלה
רשד"ם חא"מ סי' ש"י : (יד) כתובתה · מיד אחר ד' שבועות אין לה כתובה אלא שמבקשין ממנו שלא יגרש אותה
מיד אלא עד יב"ח דגנאי לבנות ישראל וכו' כ"ה לשיטת הרמב"ם והרמב"ן ורשב"א כמש"ל · אבל לשיטת הרא"ש
אינה מפסדת כלום עד יב"ח כמש"ל : (טו) מעוברת · כלומר שאינו חייב במזונות מפני העובר שבמעיה אבל כשתלד
אינה חייבת להניק הולד : (טז) פירות · ואחר יב"ח אינו אוכל הפירות עיין ח"מ ב"ש : (יז) יורשה · אפי' אחר
יב"ח עיין ב"ש · כתב מהר"י ווייל סי' כ' גם שטר חצי חלק זכר זכות הבעל ישאר בתקפו ובגבורתו ואין לה
כח לקרעו ולא לבטלו ולא למחול עליו ע"ש · אפילו מה שמכרה ונתנה יורש הבעל · כנה"ג דף ק' ע"ב סל"א והב"ש
ס"ק מ"ז כתב אם מכרה נ"ע אם יוכל לבטל המכר · ולכ"ע יוכל לכתחלה למחות שלא תמכר כלום · מהר"י ווייל
סי' כ' וכ"פ בסמוך בהג"ה : (יח) וקבורתה · היינו כל זמן שהוא חייב ליתן לה הכתובה חייב בקבורתה אם
מתה תוך הזמן הזה · אבל אחר יב"ח להרא"ש או אחר ד' שבועות להרמב"ם אם מתה אין חייב בקבורתה כיון
דהוא פטור מן הכתובה · מיהו אם תפסה נל"ב או זכתה בנל"ב ואחר מותה הוא יורש אותה חייב בקבורה
אפי' אחר יב"ח או ד' שבועות · ב"ש : (יט) כלום · היינו דאינו אוכל פירות אבל יורש אותה כמ"ש · וכשאמרה

פתחי תשובה

ס"ח מ"ש בזה : (ד) ואפי' היא מעוברת · עבה"ט מ"ש דאינה
חייבת להניק הולד והוא מדברי הח"מ וב"ש · ועיין בהגהת
יד אפרים שתמה ע"ז דלשיטת הר"ן שהובא בב"ש לקמן סי'
פ' ס"ק כ"א (ובבה"ט שם סק"כ) דגם באומרת איני ניזונת
חייבת בהנקה א"כ הנקה לאו תחת מזונות הוא ונתחייב
להניק גם כאן ומ"ש הח"מ והב"ש כן בשם תשובת הרשב"א
נ"ע דהרשב"א שם כוונתו שלאחר גירושין ע"ש מ"ש בזה ·
ולפי מ"ש הב"ש שם דבמקום פלוגתא היא פטורה א"כ אין

שלום

היא עליו מאחר שאבדה הכתובה אין לה כל תנאי כתובה מאחר שיוכל לגרשה בלא כתו
והוא מעכבה מרצונו (דברי הרב וכן משמע במהרי"ל סימן כ') כסדר הזה עושין ל
אם מרדה כדי לצערו (ולאחר י"ב חדש לא מהני חזרתה אלא אבדה כתובתה ואם רו
לקיימה צריך לכתוב לה כתובה אחרת אבל תוך י"ב חדש יכולה לחזור בה ויש לה כתו
ואם מת תוך י"ב חדש יש לה כתובה מן היורשין (כל זה בהר"ן פ' אע"פ) ואם ר
לגרשה בתוך י"ב חדש נותן לה נ"ב שלה (כ) וכתובתה וכל מה שכתב לה (ב"י בשם ת'
הרשב"א) וי"א דבזמן הזה שאין נושאין שתי (כא) נשים לא משהינן לה שנים עשר חדש
רוצה לגרשה ואם אינה רוצה מתירין לו לישא אחרת (מרדכי סוף אע"פ בשם ראב"ן)
חולקין שאין להתיר לו לישא (כב) אחרת (שם בהגהה ובתשובת הרשב"א סימן תר
ומהרי"ק שורש ס"ג) וכן עיקר (ה) ודוקא בנשואה אבל ארוסה המורדת על בעלה וא
רוצה להכנס לו יגרשנה בעל כרחה או ישא אחרת ומתירין לו (ג שם) וכ"ל דוקא תוך
חדש אבל לאחר י"ב חדש אם הוא רוצה לגרש צריכה לקבל ממנו בעל כרחה או מתירי
לישא אחרת דאין כח ביד האשה לעגנו לעולם וכן נראה (להורות) וי"א דאפילו תוך י"ב
חדש אם עבר ונשא אחרת מחמת מרידתה אין כופין (כג) לגרש (מהרי"ק ש' כ"ט) ס ואי
היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש (ואין חילוק בין התחילה למרוד ק
חליה או אח"כ (הר"ן פ' אע"פ וכן משמע במרדכי בשם ע ראבי"ה והגהות) (ויש חולק)
(שם בשם פ מוהר"ס) צ ואפילו היה בעלה (כד) מלח שעונתו לו' חדשים ואנ
יש לו אשה אחרת וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי (כה) לצ
ולא נשאת הרי זו מורדת מתשמיש ק וי"א שגם (כו) יבמה שלא רצתה להתיי
כדי לצערו כסדר הזה עושין לה: ג ר המורדת הזאת כשהיא יוצאת אחר
חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל (ו) אבל נכסים שהכנ
לו ובלאותיהם קיימים אם תפסה אין מוציאין (כז) מידה ואם לא תפסה
נותנין לה (וקרקעות של צאן ברזל היא נוטלתן) (ש טור) וכן כל מה שאבד (כח) מנכ
שקבל הבעל אחריותן עליו אינו משלם לה כלום: הגה וכל זה בנכסי נ"ב

באר הגולה

ב והביאו הב"י ג"כ לעיל בסי' א' ם שם בברייתא דף ס"ג ע"ב ע וכ"כ ה"ה לדעת הרמב"ם דאפילו כשמרדה עליו והיא נדה כמשמעות הש"ס לא חילקו בזה פ וכ"כ ה"ה שם בשם הרשב"א ושכן הוא בירושלמי צ למדו מדין הנדה כשמרדה עליו כשהיא נדה וכמ"ש לעיל ק הרמב"ם שם וכ"פ הרי"ף דהכרי מצות יבום קודמת למצות חליצה וכדאיתא שם בברייתא ר שם ממסקנת הגמ' שם דף ס"ד ע"א ש כ"כ הרא"ש בתשובה כלל

פתחי תשובה

ר"מ כ"כ לדינא אם לא היכא שהוא מוחזק בנכסיה שיהא יכול לעכב מנכסיה שכר הנקה וכן היכא שהכיר הניקה הולד עד שמכירה וכמו שאכתוב בסי' פ' שם ע"ש: (ה) ודוקא בנשואה. עב"ש סק"כ ועי' בתשובת גליא מסכת סי' ע"ז: (ו) אבל נכסים שהכניסה. כתב המל"מ פי"ד מה"א דין י"ג וז"ל נוהגין בקצת מקומות שהבעל נותן לאבי הכלה ואותו הממון כותבין אותו בנדוניא יש להסתפק אי חשיב כנדוניא ונוטלתו או דילמא כיון שהבעל נתן לה במתנה איכא אומדנא דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה. מהרי"ט נסלן סי'

באר היטב

תאים עלי או כל שעה יוכל לגרשה ואין לה כתוב. ממילא דינה כל שעה כמו מורדת בעינא ליה ומצט א אחר יב"ח. ושם לדעת הרמב"ם זכתה בנצ"ב א תפיסה א"כ בודאי חייב בקבורה. ולדעת הרמב"ן והרשב"א איירי הסוגיא דכלתיה דר"ז באומרת מאים עלי וספיקא הוא אם זכתה היא בנצ"ב א"כ הוי שמא הלכתא כרמב"ם וזכתה בלא תפיסה ואת"ל הס כרמב"ן שמא זכתה נצ"ב אף לדינא דש"ס לפ"ז בקבורה כי גם"ם מוציאין ממון מיד המוחזק. ב"ש:

(כ) וכתובתה. היינו להרא"ש אבל לשאר פוסקים מפסדת מיד אחר ד' שבועות. ועיין ב"ש שכתב וז"ל ו אבל לא מה שכתב לה עיין בטור סימן פ"ה לא משמע כן אלא דוקא וכו'. לא ידעתי הא לפנינו כתב וכל שכתב לה וכ"כ ב"י ע"ש: (כא) נשים. כלומר בזמן התלמוד משהינן יב"ח כי אין לו היזק בזה שהרי יוכל לי אשה אחרת אבל בזמן הזה לא משהינן: (כב) אחרת. כתב הח"מ נראה דע"ז חולקין דאין מתירין לו אשה אחרת. אבל להשהות אותה בע"כ יב"ח בלא פו"ר על זה לא נמצא חולק ומתירין לו לגרשה בע"כ ונותן הכתובה ולאחר יב"ח מגרשה בע"כ ופטור מכתובה עיין ב"ש: (כג) לגרש. שום אחת מהן. ח"מ ב': (כד) מלח. ל"מ אם הוא בביתו ויוכל לקרב עונתו אלא אפי' שהוא הולך מביתו ואין דעתו לבא עד ו' חדש פ"מ מתחילין ימי מרידה מיד ח"מ ב"ש: (כה) לצערו. דאלו מרדה ואמרה מאים עלי אין לה הפסד דהא מ אין לה כתובה אלא אם היא מורדת דאמרה בעינא ליה וכו' מכריזין עליה. ב"ש: (כו) יבמה. היינו לפוסקים דס"ל מצות יבום קודם ע"ל סי' קס"ה: (כז) מידה. זהו דעת הרמב"ם. ולהרמב"ן והרשב"א לא מהני תפיסה בנצ"ב כמש"ל: (כח) מנכסיה וכו' אינו משלם לה כלום. דהוא שפת יתר השתא כשהן קיימין כל שלא ר האשה אין לה. מה שאבד מנכסיה לא כ"ש ומתרץ הגה"ג דהוצרך הרמב"ם להשמיענו וכן כל מה שנ ופי'. להורות דאפי' היא תפסה כנגדן מנכסי הבעל אינו משלם לה ומוציאין מידה. לפ"ז צריכים אנו ל דכשהן קיימים אפי' תפס הבעל אם תפסה האשה כנגדם מנכסי הבעל מוציאין מידו דהל"כ אדאשמעינ הרמב"ם

באר הגולה

מ"ג סימן ו' *פי' בבית ת:ם שכסב ר חילוקי דינים בדיט

כסי מלוג שלא ברשותה הם והיא נוטלתן (טור) וי"א דכל זה באינה נותנת (כט) (ז) אמתלא
פעם לדבריה למה אומרת מאים עלי אבל בנותנת אמתלאה לדבריה כגון שאומרת שאינו
אלך בדרך ישר ומכלה ממונו וכיוצא בזה אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים (טור בשם
מהר"ם *מרוטנבורג) ונקרא דינא דמתיבתא שהבעל צריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו
בנדונייתא דהיינו צאן ברזל אם הם בעין וראויין למלאכתם (ל) הראשונה נוטלת הכל כמו
שהוא ואם אינן ראויין למלאכתם הראשונה וכל שכן אם נגנבו או נאבדו צריך הבעל לשלם
הכל וכ"מ שלה אם הם בעין או דבר שבא מכחם נוטלתן אבל אם כלו לגמרי אין הבעל
צריך לשלם (דינא דמתיבתא בטור בשם הרי"ף) אבל כל מה שנתן לה או כתב לה אינה
נוטלת כלום ואפי' תפסה צריכה להחזיר (מרדכי פ' אע"פ) ואין כופין אותו לגרש ולא
כותה להיות אצלו (ג"ז בטור בתשובת מוהר"ם) ואם עשה שלא כהוגן (ח) שקדשה ברמאות
בתחבולות כופין אותו לגרש (הרא"ש כלל ל"ה) וי"א עוד דמטילין חרם (טור בשם מוהר"ם)
אם בני אדם למדוה למרוד או שעושה כך מפני כעס וקטטה או להוציא ממונו ממנו אז
אפילו מה שתפסה מנכסי' נוטלין מידה ומחזירין לבעל (מרדכי בפ' אעפ"י) ואין חילוק בין
אם תפסה או לא אלא בטוענת מאים ואינה נותנת אמתלא (לא) מבוררת לדברי' אבל מ"מ
נותנת אמתלא ואין בזה (לב) רמאות והב"ד ידונו בזה לפי ראות עיניהם (מהרי"ו סימן
ז') ויכולין להשביע אותה על כך אם טוענת באמת מאים עלי (שם) וכן ראוי להורות וכל
זמן שלא נתן גט אין לו כפייה וגישה עליה אבל מ"מ אין לה ליתן משלה לאחרים ויוכל
למחות בה דאם מתה ירשנה (ג"ז שם) אפילו במקום שכופין אותו (לג) לגרש במורדת אם

באר היטב

הרמב"ם חידוש זה בנאבדו ישמיענו כ"כ כשהם קיימים
אם תפס הבעל מנכסיה והיא תפסה כנגדם מנכסי
הבעל מוציאין מידה מה שתפסה מנכסי הבעל וכ"ש
שנאבדו ע"ש דף ק"א ע"ב סכ"ו וע"ל ס"ק ע' :
(כט) אמתלא · לעיל קאי על סעיף ב' שכ' דין מאים
עלי וכתב כאן דלעיל איירי באומרת מאים עלי בלא
אמתלא מבוררת אבל אם נותנת אמתלא מבוררת וניכרת
לב"ד שהוא אמת וראוי לה למאוס אותו אז ע"ז תקנו
הגאונים שלא לדון דין הש"ס אלא הבעל צריך להחזיר
כל הנדן ומוציאין ממנו כ"מ ונל"ב ויהבינן לה כך הוא
אם טענה טענה מבוררת · ואם טענה טענה שאינה
מבוררת אזי אם תפסה אין מוציאין מידה · אם טענה
טענת שקר · יהבינן להבעל הכל אפי' מה שהכניסה היא
מוציאים ממנה ונותנים להבעל · וכתב ב"ש נראה דכ"מ
לא הפסידה. אפי' בטענת שקר ע"ש · כתב ע"ז הא
דמוציאין ממנו דוקא בזמן הגט אבל אם אינו רוצה
לגרשה ואנן לא כייפינן ליה אין מוציאין ממנו כלום
אף"כ שתפסה · ודינא דמתיבתא דוקא הוא במורדת
מאים עלי ולא במורדת בעינא ליה ומצערנא · והטעם
שתקנה זו כדי שלא יצאו בנות ישראל לתרבות רעה מש"ה
תקנו שישלם נל"ב : (ל) הראשונה · כתב ב"ש מה שבלו
מחמת שלא משמר כראוי או נגנב או נאבד · בנ"מ
פטור ובנל"ב חייב לשלם · אבל אם שלא בהם יד או
שהוא להיפך בנ"ב פטור כי הם כשלו ורשאי להשתמש מה שרוצה · ונ"מ חייב לשלם אם לא השתמש כדינו ואכל
הפירות · ע"ש : (לא) מבוררת · ר"ל ואז אם תפסה מעות מהני כי לדינא דמתיבתא אם טענה אמת צריך להחזיר
אפי' מעות הנדונייא ממילא אם תפסה י"ל דטענתה אמת הוא · ועי' ב"ש : (לב) רמאות · אמרה מאים עלי
מחמת מעשיו הרעים שעושה יין שרף תמיד בבית משתיהם ולא שכור לביתו וגם עבר על בריתו שנשבע שלא
לנאוק ומגזם לשכן לשרוף לאבד ולמכור אין לך מאוס עלי יותר · רש"ל בתשובה סי' ס"ט · ועי' תשובת מוהר"ם
מלובלין סי' מ"ח · ובתשר"ס מטראני ח"א סי' כ"ט · באה בטענה שאינה יכולה לסבול התשמיש אין לה דין
מורדת · אם הוא חולה ובאה בטענה שאינה יכולה לסבול חליו ושמותו אין לה דין מורדת · כנה"ג דף ק'
ע"ב · קטנה נשואה שמרדה אם יש לה דין מורדת או לא · עי' כנה"ג דף ק' ע"ב : (לג) לגרש וכו' · בתנם

פתחי תשובה

ר"נ ע"ש : (ז) אמתלא · עבה"ט מ"ש בשם ע"ז הא דמוציאין
ממנו דוקא בזמן הגט אבל כו' · [ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר
זצ"ל עמ"ש הב"ש בדיני מורדת דין ה' אבל א"צ להחזיר את
שלה עד שעת הגט כו' כ"ב וז"ל זהו מדברי הט"ז שהבי"א
הב"ש ס"ק כ"ז ועיין בתשובת שבות יעקב ח"א סי' ק"ח דהשיג
על הט"ז עכ"ל] : (ח) שקדשה ברמאות כו' · [עיין בתשובת
חתם סופר סי' קט"ז במי שנשא אשה ולא גילה שהוא בעל
נכפה כ"ל ועתה אתגלי והאשה אינה רוצית לדור עמו והוא
אינו רוצה לגרשה בשום אופן ואבי האשה יש בידו גם המעות
שהכניס הבעל ורוצה לעכב עד שיגרשה וכתב שנה אי כייפי'
להוציא ובזה פליגי שמרדכי בשם ראבי"ה והרא"ש בתשובה
ומייתי להו רמ"א סי' קנ"ד ס"ה ופלוגתייהו בהלכות הרופאים
אם הוא חולי שמתדבק כי בשנים קדמונים היו נשמרים מד'
אמות שלו ורופאי זמנינו מחליטים שאיננו מתדבק כלל ואינו
מזיק אפי' לאשת חיקו אם איננו מאים עליו כמאה לענין כפיה
להוציא מי יכניס ראשו באיסור דאורייתא כו' אך בהיות
שהיא טוענת מאים עלי בטענה מבוררת יש לה דין שמבואר
בב"ש ס"ס ע"ז ד"ה מורדת אות ה' כו' אלא בטענת מאים
לא יכול אביה לעכב את של הבעל אלא את שלה אבל הכא
נ"ל שאין כופין האב להחזיר לו כלום עד שיתרצה לגרש
שהרי בסי' ע"ז מייתי רמ"א בשם פ' הרא"ש דאם קידשה
ברמאות כופין להוציא והרמ"א קיצר במקום שהיה לו להאריך
וז"ל הרא"ש בתשובה אמנם אם נראה לכם רבותי כו' אמנם
יש לנשות אם יש לפניכו בריאי כסף ואם לא יאות אני נגרר
אחריכם לכופו לגרשה עכ"ל ומעתה אומר אני הכא שקידשה

שפתיק

מהם קודם שנרשה יורש אותה דאין ירושה נפקעת אלא בגירושין (טור בשם גאון) (טו
אביה תפס (לד) מנדוניא שהכניסה לבעלה מהני כאלו תפסה היא בעצמה (מרדכי ב
תשובת מוהר"ם פ' אע"פ בהגהות בשם תשובת מוהר"ם) הבגדים שהכניסה הכלה אינ
(לה) דין נ"ב ואין נ"ב אלא השומא שמכנסת האשה לבעלה (טור בשם הרא"ש)
ד תאיש ואשתו שבאו לב"ד הוא אומר זו מורדת מתשמיש והיא אומרת ל
כי אלא כדרך כל הארץ אני (לו) עמו וכן אם טענה היא ואמרה שהוא
מתשמיש והוא אומר לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה מחרימין ר
על מי שהוא מורד ולא יודה בב"ד ואח"כ אם לא הודו אומרים להם התי
בפני עדים נתייחדו ועדיין הם טוענים [א]מבקשים מן הנטען ועושין פשרה
כת הדיין: ה [ב]ארוסה שאינה (לז) רוצה לינשא בטענת מאיס עלי אין
חייב ליתן לו מה שפסק ליתן לו בנדונייתא:

עח חיוב פדיונה · ובו ח' סעיפים:

א פדיונה כיצד (א) [א]נשבית חייב לפדותה ואינו יכול לומר לה הרי ג
וכתובתיך ופדי את עצמיך [ב]ואפילו אם יאמר איני (א) פודך ולא

באר הגולה

שמורדת ת שם משנה שמים ביני לבינך וכו' מריש דף ז' ע"ב וכדמפרש לה בירושלמי באומרת כמה דשמים רחוקין מן הארץ כן הוא גבה רחוק מן אתתים א ממה שמצינו שם במשנה יעשו דרך בקשה ואע"פ שבירושל' פי' יעשו סעודה וכו' ס"ל שהזכירו אחת מדרכי הפשרה והפיוס שהיא ע"י סעודה ועקר הכוונה שיתפשרו ביניהם באיזה דרך שיהי' ה"ה שם וסיים הרמב"ם אבל לבעול בפני בני אדם אי אפשר וכו' וכמ"ש לעיל סי' כ"ה סעיף ב' ב שלא פסק לה אלא על מנת שתנשא כמ"ש סי' נ"ג א משנה כתובות דף נ"א ע"א ב טור וכתב הב"י שזה פשוט שהרי הקנס זו לטובתם נתקנה

פתחי תשובה

גרמאות ולא גילה מומו ומאיסותו נהי דלא נכוף לגרש מ"מ גם לא נעזור לו להוציא שלו מיד אביה עד שירצה לגרש מרצונו הטוב עכ"ד ע"ש]: (ט) אם אביה תפס מנדוניא · עבה"ט ועיין בתומים בקיצור ת"כ אות קכ"ו שחולק על הח"מ וב"ש ומצדיק דברי הרמ"א ע"ש:

(א) נשבית חייב לפדותה · עיין בס' בית מאיר שכ' שראה אגרת התוס מב"ד גאוני ק"ק פ"פ דמיין שכתבו דדוקא אם נשבית ממילא אבל אם נשבית בשביל שגנבה אין מחויב כלל הבעל לפדותה כו' והוא ז"ל חולק ודעתו דאפי' נשבית מכח גרמא שלה בשביל שגנבה מ"מ חייב לפדותה וכן גבי רפואתה אף אם אכלה בפשיעתה דברים המזיקים לבריאותה עד שחלתה מ"מ חייב ברפואתה ע"ש · ותימה שלא זכר דברי השיטה מקובצת כתובות נ"א שכ' בהדיא בשם הריטב"א ז"ל דהא דקתני לקתה חייב ברפאותה להכי נקט לקתה ולא קתני חלתה לאשמועי' דאם חלתה בפשיעתה אינו חייב לרפאותה ע"ש · גם בתשובת מעיל צדקה סי' ע"ו מבואר שלא כדברי הב"מ הנ"ל ושם נשאל בנידון ראובן שנשא אלמנת שמעון וקרה מקרה שגנב א' הודה שגנב זה כלשים שנה נחושת ומכר לאשה הנ"ל והוא זמן היותה תחת שמעון בעלה הראשון והיתה אז נ"כ בתוך הבית והנה היא כלואה בבית האסורים וההכרח להצלות נפשה להוציא הוצאות מרובות וקנסות להשררה וטען ראובן אחרי שזה נעשה בבית בעלה הא' שהתעסקה בעסק זה לטובתו א"כ מוטל על נכסי בעלה הראשון להוציאה מבית כלא ועוד טען שאין החיוב עליו לפדותה כיון שלא בא השבים בתונם רק שגרמה לעצמה וגם כי עשתה קודם שנשאה כו' והשיב לענין טענה הא' לחייב יורשי בעלה הראשון אין בטענתו ממש לא מבעיא מדין פדיה ודאי פטורים היורשים דחיוב פדיה אינו אלא על הבעל עצמו (כדלקמן ס"ח) אלא גם מדין שותף ומתעסק ג"כ פטורים ואע"ג שכ' הרמ"א בח"מ סי' קע"ו סי"ב בשותף שקנה גניבה וחלק עם חבירו ובא אח"כ עלילה שהפסד לאמצע מאחר שנתרצה למעשיו כו' הנה בנ"ד מסתמא לא נתרצה הבעל למעשיה מה שקנתה מן הגנב אף שלקח מה שהרויחה וזו קנין ממילא דמה שקנתה אשה קנה בעלה ואין זה דומה כלל לשותף שלקח חלק בגניבה · ואף אם [...] אמר שבעלה נתרצה וידע שלקחה מן הגנב היא אינה נאמנת בזה נגד היורשין להוציא מידן ואפי' שבועה אינם צריכים [...] אמר שהעלילה הי' שקר שלא לקחה מעולם או שלא ידעה שהדברים ההם גנובים מכ"ש שפטורין היורשין ואפי' [...] בעצמה

באר היטב

העתיק הרב דין זה מאחר שאין אנו נוהגין לכוף [...] במורדת כמ"ש כל האחרונים · עי' ח"מ: (לד) מנדוניא · כתב הב"ש כבר כתבתי דלא מהני תפיסה של הא[ב] כשעדיין לא בא הנדוניא ליד החתן או א"צ ליתן לח[תן] וכ"כ הח"מ עי' ס"ק ט': (לה) דין נ"ב · דמאחר [...] שמו הבגדים להחתן בנדן שלו אין לשם רק דין [...] (לו) עמו · וה"ה אם השיבה לא כי הוא המורד · [...] מטרא"י ח"א סי' רמ"ז: (לז) רוצה וכו' · הנה או[...] מבררת הטענה פשיטא אין אביה חייב דלא[...] מכשואה דמוציאין מן הבעל נ"ב מכ"ש דאינו חייב [...] לו אלא נ"ל דאיירי דא"י לברור הטענה או בו[...] אם תפסה אין מוציאין מידה ותפיסת אביה לא[...] וכאן שעדיין ביד אביה אין אביה חייב ליתן לו [...] אם היא נשואה והנדוניא ביד אביה עדיין דאי[...] ליתן לו ואפי' אם נתן שט"ח ליד החתן אינו חייב [...] כי דינים אלו דומים לדינים המבוארים בסי' נ"ג [...] בתו · ואפי' אם אומרת בעינא ליה ומלערנא הדין [...] ומיהו אם נתן ממרנ"י כנהוג במדינת פולין דלא[...] בו מי הוא המלוה או הוי כאלו המעות ביד [...] וחייב לשלם לו · ט"ז שם סי' נ"ג · ואם השלים [...] עי' סי' נ"ג · ועי' מהר"י ווייל סי' ע"ח · ומדיני[...] נשמע מכ"ש לשדוכים שלנו אם היא ממאן אין [...] חייב ליתן לו מה שפסק · ב"ש:

(א) פודך · כלומר אפי' אם אמר קודם השבואין [...] פודך ואפי' שניהם נתרצו זה לזה לא מה[...] היכא דלא לטמע בין העובדי כוכבים · ח"מ ב"ש · [...] חבירו משלם לו דמי פדיונה ודוקא בכדי דמיה [...] ביותר מכדי דמיה לא · רש"ל בים של שלמה ב"ש:

ת אין שומעין לו אלא חייב לפדותה : ב ג'אין מחייבין את (ג) הבעל
ה את אשתו יותר על דמיה אלא כמו שהיא שוה כשאר השבויות (וי"א
ו כגופו דמי ויוכל לפדות בכל אשר לו) (ד'טור והרא"ש בשם הרמ"ה הובא בב"י) :
היו דמיה יותר על כדי כתובתה ואמר הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך
ה את עצמה אין שומעין לו אלא כופין אותו ופודה אותה אפילו היו דמיה
' בכתובתה ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה בד"א בפעם ראשונה אבל אם
ה ונשבית פעם שניה ורצה לגרשה מגרשה ונותן לה כתובתה, והיא תפדה
עצמה (אבל בלאו הכי אינו חייב לפדותה בפעם שניה (ו'ב"י) : ד ז'מי שנשבית אשתו
במדינת הים ב"ד יורדים לנכסיו ומוכרין ח'בהכרזה ופודין אותה כדרך
על פודה (אם הוא ואשתו נשבי' עיין ביו"ד סימן רנ"ב) : ה ט'המדי' את אשתו
שהוא חייב בגללו (ג) לגרשה וליתן כתובתה ונשבית (ב) אחר (ד) שהדירה
חייב לפדותה שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה כתובה :
ן שנשבית אשתו אע"פ שנאסרה עליו הואיל ומקדם היתה מותרת לו
ומחזירה לבית אביה אפי' היה בעיר אחרת מיטפל לה עד שמחזירה
נתה ומגרשה ונותן לה כל כתובתה ואם היה בעלה ישראל שהשבויה
ת לו מהזירה לו לאשה כמו שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה
תה (שבויה שנאסרה אף לבעלה ישראל שחוששים שמא נבעלה ברצון כדרך שנתבאר

ג הרמב"ם בפי"ד מהל' אישות מברייתא שם דף נ"ב ע"ב וכרשב"ג וכסתמא דמתניתא גיטין דף מ"ה ע"א וכ"פ הרי"ף שם ופי' דמיה הוא שמגין אותה כשפחה הנמכרת בשוק ולא לפי עושר בעלה ה"ה שם ד וכן פסק ג"כ ביו"ד סי' רנ"ב ה שם מברייתא שם וכת"ק ו בשם הרא"ש וכפירש"י וכ"כ לדעת הרמב"ם ז שם ממימרא דרב חייא בר אבין וכו' כדי לקוברה וה"ה לפדותה כיון שהוא ג"כ מתנאי ב"ד ח כדרך כל מכירת ב"ד יתבאר בח"מ

ג ט שם מברייתא שם דף נ"ב ע"א וכרבי יהושע י שם במשנה דף נ"ה ע"א *כתב הב"ח אם מבינים בדברי האשה שאינה חפיצה שיפדוה היא אסורה לבעלה וע"ש

באר היטב

י : (ג) הבעל וכו' · ל"ד אלא אפי' אסור לפדות יותר מכדי דמיהם · ומ"ש בהג"ה אשתו כגופו ויוכל וכו' היינו חייב לפדות מאחר דאין איסור בדבר הוא לפדות ב"ש · ועי' ביו"ד סי' רכ"ב דשם איתא אם בשביה היא קודם לפדות נראה אפי' יותר מדמיה היא קודם ב"ש · ועיין מ"ש הש"ך שם ביו"ד רנ"ב ס"ק ד' וס"ק י"א : (ג) לגרשה · דוקא אם שנשבית היה חייב לגרשה · אבל אם יש לו זמן חייב לפדותה ב"ש : (ד) שהדירה · אבל נשבית הדירה חייב לפדותה דאתי לאערומי ב"ש · וכן ם היא בעת שהיתה נשבי' וקיים הוא לה חייב דקי"ל כשהוא מקיים הנדר הוא נותן אצבע בין ח"מ ב"ש · ונראה לי דדוקא באשת ישראל הדין בל באשת כהן אם נדרה היא אחר שנשבתה פטור פדותה דלאו השבי' גורם אלא מחמת הנדר · נראה לי · בשלמא באשת ישראל אעפ"י שמכח ינו יוכל לקיים ואותבינך לי לאינתו · אפ"ה חייב דהוא נותן אצבע בין שיני' דהו"ל להפר והיה קיים התנאי ואותבינך לי לאינתו· אבל באשת כהן ול לומר דהוא נותן אצבע דה"ל להפר · דלמה א מיד שנשבתה אסורה היתה לו אף אם לא נדרה א"כ למה הפר לה ומאי איכפת ליה בזה · א"כ יסור דבר אחר ופטור מלפדותה · ודבר זה מפרש"י כתובות דף נ"ב ע"א ד"ה הכא במאי וכו' ובישראל פליגי וכו' ע"ש · צריך לדקדק מאי "י בזה דכתבו ובישראל פליגי הא אי אמרינן

פתחי תשובה

בעלמא פטורים בכה"ג לאחר שחלקו כמבואר בח"מ שם אכן אם טוענת ברי נגד היורשים שגם הם בעצמם יודעים שבעלה היה מרוצה למעשיה ליקח מן הגנב היו מחויבים שבועה לפי דעת רמ"א הנ"ל אך דינו של הרמ"א בזה צע"ג כו' (עמ"ש בפ"ת לח"מ שם) אמנם טענה הב' של ראובן בעלה השני לפטור עצמו מחיוב פרקונה הואיל והיא גרמה לעצמה הדין עמו דלא תיקנו חז"ל דהבעל חייב לפדותה אלא אם נשבית באונס כשהם שביה אבל לא אם פשעה בנפשה דא"כ כל אחת שיהיה לה כעס עם בעלה תפיל עצמה לגייסות ומחייבת בעלה בכל יום כמו שחששו חז"ל בעבד בקדושין ט"ו ע"ב כו' וא"כ אם אמת הדבר שקנתה בפשיעה פטור בעלה מלפדותה מחמת חיוב פרקונה וא"כ לא מבעיא אם לא ידע בעלה השני בשעה שנשאה שקנתה מן הגנב ויש עליה עלילות דברים דפשיטא דפטור כו' אלא אפי' ידע הבעל מזה קודם שנשאה לא אמרי' דה"ל להתנות כיון דהוי אונכא דלא שכיחא דלא אסיק אדעתיה שיבא לידי גילוי אחרי שנשתקע כמו שלשים שנה כו' ולכן בנ"ד פשיטא עד כדי כתובתה שהוציא עליה גובה מכתובתה דהיינו בעת שתבא לגבות כתובה יכול לנכות לה כל מה שהוציא עליה ואף אם תטעון שהעלילה היה שקר והיא בכלל נשבית באונס מ"מ אינה יכולה להוציא ממנו פדיונה שהוא כנגד דמי כתובתה שבידו ולא דמי למ"ש בח"מ סי' ע"ה ס"ע בטוען א"י אם פרעתיך דחייב דה"ה שבא הספק קודם שהוציא עליה ותנתנו מחייבים אותו להוציא ע"ס כתובתה כו' ואמנם אם יעלו ההוצאות יותר מכדי כל כתובתה אם רשאים להטיל על הצבור או לפחות שיתחייבו בניה עם הבעל ויושם ביניהם כ"ל דפשיטא דהצבור נקראים מוחזקים נגדם וכיון שעכ"פ מחויבים לפדותה והוא בכלל לא תעמוד על דם רעך יכולים לומר להם אתם מחוייבים בפדיון זה עכ"פ ודמיא להא דאמרינן (ב"ב כ"ד ע"ב) ספק אם האילן קודם יקוץ ואינו משלם וגם למה דאמרי' ביבמות ל"ז כו' ואפי' אם תאמר היא ברי פשעה בענין שיפטור בעלה מלפדותה מ"מ

אמו קנויה עשו על הציבור מיהו בניה וקרוביה שהם יחידים לגביה רשאי הבעל לטעון עמהם קודם שיוציא עליה
וי מה שיוציא יותר מסך כתובתה להעריך ביניהם כפי ראות עיני ב"ד עכ"ד עש"ה : (ב) אחר שהדירה · עבה"ט

מ"ש

(ה) סימן ז׳ אין בעלה חייב לפדותה) (הר״ן פ׳ נערה ור״י נתיב כ״ג) : ז ˢהאשה ש״
אסורה על בעלה מחייבי לאוין ונשבית אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כת
והיא תפדה את עצמה (ומשלם לה הפירות (ו) שאכל מנכסיה) (הר״ן פ׳ אלמנה ניז
ח ˡאין חיוב פדיונה עליו אלא בחייו אבל אלמנותו אינה נפדית כ
אפילו נשבית בחייו ולא הספיק לפדותה עד שמת ᵐאין היורשין ו
(ז) לפדותה ⁿואפילו היא זקוקה ליבם אלא נפדית משל עצמה או תטול כר
ותפדה את עצמה :

עט חיוב רפואתה · ובו ג׳ סעיפים :

א ᵃרפואתה כיצד (א) לקתה חייב לרפאותה בין רפואה שיש לה (א)
בין רפואה שאין לה קצבה ᵇאבל אלמנתו אינה מתרפאת מנכסיו אלא ב
שאין לה (ב) קצבה שהיא דומה למזונות : ב ᶜרצו היורשין לקצוב עם
כדי שיהיה לה קצבה ויפטרו ממנה הרשות בידם : ג ᵈאם ראה הבעל ש
(ג) ארוך יכול לומר לה הרי כתובתיך מונחת או רפאי עצמך מכת
או הריני (ד) מגרשך ונותן כתובה ᵉואין ראוי לעשות (ה) כן מפני דרך

פ מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה ודיני מניקה ושאינה
לעשות מלאכה · ובו י״ח סעיפים :

א (א) ᵃמעשה ידיה (א) לבעלה כיצד ᵇהכל כמנהג המדינה מקום
לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות צמר או פשתים טווה ואם לא היד

באר הגולה

ב פלוגתא דאביי ורבא שם דף נ״ב ע״א ופסק כרבא כידוע שהלכה כמותו לגבי אביי ל טור משא דא״ל רב הכי אמר אביי וכו׳ אלא כי הא דתניא וכו׳ שם מ כדמפרש שם בברייתא שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאיתתו נ מדברי אביו הרא״ש ואית ספרים דגרסי הכי בגמ׳ וכן גי׳ הרי״ף א ל׳ הטור ממשנה כתובות דנ״א ע״א כפשטא סתמא דמתני׳ דלא מפליג בזה וכ״כ הרא״ש וכ״כ הר״ן ושכ״כ דעת הרמב״ם בפי״ד ב ברייתא שם דף נ״ב ע״ב וכרשב״ג ופירש״י אין לה קצבה שהיא חולה תדיר ג מעובד׳ דקיביה דר׳ יוחנן שם ד רמב״ם שם ממשנה שם ה שם וכתב ה״ה ודבר פשוט שיש בזה רוע מוסר א ל׳ הרמב״ם רי״פ
מהל׳ אישות ממשנה כתובות דף נ״ט ע״ב ב מהתוספתא

פתחי תשובה

מ״ש ונראה לי דדוקא באשת ישראל כו׳ עד ודבר זה למדתי מפירש״י כתובות כו׳ ועי׳ בס׳ ישועות יעקב סק״ב שהשיג עליו :
(א) לקתה חייב לרפאותה · עמ״ש לעיל סי׳ ע״ח סק״א בענין אם חלתה בשביעתה אם חייב ברפואתה :
(א) מעשה ידיה לבעלה · עבה״ט מ״ש ודוקא כו׳ ומיהו נשים הללו גבירות כו׳ עד מעשה ידיהן לבעליהן · ועיין במל״מ ר״פ כ״א מהל׳ אישות שהביא ג״כ דברי מהרי״ט בזה ושם מבואר דמהרי״ט לא החליט הדין כלל אלא שצידד בזה · והמל״מ תמה עליו למה השמיט הרב דברי גדולי המחברים אשר נחלקו בזה כו׳ ודעתו נראה שיכולה האשה לומר קים לי כדעת הרמ״ה שהביא הטור סי׳ פ״ד דאם אינה ניזונית מניאתה לעצמה ולכן לא מפקינן מינה ע״ש · ועיין בתשובת גבעת שאול סי׳ ל״ג בשאל ראובן השיא לבנו את בת שמעון והתחייבו עצמם בק״ש ליתן מזונות לזוג כמה שנים כנהוג במדינתנו ובתוך משך זמן המזונות שזנו אותן אביהן עסקה אשת בן ראובן במלאכה והרויחה מעשה ידיה למי · אביהן ודאי לא זכה בהן אך יש לספק אם זכה בהן הבעל דהא מ״י תקנו תחת מזונות והרי אינה

באר היטב

דלאיירי בנודרת היא וקיים לה הוא ופליגי אי ש
אנבע או היא וכו׳ · אין חילוק בין אשת ישראל
כהן · אלא צריך לומר דהיה קשה לרש״י מה
המקשן ואי דנדרה היא מה לי הדירה ולבסוף
מה לי נשבית ולבסוף הדירה וכו׳ · הא באשת כ
יש חילוק · בהדירה ולבסוף נשבית נוכל לומר ד
הוא אם נתן הוא אנבע וכו׳ דה״ל להפר · אבל
ולבסוף הדירה אינו נוכל לומר דנתן הוא אנב
דה״ל להפר · דמה אהני ליה דהא כבר נאסר
לו מכח השביה · ומש״ה כתב רש״י ובישראל פלי
א״כ דברי מוכרחים וד״ק : (ה) סימן ז׳ · כת
אשת כהן שזנתה ברצון בשביה צריך לפדות
דאסורה לו מיד כשנשבית ויוכל לקיים התנאי
למדינתך לכן אפי׳ אם זנתה ברצון חייב לפדות
כתב עליו ולא משמע כן מהסוגיא ע״ש : (ו)
היינו כשנשבית צריך לשלם הפירות ולא קודם
לשלם כל הסך הפירות ולא כשעת הזול דהא ידע שהות חייב להוציאה כיון שהיא אסורה לו ס״ז : (ז) לכ
ואין היורשים חייבים לשלם הפירות שאכל אביהם דהא אביהם בדין אכל דהיה חייב לפדותה ח״מ
(א) קצבה · פרש״י שאינה חולה תדיר · וה״ה אם היא חולנית תדיר והרופא רוצה ליקח דבר קצוב ורנ
אותה כל זמן שתצטרך ג״כ מיקרי רפואה שיש לה קצבה ח״מ : (ב) קצבה · וכן בימי לידתה
ליתן לה מזונות כנהוג שנותנים ליולדת ד׳ שבועות תשובת מהרש״ל סי׳ מ״ה : (ג) ארוך · הח״מ כתב ה״
שאינו ארוך · והב״ש כתב דוקא חולה ארוך עיין שם : (ד) מגרשך · ואם אינו רוצה לגרשה ולא
כופין אותו · וכל מה שלותה לצורך רפואה חייב לשלם ש״ג וכ״כ כנה״ג : (ה) כן · כתב מהרש״ל בזו
שאין מגרשין בע״כ מחויב לרפאות אותה אפי׳ חולי ארוך ואינו מועיל מה שמוכן ליתן לה כתובה ול
וב״ש כתב דאפי׳ בזמן הזה דאיכא חר״ג יוכל לגרשה ע״ש וכ״כ הח״מ בשם הרב מהר״א מזרח
(א) לבעלה · ודוקא בזן אותה אבל אם אינו זן אותה אעפ״י שלא בא העיכוב ממנו ואפי׳ שלא
נפירות

עיד לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה ג אלא לטוות הצמר בלבד
ה עצמה ועשתה (ג) יותר מהראוי לה המותר לבעל: הגה ודוקא שנותן
ם (ג) כסף כל שבוע כמו שנתבאר לעיל סימן ע׳ ויכולה אשה לומר איני נוטלת מעה
איני נותן המותר אבל הבעל לא יוכל לומר כן (טור בשם הרמ״ה וכ״כ הר״ן פ׳
וכ״כ השאלתות פ׳ משפטים): ב ה היה לו ממון הרבה אפילו היה לה כמה
ת אינה יושב׳ (ד) לבטלה בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זמה אבל
ופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת
כה: ג ו המדיר את אשתו [א] שלא תעשה (ה) מלאכה יוציא ויתן כתובה
שלה מביאה לידי זמה: ד ז וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיו ורגליו
ת לו את הכוס ומצעת לו את המטה (וי״א דמחויבת להציע (ב) כל מטות (ו) הבית)
פכ״א והר״ן פ׳ אע״פ) ח ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שהתן לו
ו כלי או שתטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו ט אבל אינה עומדת ומשמשת
אביו או בפני בנו (וי״א דוקא באינן סמוכין על שלחן בעלה) (ב״י בשם הר״ן פ׳ אע״פ):
אכות אלו עושה אותן [ב] היא (ז) בעצמה ואפילו היה לה כמה שפחות
שין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו (ויש מחלוקת בהצעת המטה ועי׳ למטה
ז׳): ו כ יש מלאכות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהם עניים ואלו הם
מטחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ל ונותנת תבן לפני
אבל לא לפני בקרו: הגה מת בנה אינה מחויבת להניק בשכר וליתן לו השכר
מאשה אחרת אינה מחויבת להניקו (הר״ן פ׳ אע״פ): ז מ הכניסה לו שפחה
נ או נכסים שראוי לקנות (ט) מהן שפחה אחת ס או שהיה לו ממון

ג כר״א שם במשנה ד כת״ק במשנה נדרים דס״ה ע״א ומייתי לה בכתובות דף ס״ו ע״א ה שם בכתו ות במשנה וכר״א דאיפסקא הלכתא כוותיה שם דף ס״א ע״ב ו שם במשנה כרשב״ג ז שם ממימרא דרב יצחק בר חנניא וכו׳ בש דף ס״א ע״א ומפרש שאע״פ שהיה ראוי שתשב בקתדרא כדתנן במשנה אבל מוזגת וכו׳ ח כתב ה״ה פשוט הוא וכל שכן הוא מהצעת המטה ט ברייתא שם י נתבאר במ״ש בסעיף דלעיל כ שם במשנה *(פי׳ יושבת ברחיים ומשמר הקמח ובמקום שדרכן לטחון ברחים של יד טוחנת רמב״ם וטור
ל ברייתא שם דף ס״א ע״ב וכגירסת הרי״ף ופי׳ הרא״ש לפני בהמתו שהוא רוכב עליה מ שם במשנה נ מימרא דרב הגא
דס״א ע״א ס ברייתא שם כגי׳ הרי״ף והרא״ש דגרסי וא׳ שמצאה לו משלו והביאו התוס׳ ופירשו כלומ׳ שהוא עשיר שיכול

באר היטב

איני ניזונית ואיני עושה · ומיהו נשים הללו ונכנסות בחצירות שרי המלכים והמה כאניות צ׳א טרף לביתם ומכלכלים את בעליהם מעבה עליהן · מהרי״ט ח״ב חח״מ סי׳ ס״ו מגורשת גורשת וכן ה״ה שנתן גם לאשתו בהנאי מעכשיו חייב במזונותיה מעשי ידיה שלה · הרא״ם ח״א : (ג) יותר · הן שעשתה בלילה הן שעשת׳ לאכות בפעם א׳ · וכתב ב״ח מנהג שלנו שאין ידה דמי מלאכה העדפה שע״י הדחק ולוקחים ו והוא אוכל פירות עיין ב״ש : (ג) כסף · וקט עצמה קאי אלא אסתם מותר מעשה ידיה הבעל במותר אלא בנותן לה מעה כסף : לה · אפי׳ אמרה איני ניזונית ואיני עושה חייבת בטלה מביאה לידי זמה עיין ב״ש : (ה) מלאכה · ב׳ לה שחוק מ״מ יש חשש זנות · והוא שיכול היינו דוקא בדלתה בתשמיש כמבואר בסי׳ ע״ד׳ נדרה שלא תעשה מלאכה ואינה חייבת לבעלה לאכה אלא משום חשש זנות א״י להפר · ב״ש · גיד לא נזכר בגמרא כמה ימי׳ זמן ההדרה

פתחי תשובה

ניזונית משל בעל · והשואל הביא ראיה דזכה בנן הבעל מדברי הרמב״ם פ״ג מהל׳ עבדים דין ב׳ בעבד עברי שהאדון חייב במזונות אשתו אף שנשאה אחר המכירה ואפ״ה מ״י ומציאתם לבעלה כמבואר שם · והוא ז״ל השיב לו דאין מדברי הרמב״ם ראיה דשם מה שהאדון נותן מזונות לאשתו הוא מכח מ״י של בעלה העבד דהא אם מת העבד אינו נותן מזונות לאשתו משא״כ הכא דהמזונות הוא מחמת חוב ואף אם מת הבן מחויב ליתן לכלתו עד תשלום הזמן כמ״ש הב״ש בסי׳ קי״ד (עמ״ש שם סק״א) · אמנם להלכה הדין עמו דברור הוא כל היכא דמ״י שלה זכה בהן הבעל מתנאי כתובה וכן הוא להדיא בהרא״ש ר״פ הנושא בשם הירושלמי והובא בב״י סי׳ קי״ד בקיצור וגם המ״מ בפכ״ג מה״א דין י״ח הביא ג״כ דברי הירושל׳ בזה דמי בפסק לזון את כלתו זנה ומעשה ידיה של בנו · ואין לחלק בין פוסק לכלתו או לבתו דמאי שנא ע״ש : [א] שלא תעשה מלאכה · [עבה״ט בשם ב״ש מ״ש ואם היא נדרה כו׳ עד א״י להפר · ובגליון ש״ע דהגר״ע איגר ז״ל כ״כ וז״ל ולענ״ד דהוי כינו לבינה דהא להרב״א אם עשתה המ״י שלו ועכ״פ הוי נ״מ כמ״ש הב״ש סק״ב בשם תוס׳ עכ״ל] : (ב) כל מטות הבית · עבה״ט ועיין בס׳ ישועות יעקב סק״ו שכתב דהעיקר דזה כדעת הח״מ ע״ש : [ב] היא בעצמה · עבה״ט מ״ש רש״י ס״ל דמגד עלה טובה הוא כו׳ ועי׳ ביו״ד סי׳ רל״ד

מוסן הדעת שאם הדירה יום א׳ או שנים שתבא לידי זמה : (ו) הבית · הח״מ כתב דהי״א זה ראוי ות ומו בסעיף ו׳ דחשיב שם ששה מלאכות שהעניות חייבות בעליהן אבל עשירות אינן מחויבות להציע כל ק מטתו וכ״כ רמ״א בסעיף א׳ · והב״ש כתב אפי׳ עשירות מחויבות להציע כל המטות · ואפי׳ לסמוכים בעלה ע״ש וד״ק: (ז) בעצמה · רש״י ס״ל דמגד עלה טובה הוא שתעשה מלאכות אלו · ושאר ב״ל דמחויבת היא לעשות מלאכות אלו עב״ש : (ח) מטחנת · היינו יושבת ברחיים ומשמרת הקמח · ן אין דרכן לטחון ואין דרכן לכבס · הג״א ב״ש : (ט) מהן · היינו שהכניסה לו נדוניא או אם
מלמלמת

(ג) (י) כדי לקנות ממנה שפחה א׳ אינה מטחנת ולא אופה ולא כב
ולא נותנת תבן לפני בהמתו : ח ע הכניסה לו שתי שפחות או (ד) ב
הראוים לקנות מהם שתי שפחות או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי ק
שתי שפחות אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה : הגה הכניסה לו שלש
או ממון או שיש לו ממון שיוכל לקנות או לשכור אינה מלעת המטות רק מטתו (הג
י״מ) וי״א דאף מטתו אינה מלעת רק בפריסת סדינין ומסדרת לו מטתו שהוא דנ
וכל אשה תעשה זה אפילו יש לה כמה שפחות (טור) : ט פ היא אומרת ראוי הוא ק
או לשכור שפחה והוא אומר שאינו ראוי עליה (ה) להביא (יא) ראיה :
אלו המלאכות אין מחייבים אותה אא״כ יהיה (ו) דרך (יב) משפחתו ומ״ד
לעשותן : יא צ כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה וגם
לה על מזונותיה ק יין ודברים שיפים לחלב (לא הוסיפו לה לריכה לאכול (י מ
אם יש לה) (טור) : יב פסקו לו מזונות הראויים לה והרי היא מתאוה א
יותר או לאכול מאכלות אחרות ש יש מי שאומר שאין הבעל יכול לעכב ג
סכנת הולד שצער גופה (יד) קודם ת ויש מי שאומר שיכול לעכב : יג י
תאומים אין כופין אותה להניק שניהם אלא מניקה אחד ושוכר הבעל ג
לשני (וי״א (ז) למניקה (טו) שניהם) (טור בשם ב הרא״ש) : יד ג הרי שרצתה ל
בן חברתה עם בנה (ח) הבעל (טז) מעכב (ואפילו בנה מאים (יז) אחר הו י

לקנות וכן פי׳ הרא״ש ע שם במשנה פ ג״ן שם ברמב״ם וכמ״ש ה״ה שם שאין כאן מקום לשבועת היסת לפי שהיא אינה תובעת ממנו ממון אלא שבאה ליפטר משבועה ואינה נפטרת אלא בראיה צ טור מדין מניקה שם דף ס״א ע״א ק משנה שם דף ס״ד ע״ב ר מימרא דריב״ל שם דף ס״ה ע״ב ש הרמב״ם שם וכפי פירושו בברייי׳ פסקו לה קימעא וכו׳ שם סוף דף ס׳ ע״ב ובאוכלת משלה איירי כדמפרש רב אשי שם וכ״כ הרמב״ם שם וכן העתיק הטור ת הראב״ד שם בהשגות וכ״כ הטור ופירש הברייתא כפירש״י שם א מהירושלמי שם וה
הרי״ף וכ״כ הטור בשמם ב שם בפסקיו כפי גירסתו שם בירושל׳ ג הרמב״ם שם מהירושלמי

פתחי תשובה

סעיף פ״ג ועיין בתנ״מ פכ״א מהל׳ אישות ה״ג באריכות] : (ג) כדי לקנות · עבה״ט ומ״ש בשם הרדב״ז אם הבעל יש לו ממון כו׳ הוא בת״א סי׳ שי״ח · ושם מבואר דדוקא בלא הכניסה נדוניא אבל אם הכניסה נדוניא והיא אומרת לקנות ממעות הנדוניא כופין אותו לקנות שפחה והוי כאילו הכניסה אותה עמה · ומ״ש עוד בשמו ואם הוא אומר לקנות כו׳ מבואר שם דזה לא קאי אהיכא שלא הכניסה נדוניא דזהו פשוט רק בזה קאי באם הכניסה נדוניא ואין לו ממון אחר זולת נדונייתה אעפ״כ לו שומעין כיון שאחריות הנדוניא עליו ע״ש · ומ״ש עוד ברדב״ז שם אבל מה שיש להסתפק כו׳ זה פשוט ומבואר ממ״ש הטור והש״ע לקמן ס״י : (ד) נכסים הראוים לקנות · עיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ ל״ס הובא לעיל סי׳ י״ג סק״ל : (ה) להביא ראיה · עבה״ט מ״ש ואחר שעשתה י״ל לבעלה השבע לי כו׳ ובגליון ש״ע דהגר״ע איגר זצ״ל כ״כ לענ״ד זה אינו דהא אם עשתה המ״י לבעלה עיין ב״ש סק״ד עכ״ל · גם בספר בית מאיר תמה על הב״ש בזה] : (ו) דרך משפחתו · עבה״ט בשם ב״ש מ״ש אבל בצמר כו׳ ועיין בהגהת יד אפרים שכ׳ דאין זה מוסכם כי להרמב״ם שהביא הב״ש סק״א י״ל דכל שבני משפחתה יושבים בטל אף היא א״צ לעשות בצמר כל היום או משקל ה׳ סלעים רק מחמת שמה צריכה לעשות קצת מלאכה ע״ש : (ז) למניקה שניהם · עבה״ט עד וכ״כ הרדב״ז · והוא בת״א סי׳ ש״ס עש״ה : (ח) הבעל מעכב · עבה״ט מ״ש ואם אין לה בן כו׳ והח״מ כתב כו׳ ולכאורה ספק הסדר דהב״ש הביא דברי הח״מ והחליט דלא כוותיה ע״ש · אך באמת יפה עשה בזה שהביא דברי הח״מ באחרונה כי דברי הח״מ מראין וגם בס׳ ב״מ העלה דהעיקר כדעת הח״מ דהבעל מעכב ומה דנקט הכא בש״ע עם בנה הוא לרורות דאם בנה אף באקראי יכול לעכב אבל בקביעות אף שאין לה בן יכול לעכב · ומבואר עוד שם דביולדת שמת בנה ורוצה להניק בן חברתה מכך ימים מועטים בשביל נער החלב כנה״ג : (טז) מעכב . ואם אין לה בן ורצונה להניק בן חברתה · אין הבעל יוכל לעכבן ב״ש · וה״מ
דהבעל יוכל לעכב : (יז) אחר · אע״ג דאסור לישא מינקת חבירו משכחא ליה כגון דהיא מניקה וכו׳

באר היטב

מלמלמת משלו הוי כאלו הכניסה· תוס׳ : (י) כ
אם הבעל יש לו ממון ואינו רוצה לקנות אי
אותו לקנות ואין כופין אותה לעשות המלאכות ·
הוא אומר לקנות והיא אומרת שלא לקנות לו
כנה״ג בשם הרדב״ז : (יא) ראיה · ואחר
המלאכות יכולה לומר לבעלה השבע לי שאין
לקנות שפחה · עב״ש : (יב) משפחתו · היינו
המפורסים במשנה · אבל בצמר ולמזוג לו הכוס
בזה אפי׳ אם בני משפחתה אין עושות מ
לעשות · ב״ש : (יג) משלה · כתב הח״מ דה
לשלם לה מה שהוליאה משלה ועיין ב״ש : (יד)
כתב הח״מ אם מגיע מזה לולד ספק סכנה
סכנה אלא לער. מהיכי תיתי דמכח לער דידה
הולד ואם גם לה סכנה לא ידעתי מי שחולק
כתב ויש מי שאומר ע״ש ועיין בב״י · וה
ליישב מכח הגמרא דנדרים דף פ׳ ע״ב כב
אחרים וכו׳ ע״ש ולא ד״ק · חדא דרבנן פליגי
שהקפה הוא בעלמו · ועוד דהא מסקינן התם
אלימא לר׳ יוסי דאמר שואל האי ערבוביה
מתיא לידי עוירא ערבוביתא דמאני וכו׳
א״כ הוי כביסה נמי סכנה ולא לער וד״ק ועיין
(טו) שניהם · בדינים אלו היכא דאיכא פלוגתא
פטורה ב״ש · אם מת הבעל תוך זמן ההנקה
רוצה ללכת לעיר אחרת · מהריב״ל ח״א כנ״ה
ג״ו פסק דאין כופין אותה שתשב באותו העיר
בנה · והרשד״ם חא״ה סי׳ קב״ג כתב דשן
לשבת באותה העיר עד זמן ההנקה וכ״כ הרנ״

(טור) : טו ״כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה ממלאכות שהיא חייבת
תן כופין אותה לעשות : הגה ואינה זנה עד שתעשה וכן ב"ד היו משמתין (יח) אותה
רין כתובתה לשכור עליה עבד או שפחה (המ"מ פכ"א בשם הרשב"א) וי"א דהיו כופין
שוטים (טור בשם הרמב"ם) וכל זה באומרת איני עושה וניזונית אבל אם אומרת
זונית ואיני עושה הרשות (יט) בידה (כ"י לדעת הרמב"ם וכ"כ הר"ן) וכמו שנתבאר
יפן ס"ט וי"א דאפילו באומרת איני ניזונית ואיני עושה צריכה לעשות (ט) צרכי
בית ולזה כופין אותה אעפ"י שאינה ניזונית (ב"י לדעת הרמב"ם לקד סינויא) :
טען הוא שאינה עושה והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות מושיבין אשה
ם או שכנים : יז ״האשה ששברה כלים בעת שעשתה (כא) (י) מלאכותיה
ביתה פטורה : יח ״מי שהתנה עם אשתו שלא יתחייב במזונותיה וכן
לא תתחייב לו במעשה ידיה אם אח"כ רצה ונתחייב הוא לתת לה (״במתנה)
יה אין מעשה ידיה (כב) שלו : הגה אשה ששתקה ולא תבעה מזונות ולא מעה
הסתם מעשה ידיה עם המותר שלה ולא אמרינן שמחלה מעשה ידיה (הר"ן פ' אע"פ)
ה שאינו מספיק לה אין הבעל צריך לשלם לה דודאי מחלה · אשה שהלכה מבית בעלה
עסה ואינה רוצה לשוב לביתו עד שיקרא לה בעלה לא הפסידה משום זה מזונותיה
ממנו לשוב מאחר שיצאת בלא רשותו ואינו מראה לה פנים ואם הוא יבא אצלה אינו
מכלום אבל אם אינה רוצה לבא אצלו עד שיפרע מה שלותה אבדה מזונותיה דהוי
ת דכל מורדת טענה אית לה וכל אשה יש לה מזונות אף על פי שאין כתובתה בידה
אמן לומר שמחלה לו רק בראיה ברורה ואפילו על מזונות (כג) שעברו אם לא טען
יין ליה וצריך לישבע שמחלה לו (כל זה בתשובת הרשב"א הובאה בבית יוסף
סימן ע"ז) :

פא המקדיש מעשה ידי אשתו · ובו ב' סעיפים :

מקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו (עושה) (א) ואוכלת והמותר (ב) חולין
מר לה יקדשו ידיך לעושיהן הרי כל מעשה ידיה קדש (וי"א דאינו קדש
יא יכולה לומר איני (ג) ניזונית ואיני עושה) (הר"ן ״פ' אע"פ וכן משמע ל' הטור) :
אשה שאמרה יקדשו ידי לעושיהן או שנדר שלא יהנה ממעשה ידיה
אסר במעשה ידיה מפני שידיה משועבדים לו אבל צריך הוא להפר
לה שמא (ד) יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו :

באר הגולה

ד וכ' הב"י שנ"ל שגם הרמב"ם סובר כן אלא שנמשך אחר ל' הירושל' ומה שלא הזכירו הירושלמי משום דמילתא דלא שכיחא הוא דהא מינקת אמרו אסורה להנשא וכו' ע"ש
ה ג"ז שם ברמב"ם דקי"ל כרב הונא שם דף ס"ג ע"א שאין דין מורדת ממלאכה אך ״ שסיים שם הרמב"ם שהיו כופין ואפילו בשוט וכמ"ש הרמ"א בהגהה וכ"כ ה"ה שם בשם הרשב"א והרמב"ן וכ"כ המחבר שסבכ"מ ובב"י ו שם וכתב ה"ה שדברי רבינו פשוטים הם
ז שם מהירושל' פ' הכותב שאל"כ אין לך שלום הבית וכמ"ש ה"ה בשם הרשב"א
ח הריב"ש בתשובה
ט כן הוא בב"י ושם בתשובה ומפרש שם דליכא למימר מעשה ידיה שלו משום איבה דליתיה להאי טעמא אלא כשאוכלת מן התקנה ולא מן הדין
א ל' הרמב"ם בפ"ו מהל' ערכין ממשנה כתובות דף נ"ח ע"ב וכר' יוחנן הסנדלר
מואל הלכתא כוותיה שם דף נ"ט ע"א דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ב כאוקימתא דרב הונא וכו' דידי' איתנהו
ס ג כתב הכ"מ שם אחר שהביא דברי הר"ן שאע"פ שהר"ן כתב שלא נתבררו לו דברי רבינו בתשובותיו סי' מ"א
ראיה מהם ד משנה נדרים דפ"ה ע"א וכרבי יוחנן בן נורי וכדאוקי לה רב הונא שם ע"ב ובכתובות דנ"ט ע"א

באר היטב

ודש ואז מותרת להנשא : (יח) אותה · כלומר
ה אותה או הי' משמתין אותה · ב"ש : (יט) בידה ·
אם היא מניקה אין בידו לעכב אותה ואז א"צ
תה ההוספה שמוסיפין למניקה ב"ש : (כ) הבית ·
"ל דצריכה לעשות כל צרכי הבית מוחנת ושאר
וחייבת להניק אלא דאינה עושה בצמר · ותוס'
כתבו כשאמרה איני ניזונית ואיני עושה פטורה
אכות ופטורה מלהניק אלא חייבת במזיגת
הרחצת פניו והצעת המטה · וכתב ב"ש במקום
היא פטורה · וג' דברים אלו הייגו מזיגת הכוס והרחצת פניו והצעת המטה אין כופין אותה:
עיין ב"ש: (כא) מלאכותיה· ל"ד הוא אלא אפילו שלא בעת המלאכה אם שברה פטורה · בה"י ח"מ
(כב) שלו · וכן הדין אם פוסק לזון בת אשתו וכן אם זן יתום דאין מ"י תחת מזונות אלא מי שאוכל
מגד תקנות חז"ל · ריב"ש ב"ש ח"מ : (כג) שעברו · עיין ח"מ וב"ש :
וכלת · אפילו אם נותן לה מזונות ומעה כסף א"י להקדיש · ואפילו אם מקדיש מעשה ידיו עושה ואוכל · ח"מ
ש: (ב) חולין · אפילו הוא בעצמו רשאי ליהנות ממנו תוס' : (ג) ניזונית וכו' · ולדידן אפי' אם נותן לה מזונות
קדשו ידיך נמי אינו קודש · ח"מ ב"ש: (ד) יגרשנה· עיין אחרונים ועיין תוס' י"ט פ"א דנדרים משנה ד':

פתחי תשובה

אין הבעל יכול לעכב דאם תגמול עכשיו צערה מרובה ע"ש :
(ט) צרכי הבית · עבה"ט מ"ש בשם ב"ש במקום פלוגתא היא פטורה ומשמע דהוא מטעם קים לי · ולפ"ז נלע"ד היכא שכבר הניקה הולד עד שמכירה כיון דלכל הדעות היא מחויבת להניקו מפני סכנת הולד כדלקמן סי' פ"ב ס"ה אלא שלדעת תוספות והרא"ש מחוייב הבעל ליתן לה שכר א"כ יכול הבעל לומר כהיפך קים לי כהר"ן דהיא מחויבת להניק בלא שכר ודוגמא לזה מצינו בגמרא דב"ב דף כ"ד ע"ב ע"ש וצ"ע : (י) מלאכותיה- עבה"ט ועיין בתשובת מהרי"ט ח"א סי' ל' מ"ש בזה :

להניק

פב נדרה שלא להניק ודין מניקה שנתגרשה · ובו ח׳ סעיפים:

א אנדרה (א) שלא (א) להניק את בנה כופין אותה ומניקתו בעד שיה[יה] כ״ד חדש אחד הזכר ואחד הנקבה: ב גהיא אומרת אני אניק א[ותו] והוא אינו רוצה שומעין לה: ג דהיתה ענייה שחייבת להניק את בנה ו[הוא] עשיר שראוי לו שלא תנוק אשתו אם רצתה שוכר מניקה או קונה שפחה שעולה עמו ואינה יורדת: ד ההיא אומרת ראוי לשכור או לקנות שפח[ה והוא] אומר איני ראוי עליה להביא (ב) ראיה: ה והאשה שנתגרשה אין כופין א[ותה] להניק את בנה אלא אם רצתה זנותן לה שכרה ומניקתו ואם לא רצתה [נותנת] לו את בנו והוא מיטפל בו חבד״א שלא הניקה אותו עד טשהכירה א[בל] (ג) הכירה (ואינו רוצה להניק מאחרת) (טור) אפילו הוא יסומא אין מ[פרישין] אותו מפני סכנת הולד אלא כופין אותה (ב) ומניקתו עד כ״ד חדש: הג[ה] נותן לה שכר הנקה (טור) וי״א דאפילו אשה אחרת שהניקה ולד עד שמכירה כופ[ין] ומניקו בשכר מפני סכנת הולד (הגהות אלפסי פרק אע״פ) וי״א הא דגרושה אינה ...

באר הגולה

א ל׳ הרמב״ם בפכ״א מהל׳ אישות מברייתא כתובות דף נ״ט ע״ב וכב״ה ב מסקנת הגמר׳ רב ושמואל שם דף ס׳ ע״ב ג פשוט שם לר׳ הונא בר חיננא משום לצערה דידה ופי׳ הרמב״ם שם שאמר הוא לה לפרוש מבנה ד כדמפרש ליה רב הונא שם ה נתבאר במ״ש לעיל סי׳ פ׳ סעיף ט׳ ו ברייתא שם ז כתב ה״ה דבר פשוט הוא שהרי חייב הוא במזונות בניו ובנותיו עד בן ו׳ ח שם בברייתא ט כשמואל שם דף ס׳ ע״א וכמ״ש הכ״מ שם דמשמע שם דרמי ב״ח אתא למקבע הלכה כוותיה עוד דמסתב׳ טעמיה י הרב אפי שם דידע בריתא וטעמא

באר היטב

(א) להניק וכו׳ · היינו שאסרה הנאת הנקה [עליו] אין הנדר חל דהא היא חייבת להניק כשהי[א] ... ולא הכניסה לו שתי שפחות · אבל אם היא הכ[ניסה] שתי שפחות אינה חייבת להניק · חל הנדר אסרה הנאת הנקה עליה חל הנדר אפי׳ ... ענייה · ואם אמרה איני ניזונית ואיני עושה ע״ל ... ואם הבעל אינו רוצה לזון אותה דאז הדין דכו[פין] שיתן לה מזונות או שיגרש אותה · נראה ... אינה חייבת לעשות שום מלאכה ואינה חייבת ... ואם אמרה הנאת הנקה עלי דחל הנדר כמ״ ... לא הפר · והיה יוכל להפר · אין שום היוב ע... שהוא לא הפר וקיי״ל דהוא נותן אצבע בין שי... חייב שכר הנקה · ואם הולד מכיר אותה ו... סכנה בדבר צ״ע אם הנדר חל ב״ש ע״ש : (ב) ... ע״ל סי׳ פ׳ ס״ק י״א מש״ם : (ג) מכירה · ... ללכת לעיר אחרת והיא רוצה להוליכה עמה ... והאפוטרופסים מוחים בידה · ע״ל סי׳ פ׳ ... כנה״ג הביא תשובת נ״י דאם גירש אדם אשת מניקה אסור לו ליקח את בנו ממנה אלא היינו עם בנו ומגדלתו והוא נותן לה שכר הנקה ...

פתחי תשובה

(א) שלא להניק · עבה״ט מ״ש היינו שאסרה הנאת הנקה עליו כו׳ ומפשט הלשון משמע דהיינו על הבעל ועיין בס׳ ישועות יעקב סק״א שהביא דבס׳ שיטה מקובצת מסכת כתובות תמה בשם הרשב״א ז״ל דהא קיי״ל המודר הנאה מחבירו זן בניו ובנותיו ואשתו משום דלא נחשב הנאה ולכן כתב הרשב״א דכאן איירי שאסרה הנאת הנקה על התינוק ואע״ג דקטן אוכל נבילות אין ב״ד מצווין להפרישו מ״מ להאכילו בידים אסור כו׳ ולפ״ז תימה על האחרונים כאן שסתמו דבריהם ולא כתבו דאיירי באופן זה והוא ז״ל כתב לתרץ דע״פ הדין אין הכרח לדברי הרשב״א ז״ל ונכונים דברי האחרונים כאן שסתמו דבריהם משום דאף באסרה הנאת הנקה על בעלה משכחת להאי דינא ע״ש וע׳ ביו״ד סי׳ רכ״א ס״ב ובט״ז וש״ך שם :

[ועיין בתשובת חתם סופר סי׳ קל״ו בענין אשה שהוחזקה למות בניה ע״י הנקתה ועתה עומדת על פרקי לידה וקשה לו להבעל לשכור מינקת מדוחק פרנסתו אי אסור לו להניח אשתו להניק · וכתב דבתשובת ח״ל סי׳ ס״ד וס״ה (הובא בקצרה בבה״ט לעיל סי׳ י״ג ס״ק כ״א) מבואר דפשיטא ליה וכן להגאון מו״ה אברהם ברודא ז״ל דלולא עדות הרופא שחלבה ארסיי לא הוה אסרינן לה להניק מחמת חזקה לחוד · והטעם דפשיטא להו לשני גאונים כך דלא נימא הכא חזקה כמו במילה וקטלנית ז״ל · דהוא ע״פ דברי הרא״ש בתשובה כלל י״ג סי׳ ח׳ בענין מי שנשא ב׳ נשים ומתו שתיהן מן ההריון אם יש לחוש שהוא קטלן כו׳ (הובא בקצרה בב״י לעיל ס״ס ט׳) דמבואר מדבריו דכל שלא הוזכר בש״ס אין לנו לחוש דחזקה דלא הוו שתקי חז״ל להזהירנו על ה... ואפילו לדעת הר״ר מנחם שהובא ביו״ד סי׳ רס״ג ס״ב גבי מילה שלמד מסברא דתלוי גם כתב הייט דשם איכא ... כתב יותר וא״כ י״ל דחז״ל סמכו על הק״ו אבל הכא נהפוך הוא דמי לימא לן שמתו מחמת חלב כלל אע״ג דאתר ש... ממניקות אין דילמא מ״מ מקרה הוא והני מתו בעון אבותם ולא הני כו׳ וליכא למילף הך ממילה וקטלנית וא״כ כיון ש... חז״ל ולא היה לנו על מה לסמוך ש״מ דליכא מאן דחש לזה · וכל זה היינו צריכים אי היה כאן חזקה אבל באמ[ת] ... השאלה כפי שהובא שם באורך) אין כאן חזקה כלל כי הילד הא׳ לא מת והב׳ מת והג׳ לא מת והד׳ מת נמצא ... תרי זימני הוי חזקה אין כאן חזקה בצירוף אלא בסירוגין וכיוצא בזה לא שמענו בעניינים כאלו והחמישי שמת אחר ... שנים או לתלות בהנקה אחר שכבר חלפו ימי הנקה אדרבה הוא מפסיק בין הד׳ שמת ובין התאומה שמתה אחריו ... לדעתי צריך עדות רופאים מומחים אם חלבה ארסיי או לא ולא יודע זה עד שתלד ותניק איזה שבועות ואו ... לשפוט ואם יאמר שחלב ארסיי מהימן לאסור הדד על הילד · ומ״מ אם יהיה יכולת ביד ב״ד להוציא ממון מהב[על] ... מינקת ולירד לנכסיו כדרך שכופין לפרנס בניו הקטנים זה צ״ע כו׳ ונהי דהב״ד יחושו על ספק נפשות ולא יני[חו] ... לינק מ״מ מן הבעל אינם יכולים להוציא אלא יבכרו לו מינקת מקופת הצבור כו׳ עכ״ד ע״ש] : (ב) ומניקתו עד כ״[ד] ... עיין בתשובת הרדב״ז ח״א סימן שמ״ט אודות מניקת תינוק שעברו כ״ד חודש והולד חולה וחלש ואם תגמלהו יבא ... אין הולד רוצה לינק מאחרת אם כופין אותה להניקו מפני הסכנה או אם יכולה לומר אני רוצה להנשא · והשיב ... יפ

ן אם אינו מכירה היינו כשמולא מינקת אחרת ויש לו להשכיר [י]אבל אם אין לו (ג) כופה
אותה ומניקתו (ר"י) אבל אם השכירה כבר עלמה לאחרים ואותו ולד מכירה אין דוחין
ולד מפני בנה אלא ב"ד משכירין לבנה מניקה אחרת (הרא"ש כלל י"ד) : ו [כ]הגרושה
לה מזונות אע"פ שהיא מניקה את בנה [ל]אבל נותן לה יותר על שכרה
ים שהקטן צריך להם מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה אבל
עוברת אין לה כלום : ז [*]שלמו חדשיו וגמלתו אם רצתה המגורשת שיהיה
אצלה אין מפרישין אותו ממנה (ד) עד שיהיה בן ו' שנים [י]גמורות אלא
את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו ואחר ו' שנים יש לאב לומר
אם אינו (ה) אצלי לא אתן לו מזונות [מ]והבת אצל אמה (ו) לעולם ואפילו
ר ו' כיצד היה האב ראוי [נ]לצדקה מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו וזנין
ה והיא אצל אמה ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זן אותה משום
ה עד שימות האב ותיזון אחר כך מנכסיו בתנאי כתובתה והיא אצל אמה :
ודוקא שנראה לב"ד שטוב לבת להיות עם אמה אבל אם נראה להם שטוב לה יותר
עם בית אביה (ו) ואין האם יוכל (ז) לכוף שתהיה עמה (ר"מ פאדוואה סימן נ"ג)

באר הגולה

כ גם זה שם ברמב"ם וכתב ה"ה זה ברור שהמגורשת גמורה אין בעלה חייב במזונותיה ל נתבאר במ"ש לעיל סעיף ה' *ג"ז שם מהא דדרש ר' עולא רבא וכו' וכדרב אסי וכו' שם דף ס"ה ע"ב ומהא דאפי' בן ו' בצוותא דאימא ניחא ליה עירובין דפ"ב ע"ב מ מהא דאמרינן זאת אומרת הבת אצל אמה כתובות דק"ב ע"ב נ נתבאר במ"ש לעיל סי' ע"א סעיף א'

באר היטב

אותה · כתב הח"מ לא ידעתי טעם לדין זה ע"ש : אצלי · אפילו אם האם רוצה לזון אותו בחנם יוכל לעכב ואם הבן אינו רוצה להפרד מאמו · יוכל לומר כיון שאת אינו שומע בקולי להיות אצלי אין חיוב לפרנסו ח"מ · ועיין בש"ס פרק הנושא דשם אם מת האב אין מניחין הבן אצל יורשיו אלא אמו דחיישינן לרציחה · ומשמע שם אפילו אם הוא משם אין מניחין אותו אצל קרוביו אבל אם היא ואביו חי אז יש חילוק אם הוא יותר משש אין אצל אמו · אפילו נוח האב שישב אצל היורשים שומעין לו · הרא"נ ח"ב סי' ל"ח · אם הקרוב היורשה ונסתלק ממנה אין לחוש לרציחה · הר"ס ...י ח"א סי' קס"ה · אם היורשים הם עשירים ...' ה' ותושבי שמו אין לחוש לרציחה עיין כנה"ג ...ג ע"א · הא דפחות משש אין מפרישין אותו דוקא באותו העיר אבל בעיר אחרת לא · רשד"ס סי' קכ"ג · בפחות מבן שש שאין מפרישין אותו ... הוא אפילו אם נשאת האם לאחר · כנה"ג הרדב"ז ·כי היכא דהאב יוכל להפריש את בנו ...' מאמו הכי נמי אבי אביו יוכל להפרישו מאמו ...' הר"ס מפראגי ח"א סי' קס"ה · אם הקטן אחר מבן ו' ומעלה אומר דניחא ליה בצוותא דאימא ... כמיניה דאפוטרופוס לעכב בידו · הר"ס אלש"ך ...פ : (ו) לעולם · אפילו מטופלת בבנים ובבנות ...י שמואל סימן נ"· אפילו נתרצה האם שתשב הבת ...אב וחזרה בה ורוצה לקחתה עמה הבת אצל האם ...' הרמ"ע ח"ג סי' ס"ב · אם הבת רוצה לישב ...היה אין כופין אותה לישב אצל אמה · ובגוונא ...ל, למיחש לרציחה הר"ס פדוואה סימן נ"ג · וה"ה ...ען הבת להיות אצל אביה אין אמה יכולה לכופה להיות אצלה הר"ס פדוואה שם · אפי' הלך האם לעיר ...א תהיה עמה מהריב"ל · ורשד"ס חולק אמ"ש לעיל סי' פ' ס"ק ע"ו : (ז) לכוף · היינו הבת א"י לכוף אם ...ה רוצה להיות אצל האם · אבל אם הבת שותקת ולא איכפת לה אף שלב"ד נראה שטוב לה אצל אביה מ"מ ...ם תישב בדבר למעשה אם לעקור מ"ש חז"ל · הבת אצל אמו · ח"מ ב"ש · ועיין כנה"ג דף ק"ד ע"א :

פתחי תשובה

יש לו אב כופין אותו לרצותה במעות עד שיכריא הולד ויגמל ואם אין לו אב או שהוא עני מצותו בכל ישראל ונותנין לה ממון עד שתתרצה משום הצלת נפשות ואם לא נתרצית מתירין אותה לינשא ולא תגמלנו מפני הסכנה ואם אינה רוצה כופין אותה להניקו בשכר שהרי מצוה זו מוטלת עליה לבדה להחיותו והכל הוא לפי אומד הרופאים שיאמרו שאם תגמלהו יבא לידי ספק נפשות ע"ש : (ג) כופה אותה · עבה"ט ועיין בס' ב"מ שכ' לע"ד י"ל מתורת צדקה אתינן עלה כדאיתא ביו"ד סימן רנ"ז סעיף ח' ואיירי בשגם קרובי האב עניים ומה שמבואר ס"ס זה שיכולה להשליך על הקהל היינו מסתמא עניים שאינה אמודה לפרנס משלה אבל עשירה לאו כל כמינה ולגבי הנקה אמיד עשירה היא כו' ע"ש : (ד) עד שיהיה בן ו' שנים · עח"מ סק"ח ועיין בתשובת נו"ב תניינא ס"ס פ"ט שכ' הלכה למעשה שאם אחר הגירושין אין המגרש והמתגרשת בעיר אחת אז הדין שישאר הבן אצל האב אפילו פחות מבן שש כדי לחנכו וללמדו תורה כי בזה לא שייך דברי הח"מ שהביא הח"מ סק"ח ע"ש וכ"כ הבה"ט סק"ה בשם רשד"ס סי' קכ"ג : (ה) אם אינו אצלי · עבה"ט ומ"ש בשם הרדב"ז בפחות מבן שש כו' הוא בח"א סי' תכ"ע · ושם כתב שזה מבואר בדברי הרמב"ם (שהובא בש"ע בסמוך) לענין הבת · והבן הצריך לאמו הרי הוא כבת כו' ע"ש עוד : (ו) ואין האם יוכל לכוף · עבה"ט ועיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' רס"ג שכ' במי שגירש אשתו ויש לו ממנה בת שהיא בת שבעה והיא אצל אמה וזינתה אמה וילדה מזנות ואבי הבת רוצה לקחת בתו מאצלה שלא תלמד מעשה אמה · הדבר ברור שהדין עמו דהכא הנך טעמי דלא ניחא לה בצוותא דאמה ואפי' תאמר אצל אמי אני רוצה אין שומעין לה דחיישינן שמא תהיה נגררת אחר אמה וכ"ש שכבר היא בת שבע ונועצת טעם ביאה וגדולה מזו שאפי' לא היה האב חי ובאים קרובים לקחתה שומעין להם ואפי' אין שם קרובים ב"ד אביהם של יתומים וחייבין להוציאה מעם אמה ולהפקידה בבית א' מהכשרים כפי ראות עיניהם כו' ע"ש · ובסי' ש"ס שם מבואר דאפי' לא זינתה האם רק שהיא פרוצה או שפרוצים נכנסים לביתה הרשות

יטלה

מתה האם (ז) אין אם אמה (ח) יכולה לכוף שיהיו הבנים עמה (ב"י בשם הרשב"ץ) : ח ג...
לא רצתה האם שיהיו בניה עמה אחר שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרו...
בידה ונותנת אותם לאביהם או משלכת אותם לקהל אם אין להם אב ...
מטפלים בהם אחד זכרים ואחד נקבות :

פג דבלת אשת איש למי הוא · ובו ב׳ סעיפים :

א [א]החובל באשת איש השבת והריפוי (א) לבעלה והצער שלה [ב]והבשת ו...
אם בגלוי הוא כגון שחבל בפניה ובצוארה או בידה וזרועותיה השליש ...
ושני שלישים לבעל ואם בסתר הוא הנזק השליש לבעל וב׳ שלישים ל...
של בעל נותנין לו (ב) מיד ושל אשה ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פ...
ואינה יכולה למחול לא על חלקו ולא על חלקה ואם מחלה אינה מחילה ...
אינו יכול לתבוע (ג) חלקה אלא בהרשאתה בד"א כשחבלו בה אחרים אבל ד...
שחבל באשתו [ג]חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבשת והצער והכל ...
ואין לבעל בהם פירות ואם רצתה ליתן הדמים לאחר נותנת והבעל כ...
אותה כדרך שמרפא כל חוליה : הגה חירף אותה שום אדם בדברים אע"פ ...
בדברים פטור אם פייסוה בממון (ד"ע) אם חרפוה (ד) בגלוי לו שני חלקים ולה חלקה
ואם בסתר לה ב׳ חלקים ולו חלק אחד (טור) : ב [ד]המזיק את אשתו בתשמ...
המטה חייב בנזקיה :

פד דין מציאת האשה · ובו סעיף אחד :

א [א]מציאת האשה לבעלה [ב]ואם היא ספק מגורשת מציאתה לעצמ...

פה דין נכסי מלוג וצאן ברזל · ובו י"ט סעיפים :

א [א]פירותיה כיצד תקנו שיאכל פירות נכסי אשתו [ב]תחת פדיונה שחייב...
לפדותה [ג]ואם אמר איני חפץ בפירותיה ולא אפדה אין שומעין (א) לו ...
אם אמרה היא איני הפצה בתקנה זו אין שומעין לה : ב [ד]נכסי צ"ב (הם הנכ...
דהנעלת ליה בגדים או (ב) בהמה ועבדים ומקבל עליו אחריות) (טור) אם מתו מ...
ואם הותירו הותירו לו וכן אם פחתו או נגנבו או אבדו הכל לו ונכסי ...
(הם נכסים שאינם (ג) באחריותו) (ג"ז טור) אם מתו או הותירו או פחתו או נ...
או אבדו הכל לה שאין לבעל בהם אלא אבילת פירות [ו]ואם פשע הבעל ב ...
מלוג ונאבדו פטור מפני שהיא עמו במלאכתו והוי פשיעה בבעלים : הגה...
סימן ע"ז סעיף ב׳ כתבתי דין בגדי אשה אם מקרי נ"ב או נ"מ · השדה שהבעל ...

באר הגולה

ס"ג"ז שם וכתב ה"ה זה ברור שלא מצינו חיוב לאשה בשום מקום ושאר מצווה על בניו בכמה דברים

א ל׳ הרמב"ם בפ"ה מהל׳ חובל וכתב ה"ה דין השבת מפני שמעשה ידיה שלו והרפוי מפני שהוא חייב ברפואתה והצער שלה דצערה דגופה לא זכי ליה רחמנא והרא"ם כתב לא תקינו ליה רבנן כדאמרינן בב"ק דף פ"ז ע"ב ב משנה כתובות דף ס"ה ע"ב כר׳ יהודה בן בתירא וכ"פ הרי"ף וש"פ ג ה"ה הביא בשם הרשב"א שם טעם ורא"ה לזה ע"ש וכתב ויש קצת ראיה מדין המזיק וכו׳ הנזכר בסעיף שאחר זה שהוא חייב ולא חלקו וכ"כ הטור בסימן פ"ה בשם הגאונים שקנסו אותו שאין לו בו כלום ד בעיא דאפשטא ב"ק דף ל"ב ע"א

א משנה כתובות דף ס"ה ע"ב ב משנה וגמ׳ ב"מ דף י"ב ע"א וע"ב ואע"ג דחייב במזונותיה וכדמפרש שם בגמרא א משנה כתובות דף מ"ז ע"ב ב ברייתא שם דף מ"ז ע"ב ג ואפילו בעודה ארוסה כמ"ש התוספות בב"ב דף מ"ט ע"ב וכ"כ ה"ה בפי"ב מה"א ד כ"כ התוספות בכתובות ...
ע"ב והרא"ש שם ה משנה יבמות דף ס"ו ע"א ומשנה וגמרא כתובות דף ע"ט ע"ב ו פשוט מימרא דרבא ב"מ דף ל"ו...

פתחי התשובה

ביד קרובים לקחתה מאללה ע"ש : (ז) אין אם אמה · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי׳ קכ"ג שנשאל בראובן שמתה אשתו והניחה לו בן קטן חולה והוא אצל אם אמו ורצה ראובן לקחת אותו והוא לא נשא אשה והוא עני ובזמן שיוצא לחוץ מניח את הבן אצל השכנים אם טוב שיעמוד הבן אצל אם אמו או אצל אביו · והשיב הדבר ברור שהבן אצל אמו אמרו ולא אצל אם אמו ואעפ"כ אם ראו ב"ד שתקנת הילד שיעמוד אצל אם אמו אע"פ שיאמר ראובן תנו לי בני ואני אעשה מה שארצה אין שומעין לו כו׳ כללא דמלתא הכל תלוי בראות ב"ד באיזה מקום יש תקנה לולד יותר ע"ש :

באר היטב

(ח) יכולה לכוף · היינו כשהאב קיים אבל אם אינו קיים אפשר לומר שיש לאם אמה עילוי על בית ... לגדל הבנים עד שם שניס גם להיות הבת אצלם ... ב"ש · ואם מתה האם ואבי אמה רוצה לקחתה אצלו ... כנה"ג דף ק"ג ע"ב סל"ו :

(א) לבעלה · ר"ל שנותנין לידו והוא מתעסק בר... ח"מ ועיין ביו"ד סי׳ רס"ז : (ב) מיד · ואם ... קודם שגבתה אינו יורש חלקה דהוי ראוי ב׳ (ג) חלקה · היינו כשגבה כבר חלקו אבל אם לא ב... אמרינן אגב שתובע חלקו תובע נ"כ חלקה · ב"ש : (ד) בגלוי · כלומר בפני רבים · ואם בסתר נמ... בפני שני עדים כ"כ הרא"ש כלל מ׳ :

(א) לו · אפי׳ התנה קודם הנשואין לא מהני ב"ש : (ב) בהמה · וקרקע נמי נל"ב הוא · ובגדים ... שה שהיא מכנסת לו אבל בגדים שלה הם נ"מ · ועיין הרדב"ז ח"א סי׳ קל"ח : (ג) באחריותו · א...

דינו כל"ב (תשובת הרא"ש) וע"ל סי' ל' סעיף י"ו: ג זיש מי שאומר (ד) דנכסי
אינו חייב באחריותן אא"כ שמו אותם עליו בדמים קצובים או שקבל
יתן בפירוש חויש מי שאומר שמאחר שכתבם בכתובה נתחייב באחריותם
שלא שמו אותם ולא נתחייב באחריותם והראשון עיקר: ד טבעל הבא
עם אחר על נכסי אשתו צריך הרשאה ואם יש פירות (ה) בקרקע מתוך
לו לדון על הפירות שהם שלו דן על העיקר ואינו צריך הרשאה מאשתו
אין לה קרקע אין לו פירות: הגה ודוקא לדון אבל לעשות פשרה צריך הרשאה
סימן תל"ו) בא לדון על מעות מזומנים של אשתו אינו צריך הרשאה דהוי כאלו
פירות בקרקע (ת"ה סימן י"ב) (ועיין בח"ה סימן קכ"ג): ה יהשאילה האשה לא'
רה של נ"מ ונשאל בעלה עמה לא הוי שאלה בבעלים דקנין פירות לאו
הגוף דמי (עיין בח"ה סי' שמ"ו): ו כאשה ששאלה פרה ואח"כ נשאת
הבעל אע"פ שהוא משתמש בה כל ימי שאילתה פטור אפילו לפשע
שהוא כלוקח והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון ואם הודיעה את
שהיא שאולה ה"ז נכנס תחתיה: ז מבאו לידה (נכסים) אחר שנשאת
שבאו לידה בירושה או שניתנו לה במתנה או שהבלו (ז) בה ונתנו לה
בבושתה ופגמה נקראים (ח) נכסי מלוג והרי הם כאותם שהכניסה לו
קבלם באחריות אבל אם מכרה כתובתה ונדונייתה אותם הדמים נאין
אוכל פירותיהם סוכן אם נתנה מתנה לאחר קודם שנשאת כדי להבריח
לה אע"פ שאין המתנה מתנה אין הבעל אוכל פירות עוכן הבעל שנתן
לאשתו בין קרקע בין מטלטלין קנתה ואין הבעל אוכל פירות פומיהו
יכולה למכור מה (ט) שנתן לה ולא ליתנו לאחר אלא ישאר בידה ואם
ירשנה והפירות שיוצאין לה (י) ממנה דינם כשאר נכסי מלוג וימכרו
בהם קרקע והוא אוכל פירות: ח צבד"א שאינו אוכל פירות המתנה
לה אחר שנשאת אבל אם נתן לה בעודה (יא) ארוסה כיון שנשאה
במתנה זו כשאר נכסי מלוג ואוכל פירותיה ואם מן הנשואין נתאלמנה
נתגרשה שלא מחמת מרדה נוטלת מתנה זו חוץ מכתובתה: ט קהמוכר
לאשתו אם היו (יב) המעות שלקחה בהם את הקרקע מהבעל גלוים
וידועים לבעל קנתה והבעל אוכל פירות אותו קרקע ואם היו המעות
ים רלא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה

ק נ"א ע"ב ר כתב ה"ה ברבינו מפרש הא דאמר רבא לא קנתה שאין המכר קיים שיכול הוא לומר כדי לגלותן מכרתי אבל
נאמנת על מעות שבידה אע"פ שהם עתה ביד הבעל כיון שהיא לא נתנן לו אלא על דעת המכר ולא הודע כחם בכך

באר היטב

עות ועומדים ביד אחר להסתחר והבעל הגון אים ומקבל אחריותם יוכל הוא עצמו לישא וליתן אכל פירות· הר"ם גלאנטי סי' ק"ג: (ד) דנל"ב והבריחה בידו אם הוא רוצה אינו מקבל אחריות ואם כבר קיבל אחריות א"י לסלק· ב"ש ועיין ת"ס ח"ג סי' רי"ט: (ה) בקרקע· ל"ד הוא אלא והשדה עומד לפירות לבנים הבאות· סמ"ע סימן ק"ס ס"ק ע"ז ע"ש· והש"ך שם חולק עליו ועיין ב"ש: (ו) פרה· ואם השאיל הבעל את הפרה ואת לא הוי שאלה בבעלים· ב"י: (ז) בה· היינו ע"ל סי' פ"ג: (ח) נ"מ· נתחייבו לזונה נקרא הרמ"ם ח"א סימן א': (ט) שנתן לה· כתב הח"מ דבמלוקה הראשונה כשמכרה הכתובה בטובת הנאה בידה ליתן הדמים למי שתרצה וכ"כ ב"ש· ואם מה שנתן לה הבעל· לתוס' והרא"ש המכר בטל ולהרשב"א המכר קיים כל ימי חייה ואחר מותה

מוציא מיד הלקוחות עיין ב"ש· ואם התנה בפירוש שתוכל למכור וליתן ולהורים למי שתרצה· אם מוכרת וגותנת קיים ואם מתה אין הבעל מוציא מיד הלקוחות עי' כנה"ג בהגהת ב"י: (י) ממנה· ובסי' קי"ח מבואר ב"ח שהלוה לה אפי' אחר הנשואין גובה ממתנה זו· ב"ש: (יא) ארוסה· אפי' פירש לה במתנה בין קודם נשואין ובין אחר הנשואין· טור: (יב) המעות וכו'· וכן הדין בקנתה חפצים מבעלה אם הם ממעות טמוני' ימכרו וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות הרשב"א סימן תתק"ו· קנתה מבעלה במעות שמכרה בגדים ותכשיטיה קנתה דהני מעות גלויים הוי· הרא"ד"ב סי' כ"ו· כתב לאשתו שט"ח על נכסיו אינו מועיל כי היורשים יכולים לטעון שדברים טמונים ידע אצלה· ולא יוכל להוציאם אלא ע"י שטר שנתן לה· מהר"י כג"ל סימן ל"ב: (יג) וידועים· ובלוה מאשתו אין חילוק בין מעות גלוים לטמונים ולעולם המעות שלו עיין ח"מ ב"ש ועיין

ז טור בשם רבינו אפרים ח שם בשם בעל העיטור ט לשון הרמב"ם בפ"ג מהל' שלוחין ושותפין ממימר' דאביי גיטין דף מ"ח ע"ב דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי י כרים לקים ב"מ דף נ"ו ע"א כמסקנת הגמ' גיטין דמ"ז ע"א דהא חד מהני תלת דהלכה כר"ל לגבי ר' יוחנן כ בעיא דרמי בר חמא ופשטא רבא ב"מ דף נ"ו ע"א ל מפני שהוא פשיעה בבעלים מ משנה כתובות דף ס"ה ע"ב ודף ע"ט ע"א נ מימרא דרבא והלכתא וכו' ב"ק דף פ"ט ע"א ס מסקנת הגמרא כתובות דף ע"ט וכדמפרש אביי שם טעמ' ע כמימר' דרב ב"ב דף נ"א ע"ב פ טור מדברי אבין הרא"ש שם בפסקיו בשם ר"ת וכ"כ ה"ה אהא דבעל שנתן מתנה וכולי בשם הרשב"א צ שם בשם הרמ"ה וכתב הב"י שהם מבוארים בטעמם ק לשון הרמב"ם בפכ"ב מהל' אישות ממימרא דרבא הלכתא וכו'

ואותם המעות שנראו ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות: הגה וי"א
טוען (יד) ברי שהמעות שלו הרי הם שלו לגמרי (כך משמע מל' הטור): י [ת]אם
אומר טמונים היו והיא אומרת לא היו עליה להביא ראיה: יא [א]נתן לה
(טו) מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות (בה) קנה הבעל (א) והרי היא כשאר
אא"כ התנה הנותן בגוף המתנה שיהיה לכך ולכך כגון שיאמר לה הרי הכ
נתונים לך ע"מ שתלבשי בהם או ע"מ שתשתי בהם [ב]או ע"מ שתעשי
שתרצי בלא רשות (טז) הבעל: הגה נתן לה אביה מתנה והתנה באחד מדרכים
ואחר כך מת אביה והיא יורשת אותו (ב) נתבטלה המתנה וזוכה בה הבעל כבשאר
(תשו' הרמב"ן סי' ק"ג): יב [ג]נמצאו ביד האשה מעות או מטלטלין והיא או
מתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הם ושלי הם נאמנת [ד]וילקח (יז) ה
קרקע והוא אוכל פירות ויש לו להחרים על מי שטוען שקר ואם אמרה
כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהם אלא שאעשה מה שארצה
להביא (יח) ראיה: הגה וי"א הא דאינה נאמנת דוקא במעות טמונים אבל במעות
טמונים נאמנת לומר שלי הם (רש"י והרא"ש סימן פ"ז) ודוקא בשאינה נושאת ונותנת (ג) ת
(יט) הבית (ב"י בשם הרשב"א) וע"ל סימן ס"ו. וי"א דאם לא ראו הממון בידה

באר הגולה

ש וכ"כ ה"ה שם בשם הרשב"א וקצת מפרשים ת טור בשם הרמ"ה דקרקע בחזקת בעליה עומד' כל זמן שלא נתברר דלאו מעות טמונים א לשון הרמב"ם בספ"ג מהל' זכייה ממתנה נדרים דף פ"א ע"א ומפלוגתא דרב ושמואל שם דס"ל דשניהם מודים בזה דקנה בעל ב כשמואל שם וכפי' הרמב"ם הביאו ה"ה בשם הרשב"א דתרתי בעי שמואל שיאמר ע"מ שאין לבעליו רשות בהן וע"מ שתעשי מה שתרצי ושכ"פ רבינו סעדיה גאון ורב שמואל הנגיד בשם רב עמרם וכ"כ הב"י בשם הר"ן ג ג"ז בפכ"ב מה"א ד כתב ה"ה שכן
בירושלמי פ"ז דכתובות והכ"מ כתב בשם ספ"ת שהוא נלמד גם מברייתא האשה נותנת בתוך הבית וכו' ב"ב דנ"ב ע"ב
ה"ה שכ"כ הרמב"ן והביא ראיה מברייתא אין מקבלין פקדונות מן הנשים וכו' ב"ב דף נ"א ע"ב

פתחי תשובה

(א) והרי היא כשאר נ"מ • עיין בתשובת הא"ז פנים מאירות ח"ב סי' ק"ו שכ' דהרב בעל הלבוש נתן בכאן מקום לטעות בדבריו שכ' וז"ל וטעמא דמלתא משום דקיי"ל יד אשה כיד בעלה לפיכך אם נתן לה אחר מתנה סתם מיד שזכתה בה אשה קנאה בעלה דידה כידו וכשמוסיף לומר ע"מ שאין לבעלך רשות בה מוציא הגוף מרשות הבעל אבל הפירות הם שלו כו' ומשמע מדבריו דאם נתן לה מתנה סתם הוי גם הגוף של בעלה דיד אשה כיד בעלה ולא דק כלל בזה כו' ע"ש • וכתב עוד בראיתי שנתן שעה"ז לבתו כנהוג ושבק חיים ונטלה הבת חלקה ותבעה שבעלה יקח בהלקה קרקע והוא יאכל פירות כדין נכסי מלוג בכדי שיהיה לה זה יותר על כתובתה ופסקו הדיינים שמחויב הבעל ליתן לה שטר על הקרן שיהיה לה כדין נכסי מלוג • וכתב הוא ז"ל דיפה פסקו דאף אי נימא דהוי כמתנה שנתן לה אחר הרי דעת רוב הפוסקים דלא קנה הבעל לגמרי רק לפירות כמבואר בש"ע כאן ולעיל ס"ז וכן פסק בח"מ סי' רמ"ט ס"ג ובפרט בשטר ח"ז הנהוג דכבר הכריע רמ"א בח"מ סי' רפ"א דדינו כירושה וכירושה כ"ע מודו דהוי נכסי מלוג ודייני דהמכי פסקו כן ע"ש: (ב) נתבטלה המתנה • [בגליון ש"ע דהגר"ע איגר ז"ל נ"ב עיין בחו"מ סימן קי"א סעיף ד']: (ג) תוך הבית • עבה"ט בשם ב"ש שכתב מיהו אפי' בנושאת

באר היטב

סימן פ"ו ס"ב: (יד) ברי וכו' • אבל אם טוען
והיא טוענת ברי מחזיקים המעות בתורת נ"מ • אם הי'
לא אמרה ברי אין מוציאין ממנו • הב"י כתב
גלוים היינו שידוע דנתנו לה מעות ע"מ שאין לב
רשות בהם • והב"ש כתב דמשמע מתוס' אם ידוע
לה מעות אע"ג דאין ידוע מאין בא לה המעות
כמעות גלוים ע"ש: (טו) מתנה • יש בזה ג' שיטות
שיטה א' ס"ל אפי' אם אמר סתם ע"מ שאין לבעלה
בהם מהני • וכן אם אמר מה שתרצי עשי לבדו
מהני • שיטה ב' ס"ל • דנ"ל דוקא ע"מ שאין
רשות בהם אלא מה שאתה נותן בפיך או בכה"ג
שום דבר אבל אם אמר סתם ע"מ וכו' מה שתרצי
לא מהני וזהו דעת הראב"ד והרא"ש ומרדכי • ו
ג' הוא דעת הרמב"ם דס"ל דצריך שיאמר ע"מ
לבעל רשות ומה שתרצה עשי ואז הוי כאלו אמ
יהיה שלך אלא לאותו דבר שתרצה לעשות • ו
סתם כאן כהרמב"ם • מיהו אם הפם הבעל י"ל
כשיטה ב' ועיין ביו"ד סי' רכ"ב מש"ש הש"ך ס"ג'
(טז) הבעל • עיין ב"ש שהוכיח מרש"י בבא בתרא דף נ"א ע"ב דאף אם התנה ע"מ שאין לבעלה רשות
מה שתרצה בלא רשות הבעל דאם מתה יורש הבעל אותה דלא כהבע"ת ע"ש: (יז) בהן וכו' • וה"ה
נמי נאמנת נגד היורשים לומר שלי הם ועדיפא אלמנה מאשה • דבאשה יש מציאות שצריכה לישבע כו'
טוען ברי משא"כ באלמנה שאין שם טענת ברי • רלנ"ח סימן נ"ט • כתב כנה"ג הא דנאמנה דוקא
ברשותה אבל אם הנכסים הם ברשות הבעל נאמן לומר שלי הם או ממני נגנבו או ממעשה ידיה הם ע
ק"ד ע"ב סלמ"ד: (יח) ראיה • עיין כנה"ג ק"ד ע"ב סל"ב דמפלפל אי איירי אם הבעל טוען ברי או
או אם מת הבעל אם טענינן ליורשים מה שאביהם היה טוען ע"ש • כתב הר"ם מטראני ח"ב סי' רנו
דכתב הרמב"ם דעליה להביא ראיה היינו דוקא היכא שמודה היא שנותנו לה וכל מתנה לאשה סתם
בלתי תנאי זה אבל אשה שאמרת לראובן ושיירה קצת נכסים לנשואי בתה נאמנת לומר שע"מ שלא יהיה
לבעלה השאירתן ע"ש • אם אכסים הם ביד שליש עיין הר"ם גלאנטי סי' נ"ח • וכנה"ג דף ק"ה ע"א
הביא תשובה דס"ל דעליה להביא ראיה ע"ש: (יט) הבית • קאי גם על הרישא כשהיא נושאת אינה נאמנת
במתנה ניתן לי רק הם לגמרי של בעל • ואם הבעל מאמין לה ומפקיד מה שיש לו בידה הוי כנושאת ונותנת

ו לומר שאין לה או שהחזירה לו נאמנת בכל (כ) ענין (תשובת מוהר"ס סי' רפ"ח) ועיין
"ה סימן ס"ב : [ו]ואם אמרה אתה נתת לי (כא) במתנה נשבעת שבועת היסת
נתנם לה הבעל ואינו אוכל פירותיהם : יג [ז]נ"מ הבעל אוכל פירות ואם הם
בר שאינו עושה פירות ימכר וילקח בו דבר שעושה פירות ואם הוא אומר
וכך ילקח בהם והיא אומרת איני לוקחה בהם אלא כך וכך לוקחים דבר
פירותיו (כב) מרובים ויציאתו מועטים בין שהיה הדבר ברצונו או ברצונה
אין קונין דבר שאין גזעו מחליף [ט]ואם נפל לה דבר שאין גזעו מחליף אע"פ
א ישאר קצת מהקרן א"צ למוכרו כגון שהכניסה לו עז לחלבה רחל לגיזתה
ל לפירותיו אע"פ שאין לה אלא פירות אלו בלבד ה"ז אוכל והולך עד שתכלה
רן [י]וכן אם הכניסה לו כלי בתורת נ"מ ה"ז משתמש בהם ולובש ומציע ומכסה
שיכלה הקרן וכשיגרש אינו חייב לשלם הבליות של נכסי מלוג : יד [כ]נפלו
עבדים אע"פ שהם זקנים לא ימכור מפני שהם שבח בית אביה [ל]נפלו לה
ים וגפנים ולא היו לה בגוף הקרקע שהאילנות בה כלום [מ]אם עושין כדי
ולן לא ימכרו מפני שבח בית אביה [נ]ואם לאו הרי אלו ימכרו לעצים וילקח
ם קרקע והוא אוכל פירות : טו [ס]נפלו לה פירות המחוברות לקרקע הרי
של בעל [ע]אפילו הגיע זמנן ליקצר [פ]תולשם מהקרקע שלה וימכרו וילקח
ם קרקע והוא אוכל פירות : הגה זה אינו דכל הפירות הנלקטים תחתיו הם שלו
רי ואפשר דטעות נפל בספרים וכן ראוי להיות תלושין מן הקרקע הרי הם שלה ובכא
יתי היא וכן הוא ברמב"ם פ' כ"ב דאישות : טז [צ]עבדי נ"מ ובהמות נ"מ הבעל
ב במזונותיהם ובכל צרכיהם והם עושים לו והוא אוכל פירותיהם לפיכך
ד שפחה מלוג לבעל ולד בהמה מלוג לבעל [ק]ואם גירשה ורצתה האשה
ת דמים וליטול ולד השפחה מפני שבח בית אביה שומעין לה : יז [ש]אם
: הבעל למכור קרקע של נ"מ לאחר שיקח פירותיו לשנים מרובות ומקדים
המעות אין שומעין לו אבל יכול למכור הפירות בכל שנה אחר שליקטן
אם ימכור הפירות לשנים מרובות ועושה סחורה במעות שפיר דמי (אם
גובה מנדונייתה (כג) האשה או נ"מ שלה עיין בח"מ סי' כ"ז) : יח [א]יש מי שאומר
ם הקרקע רחוק (ד) ומכרו (כד) לפירות לשנים מרובות מכור : יט [ב]יש
ל לכוף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה שיהיו משמשים אותו בבית אשה
אחרת שנשא בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צ"ב אבל אינו יכול
ליכם לעיר אחרת שלא מדעת אשתו : הגה אבל אינו יכול להבריחם שישמשו לאשתו
ית בבית אחר (טור בשם רש"י ושלזה הסכים הרא"ש וכן משמע ל' [ג]הרמב"ם) וי"א
שם תכשיטים שאינה ראוין לה שיכול ליתנם לאחר דלא הכניסם לו כדי שיכלו ויפסדו
ולא ישתמש בהם אדם (ב"י בשם הרשב"ץ) :

ו כתב ה"ה לפי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה בכל דבר שהוא יודע האמת כמוה וגדולה מזו אמרו וכו' (מבואר לעיל ריש סי' י"ז) הלכך נשבעת היסת כדין כופר בכל ז ג"ז שם ממשנה וגמ' כתובות דף ע"ט ע"א ומפרש מ"ש בגמ' שם באם הא' אומר שדות והא' אומר בתים לוקחים שדות הוא משום שפירותיו מרובים ויציאתו מועטת וקרוב לזה פירש"י ח שם כלשון דמלתא וכו' ט מימרא דרבא א"ר נחמן שם ע"ב י מימרא דרב נחמן שם וכחכמים שם בברייתא כ ג"ז שם ממשנה שם וכרשב"ג דקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו ל שם במשנה וכאוקימתא דגמרא שם מ וכ"כ הרי"ף והרא"ש נ כת"ק דפליג אר' יהודה וכגי' הגמ' שלפנינו ס משנה שם ע"א וכחכמים ע טור מדברי אביו הרא"ש בשם ה"ר יונה ושכן מוכח מהירושלמי פ שם במשנה וכמו שהגיה הרמ"א בהגה' צ לשון הרמב"ם בפ' הנז' ממשנה יבמות דף ס"ו ע"א ופשוט וס"ה לבהמות מלוג ק ברייתא כתובות דף ע"ט ע"ב ר מימרא דרב נחמן וכו' שם ש ל' הטור ממסקנת הגמרא שם דף פ' דמפר' רבא טעמא משום רווחא ביתא וכמ"ש אביו הרא"ש שם בפסקיו ת שם בגמ' א טור בשם רב האי וכ"כ אביו הרא"ש ב ל' הרמב"ם שם ספכ"ב מעובדא דההיא איתתא שם ג לדעת ה"ה אבל הב"י וכן בכ"מ אוכיח מדכתב בסיפ' אבל אינו וכו' משמע הא באותה עיר אפי' בבית אחר מותר

באר היטב

ועיין בחה"מ סי' ס"ב · מיהו אפילו בנושאת ית אתה נתת לי במתנה נאמנת דא"י להעיז נגדו · (כ) ענין · אפילו בנושאת בתוך הבית עיין ב"ש : [illegible] במתנה · ומטלטלין הידועים שהם של בעל אינה נאמנת דבעל נתן לה במתנה · אלא דבר שא"י שהוא של בעל זה שביד האשה היא בחזקת נ"מ או מהני החזקה דא"י להעיז ועיין בס"ך ח"מ סי' ס"ב · ועי' ב"ש : (כב) מרובים · ן מזומנים אין מניחים לו להרויח בהם אלא לוקחים ג"כ בהם דבר שפירות מרובים · והפירות מהם יוכל ' ולהרויח עם המעות ח"מ ב"ש בשם הרשב"א · וע"ל ס"ק ג' מש"ש בשם הר"ס גלאנטי : (כג) האשה' עיין ת מהר"י ווייל סימן ע"ח שכתב שם דרשאי האשה לתפוס מעות נדונייתה אם הם בעין לצורך מזונות שלה ע"ש · הב"ח גובה מפירות של נ"מ ח"מ ב"ש · ועיין כנה"ג חח"מ סי' שס"ג בהגהת ב"י : (כד) לפירות · הח"מ כ' דיעבד אבל לכתחלה יכולה היא למחות · והב"ש חולק עליו : (כה) אחרת וכו' · ודברים שהבעל עצמו משמש

פתחי תשובה

ולומרת אתה נתת לי כו' ועיין בס' ישועות יעקב סק"ט שחולק עליו ע"ש : (ד) ומכרו לפירות · עבה"ט ועיין בס' ישועות יעקב שכ' שהדין עם הב"ש בזה : כגון

פו שלא לקבל פקדונות מנשים עבדים וקטנים · ובו ב׳ סעיפים:

א [א]אין מקבלין פקדון מאשת איש ואם קבל יחזיר (א) לאשה (ואם אמרה
פלוני הם (ב) נאמנת ([ב]טור) הלכה האשה למדינת הים ובא הבעל ותבע מן הנפ
ואומר שאשתו גנבה לו לא יתנם לו עד שתבא האשה או תמות כן נ״ל) : [ג]ואם אמר
בשעת מיתתה של פלוני הם אם נאמנת לו יעשה כדבריה ואם לאו יתן [ד]ליורש
(וכן אם מתה ולא אמרה כלום) : [ה]ויש מי שאומר שאם היא נושאת ונותנת בת
הבית אינה נאמנת לומר של פלוני (ג) הם : הגה מיהו כל זמן שהיא חיה יחז
(ד) לאשה (טור) מיהו אם החזיר לבעל פטור (ה) הנפקד אפילו אינה נושאת ונותנת ו
הבית (מרדכי פ׳ חזקת הבתים) : ב [ו]הבעל שלוה מהאשה ואחר כך גירשה
לה עליו (ו) כלום : הגה וכ״ש אם לא גירשה ([ז]ד״ע) וי״א דוקא אם היו המ
(ז) ממונים כשלוה ממנה אבל לא היו המעות ממונים ולוה ממנה צריך לשלם לה א
לאחר שגירשה (טור) וה״ה אם תקפם מידה דמאחר שלא היו המעות ממונים נאמנת לו
(ח) שלי או של פלוני הם (סברת הרב) מיהו אם נושאת ונותנת תוך (ט) הבית או שהו
מאמינה על שלו אינה נאמנת (טור) (וע״ל סי׳ פ״ה ס׳ י״ב) לוה ממנה בשטר היא או
לא היו המעות ממונים והוא אומר ממונים היו עליה להביא (י) ראיה או פטור לשלם
פ׳ חזקת) וע״ל בח״מ סימן ס״ב אשה שהיו שטרות יוצאין על שמה מה דינן · אשה שמכ
או משכנה מטלטלין אם הקונה או המלוה אינו יודע שהם של (יא) בעל א״צ להחזיר
אפי׳ רוצה הבעל להחזיר לו דמיו (א) ומוען שהיא גנבן לו (הגהות מיימוני פכ״ב דאיש)
וי״א דאם היא נושאת ונותנת תוך הבית הבעל נאמן וצריך להחזיר לו בלא (יב) ד
(ר״י נכ״ב) וכ״ל דוקא בשאין דרכה להשכין או למכור בלא רשות בעלה אבל אם דו
(יג) בכך מה שעשתה עשוי וכן נראה להורות וע״ל סי׳ צ׳ :

א ברייתא ב״ב דף נ״ב ב מדברי התוס׳ שם אם היא בריאה במיגו דאי בעי שקלה איהי מיניה ויהבה ליה
ג שם בברייתא וכדמפרש לה שם דנ״ב ע״א בלישנא קמא מממיס דרב
ד היינו הבעל וכ״כ הרמב״ם בספ״ז מהל׳ שאלה ופקדון
ה טור מדברי התוס׳ שם וכ״כ אביו הרא״ש שם בפסקיו
ו ברייתא שם דף נ״א ע״א
ז וכן מצאתי בתוספות שם

פתחי תשובה

באר היטב

(א) וטוען שהיא גנבן לו כו׳ · בגליון ש״ע דהגר״ע איגר ז״ל כגון גלימא דמיכסי ביה יוכל להשתמש באיזה מ
נ״ב עיין בחו״מ סימן קל״ג ס״ז ובש״ך שם ס״ק י״ג : שירלה שזכות פירות שלו אין לו מקום מיוחד ח״מ ב
(א) לאשה · אפילו אינה נאמנת לו מ״מ אין אנו מחזיקים אותה דגנבה משל בעלה · ודוקא בסתם אבל אם הנ
יודע שהיא גנבה משל בעלה יחזור לבעלה ואם החזירם לאשה חייב לשלם ליקוטי מהר״י ווייל סי׳ א׳ · וכתב הר
אם הבעל רוצה ליתן חרם מי שקיבל פקדון מאשתו א״י כיון דאין הנפקד צריך להחזיר לידו · ולשיטת הרמב״ם דס״
הממון שביד האשה בחזקת נ״מ הם יוכל ליתן חרם דהא הפירות עכ״פ שלו הם עיין ב״ש · ובנכסי נדונייתה מכ
ממנה לכתחל׳ ולא יחזור אלא לידם ואם הפסיד הבעל או נתנם לבעל פשע וחייב · פלימת בית יהודה סי׳ י״א:(ב)נאמ
הב״ש הניח בצ״ע דמנ״ל לשיטת הרמב״ם דנאמנת לומר דשל פלוני הם ע״ש: (ג) הם · ה״ה דאינה נאמנת לומר שלה א
וכתב מהר״ס אלשיך סי׳ י״ט דוקא באשה הוא דין זה מפני שחזקתה שגונבת משל בעלה · אבל בבן גדול נושא ו
בנכסי אביו מחזקינן ליה בשלו ע״ש · ולכאורה לא משמע כן מש״ע ח״מ סי׳ ס״ב ע״ש : (ד) לאשה · ח״מ וב״ש חוי
ע״ז : (ה) הנפקד · לשיטת הרמב״ם המעות הם בתורת נ״מ אפי׳ במעות ממונים · ולשאר פוסקים במעות ט
אם הבעל רוצה להחזיק בהם ויאמר שלו הם לגמרי · ובמעות גלוים לא מהני מה שנתן לבעל עיין ב״ש : (ו) כל
כ״פ הרמב״ם דאין חילוק בלוה ממנה בין מעות ממונים לשאינם ממונים דאנן סהדי דלא נשתעבד לה להיות
לוה לה · אבל כשקנה ממנו קרקע לא יצאה המעות מחזקתה ואמרינן של נ״מ הוא · וכן בתקף ממנה לא
מחזקתה ובחזקת נ״מ הוא וצריך להחזיר לה אחר הגט · ובלוה ממנה אמרינן שלו הוא אפילו לא טען ברי
(ז) ממונים וכו׳ · זהו לשיטת תוס׳ ורא״ש והרשב״א דס״ל בין במכר בין בתקף ובין בלוה בכלם אמרינן ב
ממונים אין לה עליו כלום והיינו כשטוען ברי · ואם הוא טוען שמא והיא טוענת ברי צריך להחזיר לה וה
הם נ״מ ובמעות גלוים צריך להחזיר לה · ונאמנת לומר שאין לו רשות בהם לגמרי עיין ב״ש : (ח) שלי ו
ר״ל שלי הם ואין לבעל רשות בהם ב״ש · והח״מ לא כ״כ ע״ש : (ט) הבית · אפילו אם הוא אינו טוען ברי
ב״ש : (י) ראיה · היינו לשיטת י״א שייך דין זה · אבל להרמב״ם אפי׳ במעות שאינן ממונים יוכל לתפוס כנ
במרדכ״י שלנו שלא נזכר מי הוא המלוה אמרינן גם בזה דלא יצא המעות מחזקתה ב״ש : (יא) בעל וכו׳ ·
תקף הבעל מיד הקונה מהני ויחזיר לו מעות משום תקנות השוק ח״מ · וב״ש כתב דהכא ליכא תקנות השו
היכא דלא יקנה מן א״א כלום : (יב) דמים · דהיא כגנב מפורסם דהא לכ״ע ליכא תקנות השוק כמ״ש בח״מ סי׳
(יג) בכך וכו׳ · ואז אפילו אם ידוע שהוא משל הבעל א״צ להחזיר כיון שדרכה בכך · וג׳ חלוקים יש בדין זה
אינה נושאת בבית ואין דרכה למכור · אז אם ידוע שהוא משל בעלה צריך להחזיר בלא דמים דלא שייך ת
השוק בכה״ג · ואם אמר איני יודע ומקבל בחרם אז אין מוציאין ממנו · ואם תפס הבעל אין מוציאין מ
וא״נ

פז שאין חזקה בנכסי אשת איש · ובו ב׳ סעיפים :

[א]אין לאיש חזקה בנ"מ של אשתו שאכלם שני חזקה [ב]אע"פ שהתנה עמה שאין לו פירות בנכסיה וכן [ג]אין (א) לאשה חזקה בנכסי בעלה ע"י שאכלתם י חזקה : הגה ודוקא בחזקה כזו אבל בחזקת נזיקין כגון כתיחת חלונות וכדומה לזה להם חזקה בנכסי אשתו והוא הדין לאשה על בעלה (ר"י במישרים נכ"ג ח"ז) [ד]ועי׳ בחשן שפט סימן (ג) קמ"ט : ב [ה]מי שהחזיק בנכסי אשת איש (א) לא עלתה לו חזקה אא"כ החזיק בהן ג׳ שנים אחר מות בעלה (ועיין בחשן המשפט סי׳ קמ"ט) :

ת כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במיאון נוטלת נכסים · ובו י"ב סעיפים :

[א]האשה שיוצאת מתחת יד בעלה בין במיתה בין בגרושין נוטלת כל נכסיה בלא שבועה בין נ"מ בין נכסי צ"ב אע"פ שאינה נוטלת כתובתה (בשהיא נגה) (טור) אלא בשבועה נכסיה נוטלת בלא שבועה [ב]ונ"מ נוטלתן כמו הם אפילו בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה ואם גדו (א) לגמרי אינו משלם לה ואם הוקרו הוקרו לה (וע"ל סי׳ נ"ג סעיף א׳) (אם לה לתבוע בחיי בעלה) : ב נכסי צ"ב שהם נקראים נדוניא [ג]מן הדין אם פחתו יך לשלם כל הפחת אע"פ שראויה למלאכתן ראשונה [ד]אבל נהגו שכל זמן אויים לעשות מעין מלאכתן ראשונה אפילו הם בלויין הרבה נוטלתן כמו ן ואם לא היו עושין מעין מלאכתן ראשונה חייב לשלם דמיהם ששמו עליו עת הנשואין ואם הוקרו אינה נוטלתן אלא בשומא (ב) ראשונה של עת שואין [ה]בד"א במקום שנוהגין לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בסך וכך וכלי פלו׳ בסך כך וכך אבל במקום שאין כותבין בכתובה שום כלי שות אלא כוללים הכל וכותבין הכניסה לו בבגדים ותכשיטים סך כך וכך ת הרי סך אותן המעות חוב עליו ואפילו היו הנכסים חדשים חוזרים לשום ם כמו ששוים עכשיו ואם פחתו פחתו (ג) לו ואם הותירו הותירו לו ואין שין לשומא ראשונה כלל : ג [ו]אם היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר ה אני נותן (ד) שומעין לה והוא שיהיו עושין מעין מלאכתן וה"ה לולדות

א משנה ב"ב דף מ"ט ע"ב
ב אוקימתא דגמרא שם דף מ"ט פ"א
ג שם במשנה
ד מימרא דרב וכדמשני רבא שם דף נ׳ ע"ב ה מימרא דרב שם דמוי אמ׳ יה סמכתי שהוא ימהה ולכן פסקתי כדמשני רב יוסף שם
א פשוט בגמרא כתובות דנ"ה ע"א אליבא דכ"ע
ב משנה יבמות דף ס"ו ע"א ג שם במשנה ד טור וכ"כ בשם הרמב"ם בפכ"ב מהל׳ אישות מדברי הרי"ף שם ה ב"י והסכימו עמו כל חכמי העיר צפת תוב"ב והביא ראיה מתשובת הריב"ש בסי׳ נ"א ובסי׳ ק׳ והדברים ברורים בעצמם ופשוטים בטעמם ו כמימרא דרב יהודא שם ע"ב דאיפסק הלכה בגמ׳

באר היטב

להחזיר לו דמים לב"ש · ולהח"מ צריך להחזיר לו ש · ואם היא נושאת בבית ואין דרכה למכור אז בחזקת שלו הוא וצריך להחזיר בלא דמים · ואם ה למכור אפילו אם בודאי של בעל הוא המכר קיים · ; בה"י ה"ה · שני שותפים בסחורה אחת ומכר א׳ ים בלי ידיעת חבירו · א"צ הלוקח להחזיר הסחורה ל והוא דרכו למכור רק זה השותף חייב לשלם לחבירו מה שהפסיד לו במכרו קודם הזמן ע"ש : לאשה וכו׳ · אא"כ נתגרשה אפילו ספק גירושין כמ"ש בח"מ סימן קמ"ט : (ב) קמ"ט · דשם מבואר די"ח ע"ז : (ג) חזקה · אא"כ החזיק וטען בפני אתה מכרת לבעלך והוא מכר לי אז נאמן במיגו אתה מכרת לי ו התחיל להחזיק בחיי בעלה · וכתב הח"מ דאם סילק הבעל את עצמו מירושה ומפירות מחזיקים בנכסים וכ"כ הסמ"ע סי׳ קמ"ט ס"ק ט"ו ע"ש והב"ש חולק והקשה לפ"ז למה לא אוקמי שם דאיירי בכה"ג וכו׳ · ואישתמיטתיה ליה דברי הדרישה בח"מ סי׳ קמ"ט שהקשה ג"כ קושיא זו ומתרץ דאין זו קושיא כיון דרב סתמא קאמר א"א צריכה למחות דוחק לומר דאיירי דוקא בכתב לה וכו׳ ע"ש :
לגמרי וכו׳ · אפילו אם פשע בהם · ח"מ ב"ש : (ב) ראשונה · והרויח הוא לה דמאחר דמנהג הוא שאין הבעל משלם הפחת א"כ גם אם הותירו לא הותירו לו אלא לה · מיהו אם לא היו עושין מעין מלאכתן זונה ועכשיו הוקרו א"צ לשלם אלא כשומא הראשונה דוקא כשהכלי בעין והוקרו שייך הריוח לה ולא כשכלו· : (ג) לו · ודוקא אם הפחת מצד שכלו או שזל השער אבל כל שאנו רואים שלא נפחתו לא מחמת הזמן מחמת שכלו אז נוטלתן כמות שהם באותו סכום שקבלם הבעל וכן עשינו מעשה רשד"ס חא"ה סי׳ קפ"ז : שומעין לה · אפילו למנהג שלנו שאין כותבין שום כלי מ"מ שייך שבח בית אביה בכלים שהכניסה לו לכן אפילו

פתחי תשובה

(א) לא עלתה לו חזקה · עבה"ט מ"ש והב"ש חולק והקשה לפ"ז כו׳ ואשתמיטתא דברי הדרישה כו׳ ובגליון הב"ש דהגר"ע איגר ז"ל כ"כ גם בדרישה חו"מ סי׳ קמ"ט הקשה כן אבל לענ"ד לק"מ דהא הש"ע פריך לרב לשיטתיה דפסק כרשב"ג דאם מהה יורשה עכ"ל וכן תירץ בס׳ קצות החושן שם סק"ג ע"ש וגם בתשו׳ גבעת שאול סי׳ נ"ה ובס׳ בית מאיר ובקו"א לס׳ כתובה ע"ש עוד:

של שפחה ובהמה של (ס) נ"מ ^י^ולא עוד אלא אפילו הכניסה לו שני כל
או שתי שפחות בתורת נכסי צ"ב ושמו אותם עליו באלף זוז והוקרו ועמ
באלפים נוטלת אחד באלף שלה והשני אם רצתה להת דמיו ולנטלו מש
שבת בית אביה שומעין לה: ד ^ח^אם האשה אינה רוצה כליה אף ע"פ ש
לבעל מעות יכול לסלקה בכליה ^ט^והוא שיהיו עושין מעין מלאכתן: ה
הקדישו היורשין אחר מות אביהם נכסי צ"ב או שפירשו אותו על המת בע
שנאסר בהנאה נותנין לה דמיו: ו ^כ^הכניסה לו קרקע וכשיצאה יש בו פיר
מחוברים נוטלתו עם (ו) פירותיו ^ל^אפילו הגיע זמנן ליקצר ^*^תלשן הבעל קו
הגירושין הרי הם שלו אפילו לא הגיע זמנם ליקצר: ז ^מ^הוציא הוצאות
נ"מ של אשתו וגרשה בין שהוציא מעט (ז) ואכל פירות הרבה בין שהות
הרבה ואכל פירות מעט ^נ^אפילו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד כדרך איש בב
^ס^או שאכל דינר אפילו שלא דרך כבוד ואפילו לא לקח בפירות ממה שהו
^ע^אלא הבילה אחת (ח) של זמורות מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הח
ולא אכל או שאכל פחות מכשיעוד שמין כמה השביחו ושואלין אותו כמה הוצ
^פ^אם השבח יותר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצ
ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו מההוצאה אלא כשיעור השבח ובשבו
^צ^וה"ה למי שנפלו לה נכסים במקום רחוק והוציא עליהם הוצאות להבי
ולקח בהם קרקע ואכל מהפירות כשיעור או פחות ^ק^ואם לא אכל אלא מה
ישבע כמה הוציא ויטול עד כדי ^ר^השבח (והא דנוטל בשבועה דוקא כשאין ה
מכחישו אבל (ט) מכחישתו לא) (מרדכי פ' האשה שנפלו): ח ^ש^נפלו לה נכסים במ
(י) אחר והלך אחריהם והוציא הוצאות מרובות והביאן וגירשה אפילו לקח נ
והוציא אין זה כאוכל מהשבח שנדון בו מה שהוציא הוציא ומה שאכל
שהרי מהקרן לקח אלא ישבע כמה הוציא ויטול עד כדי השבח דהיינו שי
אלו המעות כמה שוין כאן יותר ממה שהיו שוין במקום שהיו תחלה: ט ^ת^ב
במגרש מדעתו אבל אם היא מורדת בין (יא) אכל בין לא אכל ישבע
הוציא ויטול ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה ואם ההוצאה יריד
על השבח נוטל את השבח: י ^א^המוציא הוצאות על נ"מ של אשתו כ
ומיאנה בו רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח ושמין לו כארים ע
ברשות (יב) ירד ואם ^ב^הוא רוצה ליטול הוצאה שיעור שבח שומעין לו
הוציא קימעה ואכל הרבה מה שאכל אכל: יא ^ג^המוציא יציאות על נ"מ

בותיה ז ג"ז מימרא דרב יהודה שם דף ס"ו ע"א ח תשובת הריב"ש בסי' כ"ב וסי' ק' ט שם בסי' שכ"ח שאם אין עושין מעין מלאכתן אין כאן משום שבת בית אביה י עובדא שם וכרבא דהקדש וכו' מפקיע מידי שעבוד כ משנה כתובות דע"ט ע"א וכר' שמעון הרי"ף והרא"ש והרמב"ם דמסתבר טעמיה שמשום פדותיו בכניסה ויליאה ל טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו בשם ה"ר יונה ושכן מוכח .. בירושלמי *שם ושם מ לשון הרמב"ם בפכ"ג משנה דף ע"ט ע"ב נ מימרא דרב אשי שם ס כליסנא בתרא שם ד"פ ע"א ע עובדא דרב יהודה שם ומשום דחשיבא ליה אכילה פ מימרא דרב אשי וכדמפרש לה רבא שם צ עובדא שם לקמיה דר' אמי ק כדמפרש שם הא קרנא קאכיל ושנאה היא ר על דרך שאמר בסמוך שמין וכו' ש לשון הטור מעובדא דלעיל ת שם וכדברי הרי"ף בהלכות שם א שם ממימרא דרב יעקב וכו' שם בגמ' ב מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו דלא תקי לה
להיות פמוליא על נכסי אחר אלא ליפות כחו ולא לגרע כחו ג שם בשם הרמ"ה משום דלבעל הוא דתקון רבנן דליהמניה בשבוע

באר היטב

אפילו בזמן הזה אם עדיין אותן מטלטלין שהכניסה בנדוניא הן בעין יכולה לומר את כליי אני לוקח בעת גביות כתובה ב"ש · ודוקא היא עצמה אבל יורשיה כשמתה בלא ולד של קיימא הרשות ביד הבעל לתת מה שירצה מהריב"ל ח"א כלל י"ב סי' ע' · ורשד"ם חא"ה סימן קכ"ו כתב דאפילו בתנאי השדוכין יכולין היורשים לומר כלי זה אנו נוטלין וכ"כ כנה"ג ע"ש · ואם מכרה היא כתובתה או נתנה במתנה מצי היורשים לסלק הלוקח או למקבל בדמים מהרי"ט בתשובה ח"ב חא"ה סימן מ"ד: (ה) נ"מ · כ"ה דעת הרא"ש והטור אבל רש"י ורמב"ם ס"ל בוולדות בהמה לא שייך שבח בית אביה · ובסי' פ"ה סע"ו פסק כרש"י ורמב"ם וצ"ע עיין אחרונים: (ו) פירותיו · ואיירי בנ"מ ואז הפירות שייכים לה בחנם ב"ש · ות"מ לא כ"כ ע"ש: (ז) ואכל · במרדכי כתב דלאו דוקא הוציאה הנאה נפסדת ובלתי ניכרת אלא אפי' בנה פלטרין אקרקע מלוג שלה ודר בו זמן מועט וא
מה שבנה בנה ואינה צריכה לשלם לו הבנין כי לא נ
רז"ל בין הוצאה ניכרת לבלתי ניכרת · ומ"מ
שיאכל פירות של הוצאה זו אבל מה שאכל
ממקום אחר לא מהני ח"מ ב"ש: (ח) של זמורו
כלומר שהאכיל לבהמתו · וכתב הח"מ שצריך
כשיעור דינר כיון שהאכילת בהמתו לאו אכילת
הוא: (ט) מכחישתו לא · אלא נשבעת היא ולא
והיינו כשהוא לא תפס או תפס בעדים דאין לו
אבל אם יש לו מיגו נוטה ח"מ ב"ש: (י) אחר · ו
הוא כפול ובסעיף שלפני זה העתיק לשון הרמב"ם
העתיק לשון הטור להורות איך תהיה הטועה
דהיינו ששמין וכו': (יא) אכל וכו' · משמע דאין
מה שאכל וברמב"ם מבואר דאין מנכין לו מה
עיין ב"ש: (יב) ירד · ב"ש כתב דנוטל הוצאה
כשבולית

תו ומת יש מי שאומר שאם נתברר שהוציא ולא אבל יגבו היתומים מה
תברר שהוציא ואם לא נתברר כמה [ד]הוציא לא יטלו היתומים (יג) כלום:
[ה]בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואח"כ גירשה אם הבעל עצמו ארים
תלק הבעל נסתלקו שלא ירדו [ו]אלא על דעת הבעל ושמין להם וידם על
התחתונה ואם אין הבעל ארים על דעת הקרקע ירדו ושמין להם כארים:
וי"א דהיינו דוקא כשידעו שהשדה של אשה אבל אם לא היו יודעים האריסין שהוא של
אשה נוטלין אריסותיהן בכל ענין (כן משמע מל' הטור וכן הוא באשירי):

פט חיוב קבורת אשתו · ובו ד' סעיפים:

א [א]מתה האשה בחיי הבעל (א) חייב (א) לקוברה וליטפל בכל צרכי קבורתה
(ב) [ב]ובכלל זה האבן שנותנים על הקבר [ג]וכן חייב לעשות לה מספד וקינים
[כדר]ך כל המדינה ואם דרכם להספיד בחלילין [ה]לא יפחות משני חלילין [ו]ומקוננת
[אפי]לו עני שבישראל ואם היה עשיר הכל לפי כבודו ואם היה כבודה יותר
[מכב]ודו קוברים אותה לפי כבודה שעולה עמו ואינה יורדת: ב [ז]לא רצה
[לקב]רה ועמד אחר וקוברה ב"ד מוציאין (ב) מבעלה ונותנין לזה: ג [ח]היה
[בעל]ה במדינה אחרת ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין [ח]בלא (ג) הכרזה וקוברין אותה
[מ]ממון הבעל ולפי כבודו או לפי *כבודה: ד [ט]אלמנה אינה נקברת מנכסי
[יורשי]ה אלא יורשי כתובתה חייבין (ד) בקבורתה ואם מתה קודם שנשבעה

לירושה · ד לשון הרמב"ם ספ"י מהל' גזילה ה מהבעיא שם וכדפשטה רב הונא ו כמ"ש ה"ה שם דלא עדיפא מיניה

א ל' הטור ממשנה כתובות דמ"ו ע"ב ב מתשובת אביו הרא"ש ס' י"ג וסוף כלל ע"ש וכ"כ הרשב"א בתשובה ג לשון הרמב"ם בספי"ד מה' אישות ד כתב ה"ה לומר שאם נהגו בני המדינה שלא להספיד אינו מספיד וכן הוא בירושלמי ה שם במשנה וכר' יהודה דאיפסקא הלכתא כוותיה שם דף מ"ח ע"א ו כאוקימתא דגמ' שם *פי' אחת [...]שם מהירושל' וכר' יוסי שם וכמ"ש ה"ה שם ז ג"ז שם ממימרא דרב חייא בר אבין ח יתבאר במ"ש לקמן סי' ק"ד *פי' אם היה כבודה יותר מכבודו דעולה עמו ואינו יורדת כמפורש שם בגמ' ט משנה שם דף נ"ה ע"ב

באר היטב

[...]יא יותר משבח ע"ש · אבל הסמ"ע סי' שע"ה ס"ק [...] ובסי' קע"ח ס"ק ד' כתב דאינו נוטל הוצאות אלא [...]' שבח ע"ש ועיין תשובת רמ"א סימן פ"ו: [(יג)] כלום · ואם היורשים מוחזקים שלא בעדים ויכולים [לומר] ברי נאמנים בשבועה · ובטענת ברי לחוד אין [...]ין ונוטלין ב"ש: (יד) התחתונה · ואם הבעל אכל [...] הפסידו הם ג"כ לגמרי · ואם הפועלים אכלו קלת [...] הח"מ פסק דהפסידו וב"ש מסופק ע"ש:

[(א)] לקברה · קבורה תקנו חז"ל תחת כלוכיא ולא תחת [...] הכתובה · ואם בני משפחתה אין מספידין כלל [...] משפחתו מספידין לזכרים ויש פותחים לנקיבות אל [...] לה · ואפילו אם שניהם רוצים שלא יירש הנדוניא [...] קבר אותה אין שומעין להם · ובעל חייב בקבורה [...] אם כנס אותה ערומה · ב"ש: (ב) מבעלה · אפי' [...] היה הבעל בעיר ולא נמלך בו ועמד א' וקברה [...] מוציאין מבעלה · והרשב"א והר"ן חלקו על [...] ופסקו מספיקא אין מוציאין מהבעל אם קבר [...] ואם קברה מלדקה ואח"כ נודע דיש לבעלה ממון [...]ין מהבעל אפילו למ"ד אם קבר אחר אין מוציאין [...] מ"מ אם קברה מלדקה מוציאין ממנו ד"מ בשם [...] ובסי' קי"ח מבואר מי ומי חייב ליתן לסיוע [...] נם אם היא חייבת בקבורת בעלה ע"ש: (ג) [ה]כרזה · וכן אם א' הלוה לצורך קבורה מוכרים [...] הכרזה לשלם לו תוס' ח"מ ב"ש: (ד) בקבורתה · [...] משמע אפילו לא הניח אלא מטלטלין ולדינא [...] אין שכתובה נגבית מן המטלטלין אפ"ה יורשים [...]: (ב) ובכלל זה האבן · עיין בתשו' הרמ"ע מפאנו ס"ם פ"ע שכ' וז"ל ומה שטען עוד ראובן על חתנו שיעמיד נר תמיד

פתחי תשובה

(א) חייב לקוברה · עבה"ט בשם ב"ש מ"ש אפי' אם כנס אותה ערומה ועיין בזה בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תרל"ג · ועיין בקו"א לס' כתובה שכ' שהעלה מלשון רש"י ז"ל ר"פ אלמנה ניזונת דקבורתה הוא קודם לירושתה וכ"מ דאם יש עליו בעלי חוב בשטר הקודמין לנשואין אינם יכולים לגבות מהנכסים שירש ולמנוע הוצאות קבורתה לפי כבודו וכבודה כמו בבע"ח דידיה במת הוא שיכולין למנוע הוצאת קבורתו כדאיתא בח"מ ר"ס ק"ז אבל אם לא ירש ממנה כלום אף שחייב בקבורתה אם יש עליו בע"ח מוקדמים יכולים לעכב וכן נראה בפשטות בכל היורשים שהם חייבים לאחרים מלד עצמן אין יכולים הבע"ח לעכב בקבורת אביה' מנכסי אביה' דקבורתו קודם לירושה משא"כ בנכסי היורשים עצמם יכולים לעכב עכ"ד ע"ש · [ועיין בס' כרם שלמה סי' זה שהביא בשם תשב"ץ ח"ב סי' קי"א דמי שקבר אשתו כדין ואח"כ הוציאוה מקברה חטוטי שכבי והפשיטו התכריכין מעליה אינו חייב לקברה פעם שנית ונלמד זה מנשבית שחייב לפדותה ואם נשבית פעם שנים ורוצה לגרשה ה"ז מגרש ויתן כתובה והיא תפדה עצמה וה"ה לקברה פעם ראשונה שאין קוברה פעם שניה עכ"ל · ובמחכ"ת העתיק שלא כדת דבתשב"ץ עצמו שם מבואר דכן היה דעת השואל אבל הרשב"ץ ז"ל השיב לו דאינו כן אלא לעולם הוא קוברה ואפי' מאה פעמים וכתב דסראיה שהביא השואל מנשבית אינה ראיה אא"כ אמר הבעל אינו יורשה כלל והרי כתובתה ויירשוה קרוביה ויקברוה ואפי' הכי אין הנדון דומה שאם יכול לומר כן אל האשה עצמה מ"מ אינו יכול לומר כן לחוב לקרובים ועוד אפי' פורע כתובתה לקרוביה חייב לקברה שהרי בירושלמי אמרו שהאשה שאין לה כתובה הבעל חייב בקבורתה ועוד אפי' בנשבית אינו אומר כן אלא מפני שיכול לגרשה וכיון שגירשה הרי אינה אשתו אינו חייב עוד בפרקונה אבל זאת אשתו מתה וא"א לגרשה עוד ולעולם היא קרויה אשתו עד שיחיו המתים הילכך לעולם חייב לטפל בתכריכים ואפילו מאה פעמים כו' עכ"ד

שבועת אלמנה ^יש מי שאומר שיורשי בעלה חייבין בקבורתה (ג) ^כולא הוו

צ דין הבעל יורש את אשתו ומה הוא שאינו יורש ודין מכירת ד בנכסיו המשועבדים לאשתו וטענת נחת רוח עשיתי לבעלי

כ׳ סעיפים :

א ^אהבעל יורש את (א) אשתו ^בבין (ב) נכסי מלוג בין נכסי צ״ב ^גבד״א בו אבל לא בראוי כגון ירושה שראויה ליירש ומתה בחיי (ג) מורישדא עומד במקומה לירש : הגה בטר הני זכר שנוהגין בו האידנא שכותב האב לבת בירושתו בהלק חצי זכר ואם תלך הבת בלא זרע (ד) קיימא יתבטל החוב ומתה הבו אביה והניחה זרע קיימא ומת הזרע ואחר כך מת אביה (א) הבעל יורש (ב) כו (ה) השטר מכח זרעו שיירש אמו והוא יורש זרעו (מהרי״ו סי׳ י״ו*) כתבו לה מ קרקע מחיים (ג) ופירות לאחר מותה הבעל יורש אותה קרקע (ו) ממנה (מרדכי

באר הגולה

י הרמב״ם בפי״ח מה״ל כיון שיורשים אינם נוטלים כלום ב הראב״ד והטור וכ״כ הר״ן כיון שראויין לירש אותה א לייכתיו לעיל בסי׳ כ״ז ב וכן משמע בכתובות דף ע״ת וע״ט ובכמה דוכתי ג מימרא דרב אבהו וכו׳ ב״ב דף קי״ג ע״א ויליף לה מקרא *עיין לקמן סי׳ ק״ח סעיף ג׳ בהג״ה

פתחי תשובה

*תמיד בבהכ״נ ויפרע מי שיאמר קדיש בעד אשתו נ״ל שיפה השיב חתנו שאינו חייב כלום שהדלקת הנר אפילו לבן על האב אינו אלא מנהג בעלמא והרבה שאין מדליקין אלא מעט בעת התפלה ומהא דכ׳ הרשב״א דבעל חייב לעשות מצבה ליכא ראיה דלא קאמר אלא כגון דמנהג משפחתו לעשות כו׳ וע״ד הקדיש לא הוטל חיוב זה אלא לבן על אביו ועל אמו אבל בעל על אשתו אין לו חיוב על זה עכ״ל : (ג) ולא הודו לו · עיין בתשובת הח״ז פנים מאירות ח״ב סי׳ ס׳ שהכריע כדעת הרמב״ם ע״ש ועיין בס׳ בית מאיר שפקפק על דבריו ומסיים דהברור שאין להוציא ע״פ הכרעתו ע״ש · גם בס׳ ישועות יעקב סק״ב חולק על הפמ״א בזה ע״ש ועיין בס׳ יד המלך פי״ח מהלכות אישות מ״ש בזה :

(א) הבעל יורש · עיין בתשובת שב יעקב אה״ע סי׳ כ׳ שגדול אחד רצה לסתור דין זה וגם בתשובת חינוך בית יהודה סי׳ קל״ג פסק לפסק גמור נגד דברי הרמ״א · ומהרי״ו לא כתב זאת לפסק הלכה · והתאזרו חיל שלשה מטיבי לעד הגאון בעל כנ״י והגאון בעל שבות יעקב והגאון המחבר והעלו שאין לזוז מפסק הרמ״א ז״ל ויישבו כל הקושיות והפקפוקים ע״ש וכן בתשובת שבו״י ח״ג סי׳ קכ״ג מזה · גם בס׳ הפלאה ובס׳ בית מאיר כאן ובתשובה סי׳ ג׳ גם המה מחזקים דברי מהרי״ו והרמ״א ע״ש ועיין בתשובת חמדת שלמה מסי׳ ס׳ עד סי׳ ס״ג מה שהתווכח בזה עם הגאון מו״ה מאיר וויל ז״ל · גם בתשובת ברית אברהם חלק ח״מ סי׳ י״ט האריך מאד בזה [עיין בתשובת חתם סופר אה״ע ח״ב סי׳ קנ״ט וקס״א] : (ב) כח אותו השטר · ענה״ע בשם הח״מ שכ׳ ע״כ טוב לכת ב כו׳ ובח״מ מסיים שכן ראה נוהגין לכתוב עתה · ועיין בתשובת ברית אברהם הלק ח״מ סי׳ י״ט שהביא דגם בתשובת נ״ל סי׳ נ״ו העתיק הנוסח כמובא בח״מ שאם תמות בלא ז״ק אחר מיתתו אך בכמה קהלות אין נוהגים לכתוב כן כי הסופרים נוהגין לכתוב ע״פ ספר הנ״ש · והעלה דאין להרהר אחר שום מנהג בזה וגם נוסח הנ״ש יש לו יסוד מוסד ע״כ אין לשנות המנהג בזה ע״ש באריכות ועי׳ עוד בזה בהתשובות שרמזתי בס״ק הקודם לזה : [ב] ופירות לאח״מ ·

באר היטב

הראוים לירש ממנה אם היה לה כתובה חייבין בנ ע״ש דף נ״ה ע״ב בד״ה ואין חייבים בקבורתה לפ״ז אם לא הניחה כלום להורים חייבים הראוים לירש אם היה לה לקוברה ואינה נקב הלדקה · ונשמע נמי דהבעל חייב בקבורה אנ ירש כלום ממנה · וכ״כ הראב״ד · ומיהו מ משמע דס״ל כשלא ירש אינו חייב בקבורה דא מתה בלא שבועה למה היורשים אינם חייבים אותה אלא ודאי ס״ל כשלא ירש הבעל או היורשי חייבים בקבורה · ב״ש :

(א) אשתו · הרמב״ם פ״א מהלכות נחלה פסק הבעל מד״ס · והראב״ד והרשב״א ס״ מדאורייתא · אשה שבעלה רוצה לגרשה ואינו יוכ חר״ג אעפ״י שאינו חייב במזונות יורשה הרא׳ סי׳ לג״ד וע״ל סי׳ ע״ז מש״ש : (ב) כ״מ · אפי נכסים שלא היה לבעל בהן אכילת פירות אפ״ אותה · ח״מ ב״ש · טבעת קדושין יורש הבעל סג״ל סי׳ ס״ג וע״ל סי׳ נו״ן ס״ק ה׳ מש״ש : (ג) וכו׳ · ואם מת מורישה בחייה אעפ״י שמתה קודם שיגיעו הנכסים לידה מוחזק מיקרי ויורש רשד״ם חא״ה סי׳ נ״ח · וכ״כ מהרנ״פ ח״ב ס וכ״כ הרמ״א בסמוך בשם מרדכי : (ד) קיימא סי׳ קי״א מה הוא זרע קיימא : (ה) השטר · באשתו אינו נוטל בראוי אבל את זרעו יורש בא עדיין ליד זרעו מ״מ השטר היה של זר יורש השטר · מיהו קשה מ״ש מנדוניא דקי״ל א נתן שע״ח ומתה בתו א״צ לשלם משום אומדנא הי׳ שתהנה בתו כמ״ש סימן נ״ג ולמה לא אמרי ג״כ אומדנא · וכתב הח״מ ע״כ טוב לכתוב אם תנ בלא ז״ק אחר מיתתי ואז צריך שיהיה הזרע קיים מיתת האב · ואם כתב שח״ז לבת אחד ולאחר

כתב ולא הניח בן רק בנות · הבנות חולקים בשוה ולא תטול בת זו קדימה סך השטה״ז דאמרינן ד כוונתו מה שנותן לזו שטח״ז רק נגד הבנים הזכרים ולא נגד הבנות · ואם מתה הבת זו והניחה זרע מת אותו זרע אינו יורש בעלה כלום דהא ליכא כאן שטח״ז אלא ירושה וקי״ל אין הבן יורש את אמו לאחים שלו מן האב כן ה״נ אין יורש הזרע את אמו להנחיל לאביו תשובת צמח צדק סי׳ נ״ו : (ו) ופירות אינו יורש דהוי ראוי דהא המורים יוכל למכור אותה · ב״ש · והח״מ כתב דיורש אפילו פירות

דהיינ

ין) : ד'אבל שבח נוטל במה שיורש ממנה שהרי ברשותו השביח ואינו יורש
ה אשתו כגון שמתו מורישיה והיתה להם מלוה ביד אחרים (ז) משנשאה
ה קודם שגבתה אותם : הגה אבל אם הניחו מוריסיה נכסים אע"פ שלא נגבתה הבת
ם ואפילו אם היו (ד) משועבדים לכתובת (ח) אלמנה נקראים מוחזקים לבת והבעל
אותם (מרדכי כל הנשבעין) וכן אם היה לה מלוה ביד (ט) אחרים כשנשאה
ה האשה קודם שגבתה אותה אינו יורשה ה'אבל אם הלותה מנכסי מלוג
ה קודם שגבתה בזו יורש אותה בעלה : הגה כל הנכסים שהיו לאשה שאין
ה רשות בהן והלותה אותן לאחרים אין הבעל יורש אותן (ב"י בשם תשובת הרשב"א) :
מי שאומר נכסי לפלוני (ה) ואחריו ליורשי דקי"ל הוא הדין ליורשי יורשי
היתה לו בת ומתה בחיי אותו פלוני והיה בן לבת הבן עומד במקום אמו
ש לאותו פלוני אבל אם אין לבת יורש אלא בעל ו'אינו יורש אותו פלוני
א ליה ראוי ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו (י) מעכשיו ליורשי הוה ליה
ק ובעל הבת יורש : ג (ו) ח'הנושא אשה מחייבי לאוין הואיל וקדושין

באר הגולה

ד טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו אהא דא"ר פפא הלכתא אין הבעל וכו' שם דף קכ"ס ע"ב, משום בכל הנכסים סם שלו וברשותו השביחו ה שם בשם אביו הרא"ש ו מעובדא דההוא דאמר נכסי לשבתא וכו' וכדשלתו מהם וכו' ז כרב ענן ולא מטעמיה שם ח לשון הרמב"ם בפכ"ב מה"א מהתוספתא פ"ג

באר היטב

מוחזק בגוף הקרקע ע"ש · ראובן השיא את בתו
יעקב אביו חי ונתן לחותנו שמ"ז כמנהג · ואח"כ
נקב והחתן תובע גם שח"ז מירושת יעקב כי אמר
ראוי לגבי חמיו והוא כתב לי במוחזק ובראוי הדין
תשובת רש"ל סי' מ"ם ועיין תשו' רמ"א סי' ג'
בת מהר"ם מלובלין סימן י"ד · ראובן שנתן מתנה
מעכשיו כל זמן שלא יהיה לו בן מאשתו פלונית ·
בתו בחיי בעלה ואח"כ מת ראובן או אשתו בלא
מוחזק מקרי ויורש הבעל אותה' הרמ"ע ח"ב סימן
ועיין הרדב"ז ח"א סי' קמ"ד : (ז) משנשאה ·
תב דהיכא משנשאה הוא ש"ם דאין הפרש בין
הם מלוה ביד אחרים כשנשאה או הלוו לאחרים
שנשאה ועיין ח"מ ב"ש : (ח) אלמנה · וה"ה
ב"ח : (ט) אחרים · ואם יש לה משכנות של
ין או של קרקע באחרא דלא מסלקי בעל יורש
והרשב"א והרמ"ע ח"ג סי' רי"ט · ואין נקרא
דמסלקי אלא כשיוכל לסלק בכל עת שירצה ·
יתה לאשה חוב ביד בעלה קודם שנשאה ואח"כ
ומתה · הח"מ פסק דיורש מתלה · וב"ש פסק
בכל אא"כ שכתב לה דין ודברים אין לי בהם אז
חלי ע"ש · ראובן שחייב מנה למזון חמיו ומת
ירשה אותו בתו אשתו של ראובן ושוב מתה אשתו ·
ורש החלי ונותן החלי האחרת ליורשי שמעון הרדב"ז
' קס"ט · ועיין בש"ע ח"מ סי' רע"ח דשם מבואר
לואה נקרא מוחזק לענין בכורה כן הוא נקרא
בירושת הבעל : (י) מעכשיו · אבל אם אמר

פתחי תשובה

עח"מ שכ' אע"פ שמתה בחיי מורישיה כו' ובגליון ש"ע דהגר"פ אייגר זצ"ל נ"ב עיין בשו"ת הר"ם אלשיך סי' י"ח]:(ג) משועבדים · דין זה הוא ממרדכי פ"ק כל הנשבעין · וע"ל סי' ק' ס"ב בהגהה י"א דאם מת יעקב כו' הואיל והיו משועבדים לאלמנת אביו כו' והוא ג"כ מדברי המרדכי פ"ק נערה · והם סותרים זא"ז · ועב"ש שם ס"ק י"ד כתב בזה ג' תירוצים · א' בשם הד"מ דכאן בסי' צ' איירי לפי המנהג דהיורשים יכולים לסלקה (ר"ל היכא שתיקנו כך ע' בסי' צ"ג ס"ג בהגהה · אבל מן הסתם לדידן דקיי"ל כאנשי גליל כל הנכסים נקראו מוחזקים לה וראויים לגבי היורשים ואין בעל הבת יורש מהם כלום) ב' בשם מהרי"ל סי' ע"ד דשאני ירושה הבאה מאליה (ר"ל ירושת הבעל את אשתו דממילא קא אתיא) אבל כתובה ניתא אלא הוב ומחוסר גוביינא · ג' בשם תשובת שארית יוסף דיש חילוק היכא דנשבעה על כתובתה אז היא מוחזקת בנכסים הן לענין ירושה הן לענין כתובה וכאן איירי שלא נשבעה ע"ש (ויש נ"מ לדינא בין התירוצים כמובן) וכפי הנראה מדברי הב"ש שם וכאן סק"ח תופס לעיקר תירוץ מהרי"ל וכן הח"מ שם וכאן לא כתב אלא תירוץ מהרי"ל · ועין בתשובת פרח שושן כלל ד' סי' א' שהאריך מאד בענין זה והביא הרבה לשונות מגדולי בעלי התשובות המדברים בזה כגון מהרי"ט ח"מ סי' ע"ג ורשד"ם א"ה סי' קי"א ופני משה ח"א סי' נ"ט וח"ב סי' ע"ז וגינת ורדים כלל ד' ותורת חסד סי' נ"ד ומטה יוסף ח"מ סי' י' ועדות ביעקב סי' כ' · ומכלל דבריהם מבואר עוד ישובים של הסתירה הנ"ל · והרב המחבר ז"ל נשא ונתן בדבריהם והעלה שם לדינא הלכה למעשה דלענין כתובת אלמנת הבן (דלקמן סי' ק' הנ"ל) יש לפסוק בהחלט דחשיבי הנכסים ראויים ואין אלמנת הבן גובה מהם שכן דעת רוב הפוסקים אמנם לענין ירושת הבעל (המוזכר כאן) אף דמהרי"ל ס"ל דלא חשיבי ראוי לגבית כיון שדעת הרמ"א ודעימיה אינו כן יש לדון בזה דנכסי היכא דקיימי קיימי שאם הם ביד בעל הבת יחזיק בהם בטענת קים

מהרי"ל ודעימיה ואם הם ביד היורשים יאמרו קים לן כדעת מור"ם ודעימיה דס"ל דהנכסים נקרא ראויים ואין הבעל יורש
ס לא היכא שתיקנו שהיורשים יכולים לסלקה כנ"ל) ע"ש היטב · ועיין עוד בתשובת מהר"ם אלשקר סי' כ"ה : (ד) היה לו
ין בתשובת חות יאיר סי' קכ"ב שכ' דאפי' אם הכניסה השטר לבעלה בנדן בעת שנשאה ה"ל ראוי ואינו יורש ואפי' הגיע זמן
ער לפני מותה לא חשיב בהכי מוחזק· וה"נ בכה"ג לענין ירושה דידה דאם מת מורישה ולפני שירדו יורשים לנחלה או אפי'
שכימו ליתן לה הני חלק זכר מ"מ כל כמה שלא נתנו לה ומתה היא אין הבעל יורש · ומ"מ אם הכניסה לו שט"ח בשטר
איהו וכ"ש או במעמד שלשתן במלוה בע"פ ודאי משעה שהכניסה דידיה הוא וזה ברור ע"ש ועיין בתשובת שבו"י ח"ב
ו וכם' ב"מ מזה : (ה) ואחריו ליורשי · עב"ש ס"ק י"ג מ"ש שכיב מרע שנתן מתנת ש"מ לא"א ומתה קודם שגבתה
ף תשובת ר' בצלאל דבעל יורש כו' ועיין בס' דגול מרבבה שכ' דבתה"ד סי' ש"ן משמע שדינו כמלוה ואמנם בהפך
דאי יורש הבעל ע"ש ועיין בתשו' שב יעקב סי' כ"ו : (ו) הנושא אשה מחייבי לאוין · עב"ש ס"ק ט"ו ומכלל דבריו
מבואר

באר הגולה

ט משנה גיטין דכ"ה ע"א *פי' שאינה צריכה גט ממנו אלא יוצאת במיאון י כתב ה"ה שלמד זה ממ"ש שאין לה כתובה וכשם שאין לה כתובה כך אינו יורשה כ גם בזה כתב שלא מצאתי מבואר אבל דברי טעם הן ל שם וכרב הונא דלא הוי קדושין וכל שכן הוא לענין ממון דהעמד הממון על חזקתו מ לא מצאתי מוצא דין זה דלדעת הרשב"ם משעת קטטה ודעתו לגרשה אינו יורשה ולדעת הרא"ש אין הירושה נפקעת אלא בגירושין גמורים וכמ"ש הטור בשמם ולענ"ד מ"ש המחבר דאין הבעל יורשה דהיינו הנכסים שהן בחזקת האשה אבל הנכסים שהן בחזקת הבעל לדעת הרא"ש והתוספות אין מוציאין מידו דאין ספק מוציא מידי ודאי ו[...] נפל הבית עליו וכו' שבסעיף שאחריו *כפי' הרשב"ם שם בעובדא דתותרני' דף קמ"ו ע"א וע"ב שם מעשה היה בנשואה אך [...] כתב כיון שטוען שהם קדושי טעות הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ואינה יורשה ב מש' ב"ב דף קנ"ה ע"א וכב"ה [...] שייחד לה נכסים לכתובתה דאינה צריכה לישבע דאל"כ אפילו מת הבעל תחלה אין יורשיה יורשים ממון שצריך' שבועה [...] פ"ט וריש סי' נ"ו ע כר"ל משום בר קפרא הרי"ף והרא"ש והרמב"ן פ ל' הרמב"ם בפכ"ב מעובדא דההיא איתתא וכו' [...] נחמן כתובות דף ע"ח ע"א צ אבל שיירה מקצת מתנתה קיימת כמבואר שם בגמ' ק כאביי שם דאמר עשאם כנכסי' שאינ[...] לבעל וכר"ש דע"ח ע"א ר ברייתא שם דף ע"ט ע"א

אבן העזר הלכות כתובות צ

תופסין בה אם מתה תחתיו יירשנה (וכן אשה (יא) שהמירה הבעל יורשה) (ב[...] בשם אבי העזרי) טוכן הנושא את הקטנה שהיא צריכה ימיאון אף ע"פ[...] קדושיה קדושין גמורים אם מתה תחתיו יירשנה יאבל הפקח שנשא ד[...] אפילו נתפקחה אחר (יב) שנשאת אם מתה לא יירשנה כוהחרש שנשא [...] ומתה (יג) יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת לו וזיכהה לו ממ[...] ד לקטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה בין בפני[...] שלא בפניו אפי' שתק האב אם מתה אין הבעל יורשה אא"כ רצה האב בנש[...] ה מ מי שנתגרשה ספק גרושין (יד) ומתה (ז) אין הבעל יורשה: הגה אבל שלא נתגרשה (ח) אע"ג שנתן עיניו לגרשה יורשה (טור בשם הרא"ש) הטוען על אשה[...] בה מומין ומקחו מקח טעות כמו שנתבאר לעיל סימן ל"ט אם מתה אינו יורשה (תשוב[...] סוף אישות ובמרדכי פרק מי שמת*) אשה שמרדה בבעלה ומתה בעלה יורשה (כן משמ[...] המ"מ פ' כ"ב) וע"ל סימן ע"ז המורד על אשתו או מדירה ואינו נוהג עמה מנהג אי[...] דאם מתה אינו יורשה (הגהות מרדכי פ' אע"פ): ו נ נפל הבית (טו) עליו ועל[...] ואין ידוע איזה מהם מת תחלה ואין לו בנים (טז) ממנה יורשי הבעל עיקר הכתובה (יז) והתוספת סויורשי אשה יורשין נ"מ עובין שניהם ד[...] נכסי צ"ב: ז פהאשה שכתבה צכל (יח) נכסיה לאחר בין קרוב בין[...] קודם (יט) שתנשא אע"פ שאם נתאלמנה או נתגרשה תבטל (כ) המתנ[...] הבעל אוכל פירותיהם ואם מתה בחייו אינו יורשה שהרי נתנה אותם ק[...] שתנשא וכשתמות בחיי בעלה יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור[...] עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם קודם וכתבה למקבל מתנ[...]

פתחי תשובה

מבואר דהכא מיירי אפי' שלא נבעלה רק שנכנסה לחופה וכ"כ בס' שעה"מ פ"י מה"א בקונ' תופס תנאים סעיף ד' ע"ש שהאריך בענין זה: (ז) אין הבעל יורשה. עבה"ט ובלבוש כתב ג"כ בסתימות דהבעל יורשה ע"ש ועיין בתשובת מקור ברוך סי' י' ובת' תורת חסד סי' נ"ו ובס' שעה"מ שם ס"ד מ"ש בזה: (ח) אע"ג שנתן עיניו לגרש. עב"ש שכ' לאפוקי מדעת הרשב"ם כו' [ובס' כרם שלמה כתב שראה בגליון כ"י מהגאון בעל חתם סופר שכ' ונלע"ד דאפי' הרשב"ם נמי לא אמרה אלא קודם תקנת רגמ"ה אבל עכשיו שאין בידו לגרשה לא עדיף הוא מאשה שאמרה לבעלה גרשני דלא מקרי בזה קטטה כמבואר ר"פ האשה שלום עכ"ל] ועי' בס' ישועות יעקב סק"ח שהביא דמהרש"ל פ"ב דגיטין למד מזה לענין אבילות במעשה שבא לפניו שהתפשרו על הגירושין ומתה האשה והורה הלכה למעשה שלא ינהוג הבעל אבילות דהלכה כדברי המיקל באבל והסכים עמו הרב גדול מארץ ישראל (עיין בס' ב"מ מזה). והוא ז"ל כתב על זה הנה זה ימים אירע מעשה בא' שקיבל

באר היטב

מעכשיו לפלוני ואחריו לבתי לא מהני מלת מעכש[...] לראשון עיין ב"ח ודרישה: (יא) שהמירה. עי' [...] סי' רפ"ג וס"ס רפ"ה: (יב) שנשאה. היינו בלג[...] עמה אחר שנתפקחה אבל אם נתפקחה ונתי[...] אח"כ הרי היא כאשתו גמורה לכל דבר. [...] (יג) יירשנה. והראב"ד חולק ע"ז. ושוטה שנ[...] או להיפך אינו יורשה עיין ב"ש: (יד) ומתו[...] כ"כ הרמב"ם והראב"ד חולק עליו וכן המגי[...] דבר זה מחלוקת הגאונים. לפ"ז מהני עכ"ת[...] הבעל ב"ש: (טו) עליו וכו'. עיין ב"ש ותוס' [...] בתרא פרק ט' משנה ס': (טז) ממנה. אבל [...] לו בנים אלא ממנה אין נ"מ מזה דהא הבני[...] הכל. אבל אם יש לו בן מאשה הראשונה ובן מאש[...] דין זה. אע"ג דבן מאשה זו יורש בודאי [...] וכ"מ וכל"ב לא אמרינן כיון דהוא יורש ודי [...]

יורש הכל ועיין בחה"מ סימן כ"פ: (יז) והתוספת. היינו מה שהוסיף הוא מעצמו. אבל תוספת [...] הנדוניא דינו ככל"ב כמ"ש סימן ק' ועיין ב"ש ס"ק כ"ד: (יח) נכסיה וכו'. עיין בח"מ סי' ר"נ כמ[...] שיור אם משייר: (יט) שתנשא כ"ל שעומדת להנשא. או יש אומדנא דמוכח דכוונתה היה להבריח [...] גלתה דעתה. ואם לא עמדה להנשא דאז לא הוי אומדנא דמוכח. או אם נתנה רק מקצת דליכא אומדנא [...] ועדי חתימה על השטר מתנה מעידים שאמרה שכוונתה היתה להבריח אם כתיבת יד העדים יוצא מ[...] אין נאמנים ומתנה קיימת הרא"ש ב"ש: (כ) המתנה. ואם מת הבעל ואח"כ מתה קודם שמחזרה המת[...]

פי'

ולכשארצה שהרי לא קנה קנין גמור (ט) עד שתרצה אין הבעל אוכל אותה המתנה (י) ואם מתה אינו יורשה: ח שיש מי שאומר דדינא תת דוקא בשלא כתבה לו מתנה גמורה מתנה חלוטה מתנה עלמין אבל תבה לו כן קנה (כא) לגמרי: ט תהאשה שמכרה מנ"מ אחר שנשאת שאותם הנכסים נפלו לה קודם שתתארס הבעל מוציא פירות מיד ות כל ימי חייה אבל לא גוף הקרקע ואם מתה בחייו מוציא הגוף מיד חות אבלא דמים (וי"א דאף בחייה מוציא גוף הקרקע מיד הלוקח בלא דמים) (טור) ואם הדמים שלקחה מהלקוחות [י] בקיימים (כב) בעצמם (או שנמלאו בידה ונוכל לתלות שהם (כג) אלו) (טור בשם הרא"ש) מחזירין ללקוחות ואינו לומר שמא מציאה הן: הגה נתאלמנה או נתגרשה מכרה קיים (טור ורוב הפוסקים) חייה (יא) אם הבעל רוצה לבנות או לסתור בקרקע [יא] הלוקח יכול למחות (כ"י קת ת"ה רע"ב) ואין חילוק בין אם מכרה הנכסים או הקדישה (כד) אותן: י גואם מודה או שיש עדים שברשותו (כה) מכרה אינו מוציא מיד הלקוחות חו דמיא ואי בעי לוקח הוי' מחרים שלא מכרה מדעתו: הגה ראה שמכרה ושתק אבל משום זה זכותו (תשובת הרא"ש כ' מ') לותה בעת חליה לתת כך וכך ממלבושיה (כו) הבעל או נתנה לעניים אינו יכול לחזור בו ואם לעשירים יכול לחזור (כז) בו

ש הר"ן בשם הרא"ש
ת ג"ז הרמב"ם שם
כרב ושמואל וכו'
וכר' יוסי בר חנינא
באושא התקינו וכו'
שם דע"ח ע"ב
א וג"כ רב כהי
והרי"ף ב וכ"כ
הרי"ף ופי' ה"ה
בשם הרשב"א
דמסברא אמרינן
דאינהו ניהו וכ"כ
הרא"ש וכמ"ש
הרמ"א ג טור בשם
רבי אפרים וכ"כ
ש"ס בשמו

באר היטב

מת הבעל ויורשיה יורשים כ"כ הרא"ש: מרי · ואם כולם כתבו כן אמרינן שופרי דשטרי "כ אמרה בפירוש לכתוב כן · מיהו אם ידעה ן ולא מחתה אפשר המתנה קיימת הר"ן ועיין מן ע"א · מיהו בגלתה דעתה דכוונתם להבריח רטנה לישא לא מהני המתנה· המגיד ב"ש: צמם · ואם הוציאה המעות על דבר אחר יוכל ור מיד שהוציאה המעות קמו עלה בהלואה מחויב לשלם ההלואה שחייבת · ומטלטלין אני יורש אותן כ"כ הר"ן והמגי"ד ועיין מן ל"ו · ומ"ש הש"ך שם לא שייך כאן דאל נה כ"מ · ולא שייך כאן תקנות השוק · מיהו פ י"כ וד"מ הביא דבריו · דאם איתא הדבר ון המעות חייב לשלם להם · ועיין ב"ת מ"ש ם ל"ו ומדבריו שם ראיה כמ"ש הכ"י · ועיין מה לדק סי' יו"ד ועי' ב"ש: (כג) אלו · ובעל שמא ממעות שלו לקחה · מיהו בטשאת בבית מצלו הם · ואם רצה הלוקח הי' מחרים אם לא ת אלה כמו שהי' מחרים על המכירה ב"ש: ן · אפילו קדושת הגוף · אמנם אם נתאלמנה ם ת"ה סי' רע"ב: (כה) מכרה · א"א שנתגה ג ואמרה שבעלה נתן לה רשות לעשות כטוב בעיניה עיין הרשד"ם חא"ה סימן קפ"ט · ובחלק ח"מ סי גריו סותרים מתא"ה לחלק ח"מ ע"ש · בעל שהלך פתאום חוץ לעיר ואחר זמן שלח אחריה שתלך תייסב האשה ומכרה כל מטלטלי הבית הכבדים ובלתי ראוים להוליך עמה ופרעה חובותיה ומשכנה בית לבעלה בגל"ב מה שעשתה עשוי הרמ"ע ח"א סי' ק"ן · ויש חולקים וע' הרשד"ם חח"מ סי' נ"ז · ם משכנה הבית לצרך מזונותיה ופרנסה מה שעשתה עשוי הרמ"ע סי' הנ"ל החזיק בעל המשכונה ומכחיש לאשה ואומר שברי לו שהיתה לה הרשאה מבעל נאמן במיגו דאי בעי כפיש לשטריה ואמר ניתי הרמ"ע סי' הנ"ל ועיין כנה"ג דף ק"ז ע"א: (כו) הבעל · דהיינו שנתרצה הבעל בלי הפגרת ביו"ד סי' רל"ב סעיף י"ז בהג"ה בה"י · אשה שנתנה לבנה מתנה בפני בעלה ושתק בעלה בין היו נ"מ בין היתה מתנה שנתן הבעל לאשתו במתנה גמורה · אין במתנתה כלום · ואם אמרה לבנה קח ז שאביך נתן' לך והאב שמע ושתק אפשר שבזה הוי שתיקתו הודאה וע"ע הרא"ש תשובת כ"י: נדיה כתב דמתנתה מתנה עיין כנה"ג דף ק"ח ע"א סעיף נ"ג נ"ד: (כז) בו · היינו במתנה מרובה

פתחי תשובה

הרס ממאה רבנים וזיכה גט לאשתו וכיני מתה עליו אשתו ואמרתי דבזה כדאי מהרש"ל לסמוך עליו שלא לנהוג איסור כלל כיון שכבר זיכה לה הגט ע"ש: (ט) עד שתרצה אין הבעל אוכל פירות · עב"ש ס"ק ל"א ועיין בת' נו"ב תניינא סי' ל"ג שכ' דהמראה מקום של ס"ק זה נרשם בטעות שהוא נרשם במ"ש המחבר אין הבעל אוכל פירות אותה מתנה וקאי במהיום ואח"כ וזה טעות אלא הב"ש מרשים קודם לזה עמ"ש המחבר אין הבעל אוכל פירותיהן וס"ק ל"א נ"ל קודם סק"ל וע"ש פירוש דברי הב"ש בזה: (י) ואם מתה אינו יורשה · עב"ש ס"ק ל"ג עד וא"י מנא ליה ועיין בס' קרבן נתנאל פ"ח דכתובות אות י"ג: [י] קיימים בעצמם · עבה"ט מ"ש ואם הוציאה המעות כו' ובגליון ש"ע דהגאון רע"ק איגר זצ"ל כ"ב ע' בש"ע ח"מ סי' שמ"ע]: (יא) אם הבעל רוצה לבנות · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סימן קי"ח שכ' ומ"מ אם רוצה לבנות כדי להרבות בפירות ומתנה שאם יזכה הלוקח יסיר ידו על התחתונה מסתברא לי שלא יכול הלוקח לעכב דאע"ג דמי שרוצה לירד לתוך שדה חבירו אפי' בהגאי זה יכול בעל השדה לעכב ולומר איני רוצה שתבנה בתוך שלי אפי' ע"מ שתסיר ידך על התחתונה שאני הכא שיש לו בקרקע זה שייכות חדא שהוא אוכל פירות ואיכא מ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי ותו דאפשר שלא יזכה הלוקח בקרקע זה לעולם דקיי"ל כתקנת אושא כו' ע"ש: [יא] הלוקח יכול למחות · עח"מ שכ' אף אם לא מכרה היא בעצמה יכולה למחות כו' ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל כ"ב וז"ל והסמ"ע סי'

(מרדכי סוף הזהב ותשו' מוהר"ס) ועי' לעיל סימן פ"ו אם מכרה או משכנה מש
יא ד בד"א שאם מכרה משנשאת מוציא הבעל מיד הלקוחות בנכסים ה
לבעל אבל אם נפלו לה נכסים ה ולא ידע בהם הבעל לכתחלה לא תמכור
מכרה אותם קודם שידע בהם מכרה קיים ו וכן ארוסה לכתחלה לא
נכסים שנפלו לה ח משנתארסה) ואם מכרה קודם הנשואין מכרה קיים
נכסים הידועים לו) : יב ט נכסים שאינם ידועים לבעל כשיודעו לו מיד
נכסי מלוג וכן הפירות שימצאו בידה מיד שיודעו לו הרי הם נכסי מלוג
אשה שאמרה על ירושה שנפלה לה שאביה צוה לתת ממנה לאחרים אם הנכסים ידוע
אינה נאמנת מיהו אם מת הבעל צריכה לקיים הודאתה ואם הנכסים אינם
(כח) נאמנת (בית יוסף בשם תשובת הרשב"א) : יג י האשה שמכרה או נתנ
שנשאת בנכסי צ"ב בין לבעלה בין לאחרים לא עשתה כלום (וי
כשתתאלמן או תתגרש מכרה קיים) (נ"י פ' החובל) כ וכן בעל שמכר קרקע
אשתו בין נכסי צ"ב בין נ"מ לא עשה (כט) כלום ל ויש מי שאומר
הוא עצמו יכול לערער על המכר (ואפילו אם מתה בחיין הבעל יורש כחה ויכו
(טור) : יד מ אין האיש רשאי למכור מטלטלין של נכסי צאן ברזל ולא י
נ ואם מכרן או משכנן מה שעשה (ל) עשוי : הגה ס וי"א דמכרו (לא) בטל וט'
שהכניסה לו אין להן דין צאן ברזל רק נכסי מלוג כמו שנתבאר לעיל סימן ע"ז
מכרן או משכנן בטל לכ"ע כן נ"ל וי"א דאם אמר שברשותה עשה מה שעשה (
(לב) בשבועה וכן אם אמר שנתן לה הדמים (תשובת הרשב"א סי' תקל"ו ותקל"ז
(יג) שגבה קרקע מן העובד כוכבים בחובו אם יש רשות לעובד כוכבים לפדותו
מטלטלין ואין לאשה כח למחות (לג) בו שלא למכרו אבל אם החזיק בה הי
(לד) העובד כוכבים יכול לפדותו יש לה דין קרקע ושעבוד כתובת האשה עליה
קרקע (ת"ה סימן של"ם) : טו ע מטלטלין (טו) שנתן לה (לה) משלו ד

ד משנה שם דף פ"ח ע"א וכמ"ש הרי"ף והרא"ש והרמב"ם
ה כדמפרש רבי יוחנן שם
ו כנ"ל וכן הוא בטור ורמב"ם וגמ' שם
ז שם במשנה
ח דהא שנפלה לה קודם שנתארסה מוכרת לכתחלה
ט טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו
י ברייתא' יבמות דף ס"ו ע"ב וכפי' רש"י שם
כ שם
ל טור בשם ר"ת וכתב הטור שאין הפכים אביו הרא"ש
מ רמב"ם בפ"ל מהלכות מכירה
מברייתא יבמות דף ס"ו ע"ב וכ"כ הרא"ש משום שהאג' תפילה בשבת בית
אביה
נ הרמב"ם שם וכתב ה"ה שכן דעת רב האי
ס טור בשם הרא"ש וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א והרמב"ן וכ"כ הריב"ש
ע הרמב"ם בפ"ל מהל' מכירה

פתחי תשובה

דו"ב ס"ק י"ג כתב דהיא אינה יכולה למחות עכ"ל :
(יב) נאמן בשבועה · עבה"ט ועמ"ש לעיל סי' פ"ג סק"א
מזה : (יג) שגבה קרקע · כתב בס' ישועות יעקב
ס"ק י"ט וז"ל ובעסק חזקות שנוהגין בכמה מקומות במדינת
ישמעאל שמי שדר בבית ישמעאל או בכיפה יש לו חזקה
שאין אחר רשאי לשכור בבית מן הישמעאל בלי רשות ובכמה
מקומות הוא דרך קנין שקונין ומוכרין זכות חזקות אלו אם
דינם כקרקע או כמטלטלין האריכו בזה האחרונים בתשובותיהם
ובכמה דברים יש נ"מ בזה כגון לענין מצרנות ולענין שעת"ז
שכתוב בו חוץ מספרים וקרקעות והסכימו כולם שאין לנו הכרעה
גמורה בזה ונכון למנות פשר דבר אף שלא מרצון הצדדים
עכ"ל : (יד) שנתן לה משלו · [עבה"ט ועיין בתשובת חתם

באר היטב

מרוצה · ובמתנה מועטת נקרא מחוסר
בח"מ סי' רמ"ט וסי' ר"ד : (כח) נאמנת · ה
הודאה בב"ד הוי כמכרה קודם שידע ומכיר
ב"ש ח"מ : (כט) כלום · כתב הרא"נ"ת ח"מ
דאפילו היא מרוצה במכר אלא שאינה רו
לראובן אלא לשמעון המכר בטל ע"ש · ו
יוכל למכור כך אינו יוכל לשעבד וכן להקנ
ח"א סי' ש"ע וסי' רע"ד · אם מתירא
מגלות אין לה לעכב במכירתם ואם מעכב
יוכל לומר תפטרי אותי מאחריותם תשובת
רע"ח : (ל) עשוי · כ"כ הרמב"ם · וכתב הב"ש
אפילו היתה האשה צווחת בשעת המכירה שאינה רוצה למכרם המכר קיים ע"ש : (לא) בטל · ריב"
האחרונים · ואם היא מכרה והוא מסכים אח"כ או להיפך המקח קיים ואינו צריך קנין חדש · ועיי
לפרנסה מ"מ היא יכולה לערער על המכירה ועיין ב"ש : (לב) בשבועה · היינו אם היא תובעת לב
לה נאמן בשבועה דהוא הנתבע ואם היא תובע למלוה שהלוה על הבגדים · בתשובה מ"כ שהבי
דהיא נאמנת נגד המלוה לומר שהשכין שלא ברשות ותשבע והמלוה יחזיר לה · והמרדכי ס"פ ה
מסתמא אמרינן ברשותה השכין · ומשמע אפילו אם הבעל אינו בכאן ואינו טוען שעשה ברש
מסתמא עשה ברשותה · והרשב"א בתשובה שהביא ב"י ס"ם ע"ג כתב דמאן לימא לן דלא אפקא
שייך תקנות השוק ע"ש · משמע נמי דא"י להוציא מן המלוה בלא מעות וכ"כ הסמ"ע בסי' ע"ב
ועיין מ"ש הש"ך שם דבגדים מה שעשה לה בעלה מרצון הטוב יוכל להשכין לכתחלה ע"ש · והב"ש ס
עליו ע"ש ועיין בהר"א ששון סי' מ"ע · ובפליטת בית יהודה סימן י"א : (לג) בו · אפילו אם כותב
מטלטלין אג"ק : (לד) העובד כוכבים וכו' · ואם החזיק ישראל כ"כ בקרקע הכותי שהכנים בה פועלים ל
או שהכנים דיורין בבתים איזה זמן אעפ"י שביד הכותי לפדות מ"מ חייב הקרקע כגבוי לישראל כו
פלאה הכותי וכח שעבוד כתובת האשה עליו · ת"ה ח"מ ב"ש : (לה) משלו וכו' · עיין ש"ך בח"מ
י

צ"ב שאינו רשאי למוכרן (לו) לכתחלה פוה"ה למטלטלין שקנה לה אפי׳
ו לידה ואפילו אין לו במה להתפרנס צואין חלוק בין בגדי שבת ויו"ט
חול אבל כלי זהב ובדולה (טו) יכול (לז) למוכרם אם הוצרך להתפרנס
ואם קרובים נתנו לה בין תכשיטין בין בגדים יכול הבעל למוכרם לפרנס
צמו: טז קמכרו שניהם (לט) בנכסי מלוג בין שלקח מהאיש תחלה וחזר
מהאשה בין שלקח מהאשה וחזר ולקח מן האיש מכרם קיים שוכן האשה
ה או נתנה נ"מ לבעלה מכרה ומתנתה קיימים *ואינה יכולה לומר בנ"מ
חת עשיתי לבעלי תאבל בשאר נכסים יש לה לומר כן כיצד אהאשה
ה או נתנה לבעלה מנצ"ב בין קרקע בין מטלטלין או שדה שייחד לה
תה או שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניסה לו שום משלה לא
עלה ואעפ"י שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא
לא מכרה אלא מפני שלום (מ) ביתה לפיכך אין לבעל ראיה כלל בנכסי
חוץ מנ"מ אא"כ קבלה עליה אחריות (מא) בפירוש: הגה יש אומרים דדוקא
ונתינתה לא מהני אבל אם מחלה (מב) לבעלה כל זכות שיש לה על הנכסים מהני
גי מחילה לענין כתובתה (הרא"ד והרא"ש) ויש חולקים (הרמב"ן והרשב"א והר"מ
מ"מ): יז בהבעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה אשתו ללוקח דין ודברים
עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנו הרי זו טורפת שלא כתבה
א כדי שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה ויש לה לומר נחת רוח
לבעלי גואפילו כתבה לו שלא תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אינו
אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שעבוד על מקום זה ואחר
ר אותו הבעל (טז) אינה טורפת (מג) אותו הוכן אם מכר הבעל ואמר
לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי עמך ולא הסכימה למעשיו וחזר
ומכר לאיש אחר ובין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר הבעל
ה למעשיו וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו אינה יכולה למחות
יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי זוכן אם קבלה עליה (מד) אחריות
ו שאם יטרוף בעל חוב של בעלה ממנו שהיא תשלם לו אינה יכולה

באר הגולה

וש"פ פ הגהת אשרי ס׳ הגוזל קמא צ מהרי"ק בשורש י"ז ק שם ר מסקנת הגמ׳ ב"ב דף נ׳ ע"א ש שם *פי׳ דכיון דשלה הם אינה יגורה מבעלה ויכולה למחות ת משנה גיטין דף נ"ה ע"ב וכדמוקי לה בג"ב שם דבשאר נכסים הויא לה היכה דאמר לה עיניך נתת בגירושין ובמיתה א ל׳ הרמב"ם בפ"ל מהלכות מכירה ב ל׳ הרמב"ם בפי"ו מה"א וממסקנת הגמרא כתובות דנ"ה ע"א ג טור ד משנה גיטין דף נ"ה ע"א לקח מן האשה וחזר ולקח וכו׳ ה כרייתא שם בכתובות וכר"ת דמוקי התם ההם מתני׳ כוותיה ו הרמב"ם שם ז טור וכשמואל דתניא כוותיה גיטין דף נ"ח ע"ב ועוד דקי"ל הלכה כשמואל בדיני

באר היטב

מ"ש הב"ש ס"ח כ"ב: (לו) לכתחלה· ובדיעבד מכר· משמע מדברי המחבר דהמכר קיים· ב דהמחבר איירי שהכנים לה שום משלו ליחד התוספתא שהוסיף לה ע"כ מטלטלין אלו כדין ו רשאי למוכרן לכתחלה ובדיעבד מכורין לדעת · אבל מה שנתן לה במתנה גמורה מיד דין נ"מ להם והמכר בטל· ומ"ש המחבר וה"ה המטלטלין ה וכו׳· הוא לאו דוקא כי מה שקנה אפילו בדיעבד בטל המכירה ע"ש· וב"ש השיג עליו ומסיים עמה נ"ע בדיעבד אם המכירה קיים ע"ש: (לז) למוכרם· והא דכתב הרא"ש והטור דא"י למכור שם איירי שהיא הכניסה לו ב"ש: (לח) עצמו· ר"ל שימכור מה שאין נריך לה כ"כ ויניחנו המעות על ויאכל הרווחים כי המתנות הם נ"מ והוא אוכל הפירות · ומ"ש כאן יוכל הבעל למוכרם לפרנס יט מן הרווחים ולא מן הקרן ח"מ ב"ש: (לט) בנ"מ · לכאורה נראה שזה שכתב כאן בעל הטורים "ש ביו"ד בהלכות עבדים במי שחציו עבד וחציו בן חורין ועבד של שני שותפין וכן מ"ש הרמב"ם בדין זה ה"א למ"ש בפ"ב מהלכות רוצח ופ"ה מהלכות עבדים ועיין בה"י ביו"ד בהל׳ עבדים ס"ק ז׳ ועיין ב"ש: ה· הב"י והכ"מ מדייק דוקא כשהיא טוענת כן אבל כל זמן שאינה טוענת מכירתה קיימת· ומהרי"ט ח"ב חח"מ סי׳ נ"ו כתב דאפילו לא טענה אין במעשיה כלום: (מא) בפירוש· ולא אמרינן בזה אחריות יין בהרמ"ע ח"ב סי׳ קנ"ט: (מב) לבעלה וכו׳· ויש חולקין · עיין ח"מ ב"ש · ומסיים ב"ש ונדוניא שלנו על סך כך וכך מהני המחילה ואינה יכולה לומר נ"ר עשיתי לבעלי • והיינו כשמחלה אחר שנה או אבל אם מחלה תוך שנה או שנתייס לא מהני המחילה למנהג שלנו ע"ש ועיין כנה"ג דף ק"ח ע"ב "א: (מג) אותו · וה"ה אם כתבה שטר בפני עצמו מהני אפילו כתבה אחר מכירת הבעל וא"י לומר תי לבעלי דכולי האי לא עבדה· ואם הוא רוצה ליקח הלואה והיא שלקה כחה מנכסיו ואח"כ לקח אי כקנין אשה והדר בעלה עיין ב"ש: (מד) אחריות· ועכשיו נוהגים דכותבים אחריות וקונים מן

פתחי תשובה

סופר) סי׳ קט"ג שהאריך וביאר שבה חילוקי דינים בענין זה ע"ש במפתחות]: (טו) יכול למוכרם· עבה"ט בשם ב"ש ועי׳ בשו"ת הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי מ"ש בזה: (טז) אינה טורפת אותו· עבה"ט בשם ב"ש שכ׳ וה"ה אם כתבה שטר בפ"ע מהני כו׳ ועיין בס׳ ישועות יעקב ס"ק י"ט שהשיג עליו

לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי : הגה וי"א (יז) דאם האשה קבלה המעות
יכולה לומר עוד נחת רוח עשיתי לבעלי (ב"י פ' חזקת ובמישרים נכ"ג ח"ד) אשה ש
שחייבת עם (מה) בעלה לריכה לשלם ולא יכולה למימר בזה נחת רוח עשיתי לבעל
אמרינן כן אלא בנכסים שמוכר (ב"י בשם תשובת הרמב"ן) אשה שסלקה כחה מנכסי
קודם שקנאן הבעל יכול למכרן אחר כך ואינה טורפת מהן ולא שייך בזה לומר נחת
עשיתי לבעלי (מרדכי ריש הכותב והגהות מיימוני פכ"ג) : **יח** [ח]נכסי צאן
שאבדו או (מו) נגנבו ומחלה אותם לבעלה וקנו ממנה בעדים אינה
לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צ"ב הק
לא קנה מפני שיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי : **יט** אשה שאמ
בעלה שתעשה בבגדיה ובתכשיטיה מה שתרצה [ט]אם מכרה או נתנה (מז) ב
כ [י]ראובן שהיה לאשתו קרקע נכסי מלוג ונתחייב לשמעון בשטר ואח
נתחייבו הוא ואשתו בשטר ללוי ומתה בחיי בעלה לוי קודם לגבות
קרקע של נכסי מלוג :

צא אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה • ובו ה' סעיפים

א [א]אשה שהכניסה (א) שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו אינו מחול מפני
בידה : הגה ולכן אינה (ב) נאמנת גם כן לומר פרוע הוא (נ"י פ' הכותב) והוא
מלוה על פה אינה יכולה למחול (ב"י בשם רבינו ירוחם) : **ב** [ב]בעל בנכסי אשו
כלוקח לפיכך מי שאמר לאשה נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת הוי
ואין לאחריך במקום בעל כלום [ג]דק"ל נכסי לך ואחריך לפלוני ומכר הו
אין לשני אלא מה ששייר ראשון [ד]בד"א באומר כן לפנויה אבל ד
לנשואה נכסי לך ואחריך (ג) לפלוני ומתה [ה]אחריך קונה ולא הבעל
האומר לנשואה נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרו ומתה יעמדו (ד) נכסים
הלוקח : **ג** [ו]גבו לאשה קרקע מבעל חובה ונשאת (ה) ומתה וירשה
אע"ג דשומא חוזרת לעולם הכא אינה חוזרת דבעל כלוקח הוי והוי
מכרתו לאחר וכן אם גבו ממנה לבעל חוב ונשאת ומתה וירשה אין מחזי
(ו) השומא : **ד** [ז]היה עליה מלוה על פה ואחר כך נשאת אינה נגבית (ז) מ
דמלוה על פה אינו גובה מהלקוחות : הגה מיהו אם המעות שהלוה בעי

באר הגולה

ח רמב"ם בפ"ב מה"א וכתב ה"ה שטעם רבינו שהרי זה דומה למחזרת נכסי צ"ב לנ"מ וכו' והבעל לא לקחן לעצמו וכו' יכולה למחול השעבוד
ט תשובת הרא"ש כלל ל"ח הביאו הטור ומפרש דלא אמר לה מה שתרצי וכו' אלא שתוכל להשאילם ולהפקידם ביד אחר
י נ"י שם ושם ומפרש הטעם משום שלא בא לכלל ירושה ושעבוד דאקני לא חל אלא לאחר שיבאו הנכסים לידו
א מימרא דרבא וכו' דמודה שמואל וכו' כתובות דף פ"ה ע"ב
ב מימרא דאביי שם דף נ"ה ע"ב
ג ברייתא שם וכרשב"ג
ד אוקימתא דגמ' שם
ה שם בגמרא מאי קאמר ליה אחריך ליקני בעל לא לקני
ו פשוט בגמרא ב"ת דף ל"ה ע"א
ז בעיא ולא נפשטה ב"ב דקל"ט ע"א כדעת הרי"ף והרא"ש דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא אבעי

פתחי תשובה באר היטב

ודעתו לדינא דלא ככב"ש ע"ש : (יז) דאם האשה קבלה מן האשה והדר בעלה עיין ב"ש : (מה) בעלה
המעות • עיין בס' ישועות יעקב דלאו דוקא דמי שווי המכירה בח"מ סי' קי"א : (מו) נגנבו • ה"ה אם נכתב
אף בנתן לה סך מועט מפני ע"ש : על סך מעות מפני מחילה אפילו כשהם בעין והג
שאבדו קמ"ל אע"ג בתחלה היו בעין ריב"ש • אם היה לה שטר על בעלה ומכרה לאחר ומחלה לבעלה לנ
אמרינן בזה נ"ר עשיתי לבעלי רשב"א ב"ש : (מז) בסל • די"ל כוונתו היה להשאיל ולהפקיד ולא למכור עיין
(א) שט"ח • הן שהכניסה לו בתורת נצ"ב הן בתורת נ"מ א"י למחול ח"מ ב"ש : (ב) נאמנת וכו' • כיון
לה מינו דהא א"י למחול • וכן מלוה בע"פ א"י למחול וא"י לומר פרוע הוא כשהוא תוך הזמן
הלוה טוען פרעתי השטר • אם אין בו נאמנות אז חייבת היא לישבע • יש לומר איני רצוני לישבע כי פרוע
וכמלוה בע"פ תוך הזמן תליא בפלוגתא בח"מ סי' ע"ח אם היא צריכה לישבע : (ג) לפלוני • מי שאמ
לבתי פלונית ואחריה ליורשיה הנולדים מגופה והבת היתה פנויה • דמי לאומר לנשואה ואחריך לפלו
דבפירוש סלק את הבעל מאותו זכות ואמר ואחריה ליורשים הנולדים מגופה הרי הוא כאומר אחרין
בעל לא ליקני רשד"ס תא"ה סי' ק"ד ומהרש"ך ח"ב סי' קל"ה : (ד) נכסים וכו' • עיין מ"ש הח"מ ב"ש ס
ולכאורה נעלמו מעיניהם דברי הסמ"ע בסי' רמ"ח ס"ק ל"ג ע"ש : (ה) ומתה וכו' • עיין בח"מ ס"ס ק
הסמ"ע והש"ך שם • ועיין ח"מ ב"ש : (ו) השומא • ושומא לפרעון כתובתה אם מחזירין עיין תשובת מהר
נו"ן ותשובת רמ"א סי' ח' : (ז) מהבעל • ואם תפס המלוה לא מפקינן מיניה הר"ם אלשיך סי' י"ז וב
ח"א כלל י"ב סי' ע"ד • והב"ש הארץ והעלה דבנצ"ב אפילו אם תפס המלוה לא מהני אלא מוכרים
הגאה • ובנ"מ מהני תפיסה ודוקא אם תפס נ"מ שלה אבל אם תפס הפירות מן הקרקע לא מהני
כי הפירות שייכים להבעל ע"ש • וכל זה איירי אם הכניסה לו נכסים אם הבעל חייב לשלם מן מה ש
אבל משלו לכ"ע אין חייב לשלם כמ"ש תוס' פרק המקבל דף ק"ד • ועיין כנה"ג דף ק"י ע"א ס"ח
ודינר

שלם (רבינו ירוחם והמרדכי) ואם בא המלוה קודם שנשאת ורוצה למחות נשואיה עד
עהו ושלא יפסיד שלו הדין עמו ואע"פ שעדיין לא הגיע זמן הפרעון (ב"י בשם כ"י) :
אם היה עליה מלוה בשטר גובה (ט) מנכסים שהכניסה לבעלה (קהל שעשו
תקנות בקנסות ועברה אשה על התקנה (א) בעלה חייב (י) לשלם) : ה ט שלח
בות למשודכת והלכה ונשאת לאחר והלה תובע סבלונותיו (ב) דינם
ה (יא) בשטר : הגה אם לקחה יותר מכתובתה ונשאת צריך הבעל להחזיר המותר
ק שורש י"ח) וכן אם נתחייבת מס ונשאת הוי כשלא סבלונות דבל אלו קלא אית
אין דרך לעשות בה שטר לכן הוי כמלוה בשטר (מוהר"ם פאדוואה סימן כ"ה) אבל
ימקח ודברים אחרים אין חייב (יב) לשלם (נ"י פ' יש נוחלין) אשה שהדרה בתה
ין ונתחייבה בנדוניא ואח"כ נשאת בעלמה לאיש *המשודך לבתה מוליא כל מה
בת מבעלה בנכסים שהכניסה לו דהוי כמלוה בשטר אף על פי שבשעה שעשתה
ין לבתה (ג) עדיין לא נשבעה על כתובתה מ"מ מאחר דנשבעת לבסוף אגלי מילתא
דמה בעשתה תחלה בדין היה (ב"י בשם תשובת הרשב"א) י"א הא דמלוה בשטר
מן הבעל מנכסים שהכניסה לו היינו שהכניסה לו קרקע או מטלטלין וכתבה לבעלה
מטלטלין (יג) אגב קרקע אבל לא כתבה לו אגב ולא הכניסה לו רק מטלטלין אפילו
בשטר אינה גובה (יד) מבעלה דאין ב"ח טורף מטלטלין המשועבדים (תשובת רמב"ן

ליה לאוזופי בלא
שטר לאיתתא דקימ"ל
לאכבוני ח פשוט
שם בגמ' ט תשובת
הרא"ש כלל נ"ה סי'
ז' והביאו הטור
ומפרש שם הטעם
משום שדרך לשלוח
הסבלונות בפומבי
והו"ל כמלוה בשטר
י כן הוא בב"י *פי'
שנשאת לאיש אחר
שמעון המשודך לבתו
מוליא וכו'

באר היטב

שנשארו יתומים ונשאר להם מאביהם ובהיות
חון לעיל באו קרובי דינה והשיאוה ונתנו לה כל
ה בנדונייתה לשמעון · מאי ראובן למיתבע לבעל
מאי דשקלה שפי מאומדן דעתו דאבוה ואי ליכא
ידע אומדן דעתא שקיל מאי דשקלה טפי מעישור
ליבא דכ"ע הר"ס אלשיך סימן י"ז · גזל שגזלה
יאכלתה · או פקדון · עיין כנה"ג דף ק"פ ע"ב :
לם · כ"כ ב"י בשם רבי ירוחם ע"ש · וצ"ע איך
ברי הרמב"ם רלא הפוסקים המפורסמים שבפירוש
ל הנ"י בסוף פרק כ"ו מהלכות מלוה ע"ש ·
היה נראה שהדין עם בעל נ"י דאם כדברי ר'
יהרמב"ם דאם המעות בעין חייב להחזיר היכי
ניפסט דבעל יורש הוי מהא דתנן נישאו גדולות
נות ומהא דתנן מי שמת והניח אלמנה ובת
הבת אלמנתו ניזונית מנכסיו ואם איתא
נות בעין כ"ע מודו דחייב לשלם אין הוכחה משם
וי דאפילו נימא לוקח הוי שאני התם שהמעות
ין חייב לשלם · ועיין כנה"ג דף ק"פ ע"ב סעיף
קושיא זו ועיין ב"ש : (ט) מנכסים · בין
ין מנל"ב ב"ש : (י) לשלם · אפילו לא הכניסה לו כלום · אפילו עברה על התקנה קודם שנשאת חייב
לם אח"כ כשנשאת לדעת התוס' אבל לדעת רש"י אינו חייב אא"כ עברה תחתיו והא דחייב בעלה
קא אם עברה בשוגג אבל אם עברה במזיד מכ"ש להכעיס אינו חייב לשלם בשבילה כדי שלא תתחייב את
ל יום ח"מ בה"י ב"ש · וכתב ב"ש ותימא על רמ"א שפסק דהבעל חייב לשלם הא שם בת"ה מסיים
הנדון דומה לראיה ע"ש וכ"כ הט"ז דאין להוציא ממון מיד הבעל · אשה הנושאת ונותנת בבית אם
קה צריך לשלם בשבילה אע"ג דיוכל למחות לה להבא מ"מ צריך לשלם מה שנדרה כבר עיין בח"ה סי'
(יא) בשטר · משמע דגובה אפילו מנל"ב וכ"כ הר"ס פדוואה סי' כ"ה · אבל מהרי"ק שורש י"ח כתב
כ"מ גובה ולא מן נל"ב · ובפרישה ובח"מ הקשו למה אין גובין מנל"ב כיון שדינם כמלוה בשטר · ועיין
ש וכנה"ג דף ק"ע ע"ב סעיף י"ז : (יב) לשלם · בין שנעשה קודם הנשואין ובין שנעשה אח"כ בין מגוף
כות נ"י ב"ש : (יג) אג"ק · אע"ג דבח"מ סי' ס' נתבאר שנהגו שאין טורף מלקוחות מטלטלי אפילו
אג"ק מפני תקנות השוק אפשר דלגבי בעל לא שייך תקנת השוק ח"מ ב"ש : (יד) מבעלה · בפרישה
ך פירשו דוקא מטלטלין נל"ב אין גובין אלא אגב אבל מטלטלין נ"מ גובין אפילו בלא אגב · והב"ש
שובת הרמב"ן משמע דאיירי אפילו מטלטלין של נ"מ אין גובין בלא אגב וכ"מ מלשון הגה"ה · ומ"מ אם

פתחי תשובה

(א) בעלה חייב לשלם · עבה"ט ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' נ"ו על דבר אשת איש שגזלה לאחד או לרבים בדברים ורוצים לענשה בממון אין בעלה חייב לשלם עבורה והמורה לכוף את בעלה ליתן קנס אינו אלא גזלן ע"ש : [ועיין בתשובת חתם סופר סי' קל"ע אודות אשה שהביאה לה כמה פעמים במתכך בשר כשר ממקומות אחרים בהיות בעלה למרחוק מבלי לשלם עבור כ"ג ליטרה להמוכר כפי תקנת הקהלה והמוכר הזה חייב לבעלה ממון ורוצה להחזיק הממון באמרו שחייב הבעל לשלם עבור אשתו קנס כפי הנהוג שם לפנים ופסק דאין המוכר יכול לעכב חובו בשביל קנס שחייבת אשתו מכמה טעמים כו' רק ינכה לו תשלומין המגיע בעד כל ליטרה והמותר ישלם ע"ש] · ומ"ש הבה"ט אשה הנו"נ בבית אם נדרה לצדקה צריך לשלם כו' עיין בתשובת נו"ב תניינא חיו"ד סי' קנ"ח הנאסיו בפ"ת ליו"ד סי' רמ"ח סק"ג וכפי הנראה שלא שם לבו לדברי הב"ש אלו · ועיין בח"מ סי' ס"ב בהגה בכ' הרמ"א ז"ל דהתם אשה נו"נ תוך הבית ע' בסמ"ע וש"ך שם : (ב) דינם כמלוה בשטר · עיין בס' ישועות יעקב שכתב דדוקא כשהבעל מודה שהיו הסבלונות ת"י אבל באומר איני מאמינך פשיטא שאין בידה לגבות ותמה על האחרונים שלא הרגישו בזה כלל ע"ש : [ג] עדיין לא נשבעה · בגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל כ"ב עיין שו"ת מהרי"ט ח"א סי' קכ"ח וח"ב החו"מ סי' ח'] :

ספס

סימן נ"ו) וסברא נכונה היא ומ"מ נראה להו דבמכנסת שאינה שלה כגון שלקחה מכתובתה חייב להחזיר בכל ענין ועיין בת"ה סוף סימן נ"ו (נתבאר לעיל) :

צב האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו ומירושתה ·
ח' סעיפים :

א [א]הכותב או האומר לאשתו בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך מכרה או נתנה (א) קיים (ואין לו במעות המקח (ב) כלל) (הג' אלפסי) וכל שלא מכרה ולא נתנה הבעל אוכל הפירות ואם מתה יורשה [ב]ואם כתב לה כן הנשואין צריך לקנות מידו ואז יהיה מכרה ומתנתה (ג) קיים : הגה ולא סלוקו אלא לאחר אירוסין (א) אבל קודם אירוסין לא מהני סילוק (ר"ן ריש פ' הכ ורשב"א סימן תתק"ס) : **ב** [ג]אם התנה בעודה ארוסה על נכסים שיפלו לה משנשׂ שלא יהא לו דין ודברים בהם מועיל [ד]ויש מי שאומר שאינו מועיל : סלק עצמו מנכסים י"א שאין הנכסים הכתובים בכתובתה (ד) בכלל (מרדכי פ' הכ בשם ריצב"א) ואפי' נכסים שנפלו לה אחר כך אינו בכלל (מהרי"ק שורש י"ג) אלא כן פירש (ה) בהדיא : **ג** [ה]כשאמר לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכ אם קנו מידו הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לע [ו]ויש מי שחולק בזה : **ד** [ז]הוסיף להתנות גם על הפירות שאמר לה דין ודב אין לי בנכסיך ובפירותיהן אינו אוכל פירות (ו) בחייה [ח]אבל מוכרים הפי ולוקחים בהם (ז) קרקע ואוכל פירותיו : הגה ואם מתה יורשה (טור) וי"א דאין

א משנה כתובות דף פ"ג ע"א וכר' כהנ' וכו' שם ב אבעיא שם וכדפשט רב נחמן דמגופה של קרקע קנו מידה דפסק אמימר בה הלכתא כוותיה וכפי' התוס' שם ג טור בשם הרמב"ן ואביו הרא"ש אהא דא"ר ינאי בכותב לה ועודה ארוסה וכו' וכ"כ ה"ה שם וכ"כ הר"ן ד שם בשם ר"י ה הרמב"ם בפכ"ג מה"א וכפי' רב האי גאון והרי"ף דהאבעיא היה בקנו מידה ועודה ארוסה ו הרא"ד שם וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש ז שם במשנה ח הרמב"ם שם וכר' יהודה דסקלי ועבי' אליבים בגמרא

פתחי תשובה

(א) אבל קודם אירוסין · עיין בס' ישועות יעקב שתמה על מנהג שלנו שכותבין שטרי סילוק אחר שדוכין קודם נשואין והרי אצלנו הקדושין והחופה באים כאחת א"כ קודם נשואין הוי ג"כ קודם אירוסין ולא מהני מידי הסילוק כמ"ש הרמ"א כאן · וכתב קנה ליישב המנהג ומסיים ומכל מקום אם יבא שטר סילוק כזה לפני מהיום נכון לעשות פשר דבר ע"ש · ועיין בתשובת גאוני בתראי סי' ע"ז תשובה מהגאון בעל ש"ז במעשה באלמן שנשא אלמנה וקודם חופה סילקה לו מה שהבטיחה' לו אך השאירה לנפשה סך קצוב שיהיה לה לבד ולא יהיה לו חלק בו וקנה קנין על זה ואחר הנשואין בא אבי האלמנה לב"ד שיתן לה כתוב וחתום שאין לו חלק בזה ואותו האיש הוא ע"ה אינו בקי בדינים וטען ואמר אף שהקניתי בק"ם לא אתן לך כתוב וחתום מה דינו של דבר זה·והשיב לכאורה אלמן זה שסילק נפשו קודם הנשואין ודאי לא הוי סילוק כמ"ש הר"ן והרשב"א דדוקא אחר אירוסין כו' אך מגד אחר נראה דהדין עם האשה דיש לדמות לסכית דהאשה שנפלו דף ע"ט כמאי דמסיק בשטר מברחת דעשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל ואליבא דר"ש ופי' רש"י דסבור שהמתנה גמורה ע"ש וה"נ כן הוא דהוא סבור שהסילוק הוא טוב אפי' בעת כותו לב"ד וכבר פסקו התוס' והרא"ש בשם ר"ת והטור הלכה כר"ש ע"כ הדין עם האשה ומחוייב ליתן לה כתוב וחתום כי שתם קנין לכתיבה עומד עכ"ד ע"ש :

ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' נ' שהשיב אודות שטר סילוק שלא נתבאר בתוכו אם נכתב בין חופה לקדושין או אם נכתב קודם קדושין או אחר החופה רק זמנו של שטר הוא ביום החופה הנה לדעתי יד בעל השטר על התחתונה כו' ולכן הדין עם הבעל אם יטעון שלא נעשה הסילוק בין קדושין לחופה · ואמנם יש חילוק בזה בין סילוק פירות נכסי מלוג בחייה או לענין מכירת האשה ובין סילוק הירושה לאחר מיתה גם יש לשונות שמהני אפי' קודם אירוסין ואחר נשואין ע' סעיף ז' בהגה"ה והרבה פרטי דברים יש בזה וצריך לראות גוף השטר ואז אוכל להשיב דבר ברור עכ"ד ועיין בת' תות יאיר סי' מ"ז ופי' ט"ז וג"א וכ"כ מענין זה [וע' בתשובת חתם סופר אה"ע ח"ב סי' קמ"ו] :

באר היטב

תפס מטלטלין מהני עיין ב"ש ס"ק י"ח וס"ק י"ד · הני דצריך לשלם משלה אם מכר הבעל נכסים לדין מ"ש בח"מ סי' ק"ז אם היורשים מכרו הנ וממעות בידם :

(א) קיים · אפילו לאחר נשואין דאלו קודם נשואין נתבאר לעיל סי' נ' סעיף י"א שארוסה מכרה אפי' בלא תנאי ואיירי בנכסים שהיה לה בשעת התנא בנכסים שיפלו לה לאחר מכאן יתבאר בסעיף שא ודוקא אם מכרה כבר א"י הוא לערער על המכירה אם לא מכרה יוכל לעכב עיין ב"ש : (ב) כלל · לקחה במעות קרקע אוכל הפירות ש"ג : (ג) קי הב"י וב"ח וח"מ דייקו מדברי המגיד דמהני דאין לו זכיות אפילו בפירות · והטור חולק וס"ל מהני אלא לענין המכירה · והב"ש כתב דלא להטור איירי כשאומר או כותב דין ודברים ל בנכסייך · אבל כשלא אמר בנכסייך מהני אפילו הפירות ע"ש : (ד) בכלל · כלומר הסילוק מסתמ על כ"מ ולא על נ"ב : (ה) בהדיא · הדין סילוק לג' אופנים · א' קודם אירוסין אין לו שום בנכסיה ולא מהני סילוק אפילו בקנין · ואחר הא דידו כידה צריך סילוק בקנין ואז לא מהני סילו נכסים שיפלו אח"כ דהא קנין לא חל על דבר בידם · ובשעת אירוסין דיש לו זכות בנכסיה סילוק שלו אפילו על נכסים שיפלו אח"כ ועיין ב"ש יו"ד : (ו) בחייה · ומכרה קיים · אבל אם אמ ודברים אין לי בפירות נכסייך אז מכרה בטל כ"ת כתובות דף נ"ו ע"א ד"ה הבעל מוליא מיד הא וכו' ע"ש ועיין מ"ש המהרש"א שם ועיין ב"ש · (ז)

מכור הפירות אלא שאם שיירה פירות ימכרם ויקנה בהם קרקע והוא אוכל פירות
בס הרא"ש) : ה ט'הוסיף להתנות עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי
הם לוקחין הפירות וקונים בהם קרקע ולוקחים פירות קרקע זו וקונים בהם
שנייה והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירות וכן הדבר· תמיד עד
; עמה שלא יהיו לו פירות ולא פירות פירותיהן (ח) עד לעולם ואז לא
ו שום צד פירות בחייה : ו 'כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפרי
הן ולא הזכיר הפירות כי"א שאוכל הפירות ולא פירי פירות לוי"א שגם
ת אינו אוכל : ז מהתנה עמה שלא יירשנה הרי זה לא יירשנה אבל אוכל
בחייה וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסים נוכן אם התנה עמה
מתה בלא בנים יחזרו הנכסים לבית אביה הכל קיים סבד"א שהתנה
קודם (ט) שתנשא בעודה ארוסה עאו בכותב לה בכתובתה בשעת
אבל אם התנה עמה אחר שנשאה פתנאו בטל וירשנה : הגה ועיין לעיל
"ע והא דלא מהני תנאי לאחר שנשאת דוקא שאמר שלא יירשנה מ"מ אם מחייב
החזיר ליורשיה מה שיורש ממנה צריך לקיים (הר"ן ריש הכותב בשם הרמב"ן וריב"ש
ד וק"ג) : ח צהתנה עמה אחר נישואין שלא יהיה לו דין בנכסיה ולא
פירותיה עד עולם בחייה ובמותה ה"ז אינו אוכל פירות (י) כלל קאבל
תה יירשנה : הגה סלק עלמו מנכסי אשתו וגירשה וחזר ונשאה סתם על תנאי
הראשון הוא מחזירה (רשב"א סימן תקס"ג) :

צג דיני מזונות האלמנה · ובו ל"ב סעיפים :

כתובה הרי היא כחוב שיש לו זמן ואינה נגבית אלא לאחר מיתת
הבעל או אם גירשה : הגה והוא הדין מה (א) שקבל (ב) בנדוניא ועיין לעיל
"ו סעיף י"א כתב לה מתנות הם נגבות מחיים מיהו אם דרך המקום לכתוב כן
בעלמא ושלא לגבות מחיים הולכין אחר המנהג (במישרים בשם גאון ודלא כרשב"א)
ל האב להתנות על בתו בשום דבר לאחר שנשאה אבל אם הוא (ג) משיאה יוכל
וקנו מידו איירי וסמך לו רבינו על מ"ש נראה הפרק ה"ה שם וכן הרב המחבר סמך על מ"ש בסעיף א' ק מבואר
במ"ש בסעיף דלעיל א מבואר בכמה דוכתי שהכתובה לא ניתנת לגבות מחיים

באר הגולה

וכדמפרש בתוספתא וכן מלאה מהירושלמי ה"ה שם ט ג"ז שם ממשנה שם וכרבי יהודה וכדמפרש בתוספתא י איבעיא שם דפ"ג ע"ב כ טור וה"ה בשם מקצת הגאונים וכ"כ הר"ן ושכ"כ ר"ת סברי דלא נפשטא האבעיא ויד האשה על התחתונה ל ה"ה בשם הרשב"א והר"ן בשם רבי' האי שכתב ואסיקנ' דמכל מיליה סליק נפשיה מ לשון הרמב"ם שם ממשנה שם וכת"ק וכ"פ הרי"ף משום דקי"ל דכל דבר שבממון תנאו קיים וכ"כ הרא"ש והביאה הטור ב מהירושלמי שם הביאו הרי"ף ס כדרב כהנא שם דף פ"ג ע"א ע ה"ה שם בשם הרמב"ן והרשב"א פ דהוה ליה כאומר לא אירש את הנא שלא אמר כלום אפילו קנו מידו וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ה"ה שם

באר היטב

כלה הקרקע השנית או הפירות הרשות בידה
ושב"ש חולק עליו : (ח) עד לעולם · תרווייהו
יין בהר"ן : (ט) שתנשא · עיין ב"ש שהעלה
ם הבעל יש לומר קים לי כהני פוסקים דס"ל
בטל : (י) כלל · ואם מכרה או נתנה קיים
מתה יורשה משום דכתב לה אחר הנשואין אבל
אם כתב לה קודם הנשואין לשון בחייך ובמותך מסתלק הוא מן הירושה ח"מ ב"ש :

פתחי תשובה

(א) שקבל בנדוניא · עבה"ט ועיין בס' בית מאיר שכ' וירא לע"ד נהי דלא קיי"ל כהעיטור שב"י ואפילו אם נשתטה הבעל איתא בתשובת רמב"ן סי' נ"ט דאין לה תקנה ואינה יכולה לקחת נדונייתה ויתפרנס הוא מנדקה אלא ב"ד יורדין לנכסיו ומפרנסין לו ולאשתו ובניו ע"ש מ"מ אם מבזבז נכסיו בשחוק וזנות וכדומה דפסקינן בח"מ סי' ע"ג גבי לוה ומלוה דיכול

על · כתב בד"מ אפילו אם אסורה להנשא גובה הכתובה וכ"כ הרשב"א סי' תש"ה · ועיין במרדכי אפילו
ע במיס שאל"ם גובה הכתובה ועיין ס"ם י"ג והראב"ד ס"ל בשבע במי' שאל"ם אינה גובה הכתובה
י לנו אם תהיה מותרת אבל היכא דידוע שתהיה מותרת לאחר זמן גובה הכתובה לאלתר · ועיין ח"מ
כנה"ג דף ל"א ע"ב : (ב) בנדוניא · ומ"מ אם הנדוניא עדיין בידה או ביד אביה יכולה להחזיק למזונות
ת סי' נ"ז סעיף כ"ו · כ' מהר"י הלוי סי' י"ז אם אנו רואים כוונת הבעל לאכול לה כל הממון ואח"כ לקום
חון מהעיר כדי שתלטרך על כרחה להתרצות ממנו בגט בלבד · נתנה כתובה לגבות מחיים ע"ש ·
בעל שתגבה כתובתה מחיים עיין כנה"ג דף קי"ב ע"א ס"ד · אשת מומר מנהג הוא להגבות
; מיד אפילו בלא שבועה אגרת הרמב"ם סי' ד' ופ"ג פרק המקבל · אשה שרוצה לתת לבתה סך יך ·
אינה רוצה והיא טוענת שיתן לה הסך והיא תכתוב בשטר כתובתה שקבלה סך ההוא מבעלה ובעלה
וזה הדין עמו שלא נתנה כתובתה לגבות מחיים הרש"ך ח"ב סי' קס"ו · עיין בספר מקור ברוך סי' כ"ט
נה"ג · ל"מ שלא ניתנה כתובתה לגבות מחיים אלא אפילו שואלת לבעלה שיעשה לה בטחון אינה יכולה
שיעשה לה בטחון הריב"ש סי' נ"א · אשה שנתעלם בעלה זה יו"ד שנים וקרוב לודאי שמת ואבדה
נראה שיש ליתן הממון ביד בתו מטעם אפוטרופוס ותפרנס את אמה הר"ס מינץ סי' מ"א : (ג) משיאה ·
כלומר

להתנות על מתנותיה לשנות מן המנהג קודם שנשאה כפי רצונו ועיין בח"ה סימן צ"
כ"ד: ב בהאשה שהיה לה ספק גירושין ומת בעלה אינה ניזונית מנכסיו
מוציאין מיד היורש מספק גאבל בחיי בעלה יש לה מזונות (ב) עד שתו
(ג) גירושין (ד) גמורים: ג דאלמנה ניזונית מנכסי (ה) יורשין כל זמן אלמ
אפילו אם לא נכתב בכתובתה (ד) הואפילו אם צוה בשעת מיתה אל תיזון א
מנכסי אין שומעין לו ואין היורשים יכולין לפרוע לה כתובה ולסלקה מהנ
אלא היא ניזונית על כרחם כל זמן שלא תתבע (ו) כתובתה ואא"כ הת
בפירוש שלא (ז) תזון אלמנתו מנכסיו או שהיה מנהג המקום כן (ה) (
ב"ד (ו) לתקן (ח) במקומן שהיתומים יסלקו אותה כשירצו) (ב"י וריב"ש סימן

ב משנה הגמרא בכתובות דף נ"ז ע"ב ובפירש"י שם והתוס' פי' שם בע"א משום דמילתא דפשיטא היא ג מימרא דרבי זירא שם ובב"מ דף י"ב ע"ב ד משנה כתובות דנ"ב ע"ב ובאנשי ירושלים ואנשי הגליל דפסק שמואל הלכה כוותייהו שם טור בשם ר"ת והרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ם פי"ח מהל' אישות ה הרמב"ם שם דהאומר אל יזונו בנותיו אין שומעין לו ו כן משמע מפשטא דמתניתן

פתחי תשובה

לתבוע תוך הזמן אף דהאשה אשה גרועה דאולי לא תבא כלל לידי גוביינא מ"מ בכי הא ודאי יש לסמוך על סעיטור ופשטות משמעות הרמב"ם ואפילו אינה כלל מורדת ויושבת תחתיו יכולה לתבוע להוציא הממון ולעשות מהן כ"מ ע"י ענין בטוח והוא יאכל הפירות דהא להרבה ענינים נדוניא להוב לממון דמי עכ"ל: (ב) עד שתתגרש · עיין בס' ישועות יעקב שנסתפק בזה באומרת גרשתני שלא בפני בעלה ואח"כ בא בעלה ומכחישה דאז אסורה להנשא ואח"כ באו עדים או שבעלה בעצמו הודה שגירשה אי נימא דחייב במזונותיה משום שעל ידו היתה מעוכבת להנשא · והראה פנים לכל צד ומסיים והעיקר נראה לי דחייב במזונות ע"ש: (ג) גירושין גמורים · עבה"ט שכ' ואם גירש ולא סילק הכתובה כו' ועיין בס' ישועות יעקב שכ' ולדינא נראה שאין להוציא מן הבעל ע"ש ופשוט הוא: (ד) ואפי' אם צוה עי' בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' הנ"ה בראובן שצוה מחמת מיתה שיתנו לאשתו מאתים זהב בכתובתה והיא אין לה כתובה כתוב אלא מנה והיא לא רצתה לגבות כתובה אלא להיות ניזונית כדין האלמנה והאפוטרופים של היתומים אומר כי לא הוסיף לה מנה אלא כדי לסלקה מעל יתומיו וכיון שהיא אינה רוצה להסתלק אין לה אלא מנה כאשר כתוב בכתובתה · והשיב אין כאן ספק כלל אלא הדין עם האלמנה ותהיה ניזונית עד שתרצה ותתבע כתובתה ותגבה מאתים זהב הרי כתב לה בכתובתה משמע כדין כתובה ממש וכמו שהמנהג הראשונה הרשות בידה ליזון או ליטלה כן הדין במנה האחרים שהוסיף בכתובתה ועוד שכל אדם יודע שאשתו ניזונית מנכסיו ואם כך היתה כוונתו היה לו לומר תנו לה מאה זהב למזונותיה ועוד שודאי בא במתנתו ליפות כחה ולא ליגרע כחה ואם אתה אומר תטול מאתים ותסתלק נמצאת מפסדת שהרי בשנה אחת יעלה מזונותיה למאה ואם היתה כוונתו לתת בידה הבחירה שתטול מאתים ותסתלק או שתזון ותטול מאה כמו שכ' בכתובתה היה לו לפרש הילכך ודאי ידה על העליונה ותתפרנס אם תרצה וכשתתבע כתובתה תגבה מאתים עכ"ד: (ה) ויכולין ב"ד לתקן · כתב בס' ישועות יעקב דכעת נהגו בתי דינים שבישראל לסלק להאלמנה כתובתה כל זמן שירצו היורשים וכל הנשאת על דעת המנהג היא נשאת וטעמא דמלתא כיון שהמזונות ביוקר מאד מן מה שהיה מלפנים וסך הכתובה כמו שהיה מקדם וא"כ כל אחת לא תבו[…] כתובתה רק הנדוניא ותהיה כ"א נוטלת נדוניא שלה ותרצה להיות ניזונית לכך עשו בזה תקנה עכ"ל · וכ"כ בתשו[…] ח"כ סי' קכ"ד והובא ג"כ בס' ב"מ דכן נתפשט המנהג במדינות אלו וכן עשו הלכה למעשה בק"ק פראג · וע"ש עוד כ[…] שמנהג ג"כ להוציאה מהמדור ובס' בית מאיר פקפק ע"ז דהוא נגד הלכה ומה"ת לתקן זאת וכן הורו ישישי דייני [...] דפיין ואין לזוז מדבריהם ואין לגרש נשי עמינו מבית תענוגיהם כל ימי מיגר אלמנותה בעל כרחה כל כמה שהיא [...] כתובה בב"ד עכ"ד ע"ש: (ו) לתקן במקומן · עבה"ט מ"ש חוץ מג"א הראשונים כו' ועיין בתשובת אא"ז פנים מ[…] ח"כ סי' ק' שכתב דהדבר ברור דדוקא אם לא תבעה האלמנה כתובה בב"ד אבל אם תבעה כתובה בב"ד מזה לא דיבור[…] וכ"ע מודי דאין לה מזונות דדוקא אם ב"ד רצו לתקן כו' אבל היכא שתבעה כתובתה דמעיקרא לא תיקנו לה רבנ[…] ודאי דאין לה מזונות אפי' בג"ה הראשונים · וסיים שדבר זה הוא פשוט ולא כתבתי אלא להוציא מדיין א' שר[…] אף בדתבעה כתובה ניתן לה מזונות משך ג' חדשים ראשונים ודבר ברור שאין הדין כן עכ"ד ע"ש· [וכ"כ בגליון ש"ו[…]

באר היטב

כלומר שהוא נותן לה הנדוניא או שהיא קטנ[…] ברשותו אז יוכל להתנות עם הבעל לגרוע כתובת בריב"ש סי' ק"א: (ד) גמורים · ואם גירש גמורין ולא סילק הכתובה עד פרוטה אחרונה פלוגתא בפוסקים אם יש לה מזונות עיין בב"י דב"מ · ובטור ובב"י · ועיין בכה"ג דף ק"ב ע"[…] י"ב · ועיין סימן ק"ס סעיף ו' בהג"ה שהביא[…] הרא"ש שאפילו אין לו לשלם הכתובה יוכל לג[…] ועיין מש"ש · ולכ"ע אם מת קודם שסילק הכת[…] לה מזונות מן היורשים · וכן הלוה אין לה מזו[…] ע"ש: (ה) יורשים · היינו אם נשארו נכסים[…] אביהם אבל אין חייבים לזונה מנכסיהם הר"י[…] סימן ח' · מ"מ שחילק נכסיו לבניו וצוה פלוני[…] כך ויסתלק מן הירושה והשאר יהיה לבני את[…] שמה שהגיע להאחר הוא יותר ממה שמגיע ל[…] ירושתו בין שהוא פחות אעפ"י שהוא בלשון[…] האלמנה ניזונית מנכסי שניהם · הר"ש מפראג ח[…] קפ"ו: (ו) כתובתה · ובגרושה הוא להיפך שלא תתבע אין לה מזונות לכ"ע ואם תתבע[…] מזונות לשיטת הרא"ש אם לא סילק לה אחר[…] פרישה ב"ש: (ז) תזון · היינו בשעת הנשואין[…] ואם היא מוחלת אחר הנשואין מהני ג"כ אפי[…] קנין כמ"ש בסי' ק"ה במוחלת כתובתה ח"מ[…] (ח) במקומן וכו' · חוץ מג"א הראשונים א'[…] הכתובה הואיל והיא אסורה להנשא מחמתו[…] מזונות בע"כ · וה"ה כל היכא דאסורה מחו[…] לתקן ולסלקה ולהפסיד לה מזונות ב"ש · אלמנה[…] לב"א איני רוצה ליטול כתובתו אלא אני רוצה[…] בפעמתה כלום · ואם תפסה האלמנה למזונו[…]

מניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים ,בדי שיזונו שתיהן
ה ניזונית והבת תשאל (ז) על (ס) הפתחים [ח]וי"א דבין שהנכסים
ן בין שהן מועטין אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת תיזון היא עם הבן
ם הבת עד שיאכלו הנכסים [ט]ואפילו אם תנשא הבת ומכנסת הנכסים
היא תיזון (י) מהם אפילו אחר מיתת הבת אבל אם יש אלמנה ובן ובת
ים מועטים שאין בהם כדי שיזונו הבת והבן עד שתבגור הבת אז ידחו
והבת ותיזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה: הגה ופנקוס שהאלמנה
הכנות מוליאין לאלמנה מזון עד זמן שאומדין ב"ד שראויה לחיות אם זקנה ואם ילדה
ביד שלים והוא מפרנסה אחד לשלשים יום (ב"י בשם המ"מ שכ"כ בשם הרמב"ן) :
למנה שתבעה כתובתה (יא) בב"ד אין לה עוד מזונות [כ]ואפילו (ח) לא
רעוה : (אבל תבעה שלא בב"ד לא הפסידה) (טור) [ל]וי"א שאפי' תבעה בב"ד
פסידה אא"כ תבעה מעצמה אבל אם (ט) תבעה (יג) מדוחק שלא נתנו לה
ת או [מ]שרמוה ואמרו לה פלוני חפץ לישא (יד) אותך ומחמת זה תבעה
תה או כיוצא בזה לא הפסידה מזונותיה: הגה הנשבעת על כתובתה לפני ב"ד
סידה מזונות דשבועתה לא הוי כתביעה (הגהות אלפסי סוף נערה) : ו שכיב מרע
שתהא (טו) אלמנתו ניזונית מנכסיו כל ימי מיגר אלמנותה יתר על
תה [ט] [נ]יש מי שאומר שאין אלמנתו מפסדת מזונותיה בתביעת כתובתה

באר הגולה

ז ל' הרמב"ם ספי"ט
ממימרא דר' אבא
א"ר יוסי ב"ב
דף ק"מ ע"ב ח טור
כדברי הירושלמי
וכדעת התוספות שם
וכ"כ אביו הרא"ש
שם בפסקיו ט מהא
דשלא רבין וכו' שם
דף קל"ט ע"א
י מימרא דרב יהודה
וכו' כתובות דף נ"ד
ע"א כ טור ל שם
וכ"כ הרא"ש שם
מ שם בפסקיו
מעובדא בירושלמי
קמיה דרב אסי
נ הריב"ש בתשובה

באר היטב

מוליא ממנה הרא"ש ח"א סימן י"ח והרדב"ז כתב
בע"א אין התפיסה מועלת ומוליאין מידה וכ"כ
ח"א סימן רל"ה ועיין כנה"ג דף ק"א ע"ב :
פתחים · מכ"ש שהבן שנדחה מפני הבת · שנדחה
אלמנה · ואין הבת נוטלת עישור נכסים מפני
האלמנה ח"מ ב"ש : (י) מהם · ודוקא בנ"מ אבל
הוא לוקח גמור ואין מוליאין מהבעל למזונות
ב"ש ע"ש וכ"כ מהרי"ק בשורש י"ח · וכנה"ג כתב
השור נלאה דאפילו בנ"ב בעל יורש הוי ומוליאין
"ש דף ק"א ע"ב סעיף כ"ו : (יא) בב"ד · היינו
תבעה · ש"ג והר"ן והרא"ה ס"ל בתובעת אפילו
הפסידה מזונות · ותוס' ורא"ש ורמב"ם כתבו
שתבעה כל הכתובה וכ"ה ממשמעות בהג"ה סעיף
ן ב"ש : (יב) פרעוה · היינו אם פרעוה אח"כ
עת מיום התביעה אין לה מזונות אבל אם אין
ולם או שאינן רוצים לשלם יש לה מזונות רש"ך
ה ב"ש · ונה הבעל שמטלטלי הבית יהיה לפרעון
אבל עוד שלא מכרה היא המטלטלין לא איבדה
ה הרמ"ע ח"ב סי' קע"ז : (יג) מדוחק · דוקא
ולא נתפרעה אבל נתפרעה אפילו מתוך האונס
מזונות הרש"ך ח"א סי' קע"ז : (יד) אותך · אבל
עה כתובתה בשביל שהיתה יראה שילך היורש
ר אבדה מזונותיה רשד"ם חא"ה סי' קפ"א ·
עין סי' קל"ד הרש"ך ח"א סי' קע"ז ע"ש שכתבו
שרמוה ג"כ לא אמרינן שלא אבדה מזונותיה
תבעה לבד אבל בגבתה לכ"ע הפסידה מזונות
ו וכנה"ג כתב עליהם ולבי מגמגם לחלק עליהם
ושה שתבעה כתובתה בב"ד ושבאו לגבותה מצאו
ה לא היתה ראויה להגבות נה אף דמגבין לה
ומיים מתנאי ב"ד לא איבדה מזונותיה הרדב"ז
' ע' ע"ש : (טו) אלמנתו וכו' · ריב"ש סי'

פתחי תשובה

רע"ק ז"ל] : (ז) על הפתחים · עבה"ט מ"ש ואין הבת נוטלת
עישור נכסים כו' [ובגליון ש"ע דהגר"ע ז"ל נ"ב וכן הוא להדיא
בש"ע לקמן סי' קי"ג ס"ו ע"ש] : (ח) לא פרעוה · עבה"ט
בשם ב"ש היינו אם פרעוה אח"כ כו' ועיין בס' קרבן נתנאל
פ"ד דכתובות אות נ"א שכ' עליו דאין דבריו נראים להלכה
דהא בהך איתא דאתיא קמיה דרבה בר"ה בפ' השולח לא
פרעו לה כתובתה ומ"מ אין לה מזונות משעת תביעה וכמו
שפירש"י דגליא דעתה דבעי לאינסובא ואיהו לא אתני בהדא
אלא כל ימי מיגר ארמלותיך בביתי שהיא אלמנה בשביל כבודו
א"כ מעתה בנד"ז אף אם אין להם או אינם רוצים לשלם
מ"מ היא סברה בדעתה שיגיע לה פרעון כתובתה ע"י תביעה
בב"ד וגלתה דעתה דבעיא לאינסובי ולא חסה לכבודו אבדה
מזונותיה וזה ברור לדעתי עכ"ל · גם בס' ישועות יעקב סק"ג
חולק על הב"ש בזה ע"ש : (ט) תבעה מדוחק · עבה"ט בשם
רש"ך דוקא בתבעה כו' וכ"כ המל"מ במו בפי"ח מהלכות אישות
דין כ"ח : [ט] יש מי שאומר כו' · ע' בק"ה לספר כתובה ·
ובס' בית מאיר שתמהו על דין זה הא קיי"ל מילתא דליתא
בבריא בקנין ליתא בבכ"מ א"כ במה קנתה האשה לזון מנכסיו
הא הוי דבר שאין בו ממש ודשלב"ל בשלמא מה שהכלה בתנאי
ב"ד שאני אבל במתנת שכ"מ איך אפשר כו' ומבואר בדבריהם
דעכ"פ דוקא בכתב אני מניח מנכסי שתזון כו' שיוכל לומר
שהוא כמו דקל לפירותיו שנכסיו הם בעולם כו' עש"ה ועיין
בתשובת ח"ס סי' ק"מ שהביא דבריהם להלכה וכ' עוד דמ"ש
הט"ז וב"ש דאם נתארסה או נשתדכה אין לה מזונות דוקא
אם כתב כל ימי מיגר ארמלותך אבל בכתב שתהא אלמנותי או
אשתי אפי' נשתדכה או נתארסה יש לה מזונות ואע"ג דתו
לא מקריא אלמנותו ואשתו מ"מ אמרי' אשתו שהיתה בבר
כדאמרי' בגיטין מ"ב ע"א עבדי שהיה כבר כו' · וע"ש עוד
אודות שטר צוואה שריבה לאחד מבניו יתר על אחיו וכתב בה
בזה"ל ונגד זה מה שנתתי לבני ראובן הנ"ל מחוייב לשלם כל
החובות כו' וכן מחוייב להספיק כל צרכי אשתי רחל כל ימי
חייה אתו עמו בביתו ואמנם אם לא יוכלו לשבת יחדיו מחוייב
ליתן לה בכל שבוע ב' זהובים ועכ"ז השאר בניתו כמקדם
והוב בפונקט אחר כתב בה חיוב שעבוד ובפרעון הכתובה מוטל
על בני ראובן ועל בני שמעון מחצה על מחצה כו' והנה האלמנה

הנשאה

(טז) בב"ד ולא בשאר דרכים המפסידים מזונותיה וגם אין מעשה ידיה ליתו
ז ס תבעוה לינשא אפילו נתפייסה לא הפסידה מזונותיה וכן אם כחל
פרקסה או זנתה לא הפסידה מזונותיה ע אבל אם נתארסה הפסידה מזו
(וי"א דמיד שעשתה (יז) שידוך הפסידה מזונותיה) (ב"י) : ח פ מכרה כתובתה
או משכנה או עשתה אפותיקי לאחר בין שעשתה דברים אלו בפני ב"ד מ
בין בפני ג' (יח) נאמנים בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר
בעלה אין לה מזונות (יט) מהיורשים : ט צ מחלה כתובתה לבעלה הפ
מזונותיה שאחר מותו ק אבל בחייו יש לה מזונות (י) ר ויש מי שאומר
בחייו הפסידה מזונות (וכן אם מחלה ליתומים אבדה מזונותיה) (הר"ן פ'
בתי"א וכ"כ הב"י) : י ש בד"א כשמכרה או משכנה או מחלה כל הכתובה
ותוספת [י] אבל אם שיירה מקצת (כ) ניזונית ה אפילו לא שיירה אלא ההוס
מקצהו (יא) א ומיהו אם ירצו היורשים יפרעו לה מיד מה ששיירה ויפטרו ממזו
ב וכל המוכרת או מוחלת סתם מכרה ומחלה התוספת עם העיקר : יא ג
נדונייתה ונפרעה ממנה לא הפסידה מזונות כיון ששיירה עיקר או תוספ
מקצה : יב ד תבעה עיקר ותוספת בלבד אפילו נדונייתה מאה מנה הפ
מזונות : הגה וכן אם תבעה כתובתה סתם אבדה מזונותיה ולא אמרינן דלא תבעה
(טור) : יג ה ויש מי שכתב שאם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה אי
מזונות אלא עד כדי כתובתה ו וחלקו עליו דלעולם היא ניזונית והולכת עד
ישאר בנכסים אלא כדי כתובתה *ואז נוטלתן בכתובתה : יד ז אלמנה

באר הגולה

פי' ת"פ ס מסקנת הגמ' שם בכתובות ליה הלכתא בכל הני במעתתא וכו' וכדע' הרי"ף דאכולהו קאי וכ"כ הרמב"ם בפי"ח ע טור והרמב"ם שם וכמ"ש ה"ה דאשת איש נקראת ולא אלמנה ותנאי במזונות אינם אלא ימי משך אלמנותה פ ברייתא וגמ' שם כתובות דנ"ד ע"א צ מימרא דרבין וכו' משמיה דר"א שם כמסקנת הפוסקים ק כפירש"י שם וכ"כ הרא"ש שם וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ר הרמב"ם שם בפי"ז ש מסקנת הגמ' שם דנ"ז ע"ב ת ממ"ש נפקא מיני' להובעת ולמוכרת שם דף נ"ד ע"ב וכפי' התוס' והרא"ש שם וכ"כ בתשובות להרמב"ן סי' מ"ת א הרא"ש בפי"א דכתובות ב הרמב"ן שם בפי' דברי הרי"ף וכ"כ ה בפי"ה והטור ג ה"ר שלמה בן הר"ש בר צמח בשם המפרשים בשם הרשב"א ד כן דקדק הב"י מדבריו ושכ"כ מדברי הריטב"א דמזוני בתר עיקר כתובה גריר ה טור בשם הרי"ף ו הרא"ש והרמב"ם בפי"ת וכל הפוסקים וכתב הראב"ד שמלא כאשר שג חזר בו בסוף ימיו *פי' לאפוקי שאינה יכולה למכור אלא למזונות ולגבות כתובת' משמשועבדין ז לשון הרמב"ם ממימרא ד

פתחי תשובה

שנשה כבר כתובתה בב"ד ושני הבנים מוכנים לפרוע לה אך היא אומרת כי אף אחר שתקבל כתובה מחוייבים היורשים במזונותיה או בדמי המזונות שכן נשמע מהצוואה דחיוב המזונות הוא חיוב אחר · והשיב דודאי לשון הצוואה משמע כדברי האשה ומבואר בו ב' דברים למעליותא דידה הדא שתזון מלבד חיוב מזונות דתנאי ב"ד אפי' אחר שתגבה כתובתה שהרי כ' שאם לא יוכלו לשבת יחדיו יתן לה ב' זהובים לשבוע ואי בתנאי ב"ד אכלה אטו בדידיה תליא להטיל פשר כו' והב' מדכתב כל ימי חייה משמע אפי' כשתנשא לאחר ואע"ג שכ' אשתי מ"מ מדלא כתב בביתי וגם לא כ' כל ימי מיגר י"ל אשתי שהיתה כבר וכמ"ש לעיל · אך נראה דכן לשון השטר מ"מ כיון שלא הניח מנכסיו כך וכך שתזון ממנו לא קנתה במזונות ואין ממש בצוואה זו · אמנם עכ"פ הבן שקיבל יותר מחלקו המגיעו על הנאי שיזון אלמנתו אם לא יקיים התנאי הזה גם הוא לא יקבל יותר משאר אחיו כשיעור הזה ויגבה לו מחלק הטופיינא שלו לפי שיעור שרצה האב ליתן להאלמנה וזה יתחלק בין היורשים שוה בשוה ע"כ טוב לפשר באופן שתתרצה האלמנה למחול לו הביעהה ולא יעמוד גם הוא בשלו עכ"ד ע"ש] : (י) ויש מי שאומר · עיין בס' ישועות יעקב שכ' דהעיקר כדעה ראשונה דאינה מפסדת מזונות רק לאחר מיתת בעלה ע"ש : [י] אבל אם שיירה מקצת כו' · בגליון ש"ע דהגר"ע איגר ז"ל נ"ב אם כתובתה היא ר' ר"ע ונדונייתה ג"כ סך ר' ר"ע והיא מחלה ר' ר"ע יכולה לומר מחלתי הנדוניא וניזונית בשביל הכתובה פנלע"ד ע' בתשובת הרשב"א הובא בב"י עכ"ל] : (יא) ומיהו אם ירצו כו' · בגליון ש"ע דהגר"ע איגר ז"ל נ"ב ואם מקצת מהיורשים

באר היטב

ת"פ · ומשמע שם אם אמר בלשון מתנה אבל ו
אמר בלשון מתנה אפשר לומר שדעתו היה
בתנאי ב"ד ה"מ ועיין ב"ש : (טז) בב"ד · ה"ה
שפרעה לה כתובתה נ"כ אינה מפסדת מזונו
משך זמן שיושבת באלמנות עיין בגוף התשובה
אם עשתה שידוך אין לה מזונות ס"ז ב"ש : (יז)
וכו' · דלא כב"ח ע"ש · אם נפל ספק בקדושין
שהיא מקודשת מספק אם תפסה אין מוציאין מידו
אלפיך סי' ק"ד · הרב בגלאל סי' ש' : (יח) נא
ה"מ וב"ש חולקים דאפילו מכרה בפני שנים
מודים שמכרה אפילו בפני ע"א אבדה מזו
(יט) מהיורשים · אבל בחייו יש לה מזונות ב"ש
(כ) ניזונית · בתשובת מהרש"ך סי' ר"ד ור"ה
והעלה לענין הלכה · תבעה הכתובה כולה אפי
נבחה הפסידה מזונותיה · והיינו אם פרעוה
אבל אם לא רצו היורשים אח"כ לשלם הכתוב
שלא היה בידם ליתן אפילו היה בידם תשלום
יש לה מזונות · היה בידם ליתן עיקר ותוספת
מזונות · היה בידם ליתן עיקר כתובתה לבד
לדון דהפסידה מזונותיה אלא דלא ברירא מילתא
כך הוא אם תבעה הכתובה כולה · ואם תבי
מאתיים והניחה התוספת או תבעה התוספת
מנה מאתיים אינה מפסדת מזונות · אבל יכולין
לסלקה בהשלם לה שאר הכתובה · ודוקא תבעה ונבחה אבל לא נבחה אין יכולין לסלקה · תבעה
ונבלאה והניחה מנה מאתיים ותוספת אינה מפסדת מזונות · ואם רוצים היורשים לסלקה בזה יש
ציין

תה שתי (כא) שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה שלש שנים
תבעה ויתרה ואין לה (כב) מזונות חמשנים שעברו ואם שהתה פחות מזה
לו יום אחד לא ויתרה טואם היה בידה משכון בתוך אותם (כג) שנים או
תה לא ויתרה: טו יאלמנה שתבעה מזונות מהיורשים והם אמרו שנתנו
היא אומרת שלא נטלה כל זמן שלא (כד) נשאת על היתומים להביא ראיה
תשבע שבועת (כה) היסת ותיטול משנשאת עליה להביא ראיה או ישבע
ש שבועת היסת שנתנם לה: טז למי שיחד קרקע (כו) ילאשתו בשעת
ה שתהיה ניזונית ממנו אם אמר יהא קרקע פלוני למזונותיה הרי ריבה לה
ות ואם היה שכרו פחות ממזונות הראוים לה נוטלת השאר משאר נכסים
היה שכרו יותר מהראוי לה נוטלת הכל אבל אם אמר לה יהא קרקע פלוני
נותיה ושתקה אין לה אלא פירות אותו קרקע בלבד: יז מהאשה שהלכה
ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי רצתה נזונית רצתה נוטלת
בה אבל אם אמרה גרשני בעלי אינה נאמנת וניזונית מנכסיו עד כדי כתובתה:
אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת (כז) ידה נאין לה (כח) מזונות שמא
ה כתובתה או מכרה או משכנה אותו סויש חולקין: יט עאלמנה ניזונות
פ שלא נשבעה פויש חולקין (והסברא ראשונה עיקר): כ צאין אלמנה ניזונית
(כט) מקרקעות בני חורין ולא מהמשועבדים לא מבעיא אם מכר או נתן
ל בחייו קאלא אפילו מכרו או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם
מוציאין למזון האשה והבנות ודוקא שנתן האב מתנת בריא ראבל אם
מתנת שכיב מרע (ל) ניזונית ממנה (אם אין כאן בני (לא) חורין) (ריב"ש סימן
(יב) הקדיש (לב) נכסיו הוי כמתנת בריא (ר"ן ריש המדיר) שואינה ניזונית ממטלטלי

ומו' דף נ"ז ע"א וכליסנא קמא שם וכ"כ הטור בשם הרמ"ה ח מימרא דרבא שם ט טור מהירושלמי כתובות הרא"ש והר"ן ה"ה י ג' הרמב"ם מסא דפשט יגמ' דאי לוי וכו' שם ע"ב כ כמ"ש ה"ה שהנכסים הם בחזקתם והרי הם באים להוציא ממנה ונשבעת היסת כדין כופר בכל וכשנשאת הוא בהפך שאז הנכסים בחזקת היורשים והיא באה להוציא ל ג"ז שם משנה דקידש דר' יוחנן וכו' וכמסקנת הגמרא מתמיה דר' אבהו שם דף נ"ד ע"ב מ ברייתא שם דף ק"ז ע"א נ הרמב"ם שם ס טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ
א כתובה ע שם בשם אביו הרא"ש והרשב"א בתשובה ממשמעות פלוגתא דרב ושמואל כתובות שם ובשם הרא"ב"ד ומורו
ם וכ"כ הר"ן פ הרמב"ם שם בפי"ח צ מבנ' גיטין דף מ"ח ע"ב ק מסקנת הגמרא כתובות דף צ"ט ע"א אהא דתלא ליה רב
ביני חיסי וכו' ר הרי"ף אהא דאמרינן מיגרע גרע השתא בירושה דאורייתא וכו' ב"ב דף קל"ג ע"א והרמב"ם בפ"ט
מה"א וכ"כ הרא"ש ספ"ג דקדושין ש מימרא דרבא הלכתא וכו' כתובות דף ס"ט ע"ב

באר היטב

הפוסקים· תבעה מנה מאתים ותוספת והניחה
יא אינה ניזונית· וכנה"ג חולק בזה וכתב דאפי'
ה כתובתה ותוספת ניזונית בשביל הנדוניא ויכולה
גה לומר קים לי כהפוסקים דנדוניא אינה בכלל
תה· תבעה או מחלה או משכנה סתם אפי' הנדוניא
וכנה"ג חולק ג"כ בזה וכתב דהאלמנה היא מוחזקת ויכולה לומר אין הנדוניא בכלל ע"ש דף ק"ג ע"א· ועיין
ס"ק כ' וכ"א· וכל זה איירי אם תבעה בב"ד אבל אם תבעה שלא בב"ד אפילו גבתה בב"ד דינה כאלו לא
ה כלל: (כא) שנים· כ"ה דעת הרמב"ם והרמ"ה· אבל הרא"ש ס"ל דלא הפסידה בשתי שנים רק באחרי
ואת עניה ופרוצה· וכתב ב"ש בכל פלוגתת הפוסקים היא מוחזקת· ואלו הב' שנים או שלש שנים· אם השנה
נרת היא צריך להיות עם חודש העיבור ע"ז ב"ש· עיין הרשד"ס חא"ה סי' קמ"ט· והרש"ך ח"א סי'
: (כב) מזונות· אפילו נתנה אמתלאה וטעם למה לא תבעה מזונותיה כל הזמן הזה הרש"ך ח"א סי' ד':
שנים· אבל אח"כ לא מהני תפיסה דאמרינן כבר מחלה אפילו אם ליכא עדים שתפסה לא מהני מיגו ב"ש
בח"מ סי' פ"ח סעיף י"ב מ"ש הש"ך שם: (כד) נשאת· אפילו אם הכתובה אינה בידה· ואחר שנשאת אפילו
הכתובה בידה צריכה להביא ראיה הג"א ב"ש: (כה) היסת· היינו לענין מזונות שלעבר אבל על להבא
אין היורשים נאמנים עיין ב"ש: (כו) לאשתו· אפשר לומר דלאחר תקנות הגאונים ה"ה אם יחד לה מטלטלין
הדין כן ח"מ ב"ש: (כז) ידה· היינו במקום שכותבים כתובה: (כח) מזונות· משמע אפילו בשבועה לא תגבה
כתובה אינה בידה· אבל מטור משמע אם אין הכתובה בידה תשבע שלא מחלה ושלא מכרה ולא תפסה כלום
ב"ש ועיין רלנ"ח סי' ק"ט וכנה"ג דף קי"א ע"ב: (כט) מקרקעות· עיין הרש"ך ח"ב סי' פ"ז ובמהרמ"ט
סי' קי"ד והרשד"ס חא"ה סי' קמ"א והר"י אדרבי סי' רי"ט: (ל) ניזונית· דהא המתנה חל אחר
ונשבעת מזונו חל מזונות האשה ועיין בהרי"ף והרא"ש בפרק י"ג ועיין בח"מ סי' רנ"ב· ועיין ב"י שם אם נתן
ת בריא מהיום ולאחר מיתה אם דינם כמתנת ש"מ והאלמנה ניזונית מהם או לא ועיין ס"ס קי"א: (לא) חורין·
ב אם ליכא אצל היורשים כלום· ואם נתן למקצת בניו מתנת ש"מ ולמקצת בניו לא נתן אלא יורשים
ות מן חלק ירושה ד"מ ב"ש: (לב) נכסיו הוי וכו'· ואם הקדיש בחליו עיין בח"מ סימן ר"נ:

פתחי תשובה

רוצים שיסולק לה כתובתה וקצתם אין רוצים ע' בספר כתובה
לקמן סי' ק"ג ס"כ סק"ו]: (יב) הקדיש נכסיו· עב"ש שכ'
ואם הקדיש בחליו ע' בה"ס סי' ר"ן דאין הקדש עד אחר מיתתו
לפ"ז נראה דניזונת מהם כו' [ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר ז"ל כ"ב
הא איתא מבואר דהוא איבעיא דלא איפשטא ומספיקא אמרי' דאם

מטלטלין

אפילו בני חורין (יג) ומיהו [ח]אם תפסה (לג) מטלטלין אפילו אחר מית
מפקינן מינה [ט]ועכשיו שתקנו הגאונים שתגבה כתובה ותנאי כתובה ממטל
הרי היא ניזונית ממטלטלין אפילו לא תפסה (מיהו אם נתן (יד) המטלטלין (לד) לא
אפילו במתנת שכיב מרע י"א דאינה ניזונית מהן) (מרדכי פ' נערה בשי"א) : **כא** [ב]
מטלטלין ולא תפסה אותם היורשים נוטלין אותם והם מעלין לה (לה) מ
ואינה יכולה לעכב עליהם ולומר יהיו המטלטלין מונחים בב"ד שאזון
שמא יאבדו ולא יהיו לי (לו) מזונות ואפילו התנה עליו בפירוש (לז) ע
מהמטלטלין אינה מעכבת [ג]אבל אם הניח קרקע יכולה היא לעכב עליהם
ימכרו [ד]ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות [ה]והיא ניזונית מדמי הקרקע ש
[ו]ויש מי שחולק ואומר שאינה ניזונית מאותם דמים : הגה הקנה לה בקנ
המזונות מוליאה למזונות ממשועבדים ודוקא שפירש בהדיא מזונות שלאחר מיתה אבל
הכי אע"ג שכתב לה בכתובתה מזונות וקנו מידו לא נתכוין על מזונות רק מחיי
משמע מהמ"מ פי"ח דאישות וכ"כ הב"י בשם תשו' הרשב"א) : **כב** [ז]הניח נשים
אע"פ שנשאן זו אחר זו ניזונות בשוה שאין דין קדימה במזונות : **כג** [ח]א
שתפסה (לח) מטלטלין כדי שתזון מהם בין שתפסה מחיים [ט]בין שתפסה
מותו אפילו תפסה ככר זהב אין מוציאין מידה [י]אלא כותבים עליה ב"ז
שתפסה ופוסקין לה מזונות ומחשבין עליה והיא נזונית ממה שבידה עד ש
או עד שלא יהיו לה מזונות ויקחו היורשים את השאר : הגה י"א דלא הוי
אלא תפיסה מרשות (לט) הרבים או מסימטא אבל לא [*]מרשות יורשין (הר"ן פ'
נזונית בשם רש"י) ויש חולקין (כך משמע מל' הריב"ש סימן שס"ד) (טו) ולכולי עלמא
תפיסה גמורה דהיינו שתפסה מאחד מדרכי הקניות אבל אם תפסה רק מפתחות ה

באר הגולה

ת מימרא דר' אלעזר וברייתא כתובות דף נ"ו ע"א וכ"כ הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם בפי"ח
א שם ושם וכ"כ הרא"ש
ב לשון הרמב"ם שם והביאו הטור
ג וכמ"ש ה"ה שם שהרי אפילו בקרקע שבדין הגמ' היא ניזוני' ממנו אם מכרו אינה מוציאה מן הלקוחות א"כ במטלטלין שהיא מתקנ' הגאונים אינו רק שלא יוכלו למכור אפי' לכתחלה
ד משנה גיטין דף מ"ח ע"ב
ה טור לדעת רב האי
ו שם לדעת אביו הרא"ש
ז הרמב"ם שם
מהירושלמי שם וכן הוא בתוס' ח ג"ז שם ממימרא דר' אליעזר כתובות דף נ"ו ע"א
ט כפי' התוס' שם בשם ריב"ן
י כתלמידי ר' יונה שם בירושלמי [*]פי' דהיינו בביתה שהיתה דרה בה עם בעלה שלאחר מיתת הבעל הרי הוא

פתחי תשובה

עמד מוזר וא"כ הכא במת דהקדש זכה בודאי והוי ספק אם מחיים או לאח"מ א"כ מספק א"י לטרוף מההקדש וכזה מיושב קושית הת"מ ס"ק נ"א דהפיר סתם הרמ"א דכל הקדש הוי כמתנת בריא והיינו מספק דשמא לגבי הקדש גמר ומקדיש מחיים עכ"ל] : (יג) ומיהו אם תפסה · עת"מ ס"ק ל"ב עד מ"מ תפיסה מהני · [ובגליון ש"ע דהגר"ע זצ"ל כ"ב היינו מר"ה או מסימטא אבל מרשות יורשים הוי ספיקא דרבוותא כדנסמוך הס"ג בהגהה ואם היה פקדון ביד אחר י"ל דלכ"ע מהני תפיסתה עכ"ל] : (יד) המטלטלין לאחרים · עבה"ט ובגליון ש"ע דהר"ע איגר זצ"ל כ"ב עיין בחו"מ סי' קי"ג ס"א : (טו) ולכ"ע בעינן תפיסה גמורה כו' · זהו מתשובת הריב"ש סי' שס"ד הובא בב"י שכ' וז"ל דבר ברור הוא כי הנכסים שהם בבית הבעל אע"פ שכשמת נשארו הנכסים בידם והוציא כאשר במה אין זה כלום שכל תופס צריך תפיסה גמורה שיקנה הדבר בא' מדרכי הקנאות כמ"ש בפ' הכותב ד' פ"ד אבל בכה"ן בבית ובתיבות והמטלטלין הכל ברשות היורש ואינה נקראת תופסת בשביל תפיסת המפתחות כו' עכ"ל · ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' קל"ג דהגאון בעל בית מאיר תמה ע"ד הריב"ש והרמ"א הנ"ל דמאיזה טעם לא יהיה זה תפיסה כיון דמונחים בחצירה דהא יש לה זכות דירה מתנאי ב"ד והיא כשוכר ובודאי לא היה הריב"ש סותם דבריו רק לפסקא דהרמב"ם (שהובא בח"מ סי' ש"ג ועמ"ש בס"ת שנ
חצירו דהמשכיר ולכן כתב דצריך לדחוק דהריב"ש מיירי בחפצים המונחים בבית באותן החדרים שלא היו משועבדים לדירה
כדאיתא בסי' צ"ד · והוא ז"ל השיב לו בזה"ל גם אנכי הייתי כמתמיה על תמיהת הריב"ש והרמ"א דלא מיקרי תפיס.
נראה לי אף אם נימא כפי הנ"ח דהשוכר מכל מקום יש לומר דדירת אלמנה גרע לא מבעיא לשיטת ר"ת
כ"ב דף נ"א ע"ב ד"ה במהנה דדוקא שוכר דיכול להוריש זכותו ליורשיו הוי חצירו אבל היכא דאינו מוריש לא אלא
פוסקים י"ל דדוקא בנ"מ שלה כו' אבל הכא בדירת אלמנה דאין לה שום זכות ליתן זכותה לאחר לא להשכיר ולא להוש
שיש לה זכות בעצמה מתנאי ב"ד י"ל דלא מקרי חצירה וגם כיון דלא הקנו לה עניין זכות בדירה זו רק שמוטל על
לפניתה לדור כתובה אבל לא לענין דבר אחר שיהיה לה פירות החצר לזכות בנפילת מציאה לתופה עש"ך חו:
קל"ח סק"ב עכ"ל ע"ש :

באר היטב

(לג) מטלטלין · עיין תשובת הריב"ש סי' ק"ז · ומו
ח"ג סי' ק"ל ועיין ב"ש : (לד) לאחרים · דוקא לאח
אבל אם נתן ליורשיו ניזונית · מיהו במרדכי
פרק נ"ה דף מ"ט ע"ב משמע אפילו אם נתן ל
ניזונית מהם ע"ש : (לה) מזונות · זהו תקנות ה
דניזונית מן המטלטלין : (לו) מזונות · וה"ה אם
מטלטלין א"נ לשלם מן הדמים עיין בח"מ ס
בטור · ובכנה"ג דף קי"ב ע"ב סי' נ"ה : (לז)
וכו' · כתב הח"מ מאחר שתנאי ממון הוא וניזו
הדין עכשיו מן המטלטלין ולא מחמת התקנה א"נ
מכרו המטלטלין צריכין לזון מן הדמים כמו בקר
(לח) מטלטלין · עיין בד"מ אם תפסה שמנ
מהני ועיין כנה"ג דף קי"ג ע"ב : (לט) מר"ה ·
כתב דהייט נדינא דגמרא · אבל לאחר תקנת ה
הרשות לתפוס אפילו מרשות היתומים · והב"
עליו דהא דמהני דוקא כשלא תפסה יותר מכשיע
אם תפסה יותר משיעור הראוי לה לא מהני

רי תפיסה ונותנין *הכל ליורשין ודוקא שתפסה בעצמה אבל ע"י שליח לא (מ) מהני
ב (בריב"ש סימן שס"ד וסימן ק"ו): כד [כ]אם תפסה יותר מהראוי להגבותה
בבת אחת דהיינו כדי מזון שלשים יום ואחר שכלה מה שתפסה תבא
מזונות משביעין אותה [ל]לדברי הכל: כה [מ]אלמנה שבאה לבית דין
מזונות מוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות [נ]וכן יש לה למכור למזונות
בב"ד מומחין אלא בג' אנשים (מא) נאמנים בלא הכרזה [ס]וכן אם מכרה
לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים [ע]ויש חולקין בזו: כו [פ]לא הצריכוה
הדיוטות אלא למכור אבל למשכן אינה צריכה: כז [צ]אם לקחה הקרקע
ה בסכום ידוע אפילו הוא שוה בשוה אינו כלום אפילו הבריזה ואם
אח"כ צריכה להחזירו ליורשים ואפי' לא נתייקר אם ירצו יבטלו המקח:
אם היו ב"ד הדיוטות שם מקחה קיים [ר]וי"א שגם בזו אינו כלום עד
שם ב"ד (מב) מומחין: כט [ש]אלמנה שמכרה האחריות על (מג) היתומים
כ כשבאה לגבות כתובתה אינה יכולה לטרוף מהלקוחות שמכרה להם:
ה מוכרים למזונות כדי לזון מהם ששה חדשים ולא (מד) יותר והמעות
ביד הלוקח שלא יתנם לה הכל מיד אלא כדי מזון ל' יום וכן משלשים
שלשים יום וחוזרת ומוכרת שנית לו' חדשים וכן [ב]מוכרת והולכת לעולם
שאר מהנכסים כדי כתובתה גובה כתובתה מהשאר והולכת לה: הגה
דמוכרת לששה חדשים היינו דוקא קרקע אבל בזמן הזה דניזונית ממטלטלין אין
אלא חפץ אחד (טור בשם בעל העיטור): לא [ג]אם אין מוציאים ליקח כדי
של ששה חדשים מוכרים ביותר לפי ראות עיני הדיינים כדי שיהיו
נות: לב [ד]כשפוסקין מזונות לאלמנה שאינה ניזונית עם היתומים אין
לה לפחות משלשים יום וכן לאשת איש כדי שלא תצטרך להתבזות
על מזונותיה בב"ד בכל יום:

סימן צד דירת אלמנה וכסותה ואם אמרה שיתנו לה מזונות בבית אביה. ובו ז' סעיפים:

דך שניזונית (א) אלמנתו מנכסיו כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור
ושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה: הגה ואינה משמשת בכל הבית עם
רק נותנין לה מדור מיוחד לפי כבודה בבית (הר"ן פ' נערה בשם הרשב"א והמ"מ
"א דיכולין ליתן לה מדור הראוי לה בבית (ב) אחר (כן משמע במרדכי פרק הנושא

מכרת והולכת עד כדי כתובתה שמוכרת למזון כל מה שתרצה כדי לרבה אפי' יתר מכדי כתובתה עד כדי שתשייר שיעור
גה עובה היא שתוכל למכור כל הנשאר ביחד ועי' במ"ש בסעיף י"ג ג הריטב"א בשם רבינו מאיר ד ג"ז שם א ברייתא כתובות

באר הגולה

יורשין *פי' והיא ניזונית מתחת ידם מהמטלטלין דתנאי כתובה ככתובה דמי כ טור ובשם ריב"א ובשם הר"מ מרוטנבורק ל כ"כ הרא"ש שם בפסקיו מ מימרא דנהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה וכו' שם דף פ"ז ע"א נ משנה שם דף נ"ו ע"א וכדאיתמר עלה משמיה דרב נחמן ב"מ דף ל"ב ע"א ס טור בשם הרמב"ם שם וכתב ה"ה בפי"ו כדעת המפרשים שאע"פ שהצריכוהו ב"ד הדיוטות הייטו לכתחלה וכו' ע שם בשם ר"ת וכ"כ העיטור בשמו והרמב"ן בפ"ב דב"מ וכ"כ הרא"ש בתשו' פ תשובת הגאונים צ מימרא דר' זירא א"ר נחמן כתובו' דצ"ח ע"א ק ה"ה בפי"ו לדע' הרמב"ם ר שם בשם ר"ת וכ"כ הטור בשמו ש מימרא דרב יוסף שם דף צ"ז ע"א ת בעיא מרבי ששת ופשט להו דלא טרפא א ל' הרמב"ם שם בפי"ח ממימרא דאתמר הלכתא וכו' שם ע"א ב בפירושו

באר היטב

יורשים. וכתב עוד אפילו להפוסקים דס"ל א מפני מרשות היתומים מ"מ אם תפסה מעות ם ועיין כנה"ג דף ק"ג ע"ב סעיף כ"ב וכ"ג לכה: (מ) מהני. מתשובת הריב"ש סי' ק"ז קא כשים שם ב"ח או מקבלי מתנה דהוי תופס חב לאחרים ולא מהני ע"י שליח. אבל אם אלא יורשים לא מיקרי חב לאחרים. ויכולה י שליח. וכ"כ הרשד"ם סי' קס"ד והרמ"ע ח"ג ומהר"ם אלשיך סי' ל"ז אבל מתשובת ב"י סי' י דאפילו אין שם רק יורשים הוי כמי תופס וחב לאחרים דהיינו ליורשים ולא מהני ע"י : המ"מ והב"ש: (מא) נאמנים. וא"צ להיות גמיר וסביר. כתב הטור אלמנה שמכרה אפילו בב"ש מכרה בטל והמחבר השמיט בש"ע : (מב) מומחין. משמע אם ניסום בב"ד מומחין א"י לבטל המקח אפילו אם רוצים ליתן את שלה א"כ מוכח בתשובה שומא לא הדרא וכן פסק מהרש"ל בתשובה סי' ט"ן. והרב רמ"א בתשובתו סי' א' חולק עליו ע"ש ועיין ב"ח. ואם הניחה בעלה רשאית ושלטנית לכל מה שתעשה ואינם לא ימחה בידה אם מכרה לעצמה מכרה קיים כנה"ג בשם תשובת כ"י ע"ש: (מג) היתומים. ואם לקחה לעצמה וטרפה ממנה נמי תחזור על היתומים ליתן לה מזונות מטעה שמגיע לה. ואם הב"ד מכרו בשבילה הוי כאלו מכרה היא ע"ש: (מד) יותר. עיין ב"ח וב"ש:

(א) אלמנתו. כי כל הני מתנאי כתובה הם אפילו לא כתב לה. ואם תובעת כתובה או מוכרת הפסידה כל הני כמו דמפסדת מזונות. ובכלל כלי תשמיש אית' בש"ס משתמשת בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שמשמשת בחיי בעלה: (ב) אחר. היינו אם לא הניח אלא בית א' אפילו

ובפרק נערה שנתפתתה) ואין האלמנה יכולה להשכיר מדור שלה לאחרים (תשו׳
ובהר״ן פ׳ הנושא): [ב]ומשתמשה בכרים ובכסתות בעבדים ושפחות שנשת
בהם בחיי בעלה (כשהיה בעלה במדינה. (ג) היה) (בהר״ן פ׳ נערה):
המדור אין היורשין חייבין (ד) לבנותו [ד]ואם אמרה הניחו לי ואני אבנ
אין שומעין לה [ה]וכן לא תחזק (ה) בדקו ולא תטחה אותו אלא תשב
שהוא או תצא: ג [ו]ואם נפל אפי׳ בנאוהו יורשין אבדה זכותה ממנו: ד
שמכרו מדור (ו) אלמנה לא עשו כלום: ה [ח]נפל הבית או שלא היה לבע
אלא בשכר נותנין לה (ז) מדור לפי כבודה וכן מזונותיה וכסותה לפי כבו
היה כבוד בעלה גדול נותנין לה כפי כבודו: ו [ט]אלמנה שאמרה איני זז
אבי פסקו לי מזונות ותנו לי שם יכולין היורשין לומר אם את אצלנו יש לך
ואם לאו אין אנו נותנין לך אלא כפי *ברכת (ח) הבית ואם היתה טוענ
שהיא ילדה והם (ט) ילדים נותנין לה מזונות המספיקים לה לבדה והי
אביה (וי״א שאין זה טענה אלא באשת אב שאינה אמם) (טור בשם הרמ״ה): ז
לפרוע בשבילה כסף גולגלתה ומס שעליה כדרך שפרע בעלה בשבי
אין חייבין [כ]בפדיותה ולא ברפואתה שיש לה קצבה ולא בקבורתה:

צה חיוב מעשה ידיה ליורשים ואם השביחו הנכסים אם
בהם · ובו ז׳ סעיפים:

א [א]מאחר שהיורשים חייבים (א) במזונות (א) האלמנה מעשה ידיה
[ב]ואם היורשים אומרים לה טלי מעשה ידיך למזונותיך אין שומע
[ג]אבל אם היא אומרת כן שומעין לה: ב [ד]אם היתה מניקה יכולה
איני מניקה אלא (ב) בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר אף
שאינה יכולה לינשא תוך כ״ד חדש: ג [ה]כל מלאכות שהאשה עושה
אלמנה עושה ליורשים חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פנ

באר הגולה

דף ק״ג ע״א ב שם בברייתא ג מימרא דאביי וברייתא שם ד שם בברייתא ה ל׳ הרמב״ם בפי״ח מה״א מבעיא דאביי שם ולא נפשטא יידוע דכל תיקו דממונא הוי קולא לנתבע ו פ״ה בשם הריטב״א שם ז מימרא דרב נחמן שם ומ״מ צריכים היתומים לשכור לה דירה כדלקמן סעיף ס׳ ח ל׳ הרמב״ם שם וכ״כ הטור בשי״א וה״ה בשם הרבה מהמפרשים ומבואר הוא שם בירושלמי ומ״ש בבבלי שם בביתי ולא בבקתי פי׳ שאם היה הבית צר אינה יכולה להכרית היתומים שתדור היא בבית לבדה או עמהם אלא הם דרים בביתם ישוכרים לה מדור וכ״כ הטור בשם אביו הרא״ש ט ג״ז שם מתבנה שם דף ק״ג ע״א *פי׳ גר
לאחר גר למאה וכיוצא בזה ולפי ערך זה יתנו לה י טור בשם הרמ״ה כ מפורש לעיל סי׳ ע״ח וע״ט ופ״ט א ל׳ הט
כתובות דף נ״ה ע״ב וכ״כ הרמב״ם שם בפי״ח ב כתב ה״ה שם שדין היורשין כדין הבעל עם אשתו (וכמ״ש לעיל סי׳ נ
וכן משמע בגמרא שם ג שם בירושלמי ד ה״ה שם בשם המפרשים ה מימרא דר׳ יוסי בר חנינא שם דף נ״ו ע.

פתחי תשובה באר היטב

(א) במזונות האלמנה · עבה״ט ועיין בס׳ ישועות יעקב שהוא׳ק אפילו אם הוא בית גדול ויכולים ליתן לה דין
על הב״ח וב״ש והסכים עם הח״מ ע״ש: בית · מ״מ רשות בידם ליתן לה דירה בבית
ואם יש להם שני בתים נותנים לה מדור בבית השני ולא בבית שדר בו אביהם ח״מ ב״ש · ותוס׳ ורא״
ושאר פוסקים לא ס״ל כן ב״ש: (ג) היה · כלומר שודאי אלמנה אינה צריכה להתנהג בעבדים ובספר
כסף וזהב כדרך שהתנהגה כשהיתה אצל בעלה רק כמו שהיתה בחיי בעלה בלא בעלה דהיינו כשהיה בעל
ואם בנות משפחתה אפי׳ אלמנות רגילים להשתמש בשתים ושלש שפחות או בכלי כסף וזהב נותנים לה
יורדת עמו רשב״א ח״מ ב״ש: (ד) לבנותו · אלא נותנין לה דירה במקום אחר ובכל הני כשאינה
מחויבים ליתן לה מזונות משלם אלא כשהעיכוב ממנה כמ״ש ס״ו אז נותנים לה כפי ברכת הבית: (ה) בדו
ובדיעבד אם טיפלה מה שעשתה עשוי עיין ח״מ ב״ש: (ו) אלמנה · ואם האב נתן הדירה במתנת בנו
מה שעשה עשוי אבל אם נתן במתנת ש״מ הוי כירושה והיא משתמשת במדור דדין הדירה כדין מזו
וע׳ ב״ש: (ז) מדור · בר״ן כתב דנותנים לה מעות לשכור דירה ועליה הטרחה לשכור הדירה: (ח
לתוס׳ אין חילוק אלא לענין נר · נר לא׳ נר למאה ולענין מזונות אין חילוק · ולהרמב״ם אף לענין
חילוק כמ״ש בפרק י״ח מה״א ה׳ שאכלו ביחד די להן בארבעה קבין וכשיאכל כל א׳ לבדו צריכים לכל
ע״ש תיו״ט ב״ש · וכל זה מאכילה ושתיה אבל במלבושים נותנין לה כדרך שהיו נותנין לה אם היתה
הר״ס גלאנטי סימן קע״ז: (ט) ילדים · ואם היא זקנה והם ילדים אין שומעין לה רשד״ם חא״ה סי
וכתב כנה״ג וה״ה נמי אם היא ילדה והם זקנים אין שומעין לה ע״ש:
(א) האלמנה · ב״ח וב״ש כתבו היכא דהברירה ביד היורשים ליתן לה מזונות או לא לא זכו במעשה
וח״מ לא כ״כ ע״ש: (ב) בשכר · ויכולה היא לתבוע · כתב כנה״ג דנפל מחלוקת בדין זה
מילי קאמר יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר אפילו בניזונית מן היתומים · ויכולה היא ג׳
כתובה · ממילא לפ״ז בשודה ניזונית מן היתומים אינה מניקה אלא בשכר · או חדא מילי קאמר והכי
והכי קאמר יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר לפי שרוצה להתפרע מכתובתה אבל בעודה
יתומ

ם : ד (ב) ׳מציאתה ׳ופירות (ג) נכסיה לעצמה : ה ׳צמצמה עצמה
הותירה ממזונותיה וכן אם הותירה מכסותה ובגדיה הכל (ס) ליורשים :
שבאה האלמנה לב״ד לתבוע מזונותיה אין מחשבין עמה על מעשה ידיה
יבואו היורשים ויתבעוה אם ימצאו לה מעשה ידיה נוטלין אותו ואם
לכו לדרכם ׳ואם היורשים קטנים ב״ד מחשבין עמה ופוסקין לה מעשה
כדרך שפוסקין לה מזונות : ז ׳אלמנה שניזונית מן היתומים והניח בעלה
והשביחתו יש מי שאומר שכל השבח שלהם ואפילו שכר טרחה אינו
ויש מי שאומר שהשבח הוא לעצמה · ׳ויש מי שאומר שנוטלת שכר
אלא שידה על ׳התחתונה ׳ואם אינה ניזונית משלהם והניח בעלה נכסים
ם שאין בהם כדי כתובתה יש מי שאומר שאם אמרה (ו) ראו מה
לי בעלי ואשביח לעצמי ונתעצלו מלהגבות כתובתה אפילו השביחו
ם אלף זוז השבח לעצמה אבל אם השביחה הנכסים סתם נוטלת כתובתה
ר ליורשים ׳ויש מי שאומר שבין אמרה ראו בין לא אמרה כל השבח
ים ואפילו כתובתה לא תגבה ממנו אלא שנוטלת שכר טרחה וידה על
ונה : הגה וכן עיקר (ז) דהשבח כולו הוא של היתומים ואינה גובה כתובתה ולא
מלותו שבח (במרדכי פרק מי שמת) ולכן אלמנה שישבה זמן ארוך בבית בעלה
מהם עד שבודאי כלה הקרן שהניח בעלה אע״ג דיש כאן הרבה מן השבח שהשבחה
בלת כתובתה משם (הטור ומהרי״ו סימן קע״ו) ויש (ח) חולקין אלא כל מה שהוציאה
השבח וגובלת כתובתה מן הקרן ולא מן השבח (מהרי״ל סי׳ מ״ו) ועי׳ לקמן סי׳ ק׳ :

צו שבועת אלמנה וגרושה על כתובה · ובו כ״א סעיפים :

א אלמנה גובה כתובתה עיקר ותוספת (א) אלא (א) בשבועה ונכסי מלוג
י צאן ברזל או נכסים שייחד לה בכתובתה (ב) בעין ׳אם אותם שהכניסה

ו מימרא דר׳ זירא אמר שמואל שם ז הרמב״ם שם וכ״כ הרי״ף כפ״ד דכתובות והכריחו מן הגמרא כיון שאין חייבין בפדייתה אינו דין שיאכלו הפירות וכו׳ ה״ה ח ג״ז שם ממימרא דאביי נקטינן מותר בלאות וכו׳ וכ״ש מותר מזוני שהם אף בחיי הבעל לבעל וכ״כ הרשב״א ה״ה ט ג״ז שם ממ״ש בשמעו בו שמת כ״ע לא פליגי וכו׳ שם דק״ז ע״א י כתב ה״ה שסברא נכונה היא דראויה אליו שהב״ד אביהם של יתומים וכ״כ הרשב״א כ טור בשם הרשב״ם ב״ב דף קמ״ד ע״א כיון שמעשה ידים שלהם ל שם בשם הראב״ד כיון שהוא מלאכה אחרת שאין דרכה בכך *פי׳ שאם אין השדה עשויה
לת הוצאה אם השבח מרובה ואם הם מעות אינה נוטלת אלא דבר מועט כיון שלא קבלה אחריות מ ג״ז שם בשם הרשב״ם נ בשם אביו הרא״ש שם בפסקיו א משנה כתובות דף פ״ז ע״א וגיטין דל״ד ע״א ב פשוט בגמ׳ לכ״ע כתובות דנ״ה ע״א וכתבו הרמב״ם בפי״ח מהל׳ אישות

באר היטב

ודאי שמניקה בחנם ע״ש · וח״מ וב״ש כתבו
זונית איירי ע״ש · הר״ס אלשקאר סי׳ י״ב כתב
וכר כופין אותה ומניקתו עד כ״ד חודש · אבל
ח״א סי׳ נ״ה כתב דאם התינוק מכירה אז
תה ומניקתו בשכר אבל אם אין מכירה אין כופין אותה וכ״כ הר״י אדרבי סי׳ שע״ב · וע״ל סימן פ׳
מש״ש : (ג) נכסיה · וה״ה מתנה שנתנו לה הרש״ך ח״א סי׳ ד׳ : (ד) והותירה · דוקא שנמנמה והותיר
ל אם נמנמה עצמה ממה שפסקו לה הב״ד והאכילה לבניה ממה שהיתה צריכה לתת לתוך פיה הוא
ס מטראני ח״א סימן סי״ב : (ה) ליורשים · וכתב ב״ש כשהיא אמם לא אמרינן כי היכא דתתגנה עליהם·
ן שאר מלאכות אם היא אמם אינה חייבת לעשות להם · מיהו עשיות נמר חייבת שלא חשב בשל ע״ש :
וכו׳ · הוא דעת הרשב״ם · ומשמע דאיירי בין בקרקע בין במטלטלין · ויש מי שאומר שבין אמרה ראו
אמרה כל השבח ליורשים הוא תוס׳ והרא״ש · וכתב ב״ש מיהו במטלטלין י״ל דתוס׳ והרא״ש מודו דהשבח
: (ז) דהשבח וכו׳ · היינו כשלא אמרה ראו · בזה הכריע רמ״א כהפוסקים דאינה גובה משבח אבל
ו ראו י״ל לכ״ע השבח שלה כמ״ש ובקרקע ג״כ לדעת רוב פוסקים השבח שלה עיין ח״מ ב״ש · ונראה
לים נוטלת משבח כ״כ בב״ש · והא דאינה גובה כתובתה משבח · ומן המטלטלין גובה בזמן הזה · משום
ב טפי כמ״ש בהרא״ש ב״ש : (ח) ויש חולקין וכו׳ · הדעה א׳ הוא דעת מהר״י ווייל סי׳ קפ״ז ·
לא דעת מהר״י סג״ל סי׳ מ״ו ע״ש · וכתב הב״ש דלא פליגי דמהרי״ל איירי דהוציא למסים ולשידוכים
י״ל דהוציאה מן העזבון · ומהר״י איירי דהוציא לצרכה ע״ש · והח״מ כתב דסברת מהרי״ל היא סברא
א · ונדון דמהרי״ו איירי שמתה האלמנה ואז יכולין היורשים לטעון · האלמנה היתה יודעת שכל ימי
נדתה אותה ע״כ אכלה הקרן ומה שנשאר הוא מן השבח אבל אלמנה הטוענת בחייה כל מה שאכלתי
אכלתי מן השבח והקרן השארתי לי לגביית כתובתי ודאי טענתה טענה ואין חולק ע״ז ע״ש :
ועה · ואין פותחים לה אם נפתחו הנכסים קודם שנשבעת עיין תשובת הרא״ש כלל פ״ד ב״ש : (ב) בפסק
· עיין בטור סי׳ נ״ח שם הביא מחלוקת רש״י והרי״ף לרש״י אפילו איטו בעין לא חיישינן תו
אגררי

פתחי תשובה

(ב) מציאתה · עיין ב״ש סק״ה מ״ש לפ״ז י״ל הא דקיי״ל מותר בגדים ליורשים כי היכא דתתגנה עליהם כשהיא אמם לא אמרינן כן ע״ש ועיין בספר ישועות יעקב שחולק עליו :
(א) אלא בשבועה · עב״ש סק״א (ולפי שדבריו נאמרו בקיצור

לו הם בעצמם (ג) קיימים [ג] או דברים שידוע שבאו מכחם נוטלת אותן שבועה (ב) [ד] ואם נכסי צאן ברזל אינם קיימים ולא דברים הבאים ובאה ליפרע מנכסיו אינה נפרעת אלא בשבועה והוא הדין אם ייחד לה מ בכתובתה שיש להלק בהם כמו שהילקנו בנכסי צאן ברזל [ה] ואם ייחד ל בכתובתה אף על פי שלא פירש אלא מצד אחר נוטלתו בלא שבו מתה קודם שנשבעה (ד) [ו] אין יורשיה יורשין כתובתה שאין אדם מוריש ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה: הגה ועיין בחילוקי דין זה בח"ה ס

ג פסקת הגמרא שם כפומבדיתאי וכפי' הרי"ף ד כ"כ ס"ה בפירוש דברי הרמב"ם שם ה מסקנת הגמרא שם כפומבדיתאי ו כרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו ומשמע

פתחי תשובה

מאד לכן אבאר קצת מ"ש אע"ג דקיי"ל חזקה אין אדם פורע תוך זמנו כ"ל וחזקה זו אלימא דגובה בלא שבועה אפי' מיתמי כמבואר במס' ב"ב דף ה' ע"ב ובח"מ סי' ע"ח ס"א וסי' ק"ח ס"א · ומ"ש כי שם בתוס' להרא"ש תירצו עוד תירוץ אחר כו' ר"ל דבב"ב שם הביא הרא"ש בשם הריצב"א תירוץ זה האחר · ומ"ש אלא דיש חשש שמא לקחה בעצמה כו' זה החשש הוזכר בתוס' פ' מי שמת דף קמ"ח בד"ה וכ"ה ע"ש) · ועיין בתשו' ט"ב חלק ח"מ סי' י"א שנשאל באשה שמת בעלה והיא לא היתה בעיר עם בעלה איזה שבועות קודם מותו כי נסע ממנו בעודו בריא לעירו ואחר כמה שבועות חלה ומת ואח"כ מתה האשה וי"ש לה כתובה סך רב כי הכניסה סך רב והאשה מתה קודם שנשבעה על כתובתה אם שייך בזה דין יורשים מן היורשים (המבואר לקמן סעיף זה) · והשיב דלענין הנכסים שהכניסה (היינו הנדן שלה עם התוספת שלה חוץ כתובה דאורייתא) בודאי אין שום חשש נגרי · לא להירוץ התוס' כיון דליכא תנאי ב"ד · ולא לתירוץ הרא"ש כיון דלא היתה אצלו במותו ולא בשעת חליו · דהא ודאי דחשש שמא תפיסה נגרי הוא רק ביכול להתפיס לידה ממש אבל לא למסור לאחר בשבילה וראיה לזה מכתובות דף ק"ז דבקטנה ליכא חשש נגרי · וכן החשש שמא תפסה בעצמה ליכא חשש רק קודם מותו כמ"ש הב"ש וכיון שלא היתה אצלו במותו ליכא חשש זה · ואף דבתוס' פ' מי שמת הנ"ל גבי נפל הבית עליו ועל אשתו משמע דחיישינן שתפ בשעת מיתה (ודלא כהב"ש שכ' קודם מיתתו) נראה דע"כ לא חיישינן לזה אלא במת פתאום כההיא דהתם אבל במת וחיה בו דעת לצוות אל ביתו ליכא חשש זה (ע"ש הטעם) רק איכא חשש שמא התפיסה או תפסה בעצמה בשעת דבב"ד לא היתה בשעת מותו ולא בשעת חליו ליכא שום חשש נגרי כלל לגבי הנכסים שהכניסה וליכא עלה היובו בחייה ולכן יורשיה יורשים הנדן שלה וגם התוספת · חוץ כתובה דאורייתא דכתולתא אינם יורשים דבזה איכא מטעם שהיא תקנת חכמים (עב"ש לקמן סק"ח) · ועוד נראה דבכתובות הנעשים פה כו' (זה יוצא לקמן סי' ולטעם זה יורשים הכל גם כתובה דאורייתא דנכלל אח"כ בשטר תוספת כתובה דמפורש בה נאמנות על"ד ע שם הלשון קשה קצת: (ב) ואם נכסי צ"ב אינם קיימים · עיין בתשובת שב יעקב סי' כ"ז במעשה באל לגבות כתובתה מיתומים וגם תובעת סך ד' מאות זהובים שירשה מאביה מעות מזומנים והגיעו ליד בעלה זה מותו בכן תבעה סך הנ"ל מלבד כתובתה · והשיב לכאורה נראה דאין נוטלת אותם אפי' בשבועה כיון דזה הממון הוא נקרא נ"מ שסמה באחריות האשה והבעל אינו חייב בגניבה ואבידה ואפי' בפשיעה פטור משום בבעלים כמ"ש בסי' פ"ה לפ"ז בנ"ד שאין אלו המעות עצמם בעין אנן טענינן ליתמי דנגנבו או נאבדו או טוכה מלשון הש"ע בסי' צ"ו שכ' ונ"מ ונצ"ב או נכסים שיחד לה בכתובתה בעין כו' ואם נכסי צ"ב אז כו' הנה פתח בתרתי נ"מ ונצ"ב וסיים בחדא בנכסי צ"ב והשמיט נ"מ א"ו משום דהא נ"מ אינם בעין אינה בשבועה משום דטענינן ליתמי דנפחתו או נאבדו ולפ"ז תמוהים דברי הב"ש שכ' בסק"א ונראה נ"מ ונצ"ב דל תקנתא כו' א"צ שבועה לגבות אפי' כשאין בעין כו' משמע דס"ל דאפי' נ"מ גביא האלמנה אפי' כשאינו בעין נראה בנ"ד אינו דומה כלל לדין נ"מ דהקרן הוא בחזקת האשה ואין להבעל רשות בה רק לאכול הפירות ואם נפ לוקחין בהן קרקע ואין להבעל רשות ליגע וליתן בהם כמ"ש הרשב"א הובא בב"י סי' פ"ה אבל בנ"ד שנתנו ליגע וליתן עם המעות הוי כולה מלוה והם באחריות של הבעל וגם לא חיישינן שמא החזיר לה כיון דהבעל כל ימי חייו מהיכי תיתי יחזיר לה והוי כמו החזקה דא"א פורע תוך זמנו ואפשר לפרש דעת הב"ש הנ"ל שכ אם אינו בעין שלוקחת שלא בשבועה מיירי ג"כ בכה"ג שנפל לה כספים או שנמכר הקרקע או הכלים של נ"מ והבעל קבורת הלואה · ולפ"ז בנ"ד פשוט שלוקחת אותן ד' מאות זהובים בלא שבועה · אמנם היה קשה עלי לסמוך על מיתומים קטנים דבר שאינו בעין בלי שטר וראיה רק ע"פ ברשימה מהב"ד (שהביאה האלמנה רשימה של נכ אביה החתום בחתימת ב"ד שנעשה החלוקה לפניהם שהגיע להלקה ד' מאות זהובים והגיעו ליד בעלה · בן עד שמצאתי דין זה ממש בתשובת רמ"א סי' קס"ו כו' ויצא מזה עכ"פ דין חדש שאם נפל לה ירושה מאל וידוע דהגיעו ליד הבעל ואינם נמצאים בשעת גביה בעין דלא גביא דמי בזוים דהא טענינן ליתמי ע יוכו

באר היטב

לגררי כיון שנתן לה פ"א לא חיישינן וכו' כהרי"ף: (ג) קיימים · עיין במהר"ם מינץ כ ובהרמ"ם ח"א סי' ס"ט ורלנ"ח סי' נ"ח · וס סי' ל"ז ובהר"א ששון סי' כ"ג וכנה"ג דף ק וכתב ב"ש ובזמן הזה שכוללים הכל בסכום אחד כל הסך שהוא חייב לה סך כך וכך י"א לב שבועה אפילו אם הכל בעין כיון שהחוב שלה מעות · מיהו מתשובת רלנ"ח ובתשו' מהר"י כלל ג' סי' י"ט לא משמע כן ועיין תשובת מ"ע שם מבואר אם כתובה נגבה ממלוה שה קודם הנשואין ב"ש: (ד) אין יורשיה וכו' · כתובה ל"ש תוספת נדוניא הרשב"ך ח"א סי' ק בתנאי החשבון לא אמרינן אין אדם מוריש ש דאין החשבון בא מכח ירושת האלמנה אלא הא · מקור ברוך סי' ס' וכ"כ כנה"ג בשם ע"ש · עיין הרשד"ם חא"ה סי' קי"ט · וכנה"ג ע"ב סעיף י"ג · ובהרדב"ז ח"א סי' פ"ר

דאין יורשים יורשין כתובתה היינו בדלא תפסה אבל תפסה יורשיה (ה) (ג) יורשין
הואיל ואף מוחזקין (כן משמע בטור ח"ס סימן ק"ח ובמרדכי ריש אלמנה ניזונית
ומהרי"ו סימן ל"ח ובת"ה סימן ש"ל) ויש חולקין (מרדכי פ' כל הנשבעין בשם
ועיין בח"ה סימן ק"ח · אם היורשים אומרים נשבעה עליהם להביא (ו) ראיה
סימן קס"ט) אם פרעו לה מקצת (ז) כתובתה ועשו לה ש"ח על הנשאר יורשיה
חוב ההוא אפילו לא נשבעה (ב"י בשם תשו' הרשב"א סימן התס"ו) אלמנה שנשתתקה
קודם מיתתה שלא נטלה כלום הגי בכך והוי כאלו נשבעה (ב"י בשם יתשו' הרשב"א)
נתמית ונתאלמנה אין (ח) יורשיה נוטלין כתובתה הואיל ואינה יכולה לישבע (ב"י
תשו' הרשב"א וכ"כ רמב"ן בתשו' סימן ס"ו) ועיין לקמן סימן ק"ה סעי' ג' : (ד) ׳אבל
נתגרשה ומתה יורשיה נשבעים שלא פקדתנו ונוטלין ואפי' מיורשיו
אחריה : ב חמה שבועה נשבעת האלמנה שלא התפיסה הבעל ושלא
היא (ה) משלו (י) כלום ויש טמי שאומר שצריכה לישבע שלא מחלה

באר הגולה

בגמ' שם דה"ש לכתובה בשבועות דמ"ח ע"א ז טור וכ"כ הרמב"ם שם פי"ז מדאסיקנ' בערכין דף כ"ב ע"א דטעמא דאין נזקקין לנכסי יתומים משום דאימר צררי אתפסי ובנתגרש' ליכא למימר הכי דא"כ בחייה היה גובה בלא שבועה ח טור והוא פשוט בכמה דוכתי דהא משום האי חששא משבעינן לה ב"י ט רמב"ם

באר היטב

מעשה חייא בתשובה סי' ג' : (ה) יורשין וכו' · תפיסה יש · א' אם תפסה האשה בחייה מוחזקים בו · בזה לא אמרינן אין אדם מש"ל האשה תפסה והיורשים אין מוחזקים בו אלא יד ב"ד כנדון דת"ה סי' ש"ל · ובת"ה שם לא הנהר זה למעשה ומסיים שם ולכל הפחות היה חולקים · ג' אם היורשים תפסו אחר מיתה במרדכי אם ליכא עדים ורא לכ"ע מהני אלא אם איכא עדים ורא · בזה פליגי הפוסקים ויש חולקים שהביא הרמ"א והר"ן והראב"ה מהני התפיסה · ועיין בח"מ סימן ק"ח · הר"א ששון סי' כ"ג ובמהרי"ט סי' מ"ד וכנה"ג סי' ק"ח · ואם הב"ד נתנו לה בעד הכתובה נשבעה על הכתובה ומתה זכו היורשים לכ"ע · תשובת ש"י כשים בעלי חובות על אביה י"ל לא ניחא לן השבועה של אמנו כי השבועה תקנו טובת היורשים · ואז יורשים את הכתובה וא"ל ומעשה הכתובה לבע"ח ב"ש ע"ש : (ו) ראיה · הרדב"ז ח"א סי' קע"ז וסי' רכ"ג · וכנה"ג קי"ד ב"י ודף קי"ו ע"ב סל"ם : (ז) כתובתה · ה"ה פרעו לה אלא זקפו בחוב ועשאו שט"ח הוי דהא מהשתא הוי כאלו לקחו הם הלואה ח"מ ועיין הרדב"ז ח"א סי' רכ"ג ומקור ברוך סימן (ח) יורשיה · עיין בב"י · וכתב הח"מ אפילו שנוהגים כאנשי יהודה שמסלקים אלמנה בע"כ לא דאינה בת שבועה לכן חייבים ליתן הכתובה ב"ד בלא שבועה או יתנו לה מזונות עד שתתפקח : הרשב · משום דדוקא שבועה עד היתומים קי"ל מורים ומוכר · עיין ב"ש · ובכל אלו דינים אדם מש"ל אין קורעין הכתובה ע"ש ובח"מ סי' (י) כלום כתב ב"ח שבועה זו מגלגלין אגב שלא התפיס לה בעלה גררי דזהו דבר הרגיל עליה ג"כ שלא תפסה בעצמה · לכן גרושה א"צ שלא תפסה בעצמה ואם נשבע הבעל שבועת אין חייבין שהתפיס לה צררי תשובה ש"י ב"ש · כנה"ג דף קי"ז ע"א סל"ד · ודף קי"ד ע"ד ס"ג :

מכתובתי

פתחי תשובה

(ג) יורשים יורשין כתובתה · עבה"ט וכ"ש שכתבו בשם ת' ש"י (הוא בסי' ל"ד) כשיש בעלי חובות על אביהם י"ל היורשים לא ניחא לן כו' [ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר ז"ל כ"כ וע' באורך מזה בשו"ת מהרי"ט ח"ב חח"מ סי' ע' וי' וכן הסכים להלכה בתשובת פנים מאירות ח"א סי' כ"א עכ"ל] ועיין בס' ישועות יעקב סק"ג שתמה על הרב ש"י ועל הב"ש שהביאו בפשיטות שנעלם מעיניהם תשובת מהר"ם בר ברוך סי' תתנ"ט דמבואר שם דאין ביד היורשים למחול השבועה ולהפסיד לבע"ח וכן מבואר בתשובת מהר"ר יחיאל באשאן כו' ומסיק לדינא אי מעשה כזאת בא לידי הייתי מפשר אף שלא מרצון הצדדים ע"ש · וע' בתשובת דרכי נועם חא"ה סי' כ"ה שהאריך ג"כ בדין זה וכתב דהוי ספיקא דדינא ואין להוציא מיד מוחזק וליכא דאין כאן מוחזק ראוי והנכון לעשות כעין פשרה ע"ש · ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סי' קכ"ד שנשאל על שאלה כזו ממש והזכיר שם תשובת דרכי נועם הנ"ל ושוב הביא תשובת מהר"ש הלוי ח"ב סי' ל"ז דמסיק לסורות דגדוניא שהיא הכניסה לו דהוית כבע"ח דעלמא יורשיה נוטלים אף שלא נשבעה משא"כ תוספת כתובתה אין להגבות ליורשים כיון שלא נשבעה וכן מסיק בס' חושן ישועות לח"מ סי' נ"ו והוא ז"ל הסכים ג"כ לזה וכתב דכן נ"ל עיקר שזהו פשרה ע"פ הדין וקרוב לזה מצאתי בסוף ספר מסגרת השלחן בתקנות ד"א דפולין בענין הבורחים שאשתו בנדונייתה קודמת לכל בע"ח וזהו מלתא דמסתבר והסכימו עמי בי דינא ועשינו כן הלכה למעשה ע"ש :

(ד) אבל אם נתגרשה · עב"ש סוס"ק ח' מ"ש אין אומרים מגו להשביע · והנה בח"מ לא נזכר כלל זה רק בכנה"ג בכללי מיגו שנדפס בס' או"ת הביא כן בשם גידולי תרומה שהוציא זה מסך דהכא ובתומים שם רוצה לדחות ראייתו ע"ש · אך לכאורה כלל זה מוכרח מח"מ סי' פ"ב ס"י בהוציא שטר מקויים וטוען אמנה או רבית א"י להשביעו אף בטוען השבע לי אף דבטוען פרעתי אם אמר השבע לי מחוייב לישבע כמבואר שם פ"א וע"כ דא"א מגו להשביע · אך נראה דכלל זה הוא דוקא שהנתבע א"י להשביע להתובע שיהא נשמע ונוטל אבל בתובע שטוען טענה גרוע ויש לו מגו יכול להשביע להנתבע מאחר דאיכא ג"כ חזקה אין אדם תובע כו' ומש"ה אתר הפרעון יכול להשביע בטענת אמנה או רבית כיון שעתה הוא התובע ודוק וע' בח"מ ס"ס פ"ז בהגהה : (ה) משלו כלום · עבה"ט ומ"ש ואם נשבע הבעל שבועת אין לי כו' לכאורה נראה דה"ה אם ידעינן שלא היה אמוד בכדי כתובתה דהא כאי סברא דלא אמוד מהני אפי' להוציא מהיורשים כדאיתא בכתובות דף פ"ה וע' בח"מ סי' ע"ו ס"ה ובסי' רצ"ז ואף שכ' הרמב"ם ובש"ע

לו כתובתה ושלא מכרה לו: הגה ואם נשבעה סתם שלא נהניתי (יא) מכתו בכך (הר"ן פ' השולח) ונהגו גם כן להשביע אותה (ו) שלא בזבזה כלום בלא רש ואם בעלה אינו בר דעת אומרים סתם שלא בזבזה יותר מן הראוי (מהרי"ק שורש

ג ‏[א]אם האלמנה רוצה ליטול כתובתה ואינה רוצה לישבע עד שיגדי [ו] שמא ימחלו לה השבועה אין שומעין לה: ד ‏[ב]אלמנה שאומרת כ לי במתנה שלא יכנס בכתובתי אם היא מוחזקת (יב) במנה ויכולדל אין בידי משל בעלי כלום נאמנת במגו: ה ‏[ל]אלמנה שמכרה או נת אם נשבעה לבסוף ומנפין אותה בכתובתה (ז) ‏[ס]וה"מ במטלטלי אבל בק אפילו נשבעה לבסוף אין מכרה ומתנתה קיימים אא"כ שמו לה ב"ד אפ (יג) הדיוטות ‏[ע]ויש מי שאומר שצריך שיגבו לה ב"ד: הגה וי"א דאף (יד) ב מכירתה ומתנתה בטלה אע"ג דנשבעה לבסוף הואיל ולא נשבעה תחלה וי"א שיש לו לפי ראות עיני הדיין (מרדכי פרק הכותב) כי במקום שנראה לדיין שלא תפסה ל שמת (טו) פתאום או כדומה יש לדון שמכירתה ומתנתה קיים (הרא"ש כלל פ"ה מוחזקים (טז) המקבל או הקונה וכן נראה לי לדון וכל זה כשהאשה חוזרת בה לאחו אבל אם לא חזרה מתנתה ומכירתה קיימים מעכשיו (מהרי"ק שורש ח"י) ולג שלא נשבעה על כתובתה ונשאת לבעל והכניסה לו הרבה ממון בעלה הראשון תם. ואם מתה הבעל השני יורשה ומחזיק במה שבידה (הגהות מרדכי דכתובות) ו'

שם בפי"ד י טור בשם תשובת אביו הרא"ש כלל ו' סי' ג' כ ג"ז שם בשם תשובת אביו ושם סימן ו' ל שם בשם הרי"ף מהא דאלמנה מוכרת למזונות שלא בב"ד משנה וגמרא כתובות דף נ"ו ע"א וצ"ב והיא בלא נשבעה איירי וכו' מ הרשב"א בתשובה נ שם בשם תשובת אביו הרא"ש כלל כ'

פתחי תשובה

ובס"ע שם ומשרבו בתי דינים כו' הסכימו שאין מוציאים כו' היינו דוקא כשם דוולת האומדנא א"א להוציא מידם אפילו בשבועה משא"כ הכא · ומה"ע אפ"ל דכאן מהני אפי' שלא נודע להדיין עצמו שלא היה אמוד רק עדים מעידים על זאת אף דלא מהני כשם כמ"ש הרמב"ם והש"ע שם · ויש לעיין בש"י שם: (ו) שלא בזבזה כלום · עיין בס' בית מאיר שכ' דיש למנוע מלהשביע שבועה זו כי בלי ספק שאשה שהיתה עם בעלה שנים רבות אי אפשר לה לצאת ידי שבועה זו כי בשעת מעשה נעשה לה כהיתר גמור ושוב הוי מלהא דלא רמיא ואי איישר חילי אבטלינה אבל הפחות הרוצה להשביעה יפרוט שאינו כולל מה שבזבזה על נפשה במותרות מזונות או לבוש ואפי' מתנות קטנות שנתנה פעם לקרוביה או לצדקה אלא שלא בזבזה במתנה מרובה סך מסויים ערכה ר"ע לפ"ע המדינה ולפ"ע עושר בעלה · אבל סתם לשון זה שלא בזבזה כלום בלא רשות בעלה ודאי אין לנו עכ"ד: [ו] שמא ימחלו כו' · כתב בס' כרם שלמה ח"ל אלמנה מעוברת ועוד לה בן ותשעת גביית הכתובה פטרה הבן משבועה וילדה ולד קיימא ואי שלשים יום ומת הולד ורוצה הבן להשביעה על חלק העובר שאומר שלא פטרה אלא חלקו העלה בשו"ה פרי הארץ סי' ה' דהדין עם הבן ויכול להשביעה ע"ש]: (ז) וה"מ במטלטלי · עב"ש ומ"ש בשם ב"י ליישב הסתירה בדברי הרא"ש · ע' מה בתשובת הרש"ך ח"ג סי' א' ועיין בתשובת הרמ"ע מפאנו סי' ק"ד שהוא ז"ל כתב ליישב הסתירה באופן אחר דבתשובה הראשונה הוא עובדא באשה הנו"ל בתוך ביתה ומכרה קיים אפילו בנכסים ידועים לבעל שהרי נעשית אפוטרופא עליהם ודוקא במטלטלי אבל במקרקעי לא דלא שייך למימר בהו נושאת ונותנת ואין מורידין אשה לנכסי קטן ובתשובה הב' מיירי כשלא נעשית אפוטרופא כלל וזו וזו כשלא נשבעה לא בתחלה ולא בסוף וכזה א"ש פסק המרדכי בפ'

באר היטב

(יא) מכתובתי · ובכלל זה אפילו אם גזלה דגזלה עולה לפרעון ונהנית מכתובה · וכ שאם הגזלן יש לו שטר על הנגזל אינו יוכל ל כפרע השטר דממון הגזילה עולה לפרעון א לפרעון לקחה הר"ן ח"מ ב"ש: (יב) במנה אם היא מוחזקת בשטר · אם יש בידה ש ונפסלה מחמת קורבת העדים שוב אינה נא מהרי"ט בתשובה סי' ק"ה · ועי' במהר"ם אל נ"ט והב"י אדרבי סי' פ"ח · אם יצא הקול ממון הרבה יותר מכתובתה לא מהני לה הי גלאנט"י סי' נ"ח · אם יש לה מגו והוי מגו דה נאמנת הר"ס גלאנט"י סי' נ"ז · אם מעיק אומרת שלא היה לה בנכסי בעלה אלא כתוב כשמתו בניה אמרה שבעלה נתנם לה במ נאמנת הר"ס גלאנט"י סי' ל"ז · ומהרי"ט ח"א אי מהני מיגו באשה שנותנת בתוך ביתה או שידועין לבעל עיין כנה"ג דף ק"ו ע"ב · ל בעיסתה אפילו בנושאת ונותנת בתוך הבי דאימר מעיסתה קמץ רלנ"ח סי' נ' מהר"ם ג נ"ז · במקום שהאלמנה נאמנת ה"ה אם נת מתנתה מתנה רלנ"ח סי' נ"ח: (יג) הדיוטו דבמטלטלין א"ל שומא כלל אפילו של הדיוט וב"ש הקשו ר"ל אפילו במטלטלין הדין ס (יד) במטלטלין · אפילו ליכא עדים ורא דלמנין ירושם כשליכא עדים ורצו זכו היות לעיל שאני לקוחות ומקבלי מתנות עיין ב"ש קי"ז ע"א סעיף כ"ז מש"ס: (טו) פתאום · ח"מ כתב לא ידעתי למה לא הביא דעה זו לעיל סעיף מת פתאום לא חיישינן לגררי והיורשים גובין הכתובה ע"ש · והב"ש כתב דמשמע דלא מהני מ"פ נ זה ע"ש עיין מהר"י ווייל סי' נ"ח ובהרשד"ם חא"ה סי' קל"ב · ומהר"ם מינץ סי' נ"ב: (טז) המקב אפילו לא נשבעה כלל ומהה אין מוציאין מידם · אפילו איכא עדים ורצו · ואם מכרה מטלטלין בלא ש ב"כ אין מוציאין מן הלוקח דהא הלוקח י"ל קים לי כהרמב"ם דס"ל מכרה קיים · וכל זה איר יות

א: ו סאלמנה שמחלה לבעל (יז) חוב של בעלה אינה כלום: ז פעמים
שה משביעין אותה אפילו לא (יח) יטעון כגון עפוגמת כתובתה כגון
כתובתה אלף ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי
נה פאפילו יש לה עדים כמה קבלה ואפילו דקדקה מה שנטלה אפילו
פרוטה לא תפרע אלא בשבועה: ח צוכן אם עד אחד מעידה שהיא
: ט קוכן אם היא טורפת מלקוחות: הגה וכן אם היו לו ב׳ נשים (יט) וגירש
כה ליפבע לשנית (בית יוסף בשם המ״מ) וכמו שיתבאר לקמן סעיף י״ו: י רוכן
א נפרעת שלא בפניו שוהוא שיהיה במקום רחוק אבל אם הוא במקום
כדי שילך השליח ויחזור תוך ל׳ יום מודיעין אותו ואם לא יבא ישביעוה
והאשה נותנת שכר השליח ומוסיפים על כתובתה: יא אכל אלו
ת אע״פ שהם דרבנן הן בנקיטת חפץ בואם קדמה [ז] ותפסה מעות
יצה לישבע לא מפקינן (כ) מינה •ואפוכי לא (כא) מפכינן לה: יב גכשהיא
ישבע אם היא חשודה על השבועה שכנגדה ישבע (כב) ויפטר ואם גם
וד אין כאן לא שבועה ולא תשלומין: יג דכשעד אחד מעידה שהיא
יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא כיצד יפרע לה כתובתה שנית בפני
אשון ועד אחר עמו ויתבענה מה שנתן לה תחלה ויאמר בהלואה
ך הוהוא שידוע לעד הראשון שמכוין לכך: יד והוציאה שטר כתובתה
והוא אומר נפרעת הכל והיא אומרת לא נפרעתי כלום אבל אין לי
לא ת״ק כי אמנה היתה ביני לבינך נוטלת בלא שבועה אבל אם
אין בשטר כתובתי אלא (כג) ת״ק זאינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף
הבעל ישבע שבועת היסת ויפטר) (הרמב״ם פי״ז וכ״כ הב״י): טו חהיא אומרת
שאתני וכתובתי מאתים והבעל או היורשים אומרים לא: כי אלא אלמנה
נאבד · או במקום שאין כותבין כתובה אם יש עדים שעשו לה כמנהג
כתובתה ר׳ טאפילו אם אחד היה קטן כשראה העדות ועכשיו הוא
יאחד עמו מהני ואם אין עדים לא תיטול אלא מנה והבעל צריך לישבע
שאומר שבועה דאורייתא לויש מי שכתב שבועת היסת: הגה וי״א
אין כותבין כתובה שבועת היסת ובמקום שכותבין ואבדה שבועה דאורייתא דהרי
לכפור ולומר פרעתי ולכן מיקרי מודה מקצת (המ״מ פי״ו) (וע״ל סימן ק׳ סעיף
סמי שהיה נשוי ד׳ נשים שנשאם זו אחר זו ומת ובאות לגבות כתובתן
: נשבעת (כד) לשניה שאין לה משל בעלה כלום והשניה לשלישית

סי׳ ו׳ ס ג״ז שם בשם תשובת אבית הרא״ש שם כלל נ׳ סי׳ ו׳ ע משנה שם דף פ״ז ע״א פ בעיא שם בגמ׳ ע״ב וכן הא דדקדקה וכו׳ ולא נפשטא וידוע כל ספיקא דממונא קולא לנתבע צ שם במשנה ק שם במשנה ר שם במשנה ש טור בשם הרי״ף והרמב״ם בפט״ו מה״א ת שם בשם אביו והרא״ש שם בפסקיו א שם וכפירש״י בגיטין דל״ה ע״א וכ״כ התוס׳ והרא״ש והר״ן אמימרא דרב פפא אי פקח הוא וכו׳ כתובות דף פ״ד ופ״ח וכ״כ הרי״ף ב הרי״ף והרא״ש שם *פי׳ אע״ג דקי״ל דשבועה דרבנן מספכינן ה״מ כשהנתבע יש לו להשבע וליפטר ולא כשהתובע יש לו לישבע וליטול ג שם וכ״כ הרא״ש שם בשם הרי״ף וכתב הר״ן שבתשובה כתב כן ד מימרא דרב פפא וליי.תיו בסעיף דלעיל ה כדאמר ר׳ אשי שם ו בעיא ונפשטא מברייתא שם דפ״ו ע״ב וכדמוקי לה רבא בריה דרבה ז פשוט אף בערה חשפה בעלמא ח משנה שם דף ע״ו ע״ב ט משנה שם דף כ״ח ע״א י כדאמר רב הונא שם וכדעת המפרשים הא דילתה בהימנותא כ הרמב״ם בפט״ו מה״א ונתן טעם מפני שהוא מודה מקצת ל הראב״ד שם וכ״כ הרא״ש משום ה הודאת שעבוד קרקעות הוא והאי מנה דקא מודה ביה סילך הוא מ משנה שם דף נ״ג ע״ב וכפירש״י שם

באר היטב

מ שמכרה אבל אם לא הניח אלא מה שמכרה
ל תוך ב״ש: (יז) לבע״ח וכו׳ · דאין כח בידה
לא למחול · ואם היה לבעלה ש״ח והחזירה

פתחי תשובה

הכותב בשם בה״ג והאריך עמו דלא פליג כלל על הרא״ש כי האשה
שנשאלו עליה לא היתה מ״כ ולא נשבעה כו׳ ע״ש: [ז] ותפסה
מעות · עח״מ ס״ק כ״ה שכ׳ אבל מטלטלי כיון דגופייהו כו׳

ה זה ואמרה אני מקבל בסך כתובתי אפשר לדמות למכירת מטלטלין · אבל לענין מחילה בע״פ בודאי
הפטר היה ראוי לדמות למתנות מטלטלין ויש לחלק · ועי׳ ב״ח ח״מ ב״ש · ואם לא הניח שאר נכסים
לגבות הלא מחוב זה · אז אותו חוב משועבד לה מדר״נ מהני מחילה בלה אע״ג דלא נשבעה עדיין
ב״ש חולק עליו ע״ש · אלמנה שנתנה מתנה לא׳ מבניה ולא נשבעה ומתה וחלקו הנכסים שוה בשוה
פס עליו אין זה מחילה כנה״ג דף קי״ז ע״א סנ״ד: (יח) יטעון וכו׳ · נראה אחר שנמנעו להשביעה
מ ין את האלמנה כל אלו שבועות · מיהו אם היתה חייבת שבועה דאורייתא צריכה לישבע ולא נמגש
ע זוהו תקנות חז״ל ב״ש: (יט) וגירש · אחת צריכה לישבע לשניה כצ״ל כלומר שגירש לשתיהן · א׳
ת ניה · היינו הראשונה נשבעת לשני׳ עיין ח״מ ב״ש: (כ) מינה · עיין סמ״ע סי׳ פ״ב ס״ק כ״ב
פ ס״ק כ״ב ומ״ש הש״ך: (כא) מפכינן · ע׳ בח״מ סי׳ פ״ז סי״ב ועיין ב״ח כאן: (כב) ויפטור · ובח״מ
ל פ איתא פלוגתא בזה ע״ש ומ״ש הש״ך ועיין ב״ח כאן: (כג) ת״ק · מיהו במקום שאין כותבין
כה שכתובה זו חשפא היא פ״מ בוגאת מחמת התנאי ב״ד הג״א ב״ש: (כד) לשניה · ודוקא כשמוגנת

והשלישית לרביעית והרביעית נשבעת ליתומים [י]ואפילו הם גדולים אין נ
מהם אלא בשבועה: יז [ס]ואם היו כלן התומות ביום אחד במקום שי
שעות הראשונות תקדם ואם אין כותבין שעות אז שעבוד כלן חל כא': י
שהיה נשוי ד' נשים כתובה של זו מנה ושל זו ר' ושל זו ש' ושל זו ת
נחתמו ביום אחד ומת ואין לו כדי כל הכתובות כיצד הם חולקות רוא
כשיחלק הממון על מנין הנשים יגיעו לפחותה שבהם כדי כתובתה א
חולקין בשוה ואם היה הממון יותר על זה חולקין ממנו כדי שיגיע ל
שבהם כשיעור כתובתה וחוזרת והולקות את המותר בין הנותרות על
הראשון: יט [פ]כשמשביעין (כס) בית דין או היורשים (ח) את האלמנה נ
לגבות כתובתה אין משביעין אלא חוץ לבית דין [צ]מפני שבתי דינין היו
מלהשביע שהוששין שמא לא תדקדק על עצמה [ק]ושבועה חוץ לבית ד
חמורה כל כך שאינה בשם ולא בנקיטת הפץ אלא בקבלת ארור [ר]ה
היתומים להדירה נודרת להם כל מה שירצו ומדירין אותה בב"ד ואח"כ
כתובתה [ש]וצריך שהנדר יהיה בדבר שיש בו עינוי נפש שתהיה בא
ימיה ולא מהני נדר [ת]אלא כל זמן שלא נשאת אבל אם נשאת אינ
(כו) בנדר מפני שהבעל יפר לה: כ [א]גרושה שבאה לישבע משביעין
בב"ד: כא [ב]יש מי שאומר דהאידנא משביעים אלמנה בב"ד מפני שבא
שהיו רגילים להשביעה שהיו גוזרים בחרם ובשבועת התורה שהודה מה

ג כנן נגס שם וכאוקימתא דאביי קושיא איכא בינייהו וכו' שם דף צ"ד ע"א הסכמת הפוסקים ס שם משנ' ע משנה שם ע"א ומסיק שם בגמרא תניא זו משנת רבי נתן רבי אומר וכו' אלא חולקות בשוה וכפירש"י והרי"ף שם וכ"כ הרא"ש שם והרמב"ם בפי"ז מהלכות אישות וה"ה בשם הרשב"א והרבה מהמפרשים פ מימרא דרב יהודה וכו' גיטין דף ל"ה ע"א הסכמת הפוסקים ופי' או זה או זה צ משנה שם דף ל"ד ע"ב מפום מעשה שהיה באשה אחת שהיתה סבורה לישבע באמת ונענש' ביותר שם דף ל"ה ע"א ק כפרש"י שם וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ר שם במשנה התקינ' ש טור וכ"כ התוס' והרא"ש שם וכתב הר"ן שמ"ש בגמרא יאסרו כל פירות שבעולם לאו דוקא דכיון שהוא דבר שאי אפשר ל... צריכה שתסייר דבר מה שתוכל לחיות בו ת מימרא דרב הונא שם בגיטין ע"א א מימרא דשמואל שם ע"א וכדמפרש שכ... הוא דנמנעו להשביעה משום דבססיא הנאה דפרחא קמי יתמי אתיא לאורוי היתרא בדבר מועט בשכר טרחתה נוטלת א... ליכא למימר הכי ב טור בשם ר"י וכ"כ התוספות שם דף ל"ח ע"א והרא"ש והמרדכי שם בשמו

פתחי תשובה

וכס' כרם שלמה כתב וז"ל וס"ס אם מכרה המטלטלין הוי כמטלטלין ולא כמעות אא"כ הניח הבעל מעות ותפסוס כ"כ בגליון הש"ע של הגאון מהרמ"ס עכ"ל וע' בס' בית מאיר]: (ח) את האלמנה • פרשה פשוט דאף במקום דלא שייך לומר דמוריא היתרא בהאי הנאה דקא טרחא קמי יתמי אעפ"כ אין משביעין אותה אלא חוץ לב"ד דלא פלוג והכי מוכח בגמ' שם גבי דמשמי הוא גט יבמין הוה ע"ש:

באר היטב

השבע לי שלא לקחת מבעלי כלום רש"י והר"ן ... ס"ק כ"ד • ודע דכל אלו דינים דנזקקים לגבות... אפילו מיתומים קטנים גובים כדי שיהא ... שתנשא בו • ואפילו אם היא זקנה שאינה ר... נזקקים לה עיין ב"ש: (כה) ב"ד וכו' • ... ונשבעת נוטלת כתובתה וא"צ לישבע עוד ... ב"ש • ומהר"ם מטראני ח"ב סי' א' לא כ' ...

(כו) בנדר • אפילו נדרה עד"ר לא מהני • עיין תוס' גיטין דף ל"ה ע"ב אבל שבועה א"י להפר לכ... אותה אחר הנשואין • ושמעתי להקשות דהא אלינו דאפילו נשאת נמי יוכל להדירה כגון שידירוה ב... לאס כל ימיה ותאכל לאלתר בפנינו • ואי משום דאח"כ יפר לה בעל כדי שלא תעמוד באיסור כל י... סומכת על כך ונודרת בשקר ומה שתאכל לאלתר לפנינו אינה חוששת כסברת התוס' • ז"א דהיא לא ת... זה דהא צריכה למפרע נדרה ומשום מה נדרה וק"ל הנודרת ואינה מקיימת תנא שלא בכתובו... הכתובה מפני ואי משום משני לית לה אלא מנה ומראשון מאתיים הא קי"ל דניחא פלג בלא שבועה מכולה... ע"כ להשואל • ואני אומר דאפילו ליתא קושיא אין כאן לפי מה דקי"ל דכל אלו דיואאת בלא כתוב... בתרא מקדם כמבואר בסי' קמ"ו ע"ש • הקשה הב"ד סוף מנחות גם מגן אברהם סי' קכ"ח ... הקשו קושיא זו • דביו"ד סי' רכ"ח פסק הב"י דצריך לפרט את הנדר ובא"ח סי' קכ"ח פסק כהן הנושא את... צריך לנדר עד"ר • והימא נ"ל עד"ר כיון דצריך לפרט הנדר וכשישמע החכם הנדר לא יתיר לו • ו... להקשות למה כתבו כל הפוסקים נודרת ולא כתבו דצריכה לנדור עד"ר ע"ש סקל"ו • ויישבתי היטב... עיין בגיטין דף ל"ה ע"ב • והוכחתי מסוגיא זו אף דקי"ל דצריך לפרט את הנדר וכשישמע הח... דבר אסור לא יתיר לו כמו שפירש"י שם • אפ"ה בדיעבד אם הפר החכם הדבר איסור מופר • דרב פנ... צריך לפרט את הנדר משום מילתא דאיסורא ואי אמרת דבדיעבד לא הותר בדבר איסור א"כ אמאי ... מילתא דאיסורא דהא במלתא דאיסורא לא ילך כלל אצל חכם להתיר שהרי אינו מותר כלל • ועוד ד... למ"ד ה"נ לפרט את הנדר ממתני' דנודר ועובד כו' וליחוש דילמא שרי ליה חכם • ומהאי קושיא... מותר כלל אלא ודאי מוכח מסוגיא זו דמותר בדיעבד • שוב ראיתי שהש"ך ביו"ד סי' רכ"ח ס"ק ... וע"ש • א"כ לפ"ז גבי כתובה יוכל להאמינה על נדרה סתם אפילו שלא עד"ר ולא חיישינן דילמא ...

אף

תה אין העונש מרובה (כז) כל כך כמו שבועה שבשעה שנשבעת יוצאה
מפיה לשקר: הגה וצריכה לישבע לפני שלשה שהם כשרים ואם נשבעה לפני ג'
ונים צריכה לחזור (כח) ולישבע (ב"י בשם תשובת הרשב"א ותשובת מוהר"ם סוף
ולכתחלה צריכה לישבע לפני היתומים אבל אם נשבעה שלא בפניהם או שאין היתומים
היות אבל השבועה משביעין אותה שלא בפניהם (ג"ז שם בשם הרשב"א) אלמנה
על כתובתה היו יכולין היתומים להחרים (כט) אחר כך על כל מי שיודע אם הפקידה
האלמנה מנכסים שבהם (ריב"ש סימן של"ה):

ט) הבעל יכול להשביע אשתו בטענת ספק · ובו ב' סעיפים:

שיב אשתו (א) חנונית או שמינה אפוטרופא משביעה אפי' בטענת שמא
שתי כסף אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא שמתעסקת בצרכי הבית
בעים' כדרך כל הנשים אינו יכול להשביעה בטענת שמא: ב [ב]המושיב
חנונית או שמינה אפוטרופא אינו יכול להשביעה עד שתתבע כתובתה
מרים שמשביעה כל זמן שירצה: ייחד לה קרקע בכתובתה אע"פ שבאתה
תובתה לא מיקרי תובעת כתובה ואינו יכול להשביעה (מרדכי פ' הכותב) לפי
סברא הראשונה:

טרה משבועה או ייחד לה מטלטלין גובה בלא שבועה · ובו ז' סעיפים:

פטרה הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה וכפי לשון הפיטור
פטרת כיצד כתב נדר (א) ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה
ועה אבל משביע את יורשיה [ב]אם גירשה ומתה יורשי' נשבעים שבועת
ואת הבאים ברשותה כגון אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה
ת תובעים כתובתה נשבעים שלא פקדתנו [ג]ואם היא עדיין קיימת לא
קוחות אלא אם כן תשבע היא שלא נפרעה: הגה וע"ל סימן ק"ה פטר

א משנה כתובות דף פ"ו ע"ב וכתנא קמא וכאיזה זמן שיכול להשביעה נתבאר בסעיף שאחריו ב במשנה שם וכר' שמעון דף פ"ז ע"ב וכדמפרש לה רב פפא שם סוף דף פ"ח כ"כ התוס' שם בשם ר"ת שעשה מעשה . ושכ"פ ר"ת וכ"כ הטור בשם ר"ת ואביו הרא"ש ג הרי"ף דקי"ל בכל דוכתי דלא איפסקא הלכתא כהדיא הלכה כסתם מתני' ושכן נראה שהוא דעת הרמב"ם בפ"ע מהל' שותפין
א משנה כתובות דף פ"ו ע"ב ב כפ' רש"י שם ג טור וכ"כ הרא"ש

באר היטב

ה ושרי לה דכיון לא סומכת עליה הואיל וצריכה
ת הנדר ושמא כשישמע החכם לא יתיר לה
דאי הוא דלא יתיר לה א"כ אמרי' מסתמא
צנת אמת שלא נהנית מכתובתה כלום ומסתמא
ת דאלת"ה לא תסמכ' על התרת החכ' לאחר מכאן
ו יתיר לה · מש"ה פסק המחבר כאן ונודרת
מא"כ התם בהנושא אשה בעבירה דקי"ל נודר
ודר ומגרש · א"כ חיישינן שמא לאחר שעבד
א לגרש אשתו ילך קודם אצל חכם דשמא יתיר
ד הותר כמו שהוכחנו כי יאמר מה לי לגרש
אשתי מכח הנדר שנדרתי אלך אצל החכם
אולי יתיר לי ובדיעבד הותר מש"ה פסק דצריך
ר דאין לו התרה ממילא לא ילך אצל החכם
המקשן שהקשה ואי אמרת דא"צ לפרש הנדר
מא אזלי לגבי חכם וכו' ה"ה אף למ"ד דצריך
ת הנדר נמי קשה דילמא אזלי לגבי חכם וכו' ·
מו"ר · אלא דהמקשן הקשה דלמ"ד דא"צ
שה פשוטא · וד"ק היטב ועיין ברמב"ם
יאת המקדש פרק שני דין ט' וד"ק: (כז) כ"כ ·
ח בשבועה זו ט"ז ב"ש: (כח) ולישבע · מיהו
יעבד אם מתה לא אמרינן בזה אין אדם מורים
שבועה לבניו ב"ש: (כט) אח"כ · היינו כשמוענין

ברי שיש להם עדים עיין סמ"ע סי' נ"ב סעיף ו':
(א) חנונית וכו' דברי המחבר תמו' הוא בסעיף זה
פסק בפשיטות דמשביעה אפילו בטענות שמא
ובסעיף שאח"ז מביא פלוגתא אם יוכל להשביעה עיין
ב"ח ח"מ ב"ש ועיין במהרש"א מ"ש בפירוש התוס' הנז
ע"ש· וב"ש העלה ונראה להכריע על חנויות יוכל להשביעה
בלי גלגול כשתתבע הכתובה· אבל היורשים א"י להשביעה
אלא ע"י גלגול · וט"ז פסק כל שתובעת הכתובה חייבת
לישבע שלא תפסה משלו אפילו בלא גלגול שבועה
שהתפיס לה בעלה צררי ויוכל להשביעה אפילו על פלכה ·
ואלמנה חייבת לישבע שבועות אלו אפילו אם לא טענו
היורשים · אבל גרושה אינה חייבת לישבע אלא דוקא
אם הבעל טוען שתשבע אז צריכה לישבע הן על
טענות אפוטרופוס הן על טענות שתפסה בעצמה ואלמנה
שצוה בעלה ליתן לה הכתובה א"צ לישבע שלא תפסה
בעצמה כיון שהוא לא חשדה אנן נמי לא חשדינן אותה ·
והב"ש חולק עליו וכתב נ"ל עיקר דהיורשים א"י להשביעה
בלי גלגול שבועה עיין שם:
(א) ושבועה · נ"ד כתב ה"ה אם אמר כי מחילה מהני
באמירה בעלמא כ"י · וכתב הר"ן ר"פ אע"פ דאם
פטרה משבועות כתובה פטרה אף משבועה על התוספת
ה"מ ב"ש· אם אמר הבעל בשעת מיתתו הוו יודעים שנכסי
אינם

אשתו בשעת (ב) מיתתו מן השבועה נוטלת כתובתה בלא שבועה אבל אם ראו אול
כך שמפסידה הנכסים צריכה לישבע (מרדכי סוף הכותב) ואם יש עדים שהפסידה
לאחרים או שהיא מודה צריכה לשלם ואינה נאמנת לומר שבעלה צוה לה כך (תשובת
כלל ב') אבל אם עשאה נאמן בפירוש על כל (ג) דבר בשני עדים נאמנת (סברת
ב ומשביעין ג"כ (ד) יורשיה והבאים ברשותה אם פגמו הכתובה או אינ
אפוטרופוס ואפי' אם נתן לה רשות למנות אפוטרופוס : ג כתב לה נדר וב
אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביע לא
ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה שום שבועה (א) אבל יורשיו וב
ברשותו כגון לקוחות שקנו ממנו משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים בש
כגון אם נתגרשה ומתה אבל אם נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה אין
ולא הבאים ברשותה גובין כתובתה : ד כתב לה נדר ושבועה
וליורשי ולא לבאים ברשותי לא עליך ולא על יורשיך ולא על הבאים בו
אינו יכול להשביע לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא או
יורשיה ולא הבאים ברשותה ואפילו פגמה היא או היורשים כתוב
יורשים מן היורשים (ב) אבל אם נעשית אפיטרופוס לאחר מיתת הב
אינו מועיל הפיטור אבל לאפוטרופסות שנעשית בחיי בעלה מועיל א
ע"י גלגול אינו יכול (ה) להשביעה ויש מי שאומר שאפילו לא פפה
(ו) היורשים יכולים להשביעה על אפוטרופסות שנעשית בחיי בעלה : ג
מה שמכרה בין מיתה לקבורה לצורך קבורה אין משביעין אותה אפו
גלגול : ו כתב דלא נדר דלא שבועה אפילו אמר מנכסי אילין היורשים כ
אותה אלא אם כן פטרה בפי' מהיורשים : ז אעפ"י שהאמינה עלי
ועל הבאים מכהו אינו מועיל לגבות מהלקוחות בלא שבועה : הגה ו

באר הגולה

שם בפסקיו ד שם במשנה ה שם בטור וכפי' בי"א במשנה הביאו הרא"ש שם ו כפירוש הירושלמי במשנה הביאו הרא"ש שם בפסקיו פסק כאומרי כל הפירושי' דכיון שהבעל מוחזק לא מפקינן מיניה אלא בדבר הברור לדברי הכל ז שם במשנה ח נתבאר בט"ש לעיל סי' צ"ו סעיף א' ט ג"ז שם במשנה י טור וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו כ דאלו בלא גלגול ואפי' לא פטרה אין עליה שום שבועה ולדעת התוס' והרא"ש כמ"ש לעיל סימן צ"א סעיף ב' ל שם בשם הרי"ף וכמ"ש בהלכות מ כרב מתנה שם דף פ"ז ע"א וכנהרדעי וכמ"ש לעיל סי' צ"ג סכ"ה נ כאבא שאול בן אמה מרים בברייתא דפסק ר"נ אמר שמואל הלכתא כוותי' ס ואר"י"ף בהלכות וכפירושו דס"ל דלא פליג אתנא דמתני' ד
מיירי בגל' פי' שפטרה מן היורשים ותנא דמתני' איירי שפי' ב"י ע הרי"ף מהא דתנן מנכסים משועבדים וכו' דף
דלא מהניא היכא דאיכא עליה חוב לאינש אחרינא והכיא כליה מהא דאומר שטר אמנה אינו נאמן וכו' שם פ"ב דכתו

פתחי תשובה

(א) אבל יורשיו · עיין בתשובת נו"ב חלק ח"מ ס"ס י"ח שכ' נ"ל דבר חדש דזה כשנותן לה כתב בפ"ע על הנאמנות אז אמרי' שלא האמינה רק על עצמו ולא על יורשיו היכא שלא פירש בהדיא גם על יורשיו אבל בתוס' כתובה דנהיגי האידנא שכתוב בהו נאמנות כיון שכתובה זו מפורש לפרוע שטר כתובה דין בחיי ובמותי גם הנאמנות הוא בחיי ובמותי והרי האמינה גם נגד יורשיו · וא"ל דכיון שנהגו לכתוב נאמנות בלא המלכת בעלים לא מהני כמבואר בח"מ סי' ע"א סעיף י"ד זה אינו הדא דזה דוקא כשעדים אומרים בפירוש שכתב הנאמנות בלא המלכת בעלים וגם בזה מפקפק הש"ך שם ס"ק ל"א אבל בקהלתינו שהבעל בעצמו חותם בח"י ג"כ הרי נשתעבד בכל מה שכתוב בשטר ובפרט בנ"ד (בעובדא דידיה דמיירי שהאשה מתה קודם שנשבעה) ככר כתב הרשב"א הובא בב"י סי' צ"ו שאפי' במקום דלא מהני בנאמנות ע"פ דין לפטור משבועה מ"מ עכ"פ מועיל דלא אמרי' ביה דין יתומים מיתומים ע"ש עכ"ד · ונ"ל דזה שכתב אבל בקהלתינו שהבעל בעצמו חותם כו' לרווחא דמלתא כ' כן · אבל בלא"ה א"צ לזה לפי המבואר שם בריש דבריו דבכל כתובות כנעשים בעירו כותבין בהם נאמנות · משמע דפשט כן המנהג וא"כ הרי מבואר בח"מ סי' ע"א שם וביותר בסי' ס"א ס"ה דאם היה מנהג פשוט כו' ע"ש : (ב) אבל אם נעשית כו' · עיין בתשובת שב יעקב סי' כ"ט בא' שמתה אמו הורגתו חצי שנה אחר מות בעלה ולא נשבעה על כתובתה והיא היתה אפוטרופ בחיי בעלה וגם אחרי מותו וכל העזבון לע"ע ביד בן הורגה אם מחוייב לפרוע כתובתה ליורשיה או לא הועיל ולא נ אדם מורים שבועה לבניו · והשיב דאפי' לא היתה אפוטרופסית כלל ג"כ פטור ליתן שום דבר ליורשיה כיון דלא נ שכתוב בשטר תוספת שלה כנוסח הנ"ם וכל זמן שטר זה יוצא קיים מתחת יד אשתי או ב"כ אין אני שום אדם בעולם לומר פרוע כו' לשון זה לא מהני לפטור מן השבועה אלא אם עדיין בעלה חי כגון שנתגרשה ממנו אבל לא לגבי יו אין צריכים לטעון כלל פרוע רק אך טוענין עבורם שמא פרע אביהם ואין זה נגד הכתוב בשטר שאין שום אדם נאמ פרוע

באר היטב

אינם מספיקים לכתובת אשתי הרי זה פטרה ש והודה בשעת מיתתו שהוא חייב לה ולא את כנה"ג וכ"כ בספר מעשה חייא בתשובה סי'
(ב) מיתתו · דאז הוי כאלו נתן לה במתנה שנתן לה או מה שלקחה בעצמה לכן אפילו ממני ומיורשי א"י היורשים להשביעה ועיין ב
(ג) דבר · כלומר שכתב בפירוש על כל דבר תהיה נאמנת אבל אם לא כתב רק סתם ההי נ בשני עדים לא קאי רק על פטור השבועה נאמנת בשני עדים שיאמרו שיפרע לה הכתובה לענין שאר דברים שתאמר בנכסי בעלה
(ד) יורשים · עיין סמ"ע ר"ס פ"ד ועיין ב"ח
(ה) להשביעה · והרמב"ן והריטב"א ס"ל דיוכל ע"י גלגול אעפ"י שפטרה בפירוש ועיין בח"מ
(ו) היורשים וכו' · כתב הח"מ מיהו ע"י גלג דיוכל לגלגל עליה ע"ש · וב"ש כתב בפשיטות ע"י גלגול אין משביעים אותה לדעה זו

רשיו אינו מועיל פיטור ונאמנות שהאמין לה אפילו פסה"ב כפי' (ג) לגבי (ז) יורשיו ור"י והרא"ש) ודוקא כל זמן שהיא קיימת אבל אם מתה או אינה יכולה לישבע יורשים נוטלים כתובתה כך בלא שבועה (ריב"ש סימן קס"ע ובסימן קס"ח) ונראה לי דכן ראוי •להורות :

צט שמין לאשה אלמנה בגדיה • ובו ב' סעיפים :

למנה שבאה לגבות כתובתה (א) שמין כל (א) בגדיה (ב) בין של חול בין שבת ומגבין אותם מכתובתה (ובתולה דינה כאלמנה) (ב"י בשם ריב"ש סי' ס"א) אבל גרושה שגירשה בעלה (ד) מדעתו בלא (ג) טענה אין שמין לה בגדי

ר"ח ואפשר דטעמי דחיישינן לקנונית *עיין בח"מ סי' ע"א סעיף י"ז
א כמימרא דרב כתובות דף נ"ד דפסק רב נחמן הלכה כוותיה וכדמפרש טעמא בגמרא שם ב הרי"ף והרא"ש שם וכ"פ ברמב"ם בפ' י"ז מהל'

באר היטב

ל כדעת זו שהרי בח"מ סי' נ"ג סעיף ג' איתא מת הרי היורש משביע את שותף אביו ולא מדלא השביע אותו מחל לו ע"ש : (ז) יורשיו • ין מהני כשנותן פטורים בפירוש מיתומים • וח"מ כתב דאפילו קנין לא מהני ע"ש :
דיה • היינו מה שעשה לה הבעל • וכ"כ הרדב"ז א סי' ס"ח כל מה שעשה לה הבעל בין מן בין מה שתקנה לה בנדיא ל"ש מה שהיא ל"ש מונח בקופסא ל"ש בגדי חול ל"ש בגדי יו"ט ע"ש • שנעת קדושין וסבלונות ע"ל סימן נוה המת שיהיו לה • נוטלתן ואין שמין אותם הא"ה סימן קמ"ב • נוה ואמר שהוא נותן לאשתו לבושים והחפצים כלי כסף וכלי זהב שעשה בעדם סיה אשתו אין בכלל מתנה זו אלא מה שעשה מה אחר שנכנסה לחופה רשד"ס שם : (ג) שענה•

פתחי תשובה

פרוע דנאמנת אין נאמנים והוי דבריהם נגדה בטל כאלו אינם אומרים כלל אלא דאף דבותקים נשאר הספק והב"ד טוענין עבורם • ודאי אילו היה כתוב כנוסח הב"ע וכמו הנוסח שבי' הב"ש בשט"ה מהימנת את עלי כל אימת דאמרת שלא נפרע כ"ז שסטר זה יוצא קיים כו' לא היתה צריכה ליסבע אפילו נגד היורשים כיון דהיא נאמנת לומר לא נתפרע בלא שבועה משא"כ בנוסח הנ"ל ודאי דצריכה שבועה נגד היורשים ועין בעין נראה דבכוונ' שינה הב"ש הנוסח בכתובה כדי שלא תהא נאמנת נגד יורשיו ליטול בלא שבועה וא"כ בנ"ד שמתה נשאר הכלל דאין אדם מוריש שבועה לבניו • ומכ"ש בנ"ד שהיתה אפוטרופסית לאחר מיתת בעלה ובזה לא מהני שום פיטור כמפורש בש"ע סי' צ"ה ס"ד וכהא כ"ע מודים דבהייה לא היתה יכולה לגבות בלא שבועה גם היתומים מן היתומים אין יכולים לגבות כלל מפני שאין אדם מוריש כו' ע"ש בארוכות וע' בס"ק שלפני זה : (ג) לגבי יורשיו • עבה"ט ועיין בס' ישועות יעקב שהביא עם הב"ש וכתב מאחר דלא"ה רבו החולקים וס"ל דפטור בפירוש מהני לגבי יורשים (עיין בח"מ סי' ע"א סי"ז ובש"ך שם) א"כ עכ"פ בקנין יש לסמוך עליהם עיין שם :

ין כל בגדיה • עבה"ט [בגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל נ"ב עיין לעיל סי' ס"ו בב"ש ס"ק כ"ג] ועיין בתשובת גבעת ול סי' ע"ד באלמנה שכתב לה הבעל בכתובתה שיהיה לה כל המטלטלין ותכשיטין השייכים לגופה מלבד סך כתובתה נשואין עשה לה הבעל הכשיטין שעולה איזה סך ויש לספק אם להגבות לה הותן תכשיטין שעשה לה אחר נשואין או לא • אין להוציא מיד היורשים שהם מוחזקים משום דאפשר לפרש דקאי על הותן תכשיטין שנתן לה בעת הנשואין גם יא הכניסה שיעבד לה כדי שלא יהיו כנ"מ אלא כנל"ב (נ"ע לפ"ז כאם לא היה לה בעת הנישואין שום) ומהלשון מוכח כן שכתב השייכים לגופה משמע מה ששייך עתה לגופה ולא מה שיהיה שייך להבא מדלא כתב שיהיו לגופה ואף אם כתב בפירוש כן מ"מ לא חל הקנין עליהם דהוי דבר שלא בא לעולם דהא לא שעבד עצמו וגופו לעשות יפין רק אם יעשה מנדבת לבו יהיה לה למתנה א"כ לא הוי אלא קנין וקנין אינו מועיל בדבר שלב"ל ואף אם מקנה לכשיהיה בעולם הוי ספיקא דדינא כו' ע"ש ועיין בסוף ספר מעין גנים בהשמטות לא"מ סי' ר"ט שהביאו וכ' דה"ה ה בגדי חול שעשה לה אחר הנשואין אף שכתב לה חוץ מהבגדים השייכים לגופה דלא קאי על מה שעשה אח"כ ונ"ע י שנתי דינים כן (ע' בס"ק שאח"ז) ועכ"פ הוא נכון שלא להוציא מיד היורשים כאם הם מוחזקים בהם ובפרט בע"פ הרוב בעל לעשות לה שלא תרגיל קטטה עמו א"כ בודאי שייכי כל הטעמים הנ"ל עכ"ד ע"ש • ועמ"ש לעיל סי' ס"ו סק"ו בשם ו"ב תניינא סי' ק' שדעתו אינו כן • ומבואר שם שזהו מנהג פשוט ליתן לאלמנה כפי הכתוב בכתובתה בכל השייך פי' מה שלא היה לבעל בשעת נשואין אלא שחקר שם טעם הדבר וכתב ע"ז ב' טעמים נכונים ע"ש וע' עוד בת' נ"ג כת' פרי תבואה סי' ס"א מענין זה : (ב) בין של חול • ומ"מ עלה טובה מפני שמוסר שבגדי אלמנותה שעשו לה לכבוד המת שלא ישמתו אותן לה • ב"מ בשם ריב"ש סי' ס"א • ועיין עוד בס' בית מאיר לעיל סי' נ"ד בתמה על מה הגין בכמה בתי דינין כשמסלקין האלמנה מוותרים נגדה ליתן יותר על המגיע לה מכל מיני מטלטלין כמו נחושת ונחושת ' כלי כסף הא קיי"ל דאפילו בגדי חול שעשה לה שמין • ובסוף הספר בהשמטות כתב בדרש טעמו של דבר מרבנים ולא עמו אותו דבר זולת כך ראינו נוהגים מקדמונינו • והוא ז"ל כתב דנראה הטעם בזה לפי שמבואר בסי' נ"ג קינן כהאי גלל שא"י היורשים לסלקה בע"כ ובאמת כעת נתפשט המנהג לסלק אותה בע"כ (כמ"ש בסי' הנ"ל ס"ק אי מעיקרא הכי איתקין לסלק אותה בע"כ ונגד זה להפיס דעתה במקצת נותנין לה מכל מיני כלי תכמים כדי צרכה כלי כסף • וכן ראוי לנהוג ואפשר לפי העושר אף לוותר לפעמים בענ"ש לייכטע"ר של כסף • ואולם כל זה אם היא בע"כ אבל לא בשתובעת היא כתובתה ואינה רוצה ליזון מתפוסת הבית כי לדעתי אך מזה נשתרבב המנהג עכ"ד ע"ש : גרושה כו' • אין שמין כו' עיין בס' ישועות יעקב סק"א מ"ש בזה בענין נגע שנגבע לשמה אי שמין לה עיין שם : נתו בלא טענה • עבה"ט שכ' אבל סרחה עליו כו' ועיין בק"א לפ' כתובה שכ' דיש לסתפק אם יש הכתסה ביניסם ין שסרחה עליו אם נאמן לנכות מכתובתה ולכאורה יש לדמות להא דאיתא בח"מ סי' קנ"ם (ר"ל בטור • כי בש"ע לא נזכר כלל דהרחקת אילן מהעיר והטעם כתב הסמ"ע שם ס"ק מ"ח ובתוי"ט פ"ב דב"ב משנה ז') בדין הרחקת אילן מהעיר
ד"ס

חול ג אבל (ה) של רגל ושל שבת (ו) שמין (ג) לה (ואין (ז) יכולין לסלקה מ...
(ד) במעות) (ב"י בשם הריטב"א) אלא היא נוטלת אותן (ה) בשווין (תשובת הרא"ש כ'...
ב ד הנותן מתנה לאשתו אע"פ שהוא מגרשה מדעתו זכתה במתנתה: הגה...
לי כאן טעות אלא כך ראוי להיות אע"פ שמגרשה שלא מדעתה כגון שסרחה עליו [ז...
הכי מתנתו (ו) שלה וה"ה לאלמנה שנוטלת מתנה כל שאינן דברים שהם מל...

אימות שהרי נקנו לה וזכתה בהן והוא רוצה להוציאה ולא היא ג ב"י בשם העיטור והריב"ש בסימן ש"א שכ"כ מדברי הרמב"ם ד פ"א מהל' מלוה והר"ן בשם הרז"ה ד טור ואפי' לדעת בעה"ע דמחלק בין סרחה עליו וכו' והכ"כ הגאונים וכמו שהגיה...
בהג"ה וכ"כ הר"ן בשמם

פתחי תשובה

די"ש חילוק בין יחיד לרבים דביחיד כיון שהספק הוא בקנינה אינו קונה מספק אבל גבי רבים כיון דבודאי צריך לקנות והספק בהוינת דמים פטורים מספק א"כ י"ל דס"נ כיון שהקנה לה הבגדים כמ"ש בהגהה אלא דהספק הוא בדמים פטורה מספק · ואף דכ' הב"ש בסק"ג גבי בגדי רגל כיון דאיכא פלוגתא אין מוציאין מיתומים אף שכתב הח"מ סק"ד דגם בבגדי שבת ורגל א"י לסלקה מבגדים י"ל דהיינו דוקא לענין פלוגתת הפוסקים דיכולים לומר קים לי אפי' בתפיסה בעדים אבל בשאר ספק שמחולקים בטענה י"ל דאינם יכולין לטעון נגד שטר כתובתה עכ"ד: (ה) של רגל ושל שבת· עיין בק"א לס' כתובה מ"ש בזה: (ו) שמין לה· עבה"ט [מ"ש ממילא אם היא מוחזקת כו' ובגליון הב"ש דהגר"ע איגר ז"ל כ"ב עיין בסמ"ע סי' צ"ז ס"ק ס"ג] · ומ"ש אם יש מחלוקת כו' עד בשם הרדב"ז · הוא בח"א סי' שס"ו ע"ש: (ז) וא"י לסלקה מבגדיה· עיין בק"א לס' כתובה שכ' די"ל דזה דוקא בבגדים שעשה לה הבעל אבל בכסות שנשאו היורשים להאלמנה אם אח"כ תובעת כתובתה צריכה להחזיר גוף הבגדים דבדידהו דלא חיישי לכבודה לא הקנו לה כלל ע"ש: [ז] אפ"ה מתנתו שלה· עבה"ט ועי' בתשו' חתם סופר סי' קפ"א שכ' דכלבוש הוסיף אפי' מצא בה דבר ערוה נוטלת המתנה· והדין עמו דלעולם נימא הסתא הוא דאיתרע ועד עתה היתה טובה וישרה ואיכא סברת הגאונים (הובא בח"מ סק"ז דאטו מאן דיהיב מתנה לרחמי' ערבא בעי למישקל מיניה דרחים ליה לעולם) ואטו מאן דיהיב מתנה לפלוני צדיק ונעשה רשע יחזור מתנתו בשביל זה · אמנם נ"ל בנושא אשה בחזקת כשרות ונותן לה מתנות ואח"כ נודע שהיא אסורה עליו מקודם נשואין כל המתנות חוזרים לבעל דהכא לא שייך סברת הגאונים הנ"ל דהרי ודאי אם נ... להבירו בחזקת שהוא אוהבו ונמצא דבאותה שעה לא היה אוהבו היה חוזרת המתנה אי לאו משום דדברים שבלב אינם... והרי לא פי' בהדיא ע"מ שאתה אוהב שלי כו' והכא הרי אזלינן בתר אומדנא דהרי כל הדין בנוי רק על אומדנא וכנגד ה... אומדנא שלא נתן לה אלא משום חיבת ביאה וכיון שגם באותה שעה לא היתה ראויה לו פשיטא דחוזרים המתנות כולם ול... מה בכך עכ"פ נהנה ממנה ז"א דלא מיחשב הנאה אלא בעבר וכדקיי"ל ביו"ד סי' קי"ט סעיף י"ג במוכר טרפה בחזקת כ... שאכל אכל והוא יחזיר הדמים כו' ברם נ"ע בהיו בה מומין שא"א לידע כגון חולי נכפה ר"ל הבא לפרקים ולא נודע ל... זמן אחר החתונה והוברר שהיה בה חולי זה מקודם הנשואין ויוצאת ממנו בגט כמבואר ס"ס קי"ז אי נימא דהמתנות... וכספים שלה כיון דעכ"פ בשעת ביאה ראשונה לא ידע מזה כלום היתה חביבה בעיניו וגמר והקנה אלא שעתה נמאסת בעי... אפשר כיון דאותה ביאה היה מסוכן לו עד למות אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי וגרע ממאכיל טריפות וכן נלע"ד ברור... אם הבעל מוחזק אין להוציא מידו ואפשר גם להוציא מידה אלא לפי שלא מצאתי זה בפירוש ע"כ כשבא מעשה כזה לידי... לבצוע · והוא אם נתרפאית מחולי לגמרי ולא נמצא בה אחר נשואין רק שנודע לו שהיה לה כן בילדותה ונתרפאית נ... יכול להוציאה משום פן תחזור לקדמותה כמבואר בח"מ שם ס"ק י"ב אבל אינו יכול לתבוע המתנות דהכא ספיר י"ל מתח... ב"ר גמר והקנה דלא ה"ל שום סכנה ומיהום כדבר כיון שעתה נתרפאת:

וכתב עוד והנה במתנה שנתנה האשה או קרוביה לבעל לא הוזכר בש"ס וגאונים אבל כתב מהר"א מזרחי בתשובה סי' ... אם מגרשה לדעתו בלי שסרחה עליו מ"מ הכל שלו ואינו מחזיר כלום ומייתי לה מק"ו דנותן לאשה מסתמ... למיקם קניה אפ"ה זכתה במתנה מכ"ש מתנות שנתנום להחתן דמשום אקרובי דעתים הוא דודאי הכל שלו והסכימו כן ... מהר"א ששון ח"א סי' נ"ד וכ"ה הרב המחבר והגאון מהר"ב בלי פקפוק ולא היה צריך לק"ו כי פשוט הוא מאותו טעם שכ' ... דאטו מאן דיהיב מתנה למאן דרחים ערבא שקיל שיהיה אוהבו לעולם וה"נ דכוותיה אפי' נושא היום ומגרש למחר ... כו' ונראה פשוט מלשון הגאונים ומסברא דבבעל אין לחלק בין מתנה קרקע וכסף ובין מלבושים ותכשיטין דבעל ... לא שייך לומר שלא ניתנה אלא להתקשט לפניה כו' ולכן דעתי מה שנוהגים ליתן להחתן קיטל וגם טלית של יו"ט א... להחזיר כשמגרש אותו (ע' בס' בית מאיר ס"ס קי"ת) אפי' מגרשה מרצוני' מתחרת יום חופתו · אמנם נלמוד ממ... דהיינו דוקא אם לא יתגלה בבירור שכבר היתה שנואה בעיניו קודם לכך ואיערומי קא מערים לכונסה אבל אי נתברר כ... דאין כאן מתנה ויתאר גם הוא המתנות שניתנו לו עכ"ד · וע"ש עוד שהביא דבתשב"ן ח"ב ס"ס רס"ה כתב בענין ... האשה

באר היטב

אבל סרחה עליו אדעתא דהכי לא אקני לה · ואין... בדין זה אפילו בזמן הזה דאיכא חר"ג דאין י... בע"כ עיין ב"ש: (ג) לה · והרא"ש והטור כתב... שמין · ממילא אם היא מוחזקת י"ל קים לי כהני ... דאין שמין ח"מ ב"ש ע"ש · ועיין הרדב"ז ח"א ס... ס"ח · אם יש מחלוקת בין האשה ובין היורשים ... שהיא לובשת שהיא אומרת של חול והוא אמר ... הם עליה להביא ראיה · אם הביאה נשים שראו... בגדים אלו בחול הני בהכי כהג"ה בשם הרדב"ז... שלקחה בהקפה מלבוש וחלוק ובא בעלה לגרשה ... אני חייבת דמי המלבוש והחלוק והוא אומר... שנביתי הוא שלי ולא היו עליה בשעה שגיר... בהרדב"ז ח"א סי' ס"ט · אמת ש"מ שסיבבה ... כדי שלא תפול לפני יבום שמין מה שעלי... אלמנה רלנ"ת סי' פ"א: (ד) במעות · אפילו אם ... שווין יותר מסך הכתובה אין מוציאין ממנה ... רק היא תשלם המותר ב"ש: (ה) בשווין · כמ... נמכר בשוק אף אם היה בימים שעברו יותר ... מ"מ השתא אינו שוה יותר · אלא כמו שימצא ל... הרא"ש ח"מ ב"ש: (ו) שלה · הטעם בשלמא ... ותכשיטים שהם עשוין להתנאות בהם אין דעתו...

ו תכשיטים העשויין להתנאות בהם ודוקא שעשאן לה הבעל אבל אחרים שנתנו לה
ים (ט) בשעת (ז) נשואין למתנה גמורה נתכוונו והרי הם כנכסי מלוג שלה (ב"י בשם
הריב"ש סימן ש"א) :

א פשוט בגמרא כתובות דף ס"ח ע"ב ובכמה דוכתי דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה

כתובה ממה נגבית וכל יתר דיני כתובה · ובו ט"ז סעיפים :

מדינא דגמרא הכתובה דהיינו עיקר כתובה ותוספת אינם נגבים אלא מן

באר היטב

: אלא להתקשט בהם כל זמן שהיא תחתיו אבל מתנות שאין עשויין להתקשטות נתן לה במתנה
איהה מורדת עיין תשובת ריב"ש סימן ש"א
משון סי' כ"ה : (ז) נשואין · ל"ד בשעת נשואין
אפילו קודם נשואין או אחר נשואין · שמתנות
ן לה אבי הכלה ואמה בשביל שבח בתולים ·
לם מהרח"ש בתשובה סי' כ"ג · מתנות מה
ם לדרשה קרובי הכלה הוי מתנה גמורה ע"ז ·
כ"ם ע"ז משמע מה שנותנים מצד החתן לא הוי
לה אלא לו ע"ש · ומהרח"ש סי' כ"ג כתב כשנתנו
רים אין חילוק בין נתנו לה קרוביה או קרובי
ע"ש · כתב מהר"ס משראני ח"א סי' כ"ט מתנות
לו בין מקרוביו בין מקרוביה והם דברים
זים לו כגון טבעת או חלוק או מלבוש הם
ואם הם מתנות שמשמשים לשניהם ונותן כך
ס · אם הם מקרוביה תקח אותם בלתי שומא ואם
רובי החתן לא תקחם אלא בשומא עכ"ל · ותמהני
ב' סי' פ' כתב דכל שהם תשמישי בית אעפ"י
לה מקרובותיה הם שלו ושמין לה לנדונייתה ·
ע"ש · וכנה"ג הביא תשובת מהרלד"ב כ"י
מנהג פשוט דלא כהריב"ש ז"ל · ואפילו מתנות
ם לה אחרים הכל לבעל ע"ש סי' זה בהגהת ב"י ·
ועי"ל סימן ק"ח :

פתחי תשובה

האשה בלי ז"ק (במדינות שלא נהגו בתקנות שו"ם או שהוא לאחר שני חזרה) אף דהבעל יורש נכסי מלוג היינו בנכסים שנפלו לה בירושה או נתנו לה במתנה אבל האב שנותן לבתו תכשיטין להתקשט בהן ומתה אין הבעל יורשה וכדאמרינן ס"פ נערה כי אקני לה למיקם קמיה כו' וכן בכאן אומדן דעתא הוא שלא הקנה האב לבתו אלא שתתקשט בהן היא או בניה אבל אם מתה בלא בנים לא אקני לה שיירשם בעלה להתקשט בהן אשה אחרת ועל"כ הדין בוא שיחזיר הבלאות אם הם קיימים ע"כ ופסק כן בפשיטות במבי"ט ח"א סי' כ"ט והוא חדוש דין וכן ראוי להורות עכ"ל ע"ש ועמ"ש לעיל סי' נ"ג סק"ב] : (ח) או תכשיטים · ואיתא בריב"ש סי' ש"א הובא בב"י בקצרה דאפי' חתן בשולח מתנות להכלה תכשיטי כסף וזהב קודם הנשואין ואע"פ ששולח ומכריז זה נותן החתן להכלה אין הכוונה למתנה גמורה ומעולם לא שמעתי מי שמפקפק בדבר לומר שלא יהיו שמין תכשיטי כסף וזהב ע"ש ועיין בס' בית מאיר שהאריך לפקפק בזה וסיים כי דין זה צ"ע · אמנם במדינות אלו ובזמנינו שכבר הוקבע המנהג ע"פ עדות הריב"ש ופסק הרמ"א ז"ל ודאי כל השולח ונותן על המנהג נותן ויש לדון ולהורות כן בלי פקפוק · אך חדשים מקרוב באו לידי שטרי תנאים הנכתבים במדינה זו ביפוי כח האשה לבאר שהמתנות שיתן החתן להכלה בזמן השידוכים יהיה משעת נשואין משעה ראשונה מתנה חלוטה ופסוקה והטלם לבד השלים הוספה ואפי' בשני חזרה יותלטו · ואיני יודע אם מרצון ונפש חפיצה של צד החתן נכתב או שהסופרים מעצמם לפעמים כדי להחניף כותבים כן מדעתם ואומרים לצד החתן שכן המנהג וצד החתן מפני הבושת ברבים בע"כ אינו מסרב ושותק לא נכון להתנהג כן ועי"ז לפעמים נלקו
ם ויוצאים נקיים מנכסי אביהם ע"י באשתו גובאת השלים הוספה ואף מתנה זו ומשכת אני ק"ק פוזנן שאף מנהג תוספת שלים אין בם מכ"ש לחדש מנהג הנ"ל עכ"ד :
נס' כרם שלמה שכ' וז"ל ראובן נדר לתת לבתו חמש מאות זהובים ובעת הנשואין לא נתן רק ד' מאות זהובים ונדר שישלים לו עוד המאה זהובים והחתן כתב בכתובה ת"ק זהובים עם תוספת שלים כנהוג והאב לא רצה להשלים והחתן רוצה לנכותם מהכתובה עם התוספת שעליהם שהם חמשים זהובים פסק בשו"ת רשב"ש סי' רפ"ג דהדין עם
נ"ש מלתא בטעמא עכ"ל · ותימה שלא זכר בדבר זה כבר נאמר ונשנה בתשב"ץ ח"ב סי' קס"ט ובח"ג סי' רס"ב ע"ש
אין רבינו עקיבא איגר זצ"ל בתשובה הנדפסת בשו"ת חתם סופר סי' קנ"ב הזכיר זה לפסק הלכה והבאתיו לעיל סי'
"ב ע"ש] : (ט) בשעת נשואין · עבה"ט [מ"ש ל"ד בשעת נשואין אלא אפילו כו' ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל
"ב בשו"ת מהרח"ש ח"ג סי' כ"ג] · ומה שהקשה בשם כנה"ג על המבי"ט שסותר עצמו ממ"ש בח"א סי' כ"ט למ"ש
ו' פ' · עיין בזה בתשו' מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' מ"ו ובתשובת כנסת יחזקאל סי' ע"ט ע"ש עוד · [ובתשו' ח"ס סי'
כתב על נדון דידיה וז"ל האמת כי המבי"ט סתר עצמו מ"ש בח"א סי' כ"ט למ"ש בח"ב סי' פ' כו' והרגיש בסתירה
כ"ג הובא בבה"ט סי' נ"ט ולענ"ד לק"מ בשנעיין בטעם הדבר שכ' בח"ב סי' פ' שיהיה שלו משום שהם כלי בית
ש על שם הבעל ומייתי התם כגון כוסות של כסף וקערה של כסף ומגריפה יע"ש יראה מזה אע"פ ששניהם משמשים אין
א משמיש שניהם כי גם כל אוכלי שלהנו משתמשים בו וכן דרכו של עשיר מופלג שאפי' עבדיו משתמשים בכסף וזהב והכל
נקרא על שמו וה"ל המתוקן לבעל שאפי' נתנום קרובי האשה מ"מ הכל שלו וכשרוצה שתקחם באלמנותה ישומו לה בכתובתה
א סי' כ"ט מיירי בדברים המיוחדים לו ולה כגון טבעת שיכול הוא לשומו על אצבעו וגם היא ואולי גם מנעות המטה
ם שעושים לשניהם ממש בלי שישתמשו שארי בני בית בזה תליא אם קרוביה נתנו הם שלה ואינם נישומים ואם מקרוביו
· נמצא לפ"ז היה ראוי להורות שהצובק ביקס של כסף וכוס של כסף שניתן מאבי הכלה תקחי אותם בשומת כתובתה בניכוי
ויים אבל היא תקחם משום שבח בית אביה · ואודות מלבושים החשובים שעאוס הבעל על שמה אע"פ שכ' בשטר תו"כ
נגד נעימים ומלבושים מ"מ הכתיבה היא שלא מעיקר הדין וכבר צוה הגאון ב"מ על זה מ"מ שמעתי שניתן לנו האלמנה
זה מאות מלבושים ויהיה לה אבר לה אבל ניתן לה שאר תכשיטי הבית כגון טישטיכר וכדומה אין לנו וא"כ רואה אני
מה שירדו הב"ד לפיים ולבלע הריב ע"ד הפשר טוב וישר הוא עכ"ל ע"ש] :

ומתקנת

הקרקע (א) [ב]ומתקנת הגאונים נגבים אף מן המטלטלים והוא לכל ר
[ג]חוץ מכתובת בנין דכרין לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת (א) א
גובה מהם (ומיהו רשות ביד היורשים (ב) לסלקה (ג) בקרקע) (הגהות אלפסי פ' ה
ודוקא ממטלטלי בני חרי אבל אם [ד]מכרם הבעל או [ה]נתנם במתנת (ג)
אינה גובה מהם: הגה וי"א דוקא שנתן לאחרים אבל אם נתן ליורשיו במתנת (ד)
אשה גובאת כתובתה מהם (הג' מיי' פי"ו ומוהרא"י סימן פ"ו ומהרי"ו סימן קנ"ו) ד
שנתן ליורשיו אינה אלא כירושה והאשה גובאת כתובתה משם (מרדכי בשם מוהר"ם
נערה) מי שצוה לתת נכסיו לאחר (ה) מותו כך וכך אע"פ שצוה כך בשהיה בריא
גובאת כתובתה משם דאינה אלא כמתנת שכיב מרע הגובאת כתובתה משם ועיין בח"
רנ"א ורנ"ב ורנ"ו: [ו]ואם מכרום יורשים אחר מותו גובה מהם [ז]ועכשיו נ
לכתוב בכל הכתובות שישיעבד לה כל נכסיו מקרקעי ומטלטלי מטלטלי

ב שם והרמב"ם בפ' ט"ז מה"א וכתב ה"ה כתובה בשם הרי"ף ובכל ספרי הגאונים וכיוצא בזה אמרו בכתובות דף ס"ז ע"א גמלי' של ערבא וארנקי דמחוזא אשה גובה' מהם ג וכ"כ מדברי הגאונים ולא עוד אלא שי"א שאינה נוהגת היום כלל ה"ה שם ד טור מדברי התוס' שם דף ס"ז ע"א וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו ה שם ושם בתוס' דף מ"ט ע"ב וכ"פ הרא"ש בפ"ג דקדושין בפסקיו ו טור ז בית יוסף

פתחי תשובה

(א) ומתקנת הגאונים. עב"ש סק"ב ועיין בס' קרבן נתנאל פ"ו דכתובות אות ע"ז מ"ש בזה: (ב) לסלקה בקרקע. עבה"ט ומ"ש והיינו היכא דלא כתב בפירוש כו' עיין בס' ב"מ שפקפק קצת בזה כי הה"ג לא קאמר זה אלא בב"ח ולא בכתובה כו' ע"ש. ומ"ש ואם הקרקע שוה יו"ד והיא רוצה לקבלה בעשרים כו' הדין עמה ר"ן פ' נערה. בב"ש מסיים וע' בתה"מ. ורומז לסי' קע"ו ובש"ך ס"ק י"ט. ועי' בס' ב"מ שהביא דכתבו פ"מ ח"ב סי' מ"ו שעלה זה בספיקא דדינא ולכן גבי ב"ח דהוי היורשים מוחזקים ואפי' באלמנה עם יורשים שהליט ג"כ שהיתומים הם מוחזקים מטעם נכסי בחזקת יתמי קיימי. והוא ז"ל כתב עדיין צ"ע כי זה ניחא נגד שעבוד הכתובה אבל באלמנה הא לדידן דפסקינן כאנשי גליל יש לה נמי שעבוד מזונות ולגבייהו הא מבואר סי' צ"ג סעיף ט"ו דנכסים בחזקתה ונהי דאנן ע"פ מנהג נהגינן כאנשי יהודה כמ"ש שם סעיף ג' (עמ"ש שם סק"ה) בלי ספק זה אינו אלא בשיכולין לסלקה כל הכתובה ולא באופן זה אלא נשארת בשעבוד מזונותיה וא"כ היא המוחזקת והדין עמה כפסק הר"ן עכ"ל ועיין בת' נו"ב ת' ח"מ סי' ט' והובא קצת בפ"ת לח"מ סי' ק"ט ס"א בד"ה שומעין ליורש וצ"ע: ועיין בס' ישועות יעקב שכ' דדוקא בכה"ג בהקרקע שוה יו"ד והיא רוצה לקבלה בעשרים שאין בו כדי אונאה וכדי שהדעת טועה (כמבואר בח"מ סי' רכ"ז סכ"ט בהגה דבקרקעות אין אונאה עד פלגא אבל יתר מפלגא הוי אונאה) לכך תוכל לקבל אבל ביותר מעשרים דהוא כדי שאין הדעת טועה אף בקרקעות לא תוכל לומר לדידי שוה לי ע"ש עוד:

ומ"ש הבה"ט אם יש מעות בעין והיא תובעת מעות כו' הנה בח"מ סי' ק"א ס"א גבי ב"ח איתא בא לפרוע אם יש לו מעות צריך ליתנם לו וא"י לדחותו אצל קרקע או מטלטלי כו' וכ' הש"ך שם וכן הדין לענין גביית כתובה שצריך ליתן מעות מזומנים אם יש ליתומים מעות בעין כו' ובבה"ט שם כתב שדברי הש"ך אלו הוא בטעות דהא בא"ע סי' ק' מפורש ביד היורשים לסלקה בקרקע ע"ש. ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ד סי' קע"ו (שרומז עליו הבה"ט כאן) מבואר שם דיש ג' בדין זה. א' סתם כתובת אשה כיון שלא הוציאה מעות אפי' יש לו מעות נותן לה מה שירצה דדוקא ב"ח כיון שהוציא שהלוהו לכן אם יש לו נותן לו מעות אלא דאם אין לו מעות נותן מטלטלין ואין כופין אותו למכור ולהביא מעות אבל כתו יש לו מעות נותן לה מה שירצה. ב' זה דוקא אם לא כתב בכתובה שהכניסה לו מעות אבל אם כתב בכתובה שהכניסה כך וכך הוי דין כתובה זו כדין ב"ח ואם יש לו מעות נותן לה מעות ואם אין לו מעות אין כופין אותו למכור מעות. ג' הא דאין כופין אותו למכור ולהביא מעות דוקא אם כתב סתם שהכניסה לו מעות כך וכך ולא כתב מעו אבל אם כתב מעות בעין אפילו לא כתב אם תבא לגבות תגבה מעות בעין כיון שכתב שהכניסה לו מעות בעין לה וכתב כן כדי שתגבה מעות בעין וכופין למכור ולהביא מעות עכ"ד ע"ש. ועפ"ז אפשר לקיים דברי הש"ך הנ"ל דר"ל שכתב בכתובה שהכניסה לו מעות כך וכך דאז דינה כב"ח (אלא דלפ"ז דוקא מה שהכניסה ולא תוספת שליש אף דוכתי מבואר דדמי לחוב נדוניא מ"מ לענין זה לא דמי דהא לא הוציאה מעות וכמ"ש הב"ש בסי' ק"ב סק"ה ע"ש) דהרדב"ז לא קאמר אלא מיני' דבעל אבל באלמנה מן היורשים הרי בחוב גופיה מבואר בח"מ סי' ק"ז ס"א ואם ירשו קר ומטלטלים ואין מפורש בשטר כו' הדין עם היורשים י"ל דהש"ך מיירי היכא דמפורש בין בחייו ובין במותו וכדרך כאידנא

באר היטב

(א) אביהם. ה"ה אם לא גבו היורשים עדיין כתובתה מן השמ"ת שהניח בעלה דשמ"ת ק מטלטלין עיין בח"מ סי' ק"ז ס"ק ג' בש"ך שכ ב"ש: (ב) בקרקע. והיינו היכא דלא כתב בפי המטלטלין ס"ג ועיין במגיד וכ"מ פי"ד מה"א הבעל יוכל לסלקה בקרקע ואם הקרקע שוה יו"ד רוצה לקבלה בעשרים והיורשים רוצים לסלקה בעד הקרקע. הדין עמה ר"ן פ' נערה. פר קרקעות ובתים ומקומות בבהכ"נ ואח"כ באו ה ורוצים לסלקה במעות והיא אינה רוצה הדין עמ בתשובה סי' נו"ן. והרמ"א בתשובתו סי' ת עליו. וע"ל ס"ס נ"ג ס"ק מ"ב מש"ש. אם יש בעין והיא תובעת מעות והיורשים רוצים ל מטלטלין עיין כנה"ג דף קי"ח ע"א סעיף ב' והרדב"ז ח"א סי' קס"ו: (ג) בריא וכו'. אבל ש"מ גובה כתובתה מהם עיין תשובת רמ"א סי' ואם נתן במתנת בריא בקנין אפילו לא בא ליד א"י לתפוס ב"ש ועיין בד"מ מ"ש בדין מתנות ועיין בפסקי מהרא"י סי' פ"ו. ועיין בח"מ סי ס"ק ו' מ"ש הש"ך שם: (ד) בריא וכו'. הח" דין זה להלכה ולא למעשה ע"ש. והב"ש הביא מהרש"ך דהיורשים י"ל קים לן כהני פוסקים ד חילוק בין אם נתן ליורשיו בין אם נתן לאחרים (ה) מותו וכו'. עיין ב"ש וב"י מ"ש בשם ה הרשב"א מי שנתן כת"י לא' כל אשר לו וכו'

קעי דקנאי׳ ודאקנה ח ומ-ל מקום לא נהגו (ו) [ב] לגבות ממטלטלין שמכר או
מתנת בריא ולא אפילו ממטלטלין שמכרו היורשים (ג) מפני תקנת (ז) השוק
בח״ה סי׳ קי״ג עיין לקמן סי׳ קי״ח אם אשה חייבת לקבור בעלה קודם שתגבה כתובתה) :
ין עיקר כתובה והתוספת נגבים אלא (ח) מהזיבורית (ד) יואינם נגבים
ה) מהשבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו כלא שנא השביחו יורשים לא שנא
יחו לקוחות ובאה לטרוף מהם לואינם נגבים אלא מהמוחזק (ו) אבל לא
ראוי : הגה האב שלוה לתת מתנה (יא) לבנו (ז) לאחר ב׳ או ג׳ שנים או שלוה שלא לתת

באר הגולה

ח מבואר בח״מ סוף סי׳ קי״ג ט משנה גיטין דף מ״ה ע״ב י משנה בכורות דף כ״ב ע״ב וכדאמר ר׳ אבהו מקולי כתובה שנו כאן שם כ טור וכ״כ הרמב״ם פט״ז מהלכות אישות ל שם במשנה דבכורות

באר היטב

ח״מ סי׳ נ״ט • וכנה״ג דף ק״ב ע״א : (ו) לגבות
עיין בח״מ סי׳ ס׳ • ואם כתב לה מטלטלין אג״ק
בידה המטלטלין והוא מכר או נתן לאחר א״צ
להם ובכה״ג לא שייך תקנות השוק לכ״ע כיון
ן בידה המטלטלין ב״ש : (ז) השוק • הח״מ מדייק
ב נגו דידיה שמכר או נתן וגבי יורשים לא נקט
ש״מ אם היורשים נתנו במתנה ליכא תקנות
ע״ש וכך העתיק הב״ש לפסק הלכה • ולכאורה
יעתא להו דברי הסמ״ע והש״ך בסי׳ רנ״ב ס״ק
ש דמשמע מדבריהם דאין חילוק בין הוא או
להפוסקים דס״ל דבמתנה נמי שייך תקנות
מריך נמי אי נתנו היורשים במתנה לאחר דאין
ן מחמת תקנות השוק ע״ש • והש״ך שם הביא
זה פוסקים דכתבו בלשונם או נתנו היורשים
ין מוציאין מחמת תקנות השוק ע״ש • ובאמת לא
חילוק זה בשום פוסק • והטעם שכתב הח״מ
תוס דכל היתומים יעשו כן ע״ש • קשה לי ע״ז
לא מהני נמי אם מכרו ואדרבה ליותר יש חשש
מליתן במתנה דאין להם הנאה כ״כ •
דאין אדם חוטא ולא לו שיפסידו כתובת
ול״ע • וע״ל סימן נ״ג סעיף כ׳ : (ח) מהזיבורית •
הזה כותבין שפר ארג גובה מן עידית טור
מן ק״ח : (ט) מהשבח • אפילו אחר התקנה
דגובה מן המטלטלין מ״מ אינה גובה משבח
פי״ג ורוב פוסקים דלא כהרמב״ם בפירוש
ת ועיין בכ״מ פט״ז מה״א • ומהרח״ש בתשובה
ע כתב שלא ראה שום פוסק שיסבור כהרמב״ם •
אין חילוק בין שבח ממילא לשאר שבח ועיין
ב בשם הרשב״א לענין אם היורשים חלשו
וע״ל סימן נ״ם : (י) מהראוי • אפילו מבעל
והר״י ווייל סימן מ׳ ע״ש • מה נקרא ראוי
רא אינו ראוי • עיין כנה״ג בחח״מ סימן ק״ז
ח׳ ובסימן רע״ח בדין בכור ומשם יש ללמוד
ענין כתובה • ואם אחר התקנה כתובה נגבית
י או לא רשד״ם חא״ה סימן קי״א ומהריב״ל
ן ה׳ ס״ל דאינה גובה מהראוי אפילו אחר
ואפילו אם תפסה האשה מוציאין מידה • והראנ״ח ח״א סימן ק׳ וקמ״ו כתב דבין מנה או
בין תוספת בין נדוניא אם האשה מוחזקת אין מוציאין מידה ואם היורשים מוחזקים אין מוציאין
ומהרח״ש סי׳ כ״ט כתב במנה ובמאתים אפילו אם תפסה מוציאין מידה • ובנדוניא אם תפסה קודם
הספק אין מוציאין מידה ואם תפסה לאחר שנולד הספק מוציאין מידה ע״ש • ומסתימת לשון המחבר
משמע כהרשד״ם ומהריב״ל • עיין כנה״ג דף קי״ח ע״א : (יא) לבנו • עיין מהר״י ווייל סימן פ׳ •
מהרי״ל סימן ע״ד ועיין ב״ש • כתב ט״ז אם צוה ליתן לבנו קרקע אחר איזה שנים הוי מוחזק •

פתחי תשובה

האידנא • ועיין בתומים שם ובס׳ בית מאיר כאן ובסי׳ ק״ב סעיף ד׳ מ״ש בדין זה : [ב] לגבות ממטלטלין • עבה״ט מ״ש ואם כ-ב לה מטלטלין אג״ק כו׳ ובגליון ש״ע דהגר״ע איגר ז״ל כ״כ עש״ך ח״מ ס״ס קכ״ו] : (ג) מפני תקנת השוק • עיין בכ״ש וכס׳ באר יעקב ובספר ב״מ לעיל סי׳ ס״ו סי״א : (ד) ואינם נגבים • עיין בתשובת ברית אברהם חח״מ סי׳ ל׳ שנשאל אם האשה גובה כתובתה מדאקני או כדעת הש״ך סי׳ קט״ו ס״ק ל״ב דהוא ג״כ בכלל מקולי כתובה כמו דאינה גובה משבח כו׳ והשיב כבר בא לידינו כמה פעמים עובדא דא והעלינו כמה ראיות מספיקות דלא כהש״ך וראיתי שחלקו עליו הבאים אחריו (בתומים ובנה״מ שם ובס׳ ב״מ כאן ובס׳ ישועות יעקב בסי׳ זה סק״ג ע״ש) וכן עיקר לדינא הלכה למעשה להגבות מדאקני עכ״ד : (ה) מהשבח • עבה״ט מ״ש אפילו אחר התקנה כו׳ דלא כהרמב״ם כו׳ והוא לשון הב״ש • ועיין במל״מ פכ״א מהלכות מלוה מ״ש בזה • ומ״ש והשבח אין חילוק בין שבח ממילא כו׳ הוא מדברי הח״מ שכ׳ כלומר אפי׳ שבח דממילא כגון אם נתיקרו כו׳ ועיין בס׳ ב״מ שכ׳ דהוא תמוה דודאי לא גרעה מבכור (בח״מ סי׳ רע״ח ס״ו) וגביה משבחא דממילא דלא נשתנה כגון ארעא ואסקה שרטון או דיקלא ואלים ומכ״ש נתיקרה כדמוכח בבכורות דף נ״ב כו׳ וכן מצאתי להדיא בש״ך ח״מ סי׳ קט״ו סס״ק כ״ט שכתב וז״ל דהא אפי׳ בכור וכתובת אשה גובה משבח דנתיקרה לכ״ע עכ״ל ועיין בת׳ נו״ב חח״מ סי׳ פ׳ : (ו) אבל לא מהראוי • עבה״ט שכ׳ אפילו מבעל עצמו מהרי״ו סי׳ מ׳ • ועיין בס׳ ב״מ שכ׳ דהא שמבואר שם הכי מ״מ לע״ד בכיון גדול השמיט הרמ״א ז״ל דברים אלו כי המה תמוהים כו׳ ע״ש : (ז) לאחר ב׳ או ג׳ שנים • עיין בתשובת חוט השני סי׳ נ״ג ע״ד השטר שכתוב בו מעכשיו נהתי לבני כמר יעקב ד׳ אמות קרקע כו׳ ואגבן הקניתי ושעבדתי ונתתי אליו במתנה גמורה רביעית מהבית שיש לי שיוכל לעשות בו כל מה שירצה להורים ולמכור כו׳ וכאופן זה נתנה רביעית ביתה שהמתנה לא יחול ולא יהא אליו כח וזכות במתנה זו רק שעה אחת לפני מיתתה עכ״ל השטר ובתוך כך מת כמר יעקב הנ״ל ולא זכה עדיין בבית כי אמו חיה עדיין ובאתה אשתו לגבות כתובתה מהבית הזה וחמותה טוענת כי עדיין לא זכה בנה בביתה • והשיב שהדין עם אשת המת דזה לא מקרי ראוי ולא דמי למ״ש הרמ״א בסי׳ ק׳ האב שלוה לתת מתנה לבנו לאחר ב׳ או ג׳ שנים מקרי ראוי כו׳ דשאני הכא כיון שכתוב בשטר מעכשיו נתתי א״כ הוי מתנה מהיום ולאחר מיתה שהגוף הוא של המקבל והפירות של הנותן כמבואר בח״מ סי׳ רנ״ז • ואפילו אם נאמר דמעכשיו

לו חלק ירושתו רק אחר ב' שנים או ג' שנים מיקרי ראוי ואין אשת הבן גובאת כתובת[...]
(מהרי"ק סי' מ') י"א דאם מת יעקב בחיי ראובן בנו והניח אלמנה הניזונית מנכסיו אין
ראובן גובאת כתובתה מאותן נכסים הואיל והיו משועבדים לאלמנת אביו (ח) כשמת (יב)
(מרדכי סוף נערה) ודוקא במקום שאין רשות ליורשיו לסלק האלמנה ממזונותיה אבל [...]
שיכולין לסלק האלמנה אלמנת ראובן גובאת משם (נ"י שם) שכר פעולה שלא היתה בידו [...]
מקרי ראוי (מרדכי יש נוחלין) היתה גניבה שלו ביד הגנב (יג) כשמת ואחר כך הוחזר [...]
מקרי מוחזק (כך השיב מוהר"ס) : (ט) [מ]ומלוה שחייבים (יד) לבעל הוי מוחזק [...]
(טו) ממנה אפי' היא על העובד כוכבים (וכל זה לא איירי אלא בעיקר כתובה [...]
אבל נדוניא ושאר נאן ברזל דינן (י) כשאר (טז) חוב) (כ"כ המ"מ פ"ז ובית יוסף [...]
והר"ן ורבינו ירוחם) (ויש אומרים דאפי' הכי אינם נגבים רק מן הזיבורית (הר"ן ריש הכ[...]

ג [נ]אם נמצא קרקע בן חורין גובה ממנה ואם לאו טורפת מקרקע שמ[...]
שנתן הבעל בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע [ס]ואפילו נתרצית[...]
שמכר או נתן אינו מועיל אא"כ קנו ממנה תחלה [ע]ואם מכר קרקע לאו[...]
נתרצית לו ואחר כך מכר (יז) לאחר אותו קרקע או קרקע אחרת ונ[...]
והתמה לו אינה גובה ממנה ומן הראשון [פ]וי"א (יח) שגובה [צ]וי"א שאינ[...]
(ועיין לעיל בסימן נ' סעיף י"ז) : ד [ק]מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את [...]
וקנו מהאשה הראשונה תחלה ואחר כך ממנו השניה מוציאה מיד [...]
והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה וחוזרים חלילה עד שיעשו [...]

באר הגולה

מ טור מדברי אביו הרא"ש פ"ח דכ"ב
נ ג"ז שם במשנה דגיטין דמ"ח ע"ב ומשנה דף נ"ה ע"ב ובכמה דוכתי
ס משנה שם דף נ"ה ע"א לקח מן האיש וכו' ע' ליינתיו לעיל בסי' נ' סעיף י"ז
פ כפי' התוספות כתובות דף נ"ה ע"א בד"ה התם איהו דאפסיד אנפשיה וכו' כיון דבעת שכתבה לו לא היתה ראויה עדיין לגבות בברור שהרי לא תגבה כתובה לגבות מחיים ושכן פי' ר"ת וכ"כ הרא"ש
צ בפירש"י שם דאף מראשון אבדה דהיא אבדה כתובת' בידים ואפסידה לנפשה במה שכתבה לשני וכ"כ הרמב"ם בפי"ט ובעה"ע והביאם הטור וכ"כ בתשו' להרמב"ן סי' פ"ט
ק משנה שם

פתחי תשובה

בכתוב בשטר קאי על ענין ד' אמות אבל קנין הבית אינו חל אלא שעה אחת קודם מיתתה · לא זו שאין משמעות השטר כן אלא גם אם יהיה כן הרי קיי"ל כר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו כו' והא ודאי דקנין הגוף בלא פירות מקרי מוחזק ממש מהא דתניא בס"פ השולח בכור נוטל פי שנים בשדה המוחזקת לאביו ביובל כו' ועוד ראיה ממ"ש הרמ"א סי' צ' ס"א כתבו לה מורישה קרקע מחיים ופירות לאחר מיתה הבעל יורש אותה קרקע ממנה וכ"ל שר"ל אם כתב לה מורישה מהיום ולאחר מיתה ואעפ"כ הבעל יורשה ש"מ דלא הוי ראוי ועוד ראיה ממ"ש הטור בסי' הנז' (ובש"ע שם ס"ג) אם אמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי ומתה בתו בחיי אותו פלוני ה"ל מוחזק ובעל הבת יורש הרי מבואר כמ"ש ופשוט הוא עכ"ד · וע"ש עוד שכ' בענין השם מן הבית מוטל על מי שיש לו קנין פירות ע"ש : (ח) כשמת ראובן · עבה"ט ועמ"ש לעיל סי' נ' סק"ג . (ט) ומלוה שחייבים לבעל הוי מוחזק · עת"מ וכ"ש דהטעם משום דמשעבדא לה מחיים מדרבי נתן והוא מדברי הרא"ש כמבואר בב"י · ועיין בתשובת נו"ב תניינא חלק ח"מ סי' כ"ב שכתב דהרא"ש שם פ' יש נוחלין קאי לדינא דש"ס אבל בזמנינו שעיקר משא ומתן ומחייתינו הוא בחובות הוי כמו אשלי דקמחונא וגובה מכס מדינא ע"ש · ומה שפלפל שם אי שייך שעבודא דר' נתן בשטרות של א"י · מאד נפלאתי כן על הרב השואל שם וכן על הגאון המחבר המשיב שלא הזכירו סוף דברי הרא"ש שם ודברי הש"ע כאן דמפורש דה"ה במלוה דעכו"ם ונ"ע : (י) כשאר חוב · עבה"ט מ"ש בשם הר"ם מלובלין ועיין

באר היטב

ומעות מחמת חזקה הנהוג בינינו נקרא [...] וכל זמן שלא בא לידו נקרא ראוי וע"ל ס[...] (יב) ראובן · אע"ג דאחר שמת ראובן · מתה ג"כ [...] יעקב מ"מ נקרא ראוי דהא הכל תלוי בשעת מית[...] והא דקי"ל לענין ירושת הבעל לא הוי ראוי כמ[...] ר"ס נ' · שאני ירושה הבאה מאליו אבל כתובה [...] חוב ומתוסר גוביינא מהרי"ל סימן ע"ד ועיין [...] בהגהת ב"י סעיף ג' ד' · ועיין ח"מ ב"ש : (יג) [...] היינו כשלא מחיים מגניבה דאל"כ נעשה [...] (יד) לבעל · יש מחלקים בין מלוה שקדמה [...] האשה שמאותה מלוה אינה גובה · ובין מלוה [...] שעבוד האשה למלוה שמאותה מלוה גובה [...] ת"ב סימן ח' וכ"כ הרמ"א בתשובה · אבל [...] סימן מ"ט תמה עליו והסכים שגובה אפילו [...] שהיו חייבין לו קודם שנשאה · ומהרי"ל [...] סובר כרש"ל ע"ש · ועיין בש"ך ח"מ סימן [...] כ"א מש"ש · ראובן שנתחייב לשמעון סך כך [...] פלוני ונתחייב לפרוע לו סך כך בכל שבו[...] ביניהם שאם ימות שמעון פטור ראובן · מלתת [...] שום דבר אין הכתובה נגבית מאותו מלוה [...] ח"א סימן י"ב · אבל הרשד"ם בח"מ סימן [...] אדרבי סימן רנ"א כתבו שאלמנה גובה מאו[...]

ע"ש : (טו) ממנה · לעיל סימן נ' לענין ירושת הבעל לא הוי מלוה שלה מוחזק לגבי דידיה וכן לקמן מבואר בח"מ סימן רע"ח · דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה אבל כאן לענין כתובה הוי מוחזק מלוה שחייבים לבעל אבל מלוה שירש הבעל ממורישיו ולא בא עדיין לידו מיקרי ראוי אף לענין [...] וכנה"ג העלה דאם היורשים מוחזקים יכולים לומר קים לנו כהני פוסקים דס"ל דאין אשה גובה [...] ממלוה ע"ש קי"ח ע"ב סעיף י"א ועיין בהרש"ך ח"א סימן י"ב ובהרשד"ם חא"ה סימן קצ"א : [...] אם הרג כותי א' את בעל האשה ונתן כופר על שהרג אותו אין להבע"ח שום זכיה בדמי הכופ[ר] [...] מלובלין ב"ש ע"ש : (יז) לאחר · ה"ה אם מכר לזה הראשון פעם אחרת ונתרצית' ח"מ ב"ש : (יח) [...] ומה"נ

ם: ה יאם כתב בכתובתה בעיקר כתובה ותוספת מעות סתם אינה
אלא בפחות (יט) (יא) שבמטבעות כיצד נשא אשה במקום אחד וגירשה
אחר (והאשה שם עמו אבל שלח לה גט למקום הנשואין הולכין אחר מקום
ה) (כ"י בשם תשובת הרשב"א) אם היו מעות מקום הנשואין טובים
מקום הגירושין נותן לה ממעות מקום הגירושין ואם היו מעות מקום
שין טובים ממעות מקום הנשואין נותן לה מעות מקום הנשואין שודוקא
י המטבע שהוא מגבה לה מאתים ומנה אבל לפחות מכאן אי אפשר
פירש בכתובתה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת גובה ממנו כמו
ב בכתובה: הגה ונכסי צאן ברזל הולכין תמיד אחר מקום שנשתעבד שם כמו בחוב
(כ"כ המ"מ פי"ז וכ"כ הרשב"א) ובמקום שמוסיפים שליש על מה שנותנת לו כמו
לעיל סי' ס"ו יש לו דין צאן ברזל ולא דין (כ) תוספת (מהרי"ק ש' פ"א): ו אאלמנה
ין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אינה גובה אפילו עיקר כתובה וכן
ה אם הבעל טוען פרעתי או מחלה אפילו עיקר כתובה אין לה עד שתוציא
כתובה בד"א במקום שדרכם לכתוב כתובה אבל במקום שאין דרכם
: כתובה אלא סומכים על תנאי ב"ד הרי זו גובה עיקר כתובה אף ע"פ
בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה: הגה ואם יש עדים (כא) שנאבדה
: או נשרפה אפילו במקום שכותבין הוי כמקום שאין כותבין (הגהות אלפסי פרק
וי"א דאפי' במקום שכותבין גובה את כתובתה בלא שטר כתובה דאין נאמנין לומר
היא (טור בשם ר"י) ולא מבעיא עיקר כתובתה אלא אפילו התוספת (יב) שמנהג
ינות (כב) להוסיף (מרדכי סוף הנושא ותשובת מיימוני סוף אישות) (יג) וכן נראה
האחרונים (מהרי"ק שורש ח"י וקי"ד ומהרא"י סימן רכ"ט) אבל לא נהגו במדינות
ו לגבות בלא כתובה ולכולי עלמא אם אין המנהג פשוט אע"פ שכתובתה בידה
קויימת אינה נגבית בה (שם במהרא"י ומהרי"ו סימן קי"ג ומהרי"ק שורש ח"י)
ם תפסה האלמנה ויש לה מיגו שתוכל לכפור בנכסים נאמנת על מה שאמרה
לה (מהרי"ו סימן רל"ב) (כד) ועיין לעיל סימן ס"ו וי"א דאם כבר נשאת

באר היטב

ימן קי"ח שם פסק דאינה גובה ועיין ש"ך שם :
מטבעות · דכתובה דרבנן ול"ד לב"ח · כתב
וסיפה על המטבע צריך לשלם שיעור הכתובה
י מנהג פולין ארבע מאות זהובים לבתולה
ניה שהיא גדול' אבל תוספת כתוב' נותן ממטבע
: וע"ל סימן ס"ו מש"ש הב"ש · וכאן מ"ש בשם
: (כ) תוספת · כי התוספת הוא מה שמוסיף
שלו ברצונו· תוספת זה ככתובה דמי אבל השליש
על הנדוניא כספים מפני שיוכל להרויח
כאלו הכניסה לו נדוניא רבה והוי הכל בכלל
יי"ק שורש פ"א עיין בתיו"ט פ"ו דכתובות משנה ג' ועיין כנה"ג: (כא) שנאבדה וכו' · עיין ח"מ
אם נשרפה הכתובה או אבדה והבעל אומר שכתב לה כתובה אחרת נאמן ואם מת הבעל טוען
ד' בשביל היתומים תוספת ב"ש: (כב) להוסיף · תוספת והרמב"ם והר"ן כתבו להדיא דאינה גובה תוספת
אפילו במקום דאין כותבין כתובה הואיל ולאו תנאי ב"ד הוא ואינו אלא מלוה · מיהו תוספת שליש
פת הוא אלא הוי כאלו הכניסה לו שליש זה הואיל שיוכל להרויח בנדוניא כ"כ אפילו אם יש
ר או תנאים כמה הכניסה לו גובה אותה סך ותוספת של שליש · ולפי המנהג במדינות פולין שנותנים
ד' מאות זהובים ולאלמנה ב' מאות זהובים וכותבים כל הכתובות בשוה גובה סך זה בלא כתובה
שהוסיף לה תליא בפלוגתא זו ואם נגבה בלא כתובה עיין בהג"ה דריש ה ב"ש: (כג) אלו · מהרש"ל
הג הוא לגבות בלא כתובה עיקר כתובתה וכל תנאים בתנאי ב"ד אף במקום שכותבין · וב"ח
להגבות דעת מהרמ"א עם דעת מהרש"ל דרמ"א איירי בתוספת כתובה דמנהג הוא שלא לגבות
איירי בעיקר כתובה מנה מאתים ע"ש · והח"מ כתב ול"נ שיש לדון בזה לפי ראות עיני הדיין
בזמן הזה לא שכיח לפרוע הכתובה או למחול בלא ידיעת הב"ד ע"ש ועיין כנה"ג דף ק"פ
שיטת הפוסקים דאין לה כתובה מ"מ אית לה מזונות עיין ב"ש: (כד) וע"ל סימן ס"ו סעיף
יו"ד

פתחי תשובה

במל"מ פכ"א מהלכות מלוה שהאריך בדין זה: (יא) שבמטבעות·
עבה"ט בשם ט"ז ועי' בזה בתשובת גאוני בתראי סי' ט' ·
[ועי' בתשובת ח"ס סי' קכ"ו שכ' דמשמע הסכמת ב"ב כפרישה
דלענין שינוי מחמת זמן נמי אמרינן מקולי כתובה כמו דאמרינן
בשינוי שממקום למקום ע"ש עוד וגם בחלק יו"ד סי' רפ"ט]:
(יב) שמנהג כל המדינות להוסיף · עבה"ט בשם ב"ש שכ' מיהו
תוספת שליש כו' א"כ אם יש בידה שטר או תנאים כמה הכניסה
כו' ועיין בס' ב"מ שתמה עליו וכו' שטר זה א"י מה טיבו
והתנאים ג"כ צ"ע לא מבעיא תנאים ראשונים הנכתבים בשעת
שדוכין זה ודאי אינו ראיה אלא אפילו תנאים אחרונים כו'
ע"ש באורך: (יג) וכן נראה סברת האחרונים · עיין בתשובת

באר הגולה

ר משנה שם דק"י
ע"ב וכת"ק וכ"ש
הרי"ף והרמב"ם
בפט"ז וכל הגאונים
שה"ה שם תהרמב"ם
וכ"כ הטור בשמו
א כשמואל וכדאמר
רב ענן וכו' שם
דף פ"ט ע"א וכ"ש
הרי"ף שם וש"פ

(כה) לאחר אינה נאמנת לגבות עוד בלא כתובה (מרדכי פ' אלמנה) וכל מקום שנאמנת
לישבע שלא נפרע ובמקום שאינה נאמנת אם הבעל חי צריך לישבע שפרעה ואם אינו חי יו
פטורים בלא שבועה (דברי הרב וכן משמע לשון הטור) היתה כתובתה בידה והתכה בשו
גובאת כלום אף על פי שאינו קרע שתי וערב (ריב"ש סימן שפ"ג): ז [ב]האשה
לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא ולא הזכירה שם כתובה בעולם
אותה לינשא ומשביעין אותה ונותנים לה (כו) (יד) כתובתה ואם באה
מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה: ח [ג]באה ואמ
בעלי התירוני לינשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנין לה
אבל אם באה ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתירינא
ואין נותנים לה כתובה ואם תפסה אין מוציאין אותה מידה [ד]ויש מי א
דבין בזו ובין בזו אין מתירים אותה כיון שהזכירה כתובה: ט במקו
כותבים כתובה והביא עדים שכתב לה כתובה [ה]יש מי שאומר שדינו כ
שכותבים ואינה גובה בלא כתובה [ו]ויש מי שאומר שגובה בלא כת
י [ז]האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גרשהנ
גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גרשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובה
אינו נותן לה התוספת עד שתביא ראיה שגירשה או שיצא גט עם ד
מתחת ידיה: וי"א דאם אינה מביאה ראיה על הגירושין אפילו עיקר כתובה
לה דמאחר שתובעת כתובתה אינה נאמנת על הגירושין כמו שנתבאר לעיל סימן
ב' ולכן אינה נוטלת כתובתה ([ח]טור) וכן עיקר: יא [ט]אמר לה הבעל כ
גירשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד ש
מתוך שיכול לומר לא גרשתי ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה
חפץ ונותן לה את העיקר ונשבע הוא שבועת היסת על התוספת: יב
גט ואין עמה שטר כתובה אם [כ]דרך אותו המקום שלא יכתבו כתובה
עיקר כתובה בגט שבידה ואם דרכן לכתוב כתובה אפילו עיקר אין
שתוציא שטר כתובה ונשבע הבעל [ל]שבועת היסת על טענתה ונפטר: יג [מ]
ב' גיטין וב' כתובות וזמן כתובה ראשונה קודם לגט הראשון וזמן
קודם לגט השני גובה ב' כתובות: יד [נ]הוציאה ב' כתובות וגט אחד אי
אלא כתובה אחת ואיזו מהם גובה אם שתיהן שוות ביטלה האחרו
הראשונה ואינה טורפת אלא מזמן האחרונה ואם היתה באחת משתיהן
על חבירתה ולא כתב לה ואוסיפית לך כך וכך על הראשונה אם רוצה
הראשונה גובה מזמן ראשון או שניה מזמן שני ואם כתב לה ואוסי
כך וכך על הראשונה גובה ראשונה מזמן ראשון והתוספת מזמן ש
ששתיהן מן האירוסין או מן הנשואין [ס]אבל אם אחת מן האירוסין והש
הנשואין בכל ענין אינה גובה אלא אותה שמן הנשואין: טו [ע]הוציא
גיטין וכתובה אחת אין לה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזי
על כתובתה הראשונה החזירה: טז [פ]הוציאה גט וכתובה אחר מיתת
אם גט קודם לכתובה גובה בגט זה עיקר כתובה אם אין דרכם לכתוב
([צ]ובכתובה) גובה כל מה שיש בכתובתה זו שהרי זכתה בה במיו

באר הגולה

ב צוינתיו לעיל סי' י"ז סעיף מ"ג ג ג"ז צוינתיו שם סעי' מ"ד ד ג"ז צוינתיו שם ה טור בשם הרמב"ם בפי"ז ו שם בשם אביו הרא"ש בפ"ק דמציעא ז ל' הרמב"ם בפ"ט מה"א וכדמפרש רב המנונא נדרים דף כ"א ע"א וכתב ה"ה שם שכן הכריע הרמב"ן מפני מדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תטלי וכו' משנה יבמות דקי"ו ע"א אבל בתוספת לא שאין מדרש בתוספת ואנ"ל בגל"ב ח שכבר השיג הראב"ד וכ"כ ה"ה בשי"א דכתובע' כתובה אינה נאמנת ויש לחוש לסברא זו ט ג"ז שם ממ"ש הב"ע בשאין שם עידי גירושין וכו' כתובות ד' פ"ט ע"א וכפי' רבינו שהוא לענין תוס' לפי שבעיקר הכתובה אין שם מגו ה"ה י ג"ז שם ממשנה שם דף פ"ח פ"ט כ מבואר שם בגמרא דף פ"ט ע"א ל כדין כופר בכל מ טור ממשנה שם ע"ב וכפירש"י שם נ ג"ז שם ממשנה שם וכדמפרש בגמ' שם ס מסקנת הגמרא שם דף מ"ד ע"א וכמ"ש התוס' שם והרא"ש והר"ן שם ע משנה שם דפ"ט ע"ב פ ברייתא שם צ כן הוא בטור וברמב"ם שם בפט"ז

פתחי תשובה

(יד) כתובתה · עיין בס"ט · יו"ד שם כתב אם אבדה הכתובה גובה כפי
משפחתו · נ"ל דאיירי כשידוע שלא נפ טל
סך הכתובה ח"מ ב"ש: (כה) לאחר · כמו

באר היטב

הוא השני סימן ל"ב מ"ש בזה: ועיין מדין זה בכנה"ג לעיל סי' י"ז סמ"ג ס"ק ק"ל ובפ"ש שם ס"ק ק"ש:

כ"ע מודים דאינה גובה בלא הכתובה · ומיירי בדלא תפסה · ובד"מ ר"ס ק"א כתב אפילו במקו
כותבים כתובה אינה גובה משנשאת · ועי' סימן שאח"ז וכתב הח"מ אם קודם שנשאת מנעת דבס
בב"ד שלא נפרעת והיא מוכנת לישבע שלא תפסיד זכותה מפני ע"ש: (כו) כתובתה · היינו עיק
ולא תוספת ונ"ב · ואם אמרה תנו כתובתה אפילו ע"א מעיד כדבריה לא תגבה הכתובה ד"מ
ועיין כנה"ג דף קי"ט ע"א סעיף מ':

אבי

: קדמה את הגט אין לה אלא כתובה אחת שעל דעת כתובתה הראשונה החזירה :

קא עד כמה גובה כתובתה · ובו ד׳ סעיפים :

למנה כל זמן ששטר כתובה בידה גובה לעולם בין אם נותנים לה מזונות ת (א) אביה או בבית בעלה ונשבעת [ב]אפילו לאחר (ג) שנשאת [ג]ואפילו עליה שמיטה אינה נשמטת אא״כ [ד]פגמה אותה שגבתה מקצת או במלוה [ה]ואם אין כתובתה בידה ובאה לגבות בתנאי ב״ד במקום שאין [ו]אם נותנים לה מזונות בבית אביה (או שנשאת (ג) לאחר) (מרדכי ס״פ אינה גובאת (א) אלא עד סוף כ״ה שנים אבל שתקה כ״ה שנים ולא מחלה [ז]ואם תבעה תוך כ״ה שנים מונים לה כ״ה שנים מיום שתבעה רשיה צריכים (ד) לתבוע תוך כ״ה שנים למיתתה ואם שתקו יותר מכ״ה מחלו (ב) (וכל שזכרה ואמרה שמה ששותקת לאו משום מחילה הוי כתבעה ׳ סנוסא) : ב [ט]אפילו אם ניזונית בבית אביה אם היורשים מכבדים אותה כים לה מזונותיה (ה) בעצמם אין שתיקתה מחילה שמפני הבושה שתקה ני שמחלה : ג [י]גדוניא לעולם אינה (ו) מוחלת אפילו שההה כמה שנים : ד [כ]גרושה לעולם אינה מוחלת אפילו שההה כמה שנים :

קב דין גביית חוב וכתובת אלמנה · ובו ט׳ סעיפים :

שמת ואלמנתו (או גרושתו) (מרדכי פ׳ הכותב) באה לגבות כתובתה ועליו (א) בעל חוב אם זמן של אחד מהם מוקדם ולא הניח אלא קרקע

באר הגולה

א מימרא דרב יהודה אמר רב וכו׳ כתובות דף ק״ד ע״א ב טור וכ״כ הרא״ש בתשו׳ כלל ל״ז וע״ש אבל ניסת אין מדירין אותה משום דמיפר לה בעל וכו׳ גיטין דף ל״ה ע״ב משמע הא שבועה דאין הבעל יכול להפר· שפיר דמי ג מימרא דר׳ ינאי כתובות דנ״ד ע״ב ד כמימרא דשמואל גיטין דף י״ח ע״א ה משנה שם דק״ד ע״א וכמימרא דרב יהודה אמר רב ו כחכמים שם במשנ׳ דבבית בעלה מפני שמכבדים אותה היא בושה למחול על כתובתה וגובה לעולם ז מימרא דרב נחמן בר יצחק וכו׳ שם ח שם במשנה וכדמוקי לה בשבועות

נ״א שנשבעה ומתה ונתבאר זה בסי׳ צ״ז ט עובדא המתיה דרב חייא אריכא שם בכתובות דף פ״ט ע״ב י טור וכ״כ הרא״ש י ינאי שם וכ״כ ה״ה בפ׳ ט״ז לדעת הרמב״ם כ מימרא דר׳ אילעי וכו׳ שם וכפירש״י א ל׳ הטור ממשנה כתובות דף נ״ג

באר היטב

ה וכו׳ · ה״ה אם אין נותנין לה מזונות כלל גובה כתובתה כל זמן שהכתובה בידה ח״מ) שנשאת · ולענין אם נזקקים לגבות מיתומים אחר שנשאת עיין ב״ש ס״ס צ״ו ס״ק ל״ג · ח״מ סימן זה · והיכא שמת פתאום נזקקים ואין מסתמא דלא התפיס לגרי עיין ח״מ (ג) לאחר · היינו כשהם מודים דחייבים לה שנשאת לאחר ואין הכתובה בידה אינה גובה במקום שאין כותבין כתובה כמ״ש לעיל ס״ס · ועיין ב״ש : (ד) לתבוע · היינו כשנשבעה דאל״כ אין אדם מוריש השבועה לבניו : מס · תרתי בעי שאין נותנין לה ממון רק מכבדים · וגם שמביאים לה בעצמם ולא שולחין בשליח ח״מ : (ו) מוחלת · צריך לומר דאיירי דים דחייבים לה דאל״כ קשה היכי יכולה שטר ואי איירי דהשטר בידיה הוא א״כ גובה לעולם אינה מוחלת אלא איירי דאין בידה אלא הם מודים או יש חילוק בין כתובה כי הנדונית דינו כחוב ולא מהלה · המגיד · והחשבון מנדונית מאשה שמתה בלא זרע קי׳ כפי התקנה או המנהג הרי הוא כנדונית תשו׳ בתשובה סי׳ ל״ז · הר״ש הלוי סי׳ י״ד : וכו׳ · היה חייב המס נפרעין מנכסיו המס לה ואחר כך תגבה היא כתובתה כנה״ג בשם ח״ד משפט ז׳ · באה לגבות ממקומות בהכ״ל וגבאי

פתחי תשובה

(א) אלא עד סוף כ״ה שנים · עיין בתשובת אא״ז פנים מאירות ח״ב ר״ס קע״ד שכ׳ דמדברי הגמ׳ כתובות דף ק״ד יש ללמוד דמיד אחר שכלה יום אחרון של כ״ה שנה אפי׳ קודם נה״כ לאחר שקיעת החמה כיון דהוי בין השמשות והוא ספק לילה מעמידין הממון בחזקת יורשי הבעל · ושם בסוף התשובה מבואר דחודש העיבור בכלל שנה וה״ה בכל השטרות ותקנות שנזכר שנה חודש העיבור בכלל ע״ש ועמ״ש לעיל סי׳ נ״ג ס״ק י״א : (ב) וכל שזכרה · עיין בס׳ ישועות יעקב שכ׳ יש להסתפק בדבר אם היא אומרת שזכרה והם מכחישים אותה איך הדין נוטה אי נאמנת או לא · והאריך קצת בזה ומסיים ויותר נראה שאינה נאמנת בזה ע״ש ועיין בס׳ בית מאיר מזה :

(א) ועליו בעל חוב · עיין בתשובת הא״ז פנים מאירות ח״ב סי׳ ק״א באלמן אחד שנשא אשה והיה חייב לכמה אנשים על ממרמו״ת · והבק חיים. ורצוי בעלי ש״ח לגבות קודם כתובת אשתו באמרם שהם מוקדמים והוא ז״ל כתב דאין להם קדימ׳ אלא היא קודמת כיון דממרמו״ת שלנו אינם אלא כמלוה ע״פ כו׳ ופסק כן הלכה למעשה ע״ש ועיין בח״מ סי׳ ק״ד סי״ג · [ומ״ש הבה״ע היה חייב המס נפרעין מנכסיו המס תחלה כו׳ עיין בתשובת חתם סופר סי׳ מ״ב שכ׳ דמנהג בכל תפוצות שתשלומי חובות הקהל וכל צרכי הרבים קודמים לכתובת אלמנה ומנהג ותיקין הוא ומ״מ מסתמא שבת בית אביה הקיימים לא תפסיד בשום אופן · גם נהגו שסכר הרופאים והאפטיקן והנ״ל הצריכין וגם צרכי נשמתו כמו שנוהגים להדליק נר שמן ז׳ ימי אבלו הכל קודם לכתובה הנה תשלומי. רפואות הוא נכון מפני תיקון העולם וכן ראוי · ועח״מ סי׳ ק״ח סס״א ואמנם בשארי דברים אם תערער האשה הדין עמה עש״ך סי׳ ק״ז סק״ו · וכ׳ עוד בדבר א׳ שמת וכל ימיו לא שילם חוק החיוב לחברת קבורת מתים ועתה רוצים לירד לנכסיו ולגבות המגיע להם ועי״ז יופסד לאשה

ע"ז ב כת"ק שם וכדמוקי לה שמואל שם ריש דף נ"ד ג שם ממימרא דאמימר שם דף פ"ו ע"ב וכמ"ש הרי"ף והרא"ש שם וכ"כ הרמב"ם בפי"ז מה"א

כדי לפרוע לאחד מהם מי שזמנו קודם (ג) יגבה והאחר ידחה בין אלמנ[ה] בעל חוב ב ואפילו תפס המאוחר מוציאין מידו: הגה היתה הכתובה מוקד[מת] יכולה לומר לא אגבה כתובתי עכשיו רק אהיה ניזונית בבית בעלי ואח"כ אגבה אלא נותנים לה כתובתה והמותר לבעל חוב (ועיין בחושן המשפט סימן ק"ד): ב ג[ל] אלא מטלטלין (ב) שאין בהם קדימה (ג) כגון דלא אקני לה מטלטלי [אגב] מקרקעי יתנו לבעל חוב אפילו הוא מאוחר ותדחה האשה מלגבו[ת] (ד) (ד) ותוספת ומיהו אם תפסה אפילו שלא בב"ד אין מוציאין מידה:

פתחי תשובה

והאשה ממשת כתובתה הנה אם חוב הח"ק הוא חוב המוטל על כל בני הקהלה אפי' מי שאינו מהחברא א"כ הרי הוא ככל צרכי הרבים אבל מה שחייב מפני שהיה הוא נמנה מבני הח"ק פשיטא שאין האשה צריכה לשלם כלום וק"ו מעובדא דמ"ב סי' ק"ב כו' ודעת לנכון נקל שא"א להעמיד דברים כאלו על מיצוי דין תורה ממש ע"ש]: (ב) שאין בהם קדימה · עב"ש סק"ג ועיין בתשובת נו"ב תניינא חלק ח"מ סי' נ"א שרב אחד טעה בכוונת הב"ש במ"ש דקיי"ל בעלמא תפיס אין מוציאין אז מיפים כח הבע"ח · כוונתו אפילו היכא דאיכא פלוגתא דרבוותא מחמת קים לי מועיל תפיסה של הבע"ח בזה ג"כ אפי' לא תפיס מיפים כחו והוא ז"ל כתב לו דהאמת לא כן הוא והב"ש קאי היכא שע"פ הדין מועיל תפיסה דהיינו שזמן שניהם שוה שהזכיר קודם או שלוה ולוה ואח"כ קנה שהזכיר שם שבכל זה הדין פשוט שיד שניהם שוים ואם הגבהו הב"ד קודם מהני אז נגד האשה מיפים כחו אפי' עדיין לא הגבהו אבל היכא שיש פוסקים שהאשה קודמת ויש פוסקים שהבע"ח קודם וק"ו במקום שלכ"ע האשה קודמת רק אם קדם ותפס יש פוסקים שאין מוציאין מידו בזה ודאי ליכא שום ה"א שכל זמן שלא תפס ליפות כחו כלל ודי אם תפס יכול לומר קים לי אבל אנן איך ניפה כחו לגזול האשה · וע"ש עוד שכ' דאף דכל הני כללי דכייל מר שמואל הוא הב"ש ז"ל ליפות כח הבע"ח נגד האשה הוא בין בגרושה בין באלמנה וכן הוא באמת הסכמת רוב הפוסקי' (זולת המרדכי בפ' הכותב) מ"מ בכתובות נשי דידן שנוהגין לכתוב בהם מטלטלין אג"ק (לאו דוקא הוא וה"ה אפי' לגבי ... רק כתוב שהם מטלטלי ומקרקעי בחיים ובמות וכדרך שאנו נוהגין אלא דכתב כך לפי מנהג מדינתו שהיו כותבין אגב ו... בנו"ב קמא סי' ע"ז אבל אנו אין כותבין אגב כמ"ש הרמ"א בהגהה וכמוזכר בב"ש ובס' ב"מ) וכתוב מפורש בחייו ובמות[ו] ... נשי דידן גובין מטלטלי דיתמי ע"פ דין הש"ס ואם בשטרו של הבע"ח לא נכתב בו בחייו ובמותו אף שכתב בו מטלטלי אג[ב] ... אינו גובה אלא מתקנת הגאונים יש מקום לפקפק דאין ליפות כח הבע"ח נגד האלמנה וצריך להתיישב בזה ע"ש (עסמ"ע ס"ק ... וסק"ו ובש"ך סי' ת"ט סק"ה) ולכאורה מדברי הח"מ סק"ב לא נראה כן אך עמ"ש בס"ק שאח"ז: (ג) כגון דלא אק[ני] ... סק"ב שכ' ואע"ג שכתב לה מטלטלי ומקרקעי כו' ועי' בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' קל"ג שכ' דדברי ח"מ אלו ... גדולה דדילמא כיון דלא משתעבדא מדינא ולבע"ח רק מתקנה איסי עדיפא והאריך להביא ראיות וכתב דגם להח"מ ... דאם קדמה האשה והפסה מהני עכ"ד · גם בס' בית מאיר עמד בזה על דברי הח"מ הנ"ל וכתב וז"ל ולע"ד זה אינו ... דאז שעבוד הבע"ח מיניה ולתרווייהו משתעבדי מדינא בלא קדימה אבל באלמנה עם ב"ח שאז שעבוד הב"ח לדין הש[ס] דיתמי לא משתעבדי ואינם אלא מתקנה ולדידה מדינא אם נכתב לה בחיים ובמות הרי שעבודה אלים והיא גביא ולא ... (עמ"ש בס"ק הקודם) · וע"ש עוד מ"ש בענין תקנת גאוני מדינת פולין בענין זה: (ד) ותוספת · עבה"ט [יש ... שלים הנהוג בינינו כתב הב"ש כו' עד דינו ככתובה · ובגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל כ"כ עיין תשובת בעי חיי[ם] חח"מ סי' ר"ב כתב דגם בזה הליא בפלוגתא דרבוותא אם תוספה שלים הוא בכלל תוספת או בכלל נצ"ב ועי' ת... סי' נ"ד עכ"ל] · מ"ש מי שמת והיה חייב שכירות למשכיר ונמצאו מטלטלין בתוך הבית המשכיר קודם כו' ועיין ... עקיבא איגר ז"ל סי' קל"ג עובדא כזו ממש ומספק שם בדין זה אם מקרי המשכיר קודם והפס דאף למה דקיי"ל ... ס"ג דהמשכיר חצר לחבירו הוי חצירו של משכיר לזכות במציאה הנה למ"ש תוס' בב"מ דף י"א ע"ב דבעינן ... המשכיר ביתו פתוח לחצר ומקרי עומד בצד בדהו א"כ בנ"ד לא הוי חצירו דהמשכיר אף דשוא דר ג"כ ... נגד חדר המושכר גלע"ד דסברת תוס' רק לגבי החצר כיון דגם המשכיר יוצא ונכנס בו ויכול לשום שמירתו ע... חדר המושכר ברשות ביד השוכר לסוגרו ולמחות להמשכיר דריסת הרגל בו א"כ בודאי לא הוי משתמר לגבי ... דהש"ך בח"מ שם ביאר דהרמב"ם ס"ל בכל ענין הוי חצירו דהמשכיר אין דבריו מוכרחים באופן דאין הכרעה ... בזה כו' ועוד יש לפקפק בנ"ד בתפיסה ע"י חצירו די"ל כיון דחצר קונה מדין שליחות כדמסקינן פ"ק דב"מ (ש... מקטנה לא ילפינן ומבואר בהרי"ף והרא"ש שם דה"ה באיש גדול הצר דגברא לאו מטום ידו הוא אלא משום של... לדון דלא מהני זכיות חצר דהוי כתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דלא קנה כו' עכ"ד · וכ' עוד דיש ל... בענין דירת הבית שהיה זכות לבעלה לדור עד תחלת שנה הבאה די"ל דגם היא יכולה לדור בה בחנם כיו[ן] ... בבית לדירה משועבד לה בתורת קרקע לכתובתה ואף דמשועבד גם להמשכיר על שכירות מפנים שעברו מ"מ ...

באר היטב

וגבאי צדקה מעכב בעבור שבעלה חייב ... הדין עמה משאת בנימין סימן ק"ב וכ"כ ב"... ק' ס"ק ג': (ג) יגבה · כתב בעל פנים חד[שות] ... שארית יוסף סימן ל"ז הכותב לבתו שטר ... וקודם מתו עשה כתובה גדולה לאשתו ותחני... שטר שלהם קודם ליטול · ישלמו בראש ... ואח"כ ישלו בחצי זכר · בתשובת רמ"א סי... העלה אעפ"י שמי שזמנו קודם קודם לגבו[ת] ... הב"ח גבה ע"י ערכאות של עובדי כוכבים ... האשה יכולה למחות ולטרוף מן הב"ח · אם ... הקרקע לישראל אחר אין טורפת מהם ע"ש: ... עיין בח"ה סימן קי"ג · מלוה ע"פ מוקדמת ... מאוחרת שכתב בה מטלטלי אג"ק · יש מח[לוקת] ... הרשד"ם והרש"ך · שהרשד"ם חח"מ סימן ... דאם תפס הבע"ח שבע"פ מעצמו זכה · והכ... סימן ל"ה כתב דמוציאין מידו ונותנין לא... כנה"ג חח"מ סימן ק"ד · ובש"ך שם: (ד) ... אבל לא הנדוניא כי בנדוניא דינה כבע"ח ...

תפסה מוליאים (ה) מידה (מרדכי בשם מוהר"ס פ' הכותב) (ה) וכן הורו האחרונים
ומהרי"ו) ואין חלוק בזה בין מלוה בשטר או מלוה על פה הידועה (מהרי"ו
) אבל אם אינה ידועה יכול לומר דלמא אינו חייב לך ולכולי עלמא אם תפסה
ל אחרים שהיה ביד (ו) בעלה לריכה להחזיר (מהרא"י בפסקיו סי' ר"ס) י"א (ו) דאין
תגב בכתובה וכן נוהגין מיהו אפילו כתב בזמן הזה •אין לחוש וכמו שנתבאר לעיל
: ג דאם זמן שניהם שוין או שנשא ולוה ואח"כ קנה או" שלוה ונשא
קנה שהל שעבודה כאחד בשעה שקנה בין הנית מקרקעי או מטלטלי
בעל חוב ותדחה האשה מגביית עיקר ותוספת ואם קדמה האשה ותפסה
אם קדמה וגבתה בב"ד כגון שהגבוה ב"ד קודם שידעו שהיה שם
ב אין מוציאים מידה אבל אם גבתה מעצמה אפילו ע"י שומא מפקינן
אם קדמה ותפסה מטלטלין אפילו שלא בב"ד לא מפקינן מינה : הגה
באת לגבות כתובתה והיתומים טוענים שתתן ערבות שאם ימלאו אחר כך בעלי חוב
שתחזיר מה שגבתה אין שומעין להם וגובאת כך בלא ערבות (ריב"ש סימן רנ"ט) :
יש כדי לפרוע לשניהם בקרקע ומעות אם זמנם שוה נותנים לבעל
ת ולאשה קרקע (אפילו יש לה נדוניא עם הכתובה) (כן משמע מפירש"י) ואם
גבות מעות חיש מי שאומר שמוציאין (ז) מידה ונותן לבעל חוב (ומיהו
חוב חפץ בקרקע נותנים לו קרקע) (טור) ואם אין זמנם שוה טהמוקדם
ו (ח) המעות ואם קדם המאוחר ותפס המעות יש מי שאומר שמוציאים
כהיו כתובים בכתובה נכסי צ"ב וטענה שאבדו או שלקחם הבעל
בנכסי צ"ב כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותם ולא נתנם
ה ותולקת עם בעלי חובות : הגה אם בעל חוב גובה מנדוניית האשה שהיא

*פי' שאין גובין ממטלטלין שמכר מפני תקנת השוק ד שם ממימרא דאמימר שם וכמ"ש הרי"ף והרא"ש שם וכ"כ הרמב"ם בפ' הגזל' ומפרש שם שהרי בעל חוב ספסיד והוליא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה ליסא אשה רוצה להנשא וכמ"ש הב"ח שם בשם הריב"ש לדעת הרמב"ם שזה הוא בעיקר ותוס' ולא בנדוניא וכ"כ בב"י בשם ספר התרומה שער מ"ג בשם הלמי לוניל וכמ"ש לקמן בסעיף ה' ה מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו בשם ה"ר יונה ו כדעת אביו הרא"ש שם מהא דאמרינן בגמ' גרבי טרפון בפירות

שם ז מימרא דאמימר שם דף פ"ז ע"א וכדמפרש שם הא כי דיגים והאי כי דיניס ופירש"י שזה הלוה מעות וזו שמכה
ז טור בשם אביו הרא"ש שם בפסקיו ט שם ושם מטעם דאין כאן נעילת דלת דהוא אפסיד אנפשי' שהרי הכתובה מוקדמת
כיו הרא"ש כ לשון הרמב"ם שם בפי"ז ונתבאר כמ"ש לעיל סעיף ג' וכ"כ הרי"ף ושכן הכריח הרב מן המפרשים האחרונים

באר היטב

ביניו · כתב הב"ש אע"ג דכתבתי כמה
ע כנדוניא כאן י"ל בהוספת שליש דינו
ם · וז"ל הרדב"ז ח"א סימן ע"ח · נ"מ
וכן נ"ב דהיינו נכסי נדוניא אם הם
מורתם שיש עדים או ראיה שאלו בתו
הנכסים שהיו מנדונייתה נוטלתן ואין
כלום ואם אכלן הבעל או שנאבדו כיון
באחריותן הרי הוא בהם כשאר בע"ח
זה ומהתים ותוספת בע"ח קודם ע"ש ·
סימן נ"ז סעיף כ"ו · והרא"ש בתשובה סי'
וספת דידן דינו כנדוניא אפילו כאן · חפץ
שם ידיה וכן פירות כ"מ שלה שהם בעין
זה וישומו לה לנדונייתה ולא תועיל
ניסה לבע"ח הר"ס מטראני ח"ג סימן
כון מנדוניא שחוזר ליורשי האשה כשמתה
קיימא לפי התקנה או המנהג או התנאי
הרא"ש · מי שמת והיה חייב שכירות למשכיר ונמלאו מטלטלין בתוך הבית · המשכיר קודם
אם כתב בכתובה מטלטלי אג"ק וזמן הכתובה קודם לשכירות המשכיר רשד"ס חא"ה סימן
מידה · היינו כשלא תפסה בב"ד אבל אם תפסה ברשות ב"ד י"ל דמהני ב"ש ח"מ ע"ש שלא
הזה · וכנה"ג דף קכ"ח ע"א העלה דאם תפסה מטלטלין לא מפקינן מינה מפני שיכולה לומר
כ"ש ע"ש ועיין מהרי"ט בתשובה חח"מ סימן ה' : (ו) בעלה · או אפילו הלוה והיא נושאת
נג ובאה המעות לידה מוציאין מידה אפילו אם היא מוקדם ויש קרקע חייבת לשלם דהל"כ נעלת
מהר"י ווייל סי' למ"ד ע"ש ועיין בח"מ ס"ס ל"ו ס"ק ע' מש"ש הש"ך : (ז) מידה · ובש"ג פוסק
מידה : (ח) המעות · האחרונים תמהו דהא במטלטלין ומעות לא שייך מוקדם ומאוחר עיין
ח"מ

פתחי תשובה

דזכה הבעל בבית על דירת שנה זו הוי כמו דאקני לגבי המשכיר
על היוכו ולגבי האשה לכתובתה ותליא במחלוקת הפוסקים
בלוה ולוה וקנה ולאחד כתב דאקני ולאחד לא כתב דאקני
עכ"ד : (ה) וכן הורו האחרונים · עב"ש סק"ח שכ' וז"ל וכתב
מהרי"ל שם לכ"ע אם היא נו"כ בבית · ובאו המעות לידה הייבת
מדין ערב לפ"ז אפי' אם היא מוקדמת ויש קרקע חייבת
לשלם כו' עכ"ל וע' בס' כ"מ שתמה ע"ז וכתב דאף שבד"מ
כתב ג"כ הכי בשם מהרי"ו (עבה"ט סק"ו) מ"מ יש לתמוה כו'
ומסיים לכן הברור לע"ד דלא כתב מהרי"ו ז"ל זה אלא לסניף
ולדינא אין לחלק בין נו"כ לאין נו"כ ומכ"ש שאשה ערב ושתתחייב
לשלם מדידה חלילה להעלות כן בדעת מהרי"ו זולת בנידון דידים
שנתערבה בפירוש אלא שהיה לאחר מתן מעות וכמועתק בשמו
בח"מ סי' קכ"ט ס"ג בהגהה ע"ש בש"ך · והב"ש שכ' הדברים
בשם מהרי"ל א"י מקומו וצ"ע עכ"ד ע"ש : (ו) דאין כותבין
אגב בכתובה · עב"ש לעיל סי' ס"ו ס"ק כ"ג בשם הפרישה
דזהו בעיקר כתובה וכ"ש התוספת אבל בנדוניא למה תגרע
משאר כ"ח כו' ע"ש אמנם מנהגנו ע"פ הג"ש דאף בשטר פ"כ

בעין עיין בח"ס סי' נ"ו (ט) סעיף כ"ו : ו ל(ה)ערב לאשה בעיקר כתובה או (י) בתוספת אינו מתחייב אפילו בקנין והני מילי באשה דעלמא םאבל לכלתו מתחייב (יא) בקנין ואם נהיה קבלן סשאמר לה הנשאי לזה ואני נותן לך משתעבד עאפילו בלא קנין אפילו לאשה דעלמא : הגה וי"א דכל ערב משתעבד בקנין (טור בשם הרא"ש) ולכלתו אפי' בלא קנין (כ"כ הטור לדעת הראב"ד) · י"א דערב לחתן בעד (יב) הנדוניא הוי כערב לאשה בעד הכתובה (מרדכי פ' גט פשוט והגהות דגיטין) ויש חולקין ואומרים בערב דנדוניא חייב כשאר ערב (הר"א ממיץ ובעל התרומה) מיהו כל זמן שלא נשאה יכול לחזור (יג) בו (כ"כ הב"י בחושן המשפט בסימן קכ"ט) : ז פהערב לאשה בכתובתה בענין שהוא חייב וגירשה בעלה ואין לבעל נכסים לפרעה (ז) לא תפרע מן הערב עד שידירנה בעלה הנאה צעל דעת (יד) רבים כדי שלא יעשה קנוניא עליו ואסור לאדם להשיאו עצה שיגרשנה כדי שתגבה כתובתה קמהערב ואחר כך יחזירנה דשמא לא ידירנה הנאה רמיהו אם האב ערב לכלתו בעד בנו והבן תלמיד חכם והשעה דחוקה לו ואין האב מהנהו מנכסיו מותר להשיאו עצה זו : הגה הערב לאשה בנדונייתא וכתב בשטר כל זמן שיתבעוהו שיהא שחייב לשלם להם ומת הבעל א"כ אשתו גובאת מה שכתב לה (ריב"ש סימן תס"א) : ח שוכן אם הקדיש כל נכסיו (טו) ומגרשה לא תגבה כתובתה (ח) עד שידירנה הנאה : ט תאבל מן הלקוחות גובה אפי' בלא הדירה ואם ירצה להחזירה אח"כ יחזירנה :

חסרון כיס אבל נדוניא שהכניסה הרי הוא כחוב דעלמא וכמ"ש הרמ"א בהגהה צ כפירש"י שם ק שם בגמ' דב"ק מכא דאביי איזה רשע ערום זה המשיא עצה וכו' ר שם בעובדא דמשה בר עצרי ובערכין דף כ"ג ע"א ש משנה שם דמשמע שם דהלכה כמותו וכ"פ הרמב"ם פי"ז ת שם בגמרא ע"כ וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בסוף בתרא וכ"כ הרמב"ם דאינהו הוא דאפסדי אנפשייהו שהרי ידעו הלקוחות שיש עליו כתובת אשה

פתחי תשובה

שעיקרו על הנדן אין כותבין אגב וע' בס' ב"מ לעיל סי' ס"ו סי"א הטעם בזה וע"ש : (ז) לא תפרע מן הערב · [בגליון ש"ע דהגר"ע ז"ל נ"ב עיין תשובת הרמ"א סי' ל"ג דנראה דס"ל בפשיטות דדוקא לכתחלה · שהב"ד שמגרש לפניהם יזהרו בזה אבל אם גירשה ולא הדירה ודאי גובאת כתובתה ע"ש וצ"ע עכ"ל וע' עוד בזה בגליון המשניות פ"י דב"ב משנה ז' בתוס' רע"ק שם שהזכיר ג"כ מזה] : (ח) עד שידירנה הנאה עיין בס' ישועות יעקב סק"ה שכ' טעם נכון למה בסעיף הקודם כתב בש"ע שידירנה הנאה ע"ד רבים וכאן נקט סתם ידירנה ולא הזכיר ע"ד רבים ע"ש :

באר היטב

ח"מ ב"ש : (ט) סעיף כ"ו · דהס נתבאר עדיין בענין ברשותה ולא הכניסה לו ... ממנו ע"ש · אלמנה שנתערבה בעד ח... יכולה לגבות מנדונייתא או מתכשיטיה... אם אין שם נכסים יותר מכדי החוב · ... התכשיטים והנדוניא בחוב בעלה והב... לגבות כ"א מנדונייתה ותכשיטיה. אין ... להוציאם מידו הרא"ס · ח"א סימן פ"א גובה כתובתה ונדונייתה מנכסי השות... שהם חייבים · תובות אחרים מחמת ... מהר"ם מטראני ח"א סי' קמ"ע כמה דרכים מחולפים לחלוק הבע"ח עם האלמנה · ראובן שנתחי... על כך שנים · ובין הזמן הזה מת ראובן ותובע שמעון דמי מזונות עד הזמן הקצוב ואלמנתו אינה... לגבות כתובתה מנכסי בעלה הדין עם האלמנה · וה"ה אם מת שמעון אין יורשיו מוציאין מהאלמ... סי' קנ"ז : (י) בתוספת · דוקא כתובה ותוספת דלאו מידי חסרה ומלוה קעביד אבל לערב לאשה בע"... שתתן לחתן אז הוי כערב דעלמא והא חסרה ממון : (יא) בקנין · עיין הר"ס מטראני ח"א סימן ... גלאנטי סימן ל"ט · וכנה"ג בח"מ סי' קל"ע : (יב) הנדוניא · דלא חסר ליה כלום · מש"ה ס"ל ש... והחולקים ס"ל הואיל והוא מתחייב בהרבה דברים שבעל חייב לאשתו חסר ליה · וכתב בד"מ... שערב בכתובה כל שנשתעבד בערב בכתובתה נשתעבד כאן ח"מ ב"ש : (יג) בו · עיין סמ"ע סימ... שכתב ערבות דידן הן ערבות בעד הקנס וא"י לחזור משום בושת ולא ערבים בשביל הנדוניא ... שכותבין עתה ע"ק בעד הנדוניא וקבלן משתעבד לנדוניא מ"מ היה יוכל לומר קודם החתונה ... תבעאו זה לזה · מש"ה נ"ל הטעם משום הבושת א"י לחזור · ומה שמרגלא בפומא דאינשי כל שמטמ... פטור מן הערבות הוא טעות בידם דסוף סוף הוא מביים · וכשם שהקנס חל על אבי הכלה ... הנדן ה"ה חל על הערב ח"מ ב"ש ועיין סמ"ע סימן רמ"ה ס"ק ב' : (יד) רבים · עיין ב"ש ... ס"ק כ"ו מה שהירצתי שם על קושית הב"ד ובעל המחבר מ"א · והב"ש רוצה לתרץ ע"פ סברת התוס'... דא"ל לפרש על מה ובשביל מה נדר ע"ש · ואיסתמיסתיה ליה מה שפסק המחבר ב"י בשו"ע יו"ד ... י"ד שפסק שם צריך שיפרש להם הנדר והסבה שבשבילה נדר ואם לא פרש אין התרתן ה... סס"ו : (טו) ומגרשה וכו' · ש"ך בח"מ סימן רכ"ה האריך והעלה דמה שנמשך בש"ע א"ע ס"ס ...

מנה שמכרה נכסיה לכתובתה אם צריכה למכור על פי בית דין · ובו ח׳ סעיפים :

ה בין מן האירוסין ^ב^אם כתב לה כתובה בין מן הנשואין מוכרת מנכסי לגבות כתובתה שלא בב״ד ושלא בהכרזה ל״ש אם מוכרת לגבות תה ביחד לא שנא אם מוכרת שלשה או ארבעה פעמים לגבות מעט ל פעם מוכרת שלא בב״ד ^ג^מומחים אבל צריכה ב״ד הדיוטות שלשה נאמנים בקיאים בשומת (א) קרקע ^ד^ואם מכרה בינה לבין (ב) עצמה זה מכרה קיים ^ו^ויש חולקים בזו : הגה ודוקא עיקר כתובה והתוספת אבל רת שלא בב״ד לגבות נדונייתא דאינו רק כחוב בעלמא (ב״י בשם הריטב״א פרק זומת) : ב ^ז^אחריות המכר על היתומים בין אם תמכור היא או ב״ד אם מכרו ב״ד בטעות כגון שהאשה מחלה הכתובה ליתומים בסתר אין היתומים רוף מן הלוקח) (תשובת הרא״ש כ׳ ס״ג) : ג ^ח^גרושה לא תמכור אלא בב״ד זים ^ט^ואלמנה נמי אם נשאת לא תמכור אלא בבית דין מומחים : ב״ד מוכרים ונותנים לה אינה נשבעת שלא זלזלה בנכסים (אלא נשבעת סה נררי ושלא תפסה היא מאלו) (טור) אבל אם היא בעצמה מוכרת ^כ^צריכה שבועהה שלא (ד) זלזלה בנכסים : ה ^ל^אלמנה ששמה ולקחתה לעצמה ם אפי׳ הכריזו עליו ^מ^אא״כ היו בשומא ב״ד הדיוטות ^נ^וי״א שאינו י שיהיו שם בית דין מומחים : ו ^ס^אלמנה שהיתה כתובתה מאתים שוה מאה (ה) במאתים או שוה מאתים במאה נתקבלה כתובתה : כתובתה מאה ומכרה שוה מאה ודינר במאה מכרה בטל ואפי׳ היא אני אחזיר את הדינר ליורשים : ח ^פ^היתה כתובתה ארבע מאות זוז זה מנה שוה בשוה וכן לשני וכן לשלישי ומכרה לרביעי שוה מנה ודינר במנה של רביעי בלבד מכרה בטל :

ב״ד שמכרו וטעו וכן שאר שלוחין · ובו ו׳ סעיפים :

שמוכרים (א) להגבות לאלמנה כתובתה אין מוכרים אלא בהכרזה ים שלשים יום רצופים ^ב^או ששים יום שני וחמישי ^ג^ומכריזין בבקר בשעה שמכריזין ^ד^מסיימין השדה במצריה ומודיעים כמה היא יפה יא שומא ושרוצים למכרה כדי להגבות לאשה כתובתה : ב ^ה^ב״ד לא בהכרזה אפילו מכרו שוה בשוה נעשו כמי שטעה בדבר (ב) משנה ומוכרים בהכרזה : ג ^ו^ב״ד שהכריזו כראוי ובדקו יפה ודקדקו בשומא טעו ומכרו שוה מנה במאתים או מאתים במנה הרי מכרם קיים

באר הגולה

א משנה כתובות דף נ״ז ע״א וכחכמים ב לעיל בסי׳ נ״ה ג אתמר עלה דמתני׳ משמיה דרב נחמן ב״מ דף נ״ב ע״א ד לשון הרמב״ם שם בפי״ז וכ״כ הרי״ף ופי׳ אפילו ניכא בינייהו מאן דגמיר וסביר ה שם וכ״כ ה״ה דס״ל דלא אמרו שצריכה ג׳ הבקיאין בשומא אלא לכתחלה אבל לא בדיעבד וכן דעת קצת מפרשים ו הרמב״ן בפ״ב דב״מ וכ״כ בעטור בשם ר״ת וכ״כ הטור בשמו ז מימרא דרב יוסף כתובות דנ״ו ע״א ח כר׳ יוחנן דמפרש טעמא דמתני׳ דאלמנה מוכרת שלא בב״ד משום שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב״ד וגרושה לא איכפת ליה שם ע״ב ט טור וכפי׳ ר״ת בטעמא דעולא שם שתהא הנדונית נכסים וימצאו חן בעיני האנשים וישאו אותם והביאו התוס׳ שם וכיון שבטלת בטל טעם חינא שלה וכמ״ש הר״ן בשם הרי״ף והרמב״ם י שם ממסקנת הגמ׳ שם דף נ״ח ע״א וכמ״ש אביו הרא״ש שם בפסקיו כ ותע״פ ב״ד הדיוטות שמא לא דקדקו כולי האי וכ״כ התוס׳ שם ל מימרא דר׳ זירא א״ר נחמן וכו׳ שם מ ה״ה בפ׳ הנז׳ לדעת קצת מפרשים נ טור וכ״כ ה״ה שם שיש חולקים בזה וכו׳ ס משנה שם דף נ״ח ע״א ע שם במשנה וכת״ק פ שם במשנה משנה ערכין דכ״א ע״ב ב שם בגמרא ג שם במשנה וכדמפרש רב יהודה שם בשעת הכנסת פועלים (למלאכה) ובשעת עלי׳ (שהם יוצאים ונפטרים מהמלאכה) ד ברייתא שם ה מימרא דאמימר וכו׳ כתובות דף ק׳ ע״ב ו לשון הרמב״ם בפי״ב מהל׳ מלוה ממשנה שם דף נ״ט ע״ב

באר היטב

מב״ם ליתא דקי״ל כמ״ד דא״נ שידירנה ע״ש ׳ יו״ט בערכין ר״פ שום היתומים · ועיין בתשובת רבינו בצלאל סי׳ ט״ו : ט׳ ל״ד קרקע ה״ה אם מוכרת מטלטלין לאחר ות הגאונים צריכה ג׳ אנשים בקיאין בשומא · ואותן ג׳ רשאים להיות הדיוטים ממש דגמיר וסביר אלא בקיאין בשומא הר״ן עיין : (ב) עצמה · ע״ל סימן נ״ג סעיף כ״ה : ים · כלומר ג׳ הדיוטים הראוים לדון דיני איכא בינייהו חד דגמיר וסביר ח״מ ב״ש בשם הר״ן וכ״כ הש״ך בח״מ סימן ע״ג : (ד) זלזלה · והרא״ש ובהר״ן אית׳ דצריכה לישבע שלא גבתה יותר דהא הריוח שייך ליורשים · וכתב ב״ש וח״י למה לא כתב הש״ע דצריכה לישבע שלא גבתה יותר וע״ש ס״ק ט׳ : (ה) במאתים · עיין ח״מ וב״ש ועיין ש״ך ח״מ סי׳ רכ״ז ס״ק י״ד :

(א) להגבות · אין חילוק כאן אם גובין מיתומים קטנים או מגדולים · עיין בח״מ סי׳ ק״ג : (ב) משנה · וה״ה ב״ד שהגבו מטלטלין בלא שומא הוי טועה בדבר משנה הר״ס מפראג׳ ח״מ סי׳ רע״ח :

•אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת שהיא דקדוק השומא
וטעו [ז]והותירו שהות או פחתו שתות מכרם בטל פחות משתות מכרן
[ח]וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכים להכריז עליה וטעו ופחתו
הותירו שתות מכרן בטל [ט]אע״פ שהכריזו (וי״א כיון שהכריזו אפילו טעו בכ
קיים) (טור בשם [י]הרא״ש) פחות משתות מכרן קיים [כ]ואינו צריך להחזיר
אע״פ שלא הכריזו [ל]איזהו העת שאינם צריכים הכרזה בעת שימכר
•לקבורה או למזון האשה והבנות או ליתן מנת המלך אינם צריכים
לפי שהדבר נחוץ [מ]וכן אם לוו לצורך דברים אלו כשמוכרים לפורע
צריכים הכרזה: ד [נ]וכן בית דין שמכרו דברים שאינם טעונים הכר
בשתות [ס]מכרם בטל פחות משתות מכרם קיים [ע]ואלו הם הדברים שאין
עליהם העבדים והשטרות והמטלטלים העבדים שמא ישמעו ויברחו ו
והמטלטלים שמא יגנבו לפיכך שמין אותם בב״ד ומוכרים אותם מיד וא
קרוב למדינה מוליכין אותן לשוק (ובמקום שאין נוהגין להכריז שום דבר דינו
שאין מכריזין) ([פ]טור): ה [צ]היכא דטעו ונתאנו בשתות שהמכר בטל
בית דין לקיים המקח ולהחזיר האונאה הרשות בידם [ק]ויש חולקים
ו [ר]שליח שמכר וטעה ונתאנה אפילו בכל שהוא המכר בטל [ש]אפילו
שליח ב״ד ואם הטעה את הלוקח עד שתות המקח קיים וזכה המשלח
הגה י״א דדיין שנתמנה על פי הורמנא דמלכא ומכר ע״י שלוחו עדיף משאר שליח
והוי כב״ד שטעו ומכרן קיים וכ״ש אם מכרו בעצמו (ריב״ש סימן קע״ט):

קה דין המוכרת ומוחלת כתובתה • ובו ז׳ סעיפים:

א [א]יכולה אשה למכור כתובתה או ליתנה לאחרים בין כולה בין
והלוקח והמקבל עומדים במקומה שאם תתאלמן או תתגרש יקחו הם
ואם תמות בחיי הבעל אין להם כלום ואם מכרה לבעלה המכר (א) מכ
להשהותה אא״כ יכתוב לה אחרת [ב]בעיקר הכתובה: ב המוכרת
לאחרים ומת הבעל בחייה [ג]אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה א
ולמקבל כלום בד״א כשנתאלמנה ומתה שהיא לא היתה יכולה ליפרע מן
אלא בשבועה [ד]אבל אם נתגרשה (ב) ומתה לקוחות נשבעים שבוע
פקדתנו ונוטלים ודווקא שמתה [ה]אבל אם היא (ג) בחייה צריכה לישב
נפרעה ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות [ו]ואם אמרה שנפר
שמכרה נאמנת במגו שאם היתה רוצה למחול אבל אם אמרה שנפרעה
המכר אינה (ד) נאמנת: ג [ז]מי שמת והניח בנים ואלמנה ומתה א
קודם שנשבעה על הכתובה (ב) הבכור נוטל פי (ה) שנים: ד [ח]המוכרת

באר הגולה

[י]פי׳ במקום שאין מכריזין או דברים שאין מכריזין או בעת שאין מכריזין כמ״ש בסמוך ז שם במשנה וכת״ק ח שם בגמרא דף ק׳ ע״ב ט שיטת הרי״ף שם וכגירסתו ולזה הסכים הרמב״ן י כגי׳ רש״י שם בגמ׳ ולזה הסכים הרשב״א כ כ״כ הרמב״ם בפי״ג מהל׳ מכירה ולזה הסכים הרא״ש והביאם הטור ל מימרא דנהרדעי שם בגמ׳ וגיטין דף נ״ב ע״ב *פי׳ לקבורת האב או האם וכל מי שמוטל עליהם לקוברן מ שור מדברי הרא״ש שם בגיטין שהקשו פשיטא וכי יסא מוטל ג׳ יום נ ג״ז שם ברמב״ם ס פי׳ ואפי׳ הכריזו וכפי שיטתו בסעיף לעיל כמ״ש שם ע שם בגיטין ובכתובות שם פ מאוקימתא בתרא שם בגמ׳ וכדאמר ר״נ וכו׳ צ רמב״ם בפי״ג מהל׳ מכירה וכתב ה״ה לא ידעתי זה מבואר אבל סברא היא שהרי בשאר מקומות יפה כח היתומים ק הרא״ש בפסקיו שם והביאם הטור ר מסקנת הגמ׳ שם דף כ״ט ע״ב דשלית כאלמנה וכרב נחמן שם וקדושין דף מ״ב ע״ב ש טור וכ״פ הרא״ש שם בשם ר״ת ושכן עיקר א ברייתא ב״ק דף פ״ט ע״א ב ושיעור עיקר הכתובה מפורש בסי׳ ס״ו כסי׳ נ״ז סעיף א׳ ד נתבאר בסי׳ הנז׳ ובסי׳ נ״ת וכמ״ש שם סעיף א׳ ה ג״ז שם בסי׳ נ״ת ולייניתיו שם ו טור מדי שבפסקיו ז טור בשם תשובת אביו הרא״ש בסוף כלל כ׳ מטעם דכל זמן שלא נשבעה על כתובתה ולא הגבו׳ ב״ד הוי הנכסים בחזקת בעלה ח מימרא דרבא כתובות דנ״ג ע״א דזוזי אנסוה

פתחי תשובה

(א) קודם המכר אינה נאמנת • עיין בדגמ״ר שכ׳ וכ״מ היכא שכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אבל אם לא כתב לה כך מ״מ נ״מ אם אינה נאמנת הלא אין הלוקח יוכל להפרע מן הבעל עד שתשבע וכיון שהיא אומרת שנפרעת איך יגבה • כנה״ג בשם מהר״א ששון: (ב) הבכור נוטל • עיין בתשובת פרח

באר היטב

(א) מכר • ואם מת או גירשה קודם שכתב לה אחרת אין לה עליו כלום ת״מ ב״ש: (ב) וכו׳ • ב״ש כתב דאיירי אפילו מת בעלה בחיי מתה • מ״מ נשבעים הלוקחים וגובים • וה״מ דאיירי במתה היא ואח״כ הבעל ע״ש וע

סימן ס״ו סט״ו: (ג) בחייה • ובעלה מת צריכה לישבע היא והלוקח כמבואר בח״מ סימן ס״ו ע״ש • ע עדיין חי טוען ברי שפרע להאשה או ללוקח ישבע זה שאומר הבעל שפרע לו ע״ש בש״ך ובסמ״ע ס״ל ל״א: (ד) נאמנת • ש״ך בח״מ סימן ס״ו וס״ק נ״ו חולק ע״ז וכתב שם שהוא נגד הסברא ונגד הפוסקים להלכה דנאמנת ע״ש: (ה) שנים • אף מן הסך המגיע לכתובת אמו דלא מיקרי נכסי וכתב הח״מ שגוף התשובה משמע אף שכבר נשבעה האלמנה אם מתה קודם גביה עדיין נכסי ה ע״ש

באר הגולה

לבעלה בין לאחרים לא הפסידה שום דבר מתנאי (ו). כתובה (ג) אבל
ת כתובתה לבעלה איבדה כל תנאי כתובה: הגה ואפילו נדוניתא הפסידה
ס (ז) בעין (ריב"ש סימן קמ"ט בשם הרמב"ן והרשב"א) וי"א דלא הפסידה
ס אא"כ אמרה כל מה שבשטר מחול לך (מהרי"ו סימן י"ט): ה (ד) המוחלת
תובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים והוא שיהיו דברים שהדעת
עליהם ולא יהיו דברי שחוק והיתול או דברי תימא אלא בדעת נכונה:
נסה למחול. כגון שהיה מתקוטט עמה תמיד ומחלה לו כדי שתשב עמו בשלום
(ח) במילה אע"פ שלא מסרה מודעא (תשובת הרשב"א סימן תקפ"ג): ו המוכר
טב לחבירו וחזר ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל לפיכך מכרה כתובתה
בעל ואחר כך מתה בנה יכול למחול והמכר בטל ואפילו אין לה יורש
לא זה הבן ונמצא פרעון הכתובה עליו יכול למחול (י) לעצמו כדי
המקח ויורש הכתובה: ז מי שמכר בחיי אביו כתובת אמו שאם ימות
ואח"כ תמות אמו ויירש הוא את כתובתה שיהיה הלוקח עומד במקומו
ה והתנה שאם תערער אמו על המכר שלא יסלקנו מערעור ומתה ולא
אינו יכול לומר אני במקום אמי וכמו שהיא יכולה לערער על המקח
גם אני מערער ואבטלנו שערעור של עצמו קיבל עליו ודאי:

כותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא · ובו ב' סעיפים:

כתב כל (א) נכסיו לבניו בין זכרים בין (ב) נקבות (ג) בין בריא בין
ב מרע וכתב לאשתו עמהם קרקע כל שהוא *או דקל לפירותיו או
מחוברים והם צריכים עדיין לקרקע הואיל ועשה אותה שותף בין
ושתקה כשנודע (ד) לה ולא מיחתה איבדה עיקר כתובתה ותוספת (אבל

ט בעיא דרבא שם וסדר ספשה י ג"ן מימרא דרבא שם ודין אם איבדה המזונות נתיים נתבאר לעיל סימן צ"ג כ הרמב"ם שם והביאו הטור ונלמד בעובדא דמר זוטרא ורב אדא קדושין דף ס"ה ע"ב וכדאמרינן התם דלא איברא סהדי אלא לשקרי ל טור ממימרא דשמואל כתובות דף פ"ה ע"ב מ שם עובדא דקרובותיה דרב נחמן וכו' וכפי' הרא"ש שם נ שם בעובדא דההוא דזבנא לכתובת אמיה וכו' כתובות דף נ"ח ע"ב ס כמימרא דרבא שם א משנה ז' פרק ג' דפאה ומייתי לה בב"ב דקל"ב ע"א ב בעיא דרבא שם ואוקא בתיקו ולא מפקינן ממונא מספיקא הרי"ף והרמב"ם שם ג ברב נחמן שם וכ"כ הרי"ף שם וכ"כ הרא"ש והרמב"ם בפ"ו מהל' זכייה ומתנה *מימרא דשמואל שם דף קל"ח ע"א ד בפי' הרשב"ם שם ה טור מדברי אביו הרא"ש שם

באר היטב

הב"ש כתב דדוקא הוא קודם שנשבעה על
ע"ש ועיין בח"מ סימן רע"ח: (ו) כתובה ·
נות אין להמיורשים כמ"ש סימן צ"ג: (ז) בעין ·
ת ב"ש · ואם מחלה הנדוניא לבד י"ל דיכולה
"ד עשיתי לבעלי ב"ש: (ח) כתובתה אינה
א קנין משמע אף שלא החזירה לו הכתובה
חילה ח"מ ב"ש · והסמ"ע סימן י"ב ס"ק כ"א
ע"ש ובש"ך ועיין ב"ח סימן ס"ו: (ט) במילה ·
לוגם ידוע · אבל אם אין האונס ידוע צריכה
מודעא וע"ל סימן ק"ח: (י) לעצמו · עיין ח"מ
"ו שם הביא דעת בעה"ת שיש חולק וס"ל
"י למחול ע"ש בסמ"ע ובש"ך ס"ק פ"ב:
סיו · ל"ד כותב · אלא בש"מ מהני אפילו
אמירה · ואם בריא הוא לא מהני אלא במקנה
מ ב"ש דלא כב"ח ע"ש: (ב) נקבות · אבל
ק לשאר יורשיו מכ"ש כשמחלק לאחרים לא
כתובתה הרא"ש דלא כרשב"ם: (ג) בין בריא ·
גאה בתיקו בבריא · וג"מ אם תפיסה מהני
ך בח"מ סימן שנ"א ס"ק ג' · ובסי' שמ"ו ס"ק
ק יו"ד · והרי"ף אית' דלא הפסידה כתובתה
וכ"כ בהג"א ב"ש · וכנה"ג פסק דעליה להביא
געמוד שנכסים בחזקת היורשים וכ"כ מהריב"ל ח"ב סימן פ"ב ומהרי"ט בתשובה ח"א סימן קי"ט:
· היינו דלא חלק בפניה מ"מ כששתקה בעת שנודע לה הפסידה · ואם שיתה שם וחלק בפניה
אפילו

פתחי תשובה

שושן כלל ד' סי' א': (ג) אבל המוחלת כו' · עיין בס' יד
המלך פי"ז מה"א הלכה י"ט שכ' וז"ל הנה במוחלת כתובתה
לבעלה דאיבדה כל תנאי כתובה ומגילא דבטל גם התנאי של
ירושת כתובת בנין דכרין ואף דהזכות של תנאי הנז לא שייך
לה רק לבניה הזכרים שילדה לו ואיך יש בידה למחול נ"ל כיון
דמדינא אין שום חלות כלל על גוף המתנה שנתן לבניה אחרים
כיון דבשעת המתנה בניה עדיין אינם בעולם ועיקר כתובת
בנין דכרין הוא רק מכח תנאי ב"ד הם אמרו והם התקינו
שאם מחלה גוף כתובתה בטלה ג"כ תנאי כתובה זו · ולפ"ז
בהתנה עמו בפירוש שאחר מותה ירש איש אחר אשר בעת
התנאי כבר היה בעולם דאז זכה בו מטעם מתנה גמורה
אפשר דאף אי מחלה הכתובה לבעלה אין בידה להפסיד אותו
האיש הזכות שלו ועי' במהרי"ט ח"א סי' נ"ח וצ"ע לדינא
עכ"ל: (ד) המוחלת כתובתה · עבה"ט · וסנה לפת"ש
בתשובת נו"ב תניינא חח"מ סי' נ"ב ליישב דברי הב"ח שמביא
הש"ך בח"מ סי' י"ב ס"ק י"ו מ"ש בפירוש דברי הר"ל ישעיה
בטור שם ומחלק שם בין אית ללוה נכסי בשעת המחילה דאז
הוי כנכוי ולא מהני לשון מחילה. ובין לית ליה ללוה נכסי
בשעת המחילה דלא שייך לומר כנכוי דמי אלא שעכ"פ גופו
משועבד לשלם כשיהיה לו ולזה מועיל לשון מחילה ע"ש ·
לפ"ז נדחה קצת הוכחת הח"מ והב"ש לסתור דברי הסמ"ע
שספק בהרב ר' ישעיה · ועי' עוד בנו"ב שם ויובא בפ"ת
לח"מ סי' י"ב ס"ח בד"ה מחילה:

לא (ה) נדונייתא) (הה"מ פ"ו מזכייה) (א) ואינה טורפת מנכסים אלו כלום
מנכסים שיבואו לו אחר כך גובה מהם אפילו באו לידו מאותם הנכסים
כגון שמת אחד מהבנים וירשו : ב ^ז^כתב לה עמהם מטלטלין בלבד או
לעצמו קרקע כל שהוא כתובתה קיימת ^ט^ולפי מה שתקנו הגאונים ש
נגבית מהמטלטלין אפילו שייר (ו) מטלטלין כל שהוא כתובתה קיימת
היא אומרת ממה ששייר אני גובה ומתוך שתרד למה ששייר תרד לשאר
ותטרוף : הגה מי שלוה לתת לבניו כך וכך או לאחרים וגוה כך לפני אשתו ושתי
שצריכה (ז) לקיים (מרדכי ריש אלמנה ניזונית בשם רמב"ן ובפרק מי שמת) (ח) ויש
(מרדכי פי"ב בשם הר"ם) ולכולי עלמא אם אמרה למקלא דבריו אין ומקלת דבריו
דלא הוי מחילה במה ששתקה אבל במה שאמרה אין צריכה (ט) לקיים (פסקי מהרא
פ"ו) ואינה יכולה לומר שעשתה שלא לטרוף דעתו (מהרי"ו סימן י"ט) ואם קבל
לקיים מתנותיו ואחר כך אומרת שלא מחלה כתובתה ומה שקבלה קנין משום ש
היו בידה וברשותה הדין עמה וגובאת כתובתה (ריב"ש סימן רמ"ו) :

קז הכותב כל נכסיו לאשתו אם קנתה ויצא עליו שטר
ובו י' סעיפים :

א ^א^הכותב כל נכסיו לאשתו בין (א) שכיב מרע אף על פי
(ב) מידו לא עשאה (ג) אלא אפוטרופא על יורשיו בין שהיו יורש
ממנה ^ג^או מאשה אחרת או אחיו (א) או שאר (ד) יורשין ^ד^ואם שייר כל
בין קרקע בין מטלטלין קנתה כל מה שכתב לה (בין כך ובין כך לא אבדה כ
(טור) : ב ^ה^בד"א בנשואה אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או

באר הגולה

ו מפורשת דהשות דאמר תלתא לבר' וכו' שם ז מפורשת דהשות דאמר פלגא לברת וכו' בפירי כו' ח מפורשת דהשיה דשייר דקלא וכו' שם ט לשון רמב"ם שם בפ"ו
א מימרא דרב יהודה אמר שמואל ב"ב דף קל"א ע"ב ב וכ"כ הרמב"ם ריש פ"ו מהל' זכייה ומתנה וכתב ה"ה בעיא דרבא שם דף קל"ב ע"א לא נפשטא וכתב אבן מגש הלכך לקולא עבדינן ולא עשאן אלא כאפוטרופסין וכ"כ הב"י בשם הרי"ף והרא"ש ג איבעיא שם ונפשטא ד מפורשת דפלגינהו וכו' ושייר דיקלא שם דף קל"ג ע"א והוא בכלל שתמשה עד שיכתבו כל נכסיהן דתשיב שם דף ק"ב ע"ב ה מאוקימתא דרבינא שם דף קל"ב ע"ב

פתחי תשובה

(א) ואינה טורפת מנכסים אלו כלום · עיין בס' ישועות יעקב סק"ה שכ' דאם כבר מכר נכסים קודם לכן נ"ל ברור דלא אמרינן דמחלה גם על אלו נכסים שכבר מכר ודוקא על הנכסים שיש בעין וכהן אותו מתנה לבניו אמרינן דמחלה ולא על הנכסים שכבר נמכר והביא ע"ז ראיה ברורה ע"ש :
(א) או שאר יורשין · עבה"ע ועיין בתשובת הרמ"ע מפאנו

באר היטב

אפילו לא נתן לה כלום ושתקה מהני והיינ
של רשב"ן שפסק אם צוה בפניה צריכה לקי
בהג"ה בסמוך ב"ש וח"מ פסק אם חלק בפניה
לה כלום לא מהני בשתיקה גרידא רק צריכה
עליה בפירוש ומחלה הכתובה ע"ש וכ"כ
ח"ב סימן פ"ב והרש"ך ת"ג סימן כ"ד והר"ן
סי' קל"ג ועיין כנה"ג בהגהת ב"י סעיף ד' : (ה) נדונייתא · ה"מ בשותקת אבל כל שקבלה עליה בפיר
מהני אף לענין נדוניא וכ"ש אם נטלה קנין הרש"ך ח"א סי' מ"א וס"א · וב"ש כתב עליו והיינו כשאינו
בעין כמ"ש בסימן הקודם · והוספת שליש לרשד"ם חא"ה סימן קל"ו דין נדוניא יש לו ולא איבדה · אבל
בתשובה סימן קי"ט דין מנה מאתים יש לו ואבדה וע"ל סימן ק' סעיף ה' בהג"ה · ועיין מ"ש בסי'
בסעיף ב' · ועיין מהרח"ש בתשובה סימן ל"ח · והר"ש הלוי חא"ה סימן י"ד · וכנה"ג בהגהת ב"י סע
(ו) מטלטלין וכו' · דוקא לענין שיור אי מטלטלין כמקרקע לאחר תקנות הגאונים · אבל בכתב לה
אף לאחר תקנת הגאונים לא הוי כמקרקע ד"מ ב"ח והרשד"ם חא"ה סימן קל"ו · אבל הב"י וש"ג והר"
סימן קל"ב ס"ל דלאחר תקנות הגאונים הוי מטלטלי כמקרקע לכל מילי ואם נתן לה מטלטלי הפסידה
כנה"ג מאחר דאיכא פלוגתא דרבוותא אם האשה מוחזקת יכולה לומר קים לי ע"ש · ואם אמר לה
בכתובתך אז לכ"ע מהני אף במטלטלין כיון ששתקה · וכן אם קבלה בפירוש עיין ח"מ ב"ש : (ז) לקיים
ס"ק ד' מש"ש · ועיין כנה"ג בהגהת ב"י סעיף י"א : (ח) וי"א חולקים · אם צוה האלמנה ליתן
לפלוני ובנה שתק ואחר מותה אמר שלא נשבעה על הכתובה ומה ששתק מפני שלא רצה להכעיסה · כ
בשם מרדכי פ' ז"ב כיון ששתק צריך לקיים ול"ד לשתיקה דכאן דשם אין עליה אלא השבועה והוא שתי
היא כמו ששתק עד עתה ולא בקש ממנה השבועה כך היה בלעתו בעת שצוה עיין ב"ש : (ט) לקיי
כתבתי אם קבלה עליה בפירוש מהני לכ"ע אפילו במטלטלין ע"ל ס"ק ו' :
(א) ש"מ · זהו בעיא דלא איפשט בבריא · וכ"מ הם תפיסה מהני כמ"ש בסי' שלפני זה · ועיין ב
ס"ס רמ"ג ס"ק י"ד : (ב) מידו · עיין בח"מ סימן רמ"ו דשם הביא פלוגתא בזה : (ג) אלא לאפוטר
היינו אם יורשים קטנים אבל אם היורשים גדולים יכולין לומר אין אנו צריכין לאפוטרופוס כמבוא
סימן ר"נ סעיף כ"ו בהג"ה · וכתב בח"מ דקודם החלוקה צריכים לקבל אותה לאפוטרופוס : (ד) יורשין ·
הרמב"ם

ל פי שלא שייר כלום מתנתו קיימת (והכדה כתובתה אא"כ שייר מקלת נכסים) ר) : ג 'כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה גמורה איבדה כתובתה תקרע לפיכך אם יצא שטר חוב עליו מוקדם למתנה זו והלכו כל הנכסים ת החוב השאר היא בלא כלום ולא תקח בכתובתה שקדמה לחוב שאומדן ו) הוא שבהנאה שבאה לה 'בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו איבדה ות שיש לה בנכסיו מצד כתובתה בין מאותם שהיו לו בין מאותם או נתן קודם לכן אבל אם אחר כך זכה בנכסים גובה כתובתה : ד "יש מי שאומר דהא דלא הפסידה כתובתה בששייר היינו תב לה סכום מנכסיו ואפילו אם הסכום הוא גדול כגון שכתב לה מחציתם י (ז) שלישים אבל אם כתב לה כל נכסיו ופירש השיור אפילו אם שייר איבדה כתובתה מנכסים שיש לו שכבוד שעושה לה שכתב לה כל גורם המחילה : ה "יש מי שאומר שאם הוברר הדבר שהערים במתכוין הפסידה לא איבדה כתובתה : ו 'היו לו שתי נשים וכתב כל נכסיו ן לא קנתה שום אחת מהן ושתיהן אפוטרופסות אבל אם כתב חצי נכסי י פלונית וחצי נכסי לאשתי פלונית הראשונה (ח) קנתה שהרי שייר ה לא קנתה : ז 'כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו אשתו קנתה החצי ובנו ן אלא הוא אפוטרופום "ויש מי שאומר ששניהם אפוטרופסים : הגה היה ט) ואשה ואמר כך וכך נכסים לבני והשאר לאשתי ודאי נתכוין למתנה גמורה דאם ם לעשות אפוטרופום לא היה נותן המקלת לבן שהרי הכל שלו (ב"י בשם תשובת י) : ח "כתבם לאשתו ולאחר האחר קנה החצי ואשתו הוי אפוטרופום החצי 'וכל היכא שיש (י) להוכיח מתוך השטר דלא נתכוין לאפוטרופא מתנה גמורה הויא מתנה : ט "אם אמר אשתי תמשול בכל (יא) הנכסים שון מתנה אלא לשון אפוטרופום (מי שכתב נכסיו לאשתו (ב) ואחריה (יב) ליורשיו ה ולא אפוטרופסות) (הגהות מרדכי דכ"ב) : י "אם אמר תטול בתי פלונית ו זהובים ופלונית בתי חמשים זהובים והיו לו שלש בנות ואשה אחת לו ואשתך מה תהא עליה אמר השאר שלה של אשתו הוי מתנה גמורה העמיד ירושת (יג) התורה אפילו באחד מיורשיו (גוה לתת מנכסיו לצדקה הוי שיור ויש חולקים) (ב' הדעות בהגהות מרדכי דכ"ב) :

ין שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים · ובו שלשה סעיפים :

:יב מרע שאמר (או בריא שקנו (א) ממנו) (רשב"ס פ' יש נוחלין) תטול אשתי

ו לשון הרמב"ם שם בפ"ו מבריייתא שם ולאוקימתא דרבינא ז ב"י בשם תשובת הרא"ש כלל מ"א ח טור בשם אביו הרא"ש בתשובה שם ט נ"י בשם הרא"ה בשם רבינו הגדול רבו ובשם הריטב"א י טור מדברי אביו הרא"ש בפסקיו אהא דאמרינן פשיטא בני ואחר וכו' ב"ב דף קל"א ע"ב כ שם ושם ל טור ח"מ סי' רמ"ו בשם ה"ר יבעיה מ פשוט שם בגמרא דף קל"א ע"ב ב טור בשם אביו הרא"ש וכ"כ הרמב"ן והר"ן בשם רב האי ורא"מ ז"ל וכ"כ הרשב"א בתשובה , ובתשובות להרמב"ן סימן ל"ט וכ"כ נ"י ם גם זה שם בשם תשובות הרא"ש כלל פ"ד סי' י"ג ע בתשובת הגאונים לרבינו האי פ וסיים שם שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל נכסיו לכל מי שירצה א שלח ליה רבי אבא וכו' ב"ב דף קכ"ם

באר היטב

וכ"י · אבל הרא"ש חולק ע"ז · ועיין בתשובת ח"א סימן קי"ט : (ה) ותקרע · לאו דוקא דהרי אם קונה נכסים אחר כך גובה הכתובה ע"ש בסמוך : (ו) הוא · והנדוניא לא הפסידה כ"ש · ואומדנא זו אמרינן אפילו באשה גרושה ע"ש : יים · כתב בח"מ ה"ה אם פורש סך גדול יותר ממה שיש לו מ"מ כיון שאינו אומר בלשון כל מלה הכתובה : (ח) קנתה · שהרי שייר מדלא כלל שתיהן ביחד ש"מ כוונתו להקדים הראשונה ם אמר ב' שלישים לראשונה ושליש לשניה הראשונה קנתה והשניה לא קנתה עיין ב"ש ח"מ : ה וכו' · הח"מ כתב דלמעשה דין זה צ"ע · ועיין ב"ש : (י) להוכיח וכו' · ואם אמר אל יחשבו לי שאני מניח כל נכסי לאשתי וכו' לשון זה מורה שכוונתו למתנה גמורה דאל"כ מהיכי תיתי לעשות תשובת הרא"ש ח"מ ב"ש : (יא) הנכסים · היינו אפילו אם שייר מ"מ הלשון תמשול אינו אלא אפוטרופום : (יב) ליורשיו · ואם אמר אחריה לאחד מיורשיו י"ל לאפוטרופום נתן לה וכוונתו אחריה אלא אחד · ואם אמר אחריה לנכרי הוי מתנה ולא אפוטרופום עיין ח"מ ב"ש : (יג) התורה · הח"מ הקשה מש"ע ח"מ סימן רמ"ו דברי הרב אהדדי ע"ש והב"ש מיישבו ע"ש : נו · עיין בח"מ סימן רנ"ג שם מבואר לשון להבא אם מהני בו קנין בבגדי ע"ש : הבנים

פתחי תשובה

סימן נ"ח מ"ש בזה : (ב) ואחריה ליורשיו · עיין בתשובת שב יעקב סי' ל"א מענין זה :

כאחד מן (ב) הבנים (א) נוטלת כאחד מבניו ביתר על כתובתה גואם ל
לו בנים אחר הצואה מצטרפים עם אלו שהיו בשעת הצואה ונוטלת חל
כלם דכיצד היו לו שלשה בנים בשעת הצואה ולאחר זמן נולדו לו ש
נוטלת כאחד מהמשה שהוא שתות כל הממון הואינה נוחלת עמהן אלא בום
שהיו לו בשעת צואה אבל נכסים שבאו לו אחר זמן הצואה אין לה
חלק שאין אדם מקנה דבר של"ב לרשותו: הגה היה ספק בנכסים אם היו
הצוואה או לא על האשה להביא ראיה (ב) או לא תטול חלק בהם (ב"י בשם הנ
פ' יש נוחלין): ב ואם היו הבנים מרובים (ג) ונתמעטו נוטלת חלק כאחד מב
שבשעת מיתה זויש מי שנסתפק בזה: ג חאם מתו כל הבנים רואינ
היו בשעת הצואה ונוטלת חלק הראוי לאחד מהם והשאר ליורשיו: הגה כ
לבתו ולאשתו שיש לו חלק כאחד מבניו הוי כאלו כתב כך לאשתו ואינו נוטל אלא
שהיו לו בשעת הכתיבה (מרדכי פ' יש נוחלין) ומה שנוהגין בשטר (ד) חצי זכר ש
עכשיו לבנות שנוטלין בכל אשר ימצא לו כמו הזכרים (ג) משום דכותב להם דרך
שחייב להם סך מה ולא יפטר אלא כשנותן להם כמו הזכרים ובדרך זה יכול להק
מה שלא ברשותו הן ראוי הן *מוחזק (ד"ע) הנותן מתנה לאשתו או לבנותיו (ד
(ה) להערים אחר כך וליתן מנכסיו לבניו או לאשתו כדי להפקיע ממקבל מתנה מ
לו (כן נראה מתשו' מהרי"ל סימן פ"ח):

באר הגולה

א ב ר"ן בשם הרא"ד דלדפויי קאתי ועוד כי אמר תטול לשון מתנה היא
ג מימרא דרבא שם
ד ל' הרמב"ם בפ"א מהל' זכייה ומתנה
ה מימרא דרבא שם
ו רשב"ם שם בפירושו וכ"כ הרא"ש בתשו' כ' מ"א וכ"כ הטור
ז ה"ה בשם הרא"ד וכ"כ הר"ן בשמו ובשם הרמב"ן וכתב ה"ה ולדברי הכל אם נתמעטו אחר מיתת האב אינה זוכה בחלק המת כלום ופשוט הוא ת טור וכ"כ אביו הרא"ש בתשו' הנזכר *ועיין עוד לקמן סימן קי"ג סעיף ב' בהגהה דין שטר חצי זכר

פתחי תשובה

(א) נוטלת כאחד מבניו כו' · כתב בקו"א לס' כתובה וז"ל היינו שנוטלת כא' מן הבנים פשוטים כדאיתא במרדכי פי"נ נמצא אם אין לו אלא בן א' נוטלת מחצה דהיינו מי"ב זהובים נוטלת ששה ואם נולד עוד בן נראה דנוטל הבכור בתחלה חלק בכורה מכל הירושה דהיינו ד' זהובים שלא היה דעתו על חלק בכורה והמותר יתחלק לשלשה חלקים נמצא הבכור משתכר בלידת אחיו שני שלישי זהב דא"ל שיחולק לארבעה חלקים ויטול הבכור שני חלקים דא"כ מפסיד מחלק בכורה והוא לא אמר בלשון מתנה לבניו הפשוטים שיעבירו אותו מחלק בכורתו ונ"ע עכ"ל ע"ש: (ב) או לא תטול · בגליון ש"ע דהגר"ע איגר זצ"ל כ"כ עיין בחו"מ ס"ם ר"ג ובסמ"ע וש"ך שם עכ"ל: (ג) משום דכותב להם דרך הודאה · עיין בס' ישועות יעקב שנשאל על שטח"ז שלא נכתב בדרך זה
סתם שיטול כחלק חצי זכר אך בסוף השטר נאמר וכל הא דלעיל קבלתי עלי בחיוב גמור לאשר ולקיים מה דין
אי נימא מאחר שלא נכתב דרך הודאה לא יטול רק בנכסים שהיה לו בשעת כתיבה או נימא מאחר שנכתב שקיבל על
גמור הרי קיי"ל בח"מ סי' ס' דאף דאין אדם מקנה דבר שלב"ל מ"מ יכול להתחייב עצמו בדשלב"ל · והאריך
נוטה דכאן לא מהני אף שנכתב שקיבל בחיוב גמור ואינו נוטל אלא מהנכסים שהיה לו בשעת כתיבה · וסיים
נמצא שם · ועיין בתשובת נו"ב חלק ח"מ מסי' כ"ה עד סי' כ"ח מענין כזה שפלפל שם עם אחד הגאון
ז"ל ומבואר שם שזה פשוט בעיניהם לענין הרכוש אשר רכש אחר כתיבת השטר בודאי אין הלק וזכרון
המעות שהיה בשעת הקנין לא זכה בו שהרי מטבע אינו נקנה בחליפין ואף לשון חיוב שכתוב בשטר שקיבל
גמור לאשר ולקיים כו' אינו מועיל לזה כלל כי לא נתחייב שיתן הוא עצמו דנימא שהחיוב חל על גופו רק כתב
כל הנ"ל וא"כ היינו שחייב את נפשו שיתנו לו בניו ואיך יכול לחייב א"ע על בניו וגם אם נכתב בשטר קבלתי
ובשד"א ג"כ אינו מועיל כי אין היורשים מחוייבים לקיים שבועת אביהם · רק כל עיקר הפלפול שם על הנכסים
בקנין אם יכול להוציא מן היתומים מאחר שהקנין היה על כולם כאחד וקנין בדבר המועיל עם דבר שאין בו
מחלוקת הפוסקים דיש פוסקים כרב המנונא בב"ב דף קמ"ג דלא קנה כלל וכמבואר דברי המחלוקת בח"מ סי' ר"ג
וא"כ איך בעהש"ע יכול להוציא מהיתומים בשטר שיש בו ספיקא דדינא ונכסי בחזקת יתמי קיימי והאריכו למעניה
עמוקות ע"ש וקצת מדבריהם יובא בפ"ת לח"מ סי' ר"ג שם בד"ה החליף מעות: (ד) אסור להערים · עיין בתשו'
עקיבא איגר ז"ל סי' קכ"ט באחד שנתן כל נכסיו לבניו בקנין להבריח בנותיו מחלק שטר חצי זכר וכתב בפשוטו נרא
זכו במתנתם אף דעשה שלא כהוגן כמ"ש הרמ"א ס"ס ק"ח מ"מ מלישנא דהרמ"א משמע דאיסורא הוא דעביד אבל
עשוי ואף כפי הנהוג עתה הנוסח שנשבע ע"ד חתנו שלא ליתן שטר מתנה כו' ובזה יש לדון דמעשה המתנה
בהגהת מרדכי הובא ביו"ד סי' ר"ל בהגהה מ"מ מידי ספיקא לא נפיק דהא דעת התוס' דבכודה איסור מלנו
מהני · ועוד די"ל לדון דכללא דאי עביד לא מהני הוא רק היכא דבביטול המעשה תבוטל העבירה כו' (סברא
שם בסי' קע"ד והובא בפ"ת ליו"ד סי' רס"ו סק"א ע"ש) משא"כ בכ"ד דגם אם תאמר דלא מהני הנתינה מ"מ יהיה עו
ומחלל שבועתו שלא ליתן והרי נתן בזה לא אמרינן אעל"מ · ועוד אילו הייתי כדאי הייתי אומר דאפל"מ לנ
סיבה דסלאו על ענין פרטי כעין לאו דלא ימיר ולאו דלא יוכל לבלתה דמפרשינן הקרא כך דאין בכחו להמיר אין

באר היטב

(ב) הבנים · משום דהוא לשון מתנה כ"י ח"מ ב' (ג) ונתמעטו · היינו בחיי אביהם· אבל אם מתו
אביהם לכ"ע אין לאשה זכות המגיד ח"מ ב"ש: (ד) עי' בתשובת מהרש"ל סי' נ"א ותשובת רמ"א סי'
מהר"ם לובלין סי' ה' ובח"מ סי' רפ"א ס"ז (ה) להערים · כלומר שנתן לאשתו או לבתו חלק כא' מן הבנים ורוצה להערים וליתן אח"כ רוב נכסיו לבניו כדי שלא יגיע להאשה רק חלק קטן עיין מהרי"ל סי' נ"ב:

נגלה

קט שכיב מרע שאמר תנו מאתים זהובים לאשתו דהוו בכתובתה · ובו ד' סעיפים:

(א) א שכיב מרע שאומר תנו מאתים זוז לאשתו כראוי לה· נוטלתן לבד מכתובתה ואם אמר תטול מאתים זוז בכתובתה לא תטול שתיהן אלא ידה (ב) העליונה אם ק"ק זוז יותר נוטלתן ואם כתובתה יותר נוטלתן: ב ב הא מרינן דכי אמר בכתובתה ידה על העליונה כשלא חלק נכסיו אבל אם ק נכסיו נתבאר משפטו בסימן ק"ו: ג אם אמר תנו מנה לאשתי סתם ש מי שאומר דידה על העליונה ד ויש מי שאומר דהוי מתנה לבד (ג) מכתובתה ם אמר בפירוש תנו לה במתנה נוטלתן לכולי עלמא לבד מכתובתה (ריב"ש סי' ת"פ): שכיב מרע שצוה שיתנו לאשתו בגדיה נוטלת כל בגדיה בין של חול בין שבת · הגה ויש אומרים דאם נתן לה במתנה בשעת (ד) מותו אף למידים שבבגדיה

באר הגולה

א ברייתא ב"ב דף קמ"ח ע"א ב ב"י בשם הרמב"ם ג טור בשם הרשב"ם שם ד שם בשם אביו הרא"ש ה טור מדברי אביו הרא"ש בתשו' כלל פ"ו

באר היטב

(א) ש"מ שאומר · אבל בריא לא מהני אפילו קנין דמטבע לא נקנה בחליפין: (ב) העליונה · ואם ן משום מתנה אינה צריכה שבועה כנה"ג בשם ב"א: (ג) מכתובתה · בח"מ סי' רנ"ג ס"ה הכריע א כסברא הראשונה · ע"ש ועיין במהר"ם אלשיך י"ב ובמהרי"ט סי' קי"ב: (ד) מותו · ל"ד בשעת

פתחי תשובה

לשלחה משא"כ במקום שנאמר דרך כללי כמו לא תעשה כל מלאכה דא"א לפרש שלא יהא לו כח לעשות מלאכה דודאי אם יבנה בית או יטע כרם יהיה בנוי ונטוע וע"כ פירושו דרך האזהרה דאינו רשאי לעשות מ"מ כל שישנו בכלל זה שלאו ל"ש כי' אעל"מ וכזה מרווח כמה קושיות וא"כ בנ"ד דאיסור כל יחל פירושו רק אי אתה רשאי ליחל ולא שאין. לו כח א"כ בעבר ונתן ל"ש אעל"מ · ועוד דבגוף זה היסוד לא ברירא הלכה כרבא דאי עביד ל"מ וראוי להיות ספיקא דדינא וכן נראה דעת הרמב"ם וא"כ בנ"ד אין ניקוס ומוציא ממון מיד ל מתנה (ע' עוד חילוקי סברות בהלכה זו דאי על"מ בתשובת חתם סופר חי"ד סי' ו' הובא בפ"ת ליו"ד סי' א' סי"א וגם ם נו"ב תניינא חלק אה"ע סי' קכ"ט שיובא לקמן סי' קל"ד סק"ו ע"ש וגם בס' שער המלך פ"ג מהלכות גירושין דין י"ע) · אולם אם היה הקנין ע"י עדים כדרך שכותבין וקנינא מיניה בזה יש לדון כיון דעובר על השבועה אמרינן דאין ובטל הקנין (ע' בתשובת נו"ב סי' ע"ה שיובא לקמן סי' קי"ט סק"ו) אך כ"ז בנשבע באמת אולם בנ"ד דידוע שכותבין שה השטר ומעולם אין נשבעין וכבר העלו בתשובת הרא"ש והמבי"ט והחזיק בידם שו"ת שב יעקב (הובא בפ"ת ליו"ד סי' סק"א) · ועמ"ש לקמן סי' קס"ה ס"ד סק"י דאף בכותב הריני נשבע לא הוי שבועה דלבטלה בשפתים כתיב אלא דאינו נאמן לא נשבעתי כמ"ש הש"ך יו"ד סי' רל"ב וזה ל"ש בנ"ד דידעינן שאמת שלא נשבע · וכ' עוד שם דמה שדן חכם אחד בנ"ד דזכו הבנות משום דמתנה לבניו הוי כירושה כפסק הרמ"א ר"ס ק' וא"כ זכו הבנות ושכ"כ בת' פמ"א · זה אינו דהרי הב"ש ם בשם הרש"ך דיכולים הבנים לומר קים לי דהוי מתנה ועוד דודאי אין כוונת הרמ"א שם דהוי ירושה ממש דזה ודאי אלא דסברתו כך הוא כו' משא"כ לענין שטר ח"ז וכיון דנתן לבניו מחייו וזכו בהם מעכשיו אין בזה חילוק בין נתן לבניו או ם · וביותר יש לדון דגם בנתן לבניו במתנת שכ"מ דלאחר גמר מיתה קנה מ"מ אין זכות לבנות בזה אך ע"ז יש לפקפק במתנת בריא לבניו ברור אלא דפקע זכות הבנות עכ"ד ע"ש · ויותר דבריו בתשובה הנ"ל יובא לקמן סי' קי"ג ס"ק ו':

שובת ח"ס סי' קמ"ז במי שמת ובחיותו נתן מתנות הרבה לאשתו ועכשיו מערערים חתניו כי ע"ז יוגרע כחם בשטח"ז שיש להם הכתב בתורת חוב גמור כמנהג · והרב השואל רצה לומר כיון שבשטר ח"ז נכתב קנין אוה"ב אין להאשה כח חלק הבנות · והוא ז"ל השיב לו דשלשה אופני מתנה בזה אם נתן לאשתו מתנה בלי שום פניה רק כי חפץ בה אין להרהר מתנה כלל והרי כל ימיו יכול לעשות בנכסיו מה שירצה והרי קמן לפי נוסח הנ"ש כותבין בכל שטח"ז קנין אוה"ב ומעשים ם שאדם מוסיף לאשתו על כתובתה כאין פוצה פה כלל ובתשובת מעיל צדקה רצה השואל לומר דהקנין אוה"ב יועיל שאם האשה יהיה להבנות חח"ז מכתובתה שניתן לה מעיזבון בעלה ועל זה השיב שאינו אלא שגם היא תסייע להבנות ולעזור להם א חלקם מנכסי אביהם אבל לא מכתובתה אחר מותה יע"ש הרי דגם השואל לא עלה על דעתו שגם עתה יהיו הבנות ת והטעם בזה נ"ל דהקנין אינו אלא לקיים דברי השטר שהוא שבת תקת כחצי ח"ז כעין ירושה בשעה שיורדים לנחלה מן שלא נפרעו החובות וכתובת אשה וכל זמן שלא לקחו בעלי מתנות מתנותיהם עדיין אין כאן הורדה לנחלה רושה ואין כאן קנין אוה"ב עד שתגיע זמן הורדה לנחלה כו' · פן השני שהיתה המתנה רק להערים ושקר וכזב כי מעולם ן לה שום מתנה רק שעשה קניינים עם אשתו ובניו הזכרים על הבנות לומר שנותן לאשתו מתנה ובאמת אינו נותן כלל שוט שאינו מועיל ואם יש בזה חשד יכולים להטיל חרם סתם מי שיש ממונו בידו ומערים להפקיע שטח"ז וזה גרע הערמה שבח"מ ס"ס נ"ט דהתם הערים טרם שהלוה כו' ואפ"ה מבטלין ערמימותו מכ"ש הכא שכבר חייב לבתו והוא אינו כמערים אלא גזלן גמור ולזה לא צריך קנין אוה"ב · אמנם הפן השלישי שנתן מתנה גמורה לאשתו אך לא נתן לה שום הכרחה מבנותיו כי דעתו קרובה לאשתו יותר מלבתו ואילו לא התחייב שטח"ז לא היה נותן לאשתו כלום בכה"ג המתנה קיים אבל לא טוב עשה בעמיו דאיסורא הוא להבריח נכסיו משטח"ז כמ"ש בא"ע סי' ק"ח ונוסף על זה נכל שטח"ז קבלתי ה"מ ושד"א שלא להפקיע חוב זה ושלא להבריח כו' ונהי אם עבר והבריח לא הוה בטול מקח מ"ה בח"מ סי' ר"ח מ"מ מפתיין למקרי עבריין ולכופו לקיים שבועה ונהי אם היה מבריח נכסיו ע"י אחר והוא מת ת מי נכוף שעובר מת והלוקח או המקבל אשר הוא הי לא נשבע ולא עבר מ"מ הכא שהבריח לאשתו וגם היא התומה קנין אוה"ב א"כ גם הח"ת והשבועה עליה הסוב וכופין אותה שלא לעבור על ח' והשבועה ומה שיש לדבר בזה מצגין שבועה נכתב ע' בש"ך יו"ד סי' רל"ב סכ"ה ובחו"י סי' ע"ז ובש"י ובנו"ב כו' עכ"ד ע"ש] :

אין

בכלל אבל אם כתב לה כך בשעה שנשאת (א) אין למידים בכלל (מהרי"ו סימן קמ"ד):
(ב) ואם אמר מלבושיה גם הסרבל ואונקלי ומטפחות וסודר בכלל דכל ד...
שאדם לובש ומתעטף נקרא מלבוש :

ק שכותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה · ובו ב' סעיפים :

א [א]כותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכירה והג...
נותן את שכר (א) הסופר : הגה ותלמיד חכם שאין דרכו לדקדק בנשים נאמן א...
לומר שטעה וכתב שובר לאשה אחרת על שם זו כי (ב) טעה בה (טעם זה מפורש בג...
פ' נע [ב]פסוק) : ב [ג]המוציא שובר על שם האשה שנפרעה מכתובתה ב...
שהאשה מודה שנתנתו לבעל יחזירנו לו ואם אינו מודה אלא אומרת נ...
נפל לא יתננו לא לאיש (א) ולא (ג) לאשה :

קא דין כתובות בנין דכרין · ובו י"ז סעיפים :

א [א]מתנאי הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת (א) אמן ונדונ...
שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל [ב]וי"א שאף התוספת (ב) בכלל וא...
חולקים השאר עם אחיהם בשוה [ג]כיצד נשא אשה כתובהה ונדוניתה...
וילדה בן ומתה בחייו ואח"כ נשא אשה אחרת כתובתה ונדוניתה ק"ק ו...
בן ומתה בחייו ואח"כ מת הוא והניח אלפים בנו מן הראשונה יורש ...
שבכתובת אמו ובנו מן השניה יורש ק"ק שבכתובת אמו והשאר יו...
אותו בשוה נמצא ביד בן הראשונה אלף ות' וביד בן השניה ת"ר : ב [ד]ו...
שהניח יותר על שתי הכתובות דינר אחד או יותר כדי שיחלקו השאר ...
אבל אם לא הניח יותר דינר חולקים הכל בשוה שאם ירשו אלו כתובת...
ולא ישאר דינר א' לחלוק אותו בין היורשים נמצאת תנאי זה מבטל ...
ירושה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה : ג אם אין שם יותר על ...
הכתובות דינר [ה]אפילו היה ראוי ליפול ירושה מאבי אביהם בענין שהיו...

א משנה וגמ' ב"ב דף קס"ו ע"א
ב שם ריש דף קס"ח
ג ברייתא ב"מ דף י"ט ע"א
א משנה כתובות דף נ"ב ע"ב ב טור ופירש"י שם בגמרא מהא דהא"נ נמי מימנע וכו' ג משנה שם ד משנה שם ומשמע בגמ' דמותר דינר דוקא בעינן אבל פחות מדינר לא הוי מותר ה משנה היו נכסים בראוי

פתחי תשובה

(א) אין למידים בכלל · עב"ש שהקשה דהא לעיל סי' נ"ט מבואר דדבר שנותן להתנאות שמין לה בכתובה ותירץ דאיירי כאן שפירש חוץ מכתובה גם י"ל מ"ש כאן דאין הלמידים בכלל לא נ"מ אחר מותו אלא בחייו דאינו מחוייב להניח לה להתקשט בהם ע"ש ועיין בק"א לס' כתובה שכ' דמעיקרא לק"מ דהתם מיירי בבגדים שעושה מרצונו הטוב לאחר נשואין בפירוש אמרינן שלא הקנה לה רק בהיותה תחתיו להתנאות בהם אבל מה שהוא מחייב בשעת נשואין דחשיב למהרי"ו כמכירה לא שייך זה כיון שהוא מדעתה ג"כ דעי"ז נשאת לו והוקנה לה לעולם וכה"ג מחלק הב"ש עצמו בסי' נ' ס"ק כ"ב ע"ש · ומ"ש עוד הב"ש להרך קושיית הט"ז · עיין בס' כתובה שם :
(ב) ואם אמר מלבושיה כו' · כ' בס' כרם שלמה וז"ל בשו"ת שער אפרים סי' קכ"ד הביא ראיה ממשנה סנהדרין פ"ד שאין המנעלים בכלל מלבוש דחשיב שם מלבוש בפני עצמו ומנעול בפני עצמו ע"ש ול"נ להביא ראיה דמנעלים בכלל מלבוש מהא דאיתא במסכת שבת קי"כ ולובש כל מה שיכול ללבוש כו' וחשיב שם ני"ח כלים ושני מנעלים עכ"ל עיין ביאור הגר"א ז"ל · [ועי' בתשובת שבו"י ח"א סי' כ"ד הובא קצת בפ"ת ליו"ד סי' רי"ח סק"ב] :
(א) ולא לאשה · עבה"ט מ"ש והכתובה בחזקתה כו' · ועיין בתשובת משכנות יעקב חלק ח"מ סי' כ"ט שהאריך לבאר שאל האחרונים הולקים ע"ז ודלא כתשובת פני יהושע ע"ש עוד ועיין בס' נה"מ בח"מ סימן ס"ה ס"ק כ"ז מזה :

באר היטב

מותו רק החילוק הוא בין מתנה למכר · דבמכר... מתכיים הלוקח להתנוה והיה לו להתנות ולכן לא... אבל המקבל מתנה הוא מתכיים לשאול שיתן לו ... לפ"ז מה שמחלק כאן בין אם נתן לה בשעת... לבין אם נתן לה בשעת הנשואין לא אליא ... שנתן לה בשעת מותו אלא מה שנותן לה בעת ה... הוי כמכר דהיא מוכרת את עצמה לו ואינה מ... לומר תכתוב לי הלמידים בפ"ע · ומה שנו... שלא בשעת הנשואין הוי מתנה ומתביישת לפיכ... בכלל עיין ח"מ ב"ש :
(א) הסופר · אפילו נאבדה הכתובה · ואם ... הכתובה בפשיטה צריכה היא לשלם עיין ... ועיין בח"מ סימן כ"ד ס"ק ג' בש"ך : (ב) טעה ... היינו כל זמן שלא אמר ברי לי שזאת היא האשה... ועיין בח"מ סימן מ"ם סעיף ב' בהג"ה ובסמ"ע ו...
(ג) לאשה · והכתובה בחזקתה ומורפת מן ה... ולא קרעינן השובר דאולי יבואו עדים ויעידו ... טוב הוא · ואם הבעל מודה שהמגה נפל יחזי... ח"מ וכ"כ הב"ח · והסמ"ע בח"מ סי' ס"ה ס... לא כ"כ · אבל הש"ך שם הולק עליו ע"ש :
(א) אמן · בן שמחל לאביו כתובת בנין דכרין ...

מחילה הרא"נ"ת ח"ב סימן פ' · הר"ס נלאתמי סימן א' : (ב) בכלל · לא ידעתי למה כתב בש...
הם גמרא ערוכה היא כ"פ אעפ"י שתוספת כתובה ככתובה דמי לענין ככ"ד ח"מ ב"ש ומשם לדק...
סימן

אחר לא חשיב מותר [י]אפילו מת אבי אביהם קודם שיחלקו כיון שלא היה
שם מותר דינר בשעת מיתה: ד [ז]והיה למי שנשא נשים רבות בין בזו אחר
זו בין בבת אחת ומתו כולן בחייו ולו מהם בנים זכרים אם היה שם יותר
על כדי כל הכתובות דינר כל אחד ואחד יורש כתובת אמו והשאר חולקים
בשוה: ה [ח]אמרו היתומים הרי אנו מעלים על נכסי אבינו יותר דינר כדי
שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים [ט]בב"ד כמה היו
שוים בשעת מיתת אביהם אע"פ שנתרבו או [י]נתמעטו אחר מיתת אביהם
קודם שיבאו לחלוק אין שמין אותם אלא בשעת מיתת אביהם (ודוקא שהוזלו
הנכסים או נשתדפו אבל נמלא שדה שאינו שלו איגלאי מלתא למפרע דלא היה שם מותר
דינר) (הר"ן פ' מי שהיה נשוי והמ"מ פי"ט): ו היה שם יותר על כדי כל הכתובות
דינר או יותר [כ]אע"פ שיש עליו שטר חוב כנגד היותר אינו ממעט אלא כל
אחד מהם יורש כתובת אמו: ז [ל]וי"א שאפילו החוב יותר מהמותר שעל שתי
כתובות [מ]יפרעו לבעל חוב והשאר יחלקו כפי שתי הכתובות: ח מי שהיה נשוי
ב' נשים ומתה אחת מהם בחייו ואחת אחר מותו ולו בנים משתיהן [נ]אע"פ
שלא הניח יותר על שתי הכתובות [ס]אם נשבעה השניה שבועת אלמנה קודם
שתמות [ע]בניה קודמים לירושת כתובתה מפני שאינם יורשים כתובת אמם
בתנאי זה אלא ירושה של תורה ואח"כ יורשים בני הראשונה כתובת אמם
בתנאי זה ואם נשאר שם כלום חולקים אותו בשוה ואם מתה קודם שתשבע
בני הראשונה יורשים כתובת אמן בלבד והשאר חולקים בשוה [פ]וכ"ש אם
מתו שתיהן אחר מותו שבני כל אחת נוטלים כתובת אמם אפי' אין שם
מותר שהרי באים בתורת חוב [צ]וכן אם גירש אחת ומתה אחת בחייו ואח"כ
מת והניח בנים משתיהן בני המתה נוטלין כתובת בנין דכרין אפילו אין שם
מותר דינר דכתובת הגרושה שהיא חוב נעשית מותר לחבירתה לפיכך בני
הגרושה נוטלים תחלה ואח"כ בני המתה: ט [ק]מתה אחת בחייו ואחת לאחר
מותו ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחר מותו ואין שם נכסים אלא כדי
כתובת הראשונה *אין כאן (כתובות בנין דכרין אבל אם יש מותר על) (טור) כתובת
הראשונה אפילו דינר יפרעו לשניה כתובת אמם והמותר יקחו בני הראשונה
בתורת כתובת בנין דכרין: י [ר]מתה אחת בחייו והשניה קיימת דינם כדין מתה
אחת) בחייו ואחת לאחר מותו: יא [ש]היה נשוי ב' נשים והיו לו בנים מהן
ומת ואח"כ מתו הנשים [ת]אם נשבעו ואחר כך מתו כל אחד ואחד יורש כתובת
אמם בירושה של תורה ולא בתנאי זה [א]לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר
או אין שם ויורשי הראשונה קודמים ליורשי השניה ואם לא נשבעו חולקין
כל הבנים בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע:
יב [ב]אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשים כתובתה תחלה
והשאר חולקין אותו בשוה: יג [ג]כל היורש כתובת אמו שמתה בחיי אביו
אינו טורף מנכסים משועבדים אלא מבני חורין ככל היורשין (ועיין למטה סוף
סימן): יד [ד]י"א דוקא במקרקע שיש שם קרקע כדי שתי הכתובות נהיגא
כתובת בנין דכרין אבל אם אין שם אלא מטלטלי לא ומיהו אפי' אין המותר
אלא מטלטלי שפיר דמי [ה]ויש מי שאומר דהאידנא דכתבינן בכתובה דילן
מטלטלי אגב מקרקעי גם כתובות בנין דכרין נגבית מהמטלטלים דתנאי כתובה
ככתובה: טו [ו]המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה כתובת
בנין דכרין אבל אם מחלה כתובתה לבעלה הפסידו בניה כתובת בנין דכרין
לפיכך אין הבנים יורשין כתובת בנין דכרין עד שיהיה שטר הכתובה יוצא
מתחת ידם אבל אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום שמא מחלה אמם ואם

וכו' שם ו טור וכ"כ אביו הרא"ש שם בפסקיו ז ל' הרמב"ם פי"ט מה"א וכתב ה"ה שזה פשוט ומבואר במשנה שכתבתי היא בין שנשאת בבת אחת וכו' ח משנה שם ט מימרא דר"נ שם י פשוט שם בגמרא כ ל' הרמב"ם בפי"ט מה"א ומבואר שם בגמ' דף נ' ע"ב ולכ"ע כרב יוסף ל טור וכמ"ש בסעיף שאחריו מ לשון הרמב"ם שם ממשנה שם דף נ' ע"א נ שם בגמ' ע"ב דייק לה ממתני' ש"מ כתובה נעשית מותר לחברתה וכפירש"י שם ס הכי מוקי למתני' בגמרא דשבועות דף מ"ח ע"א ע שם במשנה פ ל' הטור וכתב הב"י שפשוט הוא וכ"כ הרמב"ם שם צ טור וכתב הב"י שפשוט הוא ק ג"ז שם ומבואר בדברי הרא"ש שם בפסקיו *פי' שלא אמרינן שיפרעו לבני השניה שהוא חוב והמותר יקחו בני הראשונים בתורת כתובות בנין דכרין טור ר טור ושלזה הסכים אביו הרא"ש בפסקיו בשם תקנת הגאונים וכ"כ ה"ה בפי"ט בשם הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן ש לשון הרמב"ם שם בפי"ט ממשנה שם דף נ' ע"א ת הכי מוקים לה בשבועות דף מ"ח ע"א א כתב ה"ה פשוט הוא שאין כאן עסק למותר שהרי חוב הוא זה ומבואר שם בגמ' כתובות ד' נ' ע"ב ב ג"ז שם ונתבאר זה בסמוך ג שם מהא דתנן בגמ' ירתין תנן שם דף נ"ב ע"ב ד טור מדברי אביו הרא"ש שם בפסקיו הא דתנן רש"א אפילו יש נכסים שאין להם אחריות וכו' שם דף נ"א ע"א וכ"כ הרמב"ם בפט"ז וכתב הטור בשם גאון וכ"כ יונה דאפילו לאחר שתיקנו הגאונים אינם נוהגת אלא בקרקע ושלזה הסכים הרא"ש ועיין בתשובת הריב"ש סי' ק' ה שם בשם הריב"א וכינו שמשון ו מימרא דרבא שם דף נ"ג ע"א ז רמב"ם בפי"ט

אין דרכם לכתוב כתובתה יש להם: טז [ח]מי שצוה בשעת מיתה שלא יזונו בניו כתובת בנין דכרין אין שומעין לו: הגה אבל אם התנה כן בשעת נישואין תנאו קיים (טור) י"א אין כתובת בנין דכרין נוהגת (נ) האידנא דעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו ועכשיו נוהגים ליתן לבת יותר ויותר ([ט]ג"ז שם) וכן נוהגין במדינות אלו: יז [י]נתן כל נכסיו לאחרים במתנת שכ"מ הואיל ומתנת שכ"מ אינה קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב התנאים באים כאחד ולפיכך בנים יורשים כתובת אמם שמתה בחיי בעלה ואם נתנם במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה דינן כדין מתנת בריא לענין זה:

קיב מזונות הבנות ממה ניזונות ועד כמה וכל דיניהם. ובו י"ח סעיפים:

א [א]מתנאי כתובה שתהיינה (א) הבנות נזונות מנכסי (א) אביהם אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו: הגה אפילו לא נכתב (ב) בכתובה או אפילו אין כתובה ובמקום שאין כותבין כתובה (טור) וי"א דאפילו במקום שכותבין כתובה ואין להם כתובה ואפילו מחלה אמה כתובתה בפירוש יש לבנות מזונות (הרא"ש פרק י"ט דאינו) וכן אם נתגרשה האם אפילו הכי חייב במזונות (ג) הבנות: ב [ב]בת הניזונית מנכסי אביה לאחר מותו מעשי ידיה ומציאתה לעצמה: ג נתארסה בעודה [ג]קטנה איבדה מזונות מן האחין (ד) [ד]והארוס חייב במזונותיה: הגה וי"א דלא איבדה מזונות אלא כשתתארס משהיא נערה (כ"כ המ"מ פי"ט בשם ר"ת והרשב"א) ויש אומרים דוקא שנתארסה מעצמה אבל נתארסה מדעת אחיה לא אבדה מזונות (טור בשם הרמ"ה): ד (ה) [ה]נשאת הבת או מיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה הרי זו נזונת מנכסי אביה עד שתבגור או עד שתתארס: הגה וי"א דוקא מן האירוסין אבל משנשאת שוב אין לה מזונות (טור) וי"א עד דוקא בחיי (ו) אביה דכשמת אביה היתה ברשותו אבל לאחר מיתת

ח טור וכ"כ הרמב"ם בפי"ט מדין האומר אל יזונו בניו מנכסיו וכו' בבריתא שם דף ס"ח ע"ב ונתבאר בסי' קי"ב ט בשם רבים מהגאונים ובעה"ע י הרמב"ם שם ומבואר בדברי הרי"ף בפרק י"נ אמאי שאמרו שם בגמ' השתא מגרע גרע בירושה דאורייתא וכו' שם דף קל"ג ע"א
א ל' הרמב"ם בפי"ט מה"א ממשנה כתובות דנ"ב ע"ב וכדתני רב עד דתלקחון פירוש שתתארס אעפ"י שלא בגרה וכת"ק בברייתא שם
ב מסקנת הגמ' שם דף מ"ג ע"א ג ג"ז שם וכ"כ הטור ד שם מהא דאבעיא ארוסה יש לה מזונות או אין לה וכו' וכפי' הנגיד וכוה המחור שבפירושים שהשאלה היא אם יש לה מזונו' מן הארוס מיד שנתארסה כיון שמפסדת מזון מן האחים ופסקו הגאונים כלישנא דיש לה ה"ה ה ג"ז שם ושם כדפסט רב ששת מברייתא אלמנ' ... אביה וכו' וכדמוקי לה שם דבמתנאת פליגי וכת"ק וכ"פ הרי"ף וכתב ה"ה שסובר רבינו בשובה לבית אביה חוזרת למזונותיה אף ...

פתחי תשובה

(א) הבנות נזונות. עיין בתשובת נו"ב תנינא סי' נ"ה בעובדא שאחד מת ונשאר בעל חוב ועזבונו לא היה מספיק לפרוע החובות ומסרו הנכסים ביד אפטרופס עד שיבואו הנושים כל א' ליקח את שלו וזה המת הניח שני בנים ובת קטנה והואיל שהיו סבורים שיהיה הכרח לשלם כל הנושים היה הכל נאחר מונח ולא ניתן מזה למזונות היתומים ואם הבת החזיקה את בתם אצלה וזנה ופרנסה והשיאה לגבר ועכשיו ברבות השנים בעל חוב אחד לא בא לתבוע את שלו לא נודע מקומו ועכשיו היורשים רוצים לחלק הנכסים וגם הבת באה לתבוע מזונות שהיה מגיע לה בקטנותה עד שבגרה ופסק הרב השואל שהנכסים כולם שייכים להבנים ואין להבת שום תביעה מחמת מזונות כיון שהיה לה מזונות ממקום אחר שאמה נתנה לה מזונות שלא תיקנו מזונות להבנות אלא שלא יצטרכו לחזור על הפתחים וזו שכבר ניזונה כו'. והוא ז"ל השיב לו כי סברא זו נזכר בכנה"ג ואיט מסכים לזה שז"ל בהגהות הטור אות ו' אם נתפסד אחד עמה לזונה אין לה מזונות מן האחין הר"י הלוי סי' ב' ובשם חכם אחד כתב שאפ"ה יש לה מזונות ולזה דעתי נוטה עכ"ל אך באמת דבר זה תלוי בפלוגתא שבין הרי"ף ורמב"ם ובין רש"י ותוס' והרא"ש באבעיא דכתובות דף כ"ג ארוסה יש לה מזונות ובפלוגתא זו פסק המחבר בסעיף ג' כרי"ף ורמב"ם והב"ש בסק"ו כתב דיכול הארוס לומר קים לי כרש"י ... ועתה סיומא דפסקא אם הנכסים שנשארו בעת מיתת המנוח היו מרובים (ע' סעיף י"א מה נקרא מרובים) ואף ש... חייב לאחרים כסנה וכהנה מ"מ נקראו מרובים כמבואר בסע"ו ואז כל הנכסים בחזקת הבנים אלא שהם חייבים ליתן מזו... להבת וכיון שיש כאן ספיקא דדינא יכולים לומר קים לי כרש"י והתוס' ורא"ש ואמנם אם היו הנכסים מועטים דהיינו ... היו מספיקי' רק כדי מזונות הבת לחוד עד שתבגר ואז מגיע הכל להבת וא"כ ספק הוא אם מגיע הכל להבת או הכל לבנ... וכיון שהם מונחים ביד אפטרופס בתורת פקדון הרי הוא ממון המוטל בספק ויחלוקו הבנים עם הבת. אלא שזה ... עיין

באר היטב

סימן כ"ט. ועיין בהר"ש הלוי חא"ה סי' א': (נ) האידנא. אפילו אם הבן מוחזק לא מהני משפט נדק הי"א ... ס"ט ועיין כנה"ג בהגהת ב"י:

(א) אביהם. אבל לא מנכסי יורשים עיין ... חא"ה סימן קפ"א: (ב) בכתובה. אמרינן ש"ס ... (ג) הבנות. אפילו אם ילדה אחר הגט כמי ... החיוב ב"ש: (ד) במזונותיה. זהו לשיטת הרי"ף והרמב"ם. אבל לדעת רש"י ותוספות והרא"ש אין לה מזונות מארוס. וכתב ב"ש ונראה דהארוס ... קים לי כהני פוסקים ע"ש: (ה) נשאת הבת ומ"ה כנ"ל: (ו) אביה וכו'. יש בזה ד' שיטות. לר"י אפילו נתאלמנה מן האירוסין אפילו בחיי אביה אין לה מזונות. ולהרא"ש וכר"ן באירוסין אית לה כשנתאלמנה בחיי אביה. ולר"ת אפילו מן הנשואין אית לה מזונות כשנתאלמנה בחיי אביה. ולהרמב"ם אפילו ...

הנדה מזונות מיד שנתארסה (טור בשם הרא"ש) וכן נראה עיקר: ה [י]יבם אשת
וילדה לו בת אם לא היה לאחיו נכסים הבת נזונות מנכסי אביה [ז]אבל
היו לאחיו נכסים וכן [ח]בת שנייה וכן [ט]בת אנוסתו אפילו נולדה לה אחר
אה וכן [י]בת ארוסתו שנולדה לו בעודה ארוסה ואחר כך (ז) נשאה אין
מזונות אחר מיתת אביהן [כ]אבל בחייו הוא חייב במזונותן כדין שאר
ם והבנות בחיי אביהן: ו [ל]פוסקין לבת מזונות [מ]וכסות ומדור מנכסי
: כדרך שפוסקין לאלמנה [נ]ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה כדרך
רין מזון האלמנה וכסותה אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד
; [ס]ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה (ח) בלבד ואין [ע]הבנות (ט) נשבעות:
בשיו שכתובה נגבית אפילו ממטלטלים (ב) גם הבנות נזונות מהם [צ]ואינם
ת אלא מבני תרי אבל לא ממשעבדי כגון אם מכר (י) האב או נתן האב

באר הגולה

שנשאת וכ"כ עיקר הע"פ שיש פירושים אחרים ו טור ממשמעות הגמרא שם וכ"כ הרא"ש והר"ן ז בעיא דריש לקיש שם ח בעיא דר"א שם ט בעיא דרב פפא שם דף נ"ד ע"א י בעיא דרבא שם וכולהו סלקי בתיקו וכתבו הפוסקים כיון דספיקא דממונא הוא הוי קולא לנתבע ואין להם מזונות

• תקנות אושא וכמ"ש לעיל סימן ק' ל לשון רמב"ם ממסקנת הגמרא שם מ מכות' בירוש' ונזכר בהלכות יתבן בביתי מנכסאי ופשוט הוא שהכל בכלל מזונות ה"ה נ זהו מ"ש למזוני מזבינין בלא אכרזתא שם דף"ז ע"א ס מפורש בירושלמי הבת ס ולא יורדת ה"ה וכתב הב"י שלמד ג"כ מברייתא הבנות נזונים וכו' בבבלי דף ס"ח ע"א ע מבואר שם בגמ' דף ס"ט ע"א פ טור והרמב"ם שם וכ"כ הרי"ף והרא"ש צ משנה שם דף ק"א ע"ב וגיטין דף מ"ח ע"א

באר היטב

זאת ונתאלמנה אחר מות אביה אית לה מזונות • תארסה אחר מיתת אביה כשהיא נערה ונתגרשה נערה פסיק ס"ז דאין לה מזונות עיין ב"ש: אה • אבל אם מת קודם שנשאה כיון דהיא לית לה אף בתה לית לה כ"כ הרא"ש • אבל רש"י פירשו שלא נשאה אלא כתב לה כתובה בעודה ומת • ומיבעיא ליה בתנאי כתובה: (ח) בלבד • ליתן להם בגדי שבת מהר"ם מטראני ח"א סימן וכנה"ג בשם תשובת כ"י מהר"א גאליק"ו ע"ש • ג"נ פג"ש: (ט) נשבעות • ב"ש הביא תוספת צריכין לישבע ע"ש: (י) האב • וכתובת האשה למזון בנות ואפילו אם ליכא אלא מטלטלין צריך קדימה מ"מ כתובה קודמת ר"ן ס"פ מציאת וע"ל סימן נ"ג • אין הבנות ניזונית מן הראוי ס מת אביהם בחיי זקנה ואח"כ מת זקנה וכ"ש אביהם ואח"כ מתה בתו הנשואה בלתי זרע מת וירשו אחיהן תני הנדוניא רשד"ס חא"ה ל"א ורמ"כ • וכתב כנה"ג וה"ה דאינה ניזונית שנפלו בנכסים אחר מיתת האב וכ"כ הרי"ף ס פרק ס"ז מה"א • וכ"כ הרא"ש ותוס' בפרק וכו' • והרמב"ם בפירוש המשנה בפרק יש בכור ישתא דתקינו רבנן למיגבי כתובה ותנאים ולין דנוכות משבת נכסים ששבחו אחר מיתת אבל תוספות והרא"ש חולקים ע"ז כנה"ג דף

פתחי תשובה

שייך אם היה נשאר קרקע אבל אם נשאר מטלטלים בזה אפי' בנכסים מועטים עכ"פ הבנים שוים עם הבנות כמבואר סעי' י"ב וא"כ הבנים ודאי יש להם זכות בנכסים הללו והבנות ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ואף שכ' הרמ"א שם בהגה שבמקום שכותבים בכתובה מטלטלים אנ"ק איכא למימר דמטלטלים הם כמו קרקע לא ברירא ליה להרמ"א ז"ל הך סברא והבנות הם ספק ספיקא • באופן אם הנכסים היו מרובים בשעת מיתה אז ודאי הבנים יכולים לומר קי"ל ושייך הכל להבנים ואם היו מועטים וכנ"ל היה מקום לעיין בזה אך הואיל שכבר פסק הרב השואל שייך הכל להבנים לא מהדרינן עובדא עכ"ד ע"ש: (ב) גם הבנות נזונות מהם • עבה"ט סק"י [ועיין בתשובת ח"ס סי' קמ"ד במי שמת והניח בכור ובנים פשוטים ואשתו מעוברת ילדה בת אחר מיתתו והניח רכוש בעין ומלוה ביד אחרים והפרישו ב"ד עבור הילדה כדי מזונות עד שתבגר ופרנסת נישואים לפי אומד יפה מהראוי ומהמוחזק ואח"כ מתה הבת והוציאו למזונותיה ורפואתה וצרכיה לערך מאתים זהובים והנה הנותר פשוט שחוזר למקומו ויטול הבכור פי שנים כי לא זכתה הילדה עד שעת נישואין ולאשר כן העלה בתשובת שבו"י ח"א סי' ק"י אך בזאת נסתפק הרב השואל אם להשוב אותן הוצאות ממה שגבו מהלואות וישאר המעות בעין לחלק בין האחין ויקח הבכור פי שנים או אין הבנות ניזונות ממלוה וע"כ היה ההוצאות מהמוחזק והמלוה שהוא ראוי אותו ישאר להאחים ולא יטול בכור פי שנים • ומקום ספיקו הוא משום דהטעם דמלוה הוי מוחזק לגבי כתובה כדלעיל סי' ק' ס"ב הוא מחמת דמשתעבדה לה מחיים מדר' נתן וא"כ לענין מזונות הבנות אי נימא דחל החיוב בחיי האב מיד בשעת נישואין וכדמשמע פשט הסוגיא דפ' הניזקין שייך נמי שעבודא דר"נ וגובים למזונות ממלוה דשביק אבוהון אך מלשון רמב"ם ים וטור ח"מ ר"ס רנ"ב משמע דאינו חל אלא משעת מיתת האב א"כ לא שייך שעבודא דר"נ. והו כתב די"ל אפי' אי נימא עת נישואין היינו בת שנולדה בחייו אבל הכא שנולדה אחר מותו הא אמר אביי יבמות ס"ז ע"ב כמה דלא נפיק לאויר לא תקינו רבנן אלא דמסוגיא דכ"ב ק"ד ע"א לא משמע כן • והוא ז"ל השיב דודאי פשוט דבנות ניזונות ממלוה אביהם ובפשטות לשון רמב"ם וטור וש"ע ר"ס ק' שכתבו כתובה ותנאים נגבים ממטלטלי וממלוה ותנאי כתובה היינו אשה והבנות וכדמשמע פשטות הסוגיא דפ' הניזקין דלולא דאינן קצובין והאוכין הוה טרפי ממשעבדי אע"ג דהבנות לא ולא נתעברה האשה כלל מ"מ עיקר החיוב להאשה שמתחייב ומשעבד עצמו להאשה לזון בנותיו מנכסיו כו' ות כי הפקיעו חכמים שעבוד נכסיו משום תיקון עולם נהי גופו נשתעבד אבל נכסיו לא נכנסו בערבות עד שעת מיתה תיקון עולם ולזה דקדקו רמב"ם וטור ח"מ סי' רנ"ב שלא נתחייבו נכסיו עד שעת מיתה אבל גופו נתחייב וכ"מ שעבודא דר"נ דכיון דנשתעבד גופו ונשתעבד גם הלוה שלו להבנות כמו שנשתעבד האב גופו מיד ונכסיו משעת מיתת

האב

במתנת (יא) בריא ‏ק‏או אם הבנים אחר מיתת אביהם מכרו (ג) או משכ
נתנו אינן נזונות מהן: ח ‏ר‏אין הבנות נזונות ממשועבדים אפילו קנו
ואפילו היו בשעת קנין כגון שגירשה והיו לה בנות ממנו והחזירה וקנו
‏ש‏ויש מי שאומר דה"מ כשקנו ממנו בשעת נשואין בכלל מה שקנו
בתנאי כתובה אבל אם קנו ממנו לאחר (יב) נישואין על מזון הבנות נזונ
ממשעבדי: ט ‏ת‏אם פסק עם האשה שיתפרנסו הבנות אף אחר שיבגרו
ממשעבדי: י ‏א‏מי שצוה בשעת מיתתו אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין
‏ב‏ואם בשעת נישואין התנה שלא יזונו מנכסיו הוי בכלל תנאי שבממון
יא ‏ג‏מי שמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים והם זנים את
עד ‏ד‏שיבגרו או עד ‏ה‏שיתארסו: הגה ואין מחייבים הבנים לגמלם במזונות
ירצו יותירו במזונות ומכל מקום אם רואים בית דין שהבנים מכלין הממון ואין
בישוב העולם חייבים ב"ד להשגיח בתקון הבנות ולהפרים להן חלקן (טור):
כשהניח נכסים שאיפשר (ד) שיזונו מהם הבנים (יג) והבנות כאחד עד
הבנות ואלו הם הנקראים נכסים מרובים אבל אם אין בנכסים שהניח
פחות מזה ‏ו‏מוציאים מהם מזונות (יד) לבנות עד שיבגרו ונותנים השאר
ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד נזונות מהם עד שיבגרו
שיתארסו והבנים ישאלו על (טו) הפתחים: הגה וי"א דאסור לבנים (טז)
אפי' נכסים מרובים אם לא שהוא לצורך פדיון שבוים וכיוצא בזה אבל בנכסים
אפילו בכה"ג אסור (מרדכי פרק מי שמת) ואם עברו ומכרו יתבאר לקמן סעיף
יב ‏ח‏בד"א כשהניח קרקע אבל אם לא הניח אלא מטלטלין אם הנכסים
יזונו אלו ואלו יחד עד שיכלו דכיון שאינן נזונות אלא בתקנת הגאונים
שתהיינה כבנים ולא שיפה כחן יותר מהבנים ‏ז‏ואם הניח מטלטלין
והמקרקעי הם מועטים ועי' המטלטלים יהיו מרובים יירשו הבנים:
במקום (יז) שכותבין בכתובות מטלטלין אגב קרקע איכא למימר דמטלטלין הוי כמו קרקע

ק כרבי דאמר מוליאין לפרנסה ואין מוליאין למזונות כתובות דף ס"ט ע"א ר מסקנת הגמ' שם דף ק"ב ע"א ש טור בשם הרמ"ה ת גם זו שם בשם הרמ"ה א ברייתא שם דף ס"ח ע"ב ב לפי גירסת רב האי דגריס בברייתא שומעין לו וכפירש הרא"ש והר"ן ג לי הרמב"ם שם ממשנה ב"ב דף קל"ט ע"ב וכת"ק וכ"פ הרי"ף וכ"פ הגאונים ור"ת והרא"ש ד כשמואל משמיה דחכמים ומימרא דרבי יוחנן שם ה שכן התנה אביהן ומבואר במ"ש בריש הסימן ו שם במשנה וכדמפרש שמואל משמיה דחכמים וכמימרא דרבי יוחנן שם ז מניחים אותם ביד ב"ד או אפוטרופוס מפא"כ בזמן שהנכסי' מרובין הבנות נזונות מתחת יד אחיהם וכל הנכסים עומדים ברשותן וכן הוא מוכרח שם בגמרא ס"ה וכ"כ הרא"ש מדאמרינן בנכסים מועטים
ח ג"ז שם וכ"כ הרי"ף והרא"ש שם מהטור ט ל' הטור י שם וכ"כ אביו הרא"ש שם

פתחי תשובה

הא' ואילך כו' ואע"ג דהבת נולדה אחר מיתת האב מ"מ מוכח מסוגיא דכ"כ קנ"ד ע"א דאפ"ה גובה ממלוה כו' ומיבמות ס"ז ע"ב לא קשה כלל ע"פ המבואר בחי' הרשב"א שם כו' והאריך בזה ומסיים הדין דין אמת דהבנות אפי' נולדו אחר מיתת אביהן ניזונות ממלוה דשביק אבוהון ע"ש]: (ג) או משכנו · עיין בס' ישועות יעקב סק"ה שכ' בשם הרב בעל פ"י דדוקא משכנו להדיא ולא בסתם הלואה ע"ש: (ד) שיזונו מהם הבנים והבנות · עיין בס' בית מאיר שנסתפק כי לפ"ד נראה דשיעור זה לא שייך אלא היכא דהבנים נמי קטנים וצריכים ליזון משל אביהם אבל אם הם כבר גדולים וסמוכים על שולחן עצמם אין לשער בצורכי הבנים מידי וכן מסתבר דבשלמא אם נמי צריכים יש טעם לשיעור זה כו' והניח בצ"ע · ומ"ש הבה"ט

באר היטב

קכ"ו ע"א פ"ה וע"ל סימן ק' סעיף ב': (יג)
אבל אם נתן במתנת ש"מ ניזונים מהם ואפילו נ
בנכסים מועטים מהריב"ל ח"ב סימן כ' · ש
מתנה לראובן ולא נמצא בנכסיו רק סך מז
אמנם אפשר שבריות שירויח בקרן יכולין לת
ולזון הבנות בריוח אין לנו לקיים המוחה כלל
חח"מ סימן שכ"ב · המנוח להוליך עצמות
נריע ממתנת ש"מ · ואם אין שיעור מספיק
למזון הבנות ולהוצאות הליכות עצמותיו לא"י
מהם ואין מוליכין עצמותיו לא"י הרש
סימן ל"ו: (יב) נשואין · ל"ד לאחר נשואין
נשואין אם כתב שטרא באפי' נפשיה מהני' ע' ח"מ ב"ס: (יג) והבנות · כתב הב"י בכלל המז
כסות ומדור ולא הנדוניא · ולרשב"ש גם צרכי הנשואין בכלל ומיהו דלא הוי נכסים מועטים מש
נשואין ב"ש ע"ש · כתב הרפד"ס חא"ה סימן כמ"ב שיעור זה משערין בנכסים עצמם מונחים בקר
עם מה שאפשר להרויח עמהם ע"ש · היה הבן במקום אחד והבנות במקום אחר עיין הרש"ך ח"ב ס'
וכנה"ג סימן זה: (יד) לבנות · ונותנים ביד הב"ד או ליד אפטרופס שלא המגיד נ"י · ויכולין
לומר לאפטרופס או לב"ד שיתן הנכסים קרוב לשכר ורחוק להפסד כדי שיהיה להם לירש בלבד
נזק לבנות רפד"ס חא"ה סימן קמ"ב: (טו) הפתחים · ואפילו בבנים קטנים הניזונים משל אב
הר"ם מטראני ח"א סימן רע"ז: (טז) למכור וכו' · היינו כל הנכסים או רובן שלא ישאר לבנו
עד שיבגרו אבל לדבר מצוה אפילו כל הנכסים מותר למכור ח"מ ב"ש · והב"ש כתב לדעת
י"ל אפילו לצורך פדיון שבוים א"י למכור לכתחלה להפקיע מזונות ע"ש: (יז) שכותבין וכו'

שנתבאר לעיל סי' קי"א סעיף י"ד: יג כהיו מרובים בשעת מיתה ונתמעטו
כך כבר זכו בהם הבנים ויש להם דין מרובים: יד להיו מועטים בשעת
ה ונתרבו אחר כך הבנים יורשים אותם כדין (יח) מרובים: הגה וי"א אפילו
כבר בדין ופסקו להם דין נכסים מועטים כיון שנתרבו חזרו לדין מרובים ואפילו
אחר כך ונתמעטו יש להם דין נכסים מרובים ונתמעטו (טור) · ואפילו לא נתרבו
קדמו הבנים ומכרו נכסים מועטין מכרן קיים · הגה ונלחו הבנות (ה) אפי'
ת (יט) שקבלו מן סמקח (טור בשם הרא"ש) וי"א דדוקא קודם שהחזיקו הבית דין הבנות
ים (טור בשם רש"י והרא"ש): טו היו הנכסים מרובים ויש עליו חוב מאו חיוב
מזונות בת אשתו או חיוב עישור נכסים לפרנסת בתו וכשיוציא אחד
ישארו מועטים יש להם דין מרובים סאבל כתובת האלמנה ממעטת
ה אותה מועטים ומזונות האלמנה עי"א שממעטים פוי"א שאין ממעטים:
צהניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן
מנה נזונית והבת תשאל על הפתחים ויש חולקין כמו שנתבאר בסימן
: יז קמזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין: יח רמי שמת והניח בנות
ת וקטנות ולא הניח בן אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו
שאר נכסים בשוה אלא כלן חולקות:

קיג דין עישור נכסים ממה נגבים · ובו י' סעיפים:

מי שמת והניח בת אומדים דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסת נדונייתה
(א) ונותנים לה ומנין יהיו יודעים אומדן דעתו מריעיו ומיודעיו ומשאו

כ פשוט שם בגמ' ד' ק"מ ע"א ופי' רשב"ם שהוקירו המזונות או נתקלקלו הנכסים ונתמעטו ל בעיא ונפשטא ממימרא דר' אסי א"ר יוחנן וכו' שם מ ממימרא ז דר' אסי ור' יוחנן שם נ כלהו בעיות שם ולא נפשטו וכתבו הרי"ף והרא"ש לקולא עבדינן ולא מעטפי דנכסי בחזקת הבנים קיימי ולא מפקינן מינייהו אלא בראיה ס ג"ז אבעיא שם ונפשטא שם ע"ב ע ה"ה שם בסוף פי"ט בשם הרמב"ם והרשב"א פ הרי"ף והרא"ש וכ"כ הטור צ הרמב"ם שם וליינתיו לעיל סי' ל"ג סעיף ד' ק הרמב"ם שם וכתב ה"ה סברת רבינו בטעמה ר משנה ב"ב דף קל"ט ע"א א ל' הרמב"ם בפ"כ מה"א מימרא דשמואל לפרנסה שמין באב וכו' כתובות דס"ח ע"א

באר היטב

הניח אלא מפלפלין: (יח) מרובים · ואין
אחר התחלת העסק · ול"ד לכתובת ב"ד
הקודם · כאן מעקר ירושה דאורייתא שאני
ח"מ ב"ש: (יט) שקבלו · דלאו הני זוזי שבק
· ועיין בח"מ סימן ק"ז ס"ד שהביא ב' דעות
סמ"ע ובש"ך · וכאן הכריע הב"ח והיורשים
ס ועיין ב"ש · ואם מהלמים פרעו לבע"ח אפילו
אי מודה שאין ניזונות מהם הר"י אדרבי סימן ת'
מהרמ"ט ח"ב סימן קכ"ד: (כ) מזונות וכו' ·
שלו בתיקו וקי"ל הנכסים קיימא בחזקת הבנים ·
ע לענין תפיסה כמ"ש לעיל סי' ק"ו ס"ק ג':
ונותנים לה · היינו אומדין דעתו מיד לפי
הנכסים שנשארו ממנו ופוסקים לה מה שראוי
ן מתנים לה מיד רק כשהגיע זמן הנשואין ·
לא נולדה הבת אלא לאחר מיתת אביה יש לה
לנשואיה הר"ם מטראני ח"ב סימן קפ"ח ·
אחים חייבים להשיא את אחיותיהן מנכסיהם
מא"ה סימן קפ"ח וקנ"ד ורמ"ב · והרש"ך ח"א

פתחי תשובה

בשם הרשד"ם שעור זה משערין בנכסי' עצמם מונחים בקופסא
כו' עיין בס' ב"מ מ"ש בזה · ומ"ש עוד היה הבן במקום אב
כו' עיין בזה במל"מ פי"ט מה"א דין י"ז שכ' בשם הרש"ך ח"א
סי' קע"ו דאף אם הבנים הם במקום אחר מחייבים אותם
לספרים חלק הבנות יעו"ש · וכפי הנראה חסר תיבת אין ונ"ל
אין מחייבים: (ה) אפי' ממעות שקבלו עבה"ט [ועיין בתשובת
ח"ס סי' קכ"ז במי שמת והניח ב' בנים א' גדול וא' קטן
וב' בנות ובעזבונו נמצא בית וחובות ובא החלוקה בדיניהם
להיות כל החובות להבנות והבית לב' הבנים ויען כי היה הבית
רעוע ראו לטובת הקטן למכור חלקו להגדול והמעות ניתן ביד
אפטרופס ישראל לטובת יתום הקטן ועתה הגיעה אחת מהבנות
לפרק נישואין והחובות שעלו על חלקה אינם מספיקים ונשאל
האפטרופס אי מותר לו ליתן ממעות יתום הקטן שבידו · והרב
השואל שם דעתו להתיר כי אנו אין לנו אלא דהת"ק שמגיע
לבת פרנסת נדונייתה באומד האב והכל יודעים שאילו היה האב
בחיים היה נותן לבתו יותר ויותר וקיי"ל לפרנסה מוציאין
מהבנים אפי' לא נשאר להם כלום מירושת אביהם ואמנם מאח
הגדול המוחזק בבית א"א להוציא ממנו כלום משום דאלים
טובא אבל עכ"פ הלקו של הקטן שאפטרופס רוצה בכך למה לא
נוציא להבת פרנסת נדוניא מגורף לזה ג"כ כי אלו הבנות לא
היו ניזונות כלל מהעיזבון ולא שייך מחילה כי היו הבנות
א"כ יש לבן לתבוע מהבנים גם מזונות שלהן · והוא ז"ל השיב דפשוט דאסור לו להאפטרופס ליגע במעות מזומנים שבוכתו
דדבר ברור הוא דלא משתעבדי לא למזונות ולא לפרנסה אלא הני נכסי ממש דשבק אבוהון ולא תילופיהן והני זוזי חליפי
נהו ולא הני זוזי שבק אבוהון ודין זה פשוט ומבואר בסי' קי"ב ובב"ש שם סק"ל ולא נשאר אלא לטרוף ממשעבדי מהלאח
הוא יחזור אח"כ על הקטן מדין אחריות ולפי דברי השואל הוא דבר בטל משום שהשני קשה ואלים טובא · ואמנם א"נ היה
טרוף ממשעבדי מ"מ מ"ש השואל ממזונות הבת ליתא דאין טורפין למזונות ממשעבדי שעבדו האחים ורק לפרנסה טורפים
ם לא נגרה הבת אבל אם בגרה ושתקה ויתרה אפי' שתקה מחמת שלא ידעה הדין ע' סי' קי"ג ובב"ש סס"ק י"ח וכל הדברים
היו עכ"ל · והנה מה דפסק דהני זוזי חליפי הבית לא משתעבדי לענין מזונות הבת הוא פשוט וברור אך מה דפסק בן
גם לענין פרנסה נ"ע טובא כי שני גדולי הדור בס' ישועות יעקב ובס' בית מאיר בסי' קי"ג ס"ס לא כתבו כן אלא דלענין
"ע מודים דאם מכרו למקום שא"א לטרוף מחוייבים היורשים לסלק מהמעות כו' ויובא דבריהם בסי' קי"ג שם ס"ק י"א]:

אומדים

ומתנו וכבודו [ב]וכן אם השיא בת בחייו (ג) (א) אומדים בה: הגה וז
עשיר והעני או ותרן ונשתנה (ג) דעתו הולכין אחר דעתו האחרונה (טור): וא
ידעו ב"ד אומדן דעתו (ג) נותנים לה מנכסיו עישור לפרנסה (ד) נדוני
הגה וכשם שנותנים לבת פרנסה לנדוניא מנכסי האב כך נותנים לה פרנסה מנכ
(ג"ז פ' י"נ) (ב) ויש (ה) חולקין (מהרי"ל סימן ע"ה) י"א דאף האב בחיים
(*להוסיף) לביתו יותר מעישור נכסים (הר"ן פ' מציאת האשה) ואין נוהגין כן: ב
זה שהוא לפרנסת נדוניא אינו מתנאי כתובה לפיכך אפי' לפי תקנת
הראשונים והאחרונים אינה נוטלת (ג) אלא (ו) [ד]הקרקע ויש לה לגבות
זה [ה]המשכירות (ז) הקרקע (אם לא גבו היתומים עדיין) (טור) [ו]ומן (ח) הראו

באר הגולה

ב פ' יהודה שם כמשנה דאיפסקא הלכתא כוותיה שם בגמרא ג ברייתא שם וכדמוקים לה רבא שם *כן הוא שם בר"ן ד מימרא דרבא הלכתא וכו' שם דף ס"ט ע"א ה מימרא דר"נ אמר שם כי הוינן וכו' שם ע"א ו טור מדברי אביו הרא"ש בפסקיו בספ"ו דכתובות אמר דאמרינן למאי נ"מ למגבי וכו' שם ז מסקנת הגמ' שם

פתחי תשובה

(א) אומדים בה · עבה"ט מ"ש מזה ברא"ש מבואר כו' וע' בזה בבה"ע לקמן ס"ק י"ב: (ב) ויש חולקין עבה"ט וכן דעת שאילת יעבץ ח"א סי' פ"ד ע"ש עוד · וכן דעת ס' בית מאיר וכ' דאפי' תפיסה לא מהני מטעם ספק תקנה ומסיים אלא דזה נ"ע בלשון מהרי"ל סי' ע"ע דמשמע מדבריו דוקא אם נשבעת הא אם לא נשבעתי הנכסים בחזקת האב ותייבים בעישור וקשה למה לא יוכלו היורשים לומר אנו מוחלים השבועה עב"ש בסי' נ"ו סק"ד ובסי' ק"ה סס"ק א': [גם בתשובת ח"ס סי' קמ"ה כתב ליישב דברי מהרי"ל מקושיית הב"ש ומסיים לכן אין להוציא ממון מנכסי האם לפרנסת הבנות · וע"ש עוד שכתב דאבי אב שמת ונפלו נכסיו לפני נכדיו נ"ע אם מוציאין עישור נכסי להבנות דבקידושין דף ל' צריך קרא דאבי אביו מחויב ללמדו תורה דאי לאו הכי ה"א בניכם ולא בני בניכם וא"כ משאיא דקחו נשים לבניכם ואת בנותיכם תתנו לאנשים דליכא ריבוי אמרינן בניכם ובנותיכם ולא בני בניכם ובנותיכם · ושובדא הזה קמן במושב אלמנה ולא פסקנו לבת הבן פלום מנכסי אבי אביו במקום אם דאין לומר דהאב יורש בקבר מאביו ומורים לבניו ומחוייבים בפרנסת הבת ז"א חדא דיכולים לטעון מכח אבוה דאבא קאתינא כדפסקי' בח"מ סי' רי"א סעיף ג' ד' ותו דהאב בקבר לא מחייב במלות הבן על האב כו' ואי משום אומדנא דאילו היה זקן אי היה נותן כך לנדוניית נכדו אין לנו לדון כדמיונות ואומדנות דלא מתפרשו בש"ס דלא נאמר אלא באב דגוף הנשואין מחוייב מה"ת להשיא בתו אלא דאין אמדינן דעתו כמה היה מפריז לנדן אבל באבי אב כו' ע"כ אין להוציא אפי' מנכסי אבי האב ומכ"ש מנכסי אבי האם · וכ' עוד אמנם אם היו הבנים כולם גדולים בין הזכרים ובין הנקיבות פשוט שהב"ד יכולים לכוף בדברים עכ"פ מטעם צדקה לסייע בכך מפוים לפי עשרם ואפי' אם הזכרים קטנים ורק הבנות הגיעו לפרק נישואין עכשיו רשאי לאפטרופסם ליתן סיוע לפי עשרם של הבנים לאחשבינהו פ' ח"מ סי' ר"צ סעיף י"ד ממתני' דגיטין נ"ב ע"א אבל אם הבנות קטנות לספרים עתה ממעות הזכרים קטנים משום הבנות לכשיתגדלו אינו נכון דהא אינו רשאי לעשר ולפנית · ומכל מקום הכל לפי ראות עיני הדיינים אם יראו אם יתגדלו הבנים לא ישמעו לקול הורים כלור סנה הפרוץ בעו"ה ותשבו הבנות עד שילבינו אפשר יש רשות לב"ד לקבוע במעשר מירושתם לחלק בין הבנות לכשיגיעו לנשואין · ואמנם יהיה הקרן הכולו עומד בחזקת הזכרים והפירות שלהם אך יוכתב בפנקס הקהל שסך הזה שהוא מעשר ירושת' יחולק בין הבנות לכשיגיעו לנישואין והוא להם מתנה מאחיהם מעשר מעותיהם ויש בזה קצת ועשית סיסר והטוב כו' ע"ש]: (ג) אלא הקרקע · עבה"ט מ"ש אבל תוספות וסמ"ג פסקו כו' וכבר מבואר כן בהש"ע סוף סעיף ג' · זכ' בס' ב"מ אמנם אם מתו האחים ולא ירשו

באר היטב

סימן קע"ז · והר"י אדרבי סימן ת' · ועיין שמון סימן קנ"ד ובספר משפט לדק ח"ב סי אלמנה שמכרה או משכנה ומתה ולא נשבעה טורפת מאותה מכירה או משכנה בשביל עיש שלה הרש"ך ח"ב סימן מ"ב: (ג) אומדין בה אפילו להוסיף על עישור נכסים וכ"כ מהרש ברא"ש מבואר אפילו השיא בת אחד אין ע יותר מעשור וכ"מ בהג"ה סעיף ב' ועיין וב"ח · גילה האב דעתו בחיים שאינו רוצה כ"כ אעפ"י שהשיא בת אחת ונתן לה יותר אין נותנין לה אלא לפי מה שגילה בדעתו מהרי"י בי רב סימן מ"ס · ראובן שמת בו אביו והניח בנות ואח"כ מת יעקב והשיא בחייו בנות נסתפק הרא"נ"ח ח"א סימן ס"ב או יעקב בבנותיו הוי אומדנא לגבי בני ראו (ג) דעתו · היינו בידועה שנשתנה דעתו אבל ידוע אמרינן דלא נשתנה דעתו ב"ש: (ד) עישור זה הוא ממה שנשאר און ממה שנחסר וקבורתו אלא מהנכסים הראוים לירש מהם סימן כ"ט: (ה) ויש חולקין · וכן דעת ורשד"ס דאינה נוהגת בנכסי האם: (ו) כ"כ הרי"ף והרמב"ם והרא"ש · אבל תוספות פסקו דגובין בזמן הזה מן המטלטלין וכ"פ ח"א כלל י"ב סימן ע"ג דעבדינן עובדא דנגבית פרנסה מן המטלטלין · וכ"ה דע חא"ס סימן קל"ט · וכ"כ הרדב"ז ח"א סימן נהגו במצרים להנגותה עישור נכסים אפילו ע"ש ועיין עוד בהרדב"ז ח"א סימן קנ"ט והספר דשם דינא קאמר · ובסימן ק"ד הוא ע"ש: (ז) הקרקע · כגון שהכר על שנה שנה בחיי אביהם לא חשיב מטלטלין דשכירו משתלמת אלא בסוף והוי פירות הצריכים לי דדינם כקרקע אבל אם הגיע הא"פ בחיי אביה מיד מטלטלין · ומ"ש בהג"ה אם לא גבו היתום כוונתו דאם גבו שכירות מתוך שנה שעברה אע דין א"נ לשלם אלא בסוף שנה מ"מ אם מטלטלין עיין ב"ש: (ח) הראוי · דוקא מות שמת אביהם בחיי הזקן · ואח"כ מת הזקן פ

האחים ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותנים: הגה ודוקא לגבות אינה ת רק ממקרקעי אבל כששמין הנכסים לידע העישור שמין אף מטלטלין ומגבינן לה שור ממקרקעי ודוקא שנותנים לה עישור נכסים אבל כשנוכל לאמוד דעת האב ונותנים לפי דעתו כפי מה שהיה נותן לה הן מטלטלי הן מקרקעי בך נותנים לה (הכל בטור) ו דאף כששמין אין שמין אלא בקרקע (כ"כ הב"י בשם המ"מ לדעת הרמב"ם) ואם היו (ט) (ד) בעלי חובות והבנים אומרים לסלק אותן בקרקעות והבנות אומרות לסלק ן במטלטלין כדי שישארו הקרקעות ליתומים ויטלו מהן עישור נכסים הדין עם הבנים דכי פ' מציאת האשה בשם מוהר"ם) ונראה לי דהוא הדין לענין (י) (ה) שטר חצי חלק הנוהג בינינו *שאין הבנות נוטלות (ו) חלק בקרקעות אם היו כאן בעלי חובות הרשות הבנים לסלק אותן במטלטלין (ז) כדי (יא) שישארו להם הקרקעות ולא יהא לבנות נהם כשאומדים דעת האב יש אומרים דדוקא למיעוטי מעישור נכסים אבל לא להרבות ס (טור בשם הרא"ש) וי"א דאפילו להוסיף עליהם (טור בשם הגאונים) ואפילו אין אלא מה שנתן לבתו הראשונה נותנים הכל (יב) לשנייה (טור בשם הראב"ד) וראוי לאומדו

באר הגולה

*נתבאר לעיל סי' ק"ח סעיף ג' בהג"ה

באר היטב

אביהן ואחר כך מתה בתו הנשואה בלתי זרע של א וירשו אחיהם חצי הנדוניא אינה נופלת ממה א חצי הנדוניא רשד"ם חא"ה סימן רמ"א ורמ"ב סימן קי"ב סעיף ז' ועיין ב"ש ס"ק ז' וכנה"ג את ב"י סעיף ח' ט': (ט) בע"ח היינו בע"ח של ש שהם מוקדמים לפרנסה של הבנות שהן בע"ח אחים. ועישור נכסים קודם שטח"ז ועיין בח"מ רפ"א סעיף ז' בהג"ה ומשמע שם אפילו בזמן שכותבים בלשון חייב שהוא חייב לזוג סך ך מכל מקום עישור נכסים קודם עיין סמ"ע שם ז. אך מה שמוסיף על העישור נכסים אז ן שטח"ז קודם. ועישור נכסים קודם כתובת דכרין וכן מזונות אלמנה עיין בהר"ן ועיין בסמוך: (י) שחה"ז. ואם המטלטלין בידו כגון שחייב י"ל דא"י היורשים להוציא ממנו ולשלם לבע"ח יד אותו כי הוא י"ל להיפוך שהוא תפס לחובו טלין והם ישלמו עם הקרקעות ב"ש: (יא) שישארו וכו'. כתב בתשובת שארית יוסף סימן ח' אם אחד הרבה חתנים ונותן לכל אחד שטח"ז כנהוג ך גדול והברירה ביד הבנים לסלק בחצי חלק או ליתן לו הסך אשר נפרט בשטר ח"ז יכולים ים ליתן לאחד אותו סך שבשטר ולאחרים יתנו חלק זכר ואין האחרים יכולין לערער עליהם יכולין למעט חצי חלק זכר שלהם. כיון שהברירה בנים יכולים לעשות כל מה שירצו כמו כאן ים לשלם במטלטלין כדי לגרוע חלק החתנים. ו מפקפק בראיה שלו ע"ש. והב"ש הביא ראיה אחרת מסי' קי"ח ע"ש. והשבות יעקב בח"ב פאלס חולק על הב"ש והסכים עם הה"מ ע"ש שפסק עוד שם שלא תוכל למחול שטח"ז בלא רשות בעלה ע"ש: לשנייה. כ"ה דעת הראב"ד. ומשמע להפוסקים דס"ל דאין מוסיפין על עישור נכסים. אפילו אם היה חד אין מוסיפין לשניה. ופסק ע"ז אם היא בת אחד יש לסמוך על דעה בתרייתא אפילו להוסיף ישור אבל אם לא היא בת רק שאומדין דעתו יש לפסוק כדיעה קמייתא. אם היא האב בן קודם ים להסתפק אם אומדין דעתו כפי מה שנתן לבן או לא הר"ס מינך סימן מ"ה ועיין ב"ש. וכנה"ג בשם רוב פוסקים אחרונים דס"ל שלא נאמרה האומדנא אלא לגרוע ולא להוסיף ואפילו כשהשיא בת בחייו ע"ש בהגהת הטור סעיף פ"ו. אפילו היה תפוס בעל הבת אחרי מות האב לא מהני תפיסה יותר מעישור נכסי מהריב"ל ח"א כלל י"ב סימן ע"ג. ומהר"י אדרבי סי' שט"ו. מספפי שמואל

פתחי תשובה

אלא מטלטלין י"ל דתו אין נגבה מהם העישור דנכסי דנפשו ב"ת דהאחיות האידנא ע"י ירושת המטלטלים מ"מ כיון שמתו ונעשו מטלטלים דיתמי דמדינא לא משתעבדו ותקנות הגאונים לא על עישור נתקן למסקנת רוב המורים מאין יגבו כו' אמנם י"ל כמי כו' והנית בנ"ע: (ד) כאן בעלי חובות. עבה"ט בשם ב"ש אך מה שמוסיף על העישור נכסים כו' ועיין בס' דגול מרבבה שכ' היינו שהבן רוצה להוסיף אינו יכול לגרוע כח השטח"ז: (ה) שטר חח"ז. עבה"ט בשם ב"ש שכ' ואם המטלטלין בידו כו' ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סי' קכ"ט שחולק על הב"ש בזה ופסק כן הלכה למעשה ע"ש ועיין בס' ב"מ מזה: (ו) חלק בקרקעות. עבה"ט לקמן ס"ק י"ג בשם שבו"י ובשם ת' חב"י. ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל ס"ס ק"ל דבתים הוא בכלל קרקעות ולית בזה ספיקא כלל ודלא כרב אחד. וגם מ"ש הרב הבוא דדוקא מהקרקע שהיה לו בעת כתיבת שטח"ז אבל לא מה שקנה אח"כ זה אינו וגם קרקעות שקנה אח"כ בכלל. זולת בבתים שמחזיק להרויח להשכירם ולא לדירה בזה כתבו הגאונים בתשובת חינוך ב"י דזוכים הבנות. אף דלבי מגמגם בזה מאד דסברתו מספיק לסוחר בבתים לקנות ולמכור אבל במחזיק להושיב בהם דיורים אין לנו ראיה אך כבר הורו זקנים. וכודאי ראוי לפשר כדעלה השבו"י ע"ש. וע' מדין זה בתשובת כנ"י סי' נ"ג. ושם מבואר טעם נכון למה כותבין בשטר חח"ז חוץ מספרים וקרקעות. [גם בתשובת ח"ס סי' קמ"ז כתב טעם הגון בזה ע"ש]. וע"ש עוד בענין מקום שניתן הפקודה שיהודי הקונה בתים אינו רשאי לכתוב בפנקס ערכאות על שמו רק על שם עירון א"י אם יש לבתים אלו דין קרקעות על הקונה. לענין עישור נכסים או שטח"ז ע"ש באורך. [ועיין בתשובת חתם סופר אה"ע ח"ב סי' קס"ח]. ועמש"ל ס"ס ק"ח: (ז) כדי שישארו. עבה"ט בשם שארית יוסף ועיין בתשובת כנ"י סי' נ"ד מ"ש

כפי הממון שהניח בשעת (יג) מותו (מהרי"ק שורש ע"ח) וכן כ"ל: ג ח הבת בע"ד
כבעל חוב של אחין היא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית (ח) בלא (יד)
(ט) ואם מתו האחים נוטלת אותו מבניהם מזיבורית ובשבועה שהרי היא
מנכסי יתומים ט ובזמן הזה שכל בני אדם רגילין להשיא בנותיהם מהכ
חשיב כמו אומדניה: ד י הניח בנות רבות כל שתבא לינשא נותנין לה
הנכסים ושל אחריה עישור מה ששיירה הראשונה ושל אחריה עיש
ששיירה שניה כ ואם באו כלם לינשא כאחת ראשונה נוטלת עישור ושניה
מה ששיירה ראשונה וכך אפילו הן י' וחוזרת והולקות כל העישורים ב
הגה אע"פ שעישור נכסים אינה נגבה עד שתבא הבת להנשא מכל מקום
לפי מה שהניח בעת מותו וכן אם אומדים אותו אומדים אותו מיד שמת ואינ
(י) עד (טו) שתנשא (המ"מ פ"כ בשם הרשב"א ותשובת הרמב"ן סימן מ"ו): ה

ח ל' הרמב"ם שם פ"כ ממסקנת הגמ' שם דף ס"ט ע"א ט טור בשם סה"ת וכ"כ התוס' שם ע"ב ובדף ס"ז ע"ב י שם מברייתא מגמיה דרבי שם דף ס"ח ע"א כ שם ע"ב אוקימתא דברייתא וכדאמר רב מתנא *פי' ושאר הנכסים לאחים ברמב"ם שם ל שם ובדפסת ליה רבי לרב שם ריש דף

פתחי תשובה

בדין זה וע' בס' ב"מ: (ח) בלא שבועה · עבה"ט מ"ש אא"כ טוענין השבע כו' ועיין בס' ישועות יעקב סק"ד שכ' שדבר זה אינו מוסכם ע"ש · גם בס' ב"מ ספקק ע"ד הב"ש בזה וכתב דהגמ"י שם מהרא"ה שהביא אינו מוכח אלא בטענת ברי אם טוענין ברי ידעת שאבינו התפיס ולא בשמא ע"ש: (ט) ואם מתו האחים · כתב בס' ישועות יעקב להוכיח נ"ע כיון דאינם מחוייבים ליתן עישור נכסים רק בשעת נשואין כמבואר בהגהה לקמן א"כ נימא בזה חזקה אין אדם פורע תוך זמנו ואפי' מיתמי א"צ שבועה (כמבואר בח"מ סי' ק"ח ס"א) ולמה תשבע כאן בנואה ליפרע מנכסי יתמי האחין ונ"ל דטעם הענין בזה דשמא היה דעתה להנשא לאיש בעת ההיא קודם מיתת האחי' ולכך אתפיסו לה צררי באותו עת לפי שכבר הגיע הזמן ומעתה נראה באם א"א לומר בשום אופן שהגיע הזמן קודם מיתת האחים כגון שהיתה קטנה שאינה ראויה להנשא לאיש אפשר דא"צ שבועה וגם אפשר לצרף לזה הא דקיי"ל דצררי לקטנה לא מתפיס והארכתיו בזה בתשובה עכ"ד · ועיין בכ"ל כתבתי קצת סמך ראיה לזה מלשון הש"ס בענין זה בכתובות דף ס"ט ע"א דאמר התם ה"ש דרבינא אגבי לברתיה דרב אשי ממר בריה דר"א בינונית ושלא בשבועה מבריה דרב סמא בריה דרב אשי זיבורית בשבועה · דלכן הביא הך סיומא מבריה דרב סמא כו' בכדי לאזק להשפיעות גם לענין שבועה דלא נימא קטנה היתה במות אביה רב אשי · ועפ"ז ישבתי לשון רש"י שם שכתב רב אשי מת ומת רב סמא בנו בחייו שכבר נתקשו רבים מה בעי רש"י בזה פ' בתשובת תמים דעים סי' קכ"ד ובתשובת מהר"א ששון סי' קנ"ג ובתשובת שבו"י ח"ג סי' קכ"ו מ"ש בזה ולפי הנ"ל ניחא משום דאל"כ אין ראיה דילמא אח"כ הגדילה קודם שמת רב סמא · ושם הארכתי קצת בזה:

שוב ראיתי בס' בית מאיר שהעיר ג"כ בספק הנ"ל ודעתו נוטה דאף בהיתה קטנה צריכה שבועה כיון דדעתו של אדם קרובה אצל בתו יש לחוש לצררי אף בקטנה דלאו בת התפסה היא ואף דלא הגיע זמנה ואף לגבי האב דלאו בעל חובה הוא כלל וכתב דלפ"ז במת האב בעודה קטנה אינה צריכה רק שבועה זו שלא התפיס לה הביה צררי אבל א"צ שבועה שלא פרע לה האח דהא זה ודאי תוך זמן הוא רק אפשר ע"י גלגול כו' ונ"מ עוד באם מת האב בעוד שהיתה קטנה מוטל בעריסה דודאי לא שייך חשש שהתפיס לה (ואפשר כ"ה אם לא היתה הבת אצלו במותו וכמ"ש לעיל סי' נ"ו סק"א בשם תשובת נו"ב ע"ש) א"צ שבועה ונ"ע · ועי"ש עוד שהביא דכן בכתובות שם שהגיה בפירש"י הנ"ל דנ"ל ומת רב סמא בנו אחריו · וכ' עליו דהגהה זו היא ברורה לע"ד עד ש מה דפסקינן דאם מתו האחים נוטלת מבניהם מזיבורית ובשבועה אם לא דוקא באופן זה אבל אם מתו האחים בחיי ה מבניהם בינונית בלא שבועה וכן מסתבר ע"ש: (י) עד שתנשא · עבה"ט בשם הרש"ך ועיין בס' ישועות יע שכ' בסוף דבריו (במ"ש אמנם טוב הוא שיחלקו הריוח כו') אינם נראים דמועטים ונתרבו בודאי לא זכו הבנות כ דבריס כתובת בנין דכרין ות"כ דלא זכו במה שנתרבה אח"כ ע"ש · ובענין שכתב הבה"ט באם הבן מפסיד הנכ

באר היטב

סימן כ"א · ועיין כנה"ג דף קכ"ז ע"ב ובהרד סימן רנ"ט: (יג) מותו · היינו בערך הממו שהשיא א' בה' וא' בד' וא' בג' והיה לו ב' אלפים ובמותו הניח אלף זהובים נותנים היינו החצי מערך האמצע · ומ"ש שנותנים הכל איירי בשמא שנתן להראשונה לא היה לו יותר ועיין ב"ש · שמעון שמת והשיא בת אחת בחייו ונתן לה שטח"ז כנהוג ואח"כ מת בלא וב"ד אמדו דעת האב סך מסוים לבנותיו הי ואח"כ קודם הנשואין מתו הבנות · יש לראו זכות בכח שטח"ז באותו הסך שהופרש לתלב כיון שמתו קודם הנשואין שבות יעקב ח"א ש ע"ש · מקום שמשא ומתן של ישראל עם שדות למכור יש לה חלק בשטח"ז בקרקעות שנושאין ונותנין בזה דהיינו עד שליש מע שבות יעקב ח"ב שאלה קכ"א · וכ"כ בתשו בית יהודא שאלה קי"ג לענין ספרים וקרקע כוונתו מה שנכתב בשטח"ז חוץ מספרים וכ רק על שלקחום לקיימם ולא באלו שנושא ונ ומסחר בהם גם הבת נוטלת בשט"ז עי (יד) שבועה · אא"כ טוענין השבע שלא התפיס צררי · הגמי"י ב"ש · כתב הר"ם פדואה ש דוקא להא מילתא הוית כב"ח · אבל לשאר מי הוי לפיכך מי שהניח מאה זוזים ובע"ה נ תשעים אין הבת נוטלת העשרה זוזים הנשאר נוטלת זוז אחד שהוא עישור הנשאר ע"ש בח"מ סימן רע"א סעיף ז' בהג"ה ובסמ"ע שם ח"א סימן רנ"ה: (טו) שתנשא · כתב הר סימן ר"ב כיון שאין העישור נגבה עד שתנ הנכסים בחזקת האחים קיימי וכל מה שירוי הנכסים הם שלהם אמנם טוב הוא שיחלקו החצי תטול הבת והחצי יטלו כל האחים

בענין

או משכנו קרקע אביהם הבת (יא) טורפת מהלקוחות פרנסת נדוניתה
ה כדרך שטורפין בעלי חובות מהלקוחות : ו [פ]מי שמת והניח אלמנה
ן הבת נוטלת עישור נכסים מפני מזונות (טז) (יב) האלמנה ואפי' מתה
תר שנשאת אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה שהרי כלן
האלמנה שתהא ניזונית מהן (וכן פרנסת בנים קודמת לכתובת בנין דכרין
' מציאת האשה) : ז [י]קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה
ה מאה או חמשים זוז יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסת נדוניא
לה (ואפילו שתקה זמן רב משתגדיל יכולה אחר כך לתבוע (יז) פרנסתה) (כן
ון הטור וכ"כ המ"מ פ"ב בשם הרשב"א והר"ן פ' מציאת האשה) [ס]ואפילו לא
חים זנים אותה ואע"פ שלא מחתה בשעת נשואין מפני שהקטנה אינה
מחאה [ע]ואם נשאת הבת אחר שגדלה בין נערה בין (יח) בוגרת ולא
פרנסת' אבדה פרנסת' [פ]אא"כ היו האחים זנין אותה אחר נשואין (וה"ה
בשעת נשואין) (הר"ן פ' מציאת האשה) [צ]ואם מחתה בעת נשואי' הרי זו
הראוי לה כל זמן שתרצה ואם בגרה ועודה בבית אביה בין שבגרה

ס"ס מ שם פסק דגלא רבין אמי שמת והניח אלמנה ובת וכו' כ"ב דף קל"ט ע"א נ שם משנה כתובות דס"ח ע"א ס כדמפרש בגמ' שם ע"ב ע' שם בגמרא מדיוקא דמתני' יתומה שהשיאתה וכו' שם פ ברייתא רבי אומר וכו' שם צ כדמשני ר"נ שם

באר היטב

ור נכסי אינו נגבה עד שעת נשואין אפילו
סיד הנכסים · אפילו הנכסים ביד שלים
כן כנה"ג בשם הרדב"ז ח"ב ע"ש בהגהת
' · ול"ע דין זה וע"ל סימן קי"ב סעיף י"א
אם האחים רוצים ללכת לעיר אחרת מחייבין
"ד להניח העישור בב"ד רש"ד אה"ע סימן
וסר"י אדרבי סימן א' כתב שאין מחייבין
ית העישור בב"ד אלא בשעת נשואין ועיין
סימן ל"ו · ועיין כנה"ג דף קכ"ח ע"א :
גה · אפילו במטלטלין דלא שייך דין קדימה
ה ומזונות אלמנה קודמת לעישור נכסי ועיין
זה · ואפילו אם הנכסים ביד הבת ונשאת
אלמנה טורפת ממנה למזונות ומכ"ש לכתובה
כיורש לענין זה · ומ"מ אם רוצים לסלק
כדי שלא יהיה לה מזונות רשות בידם
מן ק"ב · ואחר שסילק לה הכתובה אפילו
לא סלקה פרנסת נדוניא הבעל יורש עישור
ר"ס נ' וסימן ק' · ומזונות הבנות נמי
ישור דהיא ב"ח של אביה · ועישור קודם
ז"ז ועיין ב"ש · כתב הח"מ אם מכרו האחים
טורפת פרנסת הנדוניא אפשר אחר שטרפה
ך יכולה האלמנה לטרוף ממנה לצורך מזונות ·
ורפין מן האלמנה עד שיעשה פשרה ע"ש :
ה · אפילו מתה הבת יורשים נוטלין עישור
האחים הר"ס מפראגי ח"ב ס' קפ"ס :
ואם מחלה בפירוש מהני כשהגיע לכלל
ין במרדכי · פירוש לדעת הרשב"א אפילו
זום לא מהני ב"ש : (יח) בוגרת · כללא
ולא נשאת או נשאה בנערות · או אם זנין
ידעה מאי א"ל מחאה · אפילו אם נעשה
הנשואין · ומכ"ש מחאה מהני בלא מאנות ·
ואח"כ נשאת אע"ג דאין אוכה ואז לא הפסידה מחמת הבוגרת מ"מ צריכה מחאה בעת הנשואין
ערה בין בוגרת לפו בחדא מחתא מחתינהו ח"מ ב"ש · ואם מרסה בעת הנערות אפילו לא ש
מחאה לא הפסידה כ"ש ע"ש · וכל אלו היכא שהפסידה אין חילוק בין אם ידעה הדין לבין
אם

פתחי תשובה

בענין אם האחים רוצים לילך לעיר אחרת כו' כתב בס' ישועות יעקב שם שלדעתו הדין בזה כמו בבע"ח קודם זמנו אם מתמוטט או מבזבז נכסיו (שנתבאר בח"מ סי' ע"ג ס"י) ע"ש : (יא) הבת טורפת מהלקוחות · עיין בס' ישועות יעקב שכ' דאם מכרו הנכסים באופן שא"א לגבות מהם מתוייבים היורשים לסלק מהמעות אף דלעיל גבי מזונות נחלקו הקדמונים בזה (בסי' קי"ב סי"ד בהגהה)· ובכ"ש שם כאן כ"ע מודים דצריכים היורשים לסלק לה מן המעות שקיבלו בעד הקרקעות ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שנסתפק בזה ואח"כ כתב דמסתבר דכאן כ"ע מודו דכל זמן שהם יורשי אבוהון בקרקע לדין גמרא ולדידן ע"ס המנהג אף במטלטלי ונעשו הב"ח אף אם מכרו מה שירשו למקום שא"א לטרוף וקבלו הדמים או אפי' נתנו במתנה מ"מ מאחר שירשו נכסיהם משועבד כדין ב"ח עצמו וטורפת משעה זו שמכרו או נתנו אפילו מלקוחות שקנו קרקע דידהו כו' ע"ש · [עמ"ש לעיל סי' קי"ב סק"ה בשם תשובת ח"ס סי' קכ"ז שלא פסק כן ע"ש] · וכתב עוד דאם נשתדפו נכסים שירשו פשיטא דפטורים אף דמסקינן ב"ח . דאתי היינו במה שירש שמשועבדים הם עצמן או שיתנו דמיהן אבל נשתדפו הוי כמי שלא ירשו ולהכי דייק בסעיף ג' הבת בעישור זה כב"ח בכף הדמיון ולא ב"ח ממש ע"ש : (יב) מזונות האלמנה · עבה"ט מ"ש ומ"מ אם רוצים לסלק לה הכתובה כו' כמ"ש בסי' ק"ב · ור"ל בסעיף א' בהגהה לענין ב"ח דא"י לומר לא אטול הכתובה רק אתנו לי מזונות להפסיד הב"ח וכ"ה בב"ש · ועיין בס' ב"מ שכ' מראיית הב"ש מסי' ק"ב ש"מ שמדבר אף לאנשי גליל וזה לע"ד ליתא שאם הבנים בירושה דאורייתא א"י לסלקה בע"כ מפני כח תנאי ב"ד דידה על אבוהון מכ"ש שאין הבת יכולה לסלקה בע"כ ע"פ החיוב שלה על היורשים אם ירשו וכל כמה שאינם יורשים אינם נעשים כלל ב"ח שלה כו' ומסיים לכן במקום הנוהגין ע"פ הדין כאנשי גליל לע"ד ודאי אינו אלא אפי' לאנשי יהודה יש לספק אם היורשים אינם חפצים לסלקה אם הבנות יכולים לכופם לסלק כדי שיעשו ב"ח דידהו ע"ש · ומ"ש הבה"ט בשם הח"מ אם מכרו האחים דקי"ל הבת טורפת כו' ועיין בס' ישועות יעקב סק"ז שחולק ע"ז ודעתו דבכה"ג אין הבת יכולה לטרוף כלל מן הלקוחות ע"ש :

באר הגולה

ק מברייתא דר' שם ר מתיובתא דרב נחמן שם וש"ש ומימרא דרבי יוחנן שם דף ס"ט ע"א וכן פסק הרי"ף ת כמימרא דרבי חנינא שם וכ"כ ה"ה בשם יש מי שפסק וכן פסקו בירושלמי ובלוה ססכים סכסב"א א ל' הטור משנה וגמרא ב"ב דף קל"ט ע"א ב ברייתא כתובות דף ס"ח ע"א וכפירש"י שם דאינה חוב עליו כתנאי כתובה אלא חוב על היתומים היכא דלא צוה אבל דלא לפרנסה ג כפי גירסתו שם וכמ"ש הרא"ש דגלוי דעתו בשעת נשואין לאו מילתא היא וכו' ואפשר אחר כך שהיה רואה בנותיו שהגיעו לפרקן היה מרחם עליהם ומשיאן א משנה כתובות דף ק"א ע"ב

אחר מותו בין שהניחה בוגרת (וי"א חולקין וסבירא להו (יג) דאם הניחה (כ) בוגר

לה פרנסה כלל) (טור בשם הר"ר יונה והרא"ש) ק אם פסקו האחים מלתת לה מז

שהרי אין לה מזונות ושתקה ר ולא תבעה פרנסת נדוניתה אבדה ואם מחר

אבדה ואם לא פסקו האחים מלזונה וזנו אותה בבגר אע"פ שלא מחר

אבדה פרנסת נדוניתה כל זמן שהם זנין אותה שיש לה לטעון מפני שה

אותה אע"פ שאינם חייבים והיא עדיין לא נשאת מפני זה לא תבעה פרנס

שלוה לתת לבתו שליש נכסיו והשיאוה אחיה ולא נתנו לה צריכים ליתן לה (כא) אח"כ

רשב"א סימן אלף מ"ג) : ח ש מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה ראשונה

עישור נכסים ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים ל

אין השניה נוטלת עישור אלא חולקות (כב) בשוה וזכתה הראשונה ב

שלה (וי"א חולקין וסבירא להו דגם השניה נוטלת עישור שלה תחלה ואח"כ

(ת טור בשם הרא"ש) : ט א לא תקנו פרנסת נדוניה לבת אלא במקום בן א

לא הניח אלא בנות יחלקו הכל בשוה ואפילו נשאו הגדולות בחייו (כג) א

ואומרות הקטנות גם אנו נשא מהממון קודם חלוקה אין שומעין להם א

נשאו הגדולות אחר מיתת אביהם מהאמצע ישאו גם הקטנות ואח"כ יח

י ב מי שצוה בשעת מיתה אל תפרנסו לבנותי פרנסת נדוניא מנכסי שומ

אבל אם התנה בשעת ג נשואין שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו אין שומעין לו (טור לפי' ר

קיד דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו ותבירו · ובו י"ב סעי

א א הנושא אשה ופסקה עמו לזון את בתה ה' שנים חייב לזונה (א) ב

פתחי תשובה

(יב) דאם הניחה בוגרת · עבה"ט בשם ט"ז ופה"ג (ועיין מזה בתשו' חות יאיר סי' פ"ה ופ"ו) ועיין בתשו' נו"ב חלק ח"מ סי' ל"ג שכ' דבעיניו דברים הללו אינם נכונים דהטו אמר הר"ר יונה שבוגרת איבדה פרנסתה דא"כ שפיר היה הט"ז ממניא שבזמנינו לא איבדה אבל הר"ר יונה א"ר שלא תיקנו לבוגרת וא"כ אף בזמנינו במה תוכה ומי תיקן מה שלא תיקנו חכמי המשנה וגם ראיית הפה"ג נסי' ע' מדברי התוס' בכתובות דף נ"א כד"ס ארקעי (הובא בב"ש לעיל סעיף ג') אינה ראיה ולכן עלה על דעתי שלדעת הר"י והרא"ש קשה מאד לסוגיא מסיורשים פרנסה לבוגרת בשכרות חלושות אבל מה אעשה והרמב"ם פסק להדיא שבגרה בחיי האב יש לה פרנסה ומרן המחבר נ"כ סתם כמותו רק רמ"א הביא דעת החולקים ועל דברי רמ"א הביא הב"ש דברי הט"ז הנ"ל וכבר פשט המנהג כדברי הט"ז קשה לפסוק נגד המנהג עכ"ד ע"ש · ועמ"ש לעיל סי' נ"ן ס"ק ע"ו :

(א) במאכל ובמשקה · עבה"ט ומ"ש לכן אם הבת משרתת שלה כו' אע"ג שלא התנה · עיין בס' ב"מ שתמה ע"ז מה ענין זה לזה שם באחר שמחייב עצמו לפי כבודו וזה כבודו במשרת שיקנה לו צרכי אכילה ולא שיקנה בעצמו משא"כ אשתו שמחייבת בהלכה בעל כמבואר סי' פ' כו' גאוי' (המבואר שם סעיף ז') אם הכניסה לו כו' וה"ה לדידן אם הכניסה ממון שראוי לשכור לה משרתת שבודאי חייב לשכור לה וכי משום הא מהוייב לשכור מי שהיא רוצה בלי ספק בידו הברירה לשכור מי שלבו חפץ וא"כ מאין יתחייב במזונות בת אשתו הא כמה אמתלאות יוכל ליתן אף למונעה מביתו ומכ"ש מלזונה על שלחנו · וכה"ז עצמו מסיים חייב לתת לה מזונות אחר מה כמי לע"ד אינו לא מבעיא בעניה שאדרבה מחוייבת במלאכת היורשים כ"ו שניזונית בנכסי' ג"ש ס"ג שבודאי אינה אפי' בעשירה שהכניסה ממון וכל זמן שניזונית הדין לע"ד להשכיר לה משרתת מ"מ אין מחוייבים לשכור בשם זבי אמרה איני זן מבית אבי שאין לה אלא כפי ברכות הבית משעה שאינם חייבים אפי' במשרתת סתם כי זבתה ברוכה ומשרתה לבעל או לקנות לאחד ה"ה לבנים ומב"ת שחיוב במזונות בשם דוקא לכן לע"ד אף שהב"ש ע

ש:

באר היטב

אם לא ידעה עיין מהריב"ל סימן נ"ן : (נ

וכו' · ובזמן הזה אנחנו במתי מעט הכל מו

אבדה פרנסתה דאין ראיה במה שלא הש

דלא אודמן ליה זווג הגון פ"ז ב"ש וכ"כ בה

כ"ז ע"ש · ואין האחים יכולין לומר קים ל

והרא"ש מאחר שבזמן הזה לא משיאין הבנו

שיבגרו אפילו שהאבות הם עשירים עבודת ג

סימן פ' ע"ש : (כא) אחר כך · דלא או

שויתרה אלא בכה"ג שהוא תקנות חז"ל שא

זכות לא הפסידה אפילו אם שתקה עיין ת

הרשב"א סימן אלף מ"ג כי יש שם ש"ם על

משלים אבל אין בידו לפסוק לה פחות משל

(כב) בשוה · מיהו אם מכר הבן הנכסים

היא יורשת א"י לטרוף או נוטלת מתורת עי

ומורפה הר"ן · ונסתפקו תוספות היכא דה

בנות שלא נשאו דאז ליכא ריוח בית אב ה

העישור נכסים ח"מ ב"ש · ועיין מהריב"ל נ"

ל"א · ובמהרי"ט · ח"א סי' ק"ל · ובהר"ש פ

ס"ט ובהר"י אלרבי סימן שע"ט · ובנה"ג בה

סעיף מ"ד : (כג) אביהם · עיין בא"ר

ח"מ סי' שכ"ו :

ובמשקה חמש שנים (ב) [ב]הראשונים שאחר הנשואין בין אם המזונות
קר או בזול ואם לא זנה בהם והוזלו המזונות אם הוא עיכב צריך לפרוע
בזמן (ג) היוקר ואם היא עיכבה אינו נותן לה אלא בזמן (ד) הזול ואם היו
והוקרו אפילו אם עיכב הוא [ג]אינו נותן לה אלא כדמי הזול: ב [ד]אע"פ
א זנה מעשה ידיה שלה: ג [ה]אם האם פטרו מלזונה אין הפיטור (ה) כלום:
ת (ו) הבעל הבת מוציאה מזונותיה מנכסים משועבדים כשאר בעל חוב
קא שקנו מידו או שחייב עצמו במזונותיה בשטר אבל אם לא היה שם קנין
ברים שלא נתנו ליכתב ואינה ניזונית ממשועבדים: ה [ח]מתה הבת אין
יורשיה יורשים מזונותיה (הלכה הבת הרי היא (ח) כנשאת ומעלה לה מזונות כאלו
נריאה (כ"י בשם הירושלמי): ו [ט]נתגרשה בתוך הזמן שקבל לזון את הבת
לה (ב) במקום שתהיה אמה מזונות (ט) *משלם כמי שזן את אשתו ע"י שליש

הרא"ש שם ו משנה שם ז טור וכ"כ הרמב"ם בפכ"ג מהל' אישות מהא דאמר רב אסי לא ניתנו ליכתב שם דף ק"ב פ"א
בר"ן ממשמעות הרי"ף דפי' לא ניתן ליכתב שאפי' נכתבו אין כתיבתו עושה שטר לגבות ממשעבדי דלא משתעבדי אלא מבני
חרי ח שם מהירושל' כתבו הרא"ש שם ט משנה שם *פי' ולא לפי ברכת הבית טור והרא"ש וש"פ

ב טור מהירושלמי כתבוהו הרא"ש שם בפסקיו והר"ן שם ג ומפרש הרא"ש דטעמא מפני שאינו חייב לשלם אלא כעין שגזל דהיינו אותם שנים שהיו בזול ד טור מהירושלמי וכתבוהו הרא"ש שם והריב"ש בסי' תפ"ת ומסיים בה בירושלמי שפוסק לזון כלתו מעשה ידיה של שם ה שם מהתוספתא

באר היטב

ובמשקה. אבל לא בכסות כמ"ש סעיף י"ב. וגם אינו חייב ברפואתה כמ"ש סעיף ו'. ועיין בח"מ ס' ס"ג דשם פסק דהמתחייב לזון חבירו צריך לו דמים אם לא שהתנה בפירוש לזונו על ... ונראה דכאן סתמא כאלו התנה דלא עדיפא ... ח"מ. והב"ש ס"ק ב' כתב אפילו בעלמא א"צ ... הדמים כשאין לו מזונות ממקום אחר ע"ש. דמסתימת לשון המחבר ש"ע ח"מ סימן ס"ג ... דצריך לשלם אפילו כשאין לו מזונות ממקום אחר ע"ש. ועיין בטור ח"מ ס"ס ר"ז הביא תשובת הרא"ש ... חייב את עצמו ליתן פרנסה לחבירו לפ"כ. אם היה רגיל שמלאכתו היה נעשית על ידי שליח לקנות לו כל ... צריך להמציא לו שליח להנהיגו לפי כבודו הראוי לו כאשר הורגל מימי קדם ע"ש. לכן אם שבת מברחת ... חייב לתת לה מזונות אף על גב שלא התנה ע"ז ב"ש. התנהו עמו לנפל בבנותיו בכל מילי לגדלן ולהשיאן ... הן בנותיו ולא פירש באיזה זמן שאם חייב להשיאן מביגיעו לפרקן ולתת להם כפי האומד שאומדין אותו ... לגרוע מעישור נכסי ולא להוסיף ואי לא ידעי אומדן דעתיה יתן להם עישור נכסים. ואם משיא כולם ... יפרים לראשונה עישור נכסי ולשניה עישור נכסי ממה שנשאר לו אחר שהפרים עישור לראשונה וכן כולם ... ות בסוף הב"ש מינן סימן מ"ה: (ב) ראשונים. דכיון דלא פירשו חזקה דדעתו על הראשונות. כתב ... אם לא פסקה מנין השנים די בשנה אחת ע"ש והח"מ חולק עליו ע"ש ועיין בח"מ סימן ס' ס"ג בהג"ה ... נ"ע שם ס"ק ע"ז: (ג) היוקר. דוקא יוקר השכיח אבל יקרות דאינו שכיח הוי כאונס דלא שכיח ולא קבל ... ע"ז ב"ש: (ד) הזול. היינו אם אינו רוצה לזונה על שלחנו משלם לה דמים כזמן הזול. אבל אם רוצה ... לה אני מוכן עדיין ליתן לך מזונות על שלחני ח"מ ב"ש ועיין בהר"ם יונה סי' ל"ד: (ה) כלום. דא"י לאהב ... מכאן יש ללמוד אם האב עשה חיתון עם בתו ואח"כ נתרצו האב והחתן לבטל החיתון דאין להאב רשות ... החיתון בלי רצון בתו. ואם בתו ברשותו כגון שהיא קטנה או נערה יוכל לבטל החיתון בלא רצונה ע"ז ב"ש. ... בתשובת הרשב"א סימן תתע"ג והביא בהג"ה בח"מ ס"ס של"ג לענין מלמד אלל בה"ב ע"ש: (ו) מת ... ל"ד מת אלא אפילו בחיין מוליאין ממנו כשעשה קנין וכן אם יש כאן בני חורין גובין מן היורשים ... בלא קנין דהא מלוה ע"פ כשהוא תוך זמן גובין מן היורשים וכאן תוך זמן הוא דהא מת תוך ה' שנים ... פכ"ה מה"א: (ז) יורשים וכו'. ה"מ במתחייב לזונה ה' שנים אבל אם קבל על עצמו סך מעות לצורך ... תיה יורשיה יורשין אותה הרשב"א סימן תתק"ע והובא בח"מ סימן ס' סעיף ד' בהג"ה ועיין שם בש"ך ס"ק ... שמעלה נ"כ בקבל לה סך חייב לשלם ליורשיה אלא שפטור מבעלה ע"ש. והב"ש הביא בשם ע"ז דלמד מכאן ... הבטיח לחבירו ליתן לו מתנה ונתן לו ת"כ ומת א"צ ליתן ליורשיו ע"ש וצ"ע. א' שפסק לבנו ולכלתו ליתן ... מזונות זמן מה ובתוך הזמן מת הבן. אי מחויב ליתן מזונות לכלתו עד תשלום הזמן שקבע או לא. דעת ... בח"מ סי' ס' שצריך ליתן לה מזונות עד זמן שקבע ובתשובת שבות יעקב ח"ב שאלה קמ"ב חולק ... ופסק דאין לה מזונות כשמת הבן ע"ש: (ח) כנשאת. עיין ב"ש שכתב ומזה ראיה נמי למ"ש ר"ם כל ... לה מזונות ממקום אחר י"ל תן לי דמי מזונות עכ"ל ודבריו מגומגמין עיין וד"ק: (ט) משלם. גלא כפי ... ת הבית אא"כ כתב לה את יתבי בביתי את נותן לה לפי ברכת הבית עיין ד"מ. ואם נתחייב לזון את ... אשתו גדול משם שנים יוכל לומר לו או יבוא אצלי או אתן לך לפי ברכת הבית. וכן אם ... אחר

פתחי תשובה

מ"מ צ"ע עכ"ד ע"ש: (ב) במקום שתהיה אמה. עב"ש ס"ק י"א מ"ש בשם הט"ז דחייב ליתן מזונות לכלתו אף אם מת הבן. ובתשובת שבו"י חולק עליו וכמ"ש בבה"ט סק"ז וגם בס' ב"מ הולך על הט"ז בזה ע"ש. ועיין בתומים סי' ס' דמאריך בזה ומסיק לעשות פשר וכתב על כל זה לאחר שני הזרע אבל שוך בני הזרע תקנת שו"ס לכ"ע אין לחייבו במזונות דהיה התקנה מפני עגמת נפש והיא עג"כ גדול מזה ובלי ספק דהוא בכלל התקנ' עכ"ד ע"ש. גם בס' ישועות יעקב סק"ה האריך בזה ומסיים

(י) ואינו חייב ליתן לה לפי כבודו ולא לפי כבודה (ויש חולקים וסוברים דצריך ל
לה כאחד מבני ביתו) (טור בשם הרא"ש) (וכן נ"ל)[ל] ואם מאכילה על שלחנו ניזונית כ
כאחד מאוכלי שלחנו ובין כך ובין כך אינו חייב ברפואתה: ז [ל]הוא הדין כ
שמתחייב בפרנסת אדם אחר (ועיין באלו דינים בח"מ סי' ס'): ח [ס]נשאת לז
ופסקה גם עמו שיזון את בתו אחד זנה ואחד נותן לה דמי (י) מזונות משנ
ט [נ]גירשה גם השני ושניהם חייבים במזונותיה וכל אחד אומר אני אזונה ל
אתן דמים [ס]הדבר תלוי בה שתבחר אי זה מהם שתרצה שיזון אותה ואם ה
חרשת שאין בה דעת לבחור זנין אותה לפרקין זה שבת וזה שבת: י [ע]נ
הבת תוך הזמן הבעל חייב במזונותיה והשנים כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונ
יא [פ]כתב לה אזון את בתך כל זמן שאת עמי ומתה האם אינו חייב עוד לז
וכן אם נתגרשה [צ]אפילו חזר (יא) ונשאה: יב [ק]כל המחייב עצמו מדעתו ז
שלא מתנאי בית דין אינו חייב במלבוש אלא אם כן פורש אזון ואפרנ
הגה ואם כתב לאחד אם ישא בת (יב) פלוני ליתן לו סך מה לצורך פרנסת מזונות חייב ת
לו אע"פ שמתה הבת דהרי לא קצב לו זמן המזונות אלא קצב לו סך למזונות ואלו היה ל
ליקח ממנו הסך ביחד היה חייב ליתן לו אך אם כתב לו ולאשתו אינו יורש חלק אשתו (ת
הרשב"א סי' תתק"ע):

קטו דין היוצאת בלא כתובה והמפסדת כתובתה · ובו י' סעיפי

א [א]אלו יוצאות שלא בכתובה העוברת (א) על דת (א) משה ויהודית ואיזו ה
דת משה (ב) שהאכילה את (ג) בעלה שאינו מעושר [ב]או אחד ב

באר הגולה

י שם ושם בשם הרמ"ה כ ב"י כדעת הרא"ש שם ל הרשב"א בתשובה ובהשגת הראב"ד בפי"א מהל' מכירה וכ"כ הרמב"ן בתשוב' מ שם במשנה נ שם במשנה ס טור בשם הרמ"ה והכ"נ לאביו הרא"ש שם בפסקיו ע שם במשנה פ שם במשנה צ טור וכ"כ אביו הרא"ש דכל זמן שאת עמי מאלו הנשואין משמע ק הרשב"א בתשובה דיד בעל השטר על התחתונה כיון שלפעמים אינם כוללים אותו בכלל המזונות ועוד שאינם בכלל מזונות בלשון בני אדם וזהו שנהגו סופרים לכתוב בכתובות ואזון ואפרנס וכו'

א משנה כתובות דף ע"ב ע"א ב טור וכ"כ אביו הרא"ש שם בפסקיו

פתחי תשובה

נ"ל כן דברי הט"ז לא נראה בעיני ובפרט להוציא ומ"מ כבר בא מעשה לידי ועשיתי פשר דבר אף שלא מרצון הצדדים כיון שהגבר הורה זקן עכ"ל · ועיין בתשובת הא"ז פנים מאירות ח"ב ס"ס קמ"ד שכ' דהדבר ברור שאף לדעת הט"ז דוקא במתחייב לבנו לזונו עם כלתו ומת הבן אבל איפכא היכא שהאב מתחייב ליתן מזונות לבתו ולחתנו ומתה הבת בודאי גם הט"ז מודה שפטור מליתן מזונות לחתנו ע"ש:

(א) על דת משה · עבה"ט מ"ש או אם עשתה דבר פריצות דאז יש לחוש שמא תזנה כו' ובמל"מ פ"ב מהל' סוטה כתב בזה דשמא זנתה ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ק י"א: (ב) שהאכילה את בעלה · עבה"ט מ"ש ואם היא נודרת ואינה מקיימת והיא עקרה כו' ולכאורה לפי מ"ש הר"ש והבה"ט לקמן סק"ז בשם מהרא"י גופי' דבזה"ז צריך לדקדוק היטב כו' א"כ פו אין נ"מ בפסק זה באם היא עקרה דהא אפילו באינה עקרה אין לנו לפסוק בזה"ז להוציא בלא כתובה מחמת נדרים · וכן מבואר להדיא בפסקי מהרא"י שם שכתב בזה לכאורה הדין אבל דהכי דייק מהר"ם במרדכי היכא דעובר הוא על החרם

באר היטב

אחר גירושיה ולא רצתה הבת לשבת עם בעל לא יתן לה מזונות משלם אלא לפי ברכת הבית אפילו אם אמה קיימת אחר גירושיה והבת רצתה לשבת עם אמה ורצתה לצאת מעם אמה נותן לה מזונות משלם אלא לפי ברכת הבית מ מהרא"י ח"ב סימן מ"ה ועיין כנה"ג סימן זה · אמה צריכה לזוז ממקומה מחמת איזה סבה · מ בתשובת הרמ"ך ח"א סימן קע"ז אם נותן לבתה מ במקום אמה: (י) מזונות · והדבר תלוי בה ומ תבחר שיזון אבל אמה · ומ"מ אם תאמר להש ידעת כי יש לה מזונות מן הראשון ותן לי דמים בידה ח"מ · ואם תאמר שניהם יתנו לה למיכ הרשות בידה ב"ש · מי שנשא אשה ונתחייב לה בתה מפני שלא היה על מה לסמוך ואח"כ מת שאמה תגבה כתובתה ויוכל להשיא אפ"ה ח היורשים להשיאה הר"ס מהרא"י ח"א סימן קנ

וכתב כנה"ג עליו וה"ה אם העשירה הבת שחייב הוא או יורשיו להשיאה ע"ש וע' בהרשד"ם חי"ד סימן ר (יא) ונשאה · ואפילו עשו קנוניא האם עם הבעל להתגרש כדי להפקיע זכות הבת נפטר ממזונות ה ח"א סימן רנ"ד ע"ש שכתב דאין חילוק בין שאמר כל זמן שאת עמי לכשאומר כל זמן שאני נשוי ע ע"ש ועיין ב"ש: (יב) פלוני וכו' · זהו תשובת הרשב"א סימן תתק"ע שהבאתי לעיל ס"ק ז' ומבואר ש מחייב א"ע לזון אותה איזה זמן ומתו תוך הזמן א"צ לשלם המזונות להבא · אבל זה היה מתחייב א"ע ליתן איזה סך ולא קצב זמן של מזונות אלא קצב זמן פרעון והיו יכולים להוציא זה הסך אף ביום א' לכן י לשלם אף עפ"י שלא הגיע עדיין הז"פ עיין ח"מ ב"ש ובש"ך ח"מ סימן ס' ס"ק י"ז:

(א) משה וכו' · הכלל הוא דאינה יוצאת בלא כתובה אא"כ הכשילו בדבר איסור או כשהיא עוברת על ש דבנים מתו באותו חטא · או אם עשתה דבר פריצות דאז יש לחוש שמא תזנה תחתיו אבל ו אחר איסור שעשתה אינה יוצאת בלא כתובה ע' תשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' ג' עיין ב"ש: (ג) בעלה ו אבל אם היא בעצמה אכלה דבר איסור לא הפסידה כתובה · ואם הוא מאכיל אותה דבר איסור או ד ואינו

איסורים או (ג) ששימשתו (ד) נדה ג ונודע לו אחר כך כגון שאמרה ג שם בגמרא

באר היטב

מקיים כופין אותו להוציא וליתן גט והיינו
זה במעגה בעינן תוערא לידי כשהות נודר
מקיים הבנים מתו בתוחו חפא וכ"כ הרב לקמן
קנ"ד ס"א ואם היא נודרת ואינה מקיימת והיא
ואין לה ולד מסופק בפסקי מהרא"י סימן ס"א
צא בלא כתובה כיון דאין לה בנים ב"ש ע"ש :
איסורים · ודוקא כשמאכילתו דבר איסור אבל
איסור שאינו דבר אכילה כגון נגיעה בעת נדתה
ש ע"ש ועיין א"מ שנסתפק אם מכשלת אותו
איסור שאינו דבר אכילה : (ד) נדה · עיין הר"ס

פתחי תשובה

(כמ"ש הרמ"א ס"ג) אמנם יש לחלק דהכא מצי טעין אילו
לא פשעת הוי מתרחם לי ניסא כמו שנעשה לאמנו שרה ע"ה
והכי אשכחן בפ' המקבל דמצי למימר הוי מתרחים לי ניסא
אמנם לא ברירא לי לחלק בהכי · אלא דהאידנא בלאו הכי
צריך דקדוק היטב כו' ע"ש · וז"ל דהב"ש העתיק זה דב"מ
היכא דידוע דאכשור דרי [ועיין בתשו' חתם סופר אה"ע ח"ב
סי' קע"א] : (ג) ששימשתו נדה · עיין בס' בית מאיר לעיל
סי' נ"ו סי"ב שהביא בשם תשובת אא"ז פמ"א ח"ג סימן י"ב
בנידון שהבעל טען על אשתו ששמשתו נדה והיא הודית אלא
שטענה שנעשה בידיעתו ופסק שישבע הבעל שלא ידע והיא
הכשילתו ויגרשנה בלא כתובה והוא ז"ל כתב דפסק דינו נכון
עפמ"ש בש"ע שם דאם היא תשודה שכנגדה נשבע ונפטר ·
[ע]"ש סי' נ"ב ס"ע הביא שני דעות בזה (ומה דהב"ש שם בשם הט"ז מחלק דבאלי כתובה שהיא דרבנן וכה"ג כתב הש"ך
ס"ק י"ט לא נראה לו לחלק בכך) והש"ך שם מסיק עיקר להלכה כדעה ב' דגובה בלא שבועה אין דבריו מוכרחים והעיקר
[ה]לכה כדעת תשובת רש"ך שמביא הש"ך שם שפסק דיכול המוחזק לומר קים לי כסברת הראשונה · וא"כ ה"ה הכא יוכל
[ל]ומר קים לי · אבל למסקנת הש"ך הנ"ל יפה השיב הכא אחד עליו (בתשובת פמ"א שם) שהיה הדין נותן שתיטול בלא
[ש]בועה כי מה שהשיב אינו ז"ל על ההכא בדברי הש"ע ח"מ סי' נ"ב ס"ה לע"ד לא דמי כלל כו' ע"ש באורך :
[ו]כלל דברי הפמ"א הנ"ל מבואר עכ"פ באם טוענת שגם הבעל ידע מהעבירה יש בטענתה ממש ותוכל להשביעו על זה ·
[ו]לכאורה בתשובת מהר"י הלוי אחי הט"ז סי' ל"ט והיא נדפסת ג"כ בתשובת גאוני בתראי סי' כ"ו מבואר שאין
[ב]ממש וכו' שם דלא תוכל לומר כן אא"כ מביאה עדים ע"ז והביא ראי' מדברי המרדכי והגמי"י והג"א ותשובת הרשב"א
[ו]לקמן ס"ג בהגהה) שכתבו באם עברה על השבועה כו' והיא מביאה עדים שגם הוא עובר א"י להוציאה בל"כ כו' הרי
[י]כולם לומר שאם מביאה עדים · וסברה הוא דהל"כ בכל אלו שאמרו חכמים תצא בל"כ כגון בעוברת ע"ד ובנודרת
[ו]כנדה ובמעבר תאמר האשה שהוא ג"כ עובר באותו דבר ולא יכול הוא לברר אף בעדים שאינו עובר כי לא ראינו איש
[מ]"ד · מיהו י"ל דלא פליגי אהדדי דמהר"י הלוי מיירי היכא שיש עדים שעברה כמבואר מדבריו שם להדיא בזו ס"ל
[ד]עון שגם הוא עובר אא"כ מביאה ג"כ עדים אבל בת' פמ"א שם דמיירי שלא היו עדים ע"ז ששימשתו נדה רק
[הו]דית בזה אפשר גם מהר"י הלוי מודה שיכולה לטעון תיכף שגם הבעל ידע במגו דלא שמשתי נדה ותוכל להשביעו
ע"ז (עב"ש לעיל סי' נ"ו סס"ק ק' ומ"ש שם בס"ק ד') וצ"ע :
[ו]עיי' בתשובת נו"ב תניינא סי' כ"ו במעשה כעין זה מבואר שם ג"כ חילוק זה · וז"ל השאלה שם ע"ד האשה אשר
[ש]שה נדה יותר מחצי שנה ולפי דברי הבעל אמרה לפניו שהיא מעוברת ולפי דברי השכינות שמה הרגישו כי טומאתה
[א]מרה להם שהיא שומרת ימי נדתה וטובלת וכאשר חקרה האשה הממונה על המקוה אם האשה הזאת מעוברת כי
חדשים בלא ירדה לטהרה נתפרסם הדבר ועמדה האשה בפני הב"ד והודית כי היא התייבת בדבר ובעלה מנוקה
[ו]כיחשה בפניו לומר שהיא מעוברת וינא משפטה שהבעל יגרשה בלי כתובה ואחר איזה ימים באתה עוד לפני הב"ד
[ו]אמרה כי גם בעלה בזדון עשה וידע כי לא טהורה היא ומה שאמרה בראשונה שהבעל נקי הוא מחמת שהבטיחה
[...]ר בפני ב"ד להצדיקו לא יגרשנה · אם היא נאמנת בזה · והשיב כי טענת האשה שבעלה ידע מזה היא טענה חלושה
[ע]ד שאף אי נימא שיצרו תקפו לעבור על איסור כרת אבל לא נחשד גם היותר רשע כל שאינו להכעיס להיות שבוק
[ל]י תינח בימי נדתה אבל זו שעשתה כן ששה חדשים למה לא טבלה בימי טהרתה ואטו בשביל מעט פריטי דשכר
[ז]ה איסור חמור כזה · ולומר כי אחר ששימשו תמיד לא היה אפשר לה לספור ז"נ דמ"מ אם המה הדיוטות כו'
[ג]לא (אפילו אם לא היה נמשך הדבר זמן רב) הא זה פשוט שאם יש עדים על אשה ששימשה בנדתה והיא טוענת
[ש]הבעל ידע ודאי דאינה נאמנת דמהיכי תיתי להאמינה רק אם אין עדים אלא שהיא מודית ואמרה שהיה בידיעת ורצון
[הב]על נאמנת במגו דלא שמשתי נדה · וזו כיון שכבר הודית ששימשה נדה אפילו לא היתה מודה שהבעל לא ידע רק
[ש]אומרת שהבעל ידע ודאי שבוד אא"כ לא היתה נאמנת לומר שהבעל ידע כיון שכבר פסק המגו שלה שכבר הודית
[...] ארע לא אמרינן (כמ"ש בש"ך ס"ס כ"ו) וא"כ מה מועיל אמתלא והלא אין כח באמתלא אלא לעקור דבריה הראשונים
[שא]מר הבעל נקי והרי אף אם לא אמרה כלל שהבעל לא ידע ג"כ היתה מפסדת הכתובה שהרי לא עקרה באמתלא גוף
[הו]דו ששימשה נדה שגם עתה היא מודית ששימשה נדה · ועוד שהאמתלא גרוע מאד שהרי אם היתה טוענת תיכף
[ש]ידעתו ג"כ לא היה יכול לגרשה בע"פ · ועוד דהלא כתב הח"מ ס"ק כ"ב דאחר שיצאה מב"ד לא מהני אמתלא לכן
נראה שאין בדברי הרשעה הזאת ממש :
[ע]ש בנדון עוברת על דת שצריכה התראה (כמ"ש בש"ע לקמן סוף סעיף ד') קשה לסמוך על דעת רש"י להוד נגד רוב
[...]כ קים שלא חילקו בין דת משה לד"י בזה (עב"ש ס"ק י"ז ומ"ש לקמן ס"ק י"א) · ואמנם כ"ז לענין כתובה אבל
[...]אין זה מצוה לגרשה כבר כתבתי בתשובה אחרת שא"ל התורה היכא שכבר הכשילתו מצוה לגרשה אף שלא התרה בה
[...]לנו דליכא למיתלי בשגגה (עמ"ש לקמן ס"ק י"ד מזה) ולכן יכול הבעל לגרשה בע"כ (עמ"ש לקמן ס"ק י') · ואם יש
[...]לה כתובה חייב לשלם לה אחר שתשבע שהבעל ידע מטומאתה · ואם אין לו לשלם תשאר הכתובה חוב עליו אבל איכא
[...]על ג הגירושין עבור פרעון הכתובה דהרי נגד רשעה זו לא תיקן רגמ"ה ונשאר דין התלמוד שיכול לגרשה אפי' אין
[...]לו כתובה וגדולה כמבואר בסי' קי"ט ס"ו בהגהה · ואפילו לדעת הרשב"א שמביא הב"ש שם סק"ו מודה בזו שמצוה
לגרשה עכ"ד (ותשלום תשובה זו יובא לקמן ס"ק י"ד · ועיין בתשובת ברית אברהם סי' נ"א מזה) :

ולכאורה

(ד) פלוני (ה) ד חכם תקן לי הכרי הזה או התיר לי חתיכה זו או (ה) טיהר לי ז
הזה ונמצאת שקרנית ודוקא (ו) ו שהוכחשה (ו) בעדים כגון שהעידו שבאותה ע
שאמרה שפלוני תקן לה לא היה אותו פלוני בעיר וגם יש עדים שאמרה לו ש
מתוקן (ז) ושהוא אכלו על פיה אבל אם אין עדים והיא כופרת שלא האכילו
שמכחשת החכם שאומר שלא תקן לה והיא אומרת שתיקן לה נאמנת וד
שהבשילתו ואכל על פיה אבל אם רצתה להאכילו, דבר איסור לא אי

ד שם איתא פלוני כהן תקן וכו׳ פלוני חכם טיהר וכן העתיק הרמב״ם שם בפכ״ד מה״א ה טור וכ״כ הרא״ש בשם הירושלמי וכתב דטעמא דמסתבר היא דא״א להפקיע הכתובה אלא בעדים ו שם ושם מהא דאמרינן בה אי דידע לפרוש וכו׳ ומפרש משום דמגלא אמרה משתקת הייתי כך וכשהיו

פתחי תשובה

ולכאורה דברי הנו״ב הנ״ל במה דסיים ואם יש לו לשלם הכתובה חייב לשלם אחר שתשבע שהבעל ידע מטומאתה · אין זה מובן כלל אחר שכתב תחלה דקשה לסמוך על דעת רש״י כו׳ משמע שדעתו לפסוק כרוב הפוסקים דגם בדת משה צריכה התראה וגזו שלא היה התראה לא הפסידה כתובתה אף אם הבעל לא ידע ולמה תשבע · ועוד דאף אם היה כדין נותן שצריכה לישבע מה יועיל שבועתה בזה שהבעל ידע הא כבר הגליט מקודם לזה שאין בדברי הרשעה הזאת נ וצריך לדחוק ולפרש דמ״ש תחלה דקשה לסמוך כו׳ אין כוונתו לפסוק בהחלט כרוב הפוסקים רק כוונתו דאין מ בהחלט ע״ד רש״י לפסוק להפסיד כתובתה גם בלא התראה אלא דהוא ספיקא דדינא (כאשר גם הגאון רבינו עקיבא אי בסי׳ קי״ד מסתפק בזה לדינא כמוזכר לקמן בס״ק י״ד) ולכן שפיר מסיק דצריכה לישבע דאם לא תשבע יכול הבעל ג קים לי כדעת רש״י דא״צ התראה · אך לאחר שתשבע שהבעל ידע מחוייב לשלם לה ומועיל שבועתה בזה · דאף שכבר מקודם שאין בדברי הרשעה הזאת ממש · הלא כל עיקר הטעם מבואר לעיל לפי שכבר הודית והאמתלא שנותנת ע מועיל · לזה י״ל דדוקא היכא שלפי הודאתה הפסידה כתובתה בודאי אמרינן הודאת בע״ד כו׳ משא״כ בנ״ד ש הודאתה בתחלה שבעלה לא ידע לא הפסידה בודאי מצד שהיה בלא התראה ולרוב הפוסקים צריכה התראה בכה״ג לא ר הודאת בע״ד כו׳ וכאשר איהו גופי׳ ז״ל מחלק כן בנו״ב קמא סי׳ ע׳ (יובא לקמן ס״ק כ״ה) לענין שויא אדה״א ו אם לפי דבריו האיסור הוא בודאי כו׳ והרי גם שויא הד״א הוא מטעם הודאת בע״ד כמ״ש לעיל סי׳ ל״ז ס״ק וכהכי ניחא מה דהקדים הנו״ב ז״ל לומר דקשה לסמוך ע״ד רש״י הגם דלכאורה אין נ״מ כ״כ אם נהליט כרש״י דו ספיקא דדינא סוף סוף יכול הבעל לומר קים לי כרש״י · אך להנ״ל שפיר נ״מ בזה דהרווחנו דבנ״ד יהא מועיל גם עתה שגם הבעל ידע אף שכבר הודית שלא ידע משום שבשעה שהודית לא היה מבורר שתפסיד בודאי ודוק · אך עדי ל על מה שפסק הנו״ב ז״ל שהיא תשבע והלא היא תודה על השבועה כשפימשתו נדה עיין בתמ״ח לקמן סק״ל וע״ה סי׳ נ״ב סעיף ג׳ וסעיף ה׳ · והיה לו לפסוק או כפסק אא״ז בתשובת פמ״א הנ״ל דהוא ישבע שלא ידע ויפטר או יע הש״ך בסי׳ ס״ב ס״ע הנ״ל שתיטול בלא שבועה וצ״ע :

ועיין בתשובת הרדב״ז ח״א סי׳ נ׳ הביא שם תשובת הרמב״ם ז״ל דאפי׳ אם בעלה ידע מזה שמשמשתו נדה והוא שו לה כתובה כלל כדי שלא יהא חוטא נשכר ואע״פ שגם הוא חוטא ונשכר שנפטר מלפרוע הכתובה מגיעת פריעת הו לא נקרא שכר כיון שלא קיבל ממנה כלום · ואם יש לה עליו בלאות חייב לפרוע אותם כדי שלא יהא חוטא נשכר כו׳ י (ד) פלוני חכם · עבה״ט שכ׳ וה״ה אם היא מודה כו׳ ועיין בתשובת ברית אברהם סי׳ נ״ב אות י״ד שהביא בשם הלוי סי׳ ל״ע · (ובת׳ ג״ב סי׳ כ״ו) דאשה שהודית שעברה על דת לא מגית א״כ לומר מטעה אני כך בהודאת דלענין פטור לא בעי אתם עדי ולא מצי לטעון מטעה יע״ש : (ה) טיהר לי כדם הזה · עיין בתשובת ברית אברה י״ג אות ו׳ שהעיר על דברי הטור והש״ע ששינו מלשון הרמב״ם דנקט טיהר לי הכתם והם נקטו טיהר לי הדם דאולי י׳ דבדרבנן לא תנא שלא בכתובה ובתרומות ומעשרות ס״ל להטור דהוי דאורייתא גם בזה״ז כדאיתא ביו״ד סי׳ של״א ס״ו כו׳ ע״ש ועמ״ש לקמן ס״ק י״ד בשם רבינו עקיבא ז״ל : (ו) שהוכחשה בעדים · עבה״ט מ״ש היינו לענין הפסד ממון כו בס׳ דרישת ארי בקונט׳ להלכות נדה סי׳ קפ״ה סק״ב טעם נכון לחילוק זה : (ז) ושהוא אכלו על פיה · עח״מ שמד שצריך נמי עדים על אכילתו ובשמשתו נדה צריך לדחוק דאיירי או במודה או שמצאוה עדים משמשת עמו · ועיין ו שהקשה ע״ז דא״כ להרא״ד דס״ל שאינה נאמנת על עצמה גם לענין להפסידה כתובה א״א להעמיד רק במצאוה עדים וה גדול ועוד דאפי׳ להחולקים הא כתב הר״ן (סוכה בכ״י) הא דלא מוקי מתני׳ במודה משום דהוא מלתא דל״ש וא״כ יה משמשתו נדה א״א להעמיד אלא דוקא במודה או במידי דלא שכיח יותר שמצאוה עדים משמשת · ולכן כתב דיותרם דלשון הש״ע לי״ד ואין צריך אלא עדים שאמרה טהורה אני או שהוא מעושר ושוב נאמן שבא לו מכשול על ידה ודוקאי עדים כלל יכולה לטעון שמעולם לא אמרה ואף כי אמרה כ״ז שלא אכל יכולה לטעון כדכתב הרא״ש אילו היה רוצה הייתי מפרישו אבל כשיש עדים שאמרה לו שוב נאמן שבא לו מכשול על ידה ומ״ש הש״ע אבל אם אין עדים והיא שלא האכילתו היינו שכופרת שלא אמרה לו מידי וצ״ע עכ״ד · ועיין בתשובת מהר״י הלוי אחי הט״ז והיא נדפ בס׳ גאוני בתראי סי׳ כ״ו דמתחלה רצה לומר ג״כ דא״צ עדים רק על שאמרה לו והביא ג״כ ראי׳ מדברי הר׳ ושוב כתב אך ממ״ש הטור וגם יש עדים שא״ל שהוא מתוקן ושהוא אכלו משמע דה״ה בנדה צריך עדי׳ שא״ל שהוא עליו או · והראיה מדברי הר״ן הנ״ל יש לדחות דאפשר לומר דמתניתין איירי כגון שהוא אומר שבא עלי׳ או וכו מכחשת בזה רק שאומרת שהיתה טהורה ולהכי צריך שהוחזקה נדה בשכנותיה או שאמרה פלוני חכם טיהר לי הכתם ג דדוקא במודה שעשתה איסור משמע לי׳ להר״ן דזה דוחק דהא מלתא דל״ש אבל כאן איירי שהודית תחלה בעודה מוחזקת בדיבורה שטהורה היתה או) · וכ׳ עוד והיכא דאיכא עדים שבא עלי׳ או אחר שהוחזקה נדה בשכנותיה אבל לא יד

באר היטב

(ה) חכם וכו׳ · מערלאי ח״ב סי׳ מ״ז וסי׳ ע״ז : אם היא מודה שהכשילו אע״ג דאין אדם משים רשע מ״מ להפסיד ממון אדם נאמן כשב״ה והמגיד ב״ש : (ו) בעדים · היינו לענין הפסד כמו כאן · אבל לענין איסור נאמן העד הו

[כ]תובתה : ב [ז]הוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדי נדותה ואמרה לו [ט]הורה אני (ח) ובא עליה יוצאת בלא כתובה : ג [ח]הנודרת ואינה מקיימת תצא [ב]לא כתובה : הגה וכן אם עברה על השבועה או על החרם (הגהות מיימ' פ"ד) אבל אם [ה]יא מביאה עדים שגם הוא (ז) עובר על נדרים ושבועה וחרם לא הפסידה כתובתה אף אם היא [ע]וברת (בתשובת מיי' ובתשובת הרשב"א סימן תתס"ו) אשה שהמירה (ח) דתה וחזרה בה [א]ינה אלא כעוברת על דת ולא הפסידה כתובתה אלא אחר התראה (תשובת הרא"ש כ' ל"ג) : [ד] [ט]איזו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל ואלו הם הדברים [ש]אם עשתה אחת מהם עברה על דת יהודית יוצאת לשוק [י]או למבוי מפולש [א]ו בחצר שהרבים בוקעים (ס) בו (ט) וראשה (י) פרוע ואין עליה רדיד ככל [ה]נשים אע"פ ששערה מכוסה במטפחות [כ]או שהיתה טווה בשוק [ל]וורד וכיוצא [ב]ו כנגד פניה על פדחתה או על לחיה כדרך שעושות העובדי כוכבים הפרוצות [א]ו שטוות בשוק [מ]ומראה זרועותיה לבני אדם (י) (ורגילה (יא) בכך) (רשב"א סי'

באר הגולה

[נ]אבול הייתי מוסיף ז כאוקימתא דמתני' כדרב יהודה וכו' שם ח שם במשנה ט ל' הרמב"ם בפכ"ד מהל' אישות ממשנה שם י כתב ה"ה שכ"כ מהירושלמי ומהבבלי שם ע"ב כ שם במשנה ל שם בגמ' ע"ב אוקימתא דרב חסדא וכו' וכפי' רבינו מ שם אוקימת' דרב יהודה אמר

באר היטב

[א]ותו פלוני ב"י ב"ש ועיין ח"מ ועיין בתשובת רמ"א [ס]ימן ס"ו ובש"ך יו"ד סימן קפ"ה : (ז) עובר וכו' · [...] דהאי גברא לא בעי בני לכן לא הפסידה · וה"ה [...] הוא עובר שאר עבירות שהעונש עליהם שבנים [מ]תים ג"כ אין יוכל להוציאה אם היא עוברת על נדרים [ט]עם הנ"ל · ואם היא האכילו דבר איסור והוא [א]כל ג"כ דבר איסור לא הפסידה · אבל אם היא [ה]אכילו דבר איסור או עוברת על דת משה בשאר [ע]נינים · והוא עובר על נדרים ושבועות הפסידה [כ]תובתה ח"מ ב"ש · כתב בפסקי מהרא"י סימן ס"ח [ד]מן הדין צריך דקדוק היטב להוציא אשה בלא כתובה [מ]חמת שעוברת על נדרים דרבים מקילים בנדרים · [א]ם השבע היא על איזה דבר שעשתה שאם העשה [ע]"ד מחויבת היא לקבל גע ממנו ועברה על השבועה · [ה]שבועה חל ויוכל לגרשה בע"כ בזמן הזה ב"ש : [(ח)] דתה · היינו באונס אבל אם המירה ברצון נאסרה [ל]בעלה והוי כזינתה בודאי ומפסדת כתובתה ואינה [צר]יכה התראה ע"ל סי' ז' סי"א בהג"ה ועיין ח"מ ב"ש : [(ט)] בו · עיין כנה"ג דף קכ"ט ע"ב ס"ז · ול"ד בשוק [...] בחצר אלא כל שרואין אותה עוברי דרך שעברת [על] דת מיקרי כנה"ג בשם מ"ן : (י) פרוע · הכלל [...] בר"ה וראשה פרוע לגמרי הוי דת משה · ואם [ר]אשה מכוסה בקלתה או בשאר דבר אלא דאינה [מכ]וסה כדרך הנשים אז הוי דת יהודית · ובחצר שאין [רב]ים בוקעים לפרש"י ותוספות ליכא איסור אפילו [פר]וע לגמרי · אבל הסמ"ג הביא הירושלמי אפילו [בחצ]ר יש איסור אם ראשה פרוע לגמרי · וכ' ב"ש לענין [כתו]בה קי"ל כסוגיא שלנו · אבל לענין איסור קי"ל [כי]רושלמי · ומחצר לחצר דרך מבוי ופרוע לגמרי הוי [דת] יהודית וקלתה מותרת עב"ש ועי"ל סימן כ"א [...]"ש · הנשים היוצאות בכיסוי שערות שלהם ובמקום [...]יעת שער עושות שערות חוברות שקורין קרי"חלו [...]פ"ה אין בזה משום יוצאה וראשה פרוע ל"ש שערות [...]ה ול"ש שערות דחברתה אעפ"י שקשוע הוא לה [...]" שתראה כעלת נשר אין בכך כלום ש"ג פרק [...]א תבה : (יא) בכך · ח"מ וב"ש תמהו אי בלא ה[תרו בה] אפילו ברגילה אינה מפסדת כתובתה ואם

פתחי תשובה

אמרה לו טהורה אני משמע לכאורה מדברי הטור הנ"ל דלא סגי אבל מ"מ נראה דדוקא בכרי שאינו מעוכר אמרינן הכי משום דיכולה לומר לא ידעתי שהאכלתי ומי אמר לך לאוכלו אבל בנדה שבעל מאמין לה והיא יודעת בעצמה ולא אהר לא שייך לומר כן ולא בעי עדים שאמרה לו טהורה אני · וא"ל דמ"מ בעי עדים שאמרה טהורה אני משום דיכולה לומר שהבעל ידע מהעבירה ועבר ג"כ כמוה ז"א דלא תוכל לומר כן אא"כ מביאה עדים ע"ז כו' (הובא לעיל סק"ג ועמ"ש שם) עכ"ד ע"ש : (ח) ובא עליה · עח"מ וב"ש ועיין בספר דריבת אהרי שם סק"א ביאור דבריהם : (ט) וראשה פרוע · עבה"ט מ"ש הנשים היוצאות כו' ע' בזה בא"ח סי' ע"ה ס"ב בהגהה ובמג"א סק"ה ובפמ"ג שם · ועיין בתשובת שאילת יעבץ ח"א סי' ע' בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ח באריכות : (י) ורגילה בכך · עבה"ט שכ' ח"מ וב"ש תמהו אי בלא התרו כו' ואם התרו בה כו' והנה מדברי הד"מ במה שמפרש דברי הרשב"א דאיירי בהתרה בה משמע שדעת הרמ"א ז"ל אף בהתרה בה בעי דוקא רגילה אך הב"ש ס"ק י"א כתב דדוקא בנידון הרשב"א שהיה מקום לתלות בשבה שמחמת כעס וקטטה עשתה כן לכן צריך גם בהתרה רגילה דאז לא הלינן בשום סיבה וכמ"ש הרמ"א לקמן בהגהה ב' אשה הרגילה להתייחד כו' (דגם שם יש לתלות בסבה שמחמת משא ומתן שלה נתייחדה עב"ש סק"כ) אבל אם אין מקום לתלות בסבה אף בפ"א הוי עוברת ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שכ' שדברי הרשב"א אפשר ליישב בפשוט ע"פ דברי התה"ד סי' רמ"ב (הובא בב"י) שמסופק דאפשר רגילה לא בעי התראה כו' (ע' ביאור הגר"א ז"ל ס"ק י"ב וגם בתשובת ג"ב סי' כ"ו) · וליישב דברי הרמ"א י"ל דגם הרמ"א מודה לדינא דלענין כתובה אין נ"מ ברגילה אלא בהתראה תליא אך מפני שהגיה לקמן דעוברת ע"ד יוכל לגרש בע"כ וזה אפילו בלא התראה כמבואר בתה"ד שם (וכמ"ש לקמן ס"ק י"ד) לזה הוציא מהרשב"א דלא מקריא עוברת בלא התראה אלא ברגילה ולזה טעם נמי משמעות התה"ד שם כו' אבל ודאי כ"ע מודים שבתר התראה אין לחלק ברגילה ולהכי נמי כ' הרמ"א ז"ל לקמן בהגהה ב' אשה הרגילה להתייחד אף דוקא לענין הגירושין בע"כ כי כל בלא התראה לא נקראת עוברת עד דרגילה וזה לע"ד נכון מאד לדינא עכ"ל ע"ש · ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' ק"א שכ' דמדברי רוב הראשונים גלאורם סייעתא גדולה להרמ"א דבאינה רגילה ליכא מצוה ואינו יכול לגרשה בע"כ עו' ע"ש · ובסי' ק' שם בתשובת הגאון בית מאיר כתב דבג' פעמים מקרי רגילה לענין זה ע"ש :

סתרו

תקע"ח) ^נ^או שהיתה משחקת עם (יב) הבחורים ^ס^או שהיתה תובעת התשמיש בקול (יג) רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברה על עסקי תשמיש ^ע^או [י] שהיתה מקללת אבי בעלה בפני (יד) בעלה (וי"א דה"ה אם קללה אפי' אבי בעלה בפני (עצמו*) (וכן משמע מפרש"י בגמרא הביאו הב"י) (וע"ל סי' קנ"ד ה"ה המקללת בעלה בפניו) (הרמב"ן סי' ק"ג) בכל אחת מאלו תצא בלא כתובה ^פ^אם יש עדים (יא) שהתרה בה (טו) תחלה ועברה על התראתו ואם אין עדים ^צ^תשבע שהוא

באר הגולה

^נ^ מוגלה נ שם במשנה ^ס^ מדברת עם כל אדם וכדמוקי לה רב יהודה וכו' שם ס שם במשנה וכדמוקי לה רב יהודה וכו' שם ע שם במשנה וכדמוקי לה רבא שם ומפרש רבינו דרב יהודה ורבא פליגי שם דלרבא עד שיקללנו בפני בעלה ופסק כרבא דבתרא הוא כ"מ שם *כצ"ל וכן הוא בב"י ולי נ"ע שהשמיט הרמ"א מה שפירש"י בעיקר הדין דלא פליגי רב יהודה ורבא ותרוויהו ס"ל דמתני' מיירי במקללת אבי בעלה בפני בן בעלה פ אבעיא ונפשטא סוטה דף כ"ה ע"א צ כדין מוציא שטר על חבירו והוא טוען פרוע

פתחי תשובה

ועיין עוד בס' ב"מ שהשיג על מהר"י הלוי אחי הט"ז סי' ל"ט שהעלה דאם רגילה להיות עוברת על דת ע"פ עדים הב"ד כופין להוציא ויסודו מדברי תשובת הרשב"א סי' תתנ"ד (כדברי השואל) שכ' בשם הרי"ף דכופין אותו להוציא הרגילה וגם כתב בשם תשובת ר"ת בפעם ראשון אין כופין להוציא וכל הפוסקים מוכרחים להודות להסכמת הרי"ף ור"ת כו' והוא ז"ל כתב דזה אינו ומדברי השואל בת' הרשב"א שם אין ראי' וגם משמע דהשואל גופי' פירש דעת הרי"ף ור"ת שהזכירו כפיה היינו במילי כו' ומסיים לכן לע"ד אין שום כפיה ביד הב"ד על עוברת על דת ואפי' ברגילה ובעדים ואין חילוק בין רגילה כ"א כדחלקתי דברגילה אפי' בלא התראה מחוייב ומצווה להוציאה בע"כ ובפעם אחד אינה כלל בסוג עוברת כ"א בתר התראה עכ"ד ע"ש · ולכאורה מבואר כן גם מדברי הגאון נו"ב ז"ל שהובא למעלה סק"ג דהא בנדון דידיה היתה רגילה דהרי שימשה נדה יותר מאלף פעמים ואעפ"כ מסיים דמצוה לגרשה בע"כ ולא כתב דכופין · אך באמת אין משם ראיה דמהר"י הלוי לא קאמר אלא ברגילה לעבור ע"פ עדים ובעובדא דהנו"ב לא היו עדים רק שהיא הודית וגם גם מהר"י הלוי מודה ע' בת' גאוני בתראי סימן כ"ו · שמעתי בשם הגאון החסיד מהרא"ל זצ"ל מבריסק שאמר דדוקא מקללת בשם או בכינוי כמו במקלל עצמו והבירו במס' שבועות דל"ה ע"א וכה"מ סימן כ"ז ומקלל אביו ואמו ביו"ד סי' רמ"א ס"א ע"ש · ואני שאלתי על זה ממה דאית' בש"ס במקומו בכתובות דף ע"ב ע"ב דאמרה ליה ניכלי' אריה לסבא באפי ברי' והשיב לי חכם אחד דאריה האמור כאן הוא משל להקב"ה כדאיתא בחולין נ"ט ע"ב וגם בספרי המקובלים אריה הוא שם וכוונת הגמ' לכנות ע"ד דאיתא בסנהדרין דף נ"ו ע"ש וצ"ע] : (יא) שהתרה בה תחלה · עבה"ט מ"ש והס"ג כתב דא"צ להתרות אותה שתפסיד הכתובה אלא מתרה בה סתם כו' ועיין במל"מ פ"ב מהלכות סוטה שהקשה ע"ד הס"ג דלפ"ז איך קתני אם אמר הבעל איני רוצה להשקותה נוטלת כתובה ת"ל דכיון דנסתרה בתר התראה דהיינו הקינוי שוב מתראוי אפילו כי שתתה והיא טהורה דיוכל להוציאה בלא כתובה מפני שעברה ע"ד משה ורוצה להוכיח כמהר"ם ורשב"א אלא דהקשה לנפשיה דהכתי ק' מדוע לא פשט הגמ' מזה דעוברת צריכה התראה והעלה דבירורן של דברים דכל אותן שאנים בסמדיר דיוצאות בל"כ לאו משום איסור דידה אלא כיון שעשתה דבר פריצות איסור זונה היא וזנתה תחתיו ולפיכך בסתבת לנו דטהורה היא ע"י השקי' פשיטא דאינה מפסדת בסרי לפי שעשתה איסור לא מפני זה תפסיד כתובה עכ"ל · ועיין בס' ב"מ שהביאו וכתב עליו דלדברי הב"ש סק"א שכ' דאם עשתה דבר פריצות יש לחוש שמא זונה דבריו אינם מעלים ארוכה ודברי הב"ש מסתברים דיותר יש לחוש שמא זונה מלשמא זנתה כו' אך כתב ליישב ע"פ דברי התוס' יבמות ל"ח ב' בד"ה בש"א שכתב ועוד דבארוסה אית להושבה כשעברת על דת כיון שא"י לבדוק כו' נשמע מדבריהם דבזמן שהיתה יכולה להבדק והיא נשואה לית לחושבה לעוברת ע"ד ביחוד והיינו משום דהוה כמתייחדת במקום שיש רואים ולכן שפיר דלא הפסידה כתובה · וכ' עוד מדבריהם נשמע מדיהכו טעם זה לארוסה דאלו כמי בשיטת הס"ג הנ"ל דאל"כ לא היתה מפסדת הכתובה על ההתראה דקינוי שלא היתה להפסיד הכתובה · ובדבריהם נמי מיושב מה שטענה הנה אילך ואסתתר כו' עכ"ד ע"ש · ועיין בתשו' גאוני בתראי סי' כ"ו שהסכים ג"כ לדעת הס"ג והביא ראי' לדבריו · (היא סראיה בעצמה שהביא הב"ש) וכתב דגם הרא"ש בתשובה שכ' ודוקא שהתרו בה אם תעברי תפסיד כתובתך (כמ"ש בש"ע ס"ס זה) אורחא דמלתא נקט שדרך להתרות כך אבל לדינא מודה לדעת הס"ג הנ"ל ע"ש :

ועיין ב"ש ס"ק י"ז שכ' ומשמע מכל ספוסקים דעוברת על דת הן דת משה הן דת יהודית צריכה התראה אלא רש"י בסוטה דף כ"ה פי' בבעיא זו אם צריכה התראה להפסיד הכתובה דאיירי בעוברת על ד"י · משמע דס"ל אם היא עוברת על ד"מ א"צ התראה כיון דכבר הכשילתו עכ"ל ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סימן קי"ד שהביא דבספר כתובה סתר לדברי הב"ש דהא רש"י ס"ל דיחוד הוי דאורייתא א"כ הוי עוברת עד"מ ואעפ"כ בעי התראה אע"כ דרש"י לאו בדוקא נקט ד"י · והוא ז"ל השיג עליו דהא הב"ש לא אתי עלה מצד דד"מ הוא עבירה חמורה יותר אלא מטעם הכשילתו וזהו בד"מ דמשמשתו מדי וכדומה אבל ביחוד דלא הכשילתו באמת בעי התראה והא דנקט רש"י דת יהודית היינו דזהו מלתא דפסיקא כו' ע"ש · [עיין בתשובת מעיל צדקה סימן ס"א וגם בתשו' חתם סופר סימן קמ"ח בזה] · ועיין בתשו' נו"ב תניינא סימן כ"ו שכ' ובנדון עוברת על דת שצריכה התראה קשה לסמוך על דעת רש"י לחוד כו' (כמו שהובא לעיל סק"ג ועמ"ש שם) · ועיין בתשו' שבו"י ח"ג ס"ס קכ"ו שכ' נלע"ד דאפי' נימא דכל עוברת על ד"מ צריכה התראה מ"מ משמשתו נדה שהוא דבר הידוע לכל בגנים אפי' שהיא עם הארץ גמורה מ"מ בשעת נשואין לומדים עמה קרובים ושכנים כיצד תוכר בנדתה שוב א"צ התראה אחרת בשעת

באר היטב

התרו בה ועברה על ההתראה אפילו בפעם אחד מפסדת הכתובה ע"ש : (יב) הבחורים · ל"ד משחקת אלא אפילו אם היא מדברת שיחה יתירה בלי שחוק הוי משחקת כי שיחה יתירה מביא לידי שחוק ב"ח ח"מ ב"ש : (יג) רם · ורש"י שם פירש בע"א : (יד) בעלה · הוא דעת הרמב"ם · ולרש"י והוספת' אפילו בפני בן בעלה · ולהג"מ אפילו אם היא מקללת זקנו של בעל בפני בעל הוי מקללת ב"ש · ודוקא שי מגן אבל אם מכה לה או מצערה הרבה אין אדם נתפס על צערו ואינה מפסדת כתובתה מהרא"ד"ג סימן נ"ג : (טו) תחלה וכו' · וא"צ להתרות בשעת מעשה · וצ"ל לה בשעת התראה שאם תעשה שו

ריה* ואם רצה (יב) לקיים (טז) אותה אח"כ (יג) ᵃאין כופין אותו להוציאה
מצוה עליו (יז) שיוציאנה: הגה ואינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרשנה (יד) ויכול
לגרשה בעל כרחה (*) (טז) ואין בזה משום חרם ר"ג (תשובת מוהר"ם בהגהות מרדכי
עת וכן הוא ברשב"א סימן תתקנ"ז (יז) אשה שנזמה לבעלה שרצונה להשכיר עליו עובד

*פי' כשיש עדים ק בעיא שם ולא נפשטא וכתבו הרא"ש והר"ן בפ"ו דכתובות בשם הראב"ד

באר היטב

(*) אם יש רשות לגוים מהממשלה וע' במכות.

יד כתובתה הרא"ש ומרדכי ח"מ · והש"ג כתב
ל להתרות אותה שתפסיד הכתובה אלא מתרה
סתם שאל תעשה עוד וכן דעת ב"ש · וכנה"ג
קכ"ט ע"א סימן י"ב ועי' בד"מ : (טז) אותה
כ וכו' · כ"כ הרמב"ם בפכ"ד מה"א · ומסיים שם
לא הוציא אותה אין לה כתובה כי היכא שתהיה
בעיניו להוציאה · וכתב הח"מ אם היא נוהגת
כ כבנות כשרים חייב לכתוב לה כתובה על מנה :
שיוציאנה · אפילו אין עדים בדבר אלא כיון שהוא
שהיא עוברת על דת מצוה להוציאה הר"ם

פתחי תשובה

בשעת מעשה כו' אע"ג דבתשובת הרשב"א סימן תק"ס משמע
דגם במשמשת נדה בעי התראה היינו לפי שאזיל לשיטתו שם
שפסק דבעי התראה לומר לה שתפסיד כתובתה וכל שלא אמר לה
כן הוי כלא התרה בה אבל לפי הסכמת אחרונים כדעת הריא"ז
בש"ג וכן משמע בב"ש וכ"כ בתשובת מהרא"ש סימן נ"ו דא"צ
לומר לה כן הרי דהתראה בזו רק הודעה שתוסר בנדתה וזו הכל
יודעים וא"צ התראה עוד יותר עכ"ד ע"ש · וזה שלא כדברי
הנו"ב דלעיל :
[ובתשובת מעיל צדקה סימן ס"א אודות אשה שמשמשה נדה
בימי עיבורה ומתרצת עצמה שלא ידעה שיש טומאה
בימי עיבור ובעלה רוצה לגרשה בע"כ והעלה שאין בידו לגרשה
בע"כ דאומר מותר הוא ואפילו שוגג לא מקרי לדעת רש"י
כלל גדול ואף כי גוף איסור דנדה אינה יכולה לתרץ בכך דאין לך את שנה דלא בישראל שא"י מאיסור נדה מ"מ זו שהיא
ברת אפשר להאמינה בכך כי כמה נשים טועות בכך כו' ומכ"ש במקום מגו שהיתה יכולה להכחישו ולכן לית דין צריך בושש
בידו להוציא בע"כ ואחרי שהיא מקבלת תשובה על נפשה כדין שוגג הרי היא כאחת מבנות ישראל הכשירות ותעלה בעלייתו
בעל עכ"ל ע"ש עוד] : (יב) לקיים אותה · עיין בתשו' ברית אברהם ס"ס י"ד שהביא בשם הפלאה בקו"א שהעיר בעוברת
דת בשמשתו נדה או שזינתה מקודם עם אחר בנדתה י"ל שאסורה לו מטעם דנתבטל נאמנותה על הראיה וספירת שבעה
רק אם תקבל תשובה או ע"י בדיקות נשים אחרות יעו"ש והוא ז"ל כתב דבזינתה כשהיתה פנויה י"ל דלא אמרינן להו
לא כל כך כו' ע"ש ועמ"ש לעיל סימן י"ג סוף ס"ק י"ח וגם מ"ש בפ"ת ליו"ד סימן קפ"ה סק"ב : (יג) אין כופין אותו ·
משמעות לשון הש"ע ודאי מורה דאפילו התרה בה ועברה אם רצה לקיימה אין כופין ויותר מבואר כן בלשון הרמב"ם
מה"א · אך בתשובת מהר"י הלוי סימן ל"ט ובת' ג"ב סי' כ"ו החליט דאחר התראה אם עברה ודאי כופין והאריך להביא
ע"ש · ועי' בס' ב"ש שהשיג עליו ודחה כל ראיותיו והסיק הכלל לע"ד נראה דאין לזוז מן המבואר ברמב"ם ומשמעות
פוסקים ע"ש : (יד) ויכול לגרשה בע"כ · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' קי"ד על אודות אשה שידוע שהיא
לא מנוים ואמרה שטבלה בנהר בתחלת הלילה כשהיתה לבדה בלי אחרת עמה · וכתב דיש לדונה לעוברת על דת כי
ים מלאים ששקר בימינם כו' ואף אם נניח כדבריה שהאמת אתה מ"מ הריעה לעשות שלא לקחה אשה אחרת עמה להשגיח
יצא שערה מחוץ למים ובזה אף בדיעבד לא עלתה טבילה כאשר כתבתי בגליון הש"ע יו"ד סימן קצ"ח ס"מ דדוקא
בה שער ראשה כו' אבל בלא תיקון זה וטבלה בינה לבין עצמה לא עלתה הטבילה וא"כ הכשילתו באיסור נדה ובהכשילתו גם
ר' דרבנן מקרי עוברת על דת כיון בכתם וכן בטבל בוס"ז (עמ"ש לעיל סק"ה) א"כ לכאורה הדין דיכול לגרשה בע"כ כמ"ש
א סימן קע"ו ס"ד ולדעתי אין דברי הרמ"א סובבים בדוקא על סיום דברי המחבר דמיירי באתרו בה אלא דהוא מלתא
נפשיה דלענין גירושין לא תליא בהתראה (והביא ע"ז כמה ראיות ולבסוף הביא דבתה"ד סי' ער"ב ובשו"ת הר"מ פאדווה
י"ג כתבו בפשיטא כן והאחרונים קצרו בדבר במקום שהיה להם להאריך · ועיין בשו"ת מהר"י הלוי סימן ל"ט ובת' ג"ב
כ"ו מבואר ג"כ הכי ע"ש · וכ"כ בס' בית מאיר כמובא לעיל סק"י בשמו · וכן מבואר בתשו' נו"ב תניינא סי' כ"ו שהובא
סק"ג להלק בכך דדוקא לענין כתובה כו' אך ממ"ש שם שא"צ התראה היכא שכבר הכשילתו כו' משמע לכאורה דדוקא
לתו ולא כשאר עוברת על דת אך מדברי הפוסקים הנ"ל מבואר דה"ה בכל עוברת · ולע"ד מבואר ג"כ הכי להדיא בלשון
פ' שמדיר בהגהה שבתחלת כתב מה"ר מאיר בסוף הגהה שם ע"ש) · אולם בענין כתובתה כיון דלא היה התראה צ"ע
לדינא ע"ש ועמ"ש לעיל ס"ק י"א :
כתובה נו"ב תניינא ס"ס כ"ו על דבר האשה שמשמשה נדה (המובא לעיל סק"ג) כתב וז"ל ואופן הכפיה הא ודאי
לענין שיהא הבעל רשאי ליקח אחרת אחר שהגט היה יכול לתקוע בבית אוצרה בעל כרחה אבל אנחנו צריכין
גם עליה שתוכל להנשא לאחר הרי שמואל אמר ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה וכן פסק רמ"א בסי' קל"ט
בהגהה הגם שבב"ש ס"ק כ"ד כתב בשם הריב"ש שאם נפל על בגדיה הוי כמטי לידה וכתב שם שאפילו עדיין לא נשאת
מ"מ משמעות לשונו שם דהיינו בדיעבד שכבר ניתן הגט באופן הנ"ל לכן הטוב שבדרכים להכריחה ע"י שמוטל שם
כפיות עד שתקבל הגט עכ"ד ע"ש · ובענין אם יכול לגרשה בע"כ ע"י שליח עמ"ש לקמן סימן קי"ט ס"ק ו' : (טו) לגרשה
ואם אינו יכול לגרשה בע"כ אי מתירים לו לישא אחרת ע"ל סימן א' סעיף י' בהגהה ומ"ש שם ולקמן סימן קי"ט ס"ו
ומ"ש שם · ועיין בזה בתשו' ברית אברהם סימן פ"ט וסימן נ"ה אות ג' : (טז) ואין בזה משום חר"ג · עיין בתשובה
עקיבא איגר ז"ל סי' נ"ט בד"ה ובפרט שהביא בשם הכנה"ג בדעתו בילדה ליב"ח יכול לגרשה בע"כ ולא חל עליו
ע"ש · ועיין בתשו' ברית אברהם סימן ס"ו אות א' וסוף אות י"א ובסימן נ"ד אות י"ב ובסימן נ"ה אות ד' מ"ש
דברי הרשב"א שהביא הב"י ס"ס זה דגם במדות חסידות לא תיקן רגמ"ה ובמ"ש בתשו' מהר"י הלוי סימן מ' בזה ·
תשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סימן י"ב : (יז) אשה שנזמה לבעלה כו' · עיין בתשו' נו"ב תניינא סימן פ"ט באשה
עליה שהוציאה קול על בעלה שמזנה עם זכרים במשכב זכור ורצה הבעל לומר דהפסידה כתובתה ודמה לדברי
אלו והוא ז"ל כתב דאין הנדון דומה כי הרמ"א כתב שרוצה לשכור גוים להרגו אבל זו אף אם אמרה על בעלה

שעובר

כוכבים להרגו אם יעשה לה דבר מיקרי עוברת על דת (הגה"מ פכ"ד) אשה (יח) הרגי
להתייחד עם שבד כוכבים נקראת עוברת על דת (ת"ה סי' רמ"ב) : ה ‏יכל אלו אין ל
(יט) לא (יח) עיקר כתובה ולא תנאי כתובה ולא תוספת ‏שאבל תטול מה שהכני
לו והוא בעין בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג ואם כלה (כ) או נגנ
או נאבד אין מוציאין (יט) ממנו ‏תוכן הדין [כ] במי (כ) שזינתה או שיוצא
משום שם רע שאיבדה עיקר כתובה ותוספת ונוטלת מה שהוא בעין מכל
שהכניסה ‏אוכן הדין בכל אותם ששנינו בהן תצא מזה ומזה : ו ‏באין ע"פ

מספיקא לא כי פינן ליה ר ברייתא כתובות דף ק"א ע"א ש שם וכרב הונא וכתכמים כברייתא שם ע"ב דזינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין ת שם א כאותה ששנינו ביבמות דף פ"ז ע"ב וגיטין ד' ע"ט ע"ב שהרי כל הנשים אלו זונותיהן מפסידים כתובתן ב משנה נדרים דף צ' ע"ב

פתחי תשובה

שעובר עבירה זו לא אמרה ברצונה להביאו במשפט הערכאות על זה לגרום להורגו ועוד אפילו לפי דמיונו לא ראה סוף דברי הגמי"י שם שצריכה התראה תחלה ואם הבעל אומר שהתרה בה והיא מכחשת חייב ליתן כתובה ע"ש : (יח) הרגילה להתייחד · עב"ש ס"ק כ' ועמ"ש לעיל ס"ק י' מזה : (יט) לא עיקר כתובה · ע' בה"ט ועי' בתשובת ברית אברהם סימן ע"ה שתמה מאד על הב"ש ס"ק כ"א שכ' בשם תשו' מהרי"ק דכיון שנוטלת מה שהוא בעין גם תוספת שלים מחמת שיוכל להשתכר הוי כנדוניא והוי כאילו הוא בעין ובאמת המעיין בתשו' מהרי"ק שורש פ"א יראה דכל הפלפול שלו הוא בקטנה דלא קנסו כו' (שפוסק שם דאינה מפסדת מה שהכניסה אפילו אינם בעין ולכן שפיר דן דאף השלים אינה מפסדת כו') ולכן מסיק לדינא דלא כהב"ש אלא דאינה נוטלת התוספת שלים גם כשאיתיה בעין ממה שהרויח (גם בתשובת שבו"י ח"ג סימן קכ"ז חולק על הב"ש בזה והביא שם נ"כ מדברי מהרי"ט ח"ב סימן ב' ובתשו' מהר"ש לוי סימן ט' ותשו' פרח מטה אהרן ח"א סימן נ' שפסקו ג"כ לא להוציא מיד בעל התוספת כלל ע"ש באורך) · וגם בגוף הנדוניא דהסכמת האחרונים דאם הוא בעין לא הפסידה כו' לפלפל בזה והראה פנים דראוי לומר דבמעות כיון דלהוצאה ניתנה גם אם הם בעין הוי כאילו הוציאם ואינה נוטלת להדיא בתשו' לחם רב סימן נ"ב ושוב כתב ליישב הסכמת האחרונים בזה ומסיק כן לדינא דמה שהוא בעין ממעות נדו הפסידה וכדברי תשו' גאוני בתראי סימן כ"ו וכהסכמת הב"ש וכדברי תשו' מהר"י הלוי ס"ס ל"ט יעו"ש ((וע' בת' ח"כ קמ"ה וקמ"ו ובתשו' שבו"י שם · וגם בס' בית מאיר מזה) · עוד כתב שם לפלפל בענין אם גוף מעות הנדוניא אינו בע מה דאתי מחמתיה ומסיק דגם מה דאתי מחמתיה הוי כגוף הנדוניא ונוטלת אותם אך באופן שיבורר ע"פ עדים שאותן נדוניא הוציא על סחורה זו דאיתא בעיניה כי אולי הוציא המעות נדוניא לצרכי אכילה וממעות אחרים לקח הסחורה סיעב · וע' בת' כנ"י ס"ס ע"ה : (כ) או נגנב או נאבד · עח"מ וב"ש שכתבו אפילו נאבד בפשיעת הבעל דפשיעה יצ הוא ודלא כב"ח ע"ש ועיין בתשו' שבו"י ח"ג סימן קכ"ז שכ' דהעיקר כדעת הב"ח ולא כח"מ וב"ש ע"ש : [כ] שזינתה כו' · עבה"ט שכ' בשם מהרי"ט אפילו זינתה בעודה פנויה כו' ועיין בתשו' חתם סופר סימן קמ"ח שהשיב שנשא אלמנה וכמו חדש ימים אחר הנשואין נו"כ בה מוזרית בלבנה שהרתה לזנונים ונקראה לפני הרב והכחישה הדוה ד' חדשים ילדה · הנה מה שנוגע אם מותר לקיימה מינקת מזנה לא אטפל כי מימי לא יצא מת"י שום היתר על שום הבירו והרוצה לסמוך על הנו"ב סימן י"ח (הבאתיו לעיל סימן י"ג ס"ק י"ח) מאן מירמא לה מיניה · אך מה ששאל אי בעיניו ורוצה להוציאה אי יש לה כתובה ותוספת מפני שראה בבה"ט בשם מהרי"ט דאפילו זינתה בעודה פנויה אין לה הנה דברי הבה"ט המה קילורין לעיני הרואין בארוכות ועיורון להמעיין מן החרכים כו' ושם בתשו' מהרי"ט עובדא בא' שנשא אלמנה ונתברר שזינתה בהיותה פנויה וילדה תחתיו ושאל השואל מה דינה והשיב שלא בירר השואל אם נשא דאיכא למימר הואיל ונמצא מעוברת ויצא עליה ש"ר מהוסה היא בעיניו והוי מקח טעות דומיא הא דאמרינן פ"ק דכ כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה לית לה כלל כו' וה"נ הו"ל פגמא רבתי בהכי כדאיתא ס"פ בן סורר במעשה באדם עיניו באשה כו' (למ"ד פנויה היתה משום פגם משפחה) כ"ש לבעלה שפגם לו ופגם לבניה אשר תלד ואפשר שי להוציאה בלא תוספת אם נודע שזינתה בהיותה פנויה דלדעתא דלמיסקל ולמיפק לא כתב לה ואולי על זה נשאל עכ"ל שם ולא פסק בזה דבר ברור כ"א כמסתפק בדעת השואל כו' ובאמת יש לפקפק נהי דמוכח מס"פ בן סורר דא מ"מ מי שקל בפלס שיהא דומה לפגם כנסה בחזקת בתולה ומצאה דרופת איש אפילו בהיתר דאיהו בעי למעבד עמ כו' וכל זה לענין כתובה אבל מה שהוסיף מהרי"ט דאפשר דאפילו תוס' לית לה ודאי צ"פ מ"ש מחייבי לאוין דס"ל זונות (ובש"ע סימן קי"ו) דאפילו לא הכיר בה יש לה תוס' כו' סוף דבר דברי מהרי"ט בזה לא נאמרו להלו למעשה ומכ"ש לענין מה שהכניסה לו שבודאי צריך להחזיר כל מה דאתי מחמתיה דעתם מכניסים מעות מזומנים וכו' גמור וצריך לשלם עב"ש סימן קע"ו ס"ק כ"ח · ומ"ש מעלתו דהוה עוברת על דת כיון שנאמר לה מפי הרב שאם אי מעוברת אסורה לבעלה ולא הודית ולפי דעתו אם יש עדים על התראת הרב תפסיד כתובה ותוס' · לא נלע"ד ד עוע"ד אלא מה דאיכא חשש מכשול לעתיד אבל לא מה שעברה כבר כו' וא"כ הכא ליכא למיחש שתכשילהו עוד מעוברת חבירו לעולם כו' ומכ"ש דהכא לא כוונה להכשיל כ"א מחמת כיסופא לא הודית וגם מאימת גירושין מכש להסתיר כל זמן שאפשר ולא נתכוונה כלל להכשילו ע"כ נ"ל פשוט שאינה בכלל עוע"ד · ולכן בנ"ד נהי דגם אם יורה דמותר לקיימה מ"מ אם הבעל אינו רוצה יכול לגרשה בע"כ ואין בזה משום חרגמ"ה מ"מ לא הפסידה תוספת ומ"ש שהכניסה.

באר היטב

מטראני ח"ג סימן קכ"ו : (יח) עיקר וכו' · הכלל כל אלו מעשיה גורמים מחמת מעשיה שמשתה הנשואין מש"ה אין להם אפילו ת"כ ועיין ב שאח"ז · וכתבו בדרישה וב"ח בשם מהר"ס אשת י שילאה חוץ לדת לא הפסידה מה שיש בעין שהכניסה לו ומחזיר לה מה שהוא בעין כי לא אותה להפסיד מה שהוא בעין ועיין בב"ח סי' ר ותוספת שלים מה שמוסיפים על הנדוניא מחמת להשתכר במעות הנדוניא הוי כנדוניא ב"ש ע" (יט) ממנו · אפילו הנדוניא אם אינה בעין מהרח"ש סימן כ"ז · וכ"כ כנה"ג בשם רוב פוסקי דף קכ"ט ע"א סי"ד : (כ) שזינתה · אפי' זינתה ב

תה אלא שהיא (כא) אומרת שזינתה (כב) אין חוששין לדבר זה שיה (כג) דשמא עיניה (כד) נתנה באחד (ודוקא) (כה) שאין

פתחי תשובה

פה לו עכ"ד ע"ש] : (כא) אומרת שזינתה · עיין בס' בית מאיר שכ' דאף דממתני' סוף נדרים מקור דין זה ליכא א אלא באשת כהן שאומרת נטמאתי באונס שאינה מפסדת הכתובה באמירתה הוא דחיישינן דעכ"פ אבל אשת ישראל רת שזינתה ברצון דמפסדת הכתובה נימא מתוך שנאמנת כו' (ע' בתוס' כתובות כ"ג ב' וגם בתוס' שילהי נדרים וע' לעיל סימן ו' ס"ק כ"ג) אמנם בהירושלמי מבואר דאף באשת ישראל אינה נאמנת בהא דאית' התם אמר ר' אילא אם חבר יחוש ואם היה כהן כו' הרי להדיא דאף בישראל התיר אלא שאם הוא חבר יחוש (ולעיל סימן מ"ו ס' ח' כתב דהפוסקים שסתמו וכתבו אין חוששין משמע שדחו להא דהירוש' מפני משמעות תלמודן בנדרים שם דאמר ר"נ עיניה באחר ולית בה משמה במילתא וכן בעובדא שניה אמר ר"נ לא תשגיחו בה משמע דאפי' מצוה לית ביה ליחוש וכהן היה ש ישראל עכ"ד אך בסמ"ג ובהגמ"ר פ"ב דיבמות ובהגמ"ר דקדושין הביאו להא דהירוש' אם חבר הוא יחוש משמע שדעתם לחוש לזה) ע"ש ועיין בתשובת נו"ב קמא סי' ע' ובתניינא סימן י"ב שהאריך הרבה בענין זה אי אמרינן באשת ישראל עג"ב ע"ש :

בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סימן י"ב שכתב דדוקא באומרת שזינתה אמרינן עג"ב כיון דלמשנה ראשונה היתה אסורה לבעל י"ל דעיניה נ"ב שהיא יודעת שאסורה לבעלה ויגרשנה אבל באומרת שעברה על דת ששימשתו נדה וכיוצא ייך לומר עג"ב כיון דאם הבעל רוצה לקיימה אין כופין אותו להוציאה (כדלעיל ס"ד) א"כ מאי אהנית לה להוציא לעז נמה דילמא לא ירצה הבעל לגרשה ומסתמא קושטא אמרה ומצוה לגרשה ודלא כחכם אחד שכ' דגם באומרת ששימשתו לאו כלום הוא דרק להפסידה כתובתה היא נאמנת מצד הודאת בע"ד כמאה עדים אבל לאסרה עליו שיהא מצוה לגרשה נאמנת דשמא עג"ב וזה אינו עכ"ש · וכ"כ בתשובת מהר"י הלוי בת' גאוני בתראי סימן כ"ו ושם כתב דאפי' היכא רבאי לקיימה וכופין אותו להוציא כגון בהתרה בה תחלה (כפי שיטתו שם מקודם הובא לעיל ס"ק י"ג וע"ש) אפ"ה שייך לומר בזה עג"ב דהא לאו דינא גמירי ולא ידעה שבשביל זה יגרשנה בודאי ע"ש עוד : (כב) אין חוששין לדבר עיין בנ"ל כתבתי הקירה אחת באם היה הבעל מאלו שכופין אותו להוציא המבואר בש"ע לקמן סי' קנ"ד הלא דאם האשה תשב עם בעלה כמבואר שם וא"כ אמרה האשה טמאה אני לך אם אסורה עליו דבזו לא שייך לומר עיניה באחר דבלא"ה אם תרצה יכפוהו לגרש ולכאורה דבר זה תליא בשני תירוצי הר"ן בשילהי נדרים והארכתי בזה ועמ"ש ס"ק כ"ד וכ"ה : (כג) דשמא עיניה כ"ב · עיין בתשובת ברית אברהם סימן פ"ו אות ע"ז שכ' וז"ל ועלה בדעתי שנתעברה ופוסלת הולד בדיבור זה לא שייך עיניה נ"ב דלא תעשה כן לפסול ולדה ולכאורה י"ל דתליא בהא דאית' פ' רבה דף נ"ד אי חיישא אקלקולא דזרעא או לא כו' והמעיין בסוגיא שם יראה דלמסקנא לא חיישא אקלקולא דזרעא לא מהימנא בלא נתעברה מבעלה שוב ראיתי בת' נ"ל סימן פ"ב שכ' ג"כ דאף היכא דמקלקלא לזרעא שייך עג"ב עכ"ל

: (כד) נתנה באחר · עיין בתשו' ברית אברהם חלק יו"ד סימן ס"ח שהביא בשם תשו' מגן אברהם הנדפס סוף הוספתא ין שפלפל אי הכוונה שרוצית לינשא לאחר או דהכוונה דאמרינן שמאסה בבעלה וכתב הוא ז"ל דיש נ"מ לדינא היכא רת שזינתה ואינה יודעת עם מי דבכה"ג לא שייך רק דשמא מאסה בבעלה דאי משום עיניה נתנה באחר הא כשם שאסורה כך אסורה לבועל וכיון דא"י מי הוא הבועל אסורה לכל העולם כמו דאיתא בסוגיא דנזיר די"ב (בש"ע לעיל סימן סי"ח) בעשה שליח לקדש דאסור בכל הנשים ולדעת הרבה פוסקים הטעם דהו"ל קבוע וא"כ גם הכא אסורה לכל ולא שייך עיניה נתנה באחר רק שמא מאסה בבעלה איברא די"ל דגם בכה"ג אינה אסורה לכל העולם לפי דמוקמינן אחזקת כשרות שהוא לא היה הבועל ואיכא ג"כ חזקת היתר וגם שטוען ברי ע"ש עוד וגם בחלק אה"ע שם בסי' פ"ח כ' מזה ועיין בסעה"מ פ"ע מה"א דין ע"ו בהשגתו שם על מהרי"ט סימן נ"ב וז"ל דאיך הפה יכולה לדבר דטעמא מין (קדושין דף י"ב) במה שאמר לא כל כמינה לאוסרה לך עלאי הוא משום הכיא דשלהי נדרים דחיישי' שמא עיני' שברי בהא דיהודית ליכא למיחש כלל להך חששא שהרי היא אומרת שקבל אביה קדושין בעודה קטנה ואינה יודעת למי זה וא"כ לפי דבריה הרי היא אסורה לכל אדם פו' עכ"ל יעו"ש מבואר דס"ל להסעה"מ בפשיטות דהפירוש של עיניה אינו דוקא שרוצית לינשא לאחר · אמנם מבואר שם בסוף דבריו דלתירוץ האחרון שכ' הר"ן בשלהי נדרים ובפ' האומר יכא דלא שייך כלל עיניה נ"ב אינה נאמנת דכיון דהוצרכו לעקור תקנה ראשונה ברוב נשים משום טעמא דעיניה נ"ב שתקנה לגמרי ע"ש היטב ועמ"ש לקמן ס"ק כ"ה : (כה) שאין רגלים לדבר · עיין בתשו' נו"ב סימן ע' אודות אשה שאמרה שזינתה והבעל כבר אמר שמאמין לדבריה ושוב אח"כ חזרה האשה ואמרה שכוונה להוציא ממון מהנאחד חזרה לדבריה הראשונים ע"פ איומים מהכ"ד ועכשיו אמר הבעל ששוב אינו מאמין לה כלל מאחר שפעם אומרת כך כך וגם הבעל נותן אמתלא לדבריו הראשונים שגם בראשונה לא היה מאמין רק כדי להוציא ממון מהנאחד כפי שתבעו וכאשר ראה שלא זכה בדבר הממון שוב אינו מאמין כלל · והאשה הנ"ל אינה רוצה להתגרש בשום אופן אף אם ה כל הכפיות וגיגיות שבעולם לא תקבל גט · ונחקרו הרבנים השואלים אם יכול הבעל לחזור מדבריו הראשונים שמאמין לה וא"כ שויא עליה חד"א · והוא ז"ל השיב דלכאורה אפילו אם הבעל אמר בשעה ראשונה שאינו מאמין נדון באשה זו שאינה רוצה להתגרש בשום אופן אולי לא שייך בה עיניה נתנה באחר ומהראוי שתהא נאמנת אך הדבר קשה לחלק בזה ובש"ע סתם ואמר אין עדים שזינתה אלא שהיא אומרת אין חוששין כו' וי"ל הטעם לפי מה הר"ן בנדרים שם דגם למשנה הראשונה לא ע"פ דין היתה נאמנת כו' וא"כ כיון שנתבטל התקנה הראשונה ממילא אמנה אפילו היכא דלא שייך עג"ב · ועוד יש לדון בנ"ד שגם הנואף התחיל להתודות אולי גם בלא אמירת הבעל נה יש לאסרה דהנה בתשו' מו"י משמע שאם הבועל אומר דרך וידוי אסורה ונראה כוונתו דהוא מיירי שגם היא טמאה אני וגם הבועל אומר דרך וידוי ומיחשב אמירתו דרך וידוי רגלים לדבר ומצטרף בהדי אמירה דידה ומהיא גם גם בנ"ד מיחשב וידוי הנואף רגלים לדבר · אך באמת ז"א שהרי הנואף אמר שמעולם לא עשה מעשה גמור רק של נשוק אם עשה הערלה ואין לומר כיון דעכ"פ היה שם במעט מקרי רגלים לדבר ז"א דהרי מבואר בתוס' יבמות

כ"ד

כ"ד ומובא בחמ"ת ס"ק כ"א דאי איכא ג"כ טעמא להיתר אין אוסרין אותה ואף שהב"ש ס"ק כ"ג תמה עליו לדי
כאן תימה כו' וכל עיקר דברי הרמ"א בשם תה"ד שאם יש רגלים נאמנת אינו מוכרח כי הוכחת התה"ד מהש"ס בג
ס"ג יש לדחות (עיין בת' ברית אברהם סימן פ"ח אות ו' ז' מ"ש בזה ועי' עוד שם בסימן נ"ד אות י"א וגם בס' בית
מזה) אלא שאיני כדאי לחלוק על תה"ד ורמ"א אבל עכ"פ יש לסמוך על הח"מ וכאן כיון שזה הנואף בא לקבל
משתמא מתודה ממש וכיון שהוא אומר שלא עשה מעשה רק על פ"א מסופק אם הערה והיא אמרה שכמה פעמים ני
ממש משתמא היא משקרת ולאפוקי ממון בא כאשר תבעה אח"כ היא ובעלה· מעתה אין מקום לדון בנ"ד רק מצד
הבעל שאמר שמאמינה ושויא הד"א · והנה מה שאמר עתה שכיון שאינה עומדת בדבור א' אינו מאמינה זה לא מקרי
דכל אמתלא הוא שמעולם לא היה כוונתו לאסור על עצמו רק בשביל טעם אמר כך אבל זה מתחלה האמינה בא
שאמר שגם בפעם הראשון היה כוונתו רק על ממון זה לא מקרי אמתלא דאין בידו להשיא עצמו רשע שתבע ממון בלבו
ועוד שהרי גם לאחר שילא חייב בדינו שתק ולא חזר בו תיכף :

אמנם נראה דע"כ לא אמרינן שויא הד"א ואין בידו לחזור אלא בחוזר מעיקר דבריו וגם בזה דוקא אם לפ"ד האיסור
בודאי כמו אמרה א"א אני שזה איסור בודאי (ע"ש בסימן ע"ז ובנו"ב תניינא סימן ל"ח והובא לעיל בי' י"
ח ועמ"ש שם) אבל כאן אף שהאמינה אעפ"כ לא ידע בודאי אלא שהיה חושב לדבריה ועוד שגם עתה אומר שהיה
כ"ז שלא מצא שקר בפיה אבל כיון שאינה עומדת בדבור א' שוב למפרע אינו מאמינה ועוד מאחר דהכר כתבתי ד
היא אינה נאמנת אפילו ברגלים לדבר או עכ"פ בנ"ד שיש ג"כ רגלים לדבר שמשקרת מצד דברי הנואף ורק יש לחוש מצד
אמר שמאמינה והוי כמו אמר לו עד דעלמא אשתך זינתה שאם מאמינו וסומך על דבריו חייב להוציאה והרי לפרנה לאי
החיוב הזה הוא רק לצאת י"ש ע' בטור וב"י (עמ"ש לקמן ס"ק ל"ז) וא"כ אין בידינו לכופו כיון שעתה אומר שאינו
וקמי שמיא גליא לכן נראה דיש לאיים עליו ולומר לו שאם מאמינה בלבו אסורה לו ואם הוא יעמוד בדבריו
שמשקרת אין נזקקין לו ודי שלא להורות לו היתר בפירוש · ובסוף התשובה שם כתב הנה יצאתי כאן מגדרי לה
מדי יען כי כתבו השואלים שאם תתגרש יש לחוש לכמה תקלות ולכמה תרבות דתיפוק מיניה לכן נטיתי צד להק
ע"ש ועיין בתשו' שיבת ציון סימן ע"ד מ"ש לפלפל בדברי אביו הגאון ז"ל בתשובה הנ"ל · ועמש"ל ס"ק ל"ז

[**ועיין** בתשו' ח"ס סי' ע"ה ע"ד אשת כהן שבאו שודדים עובדי כוכבים בביתה באישון לילה ובעלה היה חוץ לבי
והמשו אחר מצאו ואחרי הלכו צעקה האשה בקול יללה אל השכנים על החמס שנעשה לה ובתוך קישור הדברים לע
אנשים הרבה לא זו בלבד עשו אף גם שנים מהם טימאו אותי באונס ואף באמרתי להם כי דרך נשים לי בכל ז'
מעשה עמי ובעלות השחר הלכה לקבול בפני ערכאות וסיפרה כנ"ל ושוב אמרו לה אנשים שתצטרך להתגרש מבעלה
כהן ובכתה בקול יללה ואח"כ כשנקראה האשה לפני ב"ד כחשה לאמר שכמה לא טימאו אותה רק שכבו עליה בבג
לא תצעק והיא אמרה להם תיכף כי סדר נשים לה כאשר כן גלוי לנשים הרבה שהפילה לפני ב' שבועות ועדיין דמים
והלכו מיד ממנה ושוב דיברה לפני ב"ד כי השני בודאי לא נגע בה ואף הראשון יודעת היא שלא שכנים אבר רק אש
באותו מקום ואשר אמרה בשחרית לפני האנשים שאנסו אותה היה להבעיר בם אש קנאה לרדוף אחריהם כו' ואח"כ ב
לביתו ובא לב"ד במר נפש ובכובד ראש לא היה בו דעה צלולה מכח שברי לב ושאלו אותו אם יודע מהמעשה והש
שמע מאשתו שאמרה לו כי שניהם האנין זיא בעלאפען באונס ושאלו אותו אם מאמין לדבריה והשיב כל אשר יו
אמת ומאמין בלב ונפש למחר בא לב"ד והזר וטען שלא אמר שמאמין שטימאו אותה כי לא כן דיברה לו אשתו
שעכבו עליה בקירוב בשר אבל לא נגעו באותו מקום ומה שאמר אתמול ג"כ היה כוונה לזה אך לא היה בו דע
כו' ונשאל מה דין האשה הזאת אם מותרת לבעלה :

והשיב ע"ז באריכות והורף דבריו דזה פשוט לולא דברי האשה שטימאו אותה רק מצד שנתיחדו הגזלנים בביתה
לאסור כי על עסקי ממון באו ואין פנאי לבעול וגריעי מבקרים של מלכות אחרת (לעיל סימן ז' ס
וגם בודאי יש בביתה מחבואה המצלת על כל הכהנות ומצורף לזה י"ל עוד כיון דע"פ עדות השכנות היו דמים שופע
או וידוע גם מנאפים ועוגבים מואסים בזה מפני הסכנה וכהאי עובדא דבתו של רחב"ת דאמרה דיסתנא אנא כו'
לאסור על יחוד כזה ואפילו רגלים לדבר ליכא · אך מצד שהאשה אמרה טימאוני והבעל האמין לדבריה בפני ד
דעל מה שאמרה תחלה שטימאו אותה האמתלא היא טובה דאמרה כן להעלות חמה ולנקום נקם וגם כל השומעים
ועוד אפשר דלא צריכה אמתלא כלל דלשון שטימאו אפשר בלשון ב"א יקרא ג"כ על שכבו בקירוב בשר ובפרט בעל
נשיקת אבר והרי בש"ס איכא מ"ד דהוא הערה ולמה לא יטעו בו ב"א ומעתה כיון שאינה חוזרת רק מפרשה ד
צריכה אמתלא כלל כדקיי"ל גבי הוזר וטוען כו' אך מה שאמרה אח"כ לבעלה דס צווייא האנין זיא בעלאפען באונס
לי שלשון זה י"ל לפרש על נשיקת אבר וגם לומר שאמרה כן להעלות חמה כי למה תאמר כן לבעלה בינו לבין ע
מ"מ יאמר כן לב"ד נמצא במה שהאמינה שויא אנפשיה חד"א וגם הוחזק אצל העולם שהוא מאמין לה שאפילו
מפני בזה כמבואר מדברי הר"ן פ"ב דכתובות בהא דהוחזקה נדה בשכנותיה כו' וכהסכמת התב"ש סימן א' ס"ק ע'
אמנם לאחר שהבי חז"ל שלא להוציא אשה מבעלה נכנסתי בפרצה דחוקה בבריותא דהנה אחז"ל האומרת טמאה אני
ראיה לדבריה שמא עיניה נ"ב ולא פלוג רבנן בין צדקת ותסודה ואם אין הבעל רוצה להאמינה אין אנו אומרים
ידעת צדקת אשתך והאמנתה לך יען כי עמדו חז"ל על קלות דעת הנשים ופריצת הדור ומי יודע מה עלה יו
ורוצית להפקיע ואין הבעל צריך להוש אם לא שמאמין באמת ובכ"ז יש סוברים בזה"ז דאיכא חרגמ"ה שלא לג
מגדין אותו על שמאמין פי' שהיה לו להאמין יותר לדברי חז"ל שאפילו כשרה בנשים אין להאמין בענין זה וש
בתרומה מותרת לרב בשת כו' ומעתה בנ"ד שאלו להאי גברא אם מאמין לאשתו אילו היו אומרים לו דע שאשה
כיאסר אשתך עליך האתה מאמין שאינה נותנת עיניה באחר והיה אומר אני מאמין הרי שויה אנפשה חד"א אך הם לו
פתם האתה מאמין י"ל או מכח בלבול דעתו כמבואר בשאלה לא נתן על לבו שהוא כהן ושתיאסר אשתו עליו וגלב
לו לחשוד אשתו על מגן שהוא יודע שרוב דבריה אמת ע"כ האמין לה אך עתה כשנודע לו שעי"ז תיאסר על
לחשדה שנתנה עיניה בג'יריען שוב אינו מאמין לה או אפילו נימא שג"כ לא גרם לו בלבול דעתו וידע והבין
הוא לענין איסור אשתו עליו עכ"פ לא ידע שיש לחשוד כשרה בנשים שתתן עיניה באחר אך אח"כ שמע וידע חז"ל

שב

(כא) (כו) רגלים לדבר אבל אם (כז) ים רגלים לדבר

באר היטב

ונודע לבעל אח"כ · מהרי"ט חא"ה סימן ס"ו :
רגלים לדבר · עיין ב"ש · אם אלמנה נשאת

פתחי תשובה

טוב גם הוא אינו מאמין לה נמצא מעולם לא שויא אנפשה לכאמין נגד השם תנ"ל וגם אבל העולם לא הוחזק אלא בנאמנות אלנו אבל לא יצאת מזה שנאסר עליו כי מובן הדבר שאם
לא שתיאסר עליו שוב לא יאמין לה כו' בהגם שהיא ג"כ חוזרה בה וקרוב להאמין לחזירתה מטעם דלעיל דמאסו בה
עוגבים כשדמים זולפים ממנה ע"כ למטינא שיבא מכבורי בבריותא דסאי איתא עכ"ד ע"ש] :
בעיקר דברי הנו"ב הנ"ל שכתב דאף היכא דחזינן שאינה רוצה להתגרש בשום אופן ג"כ אינה נאמנת · עיין
בזה בתשובת ברית אברהם סימן ע"ד אות א' שכתב עליו דלכאורה סעד לדבריו מתשובת נ"ל סימן פ"ח שכתב
הדין דסניא ליכם דאף היכא דמגית לכופו לחלוץ ולא שייך טעמא דסניא ליה כו' (עיין לקמן סימן קנ"ח בבה"ט
ומ"ש שם) אמנם באמת איסתמיע להגאון נו"ב ז"ל דברי תשובת מהרי"ט ח"א ס"ס נ"ב דמתרץ הך עובדא דתשובת
שהובא בב"י ס"ס מ"ו דהתם לא שייך עכ"ב שמעשיה מוכיחין שחפיצה בבעלה כיון דטרחה לזייף גט מהראשון
ובאמת גם על דברי הנ"ל הנ"ל פקפק עליו בתשובת בנ"י סימן מ"ה ודעתו דבאופן שכופין להלוך נאמר בכלל
דהימנוהו לעד אחד יעו"ש ועיין בת' הרמ"א סימן ל' שהובא בב"ש ר"ס מ"ה וא"כ ה"ה בזה היכא דלא שייך לומר
כן מחמת דסניא להבעל ועיני' נ"ב י"ל דמהימנא (ר"ל היכא דברור לנו דלא מערמא בזה עמ"ש לקמן בסמוך בשמו)
שבנו"כ לא ראה דברי תשובת מהרי"ט הנ"ל להראשונים אנו שומעים (וכמ"ש הרמ"א בח"מ סימן כ"ה ס"ב) עכ"ד
ע"ש · ועיין עוד בתשובת ב"א שם סימן פ"ח אות ה' מזה ועיין בס"ק הקודם :
עוד בתשו' נו"ב סימן ע"א שכתב ע"ד האשה שבעת חליה התודית על עונה שזינתה באונס כו' הנה אפילו אם
היא אשת כהן שאפילו באונס אסורה מ"מ לא מפיה אנו חיין ואנו אומרים עיניה כו' ואף שאמרה כן בשעת
דרך וידוי ממ"כ אם לא היתה בדעת שלימה אין בדבריה ממש ואם היתה בת דעת שלימה שוב י"ל אף בשעת
אגם עיניה באחר וערומי מערמא לומר דרך וידוי ע"ש · ובתשובת ט"ב תניינא סימן י"ב כתב ג"כ דבר זה יותר
וז"ל ובגוף הדבר שהתליט השואל כיון שאמרה כן בשעת חולי דרך וידוי מקרי רגלים לדבר לדעתי לא התמירו
לדבר אלא בים רגלים בלי אמירה דידה שאף אם לא היתה אומרת כלל שזינתה רגלים לדבר ממקום אחר
זה מצטרף בהדי אמירה דידה וכן משמע במהרא"י סימן רכ"ב שכתב דאיכא רגלים לדבר נמי בלאו הכי כו'
אין רגל"ד רק מחמת אמירתה שדברים מראים שהיא אומרת אמת אין זה מועיל דערומי מערמא ואולי גם
ולי' לא כ"תאהה מרפואה ונתנה עיניה באחר כו' (גם בת' נ"ל סימן פ"ב כתב סברא זו דלא מקרי רגלים לדבר
ש רגל"ד והוכחה דקושטא קאמרה בהודאה רק בים רגל"ד אף גם בלי הודאתה ע"ש) ומ"ש בת' תו"י סימן
אם אמרה דרך וידוי אסורה לא מצאתי ראיה לדבריו ובפרט לדברי הר"ן בנדרים דמגד הדין מעולם לא היתה
כו' עכ"ד וע"ש עוד בסימן כ"א ועיין בתשובת ברית אברהם סימן ע"ד שהאריך ג"כ בפרט הזה אי בהודאה דרך
שייך התם דעיני' נ"ב והביא דבתשובת ב"ה ס"ס נ"ח נראה דמחלק בזה שכ' דכיון שהודית שזינתה עם ג' מנאפים
זה דעיני' נ"ב הא סגי לומר שזינתה עם אחד וע"כ דבאה לסדר תשובה-עי"ש והוא ז"ל פלפל הרבה בזה ומסיק לדינא
ודאה דרך תשובה לא מהימנא דאמרינן דהיא מערמא בכל זה ודלא כתשו' ב"ח הנ"ל וכן מבואר בפסקי מהרא"י סימן
פלפל ג"כ שהיו דבריה מראים דלאו עיני' נ"ב וסיים דהיישינן שתערים ותעשה דברים שונים כדי לאסור אותה לבעלה
עיני' נתנה באחר יעו"ש · ועיין בתשובת חתם סופר חי"ד סימן ד' הובא קצת בפ"ת ליו"ד ס"ס א' : (כו) רגלים לדבר ·
מ"ש אם אלמנה נשאת לכהן ואחר הנשואין נתברר כו' עיין תשובת נ"ל כו' ועיין בזה בס' בית מאיר לעיל סימן
שהשיג על הנ"ל בתשובה ההיא · דשם הוה עובדא אלמנה נשאה לכהן ת"י איר ובט"ו תשרי שאחריו ילדה ומתחלה
ואמרה מבעלה ואח"כ הודית שזינתה עם בעל אחותה והעלה הנ"ל שם דלולא הומר איסור כהונה היה דעתו להתיר
אחר היות הולד ל' יום דודאי זנתה מטעם האומרת טמאה אני לך חיישינן שמא עכ"ב וזה לא חשיב רגלים לדבר שמבואר
"ו דנאמנת דהכא עכ"פ אין רגל"ד שזנתה עם הפוסל אותה · והוא ז"ל כתב עליו דכל דבריו תמוהים הדא דגבי כהן
נמי פסולים אלא והוי ר"פ אין רגלים ואמתלא יותר מזה להאמין המוסכם עם הרוב · וכר מן דין במח"כ הקפה עליו
עיקר דבר זה דבר"פ אלא אפי' אלמת או מכתבת או אינה יודעת אפי' נשאת הנא כמבואר בסימן ו' סי"ח ומכ"ש
תפסול וכי ס"ד למידן ע"פ התם דעכ"ב לודאי כאילו אמרה לכשר נבעלתי (עמש"ל בסימן ו' סק"כ) · וגם במס
נ"ל שם להתיר בכהן יותר מבישראל ויסודו על תירוץ הגמ' יבמות פ"ח ע"ב היסור כהונה שאני וע"פ חילוק ב' של
סימן רכ"ב דדוקא באיסור דליתא אלא בכהונה האריך הוא ז"ל לסתור דבריו ומסיק לכן לע"ד אין בית מיחוש באשת
אין סולאת אשה מבעלה במקום ספק יותר מבישראל ומה דליתא כתובות י"ד אבל מה אעשה כו' היינו לכתחילה מלינו
כהנים ולא לענין הולאת אשה מבעלה והיינו טעמא דתשובת מיימון שהביא הנ"ל שם ע"ש · ומ"ש הבה"ע בשם רש"ל
א' אומר שזינתה והיא שותקת חייב לגרשה · הנה טעמו של רש"ל בזה מבואר בב"ש לקמן סימן קע"ח סק"ח בהוא
ואת שותק כו' ע"ש · ובב"ש כאן מסיים על דברי רש"ל אלו אבל לתירוץ הב"י בסימן זה אינו חייב לגרשה ע"פ הדין
יני שמים עכ"ל · ועיין בס' בית מאיר שכ' דבתשובת הרשב"א סימן רל"ו דקדק מרש"י דכל דין זה דחייב להוציא
מהימן לי' כבי תרי דוקא בשותקת אבל מכחשת לאו כלום ואפילו מהימן לי' כבי תרי אין חייב להוציא אפילו לצאת
וכיינו כתירוץ הב"י כו' ע"ש · ועיין בגו"ת הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי הנדפס בש"ע שלו אחר הלכות ס"ת
בזה ומלדד להקל בעובדא דידיה שנתנה אח"כ אמתלא רק שהיה ספק לבי"ד אם היא אמתלא מבוררת וגם היה דתק
גילה כי היה לה בנים דאפשר בכה"ג לסמוך ע"ד הב"י בש"ע סימן קע"ח שא"צ להוציאה אם אינו מאמין בלבו לדברי
שותקת ומסיים שם אילו היתה אשת ישראל אפשר הייתי סומך להתיר בפשיטות אך לפי שהיא אשת כהן (ע' בדברי
הובא לעיל) ומעלה עשו ביוחסין איני רוצה לסמוך על דעתי עד שיסכימו שני גדולי הוראה ע"ש באורך ועיין בת'
ן ק"נ ובתשובת ברית אברהם סימן ס"ו · ומ"ש הבה"ע אם ידוע שנתיחדה כו' עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר

 סימן

(כח) נאמנת) (פסקי מהרא"י סי' רכ"ב) : גאבל איבדה כתובתה עיקר ות
ומה שאינו בעין ממה שהכניסה לו (ואם חזרה בה (כט) ונתנה אמתלא (כב) ל
למה אמרה בתחלה כן נאמנת) (הגהות מרדכי דקדושין) דואם היה מאמינה וע
סומכת על דבריה ה"ז חייב (כג) להוציאה (ל) אבל אין כופין אותו להו
האבל אם נאנסה לא הפסידה כתובתה לא (לא) אשת (כד) ישראל ולא

ג טור וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"ד וכתב ה"ה שמסוגיא דגמרא שם יש ראיה לזה אע"ג דקי"ל כמשנה אחרונה מ"מ לענין ממון הודאתה שזנת' ברצון כמאה עדים ד. שם ושם מעובדא דהך שמיא דהוה קמיה דמר שמואל וכו' קדושין דף ס"ו ע"א ה פשוט שם בנדרים דף

פתחי תשובה

סימן פ"א שהאריך בזה וע"ש עוד בסימן קי"א. ועי' בת' ברית אברהם סימן ע"ד אות י"ד מ"ש בזה והביא שם דבתשובת מהר"י באסן ס"ס פ"ו כתב בפשיטות דיחוד לא הוי רגל"ד ע"ש מ"ש על זה : (כז) יש רגלים . עח"מ שהביא דברי התוס' והרא"ש פ"ב דיבמות דהיכא דאיכא נמי טעמא להיתר אין אוסרין אותה והב"ש המה עליו מדברי התוס' כתובות ס"ג דפליגי על זה ומסיים הב"ש וכן נראה מדברי הגהה זו היכא דאיכא רגלים לדבר אסורה ואין חילוק מדבר עכ"ל ועיין בס' בית מאיר שתמה על לשון הב"ש במ"ש ואין חילוק בדבר דודאי גם להב"ש יש חילוק בדבר דהיכא דאיכא רגלים לאיסור נאמנת לגמרי ומחוייב להוציא משום לאו דידי' ואפי' אמתלא לא מהני לה אח"כ ובאיכא נמי רגלים להיתר אינה אסורה אלא משום לאו דידה דשויתה נפשה חד"א ומועיל אמתלא עש"ה . ועי' בדברי תשובת נו"ב סי' פ' שהובא לעיל ס"ק כ"ה : (כח) נאמנת . עיין בתשובת ברית אברהם ס"ס ע"ד שכ' וז"ל איברא דלפי מה שבא במכתבו שהאשה הזאת היתה שונאת תמיד לבעלה וא"כ הא מבואר ברמ"א סי' קע"ח סוס"ע דאם היה לו קטט עמה אינו נאמן הבעל שמאמין לדברי העד דודאי מחמת שנאה אמר כן וא"כ כמו דלגבי הבעל גם להפוסקים דיוכל להאמין לדברי העד מ"מ בקטט אינו נאמן וה"ה בדידה גם היכא דהימנוהו לדידה משום רגל"ד מ"מ לא הימנוה בקטט . אך יש לחלק כו' וגם בעיקר הדין דקטט נ"ל דהוא נובע מתשובה המיוחסות לרמב"ן סי' קל"ג ושם מבואר שהבעל היה מרגיל קטטה ושם לה כמה עלילות דברים והוחזק כלו בשקר כו' וא"כ נראה דגם כוונת הרמ"א בקטט הוא ג"כ דוקא בכה"ג שהוחזק כפרן וראיה לזה מדברי תשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י"ב כו': דהיינו הדין שכ' בש"ע סי' קע"ח סעיף י' ולפת"ש שם בשם ת' גבעת שאול אין זו ראי') וא"כ מכ"ש בדידה ז י דהימנוה משום רגל"ד ה"ה בקטט דכולהו נשי אמרי גרשני ולא מקרי קטט רק בהוחזקה כפרנית אך נראה דמ"מ י"ל ג' מקרי רגל"ד להיתר כיון ששונאת תמיד לבעלה וא"כ תליא בפלוגתת הח"מ והב"ש אי מהני רגל"ד להיתר נגד רגלי"ד (עמ"ש לעיל ס"ק כ"ה) אמנם מאחר דבנ"ד היכא ג"כ קלא דל"פ כו' עכ"ל ע"ש . ודברים אלו נאמרו ונשנו שם אות י"א ע"ש : (כט) ונתנה אמתלא . עיין בתשובת חוט השני ס"ס י"ז לאחר שביאר שם דאמתלא לא מהני ל שהאמתלא היא לבלק את הגיזוק אבל לא בשביל לשום תועלת (וכמ"ש בשמו לעיל סי' ו' סק"ה) כתב איברא יש לדקד בהגמ"ר דקדושין בה"א באמרה שזינתה כו' ופיכו אם חזרה ונתנה אמתלא כו' ונ"ל דהאי אמתלא הוא נמי בהני גווני כגון שאמרה שעשתה כן מפני שבקשה להפקיע עצמה מתחת בעלה מפני שהוא מנערה וכן הוא אחר שהיא מנערהו ורג גם אבל אם היא אמרה שעשתה כן מפני שנתנה עיני' באחר מסתבר דלא מהימנינן לה מטעמא דכתיבנא גם מן הטעו לעיל (הובא ג"כ שם) דלא מחזקינן לה ברשיעי שתתן עיניה באחר בשהיא תחת בעלה וכן אם אמר הוא שעשה כן י אחרת שלא היו נוהגין לו בשביל תקנת ר"ג לא מהני עכ"ד ע"ש . ובזה נדחה ראיית הח"מ ס"ק כ"ב במ"ש ואין ו גדולה מזו שאמרו במשנה אחרונה שנתן עיני' באחר כו' ע"ש ועיין בת' ברית אברהם סי' נ"ד אות ו' מ והנה מ"ש חוט השני הנ"ל דלא מחזקינן לה ברשיעי שתתן עיני' באחר בשהיא תחת בעלה . לכאורה הוא תמוה דהם נאמתלא מחזקינן לה יותר ברשיעי שזינתה תחת בעלה אך באמת לק"מ דהא מהר"י הלוי סי' ל"ט וכת' גאוני ב כ"ו הקשה על מתני' דשלהי נדרים אמאי כראשונה אמרו בתלת הא אין מעיד עלי' אלא היא ואין אדם משים עצמו רש אמאי הוצרכה לטעמא דעיני' נ"ב הא בלא"ה אין אדם מע"ר (לשונו אינו מדוקדק מה שהקשה ולא על מתני' הא המשנה כשאומרת טמאה אני בתרומה והיא אשת כהן כמפורש בגמ' שם וא"כ לא שייך א"א מע"ר . אך כוונתו על הפוסקים זה ועפ"ז גם באשת ישראל שאמר' שזינתה ברצון) . ותירץ ע"פ דברי התוס' ב"מ ג' ע"ב על הא דמה אם יש מיד הייתי שכתבו דרוצה לעשות תשובה ומתכוין לטובה שלא לשבית חולין בעזרה . וא"כ גם בהא דשלהי נדרים לטובה שלא לעבות עוד חטא להזיר עצמה לבעלה אחר שנאסרה יעו"ש (ועיין בס' שעה"מ פ"ט מה"א דין ע"ו וכת אברהם סי' ע"ד מזה) וא"כ הכא אם לא נאמין להאמתלא לא עשתה בדבורה שזינתה מעשה רשע דמתכוונת לטובה להיפך ודוק : (ל) אבל אין כופין . פמ"ב לקמן ס"ז ס"ק ל"ו : (לא) אשת ישראל . עבה"ע ועמ"ש לעיל סי' ו' ק

באר היטב

לכהן ואחר הנשואין נתברר שזנתה קודם כ ואמרה שזנתה מבעל אחותה א"כ נעשית זונה ו לבעלה שהוא כהן עיין תשובת צמח צדק סי' פ היא נאמנת . ואם זנתה וא"י עם מי ע"ל סימ ואם ע"א אומר שזינתה והיא שותקת הוי כ"ד וחייב לגרשה מהרש"ל ועיין פרישה סימן קע"ח ע"א אומר שזנתה ואומר שבעלה יודע שזנתה שותק והעד מהימן ליה כתרי כתב מהרש"ל לגרשה לצאת ידי שמים וע"פ הדין אינו חייב לג ואם אינו שותק ואמר לעד מגין לך זאת אז אי להוציא אפילו מדינא שמים . אפילו אם מא אח"כ אלא משום לזות שפתים יגרש אותה אומר שזנתה ואין הבעל יודע אז אפילו א הוי כאלו לא שתק דאין שתיקה ראיה אלא יודע אם זנתה . ואם ידוע שנתייחדה ואמרה שזנתה נראה דנאמנת ע"ל סימן קע כהה"ג וב"ש : (כב) לדבריה . כתב הח"מ דלא אין מועיל אמתלא ע"ש : (כג) להוציאה . ואם מעיד על כיעור אין חייב לגרשה אפילו אם ה בעיניו כתרי מהר"ס מלובלין סימן פ' : (כד) אפילו אם היה סוף ביאה ברצון מותרת לבעל

כהן : הגה ועיין לקמן סימן קע"ח ס' פ' אמר א' (לב) על אשה אחת (לג) שזנתה עמו
ליה כעד א' [לג] דפלגינן (כו) דיבוריה (רשב"א סי' תקנ"ב) ואם היא הודית לפני

באר היטב

היה באונס אי כאלו הסוף נמי באונס
ן יצרא תקפי' ש"ס : (כה) כהן · אע"ג דאסורה
ל נסתחפה שדהו ומזלו גורס דהוא כהן :
דיבוריה · ואם בא עוד ע"א ומעיד כן מצטרפים
ל זה וזה והוי שני עדים ואפילו אם השני
דזינתה עם הראשון לא נפסל הראשון מחמת
ל השני כי לא נפסל ע"פ ע"א ח"מ ב"ש :

פתחי תשובה

(לב) על אשה אחת · עיין בתשובת ט"ז סי' ע"ב
(בסתירת היתר הב' על נדון השאלה דידי') שכ' דלכאורה יש
היתר לאשה זאת דנדון דידיה ע"פ דברי הרשב"א בתשובה סי'
אלף רל"ז והובא בד"מ בח"מ סי' ל"ד ובסמ"ע שם ובתשובת ח"צ
סי' ק"ן ובתשובת עט"צ סי' כ"ח דדוקא היכא שאמר אשתך
זנתה עמי אז פלגינן דבורי' אבל כשאומר אני זניתי עם אשתך
לא פלגינן דבורי' משום כשאתה לוקח תיבות אני זניתי לא נשאר
בעדותו שום טעם ע"ש וכאן כיון שעד הא' העיד שהוא זנה
ה הזאת לא אמרינן פלגינן דבורי' · אך באמת אין זה היתר כלל מכמה טעמים · חדא דהרשב"א יחידאה הוא בדין זה
תחילות בכודו הגדול כל ראיותיו בזה סתורות ואין להם על מה שיסמוכו · ועוד דאפי' נודה להרשב"א בחילוק זה מ"מ
אסורה דאפי' הרשב"א מודה כאן אחרי שהעדים עשו השובה דהכא גם לדעת הרשב"א היכא דא"א למיפלג דבורו כגון
אני זניתי לא אמרינן מתוך שאינו נאמן על עצמו אינו נאמן גם על האשה אלא אדרבה איפכא אמרינן מתוך שנאמן
נאמן גם על עצמו וכמו דמצינו בפלוני רבע שורי ברמב"ם פי"ב מהל' עדות ובטור וב"י ח"מ סי' ל"ד אך דאעפ"כ בטלה
טעם גזרת הכתוב אל תשת רשע עד וכמו דלרב יוסף דלא סבר פלגינן דבורו הפסול לעדות מטעם רשע ה"נ נשמע לרבא דסובר
מ היכא דא"א למיפלג אז מאמינים לו גם על עצמו מטעם מגו אלא שעדותו פסול מטעם רשע וא"כ בנדון השאלה שהעדים
ה בתשובה כמה ימים קודם לכן ולא שייך אל תשת רשע עד מהני עדותו בין על האשה ובין על עצמו · ואע"ג דמבואר בח"מ
דבעינן תחלתו וסופו בכשרות·כבר כ' הש"ך בסי' ל"ד ס"ק ל"ג דבפסול עבירה לא בעינן תחלתו וסופו בכשרות·ואפי' אם יאמר
הודאה הוא הש"ך בדין זה ולא קי"ל כוותי' וכן פסק מו"ז הגאון מהר"ר העשיל ז"ל (עמ"ש בזה בפ"ת לח"מ שם סי' ל"ד
ה אינו מועיל כלל לנ"ד דהרי הרשב"א שם כתב עוד והא דהאומר הרגתי פלגינן דבורו היינו דפלגינן מה שאומר שהרגו במזיד
דבשוגג הרגו אבל באומר אני זניתי עם אשתך שוגג לא משכחת לה דאין קישוי אלא מדעת גם באונס לא משכחת לה דיהרג ואל
משים עצמו רשע עכ"ד וא"כ בנ"ד דהעדים כבר שבו והרי מבואר בב"ש סי' י"ז ס"ק י"ט דבעובר עבירה באונס לא בעינן
סופו בכשרות שפיר מצינן למפלג דבורו שעבר באונס כו' ודוק · ועוד דגוף דבר זה שכ' הרשב"א דמקרי בזה רשע לא סליק
ו דהלכתא כמבואר בתשו' הרא"ש כלל כ"ד ובא"ע סי' י"ז ס"ו וא"כ שפיר פלגינן דבורו ואשה זו אסורה אליבא דהלכתא :
ל דהילוק זה של הרשב"א הוא רק לד"נ אבל לאסור אשה על בעלה מודה דהרי שפיר מצינו לפלוג דבורו ומה שאמר
י זניתי עם אשתך היינו בשוגג שהיה סבור אשתו ואת דלא משים עצמו רשע אך אם מעיד בד"נ להרוג האשה א"א
ן דהרי צריך להעיד שהתרה בה ואיך סבר אשתו זאת · ובהכי ניחא דברי הרשב"א דבסי' תקנ"ב דמיירי לענין
ל בעלה לא הזכיר כלל חילוק זה רק בסי' אלף רל"ז דשם איירי לענין קטלא שם הזכיר חילוק זה · וא"ש נמי מה דהרב
בכאן) שהביא דין פלגינן דבורו לא הזכיר כלל חילוק זה ובודאי לא נעלמו ממנו וע"כ כמ"ש דאין שום נ"מ בזה לדינא
דלא שייך דין נפשות (ובהגה שם כתב עוד דכשמעיד בלשון אשכנז בלא"ה לא שייך כלל חילוק הרשב"א כי בל"א א"א
היבה אחת גוף הזנות והפעולה על עצמו רק מוכרח לומר איך האב מטמא גיוועזין ושפיר מצינו לפלוג משא"כ כשמעיד
קודש שכולל בתיבה אחת זניתי כו') מכל הנ"ל נראה שאין לאשה זו שום סמך היתר מכח דברי הרשב"א הנ"ל עכת"ד
ך וגם בסי' ע"ד מזה (ומ"ש בסוף התשובה ההיא בשם הגאון הספרדי דנראה לו דבעל שאמר אשתי זנתה נאמן
לכונה הואיל ובידו לגרשה כו' והוא ז"ל השיב לו אין הנדון דומה דאף אם יגרשנה ותתקדש לכהן כו' ע"ש יש לתמוה
ינו דברי הרמב"ם והש"ע לעיל סי' ד' סכ"ז כמ"ש והאשה אינה בחזקת זונה כו' וצ"ע) · ועיין עוד בתומים סי' ל"ד
שמעתתא כלל ז' ובתשובת זכרון יוסף סי' ז' ובס' קהלת יעקב בסי' י"ז סעיף ז' שהאריכו ג"כ בדברי הרשב"א הנ"ל ·
קס"י הביא מקצת דברי הנו"ב הנ"ל כמ"ש דאמרינן אפי' אליבא דרבא דסבר פלגינן דבורו מ"מ היכא דא"א למפלג
זנו דנאמן אהאי נאמן ג"כ על עצמו וכתב עליו דהא ודאי ליתא דהא קיי"ל דלעולם אינו נפסל לעדות ע"פ עצמו
מסתבר כלל ע"ש ועיין בנו"ב תניינא ס"ס ע"ז : (לג) שזינתה עמו · עיין בתשובת נו"ב שם בד"ס משתעף שכ' דלפ"ד
בתשובה שהובא ברא"ש סוף פ"ק דמכות מסתעף דין חדש דדוקא אם אמר שהוא בעצמו זנה עם אשת פלוני ואף
ן זניתי שפיר פלגינן דבורו ואסרינן אותה לבעלה ע"פ עדותו אם יש עד ב' אבל אם מעיד על קרוב שאחיו או
יתר קרוביו זנתה אשת פלוני עמהם לא פלגינן והו"ל עדות שבטלה מקצתה ובטלה העדות לגמרי לשיטת הרא"ש
ו השיטה היותר מהוררת וכן האי דהרגתיו שמשיאין אשתו (כדלעיל סי' י"ז ס"ז) היינו כשמעיד על עצמו אבל
אתי או קרובי הרגו לפלוני אין משיאין על פיו · אמנם מדברי התוס' סנהדרין דף ט' מוכח דלא ס"ל כשיטת הרא"ש
ש: [לג] דפלגינן דיבורי' · עבה"ע מ"ש ואם בא עוד ע"א כו' ואפי' אם השני אומר דזינתה עם הראשון כו' (ע'
סי' פ"ז ס"ק כ"ז) · והנה מלשון זה מבואר דבדרישה מיירי כשאמר השני שזינתה עם אחר ואף דשני העדים לא ראו
בבת אחת מ"מ מצטרפין וכן מבואר לעיל סי' י"א ס"א בהגהה דשני עדי ביאור מצטרפין כו' וכתבו הח"מ וב"ש שם
עדי טומאה מצטרפין כו' ע"ש וכבר כתבתי שם בשם תשובת מהר"א ששון ונו"ב וחמדת שלמה בזה וע' בח"מ סי' ל'
· ובעת ראיתי בתשובת זכרון יוסף סי' ז' שהאריך ג"כ בענין זה ודעתו דהעיקר כהפוסקים דאף לדיני איסור מצטרפין
ו ראו בבת אחת וכתב דנ"ל עוד דאפי' לאותן הפוסקים שכתבו דלענין גיטין וקדושין עדות מיוחדת פסול י"ל דה"מ
קדושין דשייך בהו ד"נ דאמרי' מהרה יבנה בהמ"ק וידונו ד"נ ע"י קדושין אלו או גט זה שנעשו בעדות מיוחדת ושטב
לא קדושין מאהר לכהונה או עם אחר אבל לאסור אשה לבעלה ע"י זנות דלא מני אתי לידי נפשות לעולם דמס
ל ומכלי סתרא אסבר דודאי מצטרפין כו' ומ"מ מסיק למצות היתר לאשה דנדון השאלה שם משום ספק ספיקא א'
א י"ל כהפוסקים דעדות מיוחדת פסול ואת"ל כשר ספק דילמא לא מקרי הכא עדות כלל דהוה כאני זניתי דהרשב"א

פי'

א׳ שנטמאת הנחשד מצטרף (כז) (לד) עם הא׳ לאסרה על בעלה (פסקי מהרא״י סי׳
הודית לפני א׳ שזנתה ואח״כ אומרת שקר הוא ומכחשת העד המעיד עליה מותרת
אף אם מאמין הבעל לעד המעיד עליה (לה) דאמרינן בתחלה שהודית נתנה עיניה באחר
חוזרת בה (שם במהרי״ק שורש פ״ב) אשה שאמרה לבעלה שזנתה אע״פ שאינה נאמנת
עמד וגירשה (לו) אסור (כח) להחזירה ואפילו אם החזירה יש לחוש (מהר״ם פדואה סי׳

באר היטב

(כז) עם א׳ וכו׳ · היינו דאיכא רגלים לדבר אבל מה שהודית לפני ע״א הוי כאלו ראתה דזנה דיכולה להכחיש את א״ע · ומצטרפין את הנח כאלו הין ב׳ עדים ח״מ ב״ש : (כח) להחזירה בשמדת בדבריה לאחר שגירשה אבל אם חזרה

פתחי תשובה

כר׳ ועוד כתב להמציא היתר ממה שהעיד בתחלה בפני ב״ד שנער ראובן והכחישתו ואח״ז העיד שמעון והכחישתו דמיד שהכחישה את ראובן עדותו בטילה דקיי״ל עד א׳ בשהכחשה לאו כלום הוא כו׳ וא״כ כבר בטלה עדות ראובן לגמרי וכי אתי שמעון בתר הכי ומעיד לא מהימן אפי׳ לא הכחישתו משום דלא הוי אלא עד א׳ בדבר ערוה דאינו כלום וכ״ש השתא שהכחישתו גם לדידי׳ והא דשני עדי כיעור ושני ע״ע מצטרפין נ״ל דמיירי שניהם העידו בב״א טרם הכחישה א׳ מהם א״נ מתחלה ולבסוף צווחת ומכחישתם משא״כ באם הכחישה כבר עד הא׳ תו לא מצטרף עד הב׳ אליו לאוסרה וכן נ״ל אחר הלואה נמי לא מצטרף עד הב׳ לעד הא׳ אלא בשעדיין לא נשבע הנתבע על פיו להכחישו כו׳ וכן נ״ל להורות דהכא בנ״ד נמי לא גרע מנשבע דהתם ואדרבה עדיף שהתורה האמינתה נגד ע״א כשנים ושוב אין השני מצטרף לא עכ״ד] : (לד) מצטרף עם האחד · עבה״ט בשם ח״מ וב״ש שכתבו היינו דאיכא רגלים לדבר כו׳ ועיין בתשובת רבי אייגר ז״ל סי׳ פ״ח בד״ה וזהו נראה ובסי׳ צ״ט בד״ה ואף בגו״ת רשב״א · שכ׳ דא״א לפרש כן דא״כ איך כתב שם מאן לימא לן דאפי׳ כה״ג מהני טעמא דעיני׳ כו׳ הלא בזה כבר הארין מקודם מדברי תוס׳ דברגלים לדבר לא עג״כ א״ו דבא לחדש דאף בלא סברת דרגלים לדבר י״ל דבכה״ג במקום עד א׳ לא תלינן בעיני׳ נ״ב דבכה״ג לא בכל פעם יזדמן כן שיהיה עד א׳ ע״ש (ע׳ בת׳ ח״ל סי׳ ק״נ הובא נקלרה בבה״ט לעיל סי׳ ו׳ ס״ק כ״ג) ובסי׳ בתשובת הגאון בית מאיר הסכים עמו וכ׳ דיפה פי׳ כוונת התה״ד וסברא גדולה היא זו דאפשר במקום ע״א מ״ל משום דעד א׳ זה חשיב כרגלים לדבר אולם יש להלין בעד הח״מ וב״ש שהוקשה להם דמשמע מהרמ״א שזה עדים ממש דאפי׳ ב״ד מפקיעין וע״ז יש לפקפק הרי עד שהודאה לחוד לאו מידי הוא משום די״ל עג״ב רק ע״י נפתוק אף עדותו וי״ל דלא חשיב עדים של תורה דהוי דומיא דנפיק ג׳ ריבעי דממונא אפומא דחד לכן פירשו דלדבר וא״כ שפיר חשיב עד הודאה בלא עד זה עכ״ד ע״ש · ועיין בשו״ת הגאון החסיד מהר״ש זלמן זצ״ל מלאדי ז״ל חולק על הח״מ וב״ש בזה (אך בסגנון אחר) וכתב דודאי מסתימת לשון רמ״א לא משמע כלל כפי׳ הח״מ וב״ש ודאי כ״ל לרמ״א לפרש ולא להיות עיקר הסר מן הספר ומכ״ש באחר דבסיפא הודית לפני א׳ מיירי רמ״א בדלי כמבואר מח״מ וב״ש שם א״כ סכינא חריפא כו׳ רק האמת יורה דרכו למעיין בפסקי מהרא״י שביאר היטב טעמו משום דכיון דאילו לא אמרינן עיני׳ נתנה באחר הו״ל עדות גמורה דנטמאת ע״י צירוף ומאן לימא לן דבכה״ג עג״ב פי׳ דלא אמרינן עג״ב אלא בדליכא רק שוית אנפשה חד״א אילו לא אמרינן עג״ב ולא בדאיכא עדות גמורה אמרינן עג״ב וכיון דלא אמרינן כלל עג״ב א״ל לרגלים לדבר ע״ש עוד : (לה) דאמרינן בתחלה שהודית · ע׳ ס״ז ס״ק ל״ט : (לו) אסור להחזירה · עבה״ט ועיין בתשובת נו״ב סי׳ י״א שנשאל אודות אשה אחת שיצא עליה ועי״ז בא תיגרא בבית והיה הבעל מכה אותה וגיזם להרגה ונתיעצה עם שכנתה להודות שקר על עצמה שזנתה ועשתה והלכה אל המורה ואמרה נטמאתי ואני רוצה להתגרש ושלח המורה וקרא להבעל ושאל אותו אם הוא מאמין כן ופסק המורה שיגרשה (עמ״ש לקמן סי׳ קע״ח ס״ע ס״ק כ״א) וכן עשה וגירשה בלא כתובה והלכה לבית לה נודע לבעלה כי אשתו טהורה היא וגם נודע מהדברים שדברה עם שכנתה בכן רוצה הבעל לחזור ולקחתה וגם האשה זאת והומרת לא נטמאתי ועתה אמתלא לדבריה הראשונים כנ״ל ושאל השואל אם מותרת לחזור לו אם נאמין לאמתלא בכבר נתגרשה גם שאל אם הפסידה כתובתה · והשיב הנה בח״מ ס״ק כ״ח מתיר לסדית באמתלא אף היכא (ע״ש בסוף הספר בהשמטות) ולכאורה דבר זה במחלוקת שנוי׳ בין הט״ז והש״ך דלדעת הט״ז ביו״ד סי׳ א׳ סי״א אמתלא כיון שעשתה מעשה וקבלה הגט ולדעת הש״ך בסי׳ קפ״ה סק״ה דהיכא שהאמתלא הוא גם על המעשה ול בלא מעשה מהני ה״ה כאן מהני אמתלא ואפשר דגם הט״ז יודה בכאן כי מעשה הגירושין מצד עצמם אינם מורי ונ״מ נראה דיש להתיר בזה כי דין זה תליא בפלוגתא שבין הראב״ד והס״מ בפי״ח מהא״ב שהובא בב״ש בסי׳ ולדעת הס״מ שם כיון שאין בעלה מחוייב להאמינה אין זה אמתלא ואף לדעת הראב״ד הרי כתב הב״ש שם דבאשת י״א הראב״ד מדהפסידה הכתובה וא״כ בנ״ד שהיא אשת ישראל לא מהני אמתלא אפי׳ קודם שנתגרשה :

ואמנם חתרתי למצוא היתר לאשה זו ממקום אחר והוא כיון שקודם שהודית על עצמה אמרה בפני שכנתה האמת דעתה שאין הודאה זו בלב שלם והא ודאי שאם היתה אומרת כן בפני שני עדים אפילו לא היו העדים יודעי אמת אפ״ה ע״פ דברים שאמרה שמה שתודה הוא שקר שוב לא איתחזק איסור בהודאתה כו׳ ולפ״ז בשני עדים גם עד א׳ או אשה נאמנת וע״כ לא בעינן שני עדי מודעא אלא בדבר שבממון אבל במלתא דאיסורא להתיר נאמן מן התורה בודאי אם אינו דבר שבערוה ולא איתחזק איסורא והחזרת סוטתו אינו דבר שבערוה דאין כאן לאו ואף דטומאתה כתיב בה מ״מ אינו ערוה ממש כו׳ והיכא דנאמן עד א׳ אין חילוק בין איש לאשה וא״כ איתחזק איסורא רק מחמת הודאתה ועל הודאתה עצמה אנו דנין ומעידה השכנה שבעצתה נעשית ההודאה הנ״ל והיא בעצמה יודעת מהשכאות וקטטה שבינה לבעלה א״כ לא שויתה נפשה חד״א כלל · אך כל זה לענין להתיר אבל לחייב את בעלה כתובה פשיטא שאין אשה ועד א׳ נאמנים בדבר שבממון · אמנם מטעם אחר אסורה לבעלה הראשון שהרי גירשה משום ש״ר כו׳ (הובא לעיל סי׳ יו״ד סק״ג עמ״ש שם וגם עי׳ בתשובת גבעת שאול

מ

(לז) שראה אשתו (כט) שזינתה או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרוביה

ו לשון הרמב"ם שם בפכ"ד מהל' דשפט

רכא שאין דבר שבערוה פחות משנים ומעובדא דהסוא סמיא וכו' קדושין דס"ו ע"א

באר היטב

ה ותומרת טהורה הייתי ונתנה אמתלא
הראשונים אז מותר להחזירה ד"מ ח"מ ב"ש :
זינתה · עיין דינים אלו בתשובת הרשב"א סימן

פתחי תשובה

מזה) · וגם בלא"ה גם הבעל כשאמר שמאמין לדברים שויא
אנפשיה חד"א ולדידיה לא מהני אמתלא אחר שעשה מעשה
וגירשה כו' (אף דלעיל הביא דברי הח"מ דמתיר אף אחר
גירושיה נ"ל שהוא מחלק בין דידיה דעביד מעשה גירושין

ת מעשה גדול לבין דידה דלא נתבד מעשה כ"כ מה שקבלה הגט וכן כתב בס' ב"מ ע"ש) עכ"ד ע"ש :
תשו' חמדת שלמה סי' כ"ז שתמה על הנו"ב הנ"ל במ"ש דהחזרת סוטתו אינו דבר שבערוה כו' וכ' עליו שדברי
ה הם הלא עיקרא דמלתא דדבר שבערוה בעינן שני עדים מאיסור סוטה ילפינן כדאיתא סוף גיטין ובסוטה דף
ל סי' י"ו ס"ק י"ג וגם בנו"ב סי' נ"ה) וגם גוף הסברא שכתב הואיל דהשכנה מעידה על תחלת הענין כו' הוא
ה דכיון דכבר נתחזקה ע"י שהפסידה כתובתה שוב אין עד א' נאמן להוציאה ואי נימא דע"א נאמן לא ידעתי מאי
אשה אהרת מהיא גופה ע"כ כל דברי' המוסים בזה ואין לבנות יסוד עליהם כלל ע"ש · ולע"ד בעיקר הסברא על
נ"ל במ"ש דסוטה לא מקרי דבר שבערוה אפשר להלין ולייטב קצת עפמ"ש לעיל סי' ו' סי"ז ס"ק ע"ז בשם רבינו
גר ז"ל סי' פ"ה דאף אי הללות כהונה הוי דבר שבערוה מ"מ היכא דלא הוי רק מחמת שויא אנחד"א בודאי לא
שבערוה ע"ש וא"כ גם הכא לדינא שפיר קאמר הנו"ב דבכ"ד ע"א נאמן דלא הוי דבר שבערוה כיון דלא הוי רק
יא חד"א · רק דהלשון קשה דמלשונו משמע דכל איסור סוטה לא הוי דשב"ע וע"ז השיג שפיר אבל לדינא יש
ריו בזה · ושוב מצאתי בתשו' ברית אברהם סי' פ"ב בתשובת הגאון מליסא ז"ל שכתב ג"כ חילוק זה דמפרש שם
ינו יונה (לעיל סי' ס"ח ס"ו בהגהה) דלהכי בפ"פ מהימנא נאמנות מסום דליכא נאמנות להבעל אך לשויא חד"א
דבר שבערוה אך הגאון בעהמ"ח שם הולק עליו כיון דשויא חד"א הוא מטעם נאמנות על עצמו לגבי דידיה הוי
בכ דאף שגם הגאון בעל הפלאה כתב חילוק זה לענין מעלת יוהכין שאני התם דהוא רק חומרא בעלמא י"ל דלא
החמירו בכה"ג ע"ש וצ"ע :

זה אם מותר להחזירה ע"י אמתלא לאחר שגירשה עיין בתשו' שיבת ציון סי' ע"ד שהאריך הרבה בזה וכתב שם
פל בדברי אביו ז"ל בתשובה הנ"ל וגם בדברי הח"מ וב"ש שכתבו דאם נתנה אמתלא מותר להחזירה דמשמע אפי'
ובאמת בתשו' מהר"ם פאדוה שם היה המעשה בדיעבד שכבר החזירה אחר הגירושין וגם שם היה המעשה שהבעל
מתחלה כלל ואדרבה אמר בפני' שהיא אצלו בחזקת נגועה ורק להפקיע עצמה ממנו אמרה כן וע"פ עדי אנשים
שם בזה פסק מהר"מ"פ שמהני אמתלא ולא כן בנדון שכ' הרמ"א ז"ל אם עמד וגירשה משמע מעצמו מבלי שבה
מחמת שהאמין לדבריה בזה יש מקום לומר דל"מ אמתלא כי הבעל החזיק הנאמנות שזינתה ע"י מעשה הגירושין ·
גם על לשון הרמ"א ז"ל שכ' ואפי' אם החזירה יש לחוש ולא כתב להחליט הדין שאף אם החזירה אסורה עליו
שם שנית · והאריך שם בכל זה ומסיק לדינא דאשה שאמרה לבעלה שזינתה אע"פ שאינה נאמנת אם עמד הבעל
גרשה אסור להחזירה ולא מהני שום אמתלא לגבי הבעל לבטל המעשה שעשה שגירשה ע"פ דבריה והאמין לה שזינתה
והחזירה יש ספק אם מותר לקיימה ודבר זה תליא בשני תירוצי התוס' ור"ן בשלהי נדרים אי מה דאין אשה נאמנת
זה על בעלה הוא מדין תורה או מתקנת חכמים · וכל זה אף אם הוא באופן שלא היתה נאמנת מצד הדין לומר
ש"ש בנדון השאלה (בעובדא דידיה) שהיו עדי כיעור ועדי יחוד וקלא דל"פ שבזה היתה אסורה עליו מצד הדין
מרה שזנתה אף שלא גירשה עדיין ועתה כשגירשה פשיטא שאסור להחזירה ואפי' אם היתה נותנת אמתלא טובה
היה מהני שום אמתלא לגבי הבעל ובפרט שאין כאן אמתלא כלל דמה שאומרת שמתוך טירוף הדעת אמרה שזינתה
תלא הניכר לב"ד לכן היא באיסורה קיימת לעולם ואפי' אם עבר והחזירה אחר הגירושין כופין אותו להוציאה
ע"ש · ושם בסי' ע"ה האריך עוד בזה בענין אם עבר והחזירה אם יש לחוש לבניהם שיוולדו להם מטום חשש
רבנן כדעת ר"ת בתוס' יבמות דף מ"ע ואם עכ"פ הם פסולים לכהונה (ע"ל סי' ד' סע"ו בב"ש ס"ק כ"ה ומ"ש
ע"ש) : (לז) שראה אשתו שזינתה כו' · ה"ז חייב להוציאה כו' הנה ברמב"ם פכ"ד מהל' איסות מבואר כמעט להדיא
זה גם באומר שראה אשתו שזינתה אין ב"ד כופין אותו להוציאה אלא דחייב לצאת י"ש וכמו בסעיף הקודם ·
ין זה בהלכה י"ז ואח"כ בהלכה י"ח סידר הדין שבש"ע סעיף הקודם ומסיים ואין ב"ד כופין את הלים לגרש
מדברים אלו עד שיבואו ב' עדים · ומשמעותו הפשוט משובב נמי על הלכה י"ז וכך הבינו מדבריו הרבה תשובות
ועיין בתשו' מהר"י הלוי אחי הט"ז והיא נדפסת בת' ג"ב סי' כ"ו כתב ג"כ בפשיטות דאין כופין אותו בב"ד
הביא שם דבתשו' הר"א מזרחי סי' כ"ה תמה ע"ז (מכיון דשויא אנפשיה חד"א למה לא נכופו הא מסיק הסוגיא
ות דפ"פ כעדים דמי והרי בסוגיא הנ"ל מדמה לאומר לאשה קדשתיך ושם כרור שאם נשא מקרובותיה כופין אותו
מביא הבה"ט בשמו לעיל סי' מ"ח סק"ב) והוא ז"ל כתב דלק"מ דס"ל להרמב"ם כרבו הרי"ף דכל זמן שאין עדי
עדי קינוי וסתירה אין כופין אותו בב"ד להוציא אף אי שויא אנחד"א רק לצאת ידי שמים תובה עליו לגרשה
כא עליה ע"פ דבורו כו' ועפ"ז מסיק שם דגם באומר פ"פ מצאתי נמי אין כופין אותו בב"ד להוציא רק אסורה
לגרשה בכא לצאת י"ש ומה שאמרו דפ"פ כעדים דמי היינו לענין שאסורה עליו אבל לא בענין כפיות ב"ד ע"ש ·
בית מאיר הביא קצת מדברי מהר"י הלוי אלו וכתב עליו דיפה דיבר די"ל שסובר הרמב"ם דכל שאין הב"ד
י אדם אף אין נוקקין להוציא בכפיה וכבר כתב הרמב"ם סופ"א מהא"ב דאין מענשין אשה האומרת נתקדשתי
שמענין אינו ברור לב"ד ע"י עדים או חזקה לא מענשינן וה"ה י"ל דאין כופין ודמות ראיה יש לזה מיבמות
סיים דא"כ ה"ה נמי יש להסתפק בדינא דסי' מ"ח גופיה ע"ש (לע"ד אפשר לחלק דשאני התם שנאסרה קודם
הנשואין וכמו דמחלקין כה"ג גבי קול לעיל סי' מ"ו וצ"ע) :

ועיין

שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם שזנתה אשתו (לח) בין שהיה האומר ו
בין שהיתה אשה (לט) הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת ה"ז חייב להוצ
ואסור לו לבא עליה ויתן כתובה ואם הודית לו שזינתה תצא בלא כת
(מ) זולפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה ז

ז ס"ס כ' לא נתברר לי דברי רבינו וכו' וסיים שצריכין תלמוד והכ"מ כתב שם משום דכשהוא עצמו ראה שזינתה היה מוציאה שלא בכתובה והוא טוען פרעתיך ודאי ואם תרצה להפרע אומר לה תשבע לי וצריכה להשבע בנקיטת חפץ משא"כ ... לא ידע שזינתה אלא ע"פ עד א'

פתחי תשובה

ועיין בתשו' בגדי כהונה סי' ג' האריך בזה ודעתו ג"כ דגם באומר שראה אשתו שזינתה ב"ד כופין אותו להוציא ומבו
הטעם כיון שיכול לחזור בו אף בלתי אמתלא (ע' בט"ז ס"ק י"א) ואין לחקשות מאי שנא מהאומר קדשתיך ע
ר"ם מ"ח) דהוא אסור בקרובותיה משמע איסור עולם אף אם חוזר ומ"ש מאומרת א"א אני (לעיל סי' מ"ז ס"ד) ומ
טמאה אני (בי"ד סי' קפ"ס) דצריכה אמתלא להתירה די"ל נ"ל דדוקא בדבר הנוגע לאחרים צריך אמתלא כי הו
אין יודעים האמת אבל בדבר שנוגע בינו ובינה והם יודעים האמת שקר דיבר תהלה מהני חזרה בלא אמתלא · וכ
שגם בתש' נ"ל סי' ק"ד הביא חילוק זה בשם איכא מאן דבעי למימר רק שהקשה ע"ז מהא דאמר בסוף נדרים ומודה
שאם מת שאינה אוכלת בתרומה כו' (וכן סתר סברא זו בת' חכם צבי ס"ס מ"ד יעו"ש) והוא ז"ל כתב ליישב קושייתו
ועיין בתשובת ברית אברהם סימן פ"ו אות ב' שהביא סברת הנ"ל שהובא בנ"ל ודחה אותה דמלבד מה שהקשו ע"
שם וכת"ל בס"ס מ"ד הנה הדבר מפורש בתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' י"ב (הוא מה שהובא בש"ע לקמן סי' קע"ח
באחד שהוציא קול שנתברר לו שאשתו זינתה דבלא אמתלא א"י לחזור ושויא חד"א ע"ש וכתב דלפ"ז כיון שמבואר
דא"י לחזור בלתי אמתלא הדק"ל למה לא נכופו בדיני אדם ולכן נראה ברור דודאי היכא דשויא חד"א כופין להוציא כ
פשטות הסוגיא דפ"פ כו' (עמש"ל סי' ס"ח סק"ד) אך דהמעיין בדברי הרי"ף והרא"ש שלא כתבו כלום באמר הבעל
ליה כבי תרי דאינו חייב רק בלאו י"ש אך שכתבו לדינא להזהיר להבעל דאי מהימן ליה חייב להוציאה לצי"ש
שעדיין הבעל לא אמר כלום אבל היכא שהבעל אמר להדיא שהוא מאמין ושויא חד"א כופין בדיני אדם וגם הרמב
כתב אך הדין להורות להבעל באם ראה שזינתה או שמאמין להעד דמחויב לגרש וע"ז סיים דאין ב"ד כופין בדבר
אלו אבל לא הזכיר הרמב"ם כלום באמר הבעל כן דודאי שויה הד"א וממילא כופין בדיני אדם לגרש היכא דאינו
אמתלא כו' עכ"ד וע"ש עוד בסי' נ"ד מזה · ולע"ד אף דבדברי הרי"ף והרא"ש אפשר לפרש כן אך בלשון הרמב"ם
דוחק להעמיס כן גם בת' רבינו עקיבא איגר ס"ס פ"ח (יובא לקמן סי' קע"ח ס"ט) כתב בפשיטות דמשמע מדברי
גם באומר שראה שזינתה אין כופין אותו להוציא כו' ע"ש ועיין עוד בת' רע"ק איגר סימן ק' הובא קצת לעיל ס
י"א ס"ק י"א : [עי' במבוא ותראה כי כל החקירה זו הוא רק במקום דיש להם רבות לזה מהממשלה] :

[ועיין בתשו' ח"ם סי' כ"ח שכ' לרב אחד מה ששאל אי ב"ד כופים למי דשויא נפשיה חד"א או נימא לדידיה
ליחוש לנפשו אבל ב"ד אין כופים · הנה עיניו שפיר חזו בתשו' נ"ל סי' ק"ד דשם מבואר בכפל פעמים שב"
והוא פשוט מאד ומכל מקום נ"ל היינו דוקא בשאר איסורים אבל באשתו זינתה בפניו ושוב חוזר בו אין כופין להתיר
שחוזר בו נהי לדידיה אינו חוזר ומגיד וכבר אסרה עליו כמו נדר או כמו עד שאינו חוזר ומגיד מ"מ הדבר אל
וגט מעושה שלא כדין פסול מה"ת ואם אמת שלא זינתה אין כדין לכופו וא"כ הכפי' הוי גט מעושה שלא כדין ופסו
מן הספי ממזרים ע"כ אין לכופו לגרש ואומרים לו שנאסרה עליו אבל אין לנו לכוף להוציא ע"י גט מעושה וכ
הרמב"ם ספ"ט מאישות באשה שאמרה א"א אני ושוב נתקדשה ולא נתנה אמתלא מספקת אסורה לשני ומ"מ לא
מספק (וכן הוא בש"ע לעיל סימן מ"ז ס"ד) הרי אע"פ שאסורה לו בודאי ומפרישים אותם בע"כ דודאי אלינו שאס
מכח שויה נפשה חד"א מ"מ הקדושין מסופקים אצלנו וה"נ אין להתירה בגט מעושה · אמנם כל זה אם חוזר ד
בראשונים אבל בעומד בדיבורו שזינתה הנה הרמב"ם ס"ל גם בהא אין כופין להוציא שלא ע"י עדים ברורים כמ"
פכ"ד מאישות הלכה י"ז כו' אך הריטב"א קידושין דף פ"א חולק והיינו בעומד בדבורו שזינתה אבל אם חזר בו
אם יחלוק אדם בזה והגאון בית מאיר לא עמד בכל זה כו' וכל זה בענין לכוף לגרש אבל בכל שאר ענינים
מביעה בכותחת דב"ד כופין לקיים אבר אסר על עצמו עכ"ל ע"ש] : (לח) בין שהיה אומר · וכתב במל"מ פכ'
דין י"ז בשם תשובת הרשב"א סימן קי"ח דאפילו עובד כוכבים בין מסל"פ בין מתכוין להעיד אי מהימן ליה (חייב) לה
ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סימן פ"ח שכ' דמדברי רשב"א אלו משמע דלא כמהרי"ק שהובא בהגהה סעיף זה
י"ש לומר דמהימן ליה כבת ר"ח דאינו משקר · הגם דאפשר לדחוק כו' מ"מ סתימות דבריו לא משמע כן · ו
בסימן ק' וק"א ועמש"ל ס"ק מ"ב : (לט) הואיל וסמכה דעתו · עיין במל"מ שם שהביא בשם הרשב"א בתשובה
רל"ז שכ' הא דבסומכת דעתו עליבן דאמרינן דחייב להוציא דוקא שהאשה שותקת אבל במכחישתו אינו חייב
כדאמרינן בעלמא עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ע"כ והוא ז"ל כתב ע"ז ולדעתי דבר גדול דיבר הנביא עכ"ל · ו
רבינו עקיבא איגר סי' נ"ט (בד"ה ואף במכחישתו) שהביא ג"כ דברי הרשב"א הנ"ל וכתב דמדברי תשו' מיימוני
אישות פ"ס כ"ה מבואר כמעט להדיא דאף במכחישתו שייך מהימן ליה לענין איסורא והכי יש לדייק מדברי הרמ"
(סעיף הקודם) הודית לפני א' שזנתה וא"כ אומרת שקר הוא כו' דאמרינן בתחלה שהודית כו' מבואר להדיא
חזינתה בכה"ג אסורה דמהימן אף במכחישתו (ומ"ש עוד שם אמנם במקור הדין הוא במהרי"ק שורש פ"ב מגבה
בהיפוך כו' ע' בסימן ק' שם דהגאון בית מאיר השיג עליו ובסימן ק"א שם הודה לו הגאון רע"ק ז"ל וכתב
שאמרתי טעות היה בידי והביא שם דגם בתשובת מהרי"ט ח"א סימן ע"ו תפס בפשיטות דאפילו בע"א בהכח
מאמינו ע"ש וע"ל ס"ק כ"ו) ולכן בעד א' בטומאה ומכחישתו והעד מהימן להבעל מסתפינא להקל אך בעד א
וילדה ליב"ת כו' (הובא לעיל סימן י"א ס"ק י"א) ע"ש : (מ) לפיכך משביעה · עיין בס' בית מאיר שכ' נ"
במחלוקת שנוי כי בטור פ"מ סימן ל"ד איתא הכא על הערוה פסול לעדות ובסימן נ"ב איתא פו' והאריך בזה
אונה

(מא) בעצמו ואח"כ תגבה כתובתה אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה
עי' גלגול: הגה הרבה קרובים כולם אינם רק כעד א' (הגהות מרדכי דיבמות)
סימן קע"ח ס' ט' וי"א דלא יוכל לומר שמאמין לעד אלא אם מאמין לו נ"כ (מב) בשאר
דברים אבל אם אינו מאמין לו בשאר דברים רק בדבר זה משום דבלאו הכי נחשדת
ת לא נאסרה עליו משום זה (מהרי"ק שורש פ"ב): ח [ח]האומר לאשתו בפני
ם אל תסתרי עם איש פלוני ויש עדים שנכנסה עמו בסתר ושהתה עמו כדי
אה אסורה לבעלה [ט]ותצא בלא (לב) כתובה ואסור לו להתיחד עמה [י]וכופין
ו להוציאה מביתו (ודוקא שאמר לה בלשון קינוי (מהרי"ו סי' ח') וכדרך שיתבאר
סי' קע"ח): ט [מב] [כ]אמר לה בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני וראה
ה שנסתרה ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לו וחייב להוציאה ויתן לה כתובה
הודית שנסתרה אחר שהתרה בה [ל]תצא בלא כתובה [מ]לפיכך משביעה על
אח"כ נותן לה כתובה: י [נ]אם השביע אשתו שלא תדבר עם פלוני ועברה
ה עמו עוברת על (לג) דת היא והפסידה כתובתה אם התרו בה תחלה אם
תעברי על שבועתיך הפסידי כתובתיך:

ז דין כתובה ותנאיה ודין הנושא אשה באיסור · ובו ו' סעיפים:

הנושא אתת מחייבי לאוין אם הכיר בה יש לה עיקר ותוספת וכל תנאיה
אהו [ב]מזונות אין לה אלא לאחר מותו אבל בחייו אין לה [ג]אפילו לותה ואכלה
חייב כלום (ואם זן אותה מעשה ידיה שלו) (נ"י פ' יש מותרת) [ד]ואם לא הכיר בה
ה מנה ומאתים [ה]אבל תוספת יש (א) לה ואין לה שום תנאי מתנאי כתובה
לו מזונות אחר מותו ואינו חייב בפרקונה [ו]ואפילו הכי אינו משלם פירות
ל משלה ואפילו הם בעין אצלו [ז]ונכסיה שהכניסה לו אם הם בעין בין נכסי
בין נכסי צאן ברזל הטלם וכל מה שאבד או נגנב או (ב) כלה או נשחת
י צאן ברזל אינו חייב לשלם וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג חייב
ם: ב [ח]חייבי עשה אפילו לא הכיר בה דינה כחייבי לאוין שהכיר בה:
ילונית אם הכיר בה הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ותנאי כתובה וכן

ח ל' הטור ממשנה ריש סוטה וכרבי יהושע ט משנה שם דף כ"ד ע"א וכר"ה ועיין לעיל סעיף ס' שיש לה בלאותיה הקיימין י הרא"ש בתשובה כ לשון הרמב"ם שם בפכ"ד ממימרא דרבי חנינא מסורא לא לימא אינש וכו' שם דף כ' ע"ב ל כתב ה"ה וסובר רבינו כל שמעשיה גורמים לה תצא בלא כתובה מ נתבאר במ"ש לעיל בסעיף ז' בשם הכ"מ נ טור בשם תשובת אביו הרא"ש כלל ל"ב וכתב עוד שם בסי' יו"ד על נשים שהמירו בשעת השמד מפני אימת מות וכאשר מצאו נס ונמלטו וחזרו לדהן לא הפסידו כתובתן וכו' ע"ש א משנה כתובות דף ק' ע"ב וכדמוקי לה רב יהודה שם דף ק"א ע"ב דתניא כוותיה ב טור וכ"כ הרי"ף והרא"ש שם דבעמוד והוצא קאי

ת בגמרא יבמות דף פ"ה ע"א ג בעיא דר' אלעזר מרבי יוחנן ואהדר דלית ליה בם וכן הסכמת הפוסקים ד כאוקימתא
ודה כתובות דף ק"א ע"ב ה כאוקימתא דשמואל ותניא כוותיה ושם ע"א ופירש רב"י שם משום חיבת ביאה ו ממשנה שם
ש בגמרא יבמות דפ"ט ע"א תנאי כתובה ככתובה דמי ז משנה שם וכדמפרש בגמרא יבמות דק"א ע"א שם וכמש"ל סימן
יף ד' ח הרמב"ם שם וכתב הכ"מ שם מדלא שנו באותה משנה חייבי עשה וכו' ש"מ דחייבי עשה בין הכיר בין לא
הכיר יש לה כתובה וכו' וכדמפרש הרמב"ם שם מפני שאיסורן קל ט שם במשנה

באר היטב

ל"ז רמ"ע ר"כ · ועיין כנה"ג: (ל) בעצמו ·
י' פעגות ודאי אבל אם לא ראה בעצמו ואחד
י אמר לו שזנתה א"י להשביעה עיין בח"מ
"ה סעיף כ"נ דפסק רמ"א שם דיוכל להשביעה
תר ע"ש ועיין בפרישה · והמגיד חולק וס"ל
אם ראה בעצמו שזנתה א"י להשביעה עיין ב"ש:
ברים · דוקא גברא דגיים ביה ומגוי אללו אבל
מין לו מחמת שהוא מוחזק בחסידות ולא קים
וי' לא מהרי"ק: (לב) כתובה · כיון דהיא גרמה
עליו · ומשמע אפילו הנדוניא וכ"מ הפסידה כל
ין בעין כמ"ש לעיל סעיף ה' וכ"כ כנה"ג: (לג) דת
אפילו אם הוא גם כן נודר ואינו מקיים דמטעם
בועה לא הפסידה כתובתה אבל מ"מ היא בכלל
עם כל אדם כיון שבעלה מקפיד על כך והשביעה
מ · והב"ש כתב עליו ואין דבריו מוכרחים:

פתחי תשובה

(מא) בעצמו · ענה"ט ועיין במל"מ פכ"ד מה"א דין י"ו:
(מב) בשאר דברים · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סימן ק'
בתשובת הגאון בית מאיר שכתב וז"ל ומה שתפס מר פסק הגהת
ש"ע סימן קע"ו בשם מהרי"ק להלכה ברורה דהאמנת עד א' ל"ב
רק בנאמן בעיניו כבי תרי לענ"ד בהרשב"א סימן אלף רל"ז לא
משמע כן כו' וכן האמת לענ"ד אילו באנו לדון ענין האשה זו
מענין קים לי בגווה דבת ר"ה לא היה שייך כלל בזה"ז לדון כו
כו' (ע"ש גם בד"ה מה דסיים מר) · ובסימן ק"א שם השיב לו
הגאון רע"ק ז"ל דמדברי הרשב"א הנ"ל אין ראיה ואדרבה
בתיוחסות סימן קל"ג כתב כן דבעי מהימן לכל מילי אולם לדינא
גם לדעתי ראוי להחמיר אף במאמינו רק בדבר הזה כי המעיין
ברשב"א שם יראה דלא סמך כ"כ על ההיתר זה ולא כ' כן רק
לסניף ע"ש · וכבר כתב כן בסימן פ"ח ע"ש היטב ועי"ל ב"ק
ל"ת: [מב] אמר לה בינו לבינה · עת"נ וב"ש שכתבו דהא
דפסק הרמב"ם בהל' סוטה כר' יהושע היינו דוקא לענין השקאת
מים כו' ועמ"ש לקמן סי' קע"ח ס"ו ס"ק ע"ו מזה:

ס · והוספת שלים מה שמוסיפים על הסך שהכניסה יש לו דין נדוניא כמש"ל בכמה מקומות · ובתשובת
ך ח"א סי' מ"ה לא כ"כ עיין כנה"ג עיין ב"ש: (ג) כלה וכו' · דינים אלו עיין בב"ש:

זוכה הבעל במה שזכה בשאר הנשים ואם לא הכיר בה דינה כדין חייבי לאוין שלא הכיר בה: ד [ד]שניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה דינה כדין חייבי לאוין שלא הכיר בה [ה]חוץ מנכסי צאן ברזל ונכסי מלוג שדינה בהם ככל הנשים: ה [ו]הממאנת אין לה מנה ומאתים [ז]אבל יש לה תוספת [ח]וחייב לזונה ולפדותה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיה אבל אם הלך למדינת הים ולותה למזונותיה או לפדיונה ואח"כ מיאנה אינו חייב לשלם [ס]אע"פ שאכל פירותיה ואפילו ... בעין: ו [ע]קטנה היוצאת בגט דינה כגדולה היוצאת בגט:

קיז דין כתובה באשה שאין לה וסת או שאר מומין ודין קטלניות ובו י"א סעיפים:

א [א]הנושא אשה ובדקה עצמה ונבעלה ובעת שקנחה עצמה היא והוא נמצא ... על עד (פי' סמרטוט או מטלית שבודקת עצמה בהן) שלה או על עד שלו אם ארע זה פעם אחר פעם ג' פעמים סמוכות זו לזו הרי זו אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא (א) [ב]תוספת [ג]ולא תנאי מתנאי (ב) הכתובה שהרי אינה ראויה לתשמיש *ויוציא ולא יחזיר (ג) לעולם [ד]בד"א כשהיתה כך מתחלת נשואיה (א) ומבעילה (ד) ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת נסתחפה (פי' מן מדוע נסחף אבירך כלומר נפסדה ונאבדה למזלך) שדהו לפיכך אם בעל פעם אחת ולא מצא דם ואחר כך חזרה להיות רואה דם ג' פעמים בעת תשמיש יוציא ויתן כתובה (ה) כולה ולא יחזיר עולמית: הגה י"א דאם ... רוצה ליסא אחרת ורוצה לסרות זו ע"י (ו) שלים בשנה אחת ולא ילך אצלה אלא בעדים ... צריך (ז) לגרשה (ב"י בשם תשובת הר"ס וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תת"ס) וכל שכן ... זנתה תחתיו דמאיסה ליה (ב) דהרי (ח) בכה"ג (שם): ב [ה]אשה שנבדקה ע"י נ"... ואמרו שאינה ראויה (ט) לאיש אין לה כתובה ולא תנאי כתובה ואם הבעל ... עליה כך כל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה: ג [ו]הנושא אשה ... ונמצאו עליה נדרים שנתבארו בסימן ל"ט תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת

באר הגולה

שם במשנה ולמפרש רבי טעמא בברייתא שם יבמות דף פ"ה ע"ב מפני שהיא מד"ס עשו בו חיזוק ב כאוקימתא דשמואל כתובות דף ק"א ע"א ל שם במשנה מ כאוקימתא דשמואל שם בברייתא שם דף ק"ז ע"ב ס שם בגמרא ע כשמואל שם דף ק' ע"ב הסכמת הפוסקים

א לשון הרמב"ם בפכ"ד מה"א מברייתא נדה דף י"ב ע"ב וכר' חנינא בן אנטיגנוס שם דאפסיק שם הלכתא כוותיה ומבואר בי"ד סימן קפ"ו ב ס"ל דלא יסא מום שאינה ראויה לעמוד תחתיו פחות מאחד מן המומין הנזכרים פ"ה ג שם בברייתא וגמרא *פירוש אפי' בהדרת ואתקנת שם בגמר' וציינתיו לעיל סימן י"א סעיף ד' ד זה פשוט מדין האשה שנולדו בה מומין משנה כתובות דע"ה ע"א שכל שאירע לה אחר נשואין נסתחפה שדהו ס"ה שם ה טור בשם תשובת אביו הרא"ש כלל סימן כ' ו לשון הרמב"ם שם ריש פכ"ה ממשנה כתובות דף ע"ב ע"ב כדמפרש שם בגמרא דף ע"ב ע"ב

פתחי תשובה

(א) ומבעילה ראשונה · עבה"ט מ"ש ואם ראתה ג"פ ולא היה קשה לה כו' ויש לספק כו' ועיין בס' בית מאיר מ"ש בזה: (ב) דהרי בכה"ג · עבה"ט שכ' ל"ד בכה"ג אלא אפילו יכולה להיות בביתו כו' ובב"ש כתב בזה דלא קשה ממה דמבואר בש"ם אחר קינוי וסתירה מוסרים לו שני ת"ח שמא יבא עליה בדרך דאפשר שם אבתי ספק הוא אם זנתה ואינה מאוסה לו כל כך · ועיין בס' ב"מ שכ' עליו האמת שכן הסברא לדחוק לשיטת ר"י שבתשובת הרשב"א והוא בתוס' זבחים דף ב' ד"ה סתמא אמנם לע"ד ל"מ הכי דעת הרמב"ם פכ"ד מה"א הי"ח כו' וכן מורה פשטות סוגיא דיבמות כ"ד ע"ב כו' ע"ש · ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ב סימן תמ"ו שאוסר ג"כ וכתב שם על דברי התוס' דריש זבחים דאין לסמוך על פורתא

באר היטב

(א) תוספת · עיין ב"ש ועי' בי"ד סי' קפ"ז ועיין בתשובת רש"ך ח"א סי' מ"ה ועיין כנה"ג: (ב) הכתובה · וכ"מ ונל"ב שמכר הבעל או מה שכלה מנ"מ ... כדין פסק הח"מ דצריך להחזיר לה משום דהיא ... במום זה אע"ג דאין לה תוספת שאני תוספת דסילו... להוציא ממנו משא"כ להפסיד את שלה לא ת... ועיין ב"ש סי' קע"ז ס"ק ה' מש"ם: (ג) לעולם · ... אם תתרפא אח"כ: (ד) ראשונה · היינו באלמנה ... אם היא בתולה תולין בדם בתולים · ואם ראתה ... בכל התשמיש ולא היה קשה לה התשמיש אז לא תלינן בדם בתולים כיון שהיה בלא צער ויש ... שמא מה שראתה בביאות הראשונות ג"כ לא היה דם בתולים אלא היא רואה תמיד בעת התשמיש או דילמא ... שראתה בתחלה היה דם בתולים ועכשיו נסתחפה שדהו ורואה מחמת תשמיש אם כן יש לה כתובה עיין ח"מ וב"ש: (ה) כולה · משמע אפילו תוס' ובתשובת הרשב"א סימן תת"ס כתב דאין לה תוס' כי לא אקני לה כשתנא ... וכ"כ הרשד"ם חא"ה סימן ק"ח ועיין הרש"ך ח"א סי' מ"ה שפסק דיש לה תוס' ועיין ח"מ ב"ש: (ו) ... בשכונה א' · כנ"ל ח"מ ב"ש: (ז) לגרשה · כתב בתשובת מהר"ס אם רצה לישא אחרת צריך לגרש את ... שלא יאמרו זו אשתו וזו זונתו עיין ח"מ ב"ש: (ח) בכה"ג · ל"ד בכה"ג אלא אפילו יכולה להיות בביתו ותשמש ... כשפחה הואיל וזנתה תחתיו שונא אותה ומאיסה בעיניו ח"מ ועיין ב"ש · אחד שגירש אשתו מגורשת ... דמאיסה ליה אי מותר לדור עמה בחצר כיון דמאיסה ליה · פסק שבות יעקב ח"א שאלה קי"ם דאין לדור ... ע"ש: (ט) לאיש · עיין תשובת רש"ך ח"א סי' מ"ה וח"ב סימן נ"ו דאיתא תרי גוונא אינה ראויה ...

מחמת

הכונס אשה סתם ונמצא בה מום ממומי הנשים שנתבארו בסי' ל"ט ולא
בעל במום זה תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת: ה [ח]אם יש מרחץ
והיו לו קרובים שם אינו יכול לומר לא ידעתי מומין אלו ואפילו מומין
ר מפני שהוא בודק ע"י קרובותיו וחזקתו ששמע ונתרצה ואם אין שם
או שלא היו לו שם קרובים טוען במומין שבסתר [ט]ונכפה לעתים ידועים
הוא כמומי סתר [י]אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון שחזקתו ששמע
ים (המשתנת במטה (י) תמיד י"א דלא הוי מום (ב"י בשם הרשב"א) וי"א דהוי מום
וכן נראה לי עיקר שטן על אשתו שהיא (יא) מצורעת הוי מום) (ב"י): ו [כ]בד"א
ם שמנהג הנשים להלך בשוק ופניהן גלויות אבל במקום שאין דרך הבנות
לשוק כלל ואם תצא למרחץ תצא מתנכרה הרי זה טוען אפילו מומין
וי [ל]ואם יש שם מרחץ אם יש לו קרובה אינו יכול לטעון שבודאי הכל רואין
ערומה במרחץ [מ]ואם דרכן להתחבא במרחץ יכול לטעון אף מומין שבגלוי
דאפילו אין לו קרובים בעיר יש לו רעים ובודק ע"י נשותיהן) (טור בשם הגאונים):
עד היא טענת המומין אם היו המומין שנמצאו בה מומין שודאי היה בה
שתתארס כגון אצבע (יב) יתירה וכיוצא בו על האב להביא ראיה שידע
ונתרצה או שחזקתו שידע ואם לא הביא ראיה תצא בלא כתובה כלל:
בה מומין שאפשר שנולדו בה אחר האירוסין [ס]אם נמצאו בה אחר שכנסה
הבעל על הבעל להביא (יג) ראיה שעד שלא נתארסה היה בה והיה מקחו
טעות ואם נמצאו בה והיא בבית אביה על האב להביא ראיה שאחר
שין נולדו ונסתחפה שדהו: הגה וי"א דאם האב טוען ודאי על הבעל להביא ראיה
פכ"ה בשם הרשב"א) וי"א דאם הגיע זמן לכנס אע"פ שלא (יד) כנסה הוי כאילו היתה
הבעל (רבינו ירוחם נכ"ג ח"ב): ט [ע]הביא הבעל ראיה שעד שלא תתארס
או שהודית לו בכך והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפייס או [פ]שחזקתו
בהן ונתפייס הרי זה חייב בכתובה: י [צ]בא על אשתו ושהה כמה ימים
שמום זה לא נראה לו עד עתה אפילו היה בתוך הקמטים (פירוש כגון
ית השחי ותחת הדדים וכדומה) או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה אין
שותה בכוס אא"כ בודקו וידע ונתפיים: הגה ואם שהה עמה ל' יום אינו
ומר שלא בעל (מהרי"ק שורש [ק]ק"ה): יא (ג) [ר]מי שנודע לו שאשתו

ז שם במשנה וכגמ' שם ח ג"ז שם ממשנה שם דף ע"ה ע"ב וכחכמים ט מימרא דרב נחמן שם י שם במשנה וכחכמים כ שם וכ' ה"ה שדברי רבינו בטעם נכון ל שם במשנה וכחכמים מ שם ברמב"ם ושם כתב ואם דרכן להתכסי ולהתחבא נ שם מברייתא וכדמפ' ש בגמרא שם דף ע"ו ע"א ס שם משנה דף ע"ה ע"א ע שם וכתב ה"ה זה דבר פשוט פ ומפרש שם פיש שם מכאן ויש לו קרובות שחזקתו שידע שאינו יכול לטעון וכו' ומבואר במשנה ובגמרא שם צ שם וכתב ה"ה שלמד מדין טענת בתולים שאין יכול לטעון אותה לאחר זמן ברייתא יבמות דף קי"א ע"ב כר' יוסי וכמ"ש לעיל סי' ס"ח ובירושלמי ספ"ק דכתובות מסוה בתולים למומין והיא סוגיא גבי אוקימתא דרבא שם בבבלי דף ע"ה ע"ב איירי כשלא בעל או שלא שהה ק כרבי מאיר שם בברייתא ר תשובת הרא"ש כלל מ"ב

באר היטב

כתב הוי כאילונית דמתקשה בעת התשמיש
תוספת · ואם כתמה נר דאינה ראויה לתשמיש
תוספת עיין ב"ש: (י) תמיד · ל"ד תמיד בכל
מבואר בתשובת רשב"ן אם היתה ישנה עם
ז הוי כמום בגלוי ח"מ ב"ש: ועיין בתשובת
בע. דף קי"ג ע"ב איש המשתין במטה לא הוי
ם וע"ל סימן ל"ט: (יא) מצורעת · ל"ד מהנהו ד' מראות נגעים דכתיב בקרא אלא ה"ה שחין וכיוצא
כתב הח"מ אפשר אם היתה מצורעת או בעלת נכפה קודם אירוסין אע"ג דנתרפאית הוי מום כי יש לחוש
חזיר ותהיה מצורעת ועיין ב"ש: (יב) יתירה · אז אפילו אם היא בבית בעלה צריך האב להביא ראיה
בעל · והיינו כל זמן שלא בעל אע"ג שכבר הכניסה לחופה אבל אחר שבעל אמרינן בודאי ראה ונתפייס
סמוך: (יג) ראיה · משום דאמרינן כאן היו מבו"ה צריך הבעל להביא ראיה שמקחו היה
נות · ואם היא בוגרת אפילו אם היא בבית אביה הוי כאלו היא ברשות בעלה ובעל צריך להביא ראיה ובכל
חילוק באיזה מקום היא עומדת אלא קודם הנשואין היא ברשות אביה אפילו אם היא בבית בעלה ואחר
או אם היא בוגרת אפילו אם היא בבית אביה אינה ברשות אביה והבעל צריך להביא ראיה עיין
· ואם הבעל מביא ראיה דהיו בה מומין אלו בבית אביה לא אמרינן כאן נמצא וכאן היו קודם
כי יש לה תרי חזקות · א' חזקת הגוף ואמרינן דנולדו המומין אחר אירוסין · ב' אין אדם שותה בכוס
דקו מיהו נכפה לזמן וכן מומין דא"י לבדוק וראו בה המומין בבית אביה אמרינן כאן נמצא וכאן היו
ו מומין לא שייך תרי חזקות אלו דהא א"י לבדוק עיין ב"ש: (יד) כנסה וכו' · הח"מ והב"ש

פתחי תשובה

זו ואפילו ע"י עדים הוא הוכן להתמיר רק דיוצית בגט ע"ש ·
ומ"ש בשם השו"י א' שגירש אשתו מצורעת כו' עיין בסנהת
מל"מ פכ"א מהא"ב דין כ"ו שהביא דברי הרב השו"י אלו דהעלה
להחמיר דכל שנתגרשה לא פלוג רבנן והביא ראיה מדתניא
באבל רבתי בש"א המגרש אשתו לא תדור במבוי כו' והוא ז"ל
כתב עליו וראיה זו איני מכיר כו' ע"ש: (ג) מי שנודע לו ·

(טו) נכפת ורוצה לגרשה ואינו משיג כדי כתובתה כופין אותה לקבל גט א׳ בזה משום תקנת ר״ג) ויתן הנמצא בידה לכתובתה והמותר (ד) כשתשיג ד (ה) ואם תמאן לקבל גט ימנע ממנה שאר כסות (טז) ועונה: הגה ודוקא ז נדול כזה שאלו היה באים היו כופין לגרש מדין התלמוד ולא תקן ר״ג שתהא האשה ע פ מאים (תשובת הרא״ש כ׳ מ״ב) אבל משום שאר (יז) מומין אינו יכול לגרשה בעל ו אבל מכל מקום אין כופין אותו להיות עמה מאחר דמאיסה עליו ורוצה לגרשה ולת (יח) כתובתה (מהרי״ק שורש כ״ז):

פתחי תשובה

עיין בתשובת נו״ב תניינא סימן ק״ד שכ׳ על דבר אשה אחת שאחז לאיש ולפי דברי האיש זה שנה שהוא עמה היא חולנית ועסקה ברפואות ולא הועיל והוא האיש אומר שהוא מבין חולשתה שנתקלקל מוחה ושהוא שופט בשכלו שאין לה רפואות תעלה ומדמה אותה לנכפית ורוצה לגרשה בע״כ ואף שאין בידו לסלק כתובתה תשאר הכתובה חוב עליו · הנה רמות רוחא יתירתא תזינא ביה כו׳ ומי יסמוך על הבנתו שהוא אומר שהבין חליה ואולי הוא שוטה כו׳ ומה בכך שמוחה כואב לה ואינה יכולה לילך בשוק רק בבית וכי בשביל זה אינה ראויה לתשמיש ואם אין בכחה לסבול תשמיש כעונת הטייל בכל יום ראויה היא לעתים בכל שבוע או בכל חודש בשביל זה שימעט עונתו לא יוכל לגרש ע״כ ומה ענין זו לנכפית ששם יש סכנה לשמש עמה ולכן דברי הבעל הוא דברי שטות ומחוייב הוא להטפל באשתו בכל צרכיה כו׳ ע״ש: (ד) כשתשיג ידו · עיין בתשו׳ נו״ב תניינא שם שכ׳ דמתשובת הרא״ש כלל מ״ב בסוף הפסק בשם גאון א׳ למדנו מדבריו שאם אין בידו די כתובתה והוא נשאר חייב לה המותר מחוייב לישבע שתיכף אשר תשיג ידו שיתן לה ומחוייב לכלול בשבועתו שכל מה שתשיג ידו וכל מה שירויח שלא יאכיל ממנו לאשתו אשר יקח ולא לבניו ולא ילביש אותם ולא יטפל בהם רק יפרע הכל לאשתו הגרושה חוץ מזון שלשים יום לעצמו וכסות י״ב חודש לעצמו ככל חומר שבועה המבואר בח״מ סימן צ״ט ס״א ואח״כ יכול לגרשה ע״י כפיה שתקבל הגט ע״ש: (ה) ואם תמאן לקבל גט · עח״מ סק״כ וב״א וב״ש ס״ק כ״ב והעולה מדבריהם שהמה מחולקים מהיפך אל ההיפך דלדעת הח״מ לא ברירא ליה להרא״ש בסוף דבריו שיכופו אותה באום כפי׳ רק למנוע ממנה שז ודעת הב״ש הוא שכופין אותה בכל מיני כפיה אפילו בשוטין וגם החליט שיכול לזרוק לה גט בעל כרחה ועשה זה ז ק״ו שאם יכול לכופה בשוטין ק״ו לזרוק לה גט · ועיין בתשובת נו״ב תניינא שם שכ׳ דהח״מ וב״ש וגם בתשובת ו ווכלין סימן א׳ במה״כ שגו בפירוש דברי הרא״ש ולכן שגו ג״כ בדין היוצא מדבריו ולא כיוונו ההלכה והיינו לפי שס להם כדברי הרא״ש דמתחלה פלפל שר״ג לא היקן במקום שכופין האיש להוציא שלא יגרשנה בע״כ וע״ז כתב ואף ה שהאשה מדותיו שסוס אדם לא יגרש בע״כ · א״כ משמע שגם בזו היתה תקנת ר״ג ומשמע דגם בזו לא יגרש בע ו שהאיש כופין להוציא וא״כ איך שוב כתב במקום שהאיש כופין אף האיש כופין אותה לקבל גט ודבריו סותרים זא״ז ולכן ר הח״מ והב״ש כל א׳ לפי דרכו אך באמת אין כאן סתירה והמה אמורים על הסדר דהנה ענין בעל כרחה של האשה נכלל בו ב׳ ענ ס הא׳ כמו על כרחו של האיש במקום שכופין אותו דהוא עד שיאמר רוצה אני והב׳ ע״כ ממש בלי רצונה כלל כמו ה בזמן התלמוד · ופלפל הרא״ש מתחלה דבכה״ג לא תיקן ר״ג כלום וממילא נשאר בה דין הש״ס וזורק לה גט בע״כ בלי רצונה כלל · ואח״כ אמר ואף את״ל שהשוה מדותיו שסוס אדם לא יגרש בע״כ דהיינו בע״כ לגמרי אבל עכ״פ שכופין אותו להוציא כופין אותה לקבל גט דהיינו שכופין אותה שתאמר רוצה אני לקבל הגט · ולפי שיש הפרש בין הגט בעל כרחה ובין הכפי׳ לקבל הגט שלגרש בעל כרחה לא משכחת לך מונע שהרי יכול לזרוק וכיוצא בזה ולא שייך ב שתמאן אבל נגד הסני שכתב הרא״ש שאת״ל שהגאון השוה מדותיו ואף שכופין אותה אם במילי ואם בשוטין מ״מ נב לפעמים האשה סרבנית ועקשנית ותסביל כל הכפיות ולא תאמר רוצה אני ומשכחת בזה שתמאן ועל זה סיים הרא״ש ואם מ לקבל שלא יועיל כל הכפיות ימנע ממנה שכ״ו · והו הפי׳ הנכון בדברי הרא״ש · ומעתה הדין היוצא מדבריו לגו גט לא החליט הרא״ש אבל לכופה כשם שכופין את האיש במה שמבואר בתשנה שכופין האיש כופין גם האשה ר בשוטין אם נשאר כפי׳ לכל מר כדאית ליה דהיינו שכופין אותה שתקבל הגט מרצונה · ודלא כח״מ דלדידיה אין ופ כלל רק במניעת שכ״ו אלא כופין בשאר כפי׳ ואם היא עקשנית וסובלת כל הכפי׳ ואינה רוצה לקבל או אין ברירי ר למנוע שכ״ו · ודלא כב״ש שכתב שכופין אותה וקל ותומר שזורקין לה גט · האי קל ותומר פריכה הוא רק כופין זורקין · וגוס פי׳ גם דברי הב״י בהעתקתו דברי הרא״ש ע״ש עכת״ד והמה נכונים מאד · ועיין בתשובה בתמיס סימן קס״ח ובהגהת כסא דהרסנא שם:

באר היטב

תמהו על הג״ה זו ע״ש: (טו) נכפת · היינו ש״ד בה אחר אירוסין ונשואין ונסתחפה שדהו לכן ליתן לה הכתובה · וה״ה אם היה בה קודם וידע המום אז חייב ליתן לה הכתובה · מיהו לגרשה בע״כ כי יש סכנה בדבר ב״ש ועיין ת הרא״ש כלל מ״ב: (טז) ועונה · ע״ל ר״ס ע״ז מ (יז) מומין · וצריך לקיים שאר וכסות אבל עונה כופין אותו להוליד בני שנואה אע״ג שידע מ ומחיל מ״מ השתא מאיסה בעיניו וא״י לקבל · א כופין אותו להחזיר לה הנדוניא כיון דהיא מ ואינה רוצה לקבל הגט עיין במהרי״ק שורש ק״ז · ו בהגהת ב״י · וכתב ב״ש נראה דמיירי במומין בה או שידע מהם אבל אם היו בה מומין והו ל ידע י״ל דכופין אותה כיון דעשתה שלא כהוגן (יח) הכתובה · משמע אם אינה מאוסה עליו אפי׳ רוצה ליתן לה כתובה א״י למנוע ממנה שאר ועונה ומזה ראיה דלא כתשובת מהר״א מזרחי בסימן ע״ז ע״ש · גם משמע אם אינו רוצה ליו הכתובה כופין אותו להיות עמה וקשה איך לכופו להוליד בני שנואה ויש רגלים לדבר דהיא בעיניו · ב״ש · ועיין ח״מ:

[ק]ח תקנת נשואין של קהל טוליטולה ודיני נדוניא · ובו י"ט סעיפים:

[א] אאלמנה שיש לה לחלוק עם יורשי בעלה בכח התקנה של (א) טוליטולה [נו]טלת [...]שמין בגדי שבת שעליה אבל לא בגדי (ב) חול (תנאי הסיור אינו (ג) אלא אם [מת]ה האשה בחיי בעלה אבל לא אם תמות שומרת יבם (טור): ב במי שגירש את אשתו [...]ד למיתתו אע"פ שלא גירשה אלא כדי שלא תזקק ליבם דינה לענין כתובתה [תק]נת טוליטולה כדין גרושה: הגה אבל אם לא גירשה ממש כגון שלא יצא עליה קול [...]ה בחייו רק היתה בחזקת אלמנה רק אחר מותו הוציאה גט ואומרת נתגרשתי אינה [...]ת וצריכה ראיה על הגירושין דודאי לא נכתב הגט רק להבריחה בעלמא (בב"י בשם [...]ר יודא בן הרא"ש): ג גאם שההה מלחלוק עם היתומים כפי התקנה קצת זמן [...]איבדה מזונות אותו זמן (אע"פ שהכח ביד היתומים לסלק האלמנה בחלי הנכסים) [...]י בשם תשובת הרא"ש): ד דאלמנה שפרעה שלא ע"פ ב"ד חובות העובדי כוכבים [...]סי בעלה כדי שלא יזלזלו במכירת קרקעותיו יפה (ד) עשתה: ה האלמנה [...]דידוה ב"ד בחצי נכסי המת בכח התקנה ויש למת קרקעות ממושכנים ביד [...] אע"פ שיש לו נכסים בבני חורין נוטלת חצי קרקעות הממושכנים לפי מה [...]הגו על פי התקנה בכל דבר ודבר הציו: ו ודבר שאינו מפורש בתקנה [...]ידנו על דין תורה (וכן כל ספק שיש בתקנה על יורשי האשה להביא ראיה דאין מוציאין [...]ת הבעל מספיקא) (ב"י בשם תשובת הר"ן): ז זכל דין שיש לה בגביית כתובתה [...]דין תורה יש לה בהצי נכסים שנוטלת מכח התקנה: ח חאם נתנה האשה [...]לה או לאחר שיזכה אחר מותה בחצי נדונייתא הראוים יורשיה לירש כפי [...]ת טוליטולה אינו כלום אבל אם מחלה מעכשיו לבעלה כל שטרי הובות שיש [...]עליו מחילתה מחילה: הגה ויש נילך בזה אחר לשון (ה) התקנה דאם משמע שם [...]ה יכולה למחול בלא היורשין או שעל מנת כן נתן הנותן אין בידה לשנות ואם היא בעלמה [...]ת הנדוניא יכולה למחול לבעלה או להתנות ליתן לאחר כפי מה שתחפוץ ובלבד שתעשה [...] עדים ובלא זה זוכים היורשים מכח המנהג (כל זה תמצא מבואר בב"י בשם תשובת [...]ש ורשב"ץ) במקום שיש תקנה שיורשי האשה יחלוקו עם הבעל כשמתה האשה תחלה [...]צ תחילה כל החובות שבעל חייב ונאמן הבעל לומר כמה חייב במגו דאי בעי היה כופר [...]ר שלא הניח כל כך (תשובת הרא"ש כלל נ"ה): ט טהכותב לאשתו בשעת נישואין [...]י חוב בסכום ידוע ומתנה שתוכל לגבותו בבכל עת שתרצה אם תגבנו ילקח [...]רקע והוא אוכל פירות ואם יש עליה חוב שלותה אחר שנשאת אינה גובה [...]ו אבל אם לותה קודם (ו) שנשאת גובה ממנו אבל אם אינו עומד לגבות אלא [...]התאלמן או תתגרש אינו יכול ב"ח לגבות ממנו אלא ימכרוהו ב"ד בטובת [...]ה לו או לאחר אבל לא לבעל (וזה אינו נכון אלא לא ימכרו בית דין בטובת הנאה

א בתשובת אביו הרא"ש כלל נ' סימן ה' *לא מצאתי דין זה בסימן זה לא בטור ולא בב"י ולא זכיתי פה לספרו ד"מ ב גם א שם סימן י' ג גם א' בכלל נ' סימן ט' ד שם כלל ס"ו סימן ד' ה שם בכלל נ"ה סימן ד' ו בכלל הנ' סימן ד' ז שם ח גם זה בכלל הנ' ט שם כלל נ"ט סימן ג' י דף פ"ט ע"א ולענ"ד שטעות נפל בהעתק או בדפוס וצ"ל ימכרוהו ב"ד וכו' לבעל אבל לא ט או לאחר וכן הוא בח"מ סימן פכ"ד

באר היטב

[...] טוליטולה · תקנות טוליטולה היתה שאם כתובה [...] מרובה מחצי הנכסים אין לה אלא חצי הנכסים [...]י האחר ליורשיה ובע"ח גובה חובו מחלק היורשים [...]ו אם ויתרו היורשים לאלמנה שתטול כל הכתובה [...]א שומעין להם לחוב לבע"ח · ואם התקנה היא [...]ע ירה ביד היורשים לסלק האלמנה הכתובה או [...]ל' לה חצי עזבון ויש כאן בע"ח יכולים ליתן לה כל [...]כ הכתובה כדי להפסיד לבע"ח וע"ל סימן קי"ג [...]כ' ב"ש · ועיין בתשובת חכם צבי שאלה ס"א: [(ב)] חול · אע"ג דבסי' נ"ט מבואר לאלמנה שמין כל [...]ב[גד]יה אפילו של חול שאני הכא דאין נוטלת אלא [...]כ עזבון אפילו אינו מספיק לכדי כתובתה לכן אין [...]ש בגדי חול פרישה ב"ש: (ג) אלא וכו' · עיין ב"י [...]כ ק"ס מה שהביא בשם הר"ן: (ד) עשתה · משעם הואיל והיתומין היו סמוכין אלנה הוי כאלו נתפנית אפטרופסות עליהם כמ"ש בטור ע"ש · משמע אי לאו הכי היו היתומים פטורים לשלם ומכאן ראיה להש"ך שחולק בש"ע ח"מ סימן קכ"ח על הרב דפסק שם בהג"ה סעיף א' דהפורע לעובד כוכבים אינו בכלל הפורע חוב של חבירו וחייב הלוה לשלם לו ע"ש ועיין פרישה וב"ש: (ה) התקנה · ולפי מנהג שלנו שכותבים מחמת עידור תקיים כתקנות השו"ם א"כ מתנה אביה שיחזור לו הנדוניא אחר מותה דהיינו תקנות השו"ם שיחזור אפילו בשנה שניה החצי · אינה יכולה למחול · ואפשר אפילו אם היא נותנה הנדוניא משלה דאז יכולה למחול מה שתרצה מ"מ אם נכתב בתנאים אם תמות יחזור ליורשים תו א"י למחול אם נעשה בקנין ב"ש ועיין סי' נ"ו: (ו) שנשאת · עיין בח"מ סימן נ"ו ועיין ח"מ

לא לו ולא לאחרים דכל לגבי בעלה ודאי (ז) מחלה ואמרוחי בי דינא בכדי לא מפרחיק (ט
וב"י בשם נמרא ׳הסובל) : י ׳אם נתן לה הבעל (ח) מתנה אפילו בעל חוב שהל
לה אחר שנשאת גובה ממנו : יא ׳שטר שזה נסחו הוו עלי עדים וכתבו ותנ
עלי בכל לשון של זכות ותנו ללאה אשתי כך וכך בתים במתנה גמורה אינו כל
(הואיל ולא כתב שהוא נותן לה מה שאמר תנו לאו כלום הוא) (טור בשם תשובת הרא"ש)
יב ׳הנוהגים שהאשה המכנסת קרקע לבעלה כותבת לו שטר מתנה והוא כות
לה שטר חוב שתגבנו כל זמן שתרצה ואין מזכירין באותו שטר הקרקע שנת
לו אין לאותה קרקע דין נכסי צאן ברזל אלא הרי הוא כשאר נכסיו : יג ׳הב
אומר היא מתה התחלה ואחר כך הבן ויורשיה אומרים לא כי אלא הבן מת תח
עליהם להביא ראיה : יד ׳המתנה בכתובה שלא ישא אשה אחרת עליה א
מתנה על מה שכתוב (ט) בתורה : טו ׳הנושא אשה שפסקה מלדת (א) ונשב
שלא ישא אשה אחרת עליה שלא מרצונה אין יכולים להתיר לו שבועתו ש
מרעתה : טז ׳מי שנשבע לתת לחבירו חצי מה שירויח ואינו מספיק לפרנ
אשתו אם יתן לזה חצי מה שמרויח אעפ"כ צריך לקיים (י) שבועתו : יז ׳א
שמחלה כתובתה ונדוניתה לבעלה ואחר כך טענה שבאונס מחלה מפני שה
מגזם עליה לגרשה או לישא אחרת מפני שאינה יולדת אין זה טענת (יא) או
לבטל המחילה : יח ׳אלמנה שגבתה כל הנכסים (יב) בכתובתה אינה חייב
בקבורת בעלה : הגה ואפילו אין כאן רק כדי קבורה היא גובאת כתובתה והוא נק
מקופה של (יג) צדקה (תשובת הרא"ש כלל מ"ו והגהת מיימוני פי"ז ותשובת הרמב"ן
ס"ד ורשב"א סי׳ אלף ק"ג) אבל אם תפסו היתומים מטלטלי וקברו אותו אין צריכים לש
(ריב"ש סי׳ ק"ד) : יט ׳המתנה עם בעלה בשעת נשואין שאם תמות תחתיו ב
ולד קיימא יהא שליש נדוניתא ליורשי׳ וגירשה והחזירה סתם ע"ד תנאים ראשונ
החזירה : הגה תקנת קהלות שו"ם שאנו נוהגין בזמן הזה בנדוניית חתנים כמו שנתבאר ל
סוף סי׳ נ"ד י"א שהתקנה לא נתקנה רק בנדוניא אבל לא (יד) בירושה שנפלה לאשה בתו

ב שם׳ כיון שאין לבטל זכות בהם אפילו לפירות כמ"ש לעיל סי׳ ע"ה סעיף ז׳ ל שם כלל נ"ס סי׳ ז׳ מ שם כלל נ"ח נ שם ס שם כלל ג׳ סימן א׳ ע שם פ כלל נ"ח סימן ז׳ צ שם ומפרש משום שבדין היה עושה לישא אחרת כדי לקיים מצות פריה ורביה ועוד שאין האונס ידוע דלא מסרה מודעא מעיקרא ק שם ר"ס כלל נ׳ ר הרשב"א בתשובה

פתחי תשובה

(א) ונשבע שלא ישא · עיין בתשו׳ מהר"ם אלשיך סימן כ"ו
סובא כת׳ פרק שוטן כלל ב׳ ס"ס א׳ שפסק כהאוכן
שנשבע שלא ישא אשה אחרת על אשתו בחייה ואח"כ נשמית

באר היטב

ח"מ ב"ש : (ז) מחלה · עיין ח"מ ב"ש ובש"ך כ
סימן פ"ו וס"ק י"א : (ח) מתנה · כלומר אחר הנשו
נתן לה מתנה עיין ב"ש : (ט) בתורה · דאף אם חז
עמו עשר שנים ולא תלד שאז הוא מחויב לישא אחרת לקיים פ"ו מ"מ התנאי קיים ויפטרנה בגט ולא י
אחרת עליה · לפי טעם זה אם התנה שלא ישא אשה אחרת עליה ושלא יגרשנה הגאו בעל הר"א שטן סימן כ
ועיין הרש"ך ח"ב סימן פ"ב ועיין הרדב"ז ח"א סימן א׳ וכנה"ג דף קל"ו ע"א : (י) שבועתו · דאין מוציאין למ
האשה מנכסים משועבדים עיין ח"מ ב"ש : (יא) אונס · משום כדין עשה שרוצה לגרשה כיון ששהתה עשר ש
עמו ולא ילדה והיא שיחדתו בממון שלא ישא אחרת ואין זה אונס כ"כ בתשובת הרא"ש · וכתב ב"ש ובזמן ה
דאיכא חר"ג מ"מ י"ל אם שהה עשר שנים ולא ילדה יוכל לגרשה בע"כ ונוהג דין זה אף בזה"ז עיין ס
קנ"ד : (יב) בכתובתה · ב"ח מאריך בדין זה ועולה מדבריו דוקא שתפסה מטלטלין ברשותה וזכתה בהם א
אם לא תפסה אפילו אם היורשים ג"כ לא תפסו חל חיוב הקבורה על הנכסים קודם שחל גביות הכתובה · ובתשו
הרשב"א ובתשובת הרמב"ן איתא אפילו לכתחלה היא גובה הכתובה והוא נקבר מן הצדקה וכ"כ המרדכי וכ
בתא"ס בסמוך · ואפילו אם תפסו היורשים קרקע או מטלטלין אם כתב לה מטלטלי אג"ק מוציאה מהנ
והב"ח כתב קרקע או מטלטלי וכתב לה אג"ק לא מהני תפיסות היורשים ומטלטלין ולא כתב לה אג"ק לא מו
תפיסה שלה אא"כ שתפסה מחיים · ואם היורשים מכרו קרקע וקברוהו · כתב הח"מ דאינן חייבים לשלם מ
גרמי מיהו אם יכולה לטרוף הקרקע שמכרו יכולה לטרוף אלא כשה"י לטרוף פטורים הם לשלם · אבל אם מ
בידם בכח ב"ד ומכ"ש אם הוציאו היתומים ממון שלהם ורוצים לתפוס נכסי המת מוציאה מהם ע"ש · ע
כנה"ג דף קל"ח ע"א סכ"ח · ובש"ך ח"מ סי׳ ק"ז ס"ק ו׳ ועיין מהר"ם מפראגי ח"א סי׳ ע׳ : (יג) צדקה
בתשובת מהר"ם מינץ סי׳ נ"ג כתבוהו אותו קבורה קרוב קרוב קודם · ואם היה הבן שם · עליו מוטל הוצא
קבורה דעל כל ז׳ מתים אשר הכהן מטמא א"ע מצוה להם לקוברו ולא הוי מת מצוה להטילו על הצדקה כ
בנו קוברו · וה"ה בתו אם היה לה בלא בעלה ואם לא היו שם הבנים והבנות והאלמנה ותאגיו שם · מוטל
שניהם בשוה · ואחיו נותן חציו ממה שנותן אחיו או אלמנה · וכן נותן חצי ממה שנותן אחיו ע"ש : (יד) בירוש
דוקא בנדון תיקון משום עגמת נפש ואסמכינהו אקרא ותם לריק כחכם אבל ירושה שנפלה לה דהייט י
לא

(תשובת הרא"ש כלל נ"ד) וכן (ב) במתנות שנתנו (טו) לחתן ובזמן שהנכסים חוזרין
התקנה י"א שחוזרין לנותני הנדוניא (תשובת מיימוני לה' אישות וכן משמע ל' התקנה)
ליורשים (תשובת מיי' ל' ה') וכן מנהג (טז) הקהלות ואין חילוק בין אם האב נותן הנדוניא
אחרים (ת"ה סי' שנ"א) (ג) אבל כשהן (יז) עצמן מכניסים נדוניא לא תיקנו (מהר"יו ס"ד)

באר היטב

תיקון תשובת הרא"ש · ומשמע אפילו לא בא
הבעל עדיין הירושה מ"מ זכה · מיהו נראה נ"מ
לה אביה מודה הרא"ש דצריך להחזיר כי איכא
על עגמת נפש · ובח"מ כתב נ"מ שהיה לה קודם
ואין היינו שנפל לה הירושה קודם הנשואין צריך
זיר וירושה שנפלה אחר הנשואין א"צ להחזיר ואין
אלא כל מה שאין אביה נותן לה א"צ להחזיר ·
שובת מהרי"ו סי' ס"ד פסק כהרא"ש דתקנה לא
ה על נ"מ שהיה לה · אבל בתשובת מהר"י סג"ל
ס"ד וסי' פ' ופ"ד כתב דשייך נמי תקנות הקהלות
שהיה לה ע"ש · וע' שארית יוסף סי' נ"ב ·
ד"מ ס"ס נ"ה שהאריך שם · וע"ל ס"ס נ"ג בענין
מתה בחודש י"ג · מתה ביום אחרון של שנה א'
בת ביום ראשון של שנה שניה או ביום אחרון של
ונקברת ביום ראשון של שלישית יום המיתה
מהריב"ל ח"ב סימן כ"א · ספרדי שנשא בת
נזי ומתה תוך שנה ראשונה והספרדי אינו רוצה
זיר הכל אלא להחזיק בתקנת טוליטולה הנהוג בין
רדים הדין עמו מהריב"ל ח"ד סימן ל' · וכתב
ג והה"ה איפכא אשכנזי שנשא ספרדית שאם אבי הבת מוחזק אין להוציא מידו עיין שם : (טו) לחתן · מבואר
ובת מהר"י סג"ל שם כל המתנות שנותנים להחתן מפני נדדים הוי נ"מ וצריך להחזיר לשיטתו כמ"ש בסמוך ·
פסק בתשובת בנימין זאב ובתשובת מהרי"ו שם · משמע דמודה בזה מה שנותנים להכלה אית בזה ותם לריק
ם אבל בתשובת מהרא"ם סי' ע"ו פסק מתנות א"צ להחזיר אפילו מה שנתן אבי הכלה ואמה · ול"ד לנדוניא
בא מנהגא ידועה וברורה אבל מתנות ליכא מנהג ידוע לא סגי בלא תנאי וכ"כ הרשד"ם חא"ה סימן קכ"ו
ויים שם המפקפק בזה ראוי לנזיפה כאלו מהרהר אחר התורה ואחר דברי חכמים · וכנה"ג דף קל"ד ע"א
ף ל"ח הביאם · ומביא תשובת הרא"ח ח"א סי' ג' והר"ס מטראני ח"א סימן כ"ט וח"ב סי' ק"ן שם"ל
גות שנתנו קרובים בין נתנו לו או לשניהם אין לבעל חלק בהם אלא יורשיה יורשים הכל עיין מ"ש סעיף
· וכתב ב"ש להני פוסקים דצריך להחזיר הכל אז א"צ לקוברה · ואם תופס נ"מ חייב לקוברה ואפילו אם
יר נ"מ מה שנתן האב ומחזיק שאר נ"מ מה שלא נתן האב חייב לקוברה עיין ב"ש · עיין ד"מ סו"ס ש"ה
ריב"ש סי' ש"א ובהרשד"ם חא"ה סימן ל"ב ובהר"א ששון סי' נ"ב ונ"ה ובספר משא מלך בדיני מנהגות דיני
ן שורש ד' · ובתשובת כנסת יחזקאל שאלה ע"ט בסופו : (טז) הקהלות · עיין בס' משאת בנימין מסימן
עד סימן ס"ו מה שנתחבטו בזה חכמי הדור והעלה שהדבר ספק הוא ואם הא' מהן מוחזק אין מוציאין
· ואם הממון ביד אחרים יחלוקו יורשי הנותן ויורשי האשה · וע"ז כתב אם האב נתן הנדוניא או אחד
זבים נתן הנדוניא אפילו יש קרובים יותר ואחד נותן הנדוניא מחזירים להנותן אפילו אם לא נתן משלו
קיבץ ונתן להנדוניא · ואם הנותן מת נותנים ליורשיו · ואם נתן אדם אחר שאין קרוב לא שייך כלל ותם
ן כהכס ומחזירים ליורשים עכ"ל · ומהריב"ל בח"ג סי' ס"ז פסק דאפילו נתנו אחרים יחזור למי שנתן המעות
ה"ג דף קל"ח ע"ב סעיף ס"ה האריך והעלה דתליא הכל בתנאי השדוכין · אם בתנאי השדוכין כתוב שיחזיר
שין אז אמרינן שמחלו אחרים ע"ז ואם בתנאי השדוכין כתוב שיחזור לנותן · אפילו כתוב בכתובה דהנעלת
· מבית אביה יחזרו לנותן ע"ש ואם נהגו להחזיר הנדוניא ליורשים אפילו אם נתנו אחרים הנדוניא מנהגן
ג והולכין אחריו מהריב"ל ח"ג סימן ס"ז מי שפידך בתו הסמוכה על שלחנו ובכתיבת התנאים אחרונים
ים לכתוב כתקנות ש"ו"ם והחתן מעכב כיון שהוא לא נתן לה כלום רק הכל היא ממעשה ידיה פסק שבו"י
שאלה ק"ה דאין החתן יוכל לעכב ע"ש : (יז) עצמן וכו' · דלא שייך ותם לריק כהכס כשהם בעצמן הכניסו
ונייא ועכשיו פשוט המנהג ביתומים כשיש להם מעות ירושה כותבים בפירוש מחמת עידור וקשט יועמד כהקנת
ם כאלו השיאה אביה בחייו וכתב הח"מ אפילו אם שכחו לכתוב או שאין התנאים לפנינו נוהגים תקנת ש"ו"ם
שנגילים לכתוב פרי כאלו כתבו · ועיין הרא"ח ח"א סימן כ' ובהרשד"ס סי' רנ"ד וכנה"ג דף קל"ג ע"א ס"ו ·

פתחי תשובה

מפני עיניה שיכול לישא אחרת כו' ע"ש : (ב) במתנות שנ[...]
להתן עבה"ט ועיין בס' ב"מ מזה ועיין בשו"ת הגאון מהר"ש זלמן
זצ"ל מלאדי מ"ש בזה : (ג) אבל כשהן עצמן · שכה"ט מ"ש
ועכשיו פשוט המנהג ביתומים כו' הן הוא הלשון בב"ש ס"ק
כ"ה אך בח"מ ס"ק כ"ה כ' בזה הלשון ועכשיו מנהג פשוט
ביתומים שיש לה מעות יורשת מאביה מחמת עישור נכסים או
שהיא בת יורשת כו' ועיין בס' ב"מ לעיל סימן נ"ג שכ'
דהיינו דוקא היכא שיש לה מכח עישור דהשיב כאילו האחים
נתנו הנדוניא דב"ח דאתי שיא אי נמי אפילו בת יורשת מ"מ
מכח אחרים המורישים בא ויש בו משום לאו דותם לריק (גלח"ף
שכ' שם עוד חילוק ולהוא חילוקא בכל ענין יש לכתוב ·
לא כתב שם רק לרווחא דמלתא) ע"ש · ועיין בתשובת ב"ח
החדשות סימן פ"ה כ' שם וז"ל ונראה דאע"ג דביתומה שמנהג
להתנות בשעת שידוכין שאם תעדר היתומה תוך ב' שנים יהא
דינה בחזרת הנדוניא כאלו היה אביה חי אכן ביתום אין
מנהג להתנות שתחזיר האשה הנדן תוך ב' שנים ולא תגבה
מה שהוסיף לה בכתובתה ואע"פ דנותן לבנו ונעדר תוך ב'
שנים חייבת האשה להחזיר מה שנתן לבנו כפי התקנה כמפורש
בא"ע סימן נ"ג שאני התם דראו חכמים לתקן גם בנותן
לבנו משום ותם לריק אבל ביתום ויתומה דליכא משום ותם
לריק אלא דנהגו להתנות אין ספק דדוקא ביתומה דכשנעדרה

ותקנות

וכל מקום שיש מנהג הולכין אחר המנהג ואפי' לא התנו בשעת נשואין כאלו התנו דכל הנ על דעת המנהג הוא נושא (דעת עצמו וכ"פ הרשב"א סי' אלף ש"ז ובתשובת מיימוני אישות סימן ל"ה) ואפילו הלך למקום שאין נוהגים מנהג הקהלות הולכין אחר מקום שנ שם (ריב"ש סי' ק"ה) ואם לא מתו הבת או הבן רק נהרגו או המירו דתם לע"ג י"א דלא י בזה דין (יח) חתנים ואפילו לא נתן האב צריך ליתן אבל אם אין כאן זרע (יט) קיימא שלנ להחזיר מכח תקנה (ד) אין (כ) חילוק (ה) בין נהרגו למתו אבל אם המירו דתם לע" צריך להחזיר ויש להתיישב בדבר:

פתחי תשובה

בא הכפל על הנכסים מתורת ירושה שפיר מתנה עליה שלא ירשנה וכדרב מתנה כו' אבל תוספת כתובה דמתנה הוא שנותן לאשתו משום חבת ביאה וכתוב גמור קיבל עליו לשלם למה יהא מתנה שלא ישלם ומעולם לא ראינו ולא שמענו להתנות תנאי זה בשעת שידוכין לכן נראה דכשנעשו שידוכין בסתם והניחו כ"א ממרני ביד שליש ע"פ התנאים הנאמרים כראשי פרקים והתאספו כ"ד חשוב לכתוב תנאים בפירוש כמנהג וכאו צד היתום להתנות בכך שאין שומעין להם דהו"ל להתנות תנאי זה בשעת הנחת הממרני ומדלא התנה בכך ע"ד המנהג הניחם ביד שליש וחייב השליש ליתן הממרני לצד שכנגדו עכ"ל: ויש לחקור אם נשאת יתומה בעודה קטנה ואח"כ הגדילה ומתה אם לחשוב הנשואין מעת שנשאת או מעת שהגדילה וגמרו נישואין דבר תורה · שוב נזכרתי דיש ללמוד דבר זה מדברי הח"מ לעיל סימן נ"ז סק"ט ועמ"ש שם סק"א · אמנם אם הוא היה קטן כיון דלא תקינו רבנן כלל נשואין לקטן נראה פשוט גם לענין שני תורה לא חשבינן רק משעה שהגדיל וצ"ע: (ד) אין חילוק · עבה"ט שכ' דבתקנה אמרינן לא פלוג כו' ועיין בזה בתשו' הרלנ"ח ס"ב סי' ס"א ובתשובת נחלה ליהושע סימן ל"ח ובתשובת ברית אברהם סימן עו"ב באורך: (ה) בין נהרגו למתו · עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג סימן ת"ט שכתב דהדעת נוטה שלא תיקנו התקנה אלא במתה כדרך כל הארץ או אפילו נהרגה מאחרים אבל לא כאיבדה עצמה לדעת ואפי' אם נספק בזה לומר שמא גם זו בכלל התקנה וכי כדבר ספק טעית ירושה מבעל שהוא יורש ודאי וכמ"ש לעיל ס"ו ואף שכתוב ביו"ד סימן שמ"ה אם מצאוהו מושלך ע"ג סייפו ה"ז בחזקת כל המתים ושלא לדעת אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא ט' ומ"מ לא מלאו לבו לפסוק בזה הלכה וע"ש עוד מ"ש על דברי תשובת פה"ג סימן ס"ח:

באר היטב

ותקנות שו"ם שיהא שיחזור בשנה שניה כי שנה ראשו היינו תקנות ר"ת וכ"כ מהריב"ל ח"ג סימן י ומהרי"ט ח"ב חא"ה סימן מ"ז ועי' בס' מ"ב סי' י ותשובת שארית יוסף סי' כ"ד · ובד"מ סי' כ' בכתובה שכתב בה דהבעלת ליה מבית אמה ומת ואח"כ מתה הבת בלי ז"ק יש להסתפק אם החלי ליורשי האם או ליורשיה או לא יחזור הבעל מהריב"ל ח"ג סימן נ"ט · ראובן השיא יתומה מנכסיו ונכתב שהשבון ליורשיה וקנו ע"ז מהחתן העדים בכתובה ואח"כ ערער ראובן שיכתוב כתו אחרת ויכתוב בתוכו שהשבון יחזור לו · פסק מה ח"ג סימן קע"ג דיכולין העדים לכתוב ולחתום כת אחרת שהשבון יהיה לו · וכ"כ הר"י אדרבי סימן ש אשה שמתה בחיי בעלה בלי ז"ק ונתאחר ט' שנה לו תבעו היורשים חלק המגיע להם אין בכך כלום כ זמן שטר כתובה מידם גובים חלקם הרמ"ט סימן כ"ח ומהרח"ש בתשובה חא"ה סימן ל"ז ו הלוי חא"ה סימן י"ד · ועיין כנה"ג כמה דינים תקנות טוליטולה ומשם תלמוד לכאן לענין כ השו"ם שלנו: (יח) חתנים · דזה אונס דלא שכיח לי אסיק אדעתא ואפילו התנה בפירוש שאם תמות השנה שיחזור הנדן מ"מ אין זה בכלל התנ (יט) קיימא · ע"ל ס"ס נ"ג אי בעינן דוקא נ הולד למ"ד יום אחר מיתתה · ועיין בתשובת תנ הגרשוני סימן ס"ח ובתשובת נחלת שבעה סימן ובתשובת שבות יעקב ח"א שאלה ק"ט ובבית ג סי' כ"ב ס"ק י"ח · וכנה"ג דף קל"ח ע"ב: (כ) חילוק · כי בתקנה אמרינן לא פלוג אפילו באונסא דלא שכיח דתקנו רבנן בחד אונס ה"ה בכולהו אי שייך בהו חד טעמא ע"ש בפסקי מהרא"י סימן רס"ז מיהו נה דתם לע"ג מסופק שם ע"ש ע"כ כתב הרב רמ"א דיש להתיישב בדבר:

שמות התשובות והספרים

הנתמדים והיקרים · שבספר פתחי תשובה נזכרים · דבריהם מאירים · זכותם יגן עלינו לדור דורים :

אבן השהם
בית חדש
ב"ח החדשות
בית יעקב
ר' בצלאל אשכנזי
בית אפרים
בשמים ראש
בגדי כהונה
ברית אברהם
בית דוד
בגדי ישע
גאוני בתראי
גבעת שאול
גליא מסכת
רדב"ז ח"א
רדב"ז ח"ב
רדב"ז ח"ג
רדב"ז ח"ד
רדב"ז ח"ה
דברי ריבות
הרא"ש ח"ב
הראנ"ח
ושב הכהן
זכרון יוסף
חוט השני
חות יאיר
חכם צבי
חינוך בית יהודה
חמדת שלמה
חתם סופר יו"ד
[חתם סופר אה"ע ח"א]
ח"ס אה"ע ח"ב
מהרי"ל
מהרי"ק
מהר"י ווייל
מהר"י ברונא
מהר"י מינץ
מהרי"ט ח"א
מהרי"ט ח"ב
מהר"י בן לב
מהרי"מ מבריסק
כנסת יחזקאל
מבי"ט ח"א
מבי"ט ח"ב
מהר"ם מינץ
מהר"ם פדואה

שו"ת מהר"ם אלשיך
שו"ת רמ"א
שו"ת מהר"ם לובלין
שו"ת מנחם עזריה
שו"ת משאת בנימין
שו"ת מהר"ם אלשקר
שו"ת מעיל צדקה
שו"ת מגיד מראשית
שו"ת מקום שמואל
שו"ת מוצל מאש
שו"ת משכנות יעקב
שו"ת מאמר מרדכי
שו"ת מנחת עני
[שו"ת מים חיים]
שו"ת נודע ביהודה
שו"ת נודע ביהודה תניינא
שו"ת עבודת הגרשוני
שו"ת רבינו עקיבא איגר
שו"ת פנים מאירות ח"א
שו"ת פמ"א ח"ב
שו"ת פמ"א ח"ג
שו"ת פרח מטה אהרן ח"א
שו"ת פרח מ"א ח"ב
שו"ת פני אריה
שו"ת פרח שושן
שו"ת פרי תבואה
שו"ת צמח צדק
שו"ת קהלת יעקב מהגאון דקארלין
שו"ת קריאת חנה
שו"ת שארית יוסף
שו"ת רש"ל
שו"ת רשד"ם
שו"ת שבות יעקב ח"א
שו"ת שבו"י ח"ב
שו"ת שבו"י ח"ג
שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א
שו"ת שב יעקב
שו"ת שמש צדקה
שו"ת מהר"ם זלמן ז"ל מלאדי
שו"ת שארית יהודה
שו"ת שיבת ציון
שו"ת שמן רקח ח"א
שו"ת שמן רקח ח"ב
שו"ת תשב"ץ
שו"ת תשובה מאהבה ח"א
שו"ת תשובה מאהבה ח"ב

שו"ת תשובה מאהבה ח"ג
שו"ת תולדות יצחק

ספר אבני מלואים
ספר אורים ותומים
ספר אמתחת בנימין
ספר בית מאיר
ספר בני אהובה
ספר ברכי יוסף
ספר בני חיי
ספר בינת אדם
ספר גט פשוט
ספר גט מקושר
ספר גבורת אנשים
ספר דגול מרבבה
ספר המקנה
ספר הפלאה
ספר הגהות רע"ק איגר ז"ל כ"י
ספר היד החזקה
ספר זכור לאברהם
ספר חמודי דניאל כ"י
ספר ט"ז אה"ע
ספר טיב קדושין
ספר טיב גיטין
ספר ים"ש יבמות
ספר ישועות יעקב
ספר יד המלך
ספר יד אפרים
[ספר כרם שלמה]
ספר לבוש הבוץ
ספר מחנה אפרים
ספר מגן אברהם
ספר משנה למלך
ספר מרכבת המשנה
ספר משנת חכמים
ספר מראות הצובאות
ספר מקור מים חיים
ספר מעין גנים
ספר נתיבות המשפט
[ספר נודע בשערים]
ספר סמ"ק עם הגהות חתפוח
ספר כלמות יוסף
ספר עזרת נשים
ספר עקרי דינים יו"ד
ספר פני משה על ירושלמי

ספר פני יהושע
ספר פרי מגדים א"ח
ספר צלעות הבית
ספר קהלת יעקב מהג' דליסא
ספר קצות החשן

ספר קרבן נתנאל
ספר ש"ך ח"מ
ספר שער המלך על הרמב"ם
ספר שלמי שמחה על הרא"ש
ספר שב שמעתתא

ספר שער נפתלי
ספר תורת חיים
ספר תורת גיטין
ספר תולדות אדם
ספר תפארת ישראל

סימנים לראשי תיבות הבאים באבן העזר

א א"ה אבן העזר · א"ח אורח חיים · רא"ם ר' אליה מזרחי · א"ם אמונת שמואל · א"ע את עצמו :

ב בה"ג בעל הלכות גדולות · ב"ח בית חדש · בה"י בית הילל · ב"י בית יוסף או בית יעקב · ב'
סבית · ב"ש בית שמואל · ב"ז בנימין זאב :

ג ג"י גט יבן או ג' ימים · ג"ק גבי קרקע · ג"ח ג' חדשים :

ד ד"מ דרכי משה · דב"ש דבר שמואל · ד"א ד' אמות · ד"ה דברי המתחיל :

ה הג"א הגהות אשרי · הרז"ה הר"ר זרחיה הלוי · הרא"ה הר"ר אהרן הלוי · הרלב"ח הר"ר אליה בן
הרדב"ז הר"ר דוד בן זמרא · הג"מ הגהות מרדכי · הגמ"י הגהות מיימוני · הלק"ט הלכות קטנות

ו וכ"מ וכן משמע או וכן מוכח · וכ"כ וכן כתב · וכ"פ וכן פסק :

ז ז"א זה אינו · ז"ד זה דעת · ז"פ זמן פרעון :

ח ח"מ חלקת מחוקק או חשן משפט · חא"ה חלק אבן העזר · ח"א חלק א' · חר"ג חרם רבינו גרשום
חות יאיר · חי"ד חלק יורה דעה · חח"מ חלק חשן משפט :

ט ט"ז טורי זהב · ט"א טעם אחר :

י י"ד יורה דעה · י"ל יש לומר :

כ כ"מ כסף משנה או כן משמע או כן מוכח · כ"ה כן הוא · כ"י כתיבת יד · כנה"ג כנסת הגדולה
כן פסק · כמש"ל כמו שכתבתי לעיל :

ל ל"ד לאו דווקא או לא דמי · ל"מ לא מיבעיא · ל"נ לי נראה · ל"פ לא פליגי · ל"ק לא קשה :

מ מ"א מגן אברהם · מ"ב משאת בנימין · מהרי"ט מהור"ר יוסף טראני · מ"ץ משפטי צדק · מהרמ"ט
משה טראני · מ"ש משפטי שמואל או מה שכתבתי · מהריב"ל מהור"ר יוסף בן לב · מהרשד"ם
שמואל די מודינא · מהרש"ך מהור"ר שלמה כהן · מהרמ"ע מהור"ר מנחם עזריה · מהרימ"ג מהור"ר
גהלון · מהרמ"א מהור"ר משה איסרלש · מהרח"ש מוהר"ר חיים שבתי · מהרי"ו מהור"ר יעקב
מהרש"א מהור"ר שמואל אידלש · מהרי"ק מהור"ר יוסף קלון · מהרמד"ב מהר"ם די בוטון · מהרלב"ח
לוי בן חביב :

נ נ"י נמוקי יוסף · נ"מ נכסי מלוג · נצ"ב נכסי צאן ברזל · נ"צ נחלה צבי · נ"ש נחלת שבעה :

ס ס"א סעיף א' · ס"ג סדר גט או סעיף ג' · ס"ח סדר חליצה או סעיף ח' או ספר חסידים · ס"ס
או ספק ספיקא · ס"ק סעיף קטן או ספק קדושין · ס"פ סוף פרק :

ע ע"ש עיין שם · ע"ל עיין לעיל או עיין לקמן · עע"ש עיין עוד שם · עה"ג עבודת הגרשוני :

פ פ"ו פריה ורביה · פר"ח פרי חדש · פרמ"א פרח מטה אהרן :

צ צ"צ צמח צדק · צ"ע צריך עיון · צ"ב צאן ברזל :

ק ק"ע קונטרס עגונות · קע"ד קונטרס עגונות דאיתתא :

ר ר"ן רבינו נסים · רד"ך ר' דוד כהן · רמ"א ר' משה איסרלש · ר"ס ריש סימן · ר"פ ראש פרק
רבינו ירוחם · ר"ג רבינו גרשון · רש"ך ר' שלמה כהן :

ש ש"ג שלטי גבורים · ש"ה שמעי הכא או התם · ש"י שבות יעקב או שארית יוסף · ש"ך שפתי
ש"א שער אפרים :

ת תשב"ץ תשובת שמעון בר צמח · ת"י תומת ישרים · ת"ה תרומת הדשן או תורת הבית · ת"ש
יום טוב :

שלחן ערוך

אבן העזר

[ה]גאון רשכבה"ג מוהר"ר יוסף קארו זצ"ל

עם חדושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם הגאון

מוהר"ר משה איסרלש זצ"ל

עם

[באר] הגולה מהגאון מו"ה משה רבקש זצ"ל, מווילנא
[באר] היטב מהרה"ג הריין המצויין מו"ה יהודה אשכנזי זצ"ל מטיקטין;

ועם

פתחי תשובה

[מ]הגאון מו"ה צבי הירש אייזענשטאט זצ"ל, שהיה אב"ד דק"ק אוטיאן,
[ב]מ"ח ספר פתחי תשובה ונחלת צבי על שו"ע יורה דעה וחושן המשפט.

ופ הספר גיטין וחליצה הגלוה עליו נדפס עם פתחי תשובה מאת הגאון הנ"ל.

חלק שני

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם
שנת תרנ"ו לפ"ק

ШУЛХАНЪ АРУХЪ,
Древнія еврейскія узаконенія. Часть IV. Эвенъ Гаезеръ съ прибавленіемъ
«Седеръ Гитинъ вахлица" Отдѣлъ 2.

ВИЛЬНА. Тип. Вдовы и бр. Роммъ. Жмуд. пер. собств. домъ № 328

Дозволено цензурою С. Петербургъ, 30 Іюня 1894 г.

הערה

הן ידוע לכל כי הרבה דינים הנמצאים בספרים האלו אינם נוהגים בפועל בזמננו. לדוגמא הלכות מקח וממכר, גניבה וגזילה, אבידה ומציאה, נחלות, שבועות, עדות, עונשין, ריבית, קנסות, חרמות, גביות וכדומה, כולם היו נוהגים בזמנים עברו ולא בהוה, ובכל הענינים הנ"ל אנו נוהגים רק כפי חקי הארצות אשר אנחנו היהודים חוסים בצלם. עלינו לזכור לשמור ולעשות פסק התלמוד „דינא דמלכותא דינא". גם לדעת כי בכל מקום שנאמר: עכו"ם, גוי, נכרי וכדומה, הכוונה רק על העמים אשר לא הכירו את אלהי אמת ולא האמינו בהתגלות ה' על הר סיני ובעשרת הדברות, והיו רחוקים ממוסר, טוהר המדות ואהבת האדם, אבל האֻמות אשר אנחנו יושבים על אדמתם ומושליהם חוסים עלינו גנון והציל – מאמינים בבורא הכל, בהתגלות ה' על הר סיני, ולהם חקים ומשפטים צדיקים, ובנוגע להאֻמות האלו צוו אותנו מורינו ומדריכינו להתנהג עמהם בחסד יושר ואמת בכל זמן ובכל ענין. –

מה דבה ימצא באשה שתתגרש (ושלא תדור הגרושה עמו בחצר) ׳ ובו י״א סעיפים :

לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה (א) ב ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא
ותה לימים (א) מותר : ב ג לא תהיה (ג) יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו
שה : ג ד לא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה (ב) ערות
בר : הגה אבל בלאו הכי אמרינן כל המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות
) ודוקא בימיהם שהיו מגרשין בעל כרחה אבל אם מגרשה מדעתה מותר (אגודה פ׳
ם וכ״כ הר״ן) : (ג) ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה אבל שניה אם
ה (ד) ישלחנה : ד ה אשה רעה (ה) בדעותיה ושאינה צנועה כבנות ישראל
ודות מצוה לגרשה : ה ו אשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר
אנה : ו (ד) ז יכול לגרשה בלא דעתה*) : הגה ואפילו אין לו לשלם לה
(ו) הכתובה ונדונייתה אינה יכולה לעכב משום זה הגירושין אלא תתגרש ותתבע אותו

*) עי׳ במכות

באר הגולה

א ברייתא דרא״י יבמות דף ל״ז ע״ב ב עובדא התם מכמה רבנן דעבדי הכי וכ״כ הרמב״ם בפכ״א מהא״ב ור׳ ירוחם בשם הרא״ש ג כדפשט רבא וכב מברסיא גיטין דף צ׳ ע״א ד ל׳ הרמב״ם בפ״י מהל׳ גירושין כאוקימתא דגמ׳ וכר׳ אגעו׳ בש״ע והביאו הממ״א ... בהג״ם ה בש מברייתא שם ו שם ושם בברייתא ז ל׳ הטור ממשנה יבמות דקי״ב ע״ב

באר היטב

(א) מותר ׳ מצות גירושין הוא מצות עשה ׳ ומהרא״ח היה נותן טעם לפ״ז למה שנוהגין לתת גם לש״מ ... בלא בנים אעפ״י שבגט זה הם מבטלים מצות ... או יבום ׳ מפני שנתינת הגט ג״כ היא מצות ... הרשב״א בתשובה סימן י״ח נתן טעם שאין ... ין על מצוה זו מפני שיש גירושין שהם בעבירה ... שלא מצא בה ערות דבר שבנוי המשלח ע״ש : ... ושבת וכו׳ ׳ ולא מהני כאן אם מודיע לה מאחר ... נשא דמה לה לעשות עיין ב״ש ופר״ח : (ג) דבר ׳ ... יגרשנה כדי ליקח נאה הימנה ׳ ודווקא בנשואה ... בארוסה יוכל לגרשה כדי ליקח נאה הימנה ... ת אה״ע סימן ס׳ ׳ אשה שהיא מאוסה ביותר ... ה ליה אפ״ה אין לו לגרשה בזווג ראשון כנה״ג ... הרא״ם ׳ לא היה יכול להזדקק עם אשתו ... ו ברפואות שנה או שנתים או שלש ולא הועיל ... שן להם שיהיו יחדיו ס״ח סימן של״א ׳ ואם ... וגירש אפילו בלא דבר לא כפינן ליה להחזיר ... : (ד) ישלחנה ׳ דוקא כשמצא אחרת נאה הימנה ... אם מצא אחרת עשירה הימנה ביותר בשביל ... אין לשנאתה ואינו יוכל לגרשה בע״כ ׳ וזיווג ... עיקרי דוקא כשהיא בתולה פרי חדש : ... בדעותיה ׳ שאינו מקפדא ליה הכא ומהדרא ליה ... שהיא בעלת מריבה מצוה לגרשה אפילו בזיווג ... : (ו) הכתובה ׳ בתשובת הרשב״א סימן אלף ... לא כ״כ ע״ש ׳ וכתב ב״ש דהרב רמ״א איירי ... לגרש ע״פ הדין או יוכל לגרש אותה אפילו אין

פתחי תשובה

(א) ואם הודיעה כו׳ ׳ עי׳ בס׳ גט פשוט סק״ג מ״ש ליישב דלא תיקשי מהא דאמר בסוף פ״ב דנדרים וברותי מכם הפושעים והמורדים בי אמר ר״ל אלו בני ט׳ מדות כו׳ ע״ש באורך ׳ ועי׳ בנל״מ פכ״א מהא״ב סוף דין כ״א שכ׳ דמ״ש הרב ג״פ דבני גרושת הלב לא מיקרי אלא כשאינו מודיעה אבל אם מודיעה שרי (וכן מבואר מדברי הפרישה שהביא הב״ש כאן סק״א ולעיל סי׳ כ״ה סק״ט) דברי תימה הם שהרי טעמא דאיסורא כתב הרא״ש ספ״ב דנדרים לפי דמהרהר באחרת א״כ אף אם הודיעה שייך האי טעמא אך נ״ל דע״כ לא אמריק כשגמר בלבו לגרשה דהסור לבא עליה אלא כשרוצה לקחת אשה אחרת דאז שייך טעמא דמהרהר באחרת אבל כשאינו רוצה לקחת אשה אחרת שרי וא״כ רב ור״נ שכבר היה להם אשה בעירם וכשהלכו לעיר אחרת רצו לקחת אשה לימים שיתעכבו שם אף שגמרו בלבם להוציא לאחר זה הזמן מ״מ לא היו מהרהרין בנשותיהן ואף מרן ז״ל שכתב סתם ואם הודיעה מותר בכה״ג קא מיירי עכ״ל ׳ וע״ש עוד דמה דמשמע מדברי הרב ג״פ דס״ל דאיסורא דבני גרושת הלב לא הוי אלא אם תתעבר אבל אם אינה מתעברת לא (גם הב״ש סק״א כתב וז״ל גם י״ל בני השע מדות היינו הבנים פגומים כו׳) ל״נ דהיינו דוקא למאן דסבר דקרא דוברותי מכם המורדים והפושעים קאי אבנים אבל לסברת הראב״ד שהביא הב״י א״ח סי׳ ר״מ דקרא קאי לבועלים בא׳ מט׳ מדות שהם מורדים ופושעים אף בלא שתעבר אסור ע״ש : (ב) ערות דבר ׳ עבה״ט ומ״ש בשם רשד״ם ודוקא בנשואה כו׳ עי׳ בנל״מ פ״י מה״ג דין כ״א שכ׳ דלהרשד״ם בארוסה אף אי לא מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה ׳ אמנם דברי הרשד״ם קשים הם בעיניו ובתשובת הרא״ם ח״ב סי׳ א׳ משמע בדעתו אינו כן ע״ש עוד וכבר עמד ע״ז בס׳ ג״פ סק״ז ע״ש מ״ש בזה : ועיין בתשובת שיבת ציון סי׳ ס״ח ופ״ע שהאריך הרבה בזה ׳ ומ״ש הבה״ט סק״ד בשם פר״ח דזיווג ראשון מקרי דוקא כשהיא בתולה ׳ ע׳ בס׳ בית מאיר שכ׳ דלשון הגמ׳ נמי הכי דייק זיווג ראשון היינו משני נדרי ... הוא ראשון ע״ש : (ג) ואין ראוי לו למהר ׳ עת״מ סק״ב שכ׳ והפשר שאף ברצון האשה שאז אין איסור בדבר מ״מ אין ... עשות כן ׳ וכ׳ בס׳ ב״מ ויראה לע״ד דהיינו דוקא כשהוא תובע בגירושין בזה י״ל אף שהיא מתרצה ג״כ מ״מ לבה דוה אלא ... יכולה לסרב אבל כשהיא תובעת פשיטא שהיתר גמור הוא : (ד) יכול לגרשה בלא דעתה ׳ עיין בתשובת ברית אברהם ... ע שכ׳ דמדברי הרא״ש (פ״ב דגיטין סי׳ ס׳) בענין גט מאוחר יש ללמוד דין מחודש דהבעל אינו יכול לגרש בע״כ ... על תנאי כגון מהיום אם מתי תוך ב׳ שנים וכה״ג דהא כשמגרש על תנאי הדין דלא תתיחד עמו (כדלקמן סי׳ קמ״ח ס״ב) ... נספדת עוגתה והיא אינה מתרצת לכך רק או שיגרשה לגמרי או שתשב עמו ואין יכול לכוף את אשתו לגרש ע״ק שתהא ... מי׳ מכ״ש מש״כ הרא״ש שם דאי לגרשה בגט מאוחר בע״כ להראב״ד ע״ש באורך : (ה) הכתובה ׳ עבה״ט מ״ש ופר״ח ... מפ״ם דיבמות כו׳ גם מפ׳ האיזקין כו׳ וכבר קדמוהו בראיות אלו בתשב״ץ ח״ג סי׳ רכ״ג והובא ג״כ בתשובת ברית ... פי׳ נ״א אות ס׳ ע״ש עוד ׳ ומ״ש שבש״ע ואני אומר דאין למידין מן ההגדות וכ״כ התוי״ט כו׳ לאו קושיא היא כל

הפר״ח

מה שחייב לה (תשובת הרא"ש וריב"ש) וכ"ז מדינא אבל ר"ג (ו) החרים (ז) שלא

פתחי תשובה

בפר"ח כי הפר"ח בעצמו בס' מים חיים השיג על התוי"ט שם וכ' דכך כללא דאין למידין ממדרשות הוא רק לענין פסק הלכה כדברי מי היכא דלא מפרש בש"ס הלכתא אבל דינא דלא איתפרש בש"ס מצינו כמה פעמים דלמידין ממדרשות והובא דבריו בעליון המשניות פ"ה דברכות בתוס' רע"ק אות ל"ו · גם בס' באר יעקב דחה דברי הבה"ט בזה מטעם דהא דאין למידין היינו אם סותר לדברי התלמוד וגם יש לחלק דאם הוקבעה בש"ס דילן שפיר למידין ע"ש · ועיין בס' נו"ב הניינא חיו"ד סי' קס"א מזה : (ו) החרים שלא לגרש · עיין בתשובת נו"ב סי' ע"ה במעשה באחד שגירש אשתו בעל כרחה ע"י שליח שתפסוה בעלי מלחמה לאשה באמצע הרחוב והשליח זרק הגט לחיקה והאשה צעקה ואין מושיע לה והיא לא נתרצית לקבל והשליכה הגט מחיקה · והורה כיון שיש כאן עבירה המורה לעבור על תרגמ"ה לגרש בע"כ א"כ אין שליח לדבר עבירה ובטל מעשה השליח לגמרי (וכמו שנראה מדברי התוס' במס' ב"מ דף יו"ד ע"ב בד"ה דאמר בתירוץ השני ע"ש) ולא נתגרשה בשליחות השליח כאן גירושין והיא אסורה להנשא והוא המגרש עודנו איבה וחייב בכל חיובי הבעל לאשתו ואסור באשה אחרת משום חר"ג שלא לישא ב' נשים · וע"ז ערערו חכמי הדור ואמרו שלא אמרו אין שלד"ע אלא שלא יתחייב המשלח אבל עיקר המעשה לא בטל · והוא ז"ל התאזר חיל להשיב על דבריהם באריכות ע"ש מסי' ע"ה עד סי' פ"ב מזה (והנה מה שתמה הגאון המחבר ז"ל מחותנו הגאון מהר"י מהמבורג שכ' דבר זה דאם אין שליח לד"ע השליחות בטל בשם המשנה למלך וכתב עליו שיג ושיח מלא דבר זה במל"מ ואני הוא שהמצאתי כו' עד כמה גברה אלו הכבת הניצות כו' לע"ד נראה כי מחותנו ז"ל באמת כתב זאת בשם המל"מ דכן מבואר להדיא מדברי המל"מ פ"ג מהל' גניבה דין ו' שכ' שם דמדקדוק דברי הרמב"ם שם ואף דבטביחה ומכירה ריבתה התורה דיש שליח לד"ע וחייב המשלח בתשלומי ד' וה' מ"מ אם עשאו שליח שישחוט לו והלך ועשה כן פטור המשלח מתשלומי ד' וה' ע"ש וע"כ דס"ל להמל"מ דהשליחות בטל לגמרי דאל"כ לא הו"ל למימר רק מחיוב שבת ולא מחיוב טו"מ א"ו דס"ל דהשליחות בטל והוי כאילו לא צווהו לשחוט כלל וכן מבואר להדיא מלשון הל"מ שם במ"ש ה"נ לענין הטביחה לא נעשה שלוחו ע"ש ומעתה נחנם העיח דברים נגד הגאון מהר"י הנ"ל · וזולת זה כל דברים בתשובה הנ"ל מה שהשיג הגאון נו"ב על הגאון מהר"י · אחר העיון תראה שדברי הגאון מהר"י נכונים ואכמ"ל וגם מצאתי בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קי"ו שנסתפק ג"כ בזה ומתחלה רצה להכריע דהמעשה בטל וכנראה מתירוץ ב' בתוס' הנ"ל ובסוף כתב מאחר שמדברי הגמ' אין הכרע הדבר צריך לי בדיקה עכ"ל · גם בס' מחנה אפרים בהל' שלוחין נ' מסתפק בדבר זה אי אמרינן דהמעשה בטל ע"ש) ועיין בנו"ב תניינא סי' קי"א וקי"ב וסי' קל"ה מענין זה ועמ"ש לקמן סי' קמ"א סל"ו ס"ק ל"ח :

ועיין עוד בנו"ב קמא סי' ב' בד"ה וכלה"ה · שכ' דנראה לו דין חדש מה שלא נזכר עדיין בשום פוסק לפי דברי הגמ' בגיטין דף י"א גבי תופס לב"ח שכ' דאף דבכל התורה שלוחו של אדם כמותו מ"מ לאו כל כמיני לשווי' שליח במקום דאיכא לאחרים א"כ אף קודם חרגמ"ה ולדינא דגמ' דמגרש אדם אשתו בע"כ (וה"ה אפי' בזה"ז בגווני דרשאי לגרש בע"כ וכן מוכח מדברי תשובת שיבת ציון ס"ס פ"ח ע"ש) מ"מ ע"י שליח א"א לגרש בע"כ דלאו אפשר לשווי' שליח לחוב להאשה ע"כ עי' בנו"ב תניינא סימן ק"י דכמה חכמים הקשו לו דזה נגד תלמוד ערוך בגיטין דף יו"ד בשליחות בע"כ דבגירושין איתא וגיטא ניתא וכן מסוגיא שבדף כ"א מתקיף לה רב שימי והא שליחות לקבלה דמדעתה איתא כו' דמשמע דוקא שליח לקבלה אבל שליח להולכה איתא אפי' בע"כ והוא ז"ל השיב דאין מכל זה השגה דגם הוא מודה דמשכחת שליח להולכה אפי' בע"כ כאן לא אמרתי דלא מצי מגרש בע"כ ע"י שליח אלא היכא דהגט הוא חוב להאשה אבל היכא שאינו חוב לה כגון ארוסה דהיא אינה זוכה בשום דבר משל בעלה שיהיה הגט מחשב חוב ואפי' נאסרה לכהונה משכחת שאין הגט חוב לה כגון שנתגרשה מאחר וכמו כן אשה שזינתה תחת בעלה שנאסרה על בעלה והפסידה כתובה וכל תנאי כתובה ואינה מפסדת מאומה ע"י גט ואדרבה זכות הוא שמתירה לשוק ודאי דיכול לעשות שליח לגרש בע"כ גם לדעת הרא"ש וא"כ י"ל דהסוגיות הנ"ל מיירי בה ע"ש עוד וגם בסי' קי"ב ובהגהה מב"ב שם ובסי' קנ"ט מזה (ובס' יד המלך פ"ו מהלכות גירושין הלכה א') · גם בנו בשו"ת שיבת ציון ס"ס פ"ח וס"ס פ"ט כתב להחזיק פסק אביו הגאון ז"ל בזה נגד רב אחד שפקפק ע"ז ומסיים שהוא ממש אחד מגדולי הדור שכבר ראה דברי אביו ז"ל ירום ראש להקל בחומר איסור א"א ע"ש עוד בסי' פ"ג ופ"ד · והנה בס' מקושר בסג"ר אות ר"ח כתב על דברי הגאון נו"ב הנ"ל דהגאון תמר להעמיד דבריו באופן רחוק אבל פשטא דמלתא ודאי משמע' הנ"ל דשפיר מצי שליח לגרש בע"כ והאריך בזה ומסיים דהדבר ברור (לדינא דגמרא) דיכול לעשות שליח אף בע"כ · ומענין דברי הנו"ב דסי' ע"ה הנ"ל העיר ג"כ דאפשר לחלק בין אם עשאו שליח בפירוש לעבירה כגון שאמר לו לגרשה בע"כ ובין אם אמר לו לגרשה סתם ע"ש · ועיין בתשובת ברית אברהם ר"ס קי"ב ור"ס קי"ט מ"ש בזה ועי' בתשובת שמן רוקח ובתשובת מנחת עני סי' ס"ח באריכות : (ז) שלא לגרש · עב"ש לקמן ס"ק י"ב שכ' וז"ל ואם חר"ג מ לתקנת ח"ל י"ל בזה"ז אפי' אם עבר וגירש אינה מגורשת עכ"ל · והנה מדברי הרמ"א בהגהה זו שכ' עבר וגירשה בע"כ הגט ומשמע שוב אין הוא מקרא עבריין מבואר להדיא דלא כוותי' אלא דיכולה להנשא לאחר ע"י גט זה · וכן מבואר מדברי עצמו לעיל סי' ע"ז ס"ק ו' ובסי' ע"ט סק"ד דמדמה תקנת רגמ"ה למה דאסור לגרש בזיווג ראשון בלא דבר וא"כ הרי ראשון אם עבר וגירש מגורשת כדאיתא בש"ס הובא בב"ש לעיל סס"ק כ' ה"ע בזה"ז בעבר וגירש בע"כ · גם בס' בית ב' על הב"ש הנ"ל שמדברי הרמ"א מבואר דלא כוותי' · ושכ"כ שם עוד דברי רש"ל בתשובה סי' מ"ה דמשמע מדבריו גם הועיל לו הגירושין לענין שיהא מותר לישא אחרת וכ' עליו דמדברי הרמ"א הנ"ל שכ' עבר אין האיש מקרא עבריין כתב

באר היטב

לו כתובה · והרשב"א איירי היכא דאין ראוי לגרשה אם אין לו כתובה אין רשאי לגרש עיין שם ובח ופר"ח הקשה מש"ס דיבמות דף ס"ג ע"ב נתב בידי לא אוכל קום זהו אשה רעה וכתובתה מרובה גם מפרק הניזקין מעשה באדם אחד שנתן בגמ בעשת רבו וכו' אמר ליה כתובתה מרובה וכו' משמע דלא יוכל לגרשה עיין שם והעלה דאין לגרשה אלא אם כן יש לו לשלם הכתובה כהרמ"א ע"ש · ואני אומר דאין למידין מן הגמ וכ"כ התוי"ט פ"ה דברכות משנה ד' ע"ש וכ"כ

שלא מדעתה אם לא שעברה על דת וכמו שנתבאר לעיל סי' קט"ו ואפי' אם רוצה
הכתובה אין לגרשה בזמן הזה שלא מדעתה (סמ"ק סי' קפ"ד) עבר וגירשה בכל
ן הזה ונשאת (ט) שוב אין האיש נקרא עבריין (כל בו) גירשה מדעתה ונמלא פסול
כול אחר כך לגרשה בעל כרחה (נ"י שם) נולדו בה מומין ע"ל סוף סימן קי"ז אם
ה בעל כרחה יש אומרים (י) דבמקום מלוה יכול לגרש אשתו בעל כרחה (יא) או
לישא (יב) שתי (ח) נשים (מוהר"ס פאדוואה סימן י"ג) וכמו שנתבאר (לעיל סי'
פיכך קטנה מתגרשת אף על פי שאין בה דעת גמורה *אפילו אם קבל

ח עיין במ"ש במקומו בסי' קמ"א שתהא מבחנת *פי' מ"מ נריכה בין גיטה לדבר אחר כמו שנתבאר שם

באר היטב

סימן קמ"ט : (ז) בגט וכו' · דוקא אם לא ידעה בפיסול הראשון · אבל אם ידעה אינו יוכל ליתן גט שני בע"כ כנה"ג שדייק מהר"ס מינן ע"ש : (ח) נשים · בתשובת פאדוואה התיר לגרש בע"כ אבל לא התיר

פתחי תשובה

כתב שוב האיש מותר לישא משמע קלת שבזה שרי אף קודם שנשאת · ונ"ע · אך בשו"ת שבסוף הספר סי' ד' השיב על עסק כיש שנעשה בימינו שאיש אחד גירש אשתו ע"י תחבולה בע"כ הנה בסי' קי"ע בהגהה כו' ואולם נ"ע אם לא יהא מחוייב ועומד לחזור ולישאנה ואף דבפנים הואתי מלשון הרמ"א שם דלכ"ע היא מגורשת ומותרת להנשא דלא כהב"ש שם ס"ק י"ב כו' אבל
"ע אף למאן דס"ל בשוטה דמגורשת היינו משום דלא שייך שיחזור וישאנה דהא אינה בת דעת לקדושין ונשואין אבל חייב ע"פ דינא דרבא דאמר במס' תמורה כ"מ דא"ר לא תעביד אי עביד ל"מ כו' והאריך בזה ובסיים וז"ל ומעתה אחרי סקן של הראשונים ז"ל לדינא כרבא בודאי רהוי לנו לילך בעקבותיהן ולפסוק בנידון מגרש בזה"ז בע"כ כרבא דלא ו ושבעמוד והחזר קאי כקושיית תוס' (תמורה דף ו' ד"ה והשתא) בנשבע שלא לגרש דהא סברת תירוצם לא שייך ב האיסור ואין לו התרה מצד עצמותו והוא איסור תורה הרגמ"ה ועל בתי דיני ישראל להורות לו שעדיין כל יום על החרם עד דליהדר או שתנשא היא לאיש אחר וזה נמי משמעות הרמ"א דשוב לא נקרא עבריין משמע הא קודם עבריין במ' הנ"ל וממילא נמי כיון דאגידא בי' שעדיין בעמוד והחזר קאי עדיין נמי בהאיסור נשיאת ב' נשים ק ליכנס ואסור לכל אדם ליתן לו אשה כדי לחוש עכ"פ לספק חרם שעדיין רובץ עליו לשיטת רוב הפוסקים כרבא וכלדעת משמעות הרש"ל עכ"ד ע"ש :
גט פסוט ס"ק כ"ד כתב בזה וז"ל נראה דבדיעבד אם גירשה בע"כ הגט הוא כשר אך ראיתי בת' הר"ס מינן סי' מפורש בתקנה רגמ"ה שאם גירשה בע"כ דלא הוי גט אפי' בדיעבד ותמיה לי דבלשון התקנה שהעתיק בסי' ק"ב ה הכי כו' ומיהו יראה דאף מהרמ"מ לא החליט הדבר לבטל הגט רק לדונו כדין הספק · ונראה מדברי הרמ"מ שם ת האשה בתחלת כתיבת הגט וחזרה בה קודם גמר כתיבת הגט ונגמר הגט דאינו כשר לגרש בו · גם יעו"ש אם לו הכונאות שהוליא על הגט כיון דקבלה קנין כדי להתגרש ואח"כ חזרה בה (שם כתב שאין לחייבה שום הולאה ואיהו דאפסיד לנפשי' ע"ש) עכ"ל ועמ"ש לקמן סי' קמ"ד סק"ג עוד מענין זה :
נתשובת נו"ב תניינא סי' קכ"ע בד"ה ומעתה הביא שם דברי הכנה"ג בהגהת הטור אות ע' שכ' וז"ל ופשוט אם גירשה בע"כ אפי' שעבר על החרם גיטו גט ובתקנת בהובא במהר"ס מינן סי' ק"ב כתב שלא ליתן גט לאשה גט כלום והאי אין הגט כלום לא ידעתי פירושו נהי דעבר על החרם מ"מ הגט גט ושמא ס"ל כרבא בתמורה א תעביד אי עביד ל"מ וכיון דעבר על החרם אותו הגט אינו מועיל כדעת הגהת מרדכי סוף שבועות עכ"ל והוא ז"ל ברי כנה"ג אלו מתקבלים כלל איך אפשר שמהר"ס מינן יסתום כדעת המרדכי נגד דעת התוס' והרא"ש כו' וכוונת "ש ואין הגט כלום הוא לענין חיובי הבעל לאשתו שלא הועיל הגט כלום ועדיין חייב בשאר וכסות עת"מ וכ"ש בסי' זה בב"ש ס"ק י"א וגם בס' ב"מ מזה) ואפי' לפי הבנת הכנה"ג מ"מ אין הטעם משום מימרא דרבא רק דמיירי עדים ידעו מזה וא"כ הם עברו על חרגמ"ה והרי העדים פסולים וגם לדעת הפוסקים שהסופר לריך להיות שליח כיון שכאן העבירה היא בשעת הכתיבה שהרי חרגמ"ה היה גם על הכתיבה (כמבואר במהר"מ מינן שם) אין שליח ' בתבורי נו"ב סי' ע"ה וע"ו (הובא בס"ק הקודם) עכ"ד ע"ש ועמ"ש לקמן סי' קל"ד ס"ק ו' עוד בזה · ועיין אמר מרדכי סי' ק' מזה : (ח) אשה שלא מדעתה · עיין בתשובת נו"ב סי' פ"ד שנסתפק אם גם בחרשת גזר רגמ"ה יכא דלא תיקנו כתובה לחרשת (כדלעיל סי' ס"ז ס"ח) משום דא"כ ממנעי ולא נסבי לה אולי מהאי טעמא לא חרשת שאם אינו יכול להוציאה כ"א לרצונה גרע משעבוד כתובה וממנעי ולא נסבי לה אך לא נוכל להורות למעשה גרש בראשונים וספק חרם הוא איסור דאורייתא (עיין בזה בנו"ב תניינא הלק יו"ד סי' קמ"ו ובחלק אה"ע לענין לגרש בע"כ לא כלה הזמן (אין זה ברור ובנ"פ ס"ק כ"ב נסתפק בזה ומדברי הב"ש לעיל סי' קט"ו דעתו דבזה"ז י"ל כבר כלה זמן החרם שלא לגרש בע"כ ועמ"ש לעיל סי' א' ס"ק י"ט) עכ"ד : (ט) שוב כס' נ"פ מיהו נ"ל דמ"מ לריך התרה על מה שעבר כבר ועיין ביו"ד סימן של"ד סכ"ב בהגהה : (י) דבמקום ' הפלאת ישראל על משניות סוף סדר נשים ברמזי אה"ע לסי' זה שכ' וז"ל לשו"ת רש"ל גם באשה שאינה יכולה אסור לגרשה בע"כ אך לשו"ת מהרת"ש סי' ל"ב ופליטת ב"י כל שאינו יכול לדור עמה ע"כ דבכה"ג לא גזר (ע' בנ"פ ס"ק י"ט מזה) וכן נ"ל דאם באיש כשאין לו גבורת אנשים כופין לו לגרשה כבסי' אשה וכ"כ האמ"ו בתשובת אור ישראל בסך דדש מבפנים וזורה מבחוץ דאסור לשמש עמה (כדלעיל סי' כ': ס"ס) רגמ"ה גזר גם במקום מצוה עכ"פ במקום עבירה לא גזר עכ"ד ע"ש עוד : (יא) או מתירים לו · עב"ש סק"ח ועמ"ש א' ס"ק ט"ז · ועיין בתשובת ברית אברהם סי' פ"ט וסי' נ' ונ"א שהאריך בזה בענין אשה שנאסרה על בעלה אם לו לישא אחרת ואם צריך היתר מאה רבנים בדוקא וגם איך להתנהג בענין זיכוי הגט וגם איך לפסוק עליו בענין וכתובה יעו"ש ועיין בת' פרי תבואה סי' ל"ה ובתשובת מהרי"מ מבריסק סי' כ' : (יב) שתי נשים · עב"ט מ"ש ם פדואה התיר לגרש כו' ועיין בתשובת נו"ב סי' א' הובא לעיל סי' א' ס"ק ע"ז וע' בשו"ת מאמר מרדכי סי'

אביה קדושיה שהם דאורייתא (יג) טאו חרשת שנתקדשה כשהיתה
ונתחרש' (י) אבל אם נשתטית ואינה יודעת לשמור עצמה אינו מוצ
שתבריא שלא ינהגו בה מנהג הפקר כלפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה
(ס) (יד) למשלה ואין מחייבים אותו בשאר כסות ועונה ואינו חייב לפ
(וי"א דחייב במזונותיה ורפואתה) (כ"י בשם הרשב"א והטור בשם הרמ"ה והרא"ג')
פסק מלעיל סי' ע' סעיף ד' וכן עיקר) ולא לפדותה גואם גירשה מגורש
סשתהיה יודעת לשמור גיטה (טו) (וי"א (טז) דאפילו בדיעבד אינה (י) מגוז
משמע במהרי"ו סימן נ"ב) (יז) אבל בעתים (יח) שוטה ובעתים חלומה וגרשה בעת
מפני שהיה נראה שתאמר כך לא מהדרינן עובדא) (פסקי מהרא"י סימן רס"ו) (וי
סי' קכ"א סעיף ג') עומוציאה מביתו ואינו חייב לחזור וליטפל בה: ז ח
שגירש אשתו מן הנשואין לא תדור עמו (יג) בחצר שמא יבואו לידי זנ
היה כהן לא תדור עמו במבוי קוכפר קטן נידון כמבוי: הגה (יט) וא

באר הגולה

ש שם במשנה י שם במשנה וכדמפרש רב יצחק שם דף קי"ג ע"ב כ הרמב"ם שם ספ"י מהל' גיטין ל כיון דקי"ל האשה שחלתה תולי ארוך יכול לומר הרי כתובתיך וכו' (כמ"ש בסי' פ"ט) וכאן ודאי היה זה רוצה לגרש אלא חכמים מנעוהו לגרש אבל בחיוב ממון לא חייבוהו סברי לא עשו כן אלא שלא ינהגו בה מנהג הפקר ולכן לחמה תאכל וכו' ה"ה שם מ ולענ"ד נראה דכאן איירי בדהפריש וייחד לה כתובתה ודמיא ממש לן חולי ארוך בס"ם ע"ע כמ"ש בשם ה"ה נ מהירושלמי שם ס הרא"ב"ד שם *פי' בריאה ע הרמב"ם שם פ לשון הרמב"ם שם מברייתא כתובות סוף דף כ"ז וכפי גירסתו שם וכמ"ש ה"ה שם צ שם ריש דף כ"ח ק שם

פתחי תשובה

ק' מזה: (יג) או חרשת · עיין בס' ישועות יעקב סק"י שכ' וז"ל וכתב מהר"ם פדוואה סי' י"ח (נ"ל ח') דאף אחר תקנת רגמ"ה דבעינן דעתה וחרשת אין לה רצון מ"מ אונס לא מיקרי כיון דאעפ"כ מתגרשת מרצונה נהי דאינו קרוי רצון מ"מ אונס וכפיה אין כאן עכ"ל · ואני עיינתי במהרמ"פ שם ודקדקתי בדבריו שלא סמך לגמרי על טעם זה רק בעובדא דידי' שהיה גם של מזוה ע"ש · מיהו כל זה כשנתקדשה לו כשהייתה פקחת אבל אם נתקדשה כשהיתה חרשת כתבתי לעיל ס"ק ח' בשם תשובת נו"ב שנסתפק אם גזר רגמ"ה כלל בזה · וכ' עוד בס' ישועות יעקב בסי' קכ"א סק"ע וז"ל ובענין נוסח גט חרשת פשיטא שאין לשנות משאר גיטין ובעל נחלת שבעה כתב לשנו' נוסח גט הרשת ואין בדבריו ממש דהאשה מתגרשת שלא לרצונה וכבר השיג עליו בעל שבות יעקב ח"א סי' קכ"ג ע"ש · גם בתשובת נו"ב ר"ס פ"ד קרא תגר על הנ"ש בזה ע"ש: (יד) ומשקה משלה: עבה"ט ומ"ש והח"מ מיישב כו' עמ"ש בזה לעיל סי' ע' סק"ס: (טו) וי"א דאפי' בדיעבד · עיין בתשובת מנחת עני סי' ע' שהאריך בזה ולבסוף כתב לצדד להקל במקום דחק ועיגון כמו בנדון דידי' שהבעל הרחיק נדוד באופן שיסכימו עמו שני רבנים מובהקים ע"ש · ועיין בס' ב"מ שכ' דפסק הרמב"ם וטור וש"ע הוא ע"פ גירסא המבוררת בתוס' ורא"ש פ' חרש ולע"ד יש ראיה לגירסא זו מהלמודן כו' ועכ"ז חלילה להקל לכתחלה עכ"פ נקיט מיהא סלגא שבור דאף לסי"א אם נשאת לא תצא · וכ' עוד דמ"ש הח"מ בשם מהרי"ו דאם הבעל ידע דאסור לגרש לפחות לכתחלה ועבר ע"ד חכמים וגירש יש להסתפק אי זה מקרי דיעבד כו' אין זה נראה כלל ע"ש: (טז) דאפי' בדיעבד · עיין בתשובת נו"ב סי' פ"ג שכ' דיש מחמירין שזה מחמיר ג"כ בעתים חלומה אפי' בדיעבד ומה שמסיק רמ"א אבל בעתים שוטה כו' היינו בלא שוחזקה כן ג"פ (כ"נ כוונתו אף שאין זה לשונו ועח"מ וב"ש) · וע"ש עוד פירוש דברי רבינו משון שהובא בב"י: (יז) אבל בעתים שוטה · עבה"ט וע' בט"ז סק"ה שדעתו לחלק בין זמן הב"ם ובין האידנא דאיכא חרגמ"ה דאין לענן האיש ולבטלו מפו"ר מחששא דגזירה יעו"ש דמשמע שדעתו להקל גם בהוחזקה ג"פ ועיין בתשובת ברית אברהם ס"ם פ"ג וע' בתשובת מאמר. מרדכי סי' מ"א: (יח) מי שגירש אשתו · עיין בתל"מ סכ"א מהא"ב דין כ"ז באורך: (יט) ואם נשאת לאחר · עבה"ט

באר היטב

שישא אשה אחרת · לכן אין להתיר לישא ל
אשתו אם לא בהסכמת מאה רבנים כשהרו
בת גירושין או שמלוה לגרשה ואינה רוצה י
אבל בשטיה אין להתיר ח"מ ב"ש עיין ב'
וסימן זה · כרות שפכה ע"י חולי שרוצה יש
אינה רוצה אין כח בידינו לסכריחה שתקנ
חר"ג תומת ישרים סימן כ"ג · ובסימן קנ"ו
מהר"ס אבוהב שלא תיקן ר"ג על זה · ו
חילוקי דינים: (ס) משלה · דכללא הו
יודעת לשמור את גיטה או מדאורייתא א
ואז לכ"ע חייב בכל חיוב ממון · אבל אם
את גיטה ואינה יכולה לשמור את עצמה א
מגורשת אלא חז"ל תקנו שלא יגרש אותו
ינהגו בה מנהג הפקר ובזו ס"ל להרמב"ם
לא תקנו חז"ל כיון שהוא מוכן לסלק א
שהוא אונס בתקנת' חז"ל משו"ה הוא פטו
ממון · ובזה יש לתרץ מה שהקשה הרמ"ה
דשם י"ל דאיירי בנשתטה דאינה יודעת
גיטה ב"ש · והח"מ מיישב דכאן איירי בנו
ולעיל איירי כשאין רוצה ליתן לה כתובה
דוקא לדין התלמוד שמגרשין בע"כ · אבל
מגרשין בע"כ אף אם לא היתה שוטה
בנשתטית חייב בכל חיובי ממון ח"מ: (
ובזה הזמן אם מכר וגירש אפילו אם יד
את גיטה מ"מ מחמת תקנות ר"ג אינה מ
לאשה זו בכל חיוב ממון ב"ש ועיין ח"מ (
וכו' · בתשובת מהרי"ו סימן כ"ב ומהר
אסרו אפילו בדיעבד בעתים שוטה ועיי
ועיין מהר"ם מטלאגי ח"ב סימן כ' שמה
הרב ב"ש נסתפק אם היא עתים שוטה ו
וספרה ז' נקיים בעת שעותה ע"י נפיסה
רשאה להיות נשואה בעת חלימתה כי

מפוכ חימוד ועכשיו מעורכ החימוד ואפשר בימי שמותה שלה לא היה לה חימוד ע"ש: (יב) בר
כו"י

תר אפילו בישראל לא תדור עמו במבוי (טור) וכל זה במבוי סתום אבל במבוי מפולש
בים עובר ביניהם מותרים לדור (ב"י בשם הר"ן שכ"כ בשם התוספות) אם רשות
מפסיק בין בתיהם (הגהות אשירי פ"ב דכתובות) אפילו אין בכל העיר שום יהודי רק
לבד (פרי) (ת' הדשן סימן רמ"ו) נירשה משום שאסורה עליו אפילו לא נשאת אסור
תה כאלו נשאת (טו) לאחר (א"ז) : ח [ש]היה לה (טז) מלוה אצלו עושה שליח
: הגה ודוקא בכה"ג אבל מותר ליכנס לביתה אע"פ שנישאת הואיל ואינו דר שם
א ונותן עמה (כך משמע בת"ה סי' רמ"ג) ויש (יז) חולקין (ב"י) מותר לאדם לזון
ומלוה היא יותר מבשאר עני (הגהות מיימוני פכ"א מא"ב) ובלבד שלא יהא לו עסק
יזונה על ידי שליח (א"ז) : ט [ת]גרושה שבאה עם המגרש לדין (*) מנדין
או [א]מכין אותם מכת מרדות : י [ב]אם נתגרשה מן האירוסין מותרת
לדין ולדור עמו [ג]ואם היה לבו גס בה אף מן האירוסין אסור: יא מי [ד]נדחה
פני מי היא נדחית (יח) מפניו ואם היה החצר שלה הוא ידחה מפניה :

אין לכתוב הגט אם לא שמע מפי המגרש · ובו י"א סעיפים :

הגט צריך שיכתבנו [א]הבעל או [ב]שלוחו ואף אם שלוחו כותבו [ג]צריך
ה (א) משל הבעל לכך נהגו כשהבעל מצוי שנותן לו הסופר (ב) הקלף

באר הגולה

ר כן הוא בת"ס
ש ברייתא שם
ת מימרא דרב פפא שם א כמימרא דרב הונא בריה דרב יהושע לפי שלא נפסק הלכה כדברי אחד מהם ה"ה שם
ב מימרא דרב נחמן תנא באבל רבתי וכו' ג עובדא דהוא ארוס וארוסתו לקמיה דרבא וכו'
ד ברייתא שם
א כפשט ל' הכתוב וכתב לה
ב דשלוחו של אדם כמותו קדושין דף מ"א ע"ב ג הרא"ש בסדר כתיבת הגט

באר היטב

נמצא
שלא להתיחד אסור ב"ש ולא כח"מ · ול"ד
הם משתמשים בקביעות אלא אפילו בחצר שאין
בו אלא לכניסה ויציאה אסור הרא"ח
מן ל"ו · ש"מ שגירש רשאי להתייחד בשים
ילו שפחה דש"מ שאני עיין ב"ש : (יג) לאחר
יירי בנשאת ונתגרשה אז א"צ ריחוק אלא
בל אם היא נשואה לבעל צריכה ריחוק מכל
הוא גדול ממבוי ב"ש ועיין ח"מ ובה"י · ראובן
שתו והלכה ונשאת לאחר וילדה בנים · והמגרש
ה אחרת וילדה ממנו בנים · מותרים הבנים
ה עם זה וליכא למיחש מחוך שהם מחותנים
די איסור · וכ"ש דמותר לבת המגרש שתקח
רבת · ולאח המגרש שיקח אחות המגורשת
ף ק"מ ע"א : (יד) לבד · הח"מ כתב דאין
ם : (טו) לאחר · ר"ל כאלו נשאת ונתגרשה
יחוק ממבוי · ואפילו אם היא אסורה עליו ואפילו
ריכה ריחוק ממבוי רק בשבויה הקילו ב"ש דלא
ז) מלוה וכו' · וה"ה שאר תביעות · וה"ה להיפך
וביעה עליה · מכ"ש שאסורה לדבר עמו בשוק
) חולקים · הח"מ תמה על היש חולקים · וכן הפרי
יח) מפניו · אפילו בחצר של שניהם · או אם
ירות · וכתב הח"מ אחר הגירושין אין יוכל
ד מן בני מבוי זו שדר המגרש אלא היא
שני נדחית מפניו · וכ"כ הפר"ח · ואי קשיא
מיבעיא לן בש"ס היתה חצר של שניהם
ן למיפשט מהא דקתני היא נדחית מפניו
ילמא דאגיר מיגר · אמאי לא דחינן דההיא
נשאת לאיש אחר שאף שיש לו חצר שהיא
ניו י"ל עדיפא מינה קא משני וד"ק פר"ח :
ג וכו' · לשון גט מצינו בירושלמי אבן אחת
בכרכי הים וגיטא שמא ומגרש כל חברוהיה
ה ש"ג דפ"ק דגיטין : (ב) הקלף והדיו · הכלל
הוא

פתחי תשובה

בשם ב"ש שכ' דאיירי בנשאת ונתגרשה אבל אם היא בביאה כו' ועיין בס' ק"נ פ"ב דכתובות אות נ"ה שחולק עליו :

(א) משל הבעל · עיין בתשובת ברית אברהם הא"ח ס"ס כ"ו ובסי' כ"ז אות י"א בענין אם כתב הגט על דבר של הפקר ולא זכה בו הבעל · וכתב דלפ"ד הקונדרים שהובא בב"י סי' זה י"ל דאין קפידא רק שלא יהיה של אחרים אבל כל היכא דליכא בעלים אחרים רק של הפקר הוי שפיר ונתן אף שאינו שלו אך לפ"ד הב"י שחולק על הקונדרים בעינן שיהא שלו ממש ולא מהני על של הפקר ולדינא העיקר כהב"י ע"ש :

(ב) הקלף והדיו · עבה"ט מ"ש ואין להקנות ממי שמושלך בגזר כו' ועיין בתשובת הא"ז פנים מאירות ח"ב סי' פ"א וס"ע מ"ש בזה · ומ"ש עוד מיהו בקולמוס אין קפידא בדיעבד · עיין בס' ישועות יעקב סק"ג שכתב טעם הגון לחלק בין הקלף והדיו ובין הקולמוס ושאר כלי כתיבה משום דלאמת דעת הרמב"ן דא"צ להקנות כלל אף הקלף והדיו מטעם דהכל נקנה להבעל בדמי הכתיבה רק דהפוסקים שחולקים עליו טעמם הוא משום דהא קיי"ל דמעות אינם קונות במטלטלין רק משיכה או הגבהה ומעתה זה ניחא על הקלף והדיו שהבעל קונה אותו להלוטין דלא הדרא בעיניה לכן בעינן שהסופר יקנה לו והוא יגביהם לקנות אבל בקולמוס ושאר כלי כתיבה כיון דהדר בעיניה להסופר ולא הוי רק שכירות וא"כ הרי מבואר בח"מ סי' קנ"ח ס"ו דשכירות מטלטלין נקנה בכסף א"כ קמה סברת הרמב"ן דנקנה להבעל בדמי הכתיבה ע"ש :

ומ"ש עוד ואם לא הקנה לו קודם הכתיבה יקנה לו הסופר הגט אחר הכתיבה · עיין בשו"ת מנחת עני סימן פ' שכתב שראה להרב הגאון מהר"ם זילך ז"ל מק"ק לאסק שהיה נוהג בסדר הגט שהסופר לעולם מקנה הגט להבעל אחר הכתיבה (אף שכבר הקנה לו הקלף והדיו קודם הכתיבה) וטעמו היה לחוש למ"ד אומן קונה בשבח כלי (בב"ק דף צ"ח ע"ב ועיין בש"ע לעיל סי' כ"ח סט"ו וביו"ד סי' ק"כ סעיף יו"ד ובח"מ סי' ש"ו ס"ב ובסי' של"ט ס"ו) · והוא נ"י כתב דנראה דא"צ לחוש לזה אפי' למ"ד אומן קונה בש"כ דהא אפילו בקלף של סופר כתב הר"ן דא"צ הקנאה רק היכא דהקלף היה שלו מכבר אבל אם קנה קלף בעד מעות של בעל א"צ הקנאה דנעשה שלוחו של בעל וזוכה בשבילו וא"כ ה"נ לענין קניית שבר כתיבה כיון דעדיין לא זכה בו הסופר רק עתה בשעת הכתיבה הוא
דומה

וסמ"ג ד וכ"כ בפיטור במאמר ז' וסדר הגט דבעל התרומה ורבינו פרץ

(ב) והדיו (ויש אומרים (ג) דאף הקולמוס ושאר כלי הכתיבה) (הגהות אשירי פ"ב מ מהל' ד גיטין) במרנה קודם כתיבה ה והבעל נותן שכרו ומפני יתקנת עגונ ו חכמים (ד) שהאשה התן שכר הסופר והקנוהו לבעל: ב (ה) ו גזל ני ו

ה משנה כ"ב דף קס"ז ע"א * שם בגמרא דף קס"ח ע"א ו טור בשם הרמ"ה כיון שיש בו שינוי שם ושינוי מעשה

פתחי תשובה

דומה ממש לקונה קלף דזהב לבעל בשליחותו כו' והטיבו הקדמונים והאחרונים ז"ל שהשמיטו הקושיה זו כי אין בו צורך · רק מאחר שכבר ה רב זקן גם אני זה אחריו בזה משום מהיות טוב כו' עכ"ד ע"ש · (והנה גוף החקירה אי שייך גבי כתיבת הגט לומר אומן קונה בש"כ כבר קדמוהו רבנן בס' גט פשוט ובס' תורת גיטין יובא דבריהם באורך לקמן ס"כ ס"ק ז' · וכפי הנראה משטחיות דבריהם שם דכל עיקר חקירתם הוא רק באם לקח הגט בחזקה מיד הסופר ולא רצה לפרוע לו מה שקצץ עמו · וגם בזה דעת ה אין בעל תו"ג דלא שייך בזה אומן קונה כיון דהקלף והדיו של הבעל הוי כלמר ושמנין דבעה"ב כו' וחולק על הג"פ שמחמיר בזה · אבל באם כבר פורע להסופר שכר כתיבה רק שלא יאר והקנה לו הגט משמע שגם הרב בעל ג"פ מודה דלא שייך בזה לומר אומן קונה כיון שהסופר בעצמו החזיר הגט להבעל כבר פקע זכותו · ושוב מצאתי בס' גט מקושר בסג"ר אות ז' שהאריך הרבה בזה ועיקר דעתו נראה דא"צ לחוש לזה דמאחר שהקלף והדיו של הבעל אפי' למ"ד אומן קונה בש"כ מ"מ כשמחזיר הכלי לבעה"ב פקע זכותו מגוף הכלי ולא נשאר לו רק תביעת דמים ואף אם עסק שכרו אח"כ מ"מ הכלי לבעה"ב לגמרי כו' אך בסוף דבריו כתב דמ"מ לפי רוב הדקדוקים דדייקי הנקדנין בגיטין ונהגו שלסול בהזהרות יתירות ראוי לתקן שיקדים השכר לסופר ויתנהו לו גם לאחר כתיבתו במשיכה גמורה (נ"ל בהגבהה עי' בח"מ סי' קצ"ה ב"א) דבזה יצא ידי כל החששות או שיאמר לו הסופר בפירוש הילך גט זה לחלוטין לגרש בו אשתך ושכר כתיבה זקוף עליך במלוה ע"ש עוד בסוף אות י"ז מזה) : ומ"ש הבה"ט עוד ותשלומי שכר הסופר ס"ל להרמב"ם אחר התקנה תשלם היא והרא"ש ס"ל כו' עיין בס' תו"ג שכתב דכשמגרשה בע"כ נראה דאין על האשה לשלם דלטובתה נתקן ויכולה לומר לא ניחא לי בתקנתא וכבהוא מרצון שניהם עושין כמו שאופן שנתרצו ביניהם רק דנ"מ במחלוקת זה באם אמר הבעל להסופר כתוב גט ותן והלך למדה"י דאז להרא"ש דעיקר התשלומין חל על הבעל גובין מנכסי הבעל שכר הסופר כמו באמר שכירות פועל אבל להרמב"ם דעיקר התשלומין אחר התקנה הל על האשה אין גובין מנכסי הבעל דהוי כבוכר פועל בשל חבירו דכל זמן שלא אמר שכרכם עלי אין עליו וכל שהאשה רוצה בגט שלא תעגן השלם היא ע"ש · וכתב עוד דדוקא האשה בעצמה יכולה ליתן שכר הסופ אחר נתפשר עם הסופר כגון אבי הבעל או אבי האשה או צריך להקנות המעות דמי שכר הסופר להבעל או להא בדיעבד אם פרעו הם שכר הסופר בלא הקנאה אינה מגורשת (ואפילו אם הקלף והדיו של הבעל מתחלה או ע"י לו הסופר קודם הכתיבה ובכה"ג אם הבעל עצמו שכר הסופר אף שלא פרע לו אח"כ כלל כשר כמו שיבואר גם אם הבעל או האשה לא שכרו הסופר רק אבי הבעל או אבי האשה שכרו הסופר אף שפרעו אח"כ רק שהיה בו דמי שכר הסופר להבעל או להאשה פסול משום דבעינן וכתב שיהא הבעל מכתיבו ונותן שכר הסופר כמ"ש נ גט פשוט ובכה"ג נקרא אין הבעל מכתיבו כן מבואר בדבריו שם) עש"ה : (ג) דאף הקולמוס · עיין בתשובת הר"ן סי' קנ"א : (ר) שהאשה תתן · כתב בס' ישועות יעקב סק"ד וז"ל והנה יש לי מקום עיון היכא שהקנה הסופר לך לבעל כדרך ואח"ז אין רצון האשה לשלם להסופר שכרו אי יכול הסופר לחזור מהקנאה זו או נימא כיון דלא או והקנה בסתם הקלף והדיו קנויין לו אף שלא נתנה לו שכר כל עיקר ונראה לפע"ד ברור דיכול הסופר לחזור דומה למבראת ולנותן מתנה ושמע שאת בנו במדס"י דהיינו צריך תנאי דסתמא דמלתא על דעת כן נותן וה"ה ב"כ נתייבב על נכון הסוגיא פ"ב דגיטין דהאר יכילנא למיפסל כולהו גיטי דעלמא כו' עכ"ל ע"ש · ומזה מוכח דס"ב כדעת התו"ג שיובא בסמוך דגבי כתיבת הגט לכ"ע לא אמרינן אומן קונה בשבח כלי ודו"ק : (ה) גזל נייר · ע"ג פב' משום דהוי שינוי שאינו הוזר · ובת"מ מסיים בה דאף אם ימחוק הגט לא יקרא שמו הראשון רק נייר מח וכתב בס' תו"ג ואף דהנייר הלק שבין שיטה לשיטה לא יהא נקרא נייר מחוק מ"מ בטל הוא לגבי גוף הנייר כי נייר מחוק ולפ"ז נראה דאם נשאר הלק קלף גדול שלא נכתב עליו שלא נתבטל להגט ולא קנה ליה בגזלן וזו דפוסל מתוסר קליצה בתלוש בסי' קכ"ד דאף שהיה מעיקרא קלף גדול וכשיקנה המקצת הקלף נשאר המותר קל קו הוי שינוי כמבואר בת"מ פי' ש"ם ס"ע ע"ש · וכ' עוד דס"ה אם גזל דבר שיכול להזדייף וכתב גט עליו פסול אין למוח

באר היטב

הוא בזה · כשהקלף והדיו של הסופר · והבי לו · אז צריך להקנות להבעל הקלף והדיו ואפיל פסול אם לא הקנה לו · ואין להקנות ממי בכור ונוה לכתוב גט לאשתו דכותבים ונותנ הקנאה · ומזה הביא הרמב"ן ראיה דא"צ להבעל · כבר דחה הרמ"ה דשאני כשאוי ו וליתן אז הוא שלוחו למסור הגט ליד הי שנתן לידה הוא נותן בשליחתו אז האי כ להבעל משא"כ כשהסופר כותב ואדם אחר שלו לידה אז הוא פסול · ולהרמב"ן אף בכה"ג ו ממילא נקנה להבעל במעות שמשלם הוא מפלוגתא זו אם הסופר שלוחו ליתן לה הג בחנם · לדעת הרמ"ה כשר אפילו לא הקנה ל אבל להרמב"ן דס"ל דנקנה להבעל במעו א"כ אם כותב בחנם פסול אם לא הקנה ל והמחבר ב"י שכתב אף אם שלוחו כותבו מו משל הבעל וכו' · כוונתו דלכתחלה אל ש סברת הרמ"ה · ואם הבעל נותן מעות להס קלף והדיו כשר משום דהסופר נעשה שלו לו בעת שקנה · ואם הקלף והדיו של האשה פסול אם לא הקנה להבעל · מיהו בקולמוס ד בדיעבד ולכתחלה צריך להקנות להבעל קודם אפילו הקולמוס וכל כלי הכתיבה אפילו אותו לשליח למסור לאשתו · ואם לא הקנו הכתיבה יקנה לו הסופר הגט אחר הכתיבה ו שכר הסופר ס"ל להרמב"ם אחר התקנה ת והרא"ש ס"ל דהוא משלם אלא תקנות נ אם תשלם · היא הגט כשר ב"ש ועיין

...ונתנו לה כשר אפילו (ו) קודם (ג) יאוש: הגה אבל גזל גט כגון שכתב לו
...גט ונגזלו ממנו (ז) ולא פרע לו ונירש בו לא הוי מגורשת (ב"י): ג כותבין גט
...אע"פ שאין אשתו עמו והוא שיהו העדים שחתמו בו (ח) מכירים ויודעים

ז וכיים דבפיק ונתן וליכא דמידי דלאו דידיה לא שייך ביה נתינה ח בס

באר היטב

...וש׳ משום דהוי שינוי דאינו חוזר וכן הדין אם גזל אבל גזל הגט דליכא שינוי אינה מגורשת׳ לכן ...ן לו הסופר הגט ולא פרע לו השכר הוי גזל אבל ...תן לו בהקפה ועדיין לא פרע לו לא הוי גזל ...״ש׳ וכתב הפר״ח דה״מ כשהיה בדעתו של ...לם לו אבל אם כשהסופר נתן לו הגט מיד ...עתו של בעל שלא לפרוע כמלא דבאיסורא מטא ...וה״ל גזל בידו ואינה מגורשת ואף דבתר הכי ...ביה ופרע ע״ש׳ והיכא לספוקי אם גזל קלף ...בו גט דמימחק שפיר ולא מינכר מחקא אי

פתחי תשובה

למותקו ובימוור כבראשונה לא הוי שינוי עכ״ל׳ ומ״ש שגה״ע וכן הדין אם גזל הדיו׳ עיין בס׳ גט מקושר בס״ר אות מ״ט מדין זה: (ו) קודם יאוש׳ עבה״ט ומ״ש אבל אם נותן לו בהקפה ועדיין לא פרע לו לא הוי גזל׳ עיין בס׳ הו״ג ס״ב דנראה דאפילו לקחו להקלף בהקפה רק שקבע זמן לפרעון דלא תבא עד יעבור הזמן דאיתא לא יפרע לו ויהיה כמוכר עייל ונפיק אזוזי ויתבטל המקח למפרע כמבואר בח״מ סי׳ ק״נ (סי״ז) ויהיו הבנים ממזרים ובקלף אינו מועיל אף אם תרצה האשה ליתן המעות בעצמה דהא קלף שלה לא אקנו ליה רבנן עכ״ל ועיין בס׳ גט מקושר בס״ר אות י״ז שהביא ג״כ דבר זה בשם הרב בית מאיר (אלא דמלשונו שם משמע קצת דה״ה אם הקלף של בעל מתחילה או ע״י מה שהקנה לו הסופר הכתיבה רק שהסופר עייל ונפיק אזוזי דמי כתיבת הגט׳ ובאמת בכה״ג הדבר תלוי בהא דאומן קונה בש״כ שיבואר ...׳ ודעת הרב בעל תו״ג דלא שייך בזה אומן קונה כמו שיובא בס״ק שאח״ז) והוא ז״ל השיג עליו דליתא לדין זה דהא ...בדהו מפני רעתה גם בעייל ונפיק אזוזי קנה כדאית׳ בח״מ שם סי״א וכ״ש בכה״ג שאין הגט שוה להסופר ועיקר ...להבעל על דבר שכר ואינו דומה להפך כו׳ ע״ש עוד שהאריך בכמה פרטים בזה׳ ומ״ש עוד והיכא לספוקי אם גזל ...׳ ע׳ בזה בס׳ ג״פ סק״ו ובס׳ שעה״מ פ״א מס״ג מ״ש בזה: (ז) ולא פרע לו׳ כ׳ בס׳ בית מאיר לשון זה אלו ...דאף אם פרע כל שגזלו שלא מרצונו לא הוה בכלל תלוהו וזכין דהוי זכיה דזה דוקא באומר רוצה אני מחמת הכפיה ...גזל מה בכך שפורע כיון שהנגזל צווח ואמר איני רוצה לא הוה זכיה ומחוייב ליהדר ולא קרינן ונתן ואף דקיי״ל ...מסן דרבנן כמבואר בח״מ סי׳ ל״ד היינו משום דתמסן דקרא לא איירי אלא בגזל בחנם אבל ודאי נלע״ד דלא קמהו ...לא שייך בזה אב אונסי׳ גמר ומקנה שהרי לא ברצונו גזלו והוא בדין חוזר בעינה כגזלן בחנם דכל שהגזילה בעינה מחוייב ליהדר ולא סגי בתשלומין עכ״ל:

...בס׳ ג״פ סק״ט נראה דהיינו כשכתב הסופר הגט בקלף ודיו שלו אז אמרי׳ דאם גזל הגט מהסופר ונירש בו לא הויא מגורשת אבל אם הבעל נתן קלף ודיו לסופר ושכר לסופר שיכתוב לו הגט בסלע ולקח הגט בחזקה מיד הסופר וגזלו ולא רצה לפרוע לו מה שקצץ עמו בשכר הכתיבה צ״ע לדינא ויראה דדין זה תלוי בפלוגתא דרבוותא אי אומן קונה בשבח ...״ש הרא״ש פ׳ האיש מקדש כו׳ ולענין הלכה הוי ספיקא דדינא דמרן לעיל סי׳ כ״ח סע״ו הביא ב׳ דעות בזה וא״כ ...בא לענין גט׳ ובני המחבר נר״ו רצה לומר דאפי׳ למ״ד אומן קונה בש״כ היינו כשנותן האומן שום דבר אבל בכה״ג דהנייר ...של בעל מה שלוקח הסופר הוא שכירות ידו ואין לו שום קנין בשבח הגט וכדאמרינן בב״ק צ״ט גבי הנותן צמר לצבע כו׳ ...אמרתי לו דלא היא דודאי כי אמרינן אומן קונה בש״כ היינו אפילו אי לא יתן האומן שום דבר כדמוכח מההיא דעשה לי ...ונזמים כו׳ ובההיא דנתן לו עצים לעשות לו שידה תיבה ומגדל אלא מיהא בעינן שיעשה מעשה גדול וחשוב אבל גבי ...מר לצבע דאינו מעשה גדול בעינן שנתן הסממנין משלו וא״כ בכ״ד גבי גט דכתיבת הגט בודאי הוא מעשה גדול וחשוב ...״ד אומן קונה יש לסופר זכי׳ בגט זה ולא קרינן ונתן ולא הויא מגורשת וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא דיינינן לס... ...מגורשת׳ אך כל זה הוא לענין סופר אבל לענין עדים אם שכר הבעל העדים שיחתמו בגט וחתמו ושוב לקח הבעל בחזקה ...יד העדים יראה דאפילו למ״ד אומן קונה בש״כ אין כאן שום חששא כיון דמה דהעדים יכולים ליקח שכר הוא משום שכר ...או משום דמתקין עם העדים שאם יקלקלו ישלמו או מטעם דהעדים אסורים לישא הגרושה או מטעם דמי שאינו מחוייב ...ונוטל שכר נילך להיות עד שרי (ע׳ בכל זה לקמן ס״ס ק״ל) עכ״פ אין נוטלים שכר בעד החתימה גופה או בעד עדותו ודאי דלא שייך לומר אומן קונה עכ״ד ע״ש באריכות:

...בס׳ תו״ג סק״ו שהזכיר ג״כ דברי הג״פ הנ״ל בקצרה והשיג עליו דאישתמיטתי׳ דברי הרשב״א בב״ק שם בשם הראב״ד ...והקשה ג״כ דמאי שנא גבי צמר לצבע אמרינן דאם הצמר וסמנין דבעה״ב דצבע אגר ידי׳ הוא דשקיל ואמאי בנותן לו ...עשות תיבה אמרינן דאומן קונה ולא ניחא לי׳ לחלק כמ״ש הג״פ דבעינן שיעשה מעשה גדול רק כתב לתרץ דלגבי הצמר ...הוא דעבדי ליה להשבח והאומן לא קני בה ולא מידי אבל עצים כיון דלא צריכי לסמנין רק לאומנתו של אומן אומנתו ...קנין ע״כ וא״כ ה״נ בגט כיון דצריך לסמנין היינו הדיו שפיר אמרינן דהדיו עביד לי׳ להשבח והסופר אגר ידיו שקיל כמו ...דצבע׳ וגם במ״ש הג״פ בענין חתימת עדים כתב הוא ז״ל דעל דברי הג״פ יש לפקפק די״ל עוד טעם מה שהעדים ...של שכר הוא משום דדוקא להעיד בפה אסור ליקח שכר אבל ליתן חתימתם בידם למען יעמוד ימים רבים רשאים ליטול שכר ...ם לוקחים ג״כ בעד החתימה גופה כמו הסופר בעד הכתיבה אך בלא״ה לא שייך בזה לומר אומן קונה בשבח כלי מטעם הנ״ל עכ״ד ע״ש:

...ודברי הפ״י במס׳ גיטין דף כ׳ מבואר דס״ל בפשיטות כדעת הג״פ הנ״ל דגם בכתיבת הגט שייך לומר אומן קונה ...ש״כ במה שהקשה שם בתש״ו שכותבין הגט למ״ד אומן קונה בש״כ הא תש״ו לא ידעי לאקנויי יעו״ש אמנם מצאתי ...בעל הו״ג הנ״ל בספרו נה״מ סי׳ ש״ו סק״ג שהזכיר דברי הפ״י בזה וכתב באמת לתרץ קושייתו מטעם הנ״ל כיון דהקלף ...של הבעל הוי כצמר וסמנין דבעה״ב כו׳ ע״ש׳ ועיין בס׳ יד המלך פ״ג מהלכות גירושין דין ע״ו מ״ש בזה׳ ועת״ש ...״ב וס״ק ד׳: (ח) מכירים ויודעים׳ עיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ קכ״ג שנשאל מהגאון בעל אור הדש בעובדא ...״ד וגידו מכתב מהרב דק״ק יאס שאיש אחד בשמו בנימין המכונה וואלף בן שלמה הכהן נ[...] לאה בת חיים הכהן

(ט) שזה פלוני ואשתו (ד) פלונית (י) (ויש אומרים דגם הסופר צריך להכירן) (נ
ובן כ"ל) (יא) והכרה זו אפילו על פי עד אחד ואפילו על פי אשה (ס) וקרוב :ג
(יב) וצריך להכיר שם האיש והאשה ושם אביהם וכו' שהוחזקה שלשים יום בעיר אין ה
להם יותר (יג) ושם אביו נהגו לכתוב על פי (ו) עצמו (ב"י ממשמעות ל' הרמב')

במשנה ט ובן
פירש"י שם בגמרא
ועיין בב"י פ"ש כ"ש
י ברא"ש
בפסקיו מ...
דססית תברא וכו'
שם דף קס"ז ע"ב ומה"ש בפכ"ד מהל' מלוה

פתחי תשובה

בכאן המכונה זעליג ותחתם הכרת עקר משם לכן בכ"מ שימצאהו
הצלית יבקש ממנו ג"פ · ומכתב ידו של הרב ניכר דדייק בשתים
שפרי נזכר אצל אבי האשה לכתוב בכאן קודם המכונה כמבואר
בש"ע (בסי' קכ"ט ס"ז בהגהה) והשליח הזה מצא איש בפולין שנשא
אשה ג'יאם והשליח עצמו אינו מכיר את האיש כי לא ראהו מעולם
רק בחקרו אחר שם איש כזה הראו לו האיש הנ"ל והאיש הנ"ל לא ישב בפולין שלשים יום רק הי' חורף העבר בעיר פלונית וכ"ח
אחד משם והכיר את האיש שהוא היה בהורף שמה ואמר שגם לא היה נקרא בשם זעליג כלל רק בשם בנימין היה נקרא בפי כ"ו
ולתורה עולה בשם בנימין זאב ובכתבי קיבוץ שיש ביד הבעל נכתב שמו בנימין זאב וכן הוא חותם עצמו וא"כ יש כאן שני שינוי כ
וכתב הרב השואל דבענין כתיבת השמות יש לנו לדחוק ולכוין ולכתוב בנימין זאב המכונה זעליג רק דבר הקשה שהרי מבואר ב'
ובב"ש שצריכין העדים להכיר שזה האיש כמו שכותבין שמו בגט יש לו אשה ששמה כך כמו שכ' בגט וכאן דהכרת פנים ל"כ
בע"כ סמיכת העדים מאחר שאנחנו מכירים שזה האיש נקרא כך ומדברי האיש ומהרב מיאם נלמד דאיש אשר שמו כך יש לו
ששמה כך והרי כאן אדרבה אנו יודעים האיש ששמו בנימין זאב ובאגרת מיאם נאמר בנימין המכונה זעליג הרי עכ"פ מ
ליכא · והוא ז"ל השיב לו דמ"ש בענין כתיבת השמות היה כותב בנימין זאב המכונה זעליג אין דעתי כן רק לכתוב זע
המכונה זעליג דמתקרי בנימין זאב כיון שבמקום הכתיבה ודאי לא הי' נקרא זאב כלל ואם הי' הפנאי גורם יותר נכון שי
בכאן שלשים יום ויעלה לתורה בשם בנימין ויהיה נקרא בפי העולם זעליג ואז היה משתווה מקום הכתיבה למקום וכ'
אבל אם השליח נחוץ לדרכו יש לכתוב נוסח הראשון · אך זה שאין מכירין את הבעל הוא דבר קשה ואף שבשעת סכנה ש
אע"פ שאין מכירין לא שנינו בשעת הדחק רק בשעת סכנה ואיזה סכנה יש כאן (ע' בתי' ב"ח החדשות סי' נ"ב שלא כ' קיו
לקמן ס"ק ע"ו) ומה דמבואר בדברי הרב השואל שאם לא היה שינו בשמות כלל והיה שם האיש מוחזק בכאן כפי שם וזו
באגרת מיאם היה פשוט לסמוך על זה לדידי הדבר צריך תלמוד לדברי הטור והוא דעת הי"א שמביא הרמ"א שגם הסופר צריך זכ
ובזה הטעם לענ"ד שאף שהדברים כנים ואמיתים אם אין הסופר מכיר זה בשעת כתיבה לא מקרי לשמה כו' ומעתה אנ
את הבעל די שידוע שהבעל יש לו אשה ששמה כך וא"כ כותב לשמה תהיה באיזה מקום שתהיה הרי הבעל הזה הוא בע ה
אם יודע שהאשה המתגרשת יש לה בעל ששמו כך אם א"י שזהו בעלה אף שיודע ששמו כך פן הוא איש אחר ואין א
ששמה כך ואף שאח"כ מתברר שזה האיש כיון שלא נתברר זה בשעת כתיבה לא מקרי לשמו · ושוב כתב דאעפ"כ אם :
שינוי בשמות היה ראוי לצרף שכותבין לפעמים אע"פ שאין מכירין ובפרט כי ראיתי בסוף מכתבו שיש שם איש מהימן זו
שזה האיש נשא אשה ביאם אלא שאינו מכיר שם אשתו א"כ יש כאן שמו ושם אביו ושם עיר יאם היה מספיק להיות
האיש אבל עכשיו שיש שינוי בשמות והסימן הוא לגרוע לא אוכל להתיר עכ"ד ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ק י"ב: (ט) שזה
ואשתו פלונית· עב"ש סק"ד שכ' ונראה אפי' אם מכירים את שמותם צריכים לידע שזו אשתו או דיודעים דאשתו כך ה מ
כו' וע' בזה בס' ג"פ ס"ק י"א ובס' שעה"מ פ"ב מה"ג דין ג' מ"ש בזה: (י) וי"א דגם הסופר · עיין בג"פ דנראה לדי
כהב"י דהסופר א"צ להכיר · ובס' תו"ג מקיים דעת הרמ"א ז"ל ומ"מ מסיים דחומרא בעלמא היא : (יא) והכרה זו
בס' תו"ג וז"ל קצת רצו ללמוד מכאן במעשה שאירע בא' שאמר לסופר ועדים כתבו ולשליח תנו ושכחו העדים והש
המגרש והאשה ומי הן ומאיזה מקום הן רק הסופר מצא כתוב אצלו שמם ושם מקומם ורצו קצת לומר דהוי כמ"ש
דמהני מפי כתבם וטעות הוא דשאני הכא דהכרה דכאן הוא רק מדרבנן דמדאורייתא הבעל נאמן ועוד דהכרת ש'
מלתא דעל"ג משא"כ הכא כו' עוד רצו קצת ללמוד מכאן באחד ששלח בכתב לעדים כתבו ותנו ולא הכירו הכתב ד' נ
אך דדמי להכרת שמם וטעות גדול הוא דהכרת שמם הוי מלתא דעל"ג כו' עכ"ל ע"ש : (יב) וצריך להכיר שם האיש וש'
עיין בס' בית מאיר סביא דבתשובת מהר"ם זיסקינד ז"ל סי' כ"ד שאל השואל איש ואשה באו משוטטים בארץ ונתרצו כ
גם ביניהם והאשה הראה כתובתה לפנינו וכתב בה שם בעלה בנימין בר יהושע אם יכולים לסמוך ע"ז לכתוב כך נ"ו
ונמצא שם תשובה על זה · והוא ז"ל כתב עליו וז"ל כפי הנראה מהענין לא היתה הכתובה מקויימת א"כ להמבואר בב"ו
וב"ש דאפי' האיש והאשה לפנינו צריך הכרת שמם אף דהאמת דאפי' אשה וקרוב נאמנים ולפ"ז י"ל דה"ה ע"י שטר (י"ס
לקמן סי' קס"ע ס"ק י"א בשם רשד"ס ומ"ש בפ"ת שם · וע' עוד בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' ס"ח וס"ע) אנ ה
מקויים כמו בסי' י"ז סעיף י"א מ"מ היינו ע"י שטר היוצא מת"י שאינו של שניהם אבל שטר כתובה היוצא מתחת י
עדיף ממה שהיא מעידה על שמו והוא על שמה דלא מהני לכן נראה דאורחים כאלו שאין להם שום מכיר אף הכתו
מידי סוא · ואף אם היא מקויימת עדיין יש לחוש שמא זה אינו אישה והעלה שמו בשם הנכתב בכתובה כדי להוציא מ
מתחת יד בעלה ואין להם תקנה אלא ע"י שיחזיקו עצמם ל' יום במקום הזה ויוחזקו באיש ואשה ובשמותן כאותן ו'
ע"י תקנה זו תשוב הכרה וכתב הגט עכ"ד · ולכאורה צ"ע כיון שלא הוחזק לנו שהיא א"ת רק מפיה והיא אומר ב
בעלה אין לנו לחוש שמא זה אינו אישה דהפה שאסר כו' עיין בתשובת נו"ב סי' ל"ח הובא קצת לעיל סי' י"ז סעי ו
פ"ק קס"ה ועוד ראי' מלעיל סי' מ"ח ס"ו בתמרה קדשתני והוא מכחישה מבקשים ממנו ליתן גט כו' וצ"ע ועמ"ל
סי' קנ"ב ס"ק ו' : (יג) ושם אביו נהגו כו' · מה שנדפס כאן · ב"י ממשמעות לשון הרמב"ם · הוא ט"ס דאדרבה ב"י
ובסי' קכ"ט מדייק איפכא מלשון הרמב"ם ששם אביו שוה לשמו רק הב"י בסי' קכ"ט מסיים אבל ראיתי נוהגין לכ
אביו על פיו ע"ש · ועיין בס' ג"פ ס"ק י"ח שנסתפק אם נאמן הבעל לומר שם חמיו וסביא מדברי הרא"ש ח"א סי' ס"ו
מדבריו :

באר היטב

מיקרי שינוי החוזר לבריותא או לא עיין פר"ח ובש"ז
סימן שם"ב ושנ"ג : (ד) פלונית · והכרה זו צריך י
קודם החתימה ובדיעבד כשר אפילו אחר החתימה ז'
ב"ש: (ה) וקרוב· וה"ה השליח ג"כ נאמן ב"ש: (ו) ע

[...]אם היו באותו מקום (יד) שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהן שוין אין [מג]רש אחד מהם אלא במעמד חבירו שמא יכתוב גט ויוליכנו לאשת חבירו [ויג]רשנה עליו (טו) ^מ ובשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירים: [ה] ^נ לא יכתבנו הסופר ולא יחתמו בו העדים עד שיאמר להם (ז) הבעל לכתוב [ול]חתום (ולכתחלה יאמר לסופר לפני העדים) (בסדר הגט מהר"א מרגלית) וכשיאמר להם [ה]בעל יכתבוהו הם בעצמם ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום ^ס אפילו אמר [ל]ב"ד תנו גט לאשתי (טז) לא יאמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום ^ע ואפי' אמר [ל]הם (יז) אמרו (ח) לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא יכתוב הסופר ולא יחתמו

ל מימרא דרב אחא וכו' ב"ב שם מ ברייתא דבי ר' ישמעאל גיטין דף ס"ו ע"א נ משנה שם דף ע"א ע"ב ס משנה שם דף ס"ו ע"ב וכדברי יוסי ע מסקנת הגמרא שם דף ס"ו ע"ב

באר היטב

[...] אעפ"י שלא הוחזק למ"ד יוס ב"ש: (ז) הבעל [...]' · סופר שאמר שלא שמע מפי המגרש שצוהו לכתוב [...]מסדר גם אומר ששמע והעדים אומרים באמדנות [ש]שמעו מפיו אין עדותם מהריב"ל ח"ג [סי]מן כ"ג: (ח) לסופר · האי לסופר דקאמר היינו

פתחי תשובה

[...] מדבריו דכותבין ע"פ הבעל שם חמיו ע"ש ושם בס"ק י"ב הביא מדברי הרא"ש הנזכר דכותבין ע"פ הבעל שם חמיו אע"ג דהבעל הוא עוזב דת ע"ש והנה כאן כתב זה בפשיטות כאילו מסכים לדבריו אמנם בסי' קכ"ט ס"ק מ"ג נסתפק בזה דאפשר אפילו על שם אביו אינו נאמן העוזב דת ומכ"ש על שם חמיו והביא שם דכן מבואר בתשובת מהר"ם לובלין סי' ק"י ומסיים שם ולענין הלכה [מ]עשה יראה דיכתבו ב' גיטין' בשם המגרש והמתגרשת לחוד וגט שני בשם אבי המגרש ואבי המתגרשת ע"פ המגרש העוזב דת ואם [...]א בעת הדחק דא"א לקחת ב' גיטין יקחו גט א' בשם המגרש והמתגרשת לחוד ע"ש · וע' עוד כמה פרטים בדין זה בביאורי לסדר [גי]טין בסג"ר אות י"ח · וכתב בס' תו"ג נראה דהיינו דוקא כשמגרש בפניו ויודעין שזו אשתו רק שכותבין שם אביו משום דהרבה [פו]סקים סוברי' דצריכין לכתוב שם אביו בגט מש"ה כותבין ע"פ עצמו משום דאין חשוד לקלקלה אבל אם אין יודעין שזו אשתו כיון דעל [פי]ו לבד הוי כהוחזקו שני אנשים ששמותיהן שוות דהא כמה יוסף איכא בשוקא ושם אביו לסימן דמי צריכים העדים לידע הסימן [ש]לא מפיו דאל"כ נבאר החשש שבקשה בש"ס דניחוש לב' בני אדם בשמם שוה וכותב שם אביו של השני לגרש אשת השני והיה [צר]יך לגרש בפני כל יוסף הנמצאים בעיר א"ו דבכה"ג אין כותבין שם אביו על פיו רק בהכרה ע"י אחר ע"ש · ואיני מבין [...]ריו הדא דמשמעות הרמ"א אינו כן שהרי קאי על דברי המחבר דמיירי שאין יודעין בטב"ע שזו אשתו רק שיודעין שאשתו [...]לאת פלונית ועוד נהי דעל שמו לבד הוי כהוחזקו דכמה יוסף איכא בשוקא מ"מ אינו כהוחזקו שנים ששמות נשותיהן שוות [ש]מו ושם אשתו דמי לשמו ושם אביו וא"כ מאי קאמר דהוה צריך לגרש בפני כל יוסף הנמצאים בעיר הרי באין שמות הנשים [ש]וה אף בבני יוב"ם א"צ לגרש זב"ז כמבואר בש"ע בסמוך ובסי' קל"ו ס"ו ואף דהרמ"א כתב שם י"א דאם שמות המגרשים [שו]ים אע"פ שאין שמות הנשים שוות כו' מ"מ הרי לא כתב הרמ"א ז"ל שיגרש זב"ז רק יכתבו סימן והוא רק חומרא כי היכי [ד]יהוי מוכח מתוכו כדי לצאת דברי ר' מאיר וכמ"ש התו"ג בעצמו בסי' זה ס"ק ט"ז ובסי' קל"ו שם וא"כ פשיטא דסומכין [על] פיו · ע"כ לענ"ד אי איכא לפלוגי בהך מלתא כך איכא לפלוגי דדוקא בלא הוחזק עוד זוג אחד שיהא שמו ושם אשתו [שוה] לזוג זה או סומכין על פיו אבל אם הוחזק עוד זוג שוה בשמו ושם אשתו לזוג זה אין כותבין שם אביו על פיו רק [בה]כרה ע"י אחר אם לא שנודע בבירור שאין זה שם אבי האחר · וגם זה צ"ע מדברי התו"ג בעצמו בס"ק שאח"ז במה שמשיג [...] על הב"ש דמשמע מדבריו כשכותב סימן א"צ לגרש זב"ז דאישתמיטתי' דברי הרשב"א שכ' בהדיא דבעי תרווייהו כו' ע"ש [...] יש לחלק ודו"ק · ועמ"ש עוד מזה בביאורי לס"ג בסג"ר אות י"ח: (יד) שנים ששמותיהם שוים כו' · פרטי דין זה יתבאר [בע]"ה לקמן סי' קל"ו ס"ו ובביאורי לסדר גיטין בסג"ר אות כ"ה: (טו) ובשעת הסכנה · עיין בתשובת ב"ח החדשות סי' [...]: שכ' על נדון דידי' וז"ל הנה הדבר הזה קשה בעיני כי לא היה מכיר שם אשתו וגם מאיזה מקום נשא אשה ועם כל [ז]ה נסמכתי במה ששנינו בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין הגם שרש"י פי' בפ' התקבל בשעת הסכנה כגון שמסוכן [למ]ות ואם לא עכשיו אימתי מ"מ נראה דכל היכא דאיכא למיחש שתשב עגונה כל ימיה כשעת הסכנה דמי כמו שמבואר [בפ]רש"י גופי' בסוף יבמות גם הרמב"ם כתב אמי שהיה מושלך בבור שזה כשעת הסכנה כו' נראה דמפרש בשעת הסכנה כההיא [ש]זה מדליקין והיינו לומר בשעת הגזירה שלא היו רשאים לקיים המצות אין לפרסם לחקור אחר שם האיש והאשה פן יוודע [שמ]קיימין המצות לכן כותבין ע"פ הבעל אע"פ שאינם מכירין ומשם נלמד דכל היכא דאיכא חשש עיגון דכשעת הסכנה דמי [ול]י ספק שמטעם זה כותבין גיטין ושולחין אותם מארץ הוגרמה ומארצות אחרות ואע"פ שאינם מכירין במקום הכתיבה שזה [המג]רש הוא בעלה של האשה שבארץ אחרת וגם אין יודעין שם האשה כ"א ע"פ הבעל אלא ודאי דחשבינן להו כשעת הסכנה [...]"כ כאן נמי שהדבר נחוץ כיון שהבעל עוזב דת ואיכא למיחש שמא התעיף עיניך בו ואיננו כו' ותשב אשתו עגונה כל ימי' [...] היה לפנינו מי שיודע שם האשה שסמכינן ע"פ הבעל מפני העיגון ואע"פ שהוא עוזב דת שהרי בההיא דמי שמושלך בבור [א]מרינן סתמא ובשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין ולא מפליג בין אם הוא עוזב דת או לא א"ו דהקנת חכמים כך [הי]א ובכי הא ודאי אמרינן כל דמקדש אדעתא דרבנן כו' עכ"ל ועמ"ש לעיל ס"ק ח' ובס"ק י"ג · ועיין בתשובת אא"ז פמ"א [ח"]ב סי' ס"ע: (טז) לא יאמרו לסופר · עב"ש סק"ז שכ' וז"ל ואם אמרו לסופר וכתב הגט בטל לכ"ע כו' אבל אם כתבו [בעצ]מם ואמרו לעדים וחתמו נראה דאין הגט בטל אלא פסול דלא גרע מאם חתמו עדים פסולים דקיי"ל הגט פסול ולא [בט]ל כמ"ש בסי' ק"ל סי"ז וכ"כ רד"ך בתשובה כו' ובאומר אמרו רבו הדעות י"א הגט בטל והיינו בכתיבת הגט אבל בחתימת [...]ל ולא בטל כו' עכ"ל · ועיין בתשובת ברית אברהם סי' נ"ז וצ"ת שהאריך הרבה אם דברי הרד"ך וב"ש הללו נכונים הם [או ל]א · וגם האריך שם בעובדא בגט שכ"מ שנמסר בעיר אחת והיה חתום עליו עד שלא נתמנה מהבעל רק שגם הוא שמע [מפי]ו של הבעל וחתם עצמו לפני ב"ד והזכירו אותו שיחתום לשמה ועד א' העיד שאחר המינוי שאלו להבעל שמא יצטרכו להחליף [ע]דים או את הנייר והשיב שהוא סומך על הב"ד אך זה העד הנחתם לא שמע זאת ע"ש מסי' נ"ו עד אחר סי' ק"ס · ועיין [...]לא בו קצת היתה בתשובת תשב"ץ ח"ב סי' קי"ט ובס' בית מאיר פקפק עליו ע"ש וע' עוד בתשב"ץ שם בסי' קכ"ב: [(יז]) אמרו לסופר · עבה"ט ועיין בשו"ת הגאון החסיד מהר"ש זלמן ז"ל מלאדי שהאריך הרבה בדין אמרו לסופר ומגדר לספק

בנדון

העדים עד שישמעו מפיו: הגה עבר וגירשה על ידי אומר אמרו לסופר ויכתוב כו' ס
ספק (פ) מגורשת (טור בשם הרמ"ה וב"י בשם הר"ן וה"ה וסמ"ג והמרדכי וכל בו)
ה [פ]אפילו כתב בכתב ידו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו לא יכתבו ול
יחתמו עד שישמעו מפיו בין שהוא פקח בין שנשתתק בין שמדבר ואינו שומע ב
שאינו שומע ולא מדבר · [צ]ויש מכשירין (יח) במי (י) שנשתתק לכתוב ולחתו
ע"פ כתב ידו שיכתוב לסופר כתוב ולעדים חתומו והוא שתהא דעתו מיושב
עליו: ו מי שנשתתק ושאלוהו אם רוצה שיכתבו גט לאשתו והרכין בראש
יתבאר בסימן שאחר זה: ז [ק]אמר לעשרה כתבו גט לאשתי א' כות
(יט) בשביל (יא) כולם ואם אמר כלכם כתובו אחד כותב במעמד כולם
ח [ר]אמר ליה (כ) כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי א' כותב (כא) ושנים (יב) חותמי
וא' נותן: ט [ש]אמר כלכם חתמו או (יג) [ת]שמנאם [א]בין שמנה כולם ובין שמנ
מקצתם ואמר להם חתמו ה"ז כאומר כולכם (יד) חתמו וכלם צריכין לחתום ו
ושנים שחותמים בו תחלה הם משום עדים וצריך שלא יהא שום א' מהם פס
והאחרים משום תנאי לפיכך אם היו השאר פסולים או שתתמו זה היום וז

באר הגולה

פ מברייתא וממאי דמסקינן לאפוקי מדרב כהנא וכו' שם דף ע"ב ע"א צ רמב"ם בפ"ב מה"ג כמימרא דרב כהנא וכו' תרס וכו' שם דף ע"א ע"א ק ברייתא שם דף ס"ו ע"ב ר משנה שם דף ס"ו ע"ב ש הרמב"ם שם ממשנה דלעיל ת בעיא וכדפשט ר' יוחנן וכו' שם דף ס"ו ע"ב א איכא תרי לישנא שם ולא איפסקא הלכתא שם

פתחי תשובה

בנדון דידי' שכתב הגט א' מהשומעים מפי הבעל כשצוה לשלוחו לומר לכל מי שירצה שיכתוב לשמו ולשמה כו' וסיום התשובה לא נמצא שם: (יח) במי שנשתתק · עבה"ט מ"ש והרד"ך והר"מ מטראני כתבו במקום עיגון יש לסמוך כו' ועי' בתשובת הגאון מהרי"מ מבריסק סי' ל"ב העלה ג"כ הלכה למעשה להקל במקום עיגון גדול בדבר אשה אחת מבריסק שבעלה נסע למרחקים וע"פ רוב השתדלות השיגו מכתבים מהרב דק"ק מעז שבעלה הוא שם ובלתי אפשר לסדר שם גט זולת שיכתוב בכ"י לבריסק לסופר ולעדים שיכתבו גט ויחתמו ויתנו לאשתו · והאריך בזה דבמקום עיגון גדול יש לסמוך אדברי המקילים בכת"י גם בפקח ועיקר יסודו על דברי הנ"פ שהשכים הלכה למעשה שבמקום דוחק ועיגון שלא יהיה לה ח"ו תקנה כל ימיה יש לסמוך ע"ד המקילין והביא ברכה מהראשונים ז"ל אשר לא הובאו בב"י שמקילין בזה · ועוד המציא תקנה שכתב להרב ממעז בטרם שיכתוב הבעל בכ"י יאמר בע"פ שממנה את הסופר פלוני ועדיו פ' ופ' לכתוב ולחתום עבורו ובזה יש לנו סעד לסמוך ע"ד הרא"ה והר"ן ס"פ האומר היכא דממנה שליח שלא בפניו דמועיל ואין זה אומר אמרו ואף שהב"י כתב שלא אמרו רק להלכה ולא למעשה (וכ"כ הרד"ך עח"מ ס"ק י"ב) הנה מצאנו גדול האחרונים הרש"ל ביש"ש גיטין כתב בפשיטות שיש לסמוך ע"ד הרא"ה והר"ן הלכה למעשה · וגם בענין אומר אמרו גופא דעת הרש"ל שם דבמקום עיגון יש להקל (וזהו ע"פ דברי התוס' גיטין דף ס"ו סוד"ה מתניתין שכתבו א"נ זמנין דתיעשה כן אפי' לכתחלה כגון בשעת הדחק) וכמה ראשונים מקילין ג"כ בזה כמו שהאריך בתשובת בית אפרים אה"ע סי' ק"ו וכתב שם שיש ת"י תשובת הגאון מג"א שמי' ג"כ במקום עיגון · ומכ"ש בכ"ד שממנה השליחות בעל פה שלא בפניו שלדעת הרא"ה והר"ן לא הוי זה כאומר אמרו והגם שבע' בעל בית אפרים סיים שמ"מ לא מלאו לבו להקל כיון שדעת הש"ע וגדולי אחרונים להחמיר בזה ולדעת כמה ראשונים יש פ' פסול דאורייתא הנה בכ"ד שיש עוד צד להקל דהיינו דעת המקילין היכא שצוה בכתב ידו דאיש פלוני יהיה סופר שלו ופ' ופ' יהיו עדי חתימה דהרבה מקילין בזה בצירוף שניהם נוכל לסמוך לעשות מעשה להקל במקום עיגון כי זולת זה לא יהי' לה תקנה לעולם ע"ש באורך (ועיין בס' בית מאיר מזה) ולמעשה צ"ע רב בקיבוץ חכמים: (יט) בשביל כולם · עבה"ט ובענין גט שנכתב ע"י ב' סופרים ועיין בצל"ח פ"ד מה"ג דין י"ד הביא שם הרב המגיד רא"י לדעת הספר"ח ע"ש · גם ג' גט מקושר בשג"ר אות קס"ג הסכים לדעת הספר"ח ע"ש ועיין בס' שעה"מ פ"א מה"ג דין ג' מ"ש בזה: (כ) כתבו וחתמו ותנו · עיין בס' דורש לציון דרוש י"ג שהקשה לפי שיטת התוס' בנזיר דף י"ב דמה שמחוסר מעשה אף שבידו לעשות מ"מ מקרי לא מצי עביד השתא ולא מצי משוי שליח א"כ קשה על כל הגיטין שנהוגים ע"פ הפוסקים שהבעל נותן לדוי' שממנה שליח להולכה קודם שיכתב הגט הא הוי מלתא דלא מצי עביד השתא שהרי אין הבעל בעצמו יכול ליתן הגט לא' שהרי עדיין לא נכתב ואף שבידו לכותבו מחוסר מעשה הוא ודבר זה מפורש בש"ס בכמה מקומות שיכול למנות שליח להול' קודם שיכתב כו' והאריך שם בזה ע"ש ועיין בת' שיבת ציון סי' פ"ו מ"ש בזה: (כא) ושנים חותמים · עבה"ט שכ' כלו' כו' מיהו השליח יכול להיות הסופר · והוא לשון הב"ש סק"י · ובח"מ ס"ק י"ז כתב עוד דג"כ יכול להיות השליח אחד

באר היטב

אפי' לסופר פלוני רוב פוסקים עיין כנה"ג דף קמ' ע"ב וב"ש ס"ק ד': (פ) מגורשת · אבל באומר לה שהם יתנו והם מעצמם אמרו לסופר הגט בטל התורה לכ"ע עיין ח"מ: (י) שנשתתק וכו' · ובפקח גמור אם גירש ע"י כתב · עיין ב"י וב"ש · ומהרי"ב ח"ג ס"ס נ"ג ונ"ו · והרד"ך בית כ"ג והר"ס מטרני ח"ב סימן קנ"ה כתבו במקום עיגון יש לסמוך אדב' המקילים בכתיבת יד של פקח · וה"ה במומר לע"ג שה' בארץ מרחקים והדבר קרוב לנמנע לבא לתת גט דכותבין ע"י כתב ידו ע"ש · וכ"פ בתשובת שבות יעקב ח"ג שאלה קי"ד קפ"ו ע"ש הסדר ונוסח הגט והרשא: (יא) כולם · וא"צ שיהיה במעמד כולם ודוקא א' כותב אבל אם כתבו שנים הגט פסול כי לשון הק' וכתב לשון יחיד לכן אם אמר כולכם כתובו לא אמר שיכתבו כולם ח"מ · והב"ש כתב עליו היינו בחו' ע"ש · ופר"ח חולק והתיר דמותר לכתוב לכתחלה סופרים ע"ש: (יב) חותמים · כלומר שנים אחרים ו' הסופר · מיהו השליח יוכל להיות הסופר ח"מ ב"ש (יג) שמנאם · וה"ה בכתיבה אם מנאם הוי כאו' כלכם ואחד כותב במעמד כולם ח"מ ב"ש: (יד) חת' וכו' · ממשמעות דבריו משמע שכולם יבואו על החת'

למחר או לאחר כמה ימים כשר והוא שיחתמו כל אחד בפני (טו) כלם [ז]ואפילו חתמו השאר אחר נתינת הגט (ואפילו אחר (טז) שנשאה) (הר"ן פ"ק דגיטין) כשר [ג]ואם מת אחד מהם קודם חתימה הרי הגט בטל (עיין לקמן בסמוך): י [ד]ואם אמר כלכם חתמו משום עדים צריך שיהיו כלם כשרים ושיחתמו כלם בו ביום [ה]וי"א שאפילו אמר סתם כלכם חתמו דינו כמפרש ואומר כלכם התמו משום עדים (ונראה לי דיש להחמיר כסברא זו): יא [ו]תקנו (יז) חכמים שהאומר לרבים לכתוב גט או לחתום או להוליך גט לאשתו אם לכתיבה אומר להם כל א' מכם יכתוב גט לאשתי וכן להולכה כל אחד מכם יוליך ואם לחתימה יאמר להם כל שנים מכם יחתמו בגט זה:

קכא צריך להיות בדעתו מכתיבה עד נתינה ובו ח' סעיפים:

א [א]צריך שיהא בדעתו בשעה שמצוה לכתבו לפיכך אם [ב]אחזו רוח (א) רעה בשעה שמצוה לכתבו אין כותבין אותו [ג]אפילו לכשיבריא [ד]וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט ואמר כתבו אין כותבין ואם לא הגיע הרי זה (ב) (א) ספק: ב [ה]היה בריא בשעה שצוה לכותבו ואח"כ אחזו החולי אין כותבין אותו בעודו בחליו ואם כתבוהו ונתנוהו קודם שיבריא [ו]אם הוא חולי דסמיך בידן הרי זה פסול ואם לאו אינו גט*: הגה אבל לאחר שנתרפא כותבין ונותנין אפי' מיחה בחליו שלא ליתנו ([ז]טור): ג [ח]מי שהוא (ב) עתים (ג) חלים (פי' בריא מן ותחלימני ותחייני) עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל

ולאומרא ב כמימרא דר' יוחנן וכדמוקים לה בגמ' שם די"ח ע"ב וכ"כ הרי"ף וכמ"ש הרא"ש שעשה משום דסתמא דתלמודא משמע דס"ל כוותיה ג שם במשנה ד טור מסוגיית הגמ' שם דף י"ח ע"ב דמודה רבי יוחנן היכא דשוינהו עדים ה בה"ג ור' יונתן בשם התוס' וכרית נקיט משום דריב"ל סבר כוותיה ו מימרא דרבא שם דף ס"ו ע"ב
א ל' הטור ממשנה גיטין דף ס"ז ע"ב ב שם במשנה ג מדקתני לא אמר כלום ממשמעות דברי ר' יוחנן שם דף ע' ע"ב

ד רמב"ם בפ"ג מה"ג וכגירסת הספרים שלפנינו ה כמימרא דרבי יוחנן שם דהלכתא כוותיה ו כ"י מסוגיית הגמ' שם *פי' בטל מן התורה אבל במקום שאמרו פסול הוא פסול מדברי סופרים כ"כ הרמב"ם שם ונתבאר לקמן בסי' ק"מ ז ממשנה שם דף ס"ז ע"ב ח הרשב"א בתשובה וכרבא ודר' יוחנן לא פליגי וכו' ושכ"כ רב האי ו.כ"פ הרמב"ם בפ"כ מהל' מכירה

באר היטב

אף אלו שלא מנה · אבל רש"י והר"ן לא כ"כ אלא במנה מקנתן לא קפיד רק על המנויים ואלו שלא מנה א"ל לחתום ועיין ב"ח מ"ש בשם מהרש"ל: (טו) כולם · ובדיעבד משמע מתוספות אם לא חתמו זה בפני זה פסול · ולהראב"ד והרמב"ן א"צ שיחתמו אלו משום תנאי בפני אלו הבאים לשם עדות · ולהבעל המאור אפילו אינו משום עדים אין צריך שיחתמו זה בפני זה רק צריכים שיהיו מזומן לחתום וברמב"ם פ"א ובטור סימן ק"ל מבואר אם לא חתמו עדי גט זה בפני זה פסול: (טז) שנשאת · הח"מ חולק ע"ש: (יז) חכמים וכו' · מיהו אם אמר סתם כשר אם חתמו שנים · ואם אמר בפירוש כולכם חתמו פסול אם לא חתמו כולם אפי' אחר התקנה ב"ש:

(א) רעה וכו' · ולא מהני בדיקה ואם כתבו לכ"ע הגט בטל ב"ש: (ב) ספק · ר"ל שאין ברור לנו שהגיע · הרי זה ספק ומזה יש סמך דיש למנוע הם דלא ישתו ביום הגט דברים המשכרים · ואם בעת שצוה לכתוב לא היה שיכור ואח"כ נעשה שיכור מותר לכתוב הגט בעת שכרותו ב"ש · ובספר תומת ישרים סימן נ' כתב דיש חכמים שנוהגים להתענות ביום שנותנין גט עיין כנה"ג דף קמ"ב ע"א: (ג) חלים ·

פתחי תשובה

בעדים ע"ש ומשמע דר"ל אפילו בח"ל שצריך לומר בס"נ ובפנ"ת וכן מבואר להדיא בתשו' הרדב"ז ח"א סי' שנ"ע וסי' ס"ו (ויובא דבריו לקמן סי' קמ"ב ס"א ס"ק א' ושם סי' ס"ו ס"ק ל')· אמנם מצאתי בתשובת אא"ז פמ"א ח"ב סי' ס"ח הובא שם לשון סדר הגט כ"י מהגאון מהר"י מרגליות עם הגהות מהר"ם מקראקא כתב וז"ל בס"ב דגיטין אפילו אמר אני הוא עד שני פסול מכאן פסק הא"ז דאין לעשות העד שליח כלל והטעם כדמפרש או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים והכא אומר אני חתמתי ומעתה ה"ה נמי דאין לעשות הסופר לשליח דתיקון חכמים הוא לומר בפ"נ ובפנ"ת והכא אומר אני כתבתי ולא אמר כולו בתקנת חכמים ואין להקל בלא ראי' עכ"ל והובא שם תשובת חכם אחד (כפי הנראה הוא הגאון מהר"ד אופנהיים) ש ולק בזה על מהר"י מרגליות וכתב דשפיר יכול להיות הסופר שליח ואף שצריך לומר אני כתבתי ובפ"נ לית לן בה דכל ענין של בפנ"כ הוא כי היכא דלא ניתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ודאי דאין נפקותא אף אם משנה הלשון לומר אני כתבתי אך בענין כפנ"ה ודאי דאיכא קפידא כו' ולכן נדקו דברי א"ז דאין עד יכול להיות שליח משום דאספליג בעדות עצמו דצ"ל אני התמתי ו.פני חתם חבירי ואין לו תקנה אלא יתקיים בחותמיו משא"כ הסופר אף אם נעשה שליח מ"מ בחתימות שני העדים אומר בזה בפני נחתם ולכך נקט הא"ז דאין לעשות העד שליח והסופר לא משתעי מידי · והאריך עוד בזה ומסיק ומכ"ש במקום עיגון ודאי דאין להחמיר כלל ואפשר דבעלי סדר הגט גופייהו לא עלו על דעתן להחמיר במקום עיגון עכ"ד החכם הנ"ל · ואא"ז ז"ל שם בסי' ס"ט האריך חולק על החכם הנ"ל ומסיק דחלילה לנו להקל נגד הני גאונים מהר"י מרגליות ומהר"ם מקראקא ובג"ד יתקיים הגט בחותמיו לפני ב"ד או הוא ואחר יעידו על חתימת השני והוי כולו בקיום הגט ע"ש · ועיין בס' ישועות יעקב ס"ס קנ"ד בסה"ג ס"ק י"ז שהזכיר דברי הפמ"א הנ"ל בקיצור וכתב שדעתו מסכמת לדעת הגאון מהר"ד אופנהיים אמנם רק בשעת הדחק כעובדא דשם ע"ש:

(א) ס"ז ספק · עבה"ט שכתב ומזה יש סמך כו' וע' לעיל סי' ס"א בבה"ט סק"ה · ומ"ש ואם בעת שצוה לכתוב לא היה שכור כו' עיין בס' גט מקושר בסג"ר אות י"ד מ"ש בזה: (ב) עתים חלים · עבה"ט בל' היינו כשידוע הזמן כו' והוא מדברי

מדברי הב"ש סק"ד ועיין בתשובת חתם סופר חלק יו"ד סי' ז' דרב אחד הקשה לו דמדברי הב"ש משמע דוקא מי שיש לו
וסת להלימותו גיעו גם אבל אם אין לו זמן ידוע אפילו היה חלים לא מהני וא"כ גט חמור מעדות (נראה דכוונתו עמ"ש בש"ע
ח"מ סי' ל"ה סעיף ט' הנכפה בעת שהוא בריא כשר אחד הנכפה מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת קבוע כו') ובש"ע היקל בגט
מבעדות דבגט א"צ לחזור לשפיותו לגמרי וסגי בסוף שטותו והתחלת שפייתו (ר"ל ממ"ש בש"ע כאן ואפי' חלים כעלמא כו' ואילו
גבי עדות אית' בש"ע שם וצריך להתיישב כו' והיינו כמ"ש בש"ע שם סי' רל"ה סכ"א וצריכים העדים לחקור בדבר היטב
שמא בסוף שטותו כו' ועסמ"ע שם) · והוא ז"ל השיב לו דלק"מ דאין ספק העושה שליח או מגרש בעצמו צריך שיהיה
שפוי ממש ק"ו מעדות וסגי נמי בחלים אפי' אין לו וסת וזמן ידוע לחלימותו אך הכא מיירי כמי שכתב או צוה לכתוב
בחלימותו ושלחו למקום אחר שצריך המוסרו לידע שבשעה שנותן הגט לידה הבעל הוא בחלימותו במקום שהוא שם והיינו
כמי שיש לו וסת לשטותו ולא הגיע וסתו וידע השליח שעתה הבעל הוא חלים ונותנו לאשה בשליחותו ולזה א"צ שיהיה
הבעל באותה שעה חלים ממש אלא רק שכבר התחיל להבריא ולחזור לשכלו סגי למסור הגט כיון שכבר היה בדעתו שלימה
כשצוה לכתוב וליתן ועיין בזה היטב ר"פ מי שאחזו ומזה מיירי בש"ע בסעיפים שלפני זה וע"ז קאי הב"ש ולק"מ עכ"ל ·
ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים דלכאורה נראה שדברי הב"ש הנ"ל לקוחים מדברי רי"ו בשם הרמ"ה הובא בב"י סי' זה
(וגם לעיל ר"ס מ"ד ובש"ע שם ס"ב בהגהה) שכ' וז"ל אין אנו יודעים בודאי הזמן שהוא עומד בריא והזמן שהוא שוטה
הו"ל ספק ופשוט הוא עכ"ל ומפרש הב"ש דכוונתו אפי' אם בדקוהו וראינו שהוא חלים בשעה שצוה לכתוב אפ"ה כל שאין
לו זמן ידוע הוא ספק (דאל"כ הוא מילתא דפשיטא טובא לא היה צריך לכותבו כלל) והיינו משום דחיישינן שמא רגע אחר
הבדיקה נתקלקל וזה דבר בלתי אפשר שיהא עומד בבדיקה מתחלת כתיבת הגט עד אחר גמר נתינתו וכן מבואר עוד בב"י
בשם בעל העיטור כמ"ש ואיכא מ"ד נשתתק ספק שוטה ולא דייק לן דאם איתא כי בדקינן ג' זימני מאי הוה ניחוש דילמא
פקח ונשתטה הוא ולעולם יהא צריך בדיקה עד שיגיע גט לידה כו' וכן מבואר עוד להדיא מדברי הב"י גבי אילם והביא
שם ראיה מסוגיא דר"פ חרש דאיתא התם דאי אמרת לר"א חרש עתים חלים עתים שוטה קדושי מאי מקדש גרושי לא מצי
מגרש ואם איתא הא מצי לגרש ע"י בדיקה א"ו דבע"ת וע"ש אינו מועיל בדיקה ע"ש · ומכל זה מבואר דאפי' אם מגרש
בעצמו כל שאין לו וסת וזמן ידוע לחלימותו אפי' בדיקה לא מהני והיינו משום דחיישינן שמא אח"כ יתקלקל · וגם מ"ש
הגאון ח"ס דאין ספק העושה שליח או מגרש בעצמו צריך שיהיה שפוי ממש כו' אך הכא מיירי כו' לע"ד צ"ע דמדברי
הרשב"א מקור האי דינא לא משמע כן · ועיקר קושיית הרב השואל איני מבין דלכאורה נראה דגט אינו חמור כלל מעדות
ולדעת הב"ש הנ"ל גם גבי עדות דינא הכי הוא דצריך דוקא וסת קבוע לחלימותו ומ"ש בח"מ סי' ל"ה ס"ט אחד הנכפה
מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת קבוע כו' י"ל נכפה שאני כיון דזמן שטותו ניכר ע"י מעשה מוקמינן ליה אחזקי
בריא כל שלא איתרע ע"י מעשה ועוד י"ל דזהו נכלל ג"כ בדברי הרמב"ם וש"ע שם במ"ש וצריך להתיישב כו' וצ"ע
שוב נדפס תשובת מהרי"מ מבריסק וראיתי בסי' ל' האריך שם בדברי הב"ש הנ"ל והביא דברי הפר"ח שכ' לדחות ראיו
הנ"ל מסוגיא דר"פ חרש די"ל כוונת הש"ס דגרושי לא מצי מגרש היינו כדרך המגרשין דהיינו בלא בדיקה אבל בבדיקו
מועיל והוא ז"ל כתב ג"כ לדחות ראיה הנ"ל · וכתב שם דבאמת אינו מוכרע כ"כ דבע"ת וע"ש לא תועיל בדיקה ומצ'
הסברא נראה דמועיל ולא חיישינן שמא יתקלקל אח"כ דמוקמינן ליה אחזקתו דהיינו חזקה דאתיא מכח רובא דרוב ב"נ
אינם שוטים · וסברא זו דמועיל בדיקה מוכרח בדעת גדולי הפוסקים שהביא הב"ש בסק"ט דס"ל דאילם מעיקרא כשנוש'
את אשתו בגט בעי בדיקה ויקשה קושיית הב"י האיך מועיל בדיקה הא יש לחוש דאחר הבדיקה יתקלקל א"ו דלא חיישי
להא (איני מבין דהא מכלל אלו הפוסקים הוא ג"כ הרי"ו וא"כ יהיו דבריו סותרין זא"ז) וכן נראה דעת הרמב"ם (הועת'
לשונו בח"מ סי' ל"ה ס"ח) כמ"ש ומצאתי דעתו משובשת תמיד דיוק לשונו מורה לאסוקי הך דינא דרי"ו וכן מורה בפשיטו
לשון הרשב"א שהביא הב"י בתחלת סי' זה והאריך בזה (וקצת נראה מדבריו שמדקדק מלשון הרמב"ם והרשב"א דאפי
בדיקה א"צ רק כ"ז דלא חזינן ביה מעשה שטות ומתנהג כדרך כל אדם לא חיישי' ליה בעת הגיא) ע"ש :

וע"ש עוד בת' מהרי"מ במעשה באחד שנפל מן הגג ונחלה לערך שנה ואח"כ הבריא רק לא רצה לעמוד ממטתו ואח"כ פע
והלך ועשה מלאכה ואח"כ לא רצה לעשות שום מלאכה ולא היה שפוי בשלימות ולפעמים לא היה מדבר כלל וגם ל
ביקש שיתנו לו לאכול אפי' כמה ימים רק אם היו נותנים לו היה אוכל ונהג כן זמן רב ואח"כ נתרצה ליתן ג"פ לאשו
וסידרו לו הגט ועל כל השאלות שצריך לשאול לבעל השיב על הכל כהוגן ובשעת הנתינה אמר הכל מלה במלה כדברי המסד
כו' כ"ש דסימני שוטה לא היה עליו מעולם רק ענין מרה שחורה שלא היה מדבר ולא משיב רק בשעת כתיבה ונתינ
השיב הכל כהוגן וביום מחר גמגם קצת בבוקר ולאחר אנות חזר לדבר ולהשיב כהוגן · והשיב הנה מצד שנפל מן הגג א
כאן בית מיחוש אף דמבואר בס"ס זה דנפל מן הגג צריך בדיקה היינו כשנשתתק אבל כשהוא מדבר בכל ענינים אין חש
כלל · אבל מה דיש לחוש בזה כיון דמקודם לא היה שפוי בדעתו ולא היה אוכל ושותה והיה יושב בטל אף שבזמן הגט הי
צלול בדעתו מ"מ כיון דלא ידעינן בבירור העת שהוא חלים לא מצי לגרש כלל כמבואר מדברי הב"ש סק"ד דבע"ת וע"ש א
לא ידעינן בבירור העת שהוא חלים אפי' בדיקה אינו מועיל · והאריך בזה דבמקום עיגון יש לצדד להקל ולהתירה ע'
גט זה חדא שדברי הב"ש הנ"ל אינם מוסכמים ודעת כמה גדולי הפוסקים דבע"ת וע"ש מועיל בדיקה (כמובא לעיל) ואי'
בנ"ד אף שלא היה ממש בדיקה המבואר בש"ס ובש"ע ס"ה מ"מ י"ל כיון שנהגו עכשיו בסדר הגט שנתרבה השאלות ותשובו
וביטול מודעי וביטול כל התנאים הוי כמו בדיקה המבואר בש"ס דלדעת הרמב"ם הובא בב"י הך בדיקה דש"ס הוא לו
דוקא · ועוד יש לצרף דעת רבינו אביגדור הובא במרדכי ובמהרי"ק דדוקא הני סימני שוטה האמורים בפ"ק דחגיגה ולא בדב
אחר · ועוד דכבר אירע עובדא כזו בדורות שלפנינו ונדפס ע"ז שני ספרים אור הישר ואור ישראל וגאוני פפ"ד פסלו ג
כזה והגדולים אשר במדינה כולם חלקו עליהם והועתק מקצת דבריהם בתשובת בית אפרים סי' פ"ע ונזכר שם בשם גאון י
שהביא ראיה מדברי רש"י בחגיגה ג' ע"ב דחולי מרה שחורה לא יחשב בכלל שוטה דאינו נוגע למוח שבראשו רק הוא ע'
תגבורת המרה וגם כ' שם דאף לדעת הרמב"ם דס"ל דהני סימני שוטה לאו דוקא היינו בשעושה איזה מעשה שטות בידי'
אבל אם הוא רק מדבר דברים של שטות אינו נחשב כשוטה · ועוד דכבר צדדנו דנראה דעת הרמב"ם והרשב"א דבע"ת וע"
בעת שנראה שהוא חלים לא חיישי' כלל לספק שוטה אף דאין לו זמן קבוע ע"ז (ר"ל דאף בדיקה אין צריך) והכא בנ"
בעת סידור הגט היה נראה לכל שהוא חלים · ומסיים כ"ז צדדנו במקום עיגון אך מחמת חומר הענין לא ראיתי לסמו

דעתי

דבריו (ג) ואם נירש באותה שעה גטו גט ^ט^ואפילו חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי (וע"ל סי' קי"ס סעיף ו'): ד ^י^שכיב מרע שמצוה לכתוב גט צריך לדקדק בו שיהא שפוי בשעת כתיבה (ד) ^כ^ובשעת (ד) נתינה: הגה ואין לריך בדיקה כמו נשתתק אלא בודקין אותו קלת לראות אם דעתו מיושבת עליו (ב"י): ה ^ל^מי שנשתתק ושאלוהו אם רוצה שיכתבו גט לאשתו והרכין (ה) בראשו לומר הן בודקין אותו ^מ^בדברים אחרים ^נ^בסירוגין חד הן (ו) ותרין לאו חד לאו ותרין הן אם הרכין בראשו על לאו לאו ועל הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו: הגה וי"א דבודקין אותו על ידי (ז) פירות שאינם נמלאים אלא בקיץ ושואלין אותו בימות החורף (^ס^טור) אם רולה שילקטו לו מן האילן או להפך (כך פי' ^ע^התוס'): ו ^פ^ודוקא כשנשתתק (ח) או אילם השומע ואינו מדבר סומכין על רמיזתו להוציא (ה) ^צ^אבל חרש שאינו שומע ואינו (ט) מדבר אינו מוציא את אשתו ברמיזה אם נשאת כשהוא פקח או

באר הגולה

ט טור שם אע"פ שהוא חש ועדיין סימני חליו ניכרים כו' י טור מדברי התוס' אהא דמשני התם דעתא צילותא היא וכו' שם דף ע' ע"ב כ ב"י ולאפוקי אם נתקלקל בין כתיבה לנתינה שנתנו כשהוא שפוי דכשר כמו שהוכיח זה מראיות שם ל שם במשנה דף ס"ז ע"ב מ וכדמוקי לה בגמ' כתנא דבי ר' ישמעאל שם דף ע' ע"ב נ כאוקימתא דרב יוסף שם ס שם בגמ' ר"ש דף ע"ח וכפירש"י ע דאי לאו הכי הא אפשר למגוה בכבושים בדבש או בענין אחר פ ממימרא דר' זירא שם צ משנה יבמות דף קי"ב ע"ב

באר היטב

היינו שנידוע הזמן כשהוא חלים אז דינו כפקח עיין ח"מ: (ד) נתינה · וכ"ש בעת שלוה לכתוב · אבל אם נשטה בין הכתיבה להנתינה וחזר ונשתפה או אחר שכתב קלת הגט נשתטה ולא כתב יותר עד שחזר ונשתפה כתב ב"י דאין קפידא · מיהו בהוספות ובד"מ משמע דיש קפידא · וטוב לחוש לכתחלה ומיהו בדיעבד יש להקל · ואם לא בדקו הש"מ המדבר בעת הכתיבה והנתינה כתב הב"י דכשר ואפילו לא בדקו בעת שלוה לכתוב נמי כשר בדיעבד · ואם נשתתק בחליו · לריך בדיקה ובדיעבד כשר היכא דלא אפשר ב"י עיין ב"ש שמסיק דאין להקל: (ה) בראשו · אע"ג דע"פ כתב אין מגרשין עד שישמעו קולו · מ"מ הרכין עדיף דהוי כקול · ופקח שהרכין לדעת רוב פוסקים מגרשין · אלא לתירוץ א' של הרא"ש אין מגרשין כיון דאפשר לו לדבר ב"ש: (ו) ותרין לאו · ואם שאלוהו ג"פ הן וג"פ לאו רצופים לא מהני · ובתוספות ובטור מוכח אפילו כששואלים אותו בסירוגין שואלים לו חד הן ותרי לאו חד הן ותרי לאו כי היכא דלא להוי ג' לאוין רצופים ולא כש"ע שכתב חד הן ותרי לאו חד לאו וכו' · ורש"י פירש בסירוגין היינו בשיהה בין שאלה לשאלה עיין שם ויש לחוש לדבריו עיין ב"ש: (ז) פירות · משמע דלריך שלו שתה בדיקות ובסירוגין אפילו אם בודק על ידי פירות ב"ש עיין ב"ח: (ח) או אילם · ר"ל מתחלת בריותו כך: (ט) מדבר · ה"ה כתיבות ידו נמי לא מהני ח"מ · בתשובת הרא"ש סוף כלל פ"ה כתב דחרש שומע כשמדברים עמו בקול רם אינו חרש אלא שכבדו אזניו משמוע והרי הוא כמו שאינו מדבר ע"ש:

פתחי תשובה

דעתי בהחלט להתיר עד שיסכימו עוד שני גדולי ישראל ע"ש: ועיין עוד בת' חתם סופר שם מ"ש בענין דברי הרמב"ם שהובא בח"מ סי' רל"ה סכ"א אודות הנכפים שלריכים העדים להקור הדבר היטב שמא בסוף שפיותו כו' ומדבריו מבואר דכ"ש בגט יש לדקדק בזה שלא יארע לו דבר זה גם אחר הנתינה ערך חצי שעה · וגם בגט הנגלח ע"י שליח למקום אחר יש לדקדק בזה: (ג) ואם נירש באותה שעה · עב"ש סק"ח שכתב וסימני שוטה מפורש בש"ס ר"ס חגיגה ט' ועיין בתשובת ברית אברהם סי' ע"ו אות א' יובא קלת לקמן סי' קע"ח ס"ג שכ' בשם מהרי"ט דהמבוהלים והנחפזים בדעתם והפתאים שהמה בכלל השוטים לענין עדות כמבואר ברמב"ם פ"ט מעדות ובש"ע ח"מ סי' ל"ה ס"ב מ"מ לענין מקח וממכר וגיטין וקדושין הוו כפקחים ורק לענין עדות נחשבים כשוטים ע"ש · גם בס' תו"ג כאן סק"ב הזכיר דברי מהרי"ט אלו וכתב עליו דלכאורה הראיה שהביא מהרי"ט שם מהא דפ' מי שמת שמכר נכסים ואלפוהו דניפדי קשייתא כו' משם מוכח איפכא דהא מסיק שם דהא דעביד הכי חולפא יתירה כו' משמע דאי לא הוי לן למיתלי משום חולפא הוו מחזיקין אותו בשוטה אף דמסברי ליה וסבר אף מי יבא אחר כמהרי"ט עכ"ד ועי' עוד בתו"ג פ"ם זה מ"ש בענין סימני שוטה: (ד) ובשעת נתינה · עיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ג סימן ד' וסי' י"ב מענין זה באריכות: (ח) אבל חרש · מסתימת הש"ס והפוסקים משמע דגט חרש גמור וה"ה שוטה גמור אינו גט כלל ואין חוששין לו אף לחומרא דאם פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר אינה לריכה גט משני · ועיין בס' ישועות יעקב סק"ד דתכם אחד מחכמי הזמן רלה להמציא דאף חרש גמור או שוטה גמור שגירש בב"ד והב"ד הודיעו לו ענין הגט ע"פ סדר הגט שבידינו יהיה מועיל ע"פ דברי הירושלמי ר"ש מס' תרומות דאמר התם דמתני' בגיטין כ"ב הכל כשירין לכתוב את הגט אפי' חש"ו אתיא כר"י בן ריב"ב דאמר חש"ו שקידש בינו לבין עצמו אין קדושיו קדושין ובינו לבין אחרים קדושיו קדושין יעו"ש וכתב דאף שאין להחליט הדבר להתירה לשוק ע"י גט זה מ"מ ספיקא הוי ויש להחמיר להצריכה גט משני ותמה מאד על כל הפוסקים שנעלם מהם דברי הירושל' הנ"ל (ונזכר שם שגם בס' בית מאיר הביא כן בשם הגאון בעל נו"ב כדברי החכם הנ"ל וכתב עליו שדברי הירושל' אלו נדחים בתלמודא דידן אך לא הראה מקומו) · והוא ז"ל האריך בזה והראה כמה מקומות בתלמודא דידן שלא כדברי הירושל' הנ"ל וגם בלא"ה אין מדברי הירושל' ראיה דהירושל' בזה לשיטתו אזיל בהא דפיתוי קטנה אונס דס"ל להירושל' דלאו אונס הוא משא"כ לדידן דקיי"ל דאונס הוא עש"ב ועיין בשו"ת מנחת עני סי' ס"ע מ"ש בזה:

ועיין בס' תו"ג סק"ה שהזכיר קצת מדברי הב"מ בשם הנו"ב הנ"ל ותמה עליו דהיך אפשר לומר דהירושל' מקודשי אחם איירי דא"כ היך מסכתת לה קדושין בינו לבין עצמו הא קדושין בלא עדים אפילו בפקח לאו כלום הוא א"ו דהירושל' איירי בקדושי של אסר הסרה כמי חעלת כו' ובחנם האריך בזה ע"ש וכבר הזכרתי זה לעיל סי' מ"ד סק"ד · וכעת הגיע לידי

ק טור בשם ר"י ובכאן התוס' קדושין דף ע"ח ע"ב ושכן מסקנת אביו הרא"ש ר מימרא דרב יהודה אמר שמואל

שנפלה לו יבמה מאחיו פקח (ו) אבל אם נשא אשה כשהוא חרש אפילו היא פקחת (ז) מוציא (י) ברמיזה (ועיין בח"ה סי' רל"ה סעיף י"ט): ז [ק]גוסס (פי' תרגום על לך תאמנה על גססיהן כלומר על חזה שלהן וענין גוסס הוא שהקרוב למיתה מעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה) הרי הוא כחי ויכול לגרש: הגה וי"א דוקא גוסס שמדבר (ח) אבל אינו מדבר (יא) לא (סמ"ג והמרדכי) (ט) ויש להחמיר: ח [ר]שחטו בו שנים או

פתחי תשובה

לידי ס' תו"ג של הגאון מהר"א אבלי זצ"ל מווילנא וכתב בגדו בכ"י הגאון הנ"ל דאין זה נוכרת די"ל דלעולם מיירי מקודשי אשה ומ"ש בינו לבין עצמו היינו שהיו העדים עומדים מרחוק והוא רואה אותם ע"ל סי' מ"ב ס"ג ובינו לבין אחרים היינו שעומדים בסמוך ומלמדים אותו עכ"ד: (ו) אבל אם נשא · עיין במל"מ פ"ב מה"ג דין י"ז: (ז) מוציא ברמיזה · פכה"ע כשם ב"ש מ"ש מיהו אם כנס ע"י כתיבה י"ל כשם שכנס כו' ועיין בס' תו"ג שתמה עליו דמה ענין זה לזה כו' והסיק דהפי' אם קידש ע"י כת"י אינו יכול לגרש ע"י כת"י רק ברמיזה · וגם במ"ש הב"ש וכן אם כנס ע"י קפיצה כו' תמה עליו ג"כ בזה · וע"ש עוד בענין אם עדי חתימה הם אלמים וכתב דלפמ"ש הש"ך בח"מ סי' מ"ו סל"ו דאלם יכול לחתום עצמו בשטר לדעת ר"י דאינו מחלק במפי כתבם בין אלם לאינו אלם יעו"ש א"כ ה"נ יכולים לחתום בגט ע"ש: ומ"ש הבה"ט וחרש המגרש כותבין גט כו' עד והנוסחא ע' ברי"ו ובתשובת צ"צ סי' ס"ח · הנה ספר רי"ו אין אתי אך ראיתי בתשובת צ"צ שם כתב ששאל מהגאון בעל תוס' יו"ט על נוסח גט חרש וגם אם צריכין לכל השאלות וביטול מודעי והיתר נדרים בחרש המגרש · והשיב לו בזה"ל הנני מעתיק לשון רבינו ירוחם בזה וזהו טופס גט חרש כפי שכתב בעל העיטור וכן נמצא בשם הגאונים · בכך וכך כו' אנהנו בי דינא דחתימי לתתא במותב תלתא כחדא הוינא אתא קדמנא פלוני בר פלוני ורמיזנא ליה ורמז להוציא פלונית בת פלוני דאינסבא ליה ברמיזה ומדרמזו לנא כתבנו לה גיטא דנא למהוי מגורשת גמורה ותהא רשאה ושלטאה בנפשה למהך להתנסבא לכל גבר די תיצביין ואנש לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם ודן די יהוי לה גט פטורין ואגרת שבוקין וספר תרוכין כתקנתא דרבנן והרי את (עד בסוף התשובה שגיה שנ"ל והרי היא) מותרת לכל אדם עכ"ל רי"ו אך נראה פשוט דזה שכתב טופס גט חרש לא לאפקוע מיניה טופס שאר גיטי נשים אלא נוסף על שאר טופס גט צריך טופס זה לפי שצריך שיהא רומז וזה אי אפשר בלא ב"ד שיהיו חוקרין ע"ז שרומז אם הוא כהוגן וכן צריך בדיקה כדמסיק ב"י ובודאי שצריך ב"ד לכל זה והילכך ע"ז עושין זה הטופס אבל כותבין הגט ככל שאר גיטין ולשון גיטא דנא שכתוב בזה הטופס אגיטא שנכתב בפני עצמו קאי · ונמצא במכתבים שבידי עובדא לגאון מהר"ר פייבש מקראקא כתב כתובה לאשת חרש בכיונא בהופס זה ושם כתוב להדיא וכתבנו לה שטר כתובתה כמו שכותבין לכל הנשים אות באות וזה נוסחא ברביעי בשבת כו' ואע"ג דהתם משמע שהכל בכתב אחד הכא לא מסתבר אלא שהגט עצמו נכתב כש"ע ככל חוקותיו וככל משפטיו כו' ומה דמספקא ליה אם צריכין לכל השאלות אין לי בזה שום ספיקא דמהיכי תיתי שלא יהא מרמז על הכל דהא רמיזא דידיה במקום אמירה דפקח הוא וכגיטין דצריך רצון ודאי דצריך שירמוז ע"ז תשא"כ בקדושין ואלא מיהת ביטול מודעי מסהברא שאינו צריך דמהי תיתי לאתודי ליה שנמסר מודעא דמאין נודע לו זה ואי איתא דאפשר למבדקיה אי ידע מענין מסירת מודעא אין הכי נמי שצריך שירמוז בביטולה ושלום כו' עכ"ל תשובת הגאון הנ"ל [ובתשו' שבו"י ח"א סי' קכ"ג השיג עליו ודעתו דנוסח הכתוב ברי"ו הנ"ל הוא נוסח גט חרש ממש ומחמת שהגט אינו אלא דרבנן שינו חז"ל כדי לידע שאינו מדאורייתא ומסיים שם דכן נראה עיקר שלא לשנות קבלת הגאונים וכל המשנה ידו על התחתונה וקרוב הדבר דהיה כמשנה ממטבע שטבעו כו' ואם אפשר לסופר לכוין י"ב שורות ושיהא מעורה הרי מוטב ואם לאו אין קפידא ע"ש] (ועיין בתשו' נו"ב ר"ס פ"ד כתב שם גם בגט חרש אי אתי לידי הייתי מתיישב איך לעשות כו' ע"ש) · [כעת יצא לאור ס' נודע בשערים מהרב הגאון מוהר"ד בעריש אשכנזי זצ"ל אב"ד דק"ק לובלין והזכיר שם ג"כ דברי השבו"י הנ"ל וכתב אכן כשבא מעשה לידי בק"ק סלאנימא צויתי לכתוב גט א' כנוסח כל הגיטין ואח"כ לכתוב הנוסח הכתוב ברי"ו ולמסור בידה ג"כ ע"י בחרש עתה נזדמן לידי תשובת גינת ורדים וראיתי בתאה"ע סי' י"ב האריך גם כן ליישב נוסח הראשונים ומסיים ומ"מ אף שטרחנו ליישב דברי הראשונים הרי אמרו מהיות טוב כו' ועיניי גיטין צריך שיהיו מנופין כו' לכן אחר נטילת רשות מן הראשונים נלע"ד לתקן שאחר שיתנו הגט כתיקון כנוסח הראשונים יקרע הרב המסדר את הגט כדי שיסיח המגרש את דעתו מגט זה לגמרי וכשיחזור ויתן גט שני יכוין לגרש בו גירושין גמורים וירמוז להם ויכתבו גט שני כשאר גיטין דעלמא בלי תוספת ומגרעת ויתנהו לאשה ויכתבו מעשה ב"ד שיהיה ביד האשה לראיה על גירושיה מבעלה החרש שנעשו ע"י רמיזה כתיקון חז"ל ואין כאן חשש הוצאת לעז על גיטין הראשונים דאין זה דבר מצוי לחוש לו עכ"ל ע"ש] · ובענין גט חרשת כתבתי לעיל סי' קי"ט ס"ו ס"ק י"ג דאין בו שינוי משאר גיטין ע"ש · ומה שרמז הב"ש והבה"ט לעיין בת' צ"צ סי' ע"ז איך לנהוג כשהחרש מקדש · כתבתי בזה לעיל סי' מ"ד סק"א: (ח) אבל אינו מדבר לא · עיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תר"ח ובחלק ד' סי' ר"ו: (ט) ויש להחמיר · עיין בתשובת פרי תבואה סי' כ"א בבכ"מ שצוה לכתוב גט לאשתו לפוטרה מיבום ובידר אמירתו לסופר לכתוב ולעדים להתים וקודם שנתינה הוכבד עליו חליו ואשתקיל מלוליה והרכין בראשו לעשות בדברי הרב המסדר ליתן הגט לאשתו ונתנו לה ואח"ז היה חי כמו חצי שעה ונשאל מה דין האשה אי דמיא

באר היטב

(י) ברמיזה · משמע דא"צ בדיקה דכשם שכנס ברמיזה כך מוציא ברמיזה · אבל קצת פוסקים כתבו דבודקים אותו לכן אין להקל בזה · והיא רמיזה היינו בראשו ובידיו אבל קפיצה בפיו לא מהני · וכתיבת ידו לארמב"ם מהני אבל לשאר פוסקים לא מהני כת"י · ורמיזה שעושה בגופו עדיף · מיהו אם כנס ע"י כתיבה יש לומר כשם שכנס ע"י כתיבה כך הוא מגרש · וכן אם כנס ע"י קפיצה מגרש ע"י קפיצה · וחרש המגרש כותבין גט כשאר נוסח הגט ונותנים כתב להאשה שנירש אותה ע"י הב"ד כדין ע"י רמיזה · והנוסחא עיין ברי"ו ובתשובת צמח צדק סימן ס"ח · ואפילו אם היה מקדש בעצמו מהני הגט מה שהסופר כותב ע"י רמיזתו ועיין תשובת צמח צדק סימן ע"ז איך יתנהג כשהחרש מקדש · ועיין ב"ש: (יא) לא · ובנשחט בו שנים וכו' דבסעיף

ב שנים וכן אם היה *מגוייד או צלוב והחיה אוכלת בו ורמז ואמר כתבו גט שתי כותבין ונותנין כל עוד שנשמתו בו והוא הדין לנפל מן הגג (מיהו צריך בדיקה (יב) ג' פעמים כשנשתתק (כ"כ הר"ן) :

קכב אמר לכתוב הגט וטעה או נאבד · ובו ג' סעיפים :

א אמר לסופר ולעדים (א) לכתוב ולחתום וליתן גט לאשתו וכתבו וחתמו ונתנו לה (ב) ונמצא (א) פסול או (ג) שכתבוהו ונאבד יכולים לכתוב גט אחר [ב] ואם לא נאבד והם מסופקים אם הוא כשר (ה) מכמה חומרות שנהגו להחמיר עשו שליחותם וצריך להזור הבעל לומר להם לכתוב ולחתום : הגה ואם

באר הגולה

יבמות דף ע' ע"ב *פי' מתוך בחתיכות ל' גודו אילנא

א מסקנת הגמ' א משמיה דרב נחמן גיטין דף ס"ג ע"ב משום דלא עשו עדים שליחותן

ב טור בשם אביו הרא"ש שם בפסקיו וכ"כ התוס' שם

באר היטב

ח"ז השיב יותר חי עיין באחרונים : (יב) ג"פ · ב"ח אנו אין אנו בקיאין בבדיקות הללו · והח"מ עליו דלא משמע כן מדברי הרמ"א ע"כ צריך יישב בדבר · מיהו נראה חולי המדבר מודה הב"ח א"צ בדיקה ממש · וכן בנשתתק דהא לרוב פוסקים א"צ בדיקה כלל ב"ש :

פסול · היינו אפילו פסול מדרבנן ב"י :

פתחי תשובה

נ"ד למה שהחמיר הרמ"א בגוסס שא"י לדבר דאפי' בדיקה לא מהני ליה לפי מה שפירשו הח"מ והב"ש דזה גרע מבשתה בו שניה דהם נשתה מתוך בוריו ודעתו צילתא ובגוסס מתוך חליו כבטל ממנו הדבור י"ל דאין דעתו צלולה או דילמא שאני כ"ד שלא היה ודאי גוסס באותה שעה שהרי לא נראה בו סימני גוסס שהזכיר הרמ"א ז"ל · והשיב ע"ז באריכות והורף דבריו דיש להקל מטעם זה שלא היה ודאי גוסס בשעת דאשתקיל מלוליה והרבין ליתן גט והרי יש כאן ס"ס היינו דפלוגתא לצרף לספיקא דגוף הענין דשמא זה לא היה גוסס · ואף דאשה זו בחזקת זקוקה ליבם היתה וס"ל להט"ז ס"ס ק"י דהיכא שהס"ס סותר להחזקה עצמה אין הס"ס מועיל במקום אתחזיק מ"מ בנ"ד גם הט"ז מודה דכאן לא הס"ס אנו באים לגרע כח חזקת האיסור אלא ע"י חידוש מעשה הגט ממילא הורע כח החזקה ועל מעשה הגט אנו לידון בס"ס זו שהיה כדינו ואז החזקה ממילא לא תוסף כחה (וזה נ"ע מדברי הט"ז שם סק' ודומה לזה האשה שהיא א"א ונולדו אח"כ ספיקות בגירושין כו' ע"ש · ועמ"ש מענין זה לעיל סי' י"ז סעיף ע"ו ס"ק ע"א) ועוד דבנ"ד י אתחזיק איסורא כלל דנגד חזקת האיסור יש חזקת היתר חזקת חיות וצלילת דעת · ואף דהט"ז ביו"ד סי' שנ"ז דעתו דעתה בבר מת יותר אית לן למיזל בתר חזקה דהשתא לומר כבר מת מקודם ואע"ג דבכל דוכתא קיי"ל חזקה קמייתא מדהשתא כמו במקוה ובגבינות שאני מיתה דכל חי עומד למות כו' הנה הט"ז בעצמו בתשובה הנדפסת בשו"ת נתרא"י סי' ז' חזר בו וסובר דגם בכה"ג אזלי' בתר חזקה קמייתא כו' · ושוב כתב דאכתי הייתי חושש בדין זה בש"ך בנה"כ סי' שנ"ז שם דהיכא שיש זמן ידוע לתלות ולומר שבזמן זה נפסק כח החזקה קמייתא והתחילה ריעותא אזלי' בתר חזקה קמייתא רק בתר חזקה דהשתא מאותו זמן הידוע א"כ בנ"ד אולי הפסקת כח הדבור בגסיסה תליא התוס' בקדושין ע"ח והר"ן בפ' מי שאחזו דלהכי נקט שנפלו לו בשהוא גוסס משום דמסתמא גוסס א"י לדבר וא"כ ידוע לתלות שמעת שנשתתק נעשה גוסס ובכה"ג לא אזלינן בתר החזקה קמייתא והדר הדין דיש להחמיר להוש לדעת דאולי לא היה שפוי בדעתו ולא מהני ליה אפי' בדיקה ועוד הייתי הוכך דאולי גם הפסק כל הדבור כאחד מסימני ומשב ע"פ דברי התוס' ור"ן הנ"ל ולא מקרי ספק גוסס לפי זה · אך מצאתי לספ"י בקדושין שם שהכריע דעיקר כוונת ת הוא דהתם גוסס א"י לדבר מחמת שנטרפה דעתו ומעתה בנ"ד שלא התחיל בו טריפת דעת בעת ההרכנה שהרי ע"י הבדיקה שהוא היה שפוי בעת ההרכנה אחר שנשתתק אנו באים להתיר אין מקום לחשש זה עכ"ד ע"ש :

(א) לכתוב ולחתום וליתן · כתב בס' תו"ג נראה דדוקא בכה"ג שעשאן שלוחים על כתיבה ונתינה אז אם נאבד יכולים לכתוב גט אחר כיון שלא גמרו שליחות הנתינה אבל אם עשה להסופר שליח רק על הכתיבה לבד שאמר לו כתוב גט לאשתי ולשני עדים שלוחים ואמר להם שיקחו מהסופר בעצמם ויחתמו אותו הגט ולאיש אחר עשה שליח להולכה אז תיכף אחר שכתבו הסופר שכבר עשה שליחותו אם נאבד וכ"כ הג"פ (ע' בס' ב"מ) · וע' עוד בג"פ שכ' דאם נתוודע שהבעל בעצמו בינה שמו דאז לא עשאן שלוחים ליתן גט כשר אין להם לכתוב אחר והוא פשוט : (ב) ונמצא פסול · עבה"ט דאפילו פסול מדרבנן ועי' שהוכא דבריו בס' תו"ג שכ' די"ל אם נתנו הגט שהוא פסול מדרבנן שהגט בטל מדאורייתא דהא מה"ט אמרינן דכשהוא פסול לא עשו שליחותן והוי כאלו נכתב שלא בשליחות שהגט בטל מדאורייתא ע"ש · והרב בעל תו"ג כתב עליו דלפי דבריו אם אמר את הנכון דהיינו עד שיהיה כשר בלי שום פקפוק אם היה איזה פקפוק וגירשו בו הוא ג"כ בטל מדאורייתא וא"א לומר כן שתמו הפוסקים ולא כתבו דין מחודש כזה לכן נראה דלא אמרינן דכוונת הבעל היה שלא לעשותן שלוחים כלל כשיכתבו גט ק דאמרינן שבודאי כוונת הבעל היה שיהיו שלוחין תמיד ויהיו תמיד כהבעל עד שיגיע גט כשר לידה ונמצא בלעולם הם במקום הבעל הן כשכתבו ונתנו הגט הפסול הן אח"כ כשכתבו ונתנו הגט הכשר וכמו באם הבעל נותן הגט שהוא פסול היא מגורשת מדאורייתא ופסול מדרבנן וכשנותן אח"כ גט שהוא כשר לגמרי נתגרשה לגמרי ה"נ הדין בשליח שלו עכ"ל ברוך ע' עוד מענין זה בתשובת משכנות יעקב סי' כ"ז ובתשובת ברית אברהם סי' נ"ח ויובא דבריהם לקמן סי' קנ"ג

(ג) שכתבוהו ונאבד · עיין בס' תו"ג שכ' דאם נמצא גט הראשון אחר שכתבו השני נראה דיכולין לגרש באיזה גט · יהא שניהם נכתבו בשליחות הבעל מ"מ נ"ע אם ליתן גט השני ויותר טוב לגרש בגט הראשון עכ"ל : (ד) ואם לא ע' בס' תו"ג לכאורה תמוה דיקרעו אותו הגט דאז הוי כנאבד שיכולין לכתוב גט אחר וכן הקשה בג"פ לכן נראה מ"מ אין יכולין לקרוע הגט דהוי כמבטלין שליחותן (עמ"ש לקמן ס"ס קנ"ד בהג"ה סעיף נ"א ס"ק מ"ג) ודוקא כשנאבד יכולין לכתוב אחר וכן אם קרע אחר שלא מדעתן יכולין לכתוב אחר עכ"ל · וע' בתשובת הרדב"ז ח"ד סי' מ"ד :

(ה) מכ' חומרות · ע' בס' תו"ג שהביא דברי הש"ך בח"מ סי' מ"ע סק"ו דמבואר שם דה"ה אם אינו ספק מכח חומרא ספק דאורייתא כיון דאינו ודאי פסול אמרינן דעשו שליחותן ובס' קצה"ח שם השיג עליו דודאי ספק דאורייתא

גרע

ג רי"ף כותבין זמנים ג ג"ז שם ושם ד בכתבי מהר"ר ישראל בסי' נ"ת בשם מורו הגאון ה הג' מיימוני פ"ב בשם ספר התרומה והסמ"ג ו לשון הרמב"ם שם בפ"ב שבעיא דרבא מרב נחמן ובפי' גירסתו וכן פירש"י שם ז כיון דסלקא בתיקו

העדים רוצים לכתוב אחר (ו) וליתן לה שניהם (ז) הרשות (ג) בידם ואין צריכים לשא[illegible] לבעל (תשובת הרשב"א הובאה בב"י) [ג]לכן אם הבעל הולך מהעיר יאמר שהוא נותן להם רשות לכתוב ולחתום גט מאחד עד מאה עד שיהא א' כשר [ד]בין בכתיבה בין בחתימה (ח) [ה]לדעת הרב שבעיר בלי שום פקפוק: הגה ולכל מי (ג) שמרא[ה] אותו (סדר גיטין) אבל אם הבעל בעיר (ט) אין (ד) לסמוך על זה ויש לבעל לחזור ולצו[ות] כל פעם לעדים ולסופר (ב"י בשם ר"ח) וכן נוהגין שחוזר ומצוה כמו בראשונה גם מקנה לו (ה) הקלף והדיו אם לא נשאר לסופר ממה שהקנה לו בראשונה (כן נמצא בסדר גיטין) [illegible] הא דאמרינן עשו עדים וסופר שליחותן צריך לחזור ולצוות היינו דוקא אם כבר נחתם ונפ[סל] אבל אם עדיין לא נחתם יכולין לכתוב אחר ואין הבעל צריך לצוות (ב"י בשם הרשב"ץ) [illegible] נהגו להחמיר בכל ענין: ב [ו]אמר להם כתבו וחתמו (י) ותנו לשליח ויוליך (ו) [illegible] וכתבו ונתנו לשליח ונמצא הגט פסול או בטל אין כותבין גט אחר עד שימ[לכו] בבעל ואם לא נמלכו בו וכתבו גט אחר כשר ונתנוהו לשליח ונתנו לה הרי[ז] [ז]ספק מגורשת: הגה וי"א דכל שנמצא הגט בטל או פסול כותבין גט אחר אלא שאם נו[illegible]

פתחי תשובה

גרע מפסול דרבנן · והוא ז"ל כתב ליישב דברי הש"ך דיש לחלק דודאי ספק שהניחו חכמי הש"ס בספק והוא ספק לכל הדור ודאי דגרע מפסול דרבנן משא"כ ספק שהוא רק ספק לחכם שבעיר שאין הספק כולל כל הדור הוי ספק חסרון ידיעה דאם הוא ספי' לזה אפשר לחכם גדול ממנו לא יהיה ספק כלל בזה אמרינן דעשו עדים שליחותן כנ"ל ברור ע"ש: (ו) וליתן לה שניהם · היינו מכח ממה נפסק כמ"ש הב"י ועיין בס' ג"פ דבמקום שצריך מדינא ב' גיטין כגון בספק שמות גרשום וגרשון צריך הבעל לומר הוי שלוחי לכתוב שני גיטין ואין לסמוך על הסמ"ג וכ"כ בס' טו"ג ע"ש: (ז) הרשות בידם · עבה"ט בשם ב"ש דאין ליתן ב' גיטין אלא מדוחק · ועיין בג"פ סק"ה האריך בזה והעלה מעיקר הדין אין לחוש והרוצה לצאת כל הדעות יעשה כמ"ש הרש"ל בשם אביו תהלה היה טתן שניהם בבת אחת ואח"כ חזר ולקחם ונותנם בזה אחר זה וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד נ"ל דבכל גווני יש להכשיר בין בב"א בין בזה אחר זה ע"ש · ובס' ב"מ כתב עליו דמוטב לעשות כמ"ש בש"ע סי' קכ"ט סי"ט ליתנם זא"ז ע"ש ועמ"ש בסי' קכ"ט שם ס"ק נ"ה: (ח) לדעת הרב שבעיר · עח"מ סק"א שהסופר לא יתקן האותיות אחר שראה הרב הגט בלי רשות הרב דשמא כשר הוא לדעת הרב וכבר עשה שליחותו אם לא שאמר הבעל ג"כ ולכל מי שמראה אותו ולך ע"ש · ועיין בס' תו"ג שתמה ע"ז דכיון שהוא כשר מה מזיק מה שתיקן הסופר מעצמו ומשך האותיות בחנם וכתב לתרץ דודאי אם באמת הוא כשר גם בלא תיקון ודאי דיכול הסופר להמשיך האות ולייפו[תו] בלא דעת הרב רק דחיישינן שמא באמת הוא פסול בלא תיקון רק שהרב טעה באמרו שהוא כשר ואז אם הסופר [illegible] תיקן בלא רשות הרב לא מהני התיקון כי נתקן שלא בשליחות הבעל ע"ש · ומדבריו מבואר דאם היה מתחלה כשר אינו מו[illegible] אם אדם אחר שאינו סופר הנעשה בשליחות הבעל תיקן האותיות או משכם כדי ליפותם ע"ש והוא פשוט · ועמ"ש מזה לק[מן] קכ"ה ובביאורי לס"ג פנ"ר סוף אות פ"א: (ט) אין לסמוך ע"ז · עבה"ט ועיין בס' תו"ג שכ' דכשחוזר הבעל ומצוה פעם [illegible] לומר שוב כתוב מאחד ועד מאה רק חוזר וכתוב גט לאשתי כיון דמה דחוזר ומצוה הוא משום דחיישינן להך דמה דס"ל [illegible] לברירה א"כ כשאומר מאחד ועד ק' חוזר חשש ברירה למקומה ע"ש וכ"כ בס' ג"פ סוס"ק ח' והביאו ג"כ בס' בית [illegible] וכיוצא בזה כתב ג"כ בשם הרש"ל ביש"ש שכ' דהמנהג לצוות שנית אבל מ"מ אין להחמיר כ"כ ולהרבות בדברים כבראשו[נה] לקצר עכ"ל · ועיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ג סי' ג': (י) ותנו לשליח · ע' ברש"י גיטין ס"ג ע"ב שפי' ותנו[הו] שלי שמיניתי וכן עשו כו' ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ד סי' רע"ו שמדייק מדברי רש"י אלו דדוקא בכה"ג אבל אם אמר [illegible] כתבו וחתמו גט לאשתי ועשו שליח להוליך לה או כתבו וחתמו ושלחו גט לאשתי בהא ודאי לא סלקינהו ואם נתב[illegible] בשליח כותבין אחר ושולחין לה דהא עד דמטא גט לידה שוינהו שלוחין ומשו"ה הוצרך רש"י לכתוב לשליח שלי שמניתי[illegible] דמש"ה מספקא לי' אי סלקינהו אבל אם אמר להם למנות שליח לא סלקינהו עכ"ד ועיין בס' ג"פ ס"ק י"א שהבי[א] וכתב עליו וז"ל ולדידי חזי לי סגם דמדברי רש"י יראה דהכי ס"ל אחר הפוסקים הרמב"ם והטור וזולתם שסתמו [illegible] כתבו ותנו לשליח ולא פירשו דבשליח שעשאו הבעל איירי משמע דס"ל דאפי' הם העושים שליח מספקא לן דילמא [illegible] כו' אך בדיעבד ובשעת הדחק כדאי רש"י והרדב"ז לסמוך עליהם כו' ותו דהוי ס"ס כו' (עמ"ש לעיל סי' קכ"ה סק"[illegible]) ע"ש עוד ועי' בס' ב"מ שמפקפק על דין זה והניחו בצ"ע · אמנם כתב דאם הבעל עשה להם אף שלוחים להולכה [illegible] מעצמם:

באר היטב

(ג) בידם · ואין ליתן שני גיטין אלא מדוחק ב"ש:(ג) שמר[אה] אותו או לך כ"כ בד"מ · ואז יוכל הסופר למ[שוך] האותיות בלי רשות הרב ד"מ: (ד) לסמוך ע"ז · [illegible] דדמיא לברירה ומאן דלית ליה ברירה אין [illegible] הוברר הדבר למפרע שע"ז הגט היה דעתו של הב[על] ועיין בתוספות דגיטין דף ס"ד ע"ב ד"ה לאיזו [illegible] וכו' דכתבו בשם ר"י דאפילו למ"ד בעלמא יש ברי[רה] הכא כ"ע מודו ע"ש · וכן אם הבעל בעיר אין [illegible] לכתוב גט אחר וליתן שניהם · וכל זה איירי אם [illegible] אין נפסל מדינא · אבל אם נמצא בו פסול א"צ [illegible] לחזור ולצוות דהא עדיין לא עשאו שליחותן אבל [illegible] הוא שהבעל חוזר ומצוה · וכתב הח"מ אפילו נכח[illegible] מקנת ואירע פסול חוזר ומצוה וטוב להקנות [illegible] הרבה קלף ודיו אז א"צ להקנות לו הקלף ודיו · [illegible] בסדר הגט בסעיף ס"ו: (ה) הקלף · הלשון מגומ[גם] לא מצינו שהבעל צריך להקנות להסופר הקלף [illegible] ופר"ח כתב שט"ס הוא וצ"ל גם מקנה לו · דקאי [illegible] שיקנה לבעל הקלף והדיו ע"ש: (ו) לה וכו' · וה"[illegible] לא אמר ויוליך לה כמי ספק עיין ב"י וב"ח ח"מ [illegible]

ליח דינא כמו שנתבאר (טור) וכל זה שאמר להם (יא) לכתוב (ז) וליתן אבל נתן
גט להוליכו ונמצא פסול פשיטא שאינן יכולין לכתוב אחר בלא רשות שלו (נ"י בשם
תשובת הרשב"א וכן משמע מתשובת הרמב"ן סי' קמ"ה) :

מי ראוי לכתוב הגט ונכתב וניתן בשבת · ובו ה' סעיפים :

הכל כשרים לכתוב הגט (א) חוץ מחמשה עובד כוכבים ועבד וחרש ושוטה
קטן אפילו [ב]האשה בעצמה אם אמר לה הבעל לכתבו יכולה לכתבו
ותקנה אותו (ב) לבעל וחוזר ונותנו לה : הגה והבעל לכתחלה לא יכתוב הגט
גם לא יצוה לסופר כילד יכתוב אלא אומר לו סתם לכתוב (מלא בקונטרסים) וי"א דיש
ר (ג) שגם קרוב לא (ג) יכתוב לכתחלה היכא דאפשר באחר (מהרי"ק שורש ק"ו)
לא יכתוב הסופר בידו (ג) הימנית ואם הוא אטר יד יכתוב בשמאלו (מ"כ בתיקון יש"ן) :
ישראל שהמיר או שהוא (ד) מחלל שבתות בפרהסיא הרי הוא (ד) ככותי
דבריו : ג [ו]כתב הגט אחד מאלו (ה) החמשה אינו גט אע"פ שחתמו בו
כשרים ונמסר לה בכשרים בד"א כשכתב התורף אבל אם [ז]לא כתב אלא
ם והניח מקום התורף שהוא מקום האיש והאשה והזמן והרי את מותרת
אדם וכתבו הפקח הגדול הישראלי לשמו הרי זה גט כשר (וי"א דאפילו בכי
ונא פסול מדרבנן) (טור בשם ר"י) : ד [ז]מותר להניח חרש שוטה וקטן לכתוב
הגט לכתחלה והוא שיהיה גדול (ו) הפקח עומד על גבן [ח]אבל העובד
ם והעבד אין כותבין טופס לכתחלה ואפילו ישראל עומד על גבן :
הכותב גט בשבת או ביום הכפורים בשוגג ונתנו לה הרי זו מגורשת כתבו
וחתמו בזדון בו ביום או ביום טוב ונתנו לה אינה מגורשת שהרי העדים

וסיים שם משום דלא התירו לכתוב טופסי גיטין שלא לשמה לכתחלה לא מפני תקנת סופר כמ"ש בגיטין דף כ"ו ע"א ט שם
:מ וכנוסחת הספרים שבידינו והוא הדין אפילו חתמו כיון דבשוגג הוא ואפשר משום דלא מתרמי לסיות הסופר וגם העדים

א ל' הרמב"ם בפ"ג מהלכות גיטין ממשקנת הגמ' גיטין דף כ"ג ע"א ב משנה שם סוף דף כ"ב ג טור וכפרש"י שם ד חולין דף ה' ע"א וכמאה דוכתי ה הרמב"ם שם מסוגיית הגמ' שם בגיטין דכ"ג ע"א ו כמימרא דרב יהודה אמר שמואל שם וס"ל דבדיעבד אפילו אין גדול עומד על גביו כשר מדין הטופס שכתבו במחובר בסימן קכ"ד או כתבו שלא לשמה בסימן קל"א ז שם דס"ל לרבינו דשמואל מוסיף אדרב הונא ותרתי בעינן שיור תורף ועמידת גדול על גבן ובכי האי גוונא היא מתני' דהכל כשרין לכתוב שם (סוף דף כ"ב)

באר היטב

יתן וכו' · ממילא לא עשאו שליח על גט פרטי
ר להם כתבו גט ותנו לשליח ואז אם נמלא הגט
אמרינן גט כזה לא צוה ליתן לשליח · אבל אם
ח גט מיד סופר ואמר לשליח הולך גט זה ונמצא
אין לסופר לכתוב גט אחר ולמסרו לשליח דאין
עשות שליח בלא ידיעת הבעל ואף שצוה לסופר
עד אחה גיטין מ"מ השליח לא נעשה שליח מן
רק על גט אחד שמסר לידו אם לא שאמר בהדיא
ליח הולך כ"כ גיטין עד שיהא אחד מהם כשר
הרב · ח"מ ע"ש · נאבד הגט מן האשה אחר
ה והאשה רוצה ראיה להנשא אין כותבין לה גט
אחר · הרדב"ז ח"א סי' פ"ה ע"ש :
בעלה · ע"ל סי' ק"ד ס"ק ב' : (ב) יכתוב · והיכא
לא אפשר פשיטא דאין קפידא כלל · ב"י ח"מ :
מנית · משמע בדיעבד כשר אם כתב ביד השמאלית
אם אינו שולט בשתי ידיו · ח"מ · וב"ש כתב דאינו
לא במקום עיגון או בדיעבד דכבר ניתן ע"ש :
כותי · עיין ב"ש · אוכל נבילות להכעיס ·
שבת בצינעא · ושבח שינא טריפה מתחת ידו

פתחי תשובה

מעצמם מחמת אונס עשו שליח אחר בזה אין ספק שכולם
מודים לרש"י כו' עש"ה : (יא) לכתוב וליתן · עבה"ט ומ"ש
בשם הרדב"ז סי' פ"ה נאבד הגט מן האשה כו' אין כותבין
כו' שם מבואר הטעם דהוי עדות שקר מאחר דכבר עשו שליתוקן ·
ודבר זה נאמר ונשנה עוד שם בחלק ד' סי' רע"ו · ושם הוסיף
בזה וז"ל ואי איכא סהדי שנמסר בידה גט כשר ליזלו וליסהדו
קמי בי דינא ולכתבו לה בי דינא מעשה ב"ד ונקטה לי' בידה
לראוי' לאינסובי ואי ליכא סהדי דידעי דגט כשר נמסר בידה
לית לה תקנתא עד דנטלי רשותא מהבעל זימנא אחריתי עכ"ל :
(א) חוץ מחמשה · עיין בס' גט מקושר בסג"ר אות ז' שנסתפק
אם אמר לסנך חמשה לכתוב ואחר אמירתו נתגייר הכותי
ונשתפה השוטה והגדיל הקטן מי אמרינן דכיון דבשעת הכתיבה
כשרים הם לא איכפת לן מה שבשעת צווי הבעל היו פסולין
ודילמא כיון דבשעת צווי היו פסולין אפי' שבשעת כתיבה ראויים
לכתיבה לא מהני וכ"מ במלתא דשכיחא באם צוה הבעל לסופר
לכתוב בטרם שנבדק הסופר אם צריך לצוות מחדש ע"ש מ"ש
בזה : (ב) ותקנה אותו לבעל · עח"מ וב"ש דצריכה היא
להקנות ממש לבעל · ועיין בס' ב"מ מזה : (ג) שגם קרוב לא
יכתוב · עמ"ש לקמן סי' ק"ל סק"א : (ד) מחלל שבתות ·
עיין בס' ג"פ בענין מוסר שקר ומלשין בשקר שכתב בגט
(עי' ביו"ד סי' ב' ס"ע ובסי' קי"ט ס"י ובסי' רפ"א ס"ג ועיין

לכתחלה לכתוב גט · הרדב"ז ח"א סימן רע"ה : (ה) החמשה וכו' · למעשה יש מחמירין דהוי ספק מגורשת ·
עיין ב"ש ס"ק ה' : (ו) הפקח · ולדעת הי"א שכתב הרמ"א לפני זה אפילו בדיעבד פסול מדרבנן
אני גדול עומד ע"ג · ויותר מסתבר דהג"ה וי"א וכו' שייך כאן דאיירי אפילו אם גדול עע"ג
פסול מכ"ש בסעיף שלפני זה דלא איירי כשהגדול עע"ג דפסול · ח"מ ב"ש : (ז) וחתמו · הכלל הוא בשבת
ם כתב בפרהסיא במזיד נעשה הסופר מומר אע"ג דק"ל דלא נעשה מומר אם עשה עבירה פ"א ·
י כל ב' אותיות כמעשה אחר · ואם כותב ביו"ם לא נעשה מומר אלא נעשה רשע ובסופר ליכא פסול
אם

פסולים מן התורה כתבו ביום טוב בזדון ונמסר לה בפני (ח) עדים כש״ב זה גט פסול : הגה אבל כתבו בזדון (ה) ביום הכפורים ושבת הרי זה בטל מ״ו (כן דקדק הב״י) (ו) ואין לגרש (ט) בלילה ואם גירש בלילה י״א דהוי גט פסול (... ולכן לאחר שהתפללו הקהל ערבית אע״פ שעדיין היום גדול אין לגרש (בת״ה סי׳ ר ועיין לקמן סוף סימן קנ״ד סעיף פ״ח ופ״ט :

קכד על מה נכתב הגט · ובו ט׳ סעיפים :

א [א]גט (א) שכתבו על איסורי הנאה (א) (ב) כשר (מיהו בדבר ... (ג) ביעור מן העולם וצריך שריפה אם כתב עליו הגט בטל) (הר״ן פ״ב ...

ב [ב]כותבין הגט על דבר שיכול להזדייף [ג]והוא שיתננו לה בעדים [ד]כיצד כותב על הנייר המחוק ועל [*]הדפתרא ועל החרס ועל העלין ע״י [ה]העבד ועל קרן (ג) הפרה (ד) ומוסר לה (ז) (ה) העבד והפרה או שאר...

שוגגין י׳ דאלו בשבת זי״ה ובפרהסיא הגט בטל כדלעיל סעיף ב׳ וכתב עוד הכ״מ וה״ה לא כתב מקומם של דינין בסעיף זה ובעל מגדל עוז כתב שהוא בפרק מי שאחזו ואני חפשתי כל הפרק בבבלי ובירושלמי וגם בתוספתא בכל המסכתא ולא מצאתי

א שלהו מתם והכי איפסקא הלכתא שם גיטין דף כ׳ ע״א ב משנה שם ד׳ כ״א ע״ב וכחכמים ולא חיישינן שמא היה שם תנאי ומחקו ג כאוקימתא דגמ׳ שם ד׳ ... ד שם במשנה *פי׳ שם בגמרא עור המליה וקמית ולא עפיץ ה משנה שם דף י״ט וכת״ק שם

פתחי תשובה

בס׳ ישועות יעקב סק״ט שכ׳ דלענין גט כ״ע מודים דאסור לכתוב ומסראוי לדקדק בזה מאד כי בעו״ה שכיח הדבר ונעשה לסס כהיתר כו׳ ע״ש) ובענין צדוקי וביתוסי ובענין ממזר ופלוע דכה וכרות שפכה ע״ש : (ה) ביוה״כ ושבת ה״ז בטל · עיין בס׳ רביד הזהב פ׳ תצא שכ׳ יש להסתפק אם כתב במאל דפטור אבל אסור אולי דהוי פסול ולא בטל ע״ש : (ו) ואין לגרש בלילה · עבה״ט (ועמ״ש לעיל סי׳ כ״ו סק״ז) ועיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ קי״ד שהאריך לקיים דברי התה״ד בשם א״ז · ומתחלה עלה בדעתו דאולי עובדא של הא״ז היה בגט ע״י שליח דצריך לומר בפ״נ ובפנ״ח והוא קיום שטרות דאין מקיימין בלילה כמבואר בח״מ סי׳ מ״ו ס״ד וכ׳ הש״ך שם סק״ה דאפי׳ בדיעבד לא הוי קיום ואין חילוק בזה בין שטרות לגט אפי׳ במקום עיגון · וא״כ הוי כאילו מסר השליח הגט ולא אמר כלל בפ״נ ובפנ״ח שאם אינו טענו הימנה וחזר ונתנו לה הגט פסול עד שיתקיים · ועוד י״ל כי אולי עובדא זו היה שנכתב ונחתם ביום ולא אין לו תקנה למסרו בלילה אם לא ע״י שליח כמבואר בש״ע סי׳ קכ״ז ס״ה · ושוב ראה בתשובת הרא״ם סי׳ ס״ב הביא דברי הא״ז מפורש דאפי׳ נתינת הגט מידו לידה שא״צ קיום אין לעשותו בלילה מידי דהוי אחליצה כו׳ ואם כי הדברים האלו תמוהים צריך אני לקבל דמיון שלו ולבטל דעתי ובפרט כי ראיתי שכן הוא גם דעת רש״י ז״ל בריש סנהדרין בד״ה שמיאונין · והאריך עוד לסלק כל הסתירות שבתלמוד נגד זה ושורש דבריו לחלק בין נשואה לארוסה וכתב דבזה גם כל ראיות הפר״ח בטילים ע״ש באורך ועמ״ש עוד מזמנו בס״ס קנ״ד בסה״ג ס״ד בהגה · וע׳ עוד בסה״ג סעיף פ״ט פ״ק מ׳ ובביאורי לסדר גיטין בסג״ר אות ד׳ : (א) שכתבו על איסורי הנאה · עיין בתשובת בית אברהם חא״ח סי׳ כ״ו וכ״ז שלפול עצום בזה : (ב) כשר · עבה״ט ועיין בס׳ ג״ס שהאריך בזה ומסיק הילכך יראה דאין לכתוב הגט באיסורי הנאה לכתחלה כמו שנראה מדברי התוס׳ ומרן ז״ל (וכן מסיק בס׳ ישועות יעקב ע״ש) · וע״ש עוד שכ׳ דיש ליזהר במקום שנתפשט המנהג לכתוב הגט על הנייר ולפעמים יש מין נייר שעושין בו רושם צורות חמה או צורות אחרות הנעבדות עי׳ ע״ש : (ג) שצריך ביעור · עבה״ט ועיין בס׳ שעה״מ ס״ד מסה״ג דין כ׳ מ״ש בזה : (ד) ומוסר לה · לשון המשנה בגיטין י״ט ונותן לה את הפרה ונותן לה את העבד וכן הוא ברמב״ם ובטור · ומרן המחבר שינה הלשון וכתב ומוסר לה עיין בס׳ הפלאה כתובות דף פ״ה מ״ש בזה וע׳ עוד בס׳ פני יהושע בגיטין שם ובס׳ גט מקושר בסג״ר אות ס״ג : (ה) העבד · עבה״ט שכ׳ דא״צ לגיות כשות ועיין בתשובת מעיל צדקה ובס׳ ג״ס

באר היטב

אם נעשה רשע אבל אם העדים רשעים פ... הגט אינו בטל מדאורייתא כיון דאיכא עדי ... (ח) עדים · ר״ל וגם חתמו העדים בזדון ... פסול אבל אם לא חתמו עליו עדים כלל · ו... עדי מסירה אף שנכתב בזדון ביו״ט הגט ... (ט) בלילה · היינו שאין נותנים הגט בל... כותבין וחותמין בלילה כמ״ש סימן קכ״ז · ול... הקהל ערבית אפילו הוא לא התפלל הוי בלילה ... סימן קל״ו כתב ואיני יודע טעם לדין זה ... משום דהוי כדין ואין דנין בלילה · והב״י ... וכ״מ מהרמ״א דליתא טעם זה דהא מתיר ... מסידור הגט משום דלאו דין הוא ועיין בס... וכן פסק הב״י לקמן סימן קנ״ד דבשעת הד... בלילה ממש יכתב ויתן ע״ש · ומהרח״ש בתשו... ל״ב התיר בפשיטות בשעת הדחק וכן דעת... סימן פ״ד והביא ראיה ממ״ש התוספות ... הדין דאלת״ה היאך אדם נותן שלום לחבי... והאיך אשה מתגרשת בלילה ע״ש · ופר״ח כת... מס״פ מי שאחזו הכל מודים היכא דאמר לכת... מנרתקה · ופירש רש״י שם באומר לאשתו ... גטך כשתצא חמה מנרתקה אלמא דמותר למ... בלילה ע״ש · ועיין כנה״ג סי׳ קל״ז דף ק״ס ... (א) כשר · הרמב״ם והטור מכשירים אפילו ... וכ״פ הב״ש · והח״מ לא כ״כ ע״ש : (ג) ביעור ... דס״ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי והוי כאלו ... פורחות באויר · ועיין ח״מ ב״ש · ומ״ש הב... כתב במנחות דף ק״ב דקי״ל כר״ש ע״ש ... שם כלום · גם כל הראיות שמביא הב״ש ... ראיתי ממנו שום הוכחה שהרמב״ם פסק ... ואדרבה בפירוש המשנה בב״ק פרק מרובה פס... ואינו הלכה כר״ש ע״ש ופר״ח חולק ופסק ... כשאר איסורי הנאה ע״ש פלפול ארוך והעלה ... ס״ל דכל העומד לשרוף לאו כשרוף דמי זו... דבעי ביעור ע״ש : (ג) הפרה · ואם חקק ... האשה אינה מגורשת דלא נתן לה כלום · ד״מ :

וא׳

עדים אבל לא יחתוך יד העבד וקרן הפרה ויתן לה ‎ו‎ואם כתב וחתך
לה אינו גט משום דבעינן שלא תהא קציצה בין כתיבה לנתינה : הגה וכותבין
על כל דבר תלוש (טור) וי״א דוקא בדבר שהוא של קיימא אבל אם כתב בעלה של בצלים
[...]קות וכדומה לזה פסול (הר״ן פ״ב) ולכתחלה יש לכתבו על קלף מתוקן (ה) לספר
תפילין ומזוזות אבל לא בעינן מעובד לשמו אבל אין עכוב בדבר זה (כמ״ש בסדר גיטין)
ואפילו אם נכתב על נייר שקורין (ו) פפי״ר בכל כתב כשר (גם זה שם) וע״ל ריש
[ס]ק״ו : ג ‎ז‎טוב לחתוך הנייר למדת הגט (ח) שלא יצטרך לחתוך ממנו אחר
[...]ה ואם טעה הסופר לאחר שכתב קצתו ורוצה להתחיל באותו נייר עצמו

ו שם בגמ׳ דף כ״ב ע״ב דאמר קרא וכתב ונתן לה ז טור בשם אביו הרא״ש בסדר הגט ואיירי בחותך ממנו דבר מועט כדי ליפותו דאלו נחתך מקלף גדול אחר הכתיבה פסול נמי הוה כמ״ש התוס׳ שם דף כ״א ע״ב וכמ״ש הטור בשם ר״י בר מנחם ובה״ג ואביו הרא״ש וש״פ וכמ״ש הרמ״א בהגה

באר היטב

[...]עבד להיות כפות · ב״ש : (ה) לס״ת · כלומר [ה]תיקון יהיה מתוקן כס״ת אבל א״צ עיבוד לשמה · [...]ים : (ו) פפי״ר · ובירושלים תובב״א נתפשט

פתחי תשובה

מ״ש בזה : (ו) על כל דבר תלוש · כתב בספר ג״פ נראה דאתי לרבות דכותבין על האוכלין כגון תפוח וכיוצא בו דהדבר ברור דקיימא לן דכותבין על האוכלין בין אוכלי אדם בין אוכלי בהמה ע״ש : (ז) ואפילו אם נכתב על נייר :
[...]״ש שכ׳ לא ידעתי מאי אפילו כו׳ ועיין בתשובת מהר״ם לובלין ס״ס ק״א שכ׳ וז״ל ופליאה בעיני על כ״ת שהוגד [...]ב אותו הגט על נייר מה שאין נוהגין כן במדינתינו עכ״ל ועיין בס׳ ג״פ שכ׳ על דברי הרמ״א הנ״ל וז״ל והנה [...]דעת מור״ם דלכתחלה (ע״ל היותר טוב) יש לכותבו על קלף או גויל וכן ראיתי בס׳ מגהיר ע״ח (היא תשובת [...] הנ״ל) כו׳ ואנו לא ראינו ולא שמענו מי שחשב בזה אפי׳ לכתחלה והמנהג פשוט פה ירושלים ת״ו ובכל א״י וגיטין [...]ממ״פ שהם כתובים על נייר שלנו שקורין פאפיר וכן העיד הכ״ת סי׳ קכ״ו שכל הגיטין הבאים משאלוניקי וממצרים [ומ]קומות תוגרמה אין נכתבים על קלף והני ניירות שלנו אינם יכולים להזדייף דאם יהיה שום אות או תיבה כתובה [...]ק מיד הוא נרגש וניכר לעיני כל רואיו ולכן יש להתיר גיטין הכתובים על הנייר כמו גיטין הכתובים על קלפים [...] וא״צ להביא עדי מסירה לפנינו אלא בעדי קיום סגי וזה ברור עכ״ל · גם הט״ז כתב בס״ק ז׳ וז״ל לפי הנראה [...]ר לכתוב על פאפיר שקלף שלנו אפשר להזדייף יותר לגרור ממנו כי חזק ועב הוא משא״כ בנייר שא״א כלל לגרור [...] יפה נראה הגירור ואף שהיה המנהג בארצות אלו לכתוב על קלף מ״מ בשעת הגזרות במדינות וואלין ואוקריינא [...] סרכה לתת גט מצוה ולא היה מצוי קלף הורגלו לכתוב על פאפי״ר ומשם התפשט גם לשאר מקומות עכ״ל · גם [...]שות יעקב כתב בזה זה ימים רבים נתפשט המנהג לכתוב על הנייר אף במקום שקלף מצוי ואין שום דחק בדבר והיה [...]מחות ומאחסי להט״ז שיותר טוב לכתוב על הנייר מעל הקלף כו׳ גלל כן לא מחיתי בידם עכ״ל · גם בס׳ גט [מ]קו״א סוף אות ו׳ כתב דנראה לו נכון מנהג של עכשיו לכתוב על נייר שקורין פאפיר שהגרירה ניכרת יותר מעל הקלף [...]ל סי׳ ק״ל סק״ו : (ח) שלא יצטרך לחתוך · ע׳ בטור וב״י מחלוקת הראשונים ז״ל אם בדבר תלוש שאינו מחובר [...]שאינו בעל חי אמרינן מחוסר קציצה ועיין בס׳ ג״פ ס״ק י״ו שהאריך לבאר דברי הראשונים בזה וכתב בסוף הכלל [...]ראינו פלוגתא דרבוותא מערכה מול מערכה דרשב״א וסייעתו ס״ל דאין קציצה במידי דתלוש ור״ת וסייעתו ס״ל [...]נה במידי דתלוש וכיון דפלוגתא דרבוותא היא נקטינן דהויא ספק מגורשת · וכתב עוד דמדברי התוס׳ שם דף כ״א [...]ה שהביאו ראי׳ למה שכתבו דאפי׳ לדעת ר״ת אם חתכו ממנו דבר מועט כדי ליפותו לא מקרי מחוסר קציצה וראי׳ [...] מהא דה״ז גיטך והנייר שלי כו׳ מזה יש ללמוד דהך דרשא דוכתב ונתן שלא יהא מחוסר קציצה הוא אפילו שלא [...]ו בין כתיבה לנתינה רק שבדעתו לקוץ אותו אחר הנתינה כיון דלקציצה קאי כקצוץ דמי ומחוסר קציצה קרינן בי׳ [...] וכתב עוד דמה שכתבו התוס׳ בדבר מועט כדי ליפותו לא מקרי מחוסר קציצה אף שכן הוא ג״כ דעת הרא״ש והטור [...]הרמ״א מ״מ אין דין זה מוסכם להלכה שהרי הבה״ג פוסל אם נחתך ממנו כלום ומסתפק הרשב״א בדבריו אם אפי׳ בדבר [...]כל ומתוך ספיקו של הרשב״א משמע דמסתפק אם בה״ג פוסלו דבר תורה אפי׳ בדבר מועט וכן נראה מדברי הב״ח [...] דעת רבינו האי גאון ז״ל הביאו הר״ן מבואר שפוסל אפילו בדבר מועט כל היכא דהוי דעתו קודם כתיבה למיגז [...] ופסיק וז״ל ומ״מ לענין הלכה יראה דבדיעבד אם נחתך דבר מועט בין כתיבה לנתינה אם לא היה דעתו קודם [...] מיגז מיני׳ כשר ויש להתיר מטעם ס״ס ספק אם הלכה כרשב״א דמתיר קציצה בתלוש ואת״ל כר״ת דאף בתלוש מקרי [...]קציצה דילמא בדבר מועט לא הוי מחוסר קציצה ואת״ל אפילו בדבר מועט הוי קציצה דילמא היינו דוקא כשהיה דעתו [...]ניכה למיגז מיניה אבל כשלא היה דעתו מתחלה לא והוי ס״ס המתהפך המנם אם מתחלה היה בדעתו לגוז אותו [...] מבעיא אם קצצו אלא אפילו לא קצצו בין כתיבה לנתינה כיון דעומד לקוץ כקצוץ דמי ומחוסר קציצה חשיב לתאן [...] אפילו בדבר מועט חשיב קציצה כיון שהיה בדעתו לקוצצו אח״כ והויא ספק מגורשת ומיהו אפשר דבלא קצצו אפי׳ היה [...] וכו יש להתיר מטעם ס״ס אבל בקוצצו והיה בדעתו לקוצצו מעיקרא מידי ספיקא לא נפקא ודיינינן לה כספק
מגורשת עכ״ל :
[...] אתי בס׳ גט מקושר בסג״ר אות פ״ג הביא דברי הג״פ הנ״ל כמ״ש דמדברי התוס׳ יש ללמוד דהך דרשא דוכתב ונתן [...] הוא אפילו שלא יקוץ אותו כו׳ והשיג עליו וכתב שדברים תמוהים הם ולא נמצא בשום פוסק חידוש זה [...] התוס׳ אין ראיה כלל כו׳ · ובענין הדין דחתך דבר מועט מסיק שם וז״ל ולדינא נראה אם חתך דבר [...] פותו אפי׳ לא היה מתחלה דעתו לחתוך כיון שכן דעת התוס׳ והרא״ש והרשב״א והר״ן והה״ג אין להחמיר [...] וכו׳ בלאו הכי לכמה פוסקים אין מחוסר קציצה בתלוש וגם בה״ג דכתב ומאן דכתב גיטא כו׳ י״ל ג״כ דהיינו [...] היה דעתו לפסוק בשעת כתיבה כו׳ וא״כ אין להחמיר בזה כלל מיהו אם היה דעתו מתחלה לחתוך ממנו אח״כ יש להחמיר

יחתוך תחלה המועט שבתב: הגה ואם כתבו על נייר גדול וחתכו (ט) לאחר (ז)
קודם הנתינה (ח) פסול אבל אם חתך ממנו מעט (י) כדי לייפותו לא מיקרי קנינו (
בשם הרא"ש) וכל שלא חתך ממנו הרבה יותר מכתיבת הגט הוי כלייפותו (כן משמע
התרומות) א"ל לכתחלה הותכין ממנו הכל קודם הכתיבה (יא) אפילו הנקבים שעין
לשרטט על ידן ושאר הדברים יחתוך הכל קודם השרטוט דהשרטוט צורך כתיבה הו (
גיטין) כתבו על ספר אע"פ שיש בו ענינים אחרים ונתן לה הכל כשר (טור בשם העז
ד האין כותבין (יב) גט במחובר אפי' יתן לה המחובר כמו שהוא דבעי
בידה ואפי' חתמו העדים אחר שתלשו ואח"כ נתנו לה אינו גט ואנ
על העלה הורוע *בעציץ (פי' כעין חצי קדרה של חרס שזורעין בה) נקוב
שנתן לה העציץ כולו פסול *שמא יקטום: הגה וה"ה בעלין שאינו נקוב וי"א
נקוב לא גזרינן שמא יקטוס (תמלא מבואר ב' הסברות בב"י) אבל כותב הוא ע
של עציץ ונותן לה כ והוא שיהו עדי מסירה לפנינו שחרם דבר המזדייף
ה לאין כותבין במחובר אפי' טופס כתב הטופס במחובר ותלשו ואח"כ
התורף וחתמו ונתנו לה כשר: ו מהיה הגט חקוק על ידו של עבד (יג) נת
קעקע והיה יוצא מתחת ידה והיו (יד) העדים חקוקים על ידו הרי זו ו
אע"פ שאין שם עדי מסירה שהרי אינו יכול להזדייף נואם היו מוחזקים
שהוא שלו וגט חקוק על ידו והוא יוצא מתחת ידה והיא אומרת בעדיו
לי סהרי זו ספק מגורשת שמא מעצמו נכנס לה שהגודרות (פי' כל דבר
בדרכים ובשוקים שיתכן לומר מעצמו נכנס) אין להם חזקה: הגה ודוקא במי
להם חזקה אבל במקום שיש להם חזקה מגורשת (ב"י ועיין בחשן המשפט בדיני
ז עהיה הגט חקוק על הטבלה והעדים עליו והוא יוצא מתחת ידה א
שנתנתו לו ותחזור ונתנו לה אע"פ שהם מוחזקים בטבלה שהיא של
מגורשת שהאשה עצמה כותבת את גיטה: ח פחקק הגט על טס של זו
לה ואמר לה ה"ז גיטך וכתובתיך הרי זו מגורשת ונתקבלה כתובתו צ
שיווי (ס) הטס: הגה אבל נתן לה סתם הרי הכל שלה מכח נתינת הגט וצריך

באר הגולה

ח משנה שם דף כ"א ע"ב ט כדדייקינן שם בגמ' מדקתני ריבא אין כותבין והכך אמוראי דמוקי לה כר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי דתחימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם כדתנן בגיטין דף ל"ו ע"ב וכתב דקרא אכתיבת הגט קאי י כדרבא שם דקי"ל הלכתא כוותיה לגבי דאביי *פי' והוי קילא מן המחובר נלמד מדין יד העבד וכמ"ש בסי' ו' ל משנה שם ובאוקימתא דגמרא שם וכת"ק מ משנה שם דף י"ט ובאוקימתא דרמי בר חמא שם דף כ' ע"ב אע"ג דכתובת קעקע הוי איסור דאורייתא מ"מ הוי גט וכמ"ש התוס' נ בעיא דרמי בר חמא שם ופשט מהא דאמר ר"ש לקיש הגודרות אין להם חזקה ב"ב דף ל"ו ע"א ס כדעת הרמב"ם בפ"ד וכ"כ הטור בשם הרמ"ה משום דמספקא לן אי הם עדיין של בעל ע ביצא דרמי בר חמא שם וכדפשט ליה ל
דף כ"א ע"א פ בעיא דרבא וכדפשט לה רב נחמן שם דף כ' ע"ב צ הרמב"ם שם בפ"ח וכפי פירושו שם כמ"ש ה"ה וכמ' ה
דס"ל כאומר לה התקבלי גיטך ומתני כתובתך בשיווי הטס דאי לאו הכי כיון דנתקבלה כתובתה בזה הטס ה"ל גט כ

פתחי תשובה באר היטב

לסתמיר אפי' בדיעבד עכ"ל· והוא מכוון לדברי הג"פ הנ"ל בדין זה אלא דמה דמספקא לי' להג"פ דאפשר אפילו לא קננו בין כתיבה לנתינה כיון שהיה בדעתו לקוננו כו' לדידי' פשיטא לי' דכלא קננו אפילו היה דעתו לקוננו אין שום חשש: ועיין עוד בג"פ ס"ק י"ז שנסתפק לדעת רב האי גאון ז"ל דתלי בלא היה בדעתו קודם כתיבה לגוזזו א"כ דעת מי נעיין דעתו של בעל או דעתו של סופר ומסיק דבין שהיה בדעתו של בעל לגוזזו ולא היה בדעתו של סופר ובין ב של סופר ולא היה בדעתו של בעל יש להחמיר ע"ש: (ט) לאחר הכתיבה· עבה"ט שכ' אבל מותר לכתוב על
כו' ועיין בס' ג"פ שכ' דאפשר דע"כ לא מכשרינן בגט שנכתב בקלף גדול ולא נחתך ממנו אלא כשכתבו באמצע הי
הקלף שסביבותיו הוא לנוי לגליון אבל אם נכתב הגט בראש או בסוף הקלף ויש שם קלף חלק הרבה יותר משיעור
גזירה שמא יחתוך· ואפשר דגם בזה מכשרינן דלפעמים עושים כן באגרות להניח נייר חלק בראש הכתב או בסו
לנוי ולתפארת· וה"נ אם כתב הגט על חצי דף נייר שלם שקורין פליג"ן בלעז וחציו האחר כפול תחתיו כשר
שמא יקוץ ויחתוך אותו חצי הנייר הכפול תחתיו דכן מניחים אותו באגרות ובשאר שטרות כו' ובכל כה"ג דהוי אינא
גזירה שמא יקטוס יש להקל אמנם אם מתחלה היה דעתו לגוזזו כו' ע"ש ועמ"ש בזה לעיל בס"ק הקודם: (י) כ
כ' בס' ג"פ ס"ק י"ט וז"ל והא דחתך כדי ליפותו אין לפסול הגט ראיתי בביאורי סמ"ג שכ' שמעתי שצריך לחתוך
לתתיכות דקות דאז נראה בליפוי התך ממנו ולא לצורך הקלף עכ"ל גם בס' קרבן נתנאל פ"ב דגיטין אות כ"נ
ביאורי סמ"ג הנ"ל ונסיים וראוי ליזהר ע"ש: (יא) אפילו הנקבים· עיין בתשובת ב"ח החדשות סי' נ"ג שכ' וז
שלא קננו הנקבים שמן הגדולים ששרטוט נעשה בהם אין בזה שום מיחוש דודאי אם היו רוצים לקוץ אותם לסתלאות
לקוננם קודם הכתיבה למען לא יהיה מחוסר בשעת הכתיבה קצינה אבל אם אינו רוצה לקוץ אותו אין בזה מיחוש ואפ
הגט לקוץ אותו עכ"ל: (יב) גט במחובר· עח"מ שכ' ואם תלשו ולבסוף חברו כו' ועיין בס' שעה"מ פ"ג מה"א
בזה: (יג) בכתובת קעקע· עב"ש שהקשה הא העדים נעשו רשעים כו' וע' בזה בפר"ח ס"ק כ"ב ובס' שעה"מ פ"מה
ד' ועיין עוד בתשובת נו"ב תניינא סי' קל"ה מ"ש בזה: (יד) העדים חקוקים על ידו· עב"ש סוס"ק ע"ז ועיי
נפני

המנהג לכתוב הגט על הנייר· פר"ח: (ז) ית
אבל מותר לכתוב על נייר גדול ולא חיי
יחתוך· הר"ן: (ח) פסול· נראה דפסול מדי
ח"מ ב"ש דלא כב"ח: (ט) הטס· ולא אי
הטס נתן לכתובה הוי כאלו האותיות פור

משלם (כן משמע בגמ' וכ"כ הר"ן): ט (טו) קלא יתננו לה (טז) עד יבש הכתיבה והחתימה יפה (יז) פן יהא קרוי כתב (יח) שיכול (י) להזדייף:

במה נכתב הגט ותיקון הכתיבה והקלף · ובו כ"ג סעיפים:

אין כותבין את הגט אלא בדבר (א) שרישומו (ה) עומד כגון דיו ·וסיקרא קומס ·וקנקנתום (פי' מיני צבעים) וכיוצא בהם אבל אם כתבו בדבר שאינו כגון משקין ומי פירות וכיוצא בהם אינו גט: ב בכתבו בדיעבד ·באבר ור ·בשיחור כשר (פי' אבר עופרת ושחור הוא כלי של ברזל שרושמין בו הוא הפחם ערוך): הגה יש אומרים הא דבאבר כשר היינו שתוכי אבר מעורבים במים

ק בעל התרומה בסי' קל"א והגהת מיימוני פ"ד
א לשון הרמב"ם ריש פ"ד מה' גירושין ממשנה גיטין די"ט ע"א
ב שם מברייתא דר' חייא שם וטעמו משום דאתנויי בברייתא בל' דיעבד

באר היטב

דהוי כאלו אמר לה מחיל לי כדי שווי הטס ש: (י) להזדייף · ואם נתן הגט קודם שנתייבש סח"מ אם הגט פסול הואיל אחר שנתייבש ר המתקיים עיין סי' קכ"ה ס"ק א' · וב"ש כתב דהולכים תמיד אחר שעת הנתינה ע"ש:
עומד · כ"כ הרמב"ם · והטור כתב שרישומו יכר משמע אפילו אינו עומד הוי כתב עיין ב"ח:

פתחי תשובה

נתנאל פ"ב דגיטין אות מ"ז שהשיג עליו: (טו) לא יתננו לה כו' כתב בס' ג"פ מלשון זה משמע דבשעת חתימת העדים לא איכפת לן אם כתיבת הגט היא לחה עדיין אלא בשעת נתינת הגט ביד האשה בעינן שלא יתננו לה עד שתתייבש כתיבת הגט ותתימת העדים וזה סותר למ"ש מרן ס"ס קל"ו סכ"ב דיש מי שאומר דצריך שיתייבש הגט קודם שיחתמו העדים ומבואר בב"י שמ"ש כאן הוא סברת סמ"ג וסה"ת והגמי"י ומ"ש בסי' ק"ל הוא סברת הקונדרים ומשמע דפליגי אהדדי ואפשר דמ"ה כתב ם והתם כתב בשם יש מי שאומר לומר דסברא יחידאה היא אלא דלכתחלה מיהא טוב לחוש לדברי הקונדרים עכ"ל תשובת הרדב"ז ח"א ס"ס קנ"א ויובא בס"ם ק"ל שם: (טז) עד שתתייבש · כ' בס' ג"פ וז"ל ואם השליך עפר על הגט ב האותיות או עפרות זהב נראה דיש להחמיר מפום דהוא עפר מבטל כתב הראשון והוי ככתב ע"ג כתב כגון דיו רא דאולינן להחמיר דכתב עליון אינו כתב כדמוכח פ"ב דגיטין דף י"ט וכה"ג בס"ת והפילין דזרק עפרות זהב ע"ג פסולין · ואם חזר וגרר עפרות זהב ונראו האותיות שהיות כבראשונה נ"ע אי הוי כשר דאפשר דדמי לחק תוכות ן אם השעה דחוקה ורוצה למהר לתת הגט והאותיות לחות יקריב הגט נגד חום האש לייבש אותו ולא יתן עליו עפר כ"ל · והנה מ"ש ואם חזר וגרר עפרות זהב נ"ע אי הוי כשר דאפשר דדמיא לחק תוכות כו' הוא תמוה דהא איתא בהדיא בס"ע א"ח סי' ל"ב ס"ג אם זרק עפרות זהב על האותיות מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר ע"ש וצ"ע:
אחי בס' גט מקושר בקו"א אות ע' בתמה עליו בזה והוא חולק שם על עיקר דינו של הג"פ הנ"ל ודעתו דאם זרק ל על הגט לנגב האותיות הוא כשר ואין מקום להחמיר בזה דמ"ש הג"פ דהוי כתב ע"ג כתב כמו דיו ע"ג סיקרא ז"א דיו העביר צורת הסיקרא והוא פנים חדשות אבל החול אינו כתב כלל שאינו דבר המתקיים וגרע טובא מדיו ע"ג או כלום הוא (עמ"ש בזה לקמן סי' קכ"ה ס"ד סק"ה) ועוד שאפי' כשהחול על הגט מ"מ ניכרים האותיות שבדיו ואין כרה כלל כו' ואפי' בזרק עפרות זהב ונדבק הזהב באותיות עד שאינו נראה אלא תמונת הזהב על האותיות ולא העביר כ לא ברירא לפסול אם הוא בענין שאפשר להעביר הזהב וישאר כתב התחתון ולא דמי לתפילין ומזוזות שצריך דוקא הזהב דהתם כיון שצריך דיו הלל"מ בעינן שתהא נראית הכתיבה בדיו אבל בגט דאפי' בכל דבר המתקיים כשר כב של מעלה פוסלו רק שלא נעשה בדרך כתיבה או שלא נכתב כתב העליון לשמה י"ל דאף שלא העבירו כל שאפשר מרינן כל הראוי לבילה כו' אלא דבוה אכתי צ"ע אבל בהעביר הזהב כיון דפסק מרן להכשיר אפי' בתפילין ומזוזות דיש להכשיר מאחר דיש לדונו להכשיר אפי' כשהזהב עליו וכ"ש בזרק חול על הגט שמעולם לא קבלו האותיות מראה אין מקום להחמיר בזה עכ"ד · ע"ש ומ"ש עוד שם בענין טיפת שעוה שנפלה על אותיות הגט יובא לקמן סי' קכ"ה ק י"ג: (יז) פן יהא קרוי · עיין בתשובת ב"ח החדשות סי' נ"ג שכ' דלפום ריהטא משמע מלשון פן יהא קרוי דבזה א חומרא בעלמא אך באמת ז"א והכוונה בזה על מה שכ' שתתייבש יפה שבלי ספק פירושו ביבשות יבש מאד פן ם לא יתייבש יפה יהא קרוי מכל מקום כתב שיכול להזדייף דאע"פ שא"א לזייף מאהר שנתייבש מ"מ יהא קרוי כך לא נתייבש כלל והוא עדיין לא אינו קרוי כתב שיכול להזדייף אלא הוא ממש כתב שיכול להזדייף עכ"ל ועמ"ש לקמן ה סט"ו סקכ"ו: (יח) שיכול להזדייף · עבה"ע מ"ש ואם נתן הגט קודם שתתייבש מסופק הח"מ כו' וע' בזה בפנים ב"ש דמבואר דלטעם הכתוב בש"ע כאן משום שיכול להזדייף לא נסתפק כלל דודאי כשר בדיעבד כל שיש פ"מ רק שנסתפק ם המרדכי שכ' דהוי כאילו כתב בדבר שאינו של קיימא ע"ש · ועיין בס' גט מקושר בכג"ר אות קכ"ז שדחה טעם דמי למשקין שעוברין מעצמן והן מתקיימין אבל דיו לחה שאינה עוברת מעצמה אף דנמחק בקל לא איכפת לן ושפיר בר המתקיים והביא ע"ז כמה ראיות וגם דהם שם דברי הב"ש במה דמדמה לנתן לה נייר חלק בסי' קל"ה · ומסיק לכן עיקר הטעם משום שיוכל להזדייף וא"כ בניהן לה הגט בעדי מסירה כשר אפי' נתנו לה כשהוא לח וגם במרדכי לא זה אלא יש ליזהר משמע דלאו לעיכובא קאמר כו' ע"ש וע' בס"ק הקודם וגם מ"ש לקמן סי' קכ"ה סקכ"ו:
א) ישומו עומד · עבה"ע ועיין בס' ג"פ שכ' דנראה לו שגם הטור מודה בזה דבעינן נמי שיהא עומד ומתקיים ומ"ש ישומו ניכר הוא לומר דתרתי בעינן שיהא מתקיים וניכר אבל מתקיים ואינו ניכר כגון מי עפצים על קלף מעופן לקמן ס"ג או ניכר ואינו מתקיים כגון מי פירות וכיוצא לא (וכ"כ הפר"ח הובא בס' ישועות יעקב סק"א) · וכתב מין דיו גסה ומבהקת שקורין פאפיל ברוניי"ו (כלשוננו גלאנץ טינט) שדרכו כשמתייבש הכתיבה יפה אחר יום יש מכח גסות הדיו נשברים וקופצים האותיות מע"ג הנייר יראה דחשיב דבר שאינו מתקיים ויש ליזהר שלא לכתוב דיו זה כו' ע"ש ועיין בס' גט מקושר בקו"א אות ו' שחולק עליו וכתב כמדומה שגם דיו זו לא תקפוץ אלא מחמת

(הטור והרא"ש) אבל אם כתב באבר עצמו (ג) פסול ויש לחוש לזה ולכתחלה (ב) נוה[גין]
לכתבו בדיו טובה כמו שכותבין ספרים (סדר גיטין) ואין לשנות ויש מחמירין עוד ש[...]
הסופר יקרא כל אות תחלה קודם שיכתוב כמו בספרים (ג"ז שם) : ג ג כותבין [...]
במי *עפצים והוא ד שלא יהיה הקלף מעופץ מפני (ג) שאין מי עפצים ניכר[...]
ואם כתב אינו גט וכן כל כיוצא בו : ד ה חקק הגט על הלוח או ע[...]
האבן או על טס של מתכת אם חפר יריכי האותיות כשר ו וכן אם [...]
יריכי האותיות מאחורי הטס עד שבלטו בפני הטס אבל אם חפר תוך ה[...]
עד שיראו הירכות גבוהות מכאן ומכאן או שהכה על פני הטס כתותב[...]
שנמצאו האותיות בולטות כדרך שעושין דינרי זהב (ג) (ד) אינו גט : הג"ה ו[...]
דלכתחלה יש להחמיר שלא לכתוב בקולמוס של ברזל (ה) שלא לבא לידי חקיקה (ד[...]
גיטין) ועיין לקמן סימן זה סעיף כ"ב ולא מקרי חק תוכות אלא (ו) כשכל האות [...]
(ז) כך אבל אם צריך עדיין לתקן שיהיה אות כשר (ת"ה סימן רכ"ח) : ה ז הקורע[...]

באר הגולה

ג מימרא דר' חנינא שם *פירש"י בל"ש בלע"ז ד אוקימתא דגמ' שם שאין מי מילין על גבי מי מילין פי' שאין מי עפצים ניכרין על גב מי עפצים ה ברייתא שם כ' ע"א וכאוקימתא דעולא שם ו מאוקימתא דגמ' שם ע"ב ז ה"ה שם בפ"ד והר"ן בפ"ב דגיטין בשם

פתחי תשובה

שבה ע"י טלטול הנייר וכדומה וכיון שאינה עוברת מעצמה שפיר מקרי מתקיים ובפרט שגם לאחר שקופצת נשאר הרושם ובגט שני ברושם כו' ע"ש · גם בס' תו"ג כאן חולק על הג"פ בזה ע"ש : (ב) נוהגין לכתבו בדיו טובה · כ' בס' בית מאיר נראה דאם אין דיו מצוי ראוי ליזהר על השנוי כסדר כדאשכחן בא"ה סי' תע"ג ס"ה ומכ"ש אגו דאתי מרבוי דבכל כותבין כגון הא דאמר ר' חנינא כתבו במי טריא ועפצא כשר דאע"ג דכשרים לכתחלה מ"מ מצוה ליזהר בתר השנוי די[...]
ע"ש : (ג) שאין מי עפצים ניכר כו' · עיין בתשו' נו"ב ר"ס פ"ס (יובא לקמן ס"ו ס"ק ז') מבואר שם דבדיו שלנו שעו[...]
קנקנתום עם מי עפצים כותבין אף על קלף מעופץ לפי שמשחיר יותר וניכר על הקלף ע"ש : (ד) אינו גט · עבה"ט[...]
אם נותן גט שנדפס כו' ועיין בזה בט"ז יו"ד סי' רע"א ובפ"ת שם סק"כ וע' עוד בס' ג"פ סי' זה ס"ק ט"ו ובס' ג[...]
מקושר בס"ג"ר אות ע"ה : (ה) שלא לבא לידי חקיקה · עיין בלבוש לקמן סכ"ב שכ' המיהני על טעם זה דהא בכדיא נ[...]
ס"ב דגיטין כתבתים לעיל ס"ד כו' לכך נ"ל שאין טעם הנזהרין מלכתוב בקולמוסין הללו מטעמא שכתבו אלא נ"ל ש[...]
הוא משום דוכתב כתב אחד משמע ולא כתב ע"ג כתב והכא אם יכתוב באחת מקולמוסין הללו הקולמוס חוקקת וחופרת [...]
תוך הקלף שהוא כשר לבדו כמו שכתבנו לעיל ס"ד ואח"כ הבא הדיו שבקולמוס למלאות כתב חקיקת הקולמוס והוי כתב ע[...]
קלף דקיי"ל שהוא פסול כדלעיל סעיף י' (במה שנזהרין מלשרטט באבר) עכ"ל · ועיין בס' ג"פ סוף ס"ק ט"ו שהו[...]
כתב לפרש דברי הרמ"א הנ"ל במ"ש שלא לבא לידי חקיקה הי נו שמא הנייר יהיה דק ותודו של קולמוס יחקוק הנייר [...]
האות בנקב מפולש כו' · ושוב הביא דברי הלבוש הנ"ל וכתב עליו לא ידעתי מנ"ל הא דכתב ע"ג כתב פסול ולפי ד[...]
אם היה כתוב אות אחת ולא היה בה דיו כל כך והעביר עליה קולמוס פעם שנית הפסל משום כתב ע"ג כתב זו לא ש[...]
ולא ראינו ואדרבה ראינו מ"ש מרן לקמן סי' קל"ה ס"ס כו' ואפי' מאן דקאמר התם אינו גט היינו משום דבעינן ש[...]
שלא לשמה וכתב שני לא מהני מידי אבל אם ב' הכתיבות היו לשמה מודו כ"ע דכשר ולית שום פיסול משום דכתב אחד א[...]
רחמנא ולא כתב ע"ג כתב דדרשא זו לא שמענו (והראיה שהביא הלבוש מסעיף י' ע' בזה בג"פ לקמן ס"ק מ"ה) א[...]
כתב בתה"ד סי' מ"ח הובא בא"ח סי' ל"ב סכ"ז אותיות ותיבות שנמחקו קצת כו' (וגם הלבוש עצמו העתיק זה בא"ח [...]
עכ"ד ע"ש · ועיין בס' ישועות יעקב סק"ב שנשאל על ענין זה במה שנהגו הסופרים להעביר הקולמוס על הגט פעם ש[...]
קודם החתימה וכתב הרב השואל שאינו נכון כיון דכתב התחתון אינו נראה וכתב העליון חשיב כתב ע"ג כתב כדבר[...]
הלבוש הנ"ל · והוא ז"ל השיב לו דאין בזה שום חשש · והזכיר ג"כ דברי מהרא"י בתה"ד שהובא בא"ח סי' ל"ב סכ"[...]
שהוא מתנגד לדברי הלבוש וכתב נראה להכריע דהעיקר כדברי מהרא"י דע"כ לא אמרינן דכתב ע"ג כתב אינו מועיל[...]
היכא שהראשון נכתב בפסול כו' והאריך בזה ע"ש :

ועיין בס' תו"ג סק"ג שכ' לפרש דברי הרמ"א הנ"ל דהטעם הוא (קצת דומה לטעם הלבוש הנ"ל אך באופן אחר) דיש ח[...]
שמא יחקוק עם הברזל מחמת שלא יהיה דיו בהקולמוס וזה הוי ככתב דהחקיקה ג"כ כתב הוא ואח"כ יעבור מקום ה[...]
בדיו ואז הוי כדיו ע"ג סיקרא דאמרינן בגיטין י"ט דחייב שתים אחת משום מוחק ואחת משום כותב וכיון דהוי מוחק[...]
הראשון וכותב כתב שני אמרינן ביה עשו עדים שליחותן ובודאי כשהסופר כתב מקודם בסיקרא ואח"כ העביר עליו קו[...]
בדיו דהגט בטל כיון שכבר עשו עדים שליחותן בכתב הראשון וה"נ דכוותיה עכ"ד · ולענ"ד הגם שאמר דבר חכמה [...]
קשה דלא היה לו להרמ"א ז"ל להזכיר עתה ע"ז דהא מבואר לעיל סי' קכ"ב ס"א דהבעל נותן רשות לכתוב מאחד עו[...]
עד שיהא א' כשר כו' עד בלי שום פקפוק · ואף שנהגו להחמיר בכל ענין מ"מ כיון שאין זה מדינא לא שייך עוד גז[...]
גזרה לגזירה · ועוד נראה אחרי שכבר נהגו שהבעל מוסר הקלף והדיו להסופר ואומר לו הילך הקלף ודיו וכתוב ג[...]
כמבואר בסה"ג סע"ו חזינן שהבעל קפיד שיכתוב דוקא בדיו ולא שייך לומר דבחקיקה עשה שליחותו אף דהחקיקה ג"כ [...]
הוא זהו באם לא צוה הבעל שיכתוב בדיו אבל כפי המנהג שמוסר לו הדיו בודאי דאין לו רשות לשנות ואף אם ית[...]
בסיקרא ג"כ לאו כלום הוא וא"כ לא שייך לומר שכבר עשה שליחותו וצ"ע · ועיין בט"ז סק"ג שכ' נראה דאם צריך את[...]
בקולמוס של ברזל אין להחמיר כלל : (ו) כשכל האות נעשה כך · עבה"ט שכ' דכיון שאינו עושה מעשה כו' אבל היכ[...]
ועיין בט"ז סק"ד שכ' דלפ"ז בדין מ"ם פתוחה שנסתמה דלקמן סעיף ע' אם סתם המ"ם קודם הגמר בזה יכול לגרור ה[...]
כיון שעדיין צריך להוסיף ברגעו המשופעת כמין יו"ד ע"כ יגרור תחלה הדיבוק ואח"כ יגמור עכ"ל ומ"ש הבה"ט [...]
נפל

באר היטב

(ב) פסול · ל"ד פסול אלא הגט בטל מדאורייתא [...]
(ג) אינו גט · אם נותן גט שנדפס כשר בדיי[...]
הרמ"ע מפאנו סימן ל"ג · וכ"כ הפר"ח : (ד) כך · [...]
שאינו עושה מעשה בגוף האות שנשאר אלא [...]
ובזה נעשה האות וה"ל חק תוכות אבל היכא ש[...]

תבנית כתב כשר אבל הרושם על העור תבנית כתב פסול ח ויש אומרים
ט ויש מי שמכשיר בשניהם: ו י נהגו להחמיר שיהו האותיות (ז) מוקפות

ח ירושלמי ח בשם ושם בשם התוספתא
ט הרמב"ם בשם בפ"ד

[ע]מור בשמו י טור וכ"כ אביו הרא"ש ופי' אע"פ שאין צריך שיהיו האותיות מוקפות גויל כמ"ש התוס' בגיטין דף כ' ע"ב
[ל]א צריכה דמעורה וכו' וכתב ה"ה שזה דעת הרמב"ם והרמב"ן שהוא כן דעת רוב הפוסקים ועיקר וכתב הב"י אבל ספר
[ו]סמ"ג והמשכים אחריהם ס"ל דמ"ש התוס' דליכא קפידא היינו היכא דניתן כבר ונמצאו דבוקות ולא ידעתי מנין להם

באר היטב

[ל]כתוב ולהוסיף אחר שנגרד ומחק כדי לשוייה [א]ין זה חקק תוכות · ואם נפל מעט דיו יוכל [ה]דיו ולעשות מלוי שנפל ומלוי שהוסיף יו"ד [ו]ולא הוי חקק תוכות אע"ג דתחלת האות הוא [ה]דיו שנפל מ"מ כל שצריך לסייע לגמר האות

פתחי תשובה

נפל מעט דיו כו' הוא לשון הט"ז סק"ה · ופשוט דהוקא בכה"ג שהדיו נפל קודם ואח"כ גמר האות ע"י כתיבה כשר כיון שנגמר האות בהכשר אבל אם הטיפה השלימה האות בודאי דפסול דהכל הולך אחר התיקון וכן מבואר להדיא מדברי הב"י ע"ש (ועמ"ש בזה בביאורי לסדר גיטין בס"ר אות פ"ז) ומ"ש הכה"ע כתב הב"ש אם פסול כתב האות כו' והפר"ח כתב [פ]סול בפשיטות · הנה מלשון זה משמע שדברי הפר"ח אמורים רק על דינו של הב"ש אם פסול כתב האות וגמר הכשר ·
[ו]גם י"א (כפי מה שראיתי בס' ב"מ שמביא בשמו) דהפר"ח חולק גם על עיקר דינו של הב"י אם נפל מעט דיו וגם
על דינו של הפס"ד והרמ"א בכאן אם היה מקצת האות ע"י ח"ת וצריך עדיין לתקן ע"ש :
[ב]מג"א בא"ח סי' ל"ב ס"ק כ"ג מבואר ג"כ שדין זה אינו מוסכם דשם הביא בשם הרד"ך אפילו מחק הטיפה לגמרי
[ו]גמר האות ע"י כתיבה פסול דבעינן שיהא כל האות ע"י כתיבה ושוב הביא בשם ר"מ אלשקאר סי' ה' אם נפלה
[ו]והיא עשויה כמין חצי אות לא אשכחן מאן דסרי להשלים האות על ידי כתיבה · אולם מלשון המג"א גם משמע
[ד]ל מסכים לדעת הב"י והרמ"א כאן ע"ש · גם בס' ג"פ סוס"ק ל"ו כתב וז"ל ולענין הלכה כיון דהכל בו וריב"ש
[ס"]ל מסכימים דיכול להוסיף על האות כו' וכן מטיפת דיו להוסיף עליה לעשותה י' או ו' הכי נקטינן עכ"ל · אך
[ד]מלשון הג"פ כאן משמע דאף לכתחלה רשאי לעשות כן ואילו מדבריו ס"ק ל"ט לא משמע כן דשם האריך מאד
[ב]הרד"ך הנ"ל (והזכיר שם דשורש דברי הרד"ך הוא בדין מ' פתוחה שנסתמה אי צריך למחוק כולה או סגי שימחוק
[ר]ד שיפסיד צורתה ואח"כ ישלימה וע' בזה בב"י א"ח סי' ל"ג) ובסוף דבריו כתב וז"ל ולענין הלכה הנה ראינו
[ג]מול מערכה ומרן הב"י ז"ל דעתו מכרעת דא"ס שנסתמה בגרירת החרטום סגי בודאי דכן ראוי לפסוק בדיעבד
[א]לה ראוי לחוש לסברת הרד"ך והר"ם אלשקאר דס"ל דצריך לגרור כ לה עכ"ל ולפ"ז ה"ה וכ"ש בדין דנפל טפת
[ד]מלים האות ע"י כתיבה לאו שפיר דמי לכתחלה וא"כ יהיו דבריו סותרין זא"ז · וצ"ל דמ"ש בסוף ס"ק ל"ח דלכתחלה
[נ]מי הוא רק על דרך מהיות טוב אבל לעיקר הדין נראה דעתו בכל הס"ק ההוא שמסכים לדעת מהר"י בן חביב
[ד]לב"ח ומרן הב"י דאף לכתחלה די בגרירת החרטום לבד וכמו שפסקו כל האחרונים ז"ל בא"ח סי' ל"ב סעיף י"ח :
[ו]ראיתי בט"ז סק"י חולק על הב"י בדין דנפל טפת דיו וכתב דל"א נראה לסמוך להקל לענין מעשה כי בודאי כל גוף
[ה]אות צריך שיהיה ע"י כתיבה ומה מועיל מעט התוספת שע"י כתב אם לא היכא שהטיפה שנפלה היא עדיין לחה ומזיז בה
[ל]כאן ולכאן ע"י (קולמוס יבש או אפי' ע"י) סכין ועושה מזה אות שלם כגון ו' או י' בזה ליכא קפידא וכשר דזה
[א]ילו כותב הכל ע"י דיו מחדש וזהו פי' דברי הכל בו שהביא הב"י ע"ש · ומדבריו אלה נראה לכאורה דחולק ג"כ על
[ה]הפס"ד ורמ"א כאן אך מדבריו שבסק"ד מבואר דעל זה אינו חולק · גם בס' בית מאיר לקמן ס"ח מחלק בזה ודעתו
[ד]טפה דיו דחשיב ח"ת ממש העיקר כהפר"ח שחולק על הב"י וס"ל דאותו המיעוט כמאן דליתא אבל בנידון הפס"ד
[ד]כאן) בסיה לו לכתוב כ"ף כפופה וכתב נו"ן כפופה ונמשכה רגועה מקצה אל קצה וצריך אחר גרירה למשוך ולעשותה
[ע]כ"ל אחרי שכל שנעשה ע"י כתיבה בפיסול ובכ"פ לא ממילא אינו אלא חק תוכות דרבנן ודאי י"ל דכל שהחקיקה
[ה]גומרת צורת האות וצריך להוסיף עד שיעשה הצורה כראוי כ"ע מודים דשוב אף מדרבנן אינו נראה כחק תוכות ע"ש :
[ו]ד בג"פ ס"ק ל"ד שכ' וז"ל ומיהו מספקא לי לדעת הר"ם אלשקאר הנ"ל אם נפלה ט"ד והאריך בה ועשאה ו' או נו"ן
[ש]ת בחלק שהאריך שיעור האות מהו דאפשר דלא פסיל בחצי אות חק תוכות אלא היכא דבחלק חק יריכות בציר לה
[ו]ואותה טיפה שנפלה כבר משלמת לאות אבל היכא דהאריך באות טפי הו"ל אותה טיפה שנפלה כמאן דליתא ושרי
[ד]כי מסתברא עכ"ל · ועמ"ש עוד בזה בביאורי לסדר מהר"ם בס"ר אות פ"ז : (ז) מוקפות גויל · ענה"ט ועיין
[ב]מהר"ם לובלין סי' ק"א אודות הגט שניתן כבר ונמצא בו דבקות אותיות ד' בה' מתיבת דהוית ופסק מאחר דרוב
[ה]פוסקים מכשירים אחר הנתינה א"כ להחמיר לחוש לסברת הא"ז ורא"ש שהובא בסדר גט דהר"י מינץ סי' פ"ת דמבואר
[ד]ול גם אחר הנתינה כי הם מיעוטא דמיעוטא נגד רוב הפוסקים כו' אך בתנאי דתינוק דל"ת ול"ט קורא אותו שאם
[ו]י"א אותו פשיטא שיש להצריך גט אחר ופסול הוא כו' ע"ש ועיין בג"פ ס"ק כ"ח שתמה עליו דהא תיבת דהוית היא
[ק]ס ואפילו דילג תיבה זו לגמרי לא שינה משמעות הגירושין ולא איכפת לן בדיעבד אחר נתינה כמ"ש בסי' קכ"ו
[ס]י' מ"ט (ושם בסעיף ל"ה בהגה) כ"ש דאין לפוסלו אחר נתינה משום דיבוק אע"ג דתינוק אינו יכול לקרותה ע"ש :
[ועי]ין תשובת ט"ב סי' פ"ה על דבר הגט שהובא ממקום רחוק ע"י שליח ומחמת שנפל למים נטשטשו כמה אותיות וסדיו
[נ]תפשט רשומו חוץ להאותיות בין האותיות ובחלק שבין שטה לשטה באופן שגם חוץ להאותיות הקלף שחור אלא שעכ"פ
[ה]ת ניכרים כי גוף האות שחור מאד ומה שחוץ להאות הוא הדיו הרבה אם לפסול גט הזה מחמת קלקול האותיות
[ש]אינו מוקף גויל · וכתב הא ודאי דכתב ע"ג כתב אפילו כתב שני משחיר טפי לא מהני אבל אני מסופק אם נפל דיו
[ע]ל חלק ונשאר הקלף שחור ואח"כ כתב במקום הזה בדיו המשחיר יותר באופן שהאותיות ניכרים היטב אם זה מקרי
[מוקף] לא ונראה שדבר זה שנוי במחלוקת בין רש"י ור"ת בגיטין דף י"ט ע"א דרש"י פי' בד"ה הא דעפינן שהרי מראה
[א]לא כמראה הכתב ואינו ניכר (גם בב"ש לעיל סעיף ג' כתב כלשון הזה) משמע דאם היה ניכר שפיר מיחשב כתב אבל
[ה]תוס' ד"ה דיותא כתב דדיו אין עוסים מעפצים דהיכא כתבינן ס"ה ע"ג קלף שהוא מעופץ ע"ש והא ודאי שדיו
[ש]מי עפצים (עם קנקנתום) ניכר הוא על הקלף השפון ואפ"ה לא מבני לר"ת · וביון דבדין זה לא קיי"ל כר"ת כמבואר
בטור

(ה) גויל ואם יש בו (ח) אותיות דבוקות (ו) יגרוד בינהם להפרידם : הגה ו
(ט) דאין (ז) להפריד האותיות אם נוגעים (כן הוא בסדר גיטין) וכן נוהגין ויש מקילין (י) ש
הדחק (תשובת הרא"ם) לתקן קודם שיחתמו העדים (מהרא"י פאדוואה) כשהבעל
לתקן (ב"י לדעת הרא"ם) (ז) כאם יש מי שרוצה (יא) לזיין האותיות (יב) ו

ע"כ והמנהג עיקר וכמ"ש הרמ"א בהגה וכתב עוד לדעת הרא"ם שלא יגרר אלא מי שאוה הבעל לכתוב היכא דאפשר
כ טור בשם ס' התרומה וכ"כ ש"פ

פתחי תשובה

בטור יו"ד סי' רע"א ובב"י שם מוכח דאם משחיר יותר ויכר על הקלף מחשב כתב · ועוד נראה שזה מבואר בש"ע סימן קל"ס ס"ח בהגה שכ' רמ"א ויש מחמירין אפי' אם האות ניכר כו' (עמ"ש שם) וכיון שלפי דברי השואל יש כאן בנ"ד עיגון גדול שהבעל במדינה רחוקה ואין שיירות מצויות ורעש מלחמה לכן שפיר פסק הרב השואל להכשיר הגט ואין השם מתמת שיקף גויל ולא משום קלקול האותיות ובלבד לעיין היטב שיהיה עכ"פ כל התורף כל אות בצורה שלו קיימת עכ"ד ע"ש · ועיין בתשו' ט"ב פניינה סי' קי"ג בדבר הגט שבתיבת היום נמשך כעין קו דק ומחבר ראש הוי"ו למ"ם שהומה והאמנם ניכר שאינו מן הדיו רק מפסולת הנייר וכתב לא ידעתי בזה שום חשש כיון שהקו הזה אינו דיו רק מן הנייר בעצמו ולמיחש שמא לא מועיל כתב עליו שחור בלא"ה ולהיות כדיו ע"ג דיו ע' בתשובתי נו"ב סי' פ"ה ותראה שאין זה חשש עכ"ד : (ח) אותיות דבוקות · כ' בס' ג"פ ס"ק כ"ד וז"ל בענין דיבוק האל"ף והפ"א והדי"ן והיני"ן שנדבקו היודי"ן שלהם לאותיות עצמן במקום אחר מלבד מקום דיבוקן נשאל רלב"ח סי' א' לענין ס"ת והשיב דהר"ר מנחם כתב דוקא כשנדבקה באות אחרת אבל אם דבוקה בעצמה כל שלא נפסדה צורת האות כשרה וכ"נ מדברי הרמב"ם והוא ז"ל מפיק דצריך תיקון גם כתב שם כי יש קצת דבוקים אפי' שיהיו באות עצמה משנים קצת צורת האות כגון נדבק רגל הקו"ף וכן ראש אמצעי של השי"ן במי"ם או י' הפ"א למטה וה"ה דאשי העי"ן או הצד"י הרי נשאר הלק שבפנים סתום מכל צדדיו צריכין תיקון ולא בגרירה לבד אלא שיגרור קצת מהאות באופן שלא ישאר שמה עליה ויכתבנה אח"כ כי היכא דלא להוי חק תוכות כו' עכ"ל ועמ"ש לקמן ס"ח ס"ק י"ג : (ט) דאין להפריד · פכה"ע ועיין בשו"ת הגאון החסיד מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי שכ' דנ"ל שגם רמ"א בהגה לא מיירי אלא כשיש שעת הדחק לכתוב גט אחר אם לא בהוצאה מרובה כגון שהסופר והעדים נחוצים לדרכם ומהעיכוב יגיע להם הפ"מ וכה"ג שא"א לכתוב אחר אלא בדוחק והפ"מ אזי יש לתקן כו' שכ"ה משמעות הלשון שע"י הדחק עכ"פ אפשר לכתוב גט אחר · אבל כשא"א כלל לכתוב גט אחר הייגו מקום עיגון שהתיר רמ"א בהדיא כר"מ וכ"פ הלבוש · ואתי שפיר דל"ק קושיית הב"ש מסעיף ע"ז בהגה ועי"ז סמך רמ"א ולא הוצרך להזכיר זה בס"ו עכ"ד ע"ש עוד ועי' בס"ק א
(י) בשעת הדחק לתקן · עח"מ וב"ש שתמהו בדברי הרב בהגה והובא קצת בבה"ט סק"ז והסכימו לדינא דבשעת הדחק או שכבר ניתן כשר אפי' בלא תיקון רק יותר טוב שיתקן ואפי' ע"י אחר מפני מראית עין וכשהבעל או הסופר שוב בבעל כאן אפי' בלא עיגון כשר לתקן כשעדיין לא חתמו העדים ע"ש ועיין בס' בכ' דנראה לו שגם דעת הרמ"א כן הוא רק שיש ט"ס בדבריו וחסר תיבת או וכצ"ל ויש מקילין בשעת הדחק או לתקן קודם שיחתמו כו' פי' דבשעת כשר אפילו בלא תיקון או אפילו שלא בשעת הדחק יכול לתקן קודם שיחתמו כו' (וע' בס"ק שלפ"ז) · וכ' עוד שיש פסול גמור כגון שיש יתור אות בתורף אינו מועיל לגרור האות ע"י אחר אפי' בשעת הדחק דכיון שהגט בכה"ג פסול גמור א"כ לא עשה הסופר שליחותו כלל דהא מה"ט מוהר הסופר לכתוב גט אחר כמבואר בסי' קכ"ב והו כל הגט נכתב שלא בשליחות וכשמתקנו אחר הוי ככתבו אחר שאינו שליח הבעל · אבל כשמגררו הסופר בעצמו אין רק משום שיש גרר בגט והוי כנכתב ע"ד שיכול לזייף וכשר ע"י ע"מ במקום עיגון כגון בעוזב דת וכה"ג באין שהוא אחר דאפי' בתפילין מהני גרירת האות להכשיר ואין לומר בזה דהוי כחק תוכות כיון דע"י גרירה נתקן התיבה דדוקא באות שייך לומר כן ולא בתיבות ע"ש וכ"כ בג"פ ס"ק ל"ו ע"ש : (יא) לזיין האותיות · וכ' בס' ג"פ דש עובין הטוטרת בחי"ת וכ"כ במהרי"ק שורש ע"א ע"ש וכ"כ בסדר מהר"ם אות פ' ע"ש : (יב) מוחין בידו · כ' הב"ה משום לעז גיטין הראשונים · ודוקא דבר שאינו אלא הומרא בעלמא חיישי' משום לעז וע' הס"ד סי' רל"ב ע"כ ובס' ג"פ ס"ק ל"ח כמה חילוקים בענין זה דאין מוציאין לעז על הראשונים וע' עוד בתשובת מהרי"ט ח"א סי'
כגז

באר היטב

כשר כ"כ הב"י · כתב הב"ש אם פסול כתב א
ועדיין לא נגמר ונותר הכשר כשר ויש לדחות
והפר"ה כתב די"ל לפסול בפשיטות עיין שם : (ה) ו
הטעם דאין האות נראית יפה כשהאותיות דב
אבל ע"פ הדין כשר דיבוק בגט · וכ"מ מ
כתב איזה אות ואינו מוקף גויל למטה כשר
דאז האות נראית יפה · מיהו הרא"ם לא כת
זה אלא כתב סתם נהגו להחמיר שיהא מוקף
י"ל הטעם דעושין לכתחלה כעין ס"ת לפ"ז
למטה בעינן מוקף גויל · וכתב המגיד דוקא כש
יוכל לקרותו אז כשר לדעת המכשירים אבל
התינוק יוכל לקרותו לכ"ע פסול · ולדעת המ
אפילו אם התינוק יוכל לקרותו פסול כ"מ
ומהרי"ב"ם סימן כ"ו עיין ב"ש : (ו) יגרוד ·
זה חק תוכות דהא אין נוגע בגוף האות : (ז) ל
לדעת רמ"א אין תקנה אלא בג' אופנים · א'
עת הדחק · ב' ברצון הבעל · ג' דוקא קודם
ר"ל קודם שנכתב כדת משה וישראל · ולפי מ'
דאיירי כאן דוקא שהתינוק יוכל לקרותו · לפ
ישוב מ"ש הרמ"א בסמוך בסעיף ט"ז אם רגלי
וקו"ף נוגעים בגט כשר במקום עיגון · וצ"ל
איירי שכבר ניתן הגט · מיהו הב"י כתב אם
ניתן הגט כשר אפילו בלא עיגון או כשיש
ניתן וכ"פ בתשובת מהר"ם פדווא"ה סימן קכ"ד וגם
מ"ב סימן נ"ב · ואם עדיין לא חתמו העד
אפילו בלא דחק ועיגון וכן עיקר · ולא
כיון דכשר ע"פ הדין בלא תיקון יותר
מפני מראית העין ואם עדיין לא חתמו
אפילו בלא עיגון והיינו כשהבעל מנוה לתקן
דביקות מחלקים הב"ח וט"ז בין אם נדבק

(ח) בידו: ח לאם נפלה (יג) טפת (ט) דיו (יד) (תוך האות) (טור) ואינה ניכרת אינו יכול להעביר הדיו ולתקן האות דהוה ליה (טו) חק תוכות

ל שם וכ"כ הרא"ש בפ"ב דגיטין

באר היטב

אם נדבק כל האות · ובח"מ פסק דתליא הכל בקריאת התינוק ע"ש ועיין ב"ש : (ח) בידו · ובדיעבד בשעת הדחק כשר · ח"מ ב"ש : (ט) דיו · משמע מדאורייתא בטל · אפילו אם נפל טפת דיו אחר שנגמר האות · ואין חילוק בין אם האות לחה או יבשה · ב"ח · ואם רוצה לגרד כל האות אין יוכל משום דאסור להיות גט בשום מחק או משטש · אפילו בין אות לאות משום חשש זיוף · מיהו במקום עיגון יש תקנה בכל הטעות אפי' טעות גמור יוכל לגרד ולכתוב אפילו לדידן דאין מקיימין שום מחק · מ"מ כשר בשעת הדחק אע"ג שהרגיש בטעות אחר שנכתב כל הגט יוכל למחוק הטעות ולכתוב · אע"ג שכתב שלא כסדר אין עיכוב בגט אלא בתפילין אבל בגט כשר וכ"פ הט"ז · ובחתימת העדים אם אירע טעות באיזה אות מותר אפילו לכתחלה למחוק כל האות ולכתוב על המחק ואם כבר חתמו העדים בגט אין תקנה לתקן בגט דהא עכ"פ העדים חתמו בפסול · הסכמת אחרונים · ואם נפלה טפת שעוה על האות או בתוך האות אע"פ שהאות אינה ניכרת יוכל לגרר השעוה לסלקה ואין כאן חק תוכות · פר"ח וכ"כ מ"א בא"ח

פתחי תשובה

בזה · ועיין בס' טיב גיטין בליקוטי שמות סק"ז (ויובא קצת לקמן סי' קכ"ט סי"ד ס"ק ל"ו) שכ' דנראה פשוט דלא שייך הוצאת לעז על גיטין הראשונים כ"א בדבר שהוא נוהג בכל גיטין הניתנין שם כגון בשם העיר או בנוסח גופו של גט אבל בשמות האיש והאשה דכל גט הוא ענין בפ"ע כו' אין בזה משום מוציא לעז ע"ש · ועיין בתשובת הרא"נ ח"ב סי' י"א שכ' דלא אמרו אתה מוציא לעז על דורות הראשונים אלא בדבר של אישות לפי דהבאים מזרעם אחר שם אתנו יהיו פגומים אבל בשאר איסורים לא אמרינן כן דמאי דהוה הוה ע"ש והבאתי דבריו אלו ג"כ בפ"ת ליו"ד סי' רי"ד סק"ד ושם הערותי ע"ז דבמג"א סי' ל"ב סוס"ק מ"ח לא משמע כן ע"ש · ועיין בא"ה"ע לקמן סי' קכ"ח ס"ק י"ג : (יג) טפת דיו · עבה"ט והוא לשון הב"ש · ומ"ש משמע מדאורייתא בטל · עיין בס' ב"מ שהאריך בזה ומסיק דהעיקר נראה כהרשב"א ומשמעות רוב הפוסקים דכל שנעשה ע"י כתיבה אף שנעשה בפיסול עכ"פ לא ממילא אינו אלא חק תוכות מדרבנן ע"ש · גם בנ"ש באמצע ס"ק ל"ה נראה דעתו כן ושלא כדברי הרד"ך סי' א' · והזכיר שם דגם הר"י בן חביב ובנו הרלב"ח בתשובה סימן א' נראה דעתם כן דכל כה"ג אינו אלא מדרבנן משום לתא דחק תוכות וגם מדברי הסמ"ג וסה"ת בהלכות תפילין משמע כן ע"ש · ומ"ש עוד אפי' אם נפל ע"ד אחר שנגמר האות · ר"ל לאפוקי מדעת הכל בו וסמ"ק שהובא בב"י דס"ל דאם נפל דיו אחר שנעשה האות כתקנה אין לחוש ע"ש · ועיין בס' ג"פ ס"ק ל"א כתב ג"כ דנקטינן כשיטת רוב הפוסקים החולקים על הסמ"ק ומ"מ כתב דאם נתגרשה בגט זה שאירע כן דיינינן לה כספק מגורשת · גם נ"מ לעשות סניף מסברת הסמ"ק וסייעתו כגון שנדבקו האותיות עצמן עם היודי"ן שלהן כגון האל"ף והפ"א והצדי"ן והשי"ן מלבד מקום דיבוקן דאיכא פלוגתא דרבוותא אם צריכין תיקון כמ"ש לעיל (הובא בדברינו לעיל ס"ו סק"ה) אם אירע דיבוק זה אחר כתיבת האות כתקנה וגרר הדבק בלבד הוי כש"ס ויש לסמוך על סברת הסמ"ק וסייעתו במקום עיגון ושעת הדחק וכן יש ללמוד מדברי הרלב"ח סימן א' · גם נ"מ מסברת סמ"ק וסייעתו בנדבקו אותיות זו עם זו דכבר נתבאר בסעיף ו' דמדינא אין דיבוק אותיות פוסל בגט אלא שנהגו להחמיר שיהיו האותיות מוקפות גויל א"כ אם הדיבוק יהיה מלמטה יש להקל בשעת הדחק משא"כ אם הוא מלמעלה אין להקל רק בדיעבד במקום עיגון גדול עכ"ד :

ומ"ש עוד ואין חילוק בין אם האות לחה או יבשה · ר"ל לאפוקי מדעת הלבוש שכ' דאם נפל אחר שנתייבש האות ונטל הדיו כשר ע"ש · ועיין עוד בב"ש שכ' דבסדר מהר"ם מפרש דברי הלבוש דכוונתו אם נפל ע"ד על האות ולא נתפשט אבל כו' ועמ"ש בזה בביאורי לסדר גיטין בסג"ר אות פ"ז · ומ"ש עוד מיהו במקום עיגון כו' אפי' טעות גמור יוכל לגרר כו' עד וכ"פ הט"ז · עיין בט"ז ס"ק י"ז שכ' בזה דמדינא כשר לכתוב על המחק ברוצה לסמוך על עדי מסירה להביאם לפני ב"ד רק דלא נהוג כן משום לא פלוג ובמקום עיגון אין לחוש ובפרט לפי מנהגינו ליקח הגט אחר נתינתו ולקרוע אותו שלעולם לא יבא הדבר לסמוך על עדי חתימה וסברא זו ראיתי בת"ה על מידי אחרינא עכ"ד ע"ש · ומ"ש עוד ובחתימת העדים מותר אפי' לכתחלה למחוק כל האות כו' מבואר דדוקא לכתוב על המחק שרי אבל חק תוכות פסול גם בחתימת העדים וכן איתא להדיא בט"ז שם וכ"כ בתשובת מהרי"ו סי' כ"ז ע"ש · ועיין בב"ש לקמן סי' ק"ל סק"כ מבואר דאם אירע חק תוכות בשם אבי העדים כשר במקום דחק ועיגון ואם אירע במלת עד כשר אפי' בלא דחק ועיגון ע"ש · ובג"פ לעיל ס"ק ...ח מבואר שדעתו דבשם אבי העדים יש להקל ג"כ אפי' בלא דחק ועיגון ע"ש · ומ"ש עוד ואם כבר חתמו כו' עמ"ש בזה בביאורי לסג"ר אות פ"ז · ומ"ש עוד הבה"ט ואם נפלה טפת שעוה כו' יוכל לגרר השעוה כו' ע' בס' ג"פ לעיל ס"ס קכ"ד שצריך להחמיר אפי' אם הסיר השעוה דאפשר דדמיא לחק תוכות ע"ש אך בס' גט מקושר בקו"א אות ט' חולק עליו ודעתו דאף בלא העביר השעוה כל שאפשר להעבירו כשר אלא דבזה צ"ע למעשה אך בהעביר השעוה יש להכשיר בפשיטות ע"ש :

(יד) תוך האות · כ' בס' ג"פ ס"ק ל"ב וז"ל משמע לי דמאי דנקט בתוך האות היינו למעוטי נפלה הטפה ע"ג האות ואינה נוגעת בגוף האות דיכול למותקה כו' אבל כשנפלה בתוך האות בין אינה נוגעת בין נוגעת בגדי האות הדבר תלוי אם האות ניכרת ע"י קריאת התינוק יכול לגוררה ואם אינה ניכרת א"י לגוררה דהוי חק תוכות כו' עכ"ל ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ק ...ז בשם הח"ז ז"ל : (טו) חק תוכות · עיין בס' ג"פ ס"ק י"ח שכ' דהא דפסלינן חק תוכות בגט דקדק מהריב"ל ח"ג סי' ...ע מדברי הרשב"א ומהרי"ק שורש ע"א דהיינו דוקא בתורף אבל בטופס לא כו' וע' לקמן סי"ו בהגה ומ"ש שם · וכ' עוד בס"ק כ"ה דבסדר גט דהר"י מינץ סי' פ"ה כתב דחק תוכות דפסול לא מהני בי' העברת קולמוס ע"ש ובס"ק ל"ג הביא דכ"כ בפ"ת סי' ר"ה ובסג"א ס"ב דגיטין (גם המג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו כתב כן) והוא ז"ל כתב על זה דמדברי התוס' פ"ב דגיטין דף י"ט בד"ה דיו ע"ג דיו משמע מדבריהם היכא שהכתב השני מתקן כלום חשיב כתב וא"כ יש לדון דהעברת קולמוס ע"ג חק תוכות מהני לי' חק יריכות וע' לקמן סי' קל"ח ס"ה דהעברת קולמוס לשווי' לשמה אינו גט וי"א דחוששין לו וא"כ יראה דה"ה לענין העברת קולמוס לשווי' חק יריכות דחוששין לו עכ"ד ועיין בס' בית מאיר שכ' אילו הייתי כדאי לחלוק מסברא

היה

(טז) (ויש מחמירין אפילו (יז) האות (י) ניכרת (מהרי"ק שורש נ"ח) וכן נוהגין: ט מאם רוצה לעשות מ"ם פתוחה (יח) ונמשכה ידו (יט) ונסתמה אינו יוכל לגרור הדבקות דהוה ליה חק תוכות (ועיין באורח חיים (יא) סי' ל"ב): י נוהגין (כ) לשרטטו סויש ליזהר מלשרטט (יב) באבר מפני שהוא צובע והוי ככתב על

מ שם בשם הה"ת א"ע"ש סעיף י"ז וסעיף י"ח הילך יתקן וגם תיקון אחר האותיות ועיין לקמן בסעיף ט"ז בהגה

נ שם ובשם רב האי וכ"כ ה"פ ס מרדכי בדיני ס"ת וכ"כ הכל בו

פתחי תשובה

הי' מסתבר לי דאפי' למ"ד דהעברת קולמוס לשמה אינו מועיל מ"מ העברת קולמוס על ח"ת מהני דזה הוי כאילו כותב על נייר חלק עכ"ל: (טז) ויש מחמירין · עב"ש ס"ק י"ב שכתב בשדר מהר"ם (אות פ"ז) מחמיר בזה אם הוא בתורף אפי' במקום עיגון אבל לא משמע כן במהרי"ק כו' ועיין בנ"פ ס"ק ל"ז כתב ג"כ דבמקום עיגון ושעת הדחק אפי' לדעת מהרי"ק יכול למחוק טפת הדיו ואפי' אם הטפה נוגעת בגדי האות אם תינוק קורא אותה בתקנה יכול לגרור הטפה ולא הוי חק תוכות· וע"ש עוד שכ' בנפלה ע"ד ולא נשתנית צורת האות וקודם שיבלע הדיו בקלף ובנייר קדם הסופר ומלך הדיו בלשונו וקנחו מע"ג הגט ואינו ניכר שהיה בו מחק מסתברא דבזה יש להקל כיון דאפי' אם נתייבשה שם הטפה לא היה משנה צורת האות ומותר מן הדין למוחקה אפי' בשכין אלא דמשום חומרא אין מוחקין בסכין כיון דניכר המחק בכה"ג אין להחמיר כיון שאינו ניכר המחק וכ"ש אם נפל מי עפלא או מי קאפ"י על הגט ועשה בו כתמים כתמים דאין לפוסלו כיון שהאות ניכר ומיהו בנפל דיו ממש על תיבה אחת או אפי' אות אחת מן התורף או בתופס ומשנה משמעות הגירושין ואם היה מתייבש שם הדיו היה משחית צורת האות אלא שקדם הסופר וקנחה בלשונו נ"ל דפסול והוי חק תוכות כו' ע"ש ועמ"ש לעיל ס"ק ז': ועיין בתשובת הא"ז פנים מאירות ח"ב ס"ס מ"ז בדבר הגט שהובא ע"י שליח ממרחקים והיה שם האשה שאשא והיו שני נקודות בתוך הה"א של שאשא וניכר שע"י שהיה מונח הגט בכפליו והיה מגיע רגל האל"ף של השאשא בתוך חלל הה"א וע"י לחלוחית הדיו נדבק מרגל האל"ף לתוך הה"א ונראה כמו שני יודי"ן בתוך חלל הה"א · וכתב הנה בסי' קכ"ה ס"ט מבואר אם נפלה ט"ד בתוך האות כו' ויש מחמירין אפי' האות ניכר ופי' הב"ה לא מבעיא אם נקראת עתה בשם אחר כגון שנפל בתוך בי"ת ונעשה פ"ה אלא אפי' לא נעשית אות אחר כו' אך נראה דהתם איירי שלא נשתנה צורת האות אבל מ"מ מדובק הטיפה לגג של מעלה או לירך מן הצד משא"כ בנ"ד שאינו מדובק רק הנקודים יתירה הוא בתוך הה"א אפשר דכ"ע מודו דימחוק היתרון ולא הוי חק תוכות וע"כ כן הבין גם הח"מ ס"ק י"ב דקשיא ליה אם הכוונה להחמיר לכתחלה לא היה צריך לכותבו כו' (כמו שהובא בבה"ט סק"י) ואם איתא שדעת מחמירין אלו אפי' אם נפלה טפת דיו באמצע חלל האות כגון בבי"ת או בה"א ואינו נוגע להצדדין א"כ מאי קשיא לי' מנגיעת האותיות דהתם נוגעין ופוגעין והכא הטיפה אינו נוגע לשום צד אלא ע"כ שדעת מחמירין אינו אלא בנוגע הטיפה לגג האות או להצד ומ"מ צורת האות ניכר אבל אם אינו נוגע לשום צד כ"ע מודו דמותר לגרור וכ"ש במקום עיגון דיש לסמוך על המקילין אפי' אם נוגע לצד האות ואינו מכסה האות לגמרי וא"כ בנ"ד פשיטא דיש לסמוך במקום עיגון עכ"ד ע"ש וע' לעיל ס"ק י"ד וגם בס"ק שאח"ז ועמ"ש לקמן סע' סקכ"ו: (יז) האות ניכר · עבה"ט בשם ח"מ שהקשה כו' ועיין בתשובת נו"ב סי' פ"ה שכ' (אחר שביאר שם דאם נפל ט"ד על קלף חלק וכתב עליו בדיו המשחיר יותר מקרי כתב הובא לעיל ס"ו סק"ו) וז"ל ולדידי לא קשיא דשם מן הדיו ענג שנכתב האות נגע באות אחר אם כן מה בכך שהאות ניכר מכל מקום אינו מוקף גויל ולכתחלה אנו מחמירים בג כמו בתפילין וספר תורה אבל בכאן נפל טפת דיו וכיון שהאות ניכר א"כ בודאי דיו של האות משחיר טפי ולכ ניכר מתילא אינו מפסיד מה שיצא מן הטיפה על הגויל המקיף שגם במקום הטיפה מקרי גויל נגד שחרות האות וא"כ א מקום להחמיר מצד שאינו מוקף גויל וקמ"ל רמ"א שאעפ"כ מחמירין לכתחלה · ובלא"ה לא ידעתי מה תמה הח"מ והל לפי שני התירוצים שכ' הב"י בא"ה סי' ל"ב על הא דמכשירין באיפסק בנוקבא ע"ש כאן בנפל טפת דיו ואינו מגיע עד אות אח וגם נעשה אחר שכבר נכתב לשני התירוצים לית בי' חששא משום היקף גויל וקמ"ל רמ"א דאעפ"כ יש להחמיר לכתחלה עכ' ע"ש: (יח) ונמשכה ידו · מלשון זה משמע דדוקא בכה"ג שלא היה למ"ם זו שעת הכושר שקודם שסילק ידו ממנ נסתמה אולם בא"ת סי' ל"ב סעיף י"ח לא נקט כי האי לישנא דשם כ' בזה"ל מ"ם פתוחה שנדבק פתיחתה ונסתמה כו' משמ מלשון זה דאע"פ שהיה לה שעת הכושר ושוב נסתמה נפסלה למפרע וא"י לגרור הדבק דהוי חק תוכות ועיין בנ"פ ס' ע"ל מ"ש בזה · ועמ"ש לעיל ריש סק"ו: (יט) ונסתמה · עיין בס' ג"פ ס"ק מ"ב מה שכ' בזה ומסיק וז"ל ולענין הלכ ירא לי דאם כתב מ"ם פתוחה במקום סתומה או סתומה במקום פתוחה וכן שאר אותיות מנצפ"ך בתורף הגט הוא פסול ול תקנה בו ובטופס בדיעבד יש להכשיר וכמ"ש הרמ"א לקמן סי"ו בכתב אל"ף למ"ד של ישראל ביחד כו' ואפי' בתורף א יהיה עיגון גדול או בדיעבד שכבר נשאת אפשר דיש להקל כו' עכ"ל ע"ש: (כ) לשרטטו · עיין בתשובת ב"ח החדשות ס פ"ז שכ' ומה שהסופר כתב בגט שורה אחת מקצת רחוק מהשרטוט ונתעקם קצת למטה לא מיינו בזה שום קפידא כ ע"ש · ועיין בפ"ת ליו"ד סי' רע"א ס"ק י"ג כתבתי בשם תשובת רדב"ז החדשות סי' קנ"ו על מה שנהגו הסופרים לכפ הנייר שכותבין עליו הגט במקום שרטוט וכתב דאם הנייר קשה שיהיו הכפלים עומדים וניכרים עד סוף כתיבת הגט ש

באר היטב

סימן ל"ב: (י) ניכרת וכו' · הח"מ הקשה אם הכוונה להחמיר לכתחלה לא היה צריך לכותבו דהא כבר כתב לעיל דאין להפרידן האותיות אם נוגעים ומשמע אף שהאותיות ניכרין היטב אין להפרידן ואם בנגיעה אות לאות מחמירין לכתחלה מכ"ש בטפת דיו על האות · ואם הכוונה להחמיר אף בדיעבד זה לא נמצא בתשובת מהרי"ק ע"ש ועיין ב"ש: (יא) סימן ל"ב · לא ידעתי לאיזה כוונה כתב לעיין שם · דהא התיקון שמבואר שם לגרור כל החרטום וא"נ למחוק כל שמ"ש זהו לא מהני כאן · דהא בגט אסור לעשות שום גרר מחק ושעטום ואפילו אם זבוב משך קצת דיו אסור למחקו והכל הוא משום חשש זיוף · וי"ל דכ"מ במקום הדחק ועיגון דמותר למחוק כמו שכתבתי למעלה ואשמעינן אם נמחק החרטום לבד כשר · אבל חק תוכות אפילו במקום עיגון אינו גם כמ"ש לעיל (יב) באבר · אע"ג דמשרטט מבחוץ מ"מ נראה קצ

ב: יא ענוהגין לעשותו שנים עשר (יג) שיטין: יב פנוהגין (כא) לעשות
) שיטה שלשה עשר וחולקים אותה לשתים שבה חותמים העדים זה תחת זה:
ה ומשרטטין אותה שתי שורות קטנות גם כן וישרטט הכל (טו) קודם שיתחיל לכתוב הגט
ישרטט מן הצדדין ויהיו שורות הגט שוות לא אחת ארוכה ואחת קצרה ואם לא שרטט
כשר וה"ה אם הוסיף או פיחת משנים עשר שיטין (ר"ן בסדר גיטין גם במרדכי ריש
טין) י"א דאין להכשירו כ"א במקום עיגון (כב) שבא מארץ (טז) רחוקה ואין שיירות
יות ונראה לי דהוא הדין לענין שרטוט וצריך לשרטט מבחוץ שלא במקום הכתב (בב"י בשם
וגשריב ובסדר גיטין) ויכתוב לצד הבשר ולא לצד שער ואם כתב במקום שער יש פוסלין
תו (מהריב"ל) ולי נראה דבמקום עיגון אין להחמיר ושהסופר כותב לכתחלה יזהר שלא
בשרטוט שבצדדין ונוהגין לכתחלה להניח גליון מן הצדדין (כג) כחצי אצבע ולמעלה כאצבע
דר גיטין) ולמטה כדי תפיסת יד ויותר (ד"ע): יג קנוהגין לעשותו שיהיה ארכו
ש בגליון של מטה) (ב"י בשם הקונטרים) (כד) יתר על (יז) רחבו: יד רנוהגין שלא
ו האותיות עוברות מהשיטין בימין ובשמאל: הגה ואם כתב חוץ לשיטין יש אומרים
פי' אות אחת (כה) שילא (יח) לחוץ פסול (ב"י בשם הגהות מיימוני) ובמקום עיגון ושעת
חק יש להקל (סברת הרב): טו שלא יהא בו (כו) שום (יט) טשטושי ולא יכתבו

באר הגולה

ע טור ובשם ר"ת כמנין גט פ כתוב בקונטרסים צ וכ"כ הב"י בשם הרשב"א בתשובה ממה שנימו וכותבין על עלה של זית ושמא דמלתא שאינו מכיל י"ב שיטין ק טור וכ"כ בשם ה"ג וסמ"ג ומפרש טעמו שיהא כדין ספר וארכו קרוי מתחלת הגט עד סופו לצד העדים ר שם בשם סה"ת וכ"כ הסמ"ג וכתבו שכן נמלא בתופס גט שתקנו הגאונים הקדמונים ש שם ושם וכ"כ הסמ"ק

באר היטב

ניס · ב"י · מיהו נראה אם כבר נכתב אין קפידא · (יג) שיטין · משום גט עולה י"ב עיין תוספות גיטין: (יד) שיטה י"ג · כתב הד"ס אותן ב' ת יהיו רתבים כמו שיטה אחת דכל מה שאנו ם לקרב העדים אל הגט אנו מקרבים: (טו) קודם · שלא יפסוק בין הכתיבה להנתינה: מיהו בדיעבד מקום הדחק י"ל דאין קפידא·ב"ש ע"ש: (טז) רחוקה · ב"י וד"מ מבואר בכל הני דימים בסימן זה ס עיגון ועדיין לא ניתן הגט או בדיעבד שכבר הגט ואינו במקום עיגון כשר · וכן מ"ש בסמוך כתב בצד השער במקום עיגון כשר. וכן הוא בכל ן · ב"ש: (יז) רחבו · הטעם כדי שיהיה כדין ספר ה דיש קפידא בדבר כמו בשרטוטין עיין ב"ש: לחוץ · ה"ה אפילו רוב אות · ב"ח · ובמקום עיגון ת הדחק יש להקל אפילו נכתבו כמה אותיות לשיטה · ח"מ ב"ש ע"ש: (יח) שטשוש · משום זיוף · וכתב הד"מ יזהר שלא ירד שום דילוף

פתחי תשובה

בהכי דמה לי שישרטט בקנה או בכל דבר העומד וניכר דהטעם הוא כדי שיהא כתיבה ישרה והא איכא ע"ש · וכעת ראיתי בס' ג"פ ס"ק מ"ז כתב ג"כ דנתפשט המנהג (במקומו) שכופלין הנייר במקום שרטוט · וצריך שגומת הרין הכפל תהיה לצד חוץ ויכתוב הגט בצד גובה הכפל ע"ש: (כא) לעשות שיטה י"ג · כתב בס' ג"פ ושרטוט שיטה י"ג עושה אותה ג"כ הסופר כך ראיתי נוהגין אמנם יראה לי דטוב שיעשו אותה העדים דסיה לנורך חתימתן ויעשו אותה קודם שיכתוב הגט עכ"ל: (כב) שבא מארץ רחוקה · עיין בתשובת פרח שושן כלל א' ס"ס ב' שהביא דכ"כ בתשובת מהרש"ך ח"ב סי' ס' דכל היכא דהשיירות מצויות לא מקרי שעת הדחק וכ"כ בת' הרד"ך סוף בית ג' מיהו בתשובת הרדב"ז סי' ש"מ כתב דהאומר דהיכא שהמקום קרוב והשיירות מצויות אין כאן משום עיגון כלל קרוב בעיני שזה טעות בדבר מבנה דתנן המביא גט ממדינה למדינה בס"ה נ"ל בפ"ב ובפנ"ח כו' ואמרינן עלה ובדין הוא דליבעי תרי אלא משום עיגונא אקילו בה רבנן כו' אלמא דאפי' ממקום קרוב איכא למיחש לעיגונא דלא נתנו דבריהם לשיעורין כו' וטעמא דמסתבר הוא דמאן לימא לן שבעוד שחוזר הגט לא ילך הבעל למ"ה או יבטל השליח או ימות ואין שליט ברוח ואין שלטון כו' ע"ש · שוב ראיתי בס' ג"פ ס"ק ע"ט הביא דברי הרדב"ז הנ"ל וחולק עליו ומסיק דאין לסמוך ע"ז להקל ולומר דהבאת גט אתר יש עיגון דבכל דוכתא דשיירות ת לאו מקום עיגון חשיב וכן העלה הרב מהרד"ך כו' ע"ש וגם בסי' קכ"ו ס"ק ס"ה הזכיר קצת מזה ע"ש · ועיין בס' אליר ס"ו כתב דמה שהשיב הג"פ על ראיות הרדב"ז הנ"ל אינו מובן כו' (גם אני בנ"ל כתבתי לתמוה על הג"פ בזה אחר) אך לדינא יפה כוון הג"פ דכן פי' רש"י להדיא דף י"ע בשעת הדחק שהלך זה לדרכו או נישא ומהקנת נאמנות אין ללמוד כלל דמשום עיגון קל האמינוהו ותדע שהרי אף בהבאת גט שחרור נאמן כו' אבל לענינים אחרים צריך הדחק ממש עכ"ד ועמ"ש לעיל סי' מ"ב סק"ו: (כג) כחצי אצבע · כ' בס' ג"פ ס"ק כ"ה וז"ל כלומר שלא יפחות משיעור זה אבל ודאי אם ירצה להניח גליון מן הצדדין ביותר משיעור זה הרשות בידו עכ"ל · ובסדר מסר"ס בשנ"ר אות ס"ה תב כן: (כד) יתר על רחבו · עבה"ט ובתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקנ"ג כתב דאם לא נכתב ארכו יתר על רחבו אינו כלל ומגרשין בו לכתחלה · וע"ש עוד שכ' דהסופרים רצו לשנות המנהג בארכו יתר על רחבו מפני הלשון שמצאו בס' ו שכ' ונקרא ארכו דרך כתיבתו והבינו הם דכוונתו לאורך השיטות והוא ז"ל ביטל דבריהם והחזיר הדבר למנהג הראשון הכל בו כוונתו כן דדרך כתיבתו היינו שכותב מלמעלה למטה שיטה אחר שיטה ע"ש: (כה) שילא לחוץ פסול · ע ועיין בתשב"ץ ח"ב סי' פ"ב כ' שזו חומרא יתירא היא ובטופס לא מיפסיל בהכי ובתורף פסלינן אם מה שהוא חוץ בגליון אם ימחק מפסיד משמעות מה שהוא תוך הגט ע"ש (והובא ג"כ בכ"י) ובג"פ ס"ק ל"ט נראה דעתו דבתורף גווני יש לפסול ובטופס יש להקל בזה אם אינו משנה משמעות מ"ש בתוך הגט כו' ע"ש · ועיין בס' זכור לאברהם דף ק"כ כתב דמעשה היה שכ' שתי תיבות חוץ לשיטה והיה בטופס הגט ועדיין לא ניתן והסכימו הרב מהר"י זיין ומהר"ש הלכה למעשה להכשיר · כ"כ הרב חיים שאל ח"א סי' ע"ל אות ה' · וכ' עוד אם הניחו הלק בגדו בסוף השיטה לכתוב ב' אותיות יטייטו שם כזה [__ וכן נעשה מעשה ב' פעמים פה עס"ק · הרב מזבח אדמה דף מ"ז ע"ב עכ"ל · ראיתי נוהגין כן: (כו) שום טשטוש · עבה"ט ועיין בתשובת נו"ב סי' פ"ה על דבר הגט שהובא ממקום רחוק ע"י שליח שני

על המחק : הגה ואם בא זבוב ומשך הדיו לא ימחוק (בסדר גיטין) ולא יכתוב על שום נק
(כז) שאין הדיו עובר עליו : טז ת לא יהא הכתב מעוקם ולא מבולבל שמא תדמ
אות לאות ונמצא הענין משתנה : הגה רגלי ה"א וקו"ף שנוגעין יש לפסול אפי
(כ) בדיעבד (ת"ה סימן רל"ז ובפסקיו סימן מ"ס) מיהו אם תינוק יכול לקרות יש מכשיר
במקום (כא) עיגון (מהרי"ק שורש ע"א) ולכתחלה אסור להפריד בסכין אלא יכתוב גט אחר
(פס שורש נ"ח) ודוקא שלא במקום עיגון אבל במקום הדחק שיש לחוש לעיגון (כב) יתקן (סבר
הרב) ועיין באורח חיים סימן ל"ב כיצד יתקן ועיין סימן (כג) קכ"ו סעיף מ"ח ואם נר
לתקן אותיות כגון שלא נוגעים במקום שראוי ליגע או שהיו קצרים וצריך להאריכן יתקנן קוד

ת שם בשם הרמב"ם בפ"ד מה"ג מעובדא לקמיה דר' זירא אייתי ינוקא וכו' מנחות דף כ"ט ע"ב וכתבו התוספות בגיטין סוף דף פ"ה שכן עשה מעשה רבינו אליהו בגט שלא היה ניכר היטב בין וי"ו ליו"ד

פתחי תשובה

שני שלוחוהו ב"ד שקבלו לפניהם מיד שליח ראשון ומחמת שנפל השליח השני למים דרך הלוכו נטשטש הקלף (בקצת מקומות) גם במקום הכתב ונעשה כדבר שיכול להזדייף ויש לחוש שמא היה בו תנאי · וכתב דמה שעלה על דעת השואל שהשליח נאמן כמש שנאמן לומר בפ"נ ובפנ"ח זה אינו דבשלמא קיום הגט הוא מדרבנן אבל להעיד שלא היה בו תנאי צריך ב' עדים מן התורה דהוי דבר שבערוה וגם איתחזק איסורא ואין לומר דכמו שקיום שטרות דרבנן מטעם דלא זייף אינש לזייף ה"נ מה"ת לא חיישינן שמא היה תנאי ומתקו דאין לך זיוף גדול מזה וג"כ השליח נאמן זה אינו דלאו בכל מילי אמרינן לא חציף אינש לזייף דדוקא לזייף חתימת יד עדים לא חציף אבל מידי אחרינא חציף ורא"יה מש"ך סי' ס"ט ס"ק י"ג · ואמנם ההיתר השני בכ' השואל כיון שיש ביד השליח הרשאה ובאם יש איזה תנאי מזכירין אותו בהרשאה כמבואר בסי' קמ"א סעיף ל' בהגה וכיון שלא נזכר שום תנאי בהרשאה מכלל שלא היה תנאי בגט והוי כמו עדי מסירה בפנינו דמה לי עדי מסירה שמסר הבעל לאשתו ומה לי ע"מ שמסר הגט לשלוחו ואף דבכ"מ ההרשאה היא לשון עדים ויש לחוש אולי לא גמירי לכתוב בהרשאה התנאי שהיה בגט והדיינים אינם מקיימים רק החתימות וא"צ לקרות ההרשאה (כדאיתא בכתובות דף ק"ט ועמ"ש בסי' קמ"א ס"ל סקכ"ו) מ"מ בב"ד שזהו שליח שני שהוא שליח ב"ד ובידו הרשאה מהב"ד וכיון שלא נזכר בהרשאה שום תנאי מכלל שלא היה תנאי בגט ע"כ דברי השואל · זה ההיתר הוא נכון רק שצריך לחקור במקום הכתיבה על מנהגם שם אם זהירים בזה בכל הרשאות להזכיר התנאי (כי דבר זה אינו מעיקר הדין ואולי אינו נוהג בין חכמי ספרדים שהוא מקום הכתיבה) ואם כי יש לפקפק ע"ז מחמת דברי הב"י בסי' קכ"ד (הובא בב"ש שם סק"ג) ולפי דבריו שם אינו מועיל רק ע"מ לפנינו אבל כתב מע"מ שנמסר לפניהם בלי תנאי לא מהני כו' מ"מ לדינא שפיר קאמר הרב השואל ודברי הב"י שם אמורים בגט שנכתב מתחלה ע"ד המזדייף שודאי יש בו ריעותא מתחלתו אבל בגט שיש בו טשטוש כיון שיש לתלות הטשטוש ע"י מים שנפל בהם אין כאן ריעותא למיחש למזוייף ואף ז עצמו הוא ריעותא כיון דנפל איהרע מ"מ לא מגרע ריעותא זו אלא בשט"ח למיחש לפרעון או כתב ללות בניסן כו' ולכן יר
פסק הרב השואל להכשיר גט הזה עכ"ד :
גם בתשו' ב"ה ההדשות סי' נ"ג שאלה כיוצא בה בגט שהובא ע"י שליח ונתהלהלה מיניה וכי' עד שתיבת משה מן ת
משה וישראל נדחקה ונרשמה למפרע על היבת כדת למעלה וגם שי"ן של ישראל תוך האל"ף מאוהם תיבה כ
האל"ף של להתנסבא נדחקה ונרשמה כמין יו"ד בבטת של עצמה עד שנראה כשני יודי"ן בתוך דלי"ת · אחד כדיו והשני כר
ומזה נראה שלא היה הגט יבש בשעת חתימת העדים ובשעה שמסרו ליד השליח שאז מקפלין הגט נד א' על חבירו לנתו
כאגרת והו"ל כתב שיכול להזדייף והשליח אמר שנתלחלה הגט בדרך · והאריך ג"כ לבאר דאין השליח נאמן ע"ז ואין
להכשירו כ"א ע"י עדי מסירה שיאמרו בפנינו נמסר הגט ולא היה בו שום תנאי · ושוב כתב דאהר זה כמו ג' שבועות ב
ב"ד על כך וגבו עדות מאנשים שהיו שמה בעת מסירת הגט שלא היה בו שום תנאי והאריך אם להכשיר הגט ע"פ עד
נהי דאין לפסול העדות מצד שהיה עד א' אשתו רביעי ברביעי עם המתגרשת ומנהגינו להחמיר לכתחלה אפי' במהו
וקרובים שנתרחקו (ע"ל ס"ס קנ"ד בסס"ג ס"א נהגה) דז"א אלא לכתהלה שמא יבואו לטעות אבל בנד"ז דליכא
אחרים הו"ל כדיעבד מ"מ יש לדקדק בהא די"ל דדוקא ע"מ בנתייהדו בשעת נתינת הגט הם כשרים להעיד על מ
הגט ולא אלו האחרים שהיו במעמד ההוא ולא נתייחדו כו' יע"ש באורך ועמ"ש בביאור סדר גיטין בסג"ר סוף אות
(כז) שאין הדיו · כ' בס' ג"פ ופירש הדיו עובר עליו כתב הר"י איסכנדרי הובא בצ"י א"ח סי' ל"ב דנקב קטן כ
של מחט עד כשמעביר עליו הקולמוס בדיו נסתם שאין האות נחלקת בו לשנים אינו נקב וכותבין ע"ג אבל אם הוא
שהאות

באר היטב

או שום לחלוחית על הקלף משום כשכותבים ע
נראה כמחוק · וכשיפלו גשמים על הכתב אין נוש
הגם דנעשה שחור והוי כדבר שיוכל לזייף · ולא יכה
על המחק מטעם הנ"ל אע"ג דעפ"י הדין מותר לכת
ע"ג דבר שיוכל להזדייף כמ"ש סימן קכ"ד ס"ד וס
אם עדי מסירה לפנינו מ"מ לכתחלה יש ליזהר
שמא ימותו ע"מ וכן אם זבוב מושך האות לא ימחו
ואל יהיה בין תיבה לתיבה בין אות לאות
דבר מחוק ודבר שיוכל לזייף לכן אין כותבין ע
דבר גרד · וכבר כתבתי במקום עיגון כשר · כ
הד"מ אם ניקב בגד האות ולא באות כשר · ב"ש:
(כ) בדיעבד · כלומר אפילו תינוק דלא חכים יכ
לקרותו דכל שאין צורת האות עליו כמו שנמכ
למטה בסיני אין שם אות עליו · ח"מ ב"ש :(כא) עיג
כלומר אם כבר נתן הגט כן לאשה בלי הפרדת כן
ותיקון ויש כאן עיגון אם נצרך גט אחר כשר במ
הדחק · ואם עדיין לא ניתן הגט מ"מ במקום ע
יתקן ויתן הגט· ח"מ ב"ש · כתב בתשובת מ"ב סימן
אפי' קודם חתימת העדים אינו יוכל לתקן אא"כ במ
עיגון אע"ג דבדבקות האותיות יוכל לתקן קודם החתי
אפילו בלא עיגון כמ"ש לעיל שאני דיבוק ה"א וק
שהוא תיקון בגוף אותיות עיין ב"ש : (כב) יש
נראה אף דהינוק אין יוכל לקרותו כלל או בט
אחר אפילו טעות גדול כגון שינה שמו יוכל למחוק
שכתב בטעות ויכתוב מה שצריך לכתוב. עיין
ס"ק ט' : (כג) סימן קכ"ו סעיף מ"ח · דשם

יכתוב (כד) כד"מ וישראל (בהגהות סדר גיטין בקבלה בשם מהרי"ו כמ"כ בשם מהר"מ באר עינים) או לכל הפחות קודם (כה) החתימה (מהר"ם פאדוואה) וצריך ליזהר שיגע כל מה שראוי ליגע ושלא יגע מה שראוי שלא יגע כספר תורה ותפילין ומזוזות (בסדר גיטין וכן משמע בהגהות מרדכי דגיטין) ואם אינו נוגע מה שראוי ליגע כגון יו"ד שאחורי הלמ"ד ויו"ד שבאל"ף וכיוצא בזה י"א דאפילו תינוק דלא חכים ולא טיפש קורא אותו פסול אפילו בדיעבד (בת"ה ובפסקיו סימן מ"ג) (כח) וי"א דבמקום עיגון יש להכשיר (כו) בכי האי גוונא (בש) ואם הוא (ל) בטופס הגט אפילו בלא (כז) עיגון יש להקל (ב"י) כתב למ"ד אל"ף של ישראל ביחד י"א דכשר (לא) אם הוא (כח) בטופס (תשובת הרא"ש) ובמקום עיגון יש להקל (לב) היה קוצו (כט) של יו"ד שעל האל"ף נוגע גם מלפניו כזה כשר (מ"כ בשם מהרי"ו

באר היטב

(כד) כדמו"י · אפילו בתורף יש להכשיר בעיגון : שפס שלא יהיה מחוסר מעשה אחר גמר הכתיבה קודם נתינה · ויוכל לתקן אפילו אינו שעת הדחק כיון דליכא תיקון כ"כ ולא דמי לפירוד אותיות עיין ב"ש : (כה) חתימה · אבל לאחר החתימה אין מועיל שום תיקון כיון שנחתם בפסול · וכשמתקן צריך הסופר דוקא לתקן כי הוא שליח הבעל ולא אחר · ד"מ : (כו) בכה"ג · כלומר בתינוק דלא חכים יוכל קרותו וזה איירי לאחר ההתימה ממילא אין תקנה לא בדיעבד ובמקום עיגון · אבל קודם חתימות עדים יתקן אפילו בלא עיגון כמ"ש רמ"א לפני זה ואם צריך לתקן כגון שלא נוגעים וכו' יתקן · משמע אפילו בלא עיגון · וכ"כ בסדר מהר"ם דיבוק אותיות או נגיעת ההיה"ן או קופי"ן אפילו קודם החתימה אין תקן אא"כ במקום עיגון · אבל אם אינו נוגע שפיר מה שראוי ליגע יש לתקן קודם החתימה אפילו בלא עיגון · ועיין בח"מ סימן ל"ב שם מבואר אם לא היה ונעין היודי"ן דינם שוה לתיקון אותיות דבוקות · ושם מבואר שם אם כתב במקום לדי"ק נו"ן יו"ד נגע ... פי' עיין ב"ש : (כז) עיגון · דלא גרע מחסרה כל האות יש להכשיר בטופס · כ"כ ב"י סימן קכ"ז ח"מ : (כח) בטופס · לאפוקי אם שם הבעל הוא ישראל או הוי תורף ועיין ח"מ · וכן אם שני תיבות נקראים כתיבה אחת בטופס כשר בתורף פסול · ד"מ : (כט) של יו"ד · היינו כפיפה שבצד השמאל נוגע אבל היו"ד

פתחי תשובה

שהאות נראית בו חלוקה לשנים ודאי נקב הוא · ונראה לי דאם אות זו שכתובה על הנקב ונראית חלוקה לשתים היא בתורף הגט יש לפסול אבל בטופס יש להקל וע' סי' קכ"ו סמ"ט עכ"ל · ועיין בת' ב"ח החדשות סי' נ"ג שכ' וז"ל ומה שכתב תיבת יתיכי על מקום נקב נראה דגם כזה אין מיחוש מאחר שחומר שעת האות הוא עב ורחב ונשאר מצד הנקב כשיעור רוחב אות כו' ומה שהטע"ן של שבוקין נפסקה באמצעה מאחר שהוא במקום טופס אין להקפיד ומכ"ש כשהתינוק דל"ח ול"ט קורא אותו נו"ן כשמכסה את החצי הנפסק שלמטה כו' עכ"ל : (כח) וי"א דבמקום עיגון · הנה כאן הביא הרמ"א ז"ל ב' הדעות בלי הכרעה אך בסי' קכ"ו סמ"ז שסתם מרן המחבר כדעת המכשירין אפי' בתורף במקום עיגון והרמ"א שתק שם משמע שכן דעתו ג"כ · ועב"ש שם וכאן דנראה לו שגם במקום עיגון אין דעת הרב"י להכשיר רק בדיעבד שכבר ניתן הגט ע"ש · ועיין בתשו' פרי תבואה סי' ס"ב בגט שהובא ממרחקים יותר ממאה פרסאות ובתיבת גבר די תיצביין לא היה נוגע באות ג' של גבר היו"ד דלמטה בגוף הוי"ו של הגימ"ל וכן בהרי את מותרת לכל אדם בתיבת אדם לא היה נוגע היו"ד עליונה בגוף האל"ף וכתב דלכאורה יש כאן מקום להחמיר לפ"ד הב"ש דגם במקום עיגון אין להכשיר רק בדיעבד שכבר ניתן הגט ואף דכ"ז אינו אלא בתורף ודעת הרמ"א בסי' קכ"ו ס"א דהא"מ אינו תורף רק הוספה הא כתב הב"ש שם סק"ג דבש"ס משמע הא"מ תורף הוא ועוד דגם לדעת הרמ"א הטעם הוא מאחר שכותבין להתנסבא לכל גבר דהשיב כמו הא"מ וא"כ בנ"ד דגם תיבת גבר אין הגימ"ל נוגעת ביו"ד י"ל דמ"מ הוי כאן ריעותא בתורף · אך מ"מ יש להקל די"ל דסגי נמי באם כותב להתנסבא לכל די תיצביין אע"פ שאין כותב תיבת גבר כלל וא"כ לא הוי בנ"ד ריעותא בתורף כלל (אף לדעת הב"ש כי גם ניכרת אדם י"ל כן ועמ"ש לקמן סי' קכ"ו סמ"א ס"ק מ"ד) אלא דיש לספקק ע"ז מתוס' מגילה ט' ד"ה בשלמא שכתב בשם רש"י דדבר שנכתב שלא כהוגן גרע טפי מאילו לא נכתב כלל א· אף אם נאמר דהוי ריעותא בתורף נ"ל להקל במקום עיגון אע"פ שלא ניתן הגט עדיין ודלא כב"ש דהא לא מצינו מאן דמחמיר בזה אלא התה"ד שיצא לו כן מדברי הרא"ש סוף גיטין כו' לבד דהוכחתו מדברי הרא"ש אינו מוכרח הנה מדברי הרא"ש עצמו בתשובה כלל מ"ה סי' י"ג משמע לכאורה דיש להכשיר במקום עיגון אף שלא ניתן עדיין כו' ע"ש ועיין בס"ק ל' וגם מ"ש לקמן סי' קכ"ו סמ"ז ס"ק מ"ה : (כט) ואם הוא בטופס הגט · עי' בס' תורת גיטין שכ' דזמן הגט אף שהוא מהתורף מ"מ נראה דאין פסולים שבזימן זה פוסלים בו דהא מבואר בסי' קכ"ו סכ"א דאפי' דילג תיבה שלימה כל שהטעות מוכח אינו פוסל וכן מבואר בב"ש שם סק"ל דאפי' חסר ר' של רביעי כו' ונגיעה לא גרע מחסר אות וכן בטעות במקום עמידה כיון דמוכח מתוכו המקום כשר ע"ש : (ל) בטופס הגט כו' · עיין בתשו' גבעת שאול סי' ל"ב במעשה בגט שהובא ע"י שליח וכאשר ראו ב"ד הגט מצאו שסמ"ך פתוחה של כדת משה לא היה היו"ד שעליה נוגעת בגוף האות כזה כ ותינוק דל"ה ול"ט קרא אותו יפה ונשאל אם ליתן הגט לכתחלה והשיב כיון דאפשר להבעל לצוות לכתוב גט אחר ולשלוח עוד ולא הוי מקום עיגון ודאי דאין ליתן הגט לכתחלה דמ"ש הב"י בזה בסי' קכ"ו שאם הוא בטופס פשיטא דכשר וכן מ"ש הרמ"א כאן ואם הוא בטופס אפי' בלא עיגון יש להקל זה קאי אדיעבד דכבר ניתן הגט אבל היכא דעדיין לא ניתן הגט אין להקל רק במקום עיגון ובתשו' עה"ג סי' מ"ס נראה מלשונו דספוקי מספקא ליה בזה (יוצא לשונו לקמן סי' קכ"ו סמ"ה ס"ק מ"ד) ולדעתי פשוט דאין להקל בזה כלל רק היכא דכבר ניתן הגט או במקום עיגון והאריך בזה ע"ש ועמ"ש לעיל ס"ק כ"ח : (לא) אם הוא בטופס · עבה"ט מ"ש וכן אם שני תיבות נקראים כתיבה אחת בתורף פסול · וצ"ע בזה באם שיש מ"ם סתומה או נו"ן פשוטה בסוף תיבה האחת אם יש לפסול בזה בתורף דהרי ניכר לתינוק שהוא ב' תיבות וכמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' ער"ד סק"ג בשם ס' בני יונה שנסתפק בזה לענין ס"ת ע"ש : (לב) היה קוצו של יו"ד : עבה"ט

מרפורק) נתפשטו האותיות מכח לחות הדיו שקורין ניפלאשן עד שנראין כדבוקין וכו׳ מקום נראה שאין האותיות נוגעין כשר (מ״כ בשם מהר״י ברי״ן) : יז אהיה בו משמע שני ענינים או שהיה בכתבו עקום או (ל) בלבול או שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר ה״ז פסול : יח צריך שיהא הגט נקרא במקום בנתינתו לתינוק ד גחכים ולא טיפש (לג) דויש מי שאומר שאף במקום כתיבתו צריך שיהיה נקי כן : הגה ואין צריך לכבות מן (לא) הגלדדין של האות שיש בו ספק אלא מראין לו כך ו יוכל לקרותו כשר (מ״כ בתיקון ישן) ונוהגין לערות השיטות (לד) דהיינו (לב) שימשוך׳

א גם זו שם וכתב פ״ה דכיון שאמרו חז״ל שלא לעשות כן וכל כמשנה פסול ולא תנשא בו ואם נשאת לא תצא ב שם ואינגאו לעיל בסעיף ט״ו ג וכן מוכח מתשובת הרמב״ן סימן קמ״ח ד ב״י

פתחי תשובה

שבס״ע וכב״ש כתב עוד וז״ל עי׳ בת״ה סי׳ ר״ל רל״ו בענין קוצו של יו״ד ויש ליזהר בזה ובסדר מהר״ס (אות פ״א) מחמיר בזה עכ״ל · ועיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ קי״ג שכ׳ להשואל על דבר החשש שאין להיודי״ן קוצין השמאלים לא העליון ולא התחתון · דעת הסדר גיטין ידוע שמחמיר בזה אפילו במקום עיגון עכ״פ לתקנם עוד · . והנה דעת המג״א בסי׳ ל״ב ס״ק כ״ט הוא להכשיר שהרי כתב בפירוש שאפי׳ בלא קוץ מקרי יו״ד (עט״ז בא״ח סי׳ ל״ו) וכן דעת רמ״א בא״ע סי׳ קכ״ה ספ״ז וממנו הביא המג״א ראיה והב״ש ס״ק כ״ת אף שמסיים שבסדר מהר״ס מחמיר בזה מ״מ נראה דעתו להסכים לדברי רמ״א ומגילה מוכח שאף בלא הקוץ מקרי יו״ד ולא הביא דברי סדר מהר״ס אלא להזהיר לכתחלה · והח״מ בס״ק ל״א שהשיג על הרמ״א מ״מ מסיים אם לא במקום עיגון · ואף שבספר״ת כאן ס״ק כ״ט מסיק דאפילו במקום עיגון אין להקל לפי שיש כאן שינוי צורת אות · לא שבספר״ת סובר דלא מקרי יו״ד בלא הקוץ אלא שהוא אזיל לשיטתו בס״ק י״א דגם דיבוק ע״י תגי מקרי דיבוק מאות לאות וא״כ ה״ה נמי לדידיה באות עצמו שדבוק ע״י תג לא מהני גרידה כו׳ וכיון שמהרא״י בסימן ר״ל ורל״ו משמעות דבריו שאף ר״ת עצמו שסובר שקוצו של יו״ד שאמרו בגמ׳ שמעכב הוא התחתון שבגד שמאל היינו דוקא בתפילין ולא בגט לכן במקום דהק גדול והשם עיגון בזה יש להקל · באופן שבודאי היה ראוי עכ״פ לתקן תחלה כדעת הסדר גיטין אלא במעלתו כתב שהכייר שפל מאד ויש להוש שלא יתקלקל לכן דעתי שהשליח ימסור הגט כמו שהוא וה״כ יקחנו ממנה ואז יצוה מעלתו לסופר אומן לתקנו אולי יעלה בידו התיקון כהוגן וימסרנו שנית לידה ואם יתקלקל ע״י התיקון טוב אין ברירה ונסמוך על הנתינה הראשונה (כיוצא בזה כתב ג״כ הג״פ בס״ק כ״ו ובס״ק ס״ו ובס״ק ק״ג ע״ש) ואמנם קודם שנתנה הראשונה לא יגיד כלל בפני השליח או האשה שימסרנו שניה רק יצוה ליתנו בידה בתורת כריתות כראוי ואח״כ יאמר שנתיישב בדעתו ליתנו לה שנית וטעמי בזה מבואר בחבורי נו״ב (סי׳ נ׳ יובא לקמן סי׳ קכ״ט פי״ט) עכ״ד ע״ש · וע״ש עוד בזה בביאור לסדר גיטין בסג״ר אות פ״א · ועיין בת׳ גליא מסכת סי׳ ז׳ שהאריך מאד בענין הקוצין ולקח לו דרך לעצמו עש״ב : (לג) ויש מי שאומר כו׳ · עח״מ וב״ש וע׳ בס׳ ג״פ ס״ק פ״ב מסקנתו לדינא בזה · ועיין בתשובת חתם התדשות סי׳ נ״ג תשובת גדול אחד על אודות הגט שנשלח מק״ק פראג וכתוב בו בנפשכי חסר יו״ד ראשונה כמנהג ק״ק נאג מקום הכתיבה · ופתב דלכאורה היה לנו לכתוב מלא כמנהג מדינתינו מקום הנתינה שהוא העיקר כנראה מדברי הב״י קכ״ה בישוב דברי תשובת הרא״ש וכ״פ בש״ע שצריך שיהא הגט נקרא במקום הנתינה אך אם נדקדק בזה יפה עשו א כשנדקדק תחלה בדברי ב״י כו׳ ואני אומר דלק״מ דודאי בשינוי השמות צריך תמיד לכתוב עיקר השם שבמקום הנתינה והשני בטפל בלשון דמתקרי כו׳ אבל לענין קריאת הגט צריך שיהא נכתב שיהא נקרא בב׳ המקומות מקום שיצא ומקום שהלך וכן מצאתי בתשובת מהרש״ך סי׳ ח׳ ובנדון דהרא״ש מיירי שהיה נכתב באופן שהיה נקרא במקום הנתינה שהיו כותין גו״ן פשוטה קצרה כמו ז׳ ור׳ בגג קטנה ובמקום הכתיבה לא היה נקרא ופסלו וכתב הטעם שצריך שיהא נקרא מ״מ במקום הכתיבה ומכ״ש שצריך שיהא נקרא היטב במקום הנתינה ומביא ראיה שחששו חז״ל לכתוב שמי השמות דהיינו גם שם שבמקום הכתיבה משום לעז שלא יאמרו בני מקום הכתיבה שאין זה המגרש מכ״ש שצריך שיהא נקרא הגט לבני אותו מקום הכתיבה וידעו שנתגרשה ובתשובת הרמב״ן היה הדבר בהיפך שלא היה נקרא במקום הנתינה ופסלו ג״כ ובהכי כ״ע מודים ובין השמות מי הוא העיקר בודאי שם הנתינה עיקר והידך טפל ומ״מ צריך לכתוב שניהם · ולפ״ז מ״ש בש״ע סי״ח ויש מי שאומר שאף במקום כתיבתו כו׳ לא יפה כתב בשם י״א דלע״ד כ״ע ס״ל הכי דצריך שיהא נקרא בשני המקומות · ומזה בכ״ד מאחר דחיישי׳ לתרוייהו יפה עשו שכתבו בנפשכי חסר דא״כ נקרא שפיר בב׳ המקומות שהרי אף במקום הנהוג לכתוב מלא אם כתב חסר כשר (וכמ״ש בסי׳ קכ״ו סל״ז בהגה) משא״כ כשהוא מלא אינו נשמע שפיר לבני מקום הכתיבה עכ״ד ע״ש · ועבה״ט בסימן קכ״ט סק״א : (לד) דהיינו שימשוך · עבה״ט סוס״ק ל״ב מ״ש רק אם מקצת הגט השיטין להיות מעורות א״צ לכתוב גט אחר כלל אפי׳ בלא עיגון (ע׳ בתשובת ב״ח החדשות סי׳ ל״ב) · ועיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ קי״ג על דבר הגט שהיו בו שני שיטין שאינן מעורות וכתב להשואל כיון שהזכיר מעלתו שהוא חשש עיגון ושלגע עתה נודע מקומו כבר מבואר בסי׳ קכ״ה סי״ח בהגה שהוא כשר עכ״ל מבואר מדבריו דאפילו רק מקצת שיטין אינן מעו לא

באר היטב

גופה אינו נוגע מש״ה מכשיר כאן · אבל כשהי בעצם נוגע פסול ואין להכשיר בלא עיגון עיין ב״ש : (ל) בלבול · עד שאפשר שיקרא ממנו ענין אחר זה פסול כנ״ל ואינו בעל הואיל ונקרא ענין גירושין ויש משמעות גירושין אבל אם מחמת העיקום נשתנה הענין ואין בו משמעות גירושין כלל הרי אינו גט כלל · הרמב״ם : (לא) הגלדים · ואגודה נב תינוק היודע האותיות ואינו יודע לצרף התיבות · ותוספות פרק המגרש כתבו היודע לקרות אותה התיבה : (לב) שימשוך וכו׳ · ב״ח כימן זה וסימן ק״ל ס״ה ה כאיות ברורות שבזמן חכמי התלמוד אינן מעורין ד נוהגין בכל שאר מלכיות אינן כותבין כלל מע לכן אפילו שלא במקום עיגון אם טעה וכתב שי שאינן מעורין א״צ לכתוב גט אחר כלל ונותן גם ה לאשה לכתחלה ע״ש וכ״כ כנה״ג דף קמ״ג ע״ב פי וב״ש כתב דלדידן דאין כותבין ע״ג דבר שיוכל לפ צריך לערות כדי שלא אתי לזייף בין שיטה לש ע״ש · כתב בסדר הגט יעקים הנו״ן של פיטורין ת לימין כדי שיוכל להאריך הלמ״ד של ישראל למ

או כ' שבשיטה עליונה עד שיטה שלמטה ממנה (לה) או ראש למד שבתחתונה לשורה של מעלה ממנה (לו) ואם לא עירה י"א שהוא פסול ולי נראה (לז) דבמקום עגון אין להחמיר ויזהר שלא ימשוך ראש אות שלמטה לתוך חלל אות שלמעלה או להפך (הר"ן פ"ב דגיטין בשי"א) ואם עשה כך ונשתנה צורת האות כגון שמשך ראש למד (לג) (לח) לחלל ד' שאז נראה כה"א פסול (סברת הרב דוקא בכי האי גוונא וכן משמע בהגהה סמ"ק): **יט** [ה]גט שמחק בו אות או תיבה או שתלה בין השיטין אם מטופס הגט הרי זה כשר ואם מן התורף אינו [*]גט ואם חזר ופירש בסוף הגט שאות פלונית תלויה או על המחק אפילו מתורף הגט כשר כשאר שטרות [ו]והקיום יכתבנו קודם כדת משה וישראל [ז]ועכשיו נהגו להחמיר שלא לקיים מחק (לד) בגט: **כ** [ח]גט (לט) שנמצא (לה) קרוע שתי וערב שהוא קרע של ב"ד הרי זה גט בטל כשאר שטרות אבל אם נתקרע ואינו קרע של ב"ד כישר נמוק או שהרקיב או שנעשה כבברה כשר נמחוק או שנטשטש [*]ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות כשר (מ) ואם לאו אינו גט: **כא** [ט]בד"א כשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעידי חתימה ואין שם עידי מסירה אבל אם יש עדים שנמסר לה הגט בפניהם והיה כשר הרי זה כשר אע"פ שהיה תורף הגט על המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי וערב כשניתן לה בפניהם [י]ויש מי שפוסל בקרוע שתי וערב (וה"ה כשנטשטש עד שאינן יכולין לקרותו) (כ"ב [כ]הה"מ): **כב** [ל]יש מי שכתב שיש להקפיד מלכתוב

לדעת תשובת הרא"ש שהביא הטור ה טור בשם הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה שזה מבואר בתוספתא ובירושלמי שם [*]פי' ופסול מדאורייתא וכ"כ התוס' גיטין דף פ"ד ע"ב ו כ"כ ר' ירוחם בנ"כ משום דהוא במקום שריך וקיים וכ"כ רב גאון והרשב"א ז שם בתוס' וכ"כ ה"ה שם והר"ן ח שם ברמב"ם וכתב ה"ה שהוא מהתוספתא בסוף המסכת [*]פי' רישומו ט שם ו: ס וכתב ה"ה משום דבגיטין לא בעינן כתב שאינו יכול להזדייף כל שיש עדי מסירה כ"א ומה שנזכר בהתוספתא לקיים המתקיים הוא באין עדי מסירה לפנינו י ה"ה שם בשם הרשב"א כ לכ"ע משום דלאו כתב הוא ואין האשה מתגרשת אלא בכתב שזה מבואר בדברי רבינו וכו' ל מרדכי בפ"ק דגיטין בהג"ה בשם ר"ש מאלנ"ן וכתב הב"י ומ"מ לא תשמע לי דאיפסל בהכי וכו' ועיין בדברי הרמב"ם פ"ד שכתב תקן הגט וכו' שזה כתב שהוא הרי הוא אומר כתובה בעט ברזל כלומר שהוא חפרו וכו' נראה מדבריו שאפי' לכתחלה מותר שהרי הוא כתב האמור בנביאים וזכרתי שבשנת שע"ז בהיות הרב חסיד ר' יאשוקי ז"ל בק"ק ווילנא צוה לכתוב בקולמוס של קנה ולא עלתה לו ולא ראיתי נוהגין למנוע מלכתוב בקולמוס של

באר היטב

לא תגע בגו"ן פשוטה ותהיה גם כן אותה שיטה עורה ע"ש · וכתב הד"מ ומזה יש לדקדק שכל השיטות היו מעורות וכן נוהגין · ואני אומר דיש לדחות ראיות של הב"ח דאפשר לומר נמי בזמן חכמי תלמוד היה מעורות · דהיינו מקצת הגט היו מעורות לא כל שיטה ושיטה כלדידן · א"כ לפ"ז אינו ראיה הך דשייר מקצת הגט וכו' מה שהביא הב"ח ע"ש · לאו כל שורה ושורה היו צריכין להיות מעורה רק קצת הגט ממילא לא איכפת לן אם אין שיטה שבסוף הראשון מעורה עם השיטה שבראש דף השני אחר שבשאר שיטין היו מעורות · והראיה מה שהביא דף כ' ע"ב צ"ל דמעורה ע"ש · ג"כ אינו ראיה לפ"ז · צ"ל דהרבנן משני צ"ל דמעורה ר"ל שכלן השיטין היו עורין · ומדוייק שם ליטנא דמקשן שהקשה ותיפוק ה דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים וי' ויש לדקדק מה שנים ושלשה הא הגט בעי י"ב טין · וי"ב ספרים הנ"ל · אלא ודאי דצריך להיות צורה במקצת הגט · מש"ה הקשה רק דהוי שנים או שה · והשיב התרצן צ"ל דמעורה ר"ל דכולה מעורה ן והו"ק · ובזה יתיישב דברי כנה"ג דף קמ"ג ע"ב כן בפילין ומבוטלין ע"ש · א"כ לפ"ז י"ל אם לא ה כלל י"א דפסול אם לא במקום עיגון · רק אם לא סגט השיטין היו מעורות ומקצת השיטין לא היו מעורות א"צ לכתוב גט אחר כלל אפילו בלא עיגון :) לחלל ד' · דאז נשתנה האות ונעשה ה"א · וה"ה בשאר אותיות אם נשתנו · אלא בדלי"ת משתנה תנה · ח"מ ב"ש : (לד) בגט · נ"יהו במקום עיגון או בדיעבד כשר אפילו אינו מקויים כיון דאיכא עדי ירה · ועיין ב"י איזה נקרא תורף · וזמן נקרא ג"כ תורף · ב"ש : (לה) קרוע · עיין בתשובה מ"ב סימן כ"ג

פתחי תשובה

לא כשר רק במקום עיגון · ועיין בתשו' שיבת ציון סי' נ"ה שהאריך הרבה בענין זה ומסקנתו לדינא שבאם אפשר להשיג מהבעל גט אחר אפילו אם רק שני שיטין אינן מעורות וה בזה ואפי' אם נמשך נו"ן או כ"ף משורה שלמעלה עד סמוך לשורה שלמטה סימנה רק שלא נמשך ג"כ ראש הלמ"ד משורה שלמטה עד סמוך לשורה שלמעלה יש לנו לחוש לדעת המחמירין ויש לב"ד להתאמץ ולרצות את הבעל שיתן גט אחר כשר בלי שום פקפוק אך אם הבעל יתעקש ואינו רוצה ליתן בלתי רצוי כסף או אפי' אם הגט אינו מעורה כלל כדאי הם הב"ה והלבוש ושאר פוסקים אחרונים המקילין כו' ולכך יש להקל בשעת הדחק אף שאינו מקום עיגון כלל ע"ש: (לה) או ראש למ"ד · כ' הט"ז ס"ק כ"א דט"ס הוא וצריך למחוק תיבת או וצ"ל וראש הלמ"ד כי תרתי בעינן ע"ש ועיין בת' שיבת ציון שם מ"ש בזה : (לו) ואם לא עירה י"א שהוא פסול · עמ"ש בזה בס' מרכבת המשנה פ"ד מה"ג הלכה י"ד · ואין דבריו נוחים אצלי בזה : (לז) דבמקום עיגון · עיין בתשובת אא"ז פמ"א ח"ג ס"ס מ"ז : (לח) לחלל ד' · עבה"ט מ"ש וה"ה בשאר אותיות אם נשתנו ועיין בס' קרבן נתנאל פ"ב דגיטין אות מ"ח שכתב דהרמ"א דוקא נקט לחלל ד' אבל לחלל שאר האותיות לא פסול בדיעבד ודלא כב"ש ע"ש ועיין במג"א סימן ל"ב סק"מ ועי' בתשו' מהרי"מ מבריסק סי' ח' : (לט) שנמצא קרוע · כל סעיף זה וסעיף שאחריו עיין היטב בס' ג"פ מבואר בו כמה חדושי דינים וע' עוד בפר"ה ובס' ב"מ מזה : (מ) ואם לאו אינו גט · עי' בתשו' הרדב"ז ח"א סי' קפ"ה :

הגט בקולמוס של כנף אלא בשל (לו) קנה (ועיין לעיל סי' זה סעיף ד'): כג אם רקם או ארג או עשה במעשה מחט אותיות הגט ^פ^ריא דלאו כתב הוא:

קכו נוסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו · ובו נ' סעיפים:

א ^א^כותבין הגט בכל כתב ובכל לשון בין שהוא כתב העובדי כוכבים בי שהוא כתב ישראל כגון פרובינצאל ^ב^וכיוצא בו ^ג^אבל אם היה מקצת (א) הגג כתוב (א) בלשון אחד ומקצתו בלשון אחר פסול: הגה ויש מכשירין (הרא"ש) וג"ל דאפילו למאן דפוסל מודה דמקצתו לשון הקודש ומקצתו לשון ארמי כשר דשניהם נהגו בשי והיו קרובים בלשון וכלשון אחד דמיא ולכן נוהגין עכשיו לכתוב בגט מקצת מלת לשון הקד ורובו לשון ארמית אי נמי מאחר דרובו לשון ארמית ואין בו רק מלות לשון הקודש אין ז מקצתו בלשון אחר אי נמי דדוקא בתורף הגורך קאמר אבל מה שמוסיפין בתורף (ב) הו את (ב) מותרת לכל אדם או שאר מלות אינן צריכין ואינן רק כפל דברים שנוהגין לכתחלה נראה לי לייסב המנהג: ^ד^ונהגו לכותבו בלשון ארמית ^•^ובכתב אשורי: הגה ו להכשיר בכתב (ג) אחר (ג) רק במקום עיגון ושעת הדחק כגון שהובא ממרחקים ואין שייר מלויות (תשובת הרא"ש כ' מ"ה) וע"ל סי' קכ"ה סעיף ס"ו: ב ^ה^בשלישי ברביעי בחמי מלאים (ד) יו"ד בשני בששי חסרים: ג ^ו^יום ראשון יכתוב (ד) באחד (ה) בשבה ד (ו) ^ז^ביום ראש חדש יכתוב ביום אחד לירח פלוני: הגה וי"א דכותבין בא לירח (מרדכי ^ח^פרק המגרש) ומכח זה יש נמנעים לתת גט בר"ח (כך כתוב בסדר גיט

נף מ וכן פירוש בערוך וכן כתב ר' ירוחם בחלק ב' והעיטור במאמר ז' וכשם ר"ח שזה פי' פ"ש בברייתא אבל לא בכתב שעל גב כפה וכו' גיטין דף כ' ע"א
א ממשנה גט שכתבו עברית ועדיו יונית גיטין דף פ"ז ע"ב ומבואר שם דף י"ט ע"ב דבכל כתב ולשון כותבין ב בית יוסף והוא כתב שכדו סדיוטות מלבן כינן שנהגו לכתוב בו כתבים ושטרות ג הרמב"ם בפ"ד מה"ג מהתוספתא וכמ"ש ה"ה שם ד טור *תה"ד סימן ר"ל ה טור וכ"כ הסמ"ק והרא"ש בסדר כתיבת הגט ושאר פוסקים ו כל בו ז טור בשם ר' פרץ וכ"כ ש"פ כדכתיב בספר תגי ביום א' לנו
ח וכ"כ המחבר בסעיף ה' וכדכתיב בחומש הפקודים באחד לחדש

פתחי תשובה

(א) בלשון אחד כו' · עבה"ט בשם ה"מ דבשני כתבים אין קפידא ועיין בזה בג"פ סק"ו ובס' שעה"מ פ"ד מה"ג דין ח'.; (ב) הרי את מותרת · עבה"ט ועמ"ש לקמן סמ"א ס"ק מ"ג מענין זה: (ג) רק במקום עיגון · כ' בס' ג"פ סק"י יש לחקור אם לא נמצא מי שיודע לכתוב אשורי כתיקונו אלא כתב אשורי משובש כגון כתב הנקרא אצל ספרדים משקייט שהוא דומה לאשורי ויש מי שיודע לכתוב כתב פרובינצאל (הוא מה שקורין כתב רש"י · כ"כ הוא ז"ל סק"ד) יפה מאד והוא שעת הדחק ומקום עיגון כגון ש"מ שרוצה לגרש שלא תזקק אשתו ליבם קטן או שרוצה לפרש במדה"י בשי מינייהו עדיף לכתיב גיטא ודבר זה הוא פלוגתא דרבוותא כפי מה שהביא מרן הב"י דלסברת יש מגמגמים טפי עדיף כתב משקייט שדומה לאשורי ולסברת מרן טפי עדיף כתב פרובינצאל דכתב בפני עצמו הוא ולא גרע מכתב הכותים משא"כ כתב משקייט דכיון שהוא כתב אשורי צריך לכותב כתיקון ממש ואפילו קוצו של יו"ד מעכב · והכי מסתבר כדברי מרן משום דבכתב משקייט כיון שאין האותיות כתיקונם שמא יקרא הקורא ה' במקום כ"ף או איפכא וכן בשאר אותיות תדמה אות לאות ונמצא הענין משתנה משא"כ בכתב פרובינצאל אמנם אם הוא כתב אשורי ממש ואין האותיות דומות זו לזו אע"פ שאינו מיושר ויפה כאשורית שכותבין בס"ת אפ"ה עדיף טפי מכתב פרובינצאל עכ"ל: (ד) באחד בשבת · עב"ש שכ' ולא יכתוב לשבת כי אז יש לטעות כו' וכ' בס' ג"פ ולפ"ז אם כתב הגט ביום ד' בשבוע וכתוב בגט בד' לשבת בלמ"ד דמשמעו דמשבת מתחיל המנין וביינו שנכתב ביום ג' אלא שהוא ד' למנין שבת שעבר א"כ הוי גט מוקדם ופסול כמ"ש סי' קכ"ז ס"ב ומיהו נראה דיש להכשיר בדיעבד בכה"ג ורא' לדבר ממ"ש מרן סעיף כ"א אם כתב בד' עשרים יום כו' ה"י יש לתלות כאן דטעה דחשב דפירוש לשבת הוי כמו בשבת ואפי' הריב"ש דפליג בההיא ירא' דמכשיר בכה"ג עכ"ל · ומ"ש הב"ש ולשון ירח ע"ש גרס ירחים · הוא מדברי הלבוש · וכ' בס' ג"פ ויראה שאם כתב לחדש ולא נקיט לישנא דירח יש להכשיר בדיעבד · וכ' עוד בשם הרשד"ם סי' מ"ו בגט א' שכתוב בו במקום באחד

באר היטב

כ"ג אפילו אם קרוע לתוך האות והוא מתורף כ לכ"ע ליתן לה הגט לכתחלה כשאינו קרוע שתי וער והיינו כשהאות אינו משתנה ומ"מ למעשה אין לג שלא במקום הדחק אם נקרע תוך האות · ועיין ב ח"מ סימן כ"ב ס"ק ז' מש"ש · ופר"ח כאן חולק ע"ש · ועיין תשובת מהר"א ששון סימן למ"ד וי כנה"ג: (לו) קנה · ואין נוהגין כן · והרוצה להח אין שומעין לו דלא אתי לאוניא לעז על ג הראשונים · אבל בקולמוס של ברזל יש להקפיד לעיל סעיף ד':
(א) הגט · אבל בחתימות העדים אין קפידא · כל אחד כותב בלשון אחר דכל חתימה ענין בפ עצמו מיהו חתימה של אותו עד צ"ל בחד לשון · וב כתב שני מיני כתבים נמי יש קפידא · ובה"מ כ שני כתבים אין קפידא: (ב) מותרת וכו' · כ הא"מ אינו תורף רק הוספה הוא · אבל בש"ס כ הא"מ תורף · ב"ש: (ג) אחר · ובכ"ש דאין לה בלשון אחר כי מי יוכל לסדר הגט בלשון אח ולכתחלה כותבין בכתב ס"ת · ומה שמיקל ב עיגון כתבתי בסימן הקודם · בדיעבד שכבר ני גם כן כשר דהוי כמו עיגון · רק היכא שנכתב ל ניתן עדיין · ואינו במקום פיגון יש להחמיר: (ד) י ובדיעבד אין לפסול אם כתב החסר מלא · או לה וכן הוא בסמוך ס"ד אם כתב שלשה או שמנה כשר אפילו לא ניתן עדיין אלא נכתב כשר · (ה) בשבת · ולא יכתוב לשבת ואל ירח לירח · עיין אחרונים: (ו) ביום ר"ח · יכתוב ביו לירח פלוני כנ"ל · ובעת הצורך נותנים גט ב וכותבים

שני יכתוב בשני ימים בשלשה בארבעה כלם לשון זכר (ה) בה"א (ז) לבסוף
באחד ועשרים בשנים ועשרים בשלשה ועשרים וכן כלם: הגה (ו) ויכתוב
ימים עד י' בשני ימים בשלשה ימים כו' (ב"ש ג) ומכאן ואילך יכתוב יום אחד עשר
יום שנים עשר (י) יום כו' (מרדכי פ' המגרש) כתב ימים לא מיפסל בדיעבד אם כבר ניתן
שכן בשעת הדחק (ב"י) כתב שלשה או שמנה מלא (יא) בוי"ו (בסדר ר"י מינץ) או שלא כתב
רק (יב) שני (בסדר גיטין) או שכתב ראשי תיבות כגון שהיה לו לכתוב שנים עשר
וכתב י"ב (בשם הרב מסרוני) (יג) (ח) כשר: ה' בחשבון השנים יכתוב לשון
ה בשנת חמשת אלפים ואחת לבריאת עולם שתים שליש ארבע כלם בלא ה"א
וף וכן אחת (יד) עשרה שתים עשרה עד עשרים ומשם ואילך עשרים ואחת
ים ושתים עשרים ושלש המנין המועט לשון נקבה (ט) וכן לעולם: הגה ויכתוב
ם מנין המרובה קודם אבל בימים יכתוב מנין המועט קודם (כן משמע בטור וכן הוא
ריס) אחד ועשרים שנים ועשרים וכו' (י) ואם כתב מנין המרובה קודם או להפך שכתב בשנים
המועט קודם כשר (ב"י) כתב לשון זכר במקום לשון נקבה כגון שהיה לו לכתוב חמש
חמשה (טו) כשר (בשם מהרי"ל): ו [כ] אם יכתוב גט ביום ראשון של חדש אייר

ט שם ושם י שם
ושם כ שם ושם

באר היטב

נים ביום אחד לירח פלוני כ"כ הב"ח · ובנ"ש
נ"ו הכריע לכתוב באחד לירח פלוני: (ז) לבסוף ·
ך ימים ימימה ר"ל במקום ימים כותבים בה"א ·
גה אין חילוק בין זכר לנקיבה בה"א לבסוף ·
החילוק בניקוד ובקריאה · לזכר הנו"ן בקמץ ·
ה בסגו"ל · עיין ב"ש: (ח) ימים · ואם כתב יום
יפסל בדיעבד כמו אם כתב ימים במקום יום
אה"ז ח"מ: (ט) יום · המנין מועט · בלשון זכר
ולא אחת · ומנין מרובה בלשון נקבה וכותבים
ילא ימים וכן מצינו במקרא עשתי עשר יום ·
(י) יום · וכן כותבים עד עשרים כגון י"ט יום ·
מעשרים ואילך כתב הב"י שראה גיטין שנכתב
· ובתשובת מהרי"ו משמע שכותבים יום וכ"פ
והש"ג עיין ב"ש: (יא) בוי"ו · ה"ה אם כתב
שישי מלא הואיל ואין הענין משתנה במלא וחסר ·
(יב) שני · נראה דקאי גם כן על בשני בשבת
כתב שני בשבת שני ימים לירח וכו' כשר · ח"מ:
כשר · משמע אפילו אינו שעת הדחק ולא ניתן
ובלבוש כתב אף בזה אינו כשר אלא בשעת
או אם כבר ניתן הגט: (יד) עשרה · בשנים
להיפך מימים · דכותב המנין המועט בלשון נקבה
המרובה בלשון זכר · ומעשרים ואילך כותבין
רובה קודם · ובימים לעולם מנין מועט קודים ·
עיין בתשובת אמונת שמואל: (טו) כשר · משמע
לא ניתן ואינו שעת הדחק · ואם כתב במקום
חת או להיפך יש להסתפק אם גם כן כשר ·

פתחי תשובה

בשבת בראשון בשבת והשיב דכשר בשעת הדחק ט' ע"ש:
(ה) בה"א לבסוף · עבה"ט מ"ש ובשמנה אין חילוק כו' לזכר הנו"ן
בקמץ כו' והוא מדברי הלבוש · והב"ש השיג ע"ז מדברי
התוס' יו"ט פ"ה דטהרות בענין תיבת שוטה ומדברי הד"מ בסי'
קכ"ט בענין מכונה ע"ש ועיין בס' נשמת אדם סוף הלכות
פסח בשם מדקדק אחד שדחה ראייתו דזה דוקא בשאר דברים
אבל במספר כו' ודברי הלבוש נכונים ע"ש: (ו) ויכתוב ימים ·
עבה"ט דאם כ' יום לא מיפסל בדיעבד · ועי' בשו"ת שבס'
גבורות אנשים בענין אם חסר לגמרי מלת ימים רק כתוב בב'
לירח פלוני ודעת הגאון מהר"ר יושע ז"ל דפשיטא דכשר דברוב
המקומות כתיב בא' לחדש בעשור לחודש בעשרים לחודש וכיוצא
בזה אך מדברי אא"ז הגאון מהר"ש כ"ץ ז"ל בתשובתו שם נראה
שחוכך בזה דכיון שכתוב בגט ברביעי בשבת בשלשה לירח פ' איכא
למטעי שלשה שבתות לירח ע"ש · ומשמע דמחמשה ואילך גם
הוא ז"ל מודה · ועמ"ש לקמן סק"א ס"ק כ"ט: (ז) וכתב י"ב ·
כ' בס' ג"פ ס"ק כ"א ויראה דהיינו דכתב נקודות על אותיות
י"ב כו' ע"ש · וכ' עוד בס"ק ע"ג ויש להסתפק אם דוקא
כה"ג י"ב לחודש וכיוצא דרגילי אינשי לכתוב או לומר כה"ג אבל
אם כתב הגט בי"ז לחדש וכתב ביום ט"ו לחדש לא · ודעתי
נוטה דגם בזה יש להכשיר דלפעמים רגילין לכתוב כה"ג
בשטרות ואגרות שלומים · גם במספר השנים רגילים לכתוב
פסוקים הרומזים למספר השנה כגון שנה זאת תל"ז כותבין שנת
תזל כטל ועושין ב' נקודות על תיבת תזל וכיוצא בו כותבין
בכל שנה ושנה אם אירע שנכתב בגט כיוצא בזה דעתי נוטה
דכשר עכ"ד: (ח) כשר · עבה"ט ועיין בס' ג"פ ס"ק ע"ג שכ'
ג"כ דמסתברא מסיות טוב אין מכשירין לתתו לכתחלה וצריך
לכתוב אחר כיון דלא נהגו לכתוב בגיטין ר"ת וגמטריאות אך
אם יש קצת דוחק דאין יכולין לכתוב גט אחר נותנים אותו
לכתחלה וכ' עוד שם ויראה דכי היכא דלענין תיבת הזמן
מכשירין אם כתב י"ב במקום שנים עשר ה"ה לענין התנאי בגט
אם אמר לה ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש דהוי תנאה שפיר מה שאמר י"ב במקום שנים עשר והלא
מתשובת הר"ש הלוי אה"ע סי' ה' שדבריו תמוהים ע"ש: (ט) וכן לעולם · עיין בפר"ת לעיל ס"ב עמ"ש הש"ע שם
מלא יו"ד כתב ויש טועין וכותבים גם חמישים בב' יודי"ן וליתא שאין ראוי לכתבו אלא באחת וכן כתוב בתורה עכ"ל
"ב בס' ב"מ שם · ועיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' פ"ז שכ' דתיבת שמונים יש לכתוב חסר דבמסורה כתוב
שבמקרא חסרים וכבר כתב הרמ"א בסי' קכ"ט סל"א שדבר הנמצא בכתוב לפעמים חסר ולפעמים מלא הולכים אחר
"ש · ופשוט דאם כתב שמונים מלא כשר וכמו בשמנה לעיל ס"ד בהגה וכ"כ בס' ישועות יעקב ס"ס קנ"ד: (י) ואם
ין המרובה · עבה"ט ס"ק ע"ו מ"ש ואם כתב במקום אחד עשר עשרה וא' נ"ע אם יש קפידא · ועיין בס' ג"פ שכ'
דיומא דף כ"ט יראה דאין לחלק דלעולם אין קפידא ע"ש · ועיין בס' תו"ג שכ' ג"כ דנראה דבזמן אין שום

טעות

יכתוב ביום (יא) שלשים לחדש ניסן שהוא ראש חדש (טז) אייר וכן בכל ר... חדשים שהם ב׳ ימים וביום ב׳ של ר״ח יכתוב באחד (יז) לירח פלוני כי חו... מיום השני: הגה וי״א שאין ליתן גט בשום (יח) ראש חדש (סדר הגיטין בשם סמ״ק ומ... פ׳ המגרש והגהות מיימוני וכל בו) וטוב לחוש לזה אם לא במקום שיש חשש לע...

ז ^ס^אם השנה מעוברת יכתוב באדר ראשון לירח (יט) אדר ראשון ובשני י... לירח אדר השני (ואם כתב באדר הראשון אדר סתם (כ) כשר אבל אם כתב בשני ... הגט פסול (ב״י בשם הרא״ש ^ו^והר״ן) ומלת ראשון יכתוב מלא וי״ו (מ״כ בתיקון) (יב... מלא אייר בשני (כא) יודי״ן (הכל בסדר) ואם כ׳ (יג) בחד (כב) יו״ד פסול אם לא בשעת ... (ת״ה סי׳ רל״ב) ויש נמנעין ליתן גט באייר אך במקום הדחק נותנין וכותבין בב׳ יודי״... מלא יו״ד (גם זה בסדר גיטין) תמוז מלא וי״ו · אלול מלא וי״ו · תשרי בחד יו״ד · נ... חד וי״ו · (דברי הרב) · כסלו חסר יו״ד (ת״ה ^ס^סימן רל״ג) ועיין לקמן סעיף כ״ג ו...

ח ^ע^יש נוסחי גיטין שכתוב בהם איך אנא (כג) פלוני בן פלוני (יד) ואינו ... (טו) ויש ליזהר מלכתוב תיבת איך וכן יש נוסחאות שכתוב בהם (טז) ולאו...

ל בשם מהרי״ף וסיים שם בלא בכנים ראשו בשום נדנוד ספק דחומרא יתירה היא מ שם ושם ב מגרייתא דנדרים דף ס״ג ע״א וכר״י וכן פסק שם הרא״ש והר״ן ^ם^ כדכתיב ברים נחמיה ע שם בשם אביו הרא״ש וכתב הב״י שהעיד הרמב״ן שראה נוסח׳ ישנה של הרי״ף מוגהת מכתב ידו ואין כתיב בה אלא אנא פב״פ וכל שום דאית לי דממתא פלוני וכן בשם שלה ותמה הב״י מהא דאמרינן אתקין רבא בגיטין איך פלוני וכו׳ גיטין דף פ״ס ע״ב

פתחי תשובה

טעות פוסל כל שהזמן מוכח מתוך הגט שאינו לא מוקדם ולא מאוחר ורא׳ מסעיף כ״א ע״ש: (יא) שלשים לחדש ניסן · כ׳ בס׳ ג״פ ויראה דיכתוב לירח ניסן וכדלעיל ס״ד ע״ש · משמע קצת דמה שמסיים שהוא ראש חדש אייר לא ישנה לכתוב ראש ירח כיון שנקרא כן בלשון העולם ועח״מ ס״ק י״ח: (יב) ניסן כו׳ · עיין בס׳ ג״פ שכ׳ דאם לא כתבו בגט שמות החדשים אשר עלו מבבל אלא כתבו לירח הא׳ לירח הב׳ דכשר גמור הוא כיון דמנין זה כתוב בתורה והכל יודעים דמניסן מנינן לחדשים כו׳ ע״ש · וכ׳ עוד דאם נכתב בגט לירח מנחם במקום לירח אב נ״ל דכשר בדיעבד כיון דסדבר מפורסם וידוע דחודש אב קרו לי׳ הדש מנחם וכן הדין במרחשון אם כתב חשון כשר בדיעבד · ועי׳ בה״ע ס״ק כ״ב דמרחשון חד תיבה וכ׳ בס׳ ג״פ שם ואם פסק שם מרחשון מר תיבה אחת וחשון תיבה אחרת צ״ע אם יש להכשיר ואח״ל כשר אם כתבו בשני שיטין יש להסתפק אם יהיה כשר ועי׳ סימן קכ״ט סל״ב ול״ג: (יג) בחד יו״ד פסול · כ׳ בס׳ תו״ג קשה לי דמ״ש מהא דמבואר בכ״ש סק״ל דאם נחסר שי״ן של שמי או ר׳ של רביעי דכשר וה״נ ודאי דלא אפשר לבא לידי טעות ואפשר שפסלוהו כדי שלא ילמדו מגט זה לכתוב תמיד שלא כדין וכן משמע בתס״ד ע״ש: (יד) ואינו מגון · עח״מ וב״ש ועיין בס׳ ג״פ שהביא דברי הרדב״ז סי׳ רכ״ב דנשאל בגט שכתוב בלשון עדים בפנינו פלוני פטר ותריך ית פלונית וכך אמר לה אנא פ׳ כו׳ כלשון הגט ותתימי סהדי ויהבי׳ ניהלה אי מתגרשת בהאי גיטא או לא או כגון שכתב אנא פ׳ פטרית ית פ׳ כו׳ וכל הגט כתוב שלא לנוכח בלשון הודאה לפני עדים שעשה כך וכך ותתימי סהדי ויהבי׳ ניהלה אי הוי גט או לא · והשיב כאורך ומבואר מדבריו דגט הכתוב בלשון עדים או בלשון הודאה שלא לנוכח דלא הוי גיטא · והוא ז״ל כ׳ עליו דלא על אפי שוין בזה שכ׳ שלא לנוכח כו׳ (ע׳ בח״מ סי׳ קנ״א ס״ג) והביא דעת כמה גדולים בתשובותיהם להכשיר ע״ש: (טו) ויש ליזהר · כ׳ בס׳ ג״פ יראה דהיינו בעיר חדשה אבל מקומות שנהגו לכתוב איך אין לשנות כו׳: (טז) ולאתריכון · עח״מ ועיין בס׳ ג״פ שכ׳ דמזה יש ללמוד כשכותב הבעל גט לשלוח לאשתו לעיר אחרת שאין כותבין העומדת ... בסי׳ קכ״ט ס״ב אין לכתוב בוכל שום דאית ליכי ולאתהתיכי היכא ולאתריכי כיון דלא נזכר מקום האשה וכ׳ ... דאם לא כ׳ שם מקומו לא יכתוב ולאתרי וכן נראה מתשובת רלב״ח ד׳ ר״א (ע׳ בתשובת חיים שאל ח״א סי׳ ... כתמשם בגט ע״י שליח שטעה הסופר וכ׳ תיבת ולאתריכי והעלה הרב מהר״י זיין בתשובה כ״י שלכה למעשה להכש... פמו הרבנים ע״ש וה״ה בגט בני האנוסים דאין לאהי שמגרש בם דיהדות אלא שם דגיות דכתב הריב״ל ח״ג סי׳ ... ג׳ גיטין א׳ בשם אביו דגיות וא׳ בשם שמגרש לבד ומכן כתב בתשובה דף ס״ה דיכתוב שם שמגרש לבד וגרווז ... יכם

באר היטב

ח״מ · ואם כתב במקום אחד עשר · עשרה ו... אם יש קפידא · לבוש ב״ש: (טז) אייר · ואם נ... ר״ח אייר או כתב להיפך ר״ח אייר שהוא ... של ניסן כשר · תשובת הרא״ש ב״ש ח״מ: (יז) ל... פלוני · אע״ג דבסעיף ד׳ כתב המחבר שכותב... אחד לירח פלוני כתב ב״ח דחילוק יש בין ... רק יום אחד או שני ימים ע״ש ועיין ב״ש: (יח) ... אם לא במקום שיש חשש לעיגון · כתב ... א׳ דר״ח אין ליתן גט אלא במקום עיגון · ... ב׳ דר״ח אינו אלא חששא בעלמא כמו ... חודש רק יום א׳: (יט) אדר ראשון · בס׳ ... של מהר״י מינץ בסימן ל״א כתב אדר הרא... הידיעה כמו אדר השני עיין ח״מ: (כ) כ... ס״ל לרוב פוסקים וכ״כ בא״ח סימן תכ״ב י... סימן מ״ג · ואין חילוק בין אם ידע שהוא מ... אם לא ידע · וביו״ד סימן רכ״ב הביא הגה... הרמב״ם דמחלק בין אם ידע ובין אם לא יד... שם הקשה למה לא חשש כאן לדעת הרמב... פסק נ״כ אם ידע שהוא משכר ספק גט ... להקל · וב״ש כתב דוקא שם בנדרים שה... דאורייתא חשש לדעת הרמב״ם אבל כאן ליכא... לא חשש לסבירו דעת הרמב״ם וכ״כ ס״ז: (כא) ... רמז לדבר אברהם יצחק יעקב רחל: (כב) יו... בת״ה אם נודע תיכף יתן גט אחר ואם ... אלא אח״כ א״צ ליתן גט אחר · ויש מתמ... שני גיטין באייר · ד״מ בשם מהרי״ל ... מרחשון חד תיבה · כסלו חסר · ואם כתב ב... כשר · כמו שמנה וכן כולם · אחרונים: (כג ...

תיכי ויש ליזהר מלכותבם: ט (יז) פלא יכתוב (כל) ודין מלא אלא חסר
צולא יכתוב (יח) ואיגרת מלא (כה) יו"ד אלא ואגרת: י קדתיהויין
ביין (יט) שלשה יודי"ן (כו) רצופים רונהגו לכתבם (כז) בחמשה
דיתיהויין דית יצביין: הגה ויש לכתוב הכל בשיטה אחת דיתיהוויין דיתינסביין
ם כתב די בשיטה (כח) אחת והשאר בשיטה שנית (כ) יש פוסלין (מהרי"ל ומהרי"ו
א נסדרים בשמם): יא שיאריך וי"ו (כט) דתירוכין ווי"ו דשיבוקין ווי"ו שניה
שמא ידמו ליו"ד: הגה נהגו להאריך אלו הווי"ן יותר מווי"ן אחרים קלת אבל
יכו (כא) יותר מדאי (כל בו): יב תיכתוב תרוכין שבוקין חסרי יו"ד ראשונה
פיטורין מלא בב' יודי"ן: הגה וי"א דפטורין גם כן חסר יו"ד ראשונה (בסדר

ף מימרא דאביי שם ומהטעם שכתב רש"י שם והרמב"ם בפ"ד דין ו' כ' טעם אחר צ ג"ז שם וכמ"ש רש"י שם והרמב"ם שם כתב טעם אחר ק ג"ז שם ר טור בשם אביו הרא"ש בשם ר' יוסף טוב עלם וכ"כ התוס' שם בד"ה דתנכיין וכתבו שם ושם בשמו שהם
...נות ודי במקום אשר ש ג"ז במימרא דאביי שם וכדמפרש שם וכמ"ש רש"י והרמב"ם שם פי' בענין אחר ת טור וכ"כ אביו

באר היטב

...תב ואיך כשר · ח"מ ב"ש: (כד) ודין · דמשמע
...ות שמגרש ואם אין הדין נותן במגרש לא הוי
(כה) יו"ד · לפירוש רש"י לשון נג הוא · לפ"ז
...נוי פירוש המלה · ולהרמב"ם משמע לשון זונה
...אם זנית להוי גט ואם לא זנית לא להוי גט
...אי שינוי גט ופסול אפילו בשעת הדחק וכתבו
...ות דצריך לכתוב ואגרת בוי"ו דבלא וי"ו משמע
...אגרת בעלמא ולא לשם גירושין · ויקרא הדל"ת
...ן בציר"י ויכתוב בדין בתחלת השיטה כדי שיהא
...וכין עד פטורין בשיטה אחת ולא בשיטה אחרונה
...גט מהר"ם פדווא"ה ב"ש: (כו) רצופין · לפירוש
...הם עם דאי לא כתב אלא ב' יודי"ן מתקרי
...ין נשים דעלמא · אבל אם כתב ג' יודי"ן משמע
...רשאה להנשא לכל מי שתרצה · והרמב"ם כתב
...כ ב' יודי"ן משמע שהוא מדבר עם שתי נשים ·
...שאינו מגרש לע אלא לשתי אחרות · ומהאי
...ים פוסלין אם כתב דיתיהוויין בשני שיטות
...ף השימן · ויקרא הוי"ו של דיתיהויין והבי"ת של
...ן בשו"א · וחירק תחת היו"ד עם הנו"ן לבסוף ·
...ש: (כז) בחמשה יודי"ן · ובדיעבד אין להקפיד
...כתב יו"ד בין תי"ו לדל"ת וכן בין תי"ו לה"א ·
(כח) אחת · ואפילו אם כותב בשיטה אחת לא
...לת די הרבה רק מעט · לנוש · מיהו במקום
...או שכבר ניתן הגט כשר דהא ליכא שינוי
...ו הגט עיין ב"ש · בתשובת שבות יעקב ח"א
...י"א התיר בשעת הדחק אם כתב תיבת דאתי
...ין שאינו מעיקר הגט ע"ש: (כט) דתירוכין ·
...משום דאי מחזי כיו"ד משמע דקאי על נשים
...ואינו מדבר עם אשתו · ולהרמב"ם הטעם
...לו היא גרשה אותו · וי"ו של פיטורין תליא
...אם כותבים יו"ד אחר הפ"א אין חשש טעות
...ך להאריך הוי"ו · אבל אם לא כתב היו"ד

פתחי תשובה

יכתוב שם כנויו ויעלה במקום שם אביו · כשכותב וכל שום דאית לי אין לכתוב תיבת ולאכסתי כיון דלא הזכיר שם אביו בגט וכן ראיתי נוהגין פה ירושלים · ופעם א' אירע שכתבו גט לבן אנוס בשמו וכנויו ושכח הסופר וכתב ולאכסתי והכשירוהו ונתנוהו ליד האשה כיון שבטופסי הראשונים ראינו שהיו כותבין ולאתריהון דאכהתיכי אע"ג שלא הזכירו דירת אביהן עכ"ל: (יז) לא יכתוב ודין · עח"מ ועיין בס' ג"פ שכ' דנ"מ בין פי' רש"י לפירוש הרמב"ם אם אותה אשה אסורה עליו וחייב מן הדין לגרשה אם כתב ודין מלא לפרש"י הגט כשר דאפילו יפרשו דין הוא שאגרשך הכי הוא קושטא דמלתא אבל להרמב"ם הגט פסול משום דמתבטל משמעות תיבת ודן ואנן בעינן שיכתוב ודן כדי שיהא מוכיח מתוכו שבגט זה מגרש אותה ובעינן ידים מוכיחות כו' ע"ש עוד: (יח) ואיגרת · עבה"ט וכתב בס' ג"פ בשם רדב"ז הובא דבריו בתשובת הרב ר' בצלאל סי' כ"ג על גט שבא מארץ אחרת היה כתוב בו ואגירת שבוקין ולשון ואגירת הוא לשון שכירות והשיב הרדב"ז דהוא כשר במקום עיגון ואמר שהב"ד יתקנו אותו וכמ"ש הטור בשם הרא"ש ס"ס זה · ועמ"ש לעיל סי' קכ"ה ס"ק יו"ד: (יט) שלשה יודי"ן רצופין · עבה"ט מ"ש לפרש"י הטעם כו' וע' בתשובת נו"ב תניינא סי' קי"ג בדבר הגט שנשבר רגל השני מהתי"ו של דהוית באמצע ונראית כה"א וכתב דאף דיש כאן שינוי משמעות כי דהוית הוא מדבר לנוכח שהיית אשתי אבל אם כה"א הוא מדבר על אשה נסתרת שהיתה אשתו מ"מ בדיעבד או במקום עיגון כשר וכמ"ש הפר"ח ס"ק כ"ח (על ענין אחר כיוצא בו) ואף שמבואר בש"ע סי' קכ"ו סכ"ב שאם לא כתב שודי"ן היתרות דהיינו תהוויין אלא תהויין הרי זה פסול שם גרע טפי שהרי תהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא כו' הוא עיקר ההיתר ואם זה חסר בגט או שמשמעותו על נשים דעלמא לא התיר אותה בכל הגט והרי את מותרת אינו היתר נשואין רק היתר זנות שהאשה מותרת לכל אדם כמבואר בפוסקים ועיקר ההיתר הוא למהך להתנסבא ואם יש כאן משמעות על נשים דעלמא לא התיר אותה אבל דהוית אנתתי אפי' כתב דהויה וקאי על אחרת אין זה תורף הגט והרי אח"כ חוזר לדבר אליה ויתיכי ליכי די תיהוויין כו' בנפשיכי כו' וא"כ הרי התיר אותה ומה לנו אם כתב באמצע הגט דהויה ועכ"פ במקום עיגון כשר עכ"ד ע"ש: (כ) יש פוסלין · עב"ש ס"ק כ"א שכ' ...

...וס הדחק כו' ועיין בס' ג"פ דמשמע דמכשיר אפי' שלא במקום הדחק ע"ש: (כא) יותר מדאי · כ' בס' ג"פ
... בס' מגביר עיני חכמים סי' כ"ד ע"ד הגט שראש הוי"ו של וכדו היא רחבה קצת ביותר מן הראוי ונראית קצת
...ופה ומקצת תינוקות קראוה בוי"ו ומקצת בכ"ף נראה שאין לפוסלו דודאי מאחר שהוי"ו ארוכה יותר מאשר ראוי;
...צריך להיות רחב קצת יותר מאשר ראוי"ן כו' ובמקום שפשוט לן שנכתב כתיקונו אין אנו משגיחין בתינוקות כו' ואם
...' להשתדל שיתן הבעל גט אחר ודאי לא הייפו מכשירין אותו לכתחלה אבל כיון דלא אפשר דעתי נוטה להכשיר
...תשובת מהריב"ל ח"ג סי' ס"ע נשאל על גט א' שכתוב וכדו מי"ו ארוכה יותר מדאי שהיה נראה כמ"ן וכדן והכשיר
...גד אחר בגתינה או לכתחלה במקום עיגון כיון שהוא במקום הטופס כו' אך מהר"י סג"ל סי' ק"ג בגט שבא מארץ
רחוקה

גיטין למהרי"ל אובסמ"ג) (כב) וכן נוהגין ולכן צריך להאריך ג"כ וי"ו של פטורין המרדכי) ונהגו לכתוב בגט בתחלה שבוקין פטורין תרוכין ואחר כך פט"ת ואחר כך ואם שינה בזה אין עיכוב בדבר: יג בלמהך חסר יו"ד: יד גיזהר יפה ברגל ה"א של למהך שירחיקנה מגגה דוכן בכל ההי"ן צריך ליזהר אלא (כג) צריך ליזהר יותר: טו הלא יכתוב לאתנסבא (כד) אלא (ל) להה (כה) (ואם חסר יו"ד) (מרדכי) (כו) דילג ה' דלהתנסבא וכתב לתנסבא כשר (אל"ף קס"ג): טז (כז) ועל דרך זה צריך ליזהר בכל לשון ובכל כתב ש שלא יהיה בו משמע שתי עניינות: יז זלא ימחא באל"ף: הג"ה ואם כ' בה" ניתן הגט כשר (ב"י) ואם נכתב ימחי ביו"ד פסול אם לא בשעת הדחק ובמקום עיגון(בתיקון): יח חצריך שלא יהא בשיטה אחרונה לא ספר התרוכין ולא גט כו

הרא"ש שם ובסדר הגט ור' ירוחם בשם התוספות א וכ"כ הכל בו בשם הטופס שנמצא בו ר' יחיאל וכן אומר הר"פ ב גם זו במימרא דאביי שם ג גם זו שם ד טור וכ"כ הרא"ש בסדר הגט וכ"כ בסמ"ק ה גם א שם במימרא דאביי משום דמשמע לא תנסבא ו שם בשם הרמב"ם בפ"ד מה"ג ז שם בשם הר"פ ח שם וכ"כ התוס' בב"ב דקס"ב ע"א והרא"ש שם וכתבו כן בס"ת ושאר

פתחי תשובה

רחוקה וך' דלמהך היתה גגה ארוכה כפלים מרגלה והיה לה פוקן ונקראת כדלי"ת פסלו ולא רצה ליתן גט זה (עמ"ש בזה לקמן ס"ק כ"ג) גם גט אחר שהיה כתוב וכדן בנו"ן במקום וכדו פסלו יע"ש · והרשד"ם סי' כ"ח נשאל בגט שנמצאו בו ואוי"ן שקראום התינוקות נוני"ן ופסלו אפילו במקום עיגון יע"ש ולע"ד נראה דאם ואוי"ן הללו שקראום התינוקות נוני"ן היו בטופס הגט יש להכשיר במקום עיגון ובתורף יש להחמיר עד כאן לשונו · ועיין עוד בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ב סימן י"ט מנידון זה: (כב) וכן נוהגין · עיין בס' ג"פ שהאריך בזה ומביא דברי הפוסקים בתשובותיהם מערכה מול מערכה ובסוף העלה דלהספרדים הנוהגים לכתוב פיטורין בב' יודי"ן אם כתבו בספר חסר יו"ד ראשונה ועדיין לא נמסר הגט ביד האשה יש לכתוב גט אחר בב' יודי"ן אך אם השעה דחוקה כגון גט ש"מ או גט זמן שהבעל נחפז ללכת או גט שבא ממ"ה שהוא חסר יו"ד ראשונה יש להכשיר ולמוסרו ביד האשה לכתחלה ואנ"ל דאם נמסר הגט ביד האשה דאין לחוש לכתוב אחר א הבעל בפנינו · וה"ה לבני אשכנז דנהגו לכתוב פטורין חסר יו"ד ראשונה אם כתבו מלא יש לכתוב גט אחר אם אינו ואם הוא שעת הדחק או שכבר נמסר ליד האשה אין לחוש לכתוב גט אחר ע"ש ועמ"ש לקמן סמ"ע ס"ק נו"ן: ג ליזהר יותר · כ' בס' ג"פ ס"ק כ"א וז"ל והאי זהירות יותר לאו אשיעור הרחקה קאי אלא אזהירות יותר כ"כ אך בת"ה סי' ר"ל פי' שירחיקנה יותר · ונהגו להרחיק מיהו אין לפסול אם לא הרחיק יותר מדאי · וראיתי ממ"ה וטעה הסופר וכתב בתיבת למהך רי"ש במקום ך' והיה נקרא למהר והכשירוהו כיון דאין שום שינוי במשמעו ואדרב' אמר לה שתמהר להנשא לכל גבר שתרצה · ובתשובת מהר"י סג"ל סי' ק"ג גט שבא מארץ רחוקה וך' ד גגה כפלים כרגלה ונקראת כדלי"ת ופסלו · ולי נראה דיש להכשיר במקום עיגון כיון דתיבת למהך היא בטופס שינוי במשמעות הגירושין ואפי' דלג תיבת למהך יש להכשיר בדיעבד עכ"ל: (כד) אלא להתנסבא · עבה"ט שכ' וט ירחיק כו' והוא לשון רש"י בפ' המגרש דע"ה ע"ב · ומשמע דבדיעבד אם כתב לאתנסבא ולא הרחיק לא מן תנסבא ג"פ ס"ק כ"ב הביא תשובת רלב"ח דף ר"א ע"ב שכ' דאע"ג שכ' רש"י ז"ל דטעם זה הפיסול הוא משום שמא ירחי פיגוא עכ"ז אפי' שכתבו תיבה אחת אם כתבו באל"ף הגט פסול כי מ"ש שמא ירחיק כו' הוא טעם לפיסול בלא הרחק פסול וכן נראה מדברי כל הפוסקים כו' ע"ש · ומה שעמד הבה"ט על לשון הב"ש פשוט דט"ס הוא שי"ן אחת מתיבת לא וצ"ל שלא ירחיק כו': (כה) ואם חסר · כ' בס' ג"פ נראה דהיינו לכתחלה אבל אם כת אינם אין לחוש לפוסלו כי אין שום שינוי במשמעות הגירושין · ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תל"ד שכ' דא ולא כתב ואנם לא ימחא בידיכי כלל אינו מעכב ע"ש: (כו) דלג ה"א כו' · הוא מדברי תשובת הרשב"א ושם היפר כל התיבה אינו פסול שהרי כתוב בנוסח הגט והרי את מותרת לכל אדם ועיין בס' ג"פ ס"ק כ"ד וס"ק תשובת מהריב"ל ח"ג סי' ס"ט שכ' דאף להרשב"א מ"מ לא תתגרש בו לכתחלה אלא דאם כבר נתגרשה תנשא הר"ן בפ' המגרש ס"ל דצריך לכתוב להתנסבא לכל גבר דאי לא משמע שתהיה פנויה ומותרת לכל אדם ולא ואסר לכולם ולדברי הר"ן יש להחמיר שתנשא לכתחלה יע"ש · ושם בסוף ס"ק נ"ו כתב דהיינו שלא במק במקום עיגון תנשא לכתחלה ע"ש: (כז) על דרך זה כו' · כ' בס' ג"פ ונראה דה"ה דיש לדקדק וליזהר בלשון ובלשון תנאי שבעל שאומר בעת מסירת הגט שלא יהא בו משמע ב' ענינים · והרלנ"ח ח"א סי' י"ד נשאל על המסירה שהיה כתוב בשער גירש פ' על תנאי כך · וכך אמר ה"ז גיטך אם לא תראה כו' יהא גט מעכשיו כו' באופן שבמקום שהיו צריכים לכתוב ותהיי מגורשת שהוא סימן הנקבה לנוכח כתבו ותהיה שהוא סימן ה בביאורי לסג"ר אות רל"א) והעידו העדים שהבעל כלכל דבריו במשפט ואמר לה בלשון לעז לנוכח אלא שה אינם בקיאים בדקדוק וחשבו שתהיה יאמר גם לנקבה הנמצאת · ובתחלה גמגם הרב ז"ל מההיא דרלב"ח דף שהיה כתוב הנה אנחתי בכל מקום שתמצא ש' ובסוף העלה להכשיר משום דעבידי אינשי דטעו שהכי וכ" כשמפרשים דבריהם ואע"פ שכתב ידה יוצא ממקום אחר והביא דהרלב"ח שאני שהיה בגט עצמו שהקפידו בו יות

באר היטב

אז צריך להאריך ג"כ הוי"ו של פיטורין · הג" ולמהך חסר יו"ד · ובקריאה ימהר המ"ם אל בדלא אניסבא יש ליזהר שלא תהיה הבי"ת כך"ף בחד שיטה · ועיין תשובת מהר"א ששון סימן ברעות יקרא הרי"ש בפת"ח והעי"ן בשו"א בפתח · לבוש · והפר"ח כתב שהוא הכל ושמ וי"ו של וכדו צריך להאריך דלא מחזי כיו" משמע בלא כלום בלא ספר הוא מגרש · ג" למהך צריך שלא נראה כחי"ת דאז הוי לה מנחק אני בך · ימחא יקרא היו"ד בשו" בפת"ח · ח"מ בג"ה · ג"ש ב"ש: (ל) להה הטעם שמא ירחק לה מן תנסבא ומשמע לנו

אגרת שבוקין אלא כדת משה וישראל לבד ויעשה ממנה (כח) אותיות
ת כדי שלא יסיים באמצע שיטה משום דאיכא למיחש שיתתמו בחצי שיטה
ארת ט(ואין) ראוי לעשות כן ׳ואם כתב בשיטה אחרונה יותר מכדת משה
אל לא נפסל בבך : יט יאם כתב וישראל אל״ף למ״ד (לא) כאחד לא נפסל
(ודוקא בדיעבד או במקום עיגון כמו שנתבאר לעיל סימן קכ״ה סעיף י״ו) : כ לכיון
מבירין כגנון הדבר אין לפוסלו בשביל דילוג אות (לב) אחת : כא (כט) מאם
ברביעי עשרים יום לירח שבט ודילג ולא כתב בשבת וגם יום ד׳ היה

ט כן הוא בטור י טור בשם תשו׳ אביו הרא״ש כ שם ושם משום דכיון דרגילים לכתוב כן ינוקא דלא חכים ולא טפש יקרא ישראל דבגט לא בעינן כתב תמה כמו בס״ת ל שם וכ״כ בעל העיטור
מ שם בשם תשובת אביו הרא״ש

באר היטב

[...]פא וב״ש ס״ק כ״ו כתב לאתנסבא לא ירחיק
[...] נסבא וכו׳ · משמע מלשונו דכותבין בגט
[...]בא ואינו כן וצ״ע : (לא) כאחד · כמו שנתבאר
[...]סימן קכ״ה סעיף פ״ז בהג״ה ע״ש כי שם מסיים
[...]א בטופס · ויפה כתב הרב ח״מ שם מאי אם
[...] ע״ש ס״ק למ״ד ומ״ש שם הרב ב״ש דאתי
[...] אם שם הבעל ישראל ע״ש · לא דק דהא
[...]אם כתב וישראל עיין ב״י שהביא תשובת הרא״ש
[...]שהקשה עליו ע״ש : (לב) אחת · עיין ס״ס
[...] אפילו נחסר יותר כשר · ועיין ב״י מ״ש בשם
[...] כל שניכר שהוא ע״ש כגון שנחסר הש״ן של
[...] רי״ש של רביעי כשר חוץ בשמות הבעלים · ועיין

פתחי תשובה

שם העדים לפרש דבריהם יע״ש · ועיין בתשובת הרדב״ז ח״ד סי׳ פ״ה במי שאמר ה״ז גיטך ע״מ שלא תנשא לפ׳ שיש מי שרצה לבטל התנאי מפני שלא אמר שלא תנשאי ביו״ד והשיב הרב דתנאי גמור הוא משום דמדבר עם העדים אני מגרש אשה זו ע״מ שלא תנשא לפ׳ וכו׳ יע״ש · והרא״ם בח״א סי׳ פ״ה נשאל על גט א׳ שהובא ע״י שליח והיה בשטר השליחות לשונות לנוכח ולשונות שלא לנוכח ונמסר אותו הגט בפני הרלב״ח ז״ל וקם הבעל וערער שנתכוין בשינוי הלשונות שכתב בשטר השליחות כדי שלא יטפל שום ב״ד למסור הגט בפניו מחמת שינוי הלשונות וז״ל ההרשאה שיאמר לה ה״ז גיטך ע״מ שאם לא תבא אצלה כו׳ תהיה מגורשת · ומקצת רבני שאלוניקי היו רוצים לפסול הגט ההוא כיון דהבעל מערער · והשיב הרא״ם ראיתי ההרשאה שבשטר השליחות ולא ראיתי ספיקות ולשונות מתחלפות רק שינוי לשון מענין לנוכח ושלא לנוכח ואין זה סבה שיפרשו ב״ד

[...]ל במסירת גט זה כי כבר נמצא כזה בלס״ק כו׳ יע״ש : (כח) אותיות גדולות · כ׳ בס׳ ג״פ ראיתי מזהירין לסופר
[...]ריך בכ״ף של כדת וכן במ״ם של משה וכן ש״ן · ואל״ף אם מאריך אותן מפסיד צורתן אלא יאריך בדל״ת ותי״ו
[...]רי״ש ולמ״ד בכל הני אם יאריך בגגן אינו מפסיד צורתן וכוון ליזהר אמנם יראה דמדינא לא מיפסל באותיות
[...] אלא בכ״ף פשוטה אם מאריך גגה פסול משום דתדמה לדל״ת ורי״ש · וכן בהי״ת אם האריך עד שנשתנה צורת הזייני״ן
[...]כ״ל ועיין בסדר גיטין סג״ר אות ל״ב ומ״ש שם · ועיין בתשובת הרדב״ז ח״א סי׳ תכ״ג : (כט) אם כתב ברביעי
[...]טעם מבואר בתשובת הרא״ש משום דברביעי אין לו פי׳ אחר אלא בשבת כיון דכתיב בתרי׳ עשרים יום לירח ·
[...]ה כתב עוד סוכתא דאי אחדש קאי הו״ל לכתוב בארבעה ולא ברביעי ע״ש · ועיין בס׳ ג״פ שכ׳ דאין כוונת הפרישה
[...]על הוכחה זו לחוד וא״כ אפי׳ דילג גם תיבות עשרים יום וכתב ברביעי לירח פ׳ יש להכשיר (ע״ל סי׳ קכ״ז ס״ו)
[...]אי אינו דבהכ״ג אין להכשיר אפילו במקום עיגון אלא כוונת הפרישה דטעם זה הוא סניף ותוספת על טעמו של
[...] · וכתב עוד ויראה לי דאפי׳ כתב בארבעה במקום ברביעי ודלג תיבת בשבת וכתב אח״כ עשרים יום לירח הגט כשר
[...] הרא״ש לחוד) דארבעה אין לו פי׳ אחר אלא בשבת כיון דכתיב בתרי׳ עשרים יום כו׳ וגם אין לפרש דהגט מאוחר
[...]י׳ קכ״ז ס״ט) ויכולו לומר דהגט נכתב בכ״ד לחדש דא״כ הו״ל לכתוב ועשרים בו ומדכתב תיבת עשרים בלא וי״ו
[...]דד׳ הוא זמן השבוע ועשרים הוא זמן החודש · גם אם דילג תיבת שנת וכתב ה׳ אלפים כו׳ כשר דסתמו כפירושו
[...]ין פנים מיירי וע׳ בהרלנ״ח ח״א סי׳ ק״ו · גט שכתוב בו בג׳ בשבת ימים לירח פ׳ ודלג סך הימים ה״ז כשר ·
[...]אלשיך סי׳ ק״ב · אם נכתב הגט בחודש אלול וכתב בגט ברביעי שנת ה׳ אלפים כו׳ ודילג תיבת בשבת וגם מספר החודש
[...]ס החודש יש פנים לומר דהגט פסול משום מוקדם דיכולו לפרש דברביעי הוא שם חדש תמוז אמנם דעתי טעם
דכשר דלא נהגו לכתוב החדשים אלא בשמות אשר עלו מבבל וברביעי אין לו פי׳ אלא בד׳ בשבת עכ״ד :
[...]פ״ש הג״פ גם אם דילג תיבת שנת כו׳ עיין בזה בשו״ת שבס׳ גבורת אנשים שנחלקו בזה שני גדולי הדור שדעת
[...]גאון מהר״ר יושע ז״ל דפשוט דאם דילג לגמרי מלת שנת ולא כתב כ״א חמשת אלפים כו׳ לבריאת עולם כשר דלא
[...]אם דלג מלת בשבת דכ׳ הרא״ש ז״ל דכשר דאין לו פי׳ אחר ה״ה בזה פשיטא שאין לפרש חמשת אלפים כו׳ אימים
[...]פים תדא דאסוכי מסכי להו ועושים מימים חדשים ומחדשים שנים וכדאמר בפ׳ ג״פ דף קס״ו בההוא שטרא דהוה
[...]יה שית מאה וזוזא דאין לומר שית מאה פריטי משום דאסוכי מסכי ליה בזוזי כו׳ ועוד כיון דדרך עולם למנות
[...]כ״ע אין לחוש כמ״ש התוס׳ והרא״ש פ״ק דע״ג (וכש״ע לקמן סי׳ קכ״ז ס״י להכשיר היכא דדילג לבריאת עולם כו׳)
[...]כ״ד שלא יטעה בזה שום סכל למנות מנין זה אחדשים שנמצא הוא קודם מתן תורה כמה אלפים שנה כו׳ · ואא״ז
[...]מהר״ם כ״ץ ז״ל השיב לו שאינו מודה לו בזה ונראה לו דאם דילג מלת שנת הוי כמו גט שאין בו זמן ואיכא למימר
[...]קאי אחדשים והוי מוקדם כו׳ ומדברי הרא״ש ז״ל גבי אם דילג מלת בשבת אדרבה ראיה להיפך שהרי כתב הטעם
[...]ני אין לו פי׳ אחר אלא בשבת כיון דכתיב בתריה כ׳ ימים לירח וא״כ בנ״ד שיש לו פי׳ אחר פסול · ועוד דהכא
[...]למימר טפי דחמשת אלפים לקמיה קאי כמ״ש בגט כ״א ימים לירח פ׳ חמשת אלפים כו׳ ר״ל הירח הוא שהחמשת אלפים
[...] וגם מדברי הגמ׳ בפ׳ ג״פ הנ״ל משם ראיה להיפך שהרי כתבו התוס׳ שם תימא זוזי נמי מסכי להו כאיסתרי כו׳
[...]זוזי רגילים לכתוב בשטרות כו׳ וא״כ בנ״ד הרי רגילין לכתוב חדשים בשטרות דהא קרא כתיב לחדש שנים עשר אספר
[...]לפים קאי אחדשים (איני מבין זה דעכ״פ לא מצינו בחדשים מנין יותר משנים עשר) וגם מ״ש שלא יטעה בזה שום
[...]ר הנה מדברי התוספות פ״ק דע״ג הנ״ל מבואר שאין אנו סומכין ע״ז שהרי כתבו שם דאם דילג האלפים אין לחוש
מדקאמר

כ"א לשבט והוא כתב עשרים הגט [ג]כשר (ל) (ויש חולקין (לא) ופוסלין בכה"ג) (ריב"ש סימן קי"ו): **כב** [ס]אם (לב) לא האריך (לג) ווי"ן שאמרנו או שכתב היודי"ן שאמרנו שלא יכתבו או שלא כתב היודי"ן היתרות הרי זה גט פסול [ע]או משתי יודי"ן הנוספות בדיתיהוויין ודיתיצביין שאינו אלא מנהג (וי"א דאם לא כו' דיתיהוויין רשאה רק כתב ואת תהא רשאה עדיף טפי) (הר"ן פ' המגרש ובעיטור) [פ]וי"א שאם לא ערער הבעל כשר [צ]ויש מי שאומר שאין ערעורו מועיל אא"כ כתבו הוא או שהסופר כותבו [ק]מפיו: **כג** [ר]אייר יש לכתבו לכתחלה בשני יודי"ן (וע"ל סעיף ז'): **כד** [ש]בכלו חסר יו"ד: **כה** [ת]אם הוה ליה לכתוב בשנים ע"א וכתב בי"ב כשר: **כו** (לג) [א]למנין בחד יו"ד: **כז** [ב]שאנו מנין בלא וי"ו הגה ואם כתב וי"ו אין לפסלו בשעת הדחק ואם נהגו לכתוב כך [*]אין לפסלו וה"ה אם כתב (לד) למנין שאנו מנין [ג](במתא) וכל כיוצא בזה (ריב"ש סי' קי"ד) **כח** [ד]דיתבא על נהר (לה) פלוני בחד יו"ד (ואם כתב (לה) די יתבא כשר) (ב"י) **כט** [ה]במתא פלונית דמתקריא פלונית בלשון [ו]נקבה: **ל** [ז]נהגו לכתוב העו'

באר הגולה

ג מפני דרביעי אין לו פי' אחר כי אם בשבת כיון דכתיב בתריה ב' יום לחדש וטעות יום א' מוכחת בגט כיון שכתב בו ביום ד' א"כ הוא כ"א לחדש ותלינן הטעות בקביעות החדש דשכיח ס שם בשם הרמב"ם בפ"ד וכ' ה"ה מפני המשנה ממטבען של חכמים הגט פסול ולא תנשא בו ומ"מ אם תנשא לא תצא ע הרא"ש שם בפסקיו פ הרא"ב"ד בהשגות ובשם גאון צ טור בשם העיטור בשם רבוותא ושאר הספרים אביו הרא"ש ק וסיים שם ואתי בעל ומערער וכ' אלא הוא דפסילנא ליה בהני דקדוקי ולקלקולא אתכוונית וכ"כ הרשב"א בתשובה ר תה"ד בשם הסכמת רבוותא ש שם בתשובה וכו' לעיל סעיף ז' ת הגהת מרדכי בשם הרב מטראני וכ"כ רבי' ירוחם אם כתב בו בז' במקום בשבעה א כל בו והל' הגט דמרי והריב"ש סימן קי"ד בשם נוסח הגט הנהוג בפרים בספר עמודי גולה ב שם ושם [*]פי' אפילו שלא בשעת הדחק ושם בתשובה נ' שאין לשנות בזה מנהג המקומו' שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים ג כל"ל וכן הוא בריב"ש שם פי' ולא כתב כאן ד שם בכי בנו' ה מהר"ר ישראל בכתביו סי' קפ"ה ו פי' שכותבין דמתקריא בא"לף ז כטופס גט הרא"ש בסוף גיטין והרמב"ם כ:

פתחי תשובה

מדקאמר בסמוך שקאו לאלפא קמא כו' משמע אי לאו האי טעמא הוי פסול אע"פ שדילג ה' אלפים כו' ועוד ראיה ממ"ש המרדכי הובא בב"י (ע' בש"ע סי' קכ"ז סי"ב ומ"ש שם) דכתובה שטעה הסופר וכתב אלפים ודילג ארבעה הכשיר ר"י מוכח דליכא למימר מיעוט אלפים שנים מדלא כתב אלפיים. משמע אי לאו האי טעמא הוה פסלינן ליה והוה אמרינן דנכתבה לפני ב' או ג' אלפים שנים א"כ בדיני ממונות ק"ו בגיטין כו' והאריך בזה ומ"מ מבואר בסוף התשובה שם דבמקום עיגון גדול אפשר להכשיר ע"ש: וע"ש עוד בענין שנמצא במלת שנת שהיה הנו"ן כמו גימ"ל ותינוק דלא חכים קרא אותו נו"ן וכתב הגאון מהר"י הנ"ל

באר היטב

ברש"י מנחות דף ל"ב דצריך לדקדק בתורף בגט ויתיר מדאורייתא. ב"ש: (לג) ווי"ן. היינו שלא גב תואר וי"ו אלא כתואר יו"ד משו"ה פסול. אבל כתב ווי"ן אלא שלא האריך אותה יותר משאר וי"ן כשר. ב"ש ע"ש: (לד) למנין שאנו מנין וכו'. כ"י ומ"ש בנוסחא שלנו מונין בוי"ו הוא ט"ס. ב"ש: (לה) פלוני. ל"ד אף שהעיר איננה יושבת על הנהר אלא נהר מקיף אותה. דאין הכוונה ישיבה ממש אלא ר"ל שמסתפקין ממנו. מהרד"ך בית ל':

זה פשוט עפי להכשיר דאפילו נימא דמלת שנת מעכבת כשר בנ"ד כיון שאנו מכירין שגגון הדבר וכמ"ש בעל העיטור ברביעי ובששי דאם חסר ר' של רביעי או ש' של ששי אין לחוש כו' והגאון מהר"ם כ"ץ ז"ל כתב דאדרבה זה גרע אפילו אי נימא דאם לא כתב כלל מלת בשנת אינו פסול מ"מ שינוי פוסל בו כדמוכח מדברי התוס' פ"ק דע"ג כו' דזה גרע מכל שינוי דעלמא דדמיא להא דאמרו בש"ס דלא לכתוב למחך דמשמע חוכא וה"נ הוי כמו שגגת בהסרון ברשית כמאמר איוב אם שגיתי אתי תלין משוגתי וא"כ כאן משמע בשגג הוי ה' אלפים ולא לאמת והוי כמו חוכא והואיל וכן אפי' תינוק דל"ח קורא אותו שגת לא מהני וכמ"ש מהרי"ק דהיכא דפשיטא שאין האות כצורתה מה מועיל קריאת התינוק כו' ומ"מ במקום עיגון גדול נ"ל לנדד ולהכשיר גם בזה כו' עש"ה: (ל) ויש חולקין. עיין בשו"ת שבס' ג"א סי' התשובה ממהר"ם כ"ץ ז"ל שכ' דבשעת הדחק יכולין אנו לסמוך אדעה קמייתא דכדאי הוא הרא"ש ז"ל לסמוך עליו בשעת הדחק ע"ש: (לא) ופוסלין בכה"ג. עיין בתשו' בגדי כהונה סימן כ"ז שכ' דדוקא בכה"ג הוא דחולקין ופוסלין דוקא לאחר שעבר רובו של חודש ולא ס"ל לחלק בין ע"פ לשטר כדכתב הסמ"ע בח"מ סימן מ"ג סק"ח אבל קודם רובו של חודש כ"ע מודים דתלינן מכה הוכחת הרא"ש הנ"ל דטעו בעיבורא של חודש והגט כשר ע"ש ועש"ך בח"מ שם. ועיין בתשו' חא"ז פנים מאירות ח"ב סי' קי"ז מ"ש בזה: (לב) לא האריך ווי"ן. פנה"ט בשם ב"ש ועיין בתשובת חא"ז פנים מאירות ח"ג סי' מ"ז שנשאל על מעשה כזה בגט שהובא ע"י שליח ממרחקים ולא היו הווי"ן דתרוכין פטורין ושבוקין ארוכין יותר משאר הווי"ן אבל ניכרים וידועים כתואר והוי"ן דעלמא. והאריך בזה והעלה ג"כ דכשר אפילו שלא במקום עיגון ע"ש. ובסוף כתב דאין לחוש ג"כ מצד זה על הב"ד שסידרו הגט שמא הם הדיוטות כו' עמ"ש לקמן סימן קמ"א ס"ל ס"ק נ"ו. ועיין בס' גט מקושר בסג"ר אות קל"א מ"ש בזה ויוצא לדבריו בביאורו בסג"ר שם ומה שכתבתי עליו שם ע"ש: (לג) בחד יו"ד. כתב בס' ג"פ לאפוקי שלא יכתוב שני יודי"ן בין הנוני"ן או לאפוקי שלא יכתוב גם כן יו"ד בין מ"ם לנו"ן וכל זה לכתחלה אבל אם נכתב בתרי יודי"ן יש להכשיר: (לד) שאנו מנין. עב"ש שמגיה שצ"ל מנין בו. ובאר הגולה כ' דצ"ל מנין במתא ופי' שלא כתב תיבת כאן וכ"כ בס' ג"פ ע"ש. וכתב עוד דמ"ש בסדר גט דר"י מינץ סימן ע"ה דמוי"ל פסל גט שהיה כתוב תיבת בו יתירה לא ידעתי טעם לפסול ונראה דכשר ובנוסחת הטור כתוב תיבת בו: (לה) די יתבא כשר. עיין בס' ג"פ ס"ק ע"ז דאפי' אם כתבה בשתי שיטות כשר. ועיין עוד שם בסי' קכ"ח ס"ק מ"ז שכ' וז"ל וכו' למידק מ"ש גבי נהר דכתב מרן ז"ל דיתבא על נהר פ' להקדים תיבת דיתבא וגבי הים כתב (בסי' קכ"ח ס"ד) דעל כיף ימא מותבא ולא קאמר דיתבא על כיף ימא ונראה לע"ד דגם גבי נהר אם יכתוב דעל נהר פ' מותבא או דעל נהר פ' מו' הכל

ם פלוני קודם וכל שום: הגה ת[י]ז"א דיש לכתוב החניכה קודם העומד במקום
כו' (בפסקי מהרא"י סימן רמ"ו ס[ו]ע"ש) וכן נוהגין במדינות אלו נהגו לכתוב פלוני
וני ולא בר פלוני ואם כתב בר הגט כשר (מהרי"ק שורש כ"ו): לא [י]נהגו לכתוב
שום דאית לי ולאבהתי: לב [כ]אם כתב בדלא אנים במקום בדלא אניסנא
פסל (וכותבין אניסנא מלא ביו"ד אלא הגו"ן) (מהרי"ו): לג [ל]נהגו לכתוב פטרית
ושבקית [ס]ונהגו לכתוב ותרוכית בוי"ו אחר הרי"ש: לד (לו) [נ]יתיכי בג'
ליכי בשני יודי"ן: לה [ע]נהגו לכתוב (לז) דהוית תיבה אחת: הגה אם לא
ן קדמת דנא רק כתב דהוי' אנתתי (מגא כתוב בתיקון) (לח) או דלג מלת אנתתי
) (לט) או מלת דהוית (הגהות אלפסי פ' המגרש) כשר: לו (מ) [פ]אנתתי בלא
אחר האל"ף: לז (מא) [צ]בנפשיכי נהגו לכתבו בב' יודי"ן (אם כתבו חסר כשר)
וכן משמע במרדכי): לח [ק]להתנסבה נהגו לכתבו בלא שום יו"ד (ואם כתב
אחר ה"א כשר) (הגהות מיי' פ"ד ומרדכי בשי"א סברי דלכתחלה כותבין ביו"ד):
[ר]בידיכי בשלשה יודי"ן: מ [ש]נהגו לכתוב מן שמי (מב) מן יומא דנן ולעלם
דאין כותבין מן שמי) (סמ"ג וסמ"ק ותשובת רשב"א) (וכן נוהגין במדינות אלו):
(מג) [ת]צריך לכתוב והרי את (מד) מותרת לכל (לו) אדם (ולכתחלה טוב ליזהר

דגיטין ורבי ירוחם ח כטופס הרי"ף ט שאם מזכיר וכל שום אלא הדירה דשפיר למכתב הכי כדי לכלול וכל שום על שניהם י כטופס הרא"ש והרמב"ם ור"י כ ר"י בח"ב ל כנוסח הגט שברמב"ם פ"ד ולי נ"ע שבב"י לא כתב כן וע"ל בסעיף י"ב בהג"ה מ כנוסח הגט שבהרמב"ם והרא"ש ור"י והטור נ בהל' גט דמרדכי ס כל בו ע כטופס הרי"ף והסמ"ג כשמו וכ"כ הרא"ש והטור פ בהל' גט דמרדכי צ בהל' גט דמרדכי והכל בו ק במ"ש הסמ"ק בשם הר"מ ר בהל' גט דמרדכי וכל בו ש כנוסח רוב טופסי גיטין ת מהגה"מ דף פ"ה ע"א וכדעת ר"ת שהנהיג לכתבו וכ"כ הרמב"ם בפ"א ובפ"ד בנוסח הגט וכ"פ הרא"ש וכ"כ הרשב"א וה"ה

באר היטב ‏ פתחי תשובה

אדם · כתב הרמב"ן אם לא כתב קרוב בעיני הכל כשר וכדאמרינן בשנים אוחזין כו' וכן גבי יש אם יכתוב דיתבא על כיף ימא הכל כשר כו' וכ' עוד ואם דילג תיבת
או מותבא אינו מעכב ע"ש: (לו) יתיכי · ע' בס' ג"פ ס"ק פ"ו שהביא דהרלב"ח בתשובת סי' קכ"ט כ' דאם כתב
ב' תיבות הגט פסול בודאי שהרי שינה בכוונת הגירושין שצריך שיפטור וישלח את אשתו ובזה פוטר את עצמו ממנה
· גם כתב שם דאם כתב תיבת ליכי ב' תיבות שהגט פסול והמבי"ט שם חלק עליו וחזר הרלב"ח והשיג על המבי"ט
את דבריו ע"ש: (לז) דהוית תיבה א' · כתב בס' ג"פ ס"ק פ"ז ויש כותבין די הוית ב' תיבות · ואפילו כתב די הוית
בות בשתי שיטות נראה דכשר · ועיין בתשו' מהר"ש גלאנטי סי' ו' וי"ט וסי' קכ"ד: (לח) או דלג מלת אנתתי ·
"פ ס"ק פ"ט תמה דמהמשך לשון הרמ"א משמע דאיירי בתיבת אנתתי הב' שבמקום דהוית אנתתי מן קדמת דנא כ'
מן קדמת דנא · ובמראה מקום נרשם הרד"ך · ובאמת בתשובת הרד"ך בית ד' איירי במי שדלג אנתתי הא' דבמקום
ית יתיכי ליכי הנת אנתתי פב"פ דילג תיבת אנתתי וע"ז השיב דכמה גדולים הרגילו שלא לכותבו דהואיל והוא כתב
זערה לא אתי שפיר לקרותה עתה אשתו כו' וא"כ בדילג אנתתי הב' מנא לן דהיה מכשיר · ומ"מ לדינא מסיק דאם
גיהם אנתתי קמא ואנתתי הב' הוא גט פסול דצריך לבאר בגט בידים מוכיחות דאת אשתו הוא מגרש אבל אם כתב
' אנתתי ודלג הב' בין שכתב לקמא ודילג לבתרא ובין שכתב לבתרא ודילג לקמא כשר לכתחלה לגרש בו אם כבר
אפילו שלא בשעת הדחק ע"ש: (לט) או מלת דהוית · כ' בס' ג"פ מתוך קיצור הלשון משמע דדילג מלת דהוית
וכתב אנתתי מן קדמת דנא אך ראיתי בשורש הדברים בריא"ז הכתוב בשה"ג דף ת"ר שכ' דאפי' דילג כל ה' תיבות
צא כתב כלל דהוית אנתתי מן קדמת דנא אפ"ה כשר והטעם משום דכבר אמר בתחלה את אנתתי כו' ע"ש:
אתתי · כתב הלבוש ופירש אנתתי אשתי כמו אתתי בתרגום אלא שכותבין אנתתי לשלימות הלשון דהגם שבתי"ו מורה
רון הנו"ן לכך כותבין עיקר הלשון דלא ליתי למטעי ויוציאו לעז ע"כ · וכ' בס' ג"פ ויראה לי דאם כתב אתתי בלא
הגט כשר דהא בתלמוד איתא בכמה דוכתי ההיא אתתא ולא כתיב בשום דוכתי אנתתא (חידוש שלא הזכיר דבסוף
איתא ד' פעמים אנתתא) ובטופס הגט דהרשב"א בפ' המגרש בשם רש"י כתוב אתתי במקום אנתתי עכ"ל: (מא) בנפשיכי ·
לעיל סי' קכ"ה סי"ה ס"ק ל"ג: (מב) מן יומא דנן ולעלם · עיין בס' זכור לאברהם ח"ג דף קט"ו שכתב דכותבין
נא דנן ולעלם אפילו שמולהין אותו ע"י שליח למקום אחר וכ"כ הלק"ט ה"א סימן ל"ב: (מג) צריך לכתוב והא"מ ·
ועיין בס' ג"פ ס"ק צ"ו שהאריך בזה ומסיק ולענין הלכה ודאי לכתחלה אע"ג דכתב למהך להתנסבא צריך לכתוב
את מותרת ואם לא כתב צריך לכתוב גיטא אחרינא אך אם נתגרשה כבר בגט שאין כתוב בו הא"מ וכתוב בו למהך
בא והוא מקום עיגון דא"א להשיג גט אחר יראה לי דיכולים אנו לסמוך על רוב הפוסקים דס"ל דהרי את מותרת
מעכב כיון דאיכא שאר לישני דתשובין כמו הא"מ ובפרט דאשכחן דבטופסי גיטין הראשונים לא היה כתוב הא"מ ועוד
יש כאן ס"ס דאפילו כא"ל חוץ מזנותיך הוא בעיא דלא איפשטא אי חשוב שיור וא"כ י"ל ספק אם חוץ מזנותך הוי
או לא ואת"ל דהוי שיור דילמא היינו דוקא באומר לה בפירוש חוץ מזנותך אבל באומר להתנסבא לא שייר זנות והוי
מתהפך וכו' ובן נמי אם כתב הרי את מותרת ולא כתב למהך להתנסבא כו' ונתגרשה כבר בגט זה והוא מקום עיגון
להשיג גט אחר שהבעל הרחיק נדוד יראה לע"ד דיש להתיר משום דלישנא דהרי את מותרת לכל אדם כולל זנות
ן לשיטת רוב הפוסקים ולא נמצא מחמיר בזה רק הר"ן ז"ל כו' (ע' לעיל ס"ק כ"ו) · וע"ש עוד שתמה על מרן
ז"ל אמאי לא כתבו דצריך לכתוב ודן די יהוי ליכי מגאי דתיבת ודן צריך לכותבו כי היכא דלהוי ידים מוכיחות
זה הוא מגרשה ולא בדבור וגם תיבת מנאי צריך לכתוב כי היכא דלהוי ידים מוכיחות דהוא מגרש את אשתו כו'
מרן המחבר הזכיר זה לעיל ס"ט ולקמן סעיף מ"ד אך כוונת הג"פ אמאי לא הזכיר דצריך לעיכובא) ומסיק דאם
ודן או תיבת מנאי ונתגרשה באותו גט יראה לי דדייניגן לה כספק מגורשת ע"ש: (מד) מותרת לכל אדם ·
עכה"ט

לכתוב הרי את בשיטה (לז) אחת אבל אם כבר נכתב הגט בשתי שורות כשר ליתנו) (מהר״...
סי׳ קמ״ג): מב אמותרת בוי״ו: מג בדי יהוי נהגו לכתבו ב׳ תיבות (אם
אם כ׳ דיהוי תיבה א׳ כשר ואף אם לא כתב רק דהוי כשר (מרדכי פ׳ המגרש) בשעת הדחק
במקום עיגון) (ריב״ש סימן ר״ס): מד גמנאי נהגו לכתבו (מה) בלא (לח) יו״ד אח[ר]
המ״ם ואם כתב יו״ד אחר המ״ם לא נפסל בדיעבד (ב״י בשם הר״ן והרשב״א): מה דנ[הגו]
לכתוב תרוכין שבוקין פיטורין: מו הבגט ארוסה כותבין (מו) דהוית ארוסתי
ואם כתב דהוית אנתתי כשר (וי״א דה״ה להיפך דכתב לאשתו ארוסתי כשר בדי[עבד]

באר הגולה

א הר״ן בשם הרמב״ן ב כל זו בהג׳ גם דמרדכי וטופס הרי״ף והרמב״ם וטופס הרא״ש בבר׳ ירוחם וטופס בסמ״ג ג כל זו ובהג׳ בגט דמרדכי ותופס הרא״ש דתשובות והרמב״ם והרי״ף ורבי ירוחם ד כטופס הרא״ש דפסקיו ותשובות וכ״כ בטופס הסמ״ג ועיין בסעיף י״ב בהג״ה ה ר׳ ירוחם מ[...] מכח דאמרינן הרי את אשתי הרי את ארוסתי וכו׳ קדושין דף ו׳ כ״א וכ״כ בתה״ד סימן רכ״ט

באר היטב

אם נשאת תצא. וצריך לכתוב והרי בוי״ו. מו״[ר] בוי״ו ואם כתב בלא וי״ו אפשר שפסול אפילו בדיעב[ד]. לבוש ב״ש: (לז) אחת. כדי שיהא נקרא בבת א[חת] ולא יפסיק. ב״ש: (לח) יו״ד. ויקרא המ״ם בח[יר״ק] ונו״ן בקמ״ץ ואל״ף בחיר״ק. דהוית הנו״ן בציר״י. (ל[ט])...

פתחי תשובה

[...]ב״ש ועיין בתשובת ט״ב סימן פ״ה בדבר הגט שהובא ע״י [ש]ליח ומחמת שנפל למים נמצא במלת מותרת שנתפשט רושם [ה]דיו בריי״ש של מותרת בסוף הגג לצד שמאל ונעשה כעין רגל [ה]ה״א אבל עכ״פ תינוק קורא רי״ש מחמת כי הרי״ש הוא שחור ממש ומה שנעשה ע״י שנה הוא כהה. וכתב דלכאורה הוא חשש גדול כי אף שזה הרגל אין הדיו משחיר כמו גוף הרי״ש מ״מ בשביל זה לא יצא מכלל ת״ו ואם מתחלת הכתב אות אחד [ה]אין משחיר הרבה יותר מחבירו השנית הכי בשביל זה לא מקרי כתב ואם כן מלת מותרת לפי מה שהוא עתה הקרי מוהתת [ו]דעת הרמב״ן שגם לדידן הוא תורף ואם לא כתבו אפילו נשאת תצא (וטעמו מבואר בפוסקים) ואמנם אומר אני ע״כ לא נזה [ה]רמב״ן אלא בכתבו הבעל או הסופר מפומיה דהבעל דאז יכול הבעל לערער ולומר שבכוונה לא זוה לכתבו לפי שרוצה [לא]סרה בזנות וגם בזה דוקא אי אתי בעל ומערער ואומר בפי׳ שזה כוונתו דאל״כ הא הוי ס״ס שמא לא כוון לשייר בזנות ואת״ל [ד]הכי ספק אם חוץ מזנותיך אוסר שהרי זו בעיא דלא איפשטא (עי׳ לקמן סי׳ קל״ז ס״ג) ואפי׳ אי נימא כדעת הפוסקים דה״ק [ל]איסור לא מהני ס״ס וכן מסיק הש״ך ביו״ד בכללי ס״ס סעיף כ״ט (וא״כ אפי׳ לא אתי בעל ומערער אנן מסופקים שמא [ל]שייר זנות) עם כל זה אומר אני הא ודאי דבכלל להתכבא אפשר להיות נכלל בו גם זנות כמבואר בר״ן פ׳ המגרש אלא [ד]אנו חוששין שמא שייר הבעל או הסופר וכל זה אם לא נכתב מעיקרא אבל בגט שנכתב מעיקרא אלא שאחר זה נתקלקל א״[כ] [ה]גט רואין שלא שייר לא הבעל ולא הסופר וממילא הוא נכלל בכלל להתנסבא וא״כ שוב לא נחשב והרי את מותרת מן התורף וק״ו בנ״ד שהכתי ניכר לרוב ותינוק ג״כ קורא מותרת שיש לסמוך להקל עכ״ד ע״ש (ועיין בס״ק שלפני זה):
ועיין בתשובת ט״ב תניינא ס״ס קי״ג בדבר הגט שהובא ע״י שליח ממקום רחוק ונמצא במלת מוהרת הת״ו הראשונה נפסק[ה] בשמאל ונראית כה״א והראו ליינוקא וקרא אותו ת״ו ואמנם האי כבר ידע למקרי ושוב הראו לשני תינוקות קטנים ש[אין] יודעים לצרף אותיות ולפום ריהטא אמרו שהוא ה״א ותיכף הכ״ד אמרו שהוא ת״ו. וכתב הנה הרמב״ן הוא המחמיר שגם ...[ו]שכותבים כמה לשונות בגט המורים על הכריתות הפ״ה והרי את מותרת הוא עיקר תורף אמנם לדעתי זה פשוט כשלא [נכתב] כלל וה״מ הוא שהחמיר הרמב״ן אבל אם דילג מלת מותרת וכתב והרי את לכל אדם לא החמיר וא״כ בנ״ד דל תיבה זו [מו] ומותרת מכח שאר מלות במועילים (הסברא הזאת אכתי׳ לא הסיק אדעתיה הגאון ז״ל בעת כתבו התשובה בנו״ב קמא ס״[ס] [ק]כ״ל ולכך הוצרך שם לחפש היתר אחר) אכן י״ל כי טעות זה שנעשה מן ת״ו ה״א ונקרא מוהרת גרע יותר כו׳ ולף לפ״מ ב[דב]רי מתנורי נו״ב כו׳ והאריך בזה ומסיק עכ״ז נראה להקל הדא דאם מוהרת הכוונה לשון מוהר דהיינו קדושין וכתובה הו״ל ת[..] והרי את רשאה להיות מוהרת ועוד כיון שהתינוק הראשון קרא מותרת והשני תינוקות האחרים ג״כ תכ״ד חזרו בהם ואמרו ת״[ו] [ע]״כ לכן דעתי נוטה להקל ולהתיר האשה ע״י גט זה שימסור לה השליח כדת ועל אופן שכתבתי (הובא לעיל סי׳ קכ״ט ס[״ק] ...) שמתחלה ימסרנו כך כמו שהוא ואח״כ יתקנו ושוב יתנו שנית ביד האשה בשליחות הבעל כראשונה עכ״ד ע״ש:
ועיין בתשובת עה״ג סימן מ׳ בדבר הגט שהובא ע״י שליח ונמצא שהיו״ד שע״ג הלמ״ד במלת אדם של וה״מ לכל אדם נ[גי]עה נוגעת בגוף הלמ״ד. והשיב לכאורה נראה שאם היה בנקל היתה צריכה גט אחר כמבואר מדברי הב״י הובא לעיל סי׳ כ[״ו] ס״ק ... בהגה במ״ב שם ואם אינו נוגע מה שראוי ליגע כו׳ ואם הוא בטופס הגט אפילו בלא עיגון יש להקל מבואר שאם הוא [...] שלא במקום עיגון אין להכשיר אפילו בדיעבד וכ״ד אם הרי את כו׳ הוא מן התורף מהלוקת ישנה היא ובתשו׳ מהריב״ל ח״ג כס[...] גם לדברי הר״ן והרמב״ן דס״ל דהוא מן התורף אף גם שנכתב להתנסבא לכל כו׳ א״כ בנ״ד יש להחמיר. אמנם נ״ל דאף לפ[י] הסוברים דהרי את כו׳ הוא תורף מ״מ מלת אדם אינו מן התורף כי אפשר לומר שאם לא נכתב כלל תיבת אדם הגט כשר דהל[א] ...דס״ל דצריך לכתוב הא״מ כדי להורות שמתירה גם לזנות א״כ אף אם לא נכתב אדם רק מותרת לכל הוה נמי משמע שהוא מתיר [ל]זו וזה נ״ל ברור עכ״ד (אמנם בתחלת התשובה שם כתב בין תנאי עיגול דאפשר בנ״ד כיון דעדיין לא נמסר ליד האשה אפילו ... אין להכשיר אם לא במקום עיגון. ועמ״ש בזה לעיל סימן קכ״ה סק״ל). ועיין בס׳ תפארת ישראל על מבניות סוף סדר נשים ... הג״ע לסי׳ קכ״ב הזכיר ג״כ דברי תשו׳ עה״ג הנ״ל בקצרה וכהב עליו וכ״ל דכמו כן תיבת את דהרי א״ל ניכר מתוכו ...[ע]כמ״ש הב״ח סימן ק״ל סקי״ד כו׳ ע״ש: (מה) בלא יו״ד. כי ביו״ד משמע לשון מינות. לבוש וב״ש. ובתשובת מהריב״ל ח״[א] ס״ס כתב טעם אחר משום דלא לשתמע שמא דגברא דשמיה ינאי והספר תרוכין ושבוקין מההוא גברא דשמיה ינאי ול[ית]ו כו׳ ע״ש וע׳ בביאורי לסג״ר אות ק״נ מ״ש בזה: (מו) דהוית ארוסתי. כ׳ בס׳ ג״פ ס״ק ק״ב אשה נשואה נתגרשה בפ[...] בדיופות ונפל ס׳ בגט אם היה כשר או לא וחזר המגרש וקידשה ואח״כ חזר בו ורוצה לגרשה ועתה שהגט הרא[שון]
ספק

): מז ישי"ן ועי"ן שלא היו היודי"ן נוגעין בהם (מז) וכן היו"ד שע"ג האל"ף
חורי הצדי"ק שאינם נוגעים באות אם התינוק קורא אותם יפה אפילו הם
ף (מח) יש להכשיר במקום עיגון : מח חאם נדבקו רגלי ההי"ן לגגין אם
ך דלא חכים ולא טפש קורא אותם יש להכשיר במקום עיגון אפילו אם הוא
ף ויפריד בסכין (וע"ל סי' קכ"ה סעיף י"ו) : מט טאם חיסר תיבה אחת
ופם לא נפסל בכך (וכל שכן אם חסר וי"ו שניה (מט) של וכלו וכתב וכד (ב"י
תשובת הרשב"א) למאחר שאין הענין משתנה אין פסול בחסרון זה (כ"כ הרא"ש בתשובה
אם היו (נ) אותיות יתרות כל שאין הענין נשתנה (ריב"ש סי' ר"ה) אבל אם נשתנה
פסול ולכן יש אומרים דאם כתב לבריאתא עלמה בה"א שהגט פסול דעלמה לשון
נערה (הר"ד כהן) ויש מכשירין בשעת הדחק) (ב"י) : נ יאין לכתוב בגט בביטול
מיני מודעי (ועיין נוסח הגט לקמן בסימן קנ"ד) :

שצריך להזכיר הזמן בגט ודין קדימה ואיחור · ובו י"ג סעיפים :

צריך לכתוב זמן בגט ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן לא תנשא (א) בואם
נשאת לא תצא גאפילו אין לה בנים : ב דאם היה מוקדם או נכתב ביום
ם בלילה שלאחריו פסול אפילו היו עסוקין באותו ענין הוי"א דנכתב ביום
ם בלילה שלאחריו (ב) בשעת הדחק (א) כשר : הגה וגט מוקדם אע"פ שפסול

ו מהא דאמרי כתבו גט לארוסתו וכו' גיטין דף כ"ו ע"ב ז ב"י לדעתו כמ"ש התה"ד בסימן ר"ל ובכתביו סימן מ"ג ח ב"י לדעתו ט בתשובת הרמב"ן סימן קמ"ה ומבואר שם שיותר נכון לכתוב גט אחר כתקונו י תשובת הרשב"א
א משנה גיטין ד' פ"ו ע"א וכדמפרש ר' יוחנן טעמא שם דף י"ז ע"א משום בת אחותו וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' גירושין וגם בזמן דליכא דיני נפשות משום דאיכא למיחש שמא
[ת]בניה שהם ממזרים וכו' הרא"ש ב שם במשנה ג כלוי וכרבי יוחנן שם ע"ב ד הרמב"ם שם בפ"א ממשנה דף י"ז וכת"ק
דאמר שמוחל כתובה כשרה בכה"ג וכן בעובדא דכתובתיה דרבי חייא וברייתא שם דכ"ח ע"א משמע דבגט אף על פי
ש באותו ענין פסול ה"ה שם וכמ"ש הטעם הכ"מ שם וכ"פ הרי"ף והטור בשם הרמ"ה ה כ"כ ב"י וכ"מ לדעת הרשב"א
והר"ן שפירשו דברייתא שם אמתניתין קאי

באר היטב

פרה· אבל עלמא בתל"ף כשר אפילו לכתחלה· ב"ש :
כשר · אפילו נכתב היום ונחתם אחר כמה ימים
מכ"ש כשנתאחר אחר הכתיבה והחתימה דכשר

פתחי תשובה

ספק אם היה כשר א"כ חלו הקדושין ויש לכתוב עכשיו ארוסתי
לכתחלה ואם לא היה גט לא חלו הקדושין ויש לכתוב
אנתתי ולכן לצאת מן הספק צריך לכתוב ב' גיטין אחד בלשון
אנתתי ואחד בלשון ארוסתי כן עשה מעשה הרח"ש כמ"ש

ב"ש יו"ד וע"ש (והובא ג"כ במל"מ פ"ד מה"ג דין י"ב) ולי נ"ע דמדברי ה' הרא"ש שהובא בש"ע לקמן סי' קמ"ג
מ"ש אא"כ יקדשנה ויחזור ויגרשנה סתם ולא כתבו דצריך לתת ב' גיטין משמע דבגט א' סגי ולענין איך יכתבו
ועס דיכתבו ארוסתי (טעמא לא ידענא דלכאורה יותר נכון לכתוב אנתתי דאף אם באמת היא רק ארוסה כשר לכל
משא"כ אם יכתוב ארוסתי שמא באמת היא אשתו ועי"ז יש מתמירים כמ"ש הב"ש ס"ק ע"ל גם הראיה שהביא
מ"ג איני מכיר דשם אין שום ספק על הגט הראשון ובודאי יש לכתוב שם ארוסתי וצ"ע) וכ' עוד אם כתב בתחלת
ת אנתתי פ' ובסוף הגט כתב דהוית ארוסתי או להפך שכתב בתחלה אנת ארוסתי ובסוף כתב דהוית אנתתי צ"ע
: בדיעבד ע"ש : (מז) וכן היו"ד שע"ג האל"ף · כ' בס' ג"פ משמע דיו"ד שתחתיה אין קפידא אם אינה נוגעת ובסי'
ס"ק ע"ב כתבתי די"א דאין חילוק בין יו"ד שע"ג האל"ף ליו"ד שתחתיה יע"ש : (מח) יש להכשיר · כתב בס' ג"פ
ותמהי לא כתב מרן ז"ל דיתקנם לדבקם כמ"ש מרן בסמוך לענין הדבק של רגלי הסי"ן לגגין ואפשר משום דהך מילתא
נתקן אחר שלא נגטוה מפי הבעל הרא"ש ז"ל קאמר לה בהסיא תשובה דלא האריך הווי"ן כמ"ש הטור ס"ס זה והזינין
ם סי' כ"ו ושט"ו דס"ל דטפי עדיף ליתנו בלא תיקון כיון שהתינוק קורא אותו וי"ו דאם צריך תיקון איך יתקן אחר
כווי"ן וסבור מרן דלענין כתיבה להאריך הווי"ן או לדבק היודי"ן של שי"ן ועי"ן טפי עדיף ליתנו בלא תיקון ע"י
יון שתינוק קורא אותה כתקנה אבל לענין גרירת דבק רגלי ההי"ן והקופי"ן טפי עדיף ליתנם בתיקון ויגררם אחר
דלא נגטווה מפי הבעל · וכ' עוד ראיתי בת' רדב"ז כ"י בגט שבא מארץ מרחקים והיו רגלי התוי"ן רחוקים מגגן
הגט ע"י תיקון ולעת"ד יראה דיתנו אותו בלא תיקון ויחזור השליח ויקחנו ויתקנו אותו ויתנו לה פעם שנית עכ"ל ·
ע"ל ס"ק מ"ד : (מט) של וכלו וכתב וכד · עיין בס' גט מקושר בסג"ר אות ק"ל שמפקפק ע"ז דודאי יש שינוי בענין
שמע שעכשיו הוא פוטרה אבל וכד משמע שפטרה מכבר וא"כ משנה ענין הגט כו' ע"ש ויובא דבריו בסג"ר שם :
תיות יתירות · עיין בתשו' את"ז פנים מאירות ח"ג סי' מ"ז בדבר הגט שהובא ע"י שליח ובתיבת לכיתי שראוי
בשני יודי"ן היה כתוב בשלשה יודי"ן דהיינו שהוסיף יו"ד בין נד"י לכי"ת · והשיב אין אני רואה שום חשש בזה כי
ענין משתנה מחמת זה כו' וכן אם כתוב יו"ד באינתתי אף שכ' בש"ע (לעיל סל"ו) שיש לכתוב בלא יו"ד בין א' לנו"ן
גט ולא נראה בשום פוסק לפסול הגט ע"י זה כו' וכן גבי פטורין דיש כותבין מלא ואנו נוהגים לכתוב חסר (לעיל
הגה ועמ"ש שם ס"ק כ"ב) ותרוכין ושבוקין בהפכימו לכתוב חסר יו"ד לא עלה על דעת שום פוסק לפסול הגט אם
יו"ד · וכן גבי מנאי שנהגו לכתוב בלא יו"ד אחר המ"ם כתב הרמ"א (לעיל סמ"ד) דלא נפסל בדיעבד ואף יש קצת שינוי
בלשון ק"ו בן בנו של ק"ו דהכא אין הלשון משתנה כלל דאף בלא עיגון יש להכשיר עכ"ד ע"ש :
ם נשאת · ע' לקמן סי' ק"כ ס"א דאפי' לא נבעלה לא תצא · ושם מבואר עוד דכותבין לה גט כשר ונותנין לה והיא
את נבעלה כו' יע"ש : (ב) בשעת הדחק כשר · עבה"ט ומ"ש דוקא שידע הבעל מזה אבל אם הוא מוקדם כו' לא
יפה ובב"ש סק"ד כתב ומשמע דוקא בכה"ג מהני עת הדחק אבל אם הוא מוקדם ולא ידע כו' ע"ש ודו"ק (ומה דמסיים

אם קדשה אחר (ג) צריכה גט משני ואסורה לחזור לראשון (פסקי מהרא"י סימן ו' לדעת הרמב"ם וב"י בשם הר"ן והרשב"א): ג ^ו^נכתב ביום ולא הספיקו לחות עד הלילה (ד) אם כתבו בו קודם חתימה גיטא דנן איכתוב ביום פלן א הספיקו סהדי למחתמיה עד ליליא וחתמו העדים אח"כ כשר: ד (ה) ^ז^השו גט ממקום למקום אע"פ שמקדים הזמן שהרי כותבין הזמן מיום הכתיבה ונ מגיע לידה עד אחר זמן כשר משום דאית ליה קלא: ה ^ח^גט שלא נמ ביום הכתיבה (ו) אין תקנה להכשירו אלא (ז) שישלחנו לה ע"י של

ו סג"מ בפכ"א מכ"ג ז כדמשני רב אשי לרבינא שם ריש דף י"ח ח טור בשם ר"י דכהכי אית ליה קלא

פתחי תשובה

הב"ש לפ"ז א"צ לומר החילוקים שכ' בתשובת מהר"ם מינץ סימן ע' עכ"ל · ר"ל דמהר"ם מינץ שם כתב ליישב מה דקשה בדברי הטור כאן שכתב בשם הרא"ש דנכתב ביום ונחתם בלילה או אפי' אחר י' ימים כשר בשעת הדחק ומיד אח"ז הביא דברי הרא"ש בתשובה אם נתגרשה בגט מוקדם ולא נודע פיסולו עד שקידשה אחר לא תפסי בה קדושי שני וא"צ גט ממנו כו' וכתב מהר"ם מינץ לתרץ ולחלק דלעיל כשר מוקדם זהו דוקא שיודעים העדים שהוא מוקדם וכיון דיודעים דנכתב פ י' ימים ונחתם עתה לכך אינו פסול דעדים מסקי אדעתייהו לידע יום המסירה אבל מ"ש בתשובה אח"כ דלא הוי גוכ זהו מיירי דוקא דלא ידעי העדים פסולו עד אחר זמן דלא מסקי אדעתייהו לזכור יום המסירה וזה הוי פסול גמור נקט הרא"ש בתשובה ולא נודע פיסולו כו' עכ"ד מהרמ"מ · וחילוק זה לא הוכשר בעיני הב"ש משום דטעמא דהרא" דכשר בעת הדחק הוא מטעם דבשעת הדחק עבדינן כר' שמעון דאמר כיון שנהן עיניו כו' ולא מטעם דעדים מסקי אדע ולזה מחלק הב"ש דדוקא בכה"ג שנכתב בזמנו רק שנחתם אח"כ מהני שעת הדחק דבזה שייך לומר כיון שנתן עינ כ אבל מ"ש הרא"ש אח"כ בתשו' מיירי דהוא מוקדם שהקדימו הזמן כגון שכתב הגט בי' לחדש והקדימו הזמן וכתב בה אפי' בעת הדחק פסול דבזה ל"ש לומר כיון שנתן עיניו כו' וגם ל"ש לומר דמחל הפירות כיון דלא ידע הבעל מזה כעין תירוצו של הב"י רק דהב"י תלה הטעם כיון דכתבו שקר פסול לגמרי והב"ש תלה הטעם כיון דלא שייך בזה כיון עיניו כו') וע' בס' בית מאיר ובשו"ת שבס' גבורת אנשים ובתשו' בגדי כהונה מענין זה:

ומ"ש הבה"ט ושעת הדחק פרש"י שניסת כו' עיין בס' ג"פ שכ' דאפשר דרש"י אתי לאשמעינן דאם ניסת אפילו בעל ה בעיר א"צ שיתן גט אחר כדקיימא לן בעלמא בכל גט פסול כמ"ש סימן ק"ן משום דשאני פיסול זה דר"ש ויש לסמוך עליו בשעת הדחק שלא תהיה נתפסת על בעל הב' או משום זילותא דב"ד כו' · וכ' עוד ומספקא הוא שעת הדחק שהלך הבעל למרחקים דאי אפשר להשיג גט אחר אם נותנין הגט לכתחלה או דילמא אין לנ כשכבר נתגרשה ומתוך דברי הב"ח יראה דאין להקל רק אם נתגרשה שתנשא לכתחלה ומתוך דברי מהרי"ט הובא דף פ"ד מבואר דנותנים אותו לכתחלה וכן מסכים הרא"ש שם כו' ע"ש: (ג) צריכה גט משני · כתב הב"ש מדעת הרא"ש דס"ל דגט מוקדם בטל וא"צ גט משני כו' ועיין בס' גט פשוט האריך בזה ומסיק דמכל מקום לדברי הרא"ש להחמיר דאם נתגרשה בגט מוקדם שהקדמת זמן הוא שקר וגשאת לב' דתצא מזה ומזה ודיינינן לה כספק גר ע"ש · וכן מסיק בס' ב"מ דראוי להחמיר כדעת הרא"ש ז"ל דתצא ואפילו יש לה בנים ע"ש: (ד) אם כתבו בו · כ ב ג"פ יראה לי דאם הוא שעת הדחק כגון גט ש"מ שלא תשאר זקוקה ליבם קטן יש לעשות כן אפילו לכתחלה אע"פ ני על הגט יותר מי"ב שיטין אבל בלאו הכי אין לעשות כן ולכתוב גיטא דנן כו' לכתחלה רק בדיעבד שנכתב וניתן כבר יש לכ גם יראה דדוקא קודם חתימה אם כתבו גיטא דנן כו' כשר אבל אחר שחתמו העדים לא מהני שיכתוב כן משום ד שיגוז אותה שיטה שכתוב בו גיטא דנן · עוד יראה דאם חתם עד א' וקודם שחתם העד הב' כתבו גיטא דנן כו' ותורות שניהם שהגט כשר וראי' מהתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' נ"ד פסקה מרן בח"מ ס"ס מ"ד ע"ש: (ה) השולח גט · כ' ג הרדב"ז ח"ג סי' רע"ד דהבעל עצמו שהביא גט מח"ה למוסרו לאשתו דזמנו קודם לנתינתו יש מי שהורה דאין להכשי ע"י שליח והוא ז"ל סתר את דבריו והעלה דכל גיטין הבאים ממ"ה אית להו קלא ויכול הבעל לגרש ע"י עצמו יע"ש ג"פ ס"ק י"ב כתב עליו שאין דבריו מוכרחים · ועיין בס' בית מאיר ס"ה הביא דברי היש"ש פ"ב הלכה ה' שמבי מן מהרא"י ז"ל שבעל שמביא גיטו ממקום אחר מותר לגרש ע"י עצמו והוא ז"ל הסכים עמו להלכה · ומסיים הב"מ מספקא בדין זה ואילו ראה דברי היש"ש לא פקפק ע"ש · ועמ"ש לקמן ס"ה ס"ק א' עוד מדין זה: (ו) אין תקנה כו' סק"ו וז' שכ' דלהר"ן לא מהני תקנה א · ועיין בס' ב"מ כתב עליו ולע"ד אין להוציא חומרא זו מהר"ן אלא אדרב להקל כדעת הרמב"ן כו' ע"ש · וכ' עוד הב"ש וז"ל כתב הרמב"ם רפ"ב כותבים ומחתמים לו הגט והוא מגרש ב שירצה · משמע דס"ל תירוץ הראשון שכ' הרא"ש דגט שלא נמסר ביום שכתיבה רשאי למסור מידו לידה כו' עכ"ל וע בס' ג"פ ס"ק י"ג הביא שם דברי הנ"י פ"ק דב"מ שכ' דכן הסכים הרמב"ן ז"ל משום דמלתא דלא שכיחא היא דלא קד אינש כו' (גם בביאור הגר"א ז"ל סק"ו הביא דברי הנ"י בזה) וכ"כ בס' תומת ישרים סי' נ"ה בשם הרמב"ן ובעל י ובעל ההשלמה והכל בו ע"ש · ובס"ק י"ד תמה הג"פ על מרן ז"ל איך לא הזכיר דברי הגך רבוותא דמתירין אפי' ע"ש · ועיין ב' ב"מ מ"ש בזה ומסיים ולכן לע"ד במקום עיגון כגון בעוזב דם שנפתחר הנתינה מיום הכתיבה והחתימה רוצה לצוות לכתוב גט אחר ואף לא לגרש ע"י שליח הסומך על הרמב"ם והרמב"ן ודעימי' לא הפסיד ע"ש: (ז) שישל ע"י שליח · עב"ש סק"ו שכ' דלהרשב"א אפי' גט מוקדם (בשקר) יש לו תקנה לשלוח ע"י שליח כו' הנה דברי הרשב הובא בב"י בד"ה השולח גט (והמה בחידושיו ד"ה גיטין הבאים ממדה"י) אבל תימה דמד' הרשב"א בתשובה שהביא אח"כ בענין אם לכתוב זמן האמירה נראה שאין דעתו כן וכבר עמד ע"ז בתשובת מהרי"ט ח"א סימן קמ"ג שדברי הג פתרי אהדדי וכתב ליישב ע"ש ועיין בג"פ ס"ק י"ג וע"ו שהאריך מאד בזה וכ' בס"ק י"ג וז"ל שעולה מכל הנז ערכתי

באר היטב

בשעת הדחק · דוקא שידע הבעל מזה · אבל אם מוקדם ולא ידע הבעל שהקדימו אפילו בשעת ה פסול · שעת הדחק פירש רש"י שניסת או הלך ל וא"א ליתן גט אחר עיין ב"ש · עיין הרד"ך בי' אי אמרינן בפלוגתא הפוסקים ג"כ כדאי פלוני לנו

ח) מיהו נהגו להחמיר ולכתוב אחר (כן משמע מדברי הרי"ף שהביא הא"ח) וסתם גט
יד אשה אמרינן שנמסר ביום שנכתב ואינה צריכה ראיה אא"כ היה בו ריעותא כגון

פתחי תשובה

דברי הפוסקים בדין גט מוקדם שהוא שקר אם להכשירו ע"י שליח כו' ולע"ד יראה לענין הלכה דאם הקדימו זמנו
ויש בו עדי חתימה אין לו תקנה ע"י שליח דהגט פסול מפני ע"ח שחתמו שקר כו' אמנם אם אין באותו גט עדי
או שטעה בעיבורא דירחא או שטעו וכתבו יום המסירה שטעו בדין כאופן דע"ח לא נפסלו יש להכשיר ולתתו ע"י
כל ע"י שליח יש לו קול וליכא למיחש למידי ואע"ג דהר"ן מחמיר אין לחוש דהר"ן לטעמי' אזיל דאפי' מוקדם אמיתי
ה נתינתו אין רוצה להקל ואנן לא קי"ל כוותי' כו' לא נשאר עומד לנגדי רק תשובת הרשב"א דס"ל דאם כתבו
מירה הגט פסול אף הא לא תברא הדא כיון דהרשב"א עצמו בחידושיו משמע דס"ל דכשר החידושים הם עיקר כמ"ש
קי הרא"ש כו' ותו דיש פנים לומר דהרשב"א בתשובה לא פסל אלא כשמגרש ע"י עצמו אבל ע"י שליח מכשיר כמ"ש
ח"א סי' קמ"ג ע"ב נראה דאם אירע שכתבו יום המסירה הגט כשר לתתו ע"י שליח עכ"ל גם בס"ק ט"ו מסיים וז"ל
כתבו יום המסירה ומוסרו ע"י שליח ליכא למיחש למידי דהיכא קלא ועדים פסולים לא הוו דטעו וסברו דצריך
יום המסירה ואפי' למ"ש מור"ם דנהגו להחמיר ולכתוב גט אחר אפי' בנתאחרה הנתינה מהכתיבה ואין מכשירים לתתו
ית היינו דוקא כשהבעל והאשה שניהם בעיר ויכולים לגרש בגט אחר אבל אם שלחו גט מוקדם ממד"י כגון בכתבו
מירה או שטעו בעיבורא דירחא נראה דמניך למיעבד עובדא לתתו כיון דכא הגט ע"י שליח וליכא למיחש למידי עכ"ל
ס' ב"מ שהזכיר קצת מדברי הג"פ הנ"ל וחולק עליו וכתב דאין ספק שהרשב"א עצמו בתשובה הזר בו והורה כהלכה
עיקר וכן דעת רש"ל ביש"ש כו' ומסיים לכן לע"ד אף במקום עיגון א"א להקל ע"י סברא זו ע"ש ועמ"ש עוד בזה
ו ס"ק י"ב: (ח) מיהו נהגו להחמיר · עב"ש סק"ח ועיין בתשובת שמן רוקח ח"ב סי' כ"ב בדבר הגט שהביא הבעל
שכתיבה למקום אחר ומסרו שם לאשתו ע"י עצמו ליומא אוחרא והתעוררו ע"ז מופלגי העיר לומר שהוא פסול כי אין
ע"י שליח ואף בזה נהגו להחמיר והאריך בזה הרב המחבר הנ"ל לבאר כל השיטות וגם לבאר דברי הרמ"א ז"ל להצילו
ה הב"ש וגם מה שיש עוד לתמוה עליו ממ"ש הרמ"א ז"ל עצמו בסי' קמ"ב סעיף י"ד דסתימת לשונו שם מורה דאף
אוחרא יכול הבעל למסור בעצמו ותורף דבריו דהרמ"א כאן איירי במי שמוסר הגט במקום הכתיבה והיה כוונתו
ביומו ואח"כ נתעכב ע"י איזה סבה ורוצה למוסרו ביום מחר בזה נהגו להחמיר ולכתוב אחר וגם המחבר בסעיף
בכאופן זה אבל היכא דנכתב בעיר אחרת בזה סובר הרמ"א דגם בעצמו יכול למסור וכנראה מדבריו בסי' קמ"ב
ס"ז העלה דפשוט הדבר בנ"ד דעכ"פ בדיעבד שכבר ניתן הגט לידה יש להכשירו ואף אם לא ניתן עדיין המיקל בזה
מי לסמוך אמנם לכתוב לכתחלה כדי למסור ביום אחר בזה בודאי יש להקפיד ע"ש באורך · ועמ"ש לעיל סק"ה
דכן הוא דעת הרדב"ז ומהרא"י ומהרש"ל ז"ל להכשיר אף לכתחלה:
תשובת ברית אברהם סי' ק"ו וק"ז. שגם לפניו בא שאלה כזאת ממש והזכיר שם שהגאון מהר"ר יצחק הלוי מקראקא
הדבר מאתו להצריכה גט אחר וכתב על הדיינים מסדרי נתינת הגט מדלא עיינו בהא יש לחוש לשאר מילי הגט
לקמן סי' קמ"ב ס"ע ס"ק י"ז) והוא ז"ל האריך מאד בזה לחלוק על הגאון הנ"ל ולבאר דעכ"פ בדיעבד שכבר
ע לידה בודאי אין חשש ואין להצריכה גט אחר חדא דגוף דין זה בגט שלא נמסר ביום הכתיבה כל שלא היה סחתימה
אין כרוך לפסול ואף דברי הרא"ש והש"ע יש לפרש דהיינו לענין לגרש לכתחלה ועוד דבנ"ד שהביא הבעל ממקום
ם צד גדול להתיר אף ליתן לכתחלה דגם ע"י בעל הו"ל קלא ממקום למקום ודברי הרא"ש והש"ע והרמ"א מיירי
עיר וכן מבואר להדיא מלשון רבינו ירוחם שכ' וי"מ דכל גט שלא ניתן ביום הכתיבה פסול דאין כשר אלא גט
קום רחוק אבל בעיר אין קול ומ"מ אפי' בעיר אם נתנו ע"י שליח אית ליה קלא כו' מבואר דמקום רחוק מיירי
עצמו דכשר אף לכתחלה וכן מבואר להדיא בתשובת הרדב"ז סימן רע"ד כו' (הובא לעיל סק"ה) ואם הרדב"ז הורה
לם מכ"ש דבדיעבד תינשא ואין להצריכה גט אחר ועוד יש סניף בנ"ד כיון שהקהלה אינו מקום כתיבת גיטין הוי
מיהא ומידכר דכירי איכשי כדאמרינן בחולין גבי קלוט בן פקועה כו' ובסי' ק"ח שם נזכר שגם הגאון מהר"א כהן
ז"ל מפינטשוב (הוא בעל כתר כהונה) הסכים עמו לדינא בזה להתיר האשה בלא גט אחר ע"ש:
י' קי"א האריך עוד בענין גט ע"י שליח הולכה שרוצה השליח למסור להאשה באותו מקום עצמו שנכתב הגט אחר
הכתיבה אם יש בו חשש מוקדם (תורף המעשה יובא קצת באריכות לקמן סי' קמ"א סמ"ה ס"ק מ"ט) והאריך לבאר
חשש בזה דהא ודאי שדברי הש"ע בס"ה דאין תקנה רק ע"י שליח מיירי באותה עיר דאילו ממקום למקום כשר
על עצמו כמו שהוכחתי בתשובה אחרת (שהובא לעיל) והבאתי שם דברי רבינו ירוחם ותשובת הרדב"ז דמבואר להדיא
ן דע"י שליח כשר גם באותה עיר וכן מצאתי עוד בתשובת מהרשד"ך הנקרא ריח שדה בדף כ"ז שהביא דהם'
יש כתב בשם מקצת מפרשים דגם ע"י שליח לא מתכשר באותה עיר דכן משמע מלשון הרא"ש שיש קול להולכת
ביאתו משמע דוקא ממקום למקום יש קול שיאמרו פלוני הביא גט ממקום פלוני ומהרשד"ך סתר זה והאריך להוכיח
"כ תיקשי הא דהמשלים גט דמיירי באותה עיר ועוד דהא התוס' והרא"ש והרשב"א כתבו סתם דאין תקנה רק ע"י
שאני בין מעיר לעיר בין אותה עיר ומ"ש הרא"ש והטור דיש קול להולכת השליח וביאתו לאו דוקא הוא אלא
יומי אגיטין הבאים ממדינת הים כתבו כן אבל העיקר כל שמסרו ע"י שליח קלא אית ליה אדע שהרי כתבו
כשנותנו על ידי שליח כו' ולא כתבו כששולחו כו' וכן עיקר למעשה עכ"ד מהרשד"ך ולדידי בלאו הכי אין
עות מלשון הרא"ש שכ' להולכת השליח וביאתו דודאי גם בעיר א' שייך להולכת השליח וביאתו שמביא הגט
כו' והרא"ש בעי בזה לאפוקי דאין תקנה להכשירו רק ע"י שליח הולכה ולא ע"י שליח קבלה דהשליח קבלה
ניד בקבלתו וליכא קלא דהשליח עומד במקום האשה והוי מידו לידה ועיקר הקול הוא כמה שמביא הגט בידו
וני מינה אותי להיות שליח כו' והאריך עוד בזה ומסיק דאין שום ספק בזה דכל ע"י שליח שרי גם באותה עיר
לסמוך ע"ד ר' ירוחם והרדב"ז והרשד"ך הנ"ל וכן משמע עוד מדברי תשובת הרא"ש שהובא בטור ס"ס קמ"א
ס סעיף ס"ב כו' וכן מבואר מדברי התומים סימן נ"ו ס"ק י"א שתופס כן בפשיטות וכן מבואר בתשובת מהרי"פ

סימן

שהיה מוסלך (טור והתוס' והרא"ש): ו (ט) ^טאמר לשנים לכתוב גט ולחתום ולידי לאשתו (י) ונתאחר הדבר ימים או שנים או שנמצא (יא) הגט בטל והוצרך לכתוב לה גט אחר כשכותבין הזמן והמקום (יב) אין כותבין לא הזמן שאמר להם הבעל לכתוב בו ולא אותו המקום כיצד היה בירושלים כשאמר להם הבעל והן עומדים בתשרי ונתאחר עד ניסן והרי הם בלוד כותבין הזמן (יג) מניסן ובלוד: ז ^יגט שלא כתבו בו שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה מחדש פלוני או בחדש פלוני או בשנה פלונית ולא הזכיר החדש אפילו כתב *בשבוע פלוני כשר ^כוכן אם כתב בו היום גרשתיה כשר שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט:

ט שם בשם הרמב"ם פ"א מהא דאמר רב לספריה וכו' ב"ב דף קע"א ע"ב ומהאי גיטא דאשתכח בסורא וכו' א"כ מילי מילי מסר וכו' יבמות דף קי"ו ע"א וה"ה הביא שם עוד ראיות לזה ע"ש י שם בשם הרמב"ם שם מהא דאמר רב יוסף לאביי גיטין דף י"ח ע"ב *פירוש בשמיטה כ מברייתא כהלכה שאול בנא בתרא דף קע"ב ע"ב

פתחי תשובה

סימן קמ"ג כו' וגם אין שום פקפוק בזה מחמת דברי הרמ"א שכ' מיהו נהגו להחמיר לכתוב אחר דהרמ"א מיירי בזמן
מתחלה למסור מיד ונתעכב ע"י איזה סבה ועבר יומו ורוצים אנו להכשירו ע"י שליח יש לכתוב עפי גט אחר וגם בזה לי
הב"ש דאחר הכתיבה אין לחוש לכתוב אחר אבל אם נכתב מיד לשלוח ע"י שליח (ונמסר לו ביומו) ודאי אין להחמיר לו
ומכ"ש בנ"ד שהבעל אינו בפנינו אף שהוא במקום קרוב רק פרסה א' אין לנו לעשות שום מעשה לכתוב להבעל שיבין
לבא שנית לכאן ולכתוב אחר כו' ובפרט בנ"ד דהוי קלא ופרסום טפי מחמת שכבר הלך השליח למקום אחר וחזר משגגו
האשה ועדיפא טפי מאחר גיטין השלוחים ממקום למקום עכת"ד · ובס"ס קי"ב שם מבואר שגם הגאון מהרנ"ה ז"ל היה
מגלוגא הסכים עמו לדינא בזה ע"ש באריכות · ומ"ש עוד שם לפלפל בענין הגט הנ"ל אם יש קפידא מחמת שהבעל לא נתן
להשליח אך ליתן במקום אחר מדלא בא תיכף עם האשה כו' אכתוב בזה לקמן סי' קמ"א סמ"ס ס"ק מ"ט: (ט) אמר
לשנים· כ' בס' ג"פ לפי מה שפסק מרן סי' ק"ל סי"ח דיש ליזהר שלא לחתום הסופר לעד לאו דוקא נקט הכי וכו'
אלא דהכא לא נחית כו': (י) ונתאחר הדבר ימים או שנים· עיין בתשובת שב יעקב סימן נ"ס שכתב על נדון ויו
(יובא אצלנו בסה"ג סכ"ו) אודות שנסתפק חכם אחד אי מהני נמי בגט אם שוכחים קצת העדות להזכירו על ידי
ועל ידי הסופר או אם יזכירו העדים עצמם זה לזה (כדמהני בד"מ כמבואר בח"מ סימן כ"ח סי"ג וסי"ד) הנה הויד
סתמא קאמר כוהב אדם עדותו על השטר ומעיד עלי' כו' מסיכי תיתי לומר דאיירי דוקא בד"מ דאם כך הוא ודאי ה"ל
דלא תיפוק חורבא מיניה כו' ובהדיא מצינו בגיטין ד' י"ט גבי עדים שאין יודעים לחתום מקרעים להם נייר חלק
דמקילין לענין גיטין יותר מד"מ וה"ה בנ"ד מהני שפיר אי נזכרו עדותן ע"י הכתב או ע"י עד האחר ואין להחמיר
יותר מדיני ממונות עכ"ד ע"ש ועמ"ש לעיל סי' ק"כ ס"ק י"א: (יא) הגט בטל והוצרכו · כ' בס' ג"פ לאו דוקא
בטל אלא אפי' נמצא פסול מדרבנן כדלעיל סי' קכ"ב ס"א: (יב) אין כותבין לא הזמן כו' · עיין בס' ג"פ סק"כ
דיעבד אם כתבו זמן האמירה ומקום האמירה מה דינו · והאריך להביא ראיות דאם כתבו מקום האמירה פסול אף
ואפי' אם נתגרשה כבר בגט זה והוא שעת הדחק ומקום עיגון אין להקל · ולענין אם כתבו זמן האמירה · אם הלכו
והעדים מעיר לעיר כיון דלענין המקום צריכים לכתוב מקום הכתיבה גם לענין הזמן צריכים לכתוב זמן הכתיבה ואת
זמן האמירה פסול אף בדיעבד ואע"ג דהגט ע"י שליח פסול משום דהוא עיקרא ממש · אך אם הסופר והעדים נשארו
בזה אם כתבו זמן האמירה והוא גט נמסר ע"י שליח אין טעם לפוסלו כלל דאי משום מוקדם כיון דמתגרשת ע"י
קלא אית ליה ואי משום תיחזי כשיקרא ליכא כיון דכתבו זמן האמירה שא"ל הבעל והרי הם עדיין עומדים באותו
שצוה להם הבעל כו' והאריך בזה · ובסוף דבריו חזר ושנה הדברים וז"ל העולה מכל הך שקלא וטריא הוא דמ"מ
ומכן דאין כותבין לא הזמן שא"ל הבעל ולא אותו המקום אם בדיעבד כתבו זמן שצוה להם הבעל שהוא יום האמירה
הגט נמסר ע"י שליח כשר בדיעבד דליכא למיחש למידי ולענין המקום אם כתבו מקום האמירה שצוה הבעל פסול
כיון דיש חילוק ביניהם איך הרמב"ם ומכן נקטו כה"ג אין כותבין לא הזמן כו' ולא אותו המקום כו' דמשמע דהכל
שוים בדבר וי"ל דכיון דהרמב"ם מיירי דשינו העדים מקומם דהיו בתשרי בירושלים ונתאחר עד ניסן והרי הם בלוד
דלענין המקום צריכים לכתוב בלוד שהוא מקום הכתיבה גם לענין הזמן צריכים לכתוב זמן הכתיבה דאם יכתבו מקום
וזמן האמירה יהיה פסול · אמנם אם גם בניסן עדיין הם בירושלים לכתחלה ודאי כותבין הזמן מניסן שהוא זמן הכתי
אם כתבו זמן האמירה בדיעבד הגט כשר כיון דמתגרשת ע"י שליח כו' וכבר היה זה מעשה דאלהו מצוה למגרים גט
בו יום האמירה ונחלקו חכמי מגרים בגט ההוא ואני כתבתי כדעת המכשירין עכ"ל ע"ש · והנה זה המעשה כבר
בס"ק י"ג ושם מסיק להלכה דאפי' מוקדם בבקר שקדמה זמנו לכתיבתו כל שהעדים לא נפסלו כגון שטעו בעיבורא
יש להכשיר ולתתו ע"י שליח והבאתי דבריו לעיל סק"ו וכבר כתבתי שם דבס' ב"מ חולק עליו בדין ההוא (וכעת
שסג"פ עצמו בס"ק נ"ה מהסם בזה ואינו מתליט הדבר רק בשעת הדחק במקום עיגון דעתו נוטה להכשיר) וגם כן
דכתבו יום האמירה מפקפק ג"כ בס' ב"מ מכח דברי הרשב"א בתשובה שהביא הב"י דכ' בהדיא דאם כתבו זמן
ודאי פסול ומ"ש הג"פ דהרשב"א מיירי במגרש ע"י עצמו ליתא ע"ש: (יג) מניסן ובלוד · עיין בס' ג"פ ס"ק כ"ב
בזה מכח דברי הרשב"ם וכ"י בס' ג"פ ומדברי ה"ה בשם הרשב"א הובא בח"מ סי' מ"ג סעיף כ' ולכן מסיק דלא
כל החששות בדין זה אם אירע כה"ג דצוה הבעל בירושלים בתשרי ונתאחר הדבר עד ניסן והרי הם בלוד יכת
מניסן ובלוד ובסוף הגט יכתבו קודם חתימה גיטא דנן נוה אלינו הבעל פ' בזמן פלוני בעיר פלוני שנכתוב גט
פלונית ונתאחרה כתיבתו עד יום פלוני בעיר פלוני כדת משה וישראל · ואם לא כתבו הכי יש להוש לפוסלו משום
כשיקרא לדעת כמה רבוותא · ובשעת הדחק והוא מקום עיגון כו' יש להקל ולסמוך אסברת המכשירין הסוברין
סתמא מניסן ובלוד (ועיין בתשובת שבו"י סי' קע"ו ובתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' ס"ע ובתשובת שב יעקב
ויובא קצת לקמן ס"ס קכ"ד בסה"ג ס"ל ס"ק י"ט) · וכ' עוד בשם הריק"ש דאם אמר לב' בלילה לכתוב גט לאשתו
לו

כתב בו זמן והתך ממנו הזמן ואח"כ נתנו לה כשר [ס]ויש (נ) פוסלים:
גט שזמנו מאוחר כשר לגרש בו ואפילו נתנו לה מיד אין הגירושין חלין
הזמן הכתוב בו (יד) [ס]ויש פוסלין גט מאוחר: י (טו) [ע]אם דילג הסופר
) לבריאת עולם כשר: יא [פ]אם דילג האלפים והמאות רק שכתב בכך
) וכך לפרט (ג) כשר [*]ואפילו אם דילג גם בריאת עולם: יב [צ]אם דילג
משת ולא כתב (יח) אלא אלפים (ד) כשר: יג [ק]אם כתב הכלל והפרט
מן ודילג הפרט האמצעי כגון שכתב חמשת אלפים ו"ז ודילג (יט) ושלש
אות פסול ואם נשאת לא (ה) תצא (כ) [ר]ויש מי שאמר שמצריכין לה גט כשר
מבעלה ראשון ותשב תחת השני:

ל שם בשם הרמב"ם שם וכדאמר רב יוסף לאביי שם בגיטין מ הרא"ש שם בשגה וכן כתב הטור נ שם והרא"ש וכדעת התוס' שם דף ע"ז ע"א בד"ה ריש לקיש אמר וכו' מהא דאמרינן מפני שיכול לעשותו פשוט ב"ב דף ק"ס ע"א וכמו שתירץ ר"י שם

שם בשם הרמב"ם שם וכ"כ הריב"ש בשם הר"ן בפ"ב דגיטין והא דמכשירינן שם בב"ב ובתוספתא במאוחר אפשר דהיינו בגט
ע כן דקדקו התוס' ע"ג דף י' ע"א וכ"כ הרא"ש שם וכ"כ הס"א סי' קל"ו פ שם בספרים הנזכרים *כ"כ התוס' בשם ר"ת
ב"ש מהר"ר ישראל בכתביו סי' י"א דה"ה בגט צ מרדכי בפ"ק דע"ג בשם ר"י מווינא הואיל ולא כתב אלפיים ק מהר"ר ישראל
בכתביו סי' י"א וכן דעת הריב"ש בתשובה ר בתשובות אחרות למהר"ר ישראל

באר היטב

א בשעת הדחק · ועיין כנה"ג דף קמ"ז ע"א:
) פוסלים · רוב פוסקים פוסלים · ב"ש: (ג) כשר
אלו לא כתב רק פרט האחרון כגון שלשה כשר ·
ב"ש: (ד) כשר · ואין לומר אלפים שני אלפים
ומע והוא מוקדם מדלא כתב אלפיים בתרי יודי"ן ·
ש: (ה) תצא · ואם לא דילג אלא רק פרט האחרון
ון שלא כתב שלשה י"ל דדומה למוקדם · לבוש ב"ש:

פתחי תשובה

לו למקום אחר וכתבו הגט באותו היום · הזמן יכתבו באותו
יום כי היום הולך אחר הלילה · והמקום כיון דודאי באותו
יום היה עומד שם דהיינו בתחלת לילו כותבין אותו דכל
ביומו כו' והוא ז"ל כתב עליו דלענין הזמן פשיטא דהיום
הולך אחר הלילה אך לענין המקום אין דבריו מתוורים
ואם בבוקר נוס להם בהיני והלכו בשילי באותו יום יכתבו בשילי
אי לא מיתזי כשיקרא וכן אם נשארו העדים בהיני והלך הבעל
לשילי איך יכתבו העומד היום בסיני והבעל עומד בשעת
נתינה בשילי הו"ל שינה מקום העמידה (אלא לא יכתבו מקומו כלל כדלקמן סי' קכ"ח ס"ב) עכ"ד ע"ש · ועיין בתשובת הרדב"ז
א סי' תמ"א: (יד) ויש פוסלין גט מאוחר · עב"ש סס"ק ע"ז שכ' בשם המגיד דאם הגט נכתב בתשרי וכתוב הזמן בחשון
ונחתם בחשון כשר כיון דהחתימה היה באותו זמן · ועיין בס' ג"פ ס"ק כ"ט שמגדד לומר דאפי' נכתב ונחתם בתשרי וכתוב
במרחשון אלא שלא נתנו ביד האשה עד שהגיע זמן הכתוב בגט ג"כ כשר ע"ש · ועיין בס' שעה"מ פ"א מה"ג דין כ"ה שכ'
דברי הרמב"ן והר"ן ומרן בכ"מ שם שהביאו ראיה לדברי הרמב"ם מהא דטנן בר חייא (ביבמות דף קי"ז) מוכח דס"ל שלא כדברי
ה"פ ושלא כדברי ה"ה הנ"ל אלא דבכל ענין פסול משום לא פלוג ע"ש · ועיין בב"ש ר"ס קל"ב וס"ס קל"ו מענין זה: (טו) אם
לג הסופר · עיין בס' ג"פ סק"ל מ"ש בביאור דברי הטור בכאן · ובסוף כתב ואפילו באגרות חול יראה דיש ליזהר שלא
תבו אלא לבריאות עולם לאפוקי מה שראיתי באגרות הבאים מהלועזים כו' ע"ש: (טז) לבריאת עולם כשר · כ' בס' ג"פ
ן זה דקדקו אותו התוס' והרא"ש כו' ואני רוצה להוכיח מכאן דין חדש והוא כשנקדים דמנין בריאת עולם יש הפרש בין
י מזרח לבני מערב שנה אחת כו' באופן דכמנין שנות היצירה אנחנו בני המערב דמונין למולד בהר"ד אנו מונין שנה
ירה לבני המזרח המונין כיצירה למולד וי"ד (עיין בתוס' במס' ר"ה דף ח' סד"ה לתקופות) ובני המזרח דמונין למולד
י"ד פותחין שנה למונין למולד בהר"ד וכיון שכן אם בעירות בני המזרח המונין למולד וי"ד יצא להם שטר או גט בשנה יתירה
י הפנוגס אין לדון אותו שטר ואותו גט למאוחר דאמרינן ספרא דוקנא כתביה ומנה מניינו למולד בהר"ד כדחזינן דהלין
נא (נ"ל רב נחמן) בעד אותו שטר שהיה מאוחר שם שנים יתירות · ולדידן דאנו מונין למולד בהר"ד אם פיתח שנה
חת אין לדון אותו למוקדם ולפוסלו דתלינן דמנה למולד וי"ד באופן דאין השטר והגט מוקדם וכשר כן נראה להלכה ולענין
מעשה אין ולאו ורפיא בידי · ואפשר דמפני חילוק זה דיש מונין למולד וי"ד ויש מונין למולד בהר"ד נהגו לכתוב בגיטין
מנין שאנו מונין כאן כדי שנדע לאיזה מנין הוא מפרש ואומר כי הוא כותב לפי מנהג העיר כלומר למולד בהר"ד ומשם נדע
ם הוא מוקדם או מאוחר או בזמנו נכתב עכ"ל ועמ"ש לקמן בביאורו בסג"ר אות ק"ז: (יז) וכך לפרט כשר · עבה"ט
אפי' לא כתב רק פרט האחרון כו' ועיין בס' תו"ג שתמה על הב"ש בזה שאין ראיה מדברי הב"י דשאני התם גבי שטר
ו' ומסיק דאם לא כתב רק הפרט קטן כגון שכתב ד' לפרט פסול דיש בו חשש זיפוי דב"א ע"ש: (יח) אלא אלפים כשר ·
בה"ט · וכ' בס' ג"פ ומזה משמע דאם כתב אלפיים בב' יודי"ן פסול דאז אין במשמע אלא ב' אלפים (וכן מבואר מדברי
הג"ה הגאון מהר"ם כ"ץ ז"ל בתשובת גבורת אנשים שהבאתי לעיל סי' קכ"ו בב"א ס"ק כ"ט) · וכ' עוד ואם כתב חמשת
ד' מאות ול"ח ודילג תיבת אלפים נ"ל דכשר דודאי פי' חמשת ר"ל חמשת אלפים כיון דכתב אח"כ תל"ח וה"ה אם כתב
ה' אלפים וד' ול"ח ודילג תיבת מאות כשר דודאי פי' ד' ר"ל מאות כיון דכתב העשרות והאחדים וה"ה היכא דכתב תיבת
מאות ודילג ד' דסתם מאות משמע שפיר ד' מאות דאילו היה ב' מאות ה"ל לומר מאתים ע"ש: (יט) ושלש מאות פסול ·
עיין בס' ג"פ סוס"ק ל"ו שכ' וז"ל הנה נתבאר דאם דילג הפרט האמצעי של המאות דהוא פסול משום הומרא דיש לדין
בקל וכו"ל ספק פסול ולכן יראה דאם יצטרף ספק אחר כגון דגט זה שלחו אותו ע"י שליח דיש פנים ולדדין להכשיר גט
מוקדם ע"י שליח אע"ג דהקדים זמנו לכתיבתו משום דאיכא ס"ס כו' אע"ג דהעליתי להחמיר בחד ספיקא אם יצטרפו הנך
צי עמוי דעתי נוטה להקל דהו"ל כס"ס במידי דרבנן דפיסול דמוקדם הוי מדרבנן עכ"ל: (כ) ויש מי שאומר · כ' בס'
ג"פ דמרן סבור דאע"ג דבעלמא בגט פסול דרבנן קיי"ל דמצריכין לה גט כשר כו' היינו היכא דהוא פסול בודאי אבל הכא
דיש לדדין להקל דלא מיפסל דיינו שנפסוק להחמיר דלא תנשא אבל אם נשאת נראה לו שהיא הומרא להצריכה גט אחר לכן
כתבה בשם יש מי שאומר כלומר דליה לא ס"ל הכי ע"ש:

קכח שצריך להזכיר בגט מקום דירת הבעל ואשה ועדים ובו נ"ג:

א משנה גיטין דף ע"ט ע"ב

א אצריך להזכיר בגט שם המקום שהעדים (א) עומדים (א) שם בשעת חתימה למנין שאנו מנין בו כאן במתא פלונית (ב) ואם שינה (ג) והזכיר שם מקום

באר היטב

(א) שם · ואם מגרש תוך עיבורו של העיר כותבין העומד כאן · דתוך עיבורו של העיר כעיר · מהרי"ו סימן ע"א ד"מ סימן קכ"ט :

פתחי תשובה

(א) עומדים שם · עבה"ט מ"ש ואם מגרש תוך עיבורו של העיר כותבין העומד כאן כו' והוא לשון הב"ש · ומשמעות דבריו דר"ל שכותבין הגט מחוץ לעיר בתוך עיבורו · אך בתשו' מהרי"ו עצמו ראיתי שהיה המעשה שהגט נכתב בתוך העיר רק שהאשה לא היתה בעת כתיבת הגט בתוך העיר אלא היתה אצל שער העיר וכתבו העומדת היום במתא פ' וע"ז השיב דאין כאן בית מיחוש דעיבורה של עיר הוי כמו עיר ממש יעו"ש אמנם מכלל דבריו מבואר דה"ה אם הגט נכתב מחוץ לעיר תוך עיבורו יכולין לכתוב שם העיר (ואפשר דע"ש הוא כאן בב"ש וצ"ל ואם המגרש כו' בה"א) · ועיין בתשו' הא"ז מאירות ח"ב סי' פ"ב שנשאל יהודים הדרים חוץ לעיר המוקפת חומה ויש להם רחוב בפני עצמם כשרוצים לכתוב גט אם מותרים לכתוב שם העיר אף שכותבים ברחוב שלהם או מחוייבים לכתוב וליתן בתוך העיר · והשיב דאם המקום אשר בו היהודים חוץ לעיר אין לו שם בפני עצמו והם דרים בתוך עיבורה של העיר ואף שהרחוב היהודים אינו קרוב כ"כ לזה בתוך עיבורה של עיר מ"מ כיון שבתי נכרים סמוכים להם והם בתוך עיבורה של עיר המוקפת חומה הוי כאילו הכ"י בתוך עיבורה ורשאים לכתוב ברחוב של היהודים שם העיר כו' ואף דבקראקא כותבים ברחוב היהודים קאזמר התם יש לומר שמחוץ לחומה שם אחר אבל אם אין לו שם אחר שפיר כותבין שם העיר אף מחוץ לעיר כיון שהוא בתוך עיבורה עכ"ד יע"ש ומבואר מזה דאם הוא חוץ לעיבורה אין יכולין לכתוב שם העיר ואפשר דאף בדיעבד פסול :

ועיין בס' ג"פ סס"ק כ"ו האריך בזה וכתב וז"ל ואם נכתב הגט חוץ לעיבורה של עיר אבל הוא תוך התחום וכתב בו"ל פ' משמע לכאורה דהגט פסול דתוך התחום חוץ לעיבורה לא מקרי בשם העיר בלשון הכתוב ובלשון בני אדם כדמוכח מההיא דנדרים דהנודר מן העיר מותר ליכנס בתחומה כו' אמנם רבינו שמשון כתב בתשו' לסדר נשים סי' ר"ע הביאה בב"י בסי' זה דנהר שהוא חוץ לעיבורה של עיר בתוך התחום כותבין אותו דחשיב כעיר מדאשכחן פ' בתרא דר"ה גבי יריחו קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום דמשמע דיושבת תוך התחום כוותיה חשיב ואמרי' בפ' כל הבשר גבי רמי בר תמרי כו' כתלי חוץ לתחום אכלתינהו ובפ' בתרא דמכות כשם שהעיר קולטת כך תחומה קולט מכל הני משמע דתוך התחום חשיב כעיר עצמה יעו"ש והובא דבריו במהרי"ו סי' ע"א וכתב דלא קשה מההיא דנדרים דבנדרים הלך אחר לשון ב"א כו' וכ"כ הגאון בנימין זאב סי' ק"ס להקל בגט שנכתב בכפרים הסמוכים לעיר וכתב שם העיר דכשר יעו"ש ועוד הפריזו על המדה וגם שמשון ומהרי"ו ובנימין זאב להביא דמות ראיות דאפי' חוץ לתחום איקרי על שם העיר אמנם מדברי המרדכי פ' מי שאחזו משמע דלית ליה עיקר לענין גיטין כמו בנדרים דדוקא תוך עיבורה הוי כמו העיר ויש לחוש לדבריו ובדיעבד יש לסמוך על תשו' ר"ש ומהרי"ו וב"ז דתוך התחום איקרי ע"ש העיר אבל חוץ לתחום אין להקל ובשעת הדחק אפשר דגם בזה יש להקל דלא חשיב שינוי אפי' חוץ לתחום עכ"ל ע"ש :

ועיין בתשובת הגאון מהרי"מ מבריסק סי' כ"ח שהזכיר דברי הג"פ הנ"ל וכתב עליו די"ל דהא דאמרי' חוץ לעיבורה שייך אינו בכלל העיר היינו דוקא כשנכתב בשדה חוץ לעיבורה של עיר אבל כשנבנה איזה בתים מחוץ לעיר אף חוץ לעיבורה של עיר איזה מחוז נקרא על שם העיר וראיה לסברא זו מהא דמכות ט' ע"ב דפריך הש"ס וחברון עיר מקלט הוא והא כתיב ויתנו לכלב את חברון אמר אביי פרוודהא דכתיב ואת שדה העיר ואת חצריה נתנו לכלב ופרש"י פרוודהא כגון והכרות הסמוכות לה נקראות על שמה נתנו לכלב עכ"ל ובודאי שדה העיר וחצריה לא היה בתוך עיבורה של עיר מדקרי ליה שדה העיר וחצריה והכתוב קרי ליה סתם חברון ויתנו לכלב את חברון א"כ מוכח דאף חוץ לעיבורה נקרא ע"ש העיר עכ"ד ע"ש · ולענ"ד תמה אני מ"ש דמוכח מגמ' דמכות הנ"ל דאף חוץ לעיבורה נקרא ע"ש העיר · יותר הי"ל לומר דמוכח דאף חוץ לתחומה נקרא ע"ש העיר דהרי גמ' זו איתא ג"כ בב"ב דף קכ"ב ע"ב ושם פי' הרשב"ם פרוודהא כפרים וגנות שסביב להעיר חוץ למגרש · מבואר דאף חוץ למגרש שהוא חוץ לתחום נקרא ג"כ בשם העיר · וע' בת' גאוני בתראי סי' כ"ז אודות שאמר העד שהבחור היה מהורודנא ובעלה של זו אינו מהורודנא ולא היה דר שם אלא בסביבות וכתב הגאון שכל הסביבה נקרא ע"ש הורודנא ובהגה שם הביא ראיה מגמ' דמכות הנ"ל דכל פרוודהא דחברון נקרא על שם חברון ע"ש מבואר שהבין ג"כ דאף חוץ לתחום נקרא על שם העיר · ושוב ראיתי בגוף התשובה של מהרי"ו סי' ע"א דמהרי"ו עצמו מביא ראיה זו מגמ' דמכות הנ"ל למה שמגדד שם דאפי' חוץ לתחום איקרי על שם העיר · וכפי הנראה מדבריו לא ניחא ליה לחלק כחילוקו של הגאון מהרי"מ הנ"ל לומר דאם נבנה איזה בתים מתקרי טפי על שם העיר · ואדרבה בהכם השואל שם רצה לומר דאם נבנה איזה בתים גרע טפי דאפי' הם בתוך עיבורה של עיר לא הוי כעיר (וקנה לו שם לעצמו) ומהרי"ו השיב לו דז"א דהא בית העומד בעיבורה של עיר מיניה משחינן תחום שבת אפילו לרבנן דפליגי את כו' ע"ש אבל לומר דאם נבנה בתים מחוץ לעיר עדיף טפי להיות נקרא יותר על שם העיר משמע מדבריהם דאין זו סברא כלל · גם מדברי הא"ז בתשו' פמ"א שהבאתי לעיל מבואר דלא ס"ל לחלק בכך וצ"ע · ולענין הלכה נראה כדברי ג"פ שהבאתי לעיל (שם) : (ב) ואם שינה · עבה"ט סק"א דדוקא שינה אבל לא כתבו כלל אין קפידא בדיעבד וכשר ע"ש וכן פסק בשו"ת שבס' גבורת אנשים סי' א' בתשובת הא"ז הגאון מהר"ם כ"ץ ז"ל דאם לא כתב מקום עמידת העדים הוא כשר ונותנין אותו הגט לכתחלה וגם הגאון מהר"ר יושע שם הסכים עמו בזה ע"ש גם בס' ג"פ סק"א מסיק ג"כ להכשיר אלא דמצדד בזה"ל דאם אירע כה"ג שלא כתב למנין שאנו מנין כאן במתא פ' יש להקל בשעת הדחק ומקום עיגון ע"ש · וכ' עוד בס' בס"ק ה' וז"ל ואם נכתב הגט בלוד וכתב למנין שמנין בירושלים יראה לי דהגט כשר ולא חשיב שינוי מקום עמידת העדים כיון דלא כתבו שאנו מנין כאן · ואפי' לא דילגו תיבת שאנו אלא דילגו תיבת כאן כו' ע"ש וצ"ע בזה : (ג) והזכיר שם מקום אחר · כ' בס' ג"פ סק"ג יראה דלאו דוקא דכתב ותמם את הגט בירושלים וטעה וכתב בלוד אלא דאפי' טעה וכו'

העיר

פסול (ד) ואם נשאת לא תצא ב אבל על מקום עמידת הסופר בשעת כתיבה
לחוש לפיכך אם נכתב במקום א׳ ונחתם במקום אחר יזכור שם המקום
חתם בו (ה) ג ויש אומרים שגם על מקום עמידת הסופר יש להקפיד וצריך שיעמדו
פר והעדים במקום אחד: ב ד כותבין שם עירו ושם (ג) עירה ה ואין כותבין
מקום הלידה ואף על פי שאם שינה לא פסל מ״מ מוטב שלא לכתוב כדי
א יבואו לטעות ומחזי כמשנה וגם (ו) אין כותבין ישם מקום הדירה מפני
נו גולים (ו) ומטולטלים ומקום דירתינו מרופה בידינו אבל כותבים שם מקום
דת האיש העומד היום במתא פלוני אם הוא מצוי במקום התימת הגט ואם

ב טור בשם הרא״ש אהא דאמרינן בגמ׳ ד״פ ע״א אלא אסופר דלאו דוקא הוא אלא משום חששא דעדים וכו׳ וכ״כ המרדכי שם וכ״כ מדברי הרמב״ם פ״א דין כ״ה ג שם בשם סה״ת ושכ״כ הרמ״ם וכ״כ המרדכי בפ׳

ח: ד ממשנה כראשונה היו משנין דף ל״ה ע״ב ה טור וכ״כ סה״ת והמרדכי בפ׳ השולח ו מהר״ר ישראל בכתביו סי׳ קמ״ב

באר היטב

עירה · אם עקר דירתו ובא למקום אחר והיה שם
יום נקרא אותו מקום דירתו · ואם רגיל בבני
מות או היכא שהוא דר יב״ח נקרא דירתו · ואם
בית דירה ספק אם נקרא דירתו · וכ״מ גם
נענין אם נקרא שינוי כמ״ש הרמ״א · ואם
הדרה במקום פלוני ועכשיו דירתה במקום אחר
הקל במקום עיגון כי לשון הדרה יש לפרש

פתחי תשובה

העיר מקרי שינה כדאשכחן בפ׳ המקבל ההיא דהוו קרי לה
נפתא אזול סהדי כתבו עפתא כו׳ ומרן הב״י כתב בשם הרשב״ץ
אם כתב שם עירו ושם עירה בבלבול כגון תנם במקום תונס
פסול כו׳ ע״ש באריכות · ועיין בס׳ בית מאיר שכ׳ דצ״ע
בזה כי באמת לשון המשנה והרמב״ם והטור בתחלת לשונו
והש״ע אינם משמעים אלא דוקא לשינה לשם מקום אחר אבל
שינה מקום העמידה לתיבה שאינו שם מקום אחר י״ל דאינו
אלא כאילו לא נכתב כלל שמסקנת הג״פ וכ״ש סק״א דכשר

ומן הרשב״ץ שבב״י אין ראיה חדא דכבר כ׳ הרח״ש הובא בג״פ דהיה נודע שהיה עיר אחרת ששמה תנם ועוד דהתם
בשם דירה כו׳ והאריך בזה ומסיים וז״ל הנה לא באתי להקל להלכה ומכ״ש למעשה אך הריני כנושא ונותן לידע יסוד
לדין זה דצ״ע · ובפרט היכא דהאותיות שם המקום כולם כתובים על הסדר אלא שחסר אות א׳ באמצע ועם חסרון זה
לא נקרא בשם זה מקום אחר ואינו נקרא אלא לשם עיר זו רק שלא כדיוק כמו בעובדא דתשו׳ נו״ב סי׳ פ״ז שהיה
לכתוב פילטן וכתבו פילן דזה לע״ד אף לד׳ הג״פ לאו שינה מקרי אלא חסרון מבפנים ולא שמיה חסרון די״ל דלא
מתניכה הניכרת זה ודאי נ״ע לפסול בדיעבד עכ״ד ע״ש גם בס׳ גט מקושר בסג״ר אות ק״ה חולק על הנו״ב הנ״ל
פילטן או פילן ומסיק דאין להחמיר כלל בכיוצא בזה מאחר שאין אנו כותבין מקום דירה רק מקום עמידה וכל
לפרש השם כפשוטו אין להחמיר ע״ש גם בס׳ תורת גיטין חולק על הנו״ב בזה כמו שיובא לקמן ס״ק י״א ע״ש :
ואם נשאת לא תצא · עב״ש סק״ג שהביא כל הדעות בזה ומסיים ולמעשה צ״ע אם תצא · ועיין בג״פ סק״ד וה׳ דמסיק
קר כפסק מרן ז״ל דלכתחלה לא תנשא ואפי׳ במקום עיגון ושעת הדחק דא״א להשיג גט אחר אין להקל דתנשא לכתחלה
אם נשאת לא תצא · ועיין בס׳ גט מקושר אות ק״ח האריך בזה ומסיק לענין דינא נראה שאין ללמוד קולא להקל בסי׳
ת עפי מאחר פסולי דרבנן אלא דמ״מ כפי מה שסתם בש״ע סי׳ ק״ן דבפסולי דרבנן לא תצא וגם הב״ח שם פסק כן:
להקל אם נשאת ע״ש · וכ׳ עוד בג״פ שם דאין להקל בזה אם בא גט זה ע״י שליח ממדה״י כי היכי דמכשרינן גט
ם שע״י שליח מטעמא דקלא אית ליה כדלעיל סי׳ קכ״ז ס״ד כן יש לחלק שפיר בין הזמן לענין שינה מקום עמידת
ם כו׳ וכן מבואר מדברי הריב״ש סי׳ נ״ו ומדברי הרא״ש ח״א סי׳ ס״ו ומהרי״ט ומהרח״ש סי׳ ג׳ ע״ש : (ה) וי״א
כו׳ · עיין בג״פ סק״ז דמסיק דבשעת הדחק ומקום עיגון יכולים אנו לסמוך ע״ד הפוסקים דעל מקום עמידת הסופר
חוש ואם נתגרשה תנשא לכתחלה ע״ש וע׳ בס׳ גט מקושר בסג״ר אות ק״ח מ״ש בזה : (ו) אין כותבין שם מקום.
ה · עב״ש סק״ה שהביא כל הדעות בזה וציין בג״פ סק״י שהאריך ליישב מנהגינו בזה אף כי לב האדם מהסס בו
ריטעא וכהב שם שדעת ריא״ז (שהובא בב״ש בשם ש״ג פ׳ הזורק) דס״ל דאם לא כתב מקום דירה הגט בטל מס״ת
דעתו כי יחיד הוא בדבר זה ואין לחוש לזה כלל ע״ש · ועיין בס׳ גט מקושר בסג״ר אות קי״ח הזכיר דברי הג״פ
וכתב עליו שאין דבריו מספיקים ליישב מנהגינו בזה וגם לא הרגיש כלל בעיקר המבוכה שיש בזה מחמת החשש
״ד והר״ן בתשו׳ שהובא בב״י ס״ס זה שיש לחוש שיגרש אשת חבירו שהרי בכל העולם ודאי הוחזקו יוסף בן שמעון
(וגם באות י״ח האריך יותר לבאר החשש בזה וכתב שם דביותר תמוה בגט הנשלח ממקום למקום ע״י שליח שאין כותבים
עמידה של האשה ולפעמים גם מקום עמידה של בעל אין כותבין א״כ אין יודעים כלל שבעלה של זו שלח הגט ועל
ת אין לסמוך כי כמה יב״ש איכא בעלמא) וכתב הוא ז״ל באופן אחר ליישב מנהגינו על נכון · ומסיק לצאת מחששה
״ד ז״ל הנה למנהגינו שקורעין הגט אחר הנתינה ממילא כיון שאין הגט בידה צריך ליתן לה מעשה ב״ד שנתגרשה
יש לבאר במעשה ב״ד לפרש מקומות דירת הזוג באופן שיהא נודע ע״פ שם עירן שנתגרשה מבעלה לא מצד השמות
ולא תוכל למסור לאשה אחרת ובגט הנשלח צריכין לפרש בכתב הרשאה או בכתב פרטי שמות המקומות שהיו דרים
הזוג באופן שיהא ספק מלבנו ונדע בבירור שאשה זו שהיא אשתו באמת נשלח הגט וכן ראוי לנהוג ע״ש :
נס׳ תו״ג שכ׳ דאף שאין כותבין מקום הדירה מ״מ אם האשה מוציאה גט על בעלה שנכתב מקום עמידתו והוא ג״כ
מקום דירתו והוא טוען שלא גירשה רק איש אחר ממקום אחר נתן לה גט זה היא נאמנת דאמרינן כאן נמצא כאן היה
איש שממקום זה · ולכן אם בא איש ממקום אחר לגרש כאן אזי אם יש גם במקום העומד ג״כ איש בשמו כך אסור
כ לו גט בלא שילוש משום חשש דדילמא ממטי גיטא לאשת הדר כאן דכאן אין מועיל התקנה דאין מגרשין אלא זה
זה דשם התיקון הוא כמ״ש התוס׳ דכי תבוא לסנאה צריכה להביא ע״מ לפנינו וישאלו הב״ד להעדים אם היה במעמד
(וכמ״ש הרמ״א לקמן סי׳ קל״ו סעיף ו׳) מ״מ״כ בגוונא דהכא כשימסור בנעה לאשת הדר כאן תוכל להוציא עצמה
בלא ע״מ כלל כיון שלא הוחזקו כאן ולזה אסור לגרש ע״י הכרת שמוהם בלא סימן ושידעו הסימן מפי אחרים או
שיכירו

אינו מצוי שם אין כותבין מקומו כלל וכן באשה אם היא עומדת במקום חת
הגט כותבין מקום עמידתה העומדת היום במתא פלוני ואם לאו אין כות
מקומה כלל: הגה ואם כתב שם הלידה או שם הדירה ולא שינה כשר (ריב"ש סי' ...
(ז) ואם שינה מקום העמידה יש מכשירין כמו במקום הלידה דכל דבר שאינו צריך לכת
אם שינה בו כשר ויש פוסלין (בב"י הביא הב' דעות) (ח) ובמקום הדחק יש להקל אבו
שינה במקום דירה פסול לכ"ע (*פי' השולח) ואפילו אם נשאת תלא וכותבין מתא פלוני
שהעיר גדולה או קטנה ולא יכתוב פלונית מתא (ט) אלא מתא פלונית ואם דילג מלת
כשר: ג יכתוב וכל שום דאית לי ולאתרי ומלבד זה ח אם יש לעיר ב' שמות
מתא פלונית דמתקריא פלונית: הגה ולא יכתוב יו"ד אבל המ"ס (סדר גיטין)
אם כתב יו"ד דמיתקרייא כשר (שם) ואנו לא נהגינן לכתוב וכל שום דאית לי ולאתרי
אם יש לעיר ב' שמות כותבין מתא פלונית דמתקריא פלונית או דמתקריא ...
(פסקי מהרא"י סי' קפ"ה) (י) וה"ה אם יש לנהר שני שמות ואם יש לכן ...

*משנה דף ל"ד ע"א
ז שם במשנה ח כפי'
הראב"ד במ"ש
במשנה וכל שום שיש
לי דתרתי בעינן
שיכתוב כל השמות
הידועים ויכתוב ג"כ
וכל שום וכו'

פתחי תשובה

שיכירו שזאת אשתו דוקא · ואם האשה שנתגרשה שלא במקום דירתה באה להנשא א"א לה להנשא עד שתביא ע"מ ...
ויכירו שזאת אשת המגרש שנתגרשה ע"ש · ועיין בס' ג"מ אות קי"ת שנשא ונתן בענין זה עם הגאון מליסא ז"ל בע...
הנ"ל והנראה מדבריו שם שחולק על עיקר סברת התו"ג הנ"ל במ"ש שהאשה נאמנת שהבעל ממקום עמידה משו...
נמצא כאן היה וכתב שהוא דחוק ורחוק דא"כ איך כותבין מקום עמידה כשהוא ממקום אחר כיון דמהזקינן ...
ממקום עמידה יהיה בו חשש שינוי שם העיר ועוד דסברא זו כאן נמצא כ"ה לא אמרי' רק באשה שמת בעלה ולא כ...
ע"ש עוד: (ז) ואם שינה מקום העמידה · עיין בס' תו"ג שתמה ע"ז דהפוסקים שהכשירו שינה מקום העמידה...
בזמן הש"ס שהיו כותבין מקום דירה כו' ולכן כתב דנראה דדוקא כשנכתב מקום דירה או שידוע שאין בהמקום שגל...
איש ששמו כשם זה אבל אם יש במקום השינוי שנכתב בהגט איש ששמו כשם זה ולא נכתב מקום דירה פסול דעיק...
כתיבת שם עירו לא נתקן רק בשביל חשש זה כמבואר בב"י ע"ש · ולכאורה נראה שנמשך בזה לשיטתו לעיל שהובא...
הקודם אבל לדברי הגט מקושר שם גם זה אינו ע' בנ"מ שם באריכות: (ח) ובמקום הדחק · עיין בג"פ ס"ק י"א דנ...
לו עיקר להקל בשעת הדחק · וכ' עוד בס"ק י"ז דבתשובת הרא"ם ח"א סי' ס"ו כתב דגם להרא"ש וטור דס"ל כה...
להכשיר מודים הם דאם שינה מקום עמידתו ולא היה לו מקום דירה אחרת שאז נקרא בשם מקום עמידתו שהו...
והביא דברין הרא"ם בתשובה דף ק"ד ויראה לי דיש לחוש לחילוק זה דהרא"ם ואם שינה מקום עמידה ולא היה לו דירה...
אין להקל להכשיר אפי' במקום עיגון ושעת הדחק אך אפשר דיש להקל שלא תנשא ע"ש וע"ל סק"ו · ועיין בת' נו"ב תניי...
ק"ט יובא לקמן סי' קכ"ט ס"ק כ"א: (ט) אלא מתא פלונית · בסדר הגט לקמן ס"ס קנ"ד סעיף ק"א מבואר דאנו כותבין ...
מתא · וראיתי בס' ג"פ ס"ק כ"ד שכ' דודאי דאין קפידא בזה דהא הזינן בתלמודא דקאמר מתא מהסיא וקאמר סו...
ע"כ · ובב"ש סק"ז מבואר שדברי הרמ"א בכאן היינו היכא דאין כותבין דיתבא כו' וכ' בס' תו"ג לפרש דהיינו ...
כותבין שם הנהר והטעם דמלת מתא צריך להיות דבוק לתיבה של אחריו ולזה כשכותבין דיתבא על נהר פ' תיבת מתא ד...
לדיתבא וכשאין כותבין דיתבא כותבין מתא פלונית שיהיה דבוק לשם של העיר (ועיין בתשובת פרי תבואה סי' נ"ז מגר...
בהסבר יותר) · וכ' עוד ואם העיר נקרא על שם כל המדינה כותבין מדינה פ' ואז אף אם כותבין דיתבא כותבין מז...
דיתבא שלא נטעה לומר שכל המדינה יושבת על הנהר כשיכתוב מדינה פ' דיתבא ע"ש: (י) וה"ה אם יש לנהר · ...
ג"פ ס"ק כ"ט שכ' ויש לחקור איך יכתוב דמתקרי או דמתקריא כו' ע"ש ועיין בתשובת נו"ב תניינא שהתרעם ...
מסדר אחד שכתב על נהר רא"ב דמתקריא רהבא והיה לו לכתוב דמתקרי כי נהר הוא לשון זכר כדכתיב ונהר יו...
הנהר הרביעי הוא פרת ע"ש גם בתשובת ברית אברהם ס"ס קי"ד כתב כן בענין שם הנהר וורטע דמתקריא וורו...
טעות דנהר הוא לשון זכר וצריך לכתוב דמתקרי בלא אל"ף לבסוף ע"ש · ועיין בתשובת שיבת ציון סי' פ"ג ופ"ד ...
רצה לחלק דאולי לא נאמר רק בנהר שקורין בלשון זכר כמו דער ריין וכהנה אבל נהרות שקורין בלשון נקבה כמו ...
וכהנה יש לכתוב ג"כ בלשון נקבה דמתקריא וסמך לזה מדברי ד"מ סי' קכ"ט בשם הר"ם פדוואה גבי נהר פוה שכ' ...
שינוי דיש נהרות נקראים לשון זכר ויש בלשון נקבה משמע ג"כ דיש לחלק בזה (גם בס' ג"פ שם שרמז לעיין בת' ...
פדוואה סי' י"א נראה שכוון לזה) והרב המחבר ז"ל השיב דחילוק זה אינו נכון דבד"מ כתב על שם הטעם של הג...
דהוי שינוי אם כתב פואה דה"א הנוספת מורה ללשון נקבה אבל אם כותבין דיתבא על נהר פלוני דמתקרי פ' הך ...
אינו סובב על שם הראשון אלא על מלת נהר ונהר הוא תמיד לשון זכר ואף שבלשון רבים מצינו גם לשון נקבה נהרו...
בלשון יחיד לא מצינו נהר בלשון נקבה אמנם ידוע ליהוי דכל זה הוא לכתחלה אבל בדיעבד אם כתבו דמתקריא אינ...
וכן בא מעשה לידינו בגט שנשלח לכאן והיה מקום עיגון קצת והכשרנו את הגט למסרו מיד השליח ליד האשה ...
ודבר זה נאמר ונשנה יותר באריכות שם בסי' נ"א ע"ש · אמנם אף שהרב בעל שיבת ציון דחה לחילוק זה בשתי ידי...
בס' טיב גיטין בשמות עיירות ונהרות אות ל' הביא תשובת הגאון רבי משה סופר ז"ל שכ' חילוק זה בענין עיר פרש...
שבכל הגיטין שנמצא שם מגאוני עולם כתבו מתא דיתבא על נהר דונא דמתקריא דונאי וכתב דאין ספק שטעמם כו...
בפרטי דונא הוא לשון נקבה וידוק יותר דמתקריא כמ"ש רש"י על עלה זית טרף בפיה כו' והאריך בזה · וגם הגא...
ט"ג שם הסכים עמו והוסיף ביאור דאף דודאי מלת נהר הנתהו בלשון הקודש ל' זכר כאשר הכתובים מוכיחים ...
אשכנז דער טייך או דער פלוס אך זה בנהר שאין לו שם רק נהר סתם אבל אחר שנקרא בשם הכל הולך אחר השם כו...
דונא וכיוצא בו שאומרים די דונא כשרואים לומר שהשכה ושטפה סביבותיה וכיוצא הכל בלשון נקבה ושפיר יכ...
דמתקריא

מקום הכתיבה ושם אחר במקום הנתינה דינו כמו בשמות הבעל (הרא"ש

פתחי תשובה

ע"ש וכ"כ עוד שם מאות ל"ב ול"ג ובסירושו לשמות עיירות מהב"ש אות ט' ע"ש וגם אני ראיתי שמה גיטין שנכתב
הנהר הנקרא בלשון נקבה דמתקריא · ולענ"ד נראה דיש כלל בזה לידע אם הנהר נקרא בלשון נקבה או לא והוא
כתיבה משם הנהר הוא בנה נראה הוא לשון זכר כמו דער בוג או דער נומין או דער נעפר אבל אם הוא בנה נסתר
ן נקבה כמו די ווילייא די בישטרילא די שטשארא וכיוצא · אמנם זה כמה שנים בא לידינו גט אחד שהובא מלונדון
שב בו מפא דיתבא על נהר טאמס דמתקריא עאמיסיס · והרי הוא בנה נראה אעפ"כ כתבו דמתקריא · ואפשר אין
לשון המדינה ההיא אבל בלשון מדינתינו ודאי כן הוא : (יא) במקום הכתיבה · עב"ש סק"ח שכ' וז"ל ואם
ם מקום הדירה דינו כמו בשמות הבעל מיהו שינוי כזה לכ"ע מדרבנן הוא כו' ואם יש למקום עמידה שני שמות
כתב שם מקום הכתיבה לא גרע משינוי ממש וכשר במקום דחק עכ"ל · מבואר דכוונתו לפרש דברי הרמ"א ז"ל
ינו כמו בשמות הבעל דמשמע דאם כתב מקום הכתיבה פסול וזה קאי באם איתרמי דכתב מקום הדירה אבל לפי
כל הגיטין לדידן שאין כותבין רק מקום עמידה באמת אין דינו כבשמות הבעל וכשר במקום דחק כדלעיל ה"ב ·
"ש סק"ל כ' בזה על דברי הרמ"א הנ"ל וז"ל ומ"מ יראה לי דלהע"ג דגבי שם הבעל כתב מור"ם סי' קכ"ט ס"ד דאם
מקום הכתיבה עיקר וכתב ע"ש מקום הנתינה דמתקרי או וכל שום דהגט פסול הייט דוקא בשם הבעל אבל גבי
ר של עמידה או שם הנהר דאפי' שינה ממש יש מכשירין משום דס"ל דכל דבר שא"צ לכותבו אף אם שינה כשר
עיל ס"ב אע"ג דיש חולקים וס"ל דאם שינה פסול בכה"ג דלאו שינוי גמור הוא אלא שכתב שם הכתיבה לעיקר
תינה לטפל יש להכשיר בשעת הדחק ובפרט כדי שלא להוציאה מתחת בעלה עכ"ל · וסיום לשונו צ"ע כמ"ש דיש
בשעת הדחק כו' דא"כ מה הועיל לנו במה דקאמר מקודם דכה"ג לאו שינוי גמור הוא דהא גם בשינוי גמור כשר
בשעת הדחק כהכרעת הרמ"א ז"ל לעיל ס"ב והוא ז"ל שם הסכים ג"כ לזה כמ"ש בשמו לעיל סק"ח :
לכפוקי איך הדין באם היה שינוי זה דכתבו מקום הכתיבה במקום עמידת העדים כי דברי הב"ש והג"פ הנ"ל
שהזכירו בדבריהם אם שינה במקום עמידה היינו מקום עמידת הבעל דבהא יש מכשירין והכריע הרמ"א לסקל
דחק אבל במקום עמידת העדים (היינו אצל למנין שאנו מנין כאן במתא) דבהא אם שינה ממש לא הוזכר בש"ע
ה להכשיר ופסול אפי' במקום דחק אלא דאם נבאת ל"ת כדלעיל ס"א אפשר דגם בשינוי זה דכתב מקום הכתיבה
ם הנתינה או שכתב שם מקום הכתיבה עיקר ועל שם מקום הנתינה דמתקרי ג"כ הדין כן · ומיהו כבר כתבתי
"ג דבס' ב"מ מצדד להכשיר במקום עמידת עדים אף בשינה ממש כל שלא שינה לשם עיר אחרת (ומשמע מדבריו
או טעמו דלענין זה קיל מקום עמידת עדים אף ממקום לידה ועמידת הבעל) א"כ כ"ש בזה דכתב מקום הכתיבה
אי גמור הוא יש לצדד להכשיר עפי וקצת משמע כן מדברי הרמ"א ז"ל מדלא כתב דין זה דאם יש לעיר שם א'
במקום הכתיבה כו' לעיל ס"א רק בכאן דמיירי במקום הבעל וצ"ע :
ותי בס' גט מקושר אות ק"ה סק"ד שדעתו בפשיטות דאף אם טעות הזה דכתב שם מקום הכתיבה היה גם אצל
ידת עדים כשר וכתב דאין סברא כלל לפסול אם כתב שם המקום כאשר נקרא במקום כתיבה דבשינה ממש מקום
עדים דפסול כתבו הטעם שנראה כמזוייף מאחר שכתוב בו מקום אחר וברא"ש פ' הזורק הטעם שלא יוזמו העדים
: שם מקום כתיבה ליכא למיחש למידי דהא לא מצינו שום תקנה לזה (כדמצינו בשם עירו ועירה התקין ר' גמליאל
ר"ן שם) דלא שייך לעז כלל שאפי' יחשבו בני מקום נתינה שנכתב במקום אחר אין הגט נגרע בשביל זה ומי
אין סעדים וסופר שם במקום כתיבה יודע ג"כ שנכתב מקום זה כאשר נקרא שם וכ"מ לפי פי' התוס' שפירשו הך
דאיתא בפ' הזורק לא איירי בשינוי ממש רק שיש לו או לעיר שני שמות וא"כ כיון דעל שינוי מקום כתיבה נקט
רת וכתב במערב דהוא שינוי גמור משמע אבל בשני שמות לא איכפת לן כלל וסגי במה שכותב השם כמו שנקרא
כתיבה כו' ואפי' אם כתב ג"כ הכי במקום עמידת הבעל אין שום חשש לפוסלו דדוקא בשינה הוא דיש פוסלין
כתוב בגט אבל כשנכתב המקום כאשר נקרא בה במקום כתיבה מה לבני נתינה במקום שעמד הבעל כו' וא"כ
כתוב בו שם של מקום כתיבה אף שיש למקום ההוא שם אחר במקום נתינה יוכלו לסדרו במקום נתינה וכ"ש בלא
מקום כתיבה שיש למקום זה שם אחר במקום נתינה דאפי' בשמות הזוג רוב הפוסקים מקילין בזה · ואם כתב שם
נתינה יש לחוש יותר אם אין נודע שם שיש לעיר שם זה במקום נתינה מיהו גם בכה"ג אין לחוש כיון שמתברר
הוא במקום נתינה עכ"ד ע"ש שהאריך עוד בזה ומסיים דכל הדברים האלה הם ברורים כשמש לכל מודה על האמת
דבתחלת דבריו שם קא מתמה בזה על הרמ"א ז"ל וכתב וז"ל ולענ"ד תיובתא קא חזינא הכא דהרא"ש והר"ן
כן רק על שם דירה של הבעל כפי שהוא מדין הש"ס לכותבו כו' אבל לפום מנהגא דידן דאין כותבין מקום דירה
כמדומה דבאותה שעה לא ראה דברי הב"ש סק"ח שהבאתי לעיל דמפרש באמת דברי הרמ"א ז"ל על מקום דירה ·
גם רא' בזה דברי הד"מ בסי' זה אות ח' דהרמ"א ז"ל בעצמו הזכיר חילוק זה בשם מהרא"י סי' ט' ע"ש) :
בגוע דאף הג"מ לא קאמר רק בדיעבד אבל לכתחלה ודאי גם הוא ז"ל מודה דאף לפום מנהגא דידן שאין
ין רק מקום עמידה מ"מ היכא דאיתחזק במקום כתיבה שיש לעיר א שם אחר במקום נתינה צריך לכתוב שם
כפי השם שקורין בני מקום נתינה ודמתקרי על שם שקורין בני מקום הכתיבה וכן מבואר מדברי הד"מ אות
אחר שהביא דברי מהרא"י סי' ט' דמשמע מדבריו דאם כותבין רק מקום העמידה אין לחוש בייס הד"מ ואין
ריו · ולפ"ז אכתי קשה לי על שלא ראינו נוהגין כן דבכמה קהלות כותבין בגיטין שם העיר בשינוי ממה שקורין
ם פעולם כמו בפראג שכותבין פרגא (כמ"ש בית"ש גיטין פ"ד סי' ל"ב ובנו"ב תניינא סי' קע"ז) ובריסק ביטינם
כו ברסטי (כמ"ש בית"ש שם ובט"ג אות כ') ובקארלין כותבין קראלין (כמ"ש בתשובת מהרי"מ סי' ל"א) וטעמם
שם והא תינח על גיטין הניתנין במקומן אבל בגיטין ששולחים לעיירות רחוקות עכ"פ לכתחלה היה לחוש כדבר
נאתי בשו"ת גבורת אנשים סי' א' בתשובת הא"ז הגאון מהר"ס כ"ץ ז"ל בענין שם ברזיסטא וברסטי מבואר שם
ות קרובות זו לזו אין לחוש וכתב וכן ראיתי גיטין דמסדרי רבנן מארצות רחוקות ווינא ופראג ולא כותבין רק
מקום

והר"ן פ' השולח) ועי"ל סי' קכ"ט (יב) ואם יש לעיר ב' שמות א' נקרא בפי יש
בלשון עבודת כוכבים שם (יג) שקורים לו ישראל עיקר וכותבין (יד) כפי משמעות
(פסקי מהרא"י סי' קמ"ב ומהרי"ק שרש ק"ו) ואם הב' לשונות קרובים זה לזה וש
לו ישראל אינו אלא קיצור לשון כגון עיר שעובדי כוכבים קורין הרעדי"ש
רעדי"ש אין כותבין (טו) רק שם (ג) ישראל (שם בפסקיו סימן רנ"א) אבל בל

פתחי תשובה

מקום הכתיבה ולא מקום הנתינה והיינו טעמא שבשם א' הוא רק שאחד הוא קיצור לשון כו' ע"ש ואנכי לא הונח לי כי בכמה עיירות השינוי גדול עד שאין הלשונות קרובות כלל ובפרט לפי המבואר באחרונים ז"ל דאם חיסר אות שהוא לסימן נקודה ומחמת זה יקראו בנקודה אחרת הוי שינוי שם העיר א"כ גם בזה אמאי אין נזהרין אפי' לכתחלה להזכיר כפי מה שקורין במקום נתינה עד שמצאתי בתשו' הג"י סי' ס"ט (יובא לקמן סי' קכ"ט סל"ד ס"ק נ"ט וע"ש) אודות הגט שנשלח מספר"ת למדינת פולין ונכתב שם האשה ורחדי בוי"ו כמנהג מקום הכתיבה ובמקום נתינה כותבין פרחדי בפ"א וכתב דאף שמסקנת רוב הפוסקים דמקום הנתינה עיקר אולי לא דיברו כ"א בדידעינן בודאי שהשליח ימצאנה במקומה משא"כ עתה

באר היטב

שהיתה דרה שם · ואם בעת הכתיבה דרה אפילו לא דרה בעת הנתינה· ריב"ש ב"ש : (ג) וכן אם הכותים קורין שם העיר בגימ"ל וישרל כגון רוטנבורג כותבין בקו"ף · דכל שאינו אלא בהותו שם מחולקים קצת כותבין שם יש אבל כשיש שם אחר כותבין שניהם · והא קאמר דמתקרי קאזמירז משום דהוי כשם אחר והכותים קורין קאזמירז בזיי"ן בסוף · ו דמתקרי פוזנא הואיל דדרך העובדי כוכבי הנו"ן נראה כשם אחר וכתב הלבוש אם כתב

שכותבין בהרשאה בכל מקום שתמצאנה כו' ע"ש ובסברא זו נתיישב מנהגנו על נכון · ועי"ל ס"ק י"ג
ומ"ש עוד הב"ש ואם נקרא שמה תנם וכתב תנם פסול כו' עמ"ש בזה לעיל סק"ג בשם הב"מ · ועיין עוד בזה
שצריך קצת ומסיק דכל שחיסר אות שהוא לסימן נקודה ומחמת זה יקראו בנקודה אחרת פסול אבל כל ש
ניכר במבטא כגון ארדא בד' וכתב ארטא בט' וכן בחילוף זיין ז' לס' כיון שהן מאותיות המתחלפין כשר בשם
לדינן שאין כותבין רק שם מקום העמידה ואפילו בקושטאנטינא שכ' קושטאנטין מכשירים הפוסקים מחמת שיו
נקרא ע"ש קושטאנטין שבנאה כו' וכתב דלפ"ז בעיר פילטן התמיר הרב נו"ב שלא כדין כיון שאינו נרגש במבטא
עוד שהביא בשם הג"פ דבשם העיר כל שאין הכרח לומר שהיא עיר אחרת ויש לפרש שהיא אותה העיר לא פסליו
אלא נכתב כלל כמו בתיבת הדרה דכשר (כמ"ש בכנה"ג שק"כ) משום שיש לפרש היתה דרה כבר אבל בשמו וש
לפרש שינוי אף שאין השינוי מוכרח הוי כלא כתבו ופסול ע"ש : (יב) ואם יש לעיר ב' שמות · עיין בג
אנשים סי' א' בשם בריסטא ובריסקא ובתשובת אא"ז פנים מאירות ח"א סי' י"ח בענין פרוסטיץ או פראסט
סי' י"ט בעיר פעמשאוו אם בשני ווי"ן או בבי"ת · ובתשובת נו"ב סי' פ"ז ופ"ח בענין שם עיר פילץ · ובנו"ב
ק"ה בענין שם עיר גירמענד בארץ הגר ובסי' קט"ו בשם עיר מאדע ובסי' קט"ז בשם עיר ראדוויל ובסי' קי
אמשטרדם (ע' בס' ע"ג בשמות עיירות אות א' דע"ש יש בסוף תשובה זאת) ובסי' קי"ה בשם עיר באנהרט
ברית אברהם סימן קי"ד בשם עיר טשענסטאהוב ע"ש דכמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מדבריהם ולהתלמד בכמ
(יג) שקורים לו ישראל עיקר · עיין בשו"ת הגאון החסיד מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי אודות הגט שהוכא
אמעטיסלאוו והיה כתוב בו שם העיר מסטיסלאוו כפי שנקראת בין הא"י והתרעם מאד ע"ז כי היה ראוי לכתוב
דמתקריא מסטיסלאו כי שם ישראל עיקר ושם הא"י טפל ולפ"ד הב"ש סי' קכ"ט סק"ג אפי' בדיעבד פסול אם כהו
לבד דלא כרמ"א וכ"פ הט"ז שם אלא דהתם מיירי בשם האיש והאשה אבל בשם העיר יש לצדד להקל
דמסתמא כשייסדה העיר שנים רבות קודם שנתיישבו ישראל בתוכה ואז היה שמה מסתמא מסטיסלאוו לחוד
שמה הראשון יש להכשיר בדיעבד כמו בגר בא"י בשם העכו"ם דכשר בדיעבד משום שזהו שמו הראשון כמ"ש
אבל זה בדיעבד אבל לכתחלה ודאי לכ"ע צריך לכתוב שם העיקר שהוא של ישראל · וה"ל דמסטיסלאוו הוא
הכל שם א' וכמו הרעדים ורעדיש א"כ א"צ לכתוב כאן דמתקריא מסטיסלאוו וכמו אילו היה עיקר השם שהוא
הרעדים והא"י היו קורין בקיצור רעדיש דאתי כמכ"ש לכתוב שם של ישראל לבדו לכתחלה עכ"פ אבל באמת
כלל להרעדים שהה"א בחטף וסמיכה ורהיטה להרי"ש כו' והלכך מאחר דמדינא בעינן לכתוב שם של ישראל לכ"ע
שאנו על גיטין הראשונים כמ"ש הב"ש סי' קכ"ה סק"י דאין לחוש ללעז אלא בדבר שהוא חומרא בעלמא ולא מד
בגיטין הנשלחים מעיר הנ"ל לעיירות הרחוקות דבזה יש קפידא אפי' בדיעבד דבם אין מכירים ויודעים כלל בשם
שנקרא בכתבי הא"י רק נודעת ומפורסמת בשם אמטיסלאוו והרי זה מבואר בסי' קכ"ח ס"ג בהגה בלי שום הו
לעיר שם אחר במקום הנתינה דינה כשם הבעל בסי' קכ"ט ושם מבואר היטב דאם כתב מקום הכתיבה לתודא
אפי' בדיעבד ואם ניסת תצא והולד ממזר מדרבנן כמבואר שם בטור ובב"ש עכ"ד ע"ש · והנה מה דפיים ונ
בשלוחים כו' ושם מבואר היטב כו' ואם ניסת תצא כו' משמעות לשונו דכוונתו דגם בנדון זה הדין כן ולא
דבריו הקדושים עמ"ש בזה לעיל ס"ק י"א · ועיין עוד בתשובת ברית אברהם סי' קי"ד אות יו"ד : (יד)
לשונם · עיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' י"ט ע"ד הגט הנכתב וניתן בטעמשוור ופתב הסופר טימשבאר כ
ספפרדים על שם העיר הזאת · והשיב להכשיר כיון שרוב הקהל הם ספרדים והם כותבים שם המקום כך אבן
שלא לשנות שם העיר שלא להוציא לעז כו' ע"ש עוד בסי' מ"ט אודות עיר אובן שיש ג"כ חילוק בין אשכנזים לספרד
הספרדים בתן דמתקרי אובן והאשכנזים קורין אובן ע"ש : (טו) רק שם ישראל · עכ"פ ועיין בתשובת מבכשו"
כ"ד אודות הגט שנכתב בכפר סמוך להנפאליא ופקפקו לפוסלו מטעם שנכתב שם הכפר פאזירקא כפי שנקראת
ובלשונם נקרא פאזערקי · והשיב דבדיעבד אין מקום להחמיר כלל שנכתב בשם שקורין היהודים אף אם היה פיו

(ו) כותבים שניהם שם ישראל תחלה (כן משמע שם) ועל שם עבודת כוכבים (יז) דמתקריא: ד ט״אי״צ לכתוב שם הנהר אבל נהגו (ה) לכתבו ואם יש [ב' נהרות] או ג' נהרות (יח) כותבין כלם דיתבא (יט) על נהר פלוני (ו) ופלוני:

ט הרא״ש בתשובה כלל מ״ה סי' כ״א וס״פ י ב״י משום סימן שלא יטעו בעיר אחרת ושכ״כ הר״ן בתשו' וכ״כ המרדכי בפ' השולח ב כל בו והג״מ בפ' מי שאחזו והגמ״י בפ״ד בשם סמ״ק

באר היטב

[ד]מתקרי פוזנא כשר: (ז) דמתקריא · באל״ף · [עיי]ן סי' קכ״ט בשמות לעז כותבים המכונה · וכאן [בזמ]ות המקומות כותבין דמתקריא · עיר שנשתקע ממנה [שם] הראשון א״צ לכתוב רק שם השני · ואם כתב שם [ה]דינה ולא שם העיר הוי שינוי · ואם כתב שם שניהם [ל]הוי שינוי · ד״מ ב״ש: (ה) לכותבו · הטעם שלא [יטע]ו עיר אחרת היא לכן כותבין שנהר אפילו לא [דוח]ק עוד עיר אחרת כזו מ״מ חיישינן· ב״ש: (ו) ופלוני · [ו]אם הרוב מסתפקים מא' ומיעוט מן השני כותבים [...] וה״ה במעיינות ובארות נמי כותבים כולם אפי'

פתחי תשובה

שם ישראל לשם של הא״י ומכ״ש בנ״ד אין שינוי כלל ודמיא מ״ש להרעדים ורעדים כו' וגם שינוי זה בא מחמת הרגל הלשון שלשון פולים דרך לשנות קצת באותיות המשמשות תחת נקודה כו' ומסיים וז״ל כללו של דבר נראה ברור דאין לספק כלל לפסול הגט בדיעבד לדעת כל הפוסקים בפרט דאין כאן רק חששא דרבנן דאפי' בכותב שם הטפל לבד וכתב וכל שום ע״ש העיקר לדעת הרמב״ם שפוסל בזה הוא רק פסולא דרבנן דכולא כייל הרמב״ם כ״מ שהזכיר בחבורו שהגט פסול הוא רק מדרבנן ואם נשאת ל״ת וכ״ש בנ״ד שאין מקום כלל לקרותו טפל · ומה גם לדידן דאין כותבין רק מקום העמידה והרבה דעות מהפוסקים סוברים דאין לפסול כלל בשינה מקום עמידה והרמ״א ז״ל קבע כן להלכה בשעת הדחק מכ״ש בנ״ד שאין בו שינוי כלל עכ״ל · והנה מה דמסיים ומה גם לדידן שאין כותבין רק מקום העמידה כו' נ״ע קצת דבנ״ד שטעו בשם הכפר משמע כתבו [ש]ם בתחלת הגט אלא למנין שאנו מנין כאן כו' שהוא מקום עמידת העדים ובזה אי נימא דמיקרי שינוי אין שום סניף [לה]קילא מדברי הפוסקים והרמ״א הנ״ל אולם עמ״ש לעיל סק״ג · ומ״ש הבה״ט בשם הלבוש אם כתב פוזנן ולא כתב [דמתק]רי פוזנא כשר · ע' בג״פ פ״ק ל״ב שהביא דבריו וכ' עליו ומיהו יראה נוסי דמדינא אם שני הגשונות קרובים זה [א]״צ לכתוב בגט שני השמות מ״מ כיון שהורגלו לכתוב בכל הגיטין שני השמות אם ישנה ולא יכתוב רק שם אחד מיחא [פסו]ל ולכן אם לא כתב בגט שני השמות כפי מנהג העיר אין לגרש בגט זה עד שיכתוב גט אחר בשני השמות עכ״ד: [(ז)] כותבים שניהם · עיין בס' ג״מ אות ק״ע שכ' ונ״ל דאם יש ספק כיצד כותבין שם של הא״י יש לכתוב רק שם של [ישראל] בלא מתקרי כלל דאפי' בשמו כשר תניכה אפי' לכתחלה וכמ״ש הב״ש ר״ס קכ״ט וא״כ בשם מקום אין להחמיר כלל [ו]אין חיוב לכתוב דמתקרי להכנים עצמו בספק קריאת שם הא״י ע״ש: (יז) דמתקריא · עבה״ט שכ' וע' בסי' קכ״ט [ו]עיין בתשובת מהרי״מ מבריסק סי' כ״ט שכ' דאין זה תימה כלל דהא הב״ש עצמו בסי' קכ״ט ס״ק כ״ה כתב דהא [ד]אין המכונה על לשון לעז היינו היכא דשם הראשון הוא לשון קודש אבל אם גם הראשון הוא לעז כותבין גם על השני [...]די והרי שמות מקומות כולן לשון לעז הם וכמעט לא תמצא שם עיר דהוא לשון קודש ואם תמצא אין לה עוד שם אחר [ו]כולהו חד דינא אית להו עכ״ד וכבר קדמוהו בזה בס' ע״ג בשמות עיירות ונהרות אות כ״ו · ומ״ש הבה״ט עיר שנשתקע [א]״צ לכתוב כו' עיין בס' ג״מ בסג״ר אות ק״י שהניח בצ״ע איך הדין לענין דיעבד אם כתב שם העיר בשם שנשתקע [עבה]״ט ס״ם זה בשם מקור ברוך) ובפרט לדידן דאין כותבין מקום דירה ע״ש · ועיין בס' ג״פ ס״ק כ״ו שכ' דמדברי [הב]״י בתשובת הב״י דף ס״ה מבואר דהא דכשנשתקע שם הראשון כותבין שם השני היינו דוקא היכא דנתגרשו היהודים [מ]ה העיר בין שם ראשון לשם אחרון אבל אם לא נתגרשו היהודים בין שני השמות אע״ג דבהמשך הזמן נשתנה שמה כפי [ה]שם לשם אחר א״צ לשנות בגיטין ממה שהיו רגילין לכתוב דלא נקרא נשתקע שם ראשון כיון דבכל הגיטין וכתובות ושטרות [...]ין שם הראשון וכדאשכחן בסיני ונובא כו' ע״ש ועיין בתשובת מהרי״מ סי' כ״ח וסי' ל״א שהביאו בקצרה וכתב דבזה [...]לו מה שהיה קשה לו הרבה על מה שאנו כותבין שם העיירות כפי שהוגא בראשונה כמו בעיר בריסק כותבין ברסטי [...]קארלין כותבין קראלין וכן כמה מקומות והא כיון שנשתקע שם הראשון היה ראוי לכתוב שם שקורין עתה כדאמרינן [...] בנהר מדליקין בפל בורסיף למאי נ״מ לגיטי נשים אתנם ע״פ דברי הב״י והג״פ הנ״ל מבואר לנו הטעם כיון דמעולם [לא נת]גרשו היהודים מהעיר ולא נשתקע שם הראשון שהרי נכתב שם זה בגיטין וכתובות אף שבפי ההמון נשתנה שם העיר [...]אולי' בתר שם דמעיקרא:

[(ח)] עוד בענין האיך לכתוב בגט בעיר החדשה דבריסק שנתייסדה מחדש אשר ע״פ פקודת הממשלה נהרס העיר הישנה [...] ונעתקו יושבים משם לישב העיר במקום רחוק תחום שבת · וכתב דבודאי א״א לכתוב שם ברעסט כיון דעתה היא [עיר] חדשה א״כ לא הוקבע תעולם על עיר הזאת שם ברעסט והאריך בזה ומסיק לפסק הלכה דיש לכתוב בריסק ולרווחא [דמילת]א טוב לעשות כמ״ש הנו״ב (תניינא סי' קי״ז) דבעיר חדשה שרוצין לסדר גיטין ויש ספק קצת בשם העיר יכריז [...] יום ערב ובוקר דיוכתב שם העיר כך בנוסח גיטין וכתובות דכמו דמהני הוחזק שלשים יום לשם אדם כמו כן מועיל [ל]עיר · אך להומר הענין לא רצה לעשות מעשה עד שיסכימו חכמי העיר ואחר החקירה נתברר שבלשונם שם המובהק [ל]הזאת ברעסט לכן עלה במוסכם לכתוב בריסק דמתקריא ברעטע ע״ש: (יח) כותבין כולם · כ' בג״פ ס״ק ל״ה [...]לם יש לכתוב סדר הנהרות כסדר שנהגו ראשון ראשון ואחרון אחרון ובדיעבד ששינה סדרן אין להקפיד ומהתברא דהגבר [ה]מפקין דו ביותר יזכירנו קודם: (יט) על נהר פלוני ופלוני · כ' בג״פ ס״ק ל״ו משמע דא״צ לכתוב על נהר רק בראשונה [...] יש טופסי גיטין כותבין על נהר פ' ועל נהר פ' כמ״ש הרמ״א בסוף סדר הגט וכ״כ בטופס גט שבסמ״ק כו' ויש [...]ן על נהרי פ' ופ' ביו״ד בסוף תיבת נהר כו' ונ״ל דהני טופסי דייקי טפי אבל לכתוב על נהר פ' ופ' בלא יו״ד [...]ת מלשון מרן יש לגמגם דאפשר שיטעה האדם לומר דנהר א' היא שיש לו שמות הרבה עכ״ד · ועיין בתשובת שארית [...] סי' ע' בגט שבא ע״י שליח מעיר שיש בו ב' נהרות ונכתב בו מתא דיתבא על נהר פ' פ' בלא ו' דמשמעותו שאין [...]לא נהר א' שנקרא בב' שמות וא״כ הוי שינוי בשם הנהר והשואל רצה להחמיר ע״פ דברי ס' מכתב מאליהו שער ג'

הנה (כ) ואם לא כתב (כא) שם הנהר כלל. (תשובת הרא"ש כ' מ"ה וב"י בשם תשובת הר)
(כב) או ששינה בו (תשובת מהרי"ל) (ז) (כג) כשר (כד) וכל נהר שהוא חוץ לתחו

פתחי תשובה

סי' י"ג שהתיר בשינה שם הנהר אף במקום עיגון · והגאון ז"ל האריך בזה ומסיק להכשיר הגט במקום עיגון אף שהיה זה בטעות גם במקום עמידת העדים אבל לענין שלא מגין כאן כו' ע"ש : (כ) ואם לא כתב שם הנהר · ע' בב"י שכ' בזה בשם הר"ן בתשובה וז"ל ואע"פ שמקצת הראשונים ז"ל הוכירו בטופסי גיטין שלהם לרווחא דמלתא תקנו כך מפני קלה מנהג שוין בשמותיהן והנהרות מבדילין אותן אבל בשאר מקומות שאין ידועין בכך אם לא נכתב לא עיכב עכ"ל וכ' על זה ב ג"פ ס"ק ל"ג משמע דאם יש שני מקומות שוים בשמותיהם צריך לכתוב שם הנהר שלא יטעו שהגט נכתב בעיר ה שמה כש"ה ואם לא כתבו יש חשש לפסול הגט ואיהו אם הוא מקום עיגון יראה לי דיש להכשיר · וכ' עוד ואם לכתוב בעיר שם הנהר בגט ואירע שכתבו גט שם ולא כתבו דיתבא על נהר כו' מספקא לי שמא הוא פסול דהרואה זה שלא נכתב שם הנהר כפי המנהג אפשר שיחשוב שהגט נכתב בעיר אחרת ששמה כשמה שאין בה נהר ודעתי נוטה לה במקום עיגון עכ"ד (לדברי הב"ש שהובא בבה"ט סק"ז אין כאן ספק כלל ובודאי דכשר אפי' שלא במקום עיגון דפ דלא גרע זה משינה ממש שם הנהר אלא שהוצרך לזה לפי פירושו בדברי הרמ"א ז"ל שיובא לקמן ס"ק כ"ג) · וכ' עוד ל"ד בשם הרד"ך בית ד' אם נהגו לכתוב שם הנהר וכתב דיתבא על נהרא סתם הגט כשר · וכ' עוד שם יש טופסי שכותבין שם הנהר ג"פ א' גבי הזמן לענין שלא מגין כאן כפלונית מתא דיתבא על נהר פ' וכן גבי עמידת האיש וכ עמידת האשה כמ"ש בטופס גט דהרמ"א ז"ל בסוף סדר הגט אמנם פה עה"ק ירושלים אין כותבין סימני העיר דיתב מי שלא רק בתחלה אצל הזמן ואח"כ גבי עמידת האיש כותב העומד היום בירושלים המוכרת וכן כותב גבי עמידת וכן ראיתי הרבה טופסי גיטין מרבני הספרדים וע"ז נאמר נהרא נהרא ופשטיה עכ"ל : (כא) שם הנהר כלל · עיין בס גיטין בשמות פיירות באמצע ס"ק כ"ח מ"ש בס ואפילו בנהרות גופייהו דאם יש כמה נהרות כותבין כולם כו' ואמנו נתכשר בדיעבד אם לא הזכיר אחד מהם מה דינו כו' גם בסוף ס"ק ההוא כתב וז"ל ואם יש שם שני נהרות או ג' וא או ב' אין שם ידוע נ"ע ונראה דטפי יש לכתוב על מי נהרות סתם מלכתוב דיתבא על נהר פ' ותו לא דמיחזי כאלו שם נהר אחר דהא כשאין מזכיר שם הנהרות ג"כ כשר ובדיעבד יש להכשיר כשכתב הנהר שיש לו שם לבד שי"ל שלא ויאלו לומר דלכך לא כתב' לפי שלא נודע שמם עכ"ל · ולכאורה נ"ע מדוע לא הזכיר בזה מדברי הרמ"א בהגה ס" שתי נהרות כו' ואם יש ספק בדבר אין כותבין אלא אחד כו' ואפשר לחלק : (כב) או ששינה בו · עי' בתשובת א פמ"א ח"ב סי' י"ט שכ' וז"ל ופשיטא שאין לפקפק בשינוי הנהר כעגי שכתבו ביניי דהא הכריע רמ"א בסי' ק"ח ב' א לא כתב שם הנהר או ששינה בו כשר ומי יבא אחריו לסתור דבריו ובעיגונא הקילו ופשיטא כאן דהספרדים קורין לנ דיש להכשיר עכ"ל וע'. בס"ק שאח"ז : (כג) כשר · עבה"ע בשם ב"ש שכ' אע"ג בשינוי מקום עמידה הביא דעת הפו שאני שינוי נהר כו' ועיין בג"פ ס"ק ע"ל דלא ניחא ליה לחלק בכך ודעתו דכמחלוקת בשינה מקום לידה או עמיד כ מחלוקת בשינה שם הנהר והרמ"א ז"ל רמז בכאן ב' הדעות דעת המכשירין בשינה ודעת הפוסלים בכתב נהר דחוץ ותו וכ"ש בשינה ממש ולהלכה יש להקל בשעת הדחק וכדלעיל ס"כ · וע"ש עוד שהביא דבס' מקור ברוך סי' ט"ו כתב וז דבשינה מקום לידה או עמידה נחלקו הפוסקים בשינה שם הנהר יש לפסול אליבא דכ"ע דשאני לידה ועמידה דאין ד נקרא על שם לידתו וליכא לעז אבל שינה שם הנהר יאמרו שעיר אחרת היא דהדבר ידוע דעיר פ' יש לה נהר פ' זכ לשינה מקום הדירה דכ"ע מודו דפסול ע"ש והוא ז"ל כ' עליו דכבר קדמו בחילוק זה הרד"ך בית ד' לגדד להחמיר א לא החליט הדבר אמנם יראה לע"ד דאם היו כותבין בגט עיר הדירה ושינה בנהר של עיר הדירה יש מקום לחיל ז אבל אם לא נכתב רק שם עיר הלידה או העמידה ובנהר של עיר הלידה או העמידה בא השינוי אין טעם לזה כלכו וא"כ דיינו שנאמר דכמחלוקת בשינה מקום לידה או עמידה כך מחלוקת בשינה שם הנהר של לידה או עמידה ולא נומי ביותר לומר דבשינה שם הנהר של עיר לידה ועמידה פסול לכ"ע וכן יראה ברור מתשובת הר"ם פדוואה סי' כ' וי"א דיני שם הנהר דמי ממש לשינה מקום לידה ויש לסמוך ולהקל כדעת המכשירין בשעת הדחק ובתשובת הרא"ש כ"ס ס"ו א מדבריו דאם שינה בסימני העיר דכתב דיתבא על מי בורות במקום בארות הוא יותר קל משינה שם העיר עכ"ד · ולזור יראה מדברי הג"פ הנ"ל דלפ"ז אם היה שינוי הנהר במקום עמידת העדים יש לפסול אפי' בשעת הדחק דהא בשינוי עמידת העדים פסול לכ"ע כדלעיל ס"א ושינה שם הנהר דמי לשינה שם העיר · אמנם מדבריו בסוף ס"ק ההוא ג דטעם הא' של הר"ם פדוואה סי' י"א הוא טעם מספיק להכשיר הגט ששינו שם הנהר פו שכתבו פותה כי בשעת הד לסמוך ע"ד המכשירין בשינה מקום לידה ע"ש מבואר מזה דאפי' אם היה השינוי אצל עמידת העדים יש להכשיר בש הדחק דהרי בתשובת הרמ"פ שם משמע שהיה השינוי גם אצל הזמן ואפ"ה הכשירו מטעם זה כיון דשינה בדבר שא"צ ות כשר וכן מוכח מדבריו בס"ק נ"ב שם · ונ"ל הטעם משום דחילוקו של הס' מקור ברוך הנ"ל לא ברירא ליה להג"פ אחרי דכתשו' הרא"ס מבואר להיפך ולכן דיינו להחמיר במקום דירה ולא במקום עמידה אף במקום עמידת העדים עכ"ל הוא ממקום דירה דהא אף בשינוי מקום ממש לעיר אחרת אם נשאת לא תצא וצ"ע וע"ל סק"ג וי"א : (כד) וכל נהר חוץ לתחום · עיין בתשובת משכנות יעקב סי' כ"ד אודות הגט שנכתב בכפר פאזירקא סמוך לעיר אנטפאליא ופקפקו ש שהוא רחוק מן העיר יותר מן תחום שבת · והשיב דאין שום חשש בזה דבאמת מצינו כמה מקומות בש"ס ק סמוך אפי' כמה פרסאות והעיקר בזה דלפי גודל הענין ולפי ערך הדבר הנסמך או הסומך שהוא יקרא סמוך לפי בני אדם והא דאמרינן בש"ס דמגילה ובר"ה דסמוך הוא עד תחום שבת היינו דוקא התם לענין דנחשוב אותם עם העיר כו' ודברי הרשב"א ז"ל בתשובת מיימוני שהתיר בגט שנכתב בו נהר שהוא חוץ להתום העיר היינו דוקא בלשון דית כו' דס"ל להלכה כמ"ד על מתא ובעינן שהנהר יהיה תוך העיר ממש כו' ואין זה ענין לנ"ד דתיבת סמוך כיון דלהני שיתבא על שם העיר ואילו הוא בתוך העיר דהרבה קובע לו שם בפ"ע ואינו נקרא ע"ש העיר רק סמוך להעיר שנ לקרות :

באר היטב

שם הרוב מסתפקין מן מעיינות ותיעשם מן הבארות להיפוך · עיין ב"ש : (ז) כשר · משמע לכ"ע כשר ל בשינוי מקום עמידה הביא דעת הפוסלים שאני נ

אין לכתבו כלל אפילו מסתפקים (ממנו) (כה) ואפילו בדיעבד אם כתבו (כו) יש פוסלין (תשובת הרשב"א בהגהת מיי' סוף גטין) ואפילו הוא תוך התחום חוץ לעיבור העיר אין כותבין אלא אם כן (כז) כל תשמישי (י) העיר ממנו (פסקי מהר"י סי' מ"ג): ל וכותבין דיתבא בחד ידיד ואם יושבת על (יא) (כח) חוף נהגו לכתוב דעל כיף ימא מותבא ועיר שסיפוקה ממי בארות כותבין מי בארות ועיר שסיפוקה ממי מעינות כותבין (כט) מי מעינות ובחד ידיד: וכותבין באתרא כלא וי"ו (סדר גיטין) ואם המעיין מים חמין כותבין על מי מעינות חמין (בתיקון יסן): ה אם יש בעיר בארות נובעים וכתב דיתבה על (ל) מי ...ת כשר: ו ס אם העיר יושבת על הנהר אין לכתוב לא בארות ולא מעיינות ...ם הנהר: הגה ויש חולקים וס"ל דיש לכתוב (לא) כל סיפוקי (יב) העיר (בהג'

*כנ"ל וכן העתיקו הב"י לתוס' דגיטין דף פ"ה ע"ב וכ"כ הרא"ש שם ובהג' גם דמרדכי וכל מ... מ ב"י בשם רא"ת נוהגים ג הגמי"י פ"ג בשם התוס' מהא דאיתא גבי בור היחיד עירובין דף כ"ג ע"א ם נמל כתוב בשם ר"פ ור"י מקורויל ובהג"מ

באר היטב

...אינו אלא חשש שמא יאמרו שהיא עיר אחרת עי' ...: (ח) פוסלין · דלא שייך לומר דיתבא על נהר כי ...את אינה יושבת על הנהר · משא"כ כשיושבת ...הרי רק שאינה שם הנהר כשר' ב"ש: (ט) לעיבורי ...ג תוך העיבור כותבים אפילו אם קצת תשמישו · ודוקא נהר · אבל במעיין ובארות אפילו הם העיבור אין כותבים אותם אא"כ מספקים מהם כל ...ים ועיין ב"ש: (י) העיר · היינו מברה וכביסה ...ה: (יא) חוף הים · אעפ"י שאינה יושבת על הים אלא ישוב אותה העיר יושבת על חוף הים אין אם יכתבו דעל כיף ימה מותבא · וכן מגרים אינה ...ת על הנהר ממש וכותבין דעל נהר נילוס מותבא ...גם על הישוב · הרדב"ז ח"א סימן מ"ד כנה"ג דף ...: (יב) העיר · ואיירי אפי' אם הרוב מסתפקים

פתחי תשובה

לקרות סמוך אף ברחוק פרסה כו' ומצורף לזה גם בעיקר דין הרשב"א בהיבת על הא הכל בו חולק ומכשיר אף מחוץ לתחום וגם הרשב"א שם הכשיר בנראה עם העיר ופסק כן בב' גט פשוט בשם כמה אחרונים כו' ע"ש: (כה) ואפי' בדיעבד · עבה"ט סק"ח מ"ש לחלק בין אם שינה שם הנהר · ועי' בס' תו"ג שכ' דהעיקר בזה כמ"ש הג"פ (ס"ק מ"ג) דודאי גם בזה שכתב הנהר שהוא חוץ לתחום כשר · והא דכתב הרמ"א דיש פוסלין נראה דלא כתב זה רק לטעם הא דאין כותבין אותו בגט ע"ז כתב הטעם כיון דיש פוסלין לכן יזהר טוב שלא לכותבו אבל בודאי דס"ל להרמ"א שבדיעבד כשר עכ"ד ועיין בג"פ שם מבואר דאינו כשר אלא בעת הדחק וע' לעיל ס"ק כ"ג · וכ' עוד הג"פ בס"ק מ"א דבדיעבד אם כתב הנהר שהוא חוץ לתחום והוא נראה מן העיר יש לסמוך ע"ד הרשב"א שבב"י ומהרי"ו סי' פ"א ומהריק"ש דלא חשיב שינוי ובפרט דיש לצרף דהכל בו ס"ל דצריך לכותבו לכתחלה גם יש לצרף דאפי' בשינוי גמור שם הנהר לגמרי יש מכשירין כו' ע"ש וכ"ל דכוונתו יש להכשיר אפי' שלא בשעת הדחק: (כו) יש פוסלין · עבה"ט ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קכ"ה בגט שסובא ...לית ומתחת היתום הדרך נפרד קצת דיו מאיזה אות ונדבק באות יו"ד של מעינות ונעשה כעין ז' נכתב מעיפל ...מעזנות · וכתב לדעתי לא נפסל הגט כי אין כאן שינוי העיר כלל ואין זה דומה לעיר דיתבא על מעינות ...דיתבא על נהר שחשוב שינוי העיר רק זה דומה לכתב דיתבא על נהר פלוני והיא יושבת על נהר אחר שהוא ...והיינו שהרי מה שכ' דיתבא על נהר הוא אמת וגם כאן דיתבא על מי הוא אמת כו' וסיים דאם אירע שטעות זה ...ת הבני בשכותב העומד היום ודאי יש להקל שהרי אפי' נימא דמקרי שינוי העיר הרי בשינוי מקום עמידת הבעל כ' ...א גם"כ להקל בשעת הדחק ואף אם טעות זה הוא במעיינות הראשון בשכותבים באנו מנין כאן כו' שזהו מקום ...ת העדים והוא חמור יותר מ"מ אם הוא שעת הדחק גדול ומקום עיגון אני מכשיר והיינו שיתקנו קודם הנתינה ליד ...ע"י גרירה שיגרור תחתית הז' וישאר יו"ד עכ"ד ע"ש: (כז) כל תשמישי העיר · עבה"ט ועיין בג"פ ס"ק מ"ג שכ' ...אם כבר נהגו לכותבו אע"ג דאין מתספקין ממנו רק למקצת תשמישין אין מוחין בידם שלא לכותבו · וע"ש עוד דאם ...נראה מן העיר אע"ג דאין מסתפקין רק לצורך בית הכסאין והוא חוץ לעיבור רק בתוך התחום כותבין אותו לכתחלה ...: (כח) חוף הים · עבה"ט ועיין בתשובת הרדב"ז ח"ה סי' קפ"ב: (כט) מי מעינות · כ' הג"פ סק"ן אם אין בעיר רק ...א' שמסתפקין ממנו לא יכתוב מי מעינות בלשון רבים (וכ"כ בסדר מהר"ם אות קי"ד ע"ש) ואם כתב מעינות הוי ...סול לדעת הפוסלים שינה שם הנהר ושם עיר הלידה כן יש להוכיח מתוך דברי מרן הב"י ז"ל: (ל) מי בורות כשר · ...בג"פ ס"ק כ"ב דאינו מכשיר רק בדיעבד שכבר ניתן הגט · וכתב עוד ויש לחקור אם יש בעיר בורות מכונסין מי גשמים ...אין דיתבא על מי בורות כמו שכותבין פה עה"ק ירושלים אם במקום בורות כתב בארות מהו והנה מהגמ' פ' עושין ...מוכח דבורות לא מקרי בארות כו' ומ"מ יראה דבמקום עיגון ובעת הדחק יש להכשיר מטעם פסק ר"י וחבריו כיון ...כדבר שא"צ לכותבו ע"ש · וכ' עוד ח"ל ומה נקרא נהר ומה נקרא מעיין יש לדקדק מלשון רש"י ז"ל פ' משילין דאם ...מסך להלאה ממקום מקור נביעתו נקרא נהר ואם אינו מושך להלאה ממקור מקום נביעתו נקרא מעין ולי יראה ...אם נמשך המעין ע"י בני אדם שעושין צינור מבנין ממקום נביעת המעין וממשיכין מי המעין ע"י צנור תוך העיר ...לפני הצינור שוקת לקבל המים נקרא מעין · ואם מתערבים עם מי המעין מי גשמים אם רובא הוי מי מעין יכולים ...דיתבא על מי מעין אבל אם מתלית המים הם מי גשמים נ"ע · וגומות הנובעים ובונים ע"פ הגומא בנין כמו פי ...ת הם נקראים בארות · ואם במקום בארות כתב מעינות הוי שינוי כמ"ש מהרי"ק שורש ק"ו הובא בב"י כו' · וגומות ...ות הנובעים דנקראים מעין אם כתב בארות הוי שינוי כו' ומ"מ כבר כתבתי דבמקום עיגון ובעת הדחק אם שינה ...ים ומעינות ובארות ובורות יש להקל מטעם פסק ר"י וחבריו דכ"ד שא"צ לכותבו אם שינה כשר עכ"ל וע' בס"ק ...ז: (לא) כל סיפוקי העיר · עבה"ט בשם ב"ש טעם המנהג דאין כותבין בארות אפשר משום לפעמים מתקלקלים ...בב"ש פתב עוד בזה וז"ל ואפשר דנכלל בכלל מי מעינות כי בארות ג"כ מעינות אלא שתופרין עד בגזלה שמפין עכ"ל

כסוף גיטין עי׳ הגהת מיימוני פ״ד בשם סמ״ק

מרדכי בשם ר׳ יואל) (וכן נוהגין במדינות אלו כאשר יתבאר לך בנוסח הגט שכתבתי פ) סימן קנ״ד): ז עעיר שאין בה אלא בורות ואגמים (לב) לא יזכירם (יג) כי שלא לחלק בין גיטין שנכתבו קודם שנעשו לנכתבו אחר שנעשו: הגה ש נהרות השופכין זו לזו אם קרוב לעיר אבד א׳ (יד) (לג) שמו אין כותבין אלא האחד ושם:

פתחי תשובה

עכ״ל· ומזה משמע דאף בעיר שאין בה רק בארות אם כתב מעינות במקום דהו״ל לכתוב בארת כשר משום דבארות הם ג״כ מעינות ואין זה שינוי· ולכאורה קשה דהא מדברי מהרי״ק סוף שורש ק״ו שהובא בב״י מבואר דאם כתב מעינות במקום דהו״ל לכתוב בארת הוי גט פסול לדברי פוסקים גדולים ע״ש וראיתי בתשובת נו״ב תניינא סי׳ קט״ו שעמד ע״ז וכתב דהב״ש לא קאמר דבארות בכלל מעינות אלא במקום שיש נהר והמנהג שכותבין כל סיפוקי העיר וכותבין מעינות ולא בארות בזה כתב דכיון שכבר כתבו מעינות ויש מקום לקרות גם לבארות מעינות מצד שתופרים עד המעין לכן סומכין על זה שלא להזכיר בארות לפי שבלא״ה אין צריך להזכיר כיון שהוזכר הנהר אבל אם אין שם רק בארות לחוד וכתב מעינות ודאי פסול עכ״ד· ובס׳ גט מקושר אות קי״ג נסתפק בזה בכוונת הב״ש אי כוונתו דוקא כשיש בעיר מעינות ובארת בזה קאמר דחסרון בארות אינו מזיק דיש לפרש דגם בארות בכלל מעינות· אבל היכא שאין שם רק בארות אין לכתוב כלל מעינות· או אפשר דגם בכה״ג שפיר דמי ולזה דעתו נוטה ונדחק שם לפרש דברי מהרי״ק הנ״ל באופן אחר ע״ש· ולא ראה דברי הנו״ב הנ״ל דהחליט בכוונת הב״ש כצד הראשון וגם בס׳ ג״פ ס״ק כ״נ ב בהחלט דאם במקום בארות כתב מעינות הוי שינוי כמ״ש מהרי״ק כו׳ (הובא קצת בס״ק הקודם):

באר היטב

מן א׳ מ״מ כותבים כולם ב״ש· ובה״י כתב שכותבי נהרות ומעיינות ולא בארות וכתב ב״ש עליו בא המנהג כן הוא· דאין כותבין בארות· אבל צריך ט למה לא כותבים בארות ואפשר משום לפעמים מתקלק לכן לא כותבים כלל· כדי שלא תחלק בין גיטין ה לבין גיטין הראשונים ע״ש· ובספר משפטי שמואל ס נהר שלפעמים נפסק אם ברוב הימים המים מצויין ז אף כי לעתים רחוקות הם מכזבין שם הנהר עלי עיין כנה״ג דף קמ״פ ע״א: (יג) כלל· עיין בלו שהביא תשובת מהרי״ל אם נתוסף נהר מחדש כית הנהר ואין חוששין ללעז הראשונים דשאני נהר דיש פרסום· ב״ש: (יד) שמו· דהיינו שרוב קוראים רק ל א׳· אין כותבין אלא א׳· ודוקא אם נאבד שם הכן

אמנם דברי מהרי״ק הנ״ל אינם מובנים לכאורה למה יוחשב שינוי בכתב מעינות על בארות דהא דברי הב״ש הנ״ל ברור דבארות הם ג״כ מעינות כמבואר במשנה עירובין דף כ״ב ע״ב ובגמ׳ שם· ובמשנה פ״ח דפרה מבואר דמי ר כשרים למי חטאת א״כ פשיטא דנחשב מעין גמור· ומצאתי קצת טעם לזה בתהרי״ק עצמו שורש כ״ו דשם האריך דבא לו דין מעין גמור דמטהר בכ״ש ואינו נפסל באשובין וכתב שם ברוש דבריו וז״ל דאע״ג דבלשון בני אדם תרי מינים נק ולכן כותבים בגיטין על מי בארות ועל מי מעינות מ״מ לענין זה אין לחלק כלל מי׳ עכ״ל· ומ״מ אכתי צ״ע אם מ זה יופסל בדיעבד (אף אם כתב כן אבל עמידת העדים ע׳ לעיל ס״ק כ״ו) דהא כבר כתבתי לעיל סק״א בשם הג״פ ה היו חוץ לעיבורה של עיר ובתוך התחום אף דבלשון ב״א לא מקרי עיר כדאשכחן גבי נדרים מ״מ כיון דלענין דינא כל ג תוך התחום חשיב כעיר לא מיפסל בדיעבד ע״ש א״כ ה״ה בזה בכתב על בארות מעינות כיון דדין מעין יש לו לא מי בדיעבד מחמת לשון בני אדם ומדברי מהרי״ק דסוף שורש ק״ו הנ״ל אין הכרח לפסול כי אותה תשובה הסירה ולא נ סיום התשובה שם ע״כ אין ללמוד ממנה· ומיהו יש להקדק בזה אם הבארות האלו יש להם דין מעין גמור לפמ״ש כוי׳ משכנות יעקב חיו״ד סי׳ מ״ג שהאריך בפ״ת ליו״ד סי׳ ר״א ס״ק כ״ח דבאר שעומד בצד הנהר ובין גלגי המים יש לספים יש לו דין מעין א״כ גם בזה יש לדקדק הרבה וצ״ע:

ועיין בתשובת מהרי״ט מבריסק סי׳ כ״ח בענין עיר החדשה דבריסק שנתיסדה מקרוב ואין שם מעינות אפשר נמצא יין א׳ או ב׳ אשר לא נודע מהם ורוב העיר מסתפקים מן הבארות דבכל חצר יש באר והעלה דאין להזכיר מעיינות יש לכתוב בארות דאף שהב״ש כתב דהמנהג דאין כותבין בארות מ״מ איך נסמוך על מנהג שאין בו טעם כ״כ ולהכניס עצו בספק פסול בדיעבד· והביא שם דברי הנו״ב הנ״ל שכ׳ דהב״ש לא קאמר דבארות בכלל מעינות אלא במקום שיש נהר ו׳ וכתב עליו דבראה דנכון דוקא אם הנהר אין לו שם כלל ונכלל רק בלשון מעינות אבל היכא דהנהר יש לו שם בפ״ע זו בבריסק דהנהר נקרא מוכוויטן ומעינות אין בנמצא כלל א״כ בודאי קשה מאד לכתוב מעינות דהא א״א לומר דמעיינות ז על הנהר כיון דהנהר יש לו שם בפ״ע והאיך נכתוב מעינות על בארות ע״כ דעתי מסכמת לכתוב דיתבא על נהר מוכו ועל מי בארת (כי בארת כותבין חסר) ע״ש:

ומ״ש הבה״ט בשם משפטי שמואל נהר שלפעמים נפסקו כו׳ עיין בג״פ ס״ק ל״ז שכ׳ דדוקא אם בשעת כתיבת הגט כ נים מכפים אבל אם בשעת כתיבת הגט פסק נהרא אינו כותב דיתבא על נהר· וע״ש עוד בס״ק נ״ג שכ׳ זכני דגם מי השלח אירע פ״א ע״י כישוף פסקו גבורת המים כמו ב׳ שנים ושוב החזירו המים ולא אתברר לי אם באותו זמן כתבו בגיטין דיתבא על מי שלח ומסתברא שלא נמנעו מלהזכירו כיון דלא נתייבש הנחל לגמרי והיה בו מים רק שלא עולה ומשקה ב׳ פעמים ביום כמנהגו עכ״ל: (לב) לא יזכירם כלל· עבה״ט שכ׳ ע׳ בלבוש שהביא תשובת מהרי״ל כו׳ תשובת מהרי״ל זו הביאה גם מרן הב״י והביא שם ראיה מהא דש״פ במה מדליקין בכל בורסיף למאי נ״מ לגיטי ופרש״י בחד דוכתא לענין שינה שם עירו ושם עירה ע״ש אלא דהלבוש כתב טעם החילוק כיון דיש לו פרסום· וע׳ בג״פ ס״ק נ״ד: (לג) שמו· עבה״ט שכ׳ בשם הד״מ נשתרבב המנהג לכתוב בגט ב׳ נהרות כו׳ ועיין בתשו׳ נו״ב סי׳ פ״ו דמדהב״ש הרמ״א ז״ל ולא הביאו בהגהת ש״ע מכלל דלא הוה ברור ליה מנהג זה כ״כ והאריך להביא ראיה דא״ל לחוש להומרי ומסיק אתנם חלילה לנו להורות כ״כ בנקל נגד תורת משה הוא הרב רמ״א ז״ל היכא שיש להמציא תקנה אחרת לכן כ שעיקר הטעם שיהיה שני סימנים וא״כ אם יש נהר א׳ וגם שאר מעינות ג״כ מיחשב ב׳ סימנים וכותבין דיתבא על פ׳ ועל מי מעינות וכן אם ימצא עיר שיש בה רק נהר א׳ ולא שום מעינות (וה״ה כשאין שם שום נהר רק שיש שם מעינות ובארות

[ש]ליהם כיתבין שניהם (לד) ואם יש ספק בדבר אין כותבין אלא אחד וכן תמיד יותר יש ליכנס לספק חסרון מלספק שמי (מהרי"ק שורש כ"ו):

[קכט] דיני שם האיש והאשה וחתימת הגט ודין מומר המגרש · ובו ל"ד סעיפים:

[א] כותבין שם האיש והאשה בגט [ב]ואם יש לאחד מהם (א) שתי שמות כותבין [ה]שם שהם רגילים בו ויודעים בו ביותר ואומרים איש פלוני וכל שם שיש לו [ו]אשה פלונית וכל שם שיש לה [ג]ואם כתב (ב) חניכתו וחניכתה כשר: [הגה] [ו]כל שכן אם כתב עיקר השם לבד דכשר ולכן אין להקפיד על הכינויים כל כך וי"א דאין [כותבין] כל שום שיש לו אלא אם יש שני שמות יכתוב פלוני דמתקריא פלוני (ר"ת וב"י בשם

א משנה גיטין דף ל"ד ע"ב מהשתא דהוו קרו לה שרים ופורתא שרה וכו' שם
ג רמב"ם בפ"ג מה' גירושין ממשנה שם דף פ"ז ע"ב ופי' חניכתו שם לווי ולא עיקר השם ובדיעבד וכגי' רש"י דכתב חניכתו ותגיכתה שנוי אחר וכן פיז נקיי הדעת וס'

באר היטב

[(א)] שם כלב"ד שם הגדול מזכירין שם שניהם · ואם [ה]נשים קורין שם זה וקלת שם זה כותבים שם [ה]לבד ואין כותבין שם שניהם כי שמא הגדול והוי שינוי אבל להיפך אין חשש דגדול אינו נדחה· [ו]שם הנהר או העיר שקורין בכ"ף רפויה אע"ג במדינות האלו שקורין הח"ת כמו הכ"ף רפויה [י]ש לכתוב כ"ף רפויה כי הח"ת בקלת הארצות [כ]מו ה"א · ת"ב סי' רל"א · נהר או עיר ששמה [ב]' שמות כמו רעגין שפורג וכיוצא בזה חד שם [ו]צריך לכתוב באחד תיבה · ב"ש · וכנה"ג העתיק [ב]ת מהר"ם מינץ סי' פ"ח שכתב אם שם משמעות [ה]וא בשתי תיבות כותב בשתי תיבות עיין כנה"ג [ת]"ע · ולא העתיק יפה ע"ש שכתב להיפך וצ"ע · [ו]בד"מ נשתרבב המנהג לכתוב בגט ב' נהרות דלא [ת]שש דמתרמי עוד עיר אחרת עם ב' נהרות [ו]אם כן · מיהו במקום דליכא ב' נהרות ואיכא [מ]עינות או בדיעבד אין לחוש · נהר שמקדמת [ד]נא היו קורין לו שם אחד · ואח"כ היו קורין לו [ש]ם אחר · אם לא נשתקע שם הראשון לגמרי כתב בדיעבד לא פסל ואם נשתקע שם הראשון פסול · מקור ברוך סי' ס"ו:

פתחי תשובה

ובארות · כן מבואר בתשו' ב"צ תניינא ס"ס קט"ז) רק שיש לספיר שם אחר בלשון האומות באופן שצריך לכתוב מתא פ' דמתקריא פ' אף שיש נהר א' שני דמה דמתקרי בשם האחר הוא סימן והנהר הוי סימן הב' והעלה כן הלכה למעשה ע"ש · גם בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' קט"ו כתב דיסוד הדין דאין לכתוב גט בעיר שיש לו רק נהר אחד הוא חומרא גדולה והרמ"א בהגהותיו השמיטו א"כ הרבות נתונה לומר דדברי הד"מ רק בעיר שאין לה מעינות ובארות וא"א לסמן רק בנהר בזה בעי ב' נהרות אבל בכה"ג שיש ג"כ מעינות ובארות יש לומר דמספיק בסימן נהר א' ומעינות ע"ש · ועי' בס' בית מאיר ס"ד שכ' ואני מעיד שראיתי מסדרי גיטין בכל יום בק"ק ליסא ואין שם שום נהר כ"א מי מעינות · ובלי ספק משום דכל שעת הדחק כדיעבד ואם בקהלה תמיד יצטרכו ללכת אל עיר אחרת לסדר גיטין אין לך שעת הדחק גדול מזה וגם לפעמים יתרמי ע"י זה עיגון והוי כדיעבד גמור ע"ש · גם בס' גט מקושר אות ק"ח דעתו להקל בזה ע"ש: (לד) ואם יש ספק · עיין בתשו' נו"ב תניינא ס"ס קט"ז שכ' וע"ד אשר שאין שם רק נהר א' ואין לו שם ידוע כלל ויש שם בארות ומעינות כו' יכתוב מתא דיתבא על מי מעינות ועל מי בארת ע"ש ועיין בס' ט"ג בשמות עיירות אות כ"ח שמסה עליו דראוי לכתוב דיתבא על מי נהר ועל מי מעינות כו' דכיון דשביק רכרפי שהוא הנהר ושקיל זוטרי דהיינו מעינות ובארות מגרע גרע · והביא שם בשם ת' אא"ז פמ"א ח"א סי' י"ח בענין פרוספין שכ' ג"כ כיון שאין שם להנהר אין להזכירו כלל אך כפי [ה]שם היה הנהר שקורין טייך קטן עד שיש מקום לכלול אותו במי מעינות אבל אם הנהר גדול כו' ומ"מ בעיירות [ש]נהגו להשמיט הנהר שאין לו שם אין לשנות שלא להוציא לעז כו' אך אם יקרה עיר חדשה שיש בה נהר גדול ואין [לו שם] ידוע ומעינות ובארות נכון לנהוג כמ"ש לכתוב דיתבא על מי נהר ועל מי מעינות ומי בארת עכ"ד ע"ש באריכות · [ו]בס"ט בשם מקור ברוך נהר שמקדמת דנא כו' ואם נשתקע שם הראשון פסול · עמ"ש בזה לעיל ס"ק י"ז וס"ק כ"ג: [שתי] שמות · עיין בתשובת פרח שושן כלל א' סימן ג' שהאריך מאד בזה וביאר שם שיש עשר פרטים בענין זה: (ב) חניכתו ותניכתה כשר · עב"ש סק"ח מ"ש והב"י כתב לרמב"ם לעולם לכתחלה אין כותבים החניכה וחולק על [ה]ש כו' אבל דבריו אין מוכרחים וי"ל הרמב"ם מודה בחניכה שהכל קורין בו כו' עכ"ל וע' בס' גט מקושר בכללי [השמו]ת אות ו' שכ' דכן נ"ל עיקר דגם לרמב"ם כשר בחניכה שהכל קורין וכמ"ש תוס' פ' השולח דף ל"ד ע"ב וברא"ש [ו]כן נראה מהרמב"ם בפי' המשנה פ' המגרש כו' ולכן כ' במי שידוע שנקרא ליב ואין שם קודש שלו יחוש אם יסודם [ב]ריש אין לכתוב רק הכינוי לחוד אפי' במגרש עצמו דזה חניכה שהכל קורין בו כשר לכ"ע אפי' לכתחלה ע"ש · ועיין [ב]ת' שיבת ציון סי' פ"ז שהביא כן הלכה למעשה מאביו הגאון בעל נו"ב ז"ל באחד שהיה נקרא בשם ליב ולא ידעו אם [שם] קודש שלו הוא אריה או יהודה והורה בבירור ב"ד מו"ש לכתוב רק שם ליב לבדו והביא ג"כ בשם הג"פ בסי' זה ס"ק [ו]פסק כן במי ששמו עבידי ולא היו יודעים שם הקודש אם עובד או עובדיה ופסק לכתוב רק עבידי ע"ש (וגם האריך [ב]ענין מי שנקרא כפ"כ מתת שהוא קיצור השם מן מתתיה או מתתיהו לפי דאפשר לחלק דהשם שאני שהשם עבידי הוא [כ]פ"ע וכן בהוראת אביו ז"ל ג"כ שם ליב הוא שם בפ"ע לכך כתבו שם הזה לבדו משא"כ בשם מתת שהוא רק קיצור השם ע"ש ויובא קצת לקמן סכ"ד ס"ק כ"ו) ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' נ"ב שהביא ג"כ זה בשם רבו הגאון נו"ב והזכיר שם שאמר ששמע כן מהגאון בעל פ"י ז"ל וכ' שם דכן עשו עוד הלכה למעשה בבת אחד ששמו פייש ובבא אחד [ו]זעליג ע"ש גם בס' טיב גיטין בדיני שמות שבשתנה מ"ח ס"ק י"ד הביא כן בשם התשובת בגדי כהונה סי' כ"ט דמכיק [ל]שלא יצטרך לכתוב ב' גיטין יכתוב רק החניכה והוא ז"ל הסכים ג"כ לזה וכתב דכן מעשים בכל יום · אלם מבואר

ר ש הרמב"ן והרשב"א) וכן נוהגין ואין לשנות ואפילו נכתב הגט (ג) אין לגרש (א) בו אלא שכתב וכל שם עד שיכתוב שני השמות (בקונטרים) לא כתב אלא שם האחד (ד) אפילו
ט :ל (ה) וגירש בו (ג) כשר (טור) : ב יכתב השם שאינם ידועים בו בי

פתחי תשובה

ש דאם מזדמן שבגט הוה יש ג"כ ספק בשם אביו באופן שיכולין לכתוב שם המגרש לבד (כמ"ש בנב"ע ס"ק י"ג) מ"מ אולי האי לא מקילינן לכתוב רק החניכה וגם ש"א להזכיר שם שלב דהרי קולי לא מקילינן ואפשר דבשעת הדחק גדול כו' ע"ש וע"ש לקמן סק"ה : (ג) אין לגרש בו · עבה"ע סק"א מ"ש בשם מהרי"ו אם שלוחים גם למקום אחר אין כותבין וכל שום כו' ועי' בס' ג"פ לעיל סי' קכ"ו ס"ק פ"ט שתמה על זה נכי דלא יכולין לכתוב וכל שום על מקומה אמאי לא נכתב וכל שום על אשה והמית בנ"ע ורוצה לומר דע"ש הוא וי"ל אין לכתוב שום וחניכה על מקום האשה ע"ש ועיין בזה בתשובת טוט הבני סי' יו"ד ובתשו' חות יאיר ס"ס נ"ה ובתשו' בגדי כהונה סי' נ"א : (ד) אפי' הוא שם הטפל · עיין בתשו' משכנות יעקב סי' כ"ד שכתב דנראה ראיה גדולה לדעה זו מתוספתא ט' ועיין בזה בג"פ סק"ח : (ה) וגירש בו כשר · עבה"ע מ"ש ב"ש הע"ה דנראה עיקר דפסול כו' ומשמע דבשם העיקר מודה למ"ש הרמ"א דכ"ע אם כתב עיקר השם לבד דכשר וכן דעת הב"ח והט"ז · אך בס' ג"פ סק"ח וי"א כתב להחמיר אפי' בעיקר השם לחוד לחוש לקצת מפרשים שפירשו כן דעת הרמב"ם ובשיטת הריט"ו בשה"ג פ' השולח דפסל להדיא בעיקר שם לחוד · אמנם סיים להכשיר בעיקר שם לחוד במקום דחק ואי אפשר להשיג גט אחר (ר"ל בקל רק ע"י טורח רב) ובשם הטפל לחוד כתב להכשיר במקום דחק ועיגון גדול ע"ש · ועיין בתשובת חמדת שלמה סי' ע"ב במעשה באשה אחת שקיבלה ג"פ מבעלה ונכתב בו שם אביה אריה המכונה ליב ובאמת שמו שנקרא בפ"כ הוא ליב אך שם קודש שלו בילדותו היה חותם ועולה לתורה בשם יהודא עד שהיה בן י"ח שנה רק מחמת שהיה לו אח גדול שהיה יהודא וכשהיו קורים לאחד לקרות בתורה לא נודע לאיזה מהם קורים ע"כ מאז שינה חתימתו אריה ליב והיה כוונתו שיקרא לתורה בשם אריה וזה כמו שלשים שנה שהיה התימתו אמנם ברבות הימים היו חוזרים וקורים אותו לתורה בשם יהודה אבל הוא חותם עצמו עד עתה בשם אריה גם אומר כשואלין אותו על שמו כיצד יקראוהו לתורה אומר אריה רק בלי שאלה רגילין לקרותו בשם יהודא וכשקיבלה בתו ג"פ הנ"ל היה הגט בעיר אחרת מקום שאינו דר בו לא אבי האשה ולא האשה רק שאביה היה ושאלו אותו הב"ד על שמו ואמר ששמו אריה ונכתב בגט אריה והאשה הנ"ל יושבת גלמודה אחר הגט זה שלש שנים כמו חצי שנה שמתה אחותה ונתרצה בעל אחותה לקחתה וכשקרבו זמן הנשואין נפל ברעיון אביה לשאול על זאת נעשה שלא כדין מה שהגיד לב"ד ששמו אריה הואיל וקורין אותו לתורה בשם יהודא · והנה להשתדל גט אחר הוא יגיעה והוצאה רבה כי בעלה במדינה אחרת ובפרט אם נצריכנה לקבל גט אחר תהיה נצריכה להמתין ג"ח מנתינת גט השני יש לחוש לביטול השדוכין ע"כ שמר השואל ושאל אולי אפשר להכשיר גט כזה · והנה אם לא נכתב בגט רק שם ליב שקורין אותו כל העולם הדבר ברור שהיה הגט כשר ולדעת התוס' והרא"ש וטור אפי' לכתחלה רשאין לכתוב חניכה ואפי' במגרש עצמו ולדעת הרמב"ם עכ"פ בדיעבד כשר ולפי מה שפי' הב"ש סק"א בדעת הרמב"ם מודה בחניכה כזו דלכתחלה כותבין (עמ"ש לעיל סק"ב) רק השאלה בנ"ד הוא מחמת שנכתב שם הקודש שלו אריה וכיון שקורין אותו לתורה יהודא יש לדמותו למי שיש לו שני שמות ונכתב א' מהם :

והשיב ע"ז בארוכות ותורף דבריו דהגט הזה כשר דאיכא כאן צדדים טובא להתיר אפילו אם אירע כזה במגרש עצמו · חדא די"ל דשם אריה הוא העיקר כיון שחותם עצמו בו ואף שכ' הג"פ ס"ק נ"ת היכא דחתימתו סותר לקריאתו לתורה אזלינן בתר הרוב · ובנ"ד אפשר שעלייתו לס"ת הוא הרוב נגד חתימתו מ"מ י"ל דהיינו דוקא בשני שמות חלוקין כגון שחותם עצמו יהודא ולס"ת קורין אותו משה וכדומה דליכא למתלי בטעות הקורא אבל כאן דנקרא ליב והוא כינוי לאריה יהודא איכא למתלא בטעות הקורא שלא מדעתו ויותר יש להחשיב השם שחותם הוא עצמו בו וא"כ הרי נכתב עיקר השם לחוד דעת רוב הפוסקים להכשיר ואף לפמ"ש הג"פ דבעי דוקא מקום דחק גם כאן איכא מקום דחק כמבואר בהשאלה · ועוד דאף אי נימא בנ"ד שם אריה הוא הטפל הרי דעת הב"י והרמ"א גם בשם הטפל לחוד להכשיר לכל השיטות ואף דקיימא לן בדעת הרמב"ם כן הואיל ויש חולקים על זה בכוונת הרמב"ם מכל מקום בשיטת הטור הסכימו הב"ש והדרישה ושאר אחרונים דשם הטפל לחוד כשר ואף שהט"ז חולק על זה מ"מ דהוא בעצמו חזר מדבריו ואם כן הוי כאן ספק ספיקא דילמא שם אריה עיקר ואף אם הוא טפל דילמא הלכתא כשיטת הטור ודעימיה וכגון זה כתב הג"פ להקל כמה פעמים · ועוד יש צד להתיר הואיל והגט נכתב ונמסר במקום אחר אשר לא נודע משם יהודא כלל ושם לית לן למיזל רק בתר רובא דעלמא והם אינם יודעים רק שם ליב י"ל דאינו מזיק כלל מה שקורים אותו במקומו בטעות יהודא וע"כ אריה שחותם בו ודאי הוא עיקר · ובפרט בנ"ד שהקלקול הוא באבי המתגרשת יש כאן עוד צדדים לפמ"ש הב"ח דבשם אבי אפי' בחניכה שאינה ניכרת אפי' היכא דגרע משם טפל דלא גרע מלא נכתב כלל וע"ז לא מפיס שום חולק ועוד דאם בשינוי

באר היטב

(א) בו · משמע אם כשר ניתן הגט כשר · ואם יו במקום כתיבה דיש לו שם אחר במקום אחר ול יודע השם · פסק הס"ז דכותבים השם מקום כתי וכל שום · אפילו לדידן דאין כותבין וכל שום · בכה"ג כותבים · וכתב בתשובת מהרי"ו אם שולח גם למקום אחר אין כותבין וכל שום לא על אשה על מקומה וטעמו כיון דכותבין וכל שום וכו' ל וכו' ולמקומיכי דכשולחים אינו יודע לכתוב כמ לכן אין כותבין כלל · וכן המנהג באשכנז · ואם שלו גם ממקום שכותבים וכל שום למקום שאין כותב וכל שום · אם יודעים מה יש לכתוב לכתחלה נ שנוהגים במקום שנותנים · ואם לא יודעים וכתבו שום כשר · ב"ש · ובנ"ש דף קי"ז פוסל ונראה דבמ עיגון יש לסמוך אהרוב פוסקים דס"ל דכותבים וכל ש ולהיסוך אין חשש אם במקום הכתיבה פורסים השמות ובמקום הנתינה כותבים וכל שום ונכתב כ במקום הכתיבה · דאז כשר לכ"ע אם פורסים במק שכותבים וכל שום · ואין לחוש משום לעז גיטי הרא דהא נשלח ממקום אחר וידוע שכתבו ע"פ מנהגם · כ"ש : (ג) כשר · ב"ש העלה דכן נראה עיקר דפ בין אם כתב שם טפל לבדו ובין אם כתב שם הפ

בשינוי

ב כל שם שיש לו הרי זה פסול ^ה^אבל אם השני שמות (ו) כתובים (ג) בפירוש אין הפרש בין שכותב זה ראשון או זה: ג ^ו^שינה שמו או שמה או שם או שם עירה ^ז^אף על פי שכתב כל שם שיש לו וכל שם שיש לה אינו גט: ד (ז) ^ח^אם עומד במקום אחר ושולח הגט למקום אחר (ח) ובכ"מ יש לו שם אחר כותב שם מקום הנתינה ^ט^ויכתוב שם מקום הכתיבה דמתקרי כתב שם מקום הנתינה וכולל שם מקום הכתיבה בוכל שום כשר: הגה אבל שם מקום הכתיבה עיקר וכתב על שם מקום הנתינה דמתקרי או כל שום

ה הריב"ש לדעת הרמב"ם כיון שכתב עיקר השם בפירוש וכ"כ הרמ"ם והרמב"ן אהסיא דהוו קרא לה מרים וכו' בנז"ל ו מגנה שם דף פ' ע"א ז הרמב"ם שם וכ"כ הטור בשם הרמ"ם ח שם בשם הרמ"ה ט כ"י מדברי הרשב"א וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן י טור

באר היטב

ם וכ"פ הלבוש: (ג) בפירוש · ר"ל היינו בלשון י כשר · והיינו אם כבר נכתב אבל לכתחלה ם שם העיקר ועל שם הטפל כותבים דמתקרי · שאינו מקום עיגון ולא ניתן הגט אפילו אם נכתב שם וכתב דמתקרי על שם העיקר אין ליתן הגט · (ד) גם · כ"כ הרמב"ם פ"ג והיינו מדאורייתא מיהו בתוספות גיטין דף כ' ע"א בד"ה הא בעינן דס"ל לרבנן אפילו בשינה גמור אינו פסול אלא ן ע"ם · גם נשמע מהרמב"ם אפילו אם נמסר מסירה מ"מ הגט בטל מדאורייתא אע"ג דאם

פתחי תשובה

בשינוי ממש שם אביו הוא מחלוקת הפוסקים (עמ"ש לקמן ס"ס) דדעת הטיטור להכשיר והרשב"א מספקא ליה וכתב הב"ש דלא דמי לשם הלידה דשם הלידה אינו ידוע משא"כ שם אבי המגרש לשם דירה דמי כו' וא"כ י"ל דהיינו דוקא אם השינוי הוא בעיקר השם הידוע לכל אבל אם השינוי בשם הקודם שאינו ידוע וגלוי לכל יש לדמותו למקום לידה · אלא דאם היה כך בשם המגרש עצמו לא היינו אומרים כן כיון דהב"ש צריך לכתוב שמו כו' משא"כ בשם אביו דא"צ לכותבו כלל רק שינוי פוסל בו בדבר הגלוי לכל י"ל שפיר דכנ"ד ליכא לדמותו לשינוי מקום דירה · ועוד בנ"ד אם באנו לחוש לכל החששות היינו צריכין להצריך עוד שני גיטין כיון דלא ידעינן איזה שם הוא העיקר וכבר כתבו הפוסקים דאין ליתן שני גיטין רק מדוחק ד אין כאן מקום לעשות על צד היותר טוב להצריכה גט אחר רק הגט הזה הוא כשר ואיתתא דא שריא להתנסבא לכל גבר עכ"ד ע"ש:

תשובת מהרי"ט מבריסק סי' מ"ע באו' ששמו מעריכה אריה ליב ובהתנאים ובהכתובה שלו כתוב ג"כ אריה ליב רק ולא לס"ת כשם יהודא ליב גם מרגיל א"ע בכל הכתבים כותב תמיד יהודא ליב ועתה נצרך לגרש אשתו ונפל ספק טוב בגט אם נשתקע שם הראשון ההכרח לכתוב רק שם השני ואפשר לא נשתקע לגמרי מהראוי לכתוב דמתקרי ראשון ומחמת הספק היה ראוי לכתוב ב' גיטין אך הגט הזה צריך לשלחו ע"י שליח והחמיר בזה הגאון נ"ב ז"ל אות ב' גיטין על ידי שליח (כמו שיובא לקמן סי' ע"ס ס"ק נ"ט) · והשיב דיש לנו בגט הזה שתי תקנות · א' שלא לל שם הקודם רק שם החניכה ליב לבד כמו שקורין אותו כל העולם כו' (ע' לעיל סק"ב) אמנם לדעתי נכון יותר גט שם השני לבד היינו יהודה המכונה ליב וטעמא דידי דהא עכ"פ שם זה עיקר נגד שם הראשון אריה ליב וכמשמע ונים השכימו בכותב שם העיקר לבד כשר אף לכתחלה והרבה מהאחרונים מפרשים גם דעת הרמב"ם כן ואף לדעת ונים דסוברים דרק בדיעבד כשר אבל לכתחלה ראוי לכתוב ב' השמות ולכתוב על שם הטפל דמתקרי כנהוג מ"מ ל דשם הראשון אינו נחשב אפי' לטפל כיון דבכוונה שינה שמו ואינו דומה לשאר שמות עיקר וטפל דקורין אותו וכלי כוונת האדם אמרינן דשם שקורין הרוב הוא עיקר ומה שקורין אותו המיעוט הוא הטפל אבל כאן שעינה את ונה מאיזה כוונה שהיה לו וכל אדם יכול לשנות שמו בשם אחר כמבואר בפוסקים ועתה שם השני הוא רוב נגד שם לא נחשב שם הראשון לטפל כלל כו' ועוד י"ל דשאני הכא דשם העיקר שכותבין עתה הוא יהודא ליב וגם הטפל ה ליב והכל יודעין שהפירוש של אריה בלשון לעז הוא ליב י"ל דנכלל גם השם הראשון אריה ליב בשם השני ליב יש הגם דבשאר פעמים אם אירע כך טוב יותר לכתוב בפירוש שם הראשון ג"כ אבל הכא שיש לנו ספק אם נשתקע סור לכותבו בגט אם לא ע"י ב' גיטין וכיון שהוא ע"י שליח שכ' הגאון בעל נו"ב להחמיר יש לסמוך על הני סברות ולכתוב שם השני לבד עכ"ד: (ו) כתובים בפירוש · עבה"ט ובב"ש סק"ד שהאריך בזה · ועיין בס' ג"פ ס"ק י"ב הרשב"א ח"א סי' ל"ג דעתו דפסול אף בדיעבד והיינו שסובר דלפי פי' ר"ת מה דאיתא בגמ' מרים וכל שום שיש שכותב בפירוש ה"נ מה שאמרו ולא שרה וכל שום שיש לה היינו מרים בדמתקרי והוא לעיכובא דאם כתב כן פסול ע"ש · והוא ז"ל כתב דיש סעד לדבריו מדברי הרשב"א בחידושיו דף כ"א כו' אמנם לענין הלכה מסיק שם אם זנו כן שני השמות בפירוש ועשו הטפל עיקר כגון שרה דמתקריא מרים יש להקל בדיעבד מטעם ס"ס כו' דשוגיין התיר בס"ס בפלוגתא דרבוותא אף באיסור דאו' וכ"ש בזה דאף לדברי הפוסל אינו אלא משום לעז ומשום פיסולא ם · ועיין בס' בית מאיר שהזכיר קצת מדברי הג"פ הנ"ל וכ' עליו דאין מדברי הרשב"א הכרח דאף הרשב"א לא לענין לכתחלה ובדיעבד מודה דכשר וכדברי הריב"ש וכן נראה עיקר ע"ש · גם בס' גט מקושר בסג"ר אות י"ט יך בזה ומסיק דהעיקר כדברי הריב"ש ודעתו דבדיעבד אין שום קפידא בזה דאפי' אם לא ניתן הגט ינתן ודלא ה שהביא הב"ש ראיה מדברי הר"פ שהצריך שני גיטין משום שהיה מסופק איזה העיקר ז"א דאדרבה מדברי הר"פ איפכא דבשביל הקדמת העיקר א"צ להרבות בגיטין רק מה שהצריך שני גיטין הוא מטעמא אחרינא כו' ע"ש ועמ"ש קמן ס"ד ס"ק ט': (ז) אם עומד במקום אחד כו' · כל סעיף זה מבואר יפה בס' ג"פ ס"ק ט"ז ומסקנתו לדינא ס"ק כ"א ע"ש ומחמת האריכות לא העתקתי ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ט ונו"ן מענין זה וע' עוד יעקב סי' ל"ג וגם בתשובת מהרי"ט מבריסק סי' ל"ד מזה: (ח) ובכ"מ מכם יש לו שם אחר · כ' הג"פ ס"ק אם יש לאשה שמתגרשת ב' שמות א' כמה"כ וא' במקום הנתינה כו' כך מבואר מדברי המפרשים ויראה לי דה"ה שניהם והאשה אם יש להם ב' שמות אחד כמה"כ ואחד במקום הנתינה עכ"ל ועמ"ש לקמן ס"ק כ"ד:

או

(ה) (ט) פסול (הב"י כתב שכן משמע מלשון הטור) : ה (ו) (י) מתנכר (יא) אין ל לגרש בשם עובד כוכבים אלא בשם (ז) ישראל ואם כתב שם עובד כוכבי עיקר ושם ישראל בלשון דמתקרי כשר : הגה ולכתחלה כותבין שם ישראל (יב) ו (יג) שום (ח) וחניכה דאית ליה (סמ"ק וסמ"ג וכל בו ות"ה סימן רל"ט) ואם כתב שם ז עובד כוכבים וכתבו כל שום וחניכה דאית ליה (ס) (יד) פסול (רנ"ם סימן ע"ג וטור) ט

י"ב שם בשם הרמ"ה ובשם ר"ת בתוס' דגיטין דף ל"ד ע"ב
י"ל ב"י מדברי הר"ן

פתחי תשובה

(ט) פסול · עבה"ט וב"ש סק"ז שהאריך בזה ע"ש שכ' וז"ל אבל מה שפוסל אם כתב דמתקרי על ת"נ קשה הא בסמוך כתב אם יש ב' שמות כתובים בפירוש אין חילוק איזה ראשון אע"ג די"ל בשני מקומות שאני מ"מ קשה מנ"ל חילוק זה ואפשר דלמד דין זה משיטת ר"ת כו' ותניא בברייתא כו' עכ"ל ועיין בס' גט מקושר אות י"ט סק"ב שהאריך בדין זה וכ' דהעיקר שלא כדעת הרמ"ה בכאן ומ"ש הב"ש דשאני מקומות גרע טפי ז"א דאיפכא מסתברא והדברים ק"ו אם הכשירו בכתב שם שהמיעוט קורין בשתם כששיא דדוכא מרים ופורתא שרה אף דשם זה אינו עיקר בשום מקום כ"ש בכתב שם של ת"נ שעכ"פ הוא עיקר במקום הכתיבה וגם מה שהוכיח הב"ש מלשון הברייתא אינו הכרח כלל כו' ומסיים ולכן נקטינן דבין במקום אחד ובין בשני מקומות כל שכותב שני השמות בפירוש אפי' כתב שם מקום כתיבה בשתם ועל ת"נ דמתקרי כשר דהא בלא"ה לרוב קדמונים דס"ל שכותבים וכל שום וא"כ במזכיר בפירוש אין קפידא במוקדם ומאוחר ובדיעבד אין להחמיר בפרט שהוא מלתא דרבנן נקטינן להקל שכ"ל ע"ש · גם במל"מ פ"ג מה"ג דין י"ג כ' וז"ל ואע"ג דמור"ם החמיר בכתב דמתקרי על ת"נ הנה כל האחרונים חלקו עליו הב"ח ומהריק"ם והלבוש והב"ש ותורת חסד סי' קי"ז ותשובת פני יהושע סי' י' ועוד תמצא להכשיר מכח סוגיא דהריב"ש כו' עכ"ל · ומ"ש עוד שם דה"ה בכתב לעיקר שם שיש לו במקום אחר כו' עמ"ש בזה לקמן סי"ב ס"ק ל"ג · ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ב סי' מ"ו : (י) מתנכר · עבה"ט מ"ש וכן אם היה מקבל קדושי בתו ביהדותו כו' ועיין בג"פ ס"ק כ"ב שפסק דלא מכשל בגט זה דאיסור מתבטל הוכיח שיכה דאמנה לאב בבתו כשהוז דת אך אם נשאת לא תצא ע"ש וכן הסכים התו"ג ע"ש ועיין בס' גט מקושר בקו"א אות ב' בארוכות : (יא) לגרש · כתב בס' ג"פ ס"ק כ"ג דהיינו דוקא בשם מיוחד לעובדי עבודת כוכבים אבל מי שהיה נקרא ביהדות יוחנן שהחליף דהו קראו לו הא"י יוסף מאי מגרש בו דהרואה בגט יאמר שמה ביהדות נשתנה שמו יוסף כו' ע"ש עוד לקמן סכ"ד ס"ק כ"ו) אכן בס' ישועות יעקב סק"י אין דעתו כן וכתב שאין הטעם כלל משום דזהו שמות עובדי עבודת ג דהרי מבואר בגיטין ע' דרוב ישראל שבח"ל שמותיהן כשמות כנענים אלא דעיקר הטעם משום כיון שהעובדי עבודת כו קראו אותו בשם הזה בשעה שהחליף דתו ונטלו שם ישראל ע"י שם זה תלויה לנו להזכירו בגט וא"כ אף אם היה לו שם של כנענים וכשם שמו כשם ישראל אין להזכירו בשם השני וכן מבואר מדברי הט"ז כו' ומסיים וזה ברור לדינא ד פסול ע"ש וכ"כ התו"ג ע"ש : (יב) וכל שום וחניכה · ראיתי בסדר הגט דמהר"י מינץ סי' ל"ה ול"ו שיש לכתוב ו וחניכה דאית לי קודם שהזכיר שם אביו ע"ש ושוב מצאתי בתשו' גאוני בתראי סי' ג' בתשובה מהב"ח דראוי לכתוב אחר שהזכיר שם אביו וכן שבה תמשה והיה מי שערער ע"ז והוא ז"ל השיב בארוכה וכתב הגם דבתשובת מהר"ם ב סי' ל"ח כתב בגט וכל שום ואיכה מקודם שהזכיר שם אביו וכך מצאתי בסוף סדר גיטין מ"מ נסמכתי על מעשה רב זה מרגליות בגיטין המהגין סי' כ"ב דאית' התם וכל שום אחר שהזכיר שם אביו ובסימן כ"ד שם בהגה כתב דכשב ו שביהם עוזבים דת סוכבין וכל שום וחניכה דאית לי ולאהכהמי העומד כו' וכשכבן לבדו עוזב דת כותבין וכל שום וחני ד לי העומד כו' אבל בין כך ובין כך כותבין וכל שום לאחר שהזכיר שם אביו וג"ל שכן עיקר מכמה טעמים כו' ע"ו התשובה שם נדפס תשובה הגאון בעל מג"ש שנחלק על הב"ח בענין גט הנ"ל במה שאוה לכתוב דמתקרי לוזה (כ לקמן סעיף ע"ו) והבא שאך לא משמע שגם הוא ז"ל מסכים לזה : (יג) שום וחניכה · עבה"ט ס"ק י"א שכ' וכן פסק בט"ז דאין לכתוב וכל שום שלא קריים אותו · וכן לקמן ס"ק ל"ב סכיא ג"כ דברי הט"ז אלו שחולק על מהרש"ל גם בס' בית מאיר כתב דסתימת הרמ"א בסעיף י' בהגה משמע כהט"ז · אבן בתשובת מהר"ם סלדוואה סי' ל' שסובר כמהרש"ל וכ"כ לבריא בסדר מהר"ם אות כ"ג ע"ש ועיין בתשובת אא"ז פמ"א ח"ב סי' מ"ט שכ' דסטיי שיש לכתוב וכל שום ויש להודיע זה להמגרש שכותבין על אביו וכל שום ע"ש ועיין בה"ט לקמן ס"ק כ"ט בשם ת' שב (יד) פסול · עבס"ט מ"ש ועוזב דת שמגרש ויש שם עוד אחד ששמו כשמו צריך לשלש כו' ובב"ש מסיים בה אע"ג עוזב דת וכל שום מ"מ צריך סימן אחר כ"כ בחידושי מ"ב וטעמו משום בכמה מקומות כותבין לכל מגרש ועיין בס' דגול מרבבה שכ' דטעם זה תמוה כיון דבמקום הכתיבה ואפינה יודעים מנהג מקומם וכאן מוכח שם בזה

באר היטב

לא כתב השמות כלל ונמסר בעדי מסירה יש מכשיר מ"מ אם שינה גרע טפי · ואם יש לו ב' שמות · אחד במקום נתינה ושם אחד במקום כתיבה וכתב אחד לכ"ע אינו פסול אלא מדרבנן · ב"ש : (ה) פסו עיין ב"ש · ומהרש"ל מכשיר אם כתב על מקום נת וכל שום · ואם כתב על מקום נתינה דמתקרי כ"ל דכש וב"ח ג"כ מכשיר בדיעבד וכן הלבוש דולג דין זה ע"ש : (ו) מתנכר וכו' · אע"ג כשקידש אותה לא היה מתנכ מ"מ יכול לגרש אותה עכשיו כשהוא מתנכר וכן אם ה מקבל קידושי בתו ביהדותו יוכל עכשיו לקבל את ג עיין ב"ש : (ז) ישראל · דהא שם ישראל עיקר · ואף אם נשתקע ממנו שם יהדות כותבים שם יהדות · ד למי שהוחלף שמו והוחזק בשם אחר · או מי שנשת שמו מחמת חולה ונשתקע שם הראשון דכותב שם בתרא ולקמא פוסקים שני גיטין · דל"ד להכן כי בהוחלף ידוע שמו אשר נקרא בו עכשיו ושם הרא נשתקע א"כ יאמרו דאין זה המגרש אבל אם נ שם יהדות אין לו שם אחר של יהדות ואין חשש כ"כ ס"ו ועיין ב"ש : (ח) וחניכה · אע"ג דבעלמא כותבין וכל שום וכו' משום דבעלמא יש תקנה ל כל השמות · ואם לא כתב וכל שום כשר · עיין (ס) פסול · בריב"ש מסיים במקום שהמלכות מק שלא להזכיר שהוא יהודי כשר וכ"כ הלבוש · ו

ם כינוי כשהיה יהודי כותבין לו שם ישראל המכונה פלוני וכל שום וחניכה דאית ליה
גיטין) : ו ס גר שכתב שם גיותו כשר אפילו אם נשתקע ממנו : ז נ אם
פלוני החכם או הרב או הנשיא אע"פ שאין קורין אותו כן וגם אינו בר הבי
כשר כיון שהזכיר שמו בפירוש : הגה אבל לכתחלה אין כותבין רב או (י) חכם
הוא או אביו רב או חכם והוחזק בכך אלא כותבין פלוני בן פלוני (סדר גיטין) וכן
תבין בן הקדוש (ר"י מינץ) אבל כותבין כהן או לוי פלוני בן פלוני (טו) הכהן או הלוי
ם להם (יא) כינוי כותבין אח"כ (סדר גיטין) אבל אם יש ב' שמות שכותבין על אחד
ריא כותבין אחר כך כהן או לוי (שם בשם מהרי"ק) (טז) ואם לא כתב כהן או לוי י"א
(פסקי מהרי"א סי' ד') מאחר שנהגו לכתבו ויש מכשירין (מ"כ בתיקון וכ"כ הב"י)
לכו לסמוך להקל במקום הדחק אבל לכתחלה יש לכתבו ואם יש ספק (יז) אם הוא כהן
ים ליתן ב' גיטין (תשובת ר"י מינץ) אין כותבין בגט (יח) פלוני (יב) בר פלוני אלא

באר הגולה

וס"ס מ טור בשם הרמ"ה מהתוס' פ' הזורק וכתבוהו התוס' שם דף ל"ד ע"ב והאר מפרשים נ ג"ז שם בשמו וכ"כ ר' ירוחם בחלק ב'

באר היטב

ויש שם עוד אחד דשמו כשם המתגייר צריך לשלם : שם אבי זקנו עיין ב"ש · וכתב באר שבע דף דאם המתגייר אינו רוצה ליתן גם אם לא שיכתוב יות עיקר ושם ישראל דמתקרי חשיב דיעבד ן שם הגיות עיקר · עוד כתב שם דבמקום עיגון אם כתבו שם של גיות ולא כתבו שם של יהודות ם ועיין כנה"ג דף קנ"א ע"א : (י) חכם · ונראה כותבין רב אם יש עוד אחר בעיר דשמו כך הוא רא בשם רבי כ"ש ב"ש : (יא) כינוי וכו' · כלומר לאביו כינוי כותבין אח"כ כגון בן שלמה הכהן זלמן · וכתב בלבוש אם אבי האשה כהן ולא ן אם ניתן הגט כשר · משום דאין מקפידין ינוי האבות · משמע דס"ל אם לא כתב כהן אבל אפילו ניתן הגט פסול ומה שמכשיר רמ"א נ"ל דוקא כשניתן הגט והוא שעת הדחק שא"א ליתן : או מכשיר וכן כשהוא שעת הדחק ועדיין לא קילין ג"כ ונותנין · לא כותבין כהן אבל שם אלא רק אבל שם אביו ופשוט · ב"ש : (יב) בר · ר יש לפרש לשון חוץ ובגיטין כותבין לשון ברור ·

פתחי תשובה

הוא שמגרש ואולי מיירי הש"ג בשולח גט ע"י שליח מי' ואעפ"כ אני תמה שהרי במקום שכותבין וכל שום כותבין לו ולאבהתי ולאחרי כמבואר בסעיף ח' ובגט הזה שכתוב וכל שום על המגרש לחוד (עמ"ש לעיל ס"ק י"ב) א"כ ידעו שאין זה מצד המנהג רק מצד שהוא מתגייר וראיתי בש"ג שם שכ' עוד טעם לפי שאין הכל יודעים איזה מהם מתגייר וגם טעם זה הוא קלוש וג"כ נראה דמיירי שהחליף דתו ביום הגירושין או בקרוב איזה ימים ולא נתפרסם בעיר או דג"כ מיירי בגט הנשלח למקום אחר דשם במקום הנתינה לא ידעו איזה מהם החליף דתו ובפרט שהש"ג כתב זה בגליון בסי' ק"כ ס"ג דשם מיירי באין אחר עמו · אבל במתגייר זה כמה שנים ונתפרסם זאת ונגרש בעירו והאשה ג"כ היא שם אין שום סברא להחמיר עכ"ד ע"ש : (טו) הכהן או הלוי · כתב בס' ג"פ ס"ק ל"ה משמע דכותבין בה"א הכהן או הלוי מיהו אם כתבו כהן או לוי בלא ה"א ליכא קפידא בזה ולכתחלה נכון לכתוב כמנהג חתימתו ועלייתו לס"ת · ויש מן הלוים שחותמין לבית הלוי אם כתבו כך בגט כשר בדיעבד אך לכתחלה יכתבו הלוי אף שחותם עצמו לבית הלוי ע"ש : (טז) ואם לא כתב כהן כו' · עיין בס' ג"פ ס"ק ל"ו מ"ש בזה והביא בשם תשובת האחרונים ז"ל מהר"א ששון סי' כ"ב ומהרי"ט בספר שמות ומהרב"ך ח"ג סי' נ"ג והרא"נ"ח ח"א סי' י"א שנחלקו בדין זה · ועיין בס' ישועות יעקב מ"ש בזה ומסיק וז"ל ולענין הלכה בדיעבד לפי מנהגינו שכותבין בגט כהן נחלקו הרבנים האחרונים

ם כשר ניתן הגט ולעד"נ להכשיר דלא יהא עיקר שם רק בחניכה מפורסמת דכשר וגם כיון דהמנהג בכל א"י שלא
פי' לכתחלה שייך לומר אינהו מיכל אכלי כו' וכן עביתי מעשה בגט כזה הבא לידי ממדינת וואלאחיי והכשרתי
דחק (משמע שהכשיר אפילו ליתן לכתחלה כיון שהיה שעה"ד) וכן נ"ל ברור לדינא עכ"ל : (יז) אם הוא כהן
עיין בט"ז ס"ק י"א שכ' נראה דמיירי שיש עדות קצת שהוא כהן אלא שאינו ברור אבל מן הסתם אין חשש בכך
כהן הוא דסתם אדם ישראל בפרט דאפי' בכהן ודאי יש להקל אם לא כתב כהן עכ"ל · ועיין בתשובת גליא מסכת
שכ' דראה בתשובת מהר"י מינץ מקור דין זה דהספק היה אם הוא כהן או לוי והובא זאת גם בס' נחלת שבעה
מהר"י מינץ ע"כ בלי ספק שט"ס כאן ברמ"א תיבת לא וצ"ל לוי וטעה המדפיס בזה להיבת לא ע"ש (וכ"מ בד"מ
) ועמ"ש בזה בביאורי לסדר גיטין בסג"ר אות כ"ד: (יח) פלוני בר פלוני · עבה"ט בשם ב"ש דבדיעבד כשר ·
מ"א גופי' לעיל סי' קכ"ו ס"ל בהגה · ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סי' ק"ל שנשאל בגט שסדר רב אחד עם ב"ד ועד
וחתם עצמו פלוני בר פלוני עד וכשהרגיש הרב שהיה לו לכתוב בן פלוני צוה לעד לתקן הדבר בזה האופן למחוק
של הרי"ש בדיו עד שנעשה כמו גולמי מרובעת ואח"כ צוה לו לעשות קו אמצעי כמו נו"ן פשוטה · אם יפה עשה
· והשיב דלא יפה עשה כי שב ואל תעשה עדיף דמן הדין כשר בלא תיקון כלל כמבואר בש"ע ובב"ש ואין לומר
יכא שבני עדים כתבו בר אין קפידא דיעבד אבל היכא שאחד כתב בן ואחד בר פסול זה אינו דהא אפי' בגוף הגט
"ס קכ"ו מקצתו בלשון ארמי ומקצתו בלשון הקודש כשר וכ"ש בעדים כו' וכן מבואר להדיא בתשובת מהר"י בי רב
ו וא"כ לא היה מן הצורך כלל לתקן ומה שתיקן תקנתו קלקלתו כיון שמסתמא מבך הרגל של רי"ש גדולה כמו בי"ת
הרי"ש בדיו הוי כמו נפל טפת דיו על אות אחר שכבר נכתב ונחתם הגט ואם עשה אח"כ קו אמצעית הוי כמו מתקן
ר שנכתב ונחתם והסכמת כל האחרונים דאין להכשיר לתקן הגט כזה אחר החתימה אא"כ במקום עיגון ושעת הדחק
ראה כוונתו על מה שמבואר בסי' קכ"ה סט"ז בהגה ובסדר גיטין סג"ר אות פ"ט ע"ש וא"כ אינו מובן דלכאורה אין
מה דשם איירי היכא שצריך לתקן בגוף הגט ומטעם כיון דהעדים חתמו בפסול משא"כ הכא בחתימת עדים לא שייך
ועי' לקמן סי' ק"ל סי"א בהגה ומ"ש שם) ואף דכ' הרמ"א בסי' ק"ל סי"א י"א מאחר דסגי אם כתב יוסף עד כו'
ואם

ס כנוסח הגט שכתבו התוס' בשם בה"ג וכן הוא בנוסח הרמב"ם פ"ד וכ"כ הגהות מיימוני שם בפ"ג וה' ירוחם בח"ב ע שם בשם תשובת אביו הרא"ש בכלל מ"ה סי' כ"ה וכ"ח וכ"כ הרשב"א בתשו' ... ושמה וכו' תנן שם אביו ושם אביה לא תנן

כותבין פלוני בן פלוני (סדר גיטין): ח ספעכשיו נהגו שבכל הגיטין כותבין ובכל ע... דאית לי ולאבהתי ולאררי (ובמדינות אלו אין טהנין אלא אם יש לו שתי שמות כו... בפירוש כמו שנתבאר): ט עא לא הזכיר (יט) שם (יג) (כ) אבי האיש (כא) או ...

פתחי תשובה

ואם טעה או שינה בו אין לפסול כו' מ"מ הרי מסיים שם דאין לסמוך ע"ז רק בשעת הדחק ובמקום עיגון · ולכן בנ"ד אם הגט עדיין ביד השליח מאחר שהשינוי הוא גדול שרא"ש של הגו"ן יהיה גדול ועב כמו בי"ה אפשר לסדר גט אחר ואין כאן זילותא של הרב כי יכולין לתלות בנפסל ביד השליח ובכ"ג אבל אם כבר בלא הגט למקום אחר או הוי בשעת הדחק כי יש לחוש לזילותא דרב וב"ד ולא מהדרינן עובדא ע"ש: (יט) שם אבי האיש כו' · ז"ל הטור כתב א"א הרא"ש ז"ל בתשובה א: לא הזכיר שם אבי האשה אלא כנויו או לא הזכירו כלל שהוא כשר וכתב הב"י ומשמע דה"ה שם אבי הבעל דכשר ... הרשב"א בתשובה כו' ע"ש · ועיין בתשובת ז"ב תניינא סי' קי"ג על דבר האשה דכיה גדא דידה כי אישה עוכה וברח לנו... רחוק וביקשי שע"י שליח שלא גט ושוב הלך למקום רחוק יותר ובגט זה שהובא לא נכתב בו שם אבי המגרש אמנם נכ... שביד השליח נזכר גם שם אביו (ועוד היה בו ריעותות אחרות הובא אצלנו כ"א במקומו) והאריך בזה לבאר שהדין ה... בש"ע דאם לא הוזכיר שם אבי האיש כשר אינו פשוט כי מ"ש הב"י בשם ת' הרשב"א זה שלבון שהביא הב"י לא נ... בתשובת הרשב"א המודפסות ולפי הנמצא אצלנו אין ראי' להכשיר בלא נזכר שם אבי המגרש (וטעם החילוק בזה כי... בארוכה) אך לא ראינו שלנו אין ראי' ונאמן עלינו הב"י בעדותו שהרשב"א כ' כן · אבל יש לנו הפשט אחר כי יש חל... בין גט הניתן מיד הבעל ליד האשה ובין גט המובא ע"י שליח דגט הניתן במקומו שנכתב בו מקום עמידת הבעל ... עמידת האשה בזה שכשיר הרא"ש בלא הזכיר שם אבי האשה כיון שכאן לא הוחזקה אשה אחרת בשם זה מהני ... ושם עירה הוא במקום שם אביה אבל בגט המובא ע"י שליח שלא נזכר בו מקום עמידת האשה גם להרא"ש פסול בלא כי... שם אביה ובזה תבין דברי הרא"ש בכלל מ"ה סי' כ"ה דלא הכשיר שם רק מטעם שהזכיר שם כתיבה ומיד אח"ז נסיב' מכשיר בלא הזכירו כלל והיינו טעמא כי בסי' כ"ז מיירי בגט הניתן במקומו אבל בסי' כ"ב דמיירי בגט ע"י שלי... שכשיר רק מטעם הכינוי · וגם באבי המגרש יש לחלק בזה דאולי הרשב"א שהכשירו מיירי בידוע שאין במקום ... בשם זה אבל גט המובא ואין אנו יודעים כו' וחשש זה מתחלק לשני חששות · האחד המור מאד דשמא באמת גט ... מאיש אחר ששמו כשם בעלה כי אף דלשני יוב"ש לא חיישינן כל בלא הוחזק א"ל לשני יוסף חייבינן מן הספק · ... לחשש זה מועיל ההרשאה שבידו ששם נזכר גם שם אבי הבעל · ולמיחש אולי באמת היה בידו שני גיטין כו' וזהו ... רחוקה לחוש לאבידה ולהחליף השליח לרשע לגרש זו בגט של איש אחר במזיד וגם שיזדמן שיהיה עכ"פ לשני יוסף ... אשה ששמה ושם אביה שוים כל זה חשש רחוק · אך יש חשש שני אם בעינן מוכח מתוכו שמו לבד לא מקרי מוכח מתו... שכתב התוס' בגיטין דף כ"ד דגם לר"מ בלא הוחזקו מקרי מוכח מתוכו היינו בשמו ושם אביו אבל בשמו לחוד ... בלא הוחזקו לא מקרי מוכח מתוכו ולחשש זה לא מהני ההרשאה · ועוד דעל גוף דין זה שהביא בש"ע יש לתמוה ... ראי' מגיטין שבזמנם לגיטין שבזמן רבינו המחבר ובזמנינו שהרי בזמן הרשב"א והרא"ש והטור עדיין היו נוהגין ... שם מקום דירת הבעל ודירת האשה בגט כמבואר בטור וב"י סי' קכ"ה ולכך לא בעינן שם אבי האיש ואבי האשה דמהני ... הדירה ושמא מהני אבל בימי המחבר שכבר פסקו מלכתוב שם מקום הדירה כמבואר בסי' קכ"ח ס"ב ואף שכותבין ... העמידה אין זה חשוב כמו מקום הדירה כי העמידה מקרה היא ואיך יליף הב"י מדברי הרשב"א והרא"ש והטור ... שלנו וזה דומה למ"ש הרמ"א לעיל סי' י"ז סי"ח בהגה דבמקום שמוכיר שמו לבד בעינן שיזכיר עירו כו' ודברי ... בשם הרדב"ז ח"ב ק"א שדימה מקום עמידה למקום דירה (הוא מה שהביא הבה"ט ס"ק י"ד) לדעתי אין הנדון דומה ... שלדעתי אם לא כתב שם האב יש מקום עיון אם להכשירו · ואמנם אחר שביארנו כי הקפידא בזה הוא רק מטעם ... מתוכו ולר"א דאמר ע"מ כרתי בנזכר שמם אף שלא נזכר שם האבות ודאי מהני כיון דלר"א מהני ע"מ בשני יוב' ... שהוחזקו רק לר"מ לפי סברת התוס' דבעי מוכח מתוכו יש לנו לומר דלא מיחשב מוכח מתוכו ע"י מקום העמידה ... בסי' ק"ל מבואר דבדיעבד כשר בע"מ לחוד אפילו ליכא ע"ח כלל וא"כ סמכינן על הפוסקים דהלכה כר"א וכ' הגו... פק"ד דה"ה באינו מוכח מתוכו ואפילו בלא נשאת מתיר להנשא וא"כ קל וחומר במקום עיגון אפילו עדיין לא... שיתן כיון שהוא שעת הדחק ובפרט שהש"ע מתיר לגמרי בדילג שם האב ואף שכתבתי לחלק בין ניתן מיד הב... האשה ובין ניתן על ידי שליח מכל מקום נ"ל להקל במקום עיגון כזה עכת"ד ע"ש · ועיין בס' ט"ג בדיני ש... ס"ק י"א: (כ) אבי האיש · עבה"ט מ"ש והיכא דאינו מסופקים כו' וכ"כ בתשובת אא"ז פמ"א ח"א בשם הגאון מוהר"ר ... ז"ל ע"ש · ועיין בתשובת בגדי כהונה סי' ל"א שנשאל דאפשר שז"א אלא במדינות שנוהגין שאין כותבין וכל שום וחני... אבל למנהג אשכנז איך שייך לבל לכתוב שם אביו ולכתוב אח"כ וכל שום וחניכה דאית לי ולאבהתי ולמקומי ולמקום ... דלא שייך כינוי רק כשנזכר עיקר השם ולשנות מסדר גיטין הראשונים קשה הדבר · והשיב דנראה היכא דסכרת לן ... בלא שם אביו כותבין וכל שום וחניכא דאית לי ולמקומי ואין כותבין כלל ולאבהתי ולמקום אבהתי וכן מצאתי בס' גו... קכ"ו ס"ק ל"ח (הבאתיו שם ס"ק ט"ז וע"ש עוד) וכן עיקר ע"ש · ועמ"ש לעיל סק"ב: (כא) או שם אבי האשה ... עב"ש ס"ק י"ז שכ' מיהו שינוי פוסל בו (וכמ"ש בש"ע בסעיף שאחר זה) ול"ד לשינוי מקום עמידה דשם מחמת ה... אתי למימר דאין זה המגרש כו' ועיין בתשובת עה"ג סי' נ"ה בגט שבא ע"י שליח ממרחקים ונכתב בו שם אבי האש... ובאמת שמו נתן והיה בדבר חשש עיגון · ומצדד שם להקל גם בשינוי וראייתו מדברי התוס' גיטין דף פ' כד"ה יש ע... שכתבו אומר ר"י דוקא עיר שדרים בה אבל עיר שנולד אפי' שינה כשר כיון שא"צ לכותבו כלל שהקדמונים שהרגילו ...
מטום

באר היטב

מיהו בדיעבד כשרי ב"ש: (יג) א י האיש וכו' · וכ... דאם מסופקים בשם אבי המגרש או בשם אבי המגרש... אנו כותבין שם המגרש והמתגרשת לבד הרש"ך ... סימן ע"ח וכ"כ מהר"ש מלובלין סימן קי"ח וכמה"... קנ"א ע"א · מי שהיה הוא ואביו מומרים וכתב ...

שלא יוציא שום שם יב"ע אחר יהיה בו סימן ע"י מקום לידה ותדע כי כמה פעמים כותבין מקום הלידה ע"פ הבעל אשה ואם שינה פסול לא היה נכון לכותבו אלא ע"פ עדים כו' וא"כ הרי הרמ"א ז"ל כתב לעיל סי' קכ"ט דשם כותבין ע"פ עצמם ואם איתא ששינה פסול לא היה נכון לכותבו ע"פ עצמם א"ו אף שינה כשר עכ"ד ע"ש · אכן בס' פ"ג נשאל על שאלה זו ממש · וכתב שחקר וחיפש על כל צדי צדדים ולא מצא הכשר לגט זה דהכה"ג ליכא מאן ואפי' אותן כת המקילין דאייתי מהרח"י בפסקיו סי' קפ"ד קל"ה קנ"ז מודים בנ"ד דכולהו טעמי דידהו ליתא בנ"ד שם לבאר ששה חילוקים בזה · ובחילוק הד' שם כתב וז"ל בפסקי מהרח"י סי' קל"ה דס"ל דמקילין כיון דשם אבי ואבי האשה א"צ בגט כ"ה נמי גם השינוי אינו פוסל' דומיא לשם הלידה הנה אפילו אי יהבינן להו טעמייהו דהוי לשם לידה מ"מ אין נ"ד דומה לדהתם דשאני התם דגירש לאשתו שלא ע"י שליח ואמר לה הרי את מגורשת ממני נתגרשה באמת מבעלה אלא דאיכא למיטעי כו' אבל בנ"ד דשלח הבעל הגט ע"י שליח ועשה שליח לגרש את האשה בת יצחק והאיך ישנה השליח וימסור ליד האשה פ' בת נתן מה שלא צוה הבעל וטובא איכא למימר דלא נתכוין לגרש כלל ולכך שינה שם אביה והרי אין כאן גירושין כלל לאשתו בת נתן שהיא אשתו באמת לכך ודאי דבכה"ג דשליח דאין כאן גט כלל לאשה זאת וכיוצא בזה מצאתי אח"כ בתשו' הרא"ם סי' ס"ו כו' עכ"ל) ומכ"ש דלהמסקנא דהמקילין ההם בטלים הם ואין להם יסוד ועיקר לכך נראה פשוט שהגט הזה הוא פסול לגמרי ונכון הוא להוציא הגט הזה מיד השליח ולשורפו כדי שלא יצא תקלה ח"ו מכ"ד טופין עכ"ד ע"ש :

בתשו' כנ"י סי' ע' ג"כ על נדון כזה בגט ששלח מוהב דת לאשתו ונכתב שם אבי האשה חזקיה והאשה אומרת ששמו יחזקאל · והביא שם דברי תשובת עבודת הגרשוני הנ"ל והשיג עליו דהא מדברי הרא"ש והטור וב"י וכל האחרונים שאח"ז מבואר להדיא דשינה פסול וראיית עה"ג מדברי התוס' לאו כלום הוא כי לא כוון יפה בפירוש דברי התוס' דאי אין כוונות התוספת דשינה שוה ולא כתבו כלל דא"כ יהי דבריהם סותרין למ"ש בדף כ' ע"א ד"ה הא בעינן שמו כו' רק כוונת התוס' כמ"ש ותדע כו' הכי פירושו דאם איתא דשינה פסול איך תקנו הקדמונים לכתוב פן ע"י כך פסול אם הגיד שקר כו' (דבריו התומים קצת אבל כוונתו פשוט וברור דאין כוונת התוס' דלא היה ראוי לכתוב ע"פ דזכו מוכרת כיון שהוא מקום עיגון וא"א להביא לעולם עדים ע"ז רק ר"ל שהיה נכון שלעולם לא יכתבו מקום כיון שאינו הכרחי לכתוב ופן עי"ז יצא פסול באם שיגיד שקר א"ו שינה ג"כ כשר · משא"כ בשם האב שהוא הכרחי כי פן יש אחר ששמו כשמו ופן יש אשה ששמה כשמה בודאי שינה פסול ואף שכותבים שם האב ע"פ עצמם היינו עיגון כי א"א שיהיה תמיד עדים על זה והרי גם בשם עצמם בשעת הסכנה כותבין אע"פ שאין מכירין וה"ה בשעת עיגון כמ"ש בסי' ק"כ ס"ק ט"ו כנלע"ד כוונת דברי הכנ"י בזה) והאריך בזה ומסיק דח"ו לסמוך על עה"ג בזה לא כתב להתיר כ"א לצדד וסיים שלא יועיל עד שיסכים הותנו הרב בעל נ"צ והרי בנ"צ סי' פ"ג כתב לצרוף ולכן גם נדון השאלה הנ"ל הגט זה פסול · ובסוף התשובה שם כתב דהאשה הנ"ל היתה עגונה ערך שבע שנים גט מונח לחקור פן יש לאביה שני שמות עד שאח"כ בא אביה וחקרו על הדבר ונמצא שאחב א"ע חזקיה וגם עלה יה חזקיה רק העולם קראו אותו יחזקאל כמנהג בני פיהם שמשנים לפעמים השמות ואפ"ז נמסר הגט לידה ע"ש :

זכרת הביצ עקיבא איגר ז"ל סי' קע"ז השיג על עה"ג הנ"ל ומסיק דאין מקום לדבריו בזה ובסי' קי"ז שם הסכים הגאון בעל בית מאיר ז"ל (ושם הזכיר דברי הנ"צ הנ"ל מ"ש בחילוק הד' דאפי' אי יהבינן להו טעמייהו דהוי שם לידה מ"מ ש"ה דגירשה שלא ע"י שליח כו' אבל בנ"ד דשלח הגט ע"י שליח לגרש את בת יצחק והאיך ישנה כו' וכתב עליו שדבריו קשים מאד תינח אם היה אמירת הבעל לשליח הולך גט לאשה פלונית בת יצחק אבל כיון דאשתי בת יצחק מה שינה איכא בזה דשינה מקרי היכא דאפשר לשליח למיטעי כמו בצוה המשלה אבל באומר הולך לאשתי שרה אף אנן ידעינן שהיא אשתו וזולתה אין לו אשה בגבולנו שאין לשום אדם ב' נשים וגם ידעינן בזאת שמה שרה אלו משום דאמר נמי בת יצחק והיא בת נתן אפשר להשליח לקיים מה שצוה כו' ובסי' קי"ח שם כתב רע"ק ז"ל אף דכ"ת יפה דחה לדברי הנ"צ מ"מ נ"ל מטעם אחר יש לדון דאולי מכח ריעותא דשינה יש לחוש מדאורי' הגט מבעלה של זו אלא מאחר ששמו כשמו כו' ואף דהשליח מעיד שהוא שליח הגט מבעלה של ז מ"מ י"ל דאינו ן דהגט היוצא מת"י מוכח דלא זכו בעלה כו' ובס"ס קי"ט חזר והשיב לו הגאון בעל ב"מ דהחששא זו אינו נוח לי פי לחוש לזה הא נאמנות דהשליח לא איתרע בידי מה"ם לדון מכח הוכחה קלה לפסול נאמנות השליח ולחוש החששא רחוקה כזו כו' ע"ש) :

יתי בת' תולדות יצחק אה"ע סי' ד' במעשה בגט שהובא ע"י שליח ונכתב שם אבי האשה שרגא המכונה פייווש ח"כ נודע ששמו משולם פייווש ואבי האשה אמר דבאמת הוא נקרא משולם פייווש אבל כמה פעמים קראוהו לתורה א כי לא היה לו שם מובהק שבו עולה לס"ת וגם לא היה חותם כתבים ושטרות משולם והבעל הלך אח"כ למרחקים מקומו · וכתב שבמקום עיגון כזה יש לסמוך על תשובת עה"ג שאידך להקל אם שינה שם אבי האשה כמו אם לא ל וראייתו מהתוס' פרק הזורק דף פ' כו' ואע"פ דבתשובת כנ"י סי' ע' דחה דבריו כו' לא ידעתי ולא הבנתי את אע"פ שיש לחלק בין מקום לידה לשינוי שם האב מ"מ הא ראיית ת' עה"ג ע"פ סברת התוס' הוא ראיה גמורה כו' "ש ס"ק י"ז דלא דמי לשינה מקום עמידה דשם לא אתי למימר דאין זה המגרש כו' ז"א מאחר שכ' הרמ"א לעיל לא כתב אלא שם האחד אפי' הוא שם הטפל וגירש בו כשר א"כ גם בשינוי שם האב לא יאמרו לא זה הוא רק אל האב יש לו ג"כ שם טפל ונכתב בגט רק שם הטפל וכשר כדימכד · ומטעם זה לא הגיה הרמ"א כלן ממ"ש ם לא הזכיר שם אבי האיש או אבי האשה כשר והיה לו להגיה אבל אם שינה פסול משום דהרמ"א סמך עמ"ש פ"ג דשם אביהם כותבין ע"פ עצמם וע"כ מוכרח דשינה ג"כ כשר כו' והאריך עוד בזה ומסיים וליכא דין צריך ע זה כשר לכ"ע עכ"ד ע"ש · ולע"ד תמוהים דבריו ומאד נפלאתי עליו אחרי שהביא דברי הכנ"י שדחה דברי פרב לבו לחזור ולסמוך על עה"ג נגד כל הפוסקים · ומ"ש שלא הבין דברי הכנ"י בתחכ"ם אמת הוא שלא ירד נראה מבואלי כפנו בהעתקתו דברי הכנ"י הנ"ל וכי בשביל שלא הבין דבריו ידחה אותם ובפרט כי לפי הנראה רמ"א דסי' ק"כ דכותבין שם האב ע"פ עצמם מוכרח דשינה כשר א"כ איפכא הו"ל לתמוה על דברי הרמ"א בסי' לו מקור ומדברי הרמב"ם משמע להיפך כמ"ש הכ"י בסי' זה ולא לדחות דין דהבלא בשינה שם האב שמפורש לבדיה

אבי האשה (יד) (כב) **כשר**: הגה וכל שכן אם הזכיר שמו ולא הזכיר שם כינוי שלו
לכתחלה כותבין אפילו כינוין שם אביו (בסדרים ובמהרי"ו סימן כ"ג) ואם יש לאב ולבן
אחד לכתחלה כותבין הכינוי אבל כל אחד (סדר גיטין) מיהו אם לא כתבו רק לבסוף
בן פלוני המכונה פלוני כשר אבל אם הכינוי לבן לחוד יכתוב הכינוי קודם שיזכיר
ואם כתבו לבסוף (טו) פסול (ב"י בשם תשובת אשכנזים): ^פ^ ולפיכך גר (כג) או
או אסופי אין כותבין אלא שמותיהם בלבד: ^י^ (כד) ^צ^ יוסף בן

ם שם בתשובת הרשב"א צ טור בשם תשובת הרא"ש בכלל י"ז סי' י"ב והמעשה היה שהמיר אביו ולא רצה להזכיר וגירש את אשתו בגט כזה ומשמע דפסול שאמר היינו שאינו גט.

פתחי תשובה

לבדיא בתשו' הרא"ש ובב"ע סעיף שאה"ז לפסול · ומ"ש דמטעם זה לא הגיה הרמ"א כאן כו' משום שסמך עצמו עמ"ש בסי' ק"כ כו' יותר הו"ל לומר שסמך עצמו עמ"ש המחבר בבדיא בסעיף שאה"ז דפסול · אבל האמת הוא דאין מדברי הרמ"א דסי' ק"כ הנ"ל שום הכרח לומר דשינה כשר כהאר ביארתי לעיל בכוונת דברי הבנ"י הנ"ל · ומ"ש לדחות דברי הב"ש כי לא יאמרו לא זה הוא רק יאמרו שזהו שם עפל כו' אין מהצורך להשיב ע"ז כלל · ובמחכ"ת כל דבריו בזה אינן וזו ואין לסמוך עליו להקל בשינה שם האב אפי' במקום דוחק ועיגון (איברא דבנדון השאלה דידיה אפשר לצדד קצ אחר מאחר שהשינוי אינו בשם שקורין אותו כל העולם רק בשם שעולה לס"ת אפשר לא שייך כ"כ שיאמרו לא זה ה לשינוי מקום לידה וכמ"ש לעיל סק"ה בשם תשו' חמדת שלמה ומ"מ צ"ע):

וגדולה מזו מבואר בתשו' נו"ב סי' פ"ט בגט שנכתב גם שם אביהם כראוי אלא שכתבו על המתגרשת בת פלוני הכה
לא היה כהן ופסק דהגט פסול ודברי ר"ת בתוס' גיטין דף פ' ע"א (דמבואר שם דאפי' אינו כהן בשטר כ)
אמאר שטרות וכ"כ בס' גט פשוט · וסיים שאם הבעל עדיין בחיים צריך לגרש בגט אחר ואם ח"ו כבר הוא נעלמו
אוי עוד חזון למועד בהאי דינא ע"ש · ועיין בנו"ב תניינא סי' ק"ט על שאלה כזו ממש וכתב וז"ל כבר כתבתי
פ"ט להחמיר ואשר כתבתי שם בסוף התשובה שאם הבעל שבק חיים עוד חזון למועד · לא מחמת שאסתפקתי בזה
רק מפני כבוד המורה אבל לדינא הגט פסול · ומה שהביא השואל דברי הפני יושע בפ' הזורק במעשה שבא לידו
עמידת האשה והכשירו בשעת הדחק · הנה אילו היה בא מעשה כזה לידי הייתי מתיישב בדבר (עמ"ש לעיל ס
סק"ח) אמנם הגאון הנ"ל כתב רב ואמרינן כבר הורה זקן אבל אין זה ענין לנ"ד מג' טעמים · חדא שאין שינוי מקו
האשה ניכר כ"כ כמו שינוי של בת כהן שהכל יודעים ששקר הוא אבל מקום עמידתה מי יזכור אחר זמן באיזה
בשעת כתיבת הגט · ועוד שם איירי באיש קבוע במקומו ואין להוש שמא באמת יש לו גם אשה אחרת
ועומדת באותו יום במקום ההוא כו' אבל זה (בעובדא דידיה) שאתחבר עם פוחזים וריקים ועזב אשתו ימים ר
באמת לקח באיזה מקום אשה אחרת ששמה ושם אביה כראשונה והשניה באמת היא בת כהן ועוד שמקום עמידת
הבעל אומר להסופר כתוב גט לאשתי פב"פ העומדת היום כאן רק הבעל אומר כתוב גט לאשתי · והעומדת היו
והעדים כותבין וא"כ אין כאן חשש שהבעל הערים לשנות מקום עמידתה כדי לפסול הגט אבל אמירת פב"פ הכהן
כן להסופר והעדים וכיון שאינה בת כהן יש לחוש שהבעל במכוון עשה זה כדי שיסיה נכתב שלא לשם אשתו
הגט · ולכן האשה הזאת צריכה להשיג גט אחר מבעלה עכ"ד · ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר מסי' קס"ז עד
ק"כ על מעשה כזה בגט שנכתב שם אבי המתגרשת שהוא לוי ובאמת אינו לוי מה שפלפל בזה עם הגאון בעל בית
ודעת הגאון בעל ב"מ שם נוטה להכשיר שזה דמי למקום לידה ובפרט כיון שהשינוי היה רק בשם האב והגאון
דעתו להחמיר ובפרט בגט שבא ע"י שליח ע"ש באריכות · וע' עוד בתשובת גליא מסכת סי' ד' באורך:

ועיין בתשובת שבו"י ח"ג סי' קל"ח שנשאל מרב אחד על דבר המגורשת שאמרה תחלה ששם אביה הוא
אמר המגרש ועכשיו חוזרת ואומרת ששמעה מאמה בקטנותה שאביה נתברך בשם אחר בחליו והוא מכחישה
והשיב הנה בודאי קודם שנעשה המעשה אם אפשר לברר הדבר בקל לעמוד על החקירה ע"י הבי דואר צריכין
אם א"א לברר בקל אין לחוש לדבריה כיון שהגידה כבר סתמא שוב אינה נאמנת ובפרט כיון שאומרת ששמעה
ואין זה מהדברים שנאמנים לומר בגודלן כו' ועוד דמבואר בש"ע דאם לא הזכיר שם אבי האשה בגט כשר וכ"ש
שם האחד ובפרט שכותבין במדינות אלו וכל שום וחניכה ועוד דאפשר לתרץ דבריה שבתחלה היה נקרא אברם
בשם אברהם ובה"ג מבואר בח"מ סי' כ"ט ס"א · ומ"מ על צד היותר טוב יש לאיים עליהם לותר שיאמרו
למקום האשה לחקור הדבר ומי שישקר יחן הואלות השליה מכיסו ואז בודאי יבא על אמיתת הדבר ע"ש: (כ
עה"ע בשם כנה"ג · וגם כתב זה בשם הרדב"ז ח"ב ק"ח (לא מצאתי שם רק בח"א סי' תמ"א) ועיין בס' כו
סי' קי"ג הובא לעיל ס"ק י"ט: (כג) או שתוקי · כ' בס' דגול מרבבה וז"ל ולענ"ד היה נראה לכתוב שם
רב מרי בר רחל ואפשר דשאני התם שבשעה שנתעברה היה איסור אינו יהודי א"כ אינו אביו כלל ולא היה לרב
אבל שתוקי יש לו אב אלא שאין אנו יודעים מה שמו לכן אין לכתוב שם אמו עכ"ל · ועיין בס' ג"פ ס"ק מ"ה
לקמן ס"ק כ"ו: (כד) יוסף בן שמעון שהיה כו' · עיין בנ"פ ס"ק מ"ע ובב"ש סק"כ שכתבו בשם מהרא"י סי' קה
החזיק עצמו כבן שמואל זה בלשים יום הגט פסול דאי אפשר לשנות שם אביו · ובב"ש מבואר עוד בשם מהרא"י
לא איתחזק במקום כו"כ השם האחר שיש לאביו ובבה"ג בשמו של עצמו ס"ל לברא"ם גופיה דאם כתבו השם
כשר (כמ"ש הב"ש לעיל סק"ו) מ"מ בשם של אביו גרע טפי ופסול גם בפב"ג ע"ש · אכן בתשובת הרדב"ז ח
מבואר שאין דעתו כן שכ' שם על נדון דידיה וז"ל וא"ת שהרי כ' הרא"ש ז"ל בתשובה על א' ששמו יוסף בן
צריך שתדע שאין הנדון דומה כלל מכמה טעמים · חדא התם היו מכירים אותו כיוסף בן שמעון ולא כיוסף בן שמו
יאמר כו' אבל בנ"ד אדרבה כיון שהכל מכירין אותו כראובן הידוע ולא כראובן בן שמואל לא יאמרו אחר מגרש
להקים

באר היטב

הגר הוי כמו שלא כתב שם אבי הבעל וכשר כנה"ג
(יד) כשר · והיינו כשכתב מקום עמידתן או
דירתן דאלת"ה במה יודע מי הוא המגרש והמת
כנה"ג דף ק"ג ע"א: (טו) פסול · דלא בודאי
אביו א"כ יאמרו דאין זה המגרש ועיין בח

כה) ששנה וכתב (כו) יוסף בן (פז) שמואל פסול (כז) ויש מי שאומר שאם

ק ה"ח בשם תשובת אהלם ר"ש בר יצחק

באר היטב

ל"ש · ובכינוי של אשה אין קפידא אם כותב אחר שם ביה דשם ליכא למיפעי דקאי על שם אביהי נ"ש ב"ש : (כו) שמואל · אע"ג דאבי אביו נקרא שמואל אין אומרים זה בני בנים כבנים · תשובת הרא"ש · ומהרש"ל כתב

פתחי תשובה

לסדיא שהבין דברי הרא"ש ז"ל דמיירי דאתחזק במקום כתיבת שמו האמיתי של אביו שהיה לו מכבר וצ"ע · ועיין בס' גפ"ן מקושר בסג"ר אות כ"ג שהאריך להשיב על גוף דברי הרא"ש ומהרא"י הנ"ל והביא כמה ראיות דגם לשם אביו מהני שהוחזק שהחזיק לאביו שם זה והניח בצ"ע ע"ש :

עיין בשו"ת בית דוד סי' ך' אודות הגט שניתן בשווערינג ונכתב בו שם אבי המגרש זאב המכונה וואלף ואחר נתינת הגט נתוודע שאביו היה מנישוועז ונקרא שם בנימין זאב ובגט נכתב רק שם זאב לבד וגבו ב"ד עדות כי מעת שבא המגרש שווערינג זה שתי שנים היה מוחזק בשם אביו רק כאשר נכתב בגט בעלותו לתורה ובחתימתו ובהזכירו נשמת אביו ליום יאר וע רק בשם זאב לבד והשינוי בא מפני שהיה קטן כשמת אביו ויען כי היה נקרא בש"כ ר' וועלוויל ושתם כינוי וואלף שם קודש שלו הוא זאב כי שם בנימין זאב אינו מצוי כ"כ לכך החזיקו אותו אנשי שווערינג בשם זה וגם הוא היה סבור כן ולכך חזיק שם אביו כך ולא היו יודעין בשווערינג שום שם אחר לאביו ונשאל מה יהא משפט הגט הנ"ל · והשיב ע"ז באריכות ש להכשיר גט זה והביא שם דברי הגט מקושר הנ"ל וכתב דאנ"ד זה אין שום קולא בנ"ד כי כל דברי הג"מ בזה תמוהים ערכים ואינם כדאי לדחות דברי הרא"ש ומהרא"י ולזוז ממקומם אפילו כמלא נימא אך מצד אחר יש להקל דנראה דבנ"ד הרא"ש מודה כיון שבנ"ד לא הוחזק בעירו שהוא מקום כו"כ רק בשם זאב לבדו ולשם שיש לו במקום אחר לא חיישינן כלל י' בשמו ומכ"ש בשם אביו דודאי אין סברא לומר להחמיר בשם אביו יותר מבשמו דהא שם אביו לא מעכב כלל כו' והסיק שובת הרא"ש מיירי שהוחזק שם אביו במקום כו"כ בשמו האמיתי שהיה נקרא בשמעון וכמה שבנו החליף שמו לקרוא עצמו בן ואל בבבל זה לא נשתנה שם האב דהא הכל מכירים במקום כו"כ דשם אביו הוא שמעון ואיכא למיחש ללעז דמקום כו"כ כר ריך בזה והביא ג"כ דברי הרדב"ז ח"א סי' שע"ו הנ"ל שכ' סברא זו וכתב דאף שהרדב"ז לא סמך ע"ז כ"א בצירוף עוד ים מ"מ נראה דסברא ברורה היא וכדאי לסמוך ע"ז לחוד להלכה ולמעשה ובפרט שגם בתשו' הרלב"ח סי' נ"ב כתב לסדיא וגם בסנהת הרב בעל תוס' יו"ט (הנדפס בחידושי הרשב"א ה' שיעות) כ' דאין לחלק בהוחזק בין שינה שמו לשם אביו כו' ומהרא"י בסי' קל"ח נראה שהבין כדברי הרא"ש כפשוטו דאפי' לא אתחזק במקום כו"כ השם האחר שיש לאביו י"ל בנדון רא"י שם שאני דמיירי שמתחלה בכתובה העלה שם אחר לאביו ובגט כתב שם אחר ועוד י"ל דמהרא"י לשיטתו שם דס"ל א נכתב שם אביו פסול כו' והב"ש שנמשך אחריו גם לדידן הוא שלא בדיוק ועוד י"ל דהב"ש מיירי דעכ"פ יודעים במקום כו"כ שם אחר במק"א לאביו כו' ועכ"פ אין היסי' כוונת מהרא"י והב"ש לענין דינא נראה עיקר להלכה ולמעשה כדכתיבנא ד ומסיים שם שלא לסמוך עליו כ"א כאשר יסכימו עוד שני רבנים מובהקים להכשיר ע"ש · ולעד"נ דבנד"ז בלא"ה יש להכשיר ן זה מקרי שינוי כלל מטעם הב"ח ומטעם תשובת חמדת שלמה שהבאתי לעיל סק"ה ומטעם תשובת מהרי"ט סי' נ"פ שיובא לקמן ס"ק כ"ח :

הב"ש עוד דבפסקי מהרא"י מבואר אפי' אם עד אחד מעיד על שינה שם אביו פסול · הנה כבוד ידידי הרב הג' מוה' ברוך מרדכי נ"י הגאב"ד דק"ק וואלקאוויסק כתב לי דנראה טעם הדבר דמהימן עד א' אפי' אחר הנתינה אף דיש זקת היתר שנתגרשה משום דהוי מלתא דעביד לגלויי וכמו דאמרינן מתחלה לכתוב שמו ע"פ עד א' ואשה וקרוב משום מלתא (כדלעיל סי' ק"כ ס"ג) ה"נ יכול לפסול מטעם זה וכ"ש הכא דאתחזקה ככר בא"א ולפ"ז נראה דאפי' אשה וקרוב יכולין ול הגט אם אומרים שינה שם אביו עכ"ד : (כה) שינה · עיין בתשו' ב"ח החדשות סי' פ"ו תשובת גדול אחד להגאון בעל ח וז"ל הנה באו לפני הבעל והאשה לסדר להם גט כריתות וכאשר אמרתי לדייק בשמיה ראיתי שערוריה במאיר המגרש ה שם אביו בקראקא שכתב שם בכתובה שנתן לאשתו בן אברהם ולא כן שם אביו באמת אלא יהושע שכן העידו עדים והנה הא פשיטא לי שאין לכתוב בגט בן אברהם אע"פ שהוחזק בקראקא ע"פ שם זה לאו כל כמיניה לשנות שם אביו וכן כתב הרא"ש ותשו' כו' וגם לכתוב בגט בן יהושע כמו שהוא שם אביו באמת ודאי אם היתה האשה עמו במקום הכתיבה שפיר לכתוב שם יהושע אבל לשלוח גט זה לקראקא מקום שהוחזק בשם בן אברהם ואין מכירין כלל שם יהושע ודאי דגט פסול הוא אפילו בד ודברים ברורים הם ופשוטים מסוגיא דהשולח דף ל"ד כו' ואל תשיבני ממ"ש הרמ"א סי' קכ"ט ס"י על בן עוזב דת תנין לו גט והוא עולה נס"ת וחותם השטרות על שם אבי אביו אעפ"כ בגט כותבין על שם אביו ההוא ודאי מיירי כשידוע ולא נתקנע שם אביו עדיין אבל אם נתקנע שם אביו העוזב דת ואין מכירין בו בודאי דאינה מגורשת בגט זה וכדאמרן · לא מצאתי להם תיקון כ"א שלא להזכיר שם אביו כלל ומשפטו תרוץ כדין שתוקי ואסופי שאין כותבין אלא שמותיהן לבד עוף ע') וכ"ז ברור בעיני בזה וכיוצא בזה להלכה ולא למעשה אלא מיהא מסתפינא מחבריא כו' (עמ"ש לעיל ס"ק י"ט) זי דעתי וסדרתי עוד גט שני שמפורש בו שם יהושע אבי המגרש · או אולי ירצה האדון (הגאון בעל ב"ח שהיה אב"ד קא) ויסכים לשלוח את האשה עם השליח למקום אחר במקום שאין מכירין את המגרש שהיה מוחזק בשם בן אברהם וכהסיפא בסיפא דברייתא יצאו למקום אחר פירש"י שאינו יהודה וגליל וגירש באחד מהם מגורשת ולכן זה מאיר המגרש לא הוחזק ש אחר בשם בן אברהם יכול לגרש בגט זה שנכתב בו שם אביו יהושע אפי' לכתחלה ואין צריך לגט שני כלל שלא נזכר ש אביו עכ"ל ע"ש ועיין מזה בתשו' פני יהושע סי' י' הובא קצת בט"ג בדיני שמות שנשתנה מ"ח אות ב' ויבואר לקמן י"ב ס"ק ל"ד : (כו) יוסף בן שמואל · כ' בס' ג"פ ס"ק כ"א אם המגרש לא כתב שם אביו רק שם אמו ובמקום דס"ל יצחק בן אברהם כתב יצחק בן שרה יראה לי לצדד דהגט כשר כיון דידיע דשם שרה הוא משמות הנשים אמנם אם שם מתה וכה"ג דנקראים גם אנשים בשם זה אפשר דאיכא לעז ועוד אפשר דאפילו בכותב יצחק בן שרה איכא לעז דהרואה דגט זה הוא משתוקי או אסופי דלא נודע שם אביו ולכן כתבו שם אמו אגנס כמי שהוא מפורסם על שם אמו כמו יואב יש ורב מרי בר רחל פשיטא לי דאם כתב כן הגט כשר ואפשר דלכתחלה נמי יכול לכתוב כן ע"ש ועי' מ"ש לעיל ס"ק כ"ג : ויש מי שאומר כו' · הנה מתוך דברי מרן ז"ל שכ' סברא זו בשם יש מי שאומר משמע לכאורה דלסברא קמייתא והיא הרא"ש ז"ל הגט פסול ותלא וכן תופס עיקר כידוע שכן דרך מרן בש"ע כמ"ש הש"ך ביו"ד ס"ס רמ"ב בכללי הוראה ·

נשאת לא תצא: הגה (כח) ודוקא אם הוחזק בשם השני אבל בלאו הכי תצא (משמע בד׳) כשכותבין גם לבן מומר לעבודת כוכבים (כט) כותבים לו על שם אביו אע״פ כשעולה לס׳ תורה או חותם בשטרות חותם עצמו על שם אבי אביו ואין לחתום בגט לעד (ל) בן (יז) מו׳

פתחי תשובה

אך בתשו׳ מרן הב״י דף ע״ו פוסק שם כסברת היש מי שאומר וכית סברת רש״י ז״ל. ובתשו׳ מהריב״ל סוף ח״ב ובח״ג סי׳ כ״ז פסק דתצא ע״ש. ועיין בג״פ ס״ק מ״ט שהאריך בזה (ומבואר בדבריו שם דאפילו למ״ד דתצא מ״מ אינו אלא פיסולא דרבנן וזהו דתצא אף דקיי״ל בכל פיסולי דרבנן אם נשאת לא תצא כמ״ש לקמן סי׳ ק״נ ז״ל דהך כללא הוא בפיסולי דרבנן דאיתנא בהלמודא בסתמא זו היא משפטן אבל יש פיסולין דרבנן דראו חז״ל להחמיר בהם דתצא דהרי תנן בפ׳ הזורק שינה שמו ו׳ כו׳ ופי׳ רוב המפרשים דלא מיירי בשינוי ממש אלא כעין תקנת ר״ג כו׳ ואפ״ה תצא והיינו משום דחשבא דלעז החמירו הכ׳ עפי. ועי׳ בזה בתשו׳ רבינו עקיבא איגר ז״ל סי׳ קי״ח קי״ט ק״כ) ובסוף כתב וז״ל סוף דבר הנה ראשונים גם אחרונים נ׳ בדין זה דשינה שם אביו והוחזק בשם השינוי ועמדה ונשאת אם תצא ולענין הלכה יראה לי דאין כח בידינו לכוף אותו ש׳ כיון די״א דלא תצא ויגלו לבעל דנחלקו הפוסקים בדין זה דאיכא דס״ל דתצא ואם בעל נפש הוא יחוש לעצמו ואם לא לפוליאה וסמך על המכשירין נכון הדבר דבעל הראשון יכתוב לה גט שני בשם אביו האמיתי ותשב תחת בעלה השני לקמן סימן ק״נ) עכ״ל:

וכתב עוד ואי לאו דמסתפינא הו״א דאפילו מהריב״ל לא קאמר דתצא אלא בשינוי שם אבי המגרש משום דדמי לשינה ש׳ דירכתו יען אדם נקרא ע״ש אביו פב״פ כמו שכותבין בשטרות וכן קורין אותו לס״ת אבל האשה בעודה בבית אביה או נערה אינה חותמת שום שטר ומשנשאת אינה נקראת על שם אביה כ״א על שם בעלה אשת פ׳ או אלמנת פ׳ וכיון ד׳ דמיא לשינוי שם הלידה דכשר משום שאין אדם נקרא על שם לידתו אבל מה אעשה דבתשו׳ הרא״ם סי׳ ס״ו והרח״ש ס׳ ג׳ לא חילקו בה״ג בין אבי האיש לאבי האשה אך מצאתי רמז סיוע מתוך דברי הרלנ״ח ח״א סי׳ י״א דכתב לחלק בין אבי ה׳ לאבי האשה דאפי׳ מהרי״א דכתב דשם אביו צריך לכתוב בגט אבל שם אביה יודה לבאר הפוסקים כו׳ ע״ש:

וכתב עוד בסק״ן דאפילו לדעת מהריב״ל וסייעתו דס״ל דאם שינה שם אביו בגט דתצא היינו דוקא היכא דהדבר ברור ז׳ שם אביו אבל אם מספקא לן אם שינה לא תצא כן מבואר במהריב״ל שם. והטעם בזה משום דאפילו למ״ד תצא אלא מדרבנן משום לעז א״כ לא החמירו אלא בודאי שינה אבל לא בספק כו׳. וכ׳ עוד דבתשו׳ לחם רב סי׳ ל׳ כתב ד׳ המגרש נקרא בשעת לידה שמואל ואח״כ נקרא בפי הכל מולי וכן קורין אותו לס״ת וכן חותם עצמו מולי וכתב בגט בן ג׳ הגט פסול יעו״ש. ולי יראה דכיון דכשינה שם האב יש מכירין והכא אינו שינוי גמור דמשעת הלידה היה נקרא שמואל ו׳ יודעים דמולי הוא קיצור השם של שמואל יש להכשיר עכ״ל ועי׳ עוד בדבריו ס״ק ס״ז וס״ח מענין זה: (כח) ודוקא הוחוק. עיין בג״פ ס״ק נ״ג שהביא דבתשו׳ מבי״ט ח״ב סי׳ נ״ב האריך לברר באיזה אופן יחזיק שם אחר לאביו וקאמר ש׳ שלשים יום שיקראו אותו פב״פ בשם השינוי ולפחות שיקראו אותו כן ג׳ פעמים בתוך ל׳ יום או חתם עצמו בשינוי שם ז׳ בתוך ל׳ יום ואם נירש אשה אחת בתוך ל׳ יום ואשה ב׳ אחר חזקה דל׳ יום גט הראשון פסול וגט השני כשר דבעינן חזקה ל׳ יום קודם נתינת הגט יעו״ש באריכות. וכ׳ עוד הג״פ שם ויראה לי דאפילו למ״ד דלא מהני (נ״ל דמהני) חזקה לשנו׳ היינו היכא דמת אביו אבל אם אביו בחיים ואינו רוצה שיקראו אותו אלא בשמו האמיתי יראה לי דלכ״ע לא מהני חזקה ז׳ אביו שינה שמו מחמת חולי ונוחזק בשם השני ונשתקע ממנו שם ראשון אך הבן לא סר ממנהגו וחותם בשטרות וקורין או׳ לתורה פב״פ בשם הראשון שהיה לאביו וגירש אשה ג״כ פב״פ בשם הא׳ שהיה לאביו מספקא לי אם אותו גט כשר שת׳ לכתחלה ובמקום עיגון ושעת הדחק יראה לי להכשיר דלא חשיב דנשתקע לאביו שם ראשון כיון דבנו קורא לאביו בשם ז׳ דאיכא לעז לרואה גט זה דהכל יודעין דזה היה שמו של אביו בראשונה אך לכתחלה יכתוב פב״פ שם שני דמתקרי פ׳ שם ז׳ דשם שינוי מחמת חולי הוא עיקר כמו שיתבאר לקמן סי״ח עכ״ל ועי׳ בבה״ט שם ס״ק ל״ב ומ״ש שם:

ועיין בתשו׳ מהרי״מ מבריסק סי׳ ל״ה במעשה בא׳ שבא ליתן גט בעירו ושם נקרא שם אבי המגרש שמואל את״ז יו׳ שכמה שנים היה דר בכפר ונשתנה שמו מחמת חולי יצחק שמואל וכן חותם עצמו בשטרות והיה בדעתם שהמגר׳ שני גיטין א׳ בשם שמואל וא׳ בשם יצחק שמואל וכאשר נתן הגט בשם שמואל למדוהו אנשי מרמה לחזור מסגירו׳ לא שתתן לו סך מסויים מה שאינה אמודה בכך. והשיב דיש להקל בזה בפשיטות דהנה זה ברור דהך פסולא דשי׳ אביו הוא רק מדרבנן דחיישינן ללעז דהרואים יאמרו דאין זה המגרש וכ״כ מהרח״ש וכס׳ ג״פ כו׳ (ע׳ בזה בתשובת ע׳ איגר סי׳ קי״ט ק״כ) מעתה נראה פשוט דזה דוקא בשינה ממש אבל היכא דכתב שם אביו רק שם הטפל אף דבשם ע׳ מהמגרש הסכימו האחרונים דפסול היינו כיון דצריך לכתוב שמו ושמה מדאורייתא כו׳ אבל בשם אביו דמדינא א״צ ג׳ כלל אלא דשינוי פוסל בו וכיון שנכתב שם הטפל עכ״פ אינו שינוי ולא גרע מלא כתב כלל דכשר ושוב מצא סברא זו׳ עמ״ש הטור בשם הרא״ש שאם לא הזכיר שם אבי האשה אלא בכינוי כשר כ׳ הב״ח פי׳ כינוי שאין ידוע וניכר לכו׳ כשר דלא גרע מאילו לא נכתב שם אביה כלל כו׳ (כבר הובא דברי הב״ח הללו בס׳ חמדת שלמה סי׳ ע״ב ושם ג׳ לסניף לצאר צדדים בנדון דידיה הבאתיו לעיל סק״ה) ועוד י״ל דנ״ד עדיף טפי דהאף אם אירע כן בשם המגרש עצמו נראה להכשיר בדיעבד כיון שבמקום הכתיבה ונתינה הוא נקרא רק בשם שמואל לבד לא גרע הך שם שמואל מהניכוי׳ קורין בו דלרוב הפוסקים כשר אפילו לכתחלה ועכ״פ בדיעבד כשר לכ״ע וכן מוכח בהדיא מדברי הב״ש בס״ק ל״ב ו׳ לדחות דהב״ש מיירי שנשתקע לגמרי שם השני כו׳ בודאי לא מסתבר לחלק כן כיון דהכל קוראים אותו בשם הרא׳ לפעמים נקרא בשם השני הוי שם הא׳ ככינוי עכ״פ כו׳ ומכ״ש בשם אביו דאין לחוש לזה ובפשיטות להתיר בג״ד אם ב׳ עוד רבנים לזה ע״ש: (כט) כותבים לו על שם אביו. כתב הג״פ ס״ק נ״ה ומיהו יראה לי דאם יכתוב בגט פ׳ ב׳ פ׳ או פ׳ בן בנו של פ׳ ליכא למיחש למידי ואפשר דלכתחלה נמי מצי למיכתב הכי עכ״ל: (ל) בן. עבה״ט בשם מ׳ ועיין בג״פ ס״ק נ״ו הביא דברי מהריב״ל אלו בביאור יותר. וכ׳ עוד הג״פ שם ויראה לי דאע״ג דפסק הריב״ל ג׳ שאינה

באר היטב

אם נכתב בשם אבי אביו כשר משום חשש עיגון אב׳ לא ניתן הגט עדיין וכ״ש היכא דהוחזק לקרות לב׳ תורה בני ב״ש: (יז) בן מומר לע״ג׳ עד שרגה לחתום ג׳

(סכל כסדר גיטין) : יא ךאם לא כתב שם האיש והאשה בגט (לא) פסול והבנים ממזרים : יב (לב) שמי שיש לו שם אחד בגליל ושם אחד ביהודה והוא הולך במקום שאין מכירין בו אלא בשם אחד בין שהוא אחד מהשני שמות בין שם אחר לכתחלה יש לו לכתוב (לג) כל השמות שיש לו או יכתוב שם שיש לו ויכתוב וכל שום לכלול שמות דשאר מקומות ואם לא כתב אלא שם שיש לו במקום (לד) שהוא ואשתו שם (יט) כשר : יג האם כתב שם שיש לו במקום וכתב וכל שם בשביל מקום כתיבה ונתינה (כ) (לה) בטל : יד אמי שיש לו

ר הגהת אשר"י בשם א"ז בפ"ב דגיטין שממשמעות הירושל' כתבוהו התוס' בגיטין דף ל"ד ע"ב והרא"ש והרשב"א והר"ן שם וש"פ ת הר"ן וה"ה בפ"ג דין ט"ו כתב בשם המפרשים ה"ז פסול

א"י דלאינה מגורשת פסול קרי ליה א תוס' בשם ר"ת שם וכפי פירושו וכל שום שיש לו דקתני במתני' היינו כל שמותיו בפירוש וכ"כ ש"פ שיש לכתוב דמתקרי

באר היטב

לא היה ביהדות כלל והחזיק את שמו בשם יעקב חתום פלוני בן יעקב ודי שיחתום פלוני עד מבלי שם אביו' מהריב"ל ח"ג סי' כ"ז : (יח) ממזרים · דע"מ מעידים דזהו הוא המגרש מ"מ בעינן שיהיה מבורר בגט שהוא המגרש ועיין ב"ש שהעלה דאינו ק מדרבנן ואינו ממזר רק מדרבנן : (יט) כשר · אפילו אם יודעים באותו מקום שיש לו שם במקום מ"מ כשר כיון שנותן הגט כאן בשם שיש לו באותו ע"ש : (כ) בטל · כאן כתב בטל היינו מדאורייתא

פתחי תשובה

שהיה שם אביו ונתגרשה באותו גט ועמדה ונשאת דתצא (כתי' שהובא בשמו לעיל ס"ק כ"ז) אם אירע זה בעד התום דהיינו שם אביו ונתגרשה באותו גט ונשאת יודה הריב"ל דלא תצא דיש לחלק בין אבי המגרש לאבי העד כו' עכ"ל ועי' בזה בפ"ת לקמן סי' ק"ל סי"א בהגה ומ"ש שם : (לא) פסול · עבה"ט מ"ש דהב"ש העלה דאינו פסול אלא מדרבנן כו' ועיין בג"פ לעיל סי' קכ"ח סק"י שהאריך לתרץ דברי המרדכי בשם רבינו יואל בזה (שהובא בב"י ובב"ש כאן) ומ"מ מסיק דנקטינן לענין דינא דאם לא כתב שמו ושמה הויא ספק מגורשת מן התורה כיון דפלוגתא דרבוותא היא והדבר שקול ע"ש וכ"כ עוד בסימן זה ס"ק כ"ז ועיין בס' בית מאיר ובתשובת נו"ב תניינא סי' קי"ג ובביאור החסיד הגר"א ז"ל : (לב) מי שיש לו שם אחד יין בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' מ"ו שהאריך בביאור דברי הפוסקים בדין זה : (לג) כל השמות שיש לו · כתב פ וז"ל ויקדים שם שיש לו שם ויכתוב אגא פ' דמתקרי פ' ודמתקרי פ' ואם הקדים השם שיש לו במקום אחר יראה דכשר דהא כ' הריב"ש כו' ופסקו מרן לעיל ס"כ אמנם כבר כתבתי שם דיש חולקין (הובא בדברינו שם סק"ו וע"ש) אם דאפילו הריב"ש לא הכשיר אלא במי שיש לו ב' שמות במקום א' אז אין הפרש אם הקדים שם הטפל לעיקר כו' לדעת הב"ח שחולק על מור"ם ס"ד וס"ל דה"ה בכתב שם מ"כ עיקר ודמתקרי על מ"כ כשר בדיעבד י"ל דשאני התם הקדים הוא של מקום כתיבה אבל היכא דהקדים שם מקום אחר לשם של מקום כו"ג כ"ע יודו דהגט פסול ואפילו אם לא תנשא אך אם נשאת ל"ת כיון דכל השמות כתובין בפירוש כן נ"ל עכ"ל ועיין בהגהת מל"מ פ"ג מה"ג דין י"ג דברי הג"פ הנ"ל בקצרה מ"ש דאפילו מאן דמכשיר בכותב שם מ"כ לעיקר יודה בכותב לעיקר שם דמקום אחר דגרע והוא ז"ל כתב דחילוק זה אין לו רמז בשום מקום ולכאורה נראה דאידי ואידי חד שיעורא הוא ויש ראיה להכשיר מדברי תקין כו' ומטעם זה העלה להכשיר הגט בעובדא דידיה בצירוף עוד צדדים ובפרט כיון דהוי מקום עיגון ושעת הדחק (לד) שהוא ואשתו שם כשר · עבה"ט ועיין בס' טיב גיטין בדיני שמות שנשתנה מ"ח אות ב' שהביא שם בשם השו' פני אה"ע סי' י' שכ' וז"ל ובזה נסתלק מה ששמעתי מפי למדן אחד שיש תקנה בנ"ד שתלך האשה למקום אחר ושם גט ולא יהיה מקום נתינה זה שבוש גדול והבל הבלים כי מה בזה שתקבל במקום אחר אין הנתינה גורמת אלא הלעז ם דירתה מה שהוחזק שמו כאן והשתא ליכא במקום דירתה איכא לעז כו' (גם הגאון בעל ע"ג שם בתשובתו ס"ס כים לדבריו ע"ש) והרב בעל ע"ג שם תמה ע"ז דמשמעות הפוסקים דמקום הנתינה הוא מקום שמקבלת הגט ולא איכפת במה שהלך האשה אח"כ למקום דירתה ומ"מ סיים דלענין מעשה צ"ע להקל בזה נגד דעת הגאון בעפ"י שסובר דחשש לפסול הגט אף אם אין חשש על שעת הנתינה עצמה רק אחר כך ע"ש · ולכאורה מדברי תשובת גדול אחד בתשו' פ"ו שהעתקתי לעיל ס"ק כ"ה שכ' שם אולי ירצה האדון ויסכים לגלות את האשה עם השליח למקום אחר כו' להדיא דלא כדעת הגאון פ"י הנ"ל · שוב נדפס תשובת מהרי"מ מבריסק ראיתי שם בסי' ל"ד תמה ג"כ על הפ"י הנ"ל יאיה ברורה שלא כדבריו רק דעיקר מקום הנתינה הוא מקום שתקבל הגט ולא איכפת לן מה שאח"כ הלך למקום דירתה ובפרט האידנא שקורעין הגט לא שייך חשש לעז כלל :

בשיב בת' מהרי"מ שם אודות אשה אחת ששמה אסתר דוואשא ונשלח לה גט מבעלה ממדינת וואלין וכתב בגט שם האשה אסתר דוואסיא והיה בדבר מקום עיגון גדול והעלה דיש למצוא צד להתירה באופן שהאשה תיסע למדינת וואלין שם דירתה שלשים יום ותהיה נקראת שם בשם המורגל בוואלין לקרות שמה אסתר דוואסיא ככתוב בגט ואח"כ תקבל כתב דנראה שגם הפ"י והע"ג בתשובתו שם שהסכימו דלא כהתכם הנ"ל היינו משום דהיה שינוי בשם הבעל אבל בנ"ד שינוי בשם האשה בין מקום הכתיבה למקום הנתינה גם הם מודים דמועיל אם תלך האשה למקום הכ' והשהה שם יום עד שתהיה מוחזקת בשם מקום הכתיבה דכיון שהוחזק השם שלשים יום הוי כמקום דירתה וכמו שאמרו בב"ב דף ר' הנאה מיושבי העיר כל שנשתהה שם שלשים יום אסור ליהנות מתנו כו' ומסיים כ"ז נראה לצדד במקום עיגון גדול י אפשר להשיג גט אחר ובאופן שיסכימו לזה עוד חכמים וגם ראוי לשהות ערך חצי שנה אולי ישיגו גט אחר כאשר י נוה בעובדא דידיה ג"כ לשהות חצי שנה ע"ש · גם בס' גט מקושר בסוף קונטר' השמות השיב כיוצא בזה בענין ומה פעסא ונשלח לה גט שבמקום הכתיבה נקראת פעסא בשי"ן ימנית ובמקום נתינה שהיתה שם האשה נקראת פעסא והשיב דיש תקנה שתלך האשה עם השליח למקום שאין מכירין שם זה ויסודר הגט שם ע"פ השליח ששמה כשם הכתוב דכהה"ג לא בעינן חזקה שלשים יום כו' ע"ש באריכות וגם בסג"ר אות י"ט ס"ק כ"ג האריך בזה ע"ש ועמ"ש לקמן ד ס"ק נ"ט ועמ"ש בסוף הסימן בס"כ אות ד' : (לה) בטל · עבה"ט ועיין בג"פ ס"ק פ"א שכ' דמסתברא דאף אם

אחר

(לו) שני (כה) שמות כותבין ראובן דמתקרי שמעון ואם כתב ראובן שמעון ביש
שאומר שהוא פסול: הגה אבל אם נקרא בשני השמות ביחד או שעולה כן לספר תורה
אם נקרא בפי ישראל בשם אחד ובפי עובדי כוכבים בשם אחר כותבין שם ישראל דמתקרי על
(כב) עבודת כוכבים (המ"מ בשם הרמב"ן פ"ג) אבל אם עמים כמעט אחד אין כותבין
שם ישראל כמו שנתבאר לעיל סימן קכ"ח סעיף ג' לענין הנהרות: **טו** גמי שיש לו

ב מהרי"ק בשורש נ"ח וסיים שם לפי שאינו כן כי במקום הנתינה אינו נקרא אלא שמעון ובמקום הכתיבה אינו נקרא אלא ראובן אבל אם נקרא בשני השמות במקום אחד כתב התה"ד סי' רל"ד ובכתביו סי' רס"ו דלא פסלינן ליה וכמ"ש בב"י וע"ש בתה"ד ס"פ
ולא זכיתי פה לספר דרכי משה ג מרדכי בשם ר"ת ובהגהת מיימוני פ"ד

פתחי תשובה

אחר הנתינה הלכה האשה למקום אחר שמכירין שם הכתוב בגט לא הוכשר כיון דבשעה שבא הגט לידה באותו מקום לא היו מכירין אותו שם הכתוב בגט הו"ל נתינת אותו הגט כחספא בעלמא ודע שכן הוא מדהחליטו הדבר לומר דהגט בטל אמנם אם הלך הבעל והאשה למקום שמכירין בשם הכתוב בגט וחזר הבעל ומסר אותו הגט ביד האשה מידו לידה והוא באופן דלית ביה פסול מוקדם כגון שכתוב בו שבוע שנה או לדעת האומרים דבעל עצמו שהביא גיטו לית ביה פיסול מוקדם (הובא לעיל סי' קכ"ז סק"ה וסק"ח ע"ש) אפשר דהגט כשר והו"ל כמי שעומד במקום א' ושולח הגט למקום אחר דאם כתב שם מקום הנתינה וכלל מקום הכתיבה בוכל שום דהגט כשר כמ"ש בש"ע לעיל ס"ד אמנם איכא למדחי דשאני הכא דנכתב הגט מעיקרא אדעתא דפיסולא כו' מ"מ אין דיחוי זה מספיק לומר דהוי גט בטל והדבר מסופק בידי עכ"ד ועי' בס' גט מקושר בסוף קונט' השמות: (לו) שני שמות. עבה"ט וכל דבריו בזה הוא דברי הב"ש. ומ"ש היינו דיש לו במקום כתיבה כו' מש"ה אם כתב ראובן שמעון יש פוסלין כו' הנה כן מבואר מדברי הב"י במ"ש דאפשר לומר דמהרא"י ומהרי"ק לא פליגי דמהרא"י איירי כשנקרא בב' השמות במקום א' ומש"ה מכשר ומהרי"ק איירי כשנקרא במקום הנתינה בשם א' ובמה"כ בשם אחר ומש"ה פסול ע"ש. אמנם הג"פ ס"ק ס"ב כתב דסתימת דברי הש"ע משמע דבכל גווני יש מי שאומר שהוא פסול אף במי שנקרא בב' השמות במקום א' דיש קורין אותו ראובן ויש קורין אותו שמעון וסבור מרן כאן בש"ע דאף דאפשר לומר דלא פליגי מ"מ פשט דברי מהרי"ק יראה דבכל גוונא פסול וכן משמע מסוף דברי מהרי"ק שם כו' ע"ש (ושם בס"ק ע"ב מבואר דלאו דוקא בראובן שמעון שהם שני שמות העצם ואין להם צירוף אלא דה"ה בשני שמות שהא' הוא קיצור השם מהב' כגון יצחק אקין אם כתב יצחק אקין ולא כתב דמתקרי ולא המכונה כיון דאינו נקרא בשניהם ביחד אלא דאיכא דקרו ליה יצחק ואיכא דקרו ליה אקין פסול לדעת היש מי שאומר ע"ש ועי' בזה בשו"ת מאמר מרדכי סי' נו"ן בענין שם מנחם מענדיל ע"ש): ומ"ש ואם נקרא בשני שמות אז הוא להיפוך כו' הנה גם הג"פ ס"ק ס"ג כ' כן שיש הרבה בני אדם ששמם כפולים כגון שם טוב אע"ג דמצינו ב"א שנקראים שם ע"ש שם בן נח ויש ב"א ששמם טוב ע"ש הגואל האמור ברות מ"מ אם נ... דמתקרי טוב פסול וכן מי ששמו ראובן שמעון אם יכתוב ראובן דמתקרי שמעון פסול. אמנם הג"פ מחלק בזה דדו... נקרא כך מעת לידה בשני שמות יחד אבל מי שנקרא מעת לידה בשם א' ואח"כ נשתנה שמו לשם שני אף שנקרא ע... השמות יחד יש לכתוב לכתחלה ראובן דמתקרי שמעון ומפרש בזה דברי הרמ"א מ"ש כשר דמשמע לכתחלה אין כותב... מיירי בכה"ג ע"ש ומסתימת דברי הב"ש הנ"ל משמע דס"ל דגם בכה"ג אין לכתוב דמתקרי ביניהם כיון דעכ"פ נקר... בשני השמות יחד וכן מבואר מדברי הב"ש לקמן כמ"ש ואם עולה לס"ת בשניהם ונקרא בשם א' כגון דנשתנה שמו כו' ... דדוקא בנקרא בשם א' אבל אם נקרא בב' השמות אף דשם א' נתוסף אח"כ אין כותבין דמתקרי ביניהם וכן מבואר... מדברי הב"ש בש"ת אות ס' גבי אהרן סעדיה ע"ש ויבואר דין זה לקמן. ועכ"פ באם נקרא בב' שמות שניתן לו מעת ל... הג"פ ס"ל דאם יכתוב ראובן דמתקרי שמעון פסול וכ"כ בס' טיב גיטין בדיני שני שמות ס"א וז"ל מי שניתן לו שניה... מעריסה ונקרא בהם ועולה לס"ת וחותם בהם כגון אברהם יצחק או שרה רבקה וכיוצא בו אין לכתוב דמתקרי ביניה... כתב אברהם דמתקרי יצחק או שרה דמתקריא רבקה פסול עכ"ל ובביאורו שם הביא דברי הג"פ הנ"ל בקצרה ומב... דאיתי מי שחולק בזה רק בס' פרח שושן רוצה לחלוק על הג"פ וכתב דיש לפרש דמתקרי שמעון היינו שנקרא שמעון ג"כ ע... וחלילה לסמוך ע"ז אפילו בדיעבד ומקום עיגון דפשיטא שאין לפרש כך עכ"ל. וכ"כ בשו"ת הגאון החסיד מהר"ש ...
מלובלי

באר היטב

אינו גם ולעיל כתב אם כתב מקום כתיבה. וכלל... מקום נתינה וכתב וכל שם הגט פסול היינו מדרו... משום דשם עכ"פ כתב שם מקום כתיבה אבל אם ז... שם אחר הוי כשינה ממש. ב"ש: (כה) שמות. היינו... לו במקום כתיבה שם א'. ובמקום נתינה יש לו... אחר. מש"ה אם כתב ראובן שמעון יש פוסלין... דבמקום אחד אין לו שני שמות ויאמרו אין זה הג... ואפילו אם יודעים דיש לו שם אחר במקום אחר... הואיל והוא אינו נקרא במקום אחד בשני שמות... ואם נקרא בשני שמות אז הוא להיפוך דצריך לכתוב... שניהם בלא מתקרי ואם כתב מתקרי הוי שינוי... הרמ"א אינו מדוקדק מ"ש כשר ומשמע לכתחלה אינו כ... כן. וליתא אלא אם נקרא בשניהם צריך לכתוב ש... דוקא. ואם עולה לספר תורה בשניהם ונקרא בו... כגון דנשתנה שמו מחמת חולי אז כותבין לכתחל... השני היינו שם של חולי ועל שם הראשון כותבין דמ... כמ"ש בסעיף י"ח. ואם כתב שניהם בלא מתקרי... ואם נקרא בשני שמות אחד מהם הוא שם לעז... דנקרא משה ליב כותבין משה יהודה המכונה לי... בשני שמות משה ויהודה אינו יוכל לכתוב דמתקרי... נקרא בשניהם. אע"ג דלא נקרא שם יהודה אל... ליב מ"מ עולה לספר תורה בשם משה ויהודה... אם אינו כותב דמתקרי כשר. אבל אם כותב דמ... יש לומר דפסול ואין לחוש שמא יאמרו ליב הוא... של שני שמות משה ויהודה ולא נקרא כלל משה... מסתמא קאי על מה דסמוך לו ולא קאי אלא על שם... כמ"ש בכינוי של אביעיין כ"ש וב"ש: (כב) עבודת כו... לכאורה סותר למ"ש בסמוך בשם לעז כותבים... ומסתמא שם עבודת כוכבים הוא שם לעז וכן... הב"ח. די"ל דאיירי דאותו השם הנקרא בפי ישר...

בעובדא באשה ששמה שרה לאה והמורה המסדר גוה לכתוב בגט שרה דמתקריא לאה וכתב הוא ז"ל דשגגה היא דבכה"ג לכתוב ב' השמות ביחד ומ"ש רמ"א בהגה סי"ד להכשיר בדיעבד דוקא פי' הג"פ דמיירי במי שנשתנה שמו מ"מ ומתחלה היה נקרא בשם א' לבד וכ"מ בד"מ מקור הגה זו וכ"מ מלשון הט"ז ס"ס זה שפי' כן כוונת רמ"א דמיירי שמו וחלק שם על הלבוש שחילק בזה בין שינוי ע"י חולי לשינוי אחר ולהט"ז אין חילוק · ומ"ש הב"ש דלשון רמ"א מדקדק הייטו מגוס דסתם רמ"א ולא פירש דדוקא בנשתנה שמו אח"כ אך באמת לק"מ למ"ש בס"ג ס"ס י"ט דאף שנקרא ב' השמות יחד אם עולה לס"ת בא' לבד צריך לכתוב דמתקרי וא"כ הרי רמ"א כאן כתב או שעולה כן לס"ת מכלל דמיירי שאינו עולה כן לס"ת כו' (ועפ"ז צריך לפרש מ"ש רמ"א או שעולה כן לס"ת היינו שעולה לתורה בשניהם בפ"כ רק בא' ועמ"ש לקמן מזה) אבל אם נקרא בשניהם יחד וגם עולה כן לס"ת מודה רמ"א דצריך לכתוב שניהם בלא מתקרי ואפילו בדיעבד פסול אם כתב דמתקרי על הב' שזהו שינוי גמור ולדעת הב"ש כו' וכ"פ בהדיא בס' ג"פ ובס' מיר לפסול בדיעבד וה"ה באשה שאינה עולה לס"ת כלל ולזאת החיוב מוטל על אלופי הקהל לצוות על הבעל שלא ישא אחרת עד שישלח גט כשר לאשתו בכל ישונה ובכל יאומר עכ"ד ע"ש :

אם עולה לתורה וחותם בשני השמות ונקרא בפ"כ רק באחד יש בזה חילוקי דעות · דבסדר מהר"ם אות י"ט משמע דבכה"ג יש לכתוב דמתקרי ע"ש במה שכ' ובכל הדרכים הנ"ל כו' ומי שנקרא בפ"כ ועולה בתורה וחותם בשני השמות יכתוב שניהם בלא מתקרי אבל אם נקרא כו' או שעולה לתורה וחותם בשניהם יחד ונקרא בפ"כ באחד כותבין דמתקרי · דבריו דזה הכלל חוזר אף למי שיש לו שני שמות מלידה מ"מ בכה"ג כותבים דמתקרי בין שני השמות · וכ"כ בס' תורת ק ע"ז דדוקא כשנקרא בפ"כ בשני השמות כמו שם העריסה אז אין לכתוב ביניהם דמתקרי הואיל ושניהם שם ממש נחשב אך אם נקרא בפ"כ רק באחד מהן הרי יש כאן גילוי מלתא דלאו שם א' הן כותבין בין שני השמות וכמ"ש בס"ג אות י"ט עכ"ד (וכן מבואר מדברי הגאון מהר"ש זלמן ז"ל שהובא למעלה וכמ"ש לעיל) גם בס' בית פרש כן דברי המסדר מהר"ם הנ"ל אך מסיק שם דיש לנהוג לכתחלה לכתוב שניהם בלא מתקרי ובדיעבד אם בכה"ג מתקרי בין ב' השמות כשר והביא שם עובדא בגט א' שהי' שם עריסה יעקב ישראל וכך חותם ועולה לתורה ובפ"כ ישראל וסידר מורה א' יעקב ישראל דמתקרי ישראל ולא קבלו גט זה הרבנים ביריד פפד"א וכתב שם דאפילו יש לפסול דמלשון זה משמע דבשם ישראל עצמו יש שינוי בקריאתו והוי דומיא דשינה השם ע"ש · אמנם דעת הגאון הגליות הוא להיפך והאריך בזה בתשובתו סי' פ"ו ובספרו ט"ג בדיני שני שמות סק"ג ודעתו דאף בנקרא בא' משני מ"מ כיון ששניהם שמות לידה ועולה לתורה וחותם בשניהם כגון ראובן שמעון ונקרא בפ"כ רק ראובן אם יכתוב ראובן שמעון פסול דהא לא נקרא שמעון לחוד מעולם רק כשנקרא שמעון נקרא ראובן שמעון ולפרש דמתקרי גם שמעון ראובן אין הלשון סובל כן · רק יש לכתוב ראובן שמעון דמתקרי ראובן והחשש שחשש בעל ב"מ לאו חששא היא ע"ש :

גט מקושר דף כ"ט האריך לחלוק על סדר מהר"ם הנ"ל הכל כדברי הרב בעל ט"ג הנ"ל ומסיק ג"כ דיש לכתוב שמעון דמתקרי ראובן וכתב שם דבעל ס"ג לשיטתו שסובר במי שהיה שמו משה ונשתנה ע"י חולי לשם יעקב כותבין מתקרי משה אף שעולה להורה וחותם בשניהם וכבר נתבאר דזה ליתא עכ"ל · הנה מ"ש וכבר נתבאר הוא בדף בם האריך להשיג על האי סברא ומביא שם דמדברי תה"ד שהביא הב"י משמע ומפורש דאפילו עולה לתורה וחותם כותבין יעקב דמתקרי משה ואהריו נמשך הרמ"א בתשו' סי' פ"ד (הובא בב"ש ס"ק ל"ג ובש"א אות ס') במי ששמו נשתנה מחולי לאהרן כו' ותמה הגאון בעל ג"מ על זה (כמו שתמה הב"ש בש"א שם על זה רק דהב"ש לא החליט אין נכתוב עליו יעקב דמתקרי משה דמשמע דנקרא בשם יעקב לבדו הואיל והתחיתה וקריאה לתורה עיקר ואינו בשם יעקב לחוד ואם לא היה נקרא לתורה ותתימה אלא בשם יעקב לבד ונקרא בפ"כ משה היו כותבין כך א"כ אין אם נקרא לתורה והותם בשניהם או בא' לבדו ומסיק שם דיש לפסול בשניהם בין בחולי ובין שמות מלידה שניהם ונקרא בפ"כ באחד אם כתב יעקב דמתקרי משה פסול אלא צריך לכתוב יעקב משה דמתקרי משה ובעובדא צריך לכתוב אהרן סעדיה דמתקרי ישעיה והביא שם ג"כ עובדא דהבית מאיר הנ"ל וכתב עליו דיפה כח המורה אלכה והחשש של הב"מ ליתא ועוד לדבריו מי שנקרא בפ"כ יהודא ליב היך נכתוב בגט וע"כ לכתוב יהודא דמתקרי (עמ"ש בזה לקמן סע"ז ס"ק מ"ה) ולא חיישינן שיהודה יהיה נקרא בענין אחר ע"ש באריכות (וגם בתשובת ברית אברהם סי' קי"ז האריך בענין זה הרבה) :

שו' גליא מסכת סי' ו' שהאריך בזה בעובדא באשה ששם עריסה שלה פעלטא יענטא והותמת כך רק בפ"כ נקראת פעלטא ונשלח לה ג"פ ונכתב בו פעלטא דמתקריא יענטא · והמורה המסדר נתן טעם לדבריו באיגרתו לנ"ד שכן המנהג אצלם כפי משמעות בס"ג אות י"ט והטעם כי דמתקרי כולל שני דברים או דמתקרי בשם השני לבד או דמתקרי גם בשם השני · לעיר האשה לא רצו הב"ד למסור גט זה מפני שראו בס' טיב גיטין שחוכך לפוסלו · והוא ז"ל האריך בזה ומסיק דראוי ולא דכולהו בזה · דבענין מתקרי לא קפדינן לבאר ולפרש משמעותו דהא מצינו דלשון דמתקרי כלול בו ד' ענינים על שם כינוי שצריך לכתוב התכונה אם כותב מתקרי שפיר דמי כמ"ש הב"ש סק"ל ובנשתנה שמו ע"י חולי כותבין בשיש הפרש בשמו ממקום נתינה למקום כתיבה התם יוסי והכא יוחנן כותבין דמתקרי וגם בנקרא במקום א' רוכא מרים כותבין דמתקריא וא"כ כשאנו רואין בגט סתמא דמתקרי אינו ידוע אם מחמת חולי או נקרא במקום אחר או כאן גופיה פורתא קרי ליה בשם אחר או הכינוי שלו הוא כך אלא ודאי דלא קפדינן בזה כו' מעתה בנ"ד פעלטא דמתקריא יענטא כשר דהא אנן חזינן שדעת הבית מאיר ורבנים הנ"ל מספיק לפניהם לפרש דמתקרי גם מתפרש בעיני מהר"ם בעל ס"ג אות י"ט ובעיני בעל תה"ד שהביא הב"י ובעיני המורה המסדר גט הלז ממילא וחם למידי ואינו נקרא שינוי כלל הואיל ואנן חזינן דמשמע לאינשי לפרש הענין בדרך זה ואף גם זאת שאם כותב ב"א וג"מ פעלטא יענטא דמתקריא פעלטא ג"כ אין להוש לספקות של הב"מ דמלשון זה משמע דיש איזה שינוי תיבת פעלטא די"ל ג"כ הואיל ואנן חזינן שלדעת ב"א וג"מ ושאר רבנים שנמנו עמהם משתמע לפניהם כו' :

דאין להקשות דא"כ גם באם נקרא בפ"כ ג"כ בשני השמות כמו שניתנו מעריסה הוי לן להכשיר אם כותב מתקרי שני השמות מהאי סברא גופא דנפרש דמתקרי שמעון היינו שמעון ג"כ בצירוף עם ראובן ואנן חזינן הסכמת הפוסקים ג כו' ז"א דבאמת אין הטעם בזה לפסול כמו שסובר הב"א (הובא לעיל רס"ק זה) דאין הלשון סובל לפרש דמתקרי שמעון

שמעון ג"כ ולפ"ז אם היה פורע ומפרש ראובן דמתקרי גם כן שמעון היה כשר וזה ליתא דודאי הלשון אינו רחוק לפרש כן
הטעם בזה משום דכשניתן לו ב' שמות מעריסה וגם נקרא בפ"כ בשניהם יחד נעשה משניהם מלה מורכבת שם ארוך ואין לו
פירוד ביניהם כמו דמצינו דאין לכותבן בשני שיטין כו' ודומה אם היה כותב שם ראובן ראו דמתקרי בן דפסול בלי ספק
(לענ"ד יש מקום עיון על סברא זו מתוספתא הובאה בר"ן פ"ב דקדושין וברמב"ם פ"ח מה"א ובטור וש"ע לעיל סי'
סל"ג על מנת ששמי יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון ה"ז מקודשת כו' ופשטא דמלתא הוא שנקרא בשניהם יוסף שמעון וי"
לא הוי שינוי ולא אמרינן דשניהם מלה חדא והא ודאי שאם היה אומר ע"מ ששמי ראו ונמצא שמו ראובן או ע"מ ששמו
ונמצא שמו גדיאל דהוי שינוי רק דהכא הטעם דשני שמות הם והרי נקרא ג"כ בשם יוסף וליכא למימר דהפי' בתוספתא
שמו יוסף ושמעון היינו דאיכא דקרו ליה יוסף ואיכא דקרו ליה שמעון אבל בנקרא בשניהם יחד באמת הוי שינוי דא"כ
אדתני סיפא ע"מ שאין שמי אלא יוסף כו' דזהו פשיטא כיון שאמר אלא · ליפלוג וליתני בדידיה א"ו דאין חילוק
לדתות) אבל כשנקרא בפ"כ רק באחד שנעשה גילוי מלתא שלא חברו מתחלתן להיות מורכב למלה אחת שפיר יכולין
דמתקרי בין שני השמות ומתפרש שנקרא ג"כ ואף פשיטא דמותר לכתוב שמות הללו בשני שיטין בלי שום קפידא כלל ·
עוד שם דה"ה אם נקרא בפ"כ ג"כ בשני השמות אלא שלא ניתנו לו מעריסה שניהם יחד רק ע"י חולי וכה"ג נתוסף
הב' שפיר דמי לכתוב מתקרי ביניהם (וכן מבואר בדברי הט"ז והג"פ שהובא לעיל) ועפ"ז אודא לה כל ערעורים על
שהביא הב"י ועל הרמ"א בתשובה גבי אהרן סעדיה כו' ואף נכון יותר לכתוב בין ב' השמות דמתקרי להורות
נפרדים המה ואף בשני שיטין אין קפידא עכ"ד :

ומ"ש עוד הבה"ט ואם עולה לס"ת בשניהם ונקרא בשם א' כגון כו' ג"ז מדברי הב"ש · וכבר נתבאר דלדעת הט"ז ג
ותשובת ג"מ שהובא לעיל בסמוך בכה"ג שנשתנה שמ"ת ולא ניתנו לו ב' השמות מעריסה אף אם נקרא ג"כ בפ"כ
נכון לכתוב דמתקרי ביניהם ויש לעיין בזה : ומ"ש עוד הבה"ט ואם נקרא בשני שמות ואחד מהם הוא שם לעז כו' כותב
יהודה המכונה ליב כו' גם זה מדברי הב"ש ועי' בתשו' נו"ב תניינא סי' קי"ע שהשיג עליו כי מדברי הב"ש (כמ"ש כי
קאי אדסמיך ליה) נראה שכוונת המכונה קאי על השם שהשם זה הוא מכונה כך ולא כן הוא אלא קאי על האדם שהאדם
כן והראיה דהיכא שכותבין דמתקרי כותבין לאיש דמתקרי ולאשה דמתקריא או דמתקרית וכן כשכותבין המכונה או כנ
קורא הגט קורא לאיש המכונה בסגו"ל ולאשה המכונה בקמ"ץ ואם קאי על השם לא שייך לחלק בין איש לאשה א"ו שקאי ע
וא"כ השתא שדחה הב"ש חוזר וניעור שמשמעות הדבר שהאיש הזה אינו מכונה רק ליב ובאמת קורין אותו משה ליב כן
לכתוב גם בכינוי שני השמות ולפי שיש בכינוי הזה שם קודש דהיינו משה ואין לכתוב המכונה רק דמתקרי לכן יש לכ
משה יהודה דמתקרי משה ליב ואף ששם ליב הוא לעז הואיל ושם משה הוא עברי וכיון דלכתוב מתקרי במקום מכונה
השם אבל איפכא מכונה במקום מתקרי יש חשש לכן טוב לכתוב כנזכר (ושם כתב כל הנ"ל על שם מאיר ליב) וכן כ
עכ"ד · גם בתשו' בית אפרים סי' פ"א השיג על הב"ש בזה והעלה ג"כ שיש לכתוב דמתקרי משה ליב ע"ש · ועי' ב
גיטין שכ' דאף שיותר טוב לכתוב כן מ"מ הואיל ויצא מפי הב"ש ונהגו כן העולם אין לשנות ע"ש · ועיין בס' נ
בליקוטי שמות סק"ז שכ' עליו דנראה שלא יצא כן מפי הב"ש שדוקא צריך לכתוב כן רק שראה לכתוב כן ועיקר ד
לאפוקי שלא יכתבו דמתקרי בין משה ליהודה אבל מ"מ גם הוא מודה דבכפילות השמות אין חשש ומ"ש שכן נהגו הע
ראיה מזה שנמשכו אחר פשטות דברי הב"ש ולא דקדקו אי איכא קפידא במלתא · ונראה פשוט דל"ש בזה האנאת לעז
הראשונים כ"א בדבר שהוא נוהג בכל גיטין הניתנין שם כגון שם העיר או בנוסחת גופו של גט כו' וכבר הורה זקן
בעל נו"ב ז"ל וכן שאר גדולים וכבר החזיקו לנהוג כן בהרבה מקומות כשאירע כזה כגון יעקב צבי ונקרא יעקב הירש
יעקב צבי דמתקרי יעקב הירש עכ"ד ע"ש :

ועיין בס' ישועות יעקב ס"ק ע"ז שגם הוא ז"ל השיג על הב"ש בענין שם משה ליב ובדברי הנו"ב ותשו' ב"א הנ"ל
הסכים לכתוב משה יהודה המכונה משה ליב ולא דמתקרי וכתב שהסכימו עמו כל חכמי הזמן ע"ש · והנה
הטעם בזה למה נוה דוקא לכתוב המכונה ולא דמתקרי אך בספרו ס"ס קנ"ד בסה"ג ס"ק י"ט ביאר טעמו משום
גאוני בתראי בשם הגאון בעל מג"ש דאם כתבו דמתקרי במקום שצריך לכתוב המכונה כגון בשם לעז אפי' אם ניסת
משנה ממטבע שטבעו חכמים כו' ע"ש · ולכאורה כפי מה שראיתי אני בתשו' נ"ב סי' ג' וכמו שיובא בשמו לקמן
מ"ב לאו כללא כייל הגאון בעל מג"ש לפסול בדיעבד באם כתב דמתקרי על שם לעז רק בנדון דידיה שנכתב בן יצחק
אייזיק דמתקרי לוזא ומשום דבשם לוזא איכא למטעי דהוא שם קודש כמו שפירש"י בפ' במה בהמה אהא דאמר
לוזא כמו הכושיים והלוביים בדברי הימים והתוס' כתבו שם דלוזא היינו מצרי דכתיב ביחזקאל פוט ולוד
ויאמרו שנכתב שמו מחמת חולי לשם יצחק כו' (ועמ"ש לקמן סי"ה ס"ק מ"ז) ועוד דהתרי לשונות סתרי אהדדי
דמתקרי לוזא · אבל בשם לעז הברור בפי כל שהוא לעז ולא נמצא תיבה זו לא בתנ"ך ולא בתורה שבע"פ משמע שם
בדיעבד לפי דת"א למטעי וכתב דסברא זו יש לה יסוד בגמ' בהא דאמרו בשמות מובהקין דלא אתי למסמך עלייהו ע"
ולפ"ז בנ"ד דשם ליב וכן שם הירש הוא לעז הברור ליכא חשש זה באם יכתוב דמתקרי · אמנם מדויקא היכא
התשובה הנ"ל דהיכא דשם א' הוא שם קודש ושם השני הוא לעז כמו בנ"ד ראוי לכתוב המכונה ולא דמתקרי (ומ
דשם הראשון הוא לעז והשני קודש כמו יהודא משה ובפ"כ ליב משה) דכתב שם הא דמצינו בתלמוד אחא בר חדי
איה מרי ולא כתבו המכונה היינו משום דהיה הוא שם קודש כפ' וישלח ואיה וענה והוי"ו של איה יתירה ומר
אדוני בלשון תרגום וחלקו לו כבוד בלה"ק כו' יעו"ש ומדהוצרך לפרש השני שמות דשניהם לשון הקודש ולא שני לי
דאפילו בכה"ג היה ראוי לכתוב המכונה וצ"ע :

ועיין בתשו' מנחת עני סי' נ"ז שהאריך ג"כ בענין זה במעשה שבא לפניו בשם אבי המתגרשת שמעון צבי ונקרא
והביא שם דברי הנו"ב ודברי ישועות יעקב הנ"ל וכתב שלפי דעתו מחמת ספק זה אם לכתוב המכונה או ד
נכון שלא לכתוב הכינוי כלל אך לגודל החומר יראתי לחדש דבר כו' ואולם כ"ז בשם הבעל והאשה שהוא מדינא או
הבעל ואבי האשה שאפילו לא הוזכר שמותם לגמרי נמי כשר ומכ"ש כשלא הוזכר הכינוי כמבואר בסעיף ט' ודאי
עדיף טפי שלא להזכיר הכינוי כלל · ובפרט בכינוי כהך דנ"ד צבי המכונה הירש דצבי אין לו כינוי אחר רק הירש
לו שם קודש אחר ע"פ רוב רק צבי ובכה"ג מבואר בשמות אנשים אות י' שא"צ כלל לכתוב הכינוי ורק כותבין
כ

ות והשם השני יוצא מהשם הראשון בשם הנערות כגון (לז) (כג) יצחק חקין
ן ארנין וביוצא בזה אין צריך לכתוב שם הנערות כלל ד'אלא אם כן יש
ר ששמו יצחק או אהרן : הגה והוא הדין ליעקב (כד) יעקל (פסקי מהרא"י סימן ק"ס)
ן פרלין (ה'ב"י) ונראה דהוא הדין אברהם אברלן וכיוצא בזה מיהו (כה) אם רוצה לכתוב
ו מזיק מיהו כל קצור שם שהוא שם בפני עצמו (לח) כמו אלחנן חנן כותבין וכיוצא בזה :
ו' אם השם השני יוצא משם העברי כגון יהודה ליאו"ן כותבים יהודה דמתקרי
או"ן ואם אינו דומה קצה לשם העברי יכתוב המכונה : הגה פירוש דבריו כי
או"ן הוא פירוש אריה ויהודה נקרא כך על שם גור אריה יהודה ולפי זה יש לכתוב יהודה
תקרי ליב אבל יש אומרים דכל ששני השמות הם בלשון הקודש כותבין דמתקרי ואם האחד
ון לעז (לט) כותבין (כו) המכונה (הגהות מיימוני פ"ג וכמ"ק וכל בו) · ואין חלוק בין

ד מהרי"ל · ישראל בכתביו סי' ר"ס
ה בשם הקונדרים
ו מהרי"ק בשורש קס"ב וכ"כ בקונדרים

באר היטב

כן שם לעז או כותבין דמתקרי כששניהם הם שמות
לעז · ב"ש ועיין בסדר שמות גיטין : (כג) יצחק
ין · וכן שמואל מואל · בילא בילטא · מרגליות
גילנא · צפורה פורה · בנימין בונא · אביגיל אביגי ·
סי קיצור השם הם וא"צ לכתוב אח"כ לסי' ואם
כהן או לוי א"צ לכתוב קיצור השם לסי' דכהן או
הוי סימן עיין ב"ש וכנה"ג : (כד) יעקל · מהרש"ל
ב דיש לכתוב יעקל משום דיש לו שם קודש אחר
א אליקום וכל כינוי דיש לו שם קודש אחר צריך
זב אותו כינוי ובסדר הגט מבואר יותר : (כה) אם
ה לכתוב וכו' · דאין קפידא אם רוצה לכתוב הקיצור
דא"צ וכ"מ היכא דאיכא פלוגתא או ספק אם הוא
ה השם כותבין ובסדר הגט מבואר יותר · ב"ש :
) המכונה · עיין במהר"ס מינץ סימן ל"ו א' ששמו
לם והכינוי שלו זלמן ואח"כ היה נקרא זעמיל על שם
כותבים משלם דהוא עיקר שמו ועולה לספר תורה
זה וכותבים המכונה זלמן והמכונה זעמיל ומקדימין
כינוי זלמן משום דהוא הכינוי של משלם · ב"ש · עוד
: שם היכא שיש לאדם שני שמות ושני כינויים
בין כינוי של חול גבי שם הקודש שלו כגון משה
מה ליווא דמתקרי יצחק המכונה לעבליג · מי שיש
ג' שמות בלשון הקודש כגון משה יעקב שמואל כותבין
פעמים דמתקרי כגון משה דמתקרי יעקב דמתקרי
אל · וה"ה אם יש לו שם אחד בלשון הקודש ושני
יין של חול שכותב שני פעמים המכונה וכותב המכונה
י בוא"ו כגון משולם המכונה זלמן והמכונה זעמיל ע"ש
ין כנה"ג קכ"ב ע"א · כינוי שנשתקע לגמרי אין
: לכותבו ולרווחא דמילתא יכתוב שני גיטין באחד
יב שם העיקרי ובשני יכתוב שם העיקרי המכונה

פתחי תשובה

טוב כו' נראה דבכה"ג אפילו בשם הבעל והאשה אין לכתוב
הכינוי עכ"ד · וע"ש עוד בסי' ס"א אות ג' מענין זה:
ועיין בס' בגדי ישע שנדפס שם כמה תשובות מגדולי דורינו
בענין זה ובדבריהם מבואר דאף דלכתחלה יזהר נכון
לכתוב כדברי הגאון נו"ב הנ"ל אך בדיעבד אם נכתב כדעת
הב"ש אין לפוסלו ע"ש וגם הגאון מור"ז מרגליות בליקוטי שמות
סעיף ו' כתב וז"ל ואם כתב משה יהודה המכונה ליב ג"כ כשר ·
וע"ש בטיב גיטין סק"ז דלדעת הב"ש והמחזיקים במנהגו אם
אירע שאינו נקרא רק בכינוי אחד לבד כגון ליב לבד יותר נכון
לכתוב אנא ליב דמתקרי משה יהודה וכן כל דכוותיה ע"ש
ועיין בתשובת חמדת שלמה סי' ס"ס :
ועיין בתשו' גליא מסכת ס"ס ו' כתב שם דבנקרא יהודה משה
מעריסה ובפ"כ ליב משה בכה"ג הכל מודים (ר"ל גם
הב"ש וגם הבית מאיר שמפקפק בכפילת השם) שיש לכתוב יהודה
משה דמתקרי או המכונה ליב משה דא"א באופן אחר ע"ש ·
גם בס' ישועות יעקב בסדר הגט ס"ק י"ט כתב כן והורה שם
שיש לכתוב יהודה משה המכונה ליב משה ולא דמתקרי (וביאר
הטעם לפי שמצא בתשו' גאוני בתראי כו' וכבר כתבתי בזה למעלה)
אלא דאם כתב דמתקרי ליב משה אין חשש בדיעבד ע"ש ·
וכ' עוד שם דאם הפך השמות והקדים שם משה לשם יהודה וכתב
משה יהודה המכונה ליב אני מסתפק אף בדיעבד כיון שהוא
נקרא יהודה משה ולא כשהוא נקרא הוא נכתב ומ"מ נראה
דכשר בדיעבד אף בזה דכן דרך בני אדם להפך השמות למי שנקרא
בשני שמות וזה מצוי לרוב גלל כן נראה דאין חשש בזה כ"כ
בדיעבד עכ"ד ע"ש · ודברים אלו צ"ע · ושוב מצאתי בס' ג"פ
ס"ק ס"ג שכ' בהדיא דמי שנקרא משעת לידה בשני שמות ביחד
כגון ראובן שמעון אם הפך השמות וכתב שמעון ראובן הגט
פסול וכ"כ עוד בס"ק נ"ט ע"ש : (לז) יצחק הקין · עבה"ט מ"ש
וא"צ לכתוב אח"כ לסימן כו' ועב"ש ס"ק כ"ו מה דסיים ואף שכ'
הסימן מ"מ צריך לגרס במעמד כו' ועי' בס' דגול מרבבה שתמה
עליו בזה ע"ש ועמ"ש לקמן סי' קל"ו סק"ד : (לח) כמו אלחנן
חנן כותבין · עיין בג"פ ס"ק ע"ה שכ' דהיינו לכתחלה אבל אם
לא כתב אלא אלחנן להוד כשר כו' ע"ש ועיין בס' ט"ג בש"א אות

וק"ס : (לט) כותבין המכונה · עבה"ט מ"ש בשם מהר"ס מינץ היכא שיש לאדם שני שמות ושני כינויים כותבין כינוי של
גבי שם הקודש שלו כו' ונראה דמיירי באופן הנזכר לעיל בסעיף י"ד דיש לו במקום כתיבה שם א' ובמקום נתינה שם
או דמיירי באופן שכ' הרמ"א בסעיף י"ח מי שנשתנה שמו מחמת חולי ויש לו כינוי מחמת שם השני כו' אבל אם יש
ב שני שמות שנקרא בהם ביחד וכן בהכינויים נקרא בשניהם יחד בזה לא מבעיא דאין לכתוב ביניהם דמתקרי כמ"ש הב"ש
ו בבה"ט ס"ק כ"א דאם כתב מתקרי הוי שינוי ע"ש אלא דאף בלא מתקרי ג"כ אין לכתוב כן רק יש לכתוב מקודם שני
ות בלשון הקודש ואח"כ המכונה בשני הכינויים · וכ"כ בתשו' נו"ב תניינא סי' קי"ט באחד שהיה שם הקודש שלו מאיר
ה ובפ"כ נקרא מייאר ליב שיש לכתוב מאיר יהודה המכונה מייאר ליב ע"ש · וגם בתשו' ברית אברהם ס"ס קמ"ז מסיק
ב אריה נמי דמתקרי ליב הירש וכן גבי אליעזר דמתקרי הירש לאזר והסכימו עמו הרבנים דגליל (ושם מסיק דיותר טוב
ב דמתקרי ליב הירש מלכתוב המכונה · וע"ש עוד שגם הוא ז"ל עמד ע"ד מהר"ס מינץ הנ"ל וכתב דנראה ברור דהרמ"א
פ"ל כפשטות דברי הרמ"א דלעיל סי"ד מש"כ לפ"ד הב"ש שם כו' והנה לפמ"ש הוא ז"ל בעצמו בסי' קי"ז אות ד' להלן

דדברי

הוא יוצא מן השם או לא ולכן כותבין יהודה המכונה ליב וכל כיוצא בזה (מ) וכן נוהג במדינות אלו (מא) וכל כינוי משפחה אין לכתבו כלל בין שהוא לשון עברי או לעז (נ"י גיטין) והכי נהוג מי שיש לו שם עברי שעולה בו לקרוא בתורה ויש לו נמי שם בלשון א[חר] שנין שם העברי עיקר ועל השני כותבין (כז) (מב) דמתקרי וה"ה באשה שיש ש[ם]

פתחי תשובה

דדברי הב"ש באם כותבין מתקרי בנתיים פסול סיים אם כל המעלות הקריאה בפי העולם ולס"ת וחתימה הכל בשניהם יחד אבל אם חסר מעלה אחת דהיינו אך בשם א' לבד אז כותבין בינתיים דמתקרי כו' אפשר לפרש דברי מהר"ם מינץ בכה"ג · אמנם אין חילוק ברור כ"כ עמ"ש לעיל סי"ד ס"ק ל"ו · שוב הגיע לידי תשובת מהר"ם מינץ וראיתי בסי' ל"ו מפורש בו דמיירי שנשתנה שמו ע"י חולי ע"ש · ונתגם טרחו בזה) וכן ברמב"ם דפוס בדיטשוב סוף ח"ג נדפס שם כמה דינים בשם הרב מה"ש שפירא כתב שם במי ששמו אריה זאב והכימוי ליב וואלף יש לכתוב אריה זאב המכונה ליב וואלף ואין כאן בית מיחוש ממילא כל חד תיקום אדוכתיה וזכר לדבר אבני שוהם ואבני מלואים לאפוד ולחושן ע"ש (נראה שהוצרך לראיה זאת ע"פ דברי הב"ש הנ"ל סעיף י"ד שהבאתי לעיל ס"ק ל"ו דהמכונה קאי על השם ולא על האדם א"כ היה הו"א דצריך לכתוב שם שו[ל] גבי שם של קודש שלו לכן הביא ראיה דכל חד תיקום אדוכתיה אבל לדעת הנו"ב ושאר גדולים שהוכר שם דהמכונה קאי ע[ל] האדם א"כ ממילא צריך לכתוב כן שהאדם הזה מכונה באלו השני שמות יחד) · ושם' טיב גיטין הוסיף בזה לפסול אף ד[יעבד] באם כתב כינוי של חול גבי שם קודש שלו ע"ש בליקוטי שמות ס"ד שכ' וז"ל מי ששמו מלידה אליעזר זאב וכנויו ל[יברמן] וואלף יש לכתוב אליעזר זאב המכונה ליברמן וואלף ואם כתב אליעזר המכונה ליברמן זאב המכונה וואלף פסול · ועו[ד] בסעיף מ"ב וז"ל מי ששמו צבי דוב וכך נקרא לתורה וכנויו בפ"כ הירש בער ונכתב בגט צבי המכונה הירש דוב המכ[ונה] בער הגט פסול ובטל ואפילו במקום עיגון צריך לחזור אחר גט אחר ולכתוב צבי דוב המכונה הירש בער ע"ש :

והנה מה שהחמיר הגאון בעל ע"ג הנ"ל לפסול אף דיעבד ואפילו במקום עיגון לע"ד הפריז על המדה דלכאורה נראה ז[ה] תלוי במחלוקת שבין הב"ש ובין הנו"ב בענין שם משה ליב שהזכרתי לעיל סוס"ק ל"ו דלדברי הב"ש גם דהמכונה א[ין] על השם ולא על האדם אין בזה חשש כ"כ · וא"כ תימה על הע"ג שהרי בענין משה ליב דעתו שלא לפסול דיעבד אכ[ל] כדעת הב"ש וכמו שהבאתי שם בשמו וכאן גזר אומר לפסול אף דיעבד במקום עיגון · שוב ראיתי בתשו' בגדי ישע נדפ[ס] בתשובות גדולי הדור בענין זה ומבואר בדבריהם שלא לפסול דיעבד באם כתב שם הקודש עם הכנוי שלו סמיכ[ין] ואח"כ שם הקודש השני בלא דמתקרי ושם הכנוי שלו סמוך לו' ע"ש · וכן מבואר בדברי תשו' ברית אברהם סי' הנ"ל כ[י] הקפידא והפלפול בזה הוא רק לכתחלה ע"ש וכן מבואר בס' ישועות יעקב סוף ס"ק ע"ז ע"ש וכן ראיתי בתשובה כ"י ו[ל] הגאון מהר"י אייזיק ז"ל מטיקטין שדעתו להכשיר בכיוצא בזה בדיעבד בשעת הדחק · והביא שם בשם שו"ת עורי אבן ו[?] שהיה שם הקודש שלו צבי יצחק ובפי העולם היה נקרא הירש לבד ונכתב בגט צבי המכונה הירש דמתקרי יצחק והכשיר[ו] אע"ג דכתב דמתקרי באמצע בין שני השמות שהיה נקרא ביחד מ"מ הכשיר כיון ששני השמות נזכרים בגט וחלק שם על [?] מור"ז מרגליות וכתב שכן הסכימו הלכה למעשה גאוני הדור ע"ש :

ומ"ש הבה"ע עוד בשם מהר"ם מינץ סי' ס"ד כינוי שנשתקע לגמרי א"צ לכותבו ולרווחא דמלתא יכתוב ב' גיטין כו' [?] לא העתק יפה כי בגוף התשובה שם לא נזכר מענין כינוי כלום רק מענין שם העצם · וזה תורף המעשה שם נ[?] שבאה להתגרש ושמה רחל בפ"כ רק האשה ואחיה אמרו שבכבר היה שמה צפורה וכשהיתה בת ח' או ט' שנים נשתנה ל[?] לשם רחל וזה שם רחל ידוע לכ"ע ושם צפורה נשתכח מרוב העולם רק דאפשר למצוא מקצת בני אדם שזוכרין שהיה [?] צפורה אח"כ אמר אחיה שהיא נולדה במדינה אחרת ונתן לה מעריסה שם אחר היינו שם בריינא וזה ניתן לה מעריסה [?] העצם וכשהיתה בערך ז' שנים ע"י שהיתה חולה אז נשתנה שמה לצפורה כדלעיל וזה השם בריינא נשתכח לגמרי ד[?] היא עצמה אינה זוכרת מזה · וע"ז כתב הר"ם מינץ שדעתו נוטה לכתוב רחל דמתקריא צפורה כיון דשם צפורה היה ל[?] במדינה ואפשר למצוא מקצת ב"א שזוכרין זה אבל שם בריינא א"צ לכתוב כלל כיון שנשתכח לגמרי דאפי' היא עצמה [?] זה ובפרט דשם בריינא יש קצת ספיקא אם לכתוב בב' או בפ' פריינא · אך היה לבו נוקפו ושאל מהחכם ר' זעליקמן ו[?] לו גם דעתי נוטה לכתוב חד גט רחל דמתקריא צפורה ואם לבו נוקפו יכול ליתן עוד גט אחד לרווחא דמלתא ול[?] רחל דמתקריא צפורה המכונה בריינא · ועשה כן הר"ם מינץ ונתן ב' גיטין זה תורף הדברים המבואר שם הרי להדיא ד[?] בשם העצם בזה כ' לרווחא דמלתא ליתן ב' גיטין ואפילו בזה לא קיי"ל כן רק דא"צ ב' גיטין כלל כמ"ש הב"ש ס"ק [?] והבה"ע עצמו לקמן ס"ק ל"ג · וגם כמ"ש הר"ם מינץ לכתוב רחל דמתקריא צפורה כיון דאפשר למצוא מקצת ב"א שזו[כרין] כו' כבר חלק עליו הב"ש בש"ג ריש אות ב' ע"ש ועמ"ש לקמן סי"ח ס"ק כ"ד : (מ) וכן נוהגים במדינות אלו · עי' ב[?] סס"ק פ"ד שכ' דאם שולחים גט מספרד לאשכנז דבמקום כתיבה רגילין לכתוב יהודה דמתקרי ליאון ובמקום נתינה כו[תבין] המכונה אף דלענין שינוי השמות שם מקום נתינה עיקר מ"מ בענין המכונה כיון דמתקרי הוא לשון כולל יותר כמ"ש הר"[?] בתשובה סי' פ"ד עפי עדיף לכתוב דמתקרי כמנהג מקום הכתיבה וכ"ש דאם במקום הכתיבה כותבין המכונה ובמקום הנתי[נה] דמתקרי דודאי דכותבין דמתקרי כו' · וע"ש עוד בס"ק ע"ו בענין אם המגרש והמתגרשת הם מבני ספרד והרב המסדר א[?] מרבני אשכנז או איפכא וגם באם המגרש ספרדי ואבי המתגרשת הוא אשכנזי ע"ש : (מא) וכל כנוי משפחה · עיין [?] גט מקושר בכללי השמות אות ו' שכ' דאפי' אם נקרא רק בשם הכינוי כמו שמצוי במדינות אלו שיש לרוב שם כינוי [?] רוזין פייגין ורבים מעמי הארץ מפרסמין עצמן רק בשם זה אין לחוש לכתוב בגט שם זה מאחר שידוע לכל שאין [?] עיקר שמו ואין עולה לס"ת רק בשם ישראל ואפילו חותם עצמו ג"כ בשם זה ידוע שאינו אלא בדרך כינוי וא"צ לכ[?] לכתוב על שום נשביל זה כו' ע"ש : (מב) דמתקרי · עבה"ע שכ' לכאורה סותר למ"ש לעיל כו' ועמ"ש גם לקמן סי"[?]

באר היטב

פלוני הר"ס מינץ סימן ס"ד : (כז) דמתקרי · לכאו[רה] סותר למ"ש לעיל כשאחד משמות הוא שם של גו[י] כותבים המכונה וכתב ב"ש דאין כוונת הרב רמ"א אי[ן] להורות איך יכתוב המכונה או דמתקרי אלא כוונ[תו] כאן דשם עברי עיקר וכ"כ ע"ז וג"ש · והיכא דו[?]

(מג) העברי (כח) עיקר י"א דמי שיש לו ב' שמות אם רגיל בשניהם ומ"מ האחד הוא יותר
[...] כותבין פלוני דאתקרי פלוני ואם אינו רגיל בשני כותבין דמתקרי (סדר גיטין) כל כינוי

באר היטב

[...] כותבין דמתקרי דעל שם כינוי שייך נמי
[מ]תקרי דהא קוראים אותו כך · אבל בשם של
[...]י לא שייך כינוי עיין ב"ש וכנה"ג קנ"ב ע"ב ·
[...]וכר כותבין דמתקרי בלא אל"ף · ד"מ בשם
[...]: (כח) עיקר · כתב הד"מ אשה שנקראת בשעת
[...]ה שמחה ואחר כך נקראת ריידל לא מחמת
[...]י כתב הב"י דהולכים אחר הרוב העולם אם הרוב
[...] קורין אותה שמחה כותבין שמחה דמתקריא ריידל
[...] הרוב קורין אותה ריידל כותבין ריידל דמתקריא
[...]ה וכ"כ הלבוש · אבל דעת הד"מ שהוא לעולם
[...]דימים שם העברי ועל שם הלעז כותבים המכונה
[...]כ' כאן · וה"ה כאשה שם העברי עיקר · ואין לומר
[...]ש בש"ס יוסי ויותנן דהולכים אחר השם שקורין רוב
[...]לם וכן בשרה ומרים וכ"ה בתשובת רמ"א בשם
[...]ב ואסתר · וצריך לומר כששניהם שמות הקודש הם
[...]ים אחר הרוב העולם אבל כשאחד שם של לעז
[...]אפילו אם הרוב העולם קורין אותו באותו שם מ"מ
[...]ים שם הקודש · וכללא הוא · השם אשר נשתנה
[...]לה אפילו אשה דאינה עולה לספר תורה ולא חותם
[...] זה · מ"מ אותו שם עיקר ומקדימין אותו שם ·
[...] אם הוא שם לעז ושם הראשון של הקודש ואפילו
[...] הרוב קורין אותו בשם הראשון : והשם המשתנה
[...] דבר אחר לא מחמת חולי · לדעת הב"י והלבוש
[...]ים אחר הרוב ומקדימין אותו שם אשר הרוב קורין
[...] כך אפילו אם הוא שם לעז ושם השני שם קודש ·
[...]ת הרב רמ"א מקדימין שם הקודש לעולם · ועיין
[...]ורש בש"ס לילך בתר הרוב וכן בס' ג"פ הכריע לילך אחר הרוב וכן עיקר עכ"ד ·

פתחי תשובה

מ"ז · ומ"ש הכה"ע והיכא דספק הוא כותבין דמתקרי כו'
עיין בתשובת גאוני בתראי סי' ג' בגט א' שסידר הגאון בעל
הכ"ח ונכתב בו מרדכי המכונה מרדוש בן יצחק המכונה אייזק
דמתקרי לובא והיה מי שהרהר והתרעם ע"ז כי היה ראוי
לכתוב המכונה לובא למנהגינו דכל שהוא לעז כותבין המכונה
והשיב הכ"ח על זה תשובה ארוכה ופירש טעמו ונימוקו דכן
ראוי לכתוב ובנה יסודו על ה' עמודים · והגאון בעל מג"ש
נחלק עליו ומסיק דהגט הזה הוא פסול ואפי' אם ניסת תצא
ואפשר שהולד נמי ממזר כי הוא שינוי השם (כי הרואה בגט
זה יטעה לומר שלובא שם קודש הוא מעריסתו ונשתנה שמו
בחליו לשם יצחק וניתן לו כנוי אייזק כן מבואר שם ועמ"ש
לעיל ס"ק נ"ו) וצריך לסדר גט אחר ולכתוב יצחק המכונה
אייזק והמכונה לובא ע"ש ועי' עוד מזה בתשובת הכ"ח ובתשובת
בית אפרים חאה"ע כמה תשובות בזה · ומ"ש עוד הכה"ע
אבל הזכר כותבין דמתקרי כו' עיין בשו"ת השיבה מאהבה ח"א
סי' נ"ב דפעם אחת בא לידו גט ע"י שליח שני והיה כתוב
בו שם המגרש דמתקריא באל"ף והכשירו בשעת הדחק ועיגון
והסכים לזה הרב מו"ה דוד לאנדויא מדרעזין ע"ש : (מג) העברי
עיקר · עבה"ט ועיין ב"ש שעמד בצ"ע על הרב רמ"א דס"ל
לעולם מקדימים שם העברי דהא כתב הוא עצמו בתשובה גבי
פעסליין אסתר דמקדימים שם פעסליין הואיל והרוב היו קורין
אותה פעסליין ואע"ג דהוא שם לעז ע"ש ועי' בס' הו"צ
שכ' לתרץ דיש לחלק דלא כתב רמ"א כאן דמקדימים שם
העברי רק בשם לעז שהוא פירוש שם העברי כגון יהודה ליאון
מש"ה אף אם רובא קרו ליה ליאון מקדימין שם העברי כיון
דהוא יוצא משם העברי וכן בשמחה פריידיל שם פריידיל הוא
לשון אשכנז של שמחה אבל בשני שמות שכל אחד הוא שם בפ"ע
מקדימים השם שקורין רובא אף שהוא שם לעז והפיר כתב
רמ"א בפעסליין אסתר שמקדימים שם פעסליין הואיל וקורין
לה רובא וכן מסתבר דמהיכא תיתי לן להוציא מלבינו בדבר
אחר הרוב וכן עיקר עכ"ד · גם בס' גט מקושר בסג"ר אות י"ט
כתב לתרץ כן קושית הב"ש הנ"ל ומסיים דכן נ"ל עיקר לדינא ע"ש :
[...]ן בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' נ"ב אות ה' שכתב וז"ל אשה אחת אשר שמה עלקה (בה"א בסוף כי חוטפת עצמה כך)
[...] מעולם וכן היתה נקראת בע"פ ובכתב אצל יהודים וא"י אך אחרי בואה הפקודה מהמלכות יר"ה לשנות השמות היא
[...]ת עצמה עלקה נו"ן אסתר וכך נכתבת בערכאות שלהם אמנם נקראת בפ"כ גם עתה בשם עלקה וזולת בה"כ כותבין שמה
[...]ר והורה רבינו הגדול (בעל נו"ב ז"ל) בהסכמת ב"ד מו"ש הלכה למעשה כדעת הב"י ולבוש לכתוב עלקה דמתקריא
[...]ר וכן נעשה הלכה למעשה אחריו באשה ששמה גיטל דמתקריא שרה עכ"ל · והנה מ"ש שהורה כדעת הב"י ולבוש
[...]ע דר"ל להפוקי מדעת הרמ"א דמקדימין שם הקודש לעולם · אמנם לדברי התו"ג והג"מ דלעיל גם הרמ"א מודה בכה"ג
[...] שם עלקה הוא שם כפני עצמו ואינו יוצא משם אסתר · וקרוב לומר שגם הגאון בעל נו"ב ז"ל היה מחלק בכך והרב
[...] ת"מ במהכ"ת לא עמד על דעת רבו בזה כי הוא שמע מרבו סתם שהורה בכה"ג לכתוב עלקה דמתקריא אסתר וסבור
[...]תו להכריע כדעת הב"י ולבוש ולא כרמ"א ובאמת ז"א שכוונת הגאון ז"ל היה דבזה גם הרמ"א מודה ואילו הוה עובדא
[...] שם הלעז יוצא משם העברי כגון פריידיל שמחה אפשר היה מורה כדעת הרמ"א ז"ל לכתוב שם העברי קודם וכדעת
הגאונים האחרונים בעל תו"ג ובעל ג"מ הנ"ל :
[...]ב עוד בתו"ג דאם עולה לתורה וחותם עצמו בשם הלעז לבד אז בודאי שם הלעז עיקר ומקדימין אותו דהא מה"ט
[...] השכינן אותו לעיקר אפילו נגד שם התולי כמבואר בסעיף י"ח ומכ"ש נגד שם עברי · והג"פ כתב דאפי' בחתימה
[...]' או בעליית תורה לאו מקדימין שם הלעז עכ"ל · ונראה דר"ל אפי' אם שם הלעז יוצא משם העברי דבזה לא מהני
קריאת רוב העולם וכמ"ש לעיל מ"מ בחתימה או עליה לתורה משוי ליה לעיקר להקדימו וצ"ע :
[...] זה איזה שנים בהיותי בק"ק הורודנא בא לידינו גט א' מבריסק דליטא ונכתב בו שם הבעל ישראל ליפה בן זיסקינד
[...] ליב דמתקרי אלכסנדר יהודה · ובהרשאה שביד השליח מעבר השני היה כתוב בכת"י הרב הגאון מהרי"מ נ"י האב"ד
[...] וז"ל נודע מאתנו בד"ל טעמי כתיבת השמות כו' כי הטעם מה שלא נכתב שם הקודש משם ליפה כי לא נתוודע לנו
[...] נודע להבעל מעולם איך הוא שם הקודש משמו ליפה אם אליעזר או יום טוב ולא נקבע שם קודש בקריאתו לתורה של
[...] ליפה · והטעם שנכתב שם ליפה בה"א ולא באל"ף כמו שאר שמות החול כי הבעל חותם כן שמו ליפה בה"א בכל
[...] ונו · והטעם שנכתב שם החול זיסקינד ליב קודם שם הקודש אלכסנדר יהודה שיש לשקודש קדימה לכנויו הוא מחמת
שהוחם

*פי' הוא לעז ממש של חיים ז כשם כתוב בקונדרים ושכ"כ מהגהת מיי' פ"ד ח מרדכי בהשולח וסג"מ בפ"ג מהל' גיטין ושאר פוסקים

שהוא גנאי למגרש אין כותבין אותו בגט (ד"ע) ולכן מתגכר (מר) שעשה (כט) תשובה
כותבים לו וכל שום וחניכא דאית ליה (מ"כ בתיקון) וכל שם כינוי שאינו נקרא בכינוי ההוא
אלא קורין אותו (מה) עם עיקר השם אין צריך לכתוב הכינוי (ת"ה סי' רל"ה) אבל אם הע
כוכבים קורין אותו בכינוי להוד אע"פ שאין ישראל קורין אותו כן י"א דכותבין וכל שום וח
אע"פ שבשאר גיטין אין כותבין כן וכן בכינוי משפחה (שם) ולי נראה דאין לכתוב לכינוי
כמו שנוהגין בכינוי משפחה: יז אם השם השני בלשון לעז והכל אחד כגון וי
•ביבאנט 'כותבין חיים דמתקרי ביבאנט כל חניכא כותבין המכונה בין ש
בלשון עברי בין שהוא בלשון לעז (וככר נתבאר שאין נוהגין כן): יח "מי שנש
שמו (מו) מחמת (ל) חולי אע"פ שקורין אותו תמיד בשם ראשון מכל נ

באר היטב

ב"ש: (כט) תשובה · וכן מתגכר שנירש כתב מ
דכותבין על אביו שהוא מתגכר וכל שום וכו' ·
כתב דאין לכתוב וכל שום מפני כבוד הבן ·
יעקב ח"א שאלה קכ"א כתב ע"ז דיש לחלק דמ
והש"ז לא איירי פלונתייהו אלא בהותו בן שכבר
בעירו לקראתו לספר תורה בשם אביו · אבל מי
עלה מימיו בשם אביו שהיה קטן שקורין אותו בש
אביו וכן הוא חותם א"ע צ"ע איך לכתוב בגט
דיש לכתוב וכל שום וחניכא דאית ליה על אביו ·
(ל) חולי · בתשובת מהרי"ק של"ת ובמהר"ם מינץ
דוקא כשנשתנה שמו מחמת חולי אז אותו שם הו
אבל לא כשנשתנה מחמת דבר אחר אבל בתשובת
כתב אפילו אם נשתנה שמו מחמת שחוק או ד"א מ
שם השני · והיינו כמ"ש בסמוך ס"ק כ"ח ·
אם נשתנה שמו על ידי חולי כמה פעמים וכולם

פתחי תשובה

שחותם בן זיסקינד ל"ב בכתביו תמיד ונקרא כן בפי כל הבריות
לכן הוקדם שם החול לקודש עכ"ל · ומשמע דאילו לא היה
חותם בן זיסקינד ל"ב בכתביו תמיד היה צריך להקדים שם
הקודש אף שנקרא בפ"כ בשם הלעז והיינו משום דשם זיסקינד
ל"ב אינו שם בפ"ע רק יוצא משם אלכסנדר יהודה ואפשר
דאפי' היה שם בפ"ע ג"כ היה צריך להקדים שם הקודש דשאני
הכא שהיה עולה לתורה בשם הקודש ע' בג"פ ס"ק נ"ח ודו"ק:
ועיין עוד בס' גט מקושר שם שכ' דנראה דגם הרמ"א ז"ל
לא קאמר אלא לענין קדימה ש"מ להקדים שם העברי אף
דרובא קרו ליה בשם לעז דכיון דשני השמות כתובין בפירוש
אין קפידא כ"כ איזה ראשון אבל אם לא כתב רק א' מהם אם
גירש בשם שקורין הרוב הוא כשר אבל אם גירש בשם שקורין
המיעוט אפילו דיעבד יש לפסול דהוה ככתב השם שאין
יודעים בו ביותר כמ"ש לעיל ס"ב ומסברא בלי ראיה אין
בנו כח להקל ע"ש: (מד) שעשה תשובה · עבה"ט ועמ"ש מזה
לעיל ס"ה ס"ק י"ג: (מה) עם עיקר השם · עיין בס' בינת
אדם שער ב"ה סי' ל"ג באחד שנקרא בפי כל יהודה ל"ב ·
וכתב דודאי דצריך להזכיר גם שם ל"ב דמ"ש הרמ"א בשעי' ע"ז בשם תה"ד כל שם כינוי שקורין אותו עם עיקר ה
לכתוב הכינוי מיירי בכינוי שאינו שם בפני עצמו כו' גם לכתוב יהודא המכונה ל"ב אינו נכון דא"כ במה ניכר ל
שקורין אותו רק ל"ב ולכן נ"ל דיכתוב: אגא יהודה ל"ב בלא דמתקרי ובלא המכונה כמו אסתר פעסליין שכ' רמ"א ש
סי' פ"ד וב"ש ס"ק כ"ד דדוקא אם קורין אותו בשם הכינוי לבד כגון ל"ב לבד וכש"ת עולה בשם יהודה שפיר כותבי
המכונה ל"ב אבל כשנקרא בשניהם ל"ש המכונה ע"ש · ועיין בס' גט מקושר בסג"ר אות י"ט סק"ט שהאריך ג"כ בן
ומסיק שם דבכה"ג שנקרא בפ"כ יהודה ל"ב והותם ועולה לתורה בשם יהודה לבד יש לכתוב יהודה דמתקרי יהודה ל"
ועיין בס' עיב גיטין בליקוטי שמות ס"ת ובביאורו סק"ט שדעתו בדין זה דלכתחלה יש לכתוב יהודה דמתקרי יהודה ל"ב · ו
שכתב יהודה לבד והוא שעת הדחק או שכבר ניתן הגט יש להכשיר · ואם כתב יהודה ל"ב דמתקרי יהודה יש להכשיר
כבר אף שלא בשעת הדחק · וכן אם כתב יהודה ל"ב לבד פשיטא דכשר דהוא חניכה שהכל קורין. בו וגם ההתימה מ
אבל אם כתב יהודה המכונה ל"ב פסול כיון דמעולם לא נקרא ל"ב לבד · אם לא היכא שמעריסה ניתן לו שם
לעיקר ושם ל"ב כינוי כנהוג ועדיין קורין קצת ל"ב לבד אף דרובא קרו ליה יהודה ל"ב ול"ב זה שקורין אותו המ
כקיצור השם מ"מ יש להכשיר בדיעבד כיון דאיכא דקרו ליה ל"ב לבד שפיר כתבו המכונה ל"ב שהרי לא נשתקע לגמר
ועיין בתשו' גליא מסכת סי' ו' שהאריך ג"כ בזה וכתב דאף שהאחרונים בעל בית אפרים ובעל גט מקושר דחו א
הרמ"א בזה והעלו דמי שעולה לתורה בשם יהודה ג"כ יהודה אף שחותם לבד אם נקרא בפ"כ יהודה ל"ב צרי
יהודה דמתקרי יהודה ל"ב וכן נדפס בס' הכמת אדם בצובדא שאירע בק"ק ווילנא ופסק שלא כדעת תה"ד ורמ"א ו
גיטין אלא צריך לכתוב יהודה דמתקרי יהודה ל"ב (אגב שיטפיה לא ראה יפה בס' חכמת אדם שלא פסק כלל
כמו שכתבתי למעלה בשמו) מ"מ לדעתי נראה עיקר כדעת תה"ד ורמ"א באיש כזה אשר שם עיקר שלו מפורסם די
עיקר לבדו כו' ואף גם זאת פשוט וברור שאם כותב עליו יהודה המכונה ל"ב שפיר דמי דהא הרמ"א נקט ואמר
אם כותב ליכא קפידא כלל כו' ואדרבה על נוסח שרוצים לכתוב יהודה דמתקרי יהודה ל"ב יש לפקפק פקפוק של
שסרוהה יאמר שיש איזה שינוי במבטא וקריאה שם יהודה עצמו לכן כופל אותו (כבר נתבאר לעיל ס"ק ל"ו ב
גדולים בענין משה ל"ב דלא חיישינן לזה) וגם איך נעשה תערובת קודש עם חול עיקר עם טפל מובהק
לכן ברור כהרמ"א או שיכתוב רק יהוד לבד או שיכתוב יהודה המכונה ל"ב ע"ש · ולע"ד אין בדברים אלו כדא
דברי הגדולים בעל בית אפרים ובעל גט מקושר הנ"ל ומעולם לא רצו הגדולים הנ"ל לפסוק כהיפוך מדעת התה"ד
והש"ג רק שכתבו לפרש דבריהם דהיינו דוקא בכינוי שאינו שם כלל בפ"ע אלא כדרך סימן בעלמא כעין עובדא
שם שנקרא ראובן רייזה וכן שמעון בויך שכינויים אלו אינם שמות כלל אבל מי שנקרא יהודה ל"ב או יששכר בער
בער הוא שם באמת רק שהוא שם חול הוי כנקרא בשני שמות כו' עיין בדבריהם ואדרבה שמשמע נכונים מאד: (מ
חולי · עבה"ט מ"ש בת' מהרי"ק ומהר"ם מינץ משמע דוקא כשנשתנה שמו מחמת חולי כו' אבל בת' רמ"א כו' ו
ס"ק

) ישם השינוי עיקר (אפילו הוא לעז ושם ראשון עברי) (בסדר גיטין) (מח) וכותבין
ט (לא) קודם ואח"כ דמתקרי פלוני שם הראשון (מט) ודוקא כשקורין אותו

באר היטב

אפ"ה כותבין כל השמות ומקדימין שם האחרון ·
בתשובת רמ"א מי ששמו הוא ישעיה ועולה לס"ת
סעדיה כי כל ישעיה במשפחה שלו עולין לס"ת בשם
יה ואח"כ נשתנה שמו מחמת חולי אהרן · כותבין
ן דמתקרי סעדיה דמתקרי ישעיה · ב"ש :
) קודם · דוקא כשמתגרש במקומו או כשידוע במקום
ה שם הנשתנה אז מקדימין אותו שם · אבל כשאינו
אותו שם צריך להקדים השם הידוע לבני מקום
ה וכותבים דמתקרי ע"ש הנשתנה ע"י חולי · ב"י
רי"ק · ומשמע דאין סומכים על הכתב להודיע למקום
ה שנשתנה שמו מיהו מהרש"ל מכשיר אם החכם
סדר כתב לבני מקום נתינה שנשתנה שמו ע"י חולי ·
ילו אם ידוע לבני מקום נתינה דנשתנה שמו ע"י
צריך להיות מנהגם לקרא לס"ת בשני שמות בלא
קרי דאין מנהג פשוט בכל מקום לקרות בשני שמות

פתחי תשובה

ס"ק נ"ב שכ' יראה לי דלאו דוקא שינוי השם הבא מחמת חולי
אלא ה"ה אם שינה שמו מחמת שבה חזקה כגון שברח מחמת
ממון וכה"ג ושינה שלא יכירוהו וכיוצא בזה דכוונתו לעקור
שמו הראשון ולהקרא בשם שני · אבל אם שינה שמו לסבה קלה
ואינו מכוין לעקור שמו הראשון ואיכא דקרו ליה בשם א'
ואיכא דקרו ליה בשם ב' בכה"ג לא אמרו דשם שני עיקר וגם
אין לומר דשם א' עיקר אלא דנין אותו כמי שיש לו ב' שמות
והשם דקרי ליה רובא הוא עיקר כו' ע"ש עוד · ומ"ש בשם
ת' רמ"א מי ששמו הוא ישעיה כו' הוא מדברי הב"ש · ושם
בתשובת רמ"א איתא דאחר שנשתנה שמ"ת אהרן היו קורין
אותו לס"ת אהרן סעדיה ואפ"ה כ' הרמ"א דיש לכתוב אהרן
דמתקרי סעדיה כו' וכן העתיקו הב"ש בקונ' השמות בש"א
אות ס' ושם תמה עליו הב"ש בזה דבכה"ג ראוי לכתוב אהרן
סעדיה דמתקרי ישעיה ולא לכתוב מתקרי בין אהרן לסעדיה
הואיל ועולה לתורה בשניהם ובפ"כ נקרא בשם אחר לגמרי
ע"ש ועמ"ש בזה לעיל ס"ק ל"ו ושבאתי שמה דברי הס' גם
מקושר וטיב גיטין ותשובת גליא מסכת בזה וע' עוד לקמן ס"ק
נ"ב : (מז) שם השינוי עיקר : עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן

נ...ה נאשה ששמה הינדל ונשתנה שמה בחולים שרה ובפי העולם נקראת הינדל לחוד אבל היא חותמת שרה הינדל · וכתב
...לם דיכתוב שרה המכונה הינדל אף כי קשה בעיני לכתוב המכונה על שם שנקראת בעלם וראשונה לעיקר השם הגם
...תנה שמה ע"י חולי ונעשה השני עיקר יותר מ"מ לא שייך על הראשון לשון כינוי והיה יותר נכון לכתוב שרה
...קריא הינדל אבל מצאתי בת' מהר"ם מינץ סי' ס"ד בשם אשה שהיה שם העריסה פריבא ואח"כ נשתנה שמה רחל
...וב רחל המכונה פריבא (עב"ש בש"נ אות ב' ומ"ש שם) ואף ששם נשתקע שם פריבא לגמרי מ"מ כשנמלך מהר"ם מינץ
...זנו (ר"ל שנמלך ליתן שני גיטין) ובגט השני כתב המכונה פריבא ע' בגוף התשובה שם והעתקתיו לעיל ס"ק ע"ל) היה
...כתוב דמתקריא ש"מ דגם על שם שהיה כבר עיקר מ"מ כשנשתנה ע"י חולי שוב כותבין על הראשון אם הוא לעז
...ונס · ושוב כתב פעם שנית להרב השואל דמ"ש לכתוב שרה המכונה הינדל עכשיו הדרנא בי ובתשו' מהרמ"מ אולי לשי
...ה עיקר כדעתו שא"צ לכתוב פריבא כלל לכן לא דקדק בו ועוד כיון שנשתקע שם פריבא לגמרי בטל עיקרו והשיבותו אבל
... יכתוב בסגע שרה דמתקריא הינדל ומינה לא יזוע עכ"ד ע"ש · וכיוונה דעתו בזה לדעת מהרה"ש סי' כ"ו הובא בג"פ
... פ"ב שכ' כן דמי שנקראת משעת לידה בשם לעז לחוד ואח"כ נשתנה שמ"ת לשם עברי כותבין שם עברי דמתקרי פ' שם
...כיון דשם לעז היה שם העצם שלו מיום לידתו והג"פ כתב דע"פ חילוק זה יש לתרץ דברי הרמ"א ז"ל לעיל סט"ז כמ"ש
...ן שם העברי עיקר ועל השני כותבין דמתקרי ע"ש · אמנם מדברי הגאון בעל מג"ש שהובא בתשו' גאוני בתראי סימן
...בי דמתקרי לזה הבאתיו לעיל ס"ק מ"ב קצת לא משמע כן מדהוצרך לומר שם דיטעו לומר דלזה שם קודש כו' ע"ש
... : (מח) וכותבין אותו קודם · עבה"ט שכ' דוקא כשמגרש במקומו כו' וע' בט"ז לעיל סק"ה שחולק על מהרי"ק בזה
... בט"ז כאן ס"ק ל"א וגם בט"ג בדיני שמ"ת ס"ק י"ב מה דמסיק להלכה בענין זה ועמ"ש בביאורי לס"ג אות י"ט ·
... הבה"ט ואפי' אם ידוע כו' צריך להיות מנהגם כו' ר"ל אם כותב שני השמות בלא דמתקרי מבואר לעיל סי"ד בהגה
... או אם שולח הגט למקום אחר צריך להיות שמנהג מקום הנתינה הוא ג"כ לקרות לס"ת ב' השמות בלא דמתקרי דאל"כ
...יודעין מקום הנתינה דנשתנה שמ"ת מ"מ יסברו שאין זה המגרש כיון שנכתב שניהם בלא דמתקרי ולא יעלו על לב
שהוא מחמת שעולה לס"ת בשניהם כיון ששם אין הנוהג כן · כ"כ בהגהות יד אפרים :
...ן בס' ע"ג בדיני שמות מ"ת סעיף י"ג שכ' דבמקומות שנהגו בשמ"ה לנכך דרך צירוף דהיינו להזכר שם השני לשם
... הראשון אין לכתוב דמתקרי בין שני השמות רק יש לכתוב שניהם רצופים ועל שם שקודם החולי דמתקרי כגון שהיה
...משה ונשתנה בחולי לשם יעקב משה וכן עולה לתורה כותבין יעקב משה דמתקרי משה וכאשה שאינה עולה לתורה אם
...את בשהיכן כגון לאה ונשתנה לרחל לאה ותותמת כן יש לכתוב רחל לאה דמתקריא לאה ואם אינה חותמת ונקראת
...בפי כל כמקדם הרי נשתקע שם רחל שנתוסף מ"ת ואין לכתוב רק לאה לבד עכ"ל · ובביאורו שם האריך בזה וכתב דאף
...דבר חדש לא העירו בו האחרונים לפע"ד דבר ברור הוא דכל שבא לצרף אין כאן שייכות דמתקרי ויש חשש פסול בזה
...בדיעבד כו' ע"ש : (מט) ודוקא כשקורין אותו לפעמים · עיין בג"פ ס"ק נ"ג שהביא בשם הרדב"ז בתשובה כ"י סימן
...ן (כעת הוא במודפסו' ת"ג) שכ' דמ"ש בסמ"ג אע"פ שקורין אותו תדיר בשם הראשון כו' לאו למימרא שברוב קורין
... בשם הראשון ולא בשם הב' והמעט בשם הב' ולא בשם הא' דבזה בודאי שם שקורין לו רובא הוא עיקר אלא הכי
...ר שכולם קורין אותו בשני השמות אלא שבשם הא' קורין לו תדיר ובשם הב' לפעמים שם שני הוא עיקר כיון שאינו
...לסבה וניכר הוא בכל א' מב' השמות עכ"ד ושוב הביא הג"פ דברי המבי"ט ח"א קצ"ה שמפרש דברי הסמ"ק דר"ל
...א תדיר היינו בכל יום נקרא בשם הא' אבל מ"מ רוב הפעמים ביום נקרא בשם השינוי כו' והאריך בזה ומסיים דסוגיין
...א כיון דהוחזק בשם השינוי דמחמת חולי או סבה חזקה אע"ג דרובא קרי ליה בשם ראשון ופורתא בשם שני כותבין שם
...לעיקר וכן עיקר ע"ש · גם בתשו' ה מבי"ט הנ"ל שהביא דברי המבי"ט הנ"ל וכתב עליו שאין דבריו מוסכמים ונותים
דבאנם

פ בכתבי מהר"ר ישראל סי' רי"ח י כלמד ממ"ש בקונדריסים ובשם מעשה ממהר"ף וכ' הב"י דאיירי בשלא הוחזק עדיין בקריאת התורה ובחתימת שטרות כגון שבא

לפעמים (נ) בשם (לג) שני אבל אם אין קורין אותו בשם שני כלל פאינו כו
אלא שם ראשון בלבד (נא) יויש מי שמצריך ב' גיטין בב' שמות כואם יש
שם מובהק שבו עולה לס"ת והותם כתביו ושטרותיו אותו שם הוא עיקר :

(נב) ואם עולה לס"ת בשניהם כותבין השני עיקר ועל הראשון מתקרי אבל עד החותם נ
ויש לו ב' שמות יחתום עצמו בב' השמות בלא מתקרי מי שנשתנה שמו מחמת חולי וי
כינוי מחמת שם השני כותבין השם עם כינויו קודם שם הראשון ואם יש לו נ"כ

לגרש מתוך החולי שע"י נשתנה והיה עתיד לבא לידי בירור איזה שם עיקר ע"י עלייתו בתורה או חתימתו בשטר אבל א
קודם שהוחזק בו אין כותבין אותו כלל ב שם בקונדרסים וכן משמע מדברי מהרי"ק בשורש פ"ו ומדברי הרא"ש בס' כ

פתחי תשובה

דבאמת שם השינוי הוא עיקר אף דברוב קורין אותו בשם הא' כו' ע"ש : (נ) בשם שני · עבה"ט מ"ש ואם לא נקרא בשם שני כלל כגון שמת בחליו כו' א"צ להזכיר השם כשמגרש בנו את אשתו כו' ועיין בתשובת חוט השני סי' ע' וי' וי"א אודות גט שהובא ע"י שליח ממקום קרוב מהלך יום א' שסידר אותו הגאון מהר"י סורוויץ (נכד השל"ה ז"ל) וכתב בו שם האשה וריזע בת אליעזר המכונה זוסמן והיו שם אנשים קרובים שאמרו שנשתנה שמו של אביה בחליו ונקרא ישראל ומת בחולי · ופקפק הרב המחבר לתתו ליד האשה מאחר שלא הוזכר שם השני שהוא העיקר ומקדימין אותו בגיטין ואפי' את"ל דשאני הכא שלא הוחזק באותו שם לפי שמת ביום המחר מ"מ הרי איכא מ"ד דבעי ב' גיטין ועוד שאע"פ שלא הוחזק בשטרות ולא בקריאת ס"ת לפי שלא היה לו בן מ"מ הוא נכתב כן בספר הזכרה נשמות ישראל אליעזר וגם בקצת שטרות וכתובות של בנותיו שנעשו לאחר מיכן וכן אותיות על המצבה בבית עלמין וא"כ מהראוי היה לכתוב ישראל דמתקרי אליעזר המכונה זוסמן מאחר שהוחזק שם השני קצת ושוב כתב הרב המחבר ז"ל ונוה ליתן גט זה מאחר שהוא נשלח לכאן ממקום אחר תבוב דיעבד קצת אף דשכיחי שיירות יש להכשירו דלא גרע מתגילה הידוע וניכרת כו' והשיב לו ע"ז הגאון מהר"ר ישעיה הנ"ל דאין כאן שום פקפוק במה שלא הוזכר שם השני כי דברי הר"פ דבעי ב' גיטין אינם ענין לכאן כמ"ש הב"י אח"כ

באר היטב

בלא מתקרי כמ"ש בת"ה · ב"ש : (לג) שני · עיין
דלפי חילוק בתרא י"ל דהדין מתחלק לג' אופנים ·
השם הנשתנה · נקרא בו לפעמים · אז מקדימין
שם · וכותבין דמתקרי ע"ש הראשון · ואם לא נ
בשם שני כלל כגון שמת בחליו ולא עלה לס"ת ב
שם ולא חתם א"ע באותו שם א"צ להזכיר השם כשנ
בנו את אשתו ואם הוא מגרש את אשתו בחליו אז
שני גיטין דאפשר שיתפרסם את השם ויעלה לס"ת ב
שם · ומ"ש כאן בש"ע ויש מי שמצריך שני גיטין
זהו לפי החילוק קמא דאפי' לא נקרא בשם השינוי
יתפרסם אותו שם מ"מ צריך שני גיטין · מיהו
עיקר אם נשתקע שם השני א"צ שני גיטין וכותב
הראשון כחילוק בתרא דהא שם הראשון הוא כבו
עכ"פ וכשר אפילו אם נצרך לכתוב שם השני מכ"ש
דא"צ לכתוב שם השני גם יש לחוש שיאמרו
המגרש דהא א"י אותו שם · מיהו אם מגרש בחליו
דיתפרסם אותו שם ויחזור לבוריו צריך שני גי
מיהו בדיעבד אם גירש בשם הראשון כשר · ונ
השמיט דעה זו דמצריך שני גיטין · עכ"ם וכ"

שטעמו משום שהיה עתיד לבא לידי בירור ע"י קריאתו בתורה או חתימתו בשטרות והגט ניתן קודם לזה בחליו מבואר דז"ל היה חשש זה דעתיד להתברר לא היה צריך לכתוב שם זה אף שהוא שם המגרש מכ"ש בנ"ד שבתו היא המתגרשת דשם אב קי
מאמו ושמה ובנ"ד שם השני לא היה עתיד להתברר כי מת גם בן אין לו כו' ומה שצידד מכ"ת להכשירו בדיעבד אני אומר אף לכ
לא יוזכר ולא יפקד שם השני בנדון כזה וכמ"ש הב"י בשם הקונטרסין באשה ששמה רבקה ונשתנה שמ"ת לחנה וכל העולם קראו
רבקה כמקדם שאין לכתוב חנה בגט כלל הרי בשם עצמה הדין כך מכ"ש בשם אביה ואף שהביא ב"י הקונטרס שכ' ע"ז דדין זה
לבד אבל לא באנשים זהו מטעמא שב' בשמם מובהק ע"פ קריאת ס"ת או חתימה אבל בנד"ז שמת וגם בן אין לו דין אחד להם
שמוזכר בס' זכרונות גם על המצבה זה אינו כלום דהל"כ נמצא אף בנשים כו' א"ו לא איכפת בזה כי אף הקורא בס' זכרונות
לא שם לבו ולא ידע מי הוא מאחר בנתעלם השם הזה ולא נודע בחייו · ומ"ש מכ"ת שאילו אירע לפניו היה מסדר לכתוב
דמתקרי אליעזר תמיהני איך יעלה על הדעת להקדים שם השני אשר מעולם לא היה בו כו' וקרוב בעיני לפסול אותו כו' רק כ
שלא להזכיר כלל שם השני הנעלם וכן נראה להורות לכתחלה עכ"ד והרב המחבר ז"ל חזר וכתב לו שבענין לכתחלה יש פניבו
ולכאן אך בדיעבד ודאי אין לפוסלו (ר"ל אפי' אם כתב ישראל דמתקרי אליעזר) שגם שם השני הוחזק קצת כאשר כתבתי
ומ"ש ואם הוא מגרש את אשתו בחליו אז צריך שני גיטין כו' עיין בס' גט מקושר אות י"ט ס"ק ע"ו דאסיק שאפילו
אחר שהבריא כל שלא הוחזק בשם השינוי שלשים יום צריך שני גיטין א' בשם השינוי וא' בשם הקדום ואין להזכיר
השינוי אפילו בצירוף שם הקדום כו' ע"ש באריכות וכן מבואר מדברי הג"פ סוף ס"ק נ"ג ע"ש : (נא) ויש מי שמצר
עבה"ט ס"ק ל"ב ועיין בתשו' ברית אברהם ס"ס קי"ז שכ' וז"ל ומה שבא במכתבם דבמקום נתינה קודם ההוראה
בחליו לשם יעקב ונשתקע לגמרי ולא יוזכר ולא יפקד כלום כבר הסכימו הפוסקים דלא כשיטת מי שמצריך ב' גיטין
פי"ח וא"צ להזכיר שם יעקב כלל כו' עכ"ל · וקצת אינו מדוקדק הלשון דא"צ דבאמת אם היה מזכיר היה פסול כמ"ש
דאם כתב גם שם הנשתקע פסול עי' לקמן ס"ק כ"ד ועמ"ש בביאורי לסג"ר אות י"ט ס"ק ע"ו : (נב) ואם עולה לס"ת ב
כו' · עב"ש לעיל ס"ק כ"ד והובא בבה"ט ס"ק כ"ה מבואר שמפרש דברי רמ"א בכאן דמיירי שעולה לס"ת בשניהם
נקרא רק בשם א' אז כותבין לכתחלה דמתקרי בין שני השמות אבל אם היה נקרא ג"כ בשניהם אין לכתוב דמתקרי ב
אף דשם א' נתוסף אח"כ אמנם מדברי הרמ"א עצמו בתשובה גבי אהרן סעדיה שהבאתי לעיל ס"ק מ"ו מבואר דלית ליה
חילוקא ועמ"ש בזה לעיל ס"ק ל"ו · בס' ג"פ ס"ק נ"ט כתב בזה וז"ל ואם עולה כו' כלומר דלפעמים עולה בשם א'
בשם ב' בכה"ג כותבין שם הב' עיקר א"נ ס"ק דאם נקרא בשעת הלידה יצחק ושוב נשתנה שמ"ת חיים ועולה לס"ת

השמות

ת שם הראשון (נג) כותבין אותו גם כן לבסוף (בסדר גיטין) ואם נשתנה שמו

פתחי תשובה

ם יחד לא מבעיא היכא דקרו ליה לס"ת חיים יצחק דודאי מקדימין בגט שם חיים ליצחק אלא אפילו קרו ליה לס"ת חיים דמקדימין שם הא' לשם הב' אפ"ה בגט שם הב' עיקר וכותבין חיים דמתקרי יצחק כו' וכן מצאתי בתשו' מהרי"ו קפ"ב מי שהיה שמו יוסף ונשתנה שמו ישראל ע"י חולי והכל קורין אותו ישראל רק עולה לתורה וחותם יוסף ישראל ין ישראל דמתקרי יוסף שם החולי עיקר ע"כ · ומ"מ הדבר תמוה בעיני לענין הלכה לומר כן דכיון דהוא רגיל בעליית ובחתימתו להקדים שם הא' איך יהפוך סדרן של שמות כו' ואפשר דיש חילוק דמי שנקרא מיום שלידה בב' השמות יחד יש יד שלא להפוך השמות אבל מי שנשתנה שמ"ת וקרו ליה השתא בשני שמות יחד בעליית ס"ת וכן חותם בב' השמות כיון דין שם שני עיקר אין משגיחין בעליית ס"ת ובחתימה שהוא לסיפך דהדבר ידוע דהם טועים בכך להקדים שם ראשון יראה דלא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה והנכון יותר דאם מקדימין שם א' בעליית ס"ת ובחתימתו דכן יכתבו בגט ם ראשון דמתקרו בשם שני ומ"ש החיבורים דמי שנשתנה מ"ת שם ב' עיקר היינו היכא דאיכא דקרו ליה בשם א' ים קרי ליה בשם ב' וכן בס"ת פעמים עולה בשם א' לחוד ופעמים בשם ב' לחוד אי נמי דעולה לס"ת בב' השמות יחד ולפעמים מקדימין שם א' לשם ב' ופעמים מקדימין שם ב' לשם א' וכן בחתימה באופן דאין ראיה מעליית ס"ת והחתימה שם עיקר בכה"ג הוא דאמרו דשם שני עיקר · ואם בס"ת עולה בב' השמות ומקדימין שם ב' לשם א' אך בחתימתו עושה ומקדים שם א' לשם ב' או איפכא באופן דעליית ס"ת והחתימה סתרי אהדדי בכה"ג יש להכריע דשם שני הוא עיקר עכ"ל : נסדר מהר"ש אות י"ט כתב כדברי מהרי"ו הנ"ל דאפילו אם עולה לתורה וחותם בשם א' ואח"כ שם הב' יש לכתוב תחלה שם הב' ודמתקרי על שם הא' · ובדבריו מבואר רבותא יותר מבדברי מהרי"ו דאלו מהרי"ו מיירי דבפ"כ מקרא ישראל אבל בפ"כ מסייע לשם השינוי מ"ת ומהר"ש כתב שם בהדיא דאפי' אם נקרא בפ"כ בשם ראשון לבד ע"ש · גם בספר דיני שמות מ"ת סק"ו הזכיר דברי הג"פ הנ"ל בקצרה וכתב דודאי החילוק שכ' הג"פ בדרך אפשר הוא חילוק ברור שנקרא מלידה בב' שמות הם שם א' ממש ואם יהפוך הרי הוא שינוי השם גמור אם לא שגם העולם אין מקפידין כו' ב בשמ"ת דמעיקרא לא נצטרפו יחד כו' ולכן כתב בפנים שם סעיף ע' דמי שהיה שמו בנימין ונשתנה מ"ת לישראל בפ"כ בנימין ועולה לתורה וחותם בנימין ישראל יש לכתוב לכתחלה ישראל דמתקרי בנימין אך אם כתב בנימין דמתקרי יש להכשיר בדיעבד שכבר ניתן או שהוא שעת הדחק קצת כגון שהובלה ע"י שליח וכה"ג ע"ש · אמנם בס' תו"ג חולק מהר"ש הנ"ל והסכים להג"פ דבכה"ג יכתוב שם הא' שעולה בו לס"ת וחותם עצמו לראשונה בראשון ועל שם הב' י אע"פ שהוא שם החולי ומסיים דכן עיקר ע"ש (ודברי הגט מקושר בענין זה כתבתי למעלה ס"ק ל"ו) · מיהו כל זה מ"ש לשם שני לבד אבל במקומות שנהגו בשמ"ת לברך דרך צירוף שם הב' לשם הא' כתבתי בזה לעיל ס"ק מ"ח :

תבין אותו ג"כ לבסוף · ולפ"ז אם דרך משל שם הראשון צבי וכינויו הירש ושם השני אריה וכינויו ליב יש לכתוב המכונה ליב דמתקרי צבי המכונה הירש וכן כיוצא בזה · ויראה פשוט דהיינו דוקא אם גם אחר השינוי נקרא לפעמים שם הקודש דשם הראשון אבל אם שוב לא נקרא כלל בשם הקודש הראשון אף שנקרא בהכינוי הירש דהוא לעז של שם מ"מ חשיב שם צבי כנשתקע ואין להזכירו כלל רק יש לכתוב אנא פ' שם השני (ואם ניתן לו שם הב' בצירוף לשם הא' שניהם יחד כמ"ש לעיל ס"ק מ"ח) המכונה פ' לעז של שם הא' כמבואר בהדיא בב"י גבי חיים ואח"כ קורין אותו (דהוא לעז של חיים) דאם אין קורין אותו כלל בשם חיים אין כותבין אלא ביבאנט לחוד (ואם כתב ג"כ שם חיים מתוך הקונדרס גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה דאינה מגורשת ע"ש משמע להדיא דאין חילוק) וכן מצאתי בס' דיני שמות ס"ק ל"ד גבי שם בונם צבי שאם שם צבי נשתקע אע"פ שנקרא בכינוי הירש אין זה מועיל לכותבו משום בכה"ג חשיב נשתקע וכן הביא שם בשם ס' מכתב מאליהו דכל שנשתקע בקריאה אע"פ שלא נשתקע בידיעה הוי נשתקע כו' אך סיים שם דמ"מ במקום עיגון אפשר לצדד להכשיר ע"ש :

ולענ"ד דזה דוקא אם נקרא בפ"כ רק בכינוי אבל אם נקרא בקיצור השם שפיר מועיל דלא חשיב שם העיקר נשתקע (כעת מצאתי חילוק זה בס' ג"פ ס"ק ס"ה וס"ק פ"ז בענין שמואל מולי ע"ש) וכן מבואר מדברי הב"ש בשמות נשים בשם ס"ש גבי ברה שערליין שכ' שם ובשמות אלו אין חילוק בין אם נשתקע שם הראשון או לא נשתקע כו' ע"ש והגם מקושר שם הולך על הב"ש בזה ודעתו דיש לכתוב רק כמו שנקראת היינו דוקא היכא שהנקודות משתנות באופן שנראה שם אחר כמבואר בדבריו שם אבל בקיצור השם כגון ליזר וכדומה גם הוא מודה דזה דמי ליצחק איצק וצפורה פורה שם דהכל יודעין דחד שמא הוא · והגם דלכאורה יש לפקפק ולומר דשאני הכא בנ"ד שכותב על שם הראשון לשון וכך דמתקרי הוא על קריאת העולם ממילא צריך לכתוב ממש בלשון שנקרא בפי העולם אך באמת אין לחוש לזה דאף ז משמע ומבואר בב"ש בש"ת אות ס' בשם רש"ל גבי ישעיה ובפ"כ נקרא שעיה דאם עולה לתורה בשם אחר כגון כותבין סעדיה דמתקרי שעיה כמו שנקרא בפי העולם וכ"כ עוד הב"ש בכללים אות י"א אך כבר חולק בזה הגאון בעל בר שם ובשג"ר אות י"ט ס"ק י"ג ומסיק דלעולם יש לכתוב עיקר השם כראוי לכותבו ולשון דמתקרי אינו אלא לומר בשם זה כו' ע"ש (ועי' בע"ג בדיני שני שמות ס"ק כ"א בשם איצק הירש ודו"ק) ולכן גם בנדון זה אם דרך משל היה שון יצחק ובפ"כ איצק ונשתנה מ"ת שמואל לבד או בצירוף לשם יצחק וכל העולם קורין אותו גם עתה איצק כמקדם י אנא שמואל או אנא שמואל יצחק דמתקרי יצחק · ואין לפקפק עוד ולומר דבכה"ג דניתן לו שם הב' דרך צירוף שכותב ואל יצחק יותר טוב מחמת ספק זה שלא להזכיר כלל דמתקרי יצחק ולסמוך דזה הוי כקיצור השם ז"א דדוקא אם היו ' שמות מלידה היה מקום לומר כן מאחר דבכה"ג אין חיוב להזכיר שם הא' אבל בנד"ז דשם יצחק הוא שם הראשון הזכירו עד שדעת הב"י בשם הקונדרס דאפילו בנשתקע צריך לכתוב ב' גיטין וכ"כ מהר"ש מינץ סי' פ"ד גבי שם פריבא אך לא קיי"ל כן כמ"ש הב"ש ס"ק ל"ז עכ"פ בלא נשתקע לגמרי בודאי דחיוב להזכירו כדי להורות דאלו הב' שמות ז רק מלידה וגם בס' טיב גיטין מבואר כן דגבי ב' שמות מעריסה ונקרא בפ"כ באחד כ' בסעיף ב' דיש די לכתוב יצחק כי מה שנקרא אברהם או יצחק אינו רק קיצור השם אלא דטוב לכתוב ג"כ השם הזה וגבי ב' שמות מ"ת גם נקרא בפ"כ נפתלי כמקדם כתב דיש לכתוב נח נפתלי דמתקרי נפתלי אלא דבדיעבד אם לא כתב דמתקרי נפתלי כשר יעו"ש

(נד) שני (לג) פעמים כותבין שם הג' תחלה ואחר כך השני ואחר כך הראשון וכו'
כל שם עם כינוי שלו (שם): יט [ל]ויש מי שאומר שכשנותן שני גיטין לאשה
יתן לה שניהם בבת (לד) אחת אלא זה אחר זה: הגה ואין לתת שני גיטין
מדוחק ויתן אותו גט שנראה לו לרב יותר כשר בתחלה עם כל שאלותיו וקריאתו
הגט ואחר כך יתן השני גם כן בסדר הגט ויאמר לעומדים בשעת הנתינה טעם
נותן ב' גיטין (בסדר ר"י מינץ) ויאמר לבעל שיכוין לגרשה (נה) בכל א' מן הגיטין
נתן שניהם בזה אחר זה בסדר אחד כשר: [ל]לא נהגו לכתוב בגט לא כהן ולא
ולא שום כינוי אלא פלוני בן פלוני וכל שום אחרן וחניכא דאית לי ולא
(וכבר נתבאר דבמדינות אלו אין נוהגין כן): כ בגט גר [מ]כותב פלוני בן אב
(לה) [נ]אבינו: כא [ס]מי ששמו (לו) גרשום וכתבו בגט גרשון או שהיה
גרשון וכתבו גרשום [ע]אינו גט: כב אם לא נודע אם שמו אליה או
(לז) [פ]יכתוב אליהו [צ]ואם כתב אליה לא פסל: הגה ואם חותם עצמו או עולה
תורה אליה כותבין אליה וכל כיוצא בזה (מפי הקבלה מר"א מפרא"ג): כג (לח) [צ]שם ע

באר הגולה

ל בתשובת מהר"י ווילא משום דלמא דעתיה אהבוא דלא גיטא הוא וכו' ל כ"כ בספרו בדק הבית מ ב"י בשם תשו' הרא"ש כלל ט"ו סי' ד' נ תשובה אשכנזית ואם לא כתב רק פלוני בר אברהם מחזי כשקרא ומזוייף מתוכו ס כתבי מהר"ר ישראל סי' י"ד דב' שמות הן בגרשון בן לוי נכתב בכל התורה כולה גרשון וגרשום בן משה גרשום ע ואפי' נשאת תצא וכל הדרכים האלו בה פ שם סימן ל"ט ותה"ד סי' רל"ג כיון דברוב המקומות נכתב אליהו לבד ה' ו"מ
צ בית יוסף בשמני כתבים הנ"ל ותה"ד שם

פתחי תשובה

יעו"ש פשיטא דבכה"ג אין זו דרך היותר טוב שלא לכתוב כלל דמתקרי יצחק אלא דשפיר יש לכתוב ואין לחוש לספקו הנ"ל כנלפ"ד ברור ובתשובה הארכתי יותר: (נד) שני פעמים · עבה"ט מ"ש וכתב הלבוש אם כתב שם הנשתקע פסול כו' והוא לשון הב"ש ומשמעות לשון זה שכתב שם הנשתקע לבד ולא הזכיר כלל שם השני שנשתנה אח"כ אך ראיתי בלבוש סעיף י"ח כתב שם דאם הזכיר גם שניהם פסול שכיון שנשתקע ממנה הרי הוא שם אחר לגבי דידה שאינה ניכרת בו ע"ש וכן הביא בשמו הב"ש עצמו בס"ג אות ב' וכן מבואר מדברי הב"י גבי חיים ביבא"ט שהבאתי לעיל · ואפשר שגם הב"ש כאן ע"ש שחסר תיבת גם וצ"ל אם כתב גם שם הנשתקע פסול: ועיין בג"פ ס"ק נ"ו דשקיל וטרי בדין זה ומסיק דאם כתב גם שם דנשתקע אין להתיר אפילו במקום עיגון ושעת הדחק אלא דאם נשאת לא תצא ומיהו אם הדבר מפורסם וידוע למקצת בני העיר דהיה לו שם זה שנשתקע בכה"ג אם כתב גם שם דנשתקע יש להתיר במקום עיגון ושעת הדחק ע"ש ועמ"ש לעיל סע"ז סוף ס"ק ע"ל: (נה) בכל א' מן הגיטין · עיין בתשובת נו"ב סימן נ' שכ' וז"ל כשהוא נותן ב' גיטין אין דרכי לעשות כמבואר בסדר גיטין אות ר"ן כי הנושא אני שבדאורייתא קיי"ל לאימרא אין ברירה ולכן מנהגי שאין אני מגלה כלל להבעל שיש ספק בגט זה ואני מסדר הגט הראשון ואין אני מגלה כלל להבעל ולהסופר ולהעדים שצריך עוד גט וכשהבעל כבר נתן הגט ליד האשה אז אני אומר לו שצריך גט אחר וזה שכבר נתן להאשה נתן שטעיתי בו ואני מסדר הגט השני · ואז בכל פעם הבעל נותן הגט מוחלט ואין חשש ברירה · אך זה אפשר לעשות בגט הניתן מיד הבעל להאשה אבל ע"י שליח (והמקום רחוק קצת) א"א בזה שאף שכבר נתן לשליח עדיין לא נגמר כל זמן שלא בא ליד האשה וצריך להגיד להבעל שיכוין לפטור בגט שיועיל ע"פ הדין ושעל זה יחול השליחות וכמו כן להגיד להשליח שיכוין בזה במסירה ליד האשה וחוזר חשש ברירה למקומו לכן אני מונע עצמי לסדר גט כזה ע"י שליח ואני בוחר יותר להכריע הספק ולהסתפק בגט אחד עכ"ל · וכבר קדמוהו בתקנה זו בספר ג"פ ס"ק ק"ז והובא דבריו בס' ישועות יעקב בסה"ג ס"ק ח' וכתב עליו דכמה מעליותא הא שמעתתא ע"ש · גם בס' תו"ג הזכיר ג"כ דברי הנו"ב הנ"ל והסכים עמו ומסיים דכן עיקר ע"ש · ועמ"ש בביאורי לסה"ג אות ר"ן · ועיין בתשו' נו"ב תניינא סימן ק"כ וקכ"א וקכ"ב מה שפלפל בזה הגאון מהר"ש בן המחבר עם ב"א הגאון מו"ה אלעזר

באר היטב

קנ"ג: (לג) פעמים · ובשיטי זה כותבים דמתקרי
בלא וא"ו כי לעולם שם האחרון הוא עיקר שם
לכן לא שייך לומר ומתקרי אבל בכנויים
והמכונה כמ"ש לעיל המכונה זלמן והמכונה זעמ
נשתנה מחמת דבר אחר נראה דכותבין ודמתקרי
לא אמרינן דנעקר שם הראשון אא"כ אם נשתנה
חולה · מיהו אפשר לומר דלא פלוג · ואם נשת
ונשתקע שם הראשון כתב הב"י דיש ליתן ב' גי
ובמרדכי ובהג"א פרק השולח ובתשובת אשכנזית
הב"י כתבו דאין לגרש אלא בשם השני וכ"פ הלבוש
בסדר מהר"ס וכן עיקר · ועיין כנה"ג קנ"ג ע"ב
שמה לדדים הם וכו' · וכתב הלבוש אם כתב שם הנ
פסול אעפ"י שהוא היה שם הראשון · ועיין מ"ם
(לד) אחת · דספר כתיב ולא ב' ספרים תוספות
דף י"ח עיין ב"ח וכנה"ג: (לה) אבינו · ואם
אבינו צריך לכתוב הגר ואם לא נכתב הגר פסול
ולגיורת כותבין בת אברהם אבינו ס"ה להרשד"ם
כנה"ג קנ"ד ע"א: (לו) גרשום גרשון וגרשום ·
שמות כי גרשון בן לוי נכתב בתורה בנו"ן וא"ו
השי"ן · והוא לשון גירושין · וגרשם בן משה נכת
וחסר וא"ו אחר השי"ן והוא לשון גירוש והיינו
ועיין בסדר גיטין · ב"ש · וכנה"ג האריך בדין זה
מי שירצה להחמיר לכתוב ב' גיטין אחד בשם גרש
ואחד בשם גרשם חסר וא"ו לא הפסיד ואם עי
בספק כגון שיש ספק אם נקרא בשם גרשון
נקרא בשם גרשם במ"ש יש לכתוב ב' גיטין
גרשון בנו"ן ומלא ושנים בשם גרשום אחד מלא
חסר · ע"ש: (לז) יכתוב אליהו · כי מסתמא אדעת
שם בנו ע"ש אליהו הנביא והוא נכתב בוא"ו
מקומות נכתב בלא וא"ו · ועיין בסדר שמות · ירו
להסתפק אם כותבין אותו בוא"ו או בלא וא"ו
בא מעשה לידי הייתי נותן ב' גיטין · מהרי"ו
ק"ז · ובסדר שמות לא פסק כן ע"ש: (לח) שסמ
וכו' · בד"ה כתיב בלא וא"ו אלא פעם אחת כתוב
והולכים

לכתוב שמריהו בוי"ו: כד (לט) (נו) [ק]שם מתתיה אין לכתוב מתתיהו
...: כה [ר]שם יונתן לא יכתוב יהונתן אא"כ ידוע שחותם שמו כן או עולה
לקרות בתורה: כו [ש]שם דוד כותבין בלא יו"ד (גדליהו אם לא שאומר בודאי
... גדליה (מ"כ): כז [ת]שם חזקיה יש לכתבו בלא יו"ד בתחלת התיבה ובלא
... בסופה (אם לא שידוע ששמו חזקיהו ואפ"ה אם כתב חזקיה כשר אבל לא איפכא):
... [א]שם הילל יש מי שאומר שיש (נז) לכותבו (מ) מלא ביו"ד: הגה וכן יש
... בכל כיוצא בזה אע"פ שדינו לכתוב חסר אינו מזיק אם כתבו מלא: כט [ב]שם שבתי
לכתבו בלא אל"ף: ל שם (מא) בנימין יש לכתבו חסר יו"ד בתרא: לא [ג]שם
... ירחמאל אע"פ שלא נמצא בכתובים מ"מ אם החזיק עצמו לקרות עצמו
... שמיאל ודחק בלשונו החירק כך כותבים: הגה ודבר הנמצא בכתוב לפעמים חסר
... פעמים מלא *הולכים אחר הרוב (סדר גיטין) כל כינוי שהוא בלשון לע"ז כגון בלשון אשכנז
... יך לכתוב תי"ו או טי"ת כותבין טי"ת כי תי"ו יכולין לקרות רפויה וכל כיוצא בזה (ת"ה
רל"א) כל תיבה שיש להסתפק בה אם כותבין חי"ת או כ"ף (מב) כותבים כ"ף (שם) כגון מיכל
... דקורין בכינויי חי"ת כמו כ"ף אמנם בשם אשה שקורין רעכלין כותבין (נח) רק (מג) רחל
... את עיקר השם (מהרי"ו סי' ק"ק) וכל כיוצא בזה ואם שינה בדיעבד כשר): לב [ד]אין
... מפסיקים שם (מד) האיש ולא שם האשה בשני שיטין אבל בשיטה אחת אפשר
... דמפסקין קצת שמות שסובלין כן דומיא דכדרלעומר (וכן עמנואל ואם כתב תיבה אחת
הפסיד) (סדר גיטין): לג [ה]שם ידידיה אם יחלוק לשתי תיבות (כשר ונלבד בשמה

באר הגולה

ק ב"י וז"ל לדידן שאנו קורין במעשה דהנוכה מתתיה בלא וי"ו ונלע"ד לפי מנהג אשכנזי ופלאניא שקורין מתתיהו יש להם לכתוב מתתיהו
ר בסימנים הנזכר
ש שם כיון דבכל ספר תהלי' לא נכתב אפי' פעם א' מלא
ת תרומת הדשן סי' רל"ג
א מלא כתוב משום דבספר שופטים עבדון בן הלל כתב עליו המסורת לית חסר משמע שמדינא להיות מלא
ב בתוס' גיטין דף י"א ע"א
ג מהרי"א בכתביו סי' י"ח *פי' במ"ש בסעיף כ"ב
ד הר"ן ממ"ש בכדרלעומר חולין דף ס"ה ע"א וכ"כ בתשובות להרמב"ן בסי' קמ"ת בשם הרשב"א וש"פ בשמו
ה כתבי מהר"ר ישראל סי' קפ"א

באר היטב

... [הו]לכים אחר הרוב • ואם נכתב בוא"ו יש להסתפק• ב"י •
... לכתוב שמריה שמכונה שמעריל• ד"מ • ועיין במהרי"ו
... סי' קס"ט ק"פ ובסימן ק"ז כתב שמריה ולפעמים
... ריהו ומכח ספק זה הוצרכתי לכתוב ב' גיטין בא'
... ריה ובשני שמריהו ע"ש • וע' כנה"ג דף קנ"ד ע"ב :
...) שם מתתיה • בב"י מבואר הטעם למנהג שקורין
... נוכה מתתיה בלא וא"ו אז כותבין בלא וא"ו • לפ"ז
... ידן שקורין בחנוכה בוא"ו יש לכתוב בוא"ו וכ"כ
... בוש • ומהרש"ל כתב דיש ליתן שני גיטין הראשון
... וא"ו והשני בלא וא"ו • אם כתב מתתיא באל"ף כשר
... יעבד ואף לכתחלה בשעת הדחק• מהריב"ל ח"א • וכתב
... כנה"ג עליו דלא אמר מהריב"ל דכשר אלא באל"ף
... בסוף שאינה נרגשת בקריאתה • אבל באל"ף שבאמצע
... תיבה אעפ"י שהמוניא א' יש להקפיד ע"ש ד' קנ"ד
... : (מ) מלא • רמז לדבר משה לעיני כל ישראל ס"ת
... • וכן אל מול פני המנורה • גם כיון במבטא הוא
... אלו היה יו"ד כותבין יו"ד וכן כל כיוצא בזה כמו
... דכותבין מלא וא"ו כיון דבמבטא הוא כאלו היה
... • כתב הלבוש אם כתב שם שצריך להיות מלא וכתב
... כגון הילל או דבורה וכיוצא בזה כשר כיון דאין
... טי במבטא כי במבטא הוא כאלו היה מלא • ב"ש ועי'
... קנ"ד וקנ"ה : (מא) בנימין • בד"מ הביא כמה
... דס"ל דכותבין מלא • ועיין בסדר השמות • ואין
... יך לכתוב בנימין המכונה בונם : (מב) ירחמיאל •
... ין כנה"ג קנ"ה ע"א : (מג) כותבים כ"ף • ולא חיישינן
... לא יקראו בדגש דא"כ ה"ל לכתוב קו"ף • אבל חי"ם
... ין כותבין דיש מקומות דקורין החי"ת כמו הה"א : (מד) רק רחל • ובלבוש כתב המנהג הוא לכתוב רעכיל
... ין כנה"ג דף קנ"ב ע"א שכתב דכותבין רחל דמתקריא רעכלין : (מה) האיש • שם טוב כתבינן בתיבה א' ולא
פסקינן

פתחי תשובה

אלעזר לנדא ז"ל • וגם בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג סי' תע"ז
מזה : (נו) שם מתתיה • עבה"ט ועיין בתשו' שיבת ציון סימן פ"ז
אודות אחד שהיה נקרא שמו בהיותו יהודי מתת והוא ספק אם
לכתוב מתתיהו בוי"ו או מתתיה בלא וי"ו ולדעת מהרש"ל
צריך בזה שני גיטין. א' בשם מתתיהו מלא וב' בשם מתתיה
חסר וכ"כ הב"ש ס"ק מ"ג ובסדר שמות אנשים אך שהוא קשה
כעת לכתוב ב' גיטין וגם יתרצה הבעל להתעכב בפני ב"ד משך
זמן כדי לכתוב ב' גיטין ויש כאן מקום עיגון • ונחלקו בדבר
זה הרב מו"ה אלעזר פלעקלש וחתנו הרב מו"ה איצק שדעת
הרב ר' איצק לכתוב רק שם מתת וכל שום והניכה דאית ליה
וחותנו הרב מהרא"פ מספקק בזה והשש בדבר כאשר ששם מתת
הוא גם שם לא"י ואולי גם שמו אחר שהמרתו הוא כך ויש
לחוש למה שמבואר לעיל ס"ס בהגה לכן בחר לכתוב מתתיהו
בוי"ו והרב המחבר ז"ל הסכים לדעת הרב ר' איצק לכתוב
רק מתת וכל שום וחניכה דאית ליה והחשש של מהרא"פ אינו
כלום חדא דשם של א"י הוא מאשים או מאטיאס ואינו דומה
לשם יהודי מתת לא בכתיבה ולא במבטא ועוד דמה שאין כותבין
שם א"י בגט היינו אם השמות נפרדים והינך דומין זה לזה
אבל היכא דשם ישראל ושם א"י שוין אין בו קפידא כלל דלא אמרו
אלא בשם שמורגל רק בא"י לבד ולא מסקי ישראל בשמייהו
אבל אם השם הורגל גם לישראל מה חסרון. יש בזה פגם הא"י
נקראים בשם הזה וגדולה מזו כ' הב"ש ס"ק כ"ג באחד שהיה
נקרא ביהדות יוחנן כו' (סובא לעיל ס"ה ס"ק י"א וע"ש) ע"ש
באורך : (נז) לכותבו מלא • וכ"כ בתשובת ב"ח החדשות
סימן ס"ז ע"ש אבל בשאילת יעב"ץ ח"א סימן קי"ח מסיק שיותר
טוב בלא פקפוק לכתוב חסר ע"ש וכ"כ בס' ג"פ ס"ק קנ"ד
אלא דאם נכתב מלא כשר ע"ש ועיין בסדר השמות : (נח) רק
רחל • עבס"ם ועיין בזה בב"ש בשמות נשים אות ר' ובאות

אחת) ופרהצור (מו) ועמינדב תיבה אחת: לד המנהג בשמות הנשים יש שאומר שיש לכתוב בילא (מז) באל"ף וכן כל שם שאינו בלשון הקודש כשהוא לשון הקודש כותבין בה"א כמו חומה דביתהו דאביי או חובה שהוא לשון הקודש אבל כשאינו לשון הקודש כותבין באל"ף חוהוא הדין לכל האנשים כל כינוי שהוא בלשון הקודש כותבין בה"א ושאינו בלשון הקודש כותבין באל"ף: הגה מיהו אם שינה וכתב ה"א במקום (מח) אל"ף כשר כל כינוי שמשתנה מכח המדינות כגון ליב שיש מדינות מדברים לשון קלילא ליב ובמקצת מדינו' מדברים ליוא או ליבא בכינוי וואלף שקורין אותו במדינות אלו כך ובמדינות אחרות וואלפ"א או וואלבליין או וואלפין או בכינוי מענדל שיש מדברים מנדיל וכל כיוצא בזה וכן בקריאת התיבות כגון בונ מדינות שקורין גומפרעכט או גומפרכט או שהלשונות מתחלפות בקריאת הב' או פ' או ו' זנביל או זנוויל פייפש ווייבש שמקצת מדינות מדברים יותר בלשון רפה הולכין אחר לשון אדם במדינה (נט) שנותנין בו (מט) הגט ואין להקפיד בזה איך נמצאו השמות והכינויים כתובים כי כל אחד כתב כפי לשון מדינתו ולכן סדר הגיטין משונים זה מזה בענין זה והעיקר כאשר כתבתי כן נראה לי להורות אמנם אם אין ידוע לשון המדינות אין לשנות ממה שנמצא בדברי הקדמונים ומכל מקום בדיעבד אם שינה באחד מאלו הדברים כשר כן נ"ל:

ז ב"י וכתב עוד ואם כתבם בשני שמות משמע דפסול
ז מ"כ בקונדריסים
ח ב"י ולמדו מדין הנ"ל

פתחי תשובה

ר' ועמ"ש שם: (נט) שנותנין בו הגט · עבה"ט ועיין בתשובת כנסת יחזקאל ר"ס ס"ע אודות הגט שנשלח מק"ק פ"פ דמיין לק"ק פינטשוב וכתב ובאדי בוי"ו כדעת רש"ל ולבוש וקונטרס גיטין שבכ"מ שתחלת התיבה פ"א רפה כותבין בוי"ו וספקק ע"ז הרב דק"ק פינטשוב דהא הע"ז וש"פ אולקין מטעם דבפולין לשון גסה וצריך לכתוב פראדי פריידא בפ"א והוא ז"ל כתב שדעתו מסכמת להגאון המסדר מטעם מאחר שבכל מדינת אשכנז כותבין בוי"ו וכן בכל ארץ ישמעאל כמ"ש האבן עזרא ובאשר יש כמה דעות דס"ל מקום הכתיבה עיקר ואף שמסקנת רוב הפוסקים דמקום הנתינה עיקר אולי לא דברו כי אם בידעינן בודאי שהשליח ימצאנה במקומה משא"כ עתה כותבין בהרשאה בכל מקום שתמצאנה ופן ימצאנה השליח באשכנז או בתוגרמה ודאי כדעת הרש"ל ולבוש וכת דילהון לכתוב בוי"ו עכ"ד · ועיין בתשובת מהרי"מ מבריסק סימן ל"ד שכתב דדברי הכנ"י הנ"ל לכאורה תמוהים לו יהי כדבריו דבזה"ז שכותבין בהרשאה בכ"מ שתמצאנה מקום הכתיבה עיקר מ"מ מי עדיף ממקום הנתינה לדינא דגמ' דהיה מקום הנתינה עיקר ומ"מ בעינן דיכתוב גם שם מקום הכתיבה ואם כתב שם מקום הנתינה בלחוד בלא וכל שום היה פסול לרוב הפוסקים וכ"כ הר"ן בהדיא וכן נראה שהוא דעת הטור וכן מסיק הג"פ (וכן מבואר בב"ש לעיל סק"ו) א"כ נהי בזה"ז שם מקום הכתיבה עיקר מ"מ בעינן שיכתוב גם שם מקום הנתינה ואולי י"ל דדעת הכנ"י כיון דאין כאן שינוי גמור רק השינוי בהברת לשון המדינות דבזה בלא"ה בדיעבד כשר כמ"ש הרמ"א ז"ל רק דלכתחלה יש לכתוב כפי לשון מקום הנתינה בזה הוא דקאמר הכנ"י דבזה"ז אין להקפיד אפילו לכתחלה ויש לכתוב כפי לשון מקום הכתיבה ע"ש · ועיין בס' גט מקושר בתשובה שבסוף קונטרס השמות וגם בביאורי בסג"ר סוף אות י"ט באריכות ועמ"ש עוד מענין זה לקמן בס"א אות ו' גבי שם ואלק וגם בס"ב אות ד' גבי שם דוואסא:
(קונטרס השמות השייך כאן נדפס בסוף הספר):

באר היטב

פסקינן ליה · מהריב"ל ח"ג סי' ע' · אבי שלום כתב בתיבה א' · בת שבע כותב בתיבה א' · ומהור"ר פ"ס אלגזי הביא ראיה לזה מהא דאמרינן בסנהדרין יק"כ"ג אמר רב באותה שעה קינאה בת שבע בשלשה ומפות וכתב רש"י שבמקרא הזה כתובים י"ג תיבות ע"ש ואם אנו מונין בת שבע לשתי תיבות י"ד תיבות הם ודאי בת שבע בחד תיבה · וכן בשמות הגהות משמע הם שתי תיבות ע"ל סימן קכ"ח ס"ק י"ד מש"ש: (מו) ועמינדב תיבה א' · וה"ה צורי שדי: (מז) באל"ף · עבריים כותב אותו בה"א לבסוף ולא באל"ף · תשובת מדיני גיטין · כל היכא דמספקא לן בשם א' אם צריך לכתוב אל"ף בסוף או בה"א אז יש לכתוב ה"א וכן כל שבמקרא בה"א לבסוף יהודה חוה יסכה וכו' · מנ' מינץ · וכתב הכנה"ג עליו אין ספק שדבריו אפי' בשם שאינן בלשון הקודש דאי לשמות שהן בלשון הקודש אין האיך כתבינן במקרא ואולי דוקא בשמות שהן בלשון הקודש אבל אינם נמצאים במקרא · אבל תמהני אשכחן במקרא שהן באל"ף לבסוף שבנא · עמשא · עזא · ועיין במהרש"ך ח"א סי' מ"ו · אילפא באל"ף לבסוף אין צריך לכתוב אל"ף לבסוף כ"א בשמות דגש כגון ובילא ס"ה למהר"י מינץ סי' כ"ו · ולענין שם שאין האיך כותב אות אם באל"ף או בה"א · פסק הכנה"ג דשם שבנא הנכתב בבי"ת כותב באל"ף לבסוף · אבל שבנא הכתוב בכ"ף כותבין אותו בה"א לבסוף דקנ"ה · מצאתי שה"ה וזה הטעם לשמות המקומות שאינו לשון הקודש כותבין אותו באל"ף לבסוף אשכחין שמות המקומות בתלמוד נהרדעא · פומבדיתא · אספמייא קורטבא · כולם באל"ף · כשנסתפק בשם מן השמות איך לכתוב בגט · מלא או חסר · או בסופו אף או ה"א · תוכל לסמוך על הכתבים הראשונים של החכמים אפילו באגרת שלומים ומוקמינן אחזקתיה שדקדקו לכתוב האמת · כנה"ג קכ"ה ע"ב: (מח) אל"ף · וה"ה להיפוך אל"ף במקום ה"א כשר · וכל זה איירי אם אין ידוע היה חותם אבל אם שינה ולא כתב כאשר היה חתום שמו י"ל דהוי שינוי השם · כינוי הבא משם הקודש כמו שאיי' שבא משם שרה כותבין ה"א בסוף · ויתבאר היטב בסדר הגט ע"ש: (מט) הגט · משמע אפילו אם כותב בחד מקום ושולחים למקום אחר כותבים כמו שמדברים במקום נתינה · ב"ש:

פסול

דיני עדי הגט וחתימתו ואם אינם יודעים לקרות או לחתום ובו כ"ב סעיפים:

א) ^א^צריך שיחתמו שני עדים ^ב^כשרים (זה תחת זה) (במרדכי הל' גיטין) למטה משיטה אחרונה של גט ולא ^ד^יניחו כדי אויר ב' שיטין בין שיטה זנה לחתימתם: הגה ואם הניחו הגט (א) פסול (טור) ויש חולקין ומכשירים ע"י מסירה (הרמב"ם *והרמב"ן והרשב"א והר"ן) ואם חתם העד האחרון תחלה ואחר תם הראשון כשר אף על פי דמתחלה היה השני חתום ב' שיטות מן הגט (סדר גיטין) מקום לכתחלה לא יעשו כיש אומרים דלכתחלה אין לחתום בגט אפי' קרוב (ב) ונתרחק וחוהגים בעלמא (בסדר הגט בשם מהרי"ל) וטוב להדר אחר הסופר (ב) שלא יהיה לאים ולאשה אבל היכא דלא אפשר אין קפידא בדבר (מהרי"ק ק"ו) ולא יהא אחד עדים חשוד בעריות ויש מחמירין שלא יהיה בעל מום ושלא יהיו העדים (ג) קרובים וכולם לא יהיו קרובים לרב המסדר הגט וטוב להוש לכל זה לכתחלה (כל זה יש) גם נוהגין ליקח עדי חתימה לעדי מסירה והם יראו שהבעל צוה לסופר לכתוב ויהיה הכל נעשה בפני כת אחת של עדים (במרדכי הל' גיטין ובסמ"ג) ולא יחתמו רק בדיו וקולמוס של בעל כמו הסופר (בסדרים) וכמו שנתבאר לעיל ריש סימן ב (ד) יתחיל בראש (ג) שיטה ^ה^שלא ישאר חלק בגליון הגט לפני תן: ג ^ו^לא יהיה בין הגט לחתימת העדים כתוב דבר שאינו מענין הגט כתב כן כגון שכתוב (ה) שאלו בשלומה פסול שמא לא חתמו אלא על ת שלום אבל אם כתב ושאלו (*בשלומה) כשר שהוא מדובק עם של

באר הגולה

א משנה גיטין דף פ"ז ע"א ב זה פשוט וכשרותם ופסלותם נתבארו בח"מ סי' ל"ג ל"ד ל"ה ג משנה שם ע"ב ד ברייתא ב"ב דף קס"ב ע"ב ופיסור כותב הב' שיטין נתבאר בח"מ סי' מ"ה *בפ"א מהל' גירושין ה טור וכ"כ התוס' שם ע"ב והגהמ"י בפ"א ונתבאר בח"מ סי' מ"ה ובש"פ ו ברייתא' גיטין דף פ"ז ע"א וכדאמר ר' אבהו וכו' שם *כן הוא ברמב"ם וטור

באר היטב

פסול · גט שהיה בו ספק אם היו עדיו מרוחקים שני שיטין בשעת הדחק הכשירו · הר"ם מטאלון ס חא"ה סי' פ"ם: (ב) ונתרחק · עי' כנה"ג דף צ"ב: (ג) שיטה · גם שהניחו העדים חלק לצד ימין מקום לכתוב פלוני חייב לפלוני בשעת הדחק

פתחי תשובה

(א) צריך שיחתמו שני עדים · עב"ש סק"א שכ' וז"ל עיין בתוס' ריש גיטין ובהא"ש פ' השולח כתבו הא דתיקן ר"ג שיהיו חותמים לא שצריכים לחתום אלא עצה טובה כו' עכ"ל ועיין בים"ש פ' השולח סימן מ"א שכ' וז"ל ולדינא נראה בלא ע"א אין להכשיר הגט לכתחלה שהוא נגד התקנה דא"א לפרש שאינה אלא עצה טובה מדנקיט במתני' גבי אינך תקנות דסוא נמי תקנה ובגמ' אית' לכדיא תקינו רבנן משמע דתקנה היא · ואף הא"ז שכתב להכשיר בלא ע"ח כאשר הבאתי ימן י' היינו דוקא דיעבד כו' ועוד אומר מאחר דנהגו כ"ע לחתום עדים אם יתנו בלא עדים אין לך לעז גדול ' וא"כ כל זמן שלא נשאת ואין לחוש לעיגון ראוי שיכתבו גט אחר ודוקא שנתנו שגט מאחר שנתגרשה בו מדאורייי' ראוי לחוש לעיגון ותנשא בו אבל כל זמן שלא ניתן אפילו יש לחוש לעיגון אין ראוי ליתן לכתחלה נגד התקנה למיחש ללעז ומאחר שג"כ לר"ת פסול מדאורייתא הנראה בעיני כתבתי עכ"ל ועיין בס' ב"מ שהביאו והאריך בזה לקמן סי"ח ס"ק י"א: (ב) שלא יהיה קרוב · עיין בס' ישועות יעקב סק"ג שכ' טוב טעם לזה מבוס דדעת כמה דכתב סופר ועד כשר בדיעבד עכ"פ א"כ הסופר נחשב כעד והוי כמו נמצא אחד מהן קרוב או פסול ע' בח"מ סי' "כ בהגה ובזה מסולק קושיית מהרי"ק (ע' בד"מ ס"ס זה) מהא דהבעל עצמו כותב את גיטו דידוע דבעל דבר בגדר העדות אינו פוסל שאר עדים כו' ע"ש (ומ"מ בדיעבד אין מקום לפסול מחמת זה כמובן ולקמן ס"ס קנ"ד בגט כתב הוא עצמו ז"ל כן בבדיא ע"ש) וע' בס"ק שאח"ז: (ג) קרובים לסופר וכולם כו' · ע' לקמן ס"ס קנ"ד סעיף ד' דשם לא הקפיד גם לכתחלה רק באם נוטל הסופר או הרב המסדר יותר משכר בטילה והוא בב"י סימן ו סקונדרס וגם ע"ז הולק הב"י · ועיין בתשובת ברית אברהם סימן ק"ד שכ' דהיכא דלא אפשר מחשש מיתה ועיגון קפיד גם לכתחלה על חשש כזה ובפרט אם הסופר אינו נוטל שום שכר כו' ומכ"ש היכא דידעו הב"ד בעצמם שהסופר שמו כו' ע"ש עוד בתשובת הגאון מגילן שהועתק בס"ס ק"ה שם וע' בס"ק הקודם: (ד) יתחיל בראש שיטה · עי' עה"ג סי' כ"ד אודות אחד מעדי הגט שמו יוסף התחיל לחתום וכתב אות י' משמו ודילג אות ו' והתחיל לכתוב אות ב מני עיגול מן סס' וציוו עליו לכתוב באותה הרחקה שבראש השיטה אות י' ומן היו"ד אשר כבר נעשה יעשה וי"ו סמ"ך וגמר חתימתו והנה קצת מפקפקים על גט הזה מחמת ב' דברים · א' דהוי כמו נכתב הגט שלא כסדר · וב' כיון העד כמלא יו"ד מן השרטוט שכנגד ימין · והוא ז"ל השיב דאין בגט זה שום פקפוק דמטעם שלא כסדר אין בזה ידה אפילו בכתיבת תורף הגט ולא מצינו דצריך דוקא כסדרן כ"א בתפילין ומזוזות ודבר זה א"צ ראיה כלל (וכ"כ עיל סימן קכ"ה ס"ק י"א ע"ש עוד) ולאפ"כ לסתום פי המוציא לעז הביא ראיה ממ"ש הפוסקים (בסימן קכ"ה סי"ט) יש בגט מה שכ' ב"ח אפילו מהורף הגט כשר רק דעכשיו נהגו כו' ומצד שהעד הרחיק מן השרטוט כנגד ימין מלא ד ג"כ אין חשש ויש ללמוד ק"ו מהא שאם חתם העד השני תחלה (המבואר בהגה דסעיף הקודם) ע"כ כל המפקפק ם אינו אלא טועה ע"ש: (ה) שאלו בשלומה פסול · עב"ש סק"ד באמצע הדבור שכ' נשמע מזה גט שלא היו ע"ח ן בע"מ אפילו לא נשאת כשר דאל"כ ל"ש לומר כשר כו' ואינו מובן מה צריך ללמוד זה מכאן הא מפורש כן בש"ע ל"ג ס"א וכן תמה עליו בס' ב"מ · ומ"ש עוד לפ"ז נראה אם אין מוכח בגט מי הוא המגרש

מעלה ועל הכל חתמו: ד יחתמו בראש הגט או מצידו או בימינו או בשמא
או מאחריו (ד) פסול: ה יאף כשחותמין למטה צריך שיהיה גב החתי
כלפי הגט ואם היו רגלי החתימה כלפי הגט פסול: ו טכל אלו שאמרנו פ
אם יש כאן עדי מסירה (ה) כשר: ז ישייר מקצת הגט וכתבו בדף הש
והעדים מלמטה בסוף הדף השני כשר כוהוא שיהיה במגלה שניכר ש
נחתך ושלכך נתכוין הסופר שישלים בדף השני אבל אם אינו ניכר אף
שנמסר בעדים הרי זו ספק מגורשת שמא שני גיטין היו ונחתך מקצת
מסוף הדף ומקצת השני מראש הדף: הגה מיהו אם יש עדים שגט אחד היה מתו
ונמסר לה בעדים (ו) כשר (המ"מ פ"ד) (ו) דבק שני (ז) עורות ביחד ע"י דבק וכתב על
גט פסול מספק (א"ז): ח לכתב ב' גיטין בב' דפין במגלה אחת זה אצל
והעדים מתחת זה לתחת זה ששם העד תחת הראשון ושם אביו תחת הב'
העד השני תחתיו את ששמות העדים חתומים תחתיו כשר מואם כתוב רא
בן תחת הראשון ויעקב עד תחת השני פסול השני ואם כתוב ראובן ה
הראשון ובן יעקב עד תחת השני אף השני נכשר: הגה ואם נמסר בעדים
אותה שאין עליו עדים כשר בדיעבד דהא לא גרע מאלו לא היו עליו עדים כלל (ב"י
סהרמב"ם) (ועיין לקמן סי' קנ"ג): ט עחמשה שכתבו גט אחד לחמש נשות
אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו בכך לשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלו
ובן אמר כל אחד מהם לאשתו ליכי דיתיהויין וכל טופס הגט והשני ע
חותמים מלמטה הרי זה גט כשר פוינתן לכל אחת בעדי מסירה צואם
שם עדי מסירה כל מי שתצא מגלה זו מתחת ידה מגורשת קאבל אם כ
בכך בשבת גירש פלוני לפלונית והשלים הגט והתחיל תחתיו גט
באותה מגלה וכתב וביום זה גירש פלוני לפלונית והשלים הגט השני וכן
שהשלים כל הגיטין והעדים מלמטה אם נתנה מגלה זו לכל אחת מהן ב
מסירה הרי כלם מגורשות ואם אין שם עדי מסירה רוהיתה מגלה שזו יו
מתחת יד אחת מהן אם היתה זו שגיטה באחרונה שהעדים נקראים עמו
זו מגורשת ואם היתה המגלה יוצאת מתחת יד אחת מן הראשונות הו
ספק מגורשת: הגה תוכל זה שכתב ופלוני לפלונית וכו' אבל אם כתב בשני וכן בא
פלוני לפלונית אינו כשר רק האחרון (טור): י אכתב אני פלוני ופלוני גיו
נשותינו פלונית ופלונית והשלים הגט אע"פ שנמסר לכל אחת מהן ג
מסירה אינו גט שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחד שנאמר וכתב לה
לה ולחברתה חזר ופרטן בתוך הגט וכתב פלוני גירש פלונית ופלו'
פלונית בזמן הזה בהרי אלו כשרים: יא גכשחותם העד צריך לכתוב
ושם אביו כגון יוסף בן יעקב (ח) עד כתב יוסף עד או בן יעקב עד או

באר הגולה

ז משנה שם ע"ב
ח שם במשנה ט טור
בשם הרמב"ם בפ"ד
מה' גיטין י שם ושם
ממשנה שם
כ כאוקימתא דרב
אשי שם דפ"ח ע"א
ל ל' הטור ממשנה
שם דף פ"ז ע"ב
וכשמיע הטור וגם
הרמב"ם דין שני
עדים יונים וכו'
השנוי שם במשנה
משום דלא שכיחא
מ אוקימתא דמתני'
שם בגמ' נ כמ"ש
לקמן סעיף י"א
ם שם פ"ד ע לשון
הרמב"ם שם בפ"ד
ממשנה שם דף פ"ו
ע"ב וכדמפרש ר'
יוחנן דקי"ל דהלכת'
כוותיה לגבי ר"ל
פ כתב ה"ה פשוט
הוא שכיון שאנו
אומרים שהעדים
חתומין על הכל וכולן
מתגרשות במגלה זו
הרי הוא כשאר גיטין
דעלמא צ גם בזה
כתב שפשוט הוא
מטעם הנזכר ק כר'
יוחנן שם ומכשיר
רבינו כולן בעדי
מסירה דלא גרע
דאם לא היו שם
עדים חתומים כלל
ואין כאן משום שטר
מוקדם שאמרו בגמ'
ה"ה שם ר שם
במשנה ש מהא
דאיתא שם הייבינן
שמא על שאלת שלום
חתמו וכן הוא ספק
אם חתמו על הכל
או על האחרון בלבד ת קאי ארישת הסעי' ואיירי בדלא כתב בנוסח הנ"ל אלא לכל אחד נוסח בפני עצמו כמ"ש הטור וכמ"ש
לפרש דברי הרמב"ם בדרך זה ולא זכיתי לספרו הגדול דרכי משה א שם מהא דאמר רבינא לרב אשי וכו' שם ואע"פ שם
נאמרה לתרץ דברי ר"ל סובר רבינו שדין זה אמת דהא רבי יוחנן מיקל טפי וכו' ה"ה שם ב כדרך שנתבאר לעיל שתנ
אחת בעדי מסירה וכו' ס"ס ג משנה שם ע"ב

פתחי תשובה

סי' עד ולא כהשובת ש"י סימן נ"ו כו' עמ"ש בזה בסימן קל"ו
ס"ו ס"ק ו"ו: (ו) דבק שני עורות · עבה"ט ועיין בספר
מאור עדרכי מהגאון מהר"מ בנעט ז"ל הלכות מזוזה שתמה
על הב"ש וכתב שדבריו תמוהים הרבה ע"ש · גם בס' בית
אליר תמה על הב"ש בזה ומסיים דיפה פסק הרמ"א ז"ל דפסול
מספק · ובזה אפשר ליישב קצת המנהג שלא לכתוב גט על
נייר כדמשמע מת' מהרמ"ל סימן ק"א והח"מ סי' קכ"ד סק"ו
כתב וכי גרע מפי"ר מעלה של זית ולהספק הנ"ל דאפילו

באר היטב

הכשירוהו · מהר"ם ורש"ל שם כנה"ג דף קנ"ה
(ד) פסול · היינו הגט מסיים בדף זה והעדים חת
מאחוריו דאם קצת מגט . מאחוריו והעדים חתומ
היינו הדין מ"ש בסעיף ז' · עיין ב"ש: (ה) כשר ·
דנראה דאין כאן ע"ח ע"כ צריך להביא ע"מ ודומק
ע"ג דבר שיוכל להזדייף: (ו) כשר · ב"ח כתב כ
עדים דלא נעשה זיוף א"נ לידע דמסר לה בעדים
אחרונים כתבו כיון דנראה כמזויף בעינן לידע

לה בעדים · עיין ב"ש: (ז) עורות · ה"ה אם תפר · ד"מ · ופסול זה אפילו אם יש ע"מ דלאו מפני גיטין ה
פסול משום ספר אחד ולא שני ספרים · כ"כ הלבוש · ועיין ב"ש שהניח דבר זה בצ"ע: (ח) עד · הטעם נ
נחתום

עקב ולא כתב עד כשר: הגה י"א מאחר דשני אם כתב יוסף עד אם כן בן יעקב
ריך למכתב ואם טעה (ז) או (ס) (ח) שינה בו אין לפסול (ת"ה סימן רכ"ח) וכמו
אר לעיל סימן קכ"ח בכיולא בזה ואין לסמוך על זה רק בשעת הדחק ובמקום עגון
פי' קכ"ח עד שיש לו שני שמות כילד יחתום עלמו ואין העד לריך לחתום עלמו
תו (שם סי' רל"ד) אפילו לכתחלה גם לא יחתום עלמו או אביו בשם רב או
רק פלוני בן פלוני עד (סדר גיטין) וכל דבר שיש בו קלת ספק כילד כותבין
דאוי לכתחלה לחתמו כי אין ליכנס לספיקות לכתחלה בלא לורך (ד"ע) ולכן
ותמין לעד שאביו מתנכר כמו שנתבאר לעיל סימן קכ"ח וה"ה לכל כיולא בזה
אלה נזהרין בחתימת העדים בכל דבר שנזהרין בכתיבת הגט הן דבעינן (ט) כתיבה
מוקף גויל (ב"י בשם הקונטרים) וכל כיולא בזה: יב ד אבל כתב יוסף לבד ולא
עד (י) פסול (וכל שכן אם כתב בן פלוני ולא כתב עד דפסול) (ב"י): יג ה עדי
אין הותמין אלא זה בפני (יא) זה ואם חתמו זה שלא בפני זה פסול (ויש
ין אם חתמו ב' זה בפני זה והשלישי שלא בפניהם) (טור בשם ר"ת): יד ו גט
ב בכתב מהלשונות ועדיו התומים בכתב אחר כשר ז והוא שיהיו העדים
ם לשון הכתב והכתיבה: טו ח אחד מהעדים חתם בכתב לשון אחד
השני בכתב לשון אחר כשר: טז ט העדים שחותמין על הגט צריכים
יודעים לקרות ולחתום ואם אינם יודעים לקרות י קוראים בפניהם
תותמין כ והוא שיכירו לשון (יג) הגט ואם אינם יודעים להתום רושמין להם

ד מהא דמשני בגמ' שם ע"א דלא כתב עד ה מימרא דרב פפא וכו' וכדמפרש רב אשי טעמא שם דף י' ע"ב ו משנה שם דף פ"ז ע"ב ז הרמב"ם שם בפ"ד מהירושלמי ח שם במשנה ט לשון הרמב"ם בפ"א מה"ג י אוקימתא דברייתא וכמה עובדי שם דף י"ט ע"ב כ פי' ה"ה שיכירו באיזה לשון נכתב אם עברית או יונית או שאר לשונו' ואע"פ שאינם מביני' הלשון ומודיעין להם שזה שטר גט הוא ודבר הכורת בין איש לאשתו והוכיח בראיות וכפי' הא' שכתב שמחבר בב"י

באר היטב

גט עד ולא בשאר שטרות משום דהגט הכל לשון
מש"ה חותם עד כלומר שהוא מעיד דהבעל אומר
ת לפניו · לבוש ב"ש: (ס) שינה · אע"ג דהטעות
בין שמו לבין תיבת עד מ"מ מוכח דקאי על עד
וה"ה אם טעה בשמו ולא בשם אביו ג"כ כשר ·
אבל בתשובת רש"ך ח"א סי' קמ"ב כתב דוקא
בשם אביו אבל בשמו אין להקל עב"ש ובכל
ין טעות פוסל ה"ה חק תוכות אין פוסל בו וכשר
דחק ועיגון· ואם אירע טעות או חק תוכות במלת
ר בלא דחק ועיגון כיון דכבר נגמר החתימה
פסול במלת עד · ב"ש: (י) פסול · משום די"ל
תם א"ע לשם עדות אבל אם חותם שמו ושם
שר או אמרינן דחתם לשם עדות כיון דפורש
ם אביו: (יא) זה · היינו זה במעמד זה אפי'
' זה את זה כשחתמו· מהר"י פראני וכנה"ג דקנ"ו
(יג) וחותמים · דוקא שנים קוראים בפניהם
ם א' קורא בפניהם אין רשאין לחתום · עב"ש:
גט · ובדיעבד מהני אפי' לא ידעו לשון הגט

פתחי תשובה

דינק קודם הכתיבה נמי אפשר דפסול ניחא דאין דומה לפלס שמחובר מתחלת בריית משא"כ פפי"ר שנעשה מהוכר ע"י אדם מדברים הנפרדים והגם דבאמת אין בזה חשש לפסול כמבואר בגיטין י"ט ע"ב נתן לה נייר וע"כ לחלק מפני שמשם פנים חדשות בא לכאן שפיר חשיב מחובר מתחלת ברייתו מ"מ קלת טעם הוא להסמיך לו לכתחלה עכ"ל (עמ"ש לעיל סימן קכ"ד ס"ק ז') ועי' בתשו' ח"ס חא"ח סי' ס' מ"ש בזה: (ז) או שינה בו · כ' הב"ש כלומר שהטעה לאביו שם אחר ולא משמע כן מדברי הרשב"ץ שהבאתי לעיל עכ"ל: ור"ל בס"ק ג' באם טעה העד וחתם יוסף בן שמעון ואביו היה שמו ראובן כו' ע"ש · ועיין בס' ב"מ שכ' עליו ולע"ד תשלם לא כיוונו הת"ד ורמ"א לשינה כזו כו' ובזה בודאי פסול דמזוייף מתוכו הוא אלא שכיוונו לשינה לאותיות שאינם יכולים להקרא כלל בשם אחר דאינו אלא כתברון דכשר אבל עובדא דהרשב"ץ מזוייף מתוכו הוא עכ"ל · ועמ"ש לעיל סימן קכ"ט ס"ק י"ח: (ח) שינה בו · עבה"ט מ"ש ובכל אלו דאין טעות פוסל ה"ה חק תוכות כו'. ועיין בס' רביד הזהב פ' תצא מה שתמה על תשובת מהרי"ט נסלין סימן ל' בזה · ועיין בנ"ל מ"ש בזה · ועמ"ש לעיל סימן קכ"ה ס"ק י"ג: (ט) כתיבה תמה · עיין בס' ג"פ לעיל סימן קכ"ו סק"ט שכ' דכן מבואר בס' תומת ישרים סימן ק"ה וכ"כ בשס"ג שאלל המרדכי דף פרע"ו ופ'
רשב"ן שהביא הב"י ר"ם זה · וראיתי גם א' ששלחו מלפת לפה ירושלים תוב"ב והיו עדיו בכתב פרובינגלא (הוא מה
ב"י כתב · כ"כ הוא ז"ל שם סק"ד) ושמעתי שכן נוהגים לכתחלה והפשר בטעמם שאם באולי תלטרך האשה לקיים
גלו קיום לחתימות העדים בנקל כיון שרגילים להוס כן בשאר שטרות משא"כ אם יחתמו בכתב אשורי בדוחק ימלאו
"ל · גם בס' זכור לאברהם ח"ג דף קי"ט כתב דבאיזמיר תותמין בכתב פרובינגלא אך כתיבה תמה מבלי דבוק ומחק
כמו בגט ע"ש · ועב"ש סוף סק"א שכ' בשם הרשב"ם (נ"ל הרשב"ץ עי' בב"י · והוא בתשב"ץ ח"א סימן ז') דע"פ הדין
אשורית בחתימת העדים גם כשתינוק תריף יכול לקרות כשר אפילו כשתינוק שאינו חריף א"י לקרות ע"ש · ועיין
הא"ז פנים מאירות ח"ב סימן י"ט שכ' ובדבר העד פרץ שתינוק קרא סר' בשם דלי"ת והנ' פשוטה קרא אותו יו"ד נו"ן
הב"ש בשם הרשב"ץ כשתינוק חריף יכול לקרותו כשר כו' וה"נ עינינו רואות שתינוק חריף שבספרדים יקרא כראוי יש
ואין מדקדקין כ"כ בחתימת העדים רק אם אנו יכולים לקרות כשר ובפרט במקום עיגון ודאי אין להחמיר כלל עכ"ל:
אי לחתום · עיין בס' ג"פ לעיל סימן קכ"ג סק"ט שכ' בשם תומת ישרים סימן קמ"ב שכ' בשם רבינו ישעיה השני
פי' לבלר שהלבלר אוחז ידיו וכותב אין חתימתו מועלת כלום שאין זו כתיבת החותם והאריך בראיות עכ"ל וכן מבואר
ג"א בא"ח סימן ש"מ בסעיף קטן זיי"ן קטן אוחז בידו בקולמוס וגדול אוחז כידו וכותב חייב גדול אוחז כו' ע"ש והוא מדברי

הנייר [ל]ברוק וכיוצא בו מדבר שאין רשומו מתקיים והגה כותבין על הרוק הגה ויש אוסרין לעשות כן לכתחלה אלא מקרעין נייר חלק להניחם והם חותמין דרך ז' (טור בשם [מ]הרמ"ס): יז [נ]גט שהתמו בו עדים פסולים אפי' אחד פסול ד' כשר הרי זו פסול אפי' יש כאן עדי מסירה שהרי הוא מזוייף מתוכו: יח ליזהר (יא) שלא לחתום הסופר (יד) לעד מפני [ע]שיש פוסלין: יט [פ]גט שנ' בערכאות של עובדי כוכבים ועדי עובדי כוכבים התומים עליו [צ]ואפי' ת' ישראל ונמסר בעדי מסירה ישראל ושמות עדי עובדי כוכבים ההוא בו מובהקים וניכרים לכל שהם עובדי כוכבים דליכא למיחש דילמא למסמך עלייהו אפילו הכי פסול [ק]אבל אשה שמביאה לפנינו גט שנת' בו לינשא בו ושמות העדים כשמות עובדי כוכבים אם הם שמות שאי"ן ישראל לקרות בהם כלל תנשא בו שודאי ישראל הם שלא היו טועים כ"ה הגט להחתים שמות כאלו אם לא שידעו שישראלים הם ואם הם שמות ש' קצת לשמות ישראל חיישינן שמא טעו מחתמי הגט שסברו שהם י"י ושמא עובדי כוכבים הם ולא תנשא בו: כ [ר]נתן לה הגט בינו לבינה (יב) א' בעד אחד אינו גט בד"א כשהיה הגט בכתב יד סופר אבל אם כתב ב' הגט בכתב ידו וחתם עד א' ונתנו לה הרי זה גט פסול ופסול לכהו' כא [ש]לא יטלו עדי הגט שכר יותר מכדי שכר בטלה דמוכחת: הג"ה דמתנין עם העדים שאם יקלקלו הגט שישלמו אותו ומכח זה מותר להם לקבל שכר' או מטעם דהעדים אסורים (יג) לישא (טו) הגרושה (בסדר גיטין בשם מהרי"ו) ונתבאר לעיל סי' י"ב וכן נוהגין: כב [ת]יש מי שאומר שצריך שייבש הגט (יד) ע' שיחתמו העדים:

באר הגולה

גם שם בכ"מ לא הזכיר הפי' הב' ל הרב פלא שם ע"א ובגיטין דוקא ולא בשאר שטרות מ הרב שם דתניא כותים שם ע"ב וכפירושו בשם דמקרעין וכ"פ ר"ת נ מעובדא דההוא מתניתא סנהדרין דף כ"ח ע"ב ס טור בשם הרא"ש וש"פ ע תוס' בגיטין דף ס"ו ע"ב והרבה מן הפוסקים פ משנה שם דף י' ע"ב וכת"ק צ שם אליבא דר"ש דמכשיר דקי"ל כת"ק דפוסל ק כדפסק ר' יוחנן נר"ל שם דף י"א ע"ב וכפי' הרשב"ם הביאו שם הרא"ש ר משנה שם דף פ"ו ע"א וכאוקימתא דגמ' שם ש בהל' גט דמרדכי בשם א"ז מהא דקרנא כתובות דף ק"ה ע"א ת כ"כ בקונדריסים ועיין בש"ס קל"ג

פתחי תשובה

הרמב"ם פי"א מהל' שבת דין י"ד וז"ע בזה בתוספתא שבת פי"ב הלכה י' דאיתא שם נתכוין לשייעו האותו בקולמוס חייב כו' כפי גירסת רבינו הגר"א ז"ל שם: (יא) שלא לחתום הסופר· עב"ש ס"ק כ"ע מ"ש והיכא דאמר לג' שיכתבו ויחתמו ומת א' מהן י"ל במקום עיגון ודחק כשר שלא לחתמו כלל ויתנו לפני עדים כו' ועיין בס' בית מאיר שהשיג עליו וכתב שדברי תימה הם דככה"ג בודאי הגט בטל ע"ש· גם בתשובת ברית אברהם סימן נ"ג אות י"ז וסימן ק"ב סוף אות ג' חולק על הנ"ז וסביא שם מדברי מהרי"ק שורש כ"ז דמבואר להדיא כן ע"ש (ושם בסימן ק"ה אות י"ב הביא דשוב מצא כן בתשו' מהירות ח"א סימן נ"ה דמבואר ג"כ דהיכא דצוה לשני עדים לחתום ולא חתם רק א' ודאי פסול יעו"ש) וכן בתש' כהונה ס"ס י"ג נדפס שם תשובה מהגאון בעל הפלאה זצ"ל שהשיג ג"כ על הב"ש הנ"ל ואין לסמוך להקל בזה· ו' המחבר ז"ל אף שמתחלה צידד לתרץ דברי הב"ש מ"מ מסיק דלדינא קשה להקל ובפרט כי היש"ש גיטין פ"ד סימן מ"ו לשונו לעיל סק"א) פסק אף במקום עיגון ואף שהיה ברילוי הבעל לא יתן לכתחלה גם בלא עדי חתימה נגד הפסקים לעו יעו"ש מכ"ש בנ"ד שיש לחוש לשינוי דעת הבעל ע"ש ועמ"ש לקמן סימן קל"ג ס"ק ג': (יב) ואפילו בעד גם· עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סימן רכ"ב אות י"א וע"ל סימן קל"ג בב"ש ובה"ט סק"א בשם ע"ז ועמ"ש (יג) לישא הגרושה· עבה"ט ועי' בסדר מהר"ס בסג"ר אות י"א· שכ' א"נ להקפיד שלא יהיו העדים כהנים להתנות עמהם כו' ונראה שנמשך בזה אחר דברי התוס' י"ט פ"ד דבכורות משנה ו' שכ' שם דעל העדים מעינן קושיא דכתב הב"י בח"מ ס"ס כ"ה (ובש"ע שם סי"ה בהגה) בשם תשובה להרשב"א שלא אמרו הנוטל שכר להעיד בטילה אלא בעדים שנעשו עדים כבר שהם מצווים להעיד כו' ע"ש ועיין בס' נה"מ בח"מ סימן ל"ד סק"י מ"ש בזה בס' תו"ג ס"ק כ"א דנראה לו טעם אחר דעדים לא נצטוו רק להגיד בפה לפני ב"ד כשיודעין עדות אבל אינם מ' ליתן בידו כתוב וחתום כו' וכתב דהרמ"א לא הוצרך לטעם שלו רק מחמת שלוקחין שכר הרבה שניכר דלאו שכר ושכר ראיה הוא רק שכר מתועלת שיהיה לזה בעדותן ויש בו משום מראית עין לכן כתב הרמ"א טעם שלו דמשום דכשיקלקלו ישלמו ומשום שאסורין לישא הגרושה שזו תימתן הרבה ויכולין ליקח כל מה שישוה בעיניהם· וכו' ע' הטעם שכתבתי יכולין ג"כ עדי חתימת שטר מלוה ומקח אף שכבר ראו הענין ליקח שכר רק לא שכר הרבה ע"ש בהגו' חתם סופר ס"ס ק"ג בענין עדי שטר ראיה על קדושין שלקחו שכר דלא נפסלו מהאי טעמא ע"ש]: (יד) שיחתמו· עיין בתשובת הרדב"ז ח"א ס"ס קנ"א שכ' דמה שנהגו שלא יחתמו העדים עד שייבש הגט הוא חומרא דבשלמא בעת נתינה טעמא שיהא כתב שאינו יכול להזדייף אבל העדים למה צריכין להמתין עד שייבש ואפשר דטעמ' משום דבעל אמר להם לחתום בגט וזה אינו גט כשר ומ"מ חומרא זו הוא רק לכתחלה אבל לא בדיעבד ע"ש ותמ' לעיל סימן קכ"ד ס"ס ס"ק ט"ו בשם הג"ש:

באר היטב

אם קוראים בפניהם ומתרגם להם עב"ש: (יד) לעד· עיין ב"ש ובכנה"ג קנ"א ע"א· והסופר יכול להיות מעדי מסירה· פרישה ב"ש: (טו) הגרושה· נ"ל מהדרין אחר עדים שאינם כהנים כי כהן אסור בגרושה· ד"מ:

קלא צריך שיהיה כתיבתו וחתימתו לשמה · ובו ט׳ סעיפים :

רידך שתהיה כתיבת הגט וחתימתו לשם האיש המגרש ולשם האשה
תגרשת (א) ואם לא נכתב לשמה אינו (א) גט [ב]כיצד סופר שכתב גט
או להתלמד ובא הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו ושם האשה
אשתו ושם העיר כשם עירו ונטלו וגירש בו אינו גט : ב [ג]יותר על
תב לגרש את אשתו ונמלך ומצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם
כשם אשתך ונטלו ממנו וגירש בו אף ע״פ שנכתב לשם גירושין אינו
[ד]יתר על זה מי שיש לו שתי נשים ששמותיהן שוות וכתב לגרש את
ה ונמלך וגירש בו את הקטנה אינו גט שאף ע״פ שנכתב לשם האיש
לא נכתב לשם זו שנתגרשה בו : ד [ה]יתר על כן אמר לסופר כתוב
שארצה אגרש בו וכתב הסופר על דעת ([ו]זה) וגירש בו אחת מהן
ה ספק גירושין [ח]והוא הדין אם אמר לו כתוב לאי זו שתצא בפתח תחלה
ה בו : ה [ט]גט שכתבו שלא לשמה אע״פ שהעביר עליו קולמוס לשמה
[י]ויש אומרים שחוששין לו : ו [כ]אפי׳ נכתב לשמו אם לא חתמו העדים
אם נתנו לה בלא עדי מסירה אינו גט [ל]ואם נתנו לה בעדי מסירה
ה פסול (ב) [ס]וי״א שגם זה אינו גט : ז [נ]לפיכך צריך ליזהר כשהבעל
לסופר לכתוב שיאמר (בפני עדים שיחתמו על הגט) כתוב גט לשם פלונית
וכן יאמר (ג) הסופר (ג) בפיו כשמתחיל לכתוב שכותבו לשם פלונית
פלוני ולשמו של פלוני : הגה ויאמר כן בפני עדים החתומים על הגט ויכתבנו
בקביעות (ד) ולא בסירוגין כדי שיכתבו לשמו ולשמה כמו שהתחיל (בסדר גיטין)
דיעבד אם כתבו בסירוגין כשר (ד״ע) וי״א תיקון הקלף ותתיכת הקולמוס מכל שכן
צריך הכל להיות לשמה ומיהו אם עשה אלו הדברים שלא לשמה אינו פסול (מ״כ
: ח [ס]יהיו שם שני עדי החתימה בשעת (ג) שמתחיל לכתוב הגט כדי
שנכתב לשמה ויכירוהו בשעת חתימה : ט [ע]כשאומר לעדים לחתום
מר להם שיחתמוהו לשם פלונית אשתי וכן יאמר כל אחד בפיו כשחותם
חתמו לשם פלונית אשת פלוני ולשמו : הגה ואם התחיל לחתום מקצת (ד) שמו
לשמו ולשמה ואח״כ נזכר ואמרו יש (ה) מכשירין (ת״ה סימן רכ״ח ומהרי״ו סי׳ כ״ו):

באר הגולה

א משנה גיטין דף כ״ד ע״א וכר׳ אליעזר ב שם במשנה ג שם במשנה ד שם במשנה ה שם במשנה ו כנ״ל וכן הוא בנוסח הטור ז כזעירי שם הרי״ף והרא״ש שם והרמב״ם בפ״ג מה״ג ח כדפשט רב יהודה שם ט מימרא דרב חסדא וכחכמים בברייתא שם דף כ׳ ע״א הרא״ש שם וכ״כ הר״ן שם וכ״כ הרמב״ם שם בפ״ג והא דאמרי חכמים אין הסם מן המובחר דמשמע הא כתב מיהא הוי מפרש בירושלמי בפ׳ הנוהג שכשיעתו השיבוהו שהוא אומר שהוא כתב י הרשב״א בשם ר״ת ולזה הסכים כ מהא דאמרי׳ היכא דאיכא עדי בפי וכו׳ בס דף ד׳ ע״א וכו׳ דהוי כמזויף מתוכו ל טור וכ״כ בשם הרמב״ם שם שלא אמרו מזוייף אלא כמזוייף מ שם ושם בשם י״א דמשמע ליה שהוא מזוייף ממש נ ל׳ טור וכ״כ הסמ״ג והמרדכי בפ״ב דגיטין ס טור וכ״כ המרדכי ריש פ״ב דגיטין בשם ס׳ התרומה ע כתוב בקונדריסין

באר היטב

ואם כתב הכל לשמה · והרי את מותרת כתב לשמה יש לחוש לחומרא אם קדשה אחר הואיל גיטין הראשונים לא היה כתוב והרי את מותרת : (ג) בפיו · וה״ה כשהבעל כותב בעצמו אמר בפיו שכותב לשמה · סמ״ג : (ג) שמתחיל היינו לכתחלה טוב שיהיה שם בשעת התחלה גרע מש״ת דקי״ל אפי׳ שמע קול קולמוס ומסדר הגט דסמ״ק משמע אפי׳ לא שמעו נסא כמי כשר דדוקא הש״ת צריך שישמע עכ״פ ום ולא עדי חתימה · ב״ש : (ד) מקצת שמו א גמר שמו · ואם גמר שמו אין תקנה · ב״ש : מכשירין · והכל״ך בית א׳ חדר ג׳ כתב אפילו תום שנכתב שלא לשמה פסול · מיהו בסימן לחוש בזה די לחוש לכתחלה ולא בדיעבד ע״ש · קצת בזה · ועמ״ש בפ״ת ליו״ד סימן רע״א סק״ו ועי׳ עוד בביאורי לסדר גיטין בסג״ר אות פ׳ וק״ס : (ד) ולא פ׳ בה״ה סימן ל״ב שי״ע בהגה שכ׳ וכשבא לשמם לא יכתוב דאינו כותב או בכוונה ע״ש · וה״ה הכא גבי גט א אף שאומר בפיו שכותבו לשמה א״צ רק בתחלת הכתיבה אבל במחשבתו צריך שיהיה בכל כתיבת הגט שכותבו לשמו ולשמה כמבואר בכל הפוסקים :

פתחי תשובה

(א) ואם לא נכתב לשמה · כ׳ בהגהת יד אפרים ואפילו כתבו לשם כותית פסול אע״ג דלאו מינה לא מחריב בה מ״מ לא עדיף משמא דפסול · כן הוא בב״ש ריש זבחים ע״ש : (ב) וי״א שגם זה · עב״ש סק״ז מ״ש ותריך ישוב כו׳ ועיין בתשו׳ ברית אברהם סי׳ נ״ו אות ב׳ מ״ש בזה : (ג) הסופר בפיו · עב״ש סק״ח שכ׳ דיש עיכוב בזה אפילו בדיעבד · ועי׳ בס׳ תו״ג שכ׳ היינו לחומרא בעלמא כמו שמוקף גויל אבל מדינא ודאי דאין צריך וראיה לזה מריש גיטין בהא דאמר בש״ס ורבן הוא דאצרוך שתארו רש״י ותוס׳ למנות חשם דשני יב״ש או שכתבו להתלמד ולא כתבו בפשיטות שמא לא אמר בפיו א״ו כדכתיבנא עכ״ל · ועיין בתשו׳ הרדב״ז ח״א סימן קנ״ד מבואר שם בהדיא דאין קפידא בזה רק לכתחלה אבל בדיעבד סגי במחשבה בין בס״ת ובין בגט ע״ש וכ״כ בשו״ת הרמ״ע מפאנו סימן נ״ד ושם מבואר דעיקר דשאו הוא להקל אפילו לכתחלה לומר דסגי במחשבה בכל דבר שצריך לשמה אלא דאף ועיין בנ״ל הבאתי לשון הרדב״ז והרמ״ע מפאנו בזה בארוכות

קלב שצריך להזכיר שם האיש ואשתו (והמביא גט ונפל ממנ
ובו ד' סעיפים :

א אאמר לסופר כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה וכנסה (א) וני
בו הוי גט כיון שבידו לגרשה עתה בבמה דברים אמורים שכתב בו
(ה) הנתינה אבל אם כתב בו זמן הכתיבה פסול : ב גצוה לכתוב גט לגר
אשה בעלמא לכשיכניסנה דאינו גט האם היא יבמתו ואחר שיבמה גירשה ב
זו ספק מגורשת : ג ושנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים ושל
גיטין ונתערבו זה בזה זנותן שניהם לזו ושניהם לזו בעדי מסירה ואם נאבד א
מהם חלא ינתן הגט הנשאר לא לזו ולא לזו ואם ניתן לאחת מהן או לשתיה
זו ספק גירושין : ד טהמביא גט ונפל ממנו במקום ששיירות מצויות יא
במקום שאין השיירות (פי' חבורות של אנשים הולכי אורח) מצויות
שנכתב הגט (ב) הוחזקו שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוים כאם צ
לאלתר שראה שלא עבר שום אדם שם משעת שנפל עד שמצאו או ש
לא מצאו לאלתר לויש לו סימן (ג) מובהק מאו טביעות (ד) עין בגט או ש
אין לו סימן וטביעות עין בגט נאלא שמוצאו בכלי שהיה בו הגט וי
סימן או טביעות עין בכלי סוידע שלא השאילו לאחר או שמצאו
בכיס או בארנקי או בטבעת שחוקת כלים אלו שאינו משאילם לאחרים
שמצאו בביתו בין כליו כשר ולא חיישינן שמא אחר הוא אבל אם אינו
אם עבר אדם שם ואין לו טביעות עין וסימן בכלי ולא בגט חיישינן
לא זה הוא הגט שנאבד לזה פואפי' אם עדים מעידים שהאחר שהוחזק
של זה לא היה בעיר כשנכתב וכן אם ראה שעבר אדם שם אפי'
שכיחי שיירות ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן (ב) צאפי' היד
כוכבים שעבר שם קאא"כ עדי הגט (ה) אומרים מעולם לא חתמנו
אחד ששמו כשם האיש הזה ראפי' מעידים בפירוש שזה הוא חתימ
כגון שאין הגט עתה בפנינו כשר וכגון דאיכא עדים דלא איתחזק
ששמם כשמם של אלו (העדים) אבל אם יש עדים אחרים ששמם כש
חיישינן עד שיעירו שזה הוא חתימת ידם שאו שיאמרו העדים אנו
הגט שיש לנו בו סימן מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני תואפילו א
אומרים הסימן עד אחר שיראו אותו ואם התובעו אומר הסימן אינו מועי
א"כ יאמר אותו קודם שיראה הגט אאבל בטביעות עין אין מחזירין א
לתובעו שאין מועיל טביעות עין להכשירו באלא כשמוצאו אותו

באר הגולה

א מימרא דרמי בר חמא יבמות דף נ"ב ע"א ב טור וכ"כ התוס' שם בשם ר"ת כיון דלא נתייחד עמה אחר זמן שכתוב בגט אפי' גט ישן לא הוי ג שם בגמ' וכ"כ רמב"ם בפ"ב ד כיון דקי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ב"י ה בעיא שם ולא נפשטא ולחומרא ו משנה גיטין דף פ"ז ע"ב ז בדרך שנתבאר בסי' קל"ט סעיף י"ט ח כפי' הר"ן . וה"ה דמאי דתנן השני בטל לא בטל ממש אלא לא ינתן לא לזו ולא לזו ט ל' הטור ממשנה שם דף כ"ז ע"א וכאוקימתא דרבה י שם ור' זירא שם ע"ב כלישנא בתרא דר' זירא שם כ שם במשנה וכדמפרש ר' שמעון בן אליעזר בברייתא שם ל כאוקימתא דרב אשי שם מ וכ"כ אביו הרא"ש שם בפסקיו והתוס' וכהרבה מן המפרשים דמפרשי דמאי דתנן אם היה מכירו כשר פי' וכן אם היה מכירו אע"פ שלא אבדו בכלי ואף ע"ג דמשמע בגמרא בעובדא דרבה בר בר חנה שם דלא מהדרינן בטביעות עינא אלא לצורבא מרבנן הני מילי בדאשכחיה אחר אבל מצאו מי שאבד ממנו מהדרינן ... עין דעם הארץ בטביעת עינא נמי ידע כמ"ש התוס' שם ב שם במשנה ס שם בברייתא ע שם ריש דף כ"ח וכמ"ש רש"י והת... פ כרבה דחייש שמא נילי מסר יבמות דקט"ו ע"א צ כן משמע בירושל' וכ"כ הרשב"א שם ק כאוקימתא דר' ירמיה שם ... כ"ז ע"ב ר טור בשם הרמ"ה כ' הב"י שהם מילי דסברא ש כאוקימתא דרב אשי שם וכגירסת הספרים שם בתוספות ת ג"ז שם ... א ג"ז מדברי התוס' והרא"ש ב אע"ג דבגמ' אמרי' לצורבא מרבנן מהדרינן בטביעת עינא כמ"ש לעיל לא כתבו רבינו וכן ...

פתחי תשובה

(א) וכנסה וגירשה בו · עבה"ט סק"א ועיין בתשו' נו"ב תניינא סימן ק"ח מ"ש בזה : (ב) אפילו היה עובד כוכבים שעבר שם · דאפשר לשלוח גט ע"י עובד כוכבים בענין שנזכר בסימן

באר היטב

קכ"ה בענין חק תוכות אם לא נגמר האות פסק ... בפשיטות דכשר א"כ אף כאן כשר · במהרי ... אם העד אומר שהיתה כוונתו לשמה והעד כנ...

אע"ג דבסופר הכותב י"ל דאיכא קפידא אפי' בדיעבד אם לא הוציא מפיו מ"מ בעד החתום יש להקל ... (ה) הנתינה · ולכתחלה אין מגרשין בגט כזה עיין ב"ח ב"ש : (ב) הוחזקו ב' וכו' · אבל אם במקום ... לא הוחזקו שנים ששמותיהן שוין · אע"ג במקום שנמצא הגט הוחזקו שנים מחזירין דהא כותבין ש' ... בגט · כ"כ המגיד · ובב"ח מבואר דחיישינן שמא יש עוד מקום כשם מקום הכתיבה · עיין ב"ש : (ג) ... בב"ש מבואר דוקא נקב בצד אות פלוני וכתב הטיטור נקב אצל תיבה פלונית לא הוי ס"מ : (ד) עין · ... הארץ כשיש לו מינו כגון שמצא בעצמו נאמן · ולצורבא מרבנן נאמן לומר דמכיר בט"ע אפילו אם לית ליה ... והמגיד כתב בזמן הזה לא מנוי צורבא מרבנן · ואם יש לו ס"מ או ט"ע בגט אפי' לא אבד בכלי ונמ... מחזירים לו · אפ' ב"ש : (ה) אומרים וכו' · קאי על כל הדינים אפי' אם שכיח שיירא והוחזק מי... ביחד

לו גואם לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ולא שכיחי שיירות מחזירין
בלא סימן אפי' שהה כדי שיעבור אדם שם דויש שפסקו שאם אבד
במקום שאין השיירות מצויות אפי' מצאו לאחר זמן מרובה לא חיישינן
אחר הוא אפי' הוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם שוים ושמות
הם שוים ואם אבד במקום שהשיירות מצויות אם מצאו מיד ועדיין לא
אדם שם מהעוברים או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש לו טביעות עין
ורחבו של גט שהיה כרוך הרי הוא בחזקתו והתגרש בו ואם הוחזקו
המקום שנים ששמותיהם שוין הושמות נשותיהם שוין ואם אבד במקום
ירות מצויות חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו האיש האחר הוא
ועבר אדם שם אף על פי שלא שהה אבל אם לא עבר אדם שם הרי
חזקתו: הגה (ג) י"א שאם הוזכר שם העיר בגט אין לחוש לשיירות מצויות דאין חוששין לשני עיירות ששמם שוה (תשובת הרא"ש כ' מ"ה):

צריך שימסור הגט בפני שני עדים כשרים · ובו ג' סעיפים:

ריך שיהיו שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט (וימסור לה הגט בפני שניהם (א) ביחד) (ב"י) בוכן צריך להחתים עליו עדים לכתחלה גאבל אם לא היו אלא עדי חתימה ומסרו (ב) בינו לבינה כשר (ג) וכן עדי מסירה ולא היו בו עדי חתימה כשר דוי"א שאם נודע שניתן לה

באר הגולה

וכתב ה"ה הטעם לפי שאין מצוי צורבא מרבנן בדורות הללו ויבא הדבר לכלל מחלוקת מי הוא צורבא מרבנן ורצו להחמיר באיסור ערוה ג מברייתא שם ע"א וכאוקימתא דר' זירא שם ע"ב ואליבא דליבא בתרא ד הרמב"ם בפ"ג מה"ג. וכמ"ש ה"ה שם דס"ל דר' זירא לא פליג עליה דרבה אלא במקום שהשיירות מצויות וכו' והאריך שם לבאר טעמו וגם הרב כ"מ להרמב"ם לא הזכיר תנאי זה דשמות נשותיהם שוות וכן ראיתי בב"ח שכתב בשם
בוריס בשם ה"ר ישעיהו האחרון דחוששין אע"פ שאין שמות נשותיהן שוות דחוששין שמא קידש זה אשה אחרת ששמה כשם טו' ולזה הסכים וכן פי' הכ"מ שם דבריו א משנה גיטין דף פ"ו ע"א שאין העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם ף שמעינן מינה דלכתחלה בעינן עדי מסירה והן העיקר שאין העדים חותמי' וכו' ב שם ג כ"כ הרי"ף והרמב"ם בפ"א פין וכ"כ הר"ן ושכ"נ שהוא דעת הרמב"ן והרשב"א וכ"כ ר' ירוחם ד רמב"ם שם בשם יש מן הגאונים והרא"ש

באר היטב

ד· כתב ב"ח נ"ע אם מסרו בפני אחד וחזר ל בפני אחד אם הגט פסול או בטל ע"ש: ג דמצטרפין ע"ש · וכתב ט"ז להני פוסקים ופין בפני ע"א הוי קדושין · ה"ה גט בפני הוי גם אם ראו עדים שנתן לה הגט ואמר זה גיטך והוא לא הרגיש בהם · רצה לשחק ל אם הוא ידע בהם מגורשת · מהר"י פראגי

פתחי תשובה

קמ"א עכ"ל ע"ז · ועמ"ש בזה בסימן קמ"א סל"ה ס"ק ל"ה:

(ג) י"א שאם הוזכר כו' · עב"ש סק"ד דהגה זו תמוה וכ"כ בביאור רבינו הגר"א ז"ל ועיין בס' ב"מ מ"ש ליישב ועי' בזה בתשו' חתם סופר סי' מ"ה שביאר בטוב ע"ש עוד בסימן ע"א מזה:

(א) שניהם ביחד · עבה"ט שכ' כתב ב"ח כו' עד וכ"ש כתב דמצטרפין · וע' בפנים בב"ש דמסיים בה וז"ל ועכ"פ נשמע דהגט אינו בטל עכ"ל משמע דאינו מחליט להכשיר · ועי' בס' ב"מ שתמה על הב"ש שהביא ראיה הא דמצרפין עדי חתימה

נע"ח ספיר אף דלא שמעו כאחד מ"מ שניהם מעידין בה"י שצוה הבעל לכל א' לחתום וטעמו שליחותם משא"כ סירה שראה זה לא ראה זה ואפשר דלפני כל א' מסר גט אחר כו' ואי איירי בידוע לעדים שהיה הכל גט אחד זה עכ"ל ע"ש · ולפע"ד אף אי נניח דזה קשה הביאור מ"מ י"ל דהיינו דמסיים הב"ש ועכ"פ נשמע דהגט אינו בטל ש עוד הבה"ט בשם ט"ז להני פוסקים דס"ל קדושין בפני עד א' הוי קדושין ה"ה גט כו' תמה ג"כ בס' ב"מ שם ליתא ולא דמי לקדושין כו' ומסיים דגם הט"ז לא החליט אלא הניח בצ"ע ע"ש · וע' לעיל סימן ק"ל סעיף כ'

(ב) בינו לבינה כשר · עיין בתשו' ט"ב תנינא סימן קי"ד יובא בקצרה לקמן ס"ס קנ"ד בסה"ג ס"ד: (ג) וכן אם לא היו ע"מ כשר · היינו בגט הניתן מיד הבעל ליד האשה אבל בגט הבא ממקום למקום ע"י שליח עיין לקמן סימן ק י"ב ומ"ש שם · ועיין בתשו' משכנות יעקב סימן כ"ז שכ' דהיינו דוקא בסתם שלא צוה הבעל לעדים לחתום ה הבעל לסופר לכתוב ולעדים לחתום וכתב הסופר והעדים לא חתמו או שחתמו לאחר זמן הגט בטל מדאורייתא ברנו בעדי מסירה וראיה ברורה מש"ס גיטין דף י"ט כו' ושוב מצאתי הדבר מבואר בירושלמי כו' וזה כלל גדול ך להזהר בו הרבה · ועוד נראה דכל הדברים הנהוגים בגט אף שאין להם עיקר מה"ת ולא מד"ס רק נהגו כן · שמצוה לכתוב גט דעתו שיכתבו כראוי לכל המנהגים בלי פקפוק ואם לא כתבו כן ולא הודיעוהו הרי שינו העדים יחותייהו ובטל הגט מה"ת דכל שליח ששינה אפילו דבר שאין בו עיכוב אינו כלום וזה מבואר מהא דתנן גבי שליח ס"נ בכ"ד והו"ל ככתב שלא בשליחות ואף אם יתרצה אח"כ לגרש בגט זה פסול לדברי הסוברים דבעינן שליחות ע וכ"ש כשאין יודע כלל מזה עד אחר נתינה וכן מבואר בקדושין (דף מ"ט) ובב"ב (דף קס"ה) גבי פשוט ומקושר שוט ומקושר דשניהם כשרים לגמרי והשיב שינוי מפני המנהג (ע' בתוס' ב"ב שם ד"ה באתרא) כ"ש דבר שנהגו ' או תיקון חכמים כגון כתיבת י"ב שיטין וכתב אשורי ותקוני אותיות והיקף גויל שנהגו כן כל מדינות ודאי כל וב גט דעתו שיהיה כשר גמור ע"פ כל החומרות כללו ואם לא עשה כן הגט בטל אם לא שנעשה מתחלה לדעת בעלים ועפ"ז צריך לדחוק ולפרש דברי המקילין בענינים אלו בשעת הדחק עכ"ד ע"ש:

הראשון שכתב באם צוה הבעל לסופר לכתוב ולעדים לחתום והעדים לא חתמו כו' הוא פשוט וברור והגם שמדברי ג בסי' ק"ל ס"ק כ"ט לא נראה כן וע"כ דהוא מחלק בין אמר לעשרה כולכם חתמו המבואר בסי' ק"כ ס"ט וכין וכמ"ש בתשו' בגדי כהונה סי' י"ג כבר כתבתי שם ס"ק י"א בשם כמה גדולים שהשיגו על הב"ש בזה · ולמעשה צ"ע

(ד) בלא עדי (ג) מסירה אע"פ שעדים חתומים בו פסול ^י ומיהו כשרואין
חתום תולין שבודאי נמסר בעדי מסירה: הגה ועיין לעיל ריש סימן ק"ל ד
כת אחת של עדים לחתימה ולמסירה ולא שני כתות: ב ^ל צריך שיהיו גם התח
(ג) יבשות בשעת נתינת הגט: ג ^ר רגילין ליתן הגט במנין (ד) עשרה

קלד צריך שיבטל הבעל כל מודעות · ובו י' סעיפים:

א ^א צריך שיבטל כל מודעא קודם שיתן הגט (א) שאם מסר (א) כ

באר הגולה

בשם ר"ת והביאם הטור ה עוד מדברי אביו הרא"ש בפסקין ו סמ"ג וסמ"ק וכל בו והמרדכי וש"פ כדי שלא יהיה קרוי כתב שיכול להזדייף ז כ"כ בקונדריסין בשם רפ"א א ל' הטור מהא דא"ר ששת האי מאן דמסר וכו' פרקין דף כ"א ע"ב

פתחי תשובה

נראה לפרש דבריו דמיירי כשלא ידע הבעל מזה עד אחר נתינה אבל אם נתודע להבעל קודם נתינה ונתרצה לגרש בגט זה נראה דאפילו למאן דבעי שליחות בכתיבת הגט מ"מ הכתיבה היה כדין והסופר לא שינה כלל רק העדים שינו וכתיבת הסופר וחתימת העדים תרי מילי נינהו ולא תלי זה בזה כלל וכן נראה מדקדוק לשונו דבדין הב' כתב ואף אם יתרצה אח"כ לגרש בגט זה פסול וכו' ולא כ' כן בדין הא' משמע דבזה אם נתרצה אח"כ הבעל לגרש בלא חתימת העדים לית לן בה · אך
מ"ש בדין השני מהמנהג בכתיבת הגט אפילו בדבר שנהגו משום חומר הגט בטל · לכאורה דבריו צ"ע דהא לעיל סי' ק
מבואר דעשו העדים שליחותן בדבר שהוא משום חומרא שנהגו להחמיר · ובפרט דמסתימת הפוסקים שם משמע דלא
מודאי דאם כתבו גט אחר בלא צווי הבעל הגט השני בטל · מבואר מזה דבדבר שהוא רק משום מנהג לא מקרי שינ
בעלים (ובפרט לפי מה שנהגו עתה שאומר הבעל שנותן רשות כו' עד שיהא א' כשר לדעת הרב כמ"ש בסג"ר אות נ
אם הרב אומר שהוא כשר לא שינו את שליחותם) · מיהו לע"ד אפשר לחלק בזה דדבר התלוי במנהג שנתפשט המנ
יודעים אותו אפילו נשים וע"ה כגון כתיבת י"ב שיטין וכתב אשורי בזה שייך לומר כיון דודאי יודע הבעל מזה דמ
ומקושר אבל דבר שאינו מפורסם כ"כ כגון תקוני אותיות וסיקף גויל שאפילו כמה לומדים אינם יודעים ל"ש לומ
קפיד דוקא לכתוב בכל התומרות רק דעתו בלבד שיהא כשר שתוכל אשתו להנשא ע"י גט זה ובזה ל"ק מסי' קכ"ב
בדבר שאינו מפורסם כ"כ ודוק · אמנם בגוף הסברא של הרב ז"ל דכל המצוה לכתוב גט דעתו שיהיה כשר גמור ול
כן נעשה שלא בשליחות ובטל מה"ת · לכאורה סברא נכונה היא וראויה להאמר באופן שכתבו הגט בפסול גמור אך
פיסול דרבנן מ"מ הוי שינוי בשליחות ויש ראיה לזה מסי' קכ"ב שם דאם נמצא פסול בפסול דרבנן לא עשו שליחותן
לכתוב גט אחר בלי שאלת פי הבעל (וכבר קדמוהו רבנן בסברא זו הרב בעל ג"פ הבאתיו בסי' קכ"ב שם ועוד
בסי' קכ"ז סק"ו ביישוב דברי תשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ו' שכ' בגט מוקדם דהוא בטל ע"ש וגם בס' עיב גיטין
שמות סוס"ק מ"ד נמצא קצת הערה מזה ע"ש · אך הרב בעל תו"ג בסי' קכ"ב שם חולק על הג"פ בזה הבאתיו ג"כ שכ
שוב ראיתי בתשו' ברית אברהם סי' נ"ח שגם בדעתו עלה כעין סברא הנ"ל (אך לא על דבר שהוא רק משום מנה
דבר שפסול מדינא מדרבנן) דאם הבעל צוה סתמא לכתוב גט והסופר כתב בפסול דרבנן ממילא לא נעשה ע"
הבעל והגט בטל מה"ת ושוב דחה זה וכתב באות ו' וז"ל אמנם לדינא ודאי לא קיי"ל כסברא זו דהא מבואר
פסולי דרבנן הן בכתיבה או בחתימה ולא מצינו לומר ע"ז בשום מקום דליהוי בטל משום דשינה מדעת הבעל ו
להסביר הדבר דמסתמא ליכא קפידא דהבעל בזה דלא איכפת ליה להבעל בהכי דהא גם בקדושין פלפל הרב
בפ"ז מהל' אישות אם עשה שליח לקדש לו אשה וקידש קדושי דרבנן או קדושין שאין מסורין לביאה מכמה דוכת
קפידא (ע' לעיל סי' ל"ה ס"ז פק"ו) וה"ה בגט מסתמא אינו מקפיד בזה וא"כ אף דהפירוש בדבריו הוא גט כשר
דבגט פסול לא עשו שליחותן והוי שלא ע"פ שליחותו מ"מ י"ל כיון דליכא קפידא ולא אמר בפירוש גט כשר יש
לכתוב גט פסול שלא ע"פ שליחותו ואף להפוסקים דבעינן שליחות בכתיבה מ"מ הא זה הוי בשליחות שניתן להם
לכתוב גט פסול אף שלא מינה אותם ע"ז בשליחותו כיון דליכא קפידא וע"פ רשות הנזה לכתוב שלא ע"פ שליחו
וכתב בשליחות הבעל ולא הוי בטל רק פסול ומ"מ מצוה לכתוב גט אחר דלא הוי עשו שליחותן דמינוי השליחות
כשר אך דיש להם רשות לכתוב ג"כ גט פסול שלא ע"פ שליחותו כיון דאינו מקפיד וליכא טעם להקפדתו בזה ו
הדבר מהא דנדרים דל"ו ע"ב בכל הרוצה לתרום דהוי שליח אף דלא משוי ליה בהדיא שליח דלהכי לא הוה מהנה ב
ע' בר"ן ותוס' שם וה"ה בגט פסול לא הוה משוי ליה שליח בהדיא ומועיל כמו בתרומה ומ"מ לא עשו שליחותן
כמו דהמדיר לא הוה מהנה בעשיות השליחות דוק והבין עכ"ל ע"ש עוד וגם בסי' ק"ה שם סוף אות י"ב מזה ·
ישוב הראיה שהביא הרב בעל משכנות יעקב הנ"ל מהא דפשוט ומקושר וצ"ע בכל זה: (ד) בלא ע"מ · עבה
לעיל סי' ק"ל סק"א:

(א) שאם מסר מודעא · עבה"ט מ"ש משמע מכל הפוסקים דוקא כשמסר מודעא להדיא אבל גילוי דעת כו' והוא ל
ולכאורה מאי קמ"ל הא מלתא דפשיטא דקיי"ל כאביי בפ' השולח דג"ד בגיטא לאו מלתא היא כמבואר בש"ס
קמ"א סי' ס"ב · אמנם נראה דהב"ש כוון בזה לאפוקי מדעת הב"ח כאן שמחלק דדוקא ג"ד לאחר מעשה כפיג
מלתא היא אבל קודם מעשה כתיבת הגט מהני אפילו ג"ד שעושה באונס (וז"ל הב"ח כאן בפ' תו"ס אמרי נהרדעי
דלא כתיב בה אבן ידעינן בי' באונסא דפלניא לאו מודעא היא ופריך מודעא דמאי אי דגיטא ודמתנתא גילוי מל
פיה · וקשיא עלה דמשמע הכא דגילוי מלתא בעלמא מבטל לגיטא והא ודאי ליתא דקיי"ל כאביי דג"ד בגיטא לאו
וכן בפ"ק דכתובות אין טענת אונס בגיטין ותירץ רשב"ם דה"ק הא אין צריך שיהיו העדים יודעים באונסו אלא

באר היטב

בחידושיו על קדושין: (ג) מסירה · אבל ע
ע"ח כשר לכ"ע עיין ב"ש: (ג) יבשות · אבל אין
בחתימה · ע"ן ב"ש: (ד) עשרה · והדיינין מן
ואפילו שיהיה בהם קרובים לאיש או לאשה או
אין בכך כלום סה"ו למהר"י מינץ סי' י

(א) מודעא · משמע מכל הפוסקים דוקא כשמסר

פני ב' ואמר גט שאני רוצה ליתן לאשתי (ג) דעו שאני אנוס ליתנו ולכן אני בפניכם שיהא בטל הרי הוא בטל [ב] אע"פ שלא לקח בקנין: הגה ואע"פ סר בפני שני עדים ביחד רק בזה שלא בפני זה ובלבד שיהיו כשרים (ריב"ש סימן [ג] אף ע"פ שאין מכירין את אונסו [ד] ואפילו אם האונס שאמר היה שקר שנתנו אח"כ לא אמרינן שביטל המודעא שמסר עד שיאמר בפירוש של המודעא ואז הוא בטל ואינו צריך קנין: ב [ה] לכן צריך שיבטל קודם ת הגט כל מודעא שמסר ויאמר כן הריני מבטל כל מודעא שמסרתי על גט

באר הגולה

ב וכ"כ גם הרמב"ם בפ"ו מה"ג ג מדברי אביו הרא"ש בפסקיו פ' השולח וכ"כ הרשב"א והר"ן שם וה"פ מהא דאמרי' בב"ב גילוי מילתא בעלמא הוא דף מ' ע"ב ד בפוסקי' הנ"ל ושכן מכוונים דברי הרמב"ם שם בפ"ו ולא כמו שנראה מדברי הרמב"ן ה ל' תיקון הגט להרשב"א ולהר"ן בסוף גיטין

פתחי תשובה

...וא אנוס שני בהכי והגט בטל דאי לא היה אנוס למה כותב מודעא בהנס לא יתן גט ולא יכתוב מודעא א"ו אנוס ...כ הרא"ש לשם ובפ' השולח וכך הם דברי רבינו · ואי לאו פירושם הייתי מפרש כפשוטו דאע"פ דג"ד לאו מלתא היא ...ד לאחר מעשה כתיבת הגט (נראה דר"ל מעשה המוטל על הבעל לעשותו דהיינו הצווי לסופר לכתוב ולעדים לחתום ...השולח שם בהא דאותובי קרי באודנייכו) דאין כח בגילוי דעת לבטל מעשה כו' אבל קודם מעשה כתיבת הגט מהני גילוי מלתא בעלמא דמגלה שהוא עושה מעשה כתיבת הגט באונס כ"ש כשהוא מוסר מודעא בפירוש מקמי מעשה הגט דמועיל לבטל הגט אע"ג דלא ידעינן באונסו · ולפי זה הפי' שהוא פשוטו דאפילו לא מסר מודעא אלא גילה שהוא עושה מעשה כתיבתו באונס בטל גיטא צריך לבטל גם גילוי דעת זה בתוך בטול המודעא וכך נוהגין ליזהר בכל מה שהוא גורם שהוא בטול הגט מתמתו שבזה כולל אף גילוי הדעת כו' עכ"ל) ע"ז כתב הב"ש דמכל הפוסקים אלא דגם קודם מעשה כתיבת הגט דוקא במסר מודעא להדיא כו' ורמז עוד לעיין בת' הרשב"ץ שהביא הב"י · והיינו מוכח ג"כ דלא כהב"ח ע"ש · ועיין בתשו' גאוני בתראי סי' נ"ב בתשובה מהגאון בעל הסמ"ע ז"ל אודות הגט שניתן מבואר ג"כ דלא כהב"ח וז"ל שם והא דאמרינן בפ' ח"ה מודעא דאי אי דגיטא ומתנה גילוי מלתא בעלמא היא הל אמר דאזלינן בגט בתר גילוי מלתא לבטל הגט אלא ה"פ למה צריכנן לידע באונסו הלא ודאי אנוס הוא כו' ע"ש (ומה שנוהגין לומר וכן אני מבטל כל דבר שגורם כו' מבואר בב"ש סק"ג ע"ש) :

תשו' מהרי"מ מבריסק סי' ל"ח הביא שם דגם מהרמ"ש ז"ל בדיני מודעא כתב כעין דברי הב"ח הנ"ל דהא דג"ד בגיטא או מלתא היא דוקא היכא שהג"ד בא לבטל מעשה שכבר עשה אבל היכא דהג"ד בא לבטל מה שעתיד לעשות מלתא אמרינן מה דעשה אח"כ עשה ע"ד הראשונה (אך מ"ש שם דכן נראה דעת הט"ז בסי' קמ"א סעיף ס"ב הובא ם ס"ק נ"ח לע"ד אינו מוכרח ויבואר אי"ה בסי' קמ"א שם) ומ"מ סיים מהרי"מ שם שדבר זה אינו מוסכם ע"ש · ו מדין זה דג"ד בגיטא בתשו' מהר"ם לובלין סימן קכ"ב וקכ"ג ובתשו' מ"ב סי' ע"ה ובתשו' ב"ח החדשות סי' נ"א מהר"ם אלשיך סימן ע"ח ובתשו' הרדב"ז ח"א סי' פ"ג וסי' תקע"ג וח"ב סי' תקנ"ב ובס' בעה"מ פ"ו מהל' אישות הל' ב' ובתשובת משכנות יעקב סימן נ"ח :

...' בינת אדם שער ב"ה סי' ל"ב באחד שנתן גט ע"י שליח וקודם נתינת הגט נתפשר שיהני לו הפנים ידועים וכן ...ו והשליש הספרים ולאחר נתינת הגט בלקחו הספרים טען שרימו אותו בחפץ א' שכוונתו היה שהוא טוב ונתנו לו ותחתיו זה רוצה לבטל הגט · וכתב שמעשה כזה היה בגט שסידר הסמ"ע בווינא כמבואר בתשו' מהר"ם לובלין ויצא ...דור בהכשר כו' (כמוזכר קצת בב"ש לקמן סי' קמ"ה ס"ק ע"ז) והסכימו כיון שעכשיו מבטל הבעל קודם נתינת הגט שיזיק להגט אין אחרי דבריו כלום · אך המערער נשען על דברי ר"ן פ' מי שאחזו בשם אחרים דגילוי דעתא ואומדנא תנאי שאינו כפול וכיון שהש"ע בסי' ל"ח כתב די"א דקנינן לאומדנא בתנאי שאינו כפול כ"ש בג"ד · והאריך לבטל ...ערער בהאי דעת אחרים הוא דעת יחיד ונדחית מכל הפוסקים (עיין בס' שער המלך פ"ו מהל' אישות) ובפרט ...כא אומדנא ומכ"ש עכשיו שהבעל מבטל כל מה שיזיק לבטל הגט ולכן אין ספק שאשה זו מותרת ע"ש באורך : ...ע מ"ש בריש דבריו דמעשה כזה היה בגט בווינא כו' ולכאורה ידון זה לא דמי להתם דשם גם לפי דברי הבעל ...הקישור בה' ובנתינות משכנות שיחזרו ויבאו זה"ז חשוב הוא כאילו התנה עכ"פ הוא ענין תנאי דלהבא בזה שפיר ...ן שנתן אח"כ הגט בפירוש בלא שום תנאי ביטל תנאי הראשון אבל היכא שאמרו להבעל שכבר השליש הספרים ... וקיימו התנאי שהקפיד עליו מתחלה בזה אין שום הוכחה ממה שאחר אח"כ שנותן בלא תנאי לומר שמבטל תנאי ...די"ל כוונתו הוא רק על תנאי דלהבא אבל לא על העבר שלפי דעתו הוא כאילו מונח בקופסא · וסברא זו מבוארת ...ו' מהר"ם אלשיך שם בעובדא שהאשה הפלישה שטר כתובתה אך עשתה מסירת מודעא (יובא בדברינו לקמן ס"ס ...ס"ג ס' פ"א) ואף דמהר"ם אלשיך שם סתר סברא זו מכמה טעמים שביאר שם לכאורה בנ"ד לא שייכי כל הטעמים ...: ומ"מ בגוף הדין יפה הורה כיון שמתחלה לא היה קפידא מהבעל בפירוש שיהיו הספרים כמו שאומר עתה ובלא ...יתן הגט רק היה ג"ד או אומדנא וזה ודאי לאו כלום הוא כמו שהאריך הרב בעל בינת אדם שם : (ב) בפני שנים · ... בית מאיר שב' דמדברי תשו' הרשב"ץ שהובא בב"י ומדברי הריב"ש סי' קכ"ז משמעות לשונם שאפילו בלשון ברור ...הוא אם אמר לשני העדים שמעו או אתם עדי · והוא ז"ל פקפק על זה וכו' דצ"ע למעשה ע"ש : (ג) דעו שאני ...ב"י מה שהביא בשם הרשב"ץ בעובדא שהיה דודו של המגרש בוכה וא"ל המגרש מה צורך לבכות אני נותן בכח זה ...ל לו הרב מה כוונתו והשיב שכוונתו כי מאחר שאינה רוצה אותי איני רוצה אותה · והאריך בזה אם נאמן לפרש ...כיח מהא דסתם נדרים להחמיר ופירושן להקל כו' ע"ש גם בריב"ש סי' קכ"ז האריך בנדון זה ועיין במל"מ פ"ו ...ן כ"א שהביא דברי הריב"ש בתשובה הנ"ל ומתמה עליו במ"ש דנאמן לפרש דבריו ומדמה לנדרים וכתב וז"ל ואמי ...זה אם אמרו בנדרים שנאמן לפרש דבריו שהם דברים שבינו לבין קונו יאמרו בגט שאם כוונתו באומר בכח הוי ביטול ...שני גט זה לדעת רבינו וצ"ע עכ"ל (ור"ל דלדעת הרמב"ם שפסק דאינו חוזר ומגרש בו אין לנאמנו ולסמוך על דבריו

מאחר

זה (ד) וכן אני מבטל כל דבר שגורם כשיתקיימו אותם הדברים ביטול לגו
(ה) וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי דבר על הגט שיבוטל הגט מר
והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שי
מחמתו גט זה או שיורע כחו של גט זה מחמת אותו מודעא או אותו דינ
הגה וי"א דשני אם (ג) אומר שמבטל מודעא ומודעא דמודעא עד סוף כל מודעי
בשם הרא"ש) וכן נוהגין אך טוב לכתחלה לחוש ולומר כסברא הראשונה: ג נהגו להי
ביטול מודעא אף למגרש מרצונו: הגה ומיהו אם שכח מלבטל כשר (מ"כ בשם הנ
אחר שמגרש מרצונו (מ"כ בשם מהרי"ל) ונהגו עוד לבטל מודעי קודם שילוח
וקודם הנתינה (במרדכי) ואע"פ שיש אומרים שאם בטל הגט בין כתיבה לנתינ
היה מועיל אחר כך בטול מודעי לגרש באותו גט ולכן אין מניחין אותו לילך עד
הגט אפילו הכי מחמירין גם כן לבטל מודעי בשעת נתינה (עיין בב"

באר הגולה

ז טור וכ"כ המרדכי בפ' השולח וגם ה"ה בספ"ו ז הרמב"ם בפ"ו וכתב ה"ה כפי גירסתו בגמ' גטא גופיה מיהא בטליה וגירסת ר"ת מותרת גט לא בטליה וכו' גיטין דף ל"ב ע"ב ומתבאר מזה שאם בטלה מתורת גט שאינו חוזר ומגרש בו לעולם וכו' ואף ע"פ שרבים החולקי' עליו וכמ"ש המחבר ב"י מ"מ סיים ה"ה שם ומ"מ כולם כתבו שיש לחוש בדבר ולדעת רבינו לפי גרסאות אם נשאת בגט זה תצא והולד ממזר ושומ

פתחי תשובה

אחר שאין לו תקנה וכמו שהאריך הרשב"ץ בתשובה הנ"ל לחלק בכך דשאני נדרים דבידו לשאול על נדרו אלא דכ' אח"כ דגם בנ"ד הרי בידו לבטל הביטול והיינו לשיטת הסוברים דחוזר ומגרש בו משא"כ לדעת הרמב"ם) ועיין בתשו' משכנות יעקב סי' נ"ת שהאריך בזה בעובדא ששאלו להמגרש בעת כתיבת הגט למה הוא נכנס ויוצא והשיב להם מה בכך ואמרו לו שאפשר להיות מזה איזה ביטול וע"ז השיב להם בזה"ל וואס איז אז איך בין מבטל · ושאלו הרב למה הוא מבטל והשיב איני מבטל רקו
דרך שאלה מה יהיה הדין אם אני מבטל ע"ש באורך בהתווכחו בזה עם הגאון מהרר"ז מרגליות ז"ל: (ד) וכן אני
עכ"ש סק"ג שכ' ואפילו אם מסר מודעא גם על זה מ"מ דברי האחרונים עיקר כו' ע"ש ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי
לענין אם לא אמר לשון זה רק אמר שמבטל מודעות ואח"כ באו עדים שמסר מודעא גם על ביטול המודעות והא
נשאת לשני ויש לה בנים ומסיק שם דאין אשה זו יוצאת מתחת בעלה ובניה כשרים ע"ש · ועיין בתשובת גליא מסכת
סי' ד' בעובדא שאיש אחד גירש את אשתו כדת בביטול כל מודעות כמבואר בסה"ג ואח"ז נתברר שעשה מס"מ וביטול
הביטולים וקיבל עליו בשבועה שלא לבטל מודעא דנא וקצת לומדים רצו לדון הדבר להחמיר ע"פ העיקר דהלכה כרבא
דכ"מ דא"ר לא תעביד אי עביד לא מהני ובסמ"ע וש"ך סי' ר"ח הסכימו לדעת המרדכי דאף באיסור שבדה מלנו ב
זה · והוא ז"ל האריך דאין כאן שום פקפוק והגט הוא כשר לכל הדעות דנראה ברור דענין אי עביד ל"מ לא שייך
בגוף מעשה הגט הוא איסור אבל עסק דנ"ד אין בעצמותו של הגט שום איסור כו' והרי זה דומה לנשבע שלא יבא
פ' ועבר ובא לעיר ההיא וגירש שם אשתו כו' ע"ש באורך (עמ"ש בזה לקמן ס"ק וי"ו):
ועיין בס' בית מאיר שתמה לפי פי' הרשב"ם ב"ב מ' הא דאמר אי דגיטא ודמתנתא גלוי מלתא בעלמא היא דהיינו ד
ידעינן אינסא מ"מ מוכרח שהוא אנוס כו' לפ"ז מה מועיל ביטול מודעות דהא עכ"פ נשאר האונס ותינח
לגרש (דהאונס לבד אינו מזיק רק המודעא ולזה מועיל הביטול) אבל המגרש שאינו מן הכופין ודאי קשה מה יועיל ב
שמחמת אונס אף דלא ידעינן ליה הא מוכרח עכ"פ ע"י המודעא ובאמת משמעות סוגיא דעירוכין דתמיד מועיל ביטו
כו' והאריך בזה ע"ש וכבר נתקשה בזה המהרח"ש בקונ' מודעא ואונס (גם בס' גט מקושר בסג"ר אות מ"ה מ"ו) וב
החושן בח"מ סי' ר"ה כתב באמת לדעת הרשב"ם אינו מועיל ביטול מודעא רק בגט מעושה כדין אבל לא בגט שנוה
ע"ש אך בס' נה"מ שם ס"ב השיג עליו דהוא נגד דברי הפוסקים וכתב הוא ז"ל ליישב דכוונת הרשב"ם במ"ש דאיכא
דודאי נאנס היינו אונסא דנפשי' באופן דמצד האונס לחוד לא היה בכחו לבטל הגט והמתנה רק בצירוף שניהם
והאונס יוכלו לבטל ומש"ה כשמבטל מודעא מהני כו' עכ"ד · ועיין בתשו' מהרי"מ מבריסק סי' מ' שגם הוא
לפרש כן דברי הרשב"ם הנ"ל ועוד כתב שם טעם אחר דאף דיש הוכחה דמתחלה היה אונס מ"מ ע"י ביטול מודעא
לומר שסר ממנו האונס כיון דלא ידעינן האונס רק ע"י המודעא יש לנו לומר שבעת ביטול המודעא סר ממנו האונס. ו
שלזה נתכוין הרשב"א שהובא בב"י ח"מ סי' ר"ה מתודש ע' ושוב הביא דסברא זו מבואר ג"כ בתשו' המבי"ט סי' מ"
שהשיג שם על ת' דברי ריבות סי' ע"ר שיצא להקל הרבה מצד ביטול מודעא ופיסול עדי מודעא דאף שהעידו העדים ש
באונסו מ"מ הרי פסלם ועוד דיש לומר שאח"כ סר האונס · וע"ז חולק המבי"ט) דכל היכא דידעינן בודאי שהיה א
מועיל שום ביטול מודעא ופסולי עדים עד דידעינן בבירור שנסתלק ממנו האונס אבל היכא דלא ידעי' שהוא אנוס
דבורו אף דנאמן לומר שהוא אנוס מ"מ מועיל ביטול מודעא דתלינן שסר ממנו האונס והאריך בזה · וע"ש עוד שה
המבי"ט שם שכתב עוד אחר שהשיג על ד"ר הנ"ל סיים וכתב אא"כ נודע שנסתלק האונס או בנודע כי אע"פ שא
הא"כ הניחו ופייסו אותו בדברים או מעות ונח מרוגזו ואמר שהיה מגרש מרצונו ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ח ס"ק ע"ו:
אני מעיד על עצמי כו' · עיין בס' ישועות יעקב ש"ס קנ"ד בסה"ג ס"ק י"א שהעיר בזה מדברי הט"ז יו"ד סי' קצ
י"ד דלא מהני אודיתא לענין איסור כו' וא"כ קשה כאן שהוא מלתא דאיסורא מה יועיל מה שמודה שלא מסר מוד
שנתברר אח"כ ע"פ עדים שמסר מודעא ומה יש בכחו לפסול העדים כיון שאנן ידעינן שהם כשרים באמת וכתב ליישב
בלא"ה ראוי שיהיה מועיל ביטול מודעא וגם כיון דרב מגיד אמאן דמסר מודעא אגיטא נימא דמסתמא ביטל בלב
משום חשש לעז קאתינן עלה כמ"ש רש"י אכן דרב מגיד אבל כיון שהודה בעצמו והודאת ב"ד כק' עדים דמי תו לי
לעז דאגל כל העולם מהני הודאה אף נגד עדים עכ"ה (ותימה שלא הזכיר דברי הרשב"א שהובא בב"י ודברי הט"ז
א:

באר היטב

להדיא אבל גילוי דעת למסירת מודעא לא
עיין ב"ש: (ג) אומר וכו' · כלומר דא"ל לפס
העדים אבל בזה אין חילוק בין אם יאמר אני
מודעא ומודעות וכו' · לבין שיאמר אני מבט
דבר שגורם ביטול · כ"כ הב"י עיין ב

(ו) ‏ח אם נשבע הבעל ליתן גט (ז) צריך (ג) (ח) שיתירו לו קודם שלא יהא

ח רבי ירחק מהם מיימון מבואר בשם

באר היטב

שיתירו לו · היינו כשאינו יוכל לכופו ע"פ הדין צריך

פתחי תשובה

(ו) אם נשבע הבעל ליתן גט · בגליון ש"ע של הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל כתב וז"ל וכן אם נשבע שלא לגרש או נשבע שלא
על המודעות צריך התרה ובלא התרה בדיעבד עי' בח"מ סי' ר"ח ועיין בתשו' הרלנ"ח ח"א ס"ס מ"ב עכ"ל · ועי' בתשו'
ב תניינא סי' קכ"ט שנשאל על כיוצא בזה במעשה שאחד גירש את אשתו כדת ואחר שנמסר הגט מיד הבעל ליד האשה
בעל הלך אל עירו יצא קול ערעור על הגט שהבעל נשבע לאביו ברבים שלא לגרש את אשתו בלתי ידיעתו וכיון שהבעל עבר
שבועתו יש לחוש על הגט מטעם אי עביד לא מהני · והאריך שם מאד בזה ותורף דבריו להכשיר הגט הזה מחמת שבעה
תירים · הא' כיון שהתוס' והרא"ש פסקו בהדיא דבשבועה שאדם נשבע לא שייך למימר אי עביד לא מהני וכפי הנראה גם
מב"ם סובר כן ולכן גדלה התמיהה על הסמ"ע והב"ח והש"ך בח"מ סי' ר"ח (ובש"ך יו"ד סי' ר"ל) שחשבו כלל לדברי
יד דעת המרדכי נגד שלשה אבות הפוסקים התוס' והרא"ש והרמב"ם ומה שהביא הסמ"ע מפ' האשה שנפלו דאפילו במידי
בנן אי עביד ל"מ אין הנדון דומה דמה דאמרו רבנן לא מקרי בדה מעצמו וגם בתקנת חכמים שייך לומר א"כ מה הועילו
תקנתן ולכן העיקר כהט"ז ורשד"ם ופר"ח דהחליטו כדעת התוס' ואף כי קשה לסמוך למעשה נגד ספיקא של הב"ח והש"ך
רע שהסמ"ע מכים להלועין כהמרדכי אך כבר הוא עמוד ברזל שא"א למחות במי שירצה לישא את האשה · הב' בהיתר
שה גם לדעת המרדכי כי המרדכי שלהי שבועות נקט דינו בנשבע שלא למכור ולא נקט בנשבע שלא לגרש והיינו דבגירושין
המרדכי מודה שהיא מגורשת שאף שעל החילוק שכתבו התוס' בתמורה דף ו' היכא שבדה מעצמו חילק המרדכי אכתי מודה
גירושין קיימים מטעם שהזכירו התוס' בתחלת הסוגיא שם דאיתקש גירושין למיתה ואף די"ל שהתוס' כתבו זה באונס כיון
ברצונה יכול לגרשה וכיון שהגירושין תלוים ברצונה שוב איתקש למיתה שאין חילוק בין רצון ללא רצון וא"כ בנשבע שלא לגרש
שייך היקש זה אך י"א אלא אם היה נשבע סתם שלא לגרש כלל אבל זה שנשבע שלא יגרש בלי ידיעת אביו וא"כ אם היה
ש ברצון אביו היו חלים הגירושין וכיון שיכולים לחול ברצון שוב איתקש למיתה וחלין אף שלא ברצון · הג' דהנה בנשבע
א יעשה ועבר ועשה התוס' והרא"ש שוים דלא אמרינן בזה אפילו לרבא דאי עביד ל"מ ואמנם התוס' נתנו טעם דיש
לוק היכא שבדה מעצמו והרא"ש בתשובה כלל ד' דין ה' (הובא בט"ז יו"ד סי' רכ"ח ס"ק מ"ד) נתן טעם אחר דבת'
פה כיון שיש יכולת להתירה אינם דומים לאיסורי תורה שא"א לבטלן ויש נ"מ לדינא בין הטעמים הללו בשבועה שנשבע
ד רבים ואין לו שייכות לדבר מצוה שאין לו התרה · לדעת התוס' אי עביד מהני שעכ"פ הוא בדה מלבו ולדעת הרא"ש בזה
עביד לא מהני כיון שא"א לו לבעל השבועה ומעתה י"ל דהמרדכי מיירי בנשבע ע"ד רבים באופן שאין לו התרה והולך רק
התוס' ולא על הרא"ש כי למה נרבה מחלוקת בתנם · אבל בנ"ד שמבואר בדברי המערערים שנשבע ברבים (לא ע"ד רבים)
י קיי"ל ביו"ד סי' רכ"ח סעיף כ"ג דנדר שהודר ברבים יש לו התרה א"כ אע"פ שגירשה קודם שהותר לו מודה רבא דאי
ד מהני והרי היא מגורשת אפילו לדעת המרדכי בלי שום חשש · הד' לפי מ"ש הסמ"ע והש"ך בח"מ סי' ר"ח לתרץ דברי
דכי שאינו סותר לדין מקח שנעשה באיסור שהמקח היה יכול להיות בהיתר · משא"כ בנשבע שלא למכור שא"א לו למכור
שיעבור על שבועתו לפ"ז אני אומר שע"כ לא קאמר המרדכי אלא בנשבע לחלוטין שלא למכור דבר זה אבל בנשבע שלא
ור כ"א בידיעת פלוני הרי ג"כ היה יכול להיות בהיתר דהיינו בידיעת פלוני גם המרדכי מודה דמהני וא"כ בנ"ד שנשבע
לגרש בלתי ידיעת ורצון אביו ועבר וגירש אפילו להמרדכי הגירושין מועילים · הה' שאף אם אמת הדבר שנשבע ונתברר
עתו · זאת לא נתברר שעבר על שבועתו ואדרבה אמרינן אין אדם חשוד שיעבור על השבועה מסתמא עשה בידיעות ורצון
ו שנתן לו רשות קודם פרידתו ממנו שאם יתנו לו כך וכך יגרש או כתב לו כן באיגרת ואין הבעל נאמן לעשות עצמו רשע
דממ"כ רשע הוא שמוציא לעז על הגט מ"מ אמרינן השתא הוא דאיתרע וגם אינו נאמן להכחיש דבריו הראשונים בשעת
ור הגט שלא דיבר שום דבור כו' ופשיטא שגם דברי אביו אין מועילים להאמינו למשוי' לבנו רשע ולפסול הגט להעיד
גורשת עדיין היא אשת בנו · הו' אפילו אם היה ברור לנו שהאב לא הרשה לו אכתי מוקמינן להבעל אחזקת כשרות
לאי התיר שבועתו ע"פ שלשה כי אף שנשבע ברבים יש לו התרה ואף שנשבע לאביו וכמה טובות האב עושה לבנו מ"מ לא
ר שהאב עשה איזה הטיבה עבור זה ועכ"פ בדיעבד מועיל התרה אפילו אם היתה השבועה ע"ד רבים מ"מ לדבר מצוה
יל התרה ואין לך דבר מצוה גדול מזה להצילו מהרהורי עבירה שכבר הוא ד' שנים כו' · הז' דגם המרדכי מודה במעשה
בכתן פעם אחת דגלי קרא דאי עביד מהני שוב אמרינן דבכל אופן שעשה מעשה זה נגד מה דאזהיר רחמנא מהני ולכן
המרדכי בלשונו שנשבע שלא למכור שלא ליתן מתנה שלא למחול חוב ולא הזכיר ג"כ שלא לקדש אשה פלונית והיינו
דושין גלי קרא דמועיל אפילו עביד נגד מה דאזהיר רחמנא דהיינו כה"ג שקידש אלמנה ה"ה בכל אזהרות דאזהיר רחמנא
ן מבטלין הקדושין ואפילו נשבע כו' וא"כ ה"ה בגירושין דגלי רחמנא באונס שגירש דמהני א"כ שוב אמרינן דגירושין בכל
ן דעביד נגד מאי דאזהיר רחמנא מהני והאריך בזה וסיים סוף דבר האשה הנ"ל מגורשת גמורה היא עכת"ד ושם האריך
פרט ופרט ע"ש · ועיין בס' בינת אדם שער ב"ה סי' ל"א על כיוצא בזה קצת במי שנשבע שלא ליתן גט ואם יתן גט יהי'
ולא יהי' שום התרה לשבועה זו כ"א ע"פ אביו ועבר ונתן גט וכעת יש מערערים לומר שהגט בטל א' מטעם אי עביד
והב' מטעם ביטול הגט דכאן לא מהני פיסול עדים והאריך שם ג"כ להכשיר הגט ע"ש פלפול ארוך ועי' בתשובת גליא
ת סי' ד' שרמזתי לעיל סק"ד · ועי' בתשו' רש"ל סי' כ"ה דשם מבואר ג"כ בפשיטות להקל אפילו אם נשבע שלא ליתן
ע"ש · ועי' עוד במ"ש לעיל סי' ק"ח סק"ב ולקמן סי' קמ"א סעיף ס' ס"ק נ"ט : (ז) צריך שיתירו לו · עיין בתשובת
יב"ז ח"ג סי' תר"י בראובן שקבל עליו ח' בעוה"ז ובעוה"ב לגרש את אשתו ונחלקו החכמים יש מי שרצה לסתור שאם לא
ר יהיה הגט מעושה ויש מי שלא רצה לסמוך להתיר ח' בזה · והוא ז"ל השיב כבר האריכתי בתשובה להוכיח שאם הוא
תנאי ונתקיים התנאי אפילו ח' לעוה"ב לא חייל אם אינו מפי ת"ח כו' וה"מ בתנאי של יהודה וכיוצא בו שהדבר ספק
יכול לקיימו אבל בתנאי שיש בידו לקיימו אם קיים תנאו לא חל אפילו מפי ת"ח (ע"ש בסי' תנ"ה) ובענין אם הוא לדבר
ה אם יש לו התרה נ"ל דאפילו לדבר מצוה אין לו התרה כו' הלכך בנ"ד יגרש את אשתו ויצא ידי כת' שהרי מה"ת מגורשת
רה היא שאין זה אונס כיון שהוא הביאו על עצמו ואינו אלא חומרת האחרונים ואח"כ אם יחזיר אותה מוטב ואם לא ירצה
להחזירה

דומה לאונס אך ערבות יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס: הגה והוא הדין ג[ם]
קבל (ד) קנין לגרש (פסקי מהרא"י סימן קע"ג) ט אבל אם קבל עליו קנסות אם לא יגרש
מיקרי אונס מאחר דתלה גיטו בדבר אחר ויוכל ליתן הקנסות ולא לגרש (ב"י בשם תשו[בת]
וכן הוא במהרי"ק שם בפסקים) (ט) ויש מחמירין אפילו בכהאי גוונא (שם בתשובת רשב"[א])
(י) וטוב לחוש לכתחלה ולפטרו מן הקנס אבל אם כבר גירש מפני זה ואפילו גירש מכח שבו[עה]
שעשה מעצמו לגרש הגט כשר הואיל ומתחלה לא אנסוהו על כך (תשובת הריטב"א)

רבותינו הצרפתים ט וכ"כ שם דאם נתחייב באותו קנין ליתן קנס אם לא יגרשנה אף על הקנס לא חל דקנין אחד געשה דהוי כמו קני את וחמור

פתחי תשובה

להחזירה יתן לה גט אחר מדעתו להוציא ידי חומרת האחרונים ז"ל וכבר הארכתי בתשובה אחרת בכיוצא בזה במי שנדר בגזירת שמתא לגרש את אשתו דסברי נ"ש אין לו התרה והוי כנ"ד עכ"ד ע"ש · והתשובה אחרת הנה היא בחלק הנ"ל סי' תקנ"ב ע"ש עוד וגם בח"ת סי' קס"ה ובאמת כן מבואר גם בש"ע לקמן סי' קנ"ד סכ"ד בענין נ"ש דיגרש בבני גיטין ע"ש · וא… הלכך בנ"ד יגרש כו' היינו לפי דעתו דאפילו לדבר מצוה אין לו התרה אמנם אנן קיי"ל ביו"ד סי' רכ"ח שמ"ה בהגהה דל… מצוה יש לו התרה ע"ש א"כ בנ"ד א"צ לכל זה : (ח) שיתירו לו · כ' בס' ב"מ וז"ל ומכ"ש דאסור לכופו לגרש מכח שבו… כמבואר מהריטב"א שבב"י סי' קס"ה ועי' תשו' מהריב"ל סי' ע"ע ואם כפו לקיים השבועה קרוב לגט מעושה אם גופי הגירו… שלא כדין עכ"ל ועיין בס' גט מקושר אות ל"ע שתמה עליו שנעלם ממנו דברי הב"י סי' קנ"ד בשם הרר"י בן הרא"ש שכ'… הניתן בכפיה זו גט הוא כו' (עי' במל"מ פ"ב מה"ג דין ד') והאריך בזה ומסיק לדינא נ"ע ע"ש : (ט) ויש מחמירין א… בכה"ג · כתב בס' תו"ג וז"ל והנה להמחמירין בקנסות וסוברין שאף בקנסות הוי גט מעושה א"א לעשות תקנה בשע… פשר בין איש ואשה שיקנוס עצמו שיעשה הגירושין ואפילו לעשות באופן המבואר בח"מ סי' ר"ז גבי אסמכתא בדרך שע… חכמי ספרד המבואר שם דהיינו שהבעל יתחייב עצמו נגד אשתו או נגד אחר באלף זהובים אף אם לא יגרש והאשה או ה… יתחייבו נגדו שאם יגרש יפטרוהו מהחוב הנ"ל וכשפוטרין אותו מחובו כשיגרש ודאי דלא הוי גט מעושה כמבואר בתשו' הרב… שהביא הב"י באם כפו אותו בדברים שהדין נותן לכופו כגון פריעת כתובה דפריעת בע"ח מצוה ומכין אותו עד בת"ג ולכ… מאותו עיבור נותן גט לא הוה גט מעושה כו' ע"ש לא דמי כלל דשאני הכא גבי פשר כיון ששני הקנינים מהאיש והאשה ה… במעמד אחד כשעסוקין באותו ענין וכודאי אם האשה לא תרצה לקבל ק"ם שתפטור אותו מחובו כשיגרשנה הבעל יהיה… מהקנין שלו דכשעסוקין באותו ענין יכול לחזור מהק"ם כמבואר בח"מ סי' קנ"ה הרי תלוי הקנס בהגירושין כו' אם… נראה דבאופן זה יכולין לעשות קנינים בהפשר על הגירושין שיקבל הבעל ק"ם שמוחל כל החיובים שיש להאיש על ה… תשמיש ומעשה ידיה אף אם לא יגרשנה והוא ישאר על חיובים שלו מזונות ושאר חיובים וממילא יגרש כיון שמונעת ממנ… דבר והוא מחוייב בכל החיובים ואינו גט מעושה רק כשתולה הקנס בגט משא"כ כאן שאין הקנס תלוי בגט כלל עכ"ל.

וכתב עוד שם דלהך דעה דס"ל דבקנס הוי גט מעושה נראה דאין יכולין לתבוע ממנו גם הקנס כיון שהבעל אומר א… קאימנא לקיים הגירושין ומה אעשה שהב"ד אינם רוצים לקבל הגט ואומרים שהוא גט מעושה וכן אפילו נתחרט ו… שאינו רוצה לגרש אין הב"ד יכולין לומר בלשון זה או תן הקנס או גרש אשתך דהוי כגט מעושה להך דעה · ואין … כיון דא"א לגרש שוב א"כ כשהתחייב עצמו מעיקרא בתנאי הגירושין דמי לתנאי שא"א לקיים בסופו דהתנאי בטל והמ… קיים וה"נ א"א לקיים התנאי כלל דהא א"א לגרש שוב דזה אינו זה לא דמי לחיוב על תנאי שהחיוב חל מיד והתנאי מ… אחריתי הוא משא"כ כאן דהחיוב לא בא רק לקנס כשלא יגרש · אמנם אם התחייב עצמו בקנס כשלא יגרש לזמן ו… ונתחרט ולא רצה לגרש עד שעבר הזמן ממילא כשעבר הזמן נתחייב בהקנס אפילו אם יגרשנה שוב דהא חיוב הקנס חל … כשהגיע הזמן ולא גירש וא"כ הב"ד יכולין לתובעו כדין בהקנס והוי ככופין אותו לשלם חובו וכשמגרש להפטר מחובו לא… גט מעושה כמ"ש הרשב"ץ הנ"ל עכ"ד : (י) וטוב לחוש לכתחלה · עיין בתשו' משכנות יעקב סי' ל"ה אודות הגט אשר … שנתינה עמד הבעל וערער כמה ערעורים הוא שהיה אנוס ע"פ הקאמפראמיס אשר מבואר בו שאם לא יג… אביו לגרש יתן קנס סך המבואר שם · והאריך מאד דיש להחמיר בזה מכמה טעמים · חדא דמה שהבין הרמ"א ז"ל דיש מחלו… בין הרשב"א והרשב"ץ ומתוך כך פסק דבדיעבד יש להקל הנה לפי המבואר בס' מכתב מאלי' בדיני הביטול סי' ד' ובספר … בדיני מודעא ואונס אין כאן מחלוקת כלל והעיקר תלוי באם שאנחנו יודעים ומכירים שאין מגרש אלא מצד הקנס ומגלה ד… בכך הוי גט מעושה ולא התירו הרשב"ץ והר"ר מיימון רק בנדון דידהו שקבל מתחלה הקנס מצד עצמו ורצונו הפשוט ולא… מדעתו מתחלה ועד סוף דאז אין לתלות שעשה זה מחמת אונס (וכ"כ בס' בית מאיר לחלק בכך ומסיים דל"ע אם יש נ… נגד הרשב"א כמו בנדון דידי' אף בדיעבד כו' ע"ש) ועוד דגם לדעת הרמ"א ז"ל שיש מחלוקת בין שני הדעות מבואר ש… דהיינו דוקא שקיבל הקנס עליו מדעת עצמו ורצונו מבלי ששמו אחרים עליו הקנס ואף בזה אינו מבואר מדבריו שיתיר … כשיתחרט אח"כ אבל כל שמתחלתו לא ברצונו היה רק אחרים שמו הקנס עליו קרוב הדבר דלכ"ע חיישינן ליה לגט מע… דהא אונס ממון חשיב אונס לדעת כל הפוסקים · ועוד דעיקר סברת המקילין במי שקבל עליו קנס מעצמו או נשבע וכ… הוא דאונסא דנפשי' לא הוי אונס הרי רבים מגדולי הראשונים חולקים וסוברים דבמתנה גם אונסא דנפשי' הוי אונס אל… בלא מסירת מודעא שמתנה בטילה וממילא ה"ה בגט ובכל תורה ובפרט באיסור ערוה יש להחמיר כדבריהם וע"פ לכה… סיכא דאפשר לתקוני ומכ"ש בנ"ד שאין כאן אפילו התחלתו ברצון · ואשר אומרים לו קודם כתיבת הגט שיסורו מעליו … שמכריחים קשה הדבר מאד לסמוך ע"ז כל זמן שלא עשו מעשה בפועל לבטל הסכרת ואכתי לא סמכא דעתי' אולי לא יו… השני ברורים לבטל הקאמפראמיס ואולי לא יעלה בידם אחר אשר נכתב בערכאותיהם ואולי ימחו בידם מצד הבני כמוכ… והאריך בזה בשלשה תשובות שאח"ז והתווכח בזה עם הגאון מהר"ז מרגליות ז"ל · והביא שם עוד פוסקים המדברים ב… זה ה"ה המבי"ט שהובא בכנה"ג סי' קנ"ד והר"ר בצלאל סי' ע"ז ומהרי"ט צהלון סי' מ' והתו' חוט המשולש ח"ד מ… התשב"ץ סי' ל"ה ע"ש (ושם האריך עוד בענין אונס שהב לגבי הבן ויובא לקמן ס"ק י"ב) ועי' עוד בתשו' מהרי"מ סי' י"א

באר היטב

שיתירו לו כי השבועה הוי כפיה אבל בודאי אם הי… נותן לכופו לא איכפת לן בשבועתו · ב"ש : (ד) קני… צריכים למחול לו הקנין שלא יהיה כאונס · וב"ש ב…

יא) י"א דלא מקרי אונס אלא מה שאונסין לאדם עצמו אבל אם אונסין לאחר עד שיגרש חבירו אפילו אב על בנו או להפך לא מקרי אונס (תשובת הרשב"ץ) (יב) ויש מחמירין באב על בנו ב"י) ועיין לקמן סי' קנ"ד מדינין אלו: ה 'הא דאינו גט כשהוא אנוס ה"מ כשמסר ה) מודעא אבל אם לא מסר מודעא אם אנסוהו שלא כדין פסול וכדין כגון שהוא

י משנה וגמ' גיטין דף פ"ח ע"ב

באר היטב

ם קבל בקנין א"צ להתיר לו כיון דאין חל מעיקרו · ה"ה דאין חל הקנין שעושים על החליצה ולא מהני הק"ם מקיים האחים תחת החופה· ע' ב"ש: (ה) מודעא · ואז

פתחי תשובה

(יא) י"א דלא מקרי אונס · עי' בב"י שהביא בשם הרשב"ץ שאב גולה אשתו מעות ואינה רוצה להחזיר עד שיגרשנה וא"י לכופה בדין להחזירם או מפחידתו להפסיד ממון שמסתפק אם גירש מכח אותו העיסוי אי הוי גט מעושה או לא כו' עד

כל קושטא דמלתא דתלוהו ויהיב א"ל מודעא עש"ה · ואין בדבריו התלט אי הוי גט מעושה · ועיין בס' תו"ג שכ' ע"ז וז"ל נס במפחידתו להפסידו ממון מבואר בח"מ סי' ר"ס דהוי אונס כדמוכח במעשה דפרדיסא ובח"מ בסי' י"ב שנתפשר מחמת יראה לכפור לו ממון דהוי אונס לכן נראה דמיירי שהאשה גולה ממונו ואינה רוצה להחזיר ואינה מזכרת כלל הגירושין וכן מפחידתו להפסיד ממון מיירי באופן זה והוא להיפטר מאותו צרה מגרש בעצמו בזה יש לדון דלא הוי גט מעושה כלל דהא ח"מ סי' ר"ס מביא הב"י שהקשו גבי סיקריקין הא תלוהו ויהיב הוא ותירץ תירוץ א' דהרוגי מלחמה שאני ותירוץ ב' דכשאינו זכיר המתנה בשעת אונס רק נתן מעצמו לפדות נפשו הוי מתנה ובסי' רל"ו ס"א בהגהה פסק כתירוץ הב' דאם נתנו לו בעלים קרקע מעצמן כדי שלא יהרגנו דהוי מתנה ואפילו בכל מציקין שאינן הרוגי מלחמה יעו"ש וא"כ גם בגט הדין כן י' בספרו נה"מ סי' ר"ס ס"ב שהביא דכן מסיק מהרח"ש וגם הוא ז"ל שם הסכים כן ע"ש ועי' בפ"ת ליו"ד סי' קנ"ז ק"ב) וכן מעשים בכל יום שאשה לפעמים מצירה להבעל בגזילת ממון ובשאר דברים ומחמת זה מגרש ואין מי שחש לגט עושה · וכן נראה לפע"ד להשוות המחלוקת באונס אב על בנו שאין כאן מחלוקת דהרשב"ץ מיירי שבשעה שאונס את בנו אינו זכיר הגירושין של האב כי כן מיירי התם שאנסו להאב שלא לצאת מהעיר עד שיהיה לבן משפט עמהם ובכה"ג מיירי באונס בן שאינו מזכיר כלל הגירושין אבל אם מזכיר הגירושין בשעת האונס אף הרשב"ץ מודה כל שידעינן שהמגרש ודאי דהיה נותן מון מרובה להיפטר מהאונס ודאי דכשמזכירין להמגרש שאם לא יגרש יאנס את בנו בכך וכן נראה דהוי גט מעושה דגרע מאונס ממון עכ"ל:

ע"ד איני מבין דבריו מ"ש דהרשב"ץ מיירי באינה מזכרת הגירושין כו' · חדא דבהדיא נזכר בלשון הרשב"ץ ואינה רוצה להחזיר עד שיגרשנה · ועוד דענין זה בלא הזכירו הגירושין בשעת האונס כבר כתבו הרשב"ץ מקודם · שכ' וז"ל ויש נס אחר אע"פ שהוא אנסו בגופו אינו אונסו לגרש אלא שהוא אונסו לעשות דבר א' והוא מעצמו כדי להנצל מאותו אונס גרש מעצמו וזה אינו קרוי כפי' כיון שלא כפו אותו ממש להוציא כו' ואם כן מ"ש אח"ז ויש אונס אחר אע"פ שהוא אונסא אחריני אינו אונס בגופו כגון שגולה אשתו ממנו ממון כו' בוודאי דמיירי אף שמזכרת הגירושין אלא שמסתפק כיון שאינו ן אונס ממון ואינו אונס בגופו · ועוד דאיך אפשר לומר דעיקר ספיקו של הרשב"ץ בזה הוא מחמת שלא הזכירה הגירושין י' בדין שכ' הרשב"ץ מקודם מסיים וז"ל ומיהו מסתברא דה"מ כשכפוהו כדין באותם דברים אחרים כגון הכא שהדין ן לפרוע כתובתה כו' אבל אם כפוהו שלא כדין בדבר אחר ומתוך אותה כפי' גירש אפשר דהוי גם מעושה כו' וכן בסוף שובה מסיים וז"ל ומעתה נשוב לנדון שלפנינו כו' חדא שלא עכבוהו עד שיגרש אלא עד שיעמוד בנו לדין ועיכוב זה ין היה כו' הרי מבואר דמסתברא ליה להרשב"ץ גם בשלא כפוהו על הגירושין אלא על דבר אחר והוא מעצמו להנצל מאותו נס מגרש אם הכפיה על דבר אחר היה שלא כדין מקרי אונס (וע"כ דס"ל כתירוץ הא' הנ"ל גבי סיקריקין וע' במל"מ פ"ב מ"ג דין ד') ואיך יחזור הרשב"ץ ויסתפק בגולה ממנו מעות דהא זה ודאי שלא כדין היה גזילת המעות ומקרי אנוס לדעתו: לא ודאי ברור דהרשב"ץ מיירי כאן במזכרת הגירושין וכמ"ש להדיא עד שיגרשנה · אלא שמסתפק כיון שאינו אונס בגופו שאין כאן חבטה ולא הכאה הלא אונס ממון ומה שהקשה התו"ג דהא אונס ממון ודאי דהוי אונס כדמוכח במעשה רדיסא כו' נראה ליישב דמש"ה מספקא ליה דאפשר לחלק דהא דאונס ממון הוי אונס היינו דוקא לענין דבר שבממון ולא בו אבל לענין דבר גדול גירושי אשה אפשר לא הוי אונס דהא חזינן בדבר שבממון מהני אם קיבל מעות דהוי תלוהו ין וכאן בגט אף אם קיבל מעות עבור הגט לא הוי כתלוהו וזבין משום דאין דמים לאשה ה"נ משום אונס קטן כזה לא י ליה לגרש ומוטב היה לו להפסיד הממון ולא לגרש ומסתמא ברצונו הוא מגרש והגע עצמך גם בענין דבר שבממון אם ם אונס ממון על סך מועט בודאי דלא חשיב אונס ה"ה הכא בגירושי אשה אף שגולה ממון הרבה נחשב כסך מועט לענין · ומ"מ מספקא ליה דאולי מ"מ הוי אונס דמאן יימר דאשתו זאת חביבא ליה מהממון אולי הממון חביב עליו יותר דאי הא דכתבו פוסקים דאפילו קיבל מעות לא מהני משום דאין דמים לאשה היינו משום ספיקא אבל ודאי דאיכא איפך שהממון חביב עליו יותר שהרי אמרו חז"ל יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו מכ"ש מאשתו ואם כן שפיר מספקא ליה להרשב"ץ:

נפ"ז נלע"ד להמציא דבר חדש היכא דמתחלה לא היה רק אונס ממון ואח"כ מגרש בקבלת ממון זולת ממון שלו י"ל דלית בה שום ספיקא ובודאי מהני דע"כ לא מספקא ליה להרשב"ץ אלא באונס ממון ואח"כ אינו מקבל שום ממון אחר ה י"ל דהוי אונס דאולי הממון חביב עליו וכן ע"כ לא כתבו הפוסקים דאפילו קיבל מעות לא מהני אלא היכא דהאונס ים בגופו הכאה וחבטה משום די"ל דהאשה חביבה עליו מהממון והוא אינו מגרש אלא בשביל האונס דהכאה אבל היכא שניהם חוברו יחדיו דמתחלה לא היה רק אונס ממון ואח"כ מגרש בקבלת מעות יתרים כיוצא בו י"ל דממ"נ מהני או לא הוי אונס או דהוי כתלוהו וזבין ודוק (ושוב מצאתי מדברי התו"ג בעצמו ס"ם זה קצת סעד לסברא זו) ובתשובה הארכתי מעשה כיוצא בזה · גם מ"ש התו"ג להשוות המחלוקת באונס אב על בנו דהרשב"ץ מיירי שבשעה שאונס את בנו אינו כיר הגירושין של האב · הוא תמוה שהרי בהדיא מבואר בלשון הרשב"ץ שם דמיירי בהזכירו הגירושין אלא דמסתפק ון שאינו בגופו וצ"ע בכל זה: (יב) ויש מחמירים באב על בנו · עיין בת' משכנות יעקב שם שדעתו להחמיר כיש מחמירין

חייב להוציא ואינו רוצה (יג) [כ]ואנסוהו ב"ד עד שהוציא הוי גט [ל]ומצוה על כל ב"ד שבכל מקום ובכל זמן *) לכופו לגרש לבטל המודעא: ו [מ]מי שמסר מודעא ע' הגט •) מכין אותו מכת (ו) מרדות [נ]מפני שגרם להיות ממזרים שהרי הגיע הגט לידה ותנשא בו ואחר זמן יבואו עדים שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניהם קודם שיכתוב הגט ונמצא הולד ממזר: הגה ואפילו בטל המודעא בשעת נתינה אפ"ו •) משמתינן ליה דיש לחוש שמא איכא דידעי במודעא ולא ידעי בבטול (תשובת הרא"ש כל נ"ג וכן כתב הב"י בשם התוס'): ז [ס]אנסוהו ישראל לגרש שלא כדין [ע]ואמר רוצה אני וגם ביטל המודעא או לא מסרה פסול [פ]ואעפ"כ פסלה (יד) מן (ז) הכהונה: ח [צ](טו) אנסוהו עובדי כוכבים לגרש אם הוא חייב לגרשה מן הדין פסול ואם עפ"כ פוסלה מהכהונה ואם לא היה חייב לגרשה מן הדין אפי' ריח גט אין ב ולא נפסלה מכהונה (טז) (ואפילו (יז) אם קבל מעות על נתינת הגט לא אמרינן מסו' זה נתרצה (הג' אלפסי פ' המגרש): ט [ק]אם דחקו אותו ב"ד של ישראל ע' עובדי כוכבים והיו עובדי כוכבים מכין אותו ואומרים עשה מה שישרא' אומרים לך דינו כאנסוהו ישראל: י [ר]גט שמסר הבעל מודעא על נתינה

כ פי' אונסים אותו עד שיאמר רוצה אני כדתנן במשנה דערכין[.] וכיינתי לעיל וכדמפרש רב ששת שם דעד שיאמר רוצה אני היינו שיבטל המודעא בפירוש ל טור מהא דאביי אשכחיה וכו' גיטין דף פ"ח ע"ב מ מהא דרב מנגיד וכו' קדושין דף י"ב ע"ב ויבמות דף נ"ב ע"א נ ל' הרמב"ם שם בפ"ז ס מימרא דרב נחמן וכו' גיטין דף פ"ח ע"ב ע ב"י דאי מסרה ולא ביטל אפי' כדין אינו גט כלל כמ"ש לעיל פ שם במימרא דרב נחמן צ שם ק שם במשנה וכמ"ש התוס' שם בשם ר"ת ורב יהודה גא' בה"ג ובשם הירושלמי וכ"כ הטור והרמב"ם בפ"ב וש"פ ר טור בסי' קל"ח בשם הרמ"ה מדין נתן בידה והיא ישנה שא"צ לחזו'

*) עיין במכות ולעיל ממנה כמ"ש בסימן קל"ח סעיף ג'

פתחי תשובה

אלו דאונס אב לגבי בן חשיב אונס (גם בס' ב"מ לעיל ס"א כתב דכן עיקר) והביא שם מדברי הרשב"א בתשובת המיוחסות לרמב"ן סי' רע"ג והר"ר בצלאל סימן ע"ז והגמ"ר פ"ו דגיטין ותשו' הרשב"ש סימן של"ע שכולם התמירו בדבר זה ובפרט בב"ד לפי טענת המערער שהכהו אביו מכה רבה כו' ע"ש עוד בתשובה שניה שם אות ע"ו: (יג) ואנסוהו ב"ד עד שהוציא• עי' בהס"ג אות כ' ועיין בתשו' חות יאיר סימן נ"ה וכ"ו שהאריך בזה אי בעינן דוקא אמירת רוצה אני (ע' בכנה"ג סימן ר"ה סק"ח) וגם האריך שם לתרץ איך באלו שכופין אותן להוציא כותבין בגט ברעות נפשי בדלא אניסנא ע"ש ועיין בס' ג מקושר אות מ"ו מ"ש בזה: (יד) מן הכהונה• עבה"ט מ"ש וגו"ע אם קידש אחר כו' ועיין בס' תו"ג שכ' ע"ז דבר"ן ו המגרש מבואר בהדיא דלא הוי קדושין כלל ע"ש: (טו) אנסוהו עובדי כוכבים• עיין בתשו' הרדב"ז ח"ה סימן שני אלפי נ"ה שכ' דאפילו אם לא היו מכין אותו רק היה איום בלבד בדבר שיש בידו לעשותו נקרא אונס• ומסיים שם על עובד דידיה וז"ל כללא דמלתא כל זמן שאנשי השופט שם אף ע"פ שיאמר רוצה אני כמה פעמים הוי גט מעושה ואם אחר שהלו אנשי השופט ונסתלק האונס שאלוהו אם תרצה לגרש ואמר רוצה אני הגט כשר והקולר תלוי בצואר החכם המסדר הגט ו הוא יודע אם נסתלק האונס או לא ויחוש לעצמו ועדיין לבי מהסס בגט זה כיון שגילה דעתו בתחלה בעת שהיו אנ' השופט כשאלוהו הדיין אם הוא נותן הגט מרצונו והשיב ברצוני או שלא ברצוני אין לך מודעא גדולה מזו ואפילו של נתברר האונס שתלה בו מודעתו כו' הלכך בנ"ד כיון שבתחלה היה אונס וגילה בדעתו שאמר מרצוני או שלא מרצוני אע' שהלכו משם אנשי השופט ואמר אח"כ מרצוני יש לחוש אם לא שיברר אגל מסדר הגט שאנשי השופט לא איימו עליו ול אנסוהו כלל שאפילו אמר בתחלה מרצוני או שלא מרצוני שלא מחמת צד אונס הגט כשר עכ"ל ע"ש עוד ועמ"ש לעיל סק"ד (טז) ואפילו אם קיבל מעות• עב"ש ס"ק י"ד ועיין בתשובת הרשב"ץ סימן א' ובתשובת בנו הרשב"ש סימן של"ע שגם כ נדדו להקל בנתנו לו מעות ע"ש ועיין בת' משכנות יעקב סימן ל"ח בתשובה שליפית אות ס' שכתב דנראה ברור דלא כפו' המקילים להקל בקיבל מעות רק אם נתנו לו מעות שלא היה לו בהן זכות מקודם כגון שנתנו לו קרובי האשה אבל אם וויתו לו קצת מנדוניית האשה אשר גם מקודם שגירושין היו בייכים לו וזכה באשה ובנכסים שלה היעלה על הדעת שבשביל שנת לו קצת מנכסים יהיה דומה לזבינא הא למה זה דומה לאחד שגזלו ממנו קרקע ושך רב מעות ועשו עמו פשרה להחזיר ל קצת מעות כו' וסברא זו נכונה ומבוארת גם בתשובת הר"ר בצלאל ז"ל• והר מן דין שאין סברא זו דקבלת מעות דמיא לזביני מוסכמת כלל כמבואר בתשובת ר"ב בשם רוב הפוסקים ובתשובת מהרי"ט אלגזי בשם הרא"ש בתשובה (גם בתשובת הרדב' ח"ה סי' שני אלפים נ"ה מבואר ג"כ דאפילו קיבל מעות הוי גט מעושה ע"ש) ומה שקצת פוסקים דקדקו להקל מדב' הרשב"ם לענ"ד נראה ברור דהאין זו ראיה כלל כו' ע"ש עוד בתשובה רביעית מן אות כ"ה עד אות ל"ו: (יז) אם קב' מעות• עב"י שהביא תשובת הרשב"א בענין קנס וכתב שם וז"ל ואם נפסק לומר דתלוהו וזבין הוא זה דכיון שקיבל ע' מדעתו קנס אלף דינרין ובנתינת הגט הרויח ממון זה הוי כמקבל ממון דעלמא לא היא שאין זה כמקבל ממון רק כנו' מהפסד ממון כו' ע"ש• ולכאורה מבואר מזה דאם באמת מקבל ממון דעלמא הוי שפיר תלוהו וזבין• אמנם ראיתי בספ' תו"ג שכ' על דברי הרשב"א אלו וז"ל ואין ללמוד מדבריו דאם נתנו לו ממון בשעה שכפוהו ליתן גט דהוי [כ]תלוהו וזבין וכו' אפילו בכפוהו שלא כדין דו"א דשא אפילו בזביני כל שכפוהו ליתן בפחות משויו הוי כתלוהו ויהיב וא"כ בגט אשה אי' לומר כלל דהוי בשויו דאולי כל הון יבוזו לו בעד אשתו ואולי חביבא ליה אשתו כגופו וא"כ אינו נותן הגט בעבור הממ' רק מחמת הכפיות והכאות משא"כ בעובדא דהרשב"א שאין לו אונס רק מה שמפסיד הממון שנתחייב ליתן אם לא יגר' ומגרש רק מחמת יראת הפסד הממון שבידו דשא ביותר ממה שיש לו אינו ירא דלא יעלו את נפשו ממנו וכשמגרש מיחא

באר היטב

הגט בטל• אפילו אם הוא חייב לגרש כדין ומסר מודע' ולא ביטל המודעא הגט בטל: (ו) מרדות• היינו היכ דחייב לגרש ע"פ הדין ומסר מודעא מכין אותו• וא' אנסוהו שלא כדין ומסר מודעא אינו חייב עונש כלל עיין ב"ש: (ז) הכהונה• וב"ע אם קידש אחר א' חוששין לקדושיו עיין ב"ש:

ממון

תנה לה ואחר כך ביטל מרצונו ואמר לה התגרשי בגט שנתתי לך כבר אין צריך לחזור וליטלו ממנה׳ :

קלה צריך לקרות הגט קודם נתינה ולאחריו • ובו ה׳ סעיפים :

א ^א^העדים שנותנים הגט לפניהם צריכים (א) לקרותו קודם נתינה* וטוב לקרותו גם לאחר נתינה ואם לא קראוהו אלא לאחר נתינה בלבד מגורשת : הגה ... (א) אם יעידו בטוב שזהו גיטה (בסדר הגט) ולכתחלה אנו נוהגין שהחכם המסדר הגט ...רא אותו תחלה וסוף עם העדים ואחר כך שואל לסופר אם זהו הגט שכתב לשמו ולשמה ...ם גירושין ואח"כ שואל לכל אחד מהעדים אם מכיר חתימתו וחתימת חבירו אם חתמו ... בפני זה (כ"ז מ"כ בקונטרס ובסדר גיטין) : ב ^ב^קראוהו ונתנוהו לבעל או לשלוחו ...הכניסו לבית ידו ונתנו לה צריך לקרותו פעם שנית קודם שיתנהו לה ואם לא ...ראוהו ונתנו לה וזרקתו לים או לאש ה"ז מגורשת הואיל וקראוהו תחלה אין ...ששין לו שהחליפו ולא עוד אלא אפי׳ אמר הבעל שטר אחר היה ולא היה ...גט שקראתם אינו נאמן והרי היא מגורשת ^ג^ואם הגט בידו ומראה אותו נאמן ...ל זמן* (ב) שלא (ב) נשאת : ג ^ד^הרי שלא קראו הגט תחלה ונתנו לה בפניהם ...רקתו לאור או לים אע"פ שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת : ...ה ואפילו אם נשאת תלא (תוספות בל"א וכ"כ הב"י בשם רשב"א ור"י א"ה) אבל אם הגט ...יין יולא מתחת ידה אם נשאת לא תלא אבל לא תנשא בגט זה מאחר שלא קרא אותו תכף ...ר הנתינה (כן משמע מר׳ ירוחם הנ"ל ולא כב"י) ויש חולקין : ד ^ה^נתן לה נייר (ג) חלק ...מר לה הרי זה גיטיך אם לא בדקו הנייר במי *גרא לראות אם היה שום ...ר כתוב בו או אם יבדקו ותפלוט הכתיבה ^ו^ה"ז ספק מגורשת ^ז^ואם יבדקוהו ...א תפלוט הכתיבה אין כאן חשש גירושין : ה ^ח^זרק לה הגט לחצרה ...ין החביות בפני עדים ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר אין חוששין (לה) ...זה שנמצא הוא שזרק ואם נמצא ב׳ או שלשה מזוזות או שטרות ^ט^חוששין ...א גט שזרק אכלוהו עכברים והרי זו ספק מגורשת בד"א כשלא קראוהו ...בל אם לאחר שקראוהו שהיה גט הר הבעל ולקחו מידם וזרקו (לחצרה) ...ין החביות אפי׳ לא נמצא אלא מזוזה אחת או שטר אחד ה"ז ספק מגורשת :

קלו דין איזה לשון צריך שיאמר בשעה הנתינה והמגרש בשבת ובו ז׳ סעיפים :

א ^א^המגרש צריך שיאמר כשיתן לה הגט הרי זה גיטיך וכיוצא בזה ^ב^ואם נתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט פסול : הגה ולכתחלה יאמר לה הרי זה גיטיך התקבלי גיטיך) (מרדכי פ׳ המגרש וב"י בשם הקונטרס) והרי את מגורשת ממני והרי את מותרת לכל אדם (שם ובטור) מעכשיו (ב"י בשם י"א) ונוהגין שהבעל כופל הגט כמו

...׳ גירושין ממשנה גיטין דע"ח ע"א ב שם וכתב הב"י טעמו דס"ל כל שלא אמר לה דברים שאינם מענין גירושין כגון כנסי ס"ח וכו׳ אלא נתן לה סתם הוי גט מן התורה ופסול מדרבנן *כנ"ל וכ"ה בב"י

באר הגולה

*ועי׳ במ"ש בסעיף ג׳ בהגה ^א^ מימרא דמרימר וכו׳ גיטין דף י"ט ע"ב *שם בתוס׳ וס"פ ב ל׳ הרמב"ם בפ"א מברייתא וכאוקימתא דגמ׳ שם ג טור *פירוש דאז אינו נאמן לאוסרה על השני דחיישינן לקנוניא ד שם ושם וכתב ה"ה דכי היכי דאינו נאמן לאוסרה בדקריוה בראשה כך אינו נאמן להתירה בדלא קריוה בראשה ה מימרא דשמואל שם וכדמפרש שם בגמ׳ *פירש"י גבע שקורין פויילי ומעבירין מי הגבע עליו ופולט אותיות שבלע ונראית והתוס׳ פירש בשם ר"ח מי קליפת רימון וכן בערוך ו שם בגמ׳ דחיישינן שמא לא נבלעו יפה וכמ"ש התוס׳ שם ז ג"ז שם בתוס׳ וכ"כ הטור ח עובד׳ שם לקמיה דרב נחמן ט כדמפרש שם דמזוזה בזני חביות לא שכיחי וזו היא שזרק שם י דע"כ חדא הואי התם ומדהא הואי תברתם כמי אמרי׳ הואי התם וזה גט זרק ואכלוהו וכו׳ כ טור וכ"כ הרמב"ם בפ"א והרשב"א והר"ן א ל׳ הרמב"ם בפ"א

באר היטב

(א) לקרותו • ואסור להם לסמוך על אחר שיקרא • גם ...צריכים לקרות תיכף בעת נתינה • וצריכים הב׳ ...ס לקרות עיין ב"ש : (ב) נשאת • אבל אחר הנשואין ...ו יוכל לאוסרה על בעלה ויש לחוש שמא היא נתן ...מזה סמך למנהג שלנו שקורעין הגט אחר הנתינה • פרישה ב"ש : (ג) חלק • עיין ב"ש :

פתחי תשובה

...ממון זה הרי רואין שממון זה חביב עליו מאשה זו הרי ממון זה הוי ככל מה שטוב האשה בעיניו ודימה אותו הרשב"א שפיר לתלוהו וזכין ולכך הוצרך הרשב"א ליתן טעם אחר דהלא היזק לא דמי לתלוהו וזכין עכ"ל (ומזה קנת סעד למה שכתבתי לעיל ס"ק י"א דהיכא דמתחלה לא היה רק אונס ממון ואח"כ מגרש בקבלת ממון יתרים כיוצא בו י"ל דמה"נ מפני פ"ש מיהו יש לחלק) :

...אם יעידו בטוב • כ׳ בס׳ תו"ג דט"ס הוא וצ"ל אם יעיינו וכ"ה בהגמי"י והכוונה שמוסב עמ"ש המחבר שצריך לקרותו גם אחר הנתינה ועי"ז כתב הרב דסגי כשיעיינו בטוב שזהו הגט שקראוהו קודם הנתינה עכ"ל : (ב) שלא נשאת • עבה"ט ועיין ...פר"ג שכ׳ ונראה דאפי׳ קודם הנשואין והוא כהן ומראה הגט כדי להתירה לעצמו אינו נאמן דכבר נתחזקה במגורשת ואין ...א׳ נאמן לסותרו מחזקה רק כשמכחישה קודם הנשואין נאמן הבעל לענין שלא תנשא לאחר כשמראה הגט דאיכא הוכחה ...ים דמאין בא לידו עכ"ל • ומ"ש מזה סמך למנהג שלנו שקורעין הגט כו׳ עמ"ש בזה ס"ס קנ"ד בסה"ג סעיף פ"ו : לאתו

אגרת ונתנו לה כדי שתוכל (א) לאחוז כולו בידה כשנתנו לה והבעל צריך לידע מהו אות לה וכן כל מה שאומר לה יודיעו אותו בפירוש (הכל בסדר גיטין): ב ג בד"א כשל היה מדבר עמה על עסקי גיטה אבל אם היה מדבר עמה על עסקי גיט ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר כלום ה"ז גט: ג ד כשיתן לה הגט יאמר ל הרי את מגורשת ממני בגט זה ומותרת לכל אדם או הרי את משולחת מם ואם שלוחו נתנו לה אומר הרי את מגורשת מפלוני בגט זה והרי את מותר לכל אדם ה ואם אמר לה איני אישך איני בעליך ו יש מי שאומר שאינו ג אפי' היה מדבר עמה על עסקי גיטה דכתיב ושלחה ולא שישלח את עצמו ז מי שאומר שאם היה מדבר עמה על עסקי גיטה הוי ספק (א) מגורשת: ד ח אמ להי הרי את לעצמך ה"ז גט ט אבל אם אמר לה הרי את בת חורין לא אמר כלום ה צריך שיתננו לה בהורת גרושין י אבל אם נתנו לה בתורת שהוא שטר ח (ב) אינה מגורשת כ אא"כ יאמר אח"כ ה"ז גיטיך *או שיודיע כן לעדים בהח (ג) (ובלבד שתדע האשה שנתגרשה בו או שהעדים מגידים לה אח"כ) (כ"כ התוספות פר המגרש*): ו ל אם יש אחר בעיר ששמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו אינו יכ לגרש (ד) אלא (ה) בפני האחר: הגה ואפילו יצא גט מתחת יד אחת אינה מגור עד שתביא ראיה שנירשה בפני האחר או תביא עדי מסירה שזהו שגירש את א (ר"י מ"ה) וי"א דאם שמות המגרשים שוות אף על פי שאין שמות (ו) הנשים (ב) שו

ג משנה ז' פ"ד דמעשר שני וכרבי יוסי ומייתי לה בקדושין דף ו' ע"א *הגה שהיתה כאן העמדתיה בסוף סעיף ה' במקומה כהיא שיין שמה ד לשון הטור וכ"כ הסמ"ג בסדר הגט ה מימרא דשמואל קדושין דף ה' ע"ב ו טור וכ"כ אביו הרא"ש ז ר' ירוחם נתיב כ"ב ח"א בשם י"מ ח בעיא ונפשטא שם דף ו' ע"א ט פשוט שם בגמ' י משנה גיטין דף ע"ח ע"א כ טור מדברי התוס' שם *שם בגמ' דף כ"ה ע"א *שם דף ע"ח ע"א ל מימרא דרב

פתחי תשובה

(א) לאחוז כולו בידה · עמ"ש לקמן סימן קל"ט ס"ק ד': (ב) אינה מגורשת · עב"ש סוף סק"ב שכתב דאפי' היו עוסקים מעיסקי גיטין לא הוי גט כלל · ועיין בס' ב"מ שכתב דאין זה הלכה ברורה כי במחלוקת שנוי ומידי ספק מגורשת לא נפקה ע"ש ועיין בס' ג"מ סוף אות רכ"ד מזה: (ג) ובלבד שתדע האשה · עב"ש סק"ג שכ' ואם אמר ז באותו מעמד אחר שאמר שהוא ש"ח אמר שהוא גיטה מהני ש"ג פ' הזורק · ועיין בס' ב"מ שכתב עליו וז"ל איני יודע ? חידוש בזה מהש"ע אבל לי' הש"ג הכי אמר כנסי ש"ח זה וקראתו והרי הוא גיטה אינה מגורשת עד שיחזור ויאמר כ אפילו אחר שנתנו לה והוא שיאמר לה באותו מעמד מיד כמבואר ב"ה · אבל נ"ע ראייתו כי סתימות הפוסקים ל"מ עכ"ל · ועיין בס' ג"מ אות רכ"ד סק"ב מ"ש בזה: (ד) אלא בפני האחר · עב"ש סק"ד מ"ש מיהו נראה הי"א שהביא רמ"א ס"ל כשיטת תוס' דבעינן שיהיה מוכח מתוכו לכן כתב שיכתוב סימן ודוקא סימן מהני אבל לגרש בפני אחר מהני כו' עכ"ל · ומשמע מדבריו כשכותב סימן תו א"צ לגרש זב"ז · וגם בס"ג דהרב מהר"ם אות כ"ה מבואר דשי עדיף מזה בפני זה (ע"ש שכ' בזה ג' מדרגות תקנתא דשילום עדיף מן הכל והיכא דא"א בשילום צריך זה בפני זה אינו רוצה לכא יעשו סימן) אך בספר תו"ג השיג ע"ז דבחידושי הרשב"א ר"פ כל הגט כתב בהדיא דאע"פ שכותבים דו או סימן או כהן אין אנו סומכים בכך עד שיגרש בפני חבירו כו' ע"ש · גם בס' גט מקושר שם השיג על הרב מה הנ"ל וכ' דעיקר תקנת חכמים הוא זה בפני זה כו' עש"כ · וכן מבואר דעת הג"פ לעיל סימן ק"כ ס"ק י"ט וכתב והולי הטעם דשילום לא סגי דאפשר דלא יכירו בם זקינם כיון דאפלג דרא ולפיכך עדיף טפי לגרש זה בפני זה כו' ע"ש ועיין בס' בית מאיר סימן ק"כ בם הביא ג"כ דברי הג"פ וכ' עליו וז"ל וכדבריו מתמשמעות כל הפוסקים דאין תקנה לגרש זה בפני זה ולא די בשילום · ובזה נ"ע סה"ג דהרב ר"מ סימן כ"ה כו' עכ"פ נלע"ד היכא דשני יוב"ש עם שמות הנ שוות אף דודאי לכתחלה ראוי לצאת דעת תוס' אליבא דר"מ לכתוב סימן כדי שיהיה מוכח מתוכו מ"מ אין לזוז ממשמ הש"ע דאין לגרש אלא זה בפני זה ואם השני אינו רוצה לבא לענ"ד הרשות ביד ב"ד לכופו כדי לקיים תק"ח (ע' בנו שאח"ז) אבל כשאין שמות הנשים בשוה ושם אביה שוות דאז למשמעות הראשונים א"צ כלום ומנהגינו (להחמיר) אך י הש"ג וב"ח והשו' ש"י אזי יש לנהוג כסדר ר"מ הנ"ל עכ"ל (ועמ"ש בביאורי לסדר גיטין שם) ועי' לקמן סק"ט: (ה) ני האחר · עיין בס' גט מקושר בסג"ר אות כ"ה שכ' דאפשר דבפניו לאו דוקא רק שיודיעוהו כדאיתא בנדרים דש"ה המ הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו וסגי בהודעה כו' ע"ש עוד ויובא בביאורי לס"ג שם: (ו) הנשים שוות · עי בשם ב"ש שכ' והא דלא מהני כו' ואפילו בזה"ז כו' ושם כתב זה בשם ש"י סימן ל"ו · ועי' בהגהת מל"מ פי"ג מה"ג דין י"א שהשיג על הש"י בזה דהא מבואר ביבמות קי"ט דלא חיישי' שמא נשא אשה כו' ע"ש ועי' בס' ג"מ ובס' ב"מ מ ופ' עוד בב"ש סק"ד שכ' בשם תשובת ש"י שם שפסק אפילו אם ניתן הגט צריכה גט אחר (מסידור דברי הב"ש משמע דהש"י מחמיר רק בשמות הנשים ג"כ שוות אך בגוף התשובה שם מבואר דפוסל גם כאין שמות נשותיהן שוות אפילו בדי ע"ב) ודעת הב"ש עצמו אינו כן אלא דאם כבר ניתן הגט תנשא בו גם בב"ש לעיל סימן ק"ל סק"ד כתב וז"ל לפ"ז נ אם אין מוכח בגט מי הוא המגרש כגון דיש כאן שני יוב"ש וע"מ מעידים מי הוא המגרש כשר הגט אפילו לא נשאת כו' כתשובת ש"י כו' עכ"ל · ועיין בס' ג"פ לעיל סימן ק"כ ס"ק י"ט שחולק ג"כ על הש"י בזה · ועיין בתשו' ב"ח החד סימן פ"ט השיג ג"כ על הש"י הנ"ל (אך משמעות דבריו דאינו מכשיר רק כאין שמות הנשים שוות) וכ' וז"ל ושארי מריה להרב מהרי"ך שכ' שמתוך סוגיית הגמ' משמע דאין תלוי בנשים כלל ועוד הפריז ואמר שאף בדיעבד אין הגט אם לא ביטלו וז"א שהרי מבואר בסוגיא להדיא דתליא בשמות הנשים ג"כ שוות וזה שנמצא במקצת אחרונים דאף כאין שו הנשים

באר היטב

(א) מגורשת · ב"ש פסק דלא הוי גט כלל אע"ג ש עוסקים מעסקי גיטין ע"ש: (ב) שוות · והא ד מהני שמות הנשים בסימן משום דיש לחוש שמא קי

מ"מ (ח) יכתבו סימן במגרש או (ט) מלד כינוי שלו (בסדר גיטין) או שהאחד כהן והשני כהן (פסקי מהרא"י סי' ו') ולכן נהגו לתת הגט ברבים שאם היו בעיר ב' ששמותיהם שוים היה) אלא הגט (חידושי אגודה פ' כל הגט): ז (י) מאין מגרשין (ג) בשבת ואם עה צריכה לכך כגון ש"מ שתקפו עליו החולי ורוצה לגרשה כדי שלא תזקק ם אם הגט ברשותו יקנה להי אותו ותזכה בו ובגט שבתוכו ואם אי שר בלא טלטול כגון שאין הגט מונח ברשותו יטלנו בידו ויתננו לה (וי"א מן הזה דכותבין תורה שבעל פה מותר (יא) לטלטל גט בשבת (מרדכי ריש הזורק ע וסמ"ג) ויכול ליתנו לה בכל ענין):

*פי' אותו רשות ס טור כ"כ הרא"ש והרשב"א שם ע ומפרש שהרי יכול ללמוד ממנו כמה הלכות הגט

כ"כ דף קמ"ז ע"ב מ תוספתא בפ' בתרא די"ט והכי איתא בת"כ ב עובדא לקמיה דרבא בגיטין דף ע"ז ע"ב וכדמפרש שם דלא אמרינן מה שקנתה האשה קנה בעלה דשאני הכא דגיטה וחצירה באין כאחד

באר היטב

: במקום אחר ואפי' בזמן הזה דאיכא חר"ג חיישי' עבר חר"ג · כ"ש : (ג) בשבת · וה"ה בערב שבת ס"ה להרשד"ס סי' ק"ה :

פתחי תשובה

שניהם שוות כו' הן חששא לאו מדינא הוא דהא קיי"ל דגלא הוחזקו לא חיישי' כמ"ש התוס' בפ' ג"פ · ואינו אלא חומרא לכתחלה שלא להוציא לעז כי באותן הדורות היה שכיח טובא הוצאת לעז על הגיטין מפריצי עמינו · ואף לכתחלה אין יר בפני יוכ"ש כשאין שמות הנשים שוות אלא לגרש זה בפני זה אבל א"צ לבלם או סימן וכן נוהגין בקראקא · וזכורני תרפי שמעתי שמעשה זו שכ' עליה הרב מהרי"ך תשובה זו היה מעשה בקראקא בפני הרב אב"ד מהר"ר יצחק ז"ל ולא לפני יוכ"ש (כשאין שמות הנשים שוות) שיגרשו זכ"ז אף לכתחלה וחלק עליו הרב מהרי"ך וחיבר תשובה זו אבל כל ים שבדור הסכימו לדעת הרב אב"ד ז"ל · וע"כ חלילה להחמיר בדיעבד להצריך לכתוב גט אחר כשאין שמות נשותיהן אם לא גירש זה בפני זה כי אין זה אלא חומרא יתירה לכתחלה וכדמשמע מלשון הרב בהגהת ש"ע שכ' י"א אע"פ שמות הנשים שוות יכתבו סימן כו' דמשמע דאין זה אלא לכתחלה וגם בזה אין נוהגים לכתוב סימן אלא לגרש זה זה · אבל כשיש שתי נשים ששמותיהן שוות ובעליהן אין שמותם שוות אין מנהג כלל (כ' כן לעומת דברי השואל שם פק קלא גם בזה) ומעולם לא חשש אדם להחמיר בזה אף לכתחלה שיגרשו זו בפני זו וכנו דלא לוסיף עלה עכ"ד ע"ש סק"ט · ועמ"ש לקמן ס"ס קנ"ד בסה"ג ס"ו ס"ק ע' : (ז) מ"מ יכתבו סימן כו' ולכן נהגו כו' · עב"ש סק"ד שתמה הי"א שהביא הרמ"א ס"ל כשיטת תוס' דבעינן שיהא מוכח מתוכו ולכן יכתבו סימן ודוקא סימן מהני אבל לגרש אחר לא מהני וא"כ מ"ש הרמ"א אח"ז לכן נהגו ליתן הגט ברבים אינו מדוקדק דהא לדעת הס"ג לא מהני אם מגרש בפני אלא צריך סימן ע"ש · ועיין בתשו' נו"ב סימן פ"ו שכ' דלק"מ דע"כ לא חיים הרמ"א לחומרא של התוס' דבעי' מתוכו לר"מ אלא בהוחזקו אבל בלא הוחזקו לא בעינן אפילו לר"מ מוכח מתוכו וכ"כ התוס' שם בהדיא דאפילו מאן לשני שוירי מ"מ כיון שלא הוחזקו מקרי שפיר מוכח מתוכו וא"כ דברי רמ"א נכונים דבהוחזקו בעינן דוקא סימן מוכח מתוכו אבל מה שסיים נהגו ליתן הגט ברבים לא איירי בהוחזקו בודאי אלא דחיישי' שמא יש אחר ששמו כן לענין מוכח מתוכו ליכא חשש רק לחשש שמא ממטי גיטא לאיתתא דהאיך שהוא חשש גדול אפילו לר"א לזה עכ"פ שיתן בפני חבירו ולכן מהני מה שנותנים ברבים דאם יש עוד יוכ"ש היה שם עכ"ד ע"ש וע' בס"ק הקודם : (ח) יכתבו עיין בתוספות רע"ק בגליון המשניות סוף מס' פאה עמ"ש התוי"ט שם דפסח פירוש בשתי רגליו כתב הוא ז"ל ר"ל יהו במשמע בין ברגל אחד ובין בב' רגלים ונקרא פסח ע"ש שצריך לפסוח בהליכתו וכ"ה בהדיא בתו"כ פ' אמור כו' שבק"ק ליסא סמכו ע"ז הבד"צ יצ"ו בגט שהיה בעיר עוד אחד ששמו וגם אביו וגם אבי אביו כשם המגרש ועשו וכתבו הפסח כי המגרש היה חגר ברגל אחת וכדי שלא יהא נראה ששמו פסח כתבו הפסח ולא רצו לכתוב חגר כי משתנה פעמים חיגר ביו"ד ופעמים בלא יו"ד ופעמים חגיר ופעמים חגרא עכ"ל : (ט) מלד כינוי שלו או שהאחד עיין בת' כ"ח התדשות סימן פ"ז בתשובת הגאון מהר"ר וייבש מקראקא שכ' לכאורה משמע דוקא שיש לו כינוי למגרש ם הכינוי להאחר אכתי אין זה הוכחה כ"כ כיון שאינו פסול אם לא כתבו הכינוי אמנם באחד כהן לא כתב מלד בהות ק כתב שהאחד כהן והשני אינו כהן והיינו דאף אם האחר הוא כהן והמגרש אינו כהן שפיר הוי הוכחה דמהרא"י ס דבסימן ד' פוסל אם לא נכתב כהן · אך באמת ז"א דאם דעת רמ"א כן לא היה לו לקצר ולסתום דבריו כ"כ ועוד עת הרמ"א עצמו לעיל סימן קכ"ט ס"ו דאם לא כתב כהן יש להקל בשעת הדחק ואם כן אין חילוק כ"כ בין לכהן כו' וגם בתשו' שארית יוסף סימן ל"ו מוכח שאם היה כינוי אפילו לשני שא"צ לבלם (וכ"כ בס"ג דהרב מהר"ס ר"ס ע"ש) ומכ"ש היכא דגם אין שמות הנשים שוות דודאי אין חשש · ומ"מ לרווחא דמלתא כי יש לצאת בגט ידי כל קים השתדלתי שיהא זה האחר ג"כ במעמד נתינת גט ליד שליח עכ"ד (ועיין בתשו' עה"ג סימן מ"א דהגאון השואל ס נומר ג"כ הכי דאפילו אם הכינוי להאחר יש די סימן בזה ונסתייע מדברי מהרא"י · והוא ז"ל השיב לו דמהרא"י ס דס"ל אם לא נכתב כהן יש לפוסלו כו' ולכן בנ"ד אם הכינוי הוא להאחר אינו מועיל כלום ויש ליתן הגט זה בפני ש · והנה מה דמבואר מדברי אלו הגדולים דהיכא דהסימן הוא טוב א"צ שיהיה זה בפני זה אולי בשיטת הב"ש שהזכרתי לעיל סק"ד · וכבר כתבתי שם שדעת גדולי האחרונים אינו כן) :

עוד ואין לשאול מה הועיל בכאן שיהיה זה האחר בנתינת הגט כיון שהוא ניתן ליד השליח אכתי חששא במקומה עומדת וא"כ בפני יוכ"ש לא יהיה לו תקנה בנתינת גט ליד השליח אלא לבלם דורות או לכתוב סימן (ע' בבד"ה סימן ריטב"א) דנראה דגם כאן יש תועלת שיהיה זה בפני זה דאילו היה לו לזה האחר ג"כ איזה אשה באיזה מקום בשמה של אותה אשה היה מודיע לרבים והיה מזכיר להשליח שלא יבא להחליף ליתנו לאשתו · ואין לשאול עדיין וב היה לנו לצאת כל הגמגומים ולבלם דורות השיב לו כי זה הבעל המגרש לא ידע שם אבי זקנו וגם לא היה לו סימן "ד ע"ש ועמ"ש לעיל סק"ו ועמ"ש בביאורי לסג"ר שם : (י) אין מגרשין בשבת · עבה"ט שכ' וה"ה בערב שבת כו' ועיי' ס"ס קנ"ד בסה"ג ס"א ומ"ש שם : (יא) לטלטל גט בשבת · עיין במג"א סימן ש"ז ס"ק כ"ד ובס' דגול מרבבה שם :

אינו

קלז צריך שיתירנה היתר גמור · ובו ה׳ סעיפים :

א [א]אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני או אלא לפלוני (א) אינ (א) גט (ב) כיצד יעשה (ג) יטלנו ממנה ויחזור ויתננו ויאמר הרי את מותרת לכל אדם (ד) [ב]אבל אם אמר על מנת הרי הוא כשאר תנאי הגט בין אב

באר הגולה

א משנה גיטין ריש דף פ"ב וכדפשט לה רבינא שם בגמ׳ דהאי אלא חוץ הוא וכחכמים ב טור ובשם אביו הרא"ש וכדפשט רבינא שם וכ"כ הרי"ף והרמב"ם בפ"ח וכ"כ הרשב"א וכ"נ מהתוס׳ שם

באר היטב

(א) אינו גט · מיהו מהני לפוסלה מכהונה · ב"ש

פתחי תשובה

(א) אינו גט · עבה"ע שכ׳ מיהו מהני לפוסלה מכהונה · וע׳ לקמן סימן ק"ל בב"ש סק"ס דאינו פוסל אלא מדרבנן

ע"ש וע׳ בס׳ בית מאיר מ"ש בזה : (ב) כיצד יעשה כו׳ ויאמר הא"מ לכל אדם · עיין בס׳ פ"י ר"פ המגרש שהקשה לדין הפוסקים דאפילו לכתחלה יכול לגרש בהנאי דע"מ שלא תנשא לפלוני אמאי קאמרי רבנן כיצד יעשה כו׳ ויאמר הא"מ ל אדם דזהו שלא כרצון המגרש שרוצה לאסרה על פלוני ואמאי לא קתני תקנתא עפי שיטלנו הימנה ויחזור ויתנו לה ויא הא"מ לכ"א על מנה שלא תנשאי לפלוני ובשלמא להפוסקים דאף דהגט כשר אפ"ה לא תנשא לשום אדם כל ימי חיי פל אתי שפיר אלא לשיטת המתירין לינשא מיד (כ׳ הדעות בש"ע סימן קמ"ג סע"ו) קשה · והוכיח מזה דאף אי אמרינן דע מנת כשר לגמרי אף לגרש לכתחלה מ"מ היכא דאמר מעיקרא חוץ מפלוני תו לא מהני מה דאמר לה בתר הכי ע"מ ש תנשאי לפלוני דהכתי לא נתבטלו דבריו בזה מה דאמר מעיקרא חוץ מפלוני כו׳ ע"ש :

ולכאורה יש לתמוה שלא הזכיר דברי הרמב"ם פ"ח מה"ג דין י"ו ובש"ע לקמן ס"ס קמ"ז דמבואר שם דליתא לחילוק שהרי סיימו שם וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל או בתנאי כשר ע"ש בהה"מ שכתב וזהו דין המשנה כו׳ וזהו רבינו כו׳ וצ"ע · מיהו י"ל אף דלהרמב"ם באמת אין חילוק וכדמשמע נמי מדברי הרמב"ם שם בהלכה י"ז שכ׳ או יו פ"ז גיטך הכתי יש מקום לסברא זו לשיטת הר"ן שם במתני׳ הובא בב"י ובב"ש סק"ב שכ׳ דהע"ג דבעלמא בהך גיטן ס הגי הכא שאני כיון דמעיקרא אמר בהדיא אלא לפלוני כו׳ י"ל דה"ה נמי אם אמר הא"מ לכ"א על מנת שלא תנשאי לפ אכתי לא נתבטלו דבריו הראשונים (והא דלא ביאר זאת הר"ן בהדיא משום דלדידיה בלא"ה אינו יכול לגרש לכתחלה מנת שלא תנשאי לפ׳ דהא הוא ז"ל מאותן הסוברים דגם בע"מ ספיקא הוי כמבואר בר"ן שם והלן) · ובאמת להרמ (והמחבר) בלא"ה לא קשה קושיית הפ"י הנ"ל דהא הוא ז"ל סובר דאם אמר ע"מ שלא תנשא לפ׳ אין זה כריתות כמ"ש בהלכה י"ב והוא מפרש מאי דאמרינן בגמ׳ אבל בע"מ מודו ליה רבנן לא בע"מ דומיא דחוץ הוא דהיינו לעולם אלא ד בקבע זמן כמבואר בתשו׳ הרשב"א שהביא הב"י סימן קמ"ג וכ"נ דעת המחבר בסימן קמ"ג סכ"ב (שהביא דעת הרמ בסתם ואח"כ כתב וי"א כו׳) א"כ לא שייך למיתני הך תקנתא שיחזור ויאמר לה הא"מ לכ"א על מנת שלא תנשא לפ׳ בסתם דהיינו לעולם דומיא דחוץ הא אין זה כריתות ואי בקבע זמן אכתי אין זה כרצון המגרש שרוצה לאסרה על פ לעולם רק הוא תנאי אחר לגמרי ומאחר דלהרמב"ם והש"ע ל"ק קושיית הפ"י הנ"ל אין הכרח לדידהו לחילוקו של הפ"י ושפיר מסיים הרמב"ם והש"ע או בתנאי כשר · (וכן לדברי הרמב"ן והר"ן הגם שחולקים על הרמב"ם וס"ל דס"ל דבע"מ שלא תנשאי מודו ליה רבנן אפילו אמר לה על מנת שלא תנשאי לו לעולם מגורשת מכל ל"ק קושית הנ"ל דהא אינהו גופייהו ס"ל דאפילו בע"מ ספיקא הוי) אמנם להנך רבוותא החולקים על הרמב"ם וסברי בעל מנת דומיא דחוץ דהיינו לעולם ה"ז גט ויכול לגרש כן לכתחלה וסברי נמי דמותרת לינשא מיד והוא דעת התוס׳ והרשב"א והרא"ש והטור לדידהו בודאי דקשה קושיית הפ"י הנ"ל ומוכרחים אנו לתרץ כסברת הפ"י והוא כעין סברת הר"ן ועיין בתוס׳ פ׳ הזורק דף ע"ח שכתבו וז"ל ר"י היה מצריך לנותן גט לאשתו לומר הי גיטך וגם הא"מ לכ"א כדמשמע בפר שהיו רגילין לומר ג"כ ודין עכ"ל ואינו מובן מהיכן משמע כך ועוד דא"כ היה לר"י להצריך ג"כ לומר ודין · וז"ש סי׳ קל"ו כתב לפרש דכוונתם כיון שהיו רגילים לכתוב ג"כ ודין לאביי אע"פ שא"צ לכותבו רק לגופרא דשטרא כ"ש לכ"א דהוא גופו של גט דיש לאומרו ע"ש והוא דוחק גדול כמובן · ויותר נראה דתיבת ודין ט"ס הוא וצ"ל הכי או כן (כ בב"י סי׳ קל"ו בהעתקתו דברי התוס׳ אלו) ור"ל שהיו רגילים לומר ג"כ הרי את מותרת לכל אדם והיינו ממה דאית׳ המגרש ואמר לה הא"מ לכ"א אלא לפ׳ כו׳ כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר הא"מ לכל אדם · ובודאי כוונת התוס׳ להוכיח כן ממה דאית׳ בזימנא קמא הא"מ לכ"א דהא שם היה צריך לומר כן כיון שרוצה לאסרה על שייך הלשון לומר שתהא מותרת לכל אדם חוץ מפלוני רק כוונתם ממה דאית׳ אח"כ ויחזור ויאמר לה הא"מ לכל אדם · הרי מבואר מדבריהם דלא ס"ל סברת הר"ן הנ"ל · וצ"ע בכל זה : (ג) יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה · עיין בס׳ גט מ בסג"ר אות רכ"ד שכ׳ דנראה שצריכה לחזור ולהקנותו לו כיון דאמרינן בש"ס דף פ"ד ע"ב הואיל וקאתו ליפסל בו מג וא"כ משמע שקנתה הגט כבר וא"כ מה מהני שחוזר ונותנו לה כיון שכבר הוא שלה והגט צריך שיהיה של בעל כדלעי ק"כ ולכן צריכה לחזור ולהקנותו לו · ושוב הניח זה בצ"ע ע"ש : (ד) אבל אם אמר על מנת · עיין בס׳ בעס"מ פ"ח דין י"א שהביא תשובת הרשב"ץ ח"א סי׳ ד׳ שנשאל אם יכול לגרשה ולאוסרה בעל מנת על הרבה בני אדם (דאפשר בע"מ דוקא כשמתירה לכל העולם ואינו אוסרה אלא לאחד אבל לא להיפך) והשיב מסתברא לי שיכול לאסור דהא ר"א בחוץ בעי בגמ׳ מאי טעמא ואמרינן אמר קרא והיתה לאיש אחר אפילו לא התירה אלא לאיש אחד כו׳ ומדר"א בחוץ לרבנן בעל מנת מכ"ש דטפי עדיף ע"מ לרבנן מחוץ לר"א יעו"ש · והוא ז"ל כתב עליו שדבריו ז"ל הם דוקא באוסר העולם עד זמן פלוני וכמו שכתוב בלשון השאלה שם אם יכול לאוסרה על הרבה ב"א עד זמן כ׳ שנה או יותר דהשתא טעמא דאגידא ביה ליכא כל שנתן קצבה לדבר (כמ"ש לקמן סי׳ קמ"ג סעיף ע"ז וסעיף כ׳ וכ"א) אלא דמספקא ליה דאסרה להרבה ב"א חשיב כמו שיור ובשיור אפי׳ לזמן קצוב לא הוי גט כמבואר מדברי הרשב"א בתו׳ פ׳ המגרש ור בפ"ק דקדושין (וכ"כ הב"ש בסי׳ קמ"ג ס"ק כ"ח) והשתא השיב הרב ז"ל דמדר"א בחוץ נשמע לרבנן בעל מנת כו׳ אבל ע"מ שלא תנשאי לעולם אלא לפלוני ודאי דלכ"ע אינו גט מטעמא דכל ימיה אגידא ביה · ואפילו לדעת הרמב"ן וה כו׳

על מנת שלא תנשאי לו או על מנת שלא תבעלי לו או על מנת שלא
ה לוי. (ה) ויש מחמירין אפילו באומר (ג) על מנת (הר"ן בשי"א והרשב"א בשם ג הרמב"ן)
להחמיר לכתחלה ואם חשודה מאדם יאמר לב"ד והם ימחו בידם שלא ישאו זה את זה
בי ריש המגרש) : ב ד היה אותו פלוני שהוציא מכלל הגט בחוץ באלו מי
ן קדושין תופסים לו בה (ו) ה"ז גט כשר אבל אם קדושיו תופסין לו בה
ב שהוא מחייבי לאוין אינו גט (ז) ה וה"ה אם שייר קטן ויש ו מי שאומר
ייר קטן (הוי ספק מגורשת) (טור בשם ר"ת) : ג ז שייר בעל אחותה או שייר
שעתיד עדיין להולד או שאמר לה חוץ* (ג) מזונותיך (או חוץ משלא כדרכה)
) או חוץ משטר וביאה או ח חוץ מהפרת נדריך או חוץ מירושתך הרי זו
מגורשת : ד ט אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון
ואמר לה י בשעה שמסר לה הגט הרי את מותרת (ח) לראובן ושמעון
אמר הרי את מותרת לראובן או שאמר הרי את מותרת לשמעון או
ר אף לשמעון הרי זו ספק מגורשת : ה כ אמר לה ה"ז ל גיטיך והרי את
מגורשת ממני היום ולמחר את אשתי (ט) הרי זו מ ספק מגורשת :

קלח דין נתינת הגט מידו · ובו ד' סעיפים :

מר לה טול גיטיך מעל גבי קרקע אינו (א) כלום ב ואפילו היה מונח
גבי ידו (א) והיא קרובה אליו ולקחתו משם אינו גט כיון שלא סייע
לתו אפי' היתה ידו סגורה והגט בתוכה ופתח הוא ידו ונטלתו מתוכה
בנטילתו אפי' הכי אינו גט (ב) כיון שלא קירב גופו אליה ואם הגט
לו תחת חגורתו על מתניו וצמצם (ג) מתניו ונתהלחלו ג והטה עצמו לה
קרי ביה שפיר ונתן ד אבל אם צמצם מתניו ולא הטה עצמו אליה

*פרשי דין זה נתבארו בסי' קמ"ג סעיף ט"ז ע"ש ג בברייתא דר' יוסי בר יהודה משמיה דחכמים שם ד משנה שם דף פ"ה ע"א ה טור ואביו הרא"ש וכ"כ מדברי הרמב"ם שם וכגי' ספרים דידן דגרסי תניתוה דפשטא האבעיא ו שם וכ"כ הרשב"א בשמו ולגירסתו דלא גרס תניתוה וסלקא נמי בתיקו ז כל הני שם אבעיות שמה וסלקא בתיקו *פי' שתהיה מותרת לינשא אבל בזנות תהיה באיסור אשת איש ח פי' שיאמר לו רשות עליה להפר נדריה וליורשה ט בעיא דאביי שם דף פ"ב ע"ב וסלקי כולם בתיקו לשיטת הרא"ש וש"פ י כפי' הטור וכ"כ הרא"ש הר"ן שם וכ"כ ה"ה שם ב ממאי דמקשה

כלל ל"ה סי' ח' כ בעיא דרב אשי שם וסלקא בתיקו ל בעיא דרבה וכו' שם דף פ"ג ע"ב מ לדעת הר"ן שם וכ"כ ה"ה שם
הא דאמרי' לאפוקי מדבעי מיני' רבא מרב נחמן שם ריש דף פ"ו א מימרא דרבה גיטין דף ע"ח ע"א ב ממאי דמקשה
הא ונתן בידה בעינן ג משנה וגמ' שם ד טור וכדעת ר"ת שהביא הרא"ש שם בפסקיו

באר היטב

עיין ב"ש שהקשה דילמא כ"ע ס"ל דפליגי בע"מ ג"ש · ועיין בחידושי הלכות של הגאון מהור"ר יף וד"ק: (ג) חוץ מזונותיך · כלומר בענין זנות זה כא"א · והיינו דוקא בכה"ג דהתיר להנשא בזנות אז הוי ספק · אבל להיפוך דהתיר בזנות יר להנשא הוי שיור ואינו גט עיין ב"ש :

ס · ואפשר דתיפסל לכהונה משום ריח הגט של כל דהוא מהרי"ל סי' ע"ש : (ג) מתניו וכו'·

פתחי תשובה

כו' ע"ש וזכה לקמן סי' קמ"ג סכ"ב ס"ק כ"ג : (ה) ויש מחמירין אפילו באומר ע"מ · ולפ"ז אין תקנה לתת גט בתנאי זה · ועיין בס' שעה"מ שם דין י"ב שהביא תשובת מוזל מאה סי' ס"ו שהמציא תקנה לתת הגט ע"י שליח הולכה ויעשה התנאי לשליח שיהיה שליח הולכה ע"מ שלא תנשא לפ' והגט הוא גט כריתות בלתי שום שיור רק שהשליח יודיע להאשה שאין שליחותו אלא ע"מ שלא תנשא לפ' ואם תנשא לפ' בטל שליחותו וא"כ אין כאן שיור בגט ואם תנשא לפ' הגט לא נתבטל ויכול לחזור וליתנו לה אלא שנתבטל השליחות יעו"ש · והוא ז"ל כתב עליו דיש לפקפק ע"ז מדברי התוס' ביבמות דף י' ד"ה לעולם ועוד דלפי דבריו נראה דה"ה באומר ה"ז גיטך ע"מ
י' יין לעולם דקיי"ל דאין זה כריתות (לקמן סי' קמ"ג ס"כ) ה"נ דיש תקנה לתת הגט ע"י שליח ויעשה התנאי
ושפיר קרינן ביה דבר הכורת כיון דאין כאן תנאי בגט וע"ז קשה טובא מההיא דפ"ק דיומא די"ג בשא דפריך ועוד
הוי גט והאמר רבא כו' ולא משני דמגרש לה ע"י שליח א"ו דאפי' ע"י שליח אין תקנה ועוד יש לפקפק בתקנה
בזה כל מידי דאיהו לא מצי עביד לא מצי משוי שליח וצ"ע עכ"ד ע"ש וממ"ש לקמן סי' קמ"ז ס"א ס"ק א' : (ו) ה"ז
עיין בתוספות רע"ק ז"ל בגליון המשניות פ"ט דגיטין אות נ"ב מ"ש בזה : (ז) וה"ה אם שייר קטן · עיין בתגס'
אות נ"ה בענין אם אמר סתם חוץ מקטנים ע"ש : (ח) לראובן ושמעון · עב"ש סק"ו מ"ש בענין את"ל אי הוי
וע' בזה בס' שעה"מ פ"ד מהל' אישות דין י' באריכות · ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל ס"ס קמ"ב מ"ש
בזה : (ט) ה"ז ספק מגורשת · עיין בס' שעה"מ פ"א מהל' גירושין דין ט' מ"ש בזה :
קרובה אליו · עב"ש וע' בס' גט מקושר בסג"ר אות רכ"ד באריכות : (ב) כיון שלא קירב גופו אליה · עב"ש סב"ק
כ' אם הגט בידו סגורה ומקרב אליה ופותח הוי נתינה מעליא אע"פ שהיא לקחה מידו ומשני עסוקים כאותו
לומר הא גיטך אף לשיטת הר"ן דדוקא בצמצם מתניו והטה אליה בזה כתב הר"ן דל"מ עסוקין כו' ע"ש ועיין
שם שכ' דאין זה מוכרח כיון דמ"מ לא נתן לה רק היא לקחה מעצמה לא מהני עסוקין באותו ענין דהא גם
וע אין הטעם משום גריעות הנתינה אלא דילמא לא יהבה לגירושין וא"כ גם בכה"ג אין להקל והרי גם בנתינה
כה פלוגתא אי מהני עסוקין בענין וא"כ די להקל בנתינה מבוררת ע"ש · ועיין בס' בית מאיר כתב ג"כ בשם ס'
על הב"ש הנ"ל שאין נראה לו והוא ז"ל כתב שאין בידו להכריע כי דברי שניהם בנויים על סברת עצמם ושלא
במקום

או שהטה עצמו ולא צמצם מתניו לא הוי נתינה (ג) ויש מי שאומר שאם היו קשור על ידו או על יריכו והרכין לה בגופו או הטה ידו עד ששלפה הגט מעלי ואמר לה הרי זה גיטיך ה"ז גט: ב נתן הגט לידה ונשאר החוט שהוא קשור ב בידו אם הקשר אמיץ עד שיכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת ואם לא מגורשת ואם הקשר אמיץ שהיה יכול לנתקו ולהביאו אצלו אלו לא קפצה יד אלא מחמת שקפצה ידה אינו יכול לנתקו ולהביאו אצלו לא הוי נתינה ואינ מגורשת ויש מי שאומר שהיא מגורשת: הגה וכל זה לא מיירי אלא שקפלה ידה ב רלון הבעל אבל אם הבעל מלוה לה לקפוץ ואפי' הושיט לה הגט והיא לקחה אותו בלא ה הוי גט כן נראה לי: ג נתן לה הגט כשהיא ישנה וננערה והרי הוא בידה ואמר ל הרי זה גיטיך א"צ לחזור וליטלו מידה וליתנו לה אבל אם לא אמר לה הרי גיטיך אפילו אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה אינו כלום כיון שהיא היו ישנה וכן אם נפל מידה בעודה ישנה אע"פ שחזרה ולקחתו אינו גט עד שיח ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטיך: הגה נתן גיטה בחצירה בשעת שהיא ישנה דלא הוי גט אבל ביד שלוחה לכולי עלמא הוי גט (ב"י בשם הר"ן והרשב"א): ד לא לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי ואמר לה בשעה שמסרו לה כנסי ש חוב זה הרי זה גט אע"פ שלא אמר הרי זה גיטיך ויש מי שאומר דהני מ באומר לעדים שלא בפניה (ד) אבל אם אמר בפניה ובשעה שמסרו לה א לה כנסי שטר חוב זה ה"ז ספק מגורשת אבל אם לא אמר תחלה ראו זה שאני נותן לה ואמר לה כנסי שטר חוב זה צריך לומר לה ה"ז גי אבל א"צ ליטלו ממנה ולהחזיר וליתנו (ג) לה ויש מי שאומר דהני מי באומר כנסי שטר חוב זה אבל אם אמר לה זכי בשטר חוב זה אין לה תקנה שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטיך:

קלט דין קבלה מידו ואם זרק לה ולחצרה. ובו ח"י סעיפים

א זרק לה הגט (א) בחצרה בין שהוא קנוי לה או שאול (א) או מש הרי זו מגורשת בד"א כשהיא (ב) עומדת בהצרה והוא משתמר (ג) לדע אבל אם אינה עומדת שם אע"פ שהוא משתמר לדעתה אינה מגורשת: ב

באר הגולה

ה הרמב"ם בפ"א מהלכות גירושין וכ"כ הר"ן ו מימרא דרב חסדא שם דף ע"ח ע"ב ז טור בשם ר"ת שם בתוס' ושלזה הסכים אביו הרא"ש ח שם בשם ר"י וכ"כ בסמ"ג וסה"ת וכתבו המחע"ב וכ"כ הגמ"י בשם שמשג' שם דף ע"ח ע"א וכרבי בברייתא שם י טור וכ"כ הרשב"א ומפרש משום דלאו בת אתגרושי היא לפי שאין הגט שמור בידה כ שם וכ"כ הרא"ש בפסקיו בשם הרמ"ה משום דמה שנתן בידה בשעת שינה אינה נתינה כיון שנפל מידה בעודה ישנה ל מימרא דרבא מעדותו וכו' שם דף נ"ה ע"א ועי' בסי' קל"ז סעיף ה' בהגה מ טור בשם הרמ"ה דאו ליכא למימר טעמא משום כיסופא והיינו שמא ביטולי בטליה נ משנה שם דף ע"ה ע"א וכמ"ש התוס' שם ס כרבי בברייתא שם ע עור בשם הרמ"ה כיון דקנתה לו בנתינה קמייתא לגור על גלותיתה וכתב הב"י שנ"ל שלמדו מהא דאמרינן שאני הכא הואיל וקנאה ו לא וכו' וכמו שפירש"י שם דף פ"ד ע"ב א לשון הטור וכ"כ הרמב"ם בפ"ה ממשנה גיטין דף ע"ז ע"א ב מהא דאמרינן לא דאשאולי מקום וכו' שם ע"ב ג מעובדא דההוא שכיב מרע שם ד כאוקימתא דעולא שם וכדאסיק רב אשי בב"מ דף י"א וי"ב

פתחי תשובה

במקום עיגון פשיטא דסומכים להתיר ובמקום עיגון לע"ד בלא זה משמעות הרמב"ם וטור וש"ע דלא כהר"ן כו' ע"ש:
(ג) ויש מי שאומר כו'. עי' בתשובת תולדות יצחק סי' ו' בשכ"מ שנתן גט לאשתו שלא תפול לפני יבם שהלך למרחקים מכמה שנים וכשה שנתן השכ"מ הגט לאשתו דהיינו כשפשט ידו עם הגט ואמר ה"ז גיטך ועדיין לא אמר שאר הדברים והרי את מגורשת ממני והא"מ לכ"א ביקש מאשתו ליתן לו מים לשתות ונטלה אשתו מעצמה הגט מידו ונתנה לו לשתות והוא מתוך בפיית המים נחנק בגרונו ומת וכתב שם לצדד להתירה ע"י גט זה ע"ש. ודבריו לע"ג וע' מענין זה בשו"ת הגאון החסיד מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי סי' ל"ה ול"ו:. (ד) אבל אם אמר בפניה. עב"ש סק"ה ובס' ב"מ ועיין בתשובת משכנות יעקב סי' ל"ח שהאריך בזה בעובדא שאמר הבעל בשעת קריאת הגט מה איכפת לי כשקורין פומן ע"ש:
(א) או מושכר. ע' בח"מ סי' שי"ג ס"צ ומ"ש שם ועיין בס' בית מאיר כאן ובתשובת רבינו עקיבא איגר סי' קל"ג: (ב) עומדת בחצירה (ע' בתשו' זכרון יוסף סי' ב' דגיסו הגאון מו"ה ישעיה ברלין ז"ל הקשה לו למה השמיטו הרמב"ם וטור וש"ע מה דאיתמר במס' עירובין נ"ב ע"ב אשה בגדולה

באר היטב

עיין ב"ש: (ג) לה. ודוקא שהגט ברשותה משעה ש לה דאם הוציאתו מרשותה צריך ליטלו ממנה. מה ח"ה סי' מ"ן:
(א) בחצרה. דגיטה וחצירה כאין כאחד. ודוקא ש של נ"מ או מיד בשעת הגט החצר שלה הוא. אבל חצר כל"ב מחוסר גוביינא הוא אע"ג שהוא קרו: (ג) לדעתה. פי' הב"י אפי' כשעומדת שם צריך שתהא משתמר לדעתה לאפוקי אם הוא חצר גדול ויש בצד האחד אז מצד השני אינו משתמר לדעתה. וא דהא הרוח הגט לחצרה והיא עומדת אצל החצר לא נתינה אפי' אם אמר לה הא גיטך עד שיטול ויתן לה ויאמר ה"ז גיטך. ואם היא עומדת אצל וזרק גט לחצרה שלא מדעתה ואמר לעדים ראו שאני נותן מסופק הרשב"א בזה. ואם נתן לחצרה שהיא ישנה עיין בסי' הקודם ס"ג. ואם לא אצל החצר ואמרה שיזרוק לחצירה לא מהני אף דגלתה דעתה דניחא לה. דיש לחוש שמא תזרם

בחצירה ואח"כ בא שם ואמר לה ה"ז גיטיך (ה) יש מי שכתב שאף ע"פ
גט עדיין שם אינה מגורשת עד שתטלנו משם או עד שיטלנו משם ויתננו
להתגרש בו דבעינן שתהא סמוכה לחצר בשעת נתינת הגט לתוכו (ובשעה
שא' לה הא גיטיך) וכן בגיטה וחצרה באים כאחד בעינן שעומדת בצד
החצר בשעת נתינה ׳ויש חולקין : ג ׳נתנו בחצרה שלא מדעתה ואינה עומדת
בצד החצרה הרי זו ספק מגורשת : ד ׳היתה עומדת על גגה וזרקו לה לראש
הגג ׳אם יש לה מעקה כיון שהגיע לאויר תוך מחיצות המעקה או אפי׳ אין
לה מעקה ׳והגיע לתוך ג׳ טפחים סמוך לקרקעית הגג ה"ז מגורשת אפי׳ נשרף
הגט (ג) שנח והוא שקדם גט לדליקה שהרי היה ראוי לנוח אלמלא האש שבא
אחר שזרקו ׳אבל אם קדם האש לא שהרי לא היה ראוי לנוח ברשותה : ה ׳ויש
שאומר שאם (ד) נמחק או נשרף קודם *שיגיע אפי׳ נמחק או נשרף אחר
שהגיע לאויר מחיצות או לפחות משלשה טפחים סמוך לגג אינה מגורשת :
ו היה הוא בגגו וזרקו לה לחצרה ׳אם מחיצות החצר גבוהים מהגג בענין
שמיד כשזרק הגט מאויר הגג נכנס לאויר מחיצות החצר מגורשת אפי׳ נמחק
קודם שהגיע לארץ ׳וכגון שנמחק לאחר שהתחיל לירד : ז ׳היה לה קנה נעוץ
בחצרה והוא עולה למעלה ממחיצות החצר וזרק הגט עליה אינה מגורשת
שאינו משתמר שם : ח ׳זרקו לה לרשותה ועבר כל רשותה ויצא חוץ לרשותה
אינה מגורשת אף על פי שהיה בתוך שלשה טפחים סמוך לקרקע בתוך רשותה
כיון שלא היה סופו לנוח ברשותה ׳ויש אומרים שהיא ספק מגורשת : ט ׳שתי
קופות זו לפנים מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וכותלי החיצונה גבוהות
מן הפנימית כיון שזרק הגט לתוך אויר החיצונה *נתגרשה שהפנימית בכותלי
החיצונה משתמרת ׳מה שאין כן בקופות כיצד שתי קופות זו לפנים מזו
הפנימית שלה והחיצונה שלו וזרק לה בתוכם גיטה אפי׳ הגיע לאויר הפנימית
אינה מגורשת עד שינוח על צד הקופה הפנימית ׳במה דברים אמורים כשהיתה
הקופה על צדה ואין לה *שולים אבל אם יש לה שולים אפילו נח בקרקעיתה
אינה מגורשת שכלי האשה ברשות הבעל אינה קונה לה גט ׳אא"כ אינו
מקפיד על מקומו : י ׳היתה בתצרו וזרקו לה שם אינה מגורשת אפי׳ היא
עומדת במטה ונפל הגט במטה אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה או לחיקה

באר הגולה

הרי"ף והרא"ש וס"פ ה טור בשם הרמ"ה וכתב הב"י שהם מסברא ו הר"ן ובשם הרשב"א ומהירושלמי ס"ה דגיטין ז תשובת הרשב"א וה"ה בפ"ה וס"פ ח משנה גיטין ריש דף ע"ט ט כאוקימתא דרב יהודה וכו׳ שם י כאוקימתא דעולא שם דמשמע להפוסקים דלא פליגי אלא לענין אוקימתא דמתני׳ אבל לא לענין דינא כ דמעיקרא לשריפה אזיל שם ל רמב"ם שם וכפי פירושו בגמ׳ כמ"ש לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה כו׳ וכמ"ש ה"ה שם *פי׳ קודם שינוח מ משנה שם נ כאוקימתא דרב יהודה וכו׳ וכמה אמוראי משמיה דר׳ אושעיא ור׳ יוחנן שם ס כאוקימתא דרב נחמן וכו׳ שם דלא מקרי נתינה אלא דרך הנחה נבא לרשותה ע מימרא דרב חסדא שם פ טור וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מה"ג

...ס הוא בעיא דרבא (כ"מ דף י"ב ע"א) ולא נפשטא וסביר הרמב"ם דלגבי גט בודאי אויר שאין סופו לנוח לאו
...מי מאוקימתא דרב נחמן וכו׳ שציינתי סוף סעיף ו׳ צ ה"ה שם בשם הרמב"ן והרשב"א ק רמב"ם בפ"ה ממימרא דאביי
...ף ע"ט ע"ב *פי׳ שזרקו לה כנגד הפנימית אע"פ שלא הגיע לאויר המחיצות הפנימית כיון שהיא כנגדה ותוך אויר מחיצות
...ה"ה ר ג"ז שם בגמרא ש אוקימתא דגמרא שם *פי׳ ה"ה כיון שאין לה שולים אין הבעל מקפיד על מקומה הואיל ואינה
ראויה לתשמיש ת ודאי אלא מספק ולחומרא וכמ"ש בסעיף שאחר זה א מבואר שם בגמ׳ ב משנה שם דף ע"ז ע"א

באר היטב

...זרוק לחצרי ותזכה לי נעשה החצר שליח קבלה
... ואם זרק לחצרה ואח"כ אמרה תזכה לי חצירי
...הרמ"ה שהביא בסעיף ב׳ לא מהני אפילו אם
...אח"כ תזכי לי חצרי והוא אומר הא לך גיטך ·
...א מהני · ולהר"ן לא מהני אא"כ יאמר לה ה"ז
...אחר אמירה שלה שאמרה תזכי לי חצרי והיינו
...לקין בסעיף ב׳ · עיין ב"ש : (ג) שנח · דוקא
... לירד לאויר מחיצות ונמחק או נשרף הוי
...ולא כשהוא בדרך עליה אפילו אם הוא באויר
... · לבוש ב"ש : (ד) נמחק וכו׳ · עיין ב"ש :

פתחי תשובה

וגט בקטנה מתגרשת אשה בקטנה וגט בגדולה אינה מתגרשת והוא ז"ל השיב דלק"מ שלפי שני הפירושים שכתבו התוס׳ שם בד"ה אשה בגדולה כו׳ אידחי האי דינא מהלכתא כו׳ ע"ש · וקצת נ"ע מ"ש שם דאנן קיי"ל דבסמוכה סגי וכמ"ש בש"ע ס"ב וס"ג ומ"ש ברים הסימן בחצירה לאו דוקא הוא דלא בעינן בתוכו ממש וא"כ אפי׳ אשה בקטנה וגט בגדולה מתגרשת ואפילו אין הקטנה שלה כו׳ ע"ש ומדוע לא הזכיר דברי הרמ"א ז"ל בח"מ סי׳ ר׳ ס"א שכ׳ וי"א דבעינן דוקא בתוכו אבל חוצה לו לא · דלפ"ז משמע כ"ש הכא האי עומדת בחצירה דוקא הוא ומה דאיתא לקמן ס"ב וס"ג סמוכה לחצר כו׳ בצד החצר כו׳ ע"כ דהיינו מן הצד שבתוכו · וע׳ בס׳ בית מאיר מזה) עב"ש סק"א מ"ש דחצר אתרבי משום שליח ומשום יד
... דלא שייך שליח כי חוב הוא לה ואינה מגורשת אלא משום יד לכן צריכה עומדת אצל החצר ואז הוי כידה עכ"ל והוא
...ב"מ ריש דף י"ב דאסיק רב אשי הכי · ובחידושי רב גדול אחד (שהזכרתי בסי׳ קכ"ט ס"ק כ"ד) כתב בזה וז"ל
...אור יש לדון גם בגט משכחת דלא הוי חוב כגון בזינתה דאבדה כל תנאי כתובה ובעמוד והוצא קאי וכ"מ בעין גם אחר
...גט ׳ אבדה א"כ הגט זכות ולא חוב לה י"ל דיכולה להתגרש ע"י חצירה המשתמרת בלא עומדת בצידה עכ"ל ולע"ד
צ"ע

גאו לכלי מהכלים שאין הבעל מקפיד על מקומו [ד]וכן אם הגיע למטה שי[illegible]
שהיא יושבת עליה והיתה גבוה עשרה טפחים הרי זו מגורשת שהרי חלו
רשות לעצמה ואין הבעל מקפיד על מקום כרעי המטה ואם לא היתה גבו
י' טפחים [ה]הרי זו כספק מגורשת: יא [ו]השאיל לה הבעל מקום בחצרו ו
יחד לה ונפל על גבי קורה או ע"ג סלע אם המקום שנפל עליו אין בו אר
אמות על ד' אמות ואין גבוה י' ואין לו שם לווי ה"ז מגורשת ואם יש
אחד מג' דברים אלו חלק רשות לעצמה ומקום אחד השאיל לה ולא י
מקומות ואינה מגורשת [ז]יש מי שכתב שאע"פ שאין שם שום א' מג' דבו
אלו אינה מגורשת עד שיהיה בתוך ד' אמותיה: יב [ח]השאיל לה גגו ו
הגט על גג אחר שיש לו אצלו מגורשת כיון שאין דיורים קבועים בגג ז
מקפיד עליו [ט]ויש מי שכתב שאפילו נפל הגט על גג של כל אדם והיא יכ
לפשוט ידה וליטלו משם הרי זו מגורשת: יג [י]זרקו לה ברשות הרבים א
[כ]ברשות שאינה של שניהם קרוב לו אינה מגורשת היה הגט מחצה למ
וממחצה למחצה עד שיהיה קרוב לה הרי זו ספק מגורשת היה קרוב ד
כדי שתשוח ותטלנו [ל]הרי זה פסול עד שיגיע לידה ואחר כך תנשא ב
לכתחלה כיצד הוא קרוב לו היה הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשו
זה הוא קרוב לו שניהם יכולים לשומרו או שניהם אינם יכולים לשומרו ה
מחצה למחצה: יד [מ]בא הוא תחלה ועמד ואח"כ עמדה היא כנגדו וזרקו ל
אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו אינה מגורשת אף על פי שאם תח
תטלנו עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אע"פ שהוא מ
למחצה הואיל והוא לתוך ארבע אמות שלה ה"ז גט פסול עד שיגיע ע
לידה: הגה אבל אם זרק לה לתוך ארבע אמות שלה ואין הבעל נכנס לתוכו ה
מגורשת וכל זה מדינא אבל לכתחלה אין לגרש אפילו ליתן הגט לתוך חגירה (ג) או ת
[נ]מלבושיה אלא לתוך ידה ממש וידה תהא פתוחה מתחלת הנתינה עד סופה (מרדכי
הזורק וסמ"ק וכל בו) כמו שנתבאר לעיל סי' קל"ח ואפילו בדיעבד אין להתירה ל
עד שבא (ה) הגט לידה ממש ונהגו עוד שלאחר שנתן לה הגט תסגור ידיה ותכניסנו
בגדיה ותזהר שלא יסייע לה שום אדם בקבלתו גם לא יהא שום דבר כגון טבעת
וכיוצא בזה בשעת קבלתו (הכל בסדר הגט): טו [ס]היה ידה קטפרת (פי' שהגיד
ידה משופעת ולא זקופה כמחילה ולא פשוטה לקבל) וזרק הגט על ידה ונפל לאר
נפל לתוך ארבע אמות שלה ונח הרי זו מגורשת ואם לא נח בתוכן
נתגלגל מיד מתוכה לחוצה להן [ע]הרי זו ספק מגורשת [פ]נפל לתוך הי
לתוך האש אינה מגורשת והוא שהגט על גבי המים או סמוך לאש שמ
נפילתו לאיבוד היה עומד: הגה וכל זה שאינה עומדת ברשותה אבל אם
ברשותה אף על פי שנפל מידה ונתגלגל חוץ לארבע אמות מגורשת דה
נתגלגל רק לרשותה מיהו לדידן דאין מגרשין על ידי רשותה כמו שנתבאר א
הגט מידה צריך לגרש שנית ועל כן תגביה האשה ידיה בשעה שמקבלת גיטה שלא
נפלה גם יהיו ידיה (ד) גבוהות מן הארץ ג' טפחים (ג"ז בסדר גיטין): טז [צ]נתן ב

באר הגולה

ג כדמפרש ר' יוחנן ותניא בברייתא כוותיה שם דף ע"ח ע"א ד מימרא דרבא וסניא כוותיה וכדמוקי לה שם ה כיון שאבעיא הוא בב"ב דף פ"ה ע"ב אי כליו של לוקח ברשות מוכר קנה ולא אפשיטא בהדיא לא נפקא מידי ספיקא ו עובדא לקמן דרב יוסף גיטין דף ע"ז ע"ב ז הרמב"ם שם בפ"ה ובמ"מ ה"ה שם שהרי בחצר שלה אינה קונה לה בגט אלא בעומדת בצדה כמ"ש לעיל ח מימרא דרבא ג' מדות בגיטין וכולי האי לא קפיד אינשי שם דף ע"ט ע"א וע"ב ט רמב"ם שם וכתבו ה"ה שמפרשה רבינו שהגגים שם מבוצלים חלוקים דומיא מימרא דשמואל לא יעמוד אדם בגג וכו' שם י ל' הרמב"ם שם ממשנה שם דע"ח ע"א כ שכן מוקשים בדיני ממונות ושכן נראה כאן מן הירושלמי ה"ה ל הוא מפרש הא דאמר שמואל לרב יהודה וכו' שם ע"ב דכדין קרוב לה אתי לאפלוגי שהיא בגיטין כדי שתשוח ותטלנו ועוד לא רצה לעשות מעשה עד שיגיע לידה ממש וכל שהוא אינו יכול לשמרו והיא יכולה לשמרו והוא רחוק מכדי שתשוח ותטלנו הויא
לה ספק מגורשת ה"ה שם ומפרש עוד הטעם שהחמירו בגט יותר מבקדושין ע"ש מ שם מהא דאקשה ולחזי הי מינייהו קדים [illegible]
שמלע מהשתרע מ שם שפירשו ה"ה והכ"מ שם כמוצא דינים אלו הרוצה לעיין יעיין שם נ ומפרש שם משום דלפעמים המלבושים אי[illegible]
והבעלים מקפידים על כך דלאו להכי אזלינהו ס מימרא דרב יוסף וכדמוקי לה שם בגמ' ע טור מבעיא דרבי אלעזר ולא[illegible]
שאמרו אי יש לכהן אויל וכו' ולא נפשטא שם ולחומרא פ שם כאוקימתא מימרא דרב יהודה צ ל' הרמב"ם שם מימרא דרבא ש[illegible]
פ"ת ע"א ומ"ש שם והלכתא בכפות פירושו ואפילו כיעור מגורשת גמורה היא ויליף לה מאידך אימרא דרבא שם דף כ"א ע"א ולא[illegible]

פתחי תשובה

נ"ע עיין בסי' שאח"ז: (ג) או לתוך מלבושיה - ע' באר הגולה אות ק' וע' בס' גט מקושר בסג"ר אות ר"כ מ"ש בזה: (ד) גבוהות מן הארץ ג"ט - כתב בס' תו"ג הנה יש לעיין אי מועיל שאר קנינים בגט כגון מסיכה או הג"ק או ק"ס כיון שקונין במטלטלין או דילמא דוקא ידה בעינן ונראה ד[illegible] קנינים דלא נתרבו מידה כגון ק"ס או הג"ק אינו מועיל בגט כדמוכח בב"ב דף קנ"א ע"ב דאמר דגט לאו בר קי[illegible] וכו'

באר היטב

(ה) הגט כו' - ובנפל על בגדיה הוי כנתן לידה אם לא נשאת מתירין - ב"ש בשם הריב"ש [illegible]

יה והוא נעור והיא משמרתו אם היה כפות ה"ז גט וכאלו הגיע לחצרה
יא עומדת בצדה ואם אינו כפות אינה גט ויש אומרים דתרתי בעינן כפות
שלא יהא חצר מהלכת וישן כדי שיהא משתמר לדעתה: יז [ק]נתנו ביד
בד והוא ישן והיא משמרתו ה"ז פסול ואם היה כפות הרי זו מגורשת:
[ר]כתב הגט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו כיון שזכתה
בד זכתה בגט ונתגרשה אם היה כפות ואם אינו כפות [ש]ונעור קנתה העבד
נה מגורשת [ת]עד שיגיע הגט לידה [א]וכן אם נתן הגט בחצרו ומכר לה
צר או נתנו לה כיון שקנתה החצר בשטר או בכסף או בחזקה נתגרשה

שם ישן ה"ה ופ"ש ק שם וכלומר שהוא גט גמור מן התורה אלא פסול מדבריהם וכמו שפי' ה"ה הסוגיא שם ר גם זה מימרא דרבא שם דף כ"א ע"א ש מפני שאם היה ישן אע"ג דאינו כפות הרי זה גם נפי שיפטו ז"ל ה"ה ת נראה שהוא סבור שאם נטלתו מן העבד נתגרשה והרשב"א נסתפק בזה ה"ה וכ"כ הר"ן בשמו דלמא הו"ל כעלי גיטך מעל גבי קרקע וכו' א מימרא דרבא שם

פתחי תשובה

זוכה מרשב"א (והר"ן עב"ש סי' קל"ו סק"ז) בגיטין דף ע"ז שחולק על רש"י וכתב דלא נתגרשה ע"י אגב אמנם הגבהה שיהא שלא בידה כגון שמוגבה מכחה או שמבכה אותו באופן דלא הוי עלי גיטך מעג"ק כגון שקירב לה הגט ן שמבואר בסי' קל"ח דמהני מטעם טלי גיטך מועיל בגט וכלל ידה הוא דהא אמרי' בפ' הזהב כו' ועוד דהלא"ה היה צריך שיהיה כל הגט טמון באויר ידה שלא יהא קצתו חוץ לידה דהא בחצירה כה"ג אם הגט מונח קצת חוץ לחצירה דאינה מגורשת ואי הגבהה לא קני ידה לא עדיפא מחצירה דממה קרא נפקא א"ו דהגבהה בגט קונה וקונה הגט מטעם ה כו' ומטעם זה נראה הא דבעינן כאן שיהא ידיה גבוהות מן הארץ ג"ט אף דמוכח בכתובות דף ל"א בתוס' ד"ה רב אשי קונה אפי' למטה מג' א"ו הטעם משום דחיישי' שמא יהא הגט קצתו חוץ לידה ואז בעינן שיהא גבוהים ג"ט בתקנה בהגבהה · אמנם נראה דדוקא כשמגרש ברצונה מהני קנין הגבהה ומביכה אבל כשכופה אותה בע"כ לעשות מביכה גבהה שלא בידה כגון שקשור בה הגט וכופה לילך שיהא הגט נמשך או שיהא הגט מוגבה מכחה ואין הגט בידה י"ל מגורשת כמבואר בח"מ סי' ר' דהגבהה בלא כוונת קנין לא קנה וה"ה בכל הקנינים בעינן כוונה וכשהיא בע"כ אין כוונת קנין מהא"כ חצירה וידה דקונין שלא מדעת קנין · ומטעם זה נראה הא דמצריכין אותה ליתן הגט לתוך חרבלה ש הרמ"א בסעיף הקודם וסדר מהר"ם אות רל"ה ועיין בהרא"ש פ' הזורק סי' ז' ודו"ק) משום גזירה דלפעמים נותן ע"כ · ולא הוי כעלי גיטך מעג"ק דהא הבעל קירב לה הגט · ולפ"ז צ"ע במה שמטעין לפעמים האשה ונותנין הגט חפץ והיא אוחזת בראש החפץ ואין מקנה לה החפץ דזה לא נחשב רק כהגבהה בלא דעת קנין · אם לא שנותן לה גם במתנה דאז דמי לכתב גט ונתן בחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו דקנאתו ומתגרשת בו כדלעיל סי' קל"ח וכליו מטעם וא כמ"ש הש"מ בב"מ דף ט' · ובעינן ג"כ שיודיע להאשה בשעת מעשה ולא מהני מה שמודיע להעדים דבחצר מסופק "א הביאו הב"ש סי' קל"ח סק"א · וגם בעינן שלא תזרה בה תכ"ד לקנייתה שאם זרקה תכ"ד החפץ מידה והזרה מקנין דקנין מהני הזרה תכ"ד וממילא לאו חצירה הוא דנהי דבגט לא מהני חזרה תכ"ד מ"מ לענין קנין של החפץ מהני החזרה וממילא נתבטל גם הגט עכ"ד ע"ש:

מ"ש התו"ג הנ"ל דהלא"ה היה צריך שיהיה כל הגט טמון באויר ידה כו' עד א"ו דהגבהה בגט קונה כו' עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' רכ"ב אות כ"ג מ"ש בביאור דברי הירושלמי (פ"ב דגיטין ה"ג) ר"ז בעי מסר לה פרה כו' או שניא הכא דכתיב ונתן בידה עד שיהא כולו בידה (וז"ל שם וביותר י"ל דזהו ודאי דבעי' בידה ממש כמ"ש רפ"ת דגיטין בפשיטות אלא דהכא במסירה דתופסת בשערה או בהפסר הקשור בבהמה הוי כאוחזת קצת הבהמה ממש י"ל כיון דגליון הגט בידה וקנתה כולו מהני או דבעינן שיהא הגט כולו בידה וכדדייק ליסנא דהירושלמי או שניא כו' יהא כולו בידה) ומסיים וז"ל והידוש בעיני דלא נזכר הדין דצריך שלא יהא מקצת הגט יוצא מידה דאף דקנתה כל הגט מ"מ אין כולו בידה · וצריכין ליזהר בזה דאם הגט על קלף גדול ומצוי דלפעמים מקצת הגט למעלה מידה ואינו בידה וצ"ע לדינא עכ"ל · מבואר מדבריו שלא כדברי התו"ג הנ"ל אלא דאף דקנתה בהגבהה יש ליזהר שיהא כולו בידה ידי ספיקא דהירושלמי שם · גם בלוה הכימנים שם כתב בזה"ל צריך ליזהר במסירת גט שיהא כולו בידה ולא יהיה מקצת הגט יוצא מידה עכ"ל:

נע"ד אף שרבינו הגאון רע"ק ז"ל צוה ליזהר בזה אכתי צ"ע בגלילות אלו שמכבר מכמה דורות לא נזהרו בזה אפשר דיש לחוש משום הוצאת לעז על גיטין הראשונים · והגם שמבואר בב"ש לעיל סי' קכ"ה סק"י דאין לחוש ללעז אלא שהוא חומרא בעלמא ולא בדבר שהוא מדינא ע"ש וא"כ הכא דבר זה הוא מדינא לדעת רע"ק ז"ל לצאת ידי ספיקא שלמי הנ"ל אין לחוש בזה ללעז וביותר דנראה דזהירות זה שיהא כולו בידה אינו דבר חדש שכבר הזכירו הרמ"א ז"ל לעיל סי' קל"ו ס"א בהגה שכ' שם ונוהגין שהבעל כופל הגט כו' כדי שתוכל לאחזו כולו בידה כשנותנו לה ע"ש ם בעיני על התו"ג וביותר על הגר"ע ז"ל שלא הזכירו כלל דברי הרמ"א הנ"ל) · אך אדרבה מהא תברא שסברי מדברי אלו משמע דאינו אלא מנהג ולא מדינא · וטעם נ"ל דהנה לכאורה אין מקום כלל לספק זה בזמנינו שכבר נהגו כין אותה ליתן הגט לתוך חרבלה וא"כ נתגרשה אה"כ ע"י זה וכמ"ש התו"ג בסמוך אלא דז"א דהא כתב הרמ"א ז"ל הקודם דלכתחלה אין לגרש אפי' ליתן הגט לתוך חצירה או לתוך מלבושיה כו' ואפי' בדיעבד כו' והגם שבב"ש ס"ק כתב בשם הריב"ש שאם נפל על בגדיה הוי כמטי לידה כו' מ"מ משמעות לשונו דהיינו בדיעבד שכבר ניתן הגט באופן זה צ"ש בנו"ב תניינא ס"ס כ"ו הובא לעיל סי' קט"ו ס"ד ס"ק י"ד וא"כ גם עתה עיקר הגירושין לכתחלה הוא ע"י נתינה ידה ולכן שפיר יש מקום לספק הזה גם בזמנינו דאולי בעינן דוקא שיהא כולו בידה · עכ"פ הרווחנו מזה דעתה אין בזה שיהא כולו בידה מדינא רק מצד חומרא דהא מדינא נתגרשה אה"כ ע"י מה שנותנת לתוך חרבלה ועפ"ז א"ש הרמ"א דסי' קל"ו הנ"ל דתלי זה רק במנהג ובודאי דלא נעלם ממנו הירושלמי הנ"ל רק דסמך עצמו עמ"ש בסי' זה דנהגו

ב טור מהא דאמרי' שם אבל אמר ליגזור משום חצרה וכו' וכפירש רש"י שם
א ל' הטור ממשנה גיטין דף ס"ב ע"ב
ב וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מהל' גירושין ופשוט הוא
ג משנה שם סוף

ג אבל אם נתנו בחצרו של אדם אחר והאחר נתן לה החצר או שקנאו ממנו אינה מגורשת :

קמ דין שליח להולכה וקבלה והבאה · ובו י"א סעיפים :

א אהאיש (א) עושה (א) שליח להוליך גט לאשתו וזהו נקרא שליח הולכה ואינו גט עד שיגיע גט לידה לפיכך יכול לחזור בו עד שיגיע גט לידה.
ב בכל דין האיש עם האשה בענין נתינת הגט וקריאתו ודיבורו כן דין שלוחו עמה : הגה והחכם המסדר הנתינה עם הנים טעמו כמו שיתבאר לקמן סי' קמ"א ס"ד ידקדק בגט תחילה שכתוב כהוגן (וכמו שנתבאר לקמן בסדר הגט סעיף נ"א):
ג (ב) גהאשה עושה שליח לקבלה והיא מגורשת בקבלתו מיד כשיגיע הגט לידו ודינו (ג) כדין האשה לכל דבר לענין אם זרק (ד) גט לחצרו או לתוך

פתחי תשובה

(א) שליח · וא"צ ליתן לו הקלף והדיו אלא שלוחו לכתחלה וכנ"ל (ובזה א"ש עפי המנהג כזה שמכנסת אותו תחת הסרבל ואין אנו צריכין לדוחק של' התו"ג בשמוך דהוא משום גזירה דבע"כ רק דהוא משום דהיישי' שמא יפא קנתו חוץ לידה וכמ"ש התו"ג בטעם דבעינן שיהא ידה גבוהות מן הארץ ג"ט) · וכיון שבררנו דזמנינו אין זהירות מדינא רק חומרא לכתחלה וא"כ הרי בדבר שהוא רק חומרא חיישינן ללעז וא"כ אחרי שמכבר מכמה דורות לא נזהרו אפשר דגם עתה אין להחמיר שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים וצ"ע בכל זה · ועיין בספר הפלאה כתובות דף פ"ו דנראה שנעלם ממנו דברי הירושלמי הנ"ל וצ"ע :

באר היטב

דנהגו שמכנסת אותו תחת הסרבל ומעתה אינו מדינא רק חומרא

(א) עושה שליח · עבה"ט שכתב וא"צ ליתן לו הקלף כו' וע' בזה לעיל סי' ק"כ ס"א ומ"ש שם : (ב) האשה עושה לקבלה · עיין בתשו' נו"ב סי' נ"א אם יכולה אשה לברור שליח לקבלה שלא תייחדנו בשם רק שאומרת את מי שיבחר פלוני שיהיה שלוחי אוהו אני ממנה · וכתב דאם אומרת כל הרוצה לקבל גיטה יהיה שלוחה זה ודאי לא מהני דכל כהאי לאו שליחות הוא (ע' בזה בתשובת הרדב"ז ח"ג סי' תקנ"ח) שאינה מייחדת אדם מיוחד וכמ"ש התוס' בגיטין דף ס"ו באמרה כל מי שיבחר פלוני נראה דמהני דהרי בחרה דוקא במי שיבחר פלוני ושפיר הוי שליחות דומיא דכל השומע יכתב גט ואף דיש לדחות דשם תיכף שומע השומע ונגמר המינוי אבל כאן אין השליחות נגמר אלא בעת שיבחר פלוני יש חשש למ"ד אין ברירה מ"מ נראה דכל דיני ברירה לא נאמרו אלא בדבר שאנו צריכין לומר שהוברר למפרע אבל כאן השליחות א"צ להיות מבורר למפרע ודי שהוא שלוחה בשעת קבלה א"כ אין דבר זה נוגע לדיני ברירה כלל וראיה לזה מה לעשרה כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי (לעיל סי' ק"כ ס"ח) אחד כותב וב' חותמין וא' נותן והרי הבעל לא יחד מי ואעפ"כ אין בזה חשש ברירה · וסיים ולפי שדיני ברירה מפוזרים וצ"ע בכמה מקומות לא קבעתי מסמורות להלוטין למעשה רק גבי עוזב דת שבלא"ה הרבה פוסקים לזכות הגט אף בלא מינוי שליחות מן המגורשת סמכתי ע"ז שהעוזב היה במקום רחוק שתמנה אשתו שליח על דרך הנזכר ואעפ"כ כתבתי למקום שהעוזב דת שם שיתן אח"כ הגט הולכה כנהוג עכ"ד ע"ש · וקצת תימה שלא הזכיר דברי הרשב"א שהובא בב"ש לקמן סי' קמ"א ס"ק מ"א דנראה שהר"ן ז"ל מסתפק בסברא זו וצ"ע · ומצאתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ו שתמה עליו בזה וכתב דלכן קשה לסמוך הוראה זו אמנם בעוזב דת שבלא"ה הרבה פוסקים לזכות הגט כו' אך עדיין צריך ישוב הדעת ושאלה זו צריכה סדור עכ"ל ע"ש :

ושוב ראיתי בס' ישועות יעקב בסי' קמ"א סק"כ שהאריך בדין זה ממש באומרת מי שיבחר פלוני הוא יהיה שליח וכו' והזכיר שם דברי הרשב"א שמסתפק בכיוצא בזה דאפשר נאמר אין ברירה וגם הביא דברי הר"ש שכתב בהדיא דלא בכה"ג חשש ברירה (הוא ז"ל לא ציין מקומו אך נראה שכיוון לדברי הר"ש פ"ה דמעשר שני מ"א ע"ש) וגם הביא בס' אחד מחכמי הזמן (כנראה שכוון על הגאון נו"ב הנ"ל) שנשאל ע"ז וחשש להחמיר · ותמה עליו שנעלם ממנו דברי הרשב"א וגם דברי הר"ש הנ"ל והאריך קצת ומסיים דנראה להקל ולומר דאין חשש בזה והגם שקשה להכריע נגד הנו"ב ז"ל מ"מ כיון דהוא בעצמו מסתפק בדבר וכתב לשון אפשר כנראה שגם בעיני הרשב"א ז"ל היה הדבר רחוק אלא שמפני ע"כ אפשר לנו לצדד להקל בזה ע"ש :

ועיין בס' בית מאיר לקמן סי' קמ"א סמ"ג הזכיר שם דברי הנו"ב הנ"ל בקצרה ופקפק מאד עליו וכתב דגוף המאמר צ"ע · חדא דהדעת נוטה שגם זה בכלל מילי לא מימסרן לשליח ועוד דלשיטת הרי"ף ורמב"ן ורמ"ה (עב"ש סי' ג' ס"ק כ"א) תני דבר הוא שהרי כת שבמקומה א"י להעיד אלא שמנתה שליח ואינם יודעים למי והשני עדים אחרים מה שע"פ בחירות הבוחר נולד שלוחה ובין שניהם נגמר הדבר אין לך תני דבר גרע מזה לשיטתם והאמת שהגאון הנ"ל מסיק שאינו דן הכי אלא בעוזב דת מ"מ לע"ד אין בפעולה זו שום ריוח מהנהוג שהבעל מזכה תחלה ע"י שלוחו · וכו' אם עבר וביטל שלוחו או שלא הגיע הגט לידה לע"ד אי אפשר להקל ע"י קבלה זו שום קולא יותר ממה שאפשר להקים הזכוי ואפשר מגרע גרע דע"י פעולה זו הבעל לא עשאו שליח לזכות לה מכחו אלא שסומך עצמו על שהוא תכחוש דידה והמכשולים של ברירה ומילי וחני דבר מעכבין בשליחותה כו' עכ"ד : (ג) כדין האשה לכל דבר לענין אם זרק ע' בס' כ"מ בענין אם צריך השליח להיות עומד בצד החצר ע"ש : (ד) גט לחצרו · עב"ש סק"ב ועיין במל"מ פ"ו מה' ד' הביא ירושלמי פ' האומר דמסתפק בזה כיון דשליח נלמד מכה ריבוי וחצר ג"כ מריבוי אתיא אי אמרינן ריבוי דריבוי ועיין בשעה"מ שם מ"ש בזה · ועיין בס' תו"ג הזכיר ג"כ דברי המל"מ הנ"ל וכתב דמ"מ בשליח הולכה שנתן הגט לחצר ואח"כ הקנה לאשה החצר מגורשת כיון דהגט בא מרשותו לרשותה דחצר של שליח הולכה הוי כידו כמבואר בר"ן ר"פ המביאו

תיו: הגה וכותב בגט הרי את מותרת כו' אבל כשנותן הגט אומר לו התקבל גט
נאשתי (הר"ן פ"ק דקדושין): ד [ד] אמרה לו התקבל לי גיטי או טול לי או יהא
בידך כולן לשון קבלה הן (וי"א דה"ה שאלי) (ב"י בשם רש"י והמ"מ) או קח לי
ין): ה [ה] יכולה גם כן לעשות שליח להבאה שתאמר לו הבא לי גיטי ודינו
ן שליח הולכה של בעל שאינו גט עד שיגיע לידה [ו] אבל האיש אינו יכול
שות שליח לקבלה שאינו יכול לעשות שליח לחובתה שלא מדעתה [ז] ואפילו
נה אשת מוכת שחין [ח] או שהיתה קטטה ביניהם (ה) ותובעת להתגרש
ש מי שאומר בזו שהיא ספק מגורשת: הגה ואם בעלה התנכר וידעינן שהיא
ירת אחר גט י"א דהמתנכר יכול לזכות לה גט (ת"ה סימן רל"ו ובפסקיו סימן מ"ג)
מחמירין גם בזה (הר"ן בתשובה) וכן אם היה (ו) היבם מתנכר והבעל מזכה לה גט
שלא תפול לפני היבם (עיין בב"י) ואם אשתו התנכרת לעבודת כוכבים וזיכה לה גט ע"י
(עי' בת"ה סי' רל"ו ובפסקיו סי' מ"ז) כמ"ש לעיל סעיף א' אע"פ שחזרה בה אחר
אינה צריכה גט אחר (שם מת"ה) (ז) והוא הדין לאשה הנאסרת על בעלה מזכה לה גט
ידי אחר (ח) ויש מחמירין (ג) בזה (מהרי"ל שורש קמ"א): ו [ט] האשה שעשתה שליח
בלה ואמר לו הבעל אין רצוני שתקבל לה גיטה אלא הרי זו גיטה הולך

דף ס"ג ד ברייתא שם ה שם במשנה ו ממשנה התקבל גט זה לאשתי וכו' אם רצה לחזור יחזור וכמו שפירש"י שם ז ב"י בשם הרשב"א שכן הוא מוכח מהירושל' ח כדפשט רבא לרבינא מהא דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו וט' יבמות דקי"ח ע"ב ומשמע דפשט ליה ניתא דגופה עדיף ובהירושלמי ט הר"ן שם בגיטין כתב שהוא אבעיא ולא נפשטא וכמ"ש הב"י פירושו בגמ' י ל' הרמב"ם שם ממשנה

באר היטב

פתחי תשובה

כמותו · מרדכי ד"מ ב"ש : (ג) בזה · היינו הביאו הב"ש סי' קל"ו ויש לחלק בין ש"ק לש"ס ע"ש :
(ה) ותובעת להתגרש · עיין בס' קרבן נתנאל ביבמות ס"פ האשה

א שכ' וז"ל ראיתי בשו"ת פני יהושע חאה"ע סי' ה' שכ' יש להסתפק באשה שמנתה לה שליח להביא גיטה כיון שאנו ם שעשתה מעשה בזה לא חזרה ועדיף מגוותה להתגרש או אין חילוק דמצא בעת קבלת הגט נתחרטה ואף שמקבלת הגט : כשהביאו לה מצאה חוזרת ואח"כ שוב נתרצתה ומסיק להלכתא דאפי' בכה"ג לא מהני ועיין ראיותיו ע"ש · אמנם עדיין י ספק אם היא עשתה שליח לקבלה אם מהני דכל ראיות שלו אינו אלא אם היא מנתה שליח להולכה דאיכא למימר דלא לה להתגרש מיד שליח לקבלה פן ינחם היא או בעלה עד שיגיע הגט לידה אבל אם היא עשתה ש"ק אית לן למימר י אם זיכה לה הבעל ע"י אחר · יען דאשת מתנכר אם שלחה מתחלה לקבל גט בזה ברור דמהני דודאי זכות הוא לה · גמאי דנהיגין בגט עוזב דת לעשות שליח לקבלה ואח"כ להולכה אם אירע שמת השליח וידעינן שבא הגט לידו יש ך פ"ז שמגורשת מיד (ר"ל היכא דשלחה מתחלה לקבל גט) עכ"ל ועיין בלשון התה"ד סימן רל"ז הובא קצת בב"י וע"ל ס"ק י"ג : (ו) היבם עובד דת · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ע"ס : (ז) וה"ה לאשה הנאסרת · עיין בתשו' אא"ז מאירות ה"ב סימן י"א דז"ב דאפילו לדעה זו דוקא באינה לפנינו ואינו ידוע אם האשה תקבל גט מדעתה או לא אז ן מסתמא דזכות הוא לה משא"כ אם היא לפנינו וצועקת שאינה רוצה לקבל גט בודאי אינה מגורשת ע"י אחר · וגם שום מאד דאף באינו ידוע לנו דוקא בנאסרה מחמת זנות הדין כן ולא בעוברת על דת כו' ע"ש ועי' בחידושי הרשב"א דקדושין : (ח) ויש מחמירין בזה · עבה"ט ובב"ש ועיין בתשו' נו"ב סי' נ"ב על דבר אשה שברחה מבית בעלה מחמת ת זה ערך שנתים וכבר נתברר ע"פ עדות ברורה שזינתה תחתיו ונאסרה עליו והיא הרחיקה נדוד ואין אנו יכולין לקבל גט אם יכולין אנו לזכות לה גט ע"י שליח כמו גבי עוזבת דת דזכות הוא לה אחרי שמפקרת עצמה לזנות מוטב ה פנויה וזכין לה שלא בפניה · והנה השואל רצה לומר דאף היש מחמירין כאן לא החמירו אלא משום חומרא דאישות דלא הותרה להנשא עד שהגיע גט לידה אבל לגבי בעלה לענין חרם רגמ"ה לא החמיר כלל · והוא ז"ל חולק עליו רי הב"ש לא נראה כן וגם מדברי הרמ"א שכ' ויש מחמירין בזה · משמע אבל לא בעוזבת דת מבואר כהב"ש אלא ודאי לחלק כלל בזה שאם היא לא הותרה ממילא הל על הבעל חרגמ"ה אם אינה שתיקן אף בנאסרת ובעוז"ד מה שהחמיר א בנאסרת יותר מבעוז"ד נראה לפי שעוז"ד עדיין היא עוזבת דת מסתמא עדיין זכות הוא לה אבל בזינתה אינה ת להיות מזנה עוד ומה זכות הוא לה · ולפ"ז בב"ד אם יש לשלוח שליח להתרות בה ע"פ ב"ד שתקבל הגט מחוייב להתרות בה קודם התרה לישא אחרת · וכל זה אם נתברר שכבר נאסרה אבל אני תמה איך נתברר כיון שהיא הרחיקה ואין מקבלין עדות שלא בפניה ורוב הפוסקים הסכימו שאפי' בדיעבד לא מהני (לפמ"ש הוא ז"ל בעצמו בסי' ע"ב לעיל סי' י"א ס"ד ס"ק י"ה · אין זו תמיהא כלל · ומצאתי בת' ברית אברהם סי' נ"ב סוף אות י"ג שעמד עליו בזה נ"ש עוד בסי' נ"ד אות י"ז מזה) עכ"ד וע"ש עוד בס"ס ע' שכ' כן שאפי' זינתה בודאי אין מזכין לה גט ע"ש :
א בתשו' חמדת שלמה סימן ד' מבואר שמפרש דברי הרמ"א ז"ל כדברי החכם השואל הנ"ל והבאתיו בקצרה לעיל סימן א' ס"ק כ"ב · גם בס' בית מאיר דעתו כן וכתב לע"ד פשוט דבסי' א' לא כתב אלא שהבעל יוכל לישא אשה ע"י זכוי זה וכל הכא דאיירי באיסור א"א התמור להתירה לינשא אחר שחזרה בה חושש להחמיר וקאי אף על עוזבת דת כו' וכתב דראוי לנהוג בסידור גט כזה (ר"ל היכא שמזכין גט לעוזבת דת ולנאסרת בכדי שיוכל הבעל לישא אחרת יש לנהוג בעוזב דת המגרש שמבואר לקמן סעיף י"א) שאחר הזכוי שוב יקבלנו מידו ויעשנו שליח להולכה בפי' כדי שיתירנה ג לידה בלא ספק כי לולא כן אפשר לחוש בגט זה שאפילו בא לידה לא תתגרש כי לא שייך בהחלט לומר בזה (כמו העלמא המבואר לקמן סעיף ז') אדם יודע כו' והתקבל והולך קאמר אחרי שכמה פוסקים חולקים (ע' בר"פ האומר דף ס"ג הכי הבטא התם אדם יודע כו' הכא טעי) ע"ש :
ו בס' גט מקושר בסנ"ש אות כ"א שכ' ע"ד הב"ש הנ"ל לא ידעתי מאי קשיא ליה דהא היש מחמירין אלו הוא דעת מהרי"ק ומבואר בדבריו שלא נסתפק רק בשביל דעת הרי"ף פ"ק דגיטין שאינו גט עד שיבא לידה וא"כ נראה דמודה דאין

אותו לה הרשות ביד הבעל (ט) ונעשה זה שליח להולכה [כ]אבל אם אמר ל
התקבל לה גיטה או הא לך או זכה לה לא עקר שליחות הקבלה אבל אם אמ
לו [ל]הולך לה עקר שליחות הקבלה ונעשה שליח הבעל וכן אם אמר לי
הולך ותן לה עקר שליחות הקבלה ובזה ובזה לא נתגרשה עד שיגיע גט ליד
(וי"א דבתן לה הויא ספק מגורשת) (הר"ן פ' התקבל [מ]בשי"א) : ז [נ]לא עשאתו שלי
לקבלה והבעל אומר התקבל לה לכשיגיע לידה מגורשת שאדם יודע שא
בידו לעשות שליח קבלה והתקבל והולך לה קאמר : ח [ס]עשאתו שליח להבי
לה גיטה ובא ואמר לבעל אשתך עשאתני שליח לקבל לה גיטה והוא אם
הולך כמו שאמרה היא אפי' הגיע גט לידה אינה מגורשת [ע]ואם הבעל אנ
לו הולך לה או זכה לה ולא אמר כמו שאמרה היא כשיגיע לידה מתגרשה
ט [פ]עשאתו שליח לקבלה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח להבא
ואמר לו הילך כמו שאמרה היא כיון שהגיע הגט לידה הרי זו מגורשת [צ]וא
נשרף הגט או אבד קודם שהגיע הגט לידה הויא ספק מגורשת : י [ק]עשאו
שליח לקבלה ובא לבעל ואמר אשתך עשאתני שליח להבאה ואמר
הבעל התקבל ולא אמר כמו שאמרה היא משהגיע לידה הרי זו מגורשת
הגה עשאתו שליח לקבלה וכן אמר השליח לבעל והבעל נתן לשליח שטר הולכה ואחר
נתן לו שטר קבלה אם נתן לו הגט כשנתן לו שטר הולכה הרי ביטל שליחות האשה ול
כך כשחזר ונתן לו לקבלה הרי בטל שליחות הולכה ואין הבעל עושה שליח לקבלה ו
כאן שליחות כלל ואינה מגורשת בשליחות זו (י) אלא יחזור ויתננו לו לשם קבלת שליח
האשה אבל אם לא נתן לו הגט רק בשעה שמסר לו שטר שליחות הקבלה מגורשת מיד שהגי
הגט לידו דמאחר שלא נתן לו הגט בראשונה לא נתבטל שליחות האשה (ב"י בשם ריבו
סימן סכ"ס) : יא [ר]מתנכר השולח גט לאשתו (יא) מלבד שישביעוהו ויק
חרם וכל האלות שלא יבטל לא את הגט ולא את השליחות (יב) יעשו תיק
א' והוא שבשימסור הגט לשליח יאמר לו זכה בגט זה לאשתי פלונית ו
פלוני והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם ואח"כ יאמר החכם למתנ
(יג) כבר אשתך מותרת לכל אדם ולרווחא דמלתא תקח הגט מיד השו
ותחזור למסרו לו ואמור לו הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותהא י

באר הגולה

סתקבל גט זה וכו' דלעיל כ ברייתא שם דס"ג ע"א מוסכם מן התנאים ומפורש שם בגמ' ל כר' נתן שם בברייתא וכ"פ הרי"ף והרא"ש וה"ה בשם הרמב"ן ממימר' דאביי נקטי' וכו' נפקא מינה להולך לאו כזכי שם דף ל"ב ע"ב מ וכ"כ ה"ה בשם הרשב"א וקצת מפרשים וכ"כ ר' ירוחם בשם התוס' נ ברייתא וגמרא שם דף ס"ג ע"א ס מימרא משמיה דרב שם סוף דף ס"ב וכמו שאמרו שם משום דעקר שליח. לשליחותיה לגמרי ואמר שליח לקבלה אפשי להיות ולא להולכה שיש בו טורח יותר ע טור וכ"כ ה"ה שזה מבואר בסוגיא ושכן דעת רבינו פ פשוט בגמ' שם ריש דף ס"ג וכן הסכמת הפוסקים צ טור ור"ן וש"פ כיון דאבעיא היא ולא נפשטה בב"מ דע"ז ע"א ק הר"ן ריש פ"ו דגיטין ר תה"ד
סי' רל"ו מ"כ בשם א' מן הגדולים ומוכח שם בתשובת ה"מ כדלא גילה האשה דעתה שניחא לה בגט אבל אם ידוע דניחא לה ת

פתחי תשובה

דאין הבעל יכול לחזור ומתגרשת אף בע"כ של בעל ולכן שפיר פסק הרמ"א בסימן א' בפשיטות לזכות גט לאשתו עוזבת דת דכיון שכבר מסר הגט לשליח ואין יכול לחזור לא שייך תקנת רגמ"ה עוד שהרי כבר היא ברשות עצמה והשליח ניתן בע"כ
של בעל אבל להתירה לעלמא כתב רמ"א יש מהמירין כו' ע"ש · ולע"ד אין תירוץ זה מספיק דהא מבואר בהדיא בתבנ
שם דלדעת הרי"ף גם לענין חר"ג לא נתקן האיסור משום זכיית הגט ע"י אחר דסוף סוף עדיין היא אשת איש ד
שיגיע לידה כו' ע"ש ובע"כ צריך לבא לחילוק הנ"ל דלענין חר"ג סמכינן על דעת רש"י והתוס' ואינך פוסקים · ועי' ד
בתשובת בית אברהם סימן נ' מדין זה · ועמ"ש לקמן סי"א ס"ק י"ג : (ט) ונעשה זה שליח להולכה · עב"ש ס"ק ומ
אפילו אמר התקבל לה כו' ועי' בלח"מ פ"ו מה"ג דין י' שדקדק מלשון הרמב"ם (והש"ע) להיפך וצ"ע : (י) אלא יחז
ויתננו · עט"ז שכתב דלדברי ריב"ש נ"ל אפילו יחזור כו' אלא שתמה עליו ולכן מסופק אם לא הרמ"א חולק עליו ע"ש :
(יא) מלבד שישביעוהו · עמ"ש לקמן סימן קמ"א סכ"ט ס"ק כ"ו : (יב) יעשו תיקון א' · עיין בתשובת גבורת אנשים
א' בתשובת אא"ז הגאון מהר"ם כ"ץ ז"ל שכ' וז"ל ולפ"ז כל עוזב דת שמגרש ויש לו שני שמות אחד במקום הכתיבה ו
במקום הנתינה צריך שני גיטין בא' יעשה ש"ק ויעשה מקום הכתיבה עיקר ובאחד יעשה ש"ה ויעשה מקום נתינה ע
אבל לגרש בגט אחד א"א וזה לא נמצא בשום פוסק קדמון ואחרון ולא אשתמיט חד מינייהו אבל באמת בשינוי גמור
האיש נ"ל לפסוק הלכה ולסדר שני גיטין כמו שכתבתי עכ"ל : (יג) כבר אשתך מותרת · עט"ז לעיל ס"ה שכתב דכן
האמת ודלא כהלבוש שכ' דלהטעותו אומרים לו כן דוה אינו · רק בשעת הדחק כגון שמת השליח בדרך וכה"ג שא"א שיג
הגט לידה והמגרש לא נודע מקומו אין סמכינן באמת על הזכוי להוד דהעיקר כדעה ראשונה שזכר רמ"א שם דודאי
הוא לה ואף הר"ן בתשובה לא נחלק בעוזב דת רק על נדון דהר"פ · ואף שהרמ"א כתב שם וידעינן שהיא מהדרת כו"א
כתב זה אלא לענין לכתחלה כו' ואף שמהרי"ק מחמיר אף היכא דודאי זכות מטעם דחיים לדעת הרי"ף דבריו תמוהים ד
כו' עכ"ל ועיין בס' בית מאיר שהזכיר קצת מד' הט"ז אלו וכ' עליו ולע"ד לו יהא כדבריו היינו אפשר היכא שאבד
בשעה ומטעו י"ל דבשעת הדחק סמכינן על הגאונים הסוברים שהוא זכות גמור בלא ספק (ר"ל היכא שהגיע לידה
תמש

באר היטב

בנאסרת מחמיר ולא במתנכרת כמ"ש בסי' א' · ב"י
ובתשובת חכם צבי סי' נ"ו חוכך להחמיר אם לא ק
הגט מיד השליח ע"ש ועיין סי' א' :

רי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם (ועיין לקמן סי' קמ"א סעיף נ"ט*) :

קמא דין השליחות והחזרה ממנו · ובו ס"ט סעיפים :

אהאשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה במה דברים אמורים שעשתה שליח אחר לקבלו ממנו באבל אם אמרה לשליח הבעל ה גט זה פקדון אצלך או שאמרה לו הרי אתה שליח לקבלו לי (וי"א אפילו לא ים לו רק התקבל) (בית יוסף בשם הרמב"ן והרשב"א) הרי זו ספק (א) (א) מגורשת

מזכין לה וקבלה הגט מן המאכר לחוד סגי * ועיין בסדר הגט סעיף כ"ו א כמימרא דר' חנינא גיטין דף ס"ג ע"ב ול"פ הרי"ף וכסם רב האי והרא"ש וכ"כ הרשב"א וכן דעת ר"ת והרמב"ם בפ"ו גירושין וכתב ס"ה שכן עיקר ב מעובדא שם דף ס"ג ע"ב בסוף דהדר גיטא ואשכח יתבא וקא לישה וכו' ואסיקנא דספיקא.

באר היטב

מגורשת · א"ל למה כאן היא ספק מגורשת ובסי' קמ"ב סעיף י"ג אינו גט כלל משום דכאן בתחלה שליחות הראוי לחזור לבעלה · אבל שם לא היה

פתחי תשובה

השם רק מחמת הביטול בזה ליכא השגה של מהרי"ק דהא גם להרי"ף לא יכול לחזור עמ"ש לעיל סק"א) ולמעשה אף זה צ"ע · אבל היכא שלא בא לידה כלל ודאי אף במקום עיגון אין להקל כי דבריו בנויים ע"פ מה שחולק על המהרי"ק ולע"ד בדברים בעלמא משיגו והדין עם מהרי"ק וע' ת' ב"ח סימן ק"ב עכ"ל :

ד איני יודע למה נטה להחמיר כ"כ כי באמת שורש חומרא זו של מהרי"ק שהובא בב"י ובט"ז ובב"ש סק"ז דחיים לדעת הרי"ף פ"ק דגיטין דאפילו כשיש זכות לה דוקא לענין חזרה ולא לענין התרה עד דמטי לידה · הנה לבד דברי דלמה לנו לחוש לדעת הרי"ף בזה שהוא יחיד נגד כל הפוסקים (ובפרט במקום עיגון) ועוד דגם הרי"ף לא חילק בזה לענין שחרור עבד שהוא קנת חוב כו' הנה זולת זה לא זכיתי להבין הרי דברי הרי"ף אלו הוא על המשנה האומר הן ' לאבתי ושטר שחרור כו' ע"ז כתב והני מילי לחזרה כו' ובודאי דהפי' הפשוט בדברי הרי"ף שאינו מחלק כן רק באומר לא באומר זכי · וגם ברש"י שם דף ט' ע"ב (קודם שחזר בו) שהוא כדברי הרי"ף לא כתב כן רק גבי תן ע' בתוס' שם הטעם דאף דתן כזכי מ"מ מדאפקיה בלשון תן הוא מקפיד שינתן לו ולא יחול השחרור עד דמטי לידיה וכמ"ש הפ"י וגם כל החולקים על הרי"ף הוא ג"כ באומר תן וס"ל דגם באומר תן כיון דמסקינן בגמרא דהאומר תנו כאומר זכו סוי כאילו הגיע הגט ליד העבד עיין בתוספות וברא"ש ובר"ן שם אבל באומר זכי יש לומר דגם הרי"ף מודה וכן מבואר א ברמב"ם פרק ו' מהלכות עבדים שמחלק בין אמר זכי לאמר תן ומסתמא אזיל בשיטת הרי"ף רבו · והגם שמדברי (והרמב"ן במלחמות) שם שהקשה על הרי"ף מפ"ק דקדושין דקונה עצמו בשטר ע"י אחרים ומפ' השולח דאמרי' חיישינן זיכה לו ע"י אחר ומפ' האשה שלום המוכה גט לאשתו במקום יבם מהו כו' משמע לכאורה שהבין בדעת הרי"ף דה"ה זכי · אך באמת י"ל דא"כ כ"ש דמפני קושיות חמורות אלו אית לן למימר דהרי"ף ז"ל לא קאמר רק גבי תן וכדברי ס הנ"ל ולא קשה כל הני קושיות · וע"כ לומר דכוונתו הוא רק לחזק הקושיא הראשונה דכיון דהאומר תנו כזכי דמי כאילו הגיע ליד העבד וע"ז מסיק ואייתי מכל הני גמרות ור"ל דליכא למימר דגם בזכי ס"ל להרי"ף הכי דזה ודאי כדמוכח מכל הני דזכתי וא"כ גם בתן לית לן לחלק בזה וזה מבואר למעיין היטב בלשון הר"ן בזה · ומה דמהרי"ק כריה מדהביא הרי"ף בסוף הגיא שמעתא הא דגרסי' בפ' האשה שלום בעי מיניה רבא מר"נ המזכה גט לאשתו במקום מהו כו' א"ל רבינא לרבא המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו כו' ומדהביא כאן ב' המימרות שהם ביבמות ש"מ זביא דיבמות מפרש כן לענין תורה דבעל דוקא ולא לענין היתר אשה עד שיגיע גט לידה הנה לבד דחיית הט"ז בזה דברי הר"ן (והרמב"ן) שם מבואר להדיא שאינו מפרש דברי הרי"ף כן ע"ש כמ"ש וכן נמי מלינו זכיה אפילו בגט אשה לגמרי כשת"ל דזכות הוא לה דגרסי' בפ' האשה שלום כו' וכמ"ש הרי"ף ז"ל בסמוך כו' · וכן מצאתי מפורש בטור סימן רס"ז דאחר שהביא דברי הרי"ף דדוקא לחזרה כו' כתב וז"ל ואפילו לדבריו היכא למימר דוקא בשאמר תן לו אמר זכה לו יצא מיד לחירות וכ"כ הרמב"ם כו' עכ"ל וכ' ע"ז הב"י דברים של טעם הם וכ"ש מאחר שהרמב"ם כתב ין דסבר כהרי"ף באומר תנו אית לן למימר דבאומר זכו נמי לא פליגי אהדדי ועוד דבהדיא אמרי' בגמ' חיישינן יכה לו ע"י אחר כו' ע"ש וכן פסק בש"ע שם סעיף ע"ו דבאומר זכה יצא מיד לחירות אע"פ שלא הגיע ליד העבד ולא ום באחרונים שום רמז חולק בזה · וגם בב"י כאן בסימן זה לאחר שהביא דברי מהרי"ק הנ"ל מסיים ובסימן קמ"ב נגד דבריו (אלא דשם לא נמצא דבר מזה) · ומעתה שורש חומרא זו של מהרי"ק ז"ל שהוא היא מחמירין דלעיל פ"ס הגה אינו שורש חזק כ"כ מאחר דרש"י ותוס' והרא"ש והר"ן ובעהמ"א ורמב"ן במלחמות והמרדכי כולם חולקים על גם בתן ובדעת הרי"ף גופיה כמה ראשונים פירשו דבריו רק בתן ולא בזכי והוא הלכה פסוקה בש"ע יו"ד סי' רס"ז ק יחיד הוא בזה בדעת הרי"ף ז"ל וא"כ (באם נסכים דהעיקר כדעה ראשונה דלעיל ס"ה כרים הגה דודאי זכות הוא לה) לא ידעתי מדוע נחמיר כ"כ אפילו במקום עיגון לחוש לדעת מהרי"ק ז"ל וצ"ע :

י בספרי האחרונים ומצאתי בס' גט מקושר בסג"ש אות כ"א שהאריך בענין זה ומתחלה כתב לבאר דהעיקר כדעה ראשונה שזכר רמ"א לעיל ס"ה דבעוזב דת המגרש ובודאי זכות הוא לה (וכדברי הט"ז הנ"ל) ושוב כתב ג"כ לתמוה רי"ק כוס כמה שהאריע בדעת הרי"ף דגם בזכה בענין מטא לידיה וכתב עליו מאחר שדברי הרי"ף ז"ל בזה הם בעלה וכמו שתמהו התוס' והרא"ש שם א"כ הבו דלא לוסיף עלה ובאומר זכה גם להרי"ף לא בעינן מטא לידיה הרמב"ם ז"ל והאריך בזה (אך לא הביא שם מדברי הר"ן והרמב"ן הנ"ל וגם לא הזכיר דברי הטור ביו"ד סימן ' ז"ל דהוא תנא דמסייע ליה) ומסיק לדינא בעוזב דת השולח גט ונאבד הגט בדרך יש לסמוך להקל במקום עיגון יכה לה הגט כו' וכ"ש בגילתה דעתה שרוצה להתגרש כו' עש"ה · ומ"מ למעשה צ"ע רב בקיבוץ חכמים · ועיין לעיל סק"ב וסק"ה :

(א) ושת · ענכ"ע בשם ב"ש שכ' א"ל למה כאן היה ס"מ ובסימן קמ"ב סי"ג אינו גט כלל כו' ועי' בס' בית מאיר שתמה

עד שיגיע גט לידה (ב) ומשיגיע לידה תתגרש ודאי (אמרה האשה לשלוח
לקבל הגט (ג) מיד בעלה אין לקבלו מיד שלוחו אבל אמרה קבל גט מבעל
יכול לקבלו מיד שלוחו) (תשובת רשב"א אלף ר"ו) [ג]ויש אומרים (ג) שאין האשו
(ג) יכולה לעשות שליח לקבל מיד שליח בעלה: ב [ד]נערה המאורסה אע"
שמתגרשת בקבלת גיטה בידה כמו קבלת אביה אביה יכול לעשות שלי
קבלה [ה]אבל היא אינה יכולה לעשות שליח קבלה אלא אם כן אין לה אב א
שנישאת: ג (ד) [ו]קטנה אפילו אין לה אב או שנשאת אינה יכולה לעשו
שליח קבלה אבל אביה יכול לעשותו אם היא ארוסה: ד המקדש קטנה ע
אביה וגרשה כשהיא קטנה (בעודה ארוסה ואביה חי) (טור) אביה מקבל [ז]גיטה ול
היא שלא מדעתו [ח]וי"א שהיא יכולה (ה) לקבל (ד) גיטה: ה [ס]נשאת א
אביה יכול לקבל גיטה: ו [י]קדשה אביה כשהיא קטנה ומת או שנשאת א
מבחנת בין גיטה לדבר אחר דהיינו שנותנים לה צרור וזרקו אגוז ונוטלו [כ]וי
אומרים דהיינו משתגיע לעונות הפעוטות (דהיינו בת שית או בת שבע כל חד ו
לפום חורפיה (טור) מתגרשת על ידי עצמה ואם אינה מבחנת וגירשה ע"י עצנ
אינה מגורשת [ל]אבל ע"י אביה מתגרשת אפילו אינה מבחנת [ס]ויש מי שחו
ואומר שכל שאינה מבחנת אינה מהגרשת אפילו על ידי אביה: הגה ועיין לק
בסדר הגט סעיף נ"ו כיצד כותבין לקטנה המתגרשת על ידי אביה: ז [נ]כל היכא ש
לקטנה יד לקבל גיטה יש לה תורת חצר (או ד' אמות) (הגהות מיימוני פ')
לקבלו כשם שיש לגדולה: ח [ס]כשהיא עושה שליח לקבלה צריכה לעש
בפני שני עדים וצריך לקבל הגט בפני שנים אפילו אם השנים המעידים ל
השליחות הם מעידים על קבלת גיטה או אחד מעיד על השליחות ואחד ל
הקבלה ואחד מצטרף עם כל אחד להיות מעיד על זה ועל זה: הגה ולכתחלה
ימסור הבעל הגט ליד השליח עד שיברר תחלה שנעשה שליח קבלה בעדים (מרדכי ש
התקבל בשם מוהר"ס): ט [ע]מה שצריך שני עדים על הקבלה דוקא כשאין השח

באר הגולה

שוי ומולכת ולא
שזייבמת ג כמימרא
דר"נ שם הרשב"א
בשם בעל הלכות
רבינו שמואל בן
חפני וזה דעת
בעה"ת וכ"כ
בקונדריסים בשם
ר"ת וגם הר"ן כתב
דחיישינן לדרב
ד משנה שם דף ס"ד
ע"ב ה כדפסק רב
נחמן לרבא וכפירש"י
דבתרי אבי' איירי
קדושין דף מ"ד
ע"ב וכ"כ הרי"ף
והרא"ש שם בגיטין
ו משנה שם דף ס"ה
ע"א ז טור בשם
רש"י בפי' המשנה
דנערה המאורסה
היא ואביה וכו' שם
ורב אשי והרי"ף
והרמב"ם בפ"ב
ח רש"י בפי' משנה
דלעיל בקדושין
דמ"ג וכ"כ התוס'
והר"ן בשם בעה"ע
והת"ה וכ"כ הרא"ש
שם בגיטין וכתב
הב"י דנקטי' כהרי"ף
וכו' מיהו כל היכא
דאפשר ראוי לחוש
לדברי החולקים ט תוס' בקדושין דף י' ע"ב וכ"כ הר"ן שם בגיטין י משנה וברייתא גיטין דף ס"ד ע"ב וכמימרא דרבא שם דף
ע"א וכגי' הרי"ף והרשב"א שם כ כגי' רש"י והתוס' וכגי' שלפנינו ל טור בשם ר"ת והרא"ש וכ"כ התוס' שם הרשב"א בשם רא
ובה"ג וכן דעת הרמב"ם רפ"ב מה"ג מ כפי' רש"י שם נ פשוט בב"מ דף י' ע"ב ס משנה גיטין דף ס"ג ע"ב ע טור בשם כי

פתחי תשובה

שתמה על הב"ש וכ' דהעיקר דגם בסימן קמ"ב שם היא ספק
מגורשת ע"ש: (ב) ומשיגיע לידה תתגרש ודאי· הוא לשון
הרמב"ם בפ"ו וכתב ה"ה דפשוט הוא· ועיין ט"ז סק"ב שכ'
א"ל ולי הוא תימה רבתי מה מועיל מה שמגיע לידה כיון
שכבר נתבטל השליחות של שליח הבעל במה שניתק משליחותו
בשעה שקיבל עליו להיות שליח האשה לקבלה דהא א"א לו
להיות בפעם אחת שלוחו ושלוחה א"ו דניתק משליחות הבעל
כמ"ש רש"י בהדיא וא"כ ממי התגרש כו' וזה דומה ממש
למ"ש בסימן ק"מ סעיף ח' כו' עכ"ל·· ועי' בת' מהרי"מ
מבריסק סימן ל"ח שכ' ליישב קושיא זו בטו"ע דכאן אף דקיבל
דבריה להיות ש"ק מ"מ לא ביטל לגמרי השליחות אלא הוי רק כמו ג"ד בגיטא ולאו מילתא היא ועדיין יכול להיות ליה
להולכה אם רוצה ושאני התם בסימן ק"מ כיון דבתחלת שליחותו גילה לבעל שרצונו דוקא להיות ש"ק הגט דלא מינ
שליחות הולכה של האשה מ"מ שליח להולכה בבעל תליא והבעל סמך על דברי השליח ולא עשהו כלל ש"ה כיון דחזי לו
דוקא בשליח קבלה אבל הכא שכבר נעשה שליח הבעל אלא שאח"כ עשהו האשה ש"ק אמרינן ג"ד לאו מלתא היא כו' ו
וכיון דדעת הרמב"ם ז"ל הוקבע להלכה בש"ע והאחרונים סתמו כוותיה הכי נקטינן להלכה· ויצא לנו מזה דאף אי
דשליח יכול לבטל שליחותו בלי ידיעת הבעל היינו אם ביטל בפירוש אבל גילוי דעתא לבד גם בשליח לאו מלתא היא (
מדעת הרב השואל שם) עכ"ד ע"ש ועמ"ש בזה לקמן ס"ס קכ"ד בסה"ג סעיף נ"א: (ג) שאין האשה יכולה· ה
דהריב"ש כתב דהעיקר כו' ועיין בס' גט מקושר בסג"ש אות ך' שכתב דלפום נוסחא דידן דאומר הן אותו לידה ש
בשעת הדחק אינה יכולה לעשות שליח לקבלה דהיכא דאמר לידה ודאי איכא קפידא אפילו להפוסקים כר' חנינא נ
בת' הרשב"א שהביא הב"י ס"ס זה והריב"ש שלא חילק בזה לא ראה תשובת הרשב"א וא"כ הרב ב"ש נתן מכשול לני
במה שהביא להלכה דברי הריב"ש דהא לפי נוסח דידן שאומר לידה הוי קפידא לכ"ע ואי אפשר שיקבל שלוחה מי ש
בעלה אם לא שפירש הבעל לידה או ליד שלוחה וגם היא נתנה רשות לשלוחה לקבל מיד הבעל או שלוחו אבל בלא
בדיעבד נקטינן להחמיר ע"ש: (ד) קטנה כו'· עיין בס' שעה"מ פ"ב מה"ג דין י"ח מ"ש בזה: (ה) לקבל גיטה· ס

באר היטב

כלל שליחות הראוי להשיב שליחתו· ב"ש: (ג)
בעלה· וכן אם הוא לוה ליתן ליד אשתו יש קפידא ח
דוקא לידה אלא אם אמר ליתן לאשתו אז יכולה לע
שליח לשיטה זו ב"ש: (ג) יכולה וכו'· ובתשו' הנ
סי' נ"ה כתב דהעיקר הוא דהאשה יכולה לעשות
לכן היכא דאיכא שום חשש איסור אם ישלח ע"י
לידה עדיף שפי שתעשה היא שליח קבלה לקב
שלוחו ועיין ב"ש: (ד) גיטה· עיין בבדק הבית מה ש

ופיין

ר אבל אם הוא כשר מצטרף עם (ס) עד אחד פויש מי שנראה מדבריו
ולק על זה (והוא הדין בשליחות להולכה): י צבמה דברים אמורים שצריך
י קבלה כשאבד הגט או נקרע אבל אם היה הגט יוצא מתחת יד שליח
לה אינו צריך עדי (ו) קבלה (ועיין לקמן סימן זה סעיף י"ג): יא קאין שליח
לכה צריך עדים אם הודו השליח והמשלח רואם המשלח כופר הרי זה ספק
ש אומרים ששליח הולכה צריך למנותו בעדים: הגה מיהו השליח נאמן
ר שעשאו (ז) בעדים ואין צריך עדות על כך ת(ר"י ח"ג) ונוהגין להצריך הרשאה ועדים
הרשאה שנעשה שליח ועיין לקמן סעיף כ"ד: יב אבמה דברים אמורים שאין
יח האיש צריך עדים כשמסר לה גט שהתומים בו עדים אבל אם אין
ם חתומים בו והלך השליח ומסרו לה בפני עדים (ו) הרי זו ספק מגורשת:
ביש מי שאומר ששליח הולכה ושליח הבאה אין צריך לעשותו בעדים
מי שחולק: הגה כפל דברים הם בכאן כי בבא זו נתבאר סעיף י"א ויש מחלוקת
זה בדרך אחר דיש אומרים דשליח הולכה אם מסר לה הגט בינו לבינה ואי אפשר
ר ליתנו לה בפני שנים דמגורשת מאחר שהגט יוצא מתחת ידה בחותמיו (טור בשם
נב"ם) וי"א דפסול (טור בשם הגאונים) מיהו אם הגט מקוים בחותמיו מתחת ידה אינה
נה שתביא עדי מסירה בפנינו רק שאומרת שקבלה אותו בפני שנים כראוי (טור)
הדין בשליח קבלה מן הבעל: יד גבין שליח קבלה בין שליח הולכה א"צ
שמעו מפיהם שממנים אותו שליח לפיכך בין האיש בין האשה יכולים
צות בפני עדים שליח העומד במקום אחר והעדים כותבים והותמים שמינה
פני שליח (ועיין לקמן סעיף ל"ה): טו דבעל שעשה שליח להולכה צריך
מר לו תן גט זה לאשתי או שיאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו גט ויתנו
תו או לשון שמשמעו שיגרשוה כמו הגרשיה או (ח) שלחוה או שבקוה או
זה ואו כתבו אגרת ותנו לה אבל אם אמר פטרוה פרנסוה עשו לה כדת
לה כנימוס עשו לה כראוי לא אמר (ט) כלום זאמר להם עזבוה הוציאוה
זה הניחוה הועילו לה הרי זה ספק: טז חהאומר כתבו גט לאשתי הרי
כותבין ונותנין לבעל בידו ואין נותנין לאשתו עד שיאמר להם ליתן לה

באר הגולה

פ מדברי הרא"ש
צ טור בשם הרמב"ם
בפ"ו מהא דאמרינן
מי קא נפיק גיטא
מתותי ידיה
דלהמניה וכו' דף
ס"ד ע"א ק גם זו
שם במשנה ושם כיון
שהגט יוצא מתחת
ידו וכ"כ הר"ן
בקדושין ריש פ"ג
ר הגהת מיי' פ"ג
מהל' אישות ש טור
בשם הירושלמי
והכ"פ הרא"ש
ת וכ"כ הב"י לדעת
הרא"ש בפסקיו ריש
גיטין ובתשובות כלל
מ"ה סי' י' א ב"י
מדברי הרמב"ם
בפ"ט מהל' גיטין
ב עי' במה שציינתי
בסעיף י"א ג טור
בשם אביו הרא"ש
בפסקיו בספ"ז וכ"כ
הרשב"א והר"ן בפ'
הנזכר בשם הרמב"ן
ובה"ג ד משנה
וברייתא שם גיטין
דס"ה ע"ב ה שם
בברייתא ו שם
במשנה ז איבעיא
שם ולא נפשטא
ולחומרא דהוי ספק
מגורשת ח משנה
ב"ב דף קס"ז ע"א

באר היטב

תשובת הר"ל בן חביב ועיין ב"ש: (ה) עד א' ·
נגין הקבלה מצטרף הוא ודי אם קיבל הגט לפני
יהוי כאלו קיבל בפני שנים והן להעיד על שליחתו
ש"ק די אם ע"א מעיד על שליחתו · דרישה וב"ח ·
ש"ס די אם ממנה אותו לפני ע"א כי מצטרפים
ג"כ עם העד · וכן בשעה שמוסר הגט ליד האשה
מוסר הגט לפני ע"א · והחולק הוא הרא"ש
שליח הוא במקום הבעל והאשה לכן אין מצטרפין
כלל לא להעיד על שליחתו ולא בעת שמוסר לה
צריכים שני עדים בעת שממנה אותו וכן בעת
ה · אבל מ"מ נאמן הוא לומר שעשה אותו לשליח
עדים כמ"ש בסמוך · ואם שנים הם שלוחים לכ"ע
עדים והיינו דתניא הן הן שלוחין והן הן עדים ·
וב"ח: (ו) קבלה · כלומר א"צ עדים שקיבל
הגט אבל צריך עדי אמירה שעשאו אותו לש"ק
ש: (ז) בעדים · היינו ש"ה אבל ש"ק אינו נאמן לומר דעשאו בעדים לש"ק כיון דהגט אינו בידו
ש: (ח) שלחוה וכו' · כתב המגיד בשם הרשב"א בכולם בעינן שהיה מדבר עמהם מעיסקי גיטין דאל"כ
יודעין הם שהוא נותן לגירושין ואפי' אם אמר גרשוה יש לפרש כמו גרש את האמה · אמר לשלשה כל
ירצו לעשות בכתיבת גט לאשתי יהא עשוי נראה דמהני לכתוב ולתת דלא גרע מגרשוה · הרמ"ם ח"א
ם · ח"ב סי' יו"ד · אמר לראובן כל מה שתרצה לעשות בגט זה עשה באופן שכל מה שיעשה ויגמר על
ך גם זה כאלו אני בעצמי עשיתיו · שליח שוי' · הרמ"ם שם: (ט) כלום · מיהו ספק גט הוי · פוסקים:

פתחי תשובה

ועי' לקמן ס"ס קנ"ד בסה"ג סעיף נ"ו ומ"ש שם: (ו) ה"ז ספק
מגורשת · ומסיים הרמב"ם שאין השליח נאמן להתיר ערוה אע"פ
שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו שכן כנחקרו עדותן
עד שיהא שם מערער כמו שבארנו · ואם היו שם ב' עדים שיעידו
שגט זה הבעל נתנו לשליח לגרש בו הרי זו מגורשת ע"כ · וכתב
על זה בספר בית מאיר וז"ל נשמע מזה שגט בלא עדים החותמים
עליו הבא ממקום למקום אי אפשר זולת בעדי קבלה מיד הבעל
וזה ברור אף לר' אלעזר · ואפי' ירצה השליח לומר בפ"נ לא מהני
כיון דלא שייך עדים החותמים על השטר כמי שנחקרה ט' ויש
לתמוה על התוי"ט פ"א מ"ג המביא גט ואינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ
אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו · כתב אם יש כו' דקיי"ל עדי
מסירה כרתי נראה דקשה לו מה זה לשון אם דמשמע דאפשר בלא
עדים הא לר"מ לא סגי בלאו הכי ופירש דקיי"ל כר"א · והוא תימה
דמשמע הא יכול לומר בפ"נ כשר אף אם אין עליו עדים וזה בלתי
אפשר אף לר"א זולת ע"י עדי קבלה מן הבעל ואז א"צ לכלום
(כבסי' קמ"ב סי"ב) אמנם מדברי הר"ן שם נראה שמפרש אם יש

פסולה

ואם נתנו לה אינו גט [ט]בד"א בבריא (ז) אבל [י]במסוכן והוא אדם שקפ(י) החולי במהרה והכביד עליו חליו מיד [כ]והיוצא בקולר [ל]אפילו על עסקי ממו[ן] [מ]והמפרש בים והיוצא (יא) בשיירא ואמר כתבו גט לאשתי (ח) הרי אלו יכתב(ו) ויתנו לה שהדבר ידוע שלא נתכוין זה אלא לכתוב וליתן לה: יז [נ]בריא שאמ(ר) כתבו גט לאשתי וכתבו ונתנו לה (ט) והרג עצמו מיד כגון שהשליך עצמ(ו) מן הגג או הפיל עצמו לים ה"ז גט כשר ואם לא כתבוהו [ס]כותבין ונותן כ(ל) זמן שיש בו (יב) נשמה עלה לגג ודחפתו הרוח ונפל ומת אינו גט: יח [ע]ספ(ק) מעצמו נפל ספק הרוח דהפתו אם לאלתר נפל ה"ז גט (י) ואם לא נפל לאלת(ר) הרי זה ספק: יט [פ]וכן מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע (יג) קולי יכתו(ב) גט לאשתי [צ]ופירש שמו ושם אשתו שם עירו ושם עירה הרי אלו יכתבו ו(יתנו) [ק]ואע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו ה"ז כשר שזה [ר]כשעת הסכנה הוא שכותב(ין) ונותנין אע"פ שאין מכירין [ש]וי"א דהני מילי שראו לו דמות (יד) אדם וחזו ל(יה) נמי בבואה דבבואה הא לאו הכי חיישינן שמא שד הוא שדרך השדים לימצ(א) בבורות וכן בשדות: כ [ת]אם היו שם שלשה ואמר כל השומע קולי יכת(בו) גט לאשתי א' כותב ושנים חותמין ואין צריך במעמד כלם דאע"ג דאמר לא הויא כאומר כלכם כתובו: כא [א]היו רבים עומדים ביחד ואמר הוליכו (גט) לאשתי איזה מהם שירצה יוליך אותו בשביל כלם (ועיין בסמוך סוף סעיף כ) [ב]ואם אמר שנים מכם יוליכוהו יוליכו שנים אפילו היה בכללם אב ובנו דע(ין)

ט משנה בגיטין שם י כר"ם שנזכר שם וכפי' הרמב"ם בפ"ב מהירושלמי והביאו הרא"ש והר"ן כ שם ל ג"ז שם מהירושלמי' והביאו הרא"ש והרשב"א ומפרש שם שכל קולר בחזקת סכנה מ שם כמשנה נ משנה שם דף ס"ו ע"א ס תוספתא הביאה הרשב"א והרא"ש ע טור בשם הראב"ד מהירושלמי ושלשה הספיקות הרא"ש וכ"מ כתב שם שגם דברי הרמב"ם שיתפרש על דרך זו פ משנה שם ויבמות דף קכ"ב ע"א צ שם ביבמות ק שם ר תנא דבי ר' ישמעאל שם ושם וס"ל להרמב"ם דבתר דמייתי תנא דבי ר' ישמעאל לא ניחא להא דא"ר יהודה דחזי ליה בבואה וכו' וכ"כ הנ"י בשם הריטב"א ש הרי"ף והרא"ש והרשב"א ו... דסברי הא דתני דבי וכו' לא אמרו אלא למדחייה תשאת דנראה דלא שכיחא שם וכ"כ הטור ת טור בשם הרמב"ן וכ"כ הרשב"א והר"ן בשמו א שם ב עובדא שם סוף דף ס"ו וכרב פפי דפסק כנא הלכתא כוותיה וכפירש"י שם שאפי' לא מת האב יכול הבן לו...

פתחי תשובה

עליו עדים היינו עדי קיום כו' עכ"ד · וקצרה דעתי מהבין דבריו מ"ש והפי' ירצה השליח לומר בפ"נ כו' וכן הזר ושנה לשון זה עוד בתמיהתו על התוי"ט וכו' משמע הא יכול לומר בפ"נ כו' ולא ידעתי איך שייך לומר שהשליח יכול לומר בפ"נ כיון שאין עדים חתומים בו איך יאמר ובפני נחתם והרי מבואר במשנה פ"ב ובש"ע סימן קמ"ב סי"ו דאם אמר בפני נכתב ולא אמר בפ"נ אינו כלום וצ"ע · ובחידושי כתבתי בזה קצת ישוב לדברי התוי"ט הנ"ל: (ז) אבל במסוכן כו' · עי' בס' יד המלך פ"ב מהל' גירושין דין י"ב שכ' דמסתימת לשון הרמב"ם וכל הפוסקים משמע דה"נ שיתנו לה דוקא בעודו חולה אלא אפי' אם עברה שנתנו לה חזר לאיתנו רק שבכל זאת החריש ולא ביטל השליחות יכולים ליתן לה הגט דהעיקר הוא בעת אמירה ואם היה אז מסוכן אזי אמדינן לדעתו שכוונתו היה לכתוב וליתן והוי כמו שאם בפירוש שלוחים לכתוב וליתן וכל כמה דלא ביטל שליחותם כותבים ונותנין לה ע"ש: (ח) הרי אלו יכתבו · עיין בס' הו"ג דג"כ יחתמו כדמשמע לקמן סעיף כ' ע"ש: (ט) והרג עצמו מיד· כתב בס' תו"ג נראה דשיעור לאלתר הנאמר בירושלמי היינו כדי שיעור כתיבת הגט ונתינתו דהא בדעתו היה שע"י הנפילה ימות מיד ורצה לגרשה ע"כ כוונתו היתה שיכתבו ויתנו קודם הנפילה והיה בדעתו לעכב הנפילה עד שיעור כתיבה ונתינה · ואפילו ירד מהגג אחר שאמר כתבו וחזר ועלה להפיל עצמו או המית עצמו במיתה אחרת הדין כך עכ"ל: (י) ואם לא נפל לאלתר · עכ"ש ס"ק כ"ד ועיין בתשובת נו"ב ר"ס מ"ד

באר היטב

(י) החולה · ה"ה שאר חולה אחר ג' ימים וכן נ(פל) מחמת מיתה דינו כמסוכן · ד"מ בשם הר"ן: (יא) בשיי(רא) פרש"י היוצא למדבריות · משמע ההולך מעיר לע(יר) שלא דרך מדבר לא פריך · ב"י · שבוי שסבאים מוליכים אותו ולא היה יוכל להתמהמה דלא בעי למימר ו(כו') · הרשב"א ח"א סי' ע"א · מי שהיה רוצה ללכת לד(רך) ורצה לתת גט לאשתו ונדחה הענין אעפ"י שאמר י(כתבו) ויחתמו לא יתנו · הרא"ש ח"א סי' ל"ג: (יב) נשמ(ה) וצריך בדיקה ג"פ שמא נטרפה דעתו · ר"ן: (יג) ק(ולי) וכו' · או מייחד למי השומע קולו הוא נעשה ש(ליח) ואם אמר כל הרוצה לכתוב יכתוב · כתב הב"ש לנ(ו)' ראשון של תוס' בגיטין דף ס"ו ע"א בד"ה כל הש(ומע) קולי וכו' מהני · ולתירוץ ב' לא מהני · ועפ"ז כ(תב) מרים פרק המדיר ע"ש · ולא הבנתי · חדא דלפי ד(ברי) ד(ל)מד הפשט בתוס' בתירוץ א' · דכי אומר כל הרוצה לתרום יתרום דהוי שליחות ממש רק לענין שדרי(א)לא חשיב הנאה · א"כ קשה אמאי לא אמר כל השומ(ע) קולו יתרום כמו שאמר גבי גט · וע"ק לפי דברי(ו) מתרץ התוס' בתירוץ ב' דהכא לא קאמר כל הרוצה לת(רום) וכו' · א"כ אי לא הוי שליחות באומר כל הרוצה ל(תרום) וכו' אמאי מהני גבי תרומה · וע"ק לדבריו למה ופ(...) קושייתו על המקשן דלפי חילוק של תוס' לא הקשה המקשן מידי בכתובות וכו' · למה לא הקשה לפי האמת דקי"ל (...) שיאמר כל הזן אינו מפסיד · למה לא אמר כל השומע קולי יזון דאע"ג דהוי שליחות לענין גט מ"מ לענין מודר (...) לא חשיב הנאה · ע"כ אני אומר דאישתמיטתיה ליה דברי הר"ן בנדרים דף ל"ו ע"ב ע"ש ובתוס' י"ט פרק ד' ח(...) משנה ג' · דמוכח למידן דג' חילוקים יש · דלגבי תרומה צריך שיאמר דווקא כל הרוצה לתרום יבא ויתרום · (...) דוקא כל השומע קולי · ובמזונות דלא צריך גילוי דעת וליכא מעליא מהני אם אמר כל הזן אינו מפסיד ע(...) קשה מידי ודו"ק · וע"ל סי' ע' ס"ק כ"א: (יד) אדם · ע"ל סי' י"ז סעיף יו"ד שם כתב בזמן הזה לא (...)

על הבן ונעשה הבן שליח במקום (טו) האב: כב [ג]והוא הדין לאומר לג'
ים מכם יכתבו גט לאשתי ויחתמו ויתנו לה והיה בהם אב ובנו בין שחתם
ן עם האחר בין שחתם האב עם האחר הרי זה גט כשר: כג [ד]אמר להבורה
לכם הוליכוהו אינו גט עד שיוליכוהו כלם [ה]והאידנא תקנו חכמים שהאומר
בים להוליך גט לאשתו יאמר כל א' מכם יוליך גט לאשתי: כד [ו]מה שכתוב
תיקון שטרות שטר הרשאה בשולח גט ממקום (טז) למקום א"צ (יז) (יא) אלא
י שכתוב בה שנותן הבעל רשות לעשות כמה שלוחים אפילו לא יחלה ולא
נם: הגה (יב) ולכן אם נאבד שטר הרשאה או נפסד והוא שעת הדחק נותנין הגט
א הרשאה (מהרי"ק שורש כ"ו) והשליח נאמן על השליחות ולומר שעשאו שליח בעדים כמו
אמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם (ועיין לקמן סימן קמ"ב סעיף ג') (יג) אבל לכתחלה
תנין ההרשאה בדקדוק ונזהרין שלא לכתוב בה ראשי תיבות (כתיקון מהר"י מינץ בשם
ר"ם) גם שלא לשנות (יח) בה בדברים הכתובים בגט כגון אם כתוב בגט שם זכביל בב'
יכתוב בהרשאה בוי"ו (ג"ז שם) וכל כיוצא בזה ונוסח ההרשאה עיין באבן העזר סימן
"א ולמטה סעיף ל' ושאר דינים וסדר השליחות עיין לקמן בסדר הגט עדי הרשאה לא
ו קרובים זה לזה ולא לאיש ולא לאשה ולא לעדי (יט) הגט (בסדר גיטין) ואם נמצאו
י הרשאה פסולים (יד) נתבטל (טו) כל (כ) השליחות שהרי הם מעידים על עיקר
ליחות ושבפניהם עשה הבעל לשליח ולא דמי לשאר פסולי הרשאה כן נראה לי ונהגו

באר הגולה

שליח דלא מקפיד בהי מינייהו ג ל' הרמב"ם בפ"ט מה"ג מעובדא הנ"ל ד גירסא שם דף ס"ו ע"ב ה מימרא דרבא שם ו טור מדברי הר"פ וכתב בסמ"ק וכל בו והגהת מיי' פ"ה פ"ו ועי' בס"ם קנ"ד נוסח ההרשאה שנהגו במדינות האלו

באר היטב

רלית בואה דבואה: (טו) האב. אבל שניהם האב ... לא נעשו שלוחים ולא היה דעתו אלא על אחד ... מהרש"ל: (טז) למקום. דוקא ממקום למקום ... הרשאה ע"פ הדין. אבל בעיר א' צריך הרשאה ... הדין ועיין רש"ך ח"א סימן קמ"ב: (יז) אלא ... וכו'. אבל בס"ק צריך ומחמירין בקיום דידיה כמ"ש ... עך: (יח) בה וכו'. ואם שינה דינו כמו בר"ת ... ב"ש: (יט) הגט. בתשובת מהר"ם מינץ סי' כ"א ... בדיעבד אין לפסול אם עדי הרשאה קרובים לעדי ... משום דעדי הגט מעידים על הגט ועדי הרשאה ... דים על שליחות של זה. ב"ש. ומ"מ כמה רבנים לא ... להורות ולהתיר. כנה"ג דף קס"ג ע"א: (כ) השליחות.

פתחי תשובה

ת"ב בזה: (יא) אלא לפי שכתוב בה כו'. עיין במהריב"ל ספר א' כלל ד' סימן כ"ב שמדייק מזה דלזה השטר הרשאה הכרחי ובדבורו אינו נאמן ולפ"ז ה"ה אם ההרשאה אינה מקויימת אינו נאמן כו' וצריך שטר הרשאה שיכירו חתימת העדים כו' ע"ש ועיין בס' ב"מ שכ' עליו המעיין בתשובת הרשב"ץ ימצא מקום להקל אם ההרשאה מעשה ב"ד כנהוג. גם דיוקו דמהריב"ל מלשון הר"פ והש"ע כאן יש לדחות דאף דמשמע דבדבורו אינו נאמן מ"מ כשיש בידו הרשאה ונזכר בתוכה רשות זה כבר יש חזקה דעדים החתומים כו' ונאמן שוב לקיימו כדכתב הרא"ש ז"ל ובפרט לדידן שכבר הענין מתוקן הכי בכל השטרות הרוב מסייע לו ועי' סעיף ל"ח וצ"ע עכ"ד. ועיין בספר גט מקושר בסג"ש אות כ' חולק לגמרי על מהריב"ל הנ"ל וכתב ולפע"ד פשוט אם נאמן על עיקר הגט והשליחות וסמכינן עליו שהגט מקויים כ"ש שיש להאמין על הרשות לעשות
כו' ומ"ש שתקנו הרשאה לפי שכתוב בה שנותן הבעל רשות כו' היינו משום דלפעמים לא רמיא עליה דשליח לזכור
לו בפירוש הרשות לעשות שליח אחר וכשיש עמו הרשאה יוכל לסמוך על זה כו' ע"ש: (יב) ולכן אם נאבד כו'.
בתשובת חמדת שלמה סי' ע"ו אודות הגט עוגב דת שהביא השליח בלי הרשאה וכתב דיש לפקפק טובא דבעוונים דת
איש מן הכלל שיש להם דין להכעים (כמ"ש התוס' פא"מ דף כ"ו ע"ב ד"ה אני שונה) איכא למיחש שמסר לו גט
כו' ע"ש: (יג) אבל לכתחלה כו'. עיין בתשו' ב"ח החדשות סי' פ"ז כ' וז"ל ע"ד קיום הרשאה שנתקיים ב' פעמים
שנכתבה סמוך לערב ומחמת הנהילה נכתב בו בשלשה ועשרים לירח ודילג תיבת יום הגם דאין בזה חשש לפסלו דליכא
למטעי בשום דבר אחר כו' עכ"פ אין ראוי להוציאה מתחת ידינו בחסרון זה והסכמנו לתקנה ולקיימה שנית ע"י
ההתומים בהרשאה כבר וע"פ הב"ד החתומים בהגפק ולא רצינו לכתוב הרשאה אחרת כיון שעבר יומו והיינו צריכין
מנוסח הרשאות פכ"ל ע"ש. וכוונתו דא"כ היה צריך לכתוב בו שני זמנים א' זמן מסירת הגט לשליח וכ' זמן
הרשאה ואין נכון לשנות נוסח הקדמונים ומ"ש בד"מ ס"ק ע"ו במעשה בעדים שחתמו על הגט חתמו ג"כ על ההרשאה
מהרי"ק לכתוב אחר ועדים אחרים על ההרשאה כי לא רצה לשנות לשון ההרשאה ע"ש והיינו משום דלשון כל הרשאות
החתומים בו פב"פ ופב"פ וכאן היה כתוב ועדיו החתומים בו גם החתומים למטה. מיהו פשוט דאם אין פנאי לכתוב
יכולים לכתוב למחר ואין עיכוב בזה. ועמ"ש בביאור סדר גיטין בסג"ש אות כ"ב: (יד) נתבטל כל השליחות. עכ"ש
ועיין בס' תו"ג מ"ש בכוונתו. ובסוף כתב דמ"ש הב"ש דמהני כשמביא הרשאה אחרת היינו שממנה אותו הבעל
להיות שליח לפני עדים כשרים (עי' בס"ק שאחר זה) אי נמי שמביא מעשה ב"ד שנעשה שליח לפני ב"ד ג"כ מהני
כ"ד נפסלין ע"י צירוף קא"פ כמו שהארכתי במקום אחר עכ"ל והוא בספרו נה"מ סי' ל"ו ועמ"ש לקמן סי' קס"ע
ק ג': (טו) כל השליחות. עבה"ט שכ' והגט פסול ד"מ. ובב"ש מסיים והפסר משום דמוכח דמסדרי גט היו ע"ס
פסול הגט כמ"ש לקמן עכ"ל ועיין בס' גט מקושר בסג"ש אות ה' שכ' עליו ואינו נראה דמי לא עסקינן שנתברר
אח"כ שנודע עליהם גניבה או שאר פסול או קורבה אלא נראה דס"ל כיון דהרשאה הראשונה היתה פסולה צריך
ת השליח מחדש בפני עדים כשרים וכיון שהשליח במקום האשה ס"ל דאין ממנין שליח בכתב כנזכר בסעיף ל"ה אבל
ויר השליח שגט לבעל שפיר היה יכול למנותו מחדש אלא דלפ"ז ה"ל מוקדם ובגט מוקדם מחמרינן שלא לשלחו אף ע"י
שליח

ז גם זו שם ושם ח הרמב"ם בפ"ה מהל' מכירה ט טור מדברי הר"פ בספרי' הנזכרים י ג"ז שם ושם כ ג"ז שם ושם ל שם מ שם ושם נ שם מדברי הר"פ

שהרב המסדר הגט מקיים ההרשאה וי"א דיש לקיימה בג' מיהו אם אינו ניכר ה
(טז) חתימה אחת (כא) סגי (ג"ז בסדר) ויש נוהגין לכתוב כתב של מקום הנתינה להודי
אם יש שינוי באיזה דבר בהרשאה (שם בשם מהררז"ק) : כה [ז]אם הבעל או השליח ר
בשנים טוב (יז) להצריך (כב) לדקדק אחריו אם הביא סימנים כשעושה שלי
שאין קטן עושה שליח ולא נעשה שליח ואם יש לו זקן בפניו אין לחוש
הנה אבל אין צריך לדקדק כל כך בעדי חתימה לעדי מסירה כרתי ורגילים להיות הרב
גדולים אגל נתינת הגט (בית יוסף בשם א"ח) ולפי מה שנוהגין לייחד עדי מסירה ידקד
בהם שיהיו גדולים : כו [ח]נהגו להקנות לעושה שליח להודיע שגמר בלבו ואם אכ
בלב שלם אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה א"צ קנין : כז [ט]על שטר שליחו
קבלה יחתמו שני עדים כשרים (יח) וצריך שיהיו בני אדם ידועים שתהי
חתימתן ניכר במקום הנתינה ואף אם יקיימוה בהגפק צריך שיהיו חתימו
הדיינים (כג) ניכרות וידועות לבני מקום הנתינה (ועיין בטור סימן זה (יט) נו
שטר שליחות הקבלה : כח [י]צריך ליזהר ולדקדק שתהיה האשה שעושה של
קבלה גדולה בשנים ובסימנים (כ) ואם אין הנשים יודעות כי אם על פי הא
צריך ריבוי שערות שחורות וגדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן : כט [כ]בשע
נתינת הגט ביד שליח קבלה ישבו בית דין כשרים שאינם קרובים זה ל
ולא לבעל ולא לאשה ונהגו ליזהר גם כן שלא יהיה קרוב לשליח ויכירו חתי
ההרשאה ואח"כ יביא הבעל הגט ויקראוהו ויחזירוהו לו ויבטל כל מודע
[ל]ויפסול עדים שיעידו דבר שגורם בטול הגט [מ]ויתנוהו ליד השליח ויאמר
התקבל גט זה לפלוני אשתי והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אד
[נ]ויש מי שאומר שלא יטול בו שום תנאי ויחזרו לקרותו אחר הנתינה והדיינ
יכתבו עדותם (ויהיו החתימות ניכרות וידועות) (טור) ויתנגו ליד השליח : ה
(כא) ונוסח הגט שנוהגים לו עיין בטור סימן זה וכל זה הוא מדינא אבל יש אומו
שנכון להחמיר (כב) שלא (כד) לגרש על ידי שליח קבלה כלל (טור בשם הרי"ף) וכן נוהג

פתחי תשובה

שליח כמ"ש רמ"א בס' קכ"ז ס"ס. ואין לומר אכתי משכחת לה שהיו עוד עדים בשעת מינוי השליחות והם היו כשרים י"ל דלא מכשרינן ליה על ידם דשמא כיוונו להעיד ג"כ ונתבטל גם צירופן ולכן הוא פסול בכל גווני אמנם אם הוא במקום קרוב שאפשר (באותו יום) להחזירו לבעל ושיחזור וימנה אותו ויתן לו הרשאה בעדים כשרים יש להכשיר בודאי כיון שלא נעשה מוקדם בחזרתו ליד הבעל בן נ"ל עכ"ל ; ועי' בס"ק שלפני זה : (טז) חתימה אחת סגי · עבה"ט ובב"ש כתב הטעם דסומכין אהא דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה כו' ועיין בס' תו"ג שכ' ואין זה עיקר דהא לא סמכינן ע"ז בשליח שלא אמר בפ"נ ושם לי' ליה רק עיקר הטעם מבואר בתשובת הר"ם בן הרשב"ץ שהביא הב"י בסי' ל"ה שסומכין על הנך פוסקים דס"ל דקיום ב"ד א"צ קיום עכ"ל · ולפ"ז באינו מקויים כלל אפשר דאין להקל אם אינו שעת הדחק : (יז) להצריך לדקדק · עבה"ט ועיין בזה בתשו' הרלנ"ח א"ה סי' מ"ז ובתשו' מהרי"ט תש"פ סי' מ"ה ובמ"ל פ"ו מש"ג דין ג' באורך ועי' בתשובת בית אברהם סי' קי"ח שהאריך הרבה בזה : (יח) וצריך שיהיו ב"א ידועים · כתב בס' ב"מ לענ"ד זה דוקא לפי המבואר סעיף כ"ט שב"ד שבמקום הנתינה עושים לה מעשה ב"ד שנתגרשה לפניהם לחלוטין אז האי צריך הוא לעכובא אם בשעת הנתינה לא יעשו מעשה בית דין אלא הש"ק יביא הגט אגל הב"ד שבמקום האשה והם כשיכירו כתב עדות יד שקיבל הגט לפני עדים כראוי ואף תביא העדי שליחות לפניהם אז הב"ד שבמקומה יתירוה ויכתבו לה מעשה ב"ד א"א צריך אינו אלא אזהרה לכתחלה כמבואר סעיף ח' בהגה כו' ע"ש : (יט) נוסח שטר ש"ק · כתב בס' ב"מ לענ"ד נמי להזכיר בשטר ש"ק והכרנו שהאשה גדולה בשנים ובסימנים כי עיקר שליחות תלוי בזה : (כ) ואם אין הנשים יודע עי' בתשו' בית אפרים חאה"ע סי' ק"ל בד"ה איברא שהגיה שצ"ל ואם אין השנים ידועים וע"ש מ"ש בזה וע"ל סי' ז' ס"א : (כא) ונוסח הגט שנוהגים לו כו' · כי בספר בית מאיר ע"כ נ"ל דכוונתו נוסח שיאמר בשעה שנותן לו הגט נוסח הגט עצמו לא ישונה כמבואר בפסקי מהרא"י סי' מ"ו באין ספק וגם בטור לא נזכר מידי ע"ש : (כב) שלא לגרש ע"י ק

באר היטב

והגט פסול · ד"מ ועיין ב"ש : (כא) סגי · ה
העלה אפי' אם אין ניכר שום חתימה או אפי' ז
מקוים כשר : (כב) לדקדק · כלומר באמת אין קפי
ממ"כ אם הוא גדול יוכל לעשות שליח ואם הוא ו
אין קדושיו קדושין וא"צ גט · ובד"מ כתב דיש לח
שמא יתעכב הדבר ויתגדל בינו לבינו ויתייחד ע
קודם הגט : (כג) ניכרת · וא"ד להרשאה של ה
דא"צ להכיר החתימות · דהם מקילין משום הגט דו
משא"כ בש"ק · דלכתחלה צריכים להכיר כל ג' חתימ
אבל במקום עיגון מקילין אפי' בש"ק אם תביא ז
חתום · מכ"ש אם יש עליו מעשה ב"ד אע"ג דתאי ליכ
ההתימות דקי"ל קיום שטרות מדרבנן · ובסרוגי' ליכ
החתימות צריך להוסיף ג' שיכירו חתימות הע
החתומים בשטר קבלה · אפי' אם הם בעצמם מכיר
החתימות מ"מ צריך להיות הקיום בשלשה דלא כו"ל
בח"מ סי' מ"ו ס"ק ז' ע"ש ועיין ב"ש : (כד) ה

עבה"ט

(כג) ס בנוסח (כה) הרשאת שליח הולכה צריך להוסיף על הנוסח שכתוב [ב]טור אבן העזר בפנינו עדים חתומי מטה מסר פב"פ גט כריתות ביד פב"פ [ל]הוליכו לאשתו פלונית בת פלוני וליתן אותו ביד' וכן אמר בפנינו פלוני בן [פ]לוני הבעל לשלוחו פב"פ הוליך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני בבכל מקום

ס בית יוסף

באר היטב

[...] כתב מ"ז אם אי אפשר בלא ש"ק יכולה לעשות [ש"]ק אם יש עדות ברורה שמכירים החתימות השלשה [ד]יינים. וב"ח ג"כ התיר לעשות ש"ק. ומעשה היה באחד [ש]היה עתים שוטה ועתים חלים וחלימתו היה מעט והתיר [ל]אשה תעשה ש"ק במקום שהוא בעת חלימתו והיא [ת]חזור למקומה ובעת חלימתו ימסור הגט ליד ש"ק שלה: ([כה]) הרשאת. כתב הד"מ בתחלה ממנין השליח קודם [ש]יצוה לכתוב. ואחר הנתינה ליד השליח אז יכתבו [ה]רשאה דאם יכתוב קודם מחזי כשקרא. וכותבין פיך [...] ואם לא כתב הכי לא יתן לה. וכותבים ושליח שליח [עד] מאה. אבל אם כותב סתם ואני נותן לך רשות [לע]שות שלוחים עד מאה י"ל דקאי הכל על הראשון [ש]יוכל לעשות שלוחים עד מאה אבל השני א"י [לעש]ות שליח אחר לכן כותבין ושליח שליח. וכותבין אפי' [בא]ונס. ואם לא כ"כ בפירוש מ"מ יוכל לעשות [...]

פתחי תשובה

ענה"ע מ"ש ומעשה היה כו' והתיר שהאשה תעשה ש"ק במקום שהוא בעת חלימתו כו' הנה זה המעשה מבואר באריכות בתשובת הב"ח סי' ק"א. ושם בסוף התשובה הביא עוד תקנה בשם חכמי צרפת שהאשה תוכל למנות שליח קבלה במקומה רק יתלוו עם השליח שני עדים למקום הב"ד של הבעל להעיד על מינוי השליחות בב"ד ע"ש. ועיין בתשובת שיבת ציון סי' פ"ו שנשאל על שאלה כזו ממש והביא שם דהגאון מפ"ב (רבי משה סופר זצ"ל) פקפק בדבר זה שלא תעשה האשה ש"ק במקומה ויתלוו עמו שני עדים כמו שהביא הב"ח שם ואין תקנה להאשה כ"א שתלך להעיר אשר שם הבעל ותעשה ש"ק שם בעת שהבעל בחלימתו ולא סגי בלא"ה כי יש לחוש פן בשעה שתמנה השליח קבלה יהיה הבעל בשטותו ואינו ראוי ליתן גט ובטל השליחות מטעם כל מלתא דלא מצי למיעבד השתא לא מצי שליח כמבואר בנזיר דף י"ב וכן מבואר בהגהת מל"מ פ"ו מה"ג הלכה ג' שחכמי קוסטאנטינא הסכימו להורות בהאשה שנשתטית שאין רשאי הבעל לצוות לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו ויתנו לה כשתשתפה משום מלתא דלא מצי למיעבד השתא כו' (עמ"ש לעיל סי' א' ס"ק ע"ז וכמ"ש קכ"ע בס"ג אות ד'). [ו]יצא הגאון הנ"ל לדון גם בשליח קבלה שאין האשה מנית לעשות שליח בשעה שאינו מבורר שהבעל חלים ומסתייע ג"כ [...] הב"ש הנ"ל (שהועתק בבה"ט) שהביא דברי הב"ח שהתיר שהאשה תעשה ש"ק בעת חלימתו כו' ומשמעות לשונו שצריכה לעשותו בעת חלימתו דוקא והיינו משום דכ"מ דלא מצי למיעבד השתא כו':

[ו]המחבר ז"ל האריך לברר דאין בזה מיחוש כלל דהרי בדברי הב"ח בתשובה שם מפורש שהשאלה היה שהאשה תעשה ש"ק בב"ד שרגיל הבעל לבא שם אבל בשעת עשיית שליח אין הבעל שם ואינו מבורר אם הוא באותה שעה חלים או [ש]וטה ומ"ז השיב להתיר לעשות כן ואין בזה לחוש להגדר שהביא הטור בשם הר"פ שלא לעשות ש"ק בזה"ז ולבסוף הביא [...]ה דחכמי צרפת הנ"ל ולא הזכיר שום דבר מזה שצריך להיות מינוי השליחות מהאשה דוקא בשעה שהבעל חלים מזה. [א]לא חש לזה כלל וגם הב"ש שהביא דבריו נראה שלא חש לזה כלל ומ"ש שהתיר לעשות ש"ק במקום שהוא בעת חלימתו [ל]א קאי על עשיית השליח שיהיה בעת חלימתו אלא הכוונה במקום שיהיה הבעל בעת חלימתו אשר שם עתיד ליתן הגט [...] שהוא כו' ובגוף הדבר למה לא חששו להא דכ"מ דלא מצי עביד השתא כו' י"ל דע"כ לא אמרינן דלא מצי למיעבד [...] במלתא דלא מצי עביד השתא אלא בדבר שאינו רגיל להשתנות וליכא מציאות למיעבד השתא כגון בהא דאמר רבא [...]ם הכיס לה אחות ונתגרשה לאחר מכאן דבשעה שאמר לשלוחו צא וקדש לי אשה היתה זו א"א ולא היתה עומדת להתגרש [ו]אשה לאו לגירושין עומדת כדאיתא בזבחים דף ב' ולא היה מציאות כלל שתתקדש לאיש אחר כו' וכן בפסק דחכמי [קוס]טאנטינא שהובא בהגהת מל"מ הנ"ל לא מיחשב מציאות שהאשה תשתפה כיון שהיא בחזקת שוטה מוקמינן לה אחזקתה [משא"]כ בנ"ד שהבעל מוחזק להיות ע"ת וע"ש ורגיל הוא להשתנות משטותו לחלימתו כו' ולבד זה נראה ברור דבשליח קבלה [ש]האשה עושה השליח בזה לא שייך כלל הך דינא דכ"מ דלא מ"ע השתא ואין זה דומה לשאר שליחות שנעשה מהמשלח [ע]ל פעולה כרצון ובמחשבה על אדם אחר או על חפץ אחר כגון בשליח לקדש אשה השליח פועל על האשה שתהיה מקודשת [ו]לא ותהיה אסורה לעלמא וכן בשליח להפר נדרי אשת המשלח הוא פועל על האשה להפר נדריה וכן באשה האומרת [צ]או ונשי קמח והפרישי חלה השליח פועל על העיסה להתיר וגם על החלה לאסור לזרים וכן בש"ל בעושה שליח להוליך [גט ל]אשתו המובא בהגהת מל"מ הנ"ל בכל אלה צריך המשלח למסור כחו להשליח לעשות הפעולה כפועל היוצא לשלישי [...]ות מתייחס בפעולה לזה שבשלח אליו בזה אמרינן שאין ביד אדם למסור כחו לשלוחו בשעה שהוא בעצמו אין בידו [...] זה והוי כמו מקנה דבר שאינו ברשותו משא"כ באשה שעושה ש"ק אין בשליחות הזה לפעול פעולה על הבעל דהא [...] יכול לגרשה בע"כ והשליחות הוא רק הסכמה שתהא יד השליח כידה בזה לא שייך לומר כ"מ דלא מ"ע השתא לא [...] שליח כי האשה אינה צריכה לעשות שום דבר לגירושין כו' והאריך שם לקבוע מסמרות בסברא זו ומסיים ומעתה קמה [ו]נצבה הוראת הב"ח והב"ש באיש שהוא ע"ת וע"ש האשה יכולה לעשות ש"ק שיקבל הגט מבעלה בעת שיהיה חלים אף [ב]שעשה ש"ק היה הבעל בשטותו ולא היה ראוי ליתן גט ובודאי הם תרי עמודי הוראה הב"ח והב"ש לסמוך עליהם [ו]שהדבר מוכח בש"ס ולא מצינו חולק בפוסקים על דין זה עכ"ד ועיין עוד בס' דורש לציון דרוש י"ג מענין זה וגם [...] מקושר בסג"ש אות ס"א: (כג) בנוסח הרשאת שליח. עבה"ט והוא מדברי הב"ש. ומ"ש וכותבין פיך כפי ואם לא כתב [הכי ל]א יתן לה (והוא מתשובת מהר"ם מינץ סי' קי"ד) עיין בס' גט מקושר בסג"ש אות כ' שתמה עליו בזה ומסיק שאין [...] להחמיר בזה היכא דאי אפשר בקל להשיג גט אחר ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ס קכ"ד בבה"ג ס"ל ס"ק כ' בשם תשובת שב [...] ומ"ש וכינוי שליח אין כותבין עיין בתשובת ב"ח החדשות ס"ס נ"ב שכ' וז"ל וגם כינוי השליח כתבתי בהרשאה אף [ש]בכתבי מהרי"א נמצא דאין צורך מ"מ נראה טוב לכתוב גם הכינויים וכן ראיתי בהרשאה הנשלח ממצרים עכ"ל ועי' [...] כ' ועיין בתשובת עה"ג סי' מ"ג כתב ג"כ דאנו נוהגין לכתוב אף כינוי השליח ומכ"ש שיש לכתוב כגון או לוי ע"ש

עוד

שתמצאנה ותן אותו בידה (כד) או ביד שלוחה (כה) או ביד שליח שלוח ותהא ידך כידי ופיך כפי (ולגוכך כלגוכי) (הגהות מרדכי דגיטין) ואם יש (כו) תנ בגט מזכירו כאן וכותבין על תנאי כך וכך וכן חוזר ומזכירו בסוף אחר שכתב ומותר לכל אדם (גם זה בהג"ה הנ"ל) ועשיתך כעשייתי ונותן אני לך רשות לעשו שליח ושליח שליח עד מאה שלוחים אפילו בלא אונם ותיכף שיגיע גט זה בי אשתי הנזכרת או ליד שלוחה או ליד שליח שלוחה מידך או מיד שלוחך: מיד שליח שלוחך תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם •ונותן אני לך רשו למנות שליח ושליח שליח עד מאה אפילו בלא אונס עד שיגיע גט ליד ותיכף שיגיע גט זה ליד אשתי הנזכרת או ליד שלוחה או ליד שליח שלוו מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך תהא מגורשת ממני ומותרת לכ אדם: הגה וכותבין גם כן בהרשאה שם העיר עם הנהרות שלה כמו בגט (בסדר גיט וכך כותבין כל כינוי האיש והאשה כמו בגט (מהרא"י סימן פ"ז וי"ז) ויש אומרים דכותב אף כימי השליח (בסדר בשם מהררז"ק) ויש אומרים שאין להאריך בהרשאה בדברים שאי צריכין (פסקי מהרא"י סימן פ"ו) ויש אומרים שאין לחוש להאריך בדבר שעיקר השליח תלוי בו מאחר שכל אחד יוכל לכתוב כפי לחות לשונו ואינו תיקון חכמים (ב"י) ועיין לק בסדר הגט סעיף כ"ו כיצד כותבין בהרשאה מתנכר • שליח הולכה (כז) שמביא הרש וכתב בה שהוא שליח קבלה אם השליח אינו מכחיש ההרשאה רק שאומר שנעשה ש הולכה וקבלה אז השליחות כשר ונעשה שליח הולכה •ונותן הגט לאשה אבל אם הש

באר הגולה

*כפל דברים יש כאן ואולי חסר וצ"ל ובשעת נתינתו לשליח יאמר לו הילך גט זה כו' ונותן כו' וכ"כ שם בהגהות והביאו ב"י ע"ש *ולענ"ד צ"ע דגם בזה יש לפסול הגט מטעם שמוכח שמסדריו היו ע"ה והכל בטל כדלקמן ועי' בתשובת הר"ס סי' ל"ה ומבואר שם מתשובת הרא"ש והביאו הטור בס"ס זה דבמקום שיש לתלות הטעיות בסופר שלא ידעו פי מסדרי הגט הכל כשר וע"ש ואין כאן מקום להאריך

פתחי תשובה

שד: (כד) או ביד שלוחה • לכאורה צ"ע דהא לעיל ס"א הביא המחבר י"א שאין האשה יכולה לעשות שליח לקבל ד שליח בעלה אך באמת לק"מ לפי המבואר בב"ש שם סק"ד ע"ש ועיין בספר בית מאיר ובס' גט מקושר בס"ג שני אופ מ"ש בזה: (כה) או ביד שליח שלוחה • עיין בספר גט מקושר שם שכתב דטעות הדפוס הוא דהא לקמן סעיף י הביא בקמייתא דאין שליח קבלה יכול למנות שליח אפי' נאנס ואפי' נתנה לו רשות משום דהוי מילי כו' וכן בסה"ג ל י' לא נזכר רק ליד שלוחה ולא נזכר שם שליח שלוחה ע"ש: (כו) תנאי בגט מזכירו כאן • עיין בתשו' הרדב"ז ח"א ס בגט שנמסר לשליח הולכה וכתב שטר השליחות כהוגן אבל התנאי שהמתין ג' שנים לא נזכר בשטר השליחות כלל אלא ע והשליח הוא אחי המתגרשת ויש לחוש שמא יתננו לה בלא תנאי ותנשא בו ומצא בניה ממזרים מה תקנה יעשו לזו והשיב ודאי טעות היה כי היה צריך לכתוב התנאי בשטר השליחות אבל כיון שלא נכתב לית לן בה ויש תקנה ש ש השליח התנאי עתה בפנינו ויכתבו מעשה ב"ד אחורי שטר השליחות בעצמו איך השליחות הנכתב מעבר הלז הודה הי הנזכר שהיה על תנאי כך וכך אף על פי שלא נכתב בשטר השליחות • והשתא ליכא למיחש למידי כי כשיבי' אשר ינתן הגט בפניהם בודאי יראו מה שכתוב באחורי השטר ולשמא יגוז ליכא למיחש שיגוז גם שטר השלוו ולשמא ימחוק ליכא למיחש דמרתת פן יפסלו על ידי זה את שטר השליחות ולשמא יעתיק שטר השליחות ולא י מה שאחורי הדף ליכא למיחש שהעדים אשר יעתיקו השטר לא יתרצו להעתיק אלא הכל או לא יעתיקו כלל ולגט לא חיישינן הלכך אם יכתבו מעשה ב"ד אחורי השטר אין כאן בית מיחוש כלל ע"ש: (כז) שמביא הרשאה כו' • יי בתשובת בגדי כהונה סי' כ"ו אודות שליח הולכה שהביא גט עם הרשאה וכתוב בהרשאה ועדיו החתומים כו • עדים אחרי לו אותן החתומים על הגט רק שמות עדי הרשאה • ולא ידוע בבירור שמסדרי הגט הם חתומים בקיום הרשאה • וכתב אי מכנים א"ע להתיר בזה ואף שמצאתי בתשובת רא"ב"ח בספר מים עמוקים סי' ל"א שהביא בשם יש מי שכתב להכשיר כה גוונא שאפשר לומר דהרשאה אינה סותרת לשליח והשליח הזה נעשה שליח גם על גט אחר שהיו עדיו כמ"ש בשער הא הזה כו' י"ל דמשם אין ראיה חדא דנראה דהיש מי שכתב זה הוא מהר"ם פדווה ושם משמע דהשליח הנ"ל אשר היה ד הרשאה המכחשת לא היה כאן שכבר עשה השליח הראשון שליח שני אבל היכא דהשליח בפנינו ואמר שלא נעשה שליח וג אחר רק על זה שבידו וזה הרשאתו בודאי הוא מוכחש מעדי הרשאה ובטל השליחות וכדאית' בת' הר"ם שהביא ב"י בסו רצה להכבירו ואח"כ קרא להשליח ושאל לו ואמר להד"מ ופסל ליה • ועוד דהאי הכשר שכ' הרא"ב"ח ומהרמ"פ הנ"ל וי באם נכתב בהרשאה עדים אחרים לא כשמות עדי הגט וגם לא כשמות עדי הרשאה אבל אם נכתב שמות עדי הרשאה ש נראה דהב"ד טעו בפירוש ועדיו החתומים בו שהיו סבורים דקאי על הרשאה וא"כ בטל השליחות והגט דמוכח שהב"ה עמי הארץ • אם לא שנאמר דהב"ד לא הרגישו בטעות משום שלא קראו את הרשאה כדאיתא בכתובות דף ק"ע הוגי חותמין אע"פ שלא קראוהו ואי נימא כך מ"מ השליחות עכ"פ בטל (כפי הנראה צ"ל ההרשאה עכ"פ בטילה • וע"ל ס"ק"ו וצריך הרשאה אחרת אך אין דעתי מסכמת לסמוך ע"ז להתיר השליחות והגט כי מרש"י בב"ב דף נ"ב ד"ה ראיה כו' דמ"מ אורחא דמלתא למיקרי ע"ש ואנכי מירא הוראה בענין כזה עכ"ד ע"ש:

ועיין בתשו' צמח צדק סי' ק"י שנשאל ג"כ על שאלה כזו ממש מחתנו הגאון בעל עס"ג (אלא שבעובדא דידיה לא סיידו בבירור שהחתומים בקיום הרשאה הם היו מסדרי הגט) והשיב ע"ז באריכות והעלה דאין לפסול הגט בשביל כן ווס הנ"ל דתלינן בטעות הסופר והא דלא הרגישו הב"ד בהטעות הוא מתוך שלא קראו את ההרשאה כדאית' בכתובות דף ק' כ ועוד דאפי' את"ל דמסתמא היו קוראים את ההרשאה וטעו גם המה מ"מ מאן לימא לן דאותו ב"ד היו המסדרים אוג אכה לא צריכין ב"ד לסידור הגט מן הבעל לשליח הולכה ואפשר דהרב שהיה מסדר הגט הוא בקי ויודע בטיב גיטין אל שאותן

ר שלא נעשה שליח קבלה מעולם הרי ההרשאה מכחשת אותו ונתבטל כל השליחות גם
עצמו פסול מאחר שמוכח שמסדרי הגט היו עמי הארץ ולא ידעו שאין הבעל עושה
קבלה יש לחוש לכמה מיני פסולין (ב"י מ"כ מעשה בכה"ג נעשה בפני ר"א מזרחי)
) וכן כיוצא בזה שניכר שאותן שסדרו הגט היו הדיוטות (ריב"ש): **לא** [ע]הכל
רים לשליחות הגט בין לקבלה בין להולכה אחד האיש ואחד האשה חוץ
) מחרש שוטה וקטן [פ]עבד ועובד כוכבים [צ]ויש מי שאומר שאם העבד הוא
ת הולכה הוי ספק: **לב** [ק]היה השליח קטן כשנתנו לו הגט והגדיל והביאו
חרש ונתפקח שוטה ונשתפה עבד ונשתחרר עובד כוכבים ונתגייר פסול אבל
נתן לו הגט כשהוא פקח ונתחרש וחזר ונתפקח שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה
ר כיון שתחלתו וסופו בכשרות: **לג** [ר]הנשים (כט) והקרובים כשרים
יחות הגט: הגה ויש מי שכתב דבמקום שאפשר לכתחלה לא יהא השליח קרוב לאיש
לאשה ולא לדיינים שנותנים הגט לפניהם (בסדר גיטין) ואפילו הפסולים מדברי
רים בעבירה כשרים לשליחות הגט [ש]אבל הפסולים (ל) בעבירה מדברי

ע משנה גיטין דף כ"ג ע"א פ מימרא דר' יוחנן שם ע"ב וכפירש"י דלהולכה נמי נפסל וכ"כ התוס' והרא"ש שם והרשב"א בשם הרי"ף וכן דעת הרמב"ם בפ"ו וכ"כ הר"ן בשם הירושלמי צ הרשב"א ולחומרא אם עבר והביא נפסלה מן הכהונה וכן אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר כדעת הר"ן מיגו דלא פסל ר' יוחנן אלא לקבלה והביאו הטור ק משנה שם ר הרמב"ם בפ"ו מה"ג ש שם

באר היטב

בלא אונס · וכיוצא שליח אין כותבין · עכ"ל:
אה"ז · ורשעים כשרים לשליחות אלא דאין לסמוך
בורס מה שאומרים ב"כ לכן בא"י כשרים לשליחות ·
שהגט מקוים דא"ל לומר ב"כ כשר לשליחות ·
הריב"ש סי' ש"ל העדים שנמסר הגט בפניהם

פתחי תשובה

שאותן ג' שקיימו חתימות עדי הרשאה לא היו בקיאין כר
ע"ש (וע' בזה בתשו' עה"ג סי' ל"ח עש"ה) · ועיין בס' ישועות
יעקב ס"ק י"ב שגם לפניו בא מעשה כזה והאריך בזה ומסיק
דאם ידוע מי היו המסדרים שהם בקיאים רק שטעות נזדמן לפניהם
אין כאן מיחוש כל כך ביחוד במקום עיגון פ"ש: (כח) וכן
כיוצא בזה · עיין בתשובת שיבת ציון סי' צ"א בדבר הגט
לעיר אחת ונמצא בו ג' ריעותות והאריך שם דמצד הריעותות יש להקל בדיעבד אך מאחר שנמצא ג' ריעותות יש לחוש
ידע זה המסדר בטיב גיטין אכן אם מכירין את הרב המסדר והוא מוחזק לן שבקי בדיני גיטין והריעותות הנ"ל
"פ מקרה אז יש להקל ע"ש · ועיין בתשובת אא"ז פנ"מ ח"ג סימן מ"ז במעשה כיוצא בזה ורצה ג"כ לפסול הגט מצד
גיטו מסדרי הגט בהריעותות ויש לחוש שהמה עמי הארץ כנזכר בסי' קמ"א ס"ל כו' ושוב כתב דנראה ברור דהפס
טעו בדבר שמפורסם לפסול משא"כ כאן י"ל שלא דקדקו ביו"ד יתירה הנכתב בלביתי וכן בווי"ן ארוכין כו' ע"ש
לקמן סי' קמ"ב ס"ט ס"ק י"ז: (כט) והקרובים · עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קכ"ח שכתב דנוגע כשר להעיד
בפנ"ח ואף להעיד לאשה שמת בעלה הארכתי בחיבורי נו"ב סי' כ"ז להכשיר הנוגע רק שסיימתי שם שאף שאנו דנין
"ד עובדא כיון שמהריב"ל סי' י"ח ומ"ב סי' ל"ח מחמירין ואח"כ סי' כ"ט הוספתי ראיות להתיר (הובא אצלנו בסי'
ס"ק י"ט) וכ"ז להעיד לאשה שמת בעלה שזו מה"ת צריכה עדות גמור וחכמים הוא שהקילו בה אבל להביא גט
לומר בפ"נ ובפנ"ח אשר מדאורייתא א"צ עדות כלל כי עדים החתומים על השטר כו' בזו ודאי נוגע כשר ודלא
בסי' קמ"א בהגהת הטור אות כ"ז · ואל תשיבני מתוס' גיטין דף ע"ו בשם הירושלמי דהם בדברי עדותו הוא נוגע
פה חוץ לאמירת עדותו אינו מזיק ובספר פ"י שם חילק באופן אחר וגם מדבריו מבואר דלא שייך למפסל
נגע ומכל מקום במקום שאפשר בקל לקיים הרשאה יש לקיים אבל אם אינו בנקל לקיים אין לפסול זה
נוגע כי הוא נגד האמת עכ"ד ע"ש ועי' בס"ק שאח"ז: (ל) בעבירה מדברי תורה · עי' בתשובת ברית אברהם
ה אות ו' אודות השליח שבבואו למקום האשה לא רצה למסור הגט בעד סך שבה זהובים שהבטיח לו המגרש פר
אשלם לו יותר והתפשרו בסך ט"ו זהובים ומסר הגט · וכתב די"ש לדון לפסול הגט לפ"מ דנסתפק בתשובת מהריב"ל
ג' בנוטל שכר להעיד אי פסול מדאורייתא משום נגיעה או רק פסול מדרבנן ובתירוץ הב' שם הטלה דנוטל שכר
לאוי הוי פסול ד"ת וא"כ לדעתי נראה הא דשליח נוטל שכר אף דצריך להעיד בפ"נ ובפ"נ העיקר מה שאנו סומכים
הוא ע"ד ת' הרשב"א שהובא ברמ"א ח"מ סי' ל"ד סי"ח דאם מתחלה נוטל שכר לילך להעיד מותר וכן מבואר
ל ח"ד סימן כ' בשם ת' הרשב"א דשליח שהתנה מתחלה על שכירתו יוכל להעיד בפ"נ ובפ"נ וא"כ בנ"ד שכבר
ליח למקום האשה וטרח ונטל שכר טרחתו מן הבעל ששה זהובים והוא מקום קרוב ואז חל עליו החיוב למסור הגט
בפ"נ ובפ"נ ומה שנוטל שכר יותר מן האשה הוא נוטל יותר מהראוי כו' וכבר כ' בש"ע סי' קמ"א סל"ג דפסולים
ל להביא גט כו' והאריך עוד בזה והביא דבתשובת קול בן לוי ס"ה כתב ג"כ בזה בעובדא דידיה שהשליח לא רצה
לו השכר וצירף להקל משום שלפ"ד השליח התנה על השכירות הזה קודם שנתמנה וע"פ דברי ת' הרשב"א הנ"ל ·
נ"ד שהשליח לא רצה עד שיוסיפו לו והגם ד"ל דהטעה שנוהגים היתר בשליח הוא מהטעם שכ' הרמ"א בסימן ק"ל
דים משום דאסורים לישא המגורשת אך מדברי הש"ך סי' ל"ד ס"ק י"ח משמע דאין לסמוך ע"ז לחוד רק דעיקר
אם דמתנין מתחלה ומכ"ש בנ"ד דהשליח קיבל על עצמו בעד שכירתו שהבטיח לו הבעל גם איסור נשואי המגורשת
סדר גיטין ואח"כ חזר ולא רצה ליתן הגט עד שישלמו לו סך רב ונראה בעליל שלא היה אך להעיד ולא משום דחזר
לאסור על עצמו המגורשת בודאי יש מקום לדון לפסול הגט עכ"ד · מיהו כל עיקר ספיקו לא שייך אלא לדעת
משא"כ לדעת הנו"ב תניינא סי' קכ"ח שהבאתי בס"ק הקודם דנוגע כשר להעיד בפ"נ ובפ"נ לית כאן שום ספיקא
ם כשר · שוב ראיתי בתשובת מהרי"ט מבריסק סי' נ"ו נשאל על נדון כזה שהשליח לא רצה ליתן הגט עד שיתנו לו
ש רו"כ ונתפשרו עמו שאם יצא הגט בהכשר יתנו לו עשרים רו"כ ונפסק השואל מצד דהשליח נוגע בעדות · והביא

תורה פסולים להבאת הגט ^תאא"כ נתקיים הגט בחותמיו (לא) ^אויש פ...
אף בנתקיים בחותמיו (לב) (ודין (כז) מתגבר כדין פסולי עדות מדאורייתא) (כן ...
בהגהת אלפסי דגיטין) : לד ^בהיו (לג) פסולים כשנתמנו שלוחים וחזרו בהו...
קודם שנתנוהו לאשה (לד) כשרים : לה ^גהשולח גט ביד עובד כוכ...
שיתננו לפלו' ומינה הבעל בכתבו לאותו פלוני שליח להוליך הגט יש...
כשר מפני שהעובד כוכבים אינו עושה אלא מעשה קוף בעלמא : הגה (לה) ...
יש חולקין וסבירא להו דאין למנות שליח הולכה על ידי כתב גם לא ראיתי נוהגין ...
לו ^הנתן גט לשליח ואמר ליה הולך גט זה לאשתי אמר ליה השליח ...

ת הרא"ש בתשובתו והרשב"א והרא"ש והר"ן והרבה מהמפרשים כמ"ש פ"ט וכ"מ שם
א הרמב"ם שם
ב טור בשם הרמ"ה וכ"כ אביו הרא"ש דלא בעינן תחלתו וסופו בכשרות
ג שם בשם אביו הרא"ש
ושכן נוהגין באשכנז וצרפת ע"פ ר"ת
ד שם בשם הגאונים וכ"כ הרשב"א והר"ן בספ"ב דגיטין שכן השיב רב חנינא גאון ...
רבתי ה עובדא שם בגיטין דף כ"ט ע"ב

פתחי תשובה

שם דברי הנוב"ת הנ"ל בדעתו בפשיטות להכשיר בגט אשה פיכא דהשליח נוגע בדבר והוא ז"ל כתב עליו דאין ראיותיו ברורים והאריך בזה ומסיק דמ"מ יש לסמוך על הנו"ב ז"ל במקום עיגון ואם יסכים עוד גדול אחד אשיה סניף להתיר ע"ש ועיין בתשובת רע"ק איגר ז"ל סי' רכ"ב : (לא) ויש פוסלים · עיין בתשובת גאוני בתראי סי' מ"ד דבמקום עיגון שא"א להשתדל גט אחר אפשר לסמוך אדעה ראשונה ולהכשיר ע"י קיום ואפי' אפשר להשיג גט אחר רק שהבעל מבקש ממון הרבה יותר מהשיעור גם זה מקרי שעת הדחק וכמ"ש בכמה דוכתי אשו תרקבי דדינרי כו' ומ"מ אין להקל רק בהסכמת גדולי הדור (וכן הוא דעת הח"ז בתשובת פמ"א ח"ב ס"ס ס"ע וסימן ע"א דבמקום עיגון יש לסמוך על דעה ... ע"ש באורך) · וכ' עוד והנה אם יסכימו משום עיגונא להקל ולסמוך על קיום הגט בחותמיו יש לנו לדון איך י... פי נראה שנוסח שליחות שלנו אינו מספיק לחשבו לגט מקוים וכמ"ש הריב"ש סי' שי"ח (הובא לקמן סי' קמ"ב ... ועכ"ש ס"ק מ"ד) וגם אין ראוי לקיימו כדרך שאר שטרות שהב"ד כותבין תחת חתימת העדים כמותב ... דאין ראוי להוסיף ולכתוב בגט שום דבר יותר ממה שתקנו בכל הגיטין ויש לחוש בזה לשינוי מטבע בגיטין · ... שכיון בקיום הגט מועיל אפי' אחר הנתינה א"כ מכל ליתן מקודם בלא קיום ולקיימו אח"כ ואז יכולין שפיר לכ... בגט עצמו דאחר נתינה אין חשש שינוי מטבע דנראה דדוקא בדיעבד אם כבר ניתן הגט לידה יכולין לקיימו אח... לכתחלה בודאי צריכין לתקן ולקיים הגט קודם נתינה · ונראה שיש לקיימו ע"י סימנים דהיינו שיכתבו איזה ש... בגט או שינוי אותיות או תיבה או נקב כנגד אות פ' או סימן כראשי ד' שיטות כו' ולפ"ז צריכין לשלות הגט למק... שם כדי לקיימו בחתימתן שם דהיינו שהעדים עצמם החתומין על הגט או שאר עדים המכירין חתימתן יעידו לפ... שלשה על חתימת העדים שבזה הגט והב"ד יכתבו הקיום בשטר בפני עצמו איך שאותן העדים החתומין על הגט ... אמתו ושמות איש ואשה כך ושנכתב באותו מקום נתקיימו אותן החתימות לפנינו כו' עכ"ד ע"ש ועי' בתשו' מהם ... פ"ם כ"ט : (לב) ודין עובד דת · עכ"ש ס"ק מ"ז ועי' בזה במג"א סי' קפ"ט סק"א ובאבן העוזר שם ועיין בס"... פסג"ר אות ז' באריכות · ומ"ש הבה"ט ס"ק כ"ז החשוד על עריות כו' עיין בזה לעיל סי' מ"ב ס"ט בהגה ו... שם ועיין בתשובת הח"ז פמ"א ח"ב סי' ע' וע"א מענין זה ועמ"ש לקמן ס"ס קנ"ד בסס"ג ס"ב ס"ק ד' : (לג... עכ"ש שכ' כאן א"נ תחלה וסוף בכשרות דהא הם כשרים לשליחות כו' ועמ"ש בפ"ת לח"מ סימן ל"ד סכ"ט בד"... ובפ"ם ל"ז ע"ש · ועיין בס' גט מקושר בס"ג שני אות ו' שכ' דבזה צריכים לומר בפ"נ ובפ"נ אף אם הם שגיפס... דלא אמרינן שנים שהביאו א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ אלא היכא שהם כשרים להעיד כדלקמן סי' קמ"ב סי"ח וכ... דין עדות דבעינן תחלתו וסופו בכשרות ע"ש · ועמ"ש לקמן סימן קמ"ב סי"א ס"ק י"ט : (לד) ומינה הבעל בכת... בספר בית מאיר ז"ל לדעת יש אומרים דלעיל סעיף י"א איירי בעושה השליח ישראל לפני עדים · וגם ע"כ... בארץ ישראל · שא"צ לומר בפני נכתב (ע"ל סימן קמ"ב ס"א) או בגט מקוים · וכן משמעות המרדכי פרק כל ... ובאמת מכבתם לא נבאי דיפה עוד בשליח שני שהשליח ראשון אמר בפני ב"ד בפני נכתב והב"ד עשאו שליח ... פלוני במקום פלוני דישלים לשלות לו הגט ע"י כותי והשליח יאמר שליח ב"ד אני ע"פ כתב מהב"ד (ואפי' ד... דלקמן סי' קמ"ב ס"י בהגה דלא מבעי שיאמר שליח ב"ד אני מאחר שלא שמע שהשליח אמר בפ"נ כו' מ"מ הא ... והראה מסוי ועמ"ש שם) וכן מבואר להדיא במרדכי שם ובסה"ג פ"ב דגיטין ובפסג"א שם שכ' וז"ל ומאחר כתו ... שבמקום שב"ד ירצו לעשות שליח שלהם על הגט שבא לידם ע"י שליח שהעיד בפניהם בפ"נ ובפ"נ ביכולין ב"ד ... שבר כוכבים כה"ג ליד שליח כשר ושוה יתננו לה ויאמר שליח ב"ד אני עכ"ל אלא משום דלשון הש"ע ומינה ... סי' סובה לפרש דאיירי בארי או בגט מקויים : (לה) מיהו יש חולקין כו' · עיין בתשובת הגאון מהרי"מ ז"ל ... ר"ג שכתב הגה הרמ"א ז"ל החמיר ביותר ומשמעות לשונו דאין למנות שליח בכתב אפי' ע"י ישראל אבל ... עיגון אין לחוש לזה וכן מבואר בה' תשובת שמואל סי' י"ד דבמקום עיגון ברי למנות שליח בכתב אלא דבעו... אלה הכתב ע"י ישראל אבל במקום עיגון בודאי יש לסמוך על ר"ם והרא"ש דגם ע"י א"י מתירין ושכן נהגו ... וכן בס' יאיר נתיב סי' י"א העתיק תשובת הרדב"ז שיש לסמוך על ר"ת והרא"ש וסטור וריא"ז והג"ה בשם רא"... וכינו יואל כו' ושיש הרדב"ז שנתן הגט אפי' לכתחלה ואין לבו נוקפו בזה ע"ש עוד (ומה שהעיר שם מדברי ... בגיטין עבר א"י מהו נאמפינהו מן סדא הבא בב"ח אייתי גיטא כו' סדא אמרה פבר א"י כשר · א"כ משמע כדב...

באר היטב

יכולים להיות דיינים ולא אמרינן בכה"ג אין ... דיין · ב"ש : (כז) מתגבר · כתב הרדב"ז ח"א ... הגוזב מן העובד כוכבים ודאי פסול מן התורה ... להכשירו מטעם דאיהו סבר דמותר ולכן כל ש... בו והודיעוהו שהוא נפסל לעדות מותר לגרש בגט... ומתקיים ע"י שאומר בפ"נ · ועי' מ"ש הכנה"ג ... ע"א · החשוד על העריות אפי' שלא בא על הע... אלא שעסקו עם הנשים תמיד ומתייחד עמה...

דסירושלמי דחי שם דרבב"ח סימן הוס כיה ולעולם עבר א"י פסול אין ראיה מזה לדברי המתירין די"ל דעיקר חשש רות מלויות דתלינן דגיטו של זה נרתף ברגלי הדורסין וכמ"ש הרשב"א בחידושיו כו' הנה כבר קדמוהו בזה הקרבן עדה והפני משה פ' בתרא דיבמות ע"ש · אך בטור וש"ע לעיל סי' קל"ב ס"ד מבואר דבעבר א"י פסול מחשש נפילה וכן ר בב"ה שם אות י"ב וכ"כ הט"ז שם בהדיא הבאתיו שם סק"ב ע"ש ועי' עוד בח"מ לעיל סי' ל"ס ס"ק י"ח ודוק) ושם קודם כתב בשם ת' בית אפרים סי' ק"י דמ"ש הרמ"א ז"ל שאין נוהגים לעשות שליח בכתב זה דוקא בממנה השליח כתב בזה אפשר דהחמירו כיון דבפקה אינו יכול לגרש ע"י שיכתוב לסופר ולעדים לדעת המחמירין בזה (לעיל סי' ס"ס ועמ"ש שם ס"ק י"ח) ה"ס דהחמיר הרמ"א שלא למנות שליח בכתב דהיינו דע"י כתבו נעשה שליח אבל היכא שאומר בע"פ שיהיה שליח רק הרב ובי"ד מודיעים זאת בכתב בודאי מועיל ואין זה ענין לשליח בכתב ע"ש :

בשו"ת מאמר מרדכי סי' פ"א ג"כ בענין זה במעשה בגט הנשלח ממדינה למדינה ולא יכול השליח לעבור הגבול מחמת שהיה עת מלחמה אם יכול לשלוח הגט ע"י הבי דואר ליד הרב דמקום האשה ולמנות שם שליח אשר הודיעו שמו ושם · והאריך להתיר במקום דחק ועיגון וכתב דאף שהרמ"א הביא דעת החולקין ודעתו להחמיר · הנה מה דבאר הגולה ד') שערה מקורו כי חש לדעת הגאונים שהביאו הרא"ש והרשב"א והר"ן דאין לשלוח גט ע"י א"י למוסרו לישראל כו' עפי לא כן הוא ובמחב"ת אין לשון הרמ"א מורה ע"ז שהרי כת' דאין למנות שליח להולכה ע"י כתב ומדוע לא כתב הפסול משום דיד כותי באמצע שזה הטעם נזכר בשם הגאונים וגם הלא בד"מ לא הביא כלל שיטת הגאונים ואדרבה כ"ד מבואר שדעת הרמ"א להכשיר בזה כדעת הרא"ש ור"ת וסייעתם רק כוונת הרמ"א שהביא דעת חולקין הוא דעת יש דאף לשליח כולכה בעינן קולו ולא סגי בפקת בכתב כו' וכן מורה הגהת רמ"א דלעיל סי"ד עמ"ש המחבר בין קבלה בין ש"ה א"צ שישמעו מפיהם כו' כתב הרמ"א ז"ל ועי' לקמן סעיף ל"ס · מבואר שרמז להיש חולקין שהביא ס"ל דבעינן קולו אף לענין שליח להולכה כו' ומעתה הדבר ברור דדוקא באם מינוי השליח לא נעשה רק בכתב מחמיר א ז"ל אבל אם אומר בפיו לפני הב"ד שממנה אותו פלוני לשליח אף שאין השליח לפנינו ושולח כתב שליחות עם הרשאה את ליד ב"ד ודאי מועיל לדעת כל הפוסקים דיש כאן קולו כו' זולת מה שיש לחוש הואיל ויד כותי באמצע והוא דעת יש אמנם רבו המתירין וכדאים המה לסמוך עליהם עכ"פ בשעת הדחק ועיגון כמו בנ"ד ועוד דהא בגוף הדבר תמיהת היא תמיהה קיימת על הגאונים הנ"ל כו' וז"ל שטעמם דכיון דהגט לא בא מרשות הבעל לרשות השליח כ"א ע"י כותי קוף בעלמא הו"ל כטלי גיטך מע"ג קרקע דאינו מועיל ולפ"ז נלע"ד דאם הבעל שולח הגט ע"י הכותי ליד הב"ד איש אחד וממנה בפיו וכתבו להשליח אשר שם לקבלו מיד הב"ד או מיד האיש שהובא לידו בכה"ג אין שום קפידא מודים בזה דמועיל דכיון דשליח להולכה מקבל את הגט לא מיד הכותי רק מרשותו של בעל דהיינו מרשוהו של נפקד א לידו בתורת גירושין כלל כ"א כשאר מטלטלין תו לא הוי כטלי גיטך מעג"ק כו' והאריך בזה ומסיים עכ"פ כה יעשה והוא תקנה גדולה לתקנות עגונות עכ"ד ע"ש :

מ"ש דהרמ"א ז"ל לא חשש להחמיר מטעם הגאונים הואיל ויד כותי באמצע דאדרבה בזה דעתו להכשיר רק שחשש לדעת הסוברים דבעינן קולו כו' הוא פשוט וברור וכן מבואר מדברי הב"מ כאן ומדברי תשובת מהרי"מ שהובא לעיל גם בהובא הכתב ע"י ישראל מחמיר הרמ"א ז"ל · ועוד נ"מ בזה לענ"ד היכא דהשליח שמינהו הבעל בפנינו הולך עמו למקום האשה רק מחמת שאינו רוצה להוליך עמו הגט פן יאבד בדרך רחוקה או שאר טעמים ולכן רוצה לשלוח י בבי דואר ליד איש אחד וכשיבא השליח יקבלו בעצמו מיד האיש שנשלח לו ע"י שמכיר הגט בט"ע ובסימנים וימסור ליד האשה ובזה אי נימא כדברי באר הגולה דהרמ"א חשש לדעת הגאונים גם בזה יש להחמיר שכן מבואר מלשון שהובא בראשונים דבעינן דכי נפיק גיטא מידא דבעל לידא דאתתא או לידא דשליח ישראל כו' אבל ביד כותי כלל כו' [וכן משמע מלשון הט"ז לעיל סי' ל"ה סק"ח שכ' דטעם המחמירים גבי גט דכיון שנכתב הוי שם גט לפיכך ס"ל דליתא בתורת גיטין לא יהא "מגע "יד בשליחותו אע"ג דלא עביד אלא מעשה קוף בעלמא כו' ע"ש] אמנם ולים הנ"ל דהרמ"א לא חשש כלל לדעת הגאונים רק מצד דבעינן שהשליח ישמע קולו של בעל שממנה אותו לשליח א"כ אין שום חשש · ומ"ש דלפ"ז אם אומר בפיו לפני הב"ד כו' ודאי מועיל לדעת כל הפוסקים כו' הנה זה מכוון לדברי בית אפרים שהובא לעיל ומכל מקום צריך עיון ממה שכתב הרב הנ"ל בעצמו בכוונת הרמ"א לעיל סעיף י"ד דרמז להיש חולקין כאן והרי שם איירי שממנה השליח בפיו רק שהוא שלא בפני השליח :

ם ליישב תמיהת הרא"ש ז"ל על הגאונים לפי דטעמם דכיון שהגט לא בא מרשות הבעל לרשות השליח כ"א ע"י נשה קוף בעלמא הו"ל כטלי גיטך מעג"ק דאינו מועיל כו' · הנה שורש דבריו אלה כבר אמורים בספר קדמון בשו"ת ת"ג סי' שכ"ו שכ' ג"כ דהשולח גט לשלוחו ע"י עובד כוכבים יש מקום לפסול הואיל ויד העובד כוכבים אינה א כאבן ומעשה עץ בעלמא וא"כ ה"ל טלי גט מעג"ק (אלא דשוב כתב דנראה שיש לחלק בין מעשה עץ ליד העובד דכיון שיש בו דעת למוסרו והוא לא נתמעט אלא מגזרת הכתוב לא הוי טלי מעג"ק שהרי הבעל מסרו לבן דעת לשליח כו' ואפי' ע"י בעלי חיים אפשר להכשיר כיוצא בזה כו' ומבואר בדבריו שם דבסברא זו פליגי הגאונים הפוסלים יס עמ"ה וצ"ע) אמנם לא זכיתי להבין היכן מצינו גבי שליח להולכה דפסול טלי מעג"ק כי בש"ס ופוסקים לא נזכר רק גבי אשה עצמה או שליח קבלה והטעם משום דבעינן ונתן ולא שתיטול מעצמה ערש"י בגיטין כ"ד בד"ה לא וס ובדף ע"ח בד"ה טלי אבל גבי ש"ה דידו כיד הבעל מאי איכפת לן אם לוקח הגט מעג"ק עכ"פ נעשה עתה שלוחו הבעל וקרינן ביה שפיר ונתן והרי זה דומה כאילו הבעל בעצמו מגביה הגט מהקרקע ונותנו להאשה או לשלוחו דודאי פקפוק · ואע"ג דלקמן ס"ס קנ"ד בסה"ג סעיף ל"ח בהגה איתא דיקבל השליח (להולכה) הגט כמו האשה בעצמה אינו רק חומרא בעלמא אבל מעיקר הדין הא קיי"ל דסגי באומר כתבו ותנו כדאיתא במשנה ס"ה ע"ב ובש"ע לעיל ס"ז ובסדר הגט שם ס"ל וסל"ג אף שאינו מוסרו ליד השליח כלל ועוד תנן בפ"ק דגיטין דף י"ג האומר תנו גט עבד שהרור לעבדי ומת לא יתנו לאח"מ ופרש"י ותוס' והרא"ש שלא מסרם ליד שליח בחייו כו' מבואר דמחיים ע"פ שהשליח לקח בעצמו וא"כ ה"נ דיכול השליח ליקח מעג"ק וכן מצאתי בס' תו"ג בהגהותיו לסדר גיטין בסג"ש שכ"כ בפשיטות דמ"ש הרמ"א דיקבל השליח הגט כמו האשה בעצמה הוא חומרא בעלמא דמדינא דש"ס שליח הולכה ול הגט מע"ג קרקע כו' ויובא בדבריע שם עמ"ש עוד שם באות מ"ז וס"ב · גם מ"ש בס' מאמר מרדכי הנ"ל לסמניא

תקנה

ו במשנה דף ספרא שם וכ"ש הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם בפ"ט

מכירה א"ל הבעל תנהו לפלוני שהוא מכירה ויתנהו לה הראשון (לו) לא
שליח לגירושין רק להוליך הגט לאותו פלוני (לז) (ולא יוכל לשלחו לו ע"י
(סור) ואותו פלוני הוא שליח לגירושין ונותנו לה (לח) או משלחו ביזא

פתחי תשובה

תקנה לשלוח הגט ע"י הכותי ליד איש א' בתורת פקדון והשליח להולכה יקבל מיד זה הנפקד כו' ודעתו לחלק בין אם ה
שהשליח לידו מינהו הבעל לשליח הולכה ובין אם זה האיש אינו שליח רק נפקד סתם · הנה חילוק זה אינו מובן לפ
דלפי דבריו דאם הוא נפקד לא איכפת לן מה שהיה מקודם מונח ענ"ק והיינו משום דיד נפקד כיד המפקיד והוי כלו
הבעל אוחז בגט ומוסרו מידו ליד השליח א"כ ה"נ אם זה האיש שהביא הכותי לידו מינהו הבעל להיות שליח הרי
ודאי כיד המשלח פשיטא דהוי כאילו הבעל בעצמו מוסרו ליד האשה או ליד שליח שני ולמה יפסל [וכן מבואר לכד
חתם סופר סי' פ"ב הובא קצת לעיל סי' כ"ז סק"ג דשליח לא גרע בזה מנפקד ואדרבה כתב שם דגבי פקדון איכ"ל
דמפקיד גט שהוא שטר דאימעט מדין שומרים לא נעשה ידו כיד המפקיד משא"כ בשליח דודאי ידו כיד המשלח וכ"ש
מיושב דברי הט"ז יו"ד סי' רס"ו ס"ק מ"ד דמשמע מדבריו דבגט שחרור כשר טלי מעג"ק אף דודאי דמי לגט ה
גמרינן לה לה ועוד דגם בשחרור כתיב או חופשה .לא נתן לה והיינו משום דמיירי בשליח ע"ש · עכ"ם מבואר דין
פשוט דל"ש בי' פסול טלי מעג"ק ודברי תשב"ץ הנ"ל צע"ג] :

ולענין הלכה הגם שהגדולים הנ"ל כתבו להקל במקום עיגון לשלוח הגט ע"י בי דואר כפי האמור לעיל ויש סעד
משו"ת תשב"ץ הי' הנ"ל שהתיר הלכה למעשה לשלוח גט ע"י כותי ליד ש"ה וכתב שם דכבר נפל המנהג בכלתי
להכשיר אפילו לכתחלה ע"פ דברי גדול האחרונים (הרא"ש) ז"ל ע"ש וגם בדברי הח"מ וב"ש לעיל סימן ל"ה ס"ק ז
דליח דחש לדעת הגאונים בזה עכ"ז למעשה צ"ע רב בקיבוץ הכמים ועיין בתשו' ריב"ש סי' ל"ה שהביא הב"י וא
זה משמע ג"כ דיש חשש איסור בדבר (עב"ש סק"ד) עד שמפני זה כתב דמוטב שהיא תעשה ש"ק מיד שליח בעלה נ
יש להעיר קצת בענין זה לענ"ד דאף לפי האמור למעלה דשולח גט ע"י כותי ליד שלוחו לית ביה פסול דטלי מנוק
דמ"מ יכול ליטול הגט אפי' מע"ג קרקע ממש הכתי אפשר דזה דוקא בשליח ראשון אבל לא בשליח שני דהא מבו
לקמן סעיף מ"ג דשליח קבלה א"י למנות שליח אחר משום דמילי לא ממסרי לשליח וכתבו הפוסקים לחלק דמ"מ י
שליח כיון דמוסר לו הגט לא הוי מילי משא"כ ש"ק שאינו מוסר לו שום דבר הוי מילי עב"ש שם ס"ק כ"ט וכ
שעושה שליח אחר ואינו מוסר לו הגט רק אומר טלי מעג"ק או שולחו ע"י עובד כוכבים דדמי לטלי מעג"ק הי
וכהן אין החשש דכולהו מכח בעל קאתי וקרינן ביה שפיר וכהן מ"מ איכא חשש מצד מילי לא ממסרי לשליח כיון ד
לו שום דבר דמי לש"ק רק בשליח ראשון ליכא חשש זה משום דשליח ראשון ודאי דיכול להיות גם לדברים בעא
בפ"ת ליו"ד סי' רנ"ח סק"א משא"כ בשליח שני דא"י להיות אא"כ מוסר לו שום דבר ולפ"ז לדידן דאנן בה"ל ק
לשלוח הגט ע"י כותי ליד שליח ראשון דאיך יאמר בפ"נ ובפ"נ והאידנא אפי' בא"י נמי כדלקמן סי' קמ"ב ס"א
בחותמיו הוא דבר קשה כמ"ש לעיל ס"ק ל"א וע"כ לעשות ע"י שהשליח ראשון ישלח הגט ע"י בי דואר ליד שליח שני
בס"ק הקודם וא"כ כיון דעובד כוכבים לאו בר שליחות הוא ודמי לטלי מעג"ק י"ל דאינו מועיל מצד מילי לא ממסרי
נפל פיתא בבירא · מיהו באמת י"א דמ"ש הפוסקים דש"ק א"י לעשות שליח כיון דאינו מוסר לו שום דבר ה"ל מילי
לפי דשליח ראשון אין מוסר לשליח ב' רק הכוונה לפי שלא נמסר ליד ש"ר שום דבר רק מילי בעלמא וזה מוכח מדבר
לעיל סי' ל"ה ס"ו בהגה במ"ש שם אבל אם לא מסר לו הבעל הקדושין כו' עח"מ שם וא"כ הכא שנמסר הגט מהב
ראשון שפיר יכול לעשות שליח ב' אפי' ע"י טלי מעג"ק ואין בזה משום מילי לא ממסרי לשליח וזה פשוט · והנה
דאפשר לקיים התימות קיום ב"ד על ההרשאה משליח ראשון לשליח שני אבל בזה אפשר לקיים זה יבואר לקמן ס"ס ק
(לו) לא נעשה שליח לגירושין · כתב בהגהת מל"מ פ"ט מה"ג דין ל"ט וז"ל נסתפק הרב מהר"א רוזאניס ז"ל אבל
שניתן לגירושין מצי משוי שליח בחולה או נאנס לשליח אחר שיתנהו לפלוני שיוליכהו אוהו פלוני לאשה מאחר שזה השליח
הראשון שליח שלא ניתן לגירושין הוא אפשר דלא מצי למשוי אלא שליח כמוהו שיוכל לעשות שליח אחר אבל כיון שזה
משוי שליח אפי' הלה איכא קפידא דבעל בכה"ג שמיעט בשליחותו עכ"ל : (לז) ולא יוכל לשלחו לו ע"י שליח · עיין
ב"מ וז"ל כן מבואר בגמ' ואינו דומה לשולח ביד כותי (בסעיף הקדוש) ולא חשבינן נמי זה למעשה קוף ובפרט דוא
אף לכתחלה ולא חיישינן שמא הכותי ישלחנו ע"י כותי אחר לשליח דשאני התם דזה ממנה עיקר השליחות בכתב
י"ד ולכן לא הוי הכותי אלא מעשה קוף ומה לי קוף זה או אחר משא"כ הכא דשליח גמור הוא שעל פיו יהא נעשה
אך מפני דשליח שלא ניתן לגירושין הוא אין כחו ככח הבעל ובשינוי כל דהו בטל השליחות ולכן אפי' נאנס אין
אחר אבל ודאי תורת שליחות עליו ולכן מועיל אמירתו בפ"נ כו' ע"ש וע"ל סי' קמ"ב ס"ק כ"ו : (לח) או משלח
עיין בתשובת ע"ב תניינא סימן קי"ב דרב אחד הקשה לו על מה שביאר בנו"ב קמא סי' ע"ה (הובא לעיל סי
בעובדא שאחד גירש בע"כ ע"י שליח ופסק דאינו כלום מאחר דאיכא חר"ג לגרש בע"כ אין שליח לד"ע) שאם אד
אין שליחות ובטל המעשה · דא"כ אמאי פסקינן דשליח להולכה לגירושין עושה שליח שני ושלא בקדושין
(בשם הקדוש מרדוש הובא לעיל סי' ל"ה ס"ו בהגה) דאין שליח עושה שליח והטעם (כמ"ש בח"מ שם ס"ק ט"
שמסר לו כסף קדושין אכתי אין ביד השליח לגמור הדבר אולי לא תאבה האשה להתקדש לכך מיחשב מילי ומילי
לשליח משא"כ גם שיכול השליח לגרש בע"כ לא מיחשב מילי ולדברי הנו"ב הנ"ל גם בגירושין מיחשב מילי שה
לגרשה בע"כ · והוא ז"ל השיב לו לא ידעתי מאי קשיא ליה אם על הקדוש כו' ואם על הס"ע קשיא ליה שפסק
עושה שליח שני ג"כ לק"מ דאטו דעת הקדוש מוסכמת והב"ש בסימן ל"ו סק"ד כאמת לא פי' דברי הס"ע כפי
(לכאורה בלא"ה לק"מ על הס"ע דהמחבר לא הזכיר בשום מקום חר"ג שלא לגרש בע"כ ואדרבה שהם לן כ
דיכול לגרשה בלא דעתה רק הרמ"א הזכירו שם וזולת בסי' קי"ז סי"א העתיק המחבר תשובת הרא"ש מי שנודע
לאותם מדינות שנתפשט ביניהם חרגמ"ה בזה) ואם על רמ"א קשיא ליה שלא חלק בסי' קמ"א על דין שליח ע
לק"מ דברי מסכתת לה במדינות שלא נתפשט חרגמ"ה וגם במדינות שלנו אם זינתה לא שייך חר"ג וכמו כן
וכו'

ה או נאנס ואם נתן לה הגט הראשון או שלוחו ז"ה ספק מגורשת:
ולא גם לאשתו ואין השליח מכירה יתנהו לה ע"פ שנים (כח) (לט) *שזאת אשתו
לז ח נתן הגט לשליח ואמר לו לא תתנהו לה עד ל' יום אם חלה (כט) או
בתוך ל' יכול לעשות שליח שיתנהו לה לאחר ל' יום אף ע"פ שאינו
שליח לגירושין (מ) הואיל ולאחר ל' יום יהיה שליח לגירושין ט ובלבד
(ל) הבעל נאמנת עלי שלא פייסתי *אם היא נשואה י ויש מי שאומר
א) ימסור מיד לשליח שני אלא ימסור שליחותו לב"ד והם לא יעשו
שליח עד אחר ל' יום: לח כ השולח גט לאשתו ואמר לו הולך גט זה

ם נשא: תנא כדין כל ספק מגורשת *כתוב איתא שיעידו בפניו שזאת אשתו ח ג"ז עובדא לקמיה דרבא שם ט כמימרא
ב שם דחיישינן שמא פייסה ומתלה לו וחזר וביטל את הגט כפי' רמב"ם פ"ט דין ט' י כדמסיק רבא שם דדוקא בנשואה
שנכנס עליו ומתוך לפייסה י טור בשם הרמ"ה מדאמר רבא מכור מילך קמן וכו' משוינן שליח וכמ"ש הטעם דחיישינן שמא
בשליחותו ויתנהו לה קודם הזמן כ משנה שם ד' כ"ט ע"א וכרשב"ג בברייתא וכלישנא בתרא שם הרי"ף והרא"ש והרמב"ם

ז כדעת הרשב"א והר"ן בשם ר"ת והתוס' שם בשם ר"ת דבין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא הגירסא דבטעות קפחינהו דשלית שניתן לגירושין הוא ונקטינן כאומרי הגירסאות ופסלה לכהונה ולא תנשא

באר היטב

ה להביא את הגט ואם הביא ונתקיים הגט
כשר • הרדב"ז שם: (כח) שזאת אשתו • בעל
דל"ה חוכך להחמיר בזה דלא סגי קרוב או
"ם מפרלאי ח"ב סי' קי"ט כתב דבעד א' לא
צריך שני עדים • וכ"כ הרלנ"ח ח"א סי' פ"ט
"ג קס"ד ע"א: (כט) או נאנס • ואם יש בידו
יוכל לעשות שליח אע"ג דלא כתב דיוכל לעשות
דרשינן לישנא יתירא דרשות בידו לעשות שליח
דהא באונס יוכל לעשות שליח אחר בלא רשות
הרשות אלא ע"כ דנתן לו רשות לעשות שליח
א אונס • ב"י ד"מ ב"ש ועיין ס"ק כ"ה:
• וכן אם נותן בעצמו הגט לידה ומתנה שאל
שת עד זמן פלוני צריך להתנות שתהא נאמנת •
א) ימסור • משום דיש לחוש שמא ישנה ויתן

פתחי תשובה

וכדומה וככל אלו שליח עושה שליח וכיון שמצד דיני גיטין
שליח עושה שליח אלא שבמדינות הללו מצד הרגמ"ה יש גיטין
שלדעת הקדוש אין שליח עושה שליח ודעת הקדוש אינה מוסכמת
מכל הפוסקים לכן לא דקדק רמ"א להגיה שום דבר מזה
בסי' קמ"א עכ"ד • וכ' עוד ואמנם כל זה לפמ"ש בנו"ב סימן
ע"ה כו' אבל שנים רבות אח"כ חדשתי מה שמבואר בנו"ב סימן
נ' (הובא ג"כ בסי' קי"ט שם) שלדברי הרא"ש אפילו בזמן
התלמוד לא היה יכול לגרשה ע"י שליח בע"כ כו' כתבתי על
גליון הש"ע שלי שדברי הרא"ש הללו באמת סותרים לדברי
הקדוש ע"ש עוד והגהה מבן המחבר שם:
אמנם כלל דברי הנו"ב הנ"ל הוא רק ליישב דברי הש"ע והרב
רמ"א אבל אכתי על המנהג קשה דבכר נהגו כל בתי
דינים בכל דור ודור להיות שליח דגירושין עושה שליח בלי שום
פקפוק והרי אנן יש לנו לחוש לדברי הקדוש הנ"ל כמו דחיישי'
גבי קדושין ובפרט בגיטין דמחמירין כמה חומרות אף שלא מצד
הדין • ומצאתי בס' ישועות יעקב בסי' זה ס"ק י"ד שכ' ג"כ
לא ראה שום דבר מדברי הנו"ב הנ"ל רק הקשה סתמא דבזמה"ז שיש חר"ג שלא לגרש בע"כ נהי דבדיעבד אם
י (דלא שמיעא ליה דברי הנו"ב הנ"ל דאף בדיעבד לא מהני ע"י שליח אם מצד אשלד"ע או מצד דברי הרא"ש
כיון דעושה שליח סתמא ולא התנה לגרשה בע"כ בודאי דעתו הוא על אופן שתרצה האשה לקבל הגט ואין ביד
שה בע"כ א"כ לדברי הקדוש הנ"ל נימא דאינו עושה שליח וכתב ליישב לחלק בין קדושין לגירושין ע"ש באורך •
אפשר ג"כ ליישב מנהגינו אף שנסבור כדברי הנו"ב הנ"ל ודו"ק וע"ש עוד שכתב ומ"מ לדינא צריך להתיישב בזה
ין כן דשליח עושה שליח כאם אומר אחר שתתן אשתי לך סך כזה אני מגנה אותך לשליח או שאומר לכשתרצה
מנה אותך שליח אי יכול בכה"ג למנות שליח אחר מאחר שהדבר תלוי בדעת האשה ע"ש: (לט) שזאת אשתו •
ין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' ל"ו שדעתו להקל בדיעבד אם עבר ונתנו לה בהכרת קרובים ונשים או אפי' לכתחלה
א מפום עגונא דהוי שעת הדחק סמכינן אהכרת קרובים ונשים ע"ש ועבה"ט לקמן סי' קמ"ב סק"ח ועי' בס' גט
ג שליסי אות כ"ח מזה • ועיין בתשו' שב יעקב סי' ל"ה במעשה שהשליח לא היה מכירה ושני עדים הגידו לפני
עדות שיודעים ומכירים שזאת האשה היא אשת פב"פ כו' אך הרב היה או ביחידי ונסתפק אי מהני דאף שהמנהג
מקבל העדות ביחידי אבל ודאי לענין איסורא לא מהני במקום דצריך מן הדין שני עדים כשרים ולכן רצה הרב
אותן העדות במותב תלתא אך כבר הלכו להם העדים ולא נמצא רק עד א' וקיבל את העד הלז במותב תלתא והיה
עיגון להמתין אולי ימצא עוד א' • ומסיק שם להקל דיש לסמוך על תשובת הרשד"ס סי' פ"ב שסופיח מדברי תה"ד
או אשה לא מהני גבי שליה מ"מ ע"א כשר מהני אפי' גבי שליח וא"כ בנ"ד הרי נתקבל עד א' במותב תלתא כדת
דבתשובת דרכי נועם מבואר דמן הדין אפי' גבי שליח הוה מהני אפי' אשה אחת או קרוב משום דהוי רק גילוי
עדות גמורה רק הטעם דצריך עדות גמורה משום גזירה שמא יטעהו וא"כ דבר זה הוי רק מדרבנן משום האי
דמהני קבלת הרב ביחידי כמו דמהני לענין קיום שטרות דרבנן כמ"ש בח"מ סי' מ"ו ס"ד בהגה כו' ע"כ
ש לצרף יחד קבלת הרב ביחידי לשני העדים וקבלת עד א' במותב תלתא ולסמוך ע"ז לסדר הגט ובפרט דהוי
אם ידחה הדבר עוד עכ"ד ע"ש • ולא ראה דברי הרדב"ז הנ"ל שהיה מסתייע מדבריו ג"כ להקל ובפרט
ס מבואר להדיא דאפילו לכתחלה א"צ בזה קבלת עדות בשלשה ע"ש בסוף התשובה שכ' תדע דהכי הוא
בשלמא דלא בעינן עדים ממש היינו שמעידים בפני השליח וסגי בהכי אבל אי אמרת עדים ממש כשאר
את ליבעי קבלת עדות בשלשה כו' ע"ש: (מ) הואיל ולאחר ל' יום • עיין במל"מ פ"ו מה"ג ד"ב ודע שכ'
יך לומר הואיל ואיהו השליח לא מצי מיעבד השתא לא יהא יכול למנות שליח במקומו משום דכולהו מכח בעל
מת שליח ראשון מ"מ שליחות השני קיים והשליח ראשון אינו אלא כמתרוקן להשני כח הבעל שהיה לו ולכך
שפיר:

לאשתי או שא"ל אתה הולך (מא) לא ישלחנו ביד (לג) אחר אא"כ חלה:
נאנס או שפירש לו שיוכל למנות שליח ושליח שליח עד כמה שלוחים (פי'
לו שלא ישלחנו ביד (לג) אחר לא יוכל לעשות שליח אפי' חלה או נאנס) (כן משמע בס
לויש מי שחולק ואומר דבהולך (לד) סתם יכול לשלחו על ידי אחר אף על
שלא חלה ובאתה הולך לא ישלחנו ע"י אחר אלא א"כ חלה או שפירש ל
שיוכל למנות שליח: לט מדין שליח שני כדין שליח ראשון שאינו יכול למ
שליח נאא"כ נאנס או שפירש לו: מ סכשממנה השליח שליח אחר אם וא
צ"ל בפני נכתב ובפ"נ צריך למנותו בפני ב"ד עואם אינו צריך לומר בפני נ"נ ב
ובפני נחתם א"צ למנותו בפני ב"ד פאבל צריך למנותו בפני עדים (ועיין לק
סי' קמ"ב סעיף ט') : מא צשליח שעשה שני ושני שלישי אם מת הבעל נתב
כלם אבל אם הבעל קיים (מב) אע"פ שמת השליח הראשון לא נתבטל שלי
השאר מאחר שהבעל קיים: מב קאם מת שליח שני (מג) יכול שליח רא

נפ"ט וב"פל כליטנא מליעתא שם הרי"ף בשם יש פוסקים וה"ה בשם ר"ת וכ"כ פר"ן בשם הרא"ב"ד מ פשוט שעושה ג"כ שליח ממשנה ואין שליח אחרון וכו' שם ע"כ נ כמ"ש הטור בשם הרי"ף ס כעיא ופשטה ממשנה שם ע מימרא דרבא שם סי' פגון בח"י או שנתקיים בחותמיו פ טור וכן כתב אביו הרא"ש שם דאין דבר שבערוה פחות משנים צ כמימרא דמר בר רב אשי שם הסכמת הפוסקים ק טור בשם הרמ"ה לפי שלא נגמרה השליחות עד

פתחי תשובה

ספיר איכא למימר דאיכו מלי עביד השתא דהיינו הבעל יכול לגרש השתא עכ"ל: (מא) לא ישלחנו ביד אחר. עב"ש ס"ק ר"ד בשם תוס' והר"ן. ומשמע מזה דהוא מן התורה וא"כ אפשר דאם עבר השליח ושלח ביד אחר הגט בטל ועיין בס' ישועת יעקב ס"ק י"ז שמפקפק על זה וכתב שבעיניו נראה שהוא רק מדרבנן ואפשר דהגט פסול ג"כ אף בדיעבד אבל לא בטל ואם מיתה לא תלא. ושוב הביא דברי היש"ש בגיטין שכתב ג"כ דהגט פסול ולא בטל ולענין אם ניסת תוכך כדבר להתיר ע"ש: (מב) אע"פ שמת השליח. כתב המל"מ פ"ו מה"ג דין י"ו נסתפקתי אם שליח ראשון מבטל שליח שני מי אמרי' כיון דיש לו כח למנות שליח מ"מ כולהו מכח בעל קאתי ואין לו כח לבטל דומיא דמת שליח ראשון דמתגרשת ע"י שני או דילמא שאני מת מסיכא דביטל בפירוש ולא מצאתי גילוי לדין זה אך ראיתי בתשו' מהרמ"פ בסדר הגט (וגם בד"מ סי' זה העתיק כן) שכ' דמשביעין את השליח שאם יעשה שליח שלא יבטלנו ועדיין צריך אגלי תלמוד עכ"ל. ועיין בס' תורת גיטין שכ' עליו לא ידעתי מקום ספק בזה דהא בסעיף מ"ב מוכח דלא נגמר שליחות הראשון וכיון דהא שעשה השני לשליח דיבור הוא וכשמבטל אתי דיבור ומבטל דיבור כמו בבעל ע"ש. ועיין בס' יד המלך פ"ו מה"ג שהזכיר שם ספיקו של המל"מ הנ"ל ודעתו דשליח ראשון אין יכול לבטל שליח שני משום דתיכף כשבא הגט מיד השליח ראשון ליד שליח שני כלתה שליחותו והיה כלא היה כלל ואין לראשון עוד תורת שליח כלל דהוי כאילו הבעל בעצמו מינה שליח השני לגל[...] ואיגלאי מלתא למפרע דהשליח הראשון לא היה כוס שליח כלל כו' הגט בעצמך אם השליח ראשון ביטל את השליח בנ[...] רוצה בקיומו דבר מי יקום בודאי של הבעל כיון דהבעל לא פירש בשעת מינוי השליחות שיהיה לו רשות בין למ[...] לבטל וכעת נמצא שהנה מדעת הבעל כו' וממילא אף אם גם הוא נתרצה אח"כ מ"מ כיון דבשעת מעשה אין בכינו[...] השליח כלום והגט כבר הגיע מיד שליח שני ליד האשה שוב אינו מועיל הריצוי של הבעל אחר כך עכ"ד ע"ש. וה[...] מ"ש דכלתה שליחותו של הראשון כו' והרי לקמן סעיף מ"ב מוכח דלא כלתה שליחותו וכדברי התו"ג הנ"ל. ומ"ש הגנוס כו' הרי על זה גופיה אנו דנין דבר מי יקום. ומ"ש כיון דהבעל לא פירש שיהיה לו רשות לבטל ונמצא שהנה כו' ה[...] ז"א דמה שמבטל עכשיו הוא עוקר דיבור הראשון כאילו לא דיבר כלל לשליח שני ואין זה הנה מדעת המשלח וצ"ע ו[...] מצאתי בט"ז לקמן סעיף מ"ב ס"ק כ"ו כדברי התו"ג הנ"ל ממש. וז"ל הט"ז שם. נראה הטעם (מה דיכול שליח דר[...] ליטול הגט מיורשי שליח שני) דשליח א' נגד הב' הוה כבעל נגד השליח ולפ"ז אפילו השליח הב' חי יכול הא' לבטלו[...] אלו הגט דאם האמר שנסתלק הא' לא הוה ליה לחזור ליטלו מיורשי שני ולגרש בו אלא ודאי דהשליח האחד הוא ממ[...] הבעל שהרי כתב לו ידך כידי כו' עד כאן לשונו עיין שם. ועיין בספר גט מקושר בס"ג שלישי אות כ"ה הביא ד[...] הט"ז הנ"ל דהשליח הראשון במקום בעל קאי ויכול לבטל השליח השני והוא ז"ל חולק על זה ודעתו דאין יכול לבטל[...] בזה (גם בתשובת מהרי"מ מבריסק סימן ל"ח כתב הסברא פשוטה נראה דלא מצי לבטל השליח כיון דמכח הבעל קא[...] ומסיים דכן נראה ברור להלכה אך למעשה קשה להכריע בדברים אלו ע"ש : (מג) יכול שליח ראשון. עיין בתשו[...] מהר"ם סי' כ"ט שכ' יש להסתפק אם הבעל עשה שליח להולכה ואח"כ ביטלו ועשה שליח אחר ונתן לו רשות לעש[...] דשליח עד מאה שלוחים כמנהג אם אחד מאלו השלוחים יכול לעשות שליח לאותו אשר כבר עשהו הבעל שליח וביטלו [...]

באר היטב

לה תוך למ"ד יום: (לב) אחר. ואם גילה דעתו [...]
מקפיד יוכל לעשות שליח. ב"ש: (לג) אחר. [...]
ממעשה דרבא בגיטין דף כ"ט ע"ב דאמר רבא [...]
משום דאנוס האי נמי אנוס הוא וכו' ע"ש. ולא [...]
שאל שמא פירש לו המשלח שלא ישלחנו ביד א[...]
דהואיל דאמר רבא לשליח מסור מילך קמי דידן ד[...]
תלתין יומין משוינן שליח וכו'. ממילא אי הוי הב[...]
פירש לשליח שלא ישלחנו ע"י אחר. הוי השליח[...]
לן ולא הוי שתק. דע"כ נסמוך אנן אשליח דאל"כ [...]
לא נוכל לעשות שליח שליח דילמא המשלח פירש [...]
ישלחנו ביד אחר. אלא ודאי מסתמא היכא ש[...]
השליח ומרוצה שנעשה שליח אחר אמרינן מסתמא ד[...]
פירש המשלח דאל"כ הוי השליח הזה אמר לנו ו[...]
שתק. ובזה יתורץ קושית הב"ש. ומה שהקשה[...]
למה לא שאל שמא אמר הולך סתם ויוכל לעשו[...]
אונס ע"ש. גם זה אינו קושיא למה ישאל בח[...]
השתא הוי אונס ומאי נפקא מיניה עיין וד[...]
(לד) סתם. אמר לשליח כל מה שיעשה וינה[...]
הנזכר ע"י כאלו אני עשיתי בעצמי יכול למנו[...]

ליטלו (לה) מיורשיו של שני ויוליכנו או ישלחנו ביד אחר :
שליח קבלה אינו יכול למנות שליח ואפילו נאנס ואפילו נתנה לו
למנות שליח (מה) משום דהוה ליה (לו) מילי ומילי לא ממסרן
ת ״ויש מתירין אם נתנה לו רשות למנות שליח (ואז יוכל למנות אחר
(לז) כ״ד רק לפני שנים) (כ״י בשם הרשב״ץ) : מד ״אם עשתה שליח
וחזרה ועשתה שליח אפילו עשרה זה אחר זה או שעשתה עשרה בבת
כל שהגיע הגט ליד (לח) (מו) אחד מהן מגורשת (ואפילו נתן ביד אחד
פסול ולשני גט כשר מגורשת) (מרדכי ריש השולח) : מה ״השליח ששינה
זותו ממה שאמר לו הוא או היא לא עשה כלום כיצד א״ל (מז) תנהו
ח) במקום (לט) פלוני (מט) ונתנו לה במקום אחר אל תתנהו לה אלא

הגט לידה ר שם
ב״ש ת וכה לגאון
והסכימו עמו חכמי
הדור ש טור וכן
דעת הרשב״א בסוף
פ״ק ו׳ דגיטין כיון
שאמרה בפירוש
ה שם בשם תש׳
אביו הרא״ש וכ״כ
הרשב״א בתשובה
א משנה שם דף ס״ה

באר היטב

י אונס· הר״ס מטרא״י ח״א סימן קל״א :
יורשיו · וה״ה אם השני חי יוכל הראשון ליקח
גט · ט״ז ב״ש : (לו) מילי · כיון דאינו מוסר לו
ר אבל ש״ה מוסר לשליח הגט עיין ב״ש · ועיין
קס״ד ע״ב : (לז) כ״ד · דהא השליח א״ל לומר
יוכל לעשות שליח בלא אונס·עי׳ ב״י: (לח) א׳ ·
שב״א אם אמרה כל מי שירצה הבעל ליתנו
שלוחי לקבלה אפשר נאמר בזה אין ברירה עיין
(לט) פלוני · אפילו לא אמר אל תתנהו אלא
פלוני הוי קפידא · משא״כ אם אמר שיתן בעלייה

פתחי תשובה

דגלי אדעתיה שאין רצונו בזה וכשנתן רשות הוא תוך מאותו
או דילמא עתה שנתן לו רשות לעשות למי שירצה חזר בו ואינו
מקפיד וכעת לא מצאתי בזה כלום עכ״ד ועיין בזה במל״מ
פ״ו מה״ג דין ד׳ שנסתפק ג״כ בזה וכתב דמסברא יראה הנד
הראשון ע״ש : (מד) ליטלו מיורשיו · עבה״ט בשם ט״ז דה״ה
אם השני חי כו׳ ועיין בספר גט מקושר בס״ג שליחי אות כ״ה
שכתב היינו אם השני רוצה ליתן לו אבל אם השני רוצה להוליכו
אין הראשון יכול לעכב עליו ע״ש ובמ״ש לעיל ס״ק מ״ב
העתקתי דברי הט״ז בזה ומבואר שדעת הט״ז עצמו אינו כן :
(מה) משום דהו״ל מילי · עב״ש ס״ק נ״ט שכ׳ ושליח הבאה
שלה לא הוה מילי כו׳ ועיין בס׳ ישועות יעקב ס״ק י״ט מ״ש
בביאור דבריו ומסיים וז״ל ואמנם היינו כשעושה שליח שני
גט כבר בא לידו מן הבעל אבל מילתא דפשיטא דאם עשתה שליח להבאה ועדיין לא מסר הבעל הגט לידו אין
שה שליח דכ״ז שלא בא הגט לידו חשיב מילי ולפי שחכם אחד פקפק בזה ולדעתי אין ספק דדומה ממש לשליח
תי זאת והדבר פשוט באמת עכ״ל : (מו) ליד אחד מהן · עבה״ט מ״ש כתב הרשב״א אם אמרה כל מי מכם כו׳
ול׳סי׳ ק״מ סק״כ · ועיין בס׳ גט מקושר בס״ג שליחי אות כ״ה : (מז) תנהו לה במקום פ׳ · עיין בתשו׳ משכנות
כ״ה שנשאל על מעשה כזה שאירע בעיר אחת שצוה הבעל להשליח ליתן הגט להאשה בעיר אחת והוא לא עשה
לה בעיר אחרת · וגם גמרו עם האשה שתשלים י״ג רו״כ ולא השלימה מאומה · והשיב דאין שום מקום כלל להכשיר
צד שהקפיד הבעל ליתן בעיר פ׳ דוקא ומשנה שלימה שנינו תנהו לה במקום פ׳ כו׳ והגם שבנוסח ההרשאה אמר
הגט בכל מקום שימצאנה כן הוא טופס כל נוסחי ההרשאות וע״פ הנהוג אמר גם הוא כן ואין לבטל בזה מה
פירוש שלא יתן לה אלא בתוכו מקום והרי בשעה שאמר לו כן לא ביארו לו המסדרים שבזה״ז אין להקפיד על
ו שיבטל דבורו וקפידתו ובודאי אתנאו קא סמיך ובפרט לפי המבואר בגב״ע בדברי השליח שהבעל א״ל כן גם לאחר
גט וא״כ בטלו דבריו האחרונים את הראשונים כו׳ וגם מטעם שנמרו עם האשה שתשלים י״ג רו״כ ולא השלימה
בטל הגט ג״כ כו׳ ע״ש עוד בסי׳ ל״ח דשם האריך יותר בענין זה ועיין בתשו׳ נו״ב תניינא סי׳ קכ״ז ויוצא לקמן
נ״כ : (מח) במקום פלוני · עבה״ט והוא מדברי הב״ש ועיין בס׳ תו״ג שהקשה על זה דהא בא״ח סי׳ ת״ס פסק
ם אמר ערב לי בבית ועירב לו בעליה דאין עירובו עירוב אע״ג דלא אמר אלא ומ״ש כאן דצריך שיאמר אלא ·
ברא נראה כיון שהזכיר עליה מה שלא היה צריך להזכיר קפידא הוי עכ״ד ע״ש ויש לעיין מח״מ סי׳ קפ״ב ס״י
יין בתשובת הח״ז פמ״א ח״ג סימן ד׳ : (מט) ונתנו לה במקום אחר · עיין בתשובת ברית אברהם סי׳ קי״ב בעובדא
ו שנתרצו להיות הגט כורת בינייהם ולזאת שמקום דירתם אינו מקום כתיבת גיטין נסע האיש למקום משכן כבוד
כעמ״ח ז״ל שהוא ברחוק פרסה וצוה לכתוב הגט ומינה השליח לכל מקום שימצאנה ונמסר הרשאה ביד השליח
השליח למקום האשה ולא רצה הרב דשם לסדר נתינת הגט מחמת איזה טעם ונתן הבעל המגרש עגלה שלו להאשה
נ״ל ובאו למקום הכתיבה הנ״ל לסדר נתינת הגט מיד השליח ליד האשה · ואחד מן הלומדים פקפק ע״ז וערער
נו ראשי ליתן במקום זה כי י״ל דהבעל לא מינהו להשליח אך ליתן במקום אחר מדלא בא תיכף עם האשה לכאן
הגט ע״כ אין רצונו שתתגרש פה · והיא ז״ל השיב ע״ז באריכות דאין שום קפידא בזה דהא ודאי דמקום מסירת
ל להשליח לא גרע משאר מקומות ואפשר אף עדיף טפי דאפילו באמר בפירוש תנהו במקום פלוני אפשר דאין
בנתנו במקום אחר ולא בנתנו לה במקום שקיבל מהבעל דהא עיקר היסוד הוא מסוגיא דגיטין דף ס״ה דבמקום
קפידא משום זילותא דבהאי אתרא שניא לי ולא רחמו לי (שם בגיטין לא נזכר זה אך כוונתו למה דאיתא בקדושין
ולי אסמכינן גבי גירושין בהאי אתרא ניחא ליה דניבזי כו׳ ע״ש ודו״ק) וא״כ במקום כתיבת הגט ושתיכה ליד
א״ה נתבזה הבעל שמה אין קפידא כו׳ אלא דהלילה לסמוך ע״ז להקל אך עכ״פ היכא דלא הוכיר הבעל שום מקום
ר בפירוש לכל מקום שימצאנה פשיטא דאין לבדות מעצמנו שום קפידא על מקום הזה ויוכל לגרש במקום הזה
ממש כעובדא דתשובת הרא״ש שהובא בטור ס״ס קמ״א וברמ״א שם סעיף ס״כ כו׳ ובכ״ש בנ״ד אף אם לא
שימצאנה רק שלא הוכיר שום מקום ג״כ יוכל ליתן באיזה מקום שירצה השליח ואין לאדם מדעתנו שום קפידא
א תיכף עם האשה י״ל משום כיסופא לגרש לדידה בעצמו כמ״ש בחי׳ הרשב״א או איזה טעם אחר כו׳ ובפרט בנ״ד
באמר

בעליה ונתנו לה בבית או איפכא או אל תתנהו לה אלא בימין ונתנו לה בשמאל או איפכא לא עשה כלום: מו יש מי שאומר שאם אמר לו אל תגרשנה אלא בימינך אינו יכול לשלחו ביד אחר אפילו אם חלה דהוה ליה כאלו פירש לא יגרשנה אחר אלא אתה: מז אמר ליה הן גט זה לאשתי הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר ה"ז גט שאין זה קפידא אלא מראה מקום: מח אמר לו תנהו לה ביום פלוני ונתנו לה (נ) בתוך הזמן אינו גט אל תתנהו לה אלא ביום פלוני נתנו לה בין מלפניו בין מלאחריו אינו גט: מט האשה שאמר לשלוחה קבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו במקום אחר אינו גט אבל אם אמרה הבא לי גיטי במקום פלוני והביאו לה במקום אחר כשר: נ אמרה לו התקבל לי גיטי בבבל ופעמים המצא בדמשק בכל מקום שיקבלנו הוי גט ובלבד לכשיגיע לבבל למקום שאמרה היא: נא אמר הבעל לשליח טול ממנה חפץ פלוני ותן לה גט זה ה"ז לא ישלחנו ביד אחר ואם שלחו ביד אחר ונתנה האשה לשליח החפץ החוזר ואח"כ נתן הגט ה"ז מגורשת ואם נתן לה הגט תחלה ואח"כ נתנה הוא החפץ אפילו ביד שליח ראשון אינו גט. אמר לו תן לה הגט וטול ממנה חפץ פלוני ה"ז לא ישלהנו ביד אחר שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר ואם שלחו ביד אחר ה"ז גט בין שנתנה תחלה בין שלא נתנה אלא בסוף וי"א שכשאמר לו טול ממנה חפץ פלוני ותן לה הגט אם שלחו ביד אחר אפילו נתנה החפץ תחלה ואח"כ נתן לה הגט מאחר שלא נתנה החפץ ביד שליח ראשון קודם שתקבל הגט משליח שני אינה מגורשת כיצד יעשה יטלנו הראשון מידה ויחזור ויתננו לה בתורת גירושין אחר שתגיע לידו החפץ: נב כל תנאי שהתנה הבעל עם השליח כגון אל תגרשנה אלא בבית או בעליה וכיוצא בזה אם לא הרשוהו הבעל למנות שליח אינו יכול לשלחו ביד אחר לכתחלה שמא לא ידקדק השני בשליחותו ויתבטל הגט: הגה מיהו אם עשה שליח שני אפילו לא הגיד לו התנאי או החליף לו אם נתקיים התנאי הוי גט (ריב"ש סי"ו) אם התנה שתמחול לו כל זכות שיש לה עליו אע"ג דלענין דינא יש לדון מהו בכלל כל זכות מכל מקום יש להחמיר לענין גט שתמחול לו כל זכות שיש לה עליו ואח"כ הן עמו מהו בכלל וכן כל כיוצא בזה (שם סימן ט"ו): נג שליח המביא גט במדינה שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם נותנו לה ומתגרשת בו ונשאת אע"פ שאין מכירין חתימת העדים וגובה כתובתה מבני הרי ואם בא אחד וערער לומר שהוא מזויף אין שומעין לו באו שנים וערערו אפילו נשאת כבר תצא ואם בא הבעל וערער ואמר לא גרשתי מעולם וגט שהוא בידה מזויף הוא יתקיים (מ) בחותמיו ואם לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל תצא והולד ממזר שהרי אינה (מא) מגורשת אבד הגט הרי זו ספק מגורשת: נד חמותה ובת חמותה וצרתה אפילו היתה נשואה לאחר ויבמתה אפילו

פ"א ב פשוט שם גמ' דף כ"ט ע"א ג טור בשם הרמ"ה ד מ"מ שם דף ס"ה ע"א ה טור בשם הרמב"ם בפ"ט וכתב ה"ה שהיא תוספתא ו משנה שם ז כגירסת הרמב"ם וה"ה ממקום פלוני כגירסת ספרי' דידן ה"ב שם ח וה"ה אם אמרה לו הרי היא במקום פלוני ה"ה שם ט אוקימתא דמתני' גמ' שם י לשון הרמב"ם שם ממשנה שם דף כ"ט ע"א כ פשוט שם בגמרא כר"ע ל כר' יוחנן שם ע"ב דהלכתא כוותיה לגבי ר"ל בהסכמת הפוסקים מ ג"ז הרמב"ם שם וכתב ה"ה שלמד רבינו דין זה שאפי' ר' יוחנן לא נחלק אלא כשהקדים הבעל בדיבורו לקיחת החפץ אבל כשהקדים נתינת הגט וכו' אפילו ר' יוחנן מודה נ תוס' שם בשם ריב"א והרא"ש בפסקיו שם והביאו הטור *פי' אע"פ שנתן השליח השני החפץ ליד שליח הראשון כיון שמתחלה קבל ממנה השליח השני שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר ס טור בשם הרמ"ה ע משנה ריש גיטין פ טור מדברי אביו הרא"ש שם מהירושלמי משום ערעור הלקוחות האומרים מזויף הוא ומ"מ בשביל ערעור הלקוחות לא אסרינן לה להנשא ומשמע ליה לרבינו דאפילו לא ערערו הלקוחות אלא טוענין לפו צ כר' יוחנן שם דף ט' ע"א דאין ערעור פחות מב' ק לשון הרמב"ם בפרק ז' מהלכות גיטין ר כתב ה"ה אע"פ דקי"ל שקיום שטרות דרבנן הכא שהבעל טוען ברי שהוא מזויף והיא אינה יודעת בזה דבר כיון שאינו מקוים העמד אשה על חזקתה דה"ל אשת איש דדילמא אי הוי גט קיים היה מתקיים בחותמיו ת ברייתא שם דף כ"ג ע"ב וכאוקימתא דאביי שם דהלכה כוותיה א כתב ה"ה שכן נלמד ממתני' דהאשה שלום דף קי"ט ע"ב וממ"ש בגמ' דף ק"ב ע"א וכמ"ש התוס' שם ביבמות דף קי"ז ריש ע"ב ב מירושלמי

פתחי תשובה

שאמר בפירוש בכ"מ שתמצאנה אף אילו אמר תחלה בפירוש שאין רוצה שתתגרש אלא בכאן הלא בשעת המינוי מבטל כל הדברים שגורמים לביטול הגט או השליחות ומינה בפירוש לכ"מ שימצאנה (ע"ל ס"ק מ"ז בשם משכנות יעקב) וגם אחר זה נתן לו הפנקס שלו שתפס לכאן עם השליח לקבל הגט וכ"ז פשוט וע"ז סמכתי למסור הגט ליד האשה בכאן בלי שום פקפוק עכ"ל וכסוף התשובה שם נזכר שגם הגאון דק"ק גלוגא הסכים לזה דאין בפקפוק וערעור הנ"ל שום ממש ע"ש · ומ"ש שם לענין אם לא מסרו השליח ביומו אם יש בזה חשש מוקדם כתבתי לעיל סי' קל"ז ס"ק א' ע"ש: (נ) בתוך הזמן · עב"ש ס"ק מ"ב לבן יכול לאחר כו' ע' לקמן סי' קמ"ד בב"ש ס"ק י"א שכתב דלהרמב"ם מ"מ פסול ולהמחבר הוי ספק גט וחולק על

באר היטב

מו בא"זה יד מסתמא ליכא קפידא אא"כ שאמר לו אל תתגהו אלא כך וכך וכו': (מ) בחותמיו · משמע דאם ערערו העדים לא מהני הקיום · ב"ש: (מא) מגורשת

א אחותה ובת בעלה אינן נאמנות להביא את גיטה במקום שא"צ לומר
פני נכתב ובפני נחתם ושמא מזויף הוא והם מכוונות לקלקלה [ג]ואם הוא
מקום שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואמרוהו נאמנות ואם הוא
מקום שאינו צ"ל ואמרוהו [ד]י"א שנאמנות •וי"א שאינן נאמנות: נה [ה]עשתה
ית לקבלה בעדים והגט יוצא מתחת ידו והבעל אומר מזויף הוא אם נתקיים
ותמיו או בעדי מסירה ה"ז מגורשת ואם הוא מודה שכתבו אלא שאומר
א נתנו בתורת גירושין אלא בתורת פקדון והשליח אומר •שקבלו (בשבילו)
תתגרש (בו) [ו]השליח (מב) נאמן אפילו אם שלשתם בעיר אחת [ז]וי"א שאם
שתם בעיר אחת הבעל נאמן דאם איתא דבתורת גירושין יהביה לדידה
ה יהיב לה ודוקא כשטוען שלפקדון נתנו לו (נא) [ח]אבל אם טוען שעשאו
יח להולכה ורוצה לחזור בו קודם שיגיע לידה אינו נאמן ואם אינם
יר אחת השליח נאמן [ט]והוא שבאים בפנינו עדים שעשאתו שליח לקבלה
שליח אומר שמסרו (לו) בפני עדים: הגה ויש אומרים דוקא שהגט יוצא מתחת
אבל אין הגט בידו אינו נאמן אפילו היה לו עדים שראוהו תחת ידו (כן משמע
פור לדעת הרא"ש): [כ]ולסברא זו טוב ליזהר שלא לגרש על ידי שליח
שהבעל והאשה בעיר אחת משום דמצי מיפק מיניה חורבה שאם יטעון
א נתנו לו לגירושין שהוא נאמן: הגה ואין חילוק בזה בין שליח הולכה לשליח
לה (כ"כ הרי"ף) (נב) מיהו בזמן שהאשה בידו שנעשה שליח לגרש (נג) אין חילוק בין
הבעל בעיר או לא (מהר"ם פאדוואה סי' ג'): [ל]ואם האשה אומרת בפני
לו שליח לגירושין נאמנת [מ]וי"א דוקא כשהגט ביד האשה: נו [נ]היה הגט
א מיד האשה והיא אומרת שליח זה נתנו לי לגירושין והשליח אומר כן
תיו לה ולגירושין והבעל אומר לא נתתיו לו אלא לפקדון השליח נאמן והיא
רשת [ס]ואם אבד הגט ואין עדים שראו אותו בידה אע"פ שהבעל אומר
רושין נתתיו לשליח והשליח אומר נתתיו לה ה"ז ספק מגורשת שהרי הוחזקה
ת איש ואין כאן אלא עד א' ובעל ואפילו אמרה האשה בפני נתנו לו
רושין ונתנו השליח לי הואיל והבעל והשליח מסייעים אותה [ע]אפשר שתציז
ה ושמא לא נתגרשה: נז [פ]שליח קבלה שקיבל גט לאשה ושלחו לה בפני
עדים והגיע הגט לידה ונטלתו והרי הגט יוצא מתחת ידה והיא אינה
ת אם בעלה שלחו לה או שליח קבלה שלה או שלוחו של בעל ה"ז מגורשת

באר הגולה:
ס"ס ג משנה שם והאוקימתא דאביי ד טור בשם הרמ"ה וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן *ס"פ שם בשם הרשב"א דליהוי לאו דינא גמירי ה טור וכ"פ הרמב"ם בפי"ב וכתב ה"ה שכן נמצא להרי"ף בתשובה מטעם שהקבלן ידו כיד האשה וכשם שהאשה אינה נאמנת בלא קיום בחותמיו או עדי מסירה אשהבעל טוען מזויף כן דין השליח *כן הוא בטור ו כמימרא דרב חסדא שם דף ס"ד ע"א הרי"ף שם והרמב"ם שם ז כרב הונא שם דהוא רביה דרב חסדא הרא"ש ורבינו אפרים וכמו שהעיד הרמב"ן שהאם בנוסחה ראשונה של הרי"ף מכתיבת ידו שהלכה כרב הונא שכיון שלא נתגלה לנו טעמו של הרי"ף ראוי להחמיר כדבריו הראשונים וכמו שפסק ר"ת והר"ש הטור ח טור וכ"כ התוספות שם דבהא אפילו רב הונא מודה דשליח נאמן כיון דלא שייך האי טעמא דאם איתא וכו'
שב"א וכ"כ התוספות והרא"ש וכן משמע מדברי הטור י טור כ ג"ז שם ל מסקנת הגמרא שם וכדעת הרא"ש שאפילו הוא ביד
ת מ טור והרא"ש בפי"א ושכ"כ הרמב"ם שם נ ל' הרמב"ם שם וכדרב חסדא ס שם ע כמ"ש לעיל סי' י"ו סעיף כ' פ ג"ז שם

באר היטב — פתחי תשובה

תופסין לקידושין של אחר • ב"ש : (מב) נאמן • עי' סה"ח סק' כאן דנכתחנה יכול לאחר ע"ש וכאן קיצר בדבר
וסמך עמ"ש לקמן שם ועיין בס' תו"ג שם שהסכים עם סה"ת
ועיין במל"מ פ"ט מה"ג דין ל"ג : (נא) אבל אם טוען • עי' בחידושי מהריב"ל בסוגיא דשליש ועיין בתשובת ברית
ם סי' קי"א אות ז' מ"ש בזה : (נב) מיהו בזמן שהאשה בידו • עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קכ"ז ע"ד האשה
שה מבעלה ע"י שליח הולכה ועכשיו הבעל מערער שהשליח עבר על התנאי • וכתב דין האשה הזאת שאין הבעל נאמן
ו כלל אחר שהיה ביד השליח שטר הרשאה הגט שהשליח עצמו אומר שקודם הלוכו אמר לו הבעל דו מוסט מיר ברענגין
ם זהובים וגם מיינע זאכין פפי הרשאה • הנה אף אם היה אומר לו בפירוש שהאם לאו לא ימסור הגט מ"מ בזה לא
לא הגט ולא השליחות שהרי מתחלה בשעת סידור הגט לא התנה שום תנאי שאם התנה אז איזה תנאי אז אין השליחות
ל רק על תנאי זה וכשרוצה אח"כ למחול התנאי היה מקום לדון אם די בביטול התנאי עיין סי' קמ"ג ס"ס וס"ו אבל
נתחלה עשה שליח בלי שום תנאי ובמה שאמר עכשיו דו מוסט מיר ברענגין אף אם היה אומר בהם לאו לא התנהו
מ לא נתבטל השליחות הראשון ואם תור אה"כ ובטל התנאי נשאר שליחות הראשון והרי השליח אומר שאח"כ אמר לו
פטור וויא איר קענט עם מאג זיין מאה זהובים וא"כ נשאר שליח בתוקפו והרי קיבל עכ"פ מאה זהובים אלא שאפי'
ר לו אח"כ ווערט פטור וויא איר קענט כיון שלא אמר לו בשעה שאמר דו מוסט מיר ברענגין שהאם לאו לא יתן הגט
ן ביטול שנם כי אמא כוונתו שאם לאו לא יתן פטורים לחמיו שהרי גם על הספר עם חמיו עשאו שליח בשטר הרשאה
' ומ"מ כיון שהבעל מכחיש ואומר שהתנה התנאי מחוייבת האשה להשתדל שיקויים שטר הרשאה של הגט דהיינו שב'
יכירו חתימת עדי הרשאה או חתימת הדיינים ואח"כ תוכל להנשא בלי שום מוחה ומעכב עכ"ד ע"ש עוד בסי' קכ"ח
(נג) אין חילוק בין אם הבעל בעיר • עיין בס' גט מקושר בס"ג שני אות א' שחולק על זה • ועיין בתשובת שבו"י
ס"ב

ואם בא הבעל וערער שלא כתבו או שהוא גט בטל יתקיים בחותמיו שהרי עדים מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה שידו כידה ואע"פ שהיא אינה יודעת הרי העדים ידעו ואם לא נתקיים אינה מגורשת [צ]וי"א שאם שלשתן בעיר אחת איכא למיחש שמא יאמר הבעל לפקדון נתתיו (ואפילו אינם בעיר אחת י"א דאין השליח נאמן רק כשהגט בידו) (כן משמע מהטור לדעת הרא"ש) (דהוי כשליש שיתבאר בח"ה סימן ל"ו): נח [ק]כיון שהשולח גט לאשתו אינו גט עד שיגיע לידה הוא חייב במזונותיה (נד) ובכל תנאי כתובה עד שיגיע לידה או ליד שליח קבלה ואם מת קודם שיגיע אין גט לאחר מיתה: נט [ר]השולח גט לאשתו (נה) ובטלו קודם שיגיע לידה הרי זה בטל [ש]ואם הגיע לידה אינו יכול לבטל [ת]אפילו בתוך כדי דבור: הגה יש אומרים דמומר לע"ג אינו יכול לעשות שליח להוליך גט לאשתו דחיישינן שמא יבטלנו (מהרי"ו סי' קכ"ו) ואף אם מקבל עליו בחרם ובשבועה שלא לבטלו לא מהני דחיישינן שמא יעבור על שבועתו *וי"א דהמומר לע"ג עושה השליח (נו) תחלה שליח לקבלה ואומר לשליח זכי בגט זה לאשתי פלונית ובו תהא מגורשת וכו' ונותנו לשליח (נז) ואחר כך חוזר ולוקחו מן השליח ועושה אותו שליח להולכה ואומר הולך גט לאשתי כו' (ת"ה סי' רל"ו ובפסקיו סי' מ"ב) וכן נוהגין (נח) אבל לא יעשה השליח תחלה שליח להולכה ואחר כך שליח לקבלה וכבר נתבאר כל זה לעיל סי' ק"מ סעיף י"א:
ס [א]לכתחלה אין לו לבטלו אלא בפני השליח עצמו או בפניה (נט) [ב]אבל

[צ] לדעת הפוסקים כרב הונא וכמ"ש בסעיף דלעיל [ק] טור וכ"כ ה"ה מדין מגורשת ואינה מגורשת חייב במזונותיה כתובות דף נ"ו ע"ב [ר] משנה שם דף ל"ב ע"א [ש] שם במשנה [ת] ממסקנת הגמ' ב"ב דף קכ"ט ע"ב *עיין במ"ש לעיל בסעיף ל' בהג"ה ובסי' קנ"ד סעיף כ"ז [א] משנה שם התקין ר"ג הזקן וכו' גיטין דף ל"ב ע"א [ב] בר' בברייתא שם דף ל"ג ע"א דאיפסקא שם הלכתא'

פתחי תשובה

הג"ג סי' קל"ב שתמה ג"כ על זה ומסיק דאין להקל לכתחלה נגד משמעות הטור ותשובת תומת ישרים ואורחות חיים דמשמע מדבריהם להיפך וכן ראיתי נוהגין מרבותי וחבירי ואין לשנות וכוב ראיתי בס' מכתב אליה שער ו' סי' י' שפסק ג"כ הכי וכן עיקר עכ"ד ע"ש · גם בספר ישועות יעקב ס"ס קנ"ד בסה"ג אות ע"ז האריך בזה ומסיק ג"כ להחמיר לכתחלה אף כשיש ברשאה מקויימת שלא לגרש ע"י שליח כשכניהם בעיר אחת זולת בשעת הדחק וכדומה שא"א בענין אחר אז יש לסמוך על מהר"ם פדוואה והרמ"א ז"ל ע"ש: (נד) ובכל תנאי כתובה · עיין בתשו' חיים שאל סי' ע"ד אות ל"ו שכ' מעשה בא' ששלח גט לעיר אחרת ושאל רשות לישא אשה אחרת ואסרנו עד שיהא קרוב לודאי שהגיע גט לידה כמ"ש סי' קמ"א סכ"ח דחייב בכל תנאי כתובה עד שיגיע גט לידה וכן משמע מתשו' גו"ר כלל ג' סי' ד' ומדברי מהרש"ל בתשובה סי' ד' וכן נראה מתשו' שמבי"ט ח"א סי' ר"י (הובא בבה"ט לעיל סי' א' ס"ק כ"ג) עכ"ל · והנה מ"ש עד שיהא קרוב לודאי עמ"ש לעיל סי' א' ס"ק י"ד וי"ח בשם נו"ב דבעינן ודאי גמור ואף הזקה שליח עושה שליחותו לא מהני בזה רק אם מגיע כתב מב"ד בקיבלה הגט אף שאינו מקויים סגי ע"ש היטב: (נה) לאשתו ובטלו · עיין בתשו' ברית אברהם סימן י"ג אות י' מ"ש שם ליישב מה שתמה בספר פ"י על הטור והש"ע דהשמיטו הבבא דשלח אחריו שליח די"ל דלפי דקיי"ל כרבי אין זה רבותא כו' וכתב עוד דלפ"ז י"ל דשליח הביטול מצי לעשות שליח שני דהשליחות הלזה הוי גמר מעשה ולא מיתכב מילי ע"ש: (נו) תחלה שליח לקבלה · עיין בתשו' גאוני בתראי סי' מ"ד בעובדא שלא נעשה רק שליח להולכה ולא נעשה שליח לקבלה מקדם כפי תיקון הנ"ל וכתב דכבר נעשה מעשה ורבו המתירין בדיעבד מפני חשש עיגון היכא דאי אפשר להשתדל גט אחר וכן הסכים רב מהר"ר שמשון עכ"ל · וכן מבואר בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' ס"ח וס"ט · וגם מבואר עוד דאפילו אם לא נעשה שום תיקון שלא השביעוהו ולא קיבל בחלה שלא לבטלו אפ"ה כשר במקום עיגון אלא שבעובדא דידיה היו עוד כניפים דכמה דברים הניכרים תוו ביה שבודאי לא יבטל ע"ש · ועיין בס' גט מקושר בסג"ש אות כ"א הביא תשובת הב"ח סי' ק"ב דנראה מדבריו לחלק אם לא הזקיקוהו לקב"ח שלא יבטל אין לחוש אם אין יודע הלכות הגט אבל אם הזקיקוהו לקבל שלא יבטל יש לחוש שביטלו · והוא ז"ל כתב דזה אינו דא"כ הך שמצוין אותו לקבל הוא הוספה המביא לידי גרעון ובאמת נראה דודאי מדינא לא חיישי' לביטול כל זמן שאינו מבורר בפנינו דהא ביטול בינו לבין עצמו ודאי דלא מהני כדמוכח בהשולח כו' אלא שיש לחוש שמא ביטל בפני עדים וא"כ הו"ל כהסיא דקדושין כגד אסתן ותאסר כו' מיהו נראה דכל זה במגרש מרצונו אבל אם גירש ע"י כפיה כמו שהוא לדעת רוב פוסקים (עי' לקמן סי' קנ"ד ס"א ומ"ש שם) או אפי' למי שמחמיר שאין כופין וכפוהו ע"י עלות מרהוק דהיינו שיפלח לה מזונותיה או מכת הכתיבה וכדומה מאחר שאינו מגרש ברצון אפילו תהא בכפי' כדין בכה"ג ע"י שליח להולכה לחוד ודאי לא מיגרשא אפי' בדיעבד ע"ש: (נז) ואח"כ חוזר ולוקחו מן השליח · לכאורה נראה דהשליח צריך לחזור ולהקנות הגט להבעל בכדי שיהיה הגט של הבעל כדלעיל סי' ק"כ ועמ"ש לעיל סימן קל"ז סק"ג אך באמת זה אינו דממ"נ אי זכות הוא פגי בנתינה ראשונה ואי לאו זכות הוא גם השליח לא קני לגט ואם רצה לחזור יחזור וזה פשוט ועיין בספר גט מקושר שם ודו"ק: (נח) אבל לא יעשה · עיין ב"ש לעיל ס"ס ק"מ שכתב דאם נעשה תחלה ש"ה ואח"כ ש"ק אז אם אין יכול לעשות ש"ק נתבטל גם ש"ה שסרי בטל לפניו אם ש"ה במסירתו לקבלה וכ"כ בת"ה עכ"ל ועיין בתשו' ב"ח סי' ק"ב שכ' דמשום הכי אין כאן ביטול כדיעבד מאחר שאנו אומרים לו שמא לא תועיל שליחות להולכה לא יתנו ג"כ על דעת שיזכה לה ועושה על דעתנו א"כ אינו מתכוין לבטל שליחות ההולכה אך השליחות בטל מטעם אחר דלא חזרה שליחות אצל הבעל וכמו בעשתה האשה ש"ה של הבעל לס"ק דהוי ספק גירושין כדלעיל ס"א ע"ש ועיין בס' גט מקושר שם שכ' שדבריו תמוהים דהכא מעולם לא נעשה שליח להולכה ושליח של קבלה אלא או זה או זה כו' עכ"ב: (נט) או בדיעבד · עיין בתשו' שמן רוקח ח"א סי' ס' באחד ששלח גט לאשתו ע"י שליח וקודם שהגיע הגט ליד האשה ביטל הבעל את הגט בפני שני עדים ואח"כ (אחר שנמסר לידה) נפל למים שאין להם סוף מה דינה של האשה · וכתב דלכאורה לפי הנהוג עתה דבטולה ג לאשתו

ייעבד אפילו בטלו שלא בפניה מבוטל ג והוא (ס) שיבטלנו בפני (מג) שנים :
ה ואין הבעל נאמן לומר שבטלו אא"כ השליח או האשה מודים (מד) בדבר או שיש לו
יים שבטלו (ב"י וכן הוא בהגהות אשירי פ' השולח) יש אומרים דאלו השנים (סא) שמבטל
ניהם השליח צריכים להיות ביחד אבל זה שלא בפני זה לא אבל אם מבטל הגט עצמו
פילו לאחר שנכתב מהני אפילו זה שלא בפני זה (ריב"ש סי' רל"ב) : סא דשלחו על
י שנים או ע"י עשרה יכול לכתחלה לבטל זה שלא בפני זה ואותם שביטל
ליחותם בטל ואינם יכולים לעשות שלוחין אא"כ יתמנו פעם אחרת ובעשרה
עשאום שלוחים (בין) לכתוב וליתן גט בין שעשאום שלוחים להולכה האם
טל מקצתם לא נתבטלו כולם ויש מי שאומר דבשליחות אם ביטל אחד
הם נתבטלו כולם : סב בד"א שהוא בטל כשביטלו בפירוש אבל אם לא ביטלו
פירוש אע"פ שגילה דעתו שחפץ בביטולו זכגון שא"ל השליח לא נתתיו לה
יין ואמר ברוך הטוב והמטיב וכיוצא בזה אינו בטל חולא עוד אלא אפילו
יה מחזיר (מה) לרוץ אחר השליח לבטלו ולא הספיק להגיע אליו עד שתגיע
דה אינו בטל : הגה וכן אם אמר לשליח החזר לי גט זה ואני נותן לך גט אחר אינו
לא גילוי דעת ואינו בטל (מרדכי ריש התקבל) (סב) כתב כתב אחר השליח שלא ליתן
גט הוי ביטול דיוכל לבטל על ידי כתבים (תשובת הר"ן בבית יוסף) השולח גט לאשתו
מר לשליח אם תרצה האשה (סג) לבא אלי (מו) אקיימנה ואם לא פטור אותה בגט והלך

כוותיה ג כמימרא דרב נחמן שם דף ל"ב ע"א הסכמת הפוסקים ד ברייתא שם דף ל"ג ע"א וכרבי ה אוקימתא דגמ' שם אליבא דר' ו הרמב"ם שם בפ"ו וכמ"ש ה"ה שם שהוא סובר שאפילו למאן דאמר בעדות שבטלה מקצתה לא בטלה כולה שליחות שבטלה מקצתה בטלה כולה ז עובדא שם בגמ' דל"ד ע"א וכאביי דאסיקנא דהלכת' כוותיה והיא אחת מהל' יע"ל קג"ם דהלכתא כאביי ח שם בגמ' דף ל"ב ע"א אמתני' מששגיע וכו' פשיטא וכו'

באר היטב

פילו בלא מינו : (מג) שנים · אבל כשמבטל בפני
לית א"צ שנים כ"ה דעת הרמב"ם וטור · אבל תוס'
פ השולח מסופקים בזה · ב"ש : (מד) בדבר · ואם
מ בידה וקידש אותה איש אחר אינה נאמנת לומר
יטל זה השליחות לאסור א"ע על השני גם כשהמגרש
ן אינם נאמנת להתיר את עצמה לו · עיין ב"ש :
ה) לרוץ · וה"ה אם עשה שליח לבטל והשליח לא
ל עד שבא לידה : (מו) אקיימנה · ט"ז כתב דאיירי

פתחי תשובה

לאשתו ע"י שליח מקבל עליו בחרס ובשבועת התורה שלא
לבטל את הגט ולא את השליח כמבואר בסדר גיטין א"כ אף אם
עבר וביטל לא מהני דכ"מ דא"ר לא תעביד אעל"מ ואין לחלק
בין איסור לממון מאחר דזה המעשה שעשה באיסור כמאן
דליתא דמי אמנם זה נסתר מדברי הרמ"א בסעיף הקודם כמ"ש
דחיישינן שמא יעבור על שבועתו ע"ש והאריך לפלפל בסוגיא
דאי עביד לא מהני ובשיטת הפוסקים בזה ומסקנתו לנדד להקל
בנ"ד באם יסכימו עמו עוד גדולים ובפרט כי בלא"ה רוב
הנשבעים למיהם ואין כאן חשש איסור דאורייתא (כדלעיל סי'
י"ז סל"ד) וכתב שם דנראה לו דאף הרמ"א בסעיף הקודם
' דבעוזב דת אין תקנה להשביעו כו' היינו לכתחלה ולרווחא דמלתא כיון דיש תקנה אחרת שיעשה השליח לכולה שיפים
: שליח לקבלה וראיה ע"ז ממה דנוהגין עתה להשביע את המגרש ע"י שליח אף אם הוא עוזב דת מסתמא יש תועלת
בועה א דאף אם יעבור לא יועיל הביטול דאל"כ מה"נ מי שחשוד לעבור על תקנת ר"ג גם על השבועה יעבור ובפרט
א"ד קרוב לודאי שלא ישגיח על השבועה כלל א"ו דאחר שנשבע לא יועיל הביטול ע"ש · ועיין בתשו' גליא מסכת בקו"א
' ד' שפקפק עליו דאין זה ענין כלל למלתא דאי עביד לא מהני דאטו מי שכתב גט לגרש בעצמו או ע"י שליח ונשבע שלא
יוע את הגט ואח"כ עבר וקרעו קודם הנתינה היתכן לומר הואיל וזה עבר על שבועתו אין הקרע נחשב לקרע ויכול לגרש
וה"נ כן הוא כו' ע"ש באורך (ולע"ד דמיון הזה אינו ברור כ"כ) ועיין בתשובת ברית אברהם סי' קכ"א שגם בדעתו
ש היתר זה דעכשיו שנוהגין להשביע הבעל בשבועת התורה שלא לבטל הגט והשליחות אם עבר וביטל לא מהני מטעם
: דא"ר לא תעביד כו' והאריך בזה בפלפול עצום ומסיק דהיתר זה לאו כלום הוא ע"ש · ועמ"ש לעיל סי' ק"ח ס"ג ובס'
ד סק"ו : (ס) שיבטלנו בפני שנים · עיין בתשו' משכנות יעקב סי' ל"ח בתשובה שניה אות כ"ג שהאריך להשיג על הגאון
ר"ז מרגליות ז"ל שכ' בעובדא דידיה כיון שהעד השני מסתפק קצת בלשונו אם היה בלשון המועיל לביטול רק עד א' העיד
יזור הוי כביטל בפני עד א' ואינו כלום דז"א דאטו משום שהעד השני אינו זוכר לא הוי עד כלל הא בשעה שאמר
ייהם שניהם שמעו מפיו הביטול ואם אמר באופן המועיל הרי הוא ביטול בפני שנים ומה לנו אם שכח אח"כ ואינו זוכר
יתו ואין הפרש בזה רק לענותו ספק ביטול · ולא ודאי ביטול · ולא עוד אלא דנראה ברור דאפי' אם ב' העדים היו
ופקים אם אמר בלשון המועיל לביטול הרי הגט בטל מספק ואיתא בחזקת א"א קיימא דאין לומר בזה אוקי הגט בחזקת
ות דדמי ממש לסכין שנמצאת ספק פגומה כו' ועוד בעיקר הדין דביטול בפני עד אחד לא פשיטא כ"כ דלא הוי ביטול
און מהר"ז הנ"ל בעצמו בתשובותיו סי' קכ"ה תוכך לסחמיר בביטול בפני עד א' מדברי הרמב"ם ז"ל ע"ש : (סא) שמבטל
יהם · כ' בס' תו"ג אם שלח שליח לבטל הגט נראה דא"צ להביא עדי שליחות דדוקא להוציא מחזקת פנויה או מחזקת
א חשיב דבר שבערוה ובעי שנים אבל הכא שעדיין לא נתגרשה והשליח אומר שאין גט זה ראוי לגרש בו שנתבטל · כאחר
עורין דמי שעד א' נאמן עכ"ל : (סב) כתב כתב אחר השליח · עיין בתשובת ברית אברהם חלק יו"ד סי' נ"ט אות ב'
ם ס' מ"ש בזה : (סג) לבא אלי אקיימנה · עבה"ט שכ' ט"ז כתב דאיירי כו' אבל אם בעת שעשה אותו לשליח כו' ועי'
בו' מהרי"ת מבריסק ס"ס ל"ח שכ' דנראה דהט"ז אזיל בזה בשיטת הב"ח ר"ס קל"ד דהא דג"ד בגיטא לאו מלתא היא
א ג"ד דלאחר כתיבה ונתינה ליד שליח אבל ג"ד קודם כתיבה או קודם נתינה ליד שליח מלתא היא ע"ש · ולע"ד צ"ע
ב יקשה על הב"ש דלעיל סי' קל"ד סק"א מבואר בדעתו דלא כהב"ח בזה וכתב גם דכן משמע מכל הפוסקים וכאן העתיק
דברי

הבעל מן העיר ההיא ואחר כך באתה האשה עם השליח לאותה העיר יכול השליח ליתן
הגט דהא לא באתה האשה אל הבעל כי יצא מן העיר קודם בואה ואפילו היה הבעל בעיר
אם לא יוכל להתפייס עמה יכול השליח ליתן הגט דמה שאמר תחלה אם תבא אלי אקיימנה
אינו אלא דברים בעלמא ולא הוי אלא גילוי דעת שאינו כלום (טור בשם תשובת הרא"ש):
סג באיזה לשונות מבטל גט אמר [ט]בטל הוא אי איפשי בו גט זה לא יועיל
לא יתיר לא יעזוב לא ישלח לא יגרש יהא כחרס הרי הוא כחרס אם אמר
אחד מלשונות אלו וכיוצא בהם ה"ז בטלו [י]אבל אם אמר גט זה אינו גט
פסול הוא אינו מועיל אינו מתיר אינו משלח אינו מגרש (סד) חרס הוא לא
אמר כלום [כ]אמר גט זה בטל ולא אמר הוא [ל]או שאמר גט זה בטל שמשמעו פועל
(מז) עבר כמו חמק עבר הרי זה ספק: סד [מ]יש מי שאומר שאם אמר יהא
פסול בטלו (אמר לא תלא לגמיתות הוי בטל וכאלו אמר היום אי את אשתי ולמחר את
אשתי) (כ"י בשם תשובת הר"ן סי' מ"ח): סה [נ]אם לא גילה (מח) דעתו מתחלה
שרוצה לבטלו ואמר אחד מלשונות שאינם מועילים לבטל הגט מ"מ ערעור
הוא דפוסלו וצריך שיתקיים בחותמיו: סו [ס]השולח גט ביד שליח וביטל
הגט ה"ז חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט אלא מתורת שליחות
לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא [ע]אינו מגרש
בו (מט) לעולם וכן אם פירש בעת שבטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי
ה"ה בטל מלהיות גט אינו מגרש בו (סה) ואם גירש הרי זו ספק [פ]מגורשת:
סז [צ]מי ששלח גט לאשתו וחזר ובטלו בפני שנים אחרים וכן מי שמסר
מודעא על הגט היה מבין אותו מכת מרדות (סו) מפני שגורם להיות ממזרים:
סח [ק]שליח שהביא גט אין חוששין [ר]שמא בטלו הבעל או שמא מסר מודעא

באר הגולה

ט שם במשנה תרייתות פ"א וע"כ י שם בברייתות כ איבעיא שם רבינא אשכחיה לרב נחמן בר יצחק דתלי וכו' אלא נפשטא כיון שלא אמר הוא לשעבר משמע וצריך שיאמר לשון שמשמע להבא ולא שמעצמו פסול וכפירש"י שם ל כפי' הרמב"ם שם בפ"ז שאמר הטי"ת בפת"ח אלא צריך שיאמר הטי"ת בציר"י דמשמע להבא מ טור בשם הרמ"ה נ בשם רש"י שם ובשם הרמ"ה וכפירושו אבל אם גילה דעתו לבטלו ואמר מאלו הלשונות אינו כלום ס ל' הרמב"ם שם כר"נ דאפסיקא הלכתא כוותיה שם דף ל"ג ע"ב ע כפי גרסתו שם בגמ' וכמש"ל בסי' קל"ד סעיף ג' בהג"ה וכמ"ש התוס' שם פ כמ"ש הרשב"א בשם חכמי צרפתיים וה"ה בשם הרמב"ן צ שם בפ"ז מהא דרב מנגיד וכו' קדושין די"ב ע"א ק שם ר כתב הב"י דאל"כ א"א ליתן שום גט ע"י שליח

פתחי תשובה

דברי הט"ז בשתם · ועוד דא"כ למה דקדק הט"ז כאן וכתב אבל אם בעת שעשה אותו לשליח אמר לו כו' ולא ביאר דה"ה אם אמר לו מקודם שעשה אותו לשליח · ולכן נראה דדין זה אין לו שייכות כלל לדברי הב"ח הנ"ל וטעמו של הט"ז בזה דאם בעת שעשה אותו לשליח אמר לו כו' לא מיחשב זה ג"ד כלל רק אמירה ממש שעושה השליח רק באופן זה עי' בט"ז ס"ק מ"ה שהביא ראיה ברורה לדבריו מלשון המ"ם תנהו לה במקום פלוני כו' וגם מלשון ס"א לדעת י"א שאין האשה יכולה לעשות ש"ק מיד שליח בעלה משום בזיון דבעל והא התם לא אמר הבעל מידי אלא דאמדינן דעתיה כ"ש היכא דמגלה דעתו בפירוש באיזה אופן ניחא ליה שיהא שלוחו ע"ש · ולפ"ז אם אמר לו הבעל כן קודם שעשה אותו לשליח ואח"כ נתן לו בסתם אפשר שגם הט"ז מודה דזה לא מיחשב רק ג"ד ולאו כלום הוא (הגם דמדברי הט"ז בריש דבריו שם שכ' וג"ד בגט לאו כלום הוא לבטל המעשה שנעשה כבר עכ"ל יש מקום לפרש דבריו דכוונתו לדברי הב"ח הנ"ל אך מסיום דבריו לא נראה כן וכוונתו במ"ש שנעשה כבר לא אתי לאפוקי מה שיעשה אח"כ רק לאפוקי מה שעשה בתוך כ"ד) וכפי הנראה דין זה יפול במחלוקת חכמי הדור שהיה בנדון הגט דווינא שהוזכר בתשובת מהר"ם לובלין סי' קכ"ב ומ"ב סי' ע"ה שרמזתי לקמן סי' קמ"ה ס"ט · ועמ"ש לעיל ס"ק מ"ז וס"ק נ"ב ולקמן סי' קמ"ג סק"א: (סד) חרס הוא לא אמר כלום · עיין בתשובת משכנות יעקב סי' ל"ח בתשובה שלישית אות כ"א שהביא דהגאון מהר"ז מרגליות ז"ל נתן טעם לדבר דכל המבטל גט אין עיקר הביטול חל רק בשעת חלות מעשהו ופעולתו והיינו שעת הנתינה שאז זמן פעולתו ולכן כשמבטל קודם נתינה צריך לבטל בלשון עתיד שיהיה חל הביטול בשעת נתינה אבל אם אמר לשון עבר אינו כלום דהא אכתי לאו זמן ביטולו הוא · ולכן הוציא מזה דבאומר כן בשעת נתינה אף בלשון עבר מהני לבטלו דהא אומר כן בשעת גמר פעולתו ודברי הפ"ם שאמרו חרס הוא לא אמר כלום מיירי שאומר קודם נתינה · והוא ז"ל האריך להשיג עליו בזה דאין חילוק כלל ע"ש: (סה) ואם גירש ה"ז ספק · עיין בתשו' גליא מסכת סי' ג' באורך: (סו) מפני שגורם להיות · כ' בהגהת יד אפרים ודוקא עכ"ג שביטל שלא בפני השליח אבל בפני השליח אין חשש ממזרות ודלא כרפ"מ בקדושין דף י"ב בן כתבו התוס' שם · והא ביטלו בפני אחד לכאורה ג"כ לא מנגדין ליה שהרי לא מועיל ביטולו ואין חשש ממזרות אבל התוס' שם כתבו דאף למ"ד אינו מבוטל מ"מ הרי מוציא לעז על הגט · אך אפשר לומר דבא' ליכא הוצאת לעז ועוד דחד לא מהימן להלקותו על ידו וע"י הודאת פיו אין נראה להלקותו · אמנם אם ביטל בפני ב' זה שלא בפני זה
לגבת

באר היטב

בשלא שליח סתם להוליך גט לאשתו ואחר שעשה אותו לשליח אמר לו אם תרצה וכו' אז הוי גילוי מלתא · אבל אם בעת שעשה אותו לשליח אמר לו בעת שתרצה וכו' או תוך כדי דיבור אז השליחות נעשה ע"מ כן · ואז אם רצונו בעיר ולא יוכל להתפייס עמה א"י ליתן לה הגט ב"ש: (מז) עבר · בפל בפת"ח תחת הטי"ת לשון עבר · וצירי תחת הטי"ת משמע להבא: (מח) דעתו · אבל אם גילה דעתו לבטל אז לא הוי ביטול דקי"ל גילוי דעת בגט לאו כלום הוא וערעור גם לא הוי דהא ראיה דכוונתו היא לבטל ולא לערער ב"ש: (מט) לעולם · ואם גירש ה"ז ס' עב"ש:

ונתנו לה לאשה (סז) בחזקה שהוא חי ^ש אפילו הניחו (סח) זקן או חולה (וי"א דוקא חולה בידי (ג) שמים אבל הוכה ונעשה טריפה דינו כגוסס) (הגהות אלפסי) ^ת אבל אם הניחו גוסס (סט) לא יתננו לה שרוב גוססים למיתה ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת ^א ויש מי שאומר דהא דאמרינן בזקן דוקא בפחות מבן שמונים (או יותר ממאה אבל מבן שמונים) (טור בשם הרמ"ה) עד בן מאה דינו כגוסס: סט (ע) ^ב עיר שהקיפוה חיל ^ג מאותו מלכות והיו במצור וספינה המטורפת בים והיוצא לידון בדיני נפשות הרי אלו בחזקת חיים ואם היה גט אחד מהם ביד שליח נותנו לאשתו והיה בחזקת מגורשת אבל עיר שכבשוה בר או ^ד עיר שהקיפוה (עא) חיל ממלכות אחרת וספינה שאבדה בים והיוצא

באר הגולה

ש משנה גיטין דף כ"ח ע"א ת מימרא דרבה שם א טור בשם הרמ"ה והגה' מיי' בפ"ו כרבה שם ובאיבעי' אימא שם ב משנה שם ע"ב ג טור מהירושלמי שכתבו הרא"ש והרשב"א שם ד שהרי הם כלסטים אינם חסים על

באר היטב

(ג) שמים · ובשבוי נסתפק הרא"ח סי' ע"א שלא ליתן אותו לכתחלה בחזקת שהוא קיים עיין כנה"ג דף קס"ה

פתחי תשובה

לדעת התוס' אע"פ שהביטול אינו מועיל מ"מ לוקה משום הוצאת לעז עכ"ל: (סז) בחזקת שהוא חי · כ' בס' תו"ג ואם אחר שנתן לה הגט נתברר שמת וא"י אם קודם נתינה או אח"כ יש ללמוד זה מסי' קמ"ד סעיף ב' דאם הוא ספק איזה מהן קודם ה"ז ספק מגורשת עכ"ל ועיין בשאילת יעב"ץ ח"א סימן קכ"א מענין זה · ועיין בתשובת ברית אברהם סי' ס"ט שהוא ז"ל הסתפק בדין זה ומבואר שם דאם כבר ניסת קודם שנשמע שמת פשוט קצת להתיר ואין לחוש כלום שמא מת קודם מסירת הגט והיא ספק יבמה לשוק ואף הט"ז בי"ד סי' שנ"ז יודה לזה דהעין זה מפורש להדיא בט"ז ביו"ד סי' א"י סק"י להשיג על הב"ח ומיישב דעת הש"ע שם דהיכא שהוראה יצאה להיתר והיה הזמן להיתר הוי חזקה טובה להתירה משא"כ כשלא היה זמן להיתר יעו"ש וא"כ כשניסת ודאי היה הזמן להיתר וכתב דאפשר גם כלא ניסת מקרי הוראה להיתר כיון דבשעת נתינת הגט היה ניתן כדין בחזקת שהוא קיים ויש כאן חזקה טובה להיתר כמו התם כנאבד הסכין בב' הט"ז דאילו היה בא לשאול קודם שנולד הספק היינו מורין לו היתר והיה זמן להתיר ואפשר לחלק ולומר דדוקא בהתירו דלא תלא מהתירה או די"ל לחלק ולומר באם הידיעה בזאת שמת היה אחר שלשה חדשים דהבחנה הותרה ממילא להנשא והוי חזקה להתירא משא"כ תוך ג"ח ואפשר דעכ"פ הותרה ממילא מיד שתנשא אחר ג"ח וזכתה בעצמה · והביא שם גם כן המשנה דס"פ מי שאחזו (הוא הדין דלקמן סי' קמ"ד ס"ה הנ"ל) ודברי הר"ן שם וכתב דאין ראיה משם די"ל דשם מיירי שעדיין לא התירוה כלום ולא זכתה בעצמה להנשא ע"פ גט זה אך דמיד בשעת נתינת הגט נשמע שמת דכן משמע לישנא דמתני' שם כהכו ונתנו לה ומת ומשמע שמיד נשמע שמת וגם אפשר לפרש שבשעת נתינת הגט לא נתברר עדיין שהוא לאחר יב"ח אך שאח"ז נתברר בבת אחת שהכתיבה והנתינה היה אחר יב"ח ואז נשמע תיכף שמת ולא שייך לומר דזכתה בעצמה אבל היכא שבשעת נתינת הגט היה כדין י"ל דזכתה בעצמה להנשא בגט זה והוי זמן להיתר וסיים דעדיין צ"ע בזה ועי' בהגה שם · ועיין בתשובת חמדת שלמה סימן ע"ו: (סח) זקן או חולה · עיין בגליון משניות פ"ג דגיטין בתוספות ר' עקיבא איגר ז"ל אות כ"ג שהביא דברי הים"ש שכתב דהוא הדין זקן שהוא חולה · והא דנקט או חולה היינו משום הדיוק דוקא חולה אבל גוסס לא מש"ה הוי רבותא דאפי' אינו זקן ג"כ דוקא חולה אבל לא גוסס ע"ש · ועיין בס' בית מאיר הביא בשם יש"ש הנ"ל שמחלק מדעתיה דנפשיה בין זקן בן שבעים דה"ה חולה נמי ובן שמונים והוא חולה אין נותנים בחזקת חיים ובן מאה אפילו הוא חולה לא חיישינן · והוא ז"ל כתב עליו שכל דבריו אין נוחים בזה כלל כי הם מבלי יסוד ונקיט שעה לנפשיה שלא בדרך הראשונים ואולם מעתיקתן של ראשונים ז"ל איכא למשמע דה"ה אף זקן וחולה דאל"ה לא הוו שתק מלהשמיענו חילוק זה וצ"ע עכ"ד: (סט) גוסס לא יתננו לה · עב"ש ס"ק ק"ו · והנה מ"ש בשם המגיד המעיין שם יראה שלא כתב זה על דין זה כי ברמב"ם לא נזכר כלל גבי גוסס שלא יתננו לה רק בעיר שכבשה כרקום וספינה שאבדה כו' דשם כתב הרמב"ם ואם היה גט א' מהם ביד השליח כו' וכמ"ש בש"ע בסעיף שאח"ז על זה כתב המגיד משום דאין לו להחזיקה כו' ועי' בס"ק ע"ב · ומה שרמז הב"ש לעיין בתשו' רש"ך ח"ב סימן ל"ט · כוונתו שגם הוא ז"ל העלה שם דמ"ש הרמב"ם דלכתחלה לא יתננו היינו דוקא במקום יבם אבל היכא דליכא יבם ליכא למיחש למידי וכ' שם דחלקו עליו ורצו לאסור ליתנו לה אפילו שלא במקום יבום ובטל הרב סברתם יעו"ש ועי' עוד בזה בתשובת לחם רב סי' ל"ג ובתשו' מהרי"ט ח"א ר"ס ס"ו ובת' ברית אברהם ס"ס ס"ד: (ע) עיר שהקיפוה חיל · עיין בתשובת ברית אברהם מסי' ס"ד עד סי' ס"ח אודות שנשאל בעסק גט של בעל מלחמה יהודי ששלח גט מן המלחמה ונשתהה השליח בדרך עד ערך חצי שנה והמשלח נשאר עומד שם בתוך המערכה אצל המלחמה של קיר"ה עם צרפתים ונסתפק הרב השואל אם יש ליתן הגט בחזקת שהוא קיים או דילמא דנותנין חומרי מתים ושמא בתוך כך נהרג במלחמה ואין גט לאחר מיתה וממילא תשאר האשה זקוקה ליבם · והאריך מאד לפלפל בזה ומסיק דאם היבם כאן במדינה יש להחמיר שלא להתירה רק ע"י גט וחליצה מתחלה יומסר לה הגט ואח"ז תחלוץ אך אם אין היבם במדינה נראה להתיר ע"פ גט לחוד ולרווחא דמלתא כשיתנו לה הגט יאמרו לה הב"ד שאם יתברר שהבעל היה מת תצא מבעלה ותידוק שפיר ויש לסמוך ג"כ אתיקו דאבא דייקא כו' עכ"ד · ובסי' ע' שם נשאל עוד על עסק כזה ממש והביא שם דבתשו' כתר כהונה סי' ס"ב נשאל ג"כ על זה ולא בא להתיר אך ע"פ כתבי אגרת אינו מקויים מבעלה שהוא חי זולת זה היה פשוט לדעתו דביוצא למלחמה נותנין עליו חומרי מתים מהא דאית' בפ' הזהב דף נ"ט במעשה דדוד עם בת שבע דקרי ליה ספק ח"א וצ"ל דהוה ספק חי ספק מת והוא ז"ל האריך לסתור ראייתו ומסיק שלא מצא בתשובה הנ"ל שום נדנוד פקפוק להחמיר בזה ע"כ ככתי אז כתי עתה דאם היבם במדינה יומסר לה הגט ואח"ז תחלוץ אך באם אי אפשר לחלוץ יש להתיר ע"פ גט לחוד ובתנאי שיסכים עוד גדול אחד להתיר ע"ש · ועיין בתשובת פנים מאירות ח"ב סימן פ"ח בתשובת הגאון מהר"ד אופנהיים ובסי' ס"ט בתשובת הגאון בעל המחבר בהתרת ספק הנשוי שם מבואר דפשוט בעיניהם להתיר שגם ביוצא למלחמה נותנין הגט בחזקת שהוא קיים צ"ע ודו"ק · ועיין בספר ישועות יעקב ס"ק ל"ב בענין מי שנשבה בין הישמעאלים ושלח גט לאשתו ע"ש: (עא) חיל ממלכות אחרת · עיין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ק"ג שהאריך בזה ועיין בס'

בס'

לי‌הרג ה‌בדיני (נא) עובדי כוכבים ו‌ומי שגוררתו חיה או ששטפו נהר או נפלה עליו מפולת נותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים (עב) ואם היה גט אחד מהם ביד השליח אינו נותנו לאשתו ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע גט לידה אינו גט :

קמב דין המביא גט בחוצה לארץ · ובו י״ח סעיפים :

א א‌שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ או מארץ ישראל לחוצה לארץ או מחוצה לארץ לא״י אם היה השליח עומד בשעת כתיבת הגט וחתימתו ה״ז אומר ב‌בפני שנים בפני נכתב (א) ובפני (א) נחתם ואחר כך יר

באר הגולה

אומותיה חיישינן שמא יפלו עליהם פתאום על יושבי העיר ה אלו ב״ד של ישראל כיון שנגמר דינו לא חיישינן דחזי ליה זכותיה וכלישנא בתרא דרב יוסף שם ריש דף כ״ח ו ירושלמי כתבוה הרשב״א והרא״ש שם וכ״כ הרמב״ם בפ״ו א ל׳ הרמב״ם בפ״ו מהל׳ גרושין ממשנה ריש גיטין וכחכמים ב כר׳ יוחנן ותנא כותיה שם דף ה׳ ע״ב ודף ו

פתחי תשובה

בס׳ קרבן נתנאל פ׳ כל הגט אות י״ד ועיין עוד בתשובת בית אברהם סי׳ ס״ה באריכות : (עב) ואם היה גט אחד מהם כו׳ · עיין בתשובת מהרי״ט ח״א סי׳ ק״ג באחד שאין לו בנים ששלח גט לאשתו ממקום רחוק ע״י שליח להולכה וקודם שבא השליח למקום האשה נעשה הבעל מאותם שנותנים עליהם חומרי מתים · והביא שם שיש סוברים בזה להחמיר ואם לא יתברר מיתתו שבב עד שתלבין ראשה שלא לתת הגט וגם שלא לחלוץ ונתלו בזה בדברי הרמב״ם פ״ו מה״ג שכתב שלא יתננו השליח לא ומסתייעים בזה מדברי תשובת רש״ך שכ׳ שני טעמים · א׳ שלא תטעה האשה והסבור שהיא מגורשת גמורה ותנשא לשוק · וה שלא תתבטל מצות יבום · ואמרו עוד כי מאחר שאנו חוששים שמא תנשא בלא חליצה אע״פ שהיבם הוא עומד כאן לחלוץ לחוש שמא לא יתרצה אח״כ כו׳ והוא ז״ל האריך לדחות דבריהם באריכה והסכים עמו חכם אחד רבי אהרן חסון ז״ל · וב סי׳ ק״ד תשובת מהר״א מוגזון ז״ל שמחמיר מאד בדבר זה דבמקום יבום אין לשליח ליתנו בשום צד רק דאם עבר ונת תולאת והוכיח שגם הרדב״ז סימן קל״ב דעתו כן ע״ש באורך וקצת ראיותיו לענ״ד צ״ע :

ועיין בתשו׳ נו״ב תניינא סי׳ קל״ד אודות אשת עוזב דת ששלח לה בעלה גט על ידי שליח והשליח עדיין לא מסר לה זה של שנים ובין כך נשמע שנהרג בעלה ובנים אין לו ויש כאן אחיו והורה בזה הגאון מברא״ד שצריכה גט וחליצה וחכם תלק עליו ונאחז בסבך דברי האוסרים בתשובת מהרי״ט (הנ״ל) והוא ז״ל השיב שיפה הורה הגאון הנ״ל והא ודאי שלא נשגי בדברים הללו לעגן אשה כל ימיה והחשש שמא תנשא קודם החליצה הוא חשש רחוק כו׳ ועוד הרי בידינו להשביעה עד׳ שלא תנשא עד שתחלוץ וחשש ביטול מצות יבום לא שייך אצלנו שאין מיבמין · והרמב״ם שכתב ס״ז לא יתננו לה הכוו שלא יתן לה בסתם בחזקת גירושין גמורים ומש״ה לא כתב הרמב״ם בבבא הקודמת בסיפיתו גוסס שלא יתנו לאשתו והיי כיון שכ׳ שרוב גוססין למיתה פשיטא שלא יתנו בחזקת הי דרוב עדיף מחזקה · ועוד נראה דבנ״ד אף לדברי האוסרים ב אין חשש לא מיבעיא אם עשו כנהוג שנותן לכתחלה בתורת קבלה מטעם זכיה הרי הרבה פוסקים מתירים באמת תיכף משם קבלה וא״כ אף אם תנשא בגט לחוד אין כאן איסור ברור אלא אף אם לא עשו כן וכמו שנזכר במכתב הרב השואל שהעוז דת לא מסר גט ליד השליח רק צוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום והלך לו וא״כ לא שייך כאן זכיה מ״מ ניחוי אנן לדש המחמירים הנ״ל דמפרשים דברי הרמב״ם שלא יתנו לה שמא תקיל לעצמה ותנשא בלא חליצה אנו צריכין לפרש דלהכי לא ו כן גבי גוסס כיון דרוב למיתה ודאי לא תקיל לעצמה לכך מותר ליתנו לה (קצת חידוש שלא הזכיר דברי הש״ע בסעי הקודם שכ׳ גם גבי גוסס שלא יתנו לה) א״כ ה״נ בנ״ד שהעיד עוזב דת מסל״ת שמת במלחמה אף שלא העיד קברתיו מ״מ רוו למיתה כו׳ וחשש השני שחשבו שם היכא דשמע בחליצה ולא שמע בגיטא ויבא להתיר צרתה ג״כ לא שייך כאן שכל זמן שהוא עוו דת לא ישא בתו״ק כו׳ ולמיחוש היכא דשמע בגיטא ולא שמע בחליצה ויאמר יש גט לאח״מ כמו שחששו בגיטין דף ע״ג ג״ ליכא למיחש דהרי בגיטין דף מ״ב מסיים ולאחר מיתה כו׳ לכן נראה שלא לעגן אשה זו ותשבע קודם הגט שלא תנשא בלא חלי והרי גם בחשש היכא דשתע בחליצה ולא שמע בהכרזה מביא הב״י ס״ס קנ״ו דאפשר מהני שבועה שלא תנשא לכהן עכ״ד ע״ש והנה מה שרוצה הגאון נו״ב ז״ל להעמיס גם בדעת האוסרים בתשובת מהרי״ט שם דמודו היכא דרובא למיתה · לא זכיתי להבין דהא האוסרים הנ״ל נשענו על תשובת רש״ך ח״ב סי׳ ל״ט ושם היה המעשה במי ששלח גט לאשתו וטבע במים שאין להם סוף וע״ז הביא הא דהרמב״ם ז״ל יעו״ש והרי במים שאל״ס ודאי דרובא למיתה ועוד דבסי׳ ק״ד שם כ׳ מהר״א מונסין דהרמב״ם מפרש הא דאמר רבא בגיטין כ״ח לא שנו אלא חולה אבל גוסס לא היינו דלא יתננו השליח בשום צד ואוג הרי להדיא שדעת האוסרים גם גבי גוסס כן ועוד מבואר כן מהראיה שהביא מהרדב״ז הנ״ל וצ״ע :

ועיין בתשו׳ בית אברהם סי׳ ס״ד שהאריך ג״כ בדברי מהרי״ט הנ״ל ודחה ג״כ דברי האוסרים הנ״ל ומסיק דע״פ גט וחליצ אין מקום לפקפק כלל ובפרט באידנא דאין מיבמין ע״ש באריכות · גם בס׳ ישועות יעקב סי׳ זה ס״ק ל׳ כתב שנשא על ענין כזה במעשה שאיש אחד הלך עם בעלי מלחמה ושלח גט לאשתו ואח״ז קודם שהגיע ליד האשה באו עדים והעיד שנטבע בנהר דונא · ועמדו שם משך זמן מה ולא נודע מקומו איו אם מותרת ע״י שתחלוץ מיבמה וגם השליח ימסור לה הגט והאריך הרבה לפלפל בדברי מהרי״ט הנ״ל ומסיים וז״ל סוף דבר דעתי מסכמת לדעת מהרי״ט דמהני גט וחליצה כיון דהאי לנו ראיה מוכרחת לאיסור והיא מילתא דרבנן להקל שומעין אמנם חלילה לי לעשות מעשה בזה אך בנדון שלפנינו שיש עו׳ גדולים להקל כמו שהאריך החכם השואל דעתי מסכמת להקל בזה להלכה ולמעשה אם יסכים עוד אחד מומחה בהוראה עכ״ל ע״ש (א) ובפני נחתם · עבה״ט ומ״ש אבל הרדב״ז כתב דאפי׳ יאמר אני כתבתיו כו׳ ומלשון זה משמע שגם הרדב״ז מסכים דה הסופר הוא השליח צ״ל אני כתבתיו רק דסובר דאין בזה שינוי מתקנת חכמים · אך באמת לא העתיק יפה דבתשו׳ הרדב״ז

באר היטב

ע״ב : (נא) עובדי כוכבים · ולכמה פוסקים בין בדא״ בין בד״י הוי ספק עיין ב״ש וע״ל סי׳ י״ז ס״ק קי״ג (א) ובפ״נ · ויש מי שכתב שלא יאמר השליח סופ מפני שצ״ל אני כתבתיו ואין זה כתקנת חכמי שצריך שיאמר בפ״נ ובפ״נ · אבל הרדב״ז כה

לה בפניהם ותתגרש בו ואע"פ שאין עדיו ידועים אצלנו [ג] ואפילו היו שמות עדיו כשמות העובדי כוכבים אין חוששין להם [ד] ואם בא הבעל ועמד (ב) וערער אין משגיחין (ג) בו (ג) [ה] ולפיכך אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גט זה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם [ו] וכן שליח שהביא גט מארץ ישראל ואמר בפני נכתב ובפני נחתם אף ע"פ שאינו צריך אם יבא הבעל ויערער אין משגיחין בו ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה לא ינתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמיו [ז] ויש לשליח להיות מכלל הג' שקיימו אותו ואם לא נתקיים ונתן לה הרי זה [ח] פסול עד שיתקיים ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה [ט] מגורשת אבד הגט [י] ה"ז ספק מגורשת ומפני מה הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם בחוצה לארץ [כ] כדי שלא תהיה האשה צריכה לקיימו אם יבא הבעל ויערער מפני שאין עדים מצויים לקיימו ממקום למקום בחוצה לארץ ונ"ל דהאידנא אפילו בארץ ישראל צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם: הגה (ד) ובזמן הזה המביא גט אפילו מבית לבית בעיר אחת צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (תוס' ריש גיטין) ועיין לעיל סי' קמ"א סעיף כ"ה דאין ליתנו בזמן שהבעל בעיר יש אומרים דאם יש לשליח הרשאה וכתב בה מי הם עדי הגט דזה מקרי נתקיים בחותמיו ואם כן אין השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (רשב"א

ע"א ג מבריית' שם ומפרש שם מפני שרוב ישראל שבח"ל שמותיהן כשמות הכותיים ד שם דף כ"ג ע"ב ה משנה שם ו שם בגמרא ז מבואר שם ח כתב ה"ה פי' אבל אינו בטל ממ"ש בסוגיא בדין הוא דקיום לא בעי וכו' שם דף ג' ע"א והכ"מ כתב מהא דתני' וחכ"א אין הולד ממזר שם דף ה' ע"ב ט שם בריש הפ' כתב והולד ממזר וכתב ה"ה ונראה שהוא סבר דקיום שטרות דרבנן הכא שהבעל מערער וטוען בני שהוא מזויף והיא אינה יודעת בזה דבר דהעמד אשה על חזקתה דס"ל א"א י שם דדלמא אי הוה גט קיים היה נתקיים כ כרנא ומשום עיגונא דאשה הקילו שהשליח נאמן כשאמר בפני נכתב ובפני נחתם

באר היטב

דאפילו יאמר אני כתבתיו מותר למנות לכתחלה לסופר שליח עיין כנה"ג דף קס"ט ע"א · אם לאחר שאמר שליח בפ"נ ובפ"נ שאלוהו אם נכתב לשמה ואמר שאינו יודע כשר תומת ישרים סימן י"ט · אם לא אמר בפ"נ ובפ"נ ושאלוהו ב"ד נכתב ונחתם לפניך ואמר הן לא מהני · תומת ישרים סימן ל"ז ול"ח · אם אומר בפני נכתב ואינו אומר בפני נחתם אלא שאומר ידעתי עיין כנה"ג דף קס"ט ע"א: (ג) בו · וגובה הכתובה מן הלקוחות · ול"ד למ"ש סימן קמ"א סעיף כ"ג דאינה גובה מלקוחות דשם אין היתר גמור דהא יש לחוש שמא יבוא עוד ויערער אבל כאן מותרת לגמרי ואין מועיל ערעור הבעל · מיהו תוספת

פתחי תשובה

הרדב"ז ח"א סי' קנ"ט מבואר להדיא דגם הסופר אומר בפני נכתב (ויובא קצת לשונו לקמן סי' ו ס"ק ל') וכ"כ עוד שם בס"ס ת"ו אלא דשם כתב דאפילו אם יארע שיאמר אני כתבתיו ובפני נחתם כשר לכתחלה דבשלמא בחתימה היכא דאומר אני הוא עד שני שייך טעמא דרב אשי או כולו בקיום שטרות או כולו בתקנת חכמים אבל בכתיבה לא שייך כיון דמה דצריך לומר כלל בפני נכתב הוא רק משום דאתי לאחלופי כו' ומה לי שיאמר בפני נכתב ומה לי שיאמר אני כתבתיו כיון שהצריכוהו להזכיר הכתיבה לא אתי לאחלופי כו' אבל לעיקר הדין דעתו שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם כסדר שתקנו חכמים בכל השלוחים ואין בזה משום מחזי כשקרא כיון דקושטא הוא בפניו נכתב ע"ש · אמנם בעיקר דבר זה שכ' הרדב"ז דמותר למנות לכתחלה לסופר שיהיה שליח · כתבתי בזה לעיל סי' ק"כ ס"ק כ"א דבסדר הגט של מהר"י מרגליות כתב בהדיא דאין לעשות הסופר שליח והגאון מהר"ד אופנהיים בתשובה חולק על מהר"י מרגליות בזה ומכ"ש במקום עיגון ואא"ז בתשובת פמ"א ח"ב סימן ס"ט חולק על מהרד"א ומסכים עם מהר"י מרגליות ואפי' במקום עיגון ובס' ישועות יעקב מסכים לדעת מהרד"א במקום עיגון ע"ש באורך: (ב) וערער אין משגיחין בו · עב"ש רס"ק ב' ועיין בתשובת נו"ב סי' פ"ה בד"ה ובזה נראה: (ג) לפיכך אף הנשים · עיין בס' גט מקושר בס"ג שליש' אות כ"ה שכ' דמשמע דאף דגם בהו שליח עושה שליח כמו בעלמא ומזה מוכח דשליח האשון אינו יכול לבטל שליח שני כו' ע"ש עמ"ש לעיל סי' קמ"א סמ"א ס"ק מ"ב: (ד) ובזמן הזה · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ה"ו שנשאל בראובן שגירש אשתו ועשה את הסופר שליח להוליך הגט לאשתו והולכים עמו גם העדים החתומים על הגט לביתה אם צריך השליח לומר בפ"נ ובפ"נ כיון שהוא הכותב ובפני העדים בעצמם מגרש אותה או דילמא תקנת חכמים הוא ואין לשנות בה כלום · והשיב בעיקר הדין אם משכונה לשכונה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ איכא פלוגתא דהתוס' כתבו בשם ר"ת דהשתא בזה"ז כו' וכ"כ הרשב"א והסמ"ג אבל מדברי הרי"ף ז"ל שלא כתב הא דרבא דמשכונה לשכונה נראה שהוא סובר דדוקא ממקום למקום וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל וכן העיד עליו המגיד שילך כיון שעיקר הדין הוא מחלוקת הכו דלא לוסיף עלה ודוקא היכא שהשליח הוא שמוליך הגט שלא בפני עדים צריך לומר בפ"נ ובפ"נ לחוש לדברי ר"ת והנמשכים אחריו אבל היכא דהוי כעין נ"ד אין צריך כלל · וגדולה מזו אני אומר דאפי' ר"ת מודה בהא כיון שהעדים בעצמם מצויים ותתמוהו לפני ב"ד וכ"ש בזמן שהיא מתגרשת בפני עדי הגט הדבר ברור דלכ"ע א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ וליכא למימר דכיון שתיקנו שיאמר השליח בפ"נ ובפ"נ אין לנו לבטל תקנתם אפי' במקום דלא צריך ז"א דהא לא היתה התקנה בסתמית אלא לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכיון דתלי טעמא בהכי היכא דליכא למיחש אין צריך כו' עוד אני אומר שאם חתימת עדי הגט ניכרת לאותם שהיא מתגרשת בפניהם אין השליח צריך לומר בפ"נ כו' שהרי הם הם עדי הקיום והם הם עדי הגירושין כלומר דמלתא שאם אין עדי הגט עומדים לפנינו ואין הנו מכירין תתימתם וצריך אחרים שיכירו התימתן צריך השליח לומר בפני כו' אפי' באותה שכונה לחוש לר"ת וסייעתו ואם לא אמר נוטלו הימנה והוזר ונותנו לה ואומר בפני כו' ואם הלך השליח או מת תבא לכתחלה ואם יבא הבעל ויערער יתקיים הגט בחותמיו ואם לא יתקיים תצא · אבל אם עדי הגט לפנינו או שהם מצויין בעיר בשעת הגירושין או שמכירין ב"ד חתימתן וכ"ש אם מגרשה בפני עדי הגט כנ"ד אין השליח צריך לומר

תקס"א ומרדכי ריש המקבל) (ה) ויש חולקים ואומרים (ו) דהרשאה לא מקרי קיום (ריב"ש סי' ש"ח ובסדרים) וכן נוהגין דשליח אומר בפני נכתב ובפני נחתם אף כשיש לו הרשאה ואין לשנות: ב [ל]בעל שהביא ראיה ברורה בשני עדים שגט זה שנאמר בו בפני נכתב ובפני נחתם מזויף הוא הרי זה בטל: ג [ס]כשם שאין צריך (ז) לקיים (ג) הגט כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם כך אין צריך לקיים עדי השליחות אלא נאמן לומר שהבעל עשאו שליח (בעדים) אע"פ שאין מכירין חתימת עדי השליחות או אפי' אין לו שום עדות בשליחות אלא שאמר שהבעל עשאו שליח כראוי נאמן (ועיין לעיל סי' קמ"א סעיף י"א וסעיף ל"ד כיצד נוהגין לכתחלה): ד [ע]בד"א שנתנו לה בפני שנים כשאין השליח קרוב או פסול אבל אם הוא קרוב או פסול צריך ליתנו לה בפני ג' זולתו: הגה וי"א דיש להחמיר אפילו אין השליח קרוב או פסול ליתנו לה לפני שלשה כדי שלא יבא ליתנו לה בפני שנים אפכשהוא קרוב או פסול (טור בשם

ל שם ממ"ש בסוגיא אלא ערער תרי ותרי פינהו ופי' שם דף ט' ע"א וכ"ש שליח שלא יפה כחו יותר מקיום גמור מ טור וכ"כ הרא"ש בריש גיטין ובתשובה כלל מ"ה וש"פ נ שם מהא דזמנין מייתי לה איתתא וכו' שם דף ה' ע"ב וה"ה לקרוב וכ"כ הר"ן שם

פתחי תשובה

לומר בפ"נ כו' כיון שהוא משכונה לשכונה ואין להחמיר ולומר כי יש לחוש שמא יאמרו שזה מעכב ואם יאמ"ע שלא יאמר ימצאו מעגנין את האשה שלא כדין הלכך רואה אני שלא לאומרו כיון שאין בו צורך עכ"ד ע"ש ועי' לקמן סעיף י"ב וסי"ח:

באר היטב

כתובה אין גובה מלקוחות אבל מבעל עצמו גובה אפילו תוספת כתובה עיין ב"ש: (ג) הגט · אשה שנתגרשה צריכה כתב מב"ד שנתגרשה ואין פרו

(ה) ויש חולקים · עב"ש לעיל סי' קמ"א ס"ק מ"ד דלחומרא בעלמא אמרו הריב"ש ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן קכ"ן שכ' עליו דיפה כתב וכן מוכח בריב"ש שם ולדעתי לא החמיר הריב"ש אלא מטעם כיון שלא אמר בפ"נ ובפ"נ לא עשו כתיקון חכמים אבל בנ"ד (בעובדא דידיה) שהשליח אמר בפ"נ ובפ"נ אלא שאנו מסופקים אם דבורו מהני ועכ"פ הוא לא עבר על תקנת חכמים מודה הריב"ש שקיום הרשאה מהני עכ"ד ע"ש ועיין בתשובת מהרי"מ מבריסק ע"ש סי' ל"ג מ"ש בזה (ו) דהרשאה לא מקרי קיום · עיין בתשו' נו"ב תניינא ס"ס קכ"ח שכ' דמ"ש הגאון השואל (ה"ה מהר"ס כרבי ז"ל) דלאחר נתינה לא מהני להתקיים הגט בחותמיו כי בודאי עשו כמנהג בכל ב"ד לקרוע הגט אחר נתינה קרע ב"ד בכל הנדדין ואי קוראין מתוך הקרע ואין זה קיום העולם עכ"ל דברי שגגה הם ומה בכך שנקרע הגט אפי' נקרע חתימת העדים לשני קרעים ממש בכל אורך החתימה עד שנחלקו כל האותיות לשתים אפ"ה אם מתקרבין יחד והעדים מכירים כו' ובפרט לפי מנהגינו לחתוך בסכין בכל ארבע זויות חתך אחד באלכסון אינו מגיע כלל החתך בחתימת העדים רק בלות אחד או בתים ואין יכולים להכיר שאר החתימה שהרי כ' הש"ך בסי' מ"ו שא"צ להכיר כל אות רק רוב החתימה ע"ש: (ז) לקיים הגט · עב"ח מ"ש בשם ט"ז וכ"ש אשה שנתגרשה צריכה כתב מב"ד שנתגרשה כו' וכ"ש מסיים בה ול"ד לקיום שטרות (ר"ל בח"מ סי' מ"ו ס"ד בהגה שנהגו שהרב התופס ישיבה כו') דכאן מוציא אותה מחזקתה לכן צריכה היא מעשה ב"ד כו' · והנה ז פשוט דדוקא במקום שהיה מוחזקת בא"א וכמבואר מלשונם שכתבו דכאן מוציא אותה מחזקתה · אבל במקום שאין יודעי שהיתה א"א גם היא עצמה נאמנת לומר גרושה אני כדלקמן סי' קנ"ב ס"ו והכתב ראיה אינו רק לרווחא דמלתא פשיט דמהני אפי' עד א' בכתב עמ"ש בסי' קנ"ב ס"ק ו' · ומ"ש ואין הרב נאמן להעיד ע"ז יחידי · מ"ש ביחידי לאו דוקא הו וה"ה הרב עם עוד אחד לא מהני וכמו שמסיים דצריכה מעשה ב"ד · והטעם דאין מועיל שנים הוא פשוט ומבואר לעיל ס' מ"ב בב"ש ס"ק ע"ו דהוי מפי כתבם (וכן מבואר להדיא בט"ז עצמו סק"ד דאפי' שנים צריך דוקא שיעידו בב"ד על זה ול מתוך כתבם ע"ש) ולפ"ז אם מפורש בהכתב ראיה שנכתב מדעת המגרש והמתגרשת דאז דין שטר עליו שפיר מועיל שני כמבואר מדברי הב"ש שם ועמ"ש בפ"ת שם · ואפשר דאם הרב ועוד דיין א' התומים עליו סגי אף אם אין מפורש שנכו מדעת שניהם דהא בכ"י ובכ"ש שם כתבו בשם הרשב"א דלא אמרינן בזה חזקה אין עדים חותמין אלא ברצוני הנדדים דא סהדי דאין העדים בקיאים בזה (עי' בח"מ סי' ל"ט סי"א) והא"כ גבי שני דיינים ל"ש זה וכן מצאתי ברדב"ז ח"ב סי' תשס"ב גבי שטר קדושין שנכתב ע"י סופרי העיר אמרינן חזקה דבקיאי בזה ולא חתמו אלא מדעת ע"ש וכ"ש כאן בנכת ע"י דיינים וצ"ע:

ועיין בתשובת הרדב"ז ח"א סימן קס"ח שכתב וז"ל שאלת ממני על אשה מקנדיא שהיתה בחזקה שהיא מגורשת אלא שאי שם עדים שראו הגירושין ואין בידה גט כי אבד ואני עכבתי אותה מלינשא עד שנשלח לקנדיא וכתבו משם בזה"ל ראינו להגיד ולהודיע לכ"ת בתו"ע גמורה איך הבחורה הזאת היא מגורשת אשר נתגרשה בב"ד שלנו והרי היא מותרת לכל אד כו' (ושנים היו החתומים כן מבואר מל' התשובה להלן שיובא מיד) ואתה כתבת כי עדיין היא באיסור משום דבעינן מפיה ולא מפי כתבם ובאנו לפלוגתא דרבוותא תשובה אין כאן מחליקת והאשה זו מותרת לינשא דמעשה ב"ד הוא זה מה שכת מקנדיא שהרי אמרו נתגרשה בב"ד שלנו והרי היא מותרת לכל אדם ואין זה לשון עדות (עי' בח"מ סימן מ"ו סכ"ט ובש"ך שם ס"ק ע"א) ועוד כי יהודא חן הוא רב שבעיר ומשה קוני הוא חכם וזקן והם הם הב"ד שנתגרשה בפניהם ואע"פ שכתו בתורת עדות גמורה לאו דוקא אלא לחזק הדבר כתבו כן ואע"ג דלא כתוב בה במותב תלתא סתמא דמלתא הכי הוי (אפב שהוצרך לזה לפי שהכתב מקנדיא לא נכתב מיד אחר הגירושין להיות רק תשובה לשואל ובודאי לא נכתב מדעת הנדדים עמ"ש לעיל) ולא חששו לכתוב לפי שסמכו עצמם על סוף הלשון וחתמו תרי מגו תלתא ואין בכ"ז דבר לעכב כדי לעגן האשה כו' וגדולה מזו אני אומר שאפי' היה עדות ממש כאשר חשבת יש להתירה לסמוך על האומרים דעדות כזו כשרה שכיון שכבר בחזקת גרושה אלא שהב"ד נטה גלוי מלתה בעלמא הוא וסגי בעדות כזה אע"פ שהוא מפי כתבם והו דמלתא דעבי לגלוי לא משקרי · ואי משום דלא הזכירו שם המגרש כיון שאמרו שהיא מותרת לכל אדם ליכא למיחש למידי עכ"ל: ועיין בתשו' מנחת עני סי' כ"ה שכ' לרב אחד וז"ל בנדון מעשה ב"ד אשר חשש לדברי הט"ז כו' נראה ברור דדברי הט"ז אינם אמורים רק בריחוק מקום שלא נתפרסם הגירושין ולא נתחזקה בגרושה אבל במקום קרוב כו' ועוד נראה דהא דא

אשה

אמנת לומר גרשני בעלי שלא בפניו היינו דוקא באומרת גרשני שהם משום דל"ש בזה חזקה דאין אשה מעיזה פי' אבל
ם גרשני בעלי בפני ב"ד פלוני ועדים פלוני והוא במקום קרוב: ודאי דנאמנת מטעם אמתלא דעל"ג כו' דחזקה זו אלימא
ואפילו במידי דאורייתא סמכינן עלה כמבואר בר"ה דף כ"ב ובבכורות דף ל"ו כו' ומכ"ש בכה"ג שהכל במקום קרוב
לא יבחוק אין לחוש כלל להצריך מעשה ב"ד כו' ע"ש עוד · והנה החילוק הראשון שכתב דהיכא דנתחזקה בגרושה א"צ
לעג"ד הוא פשוט וברור וכן מבואר מדברי הרדב"ז שהובא לקמן סי' קנ"ב ס"ח ס"ק י"ד ואמנם נריך שיהיה חזקה ברורה
ל בעלמא כמבואר ברדב"ז שם · ומזה הטעם מעשים בכל יום באשה עירנית שמתגרשת אין מחמים לה מעשה ב"ד אף
פעמים נמשך זמן רב קודם שהנשאת ואז אין עדים שהיא גרושה והיינו כיון דהאידנא אין מגרשין בצנעה ורגילין ליתן
בתנין עשרה כמ"ש בש"ע ס"ס קל"ג ובסדר הגט סעיף ע"ו ממילא מתחזק בגרושה · אלא דאם רוצה ללכת למקו"א את
לה מעשה ב"ד · אך החילוק השני שכ' דדוקא באומרת נתגרשתי סתם אבל באומרת בפני ב"ד פלוני כו' נ"ע טובא
י הרשב"ץ שהובא בש"ע לקמן ס"ס קנ"ב לא נראה כן דהא כיון שיש בידה מעשה ב"ד בודאי כתוב בתוכו באיזו מקום
שם ומסתמא גם היא אומרת כן ואפ"ה בעינן דוקא שיוכרו החתימות ולא מפליג שם בין אם הוא מקום רחוק או קרוב ·
בואר מדברי הרדב"ז שהובא למעלה דאף שאמרה שנתגרשה בקנדיא לא סמך עליה ושלח לקנדיא (ועכ"ש לעיל סי' י"ז
ודו"ק) · גם נ"ע מהא דאית' ביו"ד סימן רס"ח ס"ט גבי גר בימים הראשונים שאמר נתגיירתי בב"ד פלוני דפסקינן
נאמן · מיהו בזה אפ"ל כיון דחיישינן שמא הוא משקר ועדיין עובד גלולים הוא לא שייך האי סברא דהוא אינו חושש
בדה קצת דומה לזה משני הש"ס שם ביבמות מ"ז בהא דאינו נאמן על הבנים משום דצריך ע"ג אחה כו' אך מדברי
שם בהא דאמרי' עדים שמענו בב"ד של פלוני כו' ודאי קשה על סברא הנ"ל ועיין בתשו' מ"ב סי' כ"ז ובתשו' שיבת
ציון סי' ל"ה ובט"ז יו"ד סי' קמ"ט ס"ק י"ח ובפר"ח שם והדברים ארוכים ואכמ"ל :

ראיתי בתשו' בית דוד סי' כ"ב שנשאל ג"כ בענין זה אם לסמוך על כתב רבים שמביאה האשה שנתגרשה ושחום בו רק
אב המסדר לחוד · והזכיר שם דברי סע"ז הנ"ל דאפילו ב' עדים לא מהני משום דאיבו מפי כתבם וכתב דאין להקשות
יין מהא דמהני ח"י ב' עדים בחליצה כמבואר ברי"ף ורמב"ם דכל שנים שראו החליצה יכולים לכתוב לה שטר שחלצה
אני חליצה דאינה יכולה לברר שחלצה כ"א בעדים ולכך תיקנו חכמי הש"ס שיתנו לה שטר לראיה וכדאמרינן אתקין
הא בגיטא דחליצה ולכן דין שטר יש לו כו' ואח"ז כתב לצדד להתיר בנדון השאלה שלא היו כאן עדים שהיתה א"א כי
לא מיירי אלא באשה שנתגרשה במקו"א וחוזרת לעירה במקום שיודעין שהיתה א"א כמו שמבואר להדיא בדבריו אבל
שאין יודעין כו' (וכמו שכתבתי גם אני לעיל רס"ק זה) ושוב דחה זה כיון דבמדינותינו בנשואות מכוסות ראשיהן
הם אשה הבאה לפנינו כדרך הנשואות הוה כאלו שהעידו שהיתה א"א ותו לא מהימנא לומר גרושה אני וצריכה מעשה
ן והאריך בזה (עמ"ש בסימן קנ"ב ס"ק ו' דאין זה ברור) ובסוף כתב דמ"מ ראה מכמה רבנן קשישאי דלא קפדי בזה
ו על פיתר עדות הרב המסדר לחוד · ותתר למצוא טעם לדבריהם משום דהאידנא שכיחי שיירות ושכיחי פלטין ועי"ז
נברר אמיתתו בכל עת ודמיא לגלוי מלתא בעלמא דפ' החולץ גבי עדות אתה דמיתנא דמוטיל אפילו אשה וקרוב
וממילא דסגי גם בעד א' בכתב כו' ע"ש באורך :

גם על פיתר זה קשה לסמוך היכא שנחזקה בא"א · חדא דא"כ נתת דבריך לשיעורין והרי גם בענין בס"ל משכונה
לשפונה שכתב התוס' ריש גיטין דהאידנא כ"ע ניידי כבני מחוזא והובא לעיל ס"א בהגה לא מצינו מי שחיקל בזה
ומר דהאידנא אשתני דינא · ועוד בגוף הדבר שכ' שם שסמיא לחלק בין מלתא דעל"ג דאמרי' בש"ס גבי עד אחד
לה ובין גלוי מלתא בעלמא דפ' החולץ דמלתא דעל"ג הוא שאין בידינו לברר רק אפשר שיבורר וגלוי מלתא בעלמא
ידינו לברר אמיתתו בכל עת כו' הנה חילוק זה בעיניו קדמוהו הריב"ש סי' קנ"ט והועתק דבריו בס' מה"ל סי' י"ז
אות ו' (וכנראה שגם התוס' בבכורות ל"ו ע"ב ד"ה והלכתא כיוונו לחילוק זה) וגם התשב"ץ ח"א סי' פ"ג כתב לחלק
א שמחולק עם הריב"ש בדעת הרמב"ם שלדעת התשב"ץ ס"ל להרמב"ם גם במלתא דעל"ג נאמן עד א' כשר מס"ת עש"ה)
בואר מדברי הרשב"ץ שם שנה פיאור מלתא דעל"ג דבריו אחדים ושפה אחת עם הריב"ש ותשו' ב"ד הנ"ל · אך בענין
אה בעלמא הוא ז"ל מוסיף בה דברים שכ' דגלוי מלתא בעלמא היא שגם בלא אמירת זה העד הדבר קרוב לנו להיות
ו שהעיד זה אלא שהוא מכוסה ונעלם קצת כמו בהא דפ' החולץ שכשבאין לפנינו אים ואשה לחליצה בודאי דעתנו
יבם ויבמה הן כאילו הענין נודע אלינו כו' וכן נמי בהא דפ"ב דכתובות זכור הייתי באשה פ' שיצאת בהינומא ואמרינן
ן דרוב נשים בתולות נשאות גלוי מלתא בעלמא הוא כו' עכ"ל · וכיוצא בזה כ' המרדכי ב"פ מ"ה והובא בב"י לקמן
"ע בהא דאין סומכין במנין השנים ע"פ קרובים שכ' דאין להביא ראיה מאשתמודעינהו דפ' החולץ דהתם גלוי מלתא
וא דבלא"ה תופסים אותו בחזקת אחיו מן האב כו' ע"ש (ומה דהב"ש סי' קנ"ז סק"ב כ' על המרדכי דל"מ כן מדברי
קים היינו דלא בעיא חזקה גמורה) · ולפ"ז בנ"ד כיון דבלא הכתב ראיה אין דעתנו סומכת כלל שנתגרשה ואדרבה
אנו תופסים שהיא בחזקת א"א לא שייך לומר דהוא גלוי מלתא בעלמא :

לפ"ד הרי"ף והרא"ש בפ' החולץ שפי' גלוי מלתא בעלמא הוא משום דלאו אמלתא דאיסורא ולא אממונא מסהדי אלא
מלתא בעלמא היא דמגלו דהדין הוא גברא פלן והא ניהו איתתא פלניתא כו' וכמו שהובא בב"י סי' קס"ט ובפי'
שם אות ל"א · א"כ פשיטא דבנ"ד שמביאה האשה כתב ראיה שנתגרשה בח"י הרב המסדר ודאי דאמלתא דאיסורא
ל"ש לומר גלוי מלתא בעלמא הוא · וכוונת הרי"ף והרא"ש הנ"ל במ"ש אלא מלתא בעלמא הוא דמגלו כו' כהא
דרך שכתב הרמב"ם פט"ז מהל' סנהדרין א"צ ב' עדים למלקות אלא בשעת מעשה אבל האיסור עצמו יוחזק בעד א'
עד אף' אלא כליות הוא זה כו' ואכל ה"ז לוקה כו' ועיין במל"מ פ"ג מהל' שגגות דין ב' שכ' שדין זה נלמד
פ' שני נזירין כו' (וע' בתוס' חולין נ"ו ד"ה פלניא) · וזה מדוייק בלשון הרי"ף שם שמסיים וכיון דמודעי ליה
אתחזק גביה דההוא פהדה כו' הילכך פרי ליה לסהדא למסמך אפומייהו ולמסהד עלויה דההוא גברא או עילוה
את בין לענין איסורא כו' ומלשון זה הוציא הריב"ש סי' קפ"ב הובא בב"י ר"ס קנ"ז שאין אשה וקרוב נאמנין
כן בשעת מעשה אלא שהם אמרו כן קודם מעשה שאין מעידין לא על ממון ולא על איסור שהוחזק על פיהם ע"ש ·
כתב עליו דאין נראה כן מדברי הפוסקים כו' היינו משום דס"ל דפנין זה אף בשעת מעשה כוי כמו קודם מעשה ·
ודאי דאילו אמרתי שחלצה מתי שאין מכירין כאותה שכתב הש"ז הובא בסי' קס"ט חליצה אות ל"ה בהגה דבשעת

הרי"ף) וכן נוהגין ויש מחמירין עוד ליטול שנים אחרים לעדי מסירה ולא יהיו קרובי[ם] לדיינים ולא לאיש ולא לאשה גם השלשה שיושבים לא יהיו קרובים לעדי הגט ולא לשו[...] (בסדר גיטין) ועיין לעיל סי' קמ"א סעיף ל"ג יש מחמירים ואומרים (ח) דהרב המ[...] שהוא מסדר נתינת הגט לא יהיה אחד משלשה היושבים לדיינים אלא יושיב ג' אחרים וה[...] שואל כל השאלות ומסדר הנתינה (בסדר גיטין כן עשה מהרא"י): ה ס אותם שנות[נין] לה בפניהם אין צריכין לישב וכשאומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם צרי[כין] לעמוד ע ויש מי שאומר שלכתחלה צריכים לישב אותם שאומר בפניהם בפ[ני] נכתב ובפני נחתם (ולכתחלה יתנו לה ביום ולא בלילה) (תוספות ריש גיטין): ו פ או[...] בפני נכתב ובפני נחתם בשעה שנתנו ליד האשה או סמוך לו מיד תוך כ[די] דיבור לפיכך נתנו לה ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתת[ק] פסול עד שיתקיים בחותמיו: ז אם איחר מלאומרו (ט) יותר מתוך כדי דיב[ור] או שלא אמרו (בפני האשה) (טור) או שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שנשת[...] צ נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בפני שנים ואומר בפניהם בפני נכתב ובפ[ני] נחתם ואם לא נטלו ממנה ה"ז פסול עד שיתקיים בחותמיו: הגה ולכן אלא[...] יכול להביא גט (י) אף על פי שיכול לכתוב בפני נכתב ובפני נחתם דצריך לומר ג[...] (ריב"ש סי' ר"מ) וי"א דצריך לאמרו בלשון הקודש דהיינו בפני נכתב ובפני נחתם [...] משמע מהרא"ש פ"ק מסדר גיטין) ואם עם הארץ הוא מקרין אותו מלה במלה ומודיעין [...] בלעז הפירוש (נ"ז בסדרים) מיהו בדיעבד אם אמרו בלשון לעז נראה לי דכשר: ח ק ם לא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם (יא) ומת הבעל אין תקנה ליו[...]

פתחי תשובה

שהוא יתאלמו אע"פ שאין מכירין ואח"כ תחזור אחר עדים המכירין · ועתה אמר השליח בהיין אשה וקרוב להעיד שכן מכיר · פשיטא דגם הב"י מודה דאין נאמנים דעתה מעידין להתירה · וכמו שסיים שם ואח"כ תחזור אחר עדים · ומעשה בב"ד שהוב[...] ראיה הוא אחר מעשה הגירושין וא"י הרב המסדר הוא להתיר האשה לעלמא פשיטא דאין זה ענין לגלוי מלתא בעלמא אן[...] שהם עיינתי שנית בספר הנ"ל וראיתי שהרב הגאון המחבר נ"י הרגיש בעצמו וכ' וז"ל ואף שלדברי הרי"ף ביבמות שפי' [...] אשמודעינהו אינו ענין לנ"ד מ"מ כדאי הוא הרמב"ם והריב"ש כו' עכ"ל ואין דבריו מובנים אצלי) ועמ"ש לקמן ס"ס [...] בסה"ג ס"ד בשם תשו' חתם סופר ובשם גט מקושר מבואר ג"כ שדעתם דאפילו לאידנא צריך לעיכובא מעשה ב"ד ע"ש · [...] לנ"ד אין לסמוך על שום קולא בזה ואין לנו לזוז מדברי הש"ע והאחרונים דבעינן מעשה ב"ד של שלשה ובענין אם [...] להכיר החתימות יעויין בס"ה לקמן ס"ס קנ"ב: (ח) דהרב המוטל שכר · ע' לקמן ס"ס קנ"ד בסה"ג ס"ד ועיין בת[...] ש"ב תניינא סי' קי"ד ודוק: (ט) יותר מתכ"ד · עב"י שהביא דברי התוס' דלאחר כ"ד מספקא לר"י אי מהני כל [...] שעסוקים באותו ענין או לא וקודם נתינה מספקא לר"י נמי אי מהני · ודברי התוס' כתבו הרא"ש והרשב"א והר"ן והמגי[...] פריש גיטין והגהות כו' · ועיין בתשו' הרדב"ז ח"א סימן תק"ה שדעתו להקל בזה וז"ל השאלה שם בשליח המביא גט מ[...] שצריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אם הקדים הדיבור לנתינה או איחרו מאי · והשיב כבר ידעת כי תכ"ד כדיבור דמי כו' [...] שיש אחר כ"ד ועדיין היו עסוקים באותו ענין נסתפק הרא"ש ור"י ז"ל בתוספותיו פרק הזהב (ובהרא"ש שלפנינו לא נ[...] דבר מזה בפי' הזהב · אך מבואר בהקדמת הסמ"ג ליו"ד בכללי הוראות או"ה אשר לבד פ' הרא"ש שבידינו הנקרא פס[קי] חיבר עוד ספר ונקרא בשם תוספות הרא"ש · ומסתמא כתוב שם) אבל בתוס' שלנו כתבו דה"נ עוד כיון שהיו עסוקים בה[...] ענין והכי מסתבר כי היכא דהמאריך לענין קדושין ולכמה דברים והכ"נ אם הקדים הדיבור והיו עסוק בענין שאמר ה[...] שהוליך שלגבי לגרש אותך בזה ובפ"נ ובפ"נ ונתנו לה אפילו אחר כ"ד כיון שלא הפסיק הענין סגי בהכי אבל אם הפס[יק] ונתנו לה צריך לחזור ולקחתו כו' עכ"ל · והנה מ"ש אבל בתוס' שלנו כתבו דה"נ עוד · לא ידעתי מדוע העלים עיניו מד[ברי] התוס' שלנו פ"ק דגיטין דף ה' ע"ב בד"ה יעלנו דשם כתוב בהדיא שהעלו הדבר בספק וגם דבתוס' פ' הזהב נ"ה ע"ב ב[...] יעלו משמע מדבריהם דמהני כל זמן שעסוקים באותו ענין מ"מ נראה שדבריהם בגיטין עיקר יותר מהא דבפ' הזהב [...] שכתבו כן רק לאתרן סוגיא משא"כ בגיטין שכתבו כן לדינא ועוד דבגיטין דשם עיקרא דמלתא בודאי דקדקו יותר (וכיוצא [...] שב"י לעיל סי' קל"ד במה שתמה על הרמב"ם שב' דגט המעושה כדין בכותים פסול הוא ולא בטל וסמך על מה דפ' הח[...] ושקשה דהתם דאיתמר בדוכתי אית לן למיסמך עפי ע"ש · ועיין בה"ע בח"מ סי' קמ"ו סק"ע בשם מהר"ם חלאוה ז"ל) ומ[...] דכל הני רבוותא שהזכיר הב"י העתיקו רק דברי התוס' בגיטין הנ"ל · ע"כ לענ"ד קשה לסמוך בזה על הרדב"ז ז"ל ול[...] נגד כל הני רבוותא · מיהו בנתגרש שכל שאית יש בידו הרשאה אף שכתב הרמ"א לעיל ס"א בשם י"ש חולקים דהרשאה [...] עקרי קיום שכר כתבתי שם בשם הב"ש ותשובת נו"ב דהוא תוספת בעלמא אם כן גם"ז שאמר בפ"נ רק שהיה אחר כ"ד אי[...] לספק · עמ"ש לקמן ס"ק י"ב: (י) אע"פ שיכול לכתוב · עב"ש שכתב שיטו דוקא באלם ואיני לגבר או לא מהני בתיבת מתב[...] בשיכול לדבר כו' עד ולא כשך עש · גם בספר קרבן נתנאל פ"ק דגיטין אות ל"ז תמה שם על הש"ך ע"ש ועמ"ש [...] לה"ג שם סי' מ"א ס"ז ד"ה מתוך כתבם · ועיין בס' בית מאיר כאן: (יא) ומת הבעל · כ' בס' תו"ג ואם לא מת ה[...] רק שאומר שמבטל השליחות בכדי שלא יהא נאמן כשיחזור ויטול ממנה יש לעיין כי אפשר לומר דדוקא כשמת שנתבטל השליחות מעילא משא"כ כשמבטל הבעל כיון דביטול הוא מטעם דאתי דבור ומבטל דבור כמבואר בר"פ השולח וכתבו שם התוס' [...] וכן שלא ניתן הגט תחת דיבור ומצי מבטל וא"כ הכא שכבר ניתן הגט ומשיב דיבור שיש בו מעשה שוב לא אתי דיבור ומב[טל] דבור

ס שם בשם הר"פ ע שם בשם מורו הר' מנחם בכני עשוהל פ שם ממ"ש חכמים נבריותא שם פלד יעקב וכו' וכ"כ התוספות שם צ משנה נבריתא שם ק הריב"ש בתשובה ומפ"ש שם טעם דכיון שמת הבעל בטל השליחות ומשום אין השליח נאמן לומר בפ"נ

מנה ולחזור וליתנו לה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם (יב) ואין לו תקנה אלא
התקיים בחותמיו: ט ישליח שעושה שליח (יג) יעשנו בפני ב"ד דהיינו
שנים והוא מצטרף עמהם אם הוא כשר לדין ואומר בפני נכתב ובפני נחתם
שעה שנותנו לשליח וכן אחר לאחר עד מאה וכל אחד אומר בפני בית דין
בשעת נתינה או תוך כדי דבור (בסדר גיטין) שליח ב"ד אני וכן יאמר האחרון
שנותנו לידה: הגה ולאו דוקא האי לישנא אלא הוא הדין אם אומר אני השליח נעשיתי
בפני בית דין הני (מ"כ תיקון ישן) (יד) ואפילו לא אמר כלום אם יש לו הרשאה והוא
...) במקום (ד) עיגון יש להקל (ריב"ש סי' י"ח) וכך יאמר כל אחד לחבירו הנני פב"פ
...מנה אותך פב"פ להיות שליח במקומי ובחריקאי ויהיה ידך כידי וכו' לגרש פלונית בת
...ני אשתו של פב"פ בכל מקום שתמצאנה והנני נותן לך רשות לעשות שליח ושליח שליח
...' ומיד שיגיע הגט ליד פב"פ אשת פב"פ תהא מגורשת וכו' (הכל בסדר גיטין) כדרך
...תבאר לקמן בסדר הגט סעיף ל' ואין שליח ב"ד צריך הרשאה כמו שליח הראשון אבל
...אין בהרשאה כמו בשליח הראשון (ריב"ש סי' כ"ג) וע"ל סימן קמ"א סעיף כ"ד ואפילו
...היו חתומים על ההרשאה רק שנים וכתב בלשון עדות ולא בלשון דיינות נאמן השליח
...לומר שהיו ג' (טז) או שהוא היה עמהם ולא שייך בזה אין עד נעשה דיין (ריב"ש סי'
...) ולא חיישינן לב"ד טועין אא"כ אנו מכירין באותן שסדרו הגט שאין בקיאין שאז
...על כתוב כהוגן (יז) חוששין להם (נ"ז שם): י תכשבא לעשות שליח אחר א"צ
היה בפניו אלא אומר בב"ד הרי פלוני שלוחי אפי' שלא בפניו וכן יכול
...סור שליחות לב"ד שהם יעשו שלוחים אחרים ויכולים לעשות שליח בפני
...יח ראשון: הגה (יח) וי"א דלא מהני שיאמר שליח ב"ד אני מאחר שלא שמע שהשליח
...ר בפ"נ ובפ"נ אלא צריך שיהיה לו הרשאה או שיתקיים הגט בחותמיו (ריב"ש סי' כ"ג):
אהסומא (יט) בשני (ה) (עיניו) אינו יכול להביא גט של ח"ל מפני שאינו
...ל לומר בפני נכתב ובפני (ו) נחתם לפיכך אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא

ובפני נחתם ר גיטין דכ"ט ע"ב פשטינן מתניתין אין שליח האחרון וכו' ש פשוט שם דף ה' ע"ב דשליח נעשה שד נעשה דיין בדרבנן כגון קיום שטרות ביולא בו *לשון פגום כלומר שאני מסתלק ונפגם מקומי רש"י בכתובות דף ק"ה ע"א ת בעי' דרבא והדר פשטא דכ"ט ול' וכפירוש רש"י שם א משנה גיטין דף

באר היטב

...להעיד ע"ז יחידי · ע"ז ב"ש: (ד) עיגון · מע"ג
...א' בסעיף א' דהרשאה לא מיקרי קיום מ"מ לענין זה
...י הרשאה · ב"ש: (ה) עיניו · אם הם שנים שלוחים
...ילים הגט אפילו ב' סומים כשרים' מהרח"ש בתשובה
...ן ג': (ו) ובפ"נ · וקול קולמוס לא מהני בסומא
...ם אם יאמר בפ"נ ובפני נחתם מיתוי כשקרא ואם
...ר שמעתי קול קולמוס לא יאמר כתיקון חז"ל וע"ל

פתחי תשובה

דבור שיש בו מעשה ומכ"ש כשהבעל מודה שאינו מזויף רק
שטוען פקדון במיגו דמזויף דודאי הוא דיבור שיש בו מעשה
ולא אתי דיבור ומבטל מעשה וצ"ע עכ"ל: (יב) ואין לו תקנה ·
עיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תשמ"ב שכ' על שליח שהביא
גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ ואיננו כי הלך לו
וא"א לחזור וליתנו לה ולא נתקיים בחותמיו מה תקנה יש לו ·
תשובה כבר נהגו בכל ישראל שהמביא גט יש בידו שטר שליחות
שעשאו הבעל ואם זה השליח הביא בידו שטר שליחות הגט
ואפילו לכתחלה לא היה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ אלא כדי שלא לחלוק כו' אך בתנאי שיהיה שטר השליחות מקויים או
...ר לקיימו אבל אם א"א לקיים לא הגט ולא שטר השליחות הגט פסול ע"ש וע"ל ס"א בהגה וא"ש שם סק"ה:
...יעשנו בפני ב"ד · כתב בהגהת יד אפרים ואם לא נתמנה בב"ד יחזיר הגט לשליח שמינה אותו ויחזור למוסרו לו ולמנותו
...ב"ד כדי שיוכל לומר שליח ב"ד אני כ"כ הריב"ש סי' שי"ח ועב"ש לקמן ס"ק כ"ה: (יד) ואפילו לא אמר כלום · עיין
...' מהר"ם אלשקר סי' ז': (טו) במקום עיגון · עבה"ט שכ' הע"ג דכתב בס"א כו' ועיין בתשו' מהרי"ט מכריסק סי'
...שכ' לבאר זה בטו"ט ע"ש: (טז) או שהוא היה עמהם · כ' בס' ב"מ וא"ל לשון זה מורה שהשליח האחרון נמי מצטרף ·
...הסעיף מבואר שהמביאו מצטרף · וא"כ אם השליח שני נתמנה בפני המביאו יוכל כל הענין להעשות בפני אחד ושני
...זים והם ב"ד לקבל אמירת בפ"נ והשני יאמר ע"פ זה שליח ב"ד אני · אבל בתשו' מהרח"ש סי' ג' דקדק מל' הריב"ש
...ת השני אינו מצטרף כו' והטעם י"ל דהאחרון שאומר שליח ב"ד אני משמע שנתמנה מב"ד מבלעדו ואיך יצטרף משא"כ
...' בפני ב"ד אף כי ע"י צירופו הוא דהוה ב"ד אין סתירה בלשונו · לכן שיצטרף האחרון צ"ע עכ"ל · וע' בהגהת יד
...: (יז) חוששין להם · עיין בתשו' שבות אברהם ר"ס ק"ו שכ' דאף למדברי הרמ"א אין הכרע רק לחוש על דייניםּ
...ים כתיבת הגט דפירשו מילי משא"כ על דיינים המסדרים הנתינה ואיש מקום כתיבת גיטין מ"מ מדברי תשובת הרא"ש
...' סי' סימן ק"כ מבואר דחשש על עדי הנתינה שהיו הדיוטות יע"ש · וע"ש עוד בס"ם ק"ד שהביא בשם תשו' פני יהושע
...כ' שכ' דדוקא אם הטעות במידי דשכיח אבל בטעה במידי דלא שכיח לא הוי א"י בטיב גיטין והוכיח כן מסוגיא דקדושין
...ן והעלה דאין להרהר בביולא בזה יע"ש · וע"ש לעיל סי' קמ"א ס"ל ס"ק כ"ה: (יח) וי"א דלא מהני כו' · עיין
...ג יד אפרים שתמה על זה וגם על הב"ש ס"ק ט"ו ע"ש · גם בס' בית מאיר תמה בזה והניח דין זה בצ"ע ע"ש:
...י בשני עיניו · עבה"ט שכ' בשם מהרח"ש אם הם שנים שלוחים אפילו ב' סומים כשרים · ואני מבין זה דהא לקמן
...פי' מבואר עשה הבעל שנים שלוחים כו' והוא שהיו כשרים להעיד כו' וא"כ הכא דהם סומים והם פסולים להעיד כמבואר
...ני סי' ל"ה סי"ב מה מהני מה שהם שנים · והא דפתוח ונשתמא מהני מה שאומר בפ"נ ובפ"נ מבואר בב"ש ס"ק י"ז
משום

פתוח ונסתמא [ב]הרי זו אומר בפני נכתב ובפני (ז) נחתם ונותנו לה [ג]והוא שמכיר האשה (כ) בטביעת קול (כא) ואם (כב) אינו מכירה בטביעות קול לא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת [ד]אע"ג דמהני בפקח (וכעין גבי פקח שני עדי: כשרים (כג) שאינן (ח) קרובים ולא פסולים) (ת"ש סימן רל"ח) : יב [ה]אם יש עדי: שהבעל מסר לסומא זה גט זה לגירושין כשר שהרי כיון שיש עדים אי: צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם [ו]ויהיב לה באפי (כד) הנהו כהדי גופייד ואם נתקיים בחותמיו כשר בכל (ט) גוונא : יג [ז]האיש שנתן גט לאשה ונכר: ונחתם בפניה ואמר לה (כה) הרי את שלוחה להולכה עד (כו) ב"ד (י) פלוני וה: יעמידו שליח ויתנו ליך גט זה ותתגרשי בו הרי זו נאמנת לומר בפניהם בפ

באר הגולה

ב"נ ע"א ב והא דתנן במתניתין חזר ונתפתח מוקים בגמ' דה"ה אפילו לא סור ונתפתח ואיידי דקתני ספוי וכו' ג מדאמרינן שם בגמרא ה"נ בטביעת עינא דקלא ד פמ"ש בתוספות שם כיון דיכולין להטעות את הסומא יש לחוש יותר שמא יטעוהו וכ"פ ש"ע ה טור בשם הרמ"ה ו דלא להוי סהדותייהו תלי דבר ז משנה שם ע"ב וכדמוקי לה רב הונא שם דף כ

באר היטב

ס"ק א' מש"ש : (ז) ובפ"נ · היינו בפני ג' דוקא · ע: ב"ש : (ח) קרובים · ובדיעבד אם נשאת מהני אפי' קר: או אשה כמו בהכרת החלון · ב"ש : (ט) גוונא · כלום אפילו בח"ל אפילו היה סומא מעיקרא אפ"ה אין ק: שמסר לו הגט אבל מ"מ צריך להכיר את האיש והא: בפ"ק · ודעת הרמב"ם דאפילו נתקיים הגט בחות: סומא פסול להביא את הגט מדרבנן דגזרו נתקיים נ: לא נתקיים · מהרי"ל וכה"ג דף ק"ט : (י) פלוני ·

פתחי תשובה

משום דלעדות זו אפילו אשה וקרוב כשרים משא"כ בסומא מעיקרא שא"י לומר ורק בעינן להכשירם מגד שהם שנים דשנים שהביאו גט א"צ לומר בפ"נ בעינן עדות גמורה וצ"ע · שוב מצאתי בס' גט מקושר בפ"ג שני אות ו' שכ' בפשיטות דאפילו שני סומים פסולים להביא הגט דאף דשנים שהביאו גט א"צ לומר בפ"נ היינו משום שהם עדים וכאילו אמרו בפנינו גירשה אבל סומים דפסולים להעיד לא מהני וכן אם היו פתוחים ונסתמו מ"מ צריכים לומר בפ"נ כיון דאין לו דין עדות דבעינן תחלתו וסופו בכשרות וכן בהך דינא דסי' קמ"א כל"ד כו' (הבאתיו שם ס"ק ל"ג) וזה ברור עכ"ד ע"ש : (כ) בטביעת קול · עב"ש שהקשה לפמ"ש המגיד דבזה"ז אין שום אדם נאמן בטב"ע למה כאן מהני טביעות קול וכתב ואפשר כיון דידוע לנו דזאת וח: המקבלת כו' ולפ"ז אם א"י לנו שזו אשת המקבלת לא סמכינן על הסומא כו' ועיין בס' קרבן נתנאל פ"ב דגיטין אות ע"ד ש: ליישב קושיית הב"ש הנ"ל וגם בס' גט מקושר בס"ג שני אות ו' כתב לתרץ הקושיא הנ"ל ע"ש · גלפי דבריהם אף שאין ו: יודעין שזו אשת המקבלת סמכינן על הסומא שאומר שמכיר בפ"ק · גם בספר בית מאיר כתב על דינו של הב"ש הנ"ל ד: מוכרח ע"ש : (כא) ואם אינו מכירה כו' · עיין בספר גט מקושר בס"ג שני אות ו' שכתב בזה · אמת שכ"כ גם כן בטור ב: לפע"ד נראה שאין בן דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא הביאו כלל הך דרב יוסף כו' והאריך בזה ומסיים ולכן לנ"ד במקום עיגון יש לסמוך בהך פלוגתא על הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וסגי במכיר טביעות קולא של העדים ע"ש : (כב) אינו מכי: כ' בס' תו"ג נראה דא"י לעשות שליח אחר המכירה כיון דהוא אינו יכול לגרשה הוי כשליח שלא ניתן לגירושין ועוד ו: דאפילו בפני ב"ד אינו יכול ליתן דיש להוש שלא יטעוהו בני אדם ויאמרו שהם ב"ד אף שאינם ב"ד מחמת שהוא סומא ע: (כג) שאינן קרובים · עבה"ט בשם ב"ש דבדיעבד כו' ועיין בס' גט מקושר בסג"ש אות כ"ה שדעתו להקל אפילו לכו: במקום עיגון ע"ש ועמ"ש לעיל סי' קמ"א סל"ו ס"ק ט"ל : (כד) כאפי הנהו סהדי גופייהו · עב"ש ס"ק כ"א ועיין בס' ג: מקושר בס"ג שני אות ו' באריכות : (כה) הרי את שלוחה להולכה · עב"ש פ"ק כ"ג שכתב ואם אמר הרי את ש"ה עד: והם הוי את ש"ק לא הוי גט כלל כו' ועיין בס' בית מאיר לעיל ר"ס קמ"א (הבאתיו שם בק"א) שתמה עליו וכ' דהק: דהיא ספק מגורשת ע"ש : (כו) עד ב"ד פלוני · עבה"ט מ"ש ואם שולח ע"י א' כו' והוא מדברי הב"י בשם הרשב"ץ: שם אא"כ כשאומר שהוא יעשה איזה שליח שירצה למסור לו הגט · וכתב ע"ז הב"ש ס"ק כ"ד לפ"ז נ"ל גם כשאמר לה שתו: לב"ד דוקא אם אמר לה שתמסור לאיזה ב"ד שתרצה מהני מה שאמרה ב"ג וב"נ אבל אם מייחד הב"ד ואמר לב"ד פלוני ה: או היה לא נעשה לשליח כלל ולא מהני בפ"נ ובפ"נ מה שהיא תאמר ויש לחלק כיון דהבעל לא עשה הב"ד לשלוחו א: ידה הוא מגוה עכ"ל · ועיין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ל"ה שדעתו דאף אם מייחד הב"ד מהני אמירתה בפ"נ ובפ"נ ו: בתשובה שם · על אודות אחד ששלח גט לאשתו ע"י שליח ולא רצה הבעל שהשליח זה יתננו לה לפי שהתבייש האשה ממנו או: לו שיעשה הוא שם שליח את פלוני שהיה קרובה ומיודעה · ונתקשה הרב מהר"ם גלאנטי בענין דכיון שאין בדבר זה: שליחות ומעשה קוף בעלמא הוא דעבד לא מהימן מתקנתא דרבנן שיהא השליח נאמן לומר בפ"נ ובפ"נ · ולא מצא מקום ל: אלא שיכתבו ב"ד כתב מעשה ב"ד שנכתב ונחתם בפניהם לשמה · ואני לא ירדתי לסוף דעתו שאם הבעל עשאו שליח ע: וימסרנו בב"ד ויאמר בפ"נ ובפ"נ ויתנה הוא השליח האחר למה לא יהא נאמן כו' ומה שהביא ראיה מדברי הב"י בשם ה: ט' אינו ראיה דדברי הרשב"ץ אינם אלא במי שעשה כבר שליח שם ושלחו לו ע"י זה שיתנו ביד שלוחו נמצא דזה א: אין לו תורת שליחות כלל ומעשה קוף בעלמא הוא דעבד שהשליח הגט כבר נעשה ע"פ הבעל כמו שהוכיח הרא"ש ז"ל בא: כלל י"ח (שהובא בש"ע סי' קמ"א סעיף ל"ה) ובענין זה הוא נדון של הרשב"ץ ז"ל וזהו מה שכ' ולא דמי לאשת פלמה ש: גיטה דכיון שאמר לה שוי שליח שתרצי הרי היא שלוחו של בעל כלומר כיון שיש בידה כח לעשות שליח שלוחו של בעל ו: אבל אין לו כח לעשות שום שליח שהרי הבעל מנה שליח מעכשיו · אבל אין כוונתו של הרב ז"ל לחלק בין כשיש בידו ה: כל שליח שירצה להיכא דא"ל עשה שליח לפלוני לבד דבזה אין טעם לחלק כלל תדע דבס"פ התקבל פסלינן באומר את: שוב מצאתי בתשובה ר"י אדרבי ז"ל כימן במ"ס שכתב גם הוא שאינו יכול לומר בפ"נ ובפ"נ ולא נהירא כלל כו' ש: דהאבא בר מניומי בפרק כל הגט (בש"ע סימן קמ"א סעיף ל"ו) ראיה גדולה היא דאילו אבא בר מניומי הוה הכא שפ: והיה יכול השליח לומר בפ"נ ובפ"נ אע"פ שייחד השליח ותו הכיא דהלכה עלמא מביאה את גיטה כו' לא היתה יכולה: כל שליח שתרצה מעצמה לליסגא בהרא דא"ל ומשוי בי דינא שליח דמשמע דב"ד יעשו ואפילו שלא בפניה כדאמרינן ו: כל

כתב ובפני נחתם (כז) (וצריכה לאמרו בשעה שהגט יוצא מתחת ידה) (טור והרא"ש) ...ם נוטלים אותו ונותנים לשליח ליתנו לה כמאמר הבעל ואם לא התנה עליה הבעל תנאי זה והרי הגט יוצא מתחת ידה [ח]אינה צריכה לומר כלום והרי היא בחזקת מגורשת [ט]ואף ע"פ שלא נתקיימה חתימת ידי העדים שעדים החתומים על הגט כמי שנחקרה עדותן בב"ד דמי כל זמן שאין מערער אפי' אמר לה אל תתגרשי בו אלא בב"ד פלוני תנאה בעלמא הוא וכשתבא אותו בית דין והגט ברשותה מתגרשת בקבלתה ראשונה ואינה צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם: יד [י]ויש חולקים ואומרים שאין להתירה לינשא על פי גט שיוצא מתחת ידה אם לא נתקיים בחותמיו אע"פ שאין עליו עוררין ומעולם לא שמעו מי שנהג קולא כזו: הגה (כח) בעל שמביא גט לאשתו והוא עצמו הוליכו ממקום שכתבו אותו עד מקום הנתינה צריך למסרו לה כשליח וצריך לומר בפני נכתב ובפני (יא) נחתם כמו השליח כדי שלא לבא לטעות גם בשליח אחר מאחר שבזמן הזה אינן בני תורה (ב"י בשם א"ח): טו [ל]נכתב מקצת הגט בפניו ונחתם כלו בפניו אם מקצתו הראשון הוא הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם אפי' לא נכתב בו [מ]אלא שטה אחת בפניו [נ]ואפי' שמע קול קולמוס כותב (כט) וחתמו העדים (יב) בפניו ה"ז אומר בפני נכתב ובפני נחתם [ס]וכן אם יצא הסופר לשוק וחזר והשלים הגט אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו ולשם אשה אחרת כתבו [ע]ואם בא להחמיר ולעמוד על כתיבת כלו אין שומעין לו שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים וכל זה בכתיבתו [פ]אבל בחתימתו צריך לעמוד עליהם מתחלה ועד סוף: טז [צ]אמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם או אמר בפני נחתם ולא אמר בפני נכתב או שאמר בפני נכתב חציו האחרון ונחתם כלו או שאמר בפני נכתב כלו ונחתם עד אחד אבל לא העד השני לא אמר כלום [ק]ואפי' אם הוא אחד מעדי הגט ואמר העד האחד חתם בפני (ל) וזאת היא חתימתי יתקיים בחותמיו [ר]ואם העיד הוא ואחר (יג) עמו על חתימת

ח ע"א ח סעיף שם בגמרא ט כמו שהוכיח ה"ה שם בסס"ו מסוגיית הגמרא שם וכ"כ הטור י סעיף שם בגמרא כ הריב"ש בתשובה סימן ספ"ה ל ל' הרמב"ם שם ממשנה שם דף פ"ו ע"א וכדמוקי לה רב אשי שם מ מימרא דרבי אלעזר שם ופירוש רש"י שיטה ראשונה שכתב שם הרא"ש והר"ן והתוספו' סוף דף ה' פירשו שיטה ראשונה דמסתמא סיימו לשמה נ מימרא דרב אשי שם ושם וכפירוש רש"י ס ברייתא ובגמרא שם דף ו' ע"א ע טור מעובדא דבר הדיא שם לקמיה דרב אשי וכו' שם פ שם ממשנה הנ"ל צ משנה שם דף פ"ו ע"א ק מסקנא דרב אשי שם פ"ב וכדמפרש שם דבעינן או כולו בקיום הגט או כולו בקיום שטרות ר ג"ז מסקנא דרב אשי שם

באר היטב

...על ידי אחד ליתן הגט לשלוחו או הראשון לא הוי ...לגירושין כלל דאינו עושה אלא מעשה קוף ...כדיבורו בפ"נ ובפ"נ • עב"ש: (יא) ובפ"נ • ב"ש ...בנ"ע דלא גזרינן אטו שליח אחר עיין שם: (יב) בפניו • משמע בחתימות העדים לא מהני קול קולמוס • ולכאורה תמוה הוא דהא כתבו תוספות ...ם דאין להכשיר סומא ע"י קול קולמוס משום ...אם כשקר אם יאמר בפ"נ ובפ"נ כמ"ש בס"ק ו' • ...ס"ל בחתימה לא מהני קול קולמוס אפילו מי שאינו סומא • מה שקשו בסומא וצ"ע • ועיין כנה"ג ...ק"ע ע"א מ"ש: (יג) עמו • אבל הוא לבדו אם

פתחי תשובה

כל הגט כי משוו ב"ד שליח אפילו שלא בפניו של שליח ראשון • אבל התקנה שאמר מר (מהר"ם גלאנטי) שיכתבו ב"ד כתב מעשה ב"ד שנכתב ונחתם בפניהם לשמה אינה דרך סלולה כמו שנראה מתשו' הריב"ש סי' שי"ח הובא בב"י ס"ס קמ"ב עכ"ד ע"ש: והנה מה דמהרי"ט ז"ל רוצה להעמיס כן בדעת התשב"ץ המעיין בתשב"ץ עצמו ח"א סי' כ"ה יראה להדיא שמבואר מדבריו היפוך ממה דמפרש הרב מהרי"ט בדעתו • ובכר ראיתי בתשו' ברית אברהם סי' נ"ח בסוף אות ט' שהעיר בזה על מהרי"ט הנ"ל וכתב עליו שלא עיין בדברי הרשב"ץ כל צורך ע"ש • אמנם בגוף הדין ודאי דראיות מהרי"ט עצומים גם בס' בית מאיר האריך לתמוה בזה על התשב"ץ ומסיים וז"ל לכן העיקר לע"ד שכל הפוסקים חולקים עליו וס"ל כמו שכתבתי סי' קמ"א סל"ו (עמ"ש שם ס"ק ל"ז) דאף שליח שלא לגירושין ...ליה עליו לענין בפ"נ כו' ולהכי השמיטו הש"ע כו' ושוב מצאתי תשו' מהרח"ש בסי' ג' מביא שם הרשד"ם שחולק על התשב"ץ ...מאריך לקיים דבריו בדחוקים ולע"ד העיקר כהרשד"ם עכ"ל: (כז) וצריכה לאמרו • עב"ש שכ' ואם עפרה ליד ב"ד ולא ...ב"כ וב"נ לא מהני כו' מיהו בתשו' ריב"ש כו' ועיין בהגהת יד אפרים שתמה עליו דדברי הריב"ש אינם ענין לזה כלל: (כח) בעל שמביא גט לאשתו • ע' בס' תו"ג וז"ל ומשמע מדברי הרמ"א דאפילו הביא ממדה"י ליכא חשש מוקדם והובא ...גיטין הבאים ממדה"י דקלא אית ליה וכ"כ הרש"ל ביש"ש גיטין באריכות ע"ש (עמ"ש בזה לעיל סי' קכ"ז סק"ה וסק"ח) ...הסברא בבעל שמוליך הגט הוא בב"י בטור סי' קמ"א (בד"ה כתב בא"ח זהו לשון שליחות כו') עכ"ל: (כט) וחתמו ...ם בפניו • עבה"ט שכ' משמע בחתימות העדים לא מהני קול קולמוס כו' ועיין בס' ב"מ שכ' דבתשו' מהרח"ש סי' ב' כ' ...ך בטעם הדבר כו' ועם שהרב מהרי"ט בסי' ב' העתיק לשון תוס' ארוכים שמלא דנשמע מהם להדיא דאף על בחתימות ...להעיד ע"י קול קולמוס כדמשמע נמי מכח הקושיא דסומא שבב"ש עכ"ז לא רצה לזוז מפסק הרמ"א והרא"ש והטור ודחקו מאד ...קושיא זו (גם בס' גט מקושר בס"ג שני אות כ"ו כ' ישוב לזו) אך בזה מסכים להלכה שאם במעמד השליח נחתם אלא שהסית ...ולא נסתכל ממש בשעת החתימה על ידיהם אלא ראה הגט יוצא מת"י העדים חתום באופן שא"י להשתמט לומר לא חתמנו ...בזה יוכל להעיד בפני נחתם עכ"ד ע"ש: (ל) וזאת היא חתימתי • עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' שנ"ט שכ' על ענין העד החתום

העד השני שלא חתם בפניו שפיר דמי ש ואין צריך לומר אם העידו שנים אחרים על חתימת אותו העד שלא חתם בפניו: יז ת היו ג' עדים חתומים בו והשנים חתמו בפניו אע"פ שהאחד חתם שלא בפניו (לא) אין בכך כלום: יח א עשה הבעל שנים שלוחים להוליך גט לאשתו אע"פ שלא נכתב (לב) ונחתם (יד) בפניהם נותנים אותו לה ותהיה מגורשת ב והוא שהיו כשרים להעיד ג שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אע"פ שאינו מקוים שהרי שלוחיו הם עדיו וי"א דאם בא הבעל (טו) וערער צריך להתקיים בחותמיו (טור וכן משמע מהר"ן לדעת ב"י ד וי"א שאפילו לא עשה שליח אלא אחד והשני מעיד שבפניו נתן הבעל לזו הגט להוליך לאשתו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ה ויש מי שמצרין בזה שימסרנו בפני עדי שליחות עצמם: יט ו ב' שמביאים גט ואחד אומ בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם *אם אין שליח אלא אחד (טז) מהם לי ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד שליש אומר בפני נחתם אם אין שליח אלא אחד לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמ אמר אחד בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם אע"פ שאינה יוצא מתחת ידם כשר שהרי נתקיים בחותמיו: הגה יש אומרים דאם הביא השליח הגט מקוי בחותמיו אע"פ שאין מכירין חתימת דייני הקיום מכל מקום במקום דחק ועיגון יש להי ולסמוך עליו אע"פ שלא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם הואיל ואי אפשר להחזי ולומר יש לסמוך על החתימות (לג) דמן התורה עדים החתומים על השטר כמי שנחקר עדותן בבית דין דמי (בית יוסף בשם הרב רבינו שמשון ב"ר נמח):

ש מסקנא דרבא שם ת טור בשם תשובת אביו הרא"ש כ' מ"ו א כליסנא קמא דרב יהודה אמר שמואל וכו' שם דף פ"ו ע"א ב ר"י בה"ג ג רמב"ם שם בפ"ו ד הרשב"א לדעת הרמב"ם ובעל הסלכות ה טור בשם הרמ"ה ומפרש שם משום דכל כת וכת תני דבר דכ"ע מודי דלא מלטרפי וכתב המחבר כס' בד"ה ומ"מ דבריו צריכין תלמוד דכשמסרו בפני עדים אחרים אמאי קרי ליה חני דבר הרי עד שליחות לחוד ועדות מסירה לחוד ... טור * דאלו ... שניהם שלוחים פול אמירת' מכאן וסרי יש כאן ב' שלוחים וכמ"ש בסעיף דלעיל:

פתחי תשובה

החתום על הגט אם ראוי להיות שליח הולכה כח"ל ולומר בפ"נ ובפנ"ח דעתי הוא שמותר להיות שליח אפילו לכתחלה כי דינו של רב אשי הוא כהלכתא בלא טעמא כו' וא"כ הכו דלא נוסיף עלה דוקא היכא דאמר ואני הוא העד השני דשייך טעמא דרב אשי מיהת אבל כשאומר בפ"נ ובפנ"ח הוי כולו שפיר כתקנתא דרבנן וכ"ת מפני שאמר בפני נחתם ומאי דאחר חתמו ולא הוא מאי איכפת לן בהא סוף סוף קושטא הוא שנחתם בפניו וכן מעשים בכל יום במצרים שהסופר כותב גט ומוליכו לאשה ואומר בפני נכתב ובפנ"ח אע"פ שהוא בעצמו כתבו ה"נ אין לחוש אע"פ שהוא חתמו שיאמר בפני נחתם כו' והאריך בזה ומסיים וז"ל מכל הני ליסני משמע שמפני דבורו שאומר אני הוא העד השני נפסל הגט לא מפני שהוא חתום על הגט הלכך יאמר השליח בפ"נ ובפני נחתם וכשר לכתחלה דכולו הוי כתקנתא דרבנן שפיר עכ"ל ע"ש · ועוד שנוי דבר זה בקצרה בס"ס ת"ו שם ע"ש · אכן בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ב סי' ס"ח הובא שם דבסדר הגט דמהר"י מרגליות כתב בשם א"ז דאין לעשות העד שליח והוסיף עליו דה"ה דאין לעשות הסופר לשליח · ואא"ז הגאון ז"ל מחולק שם עם הגאון מהר"ד אופנהיים בהוספה זו של מהרי"מ בענין הסופר אבל בענין העד שכבר יצא מפי הא"ז מסכימים שניהם דאין להקל בשום אופן אא"כ יתקיים בחותמיו כמבואר שם · וכבר כתבתי מזה לעיל סי' קי"ב ס"ק כ"א וגם בסי' זה לעיל סק"ח וע' עוד בתשו' הגאון מהרי"מ מבריסק סי' ל"ו: (לא) אין בכך כלום · עב"ש ס"ק ל"ד מ"ש לתמוה על הרמ"א ז"ל ועיין בתשו' בגדי כהונה סי' י"ג מה שכתב בזה ליישב · ועיין בח"מ סי' מ"ס סי"ב וכש"ך שם: (לב) ונח"ס בפניהם · עבה"ט מ"ש ולהכי אפילו ב' סומים כשרים כו' ועמ"ש לעיל ס"ק י"ט שזה תמוה ע"ש: (לג) דמה"ת עדים החתומים כו' · ע' בע"ז ס"ק י"ח שתמה מאד על דין זה דהא כרים גיטין פרכינן לטעמא משום קיום ליבעי תרי כמו בכל קיום שטות ומשני כיון דמה"ת עדים החתומים כו' ורבנן הוא דהצריך והכא משום עיגונא אקילו בה רבנן · הרי דלא אקילו בעגונא אלא ע"י נאמנות השליח דהאמינו חז"ל כבי תרי אבל אם לא אמר השליח בפ"נ הגט פסול ולא סמכינן על הא דמה"ת א"כ יש וסיים כמדומה שאין לסמוך ע"ז למעשה ע"ש · ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קל"ו שכ' דלק"מ דכאמת הרשב"ן בעצמו הוא ליישב זה כמו שהובא לשונו בב"י סי' זה שכ' וז"ל ועדיף טפי גט מקויים שלא נתקיים בקיום מעד א' אומר בפ"נ וז"נ עכ"ל

באר היטב

מעיד דיודע חתימות השני שלא חתם בפניו לא מי לדעת התוספות · ולרש"י מהני עיין כנה"ג קס"ט ע"א בעל שטוה לסופר ולעדים שיכתוב ויחתמו גט כו עד מאה עד שיצא הגט כשר ... והשליח ראה נוו הבעל לסופרו לעדים ותיקון הקלף והקולמוס וה והתחיל לכתוב הגט ולא יצא כהוגן · וכתב גם א שלא בפני השליח ויצא כהוגן ואותו הגט השני נח בפני השליח · המחבר תומת ישרים סימן ל"ח הכש והגאון מהר"ש ויליסוד כתב דפסול · ומהרח"ש הכש כבעל תומת ישרים כנה"ג דף ק"ע ע"א: (יד) בפניה ולהכי אפילו ב' סומים כשרים להביא הגט כמ בשם הרח"ש ס"ק ה' · אע"ג דגבי אשה עצמה שהב את ניסה אע"ג דלא שכיחא אמרינן דצ"ל בפ"נ וב כדי שלא תחלק בשליחות הכא שאני דלא גזרינן בכי דלא שכיח אטו חד דשכיח · הרא"ס ח"א סי' פ"ב כנס ק"ע ע"ב · ועיין ב"ש ס"ק כ"ז וד"ק: (טו) יערער היינו שערער שנתן להם גט מזויף · מסא"כ כשטו ומכחיש אותם שלא אותם אינו נאמן לכ"ע (טז) מהם · והשני לא ידע דנמסר לזה דאל"כ ה"ל ב' שהביא בסעיף הקודם:

א משנה גיטין

קמג דין המגרש על תנאי · ובו כ"ג סעיפים :

א המגרש (א) על (א) תנאי אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת ואם לא נתקיים

באר היטב

(א) תנאי · אים ואשה שהסכימו לגרש אלא שהאשה היתה רוצה להתגרש לתלופין והאיש היה רוצה

פתחי תשובה

עכ"ל והיינו שהרי עד א' אינו מועיל מ"מ לסמוך וקיום
שלא נתקיים תהני מן התורה וא"כ ק"ו אם השליח נאמן
ומסיק שם דבמקום עיגון ודחק גדול יש לסמוך על הרמ"א
ל ע"ש (ויתר דבריו בתשובה הנ"ל יובא לקמן ס"ס קנ"ב) · ועב"ש ס"ק מ"ב שכ' כיון דס"ל לכמה פוסקים קיום ב"ד
וס מזה הוא מקיל כו' כנראה שכוון ג"כ ליישב קושיית הט"ז הנ"ל (ומ"ש דס"ל לכמה פוסקים כו' הוא ע"פ דברי הר"ש
הרשב"ץ שהביא הב"י סי' קמ"א שכ' דמחלוקת ראשונים היא והירושלמי אומר דמעשה ב"ד לא צריך קיום כו' ע"ש ·
כאורה תמוה הא הרשב"ץ שהביא הב"י סי' זה כתב בהדיא נראה תשני התלמודים שקיום ב"ד צריך קיום כו' וכן סוף
אמ' כתובות דף כ"א ע"א ד"ה עד ודיין בשם הירושלמי דצריך קיום וכ"ה בר"ן שם והעתיק שם לשון הירושל' והוא נמי שלש
ועקה בח"מ סי' מ"ו ס"ו · אמנם עיין בתשב"ץ עצמו ח"ג ס"ס ע"ז ובסי' כ"ב ובסי' ס"ו ותבין כוונת הר"ש בזה וגם יש
ריו בתשובה הנ"ל) ועיין בתשו' הגאון מהרי"מ ז"ל מבריסק סי' ל"ג כתב ג"כ ליישב תמיהת הט"ז הנ"ל והביא שם דמשמעות
אחרונים שיש לסמוך להקל בשעת הדחק ועיגון גדול וכן ראה במהרי"ק שכ' ג"כ שהסכימו להקל בשעת הדחק וכן בס' יאיר
ין מהרב בעל גינת וורדים כתב בפשיטות להקל בזה וגם הועתק שם בסי' י"א תשובת הרדב"ז שכ' וז"ל ואע"ג דגיטין
זירה מטעמא קיום גיטין קיל מקיום שטרות דבקיום גיטין אף שאין מכירין דייני הקיום הגט כשר כו' והכי איתא במרדכי
יטין עכ"ל · ושם בסי' ס"ס העתיק לשון המרדכי בזה שהוא בהלכות גט שלי סי' תנ"ג שכ' שם בהדיא וא"צ הכרת חתימת
ב"ד כל זמן שלא יערער הבעל כו' ע"ש :

ה"ם הביב בתשו' מהרי"מ שם אודות גט שנשלח ממרחקים ערך ת"ר פרסאות ע"י בי דואר עם הרשאה מג' רבנים אשר
השליה הא' מסר בגט והשליחות לרבנים הנ"ל והם מינו את הב"פ שבמקום הנתינה לשליח הולכה לגרש בו את האשה
מבעלה הב"פ · והובאו הגט וההרשאה עם אגרת להרב דמקום האשה מאופסים יחד כולם בדלוסקמא של עץ ונתנו בהפיסא
והוחתמת על הכים ונשלח זה על הבי"ד סטראתאווע חתומים בחותמי העקספעדיניע · והאריך שם לנדד להקל לית
להאשה הנ"ל הואיל והוא מקום עיגון גדול שאם לא יועיל גט כזה לא יהיה לה תקנה לעולם · ותורף דבריו דמצד שהחמיר
מ"א ז"ל בסי' קמ"א סל"ה דאין למנות שליח הולכה ע"י כתב משום דבמקום עיגון אין לחוש לזה כו' (כמו שהובא בפי'
"א ס"ק ל"ה) · ועיקר החשש בזה הוא כיון דהמקום מרחק רב וא"א לקיים חתימות עדי הגט ולא חתימות הרבנים שחתמו
הרשאה גם מצד זה אפשר להקל לפ"מ דמבואר ברמ"א ס"ס קמ"ב בשם הרשב"ץ דבמקום דחק ועיגון יש לסמוך כו' ולא
ב"ז הרעים על דין זה מ"מ משמעות האחרונים שיש לסמוך להקל בשעת הדחק ועיגון גדול כו' (כמו שהובא לעיל) · והגם
אורה אינו דומה ממש לדינו של התשב"ץ דשם היה מקויים על הגט אלא שלא הכירו החתימות אבל בנ"ד הגט אינו מקויים
אלא על ההרשאה כו' וכבר כ' הרמ"א ס"ת דהרשאה לא מקרי קיום דהיישינן שמא הגט מזויף והרשאה נכתב על גט
מ"מ הרי בסעיף ע' מבואר ברמ"א וכב"ש לענין שליח שני מפני הרשאה וטעם החילוק מבואר למעיין בריב"ש סימן
כו' ועוד נראה דבנ"ד ודאי אין חשש לומר שמא נכתב ההרשאה על גט אחר כיון שהיו מאופסים יחד וקשורים וחתומים
זה חותמות דע"ז סמכינן מחשש חילוף באיסורי תורה בב' חותמות · וכן בתשו' אמונת שמואל סי' יו"ד סמך על זה שהיו
והרשאה קשורים בקשר של קיימא ונחתם בשני חותמות באופן שלא יוכל להזדייף ולהתיר הקשר ולסתור החתימות כו'
בס' יאיר נתיב סי' י"א כ' בשם הרדב"ז לענין החשש דהקיום אינו על הגט בעצמו צידד שם להקל כו' (ועמ"ש לעיל סי'
"א ס"ק ל"א בשם תי' גאוני בתראי סי' מ"ד) · ומה דיש עוד חשש בזה ממ"ש בתשו' פני אריי' סי' ך' דכתב הגה מרחוק
בי דואר בעי קיום מדאורייתא כו' (הבאתיו לעיל סי' י"ז סעיף י"א ס"ק כ"ב) אמנם אין דבריו מוכרחים (עי' בתשב"ץ
סי' ס"ו) ובפרט שהוא בעצמו כתב מטעם שמקום הכתיבה אין מכירים ובנ"ד אנו מכירים ונוכל לברר משם ובפרט
גם דנעשה ונכתב בספרי הבי דואר כו' והאריך עוד בזה לבאר כמה צדדים והוכחות ואומדנות בנדון הנ"ל ומסיק להקל
באם ישלים עוד גדול אחד ע"ש :

ם למעשה צ"ע רב בקיבוץ חכמים · ואפילו במקום דאפשר לקיים החתימות קיום ב"ד ואין חשש רק מחמת מינוי השליחות
בכתב ומחמת שהובא ע"י א"י כתבתי ג"כ בסי' קמ"א ס"ק ל"ה דאין להקל כ"כ בפשיטות אפילו במקום עיגון ומכ"ש
"נ שאי אפשר לקיים · ובפרט לפי טעמו של הב"ש הנ"ל כיון דס"ל לכמה פוסקים קיום ב"ד א"צ קיום כו' והרי נלמד
זו נדחה לגמרי וכמ"ש בתשו' מהריב"ל ח"ב סי' א' דרוב בנין ורוב מנין מכל הפוסקים דחו זה ופסקו דמעשה ב"ד
קיום ע"ש · וכן ראיתי בסמ"ק עם הגהות הגאון מהר"י לייטעלים ז"ל נדפס תשובה ארוכה בזה ודעתו להחמיר ע"ש
ב"ע ע"ב · גם כבוד ידידי הרב הגאון מו"ה ברוך מרדכי נ"י אב"ד דק"ק וואלקאוויסק כתב אלי שהאריך בתשובה להחמיר
הנשלח ע"י בי דואר ממרחקים ואין מכירין ח"י דייני הקיום כלל · והביא ראיה שלא כדברי הרשב"ץ הנ"ל מירושלמי
וספתא) פ"ק דגיטין ה"ג המביא גט ממדה"י ולא נכתב לפניו ולא נחתם לפניו מחזירו למקומו ועושה לו ב"ד ומקיימו
אתיו וא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ אלא אומר שליח ב"ד אני · א"כ מבואר דאפילו במביא גט מקוים צריך שיאמר שליח ב"ד
אבל בלא"ה לא מהני אע"פ שמקוים אלא כיון דאומר שליח ב"ד אני הוי כמו דמקיימו לפנינו בקיום ב"ד כמו בשליח
ש היה מהני באומר שליח ב"ד אני דחזקה דנעשה כדין כמ"ש הריב"ש בתשובה רק הכא בגט מקוים הגי באומר שליח ב"ד
אפילו בשליח ראשון אבל בלא"ה לא מהני כלל עכ"ד · והגם שלפע"ד יש להשיב על ראיה זו מ"מ למעשה יש להתיישב הרבה
נעשי שזה מקרוב יצא לאור עולם ס' תיקון עולם מהגאון א' בדורינו והעמיק והרחיב בענין זה בעולם בינתו אבל לא ראיתיו] :
על תנאי · עבה"ט בשם מהרי"ט · ושם הביא ראיה לזה מתוספתא דקדושין (שהובא בש"ע לעיל סי' כ"ט ס"ח ובח"מ
סי' רכ"א) ע"ש · ולכאורה אינו מובן מאי ראיה מדיני קדושין ודיני ממונות לענין גיטין דקיי"ל גילוי דעתא בגיטא
מלתא היא כדאיתא בפ' השולח והוי לומר כאן דאף אם האשה תבעה להתגרש מ"מ כל שלא הזכיר התנאי בעת נתינת
הוא גם מוחלט בלי תנאי · ומצאתי סברא זו בתשו' הרדב"ז ח"א סי' פ"ג דשם נשאל במעשה בראובן שהיה הולך למדה"י
ואמרו

מ״מ ע״כ ב מאה שם דף פ״ח ע״א

התנאי אינה מגורשת (ב) [ב]ואפי׳ הוא כהן מותרת לו וכבר נתבארו משפט

באר היטב

פתחי תשובה

ואמרו לו שיניח גט לאשתו ונתרצה אבל אמר שיהיה הגט לג׳ לגרש בתנאי ועמד הדבר ימים רבים · ושוב גירש ובשע חנים והפצירו בו קרובים שיהיה הגט לשם ועל הסכמה א

הלכו לסופר וכתב הגט סתם ונתנו לה סתם ולא הזכירו התנאי כלל כי הבעל סמך על מה שהסכימו עמו הפשרנים שם לאמן הנ׳ וכא מעשה לפני חכמי נפת ונחלקו קצתם אמרו שהיא מותרת מיד וקצתם אמרו שהתנאי קיים ועל דעת כן גירש והגאון ז״ל השיב דהאשה זו מותרת מיד ואינה צריכה לממתין כלל דקיי״ל גילוי דעתא בגיטא לאו כלום הוא ואע״פ שזה הממנו גלה בדעתו שאינו רוצה לגרש אלא על התנאי לאו כלום הוא דדילמא חזר בו וגירש לחלוטין בלי תנאי דגרסי׳ בפ׳ השולח גי׳ בר עילאי כו׳ וק״ו הדברים אי לא מבני גלוי לבטל את השליח כ״ש דלא מהני לבטל את המעשה המגרש בעצמו שגירש הי בלי תנאי דאם איתא דלבו על תנאי היה לו להזכירו בשעה שנתן הגט כו׳ היש לך גלוי דעתא טפי ממי שהזכיר תנאו א׳ שלא כשל אותו מן שהקדים שלאו לכן ואמרינן דתנאו בטל והמעשה קיים ומגורשת מיד בלי תנאי (אין זה מוסכם כמבו לעיל סי׳ ל״ח ס״ד והוא ז״ל בעצמו בתשובה אחרת שיובא לקמן חשש מאד לסברא זו וגזר אומר דאם לא קיימה תנאה אם נשאת תצא) וכ״ש בנ״ד · וכ״ל ראיה ממה שאינו בתוספתא פ״ד כו׳ כ״ש בנ״ד שלא אמר לסופר כלום אלא לפשרנים א׳ התנאי והם לא היו לא סופרים ולא שלוחים דפשיטא כיון שנכתב הגט סתם ונתנו לה סתם ולא הזכירו התנאי שהיא מגור מיד · עוד ראיה דע״כ לא פליגי רבוותא (עי׳ בסי׳ קמ״ז ס״ב בב״ש סק״ג) אלא אם היה התנאי על פה קודם כתיבת הו הגט דלדעת הרמב״ם ורש״י ותוס׳ כו׳ וע״כ לא פליגי אלא שהזכיר התנאי בשעת כתיבת הגט אבל אם אמר התנאי לפשרו ולא הזכירו בשעת כתיבת הגט יש לנו לומר חזר בו ובטל התנאי ואפי׳ שכך היה דעתו בשעת הכתיבה ג״ד בגיטא לאו מל׳ היא · ואל״ת יהיה ספק מגורשת לדעת הרמב״ם ז״ל ובעלי שיטתו כיון שהזכיר התנאי על פה קודם כתיבת התורף · לא קי׳ דלא אמרינן הכי אלא אם הזכיר התנאי בשעת כתיבת הגט ולפני כתיבת התורף כגון שאמר · כתוב לאשתי ע״מ כך וכך אבל בזו שהזכיר התנאי לפשרנים ולא הזכירו בשעת כתיבת הגט אין זה תנאי אלא גילוי דעת · כללא דמלתא לכתחלה צריך שיהיה התו על פה ובשעת הכתיבה היה על פה · ובשעת כתיבת הגט קודם כתיבת התורף ספק מגורשת ונכון להחמיר · ואם לא הזכי התנאי כלל בשעת כתיבת הגט אלא לפני אחרים שאינם לא סופרים ולא עדי הגט כנ״ד אין כאן תנאי והאשה מותרת כ׳ כו׳ עכ״ל ע״ש :

ואפשר לומר דמהרי״ט ס״ל ס״ל כדעת הב״ח לעיל ר״ס קל״ד ומהרח״ש בדיני מודעא שהזכרתי לעיל סי׳ קל״ד סק״א דג׳ הא דג״ד בגיטא לאו מלתא היא דוקא היכא שהג״ד הוא לבטל מעשה שכבר עשה אבל היכא דהג״ד בא לבטל מ שעתיד לעשות מלתא היא וא״כ בנ״ד הוא ג״ד על מה שעתיד לעשות ומלתא היא · אך א״כ לא יהיה הלכה כמהרי״ט ג׳ דהא הב״ש שם לא ס״ל כדעת הב״ח הנ״ל וכתב שכן משמע מכל הפוסקים · ויותר נראה דמהרי״ט ס״ל שזה לאו מיחשב ג׳ כלל רק אמירה ממש שנותן הגט רק באופן זה (עב״ש לעיל סי׳ קמ״ח ס״ק נ״ח בשם הט״ז ומ״ש שם) ועי׳ בתשו׳ מהר״ם לוב׳ סי׳ קכ״ג בתשו׳ בעל הלבוש ז״ל אודות הגט דווינא שכ׳ וז״ל ואע״פ דקיי״ל כאביי כו׳ היינו בג״ד חלוש בעלמא כגון בו׳ השוב והמטיב כו׳ שנוכל לפרש לתרי אפי אבל ג״ד והוכחה גמורה שאין בו פקפוק ונדנוד כלל אפי׳ אביי מודה עכ״ל הרי בגט ההוא כל תכמי הדור חלקו עליהם ויצא בהכשר כמ״ש הב״ש לקמן סי׳ קמ״ט וצ״ע :

ועיין עוד בענין הנ״ל תשובה להרדב״ז ז״ל בסי׳ תקע״ג בעובדא בראובן שבא לגרש את אשתו והוא אינו בקי במשפט התנאי ואמר למסדרי הגט איני רוצה לגרש אלא על תנאי זה ומסדרי הגט טעו ולא כפלו את התנאי (ר״ל בעת שהיו מק׳ אותו לומר לה ה״ז גיטך ע״מ כך וכך לא כפלו את התנאי) ונשאל אי אמרינן כיון שלא נעשה התנאי כ״ג וכ״ר התנאי ג׳ והמעשה קיים והרי היא מגורשת אע״פ שלא נתקיים התנאי או דילמא בתר דעתי׳ אזלינן גדעתו היה שלא תתגרש אלא תנאי זה · והשיב אם היה התנאי במעכביו או ע״מ לדעת הרי״ף והרמב״ם ורוב הפוסקים לא מבעיא לך כו׳ כי היכי ל׳ לדעת ר״ת וקצת מפרשים דס״ל דגם במעכביו צריך לכפול התנאי א״כ במתנה בלשון אם ולכ״ע דאפילו למאן דפסק כר׳ דפליגי עליה דר״מ כו׳ (ע״ש דהלשון מגומגם וצריך תיקון) הילך בגיטין וקדושין אם לא כפיל תנאו ולא נתקיים התנאי הוש׳ נה ואין מחזיקים אותה לא במגורשת ולא בשאינה מגורשת כו׳ ואפילו לפי ספיקך אינה מותרת לינשא כיון שלא קיימה ת׳ ואם עברה ונשאת תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה · אבל קושטא דבנ״ד תנאי גמור הוא כיון שהוא אמר להם בפי׳ שאינו רוצה לגרש אלא על תנאי זה אם לא קיימה תנאה אינה מגורשת כלל דלא אזלינן בתר טעות מסדרי הגט אלא ב׳ דעתא דידיה דאע״ג דקיי״ל גלוי דעתא בגיטא לאו כלום הוא הכא לאו גילוי דעתא הוא אלא אמירה ממש שאין רוצה לג׳ אלא בתנאי זה ואם אתה אומר כי מפני טעותם יהיה הגט גט והתנאי בטל נמצא אתה מגרש אשתו ממנו בע״כ והוי גט מעו׳ ואע״ג דלדעת רוב הפוסקים יותר הוא מועיל בדיני ממונות גילוי דעת או אומדנא דמוכח מתנאי שלא נעשה כהיקונו ובגי׳ כיון דגילוי דעת אינו מועיל כ״ש דתנאי שלא נעשה כתיקונו אינו מועיל ה״מ בזמן שהבעל בעצמו הוא המתנה ולא הג׳ כתיקון הו״ל דכיון דלא קפיד בתנאי דעתו לגרש לגמרי אבל בנ״ד שהבעל אומר בהדיא שאינו רוצה לגרש אלא בתנאי וכ׳ על מסדרי הגט והם טעו תנאי גמור הוא ואם לא נתקיים התנאי אינה מגורשת כלל שכ״ד ע״ש :

ועיין עוד בהרדב״ז ח״ב סי׳ תקל״ב שנשאל על ראובן שכתב גט לאשתו ואמר לעדים שהוא רוצה ליתנו לה ע״מ כן וכך וכ׳ הלכו עדי הגט ובאו עדים אחרים ונתנו לה סתם מאי מגורשת על תנאי או בלא תנאי · והשיב הדבר ברור שאם׳ שם העדים הראשונים אשר שמעו התנאי מפיו והם עדי המסירה אין ספק שהיא מגורשת על תנאי אע״ג שמסרו לה ס׳ ודאי על תנאו הראשון סמך וכ״כ הראשונים ז״ל אבל כיון שלא מסר הגט בפניהם אלא בפני אחרים שלא שמעו התנאי מגור׳ בלא תנאי אע״פ שהוא צוח ואומר על תנאי הראשון סמכתי שהרי העדים הללו מסוו לה מגורשת בלא תנאי דקיי״ל ו׳ מסירה כרתי ואפילו למ״ד ע״ח כרתי הרי לא נתתם הגט על תנאי ותו כיון שהוא יודע שאין אלו העדים אשר שמעו הת׳ ולא הזכירו בשעת מסירת הגט אהולי אתלי׳ לתנאי והשתא קא הדר ביה ואין שומעין לו עכ״ד (עיין בת׳ הרא״ש כלל ה׳ שהביא בב״י ס״ס זה ובתשו׳ מהר״ם לובלין סי׳ קכ״ב) · ויש לעיין בשלשה תשובות אלו של הרדב״ז ז״ל ולכוין הדברים שיו מתאימים ומכוונים זה לזה · ועמ״ש לעיל סי׳ י׳ ס״ג ס״ק ג׳ : (ב) ואפילו הוא כהן · עיין בתשו׳ מהרי״ט סי׳ ג׳ וב׳ שעס״ע

התנאים בסימן ל"ח: ב [ג]המגרש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת בשעה שיתקיים לא בשעת נתינת הגט לידה לפיכך יש לבעל לבטל הגט או להוסיף על תנאו או להתנות תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון אע"פ שהגיע לידה ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת ואם נשאת תצא [ד]ואם אמר לה הרי את מגורשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך או שאמר לה הרי את מגורשת ע"מ כך וכך (ועיין לקמן סי' קמ"ד סעיף ד' די"א דע"מ לאו כמעכשיו דמי) כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו משהגיע גט לידה ואם אבד או נשרף (ג) [ה](ואפי' מת הבעל) קודם שיתקיים התנאי הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו וכבר נתגרשה משעת נתינת הגט לידה [ו]ולכתחלה לא תנשא קודם קיום התנאי ואם נשאת [ז]יפרש ממנה עד שיתקיים התנאי [ח]ומיהו בתנאי שהוא בידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו ולפיכך מותרת לינשא מיד בתנאי דע"מ או מעכשיו [ט]וי"א דאפי' לא אמר מעכשיו ולא מהיום ולא ע"מ דינו כאומר מהיום משום זמנו של גט מוכיח עליו הילכך אזלינן בה לחומרא (ד) (וי"א דאפי' בתנאי מעכשיו יכול לבטלו ויש להחמיר) (טור וכן משמע בהרא"ש): ג [י]אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום ומת בתוך השלשים יום קודם שנתנם לו אינה יכולה לקיים התנאי (ה) שאם תתן ליורשיו אינו כלום וכיון שכן כיון ששלמו שלשים יום ולא נתנה לו בטלו הגירושין וחולצת או מתייבמת [כ]ואם אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז ולא קבע לה זמן ומת קודם שתתן לו אף ע"פ שאבד הגט או נקרע קודם שימות הרי זו לא תנשא לזר (ו) עד שתחלוץ: ד [ל]אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן עד שלשים יום ונתנה לו בתוך שלשים יום בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל [מ]ה"ז גט (ב) פסול עד שתתן מדעתו: ה [נ]אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום וחזר אמר לה בתוך השלשים יום (ז) הרי הם מחולים לך אינה (ג) מגורשת שהרי

באר הגולה

וכב"ה ג ל' הרמב"ם פ"ז מהל' גירושין ממשנה וגמ' שם דף ע"ה ע"ב וכחכמים ודלא כחוש לגבורי רבי יוסי בגיטין כלל כמ"ש ה"ס שם והכ"מ שם ד ממשנה וגמרא שם דף ע"ד ע"א ורב הונא דקיי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כמעכשיו דמי וכ"כ הרי"ף והרא"ש והתוספות שם וש"פ ה כ"כ שם ברמב"ם ו טור בברייתא שם ז שם בשם הרמב"ם וזהו סי' מ"ש הרמב"ם יוצאת וכו' ח הר"ן שם בשם ט ה"ה בשם הרב"ה מן ההא וגים והר"ש הרמב"ן להחמיר והרשב"א היות הדבר בג"ע דסברי כר"י דקיי"ל הלכה כר' יוסי וכן הלכה כר' יהודה הבאיה דס"ל כוותיה י ל' רמב"ם שם מברייתא שם וכת"ק ב שם וכיאר שם ס"ה שלע"פ שא"א יתקיים התנאי כשום פנים כיון שמת הבעל אין מחזיקים הגט כבטל כדי שתוכל להתייבם עד שיהיה התנאי מבוטל בפועל וא"א אות מבוטל בפועל כיון שלא נקבע לו זמן לפיכך חולצת ולא מתייבמת ל מימרא דרבא מתקנתא וכו' שם מ כתב ה"ה שדעת רבינו דעת רבינו האי שפוסק כלישנא בתרא שם דף ע"ה ע"א דבעל כרחו הוי נתינה אלא שרצה להחמיר בערוה חמורה וידוע ענין הפסול [לדב]ריו ז"ל שלכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תצא ב כדפשט רבי יוחנן שם דף ע"ד ע"ב ומשום דלנעורה קא מכוין והא לא ניערה

באר היטב

[...]רוצין שכח התנאי · אם האיש תבע האשה לגרשה [...]גם הוא גם מוחלם בלי תנאי ואם האשה תבעה להתגרש [...]גם הוא על תנאי שהיה רוצה האיש · מהרי"ט ח"ב ס"ס [...]ה · וכנה"ג קע"ב ע"א: (ב) פסול · ואם נשאת לא [...]א · מיהו לדעת הרא"ש והרשב"א הוי ספק מגורשת · [...]ל זה כשהיא נתנה המעות בפניו אבל שלא בפניו לא [...]י נתינה כלל · וכשהוא אינו בכאן ונתנה ביד ב"ד [...]ין בתשובת הרשב"א בב"י בח"מ סימן ע"ג · ועיין [...]ס ס"ק יו"ד · כתב הר"ס אלשקר סי' ל"א אפילו למ"ד [...]ינה בע"כ לא שמיה נתינה היינו דוקא היכי שאמר [...]ע"מ שתתני לי ר' זוז אבל האומר ע"מ שאתן לך מאתים [...]לכ"ע לא בעינן שיקבלם המקבל · ועי"ל סימן נ"ח [...]יא הב"ש ס"ק ב' בשם מהרי"ט דאפילו בכה"ג לא [...]י נתינה: (ג) מגורשת · ר"ל דהגט בטל בודאי ואין [...]י לו לומר שתתני אבל אם באתה אמר שתתני ולא אמר לי ולא ליורשי יעו"ש ועי' בס' שעה"מ פ"ז מהל' אישות [...] יו"ד שתמה עליו דמדברי הירוש' שהביא הרשב"א בחידושיו ס' מי שאחזו מבואר בהדיא דאפי' בע"מ שתתני גרידא אמרינן ולא ליורשי ע"ש ועי' בתשר פרח מ"א ח"א סי' ז"ח: (ו) עד שתחלוץ · עיין בתל"מ פ"ח מה"ג דין כ"ב ובס' שעה"מ מ"ש בזה: (ז) הרי הם מחולים לך אינה מגורשת · עיין בס' יד המלך פ"ח מה"ג דין כ"א שכ' וגדולה מזו יש ספק [...]ל אלו וקרוב הדבר בעיני דבתנאי זה של נתינת מאתים זוז אם קיים אחר התנאי עבורה ונתן בשבילה מאלו ר' אז לא

פתחי תשובה

שעה"מ פ"ח מה"ג דין א' בד"ה ודע עוד: (ג) ואפילו מת הבעל · עיין בס' שעה"מ פ"ח מה"ג דין א' שהקשה ע"ז מסוגיא דפ"ק דיומא די"ג דמסיק שם אלא לאו הא אמר לה כו' אי חזי לה דקא בעיא למיתת קדים איהו ועייל לב"ה כו' דמשמע בהדיא דלאחר מיתתה אם ילך לב"ה אינה מגורשת למפרע ותירץ שדעת הרמב"ם כמ"ש התוס' ישנים שם לחלק בין ההיא ובין האמור במשנה ס"פ מי שאחזו (ובש"ע סי' קמ"ד ס"ג) מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך יב"ח ה"ז גט דש"ה שמתם קודם שנתקיים התנאי ועל מי יחול הגט ע"ש · וכתב וז"ל וכפי האמור זכינו לדין דמי שנתן גט לאשתו ואמר לה הז"ג ע"מ שאתן מנה לפלוני וכיוצא בזה ומתה היא קודם שקיים הבעל התנאי ואחר מיתתה בא הבעל לקיים התנאי אינה מגורשת למפרע ואם נשאת קודם התנאי הולד ממזר עכ"ל: (ד) וי"א דאפילו בתנאי כו' · עיין בשעה"מ פ"ח מה"ג דין א': (ה) שאם תתן ליורשיו אינו כלום · מדברי המל"מ פ"ג מהל' זכיה ומתנה דין יו"ד מבואר דדוקא באמר שתתני לי ומשום דמלת לי מיותרת

לא נעשה התנאי [ס]וי"א דהני מילי בשלא אמר לה אלא הרי הם מחולים ליך
לבד אבל אם אמר לה להוי ניטא בלא שום (ד) תנאי הרי זו מגורשת ואינו
צריך ליטלו ממנה : ו [ע]אמר לה ע"מ שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני
ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב אע"פ שנתנה לו אלף זוז בדמיו אינ
גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו [פ]או שיאמר לה להוי ניטא בלא
שום תנאי [צ]ויש מי שאומר שאם הוא מתרצה בקבלת הדמים הוי גט : ז [ק]אמ
לה ע"מ שתתני לי מאתים זוז מכאן ועד שלשים יום אפי' לא נתנה לו ע
יום שלשים בסופו מגורשת ואם אמר לה בתחלת יום ראשון לחדש ונתנו
לו בסוף ליל ראשון לחדש השני [ר]ה"ז ספק מגורשת : ח [ש]התנה עליה שתעש
דבר זה סתם ה"ז כמפרש יום (ה) אחד הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה כיצ
אמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתעשי עמי מלאכה ע"מ שתשמשי את אבא ע"
שתניקי את בני אם עשתה עמו [ת]מלאכה או אם שמשה את אביו יום אח
או שהניקה בנו יום אחד [א]בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך כ"ד חד'
ה"ז גט : הגה וי"א דצריך לשמש האב כל ימי (ו) (ח) חייו וצריכה להניק התינוק עד ס
כ"ד חדש (טור בשם [ב]הרא"ש) ואם מתו לאחר שהתחילה לקיים התנאי רק יום (ז) א' הוי ג
(טור) [ג]מת הבן או מת אביו קודם שתניק או שתשמש אינו גט אמר ל
ע"מ שתניקי את בני או שתשמשי את אבי שתי שנים ה"ז משלמת הזו
שפירש מת הבן או האב בתוך הזמן שפירש [ד]או שאמר האב אין רצו
שתשמשני אינו גט שהרי לא נתקיים התנאי וכן כל כיוצא בזה (ט) (וי"א ד
שאין העיכוב ממנה הוי גט) (טור בשם [ה]ר"י) (ונראה לי דאזלינן בכל זה לחומרא):
ט [ו]י"א דכי אמרינן דהניקה או שמשה יום א' הוי גט לאו דוקא יום א' דא
בשעה אחת סגי [ז]ויש מי שאומר דיום א' דוקא כליל שבת ויומו : י [ח]הנות
גט לאשתו על תנאי שתתן לו מאתים זוז וחזר והתנה עליה תנאי אחר בנ
עדים שתשמש אביו שתי שנים לא ביטלו דבריו האחרונים את הראשונ
אלא הרי זה כאומר לה עשי אחד משני תנאים רצה משמשת רצה נותנת זו
אחד מהראשונים ואחד מהאחרונים מצטרפים [ט]אבל אם התנה עליה שתתן ו

באר הגולה

ס הרשב"א וכ"כ מדברי הרמב"ם ספ"ח וכ"כ שם ה"ב ע משנה שם וכדמוקי לה שם בגמרא בחסורי מיחסרא וכתנא קמא פ כמ"ש בסוף סעיף שלעיל וכן כתב הרמב"ם שם צ טור וכן כתב הרא"ש שם ק שם בשם הרמ"ה ר דמספקא לן אי בפני ל' יום משמע לעת או ל' יום כדאמרי אינשי דלא קפדו בהדי לילא דעבר. לה מימרא קמא שם ש ברייתא ומשנה שם דף ע"ה ע"ב וכדמפרש רב אשי שם כ"פ הרי"ף וטור בשם הרמב"ם בפרק ח' ור"י אע"ג דאסיקנא רב אשי בקשיא כיון דלא אסיקנא בתיובתא ת הטור העתיק יום אחד א שם במשנה וכדמפרש שם בגמ' אליבא דרב אשי ב בשם הרמ"ה וכרנא שם והכ"פ הרמב"ן ג שם במשנה ד שם במשנה וכת"ק וכ"פ הרי"ף שם והרמב"ם שם בפ"ח ה וכ"כ הרא"ש בשם ר"ת שכתב פוסקים בכל מקום כרשב"ג ו הר"ן שם ז טור בשם הרמ"ה ח ל' הרמב"ם ס"ח מברייתא שם דף ע"ו ע"א וכפי פירושו שם שמסר לו הגט בשעת התנאי הראשון כמ"ש ה"ה וכתב עוד והקרוב אלי דאי בדלא אמר ע"מ דאי אמר על מנת תו אין בידו להוסיף על התנאי או לבטל (כמ"ש לעיל סעיף ב') ואע"פ שהברייי' הוא כ הוכר רבינו שהברייתא היא כמד"א כל האומר ע"מ לאו כמתכשיו דמי ואין הלכה כן ומיהא נפקא לן מדינא דברייתא לז במתנה כאם ה"ה ט ג"ז ברייתא שם

פתחי תשובה

הכי אף דבקדושין בודאי מהני כה"ג דהא לא עדיף נתינה מעות התנאי מנתינת גוף כסף קדושין בעצמם דהילך מנה ותתקדש לפלוני היא מקודשת (לעיל סי' כ"ט ס"ה) ואף דהמקדש בעצמו לא נתן מאומה ומכ"מ דמהני בקדושין נתינת אחרים בכסף של קיום התנאי (עי' בח"מ סי' רמ"א ס"ז בהגהה ומ"ש בפ"ת שם) אבל בתנאי דגירושין נראה דלא מהני נתינה של אחרים דכיון דהוא קפיד לנעורה בנתינה זו וכי נתנו אחרים בשבילה אכתי לא נתקיימה מחשבתו בזה דבנתינה זו לא ניער אותה כלל ולדינא צ"ע עכ"ל: (ח) כל ימי חייו · עבה"ט שכתב משום חומרא כו' והוא מדברי הב"ש וכ"כ הב"י דהפירוש בדברי הרא"ש שכתב דראוי לפסוק כרבא לחומרא היינו משום דספוקי מספקי ליה ומה דאיכא בין רבא לרב אשי הוי ספק מגורשת ע"ש ועיין בס' קרבן נתנאל שם בפ' מי שאחזו אות נ"ט שהשיג עליהם וכתב וז"ל ואני אומר נשתקע הדבר ולא נאמר אלא ה"פ דבגט לנעורה קא מכוין לכך אנו דנין לשונו להחמיר משא"כ לענין ממון כו' והשמיטתי' להרב"י תשובת הרא"ש כלל ו' סי' י"ד שמבואר שם להדיא כמו שפירשתי עכ"ל · ומיהו לדינא אין נ"מ בזה דאף אם הפירוש כדברי הרא"ש כדבריו מ"מ הוי ספק מגורשת משום דעת הרי"ף והרמב"ם : (ט) וי"א דכל שאין העיכוב · עב"ש ס"ק י"ז ומ"ש בסוף דבריו ולאחר פוסקים כו' אא"כ שהתחילה להניק כך הוא בתנאי שתתן לידו וגם

באר היטב

כאן אפילו ספק גט · וב"ח כתב בשם רש"י דהוי ספק מגורשת · וב"ש חולק עליו · וכן נמי אם שמה מזון ביד ב"ד בשביל המאתים אז אינה מגורשת · הרא"ש ת"א סי' פ"ה ואם מפרש שיועיל במחילת המאתים כו' לאו לנעורי קא מכוין אלא כל זמן שמקפיד עליה · כנה"ג קע"ג ע"ב : (ד) תנאי · מלה בלא שום תנאי הם דברי הבעל בעצמו שאומר יהא גט בלא תנאי אין כפר מקור ברוך סימן כ"ו · כנה"ג קע"ד ע"ב : (ה) א' היינו בגיטין מסתמא לנעורה מכוון מש"ה אמרינן דכוונתו רק יום א' · אבל בעלמא אמרינן אם התנה ליתן מזונות כיוצא בזה להנאתו מכוון כל ימי חייו קאמר · עי' ב"ש סי' ס' ב"ש : (ו) חייו · משום חומרא · ואם שמשה יום א' וקידשה אחר חוששין לקדושין · ואם אמר ש שתשלם שכר הנקה לכ"ע שכר ב' שנים קאמר · ב"ש: (ז) א' · ל"ד אפילו שעה אחד ומתו די · ב"ש:

קנה

אתים זוז וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו שלש מאות זוז כבר ביטל
תנאי של מאתים זוז וצריכה ליתן שלש מאות זוז וכן כל כיוצא בזה: הגה
"א דכל זה דוקא בשלא מסר לה הגט לא בתנאי ראשון ולא בתנאי שני אלא אחר שני
תנאים מסר לה הגט בפני עדים הראשונים והאחרונים אבל מסר לה הגט בשעת תנאי
ראשון או השני אותו תנאי דוקא (הר"ן פרק מי שאחזו): יא הי"ז גיטיך והנייר
שלי אינה מגורשת שאין זה כריתות ע"מ שתתני לי את הנייר הרי זו מגורשת
תתן: יב התנה על דבר שאי אפשר לקיימו כגון ע"מ שתעלי לרקיע או
שתרדי לתהום או שתבלעי קנה של ארבע אמות אינו תנאי והגט גט אבל
אם התנה בדבר שאפשר לקיימו אפי' באיסור כגון ע"מ שתאכלי בשר חזיר
הוי תנאי שאפשר שתאכלנו ותלקה ואין זה מתנה על מה שכתוב בתורה
שאינו מתנה שתאכלנו עכ"פ שאם לא תאכלנו לא תתגרש בד"א כשהאיסור
תלוי בה לעבור עליו אבל אם תלוי באחרים שאמר לה ע"מ שתבעלי לאבא
א הוי תנאי שאביו לא ישמע לה לעשות איסור: יג אמר לה ע"מ שלא
תבעלי לאבא ונבעלה לו אינו גט אבל כל זמן שאין עדים שנבעלה לו אין
חוששין שמא נבעלה לו (ומותרת להנשא ואין חוששין שמא תבעל לו) (טור):
יד אמר לה ע"מ שלא תנשא לאבא ונשאת לו הוי גט שאין לו בה נשואין:
טו אמר לה ע"מ שתנשאי לפלו' אם (ח) נשאת לו הרי זו מגורשת אבל
אמרו חכמים לא תנשא לו שלא יאמרו נשותיהם נותנים במתנה זה לזה:
הגה ואפי' לא התנה עמה בפירוש שתנשא לפלוני אלא שניכר שגירשה משום זה כגון
שאותו פלוני נתן לו ממון כדי לגרשה והוא מעלה לה מזונות (י) כדי שיקחנה וכל כיוצא
בזה (הגהות מרדכי דקדושין) ואם נשאת לא תצא ואם נשאת לו תחלה ונירשה
מותרת לכל שהרי נתקיים התנאי נשאת לאחר קודם שתנשא לאותו
פלוני תצא ממנו ולא יחזור עולמית וצריכה ממנו גט והולד ממנו ממזר:
הגה נשאת אחר כך לאותו פלוני שהתנה עמה הבעל הוי גם למפרע ואין הבנים ממזרים
(טור) אבל לא יחזירנה שלמית משום דהוי כמחזיר גרושתו (טור בשם הרמ"ה) נתקדשה
אחר תנאו ולא תחזיר לו אלא אחר מיתת הבעל או שיתן לה גט אחר בלא תנאי (נ"י שם):
טז אמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני עד זמן פלוני הרי זה גט ויש מי
שאומר שלא תנשא עד שימות אותו פ' ויש מי שאומר שמותרת לינשא מיד
שבידה לקיימו שא"א לינשא לו אלא מדעתה (יא) ואין תקנה להתירה

י כפי פירוש בברייתא הנזכרת כ מברייתא שם דף פ' ע"ב וכפי פירושו ורש"י פירש דמגלא האותיות שורתות באויר ל דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה מ ברייתא שם דף פ"ד ע"א וכיהודה בן תימא דססם לן תנא דמתני' בב"מ דף צ"ד ע"א כוותיה וכ"פ רב נחמן וכו' שם בגמ' נ כמיפרא דרבא שם בגיטין דהלכתא כוותיה נגביה אביי הון מיע"ל קנ"ם ם שם בגמרא דרבא מודה רבא ע ברייתא שם פ כן הוא בטור וכפרש"י שם שמותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא תבעל לו ויבטל הגט וכמ"ש הב"י צ טור מהתוספתא כתנאה התוספות שם ריש דף פ"ג ק ברייתא ומסקנא דרבא שם ר טור וכ"כ ה"ה שם *פי' אם אמר שגירשה זה נשאת לבטל התנאי ומת או גרשה אסורה לחזור לה ש כתב ס"ה שם בפ"ה לדעת
ה"ס שכל שנשאת לאחר תחלה עברה על תנאיה ובטל הגט דע"מ שתנשאי לפ' תחלה משמע דאי לא"ה סה להו למתני בגמרא כאי
שם ת וכ"כ הרא"ש שם בהשגות וכתב ה"ה שהרשב"א הסכים לזה ול"ע שלא כתב הרמ"א וי"א א וכ"כ הרא"ש שם ב משנה
דף פ"ב ע"א וכדפסק רבינא שם וכמ"ש הרי"ף והרא"ש שם דבע"מ מודה ר"א דהוה ככל תנאי דעלמא וכן דעת הרמב"ם
שכ"א וכשם הגאונים ושקבלת הגאונים הורה היא וכ"כ מדברי התוס' שם ג לדעת הרמב"ם שם וכמ"ש בסעיף כ"ב ועיין במש"ש
ד מדברי ר"ת שכתב הרשב"א ה טור וכ"כ התוס' שם ריש ע"ב ו שם וכ"כ בתשובת הרא"ש כלל מ"א

באר היטב

נשאת לו · דוקא נשאת אבל נתקדש אינו גט · הרמ"ע
ס"א סי' של"ג:

פתחי תשובה

קנה מעות ומת הוי גט כו' ועיין בהגהות יד אפרים שכ'
עליו ולענ"ד צ"ע מה דס"ל בהתנה קנה מעות הוי כהתחילה
לקיים התנאי כמו בהתחילה להניק ואין הנדון דומה דגבי הנקה
הרכה להניק יום יום עד תשלום הזמן ואם כן בהתחילה להניק הוי התחלת קיום התנאי שהרי א"א שתניק כל השיעור
א שבוא דבר התלוי בזמן משא"כ בהתנה שתתן מאתים זוז אם היא רוצה בידה לקיים התנאי בפ"א הלכך אע"פ שאם נתנה
יקנא ואח"כ השאר נמי קיימה התנאי וכדאמרי' בקדושין בחסר דינר מקודשת וישלים מ"מ אופן התנאי אינו רק בתשלום
המאתים והנאי א' הוא וכל כמה שלא נתנה לו כל הסך אף שהתחלת קיום התנאי לא מקרי כיון שאינו דבר התלוי בזמן כך
קום לחלק ביניהם וצ"ע עכ"ד: (י) כדי שיקחנה · עיין בתשובת חות יאיר סי' קנ"ז שנשאל מאלמון אחד מטופל בבנים
נשידו איש ואשתו עניים מרודים ומכמה שנים רבתה המחלוקת ביניהם ושניהם רוצים בגט אך שהאשה מבקשת מבעלה
ים זהובים שתלבים עצמה אח"כ ותוכל להנשא ואין בהם למלאות רצונה ושאל האלמון הנזכר אם רשאי ללוות אל האשה
זה להתקשר עמה שישאנה כאשר היא. וילבשנה לכן התגרש מאישה בלי בצע כסף כו' והשיב לו כאף ובחימה ובקצף גדול
יוסיף לראות פניו בבקשת עלה נגד מנהג עולם כי לא נכון לדבר עם אשת איש מענין נשואיה אחר גירושיה ע"ש · ועיין
ת בית דוד סי' י"ד שנשאל על ענין כיוצא בו והשיב להתיר דכל שהבעלים לא דיברו זה עם זה כלום לית לן בה דלאו
להוסיף על גזירת חז"ל ע"ש · וכפי הנראה לא ראה דברי החו"י הנ"ל: (יא) ואין תקנה · עיין בביאור רבינו הגר"א
סק"ע כנראה שחולק על דין זה · גם בתשו' מהרי"ט ח"א סי' מ"ט חולק על זה ועיין בזה בתשו' המבי"ט ח"ב סי' פ'
ובתשובה

ז שם ושם ח פסוק שם בגמרא דף פ"ג ע"א ט ברייתא שם דף פ"ד ע"א י טור וכ"כ הרשב"א שם וה"ה בשם המפרשים כ שם בשם הירושל' ל שם וכן פרש"י שם בברייתא וכ"כ התוספות דף פ"ג ריש ע"ב וכ"כ הרא"ש בשם התוספתא מ ברייתא שם ע"ב נ מימרא דרבא שם

(לאותו פלוני) (יב) אלא אם כן יקדשנה המגרש (יג) ויחזור ויגרשנה סתו
(או שמת הבעל קודם שנשאת לשום אדם) (בב"י בשם הרשב"ן) ^ז^ואם נשאת לאחר וגירשו
אותו האחר סתם עדיין לא הותרה לאותו פלוני (יד) ואם (טו) נשאת ו
נתבטל הגט ובניה אף מהשני ממזרים: יז ^ח^זינתה עם אותו פלוני הולד כש
והגט כשר שלא התנה אלא על נשואין: יח ^ט^אמר לה ע"מ שתבעלי לפל
נתקיים התנאי שנבעלה לו ^י^בין בזנות בין בנשואין ה"ז גט ^כ^ולכתחלה ל
הבעל לו דהא אינה מגורשת עד שתבעל לו נמצאת תחלת ביאה באיסור
יט ^ל^ע"מ שלא תבעלי לפלוני הוי גט ולא תנשא עד שימות אותו פלוני דחייש
שמא תבעל לו באונס: כ ^מ^צריך (טז) שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בו נ
ימיה כגון ע"מ (יז) שלא תאכלי בשר ^נ^או (יח) שלא תשתי יין לעולם או כל יו
חייכי שאם התנה כך אין זה כריתות אבל אם אמר לה כל ימי חיי (יט) או כל יו

פתחי תשובה

ובתשובת הרדב"ז ח"ד סי' פ"ס ועס' שעס"מ פ"ז מהל' אישות דין י"ב ופ"ח מהל' גירושין דין א' ובספר בית מאיר ובס' תו
גיטין סי' זה · ועיין בתשו' גליא מסכת סי' א' תשובה ארוכה בזה במעשה שאירע בא' שגירש אשתו ובשעת נתינה אמר ל
תנשא לגבר משך ג' שנים · והאריך מאד בזה ובדברי הגר"א ז"ל הנ"ל ובסוף דבריו כתב אמנם כל זה אם היה הבעל אמ
ואומר הרי זה גיטך ע"מ שלא תנשאי עד זמן פלוני אך בעובדא דנא כפי המבואר בשאלה שהמגרש אמר לא תנשא עד ג
וכפי הנראה אמר מקודם כל המבואר בסדר גיטין אות רל"א וא"כ בין שאמר כך בלה"ק או בל' אשכנז אין כאן בית מינ
דאין כאן לא ענין תנאי ולא ענין תנאי ועל מנת כו' ע"ש · גם בתשו' הגאון מהרי"מ ז"ל מבריסק סי' מ"ו האריך בזה בעוב
בא' שאמר בעת נתינת הגט והרי אמל"א ולא תנשא עד ארבעה שנים ואין העדים זוכרים אם אמר ולא תנשא בלשון תנאי כת
שלא תנשא או ולא תנשא ונודע אח"כ שעשה זה בעצת חבריו שהסיתו אותו לצערה והמגרש הוא כהן ואח"כ בערך ב' שני
סידרו לו גט אחר בלי תנאי והאריך שם דבנדון זה איכא בתירא אפי' לדעת תשובת הרא"ש ומסיק שם לפסול ע"ש · גם בתשו
עמודי אור שנדפס מחדש סי' נ' תשובה ארוכה בזה באחד שאמר בשעת נתינת הגט והרי אמל"א מכאן ועד עשר שנים ומו
שם ג"כ להתיר אחר שנתן גט שני בלא תנאי באם יסכימו עמו ע"ש: (יב) אא"כ יקדשנה · עיין בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' נ
יובא לקמן סב"ב ס"ק כ"ב מבואר דכאן מקדש אותה בברכה ע"ש: (יג) ויחזור ויגרשנה סתם · פשוט דצריך דוקא לכתוב ד
שני אבל לא בגט ראשון אפילו אם הוא באותו יום עצמו דליכא חשש מוקדם · ועיין בת' גליא מסכת סי' ג' אות ס' כתב ד
וז"ל וכפי הנראה דבר זה מוסכם מכל הפוסקים שאם אדם מגרש את אשתו בגט ואח"ז חזר וקידשה לא יתכן כלל שיגרש או
באותו גט עצמו שגירשה בראשונה אף דהיה הכל ביום אחד דליכא מוקדם כו' וטעמא דמלתא משום דדומה ממש לשט"ח שנ
שעבודו כו' עכ"ל ע"ש · ועמ"ש לעיל סי' קכ"ו ס"ק מ"ו לענין איך יכתבו כאן בגט אם אנתתי או ארוסתי ע"ש: (יד) ו
נשאת לו · עיין בתשו' ב"י בדיני גיטין סי' י"ג בענין אם לא נשאת לו רק נתקדשה לאחד וכתב דלכאורה נראה דאע"פ שנתקד
לו לא עברה על תנאו כל זמן שלא נכנסה עמו לחופה שעל זה מורה לשון נשואין אך להיותי מיראי הוראה לא מלאני ל
להתיר יעו"ש ועיין בשעס"מ פ"ח מה"ג דין י"ב שכתב עליו דהרב המבי"ט כתב בפשיטות בח"א סי' של"ד דאינו נקרא נשו
עד שנכנסה לחופה (סבה"ע סק"ה) וכן כתב הרשב"ן בתשובה ואנכי הרואה שיש לדקדק מדברי התוס' בפ' דבריהם
ע"ש · ועב"ש לעיל סי' נ"ג סק"ד ובספר בית מאיר בס ובסי' ס"א · ומ"ש בפ"ת שם בסי' ס"א סק"א מענין זה: (טו) ה"ת
לו נתבטל הגט · עב"ש ס"ק ל"א מה שהקשה מלעיל סעיף י"ד דספק דאם נשאת אכ הוי גט כו' ובהגהות הגאון רבינו עקיבא
איגר ז"ל כתב וז"ל י"ל דדעת המחבר כמ"ש הר"ן דבע"מ שלא תנשא לפלוני תפסו נשואי פלוני והגט בטל ע"ש עכ"ל ·
ומ"ש מכל הני פוסקים כו' ולא כדעת ה"ג כו' עמ"ש לקמן ס"ק י"ט: (טז) שלא יתנה עליה תנאי · עי' בשעס"מ פ"ח
מה"ג דין י"ב והובא קצת לעיל סי' קל"ז סק"ה: (יז) שלא תאכלי בשר כו' · כתב במל"מ פ"ח מה"ג דין י' וז"ל ונראה ד
במתנה בקיום מעשה כגון האומר ה"ז גיטך ע"מ שתדורי בבית זה לעולם דאינו גט משום דכל ימיה אגידה בי' (ועיין בשעס"מ
שם שכ' עליו דאשתמיט מיניה דברי התוס' פ' מי שאחזו דף ע"ה ע"ב בד"ה מה הכן שכתבו כן בפשיטות ע"ש) · ונסתפקתי
בנותן גט על תנאי אלא שהתנה שני תנאים שבהתקיים אחד מהם יהיה גט כגון האומר ה"ז גיטך על מנה שתתני לי מאתים
זוז או ע"מ שלא תשתי יין לעולם וכוונתו הוא שאם תתן המאתים זוז יהיה גט ויכולה לשתות יין וכן אם לא תשתה יין
יהיה גט אף שלא תתן לו מאתיים זוז עכ"ל · ועיין בספר יד המלך שם שכ' עליו לא ידעתי מקום מספק כלל ומהיכי תיתי
לא תהיה מגורשת בזה דמאי איכפת לן מה שהוסיף והתנה גם שלא תשתה יין לעולם הא עכ"פ אם תתן לו הר' זוז הוה
מותרת ביין ולא תהיה אגידא בי' עוד ואם נאמר דמשום דאי לא תתן תהיה אגידא ביה באיסור שתיית יין אין זה ע
כריתות א"כ בכל תנאים דעלמא ואף בתנאי דע"מ שתתן ר' זוז לחוד אם לא תקיים התנאי הרי כל גופה אגידא ביה ול
לאשתו לכל דבר ובכל זאת בתנאי דמעכביו כל כמה שיש בידה לקיים התנאי אף דעדיין לא קיימה מותרת להנשא לכתח
ומשום דאמרינן דבכדי שלא תקלקל א"ע ותשוב להיות אגידא ביה מסתמא תקיים התנאי וכמו כן אם הוסיף עוד תנאי ש
לא תתן תהיה אסורה בשתיית יין לעולם מותרת ג"כ להנשא לכתחלה דכיון דבעינן דבר הכורת וכי נשאר עוד אגודת בי
ביניהם אינו גט משום הא גופה מותרת להנשא לכתחלה דאמרינן דבכדי שלא תקלקל א"ע ותבטל הגט ע"י איסור שת
יין מסתמא תקיים התנאי ותתן המאתים זוז וכי נתנה הר' זוז אזי התנאי של איסור שתיית יין בטל למפרע כו' ע"ש:
(יח) שלא תשתי יין לעולם · בהגהות הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל כתב בזה וזה לשונו ואם אמר סתם ע"מ שלא תשתי יין
עיין מהריב"ל ח"א דף ס"ב ע"ד עכ"ל: (יט) או כל ימי חיי פלוני · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' קכ"ו תשו'
מבנו הגאון מהר"ש איגר נ"י וז"ל השאלה איש אחד עוד בימי נעוריו עזב את אשתו ואת ביתו וזה שנים נודע כי ה
משכן לו במדינת האלאנד והרעישו הב"ד במכתבים להבדל ממנו ג"פ לאשתו אך אכותיו ואחיו מגודל הבושה לה
שמתגרשת

ב) חיי פלוני או עד ג' שנה [ס]הרי זה גט [ע]ויש מי שכתב שאפילו הרחיב
זמן יותר מכדי חיי האדם כיון שהוא דבר פשוט ה"ז גט: כא [פ]אמר
ה על מנת (כא) שלא תלכי לבית אביך עד זמן פלו' אע"פ שהגט כשר והתנאי
ים אין לשום אדם להשתדל בגט שינתן בתנאי זה כי אי אפשר לעמוד על
שה מלכת לבית אביה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ואם המגרש הוא מאותם
כופין להוציא ולא רצה לגרש אלא בתנאי זה כופין אותו לגרש בלא תנאי
ה: כב [צ]אמר לה (כב) על מנת שלא תנשאי לפלוני ולא קבע זמן אינו
ט שאין זה כריתות דומה לאומר ע"מ שלא תשתי יין לעולם או כל ימי חייכי
(כג) [ק]ויש אומרים שכיון שאין התנאי נמשך אלא כל ימי חיו וה"ל כאומר על
נת שלא תשתי יין כל ימי חיי פלו' [ר]שהיא מגורשת (כד) [ש]ונקטינן כדברי

ס ותוספתא מיד טור וכ"כ התוס' שם בדיבור הנ"ל ע טור מהא דאמר רבא כל ימי חיי פלוני הרי זה כריתות וכמ"ש ה"ה והר"ן בשם הרשב"א פ בתשו' דינים שכתבם בסוף ספר חזה התנופה צ טור בשם הרמב"ן שם בפ"ח ק שם וכ"כ הרשב"א והר"ן
מפרשים אחרים כמ"ש ה"ה והב"י ר וכבר כתב הכ"מ שם בשם הרשב"א שנראה שדעתו ז"ל דכתב שאני מפני שהיא רשאה
ום אחר מיתתו ומצאה שלא נאסרה ביין לעולם אלא זו נאסרה בנשואיה לעולם וכו' וכן כתב הר"ן שם *פי' שאסורה להנשא
בגט זה ופסלה לכהונה ואם קיבלה קדושין מאחר צריכה גט ממנו

פתחי תשובה

מגרשת מחמת הקטטה כי מספר אחד לה ולסם הרבו גם הם בדבריהם להטותו לגרש על תנאי שבעוד שנה תעקור משכנה
דם לעיר מולדתה לבית אבותיה ומחמת עיגון הוסכם על גט בתנאי והנה כמו ד' חדשים אחר הגירושין שכק הבעל המגרש
ם לכל חי והאשה רוצה לקיים תנאה שלא להצטרך חליצה · ויש מי שעורר לחוש לסברת הה"ג (עב"ש סוף ס"ק ל"א) שכ'
ש רבנן קדמאי הביאו הה"מ פ"ח מגירושין בהתנה ע"מ שלא תשתי יין כל ימי חיי פ' ונשאת לאחר ומת בעלה הראשון
י פלוני ועברה ושתתה בחיין דלא נתבטל הגט · ומסתברא כמו דאין מעשה שלאחר מיתת המגרש מבטל הגט כן אין מעשה
יל לקיים הגט · ודעת הרב השואל נוטה שאין לחוש לסברא זו שהרי הר"ן פרק המגרש והה"מ פ"ח דחו את זה ברחים
לעת ותו בש"ע לא הביא דעה זו כלל עכ"ל השאלה · והשיב ע"ז באריכות לבאר דברי רבנן קדמאי הנ"ל על שלשה
יים · הא' בטעם הדין למה לא נתבטל הגט ע"י ביטול התנאי שאחר מיתתו · הב' ליישב קושיית הה"מ והר"ן וגם עוד איזה
יות שיש להעיר על דבריהם · הג' למצוא מקום מאין הוציאו דין זה · ואחרי אשר העמיק והרחיב בענין זה העלה בנדון
אלה להתיר דגם הני רבנן לא אמרי לדינייהו אלא בתנאי דשב ואל תעשה אבל בקום ועשה מודים דמתקיים התנאי גם אחר
יתה · גם י"ל דבנ"ד כיון דזקוקה ליבם והיא אגודה מחמתו מועיל קיום התנאי גם אחר מיתת הבעל · ושם בסוף התשובה
במת כבוד אביו הגאון החסיד ז"ל על הפסק הנ"ל · ובסי' קכ"ז שם תשובת גיסו הגאון מהר"ר משה סופר ז"ל על ענין
ל וביאר ג"כ דברי רבנן קדמאי הנ"ל לסלק מעליהם כל קושיא ונדון השאלה העלה ג"כ להתיר מצד אחר משום דטעמא
ין הנ"ל הוא שכל תנאי שהוא לצעורי אמרינן דשבק ומחל בשעת מיתתו [ולפ"ז בנ"ד לא היתה צריכה כלל לקיים התנאי
מפום דמספקא לן דלמא לרווחה קמכוין] וממילא בנדון שלפנינו בין יהיה כוונתו להרוחת בני משפחתו במשהרס בין
ר אשתו אם תקיים התנאי ומרויח מקום לבני משפחתו הרי היא מותרת לשוק בלי חליצה · ובסוף התשובה שם סיים אך
זה אם היה לשון התנאי ככתוב בשאלה שבתוך שנה תסע משכונתה ועירה ותדור בעיר אביה · שאם שתסע לשם ותדור שם
א או תקנה בית שם שהיא בכלל בני העיר שם הרי נתקיים התנאי והרי זה כריתות אע"פ שאפשר אח"כ תחזור לדור במקומה
שון ותפסיד לבני משפחתו במסחר מ"מ י"ל שלא חשש הבעל לזה אבל אם לשון התנאי וכוונתו ע"מ שלא הדור בעיר משפחתו
י"ל כאומר סתם ע"מ שלא תכנס לבית אביך כוונתו לעולם ה"נ כוונתו לעולם לא תדור א"כ אין זה כריתות כלל ע"ש:
חיי פלוני · עי' בבעה"מ פ"ח מה"ג דין י"ה ויובא לקמן סכ"ב ס"ק כ"ג מבואר מדבריו שלדעת הרשב"א דוקא בכה"ג
ה שדבר רק בחיי איש אחד אבל אם אמר כל ימי חיי פלוני או פלוני אין זה כריתות ולדעת הר"ן אינו כן ע"ש וצ"ע:
) שלא תלכי לבית אביך · עב"ש ס"ק ל"ג ועי' בזה במל"מ פ"ח מה"ג ובשעה"מ שם באורך: (כב) ע"מ שלא תנשאי ·
' בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' פ"ה שכ' וז"ל ובענין מה שאמרו העדים שאמר ע"מ שלא תנשא ולא אמר שלא הנשאי ביו"ד אין
נמי שלשון תנשאי הוא יותר מדוקדק אבל גם אם אמר ע"מ שלא תנשא תנאי גמור הוא כו' ולענין אם יכול לגרש בגט שני בלא
י אינו רואה לסמוך בזה (על הרמב"ם) להקל נגד כל גאוני עולם שאמרו שזה כריתות וכיון שנתגרשה פעם ראשונה ע"מ
תנשא לפלוני מה יועיל הגט השני אשה מגורשת הוא מגרש הילכך אין לו תקנה אלא שיחזור ויקדשנה ולא יברך ואח"כ
ב לה גט אחר ויתסרנה לה בלא תנאי ותהיה מותרת להנשא לאותו פלוני ותקנה זו כתבה הרא"ש ז"ל בתשובה (הובא
! סט"ז) ומה שכתבתי שלא יברך ברכת אירוסין הוא להוש לסברתו של הרמב"ם ז"ל שאמר שאין זה כריתות הילכך אכתי
ו היא והוית ברכה לבטלה עכ"ל ע"ש עוד ועמ"ש לעיל ס"ק י"א וי"ב: (כג) וי"א כו' הו"ל כאומר כו' · עי' בס' שעה"מ
מה"ג דין י"א שכ' נראה ברור דאפילו לדעת הרמב"ן והרשב"א (הוא הי"א אלו) דוקא באומר שלא תנשאי לפלוני (שהתירה
העולם ולא אסרה רק על אחד) דאיכא למימר דילמא מיית ההוא גברא ולא אגידא ביה כלל אבל באוסרה לכ"ע והינו
רה אלא לאחד ודאי ליכא למימר דילמא מייתי כ"ע · וגדולה מזו נראה דלפ"ד הרשב"א ז"ל בההיא דע"מ שלא תלכי
ו אביך דאע"ג דאפשר דנפל הבית לגפילה דלא שכיח לא חיישי' (הובא במל"מ שם) א"כ אפי' באומר פ"מ שלא תנשאי
ולפ' אינו גם משום דמיתה דתרי הוי מלתא דלא שכיח ולא חיישינן כדאיתא פ"ק דיומא · ואפילו למה שנראה מדברי
ז"ל דאפילו למיתה דכל זרעו דלא שכיח חיישינן (הובא ג"כ במל"מ שם) מ"מ באוסרה לכ"ע הא ודאי אין הפה יכול
· דילמא מייהו כ"ע ונמצא א"כ דכל ימיה אגידא בי' ולא מקרי דבר הכורת בינו לבינה והאריך בזה בדברים נכונים ·
כתב שמצא בתשובת הרשב"ץ ח"א סי' ד' שכ' דיכול לאוסרה אפילו על הרבה בני אדם כו' ואולם אין סתירה מדבריו
לדברינו דהוא מיירי שם באוסרה לזמן קצוב פו' ע"ש ועמש"ל לעיל סי' קל"ז סק"ד: (כד) ונקטינן כדברי שניהם ·
עיין בתשובת הרדב"ז ח"ד סי' פ"ה:

שניהם להחמיר: כג ש אמר לה על מנת שלא תשתי יין זה לעולם או שלא תעלי באילן זה או בכותל זה לעולם ונשפך היין ונקצץ האילן ונפל הכותל אין זה כריתות מאחר שלא הותרה לעולם במה שנאסרה ת וי״א שכיון שאין התנאי נמשך אלא כל זמן שהיין קיים או האילן או הכותל קיימים הוי כריתות ונקטינן כדברי שניהם להחמיר:

קמד דין תנאי ואם יש טענת אונס בגט · ובו ז' סעיפים:

א א אמר לה (א) הרי זה גיטיך אם לא אבא בתוך שלשים יום או שאמר ע[ל] מנת שלא אבא בתוך ל' יום והיה בא בדרך בתוך ל' יום וחלה או עכבו נה[ר] ולא בא עד אחר ל' יום ב הרי זה גט אפי' עומד וצווח הריני אנוס (ב) שא[ין] אונס (א) (ג) בגיטין ואע״פ שגילה דעתו שאין רצונו לגרש כיון שלא התנ[ה]

באר הגולה

ש שם בשם הרמב״ם וכתב הב״י וה״ה שם בפ״ח שלא כתב כן אלא נלמד מתוך דבריו כמ״ש הרשב״א בתשובה ת שם בשם התוספתא א עובדא וכו' דשמואל גיטין דף ל״ד ע״א ב כל״ק דרבא דאין אונס בגיטין כתובות דף ב' ע״ב וכ״פ הרי״ף ס״פ כל הגט ופוס' הרא״ש שם בכתובות בשם ר״ת והרמב״ם בפ״ט מה״ג

פתחי תשובה

(א) ה״ז גיטך כו' · פב״ש סק״א שכ' הע״ג דאונס מבני בכל התורה כאן בגט תיקנו כו' וכל המקדש כו' ועיין בס' פני יהושע בק״א למס' כתובות סי' ג' שכ' דקשה על זה דא״כ ישתנה הדין במי שכנס את יבמתו וגירשה בענין זה דאם לא באתי ואירעו אונס או שביטל הגט שלא בפני השליח (לדעת רשב״ג בפ' השולח דף ל״ד אבל אנן קיי״ל כרבי דבטלו מבוטל וכדלעיל סימן קמ״א סעיף ס') דהכא לא שייך האי טעמא דשויא לבעילתו בעילת זנות דסוף סוף ביאת זנות נמי קונה ביבמה ודוחק לומר דאה״נ דבכונס יבמתו לא שייכי הני דיני וליכא למימר דבכונס יבמתו וגירשה כה״ג אפקעינהו רבנן נמי לקדושי קמאי של אחיו המת ושויא בעילת זנות וממילא נפקע זיקת היבם והוי בעילת היבם נמי כ״ז דזה אינו דלא שייך לומר אפקעינהו לקדושין אלא במי שעשה שלא כהוגן ועוד דאין שום סברא לומר דאפקעינהו לקדושי קמא דהא נפיק תורבא מיניה בדאיכא ערה וניסה לשוק ע״י יבום דהך · ועוד הקשה שם על ענין זה דאפקעינהו לקדושין דא״כ לפ״ז תופסין לו קדושין באחו[תה] ומצאתי בחידושי הרא״ה ז״ל דאה״נ דתופסין מדאורייתא ויש לתמוה שלא נזכר זה בפוסקים · וכתב לתרץ דבאמת לעולם [...] באנו למדה זו דעיקר תקנת חכמים הי' בכל מגרשי על תנאי שיגרש אדעתא דרבנן וזולתם לא יועיל לו טענת אונס ואדע[תא] דהכי מגרשי ובזה אין צורך לאפקועי קדושין אלא שאם יערער עדיין ויאמר שלא גירש אדעתא דרבנן וירצה לבטל הגט מח[מת] אונס בזה הפקיעו הקדושין ושויא בב״ז כיון שעבר על תקנת הכמים ולא גירש על דעתם ומאחר שתיקנו כן מסתמא [...] יערער עוד ויעשה בב״ז ולא חיישינן להכי ואף אם ערער לא משגחינן בי' ואין ערעורו כלום ע״ש היטב · ועיין בספר [...] מאיר הזכיר קצת מדברי הפ״י הנ״ל וכתב עליו שקרובים דבריו לדברי הרשב״א בתשו' סי' אלף קס״ב כו' ע״ש · ועיין בה[...] ברית אברהם סי' כ״ט אות ה' שכ' שם כלל מחודש בענין דאפקעינהו רבנן לקדושין וכתב לתרץ ע״פ סברתו דברי ה[...] בסוף נדרים יעו״ש ויש לעיין בכל זה:

ועיין עוד בס' ב״מ שכ' והנה לפ״ד יש להסתפק קצת אחרי שאין אונס בגיטין הוא מטעם לנועות ופריצות אולי דוקא כמו[סר] גט ליד אשתו ולא במוסרו ליד שליח ומתנה אם לא באתי תן גט זה לאשתי ונאנס דטעמא דלנועות ודאי שייך אבל כ[...] פריצות י״ל דלא שייך דמה תאמר זמנין דשמעה כו' דהא אין הגט בידה ומהיכי תיתי לחשוד השליח בהכי ושמא מחשב לני[...] לחוד לא תקינו או דילמא כתמא אמרו אין אונס בגיטין בכל אופן והכי מסתבר וגם יש למשמע הכי מדברי הרשב״א בגי[...] ד' ע״ז כו' וכן מדברי הראב״ד כו' דבכל ענין אין אונס בגיטין ע״ש: (ב) שאין אונס בגיטין · בתשו' הרדב״ז ח״ה סי' [...] אלפים רי״ט נשאל על מי שגירש את אשתו מעכשיו אם לא אעבור מכנגד פניך עד זמן פלוני והאמינה עליו כמאה עדים [...] בא ולא פייס והלכה האשה והתקיא עצמה וכשהגיע הזמן בא הבעל ובקשה ולא מצאה ואחר הזמן באה האשה ותוב[עת] כתובתה והוא צווח ואמר אנוס אני · והשיב אשה זו מגורשת גמורה היא ונוטלת כתובתה ונאמנת כמי שצווה על כו[...] שנפל או על ספינתו שטבע בים חדא דקיי״ל אין אונס בגיטין ואפילו אונס דשכיח ולא שכיח וכ״ש הא דשכיח דכיון שיכ[ול] להתחכא דבר מצוי הוא שלא היתה חפצה בו והוה ליה לאתנויי וכיון דלא התנה גמר וגירש ולא הוציאו מזה הכלל אלא או[נס] ארי וכיוצא בו דלא שכיחי ותו כיון שהאמינה עליו שלא נתפייסה מה לי אם עומדת לפניו ואינה רוצה להתפייס ומה[...] אם החביאה עצמה כדי שלא ירבה עליה רעים הרי לא נתפייסה ואינה רוצה להתפייס וגדולה מזו אני אומר אפילו עו[...] לפניו ועדים מעידים שבא ופייס היא נאמנת לומר שלא בא או שבא ולא פייס שהרי האמינה כמאה עדים וכ״כ הריב״ש [...] שנ״ח (עב״ש סס״ק י״ד ובאה״ג סוף הסימן ועמ״ש לקמן ס״ק ז') ולענין כתובה הרי כתב לה כשתנשאי לאחר כו' · ושם כ[...] שאה״ז האריך לדחות ולבטל דברי מי שחלק עליו בזה ופיים שם וז״ל ואתה השואל אל תשת לבך לדברי המתהללים כו' [...] יד החולקים תקיפה על עצמם תשלה את האשה לצפת ושם תנשא או תדא ירושלים ואני אמיתה בהסכמת שאר החכמים ולא י[...] לבי נוקפי כלל כי הלכה זו ברורה אצלי מאד עכ״ל ע״ש: (ג) בגיטין · עבה״ט מ״ש בשם ב״ש וה״ה אחר תקנת ר״ג דאין מגר[שין] בע״כ כו' וכבר כתב כן הב״ש לעיל ר״ס ל״ח שהביא שם דברי הר״ן פי' האומר שמחלק בנאנס בקיום התנאי בין ת[...] דקדושין

באר היטב

(א) בגיטין · ותנאי שמתנה הוא לטובתו מה ש[...] תעשה לא מהני טענות אונס כי הוא לא הת[נה] ליתן הגט כ״א בתנאי שתעשה את זאת · וה״ה א[...] תקנות ר״ג דאין מגרשין בע״כ והיא התנה מה שא[...] יעשה לא מהני טענות אונס אפי' אונס דלא שכ[יח] כלל מטעם הנ״ל · ב״ש · הרא״ח היה מהסס בגט הני[...] ע״מ שלא לומר אם לא אבוא בתוך זמן פלוני יהא גט [...] שהיה חושש דילמא בתוך באמצע קאמר · המת[...] מהיום עד יום פלוני יש להסתפק אם אותו יום בכל[ל] מהרי״ט · המתנה מכאן ועד יב״ח או מכאן ועד לא[...] יום יש להסתפק ליום אחרון אי עד ועד בכלל או לו[...] מהרי״ט · וכתב הכנה״ג דף קמ״ה ע״א מאחר ד[...]

ה״ז מאם יקראנו אונס גאבל אונס דלא שכיח (ג) כלל כגון אכלו ארי או הכישו נחש או נפל הבית עליו לא אסיק אדעתיה להתנות עליו ומבטל הגט ותהיא זקוקה ליבם (וסביה סוי (ד) אונס (ג) דשכיח ואינה מבטל הגט מדלא התנה) (מרדכי פ׳ מי שאחזו): ב דהרי זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש ולא אמר מעכשיו ולא על מנת ומת בתוך שנים עשר חדש ה״ז ספק וחולצת ולא מתייבמת: ג ההרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש הרי זו מגורשת ואבל אם יש לה יבם לא תנשא בלא חליצה עד שיעברו שנים עשר חדש ואם נשאת לא תצא: ד זנתן לה גט בלילה ואמר לה הרי זה גיטך על מנת שתצא חמה מנרתקה ומת בלילה ה״ז גט חאבל אם אמר לה אם תצא מנרתקה טאו שאמר לכשתצא חמה מנרתקה ומת בלילה ה״ז ספק יוי״א דאף בעל מנת נקטינן לחומרא אלא אם כן אמר מעכשיו בהדיא: ה כאמר לאם לא באתי עד שנים עשר חדש כתבו גט ותנו לאשתי או שאמר כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי עד י״ב חדש אין כותבין תוך י״ב תודש אפי׳ אם לא ירצו ליתנו עד אחר י״ב חדש (ה) ואם כתבוהו בתוך י״ב חדש אע״פ שנתנוהו לה לאחר י״ב חדש אינו גט כתבו ונתנו לה לאחר י״ב הדש ומת אם מיתה קדמה לנתינת

מאן דסבר כרבי יוסי הוה גיטא ומאן דלא סבר כר׳ יוסי לא הוה גיטא וכבר ציינתי בסעיף דלעיל דעות הפוסקים שנחלקו בזה ופסק הרב ב״י ה״ז ספק ט שם בתוספות לרבי יוסי גם ואינו גט י ציינתיו לעיל כ משנה שם ל שם וכמ״ק

ג טור וכ״כ שם התוס׳ והרא״ש וס״ה בפ״ט בשם מקצת המפרשים ד משנה שם דף ע״ו ע״ב דאינו גט וכ״פ הרמב״ם שם והביאו הטור בשם הראב״ד כתב וכ״כ הרשב״א בשמו דהוי גם כברייתא דרטתינו שם וכר׳ יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו וכ״כ בשם ר״ת והסכים הר״ן דהוי ספיקא וכ״כ הרשב״א וכ״כ הטור בשי״א ה משנה שם ו אבעיא שם ולא נפשטא ולחומרא ז מימרא דאביי שם ח שם דף ע״ז ע״א

באר היטב

אונס בין בלשון תוך בין בלשון מהיום בין בלשון מכאן ועד יום פלוני סוב לעשות התנאי בזה הלשון אם לא באלה בפני שני עדים לפנים מחומת עיר פלונית ביום פלוני וכ״כ הראנ״ח: (ב) כלל. ואין חילוק בין אונס בידי שמים לבין אונס בידי אדם וכל שהוא אונס דלא שכיח כגון נפל הבית ב״ש: (ג) דשכיח. כלומר דשכיח ולא שכיח. לכן בגיטין לא הוי אונס. אבל בממון הוי אונס׃

פתחי תשובה

דקדושין לתנאי דגירושין דבקדושין לא מהני אונסו דאמרה ניחא לי מה לי ולאונסך משא״כ בגירושין דיכול לגרשה בע״כ רק שהוא התנה התנאי לרצונו וכי נאנס א״כ מהני האונס לפוטרו מהתנאי וכתב שם הב״ש דהשתא אחר חר״ג דאין מגרשין בע״כ אף בגירושין אם נאנס בקיום התנאי יכולה האשה לומר אני לא נתרציתי רק אדעתא דתנאי ומה לי ולאונסך ע״ש. ועיין בס׳ יד המלך פ״ד מהלכות חליצה הלכה כ״ד שהשיג על הב״ש בזה מהא דחליצה מוטעת (לקמן סי׳ קס״ט סעיף נ׳ ומ״ש) וכתב וז״ל הנה מדברי הב״ש נראה שדעתו דבהתנה תנאי בגירושין ובפשע ובזדון לבו לא רצה א״כ לקיים התנאי דוא בודאי מגרש בע״כ וע״ז קאי החר״ג והרי מדין זה דחליצה מוטעת מוכח להדיא דהיכא דלא רצה א״כ לקיים התנאי לא מקרי כלל מגרש בע״כ דהא בגמ׳ אמרו בפירוש דחליצה מעושית פסולה ובכל זאת כי הטעתו בקיום התנאי לא מקרי כיון שגוף החליצה היה ברצון ואף שהיה על תנאי ואינה רוצה א״כ לקיימו זה הוי טעות ולא אונס וכמו כן בגט אין זה טעות ועל זה לא גזר כלל ר״ג. ומלבד כל זאת גוף סברתו של הב״ש אינו מובן דאף אם נאמר דגם בכה״ג גזר ר״ג מ״מ כת גזירתו באם גירש בע״כ לפסול הגט בדיעבד (עב״ש לעיל סי׳ קי״ט ס״ק י״ב ומ״ש שם בס״ק ז׳) וכיון שהגט בכל הוא כשר רק שהוא נלכד במצודת חר״ג וכי נאנס ואין בידו לקיים התנאי לענין זה בודאי מהני האונס לפוטרו מהח׳ ואיך לומר כאן מה לה ולאונסו הא אין הדבר נוגע לה כלל דבכל אופן היא מגורשת ממנו משא״כ בקדושין כו׳ ולפי דעתי ליכא נד בתנאי הגט ונאנס בקיום התנאי שיבוטל הגט ע״י זה וסברת הב״ש תמוה מאד בעיני וצ״ע לדינא עכ״ל. גם בס׳ בית תמה ע״ד הב״ש הנ״ל וכן בס׳ טיב קדושין לעיל ר״ס ל״ח פקפק עליו בזה ע״ש. ומ״ש הבה״ט הראנ״ח היה מהסס כו׳ לומר אם לא אבא בתוך כו׳ כ״כ בשמו בתשובת מהרי״ט ח״ב סי׳ ח׳ והוא ז״ל דן על זה דבכמה מקומות שניתו תוך תוך באמצע הוא רק כל המשך הימים נקרא תוך וההוא דתוך הגן שכתב רש״י ז״ל באמצע הגן וכן ת״א במציעות גינתא כבר ארא״ם ז״ל דלאו דמלת תוך מורה על האמצע אלא דמיתורא דקרא דריש כן ועוד י״ל דאמצע שכ׳ רש״י לאו בנקודת האמצע כו׳ ע״ש (וקצת חידוש שלא הזכיר המשנה פ״ג דתרומות מ״ה האומר תרומת הכרי זה בתוכו כו׳ וע׳ בתשו׳ הרדב״ז סי׳ רנ״ו). ומ״ש הבה״ט בשם מהרי״ט המתנה מהיום כו׳ הוא בתשובה הנ״ל ע״ש. ומ״ש המתנה מכאן ועד יב״ח כו׳ בתשו׳ או״ז פנים מאירות ח״ב סי׳ קע״ד: (ד) אונס דשכיח. עבה״ט בשם בה״י דע״ם הוא כו׳ ועיין בס׳ בית מאיר דאפשר הדין עמו ע״ש: (ה) ואם כתבוהו כו׳ אינו גט. עב״ש סק״ח (הציון בש״ע נרשם שלא במקומו) בכ׳ אע״ג דלא בדין תנאי מ״מ כל מה שצוה לשלוחו א״י לעבור אפילו שלא התנה כדין תנאי כ״כ ב״ח בשם הרשב״א והר״ן עכ״ל וכבר הב״ש לעיל סי׳ ל״ח סק״ב בשם דכל התנאים שמתנה עם השליח אפילו לא כפל התנאי קיים שלא התרצה א״ע אלא זה ע״ש ובס׳ בית מאיר שם פקפק בזה דו״ל אף דקיי״ל שליח ששינה בטל השליחות אפשר היינו במה שמצוה אותו בהחלט תנאי או דבר שממילא נשמע וא״ל לתנאי אבל בלשון תנאי דינו שוה לבעל דבר ומכ״ש לגבי הסרון כפילות כו׳ ומה נן בסימן קמ״ד דאם כתבוהו תוך יב״ח אינו גט שמזה למדו דבריהם נ״ע כי לע״ד יש לדחות הקושיא מעיקרא דשם אין מדנכתב בלא קיום התנאי אלא דנהי דגוף המעשה תלה בלשון תנאי אם לא באתי ובאמת אפשר לומר דיהא התנאי בטל יבא תוך יב״ח יוכלו לכתוב וליתן כל כמה דלא ביטל השליחות מ״מ הזמן שקבע לכתיבה בהחלט דהא אם או משמע שלא צוה לכתבו עד אחר יב״ח והם שינו וכתבוהו תוך יב״ח לכן בטל אבל אם לא כתבוהו עד אחר יב״ח אף שבא תוך י״ל דתלה בדיני תנאים כמו בבעל דבר כו׳ אמנם מסיק שם לקיים דין זה ע״ם מה שהעלה הוא ז״ל בסי׳ ק״כ ס״ד

לשיטתו

הגט אינו גט (ואם גט קודם למיתה הוי גט) (טור) (ו) ואם הוא ספק איזה מהם קדם הרי זו ספק מגורשת: הגה לא נתנו לה מיד אחר י"ב חדש אלא זמן רב אח"כ אע"פ שהעיכוב היה מצד האשה שלא רצתה לקבלו מיד אפילו הכי (ז) הוי גט ובלבד שיהיה הבעל חי (עיין סבכ"י): ו גאמר כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע אין סכותבין אלא עד שנה מאחר (ד) השבוע אמר לאחר שנה יכותבין עד לאחר חודש משנה שניה אמר לאחר החדש כותבין עד אחר שבת מחדש ב' אמר סלאחר השבת כותבין עד סוף יום שלישי אמר כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין מיום רביעי עד סוף יום ו' ונותנים לה הרי שאחרו אחר הזמן שאמר ואחר כך כתבו ונתנו לה עהרי זו ספק מגורשת: הגה י"א דאם אמר אחר י"ב חדש כאלו אמר אחר שנה אמר לאחר שלשים יום כותבין יום אחד אחר שלשים יום (הגהות אלפסי פ' מי שאחזו): ז פהתנה עליה שתתגרש כשיעבור מנגד פניה ל' יום והיה הולך ובא ולא נתייחד עמה כשילך וישהה ל' יום תהיה מגורשת ואע"פ שהיה הולך ובא בתוך ל' יום הואיל ולא נתייחד

באר הגולה

מ שפשה מעשה בזה ש"ר יהודה בן בולאט וע"י הרב ב"י זהתירו בכנופיא נ ל' הרמב"ם שם מברייתא שם ס סי' אחר השבוע כותבין כל שני השמיניות *פירוש כותבין מיד ותוך חדש ראשון משנה שניה וכן פי' מ"ם עד לאחר השבת וכו' כן פירש ה"ה שם וכ"כ הכ"מ שזה הפירוש הוא ברור פ מימרא דרבי זירא ואמרי לה רב אסי שם ע כדעת הר"ן בפ"ז דגיטין פ שם ממשנה וברייתא שם דף ע"ז ע"א וע"ב

פתחי תשובה

לשיטת תוס' כתובות נ"ו בד"ה ה"ז מקודשת ותשו' הרא"ש כלל מ"ו ת"ס ב' שהובא בב"י ס"ס ל"ח דמבואר בדבריהם דכל זה שאנו צריכים למשפטי התנאים היינו משום דחידוש הוא דאתי דבור ומבטל מעשה לכן בעינן דומיא דהתם בתנאי ב"ג וב"ר לפ"ז לא בעינן משפטי התנאים אלא דוקא במקום מעשה אבל בענין שמתקיים בדבור פשיטא דאתי דבור דתנאי ומבטל דבור בלא כל משפטי תנאי כי זה ל"צ לילפותא דתנאי ב"ג א"כ בעושה שליח צ"ת דנמי מתקיים בדבור פשיטא דלא בעינן למשפטי התנאים ע"ש: ועיין בס' ג"פ לעיל סי' ק"כ ס"ק מ"ג הביא שם דברי הרשב"א והר"ן הנ"ל שכתבו דמתנה בהדי שליח שאני דכל תנאי מה ביה לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שנראה מתוך דבריו וכתב ע"ז דמדבריהם לא שמענו אלא בתנאי דמתנה בהדי שליח עצמו שאינו עושה אותו שליח אלא בתנאי זה אבל באומר לשליח שיתן הגט לאשה בתנאי זה לא שמענו אך דבר זה למד מתורתו של הרא"ש ז"ל שכ' בתשובה ח"ב סי' כ"ב דגם באומר לשליח הולכה הולך גט זה לאשתי ותהא ידך כידי ופיך כפי כ ותהיה מגורשת ממני אם לא אבא מכאן ועד י"ב חדש די וא"צ לכפול תנאו כו' שכל זה א"צ אלא בשעת נתינת הגט לאשה ושיתן השליח לאשה או יאמר לה התנאי ככל תנאיו עש"ה · ונלע"ד דמ"ש הרא"ש דכשיתן השליח לאשה או יאמר לה התנאי כו תנאיו זהו דוקא בגוונא דידיה שלא התנה עם השליח עצמו אלא שצוהו ליתן להאשה בתנאי בזה ס"ל להרא"ש דאף שלא פירש התנאי כהלכתו אמרינן מסתמא דעתו הוא שיאמר התנאי באופן המועיל ולכן צריך השליח לומר התנאי להאשה כהלכתו כ תנאיו אבל בגוונא דהרשב"א והר"ן הנ"ל במתנה בהדי שליח עצמו שאינו עושה אותו שליח אלא בתנאי זה פשוט בא"ל הש לומר כלל שום תנאי לאשה בעת נתינת הגט רק שהשליח יודיע לאשה או לב"ד שאין שליחותו אלא בתנאי כך וכך עמש"ל פ קל"ז סק"ה · וע' בבה"ט לעיל סי' ל"ח סק"ג לאחר שהביא דין דהרשב"א והר"ן דכל התנאים שמתנה עם השליח אפילו לא כ פו' כתב על זה דכנה"ג הביא בשם ספר חוקות הדיינים דאפילו בתנאי הנעשה ע"י שליח כו' הנה ספר זה לא ראיתי אך כ הלשון שהביא הבה"ט משמו י"ל דלא פליג כלל על דינו של הרשב"א והר"ן בתנאי דמתנה בהדי שליח אלא דפליג דינו של הרא"ש הנ"ל בתנאי שעל ידי שליח גם במל"מ פ"ו מה' אישות בד"ה וביותר תנאי קודם למעשה הביא שם דנ הרא"ש הנ"ל וכ' הרב המגיה שם דיש חולקין על דין זה לע"ד י"ל נמי דכוונתו שחולקין על דינו של הרא"ש בתנאי הנעשה ע שליח אבל באופן דהרשב"א והר"ן כ"ע מודו דלא בעינן משפטי התנאים ודוק: (ו) ואם הוא ספק · עמ"ש לעיל סי' קמ"א ס פ"ו בשם ת' פרית אברהם: (ז) אפ"ה הוי גט · עיין בב"י שכ' וז"ל הנותן הגט לשליח ליתנו לאשתו ע"מ שאם לא יבא מכאן יום עד שתי שנים יהא גט ואם יבא תוך שתי שנים לא יהא גט והאשה לא רצתה לקבלו עד שעברו יותר משבעה חדשים א בשתי שנים עשה מעשה בזה הר' יהודה בן בולאט ז"ל וצוה ליתנו לה והתירה מיד וכתב ע"ז פסק וגם על ידינו היה מע פה נפת צ"ו והתרנוה בכנופיא עכ"ל · ומדבריו אלה משמע שאין חולק בדבר אך בתשו' הרא"ם סי' נ' הביא דברי מהר"י בולאט הנ"ל וחלק עליו ע"ש ובסימן כ"ג ול"א שבח"א ובח"ב סי' כ"ט האריך הרבה לבטל הגט הזה מתרי טעמי · חדא מש דאיכא קפידא דבעל שאם היה נותנו לה בתוך הזמן עד התנאי היה נשמע הקול שהוא גט של מצוה שחשש שמא ימות והש עגונה כל ימיה ויש לו בזה כבוד מכל העולם ואילו עכשיו שנתנו לה לאחר הזמן בלי שום תנאי יחשבו העולם שעתה שלחו כדי לגרש אותה בגט מוחלט והוא גנאי גדול שיגרש אשתו בגט מוחלט בלתי שום סבה דלב"ש אינו מגרש אלא אם מצא ערות דבר וכיון דאיכא בזיון דבעל בהגט מוחלט אין קפידא גדולה מזו ועוד טעמא אחרינא שכיון שהשליח א"א שיתן אך בתנאי אלא כסתם אין לך שינוי דעת הבעל גדול מזה ונתבטל שליחות השליח כי הבעל לא עשאו שליח אלא לגט של תנאי לגט מוחלט והאריך בקיום שני טענות אלו ע"ש · וגם בתשו' מבי"ט ח"ב סי' קל"א חולק על הב"י ע"ש · ועיין בתשובת פ שבן כלל א' סי' א' וכ' הביא שם לשונות הרבה מגדולי בעלי התשובות המדברים בענין זה והוא ז"ל נשא ונתן בדבריהם והעי דבנשואה אין להתיר כלל ליתן הגט כיון שעבר זמן התנאי ואם עבר ונתנו לכתחלה לא תנשא מיהו אם נשאה לא תצא · בארוסה יכול ליתנו לכתחלה ובלבד שיפרש בשעת הנתינה בפני ב"ד שגט זה שלחו ארוסה ליתנו לה לזמן כך וכך ולפי בט' הזמן

באר היטב

ח"מ ב"ש עיין כנה"ג קפ"ז ע"א · ובה"י בסימן נו"ן כתב דע"ש הוא וצ"ל ושביה הוי אונס דלא שכיח ומבטל הגט ואפילו לא התנה ע"ש: (ד) השבוע · כלומר כותבים כל השנה אחר השבוע ולא אח"כ · וכן אחר שנה כותבים כל החודש אחר השנה וכן כולם · ואי אמר אם לא באתי לאחר השבוע כתבו ותנו לא יכתב עד שיעבור השבוע ושנה ראשונה של שמטה אחרת וכ

ה הרי זה גט כשר בר"א צכשהתנה ואמר (ח) הרי היא נאמנת עלי שלא סתיה אבל אם לא האמינה חוששין שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה (ט) וחזר וביטל הגט כשפייסה ומפני חשש זה יהיה הגט פסול קוכן האומר שה ה"ז גיטיך לאחר י"ב חדש והיה עמה במדינה חוששין שמא פייסה עד אמר נאמנת עלי שלא פייסתיה וכן כל התנאים שהם תלויים ברצונה רואם תה ומחלה אותן לבעלה בטל הגט חוששין לה שמא פיים עד שיאמר נאמנת י שבר"א במתגרשת מן הנשואין שלבו גס בה אבל במתגרשת מן האירוסין ן חוששין לה שמא פיים ה"ז גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב ש תאין חוששין שמא בסתר בא שאין דרך בני אדם לבא בצינעא ואם ן הזמן שקבע ולא בא הרי זו מגורשת אוי"א שאף בזו חוששין שמא בסתר אלא אם כן התנה בתחלה ואמר נאמנת עלי לומר שלא באתי וראוי לחוש בריהם לכתחלה וכן המנהג להתנות בתחלה שתהא נאמנת לומר שלא ם בואם כשהתנה תלה ביאתו בעדים שלא יתבטל הגט בבואו אא"כ יעידו ו עדים שבא ועבר הזמן ואין מעידים שבא לדברי הכל אין חוששין שמא בא אע"פ שלא האמינה:

ה דין שכיב מרע ואם עמד ומת מחמת מקרה רע · ובו עשרה סעיפים:

הרי זה גיטיך אם מתי או הרי זה גיטיך אם מתי מחולי זה או ה"ז גיטיך אחר מיתה אינו גט בויש אומרים שהוא ספק: ב גהרי זה גיטיך (א) מהיום מתי או מעכשיו אם מתי הרי זה גט וכשימות תהיה מגורשת דויותר

צ כאוקימתא דרבא בר רב הונא וכר' שם ק שם וכל"ק לקולא ועד כאן לא אמרו שם בגמרא אבל אמתניתין קא לא אתא אלא כשאינו בעיר אבל כשהוא בעיר לד"ה חוששין ס"ה ר ודברי רבינו שם במגלי שבע"מ וכו' שאם ש"ו בתנאי שבאם כבר נתבאר שיכול הבעל לבטל הגט קודם קיום התנאי וא"צ למחילת האשה ס"ה שם בשם הרמב"ן ועיין במ"ש לעיל סימן קמ"ג סעיף ב' ש מפורש בגמרא שם סוף דף כ"ט ת כל"ק שם בגמרא וכמ"ש לעיל דס"ל כיון דהשתא דרבנן אזלינן לקולא א כלישנא בתרא ולחומרא הרא"ד שם בהשגות והרא"ש

ר"ת והרי"ף והביאם הטור ב טור בשם תשובת אביו הרא"ש כ' מ"ה *ואם התנה שתהא נאמנת אם היא אומרת לא בא ויש שנא עיין בריב"ש סימן שנ"ת והביאו הב"י בס"ם זה דאינה נאמנת אלא אי הימנה בפירוש כנגד עדים ועיין שם ה גיטין דף ע"ב ע"א ב ר"ן כיון שיש פוסקים כרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו והוי כאומר מהיום וכ"כ התוס' שם וכמ"ש לעיל בסימן קמ"ב סעיף ג' דעת הפוסקים ג שם במשנה ד טור

באר היטב

ח· ואם אחרוהו יותר אין קפידא · ולר"ת אם ה"ז גיטיך אחר השבוע אינו גט עד שיעבור שנה ה שנשמיגית וחודש הראשון של שנה שניה וכן בכולם · עיין ב"ש:

פתחי תשובה

הזמן אני נותנו לה שהם ודוקא בשעת הדחק · ובוז ראה בתשובת תורת חיים ח"ג מהרב מהרח"ש סי' פ"ב נדפס שם תשובה גדול אחד שהסכים להתיר (אף בנשואה) לתת גט זה והסכים על ידו מהרח"ש ז"ל בסי' פ"ג וכתב שיאמר השליח בשעת נתינת הגט ה"ז גיטך ששלח לך בעלך על תנאי כו' וכבר עבר הזמן והרי את מגורשת מיד ע"ש באורך: (ח) הרי היא נאמנת עלי · בס"ק י"ד שכ' וז"ל ושהם נאמנות שמתן לה הייינו לנגדו ולא נגד שני עדים כו' עכ"ל · ועיין בס' ג"מ סג"ר אות מ"ם שכ' דהרב ב"ש נתן מכשול למעיינים בקיצור דבריו שכ' דסתם נאמנות ל"מ נגד עדים משמע דנאמנות מפורש מהני כנגד מגורשת אפילו העידו עדים שביטל הגט והם לו למרן דלימא הכי דפשיטא דאם באו עדים שביטל הגט שתא ובניה ממזרים אעדים סמכינן וככהן נ"ע די"ל שוא אנפשיה חד"א מהני אף נגד עדים כו' עכ"ד · ואיני יודע היכן משמע כך מדברי יהא ודאי שאם העידו עדים שביטל הגט גם הב"ש מודה דלא מהני נאמנות וזה מבואר לבדיא בדברי הב"ש ס"ק הקודם אם נתייחד עמה אע"פ שנתן לה נאמנות כשתאמר שלא בא עליה לא מהני כו' וכאן כוונת הב"ש רק לאפוקי דנאמנות לומר שלא באתי מהני אפילו אם יעידו עדים שבא (ולא שביטל הגט) וכמו שמסיים ואם אמר נאמנת עלי לומר שלא אפילו באמת אבוא עיין תשובת ריב"ש כו' והדברים מבוארים בב"י בשם הריב"ש שכ' דאם לא אמר בפי' תהא נאמנת י לומר שלא באתי א"כ כל שיש עדים כו' אבל אי הימנה בפירוש כנגד עדים נאמנת היא אפילו באו עדים דהא הימנה את כאילו אמר יהא גט אפילו באתי כל שתאמר היא שלא באתי עכ"ל (אלא שמה שהביא שם לשון הסמ"ג כאומר נאמנת א באתי שאפילו באתי כו' נ"ע למה הוצרך להביא מהסמ"ג הרי זה הלשון עצמו איתא בתוס' דף י"ח ע"ב ד"ה שמא ש) וגם הג"מ עצמו כתב כך בסוף אות רל"ד וז"ל שם מיהו אם האמינה בפי' נגד עדים שאף אם יאמרו עדים שבאתי מנת לומר שלא באתי שפיר מהימנא טפי מעדים ואף שכתבתי לעיל בסוף דיני מודעי דהאן אעדים סמכינן מ"מ בהב"ג ה לגרשה בכל ענין והאי בעלמא הוא אפילו תשקר מ"מ התגרש מעכשיו עכ"ל ועמ"ש לעיל סי' קל"ד ס"ק ה':
(ט) וחזר וביטל הגט · עב"ש ס"ק ע"ו ועיין בס' שעס"מ פ"ח מה"ג דין א' וגם בספר גט מקושר אות רל"ד באריכות:
(א) יום אם מתי · עב"ש סק"ג שכ' והנה בסי' קמ"א (נ"ל קמ"ח · והוא בטור וב"י שם) מבואר הפלוגתא אם דעתו שיחול ם מיד והא אפילו אין הגט קיים בעת המיתה מגורשת כו' ומקור פלוגתא זו עיין בגמרא גיטין דף ע"ג ע"ב וברש"י ם ד"ה אמר רבה כאומר מעת שאני בעולם ובדברי הראשונים שם ובתשו' מיימוני לנשי' אישות סי' ל' באורך · ועיין שבות יעקב סי' מ"א שהביא דהרבה מהאחרונים בתשובותיהם נטו להחמיר בזה כמבואר בתשו' מהריב"ל ובתשו' דברי נתשו' ב"י שכמה גדולים החמירו הרבה בדבר · ובנגד זה כמה גדולים הורו להקל באלא כמה תשובת מהרלנ"ח סי'

טוב שיאמר מעכשיו משיאמר מהיום שאם אמר מהיום ומת בתוך היום יש להסתפק שמא אין דעתו אלא מסוף (א) היום ואין גט לאחר מיתה: ג יהו זה גיטיך מעכשיו או מהיום ולאחר מיתה ומת ה"ז ספק מגורשת שמא אח שאומר מעכשיו חזר בו מלשון מעכשיו וסמכה דעתו על לאחר מיתה ד שכ"מ שגירש סתם בלא תנאי דמהיום אם מתי אין אומרים סתמו כפירו כמו שאנו אומרים במתנה דגט שאני ואם עמד אינו חוזר: ה שכ' שרוצה לגרש ע"ת אם ימות כדי שלא תפול לפני יבם ואם עמד לא תה מגורשת אומר לה כשנותן לה הגט אם לא מתי לא יהיה גט ואם מתי יה

באר הגולה

ת מדברי תוספות שם בשם ר"ת והביאו הרא"ש שם ו משנה וגמרא שם ז ואין גט לאחר מיתה ח ברכה ורבא שם ר"ש דע"ג *פי' סתמו כפירושו שאינו מגרש אלא אם ימות ואם עמד חוזר כדין מתנת ש"מ ט גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ואף על גב דמדאורייתא הוי גיטא וכדמפרש טעמא שם בגמרא י כמימרא דרבא ג

פתחי תשובה

ג"כ שאריך להקל ע"פ דעת רוב הפוסקים והשכים להתיר רק שעשה בנדון שלו עוד סניף לפי שנותן הגט היה ע"ה כו' וכן בתשובת הרשד"ם הקיל בדבר והתעלם נגד החולקים עליו וכ' שם שהסכים עמו הרדב"ז וכ' לו בזה"ל אל תירא כי עמך אנכי הובא דבריו בס' מכתב אליהו (ועיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' קס"ה מזה) ועכ"ז כמה גדולים שאחריהם לא רצו לעשות מע בדבר כמבואר בתשו' מהרה"ש ובתשו' ראנ"ח הובאו ג"כ בס' הנ"ל (גם בס' ג"פ סימן קכ"ב סק"ח הזכיר דברי התשובות נ ועוד הזכיר שם תשובות אחרות המדברים בענין זה) וכן בתשו' מהרי"ט נטה ג"כ להחמיר בדבר עם שכ' שהוא תומרא גזה ועיקר דעתו נוטה להקל עכ"ז לא רצה לעשות מעשה ובס' המכתב האריך מאד להחמיר בדבר · והוא ז"ל האריך ג"כ בענין ה ומחזק דעת המקילים אף במהיום ומכ"ש במעכשיו ע"ש :

אבן בס' בית מאיר דעתו כדעת המחמירים אף במעכשיו וכתב דכבר נהוג עלמא שלא לקרוע הגט שכ"מ הנעשה על תנאים ימות כנהוג בזולתו מסגיטין והוא ע"פ המרדכי ותשו' מיימון וכמבואר בב"ח ס"ס קמ"ח ותמה אני שלא נזכר די ה בש"ג שלנו כו' ובתשו' מיימון שם מצריך נמי שיהא הגט דוקא ברשותה בשעת מיתת הבעל וא"כ אף בזה צריך ליזהר לא יקחנו הרב המסדר כלל מידה עד אחר מיתתו כו' וכן מצאתי בסדר הג"פ סעיף רי"א כ' בלשון זה ויהיה ברשות האשה שימות ואחר מותו יקחנו הרב ויקרענו · אמנם לענין דיעבד אם בעת מיתת הבעל היה הגט ברשות הרב שהיא הפקידה אותו ח כתב בס' ב"מ שם דאפשר להקל ע"פ פסק הש"ע לקמן סימן קמ"ו ס"ב דמגורשת בהניחתו בגדי ר"ה אפילו בלא מעכשיו כו' ע ועיין בספר ישועות יעקב סימן זה ס"ק ד' שנשאל על ענין זה בשכ"מ שגירש את אשתו (בתנאי אם לא מתי כו') ומסר נ לידה ולא נקרע רק שהאשה המתגרשת נתנה הגט בפקדון לאשה אחרת ואח"ז מת הבעל והיבם אינו נמצא עמנו י בדבר חשש עיגון · והשיב ע"ז באריכות ומסיק סוף דבר בדבר השאלה דעתי נוטה להחמיר ולא להקל מאחר שהמחמירי רבים ובתראי וביחוד באיסור א"א (לאו דוקא קאמר ור"ל איסור יבמה לשוק) שומעין להחמיר · ומה שמצדד בתשו' הר"ר דדוקא באיש היודע בטיב גיטין ויודע שבאמרו מהיום אם מתי יכול להיות שהגט יחול שעה אחת סמוך למיתה אבל בעם ה שאינו יודע מזה דעתו שיחול הגירושין מיד על תנאי כמו שאומר בפיו · דבר זה אין לו יסוד בש"ס וכבר השיג עליו בזה מכתב אליהו · ובזו השאלה אף בלא נתקרע הגט אלא שנמסר ליד אשה אחרת הוא דומה לנתקרע הגט דמה דאמרינן דידו בכל מקום שהוא ברשות בעלים הוא היינו לענין שיכול למוכרו ולהקדישו ולא חשיב דבר שאינו ברשותו אבל לענין זה ד"ל שבשעת חלות הגירושין יהא הגט בחצירה או עכ"פ בגדי ר"ה מה שהוא ברשות אחרים לא חשיב מונח ברשותה כו' ומש בתשו' הרשד"ם בזה דאף לדעת מהר"ם מרוטענבורג שהחמיר בנתקרע מ"מ באופן זה שבפקדון הוא ברשות אחרים הוי א מונח ברשותה (אין תשובת הרשד"ם כעת בידי ולכאורה צ"ע דהא איתא להדיא בתשו' מיימוני הנ"ל בשם מהר"ם וז"ל צו אומר אני דלדברי ר"ת ור"י אפילו לא נתקרע הגט אם הגט מונח ברשות אחרים באותה שעה הסמוכה למיתה הבעל ינ מגורשת כו' ע"ש) והביא ראיה מקידושי אשה כו' לא דמי להדדי דבגיטין בעינן שיהא מונח ברשותה ולא מהני מה שהוא ב אחרים אבל בקדושין בפרט בקדושי כסף בהנאת הדבר היא מתקדשת וכן השיג עליו בס' מכתב אליהו · גלל כן בנדון הנ"ל אין להקל · אמנם מה שכתב מהרשד"ם דאם הי' הבעל והעדים במעמד בעת שנמסר להאשה אחרת האשה נעשה שליח לגל הוא קרוב לשמוע עכ"ד ע"ש :

ועיין בס' ג"פ לעיל סי' קכ"ב סק"ח שהאריך שם הרבה בדיני ברירה ורוצה לומר דתקנת ר"י מפרי"ש לגרש לגמרי בלשו תנאי כו' (כמ"ש לקמן ס"ע בהגה) הוא מטעם חששת ברירה ובאמצע הדבור שם הזכיר דברי הפוסקים והתשובות ה"ה במגרש בתנאי מהיום או מעכשיו אם מתי ונקרע הגט או לא היה ברשותה בשעת מיתת הבעל ודעתו שם כדעת המתירי ובסוף הדבור שם כתב וז"ל גם בגט ש"מ לדידן דאנו נוהגים לתת אותו בתנאי מעכשיו אם לא מתי (היכא שבשעה שריכנסין יראה לע"ד דלאו מידי חשש ברירה גם דלא מחשש שמא לא יהא הגט ברשות האשה משעת כתיבה עד שעת מיתה אומ יתקרע או יתקלקל הגט בינתים דהויא ספק מגורשת כמ"ש לעיל טוב לסדר שיאמר ה"ז גיטך משעה זו ממש אם מתי וכו' כאומר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי איכא לספוקי דדעתו של ש"מ לאחר הגט עד שעת מיתה ונעשה כאומר מעכשיו בעולם אבל במפרש דבריו בהדיא שיחול הגט משעת כתיבת הגט אם ימות אליבא דכ"ע היא מגורשת משעת נתינה ואם נקרע הגט או נאבד אח"כ אין לחוש כדמוכח מדברי הפוסקים ובפרט מדברי הרא"ש ח"א סי' ל"ד ומקור ברוך סי' י"ג וכ"ב וגם הוא בזה דלית ביה חשש ברירה משא"כ באומר מהיום או מעכשיו אם מהי דיש לחוש לטעם ברירה כדאמרן עכ"ל · ועיין בב מאיר הזכיר קצת מדברי הג"פ הנ"ל והסכים ג"כ לזה ולכן כתב שבגט ש"מ של כהן או במקום שיש לחוש למירוף דעת שמגרשין אף אנן ע"י תנאי יתנה בשעת כתיבה בל' זה אם לא מתי עד יום פלוני לא יהא גט ואם מתי מעכשיו עד יום פלו והוא בכלל יהא גט משעה זו ממש ואם לא מתי עד יום פלוני לא יהא גט כו' ולשון זה הוא ברור בלי שום פקפוק ע"ש · עיי

באר היטב

(א) היום · לכאורה קשה למה אמרינן אם א כתבו לאחר שבוע דכותבים מיד אחר שבוע כיון שכל השנה שאחר השבוע בכלל אחר השבוע

נפ

מעכשיו (ב) ואם לא מתי לא יהא גט כדי שיהא התנאי כפול והן קודם לאו ולא יפתח פיו תהלה לפורענות ^כואז יהיה בטל מיד כשיעמוד אע״פ שלא מר חוזרני בי ואם ירצה שלא יתבטל מיד כשיעמוד אלא עד זמן פלוני יאמר ם לא מתי עד זמן פלוני לא יהיה גט ואם מתי עד זמן פלוני יהא גט מעכשיו ואם מתי עד זמן פ׳ לא יהא גט: הגה ויאמר לשון זה דווקא אם מתי אם לא מתי כו׳ ולא מר אם אמות אם לא אמות מאחר שהוא לשון חכמים ועי׳ (ג) לקמן סי׳ קנ״ד סעיף קל״א משמע

דף ע״ס ע״ב כ טור וכ״כ הרא״ש שם

פתחי תשובה

גט מקושר בסג״ר אות ל״ח שהביא ג״כ דברי הנ״פ הנ״ל בקצרה וספקק עליו בזה דגם אם יאמר משעה זו ממש אינו מוציאו די ספק כמו מעכשיו דפירושו ג״כ משעה זו ואפ״ה אמרינן שכוונתו לאחר הגט כו׳ אם לא שיאמר כך אם לא מתי כו׳ ואם מכאן עד יום פלוני תהא מגורשת ממני מעכשיו משעה זו ממש ואפילו לא אמות עד יום פ׳ תהא מגורשת ממני משעה זו ממש ואם לא מתי לא יהיה גט ע״ש עוד:

ה מדברי הפוסקים והתשובות הנ״ל מבואר דהיינו דוקא בגט ש״מ שניתן בתנאי מהיום או מעכשיו אם מתי משא״כ בבריא שנותן על תנאי מעכשיו אם לא באתי אין לחוש כלל ואפילו נאבד או נשרף הגט קודם כלות הזמן של תנאי כשר וכ״כ ם בסק״ג הנ״ל וז״ל וכד״מ ר״ס זה הביא כו׳ ולכאורה נראה דל״ד בודאי בריא המגרש בתנאי מעכשיו לכ״ע מתחילים וסין מיד אלא בשכ״מ ס״ל כוונתו לאחר הגט כל מה שיכול עכ״ל וחילוק זה ג״כ כתבו הב״ח בס״ס קמ״ח וכתב דהוא ספק וכן מוכח מדברי הטור כו׳ ע״ש וכ״כ בפשיטות בס׳ קרבן נתנאל פ׳ מי שאחזו אות י״ח ע״ש וכן איתא להדיא דכי פ׳ הנ״ל סי׳ ת״ל תשובת מהר״ם וז״ל מה שנסתפק לפירוש ר״ת במהיום אם מתי כו׳ מה יאמר במהיום אם לא באתי ועד יב״ח ונקרע הגט או שאבד קודם הזמן כו׳ יפה נתת לבך לחלק בין מהיום אם מתי כו׳ עכ״ה · אמנם מצאתי בסדר של מהר״י מינץ שהעתיק שם סדר גט אחד של מהרי״ק ז״ל ומבואר שם שגם באופן זה צריך שישאר הגט שלם בלי קרע וש בידי האשה עד כלות זמן התנאי ע״ש · ושוב מצאתי בתשובת שיבת ציון סי׳ צ״ב שנשאל על ענין זה בגט שניתן לאשה י מעכשיו אם לא באתי עד יב״ח אם צריך להיות הגט שלם ביד האשה עד כלות זמן התנאי · וכתב להרב השואל יפה עשה שלא קרע הגט ותשם ,לדעת מהרי״ק ומהר״י מינץ בסדר הגט וכן בכנה״ג בסה״ג חלק ע׳ אות י״א דגם במגרש על מעכשיו אם לא באתי עד זמן פלוני צריך שישאר הגט שלם ביד האשה בלי קרע וטשטוש עד כלות זמן התנאי והגם בד בודאי אין לחוש לזה ובטלה דעתם נגד הרבה גדולי פוסקים הראשונים כו׳ מ״מ ראוי לחוש לכתחלה לדעת המחמירין כו׳ והאריך שם לפרש טעם המחמירין אלו (ומבואר שם דהיינו דוקא היכא שתלה התנאי בזמן בזה שייך לומר סברת ׳ שדעתו לאחר הגט כל מה שיכול משא״כ אם לא תלה התנאי בזמן כלל אלא בנתינת ר׳ זוז וכיוצא דבכל רגע יכולה היא לקיים התנאי בזה בודאי דעתו שיחול הגט מעכשיו) ע״ש:

בסי׳ צ״ג כתב עוד להרב השואל וז״ל היסוד המוסד הוא כי לא היה הכוונה במכתבי הראשון לקבוע הלכה למעשה כדעת מהרי״ק ומהר״י מינץ וכנה״ג בס׳ הגט שלהם כי הלא כתבתי שבדיעבד אין לחוש לחומרא זו כי בטלה דעתם דעות המקילין רק אמרתי דלכתחלה ראוי לעשות באופן היותר מועיל כדי לצאת כל הדעות וכמ״ש מהרי״א בכתבים ר״נ כו׳ עכ״ל · וע״ש עוד שכ׳ דלפי מה שאנו רוצים לצאת אליבא דכל הדעות צריך שיהיה הגט ביד האשה (ולהזהירה שלא תאבדנו מכל מקום גם שתהא מונחת בביתה וברשותה שלה וגם שלא תשלוט שום אדם כן מבואר שם) עד אחר כלות זמן התנאי שאז תמסור ליד ב״ד שיעשו בו כטוב בעיניהם ודלא כמו שעשה הרב השואל שלקח הגט מיד האשה בתורת פקדון דמאחר שאנו חוששין המחמירין הנ״ל אם אין הגט בידה בשעת תשלום זמן התנאי לא מהני מה שהוא בפקדון ביד אחר דהאי לא מקרי תה ואף שהרשד״ם בתשובה סי׳ ע״ג פסק (גם בגט שכ״מ) שא״צ שיהיה הגט באותו הזמן ביד האשה דוקא ואם נתנם ון לאחר ג״כ מגורשת דפקדון ברשותא דמרא קיימא בכל מקום שהוא יש להשיב על דבריו וכבר תמה עליו בזה בתשובת מקור סי׳ י״ג ומה שהרב השואל כתב להצדיק בזה דעת הרשד״ם גם על דבריו יש תשובה ואם שיש לקיים סברתו ולהמליץ הרשד״ם כל זה הוא רק בדיעבד (ר״ל אפי׳ בגט ש״מ) אבל לכתחלה אנו חוששים לכל הדעות ולמה לן לדחוקי נפשין בפלוגתא ולהכריע בחומר איסור א״א · אמנם זה ברור דבודאי אם הקנה לה הנפקד מקום להניח שם הגט פשיטא דמהני כאלו מונח בביתה וברשותה כמבואר בח״מ סי׳ קנ״ח בסמ״ע ובסי׳ ר׳ ס״ב בהגה ולכן בנדון השאלה שיש כמה חששות אחר הגט ביד האשה כמ״ש הרב השואל לכן לצאת מכל ספק יש לראות שאיש אחד יקח הגט מיד האשה לרשותו ויקנה המקום להאשה אשר שם יניח הגט ובזה בודאי תקנה לה רשותה בכלות הזמן עכ״ד ע״ש היטב:

סה״ש בסוף סק״ג וז״ל וכבר כתבתי בסי׳ הקודם דלא חיישינן בזה שמא יתרצו שניהם לבטל הגט כיון התנאי בע״כ נתקיים כו׳ עכ״ל עיין בס׳ ב״מ שהשיג עליו וכתב עליו דלא דק כי זה דוקא במעכשיו אם תלה ממה או אפי׳ במהיום תי לשיטת הרי״ף והרמב״ם הפוסקים כרבנן דמגורשת ודאי משעה ראשונה אבל לדעה זו פשיטא דאף בלא רצוי דידה לבטל הגט כמו בתנאי אם וא״צ כלל לבטל התנאי וכן איתא להדיא בתשובת מיימון הנ״ל דאם חזר בו הבעל וביטל מי בפלוגתא אם אל מעכשיו אין בידו לבטלו ואם משעה שהוא בעולם יוכל לבטלו ופשוט הוא · וכ׳ עוד הב״מ ובדיעבד זקרע הגט קודם מותו והוא מעורה לע״ד יש לעיין סי׳ קכ״ה סעיף כ״א עכ״ל ועי׳ בנ״פ שם: (ב) ואם לא מתי לא ט · עיין בתשובת נו״ב תניינא סי׳ קל״ב שכתב מה ששאל בגט שכ״מ כהן שראוי לעשות כדאיתקין שמואל בגיטין דף צ״ב ואירע שהחולה כשבא לומר אם לא מתי לא יהא גט אמר אם לא מתי אעשה כמו שארצה אם מהני תנאי זה בשכ״מ כהן להחזירה · נראה שאסור הכהן להחזירה שאין כאן תנאי כפול דתנאי כפול היינו שהוא דבר מוחלט לשני כמו תנאי ב״ג וב״ר אם יעברו ונתתם ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם אבל כאן צד ההן אם מתי יהיה גט הוא מוחלט ד הלאו אם לא מתי אינו מוחלט שלא אמר שלא יהיה גט רק אעשה כרצוני ולכן אין התנאי קיים וגם גוף הלשון כרצוני מה שייך עשיה בכאן ולכן פשוט באסורה לחזור לבעלה הכהן וצריכה גט מחדש להתירה לשוק עכ״ל:

) לקמן סי׳ קנ״ד סעיף קל״א משמע כך · הוא טעות הדפוס וצ״ל לקמן סימן קנ״ד סעיף ק׳ לא משמע כך:

קך: ו ל הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצא בזה ומת אינו גט אבל אם אמר אם לא יעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי (ד) מהרי זו ספק מגורשת: ז נהרי זה גיטיך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט סאפילו הלך בלא משענת ואם לאו אינו גט עואם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק הרי זה גט ואינו צריך אומד: ח פשכיב מרע שנתן גט ואמר מהיום אם מתי סתם והבריא בטל גיטו ולא אמרינן לעולם קודם שימות קאמר אלא אם מתי מחולי זה קאמר אבל אם מתוך בוריו התנה במהיום אם מתי והוי כל שמת בחייה קאמר וכל אימת דמאית הרי זו מגורשת: ט צעצה טובה על פי גדולי עולם לחוש לרמאין בגט שכיב מרע שיאמר אם מתי מעכשיו ועד יום פלוני והוא בכלל יהא גט ולא יאמר אם אמות מחולי זה שיהא התנאי תלוי בחולי שמא יבא אדם שאינו הגון וישתדל עם הרופא שיאמר שלא מת מאותו חולי אלא מחולי אחר שנעתק אליו ויוציא לעז על הגט: הגה ויש אומרים דאין אנו בקיאין בזמן הזה ולכן אין לסמוך בזמן הזה אאומדנות הרופאים ויש אומרים דלכתחלה אין לגרש על ידי תנאי (ה) רק יגרש סתם ולקבל בחרם הקהלות או לתת מתנות שכשיעמוד יחזרו (ו) וישאו זה את (ג) זה (מרדכי פרק מי שאחזו) וכהן המגרש צריך להתנות שלא תהא אסורה לחזור לו כדלעיל ריש סימן קמ"ג או שיש לחוש לפי דעת החולה יש לגרש בתנאי כדרך שנתבאר (סדר גיטין) אשה שנתגרשה על תנאי ומת הבעל אינה צריכה להתאבל עליו (שם במרדכי) אבל אין איסור בדבר אם רוצה להחמיר על עצמה (ז) לבכות עליו ולצאת אחר מטתו: י קשכיב מרע שנתן גט לאחד ואמר לו זכי בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפני יבם (ח) ומת קודם שיגיע ליה (ט) הרי זו ספק מגורשת והולצת ולא מתייבמת:

באר הגולה

ל. לשון הרמב"ם שם פ"ט מברייתא שם דף ע"ג ע"א מ מדאלתו מתם אלנו ארי אין לנו ולא אמרו אלנו ארי אין זה גט פירש רבינו אין לנו שיהיה גט גמור ומתוך כך כתב ספק מגורשת נ שם ממשנה שם דף ע"ב ע"א ס מתבאר שם בגמרא סוף ע"ב אליבא דהלכתא שאפילו הלך בלא משענת אם מת מחמת חולי הראשון ה"ז גט ע נתבאר שם בגמ' ואף על פי שנאמר אליבא דרב הונא וכו' כל שכן הוא לדידן דאמרינן אם עמד אינו חוזר ה"ה שם פ ה"ה שם בשם הרשב"א מסוגיא דהתם צ ב"י בשם תשובת הרשב"א ק בעיא ולא נפשטא יבמות דף קי"א ע"ב

פתחי תשובה

(ד) ה"ז ספק מגורשת · עיין בס' פני יהושע בק"א לפס' כתובות סי' ב': (ה) רק יגרש סתם · עיין בתשו' הא"ז סנים מאירות ח"ג סי' ד' הביא שם לשון הכ"מ שכ' דצריך לדקדק להצריכו שיאמר בפעל בפירוש דמגרשה לגמרי בלי שום תנאי ואע"ג דכשאר גיטין מדינא א"צ להחמיר לדקדק על הבעל שיאמר בפירוש דמגרש בלא תנאי מ"מ בגט שכ"מ כו' ע"ש: (ו) וישאו זה את זה · עבה"ט מ"ש ואם היא אינה רוצה לישא אותו אין שום חשש איסור כו' ובב"ש מפיים ועיין דין זה בת' מהר"ם אלשיך סי' קכ"ב וכל חכמי הדור חולקים עליו ועי' ב"ח סי' קמ"ח ובת' מ"ב סי' ע"ס עכ"ל ועיין עוד בתשובת גאוני בתראי סי' נ"ב מזה · גם בתשובת נו"ב תניינא סי' קכ"ח בד"ה ואני אומר ספקפ עליו ע"ש · ועיין בתשו' משכנות יעקב סי' שהוכיח שדברי מהר"ם לובלין בזה יש להם יסוד מוסד בש"ס ופוסקים ולכן קשה מאד להקל בענין זה להתירה לשוק ולהניח פרצה לעבור החרם ולעמוד בעונש וכל המשתדלים בזה לנתק מוסרות הזיווג ביניהם קורא אני אליהם נשי עמי תגרשו כו' ומכניסים עצמם בעונש גדול ע"ש · גם בס' גט מקושר בסג"ר אות ל"ח כתב דקשה לדחות לתלוטין דברי מהר"ם לובלין והאריך בזה ומסיק להלך דאם מקשרו בחרם ותזרה אין להתירה לעלמא אכן אם נתקשרו בקנס ורוצה ליתן הקנס בזה להקל דהגט גט גמור ע"ש (ועמ"ש לעיל סי' קל"ד סק"א) ועי' בס' בית מאיר כתב בזה וז"ל הא ודאי שדברי החולקים מהרמ"ל אמת שכוונת התיקון של ר"י מפריש לא היה ע"ד שפירש איהו כמבואר בדבריהם ובמהרש"א סוף גיטין אבל לא מצאתי בכל דברי החולקים ישוב מספיק על טענות מהרמ"ל מה שהכריחו לפירושו זולת מחמת שהמשדך יפרש לו שנוכל כפי' בלא שום תנאי ואף בזה עדיין דברים בגו כמבואר במהרמ"ל שם לכן לע"ד נראה שטוב גמי שהמשדך יפרש לו שאף אם כדעתו שאף אם תבגוד האשה ותרצה למעול מעל בהתרם שלא להנשא לו אלא לאחר או שתרצה ליתן הקנס שעכ"ז הוא מגורשת לחלוטין בלי שום תנאי וכבר מצאתי בסדר ר"מ ר' יוזפא אות ל"ח ככי · ואם יש לחוש שע"פ הדברים הללו יערף דעת יוסר כגון ודאי לגרש על תנאי בלשון הנ"ל (שהובא לעיל סק"א בשמו) שהוא ברור לע"ד בלי שום פקפוק עכ"ל · וע' לעיל סק"א בשם ס' גט מקושר: (ז) לבכות עליו ולצאת · עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג ס"ס סי' ב' שכ' דוקא ודברים שוכר הרמ"א ז"ל להתיר דהיינו לבכות ולצאת אחר מטתו אבל לא ללבוש שחורים מכ"ש לא להתאבל ז' ול' ויש וכיוצא בו · ובתשובת באר שבע סי' ס"ו מחמיר לגמרי ע"ש: (ח) ומת קודם שיגיע לידה · מלשון זה משמע דאם הגיע לידה מגורשת עכ"פ ולא אמרינן כיון דאמר זכי לא נתכוין דוקא שתתגרש מיד ולא שיהיה שליח להולכה ועי' בס' גט מקושר בסג"ר אות כ"א מ"ש בזה: (ט) ה"ז ספק מגורשת · כתב הט"ז וז"ל ולאו דמשפיגא מתבריא הוא אמינא תלפאדרבה דהאידנא דאין נוהגין ביבום כלל וסב"ד חופין ומותין בזה שבא ליבם דודאי זכות הוא לה שלא לצריכה חליצה ויש לספקק בזה דכיון שנאסר בזמן התלמוד אין לנו להתיר אפי' הטעם בטל וכמו כל דבר שבמנין דהא איתא ביו"ד ס' קי"ז דמים מגולים מותרים כה"ג כו' עכ"ל וכן הסכים בס' יד המלך פ"ט מה"ג דין כ"א (וכתב שם להסביר דברי הט"ז דלפי

באר היטב

(ג) זה · שמא כוונתו על סוף ההגה · ב"ש: היא אינה רוצה לישא אותו אין שום חשש איסור ... שמגרש בלי תנאי עיין ב"ש וכנה"ג בהגהת הטור:

פלי

קמו דין המגרש לאחר זמן ומי שנתגרש על תנאי · ובו ה׳ סעיפים :

א [א]המגרש את אשתו לאחר זמן קבוע הרי זו מגורשת כשיגיע הזמן שקבע והרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי דומה לתנאי שהיא מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע ואינו תנאי שהמגרש על תנאי הרי גירש וזה עדיין לא גירש עד שיגיע אותו זמן לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו [ב]וזה אינו צריך לכפול דבריו ולא לשאר משפטי התנאים · כיצד האומר לאשתו ה״ז גיטיך (א) ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום אינה מגורשת אלא לאחר שלשים יום ואם מת הבעל [ג]או אבד הגט או נשרף בתוך ל׳ יום אינה מגורשת : ב [ד]הלכה הניחתו בצדי רשות הרבים ונגנב או אבד לאחר שלשים יום הרי זו מגורשת הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו ויחדה אותו במקום שאינו רשות הרבים שצדי רשות הרבים אינם כרשות הרבים וכן אם תלה הגירושין במעשה דינו כדין מגרש אחר זמן כיצד כגון שאמר לאשה ה״ז גיטיך ולא התגרשי בו עד שתתני לי מאתים זוז [ה]הרי זו מתגרשת אחר שתתן ואינו צריך לכפול התנאי ולא לשאר משפטי התנאים שהרי לא גירש על תנאי אלא עדיין לא גירש זה אלא תלה הגירושין בעשיית כך וכך ואח״כ תתגרש ומה בין מגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגירושין או תלאן במעשה [ו]שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינם גומרים עד שיתקיים התנאי [ז]לפיכך כשיתקיים התנאי נתגרשה אם היה הגט קיים אע״פ שאינו ברשותה ואינה צריכה להחזיר וליטלו או להיותו ברשותם אחר שנתקיים התנאי שהרי הגיע לידה תחלה בתורת גירושין אבל התולה הגירושין בזמן או במעשה לא הגיע לידה בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד שתעשה המעשה לפיכך כשהגיע הזמן צריך להיות הגט (ה) ברשותה או תחזור ותטלנו או יהיה במקום שייחדה

באר הגולה

א לשון הרמב״ם ריש פ״ט מהלכ׳ גירושין וכתב ה״ה מבואר הוא בהיקש הקדושין לגירושין וכבר נתבאר כן בקדושין וכו׳ (ונתבאר לעיל בסי׳ מ׳ וממ״ש שם) ומדין הנזכר בסעיף שאחריו ב שאין כאן תנאי אלא קביעת הזמן לחול המעשה וכו׳ שלא מלינו בגמרא שמ׳ מספק התנאי בדין לאחר וכן מבואר בירושלמי בקדושין פ״ה שאם אמר לאחר שירדו גשמים הכל מודים שהיא מקודשת ה״ה ג פשוט שכל שאין הגט אל עד אותו הזמן צריך שיהיה קיים בשעה שהוא חל ומתבאר מהדין שיתבאר בסמוך ד בעיא דלמי בר חמא מרב חסדא וכו׳ וכליסנא כתרא דאדי ר״ה לא ג״ה דמי פרש״י לידי ר״ה סמוך לכתלים שאין דרך בני אדם לעבור שם ולהתחכך בכתלים כתובות דף פ״ו ע״ב ה זה פשוט וכבר אמרתי הירו׳ למי שהוא כלאחר שירדו גשמים ו כבר נתבאר לעיל בסימן קמ״ג ז כתב ה״ה לדעת הפוסקים כר׳ יוסי שזמנו של שטר מוכיח עליו אפילו באומר אחר שלשים יום ומת תוך הזמן חולצת ולא מתייבמת דהו״ל כמעכשיו ולאחר שלשים יום (כמ״ש לעיל סימן קמ״ד סעיף ג׳) ואם נקרע הגט או שנאבד משמע ג״כ דלדעת זו הויא ספק מגורשת

באר היטב · פתחי תשובה

(א) ברשותה · ואם ליתא ברשותה הוי ספק גט · ב״ש : אלי תניא בדלא תניא דגם על היתר מים מגולים בזה״ז ג״כ קשה כו׳ אך הענין הוא דודאי כל דבר שבמנין היכא דבשעת איסור היה אותו הדבר אסור מכח ודאי ולא היה אז שום אופן וזמן שיהא מותר בזה אמרינן דאף אם נאסר מכח איזה נפש והטעם בטל אין לנו להתירו משא״כ באותן דברים אשר גם בעת האיסור לא היה רק מכח ספק וכמו במים מגולים וכו׳)· והנה מ״ש בעה״ז ואי לאו דמסתפינא ה״א מלתא חדתא כו׳ לאו חדתא היא שכבר הקדימו מהרש״ל ביש״ש פס״ז יבמות סימן כ״א והובא דבריו בס׳ בית מאיר סי׳ זה · וז״ל הב״מ כתב היש״ש דהיה נראה לו דהאידנא שאין נוהגין ביבום מכ״ש בים להיכנס אשה נמצא לא שייך דילמא רחמא ליבם ובודאי זכות הוא לה אלא שלא מלאני לבי להקל לכתחלה אבל דיעבד מגורשת ופטורה מחליצה · ובמקום יבם משומד כ׳ דנראה בעיני פשוט דזכות הוא לה ועי״ש עכ״ל · וגם בס׳ ק״נ על הרא״ש שם הביא דבריו קצת בשינוי ע״ש היטב :

באמת לא ידעתי לאיזה תועלת הביא הב״מ דברי היש״ש אלו לפי דברי היש מחמירין שהביא הרמ״א ז״ל לעיל סימן ק״מ בסוף הגה שהוא דעת מהרי״ק דחייש לדעת הרי״ף פ״ק דגיטין דאפילו היכא דודאי זכות דוקא לענין תורה ולא לענין התרה עד דמטי לידה בעודו בחיים · ובשלמא הט״ז הזכיר קולא זו שפיר דפסק שם שלא כדעת מהרי״ק כמו שהבאתי בס״ק י״ג · וגם הק״נ שפיר הביא דברי יש״ש הנ״ל דגם הוא לא ס״ל כמהרי״ק הנ״ל בפירוש דברי הרי״ף כנראה מדבריו בפ״ק דגיטין אות ע״א במ״ש דהרמב״ם פ״ו מהל׳ עבדים פסק כהרי״ף ע״ש · אבל הב״מ הא חולק שם על הט״ז ומסכים לדעת מהרי״ק וס״ל דאף במקום עיגון אין להקל כמו שהבאתי שם בשמו וא״כ מה הועיל לנו כאן דברי יש״ש הנ״ל בזמנינו זכות הוא עכ״פ אין להקל אפי׳ במקום עיגון מכח דברי מהרי״ק הנ״ל · אמנם לדינא כבר כתבתי שם בשם ספר גט מקושר שדעתו להקל במקום עיגון ע״ש :

רע דגם לדברי הרש״ל וט״ז הנ״ל זה פשוט דדוקא אם ניתן הגט בתנאי דאם לא מתי כו׳ ואם מתי כו׳ שאם לא ימות הרי היא אשתו כמקדם שפיר שייך לומר דזכות הוא לה שלא תצטרכה חליצה משא״כ בגט סתם לחלוטין בודאי דלאו זכות הוא לה דשמא לא ימות ומש״ה אף שאח״כ מת מ״מ בעת זיכוי הגט לא היה זכות · ושוב מצאתי בתשו׳ הרדב״ז ח״א סי׳ ...״ס שכתב להדיא כן בעובדא שהיכה לא נודע מקומו והוא קראי שכ׳ שם שיכול לזכות לה גיטה ע״י אחר מכמה טעמים שכתב שם וז״ל ומשום חששא שמא לא ימות ונמצא דחוב הוא לה סדרתי שיזכה לה ע״י אחר ע״מ אם ימות כלשון אם מתי ואם לא מתי ונמצא דזכות הוא לה ממה נפשך כו׳ עכ״ל ע״ש :

(א) ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל׳ יום · גם לקמן ס״ב איתא כהאי לישנא ולא תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים זוז · וכ״כ בס׳

אותו בו אע"פ שאין רשותה כמו שביארנו ואח"כ תתגרש בו ואם נשאת קודם הזמן שקבע או קודם שתעשה המעשה שתלה בו הגירושין תצא והולד ממנו ממזר שעדיין היא אשת איש גמורה ואין כאן שם גירושין: ג [ח]הנותן גט ביד אשתו ואמר לה אם לא תתני מאתים זוז אין זה גט או אין את מגורשת הרי זו לא גירש כלל ואין כאן גט לא על תנאי ולא תלוי במעשה וכן כל כיוצא בזה [ט]ואם אמר לה הרי את מגורשת ואם לא תתני לי מאתים זוז לא תהוי מגורשת [י]הרי זו מגורשת אע"פ שלא נתנה מפני שלא כפל תנאו: ד [כ]מי שנתגרשה על תנאי וקדשה אחר קודם שיתקיים התנאי אם נתקיים התנאי הרי זו מקודשת ואם לא נתקיים התנאי ובטל הגט אינה צריכה גט משני שאין קדושין תופסין בה [ל]אבל אם נשאת ולא נתקיים התנאי ובטל הגט צריכה גט משני: ה [מ]ברי"א שאם קדשה אחר ולא נתקיים התנאי שהגט בטל בתנאי שהוא בלאו ועשתו מעשה בביטולו או בתנאי שהוא במעשה תוך זמן קצוב ועבר הזמן ולא נעשו או באיזה דרך שהיה התנאי מבוטל בפועל הגט בטל אבל בתנאי שבידו לקיימו ובה הדבר תלוי ואם נתקיים התנאי מגורשת (חיישינן שמא קיימה (ב) התנאי (הס"מ) וחלו קדושי שני:

קמז אין כותבין תנאי בגט ואם כתבו מה דינו · ובו ג' סעיפים

א [א]כיצד מגרש אדם על תנאי לא שיאמר כתבו גט לאשתי על תנאי זה או כתבו ותנו לה על תנאי זה ואצ"ל שלא יכתוב בתוך הגט על תנאי זה גירש פלוני את פלונית אלא כיצד עושה אומר לסופר לכתוב ולעדים לחתום וכותבים גט כשר בלא שום תנאי בעולם ואח"כ נותן לה הגט ואומר לה הי גיטיך או הרי את מגורשת ממני ע"מ כך וכך או יאמר לשליח (א) תנו לה (א) גט זה ע"מ כך וכך: ב [ב]כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט

באר הגולה

ח שם וכתב ה"ה אף ע"פ שמשמעו שאם תתן תהיה מגורשת דמכלל לאו אתה שומע הן כיון שלא אמר בפירוש הרי את מגורשת או הרי זה גיטיך ט ה"ה שם י עיין לעיל סי' ל"ח סעיף ד' די"א דאזלינן בזה לחומרא כ שם ספ"ח מדין האשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת בעלה ונתקדשה משנה יבמות דף צ"ב ע"ב ל ממשנה שם דף פ"ז ע"ב וכל הדרכים האלו הם השנויים במשנה שם מ כן פירש ה"ה דברי הרמב"ם ובזה מסולק השגת הראב"ד שם וכתב עליו ואם עיין הר"א ז"ל בדברי רבינו עיון שלם לא היה כותב כאן מה שכתב א לשון הרמב"ם בפ"ח מה' גירושין אוקימתא ומימרא דרבא גיטין דף פ"ד ע"ב ב שם

באר היטב

(ב) התנאי · פי' הוא ונ"ל שמא תתקיים התנ[אי] עיין ב"ש:

(א) גט זה · ואם הוא ירא לדרכו ומוכרח ליתן קודם כתיבת הגט ורוצה לצוות שיכתבו וליתן לשליח על התנאי אז יצוה שיכתבו ויתנו לשליח זה ולא יזכיר שום תנאי ואח"כ יאמר לשליח זה לפני עדים אחרים אותו גט שצויתי ליתן ליד אתה תתן לאשתי ע"מ כך וכך · והסופר והעדים ידעו מזה כלל · מהריב"ל ח"א כלל ד' · והרש[ד"ם] ח"א סימן פ"ח · ומהרי"ט היה מפקפק על היתר הרב מהריב"ל והיה אומר דמה יועילו ב' כיתי עדים כיון דבין הכי ובין הכי התנאי הוא קודם כתיבת התורף · והכנה"ג קע"ח ע"א האריך בז[ה] והעלה דלצאת ידי ספק אין תיקון יותר טוב אם שיגלה דעתו בפני השליח שרוצה ליתנו ע"ת וכשי[בא]

פתחי תשובה

(ב) בס' בית מאיר הב' דהני ליפני לאו דוקא וה"ה כאומר הו"ג ותתגרשי בו לאחר ל' או לאחר שתתני לי דכל זה הוי תולה בזמן או במעשה כמבואר בהס"מ כו' ע"ש· ועיין בתשו' מהרי"מ ז"ל מבריסק ס"ס מ"ו בעובדא באחד שאחר שאמר הרי את"ל אמר ולא תנשא עד ד' שנים ומלמד שם דזה הוי כמו קביעות זמן וכמ"ש הרמב"ם באמר ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום אלא דבלשון הרמב"ם הוקבע הזמן לגמרי שלא יחול הגט רק לאחר שלשים יום וכאן שאמר לא תנשא עד ד' שנים הותרה בזנות לגמרי רק לענין נשואין קבע זמן על ד' שנים כו' ואף לפי טעה שלנו שאומרים בעת הנתינה וכו תהיה מגורשת ממני מעכשיו מ"מ י"ל דהולכין אחר דבריו האחרונים כו' עכ"ל: (א) תנו לה גט זה · עבה"ט מ"ש ואם הוא ירא לדרכו כו' ומהרי"ט היה מפקפק כו' ועי' בתשובת מהרי"ט ח"א סי' ס"ו שכ' לתקנת דבר זה שני דרכים האחד שהבעל עצמו יצוה לכתבו בלי שום תנאי אבל במינוי השליחות יתנה עם השליח ויאמר אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש תהיה שלוחי לגרש את אשתי מעכשיו ואם באתי מכאן ועד יב"ח יתבטל השליחות וכשהשליח ימסור הגט ליד האשה ימסור לידה בלי שום תנאי רק יגלה לה תוכן הדבר שהוא נעשה שליח על תנאי זה וממי[לא] כא תרצה להנשא דשמא יבא בתוך י"ב חדש ויתבטל השליחות וממילא לא תהיה מגורשת ובזה לא שייך חשש דתנאי קודם כתי[בת] התורף כיון דאין התנאי על גוף הגירושין או גוף הגט רק על השליחות וכיון דלא בטיל לגט רק את השליחות באופן זה א[ין] פוסל מה שהתנה קודם כתיבת התורף והאריך בזה (עמ"ש לעיל סי' קל"ז סק"ה בשם תשו' מוצל מאש ושער המלך) הש[ני] השני כתב לעשות בזה שיאמר כך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש תהיה מגורשת מעכשיו ואם באתי מכאן ועד י"ב חו[דש] לא תהיה מגורשת עד אחר אותו זמן דהשתא כיון דבין כך ובין כך מגורשת לא שייך בזה סברת ברירה דברי עכ"פ נכתב ל[ש]כריתות והתנאי הוא רק לענין קביעות הזמן אם תהיה מגורשת בעת או אחר זמן עכ"ד ע"ש והובאו דבריו אלה בס' ישוע[ות] יעקב ס"ס קנ"ד בסס"ג סק"ד · אמנם בסי' זה סק"א לא הזכיר הדרך הראשון של מהרי"ט הנ"ל רק הדרך השני וכתב ע[ל] שדבריו נראין מאד לדינא אף שבס' מכתב אליהו פקפק עליו אין בפקפוקו כדאי לדחות דברי מהרי"ט וכמה מגלי[א] שמעתתא

הרי זו כשר בין שכתבו קודם חתימת העדים בין שכתבו אחר חתימת העדים אבל אם כתבו קודם תורף הגט אפי' כתב ע"מ כך וכך ה"ז ספק גירושין שהרי נשאר לו זכות בגופו של גט וכן אם התנה על פה קודם כתיבת (ב) התורף ה"ז ספק גירושין: ג כל מגרש על תנאי שמבטל הגט כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתה יין כל ימי חייה או שתהיה מותרת לכל אדם חוץ מפלוני או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורף אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה ה"ז ספק מגורשת • ואם היה התנאי על פה ה"ז נוטל הגט (ג) ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל (ג) או בתנאי כשר:

קמח דין המגרש בגט ישן והמגרש בתנאי ושלא יתיחד עמה • ובו ב' סעיפים:

א מי שכתב לגרש את אשתו ונמלך ולא גירשה ונתייחד עמה אחר שכתבו לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה ואם גירשה באותו גט הישן הרי זו (א) מגורשת ותנשא בו לכתחלה שהרי נכתב לשמה והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו ולמה לא יגרשנה בו לכתחלה גזירה שמא יאמרו גיטה

ג כתב ה"ה זה דעת ההלכות וכן הכריעו הרמב"ן והרשב"א ורוב האחרונים וכן מוכח בגמרא שם דהא ליכא התם מאן דמתמיר טפי מרבא ואיהו מכשיר לאחר התורף אפילו בכתב לדעת חכמים ובודאי דקי"ל כוותייהו ד אוקימתא דרבא שם וקי"ל כרבא דבתרא הוא ה מדאמר רבא שם פסול ולא אמר אינו גט וכמ"ש בתשובה והביאו ה"ה שם כיון שלא נמצא ביאור בו אם הוא מדאורייתא או מדבריהם הוא אצלו ספק גירושין ... שם במימרא דרבא ז שם וכתב ה"ה וכוונת רבינו אם התנה בתנאים המבטלים הגט אפי' אחר התורף ובשאר תנאי דוקא לפני התורף ח ממימרא דרבא וכמ"ש בסעיף דלעיל *פי' שנכתב הגט התם ובשעת כתיבה התנה כמ"ש בסעיף דלעיל ט שם בגמ' שם ... ע"א וכחכמים א לשון הרמב"ם בפרק ג' מהל' גירושין ממשנה גיטין דף ע"ט ע"ב וכב"ה וכ"כ הטור ב כלישנא בתרא ... דרבי אבא אמר שמואל שם ג שם בגמרא ופירש רש"י שמא יפסה את הגט שנתיים ושלש בין כתיבה לנתינה ויהיו לה בנים ... בתוך הזמן ואח"כ יגרשנה בו ולימים כשישתכח הדבר יראו זמן הגט קודם ללידת הבן ויהיו סבורים שניתן לה משעת כתיבה ויאמרו מן הפנויה נולד והוי פגם

באר היטב

...פר לכתוב ולעדים לחתום ולשליח להוליכו לא יזכיר ... תנאי אלא יאמר לשליח גט זה תנהו כמו שתרצה ... תרצה ליתנו גם כריתות תנהו • ואם תרצה ליתנו ... תנהו כל אשר בלבך עשה והשליח כיון שגילה ... שרוצה ליתנו בתנאי יתנו בתנאי ע"ש דף קע"ח ... : (ב) התורף וכו' • עיין ב"ש • אם התנה ... והתנאי אינו כהלכתו אע"פ שהוא לפני התורף ... כשר דס"ל ס"ס • ספק אם התנאי הוי תנאי ... הוי תנאי דילמא אינו תנאי בע"פ קודם ... התורף פוסל בגט • מהריב"ל ח"ב סימן פ' • ... קע"ח ע"א : (ג) ממנה • היינו דוקא בתנאי ... דפסול לכהונה מתאי הנתינת הגט מש"ה צריך ... ממנה הגט אבל תנאי כל ימי חייה דאינו פוסל ... א"צ ליקח ממנה • ובשאר תנאים שמתנה ... ע"מ כך וכך כשחוזר ומבטל בטל התנאי וא"צ ... ממנה הגט • וכן בתנאי אם • א"צ ליקח ממנה הגט כשמבטל התנאי • והא דמהני כשחוזר ונוטל ממנה ... היינו דוקא כשנכתב שפיר אלא בעת המסירה לידה התנה תנאי הנ"ל אבל אם התנה תנאי קודם כתיבת ... אפילו תנאי ע"מ לא מהני כשחוזר ונוטל ממנה הגט • דהא עכ"פ לא נכתב הגט בכשרות • ומכ"ש כשנכתב התנאי בגט אפילו אם חזר ומחק לא מהני • עיין ב"ש :

... מגורשת • ותנשא בו לכתחלה • משמע אפילו אם הבעל בכאן א"צ גט אחר • מיהו רש"י והר"ן כתבו דוקא כשהלך בעלה למדינת הים או תנשא בו לכתחלה • ואם בודאי בא עליה • עיין סימן קמ"ט • לספק לדברי רש"י אי קרי מדינת הים כל היכא שאין הבעל מצוי במקום קרוב או דלמא דוקא ... שהוא בארץ מרחקים • מהריב"ל ח"ג סימן ס"ט • ואם לא נתגרשה עדיין אפילו שהבעל במקום רחוק ... תתגרש בו לכתחלה אליבא דכ"ע וצריך להתיישב בדבר • מהריב"ל ח"ג סימן ס"ט • וכנה"ג • ועיין ב"ש ... ב' שכתב ה"ה אם הלך הבעל למ"י תנשא כמ"ש בהגה"מ ובד"מ סימן קמ"ט הביאו ע"ש • לא הבנתי ... במה שכתב וס"ה אם הלך הבעל למ"י תנשא • ועיינתי בד"מ ומצאתי שכתב בזה"ל אבל אם נתגרשה והלך

פתחי תשובה

שמעתתא דמהרי"ט לתקנת עגונות בשעת הדחק • ומ"מ מאחר שהס' הנ"ל פקפק ע"ז וגם על תיקון של מהריב"ל (שלא יזכיר התנאי להסופר והעדים רק להשליח) יש לפקפק כמ"ש מהרי"ט וכן מבואר בתשו' מבי"ט סי' מ"ו דאין חילוק בין אומר התנאי לסופר עצמו ובין אם אומרו לשליח גלל כן בעת שהיה במדינה זו נורך שעה בגיטין כאלו שהיה מתנה הבעל עם אשתו שאם לא יבא לזמן פלוני תהיה מגורשת הוריתי לתפוס תומרי שניהם סברת מהריב"ל וסברת מהרי"ט דהיינו שהיה מתנה עם השליח לבד בזה"ל תן זה לאשתי ע"מ שאם לא באתי עד זמן פלוני תהיה מגורשת מעכשיו ואם באתי עד זמן פלוני תהיה הלות הגירושין ביום פלוני ועד אותו זמן יוכל לבטל הגט ואז לב הבעל בטוח וסומכה דעתו שבודאי תחזור אליו כיון שיוכל לבטל הגט עכ"ד • וע"ש עוד בשה"ג ס"ק י"ח שכ' עוד עצה אחת לזה :
(ב) קודם כתיבת התורף • עבה"ט ועיין בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ג סי' ד' וסי' י"ב מענין זה : (ג) או בתנאי כשר • עמ"ש לעיל סי' קל"ז סק"כ :

(א) קודם (נ) לבנה • ד וי"א דה"מ כשהגט ביד הבעל ומסרו מידו (ג) לידה אבל או שלחו לה ע"י שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו ליד השליח ונתנו לה השלי... תנשא בו ואם נשאת לא תצא : ב ה כל המגרש על תנאי בין שאמר מעכשיו שאמר אם יהיה ואם לא יהיה ו הו"ז לא יתייחד עמה כל זמן (ב) שלא נתקי (ד) התנאי אלא בפני עד ואפי' עבד ואפי' (ה) שפחה (וביולא ונכנס) סגי ז הו משפחתה או ח בנה הקטן מפני שאינה בושה לשמש בפניהם והדבר ידוע שא נתייחד עמה בפני שני עדים כאחד ט וראה הוא והיא (ו) אותם אפי' נתקיים התנו אח"כ הרי זו ספק מגורשת שמא בעלה וביטל הגט ויתבאר בסימן שאחר זה

קמט דין המגרש את אשתו ואחר כך בא עליה או נתייחד עמה ובו ז' סעיפים :

א א המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים (או שגלוי לכל שבא עליה כ...

באר הגולה

ד טור והרא"ש שם בפסקיו בשם הרמ"ה ובמ"ש שם דאם איתא דבא עליה הוה חייש לפגמה דבריה וכתיב לה גיטא אחרינא ה דאפשר דאי הוה תימלך ביה היה מלוה לכתוב גט אחר ו שם ממשנה שם דף ע"ג ע"א ז שאסור לייחד עם הפנויים ח תשובת הרשב"א בדין מסוכן שנתן גט ונשארה האשה שם שכיאר הב"י ט מהתוספתא והביאה הרי"ף י ב"י ואפילו לא ראו אותם אחר כך ממ"ש במסקנא בשלא ראוה שנבעלה מחלוקת וכו' א דף פ"ט ע"ב וכב"ה הא לאו הכי לא חיישינן לה ואפי' ראוה שנבעלה ב"י בסימן קמ"ע א לשון הרמב"ם בפ"י מהל' גירו... ומבואר בגמ' דגיטין דף פ"א ע"ב וכ"כ הטור

פתחי תשובה

(א) קודם לבנה • עבה"ט מ"ש אבל זאת צ"ע דהא מסקינן כו' ועיין בתשו' שיבת ציון סי' פ"ב מ"ש בזה • ומ"ש הבה"ט בשם תשו' הרא"ם דאוכן שהיה רוצה ללכת למ"ה כו' עד כותבין וחותמין ונותנין לה • עיין בתשו' שב יעקב סי' נ"ה הובא שם תשו' מהרי"ט נהלין סי' קמ"ה על מעשה כיוצא בזה ממש דפסק גם כן דכותבין וחותמין ונותנין לה אך שם מפורש דהבעל נשבע ע"ח שלא לבטל השליחות ומשום זה פסק להתיר דלא מחזקינן ברשיעי לומר שעבר על השבועה וביטל השליחות וגם בזה לא סמך להתיר רק באם יסכימו בעלי הוראה עי"ש ויש לעיין בתשו' הרא"ם שם • וע' לקמן ס"ס קמ"ט : (ב) שלא נתקיים התנאי • עבה"ט מ"ש אפילו ש"מ נוטה למות כו' הנה מ"ש זה בשם ד"מ לא מצאתי בד"מ רק בב"י ס"ס זה הביא כן בשם הרשב"א משום דאמרו בירושלמי פי' מי שאחזו תני אף במסוכן כו' ועיין בתשובת הא"ז פמ"א ח"ג סימן ד' ועמ"ש לקמן סי' קמ"ט ס"ב ס"ק ד' :

באר היטב

והלך בעלה למד"ה הגטא לכתחלה ע"ש • והו כ... רש"י והר"ן : (ב) לבנה • כלומר שיאמרו הגט ... באותו יום שנכתב ואח"כ נתעברה ממנו והיכא נ... לולד • ועיין ב"ש שכתב ובירושלמי מבואר אם גירש מחמת ערות דבר לא חיישינן שמא בא עליה דמאו... היא בעיניו • ובזה יש לתרץ קושית התוספות דף ... וכו' ע"ש • ולא הבנתי דהא לר"י איירי מתניתין ברא... שנבעלה א"כ חזיא דלא מאיסה עליו ובעל • ול... דעכ"פ לשם קדושין לא בעיל הואיל דאסירא ... מאסר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה • דהא הכא נמי דבעל לשם זנות בלא קדושין לוקה מן הת... וכ"כ הרמב"ם וכ"ה בתשובת הרדב"ז ח"א סימן רע' • וז"ל בראוהו שנבעלה לכ"ע צריכה גט דראינו ... מאיסה עליו ורוצה לשתות בעליט וכל מה דאיר לו לתקן מתקן • דאי בעיל לה לשם זנות אית בה תרתי • חדא בעילות זנות דכל שאר נשים • ותו איסורא דה דאחרי אשר הוטמאה ומש"ה בעיל לשם קדושין לתקן שלא יהיה בעילת זנות אלא בעילת איסור ואע"ג דעד הוא לגרשה השתא מיהו מתקן הוא ולא הוי בעילת זנות עכ"ל ע"ש • עפ"ז נסתרו דברי ב"ש מה שרוצה לת... קושית התוספות ע"ש דהא לרבי יוחנן איירי מתניתין בראוה שנבעלה וד"ק וכ"כ בתוס' דגיטין דף ע"ט ע"ב ב"ש סברי' לא אמרינן וכו' • דסיים תוספות שם וכה"ג פליגי לקמן במגרש ולנה עמו בפונדקי למאן דמוקי ה בלא ראוה שנבעלה עכ"ל משמע בהדיא למ"ד דהיינו רבי יוחנן דמוקי פלוגתייהו בראוה שנבעלה לא אמרן דאזלי לטעמייהו וכו' משום דכשנבעלה חזינן דלא מזוהמת היא בעיניו • והקושיא של תוספות בדף פ"א ע"ב ב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכו' ע"כ לפי ס"ד דמתני' איירי בראוה שנבעלה • דלפי האמת לק"... ועיין מ"ש בסימן קמ"ט ס"ק א' בשם הכנה"ג ובשם מהר"ם אלשקר ולא קשה מידי וק"ל • אבל זאת צ"ע יא מסקינן בגיטין דף נ' ע"א לא מצא בה דבר ערוה ולא דבר וגירשה • מהני ומגורשת • א"כ מגינו לב"ש נמי גרוש בלא ערות דבר • ויש ליישב ודו"ק ועיין תוספות י"ט פרק ח' דגיטין משנה ד' ועיין כנה"ג דף קע"ט ע"א • ראובן שהיה רוצה ללכת למ"ה ואמר לסופר שיכתוב גט לאשתו אחר ג' שנים מהיום אם לא יבוא במקום שאשתו ... ואמר ללוי ויהודה שיתתמו בו ויתנוהו לאשתו • וכשילא ללכת מהלך יום או יומים נמצאו שם מונעים ומנה... מלעבור וחזר לביתו ואחר ימים יצא והלך לדרכו אין חוששין שמא פייס ובטל הגט ואין חוששין לגט ישן • וכשיג... הזמן ולא בא כותבין ותותמין ונותנים לה • הרא"ם וכנה"ג קע"ח ע"ב : (ג) לידה • ל"ד אפילו אם שלח הא"כ ... שליח נמי הגט כשר כיון שהיה בידו בעת היחוד • ב"ש : (ד) התנאי • אפילו ש"מ נוטה למות וגוסס ל... להתייחד בלא עד • רשב"א ד"מ ב"ש : (ה) שפחה • וה"ה נערה בת י"ב שנה שיודעת ובושה ממנה הוי שומר וה"ל להתייחד על פיה • מהרי"ט והרלנ"ח : (ו) אותם • הטעם אם נתייחד עמה חיישינן לקדושין שמקדש אותה מ"ש מש"ה בעינן שראו העדים עיין ב"ש והרדב"ז ח"א סימן ד' ורע"ה :

לאחר

נשאה) (הר"ן פ' כל הגט) קודם (א) שתנשא (א) לאחר בין שגירשה מן הנשואין בין מן הארוסין הואיל ואשתו היתה הרי זו בחזקת שהחזירה ולשם קדושין בעל ולא לשם זנות ב ואפי' ראו שנתן לה מעות שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו לעשותה בעילת מצוה לפיכך (ב) הרי זו (ג) מקודשת קדושי ודאי וצריכה ממנו גט שני: ב ג נתייחד עמה (ג) בפני שני ע"ם והיו שני העדים כאחד ד וראו הוא והיא את העדים ה אם היתה

באר הגולה

ב כתב ה"ה שלמד זה מדאדחייה אוקימתא דנתן לה כספים שם דף ע"ג ע"ב וכ"כ הרשב"א ג משנה שם דף פ"א ע"א ד מבואר במה שציינתי לעיל סעיף כ' ה משנה שם

באר היטב

(א) לאחר • אם בא על גרושתו אחר שנשאת לאחר ונתגרשה או נתאלמנה אינה צריכה גט דודאי בעילתו בעילת זנות ולא לשם קדושין שאם יבעול לשם קדושין לוקה • ש"ג פרק מ"ש • גם מהר"י הלוי בתשובה סימן י"ד כתב שאם המגרש כהן אינה צריכה גט • וכנה"ג כתב ואני מפקפק בזה דכל שקדושין תופסין בה יש לחוש שמא לשם קדושין בעל דבין הכי ובין הכי עובר על לאו גרידא יש לחוש שמא לשם קדושין בעל ונראה שכל שאינו יוכל לקיימה לא חיישינן שבעל לשם קדושין ע"ש • וכ"כ בתשובת מהר"ם אלשקאר סימן פ"ח שאם גירשה מפני שזינתה תחתיו אפילו ראוה שנבעלה א"צ גט שני דודאי לשם זנות בעל ולא לשם קדושין דמידע ידע שלא יוכל לקיימה והפוכי מטרתא למה לך • אבל הרדב"ז ח"א סימן רע"ז כתב דאם נתייחדה אינה צריכה גט ואם ראוה שנבעלה צריכה גט ע"ש וע"ל סימן קמ"ח ס"ק ו' מש"ש ודו"ק • אם היה לו אשה אחרת לא חיישינן שבעל לשם קדושין דלא עבר על חרם ר"ג • מהרי"ט ח"ב סימן א' • וכנה"ג הביא פוסקים דס"ל דחיישינן אפילו בכה"ג דבעל לשם קדושין ע"ש: (ב) מקודשת • אם נשאת לאחר תצא • עיין ב"ש שכתב ומכ"ש אם

פתחי תשובה

(א) שתנשא לאחר • עבה"ט ומ"ש בענין אם המגרש כהן עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' קפ"ב שכ' ג"כ להוכיח מרש"י גיטין ע"ג ע"ב בד"ה ואין חוששין דבאמת הדין דכאן שגירש ולנה עמו וראוה שנבעלה לא אמרינן בזה אין אדם עובב"ז לא מבעיא לר"ם הנ"ל בשם הרדב"ז דאם היא נדה כיון דבלא"ה עושה עבירה בביאתו • אבדה החזקה דאין אדם עובב"ז א"כ ה"ה הכא בכהן שמגרש • אלא אף למה דדחה המ"ל דמ"מ י"ל דהוי חזקה דמה דיכול למיעבד בהיתר עושה (אני בעניי לא ידעתי מקומו דבמל"מ פ"י מה"ג דין י"ח הביא דברי הרדב"ז הנ"ל וכתב עליו שדבריו נכונים ויובא בס"ק שאח"ז ועמ"ש שם בשם אבני מלואים) מ"מ י"ל בכהן המגרש שאני למה דמבואר בקדושין דבבעילה בלא קדושין ליכא רק לאו אחד וביאה ע"י קדושין לוקה ב' משום לא יקח ומשום לא יחלל א"כ ממילא ה"ה בקידש בביאה דעבר על ב' לאוין וא"כ י"ל דל"ש לומר אין אדם עובב"ז דכל מה דמצי למיעבד בהיתר עושה דאדרבה יותר היתר בלא קדושין דעבר רק על לאו א' וע"י קדושין עובר בב' לאוין ולענ"ד זהו סברת הש"ג כו' ושוב כתב דמרש"י הנ"ל אין ראיה ומ"מ בלא ראיה נראה לדינא בזה סברא גדולה דלא אמרינן בכה"ג אין אדם עובב"ז עכ"ד ע"ש • ומ"ש הבה"ט אם היה לו אשה אחרת כו' הנה כן מבואר נמי לעיל סי' ל"ג ס"א בהגה ועמ"ש לקמן ס"ק ו' מזה: (ב) ה"ז מקודשת • עבה"ט ומ"ש בשם הרדב"ז המתייחד עם גרושתו והיא בנדתה א"צ גט • הנה במל"מ פ"י מה"ג דין י"ח הביא דברי רדב"ז הנ"ל דאפילו ראינו שנבעלה אין חוששין כו' אך ברדב"ז עצמו ח"א סימן מ"א לא נזכר לשון זה רק כלשון שהביא הבה"ט במי שמתייחד עם גרושתו כו' ומ"מ נכונים דברי המל"מ דמדברי הרדב"ז שם מבואר דאין חילוק שכ' הטעם בזה דממ"נ אם הוא זהיר בנדה הרי לא בעל ואם אינו זהיר בנדה כיון דלא חייש איסור כרת לא חייש לבעילת זנות כו' ע"ש • ועיין במל"מ שם שהסכים עם הרדב"ז בזה וכתב עליו שדבריו נכונים (אמנם הא אי דהכנה"ג שהביא הבה"ט בס"ק הקודם דמפקפק שם בכהן מכ"ש דמפקפק מה עמ"ש בס"ק הקודם וגם לקמן בסמוך) וכתב וד' ונראה לפרש דבריו דאפילו לא ידעינן אם ידוע שהיתה נדה אין חוששין לה אפילו ראינו שנבעלה דמסתמא הודיעה לו לא חשש ועוד דחזקה זו דאין אדם עובב"ז על שניהם נאמרו ואין האשה מתקדשת אלא לרצונה וכיון שהיא לא חששה על איסור כרת לא חששה נמי על בעילת זנות עכ"ד וכתב עליו הרב המגיה ז"ל גם בס' בני חיי סי' ל"ח ובלקט הקמח דף נ' שטו בפשיטות כסברת הרב המחבר דחזקה זו שייכא גם באשה והשיגו על הרב פ"מ ח"א סי' ס"ב אך בס' לקה"ק תור בו והוכיח מדברי הרדב"ז דדוקא באיש שייך חזקה זו ולא באשה שנבעלת עכ"ל:

עיין בס' אבני מלואים לעיל סימן ל"ג סק"א שכתב על דברי רדב"ז הנ"ל דמדברי הרשב"א בתשובה סי' קפ"א והובא בב"י סי' י"ז מבואר שאינו סובר כן דשם מבואר דאפילו לא ראינו שנבעלה אמרינן כן הן עדי יחוד כו' ואע"ג דאסורה לו ה"מ דכשם שאסורה לבעל אסורה לבועל אפילו הכי כיון דקדושין תופסין בה אין אדם עובב"ז וגמר לשם קדושין ואם כן הכא נמי דקדושין תופסין בה אמרינן אין אדם כו' וגמר לשם קדושין ואפילו לא ראינו אלא ביחוד אמרינן הן הן כו' ולא כרדב"ז • ומדברי הש"ג פרק מי שאחזו (שהובא בבה"ט סק"א) שכתב בגרושה מן הנשואין שאם נשאת לאחר ונתאלמנה ואחר כך נתייחדה עם בעלה הראשון אינה צריכה גט ממנו שאף אם בא עליה באותו יחוד אין בעילתו אלא לשם זנות שאם יבעול לשם אישות הרי הוא לוקה ע"כ אין מזה ראיה לדברי הרדב"ז דהתם במחזיר גרושתו דקיי"ל קידש לוקה בעל אינו לוקה אבל בנדה דבין לשם זנות בין לשם אישות איסורו שוה וכיון דאיסורא דעבד עבד אמרינן דלפנין זה דאין אדם עובב"ז במקומו קאי ועוד לדבר א' אינו חשוד לדבר אחר ודוקא בכריתות לאוית הוא דליכא חזקה זו • וע"ש עוד שפלפל בזה מדברי התוס' פ"ק דנדרים דף ע"ע • וגם על דברי המל"מ הנ"ל דחזקה זו על שניהם נאמרו העיר על זה מדברי הש"ס בפ' האומר דף ע"ג ע"ש: וכתב עוד ברדב"ז שם וכן הדין במי שהוא פרוץ בעריות ורגיל לבא בעולות אסורות דכיון דלא קפיד בהכי לא בעל לשם קדושין אלא לשם זנות בעלמא כאשר ביאותיו (וכן מבואר מדברי הריב"ש שהביא ב"י סי' זה וגם מדברי ת"ס שהובא לעיל סי' ל"ג ס"א בהגה) • ומ"מ אם אמר לעדים אני מתייחד כדי לבעול לשם קדושין או במדבר עמה על עסקי קדושיה ונתן לה כסף דהויא מקודשת אף הכא נמי אפילו בעל סתם הוי מקודשת ודאי • וכן הדין בעובר דת (ע' ס"ו) שאם אמר לעדים ראו שאני מתייחד עמה לשם קדושין תופסין לקדושין ע"ש: (ג) בפני שני עדים • עיין בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' ד' שכ' דאם

מתייחד

מגורשת מן הנשואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן (ד) עדי (ג) ייחוד הן הן עדי ביאה לפיכך (ה) היא (ו) ספק מקודשת וצריכה גט מספק היתה מגורשת מן האירוסין אין חוששין לה שהרי אין לבו (ז) גם בה ואי חזינן להו

ז הר"ן בשם הרשב"א וכהא דאמרינן בכתובות דכ"ח ע"א

פתחי תשובה

נתייחד עמה בפני עדים שרואים אותו והוא אינו רואה אותם אינו כלום · ואפילו אם יאמר אח"כ שבעל לשם קדושין אבל אם הוא יודע שיש שם עדים רואים אותו אע"פ שאינו רואה אותם גמר ובעל לשם קדושין כו' ע"ש · ודבר זה נאמר ונשנית שם בסי' עה"ס · ושם כתב עוד וז"ל אך מה שיש להסתפק הוא אם הם אינם יודעים שיש שם עדים ועדים רואין אותם ומעידים שאמנו שבעל לשם קדושין וכן המקדש אשה בכה"ג מאי כיון דבעל לשם קדושין אדם יודע שאין קדושין בלא עדים ולא הוציאו דבריו לבטלה אלא אמר בדעתו שמא יש עדים שרואים אותנו וכוון לקדשה ואמר דבריו על הספק וחוששין לקדושיו או דילמא להכי שתקה וקבלה קדושין לפי שאדם יודע שאין קדושין בלא עדים ורצתה לשחק בו ואת"ל בכה"ג פשיטא דאינה מקודשת שכן נראה מדברי הרשב"א (ע"ל סי' מ"ב ס"ג בהגה) אכתי מבעיא לן אי אמרה האשה שנתרצית להתקדש לו באותה שעה מאי מקודשת היא דהא מודית שלא רצתה לשחק בו או דילמא כיון דבאותה שעה שנתן לה סיתה יכולה לומר להכי קבלתי קדושין לפי שלא היו שם עדים ולא תהיה מקודשת האשה נמי שהיא מודה לאו כלום הוא דהשתא לאו מידי יהיב לה ולא מידי קאמר לה ובמאי תתקדש · ואם אמר בפירוש שמוציא דבריו על הספק שמא יש עדים רואין אותם ואיסי שתקה וקבלה לא קא מבעיא לי דפשיטא דחוששין לקדושין אפילו אמרה שרצתה לשחק בו אבל אי אמר דבריו סתם והיא מודה לו שנתקדשה לו בכהאי גוונא איכא לאסתפוקי ודעתי נוטה להחמיר להצריכה גט כיון שהיו עסוקים באותו ענין והיא מודה שנתקדשה לו והוא נתכוין לקדשה אם יהיו שם עדים ונמצא שהיו שם עדים אע"פ שלא נודע להם בבירור גמרה וקבלה לשם קדושין · אבל לחייב הבא עליה משום א"א גמורה אין לנו ראיה · מהרשב"א וז"ע עכ"ד וע"ל סי' מ"ב ס"ג ובנה"ע שם : (ד) עדי יחוד · עבס"ע ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תקמ"א במעשה בראובן שגירש את אשתו ושידך אחרת ובתוך ג' חדשים חלה ונטה למות ונכנסה אשתו הגרושה אצלו בעודו חולה וכבד חליו ונתייחדה עמו בעדים ומת מתוך אותו חולי אחר ג' ימים ואין לו בן ויש לו אח ונשאל אם צריכה חליצה · והשיב צריך שתדע כי היחוד אשר אנו חוששין לו שמא בעל לשם קדושין צריך שיהיו ד' תנאים · א' שיהא כדי שיעור ביאה · ב' שלא יהיה שם אדם אפילו עבד או שפחה חוץ משפחה דידה · ג' שיהיו העדים רואין אותו כאחת · ד' שהיו יודעים שיש עדים רואים אותו · ואחר שיתקיימו כל התנאים הללו הוי יחוד וחיישינן שמא בעל וז קדושין וצריכה גט שני מספק · ולענין עיקר הדין אי חיישינן בנ"ד או לא אם אפשר לכופו לחלוץ או להטעותו מוטב מ לצאת ספקים אבל אם אין יכולים לכופו אין כאן בית מיחוש מכמה טעמים ומותרת להנשא לכתחלה · חדא דעיקר הדין הוא במחלוקת דגרסינן בפ' הזורק כו' הרי בהדיא דאיכא מרבוותא קמאי דלא השו לקדושין כלל וגם לפ"ד הירושלמי הא דא"י ב"ה צריכה גט שני לכתחלה הוא ואם הלך בעלה למד"ה אחר שלנה עמו תנשא לכתחלה כדין גט ישן ונ"ד דומה להלך בו למ"ה שהרי הלך לבית עולמו והיבם אינו רוצה לחלוץ ולייבם אין יכול שהיא גרושת אחיו · ותו דאפילו לדעת המחמירין בש גבי א"א דחמירא הצריכו גט שני מספק שמא בעל לשם קדושין אבל גבי יבמה לשוק דאיסור לאו הוא לא מחמירין כולי (ע' בנו"ב תנינא סימן ס"ו והובא קצת לעיל סי' י"ז סכ"ד ס"ק נ"ז) ותו כיון שהוכבד עליו חליו לא היה בו כח לב שהרי היה קרוב לגוסס (ע' לעיל סי' קמ"א בבה"ט סק"ד ות"ש שם וע' בנו"ב קמא סי' ס"ט שרמזתי לקמן סי' קכ"ו ס:) ותו שכבר נטרף דעתו ולא היה בו דעת לבעול לשם קדושין ותו כיון שגירש את זו ושידך אחרת רגלים לדבר שאין חפץ עוד ולא בעל לשם קדושין · כללא דמלתא דבהצטרפות כל הטעמים הנ"ל אין כאן בית מיחוש כלל ואם לא ירצה לחלוץ יוכלו להטעותו תנשא לכתחלה עכ"ד ע"ש : (ה) היא ספק מקודשת · עיין בתשו' הרדב"ז ח"ג סימן תקס"ח שכתב דאם ר להחזירה הדבר ברור שצריכה קדושין אחרים ולא יברכו ברכת אירוסין כיון דהוא ספק שמא בעל לשם קדושין והוי ברכה לבטלה דמה שנעשה נעשה (נראה דנמשך בזה אחר דברי הרמב"ם שהובא בש"ע לעיל סימן ל"ד ס"ג אבל למ"ש הרע"א בס גם יש לברך) · ואפילו אם הוא הומר שלא בעלה לא מהימן דדילמא אמר הכי משום דהכי מגיד אמאן דמקדש בביאה תו' ברכות ודאי מברכינן דממ"נ צריך לברך ז"ב (עמ"ש לעיל סי' נ"ה ס"ג סק"ג ע"ש) : (ו) ספק מקודשת · עבה"ט סק"ד מ"ש וכ כתבתי אם גירש מחמת זנות לא חיישינן שמא כו' ובגליון ש"ע של הגאון רבינו עקיבא איגר זצ"ל כתב כאן וז"ל וכן אם אין גירושין והיחוד נשא אשה אחרת יש לדון בו דליכא חזקה דאדרבה חזקה דלא עבר על חרגמ"ה ע' בתשב"ד סי' קמ"ט (הג' עצ"ל ר"ע · והוא מה שהביא הרמ"א ז"ל בשמו לעיל סי' ל"ג ס"א בהגה) עכ"ל · ועמ"ש לעיל סי' קל"ו סק"ה שכ' בין דלא

באר היטב

הלך הבעל למד"ה וא"א ליתן לה גט אחר דלא תנשל ולא כהגמ"ר עיין בד"מ עכ"ל לכאורה דבריו שכתב סותרים למ"ש בסימן קמ"ח ס"ק ב' שכתב שם וה"נ וכו' והסכים עם הגמ"ר ע"ש · ואם גירש מחמת זנות למהר"ם אלשקר הנ"ל אפילו ראוה שנבעלה אינ צריכה גט דלא בעל לשם קדושין · ולהרדב"ז דוקא בנתייחדה אינה צריכה גט אבל ראוה שנבעלה צריכ גם כמ"ש בס"ק א' · אם אמר נתייחדתי בפני עדי ומתו · או לא בעלתי או בעלתי ולא לשם קדושי ליכא למיחש לקדושין · ש"ג · ולבסוף כתב שלא מלב לבו להתיר עיין שם · ועיין ב"ש מ"ש בשם ש"ג המתייחד עם גרושתו והיא בנדתה אינה צריכה ג שני ממנו · הרדב"ז · מעשה שבא לפני במתנכר שנש בגיותו בת ישראל שהתנכרה גם כן ושהו יחד שני או שלשה שנים ולבסוף חזרה היא לדת ישראל וקדשה אחר · ופסקתי דודאי היא והוא לא נתנו לקדושין בהזדווגם יחד בגיותם · כנסת הגדולה ז קע"פ ע"ב · ועיין סעיף ו"ו : (ג) ייחוד · דוק כשנתייחד עמה שעור זמן ביאה או לפחות שיע הערא שהוא שיעור כדי לצלות ביצה ולגמעה א אם אין שיעור זה אין כאן חשש יחוד כלל · רלנ"ח סימן מ"ג הרי"ו הלוי סימן ו' · הא דאמרינן הן עדי יחוד · דוקא בנתייחדה מדעתה אבל אם ה נתייחד עמה בע"כ אפילו אם נתייחד עמה כשיע ביאה אם היא חתן אמתלא בדבריה למה שהתה כן אין חוששין ליחוד זה · רלנ"ח שם : (ז) גם בה · ה

דגייסו אהדדי חוששין לה: הגה אבל אם נתייחד עם מקודשת שלו אף על גב דגם
ה לא חיישינן אלא אם כן בא עליה (ז) בפני (ח) עדים (תשובת הרמב"ן סימן קל"ה):
ימי ששלח גט לאשתו ואח"כ ביטלו והלך ונתייחד עמה ואח"כ נתברר
שכבר הגיע הגט לידה קודם ביטולו אינה צריכה ממנו גט שני דודאי לא
בעל לשם קדושין כי היה סבור שהגט היה בטל ולא בעל חאלא על דעת
קדושין הראשונים: ד טמי שגירש את אשתו ונתייחד עמה וקודם שגרשה
שנית לקחה אחר לשם פילגש יאסורה לשניהם וצריכה גט משניהם: ה כלא
אמרו חזקה זו דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אלא באשתו שגירשה
או במקדש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו הוא שחזקתו
שאינו עושה בעילת זנות עד שיפרש שהיא בעילת זנות או שיפרש שעל תנאי
הוא בועל אבל שאר כל הנשים בחזקה שבעל לשם זנות עד שיפרש שבעל
לשם קדושין: ו לוכן איש ואשה שהמירו לעבודת כוכבים באונס הגזרות
ונשאו זה לזה בחקות עובדי כוכבים אע"פ שמתיחדים זה עם זה בכל יום
בעיני הכל אין חוששין להם משום קדושין (ועיין לעיל סימן כ"ו): ז סנתייחד
עם אשתו אחרי שאמר לכתוב ולחתום גט וליתנו לה הרי אלו לא יכתבו
ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה *הרי זו ספק מגורשת:

קנ דין פיסול גט שאם נשאת בהן׳ ובו ד׳ סעיפים:

א*כל גט שהוא בטל מן התורה אם נתגרשה בו עדיין היא אשת איש גמורה
ואם נשאת בו תצא והולד ממזר וצריכה גט משני במדבריהם ומהראשון
התורה להתירה לעלמא גואסורה לשניהם לעולם וכל י"ג דרכים שנוהגים
באשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת ואחר כך בא בעלה שנתבארו
בסימן י"ז דנוהגים בה (וי"א דבעלה הראשון יורשה) (הגמ"י פ"י דגירושין)
אבל אם לא נשאת עדיין אלא נתקדשה מותרת לבעלה ואינה צריכה
גט משני וכל גט שאינו פסול אלא מדבריהם להנשא בו לא תנשא
לכתחלה (א) ואם נשאת ואפי׳ לא נבעלה (ב) לא תצא זוהולד כשר

*פירש רש"י גייסי מכירין זה את זה ברמיזות וקריצות בלע"ז פרווין ז שור בס"ס קמ"א בשם תשובת הרא"ש ח. וסיים שם אפילו ראוה שנבעלה לא חיישינן לה ט שם בסי׳ זה בשם תשובת אביו הרא"ש י ופי׳ שם משום שודאי השני בא עליה ונאסרה עליו כיון שנעשית אשת איש על ידי יחוד של ראשון כ בתשובה להרמב"ן בסי׳ קל"ה וכמ"ש הרמב"ם בפרק הנזכר ולזה הסכים הרא"ש והביאם הטור לאפוקי מדעת מקצת הגאונים שהשוו אפילו למי שיש לו בן משפחתו שמא שהררה ואחר כך בא עליה וכו׳ והביאם הרמב"ם שם והראב"ד שם הסכים לדברי הגאון אח"כ סותק בפריצות הערויות העמד בני ישראל ובנות ישראל על תוקתן וכו׳ וכתב ה"ה וכבר כתבתי

מהל׳ נחלות טעם רבינו ורא"יותיו ומהתוספתא ל ריב"ש בסימן ו׳ ות"ה"ד סימן ר"ט ותשובת הרד"ך בית כ"ד מ משנה גיטין
ע"ב וכב"ס *כדעת הר"ן בס"פ הזורק ושכ"כ הרמב"ן א הרמב"ם בפ"י מהל׳ גירושין ממשנה שיגה שמו וכו׳ גיטין דף פ׳
ב כדי שלא יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט ג שם במשנה ואף על פי שנבעלה בשגגה כדי שלא יאמרו החזיר זה את גרושתו
אם ד כתב ה"ה שהיקש זה שהקישן רבינו פשוט הוא וכ"כ מהגמרא ה כדין האשה שהלך בעלה וכו׳ משנה שם יבמות דף פ"ז
והטעם בגמרא שם ו בכתבי מהר"ר איסרלן סימן ר"ן ז הרמב"ם שם וכ"כ רב האי בתשובה וכ"כ הרא"ש והר"ן בשמו
והסכימו לזה וכ"כ ה"ה בשמו ושהריב"ן כתב שהוא מבטל דעתו לדעת הגאון ונ"ש לזה עיקר שם בגיטין

באר היטב

לבה גם ט · הרא"ש סימן ס"ז · ודוקא בכה"ג
גרשה אבל אם כתב לה גט ועדיין לא נתן
גט ונתייחד עמה חוששין שמא בא עליה ופסול
גט ישן · ב"ש: (ח) עדים · ב"ש כתב דנראה
דעת הרמב"ן אפילו בא עליה נמי אין חוששין
כיון שאין עסק קדושין ביניהם דוקא באשתו
ארוסה שהיה קדושין ביניהם חיישינן לקדושין
במשודכת דמיא לאשה דעלמא ועיין הרדב"ז ח"א
סימן רי"ז · כנה"ג קע"ט ע"ב ע"ש:

פתחי תשובה

דלא מהני שמות הנשים לסימן משום דאפילו בזה"ז דאיכא חר"ג
חיישינן שמא עבר ע"ש אך עמ"ש שם · וע׳ בבה"ט לעיל
סק"א ומ"ש שם: (ז) בפני עדים · עבה"ט בשם ב"ש דנראה
מהשו׳ הרמב"ן אפילו בא עליה כו׳ וכן מבואר בתשובת מהר"ם
אלשקר סי׳ ג׳ ע"ש · ומה שרמז הבה"ט לעיין בתשובת הרדב"ז
ח"א סי׳ רי"ז · הוא מה שהביא הבה"ט בשמו לעיל סי׳ י"ז
ס"ק קס"א דמבואר שדעתו אינו כן ועמ"ש שם · וע׳ עוד בתשו׳
הרדב"ז ח"ג ס"ס תקצ"א:

(א) ואם נשאת אפילו לא נבעלה · עיין בס׳ ג"פ לעיל סי׳
קכ"ח סק"ו שכ׳ ומספקא לי אם נתארסה בלבד ועדיין לא
לתופה אם תצא ומסתברא דלא תצא כיון שכבר נתקדשה עכ"ל וע"ש עוד בסי׳ קכ"ט ס"ק מ"ט ונ"ב: (ב) לא תצא ·
לעיל סי׳ י"ז ס"ק ס"ג מבואר מדבריו דס"ל דהכא לא תצא אפילו בנשאת במזיד דעל הא דמביא הרמ"א שם תשובת
גבי מים שאל"ם דאם נשאת בעבריינות תצא כתב הח"מ וז"ל לכאורה משמע ה"ה בכל מקום שאנו פוסקים לא תצא
נשאת בטעות ולא במרד אבל המעיין בגוף התשובה יראה דיש לחלק עכ"ל והיינו משום דכתשו׳ מיימוני לה"ג סי׳ י"א
סוף יבמות מבואר דלא אמר מהר"ם הכי רק במים שאל"ם דלא תני בהדיא אם ניסת לא תצא אבל בפסולי דרבנן
אם ניסת לא תצא אין חילוק בין נשאת במזיד · אמנם מדברי הד"מ בסי׳ זה אות ד׳ שכ׳ בשם הריב"ש סי׳ רי וז"ל
נאת בגט שהוא פסול מדבריהם אם עשתה שלא ע"פ חכם בלוי לקנסה ואם עשתה ע"פ חכם לא תצא עכ"ל משמע
דמה

(ג) וכותבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה ואם אי אפשר לכתוב לה גט וחזר הבעל ותיק וגירש מעצמו ה"ז משובח בד"א שאין לו בנים ממנה אבל אם יש לו בנים ממנה לא יוציא מפני שמוציא לעז על הבנים (מיהו נותנין גט אחר כשר ואין כו' משום הוצאת לעז על הבנים) (פסקי מהרא"י סימן כ"א) כל דבר שאנו מחמירין בגיטין וסב בלאו הכי כשר אלא שמחמירין לכתנו לכתחלה (ד) אם לא נכתב *הגט כשר (מהרי"ו סי' כ"ג): ב חכל שהיא ספק מגורשת לא תנשא ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר: ג (ה) טכל גט שהוא בטל מן התורה אם היה בעלה כהן לא נאסרה על משום גרושה יחוץ מהמגרש ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואין את מותר לכל אדם שאע"פ שאין כאן גט כלל פסולה לכהונה: ד כמי שגירש א אשתו בגט שיש בו פיסול מדבריהם או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזיר לצריך לקדשה מאבל אינו צריך לברך ז' ברכות ולא לכתוב לה כתובה אחרת

קנא הסופר שטעה בגט ובשובר · ובו סעיף אחד:

א אכתב הסופר השובר והגט וטעה ונתן השובר לאיש והגט לאשה ונו זה לזה וכמדומה להם שנתגרשה ולאחר זמן ערער הבעל לומר שנ נתגרשה שלא נתן לה אלא השובר והרי הגט עדיין בידו באם לא נשאת עד נאמן ויגרשה עכשיו והיא מותרת מעתה ואם לא גירשה ועמדה ונשאת ת מזה ומזה וכל הי"ג דרכים בה ואם לא ערער הבעל עד אחר שנשאת גא נאמן לאסרה והרי היא בחזקת גרושה שאנו תולין שנפל ממנה והיא מצא:

קנב דין שני עדים אומרים שנתגרשה והאומרת אשת איש הייתי ונתגרשתי · ובו י"ב סעיפים:

א אהבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן וחוששין לדבריו ותהיה (א) ספק (א) מגורשת בואפי' הודית לו שגירשה אינם נאמנים: ב האומרת לבעלה

באר הגולה

*פירש אם כבר נתנו לה הגט וכן הוא שם בתשובה ח שם וכתב ה"ה זה פשוט שכל ספק גט כן הוא דינו ט שם כתב ה"ה כזעירי ורב אסי ורבי יוחנן (גיטין דפ"ה ע"א) שכולן מודין שכל הפסולים שהזכירו שם במשנה אינם פוסלין לכהונה חוץ מפסול אחד שהזכירו במשנה שם מחמת תנאי ברירה שנחלקו בו כדאיתא שתם וכו' י ממימרא דרב הוא ליה וכו' יבמות דף נ"ד ע"א וכתב ה"ה וסובר רבינו שזו אסמכתא היא ופסול זה אינו אלא מדבריהם וע"ש במה שהקשה ממימרא דרבי יוחנן גיטין דף פ"ב ע"ב והניחו בצ"ע כ שם ל כן פירש ה"ה וכ"מ שם דברי רבינו מ שם ברמב"ם וסיים שם עד שתתגרש גירושין גמורים א משנה גיטין דף פ' ע"א ב כר"א שם במשנה וכדמפרש רב אדא בר אהבה שם ג כר"א שם וכמ"ש א לשון הרמב"ם פ י"ב מהל' גירושין ממסקנת הגמרא כ"ב דף קל"ד ע"ב ב דאי במכחשת פשיטא דאינו נאמן דהיא עצמה משויא נפשה חתיכה דאיסורא

פתחי תשובה

דמה דכ' תחלה דראוי לקנסה היינו דהנ"א · וכן מצאתי בתשו' בית אברהם סי' נ"ט שדייק כן מדברי הריב"ש הנ"ל וכתב דהא דלא חילק בזה בש"ע אפשר משום דהרמב"ם והש"ע כתבו דאם היה ותיק וגירש מעצמו ה"ז משובח ממילא ומי דמיירי בשוגג דאי במזיד היאך מקרי ותיק וכודאי לא יגרש מעצמו ואף דאפשר דהוא שוגג והיא מזידה י"ל דבכה"ג לא קנסינן לדידה כו' ומתוך כך רצה לומר כעובדא דידיה שהיו שניהם מודים יש לקנסה דהנ"א כדברי הריב"ש הנ"ל ור' דבנדון דידיה שמיהו בה ועברה על ההתראה י"ל דגרע טפי וכמבואר בת' הרא"ש שהובא בטור ס"ס קמ"א (וכש"ע לעיל ס"י י"א) כו' ושוב צידד להקל דאפשר לחלק דע"כ לא קנים הריב"ש רק היכא שלא תתעגן אחר שתגא מזה שהשהדל גט כשר גב לאחר מש"כ בנ"ד שמת הבעל ונשאר יבם קטן ואם תנא תבעלה ע"כ תתעגן עד שיגדל היבם כו' ועוד י"ל דע"כ לא רק נגד איסור א"א ולא נגד איסור יבמה לשוק כו' ועוד י"ל דע"כ לא קנים אלא בידוע שלא נתעברה אבל בנ"ד שדחו איזה שבועות ושמא נתעברה מבעלה אין לקונסס כו' ואף דבס"ם י"א מבואר דאחר ההתראה לא הוי דיעבד ובדברי הרא"ש הנ"ל הלא גם התם כתבו האחרונים דלאו כללא הוא ומבואר במשנה דמס' ידים פ"ג מ"ב דאין למידין דברי מדברי סופרים והאריך בזה בתשו' לחם רב סי' ל"ג וגם דהתם עיקר הטעם דקנסוה משום דעברה במכוון ע"ד חכמים שבוניאו מן הירושלמי להד גירסא ויש לומר דדוקא באם כבר הזהירו הב"ד שלא הנשא משום ודאי איסור כמו בכל הני אבל בנ"ד אף שהזהירו אותה שלא תנשא עד שיוסכם הסיתר מגדולי הדור עכ"פ לא איפסוק להם איסור בודאי כו' עוד וגם בס"ם ק' שם · (ולפמאורה אני יודע האיך אפשר לומר כן בדעת הריב"ש דס"ל דאם פשטה שלא ע"פ הכם יש דהנא · שהרי מדברי הריב"ש סי' רפ"ב שהובא בקצרה בב"י לעיל ס"ס י' ובב"ש ס"ס י"א מבואר דס"ל דאפילו בעבר בהוראה לא פגא ושלא מדברי הרא"ש · ואיך נאמר דכאן בסי' כ' ס"ל דאפילו בלא עברו בה רק שעשתה שלא ע"פ הנא · והפ"ל דכוונת הריב"ש באם היה שוגג והבעל ותיק ורוצה לגרש מעצמו וסיה איכה רוצה בזה יש לקנסה ע"ל סיום ס"ד בהגה ויש לפלין בריב"ש שם) · ועמ"ש לקמן סי' קנ"ז ס"ד ס"ק פ' בשם תשו' חום השני סי' י"ב: (ג) וכותבין לה גט אחר · עיין בשבות מל"מ פ"י מה"ג דין ב' שכ' דנראין הדברים דאין לנו לכוף לבעל שראשון לגרשה בגט אחר שבשלשה וכן נראה מדברי מרן בתשובה דף ע"ט ובהשי ניחא מה שתמה בש' ג"פ סי' קכ"ט ס"ק נ"ב עפ"ל · וע"ל סימן קנ"ו בהגה: (ד) אם לא נכתב · עב"ש סק"ד שכ' וע' במרדכי כו' וע' במהרי"ק שורש כ"ו מ"ש בזה: (ה) כל גט שהוא בטל עיין לעיל סי' ו' ס"א בהגה ועיין בספר בית מאיר מ"ש בזה:

באר היטב

(א) מגורשת · פירוש לאחר מותו חולצת ולא מתייבמת

(א) ספק מגורשת · עב"ש בשם ב"ש מ"ש אבל א"י לאסור עליו אם הוא כהן · ועיין בספר פו"ג שכ' עליו דבריו אינם מוכרח

גרשתני והוא מכחישה נתבאר בסי' י"ז : ג (ב) ג'שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה אפי' הבעל עומד והיא אומרת לו גרשתני ה"ז בחזקת אשת איש גמורה מפני שהעדים סומכים אותה ואפשר שתעיז פניה לפיכך אם נשאת תצא והולד ממזר ד'בד"א כשאמרו עכשיו נתגרשה שהרי אומרי' לה אם אמת הדבר הוציא גיטיך אבל אם אמרו העדים מכמה ימים נתגרשה י"ל אבד הגט והואיל והיא אומרת גרושה אני בודאי ושנים עדים מעידים לה אע"פ ששנים מכחישין אותה אם נשאת (ג) לאחד מעדיה לא תצא שהרי היא ובעלה יודעים בודאי שהיא מותרת וחזקה היא שאין מקלקלים עצמם אבל אם נשאת לאחר הואיל והדבר אצלו ספק וכן אם אמרה איני יודעת תצא והולד ספק ממזר 'אבל כל היכא דליכא הכחשה אלא שנים אומרים נתגרשה עכשיו ואמרין לה •אחוינן גיטיך אמרה נאבד או נקרע לא חיישי' לה : ד 'אמרו שנים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה אפי' אם היו כלם שרויים בחצר א' הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא והולד כשר שבני אדם עשויים לגרש בצינעא : הגה וי"א דאם אמרו שהיו כולם במעמד א' וב' אומרים לא ראינו הוי הכחשה דכולי האי לא עבדי בצינעא (מ"ו בכ"נ ח"ג) : ה ה'אחד אומר נתגרשה ואחד אומר לא נתגרשה לא תנשא אם נשאת אם היתה בחזקת אשת איש תצא בכל ענין ט'ואם לא היתה בחזקת אשת איש אלא על פיהם אם יש הכחשה בעדותן כגון שאחד אומר נתגרשה

ואף על פי שאם היה מכחישה היא לבדה היתה נאמנת כשהוא אומר כן אינה נאמנת מהטעם שנזכר בסי' י"ז ולקמן סעיף ג' וסיים הרמב"ם ואומרים לו הרי אתם קיימים גרש אותה עתה בפנינו ג שם וכמימרא דר' יוחנן וכדמפרש לה רב אסי שם כתובות דכ"ב ע"ב ד כדמפרש רב אסי שם ה מברייתא שם וכת"ק וכאוקימתא דרב ששת שם ו ה"ה שם בשם הרשב"א ושכמדומה שלזה נתכוין רבינו למעלה (דין ב') היו לה ב' עדים וכו' שם מברייתא דלעיל

פיהם הכלה לו ז שם מברייתא שם וכמוקי לה רב אסי שם דכ"ג ע"א ח לשון הטור וכ"כ הרמב"ם שם
וכאוקימתא דאביי שם ט שם בטור מדברי התוספות שם

באר היטב

(ב) אם זנתה אחר שאמר גרשתי הבנים ספק איגרא דודאי נאסרה עליו אם הוא כהן ונראה דט"ס יש בדבריו וצ"ל ואין יכול לאוסרה על כהן · והיינו בשהיה

פתחי תשובה

אישתו ואח"כ מת ומטעם דאין אדם נאמן לאסור על חבירו כשהוא מכחישו ואפילו האחר מותר בה אף שהאחר אינו
בא להכחישו מ"מ מותר כמו בנתגרש ייבם דמותר לכ"ע כשהבע"ד מכחישו עכ"ד ע"ש · ועיין בת' ברית אברהם חיו"ד
ס"ו סוף אות ה' שהעתיק דברי הב"ש הנ"ל ככתבן ונדחק לפרש דהיינו לדעה אמציעית בסי' קע"ה ס"ע בהגה וכיון דהוא
עמה נאמנות האידנא משום הרמב"ה אינו נאמן יע"ש · אך באמת נראה כדברי התו"ג הנ"ל דט"ס יש כאן · גם בס' בית
מאיר כתב דט"ס בדברי הב"ש וצ"ל אבל אינה יכולה לחזור אליו אם הוא כהן · ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ה סי' שני אלפים
"ה שכתב דבעל שאמר גרשתי את אשתי פשוט הוא דאינו נאמן כו' ואם הוא כהן שוויא אנפשיה חד"א ואם הוא ישראל
יך נקיימה צריך לקדש אותה פעם אחרת כי לפי דבריו גרושה היא ואסור בפנויה · ומה שיש לדקדק הוא אם אמר גרשתיה
קום פלוני דמשום הכי לית הכא קלא שנתגרשה ולא הוי מיגו במקום עדים וי"ל דאפילו בכה"ג אינו נאמן להתירה לעלמא
א גט אחר דאם איתא דגירשה במקום אחר כשבאו לכאן היה יוצא עליה שם גרושה והדר הוי מגו במקום עדים (ולפ"ז היכא
אמת איכא קול שגירשה במקום פלוני אף דע"ש הקול לחוד אין לסמוך להוציא מחזקתה כמ"ש לקמן ס"ז בהגה מ"מ בכה"ג
לסמוך על דברי הבעל) ואם אין כאן מי שיודע שהיתה אשתו פשיטא דנאמן לומר קדשתיה וגרשתיה שהפה שאסר כו'
"ד : (ב) שנים אומרים נתגרשה כו' · עיין בתשו' נו"ב סי' ס"ה במעשה נפלא שהיה בק"ק פין אשה אחת יושבת עגונה
ה שנים ופ"א כשהיתה בחנות בא איש אחד אצלה אל החנות כאילו רוצה לקנות וכאשר הסתכלה בפניו הכירה אותו שהוא
לה והביאה אותו אל הרב ואמרה סימנים בגופו וגם כל בני העיר הכירו אותו בט"ע שזה האיש הוא פב"פ מילדי קהלתם
ל האשה זאת והאיש מתחלה כיחש עד שדיברו עמו ובקשו ממנו שיתן גט והודה שהוא בעלה וגירשה ואח"כ הלך משם
רך בואו אמר שהוא אינו בעל האשה ומשם הלך עד בואו לפרעמסלא וגם שם הכירה אותו אשה אחת עגונה שהוא בעלה
כל בני העיר הכירו שהוא פב"פ מילדי קהלתם בעל האשה הזאת מפרעמסלא וגם האיש הודה שהוא מפרעמסלא ואשה
שאינה אשתו גירש בק"ק פין בשביל מעות שקיבל בעד הגירושין וכתבו הב"ד מפרעמסלא להחזיק האשה שבפין בחזקת
א בודאי כי זה המגרש אינו בעלה כי הוא מילדי פרעמסלא ואחר זה שלחו בני ק"ק פין לפרעמסלא והשלוחים הכירו שהוא
ילדי עירם בעל האשה שבפין ומעתה בני ק"ק פין מחזיקים בהכירם שהוא מילדי עירם ובני ק"ק פרעמסלי מחזיקים בהכירם
א מילדי עירם (ובלשון התשובה שם מבואר שגם את האשה שבפרעמסלי גירש אח"כ) ונתווכחו הרבנים במשפט הנשים
ל · והוא ז"ל האריך ומסיק דנדון זה דומה לשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ולכן שתי נשים הללו
ולקלות וכל אחת אסורה מספק וישארו עגונות · ושם מבואר דמה שאמרו חז"ל תרי כמאה לאו דוקא כמאה אלא אפילו
אלף · ועוד מבואר שם דמה שאמרו בסנהדרין ל"ז שאין אחד דומה לחבירו לא על הרוב דברו אבל מזדמן אחד מכמה
ים הדומה לחבירו וכמעשה דשתי אחיות אלא באמת הוא דבר שאי אפשר כלל ומעשה דשתי אחיות התם הכהן לא עלה
עתו לזה ואילו הוה דייק שפיר בודאי היה אוזה הפרש כל דהו ע"ש באורך (עיין בת' גליא מסכת סי' ה') ועיין בס'
ות הבית שבסוף ס' בית מאיר מענין זה : (ג) לאחד מעדיה לא תצא · עיין בס' בית מאיר שב' דמשמע ברור מהרמב"ם
כ וש"ע דלא תצא והבנים כשרים וזה צ"ע מאין יבא כשרותם נהי דהוא והיא אינם נאמנים מדאומרים אנו יודעים אבל
ים להכשיר לעלמא שהם בספק תרי ותרי הא ס"מ הם · ולפ"ד משמע הכי מיבמות נ"ג ע"ב כו' וע"כ דס"ל להפוסקים
ל חה אין סברא כלל דליכוי בולדות ס"מ דא"כ בודאי ראוי דהגא שלא להרבות ס"מ ונראה דלכן הוסיף הרמב"ם בטעמו
שהרי

ואחד אומר מעולם לא היו בה ספק גירושין תנשא לכתחלה ואם (ד) שניהם מעידים שהיא אשת איש אלא שזרק לה גט א' אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה אפי' אם נשאת תצא: ו האשה (ה) שבאה ואמרה אשת איש הייתי וגרושה אני (ו) נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר (ז) וי"א דוקא (ח) כשאמרה

י פירוש כיון שהעד האחד הוא הפה שאסר והפה שהתיר ולא נשאר אלא עד אחד ואין דבר שבערוה פחות משנים וכמ"ש התוס' שם כ כיון דתרווייהו באשת איש קא מסהדי והגירושין בספק וכמ"ש התוס' שם ל משנה שם דף כ"ב ע"א מ טור בשם רבי יונה וכ"כ ה"ה בשם ה"ר משה הכהן ז"ל ובשם קצת מפרשים אבל דעת הטור וה"ה בשם רבינו יחיאל שאפילו אמרה אח זמן פנויה אני אינה צריכה אמתלא ונאמנת דאשת איש הייתי משמע דעכשיו פנויה היא כמשמעות לשון הרמב"ם שלא חילק בזה ולא

פתחי תשובה באר היטב

שהרי היא ובעלה יודעים וחזקה שאין מקלקלים עצמם הרי ממזרים · אבל א"י לאסור עליו אם הוא כהן · ב"ש דנקט החזקה אף בדידיה וכמה יהיה קלקולו אם לא בהולדות שע"י
צירוף חזקה זו דתרווייהו נעשה הספק אף לנו כודאי לבסביר הולדות כו' ע"ש · ועיין בתשו' ברית אברהם סי' ס' אות י"ו תמה שם על הנו"ב סי' ס"ה דף ע"ד ע"א בד"ה באופן שכ' דמה נעשה בבנים · שדבריו תמוהים דאשתמיט ליה דברי הרמב"ן והש"ע סי' קנ"ב דכניסת לאחד מעדים ואומרת בדי גם הבנים כשרים אך כניסת לאחר או שאמרה איני יודעת הולדות ספ ממזרים וע"ש ויש לעיין בנו"ב שם: (ד) שניהם מעידים שהיא א"א · עיין בס' שעה"מ סוף פ"ט מהלכות אישות בדין אם מעיד שהיא אשת ראובן ואחד מעיד שהיא אשת שמעון אי הוחזקה באשת איש על פיהם יעו"ש וע' לעיל סי' י"ז ס"ס (ה) שבאה ואמרה כו' · עיין בתשו' נו"ב תניינא ס"ס י"ח (ויובא קצת לקמן סי' קע"ח ס"ג סק"י) שחקר שם בענין אם ישראל שאמרה נבעלתי באונס דמותרת מטעם מיגו דאולי זה דוקא בלא אמרה כן עד אחר שבאה לב"ד אבל כעובדא דידי שמתחלה הודית בפני בעלה ובפני אנשים אחרים שנבעלה להוקן ואף שאמרה ג"כ שאנוסה היתה מ"מ כשבאה אח"כ לב"ד ואמר נתגרשתי אין לה מגו שהרי בפני הב"ד שוב לא יכולה לומר לא נבעלתי וזה דומה לתשובת הרא"ש שהובא בח"מ סי' ע"ב סי' בהגה ובסי' קל"ג ס"ג כו' והביא שם שגם בס' מחנה אפרים חקר בזה · והוא ז"ל מסיק דדוקא בתביעת ממון קאמר הרא"ש כו' ע"ש · וחקירה זו שייך ג"כ הכא אך הסברא השניה שכתב שם לחלק בין נדון הנ"ל לכך דתשובת הרא"ש לא שייך כאן (ו) נאמנת שהפה שאסר כו' · עיין בשו"ת בית דוד סי' כ"ב שכ' דיש לפקפק אם זה נוהג האידנא לפי המנהג במדינתנו שהנשואות ניכרות במלבושיהן שהבתולות הולכות פרועות ראש והנשואות ראשיהן מכוסות א"כ יש לדמות להא דאמר רב יהוד הוחזקה נדה בשכנותיה בעלה חייב עליה משום נדה ואף אמתלא לא מהני והיינו משום שעשתה מעשה ללבוש בגדי נדותה ו לא מהני אמתלא כמ"ש הפוסקים (ביו"ד סי' קפ"ה · וע' בש"ך שם ובתשובת חתם סופר חי"ד סי' ע' ודוק) וה"נ דכוותי כיון שהחזיקה עצמה לכסות ראשה כו' והאריך בזה ונראה מדבריו שמחליט כן לדינא דבזה"ז אין היתר ע"ש · וכבר כתב ג גם בס' שלמי שמחה על הרא"ש פ"ב דכתובות שכ' וז"ל ונ"ל דעכשיו בזמנינו שהנשואות לבושות צעיף הרי היא בחזקת א"א ע שהביא ראיה שנתגרשה ע' ביו"ד סי' קפ"ה עכ"ל וגם מצאתי בס' עיטור בכורים על התוספתא פ"ב דכתובות שכ' ויש להעי בנ"ד דידן אשר בתולות הולכות פרועי ראש וא"כ אשה המכוסה בצעיף נתחזקה שהיתה א"א מיד בבואה כו' עד והרבה צריך להתיישב למעשה ע"ש · גם בתשו' חמדת שלמה ר"ס נ"ט כתב וז"ל ולפום ריהטא למה לא יחשב זה מעשה מה שהולכ בכיסוי הרא"ש כדרך הנשואות ולדעתי הוא מעשה גדול יותר מלבישת בגדי נדות שי"ל דאתרמי לה בגדים אחרים כמ"ש מהרי"ק משא"כ ההולכת בכיסוי הראש כדרך נשואות אין מי שלא יחזיקה לנשואה כו' עכ"ל · אכן בתשו' חות יאיר סי' קל"ח (שהבאתי לעיל סי' מ"ז ס"ק א') מבואר שדעתו דכיסוי הראש לא מיחשב מעשה כולי האי כמו לבישת בגדי נדות וז שם דדוקא לבישת בגדי נדות משום דאין אשה מגוולת עצמה בהם כי מאוסים ומגונים וטמאים הם בעיניה משא"כ לנוף מנהג כדרך הנשים לפעמים גם בתולות מכסין ראשן מפני כיעור ראשן בשאין וכה"ג (ר"ל כגון שבאה בשבים ונושה נילך כבתו עיין בת' בית אפרים סי' א' הבאתיו לעיל סי' א' ס"ק י"ד) י"ל דמהני אמתלא ע"ש · גם בתשו' זכרון יוסף סי' א' הביא דב ההו"י· הנ"ל להלכה ע"ש עוד · ועיין בנ"ל האריכתי בזה· ודעתי נוטה דאף האידנא נאמנת לומר גרושה אני · וכעת ראיתי ג בספר בגדי ישע סי' מ"ג תשובה ארוכה בזה · ועיין מ"ש לעיל סימן קמ"ב ס"ק ז': (ז) וי"א דוקא · עיין בתשובת הרדב א"א סימן שנ"ה מבואר מדבריו דמסתברא ליה כדעה ראשונה ובזמן דאיכא הכחשה ממש כגוונא דברייתא (לעיל סי' מ ס"ד) שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני ולא נתנה אמתלא בכה"ג אינה נאמנת אלא בתוך כדי דבור אבל בגוו דמתני' דאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת אפילו אחר כ"ד ומתני' מלתא פסיקתא קתני כו' וע"ש עוד אודות שכבן באשה שבאתה לירושלים ודיברו עמה לינשא והשיבה שהיא עגונה מפני שאבד גיטה קודם שעבר הזמן שגזר עליה החכ להמתין ונמשך הדבר כך כמה שנים ובכל זמן שאמרה שהיא עגונה אמרה ג"כ הסבה מפני שאבד גיטה ואח"כ אמר לה חכ א' שמה שנאבד גיטה אינו מזיק (שם מבואר תוכן המעשה באריכות) והאריך שם להתיר האשה הזאת מכמה טעמים · ובאמ התשובה כתב דאפילו אם אמרה עגונה אני ולאחר זמן אמרה מפני שאבד גטה אפילו בכה"ג אני מתירה לינשא אפילו לדע האומרים דמשנתנו בתוך כדי דבור דוקא מודו בכ"ד דבשלמא במתני' שאמרה א"א הייתי וגרושה אני לא הוי טעמא מש אמתלא אלא בלא טעם נמי נאמנת דהפה שאסר כו' ומשום הכי בעינן תוך כדי דבור אבל בכ"ד דהוי מטעם אמתלא אפי לאחר זמן אם נראה לבית דין שהטעם הוא נכון סומכין עליו כו' וכ"ד אין לך אמתלא גדולה מזו ועדיפא מהך איתתא שקפ עליה בני אדם שאינם מהוגנים כו' דאילו התם ודאי משקרא ועל ידי האמתלא אנו אומרים דשקרא אמרה בתחלה וא בכ"ד קושטא אמרה בתחלה ובסוף אלא שהיתה טועה בדין כו' עיין שם עוד: (ח) כשאמרה כך בתכ"ד · עב"ש סק שכ' דאף לדעה קמייתא דוקא כשאמרה א"א הייתי אבל אם אמרה א"א אני לכ"ע אינה נאמנת אחר כ"ד לומר גרושה ד דהא מכחשת דבריה אלא תכ"ד נאמנת אפילו להכחיש דבריה וכמ"ש בש"ס בענין אם אמרה א"א אני ואח"כ אמרה פנו אני דאח"כ לאחר כ"ד כמ"ש בסי' מ"ז כו' עכ"ל · ונסתפקתי בדין זה באמרה א"א הייתי (לדעה הב' · או לדעה הא' באמ א"א אני) ואחר כ"ד אמרה גרושה אני דהדין דאינה נאמנת משום דשויא חד"א והיא יודעת בעצמה שבאמת אתה שגרו היא אם היא רשאי ניזך למקום רחוק ושם תאמר תכ"ד א"א הייתי וגרושה אני או גרושה אני לבד · שהרי השנין דשוי אתד"א

ך בתוך כדי דיבור (ט) אא"כ נתנה אמתלא לדבריה: ז (י) [ג]אם יש עדים (יא) שהיתה אשת איש אינה נאמנת לומר גרושה אני ואם נשאת תצא (יב) [ס]ואפי' אם נשאת קודם שבאו העדים שהעידו שהיתה אשת איש (יג) [ע]אבל חוששין לדבריה ופסולה לכהונה לעולם ואם מת חולצת ולא מתייבמת: הגה ואו עדים ואמרו ששמעו שהיא מגורשת אין זה עדות להוציא מחזקתה על שיעידו שהיא גרושה (ריב"ש סי' תק"ד) אבל אם אין עדים שהיא אשת איש רק אומרים ששמעו שנתקדשה ונתגרשה דינו כקול בעלמא וכדרך שנתבאר לעיל סי' מ"ו: ח [פ]היו לה שני עדים שהיא גרושה אע"פ שאין (ג) (יד) שם גט ה"ז תנשא לכתחלה: ט [צ]הוציאה גט (טו) מתחת (ג) ידה ואמרה גרשני בעלי בזה ה"ז נאמנת ותנשא בו (טז) אף ע"פ שאינו מקוים כמו שנתבאר בסי' (קמ"א וקמ"ב): י [ק]בא הבעל וערער אם אמר ממני נפל ומצאה אותו אינו נאמן שהרי הודה שכתבו לה והרי הוא יוצא

הסכים ה"ה נ שם במשנה ס טור וכלישנא מאן דמתני לה אסיפא וכו' שם דף כ"ג ע"א וכ"פ ה"ת וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הרא"ש והר"ן שכ"כ מדברי הרי"ף וכ"כ ה"פ וש"כ מדברי הרמב"ם ע גם ברמב"ם שם וכתב ה"ה פשוט הוא דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא ונאמנת להחמיר ולא אל מתבאר בזה ביבמות דף קי"ז ע"ב פ רמב"ם בפרק י"ג ממהלכות גיטין דכ"ג ע"ב וכמ"ש ה"ה שם ספ"ז צ שם ומבואר בכתובות שם דף כ"ב ע"ב ק שם מהא דרב חסדא וציינתיו לעיל בסי' קמ"א סעיף נ"ה וסעיף נ"ו

באר היטב

(ג) שם גט · אשה שהיתה בחזקת גרושה ונשאת ואח"כ קמו הדבר ולא נמצא כי אם ע"א מעיד שראה גירושין ואחרים ששמעו מפי אחרים שהיא מגורשת מותרת לינשא · הרדב"ז ח"א סימן רמ"ה: (ג) ידה · מנהגינו עכשיו שאנו קורעין הגט מיד אחר נתינה אפילו הוציאה קרוע קרע ב"ד הוי ראיה שנתגרשה אפילו הבעל טוען קודם נתינה קרעתיו ובטלתיו · כנה"ג בשם הרדב"ז ח"ב כ"י:

פתחי תשובה

אחד"א אינו מטעם נדר וקונס רק משום דאדם נאמן על עצמו יותר מפני עדים כמו שהוכיח בתשו' ונ"ב תניינא האה"ע ס"ס מ"ג ע"ש · ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' ב' סק"ד ובסי' קכ"ז ס"ק ז' ולעיל סי' ז' ס"ק יו"ד ע"ש וצ"ע: (ט) אא"כ נתנה אמתלא · לכאורה לפמ"ש הט"ז ביו"ד סי' קפ"ה בשם מהר"ל מפראג דלהכי בהוחזקה נדה לא מהני אמתלא משום דלאו כ"ע ידעי מן האמתלא וא"כ על מה סמכה עצמה כשהחזיקה עצמה נגד כ"ע ודוקא באמרה לבעלה טמאה אני מהני אמתלא משא"כ באמרה בפני רבים ע"ש לפ"ז ה"ה הכא באמרה א"א אני ואחר כ"ד אמרה גרושה אני אינה נאמנת אף באמתלא אא"כ אמרה מתחלה ...ד אבל לא באמרה בפני רבים · ושוב מצאתי כן להדיא בתשו' תות יאיר סי' קל"ה שכ"כ אדין דהכא · אמנם כתב שם ...ם לפקפק על סברת מהר"ל מפראג מגמ' דכתובות דכ"ב כו' ע"ש וגם בספרי פ"ת ליו"ד שם סק"ג כתבתי בשם תוה"ש וכו"פ ...ולקים עליו · וכן בתשו' שמן רוקח ח"א סי' מ"ג עמד על זה והעלה ג"כ דלא כמהר"ל מפראג בזה: (י) אם יש עדים · ...ש ס"ק י"א שכ' ואם קול יצא שיש עדים שהיא א"א יש לדייק ממ"ש לעיל סי' ז' ס"ז דהסברה כי דוקא בשבויה הקילו ...י עכ"ל · ועמ"ש בסי' ז' בנ"ל שם דהיינו ביצא קול שיש עדים שהיא עדיין א"א · וע' בזה בס' הפלאה בשמעתין ...ספקים לעיל סי' מ"ו · ועיין בס' בית מאיר שכ' מ"ש הב"ש ואם קול יצא כו' היינו קודם שנתארסה אבל אח"כ ע' סי' ...ז' וכ"ל דהם ס"ח נתבאר דאין חוששין לקלא דבתר אירוסין ע"ש: (יא) שהיתה א"א · לכאורה נראה דאפילו אם לא ידעו ...דים בעצמם שהיתה א"א רק ששמעו מפיה כיון דשויתה אנפשה הד"א ונאמנת ע"ע יותר מפני עדים וצ"ע: (יב) ואפילו נשאת · עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סימן ח"א שכ' דאם נשאת ואח"כ באו עדים שהיתה נשואה דהנא ודאי דבניה ממנו ...רים ואי לאו דמסתפינא אמינא דהוי ממזר מן התורה כיון שהיא בחזקת א"א ע"פ העדים כו' וא"ת איך תקינו רבנן ...את דאתי לידי תקלה להאמינה במקום דליכא סהדי דידעי שהיא נשואה דילמא למחר אתו סהדי דאמרי נשואה היתה ותנא ...ים ממזרים למפרע י"ל דאדרבה משום חומר שהחמיר עליה בסופה הקלת עליה בתחלתה שאם אינו אמת שגירשה לא ...ה אומרת גרושה אני כיון שיודעת שאם יבואו עדים שהיתה נשואה תצא והולד ממזר אלא שהיא סומכת כיון שהוא אמת ...שה תמצא עדים שידעו שהיא גרושה אע"פ שיבואו עדים שהיתה נשואה עכ"ל: (יג) אבל חוששין · עב"ש ס"ק י"ב ופ' ...ו' בית אברהם חלק יו"ד סימן ג' אות י"א ובחלק אה"ע סימן א' אות ט' מ"ש בזה: (יד) שם גט · עיין באר היטב שכתב בשם הרדב"ז · והמעיין ברדב"ז שם (בדפוס סדילקאב הוא בחלק ד') יראה דלא מטעם הנהו סהדי התיר אותה ...יפא דאינו מועיל כיון דלא היה רק עד א' על הגירושין ומה שאמרו אחרים ששמעו מפי אחרים ודאי דאינו כלום · התיר אותה מטעם החזקה שהיתה בחזקת גרושה מכמה שנים ואפילו לא היו שום עדים כדבר היתה מותרת לינשא ...ד שהוחזקה בגרושה כחמש או שש שנים בלא ערעור ומצינו דחזקה מוציאה מידי ודאי וכתב דאם אתה אומר שלא הועיל ...ה גרושה לינשא לא הנחת בת לאברהם אבינו מגורשת יכולה להנשא דאי על פי סהדי עבידי דמייתי או אזלי למדה"י ...פ"י גט או מעשה ב"ד עביד דמירכס וכ"כ רש"י ז"ל בכתובות (דף כ"ב סוף ע"ב) דבשעה פורתא לא מהימנא לתימר ...בם לי · משמע הא לאחר זמן נאמנת לומר אירכס לי כו' ומה דמעשים בכל יום דאם הגרושה רוצה ללכת למקום אחר ...ין בידה מעשה ב"ד איך נתגרשה פלונית כו' עושים כך שמא תרצה להנשא קודם שתוחזק לגרושה או להחזיק בגרושה ...אם הוחזקה דמגורשת פשיטא דאינה צריכה כלום · ומ"ש קצת משכילים דחזקה זו הוי כקול בעלמא דמה לי קול ארוך ...קול קצר זו שגגה גדולה שאם זה קול חזקה מאי היא כו' קצורו של דבר גדר הקול הוא קול שיוצא בלי הסכמה ואינו ...ד ומתחזק ולזמן קצר וגדר החזקה שהולך ומתחזק הדבר בלי ערעור ולזמן ארוך ע"ש שהאריך הרבה בזה והזכיר שם טעמים וסניפים שהיו בנדון הנ"ל ומכללם הוא מה דאיכא אומדנא דמוכח ע"פ עד א' שראה את גירושיה ועדים אחרים עדים ומפיים ומ"מ עיקר סמיכות הוראה זו הוא על החזקה והנך טעמי סניפים נינהו ע"ש: (טו) מתחת ידה · עבה"ט ...בשם הרדב"ז · הוא בח"ב סי' תשנ"ב ע"ש עוד ועיין בס' ג"פ לעיל סי' קכ"ט ס"ק נ"ד: (טז) אע"פ שאינו מקוים ·

מתחת ידה אבל אם אמר הבעל על תנאי היה ועדיין לא נתקיים התנאי (או) פקדון היה או מעולם לא כתבתיו או מזויף הוא יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה כמו שנתבאר בסי' (קמ"א וקמ"ב): יא ר ואם לא נתקיים אינה מגורשת להיות מותרת לאחרים אבל פסלה עצמה מכהונה: יב ש אשה שיש בידה (יז) מעשה ב"ד (יח) אינה יכולה לינשא בו (יט) עד שיוכרו חתימות ידי הבית דין:

ר מבואר במ"ש סוף סעיף ז': ש תשובת רשב"ץ *דין גט שהעידו על אחד מעדי הגט שהוא גנב עיין תשובת הרא"ש כלל מ"ה סי' ג' והביאו הטור בס"ס זה

פתחי תשובה

ע' לעיל סי' קמ"ב ס"ד הביא מרן המחבר יש חולקים על זה שאין להתירה לינשא ע"י גט שיוצא מתחת ידה אם לא נתקיים כו' והוא דעת הרא"ד והרשב"א כמבואר בב"י · ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קל"ו שכ' דאף שבש"ע סי' קנ"ב ס"ט הביא רק דעת הרמב"ם אין בידינו להקל נגד גדולי הפוסקים המחמירים אמנם אם הגט מקויים אף שאין מכירין חתימת דייני קיום יש להתיר אפילו שלא בשעת הדחק וכן הדין בשליח לקבלה שהביא גוף הגט כו' ע"ש: (יז) מעשה ב"ד · כתב בתשו' הרדב"ז ח"ב סי' תר"ב על אשה שהוציאה מעשה ב"ד פלונית נתגרשה בפנינו בגט כשר והוציאה הגט והוא פסול · הדבר ברור שאין ב"ד או עדים יכולים להכשיר את הפסול ושמא לא דקדקו יפה ומ"מ צריך לדקדק אם הפסול הוא עשוי להיות אחר הנתינה כגון דבוק או עשטוש או קרע או מחק וכיוצא תלינן שכשר היה ואח"כ נפסל ולב"ד טוען לא חיישינן אב אם הוא פסול שהדבר מתברר שהיה בו מתחלתו הגט פסול ואפילו אם נשאת תצא · ואם לא היה בידה אלא עדות עדי שנתגרשה בגט כשר (עמ"ש לעיל סי' קמ"ב סק"ז) ונמצא פסול דתלינן דלא דקדקו או שלא היו בקיאין וא יבואו העדים ויאמרו פסול זה לא היה בגט זה בשעה שנמסר הרי הוא כשר ותנשא בו לכתחלה עכ"ד: (יח) אינה יכול לינשא · עיין בס' בגדי ישע ס"ס מ"ג הביא בשם ס' שבילי תורה שפסק דדוקא לכתחלה א"י לינשא אבל בדיעבד אם נשאת א שאין מכירין ל"ת כיון דמדאורייתא עדים התמומים כו' והרי גם בגט פסול מדרבנן אם ניסת ע"פ הוראות חכם ל"ת כו ע"ש ועמ"ש בס"ק שאח"ז: (יט) עד שיוכרו · עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קל"ו שכ' לתרץ דלא תקשי מלעיל ס"ס קמ"ב בהגה ואמאי שתק רמ"א כאן ולא הגיה שבשעת הדחק ועיגון יש לסמוך ע"ד הרשב"ץ שמעשה ב"ד א"צ קיום · דשאני הת דמיירי שהביאה השליח גוף הגט מקוים אבל כאן אין גט לפנינו רק מעשה ב"ד להוד · וטעם החילוק בזה הוא מתרי טעמי חדא דשם בס"ס קמ"ב שהביא גוף הגט מקוים א"כ אין כאן שום ריעותא רק מה שאין מכירין כאן החתימות בזה סמכינן ע הר"ש בן הרשב"ץ שסמך ע"ד הירושלמי דחתימת ב"ד א"צ קיום אבל כאן שאין הגט בידה רק מעשה ב"ד לחוד ויש כו ריעותא למה אין הגט בידה לא סמך רמ"א ע"ד הירושלמי בזה כי אולי במקום ריעותא גם הירושל' אינו מקיל · ועוד דב בס"ס קמ"ב שהביא השליח גוף הגט בחתימת עדי הגט וגם קיום מדיינים בזה שייך סברת הרשב"ץ שהביא הב"י שם כי ששליח נאמן לקיים ביחידי חתימת העדים א"כ ק"ו שחתימת דייני הקיום על חתימת העדים מהני דעדיף טפי גט מקו שלא נתקיים הגט מעד א' אומר בפ"ג כו' אבל כאן שלא בא גוף הגט רק המעשה ב"ד לחוד בזה לא שייך סברת הרשב הנ"ל · והאריך בזה ומסיק כן לדינא דאם אין שום גט לפנינו רק מעשה ב"ד שמבואר בו שנתגרשה כדמו"י בין שהוא ב האשה עצמה ובין שהוא ביד שליח לקבלה של האשה שהביא מעשה ב"ד שקיים שליחותו וקיבל הגט ושקרעו כל זה אינו מוע ולא תנשא עד שתתקיים התימת הדיינים ואפילו במקום דחק ועיגון אין להתיר כו' וכן הדין במעשה ב"ד של חליצה שא מקויים שהרי אין כאן התימת עדים רק שמעשה ב"ד אפי' במקום דחק ועיגון אין מתירין אותה לנשא עד שיתקיימו החתימות ע"ש ועיין בתו"ת בגדי ישע סי' ל' הזכיר שם קצת מדברי הנו"ב הנ"ל מה שדעתו להחמיר באם מביאה מעשה ב"ד לבד · ותו עליו וכתב הלא עיקר טעמו הוא דאם אין כאן הגט יש כאן ריעותא לפנינו מה שאין הגט בידה כו' והוא תמוה דמה ריעותא הלא מפורש בש"ע (בסה"ג ספ"ו בהגה) דהמנהג עכשיו לקרוע הגט תיכף אחר נתינתו ולגונזו ואין מוסרין הגט ו האשה כו' ושא דלא הגיה הרמ"א בס"ס קנ"ב הוא משום שכבר הגיה בס"ס קמ"ב שיש להתיר במקום עיגון ליתן לה ה לכתחלה א"כ מכ"ש בס"ס קנ"ב שיש לה מעשה ב"ד שכבר נתנו לה הגט וכמ"ש סברא זו התשב"ץ ח"ג ס"ס ס"ו עכ"ד ע"ש וא"י מדוע העלים עיניו מטעם הב' של הנו"ב הא"ל דבאמת זהו עיקר טעמו כנראה ממה שמחמיר במעשה ב"ד של חלי דהא שם לא שייך ריעותא מה שמביאה המעשה ב"ד לחוד והוא ז"ל מחמיר רק מטעם הב' כיון דלא שייך בזה סברת הרשב הנ"ל · אמנם לדינא קרוב לומר שהנכון עמו ע"פ הראיות שהביא שם מהתשב"ץ עצמו ח"ג סי' כ"ב וסי' ס"ו · והגאון נ ע"ב ז"ל לא ראה התשב"ץ עצמו רק מה שהביא הב"י בשמו · ובפרט שגם הב"ש בס"ס קמ"ב לא הזכיר טעם הרשב"ץ שהו בב"י דעדיף טפי גט מקוים שלא נתקיים הקיום מעד א' אומר בפ"ג כו' רק כתב שם טעם אחר כיון דס"ל לכמה פוסק קיום ב"ד א"צ קיום כו' והוא טעמו של הר"ש בן הרשב"ץ כנזכר בתשב"ץ ח"ג ס"ס ע"ז בהגה שם וכת' הרשב"ש סי' ר ולפי טעם זה גם כאן יש להקל במקום דחק ועיגון · ולפ"ז ה"ה וכ"ש במעשה ב"ד של חליצה שאין מכירין החתימות דאל להתיר במקום דחק ועיגון וצ"ע ועמ"ש לעיל סי' קמ"ב סק"ז:

וכתב עוד בת' בגדי ישע שם דאם נשלח מעשה ב"ד ע"י בי דואר גם המחבר ס"ס קנ"ב מודה שמותרת לינשא בלא הכ חתימת ב"ד דהרי דקדק הש"ע בלשונו וכתב אשה שיש בידה מעשה ב"ד כו' וכן הוא הלשון במקור הדין בתש ח"ה סי' קע"ג והוא מטעם דחיישינן לזיופא דאשה אבל אם המעשה ב"ד בא על ידי בי דואר ליד ב"ד ולא שלטה בו י האשה מעולם ליכא למיחש לזיופא דאשה ולא לזיופא דשום אדם ודאי גם התשב"ץ והש"ע מודים דא"צ הכרת חתימת ד וסברא זו מפורש בתשב"ץ עצמו ח"ג סי' ס"ו שכ' שם וז"ל ולזיוף האשה ליכא למיחש שהרי ממקום אחר בא זה הכת וידיעה מלתא ברורתה דאיהי לא זייפתיה כו' עכ"ל ובזה בודאי גם הט"ז והנו"ב מודים דמותרת ומכ"ש במקום עיגון ו סי' עכ"ד ע"ש ועיין בת' אמאר מרדכי סי' פ"ב הביא שם ג"כ דברי התשב"ץ סי' ס"ו הנ"ל וסמך עליהם בעובדא די שהיה שעת הדחק ומקום עיגון ע"ש ועמ"ש לעיל סי' קמ"ב ס"ק ל"ג בשם תשובת פני אריה ותשובת מהרי"מ וע"ש עוד ריח

קנג דין המוצא גט בשוק למי יחזיר אותו · ובו סעיף אחד :

א [א]המוצא גט אשה בשוק אם האשה נותנת סימן שאומרת נקב יש בצד אות פלוני ואומרת שכבר נתגרשה בו וממנה נפל יחזירוהו לה אפי' אם הבעל מכחישה ואומר שממנו נפל ולא גירשה מעולם אלא שצוה לכתבו ועדיין לא נתנו [ב]אפי' אם גם הוא נותן בו סימן ואם אינה נותנת בו סימן והבעל מכחישה לא יתנוהו לא לו ולא לה [ג]ואם הבעל מודה שכתבו ואומר שיתנוהו לה להתגרש במקום ובשעה שראוי להחזיר דליכא למיחש שמאחר נפל על פי מה שנתבאר בסימן קל"ב יתנוהו לה ותתגרש בו מעתה ואם לאו לא יתנוהו לה [ד]ואם מודה שנתגרשה בו והיא שואלת אותו לגבות בו כתובתה והוא אומר שכבר פרעה והחזירתו לו וממנו נפל מחזירו לה [ה]אפי' אינה אומרת נקב יש בצד אות פלונית רק בשאר סימן ([ו]שאינו) מובהק (כל כך) כגון שאומרת כך וכך אצבעות באורך הגט או ברחבו או שאומרת מדת החוט הקשור בו אבל אם אמרה הגט היה ארוך או קצר ואינה מכוונת מדתו או החוט לבן או שחור או שאמרה שהוא מונח בחפיסה או בדלוסקמא אינו סימן להחזירה לה על ידו :

קנד למי שכופין להוציא בגט בין איש אשה · ובו כ"ד סעיפים · וסדר כתיבת הגט ונתינתו :

א [א]אלו שכופין אותם להוציא וליתן (א) כתובה מי [ב]שנולד לו (א) [ג]ריח הפה או [ד]ריח החוטם או שחזר להיות (ב) מקבץ צואת כלבים או בורסקי או להיות מחתך נחשת מעיקרו [ה]ואם רצתה תשב עם בעלה (ואם (ג) ידעה בכך קודם שנשאת אין כופין להוציא דסברה וקבלה) (טור בשם הרמ"ה) [ו]נעשה איש מוכה (ג) שחין כופין אותו להוציא וליתן כתובה ואע"פ שהיא רוצה לישב עמו (או שהתנה עמו קודם שנשאה) אין שומעין לה אלא מפרישין אותם

באר הגולה

א ל' הטור ממימרא דרבא ומסקנא בגמרא ב"מ דף כ"ח ע"א ב כמו שפירש רש"י שם שהוא נתנו ויודע סימנין אבל היא אם לא נתן לה מהיכן ידעה ג מברייתא מצא גט וכו' שם די"ח ע"ב וכמ"ש הרי"ף והרא"ש בדלא נתנה סימני הגט איירי וכתבו התוס' אע"ג דנאמנת לומר גרשתני הכא אינה נאמנת דמעיזה פניה כיון שהגט מסייעה ד מהא דרבי זירא רמי מתניתין אברייתא ומשני וכו' שם ה טור והב"י לא כתב מוציא דין זה וכתב בדרישה ופרישה דאם איתא דפרעה היה לה ליטול ממנה שובר ולא שכיחא שהיא תחזור לו הגט משום שהיא צריכה לראייה להנשא ועיין בב"ח מ"ש בזה ולענ"ד נראה שלמד זה מדברי התוספות כתובות סוף דפ"ח ו אדלעיל קאי אם האשה נותנת בו סי' דלאו דוקא שא"ל נקב יש וכו' שהוא סימן מובהק אלא אפילו באומרת כך וכך אצבעות שאינו סימן מובהק כל כך וכ"כ הרא"ש בהדיא והביאו הב"י אבל אם הוא מודה שנתגרשה בו א"כ אין כלל אלא מחזירין לה בלא סי' וכ"כ מהרש"ל ז כן מצאתי מוגהה בש"ע א"מ ז"ל ח שם בגמרא דף כ"ח ע"א וכדמפרש שם טעמא משנה כתובות דף ע"ו ע"א ב לשון הרמב"ם ספכ"א מה"א כדעת שנולד לו אחר הנשואין אבל קודם לכן משמע דסברה וקבלה וכחכמים אפילו לא התנה ה"ה שם וכ"כ הר"ן וכמ"ש הרמ"א בהג"ה בשם הרמ"ה ג שם במשנה פוליפס וכדמפרש לה רב מתני' היה דשמואל שם ד ברייתא שם ה שם במשנה וגמרא ריש ע"ב ו ל' הרמב"ם ממשנה שם וגמרא שם ופי' מוכה שחין

באר היטב

(א) כתובה · ולענין תוספת כתובה פסק הב"ש דאין לה תוספת בכל הני אפילו במוכה שחין דצריך ...שה למוכתו אפ"ה אין לה תוספת ע"ש והא דכופין ...גו כשאינו רוצה לגרש כלל אבל אם רוצה לגרש ...אי אין כופין · רשד"ס חא"ה ס"ם מ"א · כל היכא ...פין להוציא ולתת כתובה אם לא יכפוהו להוציא ...דליכא קמן והאשה תובעת גיטה וכתובתה · ב"ד ...ין לנכסיו ומגבין לה · הרד"ך בית ב' חדר יו"ד : ...בכך · ולכמה פוסקים אפילו ידעה בכך י"ל ...רה הייתי שאני יוכל לקבל ועכשיו א"י לקבל · ...נראה אפילו להרמ"א שכתב אין כופין להוציא ...אין דינה כמורדת אם אין רצונה לדור עמו ...קים לי כהני פוסקים עיין ב"ש : (ג) שחין · ...שחין שאומר שנתרפא ואשתו אינה סומכת עליו יש להסתפק אי מהימנינן ליה · הר"א ששון סימן רי"ד · ...לו נגעים בפיו ומוציא ליחה סרוחה כופין אותו להוציא · הר"י אדרבי סימן ת"ב · מי שמשתין בתוך ...ה ואינו מרגיש אין כופין אותו להוציא ואין כופין אותה להיות עמו · הרדב"ז ח"א סימן ר"ם וכ"כ באר ...דף קי"ב · וע"ל סימן ל"ט ס"ק ד' · חולה הנרפתי אם יסכימו הרופאים שהתשמיש ממיקתו וגם יש בו מיאוס

פתחי תשובה

(א) ריח הפה כו' · עיין בתשו' הרא"ם ח"ב סי' י"ט מבואר מדבריו דכל הני דחשיב במתניתין דוקא אם הסרחון חזק וקשה עד שאין האדם יכול לסובלו ע"ש · ומ"ש הבה"ט בסק"ג חולה הנרפתי כו' כפי הנראה הוא מדברי הרא"ם שם : (ב) מקבץ צ"כ או בורסקי · עי' בת' כנסת יחזקאל סי' ע"ד באיש אחד שאחר שנשא אשה רצונו להיות סופר סת"ם ולעבד בעצמו הקלפים ומלאכה זו נעשה קנת ע"י צ"כ ואשתו מוחה בו כדין המתני' ואלו כופין להוציא מקמץ כו' והאריך בזה ומסיק דאם הוא איש שלא יצא למלאכה אחרת כ"א למלאכה זו אין אשתו יכולה למחות בפרט בעתים הללו שהמחיה קשה עלינו לפרנס ב"ב כו' וגם כי מלאכת שמים היא ורוצה לעבד לשמה ואינו מאמין לאחרים אך אם יש להבעל מחיה אחרת או יודע מלאכה אחרת לפרנס ביתו ודאי דיכולה לעכב עש"ה : (ג) ידעה בכך · עבה"ט בשם ב"ש שכ' דאף להרמ"א אין דינה כמורדת דיכולה

מיאוס

בעל כרחם מפני שהיא (ד) ממיקתו ואם אמרה אשב עמו (ה) בעדים כדי שלא יבא עלי שומעין לה: הגה י"א דמתנכר כופין אותו ע"י עובדי כוכבים להוציא (ב"י סימן קל"ד בשם א"ח ובמרדכי פ' המגרש) ובלבד שיבטל בשעת הגט (שם במרדכי (ד) ויש חולקין ואומרין דאין כופין למתנכר או שאר עובר על דת (תשובת מהר"ס אלא א"כ פושע לה כגון שמאכילה דבר איסור (מהרי"ו סי' כ"ד) או שעבר על חרג (ה) שעבד עצמו נגדה שלא להקניטה ושלא להכותה או שנודר ואינו מקיים שבניו מתי בעון נדרים (בהגהות מיי' סוף אישות) מי שהוא רועה (ו) זונות ואשתו קובלת על אם יש עדות (ז) כדבר שראו אותו עם מנאפים או שהודה יש אומרים שכופין אותו להוצי אבל משום שמביאין לו ילדים נכריים אין לחוש דלמא משקרין עליו (חידושי אגודה דיבמות)

ב מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החוטם או מלקט צואת כלבי וכיוצא בה ומת ונפלה לפני אחיו ויש בו אותו מום שהיה בבעלה יכולה הי לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל ויחלוץ ויתן לה כתובה

מאורע נבדק הבית בשם הרמב"ם *פי' לשון המק בשרו ז שם בגמרא ח שם במשנה מעשה בצידון

פתחי תשובה

לומר קים לי • ועיין בספר כ"מ שכתב דזה נ"ע דהא דינה לפחות מכתובה והוא המוחזק בממון ועי' סי' ק"ו סעיף א' עכ"ל: (ד) ויש חולקין • עיין בתשובת מהר"ם אלשקר סי' ע"ג שפסק כדעה ראשונה וכתב שם שדברי מהר"ם שכ' בפי' שאין כופין דבריו בטלין ברוב מנין ובנין וגם אין ראייתו מכרעת ע"ש • ובתשו' עס"ג ס"ס ל"ט כ' כיון דהוה פלוגתא דרבוותא אין לנו להקל כי ספיקא דאורייתא היא ע"ש • ועיין בס' בית מאיר שהאריך קצת ומסיים וז"ל לכן המוטב לע"ד שלא לכפותו על הגט כ"א על החיוב מזונות ופרנסה או לתשלומין הנדוניא והכתובה עד שמכח זה בע"כ ירצה עצמו לגט ע"י פשרה קצת ובזה אין שום חשש עכ"ל • ועיין בס' גט מקושר בס"ג שני סוף אות כ"א מ"ש בזה: (ה) שעבד עצמו נגדה • עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' נ' שנשאל במעשה שאחד נשא שתי נשים וגירש את השניה ורוצה להשאר עם הראשונה והראשונה תובעת גירושין אחר שבגד בה ונעלם מעיניה י"ב שנים ועזב אותה ריקם בלי מזון והוסיף חטא על פשע לנ[..]ר חרגמ"ה ונשא אשה על אשתו והבעל טען שמה שנשא אחרת היה ע"פ איש שאמר לו שמתה אשתו והאמין לדבריו והמנס ח נתברר שאחר שכבר נולד שאשתו בחיים והתרה בו רב אחד לגרש את השניה אעפ"כ שהה עם השניה והבעל אומר חנזי כזה ולא אוסיף והנני לשוב ולדור עם אשתי הראשונה ולא אבגוד עוד בה והאשה אינה רוצה בשום אופן להשאר עמ"ק תובעת גירושין • והנה דעת הרב השואל לכופו לגרש אף בשוטים מפני טעמים • טעם א' ע"פ דברי רמ"א אלו בשעבד חרם שעבד עצמו נגדה כו' וכיון שזה עבר על חרגמ"ה שהוא כלפי דידה שנשא שתי נשים שהוא נעשית צרה להנז כו' • וטעם ב' ע"פ דברי רמ"א לקמן ס"ג בהגה שכ' וכן איש שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מביתו כו' וכיון שאיש זה ברח מאשתו ונעלם ממנה י"ב שנים ומנע ממנה כל משך זמן זה כל עניני אישות יש לדמות להגהת רמ"א הנ"ל [..] כופין אפי' בשוטים שהרי דברי רמ"א לקוחים מדברי הרשב"א כו' ואפילו לדעת י"א שהובא בסעיף כ"א מ"מ בזה [..]

דכופין בשוטים כיון דכ' הרשב"א דבזה שמואל מודה לרב והרי לרב כופין בשוטים כמ"ש התוס' עכ"ד הרב השואל והוא ז"ל השיב לו שאין דעתו כן כי על טעם א' יש להשיב דמה דפשיטא ליה שזה עבר על חרגמ"ה מבעי לי טובא מטעם שיש פוסקים שחרגמ"ה יש לו זמן עד סוף אלף החמישי אלא מטעם אחר שהרי התחלת נשואין של זוג השניה היה ע"פ עד א' שהעיד הגם שהב"ש בסי' קנ"ח סק"א מסופק אם עד א' נאמן בזה אטו אם הבעל לא ידע נגד הב"ש כו' ואין כאן אלא שגגה וגם כבר אמרתי שאין דברי הב"ש מוכרחין (עמ"ש לעיל סי' א' ס"ק י"ד) וכיון שזו הנשואין היה אלו בהיתר או עכ"פ בשגגה יש מהפוסקים דס"ל שגזירת רגמ"ה לא היה רק על תחלת הנשואין כו' (בסי' א' סק"ך) ואף שדעת אחרונים שלנו אינו כן היינו להחמיר אבל להחליט דבר זה אף לקולא הדבר קשה כיון [..] תלוי ברבוותא ומי יקל ראשו לכופו ובפרט כשכבר גירש השניה ואף אם היה מתברר שגם תחלת הנשואין היה [..] שלא אמר לו עד א' כלל שמתה אשתו • מ"מ אם דינו של הרב ב"י (רמוז ב"ב בסימן א' שם) אמת • שאם נשא אינו [..] לגרש א"כ זו התראה מהרב שלא כדין היה ומה שעבר בתחלת הנשואין היה בלא התראה א"כ אף לדינו של הגהת [..] בעבר על החרם הנוגע לדידה כופין להוציא אכתי מאן יימר דלא בעי התראה ולמה יוגרע כח הבעל מכח האשה [..] בסי' קט"ו שצריכה התראה ואף לדעת הסוברים דבעוברת על דת משה א"צ התראה היינו משום שבכשילתו אבל כאן [..] הכשיל אותה • ועוד דזה דפשיטא ליה להרב השואל דכוונת הגמי"י והרמ"א שכתבו כופין להוציא היינו אפי' בשוטי [..] ברירא לי והגמי"י שם לא נחית לדבר זה כלל כו' וכן הרמ"א בהגה כאן לא נחית עדיין לפרטי הדינים מי כופין [..] ומי בדברים • וטעם שני שכ' הרב השואל אני תמה והאמור איני זן ואיני מפרנס אפי' לרב דכופין מ"מ מי לא בעי [..] כו' ועוד דכל זה כיש לו ואינו זן אבל איש הזה שמתוך עוני הלך מאשתו לחפש איזה שירות וכל אותן י"ב שניב[..] בעצמו עוני גדול הרי רמ"א בהגה לעיל סי' ע' ס"ג הביא דעת ר"י בשם ר"ת שאין כופין כו' • והאריך בזה וסיים [..] בלקי

באר היטב

מיאוס והרחון אחר כופין אותו להוציא • עיין כנה קפ"א ע"א • וכן בכנפה אם התשמיש קשה לו מפריז אוהן ממנה • הרמ"ע ח"ב סימן רי"ב: (ד) ממיקתו פירש בשרו נופל חתיכות חתיכות מלשון המק בשרו: (ה) בעדים • ולא צריכין שיהיו העדים יושבין ושומ[..] כל הלילה אלא כדרך כל הישנים בבית אחד שנ[..] הראנ"ח ח"א סימן ו': (ו) זונות • ראובן שנא [..] א"א ונודר בתשובה ואשתו תובעת ממנו גט וליתן [..] כתובה • פסק חכם צבי בתשובתו סימן קל"ג ד[..] כופין אותו להוציא • דל"ד לרועה זונות דמוחזק [..] ועומד במרדו ורועה זונות יאבד הון וסופו לא ימ[..] בידו לפרנסה משא"כ כאן דשב בתשובה ע"ש: (ז) כדב[..]

ג ט האומר איני זן ואיני (ח) מפרנס (ו) כופין אותו (ס) לזון ׳ואם אין ב״ד יכולים לכופו לזון כגון שאין לו במה לפרנס [ז] ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון אם תרצה היא כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה (ז) וכן הדין למי שאינו רוצה (י) לשמש: הגה וכן איש (ח) שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מביתו תמיד כופין אותו להוציא כי ע״י זה אינו זנה לפעמים ופורש ממנה בתשמיש יותר מעונתה והוי כמורד ממזונות ותשמיש (תשובת הרשב״א סי׳ תרל״ג) ועיין לעיל סימן ע׳ וע״ז איש המכה אשתו עבירה היא בידו כמכה *חבירו ואם רגיל הוא בכך יש ביד ב״ד ליסרו ולהחרימו ולהלקותו בכל מיני רידוי וכפייה ולהשביעו שלא יעשה עוד ואם אינו ציית לדברי הב״ד י״א שכופין אותו להוציא ובלבד שמתרין בו תחלה פעם אחת או שתים כי אינו מדרך בני ישראל להכות נשותיהם ומעשה עובד כוכבים הוא וכל זה כשהוא מתחיל אבל אם מקללתו בחנם או מזלזלת אביו ואמו והוכיחה בדברים ואינה משגחת עליו (ט) י״א דמותר להכותה וי״א דאפי׳ אשה רעה אסור להכותה והסברא ראשונה היא עיקר ואם

וסי׳ ט כשמואל דאמר לר״א אכשוש שערי לאלעזר פד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון כ״פ הרי״ף וכ״כ הר״ן בשם ר״ת וכ״כ הרמב״ם בפרק י״ב י לשון הר״ן בשם הרשב״א וכ״כ הרמב״ן וע״ל סימן ע׳ סעיף ג׳ *מצאתי בשם תשובת מהרי״ו היספים דעונשו יותר ממכה חבירו דבחבירו אינו חייב בכבודו ובאשתו חייב בכבודה לכבדה יותר מגופה עולה עמו ואינה יורדת עמו לחיים ניתנה ולא לצער ועונשו גדול ממכה חבירו כי היא יושבת לבטח אתו ודמעתה מצויה וכו׳ ודודתו אסר בבית המקנטת אותו וגורמת המחלוקת חייב להוציאה מן הבית וכו׳

באר היטב

אין להחרים אחר עדות זה דכל ישראל בחזקת כשרות ב״ש: (ח) מפרנס. ל״ד האומר איני זן אלא כי היכא דלית ליה פשיטא שכופין. וכתב מהר״ם מטראני ח״א סימן ע״ו. אין לך אינו רוצה גדול מזה שיש כמה שנים שנפרד ממנה ולא רצה לשלוח לה מזונות ולא שב אליה והולך ובורח ממקום למקום ע״ש. ועיין בה״ג קפ״א ע״ב. מען חמיה תבא לביתי ואזונה אין כופו בשוטים אבל במילי כייפינן ואם אינו רוצה להוציא יכולה לקחת כל הנכסים הנמצאים אתה בין מנדונייתה בין מתכשיטין שנתן לה בעלה וללכת לבית אביה וחייב ליתן לה מזונות כל זמן שאינה מוציאה בגט. ולא שאם מזונות שבעיר דירתו הם יותר בזול ממה שהם במקום דירת אביה שמין כשער הזול. מהרי״ט ח״א סימן ק״ג: (ס) לזון. לכמה פוסקים כופין אותו לגרש א״כ אם היא אינו רוצה לדור עמו אין נעשית מורדת וי״ל קים לי כהני פוסקים כמש״ל ס״ק כ׳: (י) לשמש. כלומר בענין הכפיה שוין

פתחי תשובה

סלקי וכסא נחתי שתלולה לכוף האיש הזה בשוטים ולא בנידוי כלל ואפי׳ בדברים לומר לו שאם לא יגרש הוא עבריין ג״כ אינו מסכים כיון שהוא אומר שרוצה לדור עם אשתו ולהשכיר עצמו לזון ולפרנס ואם אין ידו משגת מי יעביד שכדא נגד דעת ר״י ור״ת דעני אין כופין אותו. ואמנם הא ודאי שהאשה יכולה לטעון מאום עלי מחמת בגידתו הזמן הארוך הזה ואף שלא סתרו בו ולכן אין כופין אותו לגרש מ״מ גם היא אינה מחוייבת לדור עמו. וגבר מן דין עכ״פ יכולים ליקח כל אשר נמצא בידו ולהתיר לה עבור הוצאות מעירם לכאן כיון שעכ״פ דבריו באתה שהבטיח שתבא ויתן לה גם דלא גרע מהאומר לחבירו לך ואני אבוא אחריך בח״מ סי׳ י״ד ס״ס בהגה עכ״ד ע״ש: (ו) כופין אותו לזון. עבה״ש מ״ש לכמה פוסקים כו׳ עד ויכולה לומר קים לי. והוא מדברי הב״ש. ועי׳ בס׳ ב״מ שכתב כבר כתבתי (ע״ל סק״ג) דלענ״ד י״ל הבעל השוב מוחזק בכתובה ויכול לומר קים לי דיש לה דין מורדת אך עמ״ש ר״ס ע״ז עכ״ל. ושם כתב בזה דלפי דברי הב״ש דאתי עלה מטעם קים לי היה נראה דאם הוא עשיר וזנה בפחות מהראוי וגלל כן אינה רוצה לדור עמו יש לה דין מורדת דהא בכה״ג גם להטור אין כופין לגרש אלא לזונה כראוי (עבה״ט בסי׳ ע׳ סק״פ). אבל לענ״ד בלא קים לי אינה מורדת בכה״ג שאינה מורדת כדי לצערו כ״א לכופו לזונה כראוי. דהא קיי״ל בח״מ סי׳ ד׳ עביד איניש דינא לנפשיה וא״כ מי יכריחנה לילך לב״ד לכופו אם היא תוכל לכופו במרדה וכן מורה הלשון בש״ע סי׳ ע״ז ס״ב ואם מרדה כדי לצערו מפני שעשה לי כו׳ וכיונא בדברים אלו משמע דוקא כיונא באלו שהם אך נקמה על העבר אבל לכופו על העתיד במה שדין עמה אינה מורדת כו׳ עכ״ד ע״ש: [ו] ואינו רוצה להשתכר. עיין בס׳ בית מאיר מבואר מדבריו דהאופן זה שאפשר להשתכר אלא שאינו רוצה גם הי״א דלעיל סי׳ ע׳ ס״ג בהגה מודים דכופין להוציא ומש״ה לא הגיה הרמ״א כאן כלום וע״כ בתשו׳ ח״ס סי׳ קל״א והובא בארוכות לעיל סי׳ ע׳ סק״ב ע״ש עוד]: (ז) וכן הדין למי שאינו רוצה כו׳. עיין בס׳ עזרת אנשים סי׳ כ״ח וסי׳ מ״ת שהעלה דהעיקר לדינא דבמורד ממזונות לחוד אין כופין להוציא וכן במורד מתשמיש אין כופין להוציא אם לא בבאה מחמת טענה בעינא הוערא כו׳ ואף במונע ממנה כל עניני אישות דבזה עיקר לדינא דכופין להוציא אפי׳ אינה באה מחמת טענה מ״מ למעשה יש לחוש לסברת האומרים שאין לכוף דלא ליהוי גט מעושה ובניה ממזרים וכ״כ עוד בכללי הדינים שם בסופו וז״ל וה״ה במורד ממנה מתשמיש או ממזונות לחוד אין כופין להוציא. וי״א דאפי׳ במונע ממנה עניני אישות אין כופין בשוטים על הגט ויש להחמיר לענין מעשה ולכן אם קידש אשה שאסורה לו ולאחרים בענין דין להוציאה בגט אין כופין אותו בשוטים או בנידוי להוציא. וכן מי שרגיל לכעוס כו׳ עכ״ל ועי׳ בס״ק שאח״ז מ״ש לקמן סכ״א ס״ק ל״א: (ח) שרגיל לכעוס כו׳ כופין אותו להוציא עיין בס׳ ג״א סי׳ מ״ט שכ׳ דאין להורות כן למעשה מטעם שכתבתי (הובא בס״ק הקודם) וגם דין זה דהרב רמ״א לקוח מתשו׳ רשב״א סי׳ תרל״ג ושם לא כ״כ בהחלט בלשון אפשר וכ״כ הב״י בשמו וא״כ פשיטא דלא סמכינן אלישנא דאפשר להוציא אשה מבעלה במקום שיש לחוש דהוי גט מעושה ובניה ממזרים עכ״ד וכ״כ עוד בכללי הדינים שם בסופו וז״ל וכן מי שרגיל לכעוס ולהוציא אשתו מביתו אין כופין להוציא אע״פ שע״י זה אינו זנה לפעמים וגם פורש ממנה יותר מעונתה. מיהו יכולים לכפותו בשוטים לזונה או לשמש או ליתן לה גט (בדרך ברירה) ואין זה נקרא כפי׳ על הגט רק כדי לקיים שארה ועונתה עכ״ל ע״ש. ועמ״ש לעיל סק״ה בשם נו״ב: (ט) י״א דמותר להכותה. בגליון ש״ע של הגאון רע״ק איגר ז״ל כתוב כאן עיין יש״ש פ״ג דב״ק סי׳ ט׳:

אבל

אינו ידוע מי הגורם אין הבעל נאמן לומר שהיא המתחלת שכל הנשים בחזקת כשרות ומושיבים ביניהם אחרים לראות בשל מי הרעה הזאת ואם היא מקללתו חנם יוצאת בלא כתובה ונראה לי דוקא ברגילה בכך ואחר התראה וכמו שנתבאר לעיל סימן קט"ו ואם הלכה מביתו ולוותה ואכלה אם יצאתה מכח שהכה אותה תמיד חייב לשלם (כל דברי הגה זו תמצא במרדכי פרק נערה בשם מוהר"ם וב"ז סימן פ"ח) וכמו שנתבאר לעיל סימן ע': ד [ג]האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא אפי' נקטעה ידו או רגלו או נסמת עיניו ולא רצתה אשתו לישב עמו אין כופין אותו להוציא וליתן כתובה אלא אם רצתה תשב ואם לא רצתה דינה כדין מורדת: הגה וי"א דכל זה בידו או רגלו או עינו אחת (י) אבל בב' (יא) ידיו וב' עיניו וב' רגליו כופין אות להוציא (טור והרא"ש): ה [ל]איש המשתטח מדי יום יום ואומרת אשתו אב מחמת דחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי אפשי לקבל כי הוא מטורן ויראה אני פן יהרגני בכעסו אין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא באותו שאמרו חכמים: הגה מי שהוא נכפה י"א שאינו (יב) מום ואין כופין על זה לגר ומ"מ אין כופין אותה שתהיה עמו הואיל ובאתה מחמת טענה (מרדכי פ' המדיר בש ראבי"ה) (יא) וי"א דהוי מום (יג) באיש וכופין לגרש (הרא"ש כלל ע"ב): ו [א]האשה שתובעת גט בטענה שאינה ראויה לבנות ממנו אין שומעין לה [ב]ואם טענ שחפצה לילד כדי שיהיה לה בן שתשען עליו (ואין לה כבר (יד) (יב) שום [ג]ב (יג) [ד]ואומרת שהוא (טו) גורם שאינו יורה כחץ [ה]אם שהתה עמו י' שני ולא נתעברה [ו]ואינה תובעת כתובתה כדי שנחוש שתובעת גט כדי לגבו כתובתה וגם אין לתלות תביעות הגט בשום דבר אחר שומעין לה [ז]אפי יש לו בנים מאשה אחרת דשמא נתקלקל אח"כ וכופין אותו להוציא ויו [ח]מנה מאתים אבל לא (טז) תוספת ויתן נדוניתה מה שהכניסה לו ויש להחרים סתם על מה שטוענת דבר שאינה יודעת בו בודאי ואח"כ יתן כתו [ט]ואם אמר אשא אשה אחרת עליה ואבדוק עצמי שומעין לו ואם ילדה השנ

ב לשון הרמב"ם ספכ"ה מה"א ממשנה כתובות דף ע"ז ע"א וכחכמים וכדתני רב יהודה דפסק רב נחמן שם הלכתא כוותייהו וכ"כ הרי"ף והרא"ש וכ"כ הטור ל טור בשם תשובת הרא"ש א ל' הטור ממשנה ביבמות דס"ה ע"ב וכת"ק ובגמרא שם וכ"כ הרמב"ם בפט"ו מה"א ב שם בגמ' מעובדא לקמיה דרב פפי ג ב"י בשם ר' ירוחם ד כרב אמי שם ע"א ה כתבו ה"ה פשוט והוא דלא עדיפא מיניה שהוא מצווה ואינו מוציא אלא לאחר י' שנים ז טור וכ"כ בתשובת הרא"ש כלל מ"ג וכ"כ התוספות שם ז כ"כ הרא"ש שם בפסקיו ח כ"כ הרי"ף והרא"ש שם והתוספות בשם ר"ת שם וכנדעת הרמב"ם בפט"ו מה"א משום דלדעתא למשקל ולמיפק לא כתב לה ט כמימרא דרבא שם דף ס"ה ע"א

פתחי תשובה

(י) אבל בשתי ידיו כו' עיין בס' ג"א סי' מ"ד שכ' דנ"ל למעשה אין לכוף בשוטים אפי' נקטעו ב' ידיו או ב' רגליו או ניסמו ב' עיניו אע"פ שהטור כתב סתמא בכה"ג דכופין היינו שנמשך אחר דברי הרא"ש בפסקיו ס"פ המדיר ופרי בתשובה לא פסק הרא"ש כן וכ"נ מדקאמר ת"ק סתם האיש שנולדו בו מומין אין כופין להוציא משמע דאין חילוק בדבר וגם הרי"ף והרמב"ם והסמ"ג ושאר כל הפוסקים לא חילקו בכך כו' ע"כ נראה עיקר דאע"ג דלהלכה ס"ל להרא"ש דכופין מ"מ בתשו' שאלה שהיה מעשה לא רצה להורות כן וכ"נ דעת הרמ"א שכ' דעה זו בלשון וי"א · גם בלבוש מסיים על זה דאין נוהגין כן · ומנהג זה לפי דעתי תורה הוא והמשנה מרבה ממזרים בישראל כו' עכ"ל וכן הוא דעת רבינו הגר"א ז"ל ס"ק ט"ז ע"ש: (יא) וי"א דהוי מום · בגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל כתוב כאן ע' שו"ת מהרי"ט ח"א סימן קי"ג [ועמ"ש לעיל סי' ע"ז ס"ק ז' בשם תשובת ח"ס סי' קט"ז]: (יב) שום בן · עבה"ט ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תקע"ה שכתב דה"ה אם יש לה בני בנים או בנות בנים או בני בנות או בנות בנות שאין לה שום טענה בעינא חוטרא כו' ע"ש: (יג) ואומרת שהוא גורם · עב"ש ס"ק י"א וס"ק י"ז ועיין בס' שורש פ"א · עיין כנה"ג קפ"א ע"ב סעיף כ"ח · ודף קפ"ב ע"א סמ"ג · דורונות ומתנות ששלח לה ה[illegible] בשעת שידוכין הם של הבעל · הרשד"ך ח"ג סימן קי"ב · וכן המתנות שנתנו לבעל · הם לבעל · מהר"ל בתשובה סימן מ"ח · דורונות ומתנות שנתנו לה אחרים בשעת נשואין הם שלה בין שנתנו לה קרובי החתן [illegible] קרובי הכלה · הרשד"ך · וכנה"ג הביא תשובת כ"י דאף אלו הם של בעל ע"ש קפ"א ע"א סעיף כ[illegible]:

באר היטב

הדינין · אבל לענין מורד להוסיף על הכתובה [illegible] שוין · דבתשמיש מוסיפין על הכתובה · ובאינו [illegible] לזון אין מוסיפין עיין ב"ש: (יא) ידיו · והיינו שנו[illegible] בו אבל אם היה בו · לסברת הרמ"א סעיף א' [illegible] כופין להוציא דסברה וקבלה · ועכ"פ דהיא לא נ[illegible] מורדת די"ל סבורה הייתי שיכולה לקבל כמ"ש [illegible] ב' · ב"ש: (יב) מום · אע"ג דבאשה הוי מום כ[illegible] בסימן קס"ז מ"מ אשה ניחא לה בכל דהו · [illegible] דאין סכנה בדבר אם משמשת עם בעל נכפה [illegible] היה סכנה בדבר כופין אותו להוציא כמ"ש ס"[illegible] בשם מהרמ"ם: (יג) באיש · עיין כנה"ג דף [illegible] ע"ב שהעלה אם נתיישן החולי נכפה אצלו וגם הרופ[illegible] אמרו נואש אם יראה בעיני חכמי הדור שנכוף [illegible] לגרש אף אני אהיה סניף להם ע"ש ועמ"ש דף [illegible] ע"א מש"ס: (יד) שום בן · בב"י כתב אפילו בת[illegible] יש לה לא כייפינן ליה · ב"ש: (טו) גורם · עיין ב[illegible]: (טז) תוספת · היינו תוספת שמוסיף לה דרך מת[illegible] אבל תוספת שליש הנהוג בינינו נותן לה · מה"[illegible]

תצא הראשונה בלא (יז) כתובה ואם לאו יוציא שתיהן ויתן (יח) כתובה או ישא שלישית אם ^כ^ אפשר ליה למיקם בסיפוקייהו ^ל^ ויש מי שאומר שאם אמרה גם השניה שאינו יורה כחץ יוציא שתיהן ויתן כתובה ^ם^ ובכל גוונא אם ידוע שהוא עקר והיא באה מחמת טענה (יד) יוציא מיד: הגה והוא הדין אם שהה (יט) י' שנים ולא ילדה ובאה מחמת טענה שכופין אותו להוציא ליתן כתובה והתם לא מהני מה שאומר אבדוק עצמי ואשא אחרת דמ"מ לא הבדה הראשונה כתובתה הואיל ולא הוחזקה בג' אנשים והא דצריכה לטעון שאינו יורה כחץ היינו שידוע שהיו לו כבר נשים אז תלינן בדידה אם לא שטוענת שאינו יורה כחץ או בבעל השלישי שכבר הוחזקה כך נראה סברת הטור והוא מסקנת התוס' והאשר"י: ז ^ג^ אם טוענת אין לו גבורת אנשים לבא עליה ושואלת גט והוא מכחישה י"א (טו) שהיא (כ) נאמנת (ואפי' לא שהתה י' שנים) (טור) וכופין אותו להוציא מיד (טז) ולא יתן לה (כא) כתובה

באר הגולה

י טור מתימרא דרבא כ שם בגמרא ל טור מ כ"כ התוס' שם והרא"ש שם בפסקיו נ טור וכ"כ התוספו' שם ריש דף ס"ה מדרב המנונא והרא"ש בתשו' כלל מ"ג ובתשובות שבסוף ספר נשים כיון שטוענה טענה שהבעל יודע אם הוא אמת אם לאו לא היתה מעיזה פניה בפניו כיון שהוא

באר היטב

(יז) כתובה· כיון שמבורר שהוא יורה כחץ תלינן התניעה בה: (יח) כתובה· ר"ל יוציא מיד ואין צריך להמתין י"ש בשניה· כיון דשהה עם הראשונה י"ש· ואם הראשונה באה תוך י"ש לגרשה ובדק נפשיה תוך י"ש והשניה אומרת שאינו י"כ מ"מ אינו יוכל הראשונה לגרשה תוך י"ש לחיישינן שמא עיניה נתנה באחר כיון שהוא תוך י"ש והיא רוצה לגרש' ב"ש: (יט) יו"ד שנים· ב"ש האריך והעלה דדברי רמ"א תמוהים עיין שם: (כ) נאמנת· הטעם כל שהבעל יודע אם היא משקרת אין מעיזה להכחישו מש"ה אפילו תוך י"ש נאמנת· ודוקא שאמרה כן בפניו כמ"ש בסימן י"ז באמרה גרשתני· ואפילו לא טענה בעינא חוטרא לידי מהני כאן כיון דא"י לקיים העונה עיין כנה"ג קפ"ב ע"א סעיף ל"ב· והרדב"ז ח"א סימן קי"ח· כל שלא אמרה בפניו אע"פ שנשמעו הדברים להבעל· שלא בפניו מיקרי ואינה נאמנת· הרא"נ"ח ח"א סימן ס"ג· אבל בספר בנימין זאב כתב דאם נשמעו דבריה לו בפניו מיקרי ע"ש סימן קכ"ו· וכנה"ג קפ"ד ע"א: (כא) כתובה· כיון דהוא מכחישה ואם הוא מודה צריך ליתן לה כתובה· ולענין תוספת כתובה נ"ע· ואם תפסה

פתחי תשובה

צ"מ באריכות: (יד) יוציא מיד· עב"ש ס"ק ס"ז שכ' שדעת הרא"ש אינו כן אלא דאפילו אם הוא עקר חיישינן שמא עיניה כו' כיון שהוא תוך י"ש כו' ועיין בביאור הגר"א ז"ל שכתב דמ"מ דברי התוס' וטור וש"ע עיקר ע"ש גם בס' בית מאיר כתב בזה אחרי שרבינו הטור בנו פסק דלא כוותיה מי יהוש הוץ ממנו ובדאי שמה התוס' והטור לסמוך עלייהו ע"ש: (טו) שהיא נאמנת· עבה"ט מ"ש ואפילו לא טענה בעינא חוטרא לידי מהני כאן· והוא מדברי הב"ש· ועיין בס' גבורת אנשים מסי' ח' עד סי' כ"ט שהאריך הרבה לפלפל בזה בדברי תשו' הרא"ש כלל מ"ג ובדברי תשו' רמב"ן סי' קל"ט וסי' קמ"א דסתרי אהדדי בענין זה וגם בדברי תשו' הרשב"א שסותרות זא"ז ובסוף דבריו העלה לדינא דודאי לענין שיהיה מחוייב להוציא בלא כפי' בשוטים אינה צריכה לבא מחמת טענה אבל לכופו בשוטים אין כופין אלא א"כ באה מחמת טענה ע"ש· ומ"ש הבה"ט כל שלא אמרה בפניו כו' אבל בס' בנימין זאב כתב כו' הנה בס' ג"א סי' ד' הביא ג"כ דברי ב"ז אלו וגם הביא שגם מדברי מהרי"ק סוף שורש ע"ב לכאורה נראה כן שכ' שם וז"ל ודאי מודה אני דהיכא שהיא עמו בעיר אי לא אמרה בפניו ממש איכא ריעותא ואיכא למיהש דילמא משקרא אבל בהיותם חוץ למקומו לא חזינן בה ריעותא אפשר דכ"ע מודו דנאמנת דכיון דיודעת בודאי שא"א לה להתגרש מבעלה כ"א כשיודע לו טענותה עליו א"כ שייך חזקה דאין אשה מעיזה כו' עכ"ל· והוא ז"ל כתב דזה סותר מ"ש בנ"י בשם הרשב"ץ דצריכים אנו שמשמע שתאמר כן בפני בעלה אבל שלא בפניו באיזה ענין שיהיה לא כו' וכ"כ הריב"ש סי' קכ"ז דמה שפרסמה טענתה בנים אין זה כאילו אמרה בב"ד בפני בעלה כו' ואחר העיון נראה דגם מהרי"ק ובנימין זאב מודו דצריכה לטעון כן בב"ד בפני בעלה אלא דקאמר דל"ת כיון שטענה כבר שלא בפניו גריעה טענתה ולא תועיל א"כ אפילו תטעון בפניו לפי שעתה מעיזה בפני בעלה להחזיק דבריה הראשונים וכמו שנראה קצת מדברי הריב"ש שם לכך קאמר דוקא היכא שהוא בעיר עמה אינה רוצה לטעון בפניו כלל איכא ריעותא אבל כשאינה בעיר והיא יודעת שטענתה יוודע לו בהכרח א"כ לא גריעא טענתה ולכך נאמנת כשטוענת א"כ בפני בעלה כו' ואפילו תאמר שמהרי"ק וב"ז חולקים ארשב"ץ וריב"ש מ"מ לענין דינא נראה עיקר שצריכה לטעון כן דוקא בפני בעלה ובב"ד כו' וכ"כ בתשו' ר"ל בן חביב סי' ל"ג וכתב שם שאין מקבלין טענה זו ממנה ע"י שליח ולא ע"י אנטלר אלא צריכה לבא דוקא בעצמה בפני ב"ד והאמר כן בפני בעלה ע"כ· מיהו אם מתחלה אמרה שלא בפניו סגי כשתטעון א"כ כן בפני בעלה ובב"ד ואף שבד"מ ובהגהת דרישה סט"ז כתבו שצריכה לטעון דוקא פעם הראשון בפניו אין דבריהם נכונים בעיני כו' עכ"ד ע"ש באורך: (טז) ולא יתן לה כתובה· עבה"ט· ובב"ש ס"ק ע כתב בזה וז"ל ועיין סימן י"ז שם הביא הפלוגתא כשאומרת גרשתני אם היא נאמנת להוציא הכתובה וכאן סתם ופסק לא יתן הכתובה ובאמת דינים הללו שוים וע' תוס' סוף נדרים עכ"ל· ובביאור רבינו הגר"א ז"ל ס"ק מ"א כ' בזה על דברי הש"ע ולא יתן לה כתובה וז"ל הוא כסברא האחרונה בסי' י"ז ס"ב וי"א דאינה נאמנת לענין כו' אבל כל הפוסקים ולקין בזה כמ"ש שם וכ"כ הרשב"א והריב"ש סי' קכ"ו בהדיא כאן עכ"ל· גם בס' ג"א מסי' נ"ה עד סי' ס"ה האריך בזה והביא דעת הרבה פוסקים מאד דס"ל דנאמנת אף להוציא כתובה ונדוניא ומסיק כן לדינא דכין לענין גרשתני וכין לענין טענת גבורת אנשים נאמנת אף לענין כתובה זולת כשתובעת כתובה אינה נאמנת כלל בשום ענין כו' ע"ש: עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' פ"ע שכ' על דבר הטענה שבין איש לאשתו שטענה שאין לו גבורת אנשים והוא הודה· כמה זה פשוט כיון שהודה יוציא ויתן כתובה· ואשר פסק הרב השואל שימתינו איזה זמן ובתוך כך יעסוק הבעל ברפואות אי יש תרופה· יפה פסק וכ"כ כל הגאונים הראשונים שלא למסור הגירושין בזה ולדבר על לב האשה אולי יש תקנה ברפואות

ולא

ס ואם מגרשה מעצמו בלא כפיה יתן לה (כב) (יז) כתובה (וי"א דאע"פ (יח) שיכול לבעול אחרת צריך ליתן לזאת הכתובה הואיל ולא יכול לבא עליה יכולה לומר מסרתי עצמי לך ומה אעשה לך יותר (ב"י בשם א"ח): ע בד"א כשאינה תובעת כתובתה אבל אם תובעת (כג) כתובתה אינה נאמנת ואף להוציא אין כופין: הגה (יט) וי"א דבזמן הזה שיש נשים חצופות אינה נאמנת (מרדכי פ' עשרה יוחסין) ומ"מ (כ) במקום שיש אמתלאות ואומדנות שאומרת אמת נאמנת (מהרי"ק שורש ע"ג) ואם יש לתלות שלא יוכל לבא עליה משום שרחמה צר והיא בתולה שלא יוכל לבא עליה מכח רכות שניו וחולשתו תולים בזה ואין כופין להוציא (תשובת הריצב"א סוף איסות) (כא) וי"א דאפי' במקום שאין כופי' אותו מכ"מ אין כופין אותה להתפייס עמו ואין דנין

ס שם ופתיחה יבתשובת הרא"ש שם ע שם ושם וכתו' שם והרשב"א בתשובת בשם גדולי

פתחי תשובה

ולא תאמר שזהו רק בנושא בתולה ובימי בחרות אבל בזו שכבר הוליד עמה ואח"כ נתקלקל אין להמתין על רפואות לא כן הוא אלא אפילו בזקן יש תרופה כמ"ש הריב"ש בסי' קכ"ז · ואשר פסק שנמשך זמן הזה הוא יהיה בפני עצמו והיא תהיה בפ"ע והבעל יספיק לה כל צרכה בזמן ההוא מלתא דמסתבר פסק כי חכמי הרופאים כתבו שהגרם הגדול לדבר זה הוא שנאת הנכעלת ואלו שיש כבר מריבה ביניהם ובהיותם יחד השנאה מתגברת כו' ע"ש: (יז) יתן לה כתובה · עבה"ט ומ"ש הטוענת על בעלה שככב עמה בנדתה כו' ע' בזה בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' ת"ז שדעתו ג"כ דאינה נאמנת אף באינה תובעת כתובה וכתב שם דאף בזמן התלמוד אין להאמינה בטענה זו כיון דמשוי ליה רשיעא ולא אשכחן דנאמנת אלא כשאומרת גרשתני או שאינו יורה כחן דלא משוי ליה רשע בטענתה וכ"כ הריטב"א ז"ל ומכ"ש בדורות אלו דנפישי עזות כו' ע"ש: (יח) שיכול לבעול אחרת · כ' בס' ג"א סי' ס"ו וז"ל פי' שיש לו גבורות אנשים קצת ויכול לבעול אחרת וזו אינו יכול מחמת שרחמה צר ואילו היה לו ג"א ממש היה יכול לבעול גם את זו ולכך צריך ליתן לזאת הכתובה ולא מיירי שיש לו ג"א ממש ואינו יכול לבא על זו מחמת שאינה רחויה לביאה דבכה"ג כתבו הרא"ש והטור והש"ע סי' קי"ז ס"ב דאין לה כתובה דכיון שהחסרון הוא מתמתה אין לך מום גדול מזה וכ"פ בתשו' רש"ך סי' ל"ו. בא"ה שהיא סתומה שאין לה כתובה א"ו כדפי' והא דכתב ריצב"א והרמ"א לקמן ברחמה צר אין כופין להוציא ותשמע דגם כתובה אינו נותן לה וכ"ה בתשו' ריצב"א להדיא הנ מיירי כשיכולים לתלות ברכות שניו וחולשתו ובהמשך הזמן יוכל לבא עליה אבל הכא מיירי שלא ישתנה טבעו עכ"ל (יט) וי"א דבזה"ז כו' · עיין בס' ג"א סי' ס"ז שכ' זהו מהמרדכי בשם מהר"ם ולא הוזכר זה בשום פוסק יותר ואדרבה הפוסקים וכל האחרונים כתבו בסתם נאמנת וקדתם הורו כן הלכה למעשה בדורותיהם · והעתיק שם דברי הר"ל בן חביב ס' ל"ג והר"ר יוסף בתשו' רש"ך סימן ק"ס ומהרי"ק שורש ע"ב ובנימין זאב סי' קס"ו ומהריב"ל ח"ג סי' ק"א (וכתב דמט"ש בא"ח בשם הרמ"ה מביאו ב"י סי' י"ג גבי גרשתני דה"מ בדורות הראשונים כו' אין ראיה דס"ל כמהר"ם די דדוקא בגרשתני החמיר שלא תצא מבעלה בלא גט והוי בניה ממזרים וגם הואיל שאפשר לתקן ע"י שיתן עכשיו גט משה הכא) ובסוף מסיק לענין דינא דהיכא דאמרה בפירוש איני רוצה כתובה יתן לי גט הריני מוחל לו הכתובה נאמנת בזה"ז בלי שום אמתלא דהרי כל הפוסקים חולקים על מהר"ם וגם מהר"ם יכול להיות דמודה באמרה כן בפירוש ובפרט לפמו לעיל דאין כופין בטענת ג"א א"כ ליכא כאן חשש איסור דאורייתא · והיכא דתובעת גט סתם ולא הזכירה כלום מט הכתובה נאמנת היכא דאיכא אמתלא כו' ע"ש: (כ) במקום שיש אמתלאות · עיין בתשו' מהר"ם אלשקר סי' פ"ע באורך ושם פקפק עמ"ש מהרי"ק כי יש לאותה אשה אמתלאה שישבה עם בעלה ששה שנים ולא ילדה (עיין בד"מ אות ו') והוא כתב עליו ואיני יודע האי שבה שנים מאי עבידתייהו ועברה שמעתו ומנין אחר לא שמעתו לא לאמתלאה ולא לזולתה ע"ש · ועיין בס' ג"א סי' ס"ח שהשיג גם על כל דברי מהר"ם אלשקר בתשו' ההיא ובאמצע דבריו השיג ג"כ על מ"ש שמעתו ומנין אחר לא שמעתו כו' וכתב עליו שלא דק כי התם איירי היכא דמדינא דגמ' לא מהימנא לא סגי בפחות מי' שנ אבל הכא מדינא דגמ' נאמנת מיד אלא שמהר"ם החמיר בדורות הללו שיש פרוצות וא"כ פשיטא דאם יש איזה אמתלא דסגי בה' או ו' שנים מוקמינן לה אדינא וכ"כ מהרי"ק עצמו שם באותה תשובה את"ו כתו ג' עמודים ומהר"ם אלשקר לא נ סיעב כו' וכן מסיק שם הלכה למעשה היכא דתובעת גט סתם דנאמנת היכא דאיכא אמתלא מועיל גם אמתלא כזו ששה עמו ה' או ו' שנים ולא ילדה וכן כשהכרתו הכים פלו לפני כמה שנים לכוניא האכן דהוי אמתלא וכמו שפסק הר"ר יו בתשו' רש"ך סי' ק"ס וכן אם עדיין היא בתולה סגי בב' או ג' שנים וה"ה בשאר שום אמתלא או רגלים לדבר נאמני וא"נ אומדנות דמוכיחות רק ברגלים לדבר קצת סגי וכמ"ש באגודה פ' הבע"י ע"ש: (כא) וי"א דאפילו במקום כו' · בס' ג"א סי' ע"א נראה מדברי הרב דהיינו בתובעת כתובה דאינה נאמנת ואין כופין או בשוא כך בשנים דאין כופין אין

באר היטב

מהני תפיסה · ותוספת דידן נוטלת דדין נדוניא יש לו · ואם היא מכחישה נ"ע אי נוטלת אפילו נדוניא שלה עיין בפוסקים: (כב) כתובה · ולענין תוספת כתובה נמי נ"ע · ואם יוכל להתקשות ויוכל להכניס עטרה ואין לו כח למרק נמי נ"ע אם יש לה ת"כ עיין ב"ש · הטוענת על בעלה שככב עמה בנדותה ובעלה מכחישה בדורות הללו שהנשים פרוצות אינה נאמנת · מהר"י ווייל סימן כ"ב ומשפט צדק ח"א סימן נ"ט כתב דאם תובעת כתובה אינה נאמנת אבל אם אינה תובעת כתובה נאמנת ודוקא שטענה כך בפני הבעל ובפני הב"ד · היכא דאיכא קטטה בינו לבינה מתחלה ואמרה ששכב עמה בנדתה אינה נאמנת אבל אם אין אנו יודעין סבת הקטטה מה היא · והיא טוענת שבשביל שרוצה לשכוב עמה בנדותה מריב עמה נאמנת · משפט צדק שם: (כג) כתובתה · נ"ד תובעת כתובתה בפירוש אלא אפי' הזכירה ברמז אינה נאמנת וכל דבר הנראה לב"ד שמערמת היא לסתיר מעו הכתובה לא מהימנא · כנה"ג קפ"ד ע"א · אם תפס מנכסי בעלה כדי כתובתה שאינה צריכה לתבוע כתובתה

אותה כדין מורדת אלא מאריכין הדבר עד שיתפשרו או עד שישהה עשר שנים ולא תלד (מהרי"ק שורש קל"ה ובב"י בשם הרשב"א) (כב) וה"ה אם קידש אשה ואסורה להכנסה לו ולאחר כופין אותו להוציא (תשובת הרא"ש כלל מ"ג) אם (כג) טוענת שבעלה אינו שוכב עמה ואינו בא עליה דינה כדין טוענת שאין לו גבורת אנשים: ח פאם ידוע שהאיש רוצה לילך לארץ אחרת ישביעוהו (כד) שלא ילך או יכפוהו שקודם שילך יגרש אותה לזמן: ט צאם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנשאת מפני סכנת נפשות כופין אותו לגרשה (כי היא אינה צריכה ללכת אחריו): י קנשא אשה (כה) ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן (כו) כתובה או ישא אשה הראויה לילד ואם לא ירצה כופין אותו עד שיוציא שואם אמר

רבינו ירוחם פ שם בשם תשובת הרא"ש כלל מ"ג סימן י"ג
צ ג"ז שם בשמו
ק שם ר משנה וברייתא יבמות דף ס"ד ע"א ש פשוט בכתובות דף ע"ו

באר היטב

ים להסתפק במה שענה שקר · רלנ"ח סימן כ"ט: (כד) כתובה · עיין ב"ש · והיכא דלית ליה למיתב לה כתובה תהא כתובתה חוב עליו עד שתשיג ידו ע"ל

פתחי תשובה

אין כופין אותה להתפייס עמו ומשמע ליה הכי מדברי הרשב"א כו' ולפע"ד זה אינו ולא מסתבר כלל לומר כן דכיון דאינה נאמנת א"כ הרי היא מחוייבת לדור עמו כדין אשה עם בעלה ולא קאמר הרשב"א התם אלא בטוענת אין לו ג"א ולסברתו ס"ל דאין כופין אותו על הגט כו' אבל הרמ"א דס"ל דבטענה ג"א כייפי' ליה ע"כ דקאי אהיכא דאינה נאמנת וכהא לא איירי הרשב"א כלל וא"כ דברי הרב צ"ע · וגם מ"ש הרב או עד שתשהה י"ש גם זה לא הוזכר ברשב"א כלל כו' עכ"ד וכ"כ עוד בכללי הדינים שם וז"ל כשתובעת כתובה אינה נאמנת כלל בשום ענין אפילו שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה דאמרינן נתנה תמוד ממון אומרת כן וצריכה לדור עמו כשאר אשה עם בעלה עכ"ל: (כב) וה"ה אם קידש אשה כו' כופין אותו להוציא · עיין בספר ג"א סי' כ"ח וסי' ע"א שכ' דאין להורות כן למעשה לכוף אלא בבאה מחמת טענה וגם הרב רמ"א הוסיף כ' כן בשמם לקמן סי' קס"ה ס"א גבי הלינה וא"כ כ"ש גבי גט וכדאיתא בכל הפוסקים ע"ש ועמ"ש לעיל סק"ז: (כג) טוענת שבעלה כו' · עיין בס' ג"א סי' כ"ד שכ' דאין כוונת הרמ"א שטוענת שיכול וכיון אינו שוכב עמה דהיינו מורד דז"א דבזה ודאי דאינה נאמנת וכמ"ש בב"ש ס"ק ע"ז והטעם דבזה ליכא העזה שהרי אם יקבל עליו שלא ימרוד ותהיה טענה כו לא תטעון עליו שום דבר משא"כ בטענת אינו יכול דיש כאן העזה שהרי בטענה זו מוכרח הוא לגרשה שהרי לא יועיל לו שום דבר וכ"כ בתשו' מהר"ל בן חביב סי' נ"ג כו' רק כוונת הרמ"א שטוענת שאינו שוכב עמה מחמת שאינו יכול או שאינו בקי בדרך ארץ וכמ"ש התוס' סוף נדרים והגם דפשט לשון הרמ"א ז"ל לא משמע כן מ"מ העיקר כמו שאמרנו דאם טוענת שמורד מתשמיש אינה נאמנת כו' ע"ש: (כד) שלא ילך או יכפוהו כו' · עיין בספר בית מאיר שהביא לשון הריב"ש סי' קכ"ז שכ' על זה דאין זה כפיה על הגט במוחלט אלא שכופין על מה שיש לו לעשות ואם יגרשנה יפטר כו' וכתב עליו דמלשונו משמע שא"א לכפותו אלא בדרך ברירה או שישבע או יתן גט לזמן וא"כ אם הוא חשוד על השבועה א"א לכופו על גט זמן לחוד ולע"ד אילו כן כוונת הרא"ש הול"ל יכפוהו או שישבע שלא ילך או שיתן גט לזמן לא כן עתה משמעות שהברירה ביד הב"ד אם אינם מהימן על שבועה ישביעוהו ואם לא יכפוהו לגט לזמן · ומה שלא חש לגט מעושה זה לא שייך אלא בכפיה על גט מוחלט מיד דשמא אין בדעתו לעגנה והוי גט מעושה שלא כדין משא"כ בגט לזמן מה בכך שהוא עתה בכפיה הא הברירה בידו לשוב ויהיה הגט בטל ואם עובר הזמן ומקיים הגט זה ברצונו עושה ועיקר הגירושין נתקיימו מרצונו ואף דאם כודין לכו מעגנה הרי למפרע הכפיה על הגט מפורש בגמ' דהא מונע ממנה כל עניני אישות וצ"ע עכ"ל · ועמ"ש לעיל סק"ז בשם הס"ך בס' ג"א דאף במונע ממנה כל עניני אישות יש להחמיר למעשה שלא לכוף כו' א"כ גם כאן נראה דאין ברירה ביד הב"ד אלא יש לעשות כדכתב הריב"ש ז"ל שיתנו לו הברירה כו': (כה) ושהתה עמו י"ש · עיין בתשו' ר"ב תניינא סי' ק"ב בעובדא שבא לפניו איש אחד ולפי דבריו האשה אשר לקח ילדה לו בנים ומתו וזה עשר שנים וקרוב שמנה חדשים מיום מיתת האחרון ורצונו לעלות לא"י ולקחת אשתו עמו אולי יזכה שם להבנות בזרע קיימא והאשה אין רוצה בזה וגם לקבל גט וכתובה אינה רוצה ושלא לה לסתרות אותה והיא מסרבת ומתוקת בחדא מלתא שאם לא יתן לה סך שויים כפי רצונה לא תקבל גט וגם לארץ ישראל אי אפשר לה ליסע · ועתה מבקש הבעל להתיר לו לישא אחרת · והאריך שם בזה ותורף דבריו דאי אפשר לדחות דברי הירושלמי שהביא הרשב"א בחידושיו יבמות דף ס"ד והנ"י שם דס"ה להיו לה בנים ומתו כו' ושוב כתב דיש לחקור מה דינו בזה"ז אם גזר רגמ"ה בכה"ג והנה בת' מהרי"מ סי' י' מחמיר בזה ע"ש שעובדא דגרשון שנשא אשה על אשתו והרעים עליו הרי"מ שסבר על הרגמ"ה אך נראה דהרי"מ מחלק בין הברירה בידו לגרש הראשונה ובין אין הברירה בידו וענין שם עובדא דהאי גרשון היה בידו לגרש הראשונה מרצונה דאל"כ דבריו התמוהים מאד וכבר התעורר הכס אחד בתשו' שב יעקב סי' מ"ב לפרש כן עובדא דהרי"מ וכתב שגם הרלנ"ח פי' כן וגם הכנה"ג כ"כ ואף שהש"י כס דהה דבריהם דבריו תמוהים באופן שיפה פי' החכם דברי הרי"מ דמיירי שהבעל לא רצה לגרש אבל אם הבעל רצה לגרש שהאשה אינה רוצה יכול לישא אחרה · ואפילו אם נניח פירושינו וניחא שאוסר אפילו אין הראשונה רוצה להתגרש כלל מ"מ אינו כלא התרת מאה רבנים דומיא דעובדא דידיה אבל מודה הרי"י מינץ שע"פ התרה מאה רבנים מותר ואנן בליחותא דרגמ"ה עבדינן בזה · ואמנם מה שלא אירע בכמה דורות להתיר מי ששהה עם אשתו י"ש כמו שאירע בשמעתית אשתו אמת בדורו של הב"י התיר הרב"י בתשובה סי' י"ד לישא אחרת והשיג על הרי"י מינץ והתיר הלכה למעשה והסכימו עמו במי"ע ואחר גאוני זמנו אך בדורות הקרובים לזמנינו לא שמענו נראה שזהו משום שחששו לדעת קצת פוסקים שאין דין זה נוהג בח"ל וכמ"ש בהבורי נו"ב סי' א' (ע"ל סי' א' ס"ק ע"ז) ואמנם סעליתי שם דמי ששהה עם אשתו י"ש ואח"כ נשאו לנלכת לא"י ואשתו אינה רוצה ליסע עמו או ממ"נ מותר לישא אחרת אך אחרי שהדור פרוץ לא מלאני לבי להתיר בלי התרת מק' רבנים (ומבואר עוד שם דאין אנו גוזרים עליו שיעלה תיכף לא"י ורשאי למבדק נפשיה לישא אשה גם במדינה זו אם גם זו לא תלד או יסע לא"י · ויתנה תיכף עם האשה החדשה אשר יקח ויקבע לה זמן שאם לא תלד לזמן הזה מחוייבת היא

אני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד עמה בין שאמרה היא בין שאמר הוא אין שומעין לו אלא יוציא וישא אשה הראויה לילד: הגה וי"א דכל זה דלא הוליד כלל אבל אם הוליד זרע קיימא אע"פ שלא קיים עדיין פריה ורביה (כו) אין כופין (כה) להוציא (ריב"ש סימן ט"ו) ועיין לעיל סימן א' דבזמן הזה (כז) אין נוהגין לכוף כלל ונאמן האיש לומר שיודע בעצמו שאינו מוליד ואין כופין אותו לישא אשה (נ"י פ' הבא על יבמתו): יא ת הלך (כו) בסחורה בתוך י' שנים א או שהיה הבעל חולה או שהיתה היא חולה ב אע"פ שמשמשים יחד או שהיו חבושים בבית האסורים [כז] אין עולים להם אותו זמן מהמנין: יב ג הפילה

באר הגולה

פ"כ ת רמב"ם בפט"ו מה"א וכתב כ"מ שהוא מבואר בירושלמי א ברייתא שם בבבלי דס"ד פ"ב ב טור וכשם אביו הרא"ש ומפרש הטעם שאנו תולין בהם העון שגרם להם להיותם חולים או חבושים גם מנעם מלהוליד ג שם

פתחי תשובה

היא לילך עמו לא"י וע"ז האופן מותר לו ליקח אשה על אשתו) והנה כשמתירין לו לישא אחרת כשהראשונה מסרבת לקבל גט פשיטא שאין לה על הבעל שום חיוב משאר כסות ועונה ואמנם כתובתה לא ודאי בכל עת שתבא והאמר תן לי גט וכתובה פשיטא שאז בשעה שתקבל גיטה גובה כתובתה ותוספת ככל הנשים אבל כל זמן שמסרבת מלקבל גט אין לה עליו שום

באר היטב

סימן קי"ם ס"ק ז' מש"ם · ועיין כנה"ג קפ"ב ע"ב סנ"ג ונ"ד: (כה) להוציא · והיינו כשהיא ראויה להוליד עוד אבל כשהיא זקנה כופין להוציא · ב"י בשם הריב"ש ע"ש ובד"מ · ואם היו לו בנים ומתו עיין ב"י וד"מ וכנה"ג קפ"ד ע"ב: (כו) בסחורה · ואם הלך מח"ל

תביעה מחמת הכתובה ואף דהאשה שנשתטית אין נותנין התרה לבעל עד פיסלים הכתובה למבואר בב"ש סי' א' ס"ק כ"ג שאני התם שהיא אנוסה וא"א לה לקבל גט אבל בזו שיכולה לקבל גט כו' ואף שהדבר פשוט וא"צ ראיה הנה הדבר מפורש בתשו' הריב"ש סי' נ"א הובא בב"י סי' א' כו':

וע"פ כל האמור הנה בנ"ד שהאשה אינה רוצה לעלות לא"י וגם אינה מתרצית לקבל גט וכתובה ואף שהיא מתרצית לקבל גט כשירבה לה מוהר ומתן הא ודאי שדינה שוה למי שאין רצונה לקבל גט כלל דאטו תרקבי דדינרי יתן לה מעתי קם הדבר על דת ודין להתיר להבעל לישא אחרת באופן אם כדבריו כן הוא שכבר עבר עשר שנים מיום מיתת האחרון ועוד קרוב לשמנה. חדשים יתריס להשלים אם לפעמים לא היה איזה שבועות בביתו וכבר ראיתי על מעשה כיוצא בזו ממש התרה מכבוד הכהן הגדול מהר"ר רפאל הכהן · (עי' בזה בתשובת ושב הכהן סי' נ"ד) ג"כ על אופן ביסכימו מאה רבניו להתיר ובעובדא דידיה עדיין לא נשלמו עשר שנים מיום מיתת הבן האחרון והורה לו שישהה עם אשתו עד כלות י' ואח"כ כשלא תרצה ליסע עמו לארץ הקדושה ולא לקבל גט ברצון מותר להבעל לישא אחרת ע"פ התרה מק' רבנים · וכה קורא ראשון ואחריו לוי שגם אני נתנה להתיר אחר שיושלמו לו מאה רבנים משלש מדינות ולאו דוקא רבנים אלא לומדי כו' עכ"ד ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ק כ"ט: (כו) אין כופין להוציא · ענה"ט [מ"ש והיינו כשהיא ראויה להוליד אבל כשהי זקינה כופין כו' ועיין בתשו' מעיל צדקה סי' ל"ג שכ' הגם כי מדברי הריב"ש נראה כן אבל מדברי הב"י דלא חילק בכ אין נראה כן ועוד כיון דאית להו להב"י ושאר מפרשים דעל שיש לו בן אחד לא הב"ן במתני' מגלן שוב לאדם מלבנו וכ ראינו מעולם אנשי השם שלא גירשו נשותיהם הזקינות אף שאין להם כ"א בן א' או בת אחת כו' ע"ש שהאריך בזה בדברי נכונים] · ומ"ש ואם היו לו בנים ומתו כו' עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ק"ב וק"ג מ"ש בזה: (כז) אין נוהגין לכוף עיין בתשו' בגדי כהונה סי' א' שנשאל מאיש ירא אלקים אחד ששהה עם אשתו יותר מעשר שנים ולא ילדה וקשה עלי הגירושין כי היא אשת חיל ויראת ה' ועל ידה יכול להתמיד בלימודו והוא אינו בריא כ"כ כשאר בני אדם אבל הוא חלו ועוסק תמיד ברפואות והיא משגחת עליו בבריאת גופו וגם מגדלת אותו לגדל יתום בתוך ביתו וללמוד עמו · אם מחוייב ע"פ הדין לגרשה ואף שאין כופין בזמן הזה מ"מ אולי עכ"פ עליו נשאר החיוב לעשות הגירושין מעצמו במה דאפשר לו בכל היכול ופן יביאהו אלקים במשפט על זה אם יהיה כשב וא"ת · והשיב לו שאינו מחוייב לגרשה כי לשיטת הרמב"ן והרא"ש ורא"י וסמ' והוס' כמו שהביא הנמו"י פט"ו מהל' אישות בשמם ורבינו ירוחם בנתיב כ"ג אין דין זה של עשר שנים בחוץ לארץ כלל ואף לשיטת הרא"ש דה"ל עולה מן המנין אעפ"כ יש היתר בנ"ד לפ"מ דפסק הרא"ש והטור והמחבר (בסעיף י"א) חולה הו אע"פ שמשמשים כו' ובנ"ד הבעל אינו בריא כשאר בני אדם ועוסק ברפואות תמיד ואף להב"י שפירש חולה ממש שאי יכול לשמש או להוליד וגם ס"ל ג"כ דה"ל עולה מן המנין בכל אדם מ"מ יש לצדד שלא להפריד בין הדבקים לפמ" הפוסקים הובא בב"י א"ח סי' תרנ"ו וברמ"א שם שאין אדם מחוייב לבזבז הון רב בשביל מצוה אחת ואפילו מצוה עוברת כגון אתרוג ולולב · ומצות פו"ר בנדון זה דשהה עשר שנים גרע משאר מ"ע ועכ"פ לא עדיף יותר דהא בשאר מ"ע לכ' כופין ובשהה עשר שנים פליגי אמוראים בכתובות דף ע' אם כופין או לא והיינו טעמא כיון דספק הוא אם יבנה מאחר וא"כ אם בכל מצוה עוברת אינו מחוייב לבזבז אף שליש מהונו רק חומש מכ"ש שאין חייב לבזבז להוציא את אשתו זו ולפ"ז בנ"ד שכתובתה ותוספתה מרובה שיצטרך לבזבז כל הונו אפשר דאינו מחוייב ואף שליש מהונו אינו מחוייב לבז ומעתה יש לו סמך להיות כשב וא"ת ווילא ידי שמים מכל הני טעמי ועוד יצורף לזה שאינו יודע אם יזדמן לו אשת ח וי"א כזו אשר יכול לישב וללמוד כמו עכשיו ולרמב"ם הובא בש"ע לעיל סי' א' ס"ג אם מהיירא לישא אשה כדי ש יטרדה במזונו ויבטל מן התורה מותר להתאחר וכ' בב"ש שם דלהרמב"ם באמת אין לו קצבה אף לעולם אם יצרו מתגבר עליו וא יש לו אשה דאין שייך יצרו מתגבר אפשר דאין צריך ואף דהרא"ש כתב קצבה לאותו לימוד לא ידעינן שלא יתכן שיהיה מפו"ר כל ימיו י"ל דמודה היכא דשהה עשר שנים דספיקא הוא אם יבנה גם מאחרת וזו היא אשת חיל וכבר קבוע בפרסו ויכול לישב ולעסוק בתורה מה שאפשר שלא יהיה כן באחרת דאינו מחוייב להוציא · רק ירבה בלימוד התורה יותר ויגד יתום בתוך ביתו כאשר עשה עד הנה וטוב לו עכ"ד ע"ש: [כז] אין עולים להם כו' · עיין בתשו' מעיל צדקה סי' נ' שכ' דזה ברור בלי ספק דכל ימי נדותה אין גורעין ממנין של עשר שנים ודלא כמו שעלה בדעת חכם השואל שם ולפן מרע הגמ' שם בלפיכך דאמר שם לפיכך חלה הוא או חלתה היא או שהיו שניהם חבושים ולא קאמר או פירסה נדה כדאמ

נריש

מונה מיום שהפילו [י]אם הפילה וחזרה והפילה שלשה (כז) פעמים הוחזקה לנפלים ויוציא [ה]ויתן כתובה ומ"מ מותרת לינשא (כח) לאחר: יג [ו]הוא אומר הפילה בתוך עשר כדי שתשב עמו והיא אומרת לא הפלתי (כט) היא נאמנת: יד [ז]הוא אומר הפילה שנים והיא אומרת הפלתי ג' היא נאמנת: טו [ח]בכל זה משביעה שבועת (ל) היסת שלא הפילה או שהפילה ג' שבטענה זו יתחייב. ליתן לה כתובה: טז [ט]שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה והוציאה מותרת לינשא עם השני שההה עם השני עשר שנים ולא ילדה דינה עמו כדינה עם הראשון: יז [י]גירשה לא תנשא (לא) לשלישי ואם נשאת לשלישי תצא שלא (לב) בכתובה [כ]אא"כ יש לו אשה אחרת [ל]או שקיים מצות פריה ורביה ואם [מ]הכיר בה יש לה כתובה: יח [נ]שהתה עם השלישי עשר שנים ולא ילדה אם לא גבתה כתובה מהראשונים לא תגבה ואם גבתה לא (לג) תחזיר: יט [ס]הוציאה השלישי בלא כתובה ונשאת לרביעי וילדה אינה יכולה לגבות כתובה מהשלישי דשמא עתה נתרפאה: כ [ע]כל הנושא אשה בעבירה אפילו באיסור דרבנן (כח) כגון שניות כופין אותה להוציא: כא [פ]כל אלו שאמרו להוציא כופין אותו אפי' בשוטים [צ]וי"א שכל מי שלא נאמר בו בגמרא בפירוש כופין להוציא אלא יוציא בלבד אין כופין בשוטים אלא אומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם לא הוציא מותר לקרותך עבריין: הגה וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא ראוי להחמיר (כט) שלא לכוף (לד) בשוטים שלא יהא הגט מעושה (טור בשם

במשנה ד פשוט שם בגמרא דף ס"ה ע"ב ה כפירוש רש"י שם דשמא לא זכה ליבנות ממנה ו מימרא דרבי אמי שם ומפרש הטעם שם ז עובדא הוה בבי מדרשא וכו' שם ח הרמב"ם שם בפט"ו וכתב ה"ה שכל שהוא טוען על חבירו כדי משביעו היסת ט שם במשנה י ברייתא שם דף ס"ה ע"א כ רמב"ם בסוכתב ה"ה והטעם שכל שאינו מחויב להוציאה אם רצה להוציאה יש לה כתובה ל שם בברייתא מ תוספות שם בשם הלכות דרב יהודאי גאון וכ"כ הרא"ש שם ה"ה בשם מקלת הגאונים נ אבעיא שם ונפשטא ס גם זה אבעיא שם וכדפשט רב פפא ע מימרא דרב יהודה ושמואל כתובות דע"ז ע"א פ טור בשם הרי"ף וכן פירש"י שם וכ"כ הרמב"ם שם וכתב ה"ה שהוא מפורש בגמרא צ שם בשם ר"ת ומפורשים בטעמם שם בתוס' ובפסקי הרא"ש ולזה הסכים שם

באר היטב

א"י מונין י"ש מיום ביאתו לא"י· טור: (כז) ג"פ· אן בעינן ג"פ משום הרבה נשים מפילים בתחלת עבורה· ב"י: (כח) לאחר· ולא תנשא אלא למי שקיים פו"ר· ש"ג: (כט) היא נאמנת· היינו כשאין חשש שעיניה נתנה באחר כגון שהב"ד כפו אותו לגרש רק הוא אמר שהפילה תוך י"ש· ב"י עיין ב"ש· אם יש עדים שהפילה אפילו הן נשים אינה נאמנת· רשד"ם חא"ה סימן ק"ג· וכתב כנה"ג נראה היכא שבא להוציאה אחר עשר מפני שלא ילדה והיא אומרת שהפילה תוך עשר דהיא אינה נאמנת דבהא ליכא טעמא דאם איתא שהפילה לא הוי מחזקת נפשה בעקרתה ומיהו אם יש שם עדות נשים נאמנת ע"ש קפ"ב ע"ב שכ"ה: (ל) היסת· כיון דיש כאן טענת ברי מה שהוא טוען ומכחיש אותה: (לא) לשלישי· דקי"ל בנשואין כרבי שני פעמים הוי חזקה: אבל לענין ממון קי"ל כרשב"ג דלא הוי חזקה עד ג"פ מש"ה אית לה כתובה מן השני· תוספות· ומה דצריך ג"פ בהפילה כתבתי בסמוך ס"ק כ"ז: (לב) בכתובה· היינו תצא מיד אפילו הכיר בה דהא אסורה לו כשלא קיים פו"ר ואין לו אשה אחרת· אלא לענין ממון יש חילוק אם הכיר בה צריך ליתן לה כתובה ואם לא הכיר בה הוי כמקח טעות ואין לה כתובה אפילו לא שהה עם הג' י"ש· ואם נבאת למי שקיים פו"ר או שיש לו אשה אחרת צריך ליתן לה כתובה אפילו לא הכיר בה ולא אמרינן מקח טעות· ב"ש: (לג) תחזיר· משום דאמרי השתא היא דאיתפח כחשי· ודוקא אם גבתה כבר אז לא תחזיר מחמת טענה זו· אבל אם לא גבתה עדיין אפילו תפיסה לה לא מהני כיון דאין לה טענה ברי דהשתא כחשה עכ"ש: (לד) בשוטים· עיין דינים אלו בתוספות ובהרא"ש

פתחי תשובה

בריש כתובות א"ו משמע דפירסה נדה עולה לה למנין שנים וא"כ לא היה משהם סתומי (לע"ד מהנמ' אינו באיה רק לשיעור שהיה אשה שמתה כזמנם משה"כ לפי חומרת הפוסקים שצריכים להמתין ס' ימים קודם שתתחיל לספור ז"נ כביו"ד סי' קנ"ו סי"א בהגה ועמ"ש לעיל סי' ע"ו סק"ז אך מסתימת הפוסקים מבואר שגם אילו הימים עולים לה) אלא דאפשר שאם היה לה וסת יותר מסדרי כל הנשים והם אינם קבועים שהרי נגלה שהוא מחולי ומדוה גופה והרי זה כמו חולה היא שאין עולה לה· וגם זה ברור דלא בעינן דוקא שבעל בכל לילה אלא כל שקיים עונתו תמידין כסדרן כל אדם לפי מה שהוא ואפשר דאף אם ביטל לפעמים כל שלא היה סמוך לטבילה שהוא ומן שרוב נשים מתעברות אלא שאין בו כח להקל בכך אלא צריך שלא ביטל א' מן העונות וכל שביטל צריך להשלים אותו וזהו בכלל הלך בדרך לסחורה וכיון שלא חילקו בין זמן לזמן מאין לנו לבדות מלבנו זמנים ולחלק בכך (לע"ד כן מבואר מלשון הרמב"ם בפי' המשניות דאין חילוק שכ' וצריך שיהיה כל העשר שנים מתמיד בתשמיש כו' ע"ש) אבל יותר מן העונות לא· ובענין שכ' השואל על נדון השאלה שהיה חייב לקיים עונתו בכל לילה לא כן עמדי אלא כל מי שהוא לומד בתמידות הן אם הוא מהמורים בעם או מן התלמידים רשאי שלא לקיים עונתו רק א' בשבת כו' ואני אומר בענין עונות הטיילנין בזה"ז שהעבודה והעול קשה עלינו אין בינינו כלל דין הטיילנין כידוע מפסק הרמב"ם אף כי השמיטו הטור ולפחות ת"ח של זמנינו זה שהחמירו על עצמן ללמוד כמיון ההלכה כמו שנאמר בחומר ובלבנים בעבודה קשה אין להם דין טיילנים עכ"ד ע"ש]: (כח) כגון שניות· עיין בשו"ת מנחת עני סי' כ"ד והובא קצת לעיל סי' ע"ו סי"ח: (כט) שלא לכוף בשוטים· עבה"ט והוא לשון הב"ש· ומ"ש לעיל

על הג"מ פ' הבע"י דמתחלה כתב נ"ע בזה"ז אם יוכל לגרשה בע"כ ואח"כ הביא תשובת ר"ג כו' עי' בזה בתשובת נו"ב תניינא סי' ק"ב שכ' ליישב זה · ומ"ש לכן נראה אפי' בזה"ז כו' יוכל לגרשה בע"כ · הנה כ"כ גם לעיל סי' א' ס"ג · ועיין בתשו' שב יעקב סי' א' שחולק עליו והוציא כן מלשון הרמ"א בסי' א' ס"י בהגה במ"ש או שהוא מן הדין לגרשה ואינה רוצה ליקח גט יש להקל ולהתיר לו לישא אחרת ע"ש וכס' בית מאיר כ' עליו ואינו מוכרח כ"כ די"ל דאיירי דומיא דנסתעית שא"א לגרשה בשום צד כעין זו שאינה רוצה ליקח גם היינו באופן דאנלא מקמיה וא"א לו לגרשה בע"כ כתב תקנה בהשה אחרת ונ"ע עכ"ל · ועיין בתשובת נו"ב קמא סימן א' ובנו"ב תניינא סי' ק"ב מבואר שדעתו דאין להתיר לגרש בע"כ ע"ש ועמ"ש לעיל ס"ק כ"ה וגם בסי' א' ס"ק ע"ז · ועיין בשו"ת תורת יקותיאל סי' ה' כאריך בזה ודעתו ג"כ דאין כופין אותה ודלא כב"ש ע"ש · [ובספרו שו"ת ושב הכהן סי' נ"ה האריך מאד לחזק דבריו הראשונים להלכה וכתב בסוף היוצא מכל מה שכתבנו דיותר י"ל שתקנת ר"ג הוי אפי' בשהה עשר שנים ולא ילדה ועכ"פ מידי ספק לא יצאנו וא"כ הוי ספק איסורא ולהומרא כמ"ש מהרי"ק שורש ק"ז כו' גם אין לומר כיון דודאי לא תיקן ר"ג שתהא עדיפא ממנו כמ"ש הרא"ש בתשובה כלל מ"ג הובא בב"י ס"ס קי"ז וא"כ לדעת הפוסקים דס"ל היכי שנאה מחמת טענה כופין אותו להוציא א"כ ה"ה אם הוא רוצה לגרש דכופין אותה דלא עדיפא מיניה ז"א די"ל אותו הוא דכופין משום דתלינן מן הסתם בדידיה כדאמרי' בש"ס איהי כיון דלא מפקדא לא מעגשי כו' אלא דלפ"ז אם נודע שהמניעה ממנה כופין אותה דבהא ודאי לא תיקן ר"ג משום דלא עדיפא מיניה אבל מן הסתם דתלינן בדידיה אין כופין אותה · וממילא דה"ה באחרי כפיות אין יכולים לעשות לה ולא דמי למ"ש הרמ"א בהגה ומ"מ יכולים לגזור על כל ישראל שלא לעשות לו שום טובה כו' דהתם כתם דאפי' אם הדין דאין כופין אותו בשוטים עכ"פ אם אינו מוציא עובר על דברי חכמים שאמרו יוציא ולכן מעניש אותו על שעובר על ד"ת ויכולין לגזור עליו שלא לישא וליתן עמו וכיוצא בזה כי לא מיקרי כפי' אבל הכא שהספק אם תיק ר"ג בכה"ג ואי נימא דגם בכה"ג תיקן וגם לא דמי לבהא מחמת טענה משום דתלינן מן הסתם בדידיה א"כ אין עליה שום חיוב כלל לקבל גט א"כ אין לעשות לה שום כפי' כלל מספק ופשיטא דאינו יכול למנוע ממנה שאר וכסות דהוי כפי גמורה כמ"ש בהגמי"י פכ"ד מה"א כו' ואין שייך לומר בזה כיון שהבעל מוחזק בשאר וכסות יאמר קים לי כהפוסקים שרשאי לגרש בע"כ משום דהוי ספק איסורא ולהומרא כמ"ש לעיל בשם מהרי"ק כו' ולא אוכל לעמוד ע"ד הב"ש שהחליט להלכה לגרשה בע"כ ולא ידעתי על מה סמך להקל בדבר חמור כזה הלא מדברי כל הפוסקים שהבאתי לעיל עכ"פ מידי ספק לא יצאנו וגם לפי הנראה לא היה לפניו תשובת רש"ל שכתב להלכה שלא לגרש בע"כ כו' ועוד נראה בנ"ד כפי שמוכח בשאלה שהיה קטטה ביניהם כ"ע מודים דאין כופין אותה לקבל גט וכמ"ש הרמ"א בס"ס קע"ח דאם היה לו קטט עמה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד דודאי מחמת שנאה אומר כן וא"כ ה"ה בנ"ד ודאי דנשאר תקנת ר"ג במקומו וחיישי' שמא מחמת שנאה רוצה לגרשה ואולי לא ישא אשה כלל או ישא אשה שאינה בת בנים כו' ובפרט בזה"ז שאין כופין על פו"ר דודו יש לחוש לזה דאולי אח"כ לא ישא כלל או ישא שאינה בת בנים ונמצא דהכפי' לזו היה שלא כדין כו' מכל הלין טעמי נלע"ד דצריך לפייס אותה שתקבל גט ברצון ובאם לאו צריך ליתן לה עכ"פ שאר וכסות עכ"ד :

ושם בסוף הספר תשובה ארוכה מן חתנו הגאון מוה' צבי הירש ז"ל אב"ד דק"ק פיורדא בכמה השגות על תשובת חותנו הגאון הנ"ל ומסיים אך כ"ז לא כתבתי להורות הלכה כי מיראי הוראה אני ומה גם שעומד לנגדי תשובת רש"ל שהב תשו' ראב"י שכ' שאין להתיר לגרש בע"כ כי מוטב שתאבד נפש אחת משיצא תקלה בישראל כו' ולכן הטלה הישו כשיבואו לדין לפני הב"ד יאמרו לה שהדין שתקבל גט ברצון כדי שלא יבטל הבעל מפו"ר ולכן נכון שתתרצה לכך וגם ה מצווה בכך לשמוע דברי חכמים ואם בכל זה לא תתרצה לקבל גט ראוי להסתלק מן הדין הזה שלא להכניס עצמו בחת חרמים אמנם אם בנדון כזה שהשה י"ש וזרע אין לו כלל אם הבעל מעצמו מונע ממנה תשמיש לאוד או שאר וכסות לא והאשה תוכל להספיק עצמה בממונה אין למחות בידו אבל אם מונע ממנה כל החיובים שכו"ע או אפי' מזונות לאוד וה א"י להסתפק אפי' בממונה או ראוי לחוש שלא יצא תקלה בישראל ח"ו וראוי להחריב בב"ד על תנאי דהיינו אם כוו לש"ש לקיים פו"ר אין כאן לא חרם ולא שמתא אבל אם און בקרבו שכל חפצו לפוטרה בגט מבלי לישא אחרת בת בנים יהיה בנידוי אל ומעתה אין לחוש לתקלה כי מי שיש בו פניה אחרת בנידוי מעכב אותו מלעשות שלא כהוגן כו' וגם לא כתבתי אלא להלכה אבל לא למעשה עד שיסכימו גדולי המורים עכ"ל :

ועיין בתשו' מעיל צדקה סי' ל"ג שנשאל ג"כ על נידון זה והאריך לבאר דודאי מעיקר הדין מן הראוי שיכפו הב"ד בשוט לכל שוהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה שיוציאנה ויתן לה הכתובה וכל הסברות שכתבו הפוסקים שלא לכוף אין בהם כדי סמיכה (גם בביאור רבינו הגר"א ז"ל לעיל סי' א' סק"י כתב אבל לדינא כל אלו טענות דחויות הן ע"ש) אלא שאין לנו כח להעמיד משפטי הדת על תלם בכל דבר מפני בעלי זרוע ויש שמחה שאנו מוחזים סמך לה אותן בלי כפי' אבל הבעל בעצמו עכ"פ מחוייב לעשות כל אשר בכחו ולעמוד על נפשו כו' אמנם אם אין רצונה בשום אופן לקבל גט ברצונה אם רשאי ליתן לה גט בע"כ או לישא אחרת עליה הנה דיעים אילו מבואר בדברי ראשונים ואחרונים ז היקן רגמ"ה במקום מצוה או לא כו' אך לדעתי במדינות אלו שני דרכים אלו לא טובים בעיני האומות ויש חששות ע"כ אין צורך להאריך בזה אך בענין אם רשאי לכופה במניעת שאר כסות ועונה נ"ל דרשאי לכופה בכך כו' ופשיטא דן כח ביד שום ב"ד לכופו על זאת המניעה דיכול לומר קים לי כהפוסקים דס"ל דבמקום מצוה לא תיקן כלל כו' וטב למיעבד הכי בלי פקפוק ע"ש :

ושם האריך עוד בבנין אם יש תקנה לבנות ישראל אלו לשוב לבעליהן באם שהבעל אחר הגירושין יתחייב וישעבד עצ אליה באופן המועיל שאחר שיקיים המצוה באחרת שיקח לו יגרש אותה וישוב ליקח הראשונה ויש בזה מקום וק מפני שהנינו המוציא את אשתו משום איילונית לא יחזיר והעלה דודאי רשאי להחזירה לא מיבעיא בסתם אשה ששהי י"ש ולא ילדה כמ"ש תוס' בגיטין וביבמות ס"ה בד"ה הי איכי שתקה דעל זה לא תיקנו כלל כדמסיק שם דאמרינן הוא הוא דברייתא ומכ"ש היוצאת מבעלה ראשון לבד דאמרי' דלא זכה הראשון להבנות ואין כאן קלקול כו' אלא אפילו בזו שיש בה קצת סימני איילונית (כמו בנדון השאלה שם) אפ"ה כל שלא אמר לה משום איילונית אני מוציאך רשאי להחזי והאריך שם בביאור דברי הרמב"ם פ"י מהל' גירושין בזה (עי' לעיל סי' י' ס"ג ומ"ש שם) ומסיים באם יסכימו עמי ג' הוראה נ"ל להקל בכיוצא בזה דלא יאמר לה בעת הגירושין ואז רשאי להחזירה אח"כ אם ירצה לאחר שקיים פו"ר · וכ

עוד

הרא"ש) אבל אם יש לו אשה בעבירה לכ"ע כופין בשוטים וכל מקום שאין כופין בשוטים אין מנדין אותו ג"כ (מרדכי ריש המדיר) (ל) ומכל מקום יכולין לגזור על כל ישראל שלא לעשות לו שום טובה או לישא וליתן עמו (שערי דורא בשם ר"ת ובמהרי"ק) או למול בניו או לקברו עד שיגרש (ב"י ב"ח) ובכל חומר שירצו ב"ד יכולין להחמיר בכהאי גוונא ומלבד שלא ינדו אותו אבל מי (לא) שאינו מקיים עונה יכולין לנדותו ולהחרימו שיקיים עונה או שיגרש כי אין זה כפייה רק לקיים עונתו וכן כל כיוצא בזה (ריב"ש סימן קכ"ז) לכן מי שגירש אשתו בגט כשר ויצא קלא לעז על הגט (לב) מותר לכופו לתת גט אחר ובכל מקום שהיכא פלוגתא אם כופין או לא אע"ג דאין כופין לגרש (לג) מכל מקום כופין אותו ליתן כתובתה מיד וכן הנדוניא דאנעלת ליה (מרדכי ריש המדיר): **כב** [ק]צריך להטיל *חרם על כל (לה) העומדים בשעת נתינת הגט שלא להוציא לעז על הגט (ומזכירין שר"ת *גזר בכנופיא עם תלמידיו על מי שמוציא לעז על הגט הניתן): **כג** [ר]אם נשבע הבעל (לד) ליתן (לו) גט טוב שיתירו לו קודם שלא יהא דומה לאונס אך ברבון יתן אם ירצה: הגה ועיין לעיל סימן קל"ד סעיף ד' ובגט מהנכר אין צריכין לשאול אם נשבע או נדר מאחר דצריך לגרש מדינא אך שואלין אותו אם מגרש ברצון וכן שואלין לאשתו: **כד** [ש]מי שקיבל עליו (לה) נזירות שמשון לגרש את אשתו מותר לגרש ואין בו משום מגרש באונס וטוב לגרשה בשני גיטין ויתנם לה זה אח"ז:

*עי' בתשובה

באר היטב

בהרא"ש ס"פ הבע"י ובמרדכי ר"פ המדיר · ובכנה"ג אפ"נ ע"א · וב"ש כתבו כללא הוא הנושא אשה בעבירה כופין אפילו בשוטים וכן אם נשא שניה וכן כל הני שית' בסימן ז' לכ"ע כופין בשוטים · משום דמפורש ב"ש דכופין אותם · וכל הני דכופין מחמתה אין יתנים להן תוספת כתובה · אבל כשהב"ד כופין גרשה כשלא ילדה י"ש יש לה תוספת כתובה דלאו מחמתה הוא · וכשבאה מחמת טענה · בש"ס איתא כופין והיינו בשוטים · והרשב"א בתשובה סימן אלף ג"כ כתב דלא כפינן ליה בשוטים אלא מוסיפים על כתובה כדין מורד · ומי ששהה עם אשתו י"ש דעת הרי"ף כופין בשוטים וכ"כ הרמב"ם פכ"ו ה"א · ובהג"מ פרק הבא על ידי כתב נ"ע בזמן הזה ס יוכל לגרשה בע"כ כיון שגזר ר"ג שלא לגרש ע"כ · ואחר כך הביא תשובת ר"ג דפסק דיוכל לגרשה ע"כ · ובתשובת ריב"ש סימן פ"ו כתב דהעלימו חכמי יחת את עיניהם בעניני הזיווגים משום דהיה צריך שת את כולם לכן כל שאינו איסור מלד הנשואים עלימו עיניהם · וב"ש כתב עליו מ"מ האיסור במקומו ומד אף שחכמי הדור אין כופין מ"מ האיסור חל על ל אדם לכן נראה אפילו בזמן הזה דהיכא חר"ג ע אם לא ילדה י"ש יוכל לגרשה בע"כ · ובכל אלו לה אפילו הורה חכם להתיר ונשאת כופין אותו אוא · ב"ש ע"ש: (לה) העומדים · יזהיר הדיין שלא תייחד עמו ולא תדור בשכונתו ולא תתן מעות מידו דה · תשפטי שמואל סימן קכ"ג · המנהג לקרוע הגט חר הנתינה · סדר הגט: (לו) גט · הנשבע שלא רש וגירש אי הוי גט עיין בהרשד"ם חי"ד סימן קס"ו · כנה"ג דף קפ"ג ע"ב · ועיין קפ"ו:

פתחי תשובה

עוד דנראה דבכה"ג הרשות ביד הבעל לגרש השניה אפילו בע"כ כל שנשאת לו בתחלה בתנאי הזה וגם בכל אשה שנשאת מתחלה בתנאי שתהיה אשתו רק לזמן מה או עד שיקיים פו"ר ואח"כ יגרשנה י"ל דיכול לגרשה אח"כ בע"כ וע"ז לא תיקן הגאון (עמ"ש לקמן סי' קס"ה סק"ג) ומכ"ש בכה"ג שיש לחוש באם לא יוכל להפטר מן השניה לא יפרד מן הראשונה שהיא אשת נעוריו ויתבטל המצוה הזאת ויאמר שבמקום מצוה לא תיקן ועוד כיון שהוא חב לראשונה ומשתעבד לה בראשונה קודם שישא השניה על אותן התנאים הוא נושאה וא"א לו לבטול התנאי שאמר שמתיר לה בשעת בעילה כו' לכן נ"ל שישתעבד אל הראשונה באופן המועיל דלית ביה משום אסמכתא וקנין דבר שלב"ל כפי המבואר בח"מ סי' ס' וסימן ר"ז ואח"כ יקח השניה על תנאי הזה שתצא ממנו בע"כ אחר שיקיים המצוה עמה ומ"מ אין להקל בכיוצא בזה במקום אחר כ"א בנדון הזה וגם בזה צריך הסכמה משני מורי הוראה עכ"ד ע"ש] : (ל) ומ"מ יכולין כו' · עיין בס' נ"א ס"ס פ"ב הביא בשם מהריב"ל דהאידנא שההרחקות חשובים כנידוי אין לעשות לו שום הרחקה רק שאומרים לו מותר לקרותך עבריין והוא ז"ל כתב שטוב להחמיר : (לא) שאינו מקיים עונה כו' · כי אין זה כפי' כו' עי' בס' ג"א סי' מ"ח שתמה על הרמ"א בזה דהריב"ש כ"כ לפי שטתו דס"ל במורד מתשמיש אין כופין להוציא אבל להרב שפסק כר"ם ע"ז ובסי' ע"ז ס"ג כהמחבר דכופין להוציא מה לנו לכופו שיקיים עונה ומה לו לטעם שאין זה כפי' ממש הא אפי' כפי' ממש עושין במורד מתשמיש וגם לישנא דלנדותו שכתב בסוף דבריו מגומגם דעדיפא מיניה הו"ל לאשמעינן דאפי' להכותו ולכפותו בשוטים ע"ז יכולים לעשות שיקיים עונה וכ"ז מוכח בריב"ש עצמו שם כו' ומסיים מ"מ לדינא העיקר כמ"ש למעלה דבמורד מתשמיש אין כופין להוציא אם לא בבאה מחמת טענה ואף במונע ממנה כל עניני אישות יש לחוש למעשה כו' (הובא לעיל סק"ז וסק"ח) עיין שם : (לב) מותר לכופו לתת גט אחר · כן הוא במרדכי בהגה גיטין סי' הס"ח בשם ר"ת מעשה בבחור כו' וקודם נשואין יצא קול כו' וכפה ר"ת את הבחור לתת לה

ו כו' · פ' בגדי ישע בתשו' הרב הג' מהר"ר יודא בכרך ע"ש · ועמ"ש לעיל סי' ק"כ סק"ג : (לג) מ"מ כופין אותו
אן כתובתה · בגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל כתוב כאן עיין בש"ג פ' המקבל דף קל"ג ע"ב : (לד) ליתן גט · עבה"ט
"ש הנשבע שלא לגרש וגירש כו' עמ"ש בזה לעיל סי' קל"ד סק"ו : (לה) נזירות שמשון · לשון הט"ז דזה אין לו התרה
וע"כ

באר הגולה

ק שם בסדר הגט בשם אביו הרא"ש *נוסחת החרם הוא במרדכי סוף גיטין אחר הלכות גט ר ציינתיו לעיל סימן קל"ד סעיף ג' ש הר"ר לוי בן חביב בתשובותיו וכתב ע"ז פסק ארוך

סדר הגט

ובו דיני העדים והבעל והסופר והאשה וכל פרטיו · ובו ק"א סעיפים :

אמר המגיה כל הכתוב בסדר זה מאת הסדרים סתם הוי יודע שהוא מסדר מהרא"י מרגלית ז"ל :

הנה בימי חכמי הגמרא היו נוהגין למנות חכם בקי על הגיטין וכן נמצא בדברי הקדמונים שהיו נוהגין שלא ליתן גט רק לפני גדולי הדור (ריב"ש סימן שפ"ט) ועל כן לא ישתדל אדם בנתינה (א) רק הבקי בהם וכל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקדושין לא יהא לו עסק עמהם ואם אחד עבר ונתן גיטין או חליצות בלא נתינת רשות עיין ביורה דעה סי' רמ"ב סעיף י"ד גט שסדרו אותו הדיוטות יש לפוסלו כמו שכתבתי לעיל סימן קמ"א סעיף ל' וסימן קמ"ב סעיף ס"ו :

א [א]איש נזהרים (ב) מלסדר הגט בערב שבת : **ב** [ב]יזמין סופר ושני עדים כשרים (ג) שאינם קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה : הגה ועיין לעיל סי' קמ"א ס' כ"ה לכתחלה לוקחים עדים שאין להם שום קורבה אפילו רביעי ברביעי (בשם מהרי"ל) או מצד חתונים גם (ד) שלא יצא עליהן קול שחשודים על עריות (כן משמע בפ' זה בורר) או שאר דברים הפוסלים גם אין לוקחים עד שהוא בעל מום גם מדקדקים שלא יהיו העדים והסופר קרובים אל הרב המסדר הגט ובשעת הדחק אין לדקדק בסופר או הוא הגון וי"א דהרב אומר לעדים שיהרהרו תשובה בלבם על עבירות שעשו אפילו מוחזקים לצדיקים גמורים שמא עברו עבירה שנפסלים בה (בסדר מהר"ס יפה ובהר"י מינץ) ולוקחים עדים המבינים הגט ואם לא יודעים לקרות מלמדין אותן ומפרשין להם ולסופר ולבעל מה גט ומהו לשמו ולשמה (מ"כ) ועיין לקמן בסמוך סעיף י"ב עוד מדין סופר : **ג** [ג]יזהר שלא יהיה הסופר אחד מהעדים : **ד** [ד]אם הסופר או החכם המסדר הגט נוטלין

*נוסח הגט שכתב הרמ"א עיין בסוף הסדר וגם נוסח הרשאה הנוהגים במדינות האלו העתקתי שם

א תה"ד סי' רכ"ו ב מבואר בסימן קכ"ב קכ"ג *מימרא דרבא ורב ששת שם דף כ"ו ע"ב ג מבואר בסימן ק"ל ד שם

פתחי תשובה

ומ"כ טוב בשני גיטין כא' יקיים שבועתו ובשני לעיקר הגט עכ"ל ועמ"ש לעיל סי' קל"ד סק"ז :

(א) רק הבקי בהם · עיין בתשו' כנסת יחזקאל סי' ס"ג שכ' וז"ל ומיום שנתפשטו סדרי גיטין וחליצות בטלה התורה ומפני קלות גט רק מתוך הסדר ואינם יודעים בטיב גיטין אוי לאזנים שכך שומעות אך המסדרים דעתם היה לשם שמים כ' ע"ש : (ב) מלסדר הגט · עי' בתשובת ברית אברהם סי' קי"א אות ב' מבואר בשם תה"ד דלאו דוקא מלסדר כתיבת הגט דנפישי מילי אלא אפילו נתינת הגט מהפליג להאשה ג"כ נמנעין בערב שבת ע"ש : (ג) שאינם קרובים זל"ז · עי' בתשו' מהר"ם אלשקר סי' ס"ח אודות ראובן שגירש את אשתו בגט ומת בלא בנים והניח את אחד כמדס"י וכשבאה אשתו ליבם נודע שהיו עדי הגט קרובים זה לזה מפני שהתחתנו בו איש אחד וכן גיסו מאחות אשתו · והאריך שם לצדד להכשיר הגט ויכולה היא להנשא כי אפשר לסמוך ע"ד הגאון שסביא הרי"ף בפ"ב דר' יוסי דאמר גיסו לבדו ואיפסק הלכתא כוותיה היינו דקא מכשר אפי' בן גיסו מאחות אשתו דכשר הוא לו להעיד עליו וכ"ש להעיד שניהם לעלמא עש"ב · וחלילה לסמוך עליו בזה להקל כי הוא נגד דעת רוב הפוסקים ועי' בח"מ סי' ל"ג :

ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קל"א במעשה שבעיר אחת סידר הרב דשם גיטין כמה שנים ועתה נוודע שעדי הגט הם קרובים זה לזה שני בשני בחד בעל מצד אם · וכתב כבר האריכתי בתשובה (הוא בסי' ע"ו הובא לעיל סי' מ"ב סק"ב) שקרובי האם מצד אישות שמצטרף שניהם יחד דהיינו שאינם קרובים מצד אישות רק מצד אם · ליכא שום דעה מפוסקים קדמונים אפילו אחד שיסבור שהוא דאורייתא רק אם יארע פסול מצד עצמם ומצד אם או אם יארע פסול מצד אישות ומצד אב · מחלוקת בפוסקים הקדמונים ומעתה עדים הנ"ל שהמה מצד אישות ומצד אם בודאי הוא פסול מדרבנן · ומשפט הנשים כמבואר בהא"ע סי' ק"ז שנשארות תחת בעליהן שניים ובניהם כשרים ויקבלו גט אחר מבעליהן הראשונים ואין צריכין גבואין הדבר ולא כלום עכ"ד · גם הגאון מליסא ז"ל בספרו נה"מ סי' ל"ג ס"ק י' האריך על שאלה כיוצא בזה ממש · ומתוך שהוא לא נהית לחילוקו של הנו"ב ז"ל דהיכא שמצטרף שניהם יחד היינו קרובי האם ורק מצד אישות ליכא שום דעה כו' · הוצרך לחפש היתרים אחרים ע"ש : (ד) שלא יצא עליהם קול שחשודים · עי' לעיל ס"ם מ"ב בהגה ובח"מ שם ס"ק י"ד ובב"ש שם ועי' בחו"מ סי' ל"ד סכ"ה בהגה מדין זה · ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קל"ב תשובה מכן המחבר במעשה בגט שנים לאשה ואח"כ נודע שעד אחד מעדי הגט יצא עליו קול לפני כמה שנים שאלמנה אחת אמרה שנתעברה ממנו בזנות ורצו ליקח אותה לאשה ומאן ועד עתה לא נשמע עליו שמץ דבר והוא מתנהג כשורה · והאריך בזה לבאר שהגט הזה כשר בלי גמגום · אף דהא ודאי דלעדות אשה לא צריך חיוב מלקות רק בחבדה בעלמא פסול אך בכ"ד לא מקרי חשוד לעריות כן דבא על הפנויה ולא נתברר לן שהיתה נדה דשמא היתה מסולקת דמים אחר מיתת בעלה ואנן קיי"ל והוות דרבנן והוי רק פסול מדרבנן דכשר לעדות דאורייתא כמ"ש בח"מ סי' ל"ד וביו"ד סימן קי"ט · ובפרט שלא עבר זמן רב בין מיתת בעלה להריונה בזנות ואמרינן שלא ראתה אחר מיתת בעלה עד ביאתה · ואם מחזקינן ליה לחשוד על הנדה מדרבנן מטעם ספק אין לפסול הגט בדיעבד דאין זה מקרי חשוד על עריות · ואף שדעת הרמב"ם הובא לעיל סי' כ"ו ס"א בהגה דהבא על הפנויה הוא איסור דאורייתא משום קדשה הנה רוב הפוסקים סוברים כדעת הראב"ד ורמב"ן דליכא לאו קדשה אלא במופקרת לכל · ועוד י"ל שהוא לא ידע שיש בזה איסור קדשה מה"ת דלפי הפשוט אצל העולם הפירוש של פילגש הוא בלא חופה וקדושין

שכר הרבה יותר מכדי בטלה י"א שצריך שלא יהיו העדים קרובים להם והר"ד עובדיה בפירוש המשנה בפרק ד' דבכורות קרא תגר על הרבנים מסדרי הגט הנוטלים יותר מכדי שכר בטלה: הגה (ה) ולא נהגו כמותו גם טעמו אינו כלום כי הוא מדמה זה למה שאמרו הנוטל שכר לדון דיניו בטלין ואינו ראיה כי סדור הגט (ו) אינו דין אלא למוד בעלמא ועיין לעיל סימן ק"ל הטעם שהעדים לוקחים שכר (ז) ויש לבעל להשוות עצמו (ח) עם הסופר והרב והעדים קודם שמתחילין לכתוב (מ"כ בשם מהר"ן ז"ל):

פתחי תשובה

וקדושין כדעת הראב"ד ורוב פוסקים וכיון שאין זה ידוע לכל לא נפסל בכך כמ"ש בח"מ סי' ל"ד סכ"ד · ועוד דכנ"ד הרי הקול לא הוחזק בב"ד ולא נעשה הקול רק מהאשה שנתעברה לא מפיה אנו חיין ואף שהוא כנסה לא אמרינן שהחזיק להאי קלא · חדא דלא עדיף מעשה דידיה מאילו היה מודה בעצמו שאין אדם נפסל ע"פ עצמו דה"א מע"ר ואף אי נימא דמעשה שעשה עדיף מהודאת פיו מ"מ אין זה מחזיק לקלא דאפשר שעשה כן מחמת שהיו מחזירים עליו ומפתים אותו לכונסה · ואמנם יש לחקור בזה אם כנסה בימי עיבורה או כד"ה לימי מניקה בזה לא היה עובר על גזירת חז"ל באיסור מעוברת ומינקת חבירו ודמי למ"ש התוספות במס' כ"מ ובכריתות דאף דה"א מע"ר נאמן לומר אכלתי כמזיד דאינו רוצה לסבול חולין בעזרה אך אין בזה כ"מ לנ"ד דאף בודאי בא עליה אין זה מקרי חשוד לעריות כיון דלא נתברר שהיתה נדה · ועוד כיון שלא יצא הקול שהוא רגיל בעריות אלא פעם א' לא מקרי חשוד כיון שנשתקע הקול ומאז והלאה ומקודם לא נשמע עליו דבר · ועוד דאמרינן דודאי עשה תשובה · ובפרט שהובא בת' מהר"ם לובלין (ס"ס פ"א) שיש לסמוך על מה שהרב המסדר מזהיר לעדים שיעשו תשובה ובזה א"צ לעשות תשובה בפרהסיא כיון שלא נודע שחטא בבירור ואין החטא מפורסם · ע"כ הגט הזה כשר בלי שום פקפוק עכ"ד ע"ש : (ה) ולא נהגו כמותו · עיין בתשו' הרדב"ז ח"ב סי' תרכ"ב : (ו) אינו דין אלא לימוד · לכאורה קשה דלעיל ס"ס קכ"ג סתם רמ"א שאין לגרש בלילה ואפילו בדיעבד י"א שהגט פסול והרי אין שום טעם בזה רק משום דהוי כמו דין כמ"ש בח"מ שם ס"ק י"ג וכאן סתם דמותר ליקח שכר משום דאינו דין עב"ש שם סק"ט דנראה מדבריו לתרץ זה דבאמת דעת הרמ"א דאינו דין ואעפ"כ סתם דאין לגרש בלילה דחשש לדעת התו' בשם כמה פוסקים ואולי הוא מטעם אחר ע"ש שכן כוונתו · ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קי"ד שעמד ג"כ בזה וכתב דלק"מ דשפיר כתב הרמ"א דסידור הגט אינו דין · היינו דבדין אין ביד הדיין לומר איני נוטל שכר הפסק רק שכר שמיעות הטענות ודברי ריבות שביניהם שהרי א"א לו לדון כ"א על מה שישמעו אזניו וא"כ מחוייב הדיין לשמוע הטענות מפיהם וממילא א"א לו לקבל שכר כלל אבל גט אף דצריך שלשה והוא דין היינו נתינת הגט מיד הבעל להאשה אבל סידור הגט והנהגותיו יכול להיות מפי מלמד וכגמר הדבר בעת הנתינה או צריך ב"ד וא"כ על הסידור יכול לקבל שכר וזהו שכ' רמ"א כאן שסידור הגט אינו דין כו' אבל נתינת הגט מיד הבעל להאשה גם הרמ"א מודה דהוי כמו דין וצריך ב"ד ולכן החמיר הרמ"א לעיל שלא ליתנו בלילה עכ"ד וע' בס"ק ח' : (ז) ויש לבעל להשוות עצמו כו' · כתב הלבוש הטעם בזה משום דאם לא ישוו עמו תחילה יש לחוש שמא כשישמע הבעל אח"כ שרוצים ממנו שכר הרבה יתחרט ויחזור בדעתו מלתת גט ותתבטל שליחות הסופר והעדים וא"כ כשיתפשרו עמו הי' מן הדין שצריך לחזור ולחדש שליחות כבתחלה והם לא יעשו כן רק יסמכו על דבריו הראשונים והם כבר נתבטלו עכ"ל ועמ"ש בביאורי לסדר גיטין בסג"ר אות י"ז : (ח) עם הסופר והרב כו' · משמע דא"צ ב"ד של שלשה לסידור הגט ונתינתו כפשטות לשון הגמ' בב"ב דף קע"ד ע"ב ובעירובין דף כ"ג אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש · ובאמת כן משמע בכל הלכות גיטין שלא נזכר בשום מקום בש"ע והאחרונים שצריך ב"ד זולת בגט שהובא ע"י שליח מבואר ברמ"א סימן קמ"ב ס"ד דיש מחמיר אפילו אין השליח קרוב או פסול ליתנו לה לפני שלשה כו' והוא מטעם קיום שטרות וכן מבואר להדיא בתשובת הרדב"ז ח"א סי' פ"ד · וגם בתשו' הרא"ש ח"ב סי' ל"ה אף שמחמיר לענין לילה דהוי כמו דין מ"מ מודה דא"צ שלשה שכ' ם וז"ל וכ"ת ליבעי נתינת גט תלתא ז"א דאפילו בד"מ גופייהו חד כשר מדאורייתא דקיי"ל כרב אחא הלכך נתינת גט נמי בפני חד סגי אלא דבעינן תרי שימסור הגט בפניהם וכן הן הן עדים הן הן דיינים דהואיל ויהב גיטא בידה שהוא כשר לדון ל כה"ג עד נעשה דיין אפילו בדאורייתא כההיא דפ' החובל כו' עכ"ל ועי' בג"פ ס"ס קכ"ג מ"ש עליו בזה · אמנם בתשובת נו"ב תניינא סימן קי"ד מחמיר מאד בזה ודעתו דצריך ב"ד של שלשה לנתינת גט אף בגט הניתן מיד הבעל ליד האשה מאחר שכן דעת הא"ז הובא דבריו בת' הרא"ש סי' פ"ב וכן נראה דעת רש"י ז"ל בריש סנהדרין ד"ה המיאונין ולא נמצא שום פוסק שחולק בפירוש זולת הב"י ס"ס קל"ו · והאריך שם לסלק כל הסתירות שבתלמוד לנגד זה (ובורח דבריו דמאד עלם גם דברו וכ"מ לגט ארוסה דמודה בה הא"ז) וכתב שם בדבר השאלה שהרב אחד סידר גט א' וצירף עמו שנים ואחד מהם היה חתנו ופסק דהאשה הזאת צריכה להתגרש מחדש כדין שלשה שנמצא בהם קרוב שהדין בטל (עמ"ש לקמן סימן קמ"ט ס"ב סק"ג) ואף לדעת הש"ע בסדר הגט סעיף פ"ט דבשעת הדחק מתיר אף לכתחלה שיכתב וינתן בלילה וכ"ש בדיעבד אפילו שלא דחק היינו משום דאף לו יהיבנא דהוי דין מ"מ אולי דינו כגמר דין ועוד שאפילו בד"מ ממש יש פוסקים שבדיעבד אם גמרו ודנו בלילה דיניהם דין כמבואר בח"מ סי' ה' ס"ב בהגה ולכן מביא הרא"ש שם בתשובה שיש שאינם חוששים לדברי הא"ז אבל אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול שאם הוא דין ודאי שבטל לגמרי לא מצינו מי שהיקל למעשה אפילו בדיעבד איך ניקל נגד הא"ז ורש"י ז"ל ועוד פוסקים ע"ש באריכות · ועי' עוד בסי' ק"ס שם שהתרעם מאד על רב אחד שסידר גט יחידי ולא כן נהגו בכל תפוצות ישראל שאפילו גאון מובהק מצרף אליו ב"ד לסידור הגט · ואמנם לפי מה ששמעתי שהאשה זאת נתגרשה מפני זנות אפשר ללמוד קצת זכות ולומר כיון שכבר אבדה כתובתה הרי היא כארוסה ושוב לא נחשב גט הזה דין שאין בו דיני ממונות אך באמת ז"א שאף שאבדה כתובתה לא אבדה בלאותיה הקיימים כו' ע"ש · וע"ש עוד בס"ס קי"ח כ' וז"ל ומה ששאל עוד מה שלוקחים להמסדר עוד שנים שיצטרפו עמו שיהיו ב"ד של שלשה אם יש להרחיק בהם הקורבה יותר מקורבה שפוסל ע"פ הדין · ודע שזה שלוקחים שלשה ביארתי בתשובה אחרת שהוא ע"פ הדין ואמנם אעפ"כ אין להחמיר בקורבה רק מה שפסול ע"פ הדין ולא בחומרא יתירה עכ"ל ע"ש :

ג בס' אורים ותומים סימן ע' סק"ב הביא תרגום יונתן פ' תצא דאיתא שם ויכתוב לה ס' תירוכין קדם בי דינא וכתב הוא ז"ל דמזה נתפשט

ה מבואר בסי' ק"כ ובסימן קל"ו
ו גם זה שם

ה *צריך שיכירו שזה הוא פלוני וזו היא אשתו פלונית אא"כ הוא שעת הסכנה :
ו *אם יש בעיר אחד ששמו כשמו (ט) ושם אשתו כשם אשתו אינו יכול לגרש

פתחי תשובה

נתפשט המנהג להצריך ב"ד בגט וגם הביא ראיה מדברי תוס' בקדושין דף ט' ע"א ד"ה הא ל"ד הא שטרא כו' שכתבו דגט הבעל כותבו בב"ד כו' ע"ש · אך בתשו' חיים שאל סי' ט"ל אות י' (הובא דבריו בס' זכור לאברהם ח"ג דף קכ"א) סתר דבריו כי מה שהביא מדברי התוס' לא שמא מתיא דהרואה בתוספות שם יראה דתיבת בב"ד אין לו ענין כלל ומוכח מדברי מהרש"ל ומהרש"א דלא גרסי ליה ומה שהביא מהתרגום יונתן כבר כתבתי במקומות אחרים דאין זה התרגום מיונתן ולא חוששין אנחנא ליה נגד הש"ס והפוסקים· אמנם ברוב תפוצות ישראל נהגו לסדר הגט בב"ד של שלשה אך נראה דלא נהגו כן משום הכתוב בתרגום הנז' רק יען כי הלכתא רבתי לגיטין ורבו דקדוקיהן ע"כ נהגו שיהיה בב"ד (וכ"מ דלפ"ז אם נמצא א' מהן קרוב לית לן בה) ויש מקומות נהגו לאסוף רוב חכמי העיר עכ"ד ובאמת לענ"ד עיקר דברי הנו"ב הנ"ל דמדינא צריך ב"ד לנתינת הגט תמוה לומר כן דהאיך לא נזכר זה בכל הלכות גיטין בש"ע והאחרונים · ובפרט כי לענין לילה דבדיעבד גם להנו"ב כשר זה מבואר בש"ע וברמ"א ולענין ב"ד דבזה להנו"ב גם בדיעבד פסול לא הזכירו כלל · מזה נראה דלענין לילה לא מטעם דין השו רק מטעמא אחרינא ובדברי הב"ש בסי' קכ"ג שהבאתי לעיל סק"ו · וכן מבואר להדיא בפרישה לעיל סימן י"ב דהא דאיתא במשנה יבמות דף כ"ס ע"ב ובפוסקים מיאנה או שחלצה כו' ולא נקטו נתגרשה משום דגט אין צריך בית דין אלא ביחיד הגי ע"ש · ולכאורה מבואר נמי הכי בש"ס קדושין דף ס"ב ע"ב בהא דפריך לר' יוחנן דאמר כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ממתניתין האומר לאשה הא"ל לאחר שאתגייר כו' ומשני מי יימר דמזדקקי ליה הני תלתא והדר פריך מהא דא"ר אושעיא הנותן פרוטה לאשתו ואמר לה הא"ל לאחר שאגרשיך אינה מקודשת ה"נ לר' יוחנן דהוי קדושין ומשני נהי דבידו לגרשה בידו לקדשה ע"ש ואי נימא דגבי גט צריך נ"כ ב"ד אמאי לא משני נמי הכא מי יימר דמזדקקו ליה תלתא אלא ודאי דבגט א"צ תלתא· וביותר מבואר כן מדברי הרא"ש שהובא בס' עצמות יוסף שם בד"ה נהי דבידו שכתב דאיירי כגון שהגט בידו דאל"כ הכא נמי איכא למימר מי יימר דמזדמנו ליה סופר ועדים · והעי"ש שם כתב ע"ז דאפשר לומר דבהכר מוצא רבים סופרים ועדים ע"ש ומדקשיא לי מסופר ועדים ולא קשיא להו נמי מב"ד ש"מ דפשיטא להו דבגט א"צ ב"ד · מיהו ראיה זו יש לדחות לדברי הנו"ב הנ"ל שמחלק בין נשואה לארוסה י"ל דפריך דא"כ עכ"פ באומר לאשתו ארוסה ליהוי קדושין לר' יוחנן דהוי בידו (ועוד י"ל דמגמ' הנ"ל אין ראיה לפמ"ש הראשונים הובא בתשו' חתם סופר חאה"ע ס"ס קט"ז דלהכי גבי גר אמרי' מי יימר דמזדקקו ליה משום דקשים גרים כו' ע"ש ועיין במסכת שבת דף מ"ו ע"ב ובתוספות שם אך מדברי הרא"ש וסע"י הנ"ל משמע דלא ס"ל לחלק בכך) אמנם עיקר ראיית הנו"ב מלשון רש"י ז"ל בריש סנהדרין שכ' המיאונין בשלשה דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקן

ותפרש הנו"ב דכוונת רש"י כמו גט שהוא דאורייתא ומזה מוכח דגט צריך שלשה · לענ"ד אינה ראיה חזקה כל כך די"ל כוונת רש"י הוא כמו גט המעושה באלו שכופין אותו להוציא דמיאון דמיא לגט המעושה שהיא יוצאה בע"כ של בעל ובגט המעושה באלו שכופין אותו להוציא לע"ד כ"ע מודים דצריך ב"ד כדמוכח בגיטין דף פ"ח ע"ב בהא דאביי אשכחיה לרב יוסף דהוה מעשה אגיטי כו' והוה ס"ד דאביי דצריך אפילו מומחין שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וא"ל רב יוסף אנן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות ע"ש וע' בח"מ סימן א' בסמ"ע סק"ג (ואין לומר דעישוי הגט לחוד בעי ב"ד דהיינו הכפי' עד שיאמר רוצה אני משום דכתיב אשר תשים ודרשינן פ"ק דסנהדרין אלו הדיינים כו' אבל נתינת הגט שאח"כ לא בעי ב"ד · דזה אינו כמבואר בתשו' הרא"ם ח"ב סי' ל"ו שכ' דליכא למימר דדווקא אעישוי כתיב ואלה המשפטים ולא אנתינה דהא בהחולץ דאמר רחב"א א"ר יוחנן גר צריך שלשה מאי טעמא משפט כתיב ביה ופרש"י דהיינו טעמא דאין מטבילין גר בלילה · ואע"ג דלא אשכחן דכתיב משפט אטבילת גר דהא לא כתיב טבילה בתורה כו' אפ"ה מוקמינן משפט אכל עניני הגר כו' ע"ש ודוק) [וכן מבואר לענ"ד מדברי חי' הריטב"א ר"פ מצות חליצה במ"ש שם דחליצה אקיל בה רחמנא טפי מגיטין וממון דבעי' סמוכים מדאורייתא ע"ש] אבל בגט הניתן מרצון הבעל י"ל דגם רש"י מודה דא"צ ב"ד · וגם מגמרא דגיטין הנ"ל יש ראיה דבגט דעלמא א"צ ב"ד דאל"כ יקשה לאביי דהוה ס"ל דלא אמרינן שליחותייהו עבדינן למה הקשה דוקא על גט המעושה והאנן הדיוטות אנן ולא הוה קשיא ליה אכל גיטין דעלמא אלא ודאי דבגט הניתן מרצון הבעל פשיטא דא"צ ב"ד כלל · גם בחידושי מהרי"ט שיף בסנהדרין שם פשיטא ליה ג"כ דא"צ ב"ד ומפרש דברי רש"י שם כעין דאורייתא היינו כמו חליצה דמיאון דמיא לחליצה דמיאון הוא באמירה שאמרה אי אפשי בבעל זה וגם חליצה הוא באמירה לא חפצתי לקחתה ע"ש אך ראיתי בתשו' שיבת ציון סי' ס"ת שדחה דברי מהרי"ט בזה ע"ש ולע"ד הכתי אפשר לפרש דברי רש"י ז"ל כמו שכתבתי דר"ל כמו גט המעושה כדין (שוב מצאתי בס' גט מקושר ... פ' האריך קצת בדברי הרא"ם סי' ל"ס הנ"ל במ"ש דבגט דמי לדין והא דלא בעי תלתא הוא משום דמס"ת חד נמי כשר

ומסיים שם דהדבר ברור שלא עלה ע"ד שום אדם לדמות גט לדין שיהיה צריך ב"ד כו' ע"ש) :

בעת יצא לאור תשו' חתם סופר חלק א"ת מצאתי שם באמצע סימן נ"א שהזכיר דברי הנו"ב תניינא סי' קי"ד הנ"ל וכ'

עליו הנה כבר דחיתי ראיותיו בתשובה אחת והעליתי לפע"ד סידור הגט עצמו לא בעי ג' אך מה שאחר כתיבת וכו' טרם הנתינה שחוקר הרב ושואל להסופר ולעדים השאלות האמורות בשה"ג מסעיף ס"ו ואילך זהו קבלת עדות ובעי שלשה מן התורה והנה לפי מה שנוהגין עכשיו שנותנין הגט אל הרב המסדר רק שנותנים לאשה כתב פטורין שנתגרשה כדת מ"י כתב הט"ז ומביאו הב"ש בסימן קמ"ב סק"ז דכיון שאותו כתב בא להתיר אשה המוחזקת בא"א לא יועיל חתימת עדים ד"ל מפי כתבם אלא דוקא מעשה ב"ד שלשה דיינים (שזה כשר אפילו מפי כתבם כמ"ש תוס' ב"ב מ' ע"א) וא"כ אם אין ב"ד חוקרים ודורשים הסופר והעדים איך יעידו שנתגרשה כדמו"י · ע"כ צריך להיות ג' דיינים כשרים לכל הפחות משעת הקבלת העדים ואילך עכ"ל (וכיוצא בזה כתב ג"כ בס' גט מקושר בסג"ר אות ד' בטעם שלא לסדר הגט בלילה כדי שיוכלו ליתן מעשה ב"ד ולא יצטרכו הב"ד להעיד בפני ב"ד אחר כו' ע"ש ויובא בדברינו בביאור לס"ג שם) ולפ"ז אם האשה נשארת במקום הגירושין דאין הכרח ליתן לה מעשה ב"ד כמ"ש לעיל סי' קמ"ב סק"ז אין קפידא כל כך שיהיו שלשה · ומ"מ לכתחלה ודאי דיש להחמיר הדא הואיל ונפיק מפומיה דהגאון נו"ב ז"ל וגם מאחר שכן נהגו ברוב תפוצות ישראל וכמ"ש בתשו' חיים שאל הנ"ל ונ"ע בכל זה : (ט) ושם אשתו כשם אשתו · קצת נ"ע על הרב רמ"א שלא הזכיר כאן מגרת סי"א דסי' ק

פ"ו

אלא בפני חבירו: ז [ז]אם המגרש הוא שכיב מרע צריך לדקדק בו שיהיה שפוי בשעת כתיבה ובשעת נתינה (וע"ל סימן קכ"א): ח [ח]אם רוצה לגרש על תנאי לא יזכיר שום תנאי אלא אומר לסופר לכתוב גט ולעדים לחתום בו ולא יזכיר שום תנאי עד שעת מסירה (ועיין לעיל סימן קמ"ז): ט [ט]הכל כשרים לכתוב גט חוץ מחש"ו ועבד ועובדי כוכבים וישראל מתנכר או מחלל שבת בפרהסיא: י [י]הבעל עצמו לא יכתוב הגט היכא דאפשר: יא [כ]וכן לא יאמר הבעל לסופר כתוב כן או לא תכתוב: יב (י) [ל]לא יהיה הסופר קרוב לא לאשה ולא לאיש היכא דאפשר: יג (יב"א) [מ]הסופר הקלף והדיו והקולמוס (וכל שאר כלי הכתיבה ויש"ל הרב לסופר בפני העדים אם הכל שלו וכשיאמר הן אח"כ יתנם) במתנה לבעל והבעל יגביה' לקנות': הגה י"א דקודם שיתן לו הסופר דברים אלו יבטל הבעל מודעות (טור בשם הרא"ש) וחוקרין אותו כמו שיתבאר סעיף י"ד וסעיף כ' ואחר כך מקבל הדברים הנזכרים מן הסופר וכן נוהגין: יד [נ]ישאל החכם לבעל המגרש אתה נותן גט זה מרצונך בלא שום אונס כלום עשית שום איסור או נדר או שבועה שמכריחך ליתנו תאמר לנו ונתיר לך והבעל המגרש משיב לא נדרתי ולא נשבעתי ואין לי שום אונס אלא מרצוני אני נותן גט זה בלב שלם בלי שום אונס ותנאי ואם אומר שנשבע או תקע כף ליתנו יתירו לו קודם כדי שלא הא דוכה לאונס אך ערבון יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס (ועיין לקמן סימן זה סעיף כ"ג וכ"ד השייכים הנה): טו [ס]יושיט הבעל הקלף (ושאר כלי כתיבה) הקולמוס והדיו לסופר בפני עדים ויאמר לו בפניהם כתוב לי גט לשם גרושי אשתי פלונית בת פלוני ולשם כריתות ואני נותן לך רשות לכתוב הגט מאחד עד מאה עד שיהיה אחד כשר בלי שום פקפוק בין בכתיבה בין בחתימה לדעת החכם הר"ר פלוני: הגה או לכל מי שמראה אותו ויאמר הסופר כן אעשה (כ"ז בסדרים) ולא נהגי זה אלא בדיעבד ולכן נוהגין ג"כ לכתחלה שהסופר מקנה לו הרבה קלף אין באולי יכתוב גיטין רבים כמו שלוה לו דכשר בדיעבד אבל לכתחלה אם כתב גט פסול ואין שהוזר ומקנה לו הסופר הכל והבעל חוזר ומלוה לו לכתוב ומבטל מודעות כסדר שנה בראשונה ועיין לקמן סעיף כ"ד וכשהבעל נותן הדברים לסופר יתנם לו (יא) לכתחלה על ידי עצמו ולא על ידי שליח (מ"כ בתיקון ישן): טז [ע]ואתם פלוני ופלוני היו עדים חתמו בגט זה (שכותב סופר פב"פ לשמי) ולשם גירושי אשתי פלונית בת פלוני לשם כריתות [פ]ואני נותן לכם רשות לחתום מגט א' עד מאה גיטין עד שיהיה אחד כשר לדעת החכם הר"ר פלוני (או לכל מי שמראה אותו) בלי שום פקפוק בין בכתיבה בין בחתימה: הגה ויכול לומר כל דברים אלו בכל לשון שירצה (מהרי"ו סי' ק"נ) ויאמרו העדים כן נעשה (בסדרים): יז [צ]אם צריכים לכתוב שני גיטין מפני ספק שיש בשמות כגון גרשון גרשם וכיוצא בזה שצריך שיאמר הבעל המגרש לסופר שאם יחפוץ החכם הר"ר פלוני לסדר גיטין הרבה מחמת ספק כדי שינתנו כלם ביד האשה שהוא נותן לו רשות שיכתבם וכן יאמר לעדים שהוא נותן להם רשות לחתמם: יח [ק]לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפי הבעל שצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום ולא מפי שליח אפי' אמר לשלשה אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני שיחתמו לא יכתבו ויחתמו מאחר שלא שמעו מפיו: יט [ר]הבעל נותן שכר

באר הגולה

ז מבואר בסי' קכ"א ח מבואר בסי' קמ"ז ט מבואר בסי' קכ"ג י מבואר בב"י וכ"כ הרמ"א שם בהגה ב גם זה שם ושם ל גם זה שם ושם מ מבואר בסימן ק"כ נ מבואר בסי' קל"ד ס מבואר בסי' קכ"ב ע גם זה שם פ מבואר בסי' קכ"ב צ שם קמטואר בסימן ק"כ ר ג"ז

פתחי תשובה

(ז) בהגה ומצאתי בשו"ת ב"ח החדשות סי' פ"ח דהסכים השואל שם תמה עליו בזה ע"ש ועמ"ש בסי' קכ"ל סק"ו ועיין בס' שבות יעקב לעיל סימן קל"ו סק"ה וכאן סק"ב שכתב דככר נהגו בקהלות גדולות שאין מדקדקים בזה אף לכתחלה כשאין את הכשים שוות משום שהוא דבר השכיח מאד וחשבי ליה כמו דיעבד ומנהג ישראל תורה ע"ש ועמ"ש בסי' קל"ו סק"ד ס לקמן בביאורי לסג"ר אות כ"ס: (י) לא יהיה הסופר קרוב · כתב הלבוש הטעם בזה משום שגם בדבריו יש בהם קצת עדות ואלין אותו אם כתבו לשמו ולשמה · אבל רוב מורי הוראה אין נזהרין בכך שאין זה עדות כיון שאמר בפיו (שיכתוב לשמה) שמא שכותב כן דלמה יקלקלה עכ"ל ולעיל סי' ק"ל ס"א סק"ב כתבתי טעם אחר לזה בשם ס' ישועות יעקב ע"ש: (יא) לכתחלה ע"י עצמו · כתב הלבוש הטעם משום דכל זה מילי נינהו שהרי לא מקנה לו כלום אלא מטעם שיכתוב ומילי

שם ש מבואר בסי' קל"ד ת מבואר בסי' ק"כ ובסימן קל"ח א שם בסימן קל"ב ב מבואר בסי' קל"ד ג מבואר בסי' קמ"ב

הסופר ואם נתנה האשה כשר : כ ש יאמר הבעל בפני העדים (יב) הנני (יג) מבטל לפניכם כל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקי מגו מודעי דמודעי שמסרתי על גט זה וכל דברים שמסרתי שהם כשיתקיימו גורמים לבטל הגט הרי הם בטלים (ד) וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר על הגט שיפסול מחמתו והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיבטל גט זה או שיורע כחו מחמתו (עיין לעיל סי' קל"ד ס' ג') : כא ת צריך שהעדים שאמר הבעל לפניהם לסופר לכתוב גט לאשתו שלהם עצמם יצוה להתמו וצריך שיעמדו בשעת כתיבת שיטה (טו) שם האיש והאשה והזמן וישמע שכותבו לשמו ולשמה : כב א וצריך שיכירו שזהו הגט שכתב סופר לשם ולשמה לפיכך אם רוצים לצאת לחוץ אחר שכתב שם האיש והאשה והזמ צריכים לעשות שום סימן בגט כדי שיכירוהו או שתהיה להם טביעות עין בו כג ב טוב שיהיה הבעל אצל הסופר והעדים עד שיכתב הגט ויחתם וינתן כד שלא ימסור מודעא (גם שלא ידבר מעניני הגט עד אחר הנתינה כדי שלא ידבר דברי המביאים לידי ביטול הגט) (בסדר) : כד ג אם רוצה לשלוח הגט לאשה ע"י שליח צריך שיעמוד שם השליח בשעת כתיבת שיטה שבה (טז) שם האיש והאשה והזמן וישמע שיתחיל לכתוב לשמה וגם צריך לעמוד שם בשעת התימת ש העדים וישמע שחותמים לשמה : הגה וי"א דהשליח יהיה ג"כ אצל לווי הבעל לסופ ולהעדים וכן נוהגין ועוב להגיד לשליח (יז) קודם כל דבר שאסור ליתא המגורשת שלא יו לומר אחר כך אלו ידעתי לא הייתי שליח (מ"כ בשם מהרי"ל) גם יאמר לו החכם המסדר שיק

פתחי תשובה

לא מינסהן לשליח ועיין לעיל (בסי' ק"כ ס"ד) עכ"ל : (יב) הנני מבטל לפניכם ט' · עיין בתשו' שב יעקב סי' ל"ה שכ' ו נדון דידיה אודות הספק אם ביטל המודעות אין להקפיד בדיעבד אף אם לא נעשה משום דלפי הנראה הבעל עשה כל זה מרצונו הטוב כדי שלא השאר אשתו עגונה ולמגרש ברצונו הוא רק מנהגא כמבואר בסי' קל"ד ס"ג ובהגה שם מפורש דל שכח מלבטל כשר עכ"ל : (יג) מבטל לפניכם כל מודעי · [עיין בתשו' חתם סופר חאה"ע סי' נ"ז ע"ד המגרש שבעת שה לו לומר הנני מבטל מודעא איתקל ליה לישניה ואמר הנני מבטל הגט וחזר בו תוכ"ד לומר הריני מבטל המודעא וחשש הש השואל אולי איכא למיחש לביטול הגט ואף די"ל שזה דומה למשנתנו (תרומות פ"ג מ"ח) המתכוין לומר מעשר ואמר תרומ דלא אמר כלום מ"מ יש לחוש בזה שהמגרש הוא חד מפתא דארעא שאינו יודע בין ימינו לשמאלו והיה סבור שכן הדין שיא הריני מבטל הגט ומעיקרא נתכוין לומר ביטול הגט והיו פיו ולבו שוין · והוא ז"ל השיב לו דאין כאן בית מיחוש כיון שב בלי ספק שהיה רצון האיש לגרש אשתו לו יהי שהיה סבור כך הוא הנוסחא לומר הריני מבטל הגט ע"כ לא היה כוונת ל שיתבטל הגט עי"ז אלא שהיה סבור שזה שום תחנה כמ"ש מג"א בביטול תמן או שהיה סבור כוונתו שיתחזק הגט ויתכ א"כ מוצא שפתיו בלא כוונת לבו לא מעלה ולא מוריד כו' ועוד שהרי חזר בו תוך כ"ד וע"כ לא אמרינן דכמגרש לא יוע תכ"ד אלא מטעם הר"ן בנדרים פ"ז משום דדבר גדול כזה אין אדם עושה אלא אחר ישוב הדעת והתבוננות ומש"ה אינו יכ לחזור והיינו לגרש או לקדש אשה ובמהרי"ק הובא בב"י ס"ם קל"ד משמע נמי בלווי הסופר והעדים והשליח דכל זה ד גדול מקרי אבל לבטל הגט שנכתב בכשרות פשוט הוא דל"ש בזה סברת הר"ן ומועיל חזרתו תכ"ד שלא יהיה הגט בטל ור ממגרש אמרו ולא חוץ ממי שמבטל גירושין וזה ברור · ואף להרשב"ם בב"ב ק"ל שכ' דמדרבנן משום חומרא דא"א לא יוע תכ"ד (ע' בסי' ל"ח סל"ד בח"מ וב"ש שם) מ"מ כיון דהעיקר נראה כוונת האי גברא מעיקרא לבטל מודעא וה"ל כאו תרומה במקום מעשר רק דהרב השואל לבו נקשו דאולי היה כוונתו לומר גט והיה פיו ולבו שוין וכיון דעכ"פ ליכא לרשב אלא איסור דרבנן בעלמא אין לחוש כל כך · ועוד דנראה דגם להרשב"ם היכא דלא היה שום מעשה דמהירה מעיקרא אפ רבנן לא אתמרו כו' וא"כ בכ"ד לכ"ע מועיל חזרה תכ"ד :

וכתב עוד אמנם לטעם זה דחזרה היינו אם אחר שאמר הריני מבטל הגט חזר תכ"ד ואמר לא יהיה בטל אבל אי רק א הריני מבטל כל מודעי לא נ"ל שיהיה זה חזרה מביטול הגט דהא אפשר שיתקיימו שניהם · ולא עוד אלא אפ אמר הריני מבטל הגט מודעא · כדרך מי דאיתקל ליה לישנא וכמ"ש הפוסקים פתח בחמרא וסיים בדשכרא נ"ל ג דלא יועיל חזרתו דהתם כאמרו בפ"ג שהכל נ"ב אטו חזר בו הלילה שלא יתברך מי שברא פרי הגפן אלא דשכרא נמ אתרווייהו הבורא פרי הגפן ושהכל נ"ב והכל הולך אל מקום אחד וא"כ ה"נ הוי כאילו אמר שהוא מבטל הגט והמוד ונ"ע בזה לדינא · אך באמת א"צ לכל זה כי כמ"ש בתחלה יש לסמוך בלי פקפוק תכ"ד ע"ש] : (יד) וכן אני מעיד עצמי · עמ"ש בזה לעיל סימן קל"ד סק"ה : (טו) שם האיש והאשה והזמן · ע"ל סי' קל"א ס"ח דשם כתב יהיו שם עדי החתימה בשעה שמתחיל לכתוב כו' עב"ש שם סק"ט · ובלבוש כאן כתב וז"ל וצריך שיעמדו העדים אצל הסופר בש כתיבת השיטה שבה שם האיש והאשה והזמן כו' וי"א דסגי כשיעמדו בשעת כתיבת שיטה ראשונה וכן נוהגין כי שמ שאמר הסופר מתחלה שכותב לשמו ולשמה ולש"ג וכיון שכתב השיטה הראשונה לשמו כו' סומכין דודאי יסיימהו כן עכ" (טז) שם האיש והאשה והזמן · והלבוש כתב ואנו נוהגין דסגי כשיעמוד שם בעת כתיבת שיטה ראשונה וע"ל סכ"א (יז) קודם כל דבר · עיין בתשו' שב יעקב סי' ל"ה שפ' על נדון דידיה (יובא לקמן סכ"ו) והודות הספק מה שלא הודי להשליח תחלה שאסור ליבא המגורשת לא ידעתי מה בכך כיון דהטעם הוא רק שמא יאמר השליח אילו ידעתי לא הייתי שליח

שליח הי׳ מוחזק בגט אולי יוציאנו מתחת ידו שיכירנו אבל יזהר שלא להוציא מתחת ידו כל מאי דאפשר: כה ווצריך שקודם כתיבה יודיענו שהוא יהיה השליח (גם ודם שיצוה לסופר לכתוב או שיעשה שום דבר ימנה השליח עיין לקמן סעיף ל״ז כיצד ידבר) חכם יאמר שישמע איך הגט הוא נכתב ונחתם לשמו כדי שיוכל להעיד כן: ן זכששולח גט ביד שליח (יח) טוב הוא שישביעו הבעל בשבועת התורה שלא ימסור מודעא ושלא יבטל הגט: הגה ואם הוא מתנכר לעבודת כוכבים שאינו קפיד משביעין אותו על חלקו לעולם הבא וכך כותבין בהרשאה ועיין לעיל סי׳ קמ״א סעיף ״ט ונוהגין להקנות מן הבעל שעושה השליח ועיין לעיל סימן קמ״א סעיף כ״ו: כז יצריך דקדק שיהיה השליח והמשלח גדולים לפי שאין שליחות לקטן ואין קטן ועשה שליח: הגה גם צריך לעשותו שליח בפני עדים כשרים ועיין לעיל סי׳ קמ״א סעיף א וכ״ד כיצד נוהגין בעדי השליחות: כח זצריך שלא יהיה השליח חרש שוטה קטן או עבד או עובד כוכבים או סומא או פסול לעבירה מן התורה (וע״ל י׳ קמ״א סעיף ל״ג): כט חטוב ליזהר שלא לגרש על ידי שליח כשהבעל והאשה שניהם בעיר (וע״ל סי׳ קמ״א סעיף כ״ה): ל (יט) טאם הבעל נחפז ללכת ואינו יכול המתין עד שיכתוב הגט ויחתם אומר לסופר כתוב הגט לאשתי וכו׳ כדלעיל אומר לעדים אתם פלוני ופלוני היו עדים וחתמו בגט הנז׳ וכו׳ כדלעיל והריני ממנה את פב״פ שליח להוליך הגט הנזכר לאשתי פלונית בת פלוני בב״ם

באר הגולה

ד מבואר בסי׳ קמ״א
ה מבואר בסימן קמ״א ובסדר הגט של הרא״ש שהביא כמוז׳ בס״ס זה
ו מבואר בסי׳ קמ״א
ז גם זה שם
ח גם זה שם
ט מבואר בסי׳ קכ״ב

פתחי תשובה

...ה כמ״ש רמ״א כו׳ משמע כל זמן שלא אמר שהיה הוי שליח רק דחששא הוא שמא יאמר אחר שניתן הגט והיה למפרע שליחות בטל א״כ בנ״ד דעדיין לא ניתן עוד הזמן למועד להודיע לשליח שאסור ליתא המגורשת כדי שלא יוכל לומר אח״כ ״ד׳ . ומשמע קצת דאם שכחו גם אח״כ ולא הודיעו כלל לשליח יש חשש בזה אכן ראיתי בס׳ גט מקושר בסג״ש אות י״ח שכתב דבדיעבד אין קפידא ואפילו אם יאמר השליח אח״כ אילו ידעתי כו׳ אין שליחותו מתבטלת בשביל כך כיון שלא גילה תו בפירוש לומר שעושה ע״ד כן דהא אפילו גלוי דעתא בגיטא לא מהני (עמ״ש לקמן סנ״א ס״ק מ״ג) כ״ש מן השתא וגם בידו הוא ליתא אותה שלא מרצונה וא״כ פשיטא שאחר שבא הגט לידה אין יכול השליח לעקור שליחותו בשביל זה ע״ש עיין לעיל סי׳ יו״ד ס״ג וס״ו: (יח) טוב הוא שישביעו . עיין בתשובת שב יעקב סי׳ ל״ה אודות אחד שנתפס ע״פ המשפט והוליכו על הגאלע שבמדה״י ואמר לסופר לכתוב גט לאשתו ולעדים להתום ולשליח למסור הגט לאשתו והיה כמה דברים א נעשו בו ממה שנכון לנהוג בגט כזה (הובא אצלנו כל אחד במקומו השייך לו) וספק אחד מהם היה שלא נזכר באותו עדות אם הבעל מקבל על עצמו בשבועה ובחרם שלא יבטל הגט ולא השליחות ויש לחוש שמא חזר וביטל השליחות הן מה שאמר לסופר או לעדים או לשליח אף דבש״ס מבואר באומר כתבו ותנו או כיוצא בקולר או המפרש במדה״י ואמר כתבו ותנו ויתנו התם איירי שיכתבו ויתנו הגט בזמן קרוב דלא חיישינן שיחזור מיד מה שאין כן בנ״ד שכבר עברו והלפו ד׳ שני׳ יום שלוה מי יודע אולי נטה לדעת אחרת כו׳ והאריך שם דאין זה חששא הואיל ומבואר בכתב העדות שקיבל עליו פלוני בן פלוני חרם שבועה חמורה כו׳ ומשמע דהשבועה קאי על זה שלא יחזור מכל המעשים הנ״ל ודאי לא חיישינן שביטל ועבר על שבועה ...תייע שם מתשו׳ מהרי״ט נהלין סי׳ קמ״ה (הובא לעיל סי׳ קמ״ח סק״א) עיין שם . ואיני יודע מה צורך לזה דלפי הנראה מלשון ...ר הגט של הרא״ש ז״ל ובש״ע כאן שכ׳ טוב הוא שישביעו כו׳ משמע דבדיעבד אין קפידא וכן מבואר מדברי הרמב״ם פ״ו מה״ג דין כ״ז ובש״ע סימן קמ״א סעיף ס״ח השולח גט לאשתו נותנין הגט בחזקת שלא ביטלו ובחזקת שלא מסר מודעא ע״ש וכ״ש בנדון זה שהיה מקום עיגון גדול . וגדולה מזו כתבתי בסי׳ קמ״א סנ״ט ס״ק כ״ו בשם תשובת אא״ז פמ״א דאפילו בעוא״ שלא נעשה התיקון המבואר בש״ע שם וגם לא השביעוהו ולא קיבל באלה שלא לבטלו אפ״ה כשר במקום עיגון כל שניכר מגרש מרצונו ע״ש והרי גם כאן היה הגט מרצונו שלא תשאר עגונה כמבואר בתשובה שם . ולפי הנראה משמעות לשון התשובה שם הוצרך לכל זה מחמת שכבר חלפו ועברו ד׳ שנים אך גם בזה לא ידעתי היכן מצינו חילוק בין זמן מועט לזמן מרובה עיין ברמב״ם פ״ו מה״ג ובש״ע סי׳ קכ״ז ס״ו וצ״ע: (יט) אם הבעל נחפז ללכת כו׳ . מהראוי להזכיר בכאן איזה נדונים בזה . הנה זהו מלתא דפשיטא שאין כותבין זמן ומקום האמירה רק זמן ומקום הכתיבה וכמ״ש בש״ע לעיל סימן קכ״ז ס״ו אמר לשנים לכתוב גט ולחתום וליתנו לאשתו ונתאחר הדבר כו׳ (ועמ״ש שם) וכן כתב בתשובת שבו״י סימן קפ״ו ושו כן מעשה בגט שניתן בק״ק ליבנא בהסכמת הגאון מהר״ד אופנהיים ובית דין צדק דק״ק פראג ע״ש וכן כתב בתשובת ...ז״ו פנים מאירות ח״ב סימן ס״ט דהלכה זו ברורה ואין לפקפק עליה ע״ש וכן כתב בתשובת שב יעקב סימן ל״ה ע״ש . והנה ...וע שבכל גט הניתן ע״י שליח אין כותבין העומדת אבל העומד כותבין בגט ע״י שליח ואמנם באופן זה שהבעל איננו פה ...גנו אין לכתוב העומד שהרי אינו עומד כעת פה במקום כתיבת הגט וכמבואר בש״ע לעיל סי׳ קכ״ח ס״ב אך אם נכתב ...לכתוב העומדת יש ספק בדבר וכתשו׳ שבו״י שם הביא בשם תשובת הלכות קטנות שלא לכתוב העומדת ג״כ כמו בבאר גט ...יתן ע״י שליח ואף שהאשה עומדת כאן ומקבלת הגט בעצמה והוא ז״ל השיג עליו דכיון שהאשה כאן אף שניתן ע״י שליח ...כין העומדת וכן הסכימו ב״ד דק״ק פראג ע״ש ועיין בס׳ ישועות יעקב ס״ק י״ו שהזכיר דברי השבו״י הנ״ל וכתב דנראין ...ברי תשובת הלק״ט כיון דעיקר הטעם שכותבין מקום עמידה הוא משום חשש דשני יוכ״ש והיינו אצל הבעל אבל אצלה לא שייך ...זה רק משום שכותבין מקום עמידתו כותבין ג״כ מקום עמידתה אבל כשאין כותבין מקום עמידתו אין כותבין ג״כ מקום עמידתה ומ״מ מאן דעביד כדייני פראג לכתוב העומדת לא משתבשים עכ״ד ע״ש . ובענין אם אחד מהעדים או הסופר יכול

י בסימן קמ"ז
כ מבואר בסימן קכ"ב
ל מבואר בסי' קמ"א
מ בסי' קמ"א ובסי' קמ"ב
נ בסימן קמ"ב
ס מבואר בסימן ק"כ
ע שם
פ שם
צ מבואר בסימן קכ"ד
ק שם
ר כן הוא בטור
ש מבואר בסימן קכ"ה
ת שם
א מבואר בסימן קכ"ד וקכ"ה
ד מבואר בסימן

שימצאנה (כ) ותהא ידו כידי ופיו כפי (ודבורו כדבורי) ועשייתו כעשייתי ונתינתו כנתינתי ונותן אני לו רשות לעשות שליח ושליח שליח עד מאה שלוחים ואפי' בלא אונס עד שיגיע הגט לידה (כא) או ליד שלוחה ותיכף שיגיע הגט הנזכר לידה או ליד שלוחה מיד פלוני שלוחי או מיד שלוחו או מיד שליח שלוחו כאמור תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם (וסדר דיני השליחות והרשאה ע' סימן קמ"א) : לא 'וכבר נתבאר שאין להזכיר שום תנאי קודם כתיבת הגט (כב) ואם כן כל מי שמצוה לגרש בענין זה אינו יכול לגרש על תנאי : לב ־ואם אינו רוצה לגרש אלא (כג) לזמן והוא נחפז ללכת וא"א לכתבו קודם שילך יאמר לשליח שיתן הגט לאשתו ולא תתגרש בו אלא לאחר זמן פלוני : לג לא"צ שהשליח יהא עומד בפני המגרש אלא אפי' שלא בפניו יכול למנות והעדים כותבים שמינה לפלוני שליח : הגה וכל זה כשהבעל נחפז ללכת ואינו מוכן הגט לשליח (כד) והוא שעת הדחק אבל בלאו הכי אין עושין שליח בכי האי גוונא אלא מוסר ליד השליח וע"ל סי' זה מסעיף נ"ו ואילך : לד ־כבר כתבתי לעיל מי הם הפסולים להיות שלוחים : לה ־וגם כבר נתבאר שצריך השליח לעמוד בשעת כתיבת תורף הגט ותתימת שני העדים ושישמע שנכתב ונחתם לשמה : לו ־כשיבא הסופר לכתוב הגט קודם שיתחיל לכתוב יש לשאול למגרש מה שמו ומה שם אביו ואם יש לו או לאביו שתי שמות כגון על ידי חולי ואם יש לו או לאביו כינוי או שום חניכה (או אם הם כהנים או לוים) : לז ־וכן יש לשאול לאשה ולאביה כמו לאיש : הגה וכיצד נוהגין לכתוב השמות עיין לעיל סי' קכ"ט וסימן קכ"א בדיני שמות המקום וישאל זה לפני העדים : לח ־צריך שהסופר והעדים יעמדו במקום אחד : הגה ויש אומרים שקודם שיתחוך הסופר הקלף ידבר בפני העדים שרוצה לכתוב לשמה כדרך שיתבאר לקמן סעיף נ"ה וכן נוהגין במדינות אלו : לט ־יחתוך הקלף למדת הגט שלא יצטרך לחתוך ממנו שום דבר אחר כתיבת הגט : מ ־אם טעה הסופר (כה) לאחר שכתב קצתו ומתחיל (־באחר) באותו הקלף יחתוך תחלה המועט שכתב : מא ־צריך הקלף להיות ארכו יותר על רחבו ונקרא ארכו דרך קריאתו מתחלתו לסופו (ויניח למטה גליון כדי תפיסת יד או יותר ובדיעבד אין לחוש) : מב ־ישרטטו בו שלשה עשר שיטין ושורה אחרונה יחלקנה לשתי שורות קצרות שבה יחתמו העדים זה תחת זה (ויעשה בו השרטוט וכל תיקוני הכתיבה לשמו ולשמה ולשם גירושין) (כ"כ בסדרים) : מג ־איש מי שאומר שיכתוב (כו) במקום בשר ולא במקום שיער : מד ־לא ישרטט באבר ולא ישרטט מבפנים אלא מבחוץ : הגה וישרטט שני שרטוטין בצדי הגט א' מימין ואחד משמאל כדי ליישר הכתב (בסדר הגט) ויכוין שיהא הכתב בצד השרטוט ולא על השרטוט

פתחי תשובה

לסיום שליח להולכה כתבתי בזה לעיל סי' ק"כ ס"ק כ"ח ובסי' קמ"ב סק"ח וסק"ל ע"ש : (כ) ותהא ידו כידי כו' · עיין בתשו' שב יעקב סי' ל"ה שכ' דבדיעבד אינו מעכב אף אם לא אמר תהא ידך כידי כו' וכן מבואר בב"ש סי' קמ"א ס"ו ו: שעשה שליח להולכה צריך שיאמר תן גט זה לאשתי דמשמע בלשון זה סגי ע"ש ומדברי הב"ש בסימן קמ"א ס"ק מ"א נראה כן אך כבר תמה עליו בספר גט מקושר בסג"ש אות כ' ע"ש והובא קצת בסימן קמ"א ס"ק כ"ג : (כא) או ליד שלוחה בלבוש כאן דילג אלו הג' תיבות ועמ"ש בזה לעיל סי' קמ"א ס"ק כ"ד : (כב) וא"כ כל מי שמצוה כו' · עמ"ש לעיל סי' קמ"ז סק"א תיקון לזה : (כג) אלא לזמן כו' יאמר לשליח · כ' בס' בית מאיר היינו מטעם דזה מבואר בסי' קמ"ו דלא גרע מלא תנאי עכ"ל : (כד) והוא שעת הדחק · עיין בתשו' שב יעקב סי' ל"ה דהכא אחד נסתפק דאולי שעת הדחק דכאן היו כגון שהיה מעשלך כבור או יוצא בקולר אבל בנ"ד (בעובדא דידיה שהובא לעיל ס"ק י"ח) שהוא על הגאלע וידוע מקומו ל· והוא ז"ל השיב דז"א דהא תמה אך בגיטין דף ס"ה האומר כתבו גט ותנו לאשתי כו' וכן בב"ש סי' קמ"א סט"ו והתיר בשעת הדחק לא נזכר בש"ע ולא בשום פוסק רק בסדרים מחמיר בזה ומחלק וכתב וכל זה כשהבעל נחפז כו' אבל בנחפז לנוך שכבר עשה שליח בדרך זה ודאי מהני בדיעבד ליתן הגט לאשתו ע"י שליח כזה ואינה צריכה לילך אחר הבעל למרחוק שידוע לה מקומו ע"ש : (כה) לאחר שכתב קצתו · עי' לעיל סי' ק"כ בבה"ש ס"ק י"א בענין גט שנכתב ע"י ב' סופרים ועמ"ש שם : (כו) במקום בשר · כתב הלבוש וסימן שמכיר איזה מקום בשר קח חתיכה של אותו קלף ותלחלח אותו ותכ: פעמים או כרוך שכפיך ואז מכווץ כווץ הקלף מחמת הלחלוחית ונוטה לעולם הכוונה לצד הבשר שזהו טבעו לכוין לזה ו· משום שהיה כן בחיים כפוף וכוון סביב הבשר (וכ"כ בסדר גיטין סג"ר אות ס"ה) וע' עוד ובדיעבד אם נכתב שלא במקום

עצמן: מה ג׳יש מי שאומר שאין כותבין הגט בקולמוס (כז) של כנף: מו ילא יהא הכתב מעוקם ולא מבולבל שמא תדמה אות לאות נמצא הענין משתנה: מז ינהגו להחמיר לעשות האותיות מוקפות גויל ואם יש בו אותיות דבוקות יכול לגרד הדיו שביניהם להבדילם (ועיין לעיל סימן קכ״ה סעיף ו׳): מח יצריך לדקדק שלא יכנסו האותיות זו בזו כגון ראשה של למ״ד שבשטה התחתונה לא תכנס בתוך חללה של ה״א או חי״ת של שטה העליונה וכן כל כיוצא בזה: מט ילא יהיו האותיות עוברות מהשיטין בימין ובשמאל לתוך הגליון ויש להחמיר (כח) אפי׳ מאות אחת: נ חנפלה טפת דיו לתוך האות ואינה ניכרת אינה יכול להעביר הדיו להתקן האות דהוה ליה חק תוכות (עיין לעיל סי׳ קכ״ה סעיף ח׳): נא טואף אם רוצה לעשות מ״ם פתוחה ונמשכה ידו ונסתמה אינו יכול לגרד הדבקות לפתחה דה״ל חק תוכות (ועיין לעיל סימן קכ״ה סעיף ט׳): נב ילא יהא בו טשטוש ולא יכתבנו על המחק: נג כצריך ליזהר בטופס הגט (כט) לכתבו כמשפט: נד לאם נמצא פסול בגט וצריך לכתוב גט אחר אם הבעל בפנינו צריך לחזור ולצוות כבתחלה לסופר שיכתוב גט לאשתו ולעדים שיחתמו בו: נה מכשיבא הסופר לכתוב הגט יאמר בפני העדים: הגה שמעו אלי אתם עדים פלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני (הגהות מרדכי) • הנני כותב גט זה לשם פלוני בן פלוני ולשם גרושי אשתו פלונית בת פלוני שיגרשנה בו לשמו ולשמה לשם כריתות ויכתוב הגט מיד (ולא יכתבנו בסירוגין והסופר יקח סימן מובהק בגט קודם שיוציאנו מידו): נו נצריך שיתייבש הגט קודם שיחתמו העדים: נז סאחר שיתייבש הגט יחתמו העדים זה תחת זה: הגה ויקראו אותו קודם שיחתמו שידעו על מה יחתמו (בסדר מהר״ן) ויראו תחלה אחר סימן שלקחו כמו שנתבאר לעיל סעיף כ״ב: נח עצריכין העדים לחתום זה בפני זה: נט פיאמר כל אחד מהעדים קודם שיחתום אני חותם גט זה לשם פלוני בן פלוני לגרש בו אשתו פלונית בת פלוני לשמו ולשמה לשם גירושין ויחתום מיד (ויראה העד השני כשחותם חברו) (סדרים): ס ציתחילו לחתום בראש השטה שלא יניחו חלק בגליון מימין לפני החתימה: סא קלא יניחו כדי אויר שני שטין בין חתימתו לשטה אחרונה • יחתמו גם כן בקולמוס ובדיו של הבעל (סדרים): סב רצריך כל אחד מהעדים לפרש שמו ושם אביו שיחתום פלוני בן פלוני עד: הגה ואין צריכין לחתום כינויין אבל אם הם כהנים או לוים חותמין פלוני בן פלוני הכהן או הלוי עד אבל אינו כותב בן מהר״ר או בן החבר (בסדרים) וכן נוהגין: סג שכתיבת העדים תהיה תמה וניכרת שלא יהיו דבוקים האותיות כמו בגט עצמו: סד תלא יחתום הסופר בגט: סה אצריך לייבש החתימות: סו בהחכם והעדים קוראים הגט וגם חתימות העדים: הגה ומדקדקין בו אם לא דילג בו תיבה גם בחסירות ויתרות ובכל תיקוני הגט וטוב לקרותו נגד גט אחר שאז אם יש בו טעות ירגיש בו מיד (בסדר מהרי״ו) גם לשלחו אל שאר החשובים שבעיר לדקדק בו אם נכתב כהוגן ויזהרו שלא ימשמשו אותו בשליחותו ואחר כך אחר הבעל נותן הקלף הנשאר לסופר והדיו וכל כלי הכתיבה לסופר במתנה (ל) כדי שיוכל לכתוב בו גיטין לאחרים (בסדרים) ונהגו ליקח עשרה אצל נתינת הגט כדי לפרסומי מילתא (ר״י מינץ) וקרובים יכולים להיות מן המנין ולוקחים שני עדים כשרים לעדי מסירה ונהגו ליקח הב׳ עדי חתימה לעדי מסירה גם כן נהגו שהחכם המסדר הגט עומד באמצע וב׳ עדי מסירה א׳ מימינו ואחד משמאלו והסופר לפניו גם הבעל והאשה לפניו עומדים כולם ולא יושבים (בתיקון ישן ובא״ז פ׳ זה בורר) וי״א שיש ליזהר שלא ליתן גט בבית החכם המסדרו ולא ראיתי נזהרים בזה (שם בתיקון מפי הקבלה): גואחרי קראו ישאל החכם

באר הגולה

קכ״ס ג שם ד שם ה שם ו שם ז שם ח שם ט שם י שם כ שם ל מבואר בסי׳ קכ״ב מ מבואר בסי׳ קל״ס נ בס״ס ק״ל ס שם ע שם פ בס״ס קל״ח צ מבואר בסימן ק״ל ק שם ר שם ש שם ת שם א מבואר בסי׳ קל״ג ב מבואר בסימן קל״ס ג שם סעיף ע״ד

פתחי תשובה

גר אין מקפידין אפילו עדיין לא ניתן פ״ס: (כז) של כנף • ע״ל סי׳ קכ״ה סכ״ב בלבוש ובב״ש ובאר הגולה שם דאין נוהגין כן ועיין ביו״ד ס״ס רע״א בט״ז וש״ך שם: (כח) אפילו מאות אחת • כתב הלבוש נראה לי טעמא משום דגרע אילו אינו מעיקר גט והוי גט חסר מזה האות עד כאן לשונו ועיין לעיל סי׳ קכ״ה ס״ק כ״ב: (כט) לכותבו כמשפט • פי׳ הלבוש שכתב י״א שצריך לכתוב כל הטורף דהיינו הזמן ושם האיש והאשה כשם שורש הראשונות אבל וכ״כ בסדר גיטין סג״ד אות ע״ד ועמ״ש שם: (ל) כדי שיוכל לכתוב • עמ״ש לקמן בסדר גט הראשון אות קמ״ג:

לסופר וזהו גט שכתבת (נתן לך כל כלי הכתיבה והקלף והדיו) כתבת אותו בצווי הבעל לשמו ולשמה ולשם גירושי אשתו פלונית בת פלוני והוא אומר הן (אמר לך הדברים לפני העדים) שואל לאחד מהעדים שמעת שצוה הבעל לסופר לכתוב לשמו ולשם גירושי אשתו פלונית בת פלוני: הגה ואם היה אצל הסופר עד שכתב קלף הגט כמו שכתוב לעיל סעיף כ"א ואם ראו שהבעל נתן לו הקלף וכו': סז אתה מכיר שהוא גט זה: סח אתה חתמת בצווי הבעל (שצוה אותך לחתמו לשמו ולשמה וכולי): סט התמת לשמו ולשם גרושי אשתו פלונית: ע אתה מכיר חותמך: עא חתמת בפני חבירך: עב אתה מכיר חתימתו (שמעת שצוה לו הבעל לחתום): עג והוא משיב הן על כל שאלה וגם העד השני כמשפט הזה יעשה לו: הגה גם שואלי[ן] לסופר ולעדים אם אמרו בפירוש כשהתחילו לכתוב שכותבין לשמו ולשמה לשם גירושין וא[ם] שמע כל אחד מה שאמר חבירו ואומרים הן ואומרים לו בפי' כילד אמרו (בסדרים) ויזהיר החכם לבעל ולסופר ולעדים (לא) שלא יאמרו הן הן או לאו לאו בתשובתם אלא פעם אחת הן או לאו (בסדר מהר"ס יפה): עד [ד]אחר כך יתן הגט לבעל ואז ישוב לשאו[ל] לו אם נותן גט זה מדעתו ורצונו כנזכר לעיל: הגה סעיף י"ד ויש סדורי גיטי[ן] שכתוב בהן בטול מודעות אלו קודם שהחכם קורא הגט ושואל לסופר ולעדים כמו שנתבא[ר] קודם שקורא הגט וכן נוהגין במדינות אלו (לב) אבל אין חלוק בדבר וכשהחכם קורא הג[ט] יקראנו בדקדוק ולא יקראנו בדרך המשתמע ללשון אחר: עה [ה]וגם יבטל המודעו[ת] פעם שנית וגם יפסול עדים כדלעיל: הגה סעיף כ' וישאל לעדים אם היו כשהבע[ל] ביטל מודעות קודם הנתינה כמו שנתבאר לעיל סעיף כ': עו [ו]ואם יצא הבעל מלפנ[י] בין כתיבה לנתינה ישביענו החכם המסדר בשבועה שלא ביטל הגט בשו[ם] ענין ושלא מסר שום מודעה ולא אמר שום דבר שיגרום ביטול הגט: עז [ז]יקב[ץ] מנין כדי לתת הגט בעשרה: עח יאמר החכם לכלם העומדים טרם יתן הג[ט] אם יש שום אדם שיודע שום פיסול נגד הגט וירצה לערער בו דבר יאמ[ר] אותו קודם שינתן (וכל מי שיודע דבר צריך לאומרו) [ח]כי אחר הנתינה יושם חר[ם] שלא להוציא לעז על הגט (ועיין לעיל סימן זה סעיף כ"ב בהגה): עט [ט]יאמ[ר] החכם (לג) שמעו כל הכשרים להעיד: פ [י]טוב שיהיו שם עדים החתומי[ם] על הגט: פא [כ]יצוה לאשה שתסיר הטבעות שבידיה ושאחר כך תוצי[א] ידיה ותפתחם ותקרב אותם יחד כדי לקבל הגט ולא יהיו ידיה כמדרון שיוכ[ל] הגט ליפול: הגה נהגו לכסות פני האשה עד שעה שהחכם מדבר עמה ושמקבלת הגט ונש[..] נישת וישאל אותה (לד) אם מקבלת הגט ברצונה ותאמר הן ויש מחמירין לומר אם נשבע[ה] או נדרה שיתירו לה ויאמר לה החכם המסדר הגט דע שבגט זה תהא מגורשת מבעל[ך] (בסדרים) וישאל הרב אחר הכתובה ותחזיר לבעל הכתובה (לה) או תמחול לו כדי ש[לא] יבואו אח"כ לידי קטטה מחמת הכתובה (לו) ושיאמר הבעל על מנת כן לא גירשה (הפו[סקים]) ע"כ בסדר מהר"י מינץ): פב [ל]יזהר שלא תסייע לה חברתה ולא שום אדם (ו[לא] יגיע סרבלה ולא שום דבר לידה בשעת קבלה) (בסדרים): פג [מ]תזהר שלא יתקפ[ל]

ד מבואר בסי' קל"ד
ה שם ו שם
ז מבואר בסי' קל"ג
ח בסדר הגט של
מהר"ם שבכ"ם
קל"ד ט מבואר
בסימן קל"ג י שם
כ מבואר בסימן
קל"ט ל מבואר
בסימן קל"ט מ גם
שם שם *פירוש לשון
[illegible] הידים

פתחי תשובה

(לא) שלא יאמרו הן הן כו' · עי' בד"מ שכתב בשם מהר"י מינץ הטעם דאם אמר הן הן הוי כמו לאו לאו ע"ש וע"ע · ובלבוש כ[תב] הטעם משום דשני פעמים הן או לאו הוי כמו שבועה (כדאית' בשבועות דף ל"ו ע"א) והוי שבועה שאינה צריכה ע"ש · וגם ש[..] זה בס"ק דהא כתב הרא"ש בשבועות שם והוא שמכוין לשם שבועה וכ"כ ביו"ד סי' רל"ז ס"ב ע"ש: (לב) אבל אין חילוק בדב[ר] ובלבוש כתב שיותר נכון הוא שיבטל המודעות שבשיו סמוך לנתינה שיתנהו מיד אח"כ שלא יוכל לבטל את הגט עוד בין כ[תיבה] [ל]נתינתו דלפי מנהג שלנו יש לחוש שמא יבטל הגט בשעת שאלת העדים קודם שיבא לידי נתינה ע"ש: (לג) שמעו [כל] הכשרים · כ' בס' בית מאיר ואנו אין נוהגין כן מפני שאנו לוקחים הע"ח לע"מ אלא נהגינן כבסדר גיטין סי' רכ"ו ועיין בנ[..] פר"ח הסדם: (לד) אם מקבלת הגט ברצונה · כתב הלבוש וז"ל ואע"פ שיכול הבעל לגרש את אשתו בע"כ מ"מ עכשיו הואיל ומן החרם שלא לגרש בע"כ תיקנו השאלות ג"כ גבי דידה וי"א שצריכין ג"כ לשאול אותה אם נדרה או נשבעה ולהתיר לה כמו בב[על] וגם שתבטל מודעות כמוהו אבל אין מקפידין כל כך על זה עכ"ל: (לה) או תמחול לו · עח"מ וב"ש לעיל סי' ק"ה ס"ס וב[..] בבה"ט שם סק"א ובמ"ש שם: (לו) ושיאמר הבעל ע"מ כן לא גירשה · עיין בס' מהר"ם אלשיך סי' ע"ח בעובדא באיש שהרחיק מביתו וכתב לאביו שאם אשתו תשליש שטר כתובתה ישלח לה גט ואם לאו ילך למרחקים ויעגנה ובשמעה האשה ז[את] הפקידה שטר כתובתה בב"ד והניחה הפקדה בב"ד ומסרה מודעא בפני עדים שמה שמשלים הכתובה ביד שליש הוא מח[מת] אונס שלא תשאר עגונה ואח"כ השליש הכתובה וכתב לו אשר שבכר קיימה והשליש ושלח לה הבעל גט סתם בלי שום פ[..] בעולם

ידיה עד שיאמר לה (ושלא יהיו ידיה תוך שלשה טפחים סמוכין לארץ) (סס) : פד יתן הבעל הגט בידה [נ]וכה יאמר לה כשיתננו בידה ה"ז גיטיך (והתקבלי גיטיך זה) הרי את מגורשת בו ממני (מעכשיו) ומותרת לכל אדם : הגה וקודם שיתננו לה יאמר החכם לעדי מסירה שיראו מסירת הגט ויודיע לבעל תחלה פי' המלות שאומר (בסדרים) (לז) יש נוהגין לכפול כאגרת בשעה שמוסרו לה וכן נוהגין ויש שכתבו שלא לכפלו רק ליתנו כך והכתב מבחוץ שיראו הכל שהוא גט (כך משמע בסדר מהר"י מינץ) : פה [ס]אחר שהנית הגט בידה ויסלק ידו מכל וכל אז תקפוץ ידה ותחזיק בגט ותגביה שתי ידיה למעלה [ע]ואחר כך יקח החכם הגט מידה ויקראנו שנית בפני העדים וי"א שחוזרין ושואלין לסופר ולעדים כל השאלות ששאלו בראשונה) (כ"ז בסדרים) [פ]ויחרים על כל מי שיוציא לעז על גט זה : פו (לח) (לט) ויקרענו שתי וערב : הגה שנו עכשיו שהרב המסדר הגט נוהג אלו ואינו נותנו ביד האשה ואין לשנות וכל הגט שלא יתן אין לקרעו שתי וערב שלא יטעו בו שניתן (מ"כ) : פז [צ]יזהיר החכם לאשה שלא תתארס תוך צ' יום חוץ מאותו יום (מלבד יום שנתגרש בו) : פח [ק]נתינת הגט יש מי שאומר שצריך להיות ביום ולא בלילה (ועי' לעיל סוף סימן קכ"ג) : פט [ר]וכן אם התפללו הקהל ערבית אע"פ שהיה עדיין יום אין ליתן גט אז מפני שכבר חשוב לילה אם לא (מ) בשעת הדחק שאז אפי' בלילה ממש יכתב וינתן צריך שינתן הגט בו ביום שנכתב אא"כ שולחו לעיר אחרת דאז אי אפשר שיתנו לה ביום שנכתב : צ [ש]צריך שלא יתייחד הבעל עמה בין כתיבה לנתינה ואם נתייחד עמה הוי גט ישן ולא יגרש בו (וע"ל סימן קמ"ט) : צא [א]שליח המביא (מא) נותנו לה בפני שנים ואם השליח קרוב או פסול נותנו לה בפני שלשה ואומר לה בשעת נתינה הרי זה גיטיך ששלח ליך בעליך (פב"פ המכונה פלוני)

באר הגולה:
נ מבואר בסי' קל"ז
ס מבואר בסי' קל"ט
ע מבואר בסימן קל"ט פ בסדר הגט של הרא"ש בס"ם קנ"ד
צ מבואר לעיל בסימן י"ג
ק פ"ס סימן רמ"ח
ר שם
ש מבואר בסי' קל"ז
ת מבואר בסימן קמ"ט
א מבואר בסימן קמ"ב

פתחי תשובה

לם ואחר שקיבלה הגט התחילה לתבוע הכתובה מסבית שיש להבעל שמה וטוען הבעל שע"מ כן לא גירשה והאריך שם כאורה אף שאמר הבעל בעת נתינת הגט ליד השליח שנותן בלי שום תנאי זה קאי רק על תנאי דלהבא אבל זה בענין שלשת כתובתה כיון שכתב לו אביו שבכבר השליחה חשיב בדעתו כאילו מנהא בכיסתיה ולא חש להזכירו בשעת מעשה · ושוב ב דזה אינו מכמה טעמים חדא כיון שכתב הבעל מתחלה שאם לא תשליש ילך למרחקים ויעגנה שאין לך אונס גדול מזה ל לאסוקי אדעתיה שודאי תעשה מסירת מודעא מחמת אונס זה והיה לו להתנות עם השליח בעת נתינת הגט ועוד דהא באמת קיים התנאי דהרי השלישה הכתובה ועל המחילה לא היה תנאי ועוד דלית לן למימר דסבר כמאן דמונח בכיסתיה אלא סוס שטר מחילה ביד השליש אבל הכא לא הוי אלא כהובתה כו' ע"ש עוד ועמ"ש לעיל סי' קל"ד סק"א : (לז) יש נוהגין ול · עמ"ש לעיל סי' קל"ט סק"ד : (לח) ויקרענו · עיין בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' ת"מ שכתב ששמע בזה שני טעמים ש מהר"ר ישראל ז"ל (עיין בזה בפסקי מהרא"י סי' מ') והוא ז"ל כתב עוד טעם לזה ע"ש ועיין כד"מ בסדר הגט שסביא : טעם לזה בשם הגהות אלפסי ע"ש ועבה"ט לעיל סי' קל"ה סק"ב : (לט) ויקרענו · כתב בס' ישועות יעקב היינו בגט ר אבל בגט ש"מ שניתן על תנאי אף שהתנאי הוא בע"מ או כמעכשיו מ"מ צריך להיות הגט שלם ביד האשה עד לאחר זמן כ"כ הב"ש סי' קמ"ה עכ"ל ועמ"ש שם ס"ק א' כל פרטי דין זה : (מ) בשעת הדחק · עמ"ש לעיל ס"ס קכ"ג ובסי' סק"ו בשם נו"ב · ובספר גט פשוט שם מבואר דש"מ שתהיה זקוקה ליבם חשוב שעת הדחק אך בכה"ג סי' קל"ו מסתפק אשר דוקא אם האח לא נודע מקומו או שאין שיירות מצויות לשם ומ"מ כתב שראה מעשה מרבנים גדולים שנתנו גט ש"מ לה אף שהיה היבם בעיר (ועי' בס' ישועות יעקב שכתב להקל בגט של עוזב דת כיון דזכות הוא לה כו' ע"ש מלתא ומא) · ובגט שהובא ע"י שליח שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ מבואר מתשו' נו"ב שהבאתי שם דאפילו בדיעבד פסול אם נתנו לה דהוי כאילו מסר השליח הגט ולא אמר כלל בפ"נ ובפ"נ שאם אינו נוטלו הימנה והוזר ונותנו לה ה"ז פסול עד שיתקיים תמיו כדלעיל סי' קמ"ב ס"ז ע"ש וכ"כ בכנה"ג וג"פ בשם תשובת מהר"ם ד"ב הובא בסוף ספר טיב גיטין בפירושו לסדר גיטין אות ד' · ואם מת הבעל קודם שחזר השליח ונטלו הימנה מבואר בסי' קמ"ב שם סעיף ח' וע"ש ס"ק י"א :
ב עוד בס' טיב גיטין שם וז"ל ואם הגט מקויים והוא שעת הדחק שצריך ליתנו בלילה אע"ג דכל קיום צריך קיום יכול ליתנו בלילה ויקיים ביום · ואם מוסר שליח א' לב' או ב' לג' שליח א' אומר בפ"נ ובפ"נ ואחר שלוחים אומרים כ"ד אני כולם דין קיום יש להם ואין לסדר בלילה · וע"ש בג"פ דלענין מסירת הבעל ליד שליח לשולכה יש להחמיר לכה ובדיעבד אין לחוש ע"ש ומביאו בס' תו"ג · ולמוסרו ליד שליח קבלה דינו כמסירה ליד האשה עצמה דשרי בשעת ק' · ונראה מה דמחמירין במסירת השליח ליד האשה מחמת הקיום אפילו בדחק ועיגון היינו דוקא בלילה ממש אבל אם יום אלא שהקהל התפללו ערבית אין להחמיר ואפילו כשהיה בה"ש והיה מסופק אם הוא יום או לילה נראה להקל במקום ג גדול כיון דאיכא כמה פוסקים דמקיימין שטרות בלילה וגם לדעת הסמ"ע בגרות דולקים חשיב יום אף שאין לסמוך על זה (עמ"ש בפ"ה לח"מ סי' כ') מ"מ במקום עיגון גדול והוא ספק לילה שפיר יש לסמוך בזה עכ"ל ע"ש :
דהיכא דהוא שעת הדחק שנותנין גט בלילה אין להרב אז להחרים על כל מי שמוציא לעז כמ"ש בס"ע לעיל ספ"ה ובסדר גיטין אות רמ"ב כי מבואר בספר חסידים סימן קמ"ג דאין נותנין חרם בלילה ע"ש עוד בסי' פ"ע : (מא) נותנו לה שנים · ע' לעיל סי' קמ"ב ס"ד בהגה בכ' וי"א דיש להחמיר אפילו אין השליח קרוב או פסול ליתנו לה לפני שלשה

וכן

והרי את מגורשת בו ממנו ומותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם :

הגה וכן גם ארוסה יאמר לה השליח זה גיטיך שלח ליך בעליך (בסדר ר"י מינץ) וכן כותבין בהרשאה שם בעל אבל בשאלות שבואל הרב לשליח יזכיר שם ארוס כגון שבואל אם זהו גם ששלח פלוני הארוס והב"ד שנותנים הגט לפניהם קוראין הגט קודם הנתינה ואם יש תנאי בגט אומר השליח בשעת נתינה על תנאי כך וכך ועי' לעיל סימן קמ"ג עוד מסדר נתינה מיד השליח ליד האשה ולעיל סימן ק"מ סעיף ב'· יש סדורי גיטין וכן נוהגין שאותן שיושבים שואלים לשליח מהו רוצה והוא אומר אני שליח פלוני ב"פ לגרש אשתו פלונית וכו' וישאלו אותו אם לא קבע לו הבעל זמן לגרש או אם לא התנה שום תנאי והוא אומר להם ואחר כך ישאלו לאשה אם רצונה לקבל גט· ואחר כך שואלין אחר ההרשאה וקורין אותו אם היא כתקנה (מב) ואם היא מקויימת כראוי ואחר כך שואלין לשליח אם היה הבעל בריא כשעשאו שליח ואם לא שמע שמת או בטל השליחות והוא משיב להם על הכל גם שואלי לאשה אם לא בא הבעל אליה או לא שלח שליח לבטל הגט והיא משיבה להם ואחר כך חוזרין ושואלין לשליח (מג) אם הוא עצמו לא בטל השליחות או אם לא עשה שליח אחר א אם עשה שליחות זה באונס או מכח נדר או שבועה או אם מסר מודעא על השליחות והוי

פתחי תשובה

וכן מסגין ע"ש ועמ"ש לעיל סק"ח : (מב) ואם היא מקויימת · עמ"ש לעיל סי' קמ"א סכ"ד ס"ק ע"ז : (מג) אם הוא עצ **לא בטל השליחות** · משמע דאילו היה כן דהשליח ביטל פ"א את שליחותו אף שאח"כ נתרצה ברצון גמור ליתן הגט לא מה **שר** שיתמנה מחדש מפי הבעל וכמו בביטל הבעל השליחות ואח"ז חזר מהביטול דבעינן שימנה אותו שליח מחדש כמבואר גם **קמ"א** סעיף ס"א שלחו ע"י שנים כו' וא"י לעשות שלוחים אא"כ יתמנו פעם אחרת ע"ש ה"נ בשליח עצמו שביטל שליחותו **ויותר** מבואר כן בסדר גיטין של מהר"ם בסג"ש אות כ"ז שכ' שם ישאל אותו עוד אם הוא עצמו לא ביטל השליחות נ **בפני** הבעל בין שלא בפניו · ובאמת בש"ע בכל הלכות גיטין לא נזכר זה וממ"ש בסי' קמ"א ס"א שהעתיק שם לשון הרמב" **ומשיגיע** לידה תתגרש ודאי איכא למשמע דאם חזר ונתרצה הרי הוא שליח הולכה כמקדם אך הט"ז שם סק"ב תמה על : **ומדבריו** מבואר דאם ביטל השליח עצמו את שליחותו לא מהני חזר ונתרצה וכן מבואר עוד להדיא בט"ז ס"ק מ"ד שם · וש **ראיתי** בס' בית מאיר שהאריך בדין זה והביא דברי הרמב"ם ודברי הט"ז סק"ב הנ"ל ודעתו נוטה דלא כהט"ז רק דאין ביד השל **כלל** לחזור בו ולבטל שליחותו ואפילו חזר בו בפני עדים ואמר שאינו רוצה לילך עם הגט וגם שלא לעשות שליח אחר (כי נ **זה אלא** שאמר שהוא לא ילך רק ימנה שליח אחר פשיטא דלא מיקרי ביטול השליחות שהרי לזה הורשה) כל שחזר ונתרצה ומבי **הרי** הוא שליח כמקדם ומסיים דבלשון סה"ג כאן אפשר לדחוק מ"ש וישאלו אם הוא עצמו לא ביטל השליחות היינו בפני הב **ומדשמע** הבעל משתמא מתלו לו והוי כאילו ביטלו הבעל ונטל כח ממנו אבל לשון סה"ג דהרב ר"מ שביאר בפירוש בין בנ **הבעל** בין שלא בפניו צ"ע ע"ש · גם בס' גט מקושר בס"ג שליחי אות כ"ו האריך בראיות נכונות דהעיקר דהשליח אינו י **לבטל** שליחותו כלל וכל שחזר ונתנו לה לא איכפת לן מה שחזר מן השליחות ביני וביני ומלדד עוד דאפילו שמע הבעל **שהשליח** שביטל השליחות אפשר דג"כ לא מהני דמ"מ כל זמן שלא ביטלו הבעל והניח הגט בידו מסתמא לא ביטלו והני לכשירצה ליתנו ומסיים דכן נראה עיקר להלכה אך למעשה קשה להכריע בדברים אלו לחומר הנושא ע"ש :

ועיין בתשו' בית אברהם סי' קכ"ה אות ד' אודות שאמר השליח שבכואו למקום האשה ולא רצה למסור הגט בסך שסה זו שהבטיח לו המגרש עד שיוסיפו לו הרבה קראוהו לבית הרב והיה שם ראש הקהל ומשרתי הקהלה וגם ערל א' והפח **אותו** ורצו להסים רגלו בכבלי ברזל אם לא יתן הגט ועי"ז היה אנוס והוכרח להשוות עצמו בסך מועט ע"ו זהו' ומסר הגי **וכתב** דאילו האמת כדבריו בזה יש לדון דגם זה בטל לפמ"ש הט"ז בסי' קמ"א ס"ק מ"ד דגם השליח יוכל לבטל שלית **אף** דקיבל על עצמו שליחות והוא ק"ו מביטול הבעל את השליחות כו' וא"כ הא כנ"ד לפ"ד השליח ביטל איהו השליחות זז נתן הגט מרצונו עד שיותן לו סך רב והנתינה היה ע"פ אונס כו' ובאמת יש לדון כיון דהשליח אומר בלב שלם אמרתי וגמו **לעשות** דבר זה (עי' בסג"ש אות כ"ו ומ"ש שם) והמגרש הבטיח לו שכר שליחות אפשר דא"י לחזור דהוי כמו קבלן עיין בני **סי'** של"ג ס"ד וס' ובדבר האבוד גם פועל א"י לחזור ואם השליח חוזר ואין רוצה למסרו בב"ד ולומר בפ"נ ובפ"נ מת **יצטרך** הבעל לכתוב גט אחר והוי דבר האבוד ואפשר דהט"ז הנ"ל מיירי בשליח בחנם דיכול לחזור כדאיתא ברמ"א שם נ **וא"כ** י"ל דבנ"ד שפיר אנסוהו להשליח שלא לחזור אך דא"כ למה לא מחלק הט"ז בזה וע"כ הא דהתם א"י לחזור **לענין** דאם הוא חוזר שוכר עליהם או מטען והמה צריכים לשלם ההפסד אבל עכ"פ לא נעשה כמותו היכא דבעי להיות של **כמותו** כו' וא"כ בשליח הגט דצריך להיות כמותו של הבעל ובמקומו וכיון דחוזר ואומר דלא נעשה כמותו האיך יעשה כמ **של** הבעל בע"כ · וכמו דאם הבעל נותן הגט מחמת שהפחידוהו לא מהני ולפ"ד כמה פוסקים פחד וגיזום הוי אונס ו **בשליח** שנותן גט מחמת פחד וא"כ אילו האמת כדברי השליח י"ל דהגט זה בטל· אך באמת אין להאמינו לשליח כלום ד **סכ"ד** וכלא מבואר בס"ג סכ"י לשאול להשליח אם הוא לא ביטל השליחות וגם בסי' כ"ו אם עשה בלא אונס וא"כ ראו הד **וידעו** דאם השליח מבטל השליחות לא מהני השליחות וגם דהא השליח נ"ל בפ"נ ובפ"נ וככר מבואר בח"מ סי' ל"ד סס **דמעיד** מחמת יראה אין בו ממש ובודאי לא אנסוהו אך שנתרצה בעד הסך שנתפשרו עמו וגם מתחלה לא ביטל כלוסק שהיה מתון כדבר עד שיתפשרו עמו ע"ש עוד :

והנה מ"ש דאילו האמת כדברי השליח י"ל דהגט זה בטל· לכאורה צ"ע דכפי הנראה מלשון השאלה לא ביטל השליח את השליחות כי לא נזכר שום לשון ביטול רק שלא רצה ליתן הגט ושמא היה בדעתו שאם לא יתנו לו כרצונו י **דיפגן** האשה חודש או ימים או שלא יתן הוא בעצמו להאשה רק ימנה שליח אחר · ואף אם היה נראה מדברי השליח דכו **שמבטל** שליחות לגמרי ולא יתן הגט לעולם עכ"ז כיון שלא ביטל בפי' לא הוי אלא גלוי דעת והרי אנן קיי"ל ג"ד בגיטא **בעלמא** היא עי' לעיל סי' קמ"א סעיף ס"ב · דבודאי אין סברא לומר דביטול השליח עצמו את שליחותו יהא חמיר מב הבעל

תשיב להם על לאו לאו ועל הן הן ואחר כך שואלין אותו אם מכיר האשה אשת המגרש ואם אינו מכירה צריכין להיות (מד) עדים המכירין אותה ויקרא החכם המסדר הגט עם עדי מסירה וישאל לשליח אם ראה שהבעל נתן הקלף והדיו לסופר לכתוב ואם שמע שצוה לו לכתוב לשמו ולשם אשתו לשם גירושין וכן אם שמע שצוה לעדים לחתום לשמו ולשמה ולשם גירושין ואם מכיר שזהו הגט ההוא ושואלין אותו אם היה אצל הכתיבה וחתימה כדרך שנתבאר לעיל סעיף כ"ד וכ"ה אם שמע מן הסופר שאמר בפירוש שכותב לשמו ולשמה ולשם גירושין וכן אם אמרו העדים כשחתמו וכן אם היו זה בפני זה כשחתמו ואם היה הגט יפה כשנתנו לשליח והשליח יעמוד כשימסרו לאשה ולא ישען כלל (בסדר ר"י מינץ בשם מהרי"ל) ואחר כך מקבלת האשה הגט מן השליח כדרך שמקבל אותו מבעלה כדרך שנתבאר לעיל והוא מוסרו לידה כמו הבעל המוסר גט לאשתו רק שמשנה בדבורו ואומר לה הרי זה גיטיך שלח ליך בעליך וכו' ואחר כך לוקח החכם הגט מן האשה וחוזר וקורא אותו ושואל לשליח כל השאלות ששאל לו בראשונה ואחר כך קורעין הגט שתי וערב ומחרימין על הלעז ומזהירין על האשה שלא תנשא תוך צ' יום כמו שנתבאר לעיל סעיף פ"ו (בסדרים) ונראה לי שהמחמיר בזה הרבה בשאלות מקלקל ללא צורך ולכתחלה נוהגין כך אבל בדיעבד ככל שנתבאר סימן קמ"א וקמ"ב איזה דברים מעכבים: **צב** [ב]אם המתגרשת היא נערה בין ארוסה בין נשואה מתגרשת בקבלת הגט היא עצמה ואם קבלו אביה אם היתה ארוסה מאחר שעדיין לא בגרה ה"ז מגורשת אבל אם בגרה אע"פ שאינה אלא ארוסה או אם נשאת אע"פ שהיא נערה אינה מתגרשת בקבלת אביה: **צג** ואם היא קטנה ונשאת (מה) אינה מתגרשת בקבלת אביה: **צד** ואם היא קטנה ארוסה לדברי הכל מתגרשת ע"י אביה ואיכא פלוגתא אם מתגרשת ע"י עצמה וראוי להחמיר שלא תקבלנו אלא ע"י אביה: **צה** והא דקטנה מתגרשת דוקא כשמבחנת בין גיטה לדבר אחר דהיינו שנותנים לה צרור וזרקו אגוז ונוטלו או שהגיע לעונות הפעוטות דהיינו כבר שית וכבר שבע כל

ב מבואר בסימן קמ"א עד סעיף נ"ט

פתחי תשובה

בעל להשליח. הנה דלדברי הב"ח לעיל ר"ס קל"ד הבאתיו שם יש מקום לחלק בזה אך הא הב"ש שם לא ס"ל כהב"ח וכתב בן משמע מכל הפוסקים (ועי' מ"ש שם) . גם הספק השני מצד שנתן הגט באונס על ידי גיזום והפחדה וכמו בבעל שנותן אונס כו' ג"כ נ"ע שלא הזכיר דיש היתר בב"ד מחמת שנתנו לו מעות שהרי האשה הוסיפה לו ע"ו זהו' ומבואר לעיל סי' ק"ד ס"ח דיש כמה דעות להקל גם בבעל בקיבל מעות דאגב אונסא וזוזי כו' ואפילו המחמירים שם היינו מטעם דאין דמים אשה והוי כמו תלוהו ויהיב וזה לא שייך גבי שליח דלאו אשתו היא זאת . וגם בגוף הדין דשליחות באונס אין זה ברור פסול כמו שהאריך בס' גט מקושר שם אות כ"ז (מיהו יש לחלק דדוקא אם האונס הוא מצד הבעל בזה שייך סברתו דכ"ש הוא שנעשה בכח המשלח כו' משא"כ הכא דהאונס הוא מצד האשה) וצ"ע :

וב נדפס תשובת הגאון מהרי"מ ז"ל מבריסק וראיתי בסימן ל"ת האריך גם כן בדין ביטל השליח עצמו את שליחותו שנשאל שם בנידון שליח שהביא גט ממרחקים ורצה שהאשה תתן לו סך מסויים וצווחו עליו כמה אנשים בתוך כך כעס השליח לקח הגט והראהו והשליך על השלחן ואמר בזה"ל . האלט אייך גאר . מאכט אייך . וואס איר ווילט מיט דעם גט . איך ויל שוין גאר נים . ויצא מן הבית . ונסתפק הרב השואל דאולי יש בזה ביטול לשון השליחות אף דלא ביטל בפירוש מ"מ גלוי דעת מיהא הוי ואף דקיי"ל ג"ד בגיטא לאו מלתא מ"מ הא כתב הב"ח בסי' קל"ד הטעם משום דאין כח בג"ד לבטל עשה כתיבת הגט ונתינה ליד שליח וא"כ זה שייך דוקא גבי בעל דעושה מעשה אבל השליח דאינו עושה מעשה רק שלוקח הגט מרצה להיות שליח י"ל דג"ד מלתא היא וראיה לזה מגיטין דף ס"ב כו' (בש"ע לעיל סי' ק"מ ס"ה) וא"כ אף אם חזר ונתרצה כי אינו יכול להיות שליח והוא ז"ל השיב דיש בנ"ד הרבה צדדים להקל חדא דאף אם ביטל השליח שליחותו בפירוש נראה הסברא זמן שלא ביטלו הבעל עדיין נשאר כח הבעל בתוקפו ואם שוב נתרצה השליח הרי הוא שליח כמעיקרא ומסדר הגט אין זיה דהאפשר הוא רק חומרא לכתחלה (והזכיר שם קצת מדברי הב"מ וגט מקושר הנ"ל וכתב דאף שסיים הג"מ דקשה לסברים ינים הלו להומר הנושא מ"מ בנ"ד שהוא מקום עיגון גדול ויש עוד סניפים להתיר כמו שיתבאר אפשר להקל) ועוד דהא הא לא ביטל השליח שליחותו בפירוש ואינו אלא ג"ד וקיי"ל דלאו מלתא היא ואין חילוק בזה בין הבעל לשליח כדמוכח מדברי הרמב"ם וש"ע לעיל סי' קמ"א ס"א ומה שהביא הרב השואל ראיה מגיטין דף ס"ב משם אין ראיה כלל כו' (עי' לעיל סי' קמ"א סק"א) ובפרט דעיקר יסודו של הרב השואל להסתפק בזה הוא ע"פ דעת הב"ח הנ"ל ובאמת לאו כ"ע מודים לזה ומדברי הרמב"ן שהביא הב"י שם נראה דפליג על זה (קצת תימה שלא הזכיר דברי הב"ש שם סק"א . גם מ"ש שם דנראה מ"ז בסי' קמ"א הובא בב"ש ס"ק נ"ח אזיל בשיטת הב"ח הנ"ל כבר כתבתי שם ס"ק ס"ג דלענ"ד זה אינו) . ועוד יש סניף מדברי י"א שהובא בח"מ ס"ס של"ג בהגה דמבואר דכל מה שאדם עושה דרך כעס אינו כלום והגם דבס' ת"ת ר"ס דחה לגמרי דעה זו כל קושיותיו לק"מ . ועוד נראה דבנ"ד אפילו ג"ד לא הוי דמה דהשליח כעס ואמר האלט אייך כו' כל הדיבור היה רק לנגד העוסקים בהגט שיתנו לו כפי מה שחפץ וזה דמיא לנדרי זרוזין כו' ומסיים מכל הנ"ל אם דיש להקל במקום עיגון אם ישכים עוד גדול אחד ע"ש : (מד) עדים המכירין אותה . עמ"ש לעיל סי' קמ"א סל"ז ק ע"ל : (מה) אינה מתגרשת . ע' בס' דגול מרבבה שכ' אף שהמחבר סתם כן אין הדבר מוסכם . ולומר שהמחבר סתם ן להחמיר נ"ע שחומרא דאתי לידי קולא הוא כי לדעתי אם היא מתגרשת ע"י אביה או אינה מתגרשת ע"י עצמה לדעת המתירים

*ועיין בסוף הסי'
ג מבואר בסימן קמ"ג וקמ"ד
ד מבואר בסי' קמ"ה
ה בסדר גט של מהר"ם בסוף סי' זה

חד לפום חורפיה אבל פחות מכאן אינה מתגרשת לדעת רש"י ז"ל אפי' ע"י אביה ולדעת ר"ת דוקא ע"י עצמה אבל ע"י אביה מתגרשת ולזה הסכים הרא"ש ז"ל: צו קטנה המתגרשת על ידי אביה (מו) יש להחמיר לכתוב שני גיטין וליתנם לה האחד כנוסח שאר גיטין והאחד יכתוב בו בהך פלונית דהות אנתתי וכו': הגה ואם מוסר הגט ליד קטנה מדעת אביה אין צריך רק גט אחד כשאר גיטין ועיין לעיל סימן קמ"א וסימן ל"ו: צז אם הוא מוסר גט לשליח להוליכו לאשתו יעמיד אותו בפני שני עדים ויקראנו החכם לפני העדים ואחר כך ישאל לסופר זה הוא גט שכתבת וכו' כדלעיל עד טוב שיהיו שם עדים החתומים על הגט: הגה וכן יאמר הנני פלוני בר פלוני המכונה פלוני ממנה אותך פלוני בן פלוני להיות שלוחי להוליך גט לאשתי פלונית בת פלוני ה"פ אתה או שלוחך או שליח שלוחך עד מאה שלוחים ותהא ידך כידי וכו' כמו שנתבאר לעיל סעיף ל' ואחר כך מצוה לסופר לכתוב ולעדים לחתום ומבטלין מודעות ושבועות קודם הכתיבה כאלו היתה האשה עצמו אצלו (הכל בסדרים) וכמו שנתבאר לעיל: צח ואחר כך מחזיר החכם הגט לבעל והבעל ימסור הגט לשליח ויאמר (אתה פב"פ ה"פ) הולך גט זה לאשתי פלונית (בת פלוני ה"פ) בכל מקום שתמצאנה ותהא ידך כידי ופיך כפי (ודבורך כדבורי ועשייתך כעשייתי ונתינתך כנתינתי ונותן אני לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס עד שיגיע הגט לידה או ליד שלוח ותיכף שיגיע גט זה לידה או ליד שלוחה מידך או מיד שלוחך או מיד שלי שלוחך כנזכר לעיל תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם: הגה ויקבל השלי' הגט (מז) כמו האשה בעצמה ואח"כ חוזר החכם ויקרא הגט וישאל כל השאלות ויחרים נ המוציא לעז כדלעיל סעיף פ"ה וכופלו כאגרת ונותנו לשליח ואחר כך כותבין ההרשאה וג קודם לכן דהרי כותבין בהרשאה בפנינו מסר וכו' כמו שנתבאר לעיל סימן קמ"א סע ל"ו דין שליח שני עיין לעיל סימן קמ"א סעיף מ' וסימן קמ"ב סעיף ע' וסדר ההרשא' תמצא בסדר *גיטין אבל אין הלשון מעכב כמו שכתבתי לעיל סימן קמ"א סעיף ל' וכשהשל' ראשון עושה שליח שני נראה לי שיש לשואלו כל השאלות ששואלים אותו כשנותנו הוא בעצ' ליד האשה שהרי השליח השני אינו אומר אחר כך כלום רק שאומר שליח בית דין נ' לכן יש לבית דין הראשון לחקור הדברים היטב וכדלך שנתבאר לעיל סעיף נ"א צט גאם נותנו לה על תנאי יאמר לה בשעת נתינה הרי זה גיטיך והרי א מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם ע"מ שאם לא באתי מהיום עד י"ב חד' יהא גט מעכשיו ואם אבוא בתוך הזמן הנזכר ואראה בפני פלוני ופלוני י יהא גט ותהא היא נאמנת עלי לומר שלא באתי ושלא פייסתיה: ק ד המגרש שכיב מרע אומר לה בשעת נתינה הרי זה גיטיך והרי את מגורש' בו ממני מעכשיו ומותרת לכל אדם על מנת שאם לא אמות עד יום פל' והוא בכלל לא יהא גט ואם אמות קודם יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם י' אמות עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט: הגה ועיין לעיל סימן קמ"ה סעיף ' ואחר כך לא תתייחד עמו אלא אם כן יש אחד עמהם אפילו עבד אפילו שפחה חוץ משפח' ובנה הקטן (טור סימן קע"ח): קא המאד יש לאדם ליזהר שלא להשתדל בע' גיטין (מח) אם לא שיהא בקי בהלכות גיטין כי רבו בהם הדקדוקים ובנק' יכול אדם לטעות בהם והוא איסור ממזרות וצור ישראל יצילנו משגיאות אמ': הגה וכבר נתבאר ריש סימן זה טופס גט שנהגו בו במדינות אלו ובפרט בעיר הזאת ו' בשלישי בשבת בשלשה ימים לירח סיון שנת חמשת אלפים ושלש מאות וארבעים לבריאת עו' למנין שאנו מנין כאן בקאזמר דמתקרייא קאזימירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נ'

פתחי תשובה

שמחמירים בסעיף שאחר זה עכ"ד: (מו) יש להחמיר כו'. כן כתב הב"י לעיל סימן קמ"א בבד"ה גם ע"ש ועיין בת' מהרי"ל ס"א דף ל"ח וח"ג סי' ה' ובת' מהר"ם פדואה סימן א"ג ובת' מהרי"ט אה"ע סי' ו' ובמבי"ט ח"א סי' רכ"ג ובת"כ קמ"א ובתשו' הרדב"ז ח"ב סי' ב' אלפים של"ב ובס' ג"פ בסי' קכ"ו ס"ק ל"ו: (מז) כמו האשה בעצמה. עמ"ש לעיל כן קמ"א ס"ק ל"ט ובביאורי לסדר גיטין בשג"ש אות ל"ח ומ"ז: (מח) אם לא שהוא בקי. ע"ל סי' קמ"א ס"ל נכנה וג' קמ"ב ס"ט בהגה. ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ד ס"ם רע"א בחכם שגירש שלא כדין דסיים שם וצריכים לכופו שלא יהא לו יד בגיטין וקדושין מאחר שאינו בקי בהם כו' ע"ש. ועמ"ש לעיל סק"א:

וילגא ועל מי מעינות אנא פלוני המכונה פלוני בן פלוני המכונה פלוני · העומד היום בקאומר דמתקריא קאזימירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילגא ועל מי מעינות צביתי ברעות נפשי בדלא אניסנא ושבקיה ופטרית ותרוכית יתיכי ליכי אנת אנתתי פלונית המכונה פלונית בת פלוני המכונה פלוני העומדת היום בקאומר דמתקריא קאזימירז מתא דיתבא על נהר ויסלא ועל נהר וילגא ועל מי מעינות דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכדו פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי דיתיהוייין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבא לכל גבר דיתיצביין ואנש לא ימחא בידיכי מן יומא דנן ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין כדת משה וישראל:

פלוני בן פלוני עד

פלוני בן פלוני עד*:

הלכות מיאון

קנה עד איזה זמן הקטנה ממאנת ויתר דיני מיאון · ובו כ"ב סעיפים:

א [א]קטנה שאין לה אב או [ב]שיש לה אב והשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא קטנה שהיא כיתומה בחיי האב שהרי אין לו עוד רשות בה והשיאו לדעתה כיון שאין קדושיה אלא מדרבנן אם אינה חפצה בבעלה אינה צריכה ממנו גט אלא יוצאת ממנו במיאון [ג]אבל אם השיאוה שלא לדעתה או אפילו לדעתה [ד]ואינה יודעת לשמור קדושיה אפי' מיאון אינה צריכה: הגה ולכתחלה יש לבית דין ליזהר שלא להשיא יתומה קטנה במקום שנראה להם שיבא לידי מיאון ואין לדיין בזה אלא מה שעיניו רואות (הגהות מיימוני פי"א בשם ר"י): ב [ה]איזו היא קטנה שצריכה למאן מבת שש שנים עד בת עשר בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קדושיה ושהם קדושין [ו]לא שתשמור אותם כדרך שמשמרת האגוז והתמרים וכיוצא בהם ה"ז צריכה מיאון ואם אינה יודעת לשמור קדושיה אינה צריכה למאן אלא הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם ופחותה מבת שש אפילו היא נבונת לחש ביותר ויודעת לשמור אינה צריכה מיאון ויתירה על בת עשר אפילו סכלה ביותר צריכה מיאון: הגה וי"א דכל זה כשנשאת לדעת אחיה ואמה אבל אם נשאת שלא לדעתן אינה צריכה למאן (הגהות אלפסי פרק בית שמאי) וי"א דאם הגיעה לפעוטות צריכה למאן (בית יוסף בשם הריטב"א): ג [ז]המיאון הוא שתאמר אי אפשי בפלוני בעלי או אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי ואפילו לא אמרה דבר אלא הלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה אע"פ שהיתה נשואה קדושיה הם הם מיאוניה: ד [ח]ממאנת בין מן האירוסין בין מן הנשואין אפילו שלא בפני הבעל ושלא בפני בית דין [ט]רק שיהיה בפני שנים שיעידו על הדבר [י]ויש מי שאומר דלכתחלה בעינן ג': ה [כ]כשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם אם לא מיאנה בבעל: ו [ל]מיאנה בבעל ונשאת לאחר ממאנת בו וכן בשלישי וברביעי אפילו כמה פעמים כל זמן שהיא קטנה: ז [מ]השנים שמיאנה בפניהם כותבין לה גט מיאון וחותמין בו ונותנים לה ואינו כגט גירושין להיות נתינתו מגרש לפיכך אינו צריך כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר ממשפטי גט הגירושין ואין כותבין בו תופס הגט [נ]לפי שאינו אלא כמעשה ב"ד: ח [ס]אלו שממאנת בפניהם צריך שיכירו אותה ואת בעלה לפיכך

*נוסח שטר הרשאה שנהגו במדינו' האלו ובייחוד באמסטרדם כפי הסכמת הרבנים וחכמי כל הקהלות יצ"ו שהסכימו ביום א' ט' אלול תכ"א בענין שמות הנהרות בפנינו ח"מ באחד בשבת בשנים ועשרים יום לירח כסלו בשנת חמשת אלפים וארבע מאות ועשרים ושלש לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן במתא אמסטרדם דמתקריא אמסטילרדם דיתבא על כיף ימא דמתקריא טייא ועל נהר אמסטיל מסר פלוני בן פלוני גט כריתות ביד פלוני בן פלוני להוליכו לאשתו פלונית בת פלוני ליתן אותו בידה וכך אמר בפנינו פלוני בנפלוני הבעל לשלוחו פלוני בן פלוני הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני ותן אותו בידה בכל מקום שתמצאנה ותהא ידך כידי ופיך כפי ודבורך כדבורי ועשייתך כעשייתי ונותן אני לך רשות לעשו' שליח בתריקין ושליח שליח ושליח אחר שליח אפילו עד מאה שלוחים אפילו בלא אונס עד שיגיע הגט לידה ותכף שיגיע גט זה ביד אשתי הנזכרת מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך עד מאה שלוחים תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם והגט בנעשה עליו פלוני בן פלוני שליח להוליכו ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם במתא אמסטרדם דמתקריא אמסטילרדם מתא דיתבא על כיף ימא דמתקריא טייא ועל נהר אמסטיל באחד בשבת בשנים ועשרים יום לירח כסליו בשנת חמשת אלפים וארבע מאות ועשרים ושלש לבריאת עולם ועדיו שחתומים בו פלוני בן פלוני ופלוני בן פלוני ובפנינו בטל פב"ס הבעל כל מודעות שמסר על גט זה וגם בפנינו קבל עליו פלוני בן פלוני הבעל בחרם ובשבועות התורה שלא לבטל את הגט ולא את השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו יום הנ"ל והכל שריר וקיים

א משנה יבמות דף ק"ז ע"א ב מבואר במשנה שם דף ק"ט ע"א וכתובות דמ"ג ע"ב ג שם במשנה ד שם וכרבי חנינא בן אנטיגנוס ה לשון הרמב"ם שם ממימרא דרבא ג' מדות בקטן וכו' גיטין דף ס"ה ע"א ו ברייתא שם דס"ד ע"ב וכדמפרש לה שם רב הונא בר מנות ז ברייתא שם דף ק"ח ע"א ח משנה שם דף ק"ז ע"א ט כרבי יוסי בר יהודה ור"א בר שמעון בברייתא שם ע"ב דפסק רב נחמן הלכה כאותו הזוג וכ"פ הרי"ף והרא"ש שם והרמב"ם שם וה"ה בשם רש"י י טור בשם ר"ת ובעל העיטור כ שם במשנה וכב"ה ל שם במשנה וכב"ה מ רמב"ם שם מימרא דרבי יהודה ואמרי לה במתניתא שם סוף ע"ב נ ברמב"ם איתא שמא ירחם בגט גירושין וכן הוא שם בגמרא ריש דף ע"א וכתב ה"ה ופי' דילמא אתי לאחלופי בגיעא ויבאו לאסור קרובים ורש"י ותוס' פירשו טעם אחר ס שם וכרבא שם דף ק"ו ע"ב

בשם

כל מי שיראה (א) שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון אע"פ שאינו מכירה שודאי הבירוה אותם שמיאנה בפניהם (ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד אפילו שאינם מכירים הבעל רק האשה סגי) (כ"כ [ע]הב"י): ט [פ]אותם שממאנת בפניהם צריך (ב) שיתברר להם שהיא קטנה: י [צ]קטנה הממאנת אין לה כתובה מנה ומאתים אבל יש לה תוספת וכל זמן שלא מיאנה בעלה זכאי במעשה ידיה ובמציאתה וחייב במזונותיה ופדיונה כל זמן שהיא תחתיו [ק]אבל אם הלך למדינת הים ולותה ואכלה או לצורך פדיונה ועמדה ומיאנה אינו חייב לשלם אע"פ שאכל פירותיה [ר]ואפילו הם בעין עדיין שליקטן ומונחין ברשותו אינו מחזירן ונכסיה של צאן ברזל ושל מלוג אם הם בעין נוטלתן [ש]ומה שאבד מהן מנכסי צאן ברזל חייב לשלם [ת]ומנכסי מלוג פטור [א]והוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו וכשרה לכהונה [ב]ואינה צריכה להמתין ג' חדשים מלהנשא [ג]ואם נשאת לאחר ונירשה או מת מותרת לחזור לראשון [ד]ולא עוד אלא אפי' גירשה הראשון והחזירה ומיאנה בו ונשאת לאחר אחר שמיאנה בו וגירשה האחר מותרת לחזור לראשון שכל היוצאת במיאון אע"פ שקדמו גט ה"ז כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם ומותרת לחזור לו [ה]אבל המגרש את הקטנה בגט יש לה כתובה ואסור בקרובותיה ואסורה בקרוביו ואסורה לכהונה וצריכה להמתין שלשה חדשים ואם נשאת לאחר ומיאנה בו [ו]אסורה לחזור לראשון מפני שיצאה ממנו בגט אע"פ שיצאת מן האחרון במיאון ואין צ"ל אם גירשה האחרון או מת [ז]וכן אסורה לאבי הראשון ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות אף ע"פ שיוצאת מן האחרון במיאון [ח]ואם מיאנה בראשון והחזירה ונירשה ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה או מיאנה בו אסורה לחזור לראשון ולקרוביו שכל שיצאת ממנו במיאון לבסוף דינא כממאנת וכל שיצאת ממנו בגט לבסוף דינא כמגורשת: יא [ט]הממאנת ביבם אסורה באביו מפני שנראית ככלתו בעת שמת בנו ונפלה ליבום [י]אבל לשאר קרובים מותרת [כ]וי"א גם בשאר קרובים (ודוקא בקרובי המת אבל בקרובי היבם שמיאנה בו מותרת) (כ"כ [ל]הב"י) [מ]ומ"מ אם מיאנה באחד מהיבמים מותרת לשאר אחיו: יב [נ]עד מתי הקטנה ממאנת עד שתביא ב' שערות אחר י"ב שנה [ס]או עד שתלד (ג) (ומשעת הריון הוי כגדולה) (ע"ז) [פ]וכל זמן שלא הביאה ב' שערות ולא ילדה חשובה כקטנה אפילו נולדה לה סימני אילונית אבל אם היא בת כ' [צ]ונולדו בה סימני אילונית חשובה כגדולה (ד) (למפרע מזמן שהיתה בת י"ב אע"ג שהביאה אח"כ ב' שערות) (בח"ס סי' רל"ס) ואינה יכולה למאן [ק]ובת י"ט שנה ול' יום דינה כבת כ' דל' יום בשנה חשוב שנה (ה) [ר]ויש מי שאומר שאינה חשובה בת כ' שנה עד שתהיה בת כ' שנה פחות ל' יום: יג [ש]אם היא בת כ' ולא נולדו בה סימני אילונית ולא הביאה שתי שערות חשובה כקטנה עד שתביא ב' שערות [ת]או עד שתגיע לרוב שנותיה שהם ל"ה שנה ויום אחד שאז הרי היא אילונית

באר הגולה

ע בשם הר"ן ודעת הרמב"ם פ שם דף נ"ט ע"ב צ ל' הטור ממשנה וגמרא כתובות דף ק' ק"א ק ברייתא שם דק"ז ע"ב לענין מזונות וכתב הרא"ש דה"ה לענין פדיונה ר כ"כ התוספות שם דף ק"א ע"א והרא"ש שם ש טור (ולי נ"ע שהוא פסק נגד מסקנת הגמרא פשוט מטמיה דרב פפא שם וכ"פ הרי"ף והרא"ש והתוספות שם וכ"פ הרמב"ם בפכ"ד מה"א דין ט') ת כ"כ הב"י ממשנה והא מתו מתו לה שם א משנה שהב מימרא דשמואל יבמות דל"ס ע"ב וכתובות ד' ק' ע"ב ג משנה יבמות דף ק"ח ע"א ד שם ה כשמואל כתובות דף ק' ע"ב הסכמת הפוסקים ו כרב שם ז שם ח שם במשנה ט משנה יבמות דף ק"ו ע"א וכב"ה וכפולא שם ע"ב י פני לפני רב יחזקאל שם כ ס"ס בשם הרמב"ן והרשב"א ל בשם נ"י בשם הריטב"א מ כשמואל דאמר מיאנה בזה מותרת לזה שם וכ"פ הרי"ף והרא"ש שם וכ"פ הרמב"ם בפרק י"א מהלכות גיטין נ משנה נדה דף נ"ב ע"א ס ממשנה ר"פ יבמות וכדאמר רב ספרא שם דף י"ב ע"ב וכדעת רש"י והרמב"ם וכ"כ הטור ע וכן כתבו התוס' שם ופירש או כשתלד הוי גדולה משעת הסריון וכן כתב ה"ה בשם הרבה מהמפרשים ושכן נראה דעת הרשב"א מש"ש בפי"ע וכן נראה מהסוגיא שם פ ממשנה נדה דף מ"ו ע"ב צ כדמפרש לה רב שמואל וכו' שם ק ברייתא שם וכפירש הטור וה"ה בשם המפרשים ר רמב"ם בפ"ב מה"א כפי פירושו ש משנה וגמ' שם ת כדתני רבי חייא

פתחי תשובה

(א) שמיאנה בפני שנים. עב"ש ס"ק י"א מה שתמה בזה וכבר הקדימו הרב"י בבד"ה סימן זה ועיין בס' קרבן נתנאל ביבמות פי"ג אות ה': (ב) שיתברר להם. עיין בתשו' ברית אברהם סי' נ"ב אות י"ד שהביא בשם תשו' לחם רב סימן כ"ד שכתב לקבל עדות שהיא קטנה שתלא במיאון מקבלין שלא בפני בע"ד דהוי לתיפטר ע"ש: (ג) ומשעת הריון. עב"ש ס"ק י"ח ועי' בס' ק"נ פ"ק דיבמות אות ך' דהא"ז ס"ל דלא בעינן תנאי דכשתלד יהיו בני קיימא כמו שס"ל לתוס' ביבמות דף י"ג ובזה מסולק קושיית הב"ש בס"ק י"ח ע"ש. גם בגליון ש"ע של הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל עמ"ש הב"ש מיהו מבואר בתוס' דוקא כשהולד בן קיימא אבל אם הפילה ממאנת כו' נ"ב עיין בשו"ת מג"ע סימן ק"ד דלאו בהפילה אינה ממאנת ועיין בספר עטרת בחידושיו לנדה דף נ"ב בד"ה ודע דמסקינן כו'. וכ"כ בש"ע ח"מ סי' רל"ס פי"ו ועיין בס' ב"מ שהאריך בזה ומסיים עכ"פ יראה לע"ד שדין למפרע האמור כאן וכח"מ לאו דברי הכל הוא אלא במחלוקת שנוי כו' ע"ש: (ד) למפרע מזמן שהיתה כו'. וכ"כ בב"ש ח"מ סי' רל"ס פי"ו... (ה) ויש מי שאומר כו'. עי' בח"מ סי' ל"ס ס"ב בפת"ש סק"ה ועי' בתוי"ט פ"ה דנדה משנה ט' ביוס

אע"פ שלא נראו בה סימני אילונית וחשובה כגדולה ואינה יכולה למאן (ועי' לקמן סי' קע"ב סימני אילונית מה הם) : **יד** [א]אין שתי שערות סימן גדולות אלא א"כ באו מי"ב שנה ואילך אבל אם באו קודם לכן אפי' תוך שנת שנים עשר חשוב כשומא ואינה נחשבת גדולה על ידם [ב]אלא א"כ הביא אחרות אחר שנים עשר שנה (וי"א שאם הביאה שערות (ו) ביום אחרון של שנת שנים עשר חשובה גדולה) (טור בשם ר"ת וכ"כ הרא"ש) [ג]ומיהו כשמוצאים לה שערות אחר הזמן מחזיקין אותה כגדולה אפי' לחליצה ולא חיישינן שמא בא קודם הזמן [ד]וי"א שאם נראו בה ב' שערות קודם שנים עשר שנה ועודם עליה אחר שנים עשר שנה אע"פ שלא הביאה שערות אחר שנים עשר שנה חשובה כגדולה למיאון ואע"פ כן חשובה כקטנה לחליצה (ז) (ספק אם הגיעה לשנים עשר שנים או לא אזלי' לחומרא) (בתשובת רשב"א אלף רי"ו) : **טו** [ה]וכשבודקין אותה בודקין אותה ע"י נשים כשרות ונאמנות ואפי' אשה אחת בודקת ושומעין לה אם הביאה ואם לא הביאה [ו]ואפילו היא קרובה (וע"ל סימן קס"ט אם נשים נאמנות על שנותיה) : **טז** [ז]שתי שערות צריך שיהיה בעיקרן גומות [ח]ואפי' שתיהן בגומא אחת הרי אלו סי' [ט]נמצאו שני גומות זו בצד זו ואין בהן שער הרי אלו סי' חזקה אין גומא בלא שער ושערות היו בהם ונשרו : **יז** ב' שערות צריכות שיהיו במקום הערוה ובית הערוה כולו מקום סימנים בין למעלה בין למטה בין על איברי הזרע עצמן. [י]ויש מי שאומר שאפי' אחת בגבה ואחת בבריסה או אחת בקשרי אצבעותיה של יד ואחת בקשרי אצבעותיה של רגל חשובה גדולה למיאון אבל לא לחליצה : **יח** [ל]שיעור אורך השתי שערות משיצמחו ויהיו ראויים להנטל בפי הזוג (פי' מספרייס) או לקרוץ בצפורן [מ]חשובה גדולה למיאון אבל אינה חשובה גדולה לחליצה עד (ח) שיהיה בהן כדי לכוף ראשן לעיקרן (וע"ל בפי' סדר חליצה סי' כ"ז) : **יט** [נ]בד"א שיכולה למאן אחר י"ב שנה כשבדקו אותה ולא הביאה שתי שערות אבל סתמא משיש לה י"ב שנה אינה יכולה למאן חזקה שהביאה שתי שערות ומ"מ לא החלוץ עד שיבדקו אותה וימצאו שתי שערות : **כ** בד"א שיכולה למאן כשבודקים אותה ולא הביאה (ט) בשלא בעל אחר היות לה שנים עשר שנה ויום אחד [ס]אבל אם בא עליה אחר כך אינה יכולה למאן שאף על פי שאין מוצאין לה סימנין [ע]חוששין שמא נשרו שהוא ספק דאורייתא שאם היה ידוע שהיו לה שתי שערות קודם שבא עליה [פ]הוו קדושין גמורים שודאי בעל לשם קדושין ואם קדשה אחר לא היתה צריכה ממנו גט וכיון שהוא ספק דאורייתא חיישינן

באר הגולה

שם א כדאסיק רבא הלכתא וכו' דף מ"ה ע"ב ב פשוט שם בגמרא דף מ"ח ע"א ג טור והרמב"ם ממשמעות הגמרא דלעיל ד כפרש"י שם וכתבו התוספות שם שהדין עמו ה ברייתא דף מ"ח ע"ב וכרבי אליעזר ו מרדכי פ' מצות חליצה בשם ספר אבי"ה בשם ר"ת ושכ"פ ראבי"ה ז מימרא דר' אלבו וכו' דף נ"ב ע"א ח מימרא דרב אשי וכו' לא נשתמיט תנא גומות וכו' שם ט מימרא דרב מלכיו שם י רמב"ם שם וכרבנן אמרי רב אשי וכו' (שם ע"ב) ופירש רבינו שמקום אחד הוא בית הערוה ה"ה שם כ טור בשם ר"י ושכ"כ הרא"ש כר"ש בן יהודה שם בברייתא וכתבו התוספות שם בשם ר"ת משהגיע לכלל שנותיה לא תמאן בזמן הזה דאין אנו בקיאין בבדיקה לבדוק כל גופה וכמ"ש המחבר בסוף הסי' ל משנה שם וכר"מ ם מסקנת הגמרא שם הלכה כדברי כולן להחמיר וכפירש רש"י שם וכ"כ הרא"ש שם ס טור ג לשון הטור ממימרא דרבא קטנה כל י"ב שנה וכו' וכדמוקי לה התם דלחליצה בעי בדיקה שם דף מ"ו ע"א וכ"כ הרמב"ם שם בפי"א מה"ג ם פלוגתא דרב ושמואל ביבמות דף ק"ט וק"י כמ"ש והרי"ף שם כיון דלא איפסקא הלכתא בהדיא עבדינן בה לחומרא ע כמימרא דרב דימי מנהרדעא הלכתא חוששין וכו' נדה דף מ"ו ע"א פ מימרא דרב שם ביבמות דלא אמרינן כל הבועל על דעת

פתחי תשובה

(ו) ביום אחרון · עב"ש סק"כ ועי' בהגהת מל"מ פ"ד מהל' איסורי ביאה דין זה ועי' בסמ"ע וש"ך בח"מ סי' ל"ה ס"א ובאורים ותומים שם סק"א : (ז) ספק אם הגיעה · עב"ש ועיין במל"מ פ"ב מה"א דין י"ט ועי' בתשו"ת הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי מ"ש בזה : (ח) שיהיה בהן כדי לכוף · עיין בתשובת נו"ב סימן ל"ג בד"ה ולפ"ז · שהקשה על דין דשערות דבעי' כדי לכוף מת"כ היכא איירי אי אין בהן גומות כי יש בהן כדי לכוף מאי הוה ואי יש בהן גומות א"כ אפילו בקטנות מאד דל שערות מהכא הרי גומות לחוד סגי וצ"ל דנ"מ היכא שב"ש יוצאים מגומא א' דלענין שערות מהני אבל בלי שערות לא מהני גומא א' ובזה בעינן כדי לכוף ולפ"ז אם כל אחת יוצאת מגומא אחת בפני עצמה אפילו קטנות ביותר מהני כו' ושוב כתב דיש להשיב דגומות לחוד ודאי מהני אבל בשערות יוצאים מגומות והם קטנות משיעורן גרע טפי שאין הגומות מצד עצמן סי' אלא שאנו אומרים חזקה היו בהם שערות ונשרו ואמרינן מסתמא היו בהשערות כדי כפיפה וכל זה אם אין שערות כלל אבל אם יש בהם שערות ואנו רואין שהם פחות מכדי כפיפה לא מהני הגומות אף ביוצאין מב' גומות עכ"ד ועמ"ש לקמן סי' קס"ט סעיף י"א בזה : (ט) בשלא בעל · עב"ש ס"ק כ"ט מ"ש וכ' במרדכי ובהגמי"י דאו נשים נאמנות כו' וכן בשלא בעל ונשים מעידות על שנים כו' ועי' בתשו"ת הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי סי' כ"א שכ' דהתם מיירי דבשעת קדושין היתה קטנה בודאי רק שבשעת מיאון נסתפק לנו שמא היה עכשיו בת י"ב שנה אבל אם הספק הוא גם על שעת הקדושין אין עדות הנשים מועלת וצריכה עדות כ' אנשים כשרים וכמו דלא סמכינן אעדות נשים כשבעל ומה לי קדושי ביאה ומה לי קדושי כסף כו' ע"ש עוד : (י) שודאי בעל לש"ק ואם קדשה כו' · בגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר זצ"ל כתב בזה וז"ל והיכא דבא עליה תוך שנת י"ב ונתעברה

שמא הביאה סימנין קודם שבעל וצריכה גט מספק ואם מיאנה בו אחר שנבעלה ונבדקה ולא נמצאו לה שערות ונתקדשה לאחר צריכה ממנו גט מספק ואסורה לחזור לו ואם נשאת תצא מזה ומזה [צ]והולד ספק ממזר משניהם: כא [ק]הביאה שתי שערות אחר שנים עשר שנה ולא בעל אח"כ הוו ספק קדושין ואם בא להוציאה צריכה גט מדרבנן ואם לא גירשה (יא) ועמדה ונתקדשה לאחר צריכה גט משניהם ואם ירצו מגרש ראשון ונושא שני אבל אם גירש שני לא יקיים ראשון שמא יאמרו החזיר גרושתו אחר שנתארסה ואם בא עליה שני קודם שגירש ראשון (יב) [ר]תצא מזה ומזה ואין הולד מן השני ממזר ואם בא עליה ראשון קודם (גירושי) שני הולד ממזר: כב [ש]"א (יג) דהאידנא יש להחמיר שלא תמאן אחר שנים עשר שנה אע"פ שנבדקה ולא נמצאו לה שתי שערות וגם לא בעל אחר שנים עשר שנה: הגה ולכולי עלמא אם היא פחותה מבת שנים עשר שנה ממאנת אפילו בזמן הזה וכן עשה מהר"ר יעקב פולק ז"ל מעשה בימיו (יד) ודלא כיש מחמירין ואמרו שאין בת ממאנת בזמן הזה כלל (מהר"א מרזבורק ור"י מינץ סימן י"ג):

הלכות יבום

קנו איזו נקרא זרע קיימא לפטור מן היבום · ובו י"ג סעיפים .

א מי שמת אחיו מאביו (א) ולא [א]הניח זרע מצוה ליבם את אשתו בין שהיא אשתו מן הנשואין [ב]בין שהיא אשתו מהארוסין דכתיב כי ישבו אחים (א) יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו יבמה יבא עליה: ב זה שנאמר בתורה ובן אין לו [ג]אחד הבן ואחד הבת או זרע הבן או זרע הבה עד סוף כל הדורות [ד]בין מאשה זו בין מאשה אחרת אפי' היה לו (ב) זרע

באר הגולה

קדושין הראשונים בעל צ והטעם בכל זה דהוי ספק אשת איש דאורייתא ק ל' הטור ומבואר בדברי הרי"ף שם ביבמות מסוגיא דמה שם וכ"כ הרמב"ם שם בפי"א וש"פ ר מפני שדומה לאשה שמעה שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא בעלה רמב"ם שם ש טור בשם ס"ה מדברי התוס'

א מבואר בכתוב ב פשוט בהרבה מקומות ומהם משנה יבמות דף כ"ג ע"ב ג ב"ב דף ק"ט ע"א ד מבואר בהרבה מקומות ומהם משנה מי שיש לו בן מ"מ וכו' יבמות דכ"ב

פתחי תשובה

ונתעברה וילדה בן קיימא דקיי"ל לעיל סעיף י"ב דמשעת עיבור היא גדולה מסתפקנא אם א"צ גט משני או די"ל כיון דמיעוטא דמיעוטא הם גדולים בשנת י"ב לא אסיק אדעתיה לבעול לשם קדושין וע' תוס' פ"ק דיבמות דף י"ב ע"ב ד"ה דאפילו נר"י כו' ודוק עכ"ל: (יא) ועמדה ונתקדשה · בהגהות הגאון רע"ק ז"ל כתב בזה דוקא נתפייסה מיד אבל אם חטפה בחזקה א דלכסוף נתרצית מ"מ כיון דעביד שלא כהוגן אפקינהו רבנן לקדושין מיניה כ"כ הנ"י והוציא כן מסוגיין עכ"ל וכ"כ בד"מ או י"א בשמו ועי' בס' ב"מ מ"ש בזה: (יב) תצא מזה ומזה · עי' בטור ועיין בתשו' מהרי"ל ח"א כלל ג' סי' א"י ובספ שעס"מ פ"ד מה"א דין י"ט: (יג) דהאידנא · עב"ש ס"ק ל"ד ועיין בתשובת בית אברהם חיו"ד סי' נ"ז אות ע"ו שכ' על דבריו המוהים דהא לעיל סי"ט איתא דבלא בדיקה הוי חזקה שהביאה ב"ש א"כ עכשיו דאין בקיאין ודאי לא הוי ספק כי אף חזקה דהביאה ב"ש ע"ש: (יד) ודלא כיש מחמירין · כתב בשו"ת הגאון מהר"ש זלמן זצ"ל מלאדי סימן כ"א וז"ל פה דבריו יאירו כו' ואעפ"כ להלכה למעשה אין לחוש משום שינוי מנהג ח"ו להיותו דבר שאינו מצוי כ"כ לינשא יתומה קטנ ולמאן בו מיד וכדבר שאינו מצוי אין בו מנהג כמ"ש הרמב"ם כו' וזו היא דעת הרמ"א ס"ב קנ"ה וכ"ד הט"ז שם ונימוי פמו שלא חשש לדעת מהר"י מינץ כו' ואף גם אם למדוה למאן הא תנן מלמדין את הקטנה שתמאן מכלל דהוי מיאון מעליא כרס כגון דא צריך לאודועי כו' והלכך בנ"ד צריכה ב' עדים כשרים ולא על שעת חופה וקדושין בלבד אלא גם על שעת מיאון שלא היתה בת יב"ש ויום א' כי היא אינה נאמנת לומר שלא נבעלה מאחר שנתיחדה עמו וכן הן עדי יחוד כו' עכ"ל ע"ב ועי' ביש"ש פ' ב"ש סי' י"ז שדעתו כהיש מחמירין והאריך שם ותורף דבריו דבזה"ז אין למאן ואפילו אם מיאנה לא תצ עד שתתגרש אבל אם כבר נשאת ע"י המיאון לא מפקינן מבעלה רק שלא יהא לה י"ב שנה ויום א' ואותו המורה ראוי לגורי מגדולתו · ועל מעשה דר' יעקב פולק ז"ל שהורה למאן ונשאת לאחר כתב ששמע שלא עלה זיווגן יפה ע"ש:

ועיין בתשו' גליא מסכת בקו"א סי' ו' מענין זה בעובדא שהיה בעיר אחת בקטנה שהשיאוה אחיה ואמה ואח"ז נעשה בע חולה והוכבד חליו עד מות ולא היה זמן מספיק לעשות גט ואמר המורה שנמצא שם לעשות מיאון ע"פ שאמרו את ואמה שהיא רק בת י"א שנה ומחמת שהיה המורה מסופק בדעתו אם מועיל מיאון בזה"ז עשה לה מיאון על תנאי אם יוע ע"פ הדין ואם לא יועיל ע"פ דין לא יהיה המיאון מיאון מחמת שחש שעי"ז שיסתפק הדבר ויהיה חליצה פסולה תהיה צרי לחזור על כל האחין ונשארו יבמין קטנים ואח גדול הלך למקום רחוק הרבה · והאריך בזה אם טוב עשה המורה בזה שלא ח לדעת המחמירין · וגם אם להתירה להנשא ע"פ מיאון הזה שנעשה ע"פ לימוד מהמורה · וגם בענין דברי הט"ב תניינא פי' ג שכתב שאשה יכולה למאן ביבם אף אחר שהגדילה ע"ש באריכות:

(א) ולא הניח זרע · ואפילו יש לאשה זרע מבעלה הראשון צריכה יבום · כן הוא בש"ס יבמות ס"פ יש מותרת ע"ש עיין ג בית שלל: (ב) זרע ממזר · עי' בס' ברכי יוסף לעיל סי' א' אות י"ב הביא דרב גינת ורדים א"ה כלל ב' סי' ד' נפס

באר היטב

(א) יחדיו · עיין כנה"ג שכתב ויש לחקור וכו' ע"ש ולא הבנתי חקירתו · דהא מפורש בגמרא דהו אשת אח שלא היה בעולמו וכ"כ הרמב"ם והכ"מ פרי

במי

(ג) (ג) ממזר או ע"א הז פוטר את נשיו מן החליצה ומן היבום ה אבל בנו מהשפחה או מעובד כוכבים אינו פוטר (אפילו נתגייר או נשתחרר הבן) (הרמב"ם פ"א מהל' יבום וחליצה) ו וי"א דהני מילי בנו משפחה אחרת (ד) אבל בנו משפחתו פוטר: ג ז אפילו היה הזרע גוסס או פצוע ממכות שאי אפשר לו לחיות פוטר: ד ח מי שמת (ה) והניח אשתו מעוברת אם הפילה הרי זו התייבם

ע"כ ה שם במשנה ו טור בשם רב נטרונאי גאון משום דחזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכודאי שחררה קודם שבא עליה ושלום השכים הרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"י מהל' גירושין בשם יש מן הגאונים וכו' ולזה הסכים הראב"ד שם אח"כ מוחזק בכריאת ממעד בני ישראל ובנות ישראל על חזקתן וכו' ז משנה ז' פ"ק דהלכות ח לשון הרמב"ם בפ"א מהל' יבום וחליצה ממשנה

באר היטב

פתחי תשובה

שפי מהלכות יבום עיין וד"ק: (ג) ממזר. היינו כמי שמת והניח בן קטן טרפה מחיים ולא עברו ימים מועטים עד שמת אי חשיב זרע לפטור אשת המת מן החליצה ויבום.

ועוה"ל כתב עליו דמדברי ס"ח סימן ח"ק שהובא בב"ש שם ס"ק י"א יש קצת ראיה דפוטר דהוא משום ממזר לטרפה ושוב כתב דהא ליתא דמי שיש לו בן ממזר דפוטר מחליצה מסתמא הוא ממזר דידוע דמי ועוד יש לדחות ע"ש ועמ"ש לעיל סי' פ"ו ס"ק י"א: (ג) ממזר. עבה"ט בשם ב"ש שכ' היינו בתנושים כו' ובב"ש מסיים וכ"כ המרדכי אגודה. ולכאורה לפי דברי הרמ"א לקמן ס"ע שכ' וי"א אפילו בזונה אחרת המיוחדת לו א"כ משכחת לה נמי במיוחדת לו וצ"ל דהב"ש כאן אזיל בשיטת הב"י שהביא בס"ק ע"ו דס"ל שגם במיוחדת חיישינן שמא זינתה עם אחר וע"כ גם המרדכי ואגודה ס"ל כן. אך אכתי קשה מדברי הב"ש עצמו לעיל סי' ד' ס"ק מ"ב שהחליט שם דבמיוחדת והוא מודה לא חיישינן וצ"ע. ומצאתי בתשובת שיבת ציון סי' ס"ז בתמה על הב"ש בזה וגם הוסיף שם לתמוה על הב"ש דנקט דברי המרדכי בדרך חיוב שאין למצוא אופן אחר והוא תמוה דהא אי נימא שגם במיוחדת חיישינן אכתי משכחת לה שיש לו בן ממזר מאשתו שנשא ואח"כ נודע לו שאסורה עליו באיסור ערוה ובנו הנולד לו הוא ממזר דבזה בודאי אין לחוש שזינתה עם אחרים כיון שהיתה לו לאשה ורוב בעילות אחר הבעל וכמו כן בנשא אשה שהלך בעלה למדה"י ובאו עדים שמת בעלה ונשא אותה זה בהיתר ע"פ ב"ד ואח"כ בא בעלה והוי בן הנולד לו ממזר כדאית' ביבמות דף פ"ז (ובב"ש לעיל סי' י"ז סק"ו) ואח"כ נשא עוד אשה ומת בלא בנים א"כ בנו ממזר הוא פוטר מיבום וע"כ דאין כוונת המרדכי בדרך חיוב לאוקמי מתני' דוקא בתנושים רק דהדא מינייהו נקט הוא"ל וכסוגיא דס"פ אלמנה מוקי בכה"ג נקט גם המרדכי אופן זה ועוד אפשר לומר דמה שדחקו להמרדכי לאוקמי בתנושין בב"א הוא משום סיפא דמתני' וחייב על מכתו וקללתו כו' ולפ"ז אפשר שגם המרדכי מודה דבמיוחדת לו נמי לא חיישינן כו' ע"ש (ועמ"ש לעיל סי' ד' סק"ו ס"ק ל"א) · גם בס' בית מאיר כתב דהמרדכי אך דינא קמ"ל דממזר מעריות אין פוטר להרמב"ם אלא בתנושים אבל באמת משכחת לה ממזר שפוטר אף בלא תנושים כי י"ל דאיירי בנשא ממזרת שקדושין תופסין בה והיא אשתו גמורה ושייך לגבה רוב בעילות אחר הבעל בכל הנשים ופוטר הכוא בן אף שהוא ממזר · ואף אילו סובר מדמ"מ ביאת זנות מקרי שייך לומר בשם שזינתה מ"מ י"ל דאיירי בגר או ממזר שנשא ממזרת שביאת היתר לגמרי הוא עי' סי' ד' סכ"ב אלא ע"כ דהמרדכי אך דינא קמ"ל כו' ע"ש:

ועיין בגליון המשניות פ"ב דיבמות בתוס' רע"ק איגר ז"ל אות י"ט שהביא דברי המרדכי הנ"ל שכתב דלהרמב"ם צ"ל דמתני' איירי שהיו תנושים וכן משמע ס"פ אלמנה לכ"ג וכתב עליו וז"ל ולכאורה קשה דא"כ אדדייק רבה ס"פ אלמנה ממתני' דספס ילדה תאכל בתרומה דנימא מדהפקרה אמאי לא דייק ממוקדם ממתני' דסבא והיה נ"ל דבמהני' דהכא י"ל דמיירי בגאנסה שהיא אינה מופקרת כלל ולא אמרינן לגבה מדהפקרה אבל במתני' דהתם דקתני האונס והמפתה כו' ילדה תאכל משמע דזהו קאי על המפתה · ואולם הה"מ בפ"ג מיבום כ' על דברי הרמב"ם אבל בנו מאנוסתו או מפותתו א"י אם הוא זה בבירור כו' משמע דס"ל דגם באנוסה חיישינן שזינתה גם עם אחר ולענ"ד הסברה קשה מאד דאיך שייך גבה מדהפקרה וצ"ע ולכאורה אפ"ל דהה"מ אין ראיה כ"כ דהא איהו סובר דוקא בדדיימא מעלמא חיישינן כמו שהובא בב"י וכמ"ש הב"ש ס"ק ע"ו ולעיל סי' ד' בח"מ ס"ק כ"ו לכן אפילו באנוסה חיישינן מבא"כ לדידן בלא דיימא · ועמ"ש לקמן ס"ע ס"ק כ"א) אח"ז ראיתי בס' פנים יפות על התורה פ' תצא בפסוק כי תהיין נקט בפשיטות דבאנוסה ל"ש לומר מדהפקרה עכ"ל:

וכתב עוד והנה כידעינן שאנס או פיתה אחת והבן הנולד לה נשא אשה ומת בלא בנים י"ל דאסורה לעלמא דשמא הוא כשם שזינה עם זו כך הפקיר עצמו וזינה עם אחרות ויש לו בנים מהם וזקוקה להם · אך בזה יל"ד מ"מ הוי ס"ס מתם קינות ומיעוט מפילות אלא דכ"ת באנס או פיתה אחת ולא ילדה והוא מת בלא בנים י"ל דאחיו א"י לייבמה דדילמא זינה גם עם אחרת ויש לו בנים מהם וצ"ע לדינא עכ"ל · והנה מ"ש רבינו ז"ל בדין הא' דלא חיישינן שמא אבי הבן זנונים זינה ג"כ עם אחרות ויש לו בנים מהם וזקוקה להם כי הוי ס"ס כו' זהו פשוט וברור ולמד ממשנה ר"פ האשה בצרה היתה לה זמות אינה הושבת עי' בש"פ סי' קכ"ז ס"ט ובתשו' נו"ב תניינא סי' קמ"ה שהבאתי שם ס"ו ס"ק יו"ד אמנם מ"ש בדין כבי אם אנס או פיתה אחת ולא ילדה י"ל דאחיו א"י לייבמה כו' לא זכיתי להבין כי לפי דעתי העניה זה נלמד מרישא דמתני' ם האשה שהלך בעלה וצרתה כו' ובגמ' שם דמבואר דלא חיישינן שמא אשה אחרת נשא (עי' בש"ע ס"ס זה ומ"ש שם) מכ"ש דלית לן למיחש שמא זינה · ועוד גוף דבר זה שמדמה רבינו הגאון ז"ל כמו דאמרינן גבי דידה כשם שזינתה כו' ה"נ גבי דידיה י"ל כשם שזינה כו' איני מבין דגבי דידיה אף אם זינה אכתי הא דעת הרי"ף והרמב"ם כר' יוסי ביבמות דף ל"ה אנוסה ומפותה א"צ להמתין משום דאשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר וכמ"ש בש"ע לעיל סי' י"ג ס"ו (ואף די"ל דדוקא לענין המתנה שהוא דרבנן אמרינן הכי ולא גבי איסור דאורייתא וכדמשמע בירושלמי שם מ"מ אינו אלא מספק וכן אפילו להפוסקים שם כר' יהודה עכ"פ הוא רק ספק שמא לא נתהפכה יפה) מבא"כ גבי דידה דחזינן שנתעברה ספיר חיישינן שמא זינתה עם אחרים והולד הזה הוא מאחר · ועוד א"י דלכאורה דין זה מוכח מסיפא דמשנה א עלמה חוץ ממי שיש לו מן השפחה מן העובדת כוכבים ומבואר ברמב"ם פ"א מהל' יבום דין ד' דמתייבמת ואמאי לא נימא שמא זינה גם עם ישראלית א"ו דגבי דידיה לא חיישינן להכי ואף די"ל דאיירי ג"כ באופן דליכא למיחש להכי אך מסתימת הפ"ס לא משמע כן וצ"ע: (ד) אבל בנו משפחתו · עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' מ"ה: (ה) והניח אשתו מעוברת · עיין בתשו' נו"ב סי' ס"ע אודות האשה אשר שבת:

יבמות דף ל"ה ע"ב וכתב ה"ה שם שרבינו פוסק כרבי

ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם אפילו מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מהחליצה ומן היבום אבל מדברי סופרים (ו) עד ט שיודע בודאי

דאמר אשתהוי אשתהי בכל שגמרו לו סימניו יבמות דף פ' ע"ב זהו דין א' ופסק כרשב"ג כל ששהה ל' יום וכו' שם זהו דין ב' ואם נודע שכלו לו חדשיו כ"ע מודו זהו דין ג' זהו דין הורה ט מסוגיא דגמרא מהא דאמר רב אשי לרב הונא בריה דרב אידי וכו'

פתחי תשובה · באר היטב

שהתה עם בעלה שבע שנים ולא ילדה ויהי כאשר חלה בעלה בחבושים בבית האסורים יחדיו דאל"כ יש לחוש שמא את חליו אשר מת בו והכביד עליו חליו עד שהפקידו בני החבורה

את אחיו קטן בן ג' שנים שומרים ביום ובלילה כנהוג ואשתו עבלה או לנדתה ג' ימים לפני מותו ובער"ה פיון מת הבעל ובנית אח קטן בן ג' שנים וכמו כ' שבועות אחר מותו פירסה נדה ובע"ו אדר ילדה בת והיתה יותר מל' יום ועי"ז האלמנה מחזקת עצמה בחזקת היתר לשוק והעם מרננים אחריה מגלשה פנים · הא' מאחר שזה שבע שנים שלא ילדה מדוע יקרה לה מקרה חדש שהתעבר קודם מותו א"ו שאחר מותו זינתה ומאחר נתעברה · הב' איך אפשר שנתעברה בחיי הבעל הלא סתם מעוברת בחזקת מסולקת דמים והרי כ' שבועות אחר מותו פירסה נדה · הג' מאחר שנ"י קודם מותו עבלה ואז כבר היה בעלה בתכלית החלישות ובני אדם נכנסים ויוצאים תמיד ובלילה העמידו לו שומר מסהמא לא היתה ביחוד עם בעלה וא"כ אם נתעברה מבעלה נתעברה עכ"ל קודם שפירסה נדה דהיינו בערך י"ד יום קודם הטבילה ויהיה הזמן שנתעברה י"ג אייר והלידה היתה ע"ו אדר שהוא כבו חודש האחד עשר ואין זה דרך הנשים · והאשה משיבה שבחליו נתייחדה עמו ונבעלה כ"ח אייר ואז נתעברה · והעם מרננין כיון שכבר היה תש כח והלוא מאד בודאי ליכא למיחש להרגל דבר ובפרט שהוכל להתעבר מביאה זו · וכתב בזה תשובה ארוכה והעלה דכל אלה הרינונים אין בהם ממש והיא מותרת בלא חליצה אפילו לכהונה ואין לחוש כלל (ועי' בס' יד המלך פ"ו מהל' יבום הל' ה' מ"ש בזה) · וע"ש בסוף התשובה שכ' דיש ספק באשה ששמש בעלה עמה ומת בו ביום ונקלט הזרע אחר מותו וילדה ולד חי אף שבנו הוא לכל דבר מ"מ לפטור מהיבום נ"ע אולי קרינן ביה ובן אין לו בשעת מיתה ומ"מ למעשה אין לחוש לזה ואין להמציא חומרא חדשה ע"ש : (ו) עד שיודע בודאי ט' · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' פ"ע בענין אשה שהאלמנה והיא מעוברת וילדה כ"ח כסליו והולד מת תוך ל' יום ואחי הבעל שהוא במרחק במדה"י ואשי מעידות שראתה להם קודם שבועות שהדדים שלה יש בהם היכר חלב וגם עד א' מעיד שראה אותה בר"ח תמוז וכריסה נ שיניה ויש לדון דהוי הוכחה דהיתה או מעוברת ג' חדשים והוי ממילא כאילו ידענו דכלו חדשיו ומותרת לעלמא · וכה דלכאורה ראיה ברורה מסוגיא דיבמות דף ל"ז דקודם ג"ח ליכא הכרת עובר ועכ"פ רובא הוי אך דמשם לא מוכח אלא דה העובר ניכר בהכרת עין והכתי י"ל דהכרה ע"י בדיקה מלוי גם קודם ג"ח · אמנם מסוגיא דדף מ"ב מוכח דאפילו ע"י בדיקו דדין עכ"פ הוי רוב דלא מנכר קודם ג"ח · מעתה בנ"ד היה אפשר להקל ע"פ עדות הנשים מבדיקה סדדין ובפרט ע"פ עדו העד א' שראה אותה בר"ח תמוז כריסה בין שיניה דמכח הכרת עינו נראה דהיתה או מעוברת ג"ח · ואף דלענין רוב יולד בני קיימא לא מהירים בלא חליצה מ"מ מותרת מכח רוב (דלא מינכר קודם ג"ח) והוי אפילו תרי רובא כו' (לא ידעתי נ יעשה בדברי הטור שכ' במפורש דלא מבכחת לה אלא כשפירש ממנה אחרי טבילתה ולא קרב אליה אח"כ וכן מבואר ברב שבת קל"ו ע"א ד"ה לא נצרכא ובבה"ג הלכות חליצה ולכל הפחות היה לו להזכיר דבריהם ולפלפל בהם · שוב ראיתי בתש משכנות יעקב ס"ס מ' שגם הוא ז"ל כ' על נדון דידיה דיש צד להקל באם שיתברר בבירור גמור שהוחזקה והוכר עוברו בהיכר גמור ששה חדשים שלימים קודם שילדה כו' וכ' דאף שכל הפוסקים כתבו שאין ידיעה שכלו חדשיו רק בבעל ופי עכ"ז יש לנו לסמוך על המבואר בלבון הרמב"ם ז"ל ומדברי הש"ס אך צריך לזה הסכמת הרבה חכמים גדולים שבדור עכ ע"ש · ועי' בזה בתי' בית אפרים סי' קל"ה ובת' גליא מסכת סימן י"ג) ואולם יש לדון בנ"ד על נאמנות הנשים ועד דמפורש בת' הרא"ש מובא בב"י דאין אשה נאמנת לומר דכלו חדשיו ובב"י וד"מ מבואר דג"כ עד א' אינו נאמן וכנדון אין לנו סיוע משום פוסק לחלוק על הרא"ש דמהרי"ק שפסק בעד א' מעיד מת יבמך נאמן ליכא ראיה דש"ה דעבידא לגל וכן מן הרמב"ם וסייעתו דס"ל דעד א' נאמן דניתן בן ליכא ראיה דגם בזה הטעם דעבידא לגלויי וכמ"ש הדרישה הובא בב"ק י"ד וכדבריו מפורש בחידושי רמב"ן ב"ב דף קל"ג ודלא כב"ש שהשיג עליו וא"כ לענין עדות שכלו חדשיו דודאי מיקרי עבידא לגלויי י"ל דלכ"ע אינו נאמן · והאריך עוד בזה ומסיק וז"ל עכ"פ בנ"ד אם הי' פיהק ומת קשה להקל ו בחלה ומת יש צד גדול להקל ואף בזה נ"ע לדינא עכ"ל (ומ"ש שם בסוף התשובה קושיא עצומה בתוס' יבמות ל"ז ע"א · בזה בתשו' ע"ב סי' ס"ט ובנו"ב תניינא סי' קל"ז וקל"ח ובתשובת ברית אברהם סי' נ"ד אות י"ח) וע"ש עוד בסימן וז וובא לקמן סי' קס"ד ס"ז ס"ק ב' :

ועיין בתשו' אא"ז פנים מאירות ח"ג סי' מ"ה במעשה באשה שהלך בעלה ממנה ביום לזם גדליה ונתברר אח"כ שנהרג בו' בכפר אחד במוצאי יוה"כ והאשה הנ"ל ילדה ביום י"ג אייר וחי הולד י"ב ימים ומת ובשנה הזאת היו שני אדרים וגו שילדה לשמנה חדשים וי"א יום ועל יציאתו מכאן מעידים שני עדים כשרים ועל יום הלידה שהיה י"ג אייר מעידים י נשים · והאריך לפלפל בהכמה בענין זה ומגדד להתיר האשה הזאת בלא חליצה ויסוד ההיתר הוא ע"פ תשובת מהר"א בן סי' כ"ו שכ' שהלכה רווחת בישראל דעד א' נאמן ביבמה והרב מהרשד"ם עשה מעשה והתיר בעד א' ביבמה אפילו בניתן ו בן מגד סברת הראב"ד וכתב שכן נהגו אבותינו ואף שהספרדים בהנהגת איסור והיתר נהגו כהרא"ש מ"מ בנד"ז פסקו כהרב והרמב"ם שהם רוב בנין ורוב מנין כו' וא"כ גם נשים כשרים בעדות זה דזה כלל גדול דכל מקום שעד א' נאמן ה"ה וכ נאמנת כמ"ש הרמב"ם והמגיד פ"ג מהל' יבום והב"ש בסי' זה ס"ק י"ד מעתה ה"ה בעדות זה שנולד בי"ג אייר נמ נאמנות (ולעיל כתבתי בשם רבינו עקיבא איגר די"ל דאף הרמב"ם וסייעתו דס"ל דע"א נאמן דניתן בן מודו לענין עם שכלו חדשיו דאינו נאמן ומיהו י"ל דבנד"ז להעיד על זמן הלידה גם הוא ז"ל מודה דשוה הוא עם עדות דניתן בן וו"ו) וא"כ אשה זו ילדה לח' חדשים וי"א יום דל חמשה ימים למלאות חדשי העיבור פש לן שבה ימים בחודש התשיעי וכבר ג הרמ"ה שעכשיו נשתנה הטבע ויולדת לתשעה יולדת למקוטעין א"כ אשה זו אינה צריכה חליצה ועוד איכא צד היתר וד דאף אי לא נאמין לנשים שילדה בי"ג אייר מ"מ הכל יודעים וזוכרים שבתחלת חודש אייר היה עדיין כריסה בין ש אח"כ הרי דעת הרמב"ן הובא בב"ש סק"ה דשיפורא גרים כו' והאריך עוד בזה ומסיק דאם היה כאן קלא מקום כיגון וב בדחק

(ז) שכלו לו (ג) חדשיו ונולד לתשעה (ח) חדשים גמורים: הגה (ט) י"א דבזמן הזה אפילו לא נכנסה בחדש התשיעי רק (ד) יום אחד מלבד יום שנתעברה בו הוי ולד קיימא ואע"ג דאמרינן בגמ' יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין כבר תמהו על זה רבים שהחוש מכחיש זה אלא שאנו צריכין לומר שעכשיו נשתנה הענין (י) וכן הוא בכמה דברים (ב"י בשם הסב"ן) מיהו חדשי שעבור כל א' שלשים יום ולא חשבינן להו כסדר השנים (כן משמע שם) אבל אם לא נודע לכמה נולד 'אם חיה (ה) (יא) ל' יום ה"ז ולד קיימא ופוטר נשי אביו מהחליצה ומהיבום (וי"א דוקא שנגמרו שעריו (ו) וצפרניו (^לטור) וכן נ"ל) ^לואם מת בתוך שלשים אפילו ביום השלשים בין שמת מחולי בין שנפל מהגג או אכלו ארי (יב) ה"ז ספק נפל ספק בן קיימא וצריכה חליצה (ז) (יג) מדברי סופרים אבל לא תתייבם

באר הגולה

י יבמות דף ל"ו ע"ב כרשב"ג שם דף קל"ה ע"ב כ כתב הב"י דסובר רבינו דרשב"ג ורבי לא פליגי והרתי בעינן חדא שיגמרו שערו וצפרניו ושישהא ל' יום ותמה על זה מנין יצא לו דין זה והניחו בצ"ע ל כאוקימתא דאביי

באר היטב

אתה עם אחר ב"ש: (ג) חדשיו. ואם בעלה כאן א"א נודע שכלו חדשיו כי שמא נתעברה אח"כ. ואם אינו בכאן י"ל דחיישינן שמא בא אצלה ואפשר דחיישינן שמא בא ע"י שם ע"ל סימן ד'. ב"ש: (ד) יום א'. וכ"פ המהריב"ל ח"ג סימן ק"ד. כתב מהר"ם מפראגי ח"ב סימן קמ"ו אפילו לדברי הרמב"ם דבעי' ט' שלמים. אם היו ט' חדשים מקוטעים ונתקדשה אפילו לישראל אם היבם אינו מצוי שהוא במד"ה ואינו יודע אם הוא חי או מת מותרת בלא חליצה ע"ש: (ה) למ"ד יום. ואם הוא בודאי בן ח' מהני נמי אם שהה למ"ד יום וגמרו השערות וציפורן עיין ב"ש ס"ק נ': (ו) וצפרניו. היינו בדשהה למ"ד יום וגמרו. ואם אם חי למ"ד יום ומת ולא בדקו אם גמרו שעריו וצפרניו סומכין על דעה קמייתא שהוא בן קיימא דהא מדאורייתא פטור משיהא חי לאויר העולם. פ"ז ב"ש: (ז) מד"ס. בספיקות אלו דצריכה חליצה הוי חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים. עיין מהרשד"ם א"ה סימן נ"ב קנ"ח. והר"א ששון סימן כ"ט. והרא"ם ומן כ"ח הקשה עליו דמ"מ אינה צריכה לחזור על

פתחי תשובה

הדחק ראוי לסמוך על הנך עמודי ארץ שא"צ חליצה אך יען שכ' הרב השואל שאין כאן שעת הדחק שהיבם גדול ואיט במדה"י מהראוי לחוש לדברי הראב"ד והרא"ש דס"ל דאין עד אחד נאמן בניתן בן כו' וממילא בנ"ד צריכה חליצה ע"ש:
ושם בסוף התשובה כתב לו אד צורבא מרבנן דקשה הדבר להצריכה חליצה דיש לחוש שמא יבואו עדים כדברי הנשים שילדה בי"ג אייר ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה וכמ"ש בש"ע לקמן סי"ב בהלכה היא ובעלה כו' בד"א שהיתה פסולה לכהונה או שאמרה במערה היינו כו' והוא ז"ל השיב לו דלא דמי דהתם גבי אשה שהלכה היא ובעלה למדה"י או באשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י לא נולד הספק אלא בב"ד ואין העדים במקום ב"ד חיישינן שיבואו עדים לאחר זמן אבל בנ"ד שכל העדים אצל הב"ד כו' ומסיים שדבר זה פשוט בעיני דאין כאן בית מיחוש כלל ע"ש: (ז) שכלו לו חדשיו. עבה"ט בשם ב"ש שכתב ואם אינו בכאן י"ל דחיישינן כו' ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ב סי' מ"ם שחולק על הב"ש בזה וכתב דנראה ברור דע"כ לא קאמר בה"ג דחוששין שמא בא בכנעה אלא לענין לשווייה ממזר משום דהעמד האם על חזקת כשרות דלא עבדה איסורא אבל בנ"ד אדרבה הרוב מסייע לומר שלא בא דרוב נשים יולדות ולד מעליא למה נחזיק הולד לנפל בשביל חששא רחוקה שבא בנעה ואפילו גבי לשוויא ממזר כתב הב"י בסי' ד' שנראה מדברי הרא"ש שאין דברי בה"ג נראים לו ופשיטא בנ"ד לית מאן חש ליה ונשתקע הדבר ולא נאמר עכ"ד. ובסוף התשובה שם מבואר דאפילו שלא במקום הדחק אין לחוש לזה ע"ש. גם ס' בית מאיר מסתבר ליה דלא כהב"ש בזה אלא דהכא כ"ע מודים שאין חוששין לביאה בצנעה ע"ש: (ח) חדשים גמורים. ב"ש ועיין בס' צלעות הבית שבסוף ספר בית מאיר סי' יו"ד שהאריך בזה. ועמ"ש לעיל סימן ד' ס"ק י"ז מזה: (ט) י"א בזה"ז. עיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ם שנסתפק הרב השואל בעובדא שהבעל והחולץ היו ספרדים והאשה אשכנזית אי מאי ניזול לדינא בזה אם כהרמב"ם דבעי תשעה חדשים שלמים או כהרב רמ"א דאפילו לא נכנס בחודש התשיעי רק ם א' כו' וכתב שמצא בתשו' הרדב"ז כ"י יבמה אשכנזית שנפלה לפני יבם ספרדי יחלוץ ולא ייבם (וא"כ גם כאן אית לן ניזל לחומרא) והא"ז ז"ל השיב לו לא ידעתי מאי מספקא ליה דלא דמי כלל לנידון הרדב"ז כו' ועוד מאן לימא לן דלא מי הספרדים בהא כדברי רמ"א שכתב מלתא בטעמא דהחוש מכחיש כלל זה ע"ש: (י) וכן הוא בכמה דברים. עיין ביו"ד ' שע"ו ס"ג בהגה ובא"ח סי' קע"ג במג"א סק"א: (יא) ל' יום. עבה"ט מ"ש ואם הוא בודאי בן ח' כו' ועב"ש דלא ברירא ה לפסוק כן רק שכ' כן בדעת הטור ואא"ז הביא דברי התוס' דבן ח' אינו פוטר אפילו גמרו שערות וצפורן ושהא ל' יום ' שיהא בן כ' שנים וכן בתשובת ריב"ש כו' ופי' עוד בב"ש סימן קס"ד ס"ק י"א מזה ועיין בס' קרבן נתנאל פ' הערל אות ו וי"ע שהאריך בזה וחולק שם על היש"ש סי' כ"ט ומסיק ולהלכה בסתם ולדות אפילו לא נגמרו סימנים כו' ע"ש באורך. עיין ב' בית מאיר האריך ג"כ בדינים אלו וכתב בסוף וז"ל ומעתה כללא דנפיק ספק כלו חדשיו גמרו סימנים ושהה ל' בה לכתחלה. גמרו ולא שהה אם נתארסה לכהן לא תחלוץ. לא גמרו ולא שהה אפילו נתארסה לכהן צריכה חליצה ותנא. נדקו אם גמרו ושהה ל' מבואר בב"ש בשם ע"ז דהנשא. ואם מת תוך ל' ולא בדקו על סימניו ונתארסה לכהן לא תחלוץ. חדשיו ודאי כגון בעל ופירש ומת תוך ל' תנשא לכתחלה. ואפילו לא גמרו סימניו. בן ח' ודאי גמרו סימנים ושהה ל' שא לכתחלה. תסר א' מכן תנא וצריכה חליצה אפילו נתארסה לכהן. וכידיעה של בן ח' ודאי רחוק לשמא זולת כידוע תעברה מבעילה הדא דהל"ה אף דטבלה ובעל ופירש אכתי אולי בן ט' הוא ונתעברה מבעילות קודמות לטבילה זו כו'. ואם הם תאומים והאחד מת תוך ל' והב' אחר ל' פטורה ועיין יו"ד סי' שע"ד ס"ט עכ"ל ע"ש: (יב) ה"ז ספק. עיין בתשו' ברית גהם חי"ד ס"ם נ"ז בהגה בענין אם יש ג"כ ספק אם היא אשת המת כלל כגון שנתקדשה ספק קרוב לו כו' יע"ש: (יג) מדברי פרים. עבה"ט ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ם שגם הוא ז"ל תמה מאד על הרשד"ם והר"א ששון בזה וכתב דאי אפשר ואלא כלל דבר זה מן הספה ולחוץ לומר דלגבי ספיקות דהכן בכל מסכת יבמות יהיה חליצה פסולה ואי לאו שראיתי כתוב בתשו'

מהר"א

(וי"א דאפי' אם נולד מת (ח) ואפילו אם יש להסתפק שכלו חדשיו חולצת ולא מתייבמת) (טור בשם הר"פ): ה מאם אין ידוע שכלו לו חדשיו אלא על פיה (יד) אינה (ט) נאמנת נ יבמה שנשאת לשוק ועדים מעידים שהולד שילדה אחר מות בעלה חיה ל' יום ועדים אחרים מכחישין אותה ואומרים שלא חיה ל' יום סמותרת לבעלה עואינה צריכה חליצה ואם אין עדים מעידים שחיה ל' יום וגם אין עדות ברורה שלא חיה ל' יום אלא קול לעז לא אסרינן לה בקלא דבתר נשואין: ו (טו) פהאומר זה (י) בני או יש לי בנים (טז) נאמן לפטור את אשתו אפילו הוחזק באחים (יז) וי"א שאם יש עדים שיש לו אחים אינו צנאמן אח"כ לומר שיש לו (יא) בנים: ז קאמר בשעת קדושין (או אחר כך יש לי בנים)

באר הגולה

מ הרשב"א שבת דף קל"ו ע"א מה טור וכ"כ הרא"ש תשובה כלל נ"ב וסיים דלא מצינו נאמנות לאשה אלא במקומות מפורשים בתלמוד וכו' נ שם בשם תשובת אביו הרא"ש ס ומפרש שם משום דהוה תרי ותרי בספיקא דרבנן ולא אמרינן אוקמה אחזקתה ועוד דאמרינן אזלינן בתר רוב נולדים שהם של קיימא לכן הקילו חכמים בזה ע שלא להוציא לעז על בניה פ משנה וגמרא ב"ב דף קל"ד ע"א צ טור וכן משמע מדברי הרשב"א שם דלא האמינוהו אלא במקום חזקה בעלמא ועיין במ"ש הראב"ד בהשגות בפ"ג ק שם מברייתא קדושין דף ס"ד ע"א ומשמע דהלכה כרבי מחבירו

פתחי תשובה

מהר"א ששון לא האמנתי שיעלה על לב אדם להסתפק בזה ע"כ נשתקע הדבר ולא נאמר ע"ש · ועיין בתשו' פני אריה סי' כ"ז שמפלפל בזה מסוגיא דב"ב דף פ"א בקונה שתי אילנות כו' וסוגיא דפ' החולץ דף מ"א ולדינא מסיק ג"כ שאינה צריכה חיזור ע"ש · גם בס"ה צלעות הבית שבסוף ס' בית מאיר סי' א' נשאל על ענין זה אי הלכה כדעת הרשד"ם ור"א ששון או כהח"צ והאריך בזה ומסיק הלכה לטעמא דשריא בחליצה חדא ואינה צריכה חיזור · חדא מטעם הח"צ וכ"ש מכח מה"נ כו' ועוד נראה דאפילו היה בענין שלא שייך מה"נ כגון היכא דמה"ת פטורה מיבום וחליצה רק חכמים גזרו עליה חליצה בלא טעם ספק אלא משום גזירה כמו בסי' קע"ו ס"ד אחיו של שני (עב"ש שם סק"ג) מ"מ אינה צריכה חיזור כיון דהזיקה אינו אלא מדרבנן כו' וכתב שם דאף לכתחלה אין לנו להחמיר בזה עש"ב · ובגליון ש"ע של רבינו עקיבא איגר זצ"ל הביא ג"כ דברי תשו' ח"צ סי' ק"ח ורא"נ"ח ח"א סי' נ"ב ומהרח"ש ס"ס ל"ב ונ"א ושו"ת בית מאיר סי' א' דכולהו ס"ל דא"צ חיזור · וכתב על זה וז"ל ועל זה סמכתי באחת שילדה בזנות והוא הודה ואמר זה בני ומת דצריכה חליצה דמא אפקרא כדלקמן ס"ע דל"צ חיזור כיון דכל דינא דהיזור הוא דרבנן והרבה פוסקים ס"ל דל"צ חיזור ע' בתס"ד סי' רכ"א ובתשו' ב"י סי' ו' ובתשובת מהרי"ט דרכי סימן קס"ג וגם רוב הפוסקים ס"ל דל"א למדאפקרא עכ"פ בלא דייתא מעלמא א"כ בודאי כדאי לסמוך על התשובות הנ"ל דבספק ל"צ חיזור כנלע"ד בשו"י עכ"ל: (יד) אינה נאמנת · עבה"ט ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ס ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר סי' פ"ט ובתשו' חמדת שלמה סי' פ' מ"ש בזה: (טו) האומר זה בני כו' · עב"ש שכ' בשם הנ"י דכאן איירי דלא היה חזקה דאין לו בנים אלא לא היה מוחזק דיש לו בנים כו' אבל המגיד כו' ועיין בס' ב"מ שכ' ההבדל בין מוחזק בלא בנים לאינו מוחזק בבנים היינו מי שנתגדל במקומו ומת בלא בנים היינו מוחזק כאין בנים ומי שבא ממקום אחר ומת בלא בנים · זה נקרא אין מוחזק בבנים אחרי שלא שמענו מעולם שהיו לו בנים כו' · וע"ש עוד שכ' דגם הב"ש כן בשם הנ"י לא משמע מידי בנ"י ואולם הראב"ד והרשב"א סוברים כן אלא דהרשב"א מחלק בין בעל לעד א' דבעל אינו נאמן במוחזק בלא בנים לומר יש לי בנים היינו משום דסמכה עליה לגמרי ולא דייקא משא"כ גבי עד כו' ומוי' הרא"ש כלל פ"ב מוכח לאורה כהרב המגיד כו' עש"ה · ומ"ש הב"ש עוד דתוס' כתבו פ' האומר בתי' אחרון בעת מיתה אינו נאמן כו' עי' בזה בגליון המשניות שם בתוס' רע"ק ז"ל אות ע"ל שתמה על התוס' בזה: (טז) נאמן לפטור · ע' במל"מ פ"ג מהל' יבום דין א' וז"ל יש להסתפק אי שריא לכהן דכיון דנאמנותו הוא משום דאי בעי מגרש לה כדאיתא ב"ב דף קל"ד א"כ לכהן אסירא ומצאתי בהגהות הרי"ף דף רנ"ג ע"ב שכ' בשם מו"ה שאינו נאמן להתירה אלא לישראל כו' ע' הרמב"ן בחידושיו חולק על זה כו' וכ"ל דהעיקר הוא כסברת הרמב"ן דמותרת לכהן עכ"ל (וכן הסכים בס' ב"מ וכתב ש נראה מסתימות הפ"ס) · וע"ש עוד שנסתפק באונס ומוציא שם רע מהו כיון דאין בידו לגרשה ע"ש מ"ש הרב המגיה על · ועיין בתשו' בית אברהם סי' ק"ט שהעיר על דברי המל"מ הנ"ל דא"כ קשיא מכ"ש דאיכא תרגמ"ה לגרש בע"כ ולא ליכא מגו ודמי ממש לאונס ומוציא ש"ר ע"ש שהאריך בדברי המל"מ הנ"ל בפלפול עצום: (יז) וי"א שאם יש עדים · עי' ב"ש ס"ק י"א ועיין בס' ב"מ באורך ומסיים נהכי לע"ד הסומך במקום עיגון על פסק הש"ע בסתם לא הפסיד כו' ע"ש ועיין בב"ש ס"ב

באר היטב

כל האחים דאי הוי ולד של קיימא אינה צריכה חליצה כלל · ואם אין הולד של קיימא הוי חליצה גמורה וא"צ לחזור על כל האחין · וכ"כ הרא"נ"ח סימן נ"ב · ומהריב"ל ח"ג סימן כ"ב · ודברי ריבות סימן קס"ג ועיין הרדב"ז ח"א סימן ל"ג · ובמקור ברוך סי' ז' · ולחם רב סימן קפ"ח · ובנחת ורדים כלל ד' סימן ס': ובתשובת חכם צבי סימן ק"ח העלה נמי דאינה צריכה לחזור על כל האחים ע"ש : (ח) ואפילו · דין זה צ"ע ועיין תשובת מהריב"ל ח"ג דמ"א · ב"ש : (ט) נאמנת בתשובת הרא"ש כלל נ"ב מבואר דל"ד לעצמה אלא אפילו לאחר איחתא לא מהימנא · ועיין במהרש"ך סימן מ"א ובהר"א ששון סימן כ"ז דאין חילוק ב אשה אחת לשתי נשים ע"ש · ואם הוא אומר שכ חדשיו נאמן · רשב"ץ · והיא אינה נאמנת להקל. אבל להחמיר שלא תתייבם נאמנת' ב"ש ועיין ס"ק י"ב מש"כ: (י) בני · אנוס שאמר זה בני פוטר את אשתו מ היבום ולא חיישינן דלמא בנו מן הגויה הוא · מהרי ח"ב סימן מ"ה ורשד"ם חא"ה סימן קי"ב אבל מהרש ח"ב סימן למ"ד כתב דחיישינן שמא בנו מן הג הוא וחולצת ולא מתיבמת · וכתב כנה"ג ונראה דאם האנוס אומר שהיה בנו מן הגויה שנאמן וכ הרמ"ע והרשד"ם ע"ש : (יא) בנים · אבל אם א קודם שבאו העדים נאמן · טור וב"י · כתב הרא

(וכן משמע מהר"ן) ובשעת מיתה אמר אין לי בנים אינו נאמן לאסרה (יח) ויש מי שאומר שחולצת ולא מתייבמת: ח נאמן עד אחד להעיד שניתן לבעלה בן להתירה לזר (יט) (ויש (יב) חולקין) (בב"י משם הרא"בד והרא"ש): ט (כ) מי (כא) שזינה עם אשה בין פנויה בין אשת איש ונתעברה ואמר זה העובר ממני הוא ואפי' היא מודה לו (כב) ה"ז ספק וחולצת ולא מתיבמת (ואם היו

ר שם בשם פרמ"ס ולפסר משום דמספקא ליה אי הלכה כרבי או כרבי נתן ש שם בשם הרמב"ס בפ"ג וכתב ה"ס שב"כ בעל

סמלור ושכן סבריע הרשב"א מטעמא דאף היא דייקא ומנסבא ת שם ושם וכתב ה"ס שדעת רבינו הוא דע"כ לא אמרו האומר זה בני נאמן לפטור את אשתי מן הייבום אלא כשהוא אומר שהוא בנו מאשתו שידוע לו שבנו הוא וכו'

באר היטב

ח"כ סימן ל"ה דוקא שיש לו בנים אינו נאמן אבל אם אמר זה בני אפילו יש עדים שיש לו אחים נאמן ע"ש ועיין ב"ש: (יב) ויש חולקין · הוא דעת הרא"ש שפסק בתשובה אשה אינה נאמנת להעיד לחברתה שכלו חדשי הולד א"כ ה"ה ע"א אינו נאמן כי כל

פתחי תשובה

נו"ב סי' נ"ד בד"ה וסברא זו · ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ב סי' נו"ן שהאריך הרבה בדין זה: (יח) ויש מי שאומר · עמ"ש לקמן סי' קנ"ז ס"ו ס"ק י"ב: (יט) ויש חולקין · עבה"ט ועמ"ש לעיל ס"ד סק"ו: (כ) מי שזינה עם אשה · עיין היטב בתשובת הרדב"ז חלק ג' סימן תקכ"ו: (כא) שזינה עם אשה · עיין בזה בח"מ וב"ש לעיל סימן ד' סכ"ו וסעיף כ"ח ובתשו' ב"ח סי' ק' ותשו' הוט השני סי' י"ח ותשו' שב יעקב סי' ג' ותשו' כנ"י סי' נ"ו ותשו' חכם צבי סי' מ"ד ותשו' מסר"י באסן סי' ע"ז שהאריכו הרבה בזה · וגם בתשובת ברית אברהם סי' י"א הרבה לפלפל בזה וגם הביא שם תשוב' הרלנ"ח ח"ב סי' נ"ו דמפרש דברי הרמב"ם בהל' יבום (שהועתק בש"ע כאן) בדיימא מעלמא וסמך עמ"ש בהלכות תרומות יע"ש וכ"כ בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תקכ"ו והוסיף ראיה דפנויה דומיא דאשת איש דרוב בעילות אחר הבעל וה"ה בפנויה הס"ג דרוב בעילות מאחרים שדיימא מהם וגם דייק כן ממה דכתב הרמב"ם מי שזינה ולא כתב מי שבא במשמע דאשה זונה מיירי והיינו דיימא מעלמא יעו"ש · והוא ז"ל כתב לפרש דברי הרמב"ם בהל' יבום דנקט מי שזינה עם אשה היינו שהיא אסורה לו ועשאה זונה כי שנבעלה לפסול לה ודומיא דא"א דעבדה איסורא ומדאפקרה עלמה כ"כ שזינתה עם פסול לה יש להוש שמא זינתה עם אחר ג"כ אבל אם היא כשירה לו כמו דמיירי בפ"ק מהל' תרומות בהמת לא חיישינן שזינתה עוד עם אחר דאיכא לאו דלא תהיה קדשה ובזה מיושבים כל פסקי הרמב"ם בענין זה ושוב הביא שמצא כן בתשו' מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' י"ז דההכם השואל הבין כן דברי הרמב"ם בהל' יבום דמיירי שנבעלה לפסול לה מחמת ליטנא דזונה ומהרי"ט השיג עליו והוא ז"ל כתב עליו דאין השגה והאריך עוד בזה (לפי מ"ש לעיל סק"ג בשם רבינו עקיבא איגר ז"ל בגליון המשניות דכאנסה ל"ש לומר מדאפקרה כפשוטו הא דנקט הרמב"ם שזינה עם אשה ולא כתב שבא משום דלשון שבא משמע אף באונס לכן כתב שזינה עם אשה דהיינו שהיה ברצון שניהם דבזה דוקא אמרינן מדאפקרה):

כל זה כתב הרב ב"א רק לפלפולא ולדינא כתב שם בש"ס ע"ו (על נדון דידיה בשובה לעיל סי' ו' סי"ז ס"ק ע"ו) וא"כ כל זה ראיתי להקל להתיר להפרוצים שיבאו זא"ז אף שבנער הוא כהן אמנם לענין חליצה אף שבארנו די"ל דלא חיישינן ליבום דלפ"ד הרלנ"ח והרדב"ז מיירי גם הרמב"ם בדיימא מעלמא וגם לפי מה שהעליתי בזה דוקא בזינתה עם פסול לה עם כשר אין להוש שזינתה ג"כ עם אחר מ"מ קשה הדבר להקל באיסור דאורייתא נגד הב"ח והב"ש ומהרי"ט דמפרשים דברי הרמב"ם בכל גווני (גם התשובות שהזכרתי לעיל מפרשים כן) ע"כ יצא מאתי כתוב למשמרת באם ימות הנער פלוני בן פלוני ז"ק אחר מלבד העובר הזה לא יפטור אותו הולד את אשתו מחליצה כו' וכמו כן באם יולד להנער פלוני הכהן בן א' וימות אותו הבן או אותו הולד העובר מבלי ז"ק תהיה אלמנתו זקוקה לחליצה · ובאם יהיה לו עוד שני בנים וימות מהם בלי זש"ק תהיה האלמנה זקוקה לחליצה דוקא מהבן האחר ולא מן העובר הלז · אכן באם יהיה איזה השם עיגון שיהא גם נמדה"י אפשר להקל שלא לחוש שהעובר הזה אינו בנו כו' ע"ש עוד בענין העובר הזה אם יהיה זכר מה יהא דינו לענין ליטא את כפיו ולענין פדיון הבן ולענין לטמאות זה לזה:

עיין בתשו' חתם סופר ח"ב סי' ע"ה וע"ז שכתב ליישב ולפרש דברי הרמב"ם הנ"ל בטוב טעם ודעת ע"פ דברי התוס' חגיגה י"ד ע"ב ד"ה בתולה שכתבו ומאה כאן שאף היא בכלל האיסור כו' נאמנת · מבואר מדבריהם היכי שלא מבקרת עבדא פירה נאמנת על עצמה ומתוך שנאמנת על עצמה נאמנת נמי על אחרים להנשא לכשרים וסברא זו כ' ג"כ רמב"ן ורשב"א גם גיטין גבי נדה שמתוך שנאמנת ע"ע לענין ספירת נדה נאמנת נמי לבעלה וא"כ בהל' תרומות דמיירי שהיא מעידה על עם לאכול תרומה נאמנת ואפילו על אחרים דהא אוכלת בתרומה היא ועבדיה ובניה ובני בניה עד עולם עם נכדיהם דיהם ובניה נושאים כפיהם ואפשר ישמשו במקדש והכל מטעם מתוך שנאמנת על עצמה נאמנת לכולי עלמא אך בפ"ג מהל' ס שכתב הרמב"ם מי שזינה עם אשה בין פנויה בין א"א כו' ומדנקט א"א ע"כ הא דהניח אשתו זקוקה אינה אותה האשה ס עצמה אלא אשה אחרת כשירה יש לו ומת בלא בנים והניח זה הממזר שיש לו מאשת איש והכי מיירי נמי פנויה בלא ז הפנויה הזאת אלא שיש לו אשה אחרת וזקוקה ליבום ובאתה לפטור עצמה ע"י בנה של פנויה זו בהא החמיר הרמב"ם או כל כמינה עדות הפנויה להתיר אשתו של זה מכבלי היבום כיון שהיא לא עבדא איסורא בשקרותה כו' אמנם מסיים שם ז ע"פ שאנו מדמין בישוב פסק הרמב"ם לא נעשה מעשה להקל ע"פ זה ובסי' ע"ז שם הוסיף עוד דאפילו יהיה זה בזוגת נב"ס מ"מ דעת הרב"י בש"ע אין נראה כן אלא דאפילו על עצמה לא מהימנא באיסור דאורייתא כדמשמע מלשונו שהיים ספק וחולצת כו' משמע דעל אשה שהתחיל בתחלה קאי שהיא חולצת ומיירי שנשאת לו לאחר הזנות ואפ"ה מחמיר גרייתא כו' ע"ש עוד בסי' ק"ד וקכ"ג וקכ"ה מענין זה] ועמ"ש לקמן בסמוך ס"ק כ"ג: (כב) ה"ז ספק וחולצת · עיין ת' שב יעקב סי' ל"ה שנשאל במעשה כיוצא בזה והאשה כבר נשאת לאחר בלא חליצה ע"פ מורה אחד שטעה בדין וכתן ה' לינשא בלא חליצה הואיל והבעל היה מודה שממנו נתעברה ועלה על דעת ההכם השואל שהדין הוא כמו שאר הנושא את לזר בלא חליצה שתצא מזה ומזה (לקמן סי' קנ"ט ס"ב) היינו דאסורה על בעלה עולמית והוא ז"ל השיב שאין דעתו נות לזה הדא כדיעבד לענין שלא להוציא נ"מ כלה יש לסמוך אתשובת רשב"א סי' תר"י דכל שהוא מורה שבא עליה ולא ידענו שבא

א וכ"כ הטור בשם תשובת הרא"ש כלל פ"ב סימן א' ועיין בתשובת הרשב"א סי' תר"י וג"י ספ"א דכתובות ב טור וכמ"ש שנעמיד הבן בחזקה שהוא קיים וכיוצא בזה כתב הרמב"ם שם בפ"ג וכתב ה"ה שזה מתבאר ממשנה וגמרא גיטין דף כ' ע"א וע"ב שמא מת לא חיישינן ג שם במשנה יבמות דף קי"ח ע"ב

חבושין בבית האסורים שודאי הוא ממנו פוטר (מרדכי פ' כילד) (וי"א אפילו בזוני אחרת (כג) המיוחדת לו) (סמ"ג אפ"ג): י [ב]האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך מותרת לינשא לשוק: יא [ג]הלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת אבל אנ

פתחי תשובה

שבא עליה אחר בתר דידיה שדינן (עב"ש ס"ק ע"ו) ועוד דגם הרמב"ם דמחמיר מודה באיסור דרבנן דלא חיישינן וזה מוכרח מהמת קושיית הרב המגיד והב"ח מסוגיא ס"פ אלמנה וכן כתב בס' ב"ש לפסק הלכה בסי' ד' סק"מ לפ"ז כיון דהא דנשאת לזר בלא חליצה תלא מזה ומזה הוא רק גזירה דרבנן משום דמחלפי באשה שהלך בעלה למדה"י ולענין דרבנן לא חיישינן וא לענין שיכול הבעל לקיים אותה אחר החליצה דהוי דרבנן יש להקל רק שצריך לחזור ולקדש אותה אחר שחלץ לה יבמה כמבו בסי' קנ"ט ס"א בהגה כו' והא ודאי שא"צ להחמיר לגרש תחלה קודם החליצה ואפילו לדעת הלבוש בסי' קנ"ט שם (עמ"ש בס"ק ג') דמחמיר בזה במקדש בשוגג להצריכה גט קודם החליצה היינו דשם איירי בזקוקה ליבם בודאי משא"כ היכא דאי רק ספק זקוקה וכמו בנ"ד אפשר הלבוש נמי מודה וקצת ראיה דלקמן בסי' קס"ד ס"ז גבי כל יבמה שהיא ספק דבריהם לא כתב שם הלבוש דצריכה גט קודם החליצה כו' ע"כ לפע"ד א"צ להחמיר בנ"ד לגרש תחלה רק אחר החליצה צריך עני לחזור ולקדש אותה משום דקדושי ראשונים הוי קדושי ספק אך צריך מיד לפרוש ממנה ואחר צ"ב יום מיום שפרישה צרי חליצה מן יבמה ואח"כ יחזיר הבעל ויקדש אותה בפני שני עדים כשרים בלא ברכת אירוסין ונשואין כמבואר בש"ע סי' כז בהגה ובס"ם ק"ן ובס' ב"ש סי' מ"ב ס"ק י"ז עכ"ד ע"ש:

ובתשובת ח"ס ח"ב סי' ע"ה נשאל בעובדא כיוצא בזה נידון פנויה שנתעברה מנער א' והוא והיא הודו דמיניה ולא דייו מעלמא ונשאת לו וילדה לו ומת ולא הניח אלא ולד הזה ולו אחים והרב הזהיר האשה שאחר ימי הנקתה לא ת לאיש עד שתחלוץ והיא הלכה לעיר אחרת ונשאת לבעל בלי חליצה אי מותרת לבעל ואי צריכה גט קודם חליצה · וה דהרב שהזהיר שלא תנשא בלא חליצה כדין הורה כו' (עמ"ש בס"ק הקודם) ובענין אם יכול הבעל לקיימה דעתו ג"כ כהשב י"ב הנ"ל דאפשר להקל שתהיה מותרת לו אחר החליצה ועכ"פ צריך שיפרוש ממנה הבעל עד שתחלוץ ואח"כ צריך לחזור ולק כו' אמנם בענין אם צריך להחמיר לגרש תחלה קודם החליצה סברתו הפוכה מסברת השב יעקב הנ"ל שכתב דאפילו לדעת הלב דוקא בזקוקה בודאי משא"כ היכא דאינה רק ספק זקוקה ודעת הח"ס ז"ל הוא בהיפך דספק זקוקה יש להחמיר טפי דאפשר בודאי זקוקה א"צ להחמיר לגרש תחלה (וכמו שהאריך בסימן ע"ע שם יוצא לקמן סי' קנ"ט סק"ג) היינו מטעם כיון שבינו לכוף על הגירושין מקרי עולה ליבום משא"כ הכא שהיא ספק זקוקה דאם אינו רוצה לגרש אלא יהא מופרש ממנה אין בו יכולים לכופו כיון דלהפוסקים החולקים על הרמב"ם הוה גט מעושה שלא כדין וא"כ אינה עולה ליבום ממילא אינה וכו' לחליצה (לפ"ד אינו מובן לי כראוי דהא השתא בלא"ה אינה עולה ליבום דדילמא האמת דהולד מיניה וע"כ הטעם ד מ עולה לחליצה כמו בכל חולצת ולא מתייבמת משום דספיקא הוא כדפי' רש"י ביבמות דף ג' וכדאמר בפ' החולץ מ"א ע הכי השתא התם אם יבא אליהו כו' וא"כ כשיתברר לנו ויתוודע דהולד לאו מיניה ממילא יכופו ג"כ לגרשה ויש ליב ומסיים דלכן טוב ויפה אם הבעל רוצה לצאת י"ה שמים בלי פקפוק יגרש מרצונו ותחלוץ נתיר לו לחזור גרושתו אך אם י בשום אופן כגון שידו תקיפה מ"ו תחלוץ בלא גירושין כו':

ושם בסי' ע"ו אודות שהודיעו הרב השואל שבני עירה אומרים אם נפיים הבעל לגרשה קודם יש לחוש שלא יהפוך בכוו כי בלא"ה אין שלום בין הזוג וכתב דודאי קפיס גירושין ומש"ה מקיל רב חביבא בגיטין פ"ט ע"ב דלא לחוש ל דבתר אירוסין כו' אך בענין זה שהיא מודה שנשאת אחר שהתרה בה הרב אין לנו לחוש לה כו' והאריך עוד בעיקר דב וז ומסיק דבנד"ז איכא ג' ספיקות להקל שמא הלכה כרוב הפוסקים דבשניסה מודים ולא דיימא מעלמא לא בעי חליצה לו ואת"ל כהרמב"ם דלמא לא תפסי קדושין ביבמה לשוק ולא בעי גט כלל ואת"ל תפסי קדושין דילמא הנשואין ספקיעו הק לגמרי ולא בעי חליצה ולא גט כלל כו' ומסיים מ"מ מהיות טוב לפיים בכל אופן שבעולם לגרש ואפילו אם תפסיד וכ ע"י זה לא נחוש לה כמ"ש לעיל ואפילו אם לא יגרש ותחלוץ בלי גירושין מ"מ תמתין צ"ב יום קודם חליצה דהיינו כי לקהלתו באופן שתהא מופרשת מעיר של בעלה ותמתין שם צ"ב יום ואח"כ תחלוץ אע"ג דבלא"ה נמי אינה עולה ליבום וכ א"א י"ל שאני הכא דאפשר בגט ע"י שום פיוס תרקבא דדינרי משא"כ בימי הבתנה א"א ביבום כלל עכ"ד ע"ש ויש לה בכל זה] · ועיין בס' כרם שלמה הביא בשם ס' הקובץ פ"ג מהל' יבום בפנויה שנתעברה והוא מודה דהדין דצריכה וכ זאין הולד הזה פוטר מ"מ אם היבם עזב דת אסר לא תוכל בקל להבדל ממנו חליצה יש להפטרה בלא חליצה ע"ש וכ לקמן סי' קנ"ז ס"ד ס"ק ד': (כג) המיוחדת לו · עב"ש ס"ק ע"ו וע"ז ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ל"ג שכתב אשר על במעשה באחד שהיה מקושר בקשר אהבה לבתולה אחת זה כמה שנים ועתה הרתה לזנונים והודו שניהם שממנו נתעבר ונתקשרו בקשר אמיץ שיבא אותה לאשה והשכינים מעידים שלא ראו ממנה דבר מכוער עם אחרים זולת עם זה ולא יו מעלמא · ושהירה מעלתו להכשא לו אף בימי עיבורה בזה יפה הורה כו' (עמ"ש לעיל סי' י"ג ס"ק י"ח מזה) והאמנ מ הרלה לחדש שגם מספק חליצה יצאה ולהחזיק עובר זה לבנו ודאי אפילו לדעת הרמב"ם שהובא בש"ע סי' קנ"ו ס"ע לפי נ"ד שהיו אדוקים באהבה כמה שנים יש לדמות לתשובת הרא"ש שהביא הטור באחד שהיה לו משרתת בביתו והיתה מיוחדת כ אני אומר שאין הנדון דומה (עי' בתשובת חוט השני סי' י"ה די"ת ע"ב מזה ועיין עוד בתשו' שיבת ציון סי' ס"ז) ו ל הנראה אפילו מסודכת לא היתה כלל וא"כ אהבה הקדומה היתה אהבת זנונים ומי יודע כמה זרים אהבה ואין כאן נ למעליותא רק מה שלא דיימא מעלמא והרי הרמב"ם מחמיר ואף דסמ"ג והרשב"א תמהו על הרמב"ם בזה דמ"ש מזו

באר היטב

מקום דע"א נאמן ה"ה אשה נאמנת להעיד לחבירתה והרמב"ם דסבירא ליה ע"א נאמן א"כ ה"ל אשה נאמנ' להעיד לחברתה שבלו חדשיו ועיין מ"ש הב"ש ועי'

אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת להתייבם אלא חולצת (כד) ולא (יג) מתיבמת: יב ^ד^הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה ניתן לי בן במדינת הים ומת ואח"כ מת בעלי נאמנת אבל אם אמרה מת בעלי ואח"כ מת אותו הבן אינה נאמנת ^ו^וחולצת ולא מתיבמת (כה) ^ו^בד"א כשהיתה פסולה לכהונה ^ז^או שאמרה במערה היינו כשמת ולא היה שם אדם שיעיד אבל אם אין הדבר כן לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיבואו (יד) עדים: יג ^ח^הלך (כו) בעלה וצרתה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך הרי זו לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיבואו עדים שבן הוא כדבריה ודלמא איכא דהוה בחליצה ולא הויא בהכרזה ואמרו קמרו חלוצה לכהן ח שם ושם ומטעם מ"מ לעיל

ד שם במשנה ח שם במשנה וחוטשין לדבריה ו טור בשם הרמב"ם וכאוקימתא דרב פפא שם דקי"ם ע"ב ז כאוקימתא דרב חייא בריה דרב הונא דתו ליכא למיחש כיון שאמרה מגריכה כרוז לכהונה

באר היטב

(יג) מתיבמת · אפילו ראויה היא לכהן מ"מ חולצת מה שתמה הכנה"ג דף י"א ע"ב סעיף כ"ו וד"ק: כן מוכח מש"ס דיבמות דף קי"ט ע"ב דהקשה מסיפא ניתן לי בן וכו' · ולא הקשה מרישא מבבא זו ש"מ דחולצת אפילו כשרה לכהונה דשויא אנפשא חתיכה דאיסורא לכהונה · ב"ש · ועיין סימן קנ"ח אם ע"א מעיד שמת בעלה ואחר כך בנה · ואם נשמע שמתו שניהם בעלה ובנה הו היא אינה נאמנת לומר שמת בעלה ואחר כך בנה · עיין בעל המאור פרק האשה · ועיין תוספות ד"ה אמאי הלך אחר רוב נשים וכו' דף קי"ט ע"א ומ"ש המרש"א שם · ואם ע"א יודע ממיתתם ונתחבטו בזה גאוני ארץ · ומ"ז מתיר · וב"ש סותר דבריו עיין שם: (יד) עדים · עיין מ"ש הב"ש · כתב הרמ"ם ח"ם סימן פ"ג מי שבאה שמועתו מארץ רחוקה

פתחי תשובה

הרי הב"ח והב"ש יישבו קושיתם (ע"ש בסי' כ"ז מ"ש עוד בישוב תמיהה זו ועמ"ש בס"ק הקודם) ולא עוד אלא שאני אומר דמ"ש הרמ"א וי"א שאפילו בזונה אחרת המיוחדת לו והוא מדברי הרא"ש בתשובה שכ' דכה"ג גם הרמב"ם מודה כי אף הוא לא כתב אלא זנות באקראי כו' ולדעתי לא כתב הרא"ש דכה"ג לא חייש הרמב"ם שנבעלה גם לאחרים דשפיר חייש אלא דמ"מ כיון שהיתה מיוחדת לו מסתמא בעל אותה בתמידות שהרי לזה לקחה לביתו ואפילו נבעלה גם לאחרים אמרינן בזה שתולין רוב בעילות בזה שיחדה לו אבל אם לא לקחה לביתו אולי אף שיחדה לו לפילגש לא מהני להרמב"ם כו' (גם בסי' כ"ז שם כתב סברא זו וכ"כ בתשובת ח"ס ח"ב סימן ע"ז ע"ש עי' בת' הגאון הסני סי' י"ח) ולא עוד אלא שאני אומר בנד"ז לכ"ע אינה נאמן לחליצה דהרי עכ"פ בעינן שבעל אותה בודאי ואף שהמ"מ הביא לשון הרשב"א שכ' דכל שראינו שבא עליה או שמודה שבא עליה בתר דידיה שדינן כו' הרי שמהני הודאתו נראה דהיינו מצד הסברא דלמא יתחדשו לשקר כו' וכ"ז בבא על פנויה זו עלמה שנשאת לו אחר ימי עיבור והנקה ומה שהוא אומר שהוא ממנו באנו דין לפטור אשתו אחרת שיש לו אפילו פנויה זו עלמה שנשאת לו אחר ימי עיבור והנקה ומה שהוא אומר שהוא ממנו הוא כ"מ רק לירושה או ליבום או לכהונה אבל כ"ד שרצה לישא אותה בימי עיבורה ואם לא אמר שבא עליה היינו אוסרין אותה עליו מטעם מעוברת חבירו ואולי עיניו נתן בה ולכן משקר כדי שיוכל לישאנה ועל גוף הנשואין אנו מאמינין לו לפי שהוא איסור דרבנן כמ"ש הב"ש סי' י"ג סק"ו אבל עכ"פ אם לא היה אומר שבא עליה לא היה רשאי לישא אותה וא"כ הוא נוגע בדבר ולא שייך בזה להאמינו לענין חליצה שהוא איסור תורה ואין כאן לא מיגו ולא אין אדם חוטא ולא לו ואסורה בלא חליצה לכל הפוסקים עכ"ד · וסברא זאת כתב הוא ז"ל עוד בכמה תשובות אחרות עיין בדבריו בסימן כ"ז בד"ה ואמנם הדבר זכר"ס כ"ח ובסימן למ"ד ובס"ס ל"ח ובס"ס ל"ט ע"ש · ועמ"ש בזה לעיל סי' ו' סי"ז ס"ק ט"ז ובסימן י"ג סי"א ס"ק י"ח: ולבאורה נראה דאף לדעת גדולי האחרונים החולקים על סברת הנו"ב הנ"ל שהזכרתי בסי' ו' ס"ק ט"ז לענין אם הוא כבן מ"מ מודים כאן דשם הטעם כיון דאף בלא הודאה הבועל היה הדין אם נשאת ל"ת לכן ס"ל להגאון מניסא ולהגאון רע"ק ז"ל דלא חיישינן במה עיניו נתן בה וזה ל"ש כאן · אמנם מתשו' רע"ק ס"ס ק"י שהזכרתי בסי' י"ג ס"ק י"ח מבואר דאף לענין חליצה לא חיישינן לזה שהרי סיים שם דבכי הא חוזר ומגיד באמתלא והוי בנו ליורשו ולפטור אשתו מחליצה ע"ש · אך לכאורה אין דבריו מובנים לע"ד דאף שחולק בזה על סברת הנו"ב הנ"ל במ"ש דאפילו להרא"ש כו' עכ"פ צריכה היא חליצה מחמת דעת הרמב"ם (עמ"ש לעיל ס"ק י"ג) · וצ"ל דהגאון רע"ק ז"ל לא נחית אז להורות הלכה בדין חליצה כי לא איתשאל שם לענין זה רק לענין מעוברת חבירו ומה דסיים דבכי הא חוזר ומגיד באמתלא והוי בנו ליורשו ולפטור אשתו מחליצה כו' כוונתו לשיטת רוב הפוסקים דל"ת למדאפקרה ומ"מ צ"ע [ולכאורה אפשר ליישב דבריו בפשיטות ע"פ דברי תשו' ח"ס ח"ב סי' ע"ה וע"ז שהזכרתי לעיל ס"ק כ"א דמפרש דברי הרמב"ם דוקא באם זו האשה הזקוקה אינה אותה האשה בזינה עמה אלא אשה אחרת כו' בהא שתמיר הרמב"ם כיון שהיא הזונה שאמרה מיניה לא עבדא איסורא בפקרותא כו' וא"כ בעובדא שהוזכר בתשו' רע"ק שם הרי מבואר שם בתחלת התשובה שזה הפ' שאמרה ממנו עמד וקידשה ולקחה לאשה וא"כ שפיר מסיים הגאון רע"ק ז"ל דהוי בנו לפטור אשתו מחליצה היינו אשה זונה הנ"ל שמעידה על עצמה שהיא פטורה לפי שהבן ממנו ומתוך שנאמנת על עצמה כו' דבהא גם הרמב"ם מודה דלא חיישינן ואף דהח"ס מסיים אע"פ שאנו מדמין לא נעשה מעשה אפשר דלדידיה פשיטא ליה לסמוך על זה ובפרט בגם הוא ז"ל לא החליט למעשה דמסיים שם דצ"ע לדינא · אך באמת זה אינו כי דבר חידוש גדול כזה לא היה הגאון ז"ל מטמין ברמז וגם מדבריו שם באותה תשובה משמע דלא ס"ל לחלק בכך עש"ס ומחוורתא כדשנינן מעיקרא]: (כד) ולא מתייבמת · עבש"ע מ"ש ואם עד א' יודע ממיתתם נתחבטו בזה ג' ועי' מזה בתשו' גאוני בתראי סי' ז' וסי' ח' · ומ"ש שכה"ע דהב"ש סתר דברי הט"ז · עי' בזה בט"ז דהרב המגיה כתב עליו דכבר נשמר הט"ז עצמו מקושיית הב"ש ותירץ כהוגן ע"ש ועי' בס' בית מאיר האריך קצת בדין זה ומכיים העיקר כמסקנת הגאונים ט"ז ומהרר"ה ז"ל להתיר ע"ש: (כה) בד"א כו' · עב"ש שכ' הרי"ף והרא"ש השמיטו סוגיא זו משמע דס"ל דלא קיי"ל כסוגיא זו אע"ג בהלך עם צרתה כו' עכ"ל ועיין בס' בית מאיר שכתב עליו אף שגם הט"ז בתשובה אך בדרך הזה עכ"ז הם דברים תמוהים כו' ומה שסיקל הט"ז בהתשובה השניה במח"כ הפריז על המדה נגד המבואר בש"ס לי טעם ולכל הפחות היה לו להביעה בכל הומר שלא תנשא לכהן עכ"ל · ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ה וכו' גם לעיל ס"ד סוף סק"ו · ועמ"ש לעיל סי' ל"ח ס"ק יו"ד: (כו) בעלה וצרתה כו' · ולא תתייבם כו' עיין בתשו' מ"ב תניינא

עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה ואם היתה אסורה לכהונה מתחלה הרי זו חולצת לאחר ט' חדשים :

קנז דיני גרים ומתנכר ואיזה נקרא אח ליבם · ובו יו"ד סעיפים :

א [א]מי שיש לו אח מאביו (א) אפי' הוא (א) ממזר או עובד עבודת כוכבים [ב]ואפילו הוא קטן משיצא [ג]ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו ה"ז זוקק (פי' קושר מענין אם אסורים בזיקים) את אשתו ליבום [ד]אפילו הוא גוסס או פצוע מכות שאינו יכול לחיות מהם לא תנשא כל זמן שהוא חי [ה]אבל אם הוא אחיו מאמו [ו]או שנולד אחר מותו יבמתו מותרת לשוק וכן אם היה לו את מהשפחה או מהנכרית אינו זוקק את אשתו אע"פ שהיתה לידתו בקדושה הואיל והורתו היתה שלא בקדושה : ב (ב) [ז]אפי' (ג) קרוב או אשה או עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמנים לומר זה פלוני אחי פלוני מאביו וזו היא יבמתו חולצים

א משנה וגמרא יבמות דכ"ב ע"א ב משנה נדה דף מ"ג ג וכ"כ הרמב"ם ומבואר שם בגמרא בנדה דף מ"ג ע"ב ד משנה ר' פ"ק דהלכות ה יבמות די"ז ע"ב יליף לה מקרא ו משנה שם דף כ"ב ע"ב ז מסקנת הגמרא שם דף ל"ט ע"ב דגילוי מילתא בעלמא הוא וכ"כ הרמב"ם מטעם גילוי מילתא וכו'

פתחי תשובה

הניינא ס"ס קמ"ג שכ' וז"ל דע"כ לא שנינו אלא הלך בעלה וצרתה כיון שיש לו אשה רוב נשים מתעברות ויולדות אבל אם הלך בעלה לחוד למדה"י ס"ז תהייבם ואמאי ניחוש דילמא נשא שם אשה ושוב אמרינן רוב נשים מתעברות ויולדות אלא ודאי דלהא לא חיישינן ואף דהיכא למימר שהמשנה לרבותא נקט בעלה וצרתה דאפ"ה לא תנשא אבל לעולם להתייבם אסורה גם בהלך בעלה לחוד אמנם בריב"ש סי' תק"ט מבואר דדוקא היכא דיצא קול שבעלה נשא אשה במדה"י והוליד הוא דאסורה ליבום אבל בלי קול אף שהלך בעלה למדה"י לא חיישינן עכ"ל · ולכאורה צ"ע אמאי לא הזכיר דברי הגמרא במקומו מאי היא צרתה הא קמ"ל דהא צרתה הוא דחיישינן לגרה אחריתי לא חיישינן ופרש"י אינה חוששת שמא אשה אחרת נשא (ואולם מדברי הרמב"ם פ"ג מהל' יבום שכ' אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת כו' לא תיחוש לצרתה שבמדינה אחרת הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה · נראה דכך מפרש הא דלצרה אחריתי לא חיישינן וכ"כ התוי"ט שם · ומדלא רצה לפרש כפירש"י משמע קצת שדעתו דבאמת חיישינן שמא אשה אחרת נשא מיהו אין זה מוכרח) וצ"ל משום דהיה מקום קצת לחלק דהאי התם שכבר יש לו במדה"י אשה אחת · אמנם בשה"ג שם בשם ריא"ז כתב מפורש כדברי הנו"ב דגם בהלך בעלה לחוד ל"ח שמא נשא שם אשה והוליד בנים ע"ש · ועיין בספר ב"מ כתב ג"כ הכי בשם יש"ש וש"ג ושכן מבואר בהסוגיא ע"ש · ויש להסתפק אם בעלה שהה עם צרתה עשר שנים ולא ילדה ושוב הלך עם צרתה למדה"י אי גם בכה"ג לא תתייבם אי שייך גם בה רוב נשים מתעברות ויולדות ועי' בתוס' יבמות פ' החולץ דף ל"ז בד"ה וזו הואיל ולא הוכר עוברה במ"ש דאין סברא כלל לומר בנשים ששהו עם בעליהן כו' ועי' במהרמ"ל שם ובתשו' נו"ב קמא סי' ס"ט ודוק :

(א) אפילו הוא ממזר · עבה"ט שכ' כבר כתבתי בסי' הקודם (סק"ג) כו' והוא לשון הב"ש · ועי' בספר בית מאיר שכתב עליו דבריו תמוהים דמה ענין הכא לסימן הקודם דלענין שיפטור צריך תבוסים דאל"ה אינו פוטר מספק דכנו שזינתה כו' אבל לענין שיזקוק פשיטא שזוקק אם כבר היה בעולם כשנשאת דנמצא הוחזקה לבעל שיש לו ספק אח · לא מבעיא אם האב סודה שזה בנו מערוס דודאי היא זקוקה מספק אלא אפילו לא הודה אלא שהאם אמרה מפ' נתעברתי מידי ספק לא נפיק כדאית' סי' ד' סכ"ו אבל חוששין לדבריה כו' אמנם בנשאת בחזקת אין אחים לבעלה והעיבור הזה נתהוה אחרי נשואיה בזה אפשר לדון דאפילו האב סודה אינו נאמן דהוי כעד א' שאומר בסעיף ו' ואז אינו זוקק אלא בתבוסים · ולמעשה צ"ע אם אמר דבריו שלא בדרך עדות וכ"מ לענין איסור והיתר ובפרט בזמן שהיה לבנו בנים ומת בחיי בנו ואח"כ מת הבן ואשתו נשארה זקוקה להספק הזה שהעיד אביו עליו שהוא בנו בדרך הנ"ל ועי' סימן קנ"ו ס"ו · וכל זה נמי שייך בבן פנויה כשר שאינו מן הערוה · ובשים אל כלה שממזר הזה לא מבעיא כשהוא ספק דודאי חליצתה אינה פוטרת דאפילו בן פנויה כשר אינו פוטר אלא אפילו ע"י תבוסים והוא ממזר נמי ודאי דצריך לכתחלה חליצה מן הכשר העולה ליבום ולא מן הממזר · ולמ"ד הליצה פסולה צריכה לחזור אף בדיעבד אינה מועלת ועי' ריב"ש סי' א' ובש"ע סי' ק"ע עכ"ל ועמ"ש לעיל סי' קנ"ו ס"ק כ"א : (ב) אפילו קרוב · עבה"ט שכ' אפילו עד מפי עד נאמן · והוא מדברי הב"ש שכ"כ בשם בדק הבית · ועיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' נ"ב שתמה עליו דבבד"ה בסי' זה לא כתב כלום רק בסימן קנ"ח גבי עד א' ביבמה להתירה להתייבם להעיד שמת בעלה והיינו ענין לכאן · וע"ש עוד שהאריך בדין זה אם בעדות אחוה דמיהנא מהני עד מפי עד דבפוסקים לא נזכר מזה ומסברא אין לנו ללמוד לדמות לעדות אשה שמת בעלה דהתם עדיפא דשייך בה דייקא ומנסבא כו' ומסיק שלא מצא ראיה מבוררת לזה לומר דמהני · רק דמלשון הרמב"ם סופ"ד מהל' יבום שכתב אפילו אשה כו' כענין בעלה בסוף הלכות גירושין · משמע דכל הנאמנים בעדות מת בעלה נאמנים ג"כ בעדות אחוה דמיתנא ועדיין צ"ע עכ"ד (ועיין בלשון הרי"ף ז"ל בפ' החולץ בסוגיא זו דאשתודעינהו שכתב והלכתא גלויי מלתא בעלמא הוא ואפילו קרוב ואפילו אשה כו' הלכך שרי ליה לסהדא למיסמך אפומייהו ולמיסהד עליה דהוא גברא כו' וכתב בספר ג"ס לעיל סימן ק"כ ס"ק י"ד דהרי"ף ז"ל הידושא אתא לאשמעינן דאפילו דהוה עד מפי עד אשה או קרוב דמהני ע"ש וא"כ לכאורה תימה על הגאון רע"ק ז"ל שכ'

באר היטב

הרב"ה · והיה לו בנים כאן ומתו ולא נודע אם מת הוא קודם או הם אין לחוש לזה ותולנת · ואעפ"כ ראוי שתאסור עצמה על הכהנים ע"ש · והב"י בשם רבינו ירוחם כתב דנסתפק הר"ש אם מהני כשנדרה אשה זו שלא תנשא לכהן ע"ש :

(א) ממזר · כבר כתבתי בסימן הקודם דאיירי דקיי"ז תבוסים בבית האסורים יחדיו : (ג) קרוב · אפילו עד מפי עד נאמן · וכל הפסולים כשרים להעיד אפילו אינן מסל"ת חוץ מעובדי כוכבים דאינו נאמן אפילו מסל"ת עיין ב"ש · אמר העד שהיה לו אח ושמע

או מיבמים על פיהם: ג •[ח]גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל אפי' אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה [ט]ואפי' הם תאומים ונולדו בקדושה אילהם אחוה עד שיהיו שניהם הורתם ולידתם בקדושה: ד נפלה (ג) לפני יבם מתנכר [י]יש מי שמתיר אם היה מתנכר כשנשאה אחיו [כ]ואין לסמוך עליו: הגה מיהו אם (ד) עברה (ג) ונשאת בלא

גאון ולזה הסכים הטור וכ"כ הרמב"ם ולא חילק בזה וכ"כ ה"ה שם בשם הרשב"א ורש"י בתשובה וש"פ וכתב הב"י שאינו תמה על אשר כתבו בשם של רב יהודאי גאון משום דגמירי דמאור עינים היה לפעמים היו כותבין תלמידין בשמו מה שלא עלה על דעתו אך על תלמידיו הכותבים כן ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפם וכתתם עד הרמה דאין לדברים

באר הגולה

ח מסתמא דה"ה לעבד
ח מבנה שם דף צ"ו ע"ב ט ברייתא שם
י טור בשם רב יהודאי גאון וכ"כ קצת פוסקים כ שם בשם רב שרירא

*עי' במכות

באר היטב

אמת הפה שאסר הוא הפה שהתיר· הרדב"ז ח"א סימן נ"א· העיד שמת היה קורא לזה אח ולא היה יודע אם היה אח מן האב או מן האם אין כאן עדות· הרדב"ז שם: (ג) ונשאת· וקאי על דברי המחבר כשהיה מתנכר בעת הנשואין· ב"ש· ואם בקטנותו נשבה ונטמע בין העובדי כוכבים הוי כאלו נתקדשה ואחר כך הנכר כי מעשה קטן לא חשוב מעשה· ת"ה סימן רכ"ג והביאו ב"י· עדים שהעידו שהיה לו אח מומר ויש ספק אם הוא אח מאביו או מאמו לכ"ע מתירין אותה לינשא לכתחלה משום ס"ס· הרמ"ע ח"ב סימן פ"ג· הניחה בעלה מעוברת וילדה בן וראוהו מגידי אמת שגמרו סימניו ומת בתוך שלשים והמתנכר אינו לפנינו לכ"ע מותרת לינשא לכתחלה· הרדב"ז ח"א סימן נ"ג· יבמה זקוקה ליבם מתנכר פסח בשתי רגליו מקומות והפוכות עיין במהר"ם לובלין סימן ל"ז·

פתחי תשובה

שכ' שלא מצא ראיה מבוררת כו' אך באמת אין דברי הנ"ש נראים כלל בלשון הרי"ף ז"ל ועמ"ש לעיל סי' קמ"ב סק"ז ודוק· (ועמ"ש לקמן סי' קס"ע סי"א ס"ק י"ג)· וכ' עוד שם בדבר אשה שבאה ממרחקים שיאלון לה אחי בעלה ועתה כתב מהב"ד שבעירה שבעלה הי' פב"פ ולא נמצא קיום על זה רק עד א' קרוב וכתב דנראה דקיום כזה מספיק כדס"ל להס"מ פי"ד מהל' גירושין דאף להפוסקים כמצאו שטר כתוב את פ' צריך קיום מ"מ מהני קיום בעד א' וכ"כ בתשו' מהרמ"ל והסכים לזה הב"ש סי' י"ז ס"ק כ"ט ואף דהב"ש כתב שם הטעם כיון דעד מפי עד כשר בעדות אשה ונכ"ד בעדות אחוה דמיתנא לא ברירא לן דמהני עד מפ"ע מ"מ דברי הב"ש נראו מגומגמים כו' ע"ש· ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג ס"ס ת"ן שכ' בדין עד מפי עד בעדות אחוה דמיתנא אע"פ שלא נאמר מפורש דנאמן מ"מ הדעת מכרעת דנאמן דהא עבד ושפחה נאמנים כו' והרמב"ם פ"ד מהל' יבום כתב ואפילו אשה או קטן כו' כענין שאמרנו בסוף הלכות גירושין והם מפורש דנאמן עד מפי עד ומפי הכתב עכ"ד ע"ש:

מ"ש הבה"ט וכל הפסולים כשרים להעיד חוץ מעובד כוכבים כו' הוא ג"כ מדברי הב"ש שכ' מיהו י"ל הואיל בשבויה עד אחד ואשה קרוב נאמנים מ"מ עובד כוכבים מסל"ת לדעת הרא"ש אינו נאמן ה"נ כאן כו' ועיין בתשו' רע"ק איגר שם שדבריו תמוהים דאם נדמהו לשבויה א"כ גם עד מפ"ע נימא דאינו נאמן כמבואר בהגהת ש"ע סי' ז' ס"ב דגם עד מפי עד בשבויה הליא בפלוגתא זו אי עובד כוכבים מסל"ת נאמן (לע"ד אפ"ל דהב"ש כוון בזה לדברי הרב"ך שהביא שם ועמ"ש בס"ק ז' בשם הר"י) עכ"ל· ומשמע מדבריו שדעתו דכמו דעד מפ"ע מהני כאן כדמשמע מלשון הרמב"ם הנ"ל ה"נ עובד כוכבים מסל"ת שגם זה נשמע מלשון הרמב"ם הנ"ל· אולם בב"ח סי' זה אות ב' הזכיר ג"כ לשון הרמב"ם הנ"ל ואעפ"כ כתב דעדות עובד כוכבים מסל"ת לא· כיון דלא אשכחן בגמ' דהתירו אלא אשה וקרוב אין לנו להוסיף אלא מאן דדמי להו ושאני עדות אשה דמתוך חומר כו' ע"ש וצ"ע לדינא: (ג) לפני יבם עוזב דת· עיין בתשו' שמן רוקח ח"ב סי' נ"ג באחד שמת בלא בנים והקול נתחזק שיש לו אח א' שעזב דת בקטנותו בהיותו כבר שנתים והוא סוחר אדיר בעיר פלוני והסוחר הלז כופר ואומר שהוא אינו גמור ולפי אומד הדעת באמת אינו יודע פי גם לפי הקול הוה המעשה בקטנותו· ובעת הנשואין של זה היה גדול מה דינה של אשת המת אם היא באיסור זיקה· והאריך בזה והעלה ע"ו נדדי היתר בנדון זה ומסיק להתיר היבמה בזוק וכתב שהסכים עמו חותנו הגאון בעל כתר כהונה ע"ש· ועיין בשאילת יעב"ץ ח"א מסי' כ"ח עד סי' ל"ב מענין זה: (ד) עברה ונשאת· עבה"ט בשם ב"ש מ"ש ואם בקטנותו נשבה כו' ועיין בת' שמן רוקח שם שכ' דהב"ש כאן קיצר במקום שיש לו להאריך כי דין זה נובע מתה"ד ושם מבואר דהיכא דהיה המתנכר גדול בעת הנשואין הוי כאילו נשתמד בגדלותו וכן העתיק הב"י בשמו ע"ש· ומ"ש עדים שהעידו כו' עיין בתשו' גאוני בתראי סי' ל' שכתב על עובדא דידיה וז"ל אכן בנ"ד יש עוד צד להקל שהעידו כמה עדים ששמעו שמת היבם או נהרג מכמה שנים אף שיש לפקפק שהעידו שבא קול דלא פסיק וכו' ויש לחוש שאותן שאמרו מת או נהרג אמרו ע"פ הקול שיצא כמ"ש רמ"א בסי' י"ז סעיף י"א בהגה מ"מ הואיל ויש כאן עוד צד היתר שרוב הפוסקים מתירין אותה בלא חליצה הואיל והיה עוזב דת בשניסת אע"ג שאין לסמוך עליהם מ"מ נצרף עוד להיתר יש להקל עכ"ל ע"ש· ומ"ש בשם הרדב"ז הניחה בעלה מעוברת כו' והעוזב דת אינו לפנינו כו' משמע דדוקא אם אין העוזב דת לפנינו אבל אם היה לפנינו אין להקל וכן מבואר ברדב"ז שם (כדפוס סדילקאב הוא בחלק ד' סי' נ"ג) וצריך סניף היתר כיון שכבר אבד זכרו ולא נודע מקומו אין כו' ע"ש וכבר כתב הה"ל בתשובה סימן ע"ג כשהפוסק מביא רבה צדדים להתיר אין לסמוך על כל א' מהצדדים אף דקאמר ועוד כו' והאריך להוכיח כן יעו"ש והובא דבריו גם בתשו' ברית אברהם חא"ח סימן ל"ד אות ב' ובחלק אה"ע סי' נ"ב אות י' ע"ש:

עיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ב סי' קמ"ה שנשאל ג"כ על ענין כזה ובעובדא דידיה היה העוזב דת לפניו ומתחלה צידד להתיר דהא איכא ס"ס דילמא בר קיימא הוי הולד ואת"ל דלא הוי בר קיימא דילמא הלכתא כדעת הגאונים ודומה לזה כתב הרי"ק בשורש קע"ו על יבמה שנפלה לפני יבם עוזב דת ועד א' מעיד שמת כו' (עבה"ט בסי' קנ"ח סק"כ) ושוב דחה זה אין לא חשיב ס"ס ולא דמי לההיא דמהרי"ק דהתם רבו הפוסקים להתיר יבמה ע"פ עד א' ומסתבר טעמייהו לכך מצטרף עם המתירין בעוזב דת אע"ג דאין סומכין עלייהו אבל בנ"ד כל הפוסקים פסקו כרשב"ג כו' והאריך בזה ומסיים דאין לנו להתיר כלל שתנשא בלא חליצה ע"ש· וגם נשאל עוד בחליצת עוזב דת אם יזכר רק שם ישראל אצל החליצה או גם שם שאה"ב

לו שגרם ופגם וכו' ל טור

חליצה כי (ה) לא (ד) ידעה שהיה לה יבם ואח"כ נודע שיש לה יבם מתנכר לעבודת כוכבים (ו) לא תלא (מהר"י מינץ סי' ב') וי"א דוקא אם חלץ לה לבסוף (מהרי"ו סי' כ"ד וב"ז) (ז) היו לה שני יבמים אחד מתנכר והוא הגדול ואחד קטן והוא ישראל לא תחלוץ אלא מן הישראל ואפילו בדיעבד לא מהני מן המתנכר (כן השיב מוהר"ם וכ"כ מהרא"י ומהרי"ק) אבל אם הוא אנוס מהני (ה) בדיעבד (ריב"ש סימן א') והמקדש אשה ויש לו אח מתנכר יכול (ח) לקדש ולהתנות (ט) בתנאי (ו) כפול שאם תפול לפני המתנכר ליבום שלא תהא מקודשת (מהרא"י בר"ן): ה לאם המת היה מתנכר אשתו זקוקה

פתחי תשובה

שאח"כ כמו בגט שצריך לכתוב וכל שום וחניכה והשיב דאין קפידא בדבר בשלמא גבי גט צריך להזכיר שלא יהא נראה כמשנה שמו ולכך כשאנו מדברים עמו מזכירים כמו שנכתב בגט אבל הכא אפילו אין מזכירים שמו כלל אלא אומרים לו אתה אחי המת פלוני כשר כו' · וכאן אין צריך לומר אם תרצה לייבם עכ"ש בס"ח ס"ק מ"ג עכ"ד · [ומ"ש הבה"ט והרד"ך בית ט' העלה דלכ"ע ביבם עוזב דת שאינו בעירה כו' עיין בתשובת חתם סופר ח"ב סי' פ"ח שכתב דהבה"ט נתן מכשול בזה לפני המעיינים דהתם בתשו' הרד"ך הוא עובדא כו' ע"ש באורך ועי' עוד בתשובה הנ"ל סי' ע"ג וע"ד וסי' פ"ט מענין זה]: (ה) לא ידעה · עבה"ט ועיין בתשו' הוט ששני סי' י"ב שהוא ז"ל מיקל יותר בזה וכתב דאפילו אם ידעה שיש יבם עוזב דת (ושהוא חי) כל שלא מיחו בה הב"ד מלהנשא אם מחמת שלא היה ב"ד במקומה או מחמת שב"ד לא ידעו שהיה לו אח עוזב דת הרי זו לא תלא דהא מהרי"ו הביא ראיה לדין זה מההיא דפ' החולץ (וכש"ע לקמן סי' קס"ד ס"ז) מת בתוך ל' ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן היא כו' והתם איירי אפילו אם עשתה במזיד כו' (עמ"ש בזה בסי' קס"ד שם בס"ק ג') לכן נראה ברור שגם בב"ד שידעה שהיה לו אח עוזב דת ונשאת דלא תלא ואפילו אין לה בנים וכ"ש אם יש לה בנים כו' ומיהו חולץ לה ויושבת תחת בעלה · והא ודאי שאפילו יש לה בנים בעית הליצה · ומפרישין אותה מבעלה עד שיחלוץ · וכודאי שכך הדין במת בתוך ל' כו' (יובא בסי' קס"ד שם) ואם אפשר לכוף את היבם הזה לחלוץ פשיטא שכופין אותו · אלא שרחוק הוא ואף בארצות ההם לכופו מפני הממשלה · ואעפ"כ מפרישין אותה מבעלה עד שיתפייס העוזב דת לחלוץ · ואין לומר דזה מקרי אי אפשר כההיא דאשת כהן דכיון דא"א לכופו תחלוץ ניזל לקולא ואע"ג דאי יהיב ליה תרקבי דדינרי אפשר שיחלוץ מ"מ מיחשב אונס כו' הא ליתא דודאי כל היכא דא"א מחמת אונס כזה לא מקרי אי אפשר דא"כ תנשא לכתחלה כל היכא שיש לה יבם עוזב דת ואיני רוצה לחלוץ · וטעמא דמלתא היא שכל אונס כזה אינו דבר שישאר לעולם כך דשמא היום או למחר יתרצה לחלוץ בחנם אבל בההיא דאשת כהן א"א לעולם שיחלוץ לה שתשאר אצל הבעל לכך הוי אי אפשר (ק"ק על חילוק זה מדברי מהר"י מינץ שהובא בסי' קס"ד שם בהגה דס"ה אם אין היבם כאן שלא תצא מבעלה ישראל כו' והרי גם שם אפשר היום או למחר בא היבם וצ"ע) לכן יראה ברור שמפרישין אותה מבעלה עד שיחלץ לה ואז תשוב לו כבראשונה ע"ש: וכתב עוד אמנם כל זה כשלא מיחו בה הב"ד קודם שנשאת אבל אם מיחו בה ב"ד מלהנשא והיא לא השגיחה בהם נראה פשוט דתצא וכמ"ש הרא"ש בתשובה כלל נ"ב הובא בטור סי' קמ"א וכש"ע לעיל ס"ס י"א ואע"ג שהריב"ש בתשובה סי' רמ"ב לא פסק כן העיקר בזה כהרא"ש · אך נראה דזה דוקא באין לה בנים אבל אם יש לה בנים נוכל לצדד ולומר שלא תצא בפני הבנים (מ"ש שם דאין לצרף דעת רב יהודאי גאון שהביא הרי"ף בפ' החשה רבה כי אין ראוי אף לצירוף ודבריו אינו משנה במקום הזה נוכח הרי"ף שהשיג עליו דלית נגר ובר נגר דיפרקיניה וכל הראשונים והאחרונים אין אחד מהם שיסבור כמותו עכ"ל עיין בזה בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' ר"ה ויובא קצת לקמן סי' קנ"ט ס"ק ז' ותראה שדברי הרב הנ"ל באו כאן שלא בדקדוק ולפי דברי רע"ק ז"ל שם נראה שדעת רב יודאי גאון הנ"ל הוו (לאצטרופי) לפי שאפשר לומר שאפילו הרא"ש מודה בזה ואע"פ שראינו שלא חשו חכמים ללעז הבנים ביבמה שנשאת לשוק היינו היכא שהוא דין גמור שתצא אבל כאן שמן הדין לא תצא אלא שאנו מחמירין עליה מפני שעברה על צווי ב"ד לא נחמיר היכא דאיכא בנים ע"ש באורך · ועיין בתשובת בית אברהם סי' נ"ט והובא קצת לעיל סי' ק"נ סק"ב: (ו) לא תצא · כ' בס' ב"מ וז"ל לא הצא ותחלוץ ממנו בעודה תחת בעלה וא"צ גט ממנו כדי שתהא חליצה הראויה ליבום ועי' סי' קנ"ט באורך עכ"ל · עמ"ש שם בס"ק ג': (ז) היו לה שני יבמים כו' · ואם אינו מוחזק אלא בלאו עוזב דת ובשעת חליצה שאלו לו והשיב שיש לו עוד אח ישראל ואינו יודע מה היה לו כי זמן רב שלא ראהו עי' בתשו' שב יעקב סי' ל"ז: (ח) לקדש ולהתנות בתנאי · עיין בתשו' נ"ב ס"ס כ"ו סדר נוסח קדושי תנאי בלאה עוזב דת בכל פרטיו ע"ש · ועיין בזה בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' נ"ג ובשו"ת צלעות הבית שבסוף ס' בית מאיר סי' ו' ובתשו' מעיל צדקה סי' א' ובתשובת חתם סופר ח"א חלק אה"ע סי' ק"י וקי"א (ובח"ב סי' פ"ח) ובשו"ת תורת נתנאל סי' ל"ו · והנה בתשב"ץ ח"ב סי' י"ז ראיתי שפקפק על תיקון זה וכתב פליאה ממני הוראה זו כו' שזה מתנה עמ"ש כו' והכי איתא בירושלמי פ' הפועלים כו' ע"ש גם בשו"ת גאוני בתראי ס"ם ל"ב פקפק מאד על זה ע"ש · אך כפי המבואר בתשובת גדולי האחרונים הנ"ל תיקון זה הוא ברור בלי שום פקפוק ועי' עוד בתשובת שיבת ציון סימן ע' וע"א וע"ב ובתשובת מהרי"מ מבריסק סי' כ"ו מענין זה: (ט) בתנאי כפול · עבה"ט גם ב"ש בש' היינו בעת הביאה מתנה כן והמעיין בב"ש יראה דלא ברירא ליה הא מלתא והוא מפקפק בו ז"ל ולא צריך לכתוב בשעת ביאה דכאן איכא למימר דלא הוי ביאת זנות כלל ועי' גם בתשו' נו"ב סי' נ"ד שהובא לקמן

באר היטב

והרד"ך בית ט' העלה דלכ"ע ביבם מתנכר שאינו בעירה וגם היא אינה יכולה לילך לעירו דאיכא תרתי המרה והעיגון להלכה ולמעשה אם יסכימו חכמי הדור לעשות מעשה לפוטרה בלא חליצה גם הוא יהיה סניף להם ע"ש ועיין בהרא"ש ח"א סימן מ"ז ובתשובת חכם צבי סימן א' · מתנכר שחזר בתשובה בשעת מיתת אחיו עיין במהר"י מינץ סימן י"ב · ובהרדב"ז ח"א סימן נ"א · ובהר"א ששון סימן כ"ה: (ד) ידעה · ואפילו אם ידעה שיש לה יבם אלא סברה שמת מותרת לבעלה · מהר"י ווייל סימן נ"ד: (ה) בדיעבד · ולענין האנוסים שבמלכות פורטוגאל · עיין כנה"ג: (ו) כפול · היינו בעת הביאה מתנה כן · ב"ש · כתב

לקמן בסמוך · אמנם בהתשובות שראיתי בס"ק הקודם מבואר דעתם דצריך לחזור ולהתנות בפני ב' עדים כשרים קודם ביאה ראשונה ויאמר או בפניהם שעל תנאי הזה יהיה כל בעילותיו · ובתשו' רע"ק ז"ל שם הוסיף שישבע עד"ר שלא יקדשנה אח"כ ולא יבטל לעולם התנאים האלו דע"י זה ליכא הבאה על אחר הבעילות דאף שיבטל לתנאי כיון דנשבע ע"ד רבים י"ל דאי עביד לא מהני ואף להפוסקים דבשבועה שבודה האיסור מלבו אמרינן אי עביד מהני מ"מ י"ל לומר דבתמא בועל לשם קדושין שלא יהא בעילת זנות די"ל אדרבה חזקה דלא יעבור על שבועתו ולא בעל לשם קדושין ע"ש · ומ"ש הבה"ט בשם נ"ש דה"ה ביש אח חרש והשבו"י חולק עליו · עי' בהתשובות הנ"ל בדעתם כהנ"ש דגם באח חרש או שהאח נעלם ממנו כמה שנים לא נודע מקומו יכול לקדש על תנאי ובתשובת חתם סופר שם כתב שכן קיבל מרבותיו להקל וכן עשה מעשה באחד שהיה לו אח נעלם ע"ש גם בתשו' נו"ב סי' נ"ד מבואר דפשיטא ליה דגם באח שהוא חרש יכול להתנות :

ושם בת' ט"ב נשאל במעשה באשה שמת בעלה בלי ז"ק ונשאר אח חרש והאשה אומרת שבשעת שנתקדשה לבעלה תנאי היה בקדושין שאם ימות בעלה בלי ז"ק יהיו הקדושין למפרע בטלים והמסדר קדושין אלו היה הרב ר' יוזפא ז"ל וגם שהרב צוה לה שתאמר כן בכל ביאה וביאה · והעדים שהיו בשעת הקדושין כבר הלכו לעולמם · ואחר שהכריזו שמי שיש לו איזה ידיעה יבא ויעיד באו שני דייני הקהלה והעידו ששמעו מפי הרב ז"ל אחר החופה שהקדושין היו על תנאי שוב בא עד א' שראה בעיזבון הרב תוך כתביו טופס על הנייר שאשה זו נתקדשה ע"ת שוב העיד עד שני שהיה במעמד החופה ושמע איך הרב סידר הקידושין מלה במלה באופן התנאי הנ"ל · ועל זה נשאל אם יש ממש בעדיות הנ"ל אחרי שעדות שני הדיינים הוא מחשב עד מפי עד ועדות עד הא' שראה טופס כתב ידו של הרב ג"כ לא מחשב עדות שאפי' היה כ"י הרב עצמו בפנינו הוי עד א' בשטר ולא מהני ונשאר רק עדות עד הב' והוא רק עד אחד :

והוא ז"ל השיב ע"ז באריכות ותורף דבריו דזה פשוט דיבמה לשוק לא מקרי דבר שבערוה שהרי אינה לא במיתה ולא בכרת רק בלאו ומ"ש המרדכי בפ' מצות חליצה דהיתר יבמה לשוק הוא דבר שבערוה דבריו תמוהים (דברי המרדכי אלו הביא הב"י לקמן סי' קס"ע ועמ"ש שם סי"א ס"ק י"ג · ועיין בתשו' חמדת שלמה ס"ם ע"ע שכתב דבנ"י פמ"ח בסוגיא דחלצה בינו לבינה כתב להדיא דהוי דבר שבערוה ע"ש) והנה במה שאינו דבר שבערוה ולא אתחזק איסורא ודאי עד אחד נאמן כמו חתיכה ספק חלב ספק שומן וכן אפי' אתחזק איסורא והוא בידו מהימן כמו שחיטה דאתחזק איסור ובודאי נאמן ונדה נאמנת לומר טבלתי וכיוצא בזה אך באינו בידו כתבו התוס' בגיטין ד' ב' דמספקא לן בזה והנה בעד אחד ביבמה להעיד מת יבמך נחלקו הרי"ף והרא"ש הרי"ף פסק דע"א נאמן והרא"ש החמיר (הובא בש"ע לקמן סי' קנ"ה ס"ג) ואפילו לדעת הרי"ף י"ל דדוקא בהא נאמן משום דעכ"פ דייקא קלא או משום דעבידא לגלויי אבל היכא דלא שייכי הני טעמי לא מהימן ולפ"ז להעיד לאשה שניתן לבעלה בן לפוטרה מהיבום אין עד א' נאמן וכן מבואר בש"ע סי' קנ"ו ס"ה בהגה (עב"ש שם ס"ק י"ד) וממילא גם להעיד שהיה תנאי בקדושין ולהתירה לשוק ג"כ אין עד א' נאמן דמאי שנא וגם בש"ע שם ס"ו מסיק בזה עדים שיש לו אחים ואמר יש לי בנים אינו נאמן והב"ש שם כתב שאין חולק בדבר זה ואם הבעל בידו לגרשה אינו נאמן ק"ו עד דעלמא וה"נ אשה זו כיון שאלן סהדי שיש לו להבעל אח ולא היתה בחזקת שנתקדשה בתנאי אין עד נאמן לומר שנתקדשה בתנאי · אך יש לצדד להקל בנ"ד כי מדברי הרמב"ם פ"א מהא"ב דין ד' (הובא בש"ע לעיל סי' י"ט ס"ב) מבואר דבאלו קרובים שהם מצד תולדה ולא שייך בהו תנאי מהני חזקה בלא אמירה אבל באיש ואשה אף שמתנהגים בחזקת אישות אכתי לא מקרי חזקה רק שהם איש ואשתו אבל לא שהיא אשתו הלוטית בלי תנאי עד שיאמרו בפירוש זו אשתי וזה בעלי שכיון שאמר בפירוש זו אשתי ולא הזכיר תנאי מסתמא אין שם תנאי ולזה מהני החזקה ומעתה האומר תנאי היה בקדושין לא מקרי מעיד נגד חזקה שאף שישבו כמה שנים אשה עם אישה כדרך כל הנשים וגם ידענו שנשאת לו אין כל זה חזקה שלא היה תנאי בקדושין וא"כ שפיר אסבר דנאמן עד א' ע"פ דין הפי' להרא"ש · ועוד אני אומר הלא אמרתי שעובדא דידן דומה ליש עדים שיש לו אחים ואמר יש לי בנים דאינו נאמן וא"כ הרי מבואר בב"י שם והובא בב"ש שם ס"ק י"ב דאם אמר קודם שבאו העדים נאמן כיון שכבר האמינוהו ומעתה אפי' אם נימא באשה היושבת זמן רב תחת בעלה ולא שמענו שום תנאי מקרי אינו מוחזק בתנאי והיא בכלל זקוקה מ"מ תיכף אחר החופה לא שייך לומר באתחזקה זקוקה ואם אז היה מעיד עד א' שנתקדשה על תנאי ודאי היה מועיל בשלמא אינו מוחזק בבנים כיון שלא שמענו שיש לו בנים אנו אומרים מסתמא אין לו ואפילו סמוך לנשואין שאם היו לו בנים כבר ידענו אבל זו שנכנסה לחופה מי יוכל בשעת מעשה לומר אם נתקדשה ע"ת או לא וא"כ אז היה עד א' נאמן ובפרט בתנאי שהוא על אחר מותו שאינו מעיד על דבר שבערוה שכל ימי חייו אין לנו עסק בתנאי וזה פשוט דעד א' הנאמן באיסורין א"צ להעיד בב"ד וא"כ כיון ששני דייני הקהלה מעידים שהרב אמר תיכף אחר החופה שנתקדשה ע"ת הרי לנו שני עדים שהעיד הרב בעת שהועיל עדותו · ואמנם אי נימא דזה שמעיד קדושי תנאי חמור ממעיד שיש לו בנים דזה מקרי דבר שבערוה שהרי מתירה בעדותו לקרובי הבעל היה לנו לחוש וא"כ אם הבעל יש לו אב או בן או אח או אח מן האם שהאשה הזאת ערוה עליהם מצד קדושי בעלה הרי זה דבר שבערוה ויש לנו לדון בדשב"ע אם עד א' מהני אפי' לא אתחזק איסורא כו' (עמ"ש בזה לעיל סי' מ"ב ס"ק ג') ועכ"פ אם ליכא אחד מקרובים הנ"ל קיים אף בשעת קדושין א"כ ודאי לא מחשב דשב"ע בשעת עדותו של הרב כמס"ק · ועוד יש היתר בנ"ד כיון דרגילות הוא בכל כה"ג לקדש על תנאי משום תקנת האשה ועכ"פ נתברר לן שהרב כמס"ק נתן דעתו לקדש באופן זה א"כ הוי רגלים לדבר ושוב מועיל עדותו של העד הב' הנ"ל שמעיד שהיה במעמד החופה ושמע שהרב סידר הקדושין על תנאי זה דהיכא דרגלים לדבר יש להאמין עד א' אפי' בדבר שבערוה ואפי' אתחזק איסורא שהרי עיקר הלימוד הוא דבר דבר והרי בערות דבר גופיה היכא דרגלים לדבר נאמן עד אחד שהרי סוטה שקינא לה ונסתרה שוב נאמן עד א' על הטומאה מטעם רגל"ד והרי שם בחזקת היתר עומדת ונאמן עד א' לאסור ק"ו שנאמן להתיר שהרי יותר נאמן להתיר מלאסור כמ"ש התוס' ביבמות דף פ"ח וכן פי' רש"י בהדיא בסוטה ר"פ אלו נאמרים דעד אחד נאמן בה אף להפסיד כתובתה שרגלים לדבר כו' מעתה גם בנ"ד כיון שעל כל פנים המסדר נזכר מזה רגלים לדבר שעשה כן ונאמן עד א' מן התורה :

וכתב עוד אמנם דא עקא שכל עדים הללו הוא על החופה וקדושין אבל על היחוד והביאה אין שום עד ואפי' בדברי האשה עצמה לא נזכר בלשון השאלה רק שאמרה שהרב צוה לה שתאמר כן בכל ביאה אבל לא אמרה שעשתה כן אפי' בביאה ראשונה וא"כ הרי בש"ע סימן ל"ח סל"ה שאם קידש ע"ת ובעל סתם צריכה גט כו' ואעפ"כ נראה דאם האמר גברי שהיה תנאי

מ ממימרא דרב לאחיו (והוא הדין זרעו שיש לו מישראלית) (סב"י וד"ע) : ו (י) לא היה מוחזק באחים
יהודה וכו' שם דף
ע"ז ע"ב והכלבו כתב כן משם מהר"י קולון בשורש פ"ה

פתחי תשובה

אנאי גם בשעת הביאה נאמנת כמו שנאמנת באומרת הרי שלא קיים תנאי (עב"ש בסי' ל"ח סקי"ע) ואף דחזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות היינו בבעל סתם כיון שהוא והיא שותקים ובידו לכוין לשם קדושין משמעות בועל לשם קדושין אבל אם היא אינה מרוצה להבעל לו רק בתנאי אין כאן חזקה ולכן נאמנת לומר שנבעלה בפירוש על תנאי זה ובפרט שהב"ש בסי' קנ"ו סק"ו מסתפק בכיוצא בזה אי בעינן להתנות בשעת ביאה כלל וגם י"ל דלגבי דידה כיון דאית לה הפסד במחילת התנאי שתהא זקוקה לעזוב דת או לחרש לא אמרינן חזקה זו (עמ"ש בזה לעיל סי' ל"ח ס"ק י"ד) ולכן אם תאמר האשה בפירוש שהתנית כן בביאה ראשונה בפירוש יש להקל עכ"ד ע"ש שהעלה כל הנ"ל להלכה ולא למעשה עד יסכימו עמו · ובסי' ג"ס שם כתב בזה שנודע לו אח"כ כי אבי בעלה שמת עדיין קיים וא"כ הוי דבר שבטעות ממש ואעפ"כ מחמת הסיתר מטעם רגלים לדבר יש להקל ואני נשאר במקומי להתיר ע"ש : (י) לא היה מוחזק באחים · עב"ש סק"ו שכ' ולהג"י שהבאתי בסימן הקודם דס"ל אם אין מוחזק בבנים לא הוי כחזקה דאין לו בנים צריך ישוב דהא ס"ל בכה"ג לא הוי חזקה א"כ למה אין עד אחד נאמן מיהו מרש"י ור"ן יש לדייק כו' עד וס"ל להני פוסקים כל כה"ג לא הוי חזקת היתר עכ"ל · ועיין בס' ב"מ שכ' עליו כמה תמוהים דבריו אלו כו' גם מה שהוליא הב"ת והב"ש מלשון רש"י והר"ן דאפי' בא עד אחד ואמר אני אחיו הוספין לדבריו אמת שקצת משמע הכי מלשונם שכתבו ואי אתא לאחר מכאן ואמר אחוה דמיתנא אנא לאו כל כמיניה משמע הא אילו לא אמר יש לי בנים היה ראוי לחוש לו אבל תימה מאי שנא הבעל דאינו נאמן כו' וכודאי יותר חשש בהאומר אחוה דמיתנא אנא שעיניו נתן בה או בממונה א"ו זה לא עלה על דעתם שיהא נאמן לאוסרה אלא זה אפשר לחוש לדבריו וליתן לו זמן שיברר בעדים ואפשר נמי בכלל לחוש לדבריו ע"פ סימנים ואומדנות כו' ע"ש עיד ועמ"ש בס"ק שאחר זה .
ועיין בתשו' נו"ב תניינא סימן קמ"ג ע"ד השאלה עבור אשת אהרן כ"ס שאהרן שביק חיים בלי ז"ק אשר מעולם היה בחזקת שנשא בילדותו מארץ מולדתו ואינו יודע בית אביו כלל אפי' אביו ואמו לא ידע ומעולם לא ידע אם יש לו אח וכשעלה להורה עלה בשם אהרן בר יואל · ור' הירש חזן העיד שבילדותו בהיותו משורר היו העם מדברים שהוא בן זונה ואשתו העידה שכל אותן שנים שהיתה עמו לא היה לו יאר צייט אמנם שמעה ממנו שאביו היה שמו יואל · אם יש לחוש שמא יש לו אח ותהיה אשתו אסורה משום יבמה לשוק · וכתב דבש"ע סי' קנ"ז ס"ו לא היה מוחזק באחים כו' והב"ש כתב שם דלהג"י שהביא בסי' הקודם (סק"י) צריך ישוב דהא ס"ל דבכה"ג לא הוי חזקה למה אין ע"א נאמן ומסיק דלהג"י ס"ל באמת דע"א נאמן בזה לאסרה · ואני אומר דלכאורה אם זה לא מקרי חזקה כלל לא לאיסור ולא להיתר א"כ לא צריך אמירה הבעל או עד א' שיש לו אחים בלא שום אמירה כלל תהא אסורה מספק שמא יש לו אחים וספיקא דאורייתא הוא ואף דאיכא רובא להיתרא וכמ"ש ביבמות ר"פ האשה בתרא הויא לה תמות א"ה דמיעוט מפילות ומחצה נקיבות וה"ל זכרים מיעוט מ"מ כא מבואר במשנה ובכל הפוסקים יצאה מליאה הוצאת הרי דאף דאיכא רובא להיתר מ"מ כיון דאיתרע חזקה לא מהני רובא להיתר (והא דבלא יצאת מליאה א"ת היינו כיון דאיכא חזקה גמורה להיתר כמ"ש בגמ' שם) · אלא שהג"י שם כתב דבינאה מליאה מקרי קצת הוחזק ליבום · א"כ בלא הוחזק באחים דליכא חזקה לשום צד שפיר סמכינן ארוב להתיר · אך דברי הגה"י דהוקים כו' וגם נלע"ד דאפי' החולקים על הג"י וס"ל דלא מוחזק באחים מקרי חזקת היתר לשוק כל זה באדם שלידתו מאיש ואשתו כאורח כל הארץ אבל הפנויות המזנות והבן הנולד עצמו אינו יודע את אביו ואפי' נבדקה אמו ואמרה לכשר נבעלתי אכתי לא הגידה למי ואפי' אמרה למי אינה נאמנת להחזיקו בבנו אם לא שגם הוא מודה לדבריה (עי' לעיל סי' ד' סכ"ו ובסי' קנ"ו ס"ע) ואפילו בזה להרמב"ם לא סמכינן לקולא ואמרינן כשם שזינתה עם זה כו' ועכ"פ הזונות שלא הגידו מי הבועל והאי דהבן הזה אף שמקרי אינו מוחזק באחים אכתי ודאי שאין כאן חזקה שאין לו אחים ויש כאן ספק וראוי שלא תהיה אשתו אחר מותו מותרת לשוק · ולפ"ז למה שאני רואה במכתבה מותלט אגלכם שהוא בן זונה ומפני כשהוא אמר שם אביו יואל היה ראוי להחמיר בזה (אינו מובן דלפי הנראה לא היה מותלט אצל השואלים שהוא בן זונה רק ע"פ עדותו של ר' הירש חזן והוא רק עד א' א"כ מאי קאמר דאפי' להחולקים על הג"י יש לחוש כאן הרי החולקים ס"ל דאפי' ע"א אומר בפירוש שיש לו אחים אינו נאמן מכ"ש כאן שאינו אומר רק שהוא בן זונה · וצריך לדחוק דכוונתו שמותלט אצלם מטעמים אחרים אף בלא עדותו של ר' הירש) · אמנם אחרי כי היה נפיק מזה חורבא במדינות הללו דשכיחי פנויות יולדות בזנות ולא יהיה תקנה לבני זנונים שאיזו אשה תנשא להם להיות באחריות עיגון לעולם אם ימות בלי זרע · נתתי לבי דאדרבה בבני זנונים יש להקל יותר דמאן יימר שאביו היה לו אשה כלל אולי לא נשא ולא הוליד יותר מבן הזה כו' וגם יש עוד צד להקל בב"ז שאולי זינתה עם ערבי וממנו נולד ולא שייך אחיו מאביו כלל · וגם יש עוד צד להקל בב"ז דאם אנו חוששין שמא יש לו אח הוא דבר שאין לה תקנה לעולם שהרי הזונה אינה נאמנת להגיד מי הבועל לסמוך על דבריה להקל וצריכה אשת הב"ז לישאר אחר אות בעלה בלי זרע עגונה לעולם או קלקלתה תקנתה ומותרת לגמרי לשוק לדעת הגאונים הסוברים ביבם עוזב דת להתירה בלא חליצה כו' ואף שע"ז לחוד לא הייתי סומך כבר הוא סניף שלא לחוש לספק באופן שאני מסכים להתיר אשת אהרן כ"ס ממ"נ אם האמת כדברי האשה שידע את אביו ואמו וכיון שמעולם לא הזכיר וגם לא נשמע מפום אדם שיש לו אח אשתו מותרת ע"פ שטת הש"ע ורוב הפוסקים (כוונתו כדעת החולקים על הג"י · ואף דבשני תשובות שאח"ז ויובא לקמן חשש לדעת הב"ש בשם ג"י וא"כ לפי האמור מקודם יש לחוש מספק אף בלי אמירה כמו ביצאה מליאה ובדברי הג"י שם דהוקים · כל זה לא כתב בהחלט לדינא ודעתו לדינא כבסי' קמ"ה שיובא לקמן דע"כ לא החמיר רק בעד א' מעיד שיש לו אחים אבל באין שם עד כלל לא ודוק) ואם הוא בן זונה כפי שאתם הוספים פשיטא שאשתו מותרת כנ"ל עכ"ד :

וכתב עוד בסי' קמ"ד באיש אחד שבא ממדינת פולין למדינת אונגרין ונשא אשה ולא אמר אז שיש לו אחים או בן ושהה עם אשתו יותר מעשרים שנה והוליד עמה בן וגם אותו הבן נשא אשה ומת בחיי האב בלי ז"ק וכמה שנים אחר נשואיו גן האב אמר שהיה לו אשה במדינת פולין ושמירה דתה ולקחה עמה בן קטן א' שהיה לה עמו והלך מאם ובא למדינה זו באינו יודע אם הבן מאשתו ראשונה חי ואם עדיין הוא מתנכר גם אמר קודם מותו שיש לו בן אחד (נ"ל את אחד) במדינת פולין אבל פניו אינו יודע היכן הוא ונשאל על אלו שתי נשים אם מותרות בלא חליצה או שצריכים להמתין עד שידעו היכן

ז ואמר יש לי אחים אינו (ז) נאמן (יא) בא אחד ואמר אני אחיו אינו נאמן

ג משנה קדושין דף ס"ד ס"א

באר היטב

בגולת שבעה בדיני חליצה סימן כ"ב ס"ח וה"ה אם יש להחתן אח שהוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר דג"כ יוכל להתנות ע"ש · ושבות יעקב ח"א סימן קכ"ז חולק עליו וס"ל דוקא במתככר יוכל להתנות אבל לא באח שהוא חרש ע"ש : (ז) נאמן · היינו דוקא בחזקה ברורה אבל חזקה שאינה ברורה או ע"פ ע"א נאמן לומר שיש לו אחים · מהרי"ט ח"א סימן פ"ב · מי שהוחזק על פיו שלא היו לו אחים שכן נשבע בשעת נשואין ושוב אמר לו א' אחיך נשבע ויש לו אח והשיב שחשב שמת ומפני שלא היו רוצים ליתן לו אשה למי שיש לו אח ונשבעתי שחשבתי שכבר מת · ואח"כ מת הוא · אשתו מותרת לו לינשא כיון שלא היה אלא ע"א · מהר"ם גלאנטי סימן י"ז · אבל מהרי"ט ח"א סימן

פתחי תשובה

היכן היבמים שלהם · והשיב כי אשת האב פשיטא שמותרת לשוק ממ"נ אי אמרינן דל דבורו של הבעל כאילו לא דיבר כלל לא קודם מותו ולא קודם לזה הרי אשת האב בכלל לא הוחזק לא בבנים ולא באחים ואם אנו מאמינים את דבור של הבעל הרי הוא אמר שיש לו בן ואנו נותנין לו חזקת חיים והרי הוא ספק שאמר שאמר שיש לו אח הוא ספק שסתיר שאמר שיש לו בן · אמנם אשת הבן צריכה לימוד ואם היא אומרת שחמיה בתוקת כשר אצלה והיא מאמנת כל מה שאמר שא ודאי שהיא אסורה כמבואר בש"ך ביו"ד סי' קכ"ז ס"ק ע"ו · אך אם היא אומרת אין אמי נאמן בעיני אזי לדעת הש"ע מותרת בודאי כי חמיה אינו נאמן עליה כי בעלה לא היה מוחזק באחים · ומ"ש מהרי"ט בספר א' סי' פ"א על כל דבריו יש תשובה · ועשרים חכמים התמוהים שם לאסור משם אין ראיה שהרא"ש והש"ע אוסרים שם אמרו שהיו להם עוד טעם לאסור שגם היו שני עדים לאסור ששמעו מפי שני עדים · אך הב"ש בס"ק ז' אוסר האשה הזאת בשם רש"י והר"ן והנ"י ובשם הב"ח ואף שעיקר קושייתו מיו"ד סי' קכ"ז יש לדחות כו' אין רצוני להלוק על הב"ש ולכן אם האשה הזאת מאמנת לחמיה אסורה בודאי ואם אינה מאמנת אינני אומר בה לא היתר ולא איסור · ועל דבר שהיבם הוא עוזב דת אין מזה שום קולא כו' (עב"ש סוס"ק ג') :

וכתב עוד בסי' קמ"ה שנשאל מהגאון מוה' מרדכי בנעט ז"ל ע"ד אסופי אחד שנמצא קיים בברית המילה ובזה היה ידוע שהוא מילדי העברים ונתגדל ולקח אשה ומת בלי זרע אם אשתו מותרת לשוק וכתב הגאון השואל שלדעתו יש כאן לתא דספק דאורייתא שמא יש לבעלה אח מן האב והביא ראיה מדברי הרשב"ם בב"ב דף קל"ה שכ' ואי לאו דמוחזק לן דלית ליה אחים היה לנו לאוסרה לשוק מספק כיון דודאי אין לו בנים עכ"ל ולפ"ז נ"ל מ"ש בש"ע לא היה מוחזק באחים כו' ר"ל שהיה מוחזק שאין לו אחים דהיינו מי שידוע במקומו ובמשפחתו ולא נשמע מעולם שהיה לו אח וכה"ג משמע שם בתשו' הרא"ש אבל באסופי שאין לו מכיר מאב ואם מאין יהיה לה חזקה שאינה זקוקה ולעולם היא עומדת בספיקא · וא"ל בכה"ג דהיה לה חזקת היתר בהיותה פנויה · מפני שאח"כ כשנישת לאיש אודא לה החזקה אפילו למתירין ביו"ד סי' נ' לגבי ריעותא דאתיליד מחיים כו' ולולא דברי הרשב"ם היה מקום לצדד להקל מהא דאיתא במשנה ביבמות באשה שהלכה תמותה למדה"י דאינה הוששת · והוא ז"ל השיב לו דמדברי הרשב"ם אין ראיה דהרשב"ם קאי שם על עובדא כו' ומן המשנה דיבמות לכאורה אין ראיה להתיר דה"ל דשם זמן הספק הוא רק על ולד אחד בזה איכא רובא להתירא דסמוך מיעוט דמפילות למחצה דנקיבות אבל בתי שאנו מסופקים בו שיש לאביו זרע רב הן אמת דאמרינן מיעוט מפילות אבל לא אמרינן דהשאר הם כולם נקיבות ואדרבה אמרינן שמחצה זכרים ומחצה נקיבות וזכר אחד גורם איסור ואין כאן רובא להיתרא וזה לא שמעינן ממתני' דמותרת · אך הרי כל הפוסקים סתמו הדברים ומשמע מדבריהם שאפילו תמותה היא מעולם במדה"י וכן משמע מדברי הרמב"ם והש"ע כו' · ומ"ש דבנ"ד אין תו"ה אפילו למתירין ביו"ד סי' נ' כו' אני אומר להיפך שאפילו לדעת הסוברים שספק הנולד מחיים לא מהני החזקה היינו דוקא באופן דמיירי התם שמעולם לא היה תו"ה לגמרי כו' וכבר כתבתי בתשובה אחרת (הוא בסי' שקודם שהובא לעיל) בכיוצא בזה לתמוה על הב"ש כו' אלא שאין רצוני להלוק על הב"ש אבל גם הב"ש בשם הנ"י לא החמיר רק כעד א' מעיד שיש לו אחים אבל באין שם עד כלל לא החמיר וכן דברי הש"ע לא היה מוחזק באחים כו' משמע דסגי בזה ובל דברי מהרי"ט ס"א סי' פ"א לא נהירין לי כו' (עיין בתשו' מהריב"ל ספר ראשון סי' יו"ד נראה שחולק ג"כ על מהרי"ט הנ"ל · אמנם בספר שני סימן י"ט נראה דהדר ביה לשיטת מהרי"ט דמן הסתם חיישינן לאחין ע"ש ועיין בתשו' חמדת שלמה סי' י"א וי"ב וסי' ע"ו וע"ז וסי' ע"ט מ"ש בזה ועיין בתשו' שב יעקב סי' מ' שיובא בס"ק שאחר זה) וגם כי בנ"ד יש כאן ס"ס שמא אבי האסופי היה ערבי ומותרת לכל איש ישראל וא"ת"ל שהיה ישראל והיא אסורה לכל מי שיש לספק בו שמא הוא אבי האסופי משום כלתו עכ"פ שמא אין לאסופי אחים מן האב והיא מותרת לכל אדם משום יבמה לשוק (ר"ל דבנ"ד הספק הראשון מתיר יותר מהבירו ולא הוי כשם אונס חד הוא עי' בש"ך יו"ד בדיני ס"ס אות י"א וי"ב) וגם אין לך להתחיל שמא יש לו אחים מן האב שהרי לא תוכל לומר שיש לו אחים מן האב כ"א שתאמר תחלה שמא אביו היה ישראל וא"כ אתה צריך להתחיל בספק זה תחלה שמא לא היה אביו ישראל וזה מתהפך שפיר לס"ס אפילו לדעת הש"ך דבעינן ס"ס המתהפך (ע"ש בש"ך אות ע"ו) ובפרט שיש לצרף כאן כל הספיקות שמסופק מעלתו (אולי כוונתו על עוד שני היתרים שיש בנ"ד מה שכבר הזכיר בסי' קמ"ג הובא לעיל · דמאן יימר שאביו היה לו אשה כלל · וגם כיון שאין תקנה לעולם יש לצרף דעת גאונים כו') עכ"ד ע"ש · [ועיין בתשו' חתם סופר סי' מ"א ומ"ב ובח"ב סי' ס"ז וע"ב וע"ה] : (יא) בא אחד ואמר אני אחיו א"נ · עיין בתשו' שב יעקב סי' מ' בהיא א' שבא ממדינה אחרת לק"ק ביסל ונשא שם אשה ואמר כמה פעמים לפני זמן שאין לו אח בעולם ומת בלי ז"ק ואח"כ בא אחד ואמר שהוא אחיו דמיתנא והאשה הואת כבר נשואה לאחר והיו אומדנות רבות שהוא אחיו באשר שנמצאו הרבה דברים מכוונים ולכאורה פשוט דאין זה נאמן לומר שהוא אחי דמיתנא ואף דאיכא אומדנא מ"מ כיון דהוזק אפילו עד א' מעיד שהוא אחיו לא מהני ה"ה אומדנא דע"א לא גרע מאומדנא · והביא תשובת מהרי"ט נזלין סי' כ"ו שנשאל על כיוצא בזה על ר' דוד מהרבל שנשא אשה ואמר שאין לו אחים ושוב העיד אחד שד"א שיש לו אחים ומת הר"ד ושעלה לאסרה משום יבמה לשוק דהרא"ש והטור והש"ע דנקטו לא היה מוחזק באחים מיירי באיש ההוא נתגדל בעיר הסיא ולא נודע מעולם שיש לו אחים אבל בנ"ד זה האיש ר"ד בא מקרוב מארץ מרחקים כו' והוא ז"ל השיב על ה' מהריט"ז הנ"ל והעלה דאף שבא ממדינה אחרת דלא הוי מוחזק לן שאין לו אחים כיון דהוא עצמו אמר שאין

נאמן ^ס^ואפי' עד א' (יב) (או (ח) ^ע^קרוב) מעיד עליו שהוא אחיו אינו נאמן להוציאה מחזקתה: ז ^פ^היה מוחזק באחים ואמר בשעת מיתתו אין לי אחים אינו נאמן וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו אין זה אחיו ^צ^אינו נאמן: ח ^ק^לא היה מוחזק באחים ויצא קול שיש (ט) עדים שיעידו שיש לו אחים והעדים במדינה אחרת אפי' אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח ה"ז חוששת ותמתין עד שיבואו עדים שאמרו וישאלו: ט ^ר^אשה שאין לבעלה בן ולא אח (יג) וחמותה וחמיה במדינת הים ומת בעלה מותרת לינשא ולא חיישינן ^ש^שמא ילדה חמותה זכר והיא זקוקה לו. אבל אם יצאתה חמותה מכאן (יד) מעוברת ^ת^חוששין שמא ילדה זכר והיא זקוקה לו: י ^א^אשה שמת בעלה והיה לו בן

באר הגולה

וכדמפרש לה אביו שם ס טור וכ"כ הרא"ש בתשובה ע שם בתשובה היה המעשה כן פ טור בשם הרמב"ם והרי"ף והרא"ש וכ"כ הרמב"ן וכן מוכח הסוגיא דיש נוחלין (דף קל"ד ע"ב) דמשמע שם דדוקא זה בני נאמן לומר במקום שהוחזק דאית ליה אחי שאינו סותר לגמרי החזקה אבל לסתור לגמרי החזקה ולומר אין לי אחים אינו נאמן צ שם ושם ק עובדא בב"ב דף קל"ה ע"א וכדאמר אביי לרב יוסף וכו' שם וכדעת המפרשים דלא בעינן קול מוחזק בב"ד ר ממשנה יבמות דף קי"ח ע"א ש דכולי האי לא חיישינן שמא נתעברה וילדה וזכר היה ת שם במשנה וכת"ק א רמב"ם שם בפ"ג וציינתיו לעיל בסימן קנ"ו סעיף ג'

פתחי תשובה

לו אחים נאמן כל שלא היה מוחזק לן שיש לו אחים ואין חילוק אם אמר כן בשעת מיתה או קודם ולפ"ז בנדון השאלה הרי היא בחזקת היתר ואין זה נאמן לומר שהוא אחיו (עי' בס"ק הקודם ועי' עוד בשו"ת הגאון מהר"ש זלמן ז"ל מלאדי סי' כ"ח) ושוב העלה דאף דמצד אמרותיו אינו נאמן מ"מ כיון דאיכא אומדנא כולי האי אין להקל דיש לומר דאומדנא עדיף מעד א' ולכן צריכה חליצה אך אין להחמיר בזה להוציאה מבעלה והיא מותרת לו לאחר החליצה רק צריך לחזור ולקדשה אותה כמ"ש בסי' קנ"ט ס"א בהגה ואין צריכין להחמיר בכ"ד לגרש תחלה קודם החליצה רק אחר החליצה צריך עכ"פ לחזור ולקדש משום דקדושין הראשונים היו קדושי ספק ויכול לקדשה רק בפני שני עדים כשרים בלא ברכת אירוסין ונשואין ואם כבר הוא צ"ב יום מיום שנעשה פרישה ביניהם א"צ להמתין אחר החליצה ויכול לחזור ולקדש אותה מיד עכ"ד ־ וע"ש מה שהשיג על התשו' בה"י סי' ס"ז ־ וכבר הזכיר מזה גם בסי' ל"ה ע"ש [ועי' מה שכתבתי לקמן סי' קנ"ט סק"ג]:(יב) או קרובי עבה"ט ומ"ש בשם הב"ש שאם לא הוחזק באחים כו' וחזר לפני מותו כו' עיין בתשו' בגדי כהונה סי' ל"ג במעשה באחד שבא לגור ונשא אשה וכשבאו נאמני הקהלה ליטול ממנו קנין על בטחון שעת"ל מאחיו אמר אין לי אחים ואחר זמן רב הגיע לו אגרת על כי דואר ואמר כפני כמה אנשים שהיה לו אגרת מאחיו ושוב אה"ז מת בלי ז"ק ־ והאריך בזה והעלה ג"כ דלא איירי הרמ"ה (הוא היש מי שאומר דסי' הקודם ס"ז) רק במוחזק לן באחי כדמשמע לישנא דהטור בסי' קנ"ו דקאי אדלעיל בהוחזק לן באחי וכן בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' ט"ן הסליט כן אבל בנ"ד דלא מוחזק לן באחי גם הרמ"ה מודה ועוד אף דינא דהרמ"ה בלא הוחזק מ"מ י"ל דס"ל טעמא משום דבשעת מיתה רהוי לסיות נאמן יותר כדאיתא בתוס' ביבמות ובנ"ד לא אמר בשעת מיתה (גם הב"ש בסי' הקודם ס"ק י"ג מחלק כן) ועוד דדוקא כדידעינן שדבריו האחרונים היו לאסור כגון דאמר יש לי אחים מהאב ואין לי בנים ע"כ חיישינן לדבריו לאסור משא"כ בנ"ד שלא ידעינן שהיה כוונתו לאסור דמה שאמר שהיה לו אגרת מאחיו יכול להיות אחיו מן האם ומעיקרא כשבאו הנאמנים ליטול קנין והשיב אין לי אחים היינו אחים מן האב שמחוייבים לחלוץ א"כ לא ידעינן כלל שהיה חוזר מדבריו הראשונים וכא לאסור ע"כ בנ"ד בודאי לכ"ע יכולה להתנסבא לכל גבר בלא חליצה ע"ש: (יג) והמותב וחמיה במדה"י ־ עמ"ש לעיל ס"ק יו"ד בשם נו"ב תניינא סי' קמ"ה שכ' דמסתימת הפוסקים משמע שאפי' המוהה היא מעולם במדה"י כו' ע"ש: (יד) מעוברת חוששין ־ עב"ש ס"ק י"א שכ' דאם יצאה מעוברת איתרע החזקה אדרבה קמא הוחזקה ליבם ־ תוס' וב"י עכ"ל ־ הנה בתוס' לא מצאתי זה כי התוס' שם בר"פ האשה בתרא כתבו רק דאיתרע החזקה אבל לא כתבו דאדרבה קמא הוחזקה ליבום ־ אך הב"י שם כ' כן והוסיף שם בטעם הדבר (והובא ג"כ בתוי"ט שם) דכיון שיצאת מלאה ועבר זמן לידתה אין אומרים שמא הפילה דה"ל כמיתה ואפיקתא בפ' כל הגט דלשמא מת לא חיישי' וכיון שנסתלק מיעוט מפילות והזקה דוקא לא נשאר כאן אלא ספק דמחצה זכרים ומחצה נקבות ולפיכך יצאת מלאה חוששת עכ"ל ־ ועי' בתשו' נו"ב תניינא סי' קמ"ג שכ' שדברי הב"י מ"ש שזה מקרי קמא הוחזק ליבום המה דחוקים כו' גם מ"ש שמא הפילה לא חיישי' הוא דוחק דא"כ שם בסוגיא דמיעוט מפילות נצטרך לומר שמא תפיל ולפ"ז אם כבר עבר זמן רב מהליכות חמותה שאם נתעברה ודאי ילדה והיה אסורה א"כ אם היתה לה חמות ומתה כבר קודם מיתת בעלה והיה אסורה שאין כאן רק שמא נקבה כיון ברוב נשים מתעברות ויולדות וא"כ אמרי' שנתעברה חמותה ואם נתעברה לא אמרי' שמא הפילה ותהיה זו אסורה וזה לא שמענו ־ ואף שראיתי גם הרבב"א כתב כן מ"מ הדבר תמוה בעיני ועוד דהרי מיעוט מפילות שם היינו בככר הפילה דליכא למימר שמא תפיל דהרי אם עדיין לא ילדה אפילו לא תפיל אינו זוקק ליבום דהוה אחת אחיו שלא היה בעולמו עכ"ל:

לע"ד איני מבין דבריו חדא דלפי הבנתו בדעת הב"י דמיעוט מפילות דבכל הסוגיא היינו שמא תפיל א"כ למה לו לסקות על

באר היטב

פ"א חולק עליו ואסרה להנשא ולבסוף הביא כמה חכמים גדולים שהסכימו לאוסרה ואפילו נשאת תצא ע"ש: (ח) קרוב ־ נ"ל או קרובים ־ ב"ש ־ ובה"י מגיה דל"ל וכ"ש קרוב ע"ש ־ היו ב' עדים שיש לו אחים אע"ב דלא הוחזק באחים נאמנים ־ פוסקים ־ כתב הב"ש אם לא הוחזק באחים ואמר בשעת קדושין אין לי אחים וחזר לפני מותו ואמר יש לי אחים מותרת לכ"ע אפילו לדעת היש מי שאומר שהובאת בסימן הקודם ס"ז כשחוזר ואומר אין לי בנים דשם איירי במוחזק באחים ואינו מוחזק בבנים משא"כ כשאינו מוחזק באחים ע"ש והב"ח לא כ"כ ע"ש: (ט) עדים ־ אפילו אמר אין לי אח ואח"כ יצא קול חיישינן לקול ־ אפילו לקול דלא אתחזק בב"ד חיישינן מגי"ד ב"ש ־ כתב מהריב"ל ח"ב סימן י"ט הא דבעינן דיצא קול שיש עדים במדה"י היכא דלא קים לן בודאי דאין לו בנים מש"ה דוקא היכא דיצא קול שיש עדים הוא דחוששין ־ אבל היכא

במדינת הים הרי זו מותרת לזר (טו) ואין חוששין שמא מת הבן אלא העמד אותה על חזקתה (יבם אסור לדור עם חלוצתו אם לבו (טז) (י) גס בה כמו ארוס וארוסתו) (תשובת רשב"א סימן ר"ט) ודוקא לאחר שחלץ אבל קודם שחלץ שרי (מהר"ס פאדוואה סי' ז') :

קנח באיזה אופן אשה נאמנת להתייבם ואם עד אחד נאמן · ובו ששה סעיפים :

א [א]כשם שהאשה נאמנת לומר מת בעלי שתנשא כך נאמנת לומר מת בעלי שתתייבם והיבם נכנס לנחלה על פיה [ב]אבל אינה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא לשוק (א) [ג]ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבם (ב) את (א) אשתו [ד]לפיכך הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים ובאת ואמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי או מת יבמי ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת : ב [ה]הלכה היא ובעלה למדינת הים ([ו]לבד) ובאה ואמרה ניתן לי יבם ומת בין שאמרה מת בעלי

באר הגולה

א משנה יבמות דף קי"ד ע"ב
ב משנה שם דף קי"ח ע"ב וכתב הרמב"ם בפ"ג מהל' יבום הואיל והוא איסור לאו שמא יהא קל בעיניה
ג שם במשנה וכתב הרמב"ם שמא עיניו נתן בה אלא האמינו ע"א אלא משום התרת עגונה ד שם במשנה ה שם במשנה ו כצ"ל וכן הוא בטור וברמב"ם פירוש שהלכו בלא

באר היטב

דקים לן בודאי דאין לו בנים אפילו בלא קול שיש עדים חוששין · ועיין במהרי"ט ח"ב סימן י"א ובמקור ברוך סימן כ"ז : (י) גס בה · דוקא דגייסי אהדדי בקירוב דעת וחבה אבל אי לא גייסי אהדדי בקירוב דעת וחבה אפילו היו אוכלים זה עם זה מותר לדור זה עם זה · מהר"ם לובלין סימן קל"א · והרא"נ ח"א סימן נ"א כתב דלא אסר הרשב"א אלא היכא דגייסי אהדדי אחר מיתת הבעל · ולא אסר הרשב"א אלא דוקא בבית אחד או בחצר אחד אבל במבוי אחד או בני בתים קרובים זה לזה ויש להם לכל אחד פתח פתוח לר"ה לא אסר ע"ש ועיין סי' קי"ט :

(א) אשתו · ואם רוצה לפטור אותה בחליצה נאמן ·

פתחי תשובה

על הנ"י ממציאות חדש דא"כ אם היתה לה חמות ומתה כבני כו' עד וזה לא שמענו יותר הו"ל לסקות מרישא דמתני' שם בהלך בעלה וצרתה (בש"ע ס"ס הקודם) דאסורה לינשא משום סמוך מיעוט דמפילות לתוקה דזקוקה ליבם והרי גם שם מיעוט דמפילות ע"כ היינו שכבר הפילה דקודם ט' חדשים למיתת בעלה פשיטא דאסורה לינשא דאין כאן רובא להיתרא ואחר ט' הוא שכבר הפילה ואפ"ה חשבינן לה למיעוט ואסרי' לה לינשא · ועוד בעיקר הדבר מה שהוליא הגאון נו"ב ז"ל מדברי הנ"י שכ' דאין אומרים שמא הפילה כו' והבין מזה דבכל הסוגיא דאמרי' מיעוט מפילות היינו שמא תפיל · לע"ד זה אינו בכוונת הנ"י כלל ואעפ"כ דבריו נכונים · דהנה הא ודאי מ"ש הנ"י אין אומרים שמא הפילה אין כונתו לפי שזה אינו במציאות כלל רק ר"ל דהוא מיעוט גרוע ונחשב למיעוטא דמיעוטא ולכן אינו כדאי להצטרף עם מחצה דנקיבות להיות מיחשב רובא להיתרא והנה הנ"י שם כתב אח"ז בשם הריטב"א ז"ל דבסוגיין מיירי ממיעוטא דמפילות ולא ממיעוטא דאינן מתעברות היינו דמיעוט שאינן מתעברות גרוע הוא ובכלל מיעוטא דמפילות חשבינן ליה דלהוו תרווייהו מיעוט שלם עכ"ל · מבואר מדבריו להדיא דגם מיעוט דמפילות להוד הוא גרוע רק בצירוף מיעוט גרוע דאינן מתעברות חשבינן לתרווייהו מיעוט שלם ונראה דהיינו טעמא משום דמיעוט מפילות דבכל הסוגיא היינו שכבר הפילה דברישא בהלך בעלה וצרתה היא מכח הוכחה דלעיל ובסיפא בהיתה לה חמות הוא מכח הוכחת הנו"ב הנ"ל דאל"כ הו"ל אשת אחיו שלא"כ וא"כ כבר כתב הנ"י מקודם לזה דשמא הפילה לא אמרינן לכן אמר כאן דאעפ"כ בצירוף מיעוט שאינן מתעברות תרווייהו הוי מיעוט שלם כ"כ פשוט כוונת הנ"י · מעתה מבואר מדברי הנ"י בסיפוך מתה שמפרש הגאון נו"ב ז"ל כדעתו אלא דגם להנ"י מיעוט מפילות בכל הסוגיא היינו שכבר הפילה ואפ"ה חשבינן ליה למיעוט כיון דבכל הסוגיא איירי בלא יצתה מליאה דאיכא ג"כ מיעוט שאין מתעברות חשבינן לתרווייהו מיעוט שלם רק בכגא זו דיצתה מלאה דליכא לאצטרופי בהדיא מיעוט שאינן מתעברות שפיר כתב הנ"י דהאי מיעוט שמא הפילה ליחוד לא חשבינן ליה כלל · וממילא סרו התמיהות הנו"ב הנ"ל · ואף דהנו"ב כתב שגם הרשב"א כתב כן (דביצתה מלאה אין אומרים שמא הפילה דה"ל כמיתה כו') ועל הרשב"א לא שייך תירוץ זה דהא הנ"י כתב שם בשם הרשב"א דלהכי נקט מיעוט מפילות ולא מיעוט דאין מתעברות משום דמיעוט מפילות מרע לרובא דמתעברות ממש דמהותו חלק המרובה כו' אבל מיעוט שאין מתעברות אינו ממעט כו' ע"ש · אמנם באמת גם על הרשב"א לק"מ כי ראיתי בחידושי הרשב"א שם מבואר מדבריו להדיא דהא דלשמא הפילה לא חיישינן הוא דוקא ביצתה מליאה שהוחזקה עוברה בפנינו דכיון דיש להעובר חזקת קיום דמי לאה דלשמא מת לא חיישינן אבל בלא ידעינן שנתעברה רק מכח הרוב גם שמא הפילה אמרינן א"כ לק"מ · והגם שאיני כדאי לחטט אחר דברי הגאון הנו"ב ז"ל אמנם לא באתי ח"ו לפקפק רק לקיים דברי רבותינו הראשונים ז"ל : (טו) ואין חוששין שמא מת הבן · עיין בשאילת יעב"ץ ח"א סי' קכ"ה בענין אם נודע אח"כ שמת הבן ואין ידוע אם מת קודם אביו או אחריו ע"ש ועמ"ש לעיל סי' קמ"א סעיף ס"ח ס"ק ס"ז : (טז) גס בה · עבה"ט שכ' דוקא דגייסי אהדדי בקירוב דעת וחבה כו' וכ"כ בתשו' משאת בנימין סימן קי"ב עש"ב וכן פסק בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג סי' שמ"ד דאם ליכא אקרובי דעתם כ"כ יש להקל כמהר"ם לובלין ותשו' נו"ב בצירוף מה שבעו"ה דירות ישראל דחוקים כו' ע"ש · ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן קנ"ז ובסגם שם מבן המחבר מ"ש בזה על דברי הבאר שבע דף קי"ג ע"ש :

(א) ואין האיש נאמן · עבה"ט סק"א שכ' וז"ל ולכאורה נראה בזה"ז דיש חר"ג בלא לישא אשה על אשתו אין עד א' נאמן שמתה אשתו דהא דבר שנתחזק באיסור הוא ואין עד א' נאמן כמ"ש ביו"ד סי' קכ"ז עכ"ל · והנה כאן כתב בלשון לכאורה נראה כמסתפק בדבר אך לעיל סימן ע"ו סק"כ כתב כן בפשיטות ע"ש ועמ"ש לעיל סי' א' ס"ק י"ד בשם כמה גדולים שחלקו עליו ע"ש עוד : (ב) אם אשתו · עבה"ט מ"ש ואם רוצה כו' ועיין בזה בבה"ט לעיל סי' י"ז ס"ק י"ז דהח"מ מסופק בזה

ואח"כ מת יבמי בין שאמרה מת יבמי ואח"כ מת בעלי נאמנת: ג [ז]נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתיבמת על פיו [ח]או שמת יבמה שתנשא לשוק או לומר מת בעלך ואח"כ מת בנך [ט]ואפי' עבד או שפחה או אשה או עובד כוכבים מסל"ת או עד מפי עד נאמן להעיד במיתת היבם כמו שנאמן במיתת הבעל ודין עדות זו כדין אותו עדות לענין עדים המכחישים זה את זה במיתת היבם ולכל דבר: הגה (ג) וי"א דאין עד א' נאמן לומר שמת (ב) יבמה להתירה לעלמא*: ד [י]חמש נשים שאינן מעידות זו לזו שמת בעלה כך אינן מעידות שמת יבמה: ה [כ]שתי יבמות שבאו ממדינת הים זו אומרת מת בעלה וזו אומרת מת בעלה זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה כמו שנתבאר [ל]היה לאחת מהן עד שמת בעלה זו שיש לה עד אסורה מפני יבמה וזו שאין לה עד מותרת שהרי העיד העד שמת יבמה והיא נאמנת לומר שמת בעלה [מ]היו לזו בנים ולזו אין בנים ולשתיהן אין עדים זו שאין לה בנים אסורה וזו שיש לה בנים מותרת: ו [נ]לא היו להם לא עדים ולא בנים והיו כאן יבם או

באר הגולה

פרע ובלא יבם ז טור בשם הרמב"ם שם בפ"ג ובשם הרי"ף וכדפשט רב ששת שם דף נ"ג ע"ב ח כדפשט רב ששת לנייבא איכא דאמרי ט כדפשט רבא שם וכמ"ש הרי"ף בשם רבוותא אע"ג דדחינן לאו דרב ששת ולאו דרבא הך דמייתא לאו דסמכי נינהו וכו' וכ"כ הרשב"א והרז"ה והריב"ש ט פשוט הוא שכיון שע"א נאמן הרי הוא כעדות מיתת הבעל וכ"נ מהסוגיא ה"ה *או מת בעלך ואח"כ מת בנך (כ"כ טור בשם אביו הרא"ש ור' ירוחם בשם הרמ"ה ופ"פ) י מבנה שם דף קי"ן ע"א כ מבנה שם דף קי"ט ע"ב ל שם במשנה מ שם במשנה נ מבואר בריש הסי' שהאשה נאמנת לומר מת

פתחי תשובה

בזה ועי' מ"ש שם ס"ק כ"ו: (ג) וי"א דאין ע"א נאמן · פנה"ע מ"ש הנה כל הפוסקים מקילין כו' עד בעת הדחק ועיגון יש להקל וכן עד מפי עד נאמן · ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קנ"ו שכ' (דבעד מפי עד) אם לדין יש תשובה שבזה אין דברי הרי"ף מכריעים דהרי"ף לא אמר רק שעד א' נאמן אבל עד מפי עד וכן עבד או אשה לא נתבאר בדבריו וא"כ ה"ל הרמב"ם והרא"ש חד לגבי חד (איני יודע מדוע לא הזכיר דברי הרשב"א שהביא הב"י בכד"ה) ואעפ"כ מי שרוצה לסמוך על הרמב"ם בצירוף האחרונים במקום עיגון כבר יש לו יתד לתלות עליו עכ"ד ע"ש ועיין בנו"ב קמא סי' נ"ג ויובא קצת לקמן סי' קס"ט סי"א כתב שם שדעת הרבה גאונים שהובא במרדכי פ' מ"ח לענין מנין השנים אינהו נ"כ ס"ל כדעת הרא"ש דעד א' ביבמה אינו נאמן וע"ש עוד · ועיין בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תס"ב · ומ"ש הבה"ט ועיין תשו' מהר"י מינץ כו' עד ובתשובת צ"צ כו' עי' בזה בתשו' עה"ג סי' ס"ז ובתשו' כנ"י סי' מ"ה וכם' קרבן נתנאל ביבמות פ' האשה תניינא אות ד' ועי' בתשו' בריש אהרכס סי' ע"ד הובא קצת לעיל סי' קט"ו ס"ק כ"ה:

באר היטב

וה"ה אם היה נשוי אשה נאמן רשד"ס הא"ס סימן ע"ה: (ב) יבמה · הנה כל הפוסקים מקילין בזה לבד הרא"ש הוא המחמיר עיין מהרי"ק שורש קע"ו · ותשובת מהר"י הלוי סימן י"ב · וכנה"ג הביא כמה פוסקים דכולם מסכימים בעת הדחק ועיגון יש להקל וכן על מפי עד נאמן וכ"כ בד"מ · ומכ"ש כשיבם מתנכר דאז הוי ס"ס דלכ"ע יש להתיר כשהעד אחד מעיד שמת · ועיין תשובת מהר"י מינץ סי' י"ד שכתב

ועיין בשו"ת מנחת עני סי' נ"ב אודות אשה אחת מנשי עניים מארתי ופרתי שמת בעלה בלא ז"ק והיתה שומרת ליבם קטן ומידי עברה דרך עיר אחת נזדמן שם איש אחד שהעיד על היבם קטן הנ"ל כי זנתה אמו וילדתו מסך י"ב הדשים ושני שבועות אחר פרידת בעלה ממנה אשר הרחיק נדוד · וע"פ עדות זו התירה מורה אחד להנשא לשוק ופירש טעמו משום דבמחלוקת הפוסקים אי ע"א נאמן ביבמה כבר כתב הכנה"ג דבשעת הדחק ועיגון יש להקל והגם דעד א' דשם מיירי כאומר מת יבמך לא כענין דהכא כ"ד הוא כ"ש מהתם דשם היתה אף לדברי העד בחזקת זקוקה לחליצה רק אומר שמת היבם וכאן ע"פ דברי העד לא היתה זקוקה לחליצה כלל כי לדברי העד שהולידה אמו אחר שנה לפרידת הבעל דעת הרמב"ם (שהובא בש"ע לעיל סי' ד' סי"ד) דהוא ודאי ממזר ומותר בממזרת וא"כ כאן אינו אחיו מהאב ואף דהב"ג והרא"ש חולקים דתלינן שבא ע"י שם הנה מלבד שהתוס' סוף קדושין מסקי בהדיא דלא תלינן שבא ע"י שם אלא אם היא אומרת כך עוד מסיק בתשו' הריב"ש דהאי דינא דהב"ג הוא דוקא באשה כשירה ולא נשמע עליה פריצות אבל כאן כו' · והרב המחבר האריך לשפוך סוללה על המורה הזה דלא טב הורה דמ"ש להזיר מכח דעד א' מהני ביבמה באומר מת יבמך וכאן הוי כ"ש כו' הוא טעות דבשלמא התם אין העדות נוגע רק בהיתר היבמה סמכו חז"ל אחזקה דדייקא להאמין לעד א' אבל כאן עדות העד הזה נוגע לדבר שבערוה לפסול את הבן ולאסור את האשה (אם היבם) על בעלה שהיה יושבת תחתיו עדיין בחזקת כשרות דבזה בעינן דוקא שנים ואין עד א' נאמן כו' ועוד אפילו זולת הנגיעה לדבר שבערוה רק להתיר היבמה לחוד נ"כ אין להאמין לעד א' בנ"ד דהא ביבמות ס"פ האשה מבואר הא דעד א' נאמן ביבמה משום דבהדי סברא דמלתא דעביד לגלויי סמכינן אפילו אדיוקא זוטא (עמ"ש לעיל סימן קנ"ו סק"ו) וא"כ התינח מת יבמך דהוי שפיר עביד לגלויי אי אתא גברא וקאי אבל כאן מאי מלתא דעל"ג איכא ובפרט במעשה שהוא יותר מעשר שנים · וגם בגוף הדבר שתלה עצמו המורה הנ"ל בדברי הרמב"ם דאם ילדה אחר יב"ח הולד הוא ממזר ודאי לא ידענא היכן מצא זאת ברמב"ם שהוא ודאי ממזר הגם דמלשון הטור וש"ע לעיל סימן ד' משמע כן וכ"כ המל"מ פט"ו מהא"ב מ"מ הרי הב"ש כתב שם בס"ק נ"ב דאף להרמב"ם הוא רק ספק ממזר וכ"כ בתשו' נו"ב סי' ד' (הבאתיו שם סכ"ע ס"ק נ"ו ועמ"ש שם ס"ק נ"ט) ואף אם לו הונח שהרמב"ם יסבור כן מ"מ מי יבא אחרי הכרעת הש"ע שם דאינו אלא ספק ממזר ובפרט שהב"ג הוא מן הפוסקים שכל דבריו דברי קבלה · ומה שתלה עצמו המורה בדברי הריב"ש שכ' דהך מלתא דהב"ג אינו אלא באשה כשירה כו' כמדומה שגם הריב"ש לא כ"כ אלא נגד דברי הב"ג שרוצה לסמוך ע"ז אף לקולא אבל מ"מ מידי ספיקא לא נפיק אף בפרוצה כו' ומלבד כל זה ע"כ לא נחלקו הרמב"ם והב"ג רק היכא דידעו

שבבבל

יבמים ויבמו אותן ^סומתו גם הם בלא בנים ויש להם אחים אחרים *אסורות להנשא לזר כמו שהיו בתחלה ^עאבל אם הניחו אלו בנים ^פאו שגרשום בגט מותרות להנשא לזר:

קנט יבמה שנתקדשה לזר אם יש זיקה לאסור בקרובותיה · ובו ז' סעיפים:

א ^אהזוקקה ליבם שנתקדשה לאחר *בשוגג (א) נותן לה הזר שקידשה (א) גט ויבמה מייבם או חולץ ^בואם היה יבמה כהן שאינו יכול לישא גרושה תצא מהזר בגט כדי שלא יהא חוטא נשכר וחולץ לה יבמה ^גואם (ב) חזר (ב) הזר שגירשה מהארוסין ונשאה אחר שחלץ לה יבמה אין מוציאין אותה מידו: הגה וי"א דאפילו חזר (ג) ונשאה מוציאין אותה מידו הואיל ונתקדשה לו באיסור ודוקא אם קדשה במזיד אבל אם קדשה בשוגג שלא ידעו שהיה לה יבם אם רוצה היבם ליבם צריך המקדש לגרשה ואם רוצה היבם לחלוץ (ג) חולץ לה ונשאת למקדש וצריך לחזור

כיון שיש לה בנים מאחיו פ טור והרמב"ם שם מטעם הנזכר שהרי היא גרושת אחיו א מימרא דשמואל בעניותינו ליכא גט מספק וכדפסק אמימר יבמות דף נ"ב ע"ב *פירש לאפוקי במזיד דאז אסורה עליו אפילו לאחר שחלץ לה היבם כמ"ש התוספות שם וכמ"ש הרמ"א בהגה ב שם בגמרא ג טור בשם הרמב"ם ספ"ב מהל' יבום וכתב ה"ה שדי להחמיר בזה לכתחלה וסכ"כ:

בעלי שתתיבם ס שם במשנה פירוש זו מפני בעלה ראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו שנאמנות הן אבל עכשיו שמתו בעליה כדי להתייבם אבל לא להנשא לשוק ואין היבמות מעידות זו לזו ע ה"ה שם וכן משמע מפירש"י וכמ"ש הב"י דהשתא אין אחת זקוקה לעדות חבירתה שאפילו שיש בעל חבירתה קיים היתה אסורה להתייבם

באר היטב

מספר: בזמן הזה שאין מתייבמין אלא חולצת היא בעצמה כמי נאמנת שמת היבם ומכ"ש ע"א אף לדעת הרא"ש · ומיהו אין מוכרח עיין ב"ש ובתשובת צמח צדק סי' פ"ח · וכנה"ג בהגהת ב"י:

(א) גט · ולרוב פוסקים מותרת למקדש עיין ב"ש שהטעה אם היה ע"פ ע"א מותרת למקדש:

(ב) הזר · וה"ה אם עדיין לא גירשה ונשאת אחר שחלץ היבם ג"כ אין מוציאין ממנו · ב"ש: (ג) ונשאה ·

פתחי תשובה

שהבעל הרחיק נדוד באופן שע"פ הטבע א"א שיהא העובר ממנו אבל היכא דאפשר לבא ע"פ הטבע ודאי כ"ע מודו דלא מפקינן האשה והולד מחזקת כשרות ואין כאן אפילו ספק ממזר וכן מבואר במל"מ פט"ו מה"א והוא פשוט ובנ"ד לא הקרי שמורה את העד כמה נדוד הרחיק ממנה הבעל ודבר זה מצוי בארתי ופרתי האלו אשר יפרידו זה בכה וזה בכה ופתאום מזדמנים לפונדק אחד וע"כ נראה ברור שהאשה הואת אסורה להנשא לשוק על משמרתה העמוד עד אשר יגדל הנער ותקח את חליצתה עכ"ד ע"ש שהסכימו עמו הגאונים מהר"ש זלמן זצ"ל מווהרשא ומהר"ה זצ"ל מלונטשין:

(א) נותן לה הזר · עב"ש סק"א מה שהקשה על המחבר ולכן נדחק לפרש בשוגג דכאן לאו ע"פ עד אלא קול בעלמא ואם היה ע"פ עד באמת מותרת למקדש ע"ש ועיין בספר בית מאיר שכ' עליו כל מעיין ישפוט בצדק שאין זה המכוון ולע"ד אין שום קושיא על הש"ע כו' ע"ש · גם בתשובת נרית אברהם סי' נ"ט כתב על דברי הב"ש הנ"ל דאשתמיטתיה דברי מהרש"א ביבמות דף נ"ב ע"ב בד"ה ונותן לה שני גט ע"ש עוד:

[ועיין בתשו' חתם סופר ח"ב סי' פ"ב אודות יבמה זקוקה ליבם קטן בן שש שנים והביאה כתב עדות מרופאים שאם תתעגן עד שיגדיל היבם תפול לחולי ותסתכן אם יש להאמין לרופאים בזה ואם יש להתיר איסור זה מפני סכנה והאריך בזה וכעלה דהלילה וחס להתיר ומסיים ע"כ לא אקוה שיהיה ח"ו שיס הרהור וערעור לאיעבד טלדקי לעבור בפרהסיא על דברי תורה ח"ו ובטוחים אנו בהי"ת כי שומר מצוה לא ידע דבר רע ולא יאונה לה כל און ע"ש]: (ב) חזר הזר שגירשה · עבה"ט שכתב וה"ה אם עדיין לא גירשה ונשאה כו' ובב"ש מסיים בזה וכן משמע מהמגיד · ועיין בתשו' כנ"י סי' ס"ז שכתב עליו שגם לא ראיתי במגיד שום משמעות כו' ע"ש גם בס' ב"מ חולק על הב"ש בזה: (ג) חולץ לה ונשאת למקדש · עיין בלבוש שכתב וז"ל אם ירצה היבם ליבם אותה כופין את המקדש לגרש אותה ואם לא ירצה היבם ליבם אותה אלא לחלוץ לה חולץ לה ועודה ארוסה בא"ל המקדש לגרש אותה קודם החליצה ומותרת אח"כ למקדש אבל צריך אח"כ לקדשה פעם אחרת דקדושין הראשונים אינן אלא קדושי ספק לכך צריך לקדשה קדושי ודאי ואי לאו דמסתפינא אמינא שטוב יותר הוא שיגרש אותה ג"כ המקדש קודם שיחלוץ לה יבמה דאי לא יגרשנה קודם החליצה האיך יחלוץ לה יבמה הא כתיב אם לא יחפוץ לקחתה והלכה כו' דמשמע הא אם היה חפץ לקחתה עכשיו לא היה חולץ אלא היה מייבם ואם שיא עודה מקודשת האיך היה מייבם לכך יותר טוב שיגרשנה המקדש ויחלוץ לה יבמה ואח"כ יחזור ויקדשה קדושי ודאי אלא שהפוסקים לא כתבו כן אבל נ"ל להחמיר לעשות כן עכ"ל · ועיין בתשובת כנ"י סי' ס"ז שכתב דבר זה דצריכה גט קודם החליצה מדעת עצמו ולא ראה דברי הלבוש הנ"ל גם לא הזכיר שדעת הפוסקים אינו כן כמ"ש הלבוש וכן מוכח דעת הרמ"א ז"ל מדכתב וצריך לחזור ולקדש אותה כו' ואי שגירשה מקודם פשיטא דצריך לקדשה וכבר תמה עליו בזה בתשו' שב יעקב סי' ל"ח · וכתב עוד בש"י שם דנראה לייבב דעת הפוסקים דס"ל דא"צ גט קודם החליצה · וקושיית הלבוש מהקרא דמשמע דאי רוצה לייבם כו' לק"מ דשפיר יש לו סברירה דאי רוצה לייבם צריך הבעל מיד ליתן גט כו' ואפשר לומר דאפילו הלבוש דמחמיר להצריכה גט קודם החליצה במקדש בשוגג היינו זקה בזקוקה ליבם בודאי משא"כ היכא דאינה רק ספק זקוקה כו' ע"ש (ועמ"ש לעיל סי' קנ"ו ס"ק כ"ב) · ועיין בספר ב"מ שהאריך בענין זה וכתב בעיקר הדין אי צריך לגרש קודם החליצה ודאי דמוכח מדברי הרא"ש וכן מהטור ורמ"א דלא חיישינן להכי · ומה שהכנ"י כתב דהרמב"ם כוון לדעתו זה אינו ואדרבה מהרמב"ם נמי מדוייק כהרא"ש והטור כו' וכן מבואר מי מהריב"ש סימן תס"ב ומהה"ד סי' רכ"ב כו' ואף לשון הסוגיא מורה הכי כו' ובדבר הקושיא של הלבוש הנ"ל כתב דתירוץ הב"י הנ"ל משום דאי רוצה לייבם צריך הבעל מיד ליתן גט · רחוק מלהסתקבל שיהא מחוסר מעשה תלוי באחרים מסברי הברירה

ולקדש אותה אחר שחלץ לה יבמה (ר"ת) וכן נראה לי עיקר (ד) וי"א אומרים דוקא בשוגג גמור שלא ידעו שיש כאן יבם אבל היה כאן יבם אלא שהיה סבורה שמת כי כן יצא הקול (ה) תצא (ד) מן המקדש (ת"ה סי' רכ"ב): ב]נשאת (ה) לזר (ו) אפי' בשוגג מוציאה בגט (ז) ואפילו היו לו בנים ממנה ונאסרה עליו ועל יבמה וי"ג דרכים שנתבארו בסי' י"ז בה]אלא שאין הולד ממזר]וי"א שהוא ממזר מדרבנן ויבמה חולץ לה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים (ועיין לעיל סי' קנ"ז סעיף ד'): ג]שומרת יבם שזינתה (ח) לא נאסרה על יבמה אם הוא ישראל (וי"א דאסורה לבועל משום (ט) (ו) קנסא) (נ"י פ' האשה): ד]נתיבמה בטעות כגון ששמעה שמת בעלה

באר הגולה

ה רשב"א ד מימרא דרב גידל וכו' שם וכת"ש הרי"ף שם והכריע כן מהירושלמי וכ"פ הרא"ש שם וכ"פ הרמב"ם בפ"ב וכ"כ הטור ה טור בשי"א ובשם הרמב"ם בפ"ב ו שם בשם אביו הרא"ש וכמ"ש התוספות בשם ר"י שם דף נ"ב ז ברייתא סוטה דף כ"ז ע"א ח משנה יבמות דף ל"ד ע"ב וכדאיתמר שם מהמים דרב גידל וכו'

באר היטב

האחרונים חלקו ע"ז עב"ש: (ד) מן המקדש · ב"ח חולק וס"ל דהוי שוגגת ע"ש · וט"ז פסק לחומרא · ב"ש: (ה) לזר · אפי' לא בא עליה · ב"י וד"מ · ודוקא בידוע שיש לה יבם אבל מחמת קול שיש לה יבם לא תצא · ועיין ב"ש: (ו) קנסא · אע"ג דהיא מותרת

פתחי תשובה

שבירכה בידו · ואי משום שהדין שכופין לגרש מי לא איירי דערק זהז"ל לעלמא ועוד דיש להסתפק אם הכופין המוזכר בפוסקים כאן היינו בשוטים כו' אך כתב הוא ז"ל ליישב הקושיא בטוב טעם בשני דרכים ע"ש · ועיין בס' ישועות יעקב סק"ב שכ' ג"כ ליישב דעת הפוסקים הנ"ל ומסיים דמ"מ נכון הדבר לגרשה מקודם ואח"ז יחלוץ לה היבם ע"ש·[ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' ע"ט האריך ג"כ בזה ומסיים שדברי הש"ב יעקב הנ"ל דכיון שבידינו לכוף על הגירושין מקרי עולה ליבום מוכרחים הם מב' תירוצי התוס' ביבמות ע"ז ע"א ד"ה בני צרות כו' עד שלפע"ד קפידא איכא לחלוץ בלא גירושין דאם יגרש קודם מחזי כאילו אינה ראויה בלא גירושין קודם חליצה וצריכים לומר מה שכופין להוציא אם ירצה לייבם לא מקרי בידו לעשות כמצא נאסרה שעה א' ושוב אין לה היתר למ"ד הכי נהי דקיי"ל כרב ביבמות (מ"א ע"א) מ"מ לא שפיר דמי למיעבד הכי וכן העלה בית מאיר במסקנתו מטעמים אחרים ומ"מ להלכה אני אומר ולא למעשה עכ"ל אולם בסי' ע"ו שם (שאותה השיב באחרונה) תמה על השב יעקב שנעלם ממנו דברי התוס' גיטין פ"ד ע"א סוד"ה הכא בדידיה קיימא כו' גם האריך שם בדברי בית מאיר הנ"ל ומבואר מדבריו דלא הייש כלל לכך חששא שאמרו שנאסרה שעה א' כו' ומהיות טוב יש להחמיר לגרש קודם בין בזקוקה ודאי ובין בספק בין בנתקדשה לבד ובין בנשאת עכ"ה ועמ"ש לעיל סי' קנ"ו ס"ק כ"ב מזה]: (ד) וי"א דוקא בשוגג גמור · עיין בתשו' נו"ב הניינא סי' קמ"ג מ"ש בזה: (ה) תצא מן המקדש · עבה"ט עד וט"ז פסק לחומרא · ועיין בס' ב"מ כתב דהרש"ל בים"ש מסכים נמי כט"ז ע"ש: (ו) אפי' בשוגג · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ס"ס ר"ה שכ' דמלשון הש"ע משמע דכ"ש במזיד · ואין סתירה לזו מדברי הנ"י דף ל' ריש ע"ב בשם הריטב"א דמשמע שם בפשיטות דבנשאת במזיד מותרת ליבם · דהם לא כתבו זה אלא אליבא דרב כו' ע"ש: (ז) ואפי' היו לו בנים · עיין בתשו' רע"ק איגר סי' ר"ה שהשיב אודות האשה שטעתה בדין וסברה דע"י שהיה לבעלה בן שמת בחייו אינה זקוקה ליבם והלכה ונשאת לאחר וילדה ממנו בן · אף דבודאי ראוי ונכון לחפש בכל דהיתרא במה דאפשר שלא להוציא האשה מבעלה אעפ"כ קשה עלי להקל בדבר המפורש בש"ע לאיסור · אף דבה"ג התיר בים לה בנים (כמובא ברי"ף ורא"ש פ"ו דיבמות) ומהר"י מינץ סי' י"ד הביא בשם תשובת מיימוני דהרמב"ן והרמ"ה הסכים להתיר כו' וגם ראיית הרי"ף מהירושלמי לדחות דברי בה"ג אינו מוכן · אף על פי כן הרי רוב הראשונים דנו לאיסור ומ יבא אחריהם להקל · ואף דמצינו כמה פעמים לסמוך ע"ד יחיד נגד רבים במקום הדחק היינו היכא דפלוגתתם סתמא משא"כ הכא דאופן פלוגתתם בים לה בנים והאוסרים אמרו בזה דתצא אף דאיכא דחק להוציאה מבעלה וכמ"ש התמ"ת סי' י' ס"ק ל"א · גם הרשד"ם סי' קע"ו ובת' דברי ריבות סי' רכ"ה החליטו דתצא ולא זדו כלל להקל רק שהעלו לסמוך דהול כשר אפי' מדרבנן וכן בתשו' הגאונים סי' ע"ע כתבו בפשיטות דתצא · ואף דבנ"ד טעתה בדין וסברה דמעולם לא היה זקוקה ליבום וכן פשוט בדעת הממונים מ"מ לא עדיף משאר שוגג כו' · ושם בסימן ר"ו האריך עוד בזה לסתור דברי הר השואל שבא שנית בכח דהיתרא אתי דטעתה בדין וסברה דאינה זקוקה ותמך יסודו על מהרי"ק שורש קס"ח (שהובא לקמן סי' קע"ח ס"ג בהגה) כו' ומבואר מדבריו דאם מה שנשאת היה ע"פ הוראת חכם היה אפשר קצת לסמוך להקל (ע"ל סי' י"ז סנ"ח בהגה ומ"ש שם) אך בנ"ד דלא היה הוראת חכם רק אומרת מותר לא מצינו להקל · ומסיק שם וז"ל ואולם אעפ"י לאסר בלא"ה הבה"ג וסייעתו מתירים בים לה בנים ואף דכתבתי דמה לא אמרינן כדאי הנך לסמוך עליהם בשעת הדחק כי דהאוסרים מיירי בשעת הדחק לאסור בים לה בנים מ"מ י"ל דהיינו לגבי דחק זו להוציאה מבעלה אבל בנ"ד דלו מכתב הרב השואל יש ביחוד ענין דחק וכמעט חשש סכנת נפשות להולד י"ל דהאוסרים לא אסרו במפורש כה"ג כו' וי כה"ג פדאי הבה"ג וסייעתו לסמוך במילי דרבנן בשעת הדחק · ועם כ"ז יצרף הרב השואל עמו איזה גדולים מגאוני זמני שיסכימו עמו להתיר במקום דהק גדול עכ"ל ע"ש: (ח) לא נאסרה על יבמה · עיין בשו"ת מנחת עני סי' מ"ע שנש שומרת יבם שזינתה והרה לזנונים אם כשר הדבר לחלוץ בימי עיבור והנקה · והשיב ע"ז באריכות מתחלה היה פש בעיניו לאסור מטעם האמור בש"ם פ' החולץ כל העולה ליבום עולה לחליצה כו' והכא אינה עולה ליבום עכשיו מש מעוברת ומינקת חבירו ושוב כתב דאפשר דהן כללא הוא דוקא היכא שאינה עולה ליבום מדאורייתא או מחמת חשש דאורייי או אפי' בגזירה דרבנן היכא דאית ביה לאו דאורייתא אבל לא בתקנתא דרבנן בעלמא והאריך בזה ומסיק דבהן דנ"ד מצינו ראיה מכרחת לא לאיסור ולא להיתר (עי' בהספרים שהזכרתי לעיל סק"ג ודו"ק) וכחה דהאיסורא פשוט עפי מפשט הסוגיא דכל שאינה עולה ליבום כו' ע"כ כשר הדבר להמתין בחליצה עד אחר ימי הנקה ע"ש עוד בתשובה שאחר זה ודו לקמן ס"ק ע"ו: (ט) משום קנסא · עבה"ט מ"ש ממילא נשמע המתנם כו' ועיין במל"מ ספ"ב מהל' סוטה שהוא נסת בזה אם הרב הנ"י סבור כן · ועל גוף דברי הנ"י כתב לא ידעתי היכן נאמרה גזירה זו והדבר צריך תלמוד שהרב ז יחדש גזירה שלא נזכרה בתלמוד ועיין בתשו' מוצל מאש סי' מ"ו · [ועיין בתשובת ח"ס ח"א סי' כ"ו מ"ש בזה ומסי דמי שרואה לפי הזמן והמקום להתיר לבועל שומרת יבם שזינתה היינו אחר שיחלוץ לה יבמה מאן מרמי לה מיניה א מאתי

ואח"כ בא אם היתה נשואתו אינה צריכה גט מהיבם (י) (ומותרת לבעלה) (טור) ואם היתה ארוסתו צריכה גט מהיבם (ואסורה לבעלה): ה טהיבם אסור בקרובות זקוקתו אפי' מתה קודם שייבם או יחלוץ בין שהוא יבם אחד בין שהם שני יבמים (יא) (ואפי' ספק אם זקוקה לו או לא אזלינן לחומרא) (טור) לפיכך יאם קידש אחד מהם אחות זקוקתו אסור לו לכנסה מפני שהיא כאחות ארוסתו עד שייבם אחיו או יחלוץ לזקוקה ותפקע הזיקה כוי"א דדוקא בקידשה (יב) אבל אם כנסה פקעה לה זיקה ומותר לבא עליה קודם שייבם או יחלוץ אחיו: הגה וי"א דעכשיו בזמן הזה דאיכא חרם ר"ג שלא לשאת שתי נשים אם (יג) נפלה לאחד שומרת יבם (יד) אסור לישא אחרת עד שיחלוץ ליבמתו (ר"י מינץ) (טו) ודוקא שלא היתה משודכת לו כבר אבל אם היתה משודכת לו כבר מותר לכנסה (הגהות מרדכי דכתובות): ו לקידש אשה ואחר כך מת אחיו שהיה נשוי אחותה כונס את אשתו: ז מקידש אחות זקוקתו ואחר כך מת אחיו שהיתה גם כן זקוקה לו ולא נשארה זקוקה אלא לזה מוציא ארוסתו בגט ואת היבמה בחליצה (טז) נואם מתה (סארוסתו חוזרת) היבמה להתירה רצה חולץ רצה מיבם:

ט כרב יהודה שם דף י"ז ע"ב י משנה שם דף מ"א ע"א כ טור בשם ר"י וכ"כ התוספות שם והביאו הרא"ש שם בפסקיו ל טור וכ"כ התוס' בשם ר"י שם והביאו הרא"ש בפסקיו בפ' החולץ מ מגוא' במשנה שם דף מ"א ע"א נ כרב ורבי חנינא שם הסכמת הפוסקים ס כצ"ל וכן הוא בטור וג"כ הרמב"ם בפ"ז בין שמתה קודם מיתת אחיו בין שמתה לאחר מיהם שאחין

באר היטב

ליבם מ"מ לבועל אסורה · ממילא נשמע המאנס אשת ישראל אסורה לו · ב"ש וע"ל סימן י"א · ובש"ג פרק האשה כתב דאף ליבם אסורה:

פתחי תשובה

מאחי לא תנא הורחה ע"ש] · ועיין בתשובת נב"י סי' ס"ז בהיתר ספק הכ' ע"ש: (י) ומותרת לבעלה · עב"ש ועי' בס' ק"נ פ"י דיבמות אות ב' שמצדיק דברי הרמ"א דמותרת לבעלה וכתב שגם דעת הרי"ף כן ודלא כב"י בבדק הבית והב"ש שנמשך אחריו ע"ש ועיין בס' ב"מ מ"ש בזה: (יא) ואפי' ספק · עב"ש ס"ק י"א ועי' בס' צלעות הבית שנסוף ס' ב"מ בסי' ב' מ"ש בזה: (יב) אבל אם כנסה כו' ומותר כו' · עב"ש שכ' דהב"י כתב בשם האחרונים שחולקים על זה כו' ועי' בס' ב"מ שכתב דכן מסיק היש"ש כהב"י · והוא ז"ל מסיק וכתב וז"ל ולדינא יראה לע"ד שבמקום שיש עוד אח שיוכל למיעבד מעשה באחותה יש להחמיר כהב"י ויש"ש אבל היכא שאין אח אלא הוא דאם נחמיר ע"כ מחויב להוציא אשתו בגט ואחות אשתו בחליצה ודאי דאין להחמיר דהוא עכ"פ מידי ספק דפלוגתא לא נפיק והוא בדרבנן וקיי"ל ס"ס קס"ד שאין אוסרין אשתו משום ספק דדבריהם · אלא אם קידש ונשא יוצאה האחות בולא כלום והוא מותר באשתו · אם לא שבב"ד מיחו בידו להדיא שלא יכנוס ועבר דיש לקנסו כדפסק הרא"ש והוא בש"ע ר"ס קע"ו עכ"ל · וע"ש עוד בענין אם היתה לאחות אשה הלזו צרה שכ' שלא מצא הדין מבואר בפוסקים אבל יש ללמדו מדברי התוס' ביבמות כ"ו ע"ב בד"ה חליצה פסולה כו' דהכא ודאי בצרה צריכה חליצה ד"ת כו' עש"ה: (יג) נפלה לאחד ש"י · בהגמ"ר שם סי' רצ"א מבואר דאפי' בתרי אחי הדין כן ע"ש היטב: (יד) אסור לישא אחרת · עמ"ש לקמן סי' קס"ה סק"ג בשם השובות ש"י וכ"י: (טו) ודוקא · עיין בהתשובות שהזכרתי לעיל סי' א' ס"ק ע"ו · ועיין בשו"ת מנחת עני סי' ג' בעובדא שבא לפניו בשומרת יבם שזינתה וילדה לזנונים מנע אותה מלחלוץ עד אחר ימי הנקה (כמ"ש בשמו לעיל סק"ח) ובתוך משך ימי הזיקה יבם אחד מהיבמים שלא שהיה דווק בא בימים נשתדך עם בתולה אחת ועשה הכנה לנשואין · וכאשר היה הכל מוכן אפוי בתנור ובשול בפרור הגיע הדבר לאזניו ושלח להמסדר שלא לסדר קדושין וחופה מאחר שצידכה אחר הנפילה ובאו כולם וצווחו מר על הפסד ההכנה אשר היה בקושי גדול ע"י סיועת נדיבים בקיבוץ על יד ואם יעוכב הנשואין עד אחר החליצה שיהא אחר ימי הנקה יופסד ההכנה והמסייעים לא יוסיפו עוד ליתן וקרוב הדבר שיופרד השידוך לגמרי וכשמעו זאת עלה בדעתו להתיר לחלוץ מיד אך היבמה לא רצתה לחלוץ כעת בשום אופן ולזאת הוצרך לחפש ולמצוא היתר נכון להתיר הנשואין קודם החליצה אחרי שאינו יכול להלוץ ובפרט בב"ד במקום פסידא וחשש קלקול הענין לגמרי והאריך שם לפרש טעמו ונימוקו ומסיים אך למיחש מיסה בעי שמא לא ירצו האחים אח"כ לחלוץ כשיעברו ימי הנקה ע"כ שלחתי להמסדר בלא יסדר קדושין עד אשר ישבע המשודך ואשר האחים בש"ת וקונם ואיסור הנאת אשתו עליו ע"ד רבים ובפני רבים שתיכף כאשר תתבע היבמה אחד מן האחים לחלוץ ע"פ בעלי הוראה מובהקים מחוייב לחלוץ בלי שום עיכוב ודיחוי ע"ש באורך · [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' פ' שכתב אודות יבם שהיבמה אינה רוצית לילך אחר היבם לחלוץ והדרך רחוק מאד והיבם צריך לישא אשה ולעשות קישור שדוכין יפה כתב פר"מ דהיא מורדת הואיל שאינה רוצית לבא אחריו ואפי' בארוסה מתיר רמ"א בסי' ע"ז ס"ב לישא אחרת והוא מדברי מהרי"ק כ"ש בזיקת הלוצה דקיל טפי כמבואר בהגמ"ר דכתובות סי' רצ"א כו' ואף דהב"ש שם סק"ב מביא בשם הגמ"י דאפי' ארוסה מורדת אין מתירין לישא אחרת נ"ל דאין לעשות פלוגתא בין מהרי"ק ובין תשובת מיימוני מכמה טעמים כו' וא"כ עכ"פ בזיקת חליצה דקיל יש לומר דאפילו בלא ביטל פ"ו מתירים כשהיא מורדת אך אחר התראת בית דין שתבא אחר היבם ואז אם לא תבא יניח היבם בטחון או ישבע שבבוא יבמתו לא יעכב מלחלוץ כי השבועה חלה בכה"ג שנשבע לאחר שכבר נפלה לפניו כו' (עמ"ש לקמן סי' קס"ה סק"י בשמו) ודעתי מסכמת לדעתו הגדולה עכ"ל]: (טז) ואם מתה ארוסתו כו' רצה חולץ כו' · כתב בס' ב"מ וז"ל מבואר הא בלא חליצה אסורה לעלמא ויראה לע"ד דהיינו דוקא בארוסה אבל אם כנס אחות זקוקתו לשיטת הי"א שנסעיף ה' ע"כ אחר מיתת הכנוסה נמי שריא לעלמא בלא חליצה כמו שהיתה מותרת בחיי אחותה אם אין אח אלא הוא דאל"ה הא לא הוי דרכיה דרכי נועם ועי' תוספות ריש יבמות · ואף לו ע"כ דמותרת אחר מיתת אחותה כרב כו' עכ"ל ע"ש היטב:

קס חיוב מזונות היבמה וקבורתה ודין נכסיה וירושתה · ובו ח' סעיפים :

א ^א^יבמה ג' חדשים (^י^הראשונים) ניזונית משל בעלה ומעשה ידיה ליבם מכאן ואילך אינה ניזונית לא משל (א) בעל ולא משל יבם ^ב^עמד בדין (לאחר ג' חדשים) (ריב"ש סימן ק"ד) ותבעתו ליבם או לחלוץ (לפני בית דין) ונתרצה (ב) ליבם ^ג^ואירע אונס שחלה או שהוצרך לברוח מחמת ממון או מחמת מרדין חייב במזונותיה בלא שבועה : ב ^ד^הניחה מעוברת הרי זו ניזונית עד שתלד ילדה ולד של קיימא הרי זו ניזונית כל ימי אלמנותה כשאר כל הנשים : ג ^ה^נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד (ג) שיגדיל : הגה ילדה ספק נפל שדינה לחלוץ שלא להתייבם כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ו נוטלת כתובתה (ד) מיד (הגהות מרדכי) וי"א הא דאינה ניזונית משל יבם קטן היינו מנכסיו ואפילו נדוניא שהכניסה לבעלה והחזיק בה אבל לא החזיק בנדוניא שלה כגון שעדיין מונחת ביד שליש ניזונית מנדונייתה כל שכן במקום שהיא אומרת שיתנו הנכסים לידה והיא רוצה לקיים הקרן עד שיגדיל הנער ולזון מן הריוח שנותנין המעות לידה (שם בשם הרי"ף) : ד ^ו^מעשה ידיה שלה לעולם אפילו היא ניזונית (ודוקא לאחר ג' חדשים) (ד"ע) : ה ^ז^נפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם מוכרת ונותנת וקיים שאין ליבם בהם כלום עד שיכנוס ^ח^ואפילו עשה בה מאמר והוא הדין אם נשארה אלמנה מן האירוסין ונפלו לה בעודה ארוסה שמוכרת ונותנת וקיים ^ט^דלא עדיף יבם מבעל : ו ^י^אין ליבם פירות בנכסי מלוג של שומרת יבם ובנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו אין לו בפירותיהם אלא מחצה ^כ^ויש מי שכתב שגם בהם אין לו פירות כלל עד שיכנוס : הגה והראשון עיקר וי"א דאפילו נ"מ שנפלו בעודה תחת בעלה דינן כנכסי צאן ברזל ויחלוקו בפירות (הרמב"ן והר"ן פרק החשה) וכן יחלוקו בירושתה אם נתה ובמקום שהפירות שלה כך יכולה למכור בקרקע כפי חלקה בפירות : ז ^ל^מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה יורשין נכסי מלוג שלה והצי נכסי צאן ברזל (וכן אם נתן לה היבם (ה) מתנה יורשיה יורשין אותה) (מהר"ם פדואה סימן י"ז) ויורשי הבעל יורשים עיקר כתובה ותוספת וחצי נכסי צאן ברזל ^ס^ויורשי הבעל חייבים בקבורתה : הגה וי"א דכל נכסי צאן ברזל שלה הם בחזקת יורשי הבעל כמו הכתובה (ר"ת והרא"ש) ואין מוציאין מידם אם הם מוחזקים (כ"כ הר"ן) וכל זה במקום ובזמן שאין כופין לחלוץ אבל במקום ובזמן שכופין לחלוץ אם כן לא היתה ראויה להתייבם י"א דאין הנכסים בחזקת יבם ולכך אם מתה אינה יורשה ולכך במדינות שכופין לחלוץ אינה יורשה (ו) לדעת זה (מהרי"ק שורש נ"א)

א ברייתא יבמות דף מ"א פ"ב וכמו שפרש"י שם דג' חדשים הראשונים שאינה יכולה להנשא מחמת בעלה ניזונית משל בעלה שכך כותב לה ואת תהא יתבא בביתי וכו' ^י^כן הוא בגמרא ופוסקים ב שם בברייתא ג טור ופירוש התוספות והרא"ש שם ד שם בשם הרמב"ם בפי"ח מה"א וכתב ה"ה שכל ימי עיבורה הם בג' חדשים הראשונים שגם בהם אינה יכולה להתייבם ולא לחלוץ · ה מסקנת הגמרא שם ו טור וכ"כ התוס' והרא"ש שם אברייתא הנזכרת לעיל ז משנה שם דף ל"ח ע"א ח שם וכ"כ הרמב"ם בספ"ג מה' נחלות וכדאמר (רבא) דמאמר לב"ה אינו עושה ספק נשואין שם ריש דף ל"ט ט כמש"ל סימן נ' י דין הפירות כדין הנכסים וכמו שיתבאר בסעיף שאחריו וכדעת רש"י בביאור הטור וכ"כ ה"ה בשם הרבה מהמפרשים ובשם הרמב"ן אבל אין לו פירות מנכסי מלוג כיון דאיכא חיוב בפדיונה כ הרמב"ם בפכ"ב מה"א וכתב ה"ה ואולי הוא סובר שאין לו זכות אלא בגוף הקרקע אם מתות ולא בפירות ל משנה שם דף ל"ח ע"א כגיר' רש"י שם וכפירושו בכתובות דף פ' ע"ב כי היכא דפליגי אמוראי אליבא דב"ש אמשנה דנפל הבית עליו ועל אשתו וכו' דפליגי שם ב"ש וב"ה כהאי גוונא בב"ב דף קנ"ח ע"א ה"נ פליגי אמתניתין דהכא וקיי"ל שם כב"ה לקים וכדתני בר קפרא דהוה רביה דרבי יוחנן דיחלוקו וכמ"ש הרי"ף שם וכ"כ הרמב"ם בפ' הנזכר מ רמב"ם שם וכתב ה"ה מבואר שם בגמרא

באר היטב

(א) בעלה · ואם צוה הבעל שכל ימי מגר אלמנותה תהיה ניזונת מנכסיו ניזונית והולכת מנכסי שמת כל ימי מגר אלמנותה · הרמ"ע ח"ב סימן קכ"ד : (ב) לייבם · אבל אם נתרצה לחלוץ או שלא נתרצה כלל אין לה מזונות · ולדעת הרמב"ם אפילו לא התרצה ליבום חייב במזונות · ואם בורח במזיד י"ל לכ"ע חייב במזונות אפילו לא התרצה לייבם · ואם לא ברח אלא נתעכב פה אין חייב במזונות אא"כ שתבעה ליבם או ליתן לה מזונות ונתרצה ליבם · הרא"ש ב"ש : (ג) שיגדיל · היינו אחר ג"ח אבל ג"ח הראשונים יש לה מזונות מבעלה · ב"ש וכנה"ג : (ד) מיד · וכן נמי כשנפלה לפני יבם קטן אם ידוע שכשיגדיל לא יבם אותה נגבה כתובתה מעתה · הרמ"ע ח"א סימן קל"ג ועיין כנה"ג : (ה) מתנה · וה"ה אם נתן לה הבעל נכסין במתנה ומתה בעודה שומרת יבם אין היבם יורשה דה"ל כנכסי מלוג שהם בחזקת יורשי שלשה לכ"ע · הרש"ך ח"ג סי' כ"א : (ו) לדעת זה · ב"ש הביא פוסקים הרבה דס"ל דיורש אף למנהג דכופין לחלוץ ע"ש ועיין ס"ס קס"ה · ובתשובת שבות יעקב ח"א סימן קכ"ד פסק דבזה"ז אין ליבם שום זכות בנכסים אם מתה בין אם הוא בחור או נשוי ע"ש · וכנה"ג כתב דהנדון מהרי"ק שורש נ"א איירי דיש ריעותא דלא היתה ראויה ליבום מחמת הדין אבל כל שעומדת בין ליבום בין לחליצה אף על גב דמצות חליצה קודמת נכסים בחזקת היבם ע"ש בהגהת הטור סעיף כ"ג וסעיף פ"ו · ודברים תמוהים דהא המהרי"ק כתב בהדיא

ענין (מי) נקרא יורשי הבעל צריך עיון כי י"א שפשוט הוא (ז) יורש אע"ג דאכיהם עדיין י והוא קודם בירושת הבעל לכל יוצאי יריכו (מהרי"ו סימן מ"א והר"ן פרק האשה ומהר"ש אלוהה סימן י"ו) וי"א דהאב יורש דמיד שמתה היבמה פקעה זיקת יבמים ונפלה הירושה פני בקודם בירושת הבעל (מהרי"ק שורש נ"א) ואע"פ שהסברא נותנת כסברא האחרונה כן משמע קצת לשון יורשי הבעל אבל סוגית הגמרא והירושלמי פ' האשה שנפלו משמע היבם יורש השומרת יבם וא"כ אין לאב חלק בירושתה וכסברא הראשונה ואם היבמים רבים אין לקמן סי' קס"ס: **ח** [ט]ראובן שמת ולו שתי נשים ונשארו זקוקות ליבם ומתה אחת מהן אין ליבם שום (ח) טענה בנכסים לפי שהשניה בפניו: הגה ספק ומרת יבם שמתה אין יורשי הבעל יורשין אותה דהס ספק ויורשיה ודאי (ב"י בשם הרשב"ץ) ואין ספק מוציא מידי ודאי כדלקמן סימן קס"ג:

קסא מי שהיו לו נשים רבות או אחים רבים שמתו אחיו ונפלו נשותיהם לפניו · ובו ט' סעיפים:

א [א]מי שהיו לו נשים רבות ומת ולו אח ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת כולן [ב]ואין היבם יכול ליבם אלא אחת (א) מהן: **ב** [ג]היו בהן פסולות

ג תשובת הרשב"א סימן תתס"ו ומבואר שם בין שיבם את האשה או יחלוץ אין לו בירושת הראשונה שמתה א משנה יבמות דף מ"ג מ"ד ב שם בגמרא מייתי לה מקרא דכתיב אשר לא יבנה בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים ג שם במשנה ואיתא שם בגמרא א"ר יוסף כאן שנה רבי לא יספוך אדם מי טרו ואחרים צריכים לו וכתב רבינו ירוחם בשם הרא"ש אם עבר על דברי המוסרין אותו על כך היו מנדין אותו

באר היטב

הדיא לכך במדינות אלו שכופין לחלוץ וכו' וק"ל: (ז) יורש · עיין מהר"א ששון סימן קנ"ה שכתב בשם הר"י ווייל סימן מ"א דאין האב יורש כלום אפילו מחזק בנכסים · וכל עזבון של המת יורשים האחים · ואם יש כאן ב' אחים אף שאחד בכור מ"מ יד כולם שווים אפילו בכתובה שלה מאחר שלא עשה יבם מעשה · ועיין ס"ס קס"ה שם כתבתי לפי תיקון הקהלות המבואר שם ליתא הדין של מהר"י ווייל ע"ש ועיין ב"ש: (ח) טענה · ואם מתו גם שניהם אין יורש השניה ולא הראשונה ואם א"י איזה מתה ראשונה דומה למ"ש בסמוך דהוי היורשים ודאי והיבם ספק · ב"ש:
(א) מהם · ואם חלץ לאחת לדעת הב"י אין איסור לחלוץ לשניה אלא שא"צ חליצה · וב"ח חולק עליו וכתב דאיכא איסור דאורייתא לחלוץ לשניה משום בית חלוץ הנעל בית א' הוא חולץ ולא ב' בתים ודייק כן מתוספות ע"ש שדבריו נכונים · רק שלא דבריו שכתב על הב"י ושרי ליה מריה דא"כ מ"ש דאינו יוכל ליבם אלא אחד מהן נמי כדי נסבא ש"ם ינו הוא דלא דק · דהא לפי שיטת הב"י דמ"ש עוד דלא חלץ אלא אחת מהן כלומר א"צ לחלוץ אלא לאחת מהן · ולא יוכל קאי רק איבום ע"ש · א"כ ניל כתב הב"י דמ"ש ואינו חולץ אלא אחת מהם י גם א שכבר כתב שחליצה של אחת מהן פוטרת את כולן משא"כ על מ"ש ואין יוכל ליבם אלא אחת א"צ מידי דאצטרך לאשמעינן דאינו יוכל ואיסורא ... עביד עיין וד"ק · ופב"ש חולק על הב"ח וכתב ...ונת התוספות הוא כיון דאינו עולה לחליצה כלומר ... חליצה אין עולה ליבום היינו אסורה ליבם וכו' ... לא הבנתי דהא קיי"ל כל העולה ליבום עולה ... לחליצה וכל שאין עולה ליבום אין עולה לחליצה · ... כיון דאסור ליבם אחר חליצה ה"ה נמי דאסור לחלוץ אחר חליצה · וכ"ה בברטנורא משנה י"א פרק ד' וא"ל א"כ ל"ל בית חלוץ הנעל ללמוד דבית א' הוא חולץ ולא שני בתים כדאיתא ביבמות דף מ"ד ע"א · הא ממילא ידעינן כי היכא דאסור ליבומי אחר חליצה ה"ה נמי אסור לחלוץ אחר חליצה דכל העולה ליבום עולה לחליצה · עיין בסוגיא זו ועיין ביבמות דף יו"ד ע"ב תוספות ד"ה איהו דקאי בלא יבנה וכו' · ועיין בחידושי בית יהודה מה שהביא בשם הגאונים ומ"ש הוא ויתורץ לך הכל · ועיין בתשובת כנסת יחזקאל שאלה ס"ח · ומה שהקשה הב"ש סימן קס"ז ס"ק ב' מהא דאיתא בגמרא דיבמות דף ל"א ע"ב ואי זיקת ב' יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תבעי וכו' ע"ש ולפי דברי הב"ח האיך חולץ לשתיהן הא יש לחוש נמי שיאמרו ב' יבמות מבית א' חולצין לתרווייהו דאיכא איסור דאורייתא ע"ש · י"ל כיון דמדאורייתא הוי ב' בתים וצריך לתקוני לתרווייהו · והחשש שמא יאמרו שהם מבית א' הוא לעולם · בין אם יבמו תרווייהו בין אם יחלוץ לתרווייהו בין אם יבם אחד וחלץ לאחד כמבואר · א"כ בחרו חז"ל את הרע במיעוטו לחלוץ תרווייהו דלא גרע מאם יבמו את שתיהן · דהיכא דיחלוץ לשתיהן איכא ריעותא לפנינו למה חלץ לשתיהן הא קי"ל מצות יבום קודם ובודאי ישאלו · ויודעין דלא הניחו חכמים ליבם · משא"כ אם יבמו שתיהן או יבם אחד וחלץ לאחד · א"כ יותר רחוק החשש שמא יאמרו וכו' בחלצו לשתיהן ומש"ה בחרו שיחלוץ לשתיהן · וזהו בכלל לא אפשר עיין תוספות י"ט פרק ד' דיבמות משנה יו"ד · ועיין בברטנורא בפרק ב' דסנהדרין משנה ב' ועיין תוספות י"ט שם · ומ"ש עוד הב"ש ואישתמיטתיה ליה הסוגיא דיבמות דף נ"ו ע"ב כל הני תחלוץ ותיזל וכו' ע"ש · י"ל דה"ק דחליצה פסולה דהיינו אחר הגט הוי חליצה מעולה · ולא אמרינן דלא הוי מעולה וצריכה לחליצה אחרת

לכהונה אם בא לחלוץ אינו חולץ אלא לפסולה ולא (ג) לכשרה: ג [ג]היו ...
אחים רבים ונפלו נשותיו לפניהם אחד מיבם או חולץ לאחת מהיבמות והותר...
שאר הצרות: ד [ד]מצוה על הגדול (ג) ליבם (או לחלוץ) (א) לא רצה (או ש...
אפשר לו לחלוץ או לייבם כגון שהיה נשוי אחותה) (ריב"ש סי' קנ"ט) חוזרין על כל האחי...
זה אחר זה דרך גדילתן לא רצה חוזרים אצל הגדול ואומרים לו עליך המצוה
או חלוץ או יבם לא רצה לא לחלוץ ולא ליבם כופין אותו [י]לחלוץ ואין כופי...
אותו ליבם: הגה ואפי' אם נשבע הגדול שלא לייבם ולא לחלוץ כופין אותו ולא לק...
ומכל מקום מתירין השבועה לגדול אע"פ שאינה אלא משום מראית העין (שם בריב"ש)
ה [ז]אמר הגדול המתינו עד שיגדיל אחי הקטן או שהיה אחיו חרש ואמר המתינ...
עד שיבריא או שהיה אחיו גדול ממנו (ב) במדינת (ד) הים ואמר המתינו ע...
שיבא אין שומעין לו: ו לא רצה הגדול ליבם אלא לחלוץ והקטן ממנו רוצ...
ליבם [ח]ביאת קטן עדיפא אבל אם אין שניהם רוצים ליבם אלא לחלו...
(ג) חליצת הגדול (ה) עדיפא: הגה ועיין לקמן סימן קס"ה דבזמן הזה מצות חלי...
קודמת ואפי' למאן דאמר יבום קודם אם היא אינה חפצה ביבום רק בחליצה חליצת הגד...
קודם (ת"ה סימן ר"כ): ז [ט]אף על פי שמצוה בגדול ליבם אם קדם הקטן וייב...
זכה: הגה והוא הדין אם חלץ לה הקטן מהני בדיעבד (עיין שם) אבל לכתחלה צריכ...
להדר אחר הגדול ולתת לו חלקו בממון כמו שיתבאר לקמן סי' קס"ה): ח [י]היו ...
ארבעה אחים ומתו ונפלו נשותיהם לפניו [כ]אם היה עשיר ויכול לזונן א...
ירצה ליבם את כלם מיבם ואם לאו חולץ למי שירצה מהן ומיבם למי שירצ...
מהן אחת מכל בית: ט [ל]יבמה שנשארת זקוקה לשני אחים והגדול הוא מאנוס...
הזמן והשני יהודי היהודי קודם לחלוץ ואם קדם האחד וחלץ הותרה לשו...
(ועיין לעיל סימן קי"ז סעיף ד'):

באר הגולה

ד מבואר ממשנה דלעיל דכיון דבכיאת אחד מהן נפטרו כולן אם היה כא אחד מהן אחר כך על גרתה ס"ל אשת אח שלא במקום מצוה וכן מבואר בכמה מקומות שם ביבמות ה משנה שם דף ל"ט ע"א ו מסקנת הגמרא שם ע"ב ז שם במשנה ומפרש בגמ' שם כל שהויי מצוה לא משהינן ליה ח כליבנא אית דאמרי וכו' שם ריש פ"ב ט משנה שם דף כ"ד ע"א י משנה שם דף מ"ג ע"ב כ כדמוקי לה שם בגמרא דף מ"ד ע"א ל תשובת הריב"ש בסימן א'

פתחי תשובה

(א) לא רצה · עב"ש סק"ג שכ' היינו שלא רצה לייבם ורוצה לחלוץ מ"מ חוזרים כו' עד ודלא כב"ח · ועיין בתשובת חא"ז סמ"א ח"ב סי' א' שהשיג ג"כ על הב"ח בזה והביא דבחידושי מהרי"ן ביבמות שם כתב להרץ דעת הב"ח אבל דבריו סמוכין ע"ש ועיין בס' ישועות יעקב שכ' ליישב דברי הב"ח באופן נאות ומ"מ לדינא הסכים עם הב"ש ע"ש: (ב) במדינת הים · עבה"ט ועי' מענין זה בתשובת עה"ג סי' י"ב ובתשובת צ"צ סימן קכ"ז ובתשובת חא"ז סמ"א ח"ב סי' א' ובספר ישועות יעקב סק"ד ע"ש באריכות · [ועי' בתשו' חתם סופר ח"ב סי' פ"א מדון יבמה רכה ועגונה עניה אשר לא נסתה להלוך למרחקים והיבם גדול אומרים שנמצא במדינת הגר רחוק מ' פרסאות ואולי לא נמצא שם וגם קשה ליבמה לילך אחריו ונמצא ג' אחים צעירים במקומה שרוצים לחלוץ אם נכון שיחלוץ הקטן במקום שיש גדול במרחקים והאריך בזה ומסיק לדינא דאם היבם במדינה אחרת שנשתנה בלשון ואויר וכדומה אפי' קרוב מאד אין ממתינן ובאותה מדינה כל שרחוק שאפשר שתבטל המצוה לא משהינן וה"כ בנדון שלפנינו כולהו טעמי איתנהו שלא להשהות המצוה ויחלוץ הגדול שבשלשה הצעירים שבמקומה ע"ש]: (ג) חליצת הגדול עדיפא · עיין בתשובת בית יעקב סי' ק"ד שכ' דכל מצוה שאינה מן המובחר לעשות על ידי אחד ועל ידי אחר היא מן המובחר יותר וכשהתחיל אותו שאינו מן המובחר לעשות בא האחר שהוא מן המובחר יש להפסיק לעשותו ע"י אותו שהוא מן המובחר יותר ולכן בדין שמצוה בגדול לחלוץ אם באמצע החליצה של הקטן בא הגדול פת"ה ולא נעשה גמר המצוה אז חוזרין לסדר החליצה מתחלתו בגדול ע"ש ועמ"ש בס"ת ליו"ד סי' רס"ד סק"ג ועי' בס"ע בא"ח סי' תרע"ג ס"ק א' ובס"ת שם:

באר היטב

אחרת אבל חליצה אחר חליצה · א"כ השתא נמי ... חליצה אחר חליצה ומאי מרווחינן בזה ודו"ק ובדרישה כתב לכתחלה אינה רשאי לחלוץ אלא לא... מהן שלא יאסרם על כהן · וכתב ב"ח אם חלץ ... לשניה אסורה לכהונה מפני מראית עין שיאמרו של... חלוצה: (ג) לכשרה · וכופין אותו לחלוץ לפסו... ואם עבר מנדין אותו ואם התרו למלקות מלקין אות... ב"י ע"ש וכנה"ג כתב דאין כופין על כך אלא ע... טובה קמ"ל ע"ש ועיין תוספות י"ט משנה י"א בפ... דיבמות: (ג) לייבם · רוצה הגדול לחלוץ והקטן לי... אע"ג דביאת קטן וחליצת גדול ביאת קטן עדיפא... בזמן הזה מצות חליצה קודמת · ואם אין שנ... רוצה לא ליבם ולא לחלוץ יותר טוב לכוף לג... לחלוץ מלכוף לקטן · ואם הקטן רוצה לחלוץ וג... אינו רוצה לא לחלוץ ולא ליבם אין לכוף לגדול לח... כיון דאפשר להעשות החליצה ע"י הקטן · ברכ"ה ... סימן ל"ב ועיין סימן קס"ה: (ד) הים · ב"ח במדי... אחרת כל שחלוקה בלשון אחרת לאפוקי אם ... במדינה זו ממתינים עליו עיין כנה"ג בהגהת הב' ס"ח · מעשה היה שהיתה היבמה עם יבם קטן בכפר והיבם גדול ס' מיל רחוק מפריז אפ"ה כפה ... מינן את יבם קטן · מזה ראיה דלאו בהרחקת ... תלוי שלתא אלא אם היבם בעיר אחרת והי... עניה אין לה להשכיר שליח לשם להודיע · פ"ח ב"ה: (ה) עדיפא · עיין ס"ק ג' מש"ש · ואם לגדול ... חליצה קטן עדיף · עיין ב"י סי' קס"ה מ"ש בשם הריטב"א :

קסב דיני צרת היבמה וקרובותיה · ובו ה' סעיפים :

א הכונס את יבמתו נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחים (א) בעשה :
ב החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה וצרותיה עליו ועל שאר האחים (ג) בעשה:
(א) ג החולץ ליבמתו אסור מדרבנן בקרובותיה ד אפילו בשניות ה וכן היא
אסורה בקרוביו אבל האחים מותרים בכל קרובותיה (ואפילו לא חלץ לה (ב) אלא
מספק אפי' הכי אסור בכל קרובותיה) (מרדכי ריש החולץ) : ד ו מותר אדם לישא
את צרת חלוצתו ושאר קרובותיה : ה ז אסור לישא צרת קרובת חלוצתו :

קסג המיבם זוכה בנכסי המת וטענת בני היבם · ובו ח' סעיפים :

א המיבם את יבמתו זוכה בנכסי המת ועומד במקומו ליטול חלקו בנכסי
אביהם (ואפילו נירשה אחר כך מיד) (נ"י פרק החולץ) (ובלבד שהיתה ראויה לו ליבם)
ודוקא במוחזק כגון שמת אביהם ואחר כך מת אחיו קודם שחלקו אבל לא
ראוי כגון אם מת אחיו ואחר כך אביהם ואפילו במוחזק אינו נוטל אלא
חלקו בנכסים ב אבל אם השביחו הנכסים אינו נוטל חלק אחיו באותו שבח
אפילו אם שבחו אחר יבום קודם חלוקה : הגה י"א שכל שמקרי ראוי גבי בכור
מקרי גם כן ראוי אצל יבם (מהרי"ו סימן מ"א) וי"א דיבם נוטל במלוה ובשאר ראוי רק
אינו נוטל בראוי של אביו אם מת אחר אחיו (שם) והסברא ראשונה נראה עיקר : ב ד החולץ
ליבמתו הרי הוא כאחד משאר האחים לנחלה ואם האב קיים הוא יורש הכל
ואם מת יחלוקו האחים ביניהם : הגה ואפילו רצה ליבם אלא שהיא לא רצתה וחלץ
אין לו בנכסים רק כשאר יורש (ת"ה סימן ר"כ) ואפילו קודם שחלץ אם תפס האב
... קים לי כמ"ד מצות חליצה קודם ועל כרחן של אחים יצטרכו לחלוץ אין מוציאין
נכסים מידו (מהרי"ק שורש ע"ג וצ"א) וכל זה מדינא אבל כבר יש תקנה שהחולץ יש לו
בנכסים ועיין לקמן סי' קס"ה : ג ה ייבם היבם בתוך שלשה חדשים וילדה
לסוף ט' חדשים ספק אם הוא בן ט' חדשים לראשון או בן שבעה לשני והובע
חלק נכסי המת שאומר שהוא בנו והיבם אומר אני יורשו כי אתה בני יחלקו
... והספק ביניהם ו אפי' אם א' מהם מוחזק אין חוששין לחזקתו ואם מת
הזקן קודם חלוקה ז יחלקו הזקן והיבם ח ויש מי שאומר שאם אין אבי המת
... יטול היבם הכל : ד ט ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת הוא
אומר אני בן המת ואטול הכל והם אומרים אחינו אתה ואין לך חלק אלא
... ממנו י ההלק שהם מודים לו יטול והשאר יחלוקו ויטול הוא חצי והם
... כ (ויש ימי שאומר שכל הנכסים חולקים בשוה הוא מחצה והם מחצה) :
ה ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לאחר שחלק היבם בנכסי המת
אומר הספק אם אחיכם אני תנו לי חלק ומה שלקחתי מנכסי המת עם אביכם
... ונחלוק הכל ואם איני אחיכם תחזרו לי נכסי אבי שלקח אביכם אין

באר הגולה

א פלוגתא דרב אחא ורבינא שם דף י"א ע"א וקי"ל כל היכא דפליג רב אחא ורבינא הלכה כדברי המקיל כ"ש הכא דסבר ר' יוחנן כוותיה וכתב הרמב"ם בפ"א דהיינו דכתיב יבמה יבא עליה ולא על צרתה ולאו הבא מכלל עשה ורש"י פירש בע"א ב טור וכרבי יוחנן שם דף י' ע"ב ומסוגיא שם דף י"א ע"א ג משנה שם דף מ' ע"א ד אבעיא שם ונפשטא ה שם במשנה ע"ב ו שם במשנה ז ג"ז שם במשנה פי' ראובן חלץ לנאה ורחל נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי צרה אסורה לראובן וכמפרש טעמא שם בגמרא דף מ"א ע"א וכפירש רש"י שם והתוספות פירשו בע"א

א משנה יבמות דף מ' ע"א וכת"ק ויליף לה בגמרא דכתיב יקום על שם אחיו ב משנה בכורות דף נ"א ע"ב וכדמפרש טעמא שם בגמרא דבכור קריא רחמנא וכו' ג ברכות שם ד שם במשנה ביבמות ה משנה בגמרא שם דף ל"ז ע"ב וכמ"ש התוס' והרא"ש שם דאפילו רבנן דפליגי

כוס בכמה דוכתי ואמרי סמע"ה מודו הכא דאין זה מוחזק יותר מזה ו טור וכמ"ש הרא"ש שם כיון דנכסים בחזקת מיתנא
... ותרווייהו אתו בטענת ספק ז שם וכ"כ רש"י והרא"ש שם ח ג"ז שם ושם ט שם בגמ' וכדאמר להו רב משרשיא י טור וכ"כ
... שם ב ויש מי שאומר שהיה בכאן העמדתיו בסעיף שאחריו במקומו ל שם בגמרא וכרבי אבהו דקם דינא אחר שנעשה הדין
... המת שאין זה יכול לחזור ולערער עליהם מה שהוא שואל דרבי אבהו דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא וכ"כ הרמב"ם בפ'
... נחלות וכ"כ הטור *טור בשם י"א וכ"כ הרא"ש בשם הר"ן הלוי ברבי ירמיה שם דהדר דינא והכיא ראיות לזה

באר היטב

(א) בעשה · רש"י ורמב"ם · ולדעת התוספות עובר בלאו אשר לא יבנה עיין יבמות דף י"א : (ב) בעשה · ... הוא כי לא מצינו שום עשה בזה עיין ב"ח ... : (ג) מספק וכו' · נ"ע הא קי"ל בכמה דוכתי' ספק חלוצה לא גזרו רבנן · כנה"ג :

פתחי תשובה

(א) החולץ ליבמתו · עיין בס' ב"מ שכ' דלמ"ד חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים אז כל האחים אסורים בקרובותיה ודלא כסברת הר"א מבוטגיי"ל שבתוס' יבמות דף כ"ו ע"ב בד"ה דנפיל · ולאו דוקא אחר החליצה אלא אפי' קודם שחלצו הס ולכתר דחלץ האחד ח"פ ופרחה מהם זיקה דאורייתא אפ"ה אסורים אוהן האחים בקרובות הזקוקה · והאריך בזה ... דלמעשה צ"ע אם לא יש לדון ס"ס כיון שגוף הדין ח"פ דצריכה היזור הוא במחלוקת כבסימן ק"ע ס"ס ע"ש :
(ב) אלא מספק · עבה"ט וע"ל סי' קע"ג בסעיף ג' ובבה"ט שם סק"ה ועי' בס' צלעות הבית סי' ב' :

חוששין לדבריו: ו מספק והיבם שבאו לחלוק בנכסי הזקן ואומר הספק אנ
בן המת ויש לי ליטול החצי אין שומעין לו: ז ספק ובני יבם שבאו לחלות
בנכסי הזקן ואומר הספק אני בן המת ויש לי ליטול החצי והם אומרים אתו
אחינו ואין לך אלא השליש החצי שהוא מודה להם יטלו והשליש שהם מודין
לו יטול והשתות הנשאר יחלוקו יטול הוא חציו והם חציו: ח סזקן ויבם בנכס
ספק (א) או ספק וזקן בנכסי יבם חולקין:

קסד שהיבמה לא תתיבם ולא תחלוץ תוך שלשה חדשים ודין א נתייבמה ונמצאת מעוברת · ובו ה' סעיפים:

א אהיבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו תשעים (א) יום ממיתת הבו
בחוץ מיום המיתה ויום יבום או החליצה ואם יבם או חלץ תוך זמן זה וני
נמצאת מעוברת גהרי זו נפטרת ואינה צריכה כלום אבל לא תנשא לאחר אע
שחלצה עד שישלימו תשעים יום למיתת הבעל ואם מת היבם תוך תשעים יו
או אחריהם וי"א דשצריכה (ב) להמתין התשעים יום אחר מיתתו הואם היו ע
יבמים ומת אחד מהם מותרת להתייבם לשני תוך תשעים יום למיתתו של זה: וי
וי"א דכל שחלצה תוך ג' חדשים בין נמצאת מעוברת והפילה או לא נמצאת מעוברת הוה
חליצה פסולה וצריכה (א) חליצה אחרת מכל (ג) האחין (הגהות מרדכי סוף גיטין) ועיין לק
סימן ק"ע סעיף ס': ב והחולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה אם הולד של קיא
אין החליצה כלום הוא מותר בקרובותיה ולא פסלה מכהונה ואם הפילה או
ילדה ולא היה שלשים יום זצריכה חליצה אחרת שחליצת מעוברת לא ש"ה
(ד) חליצה חותולץ לה הוא או אחד משאר אחין (וי"א שלא יחלוץ לה הוא אלא'
מאחר (ה) האחין) (טור בשם הרא"ש): ג טביאת מעוברת נמי לא שמה ב"ד
ילפיכך הכונס או חולץ ליבמתו תוך שלשה חדשים ולה צרה לא תנשא ה
שתלד זו או שמא תפיל ולא היתה הביאה או החליצה כלום והולד אינו פ"ו
עד שיצא לאויר העולם: ד כהיבמה לא תתיבם בעת נדתה אבל חוי"ר
היא לואם עבר ויבם ובא עליה בעת נדותה קנאה: ה הכונס את יבת
ונמצאת מעוברת ממפרישים אותה וממתינים לה אם הפילה יחזור ויקי
הגה וי"א דוקא שכנסה קודם שהוכר העובר אבל אם כנסה משהוכר העובר צריך לה ס
אע"פ (ו) שהפילה (נ"י פרק החולץ) וכשמקיימה צריך לחזור ולבעול דביאת מעוברת ל

ם שם בגמרא דף ל"ח ע"א וכדמפרש טעמא שם שאין ספק מוציא מידי ודאי ב שם בגמרא ם שם בגמרא וכמו שפירש"י שם דלמא כולהו דהאי ודלמא כולהו דהאי וכו' א משנה יבמות דף מ"א ע"א ב שם בגמרא ג ברייתא שם ד טור וכ"כ שם התוספות והרא"ש והמרדכי בשם ר"ת ה שם ד ו משנה שם דף ל"ה ע"ב ז כרים לקיש שם דפסק רבא הלכתא כוותיה דר"ל בהני תלת וכו' דף ל"ו ע"א. ח טור בשם הרמב"ם כפ"א מהל' יבום וכ"כ התוספות שם דף ל"ה ע"א ט כרים לקיש שם דפסק רבא הלכתא כוותיה שם י ברייתא שם דף ל"ה ע"א כ טור וכ"כ הרא"ש בריש יבמות ל שם ושם ממימרא דרבי יוחנן פסחים דף פ"ד ע"ב דמשמע דקנה מ שם וכ"כ הרמב"ם שם בפ"א וכתב ה"ה פשוט הוא שהרי ספק אשת אח שלא במקום

פתחי תשובה

(א) או ספק וזקן · כתב בס' ק"נ פ' החולץ אות כ"א ונראה היכא שחלקו היבם עם הספק בנכסי המת ונטל כל א' חלקו ובאים עכשיו לחלק בנכסי דיבם או יאמר הספק ממ"נ אית לך חלק באותו החצי שנטל היבם מנכסי המת אם אני מנו אני יורשו ואם אני בן המת נמצא שלקח היבם חלקו שלא כדין כ"כ רש"ל ביש"ש סי' י"ב · ולא כן עמדי דאמרינן הס דינא כי הסבא אומר כבר זכה בני בדין ועכשיו אייתי ראיה שאתה בר יבם עכ"ד:

[א] חליצה אחרת מכל האחין · עבה"ט ועיין בתשו' זכרון יוסף סי' י"ג בעובדא באשה אחת שחלצה תוך ג"ח כי היזבם היה ובליה שהלך עמה ואמרו לפני הב"ד שהכר כלו ג"ח לפטירת בעלה ועתה נודע הדבר ואם תצטרך לחזור על כל האחין הוא דבר קשה מאד כי יבם אחד במדינה רחוקה וגם היא כבר מקושרת להנשא לאיש א' דתלו ביה טפלי ואם יתארך הדבר בוטל הקישור ותהי צריכה לשבת גלמודה והיא עניה · והאריך שם לבאר שדין זה דהרמ"א ז"ל שמקורו מהגמ"ר הוא נגד רוב פוסקים ראשונים דהיינו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם וטור וש"ע וג"י ונמשך לשלך דמדבריהם מבואר דא"צ חליצה אחרת פלא וכל הראיות דמייתי הגמ"ר יש לדחות ואפילו הראיה שמביא מהירושלמי אינה ראיה כ"כ דהא קיי"ל דעבדינן כש"ס י' סוגיות שאמרו בר"ת דיל: כענין זה ובפוסקים הראשונים לא נאמרו אלא לגבי חליצה מעוברת ולא לגבי חליצה ואפילו

באר היטב

(א) יום · אפילו בידוע דאינה מעוברת · ב"ש
(ב) להמתין · דיבמה יותר קרובה לביאה מא"ס וארוסה צריכה להמתין ג"ח · ואפשר בזמן הזה דס על החליצה א"צ להמתין ג"ח דהא אינה קרובה לביאה ב"ש · אם עשה מאמר ואח"כ נתחרט ונתן גט לנתי וחליצה לזיקתו אם צריכה להמתין ג"ח עיין ב בהגהת ב"י דיש פלוגתא בין הפוסקים: (ג) האחים ואם אין אחים אחרים יחלוץ זה אחר ג"ח · חליצה פסולה חוזרת ע"כ האחים · אחר ג"ח חליצה מכל האחים ומזה א"ל כי חליצתו גרוי מ האחים עיין סימן קפ"ה ב"ש: (ד) חליצה · לקולא אבל לחומרא הוי חליצה ופסולה לכו אסורה להתייבם · ואם נשאת ליבם מוציאין מ ב"ש: (ה) האחין · ולמ"ד חליצה פסולה צריכה ע"כ האחים צריכה חליצה מכל האחים: (ו) שהפ כ"כ הנ"י והב"ח וכן הסכים התוספות יו"ט · א

מה ביאה (כ"י בשם רבי' ירוחם) ואם רצה להוציאה צריכה גט וחליצה: [ג]ולד שלא
נמרו סימניו ולא כלו חדשיו קרוי נפל ואם ילדה ולד שנגמרו סימניו ואין
ודע אם כלו חדשיו אפילו מת ביום שנולד [ס]הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה
אחר כך תהיה מותרת לאחרים ואם נתקיים הולד שלשים יום אחר שנולד
או שכלו לו חדשיו (המ"מ) הרי זה ולד של קיימא ואינה צריכה ממנו גט מפני
שהיא ערוה עליו: ו [ע]ילדה ולד של קיימא לאחר ששה חדשים משנתייבמה
ין הולד ס' אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון לפיכך יוציא בגט והולד
שר [פ]ואם בא עליה אחר שילדה ונתעברה וילדה אותו ולד ספק ממזר:
כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבם אם לאו כגון יבמה
ילדה ולד (א) [י]שלא נודע שכלו לו חדשיו (ב) ומת בתוך ל' יום או ביום

[ס]"ה שם ע משנה שם דף ל"ה ע"ב פ ברייתא שם *פי' ונגמרו סימניו

באר הגולה

מלוה הוא נ פ"ה שם ס שולד כזה פוטר מן התורה ואינו פוטר מדבריה' ולפיכך צריכה חליצה לזיקתו שאין ביאת המעוברת ביאה לפטור מן היבום כנזכר למעלה וסובר ג"כ רבינו בצריכה גט לביאתו דדמי' לכנוסה וכן דעת המפרשים וכ"כ שהסכים הר"א ז"ל

באר היטב

(א) דהתוספות ריש פרק החולץ לא ס"ל כן · דא"כ
ל לתרץ דתני משום יקיים וכו' ע"ש · אינו מוכרח
ל באמת יקיים לא אתי שפיר והתוספות חד מתרי
נקט · וכהאי גוונא אית' ביבמות דף מ"ח ע"ב ·
ותוספות כתובות די"א ע"א וכהנה רבות:

פתחי תשובה

ואפילו להירושלמי י"ל דדי לה בחליצת החולץ הראשון בנית אבל א"צ לחזור על כל האחין כו' ולכך מסיק בב"ד שהוא שעת הדחק אפשר להתיר שתחלוץ זימנא אחרינא מן החולץ הראשון ומותרת לכנסה לאיש שנתקדשה אליו בלי חליצה מן אחיו שבמדינה אחרת דאפשר וקרוב לודאי שלא כתבו הגמ"ר והרמ"א כן רק שלא במקום הדחק להומרא בעלמא לכתחלה ולא בשעת הדחק
ד ומסיים ומ"מ מיראתי הוראה אני וקשה לפסוק הלכה למעשה נגד דעת הרמ"א ז"ל וגם הב"ש סק"ד קבע בו מסמורות ע"כ
להתירה אם לא שיסכימו עוד שני רבנים שיהיה יוצא ההיתר מב"ד בלשה ע"ש: (א) שלא נודע שכלו לו חדשיו · עיין
ס"ק י"א ועמ"ש בזה לעיל סי' קנ"ו ס"ק י"א מדינים אלו: (ב) ומת בתוך ל' · עיין בגמ' שבת דף קל"ו ע"א אלא אמר
י פיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג כו' ובדברי הר"ן שם והובא בב"י לעיל סי' קנ"ו · ועיין בתשו'
יעו עקיבא איגר ז"ל סי' נ"ח שכתב לתמוה על מה שלא הערו הראשונים והאחרונים כאן דבחלה ומת גם אשת כהן חולצת
דעת רבינו יונה וביותר דעכ"פ בפיהק ומת איך נוכל להקל נגד דעת רבינו יונה והרז"ה והבה"ג · והב"י סימן קנ"ו הביא
ת הפוסקים אלו וכהב עלה ואנן קיי"ל כרשב"ג ואף כאכלו ארי בעי שיהוי ל' יום · וזהו באמת פשוט אבל מ"מ הא כ"מ
ת כהן והאמתי שתק הב"י בסי' קס"ד (כ:ר הזכיר תמיהא זו גם בס"ס פ"ט ושם כתב שגם דעת הרמב"ן במלחמות כרבינו
דחלה ומת הוי כמו פיהק ומת זולת באכלו ארי ורוצה להעמיס כן גם בדעת הטור דבסי' קנ"ו כתב בין שחלה ומת בין
נו ארי ה"ז ספק נפל · והשמיט מה דסיים הרמב"ם וצריכה חליצה מד"ס רק כתב סתם דחולצת ולא מתייבמת · ולכן תמה
הטור בסי' קס"ד שכתב סתם דבמת תוך ל' באשת כהן אינה חולצת ולא ביאר דדוקא באכלו ארי · וביותר על שתיקת
אחרונים בדין זה דעכ"פ בפיהק ומת ראוי לחוש לגדולי הפוסקים דקיי"ל כאביי וגם באשת כהן חולצת והניח בצ"ע ע"ש) ·
וג עוד דמסוגיא דשבת שם יש להוכיח דפיהק ומת לאו דוקא שמת מתוך הפיהוק אלא דכפיהק כיון דחזינן דנחלש וזוטר
תו אף דאכלו ארי בתוך הפיהוק הייאינן לנפל כ"ז שלא הבריא מתוך הפיהוק · וא"כ יהיה דין חדש דבאשת כהן ופיהק ואכלו
ארי צריכה חליצה · וליטנא דפיהק ומת לא משמע כן וצ"ע לדינא עכ"ד:
עוד שהאריך בנדון שנשאל עליו חתנו הגאון ר' משה סופר ז"ל (שורש השאלה לא נזכר שם ואך מובן מתוך התשובה
דהמעשה היה שמת הולד ד' ימים אחר הלידה והיה נגמר שערו וצפרניו והשואל לא פירש אם ראו מיד בשעת הלידה
גרו או אח"כ ראו · והיה כהן יבם שנקטעה רגלו (ע"ל סימן קס"ט סל"ה) וגם זה לא פי' השואל אם נשאר שיורים בשוק
כים בו מנעל ולחלוץ אלא דאין המנעל יכול להתקיים במעט הזה עד שיקשרנו למעלה מהארכובה או דלא נשארו שיורים
ק כלל שנחתך בתוך הארכובה) וכתב דודאי נ"ד ראוי לדמות לאשת כהן ועדיף מיניה כיון דלית ליה תקנתא ובזה סמכינן
נן דלא בעי שהס · אך מ"מ הא דעת הרשב"א מפורש דלרבנן סתם ולדות ל"ל שיהוי והוא דגמרו ובנ"ד לא נזכר בדברי
אל אם היה גמרו בשעת הלידה דהנכון עם חתני נ"י דבעינן כן וכדדייק מלשון רש"י (נראה כוונתו אדברי רש"י ביבמות דף
סוף ע"א כד"ה ובן ח' ע"ש)· וכן מלשון הרמב"ם פ"א ממילה כו' ועוד דאף מה דמתירין באשת כהן זהו באכלו ארי
בנ"ד דחלה ומת כבר עמדתי לתמוה כו' (כנזכר למעלה) ומסיק וז"ל ומ"מ לדינא נראה דבחלה ומת כיון דהרז"ה דמחמיר
הק מיקל בחלה ומת יש לסמוך דאם עתה רואים שגמרו ולא ידעינן אם היה בלידה גמרו דאולי אף אם היכא דל"ג מיד
מקרי גמרו י"ל דמ"מ בליכא ריעותא לפנינו דלא ידעינן גם ההיפוך אם ל"ג בשעה לידה תלינן דגמרו מיד בשעת הלידה
ו י"ל אף בנחתך בארכובה יש לדון להקל בשעת הדחק ועיגון אם יסכים לזה מר חתני הג"י · אבל אם בנ"ד פיהק ומת
שר דפיהק ד' ימים דאם מיד כשנולד לא היה בריא י"ל דלא ידעינן מהו פיהק דאפשר דחלה היינו בריא וגהלה אבל
חלה מיד הוי בכלל פיהק · בזה בנחתך בארכובה ממש קשה להקל אך בנשהייר מהשוק י"ל דסמכינן להקל גם בזה כיון
הוי ודאי פיהק · ועכ"פ אם בנ"ד לא היה בכלל פיהק בזה בחלה ומת בנשתייר מהשוק יש להקל בחליצה ובלא נשתייר
מהשוק איני כדאי וגדולי הדור המה יכריעו ולא אני עכ"ל ע"ש [ועי' בזה בתשובת חתם סופר ח"ב סי' ס"ט וסי' ע']:
ה בעיקר דבר זה מ"ש הגאון ז"ל שלא הערו הראשונים והאחרונים · באמת כבר העיר הריב"ש בתשובה סי' תמ"ו הובא
בב"י סי' קנ"ו ומשמע מדבריו שדעתו דהעיקר כהרז"ה דבחלה ומת נמי פליגי רבנן ולכן באשת כהן אינה חולצת ע"ש
א דמ"ש שם בשם רש"י ס"ל כר' יונה דלאו דוקא פיהק ומת אלא ה"ה חלה ומת · עי' ברש"ל ובמהרש"א בשבת שם ד"ה
הק שדייקו מלשון רש"י שם איפכא דסתם מת בתוך ל' הוי כאכלו ארי ע"ש) גם בס' תבואות שור סימן ט"ו ס"ק י"ג
ורר בזה וכתב וז"ל הנה נחלקו הפוסקים בחלה ומת כו' והרמב"ם אע"פ שכתב והועתק דבריו בש"ע א"ע סי' קנ"ג ס"ד
דאפילו

ל' שדינה שתחלוץ מספק מדבריהם כמו שנתבאר [צ]אם (ג) הלכה ונתקדשה לאחר או נעשאת קודם חליצה (ד) [ק]חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה [ר]ואם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה אינו חולץ לה שאין אוסרין על זה אשתו משום ספק דבריהם (ה) (וה"ה אם אין היבם כאן שלא תצא מבעלה יבראל ומותרת לו בלא חליצה שואל ובכר נשאת) (ר"י מינץ בתשובה) (ו) [ש]גירשה הכהן או מת הרי זו חולצת לכתחלה ואחר כך תהיה מותרת לאחרים:

קסה איזה מהם קודם או חליצה או יבום · ובו ה' סעיפים:

א (א) [א]מצות יבום קודמת למצות חליצה ואם אינה רוצה להתייבם לשום א' מהאחים (או בגדול שהרוצה ליבם) בלא טענה מבפקת דינה כמורדת (ב) [ב]וי"א שמצות חליצה קודמת: הגה ואין לה דין מורדת אם אינה רוצה להתייבם ומכל מקום

צ וכמ"ש בסמין דלעיל ק רמב"ם בפ"ב וכמימרת דרבינא בס דף ל' ע"ב וכ"כ הרי"ף ר שם והרא"ש ב וכמו שביאר הרב המגיד שם ש ב ברמב"ם וכתב כ' ודברים נראין כ שהרי לא כתיב בלא חליצה אלא כי שלא לאסר' עליו וכ א טור בשם הרי' והרמב"ם נתגמ

בברייתא יבמות דף ל"ט ע"ב וכדאמר רמי בר חמא שם לא מבעיא דהלכתא הרי אלא מטיק-א סברי לה כאבא שאול ולבבים שם לה כרבנן וכ"כ הרי"ף בתשובה סי' תק"ס בשם כל הגאונים ושהוא הנכון וכתב בסימן ב"ג שאפילו לדברי הפוסקים מצות יב קודמת אם היבם נכוי לב"ע מצות חליצה קודמת וכ"כ ב"ש ב שם בשם רב"י ותמימתא דבר שם אין כופין וכו' והמבקשת פנס:

פתחי תשובה

דאפילו מת מתוך לי' צריכה חליצה רק מדרבנן מ"מ אין ראיה כמאן ס"ל דלדידיה אפילו כל ספק דאורייתא אזיל כ דרבק לידוע בפוסקים ובפרט כיון דפלוגתא דרבוותא היא פשיטא שיש להחמיר ולומר דחלה ומת דאורייתא הוא וצריכה חלי אפילו כאשת כהן עכ"ל ע"ש גם בתשו' ברית אברהם היו"ד סי' כ' אות ו' כתב דבתשו' מהרי"ט ח"ב ס"ס ע"ו הוכיח דש בשמת ע"י חולי צריכה חליצה לכ"ע ע"ש · אמנם מדברי הגאון רע"ק ז"ל הנ"ל מבואר בדעתו דחלה ומת יש לסמוך לה במקום דחק ועיגון אלא שלא רצה לסמוך על דעתו עד יסכימו עמו · וכן מהא דעתו בס"ב ע"ש ושם כתב כיון דהב"ש ג קנ"ו סקס כלכון הרמב"ם דבין מת מחמת חולי בין אכלו ארי חולצת מד"ס מבמע ודאי דהסיה דסי' קס"ד כל יבמה כו' ו תוך ל' כמו שנתבאר · וקאי אסי' קנ"ו משמע לסדיא דגם חלה ומת בכלל כיון דחולצת מד"ס ומדשתקו הרמ"א והאחרוו משמע דס"ל הכי לעיקר עכ"ל · ועיין בביאור הרמי הגר"א ז"ל באה"ע סי' הנ"ל סק"ב בספיר ג"כ נוה ושם כתב דמתחבר כב דעתו כשיטת הרי"ף והרמב"ם דס"ל דהלא דקאמר אם אשת כהן כו' ולא חילק בין פיסק פליג אאביי והלכה כרבא ע"ש וע לעשה ועי' עוד בתשו' גליא מסכת סימן י"ג ובתשו' משכנות יעקב סי' ע' מענין זה: (ג) הלכה ונתקדשה · עיין בס' ו מאיר בהגיא לשון השב"ד סימן רי"ו שכתב דנשואה דמת בתוך ל' דמפסיק אם אשת כהן אינה חולצה משמעה לא איירי בא דידע דצריכה חליצה ועבר ונשא כו' וכוא ז"ל כתב עליו ולע"ד לשון הגמרא ועמדה ונתקדשה ולשון הפוסקים הלכה ונתקד לא משמע אלא מזידה ולחלק בין היא לכוא שהוא צריך להיות שוגג קשה עלי לומר וגם סתימת לשון הרי שאין אוסרין זה אשתו מפני ספק דדבריהם לא משמע כלל לחלק וכ"ש עכ"ל ועיין בתשובת גליא מסכת ס"ס י"ג שכתב דהנכון עם תי' דהכי דייקי לשון רב"י בבית ובינתים ע"ש וכן הוא דעת תשובת הוס כשני סי' י"ב כמו שכתבתי לעיל סי' קנ"ז ס"ק ה' ע ועיין בס' ברית אברהם ס"ס ק' מוה: (ד) חולץ לה יבמה · עיין בתשובת חוט השני סי' י"ב שכתב דהא ודאי שהא אין כ רוצה להלין שמפרישין אותה עד שיחלוץ אלא בגרמא שכופין אותו לחלוץ כיון שאינה ראויה להתייבם אליו כלל דהא י בן קיימא כו' ע"ש · ועמ"ש לעיל סי' קנ"ו ס"ס ס"ק כ"ב: (ה) וה"ה אם אין היבם כאן · עיין בתשו' גליא מסכת סי' אודות אשה שילדה זכר אחר מיתת בעלה ומת הולד אחר המילה ונשאר יבם קטן בן ג' שנים והולד ודאי נגמרו שערו ונשו ועוד תומרת הלבנה שמן השכילה נולד לה הולד בחודש התשיעי · והאריך מאד בפלפול רב והעלה דיש להתיר אשה כו לכהונה בלא חליצה רק יש ספק אם אחר שיגדל היבם תהיה אשה זאת זקוקה לחליצה או לא ומסיק דעכ"פ כעת ראוי לה ובפרט שיגדל היבם ידונו או זקני הדור כאשר יערה עליהם רוח ממרום · וכתב עוד אמנם בהאלה שהוכר בבו"ח בית שמ אהרן בענין שלא ראו כלל את הולד בחיים חיותו רק אחרי שוולדו ערך שתי שעות מצאוהו מת מחמת שבקבוה בלרתם גביאו על הולד והיה לה בכרס עובר יותר משבעה חדשים והיה יבם קטן והתיר את היבמה · אלו הייתי שם לא הייתי נכ להתיר עיגונה דידיה ע"ב כאורך (ועמ"ש לעיל ס"ק כ' וגם בסי' קנ"ו ס"ק ו') · ולע"ד גם בעובדא דידיה הנ"ל קשה לסף לסקל להתהלך הנם שדבריו נאמרים בפלפול יפה אעפ"כ אין בהם יסוד להדק הלכה · ושוב ראיתי בתשו' משכנות יעקב מ' דמבואר מדבריו להתיר בג"ד ואין לנו אלא מה שבפירו החכמים בפירוש באשת כהן ובדיעבד ולא להוסיף מדעתנו להו לכתחלה משום פיגולא · והגם שבעובדא דידיה היה צד חמור יותר דהולד לא חי אחר שנולד רק ערך ז' או ה' שעות כ בפק אולי זכו בכלל פיסק ומת דהא לא נולד בו שום חולי עכ"ז מכלל דבריו במה שדחה דברי הרב השואל שם מבואר בנדון של הרב בעל ג"מ הנ"ל אין להקל (וקרוב לומר דהרב השואל שם הוא בעל ג"מ הנ"ל) אך כתב שם בסוף דאפשר לצר קצת יש מקום להקל באם שיתברר בבירור גמור שהוכר עוברה כו' (והובא לעיל סי' קנ"ו שם) וע"ב עוד מ"ש בענין נולד כביס על גמר שערו ולפרניו ע"ש: (ו) גירשה הכהן · עיין בתשובת גליא מסכת ס"ס י"ג שכתב דיש להקור כשאר ענינ שאמרו ניסת לא תצא (כמו בסי' ז' סכ"א ובסי' י"ז סל"ב ול"ד ובסי' מ"ב ס"א בהגה ועוד בהרבה מקומות) איך הדין אם גי לו מת הבעל אם מותרת אח"כ לכתחלה להנשא וכפי הנראה ראוי לומר בכל הני ענינים דעכ"פ הויו לה כניסת אין לא מהוה לנו בניס כמנין שהוזכר ב"ש לעיל סי' יו"ד ס"ב ובסי' ק"נ ב"א עכ"ל:

(א) מצות יבום קודמת · עיין בזה בתשובת הרב ב"י סי' י"ח דף קמ"ח ע"א ובתשובת הרדב"ז ח"ד סי' ק"ס ובתשו' מנחי בי רב סי' ב"א ובתשובת פני משה ח"ב סי' ע' · ועיין בתשו' פרח שושן כלל ג' סי' א' מבואר שם דאם היבמה ס ודאי דמודו דמצות חליצה קודמת דכיון דהיא סומא לא יוכל לשלח והתרבה בקטטה תוך ביתו וכמ"ש הריב"ש דהיכא דיש דאיכא לכ"ע מה"ק משום שלא יכניס קטטה לביתו וא"כ היכא שהיא סומא אין לך קטטה גדולה מזו ע"ש: (ב) וי"א שמ קודמת

אין כופין אותו לחלוץ אלא מטעין אותו אם יכולין להטעותו כגון שאומרים לו חלוץ על מנת שיתנו לך מנה (טור בשם ר"ת והרא"ש) ודוקא אם אינו מאותן שכופין להוציא גבי בעל כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ד ואם שניהם רוצים ביבום (ג) אין מניחים אותם לייבם אלא אם כן ניכר וידוע שמכוונים לשם (א) מצוה (טור בשם ר"ת) וי"א דאם יש לו אשה אחרת (ב) *שכופין אותו ומנדין אותו עד שיחלוץ (טור בשם סמ"ג) וי"א אפילו בלא אשה אחרת אם אינם מכוונים לשם מצוה והיא אינה רוצה להתייבם ואין יכולים להטעותו כופין אותו לחלוץ והמנהג כסברא הראשונה (ד) שאין כופין לחליצה כלל אפילו יודעין בו שנתן עיניו בממון (מהר"ם פאדווא סימן י"ח) אלא מפשרים ביניהם כפי תקנת הקהלות כמו שיתבאר למטה (ה) וכל זה כשהוא אומר שרוצה להתייבם ואפשר להתייבם שאין חשש איסור ביבומו אבל אם אומר שאינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ כופין אותו (ב"י בשם ר"ת) (ו) ודוקא בבאה מחמת טענה כדרך שנתבאר לעיל סימן קנ"ד (ת"ה סימן ר"כ) מיהו אם אפשר להטעותו ולומר לו שיקח ממון הרבה על החליצה מטעינן ליה כדי שלא נצטרך לכוף (נ"י ומ"כ) יזהירו שלא ישליש הממון ביד שליש כי אז לא יכולין לומר לו מטעה הייתי בך (מרדכי פ' החולץ) ועיין לקמן סימן קס"ט סעיף ב': ב [ג]יבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה או שנדרה הנאה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ

באר הגולה

כתובות דף ס"ד ע"א אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם וכ"כ התוספות שם בשם ר"ת דהלכה כאבא שאול כשמם מפני' דבכורות דף י"ג ע"א ובגם ר"ת חזר בו ופסק דמצות חליצה קודמת וכ"כ הרא"ש בפסקיו שם בכתובות וכן הוא בירושלמי פ' מצות חליצה ג משנה יבמות דף קי"א ע"ב

*עי' במצות

באר היטב

(א) מצוה · ומ"מ אין כופין אותו ליבם · תוספות ב"ש : (ב) שכופין אותו · אפילו בשוטים · ב"י ב"ש :

פתחי תשובה

קודמת · עיין בתשו' ט"ב סי' נ"ד שהאריך לבאר דאף לדעת ר"ת ודעמיה שפסקו כאבא שאול מ"מ הרב בר יבום הוא וחייב דהמחבר בש"ע כאן הביא י"א שמ"מ קודמת והוא דעת ר"ת וכן מ"ה בהג"ה כתב שאפילו שניהם רוצים ביבום כו' אא"כ ניכר וידוע שמכוונים למצוה והיינו כאבא שאול ומ"מ בסי' קע"ב מסתפק ע"ב ומעלה מבואר שהרם מייבם ולא הביא שום חולק וכן רמ"א לא הגיה כלום והיינו טעמא דגם לז"ם לא בעינן שיכוון בפירוש לשם מצוה רק בעינן שלא יכוון בפירוש בהיפוך דהיינו לשם נוי ודלא כהרב אחד בטעה בזה עכ"ד : (ג) אין מניחים אותם לייבם · עיין בתשובת שב יעקב סי' ל"ו שנשאל מהגאון בעל שבו"י בא' שהיה עקום ברגלו הימנית ולא היה יכול לחלוץ ליבמה שנופלת לפניו ואין לו עוד אח ופשיט הוא דרגל השמאלית פסולה לחליצה והיבמה ילדה וגם היבם עדיין פנוי וקיי"ל דאסור לישא אחרת עד שיחלוץ תחלה ליבמתו א"כ הוא והיא אין להם תקנה מהו לייבם · ודעת הגאון השואל כדי שלא לעגן הוא והיא ולקיים מצות יבמה יבא עליה מאחר שא"א בחליצה דמותר לייבם אף בזמן הזה · והגאון המחבר השיב לו באריכות והעלה דאין לעשות מעשה לייבם בהכ"ג (כי יש לחוש ולומר בזה כל שאינו עולה לחליצה כו') אך הא פשיטא דאין לעגן היבם להיות ערוי בלא אשה כלל דלא שייך גזרה זו אלא כל זמן שיש בידו לחלוץ או לייבם משא"כ בנ"ד שאי אפשר לעשות אחת משתים הללו ע"ש ועיין בתשו' בנ"י סי' ס"ח שהשיב ג"כ על נדון זה ודעתו מסכמת להגאון השואל הנ"ל דאם א"א לחלוץ בשום צד אם שניהם רוצים ביבום רשאי לייבם בלי שום מיחוש אך אין לעשות מעשה רק אם יסכימו גאוני הדור לזה · אמנם במה שנראה מדברי הגאון השואל הנ"ל דגם היכא דא"א לחלוץ ולא לייבם אסור לו לישא · חולק גם הוא ז"ל עליו בזה ע"ש · ועיין עוד מזה בתשו' שבו"י ח"ג סימן קל"ד וק"ב קל"ו ומבר שם שהסכימו עמו גדולים חקרי לב ונעשה הלכה למעשה בשנת תס"ב והניח לייבמה · ושם מבואר סדר הקדושין שנאמר ונוסח הכתובה ע"ש · ועיין בס' ישועות יעקב שהסכים ג"כ לזה וכתב דכן נכון להורות לדינא ע"ש · גם בס' בית מאיר לקמן סי' קס"ט סל"ד הביא דברי תשובת שב יעקב הנ"ל והשיג עליו מה שמסופק בפירוש דברי התוס' ביבמות דף ק"ד ע"ב כל שאינו עולה · ומסיק לדינא שאף האידנא ואפילו נקטעו שתי רגליו (שאינו עולה לחליצה כלל אפילו לחליצה פסולה) אפילו יש לו אשה מחויב לייבם ומסופק אני קצת בזה שא"א לחלוץ אם לא כופין אותו לייבם ככל מ"מ כו' והברירה אח"כ בידו לגרשה ולע"ד אף בעל כרחה ולא מבעיא דפשיטא דבכי הא לא גזר רגמ"ה שלא ליקח על אשתו אלא אף שלא לגרש בע"כ לא גזר עלה דיבמה שמתחלה לא נשאה לקיים אלא רק לקיים מצות יבום · אבל שתעגן האשה לעולם חלילה כי תורה הקדושה דרכיה דרכי נועם עכ"ל ע"ש ועי' עוד בתשו' קרית חנה סי' ע"ו מענין זה [גם בתשו' חתם סופר ח"ב סימן פ"ט באמצע התשובה כתב וז"ל ובעלמא כה"ג היה דעתי נוטה לדעת הגאון בית מאיר סי' קס"ט דבכל כה"ג מצוה ליבם גם בזה"ז דרכיה דרכי נועם כתיב וכדעביד עובדא הגאון שבות יעקב דלא כשב יעקב כו' עכ"ל ע"ש] : (ד) שאין כופין לחליצה כלל · עיין בשו"ת שב יעקב סי' מ"א בדברי החכם השואל שם הביא שכן הוא דעת כמה גאוני ארץ שאין לכוף לחלוץ אף למי שיש לו אשה כ"ש מהר"ם מורחי ח"א סי' כ"ב ומהרי"בל ח"ב סי' י"ח וסי' ע"ט ודברי ריבות סי' נ"ג ומהר"ם לובלין סימן ל"ח ובתשו' מהר"י בי רב כו' ובתשו' מהריב"ל שם מבואר לא מבעיא שלא לכופו בשוטים אלא אפילו הרחקה דר"ת שלא לדבר שלא לישא וליתן עמו אין נכון לעשות (עב"ש סק"א וס"ק י"א) · ושם האריך עוד בענין אם ביד היבמה שטר חליצה מהיבם יוכל לקמן סק"י : (ה) וכל זה כו' · שאין חשש איסור ביבומו כו' · עיין בתשובת נו"ב סי' יו"ד בענין יבמה קטלנית שכבר מתו שני אנשיה אם יכולה לכוף היבם לחלוץ לה אם זה מקרי חשש איסור ביבומו · וכתב דפשוט שאין יכולה לכופו שהרי אף במקום שאסור לייבם אין כופין כ"א בבאה מחמת טענה דבעינא הוטרה לידי כו' א"כ בנ"ד א"א לומר משום עיקר תקנות הקהלות לומר שאסורה להתייבם שהיא קטלנית ולכוף לחלוץ מחמת טענה דבעינא הוטרה כו' דכיון שהיא קטלנית גם אחר החליצה לא תנשא ואיך יהיה לה הוטרה ולכן פשוט שא"א כלל לכוף היבם לחלוץ אם לא כפי תקנות הקהלות ואז יחלוץ מרצונו · ואמנם גוף הדבר אם שייך ביבום איסור משום קטלנית נראה מסברא דשומר מצוה לא ידע דבר רע ודבר זה תלוי אם מצות יבום קודמת ע"ש ועיין בהג"ה לעיל סי' ט' סק"ב מזה ועמ"ש שם : (ו) ודוקא בבאה מחמת טענה · בגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל כ"ב עיין בתשובת הגאון בעל מגיני שלמה שנדפס בתשו' ב"ח ס"ב סי' נ"ה עכ"ל · ועמ"ש לעיל סי' קנ"ד ס"ק

כ"ג

(ג) לה ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה וכן אם נתב וונה בנדרה אפילו בחיי בעלה כדי שלא ייבם אותה מבקשים ממנו שיחלוץ לה: הגה היה יבמה (ד) כהן והלכה ונתקדשה לאחר כדי שלא יוכל לייבמה דינה כאלו נדרה הנאה ממנו ומ"מ אין כופין אותו לחלוץ הואיל והיא גרמה שאסורה לו (תשו' הרשב"א סי' תת"כ) וי"א שאם רקקה לפני האחים או כדומה לזה וגרמה שאסורה לייבם אין לה דין מורדת הואיל וא"א לה לייבם מעכשיו (רשב"א אלף רמ"ו) וכבר נתבאר בסמוך שכל חילוקים אלו למ"ד מצות יבום קודם אבל למ"ד מצות חליצה קודמת אין לה דין מורדת כלל אם אינו רוצה כינס: ג [ד]יבמה שתבעה היבם לחלוץ והיא אינה רוצה אלא לישאר עגונה אין שומעין לה אפילו היה היבם נשוי (ז) (ודינה כמורדת ונתבאר דינה סי' ע"ז): ד [ה]כל יבמה שדינה שתחלוץ ולא תתיבם ה"ז נוטלת כתובתה (ח) (וזמין לה בגדים כמו לאלמנה) (ריב"ש סי' ש"כ) [ו]וכן אם היה יבמה מוכה שחין או שאר מומי אנשים שנתבארו בסי' קנ"ד חולץ לה ונוטלת כתובתה ואפי' היו המומין ההם בבעלה [ז]יכולה היא לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל: הגה וה"ה למ"ד מצות חליצה קודמת אע"פ שאין כופין אותו לחלוץ צריך ליתן לה כתובתה מיד שהרי דינה כחלוצה (תשובת רד"כ) וכל זה מדינא אבל הקהלות (ה) (ט) תקנו תקנה אם יתרצו היבם והיבמה בחליצה יחלוקו כל הנכסים שהניח אפילו אין מגיע החצי לכדי כתובתה ומנכין לה מחלקה כל מה שבזבזה בחיי בעלה וצריכה לישבע אם לא שהתפשרו עמהם בלא שבועה ומה שנתן הוא במתנת שכיב מרע אין מנכין מחלקה כלום (מרדכי פרק החולץ) ואותו החצי שמגיע לחלק יורשי הבעל נוטל החולץ ואין לאב ולא לשאר אחין חלק בו ואפי' תפסו מוציאין מידן דעיקר התקנה היתה כדי שיתרצו בחליצה ולכן החולץ עיקר בזה (ת"ה סימן ר"כ) ואפי' אם רוצים שאר האחין לחלוק עם גדול האחין ואומרים שהם רוצים לחלוץ אין שומעין להם אם גדול האחין רוצה להלוץ וכל זה שאין מגיען חצי הנכסים לכדי כתובתה דודאי אינה נוטלת יותר מכדי כתובתם ויש דעות אחרות בענין תקנות הקהלות על כן נוהגין להתפשר ביניהם ואפי' יש לה שטר חליצה מן האחין צריכה להתפשר עמהם בממון אם לא שפירשו בהדיא לחלוץ לה (ו) (י) בחנם (מהר"ם

ד רמב"ם בספ"ב מסוגיא דגמרא בכתובות דף ס"ד ע"א וכמ"ש ה"ה שם ובתה"ד סימן ר"כ ובכתביו סימן רפ"ב ורס"ג
ה רמב"ם בפ"ג מהל' ייבום מבעיא דבני בירי דפשט להו רב ששת וכו' יבמות דפ"ב ע"א
ו מימרא דרב ששת יבמות דף ד' ע"א ומבואר במשנה כתובות דע"ז ע"א
ז שם מעשה בגידון וכו'

פתחי תשובה

ר"ע: (ז) ודינה כמורדת · עב"ש סק"ע שכ' ומשמע אם היא רוצה כו' ועי' בזוהר פ' חקת משמע דמצוה דוקא בחליצה עכ"ל · ונם' כרם שלמה כתב על זה אמנם עיין בתשו' חכם צבי סי' א' ד"ם ואני יגאתי כתב שם מה שאנו כופין על החליצה משום לפת דידה שאין תוספין אותה ולא תתעגן ותיתב כו' שאם היא רוצה להתעגן וגם הוא אינו מקפיד אנן לא איכפת לן ע"ש וכן העתיק דבריו הגאון בעל חתם סופר בגליון הש"ע שלו עכ"ל [ובתשו' ח"ס ח"ב סי' פ"ס כ' שגם הזוהר לא אמרו למצוה שיהיה מ"ע כ"א שהוא סגולה לנשמת המת והוא כעין גמילות חסד עם המתים וכמו אמירת קדיש ואין לכוף האשה אפילו לקבורתו מכ"ש לגמול חסד הזה אם הוא לה לטורח או מפני הבושה או שום טעם כו' וכבר בארתי אשה לפני ואחלה כזה והשבתי לה שמן הדין אין לחייב אותה בע"כ אך הוא טובה לבעלה כמו מדלקת שמן זית ויותר מזה אם תרצה להיטיב עמו תעשה וכן עשתה ושמעה לקולי עכ"ד ע"ש] : (ח) וזמין לה בגדים · עיין בס' ב"מ שכתב בזו אין חידוש דהא א"א לדמותה לגרושה דמדעתו מגרשה עי' סי' צ"ט דהא מוכרחת לחלוץ אלא הריב"ש משמע אפילו מותרת ביבום והוא חולץ מ"מ שמין מטעם דחולין בפר אומד שמת ולא שחולץ כו' ע"ש : (ט) תקנו תקנה · עבה"ט שכ' ענין החלוקה עי' בתשו' כו' דאין חולקין אלא שיעור כתובה כו' ועיין בזה בגוף התשובות הנ"ל כי הב"ש קיצר מאד · ועיין בס' ב"מ מ"ש בזה ומסיים וז"ל ובעניותינו שא"א לעמוד על עיקר התקנה לע"ד הפשוט דאם יש מותר מהמגיע לה דצריך פשר בין החולץ ויתר היורשים · ואפילו בית לה שט"ח בחנם ע"פ נוסח הנ"ם ואינו יכול לעכבה בהחליצה מ"מ זכות בנכסים שיוכל לטעון שלא חייב עצמו אלא שלא יתן היה לו מהמגיע לה אבל בהמותר סמך עצמו על התקנה עכ"ל : (י) בחנם עבה"ט

באר היטב

(ג) לה · אפילו בשוטים · ואם מצאה היתר לנדרה מותרת לו ולא אמרינן דאסורה הואיל בעת שנפלה לפניו היתה אסורה מחמת נדר · ב"י ב"ש : (ד) כהן וכו' · ומ"מ אין כופין אותו לחלוץ · מלת מ"מ אין מובן · ב"ש ועיין ברשב"א סימן תת"ב : (ה) תקנו · ענין החלוקה עיין בתשובת מהרית יוסף סימן ס"ב ובהר"ס לובלין סימן יו"ד ובמ"ב סימן ק"י דאין חולקין אלא שיעור כתובה ונ"ל · ואין לאב ושאר אחיך חלק בזה · והמותר אם יש אב נוטל האב ואם אין אב חולקין כל האחים והחולץ שוה בשוה ואין להחולץ שום קדימה אלא החצי מכתובתה ונ"ב שחולק עם החלוצה · ומבואר עוד שם אם בכל זאת לא התרצה היבם לחלוץ אין לפחות מחלק האב והאחים וליתן לו דמה להם בעיגון היבמה והקהלות א"י לתקן לפחות חלקן וצריכה היא לפייס אותו משלה : לפ"ז מ"ש לעיל סימן ק"ם ס"ק ז' בשם מהר"א ששון בשם מהר"י ווייל היכא דיבמה מתה האחים יורשים הכל ואין האב יורש כלום · ליתא לפי תיקון הקהלות עיין ב"ש ומבואר בפוסקים דחולקים כתובה ות"כ ונדוניא תוך נ"מ שלה נוטלת היא ברשם עב"ם : (ו) בחנם ·

פלדותה סימן י"ז וכ"ג): ה נלדו בה מומין כשהיא שומרת יבם אם אינו רוצה ליבם חולץ לה ה'ונותן לה כתובה:

ח שם וכתב ה"ה פשוט ולמד מדין האשה שנולדו.

הגה מומין אחר שנתארסה ונתבאר לעיל סימן קי"ז

באר היטב

ואם אחר כך אומר שרצונו לייבם אותה אין כופין אותו לחלוץ כי שאין הלכה מצות יבום קודמת והוי כמתנה ע"מ שכתוב בתורה. ב"ח ב"ש. ובתשובת מהרשד"ם חא"ה סימן ע"א ובתשובת מהר"א ששון סימן כ"ח איתא מ"מ יכולים לעשות הרחקות של ר"ת ושלא לדבר שלא לישא וליתן עמו ולא שיאמרו שלא לדבר עמו עד שתחלוץ דלא הוי כפיה אלא לעשות הרחקה סתם שלא לדבר עמו ואם נתן שט"ח ולא כתב שיחלוץ בחנם אז י"ל השטר נותן שא"י לומר שרצונו לייבם אבל חליצה שיתן כוונתו כתקנת הקהלות ומ"ה צריך לכתוב שיחלוץ בחנם. מי שאינו רוצה ליתן לאחיו שטר חליצה יש כח ביד ב"ד לכופו בזמן הזה שאין מתחתנין עם מי שאין לו שטר חליצה ומ"מ אין לכופו ליתנו בחנם ויש לו ליתן כפי ראות עיני ב"ד. תשובת שבות יעקב ח"ב סימן קכ"א. אשה אחת שהיא זקוקה לחליצה ויש לה שט"ח מכל האחין ואח הגדול רוצה לדחות שתלך אל שאר האחים שהם רחוקים במדינות אחרים. אין יוכל לדחותה. שבות יעקב ח"ב סימן ק"ל ודע מצות יבום כשרצונו לייבם רק לקיים המצות יבום ורוצה לגרשה מיד אחר ביאה הראשונה נמי בכלל מצות יבום עיין ב"ש:

פתחי תשובה

עכה"ע שכתב ואם אח"כ אומר כו' עד והוי כמתנה עמ"ש בתורה. ועיין בס' ב"מ שכתב דלפ"ז אם הוא נשוי אשה דלכ"ע מ"ח קודם כמבואר בהריב"ש היה כדין לכופו וזה אינו כמבואר בהריטב"א שבב"י שכתב דלדידי לא חשיב נשבע לבטל מצוה דבדידיה תלה רחמנא. (וכן פסק הרא"ש בתשובת והוא בש"ע י"ד סי' רל"ט ס"ז ובסי' סדר חליצה סעיף מ"ו). אלא דמ"מ אינו מסכים לכופו אפילו למ"ד מ"ח קודם וכתב דאע"פ שעל השבועה אתה בא לכופו כיון שמחמת אותה כפי' הוא חולץ שחליצה מעושית היא ממילא (עי' במל"מ פ"ב מה"ג ה"כ שכתב דתשובה זו דהריטב"א סותר לתשובה דהר"י בן הרא"ש ז"ל שהביא הב"י בסי' קנ"ד ועיין בס' גט מקושר אות ע"ל מ"ש בזה ועמ"ש לעיל סי' קנ"ד ס"ד ס"ק ח') וכן שהתיר מהריב"ל ח"ב סימן ע"ט ומביאו תשובת מהרא"ש והעלה שלא לכופו אלא ע"י הרחקות עכ"ד:

ומ"ש הבה"ט ובתשו' מהרשד"ם כו' מ"מ יכולים לעשות הרחקות של ר"ת כו' הוא מדברי הב"ש ומסיים ובזה יש לתרץ מה שקשה לכאורה מה מהני השטר חליצה לחלוץ בחנם כו' אבל למ"ש דעושין הרחקה א"ש אם לא נתן ש"ח ואומר ברצונו לייבם אין עושין לו שום כפי' אפילו הרחקה הנ"ל והיינו כשאין לו אשה אבל נתן ש"ח עושין הרחקה הנ"ל עכ"ל. ועיין בתשו' שב יעקב סי' מ"ח שדעת החכם השואל דלא כהב"ש אלא דאפילו אם נתן ש"ח ואפילו אם יש לו ג"כ אשה אין עושין אפילו הרחקה דר"ת וכתב ואף דאיכא למימר מאחר שכותבין בכל ש"ח שנעשה בח"ת ושד"א וא"כ יש לכופו לקיים השבועה וז"א דידוע שמעולם אין האחים נשבעין על זה רק הסופר כותב לשופרי דשטרי כו' והביא שם מדברי מהריב"ל ח"ב סי' י"ח שחוכך להתיר אפילו בנשבע ממש ותכ"ש בנ"ד דלא נשבע דלא עבדינן ההרחקה של ר"ת ומה דקשה לכאורה א"כ מה מהני בשטר חליצה לק"מ דמהני לענין מה שנכתב בש"ח וכל זמן שלא אפטרנה בחליצה כשירה הוא היבמה ניזונית מנכסי מיתנא ומוחזקת בבן כו' והגאון בעהמ"ח חולק עליו ודעתו דאם נתן ש"ח בלי ספק דעכ"פ עבדינן ליה הרחקה דר"ת מאחר שכותבין שנעשה בח"ת ובשד"א ואף דידוע שמעולם אין האחים נשבעין וכמ"ש החכם השואל והדין עמו בזה באמת דלא הוי שבועה כלל ולא מטעם שכתבו רק הסופר אלא דאפילו אם הוא כתב בכ"י עצמו שנשבע אין זו שבועה דלבטא בשפתים כתיב כו' כל זה בשבועה ונדר דוקא אבל חרם חל אפילו בכתב וא"צ להוציא בשפתיו כמ"ש בסוף ס' כל בו ותשו' מפעני שאול סי' כ"ח (עמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' רל"ו סק"א) ואין זה טענה דהסופר כתב מעצמו והוא לא ידע כדאיתא בח"מ סי' ס"א כו' ובזה א"ש דמהני תקנתא דשטר חליצה שמחויב לחלוץ עכ"פ מחמת הח"ה הכתוב שם כו' אך מהיום והלאה יש לתקן בשטרי חליצות לכתוב באחד מב' דרכים או שיחתמו האחים עצמן תחת השטר מצד העדים כמו שעושין בכתובה ואז בלי גמגום חל עליהן הח' ואם אינו רוצה לחלוץ צריכין לנהוג עמו כד"ת או שיעשו בשטר חליצה בדרך שטר חוב כמו שנוהגין בשטר ח"ז וכמו הנוסח שכתב בספר נ"ש עכ"ד:

ועיין בס' ב"מ שכתב דמה דמשמע בת' שב יעקב דיותר נכון לנהוג בשטר בטחון חליצה ע"ד שטר חצי זכר הנה גם בזה נ"ש קנת אם יש לכופו לפרוע או לחלוץ כדי שלא ליגע במה שמתיר הרשב"א בגט (לעיל סי' קנ"ד ס"ד בהגה) הקונס עצמו אם לא יגרש ואפשר יש לחלק דשאני הכא שכבר מחויב בחיוב גמור לשלם כ"ז שלא יפטור בחליצה והוי כמי שאינו מקיים עונה שכ"ם קנ"ד בהגה כו' ע"ש. וכתב עוד דעיקר הקושיא מה מהני השטר חליצה לק"מ והפעולה הוא פשוט דעל ידי הש"ח בחרם ושבועה שיהא רובץ עליו עונש החרם שהביא על עצמו יהא מוכרח מעצמו לחלוץ וכעין שכתב הב"ש עצמו בסי' קי"ט ס"ק י"א דכיון דאיכא חרם מסתמא לא יעבור ע"ש. ועיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ב ס"ס קנ"ז מזה ומבואר מדבריו דאף אם יש לו שטר חליצה שהתקשר עצמו בק"ם ובחרם ואף דיש לו אשה אין לכוף לחלוץ ואפילו הרחקות לא עוב לעשות אך הטוב והישר לפשר ביניהם ע"ש:

[ובתשו' ח"ס ח"ב סי' פ"ד ע"ד מי שהתחייב עצמו בשט"ח לגיסתו בשעת נשואי אחיו לחלוץ בחנם ובשבועה וח"ת כנהוג ע"פ נוסחת בעל נ"ש ועתה נפלה לפניו והוא אינו רוצה לחלוץ אי נכוף אותו לקיים שבועתו. והאריך בזה וכתב דמה שהקשה הרב השואל עמ"ש הב"ש דנותן שטר לחלוץ הוה מתנה עמ"ש בתורה דזה סותר למ"ש בפי' ס"ח סמ"ו בשם תשובת הרא"ש דלא שייך הכא נשבע לבטל המצוה משום דבדידיה הלה רחמנא כו' לק"מ דתשובת הרא"ש מיירי בנשבע אחר מיתת אחיו שכבר נפלה לפניו ואז הברירה בידו וברר לו לחלוץ בזה כתב הרא"ש דלא הוה נשבע לבטל המצוה דבדידיה תלה רחמנא אבל הב"ש מיירי קודם מעשה כגון בשעת נשואי אחיו שמ"מ דאורייתא שהיה הבחירה חפשית ביום מועד כו' (ככר הוכיח חילוק זה גם בס"ם פ' שם ע"ש) אלא די"ל אף בנשבע קודם הנשואין דהוה נשבע או מתנה עמ"ש בתורה זהו באם נשבע לחלוץ ולא לייבם נגד התורה וגם בזה כתב בתשובה מהר"א ששון דלא עוב עשה בעמיו

א לשון הרמב"ם בפ"ב ממסקנת הגמרא סנהדרין דף י"ט ע"ב ב משנה יבמות דף ק"ו ע"ב וגמרא שם דף ק"א

קסו מצות יבום שתלך היבמה אחר היבם ושיקדשנה ואם כינס בביאה באיזו ביאה היא נקנית · ובו ט' סעיפים :

א אהיבמה (א) הולכת אחר היבם במקום שהוא שם בובי"ד נותנים לו עצה ההוגנת לשנים אם ליבם אם לחלוץ : הגה ודוקא שהיבם במקום (א) לידתו והוא במקום ב"ד אבל אם הלך למקום אחר אין כופין (ג) (ב) היבמה לילך אחריו (נ"י פ"ז בורר) וכן אם הוא דר בין העובדי כוכבים או בין הדיוטות שאין יודעין סדר חליצה

פתחי תשובה

בפניו שהטעה את האשה וע"פ סמיכות דבריו נשאת לבעל הזה ויש להדתיק אותו ולדבר עמו דברים קשים רק שאין עליו חמת השבועה הוא כפי' אבל אם כתב בשטר להלוץ בתנאי י"ל שלא נתכוין כלל לשלול היבום אלא דאם יברור שלא ליבם ויבא להלוץ יחלוץ לה בתנאי בלי תקנת שו"ם ובזה השבועה חלה בודאי ומכ"ש לפי נוסחת הנ"ש שהיא מאד מתוקנת שזה לשונו אם תהיה מרת פלונית זקוקה להלוץ אוי איזה את מאחנו כו' מחויב לפוטרה בחליצה חנם לא כתב אם תהיה זקוקה ליבם יחלוץ לה בחנם אלא אם תהיה זקוקה לחלוץ פי' הברירה בידו ליבם או לחלוץ אך אם תהיה זקוקה לחלוץ או מרצון היבם או שאין הב"ד מניחים או ממנהג מאיזה טעם שתבא לחליצה אז תהיה בחנם ובזה השבועה חלה בלי ספק אלא דמ"מ לא תהיה הכפיה על החליצה רק על עבירת שבועתו בהרחקת ר"ת וכדומה כו' אך כל זה אם נשבע ואפילו בכתב ידו באורתי באורך בתשובה אחרת כדעת החו"י דחמירה מדבור אבל אם העדים כותבים שנשבע בפ"מ הוא בעצמו יודע שלא נשבע כו' ואין לנו אלא לפשר ביניהם ע"ש] :

וכתב עוד בת' שב יעקב שם בסוף התשובה דאם יש להיבם איזה תביעת ממון על היבמה ואפילו אם לו דו"ד עם אבי היבמה יכול לעכב החליצה עד שיציית דין עמו ואינו מועיל לזה השטר חליצה ע"ש :

ועיין בתשובת שיבת ציון סי' נ"ו שנשאל (מארץ תוגרמה) אודות יבמה שיש לה שטר חליצה מאחי בעלה כנהוג וכאשר נשלמו צ"ת יום ממיתת בעלה ושלחה אל היבם לחלוץ לה השיב שהיבמה תציית ד"ם עמו אל הב"ד או זובל"א וזבל"א והיבמה אטמה אונס לציית ד"ת והלכה אל המושל והכרית את היבם שיחלוץ לה והראות היבם כי כלתה אליו הרעה שלח את גיסו לאמר ברוצה לחלוץ כדי להפטר מהכפיות שעליו מהמושל ועתה באנו לבית הספק אם חליצה זו כשירה ע"פ דין · והשיב דקשה למצוה היתר לחליצה זו דאף אם היה הדין נותן לכוף אותו היינו בכפיה ע"פ ב"ד ולא ע"פ א"י דהא חליצה מעושית דינו כגט מעושה כמבואר בסימן קס"ט סעיף נ"ג והכן פסקינן בסי' קל"ד ס"ה דאם אנסוהו א"י לגרש אף שחייב לגרש ע"פ דין אפ"ה פסול ובפרט דבנ"ד אפילו מן הדין אינו חייב להלוץ ואף שנתן שטר חליצה ואין לו זכות מצד תקנות הקהלות מ"מ כיון שהיבם צועק כברוכיא שרוצה לציית ד"ת והיא מסרבת בודאי יכול לעכב החליצה והרי בתשו' שב יעקב הנ"ל מ"א שהיה להיבם דו"ד עם אבי היבמה ואפ"ה פסק שם שיכול לעכב החליצה (כנזכר לעיל בסמוך) ק"ו בנ"ד שאומר שיש לו דו"ד עם היבמה עצמה כו' ואפילו לדעת הש"ך בח"מ ר"ס י"א שהנתבע יכול לומר הגד מתחלה מה שתרצה לדין עמי זהו היכא שלא נודע אם יש ביניהם דרכא דממונא אבל בנ"ד שידוע שיש ביניהם הכסוכים בעסק חלק בית כו' ואף אם לא היה היבם מסר מודעא אפ"ה החליצה בטילה כיון שהכל יודעין באונסו ואין לך אונס גדול מבית אסורים כו' ואף אם יאמר היבם עתה שהוא רוצה לחלוץ לא מרצונו הטוב ויבטל כל המודעות וכל הדיבורים שהיו לגרוע בה החליצה גם זה אינו מועיל כ"ז שלא נשתנה הענין וסר בה האונס כמבואר בתשו' הריב"ש סימן תפ"ב ובמהרי"ק שורש ס"ג כו' (עמ"ש לעיל סי' קל"ד ס"ה ס"ק ע"ו) ומעתה גם בנ"ד כל זמן שהאונס במקומו קשה למצוה היתר לחליצה זו ע"ש :

(א) הולכת אחר היבם · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' רס"ט שכתב שהיבמה הולכת אחר היבם אפילו מארץ ישראל לח"ל ע"ש : (ב) היבמה לילך אחריו · עבה"ט בשם ב"ש שכ' אלא כופין כו' ומשמע כיון שהלך כו' עד אלא מוכרח לבא למקומה · ובתשובת הרדב"ז ח"א סי' רפ"ג כתב וז"ל כיון דעיקר טעמא הוא משום דבעינן זקני עירו היכא אם שניהם היו דרים בעיר אחת והלך משם לעיר אחרת אם קבע דירתו במקום אשר הלך לשם זקני אותה העיר נקראו זקני עירו והולכת אחריו ואם לא קבע שם דירתו אע"פ שדעתו לעקור דירתו מעירו הראשונה כופין אותו לבא אחריה שהרי עדיין אין לו זקני עירו וכ"ש אם דעתו לחזור למקומו · ואם היו דרים בשתי עיירות והיבם הלך מעירו לעיר אחרת ולא קבע שם דירתו הרי היבמה הולכת לעירו וכופין אותו לבא גם הוא לעירו לחלוץ או לייבם · ואם העיר אשר היבם יושב בה עתה קרובה ליבמה יותר מעירו הראשונה זה נהנה וזה אינו חסר וכופין על מדת סדום והולכת היבמה אחריו · ואם לא קבעו שניהם דירתם בשום עיר כיון דליכא זקני עירו כופין אותו לבא אחריה עכ"ל ע"ש · הנה מבואר שדעת הרדב"ז הוא שלא כדעת הב"ש בדעת הב"ש הוא דאף אם היו דרים בשתי עיירות אם הלך ממקומו הוא מוכרח לבא לעירה והיינו שמפרש דברי הנ"י בשם הרא"ש דבכל גווני קאמר שהיבם צריך לילך אחר היבמה אם היבם הלך מעירו אף שהיו דרים בשתי עיירות · ודעת הרדב"ז דהב"ש ג' היבמה הולכת לעירו שהיה דר מתחלה וכופין אותו לבא גם הוא לשם והיינו שמפרש דברי הנ"י בשם הרא"ש דוקא באם היו דרים מתחלה בעיר אחת :

ועיין בתשובת שיבת ציון סי' נ"ו שנשאל על ענין כזה במעשה שהיה היבם מתושבי ק"ק קעלין ויצא משם והיבמה דירתה בק"ק פראג והרבנים שתכם השואל בהסתירה שבין דעת הב"ש לדעת הרדב"ז בזה · והוא ז"ל השיב על זה באריכות ומסיק שלדעתו הדבר

באר היטב

(א) דירתו · פי' שיש לו ב' מקומות לפעמים דר בזה ולפעמים דר בזה עיין במהר"ם מטרא"ני ח"ב דף ס"א · ובמהר"ם גלאנטי סימן ע"ז · ובמהר"ם אלשיך סימן נו"ן · וכנה"ג בהגהת ב"י סעיף ה' : (ב) היבמה · אלא כופין אותו לבא אחריה · נ"י · ומשמע כיון שהלך ממקומו אין כופין אותו שיבא למקומו והיא תלך לשם אלא מוכרח לבא למקומה · ב"ש · אם היבם הלך למקום אחר והיה דעתו להשתקע ונתעכב שם יב"ח אעפ"י שעדיין לא העתיק דירתו מהעיר שיצא משם · היבמה הולכת אחריו למקום שהשתקע שם יב"ח · מקור ברוך סימן י"ד ע"ש

אין לדיינין לילך אחריו אלא כופין אותו (ג) לילך למקום ועד ויפטור יבמתו (הגהות אלפסי פ' מצות חליצה): ב גמן התורה אין צריך לקדשה אלא בא עליה דוחכמים הקנו שלא יבא עליה עד שיקדשנה בפני עדים בכסף או בשטר (ד) והוא נקרא מאמר: הגה ואם יקדשה בשטר נמי מקרי (נ) מאמר (מ"מ) ואפי' נתן לה פרוטה ואמר לה הרי את מקודשת לי בזו ובקדושי אחי הרי זו מקודשת דהוי כמלוה ופרוטה (ריב"ש סימן קס"נ) וצריכה גם כן חופה אחר קדושין כמו שאר אשה (ה) ויכול לעשות מאמר ע"י שליח כמו בשאר קדושין (שם סימן א') : הואם בא עליה בלא מאמר קנה ואין צריך לחזור ולקדש ומכין אותו מכת מרדות (ו) (ודוקא שבא עליה

ע"כ ג מבואר שם דף נ"ב ע"א ד ברייתא וגמרא שם *אלא הכנתי מה בא להוסיף ואם מ"מ מולא הדין הלא הוא שם בברייתא ה שם וכרב דמנגיד מאן דמקדש בביאה וכו'

באר היטב

אם שלחו בעד היבם לבא לעיר היבמה · אם פירשו לו ע"מ שאין עליך ליטול כלום מהוצאותיך ולא שכר טרחך אין היבמה חייבת ליתן לו כלום ואם לא פירשו אלא כתבו לו בסתם שיבא חייבת היבמה מן הדין לפרוע לו הוצאותיו ושכר טרחו כפי מה שיראו הראוי ליתן · רשד"ם חא"ה סימן קי"ד ועיין בעבודת הגרשוני סימן י"ב אם מעכבים את היבם שלא יסע מעיר חוץ שלשה חדשים עד שיחלוץ או ייבם עיין כנה"ג בהגהת ב"י ס"ו : (ג) מאמר · תמוה הוא

פתחי תשובה

הדבר עומד בספק אם נעשה כדעת הב"ש או כהרדב"ז ובפרט דבתשובה מהריב"ל ח"א סי' י"א מפקפק על גוף דינו של הרא"ש ז"ל ועושה זה להלכה רופפת הואיל ולא נמצא בפוסקים הראשונים דבר מזה כו' וכפי הנראה גם הרמ"א ז"ל אחז לדינו של הרא"ש לספיקא דדינא ולכן נקט דרך שלילה שאין כופין היבמה לילך אחריו ולא כתב גם סיום דברי הרא"ש אלא כופין אותו לבא אחריה והיינו משום דס"ל להרמ"א שהוא ספיקא דדינא ונשאר הדבר כמו שהוא שאין כופין את היבמה בכה"ג לילך אחר היבם ואין דנין בה דין מורדת אם אינה רוצה לילך אחריו וגם את היבם אין בידינו לכוף שיבא אחריה ודלא כהב"ש שהוסיף על לשון רמ"א אלא כופין כו' :

ועי"ש עוד בס"ס נ"ח שכתב שראה בתשובת מהרי"ט לסלין סי' רע"ו דברים מתמיהים שהוא מפרש דברי הרא"ש שהיבם עדיין לא עקר דירתו מצפורי רק שהלך משם דרך אקראי בעלמא לסחורה או כיוצא בזה ושגם בזה פסק הרא"ש שכופין אם היבם לילך אחר היבמה ועל זה קא מתמה הרב מהרי"ט למה לא נאמר שהוא יחזור לעירו וגם היא תלך אחריו לשם כו' ובאמת ז"א דאם לא עקר דירהו רק שהלך באקראי בזה לא דיבר הרא"ש כלל דפשיטא שב"ד של עירו הם עדיין זקני עירו רק דברי הרא"ש הם בעקר דירתו מציפורי ועדיין לא נתיישב בקביעות בעיר אחרת כו' עכ"ד ע"ש :

וכתב עוד שם בסי' נ"ז דנראה שכל עיקר הדין דיבמה הולכת אחר היבם הוא אם הם מתקוטטים מי ילך אחר מי אבל אם שניהם נתרצו ונתפשרו שהיבם ילך לחלוץ לעירה של היבמה או לעיר אחרת שאינה של שניהם אין מקום לדינים אלו וכן הוא המנהג בכל בתי דינין שאם היבם והיבמה באים לחלוץ שמסדרים להם חליצה ואין משגיח אם הוא עירו או עירה וצ"ל הטעם משום דדרשינן ביבמות דף ק"א להתיר בג' הדיוטות דכתיב בישראל לרבות כל דהו מישראל א"כ ממילא נתרבה גם ב"ד של עיר אחרת דנ"כ הוא כל דהו מישראל ומה דקפיד הכתוב להיות בזקני עירו ולמעט זקני עירה הוא רק לענין תביעת היבמה ליבם להתירה מחבלי העיגון אבל בעיקר החליצה אין קפידא מאחר שכבר נתרצו שניהם לחליצה ובחרו להם ב"ד לחליצה יהיה באיזה ב"ד שיהיה אף שאינן לא זקני עירו ולא זקני עירה · ושם בסי' נ"ח האריך עוד בזה והביא דמהרש"ל ביש"ש פ' מ"ת הרגיש מדבריו שגם בימיו היה המנהג שלא להקפיד בחליצה שתהיה דוקא במקומו של היבם ותמה על זה וכתב שאינו מנהג של תורה כו' א"כ נראה שדעת מהרש"ל דנכון לקבוע המנהג שתהיה החליצה במקום היבם אך באמת אין לחוש לזה כי יחיד הוא הרש"ל בדבר זה וכל הפוסקים לא הזכירו בזה כלל וכן מבואר מדברי השאלתות דרב אחאי בסדר החליצה ובספר היישר לר"ת סי' ה"י והרא"ה בספר החינוך שכולם השמיטו ולא הזכירו שתהיה החליצה בזקני עירו והיינו מטעם שכתבתי כו' וגם בתשובת ב"ח החדשות ס"ס נ"ה כתב להדיא דהאי זקני עירו אינו מן החיוב ולא חזינן לרבנן קשישאי דנהיגי הכי ומעשים בכל יום שהיבם בא לב"ד של היבמה כו' ולכן מנהג של ישראל תורה היא ע"ש באריכות : (ג) לילך למקום ועד · עיין בתשובת שיבת ציון ס"ס נ"ז מ"ש בזה ועיין במל"מ פ"ד מהל' יבום דין א' : (ד) והוא נקרא מאמר · כתב בס' ב"מ בסי' קנ"ט ס"ג מבואר שומרת יבם שזינתה מותרת ליבם · ואם זנתה אחר המאמר הוא במחלוקת התוס' והרא"ד כמ"ש בסי' מ"ד במשנה עכ"ל ע"ש ועמ"ש בסי' הנ"ל סק"ב גם עב"ש לקמן סימן קע"ח סק"ג : (ה) ויכול לעשות מאמר ע"י שליח · עיין בתשובת ברית אברהם סי' קי"ט אות ג' שהעיר בזה דאפשר היינו דוקא ביבם א' אבל אם איכא שני יבמים לא מצי שום אחד מהם לעשות מאמר ע"י שליח ע"פ מה שפלפל בתשובת נו"כ סי' ס"ד דלאו לומר שלא לקדש אשה ע"י שליח דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים והיכן שם דכיון שהיא בעלת בחירה והיא מהרגית לזה ממילא אין רצונה באחר ולא הוי חב לאחרים ולא דמי למניאה יעו"ש וא"כ י"ל דהיכא דלא הליא ברצונה לא מהני שליח דהוי חל"ח ולפ"ז היכא שהאשה השני הוי מצי לייבמה בע"כ מקרי חב לאחרים ואף דברי ב"ש סי' א' עובדא דידיה הוה בב' יבמין מ"מ אין ראיה דשם א' מהם היה מאנוסי הזמן מצא"כ בב' יבמין שכל א' יוכל לייבם ושוב דחה זה די"ל דמ"מ לא מקרי חל"ח כיון דלדינא אסור לייבם בביאה בלא מאמר דמנגדין ליה ומאמר אין עושין אלא מדעתה כו' ע"ש עוד : (ו) ודוקא שבא עליה בפני עדים · דין זה הוא משה"ג בשם ריא"ז ביבמות פ"פ בית שמאי וכמ"ש בד"מ אות ג' ע"ש ועיין במל"מ פ"ב מהל' יבום דין ד' דמתחלה נסתפק בדין זה דאפשר כי היכא דגזרת הכתוב הוא ביבמה שאפילו שניהם שוגגים או אנוסים ואפילו היתה ישנה קנה (כדלקמן ס"ז) ה"נ דלא"צ עדים ולבסוף הביא בשם שה"ג הנ"ל שצריך עדים ע"ש ועיין בס' שעה"מ שם שהביא ראיה ברורה לזה מתוס' קדושין י"ב ע"ב ד"ה משום פריצותא ע"ש ועיין בתשובת נו"ב תניינא ס"ס קמ"ח הזכיר ג"כ דין זה בשם המל"מ וגם שם שעה"מ וכתב דראיית השעה"מ נכונה מאד ע"ש · וקצת תימה שלא הזכיר דין זה בשם הרמ"א ז"ל · ועיין בס' יד המלך פ"א מהל' יבום שכתב דנראה דטעמו של הרה"ג ייה דס"ל דיבום בעי עדים היינו כיון דזה הוא איבעיא אם קדושין תופסין ביבמה לשוק או לא ואם קדושין תופסין בה יי [illegible] לענין הדינין שלם כשעת ידה יקבלה קדושין מאחר דאם עדיין לא הנה היבם אזי הקדושין ה[illegible]

(ז) כפני עדים) : ג 'אין עושין בה מאמר אלא מדעתה 'וקטנה שנתאלמנה מהאירוסין אין עושין בה מאמר אלא מדעת אביה : ד כותב לה כתובה 'ואין נכסי היבם (ד) משועבדים לה שכתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם אין לראשון נכסים כתובתה על נכסי היבם : ה נולד לו בן ממנה א"צ לקרותו על שם אחיו המת : ו לכתובת יבמים צריכה שרטוט מפני הפסוקים שכותבים בה (ועיין בטור סי' זה טופס הכתובה) : ז הבא על יבמתו בין בשוגג בין לשם זנות בין שאנסוהו עובדי כוכבים והדביקוהו ביבמתו בעל כרחו 'ע"י קושי

ו ברייתא קדושין דמ"ד ע"א ויבמות די"ט ע"ב וכחכמים ז ברייתא שם בקדושין ח דעדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא בגרה ט ברייתא יבמות דף נ"ב ע"א וכדמפרש אביי שם י משנה שם ומשנה כתובות דף פ' ע"ב כ ברייתא שם דף כ"ד ע"א וליף לה מקראי ל מהא דמר זוטרא שם דף ק"ז ע"ב מ משנה שם דף נ"ג ע"ב וכמו שפירש רש"י שם נ אוקימתא דגמרא שם ריש דף נ"ד

פתחי תשובה

צה ואם כבר קנה אותה ביבום אזי היא א"א ושוב אין קדושין תופסין בה עוד וכיון שיש נ"מ בביאת היבום גם לענין איסור א"א שפיר בעינן עדים · ועפ"ז כתב דיש להסתפק דאף לדעת הש"ג דצריך עדים מ"מ אם בא עליה בלא עדים אסור דלחומרא קנה אותה וצריכה גיטו גם דכיון דהא גופא אם קדושין תופסין ביבמה הוא ספק ואם באמת אין קדושין תופסין אזי גם ביאת יבום קונה בלא עדים כיון דלא משכחת ע"י היבם שום נ"מ לקדושין כו' (ואפ"ל דמ"ע כתב הש"ג שם דצריכה גט וחליצה וכמ"ש בד"מ בשמו) · עוד כתב דגם זה נ"ע לדעת הש"ג אם בא עליה שלא בעדים לשם יבום אי קרינן ביה כיון שלא בנה ואסור ליבמה עוד או אפשר כיון דכוונתו היה להבנות ובפרט למה שכתבתי דמספק קנה אותה לחומרא אף שלא בעדים אפשר דלא נאסרה עליו ומותר ליבמה עוד בפני עדים ומשמעות הש"ג הוא דחולצת ולא מתייבמת עכ"ד ע"ש עוד ובפ"ב הלכה ג' שכתב דגוף דעת הש"ג צ"ע לדינא ע"ש :

והנה לפי סברת יד המלך הנ"ל דלכן ס"ל להש"ג דיבום בעי עדים משום דכיון דמספקא לן אי קדושין תופסין ביבמה לשוק א"כ יש נ"מ ביבום גם לענין קדושין כו' עפ"ז אפשר לע"ד ליישב הקושיא חמורה שהובא בתשובת נו"ב תניינא שם מסוגיא דיבמות דף נ"ח דכותה גבי שומרת יבם בבית המיה שומרת יבם קרית לה אשתו מעליא היא כו' ולפ"ד הש"ג הא משכחת לה שבא עליה בלא עדים והכי שומרת יבם היא (גם בביאור רבינו הגר"א ז"ל סק"ע כתב ראיה זו שלא כדעת הש"ג ע"ש · וכן בס' בית מאיר הביא קושיא זו בשם חבירו הרב הג' מו' משה מנים ז"ל מקעמפנא · אך הוא לא הזכיר סוגיא דיבמות רק סוגיא דסוטה דף כ"ד דשם איתא נמי להא) · ומה שתירץ הנו"ב שם דכיון דגז"ה הוא דבעינן שקדמה שכיבת בעל אין משקין אותה עד שיהיו עדים על הדבר או עדי ביאה או עדי יחוד וא"כ שפיר פריך ע"ש [וכן תירץ בתשובת רע"ק איגר סי' נ"ד ע"ש] ולכאורה אינו מובן דהא קיי"ל לעיל סי' מ"ב ס"ג גבי קדושין דצריך שיראו ג"כ את העדים אבל אם ראו אותם שנים מהחלון כו' א"נ גט · וכן איתא בסי' קמ"ט ס"ב גבי נתייחד עמה אחר הגט ע"ש ומעתה כיון שכתב הש"ג דיבום בעי עדים כמו גבי קדושין מסתמא דבעי נמי שיהא רואה את העדים ובלא זה לא קנה א"כ הדק"ל דמשכחת לה שהוא לא ראה העדים והם ראו דלענין שקדמה שכיבת בעל הרי יש עדים ולענין יבום לא קנה והכי שומרת יבם היא : הן אמת שדברי הנו"ב נכונים לפי טעמו של הרשב"א והריב"ש הובא בב"י שם דלכן באם לא ראו את העדים לא מהני אף דגבי ממון מהני כדאיתא בח"מ סי' פ"א סי"ב לפי שהאדם יודע שהמקדש שלא בפני עדים אינה מקודשת הילכך יכול לומר שלא כוון לשם קדושין וכן כשבעל לא לשם קדושין בעל אלא לזנות בעלמא כו' ע"ש ומעתה גבי יבמה דאפילו בלא כוונה ואפילו ביאת זנות קונה גם לדעת הש"ג א"ל שיהא רואה את העדים ומה דכתב הש"ג דבעי עדים כמו גבי קדושין בע"כ צריך לפרש דכוונתו רק לענין שיהיו עדים מעידים על הדבר ובזה קונה אותה וא"כ פריך שפיר · אך אכתי קשה לפי טעמו של מהרי"ט הובא בב"ש שם סק"י שכתב משום דהתורה הפקיעה קדושין כאלו אפילו היה כוונתם לש"ק ע"ש וכן הוא בחידושי הריטב"א קדושין דף מ"ג בטעם הראשון שכתב דהא לא חשיבא עדות בדבר שגוף הדבר צריך לעדות כו' ע"ש (והובא ג"כ בס' ב"פ שם ועב"ש סי' קל"ג סק"א בשם ע"ז) ולפ"ז גם גבי יבמה לפי מה דס"ל להש"ג דבעי עדים בעי דוקא עדות כזו שצריך לידע שיש שם עדים א"כ הקושיא במקומה (וכזה יקשה ג"כ על תירוצו של הב"מ על הקושיא הנ"ל ע"ש) :

אמנם לפ"ד יד המלך הנ"ל עיקר קושיא הנ"ל לק"מ דהא טעמא דס"ל להש"ג דיבום בעי עדים הוא משום דמספקא לן שמא קדושין תופסין ביבמה והוי נ"מ ביבום לענין דבר שבערוה · ולפ"ז לרב דפשיטא ליה דאין קדושין תופסים ביבמה כדאיתא בפ' האשה רבה דף צ"ב דדרים לא תהיה לא תהא בה הויה · באמת א"צ עדים ביבום · וא"כ הא סוגיא דיבמות נ"ח הנ"ל אולא אליבא דרב דאמר יש תופסה לפסולות וכדאית' שם בגמ' בתר הכי מידי הוא טעמא אלא לרב כו' א"כ פריך שפיר דכותה גבי שומרת יבם כו' אשתו מעליא היא · דליכא למימר שבא עליה בלא עדים דהא לרב באמת א"צ עדים · ועוד דבלא"ה אפילו אי הך סוגיא לא הוא אולא אליבא דרב נמי לק"מ לפי דברינו הנ"ל · דהא אך מתני' אמן שלא שטיתי שומרת יבם וכנוסה מוקי לה בסוטה דף י"ח ע"ב או כרב המנונא דאמר ש"י שזינתה אסורה ליבמה או כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ומשוי לה כערוה וכמו שכתבו התוס' ביבמות שם בד"ה שומרת יבם · וא"כ כיון דלדברי שניהם אין קדושין תופסין ביבמה (כמ"ש התוס' בסוטה שם דרב המנונא ס"ל דאסורה משום דס"ל אין קדושין תופסין בה) ממילא דלדידהו א"צ עדים בביאת יבמה · וא"כ פריך שפיר דכותה גבי ש"י שבא עליה יבם בבית חמיה ש"י קרית לה אשתו מעליא היא דליכא למימר שבא עליה בלא עדים דהא הך מתני' סברה דאין קדושין תופסין ביבמה וא"צ עדים (וכזה א"ש נמי סוגיא דסוטה דף כ"ד שהזכיר הב"מ · אף דשם לא מגלה אליבא דרב עי' בתוס' שם ריש הפרק ודו"ק) : (ז) בפני עדים · עב"ש סק"ב

באר היטב

דהא נכלל בדברי המחבר עיין ב"ש : (ד) משועבדים · אף אחר שתקנו חז"ל לקדש אותה כשאר אשה מ"מ בענין הכתובה לא נשתנה הדין דכתובה על נכסי בעל הראשון · ב"ש · והב"ש כתב אחר שתקנו חז"ל לקדש אותה כשאר אשה צריך לכתוב לה כתובה על מאה זהובים אפילו יש נכסים לראשון ויש לה מאתים מראשון וק' משני ע"ש · לכאורה נראה דאשתמיטתיה ליה הש"ס דכתובות דף פ"ב ע"ב החזירה הרי היא

[פ] בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס בין שהיא ערה או ישנה קנה אפי' בהעראה: ח [ע] בר"א כשנתכוין לשום ביאה בעלמא [פ] ואפילו לא נתכוין אלא לביאת בהמה אבל אם לא נתכוין לשם ביאה כלל כגון [צ] שהוא ישן או [ק] שיכור שאינו מכיר כלום [ר] או שנתכוין להטיח בכותל והטיח ביבמתו או [ש] שנתקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה [ת] וכן אם הדביקוהו ביבמתו בלא קישוי אלא באבר מת לא קנה: ט [א] בר"א שביאת שוגג קנה ביבמתו שנפלה לו מן הנשואין אבל אם נפלה לו מהאירוסין [ב] י"א שלא קנה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה [ג] ויש מי שאומר דה"ה להעראה (י"א שהבא על יבמתו צריך לברך אקב"ו על ביאת יבמה) (טור בשם העיטור):

קסז דין יבם וחליצתו וכן קטנה · ובו ו' סעיפים:

א [א] קטן פחות מבן תשעה אין ביאתו כלום ומבן ט' שנים ויום אחד ואילך ביאתו קונה ביבמתו [ב] כמאמר בגדול [ג] ובאשה דעלמא אינה קונה כלל לפיכך (א) נשא אשה ומת פטורה מהחליצה ומהיבום: ב [ד] בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו אינו יכול לפטרה בגט עד שיגדיל ויבא עליה אח"כ ואם לא בא עליה אח"כ ובא להוציאה צריכה גט וחליצה ואם בא עליה כשהוא קטן ומת קודם שתגדיל או מת אחר שהגדיל אבל לא בא עליה משהגדיל חולצת ולא מתייבמת ואם משהגדיל נשא אשה אחרת ולא בא על היבמה משהגדיל [ה] שתיהן חולצות ולא מתיבמות: ג [ו] קטן אינו חולץ עד שיהיה בן י"ג שנה ויום א' (ב) ויבדקוהו אז וימצאוהו שהביא שתי שערות [ז] אבל אם היו לו שתי שערות קודם שהגדיל אינו נחשב גדול על ידם אא"כ יביא שתי שערות אחרות אחר שהגדיל ומ"מ אם מוצאים לו שתי שערות אחר שהגדיל לא חיישינן שמא אלו היה בו מקודם: ד [ח] קטנה מבת שלש שנים ויום א' ומעלה ביאתה ביאה לכל דבר ואם בא עליה יבם קנאה [ט] אבל אינה חולצת עד שתהא בת י"ב שנה ויום א' ובדקוה אחר כן ומצאוה שהביאה ב' שערות: ה [י] יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה [כ] ואם בא לגרשה קודם שיגדיל אינו יכול דגט קטן אינו גט: ו [ל] יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי אע"פ שהוא אומר בעלתי [מ] וגירשה כופין אותו שיחלוץ לה הואיל וקדם וגירשה בגט ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעל או יחלוץ ויוציא בגט (ואפי' מודה לדבריה שלא בעל צריכה גט וחליצה דכל כונס בחזקת בעלה) (הה"מ פ"ב) [נ] גירשה לאחר ל' יום והיא אומרת לא נבעלתי מבקשים ממנו שיחלוץ [ס] ואם הוא מודה שלא בעל כופין אותו לחלוץ [ע] היא אומרת נבעלתי

באר הגולה

פ שם במשנה ע שם בגמרא צ מימרא דרבא שם צ מימרא דרב יהודה שם ק הרמב"ם בפ"ב שם וכ"כ הטור וכתב ה"ה שהטעם דכיון דין שיכור לנפל מן הגג ונתקע ויבן והוא שהגיע לשיכרותו של לוט ר מימרא דרבא שם ש מימרא דרבה שם ת טור וכ"כ התוס' שם דף נ"ג ע"ב בד"ה באנוסהו גוי' וכ"כ הרא"ש ~ שם א שם דף נ"ו ע"א כרב וכליבנא בתרא הרי"ף והרא"ש שם ב שם בגמרא דלא אוכלת בתרומה וכתב התוספות והרא"ש שם דה"ה דלא קנה ליורשה וכו' וכתב הב"י דלדעת הרמב"ם בשאר דברים קנה מן האירוסין ג ב"י ממ"ש הרא"ש דמשמע בירושלמי דפליגי בהערא׳ א משנה נדה דף מ"ה ע"א ב ברייתא שם ג משנה יבמות דף נ"ו ע"ב ד משנה שם ה כשמואל וכן אמר רבי יוחנן שם ו משנה שם דף ק"ד ע"ב ובברייתא שם ק"ה ע"ב לכ"ע איש כתיב בפרשה ז מבואר במ"ש לעיל בסימן קנ"ה סעיף ד' ח משנה נדה דף מ"ד ע"ב ט מסקנת הגמרא יבמות דף ק"ה ע"ב וכתב ה"ה שם בפ"ב פירוש דאפי' בדיעבד אין חליצת קטנה כלום י משנה שם דף קי"א ע"ב כ בפירוש רש"י שם ל לשון הרמב"ם בפ"ד ממשנה שם מ כדמוקים לה רב שם ריש דף קי"ב שם נ שם ממשנה שם ס שם במשנה ע ברייתא שם

באר היטב

ככל הנשים וכו' אבל יבמתו דלאו איהו כתב לה וכו' ע"ש ועיין בתוספות יו"ט שם · גם האבעיא בת יבמה מהו וכו' בכתובות דף נ"ג ע"ב · לא אזלי שפיר לפי דברי ב"ח למאי דקי"ל מצות יבום מקדם וסדר בועל וד"ק · וא"ל דכל זה איירי קודם שתקנו חז"ל לקדש אותה וכו' · א"כ קשה על הטור והב"י וד"ק ועיין ב"ש:

פתחי תשובה

סק"ב שכתב ומשמע מש"ג אף אם קידש לפני עדים ובעיל לא נגמר הקנין אם לא היה היחוד לפני עדים כו' וכש' ב"ש כתב עליו כי משמעות זה לא מוכרח בש"ג שם ויותר מבואר בתוס' קדושין י"ב ד"ה משום פריצותא (הוא ראיים השעה"מ שהובא בש"ק הקודם) וכן מבואר בהריטב"א כו' ולכן תמה על היש"ש פרק ר"ג סי' כ"ה שחולק על ריא"ז וס"ל דלא בעי עדים כלל ונעלם ממנו דברי התוס' והריטב"א הנ"ל ע"ש: (א) נשא אשה ומת פטורה כו' · כתב בש' בית מאיר ודוקא במת קודם שנעשה בן י"ג אבל אחר י"ג אפילו נבדק קודם מותו ולא הביא סימנים הייפינן שמא נשרו כמו בשי' קנ"ה ומכ"ש כשמת בלא בדיקה · ונראה לע"ד דאפילו יש ספק אם נבעלה דא"א להתיר מכח ס"ס שמא לא נבעלה ואת"ל נבעלה שמא לא הביא סימנים כי הספק לא נבעלה לא נחשב ספק כלל כו' וגם הספק הב' שמא לא הביא סימנים אינו ספק המועיל מפני חזקה דרבא כו' ע"ש בארוך ועמ"ש בזה לעיל סי' מ"ג סק"ב: (ב) ויבדקוהו אז · ואם חלץ אחר י"ג ולא נבדק ואחר זמן בדקו אותו ומצאו לו שערות אי מחזקינן אותו כגדול למפרע עי' בה"מ סי' נ"ה ומ"ש שם:

והוא אומר לא בעלתי אינה צריכה חליצה [פ]שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה (וי"א דתוך ל' הוא נאמן וצריכה חליצה [צ]עם הגט) [ק]וצרתה לעולם מותרת אפילו הוא והיא אומרים שלא בעל ואפילו בתוך ל' יום (וי"א דכל ל' יום הוא נאמן לומר שלא בעל לאסור הצרה) (טור בשם [ר]הרא"ש):

קסח משכנסה הרי היא כאשתו ועל מי חיוב כתובתה ובו ט' סעיפים:

א [א]משייבם היבם את היבמה הרי היא כאשתו לכל דבר [ב]שיכול להוציאה בגט ויכול להחזירה: ב [ג]גירשה והחזירה קודם שפרע לה כתובתה דינה כאשה אחרת שגירשה (א) והחזירה שאין לה אלא כתובה אחת: ג [ד]יבמה כתובתה על נכסי בעלה הראשון לפיכך אין היבם רשאי למכור כלום מכל נכסי אחיו [ה]ואם מכר או נתן מתנה או חלק עם אחיו בנכסי המת בין קודם יבום בין אחר יבום לא עשה כלום: ד [ו]הניח אחיו פירות מחוברים לקרקע ימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות: ה [ז]הניח פירות תלושין או מטלטלים ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וה"ה אם הניח מעות [ח]ואפילו אם היה הוא חייב לאחיו מנה (א) מוציאין מידו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות [ט]וי"א שבפירות תלושין ומטלטלין ומעות משתמש בהם כמו שירצה [י]ואם כתוב בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי לדברי הכל ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות: הגה ומ"מ כל זמן שלא כנסה אין נותנים הנכסים לידו אלא מוציאין כל המטלטלין והמעות מידו ליד ב"ד או לאפוטרופוס (*אבל) הקרקעות הוא אוכל פירות (כ"י בשם הרשב"א): ו [כ]הנכסים שביד היבמה מוציאין אותם מידה וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות: ז [ל]אפי' גירשה וכנסה אח"כ סתם אינו יכול למכור מנכסי אחיו [מ]אלא א"כ יתנה בשעה שמחזירה שכתובתה על כל נכסיו ובלא גירושין אם מתרצת לו על מנת שיכתוב לה אחריות כתובתה על כל נכסיו יכול למכור: ח [נ]יבמה שלא היה לה כתובתה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ומוכר ונותן כחפצו וכשיכניסנה יכתוב לה כתובת מנה ויהיו כל נכסיו אחראין לכתובה כשאר כל הנשים: ט [ס]יבמה שלא היה לה על בעלה כתובה מפני שהיא אסורה עליו והיא מותרת ליבם אם רצה כונס ואין לה כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה (ודוקא שלא כתב לה אבל אסור להשהותה בלא כתובה) (המ"מ פ"ב) ודינה עם יבמה בתוספת כמו שהיה לה על בעלה אבל אם לא כתב לה בעלה כתובה או שמכרה לו או שמחלה לו צריך היבם לכתוב לה כתובה כדרך כל האלמנות: הגה וכן אם לא היו נכסים לבעלה הראשון (ב) יש לה כתובה מנה מפני כדין אלמנה ([ע]טור) היו לה בנות מן היבם אם יש לה כתובה על נכסי יבם גם הבנות ניזונות מן האחים ואם אין לה כתובה על נכסיו גם הבנות אינן ניזונות מן האחין מ"מ האלמנה ניזונית כל ימי מגר אלמנותה (ר"ן פ' נערה):

באר הגולה

פ אפילו תוך ל' וכפי פירוש רבינו בברייתא דחזקת כנוסה בעולה היא דלא גרע מנדה דפשט רב נחמן שם שהיא מותרת ה"ה שם וכתב שדברי רבינו נ"ל עיקר צ טור וכפירש רש"י שם וכ"כ התוספות שם ק כדפשט רב נחמן שם וכפירש רש"י וכ"כ התוספות בשם ר"ת שם ר ואפילו אם היא אומרת שבעל וכ"פ התוספות שם בסוף הדבור א משנה יבמות דף ל"ח ע"א וכתובות ד"פ ע"ב ב כדמפרש רבי יוסי בר חנינא שם דף ל"ט ע"א וכתובות דצ"ב ע"ב ג שם במשנה בכתובות ד שם במשנה ה מסקנת הגמרא שם דף פ"ב ע"א ו שם במשנה וכדאמר ריש לקיש תני שלה שם בגמרא ז שם במשנה וכר"פ דסבר מטלטלין משתעבדי לכתובה וכמ"ש הרי"ף אע"ג דלית הלכתא כוותיה כיון דתקינו רבנן השתא למגביא כתובה ממטלטלי עבדינן כוותיה כ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א ח ברייתא שם וכמ"ש בשם הרי"ף ט הרמב"ם בפכ"ב מה"א וכחכמים שם במשנה וכמ"ש שם שאין כח בתקנת הגאונים שתקנו לגבות כתובה ממטלטלין למונעו מנכסי אחיו וכו' וכתב ה"ה שכ"כ בעטור בשם גאון י ה"ה שם וכן כתב הכסף משנה שם ובבית יוסף בשם הריב"ש למנהג שנוהגים עכשיו לכתוב בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי *כן הוא בב"י כ הריב"ש שם וכ"כ הרשב"א בתשובה וסיים שם אבל הקרקעות שנשארו ירד בהם היורש לפי שאין מזונות לשומרת יבם אלא שלשה חדשים ראשונים או אם עמד בדין וברח ל שם במשנה וגמרא דף פ"ב ע"ב מ טור וכ"כ התוספות והרא"ש מברייתא הרוצה שימכור וכו' שם דף פ"א ע"א נ שם בשם הרמב"ם פכ"ב מה"א ממ"ש בגמרא ואי לית לה מראשון וכו' שם דף פ"ב ע"ב ה"ה ס ג"ז שם בשמו בפ"ב מהל' יבום כדפשט רב ששת לבני בירי מברייתא שם דף פ"ט ע"א וכתב ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א שאפילו שהה עמה עשר שנים אם לא כתב לה אין לה כלום אלא שאסור להשהותה בלא כתובה וכמ"ש הרמ"א בסמוך בהגה ע והא דלייתי לעיל בסעיף ח' ממ"ש ואי לית ליה מראשון וכו' ופי' דלית ליה פסוי

פתחי תשובה

(א) מוציאין מידו עב"ש סק"ד מ"ש ומזה נ"ל לכאורה כו' ועיין בס' קרבן נתנאל פ"ח דכתובות אות מ' מה שהקשה עליו:

(ב) יש לה כתובה מנה · עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' ר"ל:

באר היטב

(א) והחזירה · ע"ל סימן קס"ו ס"ק ד' מ"ש מהר על הב"ח וד"ק:

קסט כל דיני חליצה בפרטות · ובו נ"ו סעיפים:

א (א) [א]מצות (א) חליצה בג' דיינים [ב]ישראלים ושלא יהיו [ג]קרובים זה לזה ולא ליבם וליבמה (ואפי' שנים נשואין ב' בנות אחין לא יהיו זה עם זה אבל שני בשלישי כשר) (ת"ה סימן רכ"ה) (ב) [ג]ואפילו הם (ב) הדיוטות [ד]רק שידעו להקרות את היבם והיבמה [ה]ואם חלצה בפני עמי הארץ שאינם יודעים להקרות כשרה:

ב (ג) נמצא אחד מהם קרוב (ד) או (ג) פסול או גר פסול [ו]ואפי' היה אביו (ד) גר ואמו ישראלית פסול עד שיהא [ד] אביו ואמו (ה) מישראל (וי"א שאם אביו מישראל כשר) (טור בשם [ז]סמ"ג) [ח]ומיהו הליצה פסולה מיהא הויא לפוסלה על האחים [ט]אפי' בינו לבינה: הגה י"א דאסור ליקח שכר מחליצה דהנוטל שכר לדון דיניו בטלין (ר"י מינץ ומהרא"י) וכן נראה בעיני בחליצות יש ליזהר שלא ישב בג' דיינים שיושבים לחלוץ מי שנטל שכר דהרי בעינן בית דין כשר מדאורייתא ועיין בח"ה סימן ט' איזה שכר מותר לדיין לקבל ואפי' בזה נראה לי להחמיר אם נוטל שכר מן החליצה משום מראית העין כמו שמחמירין לענין קרובים ושאר דברים לענין בית דין של חליצה יותר משאר בית דין וראיתי ושמעתי שהרב נוטל שכר הרבה מן החליצה וסומך עצמו במה שמוכר לו הסנדל של חליצה וקולא גדולה היא בעיני (ה) ושומר נפשו ירחק מזה ולא דמי למה שעדי הגט נוטלין שכר מטעם שכתבתי לעיל סימן ק"ל גם הרב המסדר הגט כמו יבמה שגדלה בין האחים כמ"ש בסעיף מ':

באר הגולה

א משנה יבמות דף ק"א ע"א · פי' לאפוקי גרים כדכסמוך ב טור והטעםמשום דחליצה דיינות כמו שיתבאר בסמוך ג שם במשנה ד ברייתא שם ה רמב"ם בפ"ד מה' יבום וכמ"ש הב"י דהב"ע כשהיבמה והיבם יודעיםלקרות בעצמם מבלי שיקרא לפם אחר א"כ אפילו לא קראו כלל החליצה כשירה בדיעבד וכמו שיתבאר לקמן סעיף מ"ג ו מימרא דרבא שם ריש דף ק"ב ז וכ"כ התוספות שם ח שם במשנה וכת"ק ט טור מדין

באר היטב

(א) חליצה · היא אחת ממצות התורה ואין מברכין עליה · רשב"א סימן י"ח: (ב) הדיוטות · ואפילו שאין רב המומחה עומד עליהם מהר"ם מינץ: (ג) פסול · משום דחליצה נקרא דין · ואפילו אם קבלו עליהם לא מהני כאן · רב שפסול להיות דיין מחמת קורבא · לגבי מגמגם אם יוכל לעמוד ע"ג שלשה הדיינין לסדר החליצה · הר"ם מינץ סימן כ' · וכנה"ג כתב ול"נ שאין להקפיד בזה: (ד) גר · ולא מהני בחליצה הורתו ולידתו בקדושה · ואפילו לחליצת גרים נמי פסול · רש"ל סימן כ': (ה) מישראל · ובני אנוסים עיין כנה"ג בהגהת הטור סעיף י"א · שתוקי שאמרה אמו לכשר נבעלתי אי איכא רובא להתירה לכ"ע מותר להיות דיין לחליצה אבל אם רוב פסולים אצלה דעת הרמ"א בתשובה סימן כ"ד דפסול להיות

פתחי תשובה

(א) מצות חליצה · עבה"ט ועיין בס' זכור לאברהם אה"ע אות ח' כתב בשם הגאון חיד"א ז"ל דמותר לעשות ב' חליצות ביום א' ואין לחוש משום אין עושין מצות חבילות ואחר גמר הראשונה ושהלכו החולצת והיבם ימתינו מעט ויעשו החליצה הב' ע"ש: (ב) ואפילו הם הדיוטות · עיין בתשובת שיבת ציון סי' נ"ה שכתב שאף במדברי הירושלמי ר"פ מצות חליצה משמע דלכתחלה צריך זקנים אנן לא קיי"ל כן אלא דג' הדיוטות שיודעין להקרות כשרים אפילו לכתחלה כו' ע"ש: (ג) נמצא אחד מהם קרוב · עיין במל"מ פט"ז מהלכות עדות שחקר שם באת דקיי"ל נמצא א' מהם קרוב או פסול דגבי עדות עדותן בטילה איך הדין בדיינים אם היה ב"ד יותר משלשה ונמצא א' קא"פ וכתב דמדברי רש"י פ' מצות חליצה (דף ק"ד ע"ב) אמתני' דחליצה בשנים או בשלשה ונמצא אחד מהן קא"פ חליצתה פסולה ופרש"י דנמצא א' קא"פ הדר הוי ליה שנים מבואר דדוקא בשלשה משום דאי מסלקת הפסול הוי ליה שנים אבל אם היה יותר משלשה חליצתה כשירה ואמנם מדברי הנ"י מבואר דאף שיש שלשה בלעדו חליצתה פסולה עכ"ד ע"ש ועיין בס' ישועות יעקב סק"ג מ"ש בזה ועיין בס' נה"מ בח"מ סי' ל"ו מענין זה · ועיין עוד בס' ישועות יעקב סק"ו במעשה באשה אחת שמת בעלה בלי ז"ק והיו לו שני אחים אחד גדול הראוי לחלוץ ואחד קטן בן ד' שנים ובקושי גדול שהשיגה חליצה מאת הגדול ואחר החליצה נתודע ששנים מן השלשה דיינים היו קרובים שני בשני בהד בעל ורצו לכוף את היבם הגדול שיחלוץ שנית לפני דיינים כשרים אך נסתפקו מאחר שהחליצה שנית היא חליצה פסולה שאינה ראויה ליבום מחמת החליצה הראשונה וא"כ צריכה לחזור על כל האחין והצטרך להמתין עד כי יגדל האח הקטן והדבר זה בלתי אפשרי מכמה טעמים · והשיב ע"ז בארוכות ומצדד להתיר לאשה הזאת לחלוץ שנית מיבם הזה וא"צ להמתין עד שיגדיל הקטן ע"ש: (ד) או פסול · עבה"ט מ"ש ואפילו אם קבלו עליהם כו' והוא מדברי הב"ש בשם ת"ה ועיין בס' ישועות יעקב סק"ד שכתב דאף שהב"ש כתב דבר זה בפשיטות מ"מ במחלוקת שנויה דמדברי הרא"ש פמ"ח מבואר דדוקא בדבר שפסלה התורה להדיא בב"ד של חליצה הוא דלא מהני קבלה אבל במה דלא מצינו להדיא רק משום דהוי כדיני ממונות לא עדיף מד"מ דמהני קבלה אך מדעת התוס' שם מבואר דס"ל כדעת התה"ד ע"ש: [ד] אביו ואמו מישראל · עבה"ט מ"ש שתוקי כו' אבל אם רוב פסולים אצלה כו' ועיין בתשובת חתם סופר אה"ע ח"ב סי' נ"ד שכתב דאפילו בהיתה אמו במקום שכונת ישראל קשה לסמוך על זה בעיר שרובה א"י ואין דלתות השכונה נעולים כו' וע"ש עוד דהעלות השתוקי על כסא הרבנות בודאי לא נכון מטעם שכתב רמ"א בתשובה שם שהוא בזיון לתורה ונקל הוא בעיני הבריות כו' (ע"ש בתי' הרמ"א דמ"מ אם עלה בכשות לא ירד וכדיעבד דמי דאם נשאת לא תצא) אבל בלא מינוי ברא"ש רק לסמכו שהוא ראוי להורות ולדון הנה מ"ש הרמ"א שם מדברי הרמב"ם דאם אינו ראוי לכל אין סומכין לאלין דבריו תמוהים דהרמב"ם מיירי במי שאינו יודע להורות בכל התורה ועי"ד שאמרו שיף הוריות אבל לא במי שאינו ראוי לדין א' מפני פסול אלא דמטעם אחר י"ל שלא לסומכו כי איכא למיחש מחמת כובה יתפס על עצמו במקום שאין מכירין ויזדקק לחליצה ע"ש]: (ה) ושומר נפשו ירחק · עיין בתשובת נו"ב תניינא ס"ס קנ"ס שכתב לרב אחד אבר אבל אם אני נוטל שכר מחליצה ה"ז היה לא בהייתה ואפילו הבנים המצטרפים

שכתבתי לעיל בסדר הגט סעיף ד' כי אותן הטעמים אינם שייכים בחליצה (הכל דעת עצמו):
ג ילכתחלה מצוה שיוסיפו (ו) שנים על (ו) הג' יואפי' השנים הם עמי הארץ (חלצו בג' חליצתו כשרה) (טור) (אלו השנים שמוסיפים לא יהיו קרובים (ז) ופסולים ודוקא לכתחלה אבל בדיעבד כשר) (ב"י): ד כצריכים הדיינים לכתחלה לקבוע (ח) מקום לומר נלך למקום פלוני לחלוץ: (מיהו אם חלצה (ז) בלא קביעות מקום כשר) (טור בשם הרמב"ם): ה לויש קובעים מקום בו ביום מוי"א לקבוע (ח) ביום (ט) שלפניו:
ו נאין חליצה כשרה אלא ביום חלצה בלילה (ט) חליצתה פסולה: ז סאין חולצין בשבתות ולא בימים טובים עמיהו בח"ה שפיר דמי (פוי"א (י) דאין לחלוץ בע"ם ועי"ט וכן נוהגין): ח פצריך שיכירו שהוא אחי (י) המת ושהיה בעולמו וזאת היא אשת המת ואפי' אין צכאן אלא עד אחד שמעיד עליהם או אפילו קרוב (יא) (יא) או אשה או עבד או שפחה או קקטן שהוא מכיר ונבון

י כמה עובדי שם בגמרא דף ק"א ע"ב *טור וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ד ופשוט הוא כ מימרא דרבא שם ויליף לה מקרא ועלתה יבמתו השערה ל טור בשם אבי העזרי בשם רבותיו מ שם בשם אבי מורי נ משנה שם דף ק"ד ע"א וכר"א וכתירוצא בתרא שם בגמרא דהתמא דמתניתין יחידאי היא וטעמא מפרש שם בגמרא דחליצה הוה כתחלת דין ואין דנין בלילה ס משנה ביצה דף ל"ו ע"ב ע ברייתא מ"ק דף י"ד ע"ב דכין דיני נפשות ודיני ממונות במועד *כ"כ מהרא"י סי' רנ"ז פ יבמות דף ל"ט ע"ב אתקין רב יהודה בגיטא דחליצה וכו' וכרבא דיידים אמר וכו' שם דף ק"ו ע"א צ מסקנת הגמרא שם דף ל"ט ע"ב דגילוי מילתא בעלמא הוא ק הרמב"ם שם

פתחי תשובה

שמצטרפים עמי איני נותן לשם רשות ליקח אפילו פרוטה אבל לשנים הנוספים אין אני מוחה ואירע לפעמים שאלו הנוספים מוותרים אח"כ איזה דבר לשנים הראשונים אני מעלים עין מהם אבל אני איני נוטל שום פרוטה לא בתחלה ולא בסוף עכ"ד · גם בס' ישועות יעקב סק"ב קרא תגר על שסמכו להתיר ליטול שכר מן החליצות דכיון דיש חשש ביטול החליצה מכל וכל ראוי לגדור גדר בדבר וכתב דרבים נוהגין שהשנים הנוספים מקבלין שכר ואח"כ שמה נותנים מזה לשלשה הדיינים ואם שגם זה לא יתכן מ"מ בזה ראוי לומר מוטב יהיו שוגגין אבל שיקבלו הדיינים בעצמן השכר חליצה להקל ע"ש ועיין בס"ז לעיל סי' קנ"ד סק"ב ובס' גט מקושר בסג"ר אות י"א וגם בתשובת חת"ס סופר חי"ד סי' ר"ל: (ו) שנים על הג' · עבה"ט שכתב לפרסומי מלתא · ונפי' סדר חליצה סעיף ע' וכתב פרש"י לפרסומי מלתא דחליצה היא ולא לשבחא כהן אי נמי דליתי אינשי וליקפצו עלה ע"כ · וכתב הב"ש כאן סק"ד דנ"מ בין השני פירושים אם היא גרושה מכבר לפי' א' א"צ חמשה אבל לפי' השני צריך ע"ש ועיין בס' ישועות יעקב סק"ז שהביא ראיה דהעיקר כפי' השני ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שכתב על דברי הב"ש הנ"ל דא"כ גם לפי' השני אם היא גרושה ואומרת אי אפשי בתק"ה כגון זו שלטובתה נתקן מהראוי דנשמע לה וא"צ חמשה אבל לע"ד אין בידינו לשנות הדינים המבוארים ע"פ הטעמים הנאמרים להסביר הענין כי אולי יש עוד טעם נסתר מאתנו כו' ע"ש ועי' בט"ז סק"ב: (ז) בלא קביעות מקום כשר · וכתב מהרש"ל ביש"ש סי' כ' ומ"מ אם קבעו מקום ובעת החליצה הלכו למקום אחר גרע ומספינא שצריך חליצה אחרת ע"ש: (ח) ביום שלפניו · עבה"ט ועיין בס' ישועות יעקב ס"ק י"א שהביא בשם הט"ז שכתב דאם בעת הקביעות לא ידעו באיזה יום תהיה החליצה וקבעו מקום לחלוץ ביום זה או ביום זה לא מהני דאין ברירה · והוא ז"ל חולק עליו דמה ענין זה לברירה הרי הקביעות מקום הוא לחליצה ומה ענין בזה לומר שלא הוברר בעת הקביעות באיזה יום תהיה החליצה ומ"ש מהר"י ברונא דאם נתבטל יום החליצה נתבטל הקביעות היינו משום שקבעו החליצה ביום פלוני וכשנתבטל היום אפשר שלא יחלוץ לה עוד אבל אם בתחלה היה מסופק באיזה יום יחלוץ למה לא תועיל הקביעות הראשון ע"ש: (ט) חליצתה פסולה · עיין בתשובת נו"ב תניינא ס"ס ק"ד שכתב די"ל לומר דהיינו דוקא כשהוא שאחבב תחלה דין שע"י החליצה מתחלת לתבוע הכתובה וכיוצא טעם זה בהגהת מרדכי פמ"ה אבל ארוכה בה לה בלילה יש מקום לדון לקולא רק שאיני מחליט זה לחלוטין ע"ש ועיין בס' ישועות יעקב סק"א שכתב בפשיטות דהא דהוי בלילה פסולה היינו אפילו בשומרת יבם מן האירוסין דלא חלקו חז"ל בתקנתם ע"ש: (י) דאין לחלוץ בע"ש · בס' ישועות יעקב הביא בשם הט"ז דבשעת הדחק חולצין בע"ש כמו בגט ע"ש ושם מבואר דהיינו באם יש הכרח גדול: (יא) או אשה · עבה"ט בשם מהרי"ו שכתב

באר היטב

דיין לחליצה לכתחלה ע"ש · הרב והתלמיד נמנין שנים לחליצה אעפ"י שהתלמיד אינו יודע דיני חליצה · מהריב"ל ח"א כלל כ' · משפטי שמואל סימן ק' והסכימו עמו ז' רבנים עיין שם: (ו) הג' · לפרסומי מילתא ובפרק ר"א דמילה מפורש כל חליצה בעשרה · הר"ס מינץ סימן ס"א · וכתב הד"מ באלו שנים אין קפידא אם נופלין שכר הרבה: (ז) ופסולים · ויהיו רחוקים משאר דיינין קצת · ואף הבאים למיחזי יהיו רחוקים קצת מן הדיינים · הר"ס מינץ סימן ס"א וכ"כ הכנה"ג: (ח) מקום · עיין בפירוש סדר חליצה · בבוקר ביום חליצה יאמרו נלך לחלוץ במקום אשר קבענו אתמול בערב · ס"ח למהר"י מינץ · אף במקום שיש ב"ד קבוע בכל יום צריכים למקבע דוכתי · כנה"ג · אין קובעין בשבת · וקביעות מקום הוא משום פרסום לכן צריך להיות בנוכח שבעיר · ואם יש פרסום בלא זה עיין בתשובת ר"י לבית הלוי סימן יו"ד: (ט) שלפניו · בין מנחה למעריב · רש"ל סימן כ' · בת"ה סימן רכ"א כתב שיכולין לקבוע מקום בערב שנים או שלשה ימים קודם החליצה · ומהר"י מברונא כתב אם אירע עיכוב שלא יוכלו לחלוץ באותו יום בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע פעם שנית וכן שלישית ורביעית · לכאורה נראה דלא פליגי · די"ל דלא הצריך מהר"י מברונא קביעות מקום פעם אחרת אלא דוקא כשקבע מקום לחלוץ למחרתו ואירע עיכוב אבל אם מעיקרא לא קבעי מקום לחלוץ אלא לאחר כמה ימים יודה מהר"י מברונא · אבל מסתימת אחרונים נראה דאין חילוק וצריך לקבוע דוקא ביום שלפניו וכן פסק כנה"ג בהגהת ב"י סעיף י"ג י"ד עיין שם · ועיין בפירוש ס"ח סעיף ט"ו: (י) המת · מאביו: (יא) או אשה · דוקא שלא בשעת מעשה אבל בשעת מעשה אין אשה

נאמן בכך: ט ׳צריך שידעו הדיינים שיש צ׳ יום משמת הבעל חוץ מיום שמת בו ויום שחולצת בו: י ׳צריך שידעו ׳שהיבם בן י״ג שנה ויום אחד והיבמה בת י״ב שנה ויום א׳ ושהביאו ב׳ שערות אחר שהגיעו לזמנים אלו ׳ואם יש ליבמה דדים גדולים א״צ לבדוק אחר (יג) השערות ׳וכן אם היבם נתמלא זקנו אין צריך לבדוק אחר השערות ומשפט שתי השערות (יב) ובדיקתן נתבאר בסימן קנ״ה סעיף ט״ו: יא (יג) ׳אין סומכין במנין השנים לא ע״פ (יג) קרובים ולא ע״פ נשים אלא ע״פ עדים כשרים להעיד ׳ויש אומרים

נפ״ד ר סור וכ״כ סה״ת והסמ״ג מתגנס היבמה לא תחלוץ וכו׳ שם דף מ״א ע״א ש לשון הב״י ת מתבנ: וחולצת לקטן וכו׳ שם דף ק״ד ע״ב א טור וכ״כ הרא״ש בסדר חליצה בשם מצות חליצה וכ״כ הרשב״א בתשובה וסה״ת ובדתנן א״א לבא העליון עד שיבא התחתון נדה דף מ״ח ע״א וכ״כ התוספות שם ב שם וכ״כ התוס׳ יבמות דף פ׳ ע״ב ג שם בשם הרמב״ם בפ״ב מה״א וכתב ה״ה שזה נלמד ממימרא דרב חסדא ותניא כוותיה קדושין סוף דף ס״ג וכ״כ המרדכי בפרק מצות חליצה בשם כמה גדולים ד שם בשם סה״ת בשם מורו ריב״ש

באר היטב

קרוב נאמן · מהריב״ל ח״ב סימן מ״ט · בתשובה מהרשד״ם חא״ה סימן רל״ט כתב דאפילו מפי כתב אפשר מסני להכיר אותה ע״ש: (יב) השערות · אבל על השנים צריך לבדוק · ודוקא בדדין כגון בותל שאינן גדולים ממש אבל אם הם גדולים כ״כ כמו שדרך להיות באשה גדולה שבאה לכלל הקומה א״צ לשאול על השנים אף על פי שעדיין לא גדלה קומה · מ״ב סימן יו״ד · ובדיקת דדין צריך להיות על די אנשים אא״כ הוחזקה גדולה בשנים אז בודקים ע״י נשים עיין ב״ש · וכנה״ג: (יג) קרובים · אין עד מפי עד כשר לעדות השנים · רשד״ם חא״ה סימן

פתחי תשובה

שכתב דוקא שלא בשעת מעשה כו׳ הנה שורש דבר זה הוא מדברי הריב״ש סי׳ קפ״ב הובא בב״י לעיל ר״ס קנ״ז שכתב שנראה לו מלשון הרי״ף פ׳ החולץ גבי ואשתומדעינהו שאין אשה וקרוב נאמנים כשמעידים כן בשעת מעשה כו׳ ומהריב״ל מסיק שם דראוי להחמיר כדברי הריב״ש כי כך נראה מדקדוק לשון הרי״ף ע״ש · אמנם כבר כתב הב״י שם ע״ד הריב״ש דאין נראה כן מדברי הפוסקים אלא דאפילו לא אמרו כן אלא בשעת מעשה סומכין עליהם כו׳ ע״ש · גם בס׳ גט פשוט לעיל סי׳ ק״כ ס״ק י״ד הזכיר דברי מהריב״ל אלו וכתב דיש לדחות דקדוקו מלשון הרי״ף כו׳ וכ״כ הרא״נ״ח ה״א סימן פ״ט וגם בס׳ בני שמואל סי׳ מ״ט דקדק מדברי הטור דאפילו לא אמרו אלא בשעת מעשה סומכין עליהם וכן נראה מדברי הרא״ש והרא״ד והרשב״א כו׳ עכ״ד ע״ש ועמ״ש לעיל סימן קמ״ב סוף סק״ז:

מ״ש הכה״ע בשם רשד״ם דאפילו מפי כתב אפשר דמסני · עי׳ לקמן בס״ה בקצרה בבה״ע ס״ק כ״ה כתב שם בפשיטות דמסני · ועיין בס׳ ב״מ שכתב עיגדא בא נידי שבאתה אשה עניה רחוק מ׳ פרסאות מזה לבקש יבמה לחלוץ ובאו נכנס לפני ובאשר חקרתי מי המכיר אותה לא היה שום נפש מכיר בה ואף היבם מעולם לא ראה אותה ולא הכירה ואמרתי ב״ח אי אפשר שתחלוץ והשיבה פיה אתה כתבים אולי יועילו וקריתי כתב מליצה מדייני עירה להשתדל לה חליצה מאחי המת אנס ושם היה נזכר היטב כי אשה זו שמה גוטכה היתה אשת ר׳ יוסף בן מרדכי שוויד ור״י הלזה היה ניכר לנו באחי היבם בחורה די בזה אך אמרתי כי דברי רשד״ם הנ״ל אינם אמורים אלא באשה שעכ״פ מוחזקת בשמה אלא שחסר לנו הידיעה היתה אשת המת אבל בנ״ד מה סברה היא זו במה שמעידים שאשה ששמה גוטכה היתה אשת המת אכתי מנא ידעינן באשה שמה הכי כו׳ ולכן הוריתי לה שתתעכב בגבולנו עד תשלום שלשים יום והתחזק בשם זה ע״י דקראו לה ועניה עי׳ סי׳ ס״ג ואז יש לסמוך על הכתב שבידה ואף בעדיין יש לספק שמא אשת המת בררה אשה זו דשמה כשמה לזה י״ל דבכגון לא חיישינן לבני יוסף ב״ש אף בלא צירוף גם העיר כו׳ והאריך שם בזה להסביר דעת הר״א בן אמע״ל שהביא הב״י פי׳ ס״ה סעיף ל״ז שסובר שא״צ להכיר שזאת אשת המת והביא ראיות לדבריו ומסיק מכל זה נראה בשעת הדחק גמור ל״ז יש מקילין אף בסברת האיש אפשר יש מקום לסמוך על הר״א עכ״פ בסברה דידה אך בנ״ד אינו כלל שעת הדחק כי אתי לה תקנה בהתחזק שמה ל׳ יום חליצה להקל במה שהחמירו כל גדולי הראשונים אך למיחש עוד שמא אשה זו שמה יש לסמוך עכ״פ בזה לצירוף דעת הר״א הנ״ל כו׳ וכן נעשה מעשה שאחרי עבור של׳ יום הלצה לפני עכ״ד ע״ש ועמ״ש לעיל סימן ק״כ ס״ק י״ב:

עיין בס׳ בית הילל שכ׳ וז״ל כתב האור זרוע בשעת הדחק כגון שהיבם רוצה לילך למדה״י ואין כאן עדים שמכירין אותו יחלוצו אע״פ שאין מכירין וצ״ע (זה הובא בפי׳ ס״ח סעיף ל״ה בהגה ע״ש ועמ״ש לעיל סי׳ קמ״ב סק״ז) ואני ראיתי גם אחת שבאו שניהם איש ואשה באסיפת המדינה לחלוץ ולא היו מכירין אותם שום אדם ונתנו חליצה באסיפת המדינה ין שם בפעם הזאת כמה גאונים ולא מיחו ברב המסדר חליצה עכ״ל ומשמעות לשונו שגם במעשה זו היה שעת הדחק כ בשו״ת בגדי ישע סי׳ ל׳ ע״ש עוד בתשובה מאמר מרדכי סימן פ״ב ופ״ג באורך: (יב) ובדיקתן נתבאר כו׳ · עיין ח״ת של מהר״ם אות ז׳ ועיין בשו״ת רבינו עקיבא איגר ז״ל חא״ת סי׳ ז׳ שדעתו להחמיר בבדיקת האיש אף בנודעו גים דאיכא חזקה דרבא מ״מ יש לבדוק בב׳ עדים אף דגבי בדיקת היבמה מהני בדיקת נשים ואף אשה אחת כי אין זה מבדיקת היבמה חדא דיש לחוש לשיטת הרי״ף והרמב״ם דחליצת קטנה רק פסול מדרבנן (עב״ש ס״ק מ״ט) משא״כ ינא קטן ודאי פסול מדאורייתא · והליצה מקרי דבר שבערוה כמ״ש הנ״י פי״ב דיבמות ועוד בלא״ה יש לחלק דדוקא בדיקת נה דהוי מלתא דגנאי לבדוק ע״י אנשים וממילא אף אשה אחת נאמנת משא״כ בדיקת קטן דאפשר בקל לבדוק ע״י ב׳ יש ע״ש ועמ״ש בפ״ת ליו״ד סי׳ רס״ח סק״ז · ומיהו י״ל דדוקא בבדיקת שתי שערות אבל בדיקת ריבוי שערות דהטעם דסמכינן לאחד משום עבידא לגלויי כמ״ש בד״מ ובב״ש סק״ז י״ל דגם הוא ז״ל מודה דא״צ להחמיר עכ״פ בנודעו השנים מ״ש בביאורי לפ״ת שם: (יג) אין סומכין כו׳ · עיין בתשו׳ נו״ב סי׳ נ״ג שתמה על דין זה דאין לדבר זה שורש לא בגמ׳ בהרי״ף ורמב״ם והרא״ש והגם שהטור העתיק דין זה בשם הרמב״ם הנה לא כתבו הרמב״ם לענין חליצה כלל רק לענין כות ולעוכפין ובמרדכי פ׳ מ״ה והובא בב״י מבואר דבר זה בשם גאונים הרבה ועל כל דבריו שם יש להשיב כו׳ (מ״ש שובה שם וז״ל ולא עוד אלא אפילו יסיבנא לסמרדכי דידי׳ דאינו נאמן להעיד שפלוני אחי המת (עב״ש לעיל סימן קנ״ז סק״ג

ה שם וכ"כ התוס' שם בקדושין *שם וכ"כ התוספות שם

שאם הוחזק בעיני השכנים שלא על פי האב שבא לכלל שנים או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים נאמנים להחזיקן בגדולים (יד) או בדקום ומצאו להם שתי שערות (אבל לא מהני שראו אותו שעלה לספר תורה או שהיה שליח צבור) (מרדכי פרק מצות חליצה) ה'ואפי' בלא חזקת השכנים (טו) *אם יש להם

פתחי תשובה

סק"ב) היינו משום דרובא דעלמא לאו אחוכי דמיתנא הם וא"כ בא העד להוציא את פלוני מהרוב כו' עכ"ל איני מבין זה דמ"מ רובא דעלמא הם בחזקת כשרות ולא יאמרו בעצמם שהם אחוכי דמיתנא לחלוץ לה ולהכשילה ולגבי פלוני זה שאומר גם כן בעצמו שהוא אחוה דמיתנא ליכא רובא דעלמא ואין העד בא להוציאו כלל מהרוב · ומה שתמה שם על המרדכי שכ' דסיהר יבמה לשוק הוא דבר שבערוה · ע"ש בסי' ל"ד דשם האריך יותר בזה · ועי' בזה בתי' רע"ק איגר שהובא בס"ק הקודם וגם בתשובת חמדת שלמה ס"ס ע"ט הבאתיו לעיל סימן קנ"ז סק"ט) ולייסב דעת הגאונים הנ"ל צ"ל דאיכהו באמת סבירא להו כדעת הרא"ש (לעיל סימן קנ"ח ס"ג בהגה) דעד א' ביבמה להתירה לשוק אינו נאמן דמהני סניא ליה כו' וכל זה לפי פי' המרדכי גלוי מלתא (שאמרו בחולץ גבי אחוה דמיתנא)

באר היטב

פ"ד מהרש"ך ח"א סימן נ"ג ונ"ד · עדות שבספר לא מהני לעדות השנים · מ"ן ח"א סימן ס"ה · עדים שהעידו שמצאו כתוב בספר אביהם שנולד בת אחד מהם באיזה זמן ובזמן זה נולדה זאת הנערה או הנער ולפי זה הוא גדול · אינו עדות · מהרי"ל ח"ד סימן ע' ועד המעיד שאמר לו אבי הנערה כמדבר איש אל רעהו שבתו נולדה בשנה פלוני הוי עדות ולא הוי עד מפי עד · מהרש"ך ח"א סימן כ"ג וכ"ד · הרשד"ם חא"ה סימן ע' ס"ל דהוי עד מפי עד · עדים שהעידו שהיה נראה להם כשראה אותם שהיו מוטלים בעריסן שהיו כבן שנה וחצי לאו עדות גמור הוא ועביד איניש דטעו בחצי שנה · מהריב"ל ועיין כנה"ג

היינו שמוחזק בלאו הכי וכבר כתבתי שבלשה עמודי הוראה לא פירשו כן · וגם על הש"ע המיה לי שהרי פסק בסי' קנ"ו ס"ג דעד אחד נאמן ביבמה להתירה לשוק ואיך פסק כן דלהעיד שהוא בן י"ג שנים צריך עדים כשרים והאריך לייש קצת ומסיק ומכל הלין טעמי עכ"פ נראה לי שאין להחמיר כ"כ בענין עדות על קטן שהוא בן י"ג שנה ואף שאין בכח לחלוק על גדולי הקדמונים אבל עכ"פ כל מה דאפשר להקל (באם יש צד בלא"ה להקל עמ"ש לקמן ס"ק ע"ו) יש להק ע"ש · וקצת תימה על הגאון נו"ב ז"ל שלא הביא בזה דברי הש"ג סוף קדושין דהוה תנא דמסייע ליה שכ' שם בשם ריא"ז ז"ל וכסה"ת אומר בהלכות חליצה שאין האב נאמן על בנו להחזיקו גדול בחליצה ואין שיטות התלמוד כדבריו שהאב נאמן על תולדות בנו לומר שבזמן פלוני נולד או בענין זה נולד בין אם להעיד עליו בממון כגון להחזיקו בכור ולתת לו פי שני בין אם בא לפוסלו ולומר שנולד בפסול ונאמן עליו להתירו בממזרת או להתירו בפסולי כהונה אם היה כהן וכן אם ב להעיד עליו בשאר האיסורין להחזיקו בגדול לכל דבריו חוץ מן המכות והעונשים כו' עכ"ל ע"ש ועיין במג"א סימן תקע"

סק"ג · ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סימן רפ"א סק"ז :

[ובתשובת ח"ס ח"ב סי' פ"ו כתב להשואל וז"ל ראשון תחלה נאמר מספר השנים אשר לו יחקר ע"פ ערכה מאנשי ק"
א"ש לכאורה אם נפסול עדות האב ובעי' דוקא ב' עדים כשרים להעיד על השנים א"כ בעינן ב' עדים שיודעי
ומכירים יום לידתו כי אלו אנשי עיר הנ"ל המעידים עתה שהוא כבר בן י"ג שנה כולם ע"פ האב המה מעידים ואין מה
בעדותם אבל זה ליתא אע"פ שהאמת כן הוא שכל עדותן הוא ע"פ מה שהחזיק האב את הבן בחזקת יב"ש מ"מ כיון שהחזי
כן שלא בשעת מעשה עדות יבמה והוחזק כן הרי הוא נאמן אפי' לסקול על ידו כאותה אשה שהיה מורכב בנה על כתיפ
כפ' עשרה יוחסין וכמ"ש הרמב"ם פי"ו מה"ס גדולה מזו לענין עד א' דעלמא מהימן בכה"ג לעונשים ואם לא נאמר כן
שמצא אדם לוקה ומביא קרבן על נדה דמי יאמר שהיא נדה כו' באופן שעדות השנים ע"פ אנשי ק"ק א"ש הוא עדות גמו
וכשר מה"ת כו' עכ"ל · ותימה שלא הזכיר כלל מדברי הש"ע דאף לסי"א המקילין דמועיל חזקת השכנים מ"מ בעינן דוק
שלא ע"פ האב עיין בב"י וגם לא הזכיר כלום מדברי הנו"ב הנ"ל וצ"ע ועי' בבה"ע ס"ק י"ג בשם מהרש"ך והרשד"ם ועמש"
פי' י"ו ס"ק ע"ז] : (יד) או בדקום · ע"ש הוא וצ"ל אם בדקום · ביאור הגר"א ז"ל וכן הוא בלבוש סעיף י"א : (טו) א
יש להם ריבוי שערות או שהם ארוכות · עיין בתשו' נו"ב סי' נ"ג על דבר יבם קטן ואביו מעיד שהוא בן י"ג שנים ויש
שערות הרבה אבל אין בכולן אפי' אחד שיהא ברוחב אצבע רק קטן הם כדי לקרוץ בצפורן וקצתן כדי ליטול בפי זוג וקצ
כדי לכוף ראשן לעיקרן · וכתב הנה שיעור אורך השערות כתב בפי' פ"ח סעיף כ"ז שהוא כרוחב אצבע שקורין אמה
ודעת הב"ח (הובא בהגהת הב"ש שם) דאם היבמה יושבת עגונה כמה שנים גם על שיעור זה אין לסמוך כ"א ארוכות הרב
ובסי' קנ"ה סעיף י"ח פסק הש"ע דשיעור אורך השערות לחליצה הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן וכ' שם הב"ש בשם הע
ואין זה סותר למה שמבואר בפי' פ"ח דבעינן כרוחב אצבע דשם מיירי באין ידוע שהוא בן י"ג שנים וגם שם א"צ בדיק
גומות · ולפ"ז היכא דידוע שהוא בן י"ג סגי בשערות כדי לכוף אלא שצריך בדיקת גומות · אך כ"ז בלא ריבוי שערות א
אם ריבוי שערות כתב בש"ע סי' קס"ט · אם יש להם ריבוי שערות או שהם ארוכות כו' חזקה שבאו לכלל שנים וחולצ
וע"ז סומכים שלא לבדוק אם יש גומות כו' הרי דריבוי שערות אף שאינן ארוכות מהני אף בלא נודעו השנים וגם לא צ
בדיקת גומות ומדלא הזכיר שמחבר בריבוי שערות שיעור גודלן משמע דכוונתו על סתם שערות כפי שיעורן לחליצה להמח
(בסי' קנ"ה) דהיינו כדי לכוף (פי' בש"ע לעיל סי' קמ"א סעיף כ"ח) אך הב"ח בסי' קנ"ה פסק בשיש ריבוי שערות א
לבדוק באורך השערות כלל דמשמעות הגיע לכלל גדלות וא"צ לבדוק אם יש בעיקרן גומות גם א"צ לבדוק אם יש ביניהם ו
הפחות ב' שערות שיהיה בהם שיעור כפיפה · אלא שבכל זה נוכל לומר כשנודעו השנים ע"פ עדים (נראה שמפרש מ'
הב"ח דמשמעות הגיע לכלל גדלות אין כוונתו על השנים אלא ר"ל שע"י שערות אלו הוא נחשב גדול אחר שנודע לנו ג'
שהוא בן יג"ש · ולשון דמשמעות · קצת לא משמע כן) אבל בנדון השאלה דיקן דלא נודעו השנים ע"פ עדים כשרים ור
שאביו מעיד עליו שהוא בן יג"ש הרי דין פשוט כמור וש"ע שאין סומכין במנין השנים לא ע"פ קרובים כו' א"כ אפ
דפה דמהני ריבוי שערות שנסמוך ע"ז שהגיע לכלל שנותיו הוא דוקא בשיש בכולם כדי כפיפה אבל אם אין בריבוי כ
לכוף

(טז) ריבוי שערות או שהם ארוכות כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה חזקה שבאו לכלל שנים וחולצים ועל זה סומכים (יז) שלא לבדוק אם יש גומות בשערות מאחר שיש ריבוי שערות או שהם ארוכות ואם הם (יח) גדולים בקומה יש לסמוך שהם גדולים אפי' לא הביאו כי אם שתי שערות (ואם יש ליבמה בנים הרי הם כסמניה (הגהות מרדכי דיבמות) : יב ישבו (יד) הדיינים כמו שצריכים לישב בדין ויעמדו לפניהם היבם והיבמה שמצות חליצה לכתחלה (טו) מעומד : הגה אבל בדיעבד אם חלצה מיושב כשר (טור) וכן חולה שלא יוכל לעמוד יוכל לחלוץ מיושב דכל דבר שאין לו תקנה חשוב דיעבד (פסקי מהרא"י סי' ק"ל) וע"ל סעיף ס"ד בפירוש סדר חליצה) : יג מאחר שמסכים היבם לחלוץ יאמרו לו לבטל כל

נקדושין ו שם בתוספות *עיין בפי' סדר חליצה סעיף כ"ז שיעור אורך שערות ז ממשנה ריש יבמות וכדאמר רב ספרא שם סוף דף י"ב ונתבאר לעיל סימן קנ"ה סעיף י"ב והביאו הב"י בפירוש סדר חליצה סעיף כ"ח ח טור וכ"כ הרא"ש בסדר חליצה וכ"כ בסה"ת ט הרא"ש שם משום דדמיא לגמר דין ובספרי מסמיך לה אקרא ועמד י מברייתא ריש דף ק"ג כ טור וסמ"ג והרא"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה מטעמי' משום דאמרינן חליצה מעומד וכו' שם דף ק"ו ע"א ומדהשוו החליצה

באר היטב

(יד) הדיינים · אותן ישיבתה נתבאר בס"ח בקצרה :

(טו) מעומד · משום דדמי לדין · ואם יבם חלש או

פתחי תשובה

לכוף רק מעט שערות הם כדי לכוף לא · אמנם כיון שדבר זה אינו מפורש וכבר כתבתי למעלה (הובא לעיל ס"ק י"ג וע"ש) דנ"ל מדברי הרי"ף והרא"ש והרמב"ם דהאב נאמן לחליצה א"כ עכ"פ על עדוהו של האב בצירוף ריבוי שערות יש להקל אם יש בהם קצת כדי כפיפה והמותר אף אין בהם כדי כפיפה עכ"ד ע"ש היטב : ועיין בס' ישועות יעקב סק"ח תשובה ארוכה בענין זה והזכיר ג"כ דברי הב"ח הנ"ל שכתב שאם יש ריבוי שערות א"צ לבדוק כלל באורך השערות אפי' לראות אם יש ב' שערות שיהיה בהם שיעור כפיפה והוא ז"ל האריך דגם הב"ח לא איירי אלא בנודעו השנים ע"פ עדים כשרים (וכדברי הנו"ב הנ"ל) ואפי' בנודעו השנים ע"פ עדים ג"כ אין לסמוך ע"ז למעשה ומסיים שם וז"ל גלל כן לדעתי חליצה להקל בזה לסמוך על ריבוי שערות שאין בהם אפי' שתים כדי לכוף ראשן לעיקרן בפרט באיסור יבמה לשוק ולהוציאה מחזקת זקוקה ובפרט היכא שאין השנים ידועים ע"פ עדים גמורים דבזה כ"ע מודים ולא נחלק אדם מעולם ואף אם ידועים השנים ע"פ עדים אני מירא הוראה להקל באיסור תורה ונכון מאד להחמיר בזה ביחוד שאין בזה מקום עיגון עכ"ל ע"ש :

[ועיין בתשו' ח"ס אה"ע סי' פ"ו ע"ד החליצה שנעשה בב"ד ע"י שנודע להם מהרבה אנשים מעיר היבם שכבר עברו עליו יג"ש אך ע"פ האב המה יודעים וגם בדקו עד א' ומצא ריבוי שערות שהיה בהם לכוף ראשן לעיקרן וגם גומות וכעת מערער רב אחד ואומר שהאב הביא החלוץ לפניו ובדקו ולא מצא שום רושם שיער · והשיב הנה עדות השנים ע"פ אנשי עירו שיודעים ע"פ האב שהחזיק כן שלא בשעת מעשה הוא עדות גמור וכשר מה"ת כו' (ע"ל ס"ק י"ג) ולפ"ז אחר שמצא מעלתו ריבוי שערות כדי כפיפה וגם גומות היה מהראוי לחלוץ אע"פ שלא היה בהם גם אחד שהיה גדול כאצבע אמה ואין לפקפק על זה אך זה שמערער אחד שהאב הביא החלוץ לפניו ולא מצא שום רושם שיער הנה אם היה כאן ב' כתי עדים המכחישים זא"ז אע"פ שמן הדין היה לומר אוקי תרי לגבי תרי ואוקי אשה בחזקת איסור מ"מ הכא קיל אדרבה אוקי גברא אחזקת שהביא ב"ש חזקה דרבא כיון שיש עדים שעברו עליו יג"ש זמן רב ועוד קולא אחרת כבר יצא הדבר בהיתר קודם ביאת עדות השניים וזהו סברת הר"י בר ברוך בתוספות כתובות כ"ו ע"ב · אך כ"ז היינו נריכין אם כת השני היה מכחיש הכת הא' לומר היינו באותו מעמד ולא היו בו שערות אבל עכשיו שמעידים על זמן אחר א"כ הא קיי"ל (בח"מ סי' ל') דמתרצים דבריהם אפי' על צד הרחוק וא"כ היה לנו לומר שנשרו בין כך כדי לקיים דברי הראשונים מכ"ש הכא שהדעת נותן שהאב העבירם במזיד להנאת ממון או לנקום נקם כמבואר כו' ואולי כיון שמעלתו הזכיר גם גומות בדבריו אע"פ שלא היה צריך לכם הו"ל ככא לידון בשטר וחזקה (בח"מ סי' קמ"ט ס"ד) דכיון דחזקה מכח שטר אתי צריך לברר וה"נ אפשר גבי גומות מכח שערות אתי והיכא דאפשר לברר עדיין יש לברורי דהוי כמו שלא ואתוי לך גבי בעל מום בקדושין ס"ו ע"ב אך באמת ז"א כי אינו דומה לשלא ואתוי דהכא א"א לברורי כמ"ש הטור סי' קנ"ה בשם סה"ת דאין אנו בקיאין בגומות כו' (ע"ל ס"ק י"ז) וסיומא דפיסקא דאיתתא דא מותרת לכל גבר דתיצביין והסכים עמו רב מוסמך אחר להתירה בלי פקפוק ע"ש] : (טז) ריבוי שערות · עיין בתשו' נו"ב ס"ס נ"ג שכ' דאם נמצאו רבוי גומות בלא שערות כלל לא מהני דע"כ לא אמרו (לעיל סי' קנ"ה סעיף ע"ז) דמהני גומות ולומר חזקה שערות היו בהם ונשרו אלא בנתברר שהגיע לכלל שנים דיש לנו חזקה דרבא שהביא סימנים אלא דחזקה זו להוד אינו מועיל לחליצה וכשיש ג"כ גומות ויש לני חזקה אין גומות בלא שערות בצירוף שני חזקות הללו מחזיקין אותו לגדול אבל בלא נודע מספר שנותיו ואזדא ליה חזקה דרבא ולסמוך רק על חזקה שאין גומות בלא שערות וע"ז לסמוך לומר שהוא בן יג"ש לא סמכינן עכ"ד : (יז) שלא לבדוק · עב"ם סק"י שהולך על הב"ח שכ' שאין אנו בקיאין בבדיקת גומות דו"א דגומות בלא שערות אין אנו בקיאין אבל אם יש שערות רק לבדוק אם יש גומות תחת השערות שפיר אנו בקיאין גם בע"ז בסי' קנ"ה כתב כן ע"ש · ועיין בתשו' נו"ב סי' נ"ג שתמה עליהם על המבואר מדבריהם דעכ"פ גומות בלא שערות אין אנו בקיאין והרי שורש דבר זה שאין אנו בקיאין בגומות הוא מדברי הטור בסי' קנ"ה בשם ס' התרומה (בס"ע שם סעיף כ"ב) ולא נזכר שם כלל שאפילו בגומות בלא שערות אין אנו בקיאין דשם כתב דאין אנו בקיאין להבחין שלא יהיה גומא ור"ל דלא ראינו גומות אינו ראיה ואולי יש גומות קטנות שאין חוש הראות שלנו שולט ולכן התיר שם שאינה מתאכלת אבל היכא שאנו רואין גומות אפי' גומית לחוד בלי שערות למיגר שאין חוש הראות שלנו מועיל למה שאנו רואים בחוש זה לא שמענו · והאריך קצת בזה ומסיים דזה בלי ספק שאנו בקיאין בגומות ע"ש · וכס' כרם שלמה הביא דבתשו' בית אפרים סי' קל"א העלה בשם הגאון בעל הפלאה להחמיר כהב"ח דאף לבדוק אם יש גומות תחת השערות אין אנו בקיאין ע"ש ועי' בפי' ס"ח סעיף כ"ז בהגהת הב"ש שם ועי' לעיל ס"ק ט"ו ועמ"ש בביאורי לס"ח של מהר"ם אות ו' : (יח) גדולים בקומה · עיין במל"מ פ"ב מהל' אישות דין כ"ב שכתב דדוקא כשהמבוקש הוא שוהים

מודעות שמסר כמו גבי גט שאם מסר מודעא התלה החליצה פסולה: הגה וכן אם כפו אותו לחלוץ דינו כמו בגט ועיין לעיל סי' קל"ד ואע"ג די"א מצות חליצה קודם ואם כן כל כפייה היא בדין מ"מ אין לכוף אלא במקום שנתבאר סימן קס"ה:
יד [ל]לכתחלה צריך לתת ליבם מנעל החליצה (טו) במתנה [מ]וי"א שיהלך בו מעט כדי שיהא נראה כשלו (ואם לא נתנו לו כשר) ([נ]טור): טו [ס]המנעל צריך שיהיה כולו של עור לפיכך צריך לתופרו (כל תפירותיו) בעור לכתחלה (וכן נוהגין (יט) ויש פוסלין אף בדיעבד) (טור בשם הרמ"ה) דלא כי"א דבזמן הזה שכל המנעלים תפורין בפשתן צריך להיות תפור בפשתן (בסדר ר"י מינץ בשם ר' שמריה) אבל רצועותיו אין צריך שיהיו (יז) מעור וי"א דגם רצועותיו מעור (נימוקי יוסף) וכן (יח) נוהגין: טז [ע]צריך לכתחלה שיהא העור קשה קצת שיהא דומה קצת לסנדל [פ]וי"א שהתפירה תהיה מבחוץ [צ]וי"א מבפנים כדי שיהא דומה לסנדל [ק]וי"א שלא יהא בגד או עור מבפנים והתפרו בו [ר]וי"א שעושים אותו מחתיכה אחת כדי שיהא דומה גם בזה לסנדל: הגה אבל נהגו לחלוץ לכתחלה במנעל שהוא תפור מבחוץ (כ) וגם שהוא משני חתיכות דהיינו שהתחתון שלו שקורין שולא הוא חתיכה אחרת וגם הרצועות הם חתיכה אחרת תפורין בו ויזהרו שלא תהיה העור של הסנדל מעוחס בשמן (יט) לרככו (בסדרים): יז [ש]וי"א שלכתחלה עושין אותו מעור בהמה טהורה (גם הרצועות והקרסים שבו גם רצועות התפירה) (כ"כ בסדר ר"י מרגלית) וכן נוהגין: יח [ת]יהיו בו שתי רצועות (כ) לקשרו בהם אחת בצד זה ואחת בצד זה [א]וי"א שרצועות אלו יהיו לבנות (וגם רצועות התפירה יהיו לבנים אבל השאר הכל שחור מבחוץ) (הגהות מרדכי דיבמות) וכן נוהגים אבל מבפנים אין לחוש ואם שחרו הרצועות מחמת זקנה אין להקפיד (פסקי מהרא"י סימן ר"מ) וכן נוהגין ויהיו הרצועות ארוכות שיוכל לכפול כל אחת שני פעמים (כל בו): יט [ב]יעשו כמין קשר שקורים חומרתא בצד האחד שיכנס בנקב שבצד האחר כדי להדקו יפה [ג]וי"א שיעשו ג' קשרים בענין זה ולפחות שתים: הגה ונוהגים לעשות כלאה ולא יהיו הקרסים מן המנעל עצמו אלא רצועה אחרת מחוברת בראש המנעל וכן יעשה הקרסים שבצד השני (הגהות מרדכי) וכן נוהגין ויתפור אלו הלולאות והקרסים (כא) מבחוץ ולא

גם יש לחליצה דין גט במסירת מודעא כמ"ש לעיל ריש סימן קל"ד ל מעובדא קמיה דרב יוסף וכו' שם דף ק"ג ע"ב מ טור בשם י"א נ משנה שם דף ק"א ע"א ס מימרא דרב יהודה ופירו' השני שברש"י שם דף ק"ב ע"ב ע טור בשם סמ"ג מהא דאמרינן היכא ביניישו מנעל לכתחלה וכו' שם ובפירש רש"י וכ"כ הרי"ף והרא"ש כי האי ליישנא דלכתחלה סנדל בעינן ופירש רש"י שם במשנה דסנדל הוא של עור קשה ומכושל פ מפירש רש"י שבת דף ס' ע"ב צ מדברי סמ"ג וסמ"ק ק כפירוש הראשון ברש"י במימרא דרב יהודה הנז' לעיל ר נ"י בשם הרבה מהמפרשים וכתב הריטב"א שיש לחוש גם לזה ש תוספות בשם ר"ת א מימרא דרב יהודה. שם והביאו הטור וכ"כ הסמ"ג וסס"ת וש"פ ת מימרא דרב אי לאו דחמיתי וכו' שם דף ק"ב ע"א א סמ"ק והכל בו בשם מהר"ף ב שם כמימרא דרב וכפי' הטור וכ"כ רבי' ירוחם וש"פ ג המרדכי בשם הגהות סמ"ק והכל בו בשם מהר"ף

פתחי תשובה

שיהיה גדול כשראינו להם שהם גדולים בקומה אמרינן שהם גדולים ג"כ בשנים אבל כשהמבוקש הוא שיהיה קטן אף שהם קטני הקומה אין הוכחה מזה שלא הגיע לכלל שנותיה דדילמא ננסת היא ודלא כתשובת פ"מ ח"א סי' י"ח ע"ש · ועיין במג"א סי' תקע"א סוף ס"ק ג' דמשמע כדברי הפ"מ: (יט) ויש פוסלין · עב"ש ס"ק י"ג ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קנ"ג מ"ש בזה: (כ) וגם שהוא מב' חת כותי' [עיין בתשובת ח"ס ח"ב סי' קי"ב ע"ד מנעל של חליצה שהיה בעיר אחת עשוי מג' חתיכות דהיינו העקב הסובב אחורי הרגל תפור להפנתא שהיא צ"ג הרגל והשולא שהיא תחת הרגל היא חתיכה שלישית ובא חכם אחד ואמר שכל החליצה שעשו במנעל זה פסולות כי גם הרמ"א ז"ל לא כתב רק שיהיה מב' חתיכות אבל לא משלש והוא ז"ל השיב שאין בדברי החכם ההוא ממש והדבר פשוט שכשר אפי' לכתחלה למאי דנוהגים במנעל תפור משני חתיכות כי אין שום חילוק בין ב' לג' והאיש ברורה מדברי יש"ש פמ"ח סי' ה' כו' ואני אומר יפ"ר בלא תבואנה בנות ישראל לחליצה אבל אם מ"ו יבואו לידי אתיר לכתחלה בכיוצא בזה עכ"ד] ועיין בס' זכור לאברהם הל' חליצה אות ט"ו שכ' דעור השולא נוהגין לעשותו יותר קשה מעור גב המנעל · וכתב עוד ולענין הגוון גב המנעל והאזנים והקרסים והלולאות צבעים הם לבנות (לאו דוקא לבן אלא כלומר שלא נצבעו · והטעם מבואר בד"מ ס"ק י"ד) ומבחוץ הם שחורות אמנם השולא והרצועות

באר היטב

זקן נותנים לו מקל בידו לסמוך עליו · ולהרמב"ם וכ"י אפילו לכתחלה חליצת המנעל מותר בישיבה עיין ב"ש: (טז) במתנה · ואם המנעל הוא של אדם אחר מקנהו לראש בית דין וראש ב"ד מקנהו ליבם רש"ל סימן נ' · אבל בס"ח בקצרה סעיף ל"ט כתב יתן בעל המנעל ליבם וכו' · משמע דלא צריך להקנות לראש ב"ד: (יז) מעור · אלא של עור שבא מעור · אבל של שאר מינים פסול · ב"ח ב"ש: (יח) נוהגין · ואם המנעל הוא שיוכל להלוך בו בלא קשירה אז נראה לכ"ע כשר אפילו אם הרצועות הם של שאר מינין · ב"ש: (יט) לרככו · ומהרש"ל סימן נ' כתב אם נתייבש קצת יכולין לעשות אותו כדי שיהא רך ויהא ראוי להלוך ע"ש ועיין כנה"ג בהגהת הטור סעיף ס"א: (כ) לקשרו · ואם המנעל הוא שיוכל להלוך בלא קשירה אז כשר החליצה אפילו שאין בו רצועות וקשרים · הרא"ש ב"ש: (כא) מבחוץ · דהיינו הקרסים לצד שמאל והלולאות לצד ימין במנעל של ימין ואם

מכפנים וכן נוהגין): כ ד"א שלא יהיה לו לשון כמו שרגילים לעשות במנעלים בדי שלא יהא מעל (כב) דמעל: הגה י"א לתפור שפה סביב המנעל למעלה (ר"י מינץ בשם רא"בי"ה) ולא נהגו כן ויזהר לתפרו בתפירת *תכופות זו לזו (בסדר ר"י מרגליות) ושפין אזני המנעל קצרים שלא יהיה לולאות והקרסים על המנעל רק על הרגל שלא יהיה מעל דמעל (הגהות מרדכי): כא ה"יהא עשוי (כא) לצורת רגל (כג) ימנית ו"וינעלנו ברגלו הימנית ז"ויהיה למדת (כד) רגלו שלא יהא גדול עד שאין ראוי לילך בו ולא יהיה קטן עד שאינו מכסה רוב הרגל ולא יהיה קרוע עד שאינו יכול לילך בו: כב ח"חלצה בסנדל של עץ או של שעם שאינם מחופים עור או (כב) ברגל שמאל או שהיה מנעל גדול עד שאינו יכול לילך בו או קטן שאינו מכסה רוב רגלו או קרוע שאינו יכול לילך בו או בסנדל שאין לו (כה) עקב או באנפליא של בגד חליצתו ט"פסולה (היה של עץ ומחופה עור או שבגד פשתן תפור בפנים או י"שחלץ במנעל של כ"שמאל בימין כשרה) (טור): כג ל"מנעל של עובדי כוכבים (כג) שמניחים אותו לרגלי הצורה ומהלכין אותה בו ס"לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה אבל בשל תקרובת עובדי כוכבים ע"או של עיר הנדחת או

סרא"ש אמימרא דרב יהודה שציינתיו בסעיף הנ"ל דלכתחלה קאמר וכן משמע לשון המחבר ב"י בסעיף הנ"ל ב מגנה שם דף ק"א ע"א ל מימרא דרבא שם סוף דף ק"ג מ פי' ר"ת דאתר ביטול מיירי ולכתחלה לא תחלוץ דמאיס לענין מצוה ורש"י פירש בע"א נ דהני לשריפה קיימי דאין להם ביטול עולמית וכתות מיכתת שיעורה

ד טור בשם סמ"ג וכ"כ הסמ"ק *פי' סמוכות ה שם וכפי הגירסא שמצא הב"י כתוב ו משנה בשמאל חליצה פסולה שם דף ק"ד ע"א ז משנה שם דף ק"א ע"א ח ברייתא שם ריש דף ק"ג ט שם בברייתא וכאוקימתא דגמרא שם י עיין במ"ש לעיל סעיף ס"ז וצ"ע שהשמיט הרמ"א או שתפירותיו בפשתן שכתב הטור שכשר כמ"ש הב"י בשם כ משנה שם דף ק"א ורש"י פירש בע"א

באר היטב

הדרך באותו מקום שהרצענים משנים יעשה כמנהגם · רש"ל שם · וכנה"ג סעיף ס"ו: (כב) דמעל · וזהו תומרא בעלמא · ובדיעבד אין חשש · פוסקים: (כג) ימנית · דהיינו שהרגל של ימין אצבע גדול עד הקטן הוא באלכסון לצד ימין · ובצד שמאל הוא באלכסון מאצבע גדול עד הקטן לצד שמאל וזהו מ"ש הפוסקים כצורת רגל הימנית וכצורת רגל השמאלית לחתוך אותם כן · אע"ג שבמנעלים שאנו לובשין בכל יום אין עושין כן · לפי שדרכן להפכן לפעמים מרגל ימין לשמאל משא"כ בחליצה · שבות יעקב ח"ב שאלה קכ"ט עיין שם · וכ"כ בנחלת שבעה מהדורא בתרא דף כ"ה: (כד) רגלו · מנעל גדול שמרוב גדלו נכפל ע"ג הרגל אין חולצין בו לכתחלה אפילו יוכל להלוך בו ובדיעבד שפיר דמי ואם אינו יוכל להלוך בו אפילו בדיעבד פסול · מהר"י ווייל סימן מ"ו: (כה) עקב · שצריך שלא יוצא הרגל חוץ למנעל:

פתחי תשובה

והרצועות הם לבנים לגמרי בין מכפנים ובין מבחוץ · וכן יתפור כל המנעל בעור לבן · והתפירות הם מצד חוץ וכמו כן הקרסים והלולאות והרצועות הכל הוא מבחוץ דהיינו שהם תחובים מצד חוץ לצד שלפנים ע"י התפירה · וע"ש עוד דהתפירה שבגב המנעל נוהגין שהוא תפור באמצע הפתוח לשימת הרגל לצד שמאל (היינו במנעל ימין · ובמנעל של שמאל הוא להיפך) · וכ' עוד דהרצועות יש לתופרם בסוף הלולאות והקרסים דהיינו בשפת הפתוח מהמנעל אשר דרך שם מכניס הרגל דהיינו בין סוף האזנים לתחלת גוף המנעל ע"ש: (כא) לצורת רגל ימנית · עבה"ט בשם שבו"י דהיינו שיהיה באלכסון מאצבע גדול כו' ועיין בס' כרם שלמה הביא סימן אחר על צורת רגל ימנית בשם ס' פחד יצחק שכ' וז"ל וידעת עוד כי כאשר צריכים אנו לחלוץ לאטר ברגל שמאל יש לנו פה פירא"ת המנעל מתוקן לרגל שמאל וזה הוא ההפרש כי במנעל של ימין החומרתות הם בצד שמאל כשהמנעל ברגל היבם והלולאות בצד ימין וגם התפירה הארוכה היא בצד ימין ובצד שמאל איכא החלק שאין בו תפירה ומנעל של שמאל החומרתות הן בצד ימין כשהמנעל ברגל היבם והלולאות בצד שמאל והתפירה הארוכה היא בצד שמאל ובצד ימין איכא החלק שאין בו תפירה עכ"ל (היינו לפי מנהג מקומו שעושין כל המנעל מחתיכה אחת כדעת הי"א לעיל סי"ו ולמנהגנו ע"פ רמ"א שם שהוא מב' חתיכות לא שייך סימן זה דתפירה הארוכה רק יש סימן על ידי התפירה שבגב המנעל כמו שכתב בס"ק הקודם) · ועיין בס' זכור לאברהם אות ח' כתב בשם מוהר"י אנולעפיא ז"ל שלא היה מקפיד לסברת הרב שבו"י הנ"ל רק היה נוהג בהיכר המנעל ע"י הקרסים לצד דברגל ימין היו עושים הקרסים לצד שמאל ולא היה מקפיד בגוף המנעל שיהיה באלכסון והוא ז"ל האריך קצת בזה ומסיק דמ"מ טוב אשר לחוש ג"כ לסברת שבו"י שלא יהיה שום פקפוק ע"ש: (כב) ברגל שמאל · עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קנ"ו שכתב אף שהדין פשוט בטור וש"ע וכל הפוסקים שאם חלצה בשמאל חליצתה פסולה ולא פקפק בזה שום פוסק יש לי בזה מקום עיון כמו שכתבתי בחבורי צל"ח למס' ברכות דף ך' כו' והאריך בזה והיוצא מדבריו דאין כאן הלכה ברורה שתהיה פסולה מיון דר' יוחנן חליצתה כשרה ואין לנו הכרעה מדברי הגמרא אם הלכה כר"י או כרבא וגם הרמב"ם לא הזכיר דין זה חלצה בשמאל חליצתה פסולה רק כנתתך רגל ימין והוא לא מטעם שמאל פסול לחליצה רק דבעינן שיהא בכלל ועמד ואמר אבל אם אין רגלו חתוכה אפשר דאפי' חלצה בשמאל כשרה ולכן צירף ספק זה דחליצת שמאל לשאר ספיקות ולעשות ג' ספיקות להתיר (כמו שיובא לקמן סכ"ה ס"ק כ"ד) ע"ש · ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סי' קכ"ב תשובת חתנו הגאון מהר"ם סופר ז"ל שהביא שם בשם הגאון ר"ז מרגליות שמצא ברא"בן דאם חלצה בשמאל בדיעבד כשר ועפ"ז עלה בדעתו לצרף חליצת שמאל להיתרים אחרים וחשש עיגון · והוא ז"ל פלפל בדבריו וגם בדברי הנו"ב הנ"ל והעלה דאין לעשות מזה שום סניף בשום מקום כלל לחלוץ בשמאל אפי' בקיטע מכ"ש באיני קיטע עש"ה (ובתשו' חתם סופר ח"ב סי' ע"א ועי' עוד בתשובת הרדב"ז ח"ה סי' ב' אלפים ל"ה בתשובת הרב המגיה שם) ושם האריך בענין שאמרו בנדה דף ו' בדאי ר"א סמוך עליו בשעת הדחק ובדברי הש"ך יו"ד סי' רמ"ב בזה ועפ"ש עוד בסי' ר"ס מזה: (כג) שמניחין אותו לרגלי הצורה ·

עיין

ס שנעשית .לתכריכי המת אם חלצה חליצתה פסולה: **כד** ע שולט בשתי רגליו וכן היא בשתי ידיה יעשו בשל ימין (ואם היא אטרת יד תעשה בימין דידה שהוא שמאל כל אדם) (טור בשם י"א): **כה** אטר ברגלו פ י"א שחולץ (כו) (כד) בשתיהם במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל צ ויש מי שנסתפק לומר

ס כיון דלאו לסיוכא עביד לאו נעל הוא
ע טור בשם סמ"ג
פ שם ושם
צ הר"ן בריש פ' גיד הנשה בשם הרמב"ן והב"י ביבמות שם בשם הרשב"א מברייתא בכורות דמ"ה ע"ב

באר היטב

(כו) בשתיהן · ותחלוץ בשתי רגליו בפעם אחת · תחלוץ ביד אחד מרגל אחת ובידה שניה מרגל שני' דאם תחלוץ זה אחר זה הוי חליצה פסולה · כ"כ בפירוש ס"ח סעיף מ' ע"ש · וב"ח כתב דמנהג הוא לחלוץ זה אחר זה ויכוונו היבם והיבמה להלוץ בזה שע"פ

פתחי תשובה

עיין בס' יד המלך פ"ד מהל' יבום מה שתמה על הש"מ בדין זה: (כד) שחולץ בשתיהן · עבה"ט עד וב"ח כתב דמנהג הוא לחלוץ זה אחר זה ויכוונו היבם והיבמה כו' ובב"ח מסיים בה וז"ל דהשתא אין כאן חשש דחליצה פסולה דכיון דשניהם נתכוונו שלא תהא נפטרת מזיקתה כלום בחליצת אותו רגל שאינו כדין אינה חליצה כלל וכאילו לא חלץ לה ולא פסלה על האחין בחליצה זו והכי נקטינן וכך אני נוהג עכ"ל וכן מבואר בס"ח של מהר"ם אות נ"ט ס' ואות ע"א וס"ד ע"ש וכ"כ בתשו' מהר"ם לובלין סי' ע' ע"ש באורך · ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' קנ"ה שכ' על דבר אטר ברגלו הנה פשוט הדבר שחולץ בשתי רגליו דהיינו בזה אחר זה כדברי הב"ח ולא משתיהם בבת אחת וכל דברי מהר"ם לובלין בתשובה סימן ע' נדקו בזה שלכל הענינים הוא יותר טוב להיותו בזה אחר זה (בתשו' מהרמ"ל שם מבואר הטעם דאילו לפסק הב"י שתחלוץ הב' מנעלים בבת אחת בשתי ידיה איכא למיחש שמא תתכוין לזה שאינו ימין ע"פ האמת וכמ"ש מהרי"ו בענין שני גיטין בבת אחת אבל כשחולצת זה אחר זה אין שום חשש כמו כנותן שני גיטין זה אחר זה ע"ש ועי' בזה בס' גט פשוט לעיל סי' קכ"ט ס"ק ק"ד ולעד"נ עוד טעם דאילו לדעת הב"י נמצא שלאחד מהם היא חולצת ביד שמאלה והרי לכתחלה בעינן שיהא בידה הימנית כדלקמן סעיף ל') ושהאמר בפירוש שבזה שהדין נותן שהוא הכשר לחליצה בו מכוונת למצות חליצה ובזה שאינו נחשב ע"פ דת תורתנו להיות כשר לחליצה אינו מכוונת למצות חליצה כלל רק כמתעסקת ופושטת מנעל מאיש נכרי · וחשש חליצה פסולה לחזור על כל האחים אין כאן כיון שאומרת בפירוש שזה שאינו ע"פ הדין אינה עושה לשם חליצה כלל ועוד שעיקר הדין חליצה פסולה שתחזור על כל האחים אינו מוסכם וגם התוס' כתבו דדוקא היכא שהפסול הוא מחמת חליצת הזיקה (עי' בס' בית מאיר) ואמנם אעפ"כ היכא שיש אח אחר אפי' קטן מהאטר חולצת מהשני וכן עשינו פה מעשה כי למה לנו להקל נגד הרמב"ן (הובא בפי' ס"ח) והרשב"א הניח בצ"ע · שגם שבעל עיקר דברי הרמב"ן יש לדון שגם לדבריו לא שייך הומרא זו אלא בנעשה אטר אבל אטר מעודו למה לא יחלוץ עכ"ז אין דברי נחשב למאומה נגד תורתו של הרמב"ן ז"ל ולכן היכא דאיכא אחר אפי' רחוק איזה פרסאות אין לעשות מעשה נגד הרמב"ן ע"ש:

ולכאורה מלשון הנו"ב הנ"ל שכ' ואמנם אעפ"כ היכא שיש אח אחר כו' משמע דכל מה שכתב עד כאן מיירי בליכא אח אחר והוא תמוה דא"כ למה הוצרך לומר דהעיקר כדברי הב"ח ומהר"ם לובלין הרי בכה"ג שאין שם אחים אלא הוא ליכא פלוגתא כלל וגם הב"י מודה דבכה"ג חולצת בזה אחר זה כיון דליכא חשש שצריכה היזור על כל האחין וכן מבואר להדיא מלשון הב"י בפי' ס"ח סעיף מ' שכתב וז"ל שאם יש לו אח אחר צריכה לחלוץ שתי רגליו בב"א כו' ע"ש ועוד דא"כ למה הוצרך להזכיר שתאמר בפירוש שבזה שאינו נחשב ע"פ דת כו' מאחר דלא שייך חשש חיזור על כל האחין · וצ"ל דמ"ש ואמנם אף עפ"כ היכא שיש אח אחר כו' כוונתו הראוי לחלוץ ועד כה מיירי ג"כ דאיכא אח אחר אלא שאינו ראוי לחלוץ שהוא קטן וצריכה להמתין עד שיגדיל או שהוא במדינת הים וגם כעובדא דמהר"ם לובלין מבואר שם שהי' אח אחר אלא שהיה חולה ברגליו ע"ש:

והנה בדברי הב"ח ותשובת נו"ב הנ"ל כתבו סתמא שחולץ זה אחר זה ולא הזכירו איזה מהם יחלוץ תחלה משמע דאין קפידא בזה אך בתשובת מהר"ם לובלין שם כתב בהדיא דיש להלוץ מתחלה הרגל הימין של כל אדם ואחר כך השמאל שהוא ימין דידיה וביאר שם הטעם משום דמסתבר לן טפי דעת הסמ"ג דס"ל דאפילו אטר חולץ בימין של כל אדם כו' ע"ש וכן מבואר בס"ח של מהר"ם באות נ"ט ע"ש וכן העלה בס' ישועות יעקב ס"ק ט"ז והביא שם שגם מהרש"ל ביש"ש כתב כן בהדיא דאף שחולץ בשתי רגליו מ"מ של ימין הוא העיקר וחולץ תחלה בשל ימין ואח"כ בשל שמאל ע"ש וכל זה שלא כדעת הגאון בעל גט מקושר שכתב בהגהותיו לס"ה של מהר"ם אות ע"א שתחלוץ תחילה בימין דידיה שהוא שמאל כל אדם ע"ש ועמ"ש עוד מזה בביאורי לס"ח של מהר"ם אות נ"ט ואות פ"ד:

ומה דהגאון בעל גט מקושר שם תמה על הב"ח ומהר"ם לובלין והב"ש והרב המסדר שכולם כתבו שיכוונו שאם אינו ע"פ הדין אזי לא תעלה לשם חליצה כלל ותמה עליהם דזהו כמו תנאי ומה תועלת בתנאי הא קיי"ל אין תנאי בחליצה ומסיים בשידוהו כשגגה מלפני השליט ע"ש · לכאורה רציתי ליישב תמיהתו דהנה הא דאין תנאי בחליצה מפורש בגמ' מטעם דבעינן שאפשר לקיים ע"י שליח א"כ י"ל עפ"מ שפלפל המל"מ בפ"ו מהל' אישות סוף דין א' דלא בעי' משפטי התנאי רק בתנאי דלהבא כגון אם תעשה כך או אם תעשה כך אבל בתנאי דלשעבר כגון אם עשיתי דבר זה או אם עשית א"צ משפטי התנאים ע"ש (ועי' בס' יד המלך שם) מעתה י"ל דלא בעינן ג"כ אפשר לקיים ע"י שליח וכן מצאתי להדיא בתשובת ברית אברהם סי' ט"ו שכתב כן בענין המקדש על תנאי אם לא נבעלה לפסול לה ע"ש והובא בקצרה לעיל סי' ו' סי"ז ס"ק ט"ז וא"כ הכא נמי זה התנאי דאם הרגל הזה הוא כשר לחליצה אינו תנאי דלהבא ולא בעינן אפשר לקיים ע"י שליח ולכן שפיר מועיל תנאי הזו (ולפ"ז היה יוצא דין חדש בהא דלקמן ס"כ דאם תלה התנאי בלשעבר כגון אם נתת לאבי במקום פ' ק"ק זוז וכדומה שפיר הוי מועיל התנאי לבטל החליצה) איברא הא מסקנת המל"מ שם אינו כן אלא דאפילו בתנאי דלשעבר בעינן משפטי התנאים ועוד דמדברי התוס' בכתובות דף ע"ד בד"ה תנאי מבואר דהך מלתא דבעינן שאפשר לקיימו ע"י שליח אינו תלוי בשאר משפט התנאים ע"ש (וזה תימה על תשובת ברית אברהם הנ"ל שלא הזכיר מסקנת המל"מ הנ"ל וגם לא דברי התוס' הנ"ל ובאמ' בנידון דידיה לא היה צריך כלל לזה לפי המבואר בכתובות שם גבי קדושי ביאה דאיתקש הויות להדדי ע"ש א"כ י"ל דה"ל בקדושי

בקדושי עבירה וכן מבואר להדיא בתשובת נו"ב תניינא חי"ד סי' קמ"ז ע"ש) אמנם עיין בס' ישועות יעקב לקמן ס"ק ב"ז בת"ם שם ליישב שינוי הסוגיות ביבמות דף כ"ג ודף ק"ו שככר עמדו ע"ז התוס' שם בד"ה רבינא ולפי דבריו גם יתי' ליישב ג"כ תמיהת הנ"ל ודוק [גם י"ל לפמ"ש הרמב"ן בחידושיו ב"ב דף קכ"ו הובא בס' בית מאיר לעיל סי' ק"ב ס"ד דהא דמהני תנאי בנזיר אף דא"א לעשות ע"י שליח (עי' בתוס' נזיר י"א ע"א ד"ה על מנת) משום דכי גמרינן מתנאי ב"ג ובני ר"מ כיוצא בו שהוא תנאי שבין אדם לחבירו אבל תנאי שבינו לבין עצמו בכל ענין הוי תנאי והטעם ניתן בהרי מדעתו הקנה ורוצה הוא לקיים תנאי הלכך אף תנאי כפול לא בעינן ע"ש הנה סברא זו יספיק גם כאן דהא דאין תנאי בחליצה ה"מ בענין תנאי שתתן לך ק"ק וזו כדלקמן ס"ג דהוא תנאי שבין אדם לחבירו משא"כ הכא אם הרגל הזה הוא כשר לחליצה הוי כתנאי שבינו לב"ע וצ"ע ועיין בתשובת ח"ס ח"ב סי' ל' דנראה שנעלם ממנו דברי רמב"ן אלו וע"ש] :

ועיין עוד בנו"ב תניינא סי' קנ"ו שנשאל בעובדא שאחד חלץ ליבמתו · וקודם החליצה ראו שהוא שולט בשתי רגליו וחלץ בימין כדת של תורה ואח"כ כאשר נשתדכה היבמה בא החלוץ וערער על החליצה ואמר כי באמת הוא אטר הרגל ומה שלא הגיד זה בשעת החליצה בערמה עשה דבר זה כי ידע הדין שהיבם והיבמה חולקים בנכסי המת והיבמה אמרה שלא הניח המת כלום ולכן עשה גם הוא בערמה וחלץ חליצה פסולה ואז תעשה בידוך ויתפרסם בהגאים כמה היא מכוסת לנדן וילך ויגלה לפני הב"ד שהיא חליצה פסולה ותצטרך חליצה אחרת ותהיה מוכרחת לחלוק עמו בנכסים · ושאל השואל אם הוא נאמן בכך לפסול החליצה · והשיב ע"ז בארוכה והעלה דיש להתיר האשה הזאת לשוק ולא מהימנין בדברי החלוץ שמוציא לעז שהוא אטר · הדא שאינו נאמן מטעם אין אדם משים עצמו רשע דהא איתא שהוא אטר עשה מעשה רשע שאם היה מת פתאום היה מכשיל בא על ידו באיסור יבמה לשוק (כי היו שם עוד אחים) ואף שכתבו התוס' במס' ב"מ דף ג' דאף דא"א מע"ר אפ"ה כיון שאינו רוצה להביא תולין בעזרה נאמן וא"כ ה"נ יאמר שעושה תשובה ואינו רוצה להכשיל שתנשא בחליצה פסולה הא ליתא דע"כ לא כתבו התוס' סברא זו אלא לגבי עצמו אבל לקלקל אחרים אינו יכול כו' והגם שאין היתר זה ברור דאולי לא שייך א"א מע"ר אלא בדבר שהתורה קראתו רשע כו' (עי' בזה באורים ותומים כללי מגו אות ק"ה ובתשובת ברית אברהם סי' י"ג הובא קצת לעיל ס"ו ו' ס"ק ע"ז) הנה יש כאן עוד היתר שהרי אף אם נאמין לדברי החולץ הזה שאומר שהוא אטר אין כאן פסול ודאי בחליצה זו דהא סמ"ג וסמ"ק ס"ל דאפילו אטר חולץ בימין של כל אדם ואפילו הפוסקים דס"ל דהחולץ נפסלים היינו משום דמספקא להו אי אזלינן בתר ימין דידיה רק הטור ס"ל שחולץ בימין דידיה וא"כ אפילו אם הוא אטר אין כאן רק ספק פסול ומעתה יש כאן ס"ס · ספק שמא שקר בימינו ואינו אטר כלל ואת"ל שהוא אטר שמא אזלינן בתר ימין דעלמא וס"ס המתהפך הוא כו' ואף שיש כאן חזקת איסור ורבו המחמירין שלא לסמוך על ס"ס מ"מ הרי יש כאן שלש ספיקות דאפילו הלכה כשמאל אין כאן הלכה ברורה שתהיה פסולה כו' והאריך בזה (הובא קצת לעיל ס"ק כ"ב ועמ"ש שם בשם ת' רע"ק איגר) ומסיים וז"ל באופן שכיון שיש כאן שלש ספיקות להתירה לשוק יש להתירה ובפרט שכבר כתבתי סברות שאין להאמינו לסתור דבריו הראשונים שאמר בשעת החליצה שאינו אטר וכיון אם עשו מכדרי החליצה כנהוג ושאלוהו בשעת החליצה אם אינו אטר רגל ואמנם אע"פ שהיא מותרת לא ימהר להתיר ויזום לשכנים של החלוץ שישגיחו באלהו וכוחו באופן שלא ירגיש בהם כלל שהם נותנים דעתם על זה כי בלי ספק יותפס בשקרו ואם בכל זה יעריס תמיד לא ישגיח בו ויתיר האשה · אך לחומר הענין ישאל ג"כ עוד לרב מפורסם עכ"ל ע"ש · ועיין בס' ישועות יעקב כאן ס"ק ט"ז ובביאורו לש"ת בקצרה ס"ק י"א שנשאל ג"כ על מעשה כזה ממש והעלה ג"כ להתירה חדא דאינו נאמן דאין אדם מע"ר אף בדבר שאינו פסול לעדות ועוד דבדיעבד יש לסמוך על דעת המכשירין בימין דעלמא במקום שיש עוד צדדים ע"ש :

ובתשובת ח"ס ה"ב סי' נ"א נשאל מחותנו הגאון מהרע"ק איגר זצ"ל על נדון כעין זה בחלוץ אחד שקיבל ממון רב לחלוץ ואמר לפב"ד שאינו אטר והב"ד נסיהו ועבר ד' פעמים ימין בריסא וכ' פעמים עבר של שמאל תחלה ודטהו לשולט בב' רגליו וחלץ בימין ואחר החליצה מוציא קול שהוא אטר ורוצה לדחוק ליתן לו עוד מעות אי נאמן בזה וכתב הגאון רע"ק ז"ל שדעתו נוטה להקל כי בב"ד אין עוד אחים ואם היה אומר שהוא אטר היינו מניחין לו לחלוץ בב' רגליו והב"ד אמרו לו שמוכן אצלם גם מנעל של שמאל וא"כ היה בידו לחלוץ חליצה הגונה והיה נאמן בדבריו שאינו אטר ושוב א"א ומגיד דאף אם הנאמנות מכח בידו אמרינן ביה א"א ומגיד כו' גם הוי ס"ס שמא אינו אטר וס' כהפוסקים דאטר חולץ בימין דעלמא ואף להאוסרים הוא מכח ספיקא דאיבעיא כו' גם יש לדון דא"א משים עצמו רשע דנטל ממון שלא כדין אך לא דנה להחליט להתיר עד שיסכים חתנו הגאון המחבר הנ"ל · והוא ז"ל השיב באריכות ותורף דבריו להסכים להתיר אשה הנ"ל לשוק כי מ"ש חותנו הגאון ז"ל דאף הנאמן מטעם הואיל ובידו ומה לי לשקר נמי אמרינן ביה א"א ומגיד זהו ברור באין ספק דהא ש"ס ערוך הוא בקדושין ס"ד ע"א כו' ומ"ש דהכא איכא ס"ס כו' לכאורה יש לפקפק על זה דהא ד' דעות יש בכאן כו' (עי' בפי' ס"ח סעיף מ') וא"כ ספק זה דאולי הלכה דאטר חולץ בימין דעלמא רוב הפוסקים מתנגדים ואדרבה ס"ס להחמיר יש דלמא אין [illegible] ואת"ל יש לו דילמא בתר דידיה אזלינן אמנם חזי לאצטרופי דברי הגאון מו"ה זלמן עמדין ז"ל בספרו שאלת יעב"ץ ח"ב פרו"ש שכתב הכרחים גדולים שאין אטר ברגל כמובן שעוקר רגל שמאל תחלה דלא איכפת לן כלל בהא רק אטר הוא לשון אוטם בכח האבר שהוא כאטר יד שנחלש ימינו וה"נ נחלש כח רגל ימינו עד שגורר רגל הימני בתר השמאלי כו' (עי' ברש"י שופטים ג' בפסוק אטר יד ימינו) והנראה שכוון האמת ואם כי חליצה לעבות מעשה אבל עכ"פ חזי לאצטרופי לס"ם דהפסד דכל הפוסקים ס"ל הכי ואין כאן בב"ד אטר כלל כו' וגם מ"ש חותנו הגאון דיש לדון דא"א מע"ר בנטל ממון שלא כדין נכון הוא ויש להוסיף עוד כאשר נטל שכרו כפועל ועליו להשלים פעולתו שוב א"כ שלא עשה פעולתו כראוי אם לא אמרו בפעם ראשון שמאלו כמו שהסביר הר"ן בקדושין דף רל"ח ע"ב ורמז עליו הב"ך יו"ד סי' קכ"ז סק"ג כו' ועוד נ"ל הכא שניסוהו בב"ד וד' פעמים עבר ימיני' בריסא וב"פ עבר שמאלו והמתא אי ס"ד שהוא אטר וברמאות להטעות הב"ד עקר ימינו א"כ רמאי ברמיותו זהיר והיה נזהר לעקור ימינו לעולם דהכי קיי"ל כרב זביד ב"ב קס"ז ע"ב ואפילו אביי נמי לא אמר אלא אם במשך זמן מה קרו ליה ועני אבל השתא בתותו מעמד עצמו דעסיק ובא ברמאות שלו בודאי מיזהר זהיר וא"כ הכא מדלא זהיר ש"מ אינו אטר וסברא זו נראה נכונה ותזי לאצטרופי · ומסיים מ"מ נ"ל טוב לומר לו אין אתה נאמן ואיתתא דא שריא אך אם אתה יודע בנפשך שהאמת אתך והוסם למכשול ורוצה אתה לחלוץ לה שנית בהפס דמים ולא שום הוצאה ולא משך זמן לנעורה אזי היא תחלוץ לך ואז אם יסמע ויתרצה לך תפטר דאסורה לכהנא מדינא עד שתחלוץ שנית דהוא נאמן דמה לו לשקר וגם להבזות עצמו דס"ם פ"ב דסנהדרין מחשיב חליצה לבזיון ווילוהא והוי חלוצה כמו מ"ט.

שאין לו תקנה (ונהגו כסברא הראשונה וע"ל בפי' הסדר סעיף מ'): **כו** קינעל המנעל על רגלו כשהוא יחף ולא על בתי שוקיים שלא יהא מעל (כז) דמעל ומטעם זה יש מדקדקים שלא יהא טיט דבוק במנעל מבפנים וגם מטעם זה רישי מצריכים לרחוץ (כח) רגלו הימנית יפה יפה: **כז** שיש מי שאומר שהיבם קושר כנף המכנסים למעלה משוקיו (כדי שיראו הדיינים היטב שאין דבר בין רגלו ובין מנעלו) (הג"מ): **כח** תינעול המנעל ויכרוך הרצועות סביב למנעל ברגלו ויקשור שניהם יחד שני קשרים זה על זה (ואל יהדק קשר הב בחוזק כדי שתוכל להתירו בימין) (כן עשה מהרי"ל וכן משמע בסמ"ג) אועניבה עליהם וצריך שיהיה הקשר על בשר שוקו ולא על אזני המנעל בלכך צריך (כה) שיחתוך במנעל לפניו ולאחריו כמו פגימה כדי שתהא הרצועה החוזרת דבוקה ממש על רגלו יחף גויסבב הרצועות פעמים סביב לשוק עד שישובו ראשי הרצועות (•על השוק לפנים) (ממעל לאזני המנעל) (הגהת מרדכי) דהיינו על השוק (כט) ערום ויהיו הקשרים דעל פני השוק ולא מאחוריו הויכנים הקשרים (•שבאזנו) בנקבים שבאזנו השניה: **כט** ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילים ותהיה יכולה לקרות לא אבה (ל) בנשימה אחת זויש מי שאומר שצריך

ק טור וכ"כ המרדכי בשם אבי"ה שם ביבמות והה"ת ר מרדכי בשם אבי"ה ש הגהות מרדכי ת לשון הסמ"ג וכ"כ הטור וש"פ א לקיים דברי הירושלמי ב טור בשם סמ"ג והב"י כתב שלא מלאו אלא שם במרדכי בשם אבי"ה ג הג"מ *כן הוא שם ד בקונדריסים ה טור וכתב הב"י פשוט הוא *כן הוא בטור והקשרים האלו הם התומרתא הנז' לעיל סעיף י"ט ו שם בשם הרמב"ם בפרק ד' ממימרא דאביי שם דף ק"ו ע"ב ומסיק שם בגמרא דמודה רבא בהא דלא לבתמע לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי ז ה"ה בשם הרשב"א

פתחי תשובה

מתיך שנאמן אתה לספסיד שכרך כו' וגם אינו משים ע"ר שהרי דרך השוטה אומר כן ע"כ יש לחוש עכ"ד ע"ש]: ועיין בתשובת חוט השני סי' כ"ח שנשאל ג"כ על מעשה כיוצא בזה רק שבעובדא דידיה לא היה צייך לפלפל אם להאמינו בזה כי נזכר שם שאח"כ נתברר בבירור גמור שהוא אמר והחלוץ נתכוין להטעותם ולפסול החליצה כדי שיהא אבי היבמה צ"ית דין עמו אך נסתפק השואל אם בדיעבד החליצה כשירה כאשר אפילו ברגלו הימנית ואם זה נקרא דיעבד או לא אחרי שהחלוצה עדיין לא נשאת · והאריך שם לבאר כל הדעות בזה והעלה שלדעת כל הפוסקים שהזכירו דין אטר לענין חליצה הוא שאם חלץ בימין כל אדם אפילו בדיעבד חליצה פסולה הוי ורק הסמ"ג וסמ"ק ס"ל דחליצת אטר הוא בימין כל אדם ומי הוא אשר יכנים ראשו בין ההרים הרמים לעשות מעשה להקל וכ"ש דהנהו רברבי דמתמרי הוו רוב חכמה ורוב מנין · ואין לומר דהיכא דאיכא שעת הדחק כמו הכא שהיבם רחוק מהיבמה יש לנו לסמוך על סמ"ג וסמ"ק · זה אינו · חדא דלא נקרא שעה"ד אלא כשאין תקנה לדבר כמ"ש הרד"ך בית ג' דהיכא דהכיא עוברים ושוים לאו שה"ד הוא בשביל המתנה ג' או ד' חדשים וא"כ בנ"ד שהחלוצה עדיין לא נשאת והיבם רוצה לחלוץ לא הוי שעת הדחק ועוד דהרד"ך כתב שם דדוקא במילי דרבנן הוא דאית לן למימר כדאי הוא לסמוך עליו בשה"ד לסקל וא"כ בנ"ד דהנהו רברבי דפסלי פסלי מן התורה לא שייך לסקל בשעה"ד וכ"ש בנ"ד דחזינן דנתכוין לפסול החליצה כדי שיהא צ"ית דין דהא שאלו לו בשעת חליצה אם הוא אטר והשיב לאו ודחק א"ע להטעותם לעקור רגל ימין והוי כנתכוונה היא ולא נתכוין הוא דחליצה פסולה היא וגם לא מקרי דיעבד כיון דלא נשאת והיבם רוצה לחלוץ ודאי דצריכה חליצה מחדש (וכפי הנראה לא היו שם עוד אחים וע"כ לא הזכיר מדין דצריכה חליצה מכל האחים) ע"ש: (כה) שיחתוך במנעל · עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קנ"ד שכתב ע"ד המנעל של חליצה שבואי לכאן מצאתי שהמנעל שלהם היה חתוך מאחוריו בלשה חתיכות ואני שניתיו לשני חתיכות כאשר ראיתי דברי יש"ש פי"ב דיבמות סי' ז' אמרתי די למעט בחתיכות ולא להוסיף השלישית לבטלה ובודאי בריבוי חתיכות יש חשש מנעל מרופט (פי' בס' קרבן נתנאל פ' מ"ח אות ח') ובפרט שהחתיכה השלישית הוא מעשה ריק בלא צורך · וכריכות הרצועות כן המנהג להתחיל מלפניו לאחריו ומתחילין כריכה הראשונה לאחורי הרגל (ר"ל כדכן הקשירה להדק המנעל על הרגל) עכ"ד · [ועיין בתשובת ח"ס ח"ב סי' פ"ז שכתב לרב אחד אודות מנעל של חליצה הנני שולח כמבוקשו וזאת לדעת כי נחתך מאחוריו ב' חורים שיסבבו בו המיתנא וגם חתוך הוא מלפניו באופן שיהיה שינביין מגולה מלפניו וכן מלאחריו אחורי השינביין וכמ"ש בדרישה כו' ויש נהגו לעשות רק פגימה א' מאחריו רחבה מאד שיפגעו בו הרצועות ב' פעמים (וכמ"ש בפי' ס"ח סעיף כ"ט) ולדידי ניחא לי טפי למיעבד ב' פגימות קצרות ולא אחת רחבה דלא ליתי אוירא דהאי גיסא ודהאי ומבטל לסרנופה המשויירת בראש עקבו של מנעל ויהיה כמרופט וכעין שכתב מהרי"ל הובא במג"א סי' ע"ז כו' וכן ראיתי קמאי דקמאי דעבדי הכי וכן מצוייר המנעל בס' הפ ליפראל במסם יש ללמוד שהפרא נוהגים כן · וע"ש עוד דרב גדול א' יצא לחדש

באר היטב

הדין הוא לחלוץ · ואם הוא שולט בב' רגליו חולץ בימין כל אדם עיין בס"ח בקצרה ס"ק כ"ז מש"ש · וסעיף מ' בפירוש ס"ח · ובכנה"ג סעיף מ"ה · ובתשובת שבות יעקב ח"ג שאלה קכ"ט: (כז) דמעל · ובדיעבד הוי חליצה פסולה · ב"ש: (כח) רגלו · זהו תומרא בעלמא לכתחלה · ב"ש: (כט) ערום · וז"ל הלבוש ויכרוך הרצועות סביב הרגל ג"כ מן הארכובה ולמטה היינו במקום שמנעל פתוח מאחורי הרגל שתי חורים ובין החורים הוא שלם יכרוך הארוכות בין הלולאות עד שיגיע באחורי הרגל בחור העליון ויניחם גם כן שם מכוונות זה אצל זה ואח"כ יכרוך הרצועות פעם ג' סביב הרגל ועד שיגיע למעלה מן הלולאות על גב הרגל שקורין בל"א שונביי"ן דעל שינביי"ן כמי מעל רגלו נקרא · ועיין פרישה הטעם משום דבמקום שפוגעים בו שני הרצועות הארוכות מלפניו ולאחריו כופלין אותו זה על זה מחשב כקשר מש"ה צריך שיהיה אותו הכפילה במקום בשר שוקו אבל מה שמשם והלאה מונח הרצועה על עור המנעל אין קפידא דאין דומה לקשר כלל · ב"ש: (ל) בנשימה א' ·

נ״ב שהוא יהיה יכול לומר לא חפצתי בנשימה אחת ח ויקראו אותה והיא מעומד ט בלשון הקודש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ויקראו אותו והוא מעומד לא חפצתי לקחתה (וי״א שצריך שידקדקו עמה שהיא תקרא לא אבה יבמי בנשימה אחת) (טור) וכן הוא המנהג גם וכלא חפצתי לקחתה וע״ל בפי׳ הסדר סעיף ס׳) : ל י עמוד אצל כותל או אצל עמוד וישען (לא) בו כ וידחוק רגלו בקרקע ותתיר קשרי המנעל ואח״כ ל הקרסים הכל בידה הימנית (כו) ותתפוס רגלו בידה השמאלית ותהיה שומטת המנעל מן העקב בידה הימנית ותחלוץ כל המנעל גם בידה הימנית מ וכל זה בלי סיוע יד שמאלית נ ובכל זה לא תהיה יושבת ולא על ברכיה אלא תהיה מעומד ס ותכוף עצמה ומשלכת המנעל (לב) לארץ (חלצה בידה השמאלית או בשיניה כשרה) (ע טור) : לא פ גדמת חולצת בשיניה : לב צ י״א שאם לא דחק רגלו (לג) בקרקע חליצתה פסולה : לג ק התיר הוא הקשר ושמטה היא המנעל מרגלו או שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה : הגה (כז) וי״א דוקא שאינו יכול להלוך בו בלא קשירה אבל אם יכול להלוך בו בלא קשירה וחלצה אותו החליצה כשרה אע״פ שהוא התיר הקשר (טור בשם הרא״ש) : לד ר היתה (כח) רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צדה או שמהלך על אצבעות רגליו (כט) אינו חולץ : לה ש חלצה מן י הארכובה למטה חליצתה כשרה מן הארכובה

כפי דבריהם וכו׳ ח כתב ה״ה שהוא ברייתא בספרי ט משנה סוטה דף ל״ב ע״א ויבמות דק״ו ע״ב י ... וכ״כ הרא״ש בסדר חליצה כ מימרא דאמימר שם דף ק״ג ע״א ל טור וכ״פ התוספות שם בדף ק״ב ע״א בשם הירושלמי מ שם בשם סמ״ג וכ״כ סמ״ק וסה״ת נ טור ס בסמ״ג וסמ״ק כתוב או תכוף ע וכ״כ התוספות והרא״ש שם פ שם בגמרא דף ק״ה ע״א צ טור בשם הרי״ף שהוא מדמה אותו לאידך דאמימר מאן דמסגי וכו׳ שם דף ק״ג ע״ב ק מימרא דרבי ינאי שם דק״ב ע״א ר טור בשם הרמב״ם שם מימרא דאמימר מאן דמסגי וכו׳ שם דף ק״ג ע״א כיון שאינו יכול לנעץ עקיבו בקרקע ש משנה שם דף ק״א ע״א *פי׳ הכרעיים דמיניה כסיף ומיניה זקיף

באר היטב

וא״צ ליתן ריוח בין האלפי״ן שבלא אבה · ב״ח · אם היבם נלעג לשון וערל שפתים ולא יוכל לדבר מבטא האותיות כתקנם וכתוכם אין בכך כלום מאחר שכך מנהגו לבטא אותם אותיות בשבוע זו היא אמירתו · מהרי״ט ח״ב חא״ה סימן י״ו : (לא) בו · ומ״ת אומרים לו שלא ישען כ״כ שאם יוטל משענתו יפול דאם כן לא הוי מעומד · ס״ח למהר״י מינץ וכ״כ לקמן בס״ח בקצרה סעיף מ״ה : (לב) לארץ · בכח · ע״ל בס״ח : (לג) בקרקע · מי שמתחייב לחלוץ ויושן שרגליו נפוחות אם יוכל לעמוד על כפות רגליו חייב לחלוץ דשפיר מצי דחיק ואף אם לא יוכל להלך עם המנעל אין חשש · הר״ס פדואה סימן נ״ג · יבם שרגלו עקום ומהלך בצד רגלו ולפעמים דוחק קצת עקבו בארץ חליצתו כשרה · רשד״ם חא״ה סימן נ״ו והר״א ששון סימן קמ״ג · יבמה זקוקה ליבם ונתכר פסח בשתי רגליו עקומות והפוכות לפנים עיין מהר״ם לובלין סימן ל״ו וע״ל סימן קנ״ו ס״ק ג׳

פתחי תשובה

לחדש לעשות עוד ב׳ חורים כעין חלונות מרובעות משני צדי המנעל ב׳ בימין וב׳ בשמאל שמכוונים בין הפגימות שמאחריו ויאלו לו כן מדברי המרדכי ר״פ מ״ח וסוא ז״ל האריך בזה בפי׳ דברי המרדכי וגם הביא דברי הפי׳ ס״ח שבש״ע ובלבוש סעיף כ״ע ודברי מהרש״ל פמ״ח סי׳ ז׳ ומסיק דאין לעשות חורים ולא פגימות בצדדים רק ב׳ פגימות מאחריו אך יהיו ארוכים קצת עד שימשך גם לשני צדי הרגל מזה ומזה כי גם הכפל שעושין בהרצועות ג״כ נמשכין קצת לצדדי הרגל וזה נ״ל נכון ע״ש] : (כו) ותתפוס רגלו בידה השמאלית · כתב הב״ח אות י״ט וז״ל פי׳ בשעה שתתפוס בידה הימנית בעקב המנעל לחלוץ אותו או תתפוס בידה השמאלית עובי בשר השוק באויר כדי שלא ינוד ויזוז ותשמיט המנעל מן העקב בידה הימנית כו׳ ומסיים שם שכן נהגו שהכל בימין אלא שתופסת בשר השוק בשמאל וז״ש בירושלמי ותופסתו בשמאל ע״ש · אכן בס׳ גט מקושר בהגהותיו לס״ח של מהר״ם אות פ״ג כתב וז״ל פי׳ בקונט׳ טיב חליצה שכתבתי שצריכה לאחוז במקום המנעל ותתפוס שם להחזיק המנעל עם הרגל שלא יפול אפילו אם לא היה המנעל דחוק עכ״ל · ומצאתי גם׳ כרם שלמה בשו״ת שבסוף הספר סי׳ פ״ז דרב א׳ כתב לו וז״ל כמדומה שהעולם נוהגין שהיא תופסת בעקב היבם בשמאלית ושומטת המנעל בימין וזה לענ״ד אינו נכון דבנקל יכול לבא עי״ז לידי מכשול שתסייע בידה השמאלית כיון שאוחזת במקום העקב אלא המובחר הוא כמו שראיתי בב״ח כו׳ שהעתיקו ג״כ בס׳ הקובץ דלא תהיה השמאלית מסייע אלא לאחוז בבשר השוק בלבד וכן ראוי לנהוג ומצוה לפרסם · והוא ז״ל השיב לו והסכים עמו שבודאי לא תאחוז את העקב ע״ש · ולענ״ד נכון יותר כדברי הגט מקושר הנ״ל שכן מדויק לשון הירושלמי (שממנו הוציאו הפוסקים דבר זה) שהביאו התוס׳ והרא״ש והמרדכי והמ״מ ופי׳ ס״ח סעיף ע״א כיצד היא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בימין (בזה יש חלוקי גרסאות כמבואר בב״י · אבל בתופסתו כ״ע מודים דהגירסא הוא בשמאל כמ״ש בדרישה) · הנה לשון מתירתו וגוררתו קאי אמנעל ולא ארגל מסתמא גם תופסתו קאי אמנעל שתתפוס במקום המנעל כדברי הג״מ הנ״ל · ומ״ש בס׳ כרם שלמה הנ״ל דבנקל יכול לבא עי״ז לידי מכשול כו׳ זה אינו כי הלא ב״ד רואים ומזהירים על ככה ועוד דיותר יש חשש כאם יפול מאליו רוב העקב דאפילו בדיעבד פסול משא״כ בזה דאף אם חלצה לגמרי בשמאלה כשר ולדעת ר״ת שרי אף לכתחלה כשמאל מסייע משום דמסייע אין בו ממש והב״ח גופו מסיק שכן עיקר אלא שכבר נהגו כהסמ״ק כו׳ ע״ש לכן נראה במקום שאין מנהג כהב״ח או שאין המנהג מבורר יש לעשות כהג״מ הנ״ל · ועמ״ש עוד מזה בס״ח בקצרה סנ״ב ס״ק י״ד : (כז) וי״א דוקא · עב״ש ס״ק ל״א ועיין בת׳ נו״ב תניינא סי׳ נ״ד בד״ה ומיהא : (כח) רגלו עקומה · עיין בתשב״ץ ח״א סי׳ קס״ז שכתב דאם עקום רגל השמאל של היבם אין בכך כלום כיון שרגלו הימנית ישרה ולרוב פשיטותו לא הוצרכו הפוסקים לזכור זה ואם הוא אטר שחולץ בשמאלו פשוט ג״כ דצריך שיהיו שתיהן ישרות ע״ש : (כט) אינו חולץ · כ׳ בס׳ ב״מ כל ענין בעין ירצה דאין מובן אחר אלא חולץ הוא דלא הא יבומי מייבם

(לד) ולמעלה חליצתה פסולה תוי"א דאקשירה קאי שאם היה הקשר למעלה מהארכובה פסולה אבל אם נקטעה רגלו אפילו מן הארכובה ולמטה אינו חולץ (ועל כן לא היה המנעל אורך עד למעלה מן הארכובה) (מרדכי ריש מצות חליצה) (ל) אוי"א דבנקטעה רגלו (לה) מיירי שאם נקטעה למטה מהארכובה ונשאר כל כך משוקו שיכול להכנים בו המנעל לקשרו למטה מהארכובה חולץ: לו בקרעה המנעל מעל (לו) רגלו או ששרפתו (לז) פסולה: לז גהיה לבוש שני מנעלים וחלצה (לח) העליון אע"פ שקרעה התחתון עד שנתגלית רגלו חליצתה פסולה (אבל אם חלצה (לט) שניהם חליצתה כשרה) (טור): לח דתעמוד נגד היבם ותריק בארץ כנגד פני היבם רוק הנראה לדיינים הכשיצא מפיה עד שיגיע לפני (מ) היבם ואם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק (לא) מפיה (מא) כשרה: לט רקקה וקלטתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו כגון שהיה ארוכה ממנו צריכה לרוק פעם אחרת אבל לאחר שהגיע הרוק נגד פניו אפילו לא הגיע לארץ כשרה לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה קרינן ביה שפיר בפניו: מ חיבמה שרקקה דם אינה צריכה לרוק פעם אחרת טוי"א דדוקא (מב) במוצצת משום (לב) דאי אפשר לה בלא צחצוחי רוק: מא יאכלה שום או גרגיר וכיוצא בו מדברים המרבים רוק והיה רוק (מג) זב מפיה אינו כלום כונהגו למנוע מלאכול (מד) כלום (וכן לשתות ותתעטף בצואר כדי שיצא הרוק מעצמו גם לא תקנח פניה כדי שלא תרוק דם) (כ"ז בסדרים): מב לאחר כך מקרין אותה ממעומד

באר הגולה

ת טור בשם הר"ף והרמב"ם בפ"ד ובסה"ת וכן משמע בירושלמי וכן פירש רבינו נסים גאון במגילת סתרים וכתב ה"ה שכן דעת בעל העיטור א שם בשם ר"ת ואכן הרא"ש וה"ה בשם בעל המאור והרשב"א ב בעיא דרבי ינאי ולא איפשיטא שם דף ק"ב ע"א ולחומרא ג לשון הרמב"ם שם מבעיא דרבי נחמיה וכפי גירסתו שם ד משנה שם דף ק"ו ע"ב ה מימרא דרבא שם ו טור בשם הרמב"ם בפ"ד וכתב ה"ה שלמד כן מדלא אמר רבא לאו חליצה היא כדאמר באידך אכלה תומא וכו' ז מימרא דאביי שם ח שם דף ק"ה ע"א ט טור בשם הרי"ף וכ"כ הרמב"ם בפ"ד י שם בשם הרמב"ם שם מימרא דרבי[נא] שם דף ק"ו ע"ב כ שם בשם סה"ת ל משנה שם מ מהספרי

פתחי תשובה

(ולא אמרינן כל שאינו עולה לחליצה כו') ודלא כתשו' שב יעקב כו' והאריך בזה ומסיק דאף באידנא ואפילו יש לו אשה מחוייב ליבם בכה"ג ע"ש וכבר כתבתי בזה לעיל סי' קס"ו סק"ג ע"ש: (ל) וי"א דבנקטעה רגלו מיירי · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' נ"ח דחתנו הגאון ר' משה סופר ז"ל כתב דאם נחתך עד האסתוירא והאסתוירא קיים יש לדון דהוי ס"ס ספק נחתך כשר וספק דהאסתוירא הוי רגל כרב פפא (יבמות ד' ק"ג ע"א) ובשעת הדחק יש לסמוך על זה · והוא ז"ל השיב לו שגם הוא מסכים לזה אף דיש לדון דלא הוי ס"ס דהא גם לר"פ י"ל דלא הוי חליצה למ"ש הרמב"ן במלחמות כו' מ"מ כיון דהרבה פוסקים ס' יש לסמוך ע"ז במקום הדחק ע"ש: (לא) מפיה כשירה · ענה"ע מ"ש וב"ח מדייק כו' עד והב"ש חולק עליו · ועי' בס' ישועות יעקב שחולק ג"כ ומסכים לדינא דכשר ע"ש: (לב) דא"א לה בלא צחצוחי רוק · עי' במרדכי סוף חולין מ"ש בזה · ובס' ב"ת תמה עליו · ועי' בזה

באר היטב

מש"ם: (לד) ולמעלה · היינו מה שבין השוק לקוליות ולא מה שבין הארכובה הנקבר עם הירך והשוק וכל השוק נקרא מעל רגלו: (לה) מיירי · עיי' ב"ש · וכתב הרשב"א כשנקטעה ליבם רגלו צריך לדחוק בשוקו בקרקע: (לו) רגלו · וכ"ש היכא שנקרע המנעל שלא בכוונת היבמה · רש"ך ח"ב סימן כ"א (לז) פסולה · דכתיב וחלצה · ואם קרעה מן העקב שיעור שלשה או ד' אצבעות אעפ"י שיוכל להלך בו וחלצה אח"כ המנעל לא מהני · הרש"ך שם (לח) העליון · ואם קרעה העליון ומ"מ קם · ומתחת הקריעה יכולה לשלוף התחתון הוי נמי חליצה פסולה אפילו קרעה לעליון רוב עקב או רוב המנעל שא' להלך בו מ"מ כיון דקם הוי חליצה פסולה · מיהו
אם קרעה לעליון לגמרי וחלצה התחתון הוי חליצה מעליותא · עיין ב"ש והרש"ך ח"ב סימן כ"ב: (לט) שניהם · דוקא
בפעם אחת · ב"ש: (מ) יבם · ובתוספות אין מטה מן המובחר עד שיגיע לארץ וכן הוא לקמן בש"ח בהגה
שיזהירו הדיינים שלא תרוק עד שיאמרו לה שתרוק ואם צריכה לרוק תרוק באפרקסותה שלא כנגד היבם · ס"ו
למהר"י מינץ · ונהגו לכסות פיה בצעיף כדי שלא תרוק · רש"ל בש"ח: (מא) כשרה · כ"כ הרמב"ם בפ"ו מהלכות
יבום וחליצה · וכתב המגיד הטעם הואיל ולא אמר רבא אם לא חזו דייני רוקא לאו כלום הוא ע"ש
אף על גב דאמר אמימר האי מאן דחלין צריך למחזייה לכרעיה ביבמות דף ק"ג ע"א · ואפ"ה פסק המחבר
בסעיף ל"ב אם לא דחק רגלו חליצתו פסולה אע"ג דאמר נמי צריך עיין ב"י וב"ש ס"ק למ"ד ויונעס לך
וב"ח מדייק מתוס' ד"ה והחולצת מן הסומא וכו' יבמות דף ק"ג ע"א · אם הדיינים לא ראו הרוק פסולה
ע"ש והב"ח חולק עליו ע"ש · ועיין עוד בב"ש במ"ש דברים מצות חליצה כתבו התוספות בד"ה זקני שנים
וכו' · דב"ד אם לא ראו הרוק אפילו בדיעבד החליצה פסולה ע"ש ודק היטב לכאורה דברי תוספות בכא
ברים מצות חליצה ד"ה זקני שנים וכו' · סותרים למ"ש בדף ק"ג ע"א בד"ה והחולצת מן הסומא וכו' · וצ"ע
(מב) במוצצת · ואם רקקה בלא מוצצת ולא בודאי לא מהני · הרשב"א ב"ש: (מג) זב · ל"ד זב אלא
כיון שהרוק בא מחמת דבר אחר לא הוי רקיקה אפילו לא זב · מיהו במוצצת י"ל דמהני לכ"ע · וכתב בש"ח
אם רקקה מחמת דבר אחר לא הוי רקיקה כלל ולא נפסלה על האחין · ב"ש: (מד) כלום · טוב שיזהיר
היבמה בבוקר וכן בערב שלא תאכל ולא תשתה למחרתו קודם החליצה · ואם למחרתו הוא תענית ציבור א"ש
בזהירה

ככה יעשה (מה) לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ^נ^ומצוה לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ^ס^שלש (מו) פעמים וי"א *שגם היבמה תאמר כן: **מג** ^ע^נמצא סדר החליצה (לג) קוראה מאן יבמי וקורא לא חפצתי לקחתה וחולצת ורוקקת וקוראה ככה יעשה לאיש ואין הסדר מעכב ^פ^ולא עוד אלא אפילו לא קראה ולא רקקה אלא שחלצה בלבד החליצה כשרה ^צ^בד"א כשהיו יכולים לדבר שהרי הם ראויים לקרות אבל אלם ואלמה ^ק^וקטנה אינם חולצין ואם חלצו חליצתן פסולה ואינה ^ר^כשוטה וקטן שלא עשו כלום שאינה נפסלת לאחים ויכולה להתייבם להם או לו וי"א ^ש^דה"ה לחליצת חרש ותרשת שאינה כלום ^ת^וי"א שחליצתן פסולה כמו של אלם ואלמת: **מד** ^א^צריך שיכוונו (לד) היבם (מז) והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו (לה) נתכוין הוא ולא היא או היא ולא הוא לא הותרה אבל חליצה פסולה היא לפוסלה על האחים לפיכך ^ב^יבמה שנגדלה בין האחים וראינו שחלצה נעלו של א' מהם אסורה להתייבם שמא כוונו לשם חליצה וצריכה חליצה כשרה להתירה לזר אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם מותרת להתייבם ואין חוששין שמא חלצה: **מה** ^ג^וכן אם רקקה לפני היבם ^ד^(לו) בפני (מח) ב"ד נפסלה מלהתייבם (לז) ^ה^ויש מי שאומר דה"מ כשרקקה רוק אבל אם רקקה דם ואין רוק מעורב בו אינה נפסלה בכך: **מו** ^ו^ויש מי שאומר שיש ליזהר שלא תירוק היבמה לפני היבם קודם חליצה כדי (לח) שלא תהא חליצה פסולה ותהא צריכה לחזור על כל האחים: **מז** ^ז^אם קראה לבד לא נפסלה בכך מלהתיבם:

באר הגולה

נ שם וכרבי יהודה ס ברייתא שם *הגה' מיי' בשם רבי יהודאי גאון וכ"כ המרדכי ע ל' הטור ממשנה ומימרא דרב יהודה וברייתא שם פ ברייתא ריש דף ק"ה ואוקימנא כר"ע וידוע דהלכה כמותו צ מימרא דרבא וכו' שם וכר' זירא שם דף ק"ד ע"ב קטור וכ"כ הרמב"ם וממסקנת הגמרא בהלכה עד שתבוא ב' שערות שם דף ק"ה ע"ב ומשמע אפילו בדיעבד פסולה ה"ה ר תוספתא הביאה ה"ה ש רמב"ם שם וכתב ה"ה שסמך על התוספתא ת טור וכ"כ ה"ה בשם הרמב"ן והרשב"א מימרא דרבא דלעיל והסוגיא שם א מימרא דר' יוחנן דף ק"ו ע"א וברייתא שם דף ק"כ ע"ב ב מימרא דרב וכלישנא בתרא שם דידוע דהלכה כלישנא בתרא ג שלחו ליה לאבוה דשמואל וכו' שם דף ק"ד ע"ב ואוקימנא שם כר"ע ד טור וס"פ וכת"ש הרא"ש והנ"י שם ה פס וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו בשם הראב"ד ו הגה"ה מיי' וכ"כ במרדכי מקבלת אבי"ב ז ברייתא שם ריש דף ק"ה.

באר היטב

להזהירה מבערב: (מה) לאיש. כ"ף דאשונה דגושה שניה רפויה. ס"ח להר"י אדרבי: (מו) ג"פ. חלוץ הנעל כאבל. חלוץ הנעל כמנודה. חלוץ הנעל כמורד במצות סיני: (מז) והיבמה. הרא"נ"ח לא רצה שתחלוץ אשה אוננת אפילו במקום עיגון וה"ה אם האיש אונן וטעמו כי בהיותם אוננין אינם יכולין לכוין ומהרי"ט ח"ב אה"ע סימן י"ו כתב הטעם משום דהחליצה מצוה מן התורה ואונן פטור מכל המצות בתורה ואם רצה להחמיר על עצמו אינו רשאי וכתב הכנה"ג בי"ד סימן שמ"א וכ"מ בין הפעמים אם יוכל לחלוץ לאבל תוך שבעה או מיד לאחר הקבורה ע"ש. ובתשובת חכם צבי סימן א' הקשה ע"ז אם כדבריו אין לך אשה שכשירה ליבום שהרי הוא והיא נעשים אוננים וקי"ל כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה וכו'. ע"ש לכאורה איסתמיטתיה ליה תוספות וד"ה ואחות אשת וכו' יבמות דף ג' ע"א אין להקשות דנדה וכו' ע"ש וד"ק: (מח) ב"ד. דוקא בפני ב"ד המזומנין לכך. הרב בגלא"ל סימן כ"ח. יבם שרוצה ליבם ליבמתו ורקקה בפניו בפני ב"ד כדי שתאסור עליו עיין כנה"ג בהגהת הטור סעיף ק"ח. וב"ש ס"ק

פתחי תשובה

בנ"א שם תוס' דף ל"ד ע"ב ובתשו' נו"ב תניינא חי"ד סי' כ"ד: (לג) קוראה מאן יבמי. עיין בתשו' שיבת ציון סי' נ"ח בענין אם הקריאה לכתחלה הוא מה"ת או מדרבנן ואם יש לחלק בזה בין מקום שנוהגין לייבם ובין מנהגנו דלא נהיגין לייבם כלל ע"ש: (לד) היבם והיבמה. עבה"ט בשם מהרי"ט ותשובת ח"צ. ומה שהקשה על הח"צ מדברי התוס' כו' כבר קדמוהו בשאילת יעב"ץ ח"א סימן כ"ז להקשות כן על דברי אביו הח"צ ז"ל ע"ש וע"ש בזה ולדינא מסיק שם תיכא דעברו וחלצו אוננין וליכא למיהדר עובדא תו לא צריך ע"ש. ועיין בתשובת ברית אברהם ס"ס כ"ד שכ' די"ל לחלות דבר זה בתשו' רש"ל סימן ע' ותשובת מ"ב חא"ח סימן כ"ז (הובא בפ"ת ליו"ד סימן שמ"א סק"ו) גבי ספירת העומר כיון דעי"ז יתבטל ממצוה גם אח"כ אין האונן פטור מספירת העומר וה"ה בזה ע"ש. ועי' עוד בתשובת ח"צ שם בד"ה והנה אם כו' שחקר אי הך כוונה דבעינן בחליצה הוא ע"ד כוונת מצוה או אם אינה א.א כדרך כוונת הקנאות ואי נימא שהוא ע"ד כוונת מצוה א"כ קשה על חליצת מתנכר הא לדעתי' דנפשיה עביד ויפסול לחליצה כדפסול לכתיבת גט עש"ב. ובס' קנאת החונן ס"ס ער"ס כתב להוכיח דהוא ע"ד כוונת מצוה ע"ש אך לא יישב בתמיהה מחליצת מתנכר. ועי' בס' ב"מ כתב ג"כ דהוא כדרך כוונת מצוה כדכתב הרמב"ם פ"ד ה"ח ויעשו מעשים אלו לשם כו' והאריך ליישב הקושיא מחליצת מתנכר ע"ש וגם בספר גט מקושר בסג"ר סוף אות ז' כתב ליישב זה ע"ש [וגם בתשובת ח"ס ח"ב סימן נ' מזה]: (לה) נתכוין הוא ולא היא. עב"ש ס"ק מ"ה ועיין בס' קרבן נתנאל פ' מ"ח אות ל"ט: (לו) בפני ב"ד. עבה"ט מ"ש יבם שרוצה לייבם ורקקה בפניו כו' ועיין בס' ב"מ שדעתו בזה דהוא ממש הדין דיבמה שנדרה הנאה אחר מיתת בעלה דמבואר סי' קס"ה ס"ג דאין כופין אלא מבקשין ולא דמי לחלון לה ובכך אתה כונסה (לקמן סג"א) דאיהו הוא דאטעי את עצמו וגם היא לא עשתה דבר שלא מרצונו אלא אחרים שמטעין אותו כו' ע"ש: (לז) ויש מי שאומר. עב"ש ס"ק מ"ז ועיין בס' קרבן נתנאל פמ"א אות ל"ו: (לח) שלא תהא חליצה פסולה. עיין בית"ש מ"ב דיבמות סי' כ"ב

מח ^חהסומא אינו חולץ (מט) לכתחלה ואם חלץ חליצתו כשרה (לט) ^טויש ב שאומר שאם אין אח אלא הוא חולצת לכתחלה (כדי שלא תתעגן (ב"י מ"כ) ול מקרי סומא אלא בשתי עיניו) (הגמ"י פ"ד): מט ^יקטנה שחלצה לגדול (מ) חליצת פסולה ונפסלה על כל האחים ^כ(וכשתגדיל תחלוץ מאחד מהם ואינה צריכה לחזור ע כל האחים): נ ^לחליצה מוטעת שאומרים לו חלוץ לה ע"מ (מא) שתתן לך ק"ז זוז החליצה כשרה אפילו אינה נותנת לו כלום ^מואפילו כפל התנאי (ואפי' אמ לה בשעת החליצה על מנת שלא תנשאי לאיש וכפל תנאו אינו כלום) (תשובת הרא"ש כל כ"ב) ואע"פ שהחליצה כשרה אף אם לא תתן לו ^נמכל מקום חייבת ליתן ל כשאר שכר שכיר לעשות מלאכתן (מב) ^סאבל אם יש טענה שאינה חפיצ בו מפני שאינו הגון לה והוא חייב לחלוץ אלא שאינו רוצה והטעוהו שיחלו לה על מנת שתתן לו ק"ק זוז אינה חייבת ליתן לו כלום (אבל אם נתנה ל המעות או (מג) השליטה לו (נ) המעות אינה יכולה לחזור) (תשו' רשב"א אלף ר"מ) (ועי לעיל ריש סימן קס"ה): נא ^עאמרו לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה או שאמר ליה חלוץ לה ^פשזו מצוה היא ואינה מפסדת עליך כלום ואם תרצה אחר כן לייבם תייבם וכיוצא בדברים אלו אינה חליצה להתירה כיון שלא נתכוי להתירה אבל נפסלה בכך מלהתייבם וכופין אפילו בשוטים לחלוץ לה חליצ כשרה: נב ^צאמרו לו האשה הזאת אינה רוצה בך דרך יבום אלא חלוץ לה ועקור זיקתה הימנה והיא נשאת לך דרך נשואין יש שאומר שחליצתה כשרה נג ^קדין חליצה מעושית על ידי ישראל או על ידי עובד כוכבים דינה כדי גט מעושה שנתבאר בסימן קל"ד (וע"ל סימן זה סעיף י"ג): נד ^רמוסר מודעא על החליצה אינה חליצה בטלה אלא חליצה פסולה היא: נה ^שחליצה פסולה פוסלת על האחים ופוסלת לכהונה ואוסרת עליו קרובותיה ואינה נשאת לזר עד שתחלוץ חליצה כשרה עברה ונשאת לזר קודם שתחלוץ ^תחולץ לה חליצה כשרה והיא תחת בעלה ואין מוציאין אותה ממנו ^אמכל מקום מפרישין אותה מבעלה עד שיחלוץ לה היבם: נו ^בלאחר שחלצה כותבין לה בית דין

ח טור וכ"כ הרמב"ם בפ"ד דכתיב וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק וכ' ה"ה שלמד זה מהברייתא דתנא חליצתו כשירה דמשמע דיעבד שם ריש דף ק"ג ט הרא"ש שם בהשגות י צוינתי לעיל בסעיף מ"ג כ משנה שם דף ק"ד ע"ב ל ברייתא שם דף ק"ו ע"א מ כמו שפירש רש"י דכל תנאי מבני גד ומבני ראובן גמרי שאפשר להתנות ע"י שליח דכל תנאי דלא אפשר לעשות על ידי שליח כגון חליצה אין תנאי מועיל בה כמפרש בכתובות דע"ד ע"א נ מעובדא לקמיה פירש רש"י והרא"ש שם יבמות דק"ו ע"א ס מעובדא לקמיה דרבי חייא שם בברייתא ע לשון הרמב"ם שמעובדא דלעיל פ כתב ה"ה שנראה שלמד זה מהירושלמי צ שנהא בירושלמי הביאו ה"ה וכתב בשם הרשב"א שמעשה הזה הלכה הוא ושאפשר שגם הרמב"ם מודה בזה כיון שפירשו לו בכאן שהגל עוקר זיקתה הימנה ק ברייתא שם בבלי וכדמפרש לה שם ר תשובת הריב"ש סימן תפ"ב וש"כ הרמב"ם בפ"ד דכתב הרמב"ם ראוי לדיינין לגמר לבטל המודעה וכו' וכתבו המחבר לעיל ש טור והרמב"ם כמימרא דשמואל גיטין דף ל"ד ע"ב דמשמע שם דהלכתא כוותיה בחליצה ת טור וכתב הב"י שפשוט הוא ושגם דעת הרמב"ם כן א ב"י וכן משמעות לשון הטור ב מימרא דרבא יבמות דף ק"ו

פתחי תשובה

כ"ב: (לט) ויש מי שאומר · עיין בתשו' פרח שושן כלל ב' סי' ב' ג' שעמד דכאן סבירא מרן דברי הרמב"ם בסתם ובסברת הרא"ש כשם יש מי שאומר מוכח דדעתו לפסוק כסתם דבכל ענין לא תחלוץ לכתחלה ובסדר חליצה סי"ז משמע שסתם כהרא"ש וגם יש לתמוה על הרמ"א ז"ל שכ' בסי' קע"ב סע"ו בהגה וז"ל שאם אין כאן אח כו' והאריך בזה ומסיק לענין הלכה אין לזוז מדברי מרן בסדר חליצה ומור"ם בהגה הנ"ל דבאין שם אח אלא הוא או מחמת סכנה שחלוץ ממנו לכתחלה דכל מידי דלא אפשר כדיעבד דמי ע"ש: (מ) חליצתה פסולה · עב"ש ס"ק מ"ט ועיין בס' קרבן נתנאל פמ"ח אות ל"ח: (מא) שתתן לך ק"ק זוז · עיין בס' ישועות יעקב ס"ק כ"ו שפלפל בענין זה ורוצה לחלק דדוקא באם אחרים אמרו לו כן אבל אם האשה בעצמה הטעית אותו והבטיחה לו סך כזה ואמרה לו חלוץ לי ע"מ שאתן לך ק"ק זוז מפני התנאי ואם לא קיימה דבריה החליצה בטילה ע"ש עוד · ועמ"ש לעיל ס"ק כ"ד: (מב) אבל אם יש טענה · עב"ש סס"ק נ"ב מ"ש אבל משום ספיקא דדינא דצריך לחלוץ יכול לומר קים לי כהני פוסקים דמצות יבום קודמת וצריך ליתן שכרו ע"כ · ועיין בס' ק"כ פמ"ח אות מ"ג שכתב עליו לא ידענא מאי קאמר דהא פיה מוחזקת אדרבה היא יכולה לומר קים לי שלא ליתן לו שכירות עכ"ד וכן תמה עליו בס' בית מאיר: (מג) השליטה לו מעות · בגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל נ"ב וז"ל בשו"ת הרשב"א לא הזכיר השליטה וזולת במרדכי פ"ד דיבמות ע"ש דמחלק בין נתנה לשליש ואמרה ליתנם לו אחר שיחלוץ כמעמד שלשתן דהכי זכה בהם ובין נתנה סתם לשליש והשליש אמר שיתנם לו דלא זכה עדיין ויכולה לומר מטעה אני ע"ש ועיין בשו"ע רמ"א סימן כ"ד שכ' בפשיטות דאף בהשליטה יכולה לומר מטעה דעדיין לא זכה היבם אלא דבימוני סימנו לשליש אבל לא שיזכה בה זה עכ"ל ועי' בח"מ ס"ס רפ"ד שתלמנה

באר היטב

מ"ה: (מט) לכתחלה · כ"כ הרמב"ם · וצריך ישוב למה פסוק דחליצת סומא הוא מיושב לכתחלה כדאיתא שם בפ"ד ובחליצת סומא דוקא דיעבד הא תרווייהו קא חשוב בחד ברייתא ביבמות דף ק"ג ע"א בין יושב בין מוטה והחולצת מן הסומא חליצתו כשרה · ומ"ש הא מהא · ואפשר לומר מדמקשה על אמימר שם והתניא בין עומד בין יושב וכו' ואי אמרינן דיושב דוקא דיעבד הוא אם כן מה מקשה הא בדיעבד כשר נמי אי לא דחק רגלו באכן להרמב"ם כדאיתא במגיד שם · וד"ק: (נ) המעות · ואם מסרה מודעה אינה מחויבת ליתן לו כלום · רפ"ל סימן כ"ד ועיין ב"ש:

ר) שחלצה (נא) בפניהם גט חליצה ואם לא כתבוהו לה כל שנים שראו החליצה
לים לכתבו אע"פ שאינם מכירים לא היבם ולא היבמה שבית דין לא חלצו
פניהם אם לא היו מכירים [ג]וצריכין לשרטטו מפני מקראות שבו (ועיין לקמן בפירוש
הסדר סעיף ל"ה) :

סדר חליצה בקצרה

ובו נ"ז סעיפים :

י' שמגיה גם פה בסדר חליצה כל מקום שלא נזכר בהגהות שם אומרה שאמן בפירושן שהם לקוחים
מהסדרים (ובפרט מסדר מהר"י מרגלית) :

[א]מצות חליצה [ב]בג' דיינים אפי' הם הדיוטות [ג]ובלבד שיהיו יודעים (א) להקרות
ולכתחלה (ב) נוהגין שהחכם שבעיר עם שני חשובי העיר הם הדיינים גם לוקחים השנים
נוספין מחשובי הקהל ושלא יהיה (ג) (א) סומין אפי' (ב) באחת מעיניהם ויש מחמירים
א יהיה בהם שום מום וטוב שיהרהרו כל החמשה תשובה בלבם באולי חטאו ופסולין

באר הגולה

פ"א וכמו שפירש"י שם ג שם ע"ב משמיה דמר זוטרא

א כל הדינים הנזכרים בסדר החליצה המה מבוארים לעיל בסי' זה במ"ש שם וביותר המה מבוארים בפירוש סדר החליצה וכן עיינתי ורשמתי כל הדינים אשר בסדר חליצה באיזה סעיף מבוארים בפירוש סדר חליצה ב מבואר בפירוש סדר חליצה סעיף א' ג שם בסעיף ב'

באר היטב

(א) בפניהם · ואנו אין נוהגין לכתוב גט חליצה
חר שחולצת ברבים אינה צריכה לשטר ראייה· מהר"י
צלית · ורש"ל בס"ח כתב שמנהג יפה הוא לכותבו :
) להקרות · ואפילו שאין רב מומחה עליהם :
(ב) נוהגין וכו' · אבל בדיעבד אפילו חלצה
י עמי הארץ חליצתה כשרה · פוסקים : (ג) סומים ·
הדיינים שאצל החליצה אינם יכולים לראות כ"א
בתי עינים שקורין ברי"ל בל"א כשרים הם דלא
כסומין· שבות יעקב ח"א שאלה קכ"ו וכ"כ בתשובת

פתחי תשובה

(מד) שחלצה בפניהם · עבה"ט שכ' ואנו אין נוהגין לכתוב כו' ורש"ל בס"ח כתב כו' ועיין בס' קא"ס ס"ס מ"ה שכ' עליו ולפי שיטתו (יובא לקמן בס"ח בקצרה סעיף כ"ט ס"ק יו"ד) שבנשוי אין אומרים לו אם תרצה לייבם אין נכון לכתוב דשא בשטר חליצה כותבין רבנן דייני אמרי לי אי צבי ליבומי תייבם ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שכ' ומ"מ אשה המוחזקת לזקוקה ואינה מפורסמת בחלוצה אסורה להנשא אלא בעדים ואפי' החלוץ אינו נאמן להעידה כו' ע"ש · ולכן אם החלוצה מעיר אחרת יש ליתן לה מעשה ב"ד כדרך שנותנים לגרושה · ועמ"ש לעיל סי' קנ"ב ס"ק י"ט בענין מעשה ב"ד של חליצה שאינו מקויים ע"ש :

סומין · עבה"ט בשם שבו"י דאם הדיינים רואים ע"י בתי עינים כשרים הם כו' וכן העתיק דברי השבו"י אלו הגאון רע"ק איגר ז"ל בגליון הש"ע שלו · ועי' בא"ת סי' תכ"ו בכנה"ע סק"א בענין הרואה לבנה מתוך מראה של זכוכית ומ"ש
ת שם [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' נ"ב ע"ד דיין א' אשר אזנו אחת כבדה משמע מרחוק אי כשר להצטרף לחליצה או לא
ית דכתיב לעיניהם משמע שהקריאה יהיה באזני הדיינים אפשר בעינן שמיעה יפה ועוד אפשר דהוה מום והשיב דאין כאן
חשש דלעיניהם אין בו משמעות יותר מאילו הוה כתיב כנגדם וכשם שנגדם לא משמע שמיעה כדמוכח גרים חגיגה ה"ב
הם ועוד לו יהיבנא דבעי שמיעה מ"מ מוכח בחגיגה שם דכל ששומע אפילו בכובד שומע מקרי וע"כ פשוט דמטעם זה אין
לו לצירוף חליצה אפילו היה כן בב' אזנים · ומטעם מום כן אמת דנלע"ד בסנהדרין פסלי' אפילו מומין דלא פסלי בכהנים
ודה מ"מ במי' עכ"פ שם מום בעולם כלוי או בכהן אבל מה שאינו מום כלל לא שמענו ואע"ג דפקח שנתחרש הוה מום היינו
חרש כ"כ שאילו היה נולד כך לא היה מדבר אבל כבדו אפילו ב' אזניו איננו מום מכ"ש אזן א' והבו דלא לוסיף עלה
יין הוה כשר ויפה ע"ש · ושם בסי' נ"ג אודות צורבא מרבנן דנקטע לו חצי אבר מהפרק העליון של אגודל אם מותר לצרפו
ינה והאריך שם בטעם הדבר למה מקפידים שלא יהיה שום מום בדייני חליצה כמ"ש הרמ"א כאן וכד"מ בשם מהרי"ו וכן
דייני גט כמ"ש בס"ג שליסי אות ג' וכן בעדי הגט בסי' קל"ב ס"א בהגה והעלה דעיקר הקפידא הוא רק על דייני גם
ס דכדיני נפשות דמי במבואר בשלהי יבמות אלא דמהרי"ל גזר עדי הגט אטו דייני גט כיון דאפשר בעדים אחרים וה"נ
מהרי"ו בדייני חליצה אטו דייני גט כו' (עמ"ש בסג"ר אות ע') וכתב בנדון השאלה ודאי דוב הוה מום אע"ג דמבואר
ון הרמב"ם פ"ח מביאת מקדש הל' י"א והלכה י"ג דאם הסר פרק א' מפרקי אצבע אינו מום עד שיחסר אצבע כולו מ"מ
חצי פרק ונשאר חציו גרע טפי דה"ל שבר בעצם מעצמות שבגלוי דה"ל מום בפ"ע ועוד נראה דהרמב"ם איירי בנכרת חסר
בניטל אפילו פרק א' פסול בכהנים וסנהדרין כו' ומסיים אמנם כ"ז לפי סברת רמ"א בלשון מהרי"ו וכ"כ בלבוש וס"ח
וס"ג דמשמע שכל מום פוסל אבל לולא כן ראוי לשמוע דברי דיין א' כו' שאמר לי שכוונת מהרי"ו תאומי עין וכל מום
לא יהיה בעין שלהם אבל בשאר אברים אין קפידא והיות כי אפילו לפי סברת רמ"א וע"פ מה שפירשתי בטעמא דמלתא
אלא גזרה לגזרה ע"כ המיקל וסומך עצמו על פירושו של הדיין הנ"ל ומכשיר בע"מ בגופו להיות מהנים הנוספים בחליצה
פסיד ובלבד שלא יהיה שום מום בעיניו שהוא קרוב לדאורייתא בדייני חליצה גופייהו עכ"ד ע"ש] : (ב) באחת מעיניהם ·
בתשובת נו"ב תניינא סי' קנ"א במי שהיה לו בילדותו דק בעינו ונחתך ע"י רופא מומחה ונשאר מעט רושם קצת אבל
רואה בו ומבדיל המראות בעין הזה ופשיטא שיכול לראות הרוק אם הוא כשר להיות אחד מג' דייני חליצה · והביא
התוספת ביבמות ק"ה פסק ר"ת דסומא באחת מעיניו כשר לחליצה כו' ותמה עליהם וגם הביא דברי רש"ל בי"ש ר"פ
שתמה ג"כ על התוס' ודעתו להחמיר אפילו בסומא בא' מעיניו ואפילו בדיעבד להצריכה חליצה אחרת אם החלוץ לפנינו ·
ב דנראה ג"כ ראיה מירושלמי פ' בן סורר דלעיני ממעט אפילו סומא בא' מעיניו · מעתה מי יוכל להקל להתיר סומא
מעיניו להיות אחד ממסדרי חליצה אך בנדון השאלה הנ"ל שאינו סומא לגמרי אפילו בא' מעיניו אלא שנשאר דק קטן אין
זה ושם כי מדברי יש"ש הנ"ל יש ללמוד להחמיר מזה באמת דבריו תמוהים מה שרוצה לדמות חליצה לנגעים · וגם

תשובת

לדון) : ב [י]וצריך שיהיו שלשתם אזרחי (ד) ישראל כלומר ששום אחד מהם לא יהיו אביו או אמו (ה) גרים : ג [ה]ושלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם ויבמה [ו]ואפילו אם נשואים שתי בנות (ו) אחים או שתי בנות אחיות או אשו ובת אחותה יש להקפיד מפני מראית העין (ועיין לעיל ריש סימן זה סעיף א') ד [ז]שלא יהא שום אחד מהם פסול לדון דיני (ז) ממונות (ועיין לעיל סעיף ב' רי הסימן) : ה [ח]אחר שיועדו יחד הג' דיינים יוסיפו עליהם שנים לפרסומי מילתא ואפילו הם עמי הארץ [ט]שאינם יודעים להקרות או שהם קרובים קורבה שאינו פוסלת מן הדין [י]אבל כל שאר דברים פוסלים בהם כמו בשלשה (ח) הראשונים (ולכתחלה לא יהיו אלו השנים קרובים לדיינים) : ו [כ]ויקבעו מקום (ט) לחליצה שיאמר הג' לשנים הנוספים נלך למחר ונשב במקום פלוני כדי לחלוץ שם : הגה ונוהגין שהולכים למקום שרולים לישב שם למחר ויושבים (י) מעט (ג) ונוהגין שגם השנים הנוספים הולכים עם הבית דין אבל אינו מעכב' רק שהב"ד יאמרו אל השנים שילכו והולכין שם או הג' שני (כן משמע בהגהות מרדכי) וי"א שאפילו ההליכה אינה מעכבת רק שיאמרו שלמחר ילכו לחלוץ במקום פלוני (א"ז) ואין צריך שכל ג' דיינים ידברו כן אלא הגדול שבג' אומר ומדבר בשם ב' חביריו (ב"י מ"כ) מיהו יש מחמירין שכל הג' ידברו כך ועיין לקמן בפירוש הסדר סעיף י"ב : ז [ל]קביעות מקום צריך שיהיה (ד) בערב יום שלפני (יא) החליצה* (ועי' לקמן בפירוש הסדר סעיף ע"ו) : ח [מ]אם החליצה ביום ראשון אין קובעים מקום ביום השבת כי אם (יב) (ה) מערב שבת : ט [נ]המקום שיקבעו לחלוץ שם צריך שיהיה בגובה של עיר כלומר מקום (יג) מפורסם : י [ס]ביו

בקהל שמותרת להנשא ואסורה לכהן וכיש מקומות נוהגין בין בחול בין בע"ש שאין קובעים אלא קודם מנחה וכמ"ש הב"

מ מבואר שם סעיף ע"ז נ מבואר שם סעיף י"ז ס מבואר שם סעיף י"ח

באר הגולה

ד מבואר בפירוש ס"ח סעיף ה' ה מבואר שם סעיף ו' ו שם סעיף ו' ואע"ג דמדינא כשר כמ"ש הרמב"ם בפי"ג מהל' עדות והרא"ש בפסקיו בפרק זה בורר והטור כמ"ש בסימן ל"ג וש"פ וכ"פ הב"י והרמ"א שם ז מבואר שם סעיף ח' ח מבואר שם סעיף ט' ט שם סעיף י' י שם סעיף י"א כ מבואר שם בסעיף י"ב י"ג י"ד ל מבואר שם סעיף ע"ו [י]ונוהגין לקבוע בין מנחה למעריב וכמ"ש הרמ"א שם בהג"ה והחזן אינו מתחיל להתפלל מעריב עד אחר שקבעו מקום כדי שיתפרסם הדבר

פתחי תשובה

בתשובת מהר"ם מינץ שרצה להחמיר בחליצה בכל המומין לדעתי הוא נגד סוגיא דיבמות שם דמפורש דלא פסלי בהו מומין · ולכן נלע"ד במקום דלא שכיחי לומדים אין להחמיר לפסול צורבא מרבנן לחליצה בשביל איזה מום שבעיניו אם עכ"פ רואה הוא גם בעין שבו המום ובפרט אם הוא דיין קבוע ואין זה כבוד התורה לביישו ולהושיב אחר במקומו עכ"ד ע"ש · ועיין בספר קרבן נתנאל פ"ק מ"ח שהאריך לתמוה על רש"ל הנ"ל ומסיק דהעיקר כמו שסידר ר"י מרגליות בס"ת שלו דסומא באחת מעיניו לא יחלוץ ובדיעבד כשרה החליצה ע"ש : (ג) ונוהגין שגם השנים כו' · עיין בע"ז סק"ד שכתב דלפי מנהגנו דאנו קובעים מקום בין מנחה למעריב והקהל ממתינים בתפלת מעריב עד שיבאו הדיינים אם הוא בענין שאין הנוספים מוכנים שם א"צ להטריח הצבור ולבקש אחריהם כיון שמצד עיקרא דמלתא אין בהם צורך בעת הבאה כו' ומהא דאם יש רק א' מן הנוספים נתפרדה חבילתו והוי כא' מן השוק ע"ש : (ד) בערב יום שלפני החליצה · עי' בפי' ס"ת שכתב בשם מהרי"י מברונא דמותר לקבוע מקום בלילה דאין כאן משום תחלת דין אלא הכנה מקום להיות מזומן לב"ד ע"ש ועיין בס' ישועות יעקב סק"ה שהביא דהרש"ל בים"ש חולק ע"ז וכתב דזה הוי כמו תחלת דין וגם מדהתירו לקבוע מקום בע"ש אם החליצה ביום א' אף שהוא רחוק מיום החליצה משום דלא אפשר ולא אמרינן שיקבעו המקום בליל מוצאי שבת ע"ש · ועיין בס' בית מאיר שהביא ג"כ דברי יש"ש אלו וכתב עליו ולע"ד מבואר נמי הכי בסדר החליצה להרי"ף שדקדק לכתוב שהיה צריכים ב"ד למקבע דוכתא ביממא · ומשמעותו נמי בו ביום עכ"ל : (ה) מערב שבת · עבה"ט ועיין בס' כרם שלמה בשו"ת שבסוף הספר סי' צ"א שכתב אם אירע לקבוע מקום בע"ש בין השמשות דמותר משום דלא גזרו שבות בין השמשות ובפרט היכא דאיכא חשש

באר היטב

דבר שמואל : (ד) ישראל · הרב והתלמיד נמנין לשני ע"ל בס"ח ס"ק ה' : (ה) גרים · מיהו אם זקנו או זקנתם גר אין לחוש · בני האנוסים חזקתם שהם מבני ישראל כנה"ג · ועיין בס"ח ס"ק ה' : (ו) אחים דהוי תרי בעל · ורחשון בשלישי נמי פסול · רב שפסק להיות דיין מחמת קורבה · אם יוכל לעמוד ע"ג הדיינין לסדר החליצה ע"ל בס"ח ס"ק ג' : (ז) ממונות וגר פסול אפילו לחליצת גרים : (ח) הראשונים · היינו לכתחלה אבל בדיעבד כיון שהג' הראשונים מיוחדים לסדיינים והם כשרים לא נפסלה החליצה אם נמצא פיסול בשנים שהוסיפו פירוש ס"ח סעיף י"א : (ט) לחליצה אף במקום שיש ב"ד קבוע בכל יום : (י) מעט נ"ל שצריכין לישב שם כדרך שיושבין למחר ביום החליצה · הג' דיינים הראשונים בספסל אחד הגדול באמצע והשני לימינו והג' לשמאלו והב' הנוספים רחוקים מהם מעט מן הצד כנה"ג בס"ח בדיעבד אם אל ולא קבעו מקום החליצה כשרה · רמב"ם וטור : (יא) החליצה · בין מנחה למעריב · והקהל שותקין ואינם מתפללים ערבית עד אחר שקובעים מקום ואם קבעו מקום בלילה אין חשש · ואם לא קבעו מבערב שלפניו טוב לקבוע ביום החליצה משחרית קודם יציאת מבהכ"נ אלקבוע בלילה · כנה"ג בפ"ח · מנא כתוב בשם מהר"י מברונא אם אירע עיכוב שלא יוכל לחלוץ באותו יום בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע פעם שנית וכן שלישית ורביעית וע"ל בס"ח ס"ק מ"ם בשם הת"ה ומ"ם פ"ז : (יב) בע"ש · קודם פרצו : (יג) מפורסם · כגון לחצר בהכ"נ · או בבית שמכבש דיינא דמתא וכיוצא בזה · ואם נהגו להל

שקובעים מקום שולחים הדיינים להזהיר ליבמה שביום החליצה (ו) לא (יד) תאכל (ולא תשתה) שום דבר עד שתחלוץ: הגה גם שלא תרוק לפני (טו) הבית דין שחולצת לפניהם ושלא תדבר הרבה (עושלא) תנקר שיניה קודם החליצה וכן חוזרין ומזכירין אותה על אלו הדברים בשחרית קודם החליצה ג"כ ונוהגין שירחץ היבם רגלו קודם יום החליצה כדי שיהא בקל לרחוץ ביום החליצה גם טוב שיסור צפרני רגל וגם יחקור ביום ההוא אם הם גדולים וראויים לחלוץ גם שאר הדברים שצריכין לחקור יותר טוב הוא לחקרן כולם ביום שקודם החליצה גם ילמדו היבמה והיבם להקרות כראוי בנשימה אחת (כל זה בסדרים): **יא** [פ]אין חולצין בלילה [צ]ולא בשבת ולא ביום טוב [ק]ולא בערבי שבתות וימים טובים (אבל בחול המועד חולצין) (ב"י): **יב** [ר]ביום החליצה (טז) יבואו החמשה דיינים למקום שקבעו והשלשה דיינים הראשונים ישבו על ספסל אחר (הגדול באמצע) והשנים הנוספים ישבו מכנגדם בספסל אחר (וי"א שהם יושבים מן הצד וכן נוהגין) והיבם והיבמה עומדים (יז) באמצע: הגה והיבם והיבמה ילכו אל הדיינים ולא הדיינים אליהם שנאמר ועלתה יבמתו השערה מיהו אם הדיינים הלכו אצלם אין החליצה פסולה: **יג** [ש]מביאים עוד אנשים שיהיו שם בעת החליצה לפחות יהיו ה' שנמצא עם הדיינים הם עשרה: הגה ולכן נוהגין עכשיו שהולכים לחלוץ מיד אחר יציאת ב"ה שחרית דאז איכא רוב עם והגדול שבהם אומר לחביריו (ברכים) נלך לחלוץ במקום שקבענו אתמול: **יד** [ת]וכל הבאים שם צריכין לישב רחוק (יח) מהדיינים: הגה ולא ישב שום אדם על הספסלים שיושבים הדיינים שחולצים לפניהם גם בוררים שני עדים כשרים ומעמידים אותם אצל הספסלים לחקור אותה על היבם והיבמה אם ראויים לחלוץ והיבם יתעטף עצמו [א]כאבל וכן היבמה תתעטף: **טו** [ב]יזהירו ב"ד את (יט) היבמה שלא תרוק בפני היבם עד שתחלוץ: הגה גם יזהרו מאד שלא תעלה בדעתה כי כל אימת שנתעכבה החליצה תרוק ואמנם אם רקקה קודם חליצה פסולה שלא תצרך לחלוץ אחר כך מכל האחין (הגהות אלפסי סוף מצות חליצה) (וע"ל סימן ק"ע): **טז** [ג]צריך שהיבם והיבמה לא יהא שום אחד מהם (כ) קטן [ד]ולא חרש שאינו שומע ואינו מדבר ולא אלם (ז) [ה]ולא (כא) שוטה: **יז** [ו]צריך שלא יהא היבם החולץ סומא אם יש לו אח שאינו (כב) סומא: **יח** [ז]צריך שלא תהא רגל היבם עקומה לאחור או הפוכה על צדה וגם שלא יהא מהלך על

באר הגולה

ע כנ"ל וכן הוא לעיל סעיף מ"א והטעם מפורש שם פ מבואר בסעיף י"ט צ שם סעיף כ' ק שם סעיף כ"א ר מבואר שם בסעיף כ"ב ש מבואר שם סעיף כ"ג ת מבואר שם סעיף כ"ד א פירש על אחיו והיא כאבלה של בעלה ב מבואר שם סעיף כ"ה ג מבואר שם סעיף כ"ו וסעיף כ"ז וסעיף כ"ח ד שם סעיף כ"ט ה שם סעיף ל' ו נתבאר במ"ש לעיל סעיף מ"ט ז מבואר שם סעיף

באר היטב

[ח]בית החלוצה אין חשש · כנה"ג: (יד) תאכל · ואם יום החליצה הוא תענית צבור א"צ להזהירה על כך: (טו) הב"ד · ואם צריכה לרוק תלך מלפני הב"ד היבם ותבלענו באפרקסותא: (טז) יבאו · ביום החליצה קודם התפלה ראוי ונכון לגדול שבדיינים לשלוח אליה ב"ד ליבם וליבמה להזהירם על מה שהזהירום אתמול בערב בשעת הקביעות · כנה"ג: (יז) באמצע · לאו עומדים על רגליהם קאמר דהכתי לא מטי זמן עמידה על שעת קריאה אלא כלומר יושבים · א"כ עומדים על רגליהם ממש קאמר ובשעת קריאה וחליצה [ל]פי פירוש ס"ח סעיף כ"ב: (יח) מהדיינים · אפילו השנים הנוספין · כנה"ג ס"ח: (יט) היבמה וכו' · ואם צריכה לרוק תרוק באפרקסותא שלא בפני ב"ד היבם · ונהגו לכסות פניה בצעיף כדי שלא תרוק · אמר הגדול שבדיינים לחבירו אתמול חקרנו שאין שום קורבה בינינו ולא ליבם וליבמה · גם נהרא תשובה אם ח"ו חסא אחד ממנו באופן שלא יאמר בנו שום פסול ושוב להתודות אבל חטאנו · כנה"ג ס"ח: (כ) קטן · פחות מי"ג שנים ויום אחד ביבם · והיבמה פחות מי"ב ויום אחד · ושיהיה להם ב' שערות ושיעור אורך השערות שסומכין עליהם · כרוחב אצבע שקורין אמה · ואם יש להם בגים א"צ אל סימנים · וכן אם היבם נתמלא זקנו או שיש ליבמה דדים גדולים א"צ אל הבדיקה ע"ל בה"ח ס"ק י"ג ע"ש: (כא) שוטה · הפתאים ביותר שכתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות עדות שאין עדותן עדות גילתם חליצה · מהרי"ט ח"ב חא"ה סי' פ"ז: (כב) סומא · ואם אין לו אח אחר אפילו סומא בב' עיניו חולץ ·

פתחי תשובה

שגון ע"ש · וכ"כ בפ"מ א"ח סי' של"ט בא"א סק"ג ע"ש: (ו) לא תאכל כו' · עי' בפי' ס"ח סעיף י"ח שכתב וטעם הדבר נתבאר בס"ת משום דבפרק א"ע"פ אמרינן דרמונים מרבים הרוק כו' ועיין בתשובת נו"ב תניינא ס"ס קמ"ב שתמה על זה דלא נתבאר שם כלל דרמונים מרבים רוק לאוכל רק נתבאר שמרבים רוק למי שרואה אחר אוכל ואינו אוכל ע"ש וכן תמה ע"ין בחידושי הגהות לטור אות י"ב ע"ש וגם בביאור הגר"א ז"ל ע"ש: (ז) ולא שוטה · עבה"ט בשם מהרי"ט · ושם בתשובה הסי' כתב דלא אמרו בגמ' עד שיכוונו שניהם אלא למעוטי חליצה מוטעת כו' אבל היכא דסברי ליה וסבר שבחליצה זו נפטרת ממנו אינו צריך שיהיה בכוונת הלב באותה שעה ע"ש וכתבו' ח"ב סי' א' השיג על ראיות מהרי"ט בזה · ועי' בס' קנות סתו ס"ס ער"ה שכתב דבחידושי הרמב"ן יבמות דף ק"ז גבי חליצת חרש מבואר להדיא כדברי מוהרי"ט ע"ש · ועיין בתשובת שבו"י ח"ג ס"ס קל"ז שכתב ח"ל וע"ד שהוא נוטה לטפשות כבר הוזכר

•••

אצבעות רגליו: יט [ח]אם היבם הוא גר צריך שידעו אם היתה הורתו והורת אחיו מת ולידתם בקדושה: כ [ט]צריך שידעו אם הגיח המת (כג) זרע: הגה וכל החקירות אלו שואלים העדים בשעת החליצה כדי שיתפרסם הענין ברבים וכן הוא בסדר חליצה לשאול העדים מכל מה שכתוב כאן מתחלת סימן מ"ו עד סימן כ"ח ואומרים גם כן ברבים שכבר שאלו מתחלה על סימני האיש והאשה שהם גדולים: כא [י]צריך שידעו ב"ד אם יבם זה הוא אחי המת מאב [כ]ואם היתה להם ישיבה אחת בעולם: כב [ל]צריך (ח) שידעו אם יבם זה הוא גדול האחים: כג [מ]צריך שידעו אם היא זאת אשת המת אחיו של זה: כד [נ]להעיד על דברים (כד) אלו נאמן עד אחד ואפי' אשה או עבד או שפחה או קטן שהוא מכיר (כה) ונבון: כה [ס]צריך שידעו ב"ד אם יש צ"ב יום שמת (כו) הבעל (ועיין לקמן בפירוש הגט סימן ל"ט): כו [ע]צריך שידעו אם היבם (ט) אטר (כז) רגל: כז [פ]צריך שידעו אם היבמה אטרת יד (כח) ימינה: כח [צ]מושיבים היבם והיבמה (כט) תחלה *(ושואלים הדיינים או הגדול שבהם את היבם מהו מבקש ויאמר להם שבא לחלוץ ליבמתו וישאל ליבמתו אם רצונה לחלוץ ותאמר הן) ואחר כך אומרים להם עמדו (ותעמוד היבמה לימין היבם): כט [ק]יעמדו היבם והיבמה על רגליהם ואם היבמה חפצה ביבום יאמרו ליבם אי ניחא לך חלוץ אי ניחא לך יבם והוא ישיב שאינו חפץ ביבום ואם היבם חפץ ביבום והיבמה אינה חפצה או שהיא מאותם שחולצות ולא מתיבמות מלמדים אותו תחלה שישיב שאינו חפץ לייבם וכן יאמרו לו אתה חפץ לחלוץ ליבמתך זו והוא משיב הן: הגה וי"א שבכל ענין שואלים אותו אם רוצה לייבם או

ל"א ח מבואר שם סעיף ל"ב ט מבואר שם סעיף ל"ג י מבואר שם סעיף ל"ד כ שם סעיף ל"ה ל מבואר שם סעיף ל"ו מ מבואר שם סעיף ל"ז נ מבואר שם סעיף ל"ח ס מבואר שם סעיף ל"ט ע מבואר שם סעיף מ' פ מבואר שם סעיף מ"א צ מבואר שם סעיף מ"ב *והיבם ישיב כותב שלו בשימו כאלו וכן היבמה עומדת כאלה כנ"ל סעיף ז"ד כנג"ה ק מבואר שם סעיף מ"ד

פתחי תשובה

ועובדא דא בתשו' מהרי"ט ח"ב סי' ע"ז ואע"פ שאינו מבין ענין הדברים כדרך שאר העם כיון שיוכל לומר על לאו לאו ועל הן הן כשר לחליצה וכן נעשה מעשה בזה לפני הגאון מהר"ר גבריאל ז"ל וכן עיקר עכ"ל: (ח) שידעו אם יבם זה. כתב בס' ישועות יעקב וז"ל ויש לי מקום עיון אם אין עדים שהוא גדול האחין וא"א לעמוד על הבירור ולהמתין יש חשש שיתבטל החליצה מעיקרו ונלע"ד לסמוך על אמירתו בזה וכ"ש כשהחולץ לפנינו אין לו אשה ויכול להיות שהשני יש לו אשה וכה"ג כתבו הפוסקים דאף דקיי"ל חליצת גדול עדיפא אם הגדול יש לו אשה והקטן אין לו בודאי חליצת קטן עדיפא ויש כאן ס"ס שמא זה הוא גדול האחין ואת"ל שיש גדול ממנו שמא יש לו אשה וחליצת זה שלפנינו עדיף אף אם הוא קטן עכ"ל: (ט) אטר רגל. עבה"ט מ"ש לידע אם הוא אטר מעבירין אותו לפי תומו כו' עי' במס' בכורות דף מ"ה ע"ב פרש"י אטר ברגל כשמהלך עוקר רגל השמאל תחלה מה שאין דרך בני אדם כן עכ"ל. ועיין בתשו' נו"ב תניינא ס"ס קנ"ה שכתב וז"ל אטר מקרי שע"פ רוב עוקר שמאל תחלה אבל אם ע"פ רוב עוקר ימין עכ"פ אינו אטר ולא גרע משולט בשני רגליו שחולץ רק בימין עכ"ל. ועיין בס' זכור לאברהם אות ח' שכתב בשם חכם אחד דכן נוהגין בירושלים לבודקו כדרך זו דבאיזה רגל שמתחיל להלוך הוא המיומן אלא שאם נפל איזה ספק בבדיקה זו נוהגין לבודקו ע"י שאומרים לו שיכה בכותל ברגלו ואותו הרגל שמכה הוא הימין עוד בודקים אותו ע"י עליה והרגל שעולה תחלה הוא הימין וכן בדילוג שדולג ע"ג קרקע הרגל שלמעלה הוא הימין וכן בלבישת מנעליו ע"ש: ועיין בס' כרם שלמה הביא בשם ס' פחד יצחק שכתב לראות אם היבם אטר רגל מעשה כדברי בעל גינת ורדים שכתב וז"ל אדם שעומד ורגליו מכוונות ורוצה לזוז ולילך ממקומו אל מול פניו אזי הוא מתחיל לילך ברגל המיומנת לו ואם התחיל לילך ברגל שמאל מודע שהוא אטר רגל. אבל אם רוצה לילך נגד ימינו אז ע"כ הוא מתחיל ברגל שמאל לפי שהיא מרוחקת יותר ואם ירצה לילך נגד שמאל אף שהוא אטר הוא מתחיל ברגל

באר היטב

י"א אפילו אם יש לו שאר מומי הגוף אינו חולץ כשיש אח שלם בגופו ואם אין לו אח אחר יחלוץ הוא. כנה"ג בש"ח: (כג) זרע. אפילו ממזר פוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום אבל בנו מן השפחה ומן הנכריה אינו פוטר: (כד) אלו. שנזכרו מסעיף כ' עד כאן: (כה) ונבון. ובשעת הדחק חולצין אף על פי שאין מכירין אותו או אותה פירוש ס"ח וכ"כ הכנה"ג. עדות מפי כתב מהני לעדות זה. י"א דאין אשה וקרוב נאמנים אלא שלא בשעת מעשה ויש לחוש לדבריו וע"ל בה"ט ס"ק י"א: (כו) הבעל. גם בזה סגי בעדות אשה או קרוב: (כז) רגל. דאם היבם אטר ויש לו אח אחר שאינו אטר לא יחלוץ ויחלוץ האחר. ואם אין לו אח אחר י"א שלא יחלוץ כלל. וי"א שיחלוץ בשמאל. ובפירוש ס"ח כתב שאם יש לו אח אחר צריכו לחלוץ שתי רגליו בבת אחת. וב"ח כתב דאין נוהגין כן. אלא חולצים זה אחר זה ויכוונו היבם והיבמה שבאותו חליצת רגל שהדין הוא לחלוץ בו הוא מכוון לפטור בו יבמתו וכן היא תכוון כן עיין בפירוש ס"ח וכנה"ג בש"ח. וע"ל בה"ט ס"ק כ"ו. ואם הוא שולט בשתי רגליו חולץ בימין כל אדם. לידע אם הוא אטר מעבירין אותו לפי תומו לפני הדיינים שלשה או ארבעה פעמים מרוח לרוח ויראו באיזה רגל הוא פותח תחלה אם הוא פותח תמיד ברגל ימין תחלה ליתו אטר ואם פותח תחלה ברגל שמאל הוא אטר. מעשה היה באטר רגל שבשעת בדיקת עקירת רגל. דחק את עצמו ועקר את רגלו הימיני להטעות לב"ד וחלץ ברגל ימין עיין בחוט השני סי' כ"ח: (כח) ימינה. מפני שצריכה לחלוץ ביד ימין: (כט) תחלה. כדי שיהיה היכרא שגריים

לחלוץ ואף על גב דמצות חליצה קודמת מכל מקום שואלים אותו כדי שיאמר רצונו לחלוץ דיראו שכבר היה מרוצה לחלוץ ויאמר שחפץ בחליצה וכן נוהגין ויש מוסיפין אם יש לו אשה אומר לו (י) שמותר לישא אותה ואין בזה משום חרם ר"ג וע"ל בפי' סדר החליצה סימן נ"ד ומ"ז : ל ׳צריך שידעו היבם והיבמה שבחליצה זו היא מותרת לשוק : לא ׳צריך שלא יהא אנוס לחלוץ : לב ׳אם נשבע לחלוץ או שלא לחלוץ מתירין לו (ל) קודם : הגה ויזהרו הבעל והאשה שלא ישיבו כהשובתם אל השואל אותם הן הן או לאו לאו אלא חד הן על דבר הן וחד לאו על דבר הראוי לומר לאו גם יאמרו בלשון לע"ז כדי שיבינו (וע"ל בפירוש סדר הגט סימן ס"ח) : לג ׳צריך שיבטל כל מודעא שמסר על חליצה זו ׳וכן צריך לפסול כל עדים שיעידו שמסר מודעא על חליצה זו וכך יאמר לו החכם ליבם אמור הריני מבטל כל מודעי ומודעי דמודעי עד עולם שמסרתי על חליצה זו וכל דברים שמסרתי שהם כשיתקיימו גורמים לבטל חליצה זו הרי הם בטלים וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר שתפסל חליצה זו מחמתו והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיתבטל חליצה זו או יורע כחה מחמתו : לד ׳צריך לבית דין שיזהירו שלא תעלה בידם חליצה (לא) פסולה : לה ׳צריך לישאול ליבמה אם אכלה או שתתה היום : לו ׳יקח החכם המנעל בידו ויבדקנו שלא יהיה שום טיט דבוק בו מבפנים (ויהיה עשוי (לב) כהלכתו) : לז ׳ויצוה ליבם לרחוץ (לג) רגלו הימני יפה : הגה וינגב אותו יפה ויכרוך בגד סביבו וילך בה : לח ׳ויקשור היבם כנף המכנסים למעלה משוקו : הגה ויראו הדיינים שרגלו תהי' נקי' מכל דבר שנוף : לט ׳יתן בעל המנעל ליבם המנעל (לד) במתנה (ויקננו היבם בהגבהה) : מ ׳ינעלנו היבם ברגלו (לה) הימני כשהוא יחף בלא בתי שוקיים אלא דבוק לבשרו (ויהא מכוין למדת רגלו של יבם ולא יגיע למעלה מארכובה) : מא ׳יכנים (*קרסי) המנעל בלולאות : הגה ויש סדרים שכתוב בהן שהרב המסדר נועל לו המנעל וקשרו לו ׳כראוי אבל אין לחוש אם היבם יכול לעשותו בעצמו שפיר דמי : מב ׳יכרוך הרצועות פעמים סביב שוקו מן *הארכובה ולמטה ׳ויכניסם

*וכ"כ מהרי"ל אבל מ"ו כ׳ בסדר חליצה שלו שקשה לומר לו דבר שקר מאחר דקי"ל דיש זה בכלל חרם דר"ג כמבואר בפוסקים אלא י"ג לו אם מכל להתיר חרם ר"ג ניחא לך להתיר ויאמר גם כן מצאתי בגליון ש"ע מה"ת ז"ל ר מבואר שם סעיף מ"ס ש מבואר שם סעיף מ"ג ת מבואר שם סעיף מ"ז א מבואר שם כפיף מ"ו וסעיף מ"ו ב שם סעיף מ"ח ג מבואר שם סעיף מ"ט ד מבואר שם סעיף נ"ה מבואר שם סעיף נ"א ו מבואר שם סעיף נ"ב ז מבואר שם סעיף נ"ג ח מבואר שם סעיף נ"ד ט מבואר שם סעיף נ"ס וסעיף נ"ו י מבואר שם סעיף נ"ז *כנ"ל וכן סוף שם בב"י כ כן פשם מהרי"ו מולי׳ כדי להודיע שהוא מנעל של מצוה ל מבואר שם סעיף נ"ח *עיין פירושו לעיל סעיף נ"ה מ מבואר בפירוש ס"ח סעיף נ"ט וכתב בעל הלבושים שהמנעל פתוח אחורי הרגל שני תורין ובין הב׳ תורין הוא שלם יכרוך הרצועות בין הלולאות התחתונות עד שהגיע באחורי הרגל תוך חור התחתון ויניח שם רצועות מכוונות זו אצל זו ויכרוך סביב הרגל פעם שנית בין הלולאות השניי׳ עד שיגיעו אחורי הרגל בחור העליון ויניחם גם כן שם מכוונות זו אצל זו ואחר כך יכרוך הרצועות פעם ג׳ סביב הרגל עד שיגיעו למעלה מהלולאות על גב הרגל שקורין שי"ן ביי"ן בל"א שפעי"ן ביי"ן נמי נקרא מעל רגלו מ מבואר שם סעיף ס׳ וסעיף ס"א

באר היטב

שצריכים להיות מעומד · והיבם ישים כובע שלו בעיניו גם היבמה תהא מעוטפת כאשה אבלה : (ל) קודם · והאידנא נהגו בין נשבע בין לא נשבע מתירין לו · וי"א דיש להתיר הר"ג לישא ב׳ נשים · ובמקומותינו לא נהגו כן · עיין בפירוש ס"ח סעיף מ"ז : (לא) פסולה · שלא תצטרך אח"כ לחלוץ מכל האחין : (לב) כהלכתו · דיני מנעל עיין בה"ח : (לג) רגלו · דהיינו שליח ב"ד מוליך היבם חוץ לב"ד ופושט ממנו בתי שוקיים ואנפלאות ורוחץ רגלו בחמין ומנגבו וכורכו במפה והולך בה אל הדיינים אלא לפסוק הרגל ואח"כ מושיבו על הספסל ולוקח המפה ורואין אם הוא נקי ואם רחץ במים קרים אין חשש : (לד) במתנה · אע"פ שהמנעל מיוחד לכך · ומיהו א"צ לתקן המנעל לשם חליצה · וי"א שצריך שיתן בעל המנעל המנעל לראש ב"ד במתנה וראש ב"ד יתנהו במתנה ליבם · ולפ"ז אחר החליצה יחזור היבם ליתן המנעל לראש ב"ד וראש ב"ד חוזר ונותנו לבעל המנעל : (לה) הימני · ואם חלץ ברגל שמאל חליצה פסולה · ואם בולש בבתי רגליו חולץ בימין כל אדם : ואם הוא אטר

פתחי תשובה

ברגל ימין ולכן לענין בדיקת החולץ צריך שיעמידוהו ורגליו מכוונות ומיושרות ויאמרו לו שילך מכנגד פניו ולהלאה ולא לצד שמאל · ופעם אחת הושיבו החולץ על הספסל פניו קדמה והדיינים היו יושבים לצד ימין וקראו שיבא אצלם והתחיל להלך ברגל שמאל פעם ושתים ובאו לידי ספק אז גליתי לפם דעתי והעמידוהו נגד פניהם והתחיל להלך ברגל ימין פעם אחר פעם · וטוב לבדקו קודם קשירת מנעל חליצה לפי שע"י הקשר והסידוק הם כח הרגל ואפשר שיקדים להלך ברגל שמאל עכ"ל · [ועיין בתשובת ח"ס ח"ב סי׳ נ"א שכתב דאין ספק אילו חלץ לה ולא ניסוהו בהילוכו והלך מלפניו וא"א לבדוק אחריו דודאי חליצתו כשרה לכ"ע דסומכין על הרוב דרובא דאינשי אינם אטרים וכמו בשו"ע שחטו והלך ולא בדקוהו דמתירין בבהמה משום רוב : עיין ח"ס מומחין כן כו׳ ע"ש] · ומ"ש בבה"ט מעשה היה באטר רגל כו׳ עד עיין בהוט השני סי׳ כ"ח · דברי התשובה הזאת הבאתי קצת בארוכות לעיל בה"ח ס"ק כ"ד וע"ש עוד : (י) במותר לישא אותה · עיין בס׳ קרבן נתנאל פמ"ח אות מ"ס ואות כ"ד שכתב בשם יש"ש דעכשיו שיש תקנת רגמ"ס

רגל

באר הגולה

ג זה הוא לדעת הקונדריסון והמחבר כמבואר בסעיף ס"ח ודלא כסדר חליצה שמלא לגדולי אשכנז שכתבו שיהיו שניהם קשורים בחוזק רק רפויים כנזכר שמה ע"ש וכ"כ מהרי"ל ומנהג מהר"י סג"ל לעשותן רפויים ס מבואר שם סעיף ס"ב ע מבואר שם סעיף ס"ג פ מבואר שם סעיף ס"ד צ מבואר שם סעיף ס"ט ק מבואר שם סעיף ס"ו ר שם סעיף ס"ז ש מבואר בסעיפים ו' ת מבואר שם בסעיף ס"ח א מבואר שם בסעיף ס"ט ב מבואר שם סעיף ע' ג שם סעיף ע"א ד שם סעיף ע"ב

בנקבים (לו) שבמנעל בענין שיגעו הרצועות בבשר שוקו מאחוריו (וירא' כהרלוו[ת] יהיו מכוונים זה אצל זה כל מה שאפשר) (כל הנ"ל בסדרים) (וע"ל בפי' הסדר סימן נ[ט]) **מג** יקשור השתי רצועות על בשר השוק מלפניו שני קשרים על גב זה מהודקים ועניבה עליהם: **מד** צריך שילך היבם במנעל ברג[ל] ארבע אמות (וילך לפני הדיינין שיראו איזה רגל ימינו (שם) וע"ע בפי' הסדר סי' ס"ב). **מה** יעמידו היבם אצל (לז) כותל או עמוד לישען בו (ויזהר שלא ישען כ"כ ש[...] נוטלין העמוד היה נופל דזה אינו מקרי עמידה): **מו** בכל עניני החליצה בין בקרי[אה] בין בחליצה בין ברקיקה יהיו הדיינים יושבים (יב) והיבם והיבמה (לח) עומד[ים] (ומעמידים היבמה לפני היבם כדי שתהא דבורה עמו לפני בית דין): **מז** מלמדין או[תה] ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילים ותהיה יכולה לקרות לא או[מר] בנשימה אחת (ואומרים ליבם וליבמה ענין החליצה ובזה תהיה מסורה ממנו ומות[רת] לכל אדם ואומרים להם שיכוונו לזה ואם ישיבו הן): **מח** מקרין ליבמה מאן יב[מי] להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ומקרין אותה מלה במלה זו אחר[...] רק לא אבה יקראוה בפעם אחת וקריאה זו ושאר קריאות צריכים להיות בלש[ון] (לט) הקדש (ואם טעו באיזה תיבה יחזור לראש המקרא): **מט** מקרין ליבם [לא] חפצתי לקחתה (וקורין לו מלת לקחתה במפיק ה"א גם יקרא מלות אלו בנשימה אח[ת]) (שם): **נ** צריך שיבין היבם דברי היבמה ומה הוא משיב: **נא** ישען הי[בם] לכותל או לעמוד שאחריו וידחוק רגלו בקרקע (ויזהרנו שלא יסייע ליבמה בש[עת] החליצה) (שם): **נב** ונגשה (יג) יבמתו (מ) אליו ומתרת קשירות המנעל בי[דה] הימנית בלא סיוע (מא) השמאלית ואחר כך תתיר הקרסים (התחתון תחלה ...) (יד) ותתפוס רגלו בידה השמאלית ותגביהנו מן הארץ ותשמוט המנעל[...]

פתחי תשובה

אם הוא נשוי אין אומרים לו כך אם תרצה לייבם יבם דהוי כהוכא ועלולא מאחר שהכל יודעין שאין יכולין להתיר לו ע"ש: (יא) וילך לפני הדיינין · עיין בתשובת חוט השני ס"ס כ"ח מ"ש בזה: (יב) והיבם והיבמה עומדים · כתב בס' בית מאיר וז"ל עי' בתוס' זבחים דף ט"ז בד"ה מיושב שכתבו דיכול ת"ח לישב כמו בדין · ונ"ע כי לא משמע הכי מהפוסקים וי"ל נמי אחרי שכבר מוכרח להיות כבודו נדחה ע"י הרקיקה אף בעמידה נדחה עכ"ל: (יג) יבמתו אליו · עבס"ע שכתב ויאמר ראש הב"ד לאבריו שיראו כו' כן הוא בס"ח של מהר"ם אות פ"ב וכן מבואר מדברי הב"ש לעיל בס"ח ס"ק ע"ל במ"ש שם דדרשה ערכא דדיינים צריכים להוות הרוק הינו אלא אסמכתא ולעיני זוקנים קאי על הליצת המנעל כו' ע"ש אך בס' ב"מ שם פל"ת שמה של הב"ש וכתב שם וז"ל וכן גוף הדין שאוניא מפי' התוס' דלעיני קאי על החליצה ומשמע מזה דצריכים הדיינים לעיוני עכ"ם החליצה לא מצאתי בפוסקים אלא בס"ח בקצרה משמע הכי וכן מפורש בס"ח של מהר"ם סי' פ"ב ולענ"ד אינו אלא הומרא לצאת מחששות פשטי' דקרא עכ"ל ע"ש: (יד) ותתפוס רגלו בידה השמאלית ותגביהנו · עיין בתשובת נו"ב סי' קי"ד שכתב שם רב אחד שרצה לחדש דבר במנהג החליצה אשר מעולם מנהג ישראל אחר התרת הקשרים של המנעל עם הקרסים אוחזה מגבהת תחלה רגל היבם בשמאלה ובימינה שולפת המנעל כמבואר בטור ובש"ע ובסדר החליצה ואמר הרב הנ"ל כיון שאמרו ביבמות הלי מאן דהלין צריך למדהסי' לכרעיה ולהרי"ף והרמב"ם יש קפידה אפילו דיעבד אי לא דחסיה א"כ אפשר שבשעת עיקר החליצה לא יהיה רגלו דחוס וע"כ אי אפשר לומר שתגביה הרגל כלל · וכל מקום שנזכר הגבהת ה[רגל] הכוונה עם השמטת המנעל נועל הרגל בזה עלמו מגבהת קצת הרגל שאי אפשר להשמטת המנעל אם לא שבשעת השמטה יו[גבה] קצת הרגל למעלה (סיומו העקב ושאר חלק הרגל ישאר דבוק בקרקע עי' בסוף התשובה שם) וגם הביא ראיה מדברי מה[רי"ל] מרגליות בס"ח בד"מ שכתב ואח"כ תוחבת בידה תחת עקיבו ותופסת בעקב המנעל כו' ולשון תחיבה לא"ש אלא במקום דל[א] מכלל שהעקב עדיין דחים בארעא וגם הביא ראיה מדברי הרא"ש וכ"י שכתבו טעם דצריך למידחס כרעיה משום דלפע[מים] מנעל ב"ד גדול ממנה רגלו ונראה כיוצא מאליו אם לא שידחוק רגלו בקרקע מעט · ומעתה אם בשעה שחולצת מגבה הר[גל] אליר אכפי נראה כיוצא מאליו פ"ו שאין כאן שום הגבהה כפני עצמו אלא חליצת המנעל היא עצמה הגבהת הרגל ש[...]

באר היטב

רגל הימני כתבתי משפטו ס"ק כ"ו: (לו) שבמנעל[...] עיין בס"ח מן הרב מהר"ם סעיף ס"ו: (לז) כותל · [...] היכי דמצי למדחסיה לכרעיה: (לח) עומדים · [...] היבם אלם או זקן נותנין לו מקל לסמוך עליו אבל [...] ישב · ואם הוא חולה שא"א לעמוד בשום ענין יש[ב]: (לט) הקודש · ויפרש ראש הב"ד ליבם מה שאומ[רת] היבמה בלשון לע"ז או בלשון שהוא מכיר בו אם [...] ע"ה ולא הבין מה שאמרה היבמה · וכמו שהיבם צ[ריך] לדעת מה שאמרה היבמה כן צריך לדעת מה הוא מ[שיב] לכן אם הוא ע"ה ואינו מבין מה שאמר בלשון הקו[דש] יפרש ראש ב"ד פירוש הדברים בלשון לע"ז או בלש[ון] שהוא מבין · אם היבם כלעג לשון וערל שפתים [...] יוכל לדבר מבטא האותיות כהוגן אין חשש ע"ל [...] ס"ק למ"ד: (מ) אליו · ויאמר ראש הב"ד לחב[ריו] שיראו איך היבמה חולצת המנעל מעל רגל היב[ם]: (מא) השמאלית · ואם חלצה ביד השמאלית בדיע[בד] חליצתה כשרה ואם היא אטרת יד ימינה הוי שמאל ד[...] כימין דעלמא וחולצת בשמאלה · כיצד בודקין א[ם] רואין באיזה יד עושה מלאכה אם בימין אינה אט[רת]

העקב וגם תחלוץ כל המנעל בידה הימנית בלי סיוע השמאלי ה'וגם בלי סיוע היבם לא בידו ולא ברגלו (טו) ו'ומשלכת המנעל בארץ (ותשליך אותו למרחוק) ובכל זה תהיה גם היבמה מעומד כפופה אבל לא יושבת ולא על ברכיה ויאמר לה הרב שתאסוף רוק גדול בפיה ולא פיהוק ונטוס גם לא תרוק מים בעלמא רק רוק ממש) : נג ח'תעמוד היבמה נגד היבם וירקה בארץ כנגד פניו ט'רוק (מב) גדול (טז) י'וצריכין הדיינים החמשה לראות הרוק כשיוצא (מג) מפיה עד

ה שם סעיף פ"ג
ו שם סעיף ע"ד
ז שם סעיף ע"ה
ח מבואר שם סעיף ע"ו ·ט שם סעיף ע"ז
י שם סעיף ע"ט וגם היבם צריך לראות הרוק לפניו כמו שכתב לקמן בפירוש סדר החליצה סעיף ע"ח וע"ש

באר היטב

(מא) בשמאל היא אטרת · ואם שולטת בשתי ידיה הולכת בימין · בדמות חולכת בפניה : (מב) גדול · ואם רקקה רוק דק צריכה לרוק פעם אחרת : (מג) מפיה ·

פתחי תשובה

היא תוחבת ידה תחת עקיבו לתפוס בעקב המנעל לשמטו וממילא מוגבה הרגל קצת ומ"ש בטור ותתפוס רגלו כו' ר"ל בעוד הרגל בארץ תופסת ואוחזת בו שלא ינוד בשעת חליצה אנה ואנה ומ"ש בש"ע בס"ח ותתפוס רגלו בידה השמאלית ותגביהנו כו' הך ותתפוס ג"כ ר"ל אחיזה בלבד ולא הגבהה והוא סיומא דמלתא ומ"ש ותגביהנו מן הארץ אלמטה קאי ותגביהנו מן הארץ ותשמוט המנעל מן העקב וגם תחלוץ כל המנעל בידה הימנית · ונמצא שהגבהת הרגל בימין הוא · וממילא הוא חוזר לפירושו בשיטתו שהגבהה הוא ע"י השמטת המנעל וכן פי' דברי הס"ח בקצרה מהרב מהר"מ אות פ"ג עכ"ד הרב הנ"ל : והוא ז"ל האריך לסתור דבריו ומתחלה סתר פירושו בטור וש"ע · וגם כתב דמ"ש הרא"ש וב"י דצריך לדחוק מבוס דנראה כיוצא מאליו אין הכונה שיטעו שהמנעל עתה יצא מאליו ולא היא חלצתו אלא הכוונה שיהא ניכר שהיא טורחת עצמה מצות הליצה (עי' ברא"ש וב"י מבואר להדיא כן) והטרחה הוא הגבהת הרגל והוא דומה לטעם מנהג שלנו שזורקת המנעל אחר התליצה לארץ והיינו שיהא ניכר שחלצתו רק למצוה שלא יאמרו שצריכה לנעל הזה · ומה שהביא הרב הנ"ל ראיה מדברי ב"י מרגליות מלבון ותוחבת ידה הנה כד"מ אחר שהביא דברי מרגליות בזה הביא סתירת דבריו בגלוי מאחר הפוסקים · ושוב האריך ליתן תרי טעמי דמסתברי על עיקר מצות הדחיקה וממילא יהא נסתר דברי הרב הנ"ל · טעם א' כלפי שאמרה תורה חלצה נעלו ולא בארה לנו מה נקרא חליצת הנעל לכן כל מה שדרך בני אדם לעשות בעת חליצת נעליהם צריכה היבמה לעשות בעצמה להיבם בלי סיוע היבם בא' מהם וכיון שדרך העולם בעת שחולצים נעליהם מגביה הרגל מעל הארץ לכן קודם החליצה צריך שיהא רגלו דחים כדי שתגביה היא הרגל בידיה ו־עשה בעצמה כל מעשה חליצה מתחלה ועד סוף ולכן אי לא דחים רגלו קודם החליצה א"כ רגלו מוגבהת ע"י היבם בעצמו וכבר עשה הוא התחלת החליצה ולכך פסול כשם שפסל מרן המחבר בסי' קס"ע סל"ג בהתיר הוא הקשר והלצה היא · ולפ"ז אדרבה לאלו הפוסלים בלא דחים אין הפי' שבשעת חליצה יהא דחים רק קודם החליצה וכל המוסיף לומר שלא תגביה הרגל כלל גורע מצות חליצה · טעם ב' על הדחיסה כדי שיטמא ביתום של נעל .להבן מקומי הקרקע ולפ"ז ג"כ לא בעינן דדחים בשעת חליצה רק שאחר לביאת הנעל יהא דחים לכרעיה וכזה אם דחים גע אתת אין קפידא שוב אם יגביה ויאחז הרגל באויר שכבר בם נעל עליו · ושוב הוסיף ידו לבאר כי ענין זה דהגבהת הרגל נאמר בגמרא ורי"ף ורמב"ם ורא"ש כי זהו פירוש של איטלע לה כרעך והאריך בזה ע"ש :

עוד האריך שם בענין המבואר בטור ובש"ע שתגביה רגלו בידה השמאלית (לפי פירושו הנ"ל מלת ותתפוס) ובס"ח של מהר"י מינץ כתב שהגבהת הרגל יהיה ג"כ בימינה ולפי טעם א' המבואר לעיל למצות הדחיסה כדי שהגביה א"כ היא בעצמה הרגל ותעשה כל מעשה חליצה א"כ כיון שזה ממעשה החליצה מהראוי שתגביה הרגל בימינה ואח"כ תאחזנו בשמאל וזהו טעמו של מהר"י מינץ אך כד"ע הביא סוף דברי מהר"י מינץ שם ולא הביא תחלת דבריו שתגביה רגלו בימינה מכלל דלא חש דבריו בזה וסמך על מהרי"ל והטור · וגם לטעמו של הרא"ש הנ"ל לדחיסה כדי שתטרח והגבהת הרגל הוא עצמו הטרחה מבואר לעיל אין קפידא אם תגביה בשמאלה ע"ש · ושם ברצת התשובה הביא ג"כ דברי מהרש"ל ביש"ש פ' מ"מ ר"ס ט' שכתב ומגבהת קצת רגלו בימין כו' וכתב ע"ז וז"ל והנה גם דברי רש"ל לכאורה הם כדברי מהר"י מינץ שגם הגבהת הרגל היה בימין ואח"כ נדבר מזה מה שנלע"ד כדעת רש"ל עכ"ל · ולא נמצא שם כלל בכל התשובה סתירת פירוש זה רק בסוף התשובה שם סתר דברי הרב הנ"ל שרצה להביא ראיה מדברי רש"ל אלו שכתב קצת רגלו וע"ז כתב דאין ר"ל מקצת הרגל דהיינו עקב אלא ר"ל שתגביה קצת לא סגבה למעלה הרבה ע"ש · אבל בענין ימין לא נזכר שם וגם א"א לפרש באופן אחר דברי רש"ל הללו ובודאי הוא סובר כדברי מהר"י מינץ ולכן לענ"ד צ"ע מדוע אין אנו חוששין כלל לדברי הגאונים אלו מהר"י מינץ רש"ל ז"ל שתהא הגבהה ביד ימינה ואח"כ תאחזנו בשמאלה אחרי שכתב בתשובת נו"ב שם שזהו פשוט שבדברי מי שמבואר שתגביה בימין קפידא יש בדבר דוקא ימין כמו שיש קפידא בחליצת הנעל לדעת הירושלמי אבל בדברי מי שמבואר שתגביה בשמאל אין הכוונה דוקא בשמאל דבודאי אין השמאל עדיף מימין אלא הכוונה אף בשמאל והרבותא באיזה יד שתרצה תגביה עכ"ל מעתה היה ראוי לחוש ולהחמיר כמו שמחמירין בחליצה בשאר דברים לצאת כל הדעות · ובפרט שגם מלשון הטור וש"ע אין הכרח כ"כ שגם ההגבהה תהיה בשמאל אם לא לפי פירושו של הנו"ב ז"ל במלת ותתפוס · והרי מדברי הס"ח אות י"ט שהבאתי לעיל בס"ח ס"ק כ"ו מבואר להדיא במפרש הך ותתפוס היינו אחיזה בלבד ולא לצורך הגבהה אלא כדי שלא ינוד יזוז הרגל בשעה שתשמיט המנעל מן העקב (ולפי דבריו ניחא ג"כ למה בשמאל והלא בודאי ימין עדיף וכמ"ש הנו"ב הנ"ל אך כיון שזאת האחיזה היא בעת שמומטת המנעל מן העקב בימינה ממילא א"א לה לאחוז הרגל כ"א בשמאלה) וא"כ ממילא אפשר לומר דהגבהה הוא בימין וביותר דהא כל עיקר ענין הגבהת הרגל מקודם מוסמ"ק עבין קס"ה ושם לא נזכר יד שמאל כלל וצ"ע : (טו) ומשלכת המנעל בארץ · עי' בפי' ס"ה סעיף ע"ד טעם לזה בשם מהר"י מברונא · ועיין בביאור רבינו הגר"א ז"ל ס"ק פ"ב שכתב דהוא מנהג קדמונים וכמ"ש בזוהר דיש חקת ובעי לבטלא ליה להוות נעל בארעא לאחזאה כו' ע"ש : (טז) וצריכין הדיינים · עי' בפי' ס"ח סעיף ע"ה שכתב ומשמע נ"י דפשיטא שהיבם צריך לראותו כו' ונראה אפשר שאין היבם צריך שיראה כשיצא הרוק מפיה אלא כשיבא לפניו ס"י כו' ועב"ש לעיל בס"ה ס"ק מ"ח שכתב דלדעת הרמב"ם והרא"ש צריך היבם לראות הרוק לכתחלה (ובס"ק ס"ל כתב הב"ש דכן משמע בתוס') ודעת הנ"י דאין צריך לראות הרקיקה והוא כתב דנראה להחמיר

שיניע לפני היבם על הארץ : נד ^ג^מקרין אותה בלשון הקדש ככה יעש
(מד) לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ^ל^ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנ
(בית חלוץ הנעל בית חלוץ הנעל) : נה ^ס^וכל העומדים שם עונים ואומרים חלוץ הנ
(מה) ג"פ : נו ^נ^יחזיר היבם המנעל (מו) לדיינים ואומרים הדיינים יהי רצון של
תבאנה בנות ישראל לא לידי חליצה ולא לידי יבום : נז מ"כ בסדר אשכנ
כשיעמדו יאמר הרב בא"י אמ"ה אקב"ו במצות וחקים של אברהם אבי
(יז) והטעם מדאמרינן בפרק כיסוי הדם בשכר שאמר אברהם ועד שרוך נ
זכו בניו למנעל של חליצה ויש לאומרו ^ס^בלא הזכרת שם ומלכות : הגה
סדרים שכתוב בהן לגזור חרס על המוציא לעז על החליצה ולא ראיתי נוהגין (מז) כן

כ מבואר שם סעיף
פ"ח ל שם סעיף פ'
ם מבואר שם
נ מבואר שם סעיף
פ"א ס וכ"פ מהרש"ל

פירוש סדר חליצה

א מצות חליצה בשלשה דיינים אפילו הם הדיוטות משנה בפרק י"ב ממס
^א^יבמות : ב ובלבד שיהיו יודעים להקרות מפורש שם ^ב^בגמרא ופירש
שיודעים להקרות מאן יבמי וגו' לא חפצתי וגו' ככה יעשה וגו' וכתבו ^ג^התו
שאפילו אינם בקיאין בשאר דברים שרי מאחר שבקיאין בקריאה וטעמא מ
ששאר דברים אם לא עשו בטוב יוכלו לשאול לבקיאין ונראה מדבריהם ד
הנן אפילו שלשתן הדיוטות בהדיוטות ממש קאמר אבל בנמוקי יוסף כר
בשם המפרשים דלא קרי להו הדיוטות אלא משום דלא בעינן סמוכים א
לעולם צריך שידעו הלכות חליצה דכי קאמר בגמרא שיודעים להקרות (^ד^כע
דיינין בכלל זה הלכות קריאה וחליצה שיודעים הדיינים ^ה^ודברי הרמב"ם סתום
כדברי הגמ' : ג ^ו^וכתב הרמב"ם דהא דבעינן יודעים להקרות היינו לכתח
אבל בדיעבד אפילו חלצה בפני עמי הארץ חליצתה כשרה וכ"כ הטו
ד ובסדר חליצה לגדולי אשכנז כתבו שמהר"ר ישראל מברונה תמה על
ויישב דמיירי שהיבם והיבמה יודעים להקרות בעצמם אי נמי אע"פ ש
הדיינים ולא היבמים יודעים ^ז^מ"מ כיון שאינם חרשים או אלמים חשוב
ראויים לב"ע וראויה להקרות ואם חלצה ולא רקקה ולא קראה כשר : ה וצר
שיהיו שלשתן אזרחי ישראל וכו' שם ^ז^אמר רבא גר דן את חבירו דבר תו
ולענין חליצה עד שיהיה אביו ואמו מישראל ופירשו התוספות דבאמו מישר
לא סגי עד שיהיה גם אביו מישראל אבל באביו מישראל לחוד סגי ^ח^אע
שאין אמו מישראל ובסמ"ק וכל בו כתוב דאפילו היתה אמו לבדה מישר
כשר ^ט^אבל רש"י פירש בישראל משמע שיהא ישראל מכל הצדדים נר
מדבריו דתרווייהו בעינן שיהיו מישראל והטור הזכיר סברת התוספות וסבר
רש"י אבל סברת סמ"ק והכל בו נראה שהיא טעות סופר שאין לישבה על
הגמרא ודברי שאר הפוסקים אין בהם הכרע : ו ושלא יהיו קרובים וכו'
כתב הטור וספר התרומה וסמ"ק ופשוט הוא כיון דחליצה הוא דין כמו שיתב
בס"ד : ז ואפילו נשואין שתי בנות אחים וכו' כן כתב בתרומת הדשן סי

א דף ק"א ע"א
ב שם ג שם
ד כן הוא שם
בגמרא ופוסקים
ה נס"ד מהלכות
יבום וחליצה *שם
ו וכדמוקי בגמרא
מתניתין כרבי זירא
כל הראוי לבילה
אין בילה מעכבת
בו שם דף ק"ד
ע"א ז שם דף ק"ב
ע"א ח שם והביאו
ראיה דהא אפילו
לענין יוחס כהונה
סגי כאביו מישראל
כדאמרינן בקדושין
דף ע"ז ע"א ט שם

פתחי תשובה

להתיר לכתחלה ע"ש · גם הב"ה אות כ"ג האריך בזה ומסיים
וז"ל הלכך לכתחלה צריך להזהיר לחולץ שיסיר נוחן דעתו
לכוונת את הרוק והכי נקטינן עכ"ל : (יז) והטעם מדאמרינן
בפ' כיסוי הדם כו' · שם לא נמצא לשון זה · וכפי הנראה
ט"ס הוא וצ"ל בב"ר (והוא שם בפרשה מ"ג אך בשינוי קצת)
אבן איתא בסוף סדר חליצה של מהר"י מינץ ז"ל :

באר היטב

ובדיעבד אם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק מפ
חליצתה כשרה · והב"ח ס"ל דאם לא ראו הדיינים הר
כשיצא מפיה פסול אפילו בדיעבד · ע"ל בה"ח ס"ק מ
מס"ש : (מד) לאיש · כ"פ ראשונה דנוסח שיה רפוי
(מה) ג"פ · והיבמה צריכה ג"כ לומר ג"פ חלוץ הנע
הגמי"י והמרדכי ומהר"י מינץ · ואין נראה כן מדב

רש"ל בס"ח שם · אונן ואוננת אינם חולצין ע"ל בס"ח ס"ק מ"ו אם אבל תוך שבעה יוכל לחלוץ : (מו) לדייני
אם נתנו לו הראם ב"ד יחזירוהו לראם ב"ד וראם ב"ד יחזירוהו למי שנתנו · ועכשיו נוהגין ב"ד לעשות מנ
עלפם או מקופה של ליבור : (מז) כן · כתב מהר"י מרגלית דאנו אין נוהגין לכתוב גט חליצה מאחר שהו
ברבים אינה צריכה לשטר ראיה :

ז ודבוהא זו היא לדעת [י]הרא"ש דסבר דלא אמרינן תרי בעל כאשתו אבל
הרי"ף דסב' אמרינן תרי בעל כאשתו מדינא נמי פסולים : ח ושלא יהא
ם אחד מהם פסול וכו' פשוט הוא מאחר שחליצה היא דין וזהו שכתב הטור
מצות חליצה בשלשה דיינים ישראלים כשרים : ט אחר שיועדו יחד השלשה
נין יוסיפו עליהם שנים [ל]בגמרא אמרינן דרב פפא ורב הונא בריה דרבי
שע ורב כהנא ורב אשי ורב יהודא עבדו עובדא בחמשה ולא מדינא דמדינא
' סגי אלא לפרסומי מילתא ובהדיא אומרים בסוף [מ]פרקין דלכתחלה נמי
לצת בשלשה ומכל מקום כתבו כל הפוסקים לחלוץ בחמשה לפרסומי מילתא
ופירש"י לפרסומי מילתא דחליצה היא ולא לנסבא כהן אי נמי דליתי אינשי
יקפצו עלה : י ואפילו הם ע"ה כן כתבו [ס]הרמב"ם [ע]והטור או שהם קרובים
יבה שאינה פוסלם מן הדין כן כתוב בת"ה סי' רכ"ז : יא אבל שאר דברים
לים בהם אע"פ שכתוב בנימוקי יוסף בשם הריטב"א שאם הזמינו שלשה
"ד בפי' וקראו האחרים למילוי בעלמא אפילו גרים ואפילו פסולים נמי כבר
ק מלשון הרמב"ם [פ]שכתב אפילו הם ע"ה דפסולים (לא) וכן כתוב בהגהות
יש לדקדק מלשון הטור וכן דעת בעל התרומת הדשן בסימן רכ"ז ודחה
רי א"ז שמכשיר פסולים בשנים ומיהו נ"ל דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד
ן שהג' הראשונים מיוחדים להדיינים והם כשרים לא נפסלה החליצה אם
צא פיסול בשנים שהוסיפו : יב ויקבעו מקום לחליצה בפ' מצות חליצה
מר רבא צריכי דייני למקבע דוכתא דכתיב ועלתה יבמתו השערה ופרש"י
ערה מקום מזומן לכך משמע וקביעות מקום הוא בפה שאומרים נחלוץ
קום פלוני וכן כתב הטור ז"ל ויקבעו מקום תחלה לומר נחלוץ במקום
ני ובהגהות מרדכי כתוב ויאמרו ג' דיינים אל השנים נלך ונשב במקום
ני ואע"פ שכתוב בתרומת הדשן סימן רכ"ז דשנים הנוספים לא צריכי
קבע דוכתא וכן משמע בקונדריסין כיון דהגהות מרדכי מצריכי וכן נראה
ברי הטור והתרומה שכתבו תוספת השנים קודם קביעות מקום שפיר דמי
יעבד הכי ובסדר חליצה לגדולי אשכנז כתוב בשם מהר"ר ישראל ברונא
ע"ג דכתב אשירי (*וקבעין) דוכתא ויאמרו נלך במקום פלוני לחלוץ אין
יכין כולם לומר כן אלא החכם שבהם וכן משמע [ק]בגמרא דא"ל [ר]רב פפא
לזירזא דקני וכו' ולא אשכחן שהם אמרו כלום אע"ג דנקט לשון [ש]רבים
נקט לקמן מקרין ליבמה אף על גב דלא מקרי לה רק אחד עכ"ל · ומכל
ום מהגהות מרדכי שכתבתי משמע שכל הג' צריכין לומר כן ודע שכתוב
ונדריסין ויאמר זה לזה נלך למקום פלוני ונקבע מקום לחליצה של פלו'
כו וישבו שם לשם חליצה שנאמר ועלתה יבמתו השערה ויעקרו ממקומם
אשון וילכו למקום השני לחלוץ שם עכ"ל ומתוך דבריו נראה שכשקובעים
ם שחולצין מיירי והיינו דקאמר ויעקרו ממקומם הראשון וילכו למקום השני
לוץ שם ומשום הכי אין ללמוד מדבריו שצריכין לקבוע מקום שילכו לישב
כדי שמשם יקבעו מקום שיחלצו בו כדמשמע לכאורה מפשטא דלישניה
תם כשהם עומדים ומשום הכי צריך שישבו במקום קבוע שמשם יקבעו
ום להליצה כדי שיעקרו משם וילכו למקום שקבעו ואז יהיה היכירא לקביעות
ם היו קובעים מקום לחליצה ועודם עומדים ובו ביום ילכו וישבו שם לא
כרא מילתא אבל אה"נ שאם היו יושבים כבר שבמקום' יקבעו מקום פלוני
לוץ ויעקרו ממקומם וילכו למקום ההוא דהא איכא היכרא ומיהו כשקובעים
ם שלפני החליצה אפשר שאפילו הם עומדים יכולים לקבוע דשפיר מינכרא
תא דקביעותא כיון שקבעו מיום לחבירו ואפשר שגם כן צריכין להיות
בים בעת שקובעים מקום כי היכי דליתחזו כדייני בעת הקביעות ואף ע"ג
שמע עוד מלשון זה שצריך שישבו במקום אחד ויקבעו מקום אחר נראה
דהיינו

י בפסקים בפרק זה בורר כ שם ל יבמות דק"ה ע"ב מ שם הוא אמינא דיעבד אבל לכתחלה חמשה בעי צריכה דף ק"ה ע"ב נ שם דף ק"א *פירוש למהר ליסא אותה ע"ב ס שם בפ"ד ע בסימן זה פ שם בס"ד צ דף ק"א ע"ב *כן הוא שם בסדר חליצה ק שם ר בנוסח הגמרא שלפנינו איתא דא"ל רב יהודה לרב כהנא וכן איתא בהרי"ף והרא"ש ש פירוש הא דאמר רבא צריכי דייני למקבע וכו'

ת שם *דף ק"ו ע"ב א שם בפסקיו ב דף ס"א ע"ב ג דקק"ד ע"א ד שם בגמ' ה שם ו בפ"ד ז בילה דף ל"ו ע"ב ח דף י"ד ע"ב ט וביאור שם הטעם משום דע"י דטריד בצרכי שבת שמא לא ידקדק בכל דבר

דהיינו דוקא כשקובעים ביום שחולצים בו כדפרישית כי היכי דתיהוי היכר לקביעותא אבל כל שקובעים ביום שלפני החליצה לקבוע לחלוץ במקום שיושבים בו שפיר דמי: יג אחר שכתבתי זה ימים רבים מ"כ בשם הר"ר ישראל מברונא ז"ל דלקביעות מקום אין צריך לישב שם כלל אבל ראיתי רבותי שהלכו ש ואמרו בכאן נשב לחלוץ למחר אמנם בא"ז משמע דאפילו הליכה לא צרי רק אמירה בעלמא אכן נכון לעשות מעשה שתהא מוכח לשם מצוה: יד וא לא קבעו מקום כתב [ת]הרמב"ם דכשרה החליצה וכ"כ הטור: טו שקביעו מקום צריך שיהיה בערב יום שלפני החליצה כן כתבו הטור והמרדכי והגהו מיימון בשם אבי"ה וז"ל רבותי אומרים קביעות מקום בההוא יומא ואני ראיר אבא מארי שקבע בערב יום שלפניו ומשמע קצת מדברי תרומת הדשן ס רכ"ז דלא אמרינן דדוקא ערב יום שלפניו לאפוקי שחרית יום שלפניו אל כל שקובעים ביום שלפניו ואפי' בשחרית שפי' דמי ומיהו דבריו נוטים דנכ לקבוע בערב דווקא (וכן נוהגין לקבוע מקום בין מנחה למעריב או קודם מנחה) ומצאו כתוב בשם מהר"ר ישראל מברונא אם אירע עיכוב שלא יכול לחלוץ באותו יו בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע פעם שנית וכן שלישית ורביעית ו ראיתי רבותי עושין כן עכ"ל וכתוב שם עוד דנ"ל דאפילו בלילה יכולין לזמ המקום דאין כאן משום תחלת דין אלא כאלו בונה מקום להיות מזומן לב"ד טז ואם החליצה ביום ראשון אין קובעים מקום ביום השבת כי אם מע" כ"כ בעל ת"ה סי' רכ"א וטעמא משום דמיחזי כמתקן ובונה: יז והמקום שיקב לחלוץ שם צריך שיהיה בגובה של עיר כ"כ בסה"ת ובהג"מ בשם ספו דיליף מדכתיב ועלתה ובהג"מ פי' בגובה של עיר כלומר מקום מפורסם יח ביום שקובעים מקום שולחין וכו' לא תאכל שום דבר עד שתחלוץ בס מצות חליצה [א]אמר רבא אכלה תמרה ורקתה אכלה גרגישתא (פי' מין עפ במסכת הלמה תרגום בעוכי גרגסתא) ורקתה לא עשתה ולא כלום מ"ט וירק מעצמה וליכא ואע"פ שהרי"ף השמיטה כל הפוסקים פסקוה [א]וכתב הרא" ונהגו העם למנעה מכל מאכל קודם חליצה וכ"כ הטור בשם סה"ת וכן כתו בסמ"ג וסמ"ק ור' ירוחם וטעם הדבר נתבאר בסה"ת משום דבפרק [ב]אף ע אמרינן דרמונים מרבים הרוק ולא הזכיר רבא הכא ושמא יש גם דברים אחרי מרבים רוק ולא ידעינן להו ומשמע דלא אצטריך הגמרא לומר שלא תשת דמילתא דפשיטא היא שהרי הוא מרבה את הרוק בהדיא וכן מ"כ בסדר אשכנ ועל בית דין מוטל להזהירה שלא תאכל ומה שכתבתי שביום שקובעי שולחים להזהירה הוא משום דבההוא עידנא דקבעי מקום מתוך שעוסקי בעניני חליצה מידכר דכירי אבל אם לא ישלחו אז להזהירה אולי ישכחו מלשלו להזהירה: יט אין חולצין בלילה מבואר במשנה פ' [ג]מצות חליצה חלצ בלילה חליצתה כשרה ור"א פוסל [ד]ובההוא עובדא דחלץ בשוק ביחידי ובלילו [ה]כשינויא בתרא אמרינן דכלהו נמי יחידאי קתני להו והרי"ף והרא"ש פסק כההיא שינויא לחומרא דחליצה בלילה פסולה וכן פסק [ו]הרמב"ם וטעמא מפר בגמרא משום דחליצה הויא כתחלת דין ואין דנין בלילה ופירש נימוקי יוס דחליצה דיני ממונות היא שגובה כתובתה: כ ולא בשבת ולא ביום טו משנה בפרק [ז]משילין ומיהו בחול המועד שפיר דמי דהא הניא בפרק א [ח]מגלחין דנין דיני ממונות ודיני נפשות במועד: כא ולא בערבי שבתו וימים טובים כן כתוב בת"ה סימן [ט]רכ"ז: כב ביום החליצה יבואו החמש דיינים וכו' והג' דיינים הראשונים ישבו על ספסל אחד והשנים הנוכפים ישב כנגדם על ספסל אחר וכו' בלשון הזה כתוב בקונטרס ונ"ל דמה שכתו שהיבם והיבמה עומדים לאו עומדים על רגליהם קאמר דאכתי לא כמא זמ עמידה עד שעת קריאה אלא כלומר יושבים אי נמי עומדים על רגליה

ממש קאמר ואשעת קריאה וחליצה קאי והא דג׳ דיינים יושבים על ספסל אחד וכו׳ הוא גם כן בהגהות מיי׳ וז״ל ועוד כתב אבי״ה וז״ל ראיתי שהיו השלש דיינים נמשכים מן השנים המצטרפים להם להיכירא ומצאתי כתוב דטעמא כי היכי דלא ליתו למיטעי ולומר דמצות חליצה בחמשה ׳כר׳ יהודה: כג מביאים עוד אנשים וכו׳ שנמצא עם הדיינים הם י׳ בהגהות מיי׳ כתוב וז״ל בפירקי ר״א מפורש שצריך י׳ כדאמרי׳ [כ]פוק ואייתי לי בי י׳ ואימא לך באנפייהו וכו׳: כד וכל הבאים צריכין לישב רחוק מהדיינים כן כתוב בהגהות מיימון: כה יזהירו ב״ד את היבמה שלא תרוק בפני היבם עד שתחלוץ כן כתוב בהגהות מיימון ובמרדכי וטעמא משום דגרסי׳ בפ׳ מצות חליצה שלחו לאבוה דשמואל יבמה שרקקה תחלוץ מכלל דאיפסלה לה מאחים וכיון שהרקיקה פוסלה לייבום תהיה חליצתו חליצה פסולה ותצטרך לחזור על כל האחים כדאיתא [מ]ריש פ׳ ד׳ אחין ואפילו כשאין שם אח אלא הוא אם תרוק בבית דין קודם חליצה נמצאו מהפכין הסדר דמצוה לחלוץ ואח״כ לרוק וזו שרקקה כבר אינה רוקקת אחר חליצה משום דאי אמרינן תהדר ותירוק נפיק מיניה חורבה דסברי רקיקה קמייתא לית בה מששא ולא פסלה מאחים *ומאן דחזי דמתייבמ׳ סבר רקיקה בתר חליצה הוא כי אורחא ושרי חלוצה לייבם הכי איתא [נ]בפ׳ מצות חליצה: כו צריך שהיבם והיבמה לא יהא שום אחד מהן קטן דתנן בפ׳ [ס]מצות חליצה החולצת לקטן חליצתה פסולה קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסול ואסיקנא [ע]דאינה חולצת עד שתביא שני שערות וסימני גדלות האיש והאשה ועל פי מי סומכים במנין שנותיהן נתבאר יפה בדברי רמב״ם בפ״ב מהלכות אישות ובדברי הטור [פ]בהלכות מיאון ובהלכות חליצה ובמרדכי פ׳ מצות חליצה ובסמ״ק וספר התרומות ובתוספות קדושין פרק האומר עלה [צ]ס״ג דיבור בני זה בן י״ג שנה ויום אחד: כז ולענין שיעור אורך השערות שכתבו הטור והתרומה שסומכין עליהם כתוב בקונטרס שהוא כרוחב אצבע שקורין אמה: כח וכתוב בהגהות מרדכי בשם ר״י שאם היו לה בנים אין צריך לשאול אחר סימנים אפילו היא ילדה ואפילו לא הביאה אין לחוש דלאו אילונית היא וכן נראה דעת הרמב״ם בפ״ב מהלכות אישות דכל שילדה הרי היא גדולה וכמ״ש שם מגיד משנה [ק]וכדרב ספרא דאמר בנים הרי הם כסימנים: כט ולא חרש דתנן בפ׳ מצות [ר]חליצה החרש שנחלץ והחרשה שחלצה פסולה ומפרש טעמא [ש]בגמרא לפי שאינם באמר ואמרה כלומר שאינם יכולים לקרות הפסוקים [ת]אמר רבא השתא דאמרת קריאה מעכבת לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ואע״ג דקריאה לא מעכבת אם אינם ראויים לקריאה מעכב דבעינן ראוי לבילה פי׳ מנחה פחותה מס׳ עשרונים הראוי לבלול אם לא בלל כשרה וגדולה מזו אינה ראויה לבילה ואם לא בלל פסולה): ל ולא שוטה זה פשוט כיון דלאו בר דעת הוא [א]ובגמרא אמרינן גבי חליצה חרש וחרשת משום דלאו בני דעת נינהו וכן כתב [ב]הרמב״ם דאין חליצת שוטה כלום וסימני שוטה מבוארים בריש [ג]חגיגה ובטור יורה דעה סי׳ א׳: לא צריך שלא תהא רגל היבם עקומה וכו׳ בפרק מצות [ד]חליצה אמר אמימר מאן דמסגי על לותתא דכרעי לא חלוץ ופרש״י שרגלו הפוך ודורס בעליונו של [ה]רגל וכתב הרי״ף דטעמא דפסולה מפני שצריך לנעוץ עקיבו בקרקע וזה אינו [ו]יכול וכן דעת [ז]הרמב״ם ומפני כך כתב שהמהלך על אצבעות רגליו אינו חולץ ואף ע״פ שהרא״ש כתב שהראב״ד [ח]חולק ואומר דטעמא דפיסולה אינו אלא מפני שגב הרגל הוא הנקרא רגל והתחתון כף רגל וזה שרגליו הפוכות וכף רגלו למעלה נמצאת נעלו נחלצה מעל כף רגלו ולא מעל רגלו וגם כשהוא חולץ נעלו חולץ למטה מרגלו והתורה אמרה נעלו מעל רגלו והסכים הוא ז״ל לדבריו ולפי זה המהלך על אצבעות רגליו שחלץ עלתה לו

באר הגולה

ודבר י בברייתא יבמות דף ק״א ע״א
כ ב״ב דקמ״ב ע״ב
ל דף ק״ד ע״ב
מ שם דף כ״ו ע״ב
*פי׳ יבמה אחרת שתרוק לפני יבם בב״ד קודם החליצה ותתייבם יסבור הרואה שבכבר חלצה קודם רקיקה זו ואתי לנסבי חלוצה ליבם
נ ד׳ ק״ה ע״א
ס דף ק״ד ע״ב
ע שם דף ק״ה ע״ב
פ בסי׳ קנ״ה ובסי׳ קס״ט
צ ע״ב
ק יבמות די״ב ע״ב
ר שם דף ק״ד ע״ב
ש שם
ת שם
א שם
ב בפ״ד וה״ס שם הביא תוספתא
ג בזה דף ג׳ ע״ב
ד דף ק״ג ע״א
ה ופיים שם ורחמנא אמר מעל רגלו דהיינו שוקו אבל האי לאו רגל הוא וכן כתב התוספות שם בשמו ובשם גאון אחד ונראה שהוא מפרש האי דאמימר כמ״ש הרא״ש בשם הראב״ד
ו כ״כ התו׳ שם בשם ר״ח
ז בפ״ד וכתב ה״ה שם ואף ע״ג דאם לא נתן כשר בדיעבד מ״מ בעינן ראוי לנעוץ וכל שאינו ראוי חליצתו פסולה
ח ובהשגות שם כתב הראב״ד ז״ל לא שמענו שהדריסה מעכבת לפסול החליצה בכ״ע

לו חליצה מכל מקום גם לדבריהם לכתחלה לא יחלוץ מפני שאינו יכול לנעוץ עקיבו בקרקע וגם כי ראוי לחוש לדברי הרי"ף והרמב"ם : **לב** אם היבם הוא גר שנתגייר צריך שידעו וכו' דתנן בפרק [ט]נושאין הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין אפי' הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה וכן השפחה שנשתחררו בניה עמה ותניא [י]בגמ' שני אחים תאומים גרים וכן משוחררים לא חולצין ולא מייבמין היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצין ולא מיבמין היתה הורתן ולידתן בקדושה הרי הם כישראל לכל דבריהם : **לג** צריך שידעו אם הניח המת זרע דתנן בפ"ב דיבמות [כ]מי שיש לו בן מכל מקום פוטר את אשת אחיו מן החליצה ומן היבום חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית [ל]ובגמרא מכל מקום לאתויי מאי לאתויי ממזר ובר"פ יש נוחלין [מ]אמרינן דבת נמי פוטרת מן הייבום וכתב הרא"ש בפ"ב דיבמות וז"ל כתב בה"ג דילפינן מבן אין לו עיין עליו וע"ל דנפקא לן מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי וז"ל הרמב"ם בפ"א זה שנאמר בתורה ובן אין לו אחד הבן א' הבת או זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש לו זרע מכל מקום בין מאשה זו בין מאחרת ה"ז פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום אפילו היה לו זרע ממזר או עע"ז ה"ז פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית אינו פוטר את אשתו וכן היא הסכמת כל הפוסקים : **לד** צרך שידעו ב"ד אם יבם זה הוא אחי המת מאב דאין זוקק ליבום וחליצה אלא אחיו מאביו אבל לא אחיו מאמו דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב כדאית' ברפ"ב [נ]דיבמות ובס"פ מצות חליצה אסיקנא אין חולצין אלא אם כן מכירין וגם [ס]בפרק ההולץ [ע]אמרינן ואישתמודענוהו דאחוה דמיתא מאבוה הוא : **לה** ואם היתה להם ישיבה אחת בעולם כן כתבו הטור וסמ"ק שצריך שיכירו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם וטעמא משום דאם נולד היבם אחר מיתת אחיו בעלה של זו אינה זקוקה לזה לא לחלוצה ולא לייבום ופוטרת גם את צרתת כיצד ראובן שמת והניח אשה ונפלה לפני שמעון ואחר שמת ראובן נולד לוי בין שנולד לוי קודם שיבם לה שמעון בין שנולד אחר שיבמה הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם לפיכך אם מת שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום וכדתנן [פ]בפ"ב דיבמות [צ]ווליף לה מדכתיב כי ישבו אחים יחדו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו ואם יש להם אח אחר שהיתה לו ולמת ישיבה אחת בעולם היא זקוקה אפילו אחר חליצתו של זה שלא היה בעולמו של מת : הגה וכו'

באור זרוע דבשעת הדחק כגון היבם רוצה לילך למדינת הים ואין כאן עדים המכירין אותו יחלוצו אע"פ שאין מכירין ואחר כך תחזור אחר עדים המכירין וצריך עיון. דאם כן לא היה לנו לכתוב שטר חליצה על שמכירין אותו כדרך שנתבאר סימן זה לעיל סעיף כ"ו ואולי שעת הדחק אינה ראיה : **לו** צריך שידעו אם יבם זה הוא גדול האחים דגרסינן [ק]בההולץ איתמר חליצת קטן וחליצת גדול פליגי בה ר' יוחנן וריב"ל חד אמר חליצת גדול עדיפא וחד אמר כי הדדי נינהו ופסק הרמב"ם בפ"א כמ"ד חליצת גדול עדיפא וקטן זה לאו קטן בשנים הוא דההוא חליצתו פסולה אלא בן י"ג שנה ויום אחד הוא אלא שהוא קטן מאחיו ואפי' הכי חליצת גדול עדיפא : **לז** צריך שידעו אם זאת היא אשת המת וכו' זה בכלל מה שכתבתי דאסיקנא בס"פ [ר]מצות חליצה אין חולצין אלא אם כן מכירין וכן כתב הרמב"ם וכן כתב הרא"ש בסדר חליצה וכן נראה שסובר הרי"ף ורבינו ירוחם כתב שהר"ר אברהם בן אסמעאל השיב שאין צריך להכיר שזאת אשת המת והוא הסכים לדעת האומרים שצריך : **לח** להעיד על דברים אלו נאמן עד אחד וכו' בפרק [ש]ההולץ אתקין רב יהודה בגיטא דחליצה איך פלונית ב"פ אקריבה

ט דף נ"ו ע"ב
י שם ב דף כ"ב ע"ב
ל שם מ דף ק"ט ע"א
נ דף י"ז ע"ב
ס דף ק"ו ע"א
ע דף ל"ט ע"ב
פ ד' י"ז ע"א צ שם
ק גמרא ע"ב ק דף
ל"ט ע"ב ר דף ק"ו
ע"ב ש דף ל"ט ע"ב

אקריבת ית פלוני יבמה קדמנא לבי דינא ואשתמודענוהי דאחוה דמיתנא מאבא הוא [ת]ואסיקנא דאפילו קרוב אפילו אשה מהימני משום דלאו אמלתא דאיסורא ולא אמסונא קא מסהדי אלא גלויי מילתא בעלמא הוא דהאי ניהו גברא פלן והא ניהי אתתא פלוניתא וכמו שכתבו שם הרי"ף והרא"ש וכתב [א]הרמב"ם דה"ה דעבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמן בכך והטור כתב דשפחה נמי מהימנא ונראה דגם להעיד שהיתה להם ישיבה ([ב]אחת) בעולם סגי בחד מהני דגלויי מילתא בעלמא הוא וכן נראה מדברי הטור והסמ"ק וכן מ"כ בסדר אשכנזי וז"ל ישאלו את היבם אם הוא אחיו של המת מאביו ואם היה בעולמו ואם היבמה אשתו של המת ושלשה שאלות אלו סגי בקרובים או על פי נשים : לט צריך שידעו ב"ד אם יש צ"ב יום שמת הבעל כ"כ הטור והתרומה והסמ"ק וטעמא משום דתנן בהחולץ [ג]היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיהיו להם שלשה חדשים כלומר דתוך שלשה חדשים איכא למיחש שמא מעוברת היא ואסיקנא בריש החולץ [ד]הלכה כר"ל דאמר חליצת מעוברה לא שמה חליצה ונראה דגם בזה סגי בעדות אשה או קרוב דגלויי מילתא בעלמא הוא וכן מ"כ בסדר אשכנזי : מ צריך שידעו אם היבם אטר רגל משום דפליגי ביה רבוותא כמ"ש הר"ן בר"פ גיד הנשה ובמרדכי ונימוקי יוסף בפ' מצות חליצה וז"ל הטור כתב בספר המצות אפילו אטר חולץ בימין כל אדם אע"פ שהוא שמאל וי"א שהוא חולץ בשתיהן במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל וי"א שחולץ בימין שלו שהוא שמאל כל אדם והכי מסתברא דכה"ג אומרים בתפילין שמניח בשמאלו שהיא ימין כל אדם עכ"ל ודעת הרמב"ן שאינו חולץ כלל כמ"ש הר"ן ר"פ גיד הנשה ונימוקי יוסף בפ' מצות חליצה וכתב עוד בנ"י שהרשב"א הניח הדבר בצ"ע ושמעתי שנוהגין לחלוץ בשתיהן ודלא כהרמב"ן והרשב"א ונ"ל שאם יש לו אח אחר צריכה להלוץ שתי רגליו בבת אחת שבידה האחת תחלוץ רגל זה בעודה חולצת רגל שני בידה אחרת שאם חולצת רגל אחד קודם חבירו איכא למיחש דלמא קי"ל כמ"ד שאינו חולץ אלא ברגל האחד והויא לה חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים ואע"פ שאם חולצת לשתי רגלים בבת אחת נמצא שלאחד מהם חולצת ביד שמאלה טפי עדיף לחלוץ ביד שמאל מלחלוץ ברגל שמאל דחליצה ביד שמאל כשרה וחליצה ברגל שמאל פסולה ואם הוא שולט בשתי רגליו חולץ בימין כל אדם : מא צריך שידעו אם היבמה אטרת יד ימינה מפני שצריכה לחלוץ ביד ימין כמו שנתבאר בס"ד ואם היא אטרת יד ימינה הוי שמאל דידה כימין דעלמא וכמו שכתב המרדכי : מב מושיבים היבם והיבמה ואחר כך אומרים להם עמודו כן כתוב בקונדריסין וז"ל בתחלה יבררו שלשה דיינים ויושיבו החלוץ והחלוצה לפניהם ויאמרו להם מה אתם מבקשים ומשיבים אנו רוצים לחלוץ ואחר כך יאמרו השלשה דיינים אם כן עמודו ויוסיפו עוד שני דיינים עד כאן לשונו ונראה שמה שמושיבין אותם תחלה טעמא כדי שיהיה היכירא שצריכין להיות מעומד אך מה שכתבו שיושיבו החלוץ ואחר כך יוסיפו השני דיינים ליתא לפי מה שכתבתי שביום הקביעות בוררים השני דיינים שמוסיפים אא"כ נפרש דהאי יושיבו החלוץ והחלוצה לפניהם וכו' ביום שקובעים בו קאמר : מג צריך שלא יהא אנוס להלוץ דתניא [ה]בסוף פרק מצות חליצה דחליצה מעושה פסולה ומשמע בגמ' דאפילו היא מעושה בדין צריך שיאמר רוצה אני : מד יעמדו היבם וכו' אי ניחא לך חלוץ אי ניחא לך יבם בפרק [ו]החולץ אמרינן דכי אתו לקמיה דרב יהודה הוה אמר להו הכי וכ"כ ספר מצות גדול דלכל הפירושין אין אומרים אי ניחא לך יבם אלא אם כן חפצה ביבום ולא כמו שכתוב בספר התרומה שלעולם אומרים או"ה עד כאן לשונו ומכאן נתבאר דבנשים שרינן שתולצות ולא

באר הגולה

ת סס א נס"ד ב כן הול בנ"י ג דף מ"א ע"א ד דף ל"ו ע"א ה דף ק"ו ע"א ו דף ל"ט ע"א

ולא מתייבמות דלא שייך למימר בהו אי ניחא לך יבם דלא אמרינן לה: מה צריך שידעו היבם והיבמה שבחליצה זו היא מותרת לשוק כדאית׳ בשלהי פרק מצות ׳חליצה תנו רבנן חליצה מוטעית (*כשירה) איזו חליצה מוטעית אמר ריש לקיש כל שאומר לו חלוץ ובכך אתה כונסה אמר ליה רבי יוחנן אני שונה בין שנתכוין הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוין הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם וכו׳ ומפני כך כתוב בקונדריסין שיאמרו להם הדיינים חליצה זו באה להתיר היבמה לשוק שהיתה זקוקה ליבם: מו אם נשבע לחלוץ מתירין לו כי היכי דלא ליהוי אנוס בחליצה זו מפני שבועה זו וכמו שכתב הטור בסוף הלכות גיטין ושם כתב אך ערבות יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס ואם נשבע שלא לחלוץ מתירין לו כדי שלא יהא עבריין ודע שאע״פ שכתב המרדכי והגהות מיימון שרא״ם היה נוהג להתיר חרם לישא שתי נשים כדי שלא תהא חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים כלומר הויא פסולה משום דכל שאינה עולה לייבום אינה עולה לחליצה ובזמן הזה אף ע״ג דליכא חרם דר״ג שלא גזר אלא עד סוף אלף ׳ההמישי מכל מקום כל אדם משביעין אותו בעת נשואין שלא ישא על אשתו ואפילו הכי לא נהגו להתיר אותה שבועה משום דנקטינן כשאר רבנן דפליגו ארא״ם כמו שכתבו המרדכי והגהות מיימון וטעמייהו דכיון דיבמה שרייא ליבומי אלא דאריה דשבועה רביע עליה ראויה ליבום היא וגדולה מזו כתוב בהגהות מיימון גבי חליצה מעושית שאם יש לו אשה אחרת מנדין אותו עד שיחלוץ וכתב הרא״ש בתשובות כלל י״א על יבם שנשבע לחלוץ ליבמתו וטוען שנשבע לבטל המצוה דלא אמר כלום דבדידיה תלה רחמנא אי ניחא ליה ליבם אי ניחא ליה לחלוץ וכיון שבאותה שעה נתרצה לחלוץ זהו מצוה ומתוך דבריו משמע שאין צריך להתיר לו שבועתו כדי שיחלוץ: מז צריך שיבטל כל מודעא שמסר וכו׳ כך כתב הרמב״ם וכן כתב הרא״ש בסדר החליצה וכתבוהו הטור ורבינו ירוחם וכן כתב בספר מצות גדול: מח וכן צריך לפסול כל עדים שיעידו שמסר מודעא זהו כדי לחוש לדברי הרשב״א גבי ביטול מודעא דגט שהביא הר״ן בר״פ השולח ומגיד משנה בפ״ו מהלכות גירושין: מט צריך הבית דין שיזהרו שלא תעלה לידם חליצה פסולה כן כתוב בקונדריסין וטעמא מפני שהיתה צריכה לחזור על כל האחים כמו שכתבתי לעיל גבי צריכה שלא הרוק בפני היבם: נ צריך לשאול ליבמה אם אכלה היום כן כתוב בקונדריסין והטעם משום דבעינן וירקה מחמת עצמה ולא מחמת דבר אחר כמו שכתבתי ׳לעיל: נא יקח החכם המנעל בידו ויבדקנו שלא יהא שום טיט דבוק בו מבפנים כן כתבו המרדכי והטור וטעמא כי היכי דתהוי חליצה מעל רגלו ולא מעל דמעל: נב ויצוה ליבם לרחוץ רגלו הימני יפה כן כתב המרדכי וטעם כדי שלא יהא שום טיט דבוק ברגלו והויא חליצה מעל דמעל: נג ויקשור היבם כנף המכנסים למעלה משוקו כן כתב בהגהות מרדכי וכתב שהטעם כדי שתהא ראיית הדיינים שלא יהא חציצה בין רגלו ובין המנעל: נד יתן בעל המנעל ליבם המנעל במתנה דתנן בפ׳ מצות חליצה ׳חלצה בסנדל שאינו שלו חליצתו כשרה ואמרינן בגמ׳ ׳גבי עובדא דאביי הוי קאים קמי דרב יוסף וכו׳ דהיינו דווקא בדיעבד אבל לכתחלה בעינן דבעל המנעל יתנו לו במתנה כלומר שיאמר לו בהדיא אני נותנו לך במתנה מיהו כתוב בהגהות מרדכי בשם רבינו יחיאל דהיינו דוקא במנעל שאינו מיוחד לכך אבל אם הוא מיוחד לכך אין צריך להקנותו אבל שאר פוסקים לא חלקו בכך (וכתב המרדכי עוד דאין צריך לתקן המנעל לשם חליצה): נה ינעלנו היבם ברגלו הימני דתנן בפרק מצות חליצה ׳חלצה בשמאל חליצתה פסולה רבי אליעזר מכשיר ומפורש ׳בגמ׳ דלית הלכתא כר׳ אליעזר

יכתב

ז שם דף ק״ו ע״א *כל״ל וכן הוא שם בגמרא וכדמפרש ב: ח ועי׳ בסי׳ א׳ סעיף י׳ ובהגה שמה ט בסי׳ זה סעיף מ״א י דף ק״א ע״א כ דף ק״ג ע״ב ל דף ק״ד ע״א מ שם

וכתב הטור שאם הוא שולט בשתי רגליו חולץ בימין כל אדם ואם הוא אטר רגלו הימני כתבתי משפטו נלעיל: נו יחף בלא בתי שוקיים כן כתב הטור וספר מצות גדול וסמ"ק והתרומה והגהות מיימון וטעמא כי היכי דלא תהוי חליצה מעל דמעל: נז יכנים קרסי המנעל בלולאות כי היכי דתהוי חליצה אלימתא: נח יכרוך הרצועות פעמים סביב שוקו כן כתב בהגהות מרדכי ואע"פ שקודם לכן כתבו שכורכים הרצועות חמשה קשרים סביב לשוק והקונדריסין כתבו שכורכין שלש כריכות לא נהגו לעשות יותר משתי כריכות דבהגי סגי להדק הסנדל יפה ומה שכתבתי מן הארכובה ולמטה מדתנן בפ' מצות חליצה סמן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה ופירש הרי"ף דבקושר רצועות המנעל למטה מן הארכובה קתני מתני' דכשרה משום דבשהתירתן מעל שוקו מעל רגלו קרינן ביה אבל אם קשרו למעלה מן הארכובה הוי מעל דמעל וכן כתב הרמב"ם: נט עויכניסם בנקבים שבמנעל בענין שיגיעו הרצועות בבשר שוקו מאחוריו משום דבעינן דתהוי חליצה מעל רגלו ולא מעל דמעל כתב המרדכי שיחתוך מהמנעל מעט לפניו ולאחריו כדי שתהא הרצועה החוזרת דבוקה כמש על רגלו יחף וכן בצדיו ולכך נוהגים לחתוך מעט מאחורי המנעל ולחתוך עוד מעט בצדדים נמוך מהיתוך שבאחורי המנעל ופעם ראשונה כורכין הרצועות על חתך שבאחורי המנעל ופעם שניה כורכין למטה מחיתוך זה ומכניסים הרצועות בנקבים שבצדדים • ויש שעושים מאחורי המנעל חתך רחב בענין שבשתי הכריכות יגעו הרצועות בבשר שוקו שבאחורי *המנעל: ס יקשור שתי הרצועות על בשר השוק מלפניו כן כתב הטור בשם ספר המצות וכן כתב המרדכי וכתב בקונדריסין שיהיו הקשרים על פני השוק ולא מאחוריו: סא שני קשרים זה ע"ג זה וכו' בר"פ מצות פחליצה גבי הא דאמרינן ואף על גב דאית בית תומרתא קטרינן ביה מיתנא כתבו התוספות דגרסינן בירושלמי כיצד עושה הוא קושרו עד שיהא יכול להלך בו מאליו רבי חנינא בריה דרבי הלל אומר עונבו כדי שתוכל להתירו באחת מידיו ומיהו נהגו לקשור היטב בקשר גמור ואף ע"פ שהמרדכי כתב דרבי חנינא עיקר אם כן לא יהדק השני אהרא"ש סמכינן שכתב ונהגו האידנא לקשרו בקשר גמור דקי"ל דעניבה לאו קשר הוא לענין שבת וכתבו הגהות מיימון בשם ספר מצות גדול ויש עושין קשר עניבה על הקשר לקיים שניהם מה שאמרו בירושלמי וכ"כ בהגהות מרדכי וספר מצות גדול וסמ"ק והתרומה כתבו שיקשור שני קשרים ולא הזכירו עניבה והטור כתב ויקשרנו קשר גמור ולא בעניבה וי"א שצריך שני קשרים זה ע"ג זה וטעמם משום דעניבה אפילו על גב קשר לא יהוי קשר דאורייתא ובקונדריסין כתוב יקשור שני קשרים זה ע"ג זה מהודקים ועניבה עליו נראה דסובר דמאן דאמר קושרו היינו שקושר שני קשרים זה על גב זה דקשר אחד לאו כלום הוא ורצה לחוש גם לדברי רבי חנינא דאמר עונבו וכן מצאתי בסדר חליצה לגדולי אשכנז שקושרים שני קשרים זה ע"ג זה וגם עניבה עליהם כדי לקיים עליהם דברי הירושלמי כתוב בסדר הנזכר ואם כן רצה לומר שתי קשרים ע"כ לקשר קיימא אמנם שניהם אינם קשורים בחוזק רק רפויים ועל ידי העניבה קיימים כלם עכ"ל ולי נראה דטפי עדיף שני קשרים מהודקים משני קשרים רפויים ועניבה עליהם לכך נראה לעשות שני קשרים צמהודקים ועניבה עליהם כדברי הקונדריסין: סב צריך שילך היבם במנעל ברגלו ארבע אמות כן כתוב בהגהות מרדכי והטור כתב י"א שצריך שיהלך בו מעט כדי שיהא נראה כשלו והמרדכי כ' וצריך להלך בו שעה א' קודם חליצה כדי שיראה שהוא מכוון לרגלו והכל עולה לענין אחד דשעה אחת לאו דווקא ובארבע אמות סגי: הגה וצריך לילך לפני הדיינים שיראו אם הוא אטר כן כתוב בארחות חיים: סג יעמידו היבם אצל

נ סעיף מ' פ דף ק"ח ע"א ע בפרק ד' מהלכות יבום וחליצה *ועיין לעיל בסדר חליצה סעיף מ"ב מ"ש בעל הלבוש כילד נוהגים פ דף ק"ב ס"א צ עיין במ"ש לעיל בסדר חליצה סעיף מ"ב

ק סוף דף ק"ג ר לשון לא תפרומו ושייך פרימה במנעל רפ"י ש ד' ק"ו ע"א ת בס"ד מהל' יבום *יבמות דף ק"ו ע"א א ר"ש דף ק"ג ב ד' ג ע"ב ג דף ק"ו ע"א ד שם ה שם ו בפ"ד מהל' יבום

כותל וכו' כן כתב הרא"ש בסדר החליצה שראה רבותינו עושים כן כי היכי דמצי למרתסיה לכרעיה (פירוש להכניד רגלו בקרקע ולהדחיק) וכן כתוב בספר מצות גדול וסמ"ק והתרומה: סד בכל עניני החליצה יהיו הדיינים יושבים והיבם והיבמה עומדים בפרק מצות חליצה ^ק^תניא כוותיה דרבה חלצה במנעל ^ר^הנפרם כו' והחולצת מן הגדול בין עומד בין יושב בין מוטה חליצתה כשרה וכתבו התוס' והרא"ש ואע"ג דכתיב ועמד ואמר אין עמידה מעכבת מדלא כתיב ויעמוד ויאמר והא דדריש בספרי ועמד ואמר אין דברים הללו אמורים אלא בעמידה אסמכתא בעלמא היא ולכתחלה בעינן עמידה משום דדמיא לגמר דין וכ"כ ספר מצות גדול שצריך שישבו הדיינים והאיש והאשה לכתחלה צריכים לעמוד כעין דין ^ש^כי ההיא דאתיא לקמיה דרבי חייא בר אבא אמר לה בתי עמדי וכ"כ נמוקי יוסף בשם הריטב"א וכן כתב בספר התרומה ואע"פ שהרמב"ם אינו מצריך עמידה בחליצה אלא בקריאה ורקיקה לבד וכתב הרב המגיד בשם הרשב"א דחליצה לכתחלה מיושב ואף ברקיקה הוא מסתפק למה הצריכה ^ת^הרמב"ם מעומד וכן נראה שהוא גם כן דעת הרי"ף שכתב בסוף סדר חליצה ואין אומר דבריו אלא בעמידה משמע דחליצה ורקיקה אפילו מיושב נהגו העולם להעמידם אפילו ברקיקה וחליצה וכן כתב הרב המגיד וכתוב בסדר חליצה לגדולי אשכנז אם היבם חלש או זקן נותנים לו מקל בידו לסמוך עליו אבל לא ישב לכתחלה ואם אי אפשר כלל אלא יושב כגון שהוא חולה חשוב דיעבד עכ"ל· וכתוב עוד שם חליצת החולה שלא היה בה כח לעמוד והלצה מיושב פשיטא דכשרה לכתחלה וראיה מפורשת מההיא *דבתי עמדי וכו' לחד פירש"י ודא כיון דאינה אלא למצוה ולא לעכב ^א^כדתניא בהדיא בין עומד בין יושב וכל דבר שאין לו תקנה חשוב דיעבד כדפרש"י אההיא דקדירות של פסח בפרק כל שעה ^ב^ע"ש ושלום אהובך הקטן והצעיר שבישראל עד כאן לשונו: סה מקרין ליבמה מאן יבמי וכו' מפורש במשנה סוף פרק מצות ^ג^חליצה דמקרין אותה מאן יבמי והוא משיב לא חפצתי לקחתה ואחר כך חולצת ואחר כך רוקקת ^ד^ומפורש בגמ' שמצוה לעשות כסדר הזה ואי אפיך לית לן בה: סו ומקרין אותה מלה במלה זו אחר זו רק לא אבה יבמי יקראוה בפעם אחת בסוף פרק מצות חליצה ^ה^אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה לא לקרייה לדידה לא לחודיה אבה יבמי לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי בבת אחת ולא ליקרי לדידיה לא לחודיה חפצתי לקחתה לחודיה דמשמע חפצתי לקחתה רבא אמר אסוקי מלתא היא ואסוקי מלהא לית לן בה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא מצטער ומקרי לה לא אבה יבמי אמר ליה לא סבר לה מר להא דרבא אמר ליה מודה רבא בלא אבה יבמי ופרש"י מודה רבא בלא אבה יבמי דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משמע דהאי לא ארישא קאי דאמר מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחתה שהוא פתיחת קריאתו ליכא למימר הכי לא לעיל קאי ואי מפסיק לית לן בה והרי"ף גורס מודה רבא בלא אבה יבמי כר' זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבהו וכו' הכי נמי אם ראויה למקרייא בבת אחת קריאתה מעכבתה ואי לא לא מעכבת ונראה לי שטעות סופר יש בדבריו וכך צריך להגיה אם ראויה למקרייה בבת אחת אין קריאתה מעכבת ואי לא מעכבת וכן כתב ^ו^הרמב"ם וזה לשונו ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילים ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת ומאחר שתהיה רגילה לקרות אע"פ שלא קראה בנשימה אחת אין מקפידין על זה אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע עכ"ל ומדכתב דמלמדין את היבם משמע דלא חפצתי נמי צריך שידע לאומרו בבת אחת וכתב הרב המגיד בשם הרשב"א והא דנקט בלא אבה משום שאין

דרכן

דרכן של נשים לקרות ואינן ראויות עד שילמדון אבל סתמן של אנשים ראויים הם לקרות ומיהו הרשב"א ז"ל חולק על זה וגורס כגירסת רש"י וכן דעת הרא"ש וכן דעת כל הפוסקים דצריכה לקרות לא אבה בנשימה אחת ולא סגי כשיודעת לקרות ולא חפצתי אין צריך לקרותו בנשימה אחת וגם לא לידע לקרותו בנשימה אחת כרבא אלא שסמ"ק כתב וז"ל ותאמר ביחד לא אבה ולא תפסיק בין לא לאבה והאיש כמו כן יאמר שתי תיבות יחד לא הפצתי ולכאורה משמע שהוא מפרש כדברי רש"י דלא אבה בעינן שתאמר בשעת קריאה בנשימה אחת ולא סגי ביודעת לאומרם בנשימה אחת והוא פוסק דלא [י]כרבא והוא תימא לפיכך צריך לומר שגורס כגירסת הרי"ף ומאי ותאמר ביחד לא אבה והאיש יאמר יחד לא חפצתי דקאמר (שידעו לאומרם) בנשימה אחת דאז אפי' מפסיקים בין שתי התיבות לית לן בה: סז וקריאה זו ושאר קריאות צריכות להיות בלשון הקדש בפרק אלו נאמרים [ח]תנן ואלו נאמרים בלשון הקודש מקרא בכורים וחליצה ופרש"י וחליצת יבמה היא אומרת מאן יבמי והוא אומר לא חפצתי לקחתה ואחר החליצה היא אומרת ככה יעשה לאיש וגו': סח צריך שיבין היבם דברי היבמה בקונדריסין כתוב אחר שתאמר מאן יבמי אומרים לו הבנת מה שאמרת וכתוב שם עוד צריך שישאלו הדיינים ליבם אי ניחא לך יבם וכו' ומלמדים אותו שיאמר בלעז איני חפץ ליבם עכ"ל אלמא שצריך שיבין מה שהוא משיב: סט ישען היבם לכותל וכו' בפרק מצות חליצה [ט]אמר אמימר האי מאן דחלוץ צריך למדחסיה לכרעיה ופרש"י לדחוף רגלו בקרקע וכתב הרא"ש שהטעם כדי שיהא ניכר שטורחת לחלוץ מנעלו דלפעמים מנעל בית דין גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא מאליו אם לא שידחוק רגלו בקרקע מעט וכבר כתבתי לעיל בשם הפוסקים שמעמידין ליבם אצל כותל או עמוד כי היכי דמצי (•למדחפיה) לכרעיה ואי לא דחפו לכרעיה כתב הרא"ש שהרמב"ן כתב דלדעת הרי"ף פסולה וכתב רבינו ירוחם שכן דעת הרמ"ה אבל הרא"ש הסכים לדעת הראב"ד שסובר שלא נפסלה החליצה מפני כך: ע ונגשה יבמתו אליו ומתרת קשירות המנעל בידה הימנית וכו' התוספות כתבו בפרק [י]מצות חליצה גבי ואע"ג דאית ביה חומרתא (פירוש לולאות) קטרינן בית מיתנא (פירוש רצועה) דאע"ג דלא מצינו שיפסל שמאל ביד ואמרינן נמי בסוף פרקין [כ]דגדמת חולצת בשיניה משמע דלא מיפסלה אם לא חלצה בידה הימנית צריך שתתירנו בידה הימנית לפי הירושלמי שכתב כיצד עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל עד שתהא חליצה והתרה בימין וכן כ"כ הרא"ש ואע"פ שהרמב"ם לא הזכיר יד ימין לענין חליצה נהוג עלמא כדברי הירושלמי וה"ה גורס [ל]בירושלמי וגוררתו בימין וכ"כ המרדכי בשם אבי"ה ובסמ"ק וז"ל הטור וכיצד היא חליצת המנעל שתתיר היא המנעל בידה הימנית ותתפוש רגלו בידה השמאלית ותחלוץ המנעל בידה הימנית כדי שתהא התרה וחליצה בידה הימנית ור"ת כתב שולפתו בימין ושמאל מסייעתא ובספר המצות כתב שצריך שיהיה הכל בימין בלא סיוע שמאל וכ"כ בסמ"ק והתרומה וגם המרדכי כתב שאין נראין לו דברי ר"ת וכתב עוד המרדכי ואם היא אטרת יד ימינה הוי שמאל דידה כימין דעלמא כדאמרינן [מ]במנחות גבי תפילין ואם שולטת בשתי ידיה תעשה בימין: עא ואח"כ תתיר הקרסים כ"כ בסמ"ק שקודם תתיר קשר הרצועה ואח"כ תתיר הקרסים: עב ותגביהנו מן הארץ והשמוט המנעל מן העקב וכו' גם זה בסמ"ג: עג וגם בלי סיוע היבם וכו' לא בידו ולא ברגלו כ"כ המרדכי בשם אבי"ה וטעמא משום דגרסינן בר"פ מצות [נ]חליצה א"ר ינאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמיט היא: עד ומשלכת המנעל בארץ

ז גלה חפצתי ח דף ל"ב ע"ב ט דף כ"ג ע"א *כן הוא בפסקי הרא"ש ותוס' י דף ק"ב ע"ב כ דף ק"ט ע"א ל בס"ד מסכ' יבמות מ ברייתא שם דף ל"ו ע"א נ דף ק"ב ע"א

כ"כ הרמב"ם סואע"פ שהטור כתב שאינו יודע למה צריך להשליכו בארץ נהגו לעשות כדברי הרב הרמב"ם ומצאתי כתוב שהר"ר ישראל מברונא נתן טעם לדבר שהוא כדי לפרסם שחלצה רק למצוה כיון שזורקת המנעל מוכחא מילתא שאינו שלה שלא תאמר המנעל היה שלה לכך נטלה לכך מטלה לפני הדיינים דומיא דרקיקה: **עה** ובכל זה תהיה גם היבמה מעומד כבר נתבאר שלדעת כמה פוסקים צריכים לחלוץ מעומד וכשהיא כפופה מעומד שפיר דמי וכשהיא על ברכיה השובה יושבת כ"כ סמ"ק ופשוט הוא: **עו** תעמוד היבמה נגד היבם וירקה בארץ נגד פניו כבר נתבאר שלדעת כמה פוסקים גם ברקיקה בעינן שיהיו עומדים וסמ"ק כתב ובשעת הרקיקה תעמוד היבמה נגד היבם ונראה שטעמו משום דבעינן וירקה בפניו וגרסינן בס"פ מצות עחליצה אמר אביי רקקה וקלטתו הרוח לא עשה ולא כלום מאי טעמא וירקה בפניו בעינן הילכך הוא ארוך והיא גוצה (פי' קצרה) קלטתו הרוח איכא בפניו היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי להדי אפי והדר אזיל ופרש"י וקלטתו הרוח לרוק שלא בא לפני היבם איכא בפניו כיון שיצא מפיה היה בפניו • להדי אפי לנגד פניו שיראו למול פניו קודם שיקלטהו הרוח • וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה דהא דאמרינן דקלטתו הרוח אינו כלום וצריכה לחזור לרוק בפניו דוקא לכתחלה אם עומדים שם אבל אם נתפזרו והלכו להם כשרה: **עז** רוק גדול כ"כ סמ"ק רוקקת רוק גדול הנראה לחמשה דיינים ואם רקקת (*דם) דעת הרא"ש והראב"ד דשפיר דמי אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו דדוקא במוצצה דאז אי אפשר בלא צחצוחי רוק אבל אם שותתת צריכה לרוק פעם אחרת: **עח** וצריכים הדיינים לראות הרוק כשיוצא מפיה בסוף פרק מצות חליצה פאמר רבא צריכי דייני למיחזי רוקא כי נפיק מפומא דיבמ' דכתי' לעיני וירקה ומשמע לי' דפשיטא שהיבם צריך לראותו דפשטיה דוירקה בפניו איבם קאי וכדאמרינן גבי היא ארוכה והוא גוץ אלא דאשמעינן רבא שגם הדיינים צריכים לראותו מדכתיב לעיני הזקנים וירקה ומיהו אפשר שאין היבם צריך שיראה כשיוצא הרוק מפיה אלא כשיבא הרוק לפניו סגי ודוקא בדיינים הוא דבעינן שיראו הרוק בשעה שיוצא מפיה משום דכתיב בהו לעיני הזקנים וירקה וכתב סמ"ק שצריך שיראו הדיינים הרוק משעה שיצא מפיה עד שיגיע לפני היבם ונראה שטעמו מדגרסי' צבהחולץ אתקין רב יהודה בגיטא דחליצה איך פלונית בת פלוני וכו' וירקה באנפויה רוקא דמתחזיא לבי דינא על ארעא קוכתבו התוספות דלא גרסינן על ארעא דלא צריך כדאמרינן בפ' מצות חליצה גבי הוא ארוך והיא גוצה וקלטתו הרוח עכ"ל ומשמע מדבריהם דהא מיהא צריכים לראות עד שיגיע לפני היבם ובסוף פ' רמצות חליצה כתבו דהא דאמרינן בהחולץ וירקת קדמנא רוקא בבי דינא דאתחזי על ארעא ובכל הספרים איתיה וכן בסנהדרין בירושלמי שמא למצוה מן המובחר דבעינן הכי עכ"ל: **עט** שמקרין אותה בלשון הקודש כבר נתבאר דקריאת חליצה בלשון הקודש דוקא: **פ** היבמה וכל העומדין שם עונים ואומרים חלוץ הנעל חלוץ הנעל ג"פ בס"פ מצות תחליצה תנן ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל מצוה בדיינים ולא מצוה בתלמידים ר' יהודה אומר מצוה לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ואע"ג דתנא קמא פליג אר' יהודה פסקו הפוסקים כוותיה מדתניא בגמ' אאמר רבי יהודה פעם אחת היינו יושבים לפני ר' טרפון ובאתה יבמה לחלוץ ואמר לנו ענו כלכם חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל וכיון דר' טרפון עבד עובדא הכי נקטינן ועוד דתנא קמא לא קאמר אלא ואין צריכים לענות אלא הדיינים אבל אם רצו כולם לענות הרשות בידם וכתב בהגמי"י ובמרדכי בשם ר' יהודאי שיבמה גם כן צריכה לומר ג' פעמים חלוץ הנעל: **פא** יחזיר היבם המנעל לדיינים כן כתב הרא"ש בסדר חליצה וטעמו מפני שנתנוה לו במתנה צריך שיחזירנו ותתננו להם במתנה

כדי

ס כפ"ד מהל' יבום
ע דף ק"ו ע"ב
*כנ"ל וכן הוא בפסקי הרא"ש וברמב"ם פ"ד וכמ"ש
פ שם שם
צ ד' נ"ע ע"ב
ק שם
ר דף ק"ו ע"ב
ש לעיל סעיף ס"ו
ת דף ק"ו ע"ב
א שם

כדי שיוכלו להקנותו לאחרים לחלוץ בו ולא יהיו חולצים בסנדל שאינו שלהם אי נמי מפני שמעיקרא לא נתנוהו לו אלא על מנת שיחזירנו להם ואם לא יחזירנו נמצא שלא זכה במתנה ונמצא שחלץ במנעל שאינו שלו: פב כתוב בהלכות גדולות אמר הקב"ה למשה אמור אל היבם שלא ירצה ליבם רעוע בגופך מאנת לקיים מצוה לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנודה שדרכן להיות יחפים ובטפה סרוחה שבגופך יכולת לקיים לאחיך זרע לכך וירקה לפניו טפה סרוחה והדיינים עונים חלוץ הנעל כאבל חלוץ הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצות סיני ובשם ר' יחיאל מפריש מצאתי מקוננת בפני הב"ד שבעלה יהיה כמת בלי זרע והיבם משיב לא חפצתי וגו' ר"ל אינו חושש אם יהיה בלי זרע ומאז חולצת נעלו לומר לו שיתאבל על אחיו כי מעתה הרי הוא כמת וישכח אחרי שאינו מקים לו זרע ורוקקת לפניו כלומר לא מחמת יופיך חמדתיך וקוראה כך להלבינו על אשר לא ייבמה וגם העומדים שם קוראים ג"כ ג"פ חלוץ הנעל לפרסם בושתו: הגה וכתב מהר"י מרגלית בסוף סדר הגט שלו דאנו אין נוהגין לכתוב גט חליצה מאחר שחולצין ברבים אינה צריכה לשטר ראיה:

קע דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר · ובו כ' סעיפים:

א [א]היבמה שנתן לה היבם גט כריתות פסלה ופסל צרותיה עליו ועל שאר האחים מדבריהם [ב]וכל גט שפוסל אשתו מכהונה פוסל יבמתו מהיבום [ג]ואינה מותרת לזר עד שיחלוץ לה: **ב** [ד]וכן המאמר (פי' יבמה נקנית מדאורייתא בביאה לא זולת וחכמים תקנו שיקדשנה תחלה וזהו הנקרא מאמר פירוש מאמר חכמים) אינו קונה בה קנין גמור שאם בא להוציאה אחר המאמר (א) צריכה גט למאמר וחליצה להפקיע הזיקה: **ג** [ה]מאחר שאין מאמר קונה קנין גמור ולא גט דוחה דחיה גמורה לפיכך מועיל המעשה שנעשה אחר כך הן גט אחר גט הן מאמר אחר מאמר או גט וחליצה וביאה אחר המאמר או מאמר וביאה וחליצה אחר גט בין ביבם אחד ושתי יבמות בין ביבמה אחת ושני יבמים בין בשתי יבמות ושני יבמים: **ד** [ו]כיצד יבם שנתן גט ליבמתו וחזר ונתן גט לצרתה נאסר בקרובות שתיהן או שני יבמים שנתנו שניהם גט ליבמה אחת זה אחר זה שניהם נאסרו בקרובותיה או שני יבמים ושתי יבמות כל אחד נתן גט לאחת כל אחד נאסר בקרובות של אותה שנתן לה גט: **ה** [ז]כשבאים להוציאה למאן דאמר חליצה פסולה צריכה להזור על כל האחים בשני יבמים ויבמה אחת צריכה חליצה מכל אחד וא' [ח]ויש מי שאומר דה"ה ביבם אחד ושתי יבמות ונתן גט לשתיהן שצריך לחלוץ לשתיהן [ט]ולמאן דאמר חליצה פסולה אינה צריכה להזור על כל האחים אפילו בשני יבמים ויבמה אחת די בחליצה אחת: הגה ולזה הסכים הרא"ש ז"ל והא דחליצה פסולה צריכה לחזור היינו שהיה זקוקה לגמרי ונפסלה שנקלשה הזיקה אבל חליצה פסולה מעיקרא אינה צריכה לחזור: **ו** [י]וכן יש מאמר אחר מאמר שאם עשה מאמר בזו ואח"כ בזו או אחיו עשו מאמר בה או בחברתה כל אחת צריכה גט למאמר וחליצה לאחת מהם לפטור את שתיהן וכן אם עשה מאמר בזו ואחר כך נתן גט או חלץ לה או לצרתה או שבא על צרתה או שאחר המאמר שלו נתן לה אחיו גט או חלץ לה או לצרתה או שבא עליה או על צרתה מועיל מה שנעשה אחר מאמר לאסור בעלת המאמר וליאסר בקרובותיה במעשה שנעשה אחר המאמר ולהצריך גט למאמר וביאה שנעשה אחריו: **ז** [כ]וזה תקנתם עשה

באר הגולה

א נ' הרמב"ם ריש פ"ה מהל' יבום וחליצה ומפורש בהלכה מקומות ומהם במשנה יבמות דף נ' ע"א וכחכמים וכדמפרש טעמא בגמ' שם ע"ב משום דמהני גט בעלמא דאי אמרת לא ליהני אמרי גט להוציא וחליצה להוציא ומדגט לא מהני חליצה נמי לא מהניא ואתי למבעל אחר חליצה ב בעיא דאביי מרבה וכו' שם דף נ"ב ע"א משמע דלמיפשט אבעיא אמר רבה הכי דכל דפסול בכהונה פסול ביבמה וכמ"ש הרא"ש שם ג מבואר שם ובמקומות הרבה ד מבואר שם במשנה כחכמים וכדמפרש טעמא דגמ' שם ע"ב ה ל' הטור ומבוארי' במשנה וגמרא שם ובדף כ"א ע"א ואליבא דחכמים ו מבואר שם ז מימר' דרבה בר הונא אמר רב וכו' שם דף כ"ז ע"ב וכ"כ הטור בש' הרמ"ם והרמב"ן ח שם בשם הרמב"ן ט שם בגמ' משמיה דשמואל וכתב הרי"ף שם ופסקו רבוותא הלכה כשמואל י נ' הטור ומבואר שם במשנה ב שם ושם ומבואר שם במשנה

פתחי תשובה

(א) צריכה גט למאמר וחליצה · עיין בפי' הרע"ב יבמות פ"ג מ"ה שכ' וכרישא יהיב לה גיטא והדר חליץ לה · וכו' עפי' המשניות להרמב"ם שכ' והנכון יותר שיתן הגט תחלה ואח"כ יחלוץ לפי שאמר בגט וחליצה · ועיין בס' בית מאיר ס' ואפשר הטעם להידור מצוה ע"ד שאמרו אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה הרי שהגמר העיקר ואחרי שהגט והחליצה באים להפירם מיתר ראוי להיות גמר המצוה בחליצה שהיא מן התורה · ובזה ניחא מה דבסעיף י"ז משמע דלא חיישינן להכי כו' והיינו משום דהתם סברה ניתרת בחליצה זו תו אין קפידא ע"ש:

בה מאמר ונתן לה גט צריכה חליצה עשה מאמר וחלץ צריכה גט עשה מאמר בזו ונתן [יג]גט לזו נותן גט לבעלת המאמר [ל]והוא או אחיו חולצים לאחת מהן ותפטר האחרת [מ]ויש מי שאומר ששתיהן צריכות חליצה: ח [נ]עשה מאמר בזו [ס]ובעל הוא או אחיו לזו בעלת המאמר צריכה גט וכן השניה צריכה גט וצריך לחלוץ לאחת מהן: ט [ע]וכן אם נתן לה גט ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר או בחברתה או שחלץ לחברתה או [ע]אחר הגט שלו עשה בה אחיו מאמר או בא עליה או חלץ לה או לחברתה מועיל מה שנעשה אחר הגט ליאסר בקרובותיה ולהצריך גט למאמר שנעשה אחריו: י [פ]וזה הקנתם נתן לה גט ואח"כ בא עליה או עשה בה מאמר צריכה גט וחליצה: יא [צ]נתן לה גט ואח"כ בא הוא או אחיו על צרתה או שעשו בה מאמר זו שבא עלי' או שעשה בה מאמר צריכה גט וצריך חליצה לאחת מהן לפטור שתיהן: יב [ק]הבעילה קונה קנין גמור וכן החליצה דוחה דחיה גמורה לפיכך אין המעשה שנעשה אחריהם מועיל לא לפסול את זו ולא ליאסר בקרובות כיצד בא על יבמתו וחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אין אותה חליצה כלום וכן אם אחיו חזר ונתן גט לה או לצרתה אינו כלום וכן אם חזר ועשה בה מאמר או בעל אינו כלום [ר]אבל אם בא הוא או אחיו על צרתה או עשה בה מאמר צריכה גט: יג [ש]וכן אם חלץ ליבמתו וחזר הוא או אחיו וחלצו לצרתה אין אותה חליצה כלום ליאסר בקרובותיה או שני יבמים שחלצו ליבמה אחת זה אחר זה אין חליצה אחרונה כלום ומותר בקרובותיה [ת]אבל אם אחר שחלץ ליבמתו בעל או קדש הוא או אחיו אותה או צרתה תפסי להו קדושין בהם וצריכה גט בין קדשה לשם אישות כגון שקדשה סתם בין לשם יבמות כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי לזיקת יבמים: יד [א]הא דאין מעשה מועיל אחר ביאה דוקא בביאה כשרה שלא קדם לה מעשה אחר אבל ביאה פסולה כגון שנתן גט לזו ובעל את זו או עשה מאמר בזו ובעל את זו מועיל מעשה שיעשו אחרים שאם יחלוץ הוא או אחיו לשלישית יאסר בקרובותיה וגם היא לא סגי לה בגט דאכתי נשאר בה זיקה אבל חליצה אפי' היא פסולה שקדם לה מעשה אחר כגון שנתן גט בזו או מאמר בזו ואח"כ חלץ לה אין מועיל אחרים אם חזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה [ב]אבל אם בעל או קדש תפסי בה: טו [ג]עשה מאמר ביבמתו ואח"כ נתן לו גט לזיקתה פסלה עליו ועל כל האחין וצריכה גט למאמרה וחליצה לזיקתו (ואם נתן לה גט סתם הוי כאילו [ד]פירש לזיקתה) [ה]נתן לה גט למאמרה ולא לזיקתו נשארה זקוקה כמו שהיתה [ו]ואינה מותרת אלא לשאר אחים אבל המגרש אסו בה [ז]וי"א שמותרת אף למגרש: טז [ח]ביאת בן ט' כמאמר בגדול [ט]לפיכך בו על היבמה פסלה על כל האחים ואם אחר שבא עליה חזר אחיו הגדול ובו עליה או על צרתה או עשה מאמר או נתן גט או חלץ לה או לצרתה פסלו על הקטן [י]וכן אם חזר הקטן ובא על צרתה או שאחיו בן ט' בא עליה א על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר [כ]וכן אם עשה הגדול מאמר ביבמה וחזר אחיו בן ט' ובא עליה או על צרתה פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמר [ל]ומאמר של בן ט' אינו חשוב כמאמר הגדול ואינו מועיל אלא בתחלה אבל לא בסוף כיצד עשה קטן מאמר מועיל לפסלה על האחים [מ]אבל א עשה הגדול מאמר וחזר בן ט' ועשה מאמר בה או בצרתה אינו מועיל לפסל על האח הגדול אבל מאמרו של בן ט' אחר מאמר בן ט' איכא [נ]למימר שמוע כיון שמאמר הראשון מבן ט' [ס]וגט וחליצה אין לקטן כלל לא בתחלה ול

באר הגולה

[*]כמו' איתא סוף אד אחיו ל בעיא שם ונפשטא לפי' רש"י שם דף כ"ז ע"ב וכ"כ הטור בשמו שלזה הסכים אביו הרא"ש מ שם בשם הר"י וכ"כ התוספות שם נ שם ושם במשנ' דף כ' ע"ב ס ואסור לקיימה הואיל וקמייתא אגידא ביה הו"ל ב' נשים זאריכות ב' גיטין זו גט למאמרו וזו גט לביאתו וחליצה לאחת מהן ופוטרות צרתה אבל בגט לאודים לא נפקא בעלת ביאה דביאה פסולה היא רש"י ע שם ושם במשנה פ שם ושם במשנה צ שם ק שם במשנה ר ממימרא דרב יהודה אמר רב זו דברי ר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים וכו' שם דף כ"ב ע"ב וכתב הרי"ף והרא"ש דה"ה הא דתנן אין אחר הבעילה כלום אליבא דר"ע הוא אבל אליבא דחכמים יש אחריה כלום דקי"ל כמ"ד דהכא על יבמתו ואח"כ בא הוא או אחיו על צרתה הוא בעשה וכמ"ש לעיל סימן קכ"ב סעיף א' וכ"כ הרמב"ם בפ"ה ש שם במשנה תמימרא דרב יהודה וכו' הנז"ל וברייתות שם וכחכמים וכמ"ש הרי"ף דאע"ג דשקלו וטרו אמוראי טובא נפרש מלתייהו הא קי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ולזה הסכים הרא"ש וכמ"ש הטור בשמם א מבואר שם במשנה וכת"ק דר' נחמיה

ב מבואר במ"ש בסעיף י"ג ג מימרא דרבה שם דף ל"ב ע"א וכפירש"י שם ד כפירש"י שם וכ"כ הרא"ש וה"ה בפ"ה וכ"כ המחב... כ"י לקמן בסי' קע"ד סעיף ה' ה כלישנא בתרא דרבה שם כמ"ש הרא"ש דאזלינן לקולא בשל סופרים וכדפסיק ליה לרבא שם דנ"ב ע... ו כפירש"י שם וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ה ז התוס' שם וכ"כ הראב"ד שם בהשגות ולזה הסכים הרא"ש והביאו הטור ח ברייתא שם ד... ז"ו ע"א ט משנה שם וכת"ק י משנה שם ע"ב כ אוקימתא דמתני' שם בחסורי מיחסרא וה"ק וכו' ל שם ע"א מ שם ב ל' טור מסוג... דגמ' שם סוף ע"א נ"ל ם כחכם מתני' וברייתא הוא פוסל בדבר א' וכו' וכת"ק דברייתא דפליג על ר"מ שם וכד אמר רב יהוד... אמר רב שם דף ק"ה ריש ע"ב כמו שכתב התוס' והרא"ש שם וכ"כ הרמב"ם בפ"ה

בסוף: יז [ע]גדול שעשה מאמר ביבמה או נתן לה גט ולמה צרה כשבא לחלוץ לאחת מהן ולהתירן [פ]אין חליצת בעלת הגט ואמר [צ]בעלת המאמר פוטרת הצרה אבל חליצת הצרה פוטרת לבעלת הגט לגמרי ולבעלת המאמר מחליצה וצריכה עוד גט למאמרה [ק]ואם עשה מאמר בזו ונתן גט לזו חולץ לאיזו שירצה ופוטר השניה כמו שנתבאר: יח [ר]מי שנפלו לפניו שתי יבמות מבית אחד האחת שניה ליבם ואחרת (מותרת) כשהוא מייבם מייבם לאחרת כשהוא חולץ חולץ לשניה [ש]ויש מי שאומר שאם חלץ לאסורה לא הותרה צרתה חלץ לצרה הותרה האסורה: יט [ת]יבמות רבות הבאות מבית אחת כיון שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה או נחלצה חליצה מעולה הותרו הכל ונסתלקה זיקת היבם מעליהן ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה או נתן לה מאמר פסול נאסרו כולם לייבום וצריכה גט זו שנבעלה או שנתן לה מאמר [א]וצריכה כל א׳ מהן חליצה להתירה לזר שאין זיקת היבום מסתלקת בבעילה פחותה נחלצה אחת מהן חליצה פחותה הותרה להנשא לזר אותה שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ. גם היא [ב]או עד שיחלצו כל האחים לראשונה שנחלצה החליצה הפחותה שאין חליצה פחותה מסלקת זיקת ייבום מבית זה עד שתחזיר על כל האחים או עד שתחלוץ כל אחת מהן זהו דעת הרמב״ם ונחלקו עליו (כמו שהוא מפורש בדברי הטור): כ [ג]שני יבמים שייבמו שתי יבמות הבאות מבית אחת ולא נודע מי ייבם תחלה שניהם יוציאו [ד]בגט ויותרו לזרים ישראלים ואבורות ליבמים לפיכך ראובן שהיו לו שתי נשים אחת בעכו ואחת בצור ושמעון ולוי אחיו האחד בעכו והאחד בצור ושמעו שמת ראובן לא יבם אחד מהם עד שידע מה עשה אחיו קדם אחד מהם וייבם אין מוציאין מידו עד שיודע שאחיו ייבם תחלה:

קעא דין שתי יבמות חרשות קטנות · ובו י׳ סעיפים:

א [א]מי שהיה נשוי יתומה קטנה (שהשיאוה אחיה ואמה שאין קדושיה רק [ב]מדרבנן) וחרשת ומת ונפלו לפני אחיו ליבום (א) אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה כיצד תקנתם [ג]מלמדין הקטנה שתמאן בו וכונס את החרשת ואם רצה לגרשה כותב לה גט אחר שיבא עליה ומותרת לזר: ב [ד]היו שתיהן חרשות או קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה: ג [ה]היתה אחת גדולה ואחת קטנה ביאת גדולה או חליצתה פוטרת הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה: ד אחת פקחת ואחת חרשת ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת את החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת: ה [ו]היו שתיהן קטנות ובא היבם על אחת מהן וחזר הוא או אחיו ובא על השניה [ח]לא פסל הראשונה עליו [ט]אבל אומר לו לקיים [י]השניה אלא מלמדין אותה שתמאן ויקיים הראשונה: ו [כ]וכן היו שתיהן חרשות אין ביאת השניה פוסלת הראשונה והשניה אסורה ויוציאנו בגט: ז [ס]קטנה וחרשת שבא היבם תחלה על הקטנה וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת [ג]לא פסל את הקטנה והחרשת צריכה גט שביאת

ע תימרא דשמואל דף כ״ז ע״א וכ״פ הרי״ף ... והרמב״ן והרשב״א וה״ה פ כיון דקיימא זיקתה אין ... הוגנת. ב׳ כיון שחליצה זו אינה פוטרת לגמרי שעדיין צריכה גט לנאמרו הב״י ק נעיל שם וכמשנה וכפירוש ... שם ולזה הסכים הרא״ש והטור ר ה״ה בפ״ו בשם כה״ג וי״ש מן המפרשים סוברין כן ואומרים שלא אמרו הליצה פסולה אינה פוטרת אלא כגון שנאסרה עליו בזיקה וכו׳ ש הרמב״ם שם וכ״כ הטור בשמו וכמו שכתב הרב המגיד שם ת לשון הרמב״ם בפ״ה מהמשנה שם סוף דף מ״ג א ה״ה תמה עליו בזה דלא פסק כשמואל דחליצה הגרה פוטר לבעלת הגט כמ״ש סעי׳ ס״ז וכמ״ש והטור כתב טעמו בע״א וב״י בשם הרד״ך האריך בזה ב גם בזה כתב שאינו יודע מהיכן יצא לו דין זה ודעת הרמב״ן והרשב״א בזה שחליצתה של זו אפי׳ חלצו לה כל האחין אינה פוטרת האחרות ג ג״ז שם ד וכתב הב״י בשם תשובת הגאונים שצריך לחלוץ לאחת מהן וכו׳ דאפשר דתרוייהו ביאות פסולות הדא ביאה אחר מאמר והדא ביאה אחר ביאה וכו׳

ים אחריה כלום: א משנה יבמות דף ק״י ע״א ב שלא ינהגו בה מנהג הפקר וקדושיה תלויין עד שתגדיל וחרשת תקנו לה נשואין שלא תשאר פנויה לעולם רמב״ם בפ״ה בהל׳ יבום וכתב ה״ה שהטעם שכתב רבינו וכו׳ נתבאר בפרק חרש (דף קי״ב ע״ב) וזהו שם בגמ׳ דף ק״י ע״ב אליבא דרב והביאו הטור שקדושי הקטנה הם בספק וקדושי החרשת קונין מקצתה ומשיירים במקצתה לפיכך אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ג כר״א שם במשנה דף קי״א ע״ב וכ״פ הרי״ף והרמב״ם שם וכמ״ש ה״ה שסובר רבינו דאמר כונס את החרשת וכו׳ שם דף ק״י ע״ב לא אמרה אליבא דר״א ולזה הסכים הרא״ש כמ״ש הטור ד שם במשנה דק״י ע״א ה במשנה ו שם במשנה ז משנה שם דקי״א ע״א ח דהרי ביאתה שוה ואי ראשונה קנויה היא הרי היא אשתו ואחרונה ביאת זנות לא קנויה היא הרי שתיהן נכריות אלנו ט דלמא קנויות הוי ומשנה על הראשונה קיימא הך עליה באיסור ב׳ בתים י כר״א שם ב שם במשנה ומטעמא דלעיל ל טור כיון שאין ביאת החרשת הראשונה ביאה גמורה להפקיע כל הזיקה מ לשון הרמב״ם שם כ כתב ה״ה שכך הוא הגירסא במשנה בספרי הגאונים ובהלכות וכן הן דברי רבינו וכו׳ והפסק שרבינו וההלכות סוברין דכך

פתחי תשובה

(א) אין ביאת אחת מהן · עב״ש סק״א עד וכן אם נפלו מהרשת ועיין בס׳ אמתחת בנימין פי״ב דיבמות מ״ת שבנים הפ״ז נלע״ג ע״ש:

הקטנה מעולה מביאת החרשת שהקטנה ראויה לאחר זמן לפיכך יקיים הקטנה שנבעלת תחלה: ח [ס]בא על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה פסל את החרשת *ומלמדין את הקטנה שתמאן בו [ע]ויוציא החרשת בגט (וזהו דעת הרמב"ם אבל אחרים חולקים [פ]עליו כמפורש בטור ובנימוקי יוסף פרק בית שמאי):
ט [צ]אחת פקחת ואחת חרשת בא היבם על הפקחת וחזר ובא הוא או אחיו על החרשת לא פסל הפקחת [ק]והחרשת צריכה גט בא היבם על החרשת וחזר ובא הוא או אחיו על הפקחת [ר]פסל את החרשת [ש]החרשת יוצאה בגט והפקחת בגט וחליצה: י [ת]אחת גדולה ואחת קטנה בא על הגדולה וחזר ובא הוא או אחיו על הקטנה לא פסל הגדולה ומלמדין הקטנה שתמאן בו בא על הקטנה וחזר הוא או אחיו ובא על הגדולה מלמדין הקטנה שתמאן בו ויקיים הגדולה:

קעב דין יבם סריס וחרש שוטה וקטן וטומטום וכן היבמה ובו ט"ז סעיפים:

א [א]סריס חמה (פי' שנסתרס ע"י [ב]קדחת ערוך) ואילונית (פירוש אילונית שיש לה טבע זכר כלומר שאינה יולדת ואילונית נגזר מאיל שהוא זכר הצאן) [ג]אינם בני חליצה וייבום לפיכך אילונית ודאית שחלצה לא נפסלה לכהונה וכן סריס חמה שחלץ או שחלצו לאשתו אינו כלום: הגה היה ספק סריס חולץ ולא מחזיקין ליה בודאי סריס אלא אם ראו בו מיד שנולד אחד מסימני סריס כגון שהטיל מים ולא עשה כיפה אבל בלאו הכי יש לחוש שנתקלקל אחר לידתו וצריך לחלוץ (ריב"ש סי' תע"ד): [ד]היה לאילונית ודאית צרה מותרת להתייבם: ב [ה]ספק אילונית חולצת ולא מתייבמת: ג [ו]סריס (א) אדם (פי' שנסתרס ונחתך בידי אדם) שהיה לו שעת הכושר חולצין לאשתו או מיבמין והוא חולץ ואינו מייבם מפני שפסול לבא בקהל [ז]ואם עבר ובא עליה קנה ומוציא בגט (ואם היה יבמתו גיורת או שאר אשה המותרת לפצוע דכא מותר לייבמה) (נ"י פ' הערל): ד [ח]אלו הם סימני אילונית כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש [ט]ואין לה שפולי מעים כנשים [י]וקולה עבה ואינה נכרת בין איש לאשה (וי"א (א) דבאחד מאלה נקראת אילונית) (טור) ה אלו הם סימני סריס חמה [כ]כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק [ל]וכשמטיל מים אינו עושה כיפה [מ]ושכבת זרעו דיהא [נ]ואין מימי רגליו מחמיצין [ס]ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל [ע]וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה: הגה היו לו שתי שערות בזקנו אין סריס אלא עד שיהיו לו כל סימנים הנ"ל (טור) אבל אם לא הביא שתי שערות בזקנו אפי' אין בו רק אחד מסימנים הללו הוי סריס (המ"מ פ"ב דאישות וכן משמע בטור) היו לו שתי שערות בשאר הגוף אינו סריס אע"ג שיש לו כל הסימנין הללו (טור): ו בני כמה שנים יהיו לשיהיו נדונים כאילונית

באר הגולה

בריתא (שם ע"ב) פלוגתא אמתני' והוי הלכה כסתם משנה וכ"כ הטור שהיא גירסת אביו הרא"ש
ס ג"ז שם ממשנה
שם ע ופי' הטור ותשאר החרשת אצלו *אם הוא רוצה להוציאה אח"כ וכמו שסוכית הרשב"א שהדין כן והביאו הב"י שם פ רש"י שם ובגי' הס"ם שלפנינו ותוספת הרא"ש שם וכתב ה"ה שהרשב"א הכריע בדבריהם
צ ג"ז ממשנה שם
ק כתב ה"ה שכבר נתבאר שיש ביאה אחר ביאה וכו' והוא שבא עליה לשם אישו' או לשם יבמות
ר ג"ז שם ממשנה שם
ש כתב ה"ה שפשוט הוא שהחרשת שביאתה ביאה כשרה היתה ומספיק לה בגט מ"מ אח"כ הפקחת שביאתה היתה ביאה פסולה
ת ג"ז שם ממשנה שם וכר"א דאיפסקא שם הלכה כוותיה
א ל' הטור ממשנה יבמות דף ע"ט וכר"ע ב פי' במעי אמו וכדמפרש שם בגמ' ריש דף פ' דהוא ע"י שנתחממ' אמו בחום התנור וחום הנהרים ושתתה משקה חזק ג דכתיב לא ימחה שמו מישראל פרט לסריס ששמו מחוי והאילוני' דכתיב והיה הבכור אשר תלד פרט לאילונית ד מסקנת הגמ' שם דף י"ב ע"ב ה טור ופשוט הוא ו שם במשנה דף ע"ט ע"ב וכר"ע ז ברייתא שם ח ברייתא שם דף פ' ע"ב וכת"ק ט כרשב"ג שם י כרשב"א שם כ ברייתא שם וכת"ק ופי' לקוי רך ל שם וכי"מ ופי' כיפה קילוח שאינו סולך למרחוק מ שם וכרשב"ג וכו' ופי' דיהא שאינו קשר' אלא נגול כמים נ שם וכי"א ופי' מחמיצין מסריחין ס שם וכאחרים ע שם וכרשב"א

פתחי תשובה

(א) דבאחד מאלה. [עיין בתשובת חתם סופר ח"ב סי' פ"ג אודות אשה חלוצה שנשתדכה לכהן א' בשוגג ואם יתפרד הדבר איכא למיחש לסכנה כי אהבת נפש אהובים וגם היא אילונית אם יש הרופא להתיר שישאו זא"ז. והאריך בזה ומסיק דמגד השש סכנת נפשות פשיטא דאין שום ה"א ולא יעלה על דעת להתיר חלוצה לכהן אך מגד שהיא איילונית הנה בשו"ע סי' קע"ב פסק כחד סימן מסימני איילונית סגי שלא תחלוץ ואם חלצה מותרת לכהונה וכן פסק הרמב"ם לפי נוסחת השו"ע אלא שב"י חשש להחמיר שלא להתירה לבוק אא"כ יש בה כל סימני אילונית לפענ"ד באיסור דרבנן חלוצה לכהן יש לסמוך להקל וסגי בסימן א' ובפרט במקום סכנה וע"כ נסי שכבר נבדקה ע"י נשים קודם חליצה וע"י זה חלצה בב"ד היינו משום אפי' לא נמצא אלא סימן א' שאינה אילונית גריבה לחלוץ להתירה לשוק וספיר עבדו ב"ד שהצריכום חליצה אבל אם תבא עתה ע"י ב' עדים בסרים שאין לה דדים ודוקא סי' זה סגי להתירה לכהונה דסימן אחר א"א להכחין בו' ע"כ אין לסמוך אלא

באר היטב

(א) אדם וכו'. או מייבמין והוא חולץ ואינו מייבם עיין תוספות י"ט פרק ח' דיבמות משנה ד' מ"ש על הרמב"ם וכנה"ג מייבמו:

סריסים על פי סימנים הללו נתבארו בהרמב"ם פרק שני מהלכות אישות ובסי' קנ"ה: הגה סעיף י"ג לענין אילונית והוא הדין לסריס וי"א דאין לדון עכשיו דין סריס ודאי דחיישינן שמא היו לו שערות ונשרו או שהיו לו גומות ואין אנו בקיאין (עיין בריב"ש סימן תע"ד) כמו שנתבאר לעיל סימן קנ"ה לענין מיאון וכן דיינינן ליה כספק סריס וחולץ וכן ראוי להורות: ז [פ]מי שהתכו או נתקו או מיעכו גידיו או ביציו בידי אדם הוא נקרא סריס אדם וכשיהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאין זה מביא סימנים לעולם: ח [צ]אנדרוגינוס אינו בר חליצה ויבום [ק]וי"א שדינו כזכר לכל דבר: ט טומטום חולץ ולא מייבם מפני שהוא ספק ואם נקרע ונמצא זכר [ר]רצה חולץ רצה מייבם [ש]ויש מי שאומר שהוא ספק ולחומרא: י [ת]הזקן ביותר שתש כחו ובשל דינו כסריס אדם לענין חליצה ויבום אלא שאם בא על יבמתו מותר לקיימה: יא [א]החרשה והשוטה [ב]והקטנה מתייבמות ולא חולצות [ג]ואם רצה היבם לגרש החרש בגט אחרת שיבעל אותה ה"ז מגרש: יב [ד]חרש שוטה [ה]וקטן אינם בני חליצה אבל מייבמין והחרש [ו]אם נפלה לו מאחיו פקח אינו יכול להוציא לעולם [ז]אבל אם נפלה לו מאחיו חרש יכול להוציא בגט אחר שיבעול [ח]והקטן יוציא בגט אם בא עליה לאחר שהגדיל [ט]ואם לאו צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: יג [י]שני אחים אחד פקח ואחד חרש נשואים לשתי נשים פקחות מת חרש בעל הפקחת אחיו הפקח רצה חולץ רצה מיבם מת פקח בעל הפקחת אחיו החרש אינו יכול לחלוץ וכונס ואינו מוציא לעולם: יד [כ]שני אחים פקחים נשואים שתי נשים אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל החרשת אין החרשת בת חליצה אלא כונס ואם רצה אחר כך להוציא בגט יוציא מת פקח בעל הפקחת אחיו רצה חולץ רצה מיבם: טו [ל]שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי נשים אחת חרשת ואחת פקחת פקח לפקחת וחרש לחרשת מת חרש בעל החרשת אחיו הפקח כונס ואם רצה אח"כ יוציא בגט מת פקח בעל הפקחת אחיו החרש כונס ואינו מוציא לעולם [מ]הסומא מייבם: הגה ואינו חולץ ואם חלץ חליצתו כשרה (טור) ונראה לי שאם אין כאן אח אלא הוא חולץ לכתחלה מאחר שאי אפשר בענין אחר וע"ל סי' קס"ט בפירוש החליצה סעיף ס"ד: טז [נ]אשת קטן ואשת השוטה פטורות מן החליצה ומן הייבום אבל אשת [ס]החרש [ע]והזקנה והעקרה הרי הם כשאר כל הנשים וחולצות או מתייבמות:

קעג דין יבמה האסורה ליבם באיסור כרת ודין צרתה וסוטה וצרתה וקטנה שמיאנה · ובו י"ז סעיפים:

א [א]היבמה (א) שהיא ערוה ליבם (ב) באיסור כרת חוץ [ב]מן הנדה אינה זקוקה ליבם ומותרת לזר בלא חליצה וכן צרותיה פטורות מן החליצה ומהייבום

פ רמב"ם בפ"ב מהלכות אישות והביאו הטור וכתב ופשוט הוא צ רמב"ם בריש פ"ו מהלכות ייבום וחליצה וכתב ס"ס מפורש בתוספתא הובאה בהג' ספ"ק ק טור לדעת ר"י ולדעת אביו הרא"ש שפירשו הא דאמרי בי רב הלכה כרבי יוסי וכו' שם דף פ"ג ע"א אר"י דמתני' קאי ובפי' רש"י שם והב"י כתב והפשר דלא אמרו הלכה כר"י אלא לנאכיל בתרומה לחייב עליו סקילה מ"מ לענין יבום וחליצה דינו כסרים חמה כדתני בברייתא' משום דאינו ראוי לבוליד ר הרמב"ם שם והלא כר' יהודה במשנה שם דף פ"א ע"א מהא דא"ר אמי עביד וכו' שם דף פ"ג ע"א דמשמע דפליגי רבנן וסברי חולץ ומיבם ש טור בשם אביו הרא"ש וכר"י בר' יהודה שם בברייתא וכדמפרש בגמ' שם ולחומרא כיון דלא מפורש דרבנן פליגא בזה ת רמב"ם בפ"ו מברייתא הביאום הרי"ף בספ"ק א תוספתא והביאם הרי"ף והרא"ש בספ"ק ב ליינסי

לע"ל סי' קס"ו ג משנה שם דקי"ב ע"ב ד שם במשנה ובברייתא דלעיל ה ליינתיו לעיל ו שם במשנה ז טור ממשנה שם כשם שכונס ברמיזה וכו' וה"ה ליבמה אין דעת הרמב"ם כן וכמ"ש הב"י טעמו ח משנה נדה דף מ"ה ע"א ט שם ביבמות דף ל"ו ע"ב י שם במשנה דקי"ב ע"ב כ שם במשנה ל שם במשנה מ טור דהא לא אימעט אלא מחליצה לכתחלה משום דבעינן וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק כמ"ש בסימן קס"ט סעיף מ"ח נ משנה וברייתא שם דל"ו ע"ב ס ליינתיו בסעיפים דלעיל ע ברייתא הביאוה הרי"ף והרא"ש ספ"ק דיבמות ופי' בנ"י דטעמא משום דכמה עקרות וזקינות נפקדו ראויות להקים מאח"כ באילונית והרמב"ם בפ"ו כ' משום דזקינה ועקרה ראויה להם שעת הכושר א משנה ריש יבמות ב כ"כ התוס' ריש יבמות סוף ע"א מהא דיבמתו נדה בעל פטור פסחים

פתחי תשובה

אלא אם אין לה דדים והיא יותר מבת עשרים שנה ולא הסמוך על עדות נשים בזה אף על פי שהוא דרבנן וכולי האי ואולי עכ"ד ע"ש]:

(א) שהיא ערוה ליבם · כ' בס' בית מאיר וז"ל ואם אחד גירש לאשתו בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי לפלוני דקי"ל בסימן קל"ז ס"א דמגורשת בדיעבד והלכה ונשאת לאחי אותו פלוני ומת ונפלה לפני הפלוני ליבום העלה תי' רשב"א ריש יבמות דצריכה חליצה ולא אמרינן כה מאחר שהיא ערוה דאשת איש על היבם כל שאינה עולה ליבום א"ע לחליצה ותפטר בלא כלום כדנ"ה דעת הרמב"ן ז"ל שסבירא שם אלא כמשמעות הירושלמי דאמר תמן התורה אסרתה עליו ברם הכא הוא אוסרה עליו · כלומר דבתנאין לא איירי קרא ולא איירי אלא באיסור ערוה אבל זו שאיסור דבר אחר גרם לה דהיינו תנאי האלנת אע"פ שאינה מתייבמת ועי' תוס' בגיטין דף פ"ב ד"ה אפילו ותוס' יבמות דף י' סוף ד"ה לעולם עכ"ל ועי' עוד בב"מ לעיל סי' קנ"ט ס"א דשם האריך יותר שם: (ב) באיסור כרת · עיין בתשו' מ"ב תניינא סי' קמ"ם שנשאל באחד שנשא

[ב]ואם היה לו אח אחר ואחת מצרותיה נתייבמה לאותו אח ולו נשים אחרות ומת כלן פטורות מהחליצה ומן הייבום ואם היה לו עוד אח אחר ואחת מהנשים אלו נתייבמה לו ולו נשים אחרות ומת כלן פטורות מהחליצה ומייבום וכן עד עולם: ב [ג]אבל אם אחת מכל העריות נשואה לזר שאינו אחיו ומת מותר לישא צרתה: ג יבמה שהיה (ג) ([ד]ספק) ערוה על בעלה או ספק ערוה על היבם [ה]הרי זו חולצת ולא מתייבמת לפיכך מי שקדש אשה בספק קדושין ואח"כ מת אחיו שהיה נושא אחותה ונפלה לו לייבום שהיא ספק אחות אשתו הרי זו חולצת ולא מתייבמת [ו]ומוציא את אשתו בגט מספק ושתיהן אסורות עליו יבמתו מפני שהיא ספק ערוה וארוסתו מפני שהיא ספק קרובת (ה) חלוצתו: ד [ז]היתה היבמה באיסור ערוה על הבעל אינה אשתו ואם היה לה צרה חולצת או מתייבמת וזו שהיתה לבעל באיסור ערוה היא ליבם כמו אשה דעלמא ומותר בה: ה [ח]היתה היבמה ספק ערוה על הבעל או חולצת או מתייבמת: ו [ט]יבמה ([י]שהיה ערוה) ליבם והיה לאחיו בה (ד) ספק קדושין או ספק גירושין ולו אשה אחרת אותה הצרה חולצת ולא מתייבמת: ז [כ]היה אחיו נשוי אשה שהיא ערוה ליבם ולו עוד אשה אחרת ואח"כ מתה הערוה בחיי בעלה או גירשה או שהיתה קטנה ומיאנה בו ואח"כ מת מותרת צרתה להתייבם [ל]אבל אם לא מיאנה בו בחייו ומיאנה בו אחר מותו [מ]צרתה חולצת [נ]ולא מתייבמת:

באר הגולה

דצ"ב ע"ב דמשמע דקאי שם במשנה ג משנה שם דף י"ג ע"א ד כן סוא ברמב"ם בפ"ו וכן העתיקו הטור והקשה על זה דספק ערוה על בעל חולצת או מתייבמת כמבואר לקמן בסעיף ה' ובכ"מ שם כתב שלפי נוסח זה צריך לדחוק ולומר דהאי או ט"ס הוא וצריך למחוק האל"ף ולכתוב וספק ערוה שהיא ספק ערוה על שניהם ובב"ח כתב שאף צרתה שחולצת ולא מתייבמת אם כבר נשא היבם הספק ערוה וכו' ולענ"ד הוא ג"כ דוחק שהרי לא נזכר שם צרתה והנכון לענ"ד למחוק בבא זו דספק ערוה וכצ"ל יבמה שהיא ספק ערוה על היבם וכן העתיק ה"ה וכן כ' הכ"מ בפשיטותא שט"ס הוא וכמ"ש הטור ה כ' ה"ה זה פשוט שספק ערוה ליבם חולצת ולא מתייבמת ו ג"כ פשוט והכל מתבאר בפ' ד' אחין (ד' כ"ט ע"א) ונלמד כיוצא בזה ממשנה שאמרה יבם שקדש אחיו את אחותה וכו' שבפרק החולץ (ד' מ"א ע"א) ה"ה ז ג"ז שם שאין אישות וקדושין בעריות כמ"ש במשנה אמרו לו מתה אשתך וכו' שם (דף ל"ד ע"ב) ה"ה ח כמ"ש הטור ממ"נ תתייבם שאם לא היתה עליו ערוה הרי היא זקוקה ליבם ואם היתה עליו ערוה לא תפסי בה קדושין והרי היא ליבם כאשה נכרית ט טור ממשנה שם ד' ל' ע"ב י כצ"ל וכן הוא ברמב"ם ובטור כ משנה שם ריש יבמות ע"ב וכדמתרץ רבא שם דף י"ג ע"א דהך משנה ג' אחים ב' מהם נשואים ב' אחיות וכו' שם דף ל' ע"א זו ואצ"ל זו קתני הסכמת התוס' ל משנה שם ברים יבמות ע"ב מ משום דקדושי הקטנה אינה אלא מדרבנן וזיקת נפילתה מדרבנן אינה פוטרת צרתה נ כדמפרש שם בגמ' דף י"ג ע"ב משום דמטעת. נפילה נראית כצרת בתו

פתחי תשובה

שנשא בת אחיו ומתה אשתו ואחר כך מת אחיו בלי זרע מה דינה של האלמנה אם צריכה חליצה מתתנה וכתב השואל שזה תליא בפלוגתא דקדמאי של הרמב"ם פ"ב מא"ב הלכה ח' ותוס' ביבמות צ"ד שחמותו לאחר מיתה אפי' לר"ע לא אימעט רק משריפה אבל עדיין היא בלאו וכרה א"כ היא בכלל עריות ופטורה מן החליצה אבל לדעת רש"י והרמב"ן והרשב"א דחמותו לאחר מיתת אשתו אינה לא בלאו ולא בכרת רק באיסורא דאורו שוכב עם חותנתו א"כ צריכה חליצה · והשיב לו כי יפה כוון בזה והנני מעתיק לו מ"ש בגליון הב"ש בסי' ע"ו סעיף ע"ו כו' (הובא בפ"ת שם סק"ז וע"ש) ועפ"ז ירא"ש שכוון לדעת הכנה"ג ואמנם עתה כתתי לבי למצוא זכות על הטור ובעלי הש"ע שהשתיקו ולא הזכירו מזה לא בסי' ע"ו לענין דתפסי קדושין וצריכה גט ולא בסי' קע"ג לענין חליצה ואמרתי דאפשר דא"צ גט ולא חליצה דהרי זהו פלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא דלר"י חמותו תמיד אפי' בשריפה גם אחר מיתת אשתו ובזה גופיה אם הלכה כר"י או כר"ע הוא מחלוקת הראשונים דר"ח פסק כר"י הובא ברא"ש ס"פ נושאין · וא"כ יש לנו ס"ס להתירה בלא גט אם קידשה אתנה וכן להתיר בלא חליצה אם נפלה לפני אתנה שמא הלכה כר"ח שפסק כר"י ואת"ל הלכה כר"ע שמא גם לר"ע לא אימעט אלא משרפה כו' והאריך בזה ומסיק דקשה לסקל מכח ס"ס הנ"ל לפי דמוכח מסוגיית הגמ' דהלכה כר"ע ולכן נראה דאשה זו צריכה חליצה מחתנה ובפרט שאין כאן מקום עיגון עכ"ד ע"ש:

גם בגליון ש"ע של הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל כ"כ וז"ל חמותו שנפלה לפניו אחר מיתת אשתו תליא במחלוקת הפוסקים אם חייבים עליה כרת או איסורא בעלמא עיין בהה"מ פ"ב מהא"ב ה"ז ועיין מהרש"א ריש יבמות בתוס' ד"ה ואי אתה יכול כו' וגם בבתה לאחר מיתת אשתו הוי ספק אם היא בכרת עי' בהה"מ הנ"ל עכ"ל · והנה מה דסיים רבינו גם בבתה כו' לא זכיתי להבין כי לפי ראות עינינו בהה"מ שם לא נמצא שיהיה בזה ספק אם היא בכרת רק מה דסיים הה"מ שם והרמב"ן ז"ל בנית דין זה בצ"ע · ר"ל אם היא ג"כ בשריפה כדעת המפרשים או רק בכרת כדעת הרמב"ם · וצ"ל דכוונת הגאון ז"ל כיון דמה דמספקא ליה להרמב"ן ע"כ משום דאולי העיקר כהרמב"ם דקיי"ל כמ"ד דון מינה ומינה וא"כ כל זה לדעת הרמב"ם דסובר גם בחמותו לאחר מיתת אשתו איכא כרת ולא קלים איסורא רק לענין שריפה אבל לשיטת הרמב"ן עצמו שסובר בחמותו לא"מ אשתו איסורא בעלמא ממילא גם בבתה הדין כן · אך צ"ע דנראה דאף אי נימא כמ"ד דון מינה ומינה ע"כ היינו רק לענין שריפה ולא לענין כרת דכתיב בגופה ולא מצינו מיעוט על אחר מיתה · וכן מבואר בדיא בתשובה הגאון רע"ק ז"ל עצמו בר"ס קכ"א דמפרש כן דברי הה"מ דמה שסיים והרמב"ן הנית דין זה בצ"ע היינו אם היא בשריפה או בכרת עש"ה וצ"ע ועי' עוד בתשובה הנ"ל: (ג) ספק ערוה על בעלה · עי' באר הגולה אות ד' ועי' בנב"מ פ"ו מהל' יבום דין ד' ודין י"ג מ"ש בזה: (ד) ספק קדושין · עב"ש סק"ה שכ' וספק קדושין או גירושין היינו שרק

באר היטב

(ה) חלוצתו · נ"ע כיון דאחות חלוצה מדרבנן למה אסר בס"ס דרבנן ובפרק כיצד אמרו דספק חלוצה לא גזרו רבנן · כנה"ג וכ"כ הב"ח ופסק דלכתחלה אסור מיהו אם קדש וכנס אין מוציאין ע"ש · והב"ש חולק עליו ופסק דאפי' בדיעבד אם כנס מוציאין מידו ע"ש:

ח ^ס^ספק אם אותה שהיא ערוה ליבם מתה בחיי הבעל או אחר מותו צרתה חולצת ולא מתיבמת: ט ^ע^יבמה שהיא ערוה ליבם והיא אילונית ^פ^אפי' הכיר בה בעלה הרי היא כמי שאינה וצרתה חולצת או מתייבמת ^צ^ואם יבם הצרה מפני שהיה סבור שהערוה אילונית ואחר כך נמצאת שאינה אילונית תצא מיבמה בלא גט והולד ממזר: י ^ק^נשאת הצרה לזר מפני שהיתה סבורה שאין הערוה אילונית ואח"כ נמצאת אילונית תצא מהבעל בגט ובחליצה מהיבם להתיר' ^ר^ואם מתחלה לא נשאת לזר אלא נתקדשה לו בלבד מותרת ליבם: יא ^ש^מי (ה) שזנתה אשתו תחתיו בעדים וברצון ומת בלא זרע ונפלה לפני אחיו דינה (ו) כדין (ב) ערוה והיא וצרתה פטורות מהחליצה ^ת^אבל אם ספק זינתה אם לאו היא חולצת ולא מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת: הגה (ז) וי"א דאפילו זינתה ודאי צריכה חליצה (הגהות ^א^הרא"ד) והוא הדין לצרתה (ח) ויש (ג) להחמיר ולכן מי שיש לו אשה שהמירה אף על גב דודאי זנתה (ט) צרתה צריכה חליצה (מרדכי ריש יבמות וכ"כ מהרא"י סימן רי"ט) אשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת ואחר כך בא הבעל ומת צרתה מותרת להתייבם ואינה כצרת סוטה (הגהות אלפסי פרק האשה): יב ^ב^אשת אחיו שלא היה בעולמו (פירוש שנולד האח הקטן אחר מיתת הגדול) הרי הוא אשת אח שלא במקום מצוה ופוטרת צרתה ^ג^כיצד

ס משנה שם דס"ז ע"ב ע משנה ריש יבמות פ כדאמר רבא הלכתא וכו' שם די"ב ע"ב צ רמב"ם בפ"ו וכ' ה"ה שזה פשוט דכיון שהיא צרת ערוה הויא לה אשת אח שלא במקום מליה ק משנה גיטין ד"פ ע"א ומה שכינו שם וכל הדרכים האלו בה אוקימנא כר"ע דס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין ואנן קי"ל כחכמים ר ליינתיו לעיל ש כמימרא דרב יהודה אמר רב וכו' יבמות די"א ע"א כ"פ הרמב"ם וכ"כ הרי"ף וכ"פ הרא"ש א שם בגמ' ובמשנה ריש סוטה א כפירושיו מהא דא"ר יוסף אלו אותה לבעל מי לא בעיא גיטא וכו' שם דף ס' ע"ב ב משנה ריש יבמות ג משנה שם די"ז ע"א

באר היטב

(ב) ערוה. בג"י הגיה בל"ע אשת כהן שנאנסה אם צריכה חליצה וב"ח תמה עליו הא אית' ביבמות דף כ"ו ע"ב אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה ע"ש נשמע אף באונס טומאה כתיב ביה א"כ פטורה מן החליצה כמו זנות ברצון ע"ש ועיין ביבמות דף י"א ובסוטה ד' ה': (ג) ויש להחמיר. ובחליצת הסוטה לא נפטרה הצרה. כ"ש דלא כב"ח ע"ש:

פתחי תשובה

לה כו' ועיין בס' ב"מ מ"ש בזה ועמ"ש לעיל ס' ל' סק"ג: (ה) שזנתה אשתו כו'. עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ק"ן בדבר אשה שהמירה ובעלה מת אחר שהמירה ואחר מיתת הבעל נשאת לערבי בנימוסיהם והיתה עמו עשרים שנה ושוב נשאה לבה לשוב לד"י והרחיקה נדוד לארץ אחרת בממשלת עם אשר שם יש רשות לחזור לד"י ושם נשאת לאיש ושוב אחר הנשואין נזכרה כי בעת שמת בעלה נשאר אח קטן והיא זקוקה ליבם ומחמת מורא וס"נ אי אפשר לה לילך למקום היבם וגם היבם א"א לו לילך למקומה ולחלוץ לה כי יש לו סכנה בשובו לביתו מה דינה אם היא מותרת בלא חליצה. והשיב על זה באריכות דאין בוסתיתר לאשה זו. דמטעם שהיא סוטה אין להתיר שהרי אף אם היתה סוטה ודאי כגון שהיתה נשאת להערבי בחיי הבעל הא הרא"ד מחמיר ולא יחיד הוא בדבר שגם מהר"ם מרוטנבורג והמרדכי ותה"ד פסקו כן והרש"ל פ"ק דיבמות סי' ו' הכריע כמותן בראיות נכונות והרמ"א החמיר כוותיה מי יקל ראש אפי' בודאי זינתה (עי' לקמן ס"ק ט') וק"ו בזו שלא נשאת להערבי עד אחר מיתת בעלה ואין מקום לחשבה לסוטה ודאית אלא מטעם ההמרה. לדעתי לא אמרינן שכיון שהיא מהנכרת לכל התורה ודאי זינתה אלא לחומרא אבל לא לקולא והרמ"א שכ' לשון דודאי זינתה כוונתו במתנכרת שנשאת לעובד כוכבים כו' (וכ"כ בס' בית מאיר). ואם באנו לסמוך על הפוסקים שאם נפלה לפני יבם מתנכר שהיא מותרת ויומא דה"ה ביבמה מתנכרת. זה אינו. חדא דדין הוא עצמו הרי המחבר דתאו בשתי ידים בסי' קנ"ז ס"ד וגם רמ"א אינו סומך רק בדיעבד שכבר נשאת בשוגג שלא ידעה שיש לה יבם וכ"ז בהיה מתנכר בשעת נשואין. ועוד דכ"ז בהיבם מתנכר אבל ביבמה מתנכרת אין הנידון דומה כו' והאריך בזה וגם דחה צד היתר חדש שעלה ברעיונו לצדד קצת בנ"ד ע"פ דברי הי"א דלעיל סי' קנ"ט ס"ה. וסיומא דפסקא דהך אשה אסורה לבעלה ותתעגן כל ימיה עד שתשיג חליצה מיבמה. ובסוף התשובה שם העיר עוד דאפשר קצת לומר דמה שאמר רב צרת סוטה אסורה דטומאה כתיב בה בעריות הייט דוקא בנבעלה למי שיש לו קדושין אבל לא בביאת ערבי ע"ש. גם בס' ב"מ נסתפק בזה ע"ש: (ו) כדין ערוה. עבה"ט מ"ש בג"י הגיה בנ"ע אשת כהן שנאנסה כו' ועיין במל"מ פ"ו מהל' יבום דין י"ט מה דשקיל וטרי בזה (ועיין בס' אמתחת בנימין פ"י דיבמות מ"א בד"ה ולא זה וזה שתמה על הב"ח וב"ש דהא ממשנה דהתם מוכח דצריכה חליצה ע"ש מ"ש בזה). וכתב עוד שם נסתפקתי במי שבא על אשת איש דקיי"ל דכשם דאסורה לבעל כך אסורה לבועל אם עבר הבועל ונשאה אחר מיתת הבעל ומת הבועל בלי בנים אם זקוקה ליבם או לא דהא גם גבי בועל כתיב טומאה וכן אם נשאת לאחיו של הבועל ונפלה לפניו ע"ש באורך. ועיין בס' ב"מ שכ' בעיקר דברי הג"י שהגיה בנ"ע א"כ שנאנסה אי צריכה חליצה לע"ד הפשוט דלכ"ע צריכה חליצה כיון דעיקר קרא דטומאה גבי רצון כתיב ובעין מ"ש התוס' יבמות דף י"א ע"ב בד"ה צרתה וכן מדויק לשון רב צרת סוטה אסורה והרי איירי בודאי נבעלה וסו"ל צרת טמאה או זונה אלא שבא להורות דוקא על המזנה ברצון כו' ע"ש: (ז) וי"א דאפי' זינתה ודאי. עיין בתשובת משכנות יעקב סי' מ"ב: (ח) ויש להחמיר. עבה"ט ועי' בס' ב"מ שכ' דהדין עם הב"ח ולא כב"ש ע"ש: (ט) צרתה צריכה חליצה. עיין בתשובת הרדב"ז ח"א סי' קע"ה שכתב דאם נפלה לפני יבם עוזב דת יש לסקל מאחר שעיקר הדין מחלוקת ואם העוזב דת זוקק ליבום הוא נ"כ מחלוקת אזלינן לקולא ואינה צריכה חליצה ממנו. וכן אני אומר אם הלך היבם למדה"י אע"פ שלא המיר כיון דהוי שעת הדחק לא חיישי' לסברת המחמיר אכן אם הוא בעיר והיא רוצה לחלוץ עד שיתנו לו ממון לא חיישי' ליה ונתיר אותה בלא חליצה ע"ש ועיין בס' ב"מ כתב נ"ב וז"ל יראה לע"ד דמ"ש הרמ"א ז"ל ויש להחמיר דוקא בדאפשר בחליצה אבל אם היבם הלך ולא יוודע מקומו או וולם

ראובן שמת ונפלה אשתו לפני שמעון אחיו ואח"כ נולד לוי אחיו [ו]בין שנולד קודם שייבם שמעון אשת ראובן בין שנולד אחר שייבמה ומת שמעון אסורה על לוי לעולם ואם היה לשמעון אשה אחרת גם היא פטורה מהחליצה ומהייבום ופוטרת צרתה וצרת צרתה עד סוף העולם כדין צרת ערוה ואם מת שמעון [ה]אפי' קודם שעשה בה מאמר אשת שמעון חולצת ולא מתייבמת משום דכיון דקיימא לן יש זיקה אפילו לא עשה מאמר הוה ליה כצרת אשת אחיו שלא היה בעולמו: **יג** [ו]קטנה (י) שהיתה נשואה (לאחי אמו*) שהיא שניה לו ומת ונשאה אחיו מאביו ומת ונפלה לפניו לייבום ועודנה קטנה [ז]אין אומרים תמאן לעקור נשואין הראשונים כדי שתייבם אלא צרתה חולצת ולא מתייבמת שאף היא חולצת [•]אם תמאן: **יד** [ח]קטנה שאינה ערוה עליו ומת ומיאנה הקטנה ביבם [ט]אסורה לו ומותרת לזר בלא חליצה אם אין שם אחים אחרים ודוקא היא (יא) [י]אבל צרתה מותרת לו [כ]ואפי' היא מותרת לשאר אחים שלא מיאנה בהם: **טו** [ל]היו לאחיו באשתו (יב) ספק גירושין ונפלה לפניו לייבום חולצת ולא [מ]מתייבמת אבל אם היה לאחיו ספק קדושין [נ]הרי זו יכולה להתייבם: **טז** [ס]המגרש אשתו גדולה או קטנה שהשיאוה אחיה והחזירה ומת ונפלה לפני יבם מותרת לו [ע]אבל קטנה שהשיאוה אביה ונתגרשה בקטנותה על ידי אביה והחזירה ומת בעודה קטנה אסורה ליבם וכן הדין [פ]במגרש הפקחת ונתחרשה והחזירה ומת והיא חרשת ובין בזו ובין בזו [צ]צרתה מותרת להתייבם: **יז** [ק]החזירה כשהיא קטנה או [ר]חרשת וגדלה ונתפקחה אצלו ומת מותרת להתייבם ואין צריך לומר אם החזירה אחר שגדלה או נתפקחה[•]:

קעד דין האסורה ליבם באיסור לאו ועשה • ובו ז' סעיפים:

א יבמה שהיא [א]אסורה ליבם בלאו או בעשה או באיסור שניות (א) דרבנן היא חולצת ולא מתייבמת [ב]וצרתה או חולצת או מתייבמת [ג]ואין חליצתה פוטרת צרתה אבל חליצת צרתה פוטרת אותה [ד]ואם עבר ובא עליה (א) קנאה ונפטרת צרתה [•]ואם רצה להוציאה מוציאה בגט: **ב** [ה]היתה אסורה לבעלה באיסור לאו או עשה או איסור דרבנן ומותרת ליבם יכולה להתייבם [ו]חוץ ממחזיר גרושתו משנשאת ומת שהיא [ז]חולצת ולא מתייבמת וצרתה או חולצת או מתייבמת: **ג** [ח]אחות חלוצה אסורה מדרבנן לפיכך נפלה לפני יבמה [ט]חולצת ולא מתייבמת וכן [י]צרתה אסורה מדרבנן וחולצת ולא מתייבמת: **ד** [כ]מי (ג) שיש עליה זיקת שני יבמים היא או צרתה חולצת ולא מתייבמת

באר הגולה

ד כת"ק דר"ש שם דף י"ח ע"ב ה טור בשם אביו הרא"ש שם בפסקיו וכרב יהודה אמר שמואל שם דף י"ח ע"א אע"ג דקי"ל הלכתא כרב באיסורי הכא קי"ל כשמואל דשקלו וטרו אמוראי בתראי אליביה וכ"כ ה"ה וכן קי"ל ובשם הרשב"א והב"י בשם הרי"ף בפ' ד' אחין דיש זיקה אף בלא מאמר והג"ג מהרמב"ם ו כרבי ישמעאל בר' יוסי שכן היתה השאלה כשנתנו ת' זוגים לג' בני אדם ושלחו לר"ע לבית האסורים וכו' *כצ"ל ודין אחיו מאמו שהיא ערוה לו כבר נתבאר לעיל סעיף ז' ז כמ"ש הרא"ש שם מטעם שכתבתי לעיל סעיף ז' בדין איסור דערוה כגון אשת אחיו מאמו או בתו וכו' *פי' בנשואים הראשונים היינו באין לה צרה דאם יש לה צרה חולצת הצרה שזיקתה מן התורה פוטר הקטנה מהחליצה שזיקתה מדרבנן ולא איפכא ח משנה שם דף ק"ז ע"א וכב"ה ט כשמואל שם ע"ב דמדמי לה לבעלת הגט לגבי ההיא דמיאנה ביה י זה פשוט דאפי' נתן גט לזו לא נאסר צרתה כ שם וכשמואל וכ"פ הרי"ף והרא"ש משום דקאי רבי יוחנן כוותיה ל ברייתא שם דף מ"א ע"ב מ דספק הוי גירושין והוי היא גרושת אחיו שהיא בכרת נ מתה נפסק וכו' ומתבאר בסוגיא שם ס משנה שם ד' ק"ח ע"ב וכת"ק ע שם כמש' וכמו שפירש"י שם ריש דף ק"ט פ רמב"ם בפ"ו וכת' ה"ה שזה פשוט לפי מ"ש שנשואי התרשת שוין לנשואי הקטנה וכולן מדבריהם ויש סמך לזה מהירושל' צ בעיא שם כגדולה אליבא דר"א ונפשטה הכילא הרי"ף לומר דה"ה בקטנה אליבא דרבנן ושכן הכריע הרמב"ן וזה דעת הרשב"א ה"ה וכ"כ הטור בשם אביו הרא"ש ק ברייתא שם ר מדין הקטנה כמ"ש בסעיף דלעיל *דין אחות גרושתו שאסורה היא ולעיקר מן החליצה ומן הייבום בטור ס"ס זה מתשנה שם דף מ"א ע"א א משנה יבמות דף כ' ע"א וכטעמא דרבא במסקנא שם ע"ב ב טור וכ"כ הג"י אמתני' ושכן איתא בירושלמי ג נתבאר כמ"ש בסי' קע"ע סעיף י"ז ד ברייתא פלוגתא דכא וכו' שם *ברמב"ם פ"ו בטור איתא ומוציאה בגט וכן הוא בברייתא שם ואסור לקיימה ולענ"ד צריך להגיה כאן ומוציאה בגט ה משנה שם דף פ"ד ע"א ו ברייתא שם ד' י"א ע"ב וכתירוצא בתרא הסכמת הפוסקים ז וצרתה נפטרת בחליצה זו אבל לא ביאתה אם עבר ובא עליה וכ"כ הרשב"א מהסיא דרב גידל שם דף כ' ע"א ה"ה ח מימרא דר"ל כאן שנה רבי וכו' שם דף מ"א ע"א ט משנה שם י טור ממשנה ואסור בקרובת חלוצתו שם דף מ' ע"ב כ משנה שם דף ל"א ע"ב.

פתחי תשובה

ב במקום אונס דלא אפשר בחליצה והוא במקום עיגון מודה הרמ"א דיש לסמוך על הרי"ף ורמב"ם והרא"ש והסמ"ג וטור וש"ע ואף דיש"ש והב"ח נמי מחמירים מטעם אחר מ"מ רוב מנין ורוב בנין מקילים ובפרט שהרא"ב"ד עצמו בהשגות שתק מטעם דלא רצה לחלוק למעשה ועי' בסי' י"ז בח"מ ס"ק ל"א עכ"ל ועמ"ש לעיל סק"ס:

באר היטב

(י) שהיתה נשואה • עב"ש ס"ק מ"ג ועיין בס' קרבן נתנאל פ"ג דיבמות אות י"ג: (יא) אבל צרתה מותרת • עב"ש ס"ק י"ט ועיין בס' ק"נ פ"ק דיבמות אות י"ז: (יב) ספק גירושין • עיין בתשובת ברית אברהם סי' ק' מ"ש בזה:

(א) דרבנן • קטלנית אי מייבמת ע"ל סי' פ' מס"ט: (ב) שיש עליה זיקת ב' יבמים היא וצרתה חולצת ולא מתייבמת כצ"ל: מוציאין

(א) קנאה ונפטרת צרתה • עיין בס' בעל הטלך פ"ו מהלכות יבום דין י"א • ועיין בשו"ת שאגת אריה סי' ל"ג פלפול נחמד אחרי

ביצד שלשה אחים נשואים שלשה נכריות ומת אחד מהם ועשה בה אחד מהנשארים מאמר ביבמתו ומת קודם שכנסה חולצת ולא מתייבמת: ה [ל]נתן לה גט ופירש שהוא למאמרו הרי בטל המאמר שעשה ואין עליה אלא זיקת יבם אחד ומתייבמת [מ]אבל אם נתן לה הגט סתם אסורה להתייבם: ו [נ]קטן שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שאין ביאתה קונה קנין גמור [ס]ויש עליה זיקת שני יבמים: ז [ע]מי שחציה שפחה וחציה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וקדשה שמעון אחיו ומתו שניהם ונפלה לפני לוי אחיהם מתייבמת לו שאינה אשת שני מתים שאם קדושי ראובן קדושין אין קדושי שמעון כלום ואם קדושי שמעון קדושין אין קדושי ראובן כלום:

קעה דין יבמה שהיתה אסורה והותרה · ובו י"ד סעיפים:

א [א]יבמה שאינה ראויה להתייבם בשעת נפילה משום איסור ערוה אסורה עולמית אפילו אם יפקע האיסור כגון שני אחים שנשואים שתי אחיות ומת אחד מהם ונפלה אשתו לפני השני שנשוי אחותה אפי' אם תמות אשתו אחר כך שפקע איסור אחות אשה אפי' הכי אסורה ואפי' נפלה לפניו פעם אחרת אחרי מות אשתו כגון שהיה להם אח שלישי שלא היתה ערוה עליו וכנסה ומתה אשתו של זה שהיה נשוי אחותה ומת השלישי שכנסה וחזר ונפלה לפניו אסורה לו [ב]לא שנא מתה אשתו קודם שכנס השלישי לא שנא מתה אחר שכנס אע"פ שלא היתה אסורה עליו בשעת נפילה אחרונה אפילו הכי אסורה לו היא [ג]וצרתה כגון שהיה אשה אחרת לאח השלישי כיון שהיתה אסורה לו בשעת נפילה ראשונה [ד]אבל אם היתה מותרת לו בשעת נפילה אפי' אם תאסר אחר כך אם פקע האיסור חוזרת להיתירה כיצד שלשה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות ומת אחד מהם ונזקקה אשתו לשלישי שאינו נשוי אחותה ולא הספיק לכונסה עד שמת האח השני שהיה נשוי האחרת והרי שתיהן אסורות עליו מתה האחרונה חזרה הראשונה להיתרה כיון שהיתה מותרת בשעת נפילה אע"פ שנאסרה בינתים אבל אם מתה הראשונה לא הותרה האחרונה כיון שהיתה אסורה בשעת נפילה [ה]וכן אם היו שם עוד אחים [ו]וקדם אחד מהם וחלץ לאחרונה [ו]או שהיתה הראשונה אסורה לאחד מהאחים ויבם את האחרונה שהרי מותרת לו הותרה הראשונה לשאר אחים שהרי האחרונה שאסרה אותה חלצה או נתייבמה למותר לה אבל אם האחרונה אסורה לאחד מהם משום ערוה הרי הוא מותר ליבם הראשונה ושאר האחים אסורים בשתיהן וחולצת ולא מתייבמת: ב [ז]שנים מהאחים נשואים לשתי אחיות ומתו שניהם ולא נודע איזה מהם מת ראשון הואיל ואי אפשר ליבם שתיהם והרי זיקה נפלה על שתיהן הולצות ולא מתייבמות ואפילו היתה אחת מהן אסורה על היבם משום שניה או מחייבי עשה או מחייבי לאוין הרי אלו חולצות ולא מתייבמות אבל אם היתה אחת מהן ערוה עליו הרי אחותה מותרת לו רצה חולץ רצה מייבם שהרי לא נפלה זיקתו על שתיהן שאין זיקה על הערוה: ג [ט]ארבעה אחים שנים מהם נשואים לשתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות או בזה אחר זה קודם שהספיקו ליבם לראשונה שתיהן הולצות ולא מתייבמות שאי אפשר לשום אחת מהן להתייבם משום איסור אחות זקוקה ואם קדמו וכנסו כל א' אחת מהאחיות [י]מוציאים אותן מהם [כ]ויש מי שאומר שאין (א) מוציאין: ד [ל]היתה אחת מהם אסורה לאחד מהיבמין משום איסור ערוה מותר בשניה שהרי אין הערוה זקוקה לו ונמצא שאין זקוקה לו אלא אחת והשני אסור

ומדרבנן כדמפרש שם בגמ' *אפי' גביה שאינן קרובו' באיסו' ערוה [ל] מימרא דרבה שם ריש דל"ב וכלישנא בתרא הרא"ש והרמב"ם בפ"ו [מ] טור שכן מוכח שם בגמ' אבא דרבה שם דף כ"ב ע"ב וכ"כ הרא"ש שם והכי דייק לישנא דהרמב"ם [נ] שם משנה שם דף ל"ו ע"ב [ס] מימרא דרבה שם [ע] מימרא דרב חסדא גיטין ד' מ"ג ע"א

א לשון הטור ממשנה שם דף ל' ע"א ב מימרא דרב יהודה אמר רב שם ג וכ"כ הרמב"ם שם בפ"ו וכתב ה"ה דכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה כדאיתא התם (דף כ"ו ע"ב) ולהה"ל נראה ערוה ד כר' יוחנן שם דקי"ל רב ור"י הלכה כר"י ה כר' יוחנן דא"ל לר' חנינא אחיות אינו יודע מי שנאו וכו' שם כלומר זו אינה משנה ו בדיעבד אבל לכתחלה לא אמרינן נשו לחלוץ השניה וליבם הראשונה דגזרינן דלמא אתא למיעבד איפכא וכ"כ הרמב"ם בפ"ז וכ"כ התוס' שם ז ממשנה שם דף כ"ו ע"א וגמ' שם דף כ"ח ע"ב וכ"כ הרמב"ם בפ"ו ח ל' הרמב"ם שם מהא דאמרינן ולימא ליה דלא ידעינן הי נפלא בריסא (שם דף כ"ח ע"א) משמע בהדיא דכל היכא דלא ידעינן הי נפיל בריכא חולצת ולא מתייבמת ט לשון הטור ממשנה שם דל"ז ע"א י פירוש דאז כנפלו שתיהן בבת אחת דמיא כ"פ הרמב"ם בחיבורו בפ' הנז' כסתם מתני' שם כ טור וכאבא שאול ור"ש בברייתא שם דף כ"ח ע"א וכ"פ הרמב"ם בפי' המשנה ל שם במשנה

באר היטב

(א) מוציאין · עיין תוס' י"ט פרק ג' דיבמות משנה א' מה שנתקשה בזה · ועיין ב"ח וב"ש ·

בשתיהם: ה ^מהיתה אחת מהן אסורה לזה משום ערוה והשניה אסורה לשני משום ערוה האסורה לזה מותרת לזה שכל אחד אין זקוקה לו אלא אחת ^נאבל אם אין אסורות עליהם אלא באיסור לאו או עשה לא נדחית הזיקה מהם וחולצת ולא מתייבמת: ו ^סשלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ומת אחד מבעלי האחיות ואח"כ מת בעל אחות השניה ונפלה גם האחות השניה לפני האח השלישי שתיהן אסורות עליו שהן צרות זו לזו בזיקה וחולצות ולא מתייבמות ^עואם עשה מאמר בראשונה ואח"כ נפלה אחותה לפניו יוציא בעלת המאמר בגט וחליצה והאחרונה בחליצה: ז ^פג' אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת נשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת הראשונה יוצאת משום אחות אשה והשניה משום צרתה ואם לא כינסה בין שעשה מאמר בנכרית ^צבין שלא עשה בה מאמר הרי זו חולצת ולא מתייבמת: ח ^קשלשה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות וא' נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת מותרת לאח הנשאר ^ראבל אם מת נשוי הנכרית קודם שיגרש אחד מבעלי אחיות את אשתו אפילו אם לא כנס הנכרית ומת אסורה לאח הנשאר ^שמפני שהיתה צרת ערוה בזיקה אפי' אם גירש הערוה קודם שמת (וה"ה אם היה נשוי נכרית ויש לו בניס אסורה לו משום זיקת אשת אחיו שיש לו בניס) (הגהות אלפסי פ' ד' אחין) ^תאבל אם כנס בעל האחות את הנכרית וגירש הערוה ומת לא שנא גירש קודם שכנס הערוה לא שנא אח"כ מותרת האחרת לאח הנשאר: ט ^אשני אחים פקחים נשואין שתי אחות קטנות או חרשות ומת אחד מהם תצא משום אחות אשה שהרי נשואי שתיהן שוות: י ^בהיתה אחת פקחת ואחת חרשת מת בעל החרשת תצא משום אחות אשה מת בעל הפקחת בעל החרשת מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה: יא ^גהיתה אחת גדולה ואחת קטנה מת הקטנה תצא משום אחות אשה מת בעל הגדולה ^דמלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה וייבם הגדולה: יב ^השני אחים אחד פקח ואחד חרש נשואים לשתי אחיות פקחות או אחת פקחת ואחת חרשת והפקחת נשואה לפקח מת חרש בעל החרשת או חרש בעל הפקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל הפקחת החרש בעל החרשת או בעל הפקחת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם: יג ^ושני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות פקחות או חרשות או אחת פקחת ואחת חרשת וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחים או חרשים או אחד פקח ואחד חרש ומת אחד מהם תצא משום אחות אשה ואם היו נכריות יכניסו ואם אח"כ ירצו להוציא בגט יוציאו: יד ^זשני אחים אחד פקח ואחד חרש והחרש נשוי שתי נשים פקחות ואחת מהן ערוה על הפקח ומת החרש שתיהן פטורות מהחליצה ומהייבום היו שניהם פקחים ואחד מהם נשוי שתי נשים אחת פקחת ואחת חרשת והחרשת היא ערוה על אחיו השניה הפקחת חולצת ולא מתייבמת:

קעו דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק זקוקה ודין נשי התערובות · ובו ח' סעיפים:

א ^אמי שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו קידש ^באפי' לא הוכרו מעולם שלא נתנו לביאה הוו קדושין וצריך גט לכל אחת ואחת מת ולו אח חולץ לשתיהן היו לו שני אחים אחד חולץ ואחד מיבם לשניה קדמו שני האחים וכנסו את שתיהן ^גאין מוציאים אותם מידן ואם נמלכו בב"ד ואמרו להם שיחלוץ האחד וייבם השני ^דוהלכו שניהם ויבמו יוציאו: ב ^המי שעבר ויבם ודאי אחות זקוקתו יוציא: ג ^ושנים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע איזו

באר הגולה

מ שם במשנה נ שם במשנה ס משנה שם דף כ"ח ע"ב ע משנה שם דף כ"ט ע"א וכב"ה דאין מאמר קונה קנין גמור ונשאר על הראשונה עוד זיקת יבמים וכשנפלה אח"כ אחותה לפניו הם נעשו צרות זו לזו בזיקה פ משנה שם ל' ע"א צ טור בשם אביו הרא"ש כיון שהיא צרת אחות אשה בזיקה ק משנה שם ר שם בגמ' ש מימרא דרב אשי שם ת כמ"ש הרא"ש שם אמימרא דרב אשי דלא שייך צרת ערוה אלא כשהיא והערוה נופלים בבת אחת וכו' א משנה שם דף ק"ט ע"א ב משנה שם דקי"ב ע"ב ג משנה שם דק"ט ע"א ד שם במשנה וכר"א דאיפסקא הלכתא כוותיה שם דף ק"י ע"א וכתב ר' ירוחם בשם הרמ"ה שאם לא מיאנה והגדילה בין בא עליה אח"כ או לא בא עליה מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה דקי"ל יש זיקה בית יוסף ה משנה שם דף קי"ב ע"ב ו שם במשנה ז שם וכ"כ הרמב"ם ספ"ז מהירושלמי א משנה יבמות דף כ"ג ע"ב ב אע"ג דשם בגמ' אוקימנא למתני' בהוכרו ולבסוף נתערבו הואיל אוקימתא אליבא דרבא הוא דאמר קדושין שאינם נמסרים לביאה לא הוו קדושין ולית הלכת' כוותיה דקי"ל כאביי ביע"ל קג"ם והא חדא מינייהו וכפשטא דמתני' הרי"ף והרא"ש ג דכל חד ותד אמר אנא שפיר נסיבי ואח"כ הוי איפכא שהראשון ייבם אחות זקוקתו הויא שעתא הוא ודאי אסורה ומשבא אחיו וייבם השניה שהיא יבמתו פקע זיקה מאידך למפרע ד טור בשם אביו הרא"ש בפסקיו כיון שעברו על דברי ב"ד ה שם ושם וכ"כ התוס' שם במשנה בשם ר"י ו שם במשנה

הני

קידש וזה אינו יודע איזו קידש ומתו ולזה אח ולזה אח כל אחד חולץ לשתיהן ואין שום א' מהם יכול לייבם לזה א' ולזה שנים היחיד חולץ לשתיהן והשנים א' חולץ לאחד תחלה ואח"כ ייבם השני לשניה ואם קדמו השנים וכנסו אחר שחלץ היחיד אין מוציאין מידם [ז]אפי' שניהם כהנים [ח]היו לזה שני אחים ולזה ב' אחים אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת ואח"כ האח השני של זה מייבם חלוצתו של זה והאח השני של זה מייבם חלוצה של זה אם קדמו שני האחים של הא' וחלצו לשתיהן לא ייבמו השני האחים האחרים של השני לשתיהן אלא א' חולץ וא' מייבם לשניה קדמו השנים האחרונים וכנסו אחר שחלצו השנים הראשונים אין מוציאין מידם: ד [ט]מי שהלך בעלה למדינת הים ושמעו שמת ונשאת ואחר כך בא בעלה ומתו שניהם לזה אח ולזה אח (א) אחיו של זה ושל זה חולצים (ב) ולא מייבמים (ודין צרתה ע"ל סי' קע"ג סעיף י"א): ה [י]האשה שהיו לה בנים ולכלתה בנים וילדו היא וכלתה שני זכרים במחבוא ונתערבו הבנים וגדלו התערובת ונשאו נשים ומתו בני הכלה חולצין לשתיהן תחלה ולא מייבמין ובני הזקנה אחר חליצת בני הכלה חולצין או מייבמין: ו [כ]מתו הבנים הוודאים של הזקנה והכלה והספקות קיימים הספקות לנשי בני הזקנה חולצין ולא מייבמין ולנשי בני הכלה א' מהספקות חולץ לה תחלה והשני מייבם: ז [ל]מי שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם הוא בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון והיו לה בנים מהראשון ומהשני וגדל הספק ונשא אשה ומת בניה מהראשון ומהשני חולצים [מ]ולא מייבמים ובן הספק לנשותיהם חולץ ולא מייבם היו לראשון ולשני לכל א' בן מאשה אחרת ומתו [נ]זה הספק חולץ או מיבם לנשותיהם מת הספק אחר משני הבנים הוודאים חולץ לה תחלה [ס]והשני מייבם: ח [ע]ה' נשים שהיה לכל אחת בן ידוע וילדו כלן במחבוא כל אחת זכר ונתערבו חמשה הולדות ונשאו נשים ומתו ונפלו נשותיהם לפני חמשה בנים הוודאים ארבע מהוודאים יחלצו לאחת ואח"כ [פ]ישאנה החמישי וכן עושים לכל אחת ואחת [צ]ואם מת א' מהבנים הוודאים ארבעה הספיקות יחלצו לה ואחת ייבם [ק]היו קצת הוודאים כהנים הכהנים חולצים ולא מייבמים ושאינם כהנים מייבמים [ר]היו לקצת הוודאים שיש להם באלו הספקות אחים [*]מהאם שלא מהאב וגם יש לו בהם אחים מהאב (אחים מן האם חולצין [ש]אחים מן האב מייבמין מקצתן כהנים ומקצתן אחים מן האם אלו ואלו) חולצים ולא מייבמים:

הלכות אונס ומפתה

קעז ובו ה' סעיפים:

א [א]המפתה בתולת (א) ישראל (א) (עד שלא תבגר והיא מכת שלשה ואילך) ([ב]טור

באר הגולה: ז תני שילו שם דף כ"ד ע"א וכדמפרש טעמא שם דחליצה דרבנן היא קרא אסמכתא בעלמא הוא וספק חליצה לא גזרו בהו רבנן ח שם במשנה ט משנה שם דף פ"ז ע"ב ומפרש שם בגמ' דף צ"א ע"א אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן אחיו של שני חולץ מדרבנן ולא מייבם לא מדאורייתא ולא מדרבנן י משנה שם דל"ט ע"א ומפורש שם במשנה כ שם במשנה ל משנה שם דף ק' ע"א מ דלכל אחד הוא ספק אחיו מן האם ולא מן האב וזו עליהם בכרת וכן הוא לנשותיהן רש"י נ ממ"נ אם אחיו הוא הרי טוב ואם לאו נכרית היא אצלו וכגון שאין את אלא הוא דליכא לספק ניבמה לשוק רש"י ס ממ"נ אם יבמתו היא הרי טוב ואם לאו נכרית היא ומשום יבמה לשוק ליכא שהרי חלץ לה יבמה רש"י ע משנה שם דף נ"א ע"ב פ ממ"נ אם אשת אחיו היא הרי טוב ואם לאו הרי חלץ לה יבמה ומפרש בגמרא שם דהא דלא מייבם חד לכולהו דלמא מתרמיא לכל חד ותד יבמה דידיה ומקיימי מצות ייבום צ טור ק ברייתא שם ר שם במ"ש התוספות שם *פירש שלא מן האב לבד אחים שיש לבן בתוכן מן האב כגון ראובן שנ.א וכו' ש עיין שם בפירוש רש"י או בטור ש כנ"ל וכן הוא שם בגמרא גם בכל הטורים שנדפסו יש שם חסרון בדין זה א משנה כתובות דף ל"ט ע"א ב וכ"כ הרמב"ם פ"א מהל' נערה כחכמים בברייתא שם דף מ' ע"ב ואף ע"ג דסתם מתניתין כוותיה דר"מ הוכיח הרי"ף דלא ס"ל כוותיה מדאמרינן בגמרא זו דברי ר"מ כו' ועוד שאר ראיות והעתיקוה הרא"ש בפסקיו וסיים וכמו שפסק הרי"ף

באר היטב

(א) ישראל · קנס איתא דוקא בבתולה · אבל בושת

פתחי תשובה

(א) אחיו של זה ושל זה חולצים · עיין בס' ב"מ שכתב דחליצת אחיו של הראשון אין פוטרת צרתה כי היא א"פ כן מבואר בפס"מ (פ"ח מהל' יבום דין ע') וגם צריכה חיזור · וחליצת אחיו של שני אינה צריכה חיזור ע"ש ועמ"ש לעיל סי' קנ"ו ס"ק י"ג: (ב) ולא מייבמים · עי' בגליון המשניות פ"י דיבמות בתוס' רע"ק שם שכ' אינו מובן לי כראוי טעמא דמלתא דאחיו של ב' אינו ראוי לייבם כו' עד ולא מצאתי מפורש טעם לשבח זה ע"ש ועיין במל"מ פ"ו מהל' יבום סוף דין י"ט דנראה מדבריו שהטעם משום דגזרו אטו אחיו של בועל ע"ש ועיין בב"מ:

(א) עד שלא תבגר · עיין בתשו' שבו"י ח"ג סי' קל"ח הודות בפתה ישראלית אחת גדולה בשנים שהיא הרה לזנונים ותבעה לבחור א' שהיא הרה ממנו והוא מכחיש מה דינו · והשיב מלשון השאלה משמע שהיא בוגרת ולא הבעה אותו שאכנסה רק לרצונה נבעלה וגם לא אמרה שנדר ליתן לה באתננה שום דבר א"כ אין לה שום תביעה עליו אע"ג שכתבתי בש"י ח"ב סי' יל"ו

כרא"ש דאין שהם שנה כנגד דברי

וכרא"ש) משלם בושת ופגם וקנס (ב) ואם (ג) אנסה משלם עוד (ג) צער (ג) (ואם

פתחי תשובה

קל"ו שתוכל להשביעו היינו דוקא היכא שיש לה תביעת ממון עליו כגון שנדר לה דבר בהתנה או שהבטיח לישא אותה או שהיא תובעת קנס ובושת ופגם ולער מש"כ בבוגרת דאין לה קנס ובושת ופגם במפותה דמחלה עליו וכמו שפסק הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כו' וכן פסק רמ"א בש"ע וכ"פ בתשו' מהרי"ק שורש קס"ח ובתשו' מהרח"ש סי' י"ז ובתשו' חוט השני סי' י"ח (וגם בתשו' גאוני בתראי שיובא לקמן) ונראה דליכא חולק בדבר ודלא כתשו' מהרי"ט נכלין סי' ק"ח שהשיג בזה והבין דהטור וב"י חולקים כו' כלל היוצא מכל זה כיון דאין לה שום תביעת ממון בו אין להשביעו כלל אף דראוי לב"ד לקנסו משום מגדר מלתא מ"מ כיון שהוא מכחישה ואין כאן עדי כיעור או רגלים להשביע בטענה ריקנית כמבואר בח"מ סי' פ"ז ס"ה בהגה רק ה"ס כו' אכן אם יש עדי כיעור או רגלים לדבר כפי ראות עיני הדיין אזי ראוי להחמיר עליו והכל לפי שמים עכ"ד ע"ש: ועיין בתשו' גאוני בתראי סי' נ"ד אודות ראובן שתבע את שמעון בדין שפיתה את בתו והרי הריסה בין בינים ואיכא אמתלא והומדנא מוכיח כדברי ראובן והבת איננה בעלת שכל כי היא שוטה ושמעון טוען לפד"מ אם יש לחייב שמעון ע"פ אומדנא · והשיב פשיטא שאם היא בוגרת אפילו היו עדים פטור מכלום כדאיתא בכתובות ר"פ נערה במפותה כיון דמדעתה עבדה לא יהיב כלום (עיין בס' ב"מ שכתב דצ"ע קצת אי אף בסמוכה על שלחן אביה בייך דמחלה עי' בח"מ סי' ע"ד ס"ב בהגה) אלא שחייב לזון הולד אם הוא מודה שהולד ממנו אבל אם אינו מודה אלא טוען דילמא אפקרה נפשה נמי לאחרים אינו חייב כלל לזון הולד דהמע"כ כדאית' להדיא בב"י סי' ע"א ובש"ע שם · אלא דהכא כיון שהיא שוטה דינה כקטנה ואיתא בפ' הערל דף ס"א דפיתוי קטנה אונס הוא וא"כ בנ"ד שאין בה דעת הלים פתוי שלה אונס הוא וחייב בקנס ובפגם אם היו עדים בדבר · ועתה שאין עדים רק אמתלא ואומדנא מוכיח טובא צ"ע אם יש לחייבו כו' והאריך בזה ובדברי מהרי"ק שורש קכ"ט ומסיק דיש לחייבו ע"פ אומדנא כיון שהוא דבר דלא שכיח רואים כלל וא"א בעולם לשכיח עדות כשרים אזלינן בתר אומדנא עכ"ל וצ"ע ועיין בח"מ סי' ע"ו ס"ד וס' ובסי' פ"ח ובתשובת מהר"ם אלשקר סי' קט"ז בענין אומדנא:

ועיין בס' בית מאיר בדין הטוענת פתית אותי בהבטחה לישאנה ועל מנת כן מחלה ונתפתתה והוא מודה אלא שחוזר בו אם יכול חייב בבושת ופגם · והביא דברי מהרי"ק שורש קכ"ט שכתב דאם לא הבטיחה בשעת מעשה אלא שקודם לכן הבטיחה כן ולאחר זמן בא עליה סתם ולא הזכירה לו באותה שעה שישאנה בכה"ג לא אמרינן דאדעתא דהכי מחלה ומביא ראיה מפ"ב דקדושין (דף מ"ט ע"ב) בההיא דזבין לנכסי אדעתא למיסק לא"י דאם לא הזכיר זה בשעת מכירה הוי דברים שבלב ולא הוו דברים · ושוב כתב דאפילו התנה עמה בשעת מעשה ממש כו' כיון דמדעתה עבד אע"ג דקא מטעה לה לא מחייב ואע"ג דבעלמא מחילה בטעות לא הוי מחילה י"ל דשאני הכא שנבעלה שלא ע"י קדושין גליא דעתה דלא איכפת לה בבושת ופגם ולא נתכוונה זו אלא להנאת בעילה כו' (וכן כן דברי הב"ש סק"א שהעתיקו בקיצור) · והוא ז"ל האריך לתמוה על דברי מהרי"ק הנ"ל ומסיים להכי לע"ד דין זה צ"ע ואילו הייתי כדאי לחלוק עליו הייתי חולק להדיא כו' ע"ש [ועיין בתשו' ח"ס ח"א ס"ס קכ"ה שהזכיר קצת מדברי הב"מ הנ"ל דפליג על מהרי"ק בחוזק יד דלמה יגרע מאמר אתן וכתב עליו וז"ל וקצת ראיותיו דחיתי במקום אחר מ"מ קצת מהם כראי מוצק עכ"ל ומשמע שדעתו לעיקר כהב"מ וכאשר כן הוא ג"כ דעת תשו' שבו"י שנזכר לעיל דאם הבעה שהבטיח לישא אותה תוכל להשביעו [וכן מבואר להדיא דעת הגאון ח"ס בח"ב סי' ק"ס וכתב שם על נידון השאלה ז"ל ומה שטוענת שנדר בהתנה לישא אותה נראה לכאורה שתוכל להשביעו ואם כי שווית נפשיה חד"א במה שאמר שאין הולד ממנו ואסור לישא מינקת חבירו ז"א ימתין כד"ח וישאנה כאשר נדר לה או ישבע היסת שלא בא עליה או שלא נדר לה וכ"ל דה"נ נשבע שלא נתעברה ממנו נמי הכי דאפילו בא עליה ונדר לה לישאנה מ"מ כיון שנתעברה מאחר איכי הפסדה נפשה שגרמה שלא יוכל לישא מיד ומצי למימר אדעתא דהכי לא נדרנא כו' עכ"ל · אולם בסי' ק"ס שם (שאותה השיב באחרונה) כתב וז"ל ועל טענת האתן אי היתה תובעת אתן ידוע ממון או חפץ היה מחוייב שבועת היסת אך תובעת לישאנה הסכים הב"ש עם מהרי"ק והוא פסק דפטור מכלום כו' אך מ"מ לפטור בלא כלום אי אפשר כיון שלא נתרצית לו בחנם כ"א בתשלומין נכי לישאנה אינו מחוייב אבל אינו מחילה גמורה אלא צריך לשלם עכ"פ כשכר פעולה הראוי לאותה פעולה עי' בח"מ סי' רס"ד גבי טול דינר והעבירני והנה מתיקון המלכות הוא המצב זהו' אלא שיש דעה ברמ"א שם בענין שרגילים ליתן הרבה יתן יותר אע"ג דיכול הטוען לטעון קים לי מ"מ יבלעו הדיינים ליתן קצת יותר או ישבע היסת שלא נתחייב לה אתן ויפטר עכ"ל ע"ש וצ"ע לדינא וע"ל ס"ק י"ב] : (ב) ואם אנסה · עבה"ט ועמ"ש לעיל סי' ו' ס"ק י"א ובמשנה למלך פ"א מהל' נערה דין ב' : (ג) ואם נבעלה במפתה כו' · עי' בטור שכתב וכותב לה כתובה כמו לשאר הבתולות · וכן הוא ברמב"ם פ"א מהל' נערה הלכה ג' ועיין במל"מ שם שהאריך בטעם הדבר והביא שדעת התוס' ורבינו יונתן דהאונס במפותה הוא מנה כשאר כל הבעולות אך מלשון רש"י בחומש פ' משפטים בפסוק מהר ימהרנה כו' משמע שגזירת הכתוב הוא שיעשה למפותה זו כתובת בתולה כשישאנה וכתב דאפשר לומר שזהו ג"כ טעם הרמב"ם ואף שהרמב"ם סובר שאפילו כתובת בתולה אינה מד"ת רק מד"ס כמ"ש בפ"י מהל' אישות מ"מ י"ל דגזה"כ הוא שמפותה זו לא יגרע כחה משאר בתולות הכשירות הכל לפי מנהג הבתולות וממילא כשתיקנו חז"ל כתובה לבתולה גם זו יש לה כתובה ככתובות הבתולות ע"ש · ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' נ"ג שנשאל בעובדא כיוצא בזה כמה הוא כתובתה אם כבעולה או כבתולה · והביא דברי הרמב"ם והטור הנ"ל וגם דברי המל"מ הנ"ל וכתב דלפ"ז אני אומר שגזה"כ הוא תמורת הקנס שאם איננה נשאת לו קנסו הכתוב כסף קנסה וכשנשאה פטרו הכתוב מקנס אבל קנסו שיחזיקנה בנשואין כבתולה ולפ"ז אף הרמב"ם והטור לאו קאמרי אלא דוקא בנערה שהיה לה קנס אבל בוגרת שאין לה קנס או אפילו נערה אם אין עדים על הבעילה כ"א מפי עצמו ומודה בקנס פטור נמצא שלא חייבו הכתוב קנס וממילא כשנושאה לא חייבו הכתוב כתובת בתולה ולכן אין לה אלא מנה · ובכתובה יכתבו בשולתא דא (עמ"ש לעיל סי' ס"ו סק"ח) ע"ש · ועיין בתשו' שמש צדקה סי' כ' שכתב בכיוצא בזה מסברא דנפשיה שדעתו

באר היטב

איתא אפילו בבעולה : (ב) אנסה · אם ראו עדים מרחוק שבעל אותה וא"י אם אנוסה היא או מפותה אמרינן בשדה מסתמא אנוסה היא ובעיר מסתמא מפותה היא · הרמב"ם והראב"ד חלק עליו עיין שם ועיין בכה"ג · ועיין בתשובת חכם צבי שאלה קמ"ה קמ"ו : (ג) צער · ראובן שקפץ על בת רעהו בהיותה יחידה בבית לאנסה בחיבוק ונישוק

טעה

(ד) נשאת תחתיו אינו צריך ליתן קנס (טור): ב אונס ומפתה דנין אותם בשלשה הדיוטות ובלבד שיהיו סמוכים בא"י והאידנא שאין סמוכים מנדין אותו עד שיפייס את חבירו וכד יהיב ליה שיעור מאי דחזי למיהב שרינן ליה (והמבייש על ידי זה שהיא ברשות אביה הכל לאביה (נ"י שם) ועיין בטור סימן זה שהאריך בדינים אלו והרב המחבר קצר בשם שאינם שכיחין): ג האונס את הבתולה (ה) חייב לישא אותה ובלבד שהיא ואביה יהיו רוצים אפי' היא חגרת או סומא ואינו רשאי להוציא לעולם אלא לרצונה (ו) לפיכך אין צריך לכתוב לה כתובה ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה: ד היתה (ז) אסורה לו אפי' (ח) איסור (לאו) דרבנן אינו רשאי לישא אותה אבל אם נשאת ומצא בה ערות דבר יגרשנה: הגה יצא עליה שם רע כגון שבאו שנים והעידו עליה שתבעתו לזנות אין לה קנס אבל משום קול בעלמא על ש"ר שיצא עליה לא הפסידה הקנס (טור) בא עליה באונס אח"כ פיתה אותה וחזר ואנסה אע"ג דאח"כ נתרצית לו (מהרי"ק שורש קכ"ט): ה הנטען על הפנויה אינו רשאי לכנוס משום לזות שפתים שנראה שמחזיקים הקול ויצא

באר הגולה: שהמורשים ג משנה וברייתא שם ע"א וע"ב וכושת ופגם נותן מיד לאביה ד משנה ריש סנהדרין וכדמפרש שם בגמרא ה טור בשם הרי"ף ורב צמח גאון ו משנה כתובות דף ל"ט ע"א ז ברייתא שם ע"ב ח שם במשנה ט כת"ק בברייתא שם ע"ב דאמר ואם מת יצא כסף קנסה בכתובתה י ברייתא מכות דף ט"ו ע"א כ שם במשנה בכתובות ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו וגמרא דף מ' ע"א ל טור וכ"כ הרמב"ם בפ"א. כתב הכ"מ בטעמו כיון דכל מילי דרבנן אסמכינהו אלאו דלא תסור שפיר איכא למימר דבגיה אמעיטא מולו תהיה לאשה מ שם במשנה נ טור בשם אביו הרא"ש בפ"ב דיבמות ממימרא דרב אשי הסר ממך עקשות פה וגו' שם דף כ"ד ע"ב ס שם וכ"כ התוספות שם בשם ר"י

באר היטב

מרוב קלונה ובושתה נפלה למטה ומתה מגדין ועונשין אותו בשביל הבושת לפי כבודה וכבוד משפחתה. גימין ושב סימן קל"ב: (ד) דרבנן. הרמב"ם פ"א מהלכות נערה בתולה דין ה'. ועיין מ"ש הב"מ שם. ולכאורה לא מקשה לפ"ז מידי הב"ם בכתובות דף ל"ז ע"א שנה מד"ס כיון מדאורייתא חזיא ליה כו' עיין שם. ולפי דברי הכ"מ ל"ק מידי דהוי דאורייתא. ומצאתי בתשובת שבות יעקב ח"א סימן קס"ב שכתב וז"ל ואם יש לו אשה ויש חרם דר"ג שלא ליקח ב' נשים היו מנדין אותו עד שיפייס אין לה נדוניא לכסיא לכנון לה עכ"ל. ואיני יודע למה לא הובא זה בפוסקים: (ח) איסור דרבנן. עכב"ג ועיין

פתחי תשובה

נוטה שחייב לכתוב לה מאתים מאחר שהוא בעצמו הסיר הבתולים וכנושא הנהוג מוסר בתולייכי כיון דלא נפיק חורבא מזה אין לבייחה בדבים ע"ש. ובמחכ"ת לא הרגיש בכל הא דלעיל [ועמ"ש לעיל סי' ס"ו סק"ה בשם תשו' ח"ם סי' קכ"ב] וגם מה דנקט בלבונו שם ושאלה כלי לאונסה. תימה שלא הזכיר כלל דבאונסה א"צ לכתוב לה כתובה כלל כדלקמן ס"ג ועמ"ש שם ס"ק ו': (ד) נשאת המפתה. עיין במל"מ פ"א מהל' נערה דין ג' שנסתפק היכא דפיתה אשה האסורה לו ועבר וכנסה אם מועיל לו כניסתו א ליפטר מהקנס או דילמא כיון דכופין אותו להוציא לא מיפטר מהקנס. והאריך בזה ומסיק דהדין דין גם דכל היכא דקדושין תופסין אם עבר וכנסה אהנו מעשיו ונפטר מהקנס. וכתב עוד ואני מסתפק באונס יבמה לשוק ועבר וכנסה מהו כיון דנשואותו צריכה גט מספק דלא ידעינן אם קדושין תופסין בה או לא. ואם אין קדושין תופסין פשיטא דלא אהנו מעשיו כלל וחייב הוא בקנס וא"כ כיון דפשיטא דהיה חייב בודאי בקנס וספק אם בכניסה זו נפטר הוי כברי ושמא וספק בזה הקי"ל דחייב ומ"מ דעתי נוטה דפטור עכ"ל ע"ש: (ה) חייב לישא אותה. עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' י"ט שכתב דאפילו אם הודה מעצמו דפטור מן הקנס אפ"ה לא מיפטר מחיוב לישא אותה דהא שתי מצות עשה ניהו כו' ודלמא גבי מפתה שהדין הוא שאם רצה לפרוע הקנס אינו נושא אותה כיון שהודה בקנס ונפטר ממנו נפטר נמי מלישא אותה אבל גבי אונס שחייב תרתי לישא אותה ולתת הקנס אפילו אם הודה בקנס ונפטר ממנו עדיין נשאר החיוב השני כמו שחייב את נער ובושת וגם בהם ממון חייב לישא אותה וכופין אותו על כך ומה שלא בא הדבר מפורש באחד מן הראשונים ז"ל לרוב פשיטות הדבר ע"ש. ונראה פשוט דה"ה דאינו רשאי להוציאה לעולם ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה דאף אין עדים בדבר מ"מ לענין זה אמרינן אדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים. וצ"ע לענין כתובה כיון דלא מצי מפיק לה לכתוב כתובה או דילמא כיון דבברייתא שם דף ל"ט ע"ב איתא הטעם דיצא כסף קנסה בכתובתה ועי' בתוס' שם סד"ה ומאי כי' אמילא דבכה"ג דליכא קנס צריך לכתוב לה כתובה מנה. אמנם מלשון הרמב"ם והש"ע משמע דעיקר הטעם משום דלא מצי מפיק לה וצ"ע: (ו) לפיכך א"צ לכתוב לה כתובה. עיין בתשו' מהר"ם מינץ סי' ק"ט בדיני כתובה שכתב על פניא אידך אע"פ שאונס נותן מיד כשיוציא הוא אין לה עליו כלום כו' ר' יוסי בר' יהודה אומר יש לה כתובה מנה. ועי' בסוף אלו נערות. ושמעינן מהא מי שאנס בתולה ונשאה לו דחשבינן גם לגבי נפשיה בעולה ואין לה כתובה ממנו אלא מנה עכ"ל והביאו הבה"ט לעיל סי' ס"ו ס"ק י"א ע"ש. ולכאורה תמוה דהא באמת הלכה כרבנן דאין לה כתובה כלל. וי"ל כל הראשונים. ודוחק לומר דמהר"ם מינץ לא ס"ל הכי. ועוד דלשון ושמעינן מהא כו' אין לו מובן כלל. אמנם נראה דכוונת מהר"ם מינץ רק ללמוד מכאן דחשבי' גם לגבי נפשיה בעולה דע"כ לא פליגי רבנן אלא משום דלא מצי מפיק. ועי' בתוס' בשם ד"ה טעמא מאי כו' ומ"ש ושמעינן מהא מי שאנס בתולה כו' ר"ל אם היא בוגרת דפשיטא דבוגרת שיש לה כתובה כיון דאין חייב לישא אותה (ואפילו לדעת הרדב"ז שהובא בס"ק הקודם) כמבואר בכתובות דכתיב נערה בוגרת נשאה מצי מפיק לה ועי' בכתובות דף כ"ד באבעיא בת אנוסה יש לה מזונות דפרש"י אנס את הנערה כו' ע"ש וגם קאמרי מהר"ם מינץ דאין לה כתובה אלא מנה ועי' בס"ק שלפני זה: (ז) אסורה לו. עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' ס"ה שכתב דאם בעל שאנסה אסור שהתירה עליו לא הועיל כלום בזה ליפטר ממנה ולא אל האיסור כלל להפקיע זכותה ומ"מ כופין אותו לרצות עד שתאמר שאינה רוצה בו כמה שדרך בנות ישראל דבייתה להתרצות ואם לא נתרצית לאו תרקבי דינרי יהיב לה עד שתתרצה ואנוס הוא ופטור מן הנדר ונושא אותה ולא יוכל לשלחה כל ימיו ע"ש:

א מסנה ריש סוטה וזמן שבית מקדש קיים היתה אסורה עד שביאה אל הכהן והשקה אותה מי המרים ויבדק הדבר וזמן חורבן ב"ה היא אסורה לעולם
ב מסנה שם דכ"ד

שמצוה לכנוס: הגה והסברא (ט) ראשונה עיקר ובמקום שיש לחוש שלא תלא לתר ח
רעה מותר לכונסה וכל זה בקול בעלמא אבל אם ודאי בא עליה מלוה (י) לכונסה אבל אין
כופין על כך (שם) ואם נטענת משנים מראשון אינו אלא קול בעלמא והשני הוסיף בפ:
השני מלוה לכונסה ואם נטענת משניהם בשוה האחד נשוי והשני אינו נשוי מלוה על ש
נשוי לכונסה (ג"ז שם) וע"ל סי' כ"ב אם היא נאמנת עליו (יא) זונה (ה) שתבעה לאחד ש:
לה (יב) דבר באתננה והוא כופר לריך לישבע כמו באאר תביעות (ריב"ש סי' מ"א) ו
שחייבה תורה לאונס ומפתה ממון היינו אם כבר נעשה המעשה במקרה אבל אסור ו
ליתן בתו לזנות ועל זה נאמר לא תחלל את בתך להזנותה וכל המכינה עצמה לזנות אין
מדעתה בין מדעת אביה הרי זו קדשה ואין חלוק בזה בין בתולה לבעולה (טור בשם הרמב:)
ורשאין בית דין לקנוס הזונות כדי לעשות גדר ומעשה באחת שזנתה עם העובד כוכ
ותתכו את חוטמה כדי לנוולה (תשובת הרא"ש כלל י"ח):

הלכות סוטה

קעח ובו כ"ב סעיפים:

א [א]המקנא לאשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאת (א) אסורה (א) לו ובלה
שיהא הקנוי והסתירה כראוי [ב]ואז (ב) הפסידה (ג) כתובתה אפי' מת קו

פתחי תשובה

ועיין במל"מ פ"א מהל' נערה דין ס' מ"ש בזה: (ט) ראשונה עיקר· עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל ס"ס קכ"א שהביא דהים"ש יבמות כתב להכריע כדברי הר"י דבנטען מן הפנויה כיון דאילו ודאי בא עליה אפילו מלוה איכא ממילא בקול אין לבתמיר אך כתב שם דאם הגיעה לעונת נשים כיון דמסתמא לא טבלה לנדתה הוי נטען על נדה דאורייתא דאיכא כרת וכיון דנטען מן ספיקה דאיכא לאו לא יכנוס (לעיל סי' י"א ס"ה) מכ"ם נטען על נדה יע"ש· והוא ז"ל האריך בביאור דבריו בסוף כתב דנראה מסוגיות דברי מהרש"ל כיון דקלא בעלמא ליכא מלוה לישא אותה וכדהשיב באמת הרא"ש על הר"י· בזה לא סמכינן על הר"י רק באינה נדה אבל בנדה לא· מצא"כ היכא דודאי בא עליה דאמת איכא מלוה לא גזרו כלל לנ
את המלוה ואף בבא על הנדה כן סוף ע"ש: (י) לכונסה אבל אין כופין· עיין בתשו' חוט השני ס"ס י"ח שהאריך בזו:
(יא) זונה שתבעה· עי' בש"ך ח"מ סי' פ"ז ס"ק נ"ה שכתב דוה אפילו האידנא שסתמא הם נדות והשיג על הב"ח בם נ
[ועיין בתשו' חתם סופר ח"א סי' קל"ג שכתב ליישב דברי הב"ח שדבריו נכונים ומסיים דל"ע לדינא אולם בח"ב סי' נ
הזכיר ג"כ שכבר כתב בהידושיו ליישב דברי הב"ח ומסיים מכל מקום אין לנו אלא דברי רמ"א שישבע ע"ש וכן מבו
דעתו בפשיטות בסי' ק"ה שם שהבאתי לעיל סק"א ע"ש]· ומה שכתב הב"ש ובה"ט ואם נדר לזונה שהיא לו חי
מיתת ב"ד כו' עד ואם תפסה אין מוציאין· עיין בזה בח"מ סי' כ"ח בש"ך סק"ב ובסי' ע"ב ס"ק כ"ו ומה שכתבתי שם ו
ביו"ד סי' קס"א סעיף ב' וג' ות"ש שם: (יב) דבר באתננה· ואם תבעה שנדר באתננה לישא אותה עמ"ש בזה לעיל סק"
זאם טוענת אודות מזונות הולד עי' בזה בב"ש סי' ד' סקכ"ו ובסי' כ"ב סק"ה שכתב בשם הריב"ש סי' מ"א דאפילו אם בוו
בא עליה אמרינן שמא זינתה גם עם אחרים והוא פטור אפילו משבועה מפום שהורה האמינתו ע"ש (ע"ל סי' ד' ס"ק ל"ג
והנה על טעם זה כבר תמה המל"מ פ"ד מהל' נחלות דמה בכך הרי בכל כופר הכל ההורה האמינתו ואפ"ה חכמים הייבו
ש"ס א"כ ה"נ אף שהתורה האמינתו אי איכא דררא דממונא לישתבע שבועת היסת אמנם כתב שם על שמו עוד טעם אחר דכ
שאינו חייב לישבע אלא שאינו יודע שהוא בנו וכאן שגם הטובע יודע שהנתבע אינו יודע אין כאן חיוב שבועה כלל ע"ש וע
בתשב"ץ ח"ב סי' י"ט שחולק על הריב"ש בדין זה ודעתו שהוא חייב שבועה ע"ש ובס' בית מאיר לעיל סי' ד' סכ"ו שהאר
בזה· ועיין בתשו' ח"ס ח"א סי' קל"ג כתב בפשיטות דאם הובעתו בעד מזונות הולד לא תוכל להשביעו אפילו היסת שא
יודע וזה מכמה טעמים· א' שלא תוכל לטעון ברי שהוא יודע· ב' שהיא אינה תובעת בשביל עצמה רק בשביל הולד ולא הוט
ברי שלה שישביעו ב"ד עבור הולד כו'· ג' כיון שכל חיוב המזונות לבן הוא בתורת צדקה לא תוכל להשביעו כו' ע"ש והבא
דבריו בקיצור לעיל סי' ג' סק"ה וכ"כ עוד בח"ב סי' ק"ם· אולם בסי' ק"ס שם (שאותה השיב באחרונה) כתב וז"ל או
מזונות הולד הנה הב"ש פשוט ליה כהריב"ש דאין משביעין על זה מטעם שכ' בסי' כ"ב סק"ה אך התשב"ץ חולק ונהגו בתי דינ
להשביעו שאינו יודע בבירור שהולד ממנו והג' בית מאיר מגדנו בדבר כי מי התובע כו' והעלה דהב"ד ממנין את האם לאפיטרופ
לטעון עבור הולד שהובע מזונות עצמו כברי שלה ודוחק אלא שכבר נהגו ואמנם דוקא אחר שכבר נולד הבן אבל טרם לידתה אין נר
להשיב כלל כו' עכ"ל ע"ש· ונ"ל כיון דשבועה זו אינה ע"פ הדין רק מצד המנהג וכבר תמה בתשובת שב יעקב סי' ג' על המנה
הזה ע"כ אין להשביעו אא"כ יש רגלים לדבר שעכ"פ בודאי בא עליה ולא דיימא מאחרים ודבר זה לפי ראות עיני הדיינים]
(א) אסורה לו· עבה"ט ועיין בגליון המשניות פ"א דסוטה בתוס' רע"ק אות ז' מבואר שם דאפילו אם פירסה נדה דאסו
לו ג"כ באיסור חמור מ"מ אסור להתייחד עמה כיון דאין היתר לאיסורו ע"ש: (ב) הפסידה כתובתה כו'· עיין גם' בי
תאיר

באר היטב

קל"א שמתרץ אע"פ דגזירת דרבנן הוי כדאורי
מ"מ לענין קנס לא הוי כדאורייתא כדי שלא י
תוטא נשכר ע"ש: (ה) שתבעה לאחד· ואם
לזונה שהיא לו חייבי מיתה ב"ד הו פטור לש
פי הדין מ"מ אין יוצא ידי שמים עד שישלם
ואם תפסה אין מוציאין ממנה· רש"י פ' האומנים ב"
(א) לו· ואסור להתייחד עמה· תשובת הרא"ש ב"
(ג) כתובתה· אבל מה שהכניסה לו נופלת

גירעה: **ב** כיצד הקינוי אומר [ג]לה בפני שנים אל תסתרי עם איש פלוני אפי' אם הוא אביה או אחיה [ה]או עובד כוכבים (ג) או [ו]שחוף (פירוש שאינו נקשה) (טור) [ז]והוא שיהא גדול אבל אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני (והוא) קטן או [ח]בהמה לא הוי קינוי ומקנא לה בין אם היא [ט]ארוסה בין אם היא נשואה או זקוקה ליבם: **ג** קטנה שהשיאה אביה וזינתה לרצינה [י]יש מי שאומר שאסורה לבעלה (ו) לפיכך מקנאין לה כדי להפסידה כתובתה (ז) [כ]ויש מי שאומר שאינה נאסרת על בעלה אלא אם כן הוא כהן: הגה גדולה שי"ל בשוגג שסברה שבעלה הוא והוא אחר מותרת לבעלה (הרמב"ם פכ"ד דאישות) אבל זנתה שסברה (ח) שמותר (ד) לזנות הוי כמזידה

ע"א וכב"ס ג שם במשנה ריש סוטה ד שם במשנה דף כ"ד ע"א ה כמימרא דרב הונא שם ו כמימרא דשמואל שם דף כ"ו ע"ב ופירש רש"י שחוף שבשרו נשחף וכלה וילכם ואין בו כח ז שם במשנה ח שם בגמרא מפרש שזהו רבינו שם וממה שאינו א"ש ט משנה שם דף כ"ג ע"ב וברייתא שם דף כ"ד ע"א י רמב"ם פ"ב מהל' סוטה והחזיק הכ"מ הראיה שהביא שם בפ"ג מאיסורי ביאה מסוגיא דכתובות איבעיא אימא באשת ישראל וכו' דף ט' ע"א ומ"ש בנדה דף כ"ב ע"א והיא לא נתפשה אסורה לך וכו' איירי בקטנה שהיא בת מיאון וגם בקטנה שקדשה אביה כפירש רש"י שם וכן הוכיח התוספות שם וכמו שחילק רבינו בזה וכו' כ ראב"ד בהשגות שם דפתוי קטנה אונס הוא

באר היטב

(ג) או שחוף שלים הנהוג בינינו · כנה"ג בהגהת ב"י: (ז) כהן · דס"ל דפיתוי קטנה הוי כאונס · ואם בא עליה באונס והבועל הוא ישראל והבעל כהן ע"ל סימן י"א: (ד) לזנות · עיין בט"ז י"ד סימן נ"פ ס"ק ע' · ואם זינתה ברצון כדי להציל נפשות

פתחי תשובה

מאיר שכתב דפשוט דהאידנא אין מועיל לה שום הפיסה ואפילו שלא בעדים דמה בכך דנאמנת במגו שלא זינתה אבתי אינה ניתרת לו ומדהוא אסור בה ע"י מעשיה הפסידה כתובתה ומוציאין מידה · ובזה מובן שפיר מה שהקשה הב"ש ס"ק י"א דאין נ"מ האידנא ע"ש: (ג) או שחוף · עיין בס' יד המלך פ"א מהל' סוטה שהאריך בדין זה ומסיים וז"ל וע"פ הנחות האלה יצא דין הדש דבזה"ז דאין השקאות מי סוטה נוהג ואין נ"מ בהקינוי והסתירה רק לענין איסור לבד אם קינה לה בזה"ז שחוף ונסתרה עמו מותרת לבעלה וצ"ע לדינא עכ"ל ע"ש: (ד) והוא קטן · ברמב"ם פ"א מהל' סוטה דין ו' מבואר דהיינו פחות מבן ט' שנים ויום א' אבל בן ט' ויום א' מקנין על ידו וכ' בכסף משנה שם דאע"ג דבגמ' איתא אים אמר רחמנא פרט לקטן משמע ליה לרבינו דלא מימעט קטן אלא כשהוא פחות מבן ט' שאינו ראוי לשכיבה כו' ע"ש ועי' בפי' הרע"ב פ"ד דסוטה מ"ד שכתב ולי נראה קטן פחות מבן י"ג שנה ויום א' ולא הביא סימנים כו' ובתוס' רע"ק איגר ז"ל שם כתב דנראה שתמוכה דעת התוס' יבמות דף כ"ח ע"ב בד"ה ע"י גלגול ע"ש · ולא ידעתי למה לא הזכיר דברי התוס' במקומו בסוטה דף כ"ו ע"ב בד"ה אבל ע"ש: (ה) יש מי שאומר שאסורה כו' · עיין בתשו' משכנות יעקב סי' מ"ג שהאריך בזה להביא ראיות לדעת הרמב"ם ז"ל · וראיה אחת שהביא מסוגיא סנהדרין דף נ"ה ע"ב גבי תקלה וקלון כבר קדמוהו הרב בס' בית מאיר ע"ש [ועיין בתשו' חתם סופר ח"ב סי' קע"ב מ"ש בזה]: (ו) לפיכך מקנאין לה · עיין בס' שב שמעתתא שמעתא א' פ"ז מ"ש בזה ועיין בתשו' ברית אברהם סי' ע"ז אות ז' שתמה עליו ע"ש: (ז) ויש מי שאומר · עב"ש שכן דעת רוב הפוסקים דפיתוי קטנה הוי כאונס · ועיין בתשו' מקום שמואל סי' כ"ס באשה אחת שיצאה מדעתה ונשתגעה ר"ל והלכה פרוע ראש ושכבה על אשפתות בלי לבוש ממש וכותי א' מצאה ועשה מעשה זימה עמה לרצונה ואח"כ נתרפאה וחזרה לדעתה אם מותרת לבעלה · והאריך מאד בזה ודעתו לאיסור דלא דמי לקטנה כיון שאנו רואים שיש לה תאוה חיישינן שמא יש לה רצון ומחשבה ניכרת מתוך מעשיה ע"ש ועיין בס' בינת אדם שער ב"ס סי' ל"ה על מעשה כזה רק דבעובדא דידיה לא היה שנשתטה רק שהיתה הולכת עם אנשי חיילים וקרוב הדבר שנשתטה · וכתב דדברי בעל מקום שמואל בזה דתוייס כי שוטה אינו ענין לרצון כלל ובאמת שוטה דמי לקטנה כמ"ש כמל"מ פ' י"א מהל' אישות הלכה ח' ואפשר י"ל דשוטה גרע מקטנה וכ"ש בנ"ד שלא ראינו שנשתטה אלא שקרוב הדבר ומידי ספיקא לא נפקא והוי כמו ס"ס ע"ש · ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל ס"ס רי"ח שהביא דהמל"מ כתב בפשיטות דחרשת ושוטה דמיא לקטנה לומר דפיתוי הוא אונס ובתשו' נו"ב תניינא אה"ע ס"ח כתב כמסתפק בזה · והעתיק על זה מה שרשם אגלו מכבר בגליון ש"ע אה"ע וז"ל בשוטית י"ל דלכ"ע הפיתוי הוא אונס דעדיף מקטנה דהשוטה אינה בת דעת יותר מקטנה כדמשמע בסוגיא דשבת ר"פ מי שהחשיך וכן בתוס' חולין דף י"ב ע"ב ותליא דפומד ע"ג דשוטה גרע מטוע"ג דחרש וקטן אבל בחרשת י"ל דתליא בפלוגתא זו דבקטנה עכ"ל ע"ש עוד · ועיין בס' בית מאיר לעיל סי' ו' סי"ד כתב ג"כ דמסתבר דהרמב"ם מודה בשוטה דאונס גמור הוא ואין דומה לקטנה וגא"ח סי' רי"ט איתא קטן שהכה את אביו טוב לו שיקבל תשובה כשיגדיל ושוטה לא הוזכר שם שיקבל תשובה כשיבריא דאין אונס גדול מזה וקרוב בעיני שאף הרמב"ם לא החמיר אלא בקטנה בת חינוך עכ"ל: ובתשובת ברית אברהם סי' ע"ז והובא קצת לעיל סי' ס"ח ס"ק ח' האריך בזה והראה פנים דגם הרמב"ם מודה בשוטית · וגם תמה מאד על תשובת כנ"י סי' ע"ח (הבאתיו שם) שהוא מסתפק לאידך גיסא דאולי אף להפוסקים דפיתוי קטנה הוי אונס יאמר דשוטה דין קטנה יש לו מה שלא נזכר בהפוסקים וכי מפני שאנו מדמין כו' והא ודאי ליתא דפשיטא דשוטה גרע מקטנה כו' ואיפכא י"ל דגם להרמב"ם דפ"ק לא הוי אונס מודה בשוטית ע"ש · ושם בסי' פ' אות ו' מבואר דגם להרמב"ם דס"ל דלא הוי אונס מ"מ אם היא קטנה כ"כ שאין לה דעת למעול בבעלה ודאי דשריא אפילו להרמב"ם · ושם בסי' ע"ו אות א' האריך קצת באיזה אופן נחשבת לשוטה · וכתב דאם היא רק כדרך המבוהלים והנהפזים והפתאים שהזכיר הרמב"ם פ"ט מעדות ובש"ע ח"מ סי' ל"ה ס"ב דהמה בכלל השוטים פשיטא דלענין זה לא נחשבת למתשבה אנוסה מטעם זה וכמ"ש בתשובת מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' ע"ז דאף לענין עדות מחשבים אותה כשוטה ולא לאחר דלענין מקח וממכר וגיטין וקדושין הוו כפקחים יעי"ש (עמ"ש בזה לעיל סי' קכ"א סק"ג) אמנם אחרי שהגידו על האשה הזאת (כנדון דידיה) שבעת שטותה הולכת פרוע ראש וכמה פעמים קרעה הכתונת כבתי ידים וזרועותיה ודאי דהוי שוטית גמורה אפילו בחד מסנך כו' ועי"ש עוד בסימן פ' אות ד': (ח) שמותר לזנות · עבס"פ פ"ס

(ט) ואסורה לבעלה ישראל (מהרי"ק שורש קס"ח) אבל בתייחדה עם אנס בדרך ובאה ואמרה נתייחדתי ונאנסתי י"א (י) דנאמנת במגו דאמרה לא נבעלתי

פתחי תשובה

ע"ש ואם זינתה ברצון כו' ועיין בתשובת נו"ב תניינא חי"ד סימן קס"א מ"ש בזה סוגיא קצת לעיל סימן ז' ס"ק י"א ע"ש · ומה שרמז לעיין בסימן ו' בזה שבו"י · עמ"ש שם בזה בית מאיר שכ"כ לא מצינו בתקפה עליה דזה פשיטא אלא אפי' כו' ע"ש · וכ' עוד בס' כ"מ דנ"ע היכא דמושל או אנס גזר עליה בגזרה מיתה שתשמע ואף תצבה מעשה להביאו עליה וכן עשתה אם מותרת לבעלה או לאו כיון דבכה"ג היה הדין תיהרג ואל תעבור כו' ומן הדבור דזה סוגיא דאומר מותר הוא דלאו כולהו נשי דינא גמירו דבאופן כזה היה תיהרג ואל תעבור · ומעלה בו מעל ו' דלא שייך גבה ולכן מסתבר דמותרת ע"ש : (ט) ואסורה לבעלה · עיין בתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' קי"ד דנ"ז דאין לה כתובה כדמוכח ממה דלא מוקמי מתני' טמאה אני לך באשת ישראל וכה"ג ע"ש · וכ"כ בתשובת בית אברהם ש"ס אות ה' והוא סוכיח זה מדברי מהרי"ק שם שהוציא דין זה דאומרת מותר אסורה מביטת הרמב"ם דשינוי קטנה ו אונס הוא והא קטנה אינה יודעת והוית כאומר מותר יעו"ש וא"כ הא ברמב"ם פ"ב מסוטה מבואר דס"ק הפסידה גם כתובה ע"כ מוכח דגם אומר מותר מפסדת הכתובה ע"ש : (י) דנאמנת במגו · עמ"ש לעיל סי' ס"ח סק"ז מענין זה ועיין בתשו' נו"ב תניינא סי' י"ח במעשה שאירע בכפר אחד שילא קלא ביאה על אשה אים ע"י נכרית אחת שאמרה שראתה מעשה איסות בין האשה ובין זקינה של האשה וכאשר נקראה הנכרית לפררה שתגיד מה שראתה שלא ראתה שום דבר כיעור רק מה שהיו יחד בחדר א' אח"כ בא בעלה והקרה והכטיחה שלא יגיד בה או שודיה בכו ובפני אחרים וכן אמרה שביום ההוא שאמרה הנכרית שראתה מעשה אישות לא עשה הזקן מעשה רק אחז בין זרועו בלא כרצונה אך בחודש אלול שעבר שהיתה היא יולדת והזקן הנ"ל היה באותו פעם בכפר הלז וקודם היום שהיה בבי כי ידע שאין בעלה בביתו ובא הזקן לביתה ובא עליה באונס ובחוזקה והיא צעקה אבל לא היה קולה נשמע מפני חולש הלידה ובאלו העדים למה לא עמדה נגד הרשע הזה למלחמה בכל דבר המושיע לה והשיבה שבררה בדעתה אם תעשה כן חבורה או חבלה יוהבב לה לעון כי הוא זקינה אבי אביה והיא אומרת לבעלה אם אתה רוצה לגרשני הרבות בידך וכן מאמין לדבריה רק בא לשאול אם היא מותרת לו או לאו :

והשיב ע"ז באריכות והורף דבריו דמצד עדותה של הנכרית ודאי דאין שום חשש לאסרה · אף דבל' בב יעקב סי' ו' כ' דאולי מה שאמרו אין עובד כוכבים מסל"ת נאמן הוא בעדות אשה היינו לקולא אבל לחומרא נאמן אפי' באיסו דרבנן וכמ"ש הט"ז ביו"ד סי' קכ"ב סק"ד והביא ראיה מסי' שי"ג ס"ב שאם עובד כוכבים אומר לפי תומו שישראל כו' מ"מ בנ"ד לא שייך זה כי מעולם לא הגידה הנכרית שראתה בזנותה רק שראתה מעשה אישות כו' וגם הנכרית בעצ חזרה בה אח"כ · ומלבד זה גוף דברי הש"י תמוהים דהרי הט"ז עצמו בסי' שי"ג תמה על דין זה ומסיק דע"כ מיירי ב הישראל לפנינו להכחישו וכן בסי' קכ"ב כשאומר עובד כוכבים שבישל בו היום אין הישראל יודע אם אמת או שקר ול סובר הט"ז דסמכינן על מה שאומר במסל"ת להחמיר אבל בעובדא של הש"י דאין הנטען מודה ודאי שאין עובד כוכ מסל"ת מועיל כלל · ועוד דע"כ לא החמיר הט"ז בסי' קכ"ב אלא משום שהקדירה בחזקת איסור ואף בהט"ז שם מ על מהרש"ל דמה חזית דאזלת בתר הקדירה זיל בתר חזקת התבשיל עכ"פ אף דאין כאן חז"א מ"מ מ"מ גם חזקת היתר התבשיל לא אלים כ"כ שעכ"פ הורע קצת ע"י הקדרה שיש לו חז"א אבל האשה בחז"כ עומדת · ואולי בנדון של הש"י הב מלחמה בשעה שאמר זה עדיין היה בעל האשה חי ולא היה לה אז חז"כ כו' (ועמ"ש לעיל סי' ז' ס"כ) :

וגם מצד הודאת האשה בעצמה הא ודאי שאם נאמין לה בכל דבריה אנוסה גמורה היא לפי דבריה שצעקה ואין שומע מחמת חולשתה בעת ההיא ואף אם היה אפשר שתנצל ע"י מכות ופצעים שתעשה בו עכ"ז מועיל מה לא בזה שבו שאינה רשאי לחבל בו כו' והרי מבואר ברמב"ן פ' תלא שאם לא צעקה מחמת שלא ידעה שיש לה לצעוק הפ"ה אנוסה נחש ואף שאפשר שאם צעקה היתה ניצלת ע"י מצילים כיון שלא ידעה שיש לה לצעוק לא הבינן זה רק לאונס וה"ה לי בין לא ידעה לצעוק ובין אם לא ידעה לפצוע בו · ועוד אני דן אם מחוייבת כלל לפצוע בו אפי' אם לא היה אבי אביה שאו אם היה תפציע בו גם הוא ישלח ידו וגם מאן יימר שהפצע והחבלה היו מונעים אותו מהבעילה והיה נראה לי יותר לעש פעולות המונעים אותו כגון לדחותו מעליה ולהעצים ידה על אותו מקום וכיוצא בזה וכ"ז נכלל במה שאמרה שהבעילה היה באלמות ובחוזקה באופן שלפע"ד זהו אונס גמור ולא רצון :

אלא דיש עלינו לדון כיון שעכ"פ מודית שנבעלה אם נאמין לה שאנוסה היתה אבל אין עלינו לדון כאן לומר עיניה נתן באחר כיון שהבעל מאמינה ואינו חושד אותה בכך (עי' לקמן כ"ט בסגה ומ"ש שם) ונראה דגם בנ"ד זה אין ח דהא בסי' ס"ה ס"ו בהגה הביא הרמ"א י"א כא דנאסרת באשת ישראל דוקא כשאינה מתרצת עצמה אבל אמרה נאנס נאמנת והי"א הללו הם גדולי הפוסקים עכ"ם שם ואפי' החולקים היינו במגא הבעל פ"ם שמעולא אינה יכולה להכחיש גו הדבר אבל בנ"ד שגוף הבעילה לא ידענו אלא מפיה והיא אומרת אנוסה הייתי בודאי דנאמנת בכפה שאסר כו' ואף שב בכה"ג יש מחלוקת בסי' קע"ח ס"ג בהגה אם נאמנת לומר נאנסתי במגו דלא נבעלתי היינו משום דעכ"פ נתייחדה ועשת שלא כדין לכן י"א דאבדה המגו שלה אבל בנ"ד לא נתייחדה מרצונה והרשע הזה בא להדרם בעוקר שלא ברצונה · וא אם נאמר שמה שאמרה שביום שבאה הנכרית אז היה הזקן שם ואחזה בין זרועותיו שהכוונה שלא היה שם אז שום אח וא"כ נתייחדה עם הזקן שלא כדין (מזה מוכח שדעתו דמה שאמרו האב מתייחד עם בתו דוקא בתו ולא בת בתו או בת ב ועמ"ש לעיל סי' כ"ב סק"ם ובסי' כ"ב בקמ"ב) מ"מ אין זה הוכחה על היחוד דאולי היה הבית פתח פתוח לר"ה · אל דהת"מ בסי' כ"ב ס"ק י"ג כתב דאם לבו גס בה אסור וממילא דה"ה אם היא קרובתו ומכ"ש בנ"ד דאיכא תרתי לריעות שהיא קרובתו וגם לבו גם בה · אעפ"כ נראה דהכא לא איתרע חזקתה דמי יודע אם לא גם אז בא הזקן לביתה של ברצונה וגם אולי היו שם עוד אנשים · ועוד יותר מזה נראה דאף המחמירין בסי' קע"ח היינו אם הבעילה היתה באו יחוד שנתייחדה שלא כדין דאמרינן כיון דהיה היחוד ברצון אתחלתא דבעילה היא והוי תחלתה ברצון וגם הש"י נתן טע זה אבל אם היחוד היה באיזה פעם ואחר כמה חדשים נבעלה באונס אין היחוד המוקדם זמן רב ראיה לרצון על הבעיל באח"כ

(יא) וי"א דאבדה מגו שלה (יב) הואיל ונתייחדה שלא כדין (שני הדעות במרדכי פרק שני דכתובות): ד ל ביצד היא הסתירה שנסתרה בפני עדים עם אותו פלוני שקינא לה (יג) ושהתה כדי טומאה שהיא מכדי לצלות ביצה ולגמעה: ה נקינא לה מפנים שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ופלוני ונסתרה (יד) עם שניהם (ה) כא' סאפילו הם שני אחיה או אביה ואחיה אסורה: ו עאמר לה בפני שנים

ל משנה ריש סוטה מ כר"ע בברייתות וכדמפרש שם בגמרא דף ד' ע"א נ הרמב"ם בס בפ"א ובספ הכסף משנה שבות מהירושלמי ריש סוטה וכרבי יוסי ומשנה דכריתות דף ט' ע"ב ס שם מהירושלמי שם ע משנה ריש סוטה

באר היטב

כאסתר לאחשורוש אסורה לבעלה עיין ב"ש וע"ל סימן ז' מ"ש בשם שבות יעקב ח"ב סימן קי"ז: (ה) כאחד · הרמב"ם בפ"א מהלכות סוטה דין ג' ועיין מ"ש הכ"מ שם בשם הירושלמי ולכאורה דבריו שם סותרים למ"ש בהלכות נזירות פרק ט' דין י"ו ע"ש · ועיין מ"ש

פתחי תשובה

שאה"כ כו' וסיומא דפיסקא דסך איתתא שריא לבעלה ותם פוב שיבא סדבר לפני עוד שני גדולי המורים עכ"ד: ועי"ש עוד שהביא בשם מחנה אפרים בסוף החבור שכ' וז"ל וכנ"ד נראה דלית לה מגו דלא נבעלתי כיון שהעיד שפר בפניה שמע מפיה שנבעלה ואף שהוכרו עמו באמרה ג"כ שהיה באונס מ"מ כיון שהיה שלא בב"ד לא מהני לה כמ"ש הרא"ש בתשובה והעת"מ בסי' קל"ג שהכל תלוי בב"ד שיהיה או המגו קיים ואפילו נימא דלא קאמר הרא"ש אלא בתביעת ממון שטענות בע"ד הלויות בב"ד דוקא והיכא נמי תשובת הריב"ש סי' של"ג כו' עכ"ל · והוא ז"ל כתב עליו דהך ואפילו נימא שכתב · ודאי קושטא הוא דנימא כן שדוקא בתביעת ממון קאמר הרא"ש והדבר מוכח מדברי הסמ"ע והש"ך שם כו' ע"ש עוד וגם בהגה מב"ה שם · ועי' עוד בתשובה ברית אברהם סי' יו"ד מזה והובא לעיל סי' ו' סי"ז בסוף ס"ק ע"ז:

(יא) וי"א דאבדה מגו שלה · עיין בתשו' נו"ב סי' ע"ב דפ"ז ע"א בהגה שכתב שם דקלא דלא פסיק גרע יותר מעדי יחוד ע"ש ובתשו' ברית אברהם סי' נ"ד אות י' דהגאון מהר"א מגלוגא ספקק עליו וכתב דא"כ בקלא דל"ש לא תהא נאמנת בנאמנה במגו וזה צריך ראיה · והוא ז"ל השיב לו שדבר זה א"צ ראיה מעדי יחוד וכי מתורתו של הנו"ב למדנו זה הא מרגלא בפומייהו דהפוסקים דמגו במקום קלא לא אמרינן וזה מוכרחת מעודדת דרכה כר שרשים בב"ב דף ל"ג כו' (עיין בנו"ב חלק ח"מ סי' ל' אות כ"ז ודוק) ושוב העיר על זה לפ"ד מהרי"ט ח"א סי' קי"ב דמדמה לה למגו דהעזה א"כ י"ל לפי דמחלקו הרא"ש והר"ן ר"פ כל הנשבעין בשכיר כיון דהוי אך תקנת חכמים במגו כל דהו אוקמיה אדינא ומהני לכ"ע מגו דהעזה נמילא אפ"ל כאן כיון דלולא רובא דרבנן הוי מהימנא מדינא שנאנסה ע"פ כרי ושמא ורוב רצון הוא רק דרבנן כמ"ש התוספות נמילא מהני מיגו נגד קלא כו' ע"ש: (יב) הואיל ונתייחדה · עיין בס' בית מאיר שכ' דבמרדכי מבואר בשם הר"ש אסר אפילו אם גם היחוד לא היה ידוע אלא מפיה אך דעת המתירין הוא אפילו היו עדי יחוד דכיון דאין הוסרין על היחוד ש"כ נאמנת במגו דלא נבעלתי · ומשמע נמי שם דרבו המתירין · וטענת רבינו שמחה שם דכיון שנתייחדה מרצונה שוב אין לה טענת אונס כההיא דפ' נערה גבי נשי דגנבי גנבי כו' לע"ד כבר מיושב בדברי ראב"ה במרדכי שם כו' ע"ש · והנה מ"ש דבמרדכי מבואר בשם הר"ש אסר אפי' כו' המעיין במרדכי שם בפ"ב דכתובות יראה דאף דהאמת כן הוא שהמעשה היה שלא היו עדי יחוד ואעפ"כ רבינו שמחה אסרה · אך לא אסרה להלוטין רק להמתין אולי יבואו עדים וכתב דדוקא גבי שבוי' הקילו שלא נחקור אחר עדים כו' ע"ש ומשמע מדבריו דאחר שהמתינו זמן הראוי ולא באו עדי יחוד באמת מותרת גם לרבינו שמחה · וכן מצאתי בת' נו"ב סי' ע"א שכ' דהיינו דוקא כיש עדי יחוד כמבואר במרדכי בהדיא שדעה שניה לא החמיר כשאין עדי יחוד לפנינו רק להמתין עד שנחקור אם נמצא עדי יחוד אבל בנ"ד (בעובדא דידיה) שכל בני העיר כאן ולא נמצא עדי יחוד כלל פשיטא שמותרת כו' ע"ש · וכ"כ עוד בנו"ב תניינא סי' כ"א בתשובה ביאור בנידון שנשאל באשה אחת שהודית לפני בעלה דרך תשובה שהלכה בדרך עם בחור א' ובמלון בדרך נאנסה ממנו · וכתב הא ודאי שאם בעלה אינו רוצה להאמינה כלל והיים שמא עיניה נתנה באחר הרשות בידו (עמש"ל סי' קט"ו ס"ק כ"ה) אלא דאם בעלה יודע בודאי שהוא אהוב לה ואינו מסופק בה כלל שרצונה להפקיע עצמה ממנו וא"כ אין היתר מצד עג"ב אם היא מותרת מטעם אונס לישראל משרי שרי הנה אם זה שנתייחדה עם הבחור אין ידוע לנו כלל רק מפיה הא ודאי הפה שאסר הוא הפה שהתיר ואין בזה פלוגתא ושב' דעות שהביא רמ"א בסי' קע"ח ס"ג הוא בידוע שנתייחדה כו' ואף שבעובדא דא במרדכי לא היו עדי יחוד לפנינו מ"מ הרי באמת לא לחלוטין אסרה רבינו שמחה שם ולא החמיר אלא להמתין אולי ימצא עדים והיינו שם שתיכף שבאה מן העיר אחר שנבעלה באה לפני רבותינו בזה שייך לחקור אבל בנד"ז שלפי הנראה כבר הוא זמן רב ראוי לחקור האשה מאיזה עיר הלכה עם הבחור וכמה זמן עבר ונראה אם אפשר לכתוב שם לחקור אם ימצא עדי יחוד (כי תחלת הליכתה בדרך עם בחור להוד הוא יחוד) או תליא בהני שתי דעות שהביא רמ"א שם אבל אם לפי האומד לא ימצא עדים לא צריך להמתין ומותרת לכ"ע עכ"ד ע"ש עוד:

ולכאורה נראה דאם ידוע שנתייחדה אפי' ע"פ עדים פסולים שוב לית לה מגו דלא נתייחדתי ולא מהימנא לדיעה זו כמ"ש בתשובת הרא"ש הובא בש"ך ח"מ סי' נ"ה ס"ק י"א דלא אמרי' מגו שהיה מכחיש עדים פסולים ע"ש (וע"ל סי' י"א ס"ק י"א) · אמנם בתומים כללי מגו אות י"ח מחלק דדוקא בעדים פסולים רק מגזה"כ ואינם בחזקת משקרים כגון נביא או קרובים אבל פסולים מחמת עבירה וכיוצא בהם דנפסלים מחמת דמשקרים שפיר אמרי' מגו שהיה מכחיש אותה ע"ש · ובזה א"ש דברי הנו"ב תניינא סי' י"ח במ"ש דאין עובד כוכבים מסל"ת נאמן להחמיר במקום שיש חזקת היתר וא"כ שפיר יש להאשה מגו גם על היחוד ע"ש ודוק: (יג) ושהתה כדי טומאה · עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' ק"ס שהוא מסתפק דאולי הכוונה רק לאפוקי אם ודאי לא שהו כדי טומאה אבל אם העדים באו ומצאום בסתר ואינם יודעים כמה זמן שהו בסתר אולי מחשב סתירה · ודעתו נוטה יותר דכל זמן שלא נתברר ששהתה כשיעור לא מיחשב סתירה לענין זה וסיים דהדבר צריך תלמוד ע"ש ועמ"ש לקמן ס"ק ע"ו: (יד) עם שניהם כאחד · ברמב"ם פ"א מסוטה דין ג' ובטור איתא ושהתה כדי טומאה · ונסתפקתי אם הכוונה כדי טומאה של אחד או של שניהם ועיין במל"מ שם שכתב דדוקא באמר לה שלא תסתרי עם פ' ופ' אבל אם אמר שלא תסתרי עם פ' והלכה ונסתרה עם שניהם פשיטא דאינה סוטה דלא חשיב הסתר כיון דהיו שנים

ודוקא

(טו) אל תדברי עם איש פלוני אין זה קינוי [פ]אפילו א[...] נסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה מותרת [צ]וכן אם אמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ודברה עמו בפני עדים מותרת וכן [ק]אם נסתרה בפני עדים ושהתה כדי טומאה עמו ולא קינא לה בפני עדים מותרת [ר]שאין אוסרים על הייחוד [ש]אפילו נסתרו יחד על דעת ערוה אא"כ קינא לה תחלה בפני שנים ומ"מ לא תתייחד אשה עם אנשים כמו

פ אוקימתא דאביי שם בגמרא דף ה' ע"ב צ שם ק מימרא דרבי אלעזר כתובות ד"ס ע"א ר מימרא דרב קדושין דף פ"א ע"א ש טור מדברי אביו הרא"ש בפ"ב דיבמות מהנהו עובדי דשילהי נדרים

פתחי תשובה

ודוקא היכא שמקפיד השיב הסתר כך נראה בעיני עכ"ל ומזה מוכח שמפרש בפשיטות הכוונה שהשהה כד"ט של אחד • [ומה שהקשה הבה"ט סק"ה דדברי הרמב"ם כאן סותרים למ"ש פ"ט מהל' נזירות ר"ל דשם כתב דאם היה עד הרואה עמהן בהלר הרי ב' הנזירים טהורין כיון שהם בלשה הרי הן רבים כו' וכוא מש"ם ר"פ שני נזירים דאמר התם מה סוטה בועל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברה"י כגון דאיכא בי תרי כו' ע"ש ולפ"ד הרמב"ם כאן הא משכחת לה ר"ה בסוטה כגון שקינא לה משנים כאחד ונסתרה עמהם • ועיין בתשובת חתם סופר ח"ב סימן נ"ו וסימן ק"ב שכתב ליישב קושיא זו בטוב על פי דברי תי' הרשב"א בנדה ה' ע"ב בשם הרמב"ן ע"ש • ומדבריו גם משמע נמי שמפרש הך והשהה כד"ט היינו של אחד ועיין בס"ק שאח"ז] : [יד] אל תדברי כו' • עיין בתשובת ח"ס ח"ב סימן נ"ו שכתב על נדון דהם וז"ל איברא נראה דאין ממש בקינוי ולא בסתירה כדי לאוסרה או להפסידה כתובתה כי הבעל לא אמר לה אל הסתרי עם הנכרי הזה אלא אמר לה שלא תניח היא הנכרי לכנוס לתוך ביתה משמע אפילו שלא במקום סתר וכמו אל תדברי עם איש פלוני שאם אמר כן אפילו נסתרה עמו מותרת וכן הקינוי של שליח ב"ד שלא אמר לה אל הסתרי עם הנכרי הזה אלא אמר לה שלא תשכב לבדה בלי שתשכב אשה זקנה עמה ואפילו בנה בן ח' שנים עמה בבית אין בלשון זה ממש • תדע מי יכריחנה ליקח זקנה עמה וכי מכולי עלמא קינא לה והיה לו לומר לא יכנס הנכרי אצלה אם לא אשה זקנה עמה כו' והו שהרי בנה קטן משמרתה ומוכח ר"פ ב' נזירים דקטן מבטל סתירה כו' ואע"ג דהכא קינא לה שליח ב"ד והקפיד שאפילו הקטן עמה תקח עמה אשה זקנה והרמב"ם פסק כהירושלמי שיכול לקנאות אפילו משנים מ"מ היינו דוקא אם מקנא לה שתובדל משניהם אבל אם אין מקנא לה אלא מאחד אלא שמקפיד ומקנא לה אל תסתרי עם פלוני הנחשד אפילו פלוני משמרך אין בקינויו כלום כיון שאין השני נחשד בעיניו דאל"כ מינו ב' בסתירת סוטה כו' וא"כ הכא שאין לחשדה מבנה קטן דאין קינוי על קטן א"א להקפיד שלא תסתיר עם הנכרי אפי' הקטן עמה וניעור וכיון שתחלת הלילה דרך הקטנים להיות נעורים אין ממש בקינוי זו על אותה שעה • ואי נמי היה הקינוי כדין מ"מ סתירה אין כאן כו' דע"כ לא פליגי בירושל' פ"ק דסוטה בנכנסו זה אחר זה אלא כשעכ"פ שניהם נכנסים למקום זה לפלטיא או לחורבא אפי' זא"ז אבל אם היא יושבת במקומה והוא בא בגבולה לא וכן משמע לשון הרמב"ם פ"א הלכה ב' והכא בנד"ז לא ראה אדם נכנס ועל מה נכנס ואולי היא גרשה אותו מביתה ואפי' שהה כדי טומאה כיון שלא ברצונה נכנס דילמא האריכה בטענות למולו עד שהוציאה אותו מביתה ואין כאן רגלים לדבר כו' עכ"ל ע"ש (ועיין בס"ק שאחר זה) :

וע"ש עוד בסי' ק"י על מה שכא בלשון השאלה וכמה פעמים הזהרנו אותה שלא תדבר עם הנער הזה ושלא תתיחד עמו ושוב שלחו שלוחים לארוב בביתה בלילה והוא הלך בחדרה [...]נה ואנה • בשעה יו"ד בלילה אבל הרגישו בדבר וסגרו הדלת כו' וכתב יש לדון על לשון זה שאם שליח ב"ד א"ל אל תסתרי עם פלוני ויש עדים שנסתרה אחר הקינוי ומסתמא משסגרו הדלת בלילה שהו כד"ט א"כ נאסרה על בעלה מדינא כמבואר סי' קע"ח סי"ג ונאסרה על הבועל וכופין להוציא כמבואר שם סי"ז והיינו אם היה הקינוי בפני עדים והשליח ב"ד בעצמו מצטרף אך דוקא אם אמר אל תסתרי אבל אל תדברי לחוד לא הוה קינוי ואפשר לשון לא תתיחד נמי לא הוה לשון סתירה כי יחוד על פתח פתוח לר"ה ואינו סגורה לא הוה סתירה האוסרת ויש לעיין בזה כו' עכ"ל • ולע"ד איני יודע מ"ש כאן בפשיטות דאם היה הקינוי כדין היתה נאסרת ע"י סתירה הנ"ל שראו השלוחים את הנער בחדרה כו' ומדוע לא הזכיר ההיתר שכבר כתב בסי' נ"ו שהובא לעיל דדוקא אם שניהם נכנסים למקום זה אבל אם היא יושבת במקומה והוא בא בגבולה לא כו' דהא גם כאן לא ראהו אדם נכנס אם ברצונה נכנס ואולי משום שנזכר בשאלה שסגרו הדלת והיינו באופן שהרגישו העדים מבחוץ שגם היא סגרה בעדו • גם מה דסיים אך דוקא כו' ואפשר לשון לא התיחד נמי לא הוה לשון סתירה כו' איני מבין זה לכאורה כוונתו פשוטה דר"ל אע"ג שכתב הרמ"א ס"ח דסתירה שאחר קינוי הוה אפי' בפ"פ לר"ה היינו באם היה הקינוי בלשון אל תסתרי אבל אם אמר לא תתייחדי י"ל דדוקא יחוד גמור כמו בדין יחוד לעיל סי' כ"ב ולכן אם נסתרה בפ"פ לר"ה לא נאסרה דעל זה לא קפיד הבעל אך לפ"ז אינו ענין לנדון השאלה שהיה יחוד גמור שהרי ראו אותו בחדרה בשעה יו"ד בלילה וגם הדלת סגרו וצ"ל דכוונתו כיון דעיקר לשון קינוי הוא אל תסתרי והיינו אפי' בפ"פ לר"ה וכאן שאמר לא תתיחד הרי היקל עליה שאינו מקפיד רק על יחוד ממש א"כ לא עשה כדין קינוי וממילא דאפי' נתיחדה ממש אין אוסרין על היחוד אבל צ"ע מנ"ל הא ואטו אם אמר הבעל אל הסתרי עם פלוני בחורבא בלילה נימא ג"כ כיון דסתירה בחורבא הוא אפי' ביום והוא לא הקפיד רק בלילה לא עשה כדין קינוי דאפי' אם נסתרה עמו בלילה תהא מותרת וצ"ע • ועמ"ש לקמן ס"ק כ"ו] : (טו) לא יאמר אדם לאשתו כו' דדילמא קיי"ל כו' • הנה דעת הטור ומרן בש"ע כאן נראה לכאורה פשוט דס"ל עיקר לדינא דלא קיי"ל כר' יוסי ולכן בדיעבד אם עבר וקינא בינו לבינה ונסתרה אחר כך לא נאסרה עליו שהרי כתבו להדיא הטור והש"ע סעיף הקודם וכן אם נסתרה כו' ולא קינא לה בפני עדים מותרת שאין אוסרים כו' אא"כ קינא לה תחלה בפני שנים • אלא דמ"מ כתבו הך דלא יאמר אדם לאשתו כו' לענין זהירות לכתחלה שלא יהכנים עצמו בספק לכתחלה • וכן מבואר בב"ח אות ד' שכ' דלכן כתב הטור הך דלא יאמר כו' בשם ספר המצות אף דהלמוד ערוך הוא בריש סוטה דהכי אמר ר' חנינא מסורא משום דבתלמודא איכא לפרש דר"ח הוא מספקא ליה הלכתא כמאן ולכן הזכיר על זה אבל למאי דקיי"ל כרבנן ולא מספקא לן הבתא לית דחש לסא דר"ח אבל מס' המצות שפסק כך למדנו דמפרש דר"ח מסורא נמי פוסק דבדיעבד הלכה כרבנן דאין

אין קינוי אלא בפני שנים ואין כופין להוציא אלא דצריך לחוש לכתחלה לדר"י בר' יהודה דלא לימא לאחתיה כו' דכל א' יחוש לעצמו שמא תהא אשתו עמו באיסור כל ימיו אליבא דר"י בר' יהודה עכ"ל וכיוצא בזה כתב ג"כ הדרישה אות י"ע ע"ש · ומבואר להדיא מדבריהם דהא דלא יאמר כו' הוא רק זהירות לכתחלה ועכ"פ בדיעבד אינו חייב להוציא אלא דאפשר דראוי לחוש לעצמו אף בדיעבד וגם בב"י כאן הביא תשובת הרשב"א שכ' קרוב בעיני לומר דמי שאמר לאשתו לא תסתרי עם איש פלוני בלא עדים ונסתרה בפניו בלא עדים אע"פ שמדין תורה אינה מתגרשת מ"מ מצוה לגרשה עכ"ל :

אבל תימה דלעיל סימן קע"ו כתב הטור והש"ע ס"ע אמר לה בינו לבינה אל תסתרי כו' אסורה לו וחייב להוציאה כר' והוא מדברי הרמב"ם פכ"ד מה"א · וראיתי בב"ח שם שכתב דמהרש"ל הקשה דהלא משמע דחושש הרמב"ם לדר"י ברבי יהודה ובפ"א דסוטה כתב בפשיטות דבעינן ב' עדים בקינוי ולפע"ד לא קשה כלל דבפ"א דסוטה לא כתב דבעינן ב' עדים אלא כדי שתצא בלא כתובה אבל בקינוי על פי עד אחד או על פי עצמו אע"פ שאסורה עליו צריך שיתן לה כתובה כדכתב רמב"ם כאן להדיא וכך היא דעת רבינו שכתב כאן כלשון הרמב"ם וגם בסימן קע"ח סעיף ה' הביא דרבי חנינא דשמא הלכה כר"י ברבי יהודה ואסורה עליו עכ"ל גם הח"מ והב"ש שם כתבו לתרץ דהא דפסק הרמב"ם בהל' סוטה כרבי יהושע דוקא לענין דאין משקין אותה כו' ע"ש והנה תירוצם אינו מספיק רק על הרמב"ם ולא על הטור והש"ע שכתבו כאן להדיא דאם לא קינא לה בפני עדים מותרת · גם דברי הב"ח שם בדעת הטור סותרים להכא וצ"ע · אמנם זה ברור לע"ד דגם לדברי הטור וש"ע בסימן קע"ו דאסורה לו וחייב להוציאה מ"מ אין ב"ד כופין על זה אפילו לדברי הב"ש ר"ס י"א שחולק על רי"ו וסובר דבקנוי וסתירה כופין לגרשה מ"מ היינו בקינוי בפ"י שנים אבל ע"פ עצמו אין כופין · חדא כיון דהוא פלוגתא איך נכוף על הספק ועוד דאפילו באומר שראה אשתו שזינתה אכתר שם סעיף ז' דאסורה עליו לכ"ע כתבתי שם בס"ק ל"ז בשם כמה תשובות דאין ב"ד כופין כל שאין עדים בדבר ע"ש :

עיין בת' בית דוד סימן כ"ה שנשאל בעובדא ברואובן ואשתו ובנם קטן כבן שנה שנסעו לכפר אחד להדאקטר פודות בנם אשר חלה ויסע אתם שמעון אחי האשה וילוו מן הדאקטר לשמור הילד מאחד מן השכינה ע"כ בתרו בבית חדר אחד מצד לבית הדאקטר מקום אשר הפועלים שם ונצרך ראובן לילך להחצר דשם ויאמר להם ראו אם אלך לא תשאר האשה יחידה פה בין הפועלים השמה הרבים ואתה שמעון אם תרצה להבית על הסוס בעד החלון המשקיף טרם שהלך אמר לשמעון זע דוא זאלסט ניט לאזין אליין דיין שוועסטער ואל האשה אמר זע דו זאלסט ניט בלייבן אליין דו זאלסט ניט לאזין דיין ברודער שמעון ארויס גיין · וכאשר הלך ושב וירא והנה שמעון עומד אצל הסוס מחוץ הפתח ביניהם לבינה מה דינה של אשה זו · והשיב ע"ז באריכות ותורף דבריו דמצד שהיה הקינוי בלא עדים אין סניף היתר דהא בריש סוטה אמר ר"ח מסורה לא לימא איניש כו' והסמ"ג וסמ"ק והטור והש"ע פסקו כן הלכה והרמב"ם אף דבהל' סוטה לא הזכיר להא דרבי חנינא אך בס"פ כ"ד מהל' איסות פסק להא דרבי חנינא אפילו בדיעבד לאוסרה עליו וכן הוא בש"ע ס"ס קע"ו · ואף דמדברי הריטב"א בחי' לקדושין דף פ' וגם מדברי הרשב"א בתשובה שהובא בב"י משמע שלא פסקו כהא דרבי חנינא מ"מ אין מדבריהם הוכחה גמורה לומר דפליגי אהרמב"ם בהא כו' וכך יפה לנו להשוות הפוסקים מעתה אין לעשות מזה שום סניף להקל · אך יש לצדד בנ"ד ולומר דאין זה קינוי דמדברי הרמב"ם בסוף הל' סוטה מבואר דכל שאומר כן בדרך זהירות ולא שחושדה רק שמזהירה ומרחיקה מאיסור יחוד לית ביה משום קינוי ואם כן גם בנ"ד נראה דלא אמרה רק לזהירות בעלמא ולית בה משום קינוי (עיין ביבמות דף כ"ה ע"ב ברש"י ותוספות שם בד"ה לשקינא לה) ופ"ל ס"ק ל"ד · ועוד יש לומר דכ"ד לא הוי קינוי כיון דקינא לה מרבים ואף דהרמב"ם (וטור וש"ע) פסק דקינוי מב' ב"א כאחת הוי קינוי והוא מירושלמי פ"ק דסוטה כו' מ"מ נראה דהרמב"ם דוקא נקיט משני ב"א אבל ביותר משנים לא הוי קינוי משום דהוי רבים אין כאן סתירה משום דסוף שיתגלה הדבר וכהא דאמרינן בעירובין כל מלתא דמתאמרה באפי תלתא כו' וכן משמע בירושלמי שם בהא דהא דאמר רבי יוסי בר בון אמר לה אל תכנסי לבהכנ"ס נכנסת לפי פירושו של הרב פני משה שם כו' (מ"ש ם וליכא לפרושי דטעמו של הירושלמי משום דקינא מפסם ב"א כו' עד ועיקר הדין גם כן צ"ע · הנה לא ראה בפרישה ס"ס וזוכא לקמן ס"ק ל"ד דמבואר שם להדיא דאם אינו מוכיר לה שום איש מיוחד אלא שמקנא לה שלא תסתרי עם שום איש א הוי קינוי עיין שם ולפ"ז נ"ע פירושו בהירושלמי דלפ"ז לא הוי זה פשיטות להא דבעי רבי יוסי קינא לה ממאה ב"א) וא"כ ב"ד לפי לשון השאלה היו הפועלים יותר משנים ותו לא הוי קינוי כלל (מ"ש עוד שם להקשות על עיקר דינו של הרמב"ם מש"ס ר"פ שני נזירים והניח בצע"ג · כבר קדמוהו הבה"ט סק"ה ועמ"ש לעיל ס"ק הקודם) :

עוד יש מקום להתיר בנ"ד מצד הסתירה והיינו אם לא היה משעה שראה אותו הבעל עומד אצל הסוס עד שנכנס לבית שיעור כדי טומאה שהיא כדי לצלות ביצה ולגומעה כו' ואף דבנו"ב תניינא סימן ק"ם מסתפק בזה דילמא הא דתנן ושהתה עמו כדי טומאה הוא לאפוקי אי ידעינן בודאי שלא שהתה כדי טומאה כו' (הבאתיו לעיל ס"ק י"ג) מ"מ לפע"ד אין זה בזה ספק דודאי בעינן שיראו ששהתה כדי טומאה הא לא"ה אינה נאסרת ואפילו לפי ספיקו של הנו"ב נראה דע"כ לא מספק שם אלא משום דאיכא ריעותא שעשתה מעשה ונכנסה עמו לבית הסתר משא"כ בנ"ד דלא נכנסה רק שמתחלה יתה שם כו' ועוד נראה דבנ"ד ליכא שום סתירה כיון שאחיה שמעון לא יצא למרחוק רק לאותו חצר וגם לא היה אין מוגבל לשהייתו א"כ דמיא ליוצא ונכנס דמרתת ואף דהח"מ וב"ש בסימן כ"ב הביאו בשם תה"ד דאם קינא לה אפילו בפתח פתוח לר"ה הוי סתירה ואסורה (וכן הוא לקמן סעיף ה' בהגה) מ"מ נראה דיוצא ונכנס ובנ"ד עדיף טפי מפ"פ לר"ה דשם לא מרתת כ"כ שיבא איזה אדם אבל בנ"ד שאחיה היה בחוץ וגם כי יחדו בעלה לשומר ' ואף דהבעל הקפיד גם על זה דהא אמר בעד החלון המשקיף מ"מ אין בקפידתו שום ממש ודמי למה שאמרו בירושלמי אם אמר לה אל תכנסי לבהכ"נ דנכנסת כו' ועוד נראה דבנ"ד ליכא רגלים לדבר לא מתחשב סתירה כלל דהא כל קר מה דאסרה תורה ע"י קינוי וסתירה הוא משום רגל"ד כדאיתא בכמה דוכתי · ובירושלמי ריש סוטה אמר רבי מנא נכנסה עמו הא זה אחר זה לא ורבי אבין אמר אפילו זה אח"ז מ"מ הוי רגל"ד · מבואר דבלא רגל"ד לא הוי סתירה כ"כ בנ"ד אין כאן שום רגל"ד דהא בעלה לא מזה עליה רק שלא תמית את אחיה ללכת החוצה אבל לא שתניח את הילד לבדו ותנום החוצה וא"כ מאי הוה לה למיעבד וכי בידה הוה להחזיק באחיה שלא ילך לחוץ וכיון שאין רגל"ד לא

 מחשב

שנתבאר (לעיל סימן כ"ב): ז (טו) [ת]לא יאמר אדם לאשתו אפי' בינו לבינה אל תסתרי עם פלוני דדלמא קיימא לן כרבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינא לה בינו לבינה הוי (ו) קינוי: הגה (טז) ועכשיו אין לנו מי סוטה ואם נסתרה אחר הקינוי (יז) אסורה לו לעולם (טור בשם סמ"ג) ואם הכה וקינא לה ימחול לה מיד על הקינוי (ה"ז) כמו שיתבאר לקמן סי' זה סעיף י"ב: ח [א]בא עד א' והעיד לו שנסתרה עם אותו שקינא לה ושהתה כדי טומאה אם הוא נאמן (ז) בעיניו ודעתו סומכת עליו יוציא ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו [ב]ואם הוא בעצמו ראה שנסתרה עמו ושהתה עמו כדי טומאה הרי זו אסורה עליו ויוציא ויתן כתובה (ואין חילוק לענין סתירה שאחר קינוי בין בעלה בעיר ופתח פתוח לרשות הרבים או לא) (עיין במהרא"י סי' רמ"ד) (ועיין לעיל סי' כ"ב): ט [ג]לא קינא לה ובא עד א' ואמר לה זינתה (יח) והיא שותקת אם הוא נאמן בעיניו ודעתו סומכת עליו כשנים יוציא ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו: הגה והוא הדין אם היא עצמה אומרת לו שזנתה כמו שנתבאר לעיל סי' קט"ו סעיף ו' וי"א דבזמן הזה שיש חרם ר"ג שלא לגרש אשה בעל כרחה אינו נאמן לומר (יט) שמאמינה או שמאמין לדברי העד (הגהות מיימוני פכ"ד ומהרי"ק שו' ק"י בשי"א) דחיישי' שמא עיניו

באר הגולה

א טור והרמב"ם בפ"א מעובדא דההוא סמיא קדושין דף ס"ו ע"א ב שם ושם וכתב הב"י פשוט הוא ג שם ושם מעובדא דההוא סמיא

באר היטב

מגדול עוז וד"ק: (ו) קינוי. וה"ה אם קינא לה על פי שליח עיין בספר באר שבע דף כ"ה ועיין כנה"ג בהגהות הטור: (ז) בעיניו. כאן לא כתב

פתחי תשובה

מהבב סתירה כלל ועוד נראה דאפילו אם היה אומר לה בפירוש שהגם החופה מ"מ אין כאן סתירה כיון שהיתה שם מתחלה בחדר הסוד וכדמשמע מהירושלמי הנ"ל דנכנסה עכ"פ בעינן ובלא"ה אין כאן סתירה כלל והיינו משום דליכא רגל"ד ממה שלא יצתה המוצאה בנאת אחיה דאפשר לא הרגישה תומ"י בנאתו כו' מכל הלין טעמי יראה לע"ד דאתתא דא שריא לבעלה ולית בה שום ספיקא עכ"ד ע"ש [ועיין בס"ק שלפני זה]: (טז) ועכשיו כו'. הוא סיום לשון הגמרא כרים סוטה ועיין בח"מ לעיל סימן קט"ו ס"ק ל"ד: (יז) אסורה לו לעולם. עיין בסמ"ק סוף לאוין קפ"ט שכתב עוד בזה וז"ל ותהא אסורה לו. ולא יוכל לגרשה מפני תקנת רבינו גרשום ויהיה עגון עמה עכ"ל וכ' בהגהות חדשות שם (מהגאון מהר"י לייפלג) וז"ל פירש אם היה תכחום בהקינוי והוא לא יהא נאמן לגרשה בע"כ כתקנת רגמ"ה וגם אסור לו לבא עליה כיון שיודע שקינא לה באמת ונסתרה אסורה עליו מן הדין ולפד"נ פשוט דלזה כוון הטור דמביא בשם ספר המצות דלא יאמר אדם כזה"ז כו' וכוונתו על דברי הסמ"ק שמתחדש הא דתקנת רגמ"ה וע"ש בב"ח שנדחק בזה עכ"ל והנה מ"ש וגם אסור לו לבא עליה כו' עמ"ש לקמן ס"ק י"ט: (יח) והיא שותקת. עב"ש ס"ק ח' ועיין בתשובה בית אברהם סימן פ"ו שהאריך הרבה בזה ועמ"ש לעיל סימן קט"ו ס"ק כ"ו מזה: (יט) שמאמינה. עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן י"א דהגאון השואל מהר"ר עקיבא ז"ל מליסא פלפל בדברי הגהת רמ"א אלו. למה לא זכר הרב רמ"א כלל מדין הבעל אומר שראה שזינתה והזכיר רק באומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד. והעלה הרב הנ"ל דדעת רמ"א דבאומר שראה בעצמו שזינתה קיל טפי ובזה הכל מודים שמותרת לו דבזה ודאי שייך לומר שאם יהיה נאמן בטלת תקנת רגמ"ה וכל אחד יאמר כן מאחר שבתחלה היא ואמרה נטמאתי והוא אומר שמאמינה או עד א' מעיד עליה והאומר שמאמין לדברי העד לא שייך שכל אחד יאמר כן דאטו מזדמן דבר זה בכל אחד. והוא ז"ל השיב לו כי אף שסברא ישרה היא מ"מ אינו מסכים עמו בזה דאנן חזינן לרמ"א בתשובה סי' י"ב שיסד מסברא זו הכ' וז"ל ומו שאינו מסימן דהא איתא בהגמ"י סכ"ד מאישות הורה ר' יוסף האומר אשתו זנתה דאינה אסורה עליו לפי מהנם אחרונה עתה דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת אחר תקנת רגמ"ה כו' ואין חילוק בין הוא אומר שאשתו זנתה או שעד א' מעיד לו שזינתה והדרבה גרע יותר לענין לאסרה עליו כשהוא אומר שראה שזינתה משיאמין לעד דהתם לב יודע מרת נפשו וגם לא יוכל לסעיז כמשקר כו' ומאחר דאינו אומר בעצמו שזינתה אינו נאמן וראוי לנדות וכ"ש כשהאומר שמאמין לדברי העד כו' עכ"ל הרמ"א שם. א"כ מבואר לכדיא שלא כדברי הרב הנ"ל בדעת הרמ"א (עי' בתשובת בגדי כהונה סי' נ' שהאריך ג"כ בדברי הגהת רמ"א הנ"ל. וכן נראה שגם ממנו נעלם דברי תשובת הרמ"א הנ"ל ועיין עוד בתשובת פני אריה ובתשובת חמדת שלמה ס"ס סמ"ך ובתשובת בית אברהם סי' פ"ח וגם בת' רע"ק איגר שיובא לקמן) ולאמתא דברי רמ"א בתשובה הייתי אומר בהיפוך מסברת הרב השואל הנ"ל ובאומר שראה שזינתה כ"ע מודים שאסורה ומ"ש הר"ם מיינבילא והר"ר יוסף בהגמי"י הנ"ל באומר אשתו זנתה דאינה אסורה עליו אין הכוונה שראה בעיניו אלא שידוע לו וכן מפרש בסמי"ע דברי הגמ"י הנ"ל הביאו בכנה"ג סי' קט"ו וז"ל ומצאתי להר"ם טראני ח"ג סי' קכ"ו שכתב מי שראה באשתו שזינתה כו' אם הוא יודע בודאי וראה מי יכול לומר שאינו אסור לבא עליה אלא מ"ש הר"ר יוסף והר"ם מיינבילא שבהגמי"י על מי שאמר שאשתו זנתה. לא שראה הוא ולא שום עדות אלא שחושב לפי דעתו באיזו אמתלא שזינתה כו' יע"ש. אך הרי חזינן לרמ"א בתשובה הנ"ל שמפרש דברי הגמ"י בפשטה שמשמעו שראה בעצמו שזינתה. ואמנם אעפ"כ נ"ל שדעת הרמ"א כמו שכתבתי ולכן בהגהת ש"ע השמיט דעתם לגמרי (לע"ד נראה ראיה לזה שדעת הרמ"א ז"ל כן הוא מדלא הגיה מידי לעיל סי' ס"ח ס"ז גבי טענת פ"פ מצאתי לומר דבזה"ז אינו נאמן. וכבר כתבתי מזה בסי' ס"ח שם ס"ק ב') ואף שבתשובה הביא דעתם היינו לסניף בעלמא שם היו בלא"ה כמה סברות להתיר כו' ועוד שאיך נימא מחמת תקנת רגמ"ה שלא נאמין לו ונימא שמשקר והלא אם משקר הרי אשתו יודעת שמשקר ולא תרצה לקבל הגט ויצטרך לגרשה בע"כ א"כ יעבור על חרגמ"ה ולמה לו להוציא שקר מפיו יגרשנה כך בע"כ אם הוא חשוד בכך דהא כותבין גט לאיש אעפ"י שאין אשתו עמו כו' ואין זה דומה לדברי הרשב"א בתשובה סי' אלף קל"ז שאם היה דת המלך שמי שמגרש בע"כ חייב מיתה וזולת אם דת היהודים מחייב שיגרשנה שם שהיר כ' הרשב"א שמה שאומר שנטמאת חיישינן שעיניו נתן באחרת אבל מחמת חר"ג מנ"ל לחדש בזה (עי' בזה בס' משנת חכמים סי' מ"ד

יבמות

צתן באחרת והומר שמאמינה אע"פ שאינו מאמין (כ) ומנדין אותו על שאומר שמאמינה שגרם לבטל חר"ג והוא הדין בכל מקום שלא יוכל לגרש בלא דעת האשה (כא) וי"א דכופין אותו ומשמש עמה (מרדכי פ' האומר) אע"פ שאומר שמאמין לדברי העד מאחר שהאשה אינה מודה או אפי' אמרה בעלמא שמאה אני לך וחזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה הראשונים כן נראה לי על פי סברא זו אבל יש חולקים וסבירא להו דאף בזמן הזה נאמן (שם במהרי"ק

*פי' במכוה

פתחי תשובה

ונלוה המפתחות שם) ולכן אין דעתי נוחה מזה לסמוך על דברי הגמי"י בזה עכ"ד ע"ש: (כ) ומנדין אותו כו' · וגרם לבטל כו' · עב"ש סק"ט שתמה כיון דאינו נאמן למה מנדין דהא לא גרם לעבור על תקנת רגמ"ה ועיין בתשו' בגדי כהונה סימן ג' שהביא בשם תשובת ר"י הלוי אחיו של הט"ז שכתב דנ"ל ליישב דברי הרמ"א ולפרש דמ"ש אינו נאמן לומר שמאמינה כו' היינו לענין שאינו חייב להוציא בע"כ דלעיל מיניה כתב הש"ע יוציא ויתן כתובה והיינו דחייב להוציא ואף אם רוצה לחזור ולומר שאין מאמין אסורה לו כיון שכבר האמין ע"ז כתב בהגה דאינו נאמן כלומר ואינו מחוייב להוציא והרשות בידו לחזור בו ולקיימה כי מה שאמר תחלה שמאמין היה מפני שנתן עיניו באחרת ושקורי משקר ולא האמין באמת · אמנם אם אינו חוזר בו ומחזיק בסימנותו לדידה או לדברי העד הרי היא אסורה לו ומחוייב לגרשה · ולכן מנדין אותו על שגרם לבטל חר"ג ופי' זה מוכח ג"כ ממ"ש הרמ"א אח"כ וי"א דכופין אותו ומשמש עמה כו' משמע דלדעה הראשונה אין כופין אותו לשמש עמה עכ"ל הר"י הלוי (וכיוצא בזה הם ג"כ דברי תשובת חמדת שלמה חא"ח סי' י"ח ובחלק אה"ע סימן פ' והוסיף עוד דמ"ש הרמ"א דמנדין אותו היינו על תנאי שאם אין האמת אתו שאינו מאמין רק להוציא לגרשה אמר כן הל הנידוי אבל אם האמת אתו ואין ברותו רמיה ובלב שלם מאמין ודאי דלא חל עליו הנידוי וכן מצא אח"כ בתשובה אפני אריה בתשובות הגאון תליסא ז"ל) וכתב עליו ומשמע מדבריו דאם חוזר מותרת לו ואין צריך לומר אמתלא כי האמתלא הוא לפנינו שאנו תולין לומר שמה שאמר בתחלה שמאמין היה מפני שעיניו נתן באחרת באותו הפעם · והאריך שם בטעם הדבר מה חילוק יש בין דידיה לדידה ע"ש ועיין בתשובת ברית אברהם חיו"ד סי' ס"ו אות ג' שכתב לפרש דברי הרמ"א אלו בפשטא ותמיהת הב"ש לק"מ דאין הפירוש בדברי הרמ"א דה"נ וידור עמה דזהו דעה המלמעית רק דלהך דעה ודאי דאסורה עליו אך דהפי' הוא דאינו נאמן שכדבריו כן הוא שלבו מאמין ובאמת אסורה עליו ולא היה גרמא דידיה דמש יעשה זה שלבו אנסו רק דחיישינן דמשקר והוא גרם בעצמו לאיסור זה ולכן מנדין אותו והא דכתב דא"כ היינו שאין להאמינו שאסורה עליו באמת משום דשמא אוסרה על עצמו שלא מן הדין וי"א הוא דכופין לשמש עמה היינו דא"כ כלל לאוסרה עליו ולהפקיע א"ע משעבודה ולדעה האחרונה נאמן לגמרי כיון שיש עד א' מאמינין לו שבלבו מאמין ואין מנדין אותו כלל וכן מבואר במהרי"ק שם וזה ברור ופשוט בכוונת הרמ"א ונסתלק תמיהת הב"ש ואין אנו צריכין לדוחק שכ' בתשובת הר"י הלוי סי' מ' עכ"ד · ודברים אלו נאמרו ונשנו שם בחלק אה"ע סי' פ"ח אות ג' · ושם הוסיף דאף שדברי מהר"י הלוי דחוקים בלישנא דהרמ"א מ"מ לדינא נראין דבריו דאם חוזר ואומר שאינו מאמין ואמר כן משום דעיניו נ"ב מפני דהא גם בדידה דעת הראב"ד פי"א מהא"ב כו' · וע"ש עוד שהאריך בטעם הדבר למה לדעה הא' מנדין מספק ורצה מתחלה לפרש דאין מנדין אותו לגמרי רק דאומרים לו אם אומר כן בשקר כו' (וכדברי ת' חמדת שלמה הנ"ל) ושוב דחה זה דא"כ למה פליגי הי"א דאין מנדין וכתב לפרש כפשוטו דמנדין לחלוטין אך דמיירי בחזרה בה בלא אמתלא כו' עש"ה ועי' בס"ק שאחר זה: (כא) וי"א דכופין אותו · עיין בתשו' נו"ב תניינא סי' י"ב שכ' וז"ל ובדין אם הבעל יכול לומר שמאמינה שהרמ"א בסי' קע"ח ס"ט מביא בזה ג' דעות חלוקות י"א שהוא נאמן וי"א בזה"ז שיש חר"ג מנדין אותו וי"א שכופין אותו ומשמש עמה · הנה באמת לכוף אותו לשמש קשה מאד להאכיל לאדם דבר האסור לו ושויא אנפשיה הד"א וכמה נדחקו לומר טעם המבנה אחרונה בדידה עי' בר"ן שלהי נדרים ורוב הטעמים לא שייכי בדידיה כו' ובפרט שלא מצינו לרגמ"ה שתיקן כן בפירוש באומר שאסורה עליו · ואף הר"ש במרדכי פ' האומר שאמר שכופין אותו לא אמר רק הבעל שאמר שזינתה אשתו אבל איהי ככתישתו ובזה אמר דא"כ מעקר תקנת רגמ"ה שכל אחד יאמר כן · וגם בזה נראה דלא אמר הר"ש אלא כאין הבעל רוצה ליתן כתובתה אבל ברוצה ליתן כתובתה אף שאם היא אינה רוצה ליטול גט וכתובה אין בידו לסכריחה מחמת תקנת רגמ"ה מ"מ לדידי אף בהכפירה שנכנסים שוב אי אפשר לחייבו לשמש עמה כמבואר בסי' ע"ז ס"א בהגה דאם רוצה לגרש וליתן הכתובה דשוב אינו עובר כלאו דלא יגרע ודברי רמ"א בודאי הם אפילו בזה"ז כו' (עמ"ש שם סק"ב) ואם זה באשה כשירה ק"ו אם אומר שזינתה פשיטא שאם רוצה לגרשה וליתן כתובתה שאין כאן חרגמ"ה ואין עליו שום חיוב לשמש עמה ואף אם נימא דלא כפיר לו לישא אחרת אבל עכ"פ שויא אנפשיה הד"א אם יש בידו כדי כתובתה אפי' לסר"ש · ובפרט בנ"ד שהיא עצמה אמרה טמאה אני לך בא ודאי שאין כאן מקום לחרגמ"ה ואם הוא מאמינה חייב לגרשה · ומ"ש רמ"א הי"א שמנדין אותו על שאומר שמאמינה היינו בחוזרת בה ונתנה אמתלא כי רמ"א מביא זה בשם תשובת מיימוני כו' (וכיוצא בזה כתב בתשובת חא"ז פמ"א ח"ב סי' י"ב ע"ש ועיין בת' פרי תבואה סי' כ"ח בהגה ראשונה שם ועי' בס"ק הקודם) ולא עוד אלא שאומר אני דאפי' בזה לא אמרו כתום' דמשמתינן אלא בלא אמר שמאמינה עד שחזרה בה אבל אם בעודה עומדת בדבורה אמר שמאמינה ואז בהיתר אמר ולא עבר על חרגמ"ה אף ששוב חזרה בה איהו איטו מחוייב לחזור בו ונשארת באיסורה ועל דבר זה עצמו אם הבעל יכול לחזור מדבריו פסקתי בחבורי נו"ב סעיף ע' ואף שביארתי שם דיכול לחזור בו אם היא חזרה בה מ"מ אינו מחוייב ואינו נקרא בשביל זה עובר על חרגמ"ה דאיהו לא מידי קעביד ממה וכבר נאסרה עליו וזה גופיה חידוש הוא לומר על שמאמינה עובר על חרגמ"ה וסבו דלא לוסיף עלה עכ"ד ע"ש:

ובתשובת רבינו עקיבא איגר ז"ל סי' פ"ח בדבר השאלה בענין אשה שראה בעלה ממנה עניני כיעור והודים שנטמאה ואח"כ חזרה אם בעלה מותר לקיימה · והאריך מתחלה בדברי מהרח"י שהובא לעיל סי' קט"ו ס"ו בהגה דברגלים לדבר נאמנת גומר עת"ל · ואח"כ כתב וז"ל אולם כ"ז בעדי כיעור אבל בנ"ד דרק הבעל אומר כן י"ל דלא מפיו אנו חיין דאפי' באומר שראה שזינתה לא כתב הר"ש מנכייל במרדכי פ' האומר והר"ר יוסף בסגמי"י דלבתר חרגמ"ה אינו נאמן וכן נראה בנוטה דעת הרשב"א סי' אלף רל"ז ובמיוחסות סימן קל"ג · אף דקשה לי הא הזינן בסוף נדרים דמחלקים בין אומרת גרשתני

גרשתני כו' מ"מ אין בכחי לחלוק על רבותינו · אך הא הרש"ל בתשובה סי' ל"ג כתב דיש חולקים על הר"ש מקוציל דדוקא פיה מותרת דמשעבדא לבעלה והיא קרקע עולם וכן ביש"ש פ"ב דיבמות תמה כן מסברא וחולק על הר"ש דאין לזה שורש · וגם אף להגאונים ס"ל הא בב"ד היא אומרת עא"ל ונתנה אצבע בין שיניה לא חיישינן לומר דשוא משקר ונתן עיניו באחרת וכמ"ש הרש"ל כו' · ואף דהרמ"א סי' קע"ח כתב דיש חולקים דבמאמין לעד או לה כופין אותו לגרש עמה מ"מ י"ל דהיינו רק לענין להאמין לה דאין בכחו להאמין לה אבל באומר שראה שזינתה ושיא ג"כ אומרת כן י"ל דלכ"ע נאמן ולא אמרינן דמשקר היכא דהיא נתנה אצבע בין שיניה וביותר דבעניותי לא מצאתי שיטה זו במפורש דבמרדכי לא נזכר רק באומר שזינתה ובד"מ סי' קט"ו כתב דהרשב"א בתשובה כ' דבמאמין לעד אינו נאמן לומר דמאמין בתר תרגמ"ה · ועדיין לא שמענו רק במאמין לעד ולא במאמין לה דהיא נתנה אצבע כו' וביותר דאפי' במאמין לעד לא מצינו להרשב"א דאינו נאמן ושם בתשובה לא כתב זה אלא לענין ראה שזינתה אבל לא לענין מאמינו ואדרבה משמע בהיפוך כו' וא"כ לא מצינו כלל לומר דא"נ לומר שמאמין להעד וי"ל דדוקא באומר שראה שזינתה אינו נאמן דכל אדם יאמר כן משא"כ בעד אחד מעיד ואומר שמאמינו לא שייך כ"כ לומר דכל אדם יעשה כן דלאו בכל פעם יזדמן לו עד אחד שיעיד · וזהו נראה כוונת פסקי מהרא"י כו' (עמש"ל סי' קט"ו ס"ו ס"ק ל"ד) וא"כ בהיא אמרה עא"ל והוא אומר שראה שזינתה לית מאן דפליג דאסורה לו ומגרשה בע"כ וא"כ ה"נ י"ל באומר שראה הביעור דעי"ז אסורה לו דנאמן בכך כיון דהיא אמרה שזינתה כו' ובפרט בנ"ד דהימנה הבעל ונעשית לו חד"א כו' (עמש"ל סי' קט"ו ס"ז ס"ק מ"ב) ולזה בנ"ד אם כי אין לעשות מעשה לכופו כאשר גם באומר שראה שזינתה משמע מדברי הרמב"ם דאין כופין אותו להוציא (ע"ל סי' קט"ו ס"ק ל"ז) דכללא הוא דאין כופין אלא בעדי טומאה מ"מ עכ"פ ראוי לומר לבעל דהדין תורה דאסורה לו עכ"ל:

ושם בסי' נ"ט (בד"ה ואף דבשו"ת רשב"א) האריך ג"כ קצת בענין זה וכתב שם דבענין השאלה דידיה (הובא לעיל סימן י"א ס"ק י"א) בלא"ה י"ל דנאמן גם בזה"ז דהא קיי"ל גם באומרת טמ"ל היכא דאיכא רגלים לדבר מהימנא א"כ ה"נ י"ל בנ"ד דריבוי העדות וילדה שלא בזמנה משוי לה רגל"ד ומהימן הבעל שמאמין להעד (ושם בהגה כתב דיש לחלק קצת ע"ש ועי' בזה בת' ברית אברהם סי' פ"ח אות ב' ובסי' נ"ד אות י"א) ובפרט לדעת הכנה"ג שדעתו בילדה ליב"א יכול לגרשה בע"כ וגם עכ"פ ע"י העדים שנתייהדה היא בכלל עוע"ד דיכול לגרשה בע"כ כדאיתא סי' קט"ו ס"ד בהגה וכן הסכים בת' מהרמ"ל סי' פ' דלא כהרש"ל בתשובה א"כ תו ל"ש לומר עיניו נתן באחרת ומהימנינן ליה דמאמין להעד ע"ש · ובסי' ק' שם בתשובת הגאון בעל בית מאיר הסכים עמו וכתב וז"ל מה דהעלה כבודו דבנ"ד מהימן ליה מהני אף בזה"ז זהו ברור ואמת שבדין זה הוא לפי ראות עיני הדיינים וכבר כתבתי בגליון ד"מ כו' עד ולענ"ד בעיקר ההוראה יפה הורה הרש"ל עכ"ל · וע"ש עוד בסימן ק"א דף פ"ז ע"ג מזה ועי' עוד בתשובת ברית אברהם סי' פ"ח בכל זה:

[ובתשובת ח"ס ח"ב סי' נ"ה ע"ד אשה שבאתה בבכי ואנקה לבכנותיה ואמרה דרך תשובה ווידוי על החטא הגדול שנתפתתה לרווק א' ובא עליה ונודעו הדברים גם לבעלה ובאה ג"כ לפני המורה שבעיר לקבל תשובה ואחר ההקירה אמרה שעכ"פ לא מירק ביאתו כי בשעת הרגל דבר נתחרטה והיתה מתאמצת עד שורה מבחוץ אם משפט האשה הזאת מותרת לבעלה · והביא שם דברי תשובת חו"י סי' ע"ב שכתב באשה שהתודית בחולים שזינתה וא"כ חזרה לבוריה שאסורה וכן בהתודה הבועל כו' ודברי הנו"ב שחולק עליו (כמו שהובא לעיל סי' קט"ו ס"ק כ"ה) וכתב דודאי דברי הנו"ב נכונים דגם בכה"ג חיישינן שמא עיניה נתנה באחר והערומי מערמא לומר דרך וידוי אלא דגם דברי החו"י אמתיים דמיירי בחלתה ונטתה למות ואמרה כן דרך וידוי ובהא לא שייך הנ"ב וכן מ"ש דבועל שמתודה דרך תשובה מהימן לאוסרה על בעלה היינו משום דקיי"ל עד א' דמהימן לבעל כבי תרי נאסרה עליו ובכה"ג ראוי הוא שיאמין לו הבעל ותיאסר עליו (עי' בתשו' נו"ב סי' ע"א שהובא לעיל בסי' קט"ו שם ועיין בת"ס חיו"ד סי' ד' מ"ש בזה) אבל האשה בעצמה שאמרה כן שלא בשעת מיתה אפי' תאמר דרך וידוי ותשובה לא האמינו חכמים · ומ"מ נ"ל אם הבעל האמין לה ושווייא אנפשיה חד"א דבעלמא בכה"ג פליגי בי' הקדמונים כמובא ברמ"א סי' קע"ח ס"ט דלחד דעה הבעל חייב נידוי אם אומר שמאמין אבל בכה"ג כ"ע מודים שאם הבעל מאמין שאין מנדין אותו ומחוייב להוציאה כי הוא אין הגורם לעבור תרגמ"ה כי לב כל אדם נותן להאמין כו' ומה שאמרה האשה שלא מירק ביאתו הנה אפי' אמרה בפירוש שלא היה הכנסת ערוה ואפי' אמרה כן מיד תוכ"ד נמי לא מהימנא אחר שהיתה תחלה ברצון ולא דמי לעובדא דט"ב מה"ת סי' כ"ג דהתם צווחה מתחלתה ועד סופה כו' וסיומא דפיסקא בנדון שלפנינו אם לא האמין הבעל לדבריה אע"ג שבאתה דרך תשובה ווידוי אין שומעין לה ומותרת לו אך אם בלבו האמין לדבריה תצא בלא כתובה עכ"ד ע"ש:

ושם בסימן ק"ו אודות איש אחד שהרגיל קטטה עם אשתו ובאו לפני הב"ד ועיקר טענתם היה דבר שנממון שהחזיק בגניבה וגם טען מאיסה עלי ובסוף דבריו אמר שראה אותה לפני כמה ימים שכבה אצל נער אחד אלא שהוא לא רצה לפרסם הדבר מפני שהיו קרובי האשה ישנים באותו החדר ובכל זאת נהגו אישות אע"ז עד עתה והב"ד מצאו השוואה ביניהם בענין עיקר מחלוקתם אך נסתפקו אם מותרת לו ואם כופין אותה לקבל גט כי עדיין הוא עומד בדבורו שראה אותה שכבה אצל אחר כו' וכתב דלכאורה בדברי רמ"א סימן קע"ח ס"ט נאמר ב' סיפרים בענין זה אחד דעת הר"ש מקוציל דבזה"ז שיש תרגמ"ה א"נ לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד ובמהרי"ק שורש ק"ז מבואר דיותר ראוי שלא להאמינו באומר שהוא עצמו ראה שזינתה ממה שמאמין לעד אחד וא"כ כיון דמייתי רמ"א דעה זו במאמין לעד אחד דאינו נאמן כ"ש בק"ו בדליכא אפילו ע"א ואדרבה י"ל מה דמסיים רמ"א יש חולקים ומשמע שדעתו שאין לסמוך על המקילים י"ל היינו בדליכא עד אחד מיהת אבל באין כאן אפילו ע"א אפשר דבכה"ג מסכים רמ"א עם המתירים · וסיתר הכי מ"ש הרמ"א דאם היה לו קטט עמה א"נ לומר כו' והוא מתשובת רשב"א אלף רל"ו ובמיוחסות סימן קל"ג כו' ובס"ם ר"פ האשה שלום מבואר דהאשה בעצמו קיל לענין קטטה מסעודתא של א' דברי באומרה את בעלי פשע דלא מהימנת בקטטה ובע"א אבעי' דלא איפשטא וא"כ כיון דפסק רמ"א דלא מהימן להאמין לע"א במקום קטטה מכ"ש דלא מהימן לומר שראה בעצמו שזינתה · ואמנם ראיתי דמהרש"ל ביש"ש פ"ב דיבמות סימן י"ח לא רצה לסמוך על ב' סיפרים הנ"ל ואפילו באומר שראה שזינתה ואמר אומר דכל הרוצה לדון כעניינים אלו ע"פ דברי רמ"א אלו לא ירים ידו עד שיביט בדברי יש"ש הנ"ל · אך נלענ"ד בנדון זה גם מהרש"ל מודה שהדברים תרמים כבקר וכיוצא כו' והאריך קצת לבאר כמה אומדנות בנדון השאלה שדברי הבעל האמת רק עלילות ברשע להפריד בין הדבקים ובזה גם מהרש"ל מודה שאינו נאמן ומסיק וז"ל מסקנא דמלתא לפע"ד דאין כופין אותה

בן משמע מהרמב"ם פכ"ד) (כב) ואם היה לו קטט עמה אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד דודאי מחמת שנאה אומר כן (שם במהרי"ק) ועיין לעיל סימן קט"ו סעיף ז': י דמי (כג) שהוציא קול על אשתו שזינתה ואמר שנתברר לו הדבר ואחר כך אמר אינו אמת אלא שמחמת הכעס שהכעיסתו הוציא קול זה (כד) אם נותן אמתלא לדבריו מותרת ואם לאו אסורה לו: יא השמע העם מרננים אחר הקינוי (ח) והסתירה (כה) בלא שני עדים עד שהנשים נושאות ונותנות בה שזינתה מהאיש שקינא לה אסורה לו ויוציאנה ויתן כתובה: יב בעל שמחל על קינוי קודם סתירה קינויו מחול וכאלו לא קינא לה אבל לאחר סתירה אין קינויו מחול הגירשה הרי זה כאלו מחל לה ואם החזירה צריך לקנאה לה פעם אחר: יג טמי (כו) שנתחרש בעלה או נשתטה או היה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורים ושמעו ב"ד מרננים אחריה קוראים ואומרים לה אל

ד שם בשם תשובת אביו הרא"ש כלל ל"ב סימן י"ג ה משנה סוטה דף נ"א ע"א וכרבי יהושע ו כן פירש הכ"מ דלא תקשה דהא בקינוי וסתירה תצא בלא כתובה כמ"ש בריש הסימן ז מסקנת הגמרא שם דף כ"ה ע"א ח טור וכ"כ הרמב"ם בפ"א מסירושלמי פ"ב דסוטה וכתוספות התוספות שם דף י"ח ע"ב ט שם ושם ממשנה דף כ"ד ע"א י ברייתא שם דף כ"ז ע"א

באר היטב

והיא שותקת משמע אפילו במלתיסתו צריך להוציא כיון דהיה קינוי. עיין פרישה: (ח) והסתירה ל"ד אחר הקינוי והסתירה אלא אפילו לא קדמה

פתחי תשובה

אותה לקבל גט כלל והוא מחוייב בשארה וכסותה אך בעונה אמרינן ליה הוי יודע אשה שזנתה אסורה לבעלה ואילו הייה מהימן לנו היינו מפרישים אותך על כרחך אלא שאין אנו מאמינים לך ועתה אם אתה יודע בעצמך שהאמת שכנו זע"ז כדרך שמנאפים התוש לעצמך ותתבטל מעונה ומעתה נשאלה את פיה אם תתרצה בכך אזי ילכינו ראשם כך שהוא יתן שאר וכסות והיא תמחול עונתה ואם ימות נוטלת כתובתה כשאר נשים ואמנם אם לא תתרצה לשאר כך לעולם ותאמר נוח לה להתגרש מלמחול עונה אומרים לו הוי יודע כי גירושין הללו הם כמו גירושין בע"כ כי מפני ביטול עונה מוכרחת לקבל גט מפני צערה דגופה ע"כ או תתנהג עמה באישות ותודה על שקרך ושהוזהר או תשבע שבועה חמורה שכן הוא כדבריך והשבועה תהיה בכל מיני אלות הכרית ואיומים רבים ואח"כ תגרשנה או אם לא תרצה לישבע וגם לא לנהוג אישות ועל כרחה תתגרש הרי אתה מתנדה בנידוי ב"ד על שתגרום ביטול תרגמ"ה וכל הדברים האלה יובן מתוך דברי הראשונים הנ"ל ובפרט מדברי יש"ש שם עם תוספת קצת נופך תלוי לפי הענין והמשכיל יבין עכ"ל ע"ש עוד בסימן ק"א וק"ט וקי"א מענין דברי רמ"א הנ"ל]: (כב) ואם היה לו קטט עמה. עיין בתשובת בית אברהם ס"ס ע"ד והובא קצת לעיל סימן קט"ו ס"ק כ"ח שכתב דדוקא בקטט שהוחזק כפרן כו' ע"ש [אכן בתשובת ח"ס ח"ב סימן ק"ו כתב דסתימת לשון רמ"א משמע דאפילו לא הוחזק כפרן אלא גברא שמתספק בתחבולות להתעולל עלילות ברשע להוציא אשתו אע"ג דלא אשתכח שיקרא בשום פעם מ"מ לא מהימן תו לאוסרה עליו והיינו דע"ע לדינא ע"ש וע' בס"ק שלפני זה]: (כג) שהוציא קול כו'. ואם גירשה מחמת כן ושוב רוצה להחזירה עמ"ש לעיל סימן קט"ו ס"ק ל"ו: (כד) אם נותן אמתלא. עיין בתשובת גבעת שאול סימן מ"ב דמתחלה עלה בדעתו לפרש דכוונת הטור וש"ע דצריך אמתלא אחרת לא זו כאמתלא שאמר שמחמת כעס כו' ושוב ראה בתשובת הרא"ש גופי' איתא שם להדיא דאמתלא הוא מה שאמר מחמת הכעס שהכעיסתו הוציא עלי' קול זה. וה"ם אם נותן אמתלא שאומר כך שמחמת הכעס כו' מותרת לו ואם לאו שלא אמר כך אסורה לו ע"ש עוד [אמנם בתשובת ח"ס ח"ב סימן קי"א כתב הגם דמלשון תשובת הרא"ש גופי' מבואר דסגי בהאי אמתלא שאומר שעשה כן מחמת כעסו מ"מ בלשון הטור והש"ע משמע דלא סגי בהאי אמתלא אלא שיתן עוד אמתלא אחרת וכתב דנ"ל להשוות דברי הרא"ש בתשובה עם מ"ש הטור וש"ע בשמו דהרא"ש בתשובה מיירי שהיא תובעת ממנו גט ואינה רוצית להיות עמו עוד א"כ ראוי הוא שמחמת כעסו יאמר עליה שונתה אבל בטור וש"ע לא מיירי רק מכעס וקטט ולא שהיא תובעת גט א"כ אין זו אמתלא מספקת לומר עליה דבר שתיאסר עליו לעולם ע"כ צריך אמתלא אחרת ואה"נ אם יאמר שמחמת שהיה בכעס הסכימה דעתו לגרשה ולא יכול אם לא בטענת זנות או כדי להרויח כתובתה אה"נ דהוא טענה מעלייתא אבל טענת הכעס לחוד לא מועיל ומ"ש עוד במעשה באשה שתבעה גט מבעלה בב"ד והבעל בתוך שיחו וכעסו אמר שנתברר לו שזינתה וגם הרתה לזנונים ויפסק הדין שיגרש ויתן כתובה ואח"ז נתפייס (ועדיין לא גירשה וכלות המפתחות שם ע"ם) וחוזר הבעל ונותן אמתלא שאמר כן מחמת הרלתה לספקיע עצמה ממנו סבור היה להרויח כתובתה כי סבר שיאומן להפסידה כתובתה אי מותרת לו באמתלא זו או לא כיון שהוסיף לומר שהרתה לזנונים והאריך בזה ומסיק שהיא מותרת לבעלה. אך להתיר הולד שאמר עליו שהרתה לזנונים צ"ע כו' עכ"ה] ועמ"ש לעיל סימן קט"ו ס"ז ס"ק ל"ז: (כה) בלא שני עדים. עיין בתשובת חוט השני סימן פ"ט. ובתנם האריך בזה שם דהפי' הפשוט כמו דמסיק לבסוף דהך בלא שני עדים לא קאי ארינון אלא אסתירה שהסתירה היה בלא עדים: (כו) שנתחרש בעלה כו'. עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן קנ"ט שנשאל בא"א שנתאחדה עם אחד מבני ביתה ושלחו הב"ד להתרות אותם ואת בעלה שיוציאו את האיש הנטען מביתם ומכ"ש שלא תתיחד עמו ולא השגיחו בהתראת ב"ד ויש עדים שעברה על התראת ב"ד. ורצו הדיינים השואלים לומר שהקינוי של הב"ד הוא כמו קינוי הבעל כמו שמנינו בר"פ ארוסה שהב"ד מקנין וא"כ ע"פ עדות הנ"ל יש לאוסרה על בעלה. והוא ז"ל השיב דמטעם קינוי וסתירה אין לאסרה דמה שמנינו ואלו שהב"ד מקנין להם הרי בכל הני דחשיב שם אין ביד הבעל לקנא בעצמו אבל לא מצינו שאם הבעל כאן ואינו מקנא לה שהב"ד יקנאו לה והיינו משום דכל עיקר הקינוי של הב"ד הוא שהב"ד עושים בזה שליחותו של הבעל ואמרינן מן הסתם ניחא ליה להבעל בזה וזכין לאדם שלא בפניו והיינו היכא שנתחרש או שהיה חבוש אבל אם הוא שמה ויכול לקנא בעצמו ואינו מקנא חזינן דלא ניחא ליה ואיך יקנאו לה ב"ד. ולולא דמתספינא אמינא שאפילו נאמן שחבוש במשנה שב"ד מקנין היינו מן הסתם אבל אם יצא הבעל מבית האסורים ואמר שלמפרע לא היה ניחא

תסתרי עם פלוני ואם באו עדים אח"כ שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה אוסרים אותה על בעלה לעולם וקורעים כתובתה וכשיבוא בעלה או יבריא או יצא מבית האסורים יתן לה גט: יד (כז) [כ]בא עד א' והעיד (ס) שנטמאה (כח) [ל]מאותו שקינא לה תצא בלא כתובה [מ]אפילו אם עד הטומאה הוא אחד מעדי הסתירה [נ]ואפי' עבד או שפחה או אשה או קרוב כשר לעדות: טו [ס]ה' נשים ששונאות אותה נאמנות עליה לומר שנטמאת אחר הקינוי לאוסרה על בעלה (כט) [ע]אבל לא להפסידה כתובתה: טז [פ]מוציאים על ידי עדי טומאה אפילו לא ראו כמכחול בשפופרת מאחר שראו אותם דבוקים זה בזה (ל) ונוהגים כדרך המנאפים: יז [צ]כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה אסורה גם לאותו (לא) שנאסרה (י) בשבילו [ק]ואם עבר ונשאה מוציאין אותה מתחתיו בגט אפילו היו לה כמה בנים ממנו אבל אם לא קדם קינוי ובאו עדים שנסתרה עם איש זה ובאו ומצאו דבר מכוער נתבאר בסי' י"א: יח [ר]כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזינתה עם זה כשהיתה תחת בעלה הרי זו תצא מזה ואע"פ שיש לה ממנו כמה בנים: יט [ש]י"א שאשת איש שזינתה עם עובד כוכבים וגירשה בעלה ונתגייר העובד כוכבים שמותרת לגר הזה דלא שייך למימר

כ משנה שם דף ל"א ע"א ל טור והרמב"ם שם מ כתב הכסף משנה שם איני יודע מה שלמדנו דמהיכא תיתי שיגרע מפני שהוא אחד מעדי הסתירה והרב ב"ח פירש דס"ל כיון דראו הסתירה דקאמר כדדמי דהכה"ג חששו חכמים בראה את המביעה כמ"ש לעיל בסי' י"ז וקא משמע לן דהכא לא חיישינן דאמר כדדמי נ שם במשנה ס שם במשנה דיליף לה שם מקראי ע שם במשנה פ טור בשם ר"ת וכ"פ הרי"ף בפ"ב דיבמות וכן הסכים הרא"ש כמימרא דשמואל ב"מ דף נ"א ע"א וכספ"ק דמכות דף ז' ע"א צ משנה סוטה דף כ"ז ע"ב ק לייתיו לעיל ריש סימן י"א ר ג"ז לייתיו שם סעיף ב' ש טור בשם ר"ת וכ"כ התוספות בשם ר"ת בכתובות דף ג' ע"ב וכתב הב"י בשם א"ח דאין לסמוך על ר"ת שכל חכמי דורו נחלקו עליו קדושין דף ס"א ע"א

פתחי תשובה

ריחא ליה בקינוי אינה אסורה עליו והא דאיתא ברמב"ם וש"ע ואוסרין אותה על בעלה לעולם היינו מן הסתם וכן בהאם חרש והדבר צריך אגלוי תלמוד אבל היכא שהבעל בשעת מעשה לפנינו ואינו מקנא לה איך יהיו הב"ד שלוחין בע"כ ובפרט בג"ד שבשעת התראה שניהם נתנו כתף סוררת ועוד דאפילו במקום שהב"ד מקנין נראה שהב"ד בעצמם צריכים לקנא לה ולא ע"י שלוחא דבי דינא מתרי טעמי · חדא שגם על הבעל אני מסופק אם יכול לעשות שליח לקנא לאשתו (עבה"ט סק"ו) ואף שבכל התורה שלוחו של אדם כמותו שא"כ כבר כתב הרא"ש בגיטין פ"ק דלא מצי משוי שליח לחוב לאחרים (עמש"ל סימן קי"ט סק"ו) והא דב"ד מקנין לה והם שלוחי הבעל שאני ב"ד דרחמנא רבי להו ועוד דאפילו אם הבעל מצי משוי שליח מ"מ הב"ד לא מצו משוי שליח דאינהו גופייהו שלוחי דבעל נינהו ואין שליח עושה שליח במה שאינו אלא מילי דמילי לא מימסרי לשליח ולכן דקדקו הרמב"ם והש"ע וכתבו קוראים ואומרים לה אל תסתרי כו' ומלבד זה הנה בכל העדות לא מצאתי עד סתירה כו' ע"ש עוד [והנה מ"ש בהיתר א' דאין הב"ד יכולין לקנאות בע"כ דבעל כן הוא ג"כ דעת תשובת ח"ס ח"ב סימן ק"ח שכתב להרב השואל על נדון דהם וז"ל וקינוי שקינא לה מעלתו עם הקהל אין בו ממש חדא שלא אמר בלשון קינוי אל תסתרי עם פלוני אלא לבעל הזהיר שלא ירגיל אנשים הנחשדים בביתו ואין זה לשון קינוי (אפילו אם היו מזהירים לה כן) ועוד לא מצינו רשות לב"ד לקנאות אלא כשאין הבעל לפניהם אבל אם הבעל כאן ואינו מקפיד על אשתו כי הנאפנה אין בקינוי ב"ד כלום ואע"פ שהכריזוהו שבעל כרחו ענה אמן אחר ששמע הפסק מ"מ כיון שע"כ היה מסתמא מחל לה הקינוי כו' עכ"ל · ואמנם מ"ש הנו"ב בהיתר הב' שהב"ד בעצמם צריכים לקנאות ולא ע"י שלוחא דידהו כו' עיין בתשובת ח"ס שם סימן נ"ד מבואר דפשיטא ליה לגאון השואל ולהגאון המשיב המחבר ז"ל דקינוי על ידי שליח ב"ד הוי קינוי כל שאמר לה בלשון קינוי ע"ש וכן מבואר עוד בדבריו סימן ק"י שם שאם שליח ב"ד אמר לה בעדים אל תסתרי עם פלוני ויש עדים שנסתרה אח"כ נאסרה על בעלה מדינא כו' וכמו שהובא בשמו לעיל ס"ק י"ד ע"ש ואולי משום דלא שמיעא להו דברי הנו"ב הנ"ל] : (כז) בא עד אחד כו' · עב"ש שכתב מיהו קשה למה לי עדות העד ת"ל אם קינא ונסתרה אסורה לבעלה ואין לה כתובה בשלמא בש"ס לק"מ דקמ"ל דאינה שותה אלא לפסק הש"ע קשה מה נ"מ מעדותו עכ"ל (עמ"ש לעיל סק"ב ועיין בס' תפארת ישראל על משניות בסוף פ' נשים שכתב דאביו הגאון ז"ל בספרו בית ישראל תירץ קושיא זו דבקינוי וסתירה לחוד אין כופין לבעל לגרשה אבל בעד אחד דטומאה כופין ע"ש · ולע"ד תמה אני מדוע לא זכר דברי הב"ש לעיל ר"ס י"א שהביא חילוק זה בשם רבי' ירוחם והב"ש כתב עליו ולא"י מנ"ל חילוק זה ולא משמע כן מאחר פוסקים ע"ש) : (כח) מאותו שקינא לה · עב"ש ס"ק י"א ועיין במל"מ פ"א מהל' סוטה דין י"ד : (כט) אבל לא להפסידה כתובתה · עיין בגליון המשניות פ"ו דסוטה בתוספות רע"ק ז"ל אות כ' ועיין בס' בית מאיר ודו"ק : (ל) ונוהגים · עמ"ש לעיל סי' כ' סק"ב מענין זה : (לא) שנאסרה בשבילו · עבה"ט שכ' ואפילו נאסרה מקדם לבעל כו' ועיין בהגהות מל"מ פ"ב מהל' סוטה דין י"ב הביא דמהר"א ששון סימן קנ"ג נסתפק בזה גבי בועל שני אם נאסרה לו כיון שכבר היתה אסורה ועומדת הך בתשובת שבו"י ח"א סימן נ"ד וכס' ש"א בקו"א השיגו עליו מש"ס סנהדרין דף מ"א ע"ש · גם בס' ק"נ פ"ק דכתובות אות ח' הזכיר דברי מהר"א ששון הנ"ל שרוצה לדמות דין בועל שני שלא לאסור עליו מהך דינא שאידד הרא"ש ז"ל לענין בעילת כותי (דלקמן סי"ט) וכתב ששמע ממורו ורבו הגאון מו"ה [illegible] ז"ל בתפס עליו מש"ס סנהדרין הנ"ל ע"ש ועמ"ש בזה לעיל סימן י"א סק"ד · ובפה הגיע לידי ספר כת"י מהגאון מו"ה יצחק הלוי ז"ל מהמבורג וראיתי בתשובה אחת שם שהאריך [illegible] מהר"א ששון הנ"ל.

באר היטב

הסתירה כל שמשמע הטעם מרננים אחר הקינוי אסורה לו ויולינהו · כנה"ג : (ס) שנטמאה · ואם אחר שהעיד ע"א שנטמאה בא ע"א ומכחישו לא משגיחי' בו דע"א בסוטה נאמן כתרי · עיין ב"ש : (י) בשבילו · ואפילו נאסרה מקדם לבעל אפ"ה נאסרה לבועל

אחד לבועל בביאת העובד כוכבים: הגה ומ"מ מי שזינה עם אחות אשתו וגירשה בעלה אסורה לבועל אחר מיתת אשתו אע"ג דבלאו הכי היתה אסורה לו כשזינתה עמו (פסקי מהרא"י סי' כ"ט): כ תאשת איש שטוענת על איש אחד שהוא רודף אחרי' והוא מכחישה אין להאמינה כדי לייסרו אבל יגזרו עליו נידוי שלא ידבר עמה כלל ושלא ידורו בשכונה אחת אם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות ראוי לגעור בו בנזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג כשורה יבדילוהו מביניהם לרעה וידחוהו בשתי ידים כמו שארז"ל מלקין על לא טובה השמועה וכמו שכתב הרמב"ם בפכ"ד מסנהדרין: כא אמצות חכמים על בני ישראל לקנאות (יא) לנשותיהם וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהם תמיד עד שידע שהם שלמים מכל חטא ועון הרי זה חוטא שנאמר ופקדת נוך ולא תחטא וכל המקנא את אשתו נכנסה בו רוח טהרה בולא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא גמתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה דואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו הרי זה קינוי: כב האין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני עדים

באר הגולה

ת תשובת הריב"ש סימן ע"ט א לשון הרמב"ם שם ספ"ג כר"ע בברייתא סוטה דף ג' ע"א אע"ג דיליף ליה מקרא אפשר דס"ל דקרא אסמכתא בעלמא כ"מ שם ב שם מהירושלמי ריש סוטה ג כתב הכ"מ שם דאיתא בירושלמי אלא מתוך דבר של אימה משמע לי דרבינו גריס ולא מתוך דבר של אימה והא דקתני ולא מתוך מתון צריך לי גמרא מה הוא עכ"ל ולענ"ד היה רבינו גורס ולא מתוך מדון וזהו מ"ש ולא מתוך מריבה ד שם בירושלמי פשט לה אתיא כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעכב לענ"ד פירושו דפשט ליה ממאי דכתיב ועשה לה הכהן כל התורה הזאת המעשה מעכב ולא סדר הקנאה והכ"מ פירש בע"א ע"ש ואין כאן מקום להאריך ה הרמב"ם שם וכתב הכ"מ שלמדו מהא דאמר רבי חנינא מסורא לא לימא וכו' בריש סוטה ע"ב ואינו נראה לענ"ד דהא רבי חנינא לא אמר אלא בזמן הזה ורבינו כתב סתמא אפילו בזמן שהיו מי סוטה למבדקם ונ"ל שלמדו ממה דמסיק שם ריש דף ג' אלמא קסבר אסור לקנאות אף על גב דאיתא שם בברייתא ר"ע אומר חובה וקמ"ל הלכה כר"ע מחבירו וכמ"ש

באר היטב

וכראיה מש"ס סנהדרין דף מ"א · שבות יעקב ח"א סימן נ"ד וע"ל סימן י"א · ועיין כנה"ג בהגהת הטור סעיף יו"ד: (יא) לנשותיהם · לאו קינוי

פתחי תשובה

הנ"ל לסניף לשאר סברות בנידון שנשאל עליו וכתב דמה שהשיג עליו מש"ס סנהדרין דף מ"א מלבד דלא קשה עליו מגמרא זו אלא אדרבה ראיה מוכרחת לדברי מהר"א שהון מגמרא הנ"ל דהיכא דבכר נאסרה לבעלה אינה אסורה לבועל · דהנה מקשין העולם כיון דמיירי בגמרא בנערה המאורסה וקושית הגמרא שם באשה חבירה דמקטלא אליבא דרבי יוסי בר"י היכא משכחת לה מיירי ג"כ בנערה המאורסה א"כ היכי מוקי לה בזינתה וחזרה וזינתה אכתי קשה בסקילה היכי משכחת לה דא"כ לא היתה בתולה וא"ל בשלא כדרכה דזהו דוחק לאוקמי בכך · וע"ז יש לתרץ דמיירי שבאו העדים השניים והעידו על זנות הראשון אחר שבאו עדים בכר והעידו על זנות המאוחר וא"כ שפיר בעדים השניים שייך חיוב סקילה כיון דלפי שעדאתם שזינתה קודם והיתה בתולה · אך אכתי קשה לפ"ז מה מקשה הגמרא דילמא לאוסרה על בועלה שני באנו הא ע"כ אתו לקטלא דאל"כ למה להם להעיד שזינתה בכר קודם זה הזנות הא גם אם היה את"כ אסורה לבועל ומדהעידו על זנות מוקדם בודאי ידעו דהכר א"נ התראה וכוונתם לחייבה סקילה ולכך העידו שזינתה קודם דהיתה אז בתולה וא"כ מה מקשה הגמרא דילמא לאוסרה על בועלה שני · אלא ודאי ע"כ מוכח כסברת מהר"א שהון דהיכא דכבר נאסרה לבעל אינה אסורה לבועל ומקשה הגמרא שפיר עכ"ד ודפה"ח ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן כ' מענין זה: (לב) שזינתה עם כותי · בחידושי רב גדול אחד שהזכרתי בסימן קכ"ט ס"ק כ"ד כתב דיש להסתפק בזינתה עם קטן פחות מי"ג ויותר מבן ט' דביאתו ביאה אי אסורה לו כשיגדיל משום אחד לבועל · והא ודאי דאין להתיר מצד דפיתוי קטן אונס הוא כמו דאמרינן פיתוי קטנה אונס הוא · דהא גם בבועל גדול אם היה אנוס והיא מזידה נאסרה עליו כדאיתא בירושלמי דסוטה עכ"ש בסימן י"א · אך אפשר דזה דמי לזינתה עם כותי לדעת י"א אלו דמותרת לו אחר שנתגייר משום דבלא"ה היתה אסורה לו ואין בו קדושין א"כ ה"נ בקטן לדעת הרמב"ם דאסור להשיא אשה לקטן דהוי כזנות כדלעיל סימן א' וגם אין בו קדושין לא קרינן ביה ונטמאה אחד לבועל · מיהו י"ל דדמי לזינה עם אחות אשה כיון דמותרת לו את"כ אך אכתי יש להסתפק לטעם שכתב המרדכי בסנהדרין דלכן מותרת לכותי הבועל לאחר שנתגייר משום דהוי כקטן שנולד והביאה שעשה לאו בר איסורא הוא א"כ ה"נ בקטן דלאו בר אזהרת איסורא הוא בפחות מי"ג שנים ואין מעשה קטן כלום ע"כ לא שייך בו לאסור משום מעשיו בעודו קטן עכ"ד · ועיין בנ"צ מ"ש בביאור דברי המרדכי הנ"ל וכתבתי לפע"ד בנד"ז פשוט דאסורה וה"ה בזינתה עם חרש ושוטה עש"ב · ועיין בתשובת בית יעקב סימן ג': (לג) ומ"מ מי שזינה כו' · בגליון ש"ע של הגאון רבינו עקיבא איגר ז"ל כ"ב וכ"כ להדיא בתוספות ביבמות דף נ"ז עכ"ל ונראה דט"ס הוא וצ"ל נ"ד והוא שם ע"ב בד"ה אשת גיסו ע"ש · אך לא ידעתי מה ראיה מהתוספות הא התוספות בכתובות דף ג' ע"ב חולקים על פסק ר"ת וס"ל דגם בכותי הבועל אסורה ואף ר"ת עצמו שהתיר הא כתב הטעם משום דלא נחשב ביאה וא"כ פשיטא דלא שייך זה גבי זינה עם אחות אשתו וכל עיקר חידושו דמהרא"י והרמ"א ז"ל בזה הוא לטעמו של הרא"ש ז"ל וא"כ מה ראיה מהתוספות וצ"ע: (לד) בינו לבינה בגנות · עיין בפרישה שכתב ר"ל שיאמר לה בפירוש שלא על מנת לאסור אותך עלי אני מקנא לך אלא שתזהר מן הכיעור ומן הדומה לו · א"כ שלא יזכיר לה שום איש מיוחד אלא שמקנא לה שלא תסתרי עם שום איש ובזה גם הסמ"ג מודה דלא נאסרה עכ"ל (וע"ש עוד מ"ש די"ל דהרמב"ם שכתב אלא בינו לבינה לא ס"ל כהסמ"ג ואזיל לטעמיה מאחר דפסק כרבנן דלקינוי וסתירה בעינן תרי עדים א"כ בינה ובינו לאו איסור הוא ע"ש ולכאורה הוא תמוה דהא בהדיא כתב הרמב"ם ס"פ כ"ד מהל' אישות דגם בינה ובינו נאסרה לו · אך הפרישה עצמו ס"ס קע"ו הביא בשם מורו מהרש"ל שתמה על הרמב"ם שם · וע"ש בב"ח וגם בח"מ וב"ש שם והובא לעיל ס"ק ע"ו ע"ש) · והנה מ"ש הפרישה בריש דבריו ר"ל שיאמר לה בפירוש כו' לכאורה זה תליא בשני הלשונות שכתב רש"י ז"ל ביבמות דף כ"ה ע"ב

תחלה ואפילו [י]בינו לבינה לא יאמר לה אל תסתרי עם איש פלוני כמו [ז]שנתבאר אלא מוכיח אותה [ח]בינו לבינה בנחת ובדרך טהרה ואזהרה כדי להסיר המכשול ולהדריכה בדרך ישרה :

באר הגולה

ו ר"ש סעיף דלעיל כת מסיק שם דיליף נה ר"ע מקינוי אחרינא דכתיב בה ואם כן הקנוי בפעם הראשון אינה חובה ומזה כתב רבינו אין לקפוץ וכו' ו ב"י ממימרא דרבי חנינא דלעיל ז לעיל סעיף ז' ושם צייניתיו ח הרמב"ם

פתחי תשובה

ב"ה לשקינא לה דרך הכרים ולשון ראשון שם מבואר דלא בעי' שיאמר בפירוש רק כל שידוע לכל שאינה חושדה בביאה ממש הגי אך ללשון שני משמע דבעי' שיאמר לה בפירוש ובתוספות שם כתבו כלשון שני ע"ש · ועיין במל"מ פ"ג מהל' סוטה דין ב"ד שכתב דלפי המבואר בגמרא דיבמות שם דבעינן שיהיה הקינוי בדבר האוסרה לפ"ז נ"ל דה"ה אם אמר לה אל תסתרי עם פ' שמא יאנס אותך דלא חשיב קינוי ואם נסתרה אינה אסורה כו' ע"ש :

באר היטב

ממה קאמר אלא להוכיח אותה ויזהר אותה שם תסתיר עם אנשים ובזה שפיר דלא תקשה ממ"א בסעיף ז' · עיין פרישה:

בריך רחמנא דסייען עד כען

לוח הסימנים

הלכות גיטין

מה דבר ימלא באשה שתתגרש בו קיט
שאין לכתוב גט אם לא שמע מפי המגרש קכ
צריך להיות בדעתו מכתיבה עד נתינה קכא
אמר לכתוב הגט וטעה או נאבד קכב
מי ראוי לכתוב הגט ונכתב וניתן בשבת קכג
על מה נכתב הגט קכד
במה נכתב הגט ותיקון הכתיבה והקלף קכה
נוסח לשון הגט ודקדוק אותיות קכו
שצריך להזכיר הזמן בגט ודין קדימה ואיחור קכז
שצריך להזכיר בגט מקום דירת הבעל והאשה והעדים קכח
דיני חתימות הגט ודין מתנכר המגרש קכט
דיני עדי הגט וחתימתו ואם אינם יודעים לקרות או לכתוב קל
צריך שיהיה כתיבתו וחתימתו לשמה קלא
שצריך להזכיר שם האיש ואשתו והמביא גט ונפל ממנו קלב
צריך שימסור הגט בפני ב' עדים כשרים קלג
צריך שיבטל הבעל כל מודעות קלד
צריך לקרות הגט קודם כתיבה ולאחריו קלה
דין איזה לשון צריך שיאמר בשעת הכתיבה והמגרש בשבת קלו
צריך שיתירנה היתר גמור קלז
דין נתינת הגט מידו קלח
דין קבלה מידו ואם זרק לה ולאחרה קלט
דין שליח להולכה וקבלה והבאה קמ
דין השליחות והחוזר ממנו קמא
דין המביא גט במ"ל קמב
דין המגרש על תנאי קמג
דין תנאי ואם יש טענת אונס בגט קמד
דין שכיב מרע ואם עמד ומת מחמת מקרה רע קמה
דין המגרש לאחר זמן ומי שנתגרש על תנאי קמו
אין כופין תנאי בגט ואם כתבו מה דינו קמז
דין המגרש בגט ישן בתנאי ושלא יתיחד עמה קמח
דין המגרש את אשתו ואח"כ בא עליה או נתייחד עמה קמט
דין פיסול הגט שאם נישאת בהן קנ
הסופר שטעה בגט ובשוכר קנא
דין ב' עדים אומרים שנתגרשה והאומרת אשת איש הייתי ונתגרשתי קנב
דין המוצא גט בשוק למי יחזור אותו קנג
למי שכופין להוציא בגט בין איש בין אשה וסדר כתיבת הגט ונתינתו קנד
הלכות מיאון עד איזה זמן הקטנה ממאנת ויתר דיני מיאון קנה

הלכות יבום

איזה נקרא זרע קיימא לפטור מן הייבום קנו
דיני מי הם הנקראים אחים לייבם קנז
באיזה אופן אשה נאמנת להתייבם ואם עד א' נאמן קנח
יבמה שנתקדשה לזר אם יש זיקה לאסור בקרובותיה קנט
חיוב מזונות היבמה וקבורתה ודין נכסים וירושתה קס
מי שהיו לו אחים רבים ונשים רבות או שמת אחיו ונפלו נשותיהם לפניו קסא
דיני צרת היבמה וקרובותיה קסב
המייבם זוכה בנכסי המת וטענת בני היבם קסג
שהיבמה לא תתייבם ולא תחלוץ תוך ג' חדשים קסד
איזה מהם קודם או חליצה או ייבום קסה
מצות ייבום שהלך היבמה אחר היבם ושיקדשנה ואם כינס בביאה באיזה ביאה נקנית קסו
דין יבם קטן וחליצתו וכן קטנה קסז
משכנסה הרי היא כאשתו ועל מי חיוב כתובתה קסח

הלכות חליצה

כל דיני חליצה בפרטות · וסדר חליצה בקצרה · ופירוש סדר חליצה קסט
דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר קע
דין ב' יבמות חרשות קטנות קעא
דין יבם סריס וחש"ו וטומטום וכן היבמה קעב
דין יבמה האסורה ליבם באיסור כרת ודין צרתה וצרת צרתה וקטנה שמיאנה קעג
דין האסורה ליבם באיסור לאו ועשה קעד
דין יבמה שהיתה אסורה ומותרה קעה
דין יבמה שאינה בת ייבום משום ספק זקוקה ודין נשי התערובות קעו
הלכות אונס ומפתה קעז
הלכות סוטה קעח

שייך להלכות גיטין סוף סימן קכ״ט

והוא קצת הגהות והוספות דינים מחודשים • על סדר שמות אנשים ונשים • המסודר וערוך לעיני כל ישראל בספר הנחמד בית שמואל • קונטרס הלז סדרתי בעזה״י אספתי ולקטתי שושנים • משו״ת גדולי אחרונים • וגם מהרבה ספרים יקרים • אהובים וברורים • וצור ישראל יצילני משגיאות • גל עיני ואביטה נפלאות :

בקונטרס השמות שבספר בית שמואל בשמות אנשים אות א׳ אלכסנדר • ובנ״מ כתב דכותבין אלכסנדר המכונה עברמן • עיין בדיני השמות הנדפס בסוף הרמב״ם ח״ג דפוס בערדיטשוב בשם הרב מהרי״ש שפירא ז״ל שנקרא בפ״כ עבר וכתב די״ש לכתוב אלכסנדר דמתקרי עבר • ואף דבשמות אנשים מבואר אלכסנדר המכונה עברמן כי עברמן הוא שם לעז אבל שם עבר הוא שם הקודש כמו שם ועבר ולכן ראוי לכתוב דמתקרי עכ״ל :

שם אליעזר • אבל אם ידוע חתימתו או איך שעלה לס״ת כו׳ עיין בט״ג ס״ק י״ז ועיין בס׳ גט מקושר שכתב דבכה״ג שחותם עצמו אבי עזרי או העזרי והעולם קורין אותו אליעזר יש לכתוב שנייהם אבי עזרי או העזרי כפי חתימתו דמתקרי אליעזר ע״ש • ועיין בשו״ת תשובה מאהבה ח״א סי׳ נ״ב אות ד׳ הביא בשם רבו הגאון בעל נו״ב ז״ל בא׳ שהיה שמו זעליג ותושבי העיר היו קורין לו לתורה בשם אבי עזרי והורה בהסכמת ב״ד מו״ש אחרי שלא נמצא בשום מקום כ״א או אליעזר או אבי העזרי אבל לא אבי עזרי יאות לכתוב בגט אבי העזרי ואין משגיחין בזה על חזני הזמן וכן נעשה הלכה למעשה ע״ש :

שם אהרן • ובס״מ (ר״ת ובסדר מהר״ם) כתב אם קורין ארון בקמץ כותבין הכינוי • עיין בשו״ת תשובה מאהבה ח״א ס״ס כ״כ העתיק שם מגליון הש״ע של הגאון מהר״ם פישלש ז״ל וכתוב שם שעשו הלכה למעשה ונכתב בגט אהרן המכונה ארס בהסכמת הגאון בעל נו״ב ז״ל וכן עשו אחריו הלכה למעשה ע״ש ובס׳ כרם שלמה כתב שקיבל מהגאון מהר״ם סופר ז״ל שיש לכתוב ארה בהל״ף בסוף מטעם דארה בה״א הוא לשון קללה ע״ש • [ובתשו׳ מים חיים סי׳ נ״ח נדפס שם תשובת הגאון מהרמ״ז מרגליות וז״ל בנידון האשה שבאה להתגרש ושם אביה ארון בפי כל ולא נודע שם עריסתו ועלייתו לתורה וחתימתו יפה כיוונו שיש לכתוב ארון לבד כאשר כתבתי בספרי ע״ג בכמה דוכתי ובשו״ת בית אפרים בענין אשה ששמה יודית וגם נראה דבזמנינו שכית טובא שם ארון נראה דהוא קובע שם לעצמו ואם שמו מעריסה אהרן צריך לכתוב אהרן דמתקרי ארון וכמו אלחנן חנן וכן ראיתי בשו״ת תשובה מאהבה שנעשה מעשה בק״ק פראג ונכתב בגט אהרן המכונה ארה וא״כ פשיטא די״ש לכתוב דמתקרי ארון ומזה נלמד דאם אין ידוע עיקר שמו שיש לכתוב התיבה שהכל קורין בו וסגי בהכי ואין לפקפק בדבר עכ״ל] :

שם אור שרגא • עיין בשו״ת תשובה מאהבה שם הביא בשם רבו הגאון בעל נו״ב ז״ל באחד שהיה נקרא פייש וכן חתם עצמו רק לס״ת עלה בשם אורי שרגא והורה הע״ג דלא נמצא בשום סדר השמות כ״א אור שרגא בלא יו״ד לבסוף עכ״ז יש לכתוב אורי שרגא ביו״ד וכן עשו אחריו הלכה למעשה ע״ש (לכאורה נ״ע ממ״ש לעיל בשם אבי עזרי ויש לחלק) • ועיין בס״ג שכתב דבכה״ג ששמו אורי שרגא יש לכותבו בשתי תיבות ובשיטפא אחת ע״ש :

שם אליהו • ואם חותם עצמו אליה ורשימה עליו כו׳ עיין בזה בתשו׳ שב יעקב סי׳ ל״ד ובתשובת שבו״י ח״א סימן קכ״א ובתשובת נו״ב סי׳ נ׳ והובא דבריהם בס׳ טיב גיטין ס״ק ל״א ע״ש ועיין בס׳ ישועות יעקב ס״ק י״ט שמסכים לדעת השב יעקב ע״ש ועיין בס׳ גט מקושר בזה [ובתשו׳ חתם סופר אה״ע ח״ב סי׳ כ״א כתב וז״ל עובדא היה פה באחד שגירש ושם אביו אליה וצריכין ב׳ גיטין א׳ אליהו בוי״ו והשני בלא ו׳ והראשון בוי״ו עיקר כיון שרוב אלי׳ דקרא בוי״ו כמבואר כל זה במקומו אמנם חקרתי על משפחת המגרש על שם מי נקרא ונודע שהיה ממשפחת הגאון אליה רבה ז״ל ובספרו אלי׳ זוטא שיר מאבי המחבר ורא״ית חרוזים אלי׳ בלא וי״ו לכן הסכמתי ליתן גט הא׳ בלא וי״ו והוא העיקר והב׳ בוי״ו והגעתי זה לפני מו״ח הגאון דק״ק פוזנא וקלסי׳ עכ״ל ושם בסי׳ כ״ו נזכר עוד עובדא זו ומסיים אח״ז הראוני בנו״ב סי׳ נ׳ ג״כ החליט כן ומכ״ש הכא דאיכא טעמא הנ״ל ע״ש] • [ועיין עוד בס׳ ע״ג לקמן בליקוטי שמות עירות ונהרות ס״ק י״ג שראה גט שניתן לפני הגאון דק״ק פפד״מ והוא כתוב בו שם האשה צימלה בת אליהו דמתקרי אליה והוא ז״ל כתב דאפשר שהיה הענין שעלה לס״ת בשם אליהו וכן היה שמו מעריסה אך בחתימה היה חותם אליה וגם בקריאה שלו נעשה גם שם אליה עיקר ובכה״ג שפיר יש לכתוב אליהו דמתקרי אליה כו׳ עכ״ה ועיין בתשובת מים חיים סי׳ ס״ב ובסי׳ ס״ג אות י״ב מענין זה] :

שם אבלי כינוי לאברהם כו׳ • עיין בס׳ בית מאיר בסי׳ קכ״ט סע״ו שמעשה בא לידו בא׳ שהיה נקרא אבש ושם הקודש היה אברהם וכתב בגט המכונה אבש שזה דומה לשם מנחם מן שכתב בית״ש שיש לכותבו דאפשר לומר שהוא קיצור מפי מן מנשה וגם בזה יוכל להיות שהוא קיצור מאבשלום שמבואר בס״ש דמסקינן בשמי׳ כו׳ ע״ש • ובס׳ ט״ג כאן ס״ק ל״ו השיג עליו דאינו דומה למנחם מן דכאן לא שכיח כלל שיהא אבש כינוי לאבשלום כו׳ ופשיטא דהוי כאבלי אברל וכיוצא שהוא קיצור השם מאברהם וא״צ לכותבו • מיהו אם כתב המכונה אבש לא הפסיד כשאר קיצור השם אך מה שנראה מדבריו לכתוב אבש בלא וי״ו אין נלע״ד אלא יש לכתוב אבוש בוא״ו כו׳ ע״ש ועיין בשו״ת מאמר מרדכי ס״ס נ״ו הביא דבריו וכתב דהמעיין יראה שאין בדבריו כדי הש״ג יד כל כך על הב״מ הנ״ל ודעתו לכתוב אבש חסר וא״ו כיון שאינו נרגש במבטא כו׳ ע״ש ועמ״ש לקמן אות ז׳ בשם זיבוש :

שם אלימלך • עיין בט״ג ס״ק ל״ז דאם נקרא בפ״כ מלך א״צ לכתוב הכינוי מלך דקיצור השם הוא ובמקום דאיכא עוד אחד שכותבין הכינוי לסימן יש לכתוב דמתקרי מלך ולא המכונה ע״ש • והנה מ״ש דקיצור השם הוא • אף די״ש לעיקר השם אלימלך גם כנוי אחר מ״מ כיון דקיצור השם מלך הוא מובלע בעיקר השם א״צ לכותבו וכמ״ש הב״ש בכללים אות י׳ ע״ש • אך אכתי צ״ע דאפשר שזה דומה לאלחנן חנן שכ׳ הרמ״א לעיל סע״ו דכותבין כיון שהוא שם בפני עצמו ואחר שכ׳ הרמ״א ז״ל שם דאם רוצה לכתוב קיצור השם אינו מזיק א״כ כאן דאיכא נמי ספק שמא הוא שם בפני עצמו יותר נראה דנכון לכותבו • שוב הגיע לידי שו״ת אחרית יוסף הביא שם בסי׳ י׳ באחד שהיה נקרא בפ״כ מלך ותחימתו ועלייתו לתורה הוא אלימלך ונכתב בגט אלימלך המכונה מלך • וכתב על זה קצת גמגום קא חזינא דס״ל לכתוב דמתקרי מלך כו׳ ע״ש משמע קצת שדעתו ג״ב דנכון לכתוב הכינוי מלך • אמנם מ״ש קצת גמגום קא חזינא כו׳ לכאורה הוא גמגום גדול דלדעת הרמ״א בתשובה סי׳

פ"ד ולדעת הב"ח הובא בג"פ ס"ק ס"ד אם כתב המכונה במקום דהו"ל לכתוב דמתקרי הגט פסול וצ"ע :

שם כתב בט"ז א' היה חותם אליעזר כו' ופסק דיש ליזלך אחר שמו שעולה לס"ת · עי' בט"ז דמיירי שהיה ג"כ שמו כפ"כ לאזר ולא ידע טעם למה חותם עצמו אליעזר רק הסיב בכך רותם מנעוריו ופ"ז כתב דאין להשגיח בחתימתו דלא מהני החתימה רק לברר הספק משא"כ כאן דשמו מבורר אלעזר רק שהוא מתכתב לחתום אליעזר לא אזלינן בתר טעותו בחתימה דקריאת ס"ת ובין הבריות עיקר וחתימה אינה בכלל קריאה למכתב בשביל זה דמתקרי עכ"ל ועיין בט"ג לעיל ס"ק ל"ה דנראה מדבריו שמסתפק בכוונת הט"ז אי ר"ל שא"צ לכתוב דמתקרי בשביל החתימה שחותם בטעות אבל אם נכתוב ליכא קפידא בזה או דלא יתכן כלל לכתוב בזה דמתקרי ודעתו נוטה דלא נכון לכתוב דמתקרי כי הל' אינו סובל לפרש על החתימה והביא דכן משמע בשו"ת כנ"י · עוד כתב שם בדרך אפשר דלא אמר הט"ז אלא בחותם בטעות אבל אם היה שמו מעריסה כן שפיר יש לכתוב דמתקרי כיון שהיה נקרא כן בשעת המילה וגם לא נשתקע שהרי חותם עצמו בשם זה ע"ש וכאן בס"ק מ' משמע מלשונו שהחליט כן ומשמע מדבריו שהסכמתו לדינא דג' חילוקים יש בזה אם חתם עצמו בטעות כך אין לכתוב דמתקרי דלא נקרא כך וקפידא ליכא בזה ואם היה נקרא כן בשעת המילה שפיר דמי לכתוב דמתקרי ואם גם מעריסה לא נקרא כן רק מ"מ לא חתם בטעות אלא בכוונה מצד קבלה מבני משפחתו וכיוצא בו יש לכתוב שני גיטין אלא דבדיעבד אם לא נתן רק גט א' בשם שנקרא בו עתה אין להקפיד ע"ש :

[ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' ד' בגט עוזב דת אשר לפנים בישראל שם עריסתו שמואל הירץ וכן חתם עצמו אך לתורה וכפ"כ נקרא שמואל לאוד איך לכתוב בגט והביא שם דברי הט"ז ודברי הט"ג הנ"ל בג' חילוקי דינים אלו וכתב עליו דמה דמשמע מדברי הט"ג כאן דאם נקרא בשם עריסה כך יש לכתוב דמתקרי כיון שחותם עצמו כן אף דכ"ע ולס"ת אין קורין בשם זה הנה הגאון הזה בעצמו בכללים שלו סעיף ך' בס"ק ע"ז מסתפק בזה כיון שבקריאה נשתקע ואמנם בעיקר דברי הט"ז מה דפשיטא ליה על חתימה לא שייך לשון קריאה צ"ע הלא כל תורה שבכתב נקרא מקרא ויש אם למקרא כו' ואמאי לא יונדק לשון דמתקרי על חתימתו ולכן נראה דהט"ז לא קאמר אלא שאין צורך לכתוב דמתקרי לפי דכש"ס מצינו שהוא דהוא קרו לה מרים כו' ומשמע שלא הצריכו תקנה אלא משום דהוא קרו לה כו' אבל אם כתבו אינו מפסיד ויתפרש דמתקרי מתוך שכתב (בל"א ווערט גילעזינט) ומקרא מלא כתיב ויהי כקרוא המלך את הספר (וכן ויקראו בספר תורת אלהים גו' בנחמי') ונהי דאילו לא נקרא כן בשם העריסה כלל לא אחליט מ"מ בנקרא עכ"פ בשם עריסתו כך שמשמע מדברי הגאון הנ"ל לכתוב דמתקרי ולא ליתן ב' גיטין לא אחוש למאי דלא משמע בכללים שלו ובפרט בגט עוזב דת שקשה להשתדל ב' גיטין ע"כ יכתוב שמואל דמתקרי שמואל הירץ כו' ע"ש] :

שם אקסיל רא"ד · וכתב בט"ז דכותבין אקסיל רא"ד המכונה בענדט וליתא כו' בגליון ש"ע של הגאון רע"ק ז"ל נ"ב עיין בשו"ת חות יאיר בסופו תשובה מהגאון מהר"ד אופנהיים ז"ל שכתב דבר נחמד בזה וביאר יסוד זה שם ע"ש ותמצא נחת עכ"ל ועי' בט"ג ס"ק מ"ו :

שם אשר המכונה אנשיל · עט"ג שהביא דבס' שמות מצא העתקת חכם א' שהיה כתוב בו המכונה אנטשיל בט' וכתב דט"ס הוא וצ"ל אנשיל בלא ט' · והוא ז"ל כתב עליו ולדידי צ"ע לפי מה שמדברים בלשון גם ומרגישין קצת שהטי"ת ניכר במבטא אפשר שיש לכתוב כן כמו גבי געטעליק ומכ"ש אם הוא חותם כן וצ"ע עכ"ל · [ועיין בתשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' כ"ד ע"ד אשר המכונה אנשיל שנתן גט לאשתו בשם זה שהוחזק בו וכן נכתב בתנאים וכתובה וח"י בכמה כתבים וגם הוא אמר שכן שמו ואחר הנתינה כמו ל' יום יצא בב"ד שטר א' שנכתב כבר חתום בח"י בשם אנטשיל בט' נוספת והמגרש אמר שלא בכוונה חתם עצמו פעם כך ופעם כך ונשאל אם יש לחוש למפרע בגט שניתן רק בשם אנשיל בלי טי"ת · והשיב לכאורה היה פשוט בעיני דהגט כשר ואפשר אפילו לכתחלה מגרשין בשם אנשיל ואפילו חתם עצמו כל ימיו אנטשיל כי בכל סדרי גיטין לא נמצא רק אנשיל בלא טי"ת ובס"ש שיבש העתקה אחת שמצא בו בטי"ת ונשאו ע"ס ש"מ שאין שייכות לכתוב טי"ת ובפרט שראיתי בספר א' שאנשיל הוא לשון שמנונית וחלב בל"א אינגליכע לכן הוא כנוי לאשר שמנה לחמו וא"כ אין מקום כלל לכתוב אנטשיל כינוי לאשר ועדיף ממ"ש ט"ז במי שחתם עצמו אליעזר ביו"ד ושמו לאזר דאין משגיחין בחתימתו היכא שאנו יודעין עיקר השם בבירור כו' אך מעלתו הטיל לי ספק קצת מה שכתב שהחותם נגרר אחר לשון הנכרים באותו כפר שדר ביניהם שמדברים בכבידות אנטשיל כו' וא"כ הא כתב רמ"א סי' קכ"ט סי"ד דאם נקרא בפי ישראל בשם א' כו' כותבין שם ישראל ודמתקרי על שם הכותים הן אמת שדברי רמ"א צ"ע דמוצא דין זה הוא מרשב"א שכר"ן פ' השולח ומשם אין ראיה אלא בשם כותים שגם ישראל קורין לו כן כו' (כבר תמה בזה בג"פ סי' קכ"ח ס"ק ל"א ובבי' קכ"ט ס"ק ס"ד וס"ה ע"ש) אך כל זה אילו לא היה חותם עצמו כן אנטשיל בט' אבל עכשיו שהוא החזיק עצמו בזה השם ואיננו שבוש וטעות כמו שחשב בעל ס' שמות הנ"ל אלא הוא שם בלשונות העמים וישראל הזה החזיק בו אפשר שצריך היה להזכירו · ומ"מ נלע"ד דאין כאן בית מיחוש מכמה טעמים חדא כיון שאינו אלא ע"י כבידות לשונם של הנכרים מוסיפין ט' אינו אלא כקילור שם כמ"ש רש"ל גבי שלמה שלומקא כו' ועוד תינח אי לא היה חותם אלא אנטשיל אבל כיון שחותם פעם כך ופעם כך הולכים אחר החתימה המסכים עם סדרי גיטין כמ"ש הלבוש סי' קכ"ט סל"א וכ"כ בתה"ד ותו כיון שעכ"פ במקום הכתיבה ונתינה אינו נקרא אלא בשם אנשיל בלא טי"ת אין לחוש במה שנקרא בכפר שלו שהשם אינו לא מקום כתיבה ולא מ"כ כמו שביאר הר"ן פ' השולח והסכימו כן האחרונים שעכ"פ בדיעבד אין לחוש מכ"ש הכא דחזי לאצטרופי כל הני מילי ואפילו לכתחלה נמי כו' ומסיים דהגט כשר בלי פקפוק ע"ש] :

אות ב' בנימין · בס' כרם שלמה כתב וז"ל בנימין דמתקרי ימין אע"ג דנראה דהוא קילור השם מבנימין מ"מ כיון דימין כתוב בתורה בבני שמעון והוא שם קודש בפ"ע ע"כ יש לכתוב כנ"ל כך מצאתי בכ"י מהגאון מהרמ"ם ז"ל עכ"ל :

שם בן ציון · עיין בס' כרם שלמה הביא דבתשו' שער אפרים כתב דאף אם המגרש חותם עצמו בגליון בנו"ן כפופה ואומר שכן הוא מקובל מאבותיו אין משגיחין בטעות חתימתו וקבלתו ויש לכתוב בן ציון בנו"ן פשוטה רק דיש לקרב קצת ומכ"מ שלא לכתוב בבני שיטין ומהני קבלתו שלא נחשוב לשתי תיבות ע"ש ועי' בט"ג :

שם בצלאל [עיין בתשובת מים חיים סי' ס"ג אות כ"ג שכתב וז"ל פ"א בא עובדא לפני באחד שבא לגרש והיה בור וריק והיה נקרא בפ"כ צל"ה ולא נודע וגם הוא לא ידע שם פריעתו וקריאתו וחתימתו כלל כ"א הכם שנקרא בפ"כ היינו שהצ' היתה נרגשת בתנועת פת"ח והל' בשוא נח והיו"ד נרגשת כמו רוסיא ותסיא ודומיהן והוריתי לכתוב שם זה שנקרא בפי כל ואם כי אפשר שהוא נגזר משם הקודש בצלאל אך כיון שלא נודע לנו בבירור אין לנו לדרוש השמות אלא שם שהוא מוחזק בו ונקרא

כפי

בפי כל ודי בזה אף אם הוא קיצור השם כמבואר בט"ג בשם אביגיל כו' וגם אמרתי לכתוב בה"א לבסוף ולא בא' כפי משפט שמות אשר אין בהם ה' בשם הקודם שדינם לכתוב בא' כמבואר בט"ג אות ה' ס"ק י"ח יען כי ראיתי בס' הזוהר פ' בלק דף קנ"ד ע"א שם זה צליה ברי' דשבטא דדן וכתוב שם בה' לבסוף וכמו שדרשו חז"ל על שם בצלאל בצל אל הייה כן יש לומר על שם צליה כאמור בזוהר שהוא על שם צל יה וגם אפילו אם היה משפט השם צליא בא' הלא אם כתב ה' במקום א' כשר ע"כ הוריתי להסתפק בשם צליה לבד וכה' לבסוף וכה"ג במי שנקרא צלאל ולא נודע לו שם אחר כלל אזי אין לכתוב רק השם שנקרא בו בפי כל וכמבואר בב"ש בש"ג אות ב' גבי שרה שארקה כו' עכ"ל ע"ש ועמ"ש לקמן בכללים אות י"א]: ברכיה דמתקרי ברך · עי' בט"ג ס"ק כ"ח דאם חותם א"ע בירך ביו"ד יש לכתוב כן ואם א"י חתימתו יש לכתוב בלא יו"ד ככתוב בתורה ע"ש · ובס' גט מקושר דעתו דמן הסתם יש לכתוב ביו"ד אם לא שידוע שחותם בלא יו"ד וכתב דגם בזה צ"ע כיון דכתבינן דמתקרי על קריאת העולם והם דוחקין היו"ד כמו בינס כו' ע"ש : [וככוד הרב הגאון מוהר"י העשיל אשכנזי נ"י אב"ד דק"ק לובלין כתב אלי במכתב אחד וז"ל אמרתי להודיע לידידי את אשר רשמתי בגליון הטיב גיטין בשמות ברכיה דמתקרי ברך וכתב בט"ג שאם חותם ביו"ד יש לילך אחר חתימתו ורשמתי על הגליון בזה"ל נלע"ד אם חותם עצמו ביו"ד יש לכתוב ברך דמתקרי ברכיה והוא משום דמ"ש הב"ש דמתקרי ברך אף שכ' מקודם שהוא כינוי והו"ל לכתוב המכונה נ"ל משום דברך הוא לשון הכתוב ברך את השבת וכה"ג ע"כ לא יתכן לכתוב עליו המכונה משא"כ כשכותבין בירך ביו"ד שלא מצאנו כן בפסוק א"כ יש ספק אם לכתוב דמתקרי או המכונה ולכן נכון לכתוב בירך דמתקרי ברכיה דזה לא איכפת לן אם כותבין הכינוי מקודם כמ"ש האחרונים גבי משה ליב וכן הוריתי למעשה עכ"ל ועי' לקמן אות ס' גבי שם ישעיה]:

אות ג גדליהו · ובפל"ד ד"א כתב דיש ליתן ב' גיטין בא' כותבין גדליהו בוא"ו ובא' כותבים בלא ו' כו' [עיין בתשובת חתם סופר ח"ב סי' כ"ה שכתב וז"ל וכשבא לפנינו שם גדליה ונכתבו שני גיטין הקדמנו שם גדליה לשם גדליהו וכדעת הט"ז ואע"ג שהב"ש נחלק עליו יפה דהא המגיה בט"ז את כל דברי ב"ש וכן הסכים בס' בית מאיר כו' עכ"ל ועי' בס' גט מקושר] גומפיל · עיין בתשובה נו"ב תניינא ס"ס קי"ח באחד המגרש ששמו מרדכי והכינוי שלו גומפיל אך מחמת שהיה מעובדי עבודת מבא בכתף רגילין לקרותו גומפלי אפילו בפניו ובשם גומפלי יש ספק אם קורין אותו גומפלי או גימפלי וכן יש ספק אם לכתוב יו"ד אחר הפ' או לא וכתב כיון שבשם קטנות הזה יש לו כמה ספיקות והוא רק בשם אבי המגרש לא יזכיר שם קטנות כלל ויכתוב רק בן מרדכי המכונה גומפיל ע"ש ועמ"ש לקמן בכללי השמות אות ו' :

שם גרשם · עי' בגט מקושר מזה באריכות : שם ואם חכם אחד סדר גט כו' · עי' בגט מקושר שתמה על זה גם בט"ג אות כ"ו כתב נראה אפשר דלא קאמר אלא בגווני דמיירי התם שהמגרש וגם אחיו היו מסופקים ואיכא קלת רגלים לדבר שלא נאמינו כו' ע"ש ועיין בתשובת ברית אברהם סי' ק"ס אות י"א שמפקפק ג"כ על דברי הב"ש אלו וכתב בסוף וז"ל ועכ"פ אני אומר דגם בדברי הב"ש לא מצינו כן רק בחורה אחד דלולא התשם דאחר מעשה היה נאמן דאפילו קרוב נאמן שכך שמו וזה אינו בתורת עדות אך מסברא דלא משקר בעביד לגלויי וע"ז איכא סברא להיפוך דאחר מעשה משקר והוא סברא נגד סברא אבל היכא דבעינן שנים שיעידו בתורת עדות לא נחשדו להעיד בשקר בחשש גנאי כו' עכ"ל ע"ש :

אות ה הירש · עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' נ"ב העתיק שם מגליון ש"ע של הגאון מהר"ם פישלש ז"ל שעשה הלכה למעשה במי שחתם עצמו הרש בלא יו"ד ואעפ"כ כתבו הירש ביו"ד וכן עשו אחריו הלכה למעשה כמה פעמים ע"ש · ועיין בשו"ת בית דוד סי' י"ט הביא שם דרב גדול אחד סידר ג"פ לשלחו לפינסק ונתחכם לכתוב שם הירש בעי"ן כזה הערש יען כי בפינסק נוטין שם זה כך ומקום הנתינה הוא עיקר ונמנו עליו הגאונים רבני פינסק וקארלין ופסלוהו ושלחו הגט בחזרה ע"ש · [ועיין בתבו' ח"ס ח"ב סי' כ"ה שכתב אודות נתינת גט להרשל בן פ' הנה אמת כי הרשל אינו אלא שם קטנות וא"צ לכתוב הירש המכונה הירשל כמו ביוסף יאסל אע"ג דנשמטה פ' דיוסף מכ"מ הכא דליכא אלא הוספת ל' המורה על שם קטנות ושגי בגבי המכונה הירש ומ"מ כבר בא מעשה לידינו והסכימו עמי הרבנים בד"ל שלא לכתוב הירש כלל אלא גבי המכונה הרשל ובלא יו"ד והטעם משום דבכל הסדרים מצאתי הירש ביו"ד ולכאורה נראה דהיינו במדינת פולין שקורין שם זה בחיר"ק אבל במדינותינו קורין לדוחן הירש בחירק ולאדם קורין הרש בפת"ח וא"כ אם אינו חותם עצמו ביו"ד היה ראוי לכתוב הרש בלא יו"ד אבל מה אעשה שמצאתי בס' תשובה מאהבה בשם הגאון מהר"ם פישלש ז"ל דיש לכתוב הירש אף אם חותם בלא יו"ד וכן נעשה מעשה והנה טעמא לא ידענא ומ"מ מי יבא אחרי הגאון הזה וכבר הורה זקן וכל שם הכתוב על ספר שוב אין בו לעז והוא שפיר מוכח מתוכו כיון שנתפרסם ע"י הספר שכך כותבין שם זה בגט ע"כ אין לנו לשנות אלא לכתוב הירש ביו"ד אבל זה שהיה שמו הרשל ולא חתם עצמו ביו"ד ושם זה לא נכתב בספר הסכמתי לכתוב גבי המכונה הרשל אבל אם היה חותם עצמו הירשל ביו"ד הייתי כותב גבי המכונה הירש ותל"מ וישמע חכם ויוסיף לקח עכ"ל · והנה מה דסיים אבל אם היה חותם עצמו הירשל כו' מסתימת דבריו משמע דאפילו קורין אותו ג"כ כך בפניו · ואיני יודע א"כ למה לא נכתוב גבי המכונה הירשל וכי מה בין זה לשם בעריל או ועלקיל או ליבל ומה דבשם יאסל א"צ לכתוב המכונה יאסל אף שקורין אותו בפניו כך היינו כיון שכותבין שם המובהק יוסף א"צ עוד לכתוב המכונה בשביל שם קטנות הזה דהכל יודעין דשם חד הוא ומש"ע נמי אילו היו צריכין להזכיר שם הירש (כגון שבמקום נתינה נקרא כך) לא היינו צריכין לכתוב עוד המכונה הירשל וכמ"ש הוא ז"ל בתחלת דבריו וראש דבריו אמת שא"צ לכתוב המכונה בשביל שם קטנות אבל סוף דבריו איני מבין למה לנו להזכיר כלל שם הירש דלכאורה שפיר טפי לכתוב הכינוי כמו שהוא נקרא וחותם עצמו והיינו גבי המכונה הירשל וצ"ע]:

אות ו ואלק · נשמע שם ואלק לא דמי לשאר שמות המשתנים לפי מבטא המדינה כו' עי' בט"ג שתמה ע"ז ודעתו להלכה דהאידנא במדינות פולין ורייסין יש לכתוב בפ"א פאלק ולא מבעיא אם חותם עצמו בפ' שאין לשנות אלא אפילו אם א"י איך הותם יש לכתוב כן ואם כתב בוי"ו א' ג"כ אין לפוסלו בדיעבד אך אם כתב בב' ווי"ן אפשר שפסול אפילו בדיעבד ואם חותם עצמו ואלק יש לכתוב כן אך אם חותם וואלק בשני ווי"ן אין לחוש לו דטועה הוא בהתימתו אם לא שאומר דקבלה בידו מאבותיו להתום כן אזי יש לכתוב המכונה וואלק והמכונה פאלק כדין מי שיש לו שני כינויים ומזה תלמוד לכל שאר שמות שהברתם בפ' רפויה עכ"ד · גם בס' ג"מ כתב דנראה עיקר לכתוב בפ"א במדינות אלו כמו פייבל פרידא פרידל ואינך · וכתב עוד דצ"ע אם שולחין גט מפולין לאשכנז איך לכתוב אם נכתוב בפ' הרי נראה שינוי במקום נתינה ואם נכתוב בוי"ו הרי הוא כשינוי במקום כתיבה ולא שייך לכתוב ואלק דמתקרי פאלק דא"כ משמע שנקרא במקום כתיבה בשינוי ממה שנקרא במקום נתינה ובאמת אין חילוק רק בכתיבה · מיהו לענ"ד נראין דברי האומרים דחד וי"ו הוא כמו פ' רפוי א"כ היה יותר נראה לכתוב גם ווייבש בוי"ו דהא

פ"ס הדקדוק ליכא רפה בתחלת התיבה כלל ולכן הכו דלא לוסיף עלה דכשיש ספק אם כותב מה שראוי לכתוב בפ' רפה הוי"ו אין כאן שינוי כ"כ במבטא אבל אם כותב פ' במקום וי"ו כיון דפ"א בתחלת תיבה אפשר לקרות דגושה הוי שינוי גמור כו' ולכן בשם ואלק וכן בשם פייבש וכה"ג אם יש שינוי בין מקום נתינה למקום כתיבה יש לכתוב בוי"ו עכ"ס בספיקא עכ"ד · ומדבריו מבואר דה"ה איפכא אם שולחין מאשכנז לפולין יש לכתוב לכתחלה בוי"ו וכן מבואר עוד להדיא מדבריו בתשובה שבסוף קונט' השמות ושם האריך בזה ועמ"ש בזה לעיל סי' קכ"ט סל"ד ס"ק נ"ט · ושם בתשובה הנ"ל כתב עוד דמ"מ אם בא הגט ממדינת פולין לאשכנז בפ"א רפוי' יש להכשיר בדיעבד אך אם כותב באשכנז בפ' רפוי' ובמקום נתינה ג"כ באשכנז לא ברירא לי להכשיר ומ"מ במקום עיגון יש להכשיר ע"ש · וכאן באות זה כתב עוד דאם נותן הגט באשכנז אף שחותם בפ' כגון שהוא מפולין נראה דעיקר הוא קריאת העולם ויש לכתוב בגט בוי"ו ובפרט דשם מסתמא הפ"א נקראת דגושה והוי שינוי לכן יש לכתוב בוי"ו אפילו חותם בפ"א כנ"ל עיקר עכ"ד · אמנם ראיתי בשו"ת תשובה מאהבה ח"א ס"ס נ"ב העתיק שם מגליון הש"ע של הגאון מהר"ס פיסל"ם ז"ל וכתוב שם הלכה למעשה בשם ואלק אם חתם עצמו פלק צריך לכתוב כך ע"ש:

שם אבל במדינות אלו שקורין בפת"ח יש לכתוב ולק חסר אל"ף · עי' בע"ג שכתב דעתה שחותמין בא' יש לכתוב כן כו' ע"ש:

שם וואלף · נראה פשוט דאם נקרא וועלוויל ורוב ב"א קורין אותו בפניו כך צריך לכתוב וועלוויל ולא וואלף וכדעיל בשם ועלקיל ובאות ב' בשם בעריל · ועי' בשו"ת בגדי ישע סי' י"ח מבואר דבמקומו הוא מנהג פשוט לכתוב כן · וע"ש עוד במעשה שטעה הסופר באבי המגרש שהיה צריך לכתוב וועלוויל וכתב וועויל והשמיט הל' ראשונה וכבר ניתן הגט והיה בדבר עיגון גדול והסכימו להכשיר במקום עיגון גדול מאחר שהשינוי הוא רק בכינוי של אבי המגרש · (עי' בע"ג אות א' ס"ק ל"ס) והנקודות שוות כו' ע"ש וצ"ע למעשה ועי' בזה בת' מים חיים ס"ס ס"ב:

שם ורידמן · עי' בע"ג ס"ק ע"ז שכתב דצ"ע לפי הכרתנו במדינה זו סלעו של שמחה פריד הרי"ש בנר"י וסגי ביו"ד א' ס' ע"ש ועיין בשו"ת בית דוד סי' י"ט שייתב זאת בטוב טעם ויובא לקמן בש"נ אות פ' פיגו ע"ש:

אות ז זימל זומלין · עע"ג שכתב הנה לא כתבו שם הקודש שלהם ובס"ש כתב שמעון המכונה זימלין ובתשו' מהרי"ו סימן קמ"ז נראה ששם הקודש של זימלין הוא שמואל כו' ע"ש [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' כ"א וכ"כ שכתב דמתשו' מהרי"ו שם אין ללמוד ממנה כי בתחלת התשובה שם משמע שהיה שמו בנימין כו' ובקהלתו קורין לתורה משולם (ובהכיבותינו קורין לתורס שמחה) גם הביא שם בשם גדול א' שרצה לומר דזימל אינו שם לעז כלל אלא הוא שם קטנות משם ומה הכתוב בד"ס א' קפיטל ו' וע"כ אין לכתוב המכונה זימל כ"א דמתקרי והוא ז"ל לא הסכים לזה כי רחוק מאד שיקרא אדם מישראל שם בנו זמה שהוא עצה חטאין דהכי מסיק רבא במס' ע"ז י"ז ע"ב כו' ואין ללמוד מדורות הראשונים ולכן פשוט דהוא שם לעז · וע"ש עוד בענין אחד שהיה נקרא בפ"כ זימל ולתורה עולה בשם נפתלי וכתב שם כמה חילוקים דאם ידוע שנקרא בעת המילה נפתלי יש לכתוב בגט נפתלי המכונה זימל אע"ג דאינו יודע משם נפתלי וה"ה אם נקרא בעת המילה בשניהם יחד נפתלי זימל אין לכתוב בגט שניהם יחד אלא נפתלי המכונה זימל ואם אינו יודע אם ניתן לו שם נפתלי או לא אח"כ יש לחקור בבני משפחתו ואחר מי נקרא זימל איך היה שם קודש שלו וכעין עובדא דמהרי"ל המועתק בטיב גיטין סוף שמות אנשים ס"ק כ"ד בשם זלמן שמרי' שצוה מהרי"ל לשני אנשים לילך לבית החיים לחקור במצבות קברי משפחתו כו' ואם ניתן לו שם נפתלי אח"כ מחמת חולי נחלקו בזה הב"ח והב"ש בסי' קכ"ט סק"ל שדעת הב"ח דיש לכתוב בכה"ג דמתקרי על שם ראשון אפילו הוא של לעז והב"ש דחה זה דלא משמע כן בת' מהר"ס מינץ ורמ"א ובנו"ב תניינא סי' קי"ט רצה לכתוב בכה"ג דמתקרי לולא שהר"ס מינץ לא כ"כ והגאון מהרז"מ בטיב גיטין מחזיק בדעת נו"ב דלא כמהר"ס מינץ (באמת גם הנו"ב עצמו בסוף התשובה מסיק כן לדינא כמו שהעתקתי לשונו בסי' קכ"ט ס"ק מ"ז ושם הבאתי דכ"ד מהרח"ש סי' כ"ו הובא בג"פ ס"ק ס"ב ע"ש) וכ"ז בניתן לו שם נפתלי מחמת חולי אבל בלא ניתן מחמת חולי אלא הוא בעצמו לא ידע לקרות עצמו לתורה ותידע לו שם נפתלי וכיוצא בו גם מהר"ס מינץ והב"ש יודו ואין ספק אגלי שצריך לכתוב נפתלי דמתקרי זימל דע"כ לא קאמרי מהר"ס מינץ והב"ש אלא בנשתנה מחמת חולי משום דדעת המברכים לעקור שמו לגמרי ולקבוע לו שם אחר ואז נעשה זימל מכונה לשם נפתלי השני וכן שם זלמן לשם שמרי' וכיוצא בו אבל בלא נשתנה מחמת חולי אלא שהוא בעצמו תידש לו שם קודש דלא נעקר שמו הראשון בודאי דלא שייך לכתוב עליו מכונה שקדם לו כמה שנים והיה שם עצם שלו אלא יש לכתוב דמתקרי אפילו הוא שם לעז ועובדא דבית מאיר בסי' קכ"ט סי"ב שכתב בנימין המכונה וואלף אע"ג דהתם שם וואלף היה לו מקדמת דנא ושם בנימין נתחדש לו עכשיו יש ליישב דהתם כמי ברצון קא עקר שניהם כו' עש"ה ועי' בתשו' חמדת שלמה סי' ע"ס ג"כ מזה]:

אות ח חנינה בה"א אע"ג דאיתא בש"ס באלף מ"מ כותבין בה"א כו' · עי' בע"ג ס"ק י"א ובגליון ש"ע של הגאון רע"ק איגר ז"ל כתב וז"ל עיין בסדרי טהרה בחי' למס' נדה דף מ"ה בד"ה וסימנך וזאת לפנים בישראל עכ"ל · ור"ל דשם כתב בשם ס' אמרי שפר לפרש האי סימנא דאיתמר בש"ס שם לפי שחיבת בישראל הוא עולה מספר רב ורבי חנינה · דהיינו חנינה בה' וכמ"ש הב"ש בשמות הגיטין שכן יש לכתוב חנינה בה' ונכון הוא ע"ש:

שם חלוונא · עע"ג ס"ק י"ז ושמעתי בשם הגאון הצדיק מו"ה יעקב מאיר ז"ל מק"ק יאלאווקא שפעם א' שאל אותו אחד מתלמידיו על שורש שם חלוונא והשיב תיכף כי לפי גירסא שלנו נזכר פ"א בש"ס שבת קל"ט ע"ב אמרו ליה רבנן לרב אשי פ' ואמרי לה רב הונא בר חלוון שמי' (והאל"ף שבסוף נוסף כמו גבי בערה וואלפה וכדומה) אך גירסת הרא"ש שם חלוון ועי' הרי"ף חליון ע"ש · והנה מעת בואי למדינה זו שמעתי שכולם קורין שם זה חלונה בחול"ם אך לא בחול"ם ממש רק בחולם שבור ונוטה לקמץ ומלאפו"ם והוא חולם בלשון דייטש כמו טויב עכויב וכדומה וחולם כזה לא נמצא בלה"ק רק בל' דייטש אין חולם אחר רק כזה ולכן נראה לכאורה דיש לכתוב במדינה זו חלוינא בוי"ו ויו"ד ואף שבקריאה אין הרגש יו"ד מ"מ ידוע ומפורסם שכן דרך כתיבת לשון אשכנז בכל ספרי ת"כ הנדפסים בל"א ובכל האיגרות שכותבים כן לחולם כזה וכמ"ש בס' חוקי דרך בענין שם קויפמאן · אמנם יותר נכון לענ"ד לכתוב חלאונא בא' וי"ו כי אז נכתב ממש כמו שהוא נקרא כי חולם כזה קריאתו נוטה לקמץ ומלאפו"ם ולמעשה צ"ע ועמ"ש לקמן בש"נ אות ע' טובא:

אות י יצחק · וא"צ לכתוב הכינוי חקין כו' או איסק כו' עע"ג [ועיין בתשו' מים חיים סי' ס"ג אות כ"ו שכתב וז"ל נסדר הגט לכתוב שם אבי הבעל איציא והיינו התניכה שלו שהיה לקרא כן בפי כל גם בפניו תמיד ועיקר שם הקודש שלו לא יוכל לידע בבירור מחמת שהיה איש כפרי תמיד ונפטר זה כמה שנים ושם איציא נכתב ביו"ד וא' אחר הצ' כמו בשם ליציא בפ"ג בש"נ אות ל' סק"ד עכ"ל ע"ש]: יהודה בה' כו' ואם חתם א"ע באל"ף כו' · עיין בתשו' רבינו עקיבא איגר ז"ל ס"ס

סק"ו שכתב וז"ל ובשם יהודה פשוט אם א"י חתימתו כותבים יהודה בה' עכ"ל · ועי' בתשו' כנסת יחזקאל סי' ס"ט אודות גט שסידר אותו הגאון בעל שב יעקב וכתב יהודה המכונה ליב יהודא באל"ף לפי שהבעל חתם עצמו כך והוא ז"ל כתב דהא ליתא דאף הט"ז לא דיבר כ"א בשם יהודה שספק אם נקרא על שם יהודה או ע"ש גוברין יהודאין כו' משא"כ יהודה המכונה ליב שהכינוי על שם גור אריה יהודה בזה אף הט"ז לא נסתפק שצריכין לכתוב בה"א ולא תליא בחתימתו שחתם בטעות כו' ובעל ב"י השיב לו דאף שיש סברא לחלק בזה מ"מ הא הט"ז גם בשם גדלי' ובשם מתתי' כ"כ והרי שם גדלי' לא נמצא באל"ף כלל וא"כ לא עדיף הא דמוכיח מן הכינוי ליב שנקרא ע"ש יהודה דקרא מהא דגדלי' דלא מצינו כלל בקרא באל"ף ומה"ט לא פסק בס"ש כוותיה בשם גדליה כמבואר בב"ש שם דלהט"ז כל שהוא חותם כך מאיזה טעם שיהיה פסול ואף שהב"ש חולק בדיעבד אסכים עמו לענין לכתחלה אפילו בשם גדלי' וכ"כ באות מ' על שם יהודה ושרה כו' ושם שרה לא מצינו באל"ף וכ"כ הב"ש בסי' קכ"ט סק"ן על הא דכתב רמ"א ומיהו אם שינה וכתב ה' במקום א' כו' ומ"מ איני אומר קבלו דעתי כי הרוצה לכתוב יהודה בה' אף אם חותם באל"ף יש לו נמי על מה לסמוך כאותן הפוסקים שחולקין על הט"ז אפילו לכתחלה כו' ובעל כנ"י חזר והשיב דדוקא גבי גדלי' ומתתי' י"ל שבכוונה חותם עצמו לכבוד השם משא"כ יהודה באל"ף ודאי טעות כו' ע"כ אין ספק אם נקרא ליב יש לכתוב בה"א וכן ראיתי מרבותי מסדרי גיטין עכ"ד ע"ש היטב · ועיין בס' ישועות יעקב ס"ק י"ט שכתב דכן הנכון והראוי לעשות בזה כדעת הכנ"י ע"ש :

ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' קי"ט בענין מאיר יהודא ונקרא מאיר ליב כתב וז"ל ובשם יהודה שאני כותב כאן בה' לבסוף ולא באל"ף והוא נגד דעת הט"ז (מזה מוכח דלא שמיעא ליה או דלא ס"ל חילוקו של בעל כנ"י הנ"ל) לפי שבנדון זה גם הט"ז מודה כי ראיתי חתימת הבעל שכתב יהודי לא באל"ף ולא בה"א רק ביו"ד והוא מחמת שהוא עם הארץ והותם בשיבוש ואין משגיחין בחתימתו ושוב כותבין שם יהודה ככתוב בתורה עכ"ל · ועי' עוד בס' טיב גיטין סק"ט מ"ש בזה · ובס' גט מקושר כאן ובאות מ' ובסג"ר אות י"ט הסכים להלכה דהעיקר כדעת החולקין על הט"ז ואין משגיחין כלל בחתימה אם הוא בשיבוש כגון שחותם יהודא או מתתיא באל"ף ויש לכתוב השם כראוי לכותבו כו' ע"ש ויובא לקמן בכללי השמות אות א' · ועיין בשו"ת קרית חנה ס"ס ל"ח כ' שם שראה מעשה ממורו הגאון בעל מל"י לכתוב יהודא בא' באשר שחתם עצמו כך אף שהותם היה מעמא דהרעא כו' אכן כעת נתחדשה הלכה וסידר מ"ו הגאון אב"ד כו' גט לבת אחד ששמו ליב וחתם עצמו יהודא בא' ואפ"ה צוה לכתוב בה"א ואמר שכן קיבל מרבותיו כו' וגם העיד בשם הגאון מהר"ר הירץ ז"ל אב"ד דלבוב שהי' יהושע במי שחתם עצמו יושע אף שמצינו כן בקרא דמכל מקום עיקר השם יהושע הנקרא על שם יהושע ולא השגיח בהתימתם כלל עכ"ד ע"ש :

שם מיהו אם חתם א"ע באל"ף אחר היו"ד כו' · עיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' נ"ב אות ב' במעשה שהיה אבי המגורשת נקרא בפי כל יודא וגם חתם עצמו כך ולס"ת עלה בשם יהודה והורה רבו הגאון בעל נו"ב ז"ל בצירוף הב"ד הי"ש לכתוב בת יהודה דמתקרי יודא וכן עשו אחריו הלכה למעשה ע"ש · ונראה פשוט דהיינו משום שחתם עצמו ג"כ כך יודא ולשיטתייהו אזיל דס"ל כדעת הט"ז דהולכין אחר חתימתו כמובא לעיל אבל אם היה רק נקרא כן בפי העולם לא היה צריך להזכיר כלל שם זה יודא דהוא קיצור השם ועי' בט"ג ס"ק י"א :

שם המכונה ליב המכונה ליאון · עט"ג ס"ק י"ב ועיין בתשובת מים חיים סימן ס"ג אות כ"א כתב פ"א סדרתיו לכתוב בגט שם לעווין כפי"ן אחר הל' ולא ביו"ד כמ"ש בט"ג · שקריאת הל' הוא בסגול כמו לעמברג ואם שהסגול אינו מודגש כ"כ עי' בט"ג בה"א אות ש' סק"ו שיש סגול ומלאפום מודגשים ושאינם מודגשים כ"כ וכן ראיתי שחתם כן מדקדק אחד כו' עכ"ל :

שם אבל כותבין המכונה ידל · עי' בט"ג שכתב נראה שר"ל כשהעולם קורין יָדְל היו"ד בקמ"ץ והדלית בפת"ח יש לכתוב כינוי זה דדוקא יודל במלאפום א"צ לכתוב עכ"ל וכ"כ עוד בסוף אות זה · והוצרך לפרש כן ולא כפשוטו שנקרא ידל חירק תחת היו"ד משום דבמדינותינו אין הפרש והיכר במבטא בין מלאפום לחירק כמ"ש הוא ז"ל בכמה דוכתי ובס"ג אות ' סק"ב וא"כ הוא זה כמו יודל שא"צ לכותבו אבל אכתי צ"ע דהא מדברי הב"ש שם גבי שם יטא לא נראה כן וא"כ אפשר לומר כוונת הב"ש כפשוטו שנקרא ידל בחיר"ק וצ"ל משום דלא שמיעא ליה שם זה · אמנם במדינותינו שכיח טובא שם זה ידל בחירק ושמעתי דחילוק מקומות יש במקומות שמדברים בלשון אשכנזי נקי קורין ידל ביו"ד בתחלתו וממשיכין היו"ד בס"ג לכן כותבין יידל בשני יודי"ן ובסביבות אלו קורין אידל באל"ף בתחלתו וכותבין כן המכונה אידל כמו איצל איזק איסק ועמש"ל בס"ג בשם יטא :

שם יששכר בשני שיני"ן · עיין בתשובת נו"ב תניינא סי' ק"ז בענין הגט שהובא ע"י שליח וכתב בו שם אבי המגרש יששכר המ' בער והשנו בזה שנכתב יששכר בחד שי"ן · וכתב וז"ל שאלמלא היה בא לידי בהיותי במדינת פולין מגרש ששמו בער אף לכתחלה הייתי כותב יששכר המ' בער ולא הייתי משגיח בס"ג לכתוב יששכר כי כל בער במדינת פולין שם הקודש שלהם יששכר חותמים עצמן יששכר בשי"ן אחת וכן עולים לתורה ומה בכך שלא מצינו בכל תנ"ך רק בב' שיני"ן כיון שחתימתו ועלייתו לתורה הוא בחד ש' ואיפכא הייתי חושש שאם היה נכתב בשני שיני"ן לפוסלו שזה אצלי גרוע משם יודא שחשש הט"ז ופסלו אם שינה מחתימתו וכתב יהודה · אבל כ"ז אני דן על מדינת פולין אך מיום בואי למדינות אלו אני שומע עולים לתורה בשם יששכר בב' שיני"ן · וכן אני אומר בגט כזה אם אבי המגרש היה חותם עצמו יששכר בחד ש' או בהיה עולה כך לתורה הגט הזה כשר אבל אם איכא תרתי לגריעותא שחותם ועולה בב' שיני"ן הרי זה שינוי השם ממש וגרע זה מאם זה שמו יששכר לאחד בלא כינוי בער כי מי ששמו יששכר רוב העולם קורין אותו שכר וא"כ אף שחותם ועולה לתורה יששכר י"ל אולי ס"ס יששכר הוי כמו כינוי אבל כיון ששמו בלעז הוא בער וכל העולם קורין אותו בער לא הוי יששכר לא עיקר השם ולא כינוי רק שינוי השם ממש וזה גרוע יותר מאשר שינוי שם אביו כשמגרש בעצמו שלא ע"י שליח שהפסול הוא רק שיאמרו אחר גירש כו' אבל ע"י שליח חוששין שמא בשמת אחר הוא ואף שהשליח העיד שהוא מכירו כו' ובהא סלקי שאם יש חדא גריעותא או חתימה או עליה להורה היה בחד ש' יש להכשירו במקום עיגון כזה אבל אם תרתי המה לגריעותא שהחתימה ועליה לתורה הם בב' שיני"ן אין להכשירו · ובפרט שהארכתי במקום אחר (הוא בסי' קי"ג הובא לעיל סי' קכ"ט ס"ט ס"ק י"ט ע"ש היטב) שבגט המובא ע"י שליח צריך ע"פ דין ממש להזכיר שם האבות וכיון דצריך להזכירו מתילא בשינוי פוסל עכ"ל ע"ש ועי' בתשובת בית אפרים סי' קי"ב ובספרו טיב גיטין אות י"ד · וגם בתשובת רשמי שאלה סי' פ"ז ובס' גט מקושר כאן ובקו"א אות א' מענין זה :

שם כתב רש"ל דא"צ לכתוב יוסף המכונה יוסל או יוסלין או יאסל כו' [עיין בתשובת חתם סופר ח"ב ס"ס כ"ט שכ' לפניו שם יאסל ליב וכתב יוסף יהודה המכונה יאסל ליב אע"ג דא"צ לכתוב יאסל שהוא שם קטנות מ"מ כיון שרגילי לכפול שם יוסף טוב יותר לכתוב בשם הכפול [כמו] שהוא כינוי שם קטנותו ונוכל לכתוב המכונה ולא דמתקרי ע"ש (ולכאורה משמע קצת דר"ל אפי' אם לא היה צריך לכתוב כינוי ליב רק כיון שצריך לכפול שם יוסף אך מדבריו ס"ס י"ח ובסי' קע"ז גבי שם מאיר ליב לא משמע כן אלא דוקא היכא דצריך לכתוב כינוי ליב משא"כ היכא שנקרא יאסל לבד י"ל דא"צ לכתוב רק יוסף יהודה דמתקרי יוסף ועמש"ל סי' קכ"ט ס"ק נ"ג מזה) ועמ"ש לקמן אות מ' · ושם בסי' כ"ד ע"ד מי שנקרא מעריסה יוסף ושוב נקרא בפי קוראיו יאזעף נ"ל דצריך לכתוב יוסף המכונה יאזעף אע"פ שהסכימו האחרונים שא"צ לכתוב המכונה יאסף היינו טעמא משום דכן דרך האשכנזים שקורין החול"ם כעין קמץ קטן ויאסף בקמץ קטן נראה סברתו כמו יוסף בחול"ם וכ"כ בע"ג אבל יאזעף שם אחר הוא לגמרי והם מתכוונים לשנות שמם העברי בשם הא"י ממש כידוע ויאזעף נקרא בקמ"ץ גדול בהמשכת היו"ד והאות הזיי"ן ונמשך בסגול זעף כידוע ע"כ צריך לכתוב יוסף המכונה יאזעף עכ"ל] :

שם יהושע · והטעם דמשנים כאן חתימתי כו' [עיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' קי"ז אודות אחד שקורין אותו למורה יהושע בשי"ן שורקית וחותם עצמו יהושיע ביוד חירקית אין לכתוב בגט וכתב דודאי יש לכתוב לכתחלה רק יהושע בלי יוד ולקרות בגט בשין שורקית כאשר עולה להורה ואין להשגיח על חתימתו בשיבוש וכמ"ש הב"ש במי שחותם עצמו יאשע כו' ואפילו לפע"ז דמחמיר בשם גדליה כשחותם עצמו גאלף וכתב הב"ח דפסול אע"פ שלא נמצא כן וגם אין שינוי בטבא ולדידיה אה"נ דפסול בחותם עצמו יאשע וכתב יהושע מ"מ בנ"ד יכשיר אפילו לכתחלה דהתם י"ל דקפדי בני משפחה וקבעו לשם זה בא' במקום ה"א מפני כבוד השם הקדוש כו' אבל בנ"ד דלא שייך שום קפידא והחותם עצמו עומד לפנינו ואינו יודע שום טעם וסברא אין לנו לומר אלא או שנתחבב או שהוא כנוי והניכר לשם הקודש שלו וכיון דכ"ע יודעין כן ליכא לעז וכותבין כן לכתחלה ועוד י"ל שהוא קצת שם דנערות וקיצור השם שהשורק קשה במבטא לקמץ השפתים וקורין יושיע בחירק ועי"ז אתם כן וא"כ הוי כמו יצחק הקין כו' וע"כ אין ספק לכתוב לכתחלה בגט יהושע ולקרותו בשורק ע"ש ועי' בע"ג ועמש"ל בשם יהודה] :

שם ישעיה ואם אומר דשמו בואו או בלא ו' שומעין לו · [עיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' כ"ה שכתב וז"ל וע"ד שם אביו ישעי' ועולה לתורה ישעיהו בויו וגם הוא אומר שבודאי נקרא כן בוי"ו וכבר כתב הב"ש דנאמן על כך אלא שמעלתו מסופק כיון שחותם עצמו ישעי' ברשימה על היוד והב"ש כתב גבי שם אלי' בשם ס' שמות דאין דרך לעשות רשימה בשביל ב' אותיות לע"ד היכי שהוא מעיד שכן שמו אין הרשימה סותרת לעדותו כי דברי ס' שמות הנ"ל בלא"ה צ"ע כו' וא"כ עכ"פ כהוא לפנינו ומעיד על כוונתו נאמן ואין הרשימה סותרת עדותו כלל וכותבין ישעיהו בוי"ו (וכן הוא דעת ס' גט מקושר וכמש"ל גבי שם אלי') אמנם אי לא נודע קריאתו ואו צריך ב' גיטין צריכים לכתוב וליתן תחלה שם ישעיה בלא ו' כדעת רש"ל כו' וכן עשינו מעשה בשם גדליה כו' עכ"ל] :

שם אבל כותבין יחיאל המכונה מיכל [עיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' קע"ז שכתב ע"ד מי שנקרא בתורה יחיאל ובל"א מאכל וכן חותם עצמו פשוט דיש לכתוב יחיאל המכונה מאכל כמו שנקרא בפ"כ וכמו שחותם עצמו ואין תולין בטעות כו' ע"ש ועמ"ש לעיל אות ה' הירש וגם עיין בע"ג לקמן אות מ' בשם מערקל ובש"נ בשם מיכלס] :

אות ל ליבא אם קורין אותו כן יש לכתוב כן כו' · [עיין בתשו' מים חיים סי' ס"ג אות כ' שכתב וז"ל בשם ליבא אם לכתוב וא"ו אחר הב' עיין (בט"ג) בשם אבוש ובשם בושקא אמנם ראיתי חתימת שני רבנים גדולים שחתמו ליבא בלא וא"ו וע' בש"ג בש"נ אות י' סק"ה בשם יחע (דשם כתב דאף שקלת קורין יחוע במלאפום אבל אין נרגש כ"כ יש לכתוב יחע בלא ואו כו' ע"ש) וכמו זכר לדבר בב"ח א"ח סי' א' ובשו"ת ב"ח סי' פ' נזכר שם ר' ליבא מלובלין לא ואו כו' וכן ראיתי בהסכמת הגאון פני אריה חתם שמו ליבא בלא ו' וכן מוזכר בפתח השער ובהסכמת הגאון נו"ב שם ובתלא זימני הוי חזקה לנהוג לסדר שם ליבא בלא וא"ו אחר הב' עכ"ל ועמש"ל אות א'] :

אות מ מאיר · וא"צ לכתוב המכונה מייאר עי' בש"ג סק"א שכתב ונפלאתי על הגאון בעל נו"ב במ"ת עכ"ל וכוונתו על תשובה קי"ט הובא לעיל סי' קכ"ט סע"ז ס"ק ע"ל במי ששמו מאיר יהודה ובפ"כ נקרא מייאר ליב שיש לכתוב מאיר יהודה המכונה מייאר ליב ע"ש · אך באמת לא נפלאת היא דבשם מאיר לבד גם הנו"ב מודה דא"צ לכתוב המכונה מייאר אך לפי שנקרא ג"כ יהודה וצריך בלא"ה לכתוב כינוי ליב ממילא צריך לכתוב ג"כ מייאר כמו שנקרא בפי העולם מייאר ליב וזה פשוט · שוב ראיתי שהרב בעל ט"ג בעצמו כ' סברא זו בליקוטי שמות סעיף ד' בשם אייזיק הירש וכתב גם שכן מבואר דעת הנו"ב שכתב לכתוב המכונה מייאר ליב ע"ש [וכ"כ בתשו' חתם סופר ח"ב ס"ס י"ח ובסי' קע"ז ע"ש ועמ"ש לעיל אות י' יוקב] · והנה במדינותינו שכיח שם מארים וכותבין כן מאיר המכונה מארים בא' אחר המ"ם :

שם מתתי' · לכאורה נראה בשמות כאלו יהודה שרה או מתתיה או גדלי' וחותם עצמו כך בה' וכתב בגט בא' הוי שינוי כו' ואם חותם א"ע באל"ף נראה לכתחלה אין משגין חתימתו כו' עי' בס' ג"מ שכתב ע"ז וז"ל ולפע"ד אני אומר לא פלוגתייהו לשני כללי דברי הרב ב"ש בזה כי כבר כתבתי בתשובה ובט"ג אות י"ע דמ"ש לילך אחר החתימה אין לזה שורש וענף ומה שנזכר ברא"ש פ' השולח דמה שנקרא בו נקרא חניכה ושם המובהק הוא שחותם היינו בשמות נפרדים כמו יהודה שנקרא ליב כו' ודוקא כאלו השמות יהודה ליב או זאב וואלף וכדומה שידוע לכל שאין זה עיקר שמם השבינן החתימה לעיקר ואף כאלו כשר אם נכתב כאשר נקרא כמו חניכה אבל לשנהין באותיות שחותם המגרש אין איש שם על לב כלל ופשיטא דאם נכתב השם כראוי אפילו מי שיודע שחותם בענין אחר לא יאמר לא זה המגרש כו' ואם חותם ראובן על שם ראובן אטו נכתב בגט כן הא ודאי ליתא ואפילו בדיעבד יש לפסול אם כתב ראון כאשר הוא חותם דמקרי שינוי כו' מעתה נראה בשמות אלו יהודה מתתיה גדליה וכדומה מ"ש הב"ש שאם חותם בא' אין משגין חתימתו חומרא זו קולא היא דלדעת האחרונים דס"ל דלא משגיחין בחתימה צריך דוקא לכתוב בגט כראוי וא"כ יש לכתוב כולם בה"א כו' מיהו אם כתבן בא' ליכא שינוי גמור לפסול בדיעבד כיון שידוע שדרכו לחתום בא' מ"מ י"ל שגם הסופר כתב כן כיון שאין שינוי בקריאה כלל ולא שייך להלוהו בשם אחר · אמנם בשם שרה משה שלמה וכדומה אם כתבם בא' שרא משא שלמא אף שאין הפרש בעצם בין א' נחה לה' נחה מ"מ הוי שינוי שם כיון שלא נכתב כמשפט לה"ק י"ל שזהו שם אחר לגמרי (דהיינו שרא יקראו בשי"ן ימנית ובפת"ח ומשא יקראו בשי"ן שמאלית וסמ"ך בפת"ח ושלמא יקראו השי"ן בפת"ח) ופסול אפילו בדיעבד ואין משגיחין בחתימה כלל כו' (לענ"ד אפשר דאם ירע כך כאלי המגרש או אבי המתגרשת בכתב בגט ראון משא שלמא אפשר לצדד להכשיר לפמ"ש לעיל סי' קכ"ח ס"ק י"א

בשם

בשם הט"ז דבשם העיר אם כתב לישנא דמשתמע לתרי אפי כל שאין הכרח לומר שהיא עיר אחרת ויש לפרש שהיא אותה העיר לא פסלינן. דלא גרע מלא נכתב כלל רק בשמו ושמה כל שיש לפרש שינוי אף שאין השינוי מוכרח הוי כלא נהגו ופסול ע"ש ולפ"ז בשם האב דאם לא כתבו כלל כשר כדלעיל סי' קכ"ט ס"ע ממילא דינו ממש כשם העיר · ועוד יש להוסיף לזה מכח דברי הב"ח שהובא לעיל בס' קכ"ט סק"ס וס"ק כ"ח דבשם האב כשר אפילו עתגיכה שאין ידוע וניכר כל שאינו שינוי ממש ע"ש וצ"ע) ולכן ליתנייהו להני כללי דכיילי האחרונים באותיות מתחלפים וכדומה רק הכל תלוי שיהא הגט נקרא ולא יהיה שינוי בשם המגרש כאשר הוא נקרא וצריך לשום לב לעיקר השם אם תשתנה הקריאה בשביל השינוי לשם אחר מאשר נקרא וכל זה ברור לאמיתה של תורה עכ"ד ע"ש :

שם מורדוש · עיין בתשובה גאוני בתראי ר"ס ג' (והובא לעיל סימן קכ"ט ס"ק מ"ב) דאיתא שם מרדכי המכונה מרדוש בלא וי"ו ע"ש :

אות ס סעדיה · ובארצות אלו קורין לכל ישעיה שעיה לכן נ"ל לכתוב סעדיה דמתקרי שעיה כו' · עיין בס' גט מקושר כאן ובכללי השמות סעיף י"א ובסג"ר אות י"ט ס"ק י"ג שחולק על זה ומסיק דלעולם יש לכתוב עיקר השם כראוי לכותבו בלשון דמתקרי אינו אלא לומר שנקרא בשם זה ישעיה אבל אינו מורה שתהא קריאת העולם בדיוק כמו שכותבים בגט ולכן העיקר לכתוב דמתקרי ישעיה ע"ש ועמ"ש לקמן בש"ג אות ב' :

אות ש שמואל · וא"ל לכתוב המכונה מואל · עיין בס' כרם שלמה דכותבין שמואל המכונה שמעלקא כן מצאתי בכ"י מהגאון בעל חתם סופר :

שם שמריה בלא וא"ו אחר הה"א אם לא שידוע שחותם כו' · עיין בט"ג ועיין בתשובת חמדת שלמה סי' ע"ד מענין שם זה : בשמות נשים אות א אלו גוטא כו' [עיין בתשו' מים חיים סי' ס"ג אות י"ד שכתב פ"א סדרתי לכתוב שם אשה שנקראת בשם סלעו של זקינה היינו אלטא הגם שא"א הגאון ז"ל לא נהג לכתוב הכינויים של זקן וזקנה וכדמות ראיה מהא דאיתא שא"צ לכתוב קליין יעקב וגו' בשם מרים מעזי כו' אולם האשה הזאת כמעט לא נודע לה שם אחר כלל מחמת שהקפידו שלא לקרותה רק בשם אלטא וזה שמה שנקראת בפי כל וכתבתי בהל"פ לבסוף כי הע' היא קמוצה ואם כי אינה נרגשת כ"כ הוא מחמת מסירות המבטא כמו שם זלאטא כו' ואם היה מזדמן לי בכה"ג בשם איש הייתי כותב אלטער ואחר הע' לא הייתי כותב שום אות המורה על הניקוד כמבואר בת' מהרמ"ל סי' ק"כ בשם קורק הובא בט"ג עכ"ל ע"ש] :

אות ב בריינא · וכתב בת' מהר"ם מינץ אפילו נשתכח שם צפורה כותבין שניהם וליתא כו' עי' בט"ג סק"ב שכתב תמיהני דהמעיין במהר"ם מינץ יראה שגם דעתו שאין לכתוב שם בריינא שנשתקע כו' ע"ש · ולע"ד אני תמה על תמיהתו כי באמת דברי הב"ש נכונים ולהגאון בעל ט"ג נתחלף לו בין שם צפורה לשם בריינא כי ראיתי בגוף התשובה שם סימן ס"ד (שהעתקתיו בסי' קכ"ט סט"ז ס"ק ע"ל) מבואר שם שגם שם צפורה נשתכח וכתב הר"ם מינץ בפשיטות דיש לכתוב רחל דמתקריא צפורה כיון דשם זה היה לה עד ח' שנים בזו המדינה ואפשר למצוא מקצת ב"א שזוכרין שהיה שמה צפורה אבל שם בריינא א"צ לכתוב כלל כו' על זה חולק הב"ש דאף שאפשר למצוא מקצת שזוכרין אין לכתוב כלל שם צפורה כיון דעכ"פ נשתקע שאין קורין אותה כלל בשם צפורה רק בשם רחל וזה ברור · ועי' בג"פ סי' קכ"ט ס"ק נ"ו הבאתיו שם ס"ק נ"ד מבואר ג"כ דאף בכה"ג שידוע למקצת בני העיר דהיה לו שם זה דנשתקע אין לכתוב ג"כ שם דנשתקע ואפילו בדיעבד פסול אם לא במקום עיגון ושעת הדחק ע"ש :

שם בילא · עי' בט"ג לעיל בש"א אות ו' סק"ב שכתב וז"ל גם היו"ד אשר אחר הבי"ת בשם בילא היא זרה (ר"ל שאינה ע"פ דקדוק לה"ק רק דמ"מ כותבין יו"ד לפי שכך הורגלו לכתוב בשמות לעז כמו ריזל פריידא וכדומה) שלא מצאנו במקרא יו"ד אחר צר"י רק שני זרים לדרשא תיעשה המנורה רוקע הארץ מיאתי כמבואר בספרי המדקדקים עכ"ל · ואיני מבין דבריו כי נמצא הרבה במקרא וגם בשמות בני אדם שהוזכרו בתורה נמצא כן קינן עילם עיפה תימא אילן מימן הימם עיבל מהיטבאל · ומ"ש המדקדקים כי רק אלו שני זרים הכוונה בכה"ג שהצר"י הוא תחת אות השמוש אין לבא אחריה יו"ד ובאמת לא נמצא חוץ מאלו השנים :

שם ואם ידוע חתימתה ושינה כו' · עי' בט"ג סק"ז שכתב לענ"ד אין להקפיד כ"כ בשמות הלעז וחתימת האשה שידוע דנשי לאו דיני גמירי ואין מה שחותמת עצמה בשביל איזה כוונה או קבלה מאבותיה ואף שיראה הרואה שינוי מהחתימה לא יוציא לעז בשביל זה שהרי אין שינוי במבטא כלל עכ"ל ונראה דר"ל דאין להקפיד לענין דיעבד אבל לכתחלה גם הוא ז"ל ס"ל דאין משנין חתימתה ואם הותמת בה"א יש לכתוב כן וכן מבואר בדבריו בכמה מקומות גם לעיל סי' קכ"ט סט"ז ס"ק מ"ג כתבתי בשם הגאון בעל נו"ב ז"ל שצוה לכתוב עלקה בה"א לפי שחותמת עצמה כך וכן כתבתי כן שם בשם הגאון מהרי"מ ז"ל מבריסק בענין שם אשה פינה ע"ש · אמנם כעת ראיתי בשו"ת קרית חנה ס"ס ל"ח בענין שם אשה פיסלא כתב דשמע מהגאון אב"ד דק"ק מיץ דאין להשגיח בהחתימה אפילו לכתחלה ובפירוש אמר לו דחתימת האשה לא מעלה ולא מוריד כי נעשה שלא בהשכל ואין הכמה לאשה כו' ע"ש ועמ"ש לקמן אות ט' גבי שם טאלצא :

שם מכל זה נשמע דס"ל אם ידוע שם הערישה כותבים רק שם הערישה כו' · הנה הב"ש האריך הרבה בזה וקיצור כללי הדינים היוצאים מדבריו בזה הוא כך · דאם שם הערישה הוא שערלין (או שערכיין או שעריל וה"ה רעכיל רעכלין ושאר שמות כיוצא בו שניכר שם הקודש שממנו נגזר שם זה) דעת הרמ"א ורש"ל וט"ז וב"ש כולם שוים דכותבין שערלין רק הרמ"א לא ביאר מה דינו בדיעבד אם כתב שרה ומהרש"ל כתב בהדיא דאם כתב שרה פסול (ובט"ג סק"ח הביא בשמו דאפילו כתב פרוייהו שרה המכונה שערלין פסול) וכן הסכימו הט"ז והב"ש ואם שם הערישה היה שרה ועכשיו נקראת שערלין דעת הרמ"א דכותבין רק שם הערישה שרה ורש"ל כתב דיכולין לכתוב או שם הערישה או שם שנקראת כו' · ודעת הט"ז דנכון לכתוב שניהם שרה המכונה שערלין וכ"ד הב"ש וכן הסכים הב"ש ובדיעבד אם כתב רק שם הערישה כשר וכן אם כתב רק השם שנקראת בו כשר · ואם א"י שם הערישה דעת הב"ש דעפי עדיף לכתוב את אנתתי דמתקריא שערלין ודעת הב"ש מבואר דיש לכתוב רק שערלין לחוד · וכל זה בשערלין וכיוצא שאין הנקודות שוות לשם שרה אבל אם נקראת שארקה שהנקודות שוים כמו שרה דעת הט"ז דאפילו אם שם הערישה הוא כך שארקה יכול לכתוב רק שרה ודעת הב"ש דבכה"ג דשם הערישה הוא צארקה או שא"י איך היה שם הערישה יש לכתוב לכתחלה שארקה ובדיעבד אם כתב שרה כשר ואם ידוע שם הערישה שרה א"צ לכתוב רק שרה וזהו תורף דברי הב"ש בזה :

ועיין

ועיין בס' גט מקושר שחולק על עיקר חילוק זה דשם העריסה מאחר שאין לזה רמז בראשונים כלל ובגמרא בססיא דהוי קרו לה מרים ופורתא שרה לא מפליג כלל בשם העריסה רק שם הנקרא בפי כל · ודעתו להלכה כשנקראת שערל מירל מירוש רעכיל וכיוצא שהנקודות משתנות באופן שנראה לרוב כשם אחר אף בידוע שם העריסה שרה או מרים או רחל מ"מ יש לכתוב רק כמו שנקראת (ובשערל נכון לכתוב סערל בס' שיטה נקראת יותר יפה ע"ל אות ש') דבנשים שאין עולין לתורה אין נודע לכל המקור וכיון שכותב כמו שנקרא עכ"פ לא גרע מחניכה אבל לכתוב שם שרה יש לחוש דמקרי שם שאין אנו יודעים בו ביותר דפסול כמ"ש הרמב"ם ובש"ע סי' קכ"ט ס"ב ואף דיש לחלק דבשם זה מסקי אדעתייהו שנגזר משם שרה קשה לחלק בלא ראיה מן הש"ס ולא דמי ליצחק חקין ולפירה פורה דשם הכל יודעין שחקין נקרא יצחק ופורה הוא קיצור השם מצפורה · אמנם אם נקראת שרולה חנולה שמחולה דידוע לכל שהוא שם קטנות בעלמא ודאי אין לכתוב רק שרה חנה שמחה כמו באיש אברמקא או שמואלקא שידוע לכל שהוא עיקר השם · ובשארקה שהנקודות שוין וכמעט שהשם נבלע יש לכתוב לכתחלה בארקה ואם כתב שרה לא פסול כו' ואי אפשר לבאר הכל רק החכם יבין מדעתו לדמות מלתא למלתא עכ"ד ע"ש :

ודע דלכאורה איכא למידק דהכא גבי שערליין ושם העריסה היה שרה ס"ל להרש"ל דיכול לכתוב שם העריסה שרה ולא כמו שנקראת וגם הב"ש אף דבשערליין אינו מסכים לזה מ"מ בשארקה שהנקודות שוות מסכים דאם ידוע שם העריסה שרה א"צ לכתוב רק שרה · ואילו לעיל בש"א אות ס' גבי ישעיה ס"ל להרש"ל דדוקא אם עולה לתורה ישעיה כותבין ישעיה אבל אם עולה לתורה בשם אחר כגון סעדיה כותבין סעדיה דמתקרי שעיה כמו שנקרא בפי העולם ולא בשם העריסה וגם הב"ש הסכים עמו שם ולקמן בכללים אות י"א · אך באמת לק"מ דדוקא התם דצריך לכתוב דמתקרי ס"ל להרש"ל וב"ש כיון דלשון דמתקרי הוא על קריאת העולם יש לכתוב ממש כמו שנקרא בפי העולם אבל כאן שכותב רק זה השם לבד ס"ל שפיר דיכול לכתוב שם העריסה כיון שזהו שמה באמת · ולפ"ז יצא לנו בכאן חילוק חדש דדברי הרש"ל וב"ש הנ"ל הוא דוקא היכא דא"צ לכתוב בגט רק שם א' שערליין או שארקה אבל אם נשתנה שמ"ח דצריך לכתוב שם השני ועל הראשון דמתקריא כמבואר בסי' קכ"ט סי"ח אז צריך לכתוב דוקא שארקה כמו שנקראת בפי העולם ולא שרה וכדלעיל גבי שעיה · והנה גם על הגאון בעל ג"מ הנ"ל לכאורה קשה בסיפך דהכא ס"ל דלעולם יש לכתוב שארקה כמו שנקראת ואילו התם גבי שעיה חולק על הרש"ל וב"ש וס"ל דלעולם יש לכתוב עיקר השם ישעיה ולא כמו שנקרא בפי העולם כמו שהבאתי שם בשמו · אך באמת זה לק"מ דהתם דמי ממש לצפורה פורה דהכל יודעין דקיצור השם הוא וצ"ע :

שם וכמ"ש מאריך בדינים אלו כו' ובשמות אלו אין חילוק אם נשתקע כו' · עיין בתשובת פרי תבואה סי' י"ט בענין אשה ששמה מליא וכתב שם שאפי' אם הוגד לנו שהיה שם העריסה מלכה א"צ להזכיר שם מלכה בגט כלל מאחר שנשתקע ואע"ג שכ' הב"ש בשם ס"ש ובשמות אלו אין חילוק בין אם נשתקע כו' דבריו תמוהים שנראה שהוא מפרש נשתקע שנעקר ונאבד לגמרי ואין זכר למו ואין הדבר כן שתיבת נשתקע פרשו שקע וענינו הוא רק שלילת הבליטה והפרסום ולא עקירה ואבידה לגמרי כמו ככה תשקע בבל ובלשון חז"ל אבנים ששקען בבנין כו' וגם הסברא עצמה שהמציא דלהכי לא קיי"ל נשתקע משום שהשם הראשון נכלל בתוך שם השני ובשאדם מזכיר שם השני מתוך כך זכרהו לראשון הוא סברא לסתור הדין המסובב ממנו דמצריך לכתוב גם שם הראשון דהא האי דינא דלא סגי לן בשם שני הוא רק מטעם שלא יאמרו אותן שזוכרין שם האחד אם יראו בגט שם השני שאינה זו המתגרשת ולפי סברת הס"ש שם השני הוא עצמו מחזיר לזכור שם הראשון על ידו ואיך יאמרו שאינה זו כו' ומסיים ואין כוונתי בכל זה לדחות דברי הב"ש בשם ס"ש אך לומר שדברי הב"ש חידוש הוא ולא ילפינן מיניה לנ"ד די"ל שהב"ש עצמו לא כתב זה אלא לענין השמות שהוא עסוק בהם כגון שעריל רעכיל שלא נשתנו אותיות המורגשות במבטא משם הראשון אבל בנ"ד שנשתנה ונחסר הכ"ף שבתיבת מלכה בשם השני מליא בשינוי גמור אולי גם הב"ש מודה דמקרי נשתקע שם מלכה וא"צ לכתוב שם מלכה רק שם מליא כו' עכ"ד ע"ש :

ולע"ד דבריו צ"ע קצת מ"ש דתיבת נשתקע שרשו שקע כו' לכאורה נראה דתיבת נשתקע האמור בענין זה ע"כ פירושו שנעקר ונאבד לגמרי ואין זכר למו (וכדמצינו במס' ע"ז דף נ"ז דהתם פירושו שנאבד לגמרי ע"ש) דהא כ' הב"י והלבוש והב"ש בסימן קכ"ט סי"ח דאם כתב גם שם הנשתקע פסול ואילו בלא נעקר לגמרי רק המיעוט קורין עדיין בשם הראשון עכ"פ לא היה בדיעבד פסול ואפשר אפי' לכתחלה נמי אין קפידא דהא מבואר בש"ע שם ס"ב בכותב שני השמות בפי' אין הפרש איזה ראשון וע"כ דהאי נשתקע אינו שלילת הבליטה והפרסום אלא שנשתכח לגמרי דאפי' מיעוט אין זוכרין אותו ממילא מחלק הב"ש שפיר דדוקא באינו נכלל בתוך שם השני כו' ועי' בת' מהרי"ק שורש פ"ו ודו"ק · ומ"ש עוד וגם הסברא עצמה שהמציא כו' דהאי דינא דלא סגי לן בשם שני הוא רק מטעם שלא יאמרו כו' לכאורה אין הדבר כן רק מה דפסול בכותב גם שם הנשתקע הוא מטעם זה שלא יאמרו אין זה המגרש אבל מה דצריך לכתוב שם הראשון בלא נשתקע לא מן השם הוא זה דהא ודאי בכותב שם שערליין או רעכיל לא גרע מחניכה שהכל קורין בו ולא שייך חשש טעות שיאמרו אינה זו רק מחושש כוה לדעת הרמב"ם שהובא בב"ש סי' קכ"ט סק"א כפי פי' הב"י שם דלא מכשיר בחניכה שהכל קורין בו רק בדיעבד אבל לכתחלה צריך לכתוב עיקר השם והיינו דס"ל כיון דבעינן לכתוב בגט שמו ושמה צריך לכתחלה לכתוב השם כהווייתו כמו שניתן לו בעצם וראשונה אפי' היכא דלא שייך טעות שיאמרו אינה זו כגון שיכתוב החניכה שהכל קורין בו אפ"ה לכתחלה צריך לכתוב עיקר השם · ומ"ש עוד די"ל שהב"ש עצמו לא כתב זה רק בשרה שעריל כו' הנה מדברי הב"ש עצמו לקמן באות ה' גבי שם הנלא ובאות מ' גבי שם מעזא ובאות נו"ן גבי שם ניסקא ובאות ס' גבי שם סאייס מבואר דלא ס"ל לחלק בכך וגם מדברי תשובת אא"ז פמ"א ח"ב סי' מ"ז (יובא לקמן אות ש') בענין שם שאשא מבואר ג"כ דאין חילוק (ועי' בע"ג שם) · אמנם לדינא דבריו נכונים דאפי' בידוע שם העריסה היה מלכה מאחר שנשתקע ונראה כמו שם אחר אין לכתוב רק מליא כמו שנקראת (ועמ"ש לקמן אות מ') וכמ"ש לעיל בשם הגאון בעל גט מקושר וגם בספי' קכ"ט סק"ד הבאתי בשם כמה גדולים דחניכה שהכל קורין בו כשר אפי' לכתחלה ולכן בכל ספיקא שם הנקרא עדיף · אך בדיעבד אם כתבו כך מלכה המכונה מליא וידוע דשם העריסה היה מלכה נראה לכאורה דאין לפסול בדיעבד מאחר דכל הני פוסקים ס"ל דלא חשיב נשתקע בכה"ג וצ"ע :

שם בלומא בלימכן כו' [עיין בתשובת מים חיים סימן ס"ג אות ו' אודות אשה אחת מפאליפא שהיה נשמע קריאת שמה בלומא כאילו הלמ"ד נקודה קמץ ומלאפו"ס כפי המורגל בהלא המדברים בלשון גסה אשר אין שום אות ותנועה בלה"ק מורה על הברה זו והורה בזה אביו הגאון ז"ל לכתוב בגט כפי עיקר הנחת השם המוזכר בסדר שמות היינו בוא"ו לחוד

אחר

אחר בלמ"ד המורה על תנועת מלאפום והביא ראיה מדברי הט"ג בשם הירש ובשם מיכלא ובשם מחלה ובשם קרינדל המבואר שם דאף אם נשמע בהברה כמו סגול מ"מ כותבין ביו"ד כו' גם הביא סמך קצת מדברי הרמ"א בש"ע ס"ס קכ"ט ע"ש וכ"כ עוד בס"ם ע"ב שם וכתב שם דה"ה לענין שם דאבא וכיוצא בזה :]

שם בת שבע המכונה בשא · עיין בתשובת הגאון מהרי"מ מבריסק סימן ל"א באשה אחת ששמה בשא בשין ימנית ונכתב בגט בתיה וכתב דהגט פסול ובטל מה"ת כי הוא שינוי גמור א' מה דנכתב בתי"ו והב' מה דנכתב ביו"ד כי היא נקראת בלא יוד בשא · ומה שאמרו המקילין שבשא נובעת משם בתיה זה אינו דהא הב"ש מחלק זאת לשני שמות ופשוט דבשא הוא לשון לעז ובתיה הוא שם קודש · ומה שאמרו דכן רגילים לכתוב באגרות ושטרות שם בשא בשם בתיה זה אינו חדא דאינו גם מורגל כ"כ כפי ההמונים ואם ימצא מי שכותב בתיה באמת הוא טעות ועוד דאין לסמוך על מה שרגילים לכתוב באגרות ושטרות אלא בשם אחד רק שנשתנה ההברה קצת כמו גבי הירש והערש כמ"ש הט"ג אות כ' אבל לא בכה"ג דהוי שני שמות והאריך בזה ומסיים בסוף דבר לא ידעתי שום צד להקל בגט זה אפי' בשאת עכ"ד ע"ש :

שם כרינא · עט"ג ס"ק ע"ו [ועיין בתשובת מים חיים סימן ס"ג אות ל"ב שכתב פ"א בא עובדא לפני באשה שהיתה נקראת בפ"כ באבא היינו ב' ראשונה בהברת פת"ח כפי הרגל הברתנו פה וסדרתיו לכתוב באל"ף אחרי הב' ראשונה אם כי אין לכתוב אל"ף על הוראת פת"ח כמבואר בט"ג כמה פעמים רק שבשם זה שלא נתחלפו לקרות ב' ראשונה קמוצה והשניה רפויה כמו שמות ראשי מסכתות דסדר נזיקין ובשם בבא בן בוטא ע"כ אמרתי להוסיף א' אחרי ב' ראשונה לאפוקי משמות הנ"ל וכמו שהובא בט"ג בשם ברונא כו' עכ"ל :

אות ג' גוטא · ואשה אחת נקראת גיטל כו' מיהו לפמ"ש לעיל יש לכתוב שם שניהם · עיין בס' ג"מ שכתב על זה וז"ל כבר כתבתי לעיל דשם הנקרא הוא עיקר בפרט בשמות לעז אין הא' עדיף מהשני עכ"ל :

שם גינענדל · עיין בט"ג סק"ח · ועיין בתשובת מהרי"מ מבריסק ס"ס י"ז שכתב בנדון שם אשה גנעשא חקרתי איך הברת מדינה זו ואמרו שהוא בשי"ן גנעשא לכן יש לכתוב כך בשי"ן הגם דנראה דשם גנעשא הוא מלשון גנוסיא כבר כתבו האחרונים דאין דורשין בשמות והכל תלוי כפי המבטא ולענין אם יש לכתוב יוד קודם האלף לבסוף כפי הנראה הברת מדינה זו בלא יוד ואין מדחיקין השין בחירק לכן יש לכתוב בלא יוד גנעשא · ושם בסימן ל"ט אודות שכתבו גנעסא בסמ"ך אם כשר בדיעבד וכתב דנראה שהגט פסול אפילו בדיעבד דיש שינוי גדול במבטא בין ס' לשי"ן ימנית ואף דבס' ג"פ סימן קכ"ט סק"ל כתב בשמות שנהגו לכתוב בסמך וכתבו בשין דעתו נוטה להכשיר בדיעבד אם הוא שעת הדחק וכן נדפס תשובה אחת מהגאון ר"ז מרגליות ז"ל (עיין בט"ג אות ס' סק"ב) באשה ששמה סערקא בס' וכן חותמת עצמה ונכתב בשי"ן דיש להכשיר בדיעבד וסמך עצמו על דברי הג"פ הנ"ל אמנם חילוק גדול יש היכא דכתב שי"ן במקום ס' די"ל דהוא ש' שמאלית ואינו שינוי במבטא משא"כ להיפך בכתב ס' במקום שי"ן דבודאי הוא שינוי גדול במבטא וא"כ בודאי דפסול אף בדיעבד · אמנם היכא שהוא עיגון גדול ואם לא נכשיר גט זה תשב עגונה כל ימיה אפשר לצדד קצת להכשיר על פי דברי הב"ש אות א' גבי אושעיה שכתב בשם הס"ש דבאותיות המתחלפים כשר בעת הדחק אפילו ניכר במכתב כו' (עיין בזה בב"ש אות מ' גבי שם מתתי' ומ"ש שם) ועוד קצת היתר כיון דהשינוי תלוי במבטא לשון המדינה והכל יודעים שהוא שם אחד רק השינוי במבטא כו' אך קשה מאד להקל בזה אם לא בהסכם כמה גדולי הדור והוא מקום עיגון גדול ע"ש ועמ"ש לקמן אות ד' גבי שם דוואשא :

אות ד' דאברוש · מיהו לפמ"ש לעיל צריך לכתוב שם שניהם כו' · עיין בג"מ שכתב ע"ז ולענ"ד אין לכתוב כלל שם דבורה מאחר שבלשון העולם לא נודע אם נקראת דבורה יש לחוש לשינוי ואין לכתוב רק דאברוש לבד עיין לעיל אות ב' :

שם דוואשא · כ' בס' ט"ג וז"ל ובמדינתנו שם זה הוא בהרגש י' דוואסיא ויש לכתוב כן ביוד אחר הס' עכ"ל · ובמדינה זו שם זה הוא בשי"ן ימנית דוואשא ויש לכתוב כן · וראיתי תשובה כ"י מהרב הגאון מהר"י אייזק ז"ל אב"ד דק"ק טיקטין במעשה בגט שנשלח ממדינת וואלין וכתב שם האשה דוואסא כמו שנקראת שם ובמקום הנתינה נקראת דוואשא בשין והיה מקום עיגון גדול · ונתלבטו בזה רבני הזמן והעלה להתיר ליתן לה הגט אחר ההכרזה שלשים יום שיהא נקרא שמה דוואסיא כמו שנכתב בגט · ובסוף דבריו הביא שכבר נעשה מעשה כיוצא בזה באשה ששמה רישא ונשלח לה גט ממדינת הגר ונכתב בגט שם האשה רוסא בו' אחר הר' והותרה האשה ע"י גט זה ע"י הכרזה שלשים יום בעיר שהיא נקראת רוסא בו' ונעשה כן בהסכמת הגאון החסיד מהרא"ל ז"ל מבריסק והגאון מהר"א אבלי ז"ל מווילנא ועוד גדולי הזמן · שוב נדפס תשובת מהרי"מ ז"ל מבריסק וראיתי בסימן ל"ד האריך שם על נדון הזה עצמו וכתב שם דתקנה זו לשנות לה השם ע"י הכרזה שלשים יום לא ניחא לי כי בשינוי כל דהו כזו מאן דייק לקרות לה בשם זה בדקדוק זה · אך כתב שם תקנה אחרת שהאשה תיסע למדינת וואלין ותקבע שם דירתה שלשים יום כו' ע"ש והובא דבריו לעיל סימן קכ"ט סי"ב ס"ק ל"ד ושם הבאתי ג"כ מדברי הגאון בעל גט מקושר בתשובה בזה :

ובלע"ד פשוט דמה שהורו הגדולים הנ"ל להכשיר הגט ע"י הכרזה שלשים יום דוקא בכה"ג דבמקום כתיבת הגט אינו שינוי כלל שנכתב כפי שקורין שמה במקום כתיבה ואף דבמקום נתינה עיקר מ"מ אינו אלא פסול מדרבנן כמ"ש הב"ש בסימן קכ"ט סק"ה ובג"פ ס"ק פ"ט וזה מוכרח דאל"כ קודם תקנת ר"ג היו מ"ו הבנים ממזרים והטעם בזה דצריך לכתוב במקום נתינה הוא רק משום לעז לבני מקום נתינה בזה שפיר הורו הגדולים הנ"ל דמועיל הכרזה ותו ליכא לעז וגם כיון דבכה"ג היה מועיל אם תלך האשה למקום אחר וא"כ לאחר ההכרזה הרי נעשה מקום זה כמקום אחר · אמנם אם היה הגט נכתב בשינוי גמור גם במקום הכתיבה דשמה נפתא וכתבו עפתא וכה"ג ודאי דאינו מועיל שינוי השם ע"י הכרזה אחר הכתיבה אף קודם הנתינה כיון דבעת כתיבת הגט נכתב ונחתם בפיסול (עמ"ש בסימן קכ"ט ס"ק ל"ט) ואפילו אם שינו לה השם ע"י חולי בשינוי גמור שעקרו שם הראשון ועתה אחר השינוי הוא ממש כמו שנכתב בגט אין מועיל כלום לתקן חתימת העדים דחתמו אשיקרא (עיין בהרא"ש פ' הזורק סימן ט') והאי גיטא חספא בעלמא הוא · וקרוב בעיני לומר דאפילו בכה"ג שנכתב בגט כפי שקורין שמה במקום כתיבה מ"מ לא הכשירו הגדולים הנ"ל ע"י הכרזה אלא בכה"ג ממש דליכא שינוי גמור והכל יודעין דחד שמא הוא רק השינוי הוא מחמת מבטא לשון המדינות וכמה רבוותא מכשירים

בכה"ג לגמרי בלי שום תקנה (כמבואר בנ"פ סימן קכ"ה ס"ק פ"ב ובסימן קכ"ט ס"ק קמ"ב בשם כמה תשובות לפסול בכה"
בדיעבד היכא שידוע ומפורסם שכותבין כן במקום הכתיבה ותלו עצמן בדברי הריב"ש שהביא המרדכי בפ' המגרש בענ
באוריים כו' ושם בס"ק כ"א כתב הנ"פ בפשיטות דאפ במקום הכתיבה קרו לה פאלומבה ובמ"ום הנתינה קרו לה פאלונב
וכיוצא בזה שהשינוי מצד מבטא הלשונות אם ענר וכתב כמנהג מקום הכתיבה כשר בדיעבד ע"ש) רק קצת מהמתירים אפי
בכה"ג (כמבואר בנ"פ שם) בזה הוא שהקילו להתיר ע"י הכרזה אבל אם יש שינוי גמור בין מקום כתיבה למ"ג לא ה
סומכים עצמם להתיר מטעם ההכרזה להוד · מיהו אם בין כך שינו לה השם מחמת חולי לשם מה"כ שנכתב בגט ושתק
שם הראשון אפשר דיש להקל וצ"ע · (ולכאורה י"ל בנד"ז שבא הגט ע"י שליח היכא עוד חששא כיון דעכ"פ בשעה שנים
הבעל הגט ליד השליח לא היה ראוי לגרש בו עד אחר ששינו שמה א"כ י"ל דלא הל השליחות משום דכל מידי דלא מ
עביד השתא לא משוי שליח וכדאיתא בנזיר דף י"ב ע"א וכדלעיל סימן ל"ה סי"א · והרי זה דומה למה שהבאתי לעיל סימן ל
ס"ק ע"ז בשם הגהת מל"מ פ"ו מה"ג דין ג' שהסכימו חכמי קוסטנטינא באשה שנשתטית דלא מצי הבעל לצוו
לכתוב וליתן לה הגט כשתשתפה משום מלתא דלא מצי עביד השתא כו' אך באמת ז"א דבאמת התם דלא מצי לגרשה עת
בשום גט משא"כ הכא גוף הגירושין מצי עביד השתא באם יכתוב גט אחר שיהיה כתוב שמה כהוגן וכיון שהוא בידו ל
לומר מלתא דלא מצי עביד השתא כו' וזה מוכרח דאל"כ יקשה בכל גיטין היכא דבעל אמר כתבו ותנו ועושה שליח על הנתינ
קודם שנכתב עיין בתשובת רע"ק איגר ז"ל ס"ס קמ"א ובס' נה"נ סימן רמ"ג ס"ק י"א · ועוד דאף אי נימא דגם בזה שיי
לומר מלתא דלא מצי עביד כו' עכ"פ בנכתב בגט שם מקום הכתיבה בודאי ל"ש לומר כן דהא באמת איהו מצי עבי
השתא לגרשה שם במקום הכתיבה · וגם מאחר דבכה"ג ליכא אלא פסול מדרבנן כמ"ש לעיל בלא"ה ל"ש לומר בזה דל
מצי עביד וכמ"ש המל"מ פ"ב מהלכות ביאת מקדש דין ו' ע"ש · וקצת ראיה להילוק זה מדברי הר"ן בנדרים דף פ"ו ע"
והדברים ארוכים ואין כמ"ל) ועמ"ש בזה עוד לקמן אות פ' :

שם דרעזיל · עיין בדיני השמות הנדפס בסוף הרמב"ם ה"ג בשם הרב מהרי"ש ספירא ז"ל כתב דרעזיא וכן העניא ביוד לא
המבטא שבמדינותינו ואלף בסוף עכ"ל · וכן מבואר בס' טיב גיטין בכמה מקומות בכמה שמות כיוצא בו שיש הרגש יו
אחר הז' או הס' או הנ' או ע' או ל' או נון לפי הכרת מדינותינו צריך לכתוב ביוד ויותר מזה האריך בתשובתו בית אפרי
והוא ז"ל מחמיר מאד בזה לפסול הגט בדיעבד אפילו בחסר עיגון ע"ש · ולכאורה מדברי הרמ"א לעיל ס"ס קכ"ט משמ
דאין קפידא בזה בדיעבד ועיין בנ"פ שם ס"ק קמ"ב בשם הרא"ח בענין אשה ששמה אידיני כו' ע"ש · שוב הגיע ליד
תשובה כ"י מהרב הגאון מהר"י אייזק ז"ל מטיקטין על ענין כזה באשה ששמה העניא ובגט הנשלח לא היה כתוב הענ
בלא יוד והכשיר הגט בדיעבד והזכיר גם דכן נעשה מעשה באסיפת הכמים בזיריד ועלו על אשה ששמה ראניא והמשד
כתב ראנא והסכימו שלא לפסול עכ"פ בדיעבד ושעת הדחק ועיין עוד בזה בתשובת מים חיים סימן ס"א :

אות ה' האדם · עיין בס' ישועות יעקב שמסכים ג"כ לזה לכתוב האדם בא' ודלא כתשובה אחת מחכם אחד שחולק ע'
הנ"ש בזה · ומ"מ אם כתב הדם בלא א' דעתו דכשר בדיעבד ע"ש :

שם ואם קורין הס' באר נקודות יש לכתוב שניהם כו',כ' בס' גט מקושר כבר כתבתי באות ב' דכותבין לעולם כמו שנקרא
אם נשתקע שם העריסה :

שם הגלא · ובאלו שלבתם כתב בס"מ דדינם כמו באלו גוטא כו' כ' בס' ג"מ ולענ"ד אם לא נקראת בשם הנה כלל אי
לכתוב רק השם שנקראת ויותר יש לבוא לחשרון מלשינוי עמ"ש באות ב' :

אות ז' זלטא · עיין בס' ג"מ כאן ובסוף כללי השמות שכתב דיותר נכון לכתוב זלאטא בא' אחר הל' דבלא אלף יש לטעו
לקרות זלטא בפת"ח תחת הז' אבל בין קמ"ץ לפת"ח ליכא טעות כולי האי ע"ש :

אות ח' חנה חענקה כו' · ובענין שם חַיֶינְקָה המצוי במדינותינו בהרגש יוד אחר הח' ובזר"י נחלקו בו רבני הזמ
קצתם אמרו לכתוב חיענקה בעי"ן אחר היוד כי אם נכתוב בב' יודין יהיה נקרא חַיְיְנְקָה וקצתם אמרו דלא חיישינ
להכי כל שיכולים לקרות כהוגן ל"ח לטעותא (וכמ"ש הגט מקושר בש"א אות מ' בענין אם שם המגרש שלמה בשין שמאליו
ונפתח שהוא כם בסוף מגילת רות כותבין ג"כ בגט שלמה ול"ח לטעותא כו' ועיין בזה בט"ג לקמן אות ש' בס"ק י"ד
ואדרבה אם יכתוב בעיי"ן חיענקה הוא שינוי השם · ואח"כ הוסכם כן לכתוב בב' יודין וכמדומה שפסלו הגט שנכתב בע' אן
אחר שכבר ניתן :

שם חנה חגולה כו' כתב בס' ג"מ כבר כתבתי באות ב' שא"צ לכתוב חגולה כלל :

שם חנה · ע' בדיני השמות הנדפס בסוף הרמב"ם ה"ג בשם הרב מהרי"ש ספירא שכתב חנליה בה' לבסוף כי יוצא משני
הנה והיוד שאחר הנד"י כפי המבטא במדינותינו שנרגש היוד במבטא עכ"ל · וכן מבואר בס' ט"ג לקמן אות ש' ס"ק
בענין שם שארליה ושם ראחליא ושם בינליא דיש לכתוב כולם ביוד אחר הנ' · ובענין האל"ף בסוף כתב שם להלק דדקי
בשארליה וכיוצא שבשם הקודש שלם יש ג"כ האל"ף בסוף התיבה אבל בשם ראחליא יש לכתוב באלף שאין אות ה' בשם
הקודש שלם כו' ע"ש :

אות ט טויבא · עיין בס' ט"ג שכתב דלפי הכרת מדינותינו יש לכתוב טאבא באל"ף שאף שהעולם רגילין לכתוב טובא בו'
באיגרות ושטרות לפי שמנהג אבותיהם בידיהם ואין מדקדקין כ"כ במה שהמבטא מתחלף מזמן לזמן אבל בגיטין יש
לדקדק עפי ולכתוב ע"פ הכרתנו טאבא בא' ואם רגילה לחתום בו' כותבין כן ומן הסתם לכתחלה יש לכתוב בא' טאבא
ואם כתב טובא בו' כמנהגם מקדם כשר בדיעבד עכ"ד · ובשם הרב הגאון החסיד מהרא"ל זצ"ל האב"ד דק"ק בריסק שמעתי
שצוה לכתוב טאובא באלף ווי"ו כאשר כן הוא הכרת מדינה זו שקורין שם זה כך כאילו הט' בקמ"ץ והאל"ף במלאפום ·
ובתשובת מהרי"מ ס"ס י"ז ראיתי שכתב שדעתו מסכמת כדעת הט"ג לכתוב טאבא באלף אחר הט' וכן עשה הלכה למעשה כי
לפי המורגל בקריאתנו שם זה נוטה הקריאה לקמץ כמו שם גאלדא (אפשר כך הוא הכרת אנשי מקומו ק"ק קארלין) וכל אחד
צריך לכתוב כפי הכרת מדינתו · ושם בסימן ל"ט אודות שרב אחד כתב טויבא בוי"ו ויו"ד וכתב דבדיעבד כשר וכמ"ש הט"ג
והטעם בזה נראה דאף דהקריאה הוא בקמ"ץ וקמ"ץ מושך אחריו אל"ף מ"מ כשר בדיעבד כיון דשם טאבא נמשך ממלת יונה ובכל ספרי
תנ"ך הנדפסים בלשון טייטש נדפס טויב גם רגילין לכתוב כן בשטרות ותתימות וכיון דשונה שם זה מתחלה בויו ויוד אף עתה
שנשתנה

שנשתנה הקריאה באל"ף אין חשש לגז בזה ויש לדמות זה לשם הירש דאף דאנו קורין הערש מ"מ כותבין הירש וכמ"ש הט"ג אות ג' משום דעיקר הנחת השם הוא ביוד רק מחמת שיגרא דלישנא משתנה כו' לכן כאן על"פ בדיעבד כשר ע"ש · ולכאורה לפי טעם זה היה כשר לכתוב כן גם לכתחלה כמו גבי הירש ונ"ל שטעמו בזה כמ"ש הוא ז"ל בסימן ל"א גבי שם בשא דווקא בשם הירש דהוא שם המצוי טובא וכל האנשים הן המונים הן גדולי ישראל בכל המדינות חותמים עצמם הירש בחירק אף שנקראים הערש כו' ע"ש · ומ"מ שמעתי וראיתי בכמה קהלות קדושות נוהגים גם עתה לכתוב לכתחלה טויבא כמוזכר בכ"ש וכן הועתק בס' גט מקושר ולזה דעתי נוטה עיין בש"ע ס"ש קכ"ט בהגה · [כעת יצא לאור תשובת מים חיים מצאתי בסימן ס"ג אות י"ח פסק ג"כ הכי לכתוב שם טויבא כך בויו יוד ושם באות ל"א כתב שהעיד לפניו רב אחד זקן ונאמן שהגאון בעל ט"ג בעצמו חזר בו והורה בע"פ שיותר טוב לכתוב בלא אלף רק בויו יוד וגם הגאון רבי דוד זכי מקרעמניץ כתב ג"כ בגט טויבא בוי"ו יו"ד ע"ש וכ"כ עוד בסי' ס"ב שם ועמש"ל אות ב' בלואה] :

שם טאלצא · עיין בתשובת נו"ב תניינא סימן קכ"ד בגט שנכתב טאלצא בא' אחר הצ' ואח"כ נודע שהיא חותמת טאלצי ביו"ד בסוף וכתב לדעתי צריכה גט אחר ומ"ש הרב השואל להתיר כיון שהיא נקראת בפ"כ טאלצא בא' לא גרע מנחמיה ז"א אפילו יהיבנא ליה שמה שנקרא אצל העולם מקרי חניכה היינו מה שנהגו במבטא כגון חזקיה ואליה אבל טאלצא אין דרך עולם לדקדק בכך והן אמת מן הסתם כותבין בא' בסוף כיון שאין מרגישין היוד אבל זה הקורא גט יקרא כדקדוק הלשון ויקרא טאלצא באל"ף והיא חותמת ביו"ד והוא שינוי ממש ומ"ש עוד כיון שחתימתה אינה מפורסמת אין אנו הולכין אחר חתימתה ז"א דהיינו דוקא אם הוחתם בטעות אבל כאן מי יימר שהוא טעות כלל שמא היא קבלה מאבותיה לכתוב כן ועוד מאן מפיק שחתימתה אינה מפורסמת ומה שהביא הרב השואל ראיה מדברי הב"ש בשם באלי שכתב שם דאין משגיחין בחתימתו הא הב"ש שם כתב ב' טעמים · הדא דשם באלי לא מצינו רק באל"ף אחר הב' וא"כ ודאי חתימתו בטעות ועוד שאין שום שינוי במבטא אבל כאן שם טאלצא לא מצינו לא במקרא ולא בתלמוד וגם הוא שינוי במבטא כי הקורא יקרא בדקדוק הלשון באל"ף וחתימתה ביו"ד והיו"ד נרגשת במבטא לכן לדעתי צריכה גט שני עכ"ל וצ"ע · ועמ"ש מענין זה אם משגיחין בחתימה לעיל בה"א אות י' ובאות מ' ובס"כ אות ב' ולקמן בכללים אות א' וצ"ע למעשה :

שם טעלצל · [עיין בתשובת מים חיים סימן ס"ג אות י"ט כתב שם טעלצא אם קורין הט' בסגול יש לכתוב בשי"ן כמו שם טעלצל ועיין בט"ג בשם מיילא ע"ש] :

אות יוד יטא · כן יש לכתוב במדינות אלו שקורין היוד בחירק כו' ע' בט"ג שכתב שגם במדינותינו יש לכתוב לכתחלה יוטא יוטל לפי שאצלנו אין היכר במבטא בין הברת חירק לשורק ומלאפום כו' עש"ב · ויראה פשוט שלבני מדינתו דיבר אבל במדינות אלו ליטא וזאמיט הפרש גדול ביניהם ע"כ יש לכתוב יטא כדברי ס' מהר"ם והב"ש · ואני שמעתי קריאת שם זה איטא בא' בתחלתו ודאי דיש לכתוב כן כמו אייזל אייזק איסק וכדומה וכן ראיתי כמה גיטין הניתנין בק"ק הוראדנא שהיה כתוב בהם שם האשה איטא איטקא : יודית · עיין בס' ישועות יעקב סימן קכ"ט סק"כ שכתב וז"ל זה כמה שנים אירע מעשה שחכם אחד סידר גט וכתב שם אשה יודית בלא ה' לפי שראה כן בס' ב"ש וערערו עליו הרבה חכמים והצריכו גט אחר לאחר שנתגרשה וכתבו דע"ס יש בדברי הב"ש דבודאי צריך לכתוב יהודית בה' כמו שנאמר בספרי תנ"ך ואני הסכמתי להכשיר הגט דלא גרע שם יודת מחניכה המפורסמת שהכל קורין אותה כן ואפשר שטעם הב"ש דחשש לכתחלה שלא יהיו ג' אותיות השם ביחד כמו ביהונתן כו' ועוד אפ"ל אף דמצינו שם הזה יהודית לטיבותא אמנם מצינו בתירה את יהודית בת בארי החתי כו' ולכך לא רצו לקרות בשמה ושינו בדבר קצת לכתוב בלא ה' וגם חזינן בכולם נקראו יודת ולכך כתב הב"ש יודת דכשר בודאי דהוי חניכה מפורסמת והגם שלכתחלה אילו בא מעשה לידי הייתי כותב יהודית בה' אמנם אחר שכבר ניתן הגט הנלוה להצריך גט אחר ולפגוע בכבוד המסדר ובפרט שכתבו השואלים שגם בכתובה נכתב בלא ה' וקרוב הדבר שידעו בודאי שכן שמה אף לכתחלה יש לכתוב בלא ה' כמ"ש בשו"ת שער אפרים (הוא בסימן קי"ח) שלכתחלה יש לכתוב בגט כמו בכתובה זולת אם ידוע שנשתנה השם (עיין לקמן אות פ' ובט"ג שם סק"ג ולקמן בכללים אות ג') סוף דבר לא יפה עשו שהצריכו גט אחר עכ"ל ע"ש וכתב עוד מזה בסה"ג ס"ק י"ט ועיין בס' ט"ג סק"ה מ"ש בזה :

שם ינטא אם קורין היו"ד בפת"ח · עיין בס' ג"מ בסוף כללי השמות שכתב דיותר נכון לכתוב יאנטא בא' במקום פת"ח כי יש נטעות לקרות ינטא בחירק כמו יטא כו' עיין לעיל בשם זלטא :

אות ל' ליבקא · ואם כתב ליפקא בפ' כו' עד אבל בידוע שמה פסול כמו שרא באלף · כ' בס' ג"מ וז"ל לע"ד נראה עיקר כהרש"ל דכיון שנקרא היטב ואין הרגש כ"כ בקריאה בין ב' לפ' כיון שמדגישין הב' אין נכון כלל לשינוי בין הפ"א לבי"ת ולא הבנתי מ"ש הב"ש בא"י שמה הא ידוע קריאת העולם ואולי לשיטתיה אזיל דתליא בחתימה וכבר כתבתי דלא תליא בזה ולכן כיון שאין שינוי ואין הרגל בזה יותר מבזה יש להכשיר כמ"ש הרש"ל כיון שאינו שינוי גמור במבטא עמ"ש בשם ועליג אבל שרא באל"ף יש לפסול כמ"ש בש"א אות מ"ם עכ"ל :

שם לוינא · עט"ג סק"ד שכתב ויש נקראים הל' בצירי ואחר הצ' נרגש הברת יוד יש לכתוב לייניא עכ"ל [ועיין בתשובת מים חיים סימן ס' וסי' ס"ג שכתב דהוא ע"ם מה שנרשם לכתוב לייניא בשני יודין אחר הל' ואין לכתוב רק יוד אחת להורות על נקודות צירי היינו ליניא רק כשקורין הל' בפת"ח חריף יש לכתוב לייניא וכבר הגיה כן הגאון בעל ט"ג בעצמו בלוח הטעות שבדפוס זאלקווא וכן מבואר בט"ג גבי שם טריינא ע"ש] :

שם ליבא · עיין בתשו' אא"ז פמ"א ח"ב סימן פ"ח שכ' נשאלתי באשה ששמה לְבִיָה איך לכתוב בגט כי קצת נשים חותמות עצמן לביה בה' וכ"ל דשם לביא מצינו בפסוק ביחזקאל סימן י"ט מה אמך לביא אף דשם לביא בחיר"ק הוא לשון זכר מ"מ יש לה למקרא ואנן קרינן בקמץ תחת היוד והוא לשון נקבה וא"כ יש לכתוב לביא בא' בסוף ואף דלפעמים אזלינן בתר החתימה הני מילי היכא דמספקינן בשם אבל היכא דהשם הוא ברור לא מהגינן בחתימה אם כתוב בטעות כמ"ש הט"ז גבי אלעזר כו' וה"ה כאן לא אזלינן בתר חתימת נשים דלא גמירי שחותמות בה' לבסוף · ודלא כדעת מקצת דיש לחוש שמא אביה נקרא בשם לוי ונולדה היא אחר מיתתו ונקראת על שמו לביא דאין תולין נקבות בזכרים ואזלינן בתר רובא דעלמא דקורין שם איש ואשה אחר מיה צבי לזכר וצביה לנקבה וה"ה כאן עכ"ל (ומדבריו משמע דאם ידוע שהאשה כן הוא שאביה היה שמו לוי והיא נקראת על שמו יש לכתוב לויה והוא פשוט) · ועיין בס' ישועות יעקב ס"ק י"ט שהזכיר ג"כ דברי הפמ"א הנ"ל והסכים

עמו

עמו וכתב דכן עשה מעשה ע"ש ועיין בס' ט"ג סק"ו שהביא ג"כ דברי הפמ"א הנ"ל וכתב דלפי המבטא שלנו שם זה אינו בקמ"ץ תחת היו"ד רק בקמ"ץ תחת האל"ף לבסוף וא"כ בהכ"ג יש לכתוב אל"ף וה' לבסוף לביאה ע"ש · [ובתשובת ח"ס ח"ב סימן ל"ת אודות אשה ששמה מעריסה לביאה ושינתה לשם א"י ונקראת בפ"כ וגם חותמת עצמה לעני איך לכתוב בגט והביא שם דברי הפמ"א הנ"ל דיש לכתוב לביא ככתוב ביחזקאל סימן י"ט וכתב עליו אמנם הגאון לא ראה דברי הרד"ק שם ע"כ נסתפק איך לכתוב כי בקרא כתיב לביא והיוד בקמץ אך הרד"ק שם כתב עיקר כמו שאנו רגילין לכתוב לביאה ה' אותיות הבי"ת בחיר"ק והאל"ף בקמ"ץ והה"א נחה סימן נקבה ובקרא דגשת היו"ד משלמת החסרון ע"ש וכ"כ בטיב גיטין מסברא דנפשיה וגם הוא לא ראה הרד"ק מדלא הביאו ע"כ יש לכתוב לביאה המכונה לעני דודאי צריך להזכיר השם שהרגילה עצמה, בפי כל ואפשר אם רק נזכר שם לעני כשר דלא גרע מחניכתה אבל שם לביאה לבד פסול ואין זה דומה למ"ש ר"ת דחלילה להזכיר שם כנענים בכדמו"י דהיינו אותו השם שנתנכר בו כו' אבל הכא כותבין שפיר השם שהרגילה לעצמה ומ"מ שם יהודית דעריסה לא נעקר אפילו בנקבה דאינה עולה לתורה מ"מ אם יארע שמברכין אותה בבהכ"ג כמי שברך או מתפללים בעדה בחוליתה או בימי עיבור וכדומה רוצית היא להזכיר שם יהדות א"כ אינו נעקר לגמרי וכותבין שם עברי עיקר לביאה המכונה לעני ע"ש] :

אות מ מיכלה י' אחר המ"ם וה' בסוף כו' · עיין בט"ג סק"ג בענין מקומות שנהגו לקרות שם מיכלה המ"ם בסגול ובהרגש יו"ד אחר הכ' ומסיק שם דאם אין ידוע שעיקר השם הוא מיכל או מחלה שאז אין לכתוב רק השם שנקראת בפי כל שפיר דמי אם כותב מעכליא בעיי"ן אחר המ"ם ובאל"ף לבסוף כמו שאר שמות הלעז רק אם ידוע שנגזר משם הקודש אין לשנות ויש לכתוב (מיכליה) ה' לבסוף כמו שהכריע הב"ש גבי שם סאייה ע"ש ועיין בס' מעין גנים ס"ס קכ"ט הביא דבריו וחולק עליו ומסיק לכתוב מיכליא אל"ף בסוף ע"ש · ולפע"ד גם כן דברי הט"ג הנ"ל צ"ע בזה מה שמביא סעד משם סאייה דזה סותר למ"ש הוא ז"ל בעצמו אות ס' סק"ב שכתתיו לעיל אות ח' בענין שם שארליה ושם ראחליה שמחלק שם דדוקא בשארליה שבשם הקודש שלה יש ג"כ ה"א בסוף התיבה אבל בשם ראחליה יש לכתוב בא' כו' ע"ש א"כ ה"ס הכא גבי שם מיכליא : מיילא · כ' בס' ט"ג סק"ט וז"ל ובמדינתינו הרבה נקראים מליא דהיינו המ' בפת"ח בלא הרגש יודי"ן רק היוד נרגשת אחר הל' ויש לכתוב מליא ובשו"ת פרי תבואה (סימן י"ט) האריך ללא צורך עכ"ל ועיין בס' ישועות יעקב שהזכיר ג"כ שם זה מליא וכתב דיש ספק אולי נגזר משם מלכה וא"כ יש לכתוב בה' וכמו שרה סאייה (עב"ש באות ס') וידוע דאם יש ספק אם לכתוב ה' בסופו או א' כותבין ה' ה"ס בזה נ"ל לכתוב מליה בה' אמנם אם ידוע תחילתה בא' כותבין כן ע"ש ועמ"ש לעיל אות ב' :

שם מינדיל · עיין בדיני השמות הנדפס בסוף הרמב"ם ח"ג בשם הרב מהרי"ש שפירא כתב וז"ל מינדרי כן היתה אשה נקראת והיה ספק אם שם העריסה שלה מינדיל כתבתי בהגט אנת אנתתי דמתקריא מינדי · וכן אחת היתה נקראת ריבה צויתי לכתוב בה' לבסוף כי מסתברא שיוצא משם רבקה אבל היה ספק בשם העריסה צויתי לכתוב ג"כ אנת אנתתי דמתקריא ריבה ומזה יש לדון לכל כיוצא בזה עכ"ל · והנה מ"ש דיש לכתוב אנת אנתתי דמתקריא כו' דבר זה יצא לו מדברי מהרי"ט שהובא בב"ש לעיל אות אל"ף בשם אבגלי דהיה ספק אם נגזר משם אביגיל ופסק מהרי"ט דיש לכתוב אנת אנתתי דמתקריא אבגלי ובזה יוצא מידי כל ספק כו' וכן באות ב' הביא הב"ש בשם ס"ש בענין שם הנולין מירוש כו' דאם א"י שם העריסה טפי עדיף לכתוב אנת אנתתי דמתקריא הנולין וכן כולן · אך בס' ט"ג שם הביא בשם ס' ע"כ · (מבעסמ"ח גט פשוט) שכתב שהסכימו גדולי הדור שאין לכתוב כן דמתיבת דמתקריא יהיה נראה שבא לרמז שם אחר כו' רק יש לכתוב אנת אנתתי אבגלי כו' דאפילו תימא דעיקר שמה אביגיל הו"ל כחניכתה דכשר ע"ש וכבר הוזכר זה גם בספרו נ"פ סימן קכ"ט ס"ק ס"ו וא"כ ה"ס כאן יש לכתוב אנת אנתתי מינדי או ריבה לבד וכשר :

שם כיון דמעזי לאו שם בפני עצמו הוא צריך לכתוב שניהם אע"פ שעכשיו לא נקראת מרים · כתב בס' ג"מ לענ"ד אם נשתקע שם מרים אין לכותבו כלל עיין אות ב' :

שם אשה שנקראת מעלא כו' כתב בס' ג"מ ולענ"ד אפילו בדיעבד פסול אם כתב מחלה כיון שנשתקע שם זה :

שם מחלה בהא: [עיין בתשובת מים חיים סימן כ"ג אות ס"ו שבא לפניו עובדא באשה שנקראת מחליה שהיוד אחר הל' נרגשת במבטא וצוה לכתוב מחליה ולא דמי לשם מחלי ומושי הנזכר בתורה שהוא שם איש והיוד אינה נרגשת אבל כאן היוד נרגשת צריך לכתוב ה' בסוף עיין בט"ג בשם מיכלה כו' ע"ש] :

שם מלכה · מיהו אם ידוע דשמה הוא בקו"ף אין משנין · כתב בס' ג"מ וז"ל לא ידעתי איך יודע זאת כיון דנקראת בכ"ף דגושה אין הפרש בינה לקו"ף במדינות אלו ואולי לשיטתיה אזיל דתלי בחתימה וכבר כתבתי דליתא וכותבין כראוי לשו מילכה בכ"ף עכ"ל :

אות נ ניסקא · וכתב בט"ז אפילו אם א"י אם שמה נחמה יש לסמוך ע"ז כו' עיין בג"מ שכתב ולענ"ד אין לסמוך ע"ז כו' ע"ש ועיין בט"ג סק"ו :

אות ס סירקא · אבל מהרש"ל פסק דכותבין בשין כו' עיין בג"מ שכתב דמ"מ נראה יותר לכתוב סירקא בסמ"ך עיין שם ועיין בט"ג סק"ב :

שם סאייה · ואם יודעים שם העריסה היה שרה כותבין שרה המכונה סאייה כו' עיין בג"מ שכתב כבר כתבתי אם נשתקע שם הא' בנשים אין כותבין רק שם שנקראת דבנשים אין היכר בשם מובהק כלל ע"ש :

שם סאלווה · עיין בס' ט"ג סק"ה שכתב והנה מ"ש א' אחר הס' נראה דהברת השם הוא שהסמ"ך הוא בקמץ כו' ע"ש ועיין בס' נו"ב תניינא סימן קט"ז בענין שם עיר ראדוויל כתב כי אולי נכון לכתוב רדוויל כי אין הפתח תנועה גדולה שימשוך אחריו אלף כו' אך כיון שרגילים לקרות שם הדלי"ת רדוויל נעה בשוא נע וא"כ מושכין הפתח שתחת הרי"ש כמו ת"ג שפיר לכתוב ראדוויל ע"ש לפ"ז י"ל דשם סאלוה הנ"ל הוא בפת"ח הס' רק שרגילים לקרות הל' נעה בשוא נע לכן יש לכתוב בא' אחר הס' ועיין לקמן אות ש' בשם שאלוא שכתב הב"ש בשם ס"ש דהיינו אם קורין שלמד בשוא כו' נראה שהב"ש עצמו מחלק בכך ובט"ג שם סק"ו כתב שדברי הב"ש תמוהים ולא ידעתי למה :

אות ע עלא · עיין בט"ג שכתב ולענין כתיבת שם עטיא כן יש לכתוב כו' ע"ש עוד [וכ"כ בתשובת חתם סופר ח"ב סימן כ"ט פ"ט · ומה שחקר שם על שורש שם עטיא אם הוא יוצא משם אסתר או משם עטרה שקרוב לו באותיות הנה מצאתי בס'

בס' עזרת נשים אות ע' מבואר שם דהוא שם ערבי ופי' שם עטי' הוא תרגום ופירש שם מתנה או מתחיה נתרגמים אותו בלשון ערבי עטיה ע"ש והנה דשם נזכר זה על שם האיש י"ל שנשתרבב ג"כ לשם האשה ואף דשם איתא עטיה בה' בסוף ע"ש כבר כ' הב"ש לקמן בכללים אות ע"ז דשמות של ערבי יש לכתוב א' בסוף] :

אות פ פירמוזא · ואפשר אם היא נקראת לא כשם שנכתב בכתובה כותבין שם שניהם כו' עיין בס' ג"מ שכתב כבר כתבתי כמה פעמים דקריאת השם כפי העולם עיקר ואין להזכיר שם שנשתקע כלל דמיחזי כשינוי אם לא שמפורסם שהכל שם א' ומספיקא עדיף שלא לכותבו רק השם שנקראת :

שם פיגו · כתב בס' ישועות יעקב מ"ש הב"ש פיגו בוי"ו לבסוף כ' כן לפי מנהג מדינתו אבל במדינותינו קורין אותה בקמץ לכך יש לכתוב פיגא באל"ף לבסוף וכתבתי זאת לפי שראיתי כמה חכמים טעו בזה עכ"ל· וכ"כ בתשובת מאיר נתיבים סימן כ"ו שמסדר אחד במדינתו כתב פיגא באל"ף לבסוף והרב שבמקום האשה החזיר הגט לפי שראה בב"ש כתוב בו' לבסוף והוא ז"ל כתב דלא הא לקמיה דשם הכוונה כשקורין בשור"ק אבל בשם פיגא המצוי במדינותינו דינא הוא לכתוב באל"ף לבסוף כו' עיין שם · והובא גם כן בס' טיב גיטין סק"ד וכתב דהוא פשוט ואפילו בדיעבד פסול אם כתב בשם פיגא המצוי בוא"ו לבסוף ע"ש :

ועיין בשו"ת בית דוד סימן י"ט אודות גט שבא ע"י שליח ונכתב בו שם האשה פיגא בשני יודין פייגא · והשיב ע"ז באריכות ותורף דבריו דיש להכשיר גט הזה מכמה טעמים · חדא דכפי הנראה מדברי הב"ש בש"א בשם ורידמן ובש"נ בשם פריידל ורייזל מבואר דשני יודי"ן מורו ג"כ על נקודת צר"י ואע"ג דבשם בילא שינא פיגא ודומיהן כתב הב"ש דכתבינן בחד יו"ד ע"כ צריך לחלק דהיכא דאיכא שני שמות חד בחירק וחד בצירי כגון ורידמן ורייד[מ]ן צריך לכתוב שני יודי"ן על שם זה שנקרא בציר"י דלא נמטעי בשם ורידמן בחירק אבל בשם בילא פיגא ודומיהן דליכא עוד שם דכותיה בחירק וליכא למטעי כתבינן חד יו"ד לנקודת ציר"י כמשפט לשון הקודש וכיון שכן גם בנ"ד בשם פיגא אף דלכתחלה היה צריך לכתוב בחד יו"ד כיון דליכא למטעי מ"מ בדיעבד אם נכתב בשני יודין ודאי דלא מקרי שינה שמה דאין שום צד סברא לומר דבמקום דאיכא למטעי יהיה השני יודי"ן תקנתא ובמקום דליכא למטעי יהיו לגריעותא · ועוד מאחר דחזינן בכל ספרי אשכנז בכולם נכתב שני יודי"ן לנקודת ציר"י א"כ אף לכתחלה היה נכון לכתוב כן שמות אלו הנובעים מלשון אשכנז אילולי דברי הב"ש ואיך ס"ד למפסלא בדיעבד · ועוד כיון דלרובא דעלמא מקרי שפיר כהלכתו דרובא דעלמא כותבין בשני יודין וליכא למיחש בדידהו לשום לעז כלל וא"כ כל עיקר החשש הוא רק להנך היודעים בטיב גיטין גם לדידהו אין לחוש כיון דמצאנו כן בכל ספרי אשכנז בשני יודין לנקודת ציר"י יתלו אותו דספרא דווקנא כתביה כמשפט כתיבה אשכנזית וכדאמרינן במס' ע"ג דף י' ע"א בההוא שטרא דהוי כתוב ביה שית שנין יתירתא כו' ועוד דאף אם נימר דבנ"ד הוי ליענא דמשתמע לתרי אנפי מ"מ הא דעת כמה ראשונים בהנך דקדוקי דאביי בגיטין פ"ה (ע"ל סימן קכ"ו סכ"ב) אם לא כתבו הבעל בעצמו או הסופר מפיו ולא קאתי ומערער הגט כשר ואף לדעת המחמירים שם מ"מ נ"ד דהוא ע"י שליח עדיף טפי דליכא למיחש לערעורו של בעל משום דמעיקרא מידק דייק כדאמרינן בגיטין דף ג' כו' ואף אם נאמר דהרמב"ם דפסיל בהנך דקדוקי דאביי מחמיר גם בכה"ג מ"מ נראה דליכא דמשתמע לתרי אנפי בשמו ושמה עדיף טפי מהנך דקדוקי דאביי כיון דקיי"ל דלא בעינן מוכח מתוכו משום דע"מ כרתי ואיכא למימר דבהא גם הרמב"ם מודה כו' (וזה צ"ע ועמ"ש לעיל סימן קכ"ח ס"ק י"א) והאריך בזה ומסיים מכל הלין טעמי יראה לענ"ד דהגט כשר ולית ביה שום חשש כלל ע"ש :

ושם כתב עוד בזה וז"ל ולרווחא דמלתא אם ירצה לעשות איזה תקנה בכדי להוציאו מחשש לעז נראה לענ"ד למיעבד תקנתא מעליותא והוא לעשות נקודות בשם האשה כו' דאף הריב"ש וש"פ שאוסרו בתקנתא דהרא"ש בהאלכת הווי"ן היינו דוקא התם דהוא בגוף האותיות של הגט אבל כאן דהתיקון הוא חוץ להאותיות כ"ע מודים שמותר לתקן אף בלי רשות הבעל כיון דהא דאין כותבין נקודות בגט אינו אלא מנהג בעלמא ודאי דיותר טוב לכתוב נקודות כדי להוציא מכל לעז שבעולם וכלא"ה אי אייבר חילי בהסכמת חכמי ישראל וגדוליהם היה נ"ל לתקן לכתוב נקודות בג"פ בשמו ושמה כו' כי בזה יצאנו מידי כל תפשות שבעולם כו' ואם ירצה כת"ר לעשות תקנה זו יתן תחלה בלא נקודות ואח"ז ינקדו ויחזור ויתנו לו כו' עכ"ל · ולענ"ד נראה דודאי בלא חכמי ישראל וגדוליהם לא יסכימו לתקן כן משום דמצאנו אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים וכמ"ש לעיל סימן קכ"ה ס"ז דמי שרוצה לזיין האותיות מוחין בידו מטעם זה אף דזיון האותיות הוא דבר הכרחי יותר שלדעת ריב"א לא מקרי אות בלא זיון ומכ"ש לנקד אותיות דיש למנוע מטעם זה · ובג"פ שם ס"ק ל"א מביא דמהרי"ט ק"א ערעור על הרשד"ם שכתב בתשובה סימן ר"ה דבסוף ימיו היקן שיכתבו שני גיטין לשם גאמילה אחד בנקודה ורפה ואחד בלי נקודה וערער מהרי"ט דמצאנו מוציא לעז כו' ע"ש הרי דאף בנקודה אחת ובשם אחד קרא ערעור ומכ"ש לנקד כל האותיות של שמו ושמה בכל הגיטין ואף הרשד"ם שלא חשש לזה בשם גאמילה נלע"ד דהיינו משום דס"ל כיון שהוא דבר שאינו נוהג בכל הגיטין לא שייך הוצאת לעז (ובג"פ שם נדחק בזה להלין בעד הרשד"ם ולע"ד הדבר פשוט כמו שכתבתי) וכמ"ש באמת בס' טיב גיטין בליקוטי שמות סק"ז גבי שם משה ליב הבאתיו בסימן קכ"ה שם ס"ק י"ב ובסימן קכ"ט ס"ק ל"ו אבל לעשות נקודות בכל הגיטין בודאי גם הרשד"ם מודה · וגם הב"ש בש"נ אות ב' גבי שם ברונא ולקמן בכללים אות כ"ב שכתב דהמנהג שלא לעשות נקודות מה דתלי הדבר רק במנהג נלע"ד דהוא נמי משום דמיירי לעשות נקודה רק בשם אל"ף כגון ברונא דבזה מדינא ליכא משום הוצאת לעז כיון שאינו בכל הגיטין ואעפ"כ מצד המנהג אין לעשות כן דהמנהג לחוש לזה גם בכה"ג או אפשר דטעם המנהג בזה כיון דמבואר בש"ע דהמיסוג להחמיר בגט כדין ספר כמ"ש בסימן קכ"ה ס"י לענין שרטוט ושם סי"ד לענין שלא יהא האותיות עוברות חוץ לשיטה ובר"ס קכ"ו לענין כתב אשורית א"כ ממילא דה"ה לענין נקודות דהא ספר המנוקד פסול כמ"ש ביו"ד סימן ער"ד ס"ו אבל לעשות נקודות בכל הגיטין בשמו ושמה זה לא תלי במנהג רק מדינא מוחין שלא לעשות כן משום הוצאת לעז על גיטין הראשונים · ועוד דבנקודות איכא למיחש לזיופא וכמ"ש הג"פ סי' קכ"ה ס"ק כ"א לענין אות אחת חוץ לדף דפסול מהאי טעמא ע"ש :

ובגוף השאלה הנ"ל שמצא כתוב פייגא בשני יודין דברי הרב הנ"ל נכוחים וטובים דכשר בלי שום תקנה ואין זה שינוי מאחר דכתיבה אשכנזית כך היא וכמו שהאריך הרב הנ"ל בדברים נכונים וכן כתבתי לעיל אות ע' גבי שם עויבא ע"ש ועיין בזה בשו"ת שער אפרים סימן ק"ח בענין שם ביין ונידה שנכתב ביין בשני יודין ורצה לפסול אותו ובעל עדות ביהוסף כתב להכשיר הובא בקצרה בט"ג אות ב' ס"ק י"ז אך משם אין ראיה כי שם זה ביין ונידה אינו לשון אשכנז ואולי בלשון

בלשון הזה מפורסם הכתיבה ביו"ד אחד לנקודת צירי ולכן הגם שהרב בעל ש"א לסתמיר משא"כ בשם פייגיל פריידא וכדומה שהם נובעים מלשון אשכנז ודוק :

שוב מצאתי בשו"ת מהר"ש מינץ ס"ס ל"ז בענין שם רייכלא כתב שם בהדיא דאם קורין בחירק יש לכתוב ריכלא בחד יו"ד ובמדינות שקורין בציר"י יש לכתוב רייכלא בתרי יודין ושם מבואר ג"כ חילוקו של הרב הנ"ל גבי שם ורוידמן כין היכא דאיכא למטעי כו' דשם כתב עוד ששאל להרבה אנשים היודעים לכתוב ליבנא דעלמא ולשון אשכנז ורובם אמרו כיון שקורין באלו מדינות בציר"י יש לכתוב בתרי יודין ומיעוטא דמיעוטא אמרו בחד יו"ד ואמינא בתרי יודי"ן עדיף טפי דהוי ידים מוכיחות דקורין בציר"י אבל בחד יו"ד איכא למטעי לקרות בחירק וזה ליתא דכ"ע בהאי מדינה קורין בציר"י כו' ע"כ טוב לכתוב בתרי יודין דבזה ליכא כלל סברה אחרת אפילו לאותם דאמרי דכותבין בחד יו"ד ואמרי בתרי יודי"ן הוי לגמרי כרהב שפתיים כמו במדינת פיארין מ"מ ליכא סברה אחרת כו' עכ"ל ע"ש הרי שדעת הר"ס מינץ לכתוב כן אפילו לכתחלה ומכ"ש בדיעבד ודאי דכשר וא"צ שום תקנה :

שם פריידל · עיין בט"ג סק"ס שכתב נראה דהיינו אם הקריאה היא בפת"ח הריף כמו ריילא וכה"ג אבל אם סר' בציר"י כותבין פרידל בחד יוד כו' ע"ש ועמ"ש לעיל גבי שם פיגא בשם ת' בית דוד סימן י"ט שדעתו אינו כן ושם הבאתי ג"כ דברי הר"ס מינץ בזה :

שם פרידא · עיין בשו"ת בית דוד סימן י"ח אודות גט אחד שבא ע"י שליח מפאריז ונכתב בו שם האשה פריידא בשני יודין וכאשר ניגשו לפני רב גדול אחד לסדר להם מסירת הגט עמד על השני יודין ולכן עשה תקנה חדשה ונתן להאשה שני געטליך בכתיבת ידו בזה"ל האשה מרת פרידא לא יקרא עוד שמה פרידא רק פראיידא וזה שאלו הגעטלין יהיו מדובקין בכותלי בהמ"ד שלשים יום וגם שיוכרז כן שלשה פעמים ואחר שלשים יום סידר מסירת הגט · והרב השואל שם כתב להפליא על הרב גדול הנ"ל כי מה יועיל שינוי השם אחר הכתיבה ואף שהוא טרם הנתינה מ"מ כיון שנכתב הזמן בגט כו' וגם הרב הגאון המחבר בסימן י"ט שם כתב שדבר זה מביא לידי גיחוך ע"ש · ולכאורה איני יודע הפלאה זו מה היא דהרי לעיל באות ד' גבי שם דוואשא כתבתי עצה זו בשם כמה גדולי הדור בענין שם רושא וגם הרב הג' מהר"י אייזק ז"ל מטיקטין נוה כן בשם דוואשא ואף הגאון מהרי"מ ז"ל מבריסק לא נחלק בזה רק כיון שהוא הפרש מועט · משמע דלולא זה היה גם הוא מסכים דמועיל הכרוז אף אחר הכתיבה · וכבר כתבתי שם דנלע"ד פשוט דודאי היכא שהוא שינוי שם ממש שגם במקום הכתיבה אין קורין כך אין מועיל הכרוז ואף אם בין כך שינו לה השם מחמת חולי לשם שנכתב בגט ונשתקע שם הראשון אינו מועיל כיון דבעת כתיבת הגט נכתב ונחתם בפיסול משא"כ אם נכתב כמקום הכתיבה דאין בזה רק משום לעז לבני מקום נתינה מועיל הכרוז ועוד כתבתי שם דגם בכה"ג אין להקל ע"י הכרוז רק היכא דליכא שינוי גמור כו' ע"ש וא"כ הרי גם בנד"ז כך הוא כמ"ש הרב השואל בעצמו שם דשינוי זה משתנה לפי הברת לשון המדינה וגם הרב הגאון המחבר שם כתב דכן הוא משפט כתיבה אשכנזית · וא"ת אם כן אין צריך לכל זה י"ל דבאמת הרב לא עשה כן רק לרווחא דמלתא להוציאו מלעז · ומ"מ בגוף הענין יפה כתבו דבנ"ד כשר בלי שום תקנה וכמ"ש לעיל גבי שם פיגא ע"ש :

שם פייאלא · כתב בס' ע"ג אפשר דהיינו אם נקראת בחירק תחת הפ' וקמץ תחת יוד שניה שע"ז מורה האל"ף אבל לפי מבטא שלנו שקורין הפ' בפת"ח חריף כדרך שקורין רייזא וכה"ג נראה שאין לכתוב אל"ף רק יש לכתוב פיילא עכ"ל וכ"כ בס' ג"מ דבמדינות אלו כותבין פיילא ע"ש · ועיין בס' ישועות יעקב שכתב שם פייא בא מעשה לידי בק"ק זאלקוא ועלה על לבי לכתוב כמו שהוא לפנינו באל"ף לבסוף ובשני יודין בין פ"א לאל"ף אח"ז נתייפבתי אפשר נגזר משם פועה המבואר בכתוב וגם דהברת אות ניכרת בין הפ' לשני יודין גלל כן הודיתי לכתוב פאיה וכמו בשם סליה שנגזר משרה אף דשם שני השמות קמוצין וכאן שם פועה ושם פאיה אין נקודתן שוה מ"מ יותר י"ל דנגזר משם פועה וגם דידוע דקיי"ל אם כתב ה' לבסוף במקום שראוי לכתוב אל"ף אינו מעכב וגם היכא דיש ספק כותבין ה' וכן הסכימו עמי זקני הוראה עכ"ל · ועיין בס' ע"ג שהזכיר ג"כ שם זה פייא ודעתו דיש לכתוב פייא בשני יודין והאל"ף אך אם כתב ה' בסוף ג"כ כשר ע"ש גם בדיני השמות הנדפס בסוף הרמב"ם ח"ג בשם הרב מהרי"ש שפירא ז"ל העלה לכתוב פייא וכן עשה הלכה למעשה ע"ש :

אות צ צערס חסר וא"ו כו' ואם כתב מלא כשר כו' עיין בט"ג בענין נשים שנקראים צפרה דהיינו בצ' בחירק והפ' בשו"א וכתב דהאשה שנקראת כן פשיטא דאם כתב צפורה בוא"ו פסול ואם שם העריסה צפורה ונקראת צפרה הפ' בשו"א וכן אם מקצת קורין כך ומקצת כך יש לכתוב צפורה דמתקריא צפרה כי גם צפרה הפ' בשו"א הוא לה"ק ואפשר שהוא שם לעצמו ע"ש ועיין בס' חמדת שלמה סימן ע"א שדעתו נוטה דשם צפרה הפ' בשו"א יש לכתבו באל"ף בסוף וכתב וז"ל בעיקר שם צפרא אין ברור אצלי שהוא משם צפורה הנאמר בתורה ואולי הוא לשון תרגום ואת הצפור לא בתר במתרגם ית צפרא (לא נמצא שם כן בג' תרגומים שבידינו רק מתרגמים ית עופא אך כוונתו לאת הצפור החיה בפרשת מצורע דשם ת"א ית צפרא חיתא) כו' והואיל ותיבת צפרא לא נאמר בלה"ק י"ל שנקראת בשם תרגום ומשפטו לכתוב באל"ף וע"כ יש להסתפק אולי לכתחלה ראוי לכתוב צפרא באל"ף שלא לטעות בשם צפורה הנאמר בתורה ואולי עיקר השם הוא צפרא ולהיפך אין חשש כ"כ דאף אם עיקר השם הוא צפרה רק שנקראת בפ"כ צפרא לא גרע מהגיכתה כו' וגם נכון לכתוב צפרא בלא יוד אחר הפ' כמ"ש בתרגום וכן הוא נכון שלא להיות ת"ג לפני שוא נח עכ"ל ע"ש :

אות ר רבקה דמתקריא מלכה · בס' כרם שלמה כתב דפ"ם הוא וצ"ל דמתקריא ריבא כ"כ בגליון ש"ע של הגאון מהרמ"ש ז"ל עכ"ל ולכאורה לא העתיק יפה כי צ"ל ריבה בה"א [וכעת ראיתי בתשובת ח"ס ח"ב סימן כ"ח שכאמת דעתו נוטה לכתוב באל"ף לבסוף ע"ש ויובא לקמן] שם רחל · ואם שם העריסה היה רחל וקורין אותה רעכיל יש לכתוב רחל המכונה רעכיל · עיין בס' ג"מ שכ' כבר כתבתי בנשתקע שם העריסה אין כותבין רק שם שנקראת עיין אות ב' :

שם רוזולא · עיין בג"מ שכ' לענ"ד דמי לשם חנה הנולה ואין לכתוב רק רוזא :

שם ריקא · עיין בג"מ שכתב לענ"ד נראה שנגזר משם רבקה עכ"ל ור"ל דיש לכתוב ריקה בה"א :

שם ריבלא · עיין בט"ג סק"ו שכ' דנראה דצ"ל ריבלה בה' כי שם זה הוא משם רבקה כו' ובמדינותינו רבות בנות שנקראים בשם ריבה לכתחלה יש לכתוב רבקה המכונה (לע"ד צ"ל דמתקריא) ריבה שבמדינותינו ידוע שמעריסה נותנין שם רבקה אלא שאח"כ קורין ריבה או ריבלה ובאתרא דנהוג לקרות מעריסה ריבה אין לכתוב רק שם ריבה (ועמ"ש לעיל אות מ' מינדיל מזה) וע"ש עוד בליקוטי שמות סעיף מ"א בענין גט אחד שכתבו דייני דלא גמירי שם האשה ריווא

בגלוי"ן

מאוי"ן שהוא פסול · ועוד הוסיפו טעות שכתבו יו"ד אחר הווי"ן וכתב שאפילו אם היו כותבין בב' ריבקא היה פסול ובטל אפילו במקום עיגון והסכימו עמו הגאון מהר"י מליסא ז"ל והגאון מהר"ס סופר ז"ל ע"ש וכן מבואר מדברי הג"מ מקוסר בס"א אות מ' בענין אם נכתב בגט ראוון ע"ש [ועיין בתשובת ח"ס ח"ב סימן כ"ה מזה האריכות וגם כת: בראה בתשובת בית אפרים סימן נ"ב שמצא כתב בכ"י הגאון מהר"ס חריף ז"ל ריבקא באל"ף ונראה לו דט"ס הוא כי הוא יוצא משם רבקה וז"ל בס"א לבסוף וגם נסדר מהר"ס מלא ריבלא וכתב ג"כ דט"ס והנה בס' שמות (ובב"ש לעיל) כתב ריבקא וגם שם ע"ש לפנ"ל · והוא ז"ל כתב עליו דאולי נכון שלא להטעות הספרים ונאמר כי היכי דגלינו מפטיה שנמנעו מלכתוב בוי"ו על שם הנביא משום דריע מזליה כו' וכ"כ אחרונים ברע"ק אע"פ שכל ר"ע בש"ס הוא באל"ף לבסוף מ"מ כיון ששמו באל"ף נרמז באותיות וגואלך אביר יעקב דקאי אהרוגי מלכות לכך כמה אנשים כותבים שגם בס"א המרומז באור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה כו' ה"נ י"ל שמנעו לכתוב ריבה בה' כי הוא לשון מריבה וריבלה בה' הוא שם העיר סוף מלכים אשר דיבר נ"נ משפט את צדקיה מלך יהודה ולא משמנ"ח מלתא אך ריבלא שבס' שמות הנ"ל כל הבש ע"ש וז"ל ריבלא בב' כו' ע"ש :

אות ש שרה שערלין שארקה · עיין בתשובת אא"ז שמ"א ח"ב סימן מ"ז בענין שם אשה שאשה · וכתב שצריך לכתוב שרה דמתקריא שאשה שידוע ומפורסם ששם שאשה יוצא מן שרה והוא שם הנערות וכן העיד לפני מ"ן אחד שהיה יושב בב"ד לפני הגאון מהר"ר נפתלי כ"ץ ז"ל שהחזיר גט ע"י שליח שהיה כתוב בו שאשה והצריך לכתוב שרה דמתקריא שאשה ובל עדות הלכה היא כו' אף דלדינא נראה להקל במקום עיגון דלא גרע שם שאשה מחניכה המפורסמת דמכשירין אליבא דכ"ע בדיעבד מ"מ לכתחלה יש לכתוב שרה דמתקריא שאשה כו' עכ"ד ע"ש ועיין בס' ע"ג סק"ז שהביאו ג"כ וכתב עליו נראה שלזמנו דיבר שהיה מפורסם ששם המובהק הוא שרה וגם בזה לא קיי"ל כוותיה לכתוב דמתקריא רק יש לכתוב הכנוי כמ"ש הב"ש בשרה שערלין או שרולה או שאייה כו' אבל בזמנינו אפילו אם היה שם העריסה שרה אין להזכיר כלל שרה כשאין שום אדם קורא אותה שרה כלל דשם שרה חביב נתקע כו' והאריך בענין זה עיין שם ועמ"ש לעיל אות ב' מזה :

שם שרה שעריל כו' כולן בשין כו', עיין בס' ג"מ שכתב כבר כתבתי לענ"ד יש לכתוב בסמ"ך דבשלמא בכותב שרה ניכר שהוא בין שמאלית אבל שעריל וכדומה אפשר שהוא כלי על שם זוג מספרים הנקרא שערל ולכן יש לכתוב בסמ"ך כולם · רק אם ידוע ששמה שרה ובדרך געגוע נקראת שרכי או שרלין יש לכתוב רק שרה וכמ"ש באות ב' :

שם שמחה המכונה ורײדא · עיין בס' ג"מ דבמדינות אלו כותבין פרידא בפ' · וכ"כ בס' ע"ג עיין שם :

שם ואם ספק הוא אם הרוב קורין אותה שמחה או ורײדא כתב בס"ש בשם מהריב"ל דכותבין שני גיטין · עיין בס' ג"מ שכתב לפע"ד א"צ שני גיטין בכה"ג אלא יש לכתוב שמחה המכונה פרײדא או דמתקריא ורײדא כו' דאפילו תימא שרוב עולם קורין בשם ורײדא הא פסקינן בסימן קכ"ט ס"ב בכותב שני השמות בפירוש אין הפרש איזה ראשון א"כ פשיטא שאין להרבות בגיטין בשביל זה וכ"ש בשם זה ששם ורײדא בלשון קודם הוא שמחה וא"צ להרבות בגיטין כלל כן נ"ל עיקר עכ"ד · וע"ש עוד שכתב דיותר נכון לכתוב דמתקרייא ורײדא (ולדידן פרײדא) ולא המכונה דמכונה לא מצינו רק כשזה בא מחמת כינוי כגון יהודא ליב דגם מי שקורא אותו ליב יודע שעיקר שמו יהודה או אריה אבל הכא שקורין אותה ורײדא אינה מורה על שם שמחה כלל דכמה נשים נקראות ורײדא בלי שם שמחה כלל לכן יש לכתוב לעולם בכה"ג שכותבים השם בשביל המיעוט יש לכתוב לעולם דמתקרי דבכל ספיקא אם יש לכתוב המכונה או דמתקרי כותבים דמתקרי וכמ"ש הב"ש סימן קכ"ט סק"ל ע"ש :

והנה מ"ש לפע"ד א"צ שני גיטין כו' כיוונה דעתו בזה לדעת הג"פ סימן קכ"ט ס"ק פ"א שחולק ג"כ על מהריב"ל בזה ומסיק לענין מעשה בגט אחד סגי כו' ע"ש · אך מ"ש דיותר נכון לכתוב דמתקריא כו' הנה שבס' ג"פ שם דעתו ג"כ הכי ופירש דברי הרמ"א שם סעיף ע"ז שכתב דאם האחד בלשון לעז כותבין מכונה איירי דשם לעז אינה שם העצם אלא כינוי כגון אלי' וקרו ליה בלי וי"ו או יהודה וקרו ליה ליב אבל היכא דשם לעז הוא ג"כ שם העצם כותבין דמתקרי ע"ש אך כל האחרונים לא פירשו כן (ובס"ק ס"ב שם הביא הוא עצמו כן בשם מהרח"ש דגם בכה"ג יש לכתוב המכונה אם לא היכא דשם הלעז היה שם הראשון מעת לידה ואח"כ נשתנה לשם עברי ע"ש וכן כתבתי שם סי"ח ס"ק מ"ז בשם הט"ג) וגם המנהג אינו כן :

בכללים השייכים לדינים הללו

אות א' וכן אם ידוע שם שחותם בו אין משגין בלל · עיין בס' ג"מ כאן ולעיל בס"א אות מ' ובסג"ר אות י"ם דמסיק דאין הולכין אחר חתימתו אם הוא בשיבוש כגון שחותם יהודא או מתתיא באל"ף (או שחותמת מילקה בקו"ף ע"ל אות מ') מאחר שאנו יודעים השם כראוי לכותבו וכ"ש בחתם מחמת טעות שלא ידע לחתום כהוגן אין אנו אחראין לטעותו ולית להאי דינא אלא כשיש לידע שם מובהק שלו כגון ששמו ליב וחותם יהודה או אריה אזלינן בתריה וכן אם לא נודע אם נקרא גרשום או גרשון ורגיל לחתום גרשם אמרינן זה עיקר שמו ואם נודע שנקרא גרשון בנו"ן יש לכתוב גרשם דמתקרי גרשון וכל כה"ג בי"ל שזה שם מובהק שלו ע"פ חתימתו ע"ש ועמ"ש לעיל בס"א אות י' גבי שם יהודא ובס"ג אות כ' ואות ט' ואות ל' :

אות ב' או שם שאורה על איזה ריעותא · עיין בס' ג"מ שכתב לענ"ד לאו כללא הוא והכל לפי השם שידוע שדרך לקרות שם זה יש לספק גם בזה המגרש ובמ"ר פרשת שלח יש ששמותיהם כעורים ומעשיהם נאים לכן צריך ליזהר שלא יהיה ספק שינוי :

אות ג' אזלינן אחר השם הנכתב בכתובה · כתב בס' ג"מ נ"ל בזה"ז רבים מסדרי קדושין שא"י כלל בטיב קדושין אין לסמוך על הכתובה כלל רק בעיקר השם שמתחלה אין חשודין להחליף עכ"ל ועיין בט"ג בס"ג אות פ' סק"ג :

אות ו' מיהו היכא דיש ספק כו' יותר טוב לסמוך על ר"פ דס"ל שהוא קיצור כו' כתב בס' ג"מ לענ"ד הא מלתא דפשיטא ועדיפא מיני' נ"ל אפילו אם הוא בענין שהיה ראוי לכתוב הכינוי בודאי כגון שידוע תחלתו יהודה ואין ידוע אם נקרא ליב או ליווא שאין יכול לכתוב הכינוי רק שם יהודה לבד שזה עיקר שמו ואפילו יתברר אח"כ שמו ליב או ליווא הכל יודעין ששם קודש שלו אינו כן רק יהודה או אריה · וכן איפכא אם ידוע שנקרא ליב ואין ידוע שם קודש שלו

אם

אם יהודה או אריה אין לכתוב רק הכינוי לחוד אפילו במגרש עצמו דזה חניכה שהכל קורין בו כשר לכ"ע אפילו לכתחלה כו' ע"ש · ומ"ש וכן איפכא אם ידוע שנקרא ליב כו' עמ"ש בזה לעיל סי' קכ"ט סק"ד :

אות יא אבל אם אינו עולה לתורה בשם זה כו' דמתקרי שעיה · עיין בס' ג"מ שחולק על זה ומסיק דהעיקר לכתוב דמתקרי ישעיה שידוע שקריאת העולם ברשעיא וכוונת הקריאה לשם ישעיה וכן כל כיוצא בזה (כגון בגלאל שקורין גלאל וישראל שקורין שראל ויהושע שקורין שיע עיין בדבריו בס"ר אות י"ט) כותבין השם כאשר ראוי לכותבו ע"ש ועמ"ש לעיל בש"א אות סמ"ך :

אות יב אם מקדימין שם של קודש כותבין על שם הול המכונה · עיין בסדר מהר"ש סוף אות י"ט שכתב דאם שולח הגט למקום אחר ויש לו שם אחר במקום נתינה דהוא שם עברי ובמקום כתיבה הוא שם לעז צריך לכתוב שם מקום הנתינה ועל שם מקום הכתיבה יכתוב המכונה ע"ש ובס' ג"מ שם חולק עליו ודעתו דבזה שעיקר שמו כן במקום כתיבה לא שייך לכתוב המכונה רק יש לכתוב דמתקרי אף שהוא שם לעז ומסיים שם ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר דבכה"ג יכתוב דמתקרי כאן ע"ש · ועיין בתשובת נו"ב תניינא סימן קי"ט באשה ששמה הינדל ונתנה מ"ת לשרה דמסיק דאין לכתוב המכונה הינדל כיון ששם זה ניתן בעלם והאשה לעיקר השם לא שייך לכתוב לשון כינוי רק יש לכתוב דמתקריא הינדל ע"ש והבאתיו בסימן קכ"ט ס"ק מ"ז וכן כתבתי שם בשם מהרח"ש סימן כ"ו ע"ש · [ועיין בתשובת ח"ס ח"ב סימן כ"ב מבואר שם דכ"ש אם שם הקודש לא ניתן לו מתמת חולי אלא שהוא בעצמו חידש לו שם קודש דודאי לא שייך לכתוב על הראשון המכונה אלא יש לכתוב דמתקרי ובהא גם מהר"ש מינך מודה ע"ש והובא לעיל בש"א אות ז' זימן] · ולפ"ז האי כללא דאם מקדימין שם קודש כותבין על שם הול המכונה לאו כללא הוא אלא אם שני השמות במקום אחד ובזמן אחד ועיין עוד מזה לעיל בש"נ אות ש' גבי ספק אם הרוב קורין שמחה או ורײדא ע"ש :

אות יח וכותבין בגט ג"כ יהודא באל"ף · עיין בס' ג"מ שחולק ודעתו דאין מגיהין בחתימה וכותבין בה"א כאשר ידענו שראוי לכתוב · וכבר כתבתי בזה לעיל אות א' :

אות יט אא"כ דשם העריסה היה שרה או כותבין שרה כו' עיין בס' ג"מ שחולק ודעתו דאין להשגיח בשם עריסה כלל אם נשתקע וכותבין כאשר נקראת ובזה יוצאין לכ"ע ע"ש ועמ"ש לעיל בש"נ אות ב' :

אות כ' ואם חתימתו ושם שעולה לתורה אינם שוים וא"י למה הותם כו' עיין בתשובת חמדת שלמה סימן ע"ב שכתב אין להוכיח מזה דהיכא דיודע למה חותם עצמו כך הוא עיקר דהנה מקורן של דברים אלו הוא ממ"ש הט"ז בשם אלעזר ואליעזר ומשמע משם דאין משגיחין בחתימתו וא"צ לכתוב דמתקרי על השם שהוא חותם ויש לדייק מזה אילו היה יודע למה חותם כך היו צריכין לכתוב דמתקרי אבל לומר דחתימתו הוא עיקר נגד השם שמוחזק לעלות לס"ת אין לנו ושוב ראיתי בס' ג"פ בסימן קכ"ו ס"ק נ"ח שעמד על הקירה זו אם חתימתו עדיף לקריאתו לס"ת והעולה מדבריו דאם הורגל יותר לעלות לס"ת מלחתום שטרות ואיגרות אזלינן בתר קריאתו לס"ת אף אם הוא שם הראשון ואפילו אם העולם קורין אותו בשם השני ואם הורגל יותר לחתום שטרות ואיגרות אזלינן בתר חתימה ואם הם שקולים יש להקדים השם השני · אך י"ל דדברי הג"פ אינם אלא בשני שמות חלוקין כו' ע"ש והוא לעיל סימן קכ"ט סק"ה · [ועמ"ש לעיל בשא"נ אות א' בד"ה כתב בט"ז] :

אות כא אין לכתוב שם קטנות כו' אא"כ רוב ב"א קורין אותו בפניו כך עיין בט"ג לעיל בש"א אות ו' סק"ה שכתב סברא אחת דיש מקום לחלק בין שם האיש ובין שם האשה כגון בונילא וכיוצא בזה דבשם האיש שפיר יש מקום ערעור כשכותב כן משום שהגט הוא לשון הבעל והוא אין קורא שמו כן ומקפיד על זה משא"כ בשם האשה כיון דבאמת שמה כך בפי כל אלא שהיא מקפדת על הקורא בשמה כך לאו בדידה תליא מלתא כו' ע"ש · וכיוצא בזה קצת כתב בג"פ ס"ס קכ"ט בענין אם האשה ספרדית ונשואה לאשכנזי והאשכנזים כותבין פערלא וספרדים כותבין פירלא אם בא לגרש אשתו אף שבא לב"ד ספרדים יכתוב כמנהג הבעל דקרא כתיב וכתב לה ורמי רחמנא כתיבת הגט אבעל כו' ע"ש :

בריך רחמנא דסייען · מריש ועד כען ·

סדר

גיטין וחליצה

מהרב מו"ה מיכל ז"ל מק"ק קראקא

עם

פתחי תשובה

הכולל באור רחב לבאר את דברי הספר ולהראות מקור מוצאם בשו"ע וגדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים, ועוד דינים חדשים להלכה ולמעשה, אשר חדשו גאוני דור ודור בתשובותיהם.

מאת

הרב הגאון המפורסם מו"ה אברהם צבי הירש זצ"ל אייזנשטאט

בעהמ"ח ספר פתחי תשובה על שו"ע יו"ד חו"מ ואה"ע,

צ"מ שמצויין סימן כוכב כזה (*) הוא מורה לעיין בקונטרס תוספת בכורים הבא בסופו.

ווילנא

בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם

שנת תרנ"ו לפ"ק

СЕДЕРЪ ГИТИНЪ ВАХАЛИЦА,

т. е.

Предписанія религіозныя, касающіяся развода и обряда разуванія.

ВИЛЬНА. Тип. Вдовы и бр. Роммъ. Жмуд. пер. собств. домъ № 238.
1896.

Дозволено цензурою С. Петербургъ. 30 Іюня 1894 г.

סדר גיטין

מהרב מוהר"ר מיכל ר' יוזפש מק"ק קראקא אשר
כבר נדפס בספר חלקת מחוקק:

סדר גט ראשון מיד הבעל ליד האשה

א אין לכתוב גט באייר רק במקום הדחק ופה קראקא נשתרבב המנהג ליתן גט באייר אפילו שלא במקום הדחק: **ב** יש למנוע שלא לכתוב גט ביום שהוא ר"ח בין שהוא יום אחד בין שהוא שני ימים וידחוהו עד למחרתו שהוא שני ימים לחדש: **ג** יש ליזהר מלסדר הגט בע"ש ובעי"ט: **ד** יש לסדר

פתחי תשובה

(א) אין לכתוב גט באייר כו' · לעיל בש"ע סי' קכ"ו ס"ז בהגהה כתב ויש נמנעין ליתן גט באייר אך במקום הדחק נוהגין וכותבין בכ' יודין ועיין (בסי' קכ"ז בב"ש ס"ק י"ב) שכתב דאינו אלא חומרא בעלמא מה שמחמירים שלא לכתוב באייר ע"ש · ומ"ש פה קראקא נשתרבב המנהג ליתן כו' עי' בש' מכתב מאליהו כתב ג"כ שהמנהג פשוט לכתוב גט באייר ובכ' יודין ע"ש · ובענין אם כתב אייר באחד יו"ד כתב בסי' קכ"ו שם בהגה דפסול אם לא בשעת הדחק ובח"מ וב"ש שם הביאו בשם ת"ה דאפילו אם ניתן הגט אם נודע תיכף יתן גט אחר ואם לא נודע אלא אחר איזה ימים א"צ ליתן גט אחר ע"ש · ובפ"ת שם ס"ק י"ג הבאתי בשם תו"ג הטעם מה שפסלוהו אף בדיעבד הוא כדי שלא ילמדו מגט זה לכתוב תמיד שלא כדין ע"ש:
(ב) יש למנוע שלא לכתוב גט ביום שהוא ר"ח כו' · בש"ע סי' קכ"ו ס"ד ביום ר"ח יכתוב ביום אחד לירח פלוני ובהגהה שם וי"א דכותבין באחד לירח ומכח זה יש נמנעים לתת גט בר"ח · ושם בסעיף ו' בש"ע אם יכתוב גט ביום ראשון של חדש כו' וביום שני של ר"ח יכתוב באחד לירח פלוני כי חשבינו מיום השני ובהגה שם וי"א שאין ליתן גט בשום ר"ח וטוב לחוש לזה אם לא במקום שיש חשש לעיגון · וע"ש בח"מ שכתב דביום א' דר"ח אין לכתוב גט אלא במקום עיגון אבל ביום ב' דר"ח אינו אלא השבה בעלמא כמו אם ר"ח רק יום אחד ע"ש ועיין מ"ש עוד לקמן באות ק' וק"א:
(ג) יש ליזהר מלסדר כו' · לעיל בש"ע ס"ם קנ"ד בסדר הגט ס"א יש נזהרים מלסדר הגט בע"ש ועיין בס' גט מקושר שכתב דהיכא דאיכא קצת שעת הדחק אין להוש · ושם סק"ב הבאתי בשם ברית אברהם דלאו דוקא מלסדר כתיבת הגט דנפישי מיליה אלא אפילו נתינת הגט מהשליה להאשה ג"כ נמנעין בע"ש · ועיין בתשובת חכם צבי דפוס לבוב בסופו נדפס איזה תשובות נוספות מהגאון ח"צ ז"ל ושם בסי' ז' כתב מעשה בא' שבא לגרש בר"ח שחל להיות ביום ה' והיה קצת נורך בדבר ושאלו את פי הי מינייהו עדיף אם לגרש בר"ח או בע"ש כי להמתין על יום א' היה קצת חשש שמא יחזור בו והסכתי דבר"ח עדיף טפי שהרי המניעה שבו אין לו מקור אלא סלסול בעלמא שנהגו מקצת מהאחרונים משום דמספקא להו אם לכתוב באחד ככתוב בתורה או ביום אחד כנאמר בתגי וכודאי דקדוק זה אינו כלום דבכל אופן שיכתוב טוב הדבר כו' אבל בע"ש החששא היא משום שאסור לדון בע"ש כדאיתא בירושלמי ולפ"ד הא"ז שפוסל גט שניתן בלילה משום דכלילה מבוי ליה כמ"ש הרדב"ז סימן פ"ד א"כ אסור ליתן גט בע"ש ואין זה מניעה לחוד אלא איסור גמור ולפי דרכנו למדנו טעם נכון דלא כמ"ש בת"ה סי' רכ"ז דאינו אלא זהירות בעלמא כו' ואף לפ"ד הת"ה דהטעם שמא לא ידקדקו היטב ודאי חששא זו גדולה מחששת ביום אחד או באחד שהרי לא נפיק חורבא מיניה כלל עכ"ל:
(ד) יש לסדר הגט ביום כו' · בסדר הגט סעיף פ"ח ופ"ט ולעיל ס"ס קכ"ג בהגה · וע"ש בח"מ וב"ש שכתבו דהיינו שאין נותנים הגט בלילה אבל הא ודאי דמותר לכתוב ולחתום הגט בלילה כמ"ש בסי' קכ"ז ע"ש · ובסה"ג שם מבואר דבשעת הדחק אפילו בלילה ממש יכתב וינתן · ולפ"ז כ"ש בדיעבד אפילו בלא דחק · אך בס"ס קכ"ג הביא הרמ"א י"א דאפילו בדיעבד אם גירש בלילה הוי גט פסול · וע"ש בג"פ שהאריך בזה ומסיק לדינא דנראה עיקר הגט אינו דין ושפיר מצי לגרש בלילה אלא ודאי לכתחלה יש להוש לדברי הא"ז הנ"ל (מקור דברי הרמ"א הנ"ל) אך בדיעבד או בשעת הדחק כגון ש"מ שהולך למות (*) ואם לא יגרש בלילה ימות ותשאר זקוקה ליבם עבדינן עובדא אף לכתחלה (ועי' בס' ישועות יעקב שכתב להקל ג"כ בגט של עוזב דת כיון דזכות הוא לה כו' ע"ש) מיהו שליח המביא גט שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ אם בא ליתנו בלילה אף בהוא שעת הדחק ומקום עיגון לא עבדינן עובדא ואפילו בדיעבד אם נתנו לה בלילה ואמר בפ"נ ובפ"נ אינה מגורשת משום דאין קיום שטרות בלילה (וכן מבואר מדברי תשובת נו"ב תניינא סי' קי"ד שהבאתי בס סק"ו ולכאורה צ"ע שלא הזכירו דברי הרמ"א בסי' קמ"ב ס"ה שכתב ולכתחלה יתנו לה ביום ולא בלילה משמע דבדיעבד אף בגט שע"י שליח אין קפידא) אך יש תקנה שלאחר יטלנו ממנה ויחזור ויתנו לה ויאמר בפ"נ ובפ"נ והיינו דוקא אם הבעל בחיים עדיין אבל אם מת הבעל קודם שהספיק השליח ליטלו ממנה ולחזור ליתנו לה אין לה תקנה זו (כמבואר בסי' קמ"ב ס"ה) אך יש תקנה אחרת שיתקיים הגט בחותמיו ע"פ שני עדים ביום ובכן היא מגורשת למפרע משעה שמסר לה השליח בלילה · וה"ה אם מוסר הגט שליח א' לב' וכן ב' לג' דשליח א' אומר בפ"נ ושאר השלוחים אומרים שליח ב"ד אני כולהו דין קיום יש להם ובעינן דליהוי ביום · אך אם מוסר הבעל הגט ביד שליח הולכה לית ביה שום חשש לכ"ע ויכול למסור לו בלילה ומ"מ טוב להחמיר בזה · אמנם בכתיבת הגט גרידתא פשיטא דיכול לכותבו בלילה וליתנו ביום עכ"ד · ועיין בס' טיב גיטין שהביא קצת מדברי הג"פ הנ"ל והוסיף עליו דה"ה למוסרו ליד שליח קבלה דינו כמסירה ליד האשה עצמה והרי בשעת הדחק והא פשוט · וכתב עוד ויראה מה דמחמירין במסירת השליח ליד האשה מחמת הקיום אפילו בדחק ועיגון היינו דוקא בלילה ממש אבל אם עוד יום אלא שהתפללו הקהל ערבית אין להחמיר בזה ואפילו כשהיה בה"ש והוא ספק אם יום או לילה נראה להקל במקום עיגון גדול כו' ע"ש (ובסה"ג סק"מ כתבתי דהיכא שהוא שעת הדחק שנותנין גט בלילה אין להרב להתריע כל מי שמוגיה לעז כמ"ש לקמן אות רמ"ב כי מבואר בס"ח דאין מחרימין בלילה) וע"ש עוד מה שהביא בשם הכנה"ג שכ' להסתפק דאם הגט נכתב ונחתם ביום אפשר דאף לכתחלה יכול ליתנו בלילה דנתינה היא גמר דין והוא ז"ל תמה עליו דכה"ג פשיטא דפסול משום מוקדם וכמ"ש בסי' קכ"ז כו' ע"ש לע"ד אין זה תמוה כ"כ דהא משכחת לה בכתב שבוע שנה חודש כו' דכשר כמ"ש בסי' קכ"ז ס"ז ע"ש בב"ש ובכה"ג אין לפוסלו משום מוקדם (עי' בג"פ סי' קכ"ט ס"ק ס"ח) וכן נמי משכחת לה שנכתב

הגט ביום ולא בלילה ואם אמרו הקהל ברכו אפילו אם המגרש והמגורשת והסופר והעדים והרב המסדר אמרו ברכו אין לסדר הגט: ה יזמין הרב וסופר ושני עדים: ו העדים לא יהיו קרובים זה לזה ו

פתחי תשובה

בגט זמן שלאחר וס"ל כדעת הב"ש בסי' קכ"ז ס"ק כ"ט דבכה"ג כשר ואין לפוסלו משום מאוחר הנאמר שם ש"ע ס"ק י" וכה"ג מתרץ הב"ש בסי' קל"ו סק"ז הא דאיתא בש"ע שם אם השעה צריכה לכך כגון ש"מ יכול ליתן הגט בשבת ע"ש וגם במ סי' קל"ט סק"ט וצ"ע . ועיין בספר גט מקושר שהאריך שם בטעם הדבר שלא לסדר הגט בלילה ובסוף כתב דנראה ליתן נ לזה משום דהאשה צריכה ליתן לה מעשה ב"ד שנתגרשה להיות לה לראיה מאחר שאנו נוהגין לגנוז הגט והיא בחזקת כמ"ש בסי' קנ"ב ובב"ש סי' קמ"ב סק"ז בשם הט"ז וא"כ אי מתגרשת ביום שפיר יכולים ליתן לה מעשה ב"ד ואף דלא העדות מ"מ לא תהא שמיעה גדולה מראיה משא"כ בלילה יצטרכו הב"ד להעיד בפני ב"ד אחר כדאיתא בח"מ ר"ס ראוהו ובב"ב (דף קי"ד) והוא בח"מ סי' רנ"ג ס"א דבלילה אין עושין דין וא"כ לא יוכלו ליתן לה מעשה ב"ד ואם יכתבו בי עדים אפשר דהוה מפי כתבם כו' ולכן מגרשין ביום כדי ליתן לה מעשה ב"ד וזה נכון ואפשר שזהו טעמו של אותו ג שהובא בת"ה סי' רמ"ה שהחמיר אפילו בדיעבד בכה"ג הוא שניתן לה מב"ד שנתגרשה בלילה דלא חשיב ליה עדות הוה כתבם . ומ"מ לענין דינא כבר הכריע בש"ע דבשעת הדחק אפילו בלילה ממש יכתב ויתן ויש לסמוך על זה (ובאם ש צריכה מעשה ב"ד יכתבו למחר אחר שיקבלו עדות) אך בגט שמוסר השליח לאשה בלילה צ"ע להכשיר אפילו בשעת הדחק ע"ש : (ה) יזמין הרב וסופר כו' . משמע דא"צ ב"ד של שלשה לסידור הגט וכן משמע בש"ע והאחרונים בכל הלכות שלא נזכר בשום מקום שצריך ב"ד זולת בגט שהובא ע"י שליח מבואר ברמ"א סי' קמ"ב ס"ד די"ם להחמיר אפילו אין קרוב או פסול ליתנו לה לפני שלשה כו' וכן מבואר להדיא בתשובת הרדב"ז ח"א סי' פ"ד . וגם בתשובת הרא"ש ח"ב סי' ל אף שמחמיר לענין לילה מ"מ מודה דא"צ שלשה כמבואר בדבריו שם להדיא ע"ש וכן מבואר מדברי הרמ"א בשה"ג ס"ד במה שמתיר שם ליטול שכר עבור סידור הגט וכתב דסידור הגט אינו דין כו' אמנם בתשובת נו"ב תניינא סי' קי"ד הב שם סק"ה מחמיר מאד בזה ודעתו דצריך ב"ד של שלשה לנתינת הגט אף בגט הניתן מיד הבעל ליד האשה (רק שמחלק ב ארוסה לנשואה) ושם בסי' ק"ה התרעם מאד על רב אחד שסידר גט ביחידי ולא כן נהגו בכל תפוצות ישראל שאפילו מובהק מצרף אליו ב"ד לסידור הגט ודעתו שם לפסול אף בדיעבד ע"ש וכ"כ עוד שם בס"ס ק"ח שזה שלוקחים שלשה היא הדין אלא דאין להחמיר להרחיק הקירבא בהם יותר ממה שפסול ע"פ הדין ע"ש . ואני בעניי נתקשיתי בדברי הנו"ב והבאתי כמה ראיות דא"צ ב"ד . ועיקר ראיית הנו"ב ז"ל מדברי רש"י ז"ל בריש סנהדרין שכתב המיאונין בשלשה דכל ד רבנן כעין דאורייתא תיקון . ומפרש הנו"ב בכוונת רש"י כמו גט שהוא דאורייתא ומזה מוכח דגט צריך שלשה כתבתי ע"ז לדחות די"ל כוונת רש"י הוא כמו גט המעושה באלו שכופין אותו להוציא דמיאון דמיא לגט המעושה שהיא יוצאה בע" בעל ובגט המעושה באלו שכופין להוציא לע"ד כ"ע מודים דצריך ב"ד כדמשמע בגיטין (דף פ"ח) אבל בגט הניתן מרצון י"ל דגם רש"י מודה דא"צ ב"ד . [והן עתה בשנה זו יצא לאור תשובת חתם סופר אה"ע ח"ב ומצאתי שם בסי' ס"ד כתב ככוונת רש"י ממש כמו שכתבתי דמ"ש כעין דאורייתא היינו כמו גט מעושה דבעי ב"ד מומחים מדאורייתא כו' (שלי"ת ש לכוין לדעת הגדול) אלא דמסיים ואולי בדורות אחרונים הצריכו בכל גט ב"ד משום לא פלוג והיינו דברי או"ז שנתה"ד רא"ם דמייתי נו"ב ע"ש . אמנם הוא עצמו בסי' ס"ה וס"ו מפרש כוונת רש"י דהיינו כעין חליצה עש"ב] ושם הארכתי והבאתי התומים סי' ע' שדעתו ג"כ להצריך ב"ד ובתשובת חיים שאל סי' ק"ל סתר דבריו ומ"מ כתב דברוב תפוצות י נהגו לסדר הגט בב"ד יען כי הלכתא רבתי לגיטין ורבו דקדוקיהן כו' ושוב ראיתי בשם תשובת חתם סופר אה"ע ס כתב שהעלה בתשובה דסידור הגט עצמו לא בעי ג' אך מה שאחר כתיבת הגט עדים הנתינה שחוקר הרב ושואל לה ולעדים השאלות האמורות בשה"ג מסעיף ס"ו ואילך זהו קבלת עדות ובעי שלשה מה"ת וא"כ לא יוכלו אח"כ ליתן כתב ב להאשה כו' ע"ש וכתבתי על זה דלפ"ז אם האשה נשארה במקום הגירושין דאין סברת ליתן לה מעשה ב"ד כמ"ש לעיל קמ"ב סק"ז אין קפידא כל כך שיהיו שלשה ומ"מ לכתחלה ודאי די"ש להחמיר הואיל ונפיק מפומיה דהגאון נו"ב ז"ל ש מאחר שכן נהגו ברוב תפוצות ישראל וכמ"ש בתשובת חיים שאל הנ"ל וכעת ראיתי בסדר הגט שבסוף ס' ג"פ אות א' ז דעתו ג"כ דא"צ ב"ד מדינא (*) וכתב ג"כ דמ"מ נהגו ברוב בתי דיני ישראל לקבץ ג' תלמידי חכמים או יותר בכדי חוקרין היטב דלא גרע מצריפתא דהוא מכניף כדאיתא בסנהדרין ועל הפחות צריך שלשה ע"ש . [ועיין בתשובת ח"ס א ח"ב סי' ס"ה (היא התשובה שרמז עליה בא"ת סי' ג"א הנ"ל) שהאריך בענין זה ומסיק דנ"ל פשוט בלי ספק דסידור גט ליד אשה לא בעי ג' אך מה שאנו נוהגים ליקח ב"ד הוא מפני השאלות שקודם הנתינה ששואלים להעדים והסופר א נעשה כדמו"י כדי שיוכלו לחתום הפטורים כו' ומסיים הוא עצמו ז"ל דלפ"ז אשה שאינה צריכה פטורים ואפילו צריכ בכל סידור הגט סגי בהרב שמסדר דממונה אגיטי ולבסוף יושיב מחביריו אצלו לקבל עדות הנ"ל וכל זה נלע"ד אמת עכ"ל . ושם בסי' ס"ו הזכיר דברי שה"ג דהג"פ הנ"ל דנהגו ברוב בתי דיני ישראל לקבץ ג' ת"ח או יותר כו' וכת דנראה שמנהג זה שרשו ממה שמצינו שתיקנו חז"ל שלא יתיר בכור כ"א יחיד מומחה או ג' בני הכנסת וק"ו לענין גיטין שנתמעטו הלבבות ורבו הדקדוקים ויחיד מומחה ליכא עתה כו' וכתב שם ע"ד איש ואשה שלא עלתה זיווגם ומעשיה באופן שהמה מאותן שכופין להוציא הלא שאין ידינו תקיפה לכופם ועתה נתרצו להתגרש באופן שיהיה הגט בצנעה מ ב"ד רק הרב המסדר וסופר ועדים ומכ"ש שלא להכניף עשרה בשעת נתינת הגט . הנה להכניף עשרה אין לו שורש ויק ס"ס קל"ג הביא זה בשם הקינטרסין והטעם לפרסומי מלתא לאחורה הכוונה לפרסם שהיא פנויה ויקפצו גברי וגם האיש שהיא אגידא ביה לא יקפצו ליה אחריתי לפ"ז אם שניהם אין רוצים בפרסום אין קפידא ואולי לפרסם שהיא פסולה ל הנה בגד"ז שבלא"ה מפורסם שהיא פסולה אין קפידא בכנופיא וא"כ כיון דאיכא למיחש שיתבטל כל מעשה הגט . פשוט לכנוף עשרה אך לסדר הגט בלי ב"ד לא נ"ל להתיר לכתחלה אך לפי שהוא שעת הדחק וצורך רב יוכל הרב לעשות הס כסדר בעיון ושקידה ועכ"פ ברגע אחרונה בשעה שנותן הבעל הגט מידו לידה יצרף הרב עמו עוד שנים וטוב שלא יהיה אחד מהם ר"ס העני נתון ביותר יוכל להיות הסופר אחד מהם אחר שנשלם שכר כתיבתו ונסתלק ידו לגמרי וא דבר עכ"ד ע"ש] : (ו) העדים לא יהיו קרובים כו' אפילו רביעי ברביעי כו' . מבואר בשה"ג ס"ב בהגה שכתב ל לוקחים

בעל ולא לאשה אפילו רביעי ברביעי או ראשון ברביעי או שני ברביעי או שלישי ברביעי או שני בשלישי
אפילו תרי בעל באשתו אפילו אם נתרחק וה"ה אבי החתן ואבי כלה או אבי כלה או אבי חתן עם אבי אבי כלה או
בי אבי חתן עם אבי אבי כלה אבל במופלגים יותר כגון אבי אבי אבי חתן עם אבי אבי כלה או עם אבי
בי כלה או עם אבי אבי אבי כלה או בשאר מחותנים כגון שאחיו של זה נשא אחותו של זה או כדומה
ה אין להחמיר וכן אפילו קרובים מחמת עצמם כגון חמישי בחמישי או רביעי בחמישי או שלישי בחמישי
שני בחמישי או ראשון בחמישי אין להחמיר ובאחי האח יש להחמיר והרב והסופר לא יהיו קרובים זה
ה או לבעל או לאשה או לאחד מהעדים קורבה הפוסל מדינא אפילו מדרבנן ואמרינן בראשון בשני תרי
על כאשתו אבל בשאר קורבות אין להחמיר : ז הכל כשירים לכתוב הגט חוץ מה' עובד כוכבים ועבד וחרש
שוטה וקטן אפילו אשה בעצמה אם אמר לה הבעל לכותבו יכולה לכותבו ותקנה אותו לבעל וחוזר ונותנו
ה וישראל מתנכר או שהיה מחלל שבתות בפרהסיא הרי הוא כנכרי לכל דבריו ויש להדר אחר סופר הגון
מעשיו ושהוא בקי בכתיבה אכן אין צריך להדר אחר סופר מהיר : ח לוקחים עדים שלא יצא עליהם או
אחד מהם קול שחשודים על העריות וגם לא יהא בהם או באחד מהם אחד משאר דבר הפסולים המבוארים
ח"מ סימן ל"ד וסימן ל"ה · אפילו אם יצא עליהם קול שחשודים על שאר עבירות ואם הסופר והעדים הם
ים בשנים יש לדקדק בהם אם הביאו סימנים ואם יש להם זקן בפניהם או שיש להם בנים אין לחוש
שבודקין אותם אם הביאו סימנים יש לבדוק אותם על ידי ב' עדים כשרים ובדיקה שאמרנו היינו צריך

פתחי תשובה

קחים עדים שאין להם שום קורבא אפילו רביעי ברביעי או מצד חתונים (ומשמע דבדיעבד אין קפידא · ודוקא בקורבא
ינו ע"פ הדין אבל בקורבא הפסול מדינא כשי שמבואר בח"מ סי' ל"ג פשיטא דהגט פסול אפילו בדיעבד ועמ"ש בזה בס"ס
סק"ג) · ומ"ש אפילו אם נתרחק וה"ה אבי החתן כו' בסי' ק"ל ס"א בהגה י"א דלכתחלה אין לחוש בגט אפילו קרוב
רחק או מחותנים בעלמא · ועיין בט"ז גיטין שכתב ע"ז ומיהו בשעת הדחק אפילו בחד בעל אם נתרחקו כשר אפילו יש לו
ים מאשתו שמתה כמ"ש מהרא"י סי' ר"נ כו' ע"ש · ומ"ש והרב והסופר לא יהיו קרובים זל"ז או לבעל או לאשה או לאחד
עדים כו' דין הסופר לא יהיה קרוב לאיש או לאשה מבואר בסי' קכ"ב ס"א בהגה ובסי' ק"ל ס"א בהגה ובסדר הגט
ב · ובכל המקומות האלו מבואר להדיא דהיינו דוקא היכא דאפשר אבל היכא דלא אפשר אין קפידא בדבר (והטעם כתבתי
סק"י בשם הלבוש משום שגם בדבריו יש קצת עדות שאומרין אותי אם כתבי לשמו ולשמה ומסיים ע"ז אבל רוב מורי הוראות
מכרין בכך שאין זה עדות כיון שאחר נפיו ביכתוב לשמה מסתמא כותב כן דלמה יקלקלה ע"ש ובסי' ק"ל סק"ב כתבתי
ם אחר להתמרא"ג בשם ס' ישועות יעקב משום דדעת כמה פוסקים דכתב סופר ועד כשר בדיעבד עכ"פ א"כ הסופר נחשב
ד והוי כמו נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' ומ"מ בדיעבד אין מקים לפסול מחמת זה ע"ש) · ודין שלא יהיה הסופר
ב לעדים הנה אם נוטל שכר הרבה מבואר בסה"ג ס"ד שכתב שם אם הסופר או החכם המסדר הגט נוטלים שכר הרבה
ר מבדי בטילה י"א שצריך שלא יהיו העדים קרובים להם ומשמע דאינו מצד חומרא רק מדינא ולכן לא כתב גם בזה היכא
פשר כמו שכתב בסעיף י"ב · אמנם אם אינו נוטל שכר הרבה אף דמדינא אין לחוש מ"מ יש לחוש מצד חומרא היכא דאפשר
נו באם הוא קרוב לאיש ולאשה דחד טעמא הוא וכן מבואר בסי' ק"ל שם בהגה (ועמ"ש שם סק"ג בשם ס' בריח אברהם) ·
ן הרב שלא יהיה קרוב לעדים הנה באם הוא נוטל שכר הרבה מבואר בסה"ג ס"ד הנ"ל ודינו כמו בסופר דיש לחוש
ינא אבל באינו נוטל שכר הרבה או אפילו נוטל רק שאינו קרוב להעדים מה שצריך שלא יהיה קרוב לאיש ולאשה ולסופר זה
ו מדינא רק מצד חומרא כמ"ש בסי' ק"ל שם ויש מחמירין כו' וכולם לא יהיו קרובים להרב המסדר הגט וטוב לחוש
תחלה עכ"ל · בסה"ג ס"ב בהגה שם כתב גם מדקדקים שלא יהיו העדים והסופר קרובים אל הרב המסדר הגט (ומה
א הזכיר שם שלא יהיה קרוב לאיש ולאשה י"ל משום דאתיא במכ"ש שכן וכמ"ש בדרכי משה בסי' ק"ל אות י"ד ע"ש) · אמנם
ה פשוט דכל זה הוא לדעת הרמ"א ז"ל שכתב דסידור הגט אינו דין אלא לימוד בעלמא אבל לדעת הנו"ב שהזכרתי באות
דוס דס"ל דגט צריך ב"ד של שלשה פשיטא דלדידיה צריך מדינא שהרב ושנים המצטרפים עמו לא יהיו קרובים זה לזה ולא
ל ולאשה ולא לאחד מהעדים קורבא הפוסל מדינא וכן מבואר להדיא מדברי הנו"ב שם ועי' באות הקודם : (ז) הכל כשרים
וב הגט חוץ מחמשה כו' · לעיל סי' קכ"ג ס"א וכו' ובסה"ג ס"ט · ומ"ש אפילו אשה בעצמה כו' ג"ז שם בסימן קכ"ג
נ"ש שם · ומ"ש וישראל עובר דת כו' · ג"ז שם · ובס סק"ד כתבתי בשם ישועות יעקב דמוסר ומלשין שקר בודאי דאסור
וב הגט ומהראוי לדקדק בזה מאד כו' ע"ש · ומ"ש ויש להדר אחר סופר הגון כו' · בסה"ג ס"ב בהגה : (ח) לוקחים
ים שלא יצא עליהם קול כו' · לעיל סי' ק"ל ס"א בהגה ובסה"ג ס"ב בהגה ומ"ש אפילו אם יצא עליהם קול שחשודים על
ר עבירות · כפי הנראה זה קאי על וגם לא יהא בהם כו' שכתב מקודם ור"ל דאם יצא קול שחשודים על שאר עבירות אין
חים אותם · וכתב בס' גט מקושר הטעם דודאי יש להקפיד בכך טפי מבעל מום (באות שאח"ז) שאם הקול אמת הרי הם
לים מה"ת והגט בטל · וכתב עוד ודע דיש חילוק דיצא קול שחשודין על עריות אפילו בדיעבד הגט פסול אבל יצא קול
חשודין על שאר עבירות נהי דלכתחלה אין לעשותו עד מ"מ בדיעבד אינו נפסל על פי קול ע"ש · וכתב עוד ויש לעיין אם
וד על העריות פסול מה"ת או אינו פסול אלא מדרבנן ונ"מ שאין הגט בטל (אף אם הם ג"כ עדי מסירה) וגם למ"ש בח"מ
ל"ד סכ"ג דפסול דרבנן בעי הכרזה א"כ אם חתם על הגט קודם שהכריזו עליו הגט כשר כו' או אפשר דלא הצריכו הכרזה
לתי בנפסל לכל עדיות אבל זה שאינו פסול רק לעדות אשה אפשר דאף בלא הכרזה מיפסל וצ"ע עכ"ל · והנה ספק הא'
חשוד על עריות פסול מה"ת קצת צ"ע שלא הזכיר דברי הח"מ וב"ש לעיל ס"ס מ"ב דמבואר בדבריהם להדיא דאינו פסול
מדרבנן ע"ש וספק הב' אם צריך הכרזה דאפשר כיון שאינו פסול רק לעדות אשה ל"צ הכרזה מבואר מדבריו דבשאר פסולי
ן דנפסל גם לכל עדיות פשיטא ליה דגם לעדות אשה לא מיפסל בלא הכרזה ואם חתם על הגט קודם שהכריזו עליו הגט
ולענ"ד אין זה ברור דלכאורה לפמ"ש הרמב"ם פי"א מהל' עדות הטעם דפסולי עדות דרבנן בעי הכרזה כדי שלא לאבד
ת הטעם שלא ידעו שהוא פסול הובא בב"י בח"מ סי' ל"ד וכ"כ הלבוש שם סכ"ג וכן מבואר בב"י סו"ס הטעם הוא משום תקנת
חות לפ"ז נראה דדוקא בעדות ממון ולא במלתא דאיסורא בעדות קדושין וגיטין דלא שייך טעם זה ועיין בגליון המשניות

רק

שיהיה להם רבוי שערות אפילו אינם ארוכות או שתי שערות ארוכות הרבה כמו שרגילות לאיש גדול וצריך שיהיו השערות במקום הערוה ובית הערוה כולו מקום סימנים בין למעלה בין למטה בין על איברי הזרע עצמן ואז הם בחזקת גדולים אפילו אין עדים שהם בני י"ג שנים ויום אחד וגם לא הוחזק בעיני השכונה ולא יצא עליהם קול שבאו לכלל שנים וגם אינם גדולים בקומה ולא סגי אם אין להם שם אלא ב' שערות ארוכות ברוחב אצבע שקורין אמה עיין סימן קס"ט סעיף י"א ובסימן ס"ה סעיף כ"ז ונראה מ"ש באן וצ"ל אלא אם יש ב' עדים דאז סמכינן על ב' שערות ארוכות כרוחב אמה אפילו אם יש ב' עדים כשרים שהם בני

פתחי תשובה

פרק זה כולו בתוס' רע"ק איגר ז"ל שכתב דלפסלי' לשבועה א"צ הכרזה כו' (*) ישו"ב י"ל דהוא ג"כ מטעם זה כיון דלא שייך תקנה לקוחות וכמ"ש הנ"י שם גבי בר בניתום וכן מבואר בתומים סי' ל"ד ס"ק כ"ב ולא"כ גם בכל פסולי דרבנן י"ל במלתא דאיסורא ל"צ הכרזה · אולם בנ"י לעיל פ"ה מ"ג כתב ת"כ באחד שקידש בפסולי עדות כו' · וכתב שם וז"ל וגם על חילול שבת אם עבר על מוקצה או אפילו על כותאה בזה"ז אין פסולין אלא מדהכרזה וצריך הכרזה וכאן לא הכריזו עליו כו' (*) מכ"ל מבואר דאף במלתא דאיסורא בעי הכרזה · ומצאתי בגל"ש פ"ד מהל' מלוה דין ו' שהביא דקצת מן האחרונים כתבו דבמלתא דאיסורא לא בעינן הכרזה משום דלא שייך טעמא דתקנה ויש חולקים על דין זה כמ"ש הרב"ש חו"מ סי' נ"א וכ"כ מדברי מהרא"ש סי' י"ע כו' וס"ב שהביא דבתשובת מהרי"ט חא"ס סי' ת"ג כתב דאף דנימא דבעי הכרזה אפילו במלתא דלא שייך טעמא היינו דוקא באיסור דרבנן אבל באיסור תורה שאין פיסולו אלא מדרבנן (כגון עבירה שאין בה מלקות וכמ"ש בח"מ סי' ל"ד ס"ב בהג"ה) דוקא במלתא דשייך תקנה בעי הכרזה אבל בגיטין וקדושין דליכא טעמא לא בעינן הכרזה כו' ע"ש לפי מבואר דגם באר פסולי דרבנן אם חשד על הגט קודם שהכריזו עליו הוי פסול לשהביר ובמחלוקת שנויה · וגם בחשוד על עריות שנסתפק הגאון נ"מ הנ"ל דאפשר כיון דאינו פסול רק לעדות אשה אף בלא הכרזה מיפסל ושניה הנ"ע לכאורה ודאי כן הוא לא מיבעי' לסברת מהרי"ט הנ"ל אלא אפילו לחולקים על סברת מהרי"ט שהזכיר הגל"ש גם י"ל דהטעם הוא משום לא פלוג וכמ"ש תשובת הנ"י ס"ס נ"ס בענין אם ידע זה שהזמינו לעד שהוא מקיים כלאים ע"ש וזה שייך בשאר פסולי דרבנן דפסול לכל עדות ולא נפסל אלא לאחר הכרזה משא"כ בחשוד על עריות דלשאר עדות כשר לגמרי לא שייך לא פלוג וכיון דליכא טעמא דתקנה אוקמא אדינא וכמ"ש הנ"י גבי בר בניתום הנ"ל וא"ע נ"ע · ועיין בתשובת ח"ב סי' נ"א הודות עד אחד שהיה העום על גיטין הרבה מכמה שנים ועכשיו יצא עליו קול גולטא ואמרו עליו שזה יותר מעשרים שנה כפר נפקדון שהפקיד אחד בידו אמתחת שהיה בו כים מעות ובהסתיר כפר ואמר שלא ידע מהכים כו' · מה דין הנשים אותן שכבר נישאו ושצריך לא נישאו עדיין וגידון זה עצמו איתא ג"כ בתשו' מהר"ם לובלין סי' פ"ח ע"ש באריכות · ועיין עוד בתשובה ע"ב תניינא סי' ק"ב הודות גט שניתן לאשה ואח"כ נודע שעד אחד יצא עליו קול לפני כמה שנים שאלמנה אחת אמרה שנתעברה ממנו ונזרת והוא לקח אותה לאשה כו' · שכלאיו לעיל בשה"ג פק"ד ע"ב · [ובתשובת חתם סופר ח"ב סי' קמ"ו ענין כיוצא בזה במי שסותק בכשרות והיה בעד על הגט והוב נהגה שפתויה שהרחה לנוכים ואמרה מימיה והוא הודה בב"ד ונוקם לסדר לו תשובה וע"פ הוראת ב"ד נשא אותה המעוברת כיון שהגיכם מודים · ונשאל מה דין הגט הנ"ל כהיות שהפי הודאתו כבר בא עליה קודם חתימת הגט וכיון שמחמת תשובה הודה אפשר שיאמן על עצמו ועוד כיון שבאשה מעוברת ע"כ משום דמיניה הוא א"נ נימא דאין אדם מע"ר לפסול עצמו בשום פנים ואת"ל בכה"ג מסימן יש ספק אם לסמוך בזה שנהגו שהמסדר מגוה לעדים שיהרהרו בתשובה וכמו שצירף בתשובת מהרמ"ל פ"ב פ"א וביותר שפיר שהיה הגט הנ"ל שנהגו לומר וידוי אנא חטא כו' בקודם קודם סדר הגט ונימא או עשה תשובה על כל העבר והיה גם כשר ובהגה כי עתה עומד בתשובתו נימא הוכיח סופו על תחלתו כו' · והשיב ע"ז באריכות ומסיק דודאי אילו היו עדים מהם לא הייתי מצרף הודוי הזה אפילו לסניף במלתא דך [בלי עדים ואפילו חשד אין כאן רק ע"פ הודאת עצמו וא"א מע"ר אפילו אחר דרך תשובה אינו נפסל לעדות דאין הטעם משום דלי' מסימן אלא משום דקרוב אצל עצמו כו' · ועוד כיון שבאמת הודה בשעת סידור הגט וא"כ עכ"פ אם תשובתו של עתה אינה א"כ נאמן עתה לומר שבשעת הגט שב בלב שלם ואם הצדיק שעתה שב לגמרי הוא ורגה ליתאה א"כ אין אנו מאמינים לו כלל שבא על הנדה ונאמר שעתה הוא דאיסורא ליתא מעוברת ומינקת חבירו · ולכן מבלי אילך ודאי לא יתפוס על הגט עד שיתברר לנו בתשובתו אמיתית דמע"ג עכ"פ חטא במינקת חבירו אבל על העבר נ"ל שאין לפוסלו מבל"ד · ושם סמכה ע' מהרמ"ל בתשובה הנ"ל שצירף לסניף מה שהרב מסדר הגט צוה לעדים להרהר בתשובה שמסתמא הרהר בלב שלם והרי בעונה דידים שעברו עליו יותר מעשרים ש"ס מכמה שנתחזר א"כ עברו עליו כמה יוה"כ שכל ישראל מתודים ושבים ויותר ראוי לסמוך על זה ולעשותו סניף עכ"פ ע"כ] · ומ"ש ואם הסופר והעדים הם רכים בשנים יש לדקדק בהם כו' · עי' בש"ע סימן קמ"ג סכ"ס בהגה שכתב אבל א"צ לדקדק כ"כ בעדי חתימה כו' ולפי מה שנוהגין לייחד עדי מסירה ידקדק בהם כו' · ולפ"ז נראה דהרב המסדר כאן מיירי בגט שנכתב על דעת ליתנו מיד לאשה דאז צריך לדקדק כ"כ לפי דעת"ה הם יהיו ג"כ עדי מסירה וכמ"ש לקמן באות רכ"ז אבל בגט שנכתב לשלחו ע"י שליח א"צ לדקדק כ"כ (*) בלא הוחזקו כשנים וכ"ע · ומ"ש ואם יש לו זקן כשניכם הו סים להם שנים אין לחוש · עי' בזה בסי' קמ"ט ס"י ובסי' סדר חליצה סעיף כ"ז בהגהת הב"ש שם · ומ"ש ובבודקין ט' יש לבדוק ע"י ב' עדים כשרים · עיין בספר גט מקושר בכתב דלא נודע (ע"פ ב' עדים) שבאו לכלל שניו דאיכא חזקה דרבא שאי לבדוק בעד א' או קרוב ע"ש ובת"ש בפ"ת ליו"ד סי' רפ"ח סק"ז מזה · ועמ"ש בסי' קמ"ט ס"ק י"ו ובביאורי לב"ח על מהר"ם אות ז' דנכון להחמיר ומ"ש ובדיקה שאמרנו היינו צריך שיהא להם רישי שערות אפילו אינם ארוכות כו' עמ"ש בסי' קס"ה סי"א ס"ק ע"ו מדין זה · ומ"ש עיין סימן קס"ט כו' ובסי' ס"ה כו' הוא טעות הדפוס וצ"ל ובסי' ס"ה והוא ר"ת ובסי' סדר החליצה · וצריך לרבות בשני אלה עיגול מן סימנים עיין בסי' קמ"ט עד אחר סימנים כרוחב אמה כי א' שגהת הב"ש בתוך הסדר זה של מהר"ם · וסייעו דבסי' קמ"ט ובסי' סדר החליצה שם משמע דבעי כרוחב אמה אם יש עדי כשרים שהם בני י"ג ולכן כתב דעת"ם כאן וצ"ל אלא אם יש כו' · אך באמת הגהה זו של הב"ש תמוה (*) דבאמת הרב המסדר אין דעתו כן אלא ס"ל דלא מהני אפילו אם יש ב' עדים שהם בני י"ג שנה וזה מבואר לכאורה מדבריו בש"ג אליבי אות ו' וגם בסדר חליצה שלו אות ז' ונמצא בזה אחר דעת הב"ח שהזכיר הב"ש עצמו בהגהתו לפירוש ס"ח אות כ"ז ע"ש וא"כ א' משום לשנות זו של הב"ש בכאן וכבר תמהו על הב"ש בזה בס' תו"ג מהגאון מליסא ז"ל ובס' עיב גיטין מהגאון מהרא'

ברולים

שנה ויום אחד: ט לא יהיה אחד מהעדים בעל מום: י אין חותמין לעד מי שאביו מתגבר וה"ה שאין
מין לעד שיש ספק קצת היאך יש לו לחתום שמו כגון אליהו אליה וכדומה: יא א"צ להקפיד שלא
העדים כהנים וגם אין צריך להתנות עמהם שאם יקלקלו הגט בחתימתם שישלמו השכר לסופר שיכתב
אף אם נוטלים יותר מכדי שכר בטילה דמוכח: יב העדים שחותמים על הגט צריכים להיות יודעים
רות ולחתום ואם יודעים לחתום ואין יודעים לקרות ואין שם אחרים שהם כשרים או אפילו יש שם
רים שהם כשרים ויודעים לקרות אלא שאין יודעים לחתום לוקחים אלו העדים שיודעים לחתום וקורין שנים
ניהם את הגט וחותמים והוא שיבינו לשון הגט אלא שאין מכירין הכתב לקרותו אבל אם אין מבינים
ון הגט אפילו אם יודעים לקרותו לא מהני מה שפירשו להם שניים ועיין סימן ק"ל ס"ק פ"א מ"ש · אלא
יכים ללמוד מלות הגט עד שיבינו והסופר והבעל אם אין יודעים לקרותו ואין מבינים לשון הגט יפרש
ם הרב אף על פי שאין יודעים ואין מבינים עדיין ואין צריך שיבינו העדים או לפרש לסופר ולבעל רק פירוש
לות ולא טעם הכפולים והשנוים שבגט ואם אין יודעים העדים והסופר והבעל מה לשמו ולשמה ולשם
ושין יפרש להם הרב דהיינו שיפרש להם לאפוקי אם הסופר כתב גט וכתבו בו שם בעל זה ושם
תו זו ושם עירם שלא כדי לגרש בעל זה את אשתו רק כתב אותו כדי ללמוד או כדי להתלמד ואחר כך
ל זה רוצה לגרש בו את אשתו זו לא מהני רק צריך שיכתוב אותו לשם בעל זה ולשם אשתו זו לגרש
תה בו וכן אפילו אם הסופר כתב אותו לשם כך אלא שהעדים לא חתמו שניהם או אחד מהם לשם כך
כדי ללמוד או כדי להתלמד ג"כ לא מהני ואם אין העדים יכולים לחתום קורעין נייר חלק לפניהם
ם חותמים דרך הקרע: יג אם המגרש הוא ש"מ צריך לדקדק בו שיהא שפוי בשעה שמצוה לכתוב ובשעה
מצוה לחתום ובשעת כתיבה · עיין סימן ק"ב כתבתי בשם תוספות בין כתיבה לנתינה יש להקפיד · ובשעת
ינה דהיינו שבודקים אותו קצת לראות אם דעתו מיושבת עליו ואם אינו שפוי בשעה שמקנה לו הסופר

פתחי תשובה

גליות ז"ל · ועמ"ש בביאורי לס"ת שם: (ט) לא יהיה אחד מהעדים בעל מום · בסס"ג ס"ב בהגה ובסי' ק"ל ס"א בהגה
מבואר דהוא רק חומרא לכתחלה והוא מדברי מהרי"ל הובא בד"מ שם אות ע"ו שאמר שבעל מום לא יחתים א"א לעלמת
[ועיין בתשובת ח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ג שנתקשה בטעם הדבר בשלמא גבי דייני הגט שכתב בס"ג שליטי אות ג' שלא יהא
מהם בעל מום אפשר לומר משום דבשלהי יבמות תניא דכדיני נפשות דמיא זולת לענין דרישה וחקירה מקילין כו' · וא"כ
בב"ד דד"נ בעינן כולך יפה רעיתי ומום אין בך (כדאית' בסנהדרין ל"ו ע"ב) כו' אבל הכא גבי עדים קשה דהא אפילו
ג כשרים להעיד בעלי מומין כדמוכח (בסנהדרין מ"ה ע"ב) דגדמין מעיקרא כשרים להעיד עדות נפשות וכתב דל"ל דגזר
רי"ל עדי גט (*) אטו דייני גט כיון דאפשר בעדים אחרים כו' וזהו בעצמו טעמו של מהרי"ח שהביא הד"מ בסדר חליצה
ועי"ש עוד בתשובה הקודמת בגדר המום נ"ל דבסנהדרין פסלינן אפילו מומין דלא פסלי בכהנים לעבודה כל שהוא שם מום
ולם כו' ע"ש ומשמע מדבריו קצת דה"ה כאן זולת בשנים הנוספים בחליצה אפשר להקל עמ"ש לעיל סי' קס"ט בס"ח בקצרה
"א]: (י) אין חותמים לעד כו' · בסי' קכ"ע סעיף י' בהגה ובסי' ק"ל סי"א בהגה · ועיין בספר זכור לאברהם ח"ג (דף
"ה) שכתב כששם המגרש כשם העד ישלשו פי' בלק"ט (דף נ"ז) ולחם שמים (דף קמ"ו ע"ג) · ובתשובת פרי הארץ ח"ד (דף
) שהעד היה שמו כשם אבי המתגרשת ושלשו · וכן אירע בעד שהיה שם אביו כשם המגרש ושלשו · ושם בח"ג (דף ל"ב)
ג דניתן גט יעקב בן אברהם והורכו ב' העדים לשלש יען הא' שם אביו כשם המגרש והא' שם אביו כשם אבי המגרש ע"ש
מדינות אלו אין נוהגים כן: (יא) א"צ להקפיד כו' · עמ"ש בזה לעיל סי' ק"ל סכ"א ס"ק י"ג: (יב) העדים שחותמים כו'
וקורין שנים לפניהם את הגט וחותמים · בסי' ק"ל סי"ו העדים שחותמים על הגט צריכים להיות יודעים לקרות ולחתום
ם אינם יודעים לקרות קוראים בפניהם וחותמין ע"ש בב"י ובב"ש ס"ק כ"ו מחלוקת הפוסקים אי בעינן דוקא שנים קוראים
סגי בחד והרב המסדר כאן תפס לחומרא כדעת האומרים דבעינן שנים קוראים · ומה שהוסיף הרב המסדר על לשון הש"ע
תב ואין שם אחרים שהם כשרים כו' · היינו משום דקשיא ליה יתחמו אלו הקוראים בעצמם ולכן צייר בתרי גווני או שהקוראים
פסולים או שאין יודעים לחתום ועיין בס' גט מקושר שתמה עליו בזה דלא כוון יפה בזה במה שסובר דסגי בשני פסולים
רין דלפי מה שתופס כדעת התום' דבעינן שנים קורים אם כן בעינן שנים כשרים ולא סגי בשני פסולים דכחד
שבי והא"ריך בזה ע"ש · ומ"ש ועיין סי' ק"ל ס"ק פ"א · ט"ס הוא וצ"ל ס"ק כ"ז · ויש לרשום אלו התיבות בשני חצאי עיגול
זהו הגהת ב"ש · וכוונתו דשם הביא מחלוקת הפוסקים בזה אי מהני לתרגם לפניהם ובסופו הביא בשם הש"ך בח"מ סימן
"ה דפוסק בדיעבד מהני אפילו לא ידעו לשון הגט אם קוראים בפניהם. ומתרגם להם ע"ש ובאמת הב"ש לא העתיק לשון הש"ך
ש' ככתבו (וסמך על המעיין) דהוא מסיים שם דהגט כשר היכא דא"א לכתוב אחר אלא בדוחק · ועיין בה"ע בח"מ שם סק"ה
כתב דבספרו מנורת זכריה השיג על הש"ך בזה והעלה דפסול אפילו בדיעבד ע"ש · ומ"ש והסופר והבעל כו' יפרש להם הרב
· בסס"ג ס"ב בסוף הגה · ומ"ש דהיינו שיפרש להם לאפוקי אם הסופר כתב גט כו' כל זה מבואר בסי' קל"א ועיין בספר
מקושר בראש הספר שהוסיף ע"ז וכתב וז"ל וצ"ל לפרש להם שיכוונו הסופר והעדים דוקא לשם בעל זה שמצוה להם ולשם
שה זו לאפוקי אם מכוין הסופר לכתוב לשם זה הבעל ואם לא יגרש בו בעל זה יהיה לשם מי שירצה לגרש בו ג"כ לא מהני דהוי
מו שתנאה ולכן צריך לפרש לשם זה דוקא ולא לאחר ששמו כשמו וכן בעדים עכ"ל · ומ"ש ואם העדים א"י לחתום קורעין
ם נייר חלק כו' בסי' ק"ל סי"ו שם בש"ע ואם א"י לחתום רושמין להם הנייר ברוק כו' ובהגה שם ויש אוסרין לעשות כך
בתחלה אלא מקרעין נייר חלק כו' ע"ש ותפס כאן כהיש אוסרין ועיין בס' גט מקושר שתמה דהיה לו להרב המסדר לבאר
"ש בירושלמי (הובא בתוס' גיטין ע' ע"ב ובב"י בסי' ק"ל שם) והלא כתב יקן של ראשונים הוא אלא שמרחיבין להם הקרע
ואינם ממלאים בדיו כל הקרע) כו' ע"ש עוד ועיין בס' נה"מ בח"מ סי' מ"ה סק"א מזה ועיין עוד בלבוש בסי' ק"ל שם תפנין
: (יג) אם המגרש הוא ש"מ כו' · בסי' קכ"א ס"ד ע"ש בח"מ וב"ש ועיין בספר גט מקושר באריכות · ומ"ש עיין בסי' ק"כ
' ע"ש וצ"ל קכ"א · וצריך לרשום בשני חצאי עיגול מן תיבת עיין סי' כו' עד אחר פי' יש להקפיד שזהו תוספת של הב"ש
ל סדר הב"ש · ומ"ש ואם אינו שפוי בשעה שמקנה לו כו' צריך שיקנה ע"י אחר · פי' בס' גט מקושר שכתב דלבוונה

דגולה

מה שהוא צריך לכתיבה צריך שיקנה על ידי אחר · ואז מהני אם חזר ונעשה שפוי בעת הכתיבה והנתינה : יד השכור אפילו אם לא הגיע לשכרותו של לוט אלא שנשתכר הרבה יש להחמיר שלא לגרש אבל אם לא נשתכר אלא מעט אין להחמיר מדינא · מיהו טוב לחוש שלא יאכל וישתה באותו יום עד אחר שנתן הגט ואם יש לחוש לכאב לב עדיף שיאכל וישתה ומ״מ טוב וישר שיזהיר הרב את הבעל שלא ישתה דברים המבלבלים כמו יין שרף : טו העדים יכולים ליטול יותר מכדי שכר בטלה דמוכח וכל שכן הרב : טז לכתחלה אומרים לבעל שיתן שכר הסופר ואם לא ירצה ליתן יכולה האשה ליתן ושכר העדים יכולה האשה ליתן אפילו כשלא אמרו לבעל ליתן וכל שכן שכר הרב : יז כשהבעל נותן שכר הסופר והעדים והרב יש לו להשוות עמהם על השכירות קודם שמצוה לסופר לכתוב הגט אבל אין צריך להשוות עמהם קודם ששואל

פתחי תשובה

דמלתא יחזור ויתנהו לש״מ אחר שנגמר דהא בלא״ה צריך להיות בדעתו בשעת הנתינה · וכתב עוד ודע שלא הביא כאן דין אם נשתתק דבודקין אותו כדלעיל סי׳ קכ״א ס״ה ונראה דס״ל כמ״ש הב״ח שם דאין אנו בקיאין בבדיקה וכה״מ שם סוף הסימן כתב דיש להתיישב בדבר · ונראה דאם זה כשהוא שפוי ואח״כ נשתתק יש להקל מאחר דלהרמב״ם (אף בנשתטה מתם אח״כ) (*) הגט כשר מן התורה ואינו אלא פסול דרבנן כו׳ וכ״ש בנשתתק ע״י חולי דלדעת הירושלמי (עב״ש שם סק״ה) א״צ בדיקה כלל עכ״ה יש לסמוך על בדיקתנו עכ״ד ע״ש : (יד) השיכור אפילו אם לא הגיע כו׳ אלא שנשתכר הרבה יש להחמיר כו׳ לעיל סי׳ קכ״א ס״א וכן השכור שהגיע כו׳ ואם לא הגיע ס״ז ספק ע״ש בב״ש דהשיעור הוא שאין ברור לנו אם הגיע או לא לכן הוי ספק ע״ש וכאן נראה דר״ל שברור לנו שלא הגיע לכן לא כתב לאסור מדינא רק יש להחמיר · ושיעור הגיע לשכרותו של לוט כתב הרמב״ם פכ״ט מהל׳ מכירה ובש״ע ח״מ סי׳ רל״ה סכ״ב כל שעושה ואינו יודע מה עושה · ומ״ש מיהו טוב לחוש שלא יאכל וישתה כו׳ כמו כן מצינו לענין קדושין בש״ע סי׳ ס״א ונהגו שהחתן והכלה מתענין ע״ש בב״ש בשם מהר״ם מינץ דטעם א׳ הוא שמא ישתכרו כו׳ · ומ״ש ומ״מ טוב וישר כו׳ עב״ש בסי׳ קכ״א סק״ב שכתב ומזה יש סמך דיש למנוע להם דלא ישתו כו׳ ע״ש · וכתב עוד בב״ש שם דאם בעת שצוה לכתוב לא היה שכור ואחר כך נעשה שכור נראה לכאורה דמותר לכתוב הגט בעת שכרותו דדומה ליושן דממילא יפוג יינו ע״ש ועיין בס׳ גט מקושר שכתב דנ״ל ראיה לדברי הב״ש דאל״כ מי שהוא רגיל בשכרות איך שולח גט ממדה״י ניחוש שמא היה שכור בשעה שמוסר השליח הגט ובעינן דעתו בשעת נתינה א״ו ליושן דמי כו׳ ומ״מ אפשר דלכתחלה אם אנו יודעים שהוא שכור בשעת נתינה יש להמתין ע״ש · וכתב עוד ונ״ל דאותו השיעור הוא גם אסופר דאם הסופר הגיע לשכרותו של לוט אין מעשיו כלום וכן העדים וה״ל כשוטים אלא דמסתמא אם הסופר שכור כל כך לא יוכל לכתוב גט כשר דידיו מרתתים בהרבה לפי רוב דקדוקים שלנו עכ״ד : (טו) העדים יכולים ליטול כו׳ בסי׳ ק״ל סל״א בהג״ה כתב שני טעמים מה שנוטלים העדים שכר הרבה או משום דמתנין עם העדים שאם יקלקלו ישלמו או משום דאסורים ליקח הגרושה · אבל הרב המסדר לא ס״ל אלו הטעמים כמבואר מדבריו לעיל אות י״א רק ס״ל טעם שכתב התוי״ט פ״ד דבכורות וכמ״ש בפ״ת שם ס״ק י״ג וע״ש עוד בשם תו״ג · ומ״ש וכ״ש שכר הרב עי׳ בזה בסה״ג ס״ד בהג״ה ומ״ש שם ועיין בספר גט מקושר לעיל אות י״א שהאריך בזה ללמד היתר בטעמים נכונים ועיין בתשו׳ ח״ס חי״ד סי׳ ר״ל : (טז) לכתחלה אומרים לבעל כו׳ · עי׳ לעיל סי׳ ק״כ ס״א וב״ש שם סוף סק״ב ותפס כאן כדעת הרא״ש דכן מבואר ג״כ בסה״ג סעיף י״ט ע״ש אך שכר העדים שאין קבלתם שכר בשביל החתימה גופה רק כדי שיזדקקו אל הענין או מטעמים הנ׳ הרמ״א שהובא באות הקודם פשיטא דהם יכולין לקבל ממי שיהיה וא״צ לקבל מהבעל דוקא ומכ״ש שכר הרב שאינו רק עבור מה שמזדקק להורות המעשה דפשיטא דא״צ להיות משל בעל ולכן כתב דיכולה האשה ליתן אפילו כשלא אמרו לבעל כו׳ · ועיין בטיב גיטין אות י״ז שהביא בשם הט״ז שכתב דאם נתנו שניהם את הגט ולא פירשו מי ישלם שכר הסופר אין הסופר יכול לכופה לשלם רק הבעל ישלם כאשר הוא עיקר הדין כו׳ ע״ש ועמ״ש בזה בסי׳ ק״כ שם סק״ב · וע״ש עוד שכתבתי בשם התו״ג דדוקא האשה בעצמה יכולה ליתן שכר הסופר אבל אם אחר נתפשר עם הסופר כגון אבי הבעל או אבי האשה אז צריך להקנות המעות דמי שכר הסופר להבעל או להאשה ואפילו בדיעבד אם פרעו הם שכר הסופר בלא הקנאה אינה מגורשת כו׳ ע״ש : (יז) כשהבעל נותן שכר הסופר והעדים והרב יש לו להשוות עמהם כו׳ · בסה״ג ס״ד בהג״ה ויש לבעל להשוות עצמו עם הסופר והרב והעדים קודם שמתחילין לכתוב · ועיין בס׳ טיב גיטין שתמה על הרמ״א ז״ל במה שהצריך ג״כ להשוות עם הרב והעדים מקודם דנראה שהוציא כן מדברי הט״ב שהביא בסדר גט שלו שבד״מ שכתב נ״ל נכון שיהא הבעל שוה עם הסופר בעד שכרו ובעד כל דבר קודם כתיבה ומפרש הרמ״א מ״ש ובעד כל דבר היינו לרבות שכר עדים והרב וזה נ״ע שנראה כוונת הט״ב מ״ש ובעד כל דבר ג״כ על דברים שיש לו עם הסופר דהיינו הקלף וכלי כתובה דס״ל שצריך שיהיה קנוי הכל לבעל בשעת כתיבה ממש וכל שלא הושוה עמו על המקח אין כאן הקנאה אבל השוואת העדים נראה שא״צ שהשכרם אינו רק על שמרוצים להזדקק לזה ואפשר דעדיף טפי כשאין משוה עמהם קודם חתימה דכיון שחותמים בחנם אף שנותן להם אח״כ אין זה נוטל שכר להעיד וצ״ע ומכ״ש בשכר הרב אין קפידא כלל עכ״ל · גם בס׳ גט מקושר כתב בזה דנ״ל דהשוואה עם הרב והעדים לא איכפת לן רק לרווחא דמלתא בעלמא שהרי כמה הרהורים הרהרו אהיתר נטילת שכר והני׳ דמספינן אהיתרא למשקל אגרא מ״מ אם לא נתן לא עיכב בגט אך בהשוואת הסופר יש לחוש שיאמר הסופר שע״ד שכר מועט לא כתבו והגט גזל בידו ובגזל גט שכתבו הסופר ולא פרעו וגירש בו כתב רמ״א בסי׳ ק״כ ס״ג דאינה מגורשת וכן הדבר בקנה דבר בלא פסיקה דלא קנה דלא סמכא דעתיה שמא לא יתפשרו בדמי המקח ומ״מ נ״ל דבדיעבד אין הגט פסול אפילו לא השוה עצמו עם הסופר קודם ואינו דומה למקח שאינו קונה בלא פסיקה כדאית׳ בח״מ סי׳ ר׳ ס״ז דהם יכול לומר החזיר לי והחפץ שוה הדמים משא״כ בגט שנכתב לשם זה המגרש אינו שוה לסופר כלום וא״כ בודאי דעת הסופר שיקנה הבעל ויתחייב לו המעות שכר כתיבה ואף אם הסופר רוצה יותר ממה שנותן לו הבעל מ״מ מאחר שלא השוה עצמו על השכירות סמך על נאמנות הבעל או כפי שישומו שכר ערכו כו׳ א״כ ודאי הסופר נחית אדעתא דאגרא ולא שיחזיר לו · ולכן אף אם נמלך הבעל המגרש צריך ליתן לסופר שכרו כדאית׳ בח״מ סי׳ של״ו כו׳ ולכן כלל המסדר (וגם הרמ״א ז״ל) השוואת הסופר עם הרב והעדים וכי היכי דליכא עיכובא בהני ליכא עיכובא גם בסופר עכ״ד ע״ש :

ודעת מדברי הגדולים הנ״ל נראה שהבינו הטעם להשוות עצמו קודם הוא פן יהיה קפידא מצד הסופר והעדים שלא יאמרו הסופר והעדים שע״ד שכר מועט לא כתבו וחתמו וכמו שמצינו כה״ג גבי שליח בסה״ג סכ״ד בהג״ה שיש להגיד לו שאסור

אותו הרב השאלות: **יח** העדים והסופר צריכין לידע שזה המגרש שמו נקרא כמו שאומר להם ויש לו אשה שנקראת בשמה כמו שאומרת להם אבל אין צריך שיכירו אותה בהכרת פנים שזו אשתו והידיעה שאמרנו היינו אפילו ע"י עד אחד או אשה או קרוב וכל שהוחזקו שלשים יום בעיר שנקראו כמו שאומרים סגי ושם אביהם כותבין על פי עצמה וכן כותבין ע"פ עצמם אם אומרים שיש להם או לאבותם עוד שם טפל וכן אם אומר שהוא כהן או לוי או ישראל וכן אם היא אומרת שהיא בת כהן או בת לוי או בת ישראל וכן אם ידוע שם כינוי שלהם שלא על פיהם אם אומרים שכך וכך עיקר שמם ע"י שמקבלים מאבותיהם שבני משפחתם יש להם שם כינוי זה עיקר שמם כך וכך או שרגילים לחתום או לעלות בו לס"ת ורגילות להיות שם כינוי ההוא לעיקר השם ההוא או שהכינוי הוא קרוב במבטא לעיקר שם ההוא יש לכתוב כן ע"פ עצמם וכ"ש אם נודע עיקר שמם שלא על פיהם אלא שיש ספק אם יש לכתוב מלא וי"ו או יו"ד או חסר או אם יש לכתוב בסוף השם אם לאו כגון אליהו או אליה או אם יש לכתוב גרשום או גרשון ואומרים שידוע להם ע"פ אחד מהדרכים

פתחי תשובה

שאסור ליקח המגורשת שלא יוכל לומר אח"כ אילו ידעתי כו' ולכן רצו לחלק בין השוואת הסופר ובין השוואת הרב והעדים אך באמת ז"א ונעלם מהגדולים הנ"ל דברי הלבוש בסה"ג שם (הובא בפ"ת שם סק"ז) שכתב הטעם בזה משום דאם לא ישוו עמו תחלה יש לחוש שמא כשישמע הבעל אח"כ שרוצים ממנו שכר הרבה יהיה קפידא מצד הבעל שיתחרט ויחזור בדעתו מלתת גט ויתבטל שליחות הסופר והעדים ואחר כך כשיתפשרו עמו היה מן הדין שצריך לחזור ולחדש שליחות כבתחלה והם לא יעשו כן רק יסמכו על דבריו הראשונים והם כבר נתבטלו ע"ש וכה"ג מבואר בשה"ג בפ"א בהגה בטעם תחילת הכתובה קודם ע"ש וכן משמע מדברי הרב המסדר כאן שתופס בפשיטות טעם זה מדכתב כשהבעל נותן כו' יש לו להשוות כו' משמע דדוקא כשהבעל נותן ואתי לאפוקי אם האשה נותנת השכר א"צ להשוות קודם ואילו לטעם שהביאו הם ז"ל דחיישינן פן יהיה קפידא מצד הסופר והעדים פשיטא דאין חילוק א"ו דסובר כטעם הלבוש דהטעם הוא פן יהיה קפידא מצד הבעל ולכן תלה טעמא דוקא כשהבעל נותן ולפ"ז פשיטא דאין חילוק בין השוואת הסופר ובין השוואת הרב והעדים:

ועיין עוד בס' טיב גיטין שהביא בשם התו"ג שצריך ליזהר לשלם שכר הסופר קודם הכתיבה והוא ז"ל תמה עליו וכתב לא ידענא טעמא דהא בכל דוכתא שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף כו' וגם בס' בית מאיר כ"כ (דא"צ להקדים השכר) ומדייק מדכתב בש"ע להשוות קודם מכלל שהתשלומין הם אח"כ עכ"ד · ובאמת נראה דגם הרב בעל תו"ג לא הצריך לעשות כן מדינא רק לחומרא בעלמא עיין בדבריו סי' ק"כ וכן כתבתי בפ"ת סי' ק"כ ס"א סק"ב בשם הרב בעל גט מקושר שכ"כ דלפי רוב הדקדוקים שדייקו הנקדנין בגיטין ראוי לתקן שיקדים השכר לסופר כו' ע"ש · ומ"ש עוד בס' טיב גיטין שם בענין אם לא פרע כלל שכר הסופר עיין בזה בפ"ת שם סק"ז ובספר גט מקושר כאן ולעיל אות ז' באריכות:

וכתב עוד בס' טיב גיטין שם ונראה דאם כתב גט ונפסל מחמת שהסופר לא כתבו כהוגן כותב גט אחר בשכרו דהא מדינא א"צ לשלם לו כיון שהקלקול מחמתו אבל אם כתב כהוגן ונפסל מחמת איזה סבה לאחר שיצא מתחת ידו בכשרות לכתחלה יש להשוות בעד כתיבת הגט השני ואם לא השוו צריך לשלם כפי השכר שקבל לו בעד הראשון דמסתמא עושה ע"ד שכירות שקבלו לו בעד הראשון כו' ע"ש: (יח) העדים והסופר צריכין לידע כו' · בש"ע סי' ק"כ ס"ג כתב שיהו העדים שחתמו בו מכירים כו' אלא דהרמ"א כתב שם וי"א דגם הסופר צריך להכירן · וע"ש בג"פ דנראה לו עיקר כהב"י דהסופר אין צריך להכיר · וגם בס' תו"ג שם מקיים דעת הרמ"א ז"ל ומ"מ מסיים דחומרא בעלמא הוא · וע"ש בח"מ וב"ש דהכרה זו צריך שיהיה קודם החתימה דוקא ובדיעבד אפי' אחר החתימה · והנה בש"ע דבשעת הסכנה כותבין בלא הכרה וכו' על זה כתב התו"ג (שם וכאן) דדוקא במושלך בבור או שתפסוהו ומוליכין אותו למדה"י אבל אם שניהם כאן רק שהבעל אומר שרוצה לילך למדה"י אין כותבין בלא הכרה עד שיוחזקו שמם בעיר שלשים יום ע"ש ועיין בס' טיב גיטין כאן שהזכיר ג"כ דברי התו"ג הנ"ל וגם הביא כן בשם ס' מכתב מאליהו שכ"כ דשעת הסכנה היינו שקרוב למיתה אבל באיש המרחיק נדוד אין לסקל והוא ז"ל חולק ע"ז וכתב דעיקר טעמא דהכא בשעת הסכנה משום שהוא מקום עיגון גדול וא"כ בכל מקום עיגון גדול יש לסמוך ודברי התו"ג י"ל דמיירי במקום שאין הדבר ידוע שתעגן ואז יש להחמיר שיוחזק דוקא וכן מבואר מדברי הט"ז כו' ומסיים הדין אמת לענ"ד דכל שהוא עיגון גדול שהמקום רחוק מאד ולא ישוב לביתו לא גזרו משום קנוניא וכותבין אף שאין מכירין ע"ש · ועמ"ש בסי' ק"כ שם סק"ח שגם בתשובת נו"ב תניינא סי' קכ"ג כתב דלא שנינו בשעת הדחק רק בשעת סכנה כו' וגם הבאתי בשם ת' ב"ח החדשות שלא כתב כן אלא דכל היכא דאיכא למיחש שתשב עגונה כל ימיה כשעת הסכנה דמי · וע"ש עוד בס"ק ע"ו דמה דבשעת הסכנה או במקום עיגון גדול כותבין אע"פ שאין מכירין אין חילוק בזה בין ישראל ובין עוזב דת כו' ע"ש:

ומ"ש והידיעה שאמרנו היינו אפילו ע"י עד א' כו' שם [ועיין בתשובת ח"ס אה"ע ח"ב סי' ז' שדעתו דבשעת סידור הגט לא נכון לקבל עדות פסולים אא"כ נודע לעדים מקדם אלא דבדיעבד אפשר כשר כיון שאינו אלא משום חשש קנוניא ע"ש ולא ראה בספר ג"פ סי' ק"כ ס"ק י"ד דהחליט דאפי' בשעת מעשה סומכין עליהם ע"ש ועמ"ש בזה בסי' קמ"ט ס"ק י"א] · וע"ש בב"ש שכ' דה"ה בשליח ג"כ נאמן אע"ג דמגיע לו הנאה מזה כו' ועיין בס' גט מקושר שכתב דה"ה קטן מכיר ונכון כדאיתא בסימן קמ"ט ס"ח ע"ש · וגם בס' בית מאיר הובא בפ"ת שם ס"ק י"ב כתב די"ל דה"ה ע"י שטר אפי' אינו מקויים אך דוקא ע"י שטר כיוצא מת"י שאינו של שניהם כו' ע"ש:

ומ"ש ושם אביהם כותבין ע"פ עצמם · שם בהג"ה ושם אביו נהגו לכתוב ע"פ עצמו · ועיין בס' תו"ג הבאתיו בפ"ת שם ס"ק י"ג שכ' לחלק דדוקא אם מגרש בפנינו ויודעין שזו אשתו אבל אם אין יודעין שזו אשתו כיון דעל שמו לבד הוי כהוחזקו שני אנשים ששמותיהן שוות דהא כמה יוסף איכא בשוקא ושם אביו לסימן דמי צריכים העדים לידע הסימן שלא מפיו דהל"כ נשאר החשש שהקשה בב"ש כו' והיה צריך לגרש בפני כל יוסף הנמצאים בעיר א"ו דבכה"ג אין כותבין שם אביו על פיו רק בהכרה ע"י אחר ע"ש ואני בעניי תמהתי שם על זה וכתבתי דאי איכא לפלוגי בהך מלתא כן איכא לפלוגי דדוקא בלא הוחזק עוד זוג אחד שיהא שוה שמו ושם אשתו לזוג זה אבל בהוחזק עוד זוג שוה אין כותבין שם אביו על פיו אם לא נודע בבירור שאין זה שם אבי האחר ע"ש ועתה ראיתי בס' גט מקושר אות זה שמחלק באמת כמו שכתבתי דדוקא בלא הוחזק

הנזכרים האיך יש לכתוב אז יש לכתוב כדבריהם ע"פ עצמם : **יט** (א) יחקור הרב אחר שם המגרש ושם אביו ושם המגורשת ושם אביה גם יחקור אולי יש לאחד מהם ב' שמות שנקרא בהם בימי לידתו ונקרא עדיין בשניהם יחד או שמקצת קורין אותו בשם זה וקצת קורין אותו בשם זה כי בין כך וכך יש לכתוב שניהם בגט ואפילו אם אחד עיקר ואחד טפל דהיינו שנקרא בפי רוב בני אדם בשם זה ובפי המועט בשם זה מ"מ לא סגי לכתוב העיקר לבד אפילו אם יכתוב וכל שום וכו' · ואפילו אם עלה בתורה וחותם שטרותיו ואיגרותיו

פתחי תשובה

הוחזק עוד זוג שוה כו' ע"ש · עוד הבאתי שם דברי הג"פ שם ס"ק י"ח שנסתפקו אם נאמן הבעל לומר שם חמיו והביא מדברי הרא"ש ח"א סי' ס"ו דמוכח מדבריו דכותבין ע"פ הבעל שם הגיו ע"ש ושם בס"ק י"ב הביא מדברי הרא"ש הנזכר דכותבין ע"פ הבעל שם חמיו אע"ג דהבעל הוא עובר דת ע"ש אולם בסי' קכ"ט ס"ק מ"ג נסתפק בזה דאפשר אפילו על שם אביו אינו נאמן העובר דת ומכ"ש על שם חמיו והביא שם דכן מבואר בתשובת מהר"ם לובלין סי' ק"ח ומסיק הג"פ וכ' וז"ל ולענין הלכה למעשה יראה דיכתבו ב' גיטין א' בשם המגרש והמתגרשת לחוד וגט שני בשם אבי המגרש ואבי המתגרשת ע"פ המגרש העובר דת ואם הוא שעת הדחק דא"א לקחת ב' גיטין יקחו גט אחד בשם המגרש והמתגרשת לחוד עכ"ל (וביאר שם דאע"ג דמלשון הרא"ש וטור והש"ע סי' קכ"ט ס"ט אין מבואר רק דבדיעבד אם לא הזכיר שם האבות כשר לאו דוקא בדיעבד ממש אלא כל היכא שיש שעת הדחק וטורח לתקן הוי כמו דיעבד וכן עשה מעשה בתשובת מהרמ"ל שם ע"ש ועמ"ש לקמן אות י"ט ס"ק א' מזה) :

ומ"ש וכן כותבים ע"פ עצמם שם עפל כו' גם בזה כתב בס' גט מקושר דדוקא בלא הוחזק זוג אחר ששמם כשם הזוג שבגט אבל אם הוחזק זוג אחר ששמם כשם הזוג שבגט והכינוי בא להפריש ביניהם אין כותבין ע"פ עצמם דיש לחוש שמא אין לו כינוי זה רק לחבירו ויגרש את אשת חבירו אם לא שנודע שלחבירו אין כינוי זה וגם כהן אין כותבין ע"פ עצמן בהוחזקו שבא לסימן אם לא שידוע שהאחר אינו כהן עכ"ל · ולענ"ד א"צ לחוש לזה רק לשיטת הרב המסדר לקמן אות כ"ה דמבואר מדבריו שם דבשני יוב"ש אם כותב שילוש או סימן א"צ לגרש זב"ז אבל למ"ש שם בשם התו"ג שהשיג עליו והוכר דבעי תרווייהו ולעולם אין כתיבת שילוש או סימן מועיל מחשש דילמא ממטי' גיטא לאיתתא דהאיך רק בעי זב"ז דוקא אלא דאף ע"פ כן בעינן סימן כדי שיהא מוכח מתוכו לצאת ידי ר' מאיר ע"ש א"כ פשיטא דלעולם כותבין הסימן ע"פ עצמן :

ומ"ש וכן אם ידוע שם כינוי שלהם כו' כ"כ בתשובת מהרי"ק שורש פ"ו הובא בס' ג"פ לעיל סי' ק"כ ס"ק י"ב וז"ל אם היו קורין אותו בכינוי אחד כגון בלי ומסתמא יש לו שם אחר ולא ידענו מה הוא נאמן לומר דהיה שמו אליה ויכתבו אליה המכונה בלי עכ"ל · וכ' עוד שם בשמו דה"ה עובד דת שבא לגרש ואין אנו מכירין שמו של יהודית נאמן לומר דכך היה שמו ע"ש וכ"כ עוד בסי' קכ"ט ס"ק כ"ח בשם מהרי"ל ע"ש ולכאורה לפי דברי הג"פ עצמו בס"ק מ"ג שהובא למעלה שנסתפק אם נאמן העובד דת על שם אביו ושם חמיו מכ"ש שיש להסתפק אם נאמן על שמו של יהודית אך מלשונו שם קצת לא משמע כן ול"ע · ומ"ש וכ"ש אם נודע עיקר שמם אלא שיש ספק אם לכתוב מלא כו' כ"כ בתשובת מהרי"ו סימן ק"כ הובא בג"פ סי' ק"כ שם דאם אנו מסופקים אם שמו יונתן או יהונתן ואמר המגרש דפשיטא לו כא' מהם נאמן דלמה ישקר ע"ש :

כל פרטי אות זה עי' בסימן קכ"ט דכל הסימן ההוא מדבר מן השמות והפרטות סעיף י"ד ע"ו עד סעיף י"ט · ומחמת שהאות הזה מעורב בו עניינים הרבה וחילוקים שונים עד שמתבלבל דעת המעיין בו לכן חלקתיו לאותיות קטנים כמו שכבר חלקו הגאון בעל ספר גט מקושר · אמנם הוא ז"ל האריך בפלפולו כוך אבל אני לא באתי רק ליישב פשוטו של דברי רבינו הרב המסדר ז"ל לבאר בכל פרט ופרט מקום מוצאו ולהזכיר ג"כ דברי רבותיי הגאונים האחרונים ז"ל בעניינים אלו · וצור ישראל יצילני משגיאות :

יט) (א) מ"ש יחקור הרב אחר שם המגרש ושם אביו כו' עיין בס' ג"פ סי' קכ"ט ס"ק מ"ג האריך שם בענין אי הכרח לכתוב שם האבות בגט וכתב בסוף וז"ל העולה מכל הנזכר דג' סברות בדברי הרב בעל העיטור ס"ל דאפי' לכתחלה אין צריך לכתוב בגט שם אביו ואביה · והרא"ש והטור ס"ל דלכתחלה צריך לכתוב בגט שם אביו ואביה והרשב"א מסתפק בדבר אם צריך לכתוב שם אביו ואביה לכתחלה וכולהו ס"ל דאם נתגרשה בגט זה שלא היה כתוב בו שם אביו ואביה דהגט כשר ותנשא לכתחלה אמנם מהרי"א בכתביו סי' קל"ח משמע מדבריו דס"ל דהגט פסול ויראה כי להלכה אין להחמיר כדבריו כו' ומהרא"נ"ח ה"א סי' י"א כתב דאפי' מהרי"א לא קאמר אלא באבי המגרש אבל באבי המתגרשת מודה ויש לחלק במעט חילוק (ר"ל דשאני אבי המתגרשת לפי דאין האשה נקראת על שם אביה רק על שם בעלה וכמ"ש בס"ק מ"ט הבאתיו בפ"ת שם ס"ק כ"ז ע"ש) עכ"ל · וע"ש עוד שכ' דמי שבא מארץ אחרת ורוצה לבלות גט לאשתו ולא נודע לב"ד מסדרי הגט לא שם אבי האיש ולא שם אבי האשה (וגם המגרש אינו יודע בבירור) עבדינן עובדא לכתחלה לסדר הגט בשם המגרש והמתגרשת לחוד ואף דמלשון הרא"ש והטור והש"ע ס"ט אין מבואר רק בדיעבד אם לא הזכיר שם האבות כשר לאו דוקא בדיעבד ממש אלא כל כה"ג חשוב כמו דיעבד וכן עשה מעשה בתשובת מהרמ"ל סי' ק"ח בעובד דת אחד שבא לק"ק לבוב והניח אשתו עגונה בקוסטאנדינא והשתדלו לקחת גט ממנו וטרחו לחקור אחר שמות אבי המגרש ואבי המתגרשת ולא נודע להם והסכימו לכתוב את הגט לכתחלה בשם המגרש והמתגרשת לחוד ושלחוהו לקוסטא' ע"ש · גם בבה"ט שם ס"ק י"ג כתב והיכא דאנו מסופקים בשם אבי המגרש או בשם אבי המתגרשת אנו כותבין שם המגרש והמתגרשת לחוד הרש"ך ח"ג כו' ע"ש · ולכאורה מדברי מהר"ם לובלין והג"פ ותשובת רש"ך שהביא הבה"ט הנ"ל י"ל דהיינו דוקא אם במקום הכתיבה לא מודע שם האב כלל דבכה"ג ליכא לעז לא במקום הכתיבה ולא במ"א כי יתלו לומר דלכך לא נכתב שם האב לפי שלא נודע להם אבל במי שמוחזק בשם האב רק שיש ספק אם כך הוא באמת או שיש ספק איך לכותבו ע"פ דקדוק הראוי אין להקל לכתחלה שלא לכתוב שם האב כי בזה איכא חשש לעז שיאמרו לא זה הוא שידוע לנו בשם אביו אך ראיתי בתשובת אא"ז פמ"א ח"א ס"ס י"ט מבואר דאפי' בכה"ג יש להקל והביא שם הלכה למעשה בשם הגאון מוה' גבריאל ז"ל באחד שבא לקהלתם ונשא אשה על אשתו בלי הגיד כי בורח הוא מחמת מרדין ושינה שמו ושם אביו ואחר כך הוכרח לגרש אשתו ופסק שלא לכתוב אלא שמו לבד והכינוי ולא להזכיר שם אביו כלל ע"ש והזכרתיו בקצרה בפ"ת שם ס"ק ב' (ושם הבאתי בשם תשובת בגדי כהונה סי'

בשם העיקר לבד ואפילו אם שם העיקר ושעולה בו בתורה וחותם הוא של עברי והטפל של לעז מ"מ יש לכתוב (ב) מיהו אם נשתקע אחד מן השמות שנקרא בפי כל ועולה בתורה וחותם באחד בהן לבד אפילו אם נשתקע שם של עברי ונשאר של לעז לבד מ"מ אין לכתוב רק שם הנשאר (ג) וכשכותבין שני השמות ואחד מהן עיקר ואחד טפל יש לכתוב תחלה שם העיקר ואחר כך שם הטפל (ד) ודוקא אם אין ידוע היאך עולה בתורה וחותם כגון באבי המגרש או באבי המגורשת שאינם בפנינו לשאול האיך עולה בתורה וחותם או שהמגרש עולה

פתחי תשובה

סי' ל"א דבמדינת אשכנז שנוהגין לכתוב וכל שום וחניכה כו' אם אירע כה"ג דהכרח ליתן גט בלא שם אביו אזי יכתוב וכל שום וחניכא דאית לי ולמקומי ואין כותבין כלל ולאבהתי ולמקום אבהתי כו' ע"ש) וכן מבואר בתשובת גדול א' שהועתק בתשובת ב"ח החדשות סימן פ"ו במגרש שאינו שם אביו בקראקא כו' הבאתיו שם ס"ק כ"ה (והגם דמסיים שם אלא מיהא מספינא מחבריא ובטלתי דעתי והדרתי עוד גט שני כו' י"לדס"ה לפי שהיה ע"י שליח עי' לקמן) וכן מבואר בספר בית מאיר שם סי"ב בעובדא דבנימין וואלף ב"ר יהושע כו' והעתיקו להלכה בס' טיב גיטין בדיני שמות מ"ח סעיף ע"ז ע"ש עוד:

[אולם בתשובת ח"ס אה"ע ח"ב סי' מ"א מפקפק בדין זה וכתב דבזה"ז שכבר הוחזקו כ"ע לכתוב שמות האבות זולתי שתוקי ואסופי יש לפסול בלא הזכיר שם האב כי יאמרו שתוקי הוא ואיננו אותו הידוע בשם אבותיו אך מסיים ומ"מ ראיתי דעת הגאון בית מאיר שהתיר לכתחלה במקום עיגון וה"ה באופן אחר לגרש לכתחלה בשמו לחוד · ומשמע שביטל דעתו מפני דעת הגאון ב"מ ז"ל וע"ש עוד בסי' י"ז אודות איש א' שרוצה לגרש אשתו ושמו צבי ושם אביו אשר עדנה בחיים נקרא בעירו בשם דוב המכונה בער והבן בהיותו רחוק מבית אביו התש עצמו וגם נקרא לתורה בשם בן יששכר המכונה בער ובן נכתב בכתובה איך נכתוב בגט · וכתב שם דאין עצה שלא לכתוב כלל שם האב כיון שזה ניכר וידוע לכל ועולה לתורה וחותם עצמו יום יום בשם אביו יששכר אם נכתוב בגט בלי שם אביו יאמרו שאינו זה אלא אחר שאין שם אביו ידוע ולכתוב צבי בן דוב דמתקרי צבי בן יששכר אינו נכון לפ"מ דקיי"ל דמתקרי והמכונה קאי על שם האחרון א"כ יאמרו דהכל קאי על דוב עצמו שהוא נקרא צבי בן יששכר ויהיה זה היששכר אבי אביו של צבי הראשון וגם לכתוב שני גיטין לא מהני הכא דלא מהני אלא בשם אליה וכדומה דמתני' א' מהם כשר אבל הכא כל א' מהם יש לו תברא כפ"ע כו' ועצה הנכונה בענין זה טרם יתן הגט ישנה שם אביו מעקר לאמת ויעלה לתורה ויחתום עצמו בשם בן דוב באופן שיעשה פומבי לדבר בעירו מקום הכתיבה והנתינה ואח"כ כשהוחזק כן ל' יום יגרש בשם צבי בן דוב המכונה בער לבד והוא הנכון בלי פקפוק כו' ע"ש ועמ"ש בסי' קכ"ט ס"ק כ"ד וכ"ה] ועיין עוד בס' ע"ג בדיני שני שמות ס"י אודות גט שבא ע"י שליח ולא נכתב שם אבי האשה לפי שהיה עולה וחותם אלחנן ואב ובפי העולם היה נקרא חנן והיה ספק אם הנה או חנן לפיכך נתחכמו שלא לכתוב שם אבי האשה כלל וכתב דלא יפה עשו בזה דאף שנוהגין כשיש ספק בשם אבי האיש והאשה אין כותבין שם האב כלל וכמ"ש בתשו' פמ"א מ"מ בזה שהיה עולה לתורה וחותם אלחנן ואב יש לכתוב כן ולהשמיט רק הכינוי כו' ובפרט בגט ע"י שליח יש להחמיר טפי בזה כיון דאין מכירין מקום עמידת האשה ואין מוכח מתוכו ומ"מ בדיעבד יש להקל (*) אם כבר ניתן (*) הגט או בשעת הדחק שא"א לכתוב גט אחר ע"ש (וכן כתבתי בפ"ת שם ס"ק י"ט בשם תשובת נו"ב תניינא סי' קי"ג עש"ה) וקצת צ"ע שלא הזכיר מדברי הג"פ הנ"ל:

ומ"ש גם יחקור אולי יש לאחד מהם ב' שמות שנקרא כשם בימי לידתו ונקרא עדיין בשניהם יחד או שקצת קוראין כו' בין כך ובין כך יש לכתוב שניהם בגט · עי' בס' ע"ג שכתב עליו שהשם במקום שהיה צריך לפרש דבשמות הלידה (ונקרא בשניהם יחד) כותבין שניהם יחד בלא דמתקרי כמ"ש בד"מ סי' קכ"ט ס"ק י"ט ואם מקצת קוראין שם זה ומקצת שם השני כותבין שניהם אך כותבין ביניהם דמתקרי ואם האחד טפל כותבין דמתקרי על הטפל עכ"ל · ולע"ד הרב המסדר לא סתם כלל שהרי בעצמו פירש דבר זה לקמן ס"ק כ"א ועמ"ש בזה לעיל סי' קכ"ט ס"ק ל"ו: (ב) מיהו אם נשתקע אחד מן השמות כו' · זהו מבואר שם סעיף י"ח ובלבוש ובב"ש שם ס"ק ל"ז (וגם בש"כ ריש אות ב') ושם מבואר דאם כתב גם שם הנשתקע פסול ע"ש ועמ"ש שם ס"ק כ"ד הבאתי בשם הג"פ ס"ק ל"ו דמסיק דאם כתב גם שם דנשתקע אין להתיר אפילו במקום עיגון ובשעת הדחק אלא דאם נשאת לא תצא ומיהו אם הדבר מפורסם וידוע למקצת בני העיר דהיה לו שם זה שנשתקע בכה"ג אם כתב גם שם דנשתקע יש להתיר במקום עיגון ובשעת הדחק ע"ש · ומ"ש אפי' אם נשתקע שם של עברי ונשאר של לעז כו' ר"ל אפי' אם שם של לעז הוא פירוש שם של עברי מ"מ חשיב שם של עברי נשתקע ואין להזכירו כלל וכן מבואר מדברי הב"י שם גבי חיים ביבאלעט ולבוש שם גבי שמחה וריידא ע"ש וכ"כ בספר טיב גיטין בדיני שני שמות ס"ק ל"ד גבי שם בונם צבי שאם נשתקע שם צבי אע"פ שנקרא בכינוי הירש אין זה מועיל לכותבו משום דאפי' בכה"ג חשיב נשתקע וכן הביא שם בשם ספר מכ"ב מאליהו דכל שנשתקע בקריאה אע"פ שלא נשתקע בידיעה הוי נשתקע כו' אך מסיים שם דמ"מ במקום עיגון אפשר לצדד להכשיר ע"ש · ועמ"ש שם ס"ק כ"ג דנראה דזה דוקא אם נקרא בשם של לעז (כגון ביבאלעט או הירש או וריידא דלפעמים הוא שם בפ"ע) אבל אם נקרא בקיצור השם שפיר מועיל דלא חשיב שם העברי נשתקע ומצאתי חילוק זה בנ"ש ס"ק ס"ח בענין שמואל מולי וכן מבואר מדברי הב"ש בש"כ אות ב' בשם ס"ש גבי שרה שערלין שכתב שם ובשמות אלו אין חילוק בין אם נשתקע שם הראשון או לא כו' עיי"ש שם עוד מזה · ובענין אם נשתקע שם העריסה בקריאה לגמרי אלא שחותם עדיין בשם העריסה כתבתי בזה לעיל בש"ת אות א' גבי אליעזר בשם טיב גיטין [ותשובת חתם סופר ח"ב סי' כ'] דלא חשיב נשתקע בכה"ג ושפיר דמי לכתוב דמתקרי על שם שחותם ע"ש: (ג) וכשכותבין ב' השמות כו' יש לכתוב תחלה שם העיקר כו' · שם ס"כ איתא אבל אם שני השמות כתובים בפירוש בגט אין הפרש בין שכותב זה ראשון או זה וכו' הב"ש סק"ד דהיינו אם כבר נכתב אבל לכתחלה כותבין שם העיקר ודמתקרי על שם הטפל ונ"ל כשאינו מקום עיגון ולא ניתן הגט אפי' אם נכתב כבר כו' ע"ש · ושם בפ"ת סק"ו כתבתי דהג"פ הביא דהרלנ"ח ח"א סי' ל"ג דעתו דפסול אף בדיעבד אך הוא ז"ל מסיק להלכה דאם אירע שכתבו הטפל עיקר כגון שרה דמתקריא מרים יש להקל בדיעבד כו' וכ"ש בס' בית מאיר שם · ובס' גט מקושר לקמן סק"כ האריך בזה ומסיק ג"כ דכשר בדיעבד ודעתו דאפי' אם לא ניתן הגט יתן ולא כהב"ש ע"ש: (ד) אבל אם עולה בתורה וחותם תמיד בשם הטפל לבד יש לכתוב תחלה שם הטפל כו' · זה נלמד ממ"ש בש"ע שם סעיף י"ח במי שנשתנה שמו מחמת חולי כו' ואם יש לו שם מובהק שבו עולה לס"ת וחותם כתביו ושטרותיו אותו שם הוא עיקר וכתב הג"פ שם ס"ק נ"ח דהיינו אפי' אם כ"ע קרו ליה בשם שני לגמרי כיון דהוא עושה עיקר משמו הראשון

בתורה וחותם פ"א בשם זה לבד ופ"א בשם זה לבד או סתם אשה שאינה רגילה לחתום וכ"ש אם עולת בתורה וחותם תמיד בשם עיקר לבד אבל אם עולה בתורה וחותם תמיד בשם הטפל לבד יש לכתוב תחלת שם הטפל ואחר כך שם העיקר ואפילו אם עולה בתורה וחותם תמיד בשם אחד ונקרא בפי כל בשם האחר יש לכתוב תחלה השם שעולה בתורה וחותם תמיד ואח"כ השם שנקרא בו בפי כל אפילו השם שעולה בו בתורה וחותם הוא של לעז והשם שנקרא בו בפי כל הוא של עברי (ה) ומה שאמרנו שאם אין ידוע היאך עולה בתורה וחותם יש לכתוב תחלה שם של עיקר ואחר כך שם הטפל היינו דוקא אם שניהם של עברי או של לעז וכ"ש אם השם העיקר הוא של עברי והטפל של לעז אבל אם שם העיקר של לעז וזה הטפל של עברי יש לכתוב תחלה של עברי ואחר כך של לעז (ו) ואם עולה בתורה וחותם תמיד בשני השמות יחד יש לכתוב שניהם בסדר שעולה בהם בתורה וחותם אפילו אם שם הראשון של לעז אפילו אם אינו נקרא בפי

פתחי תשובה

הראשון לחוד דעולה לס"ת וגם חותם בו אותו שם הוא עיקר וכותבין שם הראשון (*) דמתקרי שם השני דלעולם השם שעולה לס"ת וחותם בו הוא שם מובהק וע"ש עוד בענין אם החתימה והקריאה לס"ה סתרי אהדדי ומסיק דאם הורגל יותר לעלות לס"ת מלחתום שטרות ואגרות אזלינן בתר קריאתו לס"ת ואם הורגל יותר לחתום אזלינן בתר חתימה כו' והיכא דכי הדדי נינהו וליכא למיקם עלה דמלתא הי מינייהו הוי רובא בזה אם שם השני הוא שנשתנה ע"י חולי עושים לעיקר שם השני ואם אינו מחמת חולי אלא לסבה קלה שלא נתכוונו לעקור שמו הראשון בזה בכה"ג דעליית ס"ת וחתימה סתרי אהדדי תופש שם דקרו ליה רובא דעלמא עושים עיקר ואי ליכא למיקם הי מינייהו קרו ליה רובא וגם מהחתימה לעליית ס"ת אין הכרח משום דסתרי אהדדי בכה"ג צריך שני גיטין באחד יכתוב יצחק דמתקרי משה ובשני משה דמתקרי יצחק ע"ש (אך בגט מקושר לקמן א"ק ך' אין דעתו כן אלא דאם אין יכולין לעמוד איזה מהם שקורין הרוב יקדים איזה שירצה כיון ששני השמות כתובים בפירוש אין קפידא במוקדם ומאוחר וא"צ להרבות בגיטין בשביל זה עכ"ל) ועמ"ש שם סק"ה :

ועיין בס' גט מקושר כאן שכ' דמה שתפסו האחרונים דתליא בחתימתו (וקריאתו לס"ת) אין לזה שורש ומקור בראשונים דברמב"ם לא נזכר רק כתב השם שאין יודעין בו ביותר הוא נקרא ע"ש כדאמרי' בגמרא רובא קרו לה מרים ופורתא שרה ועיקרא דמלתא תליא בקריאת העולם ומ"ש הרא"ש פ' השולח דחניכה הוא שבכל קוריו אותו בשם זה אלא שחותם שטרותיו או קורא בתורה קוראין אותו בשם המובהק בו היינו כגון שם ליב או בער דידוע לכל שיש לו שם קודש אחר אריה או דוב וכדומה ולא נקרא רק בדרך חניכה ושם חול אבל כששם שני שמות נפרדים כגון סעדיה ישעיה שנקרא בפ"כ ישעיה וחותם ועולה לתורה סעדיה מאחר שרוב הנקראי' ישעיה חותמין ג"כ ישעיה וזה חותם עצמו בשם פרטי מתוך הסברא נראה דשם השגור בפי כל הוא העיקר ושם שחותם ועולה לס"ת הוא טפל מאחר שהוא לפרקים ה"ל כמיעוטא כו' והאריך בזה (וגם בס"א אות מ' קצת מזה והזכרתיו שם גבי שם מתתיהו) ומסיק דמ"מ אין הפסד לכתוב כדברי הרב מהר"מ והב"ש השם שחותם בו בסת' ודמתקרי על שם שקורין העולם והטעם משום דלשון מתקרי צודק יותר על שם הנקרא בלשון העולם ובפרט שהגט הוא לי' הבעל שייך שפיר אני פלוני כמו שחותם עצמו בכת: אך כ"ז לענין קדימת השם דבלאו הכי דעת הרבה פוסקים דבפירוש השמות אין הפרש איזה שכותב ראשון אבל להחשיבו לעיקר אין לנו ואם כתב שם החתימה לחוד יש לפסול אפי' דיעבד כי החתימה שאינה מפורסמת עצלם לשם השגור בפי כל עכ"ל ועמ"ש לא"ק ס"ז : (ה) אבל אם שם העיקר של לעז והטפל עברי יש לכתוב שם עברי כו' . עב"ש בסי' קכ"ט ס"ק נ"א שדבר זה במחלוקת שנויה בין הב"י והלבוש ובין הרמ"א ז"ל . וז"ל הב"ש שם אשה שנקראת בשעת לידה שמחה ואח"כ נקראת ורידל לא מחמת חולי כתב הב"י דהולכים אחר רוב העולם היינו אם רוב העולם קורין אותה שמחה כותבים שמחה דמ' ורידל ואם הרוב קורין אותה ורידל כותבים ורידל דמתקריא שמחה וכ"כ בלבוש אבל דעת הד"מ דלעולם מקדימים שם העברי ועל שם הלעז כותבים המכונה כו' וכללא הוא השם אשר נשתנה בחולי אפי' אשה דאינה עולה לס"ת ולא חותם בשם זה מ"מ אותו שם עיקר ומקדימים אותו שם אפי' אם הוא של לעז ושם הראשון שם הקודש ואפי' אם הרוב קורין אותו בשם הראשון והשם המשתנה מחמת דבר אחר לא מחמת חולי לדעת הב"י והלבוש הולכים אחר הרוב ומקדימים אותו שם אשר הרוב קורים אותו כך אפי' אם הוא של לעז והשני שם קודש ולדעת הרב רמ"א מקדימין שם הקודש לעולם עכ"ל והרב המסדר סתם כאן כדעת הרב רמ"א ז"ל . ועיין עוד בב"ש שם שהקשה על הרב רמ"א דס"ל לעולם מקדימים שם העברי דהא כתב הוא עצמו בתשובה גבי פעסליין אסתר דמקדימים שם פעסליין הואיל והרוב היו קורין אותה פעסליין ואע"ג דהוא שם לעז ע"ש שלא תירץ ע"ז כלום אך הרב גט מקושר כאן כתב לתרץ דיש לחלק דע"כ לא קאמר רמ"א דמקדימים שם עברי אפילו הוא טפל שמיעוט קורין אותה בשם זה רק בשמחה ורידל ששם פריידל הוא לעז של שמחה נמצא ששם פריידל נשתרבב משם שמחה לכן שייך שפיר להקדים שם של שמחה שהוא עיקר ומקור לשם פריידל אבל פעסליין אסתר שאין שם אסתר סבה לשם פעסליין אזלינן בתר רובא וכתב דלפ"ז ניחא להאי כללא שכתב הרב המסדר כאן אלא כשהשם לעז הוא פי' שם העברי אבל בעלמא שם שקורין הרוב עיקר ולו משפט הקדימה עכ"ד ע"ש וכן כתבתי בפ"ת שם סע"ז ס"ק מ"ג בשם הרב תו"ג שכתב לתרץ כן ומסיים שם דכן עיקר ע"ש . גם כתבתי שם דכן הוא דעת הגאון נו"ב ז"ל שהובא בתשובה מאהבה ח"א סי' כ"ב בענין עלקא אסתר ע"ש . וכתב עוד בס' גט מקושר (והזכרתיו ג"כ שם) דנראה דגם הרמ"א ז"ל לא קאמר אלא לענין קדימה שיש להקדים שם העברי אף דרובא קרו ליה בשם לעז דכיון דשני השמות כתובין בפירוש אין קפידא כ"כ איזה ראשון אבל אם לא כתב רק א' מהם אם גירש בשם שקורין הרוב הוא כשר אבל אם גירש בשם שקורין המיעוט אפי' דיעבד יש לפסול דהוי ככתב השם שאין יודעין בו ביותר כמ"ש בסימן קכ"ט סעיף כ' ומסברא בלי ראיה אין בנו כח להקל ע"ש : (ו) ואם עולה בתורה כו' יש לכתוב שניהם כו' אפי' אם אינו נקרא בפי כל רק בשם עברי . בתורה משמע דר"ל שכותבין שניהם יחד בלא דמתקרי ואע"פ שנקרא בפי כל רק בשם העברי כגון שעולה לתורה וחותם ליב משה ונקרא בפ"כ רק משה יכתבו שניהם יחד היינו ליב משה וכן משמע דעת הב"ש בסי' קכ"ט ס"ק כ"ד דדוקא אם שם הב' ניתן לו אח"כ מחמת חולי כיון שלא נצטרפו שניהם יחד מלידה או אף שעולה לתורה בשניהם יחד יש לכתוב ביניהם דמתקרי כיון דנקרא בפ"כ רק בשם אחד אבל אם ב' השמות ניתנו לו יחד מלידה וגם הוא עולה לתורה וחותם בשניהם יחד אין לכתוב ביניהם דמתקרי אף שנקרא בפ"כ רק באחד וזה מוכרח ג"כ מדברי הב"ש שם במ"ש ולשון רמ"א אינו מדוקדק

מ"ש

בל רק בשם עברי (ז) ומי שנקרא בפי ישראל בשם אחר ובפי העובדי כוכבים בשם אחר כותבין תחלה בשם ישראל ואח"כ בשם עובדי כוכבים אבל אם ענינם כמעט אחר אין כותבין רק בשם ישראל ואפילו אם אין ענין אחד מ"מ אם אין השם שבפי עובדי כוכבים מפורסם לרבים מחמת שאין לו עסקים רבים עם עובדי כוכבים אין

פתחי תשובה

מ"ש כשר משמע לכתחלה אין כותבין כן ליתא כו' יעו"ש ואי נימא דכה"ג שנקרא בפי כל רק באחד גם לכה"ש כותבין דמתקרי לא הוה מקשה מידי על הרמ"א דהרי רמ"א דקדק וכתב אבל אם נקרא ב' השמות ביחד או שעולה כן לס"ת כשר משמע מלשונו שאין שני המעלות יחד א"ו דלהב"ש אין חילוק כל ששניהם שמות לידה אמרינן דמה שעולה לס"ת באחד או שנקרא בפ"כ באחד הוא רק קיצור · אבל תימה דזה סותר למ"ש לקמן או"ק כ' דאם עולה וחותם בשניהם ונקרא בפ"כ באחד כותבין דמתקרי כו' ולפום ריהטא אפשר לומר דלקמן איירי בשם מחמת חולי שהתחיל בו בא"ק ט"ו אך באמת ז"א שהרי בא"ק י"ט התחיל וכתב ובכל הדרכים הנ"ל כשכותבין ב' שמות כו' ואח"ז כתב ומי שנקרא בפי כל כו' ומשמע ודאי דזה הכלל חוזר אף למי שיש לו שני שמות מלידה מ"מ בכה"ג כותבין דמתקרי בין שני השמות וע"כ דס"ל כפשטות דברי הרמ"א הנ"ל והלבוש שם שכ' כשר משמע דוקא דיעבד אבל לכתחלה כותבין דמתקרי ביניהם א"כ דברי הרב מוהר"ם סותרים זה את זה · ומצאתי בס' תו"ג שתמה עליו בזה וכתב דצ"ל דכוונת מהר"ם גם כאן לכתוב דמתקרי ומ"ש שיש לכתוב שניהם כסדר שעולה בתורה וחותם כוונתו שיכתוב ראשון אותו השם שקורין אותו בו ראשון לתורה ועל השני דמתקרי כגון שקורין אותו לתורה ליב משה יכתבו ליב דמתקרי משה אף ששם משה נקרא יותר משם ליב דבשם משה עולה וחותם וגם נקרא בו ובשם ליב אינו נקרא רק לתורה ולחתימה מ"מ יכתוב שם ליב ראשון הואיל ועולה בו ראשון לתורה עכ"ד · גם בפנים הספר בביאורים סי' קכ"ט ס"ק ט"ז כתב כן דדוקא כשנקרא בפי כל בשני השמות כמו שם העריסה אזי אין לכתוב ביניהם דמתקרי הואיל ושניהם שם אחד ממש נחשב אך אם נקרא בפ"כ רק באחד מהן הרי יש כאן גילוי מלתא דלאו שם א' הן כותבין בין שני השמות דמתקרי וכמ"ש בס"ג אות י"ט עכ"ד · גם בס' בית מאיר סי' קכ"ט סעיף י"ד מפרש כן דברי מהר"ם דכאן דמ"ש שיש לכתוב שניהם כסדר כו' ר"ל לענין הקדימה להקדים אותו שם שעולה בו ראשון ולעולם דיש לכתוב דמתקרי בין ראשון לשני וכתב שם דלפי דבריו מי שעולה וחותם בשני שמות מלידה יעקב ישראל ונקרא בפי כל רק ישראל יש לכתוב יעקב דמתקרי ישראל אך הוא ז"ל מסיק דיש לנהוג לכתחלה לכתוב שניהם יעקב ישראל בלא דמתקרי ובדיעבד יעקב דמתקרי ישראל נמי כשר והביא שם שהוה עובדא כזו ושידר מורה אחד יעקב ישראל דמתקרי ישראל וכשבא הגט לפני שארי הרבנים ולומדים לא הוכשר בעיניהם ולא ניתן הגט כלל וכתב שם דאפי' דיעבד יש חשש פסול דלשון זה משמע דבשם ישראל עצמו יש שינוי בקריאתו והוה דומיא דשינה השם ע"ש :

אמנם בס' טיב גיטין בהגהותיו כאן הזכיר קצת מדברי הב"מ הנ"ל ולא ניחא ליה בפירושו זה בדברי מהר"ם ומפרש דר"ל שיש לכתוב שניהם יחד ואח"כ יכתוב דמתקרי על שם האחד שנקרא בו כגון ליב משה כותבין ליב משה דמתקרי משה וכן בעובדא דבית מאיר יש לכתוב יעקב ישראל דמתקרי ישראל ע"ש (גם בשו"ת מאמר מרדכי סי' נ"ו פי' כן דברי הרב המסדר עש"ב) והנה כאן קיצר בזה אך לעיל בדיני שני שמות ס"ב ובביאורו שם האריך יותר בזה וביאר שם דבכה"ג יש די לכתוב שני השמות יחד כגון ראובן שמעון ומה שנקרא בא' מהם אינו רק קיצור אך טוב לכתוב ג"כ השם הזה ויש לכתוב ראובן שמעון דמתקרי ראובן ואם כתב ראובן דמתקרי שמעון פסול דהא לא נקרא בשמעון לחוד מעולם כו' ע"ש · גם בספר גט מקושר כאן מסיק כן לדינא דיש לכתוב ראובן שמעון דמתקרי ראובן (וכתב שם דיש קפידא בזה להזכיר שם שנקרא בפ"כ ולכתוב דמתקרי ראובן אבל אם יכתוב ראובן שמעון לבד אין די ואפי' דיעבד צ"ע להכשיר שהרי יסברו שנקרא ג"כ בפי כל בשני השמות וכ"ש בכה"ג שכ' הרב המסדר שעולה בשם לעז שאין דרך כלל לעלות בו וא"כ זה שנקרא בשם עברי וכותבין שניהם הוי שינוי) ולקמן או"ק כ' האריך יותר בזה גבי שם יעקב משה שעולה לס"ת וחותם כך ובפי כל נקרא משה לבד דיש לכתוב יעקב משה דמתקרי משה ואם עולה לס"ת בשם יעקב לחוד ונקרא בפ"כ יעקב משה יש לכתוב יעקב דמתקרי יעקב משה כו' ובא"ק ט"ו ביאר בהדיא דאם בכה"ג כתב יעקב דמתקרי משה יש לפסול אפי' דיעבד כיון דבשם יעקב אין לו מציאות בפני עצמו כו' ע"ש (ומה דמבואר בדבריו שם דגם בשם יעקב שמחמת חולי סדין כן עי' בזה לקמן א"ק ט"ז) :

העולה מכל הנזכר שבדין זה שעולה לתורה וחותם בשני השמות שניתנו לו מלידה ונקרא בפ"כ רק באחד איך לכתוב בגט נחלקו בו רבוותא ז"ל דעת הרמ"א ולבוש כפי פשטות משמעות לשונם יש לכתוב לכתחלה ראובן דמתקרי שמעון אלא דאם כתב ראובן שמעון כשר וכ"מ פשט דברי מהר"ם בס"ג וכ"ד הגאון מליסא בסי' תו"ג · ודעת הב"מ דיש לכתוב לכתחלה ראובן שמעון בלא דמתקרי אלא דאם כתב ראובן דמתקרי שמעון כשר ואם כתב ראובן שמעון דמתקרי ראובן יש חשש פיסול · ודעת הטיב גיטין וגט מקושר דיש לכתוב לכתחלה ראובן שמעון דמתקרי ראובן או דמתקרי שמעון ואם כתב ראובן דמתקרי שמעון פסול ואם כתב ראובן שמעון ולא חזר והזכיר דמתקרי ראובן בזה לסט"ג יש די אפי' לכתחלה רק על צד היו"ט נכון להזכיר שם שנקרא בפ"כ ולכתוב דמתקרי ראובן ולהגט מקושר אם לא יזכיר ויכתוב דמתקרי ראובן צ"ע להכשיר אפי' דיעבד · ולענין הלכה בודאי לכתחלה נכון לעשות כדברי הט"ג והג"מ דעל זה לא מצינו שום פקפוק מדברי הפוסקים זולת פקפוק של הב"מ בכפילות השמות דיטעו לומר שיש שינוי בקריאתו וכבר נתבאר בסי' קכ"ט ס"ק ל"ו גבי משה ליב דלית דחש ליה [וכ"כ בתשובת ח"ס ח"ב סימן י"ח וס"ס כ"ה ובסי' ל"ב כתב דכן אנו נוהגים מכמה שנים שלא לחוש בכפילות השמות בין בם הראשון בם א' או ב' שמות ע"ש ובפרט לפי מ"ש בתשובת ח"ס שם סי' כ"ה דכל שם שנתפרסם ע"י ספר הנדפס שכך כותבין שם זה בגט שוב אין בו לעז ולא הרהור כו' וכבר נתפשט ס' טיב גיטין בכל העולם ואין כאן בית מיחוש] אמנם לענין דיעבד אם כתב ראובן דמתקרי שמעון דמבואר בט"ג ובג"מ דפסול אין נראה לפסוק כן מאחר שלדעת רמ"א ולבוש וס"ג ותו"ג כותבין כן לכתחלה ובס' ב"מ כתב בהדיא דכשר וגם מדברי הב"ש אין מוכרח דפסול בכה"ג וכ"כ בתשו' ברית אברהם סימן קי"ז שהזכרתי בקצרה שם ס"ק ט"ו ונראין בזה דברי תשובת גליא מסכת סי' ו' שהזכרתי בס"ק ל"ו דלענין דיעבד ראוי למנקט קולא דכולהו בזה כו' מאחר דמשמעות לאינשי לפרש בדרך זה כו' ע"ש · אמנם כל זה אם נקרא בפי כל רק בשם אחד אבל אם גם בפי כל נקרא בשני השמות יחד הסכמת אחרונים דפסול אם כתב מתקרי ביניהם ויבואר זה לקמן א"ק כ' בס"ד : (ז) ומי שנקרא בפי ישראל כו' אבל אם ענינם כמעט א' כו' שם סעיף י"ד בהג"ה ע"ש

יתקור

לכתוב רק שם ישראל · (ח) גם יחקור הרב אולי יש לאחר מהם שם כינוי דהיינו שנקרא בימי לידתו בשם אחד ואחר זמן קראו אותו בשם אחר כי יש לכתוב גם אותו שם בגט וכל הדרכים שאמרנו במי שיש לו ב' שמות שנקראו בהם בימי לידתו הם גם בזה ודוקא אם שם האחד אינו יוצא משם הראשון אבל אם הוא יוצא משם הראשון יתבאר לקמן גבי פרטי השמות שאין לכתוב שם השני (ט) ולענין מה שאמרנו בב' שמות שנקרא בהם בימי לידתו דאם נקרא בשניהם יחד יש לכתוב שניהם בגט גבי שם כינוי אינו כן דאם נקרא בכינוי עם העיקר השם א"צ לכתוב הכינוי וכן מה שאמרנו דיש לכתוב תחלה השם שנקרא בפי הרוב גבי שם כינוי אינו כן דאפילו אם

פתחי תשובה

(ח) גם יחקור כו' דהיינו שנקרא בימי לידתו בשם אחד ואחר זמן כו' כתב בס' פ"ב גיטין נראה דלאו דוקא קאמר דודאי גם הכינוי הניתן בשעת לידה כינוי מקרי רק ר"ל דעיקר הנחת מלת כינוי הוא על השם שמכנין לו אחר זמן ועכ"ש בסי' קכ"ט סק"ל · ומ"ש ודוקא כו' אבל אם יוצא משם הראשון יתבאר לקמן כו' ר"ל בדיני שמות נשים גבי שם אלז גוטא כתב דאם הכינוי דומה קצת לעיקר השם א"צ לכותבו : (ט) ולענין כו' דאם נקרא בכינוי עם עיקר השם א"צ לכתוב הכינוי · בסי' קכ"ט סע"ז בסג"ה כל שם כינוי שאינו נקרא בכינוי ההוא לבד אלא קורין אותו עם עיקר השם אין צריך לכתוב הכינוי · ועיין בספר תו"ג שם וכאן שכתב דהיינו דוקא בכינוי שאין דרך ליתן שם כזה כלל לשם העולם וכ"כ הג"פ שם · וכן מ"ש דאם נקרא בפי הרוב בשם הכינוי כו' וכן מ"ש בכינוי שהאינם יהודים קורין אותו כן כוונתו הכל לכינוי כזה שאין רגילין ליתן כינוי כזה לשם העולם ע"ש · גם בס' גט מקושר כתב כן דדוקא בכעין עובדא דהתס"ד (שהוא מקור דברי הג"ס הנ"ל) שנקרא ראוונך רייזס וכן שמעון בויך שכינויים אלו אינם שמות כלל אלא כדרך סימן בעלמא אבל מי שנקרא יהודה ליב או יששכר בער דליב או בער הוא שם בלמא רק שהוא שם חול כ"ל כנקרא בשני שמות וצריך לכתוב שניהם ומסיק שם דבכה"ג שנקרא בפי כל יהודה ליב וחותם ועולה לתורה בשם יהודה לבד יש לכתוב יהודה דמתקרי יהודה ליב ובפרט לדידן דנהגינן לחתום ג"כ יהודה ליב רק בתורה אינו עולה רק בשם יהודה לחוד א"כ החתימה מסייע לקריאת העולם ודאי דאם לא כתב רק יהודה לבד יש לפסול עכ"ד ע"ש ועמ"ש עוד מענין זה בסי' קכ"ט סע"ז ס"ק מ"ס :

[ועיין בתשובת מים חיים סי' ס' באחד שהיה עולה לתורה בשם יהודה לבד אך היה חותם יהודה ליב ובפי כל נקרא ליבוי וכתב דנכון לכתוב בגט יהודה המכונה ליב להבדיל בין הקודש ובין החול הגם שחותם בשתים אין זה עילוי לשם החול כלל כי הוא רק לסימנא בעלמא וכן המנהג פשוט כאשר העיד בס' ע"ג בליקוטי שמות סעיף כ"ו בשם יהושע פאלק שאף שניתן לו מעריסה שניהם יחד וגם חותם א"ע בשניהם עכ"ז יש לכתוב יהושע המכונה פאלק · ומה שכתבתי לכתוב המכונה ליב ולא ליבלי הטעם דמבואר בב"ש בענין לכתוב שם דקטנות תליא בקפידתו וכאן מוכח מתחימתו דמאן דקפיד הוא שסרי חותם בשם דגדלות ליב לכן מהראוי לכתוב המכונה ליב כו' · וע"ש עוד בא' שהיה עולה לתורה קלונימוס קלמן וכך חותם ובפי כל נקרא קלמן לבד וכתב דיש לכתוב בגט קלונימוס קלמן דמתקרי קלמן כיון ששניהם יחד הקריאה והחתימה יעידון שגם שם החול נעשה אצלו עיקר וכיון שבשם הראשון העיקר יש ג"כ שם אחד חול ע"כ יש לכתוב על שם השני הגם שהוא חול לבד דמתקרי ולא המכונה וכן מצא בספר ע"ג דפוס זאלקווא בהשמטות לסדר שני שמות מעריסה בשם הגאון מו"ה משה סופר ז"ל שסידר לכתוב אליעזר ליפא דמתקרי ליפא לפי שעולה לתורה וחותם עצמו אליעזר ליפא ובפי כל נקרא ליפא לבד ע"ש ושם בסוף התשובה מבואר דדוקא אם אלו שני המעלות יחד הקריאה לס"ת והחתימה היה אליעזר ליפא ע"כ אין להפריד אותם אבל אם רק היה עולה לתורה אליעזר ליפא ולא היה חותם כן או שלא חתם כלל אפי' ידוע שניתן לו מעריסה שניהם יחד אין לכתוב בגט מעולכים יחד רק יש לכתוב אליעזר המכונה ליפא וכן קלונימוס המכונה קלמן ע"ש :

ועיין בתשובת מאמר מרדכי סי' כ"ו בא' ששמו לתורה ולהתימה יהודה ליב ובפי כל נקרא ליבוש ונכתב בגט יהודה המכונה ליב והאריך שם לפסול גט זה לא מבעיא אם נימא דשם ליבוש הוא שם בפ"ע ודאי גט הזה פסול ואולי ג"כ בטל אלא אף אי נימא דשם ליבוש הוא גנגוע ושם אחד הוא עם שם ליב מ"מ אין להפריד ולכתוב המכונה ביניהם רק ראוי לכתוב יהודה ליב דמתקרי ליב ובנ"ד שכתב יהודה המכונה ליב פשוט דהגט פסול וצריכה גט אחר ע"ש (ולענ"ד אין זה פשוט עמ"ש לעיל א"ק ו' בד"ס הטולה · ומ"ש הרב הנ"ל בתשובה שם דבנ"ד גם הב"מ והתו"ג יודו דאין להכשירו דכל עיקר סברתם להלק הדבקים משום דקריאה בפ"כ באחד עושה פירוד ביניהם וזה שייך בשאר שמות אבל לא בשם קודש ושם לעז כגון יהודה ליב דכל שנקרא ליב הוי כאילו נקרא יהודה ג"כ כו' ע"ש לענ"ד איפכא י"ל דסיכא דשם השני הוא כינוי ולעז של שם הא' עדיף עפי די"ל גם מה שעולה לתורה בשניהם הוא רק לסימנא בעלמא ובנ"ד גם הב"מ והט"ג יודו להכשיר ודו"ק) · וע"ש עוד בסי' כ' באחד שבא מעיר אהרת לגרש אשתו ואמר ששמו שעולה לס"ת הוא מנחם מענדל ובפ"כ נקרא מענדל והיה לו עד א' זד על זה וגם הב"ד דעירו כתבו להמסדר שאלו מהס"ץ והשמש ואמרו כן שנקרא לס"ת מנחם מענדל ולכן כתב המסדר בגט מנחם מענדל דמתקרי מענדל ואחר הגט חזרו בס הס"ץ והשמש הנ"ל ואמרו שנתנו אל לבם ואינם זוכרין בבירור אם היה נקרא לס"ת מנחם מענדל או מענדל לבד ולפי הנראה שמו מעריסה היה מנחם מענדל כי כך רגיל שם ונשאל אם גט זה הוא כשר · והאריך בזה ומסיק דאם יתברר שהיה שמו מעריסה מנחם מענדל או אף אם אמת שהיה עולה לתורה רק בשם מנחם יש להכשיר הגט בלי פקפוק ואם אין ידוע שם העריסה בבירור אולי נכתב בכתובה שני השמות יש לנו לסמוך ג"כ על זה ואם גם זאת לא יוודע או יש להשתדל להשיג גט שני בשם מנחם המכונה מענדל ואם לא יהיה באפשרי בשום אופן כלל להשיג גט אחר או אפשר להקל במקום עיגון כיון שאין כאן רק חשש פסול דרבנן ויש לנו עד אחד שהיה עולה לתורה בשני השמות וגם לפי דברי הרב השואל על הרוב נקראים שמה מטעת לידה מנחם מענדל אך באופן אם ישכים לזה עוד גדול אחד עכ"ד עש"ה :

ושם בתשובת מים חיים הנ"ל סי' מ"ד אודות גט אחד שנפלה מאלעס ואבי המגורשת שמו טוביה והכינוי שלו גוטמן ובגט נכתב טוביה גוטמן בלי המכונה וכתב שם דאילו אירע זה במגרש עצמו היה הגט פסול אפי' בשעת דחק ועיגון (מסתימת דבריו משמע אפי' אם היה נקרא כן מעריסה בשניהם יחד וזהו דלא כמאמר מרדכי הנ"ל) כמבואר בב"ע סימן קכ"ט סי"ד ע' והגם דבכ"י שם מבואר שמחלק דוקא אם הב' שמות הם בשני מקומות היינו במקום כתיבה שם א' ובמקום נתינה שם

אחר

נקרא בפי רוב בשם כינוי ובפי המועט בשם העיקר יש לכתוב תחלה שם העיקר (י) וכן מה שאמרנו דמי שנקרא בפי ישראל בשם אחד ובפי עובדי כוכבים בשם אחר כותבין תחלה שם ישראל ואחר כך שם עובדי כוכבים לענין כינוי אינו כן דאם ישראל קורין אותו בשם העצם והעובדי כוכבים קורין אותו בשם כינוי לחוד אין לכתוב הכינוי כלל (יא) ומי שיש לו שני כנויים של לעז דהיינו אחד שרגיל להיות הכינוי ההוא לעיקר השם שלו של עברי ונקרא בשניהם בימי הלידה ואחד שנקרא אח"כ ע"ש צורתו וכדומה יש לכתוב ב' הכינוים דהיינו פלוני המכונה פלוני והמכונה פלוני ויש לכתוב תחלה הכנוי השייך לעיקר השם ואח"כ הכינוי ע"ש צורתו וכדומה (יב) וכל כינוי משפחה אין לכתוב כלל בין לשון עברי או לעז ולא נקרא שם משפחה רק בשכל המשפחה נקראת על שם ההוא כגון משפחת הפוא"ה שכל בני המשפחה נקראים פוא"ה ואין חילוק בין בני המשפחה כגון שנמצא מדפיסים חותמים עצמם טוביה פוא"ה ובתשובת מהרי"ק כותב רפאל פוא"ה וכתב שהוא ע"ש משפחתו · או משפחת אברבנא"ל וה"ה בלשון עברי כגון משפחת אבן עזרא או קמחי דכולם

פתחי תשובה

אחר בזה פסול אם כתב ראובן שמעון אבל אם נקרא במקום אחד מודה מהרי"ק למהרא"י דכשר וכן משמע בב"ש שם ס"ק כ"ד אך בד"מ שם אות ע"ו מבואר שחולק על הב"י בזה כו' וגם בס' ג"פ שם ס"ק ס"ב כתב דהרב"י חזר בו בש"ע כו' (עמ"ש בפ"ת שם רס"ק ל"ו) אך יען שאירע כן בשם אבי המגורשת אפשר להקל ע"פ הדחק ועיגון גדול באם יסכימו עמו ע"ש · וע"ש עוד בסי' נ"ג בא' שניתן לו שם צבי דוב וכל העם קורין לו הירש לבד רק אביו ובני משפחתו קורין לו הירש בער ואח"כ נסע עם אביו ואמו למקום רחוק ושם הוחזק שמו בפי כל הירש לבד ועולה לתורה צבי הירש וכן חותם עצמו ואביו קורא לו גם עתה הירש בער וגם בכתובה כתב שמו צבי דוב ועתה בא לגרש אשתו בעיר אחרת שאינו מקום דירתו איך לכתוב בגט ומסיק שם דודאי אין להזכיר שם דוב כיון דרוב העולם אין יודעין כלל משם דוב וקורין אותו רק הירש ולמ"ש וחתימה הוא צבי הירש ולכן נכון לכתוב צבי הירש (כאשר עולה בתורה וחותם עצמו) דמתקרי הירש (היינו כפי מה שקורין אותו העולם בכינוי הירש לבד ואף דעל שם חול כותבין המכונה זהו אם עיקר שם של קודש אבל כאן יש בעיקר השם גם של חול ובשניהם של חול כותבין דמתקרי כמ"ש הב"ש בכללים סי"ג) דמתקרי הירש בער · היינו מחמת שמיעוט שאביו ואמו ובני משפחתו קורין אותו גם עתה הירש בער כו' · ושם בסי' נ"ד אודות שנתוודע לו אחר זה שחתימתו ועלייתו לתורה אינו כלל בשם צבי הירש רק צבי לבד וכתב דא"כ בודאי דאין לכתוב צבי הירש שני השמות ביחד רק יש לכתוב צבי המכונה הירש והמכונה הירש בער ואם כתב ח"ו צבי הירש דמתקרי הירש הגט פסול ולא מבעיא לדעת הרב בד"מ סימן קכ"ט אות ע"ו דמסיק שם שאין לחלק ואף ביש לו ב' שמות במקום א' אם כותב אותם בלא מתקרי הגט פסול אלא אפי' לדעת הב"י דמכשיר בדיעבד אם יש לו ב' שמות במקום אחד וכותב ב' השמות ביחד והו בכותב רק הב' שמות ביחד אבל כאן שכתב שניהם ביחד צבי הירש וחזר וכתב דמתקרי הירש מוכח בפירוש דמה שכתוב בתחלה צבי הירש היינו שקורין אותו לתורה וחותם ג"כ שניהם ביחד והאמת אינו כן ויאמרו שהוא אינו המגרש ולכן ודאי דהגט פסול · ושם בסי' נ"ה אודות שהרב המסדר כתב בגט הנ"ל צבי דמתקרי הירש ודמתקרי הירש בער וכתב דודאי לכתחלה היה ראוי לכתוב בגט הזה צבי המכונה הירש והמכונה הירש בער ומה שהמסדר היה ירא לכתוב המכונה כי לא ידע לכוות לצבי שם בער כלל כי הכל עולה למעלה לשם צבי וזה אינו שכבר כתב בתשובת נו"ב שהמכונה קאי על האדם כו' א"כ שפיר שייך לכתוב המכונה הירש והמכונה הירש בער וקאי גם המכונה השני על האדם ולא על השם כלל וכן נראה ברור ממה שהביא הב"ש (ס"ק כ"ט) בשם מהר"ם מינץ לכתוב המכונה זלמן והמכונה זעמל כו' אך כ"ז לכתחלה אבל בדיעבד שכתוב בגט דמתקרי הירש דמתקרי הירש בער בודאי דהגט כשר בלי שום פקפוק כלל וכמ"ש הט"ז והב"ש כו' ואין להחמיר ליתן גט אחר כדי שלא להוציא לעז על הגט שכבר ניתן עכ"ד ע"ש]: (י) לענין כינוי אינו כן כו' שם בט"ז בסוף הג"ה אבל אם האינם יהודים קורין אותו בכינוי לחוד כו' עד ולי נראה דאין לכתוב לכינוי כלל ע"ש ועיין בזה בתשובת מהר"ם לובלין סי' ק"ב ובס' ג"פ שם ס"ק ס"ו וס"ק פ"ו: (יא) ומי שיש לו שני כנויים כו' · בתשובת מהר"ם מינץ סי' ל"ז הובא בב"ש שם ס"ק כ"ט אחד ששמו משלם והכינוי שלו זלמן ואח"כ היה נקרא זעמל על שם יפיו כותבים משלם דהוא עיקר שמו ועולה לס"ת בשם זה וכותבים המכונה זלמן והמכונה זעמל ומקדימים שם כנוי זלמן משום דהוא הכינוי של משלם עכ"ל ועיין בד"מ שם ס"ק כ"ט דמבואר דכינוי זעמל היה רגיל יותר אלא לפי דכינוי זלמן שייך לעיקר השם לכן יש להקדימו ע"ש · ועי' בספר גט מקושר שכתב נראה דדוקא באינו נקרא בשני הכנויים יחד אלא פעמים בזה לבד ופעמים בזה לבד אבל אם נקרא בשני הכנויים יחדיו (כגון זלמן זעמל) יש לכתוב המכונה על שניהם כו' ע"ש: (יב) וכל כינוי משפחה אין לכתוב כלל · שם בט"ז בהג"ה והטעם בזה עי' בד"מ שם ס"ק י"ח והלבוש כתב משום דאין כינוי המשפחה מפרסם להמגרש שהרי כל משפחתו קרויים כן ע"ש (ועמ"ש שם ס"ק מ"א) · ועיין בסדר הגט דמהר"י מינץ סי' נ"ה בשם מהרז"ך ומהרי"ו דאם יש שני יוב"ש ואין רוצים לכתוב דור שלישי יש לכתוב חנוך המשפחה לסימן כגון שלייגר או קאץ ע"ש והובא קצת בג"פ סי' קכ"ט ס"ק פ' ע"ש · אמנם ראיתי בתשובת משאת בנימין בהי' דינים שבסוף הספר אות ד' שאחר שהביא דברי ר"י מינץ הנ"ל בכינוי לשון קצת כתב וז"ל אמנם בתשובת הר"מ בכרך והיא כתובה בסדר גיטין שלנו סימן נ"ט כתב דלא מהני חינוך המשפחה רק יכתוב השילוש עכ"ל · ועי' בתשובת מאהבה ח"א סי' נ"ב אות ז' כתב וז"ל פעם אחת היה פה שני יוב"ש גם שמות דורות היו משולשים יוסף בן שמעון בן יעקב גם ארוך וגוץ לא היה גבו סימן ואמרתי בזה יש לסמוך על שני גאונים מהר"י מינץ ומהרי"ו לכתוב חנוך המשפחה לסימן ובזה גם המ"ב בחידושיו סוף ספרו יודה והסכימו עמי הרבנים ב"ד מו"ש וכן נעשה הלכה למעשה עכ"ל · והנה מסתימת דבריו משמע שכתבו בגט השוא אלא יוסף המכונה שלייגר (או קאץ וכדומה) בן שמעון ול"ע בזה כי בד"מ סי' קכ"ט ס"ק י"ח הביא שכ' בסדר גיטין סי' ל' דגט אחד היה כתוב בו היום המכונה גנס שהוא כינוי משפחה ואמר הרז"ך שהגט אינו כשר כי ע"ש משפחה כותבין החינוך ולא המכונה כי מכונה משמע לשון יחיד והינוך על כל המשפחה כמו שפירש רש"י בפ' המגרש פ"ז ע"ב כו' ומבואר בד"מ שם דהיינו טעמא שאין כותבין כלל כינוי משפחה לפי שיש ספק איזה לשון יש לכתוב ע"ב וכן מצאתי בתשובת רמ"א סי' פ"ד בתשובה שכתב וכינוי משפחה לא לכתוב כלל מאחר שנסתפקו בו הבתראים איך לכתוב ולכן כתב בעל מסדר תקון גיטין שלא לכתבו בגט כו' וצ"ע:

נקראים בשם ההוא ואין חילוק בהן ובשמותיהן אבל אם יש חילוק בשמותיהם כגון ישעיה שבמשפחת שממנה המגרש שבולם עולים לס"ת סעדיה ולא שאר שמות של משפחתו יש לכתוב גם ישעיה· (יג) וכל כינוי שהוא גנאי למגרש אין לכתוב אותו (יד) ואם יש לאב ולבן כינוי אחד כותבין הכינוי אצל כל אחד וכן נוהגין ואם הכינוי לבן לחוד יכתוב שם כינוי אצל שם הבן (טו) גם יחקור הרב אולי נשתנה שם אחד מהם מחמת חולי כי גם אז יכתוב שניהם בגט גם בזה אם נשתקע שם אחד מהם אין לכתוב אלא שם הנשאר אפילו אם גירש מתוך החולי שלא הוחזק עדיין בעלייה בתורה ובחתימה דמסתמא כשיעמוד הוא או היא מתוך החולי יתתמו ויעלה הוא לתורה בשם השני מכל מקום אין כותבין: ובסימן קכ"ט ס"ק כ"ד כתבתי בזה צריך לכתחלה ליתן שני גיטין· אלא השם שקורין או לו או לה (טז) וכן גם בזה אם עולה לתורה וחותם בשם אחד

פתחי תשובה

[והן עתה יצא לאור תשו' ח"ס ח"ב מצאתי שם בסי' ל"ב תשובה בענין זה אודות בני יוב"ש שאין שמות נשותיהן שוות והתמיר הב"ש סי' קל"ו שאפילו מגרשים זה בפני זה מ"מ צריכין סימן וכן הסכימו האחרונים הבאים אחריו ובנד"ז אין שמות אבי אביהם נודע ואין שום סימן להפריד ביניהם אלא שם כנוי משפחה אם נכון לכתבו בגט והאריך בזה והביא דברי מהרי"י מינץ וד"מ הנ"ל וכתב לפרש דמ"ש הרי"מ צריך לכתוב תינוך משפחה פי' שלא יכתוב לשון מכונה רק יכתוב לשון זה או כיוצא בו דהיינו שיכתוב יוסף ממשפחה המכונית שליינגר או קאן כו' ויען ראה רמ"א שאין לנו לשון מבורר מקדמונים איך לכתוב כינוי משפחה כתב שטוב יותר מנהגנו שלא לכותבו כלל כו' גם כתב דמ"ש מהר"ם בס"ג אות כ"ה דאם יש למגרש כנוי שא"צ לכותבו בלא"ה אין לכתוב אותו גם עתה כו' כוונתו ג"כ לכינוי כזה דהיינו כינוי משפחה שאין לעשות ממנו היכר משום דלא ידעינן איך לכתוב ומש"ה שתק ליה הב"ש אף דבשם אכרוש פליג עליו כו' ושוב הביא דברי תשובה מאהבה הנ"ל שכתב לסמוך על הגאונים שבמהרי"י מינץ ותמה עליו דודאי יפה כתב אי הייני יודעים הנוסחא איך לכתוב אבל אין אתנו יודע עד מה ואין לנו לבדות נוסחא מלבנו · ומסיק דמ"מ יכולים לכתוב שם המשפחה לסימן באופן שלא להזכיר לשון מכונה ולא היינוך רק לכתוב אנא יוסף דמתקרי יוסף קאן כו' משום דלכאורה לפי מה שהסכימו גדולי זמנינו ובראשם הגאון נו"ב דאין לחוש בכפילות השמות וכותבים מאיר יהודה דמתקרי מאיר ליב וה"ה אם שם הראשון רק שם א' וכן אנו נוהגים בכל מכמה שנים וא"כ אם היה עיקר שמו יוסף ופורתא יוסף ליב היינו כותבים יוסף דמתקרי יוסף ליב וא"כ ה"נ אמאי לא מצא ד"מ תקנה לכתוב שם משפחה הלא יכול לכתוב יוסף דמתקרי יוסף קאן בן שמעון ויצאנו מידי כל השבשות וי"ל דהרי הד"מ לא איירי מהיכרא דשני יב"ש אלא לחוש לדברי תה"ד שהביא שם וא"כ ממ"נ כו' אבל כשאנו צריכים לסימן בבני יוסף ב"ש יכול לכתוב כנ"ל יוסף דמתקרי יוסף קאן בן שמעון והא דלא כתב הב"ש כן על דברי מהר"ם אות כ"ה לטעמיה אזיל דהוצב שלא לכפול השמות כמבואר בדבריו גבי משה יהודה אבל לפי מה שאנו נוהגים בפיר יש תיקון הנ"ל כו' ומסיים ואם יש פנאי ויכול לשאול בגדולים מתני אל יסמוך עלי אך יען כתב שהשעה דחוקה נ"ל דיש לסמוך על הנ"ל ע"ש] · ומ"ש אבל אם יש חילוק בשמותיהם כגון ישעיה כו' זהו מתשו' רמ"א סי' פ"ד · ע"ש דשם הלשון מתוקן יותר ועכ"ש בקונטרס השמות אות ס' בעדים שכתב דגלרנות אלו שקורין סעולם לכל ישעיה שעיה יש לכתוב שעדיה דמתקרי שעיה בלא יוד כ"כ עוד בכללים אות י"א ע"ש אך בס' גט מקושר הבאתיו שם חולק עליו ומסיק דלעולם יש לכתוב עיקר השם כראוי לכותבו כו' ולכן העיקר לכתוב דמתקרי ישפיה ע"ש: (יג) וכל כינוי שהוא גנאי כו' שם בהג"ה הנ"ל ועי' בתשו' מהר"ם לובלין סי' ק"ב: (יד) ואם יש לאב ולבן כנוי א' כו' ואם הכינוי לבן לחוד כו' שם ס"ט בהג"ה · ולענין דיעבד באם כתב הכינוי אצל האב עב"ש שם ס"ק י"ח ובב"ך ח"מ סי' מ"ט ס"ק י"ד ובס' ג"פ בסי' קכ"ט ס"ק מ"ז ובס' גט מקושר אות זה: (טו) גם יחקור כו' מחמת חולי כו' שם סי"ח · ובס"ק מ"ו כתבתי בשם הג"פ דלאו דוקא מחמת חולי אלא ה"ה שינה שמו מחמת סבה חזקה באופן דכוונתו לעקור שמו הראשון כו' ע"ש · ומ"ש ובסי' קכ"ט ס"ק כ"ד כו' ע"ש ונ"ל ל"ס וצריך לציין אלו התיבות בבני חצאי עיגול כי זהו הגהת הב"ש בתוך דברי מהר"ם (ושם סק"ן הבאתי דברי הגט מקושר כאן דמסיק שאפילו גירש אחר שהבריא כל שלא הוחזק בשם הכינוי שלשים יום צריך שני גיטין אחד בשם הכינוי וא' בשם הקדוש ואין להזכיר שם הכינוי אפילו בצירוף שם הקדוש כו' עש"ב וכתבתי דכן מבואר מדברי הג"פ בס"ק נ"ג ע"ש) ודייק לכתוב בזה צריך כו' דהיינו תלוקה הב' שכתב מהר"ם אפילו אם גירש מתוך החולי כו' בזה ס"ל להב"ש כיון די"ל שיתפרסם אותו שם שיחזור לבוריו צריך שני גיטין אבל בחלוקה א' שכתב מהר"ם אם נשתקע שם א' מהם אין לכתוב אלא שם הנשאר גם הב"ש ס"ל כן ודלא כיש מי שמצריך בש"ע שם כמ"ש הב"ש שם להדיא ע"ש וכן כתבתי בפ"ת שם ס"ק נ"א בשם תשו' ברית אברהם ש"ם קי"ז · אולם בג"פ שם סס"ק נ"ז מחמיר בזה עש"ה · [וכן מבואר דעת תשובת ח"ס ח"ב סי' כ"ו וכ' שם אודות אשה שנקראת בפ"כ סלאווע וכן חותמת עצמה ובעלה בבריחתו הניח לה גט בשם זה ואנשי העיר זוכרים כי בילדותה נשתנה שמה מחמת חולי אך נשכח שם זה ממנה ומכל אדם אם יש להכשיר ליתן לה גט זה · וכתב דודאי נראה יותר תירוץ בתרא של הב"י דכל שנשתקע שם השני אין לזוכרו כלל זולת במגרש בחוליו כו' ולזה הסכים הב"ש וכ"פ מהרש"ל וכן נוטה דעת הט"ז ס"ק ל"ה אולם אחרי שהרב"י בש"ע שלו לא הכליע כתירוץ בתרא שלו והביא יש מי שמצריך ב' גיטין והרמ"א לא הכריע מי יבא אחריהם להקל בא"ת אך מ"מ נ"ל דהיינו לכתחלה והבא בחשש עיגון כי באי אין לך דיעבד יותר מזה וכ"כ בהגהת מל"מ פ"ג מה"ג גבי נפתלי צבי ועוד י"ל דהיש מי שמצריך לא אמר אלא באיש שרוב פעמים לא נשתקע שם השני כיון שדרכו לעלות לתורה ולהוס בשטרות ולפיכך אפילו אם ימצא שנשתקע שם הב' צריך ב' גיטין ומטעם שהסביר הרב"י בתירוץ קמא כיון שהוא חשוב כ"כ שאפילו אם פורתא קוראים בשם השני עושים אותו עיקר א"כ ה"נ יתן ב' גיטין עכ"פ אבל בשם אשה שרוב הפעמים מיעקר ממנה שמה השני א"כ די לנו באם אירע שלא נעקר ממנה ביביה הוא העיקר אבל היכא שנשתקע ממנה ומכל העולם גם ר"פ מודה שא"צ ב' גיטין ובזה מיושב סתירת הקונטרסים שהם איירי מדבקה הנה שהן שמות נשים כו' וא"כ בנ"ד יצאנו כל הדעות אפילו לכתחלה לגרשה בגט זה ומכ"ש דאיכא עיגון מב' פנים · אחד שבעלה לא נודע מקומו ושנית שאפילו נמצא אותו לא נוכל לצאת י"ח רבינו פרץ בזה כיון שנשכח השם גם ממנה ומכל אדם א"כ לא נוכל לכתוב ב' גיטין אין לך דיעבד גדול מזה ולכן יש ליתן הגט לאשה סלאווע הנ"ל ולא נצרכא אלא להעדפה דהרי לא גרע מחניכה כמ"ש כל הפוסקים עכ"ד ע"ש] ועי' בס' גט מקושר מ"ש בזה: (טז) וכן גם בזה אם עולה לתורה והותם בשם אחד כו' · הכל מבואר שם סעיף י"ח דמ"ש הרב המסדר דשם שעולה בו לס"ת וחותם יש לכותבו תחלה כו' אפילו אם נקרא בפי כל

מהם יש לכתוב תחלה אותו השם ואחר כך שם האחר אפילו אם נקרא בפי כל בשם אחר ואפילו אם השם שעולה בו לתורה וחותם הוא של לעז והשם שנקרא בפי כל הוא של עברי · מיהו בזה כשאינו יודע היאך עולה לתורה וחותם ולא נשתקע שם אחד מהם יש לכתוב תחלה שם השני ואחר כך שם הראשון ואפילו אם נקרא בפי הרוב בשם הראשון ובפי המועט בשם השני ואפילו אם שם הראשון הוא עברי והשני לעז וכן אם עולה בתורה או חותם בשני השמות יש לכתוב תחלה שם השני ואחר כך שם הראשון אפילו אם נקרא בפי

פתחי תשובה

כל כו' מבואר שם בב"ש (ובכ"י בשם הקונטרסים) דאם יש לו שם מובהק שבו עולה לס"ת וחותם כתביו ושטרותיו אותו שם הוא עיקר וכתב הג"פ שם דסיימו אפילו אם כ"ע קרו ליה בשם שני לגמרי כיון דהוא עושה עיקר משמו הראשון לאחד כו' (ובענין אם הקריאה והחתימה סותרי אהדדי כתבתי לעיל א"ק ד' וע"ש) · ומ"ש וכן אם עולה בתורה או חותם בשני השמות יש לכתוב תחלה שם השני ואפילו אם נקרא כו' הוא מדברי הרמ"א ז"ל שם בהג"ה שכתב ואם עולה לס"ת בשניהם כותבין השני עיקר ועל הראשון דמתקרי (ובב"ש שם ס"ק כ"ד מבואר דהיינו בנקרא בפי כל רק באחד או כותבין דמתקרי בין ב' השמות אבל אם היה נקרא ג"כ בשניהם אין לכתוב דמתקרי ביניהם ע"ש עוד בש"א אות ס' סעדיה וכן מבואר להדיא דעת מהר"ם לקמן א"ק כ' ועמ"ש שם) וכתב הג"פ שם כלומר דלפעמים עולה בשם א' ופעמים בשם ב' בכה"ג כותבין שם הב' עיקר א"כ ה"ק דאם נקרא בשעת הלידה יצחק ושוב נשתנה שמו מ"ח חיים ועולה לס"ת בב' השמות אפילו אם עולה לס"ת יצחק חיים אפ"ה נעשה שם הב' עיקר וכותבין חיים דמתקרי יצחק כו' וכן מצאתי בתשובת מהרי"ו סי' קפ"ב במי שהיה שמו יוסף ונשתנה שמו ישראל ע"י חולי והכל קורין אותו ישראל רק עולה לתורה וחותם יוסף ישראל כותבין ישראל דמתקרי יוסף שם החולי עיקר עכ"ל · והרב מהר"ם כאן סתם כפירוש הב' של הג"פ בדברי הרמ"א ובדברי מהרי"ו הנ"ל · ובדבריו מבואר חידוש יותר מבדברי מהרי"ו דאילו מהרי"ו מיירי דבפי כל נקרא ישראל דהקריאה בפ"כ מסייע לשם השינוי מ"מ ומהר"ם כאן כתב אפילו אם נקרא בשם ראשון לבד · וע"ש עוד בג"פ שחולק על מהרי"ו הנ"ל וכתב וז"ל ומ"מ הדבר תמוה בעיני לענין הלכה לומר כן דכיון דהוא רגיל בעליית ס"ת ובחתימתו להקדים שם הא' איך יהפוך סדרן של שמות כו' עכ"ב והבאתי הדברים שם ס"ק כ"ב ושם הבאתי דבס' ע"ג בדיני שמות מ"ח ס"ע סתם כדברי מהר"ם כאן וכתב דמי שהיה שמו בנימין ונשתנה מחמת חולי לישראל ונקרא בפ"כ בנימין ועולה לתורה וחותם בנימין ישראל יש לכתוב לכתחלה ישראל דמתקרי בנימין אך אם כתב בנימין דמתקרי ישראל יש להכשיר בדיעבד שכבר ניתן או שהוא שעת הדחק קצת כגון שהובא ע"י שליח וכה"ג ע"ש · אמנם בס' תו"ג חולק על סדר מהר"ם והסכים להג"פ דבכה"ג יכתוב שם הא' שעולה בו לס"ת וחותם עצמו לראשונה בראשון ועל שם הב' דמתקרי אע"פ שהוא שם החולי ונתקיים דכן עיקר ע"ש :

ועיין בס' גט מקושר שחולק על עיקר דברי הרמ"א הנ"ל באם עולה לס"ת בשניהם ונקרא בפ"כ באחד שדעת הרמ"א ז"ל לכתוב דמתקרי בין ב' השמות והוא ז"ל כתב דאף דכן מבואר בתה"ד סי' רל"ד שהובא בב"י דאפילו עולה לתורה וחותם יעקב משה כותבין יעקב דמתקרי משה מ"מ תורה היא כו' והדבר תמוה לומר כן דאיך יכתוב יעקב דמתקרי משה דמשמע דנקרא בשם יעקב לבדו הואיל והחתימה והקריאה לס"ת עיקר ואינו נקרא כלל בשם יעקב לאחד (*) ואם לא היה נקרא לס"ת והחתימה אלא בשם יעקב לבד ונקרא בפ"כ משה היו כותבין כך א"כ אין להבחין אם נקרא לתורה וחותם בשניהם או בא' לבדו ומסיק שם דבכה"ג יש לכתוב יעקב משה דמתקרי משה וזהו בכלל דברי הקונטרסין הנ"ל שכתבו דשם שעולה לתורה עיקר ומה לי שהוא שם אחד או שני שמות כו' ואם כתב יעקב דמתקרי משה כדעת רמ"א אפילו דיעבד יש לפסול דשם יעקב אין לו מציאות בפ"ע בשום אופן וכ"ש בעובדא דתשו' רמ"א סי' פ"ד (שהוזכר בב"ש בש"א אות ס' וגם הב"ש תמה עליו בזה שם רק לא החליט לפסול) באחד ששמו הרגיל ישעיה ועולה לתורה סעדיה ונשתנה שמו מ"ח לאהרן ועולה לס"ת בשם אהרן סעדיה ובפי העולם נקרא ישעיה דמסיק רמ"א לכתוב אהרן דמתקרי סעדיה דמתקרי ישעיה ולא נהירא שהרי שם סעדיה אין לו שום מציאות בפ"ע מאחר שעולה לתורה אהרן סעדיה ואינו נקרא בשם סעדיה לאחד בשום אופן וגרע משם שע"י חולי דשם יש מקום לדחוק כו' רק דאם היה נקרא פעמים בשם אהרן לבדו ופעמים סעדיה שפיר יתכן לכתוב כדברי רמ"א אבל לא בנקרא תמיד לס"ת בשניהם כו' ולפי דעתי יש לפסול אפילו דיעבד וכך ראוי לכתוב אהרן סעדיה דמתקרי ישעיה ובזה יצאנו מכל הספיקות עכ"ב והזכרתי דבריו בקצרה שם ס"ק ל"ו :

והנה מה שהחמיר הגאון ז"ל לפסול אף דיעבד באם נכתב כדעת הרמ"א ז"ל אם כי הגאון הזה כחו רב מ"מ לא ידעתי אם אנו אחראין לחוש לדבריו בזה · לא מבעיא בדין יעקב משה שהובא בתה"ד הנזכר שהיה שמו משה ונשתנה מחמת חולי לשם יעקב ועולה לתורה יעקב משה ובפ"כ נקרא משה דבזה שפיר אפשר לפרש אנא יעקב דעיקר שמו יעקב [מחמת דהוא שינוי ע"י חולי וכל הפוסקים תפסו אותו לעיקר] דמתקרי בפי כל משה והרי לעיל או"ק ו' בארתי דאפילו אם היה עולה לתורה וחותם בשני השמות שניתנו לו מלידה רק דבפ"כ נקרא באחד אם כתב ביניהם דמתקרי אין לפסול בדיעבד ומטעם שהסביר בס' תו"ג שהבאתי שם דכיון שנקרא בפ"כ באחד הרי יש כאן גילוי מלתא דלאו שם אחד הן כו' ומכ"ש בזה שאין אנו צריכין לגילוי מלתא כי האמת ברור לפנינו שלא נצטרפו ב' השמות מלידה רק שם יעקב ניתן לו אחר כך ודעת כל האחרונים התה"ד ומהרי"ו והרמ"א והרב מהר"ם המסדר והב"ש והג"פ והטיב גיטין והתורת גיטין לכתוב כך לכתחלה ואיך ניקום אנן ונאמר שאם עשו כדבריהם פסול אף דיעבד (ובעת מצאתי תשו' הגאון ג"מ הנ"ל נדפס בס' נגדי ישע סי' י"ג וכתב שם להרב השואל וז"ל וכבר קרה מעשה בווארשא בשם אבי המתגרשת שנקרא שמו משה ונתנה ליעקב כי הך שהבאתי בספרי כו' ושאלו המסדרים להרב דק"ק נאשפלסק והשיב שיכתבו כדברי רמ"א ומחמת שהיה לבי נוקפי אם אני יוצא ידי חובתי בשתיקה כתבתי להגאון מו"ה עקיבא איגר והשיבני שמ"מ מה שעשו עשו כו' עכ"ל ע"ש) · אלא אפילו בדין הב' בעובדא דתשובת רמ"א הנ"ל ג"כ אין ברור לפסול אף שנקרא בפ"כ בשם אחר לגמרי מ"מ כיון ששני השמות אהרן סעדיה לא נצטרפו יחד מלידה עי' לקמן א"ק כ' ועמ"ש לעיל סי' קכ"ט ס"ק ל"ו · אמנם לענין לכתחלה בעובדא דתשו' רמ"א הנ"ל שנקרא בפ"כ בשם אחר לגמרי פשיטא דראוי לעשות כדברי הגאון ג"מ הנ"ל לכתוב אהרן סעדיה דמתקרי ישעיה מאחר דכן הוא ג"כ דעת הב"ש בש"א אות ס' ע"ש (ובאמת אפ"ל דגם הרמ"א ז"ל מודה בזמנינו דיש לכתוב כן די"ל דהרמ"א ז"ל לא דיבר כ"א בזמנו שלא היה מצוי כלל מי שנקרא בשני שמות בבת אחת כידוע [עי' בתשו' ח"ס ח"ב סי' י"ח כתב שם דלא מצינו בכל השמות שבתנ"ך וש"ס ופוסקים שיקרא א' בב"א

כל בשם ראשון לבד ואפילו אם שם הראשון הוא עברי והשני לעז ואפילו אם עולה לתורה וחותם בשם הראשון ואחר כך בשם השני (יז) ומי שנשתנה שמו מחמת חולי ויש לו כינוי מחמת שם שני והוא בדרך שכותבין שם שני ושם הראשון כמו שנתבאר אז כותבין השם עם כינוי קודם שם הראשון ואם יש לו גם כן כינוי מחמת שם הראשון כותבין אותו גם כן לבסוף ואם נשתנה שמו שני פעמים כותבין שם השלישי תחלה ואחר כך השני ואחר כך הראשון דהיינו שכותבין פלוני דמתקריא פלוני ואם יש לו כינוי מחמת כל שם כותבין כל שם עם כינוי שלו דהיינו שכותבין פלוני המכונה פלוני דמתקרי פלוני המכונה פלוני (יח) ואם אבי האיש או אבי האשה נשתנה שמו מחמת חולי ומת מאותו חולי אז כשכותבין בן פלוני או בת פלוני אין כותבין אותו שם השינוי כלל (יט) ובכל הדרכים הנ"ל כשכותבין שני שמות או שם העצם עם שם כינוי אם השם

פתחי תשובה

שני שמות ביחד וכן משמע בית"ש גבי שניאור וכן בספר ל"ש העיד ע"ד הפלא שהוא ראה אנשים נקראים בב' שמות יחד ש"מ דלפנים לא הוה שכיחי כו' ע"ש] וא"כ אף שהיה עולה לתורה אהרן סעדיה היה ידוע שאינו חיבור וצירוף שני השמות יחד רק כדרך עיקר וטפל כמו בזמנינו מי שחותם אריה ליב דמ"מ כותבין המכונה ליב [עי' בתשו' ח"ס ח"ב ר"ס כ"א הובא קצת לעיל בס"א אות ז' גבי נפתלי זיאלי] וגם מ"ש לעיל א"ק ע' משא"כ בזמנינו דמצוי ע"פ הרוב שנקראים בב' שמות יחד וידוע דבעניני השמות אין לנו אלא מקומן ושעתן) אולם בעובדא דתה"ד הנ"ל גבי יעקב משה שנקרא כפ"כ משה לא ידעתי הכרעה אין לנהוג לכתחלה וצריך שאלת חכמים ובלשון תשובת הגאון רע"ק ז"ל הנ"ל שהשיב דמ"מ מה שעשו עשו אין הכרח דלכתחלה ראוי לעשות כהג"מ די"ל לפי דלא איתשל רק על דיעבד השיב כך וצ"ע · ואגב לא אמנע מלהזכיר דלפי קוצר דעתי לא הבנתי עיקר תמיהת הג"מ בדין יעקב משה הנזכר דלכאורה עיקר תמיהתו לא שייך כ"א לפי מה שתפסו האחרונים דשם שעולה לתורה וחותם הוא עיקר ויש לו קדימה אפילו על השם שמ"ח ומכ"ש נגד קריאת רוב העולם לפ"ז שפיר תמה הג"מ דכיון שעולה לתורה יעקב משה הרי שניהם יחד עקריים ויש להקדים שם שניהם יחד משא"כ לפי מה שהעלה הגאון הנ"ל בעצמו א"ק ד' הובא בדברינו שם דשם עליה לתורה וחתימה הוא טפל ואחרון אפילו נגד קריאת העולם וא"כ מכ"ש נגד שם מחמת חולי א"כ אין מקום לתמיהתו כלל כיון דשם הכינוי מחמת חולי הוא יעקב לבדו שפיר כותבין יעקב דמתקרי משה ומה בכך שעולה לתורה בשניהם יחד אחרי שלדעתו נחשב כמיעוטא ואין לו קדימה כלל ויש לעיין :

ודע דכל זה כשנתנה מ"ח לשם שני לבד אבל במקומות שנהגו בשמ"ח לברך דרך צירוף דהיינו לחבר שם השני לשם הראשון כתב כזה בס' ע"ג בדיני שמות מ"ח סי"ג דפשוט דאין לכתוב דמתקרי בין שני השמות רק יש לכתוב שניהם רצופים ועל שם שקודם החולי דמתקרי כגון שהיה שמו משה ונשתנה בחולי לשם יעקב משה וכן עולה לתורה כותבין יעקב משה דמתקרי משה והאשה שאינה עולה לתורה אם חותמת בשתיהן כגון לאה ונשתנה לרחל לאה וחותמת כן יש לכתוב רחל לאה דמתקריא לאה ואם אינה חותמת ונקראת לאה כמוקדם הרי נשתקע שם רחל שנתוסף מ"ח ואין לכתוב רק לאה לבד עכ"ל ובביאורו שם האריך בזה וכתב דאף שזה דבר חדש לא העירו בו האחרונים לפע"ד דבר ברור הוא דכל שבא לצרף אין כאן שייכות דמתקרי ויש חשש פסול בזה אפילו בדיעבד כו' ומסיים ומ"מ אל בינתי לא אשען עד שיסכימו גדולי המורים ע"ש ונראה דודאי יש לסמוך עליו בזה לכתוב לכתחלה כך אחרי שדעת הגאון ג"מ הנ"ל דאף בנתנה מ"ח לשם שני לבד אם עולה וחותם בשניהם לכתוב כך וכן משמע קצת מתשובת הגאון רע"ק הנ"ל מכ"ש בכה"ג שניתן לו שם הב' בצירוף שם הא' דמשמע ודאי דכ"ע מודים בזה שיש לכתוב יעקב משה דמתקרי משה ובפרט דעכ"פ אין כאן חשש פסול דיעבד דאף אי נימא דשם השני לבדו הוא עיקר מ"מ מאחר שעולה לתורה בשניהם אם כתב שניהם בלא מתקרי כשר כמבואר בתה"ד שם ובב"ש ס"ק כ"ד : (יז) ומי שנשתנה שמו מ"ח ויש לו כינוי מחמת שם שני כו' עד סוף א"ק זה הכל מבואר שם סי"ח בהג"ה · [ועב"ש שם ס"ק ל"ז שכתב דאם נשתנה שמו ב"פ שכותבין שם השלישי תחלה ואח"כ השני ואח"כ הראשון אז כותבין כולם דמתקרי בלא וא"ו כי לעולם שם האחרון הוא עוקר שם הראשון לכן לא שייך לומר ומתקרי אבל בכינוי כותבים והמכונה כו' כמ"ש גבי המכונה זלמן והמכונה זעמיל ואם נשתנה מחמת ד"א דלא נעקר שם הראשון נראה דיש לכתוב ודמתקרי מיהו אפשר לומר דלא פלוג ע"ש וכ"כ בס' תו"ג שם וכ"כ בתשו' מים חיים ס"ס נ"ג באחד שעולה לתורה צבי הירש וכן חותם עצמו וכפ"כ נקרא הירש לבד ואביו ובני משפחתו קורין אותו הירש בער ומסיק שם דיש לכתוב צבי הירש דמתקרי הירש בער בלא וא"ו כמ"ש הב"ש בס"ק ל"ז ע"ש ועמ"ש לעיל סי' קכ"ט סי"ב ס"ק ל"ג בשם הג"פ שכתב שם ויקדים כו' ויכתוב אנא פלוני דמתקרי פ' ודמתקרי פלוני כו' ואפשר לחלק דשאני התם דכותב שם שיש לו במקום אחר] · ומ"ש ואם יש לו כינוי מחמת שם הראשון כו' דהיינו שכותבין כו' פלוני דמתקרי פלוני המכונה פלוני כו' עיין בפ"ת שם ס"ק נ"ג כתבתי דהיינו דוקא אם גם אחר השנוי נקרא לפעמים (או שחותם) ג"כ בשם הקודם דשם הראשון אבל אם שוב לא נקרא כלל בשם הקודם הראשון אף שנקרא בכינויו הירש או ליב מ"מ חשיב שם הראשון כנשתקע ואין להזכירו כלל רק יש לכתוב אנא פלוני שם השני (ואם ניתן לו שם הב' בצירוף לשם הא' יכתוב שניהם יחד כמ"ש בא"ק הקודם) המכונה פלוני לעז של שם הא' כו' אמנם זה דוקא אם נקרא בפי כל רק בכינוי דשם הראשון אבל אם נקרא בקיצור השם שפיר מועיל דלא חשיב שם הראשון נשתקע כו' וע"ש באריכות ועמ"ש לעיל א"ק ב' [ועי' בתשובת ח"ס ח"ב ס"ס כ"ה כתב אחד היה שמו אייזיק ונשתנה מחמת חולי משה כתבנו משה דמתקרי יצחק המכונה אייזיק כו' עכ"ל · נ"ל דמיירי נמי בכה"ג דגם אחר השינוי לשם משה היה נקרא לפעמים או חותם בשם יצחק א"כ י"ל כינוי אייזיק שאני דדינו כקיצור השם דכותבין אותו משום דיש ליצחק כינויים אחרים עב"ש בס"א אות א' ובט"ג שם] : (יח) ואם אבי האיש כו' ומת מאותו חולי כו' · זה מבואר בב"ש שם ס"ק ל"ה דכן עולה לפי תירוץ בתרא שכתב הב"י שם ע"ש (והאמת לדעת הרב המסדר שכתב לעיל א"ק פ"ו דאפילו אם החולה עצמו מגרש בחליו א"צ לכתוב שם השני לכאורה מ"ש כאן הוא משנה שאינה צריכה) ועמ"ש שם ס"ק נ' שהבאתי תשובת הגאון שכתב בשם הגאון מהר"י הורוויץ דאפילו אם מוזכר בספר הזכרונות של הזכרת נשמות בשם השינוי וכן חרות על המצבה אין זה כלום מאחר שנתעלם השם הזה ולא נודע בחייו ע"ש : (יט) ובכל הדרכים הנ"ל כו' כותבין באיש פלוני דמתקרי כו' · עמ"ש בסי' קכ"ט ס"ק מ"ג בשם תשובה מאהבה דבדיעבד אם כתב על המגרש דמתקרי בא' כשר בשעת הדחק ועיגון ע"ש [ועיין בתשו' חתם סופר ח"ב סי' ל"ט מזה] · ומ"ש ואם שם השני הוא לעז כו' אפילו אם שם השני יוצא משם העברי כו' ר"ל לאפוקי מדעת מרן המחבר בש"ע סעיף פ"ז ולא הביאו

שכותבין שני הוא עברי כותבין באיש פלוני דמתקרי פלוני ובאשה פלונית דמתקריא פלונית ואם השם השני הוא לעז אין כותבין דמתקרי או דמתקריא אלא המכונה ואפילו אם שם השני יוצא משם העברי כגון יהודה המכונה ליב או אם הכל אחד כגון שמחה המכונה פרייד"א וכל כיוצא בזה וכן נוהגין במדינות אלו (כ) ומי שנקרא בפי כל ועולה לתורה וחותם בשני השמות יחד אז כותבין שניהם בלא דמתקרי ובלא דמתקריא ובלא המכונה אבל אם נקרא בפי כל בשניהם יחד ועולה לתורה או חותם באחד מהם או שעולה לתורה וחותם בשניהם יחד ונקרא בפי כל באחד מהם או שנקרא בפי קצת באחד מהם ובפי קצת באחר או שנקרא בפי כל בשם אחד ועולה לתורה וחותם בשם אחר כותבין דמתקרי או דמתקריא או המכונה כדרך שנתבאר (כב) ומי שעומד במקום אחד ושולח הגט למקום אחר ובכל מקום יש לו שם אחד אם מוחזק במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום

פתחי תשובה

הכינוי יוצא משם העברי כותבין דמתקרי רק כדברי הרמ"א שם שכתב דאין חילוק בין אם הוא יוצא מן השם או לא וכן נוהגין במדינות אלו ע"ש · ושם ס"ק מ"ו הבאתי מדברי הג"פ בשם מהרה"ש דדוקא אם ניתן לו ב' השמות מלידה אבל אם שם העברי ניתן לו אח"כ מחמת חולי כותבין שם עברי דמתקרי פלוני שם לעז כיון דהשם לעז היה שם עצם שלו כו' וכ"ד הנו"ב גבי שרה פיגל ועמ"ש עוד מזה בש"א אות ז' זימל ובכללים אות י"ב · ושם בס"ק ל"ו בענין אם נקרא בשני שמות ואחד מהם הוא שם לעז כגון דנקרא משה ליב שדעת הב"ש ס"ק כ"ד לכתוב משה יהודה המכונה ליב אך בתשובת נו"ב ובספר עיב גיטין חולקים עליו רק יש לכתוב משה יהודה דמתקרי משה ליב וכ"כ בספר ישועות יעקב אלא שדעתו ז"ל לכתוב המכונה משה ליב ולא דמתקרי ע"ש אבל שהמנהג עכשיו אינו כדבריו רק כדברי הנו"ב וע"ג הנ"ל [וכ"כ בתשו' ח"ס ח"ב סימן י"ה וס"ס כ"ה ע"ש עוד בסי' ל"ב ובסי' קט"ז] ולענין דיעבד אם נכתב כדעת הב"ש מבואר שם דכשר · ושם בס"ק ל"ט בענין אם יש לו שני שמות ושני כינויים כגון צבי דוב והכינוי הירש בער יש לכתוב לכתחלה מקודם שני השמות קודם ואח"כ המכונה בשני הכינויים יחד דהיינו צבי דוב המכונה הירש בער · ולענין דיעבד אם כתב צבי המכונה הירש דוב המכונה בער מבואר שם בארוך : (כ) ומי שנקרא בפי כל ועולה לתורה וחותם בשני השמות כו' · זה מבואר בדברי הב"ש שם ס"ק כ"ד דבהג"ה צריך דוקא לכתוב שניהם בלא מתקרי ואם כתב מתקרי הוי שינוי וכן הסכמות אחרונים דפסול אפילו דיעבד כמ"ש שם ס"ק ל"ו · ושם הבאתי בשם הג"פ שמחלק דדוקא אם נקרא כך מעת לידה בב' שמות יחד אבל מי שנקרא בשעת לידה בשם אחד ואח"כ נשתנה שמו לשם שני אף שנקרא עתה בשני השמות יחד יש לכתוב ראובן דמתקרי שמעון כו' אך מדברי הב"ש שם לא נראה כן אלא דגם בהג"ה אין לכתוב דמתקרי ביניהם כיון דעכ"פ נקרא עתה בב' השמות יחד וכ"נ מדברי הרב המסדר כאן שהרי בא"ק הקודם התחיל וכתב ובכל הדרכים הנ"ל כשכותבין שני שמות כו' וע"ז מסיק וכתב כאן ומי שנקרא בפי כל כו' כותבין שניהם בלא מתקרי ומשמע ודאי דזה הכלל הוא גם למי שנשתנה שמו מחמת חולי שהתחיל בא"ק ע"ו דהא עלה קאי ומניה קא סליק אפ"ה אין לכתוב ביניהם דמתקרי וכ"נ דעת הט"ג וכן המנהג עכשיו בכל בתי דינים שבמדינותינו אך בדיעבד אם בהג"ה כתב דמתקרי בין ב' השמות צ"ע :

ומ"ש אבל אם נקרא כו' או שנקרא בפי קצת באחד מהם ובפי קצת באחד כו' הנה אף שהרב המסדר השוה אלו החלוקות לא השוה אותם רק לענין לכתחלה דיש לכתוב לכתחלה דמתקרי בין ב' השמות אבל לענין דיעבד אם כתב ב' השמות בלא דמתקרי אין אלו החלוקות שוים דאם נקרא בפי קצת באחד מהם ובפי קצת באחר וכתב שניהם יחד אפילו בדיעבד פסול כמ"ש שם ס"ק ל"ו בשם הג"פ ס"ק ס"ב אבל בנקרא בפי כל בשניהם ועולה לתורה או חותם באחד או להיפך בזה בדיעבד כשר כמבואר שם · אולם גם בענין לכתחלה כבר כתבתי לעיל א"ק ו' דמה דמשמע מדברי הרב המסדר דזה הכלל הוזר גם למי שיש לו שני שמות מלידה אם אין כל המעלות יחד עליה לתורה וחתימה וקריאה בפי כל בשניהם יחד כותבין דמתקרי אין דבר זה מוסכם והעולה שם להלכה דלכתחלה נכון לעשות כדעת הט"ג והג"מ לכתוב ראובן שמעון דמתקרי ראובן (ואם נקרא בפי כל ראובן שמעון ולתורה עולה ראובן לחוד יש לכתוב ראובן דמתקרי ראובן שמעון) ובדיעבד אם בהג"ה כתב ראובן דמתקרי שמעון כשר · ואפילו אם השני שמות לא ניתנו מלידה רק שם השני ניתן אחר כך על ידי חולי ג"כ דעת הגט מקושר הובא לעיל א"ק ע"ז דיש לכתוב יעקב משה דמתקרי משה ואולי והחתימה וקריאה לס"ת עיקר ואינו נקרא כלל בשם יעקב לבדו אך כל האחרונים אין דעתם כן רק לכתחלה יש לכתוב יעקב דמתקרי משה (ובדיעבד אם כתב יעקב משה כשר ומכ"ש אם חזר וכפל שם משה דהיינו שכתב דמתקרי משה) אם לא במקומות שנהגו בשם מחמת חולי לברך דרך צירוף שם הב' לשם הראשון דהיינו שאומרים שיקרא שמו יעקב משה אז יש לכת"ב כן יעקב משה דמתקרי משה וכל זה מבואר לעיל א"ק ע"ז בארוך : (כא) ומי שעומד במקום אחד ושולח הגט למקום אחר כו' יש לכתוב שם מקום הנתינה כו' שם בש"ע ס"ד (ולענין דיעבד עיין בג"פ שם פ"ק י"א ובב"ש שם פ"ק ז' ח' ועמ"ש שם סק"ט) · ומ"ש אלא שבני מקום הכתיבה אין מכירין כו' עיין בספר גט מקושר שכתב דבהג"ה צריך לבא לבירור ע"פ עדים איך שמו במקום נתינה ע"ש · ומ"ש ואפילו אם שם מקום הנתינה הוא של לעז כו' זה מבואר בב"י שם בשם מהרי"ק שכתב לעולם עושים שם מקום הנתינה עיקר ושם מקום הכתיבה טפל אפילו שם הכתיבה מובהק יותר כו' וכתב הג"פ שם פ"ק פ"ט דאפילו אם שם הנתינה הוא הלעז של שם דמקום הכתיבה כגון חיים ביבאלנטי דבמקום כתיבת הגט נקרא חיים ובמקום נתינתו נקרא ביבאלנטי שהוא לעז של חיים אפ"ה צריך להקדים שם דמקום נתינה ויכתבו לכתחלה ביבאלנטי דמתקרי חיים ודלא כהומת ישרים ע"ש · ושם בב"י כתב עוד בשם מהרי"ק דשם מקום הנתינה עיקר אפילו אם שם מקום הכתיבה הוא שנשתנה ע"י חולי כו' ועוד שנוי דבר זה בב"י שם לכאן בדיני שם מחמת חולי שכתב וז"ל וכתב עוד מהרי"ק שלא דיבר הב"פ דשם שני שנשתנה ע"י חולי הוא עיקר אלא כשהכתיבה והנתינה במקום אחד ושם יודעין ומכירין בשם השני שהוא לשינוי ואפשר שכן יהיה הדין כשאינם במקום אחד אלא שבמקום הנתינה מכירין ויודעין בשם הב' שהוקבע לו מחמת חולי אבל כו' עכ"ל והעתיקו ג"כ בספר ג"פ שם ס"ק י"ט וגם הב"ש ס"ק ל"ד כתב דהא דשם שני ע"י חולי כותבין אותו קודם דוקא במגרש במקומו או כשידוע במקום נתינה שם הנשתנה אבל כשאינו ידוע אותו שם צריך להקדים השם הידוע לבני מקום נתינה וכותבים מתקרי על שם הנשתנה ע"י חולי ע"כ מהרי"ק ומשמע דאין סומכים על הכתב להודיע למקום נתינה דנשתנה שמו מיהו מהרש"ל מכשיר אם החכם המסדר כתב למקום נתינה שנשתנה שמו על ידי חולי עכ"ל וכן העתיקו

הנתינה אלא שבני מקום הכתיבה אין מכירין בשם שיש לו במקום הנתינה יש לכתוב שם מקום הנתינה ויכתוב על שם מקום הכתיבה דמתקרי ואפילו אם שם מקום הנתינה הוא של לעז ושם מקום הכתיבה הוא של עברי ואם שם של מקום הכתיבה הוא של לעז יכתוב על שם מקום הכתיבה המכונה ואם אין מוחזק במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה ואפילו אם מוחזק במקום הנתינה שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אין צריך לכתוב אלא שם של מקום הכתיבה אפילו אם שם של מקום הכתיבה הוא של לעז ושם של מקום הנתינה הוא של עברי (כב) ומי שיש לו שם במקום זה ושם אחר במקום אחר והוא ואשתו

פתחי תשובה

העתיקו בס' תורת גיטין שם ותימה על הרב המסדר שלא הזכיר כלום מדין זה · כן אמת שמצאתי בט"ז סק"ס בתשובה דשם דפליג על מהרי"ק בחוזק יד אך מאחר שכל הפוסקים הנ"ל הביאו דברי מהרי"ק להלכה בודאי דהכי נקטינן גם בס' ס"ג בדיני שם מחמת חולי ס"ק י"ב האריך שם בדברי מהרי"ק ובדברי מהרש"ל שהביא הב"ש הנ"ל ובסוף כתב ולדינא נראה מדעת הפוסקים שהעיקר כמהרי"ק שיש להקדים שם מקום הנתינה לשם מקום הכתיבה אף שהיה שינוי מחמת חולי כשאין נקרא בפי שום אדם במקום הנתינה בשם זה שהוא מחמת חולי ולא מהני בזה הודעה למקום הנתינה שנשתנה שמו מ"מ ולהקדים שם מחמת חולי תהלה כו' ומ"מ בדיעבד שכבר ניתן הגט יש להכשיר כו' והסבר דאפילו לא ניתן עדיין כיון שהוא ע"י שליח כו' ע"ש :

ומ"ש ואם שם של מקום הכתיבה הוא לעז יכתוב המכונה · עיין בספר גט מקושר שכתב דאין זה נכון בעיניו ודעתו דבזה שעיקר שמו במקום כתיבה כן יש לכתוב דמתקרי אפילו הוא שם לעז (עמ"ש לעיל א"ק י"ט) ומסיים ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר דבכה"ג יש לכתוב שם דמקום נתינה ועל שם מקום כתיבה יכתוב דמתקרי כאן ובזה יצאנו מכל ספיקות עיין שם · ומ"ש ואם אין מוחזק במקום הכתיבה כו' ואפילו אם מוחזק במקום הנתינה כו' הלשון קשה מובא מאי אפילו דאדרבה מוחזק עדיף טפי דליכא כ"כ לעז במקום נתינה שיאמרו אחר הוא כיון שמוחזק אלא שיש לו שם אחר במקום הכתיבה וכן מבואר בב"י שם שהביא דברי הרא"ש פ' השולח שכתב אבל לא אתחזק בתרי שמי שאינם יודעין במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה וגם במקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר כמ"כ א"צ לכתוב כלל שום כו' וכתב הב"י דמ"ש וגם במקום הנתינה אין יודעין כו' נ"ל דלרבותא נקטיה שאע"פ שבמקום הנתינה אינו מוחזק אלא בשם שהם בקיאין בו כשר וכ"ש היכא שבמקום הנתינה יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה דליכא למיחש כ"כ לקלקולא עכ"ל (ומה שתמה הב"י שם על הרא"ש בתשובה שמדבריו שם לא נראה כן העיקר בזה כהדרישה דט"ס הוא בתשובת הרא"ש וצ"ל שא"י במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום נתינה וכ"כ בכנה"ג) ולכן נראה דט"ס הוא כאן שחסר תיבת אין וצ"ל ואפילו אם אין מוחזק במקום הנתינה כו' ובזה מכוונים דבריו עם דברי הרא"ש בפסקיו כפי פירוש הב"י הנ"ל וכן מצאתי בלבוש שם ס"ג שכתב וז"ל אבל אם לא הוחזק בב' המקומות בשני שמות שאין יודעין במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה ואע"ג שגם במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה אין צריך לכתוב אלא השם של מקום הכתיבה כו' עכ"ל וידוע שהרב המסדר נמשך על הרוב אחר דברי הלבוש ז"ל :

אמנם בעיקר הדין שהחליט הרב המסדר דאם אין מוחזק במקום הכתיבה כו' אין צריך לכתוב אלא שם מקום הכתיבה כבר תמה בזה בס' גט מקושר דאף דכן הוא לפי פירוש רש"י והרא"ש והר"ן עכ"ז הוא לשיטת הסמ"ג ומרדכי והתרומה שהובא בב"ש סימן קכ"ט סק"ו אף אם לא נודע למקום כתיבה שיש לו שם אחר במקום נתינה מ"מ לא סגי בשם של מקום הכתיבה (והם מבואר דפסול אפילו בדיעבד) ואיך סתם כאן שלא לחוש לדבריהם ואיך מקיל בגט אחר כ החומרות נגד הני רבוותא בפרט דפשטא דסוגיא ניחא טפי לשיטתם ע"ש · גם בס' תו"ג תמה מאד בזה על הרב המסדר ודעתו דאם בכה"ג כתבו רק שם של מקום הכתיבה פסול לגרש בו במקום הנתינה כדעת הסמ"ג הנ"ל וכתב שם לדינא דאם הסופר והעדים יודעין שיש לו שם אחר במקום הנתינה רק שבני מקום הכתיבה אין יודעין (ובמקום הנתינה יודעי' משם של מקום הכתיבה) יש לכתוב שם מקום הכתיבה ועל שם מקום הנתינה דמתקרי ודוקא בכה"ג אבל כשבני מקום הכתיבה יודעין ומקום הנתינה אין יודעין או שניהם יודעין או שניהם אין יודעין זה משם זה כותבין שם מקום הנתינה ועל שם מקום כתיבה דמתקרי עכ"ד ועיין מזה בביאורו סימן קכ"ט סק"ח באריכות · שוב ראיתי בספר טיב גיטין בדין שם מחמת חולי ס"ק י"ג הביא שם תמיהה הנ"ל על הרב המסדר בשם תשובת מאיר נתיבים (גם הביא שם בשמו שהגיה גם כן בדברי הרב מהר"ם שחסר תיבת אין וכמש"ל אך לא הזכיר כלל מדברי הרא"ש וב"י בזה וגם לא מדברי הלבוש הנ"ל) והוא ז"ל כתב ליישב דתיבת ואפילו שבדברי מהר"ם הוא ט"ס וכצ"ל ואם אין מוחזק במקום הכתיבה כו' א מוחזק במקום נתינה שיש לו שם אחר במקום כתיבה אין צריך לכתוב אלא שם של מ"כ כו' וא"ש הכל דאפילו הסמ"ג והסה"ת מודים בזה דע"כ לא קאמרי דיש לחוש ללעז של מקום נתינה אלא כשאין מוחזק במקום נתינה שיש לו שם אח במקום כתיבה כו' עיין שם ומדברי התו"ג הנ"ל לא נראה כן וצ"ע ועיין בג"פ סימן קכ"ט ס"ק כ"א מענין זה :

ודע דכל זה בשני שמות חלוקים אבל בשם אחד רק שיש שינוי בין מקום כתיבה למקום נתינה מצד מבטא לשון המדינות כמו בשם זלק פרידא פרומט ואינך דבמדינות אלו כותבין בפ"א ובאשכנז כותבין בוא"ו שמבטא שלהם וא"ו כפ"א רפויה וכיוצא בזה באלו שמות שיש חילוק מצד הכרת לשון המדינות עיין בזה בג"פ סימן קכ"ה ס"ק פ"ב ובסי' קכ"ט ס"ק כ"א וס"ק קמ"ב וגם בס' ג"מ בסוף קונטרס השמות ועמ"ש בזה ס"ס קכ"ט ס"ק נ"ט ובס"א אות ו' ובס' אות ד' · ועיין בב"ש סימן קכ"ט סק"ב בענין אם שולחים גט ממקום שכותבין וכל שום וחניכה למקום שאין כותבי וכל שום כו' או להיפך ע"ש · ושם סק"מ כתבתי בשם הג"פ דאם שולחין גט מספרד לאשכנז דבמקום כתיבה רגיל לכתוב יהודה דמתקרי ליאון ובמקום נתינה כותבין המכונה אף דלענין שינוי בשמות שם מקום נתינה עיקר מ"מ בזה כיון דמתקרי הוא לשון כולל יותר טפי עדיף לכתוב דמתקרי כמנהג מקום הכתיבה כו' ע"ש · ובסימן קכ"ה ס"ק ל"ג הבאתי בשם תשובת ב"ח החדשות סימן נ"ג בענין גט הנשלח מפראג למקום אחר איך כותבין בו תיבת בנפשכי ע"ש · וע"ע בסי' קכ"ח ס"ק י"א בענין שם העיר אם יש לה שם אחר במקום הנתינה עש"ב : (כב) ומי שיש לו כו' והוא ואשתו במקום ה יש לכתוב כו' · שם סעיף י"ב ומסיים בש"ע שם ואם לא כתב אלא שם שיש לו במקום שהוא ואשתו שם כשר עכ"ל שב

ועיין

במקום שאין מכירין אלא בשם אחד בין שהוא שם אחד מהשני שמות בין שהוא שם אחר יש לכתוב כל השמות שיש לו ובמקום שנוהגין לכתוב וכל שום וכו' אין לכתוב אלא השם שיש לו במקום הכתיבה והנתינה :
כ מתנכר אין לו לגרש בשם של כותי אלא בשם של ישראל ויכתוב וכל שום וחניכה דאית לי ואפילו במקום שהמלכות מקפדת ואפילו אם נשתקע (כך כתב מהרי"ק ועיין סימן קכ"ט ס"ק ח' מה שכתבתי בזה) ממנו שם דיהדות ואם הוא בדרך שהיו כותבין כשהיה יהודי פלוני דמתקרי פלוני או פלוני המכונה פלוני גם עתה כן וכותבין גם כן וכל שם וחניכה דאית לי והוא הדין במי שהמירה אשתו כשמזכה לה גט ע"י אחר ונשא

פתחי תשובה

ועיין שם בפ"ת ס"ק ל"ד הבאתי דבס' ע"ג בדיני שם מחמת חולי הביא בשם תשובת פ"י שדחה דברי למדן אחד שאמר שיש תקנה בנדון הנוא שתלך האשה למקום אחר לקבל הגט ולא יהיה מקום נתינה והוא ז"ל תמה עליו כו' ע"ש באורך [עיין בתשובת ח"ס ח"ב סימן ל"ז אודות אשה שהמה מעריסה פאטשא ובמקום דירתה נקראת פעפי ושאל לה בעלה גט בשם פאטשא אם תוכל ליסע למקום הכתיבה אשר שם לא נודעה בשמה שבמקום דירתה ושם תקבל הגט והביא שם דברי תשובת פ"י הנ"ל שמרחיק מאד סברא זו כיון שדעתה לחזור למקום דירתה וגם דברי הע"ג שתמה עליו אלא שלא מלאו לבו לחלוק עליו והוא ז"ל כתב דודאי דברי הפ"י תמוהים ובמח"כ הגאון ז"ל אטעיתיה לשון הר"ן דמייתי מניס ראיה שם כו' ומ"מ לעשות מעשה בסתלט נגד דעתו הגדולה לי אע"פ שהוא מקום עיגון אך בנד"ז שהרי גם במקום דירתה יודעים קצת שהיה שמה מעריסה פאטשא וגם לפעמים עשה חזן בבהכ"נ מי שברך בשם זה אע"פ שנ"ל דהוי כנעתק לגמרי מ"מ הוי קצת כפורתא דלדעת רמ"א (ס"א בהג"ה) בדיעבד כשר ועכ"פ לעז לא שייך כל כך אחר זמן ובכה"ג כי תיסע למקום הכתיבה והתגרש באותו שם שפיר דמי ומ"מ דוקא היא בעצמה תיסע למקום הכתיבה שהרי אם תרצה תשאר שם לעולם אע"ג דאין דעתה כן מ"מ כיון שבשעת מסירה היה כשר לא אזלינן בתר דעתה אבל שתשאר היא במקומה מקום שנקראת פעפי ותשלח שליח קבלה לקבל מיד שליח בעלה אע"פ שהבעל נתן רשות לשלוחו ליתן לשליח קבלה מ"מ כיון שבשעת מסירה לשליח שלה היא במקום שנקראת פעפי אין דעתי נוטה לחלוק על הגאון הנ"ל בזה ע"כ היא עצמה תיסע לשם ותקבל גיטה מיד שליח בעלה עכ"ד עיין שם :]

[עד כאן אות י"ט מסדר מהר"ם ז"ל] :

(כ) אין לו לגרש בשם של א"י כו' בש"ע סימן קכ"ט ס"ס · ושם ס"ק י"א הבאתי בשם הג"פ דדוקא בשם מיוחד לאין יהודים אבל אם נקרא אחר כך ג"כ בשם שקורין ישראל מתחלה יוחנן ואח"כ יוסף וכיוצא מני מגרש בו ובספר ישועות יעקב חולק עליו ודעתו דאפילו אם נקרא בשם של א"י וכעת שמו בשם ישראל אין להזכירו בשם השני כו' וכ"כ בתו"ג עיין שם · [ובתשובת ח"ס ח"ב סימן ל"ח אודות אשה שמה מעריסה לביאה ותחמת שדרכה דרך עקש לשנות לשם אינו יהודי ע"כ נקראת בפי כל לעני וכן חותמת עצמה איך לכתוב בגט וכתב דודאי יש לכתוב לביאה המכונה לעני ואינו דומה לדר"ת שכתב דתלילה להזכיר שם כותיות בכדת משה וישראל היינו אותו השם שנתנכר בו אבל זו אע"פ שעותה במה ששינתה שמה מ"מ לא הוציאה השם הזה מדת משה וישראל וגוף דינו של ר"ת צריך להבין מאין לו בפשיטות דתלילה להזכיר שם כותיות בכדת משה וישראל ומה בכך וכי גט קדושה יש בו ובחידושי כתבתי קצת סברא דרוב עוזבים דת אינם מגרשים לרצונם ממש אלא בע"כ שאומרים רוצה אני והסביר הרמב"ם ספ"ב מה"ג דאנו תולין מחמת יסורים והכרח נכפף יצרו וחוזר למקורו שרוצה בדת ישראל ועל סמך זה אנו מסדרים גט מעושה כדין וא"כ גם גבי עוזב דת נ"ל הכי דעכ"פ ברגע הגירושין הוא חוזר לתמותו לפי שעה עכ"פ וא"כ באותה שעה הוא אינו חפץ באותו השם שנתנכר בו ואם כותבים אותו השם בגט אנו סותרים עצמנו · יהיה איך שיהיה דברי ר"ת קיים להסביר והבו דלא לוסיף עלה וא"כ כותבים שפיר השם שהרגילה לעצמה ומ"מ שם יהודית דעריסה לא נעקר כו' ע"ש ועמש"ל בס"ב אות ל'] :

ומ"ש ויכתוב וכל שום וחניכה כו' שם בהג"ה ולכתחלה כותבין שם ישראל וכל שום כו' ומבואר דבדיעבד אם לא כתב וכל שום הגט כשר וכ"כ הג"פ שם · ועיין בפ"ת שם ס"ק י"ב הבאתי בשם סדר הגט דמהר"י מינץ סימן ל"ה ול"ו שיש לכתוב וכל שום קודם שהזכיר שם אביו אך בתשובות גאוני בתראי סימן ג' בתשובה מסב"ח ז"ל דראוי לכתוב וכל שום אחר שהזכיר שם אביו והביא שם בשם סה"ג דמהר"י מרגליות דכשהבן והאב שניהם עוזבים דת כותבין וכל שום וחניכה דאית לי ולאבהתי העומד כו' וכשהבן לבדו עוזב דת כותבין וכל שום וחניכה דאית לי העומד כו' אבל בין כך ובין כך כותבין וכל שום לאחר שהזכיר שם אביו עיין שם ומדברי תשובת משאת בנימין סוף ספרו שיובא לשונו לקמן אות כ"ה מבואר שדעתו כמהר"י מינץ הנ"ל וכן איתא בתשובת שבות יעקב ח"א סימן קט"ו בנוסח הגט דשם לעוזב דת בק"ק ליבנע ע"ש · ומ"ש ואם הוא בדרך שהיו כותבין דמתקרי או המכונה כו' גם זה שם · ועיין בספר גט מקושר שכתב דל"ע בזה אם נשתקע שם יהדות איך שייך דמתקרי או המכונה דלשון זה מורה שעדיין נקרא או מכונה כו' ע"כ לפע"ד יש לכתוב אנא דהוה שמי ביהדותי פלוני דמתקרי פלוני או המכונה פלוני ויצאנו מכל ספק עכ"ד ע"ש · ומ"ש וה"ה במי כו' ר"ל דכותבין גם עליה אחר שם יהודה וכל שום וחניכה דאית ליכי · ומ"ש וה"ה בארץ אשכנז ושאר ארצות כו' ר"ל אף דשם אין הוכחה בגט זה שהוא מן עוזב דת אעפ"כ אין כותבין שם של אחר כך · ומ"ש דאם עשה תשובה אין כותבין לו וכל שום · שם סעיף ט"ז בהג"ה ועיין בתשובת מהר"ם לובלין סימן ק"ב שכ"כ בשם סדרי גיטין ישנים · והטעם משום דגנאי הוא דהוי כאילו אומרים לו זכור מעשיך הראשונים ועיין בתשובת מהר"ם פדוואה סימן ל"ז · ומ"ש במדינות אלו אין נוהגין לכתוב וכל שום אלא בעוזב דת עיין בזה בט"ג סימן קכ"ט ס"ק כ"ע דפעם אחד בא לפניו גט שנכתב במדינה זו והיה כתוב בו וכל שום יען כי ראה הרב המסדר בגט ישן מארצות אחרות שכתוב בו וכל שום כו' ופסל אותו הגט ואסרה להנשא כיון שמנהגנו שלא לכתוב כן אלא בעוזב דת אין לך לעז גדול מזה דיאמרו אין זה בעלה דהוי כאילו מזכר בו' כפירוש שהוא עוזב דת כו' (אף דלהמ"ב ושבו"י הנ"ל יש ספרא מטע דבעוזב דת כותבין וכל שום קודם שם אביו מ"מ אין זה לעיכובא) ומסיים ובודאי אם ניסת בגט זה הכניס

מגוזים

אחות ג"כ כותבין בגט בשמה בדרך שנתבאר והוא הדין בארץ אשכנז ושאר ארצות שנוהגין לכתוב בכל גט וכל שום וכו' ומתגבר שעשה תשובה אין כותבין לו וכל שום וכו' במדינות אלו אין נוהגין וכל שום וכו' אלא במתגבר: **כא** גר או גיורת כותבין לה או לו שם של יהדות לבד וכותבין לו בן אברהם אבינו ולה בת אברהם אבינו ואם יש לגר או גיורת ב' שמות של יהדות דינם כמו בישראל או בישראלית: **כב** שתוקי או אסופי אין כותבין אלא שמותיהם בלבד והוא הדין שתוקית או אסופית ואם יש לאחד מהם ב' שמות דינם גם כן כמו בשאר ישראל או ישראלית: **כג** בן מתגבר כותבין לו על שם אביו אפילו אם כשעולה לתורה וחותם עולה וחותם על שם אבי אביו והוא הדין לבת מתגבר והדין בתיבת שם אביו כמו דין שם מגרש עצמו אם הוא מתגבר: **כד** יחקור הרב אם המגרש כהן או לוי או ישראל כי במדינות אלו נוהגין לכתוב פלוני בר פלוני הכהן או הלוי והוא הדין באבי האשה כותבין הכהן או הלוי אפילו אם הוא מתגבר ואם יש ספק אם הוא כהן או לוי או אם הוא כהן או ישראל או אם הוא לוי או ישראל יש ליתן שני גיטין ואם יש ספק אם הוא כהן או לוי או ישראל יש ליתן שלשה גיטין ואם יש לאביו או לאביה כינוי והוא כהן או לוי כותבין תחלה הכהן או הלוי

פתחי תשובה

ממורים עיין שם: (כא) וכותב לו בן אברהם אבינו כו' שם סעיף כ' ובב"ש ס"ז · וכתב בספר פו"צ ואם הגר לבוש והאי דאין מזכירין שם של יחוס ובן אברהם אבינו שהוא כזה לא יפחד כבודו ואין כותבין רק שמו לבד כמו באסופי עכ"ל · ומבואר לכאורה מטעם דכותבין שמו של יהדות ונ"ב חס סופר לפ"ז בשאלה דאין כותבין שם של יהדות והאיפי בגיורת בסימן קכ"ט ס"ק י"ח כתב שם דכותבין שמו ושם אביו בגיות ונ"פ · ודא בדין סגרים לא עיין כלל כמנינו רק היה בימים הקדמונים ושהב הוא לפלפולא ללמוד דבר מתוך דבר: (כב) שתוקי או אסופי כו' שם סעיף ט' ועיין שם בפ"ת ס"ק כ"ג בשאלה בגט דגמ"ר דלכאורה היה צריך לכתוב שם אמו כהלכתא כר' מרי בר רחל ואפשר דהאי טעם שלא היה לרב מרי שום אב כו' עיין שם ולכן בג"פ ס"ק מ"ח ונ"ל מטעם דדעתו כאמת דיש לכתוב שם אמו (והיינו אם הוא מאמות המיוחדים לנשים מאח"כ שם במכתב פרידא וכדומה דנקראים אבגים ונשים בזה זו איכא (פו) וכתב שם בס"ק מ"ח דמה שנראה מדברי הלבוש דגם בשתוקי ואסופי נוהגין לכתוב בן אברהם זו אינו דמה שמרן אב שמו גורם לשתוקי ואסופי והדרכה ירא דיב אתה פיסול דיאמר כרואה דגם זה הוא לגר כו' ואם יש שום כינוי לגר (*) או לשתוקי יכתבו שמו וכינויו ויפלה כינויו במקום שם האב כמ"ש מרן בשבותה רף ס"ה בענין גיטין של בני האנוסים כו' א"נ דבשתוקי או אסופי יכתוב שם אמו כו' כנ"ל:

ובתשובת חתם סופר ח"ב סימן מ"א דעתו כהג"פ דנכון לכתוב שם אמו בן פלונית דכן מצינו בגמ' פ"ז ע"ב ובפסחים קי"ב ע"א פלימו בר פלימתא וגם בכל הפתחים ובקשות רגילים בכך ואם בן השיר מכר בשם אמו וכתב דמ"ש הדגמ"ר באפשר אינו נכון כדאמר רב מרי לא היה לו אב כלל מאח"כ בשתוקי כו' בזה לא ידענא מה תשא יש אם מסמן עצמו בשם אמו אפ"ה שיב לו אב רק אינו נרכין לתפב ולמצא היכן נקרא אדם בן אמו וכיון שמצינו רב מרי בר רחל אב בן פה תשב אם בשתוקי ייהם עצמו אחר אמו ועוד שלא מצינו יואב בן צרויה ר"ב בן פוי אבא שאול בן אמא מרים אבנלום בן מגבה אחותים בן הגים בפסים בן אבימול ע"כ ובפמ"ד מביום מיו לבשות להכי כגאון ג"פ לכתוב שם אמו וארוך עכ"ל (ע"ב בפ"ם כ"ב ג"כ מוב) · וע"ש עוד אודות אחד בשתוק שמו כשם בנים יצחק בן ישראל ושהב בא לגרש אשתו ונודע כדבר על ידי כמה עדים כי הוא בן פנוים בהרבה לזנונים ושמה מלכה וגם הוא מודה בכך אין לכתוב בגט וכתב הנה בב"ש סימן קכ"ט ס"ק ס"ג אם לא מזכיר שם אבי האשה או אבי האשה כשר כו' והרבה דוים ובהמה אי בברה לכתוב שם אבות בגט כו' ונ"ל בודאי בזה"ו בהכר כותקו כ"ש לכתוב שמות האבות אולי שתוקי ואסופי יש לפסול בלא הזכיר שם האב כי יאמרו שתוקי הוא ואינו אותו הידוע בשם אביהו ומ"מ האיפי דשם הגאון ביה אלר בסימן קכ"ט סעיף י"ב במקום שיגון וא"א באופן אחר הכיר להתהלא לגרש בשמו לחוד כו' (עיין מ"ב לעיל רב אות י"ט מוב) ובשתוקי דעלמא נ"ל נכון לכתוב שם אמו פלוני בן פלונית ס' אך בנד"ז בהבר כותק שמו במקום בשיבה ומינה יצחק בן ישראל יש לספקן אם יכתוב יצחק בן מלכה יאמרו אין זה המגרש שמנה יש הקדה לזו לפרסם בזה בגנאי על ידי הכרוז שבהא פעמים בזה שבותוק עצמו בן ישראל הוא שקר והוא בן מלכה ועוד אין כאן מה שיהוב כו' ע"ש ומ"ש לעיל אות י"ט עוד בזה]: (כג) בן כו' שם סעיף י' בהג"ה · ושם מבואר והדין בתיבת שם אביו כמו דין שם מגרש כו' משמע דיש לכתוב וכל שום על אביו · כן הוא דעת מהרש"ל הובא בב"ש שם ס"ק ל"ב אבל דעת הב"ח אינו כן אלא דאין לכתוב וכל שום מפני כבוד הבן הובא ג"כ בב"ש שם ובס"ק י"א עיין שם ועיין בפ"ת שם ס"ב ס"ק י"ג בגלאפי בשם תשובת מהר"ז פנ"א ח"ב סימן מ"ט שכתב דהעיקר לדינא שיש לכתוב וכל שום ויש להורות זו להמגרש ע"ש:

(כד) יחקור הרב כו' כי במדינות אלו נוהגין לכתוב פלוני בן פלוני הכהן כו' שם ס"ז בהג"ה · ושם מבואר דלא כתב כהן או לוי יש לפקפק במקום שדהק (ע"ב בב"ש דאם אירע בן בלאי הגט יש לפקפק דרעבד אם הכהן ניתן אפילו אינו שעת הדחק אבל אם אירע כן אחר שמגרש אם הוא שעת הדחק אפילו כבר ניתן פסול וצריך לכתוב אחר ואם הוא בשעת הדחק אפילו לא ניתן מקילין ג"כ ונותנין · וכן מבואר בג"פ שם) וע"ש בפ"ת ס"ק פ"ו בשם ס' ישועות יעקב דף עבר מעשה בעובדא שבא לידו · ולמיפך אם כתב כהן על מי שאינו כהן כתב הב' ס"ז שם דפסול אפילו בשעת הדחק ע"ב וכן בתשובת בפ"ת שם ס"ק כ"א בשם תשובת נו"ב ע"ש עוד בשם תשובת רע"ק איגר ז"ל מוס' [בשם יצא לאור תשובת מים חיים ושם בסימן מ"א בעובדא בהיה אחד שבא מעיר אחרת לכפר אחד סמוך לקהלתנו ונשא שם אשה והחזיק עצמו בקריאת התורה ובכתובה ובשטרות יצחק מאיר בן אברהם הלוי ואחר ב' שנים גירש אשתו בשם זה ואחר סידור הגט גזרו הב"ד שלא לכתוביה לשום פנ גם זה כפי הנראה ש"ע וגם הבעל ואחיו קיבלו ע"ע בפירות שגור זה ואחר כמה חדשים בא מכתב מהב"ד דעיר שהמגרש אין שלא לפניהם ואמר שבל ימיו היה מחזיק עצמו בלוי עד אחר שנתן גם שכורים לאשתו ונכתב בגט ג"כ הלוי ואמר כך היה בק"ק ברדיטשוב ונודע לו שבירור שאינו לוי והקמו ע"ז ב"ד ונודע לכם ג"כ שכן האמת שאינו לוי והנה האשה שמגורשת כבר נשאת לאחר שם ויהיה מבפשת האשה הנ"ל · והאריך שם ודעתו תשובה ע"ב הנ"ל שמתיר בהכ"ע לפסול הגט אפילו בשעת הדחק ונתב דמ"ש מכל לומר דהגאון ת"ב

פיירי

ואחר כך הכינוי אבל אםיש לו ב׳ שמות שכותבין על השני דמתקרי פלוני כותבין תחלה דמתקרי פלוני ואחר כך הכהן או הלוי ואפילו אם כותבין המכונה ודמתקרי כותבין הכהן או הלוי בסוף אבל אם כותבין דמתקרי המכונה כותבין הכהן או הלוי תחלה אחר שם הראשון ואחר כך דמתקרי והמכונה ואם אביו או אביה מתגבר הוא כהן או לוי ואין לו כינוי מכל מקום כותבין הכהן או הלוי תחלה אחר שם של יהודית ואחר כך וכל שום וחניכה דאית לי אבל בארץ אשכנז ושאר ארצות שכותבין גם בישראל וכל שום וחניכה דאית לי כותבין

פתחי תשובה

מיירי בלא החזיק עצמו קודם נתינת הגט לכהן או ללוי אבל בנ״ד דהחזיק את עצמו בלוי יותר מב׳ שנים וגם המגרש עצמו אמר לפני הב״ד דעירו שכל ימיו היה מחזיק א״ע בלוי עד שבא לברדיטשוב כו׳ בזה גם הנו״ב מודה שבכ״ש אם נשאת לא תצא כו׳ (עמ״ש בסימן קכ״ט ס״ק כ״ז) וכל הפלפול טעמים שכתב הנו״ב שם (הבאתיו שם ס״ק כ״א) לא שייכי כאן כו׳ והאריך בזה ומסיים מכל הנ״ל יצא לנו ברור שאשה הזאת שנשאת בחזקת היתר לבעל השני זה יותר מד׳ חדשים מותרת לבעלה השני בלי שום גט אחר כדין אם נשאת לא תצא וגדולה מזו נ״ל שאפילו אם יצא הבעל הראשון בעצמו וירצה ליתן לה גט שני בלי הזכרת הלוי אין צריכה האשה לקבל ממנו גט שני כיון שנשאת כבר לבעלה השני בהיתר על פי מה שהחזיק א״ע בשם לוי מיום הנשואין ערך ב׳ שנים כו׳ ומעתה יזהירו המגרש ואמו שלא להוציא לעז כו׳ עכ״ד · ושם בסימן מ״ב עובדא כיוצא בזה (אך שם לא החזיק עצמו מקודם בלוי) באחד שנשלח לארץ גזרה על פי פקודת הממשלה ומסר ג״פ לשלוח לטוליכו לאשתו וצוה לכתוב בגט שהוא לוי ואחר כך נודע שאינו לוי והרב השואל דעתו להקל במקום עיגון וכתב לו שגם הגאון מו״ה אברהם הבלי ז״ל מווילנא כתב היתר בזה והוא ז״ל השיב שלא מצא מקום להקל אפילו במקום עיגון כי ברמ״א סימן קכ״ט ס״ז בהג״ה מוכח דאם שינה בפירוש בכהן או לוי פסול כמו בשינה מקום דירה ובשינה מקום דירה כתב הרמ״א בסימן קכ״ח דאפילו אם נשאת תצא כו׳ ובסוף התשובה כתב דמה שכתבתי בתשובה הקודמת להתיר בכה״ג שם עיקר טעמי משום דאתחזק בשם לוי כמה שנים כו׳ ע״ש · ובתשובת ח״ס ח״ב סימן ע״ו אודות אשה שהוחזקה שהיא בת לוי ובשנשאת לבעלה האחד וכן לשני נכתב בכתובה בת פלוני הלוי ובשילדה בן בכור לא פדה ובשנתגרשה מבעלה השני נכתב בת פלוני הלוי ואחר כך הלך לו הבעל משום בארץ לא נודע מקומו ובבואתה האשה אצל אחיה הדר בריחוק מקום ולא ראו זה את זה כמו עשרים שנה וראה האח כתב הראיה שבידה מב״ד אמר לה שאינה בת לוי ובטעות החזיקה עצמה כן כי אביהם לא היה לוי והרי הוא מוחזק בעיר דירתו מעודו בשם ישראל ועתה יש חשש עיגון גדול אם נפסל הגט · ומסיק שם להקל במקום עיגון גדול לפי דכ׳ הרא״ח בתשובה ומייתי ליה ג״פ סימן קכ״ט סוף ס״ק מ״ע וגם בס״ק מ״ג דע״כ לא פליגי הפוסקים אלא בשינה שם אבי המגרש מפני שאדם מתפרסם על ידי חתימת אגרות ושטרות ועליה לתורה אבל שם אבי המתגרשת כ״ע מודו דדומה לשם הלידה דאין שינוי פוסל בו וכן הסכים הג״פ שם (לא מצאתי בג״פ שם מכוון כדבריו דהרא״ח לא כתב חילוק זה בין אבי המגרש לאבי המתגרשת רק בענין אם לא הזכיר שם האב אם מעכב אבל לא בענין השינוי אלא דהג״פ עצמו רוצה לומר חילוק זה גם כן בענין שינה שם האב ולא כתב זה בהחלט אלא בלשון ואי לאו דמסתפינא כו׳ כמו שהעתקתי לשונו בסימן קכ״ט ס״ק כ״ו) וא״כ בשם הבעלה של אביה מכ״ש בחניכת כהן ולוי כו׳ וכל זה צריכא בעלמא כמי שהוחזק בשם יוסף בן שמעון ועתה שינה וכתב בן שמואל יפה כתב מהרא״י דשם אבא אין יכול לשנות אבל הכא נהפוך הוא שבמקום הנתינה נתפרסם שמה ע״י ב׳ הכתובות ומניעת פדיון בכור שהיא בת לוי ואילו היה נודע לנו קודם נתינת הגט הטעות הזה לא היינו מגרשים לא בשם בת הלוי שהוא בטעות ולא בסתם בת פלוני מפני שהוחזקה ונתפרסמה בלויה ואיכא לעז והיינו מצריכים שתעקור בפרסום שם בת לוי שלשים יום ושיפרסם הכן בפומבי ועכשיו שלא נודע לנו מקודם נראה כ״ע מודים דבה״ג אינו אלא כמו שם הלידה ע״כ גלע״ד שאם הוא מקום רחוק ועיגון גדול יש להתיר אפילו לכתחלה (שתנשא) ואם ישכים עמי תלמיד חכם אחד לתשובה שיבא מכבודי עכ״ד ע״ש ועמ״ש בסימן קכ״ט ס״ק כ״ד וצ״ע בכל זה למעשה :

ומ״ש ואם יש ספק כו׳ או אם הוא כהן או ישראל כו׳ שם בהג״ה הנ״ל · ופשוט דבכה״ג יש ליתן תחלה הגט שכתוב בו סתם ואח״כ הגט הב׳ שכתוב בו הכהן משום דאותו הגט שכתוב סתם הוא כשר יותר דאפי׳ אם הוא כהן כשר בשעת הדחק משא״כ הגט שכתוב בו הכהן דאם אינו כהן הוא פסול אפי׳ בשעת הדחק כדלעיל · וכ״כ הג״פ שם · וע״ש בפ״ת ס״ק י״ז שבאתי דהט״ז כתב דוקא כיש עדות קצת שהוא כהן אלא שאינו ברור אבל מן הסתם אין חשש כו׳ ובתשובת גליא מסכת ס״ס ד׳ כתב דראה בתשובת מהרי״ל מינץ מקור דין זה דהספק היה אם הוא כהן או לוי ע״כ בלי ספק שגם ברמ״א ט״ס מ״ש אם הוא כהן או לא וצ״ל אם הוא כהן או לוי ע״ש · ובעת ראיתי בספר גט מקושר שעמד ג״כ על זה וכתב ג״כ דדוקא כנדון דמהרי״ל מינץ שהיה ידוע עכ״פ שאינו ישראל סתם והיה צריך לכתוב כהן או לוי בזה צריך ב׳ גיטין אבל כיש ספק שמא אינו לא כהן ולא לוי י״ל דמודה דכותבים סתמא כפרט לדידן שקורעים הגט מיד ואין כאן לעז ועוד י״ל דמהרי״ל מינץ לשיטתו שלא פקפק בנתינת שני גיטין כו׳ ובלא״ה לא ידעתי דהא ספק זה אינו שכיח כ״א באבי האשה שהרי המגרש עצמו בין שכותבים על פיו מסתמא יודע מה הוא וא״כ יש תקנה שלא לכתוב שם אבי האשה כלל וזה עדיף טפי מלהרבות בגיטין ע״ש עוד [ובתשובת ח״ס ח״ב ס״ס מ״א כתב וז״ל מ״ש מכ״ת שלא ידע בשם אבי האשה אם היה כהן או לוי או ישראל אין כאן בית מיחוש דמ״ש רמ״א ס״ז אם יש ספק אם הוא כהן יש ליתן ב׳ גיטין ר״ל שיש מקום לפנינו לספק בו וכן יראה לכדיא בתשובת מהרי״ל מינץ וכ״כ ט״ז ס״ק י״א אבל כל שאין מקום לספק בו אמרינן כל דפריש מרובא פריש וכותבין סתם עכ״ל] · וא״ב ואם יש לאביו או לאביה כינוי כותבין תחלה הכהן כו׳ גם זה שם בהג״ה · והטעם שלא יאמרו שכנוי הוא כהן ואינו כהן באמת אבל במתקרי ליכא חשש דיאמרו דמתקרי כך ובא באמת מתקרי כך כ״כ הב״ש שם · ועיין בספר גט מקושר שפקפק ע״ז וכתב וז״ל מה שכתבו דאם כותבין כהן אחר דמתקרי אינו מהוור בעיני לפי מה שתפסו האחרונים להקדים השם שעולה לס״ת ודמתקרי על קריאת העולם א״כ אם עולה לס״ת בשם סעדיה ונקרא בפי כל ישעיה שהדין להקדים שם סעדיה אם נכתוב דמתקרי ישעיה הכהן כיון שכתיבת דמתקרי על קריאת העולם א״כ נראה שנקרא בפי כל ישעיה הכהן ואם זה אינו נקרא רק ישעיה סתמא נראה כשינוי ולכן יש לסמוך הכהן לשם שכותבין בראשונה ולכתוב סעדיה הכהן דמתקרי ישעיה אם לא שנקרא באמת בפי כל ישעיה הכהן אז יש לכתוב כמו שנקרא עכ״ל · ולפע״ד נראה דגם הרמ״א ז״ל והב״ש ומהרי״ם פוזנ

לזה

תכהן או הלוי אחר וכל שום וחניכה דאית לי : כה יחקור הרב אם יש עוד יוסף בן שמעון ואם האחד כה
ואחר לוי או ישראל או אם אחד לוי ואחד ישראל אין צריך לעשות היכר אחר אפילו אם המגרש הוא ישראל
ואחר הוא כהן או לוי ואם שניהם כהנים או לוים או ישראלים אז אם יש למגרש או לאביו כינוי ואין אוה
כינוי להאחר או לאביו אם הוא כינוי שהיו כותבין בלאו הכי כמו שיתבאר בדיני השמות והכנויים או א

פתחי תשובה

לזה ומה שכתבו דאם יש לו ב' שמות שכותבין על אחד דמתקרי כותבין אח"כ כהן או לוי כוונתם באופן שמבואר בש"ע ס
ס"ד ובסדר מהר"ם לעיל אות י"ט ס"ק כ"א שיש לו שם אחד במקום הנתינה ושם אחר במקום הכתיבה שכותב שם מקו
הנתינה דמתקרי שם מקום הכתיבה דבהס"ג שבמקום הכתיבה עולה ג"כ לס"ת בשם הזה וגם קורין אותו כן לס"ת הכה
פשיטא דיש לכתוב הכהן לבסוף דיהיה קאי על שניהם וכ"כ קצת בג"פ שם ס"ק ל"ה . [כעת מצאתי בתשובת מים חיים סי
נ"ט תשובת הגאון מהר"י אורינשטיין ז"ל שמחלק כן דהנה נשאל בעובדא שהיה נקרא לס"ת וחותם יעקב ישראל ובפי העול
נקרא בשם ישראל לבד והוא כהן אם יכתבו בגט יעקב ישראל דמתקרי ישראל הכהן כמ"ש הרמ"א כו' והשיב דלכאורה אי
חילוק בין שכותבין המכונה או דמתקרי כיון דעולה לתורה וחותם עצמו בשם העיקר מהראוי לכתוב תיבת הכהן אצל שם
העיקר ולא אצל שם שנקרא בפי העולם דאין דרך לקרות כהן בתוך שקורין אותו בשמו וגם בהס"ג דמהר"י מינץ לא נמצא
חילוק בין מתקרי להמכונה כו' ואמנם ביאור הדבר נראה לפי שלפעמים גם בענין הקריאה לס"ת טפל ועיקר השם כגו
שבמקום הכתיבה נקרא לתורה בשם אחד ובמקום הנתינה נקרא לתורה בשם אחר וכותבין שם מקום הנתינה עיקר ועל שם
מקום הכתיבה דמתקרי דבזה פשיטא כיון דשניהם על קריאתו לתורה קאי כותבין תיבת הכהן ג"כ על שניהם ביחד אב
כינוי מעולם אינו רק מה שנקרא בפי העולם כי אין קורין לתורה בכינוי ותיבת הכהן אינו רק שכן נקרא לתורה כותבין
הכהן תחלה ואח"כ הכינוי כיון דלא נקרא לתורה בכינוי ובפי העולם לא נקרא כהן ולפ"ז בנ"ד ששמו מעריסה וחותם ועולה
לתורה יעקב ישראל רק שהעולם מקצרין שמו ופשיטא דבעת שקורין אותו ישראל אין מזכירין תיבת הכהן אם כן מהראוי
לכתוב יעקב ישראל הכהן דמתקרי ישראל כמו בכינוי ולע"ד יש עוד סברא בזה דהך דכותבין דמתקרי ישראל אינו בא לחדש
עוד שם שנקרא בו רק למעט שם יעקב והוי כמו שרגונה לומר יעקב ישראל דלא מתקרי רק ישראל ולא יעקב א"כ מה ענין
הכהן לזה שאינו נקרא בשם יעקב כו' ע"ש :

עוד ראיתי בתשובת מים חיים הנ"ל סי' נ"א שנשאל באחד שהיה נקרא יחזקאל בן צבי הכהן ומבואר בש"ע דיש לכתוב הכינוי
אח"כ והמסדר הגט כתב בן צבי המכונה הירש הכהן אם צריך גט אחר אף שיהיה בקושי גדול כו' והשיב לפי הטעם
שמבואר בפוסקים דאם יכתוב אחר הכינוי הכהן יאמרו דכינויו כך הוא ואינו כהן לפ"ז דמי ממש לדין אם לא כתב כהן
דמבואר בב"ש שם ס"ק י"ד דאפי' אם ניתן הגט פסול אם לא שהוא שעת הדחק שא"א ליתן גט אחר וכן מבואר בג"פ שם
כו' ומכ"ש בנ"ד שכתב אחר הכינוי הכהן דאיכא תרתי לריעותא . חדא דהוי כלא כתב כהן ואולי גרע יותר דהוי ככתב שאינו
כהן וזאת שנית דיאמרו דהכינוי של זה הירש כהן ובאמת הכינוי שלו הירש לבד ע"כ בודאי דצריכה גט אחר בלי ספקוק אף
שיהיה בקושי ואין זה שעת הדחק עכ"ד ע"ש . והנה מה דפשיטא ליה להגאון המחבר ז"ל לפסול אף דיעבד משום דנדון זה
שכתב אחר הכינוי הכהן דמי ממש לדין אם לא כתב כהן ואולי גרע עוד כו' לענ"ד אין זה פשוט כ"כ ויותר נראה דהוא
רק זהירות לכתחלה דכן משמע לשון הרמ"א ז"ל שם שכתב ואם יש לשם כינוי כותבין אח"כ ולא כתב צריך לכתבו
אח"כ דליהוי משמע קפידא אפי' בדיעבד וגם בד"מ שם אות ט' כתב דכן יש לנהוג . וכן בהס"ג דמהר"י מינץ סימן ב'
ובתשובת מהרי"ו סי' ק"ל כתבו יש לכתוב כו' משמע דהוא רק לכתחלה ועוד דבד"מ שם מסיים על זה מיהו ראיתי קצת
גיטין שכתבו הכינוי קודם ע"ש א"כ שייך לומר בכה"ג איהו מיכל אכלי כו' (וכמ"ש סברא זו בס' ישועות יעקב שהבאתי
בסי' קכ"ט ס"ק ע"ז) וכן ראיתי מעשה בגט א' שכבר ניתן ונמצא שנכתב הכינוי קודם והסכימו כמה רבנים להכשיר] .
ומ"ש ואם אביו או אביה כו' אבל בהאשה כו' עיין בס' גט מקושר הטעם בזה : (כה) יחקור הרב אם יש עוד יוסף בן
שמעון כו' . כדי לברר דברי הרב המסדר ז"ל בס"ד מוכרח אני להאריך קצת . הנה בש"ע סימן ק"כ ס"ג ובסי' קל"ו ס"ו
ובסימן קנ"ד בהס"ג ס"ו איתא דאם יש בעיר אחד ששמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו אינו יכול לגרש אלא בפני חבירו .
והוא מגמרא ב"ב קס"ז ע"ב אמתני' כותבין גט לאיש אע"פ שאין אשתו עמו פריך בגמרא וליחוש לבני יוסף בן שמעון
הדרין בעיר אחת דילמא כתיב גיטא ואזיל וממטי ליה לאתתיה דהאיך א"ל רב אחא בר הונא הכי אמר רב שני יוסף בן
שמעון הדרין בעיר אחת אין מגרשים נשותיהם אלא זה בפני זה כו' ופשט הענין משמע ודאי דאם מגרשין זה בפני זה א"צ לשלש
או לכתוב סימן וכן משמעות כל הפוסקים הראשונים אולם הרמ"א ז"ל שם בסימן קל"ו ס"ו כתב י"א דאם שמות המגרשים שוים
אע"פ שאין שמות הנשים שוים מ"מ יכתבו סימן כו' וכתב הב"ש שם דהוא ע"פ שיטת תוס' בגיטין כ"ד ע"ב וב"ב קס"ז ע"ב דזה
בפני זה לא מהני אלא לר"א אבל לר"מ בעינן מוכח מתוכו ואנן קיי"ל דהגט צריך להיות כשר לכ"ע לר"מ ולר"א (כמ"ש בתה"ד
סי' רל"ב הובא בב"ש סי' ק"ל סק"א) לכן כתב שיכתוב סימן ודוקא סימן מהני אבל לגרש בפני אחר לא מהני ופליג על דעת
קמייתא בתרתי . חדא דצריך דוקא סימן ולא מהני אם מגרש בפני אחר והב' דאפילו אין שמות הנשים שוים צריך לכתוב
סימן עכ"ד . ומשמעות דברי הב"ש אלו דבשכותבין שילוש או סימן א"צ תו לגרש זה בפני זה אפילו בשמות הנשים שוים
(וכן הבין בדבריו בס' תו"ג שם ובסי' ק"כ ס"ק ע"ז ע"ש . אמנם מדברי הב"ש סי' קכ"ט ס"ק כ"ו לא נראה כן שכ' שם
בהדיא דאף שכותב הסימן מ"מ צריך לגרש במעמד . אולם כתבתי שם ס"ק ל"ז דבס' דגמ"ר תמה עליו בזה) וצ"ל לדבריו
הא דאית' בש"ס תקנה דזה בפני זה היינו כיון דאזלא הסוגיא לר"א דאליביה לא צריך שילוש או סימן דליהוי מוכח מתוכו
ואין חשש רק דילמא ממטי גיטא לאתתיה דהאיך נקטו תקנה דזה בפני זה כדי לוותר השילוש או במקום דלא אפשר לברר
משא"כ לדידן דבעינן לכתחלה לצאת דעת ר"מ דליהוי מוכח מתוכו דלזה לא מהני זה בפני זה ובעינן דוקא שילוש או סימן
ממילא דלא שייך ג"כ התשש דילמא ממטי גיטא לאתתיה דהאיך כיון שיש הפרש מחמת השילוש או סימן וא"צ תו לתקנה
דזה בפני זה . עוד מבואר בב"ש שם ובסי' ק"ל סק"ד דמה דבעינן מוכח מתוכו הוא רק לכתחלה אבל אם כבר ניתן הגט
תינשא בו כמו בגט שאין עדים חתומים בו כלל ודלא כתשובת שארית יוסף סימן ל"ו ע"ש גם בספר ג"פ סי' ק"כ ס"ק י"ט
כתב ובדיעבד אם לא שילשו יראה לי דכשר כו' ע"ש וכ"כ בספר תו"ג בהגהותיו כאן והוסיף עוד דה"ה בלא ניתן רק שהוא
מקום

אין למגרש או לאביו כינוי ויש כינוי לאחר או לאביו יש לכתוב אותו בגט אין צריך היכר אחר אבל אם יש למגרש כינוי שאין צריך לכתוב בלאו הכי אין לכתוב אותו גם עתה וצריך היכר אחר וכ"ש אם אין למגרש ולאביו ויש להאחר ולאביו כינוי שאין צריך לכתוב בגט או כשיש לשניהם כינוי אחד או כשאין לשום אחד

פתחי תשובה

מקום עיגון כשר והיינו היכא שהם מפורסים ומסומנים או שא"א לברר והכי מסתברא דהא גם לר"מ אין ברור לפסול באין מוכח מתוכו דהרי הר"ן בפ' כל הגט ובפרק המגרש חולק על התוס' וכתב דאפי' לר"מ א"צ שיהא מוכח מתוכו והביא כן בשם הרמב"ן ז"ל · אמנם בכה"ג דהם מפורסים ומסומנים או דא"א לברר דאין כותבים היכר וסימן בגט נהי דמצד מוכח מתוכו אין חשש כיון דא"א לתקן והוי כדיעבד אכתי נשאר החשש דילמא ממטי גיטא כו' והדרינן לתקנה דזה בפני זה · אולם החשש זה דילמא ממטי גיטא כו' לא שייך אלא בשמות הנשים ג"כ שוים אבל באין שמותן שוים ל"ש חשש זה רק לכתחלה יש לכתוב סימן אפי' באין שמותן שוים כי היכי דליהוי מוכח מתוכו מי המגרש (דמצד שמות הנשים שאינן שוים לא הוי מוכח מתוכו כמ"ש הב"ש שם סק"ה) אבל בא"א לכתוב היכר וסימן א"צ כלום :

ובזה נכונים ומבוארים כלל דברי הרב המסדר ז"ל בכל אות זה · דמתחלה כתב רק תקנה לעשות היכר או שילוש ומשמע דא"צ יותר והיינו אפי' אם גם שמות הנשים שוים מדכתב אחר כך ויש לעשות אחד מאלו ההיכרים אפי' אם אין שמות נשותיהם שוים משמע דה"ה וכ"ש בשוות דיש לנהוג ע"ד זה דאם כותבין היכר א"צ לזה בפני זה כי בכתיבת היכר הנו יוצאין ב' החששות ושוב כתב ואם גם שם אבי אבי האחר דומה לזה כו' אז יש לגרש יוסף בן שמעון זה בפני יוב"ש האחר והוא כפי שביארנו דחשש מוכח מתוכו אינו רק לכתחלה במקום דאפשר לתקן אבל בכה"ג דא"א לתקן כשר אף שאין מוכח מתוכו אלא דא"כ נשאר החשש הב' דילמא ממטי גיטא וצריך זה בפני זה ושוב כתב ויש לעשות אחד מאלו ההיכרים אפי' אין שמות נשותיהם שוים ר"ל רק תקנה זו לעשות היכר או שילוש יש לעשות אפי' באין שמות הנשים שוים כי היכי דליהוי מוכח מתוכו אבל תקנה השניה שהזכיר מקודם באם א"א לכתוב היכר או שילוש יש לגרש זה בפני זה א"צ באין שמות הנשים שוים כפי שביארנו לעיל דבכה"ג ל"ש חשש דילמא ממטי גיטא ולכן באם א"א לתקן ולעשות אחד מאלו ההיכרים שיהא מוכח מתוכו א"צ כלום · מיהו אכתי אינו מובן סידורו של הרב המסדר ז"ל וכבר תמה עליו בספר בית מאיר סי' ק"כ ס"ג שהעמיד תקנה דזה בפני זה קודם תקנת הסימן בגופו ואף אם השני אינו רוצה לבא יכתבו סימן וכתב עליו ואיני יודע מנא ליה הא דמה"ג אם שילוש עדיף מצד מוכח מתוכו אף הסימן יהא עדיף כו' ע"ש ולע"ד אפשר ליישב קצת משום דע"פ הרוב סימן בגופו דהיינו גון או ארוך או עב כו' הוא ככינוי שהוא גלוי למגרש שאין כותבין אותו כדלעיל אות י"ט או"ק י"ג ולכן גם כאן אין לכתוב סימן שבגופו זולת באין ברירה אחרת :

אך כל זה לפי דרכו של הרב המסדר וכב"ש אמנס בס' תו"ג חולק עליהם דבחידושי הרשב"א ר"פ כל הגט כתב בהדיא דבעינן תרווייהו דאע"פ שכותבים דורות או סימן או כאן אין אנו סומכין בכך עד שיגרש בפני הבירו כו' ע"ש וכאן קיצר כדבר אך לעיל סי' ק"כ וסי' קל"ו האריך הרב תו"ג יותר וביאר שם הטעם דבעינן תרווייהו דסימן להוד לא סגי כיון דהסי' כותבין על פיו שלא ע"י הכרה כמבואר לעיל אות י"ח ויש לחוש שכותב סימן של חבירו על עצמו לגרש אשת חבירו (ואף דאפשר לתקן שלא יכתבו הסימן על פיו רק בהכרה ע"י אחר י"ל כעין שכתבו התוס' גיטין כ"ד ע"ב דלא רצה לתרץ דאין מגרשין אא"כ מכירין עדים שזו היא אשתו דאין זה תקנה טובה דא"כ בטורח ימצאו עדי מסירה ע"ש ה"נ י"ל כן ומה"ט אפשר דאף אי מתרמי שמכירין הסימן או השילוש שלא על פיו לא מהני דלא פלוג וצ"ע ועי' לקמן) לכך צריכין לגרש זה בפני זה ולא יכיתו חבירו לכתוב סימן של חבירו עצמו ולגרש זה בפני זה בלא שיכתוב סימן לא סגי משום דבעינן לצאת ידי ר' מאיר בה"ל דבעינן מוכח מתוכו ומש"ה אפילו באין שמות נשותיהם שוים אף דלגרש זה בפני זה ודאי דא"צ מ"מ בעינן סימן שיהא מוכח מתוכו דמכח שם אשתו שאינו שוה לא חשיב מוכח מתוכו כו' ע"ש · וכן מבואר דעת הג"פ לעיל סי' ק"כ ס"ק ל"ע דעיקר תקנת חכמים הוא זה בפני זה ולא סגי בשילוש כו' ע"ש גם בס' ב"מ שם הזכיר דברי הג"פ אלו וכתב עליו וז"ל וכדבריו מבמעות כל הפוסקים דאין תקנה אלא לגרש זה בפני זה ולא די בשילוש ובזה צ"ע שס"ג דהר"ב ר"מ סי' כ"ה כו' עכ"ה נלע"ד היכא דשני יוב"ש עם שמות הנשים שוים אף דודאי לכתחלה ראוי לצאת דעת תוס' אליבא דר"מ לכתוב סי' כדי שיהיה מוכח מתוכו מ"מ אין לזוז ממשמעות הש"ע דאין לגרש אלא זה בפני זה ואם השני אינו רוצה לבא לענ"ד הרשות ביד ב"ד לכופו כדי לקיים תקנת חכמים אבל כשאין שמות הנשים בשמה ושם אביה שוים דאז למשמעות הראשונים א"צ כלום ומנהגנו להחמיר אך ע"פ הש"ג וב"ה ותשובת שבות יעקב אזי יש לנהוג כסדר ר"מ הנ"ל עכ"ל · ובסי' קל"ו האריך הרב ב"מ עוד בזה וכתב ג"כ דודאי אם שמות האנשים ונשים שוים אין די בשילוש ואין תקנה אלא בזה בפני זה ואף דבפסקי מהרא"י וכמ"ב ובמהר"ם פדוואה לא הזכירו כולם שיגרשו זה בפני זה רק לכתוב שילוש או סימן היינו משום דלא איירי שם בשמות הנשים ג"כ שוים דהוא מלתא דלא שכיחא וע"ש עוד שכתב לתמוה למה באין שמות הנשים שוים צריך לכתוב סימן שכתבו האחרונים הטעם דחיישינן שמא נבא אשה כו' והוא תמוה דהא כתבו התוס' ר"פ כל הגט דבלא הוחזקו חשיב שפיר מוכח מתוכו וא"כ לו יהא דיש ליוסף בן שמעון זה עוד אשה הא לא הוחזק שמה כשם אשת יוב"ש זה והוי מוכח מתוכו ומכ"ש בזמן הזה דיש חר"ג ליקח שתי נשים דהשיב תרתי לטיבותא לא הוחזק ולא שכיחי שיירתא כו' ומסיק ואולי הטעם דלכתחלה בעינן שמו מבורר כמו גבי שם אביו אף דשם אביו אינו מעכב מ"מ לכתחלה בעינן גם שם אביו דשמו לחוד כמה יוסף איכא מסאי טעמא גופיה גבי שני יוסף בן שמעון בעינן לכתחלה לכתוב כינוי או שילוש שיהא השם מבורר כו' עש"ה ועמ"ש בזה בסי' קל"ו סק"ו :

(ובדרך אגב ראיתי להזכיר בכאן מה דבתשובת שארית יוסף איתא תשובת הגאון מו"ה מן ז"ל שהביא ראיה דאף באין שמות הנשים שוים צריך לכתוב סימן ומה שאין שמות הנשים שוים זה לא הוי הכירא וראיה לזה ממ"ש תוספות בגיטין (*) הנ"ל דמתני' בהמגרש פ"ו שנים ששלחו שני גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו כו' ובעי לאוקמי התם כר"מ ע"כ במשולשים איירי דאל"כ לא הוה מוכח מתוכו ופסול (וכ"כ הב"ש סי' קל"ב סק"ג) ואם כשיש חילוק בשמות הנשים מה צריך לאוקמי במשולשים לוקמיה בשמות הנשים שאינם שוים ואת"ל דרצה לאוקמי אפי' היכא ששמות הנשים שוים מ"מ היה לו לחלק ג"כ בזה עכ"ד ע"ש ובס' ב"מ תמה מאד עליו דפשיטא דדין שנים ששלחו ב' גיטין לא משכחת אלא בשמות הנשים

נמי

מהם שום כינוי דצריך היכר אחר דהיינו שיש לכתוב בגט גם שם אבי אבי המגרש ואם יש לאבי אבי המגרש שני שמות כותבין אותם בגט כמו שכותבין במגרש עצמו ואם גם שם אבי אבי האחר דומה לזה או שאין ידעים בבירור השמות של אבי אבי המגרש אז יש לו לגרש יב"ש זה בפני יב"ש האחר ואם אינו רוצה יב"ש האחר להיות אז שם מחמת שהוא טרוד בעסקיו או מחמת איזה ענין אחר אז יכתוב סימן במגרש כגון אם אחד

פתחי תשובה

נמי שוים דאל"כ איך יתערבו משא"כ במשולשים כמבואר בתוס' ע"ש · ואני אומר גברא רבה אמר מלתא כו' ובודאי א"א לומר שהגאון הזה יטעה בדבר פשוט כזה אך נלע"ד דראייתו מהתוס' נכונה דהנה הא ודאי מה דבעינן מוכח מתוכו שיהא ניכר בתוך הגט מי המגרש היינו במקום הכתיבה יהא ניכר אבל על מקום נתינה לא חיישי' להכי לא מבעיא לשיטת התוספות גופייהו בהשולח ל"ד ע"ב שנראה מדבריהם דאם יש לאחד ב' שמות אחד במקום כתיבה ואחד במקום נתינה מקום הכתיבה עיקר שכן מבואר בתוספתא וכותבין שם מקום הכתיבה דמתקרי שם מקום הנתינה בודאי גם לענין מוכח מתוכו מקום הכתיבה עיקר אלא אפילו לדעת רוב הפוסקים דמקום נתינה עיקר וכדאיתא בש"ע סי' קכ"ט ס"ד מ"מ זהו רק לפ"מ דקיי"ל כר"א דעדי מסירה כרתי לכן מקום מסירה עיקר אבל לר"מ דע"ח כרתי בודאי מקום חתימה עיקר וא"כ לפי מה דבעינן מוכח מתוכו בודאי דלא חיישי' על מקום נתינה רק על מקום כתיבה וחתימה דמש"ה לר"א א"צ כלל מוכח מתוכו ולר"מ די במקום חתימה ולפ"ז שפיר מביא הגאון הנ"ל ראיה מהתוספות דע"כ שמות הנשים שאינן שוים לא חשיב הכירא דאל"כ למה להו לאוקמי מתני' דהמגרש שנים ששלחו ב' גיטין במשולשים לוקמי בשמות הנשים שאינן שוים היינו במקום הכתיבה אינם שוים זו נקראת שרה וזו מרים והוה שפיר מוכח מתוכו ואעפ"כ נתערבו לפי שבמקום נתינה שניהם שוים דקראו שתיהן שרה ובגט א' נכתב מרים דמתקריא שרה (לדעת התוס' או שרה דמתקריא מרים לרוב הפוסקים) ולא ידעינן במקום נתינה איזו נקראת במקום כתיבה מרים וע"מ אינם יודעים זה והיא אינה נאמנת על זה כמבואר מדברי הש"ע סי' קמ"א ס"ל בהג"ה ובסי' קמ"ב סי"א בהג"ה ושפיר נתערבו אלא ודאי דמלד שמות הנשים שאינן שוים לא חשיב היכרא כ"נ לע"ד ליישב דברי הגאון הנ"ל ומצוה לקיים דברי חכמים (*) :

ועיין בס' גט מקושר לעיל אות י"ח שכתב ג"כ בפשיטות דאף שכותבין דורות או סימן מ"מ צריך לגרש בפני חבירו דעיקר תקנת חכמים היה זה בפני זה ואין בידינו לסקל מתקנה קבועה שבש"ס אולם דעתו ז"ל להחמיר יותר דאף שם האב לא מהני בזה ואם יש בעיר שני זוגות שוות אף שאין שמות אבותיהם שוין מ"מ בעינן זה בפני זה כיון דמדינא א"צ לכתוב שם האבות רק שמו ושמה לבד לכן אף שכותב שם האב לא מהני סימן דהכי תקנת חכמים וכן מבואר ברמב"ם פ"ב מה"ג דין ג' שכתב ואם היו שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוות צריך לגרש במעמד חבירו וכן הוא לשון הטור והש"ע סי' קל"ו (ובסי' ק"כ ובסה"ג ס"ו) משמע בשמות הזוג שוות צריך זה בפני זה ודוחק לומר ששמות אבותיהם בכלל שמותיהם ועוד אמאי לא כתב שילוש או סימן אלא ברור כמ"ש דכיון דמדינא לא צריך שמות האבות לא רצו לסמוך ע"ז דשמא יכתוב שמותיהם לחוד ולכך צריך זה בפני זה דוקא ומה דבש"ס איתא בני יוסף בן שמעון הכוונה ששמות הזוג ג"כ שוין דס"ל כמו שני יוב"ש כו' (לע"ד דוחק לפרש כן והדין הוא חומרא גדולה לא שמענו זאת בשום פוסק ובמחב"ת אשתמיט' דברי הרמב"ם פכ"ד מהל' מלוה דין ח' ע"ש בסה"מ · ומה שמדייק מרמב"ם וטור וש"ע שכתבו שנים ששמותיהם ושמות נשותיהם שוות פשוט ששמות אבותיהם בכלל שמותיהם ואין זה דוחק כלל עי' בב"י סי' ק"כ שכתב עמ"ש הרמב"ם פכ"ד מהלכות מלוה שצריכים העדים להכיר שהוא פלוני בן פלוני כו' דהרמב"ם מפרש כי אמרינן שמו הכוונה שמו ושם אביו) · עוד כתב שם להשיג על תשובת שארית יוסף סי' ל"ו שכתב דלכתחלה בעי' שיהא הגט מוכח מתוכו שיהיה כשר גם לר"מ ולכתוב סי' (וכן מבואר מדברי הב"ש והאחרונים כנזכר למעלה) וכתב דדברים תמוהים הם כיון דמפורש בש"ס וכל הפוסקים דשני יוב"ש מגרשין זה בפני זה אלמא לא בעינן מוכח מתוכו ומ"ש בתס"ד סי' רל"ב דלכתחלה צריך שיהיה כשר גם אליבא דר"מ י"ל דכוונתו נכי דלשיטת התוספות מוכח דלא חיישינן לדר"מ כלל מ"מ כיון דלהרמב"ן והר"ן גם לר"מ לא בעינן מוכח מתוכו א"כ אינו מוכח בש"ס שלא ניחוש לדברי ר"מ לכתחלה אף דמבואר בש"ס דלא בעינן מוכח מתוכו י"ל גם לר"מ לא בעינן אבל אם נתפוס שיטת התוס' דלר"מ בעינן מוכח מתוכו ע"כ כיון דבש"ס מפורש בשני יוב"ש דמגרשין ע"כ לא חיישי' לדר"מ כלל כו' ע"ש עוד דמבואר מדבריו שדעתו לדינא באם מגרשין זה בפני זה א"צ מדינא לכתוב שילוש או סימן כלל אף לכתחלה אלא דמ"מ נכון לכותבו כדי שלא תצטרך אח"כ כשתבא להנשא להביא עדי מסירה אך בכה"ג צריכין העדים להכיר הסימן שלא ע"פ המגרש עצמו עכ"ה · וכאן באות זה הזכיר דברי הב"י סימן קל"ו בשם הריטב"א שכ' דאם מכירים את האשה בטביעת עין יכול לגרשה שלא בפני חבירו אלא שאין העדים כותבים ונותנים לו עד שיגרשנה בפניהם עכ"ל (דברי הריטב"א אלו הובא בס' שיטה מקובצת פ"ק דב"מ דף י"ח ע"א · ולכאורה גם מדברי התוס' גיטין כ"ד ע"ב מבואר כדברי ריטב"א אלו במ"ש דלא רצה לתרץ דאין מגרשין אא"כ מכירין עדים שזו היא אשתו דאין זו תקנה טובה דא"כ בטורח ימצאו עדי מסירה ע"ש משמע דאם באמת מכירין עדים שזו היא אשתו א"צ לזה בפני זה מיהו י"ל דהתוס' כתבו כן על תחלת התקנה אבל עכשיו שכבר היקנו דאין מגרשין אלא זה בפני זה י"ל גם כשמכירין בעי זה בפני זה דוקא דלא פלוג) וכתב עליו הרב ג"מ וז"ל וצ"ל לדבריו הא דאמרינן דשני יוסף בן שמעון אין מגרשין אלא זה בפני זה היינו כשאין מכירין את האשה בטביעת עין דיש לחוש שיתן הגט לאשת יב"ש חבירו שאין העדים צריכין להכיר כ"א השמות ולפ"ז נ"ל דאפי' אין מכירין אותה בטביעת עין רק שיש סימן בנשותיהם שהאחת קטנה והאחת גדולה בקומה ומודיעין ליוב"ש השני שזו שיש בה סימן זה מתגרשת נמי סגי והא דבעי בפניו היינו כשא"א ליתן בה סימן וגם אפשר דבפניו לאו דוקא רק שיודיעוהו כדאיתא בנדרים דס"ס המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו והני בהודעה ע"ש בר"ן כו' ולפ"ז ממילא מ"ש הרב המסדר אם הוא טרוד בעסקיו יעשו סימן שא"צ לכך דבהודעה סגי (ומדברי הב"מ שהבאתי לעיל לא משמע כן) גם מה שחילק דשילוש עדיף מזה בפני זה והיכא דא"א בשילוש צריך זה בפני זה ואם אינו רוצה לבא יעשו סימן לא ידעתי מאן פליג ליה מדרגות אלו וכבר בררנו לעיל דעיקר תקנת חכמים הוא זה בפני זה ולא תיקנו לשנות בנוסח הגט אף דסימן ושילוש ודאי עדיף שא"צ (להביא) עדי מסירה ולכן נ"ל דכל שהשמות הזוג שוים יש לחוש למ"ש וליתן הודעה גם להשני ולעשות שילוש או סימן ג"כ שלא תצטרך לעדי מסירה כו' וגם לדידן שקורעים הגט וצריך ליתן לה מעשה ב"ד יש לבאר הסימן או השילוש במעשה ב"ד שלא שמברנה

גוץ ואחד ארוך או אחד עב ואחד דק או אחד לבן ואחד שחור ויש לעשות אחד מאלו ההיכרים אפילו אם אין שמות נשותיהם שוות ואם כותבין בגט כינוי או אם כותבין שם אבי אביו או אם כותבין סימן אז כשהרב מזכיר אותו בשאלותיו וכן כשהסופר והעדים מזכירין את המגרש בשמו מזכירין אותו כמו שכותבין בגט ואם לא נודע שיש עוד יב"ש עד אחר שהתחיל הרב לסדר את הגט אפילו אם לא נודע עד אחר שנכתב ונחתם הגט מכל מקום אם הוא בדרך שראוי לכתוב שם הבעל בע"א כותבין גט אחר ואז יש לרב לחזור לסדר את הגט מן השאלות ששואל לבעל ומזכירין אותו כמו שכותבין בגט אבל אם לא נודע עד אחר שניתן הגט או

פתחי תשובה

המסרנה לאשת האחר עכ"ל · ובס"ק שאחר זה כתב אף שדעת הריטב"א הנ"ל דאם מכירין אותה שהיא אשת המגרש יכול לגרשה שלא בפני חבירו מ"מ לכתחלה אין הפסד להחמיר וכפרט לפמ"ש דבהודעה סגי אמנם כשאין שמות הנשים שוים בזה אם מכירין שהיא אשת המגרש בפנינו א"צ להחמיר כלל ע"ש :

ועתה נבא לדברי מהר"ם על סדר דבריו · מ"ש בתחלת אות זה ואם האחד כהן כו' א"צ לעשות היכר אחר אפילו אם המגרש הוא ישראל כו' עיין בספר גט מקושר שפקפק עליו בזה ודעתו דדוקא באין שמות הנשים שוים דמדינא א"צ כלל לכתוב סימן רק לחומרא בעלמא בזה סמכינן על סימן כזה אבל בשמות שוים לגמרי אין לסמוך על העדר תיבת כהן דהא לדעת הרמ"א (בסי' קכ"ט ס"ו בהג"ה) כשר בשעת הדחק בלא כתב כהן וא"כ אינו סי' מובהק ואפי' בדיעבד אין לסמוך ע"ז ואינה מגורשת בלא עדי מסירה וכ"ש במ"ש הרב המסדר שאם אין להמגרש כינוי ויש כינוי לאחר או לאביו שא"צ היכר דליתא כיון דסגי בעיקר הגט א"כ העדר הכינוי אינו שום סימן להתיר שלא בפני זה כן נ"ל ברור עכ"ד ע"ש ועמ"ש בזה בסי' קל"ו ס"ק ע' (ולדברי התו"ג שהובא לעיל דאם שמות הנשים ג"כ שוים בעינן דוקא זה בפני זה אלא דבעי' ג"כ לכתוב סימן דליהוי מוכח מתוכו א"כ י"ל דלעולם כתיבת סימן הוא רק לחומרא ומועיל סימן כזה אלא דאחר כך כשהבא להנשא צריכה באמת להביא עדי מסירה ומכ"ש היכא שמכירין עדים בטב"ע שזו היא אשתו בודאי דמועיל סימן כזה וא"צ סימן אחר) · ועיין בתשובת משאת בנימין בתי' דינים שבסוף הספר אות ד' שכתב וז"ל פ"א נתתי גט לעוזב דת וכתבתי בגט בנימין המכונה וואלף וכל שום וחניכה דאית לי בן ישראל בן יונה כי היה עוד אחד בעיר ושמו בנימין המכונה וואלף בן ישראל ע"כ הוצרכתי לשלש ואע"ג דבלא שילוש נמי איכא היכרא במה שכתוב וכל שום וחניכה מ"מ לא רציתי לסמוך על היכר זה הדא דאין הכל יודעין איזה מהן עוזב דת ועוד שהרי בהרבה מקומות נוהגין לכתוב וכל שום אפי' בישראל גמור עכ"ל וכבר הובא דברי מ"ב אלו בקצרה בב"ש סי' קכ"ט ס"ק י"ב · וגם בפ"ת ס"ק י"ד הבאתי בשם הדגמ"ר שתמה עליו וכתב דנראה דמיירי שהחליף דתו בקרוב איזה ימים ולא נתפרסם בעיר או דג"כ מיירי בגט שנכתב כו' אבל בעוזב דת זה כמה שנים ונתפרסם זאת ומגרש בעירו והאשה ג"כ שם אין שום סברא להחמיר ע"ש :

ומ"ש אבל אם יש למגרש כינוי שא"צ לכותבו בלא"ה אין לכתוב אותו גם עתה וצריך היכר אחר · עב"ש בשמות אנשים אות א' אברוש שהביא שם ג"כ בשם הרב מהר"ם בעל ס"ג הלו דאין כותבין שם אברוש אפי' כשצריך לסימן והב"ש חולק עליו וכתב דלא משמע כן מכל הפוסקים ע"ש ואם כן ה"ה בכל כינוי שא"צ לכותבו בלא"ה דשפיר כותבין אותו כשצריך לסי' וכן הסכים בס' עיב גיטין שם וגם בס' תו"ג כאן כתב דהכי מסתבר דלא גרע מכותב לבן או שחור לסימן ע"ש [ובתשובת ח"ס ח"ב סי' ל"ב כתב דמה דמשמע סתם ליה הרב ב"ש לדברי מהר"ם כאן משום דמפרש דבריו דלא על כינוי וקיצור השם נתכוין אך על כינוי משפחה שאין לעשות ממנו היכר מטעם המבואר בד"מ סי' קכ"ט ס"ק י"ח דאין אנו יודעים הנוסחא איך לכתוב אם המכונה או הנוך כו' ע"ש והזכרתיו קצת לעיל אות י"ט א"ק י"ב וגם מבואר באיזה אופן יכולין לכתוב שם המשפחה לסימן וע"ש עוד בס"ס כ"ה שכתב דאפשר נוכל ליקח לסימן בשני יוסף בן שמעון חניכת האם המפורסם כגון רבי שמואל אידלש (ויכתוב אנא שמואל דמתקרי שמואל אידלש) או כגון חות יאיר שהיה נקרא כן בל' ב"א על שם זקנתו כו' ע"ש] :

ומ"ש עוד ואם גם שם אבי אבי האחר דומה לזה כו' או יש לגרש יוב"ש זה בפני יוב"ש האחר כו' כבר כתבתי למעלה דמה דמשמע מדבריו דא"צ רק דבר אחד דהיינו או שיכתבו היכר או שילוש או שיגרש זה בפני זה וכן נראה מדברי הב"ש בסי' קל"ו אבו אפילו בשמות הנשים ג"כ שוים · אין כאן דעת גדולי אחרונים אלא דאם שמות הנשים ג"כ שוים בעינן תרווייהו ואע"פ שכותבים דורות או סימן (היכא דאפשר) אין אנו סומכין בכך עד שיגרש בפני חבירו כו' אלא שדעת הגט מקושר דבפניו לאו דוקא וסגי בהודעה ומשמעות הפוסקים אינו כן ובס' ב"מ כתב דאם השני אינו רוצה לבא הרשות ביד ב"ד לכופו לקיים תקנת חכמים כו' (ואפשר דהיינו דוקא אם אין מכירין בטביעת עין שהיא אשת המגרש אבל אם מכירין אותה כיון דמעיקר הדין א"צ זה בפני זה כמ"ש הריטב"א הנ"ל אלא דלכתחלה נכון להחמיר כמש"ל א"כ אין בידינו לכופו אלא דאם רוצה לבא נכון לדבר) וכל זה באם שמות הנשים ג"כ שוים בשמה ושם אביה אבל אם אינן שוים א"צ להחמיר רק לכתוב שילוש או סימן אבל לגרש זה בפני זה אין צריך להחמיר כלל · ובאמת דעת הב"ח בסימן קל"ב סק"ו להחמיר בזה ומסיים שם וז"ל והכי נקטינן בשני יוסף כ"ש בעיר אחת דאין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה אע"פ שאין שמות נשותיהן שוים דחוששין שמא קידש כו' עכ"ל ובסי' קל"ו סק"ד כתב ג"כ וכבר כתבתי לעיל בסי' קל"ב דאנן נהגינן בב' יוב"ש לגרש זה בפני זה אפילו אין שמות נשותיהן שוים ע"ש אך בט"ז סי' קל"ב סק"ו חולק עליו וכתב דכל שאין ידוע לנו שווי שם הנשים אז כזו לא מקרי כלל הוחזקו ב' יוב"ש כמו שאין חשש שמא יש עיר שמה כזו וכ"ש בינינו דאין נושאין ב' נשים דאין חשש כלל כל שאין שמות הנשים שוין בבירור עכ"ל ובסימן קל"ו סק"ד כתב ג"כ דאם אין שמות הנשים שוים א"צ להחמיר רק לכתוב סימן אבל לגרש זה בפני זה א"צ והטעם כתבנו בסי' קל"ב ס"ד ע"ש · ועמ"ש לעיל בסה"ג ס"ו סק"ט בשם ס' ישועות יעקב שכת' דכבר נהגו בקהלות גדולות שאין מדקדקים בזה אף לכתחלה כשאין שמות הנשים שוים משום שהוא דבר השכיח מאד והוי ליה כמו דיעבד ע"ש משמעות דבריו שאין מדקדקים אף לכתוב שילוש או סימן אמנם דעת גדולי אחרונים שהזכרתי למעלה אינו כן [וכן מבואר מתשו' ח"ס ח"ב סי' ל"ב שהבאתי לעיל אות י"ט א"ק י"ב ע"ש] :

ומ"ש או יכתוב סימן במגרש כגון אם אחד גוץ כו' עמ"ש בסי' קל"ו סק"ח בשם הגאון רע"ק ז"ל שבק"ק ליסא היה מעשה בגט שהיה בעיר עוד אחד ששמו ושם אביו ואבי אביו כשם המגרש אך היה המגרש חגר ברגל אחד ועשו סימן וכתבו פסח וכדי שלא יהא נראה ששמו פסח כתבו פסחא ולא רצו לכתוב חגר כי התיבה מגונה כו' ע"ש · ומ"ש עוד ואם לא נודע

שיש

שקשה לכתוב ולחתום גט אחר בדרך שיש לחוש לעיגון אין כותבין הגט אחר ויש לסמוך על עדים המעידים שהמגורשת היא אשתו של המגרש : **כו** גם יחקור הרב אחר שמות מובהקים של העדים והסופר ושל אבותיהם ואם הם כהנים ולוים כדי שאם יהיה איזה ספק בענינים אלו ישתדל אחר עדים וסופר שאין בהם ספק בענינים אלו אך אין צריך לחקור אחר הכינויים שלהם או של אבותיהם גם אין צריך לחקור אם קורין אותם או את אבותיהם בשם רבי או החבר או מורינו או בן הקדוש והעדים והסופר נאמנים על שמותיהם ושמות אבותיהם ואם הם כהנים או לוים או ישראלים : **כז** הרב אומר לעדים שיהרהרו בתשובה בלבם על עבירות אפילו הם מוחזקים לצדיקים גמורים : **כח** יביא הסופר הקלף והקסת עם הדיו והקולמוס ושאר כלי הכתיבה ויביא

פתחי תשובה

שיש עוד יוכ"ש עד אחר שהתחיל כו' אם הוא בדרך שראוי לכתוב שם השם בענין אחר כותבין גט אחר כו' כתב בס' גט מקושר וז"ל לא ידעתי עורח זה למה לא יוכל לגרש בפני יוכ"ש האחר ואם אינו בעיר יש לסמוך על ההכרה כמ"ש הריטב"א שיש לסמוך כשמכירין אותה בטב"ע שהיא אשתו כו' עכ"ל · ולא הבנתי תמיהתו דהכר כתבתי למעלה שדעת הרב המסדר כדברי הב"ש בסי' קל"ו סק"ד דאף אם ירצה לגרש זה בפני זה אינו מועיל רק בענין לכתחלה לכתוב שילוש או סימן דוקא כדי שיהיה מוכח מתוכו ויהיה כשר גם אליבא דר"מ רק בדיעבד שכבר ניתן או במקום עיגון לא חיישינן למוכח מתוכו ע"פ וממילא דה"ה אם מכירין בטב"ע שזו היא אשתו נמי דזה מועיל דא"כ זה בפני זה כמ"ש הריטב"א הנ"ל מ"מ לכתחלה צריך שילוש או סימן כי היכי דליהוי מוכח מתוכו (והגם דמסתימות דברי הריטב"א לא נראה כן י"ל דהריטב"א סובר כדעת הרמב"ן והר"ן הנ"ל משא"כ לדידן דמהמרינן כשיטת תוס') וא"כ שפיר קאמר הרב המסדר דאם הוא בדרך שראוי לכתוב שם השם בענין אחר דהיינו שילוש או סימן יש לכתוב גט אחר ואין מועיל שיגרש בפני האחר או מה שמכירין בטב"ע שהיא אשתו דבזה לא יתוקן מה דבעינן לכתחלה שיהא מוכח מתוכו רק דאם כבר ניתן או שהוא מקום עיגון אין לחוש לזה כמבואר בב"ש שם ובס' תו"ג שהבאתי לעיל · כן אמת שדעת הגט מקושר עצמו לעיל אות י"ח דאפילו לכתחלה א"צ לחוש שיהא מוכח מתוכו וכתב דאם נתפוס שיטת התוס' דלר"מ בעינן מוכח מתוכו ע"כ כיון דבש"ס מפורש בשני יוכ"ש דמגרשין זה בפני זה ע"כ לא חיישינן לדר"מ כלל כו' ודעתו דאם מגרשין זב"ז א"צ מדינא לכתוב שילוש או סימן כלל אף לכתחלה אלא דמ"מ נכון לכתוב כדי שלא תצטרך אח"כ להביא ע"מ כו' כאשר הבאתי לעיל בשמו וא"כ נכונים דבריו כאן דבדיעבד אף שלא ניתן עדיין אין מקום להחמיר לכתוב גט אחר אך זהו לשיטתו אבל על הרב המסדר לא קשה כלל שדבריו מכוונים עם דעת הב"ש הנ"ל :

ועיין עוד בס' תו"ג בהגהותיו כאן שכתב דמה דמבואר בדברי הב"ש הנ"ל דהא דבעינן שילוש או סימן כדי שיהיה מוכח מתוכו הוא רק לכתחלה אבל אם כבר ניתן הגט הנשא בו כו' זהו דוקא כשם המגרש מעיר זו שנכתב הגט אבל אם בן יוכ"ש מעיר אחרת וגירש כאן ובעיר זו עוד יוכ"ש ולא נכתב סימן עכשיו שאין כותבין מקום דירה רק מקום עמידה אפילו אם נשאת תצא ועמש"ל בסימן קכ"ח עכ"ל · ושם בביאורים סק"ג (והובא קצת בפ"ת שם סק"ו) האריך בזה וביאר שם דהכס"ג צריך מדינא לכתוב סימן וידעו הסימן מפי אחרים או שיכירו שזאת אשתו דוקא דאל"כ יבא הדבר לידי טעות כיון שכותבין מקום עמידה יסברו העולם שאיש שממקום הזה גירש מכח כאן נמצא כאן היה דבשלמא אם יש בעיר שני יוכ"ש דרין בו יש תקנה לגרש זה בפני זה והתיקון הוא כמ"ש התוס' דכי אתא להנשא צריכה להביא עדי מסירה לפנינו וישאלו הב"ד לעדים אם היה במעמד שניהם כיון שהוחזקו שם ב' יוכ"ש אבל כשבא לכאן איש אחר ששמו כשם זה שדר בעיר לא יחקרו ב"ד על זה כלל כיון דלא הוחזקו ולזה אסור לגרש ע"י הכרת שמותם בלא סימן כו' ע"ש · ובסי' קל"ו האריך עוד בענין שני יוכ"ש איך שולחין גט לנשותיהן וכתב הנה מדברי התוס' גיטין דף ג' ד"ה ורבנן הוא דאצרוך מוכח דאפילו לר"א הגט פסול כשאין נכתב בו סימן דאין השליח נאמן על זה לומר יוכ"ש פלוני שלח ע"ש במהר"ם סי"ף (ומהר"ם לובלין) ולפ"ז היה גט הנשלח פסול במקום שהוחזקו ב' יוכ"ש לא בדאיכא סימן או עדים שיעידו שבעלה עשאו שליח אכן הריטב"א שהביא הב"י בנד"ג סימן קל"ו כתב דבשליח המכיר סמכו עליו בשני יוכ"ש דאקילו בה משום עיגונא מוכח דחולק אדברי תוס' וס"ל דמסימן השליח בזה וצ"ל הטעם דהוי כמלתא דעביד לגלויי דלא מפקרי דהא יב"ש הב' יכול לברר הדברים ע"פ עדות החתומים שלא צוה אותן לכתוב ולחתום והוה כהכרה דלא הוי רק מדרבנן כמ"ש התוס' ביבמות ק"ו ומסתימת הפוסקים משמע דקיי"ל כהריטב"א וכן עשה דבר עכ"ד ע"ש (וכן מבואר מדברי הרב המסדר לקמן בס"ג שני אות י"ד ע"ש וגם בתשו' ב"ח החדשות סי' פ"ז שהבאתי בסי' קל"ו סק"ט ועיין בנ"י פ' ג"פ בד"ה אין מגרשין נשותיהם אלא זב"ז ודו"ק) ועיין בס' גט מקושר לעיל אות י"ח ולקמן אות קי"ת שהאריך בענין זה ונשא ונתן עם הגאון בעל תו"ג הנ"ל בכל זה ומסיק שם דעכשיו שאין כותבין מקום דירה הנה למנהגנו שקורעין הגט אחר הנתינה ממילא כיון שאין הגט בידה צריך ליתן לה מעשה ב"ד שנתגרשה כדת יש לבאר במעשה ב"ד לפרש מקומות דירת הזוג באופן שיהא נודע ע"פ בה עירך שנתגרשה מבעלה לא מצד השמות לחוד ולא תוכל למסור לאשה אחרת ובגט הנשלח צריכין לפרש בכתב הרשאה או בכתב פרטי שמות המקומות שהיו דרים הזוג באופן שילא ספק מלבנו ונדע בבירור שאשה זו שהיא אשתו באמת נשלח הגט וכן ראוי לנהוג ע"ש ועי' עוד בדבריו בס"ג שני אות י"ד ובס"ג שלישי אות כ"ח : (כו) גם יחקור כו' כדי שאם יהיה כו' · לעיל סי' ק"ל סי"א בהג"ה וע"ל אות י' · ומ"ש כאן דגם בסופר לא יהא ספק בשמו כבר תמה עליו בספר גט מקושר דמאי איכפת לן בסופר כיון שאינו חותם עצמו ובקריאת שמו אין קפידא ושני שיאמר אתה פב"פ כמו שנקרא בפי כל ע"ש : (כז) הרב אומר לעדים שיהרהרו בתשובה כו' בסה"ג דש"ע ס"ב בהג"ה ומסיים שם שמא עברו עבירה שנפסלין בה וכתב בס' גט מקושר ואע"ג דאם נודע פסולו לא מתכשר עד שיעשה תשובה כראוי כדאיתא בח"מ סימן ל"ד מ"מ כה"ג שלא נודע פסולו רק קמי שמיא גליא סגי נמי בהרהור תשובה ע"ש · ועיין עוד בדבריו לעיל אות ח' שכתב ללמד זכות על גיטין שנעשו מימות עולם שלא ימנע שנזדמן פעם א' שהחתם פסול על הגט וא"כ היו ח"ו כמה ממזרים בישראל וכתב שם דכל שלא נודע פסולו בב"ד אף שבאמת היה רשע לפני המקום כל שאינו מעיד כמו בגט שצריך עדים אין המעשה בטל דכך רצון התורה ע"פ שנים עדים יקום דבר ומתקיים הדבר ההוא אלא דאם נודע פסולו בב"ד פסול למפרע אף דבשעת חתימה לא נודע ע"ש וע"ל אות ח' : (כח) יביא הסופר הקלף כו' בסה"ג סעיף י"ג וסע"ו בהג"ה :

הקלף

הרבה קלף ודיו שאולי יכתוב גיטין רבים : כט הקלף יהא מעובד בעפצא או בסיד וכיוצא בהם בדברים שמכווצים העור ומחזקים אותו ולא יכתוב על הגויל ולא על הדוכסוסטוס : ל יקח קלף שלא ירד עליו דלף ושום לחלוחית אפילו אם נתייבש גם אם נפל על הקלף דיו או שהיה כתוב בו כלום ונמחק או שנתטשטש על ידי מים וכיוצא בו או שנגרר כשנתייבש לא יכתוב עליו הגט אפילו אם יוכל לכוין שיהא מקום המחיקה או הטשטוש או הגרירה בין השיטין או בטופס הגט ואפילו אם כל הקלף מחוק בדרך שיהא כתיבת הסופר ותתימות העדים הכל על המחק מכל מקום לא יכתוב עליו גט ובכל זה יש ליזהר אפילו אם ירצה ליקח עדי מסירה בלא עדי חתימה : לא לא יהא בקלף נקב אף אם יוכל לכוין שיהא הנקב בין אות לאות או בין תיבה לתיבה או בין שיטה לשיטה · מיהו אם יוכל לכוין שיהא הנקב בגליון של מעלה או שמן הצדדים או שלמטה יכול ליקח אותו קלף ואם יש בו נקב שהדיו עובר עליו דהיינו שלא יהא האות חלוק בו לשנים אפילו אם לא יוכל לכוין שיהא הנקב בין אות לאות אלא שיהא האות עצמו על הנקב מכל מקום יכול ליקח אותו קלף : לב הדיו נוהגין לעשות ממי עפצים וקופרוושי"ר ושרף האילן שקורין גומא וטוב לערב גם עם מה שנדבק בכלים על ידי העשן כשמבשלין בהם וקורין אותו (רוס בל"א) ויהא מבושל יפה וכשכותב הגט במי עפצים לא יהא הקלף מעופץ אפילו אם מערבין בו גם שאר דברים הנזכרים : לג הקולמוס יהא של

פתחי תשובה

(כט) הקלף יהא מעובד בעפצא או בסיד כו׳ בסי׳ קכ"ד ס"ב בהג"ה ולכתחלה יש לכתבו על קלף מתוקן לס"ת (כביאור הגר"א ז"ל מגיה דצ"ל כס"ת) כו׳ וביו"ד סי׳ רע"א ס"ב מבואר דקלף לס"ת צריך שיהא מעובד בעפצא או בסיד כו׳ ע"ש · ומ"ש כאן ולא יכתוב על הגויל ולא על הדוכסוסטוס עיין בס׳ גט מקושר שכתב דאינו אלא תומרא בעלמא ע"ש · ועיין בפ"ת ליו"ד סי׳ רע"א סק"ט כתבתי בשם תשובת רע"ק איגר ז"ל ששאל להסופרים איך נוהגים ליקח לכתיבת גיטין מהקלפים המעובדים לשם ס"ת דהוי הורדה מקדושה לחול כו׳ והשיבו לו שבשעה שמניחין העורות בסיד אומרים שיהא מעובד לשם ס"ת או תפילין ומזוזות וגיטין כפי מה שיבחרו אחרי כן וכתב שזה לא נכון כלל דא"כ נצטרך לומר דזה שכותב עליו גיטין הוא חול וזה שכותב עליו ס"ת הוברר הדבר שנעבד לשם ס"ת והרי אנן קיי"ל בדאורייתא אין ברירה והורה להם לעשות כך שיעבדו הכל לשם ס"ת ויתנו בתחלה שיהא בידם לשנות לכתוב עליו דברי חול דתנאי מהני בזה כו׳ ע"ש · והנה ברמ"א לעיל סי׳ קכ"ד ס"ב אחר מ"ש ולכתחלה יש לכתבו על קלף כו׳ מסיים אבל אין עיכוב בדבר ואפילו אם נכתב על נייר שקורין (פאפיר) כשר · ובח"מ שם תמה מאי אפילו וכי גרע פאפיר מעלה של זית · ושם סק"ז הבאתי בשם הט"ז שיותר טוב לכתוב גט על נייר מעל הקלף כו׳ וגם בס׳ ישועות יעקב שם כתב דלעת נתפשט המנהג לכתוב גט על הנייר אף במקום שקלף מצוי כו׳ וגם בס׳ גט מקושר בקו"א סוף אות ו׳ כתב דנראה לו נכון מנהג של עכשיו לכתוב על נייר שקורין (פאפיר) שהגרירה ניכרת יותר מעל הקלף ע"ש (ובסי׳ ק"ל סק"ו כתבתי בשם הבית מאיר שכתב לייבב קצת המנהג דלפנים שלא היו כותבין גט על נייר כדמשמע בתשובת מהרמ"ל סי׳ ק"א והיינו לת"ש הרמ"א שם ס"ז בהג"ה דאפילו דיבק שני עורות קודם הכתיבה נמי אפשר דפסול א"כ י"ל דאינו דומה לעלה שמחובר מתחלת ברייתו משא"כ פאפיר שנעשה מחובר ע"י אדם מדברים הנפרדים והגם דבאמת אין חשש בזה לפסול כמבואר בגיטין י"ט ע"ב נתן לה נייר וע"כ לחלק מפני שממש פנים חדשות באו לכאן שפיר חשיב מחובר מתחלת ברייתו מ"מ קצת טעם הוא להסמיך לו לכתחלה ע"ש) · ושם סק"ב כתבתי בשם הג"פ שכתב דיש ליזהר לדידן שנתפשט המנהג לכתוב הגט על הנייר ולפעמים יש מין נייר שעושין בו רושם צורות חמה או צורות אחרות הנעבדות כו׳ ע"ש : (ל) יקח קלף שלא ירד עליו דלף כו׳ בד"מ סי׳ קכ"ה הובא בח"מ וב"ש שם סט"ו · ומ"ש ואפילו אם כל הקלף מחוק כו׳ עי׳ בסי׳ קכ"ד בח"מ סק"ג בשם הב"י דבכה"ג שכל הקלף מחוק בדרך שיהא כתיבת הגט ותתימת העדים על המחק כשר לכ"ע בלא עדי מסירה (לפנינו) זולת רש"י והעיטור דסברי בגט אף בכה"ג פסול ע"ש וחשש כאן להחמיר כדעת רש"י והעיטור · ובג"פ שם סק"ז האריך בזה ומסיק וז"ל הכלל העולה דכולהו גווני בין הוא על הנייר ועדיו על המחק בין הוא על המחק ועדיו על הנייר לא שריא לה לאנסובי עד שתביא עדי מסירה לפנינו ונקטינן כתומרי כל הפירושים והא דאמרינן דאם נכתב גט על המחק דצריך ע"מ לפנינו דוקא בתורף אבל אם בטופס היה אות או תיבה כתובה על המחק כשר כמו שיתבאר סי׳ קכ"ה סי"ט עכ"ל ועי׳ בס׳ ב"מ ובס׳ תו"ג שם ובס׳ גט מקושר כאן באורך · ומ"ש ובכל זה יש ליזהר אפילו אם ירצה ליקח עדי מסירה בלא עדי חתימה · ר"ל אף דבלא עדי חתימה לא מצי לזייף כיון שצריכה להביא עדי מסירה בפנינו וע"מ ידעו מה כתוב בגט מ"מ יש ליזהר לכתחלה · אמנם מה דמשמע מדבריו דבקלף שאין בו מחק יכול לגרש בעדי מסירה בלא עדי חתימה הוא תמוה דהא מבואר להדיא בר"ס ק"ל וכו"ס קל"ג דלכתחלה צריך ג"כ עדי חתימה ע"ש בב"ש בסי׳ ק"ל דלכתחלה צריכין לכתוב הגט שיהא כשר גם אליבא דר"מ · וראיתי בס׳ גט מקושר שתמה בזה וכתב דאפשר דמיירי כשאין יכולים לחתום דבכה"ג כדיעבד דמי ע"ש עוד ופמ"ש בסי׳ ק"ל סק"א : (לא) לא יהא בקלף נקב כו׳ בסי׳ קכ"ה סט"ו בהג"ה ולא יכתוב על שום נקב שאין הדיו עובר עליו · ובדיעבד אם כתב על הנקב עד שהאות נראית חלוקה לשתים כתבתי שם ס"ק כ"ז בשם הג"פ דאם זה האות הוא בתורף הגט יש לפסול אבל בטופס יש להקל ע"ש · ומ"ש כאן אף אם יוכל לכוין כו׳ כתב בס׳ גט מקושר דחומרא בעלמא הוא דהא מבואר בגמ׳ נקב כנגד אות פלוני עכ"ל גם בח"מ וב"ש שם כתבו בשם הד"מ דאם היה הנקב כנגד האות ולא באות כשר : (לב) הדיו נוהגין לעשות כו׳ בסי׳ קכ"ה ס"ב בהג"ה כתב ולכתחלה נוהגין לכותבו בדיו טובה כמו שכותבין ספרים ואין לשנות · ועיין באו"ח סי׳ ל"ב ס"ג וביו"ד סי׳ רע"א ס"ו · ושם בסי׳ קכ"ה סק"ג כתבתי בשם הב"מ דאם אין דיו מצוי ראוי ליזהר על השנוי כסדר כדאשכחן באו"ח סי׳ תע"ג ס"ה כו׳ ע"ש · ומ"ש וכשכותב כו׳ לא יהא הקלף מעופץ · בסי׳ קכ"ה ס"ג · ומ"ש אפילו אם מערבין בו שאר דברים עיין בס׳ גט מקושר שחולק על זה ומסיים דאין לחוש לכך וכל שהוא דיו שחור כותבין בו אפילו לכתחלה (אפילו על קלף מעופץ) ע"ש וכן כתבתי בסי׳ קכ"ה שם בשם תשובת נו"ב סי׳ פ"ה · ועיין עוד שם סק"א שענין דיו גסה ומבהקת שקורין (גלאנץ עינט) שדרכו כשמתייבש הדיו נושרים וקופצים האותיות מעל הנייר כתבתי שם שדעת הג"פ שלא לכתוב הגט בדיו זה דחשיב דבר שאינו מתקיים ובס׳ גט מקושר בקו"א אות ו׳ ובס׳ תו"ג שם חולקים על הג"פ בזה ע"ש : (לג) הקולמוס כו׳ או אפילו של כנף · משום דבפס"ג סת"ס ובפנים בש"ע בסי׳ קכ"ס סכ"ב יש מי שכתב שיש להקפיד מלכתוב בקולמוס של כנף אלא בשל קנה · לכן כתב כאן או אפילו של כנף לאפוקי מדעם

קנה או אפילו של כנף אבל לא יהא של ברזל או שאר מיני מתכות : **לד** יאמר הרב לסופר ולבעל שלא
ישיבו על שאלותיו הן הן או לאו לאו : **לה** ישאל הרב לסופר בפני הבעל והעדים בלשון הזה (דוא פלוני
בן פלוני · איז דאז פרמיט אונ' דיא טינט אונ' פען אונ' טינטטארין אונ' דאז אנדרי שרייב גיצייג דיין)
ויאמר (יוא) : **לו** ישאל הרב את הבעל (דוא פלוני בן פלוני) כמו שכותבין בגט (ווילשטו געבן גט דיין
ווייב פלונית בת פלוני) כמו שכותבין בגט (פון דיין גוטין ווילין אן אונס אונ' אן תנאי) ויאמר (יוא) :
לז אם מגרש על תנאי לא יאמר אלא אן אונס לחוד · ומכל מקום לא יזכיר אז התנאי בפירוש בעל פה
וכ"ש שלא יכתוב בתוך הגט על תנאי כך וכך אלא כותבין גט כשר בלי שום תנאי בעולם · ואחר כך נותן
לה גט ואומר לה כמו שאכתוב לקמן סימן רל"ג ורל"ד : **לח** אין לגרש על תנאי אלא אם הוא ש"מ
שרוצה לגרש על תנאי אם ימות כדי שלא תפול לפני יבם והוא כהן או שיש לחוש לטירוף דעת החולי או
אפילו אם אינו שכיב מרע ורוצה לגרש על תנאי שאם יבא מהיום ועד יום פלוני לא יהא גט או על איזה
תנאי אחר ואינו רוצה לגרש סתם אף אם תקבל עליה בחרם או שתתן משכנות שאם יקיים כך וכך תחזור
ותינשא לו אין יכולים לכופו לגרש סתם ויש לחוש לעיגון אז יש לגרש על תנאי אבל אם אינו בא' מדרכים
אלו אין לגרש על תנאי רק יגרש סתם ויקבלו בחרם או יתנו משכנות שכשיקיים כך וכך יחזרו וישאו זה
את זה ויש להרב לומר בפירוש לשניהם קודם נתינת הגט שאף שהבטיחו זה את זה בע"פ לחזור ולישא זה את זה
מכל מקום אין הגט תולה בזה אלא אף אם יבגוד איזה מהם בחבירו, וירצה לקבל עליו בחרם או בקנס יהא
גט גמור ולא בדרך אסמכתא או בדרך שאר סדר הגט בעלמא : **לט** ישאל אותו עוד (האשט דוא גיטאן
איין איסור אדר איין נדר אדר איין שבועה אדר איין חרם אדר איין ת"כ אדר איין קנין אדר זונסט אזו
איין זאך וואז דא מאכט דיך נייטין אז דוא זאלשט געבן גט דא זאג עש וועלין מיר דיר מתיר זיין) :
ויאמר (איך האב קיין נדר אונ' קיין שבועה גיטאן אונ האב אויך קיין דיבור גירעט אז מיך זאל נייטין
צו געבן גט) : **מ** יאמר לו עוד (טאמר האשט דוא יוא איין נדר אדר איין שבועה גיטאן אדר אנדרי זעלכי
זאכין אז דוא ווילשט געבן גט אונ' האשט פר געסין דרום וועלין מיר דיר פארט מתיר זיין) ויצרף אליו
שני העדים או עד אחד עם הסופר או שני אנשים אחרים אשר שם וישבו עמו ויתירו לו דהיינו שילמוד
אותו הרב לומר בזה הלשון (אויב איך האב גיטאן יוא איין נדר אדר איין שבועה אדר איין ת"כ אדר
איין איסור אדר איין חרם אדר זונסט איין זאך אז איך וויל גט געבין דא האב איך חרטה דרויף אז איך
האב עש גיטאן) אחר כך יחזור ויאמר לו הרב (אויב דוא האשט עש יוא גיטאן אונ' האשט גיוואושט דאז דוא
ווערשט חרטה האבין העשט דוא עש גיטאן (וילמוד אותו הרב לומר) איך העט עש ניט גיטאן דרום ביגער
איך פון אייך אז איר זאלט מיר מתיר זיין) ואז יאמרו לו מותר לך שלשה פעמים : **מא** אם אומר או אם
ידוע שקבל קנין לגרש כמו שנוהגין לפעמים כשמתפשרים ליתן גט אז לא ישאל לו הרב אם עשה קנין רק
כשישב עם שנים שעמו ומתירים לו נדרו ושבועתו וכיוצא בהם אל יפטרו אותו גם מן הקנין אף בלא דעת
האשה : **מב** אם ידוע שקבל עליו קנס אם לא יגרש יפטרו אותו ממנו ואפילו אם נתן משכון או אם
העמיד ערב על הקנס אם לא יגרש יחזרו לו המשכון ויפטרו את הערב · אך אם ירצה יכול להניח ביד שליש

פתחי תשובה

א וכ"כ הב"ש שם דאין נוהגין כן והרוצה להחמיר אין שומעין לו כו' · ומ"ש אבל לא יהא של ברזל כו' שם ס"ד בהג"ה ·
וכתב בספר גט מקושר מיהו נראה בדיעבד אין קפידא אפילו לא ניתן עדיין עכ"ל · ובט"ז שם סק"ג כתב דאם צריך לכתוב
בקולמוס של ברזל אין להחמיר כלל ועמ"ש שם סק"ה : (לד) יאמר כו' שלא ישיבו על שאלותיו הן כן · בהס"ג סעיף ע"ג
בהג"ה · והנה דהם קאי על שאלות שאחר הכתיבה ממילא נשמע דה"ה בשאלות שקודם הכתיבה · והטעם כתב הלבוש שם
בשאלתיו שם ס"ק ל"א משום דשני פעמים הן או לאו הוי כמו שבועה והוי שבועה שאינה צריכה ועיין מ"ש שם · וכתב בספר
כרם שלמה ופשוט דאם השיבו לית לן בה ואדרבה מצינו אם כפל הדבר היינו להחזיק עיין מגילה ל"ב כו' עכ"ל : (לה) ישאל
הרב לסופר כו' בהס"ג דש"ע סי"ג ברמ"א : (לו) ישאל הרב את הבעל כו' בהס"ג סעיף י"ד : (לז) אם מגרש על תנאי
כו' עי' לעיל סי' קמ"ז ובהס"ג סעיף ל"א : (לח) אין לגרש על תנאי כו' בסי' קמ"ה ס"ע בהג"ה ועמ"ש שם · ומ"ש כאן
ויקבלו כו' או יתנו משכנות כו' כתב בס' גט מקושר משמע שגט הוא מקבל שלא יבגוד בה כו' ולא ידעתי מי יכריח הבעל
לקבל בח' מאחר שהיא מבקשת הגט ברצונה שלא תזקק ליבם ולכן נראה דאם אין הבעל רוצה אין שום כפיה עליו ע"ש · ומ"ש
ויש להרב לפרש כו' עיין בס' גט מקושר טעם דבר זה ועמ"ש בסי' קמ"ה שם סק"ו בשם ס' בית מאיר : (לט) ישאל אותו
עוד כו' בהס"ג סי"ד ועי' בזה בסי' קל"ד ס"ד ומ"ש שם · ועי' בתשובת הרעק"א ח"ב סימן י"ח שכתב וז"ל צריך ליזהר
להתיר השבועות קודם שיאמר לשליח (לסופר) לכתוב הגט משום דכל שלא הותרו השבועות אין בידו לגרשה ודמי לאומר
כתוב גט לאשה לכשאקדשנה אגרשנה דלא מהני משום דאין בידו לגרשה וכן בכל מידי שאין בידו לעשותו כאומר שטה אינו יכול
למנות שליח עליו והתוספות האריכו בזה פ"ב דנזיר מיהו אפשר דהכא לא דמי כיון דהחכם עוקר הנדר מעיקרו (ע"ל
סימן ל"ט ס"ב) עכ"ל : (מ) יאמר לו עוד כו' דברים פשוטים הם ועל פי דין היתר נדרים המבואר בי"ד סי' רכ"ח ע"ש :
(מא) אם אומר או אם ידוע שקבלה קנין כו' או יפטרו אותו כו' כן משמע בסימן קל"ד ס"ד בהג"ה · והב"ש שם
כתב דאין צריך להתיר לו דאין הקנין חל כלל מעיקרו וכ"כ בסמ"ע סימן קנ"ה ס"ק ע"ו אך בס' תו"ג שם כתב
דמ"מ צריכים להתיר לו דמ"מ הוי כאנוס דיכול הבעל לומר לא הייתי יודע דהקנין אינו חל ע"ש : (מב) אם ידוע
שקבל עליו קנס כו' בסימן קל"ד שם בהג"ה ויש מתירין כו' וטוב ליזהר כו' · ומ"ש אך אם ירצה יכול להניח ביד
שליש כו' אך אחר כך תבעית לו האשה כו' כתב על זה בס' תו"ג וז"ל עמ"ש לעיל בסימן קל"ד (בכוונה בס"ח שם סק"ט)
באם פירשו מקודם בשעת מסר שישליש על אופן כך ואחר כך בשעת קבלת קנין אף שהבעל קבל קנין בסתם מ"מ
אם האשה קיבלה ק"ס שכשיגרש תחזיר לו בעוד שהיו עסוקין באותו ענין מהקנין של בעל לא מהני כיון שידוע שאילו
לא הקנים לו האשה נדר זה היה הבעל חוזר בו וכן אפילו רק שהבטיחה לו כיון שהיה מדובר בפירוש בשעת הסדר

בידיה

איזה מטלטלין או איזה סך מעות מזומנים שיזכה בהם לצורך האשה מעכשיו על מנת שלא יהא לו שום זכות בהם · אך אחר כך תבטיח אותו האשה שבאם יגרש אותה יחזור לו השליש מה שהניח בידו · וכן יכול ליתן לידה איזה מטלטלין או איזה סך מעות בדרך זה : **מג** אם ידוע או שהוא אומר שנדר או נשבע שלא לגרש יתירו לו כדרך שכתבתי בסימן מ' : **מד** מתנכר אין שואלין אותו אם נשבע או נדר לגרש וכו' ואפילו אם ידוע שנשבע לגרש אין מתירין לו אלא שואלין אותו אם מגרש מרצון בלא שום אונס ותנאי ואם ידוע שנשבע או נדר שלא לגרש יתירו לו : **מה** ישאל לו הרב עוד (האשט דוא גירעט מעולם איין דיבור אז ער זעלט גורם זיין מבטל צו זיין אדר מזיק זיין דעם גט דהיינו אוב דוא האשט מוסר מודעא גיוועזין אויף דעם גט אודר דוא האשט גירעט דוא ווילשט ניט געבין דעם גט ברצון אדר זישט אזוא איין דיבור אדער דוא האשט גיטאן איין פעולה וואז דאז איז מבטל דעם גט אדר וואז דאז איז מזיק דעם גט) · יאמר הבעל (איך האב ניט מוסר מודעא גיוועזין האב ניט גירעט איין דיבור און האב ניט גיטאן איין פעולה אז דאז זעלט גורם זיין מבטל צוא זיין אדער מזיק זיין דעם גט) : **מו** אם הרב מסופק שמא אינו יודע הבעל מה הוא לשון מסירת מודעה יפרש לו בשעת שאלתו : **מז** ואם ידוע לרב שאמר הבעל איזה דיבור או שעשה איזה פעולה הגורם ביטול הגט או מזיק לו רק שכבר ביטול הדיבור ההוא או פעולה ההיא מכל מקום ישאל אותו כנ"ל רק יאמר לו בפירוש שמא דברת איזה דבור או עשית איזה פעולה מלבד הדיבור ההוא או פעולה ההיא : **מח** יאמר לו הרב עוד (אוב דוא האשט יוא מעולם מוסר מודעא גיוועזין אדער דוא האשט גירעט איין דיבור אדער דוא האשט גיטאן איין פעולה וואז דאז איז מבטל אדער מזיק דעם גט נישט מין דוא מאגשט דאז זעלביג ענין האבין פרגעשין אדער דוא מעגשט דיך האבין טועה גיוועזין אונ האשט גימיינט עש איז ניט מזיק דעם גט אונ באמת מאג עש יוא מבטל זיין אדער מזיק זיין דעם גט דארום זאלשט דוא אלש מבטל זיין פאר דיא עדים אז דיא זעלביגי עניינים זאלין דעם גט ניט מזיק זיין) · ואם הרב מסופק בו שמא אינו יודע ענין ביטול מודעא שיאמר אחר כך יקדים לפרש לו · ויאמר הבעל אתם עדים פלוני בר פלוני · כמו שחותמין בגט · (איך בין מבטל פאר אייך אלי מודעות ומודעי דמודעי ומודעי דנפקו מגו מודעי דמודעי עד סוף כל מודעי דמודעי וואש איך האב מוסר גיוועזין אויף דעם גט אונ אלי ריד וואז איך האב מוסר גיוועזין אדער גירעט אז ווען דיא זעלביגי ריד מעכטין איין קיום האבין דא מעכטין זיא גורם זיין איין ביטול אדער איין פסול דעם גט דיא זעלביגע רייד דא בין איך מבטל אזוא זאג איך אייך עדות אויף מיר אז איך האב ניט מוסר גיוועזין קיין דיבור אונ האב ניט גירעט אויף דעם גט אז ער זעלט פון דעשט וועגין בטל זיין אדער פסול זיין אונ איך פסיל איטלכם עד אדער עדים דיא דא מעכטין עדות זאגין אז איך האב מוסר מודעא גיוועזין אדער גירעט איין דיבור אז דער גט זאל בטל זיין אדער זאל ערגיר זיין פון דעשט וועגין) : **מט** יאמר הרב לסופר שיתן במתנה גמורה לבעל הקלף והדיו והקולמוס והקסת ושאר כלי הכתיבה שיהיו שלו וכן יעשה הסופר ויאמר לבעל אתה פלוני בר פלוני כנ"ל הילך הקלף והדיו והקולמוס והקסת וכל כלי הכתיבה שיהיו שלך במתנה גמורה : **נ** הבעל יגביהם שלשה טפחים

פתחי תשובה

ניסה כן הרי היה הקנין על זה האופן ואילו לא הבטיחה לו, היה הבעל חוזר בו וכיון דבתחלת השטר התנו כך ודאי י"ל דעל תנאי הראשון קיבל הק"ס כמבואר בח"מ סימן ר"ז ס"א בהג"ה ועיין בט"ז שם · ועיין במ"ש שם (הובא ג"כ פ"ת שם) היאך להתנהג בקבלת קנין על שטר של הגט שלא יהא בו משום אונס עכ"ל ועיין בס' גט מקושר מ"ש בזה : (מג) אם ידוע שנדר או נשבע שלא לגרש יתירו לו כו' והא דלא חיישינן ג"כ בסתמא שמא נשבע שלא לגרש כמו חיישינן שמא נשבע לגרש לעיל אות מ' עיין בס' תו"ג בסימן קל"ד שכתב הטעם משום דלא תדירי אינשי לעבור על שבועה עיין שם · ואין טעם זה מספיק דהכי בעובר דת היה לנו לחוש לזה והרי לקמן אות מ"ה מבואר גם בעובר דת אין צריך להתיר אא"כ ידוע שנשבע שלא לגרש וצ"ל דהטעם הוא דשמא נשבע לגרש הוא מלתא דשכיח מכח קטטה אבל שלא לגרש הוא מלתא דלא שכיחא [ובתשובת חתם סופר אה"ע ח"ב סימן ס"ג כתב לרב אחד אשר שאל ע"ד נוהגים להתיר שבועת המגרש שנשבע לגרש ולא חשו לשבועה שלא לגרש יפה נתעורר והדי במרומים כי מעולם הנהגתי ן להתיר גם שבועה שלא לגרש דחמירא טפי דאם אולי נשבע שלא לגרש ושכח ומגרש היכא למיחש לגט בטל דאפילו פי שטחיות לשון תוספות תמורה ה' ד"ה מיתיבי דמשמע בגט אי עביד מהני (משום דאיתקש גירושין למיתה) מ"מ איט אי ידע ועבר אבל בשגג ואילו היה נזכר לא היה עביד לא מהני לכ"ע כמ"ש תוספות שם ו' ע"א בד"ה שאני התם ר' ועוד די"ש לחוש דילמא נשבע שלא לצוות לסופר ועדים ובמלא אי עביד לא מהני ובטל שליחותם וזה לא שייך למילף ע ממיתה ועוד דמ"ש בתוספות דילפינן גט ממיתה היינו דוקא גבי אונס שגירש כו' והאריך בזה ומסיים ע"כ מחויב וב להתיר לו גם את זה נכון הוא ע"ש] · ועיין בפ"ת בסימן קל"ד שם סק"ו באריכות מדין זה דנשבע שלא לגרש : (מד) אין שואלין אותו כו' ואפילו אם ידוע כו' כתב בס' גט מקושר אפשר הטעם שמא יחזור בו ואולי מכח שבועה א מרע נפשיה עכ"ל · ובס' תו"ג כתב הא דאין מתירין כשידוע שנשבע לגרש וכשנשבע שלא לגרש מתירין לו מש פרש בין זה לזה נראה לפמ"ש בסימן קל"ד בטעם דצריכין להתיר כשנשבע לגרש משום שלא יאמר אילו ידעתי שיש היתר שבועתי לא הייתי מגרש א"כ בעובר דת ליכא קלקול שא"י לומר כך דכיון שעובר דת הוא אינו חושש על השבועה ם לטעם שכתבו דשבועה יחשב אונס גם כן בעובר דת לא שייך דשבועה לא מיחשב אצלו אונס עכ"ד : (מה) ישאל לו הרב וד כו' ע"ל סי' קל"ד ס"ג ובהג"ה שם דבמגרש מרצונו הוא רק מנהגא לבטל מודעות ואם שכח מלבטל כשר וכ"כ בתשובת בית יעקב סי' ל"ג הובא בספ"ג ס"כ ס"ק י"ב : (מט) יאמר הרב לסופר שיתן כו' · בסה"ג סי"ג ועיין בסי' ק"כ ס"א ב"ש שם סק"ב : (נ) הבעל יגביהם ג' טפחים כו' · בסה"ג שם כתב סתם והבעל יגביהם לקנותם וכאן כתב ג' טפחים משום בח"מ סי' קצ"ח ס"ב איתא הגבהה י"א שצריך להגביה ג' טפחים וי"א דסגי בהגבהת טפח לכן חשש כאן לחומרא · וכתב בס' גט מקושר ונראה דאפילו אי בעינן הגבהה ג"ט אם אוחז הדבר בידו וידו מוגבהת מן הקרקע או מן הדבר שהוא תחת ידו

כדי לזכות בהם בהגבהה ויכוין בדעתו לקנותם : נא אחר כך יושיט הבעל הקלף והקסת עם הדיו והקולמוס
ושאר כלי הכתיבה להסופר · ועדיין לא יתנם להכופר ויאמר לעדים אתם עדים (הערט מיר צוא וואז איך
ווער היישין דעם סופר) : נב וככה יאמר לכופר (דוא סופר פלוני בר פלוני כנ"ל · האב דיר דאש פרמיס
אונ דיא טינט אונ דיא פען אונ דאז טינטטארין אונ דאז אנדערע שרייב גיצייג אונ שרייב איין גט פון
מיינט וועגין פלוני בר פלוני כנ"ל מגרש דער מיט צוא זיין מיין ווייב פלונית בת פלוני כנ"ל · אונ
שרייב איין גט אדער אפילו פיל גיטין ביז צוא הונדערט גיטין אלי לשמי ולשמה לשם גירושין ביז אז
איינער ווערט כשר זיין עש זייא אן דיא כתיבה אדער אן דיא חתימה (נאך דיא דעה נאך פון דעם רבי)
מהר"ר פלוני בר פלוני · כמו שקודין אותו לס"ת · אונ צוא אלי אז ער ווערט אים ווייזן ויאמר הסופר כן
אעשה : נג אחר כך יאמר הבעל לעד אחד בפני חבירו · (דוא פלוני בר פלוני כנ"ל · זייא איין עד אונ
חתמן דעם גט אז דא ווערט שרייבן דער סופר · פלוני בר פלוני כנ"ל · מגרש צוא זיין דער מיט מיין
ווייב · פלונית בת פלוני כנ"ל · אונ חתמן איין גט אדער אפילו פיל גיטין ביז הונדערט גיטין אלי לשמי ולשמה
לשם גירושין · ביז אז איינער ווערט כשר זיין · עש זייא אן דיא כתיבה אדער אן דיא חתימה (נאך
דיא דעה נאך פון דעם רבי מהור"ר פלוני בן פלוני כנ"ל · אונ צוא אלי ווען ער ווערט אים ווייזן) ·
ויאמר העד כן אעשה · ואחר כך יאמר גם לעד השני בפני חבירו דוא פב"פ וכו' ויאמר גם הוא אעשה כן :
נד אם יש איזה סבה שאין ראוי להאריך יאמר לשני העדים ביחד (עטץ עדים) פב"פ הכל בלשון רבים ·
ויאמרו שניהם בפעם אחת כן נעשה : נה אם צריך לכתוב שני גיטין או יותר מפני הספק שיש בשמו
של המגרש או של המגורשת או של אביו או של אביה כגון גרשון גרשום וכיוצא בזה או מפני הספק
אם המגרש או אביה המגורשת כהן או לוי או אם הוא כהן או ישראל או לוי או ישראל ולפעמים

פתחי תשובה

ידו ג' פעמים אע"פ שלא הגיע הדבר בידו כו' ע"ש ועיין בנס"מ בח"מ שם ועי' בא"ה סי' שם"ו ס"ט ובט"ז שם : (נא) עי'
אות כ"ד מבואר בסה"ג סעיף ס"ו ע"ז ובפנים בש"ע סי' קכ"ב ס"א ועמ"ש שם · ומ"ש כאן באות נ"א ועדיין לא יתנם הכ
בס' גם מקוצר אפשר דאם יתנם יהא נראה כחוזר ונותנם במתנה לסופר לכן מחזיקים בידו עד יגיע לסיפר : (נב) וככה
יאמר לסופר כו' (שרייב איין גט אדער פיל גיטין) כו' לקמן אות נ"ז מבואר אם נמצא פסול בגט צריך להזור ולצוו
מחדש א"כ אין תועלת בלשון זה כלל אלא דרמ"א סי' קכ"ב כתב דאם הבעל בעיר צריך לחזור ולצוות א"כ יש תועלת בלשון
זה אם אין הבעל כאן וכ"כ רמ"א בסה"ג סע"ו · ועיין בספר גם מקוצר שהאריך הרבה בדין ברירה ולבסוף כתב וז"ל ומ"ו
בלשון שהוסיף רמ"א (בסי' קכ"ב ובסה"ג שם) ע"פ הסדרים שהיה כשר לדעת הרב ולכל מי שמראה אותו אינו נכון בעיני
דלפעמים מראה אותו למי שהכה בעיניו ומפקפק בו להסרון ידיעתו והרב אינו משגיח בדבריו א"כ יש לחוש שמא דוקא רוצ
הבעל לגט שלא יפקפק עליו שום רואה ולכן הנכון לתקן שיאמר כתוב גט אחד ואפילו הרבה גיטין עד מאה גיטין כולם לשם
ולשמה ולשם גירושין עד שיבא א' מהם ליד אשתי פב"פ ותתגרש בו כדת משה וישראל · ובזה אין שום חשש ואפי' נולד להרב פקפו
אחר שנמסר ליד האשה יכול (להכתיב) אחר דממ"נ אם הספקות פוסל הגט הרי לא נתגרשה עדיין ואם אינו פוסל כבר נתגרש
כו' ע"ש · ועי' עוד בדבריו לעיל אות ל' שהוסיף עוד על לשון זה שיש להבעל לפרש לסופר בשעת צווי שיכתוב בין על ניי
זבין על מתק כי פן יהיה מקום טיגון ושעת הדחק כו' וכן יש לו לפרש לעדים שיחתמו על גט שכתב הסופר אפילו יהיה ע
מחק והרב יפרש לבעל הטעם שיהיה אף אם יכשר ע"י עדי מסירה דוקא ע"ש · ונראה דהספר בהעתקתו סדר מהר"ם או
זה כתוב שם הלשון בסדר שיאמר בל"א בזה הלשון (דו סופר (פב"פ) האב דיר דאש פארמיט (פאפיר) אונ טינט או
פען אונ אלי שרייב גיצייג אונ שרייב איין גט פון מיינט וועגין פב"פ מגרש צו זיין דער מיט מיין ווייב פב"
אונ שרייב איין גט אדער פיל גיטין ביז הונדערט גיטין אלי) לשמי ולשמה ולשם גירושין (ביז איינער ווערט קומן
אין דער האנט ארייין מיין ווייב פב"פ אונ זיא ווערט מגורש זיין דער מיט) כדת משה וישראל · (אונ איך גיב די
רשות מתקן צו זיין אונ צו שרייבין) הן על נייר הן על מחק · ויפרש הרב הטעם לבעל שאף שיהיה הכשרו ע"י עד
מסירה לא יקפיד על כך · ויאמר הסופר כן אעשה · א"כ יאמר לעד א' בפני חבירו (דו פב"פ זייא איין עד אונ חתמ
דעם גט עם זייא) על הנייר או על המחק (וואס ווערט שרייבין דער סופר פב"פ מגרש צו זיין דער מיט מיין ווי
פב"פ אונ חתמן איין גט אדר פיל גיטין ביז הונדערט גיטין אלי) לשמי ולשמה ולשם גירושין (ביז איינער ווערט קומן
אין דער האנט ארייין מיין ווייב פב"פ אונ זיא ווערט מגורש זיין דער מיט) כדת משה וישראל · ויאמר העד כ
אעשה · אח"כ יאמר לעד השני כו' כנ"ל ויאמר גם הוא כן אעשה עכ"ל · ובקו"א אות ח' כתב בזה דאין לחוש במה שפיו
לשנות הלשון שהוא מ"ו כמו אלא לפו על גיטין הראשונים דהא ליתא דהלשון הבעל לא שייך כלל הוצאת לעז שמצוה לכתוב הב
הרבנו ואינו רוצה שיתלה בדעת הרב ואף שאנו מלמדין אותו אין בכך כלום כו' ע"ש · ולע"ד אין חילוקו מוכן לי הרת
ודאי אם היה הבעל חכם והיה מצוה מעצמו כך וכך לית לן בה כמו באומר לעשרה כולכם חתומו בש"ם ק"כ דודאי ל"ש בו
הוצאת לעז מעתה"כ כשעושה ע"פ צווי החכם המסדר אך בלא"ה י"ל דל"ש כאן הוצאת לעז לפמ"ש בסי' קכ"ע סי"ד ס"ק ל'
בשם הגאון מהרא"ז מרגליות בס' טיב גיטין בענין שם משה ליב שכתב לשנות ממה שנהגו מכבר וכתב שם דאין בזה משו
הוציא לעז דל"ש הוצאת לעז כ"א בדבר שהוא נוהג בכל גיטין כגון בשם העיר או בנוסח גופו של גט כו' ע"ש וא"כ ה"
הכא אף אם יאמרו שהלשון שנהגו מכבר אינו נכון אין זה נוגע לכל הגיטין רק לגט שהראה אותו הרב למי שהכה בעיני
ופקפק בו ושהרב לא השגיח עליו וכן אם היה שעכ"ד ומחקו בגט וכל זה הוא מלתא דלא שכיחא וא"כ הרי בהס"ג שאי
נוגע לכל הגיטין לא חיישינן להוצאת לעז ומ"מ למעשה צריך ישוב והסכמת כמה חכמים :
שם (אלי) לשמי ולשמה ולשם גירושין · כן הוא בהס"ג סע"ו וט"ז וכתב בספר גם מקוצר ולע"ד דמה שצריך הבעל לומר לשמ
ולשמה אינו אלא לסופרא דמלתא דבכל דוכתי לא נזכר בש"ס רק כתובו גט לאשתי כו' ע"ש ועמ"ש לקמן אות ע'
(נד) אם יש איזה סבה כו' · בסה"ג סי"ו איתא שיאמר ואתם פלוני ופלוני היו עדים והתמו כו' ולא מפליג שם בין אם יכול
להאריך או לא אך הרב המסדר מחלק בזה דאם יש פנאי מוטב לומר לעד א' בפ"ע ולעד הב' בפ"ע כדי שיהיה מבורר ש

שמיוחד

הרבה מאלו ספיקות יחד (עיין לקמן סימן ר"ן) : נו אחר כך ימסור הבעל הקלף והקסת והקולמוס וכל
לי הכתיבה ליד הסופר : נז כשמוסר הבעל הדברים הנזכרים לסופר ימסרם על ידי עצמו ולא על ידי שליח :
ח אחר כך יצוה הרב לבעל שלא ידבר מעניני הגט עד אחר הנתינה : נט גם יזהיר אותו שלא יאמר
סופר כתוב כן או לא תכתוב כן : ס טוב שיכין הרב שני אנשים שלא יניחו את הבעל לילך מן המקום
הסופר והעדים שם רק יהיה אצלם עד שיכתוב ויחתמו הגט · ואם רוצה לילך לחוץ יאמר לאנשים שהוא
ריך לילך לחוץ כגון לעשות צרכיו וכיוצא בזה מניחין אותו לילך · ואם הוא מתנכר ואומר כן אז כשהולך
חוץ ילכו אחריו ויראו שלא ימסור מודעא : סא יאמר הסופר שמעו אלי אתם עדים פלוני בר פלוני ופלוני
ר פלוני כנ"ל · כל התיקונים שאני עושה לצורך הגט הנני עושה לשם פלוני בר פלוני כנ"ל · לגרש בו
ת אשתו פלונית בת פלוני כנ"ל · ואני מתקן הכל לשמו ולשמה לשם גירושין : סב יחתוך הקולמוס
חליק הקלף אפי' אם הם מתוקנים כבר יחזור ויתקנם קצת ויחתוך הקולמוס תחלה ואחר כך יחליק הקלף
אחר יחתוך אותו למדת הגט : סג יחתוך הקלף למדת הגט קודם שישרטט · אך הנקבים שעושה
די לשרטט על ידן יחתוך אחר השירטוט אפילו אחר השירטוט של הצדדים ועכ"פ יחתוך את הנקבים
ודם הכתיבה : סד ישרטט מבחוץ שלא במקום הכתב : סה ישרטט בצד השער וסימן שתכיר איזה הוא
קום שער קח חתיכה של אותו קלף ותלחלח אותו ותרטב במים או ברוק שבפיך ואז מכווץ כווץ הקלף
חמת הלחלוחית ונוטה לעולם הכוויצה לצד הבשר : סו ישרטט י"ב שיטין · ויעשה נקבים כדי לשרטט
ל ידם שלא יהיו השורות עקומות ושיהא המרחק שבין שטה לשטה שוה בכל הי"ב שיטין · ועוד עושה
טה י"ג קצרה כדי סיפוק חתימות עד שני ולא יותר ושיהא המרחק שלה משטה י"ב כמו שאר המרחק
בין שטה לשטה · ועושה עוד שטה קצרה כדי סיפוק חתימות עד הראשון ולא יותר באמצע המרחק שבין
יטה י"ב לשיטה י"ג ואותם ב' שיטות קצרות עושה בצד שמאל דכשתהפך יהיו התחלתן בצד ימין וישרטט
וד שני שרטוטין אחד מימין ואחד מהשמאל : סז יחתוך הקלף שיהיה ארכו יותר על רחבו בלא הגליון
ל מטה · ונקרא ארכו דרך קריאתו מתחלתו לסופו : סח יניח גליון מן הצדדים חוץ ממקום השירטוט כחצי

פתחי תשובה

מייחד עדיו כי אם יאמר לב' העדים ביחד ע"כ לומר בלשון רבים (א"ר) עדים אינו מבורר אם מכוין רק לאלו רק כאין
גאי להצריך אין קפידא כיון שקורא אותם בשמו ועי' בתשובת ח"ס ח"א סי' פ"ב בד"ה ונבא לעיין מזה : (נז) כשמוסר
ו' ימסרם ע"י עצמו כו' בסה"ג סוף סט"ו בהג"ה וכשהבעל נותן הדברים לסופר יתנם לו לכתחלה ע"י עצמו כו' וכ' בס'
ט מקושר ונראה הטעם לפי שהוא צריך לצוות לסופר בעצמו כדאית' בסי' ק"כ ס"ד : (נח) אח"כ יצוה כו' · בסה"ג סכ"גי
הטעם שלא ידבר דברים שגורמים פיסול הגט : (נט) גם יזהיר אותו כו' · בסי' קכ"ג ס"א בהג"ה : (ס) טוב שיכין כו'
בסי' קל"ד ס"ג בהג"ה ולכן אין מניחין אותו לילך כו' וכתב בס' גט מקושר מיהו בדיעבד אין חשש כל שלא נודע שמסר
ודעה כו' אלא דאם כופין אותו לגרש אפשר להוש שביטל גוף הגט ולזה לא מהני ביטול מודעות שאח"כ קודם הנתינה וא"כ
אפילו בדיעבד יש חשש עמ"ש בס"ג שני אות כ"א : (סא) יאמר הסופר שמעו אלי כו' בסה"ג סל"ח בהג"ה וי"א שקודם
שיחתוך הסופר הקלף ידבר בפני העדים כו' ועיין בסי' קל"א ס"ז בהג"ה דבדיעבד אף אם עשה אלו הדברים שלא לשמה אינו פסול
ובס' זכור לאברהם ח"ג ד' ק"כ ע"ב בשם יד אהרן בסה"ג דף ק' שכ' וקודם שיחתוך הסופר הקלף למדת הגט וקודם שיחלוק אותו
קודם שיתקן הקולמוס יאמר בפני העדים אתם עדים פב"פ ופב"פ כל התיקונים שאני עושה כו' ומ"מ אם לא נזכר הסופר ותיקן
ל הנזכר סתם פשיטא דאין להקפיד אפילו לא נכתב הגט עדיין דדוקא בכתיבה וחתימה ודאי דיש להקפיד שיאמר בפה מלא
ו' יע"ש] · ועמ"ש לקמן אות ע' : (סב) יחתוך הקולמוס כו' כתב בס' גט מקושר כל זה רק זהירות בעלמא ואין עיכוב
דבר : (סג) יחתוך הקלף כו' · מבואר בסימן קכ"ד ס"ג ובהג"ה שם והטעם שלא יהא מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה
השירטוט נוכך כתיבה הוא · ולענין דיעבד אם חתך אח"כ מבואר שם באורך · ומ"ש ועכ"פ יחתוך הנקבים קודם הכתיבה ·
מ"ש שם ס"ק י"א בשם תשובת ב"ח החדשות שכתב דאם לא קצצו הנקבים שהשרטוט נעשה בהם אין בזה שום מיחוש ודאי
ם רוצים לקוץ אותם צריכין לכתחלה לקוצצם קודם הכתיבה למען לא יהיה מחוסר בשעת הכתיבה קציצה אבל אם אינו רוצה
קוץ אותו אין בזה מיחוש כו' ע"ש : (סד) ישרטט מבחוץ כו' · בסי' קכ"ה סי"ב בהג"ה ובסה"ג סעיף מ"ד : (סה) ישרטט
צד השיער כו' בסי' קכ"ה סי"ב בהג"ה ובסה"ג סמ"ג (ולקמן אות ע"ו) מבואר שיכתוב במקום בשר ולא במקום שיער
"כ ממילא כיון דהשרטוט מבחוץ משרטט בצד השיער ועיין בספר גט מקושר שכתב דאם עבר ושרטט במקום הבשר אפשר
יכול לכתוב במקום השרטוט מיהו אם כתב במקום שיער נמי ליכא קפידא בדיעבד כו' ע"ש ועי' בסי' קכ"ה שם · ומ"ש
סימן שתכיר כו' כ"כ הלבוש בסה"ג סמ"ג : (סו) ישרטט י"ב שיטין · בסימן קכ"ה סעיף י"א ובסה"ג סעיף מ"ב · ולענין
יעבד אם הוסיף או פיחת מי"ב שיטין או שלא שרטט כלל עי' בסי' קכ"ה סי"ב בהג"ה ומ"ש שם · ומ"ש ועוד עושה שיטה
"ג כו' כתבתי שם ס"ק כ"א בשם הג"פ דירא"ה לו דטוב שיעשו העדים השרטוט של שטה י"ג דהיא לצורך חתימתן ויעשו אותה
ודם שיכתוב הגט ע"ש ולא ראיתי נוהגין כן : (סז) שיהיה ארכו יתר על רחבו בלא הגליון כו' · זהו דלא כרמ"א שכ' בסי'
כ"ה סי"ג עם הגליון של מטה ועי' בח"מ שם · ובס"ג מהר"י מינץ אות קי"ז כתב שצריך להיות ארכו יתר על רחבו עם
העדים ע"כ [וכתשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ח' כתב לרב אחד שספקפק על גט שהובא לידו מחמת שלא היה ארכו של כתב יתר
על רחבו כו' לו יהיבנא ליה דבעינן דוקא רחבו פחות מאורך הכתב בלא גליון שלמטה עכ"פ גם חתימות עדים בכלל ספר
כריתות אפילו לר"א כו' וא"כ הרי אורך הכתב עם העדים בגט זה הוא הרבה יותר מברוחב אפילו בלא גליון לא עליון ולא
תחתון אם ימדוד מראש גוהר הלמ"ד של בשלישי בשורה ראשונה עד סוף אות חתימת עד השני עכ"ל] · וכתב בספר גט מקושר
נראה דבדיעבד אין קפידא וקיל טפי משרטוט דשרטוט הוא שיהא דומה לספר וגם ליישר הכתיבה מש"ה לא שיקל רמ"א אלא
במקום עיגון אבל בזה יש להכשיר וליתן לכתחלה ודלא כנראה מדברי ב"ש לעיל (בסי' קכ"ה סק"כ) עכ"ל · וכן כתבתי בפ"ת
שם ס"ק כ"ד בשם הרדב"ז ח"ג דאם לא נכתב ארכו יתר על רחבו אינו מעכב כלל ומהדרין בו לכתחלה ע"ש : (סח) יניח
גליון כו' ולא יותר כו' בסי' קכ"ה סי"ב בסוף הג"ה ונוהגין לכתחלה להניח גליון מן הצדדים כחצי אצבע ולמעלה כאצבע

רוחב הציפורן של גודל ולא יותר · ולמעלה חוץ ממקום השרטוט ברוחב צפורן של גודל ולא יותר ולמטה יניח עכ״פ אחר החתימות עד שני כדי ארבע אצבעות של גודל וקצת יותר ואם ירצה יכול להניח אפילו יותר הרבה : סט השרטוט יהא בקנה או בעץ או בעצם · ויהיו דוקא קשים ולא בעופרת או בבדיל וכל דבר הצובע · ונוהגין שלא לשרטט אפילו בברזל : ע כשיבא הסופר לכתוב הגט יאמר · שמעו אלי אתם עדים פב״פ ופב״פ כנ״ל · הנה כותב גט זה לשם פב״פ כנ״ל · לגרש בו את אשתו פב״פ כנ״ל · ואני כותב אותו לשמו ולשמה לשם גירושין : עא יהיה העדים עם הסופר כשיכתוב הזמן ושם האיש והאשה ויצאו אחר כך לחוץ ואם צריכין לצאת חוץ קודם לכן אפילו אין להם צורך גדול יכולין לצאת אחר שכתב כל שטה ראשונה · ואם צריכים לצאת קודם שכתב כל שטה ראשונה אם יש להם צורך גדול יכולין לצאת אחר שהתחיל לכתוב קצת : עב קודם שיוצאים העדים צריכין לעשות סימן מובהק בגט בקלף ובכתב כדי שיכירוהו והאחד לא יגיד לחבירו סימנו : עג אחר שאמר הסופר שהוא כותב את הגט לשמו ולשמה לשם גירושין יתחיל לכתוב מיד וגם יכתבנו בקביעות ולא בסירוגין : עד יש לכתוב הזמן ושם האיש והאשה בשש שורות הראשונות

פתחי תשובה

כו׳ וכתבתי בס ס״ק כ״ג בשם הג״פ שכתב כלומר שלא יפחות משיעור גליון זה כו׳ ע״ש אך הרב המסדר אינו מפרש כן אלא דוקא קאמר כתני תלבע ולא יותר וגם בלבוש סעיף ל״ב מבואר כדבריו וכתב דנ״ל הטעם כדי שלא יבא לקצץ ממנו אחר הכתיבה ויהא נראה דהוא מהוסר קציצה בין כתיבה לנתינה ע״ש · וכתב בס׳ גט מקושר דמ״ש כאן ולמעלה כו׳ ולא יותר · היינו דאם יניח הרבה יכול לזייף למעלה ולכן נ״ל שימשוך הלמדי״ן שבשטה ראשונה שלא יוכלו לזייף איזה שורה למעלה עכ״ל ועי׳ לקמן אות נ״ד שכ״כ הרב המסדר עצמו שגם לוהר למ״ד שבשטה ראשונה ימשוך כו׳ · ומ״ש ולמטה יניח עכ״פ כו׳ עיין בסה״ג סמ״א בהג״ה דבדיעבד אין לחוש : (סט) השרטוט יהא בקנה כו׳ ולא בעופרת · בסה״ג סמ״ד ובפנים בס״ע סי׳ קכ״ה ס״י וכתב הב״ש שם אע״ג דמשרטטים מבחוץ מ״מ נראה קצת מבפנים כ״כ הב״י מיהו נראה אם כבר נכתב אין קפידא בדבר עכ״ל ור״ל דוקא אם השרטוט מבחוץ אבל אם שרטט מבפנים באבר וכתב גט עליו משמע בב״י שם דפסול אפילו דיעבד כמו שרטט בדיותא שכתב בה״ג דפסול ע״ש ועיין בס׳ גט מקושר לעיל אות ס״ד שמצדד להכשיר אפילו בכה״ג אך סיים דלגודל חומר הנושא קשה להכריע להלכה (ועיין בפ״ת ליו״ד סי׳ רע״א ס״ק ע״ו) · וכתב עוד עכ״פ נ״ל בזמן הזה שנהגו לכתוב על נייר וישנו בפנים אותיות לבנות כגופן שלהם מעשה ידי אומן דנזהרין שלא לכתוב על האותיות מ״מ בדיעבד אין קפידא כו׳ ע״ש · ועמ״ש בסי׳ קכ״ה סק״כ בשם תשובת רדב״ז דיכולין לכפול הנייר במקום שרטוט וצריך שגומת חריץ הכפל תהיה לנד חוץ כו׳ עיין שם : (ע) כשיבא הסופר כו׳ יאמר שמעו אלי כו׳ בסה״ג סעיף נ״ב · ובפנים בס״ע סי׳ קל״א ס״ז וכן יאמר הסופר בפיו כשמתחיל לכתוב כו׳ עב״ש שם סק״ח וס״ק י״א שכתב דיש קפידא בזה אפילו בדיעבד אם לא הוציא בפיו אף שחשב לשמה · ואני כתבתי בס ס״ק ג׳ בשם ס׳ תו״ג שכתב היינו לחומרא בעלמא כמו במוקף גויל אבל מדינא ודאי דאין צריך ורא״ה לזה מרים גיטין בהא דאמר ורבנן הוא דאצרוך בו׳ וכמו כן הבאתי בשם תשובת הרדב״ז ח״א סי׳ קנ״ד והרמ״ע מפאנו סי׳ נ״ד שכתבו בהדיא דבדיעבד סגי במחשבה ע״ש [ועיין בתשו׳ חתם סופר ח״ב סי׳ פ׳ הביא שם דברי התו״ג הנ״ל שכתב דלחומרא בעלמא הוא מדאמרינן רים גיטין ורבנן הוא דאצרוך ונדחקו רש״י ותוס׳ מה יהיה ערעורו של בעל ולמה לא אמרו פיערער שהסופר לא הוציא בשפתיו א״ו דכשר בדיעבד והוא ז״ל השיג עליו וכתב שדברים אלו נכתבו בלי עיון דא״ך יתלו הסרון בספרי דדייני דמיגמר גמירי וידעי דפסול אם לא הוציא בשפתיו ע״כ הוצרכו רש״י ותוס׳ לסמיכת שגיאה כבעל ולא בסופר כו׳ ולדינא דעת הח״ם שם שאפילו בדיעבד פסול אם לא הוציא בשפתיו ואפשר בעל אך כתב דכל זה אי לא אמר הבעל להסופר כתוב לשמי ולשמה ולשם גירושין אבל אם נתחלת צוואתו פקד כן עליו והוא השיב כן אעשה ואח״כ עשה מעשיו בסתם יש להכשיר אלא שלא אחליט הדבר ע״ש וכפי הנראה לא ראה דברי הרדב״ז והרמ״ע מפאנו הנ״ל ועיין לקמן אות ק״ס] · ועיין בס׳ גט מקושר לעיל אות ס״א שנראה דעתו ג״כ להקל בדיעבד והביא כמה ראיות דמעיקר הדין אין צריך הסופר לומר בפירוש שכותב לשמה ע״ש · וכאן באות זה כתב וז״ל ונ״ע בדיעבד אם לא אמר קודם כתיבה כיון שכבר אמר שכל התיקונים הוא עושה לשם גירושין אפשר שאכלל גם הכתיבה כו׳ מיהו גם בס״ת אף דצריך ג״כ עיבוד לשמה מ״מ צריך לומר בשעת כתיבה ולא אמרינן כיון שעיבד לשם ס״ת הרי בכח דבריו גם הכתיבה ואפשר הטעם משום דעיבוד אינו אלא הזמנה בעלמא א״כ גם בגט התיקונים אינם אלא הזמנה לגט אך כבר כתבתי לעיל אות ס״א דנראה דסגי במחשבה בלב ועוד י״ל לדידן שהבעל נותן הקלף לסופר ומצוה לו לכתוב לשמה והסופר משיב כן אעשה ומקבל שכר על זה פשיטא שעל דעת בעל הוא כותבו ואינו דומה לס״ת שצריך לכוין לשם קדושה שבו אבל בגט כל שכותב ע״פ צווי הבעל זהו לשמה כו׳ עכ״ל ע״ש ועמ״ש לקמן אות ק״ס : (עא) יהיו העדים עם הסופר כשיכתוב הזמן ושם האיש והאשה כו׳ בסי׳ קל״א ס״ח כתב יהיו שם שני עדי החתימה בשעה שמתחיל לכתוב הגט כו׳ אך בסה״ג סכ״א כתב וצריך שיעמדו בשעת כתיבה שם האיש והאשה והזמן כו׳ וכן שם בסעיף כ״ב לפיכך אם רוצים לצאת לחוץ אחר שכתב שם האיש והאשה והזמן כו׳ לכן סתמיר כאן לכתחלה שיהיו בשעת הזמן ושם האיש והאשה אך אם צריכין לצאת יש לסמוך על המבואר בסי׳ קל״ח שם דסגי בתחלה · ובלבוש שם בסה״ג כתב וז״ל וצריך שיעמדו העדים אצל הסופר בשעת כתיבת השטה שבה שם האיש והאשה והזמן כו׳ וי״א דסגי כשיעמדו בשעת כתיבת שטה ראשונה וכן נוהגין כי שמעו שאמר הסופר מתחלה שכותב לשמו ולשמה ולשם גירושין וכיון שכתב השטה הראשונה לשמו כו׳ סומכין דודאי יסיימהו כן עכ״ל · ועב״ש בסי׳ קל״א סק״ט שכתב דלכתחלה טוב שיהיו בעת התחלה מיהו לא גרע משליח דקיי״ל אפי׳ שמע קול קולמוס לשמה דיו ומסדר הגט דסמ״ק משמע אפי׳ לא שמעו קול קולמוס נמי כשר כו׳ ע״ש ועי׳ בס׳ גט מקושר שהאריך בזה ועמ״ש לקמן בס״ג שני אות כ״ו : (עב) צריכין לעשות סימן מובהק כו׳ בסה״ג סכ״ב כתב צריכים לעשות בום סימן בגט כדי שיכירוהו או שיהיה להם טביעת עין בו · ומ״ש כאן והאחד לא יגיד לחברו סימנו כתב בס׳ גט מקושר נראה הטעם דאל״כ אם רוצה לכתוב בגט אחר יוכל לעשות לו ג״כ סימן זה ואינו רק עד א׳ מ״מ נראה בדיעבד אין קפידא עכ״ל : (עג) אחר שאמר כו׳ הוא לשון סה״ג סעיף כ״ב · ובסי׳ קל״א ס״ז כתב הרמ״א ומיהו בדיעבד אם כתב בסירוגין כשר · ועיין מ״ש שם סק״ד דשכח הסופר לנמנם לא יכתוב אז וכמ״ש בא״ה סי׳ ל״ב סי״ע בהג״ה : (עד) יש לכתוב הזמן ושם האיש והאשה בשש שורות כו׳ בש״ע בכל הלכות גיטין וגם בסה״ג שבס״ם קנ״ד לא מכר דבר זה אך מצאתי בלבוה בסה״ג

ש בפחות ולא יותר: **עה** יכתוב הסופר בידו הימנית אפילו אם הוא שולט בשתי ידיו ואם הוא אטר יד כתוב בשמאלו: **עו** יכתוב לצד הבשר ולא לצד השער: **עז** יזהר שלא יגע הכתב בשרטוטין לא למעלה לא מן הצדדין: **עח** יקרא כל תיבה תחלה קודם שיכתוב אפילו אם מקרא לו אחר כל תיבה או אות או כתוב מתוך גט ישן אחר ויגיה תחלה הגט הישן ושמות המקום והאיש והאשה כמו שראוי לכתוב בגט זה אז אין צריך לקרות הוא עצמו תחלה ולא לקרא אחר: **עט** יש לכתוב כתב אשורית: **פ** מה שדקדקו הפוסקים בתמונת האותיות והביאו הטור א"ח סימן ל"ו וגם רמ"י מסיק שם האיך יש לדקדק לכתוב כל אות ואות אם הוא דקדוק שביארו הפוסקים או שנראה מדבריהם שאם שינה בו בס"ת תפילין ומזוזות הם פסולים או שיש בו מחלוקת בין הפוסקים אם פסולות אם לאו יש לדקדק בו גם כן בגט ואם הוא דקדוק שביארו או שנראה מדבריהם דאם שינה בו הם כשרים אין צריך לדקדק בו בגט · ואם יש מי שרוצה לדקדק שלא לשנות בו גם כן בגט אין מוחין בו · אבל מי שרוצה לתייג שעטנ"ז ג"ץ או קצת משאר אותיות הצריכים תגין או מי שרוצה לעשות בחי"ת בצד שמאל כמין מקל וגובה באמצע גגו מוחין בידו: **פא** יש לעשות ביודי"ן שבגט עוקץ קטן למטה (עיין ת"ה סימן ר"ל רל"ו ועיין סימן קכ"ה ס"ק כ"ה מ"ש) ועוקץ קטן למעלה

פתחי תשובה

בשס"ג שלו סמ"ג שכתב זה בשם יש אומרים ע"ש וגם בשס"ג שבסוף ספר גט פשוט אות קנ"ז כתב כן · ועיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"ג סימן מ"ז בדבר הגט שהובא ע"י שליח ממרחקים ונכתב שם האשה בשורה השביעית · וכתב דאין לחוש כלל כיון דדבר זה לא נזכר בש"ס ואף אם נאמר שהוא מנהג כבר כתבנו שכל שהוא מצד המנהג ושינו בו כשר בדיעבד ומכ"ש שיש לומר שלא נתפשט שם במקום הכתיבה לדקדק בזה בכשר אפילו שלא במקום עיגון וק"ו במקום עיגון דהא אנו נוהגין לכתוב י"ב שיטין ומנהג קבוע הוא ונתפשט בכל ישראל ואעפ"כ אם עשה שורה יותר אין לפוסלו במקום עיגון כנזכר בש"ע סי' קכ"ה סי"ב בהג"ה כו' ק"ו כאן דאין אנו יודעים טעם לזה למה הקפידו דוקא שיכתוב שמה קודם שורה שביעית ופשיטא במקום עיגון דאין לפקפק כלל עכ"ד ע"ש · והנה מ"ש דאין אנו יודעים טעם לזה לענ"ד יש סמך גדול למנהג זה מגמרא גיטין (דף פ"ו) הי מינייהו איגרשא מיניה ראשון כו' אלא אמר רב אשי מיניה אחרון וכתבו התוספות בדף ג' ע"א בד"ה אתי לאחלופי דבתחלה ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט מינכר מילתא ולא אתי לאחלופי ע"ש · מבואר דאף בזמן הש"ס היה המנהג כן · ומ"מ לדינא נכונים דברי אא"ז ז"ל דלא מצינו בזה קפידא וכן בס' גט מקושר כתב על זה דאינו אלא לכתחלה בעלמא: (עה) יכתוב הסופר בידו הימנית כו' בסי' קכ"ג ס"א בהג"ה ע"ש בח"מ וב"ש לענין דיעבד אם כתב בידו השמאלית: (עו) יכתוב לצד הבשר · בשס"ג סמ"ג ובפנים בסי' קכ"ה סי"ב בהג"ה ושם מסיים הרמ"א ואם כתב במקום שער יש פוסלין אותו ולי נראה דבמקום עיגון אין להחמיר ע"ש וע"ל אות ס"ה: (עז) יזהר שלא יגע הכתב בשרטוטין לא למעלה כו' בסי' קכ"ה שם איתא לכתחלה יזהר שלא יגע בשרטוט שבצדדין · משמע דבשרטוט שלמעלה אין קפידא וכ"מ בשס"ג סמ"ד בהג"ה והטעם בזה י"ל לפמ"ש רמ"א שם סי"ד דאפילו אות אחת שיצא חוץ לשיטה מימין או משמאל פסול וכב"ש שם כתב דאפילו רוב אות ואין להקל אלא במקום הדחק או שכבר ניתן כו' (ע"ל אות קכ"ס) ממילא די"ל ליזהר שלא יגע הכתב בשרטוט שבצדדין פן יהיה רוב אות חוץ לשיטה כגון אם יכתוב וי"ו או נו"ן וכדומה אבל בשרטוט שלמעלה לא שייך זה אך בלבוש שם איתא לא למעלה ולא מן הצדדים ועיין בנ"פ שם ס"ק נ"ד דנראה שהיה הגירסא לפניו כן ברמ"א שם שלא יגע בשרטוט שבצדדין או שלמעלה ונדחק שם למצוא טעמים לזה ע"ש: (עח) יקרא כל תיבה כו' בסי' קכ"ה ס"ב בהג"ה ויש מחמירין עוד לומר דהסופר יקרא כל אות תחלה קודם שיכתוב כמו בספרים · ומ"ש שם כל אות אפשר שט"ס הוא וצ"ל כל תיבה שהרי מביים כמו בספרים ובי"ד סי' ער"ד לענין ס"ת כתוב וצריך שיקרא כל תיבה כו' · ומ"ש כאן או יכתוב מתוך גט ישן כו' ואז א"צ לקרות כו' עי' בזה בא"ח סי' ל"ב סל"א ובמג"א שם: (עט) יש לכתוב כו' · בסי' קכ"ו ס"א והגו לכתבו בלשון ארמי· ובכתב אשורי עיין שם בהג"ה ובב"ש שם: (פ) מה שדקדקו הפוסקים בתמונת האותיות כו' [עיין בתשו' חתם סופר ח"ב סי' ח' שכתב אודות נד"י ביו"ד ימין הפוכה כיון שכן דעת המקובלים כמ"ש במשנת חסידים מס' תפילין פ"א אות י' ובמנחת שמורים דף ל"א ע"א וכיון שגם תינוק קורא אותה נד"י איך נפסול הגט בשביל זה] · ומ"ש אבל מי שרוצה לתייג כו' בסי' קכ"ה ס"ז וע"ש בח"מ שכתב ומ"מ בדיעבד בשעת הדחק ועיגון הגט כשר · ובס' גט מקושר דעתו להקל אפילו שלא במקום עיגון: (פא) יש לעשות ביודי"ן שבגט עוקץ קטן כו' זהו לפמ"ש בלוח הקדוש דמה שדקדקו הפוסקים בתמונת האותיות כו' אם הוא דקדוק שאם שינה בו בס"ת תפילין ומזוזות הם פסולים או שיש מחלוקת בפוסקים אם הם פסולים יש לדקדק ג"כ בגט כו' וא"כ בענין הקוצין דמבואר בטור או"ח סי' ל"ו שלדעת ר"ת מעכב בתפילין ע' ב"י שם ולבוש שם א"כ יש לדקדק בו ג"כ בגט ועיין בזה בתה"ד סי' רל"ו · ומה שנראה מדברי הרב המסדר שאם נחסר אלו הקוצין ולא תיקנו אותם כלל אפילו בדיעבד פסול ואפילו במקום עיגון עיין בס' גט מקושר שחולק עליו בזה דהא ודאי דאפילו נחסר קוץ השמאלי עדיף מכתב מסיט"א וכמבואר בתה"ד שם וא"כ לפי מ"ש רמ"א ר"ס קכ"ו דיש להכשיר במקום עיגון בשאר כתבים ובב"ש כתב שם דרמ"א מיקל אם כבר ניתן (אפילו בלא עיגון) מכ"ש דיש להכשיר בנחסר הקוץ וגם בתה"ד שם כתב כמדומה שאין הסופרים נזהרים בעוקץ שבצד שמאל ולידד להחמיר מ"מ במקום עיגון יש לומר דמודה דכשר · והאריך בזה ומסיים ולכן בהך עוקץ שמאלי יש להקל עכ"פ בכבר ניתן אבל בכתב מסי"ט ושאר כתבים אין להקל רק במקום עיגון שא"א להביא אחר ע"ש [גם בתשובת ח"ס ח"ב סי' ח' מסיק דבמקום עיגון אין להחמיר לא בקוצין של יודי"ן וגם באותיות נפרדות שתינוק מכירם כו' ע"ש] ועיין בפ"ת לעיל סי' קכ"ס סט"ז ס"ק ל"ב כתבתי ג"כ בשם תשובת נו"ב תניינא סי' קי"ג שכתב שדעת הרמ"א והמג"א והב"ש הוא להכשיר ומה שנראה מדברי הב"ש שם ס"ק כ"ח להחמיר היינו לכתחלה דוקא ולא בדיעבד ע"ש וכתב שם על עובדא דידיה שהיה השם עיגון גדול שבודאי עכ"פ היה ראוי לתקן תחלה כדעת הסדר גיטין אלא דהשואל כתב שהגייר שפל מאד ויש לחוש שלא יתקלקל לכן יש להשליח למסור הגט כמו שהוא ואח"כ יקחנו ממנה וינוה הרב לסופר אומן לתקנו אולי יעלה בידו כהוגן וימסרנו שנית לידה ואם יתקלקל ע"י התקון שוב אין ברירה ונסמוך על הנתינה הראשונה ולמנוס קודם הנתינה הראשונה לא יגיד כלל בפני השליח או האשה שימסרנו שנית רק יצוה ליתנו בידה בתורת גירות כראוי ואחר כך יאמר לו שנתיישב בדעתו ליתנו לה שנית כו' (עמ"ש לקמן אות ר"ן) ע"ש · [ועיין בתשובת

רס

לצד שמאל מלבד רגל ימיני · ואם לא עשה אלו העוקצין יש לתקנו קודם שיכתוב כדת משה וישראל · ואם לא תקנו אז יתקנו קודם שיחתמו העדים אם לא תקנו גם אז אין לתקנו אחר שחתמו העדים אלא יכתוב גט אחר ואם הוא במקום עיגון יש לתקנו אחר שחתמו העדים · ובכל זה כשמתקנו יתקנו על ידי הסופר שכתב הגט · ואם אין סופר כאן כגון שהובא מארץ רחוקה יתקנו על ידי אחר · וכן בתיקונים שאכתוב בסימנים הסמוכים היכא שיכולים לתקנו אחר שחתמו העדים ואין צריך הבעל לחזור ולצוות לסופר או לאחר לתקן כשמצוה הרב לתקן ועכ"פ לא יתקן הסופר כלום בלא ציווי הבעל או הרב : **פב** אם רגל ה"א או הקו"ף נוגע בגגה לא יתקנו אלא יכתוב גט אחר אפילו אם תינוק דלא חכים ולא טיפש קורא אותו ה"א כגון שאינו נוגע אלא מעט · מיהו בה"א אם אינו נוגע אלא מעט או בקו"ף אפילו נוגע הרבה והוי

פתחי תשובה

ח"ס ח"ב סימן ח' דרב אחד הקשה לו ע"ד הנו"ב הנ"ל מכיון שהשליח מתן לה כך כבר עשה שליחותו ומה יועיל נסיונו שמי והוא ז"ל השיב דלק"מ דממ"נ אי כשר בלי תיקון הרי מגורשת בנתינה ראשונה ואי ניחוש שמא לא כשר בלי תיקון והרב יכי לתקן כי מתחלה הרשה הבעל לכך וכ"ז שלא נתקן כ"ל חשפא בעלמא א"כ עדיין לא עשה השליח שליחותו עד שיהגנו פעם ב' אחר התיקון כו' ע"ש והוא פשוט ועמ"ש לקמן אות קל"א] · ועיין בס"ם ליו"ד סי' ער"ד סק"ב כתבתי בשם תשובת ח"ב חי"ו סי' רמ"ה אודות הס"ת שלא היה להיודי"ן עוקץ בצד שמאל למטה ולמעלה אין לפסול כי י"א שא"צ עוקץ ממש כולם להו ונמשך למטה רק זוית למעלה ולמטה לאפוקי עגולה ע"ש וא"כ כ"ש הכא בגט דיש להקל בזה ומ"מ צ"ע :

ומ"ש ואם לא עשה אלו העוקצין יש לתקנו קודם שיכתוב כדת משה וישראל · הוא ע"פ דברי הרמ"א בסי' קכ"ה סס"ז שכת ואם צריך לתקן אותיות כו' יתקן קודם שיכתוב כדת משה וישראל או לכל הפחות קודם החתימה ע"ש בח"מ וב"ש (וע"ל אות קכ"ה) · ומ"ש כאן ואם הוא במקום עיגון יש לתקנו אחר שחתמו העדים כן מבואר מדברי הרמ"א שם לכאן עכ"ל שם ס"ק כ"ו · ומ"ש ואם אין סופר כאן כגון שהובא מארץ רחוקה יתקנו ע"י אחר עיין בס' גט מקושר בפקפק ע"ז ונרא דמזו דבכס"ג יוסף טוב ליתנו כך בלא תיקון ועמ"ש לעיל בסמוך · ומ"ש וכן בתיקונים שאכתוב בסימנים הסמוכים כו' א' הבעל לחזור ולצוות לסופר או לאחר כו' עיין בס' תו"ג שתמה עליו בזה דהא בסמוך אות פ"ב כתב ג"כ דמהני תיקון אח שחתימת במקום עיגון וכיון שהבר גירר הרגל ודאי דאסור שוב לאחר לתקן בלא צווי הבעל ואדרבה אסור לתקן בתיקון כו' כשאין פוסק הבעל כאן רק יתנהו כך בלא תיקון או שמגרר קצת להפריד הדיבוק וכן אחר חתימת העדים אסור לתקן ע"י גרירה עכ"ל וכן הקשה באות פ"ג ובאות פ"ח עמ"ש שם (גם בס' גט מקושר השיג עליו בזה ויובא לקמן) :

ומ"ש ועכ"פ לא יתקן הסופר כלום בלא צווי הבעל או הרב · כתב עליו בס' תו"ג וז"ל לא ידעתי מה ענין צווי הבעל ה הסופר הוא שליח הבעל מהכרח דהא אמר בשעה שמינה אותו לשליח שיהיה הגט כשר להרב ולכל מי שירצה עכ"ל ואולי מבין תמיהתו דהדבר פשוט דכוונת הרב המסדר כאן במ"ש ועכ"פ לא יתקן הסופר כו' הוא דוקא לאחר שראה הר הגט והוא ע"פ דברי הד"מ בסי' קכ"ב שהובא בח"מ שם סק"א שכתב יזהר הסופר לאחר שראה הרב הגט שאם היה שום חסרון בגט כגון למשוך או או אותיות שנטשטשו ואין רשומן ניכר שלא יעשה בלתי רשות הרב דשמא כשר הוא לדע הרב והכר עשה הסופר שליחותו ובקצת נוסחי גיטין שיאמר הבעל בתחלה לסופר שיהא כשר בעיני הרב ולמי שמראה אותו ולך (דהא יכול למשוך האותיות בלי רשות) עכ"ל וא"כ לדידן שאין המנהג לומר ולך רק ולמי שמראה אותו כדלעיל או נ"כ מעילא דלאחר שראה הרב הגט אינו יכול לתקן בלתי רשות הרב או שהבעל יתן לו רשות מחדש (ומה דקשה לכאורה דהא גם נטילת רשות מהרב לא יועיל דשמא כבר היה בדעתו שהיה כשר וכבר עשה הסופר שליחותו ומכ"ש היכא שהרב אמ לבדיה שהוא כשר וא"כ נתיישב הרב שצריך תיקון יהא צריך ליטול רשות מהבעל מחדש לק"מ דודאי מה שאמר הבעל ש שיהא כשר לדעת הרב הכוונה שיהא כשר מתחלה ועד סוף) · ועיין בפ"ת בסי' קכ"ב בס סק"ח כתבתי בשם התו"ג שכת לפרש דברי הד"מ הנ"ל דחיישינן שמא עשה הרב באמרו כשר דבאמת הוא פסול בלא תיקון וא"כ נתקן שלא בשליחות אבל א באמת הוא כשר בלא תיקון אינו מזיק מה שתיקן מעצמו כו' ע"ש · ולכאורה קשה על זה מדברי הריב"ש סי' קפ"ו הוב בב"י סי' קכ"ו בענין שכתב הרא"ש בתשובה הביאו הסור שם בגט שלא היו הווי"ן ארוכין דאם יש בו תקנה עיגון כגון שהוב ממקום רחוק יתנוהו לכתחלה ע"י תיקון שיארינו כ"ד הווי"ן דמסתמא ניחא ליה לבעל שיתקנוהו והריב"ש כתב דהוא רחו בעיני דאיך יתקן וזולתי הסופר שהוא שליח הבעל אבל אני לא חששתי לאותן הווי"ן שאני רגיל לסמוך על מ"ש הרשב"א שלא להורותינהו מאלר ווי"ן קאמר כו' ע"ש והשתא לפ"ד התו"ג הנ"ל מה קשה ליה להריב"ש דאיך יתקן אחר הא כיון דהו כשר אינו מזיק התיקון אמנם זה אפשר ליישב דהריב"ש אף לדבריו דהרא"ש קאמר לפי דעתו דצריך דוקא תיקון א"כ מ מועיל מה שאחר יתקן וזהו שמסיים אבל אני לא חששתי לאותן הווי"ן כו' ר"ל וא"כ כשר אף בלי תיקון וממילא דגם א יתקן אחר לית לן בה והתיקון ההוא אינו מועיל ואינו מזיק וכדברי התו"ג הנ"ל · מיהו אכתי מדברי הב"ש שם ס"ק ס"ה אין נראה כן שהעלה לנאת ידי שניהם דעת הרא"ש ודעת הריב"ש ז"ל יתן השליח ב' פעמים א' בלי תיקון ויחזור ויקח מיד האשה ויתקנו אותו ויתנו לה פעם ב' ע"ש ולדברי התו"ג הנ"ל תורח זו למה הא יכולים כ"ד התחלה להמשיך הווי ושליח יתן לה פ"א ויוצאין גם כן ידי שניהם דאף אם כשר בלא תיקון אינו מזיק התיקון אלא ודאי דלא ס"ל לכא דהתו' ת"ש ועמ"ש לקמן אות קל"ה : **(פב)** אם רגל ה' או קו"ף נוגע בגגה כו' · בסי' קכ"ה סע"ז בהג"ה עב"ש שם ועי' במו' סי' ל"ב סי"ח ובסי' ל"ו ס"ב · ובס' ג"פ שם ס"ק ס"ה האריך בזה והביא כל דעות הפוסקים בענין זה וכתב בסוף וז' שכלל העולה דהנה רא"מ שלונתא דרבותא ז"ל אם נדבקו תלי הכי"ן וקופי"ן לגגן דיש פוסלין אפילו בעוסק אפי' אינו קורא אותם כ"א וקו"ף אפי' במקום עיגון ויש מכשירים אפי' בעורך כיון דהתינוק קורא אותם ויש מחלקים בין נוסם לאור וכן נראה עיקר · דבנוסם אפי' הדיבוק הוא הרבה דהתינוק אינו קורא אותו ה"א אפ"ה יש להכשיר דברי קיי"ל אפי' חסר פירס אחת מכמוסם לא נפסל בכך ובפנאי שאינו מפסם אותו דיבוק ומשום כוונת הגירושין אבל אם מפסם כוונת הגירוש כגון ס' דלמכך וכן בתורף הגט יש לפסול אפי' תינוק קורא אותם ובמקום עיגון יש להכשיר אפי' הוא בתורף כיון דתינו קורא אותם וכן נראה דעת מרן בש"ע סימן קכ"ו סע"ח עכ"ל · ומ"ש והתיקון בזה הוא שיגרר כל רגל של הה"א והקו' כו' כן משמע מדברי הרמ"א שם שכתב אבל במקום הדחק שיש לחוש לעיגון יתקן ועיין בח"מ סי' ל"ב כיצד יתקן · וע בח"מ

במקום עיגון יתקנו קודם שיכתוב כרת משה וישראל ואם לא תקנו אז יתקנו קודם שיחתמו העדים ואם לא תקנו גם אז יתקנו קודם שיתנו ליד האשה · והתיקון בזה יהא בדרך זה שיגרר כל הרגל של הה"א הקו"ף בסכין ויחזור ויכתבנו · ולא ימחוק בעודו לח אלא ייבשנו יפה ואחר כך יגרור וכן יעשה בשאר תיקונים שעל ידי גרירה שיתבארו בסימנים הסמוכים : פג אם קוצו של יו"ד שעל האל"ף נוגע אם מלפניו או שהיו"ד של מטה נוגע גם בצד ימין או שהיו"ד שבעי"ן ושבפאי"ן ושבצדי"ק ושבשי"ן נוגע יותר במקום

פתחי תשובה

בא"ח מבואר שצריך לגרור כל הרגל ויחזור ויכתבנה · אכן בש"ע סימן קכ"ו סמ"ח איתא אם נדבקו רגלי הסי"ן לגגן אם תינוק דלא חכים ולא טיפש קורא אותם יש להכשיר במקום עיגון אפי' אם הוא בתורף ויפריד בסכין · משמע דדי להפריד את הרגל מהגג וכן משמע מלשון מהרי"ק שם · גם בס' ג"פ שם ס"ק ס"ע כתב דלא נהירא לעשות כן למחוק כל הרגל ולחזור ולכותבו דא"כ הו"ל האות כתובה על המחק כו' ומ"ש מהרי"ק דבמקום עיגון יתקן היינו בהפרדת הסכין כו' ואפשר דס"ל להרמ"א דעפי עדיף למחוק כל הרגל ולחזור ולכותבו ממה שיפריד בסכין דא"כ הו"ל כחק תוכות אבל מה שיכתוב על המחק אין חשש כיון דאין כל האות על המחק רק מקצת האות וגם כיון דיש עדי מסירה אמנם מדברי מהרי"ק ומרן בסי' קכ"ו סמ"ח נראה דעפי עדיף להפריד בסכין ולא מקרי חק תוכות כיון דתינוק קורא כתקנה והו"ל ככל דיבוק אותיות דפסק מרן לעיל ס"ו דיגרור ביניהם להפרידם עכ"ד · ובס"ק ס"ו מבואר בדבריו שדעתו דאם בא הגט ממדינת הים ואין מצוי לפנינו הסופר שצוה הבעל יש ליתנו מתחלה כך בלא תיקון ואח"כ יטלנו ממנו ויתקנו להפריד בסכין ויחזור ויתן לה אבל בגט שכתב הסופר לפנינו ועשה בו דיבוקים של רגלי ה"א וקו"ף אזי אם הדיבוק הוא מועט דתינוק קורא אותה ה"א יכול הסופר לגרור להפריד (במקום עיגון) ולא הוי חק תוכות כיון שהדיבוק הוא מועט דהתינוק קורא אותה כהוגן וגם דביו"ד ס"ס רע"ו משמע דאפי' נוגעות מעט יש לספק אי חשיב חק תוכות מ"מ לדידי חזי לי דהכא כיון דתינוק קורא אותה ה"א שהדיבוק הוא מועט אם גררו לא חשיב חק תוכות דהא אפילו בלא תיקון יראה דמכשיר מרן ואפשר לחלק דוקא בס"ת אבל בגיטין מודו אולם אם הדיבוק הוא הרבה דתינוק קורא אותה חי"ת אינו די בגרירת הדבק דהוי חק תוכות וצריך לגרור כל הרגל ולחזור ולכותבו ואין לעשות כן משום דאין כותבין על המחק עכ"ד :

עיין בספר גט מקושר האריך ג"כ בזה ומסיים וז"ל כיון דמדברי הקדמונים מוכח להכשיר בדיבוק רגל הה"א או הקו"ף יש לסמוך עכ"פ בנדבק קצת במקום עיגון כל שאינו נראה כחי"ת גמורה וכדעת מהרי"ק סי' ע"ח אלא שכתב לכתחלה יפריד בסכין ולע"ד טוב יותר ליתנו כך מלהפריד מי שאינו מצווה מפי הבעל ולרווחא דמלתא יתננו לה כך ויטלנו ממנה ויפריד ויתננו לה שנית ויוצאין לכל הדעות ואפי' אם הסופר כאן אין יכול למחוק ולתקן די"ל שהיה כשר בלא הפרדה וכבר עשה שליחותו אם לא שיאמר בלשון שתיקנתי באות נ"כ (הובא ג"כ בדברינו שם) עכ"ל · ובס' תו"ג בסי' קכ"ה שם תב בזה דרגלי ה"א וקו"ף שנוגעין בגט אם תינוק יכול לקרותו וכבר ניתן הגט וא"א לתקן כגון שנאבד הגט כשר בלא תיקון בשעת הדחק ואם עדיין לא ניתן יתקן במקום הדחק אפי' אחר החתימה ושלא במקום עיגון אפילו קודם החתימה אין לתקן לגרר כיון שיכול לכתוב גט אחר · והא דכשר כשכבר ניתן דוקא כשתינוק יכול לקרותו אבל כשאין תינוק יכול קרותו אינו כשר רק קודם שניתן ואז צריך לגרור כל הרגל ולכתוב אחר והוי כדבר שיכול להודייף כשמתקן ואינו כשר רק שעת הדחק וכשהבעל או הסופר כאן ועל ידי עדי מסירה דוקא (ואם יכולים לעשות כן בגט שמשלחו על ידי שליח עמ"ש לקמן אות פ"ו) עכ"ד ע"ש :

וגה מדברי הרב המסדר לעיל אות פ"א משמע דגם כאן כשמתקן לגרור כל הרגל ולחזור ולכותבו יכול לתקנו ע"י אחר אם אין הסופר כאן וכבר כתבתי שם בשם התו"ג שתמה עליו וכתב דודאי אם אין הסופר כאן אסור לאחר לתקן תיקון כזה רק יתננו כך בלא תיקון או שיגרר קצת להפריד הדיבוק וכן אחר חתימת העדים אסור לתקן ע"י גרירה ע"ש ומת ראיתי בספר גט מקושר שהשיג ג"כ בזה על הרב המסדר וכתב וז"ל תיוהא קושיא הכא לפי הנחתו באות הקודם אם אין סופר כאן יתקנו ע"י אחר וא"כ הכא כשגורר כל הרגל הרי נפסל הגט ואם הוא בתורף הוא בטל ואיך יתקנו מי שאינו שליח הבעל לכתיבה חלילה מעשות כדבר הזה ומה דבתשובת הרא"ש שבטור ס"ס קכ"ו כתב דסב"ד יצריכו הווי"ן כי כל האחרונים פירשו דהיינו דוקא במידי שאין בו פיסולא רק לרווחא דמלתא עכ"ד (ומה שלא הזכיר ג"כ דאחר חתימת עדים אסור לתקן ע"י גרירה אפילו ע"י הסופר וכמ"ש התו"ג הנ"ל לטעמיה אזיל לקמן אות פ"ה וס"ע עמ"ש שם) וככר וכיר השגה זו גם בהקדמתו לספר הנ"ל · ומ"ש ולא ימחוק בעודו לח כו' בא"ח סי' ל"ב סעיף כ"ד : (פג) אם קוצו של יו"ד כו' · שם בהג"ה הנ"ל בסופו כתב רמ"א דכשר והב"ש חילק שם (כדי שלא תקשה ממ"ש בא"ח סי' ל"ב סי"ח אם נגע ני האל"ף בגג שתחתיה פסול) דמיירי דהקוץ לחוד נוגע וכ"כ המג"א בא"ח שם וא"כ צ"ל דכאן מיירי שהיו"ד עצמה נוגעת "כ בס' גט מקושר ע"ש · ולע"ד זה אינו דהא הב"ש שם ס"ק כ"ח שכתב דאם רק הקוץ נוגע כשר נסתייע בזה מדברי מ"א בא"ח שם ובמג"א שם מפורש הטעם דהא אפילו בלא קוץ מקרי יו"ד ע"ש וא"כ זה אינו רק לשיטת הרמ"א והמ"א ב"ש (עמ"ש לעיל אות פ"א) דס"ל דהקוץ אינו מעכב אבל לדעת הרב המסדר דס"ל לעיל אות פ"א דהקוץ מעכב אפילו דיעבד אפילו במקום עיגון ממילא דאפי' נוגע רק הקוץ פסול והיינו דנקט אם קוצו של יו"ד נוגע ולא נקט אם נגע פני אל"ף כמ"ש בא"ח שם כן נ"ל ברור בדעת הרב המסדר אמנם לדינא כבר כתבתי לעיל אות פ"א כנהגו הקו"ף דבמקום יגון או בדיעבד יש להכשיר ממילא ה"ה הכא באם הקוץ נוגע ודו"ק · ועיין בספר אליהו רבה בא"ח שם (הובא בספר תאים השקל) וגם בתשובת ח"ס שהוכרתי בפ"ת ליו"ד סי' רע"ו ס"ק כ"ח) שכתב דאם אירע כן באלפי"ן שבשם הקדוש אלקים ודני שהיו"ד שע"ג האל"ף נוגע בגג יש תקנה שיוסיף דיו למעלה ביו"ד עד שלמטה יהא נחשב כירך היו"ד שאומרים הסופרים אשר לפעמים נעשה היו"ד עשה כך ע"ש וא"כ י"ל דה"ה הכא בגט יש תקנה לעשות כן :

נ"ש כאן וכשמתקנו יש לגרור כל היו"ד ויחזור ויכתבנו · כן מבואר בנ"י א"ח סי' ל"ו בשם הר"י אלכסנדרי שכתב דאין די במחיקת הדיבוק דהוי כחק תוכות אלא צריך לגרור כל היו"ד שנדבק ע"ש · משמע מיהת בגרירת היו"ד סגי בלא זירת הקו האמצעי ועיין בפ"ת ליו"ד סי' רע"ו ס"ק כ"א הבאתי בשם תשובת ח"ס סי' רס"ו שכתב דהיינו דוקא לפי מנהג ב הסופרים שעושים בתחלה הקו האמצעי ואח"כ היודי"ן שלמעלה ולמטה אבל למנהג קצת סופרים שמקדימים יו"ד העליונה

ודינו דינו כמו שנתבאר בדין הקודם באם נדבק רגל הק"ף בגגו והשמיטתו יש לגרר כל חרת ויחזור ויכתבנו : פד אם לא היו התרי"ן שבאל"ף נוגעין בגוף האל"ף או שלא היה הקו האמצעי שבגימ"ל נוגע בה או שלא היו הרי"ש שבשי"ן פתוחה נוגע בכ"ף שבה או שלא היו התרי"ן שבצד"י שבמנצפ"ך ושבפשוטי"ן ושבשי"ן נוגעין בהם או שלא היה רגל התי"ו נוגע בדל"ת שבה יתקנו קודם שיכתוב משה וישראל ואם לא תקנו או יתקנו קודם שיחתמו העדים · ואם לא תקנו גם אז לא יתקנו אחר כך אלא יכתוב גט אחר אפילו הם סמוכים כ"כ שהתינוק קורא תבים ולא טפש קורא אותם הוא בכלל עיגון והקוא אם הוא בבירור אבל אם הוא בספק הוא בכלל עיגון יתקנו גם אחר חתימת העדים ואפילו אם התינוק קורא אותם יפה · ואם הוא בב"ב פתוחה שכתב וי"ו או ע"ין שכתב נו"ן יו"ד או צדי"ק שכתב יו"ד נו"ן או שי"ן שכתב עי"ן יו"ד וכ"ב התינוק כשתינה לשמאל הגם אפילו כשהתינוק קורא אותם יפה יש לכתוב גט אחר אפילו אם הוא בספק ובמקום עיגון : פה אותיות או תיבות שלא נתמלאו בדיו כראוי יש למלאותם קודם שיכתוב כרת משה וישראל ואם לא מלאם או ימלאם קודם שיחתמו העדים ואם לא מלאם גם אז אם התינוק קורא תבים ולא טפש יכול לקרותם אפילו אם הוא בתורף ימלאם קודם שיתן גם ליד האשה ואם אין התינוק יכול לקרותם אפילו אם הוא בטופס לא ימלאם אלא יכתוב גט אחר ואם הוא בטופס ובמקום עיגון ימלאם

פתחי תשובה

[illegible]

קודם שיתן ליד האשה וכשמראה לתינוק אין צריך לכסות הצדדין של האות או התיבה שיש בה ספק : פו יהיו האותיות מוקפות גויל ואם יש בו אותיות דבוקות זו לזו אין להפרידן בסכין אלא יכתוב גט אחר · ואם הוא במקום עיגון יפרידם אפילו הוא בתורף ויפרידם קודם שיכתוב כדת משה וישראל ואם לא הפרידם אז יפרידם קודם שיתחתמו העדים ואם לא הפרידם גם אז יפרידם קודם שיתן ליד האשה · ובכל זה אין חילוק בין אם האותיות אינן נוגעות אלא מעט וניכרות היטב אפילו לתינוק דלא חכים ולא טפש בין אם דבוקות כל גובה של אותיות ולא ידעינן היכן כלה האות ואם נתפשטו האותיות מכח לחות הדיו שקורין (גפלאסין) · עד שנראות כדבוקות ומ"מ נראה שאין האותיות נוגעות כשר · ויש ליתנו ליד האשה אפילו שלא במקום עיגון : פז אם נפלה טפת דיו על האות או בתוך חלל האות אינו יכול לתקנו אלא יכתוב גט אחר אפילו אם האות ניכר ודוקא אם בתורף אפילו במקום עיגון או בטופס שלא במקום עיגון אבל אם

פתחי תשובה

בד"מ וב"ש שם · ועיין בספר גט מקושר שהאריך בענין מה דפשיטא ליה להרמ"א ז"ל והאחרונים שאינו מועיל תיקון אחר חתימת העדים והוא ז"ל כתב דנ"מ מנ"ל לפסול בזה ולקמן אות ס"ז וס"ט האריך עוד בזה והביא כמה ראיה דאפילו אחר חתימת העדים מועיל תיקון ואין זה נקרא מזוייף מתוכו עכ"ה ויבואר ג"כ לקמן אות ס"ז : (פו) יהיו האותיות מוקפות גויל כו' עב"ש ס"ו נסנו להחמיר שיהיו האותיות מוקפות גויל כו' ע"ש ובב"ש דיש בזה ב' טעמים · א' שאין האות נראית יפה ולפ"ז כשר כשאינו מוקף גויל למטה דאז האות נראית יפה · טעם ב' דלכתחלה בעינן לעשות כעין ס"ת ולפ"ז אפי' למטה בעינן מוקף גויל ודוקא בשהתינוק יכול לקרותו אבל אם אין התינוק יכול לקרותו פסול לכ"ע ע"ש ובג"פ שם ס"ק כ"א הניאיו קצת וכס"ק ז' מבואר דדוקא בתורף אבל בטופס אין לפסלו בדיעבד אחר נתינה או במקום עיגון אע"ג דתינוק אינו יכול לקרותו ע"ש · ועיין בתו"ג שם ס"ק כ"ד שכתב דמדברי הב"ש שם ס"ק כ"ט בש"ס (גיפלאסין) גרע טפי דהוי כאילו נעשה מיד קודם הכתיבה כו' משמע מדבריו דבדיבוק שהוא למטה ונעשה אחר הכתיבה כשר בשלא נעשה (גיפלאסין) ע"ש · ומ"ש ואם הוא במקום עיגון יפרידם אפי' בתורף כו' שם בב"ש איתא י"א דאין להפריד האותיות אם נוגעים וכן נוהגין ויש מקילין בשעת הדחק לתקן קודם שיחתמו העדים כשהבעל צוה לתקן · ומבואר דעת רמ"א דאין תקנה אלא בג' אופנים · א' כשהוא עת הדחק כגון בשביל מרע או עוזב דת ואין שהות לכתוב אחר · ב' דוקא קודם החתימה · ג' כשהבעל מצוה לתקן · אך הח"מ והב"ש תמהו עליו והסכימו דבשעת הדחק ועיגון אף שבכר ניתן כשר אפילו בלא תיקון רק יותר טוב שיתקן ואפילו ע"י אחר מפני מראית עין וכשהבעל או הסופר שהוא שליח הבעל כאן אפילו בלא עיגון כשר לתקן כשעדיין לא חתמו העדים ע"ש ועיין בתו"ג שם הנאתיו נבק"י שם שכתב שגם דעת הרמ"א ז"ל כן הוא רק בית ע"ס כדבריו וחסר תיבת או וכצ"ל ויש מקילין בשעת הדחק או לתקן קודם שיחתמו כו' פירוש דבשעת הדחק כשר אפילו בלא תיקון או אפי' בלא בשעת הדחק יכול לתקן קודם שיחתמו כו' ע"ש · מיהו י"ל דגם לדבריו דכן הוא הפירוש בדברי הרמ"א ז"ל זהו לפי היש מקילין שהביא אבל אכתי מלד המנהג שהזכיר הרמ"א מקודם אין להפריד האותיות אם נוגעים ומשמע אפילו קודם החתימה וכשהבעל מצוה לתקן ולכן אין להקל אם לא בשעת הדחק קצת (אולם בס"ז סק"ז עמ"ש הרמ"א י"א דאין להפריד כו' וכן נוהגין כתב וז"ל נראה דהיינו אם הוא דביקות ממש אבל בנגיעה דקה אין קפידא להפריד וכן מסיק מו"ח ז"ל עכ"ל ועי' בסמוך) גם בלבוש שם ס"ז לאחר שכתב דקודם שיחתמוהו העדים יכול הסופר לגרר להפריד וסיים בסוף מקילין בכ"ל מסיים על זה מיהו יש מחמירין שלא להפריד נגיעת האותיות כלל אלא שלא נגעו כותבין אחר וכן נוהגין לכתחלה אם לא על ידי דחק גדול עכ"ל וסיינו דברי הרב המסדר בכאן :

ועיין בתשובת מ"ב סי' נ"ב במעשה שבא לידו דט"ן פשוטה של חנין היתה נוגעת ביו"ד שלפניה נגיעה דקה מאד עד שהיו מסופקין אם היתה נגיעה או לא גם היה נראה להסופר בשעת כתיבה לא היה שום נגיעה אלא שאח"כ נעשה מנגיעת הדיו ועשה הלכה למעשה בהסכמת הלומדים להפריד הנגיעה בסכין בצווי הבעל מאחר שעדיין לא חתמו העדים על הגט כו' ומסיים שם ומ"מ לא מלאני לבי להקל רק מפני שהיה ספק בעיני קצת אנשים אם היא נגיעה כלל וגם מפני שהיה נראה בעיני הסופר שמתחלה היה מוקף גויל רק שאח"כ נדבק ע"י נגוד כו' ע"ש · והנה מ"ש המ"ב להפריד הנגיעה בצווי הבעל כבר תמה עליו הג"פ ס"ק כ"ח למה הצריך צווי הבעל כיון שהיה שם הסופר שצוה לו הבעל לכתוב הגט כו' ותנגב בפום שהאיפי לרבני ספרדים דמפורים לגיטי דעבדי עובדא שיגרור הסופר דיבוק האותיות בלי צווי הבעל שגית ע"ש ועיין בלבוש שם · ובתשובת ט"ב מגיעה סי' ק"נ הבאתיו שם סק"ז נדבר בגט שבתיבת סוס נמשך כעין קו דק ומחבר ראש הוי"ן לט"ס פשוטה ואמנם ניכר שאינו מן הדיו רק מסבולת הנייר וכתב לא ידעתי בזה שום חשש כיון שאינו בזה שום דיו כו' ע"ש :

ומ"ש ובכל זה אין חילוק כו' ובין אם דבוקות כל גובה אותיות כו' הוא לאפוקי מדעת הב"ח שהובא בח"מ וב"ש שם דס"ל אם דבוקות ממש כל גובהו של אות אסור לגרור דהוי"ל חק תוכות וס"ל להרב המסדר כדעת הח"מ שחולק עליו אמנם פלוגתא כאן משמע דמשביר אפי' תינוק דלא חכים ולא טפש אינם מכירין והוא מטוב דהא אפי' הח"מ שחולק על הב"ש שם כתב דהכל תלוי בקריאת תינוק וכן מבואר בב"ש שם סק"ז שהובא לעיל דאם אין התינוק יכול לקרותו לכ"ע פסול גם בס' גט מקושר שם בזה והאריך קצת ומסיים דהדבר ברור דאם אין האות ניכר אפילו בדיעבד פסול ולא מיירי אלא כשהאות ניכר ע"ש · ובענין אם מועיל במקום עיגון לגרור כל האות ולכתוב על המחק או אצל המחק יבואר באות שאחר זה · ומ"ש כאן ואם נתפשטו האותיות מכח לחות הדיו כו' שם ס"ק ז' בסוף הג"פ ע"ש בב"ש · ועי' בפ"ת שם סק"ז הנלמוד בזה תשו' נו"ב סי' פ"כ בדבר הגט שהובא מתקום רחוק ומחמת שנפל למים נתפשט הדיו רפיפי חוץ להאותיות מאוד שגם הוין להאותיות הקלף שחור אלא שהאות דיוקה שרגה מגוף האותיות והאותיות ניכרים כו' עכ"ל : (פז) אם נפלה טפת דיו כו' · בספר קב"ש ס"ח אם נפלה טפת דיו תוך האות והיא ניכרת אינו יכול להעביר הדיו ולתקן האות דהוי חק תוכות · ובס ס"ק י"ג כתב בשם הב"ש כתב דמשמע מדאורייתא בטל (וכ"כ בתו"ג שם) אך בספר ב"ת מסיק דהעיקר כהרשב"א ובשמיט רוב הפוסקים דבל בשעה ע"י כתיבה אף שעשה נפיסול עכ"ם לא מהילא אינו אלא חק תוכות מדרבנן גם בג"פ נראה דדעתו כן ודלא בהדליך כו' וע"ש עוד בזמן אם נפלה טפת בשיה על האות או בתוך האות ואין האות ניכר אם יכול להעביר הטפה ע"ש ובס ס"ק ס"ו בענין אם מפני הטנרם קולמוס ע"ג חק תוכות כו' ע"ש · ופ"ב כאן אפי' אם האות ניכר · עם נרמ"א ויש

מסתירין

הוא בחופס ובמקום עיגון אפילו אם לא היה האות ניכר יש לתקנו קודם שיכתוב כדת משה וישראל אם לא תקנו אז יתקנו קודם שיחתמו העדים אם לא תקנו אז יתקנו קודם שיתנו ליד האשה ואם בא זבוב זמשך הדיו דינו כנפלה טפת דיו על האות · ואם נפלה טפת דיו על הכתב של האות ולא נתפשט חוץ לאות גם לא לחללו ואם נפל הדיו בעוד הכתיבה לחה דינו כאלו נתפשט חוץ לאות או לחללו אבל אם

פתחי תשובה

מתמי רין אפי׳ אם האות ניכר והוא ממהרי״ק ופי׳ הב״ח הבאתיו שם לא מבעיא אם נקראת עתה בשם אחר כגון שנפל בתוך ב׳ ונעשה פ׳ אלא אפי׳ לא נעשית אות אחר כו׳ ובתשובת נו״ב סי׳ פ״ה נראה שמפרש דהיינו שהטפת דיו שנפלה אינו שחור כמו דיו של האות ולכך ניכר בגוף האות מבהיר טפי כו׳ ע״ש · ושם בס״ק ע״ו הבאתי בשם הג״פ בנפלה טפת דיו ולא נשתנית צורת האות וקודם שנבלע הדיו בקלף ובנייר קדם הסופר ומצץ הדיו בלשונו וקנחו מע״ג הגט ואינו ניכר שהיה בו מחק מסתברא דבזה יש להקל כיון דאפילו נתייבשה שם הטפה לא היה משנה צורת האות ומותר מן הדין למוחקה אפילו בסכין אלא דמשום חומרא אין מוחקין בסכין כיון דניכר המחק בכה״ג אין להחמיר כיון שאינו ניכר המחק וכ״ש אם נפל מי עפצא או מי קאפיא על הגט ועשה בו כתמים דאין לפוסלו כיון שהאות ניכר כו׳ ע״ש · ומ״ש ודוקא אם בחורף אפילו במקום עיגון הנה בח״מ שם ס״ק י״ב מבואר דאם האות ניכר כשר בדיעבד ומשמע מדברי הב״ש שם ס״ק י״ב דמסכים עמו וכתב שם וז״ל בסדר מהר״ם מחמיר בזה אם הוא בחורף אפי׳ במקום עיגון אבל לא משמע כן במהרי״ק שורש נ״ח וכ״כ בח״מ עכ״ל וכן כתבתי שם ס״ק ע״ז בשם הג״פ שכתב ג״כ דבמקום עיגון ובשעת הדחק אפילו לדעת מהרי״ק יכול למחוק טפת הדיו ואפי׳ אם הטפה נוגעת בגדי האות אם תינוק קורא אותה כתקנה יכול לגרור הטפה ולא הוי חק תוכות · וכן נראה דעת הטו״ג כאן ע״ש :

ומ״ש כאן ואם נפלה טפת דיו על הכתב של אות כו׳ אם נפלה בעוד הכתיבה לחה כו׳ אך אם כבר נתייבש כו׳ וזהו מ״ש הב״ש שם ס״ק י״א שכן מפרש בסדר מהר״ם דברי הלבוש שמחלק בין אם האות לח או כבר נתייבש דכוונתו אם נפל טפת דיו על האות ולא נתפשט כלל (ובזה יהיה מתורץ התמיהת הב״ח על הלבוש) ע״ש · ועיין בספר תו״ג שכתב דמ״ש דאם נפל ע״ג הכתב של אות בעוד הדיו לח דדינו כאילו נתפשט לחלל נלפע״ד דדוקא כשנפל על כל האות בסביב אבל אם לא נפל רק על מקצת האות לא גרע מהא שכתב הב״ש בסימן קכ״ה סק״ה דאם נפל מעט דיו דיכול להוסיף דיו וה״נ לא יהא הך דיו שנפל על קצת האות מאילו לא כתב כלל הסופר במקום זה רק שנפל מעצמו ומותר האות שלא נפל עליו הדיו הוי כאילו הוסיפו הסופר וכשר ואף בנפל על כל האות קשה לי דהא דיו ע״ג דיו לא הוי כתב כלל ואינו מבטל כתב התחתון כלל ודוקא דיו ע״ג סיקרא אמרינן בגיטין דף ל׳ (צ״ל י״ט) דהוי כמוחק כו׳ עכ״ל · ולענ״ד מ״ש הטו״ג אבל אם לא נפל רק על מקצת האות לא גרע מהא שכתב הב״ש כו׳ איני מבין זה · חדא דדין זה שכתב הב״ש שם בנפל מעט דיו דיכול להוסיף דיו ולעשות ממנו אות אינו מוסכם כאשר הארכתי בזה שם סק״ו והבאתי שם שדעת הע״ז והפר״ח והב״מ אינו כן ועוד דזה פשוט שאף לדברי הב״ש שם דוקא אם הטפה נפלה קודם ואח״כ גמר האות ע״י כתיבה כשר כיון שנגמר האות בהכשר אבל אם הטפה השלימה האות בודאי דפסול וכמבואר להדיא מדברי הב״י שם וא״כ הכא בנפל על קצת האות כגון באות ב׳ אם נפל על דופן א׳ מהב׳ אם נימא דהך דיו שנפל הוא כאילו לא כתב כלל הסופר במקום זה הרי זו הטפה משלמת האות והוי סופו בפסול · ומ״ש הטו״ג עוד ואף בנפל על כל האות ק״ל דהא דיו ע״ג דיו לא הוי כתב כלל כו׳ הנה גם בס׳ גט מקושר תמה בזה בתוספת ביאור וכ׳ וז״ל דברים הללו תמוהים דהא מבואר בגיטין י״ט דדיו ע״ג דיו לכ״ע לא הוה כתב וא״כ אפי׳ העביר הקולמוס על האותיות לאו כתב הוא ולא מבטל לכתב התחתון כו׳ וכ״ש באות שכתוב כהלכתו ונפל עליו טפת דיו שאינו צורת אות כלל פשיטא שאינו מבטל כתב התחתון כו׳ עכ״ל · ולכאורה אין זו קושיא כ״כ דהא בגיטין שם כ׳ ע״א איתא אמר רב חסדא גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר׳ יהודה ורבנן דתניא ספר שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה כו׳ ובש״ע סי׳ קל״א ס״ס איכא ב׳ דעות בזה בגט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה ולהי״א חוששין לו והי״א אלו הם הר״ח והרשב״א דחיישי להא דרב אחא בר יעקב שם דאמר דאפי׳ רבנן מודו גבי גט דהוי כתב כמבואר בב״י שם א״כ יש לומר ה״ה כאן בכתבו לשמה ואחר כך נפל דיו על כל האות דהיינו כמו שהעביר קולמוס שלא לשמה להי״א הנ״ל חיישינן שמא מבטל כתב התחתון :

מיהו בתוס׳ שם י״ט ע״א כתבו תימה דהכא משמע דדיו ע״ג דיו לאו כלום הוא לענין שבת וה״ה לענין גט כו׳ ולקמן אמרי׳ כתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה באנו למחלוקת ר״י ורבנן דלר״י הוה כתב ועוד דרב אחא מסיק לקמן דאפי׳ רבנן מודו גבי גט דהוי כשר ואומר ר״י דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לר׳ יהודה ולרב אחא אפי׳ לרבנן חשיב כתב גבי גט אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום אפי׳ ר״י מודה כו׳ עכ״ל וא״כ לדברי התוס׳ אנו י״ל דאף להי״א דסי׳ קל״א הנ״ל דוקא בכתבו שלא לשמה והעביר קולמוס לשמה דכתב השני עושהו לשמה בהא קאמרי דחוששין לו אבל לא להיפך בכתבו לשמה והעביר קולמוס שלא לשמה לכ״ע לאו כלום הוא · שוב מצאתי בפמ״ג או״ח סי׳ ל״ב במשבצות ס״ק ע״ו שכתב וז״ל דע דבאה״ע סי׳ קל״א ס״ס כו׳ וא״כ כתב תפילין ונפל אח״כ על האות דיו שלא בכיון ונראה עליה או העביר דיו שלא לשמה עליהם באנו למחלוקת להרמב״ם כשר ולי״א פסול עכ״ל ותימה שלא הזכיר דברי התוס׳ הנ״ל :

אמנם אחר העיון נראה דמדברי התוספות אין סתירה לזה דמ״ש התוס׳ דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לר״י ולרב אחא אפי׳ לרבנן חשיב כתב גבי גט אבל הכא כו׳ כוונתם הוא דהא הטעם דדיו ע״ג דיו לאו כלום הוא הואיל ושניהם מין אחד ולהכי דיו ע״ג סיקרא דלאו מין אחד הם לכ״ע חשיב כתב א״כ בהעביר קולמוס לשמה דאינם שוים באיכות שהראשון שלא לשמה והשני לשמה הגם שהם דומים בעצם ששניהם דיו מ״מ כיון שאין דומין באיכות חשיב כמו מין אחר לר׳ יהודה ודומה לדיו ע״ג סיקרא ורבנן דאמרי אין השם מן המובחר הטעם דהם אזלי בתר דמיונן בעצם ששניהם דיו ולרב אחא אפי׳ רבנן מודו· דאזלינן בתר האיכות רק גבי שם הטעם דבעינן זה אלי ואנוהו וזהו שסיימו התוס׳ אבל הכא שכתב שני אינו מתקן כלום כו׳ ר״ל היכא ששני הכתיבות שוים בכמות ובאיכות דהיינו ששניהם שלא לשמה או שניהם לשמה בהא אפי׳ ר׳ יהודה מודה דלאו כלום הוא כן נראה כוונת התוס׳ ולפ״ז להי״א בסי׳ קל״א הנ״ל דחיישי

נפל אחר שכבר נתייבש כראוי והוא במקום עיגון אפילו אם הוא בתורף יכול לגרר הטפה וישאר הכתב הראשון מלמטה כמו שהיה · והיכא שאמרו שאינו יכול לתקן היינו אפילו אם הרגיש הקלקול מיד לאחר שנעשה והאות הוא בתחלת התיבה מ"מ אין לו תקנה לגרור כל האות ואחר כך לחזור ולכתוב על הגרד

פתחי תשובה

דמייתי לדרב אחא דאמר גבי גט אפי' רבנן מודו דאזלינן בתר האיכות אין חילוק בין אם כתב הראשון היה שלא לשמה והשני לשמה או להיפך לעולם לא אמרינן דלאו כלום הוא רק דוקא אם שניהם שוים בעצם ובאיכות אבל אם אינם שוים באיכות לעולם הכתב השני עושה פעולה דאם הראשון שלא לשמה והשני לשמה דמי לדיו על גבי סיקרא וכשהראשון לשמה והשני שלא לשמה דמי לסיקרא ע"ג דיו דאמרינן התם דחשיב מוחק ומעתה נכונים דברי הרב המסדר והפמ"ג הנ"ל · איברא דיש לעיין מדברי הר"ן בנדרים דף נ"ב ע"ש שם לבאר פלוגתא דר' יהודה ורבנן בפ' הקומץ אי מין במינו לא בטיל דר' יהודה אזיל בתר דמיון העצם ורבנן אזלי בתר דמיון איסור והיתר ע"ש ולפי דברינו הנ"ל בכוונת התוס' מחלפי שיטתייהו דר' יהודה ורבנן מהכא להתם דהכא אזיל ר' יהודה בתר האיכות ורבנן אזלי בתר דמיון העצם והתם איפכא מיהו יש לחלק ודוק:

ומ"ש אם לא תיקנו גם אז יתקנו קודם שיתנו ליד האשה כתב בס' גט מקושר נ"ל בכל מקום שהוזכר כך יתנו לה ואח"כ יטלנו ממנה ויתקננו ויחזור ויתננו לה עכ"ל ועמ"ש לעיל אות ס"א ופ"ב ופ"ג:

ומ"ש והיכא שאמרו כו' מ"מ אין תקנה לגרור כל האות ואח"כ לחזור ולכתוב על הגרר כו' עיין בח"מ שם ס"ק י"א שכתב בשם הב"ח דאין לה תקנה אלא לגרוד הכל ולכתוב אבל הגרד דעל הגרד אסור לכתוב דאין כותבין על המחק והוא ז"ל השיג עליו וכתב ולי נראה דאין תקנה זו מועלת דכשם שאין כותבין על הגרד כך צריך שלא יהא גרד בין אות לאות ג"כ משום חשש זיוף כו' ע"ש וכ"כ הב"ש שם ס"ק י"א ע"ש ולפ"ז מ"ש כאן ולכתוב על הגרר הוא ט"ס וצ"ל אבל הגרר דגם אצל הגרר אין יכול לכתוב דאין לומר שמסכים לדעת הב"ח שסברי מסיים אלא צריך לכתוב גט אחר ועוד דא"כ למה כתב אפי' אם הוא בתחלת התיבה א"ו כדכתיבנא (ועיין בס' גט מקושר לעיל אות פ"ו שרוצה ליישב דעת הב"ח דס"ל להב"ח דודאי יש להכיר במחק שלא היה כתוב כלום רק עיועא אבל אם יכתוב על המחק לא גלמוד ממנו כו' ע"ש ולא ידעתי איך מתורץ בזה תמיהת הח"מ מהא דסט"ו בהג"ה דאפילו זבוב שמשך קלא דיו לא ימחוק וצ"ע):

וכתב עוד הח"מ שם ס"ק כ"ה עמ"ש הרמ"א רגלי ה"א וקו"ף שנוגעין דבמקום שיש לחוש לעיגון יתקן וז"ל נראה אף דתינוק אינו יכול לקרותו כלל אף בטעות אחר אפי' טעות גדול כגון שינה שמו יכול למחוק מה שכתב בטעות ויכתוב מה שצריך לכתוב ואף שמדינא היה צריך לקיים למטה ולכתוב אות פלוני כתובה על המחק ועכשיו אין נוהגין לקיים שום מחק בגט וכמ"ש לקמן סעיף י"ע מ"מ נראה דבמקום עיגון כשר הגט בלא קיום דהא מותר לכתוב ע"ד שיוכל להזדייף על נייר מחוק כשנותן לה בעדי מסירה וא"כ כל הפסולים משום חשש זיוף כשנותן לה בעדי מסירה כשר הגט במקום עיגון וכל החומרות שנזכרו בסי' זה משום חשש זיוף אינו רק במקום שאין כאן עיגון עכ"ל גם הב"ש שם ס"ק י"א כתב וז"ל מיהו במקום עיגון יש תקנה בכל הטעות אפי' טעות גמור יכול לגרד ולכתוב אפי' לדידן דאין מקיימים שום מחק מ"מ כשר בשעת הדחק (ע"ש בס"ק ל"ה דכשר אפי' אינו מקויים כיון דאיכא עדי מסירה אך צריך דוקא שיהיו ע"מ בפנינו) וכן פסק בע"ז ועשה עובדא בגט עזוב דת והורה למחוק הטעות ולכתוב כו' ואם כבר התמו העדים בגט אין תקנה לתקן (ר"ל אפילו במקום עיגון) דהא עכ"פ העדים חתמו בפסול עכ"ל (ומ"ש עוד שם ובחתימת עדים אם אירע טעות מותר אפי' לכתחלה למחוק כו' יבואר בס"ד לקמן אות קס"ס) אמנם מדברי הרב המסדר לא נראה כן שסברי בתחלה כתב ודוקא אם בתורף אפי' במקום עיגון כו' ואח"כ כלל וכתב והיכא שאמרו שא"י לתקן היינו כו' משמע דגם במקום עיגון אם הוא בתורף אין לו תקנה לגרור כל האות ולכתוב אבל המחק וכן מבואר מדבריו לקמן באותיות הסמוכים והוא תמוה למה וראיתי בספר תו"ג שעמד על זה לקמן באות פ"ח ופ"ע וצ' (יובא לשונו שם) ולא ידעתי למה נטר עד התם · שוב ראיתי בספר גט מקושר שגם באות זה תמה כזה על הרב המסדר וכן באותיות הסמוכים · ולקמן אות נ"א כתב ולא ידעתי למה נחמיר במה שהוא פשוט בש"ס ופוסקים לדידן דקיי"ל כר"א יכול לכתוב על המחק כו' ע"ש עוד · וכאן באות זה דעת הגט מקושר להקל יותר דאפילו אם לא הרגיש הקלקול עד אחר חתימת העדים מועיל תיקון לגרור כל האות ולכתוב על המחק אם הוא במקום עיגון וז"ל לפמ"ש הב"ש סי' קכ"ה ס"ק י"א ול"ה דיכול למחוק ולכתוב על המחק וכ"כ בח"מ ס"ק כ"ה א"כ יש תקנה (במקום עיגון) למחוק ולסמוך על עדי מסירה כו' אלא דהב"ש שם ס"ק י"א כתב דאם חתמו העדים שוב אין תקנה לתקן דחתמו העדים בפסול אך לא ידעתי למה יקרא מזוייף מתוכו כיון דמותק בגט והפסול ניכר לא יסמכו על עדי חתימה ותחימתן כמאן דליתא כיון דאין סומכין עליהם [וגם יוכל למחוק החתימות כמכוון] ומ"ש מאם כותב על נייר מחוק אף שעדים חתומים לא איכפת לן כו' וא"כ כיון שעושים מחק בגט ממילא נתבטלה החתימה ולמה לא יועילו עדי מסירה וצ"ע ולענ"ד יש לסמוך בשעת הדחק בפרט לדידן דקורעין הגט מיד עכ"ל (עי' עוד בדבריו אות פ"ו ופ"ע מזה):

ולע"ד מאד צ"ע בדין זה דלדבריו אפילו אם חתמו בו עדים פסולים דהגט פסול משום דלמא אתי למיסמך עלייהו נמי יהא מועיל אם ימחוק אות אחת ויחזור ויכתבנו על המחק ואמאי סתמו הרמב"ם והש"ע בסי' ק"ל סי"ז דהגט פסול אפילו יש כאן עדי מסירה ואמאי לא הזכירו כך תקנה והגם שאפשר לחלק אך בפשטו נראה דאף דסברא זו דאם פסולו ניכר ליכא למיחש למזוייף מתוכו מבואר בב"י סי' ק"ל בשם הרמב"ן והרשב"א גבי הרחיקו העדים ב' שיטין וגם בב"ש לעיל סי' קכ"ד סק"ג בשם המרדכי בהא דכותבין ע"ד שיכול להזדייף וגם בג"פ שם ע"ש מ"מ זהו דוקא אם מתחלה היה כך פסולו ניכר משא"כ אם שעה אחת לא היה פסולו ניכר ונפסל הגט שוב אינו חוזר להכשרו וכה"ג איתא בב"ש סי' קכ"ז סק"ו לשיטת תוס' והרא"ש והרמב"ם גט מוקדם שנכתב בפיסול אין לו תקנה על ידי שלית ע"ש ואף שהביא שם דלהרשב"א גם במוקדם גמור יש תקנה מלבד שיש לחלק בין פיסול דגט מוקדם הנה כבר כתבתי שם סק"ו בשם הב"מ דהרשב"א עצמו בתשובה חזר בו והוא העיקר וכ"ד רש"ל ביש"ש כו' ומסיים לכן אף במקום עיגון א"א להקל ע"ש ובב"מ שם העתיק לשון רש"ל ביש"ש על דברי הרשב"א בחידושיו דמשמע מדבריו דאפילו מוקדם גמור יש תקנה ע"י שלית וכתב וז"ל ולי נראה דדוקא הכאן ממדה"י שנהכשר נכתבו אלא שלא ניתנו ביום הכתיבה מכשירין ע"י שלית אבל גט מוקדם שלא נעשה כתיקון והיה למיחש שמא יתננו בנעם שינה מטבע חכמים שוב אין תקנה אלא כאחר דכל מה שפסלו לא חלקו בדבריהם עכ"ל א"כ ה"נ בגט שחתמו בו עדים פסולים

או

אלא צרי׳ לכתוב גט אחר : **פח** אם נגע רגל השמאל של המ"ם פתוחה למטה אין לתקנו אלא יכתוב גט אחר · ודוקא אם הוא בתורף אפילו במקום עיגון או בטופס ושלא במקום עיגון אבל אם הוא בטופס ובמקום עיגון יתקן קודם שיכתוב כדת משה וישראל · ואם לא תקנו אז יתקנו קודם שיחתמו העדים · ואם לא תקנו גם אז יתקנו אחר כך קודם שיתן ליד האשה · והתיקון הוא שיגרר כל הסרטים ותשאר בצורת כ"ף כפופה ואחר כך יכתב מה שגרר : **פט** אם הבי"ת נראה ככ"ף כפופה או כ"ף כפופה נראה כבי"ת וכן דלי"ת שנראה כרי"ש או רי"ש שנראה כדלי"ת · וכן וי"ו שנראית כיו"ד או יו"ד שנראית כוי"ו וכן זיי"ן שנראית כנו"ן פשוטה או נו"ן פשוטה שנראית כזיי"ן וכן מ"ם סתומה שנראית כסמ"ך או סמ"ך שנראית כמ"ם סתומה וכן שאר האות שנראה כאות אחר אם נראה לנו דמ"מ נכתב כהלכתו אין להראותו לתינוק ואין צריך לתקנו כלל ואם נראה לנו שלא נכתב כהלכתו גם כן אין להראותו לתינוק אלא אם יכולים לתקנו להוסיף על האות יתקנו קודם שיכתוב כדת משה וישראל · ואם לא תקנו אז יתקנו קודם שיתתמו העדים · ואם לא תקנו גם אז לא יתקנו אחר כך רק יכתוב גט אחר · ואם אין יכולים לתקנו אלא על ידי גרירה לא יתקנו אפילו קודם שיכתוב כדת משה וישראל · אלא יכתוב גט אחר ודוקא בתורף אפילו במקום עיגון או בטופס ושלא במקום עיגון או בטופס ובמקום עיגון אלא שנשתנה הענין לפסול הגט אבל אם הוא בטופס ובמקום עיגון ולא נשתנה הענין לפסול בין אם יכולים לתקנו להוסיף על האות בין אם אין יכולים לתקנו אלא על ידי גרירה יתקנו קודם שיכתוב כדת משה וישראל · ואם לא תקנו אז יתקנו קודם שיתתמו העדים ואם לא תקנו גם אז יתקנו אחר כך קודם שיתנו ליד האשה · ואם יש לנו ספק אם נכתב כהלכתו יש להראותו לתינוק דלא חכים ולא טפש ואז אם קורא אותו יפה יתקנו קודם שיכתבו כדת משה וישראל · אם לא תקנו אז יתקנו קודם שיחתמו העדים · ואם לא תקנו גם אז יתקנו אחר כך קודם שינתן ליד האשה ואין חילוק בזה בין תורף לטופס או בין במקום עיגון לשלא במקום עיגון או בין שנשתנה הענין או לא נשתנה הענין · בין אם יכולים לתקנו

פתחי תשובה

או בכ"ד שחתמו על טעות כיון שכבר נפסל שעה אחת שוב אין תקנה לעשות פיסולו ניכר ופסול אפילו במקום עיגון (גם מ"ש הג"מ וגם יכול למחוק החתימות במכוון עמ"ש בסי' ק"ל ס"ק י"א ובסי' קל"ג סק"ג ע"ש) · אמנם נראה דאף לדברי הב"ש הנ"ל שהש וכתב דאם כבר חתמו העדים בגט אין תקנה לתקן היינו אם אירע הפסול או הטעות קודם החתימה או אין תקנה לתקן אחר החתימה דהתמו העדים בפיסול אך אם אירע הפסול אחר החתימה שנפלה אח"כ טפת דיו או כיוצא בזה דבשעה שחתמו העדים היה הגט כשר שפיר מועיל לתקן אפילו אחר החתימה וצ"ע :

ועיין עוד בספר גט מקושר לקמן בס"ג שני אות נ"ו העתיק שם לשון הרמב"ם פ"ט מה"ג דין ל"ב (שהובא קצת בש"ע סימן קמ"א סעיף י"ב עמ"ש שם בסק"ו) אמר לסופר כתוב לי גט לאשתי כתבו ונתנו לבעל בלא עדים ונטלו הבעל ונתנו לשליח כו' הרי זה ספק מגורשת שאין השליח נאמן להתיר הערוה אע"פ שהוא עד אחד אלא מפני כתב העדים שחתמו על הגט שהן כמו שנחקרה כו' וכתב עליו דלפ"ז נראה הא דמכשרינן בכהנו ע"ד שיכול לזייף וכן לדידן במקום עיגון לכתוב על המחק כמ"ש הב"ש סי' קכ"ה ס"ק י"א ול"ה כו' בגט שע"י שליח לא מהני שיתנו לה ע"י מסירה כיון דהשליח אינו אלא עד אחד לא מהימן לומר שאינו מזוייף ואף שנאמן על קיום העדים בשאומר בפני נכתב ובפני נחתם היינו משום דליכא ריעותא ומה"ת כנחקרה עדותן בב"ד אבל כשיש בו ריעותא וחשש זיוף לא סמכינן על השליח להוד ע"ש · גם לעיל אות פ"ו כתב הג"מ וז"ל עמ"ש בס"ג שני אות נ"ו דבגט שע"י שליח לא מהני עדי מסירה בדבר שיכול לזייף מיהו היש לו הרשאה מקויימת שפיר יכול לגרש בעדי מסירה מיהו אם ניכר שלא היה כתוב שום אות במקום המחק אין להחמיר דאין לומר שהעשה זיוף במקום מחק דלא נלמוד ממנו אם יהיה בו חשש זיוף וכמ"ש בדעת הב"ח (הובא לעיל ועמ"ש שם) ובפרט בגט שבא ממרחוק והיכא קצת בעת הדחק עכ"ל · הנה עיקר דבריו דבגט שע"י שליח לא מהני עדי מסירה כו' כן מבואר נמי מדברי התשו' נו"ב סי' פ"ה שהבאתי בסי' קכ"ה ס"ק כ"ו וגם בתשובת ב"ח החדשות סימן נ"ג שהבאתי שם ושם מבואר ג"כ בענין אם מועיל הרשאה מקויימת ע"ש :

ועיין עוד בגט מקושר כאן שכתב ודע דהא דמחמרינן אפילו האות ניכר היינו כשהאות מקולקל הכ"פ ע"י הטפה שנפלה כמו אם נפלה לאות כ' אף שאינו נראה כפ"א מ"מ אין ראוי להיות אלו ממולא כולו או רובו אבל אם נפל איזה טיפות וטפטוף והאות עדיין כשר כמו שהיה שפיר יכול לגרור ואין כאן חק תוכות שהרי לא נפסל האות בכך כו' ע"ש ועיין בפ"ת בסי' קכ"ה ס"ק ע"ז כתבתי בשם תשובת אא"ז פמ"א ח"ב ס"ס מ"ז דאף להמחמירין אינו אלא בנוגע הטפה לגג האות או לצדו אבל אם אינו נוגע לגוף לד"ע מודו דמותר לגרור וכ"ש במקום עיגון כו' ע"ש עוד בס"ק י"ד : **(פה)** אם נגע רגל השמאל של המ"ם פתוחה למטה כו' שם בש"ע ס"ט היתה אינו יכול לגרור הדבקות דהו"ל חק תוכות · ועיין בט"ז שם ס"ק ד שכתב דלפי מ"ש הרמ"א שם דלא מיקרי חק תוכות אלא כשכל האות נעשה כך אבל אם צריך עדיין לתקן שיהיה אות כשר לפ"ז בדין מ"ם פתוחה שנסתמה דסעיף ט' אם סתם המ"ם קודם הגמר יכול לגרר הסיתום כיון שעדיין צריך להוסיף ברגלו המשופעת כמין יו"ד ע"כ יגרור תחלה הדיבוק ואח"כ יגמור והבאתיו שם סק"ו ע"ש עוד · ומ"ש ודוקא אם הוא בתורף אפילו במקום עיגון אבל בטופס ומקום עיגון יתקן כו' כתב ע"ז בספר תו"ג וז"ל כבר כתבתי (באות פ"א) שכל תיקון שצריך גרירה בעינן דוקא ע"י סופר שנעשה בצווי הבעל ותיקון כזה מועיל אפילו בתורף במקום עיגון רק שיתן ע"י ע"מ דאין ב פסול רק משום שנכתב ע"ג דבר שיכול להזדייף · ובטופס כתב הג"פ דכשר אפילו בלא תיקון כלל במקום עיגון (עיין בג"י שהבאתיו שם ס"ק י"ט מבואר דאפילו בתורף אם יהיה עיגון גדול או בדיעבד שכבר נשאת אפשר דיש להקל כו') וכן נראה דלו גרע מכתב ישראל אל"ף למ"ד ביחד דכשר בטופס כמבואר בסי' קכ"ה סט"ז עכ"ל · גם בס' גט מקושר הולך על דרך המסה וכתב וז"ל מה שהחמיר בתורף אפילו במקום עיגון כבר כתבתי באות פ"ז לדידן דאיכא עדי מסירה כשר אפילו במחק גמור במקום עיגון כו' ומעשה בא לידי שהסופר עשה נגיעה במ"ם דהעומדת והכשרתי לתקן לכ"ע דהעומדת ודאי טופס הוא דבגט ע"י שליח אין כותבין מקום עמידתה כלל עכ"ל ועמ"ש בסי' קכ"ה ס"ק כ"ט : **(פט)** אם הבי"ם נראה ככ"ף כו' אם נראה לנו כו' ע' בזה בא"ת סי' ל"ב סעיף ס"ז · ומ"ש ודוקא בתורף אפילו במקום עיגון כו' גם בכאן תמה התו"ג וכתב וז"ל

מ"ש

להוסיף על האות לאם אין יכולים לתקנו אלא על ידי גרירה ואם אין התינוק קורא אותו יפה דינו כמו אם היה נראה לנו שלא נכתב כהלכתו : צ יתכוין שתהא אות סמוכה לחברתה ביותר שיהיה בין אות לאות רק כחוט השערה · מיהו אם מפורדת קצת יותר מחוט השערה כשר · אבל אם נפורדת הרבה עד שנראה לנו שתיבה אחת היא כשתים · אז אם הפירוד הוא בין בי"ת או כ"ף או דלי"ת או רי"ש לאות אחרת יתקן להמשיך אחת מאלו האותיות קצת לצד האות שאחריו כדי שלא יהא הפירוד דק כחוט השערה ויתקנו קודם שיכתוב כדת משה וישראל ואם לא תקנו אז יתקנו קודם שיחתמו העדים · ואם לא תקנו גם אז לא יתקנו אחר כך וצריך לכתוב גט אחר · ודוקא אם הוא בתורף אפילו במקום עיגון או בטופס ושלא במקום עיגון או בטופס ובמקום עיגון אלא נשתנה הענין לפסול הגט אבל אם הוא בטופס ובמקום עיגון ולא נשתנה הענין לפסול הגט יתקנו גם אחר חתימות העדים קודם שיתן ליד האשה ואם פירוד הוא בין שאר אותיות שא"א לתקן יש לחלק גם כן דאם הוא בתורף אפילו במקום עיגון או בטופס ושלא במקום עיגון · או בטופס ובמקום עיגון אלא שהענין משתנה לפסול הגט פסול ואם הוא בטופס ובמקום עיגון ולא נשתנה הענין לפסול הגט כשר בלא שום תיקון ואם יש לנו ספק אם נראית כשתים יש להראות לתינוק דלא חכים ולא טפש אם קורא כתיבה אחת או אם הפירוד הוא בין בי"ת או כ"ף או דלי"ת או רי"ש לאות אחר יש לתקן קודם שיכתוב כדת משה וישראל · ואם לא תקנו אז יתקנו קודם שיחתמו העדים ואם לא תקנו גם אז יתקנו קודם שיתנו ליד האשה ואם פירוד הוא בין א' משאר אותיות לאות אחרת לא יתקן והגט כשר · ואם התינוק קורא אותו כשתי תיבות דינו כאלו היה נראה גם לנו כשתי תיבות : צא יתכוין שיהא בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה לא פחות ולא יותר · מיהו אם קרבם קצת פחות ממלא אות קטנה או הרחיקם יותר כשר ואם הרחיקם יותר בין בי"ת או כ"ף או דלי"ת או רי"ש לתיבה אחרת יתקן להמשיך א' מאלו האותיות לצד האות שאחריו כדי שלא יהא הרחקה רק כמלא אות קטנה · רק הכ"ף אל ימשוך יותר מדאי כמו שאכתוב בסימן הסמוך ויתקן קודם שיכתוב בדת משה וישראל · ואם לא תקנו אז יתקנו קודם חתימות העדים ואם לא תקנו גם אז יתקנו קודם שיתנו ליד האשה · ואם קרבם הרבה עד שנראה לנו שתי תיבות כאחת אם הוא בתורף אפילו במקום עיגון או בטופס ושלא במקום עיגון או בטופס ובמקום עיגון אלא שנשתנה הענין לפסול הגט פסול · אבל אם הוא בטופס ובמקום עיגון ולא נשתנה הענין לפסול הגט כשר · ואם קרבם בדרך שיש לנו ספק אם שתי תיבות נראות כאחת יש להראותם לתינוק דלא חכים ולא טפש אם קורא

פתחי תשובה

מ"ש דהתם שצריך גרירה לא מהני התורף אפילו במקום עיגון לא הבנתי דהא ע"י גרירה אין הפסול רק משום שיכול לזייף וכשר ע"י ע"מ במקום עיגון גם מ"ש דאם יש לנו ספק דאין חילוק בין טופס לתורף בין אם יכול לתקן ע"י גרירה שיכול לתקן קודם שיתנו ליד האשה הוא תמוה דהא פסול משום דהוי כתב שיכול לזייף דדילמא שמו היה נכתב בגט (*) ברי"ש והאשה זייפה בעצמה ועשתה ד' להכשיר הגט ואינו כשר רק במקום עיגון וע"י ע"מ עכ"ל: (צ) יתכוין שתהא אות סמוכה לחברתה כו' זהו ע"פ מ"ש ביו"ד סי' ער"ד ס"ד לענין ס"ת · ומ"ש ודוקא בתורף אפילו במקום עיגון כו' גם בזה תמה הת"ג מה שפסל בתורף אפילו במקום עיגון דהא יכול לגרר ולכתוב במקומו אות גדול ואין בו פסול רק משום שיכול לזייף וכשר ע"י עדי מסירה כשיכול לתקן קודם החתימה וכן קשה באות נ"א ע"ש · ובס' גט מקושר כתב בזה וז"ל כבר הבנתי (באות פ"ב ופ"ז ופ"ט) שאין טעם ברור שלא יוכל לתקן אחר החתימות ובענין זה נ"ל לכ"ע י"ל שיכול לתקן אף אחר החתימות דבשלמא בכתב איזה טעות י"ל שנחתם בפסול אבל כאן שכתוב כהלכתו אפילו יהיה הטעות בתורף כגון שכתב שם גרשום וכתב גר וריתק שם גר שם אף שהיה שתי תיבות מ"מ ניתן לקרות כאחד רק שהקורא לפי הפסק הכתיבה מחלק לשתי תיבות מ"מ אינו עושה מעשה חדש דאין לנו לומר דהוי כאילו לא נכתב השם כלל דהא אפילו בתפילין שצריך כתיבה כסדרן פשיטא ליה להמג"א סי' ל"ב ס"ק ל"ג שיכול לעבות אות הקודם או למשכו ואי דיינינן ליה כלא נכתב כלל הוה שלא כסדרן אלא ע"כ גם מעיקרא דיינינן (*) שהתיבה כתובה רק שניתן לטעות וכשקירב התיבה אינו אלא מציל מן הטעות וא"כ לא שייך שנחתם בפסול כו' עכ"פ י"ל שיכול לתקן אפילו אחר חתימה עכ"ל · וכתב עוד בס' ת"ג דאם אירע כן בזמן הגט שיש הרחקה בין אות לאות יש לעיין כיון דבזמן אפילו חסר אות כשר כמבואר בב"ש סק"ל כיון שמוכח מתוכו הטעות וה"נ הרי מוכח מתוכו הזמן וא"א לבא לידי זיופי ולא להפסד פירות עכ"ד וכאן כתב זה כדמסתפק אך לעיל סי' קכ"ו סק"א כתב בהחלט דבזמן אין שום טעות פוסל כל שהזמן מוכח מתוך הגט ע"ש: (צא) יתכוין שיהא בין תיבה לתיבה כו' ביו"ד סי' ער"ד שם לענין ס"ת ועב"ש בסי' קכ"ה ס"ק כ"ז שכתב בשם ד"מ וכן אם שתי תיבות נקראים כתיבה אחת בטופס כשר ובתורף פסול ע"ש ושם ס"ק ל"א כתבתי דנ"ע באם יש מ"ם סתומה או נו"ן פשוטה בסוף תיבה הא' כו' ע"ש · וכעת ראיתי בספר עזרת נשים (מהרב בעל ג"פ ז"ל) דף ע"ב שדעתו בזה דלענין ס"ת תפילין ומזוזות שכתוב ב' תיבות בתיבה א' אין להכשיר מכח מ"ם סתומה או נו"ן פשוטה שכתוב בסוף תיבה הא' כי היכי דפסלינן אם האות אינו גולם א' אף שתינוק קורא אותה כתקנה ה"נ אם כתב למען ירבו בתיבה א' אע"ג דמכח נו"ן פשוטה יקרא הקורא ב' תיבות כיון דאין התיבות כהלכתן יש לפסול אמנם לענין גט כה"ג כגון אם כתב ודן די יהוי תיבת ודן סמוך לתיבת די ונראה תיבה א' או שם בן ציון תיבה אחת יש מקום להקל כיון דהרבה גדולים מכשירים בגט אם האותיות אינם גולם א' כמו שפסק מרן בסי' קכ"ו סמ"ז גבי ש' וע' שלא היו היודי"ן נוגעין כו' אם התינוק קורא אותם יפה אפילו הם בתורף יש להכשיר במקום עיגון וכן דעת הרדב"ז והרשד"ם סי' מ"ו ומ"ב ח"א סי' יו"ד א"כ ה"נ בשכתב ב' תיבות תיבה א' ויש ן' פשוטה בסוף תיבה הא' יש להכשיר במקום עיגון עכ"ד ע"ש · ומ"ש כאן ואם קרבם הרבה כו' אם הוא בתורף אפילו במקום עיגון כו' כבר כתבתי באות הקודם דבס' ת"ג תמה עליו בזה · גם בס' גט מקושר כאן כתב דנ"ע לפמ"ש הב"ש בסי' קכ"ה ס"ק י"א דבמקום עיגון יכול למחוק ולתקן א"כ גם כאן במקום עיגון יכול למחוק ולכתוב על המחק שלוק כדינו ולא ידעתי למה נתמיר במה שהוא פשוט בש"ס ופוסקים לדידן דקיי"ל כר"א יכול לכתוב על המחק · וכתב עוד ובסדר גט שני (אות כ"ו והוזכר ג"כ לעיל אות פ"ז) יתבאר דבגט שע"י שליח אין יכול לכתוב פ"ד שיכול להזדייף · ועיין מ"ש באות צ' (הובא בדברינו לעיל אות נ"ב) דאם רוצים למחוק ושיוכשר הגט ע"י עדי מסירה

צריך

אותם ב׳ תיבות ואם קורא אותם כתיבה אחת דינו כאלו היה נראה גם לנו כתיבה אחת : **צב** אין למשוך
שום אות ברוחב יותר מסתם אות ההיא רק אם נזדמן כדרך שנזכר בסימן הקודם או אם נזדמן אות בסוף
התיבה קרוב לסוף השטה אם לא היה ממשיך האות ההיא היה נשאר ריות בסוף השטה ואין בריות
ההוא כדי שיעור לכתוב עוד תיבה יכול למשוך אות שבסוף התיבה אבל אם ישאר ריוח כדי לכתוב עוד
תיבה אין למשוך אות אלא יש לכתוב עוד תיבה · מיהו אם מגיע למ״ם סתומה של ומותרת לכל אדם
ורואה שאם יכתוב אותה כשאר מ״ם סתומה ישאר ריוח בסוף שטה אפילו אם אפשר לכתוב אז בסוף שטת
גם תיבות ודן יש למשוך המ״ם סתומה מאחר שנוהגין לכתוב ודן בתחלת שורה י״א וכשימשוך אותה יעשה
אותה רחב למעלה ולמטה כזה ▭ אבל לא יעשה אותה רחב למעלה ולא למטה כזה ▭ וכן אם כשמגיע
לרי״ש של פיטורין שבשורה י״א רואה שאם יכתוב אותה כסתם רי״ש ישאר ריוח בסוף שטה · ימשוך הרי״ש
כדי שיבוא הנו״ן של פיטורין בסוף שיטה · ואם נשאר ב׳ או ג׳ אותיות מן סוף התיבה שבסוף השטה ומשער
שאם יכתוב אותו כשאר אותיות ההם ישאר ריוח בסוף השטה ואין בריוח ההוא כדי שיעור לכתוב עוד תיבת
אז אם יש באחת מאלו האותיות אל״ף או דלי״ת או ה״א או רי״ש או תי״ו ושאר אותיות הם אותיות
אחרות עדיף למשוך א׳ מאלו האותיות מלמשוך א׳ משאר אותיות אבל אם אין בהם אחת מאלו האותיות
רק יש בהם בי״ת או טי״ת או כ״ף כפופה או פשוטה או למ״ד או מ״ם פתוחה או סתומה או נו״ן כפופת
או סמ״ך או פ״א כפופה או פשוטה או צדי״ק כפופה או קו״ף או שי״ן · יש למשוך אותם · מיהו כ״ף
פשוטה או פ״א פשוטה אין להאריך גגה יותר מרגלה וכשמושך נו״ן כפופה או צדי״ק כפופה ימשוך אותם
למטה לבד ואות שכותב אחריהם לא ירחיק אז ראש האות שאחריהם מן הראשים שלהם · אבל גימ״ל או
וי״ו או זיי״ן או יו״ד או נו״ן פשוטה או עיי״ן או צדי״ק פשוטה אין למשוך ברוחב כלל · ובכדת משה
וישראל שצריך להמשיך כדי למלאות שורה י״ב אין למשוך אלא הדל״ת ותי״ו וההה״א והרי״ש והאל״ף :
צג לא יקצר שום אות אפילו אם נזדמן שאין התיבות שקרובים לסוף הגט מספיקים כדי לכתוב כולם בי״
שיטות שקודם ודן אא״כ יקצר קצת תיבות מ״מ לא יעשה כן ויכתוב גט אחר ואם יש חשש עיגון יכול לקצרם :
צד יש למשוך צואר הלמ״ד שבכל שטה לשטה שלמעלה ממנה יותר מחצי הריוח שבין שטה לשטה ואפילו
צואר למ״ד שבשטה ראשונה ימשוך יתר מחצי גליון שלמעלה וכן יש למשוך הגימ״ל והכ״ף פשוטה והנו״ן
כפופה ופשוטה והפ״א פשוטה והצדי״ק פשוטה והנו״ן פשוטה של פטורין יעקם לצד ימין כדי שיוכל להאריך
גגה של למ״ד של ישראל למעלה ולא יגע בנו״ן ופה בקראקא ובקצת מקומות אחרים נוהגין שלא להמשיך

פתחי תשובה

״ צריך להודיע לבעל כיון שלוה לעדים לחתום עכ״ד : (צב) אין למשוך שום אות כו׳ · כתב בס׳ גט מקושר כלל דברים אלו
דכל שהאות משתנה ע״י הארוכות טפי אין לשנותו והרב המסדר בירר האותיות שנראה לו בהם שינוי טפי עכ״ל · ומ״ש מיהו
כ״ף פשוטה או פ״א פשוטה אין להאריך גגה (*) כו׳ כתב בס׳ גט מקושר לאו בחדא מחתא מחתינהו דכ״ף פשוטה אם האריך
גגה אפילו דיעבד פסול וכמ״ש ב״י א״ת סי׳ ל״ו אות כ׳ והטעם מפני שדומה לרי״ש אם מאריך גגה ולכן פסול אפילו
דיעבד (וכ״כ הט״ז ביו״ד סי׳ רע״ג ע״ש) משא״כ בפ״א פשוטה אף אם האריך גגה אין קפידא ע״ש וכ״כ בס׳ דגול מרבבה
בא״ת סי׳ ל״ב סי״ח דבכ״ף פשוטה אם לא האריך הרגל כשיעור פסול אפילו דיעבד ובשאר אותיות פשוטות הוא רק זהירות·
לכתחלה ע״ש · ומ״ש וכשמושך נו״ן כפופה לא ירחיק אז ראש האות שאחריה מן הראשים כו׳ כתב בס׳ גט מקושר דנ״ט
הגם שהב״י כ״כ בא״ת סימן ל״ו כשכותב אדנינו יכתוב הוי״ו תוך הנו״ן אך המג״א שם ס״ק ל״ג כתב בשם רא״ח שפוסל
בכותב תוך האות כו׳ ואם יכתוב אחר כלות רגל התחתון נראה כשני תיבות למעלה ולכן נראה דאין להמשיך הנו״ן כפופה
וצד״י כפופה כלל וכן כל אות שיש לו (נ״ל שאין לו · וכוונתו על אות ג׳ ועיין ותי״ו) שטח רחב למעלה יזהר שלא ירחיב
למטה שלא יצטרך לכתוב האותיות שאחריה תוך החלל מיהו נ״ל בדיעבד שכבר ניתן הגט יש לסמוך על הרב״י וע׳ בג״פ סי׳
קכ״ה ס״ק פ״א עכ״ד · ומטעם זה המנהג עכשיו כשהסופר מושך ג׳ ונו״ן כפופה וצד״י כפופה מעקם הקו לצד ימין באופן שיהא
כלות רגל התחתון בשוה עם היודי״ן שלמעלה · ומ״ש כאן ובכדת משה וישראל אין למשוך כו׳ והרי״ש והאל״ף · משמע דהלמ״ד
אין למשוך ועכשיו נוהגין שלא להמשיך האל״ף הרבה רק הלמ״ד ממשיכין וכןכתבתי בסי׳ קכ״ו ס״ק כ״ח בשם הב״פ ע״ש:(צג) לא
יקצר שום אות כו׳ היינו מ״ש בסי׳ קכ״ה סי״ז שלא יהיה עיקום או בלבול ועיין בח״מ סי׳ מ״ב ס״ג : (צד) יש למשוך צואר
הלמ״ד כו׳ וכן יש למשוך הגימ״ל כו׳ בסי׳ קכ״ה סי״ח בהג״ה ונוהגין לערות השטות דהיינו שימשוך ן׳ או ך׳ שבשטה עליונה
עד שטה שלמטה ממנה או ראש למ״ד שבתחתונה כו׳ וכתב הט״ז שם הבאתיו ס״ק ל״ס דמ״ש הרמ״א או ראש למ״ד ט״ס
הוא וצ״ל וראש למ״ד כי תרתי בעינן ע״ש וכן מבואר מדברי הרב המסדר כאן [ובתשובת ח״ס ח״ב סי׳ ח׳ תמה על הט״ז
וכתב האמת לפי מאי דס״ד דטעם משום ב׳ וג׳ ספרים בעינן שניהם דאל״ה אכתי יכול לחתוך האויר שלמעלה מלמ״ד או
למטה מהנו״ן אך כבר מחו ליה מאה עוכלי ולית מאן דחש ליה (לטעם הזה כמ״ש הלבוש בסה״ג סל״ו משום דספר לספירת
דברים סוא דאתא) רק האמת כמ״ש ב״ש ס״ק ל״ג דהט״ז שאין כותבין ע״ד שיכול להודייף חיישינן שיכול לזייף ולהוסיף שורה
א׳ (ע״ש בסי׳ י׳ שהוסיף ביאור בזה דלע״ג דאין זיוף שייך כל כך השתא שהשורות ספורות ונושא הגט מסודר לפנינו ואם
יוסיף שורה אחת מיד יהא ניכר זיופו מ״מ כיון דבימים קדמונים היו כותבים הגט כפי רצונם והיה שייך זיוף אין לשנות
מהקדמונים ע״ש עוד) והשתא יפה כתב רמ״א דסגי בעירוי א׳ כיון דשוב לא נשאר שיעור שטה לפי האותיות הכתובות בגט
אם יזייף ניכר זיופו כו׳ עכ״ל ע״ש ואיני מבין זה דהא כתב הרמ״א בד״מ הובא בח״מ שם דנו״ן פשוטה של פטורין יעקם
קצת כדי שיוכל להאריך ראש למ״ד של ישראל והיה מעורה ע״ש · מבואר להדיא דתרתי בעינן וכמו שהגיה הט״ז · ולדינא
נלע״ד דג׳ חילוקים יש בזה לכתחלה יש למשוך מלמעלה למטה וגם מלמטה למעלה דלכתחלה יש להוש גם לטעם זה דספר
אחד אמר רחמנא כו׳ (עיין בתוס׳ גיטין כ׳ ע״ב ד״ה ספר אחד וגם בלבוש סי׳ קכ״ה סי״ד) ובדיעבד אפילו שלא במקום
עיגון כשר בעירוי א׳ כיון דאין חשש זיוף ובמקום עיגון כשר אפילו לא עירה כלל כמ״ש הרמ״א שם ובנו״ב הביאו הגיה סימן
קי״ג שהבאתי שם ס״ק ל״ד] · ומ״ש ואפילו צואר למ״ד שבשיטה ראשונה ימשוך כו׳ עיין מ״ש לעיל אות פ״ח :
צריך

כלל הנו"ן כפופה של למנין ושל דנן: **צה** צריך לדקדק שלא יכנסו האותיות זו בזו כגון דאשה של למ"ד שבשטה תחתונה לא תכנוס בתוך חללה של ה"א או ח' של שטה העליונה או רגל הנו"ן פשוטה או השאר בתוך טי"ת או שי"ן של שטה תחתונה: **צו** והרי את מותרת לכל אדם יהא בשטה אחת · ודן דייהוי וכו' תהיה בהתחלת השורה · כדת משה וישראל בשטה אחת · ויעשה מן כדת משה וישראל אותיות ארוכות כדי שלא יסיים באמצע שטה דהיינו שימשך הדלי"ת והתי"ו והה"א והרי"ש והאל"ף כדלעיל סימן צ"ב: **צז** אם נמצא פסול בגט שצריך לכתוב אחר אפילו אם הוא פסול ודאי מ"מ צריך הבעל לחזור ולצוות לסופר לכתוב ולעדים לחתום · ואם נשאר לסופר מן הקלף והדיו ושאר כלי הכתיבה שמסר הבעל לידו כדי לכתוב גט אחר אין צריך הסופר לחזור ולהקנות לו מה שנשאר רק יחזור הבעל ויאמר לעדים אתם עדים שמעו מה שאצוה לסופר ויאמר אחר כך לסופר אתה סופר פב"פ הילך הקלף והדיו והקולמוס והקסת ושאר כלי הכתיבה וכו' וכתוב גט אחד או אפילו הרבה ואפילו עד מאה גיטין · ומאז והלאה ינהוג בכל דבר כמו שנהג תחלה ואם לא נשאר מכולם או אפילו מאחד מהם כדי לכתוב גט אחר יביא הסופר מה שחסר מהם ויאמר לבעל הילך הקלף והדיו והקולמוס והקסת וכל כלי הכתיבה שיהיו שלך במתנה גמורה · ומאז והלאה ינהוג כמו שנהג תחלה ועכ"פ אין צריך לחזור ולבטל המודעות: נוסח גט ונקודתו: **צח** ביום אחד בשבוע באחד בב' בשני בג' בשלישי בד' ברביעי בה' בחמישי בו' בששי: **צט** בשבת: **ק** בר"ח כשהוא יום אחד באחד לירח פלוני · וכן ביום שני דר"ח כשר"ח שני ימים: **קא** ביום ראשון דר"ח כשר"ח שני ימים בשלשים יום לירח פלוני שהוא ר"ח פלוני: **קב** בשני בחדש בשני ימים ביום ג' בשלשה ימים ביום ד' בארבעה ימים ביום ה' בחמשה ימים ביום ו' בששה ימים ביום ז' בשבעה ימים ביום ח' בשמנה ימים ביום ט' בתשעה ימים ביום י' בעשרה ימים ביום י"א באחד עשר יום ביום י"ב בשנים עשר יום ביום י"ג בשלשה עשר יום ביום י"ד בארבעה עשר יום ביום ט"ו בחמשה עשר יום ביום ט"ז בששה עשר יום ביום י"ז בשבעה עשר יום ביום י"ח בשמנה עשר יום ביום י"ט בתשעה עשר יום · ביום כ' בעשרים יום ביום כ"א באחד

פתחי תשובה

(צה) צריך לדקדק כו' בתוך חללה של ה"א או חי"ת כו' בסי' קכ"ה סי"ה כתב הרמ"א ויזהר שלא ימשוך ראש אות שלמטה לתוך חלל אות של מעלה או להיפך ואם עשה כך ונשתנה צורת האות כגון שמשך ראש למ"ד לתוך חלל ד' שאז נראה כה"א פסול עכ"ל ומשמע שדעת הרמ"א דלכתחלה יזהר שלא יכנוס בתוך שום אות אך בדיעבד לא מיפסל רק בחלל ד' שאז נשתנה צורת האות לפי שנראה כה"א וכן מבואר להדיא בד"מ שם וכן נראה גם דעת הרב המסדר כאן שכתב צריך לדקדק כו' משמע שאינו רק לדקדק ולא לעכב וכוה ג"כ לשון הלבוש בסה"ג סל"ו · אך בה"מ וב"ש שם מבואר מדעתם לפסול אף בתוך ה"א או חי"ת כל שנתבטל צורת האות אע"פ שלא נדמה לאות אחרת וכבר כתבתי שם ס"ק ל"ח דבס' קרבן נתנאל פ"ב דגיטין חולק עליהם ונוקא בתוך חלל ד' פסול ע"ש וכן נראה דעת המג"א סי' ל"ב סק"מ ע"ש גם בס' גט מקושר כתב לדחות ראיית הח"מ מדברי הר"ן בשם י"א דמשמע דבכל גווני פסול והוא ז"ל כתב שדברי רמ"א נכונים כי דברי הר"ן שם הוא באם נימא דבעינן בגט היקף גויל כס"ת גם זה היה פסול שאינו כתיבה תמה אבל לפי האמת דלא בעינן כתיבה תמה גם זה אינו פוסל כו' ואמילא כל שלא נשתנה לאות אחר אינו פוסל וכדברי הרמ"א עכ"ד ולפי דבריו הדין בזה כמו בדיבוק אותיות שנתבאר לעיל אות פ"ו · ועיין בס' ג"פ סי' קכ"ה ס"ק פ"ס האריך ג"כ בזה והביא שם בשם מהרי"ט דאם נכנס ראש למ"ד לחלל רי"ש דינו כמו נכנס לחלל ד' לפי שנראה כמו קו"ף ולכן פסול לכ"ע כו' ובסוף כתב הג"פ וז"ל אם אירע בגט הכנסת אות באות יראה לע"ד דאם הוא בטופס יש להכשיר ואם הוא בתורף יש להחמיר לא מיבעיא ראש למ"ד בתוך דלי"ת או רי"ש אלא אפילו בתוך ה"א או חי"ת (כנ"ל ובדפוס סדילקאב יש שם ט"ס) ואם הוא במקום עיגון ותינוק קורא אותה יפה אפשר דיש להקל כו' עכ"ל ע"ש: (צו) והרי את מותרת כו' · בסי' קכ"ו סמ"א בהג"ה ולכתחלה טוב ליזהר כו' ע"ש · ומ"ש ודן די יהוי תהיה בתחלת השורה · בב"ש סי' קכ"ו ס"ק כ"ג בשם מהר"ם פדוואה · ומ"ש כדת משה וישראל בשטה אחת · שם סי"ח צריך שלא יהא בשיטה אחרונה כו' אלא כדת משה וישראל לבד כו' ע"ש: (צז) אם נמצא פסול בגט כו' · בסימן קכ"ב ס"א בהג"ה אבל אם הבעל בעיר אין לסמוך ע"ז ויש לבעל לחזור ולצוות כו' גם מקנה לו הקלף והדיו אם לא נשאר לסופר כו' ע"ש וגם בסה"ג סט"ו בהג"ה כ' ולא מבעי זה אלא בדיעבד כו' אבל לכתחלה אם כתב גט פסול כו' ושם בסעיף כ"ד אם נמצא פסול בגט אם הבעל בפנינו צריך להזור ולצוות כו' ע"ש · ומ"ש כאן ואם נשאר לסופר כו' א"צ לחזור ולהקנות לו כו' כאמת מלשון הרמ"א בסה"ג סט"ו משמע דאף אם נשאר לסופר נוהגין שחוזר ומקנה לו הסופר הכל אך בסי' קכ"ב שם מבואר להדיא דחוזר ומקנה לו אם לא נשאר לסופר ממה שהקנה לו בראשונה ע"ש · ומ"ש ויאמר אח"כ לסופר כו' וכתוב גט אחד או אפילו הרבה כו' כ' ע"ז בס' תו"ג וז"ל כבר כתבתי בסי' קכ"ב (הובא בדברינו ג"כ שם) דבפעם שני לא יאמר זה רק פתח כתוב גט לאשתי וע"ש הטעם עכ"ל ושם מבואר הטעם כיון דמה שחוזר ומצוה הוא משום דחיישינן להך דעה דזה דמי לברירה א"כ כשאומר מאחד ועד ק' חוזר השם ברירה למקומה ע"ש ובסי' קכ"ב סק"ע כתבתי דכן מבואר בתי' בס' ג"פ סוף סק"ח והביאו ג"כ בס' בית מאיר ע"ש · ומ"ש כאן ועכ"פ א"צ לחזור ולבטל המודעות נ"ע דהא בסה"ג סט"ו שם כתב הרמ"א בהדיא דחוזר ומבטל מודעות כסדר שעשה בראשונה ע"ש · ומצאתי בתשובת פרי תבואה סי' נ"ו שתמה ג"כ עליו בזה ע"ש · שוב ראיתי בס' זכור לאברהם ח"ג דף קי"ט הביא בשם מהרי"ך שתמה על הרמ"א בסה"ג הנ"ל דלא נמצא זה בשום א' מהמסדרין ואין טעם להחמיר בזה ושלא ראה מי שחשש לזה וסיים דאפשר דמור"ם איירי כשילא הבעל משם יע"ש · ועמ"ש לעיל אות כ"ב: (צח) ביום א' בשבוע באחד כו' · בסי' קכ"ו ס"ב וס"ג ועמ"ש שם: (צט) בשבת · שם פ"ג ועב"ש שם ומ"ש שם בסק"ד: (ק) בר"ח כשהוא יום א' כו' · כאן מיירי שהוא מקום הדחק לכתוב הגט דאל"כ אין כותבין בר"ח כמ"ש לעיל אות כ' · ומ"ש כאן שגם אם ר"ח יום א' כותבין באחד לירח נמשך בזה אחר דברי הב"ש שהובא בב"ש שם סק"ח וע"ש בס"ק י"ח: (קא) ביום ראשון דר"ח כו' · שם ס"ו והגם דבש"ע שם כתב מיום שלשים לחדש ניסן כו' כבר כתבתי שם ס"ק י"א בשם הג"פ דלאו דוקא הוא ויש לכתוב לירח ע"ש · ועיין בס' גט מקושר שדעתו דאם כתב בשלשים יום לירח פלוני פב שלא כתב שהוא ר"ח פלוני כשר בדיעבד עכ"פ דהא ליכא למעטי ע"ש: (קב) בשני בחדש בשני ימים כו' · שם מסעיף

ועשרים יום ביום כ"ב בשנים ועשרים יום ביום כ"ג בשלשה ועשרים יום ביום כ"ד בארבעה ועשרים יום ביום כ"ה בחמשה ועשרים יום ביום כ"ו בששה ועשרים יום· ביום כ"ז בשבעה ועשרים יום ביום כ"ח בשמנה ועשרים יום ביום כ"ט בתשעה ועשרים יום: קג לירח: קד ניסן אייר סיון תמוז אב אלול תשרי מרחשון כסלו טבת שבט אדר: קה אם השנה מעוברת באדר ראשון יש לכתוב אדר הראשון ובשני יכתוב אדר השני (ועיין לעיל סימן קכ"ו וסימן קכ"ב): קו שנת חמשת אלפים וארבע מאות ואחת ושתים ושלש וארבע וחמש ושש ושבע ושמנה ותשע ועשר ואחת עשרה ושתים עשרה ושלש עשרה וארבע עשרה וחמש עשרה ושש עשרה ושבע עשרה ושמנה עשרה ותשע עשרה ועשרים· ועשרים ואחת ועשרים ושתים ועשרים ושלש ועשרים וארבע ועשרים והמש ועשרים ושש ועשרים ושבע ועשרים ושמנה ועשרים ותשע וכן משם ואילך המנין המרובה קודם והמנין המועט בלשון נקבה· וכן עד"ז שנת חמשת אלפים וחמש מאות וכו': קז לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן: קח בפלונית מתא דהיינו שכותבין שם המקום שהעדים והסופר עומדים שם ואם מסופקין אם לכתוב בשם המקום חי"ת או כ"ף וכן אם לכתוב תי"ו או סמ"ך או טי"ת וכן אם לסיים קצת שמות באל"ף או בה"א וכן אם לכתוב בי"ת או ח"ו או שני ווי"ן וכן אם לכתוב אות המורה על הנקודה באות הקודם לו יש לכתוב כמו שכותבין בשמות האיש והאשה כשהם בלשון לעז· ודוקא כשאין המנהג פשוט האיך כותבין שם המקום ההוא אבל כשיש מנהג פשוט בזה אין לשנות מן המנהג: קט אם יש לעיר ב' שמות כותבין בפלונית דמתקריא פלונית מתא ואפילו באשכנז ושאר ארצות שנוהגין לכתוב בכל גיטין וכל שום וחניכא דאית לי ולאנתתי ולאתרי מ"מ יש לכתוב כן· וכותבין תחלה שם העיקר ואחר כך שם הטפל ואם אחד נקרא בפי ישראל ואחד בפי עובדי כוכבים כותבין תחלה שם ישראל· ואחר כך שם של עובדי כוכבים· ואם הב' לשונות קרובים זה לזה ושם של ישראל אינו אלא קיצור לשון כגון עיר שעובדי כוכבים קורין הרעדי"ש וישראל רעדי"ש אין כותבין רק שם ישראל אבל פה קראקא כותבין בקאזמר דמתקריא קאזימירז מתא· ואין הטעם משום שהעובדי כוכבים קורין זי"ן הראשונה וגם המ"ם בחיר"ק אלא הטעם משום הזי"ן שמוסיפים בסוף והיא מעיקר השם ולא תוספת בעלמא ואגב שמוסיפים הזי"ן בסוף כותבים גם השני יודי"ן מאחר שקוראין זי"ן הראשונה והמ"ם קצת בחיר"ק משא"כ הה"א שמוסיפים בהרעדי"ש אינה אלא תוספת בעלמא שכן דרך לשונם· ומה שאין כותבין פה קראקא אע"פ שכך מורגל שם המקום בכלל בפי ישראל ועובדי כוכבים וכן בכתבים ובשטרות היינו מפני שהמקום פה נחלק לשני מקומות קראקא וקאזמר ואנחנו אלה פה דרים במקום הנקרא בפרט קאזמי"ר לכך כותבין בגט ובכתובה קאזמי"ר ובפוזנא כותבין בפוזנין דמתקריא פוזננ"י דאע"פ שמורגל בפי ישראל לקרותה פוזנא מ"מ דרך לכתוב בשטרות פוזנ"ן ומה שכותבין דמתקריא פוזננ"י היינו מפני שדרך עובדי כוכבים לדחוק נו"ן האחרונה לקרותה בחיר"ק א"כ נראה כשם אחר· אבל בלובלין אין כותבין דמתקריא לובלינ"א אע"פ שהעובדי כוכבים קורין לובלינא אין דרכם לדחוק הנו"ן בשם הנקודה ואין נראה כשם אחר· וישמע חכם ויוסף לקח· ללמוד מאלו למקומות

פתחי תשובה

ב' עד ס"ס ועמ"ש שם סק"ו: (קד) ניסן אייר כו'· שם ס"ו בסג"ה ע"ש וגם בסעיף כ"ג וכ"ד ועמ"ש שם: (קה) אם השנה מעוברת כו'· שם ס"ו וע"ש בסג"ה דאם כתב באדר הראשון אדר סתם כשר ע"ש בב"ש· ובס' נט מקושר כאן האריך בזה ומסיק לדינא יש להחמיר בכתב אדר סתם ע"ש: (קו) שנת· בסי' קכ"ו ס"ה כתב בשנת בני"ת אך בנוסח הגט שכתב הרמ"א ז"ל בסה"ג סעיף ק"ה כתוב שנת וכן הוא בלבוש· ובענין אם לא כתב כלל תיבת שנת או שנמצא טעות בו וכתב הנו"ן כמו גימ"ל כתבתי בזה לעיל סי' קכ"ו סכ"א ס"ק כ"ט ע"ש:

שם חמשת אלפים כו'· הכל מבואר בסי' קכ"ו ס"ה· ושם סק"ט כתבתי בשם תשו' חא"ז פמ"א ח"ב סי' פ"ז דתיבת שמיני יש לכתוב חסר ע"ש מיהו אם כתב מלא כשר וכ"כ בס' ישועות יעקב ס"ס קכ"ד· ועיין בס' ג"מ לקמן אות קכ"ם שכתב שצריך ליזהר בימי החודש שלא לכתוב שלש ועשר בסוף שיטה ובשנים שלא לכתוב מאות ועד עשר וכן בכל פרט מכוון כגון עשרים או שלשים שלא יכתבום בסוף שיטה שלא יוכל לזייף להוסיף וא' וכ"ש שצריך ליזהר בזה בשמות הבעל והאשה שלא לכתבם בסוף השיטה דבתוספת אות הוה שינוי השם ואפילו אם סיום השיטה מן השם הוא מאותיות מנצפ"ך שניכר שהוא סוף תיבה מ"מ אין לסמוך ע"ז לכתחלה כדמשמע בח"מ סימן מ"ב ס"ו כו' בפרט בגט שמאריכין בנוני"ן והלדי"ן בקל יוכל לעשות מפשוט כפוף ע"ש: (קז) לבריאת עולם· ע' בס"ק קכ"ו ובב"ש שם דאם כתב לבריאת עלמא באל"ף כשר אפילו לכתחלה ואם כתב עלמה בה"א יש פוסלין ויש מכשירין בשעת הדחק· וע"ש בסי' קכ"ז ס"י שאם דילג לבריאת עולם כשר:

שם למנין שאנו מנין כאן· בסי' קכ"ו סכ"ו וכ"ו למנין כחד יו"ד· שאנו מנין בלא וי"ו [וכתב הב"ש משום דמונין מי"ד יש במשמעותו לשון הונאה ע"ש ובתשובת ח"ס ח"ב סי' מ"ט כתב להטעים זה משום דהיינו מפרשים שאנו סמנין לבריאת עולם הוא רק מנין של הונאה כאותה העיר כשרואים להונות ולהטעות זא"ז כותבין אנו המנין אבל עיקר מנינם הוא למנין אחר למלכות או לשום דבר אחר ע"ש] · ובסג"ה שם כתב דאם כתב בוי"ו אין לפסלו בשעת הדחק כו' ע"ש· ובענין תיבת כאן הנה בש"ע סימן קכ"ו לא נמצא תיבת כאן אך בנוסח הגט שבס"ס קכ"ד ובלבוש כתוב תיבת כאן· וע' בסה"ג דמהר"י מינץ סי' ק"ט מבואר הטעם שכותבים כך דבתיבת כאן אנו באים לדייק דכאן במקום ההיבה אנו מנין לבריאת עולם לאפוקי במקומות שמונין שם לשנות המלכים ע"ש ועי' בתשו' פרי תבואה סי' כ"ז שנשאל דא"כ עתה שאין מונין לשנות המלכים בשום מקום היה ראוי שלא נכתוב תיבת כאן והשיב דע דתיבת כאן בלשון הגמ' לא לבד על דיוק המקום מורה אבל הוא מורה ג"כ על דיוק הזמן כמו שמצינו בברכות כו' ע"ש ולע"ד אין תירוץ זה מספיק כי דבר זה לשאול זמנים הראשונים אנו למדין מדיוק תיבת שאנו כמ"ש הלבוש בסי' קכ"ו ס"י והלכתי כאן למה לי [ועי' בתשובת ח"ס ח"ב סי' מ"ט כתב גם דעתה נהרג נרפה נתחדש קפידת המלכות ההוקם על חדשים מקרוב שלא לכתוב שום מנין אחר בשום כתב כ"א למנין הירות שלהם מי' ע"ש] ועמ"ש לעיל סי' קכ"ז ס"ק ע"ו בשם הג"ה שכתב טעם אחר: (קח) בפלונית מתא· כן הוא בלשון הסה"ג שבס"ס קכ"ד אך בפנים בסי' קכ"ח ס"ב בהג"ה כתב ולא יכתוב פלונית מתא אלא מהא פלונית ע"ש בב"ש מבואר דהיינו דוקא היכא שאין

אחרים כיוצא באלו ומי ששולח גט לעיר א' ויש לעיר ב' שמות א' במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה דינו כמו בשמות איש והאשה שיתבאר בסימן ק"י : קי עיר שנשתקע ממנה שם הראשון אין לכתוב בה רק שמה השני : קיא אם יש נהר סמוך לעיר חוץ לתחום אין לכתוב אותו כלל אפילו אם בני העיר מסתפקין ממנו ואפילו אם נראה עם העיר ואפילו אם אין שם נהר אחר תוך התחום ומ"מ כותבין שם הגט · ואם יש נהר תוך התחום חוץ לעיבורה של עיר אם בני העיר מסתפקי' ממנו כל תשמישיהן כותבין אותו בגט ואם אין כל תשמיש העיר ממנו אין לכתוב אותו אפילו אין שם נהר אחר ומ"מ כותבין שם גט · ותשמישי העיר היינו ששותין ממנו אדם ובהמות ומבשלים ממנו מאכלים ומשקין ורחיצה וכביסה ומשרה וטחינה · ואם הוא תוך עיבורה של עיר כותבין אותו אפילו אם אין מסתפקין ממנו וכשכותבין אותו כותבין דיתבא על נהר פלוני ואם יש לנהר ב' שמות כותבין דיתבא על נהר פלוני דמתקרי פלוני ואם יש ב' או ג' נהרות כותבין כולם דיתבא על נהר פלוני ועל נהר פלוני ועל נהר פלוני ודוקא אם כולם בתוך תחום העיר מיהו כותבין כולם אפילו אם רובא דרובא מסתפקין מנהר אחד ומיעוטא דמיעוטא מסתפקין מן הנהרות אחרים אבל אם אין מסתפקין מן הנהרות אחרים אין כותבין אותם · ואם מסופקין אם לכתוב בשם נהר חי"ת או כ"ף וכן בשאר אותיות שכתבתי גבי שם עיר יש לכתוב כמו שכותבין בשמות האיש והאשה כשהם בלשון לעז · ודוקא כשאין מנהג פשוט האיך כותבין שם הנהר אבל כשיש מנהג פשוט בזה אין לשנות מן המנהג · ומי ששולח גט למקום אחר ויש לנהר ב' שמות א' במקום הכתיבה ואחד במקום הנתינה דינו לכתחלה כמו בשמות האיש והאשה כמו שיתבאר בסימן : קיב עיר היושבת על חוף הים אם היא עיר שאין בה מנהג האיך לכתוב יש לכתוב דיתבא על כיף ימא · ואם יש בה מנהג לכתוב דעל כיף ימא מותבא יש לכתוב כן : קיג אם יש סמוך לעיר בארות שהם על ידי חפירה והם נובעים אם הם חוץ לתחום העיר אין כותבין אותם כלל ואם הם תוך התחום או תוך עיבורה של עיר כותבין אותם אם מסתפקים מהם כל תשמישים שהדרך להשתמש מן הנהרות או מן המעיינים וכשכותבין אותם כותבין דיתבא על מי בארות וכותבין כן אפילו אם רובא דרובא מסתפקין מן באר אחד ומיעוטא דמיעוטא מסתפקין מן באר אחר או מן בארות אחרות. ואם אין שם אלא באר שמסתפקין ממנו כנ"ל ואין שם באר אחר או שיש שם באר אחר או בארות אחרות אלא שאפילו מיעוטי דמיעוטא אין מסתפקין מהם כנ"ל כותבין דיתבא על מי באר ואם יש באר או בארות הרבה ואין מסתפקין מן שום אחד מהם כנ"ל אין כותבין כלל דיתבא על מי באר : קיד אם יש סמוך לעיר מעינות הנובעים מעצמם שלא על ידי חפירה ונמשכה מהם בריכה של מים אם הבריכה חוץ לתחום העיר אין כותבין אותם כלל ואם הוא תוך התחום אם מסתפקין ממנו כל תשמישים הנזכרים גבי נהרות כותבין אותם וכשכותבין אותם כותבין דיתבא על מי מעינות ואם אין שם אלא מעין אחד שנמשך ממנו הבריכה של מים שמסתפקין ממנו כנ"ל ואין שם מעין אחר או שיש שם מעין אחר או מעינות אחרים אלא שאפילו מיעוטא דמיעוטא של בני העיר אין מסתפקין מן הבריכה הנמשך מהם כותבין דיתבא על מי מעין ואם יש מעין או מעינות ואין מסתפקין מן שום בריכה הנמשך מהן כנ"ל אין כותבין כלל דיתבא על מי מעינות או על מי מעין : קטו אם יש סמוך לעיר נהרות ובארות ומעינות נוהגין במדינות אלו לכתוב כולם דהיינו נהרות אם הם תוך עיבורה של עיר אפילו אם אין מסתפקין מהם או חוץ לעבורה של עיר תוך תחום העיר ומסתפקים מהם בארות ומעינות בין שהם תוך עבורה של עיר בין שהם חוץ לעבורה של עיר תוך תחום העיר אם מסתפקין מהם כמו שכתבנו לעיל · ואותם שאין כותבין אלא אם מסתפקין מהם · אם רובא דרובא מסתפקין מן קצת מהם ומיעוטא דמיעוטא מסתפקין מן קצת מהם אין כותבין אותם דמיעוטי דמיעוטא מסתפקין מהם וכשכותבין שלשתן כותבין תחלה נהרות ואחר כך מעינות ואחר כך בארות וכן כשכותבים שנים מהם כותבין כסדר הזה : קטז עיר שאין בה אלא בורות הנעשים על ידי חפירה ומתקבצין שם מי גשמים ואגמים שמתקבצין מאליהם ממי גשמים לא יזכירם בגט כלל : קיז אנא פלוני בן פלוני : קיח העומד היום בפלונית מתא וכו' דיתבא וכו' אם הוא העומד במקום חתימות הגט ואם

פתחי תשובה

אין כותבין דיתבא כו' ובג"פ שם כתב דודאי אין קפידה בזה כו' עמ"ש שם סק"ט · ויתר הדברים שכתוב כאן עד אות קי"ד הכל מבואר בסי' קכ"ח שם ובאחרונים ועמ"ש שם : (קיג) וכשכותבין אותם כותבין דיתבא על מי בארות כו' [עיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' י"ד אודות גט שבא ממקום אחר ונכתב בו מימי בארת במקום מי בארת והביא שם דברי רבינו בחיי פ' וארא בפסוק ולא יכלו לשתות ממימי היאור שכתב בשם רבינו סעדיה ז"ל דיש הפרש בין מימי ובין מי כי לשון מימי נזכר על המים הראוים לשתות כמו ונתן מימיו וברך לחמך ומימיך ולשון מי נזכר על שאינם ראויים לשתות כמו מי המבול מי נח מי הים כי יש סוף מי היאור כו' (הובא כל זה בס' ג"פ סי' קכ"ח ס"ק מ"ח ע"ש) והוא ז"ל כתב על זה דמה שהסרים במימי שהם ראויים לא תקשי מדכתיב במלכים ב' י"ח לשתות מימי רגליהם ד"ל במגור ששותים בצמא אחשביה אבל מה דקיי"ל במי דלאו ראויים לשתיה אינו אמת דכתיב לא נשתה מי באר וכתיב על מי מנוחות וכתיב מי אפסים כו' וע"כ צ"ל מימי לעולם ראויים לשתיה אבל מי איכא הכי ואיכא הכי וא"כ י"ל דמשום הכי נהיגי לכתוב בגט מי מעינות או מי בארת ולא מימי מפני שלפעמים יש בהם שאינם ראוים לשתיה אלא לבריה וכביסה כו' וא"כ זה המסדר גט הנ"ל ששינה ידו על התחתונה אבל שם פעם זה אין לפסול הגט שאפילו חיסר וכר אחד אין הפסד כל כך מ"מ יש לבדוק אחר המסדרים הכם כיון שאפילו זה שם סודר לפניהם בסדר הגט לא השגיחו ואם אין חשש עיגון טוב לשאול פיהם ומכל מקום אין לדחות נתינת הגט בשביל זה ע"ש] : (קיז) אנא פלוני בן פלוני · בסי' קכ"ו ס"ל בהג"ה ובסי' קכ"ט ס"ו בהג"ה וע"ש דבדיעבד אם כתב בר פלוני הגט כשר : (קיט) העומד היום כו' · בסי' קכ"ח ס"ב ואין כותבין שם מקום הלידה כו' וגם אין כותבין שם מקום הדירה כו' אבל כותבין שם מקום עמידה שהוא העומד היום במתא פלוני אם הוא מצוי במקום חתימת הגט ואם אינו מצוי שם אין כותבין

אינו שם אין כותבין מקומו כלל: קכ צביתי: קכא ברעות נפשי: קכב בדלא אניסנא בחד שורה: קכג ושבקית ופטרית ותרוכית: קכד יאריך וי"ו דותרוכית שאחר הרי"ש קצת יותר מווי"ן אחרים אבל לא יותר מדאי: קכה יתיבי ליכי: קכו אנת אנתתי פב"פ ובגט ארוסה יכתוב ארוסתי: קכז העומדת היום בפלונית מתא וכו' דיתבא וכו' אם היא עומדת במקום חתימת הגט ואם אינה שם אין כותבין מקומה כלל: קכח דהוית תיבה אחת: קכט אנתתי מן קדמת דנא ויש לכתוב אנתתי בלא

פתחי תשובה

כותבין מקומו כלל עיין שם: (קכ) צביתי · עמ"ש לעיל סי' קכ"ו שמ"ע ס"ק נ' בשם תשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ו דאם נכתב ציביתי בשלשה יודי"ן דהיינו שהוסיף יו"ד בין צד"י לבי"ת כשר אף בלא סיגון ע"ש: (קכא) ברעות נפשי · עב"ש סי' קכ"ו ס"ק כ"ו שכתב בשם הלבוש ברעות יקרא הרי"ש בפת"ח ועיי"ן בשו"א והוי"ו בפת"ח וכ"כ בספר גט מקושר ודלא כפר"ח ע"ש: (קכב) בדלא אניסנא · בסי' קכ"ו סל"ב אם כתב בדלא אניס במקום בדלא אניסנא לא נפסל וכותבין אניסנא מלא ביו"ד כו' · ומ"ש בחד שורה · שם בב"ש ס"ק כ"ו וכתב בס' גט מקושר מיהו אם כתבו בשתי שורות כשר ליתנו אף לכתחלה וע"ש שמ"א בהג"ה (דגם בהרי את מותרת לכ"א אם כבר נכתב בשתי שורות כשר ליתנו) · ועיין ב"ש שם ס"ק ל"ב בענין אם כתב בדלא אניסנא בכ"ף ובס' ג"מ כאן האריך בזה ע"ש: (קכג) ושבקית ופטרית ותרוכית · שם סי"ב בהג"ה ונהגו לכתוב בגט בתחלה שבוקין פטורין תרוכין ואחר כך פס"ת ואח"כ תש"פ ואם שינה בזה אין עיכוב בדבר ע"ש · ועיין בתשו' חיים שאל ח"א סי' נ"ט אות ב' שכתב מעשה שהשמיט הסופר אות ו' דושבקית ראשון והכשרנו בהסכמת הרב מהר"י נבון ז"ל דאף שבסדרי גיטין הצריכו וי"ו מ"מ הרי גם בלא וי"ו אין משמעות אחר וקיי"ל דאם דילג תיבה ולא יש משמעות אחר אין להקפיד עכ"ל: (קכד) יאריך וי"ו דותרוכית · עמ"ש לקמן באות קל"א וקל"ג: (קכה) יתיבי ליכי · בסי' קכ"ו סל"ד יתיבי בשלשה יודי"ן ליכי בשני יודי"ן וע"ש בס"ק ל"ו הבאתי דברי הג"פ ס"ק פ"ו שכתב בשם הרלב"ח בתשובה סי' קכ"ט דאם כתב יתיבי ב' תיבות הגט פסול וכן אם כתב תיבת ליכי ב' תיבות הגט פסול ע"ש גם ספר"ח הביא דברי הרלב"ח בזה וכתב עליו ואפשר להקל בנתגרשה או במקום עיגון ע"ש ועיין בס' ג"מ שהביא דברי ספר"ח אלו וכתב ולי נ"ע ויש להחמיר · וכתב עוד בס' גט מקושר וז"ל ואם כתב לכי בלא י' בין למ"ד לכ"ף אפשר לדון בזה להקל מאחר דהב"י כתב בשם הארבלי שלא לכתוב ליכי ביו"ד כו' ומ"מ נ"ע דאפשר דפסול אפילו דיעבד דמשמע לכי אנת אנתתי כשתהי אשתי כמו לכי תהדר או לכי תיתי עכ"ל ועמ"ש באות שאח"ז: (קכו) אנת אנתתי · בסי' קכ"ו סל"ו אנתתי בלא יו"ד אחר האל"ף · וע"ש סק"מ שהבאתי בשם הג"פ דאם כתב אתתי בלא נו"ן הגט כשר · ושם שמ"ע סק"נ הבאתי בשם תשו' אא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ז דאם כתב אינתתי ביו"ד אין לפסול הגט בשביל זה ע"ש · ושם בסל"ב כתב הרמ"א דאם דילג תיבת אנתתי כשר וכתבתי שם ס"ק ל"ח בשם הג"פ דאף דמהסבך לשון הרמ"א שם משמע דאיירי בתיבת אנתתי הב' שאחר תיבת דהוית אך בתשו' הרד"ך מבואר דאיירי בתיבת אנתתי הא' שאחר ותרוכית יתיבי ליכי (*) כו' ע"ש ועיין מ"ש לקמן אות קכ"ט מזה (ולענ"ד פעמים משכחת לה דאם לא כתב כאן תיבת אנתתי עדיף יותר מאם כתבו דאם כתבו אפשר לפסול ובלא כתבו כשר כגון שתיבת ליכי שמקודם אנת אנתתי כתבו לכי ביו"ד אחת ובזה אם כתב אח"כ אנת אנתתי אפשר דפסול כפי מ"ש באות שקודם בשם הג"מ משום דאיכא למטעי דמשמע לכי אנת אנתתי כשתהי אשתי כמו לכי תיהדר כו' משא"כ בלא כתב תיבת אנתתי רק שכתב לכי אנת פב"פ ליכא למטעי וכשר) · ומ"ש כאן ובגט ארוסה יכתוב ארוסתי · שם סמ"ו וע"ש חילוקי דינים בזה: (קכז) העומדת היום כו' · בסי' קכ"ח ס"ב וכן באשה אם היא עומדת במקום חתימת הגט כותבין מקום עמידתה העומדת היום במתא פלוני ואם לאו אין כותבין מקומה כלל ע"ש · ועמ"ש בפ"ת לעיל ר"ס קכ"ד בסה"ג ס"ל ס"ק י"ט: (קכח) דהוית תיבה א' · בסי' קכ"ו סל"ה נהגו לכתוב דהוית תיבה אחת · ושם ס"ק ל"ז כתבתי בשם הג"פ דאם כתב די הוית ב' תיבות ואפילו כתב בשתי שיטות כשר · ועב"ש ס"ק ל"ח שכתב בשם הלבוש דהוית יקרא הוי"ו בציר"י · וראיתי בלבוש שכתב הטעם דאם יקרא דהוי"ת בחיר"ק תחת הוי"ו הוי פירושו שהייתי והוא היפך הכוונה אבל דהוית בציר"י הוא לשון עבר לנוכח שכן הוא בתרגום רות בפסוק אשר הייתה עם נערותיו · וכתב עוד בלבוש שם וצריך להיות יו"ד אחר הוי"ו שאם היה בלא יו"ד היו יכולין לקרותו דהות בפת"ח תחת הוי"ו והיה לשון נסתר לנקבה כלומר שהיתה אשתו והיה פירושו כאילו מדבר עם אדם אחר ואומר לו זאת היתה כבר אשתי ואין זה כוונת הגט שהרי הוא מדבר עמה ואומר לה כל לשון הגט לנוכח אנת אנתתי כו' עכ"ל · [ועיין בתשובת חתם סופר ח"ב סי' מ"ז אודות גט שבא ע"י שליח ונמצא שהשמיט הסופר יו"ד מן דהוית ונכתב דהות והיה מקום עיגון והעלה להכשיר ליתן הגט לאשה (עמ"ש לעיל סי' קכ"ו ס"ק כ"ז) אך יש לכתוב לה"ב כמפורש הגט להוכיחו על ככה ע"ש]: (קכט) אנתתי מן קדמת דנא · ע' בנחלת שבעה שכתב בשם רמ"מ ולא יכתוב מקדמת (* אלא מן קדמת שהוא לשון המבורר טפי עכ"ל ותפסתי בתשובת רמ"מ ולא מצאתי רק בס"ס ק"ט כתב בזה לענין כתובה שיש לכתוב והוסיף לה מן דיליה ולא מדיליה בתיבה אחת שבזה יש יותר מבואר ע"ש [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' מ"ט במעשה בגט שטעה הסופר וכתב מקדמת דנא במקום מן קדמת דנא וכתב הנה עלה בדעתי לפסול זה הגט מחמת שבכל הנוסחאות איתא מן קדמת וכתב בנ"ש שהוא לשון המבורר טפי ונ"ל כוונתו לפי שבתיבת מן לא נמצא בכל המקרא שיהיה הוראה יותר אבל מ' ברא"ש נמצא כמה פעמים שהוראתו יותר כמו שמן ששון מחבריך שפירושו יותר מחבריך תבורך מנשים יותר מאלו נשים וכן טוב שם משמן טוב וכמוהו רבות במקרא וא"כ יש חשש לפסול שמא מקדמת דנא משמע שהיה אשתו יותר ממה שהיתה מקדמת דנא ובפרט עכשיו שכבר נהגו לכתוב מן קדמת והוא שינה לכתוב מקדמת בודאי יש ערעור לומר דשינה משום שנתכוין כוונה אחרת ליותר מקדמת דנא · עד שמצאתי בלבוש שכתב דמ"מ כשר אם לא כתב כלל תיבות אלו מן קדמת דנא משום דהוית פירושו לשעבר כו' וא"כ השתא נמי שכתב מקדמת ליכא למטעי וכשר עכ"ד ע"ש · ולפ"ז אם היה כתוב בגט הזה דהות בלא יו"ד דהוא לשון הוה כמ"ש בנחלת שבעה סי' י"ג ס"א אף דמשום זה לחוד מה שנכתב דהות חסר יו"ד אין לפסול כמ"ש החתם סופר סי' מ"ז הובא קצת באות הקודם מ"מ השתא דכתוב נמי מקדמת שפיר יש חשש לפסול דאיכא למטעי כנ"ל] · וכתב הרמ"א שם בסל"ב אם לא כתב מן קדמת דנא רק כתב דהוית אנתתי או דלג מלת אנתתי או מל דהוית כשר · ועיין בספר גט מקושר כאן שהביא דברי הפר"ח דמסיק בין אם דלג תיבת אנתתי קמא דבתר ותרוכית יתיבי בין אם דלג תיבת אנתתי הב' שאחר דהוית יש להכשיר והוא ז"ל כתב ונראה דאם דילג שניהם אנתתי קמא וגם אנתתי דבת

דאוית

יו"ד אחר האלף ובגט אירוסה יכתוב ארוסתי: **קל** וכדו: **קלא** יאריך וי"ו דוכדו יותר מווי"ן אחרים

פתחי תשובה

דהוית יש לפסול כו' וסיים בצריך עיון ע"ש ולא ראה דברי הגט פשוט שם ס"ק פ"ט שהאריך שם ס"ק ל"ח שכ"כ בהדיא ע"ש· ועל מה שכתב הרמ"א ז"ל דאם דילג מלת דהוית כשר הבאתי שם ס"ק ל"ט דברי הנ"ש דאפילו דילג כל ה' תיבות אלו שלא כתב כלל דהוית אנתתי מן קדמת דנא אפילו הכי כשר ע"ש· ומ"ש כאן ויש לכתוב אנתתי בלא יו"ד כו' שם סל"ו ועמ"ש לעיל אות קכ"ו: (קל) וכדו· כתב רמ"א ס"ס קכ"ו אם חסר וי"ו שניה של וכדו וכתב וכד אינו פסול וכוא מתשובת הרשב"א· ועיין בספר גט מקושר שכתב על זה דנ"ע דוכד פירושו כאשר כמו שתרגם ויהי כאשר כד שלא וכן כד סוינא עליא וכדקאיר ורמי בערסיה וא"כ יש שינוי בענין במורה כאשר פטרתיך מכבר לא שעכשיו פוטרה אבל וכדו משמע שעכשיו הוא פוטרה כו' ורא"ים הרשב"א מהא דא"ל לבייר וכדו ש"מ דטופס הוא מ"מ כיון דאיכא שינוי יש לפסול ולכן נ"ע עכ"ל: (קלא) יאריך וי"ו דוכדו כו'· בסי' קכ"ו סי"א יאריך וי"ו דתירוכין וי"ו דשיבוקין וי"ו שניה של וכדו שמא ידמו ליו"ד· ובסג"ס שם כתב נהגו להאריך אלו הווי"ן יותר מווי"ן אחרים קצת אבל לא יאריכו יותר מדאי· ושם בש"ע סק"ב כתב אם לא האריך ווי"ן שאמרנו הרי זה גט פסול וע"ש בב"ש ס"ק ל"ב שכתב דהיינו שלא כתב תואר וי"ו אלא תואר יו"ד בג"ס פסול אבל אם כתב ווי"ן אלא שלא האריך אותם יותר מאשר ווי"ן כשר כו' ע"ש וכן כתבתי שם ס"ק ל"ב בשם תשובת חא"ז פמ"א ח"ג סי' מ"ו שפסק כן הלכה למעשה בגט שהובא ממרחקים ולא היו הווי"ן דתרוכין ושבוקין ארוכין יותר מאשר ווי"ן והעלה דכשר אפילו שלא במקום עיגון ע"ש (וה"ה בוי"ו של וכדו) ועי' בס' ג"פ שם ס"ק ס"ס וס"ו באריכות:

ובתשובת חתם סופר ח"ב ס"ס י"א כתב על נדון דידיה וז"ל אך דא עקתא כי הסופר לא השגיח וכתב וכדו בוי"ו קצרה ראה עבה וירך קצר אינו נמשך לסופו של כ"ף ואע"ג דאינו דומה ליודי"ן של כתיבת אותו הגט אך גם לווי"ן אינו דומה ומתמת עובי הראש וקוצר הרגל נראה כיו"ד גדולה· ולדעת הרמב"ם אם לא האריך הווין פסול ולהרא"ש ורוב הפוסקים כשר במקום עיגון אך אם נדמה כיו"ד אז אם איכא תרתי לטיבותא שהבעל אינו מערער ושהבעל לא נוח לסופר לכתוב כך כשר ופליגי הרא"ש והריב"ש דלהרא"ש יתקנו הב"ד דאנן סהדי שהוא רצון הבעל שהב"ד יתקנו והריב"ש ס"ל אל ליתנו כך מלתקן ע"י סופר שלא נוח הבעל ובספר ג"פ העלה לקיים דברי שניהם וליתנו פעמיים א' כמו שהוא ושנית אחר תיקון ע"י סופר וכן עשינו מעשה בגט זה (עי' לעיל אות פ"ח שהבאתי ע"ד הג"פ הנ"ל לפ"ד תו"ג שהבאתי שם דאם איש מתחלה כשר אינו מזיק מה שאדם אחר מושך האותיות כו' א"כ עורת זה למה הלא יכולים מתחלה להמשיך הווי"ן השליח יתן לה פ"א ויואלין נ"כ ידי שניהם ע"ש) אך היה לו להג"פ לעורר נהי דלהרא"ש נימא שמעיקרא כוונת הבעל תיקונים כאלו יש רשות לב"ד לתקן ונאמר ג"כ שהבעל שעשאו לזה שליח היה כוונתו שאם יצטרך הגט תיקון יהיה שלוחו אחר תיקונו מ"מ מה נעשה בהשליח עצמו דכיון שהוליך הגט פ"א מתחת ידו ומסרו להאשה כבר עבר ועשה שליחותו איך יחזור ויתן לה אחר התיקון ע"כ הוצרכנו לגלות להשליח כי כך הוא שיש לנו קצת פקפוק על הגט ולכשיוציא מת"י למוסרו להאשה יהיה כוונתו שאם אין גט זה עדיין מתוקן כראוי אינו מבטל שליחותו עדיין וחוזר ונותנו לה· וע"ד שהעדים חתמו על הגט קודם תיקון כ' הג"פ הנ"ל דהרא"ש סמך על עדי מסירה כרתי (וסלק עדי התימה מכאן ומה גם דאינו פיסול אלא כיון דאיכא נמי דקרו להו ווי"ן וכ"כ בפרישה כן הוא בג"פ שם ועמ"ש לעיל סי' קמ"א סק"ו) והסופר קודם שיתקן אמר לשמו ולשמה ולש"ג עכ"ל· והנה מ"ש מה נעשה בהשליח עצמו כו' ע"כ הוצרכנו לגלות להשליח כו' הנה בתשובת ח"ב תניינא סי' קי"ג שהבאתי בסי' קכ"ט ס"ק ל"ב בענין שנתחבר קוצין של יו"ד לא כתב כן ולדרבה הקפיד שלא לגלות פני השליח שימסרנו שנית מחשש ברירה ע"ש אך זה לק"מ דהת"ס לטעמיה דבסי' כ"ו חולק על הנו"כ סי' נ' שחשש ענין זה לברירה אמנם עיקר הקושיא דמה נעשה בהשליח כו' איני מבין הלא הוא ז"ל עצמו כתב בסי' ח' שהקשו לו כן הנו"כ והשיב דלק"מ דממ"נ אי כשר בלא תיקון כו' ואי לאו הרי עדיין לא עשה שליחותו כו' והזכרתיו לעיל אות פ"א ע"ש א"כ גם כאן י"ל כן ממ"נ (ועמ"ש לקמן בס"ג שליש אות כ"ו) ובע"כ אנו צריכים לכך ממ"נ דאל"כ לא הועיל תיקונו שהגיד להשליח דאכתי קשה כיון שנתן להאשה כבר קנתה אותו א"כ תו אין הגט של בעל עמ"ש לעיל סי' קל"ו ק"ג וסימן קמ"א ס"ק נ"ו והיה לו להזכיר ג"כ שהאשה תחזור להקנות ולזכות להבעל ע"י השליח אך ע"פ ממ"נ הנ"ל אתי שפיר ויש לעיין]:

ועיין בס' גט מקושר כאן שכ' דמדברי הב"ש הנ"ל משמע דדוקא בכהי דקפיד בב"ש חיישינן אם כתב הווי"ן כמו יודי"ן אבל בשאר דוכתי לא קפדינן אם כתב הווי"ן כמו יודי"ן וזה תימה דאם שם האשה חיה וכתב וי"ו כמו יו"ד הרי הוא שם גמור לשם חיה למה יכשר וכן בשם הבעל ופסי וכתב יפסי הרי הוא שינוי גמור כו' והאריך בזה והיוצא מדבריו דודאי אם כתב הווי"ן תואר יו"ד ממש איכא קפידא גם בשאר תיבות ובפרט בשם האיש והאשה אך אם הוי"ו קצרה מאשר ווי"ן שיצאה מכלל יו"ד ולכלל וי"ו לא באה ויש ספק אם לתלות בוי"ו קצרה או ביו"ד ארוכה· בזה באלו הנזכרים בב"ש חיישינן אפי' דיעבד לפסול הגט· אבל בשאר תיבות כל שיצאה מגבול יו"ד אף שלא באה לכלל וי"ו תלינן ספי בוי"ו קצרה מבתחלה ביו"ד ארוכה כדי שלא לשבש הגט· ולא חיישינן אפי' בשמות הזוג לומר שגירש לאשה אחרת כו' אלא דמ"מ לכתחלה כשאין צורת הוי"ו ניכר לתינוק· ובאלו הנזכרים בב"ש יש להחמיר לכתחלה לפסול אפילו אם התינוק קורא כוגן כל שאנו מסופקים בו אבל אם ניכר היטב שהוא וי"ו אין להחמיר כלל· ובמקום עיגון יש לסמוך גם באלו על קריאת תינוק· וכן יש לפרש בה"א דלמסך דיש ג"כ חילוק זה בין ה"א דלמסך ובין שאר ההי"ן שבשאר תיבות כו' עכ"ד ע"ש: ולפי עכ"ד נ"ס שמפרש דברי הב"ש הנ"ל במ"ש דהיינו שלא כתב תואר וי"ו אלא תואר יו"ד כו' לאו תואר יו"ד ממש קאמר אלא שע"ם הוי"ו קצרה מאשר ווי"ן שיצאה מכלל יו"ד ולכלל וי"ו לא באה וזהו פשוט וברור אך מה דפשיטא ליה לומר באלו הנזכרים בב"ש חמירי טפי אפילו משמות האיש והאשה ומכח זה דעתו להקל אפי' בשמות הזוג אם עשה וי"ו קצרה כגון בשם האשה חוה וכיוצא כל שיצאה מגבול יו"ד אף שלא באה לכלל וי"ו כו' לא ידעתי מנא ליה הא ומצד הסברא נראה בשם האיש והאשה איכא חששא טפי ממה דאיכא למיחש בתרוכין לומר דקאי על נכים דעלמא ובכדי לומר דמשמע בלא גם בלא ספר הוא מגרש דבשם האיש והאשה הוי שינה שמו ושמה דהגט בטל (עכ"ש סי' קכ"ט סק"ס) ומה שאמרו בב"ש

 נזכרים

קצת יותר אבל לא יותר מדאי: קלב פטרית ושבקית ותרוכית: קלג יאריך וי"ו דתרוכית כמ"ש גבי שבקית ופטרית ותרוכית: קלד יתיכי ליכי: קלה די תיהויין: קלו יש לכתוב דיתיהויין בשטה אחת ולא ירחיק די הרבה מן תיהויין רק ירחיק מעט אבל לא כהרחקת שאר תיבות: קלז רשאה ושלטאה בנפשיכי כן כותבין בפולין וכן יש לכתוב בכ"מ שאין מנהג ידוע אבל בפרא"ג ואגפיה כותבין בנפשכי: קלח למהך חסר יו"ד: קלט יזהר יפה ברגל של הה' דלמהך שירחקנו יותר משאר הה"ן שיהא ניכר בטוב שהוא ה"א ולא חי"ת ויש לכתוב הה"א גדולה ועבה יותר משאר הה"ן שבגט: קמ להתנסבא:

פתחי תשובה

שרכים לוי"ו דתרוכין וי"ו דשבוקין דכדו לאו למימרא דאלו חמירא טפי אפי' מהתורף אך הכוונה הוא לע"ד (לפי דעה זו דלאו לאוריכינהו משאר ווי"ן קאמר אלא לדקדק שלא לקצר בהן) לא מבעיא בשמו ושמה דודאי צריך ליזהר שלא יהא דומה ליו"ד אלא אפי' בהנך דהמה רק טופס (דהא בהדו מפורש ברמ"א ס"ס קכ"ו דהוא רק טופס וגם תרוכין ושבוקין לדעת הרמב"ם וש"פ שפסקו כרבנן במשנה דף ע"ב דאמרי גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם פשיטא דתרוכין ושבוקין הוא רק טופס ואפי' להפוסקים כר' יהודה שם דאמר ודן די יהוי ליכי מנאי כו' הרי כתב הרשב"א בתשובה סי' הקל"ה הובא בב"ש סי' קכ"ו ס"ק כ"ו דאף אי בעינן ודן די יהוי ליכי מנאי מ"מ ספר תרוכין ואגרת שבוקין וג"פ לא צריך ע"ש ואפי' להסוברים דמאחר דבעינן ודן בעינן נמי ספר תרוכין כו' מ"מ הרי כתב הג"פ שם ס"ק ל"ט דאפי' לפוסקים כר"י מ"מ אין לו דין תורף בכל הני חילוקי דינים דאיכא בין טופס לתורף ע"ש ודברים ארוכים אכמ"ל) והוא אמינא דליכא קפידא בהנך דהא אפי' חיסר לגמרי תיבה אחת מהטופס לא נפסל בכך כמ"ש בב"ש סי' קכ"ו סמ"ע קמ"ל דמ"מ צריך ליזהר משום שמשתנה הענין וכל היכא דנשתנה הענין אפי' בטופס פסול כמ"ש הרמ"א בהג"ה שם · וגם לדעת המחמירים דאלו הווי"ן צריך להאריכן ממש י"ל ג"כ דבשאר ווי"ן בעיקר תורפו של גט א"צ לעשות היכר דבודאי הסופר יזהר מעצמו שלא יבא לידי קילקול אך בהנך יש לחוש שמא לא ידקדק הסופר כ"כ כיון דהוא רק טופס לכן צריך להאריכן ממש כדי לעשות היכר שלא יבא לידי קילקול ויבא הענין משתנה דזה פסול אף בטופס כ"נ לכאורה וצ"ע: (קלג) יאריך וי"ו דתרוכית בגמרא וברמב"ם וטור וש"ע לא נזכר וי"ו זה רק וי"ו דתרוכין ולפי הטעם שכ' רש"י ז"ל דאם יכתוב תריכין משמע גרושים דעלמא פשיטא דזה לא שייך בוי"ו דתרוכית ואף לטעם הרמב"ם דאם יכתוב תריכין משמע שהיא גירשה אותו (עב"ש סימן קכ"ו ס"ק כ"ו) ג"כ י"ל דלא שייך זה בותרוכית כיון שמפרש אח"כ להדיא יתיכי ליכי · ועי' בש"ע סל"ג שכתב נהגו לכתוב ותרוכית בוי"ו אחר הרי"ש ובס' ג"פ שם ס"ק פ"ס כתב כלומר למעוטי דיש רגילין לכתוב ותריכית ביו"ד אחר הרי"ש עכ"ל משמע דליכא קפידא שלא לכתוב יו"ד רק מצד המנהג ועכ"פ לא מצינו שצריך להאריך וי"ו הזה ופ' בס' ג"מ שעמד ג"כ על זה ומסיק לכן נראה שאם כתב וי"ו שניכר לתינוק דל"ת ול"ע שיש ליתנו אפי' לכתחלה ע"ש: (קלד) יתיכי ליכי · עמ"ש לעיל באות קכ"ה · ועיין בתשו' חיים שאל סי' ע' (הובא בספר זכור לאברהם) במעשה שהשמיט הסופר תיבת ליכי הפני (*) ועדיין לא ניתן והעלה דיש להחמיר לכתחלה לכתוב גט אחר כיון שעדיין לא נתגרשה והבעל לפנינו והסכימו כן הרבנים ונעשה מעשה ושוב ראה שכ"כ הסה"ת סי' קכ"ה ס"ק ל"ט ע"ש: (קלה) די תיהוויין · בסימן קכ"ו ס"י דתיהוויין דתיזבניין שלשה יודי"ן רצופין ונהגו לכתבם בחמשה יודי"ן די תיהוויין די תיזבניין וכתב הח"מ שם אבל בדיעבד אין להקפיד אם לא כתב יו"ד בין ה"ו לדלי"ת וכן בין תי"ו לה"א עכ"ל (וכן מבואר להדיא בש"ע שם סכ"ב שכתב הוץ משתי יודי"ן הנוספות בדיתיהוויין ודי תיזבניין שאינו אלא מנהג) וכ"כ בס' גט מקושר כאן ואפילו לא ניתן הגט יש להכשיר בזה ע"ש · וכתב הב"ש שם בשם הלבוש שיקרא הוי"ו של הוויין והבי"ת של ביין בשו"א · והירי"ק תחת היו"ד עם הנו"ן לבסוף ע"כ וגם בש"ע סכ"ב ברמ"א וי"א דאם לא כתב די תיהוויין רשאה רק כתב ואת תהא רשאה עדיף טפי ע"ש: (קלו) יש לכתוב די תיהוויין בשיטה אחת כו' שם בהג"ה כתב ויש לכתוב הכל בשיטה אחת אבל אם כתב די בשיטה אחת והשאר בשיטה שניה יש פוסלין וכתב הב"ש שם ס"ק כ"ס ואפילו בשטה אחת לא ירחיק מלת די הרבה רק מעט · לבוש · מיהו במקום הדחק או שכבר ניתן כשר (אפילו בשני שיטין) דהא ליכא שינוי משמעות הגט עכ"ל ובגט פשוט שם ס"ק מ"ד משמע דמכשיר אפילו שלא במקום הדחק ע"ש: (קלז) רשאה ושלטאה · עי' בה"ט לעיל סי' קכ"ו ס"ק כ"ח שכתב בשם שבו"י ח"א סימן קי"ח שהכשיר בשעת הדחק אם כתב תיבת רשאי ביו"ד כיון שאינו מעיקר הגט ע"ש · ועי' בב"ש שם סק"ת כתב בשם השו"ז דאם השמיט ה"א של ושלטאה וכתב ושלטא כשר ע"ש וכיוצא בזה כתב בס' ג"פ ס"ק ק"ס בשם מהריב"ל דאם כתב שלטה חסר אל"ף במקום שלטאה דהגט כשר וכ"כ עוד הג"פ בסוף הספר בסס"ג שלו אות ק"ט · וכתב עוד שם בשם מהריב"ל שם דאפילו חיסר כל התיבה של ושלטאה כשר ע"ש ועיין בס' ישועות יעקב שם סס"ק י"ג שמעשה כזה בא לפניו בגט שבא ממקום רחוק והיה חסר תיבת ושלטאה והכשירו ג"כ כי רשאה ושלטאה הוא ענין אחד והוא כפל ענין במלות שונות וגם הוא רק מהטופס ע"ש וכיוונה דעתו בזה לדעת מהריב"ל הנ"ל · ומ"ש כאן בנפשיכי כן כותבין בפולין כו' שם סל"ו בנפשיכי נהגו לכתבו בב' יודי"ן וכתב הרמ"א ואם כתבו חסר כשר · ובלבוש שם סכ"א כתב בפרא"ג ואגפיה כותבין ביו"ד אחת ובפולין בב' יודי"ן ע"ש · ועי' מ"ש לעיל סי' קכ"ס סי"ח ס"ק ל"ג בענין גט שנשלח מפרא"ג למקום אחר איך לכתוב בו ע"ש: (קלח) למהך חסר יו"ד · שם סי"ג ושם סכ"ב מבואר דאם כתב לימהך ביו"ד הגט פסול · ושם סעיף י"ד ס"ק כ"ג כתבתי בשם הג"פ בגט שבא ממדינת הים וטעה הסופר וכתב בתיבת למהך רי"ש במקום ך' (דהיינו שעשה גג רחב וסי"ן היה דומה לרי"ש) והיה נקרא למהר (*) והכשירוהו כיון דאין שום שינוי במשמעות הגירושין ולדרכה א"ל שתמהר להנשא לכל גבר שתרצה · ואם היה הך' כמו ד' יש לפסלו רק במקום עיגון יש להכשיר כיון דתיבת למהך הוא בטופס ואין שום שינוי במשמעות הגירושין · ואפילו דלג תיבת למהך יש להכשיר בדיעבד ע"ש: (קלט) יזהר יפה כו' שירחקנו יותר כו' · בסי' קכ"ו סי"ד יזהר יפה ברגל של ה' של למהך שירחיקנה מגגה וכן לכל ההי"ן צריך ליזהר אלא שבזה צריך ליזהר יותר וכתב הלבוש שם מיהו נראה שגם בזו א"צ להרחיק יותר משאר ההי"ן רק שצריך לדקדק בה ביותר שלא תיגע וי"א שצריך להרחיקה ממש מגגה יותר משאר ההי"ן שיהא ניכר בטוב שהוא ה' ולא ח' וכן נוהגין מיהו אם לא הרחיק יותר אין לפסלו בכך עכ"ל וכ"כ בס' ג"פ שם הבאתיו שם ס"ק כ"ג · ועי' מ"ש לעיל באות פ"ב ואות קל"א: (קמ) להתנסבא · שם סל"ו לא יכתוב לאתנסבא אלא להתנסבא · ושם ס"ק כ"ד כתבתי בשם הג"פ שכתב בשם הרלב"ח דבדיעבד אם כתב לאתנסבא באל"ף

קמא לכל גבר קמב די תיצביין ודינו כמ"ש גבי די תיהוויין : קמג ואנש : קמד לא ימחא :
קמה בידיכי : קמו מן יומא דנן ולעלם : קמז והרי את מותרת לכל אדם : קמח ודן ויש לכתבו
בתחלת שטה י"א : קמט די יהוי ב' תיבות כשאר הרחקת ב' תיבות זה מזה : קנ ליכי מנאי :

פתחי תשובה

גם פסול אף שלא הרחיק לא מן הנסכא וכן נראה מדברי כל הפוסקים כו' ע"ש · ושם בהגה כתב הרמ"א ז"ל דלא ס"א
הנסכא וכתב לתנסכא כשר והוא מתשובת הרשב"א סי' אל"ף קס"ג ושם מבואר דאפי' חיסר כל התיבה אינו רואה גוש
ול שהרי כתב והרי את מותרת לכל אדם ע"כ ואני כתבתי שם ס"ק כ"ו בשם הג"פ שכתב בשם תשובת הריב"ל דאף הרשב"א
ודה דלא תתגרש בו לכתחלה אלא דאם כבר נתגרשה תנשא לכתחלה ולדברי הר"ן בפ' המגרש אף שכבר נתגרשה לא תנשא
תחלה והוא ז"ל כתב ע"ז דהיינו שלא במקום עיגון אבל במקום עיגון תנשא לכתחלה ע"ש ובס' גט מקושר סוף אות קכ"ב
ביא בשם הפר"ח דמסיק בדיעבד אם נתגרשה תנשא בו ע"ש · ושם בס"ע סל"ח לתנסכא נהגו לכתבו בלא שום יו"ד וכ'
מ"א ואם כתב יו"ד אחר ס"א כשר וכתב בס' גט מקושר אות זה וצ"ל אם כתב ליתנסכא ביו"ד בין למ"ד לתי"ו שיש
סול דמשמע לית נסכא והוה כמו כתב לאתנסכא ע"כ : (קמב) די תיצביין כו' · עמ"ש לעיל אות קנ"ה וקל"ו : (קמג) ואנש ·
ס"ו ברמ"א ואנש חסר יו"ד · ושם ס"ק כ"ה כתבתי בשם הג"פ דבדיעבד אם כתב ואינש ביו"ד כשר : (קמד) לא ימחא
סי"ז לא ימחא באל"ף ובהג"ה שם כתב ואם כתב בה"א וכבר ניתן הגט כשר ואם כתב ימחי ביו"ד פסול אם לא בשעת
חק ובמקום עיגון ע"כ ובפר"ת שם חולק ע"ז ודעתו דימחי ביו"ד שוה לימחא בה"א ע"ש ועי' בס' ג"פ שם : (קמה) בידיכי
ס"ע בידיכי בשלשה יודי"ן · וכתב בס' גט מקושר כ"ל אם כתב בידכי כשר ג"כ כמו בנפשכי (ע"ל אות קל"ז) כו' גם
אפי' דילג כל התיבות הללו ואנש לא ימחא בידיכי דהגט כשר כיון דכבר כתב תהא רשאה ושלטאה כו' עכ"ד וכיוונס
נמו בזה לדעת הרדב"ז ז"ל הכ"כ בהדיא בח"ג סי' תנ"ד הבאתיו בסי' קכ"ו ס"ק כ"ה : (קמו) מן יומא דנן ולעלם ·
סעיף מ' וכתב בג"פ שם ס"ק נ"ה דאם לא כתב בגט מן יומא דנן (*) נ"ל דפסול מדרבנן ואפילו נתגרשה לא תנשא
אם לא כתב בו תיבת ולעלם ועיין הריב"ל ח"ג סי' ס"ט עכ"ד ועיין בס' גט מקושר כאן בארוכות · ובסדר הגט שבסוף
ספר ג"פ אות נ"ע כתב דאם במקום ולעלם כתוב ולעולם כשר : (קמז) והרי את מותרת לכל אדם · שם סמ"א צריך
תוב והרי כו' ובש"ס מבואר דהוא עיקר הטורף אמנם אם גם לדידן בכותבים מקודם למהך להתנסבא הוא טורף או טופס
מחלוקת הראשונים ז"ל ועי' ב"ש שם סק"ג וס"ק ל"ו ומה שכתבתי שם ס"ק מ"ג ומ"ד בשם הג"פ ותשובת נו"ב ותשו'
"ג · וכתב הב"ש שם צריך לכתוב והרי בוי"ו מותרת בוי"ו ואם כתב בלא וי"ו אפשר שפסול אפי' בדיעבד דמשמע שהיא
תרת לאדם אחר · לבוש עכ"ל · ועיין בהג"ה שם שכתב ולכתחלה טוב ליזהר לכתוב והרי את כו' בשיטה אחת אבל אם
נכתב בשתי שורות כשר ליתנו ע"כ והרב המסדר השמיט זה משום שכתב באות שאח"ז דצריך לכתוב ודן בתחלת שיטה
א"כ ממילא דהרי את מותרת לכ"ע יהיה בשיטה אחת : (קמח) ודן · שם ס"ע לא יכתוב ודין מלא אלא חסר יו"ד
הב הח"מ שם לפירש"י הטעם דאי כתב ודין ביו"ד משמע דין הוא שאגרשך אבל אם אינו דין עלי שאגרשך לא תתגרשי
הרמב"ם הטעם שלא יקרא הקורא ודין כלומר מפסק יהיה ביני לבינך ע"כ · וכתבתי שם ס"ק י"ז בשם הג"פ דנ"מ בין
רש"י להרמב"ם אם אותה אשה אסורה עליו וחייב מן הדין לגרשה אם כתב ודין מלא לפירש"י הגט כשר דאפי' יפרשו דין
שאגרשך הכי הוא קושטא דמלתא אבל להרמב"ם הגט פסול כו' ע"ש · וכתב הב"ש שם ס"ק כ"ג ודן יקרא הדל"ת של
בציר"י · ומ"ש כאן ויש לכותבו בתחלת שטה י"א · שם בב"ש בשם סדר מהר"ם פדוואה וכתב הטעם כדי שיהא ספר
וכין עד פטורין בשטה אחת ולא בשטה האחרונה ע"כ וכ' בס' גט מקושר ונראה דאין קפידא רק שלא יכתוב מן ספר
וכין עד פטורין בשטה אחרונה אבל אם עד כדת משה וישראל בשורה י"א אפי' כתב ודן באמצע שורה (כגון שהתחיל שורה
מתיבת והרי את כו') אין קפידא בכך וכן משמע ממה שהזהיר רמ"א לכתוב הרי את מותרת לכ"א בשיטה אחת ואם
צריך לכתוב ודן בראש שורה דוקא לא היה צריך להזהיר על כך עכ"ל ועי' באות הקודם : (קמט) די יהוי ב' תיבות
· שם סמ"ג די יהוי נהגו לכתבו ב' תיבות וכתב הרמ"א אמנם אם כתב דיהוי תיבה אחת כשר ואף אם לא כתב רק דהוי
בשעת הדחק במקום עיגון ע"כ · וכתב בס' גט מקושר וצ"ל שאם דילג תיבת די וכתב ודן יהוי לך דכשר אפי' לכתחלה
ת"א בפ' קרח וזה יהיה לך ודן יהוי לך כו' ע"ש · ובאמת בתרגום שם איתא יהי לך בלא וי"ו א"כ היה לו להשמיענו
שאם השמיט הוי"ו מן יהוי וכתב יהי לך דכשר אפי' לכתחלה ובזה נסתר ג"כ מ"ש שם דלכן תיקנו לכתוב דיהוי שאם
תוב יהוי לחוד נראה כקורא בשם ככתבו כו' דקשה היה לשם לתקן לכתוב יהי ע"כ נלע"ד מאחר שנוסח דיהוי נזכר בש"ס
קשה לשקל באין חשש עיגון : (קנ) ליכי · עמ"ש לעיל אות קכ"ם :
ם מנאי · בס"ע שם סמ"ד מנאי נהגו לכתוב בלא יו"ד אחר המ"ם וכתב הב"ש שם בשם הלבוש הטעם כי מינאי ביו"ד
משמע לשון מינות · ואני הבאתי ס"ק מ"ה בשם מהריב"ל שכתב טעם אחר דלא לשמע שמא דגברא דשמיה ינאי והספר
וכין ושבוקין מהסוא גברא דשמיה ינאי ולא ממנו עיין שם (ולפ"ז אם היה שם המגרש ינאי אפשר אין קפידא) וכעת
יתי בספר גט מקושר שכתב טעם זה בשם הפר"ח וכתב עליו דלכאורה סמך לזה מפירש"י בפ' המגרש על ולורכים לוי"ו
בדו פירש"י בלשון הכ' דכדי שם חכם ואמרי לה כדי וכיון דחיישינן שלא יאמרו וכדי שהוא שם אדם הפרית כו' אף
ין המשך הלשון כראוי כ"ש שיש לחוש לטעות לקרות מינאי היינו מאיש ששמו ינאי אלא דתמיהא לי אי דייקין כולי האי
כותבין ודן די יהוי כו' הא דן ג"כ שם אדם ועוד שהרי השמות נשתנים בכל דור וכל אחד בשם יקרא כמו שירצה
"כ אם יורגל שם אדם כדו יופסל וכן אם יורגל שם נאי לא נוכל לכתוב מנאי א"ו אין קפידא בכך עכ"ד · ואיני מבין
כיון דודאי כל שכתוב כראוי לא חיישינן לטעות הטועה רק דבהני איכא מקום לטעות משום שלא נכתבה התיבה כראוי
דו באמת צריך להיות בוי"ו וכן מנאי שהוא תרגום של ממני צריך שיהיה בלא יו"ד אלא דאם לא היה לתלות בענין אחר
) הוי קפדינן בחסרות ויתירות רק כיון דהענין משתנה ע"י זה שלא נכתבה התיבה כראוי איכא קפידא וזה פשוט · ועי'
מ"א שם שכ' דאם כתב מינאי ביו"ד אחר המ"ם לא נפסל בדיעבד וכתב בספר גט מקושר וצ"ל דוקא שכבר ניתן או שיש
וש לעיגון ע"כ · ובסדר הגט שבסוף ס' ג"פ אות קכ"ח ראיתי שכתב ואי כתב מינאי ביו"ד אע"ג דמחזי מינאי כלומר
איש ששמו ינאי יתן הגט· [ועיין בתשובת ח"ס ח"ב סי' י"ט אודות גט שנמצא חסר יו"ד בתיבת מנאי וכתבו מנא במקום
מנאי

קנא ספר תרוכין ואגרת שבוקין וגט פטורין: קנב יאריך וי"ו דתרוכין ודשבוקין ודפטורין כמו שכתבתי גב
תרוכין והנו"ן של פטורין יעקם לצד ימין: קנג כדת משה וישראל: קנד יכתוב כדת משה וישראל בשטה
אחת ויעשה ההם אותיות ארוכות כדי שלא יסיים באמצע שטה: קנה קודם שיכתוב כדת משה וישראל יעיי
הרב בגט אם לא דלג בו תיבה או אות וידקדק בחסרות ויתירות · ואחר כך בתיקון האותיות בכתיבה תמ
והקיף גויל · ואחר כך אם אין שום נקב באות או שום מחק או טשטוש או גרר ואם אין האותיות עוברות חו
לשטה מימין או משמאל או מלמעלה ואם הוא מעורה ואם יש בו איזה מריעותות הנזכרים ונראה לו שיש תיק
יצוה לסופר לתקנו אז: קנו הסופר יקח לו סימן מובהק בגט קודם שיוציאנו מתחת ידו: קנז ימתינ

פתחי תשובה

מנאי ובקושי להשתדל גט אחר · וכתב דיש להוכיח להרב המסדר כי בדבר גדול כזה ראוי להיות מתון מתון ולעולם יה
רגיל להיות סופר האותיות ומונה כדרך שאנו מונין כאן דהרבנים יש להניח גט או סדר הגט ואני קורא לפניהם גט הנכת
כל תיבה וכל אות כו' ובנדון השאלה הנה חזרתי על כל צדדי קולא ולא מצאתי דבר שראוי לסמוך להחליט לקולא אך ל
אחליט להחמיר כי אולי ימצא מי שלבו רחב להתיר כו' והאריך בזה ומשמע מדבריו דאילו היה כתוב מינא ביו"ד אחר הס
לא היה הספק כ"כ מה שחסר יו"ד שבסוף דהיה אפשר לפרש ג"כ כמו ממני כדמשמע בעירובין נ"ג בהסיא איתתא גלילו
דאמרה וגנזתך מין ערש"י שם כו' אבל מנא בלא יו"ד קמא ולא יו"ד בתרא אין לו משמעות ממני כלל אלא מנה דבר
למיקני ביה ע"ש]: (קנא) ספר תרוכין כו' שם סמ"ה נהגו לכתוב תרוכין שבוקין פטורין · ושם סעיף י"ב יכתוב תרוכ
שבוקין חסרי יו"ד ראשונה אבל פיטורין מלא בב' יודי"ן ובהג"ה שם כתב וי"א דפטורין ג"כ חסר י' ראשונה וכן נוהגין כ
וכתבתי שם ס"ק כ"ב בשם הג"פ דלכמי אשכנז שנהגו לכתוב פטורין חסר אם כתבו מלא יש לכתוב גט אחר אם אינו בש
הדחק ואם הוא שעת הדחק או שכבר נמסר ליד האשה אין לחוש לכתוב גט אחר ע"ש · ושם בסעיף מ"ט סק"כ הבאתי תשו
הא"ז פמ"א שב' דגבי פטורין שאנו נוהגין לכתוב חסר וכן תרוכין ושבוקין שהסכימו לכתוב חסר יו"ד לא עלה על דעת ש
פוסק לפסול הגט אם כתב ביו"ד ע"ש · ושם בסי"ב בהג"ה כתב הרמ"א ז"ל ונהגו לכתוב בגט בתחלה שבוקין פטורין תרוכ
(הייט ושבקית ופטרית ותרוכית) ואחר כך הש"ס (היינו פטרית ושבקית ותרוכית) ואחר כך הש"פ ואם שינה בזה ה
שינוי בדבר ע"כ:

שם ואגרת שבוקין · בש"ע שם ס"ס ולא יכתוב ואיגרת מלא י' אלא ואגרת · ושם סכ"כ מבואר דאם כתב ביו"ד ה"ז
פסול · ובח"מ וב"ש שם הביאו בשם התוס' דצריך לכתוב ואגרת בוי"ו ולא אגרת בלא וי"ו דמשמע דשולח אגרת בעלמ
ולא לשם גירושין אבל ואגרת משמע דקאי אגיטא דלעיל ע"ש · ושם ס"ק י"ח הבאתי בשם הג"פ בענין גט א' שהובא ממק
רחוק והיה כתוב בו ואגרת שבוקין כו' ע"ש: (קנב) יאריך וי"ו דתרוכין כו' · שם סי"א יאריך וי"ו דתרוכין וי"ו דשבו
ובהג"ה שם סי"ב כ' דלדידן שנוהגים לכתוב פטורין ג"כ חסר י' ראשונה צריך להאריך ג"כ וי"ו של פטורין ע"ש ושם בש
סכ"ב אם לא האריך וי"ן שאמרנו ה"ז גט פסול ועמ"ש לעיל אות קל"א שם נתבאר פרטי דין זה · ומ"ש והנו"ן של פטו
יעקם · בח"מ סי' קכ"ה ס"ק ל"ה בשם הד"מ והטעם כדי שיוכל להאריך ראש ל' של ישראל למעלה שלא תיגע באות גו
פשוטה ותהיה ג"כ אותה שיטה מעורה ע"ש: (קנד) יכתוב כדת משה וישראל בשטה אחת כו' · שם סי"ח צריך שלא יכתוב בשו
אחרונה לא ספר תרוכין כו' אלא כדת משה וישראל לבד ויעשה ממנה אותיות גדולות כדי שלא יסיים באמצע שיטה כו' ו
כתב בשיטה אחרונה יותר מכדת משה וישראל לא נפסל בכך ע"כ: (קנה) קודם שיכתוב כמו"י יעיין הרב בגט כו' · בה
קכ"ה סע"ז בהג"ה ואם צריך לתקן אותיות כגון שלא נוגעים כו' יתקנן קודם שיכתוב כדמו"י או לכל הפחות קודם החתי
ע"ש וב"ש בשם הט"ז שכתב הטעם שלא יהיה מחוסר מעשה אחר גמר הכתיבה קודם הנתינה · ובס' גט מקושר כתב דט
דחוק הוא אך כיון שכדמו"י הוא כמו שריר וקיים ומדינא דש"ס שהיו מקיימים מהקים היה צריך לקיים קודם כדמ
(כדאיתא בסי' קכ"ה סי"ט) לכן נהגינן הכי ע"ש וכבר קדמוהו בזה בס' ג"פ סי' קכ"ה ס"ק פ"ע ע"ש · ומ"ש ואם
האותיות עוברות חוץ לשיטה כו' שם סי"ד בהג"ה י"א דאפילו אות אחת שיצא לחוץ פסול ועב"ש שם דה"ה רוב אות ואין לפ
אלא במקום הדחק או שכבר ניתן ואז כשר אפילו נכתב כמה אותיות חוץ לשטה וכ"פ בח"מ ובטופס מכשיר הרשב"ן אפ
והוא בתשב"ן ח"א ס"ם ב' ובח"ב סי' פ"ב הבאתיו שם ס"ק כ"ה וכתבתי שם בשם הג"פ שדעתו לפסול בתורף בכל גו
אפילו אם מה שתוך לשטה אם ימחק לא יפסיד משמעות הכתוב תוך הגט ובטופס יש להקל בזה אם אינו משנה משמע
שבתוך הגט ע"ש · [ועיין בתשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' מ' שכתב להרב השואל מ"ש שאותיות יוצאות חוץ לשטה אם היה
היה נראה בעיני פסוק לא זעיר דמ"ש רמ"א סי' קכ"ה ובח"מ שם ס"ק י"ט דבמקום עיגון יש להקל משום דגם בס"ת א
פסול וכן הסכים פר"ח צל"ע מה ענין ס"ת לכאן התם משום גוי ספר וזה אינו פוסל והכא משום שיכול לזייף ולהוסיף
אותיות כאשר שיטין הגורמים שינוי ענין לגמרי כו' אך באמת לא ראיתי בגט זה שום חצי אות עובר שרטוט הימני או השמ
כלל אלא שכתב לפעמים קצת מעובי האות על השרטוט עכ"ל] · ועיין בס' גט מקושר דיש לעיין ג"כ אם לא נכתב בו
שהם בזמן הגט בימי החדש שלש ועשר ובשנים משלש ועד עשר וכן בכל פרט מכוון כגון עשרים או שלשים כו' וכ"ש בש
הבעל והאשה כו' ע"ש ועיין מ"ש לעיל אות ק"ו · ומ"ש כאן ואם הוא מעורה כו' עיין מ"ש בזה לעיל אות נ"ד לענין דין
אם אינו מעורה ע"ש: (קנו) הסופר יקח לו סימן מובהק כו' · בסדר הגט סק"ה ברמ"א · וכתב בס' גט מקושר הייט מ
שהשואל להסופר על זה כנזכר לקמן אות קע"ט אבל אין זה אלא זהירות בעלמא דהא הסופר מכיר כתב ידו ואפילו לא
מכיר כתב ידו כיון שהעדים מכירין בסימן מובהק שזה הגט כתב הסופר מה יש לחוש עוד עכ"ל גם בספר זכור לאברהם
דף קכ"ב הניח בשם ספר לחם שמים דלדעתו אין צריך לזה ע"ש: (קנז) ימתינו העדים כו' שם בסה"ג סנ"ו צריך שיה
הגט קודם שיחתמו העדים · וכן בשנים בש"ע ס"ס ק"ל יש מי שאומר שצריך שיתייבש כו' אבן בש"ס קכ"ד כתב בש"ע לא י
לה עד שתתייבש הכתיבה והחתימה יפה כו' ומשמע מזה דבשעת החתימה לא איכפת לן אם כתיבת הגט היא לחה עדיין
דבשעת נתינת הגט להאשה או בעינן שיהא יבש הכתיבה והחתימה יפה · וכבר הבאתי שם ס"ק ע"ו דברי הג"פ בעמד
וכתב דבאמת דעת מרן דא"צ לייבש קודם החתימה ומש"ה סתם וכתב לא יתנו לה עד שתתייבש הכתיבה כו' אבל בש"ס
כתב בשם יש מי שאומר לומר דסברא יחידאה היא אלא דלכתחלה מילא טוב לחוש לדברי הקונדרים ע"ש · גם אני בג"ש

[ה]עדים עד שיתייבש הגט : **קנח** אחר כך יראו אחר הסימן שלקחו בגט קודם שיצאו : **קנט** אחר כך יקראוהו העדים יחד קודם שיחתמו ויכולים לקרותו אפילו בלחש : **קס** אחר כך יאמר העד שרוצה לחתום ראשון לעד השני קודם שיחתום אתה פב"פ (כמו שיחתום בגט) ראה שאני חותם והנני חותם גט זה לשם פלוני בר פלוני (כמו שכתוב בגט) לגרש בו את אשתו פב"פ (כמו שכתוב בגט) ואני חותם לשמו ולשמה לשם גירושין ויחתום בגט מיד : **קסא** יכוין עד השני לראות היטב כשחותם הראשון כדי שיכיר חתימתו : **קסב** אחר כך יאמר גם עד השני להראשון קודם שיחתום אתה פב"פ וכו' ויחתום גם הוא מיד · וגם יכוין עד הראשון לראות היטב כשחותם השני כדי שיכיר חתימתו : **קסג** יחתמו גם שניהם בדיו ובקולמוס של בעל : **קסד** יתחילו לחתום סמוך לראש השטה שלא יניחו חלק מימין ושלא יניחו חלק מן השרטוט ולפנים לפני החתימה : **קסה** יש ליזהר בחתימת העדים בכל דבר שנזהרין

פתחי תשובה

ם הבאתי תשו' הרדב"ז ח"א סי' קנ"א דמה שנהגו שלא יחתמו העדים עד שייבש הגט הוא חומרא בעלמא כו' ע"ש · ועיין עד בנ"פ שם דאם השעה דחוקה ורוצה למהר לתת הגט והאותיות לחות לא ישליך חול על הגט לייבש אותו רק יקריב הגט נגד [א]ור האש לייבש אותו ואף בדיעבד יש לחוש ע"ש וכבר כתבתי בזה בס"ס קכ"ד שם והבאתי שם דברי הגט מקושר שחולק עליו ע"ש ומ"מ לכתחלה יש ליזהר : (קנח) אח"כ יראו העדים אחר הסימן כו' · עי' בסה"ג סעיף ל"ז ברמ"א ועמ"ש לעיל אות י"ב : (קנט) אח"כ יקראוהו העדים כו' · בסה"ג שם ברמ"א ויקראו אותו קודם שיחתמו שידעו על מה יחתמו ועי' בש"ע סי' ק"ל סי"ו ולעיל אות י"ב : (קס) אח"כ יאמר העד כו' בסי' קל"א סעיף ט' ובסה"ג סעיף נ"ט ע"ש (ובספר גט מקושר הוסיף על הלשון שיאמר והנני חותם כו' הב"פ · שצוה לנו לחתום · לגרש בו כו' וכתב הטעם כדי שיהא מבורר שהוא חותם בשביל זה ולא לאחר ששמו כשמו · וכן הגיה לעיל אות פ' גבי סופר) · ושם בסי' קל"א בהג"ה כתב ואם התחיל לחתום ונקלת שמו ולא אמר לשמו ולשמה ואח"כ נזכר ואמרו יש מכשירין ובב"ש שם הביא דהרד"ך חולק על זה ופוסל והוא ז"ל דעתו להקל ולהכשיר (אף אם בעת שחתם המקלת אפילו כוונה לשמה לא היה לו ועמ"ש בפ"ת ליו"ד סי' רע"ו סק"ג) ע"ש [וכ]ן בס' גט מקושר כאן דעתו להקל · וכתב עוד הב"ש שם דמלשון הרמ"א משמע אפילו אם היה כוונת העד לשמה לא מהני אם לא הוציא בפיו אבל במהרי"ו מתיר אם העד אמר שהיה כוונתו לשמה והעד נאמן ע"ז אע"ג דבסופר הכותב י"ל דאיכא [ר]פידת אפילו בדיעבד אם לא הוציא בפיו מ"מ בעד החותם יש להקל עכ"ל ור"ל דבעד החותם יש קולא טפי כיון דאיכא עדי מסירה ואף בחתם שלא לשמה אינו רק פסול מדרבנן עי' בש"ע שם ס"ו ועוד כיון דכבר נכתב לשמה תו אמרינן אחתימה סתמא לשמה קיימא ע' במהרי"ו סי' כ"ז · והנה לפמ"ש לעיל אות פ' בשם הרדב"ז והרמ"ע מפאנו וגט מקושר דאף בסופר יש להקל בדיעבד לומר דסגי במחשבה מכ"ש כאן גבי עד · גם בס' גט מקושר כתב כאן דאפשר להקל בחתם סתמא ואפשר גם רמ"א מיירי שלא נתכוין כלל לשמה אבל אם חתם בסתמא רק שלא אמר בפירוש יש להקל כיון שעכ"פ כוון לחתום לשמה ע"ש ועי' עוד בדבריו סוף אות קס"ו מזה · [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' ע' במעשה בשכיב מרע שגירש אשתו מפני זיקת יבם רחוק מאד ומפני שנחיצה שכחו העדים לומר זה לזה ראה שאני חותם לשם המגרש כו' ועד אחד אמר שמ"מ חשב לשמה ועד [הש]ני אמר שחתם סתם · והאריך בזה ודעתו דאפילו בדיעבד פסול בשלא הוציא בפיו בכתיבה שכותבו לשמה וגם בחתימות העדים [א]ף דנראה יותר להכשיר מ"מ אין לעשות מעשה איסורא נ"ל דכל זה בשלא אמר הבעל לסופר ועדים כתבו גט לאשתי לשמי ולשמה ולע"ג אבל אם בתחלת צוואתו פקד כן עליהם והם קיבלו עליהם והשיבו כן נעשה ולא הזרו שליחותם ועשו מעשיהם סתם אפילו בכתיבה יש להכשיר רק לא אחליט הדבר אבל עכ"פ בנידון שלפנינו שאירע כן בחתימה ובגט שכיב מרע שזקוקה ליבם רחוק יש לסמוך להקל ואם ישכים עוד אחד מופלג למעינא שיהא מכשורי ע"ש וע"ל אות ע'] : (קסא) יכוין עד השני לראות היטב כו' · הנה מה דצריך לחתום זה בפני זה הוא מדינא וכמ"ש בסי' ק"ל סי"ג ובסה"ג סנ"ח והטעם איתא בש"ס גזירה משום כולכם ומפורש שם בסי' ק"ל דאם חתמו זה שלא בפני זה פסול · אך שם הפירוש שיהא זה במעמד זה אפילו לא [ר]או זה את זה כשחתמו וכמ"ש הבה"ע שם ס"ק י"א בשם מהרי"ט וכן מבואר מלשון רש"י בגיטין דף י' ע"ב בד"ה גזירה כתב לפיכך תיקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהיו כל העדים נקבצים בשעת החתימה ע"ש ואמנם מה דצריך שיראה כשהעד השני חותם חבירו הוא רק חומרא ונזכר בסה"ג הנ"ע ברמ"א בשם הסדרים וזהו שכתב כאן כדי שיכיר כו' וע' בס' גט מקושר שכתב דמ"ש כדי שיכיר כו' לכאורה הטעם כדי שיוכלו לקיים כ"א חתימת חבירו ולא ידעתי דהא קיימא לן [כ]רבנן בכתובות דף כ"א דעל מנה שבשטר הם מעידים ואם כן סגי שיעיד כל אחד על חתימתו כו' ע"ש : (קסג) יחתמו [גם] שניהם בדיו כו' · בסימן ק"ל ס"א בהג"ה ולא יחתמו העדים רק בדיו וקולמוס של בעל כמו הסופר ע"ש [וכ]ן הוא בסה"ג סעיף ס"א : (קסד) יתחילו לחתום סמוך כו' · בסימן ק"ל ס"ב ובסה"ג סעיף ס' · ומ"ש ושלא [י]ניחו חלק מן השרטוט ולפנים עיין בס' ג"פ סימן קכ"ה ס"ק מ"ז שהביא דבס' תומת ישרים סימן ק"ה נשאל בגט אחד שהעדים אינם על השרטוט והשיב אין לחוש במקום שיש חשש עיגון וע"ש בס"ק מ"ה : (קסה) יש ליזהר בחתימת העדים [ע]י' בסימן ק"ל סי"א בהג"ה ולכתחלה נזהרין כו' עב"ש שם סס"ק א' שכתב בשם הרשד"ך דמ"מ הדין אין צריך כתב [מי]ושרת בחתימת העדים · גם בתינוק חריף יכול לקרות כשר אפילו בתינוק שאינו חריף אינו יכול לקרותו עיין שם ובה"ט פסק בתשובת אא"ז פמ"א ח"ב סימן י"ט (הבאתיו שם סק"ט) בדבר עד פרן שתינוק קרא הרי"ש בשם דל"ת [ו]ד"י פשוטה קרא אותו י' כ' אך תינוק חריף קרא כתיקונו והכשיר הגט דאין מדקדק כ"כ בחתימת העדים רק אם [ה]ם יכולים לקרותו כשר ובפרט במקום עיגון עיין שם · ועב"ש בסימן קכ"ה ס"ק י"א שכתב בשם הט"ז דבחתימת העדים [א]ם אירע טעות באיזה אות מותר אפילו לכתחלה למחוק כל האות ולכתוב על המחק ע"ש ובענין חק תוכות מבואר [ב]ב"ש סימן ק"ל ס"ק כ"א דבשם אביו כשר במקום דחק ועיגון ובשמו אין להקל ובתיבת עד כשר אפילו שלא דחק [ו]עיגון עיין שם היטב ובג"פ סימן קכ"ה ס"ק י"ח הבאתיו שם ס"ק י"ג מבואר שדעתו דבשם אבי העדים יש להקל גם כן [אפ]ילו בלא דחק ועיגון עיין שם ועיין בס' גט מקושר אות קס"ו שדעתו דאף באירע חק תוכות בשמו יש להקל גם כן [ו]י"ל במקום עיגון) וכן אם חתם על המחק יש להקל גם כן דהא לא מיפסל כהוא על הנייר ועדיו על המחק רק משום [ש]לא ימחוק ויזייף ובשהעד השני כתוב על הנייר לא שייך זיוף ומיהו אם טעו שניהם וחתמו על המחק אף שרק

השמות

בכתיבת הגט דבעינן כתיבה תמה ומוקף גויל וכל כיוצא בזה : קסו צריך כל אחד מהעדים לפרש שמו
ושם אביו שיחתום פב"פ עד : קסז אין צריכים לחתום כינוייהם אבל אם הם כהנים או לוים חותמין
פב"פ הכהן או הלוי עד אבל אין חותמין בן מהור"ר וכיוצא בזה : קסח צריך לייבש התתימות :
קסט אחר כך יעיין עוד הרב אם אין אחד מריעותות הנזכרים בסימן קנ"ה בבדת משה וישראל ובחתימות
העדים וגם אם לא הרחיקו העדים התתימה מן הכתיבה יותר מבשיעור : קע אח"כ יקח הסופר בידו
הגט שכתב ממנו הגט הזה ויקרא הרב לבדו כל אות ואות שבגט וישמע הסופר אם לא השמיט איזה
אות וגם יקרא הרב בפירוש השינויים שכותבים דהיינו הווי"ן הארוכים וה"א גדולה דלמהך : קעא אחר כך
יש לשלחו אל שאר החשובים שבעיר לדקדק בו אם נכתב כהוגן ואם אין שאר החשובים שבעיר בקיאים
בכתיבת הגט או אם י"ל שעל ידי עיכוב זה לא יהא אחר כך שעת הכושר ליתן הגט בו ביום אין לשלחו
אליהם : קעב יזהרו שלא ימשמשו אותו בשליחתו : קעג אחר שיחזור השליח להביא הגט ליד הרב
ולא נודע בו שום פיסול יבקש הסופר מן הבעל שיחזור ויתן לו במתנה גמורה הקסת ודיו והקולמוס
והקלף הנשאר ושאר כלי הכתיבה ואם מתרצה לזה יחזור ויתנם מידו ליד הסופר ויקנה אותם בהגבהה
שלשה טפחים ואם אינו מתרצה אז אם אינו מבקש ממנו לחזור וליתנם לו אינו רשאי הסופר להשתמש בהם
מכל שכן דאסור לכתוב בהם גיטין לאחרים : קעד יקחו להיות אצל נתינת הגט עשרה אנשים גדולים
בלא הבעל אבל הרב והסופר והעדים והקרובים מן המנין ובקצת מקומות נוהגין שהשמש מכריז בקול רם
ברחוב העיר לבא אל הגט : קעה הגט יהא עדיין ביד הרב ויעמוד באמצע וב' עדי חתימה שיהיו גם כ
עדי מסירה הגדול בימינו והקטן בשמאלו והסופר לפניו גם הבעל והאשה לפניו כולם עומדים ולא יושבים
ואם הרב זקן או תש כח יכול לישב ועדים והסופר והבעל והאשה יעמדו לפניו : קעו יכסו פני האשה
עד שעה שהרב מדבר עמה ושמקבלת הגט שאז יגלו פניה : קעז יזהיר הרב את הסופר והעדים והבעל
והאשה שלא יאמרו הן הן או לאו לאו בתשובתם אלא פעם אחד הן או לאו : קעח ישאל הרב
להסופר (דוא סופר פלוני בר פלוני) כמו שחותמין העדים בגט איז דאז דער גט וואש דוא האשט דא גישריב
ויאמר · יוא : קעט קאנשט דוא דעם גט אונ' האשט איין סימן מובהק דראן אז דאז איז דער גט אז דוא
האשט דא גישריבן ויאמר · יוא : קפ האט דיר דער בעל פלוני בר פלוני כמ"ש בגט געגעבין דאז פרמי
אונ' טינט אונ' פען אונ' דאז שינטארין אונ' אליש שרייב גצייג פאר דיא עדים · יוא : קפא האט ער דין
גיהיישן אז דוא זאלשט דעם גט שרייבן · יוא : קפב האט דיך גהיישן דער בעל פלוני בר פלוני כנ"ל א
דוא זאלשט דעם גט שרייבן לשמו ולשמה לשם גירושין פב"פ כמ"ש בגט · יוא : קפג האט דיר גירעט
דער בעל דיא דברים פאר דיא עדים · יוא : קפד האשט דוא אזו גיטאן אונ' האשט גישריבן דעם גט
לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : קפה האשט דוא גירעט בפירוש איי דוא האשט אן גהובין צוא שרייב
אז דוא ווילשט שרייבן דעם גט לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : קפו האשט דוא אזו גרעט פאר די
עדים · יוא : קפז וויא האשט דוא גירעט איי דוא האשט אן גיהובן צוא שרייבן אונז פון ווענימש ווע
האשטו גישריבן ויאמר (איך האב גירעט צוא דיא עדים בזה הלשון) · שמעו אלי אתם עדים פב"פ ופב"
כנ"ל הנני כותב גט זה לשם פב"פ כנ"ל לגרש בו את אשתו פב"פ כנ"ל ואני כותב אותו לשמו ולשמה
לשם גירושין · (אזו האב איך גירעט ולשם זה האב איך גישריבן) : קפח זענן דיא עדים בייא די

פתחי תשובה

השמות כתובים על המחק יש לחוש כו' עיין שם עוד : (קסו) צריך כל אחד מהעדים כו' · בסה"ג סעיף ס"ב ובפנים בה"
סימן ק"ל סעיף י"א · ושם בהג"ה מבואר בענין אם טעה או שינה בשם אביו עיין שם בב"ש ובפ"ת סק"ז · והטעם מ
שצריך בגט תיבת עד משא"כ בשאר שטרות מבואר בב"ש שם בשם הלבוש עיין שם ועיין בספר גט מקושר בארוכות
(קסז) אין צריך לחתום כנוייהם כו' בסימן ק"ל שם ובסה"ג שם : (קסח) צריך לייבש התתימות · בסימן קכ"ד ס"ט ובסי
קל"ג ס"ב ובסה"ג סעיף ס"ה ע"ש בב"ש ועמ"ש לעיל אות קנ"ז : (קסט) אחר כך יעיין כו' · מכאן עד אות קנ"ס הכ
פשוט ומבואר בסה"ג סעיף ס"ו עד סעיף ע"ה : (קעג) אחר שיחזור כו' (ועמ"ש לעיל סימן ק"כ סק"ב דראוי להחמי
שיהא הסופר מקנה הגט להבעל אחר הכתיבה עיין שם ועמ"ש לעיל אות י"ז) · ומ"ש כאן יבקש הסופר כו' ואם אינו מתרצ
כו' אינו רשאי הסופר להשתמש בהם כו' עיין בספר גט מקושר שכתב לכאורה נראה דוקא אם הבעל מקפיד אבל אם הול
לדרכו ואינו מבקש כלל שיחזור לו הסופר המותר כמו שדרך אצל ההמון שאין בו מן הקפידא וכמו שאמרו בב"מ ד
י"ב עמאוהו כמי שהלכו בו נמושות דעניים גופייהו מחמי דעתייהו וכן כמוכין שהכובס מוציא בח"מ סימן שנ"ח ושא
פניגים שאין מקפידין וכאן נמי הבעל אינו מקפיד בעיקר ההקנאה בשביל כתיבת הגט או גיטין הרבה ומ"מ אין לסמו
ע"ז למעשה עכ"ל : (קעד) יקחו להיות אצל נתינת הגט עשרה אנשים כו' · בש"ע סימן קל"ג ס"ג ובסה"ג סעיף ע
וכתב הלבוש סעיף נ"ד הטעם לפרסומי מלתא שהותרה זו לעלמא ושנאסרה לכהנים מפני שהיא גרושה כו' ע"ש [ועי' בתש
ת"ס ח"ב סי' פ"ו הובא לעיל אות ה'] : (קעה) הגט יהא עדיין ביד הרב ויעמוד באמצע כו' כולם עומדים ולא יושבי
כו' · כ"כ בסה"ג סעיף ס"ו בהג"ה א' דנהגו שהחכם המסדר הגט עומד באמצע וב' עדי מסירה אחד מימינו וא' משמא
והסופר לפניו גם הבעל והאשה לפניו עומדים כולם ולא יושבים · וגם' זכור לאברהם ח"ג דף קכ"ב הביא דמהרי"ך ז"
בסה"ג דף פ"ב כתב ע"ז וז"ל ופה איזמיר לא ראיתי שעשו כן וכן בעה"ק ירושלים תוב"ב אלא הרב המסדר יושב במקומ
והסופר עם העדים והבעל והאשה כולם עומדים לפניו וזה מנהג נכון עכ"ל והוא ז"ל כתב עליו דכן המנהג פשוט גם בגלילותי
ע"ש · ומ"ש וב' עדי התימה שיהיו ג"כ עדי מסירה · עי' בסי' ק"ל ס"א בהג"ה שכתב גם נוהגין ליקח עדי חתימה לע
מסירה כו' כדי שיהא הכל נעשה בפני כת אחת של עדים ע"ש וכן הוא בסי' קל"ג ס"א בסג"ה ע"ש ובסה"ג סעיף ס
בהג"ה : (קעח) ישאל הרב לסופר כו' · הכל בסה"ג סעיף ס"ו עד סעיף ע"ג [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' כ"ד שכתב דטעמ
נ"ל לכל השאלות אלו לפי שהכבר נהגו שהבעל מצוה להסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו גט ע"ד החכם המסדר (כדלעיל אות כ"
וכ"ג

גיהעזין ווען דוא האשט גישריבן לפחות דיא ערשטי שורה · יוא) : קפט אחר כך יאמר הרב לשני העדים פב"פ ופב"פ כנ"ל (האט איר גיהערט פון דעם מגרש פב"פ כנ"ל אז ער האט מבטל גיוועזין אלי מודעות אונ' אלי תנאים איי ער האט גיהיישין דעם סופר פלוני בר פלוני כנ"ל אז ער זאל אים שרייבין דעם גט ויאמרו · יוא : קצ האט איר גיזעהען אז דער מגרש האט מוסר גיוועזין דעם פרמיט אונ טינט אונ פען אונ דאז טינטארין אונ אל דאז שרייב גיצייג דעם סופר אז ער זאל אים שרייבן דעם גט · יוא : קצא האט איר גיהערט פון דעם מגרש אז ער האט גיהיישין דעם סופר אז ער זאל אים שרייבין דעם גט לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : צב האט עטץ גיהערט פון דעם סופר אז ער האט גירעט איי ער האט אן גיהויבין צוא שרייבן (הנני כותב גט זה לשם פלוני בר פלוני כנ"ל ואני כותב אותו לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : קצג קענט איר מיט איין סימן מובהק אז דאז איז דער גט אז דא האט גישריבן דער סופר אויף דעם פרמיט אונ' טינט אונ' פען אונ' טינטארין אונ' אלש דאש שרייב גיצייג וואז דא איז דעם מגרש · יוא : קצד זייט איר גוועזין בייא דעם סופר לכל הפחות אז ער האט גשריבן דיא ערשטי שורה · יוא : קצה אחר כך יאמר הרב אל העדים תקראו עמי את הגט וכן יעשו יקראו עמו את הגט בקול רם ובדקדוק הלשון : קצו והרי את מותרת לכל אדם לא יפסיקו בקריאתם : קצז אחר כך ישאל הרב לעד הראשון (דוא פלוני בר פלוני כנ"ל איז דאז דיין תתימה · יוא : קצח האט דיך גיהיישן דער מגרש אז דוא זאלשט דעם גט חתמנן · יוא : קצט האט ער דיך גיהיישין אז דוא זאלשט דעם גט חתמנן לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : ר האשט דוא דיך גיחתמנט לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : רא האשט דוא דיך גיחתמנט פאר דיין חבר פלוני בר פלוני כנ"ל · יוא : רב האשט דוא בפירוש גירעט פאר דיא חתימה אז דוא ווילשט דעם גט חתמנן לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : רג וויא האשט דוא גירעט · ויאמר איך האב גירעט בזה הלשון אתה פלוני בר פלוני כנ"ל · ראה שאני חותם והנני חותם גט זה לשם פלוני בר פלוני כנ"ל · לגרש בו אשתו פלונית בת פלוני כנ"ל · ואני חותם לשמו ולשמה לשם גירושין · אזו האב איך גירעט ולשם זה האב איך מיך גיחתמנט : רד קאנשט דוא דיא אנדערי חתימה פון דיין חבר · יוא · רה האשט דוא גיהערט פון דעם מגרש אז ער האט דיין חבר אויך גיהיישין אז ער זאל דעם גט חתמנן לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : רו האשט דוא גיזעהן אז דיין חבר האט אים גיחתמנט פאר דיר · יוא : רז האשט דוא גיהערט פון דיין חבר האט אויך גירעט איי ער האט זיך אן גיהובין צוא חתמנן אז ער זויל דען גט חתמנן לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : רח אחר כך ישאל גם לעד השני כל השאלות ששאל לעד הראשון · מסימן קצ"ז והלאה : רט אחר כך מגלין פני האשה : רי יאמר לה הרב (דוא פלונית בת פלוני כנ"ל ווילשט דוא מקבל זיין דעם גט פון דיין מאן פלוני בן פלוני כנ"ל פון גוטן ווילן אן אונס אונ' אן תנאי · יוא : ריא האשט דוא גיטאן איין נדר אדר איין שבועה אדר איין איסור אדר האשט דוא תקיעת כף געבין אדער האשט דוא גיטאן איין ק"ס אז דוא ווילשט דען גט מקבל זיין · ניין) : ריב ואם אומרת או ידוע שעשתה נדר או שבועה או איסר או ת"כ ישב הרב עם שנים ויתירו לה כמ"ש לעיל סימן מ' גבי כשמתיר לבעל : ריג וכן אם אומרת או ידוע שעשתה ק"ס לקבל הגט יאמר לה הרב את פטור מן הקנין ואין את צריך לקבל הגט : ריד יאמר לה הרב עוד (האשטו גירעט איין מאל איין דיבור אז ער זעלט דען גט מבטל זיין אדר שארן דהיינו דוא מאגשט האבין איין מאל מוסר מודעא גיוועזין אויף דען גט אז דוא העשט גידעט פאר לייטין עש נייט מיך אימץ דער צוא אז איך זאל דעם גט מקבל זיין דרום ווען איך ווער צייט האבין וויל איך דיא זאך מבטל זיין אדער דוא מאגשט האבין גירעט איך ווער דעם גט ניט מקבל זיין פון גוטין ווילן אדער דוא מאגשט האבין דיא זאך אין איין אנדער לשון גירעט · דא זאלשט דוא דיא זעלביגי ריד מבטל זיין גלייך אז דוא העשט ניקש גירעט · וואז דא זעלט דעם גט שארן) · ותאמר (איך האב ניט מוסר מודעא גיוועזין אונ' האב אויך ניט גירעט קיין דיבור אז ער זעלט דען גט עפיז שארן אונ' אוב איך וואלט יוא מוסר מודעא גיוועזין אונ' האב אויך זישט עטוואש גרעט וואש דא זעלט דען גט שאהן דא בין איך מבטל דיא מודעא אונ' דיא ריד פאר אייך עדים פב"פ אונ פב"פ כנ"ל) : רטו יחזור וישאל הרב את הבעל (דוא פב"פ כנ"ל · ווילשטו געבין גט דיין ווייב פב"פ כנ"ל פון דיין גוטין ווילין אן אונס אונ אן תנאי ויאמר יוא) ואם מגרש על תנאי לא יאמר אלא (אן אונס לחוד) · ישאל עוד הרב (האשט דוא גיטאן איין איסר אודר איין נדר אודר איין שבועה אודר איין תקיעת כף אודר

פתחי תשובה

וכ"ג) נמצא אם נכתב ונחתם נמי כהלכתו ולא ראהו החכם ויסר בעיניו לא עשו שליחותן ע"כ צריך המסדר לקבל עדות על כל הנעשה באופן שעל כל הדברים האלה יורה הגט כשר והיא מותרת להנשא אחר צ"א יום כדי לפרסם שנתקיים תנאו של בעל במינוי שליחות הסופר והעדים כו' ע"ש] : (קצה) אח"כ יאמר הרב להעדים תקראו עמי כו' · בסימן קל"ה ס"א העדים שנותנים הגט לפניהם צריכים לקרותו קודם נתינה כו' ע"ש בב"ש שכתב דאסור להם לסמוך על אחר שיקרא גם צריכים לקרות תיכף בעת הנתינה כו' ע"ש ועי' בס' גט מקושר בארוכות : (קצו) והרי את מותרת לכל אדם לא יפסיקו כו' · בב"ש סי' קכ"ו ס"ק ל"ז ע"ש · ומכאן עד אות ר"ט הכל בסה"ג מסעיף ס"ו עד סעיף ע"ד · ומן אות ר"ט עד רי"ד בסה"ג סעיף פ"א בהג"ה : (ריד) יאמר לה הרב עוד (האשטו גירעט) כו' כ' בספר בית מאיר איני יודע איזו דבור יש במציאות כדידה שיבטל הגט ואף לבב"ש בסי' קי"ט ס"ק י"ב שכתב דבזה"ז י"ל אפי' עבר וגירש בע"כ אינה מגורשת היינו אם בשעת גבינה נתנו בע"כ כו' ויותר הגון לדעתי למנוע מלומר כל דברי סעיף זה עכ"ל ועי' לעיל בסה"ג ספ"א ס"ק ל"ד כתבתי ג"כ בשם הלבוש דאין מקפידין כל כך על זה ע"ש · שוב ראיתי בס' זכור לאברהם דף קי"ח כתב ג"כ בשם הכנה"ג דאין אנו נוהגין לבטל מודעות באשה ולא להתיר שבועות ונדרים באשה וגם בספר שם גט לא הזכיר כלל התרות ומדעות באשה וגם בסה"ג דמהרי"ך ז"ל לא כתב רק דישאלו לאשה אם מקבלת הגט ברצונה לבד ותו לא מבעיא ע"ש : (רטו) יחזור וישאל

איין חרם אדר איין קנין אדר זונשט אזוא איך זאך וואז מעכט ניטן אז דוא זאלשט געבין גט זאג עש
וועלין מיר דיר מתיר זיין · ויאמר · איך האב קיין נדר אדער איין שבועה גיטאן אונ׳ האב אויך קיין
דיבור גירעט אז מיך זעלט נייטין גט צוא געבין) · יאמר לו הרב כבר פטרתי אותך מן הקנין אם עשית
קנין לגרש והנני חוזר ופוטר אותך מן הקנין · ואם כבר אמר או ידוע שקבל קנין לגרש אז לא ישאלו
הרב אם עשה קנין רק יחזור ויאמר לו כבר פטרתי אותך מן הקנין שעשית והנני וכו׳ · וכן אם כבר
אמר או ידוע שנדר או נשבע לגרש או שלא לגרש לא ישאל לו הרב אם עשה איסור או נדר כו׳ רק
יחזור ויאמר לו כבר התרנו לך מה שעשית ואין צריך לחזור ולהתיר לך · מתנכר כבר כתבתי לעיל סימן
מ״ד שאין שואלין אותו אם עשה איסר וכו׳ לגרש ואפילו אם ידוע שעשה איסר וכו׳ לגרש אין מתירין לו
אלא שאם עשה איסר וכו׳ שלא לגרש יתידו לו · וגם עתה אם ידוע שעשה איסר כו׳ שלא לגרש יאמר
לו הרב כבר התרנו לך ואין צורך לחזור ולהתיר לך · יהזור וישאל לו עוד (האשטו גירעט מעולם איין
דיבור אז ער זעלט גורם זיין מבטל צוא זיין אדר מזיק זיין דען גט דהיינו אוב דוא העשט מוסר מודעא
גיוועזין אויף דעם גט אדער דוא העשט גירעט דוא ווילשט ניט געבין גט ברצון אודר זונשט אזוא איין
דיבור אדר דוא העשט גיטאן איין פעולה וואז דאז איז מבטל דעם גט אדר וואז דאז איז מזיק דעם גט ·
ויאמר איך האב ניט מוסר מודעא גיוועזין אונ׳ האב ניט גירעט איין דיבור אונ׳ האב ניט גיטאן איין
פעולה אז דא זעלט גורם זיין מבטל צוא זיין אדר מזיק צוא זיין דען גט) ויאמר לו הרב עוד · אוב דוא
העשט יוא מעולם מוסר מודעא גיוועזין אודער דוא העשט יוא מעולם גירעט איין דיבור אדר דוא העשט
גיטאן איין פעולה וואז דא איז מבטל אדר מזיק דעם גט נישט מיין דוא מאגשט דיך האבין מועה גיוועזין
אונ׳ האשט גימיינט עש איז ניט מזיק דעם גט · אונ׳ באמת מאג עש יוא מבטל זיין אדר מזיק זיין דעם
גט דרום זאלשטו וידער אלש מבטל זיין פאר דיא עדים אז דיא זעלביגי ענינים זאלין דעם גט ניט מזיק
זיין · (ויאמר הבעל אתם עדים פב״פ ופב״פ כנ״ל (איך בין מבטל פיר אייך אלי מודעות ומודעי דמודעי
דנפקו כל המודעות מגו מודעי דמודעי עד סוף כל מודעי דמודעי וואז איך האב מוסר גיוועזין אויף דעם
גט אדר גירעט אז ווען דיא זעלביגן ריד מעכטין איין קיום האבין דא מעכטן זיא גורם זיין איין ביטול
אדר איין פיסול אן דעם גט דיא זעלביגי ריד בין איך מבטל אונ׳ אזו אויך זאג איך עדות אויף מיר אז
איך האב ניט מוסר גיוועזין קיין דיבור אונ׳ האב ניט גירעט אויף דעם גט אז ער זעלט פון דעשט
וועגין בטל זיין אדר פסול זיין אונ׳ איך פסיל אויך איטליכן עד אדר עדים דיא דא מעכטין עדות זאגין
אז איך האב מוסר מודעא גיוועזין אדר גירעט איין דיבור אז דער גט זאל בטל זיין אדר זאל ערגיר
זיין פון דעשט וועגין) : רמז אם יצא הבעל בין כתיבה לנתינה מלפני האנשים שהכין הרב ישביענו הרב
עתה בשבועה חמורה שלא ביטל את הגט בשום ענין ושלא מסר שום מודעא ולא אמר שום דיבור שיגרום
ביטול או פסול הגט : רין אחר כך יכפיל הרב את הגט וישים הקצוות זו בתוך זו כמו איגרת ויתן קצה
הנייר החלק למטה בתוך הקצה שהוא עיקר הגט : ריח ויתנהו הגט ליד הבעל ויאמר לו תחזיק הגט
בידך עד שאומר לך ליתנהו לה : ריט ישאל הרב אחר הכתובה שתחזור לבעל הכתובה או שתמחול לו
אם אינה בידה אז שיוכל הרב לקורעה ותמחול לו בפני הרב והעדים : רכ יזהירם הרב שלא יהיו
קשורים ביחד בשום דבר אך אם יש איזה חילוקים ביניהם יתפשרו אוהביהם או קרוביהם על ככה :
רכא יצוה לאשה שתסיר הטבעת שבידה ואל יהא שום דבר חוצץ בידה ואל יגע סרבלה או שום דבר
ביריה בשעה שמקבלת הגט : רכב גם תיזהר שלא יסייע לה שום אדם בקבלתו : רכג תוציא ידיה
ותפתחם ותקרב אותם יחד כדי לקבל הגט ולא יהיו ידיה כמדרון שיוכל הגט ליפול מהם רק תגביה

פתחי תשובה

וישאל כו׳ · ענין ביטול מודעות שנית מבואר בסי׳ קל״ד ס״ג בהג״ה ובסה״ג סעיף ע״ה : (רמז) אם יצא כו׳ · בסה״ג סעי׳
ע״ו : (ריז) אח״כ יכפול כו׳ · שם ספ״ד בהג״ה · ועיין בפ״ת לעיל סי׳ קל״ט סק״ד כתבתי בשם התו״ג בכתב בפשיטות
דא״צ לדקדק שיהא כל הגט טמון באויר ידה שלא יהא קצתו חוץ לידה אך בתשובת הגאון רע״ק איגר ז״ל סי׳ רכ״ב כתב
דצריך ליזהר במסירת גט שיהא כולו בידה ולא יהיה מקצת הגט יוצא מידה בכדי לצאת ידי ספיקא דהירושלמי בפ״ב דגיטין
ע״ש · ואני כתבתי שם דבאמת דבר זה שיהא כולו בידה אינו דבר חדש שכבר הזכירו רבינו הרמ״א ז״ל בש״ע סי׳ קל״ו ס״א
בהג״ה שכתב ונוהגין שהבעל כופל הגט כו׳ כדי שתוכל לאחוז כולו בידה כו׳ אך מלשון הרמ״א משמע דאינו אלא מנהג ולא
מדינא וי״ל הטעם לפי דפשיטא נהגו שהאשה מכנסת הגט אח״כ תחת סרבלה כמ״ש לקמן אות רל״ה וכמ״ש הרמ״א שם סי״ד
וא״כ היא מתגרשת אח״כ ע״י זה ולכן אין בזה חשש מדינא רק מצד חומרא כמבואר ברמ״א שם ולפ״ז כיון שכבר מכמה
דורות לא נזהרו בזה גם עתה אין להחמיר שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים ע״ש ומ״מ נ״ע בזה : (ריט) ישאל הרב אחר
הכתובה כו׳ · בסה״ג ספ״א בהג״ה ומסיים שם כדי שלא יבואו אח״כ לידי קטט מחמת הכתובה ושיאמר הבעל ע״מ כן לא גירשה ·
ומ״ש שיוכל הרב לקורעה · ראיתי בס׳ זכור לאברהם ח״ג דף ק״כ שכתב בשם מהרי״ך דמנהג איזמיר שנוטלה המסדר אבל
אינו קורעה עד אחר הנתינה והוא הנכון ע״ש : (רכא) יצוה לאשה שתסיר הטבעת כו׳ בסי׳ קל״ט סי״ד בהג״ה ובסה״ג
ספ״א ועיין בס׳ גט מקושר שכתב וענין דבר חוצץ נראה שאינו אלא חומרא בעלמא דכיון שקונה הגט בהגבהה מה בכך שיש
דבר חוצץ מ״מ הגט שלה ע״י הגבהה זו כו׳ (*) עכ״ל · ועיין בא״ח סי׳ תרנ״א ס״ז בהג״ה שכתב ונהגו להחמיר להסיר
התפילין וטבעות מידם אבל מדינא אין לחוש כו׳ ע״ש · גם ראיתי בס׳ זכור לאברהם דף קי״ח כתב ג״כ בשם ס׳ לחם שמים
דאם לא הסירה הטבעת בדיעבד לא עיכב ע״ש : (רכב) גם תזהר כו׳ · בסי׳ קל״ט שם ובסה״ג ספ״ב ועי׳ בס׳ זכור לאברהם
דף קכ״ג הביא בשם ס׳ לחם שמים דף קמ״ט באשה שסייע לה איש אחר לקפוץ והצריכוה לקבל גטה שנית ע״ש · ואיני יודע
מה צורך בזה להביא מלחם שמים דהלא כ״כ בד״מ סי׳ קל״ט סק״ג בשם הגהת סמ״ק ע״ש : (רכג) תוציא ידיה כו׳ ולא
יהיו ידיה כמדרון כו׳ · בסי׳ קל״ט סע״ו ובסה״ג ספ״א · ומ״ש כאן שלא יהיו ידיה תוך ג״ע סמוכים לארץ או לשלחן ע׳ בפ״

האצבעות שלא יהיו ידיה תוך שלשה טפחים סמוכים לארץ או לשלחן ותרחיב הידים למעלה כדי לקבל הגט: רכד יזהיר אותה הרב שלא תקפוץ ידיה עד שיאמר לה לקופצם: רכה יאמר הרב לכל העומדים שם ט״ם יתנן הגט אם יש לשום אדם שום פיסול נגד הגט וירצה לערער בו בדבר מה יאמר אותו קודם שיתן וכל מי שיודע דבר צריך לאומרו כי אחר הנתינה יושם חרם שלא להוציא לעז על הגט: רכו יאמר הרב לבעל שיגבה ידו למעלה מידי האשה: רכז יאמר הרב לעדי חתימה ראו שהבעל ימסור הגט לידה ושמעו שיתנו לה לשם גירושין: רכח יאמר הרב לאשה דעי שבגט זה תהיה מגורשת מבעליך: רכט יודיע לבעל פירוש המלות שיאמר לה גם יזהיר אותו שיכוון לגרשה: רל יאמר לו עוד אמור כך כמו שאומר לך מלה במלה: רלא יאמר הרי זה גיטך והתקבלי גיטך ובו תהיה מגורשת ממני מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם: רלב ,ומיד יניח הבעל ליפול הגט בנחת לתוך ידיה: רלג אם המגרש שכיב מרע ורוצה לגרש על תנאי כשהוא באחד מהדרכים שכתבתי לעיל סימן ל״ח יסיים על מנת שאם לא מתי עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט ואם מת קודם יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם לא מתי עד יום פלוני

פתחי תשובה

גט מקושר שעמד על זה דרמ״א בסי׳ קל״ט שם (ובסה״ג ספ״ג) לא הזכיר אלא שיהיו גבוהות מן הארץ וא״כ אפשר שהשלחן אינו חוצץ כיון דעכ״פ גבוהים מן הארץ כו׳ וכן משמע בקדושין דף כ״ו בפיל שמגביה ע״י חבילי זמורות כו׳ ע״ש וע״ל אות רל״ה: (רכד) יזהיר אותה שלא תקפוץ ידיה כו׳ · בסה״ג סעיף פ״ג והטעם שלא תטול הגט מעצמה כ״א הבעל יתננו לה ועיין מדינים אלו בש״ע סימן קל״ח ובב״ש שם ובס׳ גט מקושר בארוכות: (רכה) יאמר הרב כו׳ · בסה״ג סעיף ע״ח: (רכז) יאמר הרב לע״ה כו׳ שם ספ״ד בהג״ה ועי׳ בסי׳ ק״ל ס״ה בהג״ה ובסי׳ קל״ג דלוקחין בת אחת להתימה ולמסירה ע״ש וע״ל אות קע״ה: (רכח) יאמר הרב לאשה דעי כו׳ · בסה״ג ספ״א בהג״ה ועי׳ בסי׳ קל״ו ס״ה: (רכט) יודיע לבעל פירוש המלות כו׳ · בסה״ג ספ״ד בהג״ה · ומ״ש גם יזהיר אותו שיכוון לגרשה · עי׳ בס׳ גט מקושר שהביא דהאי זהירות אינו אלא לכתחלה דפשיטא עסוק לגרש אשתו כו׳ ע״ש: (רל) יאמר לו עוד כו׳ · עי׳ בס׳ זכור לאברהם ח״ג דף ק״כ הביא בשם מהרי״ך ודכ״פ ובכנה״ג בסדרי גיטין שלהם שכתבו דיש לומר בלה״ק וגם בלעז אלא דמהרי״ך כתב די״ל תחלה הלעז ואח״כ לה״ק אמנם הרב דב״מ והכנה״ג כתבו דמנהגם לומר תחלה לה״ק ואח״כ בלעז ע״ש: (רלא) יאמר הרי זה גיטך והתקבלי כו׳ · שם סעיף פ״ד ובפנים בש״ע סי׳ קל״ו פ״א בהג״ה ושם מבואר דזהו רק לכתחלה אבל בדיעבד באמר ה״ז גיטך סגי ע״ש ועי׳ בספר גט מקושר מ״ש בזה ומסיים וכ״ש לדידן אחר כל הטורח והשאלות ששואלין להזוג פשיטא דלא גרע מבעסוקין בענין גירושין דסוי גט אפילו לא אמר כלום כדאית׳ בסי׳ קל״ו ס״ב ע״ש:

שם ובו תהיה מגורשת · ע׳ בס׳ כרם שלמה כתב שהגיד לו רב אחד שמצא כה״י הגאון בעל בית שמואל הגירסא ובו תהיי בבני יודי״ן לבסוף והוא נכון כי הוא לשון נוכח לנקבה כמו את היי לאלפי רבבה ומה שלא נאמר ובו היי מגורשת יען כי כן לשון חכמים דרך הלווי באות תי״ו כמורכב מעתיד ומלווי כמו בנדה דף ל׳ תהי צדיק כו׳ והסכים ג״כ לזה הגאון מהרמ״ש ז״ל ע״ש ועמ״ש לעיל סי׳ קכ״ו סי״ו ס״ק כ״ז: (רלג) אם המגרש ש״מ ורוצה לגרש על תנאי כו׳ יסיים על מנת כו׳ · עי׳ בס׳ גט מקושר שכתב דיש תמיהא גדולה על הרב המסדר ועל הרב ב״ש שהעתיקו ולא שם לבו לבאר כי נראה מלשונם שכתבו יסיים משמע שיאמר תחלה ה״ז גיטך כנזכר באות רל״א כאשר בלי ספק כמה מסדרים טועים בזה והנה לפי רוב דקדוקיו שכת עיקר אחד ממשפטי התנאי שנתבאר בסי׳ ל״ח ס״ב והוא שיהיה התנאי קודם למעשה ורוב המפרשים פירשו שהזכרת התנאי צריך להיות קודם למעשה ונזכר בקצרה בב״ש שם סק״ב באם אמר הרי את מקודשת על תנאי כך מקרי מעשה קודם לתנאי והתנאי בטל וא״כ גם כאן אם אמר ה״ז גיטך ע״מ שאם לא מתי כו׳ הוה מעשה קודם לתנאי נמצא שאם הוא כאן ועמד אסור להיות עמה והיה לו לבאר שלא ליתן מכבול כו׳ וגם בתנאי דמעכשיו וע״מ כתב לעיל סי׳ ל״ח שיש חולקים וס״ל דבעינן כל משפטי התנאי גם הלבוש בש״ג שלו אות ק״כ שגג בזה שביאר הוא בעצמו בסי׳ ל״ה דין תנאי קודם למעשה · ע״כ נ״ל לתקן הלשון בענין אחר כפי עיקר משפטי התנאי המוסכם מכל הפוסקים והוא כשיחזיק הגט בידו יאמר אם לא מתי מכאן ועד יום פלוני והוא בכלל לא יהא זה גט ואם מתי מכאן ועד יום פלוני והוא בכלל יהא זה גיטך מעכשיו משעה או זמם אפילו לא אמות עד יום פלוני יהא זה גיטך מעכשיו משעה זו ממש (כוונתו בזה הוא כדי לצאת מחשש שמא לא יהא גט ברשות האשה משעת נתינה עד שעת מיתה עמ״ש בזה לעיל סי׳ קמ״ה סק״א) ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם אם לא מתי מכאן ועד יום פלוני לא יהיה גט כלל · וכן במה שנזכר בסמוך אות רל״ד צריך ג״כ שיהיה אמירת התנאי קודם אמירת המעשה ולכן יאמר אם לא אבוא עד יום פלוני יהא זה גיטך ובו תהא מגורשת ממני מעכשיו ומותרת לכל אדם ואם אבוא כו׳ עכ״ד ע״ש וכבר הזכיר השגה זו על הרב המסדר גם בהקדמתו לספר הנ״ל ע״ש:

לע״ד איני יודע למה חרה אפו כ״כ על הרב המסדר ומדוע לא הזכיר שכ״כ ג״כ בסדר הגט להרא״ש ז״ל בסוף מס׳ גיטין ובטור ס״ס קנ״ד וז״ל ובשעה שנותן הגט לידה יאמר ה״ז גיטך וה״א מגורשת ממני ומותרת לכל אדם על תנאי זה ס לא אמות לא יהא גט כו׳ וכ״כ מרן הב״י בסה״ג סעיף ק׳ ע״ש (הן אמת דמדברי מרן בש״ע י״ל דאין ראיה כ״כ דהוא ל׳ סתם בסי׳ ל״ח ס״ב ולא פירש מהו תנאי קודם למעשה וקרוב הדבר שסובר כפירוש הרמב״ם דמעשה בתחלתו היינו שעושה מעשה בפועל דוקא ע׳ בב״י שם אך מדברי הרא״ש והטור ראיה גדולה וכ״כ בסדר הגט דמהר״י מינץ אות פ׳ וגם בסה״ג בסוף ספר ג״פ סי׳ רע״ד ע״ש · ובעיקר תמיהת הגאון הנ״ל כפי הנראה נעלם ממנו דברי המשנה למלך בפ״ו מהל׳ אישות ז א׳ בד״ה ושיהיה התנאי קודם למעשה שעמד בזה והביא שם דבתשו׳ מהרלנ״ח סי׳ נ״ב כתב ג״כ נוסח גט ש״מ לומר ״ז גיטך בתחלה והא״כ גמגם בזה לפי דהוי מעשה קודם לתנאי ושוב חזר בו לפי שראה שגם הסמ״ג ובעה״ת והרשב״א ז״ל זכו בסדר הגט שלהם לומר ה״ז גיטך בתחלה והוא ז״ל תמה על הרלנ״ח הנ״ל וכתב דבנדון הרב ז״ל שהיה גט ש״מ אין קום לתמיהתו כלל כיון דבגט ש״מ צריך להקדים אם לא מתי תחלה משום דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה ממילא לא יך כלל דין זה דמעשה קודם לתנאי דע״כ לא אמרינן דמעשה קודם לתנאי לא מהני אלא כשהתנאי הוא דבוק עם המעשה ל כאן אם לא מתי הוא הפך ה״ז גיטך וא״כ ע״כ דהרי זה גיטך הוא מלתא באפי נפשה ולא שייך כלל לתנאו אלא הוא קדמת דברים אך מה שיש מקום לפגיעה זו הוא בנדון תנאי דאם לא באתי שכתב ג״כ מרן בסה״ג סעיף צ״ט שיאמר ה״ז גיטך

והוא בכלל לא יהא גט ועיין מ"ש לעיל סימן ל"ח : **רלד** ומי שנותן גט על תנאי שאם יבא קודם יום פלוני והוא בדרך שכתבנו לעיל סימן הנזכר · יסיים על מנת שאם לא באתי מהיום עד יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם באתי בתוך הזמן הנזכר ואראה בפני פלוני ופלוני לא יהא גט ומהיום נאמנת עלי לומר שלא באתי ושלא פייסתיה ומיד יניח הבעל ליפול הגט בנחת לתוך ידיה : **רלה** ואחר שהניח הבעל הגט בידיה ויסלק ידו ממנו מכל וכל יאמר הרב לה קמוץ ידיך והחזיק את הגט · ותגביה שתי ידיך למעלה שלשה טפחים ותכניסנו תחת הסרבל : **רלו** אחר כך יאמר לה הרב תנו לי גיטך זה לקרותו שנית ויקרא הרב עם העדים את הגט פעם שנית כמשפט תראשון : **רלז** אחר כך יחזור הרב לשאול לסופר (דוא) פב"פ כנ"ל (קענשטו דעם גט וואז דוא האשט גשריבן דעם בעל פב"פ כנ"ל אז ער זאל מגרש זיין דער מיט זיין ווייב פב"פ כנ"ל לשמו ולשמה לשם גירושין· יוא) : **רלח** אחר כך ישאל לעד הראשון דוא עד פב"פ כנ"ל איז דיא חתימה דיין חתימה· יוא : **רלט** איז דיא אנדערי חתימה דיין חברש חתימה· יוא : **רמ** ישאל גם לעד השני שתי שאלות כנ"ל : **רמא** אחר כך ישאל עוד לשניהם אתם עדים פלוני בר פלוני ופב"פ כנ"ל (קענט איר אז דז איז דער גט אז איר העט גיחתמנט דעם בעל פב"פ כנ"ל · אז ער זאל מגרש זיין דער מיט זיין) ווייב פב"פ כנ"ל לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא : **רמב** אחר כך יאמר הרב לכל העומדים שם רבותי זייט ווישן אז ר"ת אונ' זיין תלמיד רבינו משה אונ' אנדערי רבנים גדולים האבין גוזר גיוועזין בייא דעם גרוישן חרם אז קיינער זאל ניט מוציא לעז זיין אויף איין גט נאך דעם אז מען האט אים גיגעבין נאייערט ווען איינם דוכט זיך אז עש איז איין פסול אדער איין ספק פסול אדר איין גמגום אן איין

פתחי תשובה

גיטך וה"א מגורשת בו מתני ומותרת לכ"א ע"מ שאם לא באתי מהיום עד י"ח יהא גט מעכשיו כו' והתם הא התנאי דבק עם המעשה וא"כ שפיר קשה הא הקדים מעשה לתנאי ומ"מ כתב דלא קשיא ולא מידי כיון דאמר יהא גט מעכשיו בסיום התנאי ע"כ מה שאמר בתחלה ה"ז גיטך אינו דבק עם התנאי אלא מלתא באפי נפשה הוא והתנאי מתחיל מאומרו ע"מ שאם לא באתי כו' וע"כ לא קפדינן עשום מעשה קודם לתנאי אלא אם היה אומר ה"ז גיטך אם לא אבא ולא סיים יהא גט וכהאי' דתשובת הרא"ש ח"כ סי' כ"ב דאז ע"כ הוא דבק עם המעשה שאמר בתחלה כו' וכן גבי הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה (שכתב הטור בסי' ל"ח דהיינו תנאי כיון שהקדים המעשה) דוקא אם לא חזר ואמר תהיה מקודשת חשיב מעשה קודם לתנאי אבל אם אמר ה"א מקודשת לי ע"מ שאם תתני לי מנה תהא מקודשת כו' חשיב תנאי קודם למעשה ולא איכפת לן מה שהתחיל לומר ה"א מקודשת כיון שאח"כ אמר התנאי כדינו וכתב שם ראיה לחילוק זה מהא דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי כו' אלמא אע"ג דבתחלה הקדים לאו לכן כיון שאח"כ חזר לומר הן קודם ללאו כדינו ל"ש לן בה א"כ ה"ה לענין תנאי קודם למעשה אלא שאח"כ כתב לגמגם בראיה זו ומ"מ מבואר מדבריו שמסכים להלכה לחילוק הנ"ל וכדברי מרן ז"ל ע"ש ומעתה הרה תמיהת גט מקושר הנ"ל ודברי הרב המסדר נכונים וברורים בלי שום פקפוק : שוב ראיתי בתשובת חמדת שלמה חלק ח"מ סי' י"א שכתב ג"כ לייישב ולהסיר תלונת הרב גט מקושר הנ"ל ע"פ סברא הנ"ל דכיון שאומר אח"כ לשון התנאי כדינו בהקדמת תנאי למעשה לא איכפת לן מה שאמר בתחלה ה"ז גיטך והביא ראיה לסברא זו מדברי הב"ש לעיל סי' ל"ח סק"כ בשם הט"ז גם הביא דהסמ"ג ובעפ"ם סי' ק"ל כתבו כן לומר ה"ז גיטך בתחלה ובתשו' מהרלנ"ח סי' נ"ב כתב עליהם שלכאורה יש לגמגם דהוי מעשה קודם לתנאי אך אעפ"כ ראוי לעשות כדברי הגאונים הנ"ל והוא ז"ל כתב כי הדברים נכונים ואין כאן שום גמגום ע"ש · וגם עליו תמה שלא הזכיר דברי הס"ג והרא"ש ז"ל והס"ג של הש"ע ומהר"י מינץ הנ"ל וגם לא הזכיר דברי המל"מ הנ"ל· וכן עתה הגיע לידי תשובת הרא"ח ח"ב ומצאתי בסי' י"ח תשובה בזה ומבואר בו ככל דברי המל"מ הנ"ל עש"ס · ועיין עוד מענין זה בתשו' מקור ברוך סי' י"ג ובס' שער המלך פ"ו מה"א דל"ג ע"ב: (**רלד**) ומי שנותן גט על תנאי שאם יבא כו' · בסה"ג סעי' ל"ט וע' בסי' קמ"ד ס"ו ע"ש וע' בס' גט מקושר שהאריך הרבה בענין זה וכתב שם שיש כמה עיקולים בלשון זה ותיקן שם הלשון בענין אחר ע"ש ולפי שדבר זה אינו שכיח כ"כ קצרתי: (**רלה**) ואחר שהניח כו' · בסה"ג סעיף פ"ה · ומ"ש ותגביה ג' טפחים בסה"ג שם לא נזכר ג"ט רק ותגביה למעלה ועמ"ש בזה לעיל אות נ' ובאות רכ"ג · וכתב בס' גט מקושר ונראה דמשום חשש שמא יהיו ידיה סמוכים לדבר העומד שם צריכה להגביה ידיה ע"ש · ומ"ש ותכניסנו תחת הסרבל בסי' קל"ט סי"ד בסג"ה והגו עוד כו' ותכניסנו תחת בגדיה כו' והטעם בזה כתבתי שם בט"ז סק"ד ע"ש : (**רלו**) אח"כ יאמר לה הרב כו' · בסה"ג ספ"ה ובפנים בש"ע סי' קל"ב ס"א בהג"ה · ושם מבואר דבדיעבד אם קראוהו לפני הנתינה סגי וכ' בס' גט מקושר וממילא נשמע דכל מ"ש כאן עד סי' רמ"ב אינם אלא הומרה בעלמא ואין עיכוב בדיעבד אם לא חזר שאלות המבוארות עכ"ל: (**רלז**) אח"כ יחזור הרב לשאול כו' שם ושם ברמ"א · וכתב בלבוש וז"ל ונראה לי שאנו עושין כל זה מפני שאנו נוהגין שימסרנו לה הבעל כפול וסגור הקנות כאגרת יש לחוש שמא יאמרו הרואים הבעל החליפו ונתן לה אגרת אחר ולא הגט לכך חוזרין ולוקחין אותו ממנה וקורלין אותו בפני כל ושואלין אותם כדי שידעו הכל שמסר לה הבעל הגט הזה עכ"ל: (**רמב**) אח"כ יאמר הרב לכל העומדים שם (רבותי זייט ווישן או ר"ת כו')· בש"ע סי' קנ"ד סעי' כ"ב צריך להטיל חרם על כל העומדים בשעת נתינת הגט שלא להוציא לעז על הגט · וברמ"א שם ומזכירין שר"ת גזר בכנופיא עם כל תלמידיו על מי שמוציא לעז על גט הניתן · גם בסה"ג שם ספ"ה איתא ויהרים על כל מי שמוציא לעז על גט זה (ועמ"ש לעיל אות ד') · ובתשובת מהרי"ק שורש ל"ו ראיתי שכ' וז"ל ומ"מ דבר פשוט הוא דלענין החרם שלא להוציא לעז על הגט שכבר תקנה ר"ת והסכימו עמו גדולי הדור והיה נם משום מגדר מלתא ותקנתא ודאי דמתילא חיילא כו' ואמנם לפי הנלע"ד לא תקן הגאון ר"ת אלא בדרך הואלות לעז במלתא דלא פסיקי או שבא לקנטר ולפגום ואומר שהגט פסול אבל ת"ח שרואה בגט אחד פסול פשיטא ופשיטא דבזה לא דבר ר"ת דלדרכה מתוי הוא לשאול על זה מפי הגדולים כדי לאפרושי מאיסורא וזה דבר פשוט עד כי אין צריך להאריך בו כלל עכ"ל · וע' בתשו' רמ"א סי' כ"ו איתא שם תשובת גדול אחד ממונטיינא על ענין כזה והזכיר שם דברי מהרי"ק הנ"ל וכתב עליו ול"נ לפי מיעוט שכלי להוכיח מהלשון דהדין עמו דלשון מוציא לעז משמע דבר שאינו כו' ע"ש ושם בסי' נ"ח ול"ט התשובות עוד גדולי שהסכימו לדברי מהרי"ק הנ"ל שלא דיבר ר"ת בת"ח שרואה פסול בגט כו' ע"ש · ובתשו' מהר"ם לובלין סי' קכ"ג נדפס בו

תשובת

ענין פון דעם גט ער זאל עכ"פ ריידן איי מען פון אנדער גייט רעט ער גלייך דא קערט מען זיין דברים מקבל זיין · דרום פון איצונדערט ווייטער ווער דא ניט תיכף רעט איז חל דער חרם ר"ת אונ' זיינע תלמידים אונ' אלי רבנים דיא מיט אים האבין מסכים גיוועזין אונ' איך בין אויך גוזר בחרם בנח"ש*) אז קיינער זאל פון איצונדערט אן אונ ווייטער מוציא לעז זיין אויף דעם גט : רמג ודוקא אם נראה לו ספק פסול הוא דיש חרם שלא להוציא לעז מכאן ואילך אבל אם נראה לו ודאי פסול אף על גב דלאו שפיר עביד במה שלא הודיע מיד מ"מ אין החרם חל אלא אדרבה מחויב הוא להודיע סברתו להרב שסדר הגט ולשאר גדולים · ואפילו אם נראה לו ספק דוקא אם היה אצל נתינת הגט והיה יכול לאומרו אז יש חרם הנזכר אבל אם לא היה אצל נתינת הגט ונודע לו אחר כך ספק פסול מחויב הוא להודיע סברתו אפילו אם היה בעיר והיה יכול ללכת שם · מיהו כשאינו נראה לו אלא ספק פסול לא יוציא לעז לומר שהוא ודאי פסול · וכן אפילו אם נראה לו ודאי פסול לא יוציא קול שהוא פסול ודאי אלא יש לו להודיע סברתו להגדולים בדרך שאלה · ואפילו אם היה אצל נתינתו · דוקא אם נולד לו אז פסול או ספק פסול ושתק הוא דיש חרם הנזכר אבל אם לא נולד לו אז כלום ואחר כך שם אל לבו ונולד לו פסול מחויב הוא להודיע סברתו כנ"ל · מיהו דוקא כשהיא עדיין לא נשאת אבל אם נשאת אפילו אם אין לה בנים אם נולד לו אז ספק פסול יש חרם הנזכר · אבל אם נולד אז ודאי פסול אפילו אם יש לה בנים מחויב הוא להודיע סברתו כנ"ל : רמד אחר כך יחזור הרב ויכפיל הגט ועושה חתך אחד באלכסון בכל אחד מן הד' מקצועות : רמה אם המגרש מבקש שתחזור לו הכתובה ושבאם לא תחזור לו הכתובה יכתבו לו עכ"פ שובר כותבים לו אבל אם אינו מבקש אין צריך להזהיר אותה ע"ז : רמו יזהיר הרב לאשה שלא תתארס תוך תשעים יום· חוץ מאותו יום וחוץ מיום שתתארס בו : רמז ואם היא מעוברת או מניקה יזהיר אותה שלא תתארס עד שיהא לולד כ"ד חדש חוץ מיום שנולד וחוץ מיום שתתארס בו ואם יש בתוך כ"ד חדש חדש העיבור יאמר לה עם

*) במקום שמותר מדין המלכות

פתחי תשובה

תשובת הגאון מהר"ם יפה בעל הלבושים ז"ל אודות הגט דווינא (שהוזכר ענייננו קצת לעיל סי' קמ"ס סק"ו) וכתב שם וז"ל ואשר אמר מי שמערער על גט הזה עובר על חרם ר"ת כו' טעות הוא בידו כי לא החרים ר"ת אלא על מי שעמד בעת נתינת הגט והיה נראה לו שלא ניתן כהלכתו והוא שותק עכשיו ואח"כ כשילא לחוץ הוא מערער ומוציא לעז על גט ההוא על זה החרים ר"ת או מי שהיה בעיר בעת כתיבה ונתינה והיה יכול ללכת שם ואחר הנתינה יאמר אלמלא הייתי שם הייתי מערער על הגט שלא נתנו מפני הריעותא שאני רואה בו עכשיו אבל מי שלא היה בעיר בעת כתיבה ונתינה ואח"כ שומע מנתינת הגט ונראה לו שיש לו חלוקים וערעורים על הגט האיך ישתוק במה שאמת גט פסול הוא עכ"ל · וכיוצא בזה כתב ג"כ בתשו' רמ"א שם בתשובת כמה גדולים מווינציי"א ז"ל ועל דבר המעבירים קול על מה"ר מן יצ"ו שעבר על חרם ר"ת ותלמידיו כו' נראה לנו בזה שלא עבר על החרם כלל כי ר"ת ותלמידיו לא גזרו רק על מי שראה הגט קודם המסירה ושתק מלערער עד אחר המסירה או על מי שניתן הגט שלא בפניו ואומר אילו הייתי שם הייתי מערער על העדים או על הגט כדאיתא במרדכי סוף גיטין כי זה שסתם דבריו וודאי ללעז קא מכוין וחל עליו החרם אבל מי שניתן הגט שלא בפניו ומצא אח"כ פסול מה בגט ומפרש ואומר שפסול מטעם כך וכך לא עלה על לב ר"ת ותלמידיו מעולם לסתום פיו מלומר את אשר בלבו ואדרבה ייש"ר כחו כדי שהאשה לא תנשא לאיש עד שתקבל גט כשר עכ"ל ועי' באות שאחר זה : (רמג) ודוקא אם נראה לו ספק פסול כו' · כתב בספר גט מקושר דברים אלו אפשר שהם מתשובות אחרונים כו' ונ"מ נ"ל שלא דיבר נכונה במ"ש שישתוק כשנראה לו ספק פסול דודאי אם ידע מתחלה וכוון כדי לסוציא דבה ודאי לא טוב עשה ואפשר שהבר נכוה בחרמו של ר"ת אבל מ"מ מי שאכל שום יחזור ויאכל דפשיטא שמחוייב להודיע סברתו להרב המסדר ואם הוא מתעקש ואינו מודה על האמת יכול להודיע פקפוקו לגדולי הזמן וכן מ"ש אם נשאת ונראה לו ספק פסול כו' ג"ז אינו נכון דאם הוא ספק פסול דרבנן ודאי ישים מחסום לפיו דהא אפי' בפסול דרבנן סתמו מחברי הש"ע בסי' ק"ן שלא יוציא וא"כ בספק פסול פשיטא שישתוק אבל אם נראה לו חשש דאורייתא חלילה לו לשתוק וצריך להודיע סברתו להרב למען יבורר הדבר אך נראה שיתוש לעצמו אם בר הכי הוא לחלוק על הרב כו' עכ"ד ע"ש · גם בתשובת ברית אברהם ר"ס נ"ו עמד בזה על הרב המסדר במ"ש אבל אם נשאת אפי' אם אין לה בנים אם נולד לו אז ספק פסול יש ח' הנזכר · וכתב וז"ל הנה צריכים להבין דהא גם בהספק מגורשת קיי"ל בסי' ק"נ ס"ב דתצא וא"כ למה לא יהא מחוייב לשאול לאפרושי מאיסורא ואם טענתו על ספק פסול מדרבנן דודאי לא תצא דא"כ גם בודאי פסול דרבנן לא יהא רשאי להודיע סברתו עכ"פ ביש לו בנים דבפסול דרבנן הולד כשר ואסור לפסוק דתצא כמבואר בסי' ק"נ ס"א מחשש לעז על הבנים והאיך כתב בעל ס"ג דבודאי פסול מחויב להודיע גם ביש לה בנים ודוחק לומר שמחוייב להודיע שיתנו גט אחר כשר דא"כ הו"ל להלק בין היכא דא"א ליתן גט אחר וגם דאין לחלק בכה"ג בין ספק פסול לודאי פסול וע"כ דמיירי בפסול דאורייתא א"כ גם בספק מגורשת שייך לאפרושי מאיסורא וצ"ל הטעם הוא כיון שאינו אלא אך ספק פסול וגם שאינו ברור בעיניו הספק ויכול להיות שיבורר שבודאי היא מותרת ממילא מחוייב להעמיד האשה בחזקת היתר לבעלה השני וכו' דבספק מגורשת תצא ולא מוקמינן אהז"ס משום דכיון דהדין ברור שהיא ספק מגורשת ממילא ידעינן שלא היה לה חז"ס כו' מעתה נראה ברור דדוקא אם קודם הנשואין לא נולד שום ספק כמו שמדייק בעל ס"ג אבל אם ניסת ונולד אז ספק פסול שהנשואין היה כדין ועל תחלת הנשואין אנו דנין אם היה בהיתר ולא היה בזה זמן להתיר ואדרבה הרבנים הזהירו שלא להתיר אם לא ע"פ שאלה לגאוני זמננו וכל כמה שלא שאלו היא בחזקת ספק מגורשת ממילא בודאי גם אחר שניסת צריך המערער לשאול לגדולי הדור כו' ע"ש : (רמד) אח"כ יחזור הרב כו' ועושה החך כו' · בסה"ג סעיף ס"ו · ועי' מ"ש שם ס"ק ל"ט דהיינו בגט גמור אבל בגט שכ"מ שניתן על תנאי אף שהתנאי הוא בע"מ או כמעכשיו מ"מ צריך להיות הגט שלם ביד האשה עד לאחר מיתתו עב"ש סימן קמ"ס וש' מ"ש שם סק"א מדין זה · וכעת ראיתי בסדר הגט שבסוף ס' ג"פ סי' רע"ד שכ' וז"ל ודע שנהגו בקושטאנדינא שהאשה כל זמן תולי יהא הגט עליה כדי שימצא עליה בשעה שימות דאם לא ימצא עליה אפי' שיהיה שלם יש מחמירין להצריכה חליצה אפי' שרבו המתירין עכ"ל : (רמה) אם המגרש מבקש כו' · כתב בס' גט מקושר לעיל אות רי"ט מבואר שיתפשרו קודם על הכתובה ונראה דבדיעבד אין קפידא בכך עכ"ל : (רמו) יזהיר הרב לאשה כו' · לעיל סי' י"ג · וכן מ"ש באות שאח"ז אם היא

עד שיהא לולד כ"ה חדש חוץ וכו' : **רמח** יזהיר אותה עוד שלא תינשא לכהן : **רמט** הרב יגנוז הגט אצלו ולא יתנו לשום אדם : **רנ** אם יש ספק שצריך לכתוב שני גיטין מחמתו כדלעיל סימן כ"ה נבאר כאן הסדר דיש לכתוב תחלה אותו גט שנראה לו הרב יותר כשר דהיינו שיזכרו תחלה הרב והסופר והעדים והבעל עצמו את שמו ושם האשה כל אחד פב"פ כדלעיל · מסימן ל"ז והלאה כמו שיהיו נכתבים בגט הראשון · ואחר שיאמר להסופר כדלעיל סימן נ"ב · (יאמר עוד אונ' אויב דער רבי מהור"ר פלוני ווערט ביגערין מסדר זיין פיל גיטין מכח ספק דער ווארטין דז איך זאל זיא געבין אלי אין דיא האנט מיין ווייב פב"פ דא זאלשט דוא זיא שרייבין) · וכן אחר שיאמר להעדים כדלעיל סימן נ"ג ונ"ד יאמר לכל אחד מהעדים או לשניהם יחד ע"ד שאמר להסופר ואחר שקרא הרב כל אות ואות שבגט כדלעיל סימן ק"ע · יחזור וינהג כדלעיל מסימן ל"ו והלאה ויזכירו הרב והסופר והעדים והבעל את שמו ושם האשה כל אחד פב"פ כמו שיהיו נכתבים בגט השני · ואז לא יאמר להסופר והעדים תוספת הדברים (אונ' אויב דער רבי ווערט ביגערין) וכו' ואחר שקרא הרב כל אות ואות שבגט השני כדלעיל סימן ק"ע יש לשלוח שני הגיטין אל שאר החשובים וכו' כדלעיל סימן ק"ע ואחר שיחזור השליח להביא שני גיטין ליד הרב ולא נודע בהם שום פסול ינהוג כדלעיל סימן קע"ג וקע"ד · ואחר כך יהא עדיין גט הראשון ביד הרב ויתן הגט השני ליד אחר וינהוג בגט הראשון כדלעיל סימן קע"ה וקע"ו ואחר כך יודיע להעומדים שם טעם למה נותן שני גיטין ויזהיר אז לבעל כשיתן גט הראשון יהא כוונתו לגרשה ולהתירה לכל אדם באותו גט · אם הוא כשר · ואחר כך ינהוג כדלעיל סימן קע"ז עד סימן רכ"ט ועד בכלל ויזכירו הרב והסופר והעדים את שם הבעל ושם האשה כל אחד פב"פ כמו שכתבנו בגט הראשון וקודם שיאמר לו הרב כדלעיל סימן ר"ל יחזור ויזהיר אותו בפירוש שיהא כוונתו לגרשה ולהתירה לכל אדם באותו גט אם הוא כשר · ואחר כך ינהוג בגט הראשון כדלעיל מסימן ר"ל עד סימן רמ"א ועד בכלל ויזכיר הרב את שם הבעל ושם אשתו כמו שנכתבו בגט הראשון · ואחר כך יתן הרב הגט הראשון ליד אחר ויקח בידו גט השני וינהוג בו כדלעיל סימן קע"ה וקע"ו ויחזור ויודיע להעומדים שם כנ"ל · באולי באו לשם אנשים אחרים שלא היו שם כשהודיע להעומדים שם ויזהיר לבעל שבשיתן הגט השני יהא כוונתו לגרשה באותו גט ולהתירה לכל אדם אם הוא כשר ואחר כך יחזרו וינהגו כדלעיל מסימן קע"ז ועד סימן רכ"ט ועד בכלל ויזכירו הרב והסופר והעדים שם הבעל ושם אשתו כל אחד פב"פ כמו שנכתב בגט השני · וקודם שיאמר לו הרב כדלעיל סימן ר"ל יחזור ויזהיר אותו בפירוש שתהא כוונתו לגרשה ולהתירה לכל אדם אם הוא כשר ואחר כך ינהוג בגט השני כדלעיל מסימן ר"ל עד סימן רמ"א ועד בכלל · ויזכיר הרב שם הבעל ושם אשתו כמו שנכתבו בגט השני ואחר כך יקח גם גט הראשון בידו וינהג בשניהם כדלעיל מסימן רמ"ב והלאה ועד"ז ינהג אם צריך לכתוב יותר משני גיטין :

פתחי תשובה

ביאור מעוברת כו' מבואר ג"כ שם : (רמט) הרב יגנוז הגט כו' · בסה"ג ספ"ו בהג"ה וכ' הלבוש שם ועיקר טעם הוא משום אינשי דלא מעלי שכוונתם להוציא דבה שידקדקו בו דקדוקי ריב ומלה כדי לפוסלו לכך יגנזנו הרב במקום גנוז ואין לשמוע עכ"ל · וכתב בס' ג"מ וז"ל וצריך ליתן להאשה כתב מב"ד שנתגרשה ואין הרב נאמן על זה יחידי כמ"ש הב"ש סי' קמ"ב סק"ג שהרי היא בחזקת אשת איש (עמ"ש בפ"ת שם סק"ז מדין זה וגם בתשו' מים חיים סי' ע') ויבאר במעשה כ"ד מקומות דירת הזוג או מקום שהיו דרים באופן שיהיה נודע ע"פ זה עירם שנתגרשה מבעלה לא מצד השמות להוד דכתב יוסף בן שמעון אינה בעלמא כו' וכ"ש בגט הנשלח ע"י שליח שצריך לכתוב כן בהרשאה או בכתב פרעוי למקום שנשלח עכ"ל וע' מ"ש לעיל אות כ"ה ולקמן בס"ג שני אות י"ד : (רנ) אם יש ספק שצריך לכתוב שני גיטין כו' · ע' בסי' קכ"ט סעיף י"ט בהג"ה ובס"ג סעיף י"ז מענין זה ועיין בס' גט מקושר שספקפק על לשון זה והיקן שם הלשון בענין אחר ע"ש · וע' בפ"ת לעיל סימן קכ"ט ס"ק נ"ה שהבאתי בשם תשובת נו"ב סי' נ' שכתב וז"ל כשאני נותן ב' גיטין אין דרכי לעשות כמבואר בס"ג ראשון סעיף ר"נ כי חושש אני שבדאורייתא קיימא לן לחומרא אין ברירה ולכן מנהגי שאין אני מגלה כלל להבעל שיש ספק בגט זה ואני מסדר הגט הראשון ואיני מגלה כלל להבעל ולהסופר ולהעדים שצריך עוד גט וכשהבעל כבר נתן הגט ליד האשה אז אני אומר לו שצריך גט אחר וזה שכבר נתן טעיתי בו ואני מסדר הגט השני ואז בכל פעם הבעל נותן הגט מוחלט ואין חשש ברירה כו' עכ"ל וכתבתי שם שכבר קדמוהו בתקנה זו בס' ג"פ ס"ק ק"ז והובא דבריו בס' ישועות יעקב בסה"ג סק"ח וכתב עליו דכמה מעליה הא שמעתא ע"ש גם בספר תו"ג הזכיר ג"כ דברי הנו"ב הנ"ל והסכים עמו ומסיים דכן עיקר ע"ש [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' כ"ו שהזכיר דברי הנו"ב הנ"ל ופקפק עליו דלא שייך בזה דין ברירה כלל ע"ש אכן בסי' כ"ה שם העתיק מגליון ש"ע שלו והביא דבר זה בשם הג"פ דטוב שלא יודיעו לבעל כלל כו' ומסיים הגם שנלע"ד שאין קפידא מ"מ מהיות טוב כו' ע"ש] וגם בס' גט מקושר כתב כן מסברא דנפשיה דיותר נכון לעשות כן לסדר הראשון תחלה ולא להודיע כלל כו' אך מסיים וז"ל מיהו אם הבעל הולך לדרכו בהכרח להזכיר שניהם וכן במהרי"ט מינץ סי' ל"ד משמע שכותב שניהם קודם נתינת הראשון ואפשר דחיישינן שמא בינו וביני יחזור הבעל ולא ירצה לצוות על השני ואחר שכבר צוה על שניהם אינו שכיח כ"כ שיחזור בו הבעל עכ"ל :

אודה לאל אחרון וראשון · שזיכני להשלים ביאור סדר גט ראשון :
והוא יתברך שמו יחנני וילמדני · בביאור סדר גט שני :

סדר גט שני

מיד הבעל ליד השליח

הוא ממש לכל הלכותיו ופרטי דיניו כמו שמסודר לפניך בסדר גט ראשון מיד הבעל ליד האשה וכאן השליח עומד במקום האשה רק באיזה שינוי דינים שנשתנה סדר קבלת השליח מיד הבעל מסדר קבלת האשה מיד הבעל נרשם לפניך בסדר נכון ההפרש וההבדל שבשניהם · אכן מה ששוה בסדר קבלת השליח וסדר קבלת האשה מיד הבעל אינו מן הצורך לכפול הדברים להשחית דיו ונייר חנם וכולו משם תראנו אשר כבר מסודר לפניך בסדר גט ראשון :

א לפי מה שנוהגין כשמגרש על ידי שליח הולכה יש ביד (הבעל) [השליח] הרשאה יכול לגרש ע"י שליח אפילו כשהבעל והאשה בעיר אחת : **ב** יזמן שני עדים להיות עדי הרשאה מלבד שני עדי הגט כנזכר לעיל בסג"ר סימן ה' : **ג** אם הבעל או השליח או הסופר או העדים אחד מהם רך בשנים יש לדקדק אחריו אם הביא סימנים ועיין לעיל בסדר גט ראשון סימן ח' · ועיין לעיל בש"ע סימן קמ"א סעיף כ"ה ס"ק א' : **ד** לא יהא השליח חרש או שוטה או עובד כוכבים או אשה : **ה** לא יהא השליח ועדי הרשאה מי שיצא קול על אחד מהם שחשוד על עבירות שהם מדאורייתא או משאר דברים הפוסלים המבוארים בחשן משפט סימן ל"ד

פתחי תשובה

(א) לפי מה שנוהגין כו' · בסי' קמ"א סנ"ה בהג"ה ב' מיהו בזמן שהרשאה בידו כו' אין חילוק בין אם הבעל בעיר או לא · ועיין בס' גט מקושר שחולק על זה · גם בפ"ת שם ס"ק נ"ג הבאתי בשם תשובת שבו"י ח"ג סי' קל"ב דמסיק דאין לסמוך לכתחלה ואין לשנות גם בס' ישועות יעקב מסיק ג"כ להחמיר לכתחלה אף בשיש הרשאה מקויימת שלא לגרש ע"י שליח כשהניסם בעיר אחת וגלת בשעת הדחק שא"א בענין אחר ע"ש : (ב) יזמן כו' מלבד שני עדי הגט · כתב בס' גט מקושר וז"ל בד"מ סי' קמ"א אות ע"ז נראה הטעם כיון שנוסחת הרשאה כתוב ועדיו' פלוני ופלוני אם יהיו הם עצמם היה צריך לשנות בנוסח הרשאה מיהו בדיעבד אין קפידא (באמת בד"מ שם מפורש דמהרי"ק הצריך לכתוב אחר כו' ואפשר דכאן ר"ל בדיעבד שכבר ניתן להאשה או שבא ממקום רחוק) וכן מפורש בגיטין דף ס"ו כו' וא"כ בשעת הדחק שאינו מוצא עדים כשרים רק עדי הגט יכולים להיות גם עדי הרשאה ויכתוב בהרשאה ועדיו החתומים בו הם החתומים כאן למטה עכ"ל · (ג) אם הבעל או השליח כו' · בסי' קמ"א סכ"ה והנה מה שהצריכו לבעל בדיקה כבר תמהו ע"ז דממ"נ אם הוא קטן אין קדושיו כלום עיין בד"מ ובדרו"פ ובח"מ שם ועיין בתשובות שרמזתי שם ס"ק י"ז וגם בספר ג"מ האריך בזה וכתב לבסוף ומ"מ נראה דבדיעבד אם נבדק ולא נמצא שערות אין לעכב הגט בשביל כך כו' ולפ"ז לא יפה עשה הרב המסדר הלזה שכלל הבעל עם השליח והסופר והעדים דבשליח וסופר ועדים הבדיקה לעיכובא אבל לגבי בעל אינו לעיכובא אלא שלא נהית לדייק ולא בא ללמד אלא הסידור לכתחלה באופן יותר טוב ע"ש · והנה מ"ש דלא יפה עשה הרב המסדר כו' כזה היה לו לתמוה על מרן בש"ע שכלל ג"כ הבעל עם השליח בסי' קמ"א שם ובסימן קנ"ד בסה"ג סעיף כ"ז · וגם במ"ש דבעדים הבדיקה לעיכובא משמע דקאי ג"כ על עדי הגט וזה צ"ע מדברי הרמ"א בסימן קמ"א שם בהג"ה דמשמע דבהם אינו לעיכובא דהא כגט על ידי שליח מ"ל שהעדי חתימה יהיו ג"כ עדי מסירה עמ"ש לקמן אות ל"ט וצ"ע : (ד) לא יהא השליח חרש כו' · בסי' קמ"א סעיף ל"א · אך מ"ש כאן או אשה צ"ע דהם מפורש אחד האיש אחד האשה כשרים וכן בסעיף ל"ג שם הנשים והקרובים כשרים לשליחות הגט ובהג"ה שם הביא דלכתחלה לא יהא השליח קרוב ולא הזכיר אשה וכן בסי' קמ"ב ס"א אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גט כו' וכן בסה"ג סעיף כ"ח צריך שלא יהא השליח הא"ו כו' ולא זכר אשה וגם בסדר הגט דמהר"י מינץ סי' ע"ו הכל כשרים להוליך את הגט אפי' נשים שאינן נאמנות כו' וגם בסה"ג דמהרי"ו מרגליות שבד"מ ובסה"ג של הלבוש לא נזכר חומרא זו וצ"ל דכוונתו מצד המנהג שלא ראינו מעולם שתהא אשה שליח הגט דבמנהג הה"ג כה"ג לא ראינו ראיה עיין ביו"ד סי' א' ס"א בהג"ה ובפמ"ג שם : (ה) לא יהא השליח ועדי הרשאה כו' · דין השליח מבואר בסי' קמ"א סל"ג דהפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים להבאת גט אא"כ נתקיים הגט בחותמיו ויש פוסלים אף בנתקיים ושם ס"ק ל"א נתבאר פרטי דין זה · ודין עדי הרשאה שם בסעיף י"א יש אומרים דשליח הולכה צריך למנותו בעדים והיינו עדים כשרים · ושם בסעיף כ"ד בהג"ה מבואר דאם נמצאו עדי הרשאה פסולים נתבטל כל השליחות (ועמ"ש שם ס"ק י"ד וס"ז בענין אי מהני כשמניח הרשאה אחרת ע"ש) · אמנם בש"ע איירי כל זה היכא דפסולים ודאי בעבירה אבל מ"ש הרב המסדר כאן לא יהא כו' מי שיצא קול כו' פשוט דהוא רק חומרא לכתחלה וכמ"ש ג"כ בסג"ר אות ח' לענין עדי הגט אבל מעיקר הדין ודאי דאין אדם נפסל ע"פ קול · אך זהו ביצא קול שחשוד על שאר עבירות אבל ביצא קול שחשודין על עריות ודאי דפסול מעיקר הדין לעדות אשה וכמ"ש בש"ע לעיל ס"ס מ"כ בהג"ה ובח"מ סי' ל"ד סכ"ה בהג"ה ובש"ך יו"ד סי' ק"פ ס"ק י"ח ובבה"ט לעיל סי' קמ"א ס"ק כ"ז ועמ"ש לעיל בסג"ר אות ח' ולכאורה נראה דבחשוד על עריות כיון דאינו פסול לעדות אשה רק מדרבנן כמ"ש הח"מ וב"ש לעיל ס"ס מ"כ גם הרמב"ם שהוא היה פוסלן הנ"ל מודה דמהני קיום וע' בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' ר"ס · ומ"ש כאן או מי שנפסל ודאי בעבירה מד"ס · כתב בס' גט מקושר היינו חומרא בעלמא אבל מדינא אפי' עבר בודאי עבירה שמדברי סופרים כשר לשליחות הגט (כמבואר בסל"ג שם) עכ"ל :

[ועיין בתשו' חתם סופר ח"כ סי' כ"א שכ' להשואל אודות שליח גט עם הארץ שחששת לדעת הרמב"ם שהובא בש"ע סי' קמ"א סל"ג שפסול לעדות מה"ם פסול להבאת גט אפי' מקויים והני ע"ה דזמנינו רובם ככולם נכשלים באיסור

וסימן ל״ה או מי שנפסל ודאי בעבירה מד״ס אבל מי שיצא עליו קול שחשוד על עבירות שהם מד״ס אין לחוש : ו הסומא בשתי עיניו אינו יכול להביא גט ואם נכתב ונחתם בפניו כשהוא פתוח ונסתמא הרי זה אומר בפני שלשה בפני נכתב ובפני נחתם ונותן לה והוא שמכיר האשה בטביעת קול · ואם אינו מכירה בטביעת קול לא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת ואם יש עדים שהבעל מסר לסומא גט זה לגירושין כשר · שהרי כיון שיש עדים אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ויהיב לה באפי הנהו סהדי גופייהו ואם נתקיים בחותמיו כשר בכל גוונא : ז אין להקפיד כלל בעדי הרשאה אם הם בעלי מומים כמו שמדקדקים בעדי חתימה כמבואר בסדר גט ראשון סימן ט׳ : ח גם אין להקפיד בעדי הרשאה מה שמקפידים בעדי הגט המבואר בסדר גט ראשון סימן י׳ : ט עדי הרשאה צריכין להיות יודעים לקרות ולחתום ההרשאה לכל הלכותיו ופרטי דיניו כמו שצריכים להיות יודעים עדי הגט כמו שנתבאר בסדר גט ראשון סימן י״ב אבל אין עדי הרשאה צריכין להיות יודעים לקרות הגט · וכן מה שנזכר לעיל בסדר גט ראשון סימן י״ב גבי עדי הגט שאם אין יכולים לחתום קורעין נייר חלוק לפניהם והם חותמין דרך קרע זה לא מהני בעדי הרשאה : י עדי הרשאה יכולין ליטול יותר מכדי שכר בטילה דמוכח כמו שנתבאר לעיל בסדר הגט ראשון גבי עדי הגט סימן ט״ו : יא שכר עדי הרשאה יכולה האשה ליתן כמו שמבואר לעיל בסדר גט סימן ט״ו : יב יש לבעל להשוות עם עדי ההרשאה על השכירות קודם שמצוה לסופר לכתוב הגט וכמו שנתבאר כל פרטי דיניו בסדר גט ראשון סימן י״ז : יג עדי הרשאה אינם צריכים לידע שמות של המגרש והמגורשת כמו גבי עדי גט שמבואר בסדר גט ראשון כל פרטי דיניו בסימן י״ח · וכן השליח אין צריך לידע כן בשעת נתינת הגט לידו : יד בסדר גט ראשון סימן י״ט כ׳ כ״א כ״ב כ״ג כ״ד כ״ה נתבאר מענין שמות וכנוים של המגרשת והמגרש ושל אבותם ושל מתנכר המגרש או גר וגיורת ושתוקי ואסופי ובן או בת של

פתחי תשובה

רבית דאורייתא כו׳ הנה הפרות על המדה ואפי׳ היה מי שטענו שלקח ממנו רבית היה נאמן לו כהיתר לקחתי דלא שכיח היתרא כו׳ ואפי׳ האמר כיון דנחשב להיתר בעיניהם לא שייך שכיח היתרא וכת״ש הרא״ש בתשובה גבי פרוזבול כו׳ א״כ מכ״ש שאינו נפסל ולא נעשה רשע ע״י לקיחת רבית דהוי דבר שרבים נכשלים בו וכלא התראה ועוד מאן לימא לן דהכשלים ברבית דאוריי׳ ומעולם לא שמעתי היבת רבית יוצא מפיהם אלא רווחים והיינו עיסקא ליתן לו חלק בריוח ואם לא ירוים לא יתן לו אלא שאינו מקבל עליו הפסד ואינו נותן לו שכר עמלו ומזונו ות״מ איסור דאורייתא ליכא כו׳ ועוד דבעיקר טעמו של הרמב״ם ז״ל הגכון מ״ש בג״פ סי׳ קכ״ג סק״ו דחיישי׳ שמא פגע הבעל בהשליח וביטל השליחות וזה השליח שהוא רשע יתנו לאשה מ״מ פסול אפי׳ מקויים ומיהו כיון שהוא חששא רחוקה לא פסלוהו אלא מדרבנן כו׳ ולפ״ז אפשר בזה״ז שנוהגין לכתוב בהרשאה שהבעל קבל חרם ושבועה שלא לבטל תו לא חיישי׳ אפי׳ לרמב״ם דאחזוקי הבעל ברשיעי לעבור על שבועה וחרם לא מחזקינן עכ״ד ע״ש (ומכלל דבריו משמע דהרשאה מקרי קיום לענין זה וע׳ בכ״ש שם ס״ק מ״ד וגם מ״ש בפ״ת שם ס״ק ל״א ובסי׳ קמ״ב סק״ס וע׳ לקמן) :

ושם בסי׳ נ״ב ע״ד שליח שהביא גט ובעודו בדרך יצא קול שהאשה הרה לזנונים ממנו וכשהביא הגט והקרוהו ב״ד על ככה הודה וכי הוא רוצה ליקח אותה אם יתון לו אבי האשה נדן כראוי וכשאמרו לו הב״ד דא״כ אסורה עליו עולמית השיב כי הכל שקר ואמר כן רק למען הוציא ממון מאבי האשה ולאחר ג׳ חדשים הוכר עוברה ואומרת כי לאחר שהגיע הגט לידה זנתה עמו וכן הגיד הנבל ההוא ג״כ ובא לקחתה אי מותרת לו ולעלמא · והשיב דזה פשוט דאסורה להשליח אי משום הא דתנן פ״ב דיבמות ובש״ע סי׳ י״כ דהמביא גט בח״ל ואמר בפ״נ לא ישאנה וזהו אע״ג שיש בידו הרשאה כו׳ וגם משום כיון שהודה מתחלה שבא עליה ונאסרה לבועל אין האמתלא האחרונה מספקת להתיר לו כו׳ וגם כיון דטען מהאשה זאת ולא גרע מלעז בעלמא דלא ישאנה כמ״ש הב״ש סי׳ י״א סק״ז וכ״ש הכא שהכר החזיק הלעז כו׳ אך אי שריא לעלמא בכהי גיטא שבא לידה ע״י זה לכאורה נראה כיון דהוא חשוד על עריות ואפילו ברנון וקול בעלמא פסול לעדות אשה לאפוקי מי׳ וכ״ש הכא דחשוד על איתתא דא בזה לית דין ולית דיין דפסול לאפוקי משום חשש נגיעה וזה מוכח שלהי נדרים כו׳ וכיון דפסול לאפוקי היינו להעיד שמת בעלה כ״ש דפסול להביא גיטה להעיד בפ״נ ובפ״נ כמ״ש הרב המגיד ק״ו זה בפ״ו מה״ג הלכה ז׳ ומ״ש הלח״מ נימא ה׳ נשים יוכיחו שהשרים להביא גט ופסולים לעדות מיתה לק״מ כו׳ והאריך בזה (ושם תמה על הנו״ב תניינא סי׳ קכ״ח שהבאתי בסי׳ קמ״א ס״ק כ״ע ול׳ שכתב דנוגע כשר לעדות בפ״נ דהא ליתא ומחלק שם בין נגיעה לנגיעה ע״ש) ומסיק דמ״מ ע״י הרשאה מקויימת אפשר להכשיר ואפי׳ להיש פוסלים שהוא הרמב״ם שפוסל אף בנתקיים מודה הכא שאינו פסול אלא מטעם נגיעה ומסיים דבמקום עיגון לכל הפחות איכא למסמך על קיום ההרשאה עש״ה וע״ש עוד בסי׳ קע״ן] : (ו) הסומא בשתי עיניו כו׳ · הוא מדברי הש״ע בסי׳ קמ״ב סי״א וי״ב והם כתנתי כמה פרטי דינים בזה · ומ״ש כאן ה״ז אומר בפני שלשה כו׳ מבואר בב״ש שם ס״ק י״ז דזהו מעיקר הדין משום דכאן א״א לומר עד נעשה דיין כיון דהוא סומא ופסול לדיין · ומ״ש והוא שמכיר האשה בטביעת קול · באמת בב״ש שם ס״ק י״ח מבואר חילוק בזה דדוקא באינו יודעין שהיא אשת המגרש אבל אם אין יודעין רק הסומא לבדו לא מהני ע״ק אך כבר כתבתי שם סק״כ בשם ס׳ קרבן נתנאל ובשם ס׳ גט מקושר שכתבו לתרץ קושיית הב״ש ולפי דבריהם אפי׳ באין אנו יודעין כו׳ וגם בספר ב״מ כתב על דינו של הב״ש הנ״ל דאינו מוכרח ע״ש · ומ״ש ואם אינו מכירה לא מהני כו׳ עיין בס׳ גט מקושר כאן מ״ש בזה והובא קצת בסי׳ קמ״ב שם ס״ק כ״א · ומ״ש ויהיב לה באפי הנהו סהדי כו׳ ע׳ בס׳ גט מקושר שתמה בזה על הרב המסדר וכתב שלא כוון יפה דהא דהש״ע כתב כן בסי׳ קמ״ב סי״ב היינו משום דס״ל דגם בזה עדים על השליחות הוי כאתיוהו בי תרי וא״צ לומר בפ״נ ובפ״נ רק שחשש שלא יהיה חצי דבר כו׳ אבל הרב רמ״א שכתב שם ס״א דהרשאה לא מקרי קיום ומפורש בד״מ שם בשם הריב״ש הטעם לפי שיכול עדיין הבעל לערער שאותו גט נאבד וזה מזוייף ולכן לא דמי לאתיוהו בי תרי וא״כ אימו מועיל אפי׳ יהיב לה באפי הנהו סהדי כו׳ ע״ש באורך : (ז) אין להקפיד כלל בעדי הרשאה כו׳ · הוא פשוט דהדין עדי הרשאה המה רק כשאר עדי שטרות וכן מ״ש באות ט׳ שצריכים להיות יודעים לקרות ולחתום מבואר בח״מ סי׳ מ״ג ס״ב · ומ״ש שם דבעדי הרשאה לא מהני לקרוע נייר חלק מבואר ג״כ בח״מ שם ס״ד ע״ש : (יב) יש לבעל להשוות הס׳ ·

מתנכר ואם המגרש או אבי המגורשת כהן או לוי ואם יש ב' יב"ש וה"ה בסדר הזה ולענין מה שנתבאר שם סימן כ"ה חילוק בין אם נודע שיש עוד אחד יב"ש אחר שנכתב ונחתם הגט לאם נודע אחר שניתן הגט ליד האשה בסדר הזה אפילו אם נודע אחר שניתן הגט ליד השליח כל זמן שהשליח לא יצא מאותה העיר דינו כאלו לא ניתן עדיין לידו אבל אם נודע אחר שיצא משם אף על פי שעדיין לא ניתן ליד האשה דינו כאלו ניתן לידה : **טו** אין צריך לחקור אחר שמות מובהקים של עדי הרשאה כמו שצריך לחקור גבי עדי גט כנזכר בסדר גט ראשון סימן כ"ו : **טז** הרב צריך שיאמר לעדי הרשאה שיזהרו בתשובה כמו שנתבאר לעיל גבי עדי גט סימן כ"ו : **יז** כשיגיע הרב המסדר לשאול להבעל מחמת מסירת מודעא כנזכר בסדר גט ראשון סימן מ"ה יאמר הרב תחלה לעדי הרשאה תשמעו שביטל הבעל המודעות וישאול הרב אחר כך לבעל כמו שמוזכר בסדר גט ראשון סימן מ"ה ואילך עד סימן מ"ט ולא בכלל : **יח** טרם שיאמר הרב להסופר שיתן במתנה גמורה לבעל הקלף כמבואר בסדר גט ראשון סימן מ"ט יגיד הרב תחלה למי שבעל רוצה למנות אותו לשליח שאם יהא שליח יהא אסור לישא למגורשת : **יט** אחר זה יאמר הבעל לעדי הרשאה תשמעו שאני ממנה שליח להולך גט לאשתי פלונית בת פלוני כמו שכותבין בגט : **כ** ואחר כך יאמר הבעל לשליח הנני פלוני בר פלוני כמו שכותבין בגט · ממנה אותך פב"פ (ואם יש כינוי לשליח עצמו מזכיר אותו בלא דמתקרי ובלא המכונה ואינו מזכיר כינוי אביו אומר הכהן או הלוי אם הוא כהן או לוי אחר שם אביו ואינו מזכיר אותו או אביו בשם רבו או החבר או מורינו או בן הקדוש) להיות שלוחי להוליך גט לאשתי פב"פ כנ"ל · וליתן אותה לידה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי וכו' ונותן אני לך רשות לעשות שליח בתיריקך ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך וכו' ותיכף שיגיע גט זה בידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך אפילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס תהא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם והנני מקבל עלי בחרם ובשבועות התורה שלא אבטל את הגט ולא את השליח : **כא** אם המגרש הוא מתנכר יאמר לו הרב צריך אתה לתת הגט על שני דרכים הראשון העיקר והשני לרווחא דמילתא ובכה תעשה תמסור הגט ביד פלוני בר פלוני כנ"ל

פתחי תשובה

קודם שמנוה כו' עיין בספר תו"ג שכתב דאין זה אלא הוראה בעלמא ע"ש ועמ"ש לעיל בס"ג ראשון אות י"ז : (יד) ולענין מה שנתבאר שם סכ"ה כו' אבל אם נודע אחר שיצא משם כו' · עמ"ש בסג"ר סוף אות כ"ה בשם התו"ג שכתב דמשמעות הפסוקים משמע דקיי"ל כהריטב"א שהובא בב"י בבד"ה סי' קל"ו דמסימן השליח לומר יוכ"ה פלוני שלה כו' ע"ש וכן מבואר מדברי הרב המסדר כאן אך דעת הגט מקוצר שם אות י"א ובאות קי"ח אין נראה כן וגם בכאן כתב הג"מ וז"ל כבר נגרש שצריך לכתוב למקום הנתינה אגרת מב"ד ע"פ סימנים מובהקים שלא יסופק במקום הנתינה שזהו בעל האשה המתגרשת דאל"כ כיון דכמה יוסף בן שמעון איכא בעלמא לא נדע מי הוא שאלה הגט כו' ואפי' בגט פשוט צריך לחוש לכך (ר"ל דיש לבאר במעשה ב"ד שניתן לאשה מקומות דירת הזוג וכדומה באופן שיהא נודע שנתגרשה מבעלה וכבר כתבתי בזה בסג"ר אות רמ"ט ע"ש) עכ"ל · וכתב עוד דלפמ"ש בסג"ר אות כ"ה (הובא ג"כ בדברינו שם) דהיכא דצריך זה בפני זה בהודעה נמי שני א"כ א"צ לחילוקים של הרב המסדר בין אם יצא השליח מהעיר או לא דלעולם יוכלו להודיע לו ע"ש · וכבר כתבתי שם דלענ"ד דברי הרב המסדר נכונים וברורים ודברי הגט מקוצר הנ"ל אינם רק לשיטתו באות י"ח שם דאפי' לכתחלה א"צ לחוש לכתוב סימן כדי שיהא מוכח מתוכו ודעתו דאם מגרש זב"ז א"צ מדינא לכתוב כלל שילוח או סימן אף לכתחלה ק דנכון לכתוב כדי שלא תצטרך אח"כ להביא ע"מ כו' ולכן שפיר קאמר דבדיעבד אף שלא ניתן והשליח לא יצא מהעיר א"צ לכתוב אחר ומצד דבעינן זה בפני זה שני בהודעה אבל דעת הרב המסדר אינו כן אלא דעתו כהב"ש בסי' קל"ו דק"ד לכתחלה בעינן מוכח מתוכו ואח"כ לא יתוקן זה בהודעה ולכן שפיר מחלק בין אם ניתן ובין אם יצא השליח מהעיר או לא כן מבואר דעת כמה גאונים אחרונים שהבאתי שם עש"ה : (יז) כשיגיע כו' יאמר הרב תחלה לעדי הרשאה תשמעו כו' וזהו משום שמעידין ע"ז בהרשאה כדלקמן אות כ"ב : (יח) טרם שיאמר כו' · בסה"ג סעיף כ"ד בהג"ה וטוב להגיד שליח קודם כל דבר שאסור לישא המגורשת כו' ועמ"ש שם ס"ק י"ז לענין דיעבד אם שכחו מלהודיע ע"ש : (יט) אח"ז יאמר כו' · עב"ש בסי' קמ"א ס"ק מ"א : (כ) ואח"כ יאמר כו' ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי כו' · עב"ש סי' קמ"א ס"ק מ"א דאם לא כתב פיך כפי לא יתן לה הגט די"ל שלא עשאו שליח אלא לנתינה ע"ש (והוא מתשובת מהר"ם ינן סי' קי"ד) ובס' גט מקוצר כאן תמה עליו בזה ומסיק דאין להחמיר בזה היכא דלא אפשר בקל להשיג גט אחר ע"ש ע מבואר בתשו' שב יעקב סי' ל"ה שהבאתיו בסה"ג ס"ל סק"כ ע"ש · ומ"ש והנני מקבל עלי כו' עמ"ש בזה בסה"ג סכ"ד ס"ק י"ח · ועיין עוד בס' שב' ג"מ שכ' שראוי להוסיף על הלשון הכתוב כאן שיאמר ג"כ או ליד שלוחה וכנזכר בנוסח הרשאה שבסה"ג סעיף ל' ואף שאין אנו מגרשין ע"י שליח לקבלה מ"מ לפעמים בשעת הדחק כשהשעה צריכה לכך מגרשין ע"י ש"ק ואם לא יאמר כן לא תוכל לעשות שליח קבלה אפילו בשעת הדחק דכיון דאמר לידה ודאי איכא קפידא כו' וכן ין להוסיף באות כ"ב כו' ע"ש ונראה דהכל לפי הענין אם יש לחוש שיהא לידי כך : (כא) אם המגרש הוא מתנכר ' · בסי' ק"מ סעיף י"א ובסי' קמ"א סכ"ט בהג"ה ועמ"ש שם ושם · ולענין שכתבתי בסי' קמ"א ס"ק כ"ו בעובדא שלא גם רק שליח להולכה ולא נעשה מקודם שליח לקבלה כפי תיקון חז"ל כו' ראיתי כעת בתשו' שבו"י ח"א סי' קי"ד ג"כ נידון כזה בעובדא בעוזב דת שהוא במקום שאין רגל יהודי מצוי על שלשים פרסאות ואין בידינו שיבא לב"ד ליתן גט אשתו וגם א"א להביא ב"ד למקומו אך יש גילוי שבריצוי כסף רוצה לכתוב בכתב ידו ליתן גט לאשתו או להביא שם שני עדים וסופר ולומר לפניהם אבל לסדר ולכתוב גט שם אי אפשר ונשאל איך לעשות בזה · והשיב בענין ליתן גט ע"פ כתבו אפשר להקל במקום עיגון כי שאי כו' (עמ"ש בסי' ק"כ ס"ק י"ח) אך זהו כאם לא היה אפשר בענין אחר אבל מאחר שהוזכר בשאלה אפשר להביא שם שני עדים וסופר ולומר לפניהם בודאי דאין להתיר ע"י כתב כיון דאפשר ע"י אמירה · אולם מה דיש לחוש בנד"ז מבואר בפוסקים דעוזב דת תויגי' שיבטל השליחות והגט ואין תקנה אלא שיעשה תחלה שליח לקבלה ואח"כ שליח להולכה אך אי אפשר לעשות שליח ע"ד זה כיון שלא נכתב הגט עדיין ואף דבתשובת הב"ח סי' ק"כ מיקל במקום עיגון אם עשה שליח להולכה

דהיינו שהשליח שיקבל אותו ויזכה בו לאשתך ותתגרש בו מיד בקבלתו ואולי יש קצת גמגום בדבר אם תועיל
בקבלתו ולכך תחזיר ותקח הגט ותמסרנו ליד השליח להולכה בהליכתו ע"ב תמנה אותו לשליח לרווחא
דמילתא דהיינו שתאמר לו הנני פלוני וכל שום וחניכה דאית לי ממנה אותך וכו' כדבסמוך בסימן שלפני
זה עד ומותרת לכל אדם ואחר כך יסיים והנני מקבל עלי בשבועות התורה ובחלקי לעולם הבא שלא אבטל
את הגט ולא את השליח : כב יאמר רוב דברים הנ"ל בלשון אשכנז : כג יאמר השליח בלב שלם אמרתי
וגמרתי לעשות דבר זה : כד יאמר הרב לשליח ראה מה שיתן הבעל לסופר ושמע מה שיאמר לו ולעדים
ומה שיאמרו הסופר והעדים : כה אחר זה יחזור הרב המסדר לסדר גט ראשון מסימן מ"ט ואילך עד סימן
ע"ב ובכלל : כו וכשיתחיל הסופר לכתוב הגט כמבואר לעיל ובסדר גט ראשון סימן ע"ג יהא השליח
עם הסופר כשיכתוב הזמן ושם האיש והאשה ולא יצא לחוץ· אפילו אם יש לו צורך גדול ואחר כך יצא לחוץ
אפילו אין לו צורך כלל ויבא עב"פ קודם שיחתמו העדים כדי שיראה שיחתמו לשמו ולשמה לשם גירושין :
כז קודם שיצא השליח צריך לעשות גם כן סימן מובהק בגט וקלף ובכתב כדי שיכירוהו : כח אח"ז הסדר
הוא בכאן כמו שבסדר גט ראשון מסימן ע"ג עד סימן קע"ז ובכלל : כט מה שנזכר בסדר גט ראשון
סימן קע"ד שצריך להיות אצל נתינת הגט עשרה אנשים גדולים וגם עדי הרשאה יכולים להיות בתוך מנין
עשרה הנ"ל : ל מה שנזכר בסדר גט ראשון סי' קע"ה כשהגט עדיין ביד הרב יעמוד הרב באמצע וב' עדי
הגט הגדול בימינו והקטן בשמאלו והסופר והבעל והאשה יעמדו לפניו ככה יתנהגו עדי הרשאה והשליח
יהיו גם כן עומדים לפני הרב כשהגט בידו והעדים משני צדדי הרב כנ"ל : לא קודם שישאל הרב להסופר
אם זה הוא הגט כמו שמבואר לעיל בסדר הגט ראשון בסימן קע"ח ישאל הרב לעדי הרשאה (האט איר
גיהערט פון דעם פלוני בר פלוני כנ"ל· אז ער האט ממנה גיוועזין לפלוני בר פלוני כנ"ל אז ער זאל זיין
שליח אז ער זאל ברענגן דעם גט זיין ווייב פלוגית בת פלוני כנ"ל) · וישיבו בלשון אשכנז פעם אחת · יוא :
לב ואח"ז יחזור לסדר גט ראשון מסימן קע"ח עד סימן ר"ח ובכלל : לג אח"ז ישאל לשליח (דוא
פלוני בר פלוני כנ"ל בישט דוא גיוועזין בייא דעם שרייבן אונ האשט גיהערט אז דער סופר האט גישריבן
דעם גט לשמו ולשמה לשם גירושין) וישב השליח פעם אחת יוא · (בישט דוא גיוועזין בייא דיא חתימות
פון דעם גט אונ' האשט גיהערט אז דיא עדים האבין זיך גיחתמת לשמו ולשמה לשם גירושין · יוא) : לד מה
שנזכר בסדר גט ראשון מסימן ר"ט ועד סימן רט"ו ולא בכלל אין שייך בזה הסדר כשנותנין על ידי שליח :
לה מה שנזכר בסימן רט"ו בסדר גט ראשון שביטל הבעל המודעות וכו' בכן קודם סדר ביטול יאמר הרב
לעדי הרשאה תשמעו שיחזור ויבטל הבעל המודעות וגם יוסיף הרב בתוך הסדר הנ"ל בזה הלשון · (האשה

פתחי תשובה

להולכה לבד כו' וכ"מ בתשו' תמים דעים סי' קנ"ו דלא חיישינן לביטול הגט י"ל דאיהנו מיירי בגט כתוב כבר ומסרו ליד שלוחו
לא חיישינן שבטלו מאח"כ בב"ד שמצוה רק על פה שיכתבו ויתנו בקל יוכל לבטלו וגם אין לגדר ולומר כיון דבב"ד מיירי במקום
שאין רגל יהודי שם וביטול גט בעינן בפני שנים ז"א דהא מבואר בתשו' הר"ן דיכול לבטל ע"י כתב (כמ"ש בסי' קמ"א סעיף
ס"ב בהג"ה) כו' ואם היה באפשרי להניח שם ב' יהודים שלא זזה ידם מידו עד שידעו שכבר ניתן הגט ואח"כ יעידו לפני
ב"ד שלא ביטל בודאי היה מהני וכה"ג מבואר בתשו' משפטי שמואל סי' ס"ד אך שהוא דבר קשה מאד לעשות כן · לכן כ"ל
תקנת הלוכה זו שאותו הך ממון שצריך ליתן לו ישלישו אצל אחד עד זמן שכבר ניתן הגט ע"י השליח וגם יפסל כל עדים
שיעידו על הביטול או על קיום התימתו וישביעו או על כך בחלקו לעה"ב כו' וחמיו הגאון ז"ל כתב עוד תקנה להרחיב לו
הדרך ולומר לו שצריך זמן הרבה לנתינת הגט כיון שהיא במקום רחוק ויהיה סובר שיש לו עוד זמן לבטלו (כה"ג איתא
בפ"ב דמס' ע"ג וביו"ד סי' קנ"ג ס"ג) ובאמת יקרבו את האשה עם הב"ד סמוך לאותה מדינה כפי האפשר כדי ליתן הגט
מהר ע"ש עוד בסי' קט"ו · וע' בס' גט מקושר באריכות : (כג) יאמר השליח בלב שלם כו' · עיין בס' תולדות אדם ס"ז
שהביא בשם הגאון מו"ה זלמן זצ"ל מווילנא דיש טעות פה (*) וכן צריך להיות יאמר הבעל בלב שלם כו' ע"ש · גם בחבר
בן יעקב סי' ל"ה תמה בזה על הרב המסדר שזה טעות שילא לו תמה דאיתא סי' קמ"א סעיף כ"ו ושם קאי על המשלח
שא"צ להקנות בקנין · וכתב דא"א לומר שט"ס נפל כאן וקאי על הבעל שהרי לקמן אות ס"ב כתב ג"כ כן ושם מיירי שהבעל
הלך לדרכו כו' ע"ש והועתק דבריו ג"כ בספרות יד אפרים · גם בס' גט מקושר עמד ע"ז ומ"מ כתב דמ"מ אינו מזיק
אם השליח יאמר כן ע"ש עוד מ"ש בענין אם נאנס השליח על אלימותו ויובא לקמן בס"ג שלשי אות כ"ז · ועיין בתשובת
בית אברהם סי' קכ"ה הובא לעיל בסס"ג סעיף נ"ה : (כו) וכשיתחיל כו' יהא השליח עם הסופר כשיכתוב הזמן ושם
האיש כו' בסס"ג סכ"ד ועמ"ש שם · ומ"ש ואח"כ יצא לחוץ כו' בסי' קמ"ב סט"ו · ועב"ש שם ס"ק כ"ח שכתב דלדעת
הר"ן גם הרי את מותרת צריך לכתוב בפניו ע"ש וע' בספר גט מקושר מ"ש בזה ומסיק דלכתחלה ודאי יש להחמיר שימתין
עד שיכתוב הרי את מותרת לכ"א מיהו סגי שימתין עד אתר לכל גבר די תיצביין דגם זה כמו המתלה"א ולענין זה יש
לסמוך שפיר ע"ש : (כז) קודם שיצא כו' סימן מובהק כו' · כתב בס' גט מקושר נראה דאין קפידא בכך בדיעבד דהא
בשמע קול קולמוס סגי לכמה פוסקים אף שלא ראה אותו כלל בשעת כתיבה כו' ע"ש : (כח) אחר זה כו' · עיין בספר
גט מקושר לקמן סוף אות נ"ו שהזכיר שם דברי הרמב"ם פ"ט מה"ג דין ל"ב שכתב אמר לסופר כתוב לי גט לאשתי כתבו
ונתנו לבעל בלא עדים ונטלו הבעל ונתנו לשליח ואמר לו תן גט זה לאשתי בפני עדים והלך השליח ונתנו לה בפני עדים ה"ז
ספק מגורשת שאין השליח נאמן להתיר הערוה א"ש שהוא עד אחד אלא מפני שהם העדים שחתמו על הגט שהן כמו
שנחקרה עדותן בב"ד כו' וכתב וז"ל ולפ"ז נראה דהא דמכשרינן בכתבו על דבר שיכול להזדייף כדאיתא בסי' קכ"ד ס"ב
וכן לדידן במקום שנוהגין לכתוב על שמחק מאחר דאיכא עדי מסירה כמ"ש הב"ש בסי' קכ"ה ס"ק י"א ול"ש בגט ע"י שליח
לא מהני שיתנו ע"י עדי מסירה כיון דהשליח אינו אלא עד אחד לא מסימן לומר שאינו מזוייף ואף שנאמן על קיום
השטרים כשאומר בפני נכתב היינו משום דליכא ריעותא ומן התורה כנחקרה עדותן בב"ד אבל בזה יש כו' ריעותא והשם יזיק
לא סמכינן על השליח להוד עפ"ל וכבר כתבתי בזה בסימן קכ"ה ס"ק כ"ו ובסדר גט ראשון סוף אות ס"ז ושם מבואר גם

דוא גירעט מעולם איין דיבור אז ער זעלט גורם זיין מבטל צוא זיין אדער מזיק זיין דעם גט אדער דאז שליחות דהיינו אוב דוא העשט מוסר מודעה גיוועזין אויף דעם גט אדער אויף דעם שליחות) וכן בכל מקום שיזכיר ביטול מודעא של גט גם יזכיר ביטול המודעא של שליחות על דרך הנ"ל : **לו** מה שנזכר בסדר גט ראשון בסימן רט"ו שמשביעים את הבעל שלא ביטל הגט כן משביעין אותו שלא ביטל השליחות : **לז** מה שנזכר בסימן רי"ט ר"כ בסדר גט ראשון אין שייך בסדר הזה : **לח** יצוה הרב לשליח שיסור הטבעת שבידיו ואל יהא שום דבר חוצץ בידיו ואל יגיע סרבלו או שום דבר בידיו בשעה שמקבל הגט גם שלא יסייע לו שום אדם בקבלתו יוצא ידיו ויפתח' ויקרב אותם יחד כדי לקבל הגט ולא יהיו ידיו כמדרון שיוכל הגט ליפול מהם רק יגביה האצבעות ולא יהיו ידיו תוך שלשה טפחים הסמוכים לארץ או לשלחן וידחיב הידים למעלה כדי לקבל הגט · יזהיר אותו הרב שלא יקפוץ ידיו עד שיאמר לו לקופצם · יאמר הרב לכל העומדים שם טרם ינתן הגט אם יש שום אדם שיודע שום פיסול נגד הגט וירצה לערער בו בדבר מה יאמר אותו קודם שינתן וכל מי שיודע דבר צריך לאומרו כי אחר נתינה יושם חרם שלא להוציא לעז על הגט יאמר הרב לבעל שיגביה ידיו למעלה מיד השליח : **לט** יאמר הרב לעדי הרשאה ראו שהבעל ימסור הגט ליד השליח ושמעו שיתנהו לו לשם גירושין ויאמר גם לעדי הגט שגם הם יהיו עדי מסירה : **מ** יודיע הרב לבעל פירוש המלות : **מא** יאמר לו עוד אמור כך כמו שאומר לך מלה במלה : **מב** יאמר אתה פלוני בר פלוני כנ"ל · הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני כנ"ל · ותן אותו לידה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח במקומך ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס והיכא שיגיע גט זה בידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך אפילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס תהא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם : **מג** ומיד יניח הבעל ליפול הגט בנחת לתוך ידיו : **מד** אם המגרש מתגבר אז יאמר לו הרב תחלה אמור כך לשליח אתה פלוני בר פלוני כנ"ל · זכה גט לאשתי פב"פ כנ"ל והרי היא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם ומיד יניח הבעל ליפול בנחת הגט לתוך ידיו ואחר כך יאמר הרב למגרש כבר אשתך מותרת לכל אדם ולרווחא דמילתא תיקח הגט מיד השליח ואמר לו אתה פלוני בר פלוני כנ"ל הולך גט זה לאשתי וכו' · כדלעיל ויחזור ויניח ליפול בנחת הגט לתוך ידיו : **מה** אם המגרש ש"מ ורוצה לגרש על תנאי כשהוא באחד מדרכים שכתבנו בסדר גט ראשון סימן ל"ת יש לו לומר בזה הלשון אתה פלוני בר פלוני כנ"ל הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני כנ"ל ותן אותו לידה על מנת שאם לא מתי עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט ואם מתי קודם יום פ' יהא גט מעכשיו ואם לא מתי עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח במקומך ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס

פתחי תשובה

כן בפנין אם מועיל לזה הרשאה מקויימת : (לח) יצוה לשליח כו' · בסה"ג דש"ע סעי' נ"ח כתב רמ"א ויקבל השליח הגט כמו האשה עצמה כו' ועיין בס' תו"ג שכתב דהוא חומרא בעלמא דמדינא דש"ס שליח הולכה יכול ליטול הגט מע"ג קרקע (ע' בתשו"ן ח"ג סי' שכ"ו דמשמע דעתו בפשיטות דגם בשליח הולכה פסול טלי מע"ג קרקע אלא שחקר שם בשולח הגט לשלוחו ע"י אינו יהודי וכתב דנראה כיון שיש בו דעת למוסרו לא הוי טלי מעג"ק כו' ע"ש אמנם דבריו נפלאו ממני וכבר הארכתי בזה לעיל סי' קמ"א ס"ק ל"ה ע"ש) דהא יכול לעשותו שליח אפי' קודם שיכתוב הגט שיקבלו מיד הסופר והעדים כו' ואפשר דעתו כן משום גט עוזב דת שצריך שיהיה ש"ק לכתחלה ובש"ק שהוא במקום האשה ודאי דצריך לעשות כן עכ"ל גם בס' גט מקושר כאן עמד על זה ורצה לומר ג"כ דעתו כן משום גט עוזב דת ומשום לא פלוג נהגינן כן גם בשליח הולכה אך לקמן אות מ"ו הוסיף לתמוה על זה ודעתו שם דאין לנהוג בחומרא זו דיש חשש תקלה בזה ויותר טוב ליתן הגט כפשוטו מיד הבעל לידו ויוצא דבריו ג"כ בדברינו שם : (לט) יאמר הרב לעדי הרשאה ראו כו' סייט משום שמעידין על כך בהרשאה בפנינו עדים מסר הבעל כו' · ומ"ש ויאמר גם לעדי הגט כו' ע' בס' תו"ג באות הקודם שתמה ע"ז למה לי שיהיו עדי הגט ע"מ הא כשנותן הבעל הגט לשליח הולכה א"צ עדי מסירה רק עדי שליחות שהן עדי הרשאה וכתב ואפשר דעתו כן משום גט עוזב דת שצריך שיהיה שליח קבלה לכתחלה ובש"ק שהוא במקום האשה ודאי צריך לעשות כן עכ"ל וזהו כמו באות הקודם אך לא ידעתי אכתי למה לי שתי כתי עדים בעדי הרשאה להוד סגי וכן שמה בס' גט מקושר ע"ש וצ"ל דכוונתו דבש"ק שהוא במקום האשה הוא קפדינן לכתחלה שהע"מ הם עצמם יהיו עדי מסירה משום שלא יהיה חצי, דבר כדלעיל בסג"ר אות קע"ה ואות רכ"ז ע"ש ועוד י"ל לפי דבעדי הרשאה לא קפדינן כל כך כמו בעדי חתימה כדלעיל אות ז' מש"ה כשצריך לעדי מסירה יותר טוב שיהיו העדי חתימה עדי מסירה : (מב) יאמר הולך כו' ואפי' בלא אונס והיכא שיגיע כו' · נלע"ד שנשמט מהדפוס אלו התיבות (*) (ובכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך אפילו עד מאה שלוחים ואפי' בלא אונס) והיכא שיגיע כו' וכן הוא הלשון לעיל אות כ' גבי מינוי השליח קודם הכתיבה ולקמן אות מ"ה בגט שכ"מ על תנאי וגם לקמן אות נ"ב בנוסח הרשאה שכך אמר הבעל (והוא ע"פ הש"ע בסימן קמ"א ס"ל) וכן הוא בלבוש כאן סעי' נ"ב אך בשינוי קצת ע"ש גם מה דמסיים תהא מגורשת כו' נלע"ד להוסיף תיבת היא שיאמר תהא היא מגורשת כו' כי תהא לבד אינו לשון מבורר ואפשר למטעי שהוא לשון נוכח לזכר וגם לקמן בנוסח הרשאה יש לכתוב כן (והפשטתי ומצאתי בלבוש סעיף פ"ט איתא כן גבי מתנה שליח שלא בפניו ע"ש ובסה"ג דמהרי"י מינץ סי' ג' איתא כן גם כמוסר הגט בעצמו לשליח שיאמר הולך גט זה לאשתי כו' ומיד כשיגיע כו' תהא היא מגורשת כו' ע"ש) ומשום שואלת לעז ח"ו ליכא בזה כמ"ש לעיל בסג"ר אות נ"ב ע"ש : (מה) אם המגרש שכ"מ כו' ואם מתי יהא גט מעכשיו כו' · כתב בס' גט מקושר נ"ל דלא דק בלישניה דמעכשיו משמע משעה זה שמוסרו ליד השליח והא ליתא דאינה מגורשת כ"א כשיגיע הגט לידה ולכן ראוי לומר שיהיה הגט משעה שתמסור הגט לידה · ועמ"ש בסג"ר אות נ"א (הובא בדברינו שם אות רל"ג) תיקון הלשון שיאמר אם מתי מחלי ועד יום פלוני תהא מגורשת משעה זו ממש ואפי' לא אמות עד זמן פלוני תהא מגורשת משעה זו ממש · וע"י שליח יאמר משעה זו שיבא הגט לידה וכן מ"ש בסוף דבריו אם מתי קודם יום פלוני יהא גט מעכשיו אינו נכון וצריך לומר יהא

בכל מקום שתמצאנה · אתה או שלוחך או שליח שלוחך אפילו עד מאה שלוחים אפילו בלא אונס ותי שיגיע גט זה לידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך אפילו עד מאה שלוחים תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם על מנת שאם לא מתי עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט ואם מתי קוד יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם לא מתי עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט: מו ומי שנותן גט ע תנאי שאם יבא קודם יום פלוני לא יהא גט והוא בדרך שכתבנו גם כן בסג"ר סימן ל"ח · יש לו לומר כז הלשון אתה פלוני בר פלוני כנ"ל הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלוני כנ"ל · ותן אותו לידה על מנ שאם לא באתי מהיום עד יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם באתי בתוך הזמן הנזכר ואתראה בפני פלו ופלוני לא יהא גט ותהא היא נאמנת עלי לומר שלא באתי ושלא פייסתיה ותהא ידך כידי וכו' כדלעיל עד ומותרת לכל אדם ואחר כך יחזור ויאמר ע"מ שאם לא באתי וכו' עד ושלא פייסתיה: מז ואחר שהני הבעל הגט בידו ויסלק ידו ממנו מכל וכל יאמר לו הרב קמוץ ידך והחזק את הגט ותגביה שתי ידיך למע שלשה טפחים וכנסו תחת הסרבל אח"כ יאמר לו הרב תן לי גט זה לקרותו שנית ויקרא הרב עם עדי הגט א הגט פעם שנית כמשפט הראשון: מח יחזור הרב המסדר לסדר גט ראשון מסימן רכ"ו ואילך עד סימן רמ' ולא בכלל: מט אחר כך יחזור הרב ויכפיל הגט כמו אגרת ונותנו לשליח לפני עדי הרשאה: נ אחר כ כותבין ההרשאה וכותבין אותה בדקדוק ונזהרין שלא לכתוב בה ראשי תיבות גם שלא לשנות בה בדברי הכתובים בגט כגון אם כתוב בגט זגבי"ל בבי"ת לא יכתוב בהרשאה בוי"ו וכל כיוצא בזה: נא אם יש אי שינוי באיזה דבר בגט שנראה לכאורה שיש פקפוק עליו אלא שנראה להרב שאין בו פקפוק מפני טע ונימוקו עמו ושולח הגט למקום אחר יש לו לכתוב כתב בפני עצמו מה טעמו ויניח הכתב בתוך הכה הרשאה כדי שיראה הרב של מקום נתינת הגט ליד האשה מה טעמו כדי שלא נדחה נתינת הגט: נב א יש שעת הכושר לכתוב ההרשאה בו ביום שנכתב הגט ונמסר ליד השליח יש לכותבה אז ואם לאו יכול לכתוב אותה למחר או ליומא אחרא (נוסח ההרשאה) בפנינו עדים חתומי מטה בכך וכך בשבת בכך וכ לירח פלוני שנת כך וכך לבריאות עולם למנין שאנו מנין כאן בפלונית מתא דיתבא וכו' · כמו שכותב

פתחי תשובה

גם משעה שתמסור אותו לידה עכ"ל (ע' בתשו' הרמ"א ח"ב סי' ל"א בענין שטר שליחות הגט שהיה כתוב בו ותאמר ו הרי את מגורשת ממני מעכשיו כו' וגדד שם להכשיר עש"ה) · ועי"ש עוד שתמה על הרב המסדר וכתב עליו שהנג שגיאה גדו שפוסלת הגט אפי' בדיעבד מה שלא הזכיר שצריך ליתן לה נאמנות כמו שהארנו בסג"ר אות רל"ה באריכות כו' דהא וד בגט ע"י שליח אם נותנו על תנאי חיישי' לפיוס כדאית' בפ' כל הגט דף כ"ט והובא בסי' קמ"א סעיף ל"ו שצריך ליתן נאמנות שלא פייסה וא"כ נראה דבודאי במגרש בעצמו בגט שכ"מ א"צ נאמנות שאין יכול לבטל התנאי ולפ"ד בעל הע"ש (שהובא בסי' קמ"ג ס"א בהגה"ה) גם במגרש בעצמו שיכול לבטל התנאי אפשר שצריך ג"כ נאמנות ולכתחלה אין הפסד לה לדבריו אבל אם מגרש ע"י שליח די"ל לחוש לביטול השליחות פשיטא דאפי' בדיעבד פסול אם לא נתן לה נאמנות וצריך לפר שתהא נאמנת עלי לומר לא פייסתי ושלא ביטלתי התנאי כו' ע"ש וע' עוד בדבריו בס"ג שליש"י אות מ"ת מזה · ועב"ש בה קמ"ה סס"ק ג' ומה שהשמה עליו בס' בית מאיר הבאתיו שם סס"ק א' ובספר תו"ג שם מקיים דברי הב"ש עש"ה וע"ע למעשה (מו) ומי שנותן גט כו' יהא מעכשיו כו' · כתב בס' גט מקושר גם כאן נכשל הרב המסדר בלשון מעכשיו שמשמעו משעת מסיג ליד שליח וליתא כמ"ש באות הקודם וצ"ל יהא גט משעה שתמסור הגט לידה עכ"ל: (מז) ואחר שהניח כו' עד ויכניס תחת הסרבל · עיין בס' גט מקושר שכ' דמה שהתמיר הרב המסדר בכל דקדוקים כמו בהאשה עצמה הוא שלא לצורך ו חשש תקלה בזה כי יש לחוש שהבעל והשליח יסברו שמקנה הגט לשליח בקנין הגבהה ע"מ שימסרנו לאשה ואנן קיי"ל ק ע"מ להקנות קנה כדאית' בנדרים ס"פ השותפין והובא בח"מ סי' קנ"ה סע"ג ונמצא שלא גירשה בגט של הבעל כו' א"כ בזה מכשול גדול והשש ביטול הגט ולכן נראה שיש לפרש לשליח בשעת מסירת הגט לידו שאין הבעל מכוון להקנותו לו כ' למסרו שיהא שלוחו כו' ויש ליתן הגט לשליח כפשוטו מיד הבעל לידו ע"ש וע"ל אות ל"ח: (נ) אח"כ כותבין ההרשאה כו' בסה"ג סעי' נ"ח בהג"ה ואח"כ כותבין ההרשאה ולא קודם לכן דהרי כותבין בהרשאה בפנינו מסר כו' וכ"כ הכנה"ג בסה דף קנ"א ע"א · ומ"ש וכותבין אותו בדקדוק כו' בסי' קמ"א סכ"ד בהג"ה [וע' בתשו' ח"ס ח"ב סי' י"א הזכיר שם שפ' קיבל פני הגאון מו"ה משולם דישמענך ז"ל ובאותו פרק הביא לפניו ספרא דדיינא הרשאה לשליח גט ודקדק על קוצו של יו' ואמר לו שלא כל כך דקדוקים בהרשאה הוא מטעם שכתב הריב"ש בשם רבו הר"ן שיש לחוש כיון שלא דקדקו המסדרי בהרשאה שמא גם בגט לא דקדקו בכמה דברים וזה לא שייך גבי רבנן דרב גובריינו ומי יהרהר והשיב לו הגאון הנ"ל ה' היה בדורות הראשונים שהיו השלוחים בחזקת כשרות ומסיתן בפ"נ ובפ"נ וההרשאה הוא רק ליתר שאת ואין לדקדק כל כך או בזמנינו נשו"ס אין חזקת שלוחים כשרים (ר"ל במדינתו שע"פ רוב המה מגולחי זקן ונחשדו לפי דעתו שהעבירו תער בן מבואר בדבריו בסי' כ"א ע"ש) ועיקר הקיום הוא ההרשאה ואם פסולה היא אין לנו קיום על הגט עכ"ד והוא ז"ל כי ותוקים אתבונן אם כך בשנת תקנ"ח מה נאמר עתה כו' שיש לדקדק יותר ויותר ע"ש] · ועיין בס' זכור לאברהם ח"ג ז קכ"ד שכתב בהרשאה שנמחקו קצת תיבות ע' מתוק אברהם דף פ"ב דהסכים לעשות קיום למטה וכ"כ הרב דב"ת חא"ה סי ס' (ועמ"ש בסי' קמ"א ס"ק י"ג) · וכתב עוד הרשאה שכ' בה סימני הגט תיבה פ' ברגאם בטה פ' (היינו לפי מנהג ספרדי שמזכירין בהרשאה סימני הגט כנזכר בסה"ג שבסוף ס' נ"פ אות רפ"א ורפ"ג ע"ש) ואותה תיבה לא נמצא אלא בסוף השם כשר בשעת הדחק אבל במקום שהיירות מצויות אין ליתן גט זה כרם שלמה סי' ב"ן · וכ' עוד ע' פרי הארץ ח"ד דכתב לכתו בהרשאה וכתבנו וחתמנו בסוף השטה והכנה"ג בסה"ג ד' קנ"א כתב דאין מקפידין ע"ש: (נא) אם יש איזה שינוי כו' · בסינ קנ"א שכ"ד בסוף הנ"ס: (נב) ואם לאו יכולים לכתוב אותה למחר כו' ונראה דאם כותבין ההרשאה למחר או ליומא אוחר או בכותבין בפנינו עדים ח"מ בכך וכך בשבת כו' יש לכתוב כאן זמן המסירה לשליח (כי כן בכך וכך בשנה הדלקמיה ק' שביום זה מסר הבעל כו') ולמטה אחר כתבנו וחתמנו יש לכתוב זמן החתימה ולסיים והכל שריר וקים · ודוקא בעת הדח שאין פנאי לכתוב אותה ביום המסירה אבל לכתחלה יש ליזהר לכתוב ביומו כדי שלא נצטרך לשנות מנוסח הראשונים וכמ"ש לעיל

גט · מסר הבעל פלוני בר פלוני כנ"ל · גט כריתות ביד פלוני בר פלוני כנ"ל להוליכו לאשתו פלונית בת פלוני
כ"ל · וליתן אותו לידה וכן אמר בפנינו הבעל פב"פ כנ"ל הולך גט זה לאשתי פב"פ כנ"ל ותן אותו לידה ותהא
יך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח במקומך ושליח שלית
פילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס ובכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך אפילו עד
את שלוחים ואפילו בלא אונס ותיכף שיגיע גט זה בידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך אפילו
ך מאת שלוחים אפילו בלא אונס תהא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם והגט שנעשה עליו פלוני בר
לוני כנ"ל שליח להולכה ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בפלונית מתא דיתבא וכו' כנ"ל · בכך וכך בשבת
כך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאות עולם ועדיו החתומים בו פלוני בר פלוני ופב"פ כנ"ל ובפנינו
טל הבעל פב"פ כנ"ל כל מודעות שמסר על גט זה וגם בפנינו קבל עליו הבעל פלוני בר פלוני כנ"ל · בחרם
שבועות התורה שלא לבטל את הגט ולא את השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו ותתמנו והכל שריר וקיים :
ג יש לסיים והכל שריר וקיים · אפילו אין מקיימים שום דבר בהרשאה ואם יש בה איזה מחק או גרר
י טשטוש או אותיות או תיבות ביני חיטי וביוצא בזה יש לקיימו אחר כתבנו ותתמנו ולכתוב אחר כך
כל שריר וקיים · ואם שכחו לקיים קודם והכל שריר וקיים יש לקיים אחר כך ולחזור ולכתוב והכל שריר
ים · ואם שכחו מלקיים עד אחר שחתמו שני עדים או אחד מהם אין לקיים עוד : נד אם המגרש מתנכר
י בכל מקום שנכתב בו פלוני בר פלוני יש לכתוב פלוני כנ"ל · וכל שום וחניכה דאית ליה בר פלוני לפלוני
חר גט כריתות ביד פלוני בר פלוני יש לכתוב וכך אמר בפנינו הבעל פ' כנ"ל וכל שום וחניכה דאית ליה
פ לפלוני בר פלוני כנ"ל זכה בגט זה לאשתי פלונית בת פלוני כנ"ל · והרי היא מגורשת ממני ומותרת

פתחי תשובה

ל סי' קמ"א ס"ק י"ג בשם תשו' ב"ח החדשות סי' פ"ז ע"ש · [וע' בתשובת ח"ס ח"ב סי' מ"א אודות גט שנכתב ביום
וכוכא ע"י שליח עם הרשאה ונכתב בו בפנינו עדים ח"מ ברביעי בשבת כו' מסר הבעל כו' והשליח אומר שנמסר לידו
ס הכתיבה שהוא יום ג' בשבת וכתב דלפי משמעות הרשאה שהגט שנכתב ביום ג' נמסר ליד השליח ביום שלאחריו אין כאן שום
זוס משום מוקדם כיון שנכתב ונחתם ביומו כשרות וניתן לשליח מה לנו אם נתעכב ביד השליח או ביד הבעל ולית דין ולית דיין
ן מיחוש כלל (עיין בסי' קכ"ז ס"ה ובב"ש שם ומ"ש בפ"ת שם סק"ו) אך מה שיש להוא כאן מה דהשליח מכחיש ואומר שניתן
ביום ג' ואיכא למיחש דאולי היה ב' גיטין א' נמסר ביום ג' והב' ביום ד' ונמצא ממילא שזה שנמסר ביום ג' נתבטל
ליחות וכיון שהשליח מעיד שזה שבידו הוא אותו שנמסר ביום ג' הרי לפי ההרשאה זהו הגט שנתבטל כו' אמנם אפשר
ן זאת ע"י שיכתוב למקום המגרש ויתוקן זה על א' משני דרכים · הא' שעדי הגט יעידו שביום ג' לא התמו רק על גט
ועדי המסירה יעידו שאותו הוא שנמסר לפניהם כאותו היום לזה השליח נמצא א"כ דעדי המסירה ועדי הרשאה מכחישים
א וס"ל תרי ותרי ודל עדים מהכא ונאמן השליח כגטו בידו בלי הרשאה כו' והב' שהב"ד ועדי הרשאה יבואו בעצ:ם (על
וס) ויגידו המעשה כמו שהוא כי בלי ספק יתרצו דבריהם שהיה כדברי השליח שנמסר ביום ג' והרשאה נכתב ביום שלאחריו
נתנו לנס לשנות נוסח הרשאה הנדפסת ולעולם תליגן בכה"ג וגדולה מזו בתשו' נ"ל סי' ק"י (שהובא בסי' קמ"א ס"ק כ"ז
ם) כו' ולא הוי כחוזרים ומגידים כיון דאפשר בדוחק לפרש לשון ההרשאה שתהיה סובל תירוץ העדים הנ"ל היינו בפנינו
ס ח"מ ביום פלוני הכונה שנחתם ביום פלוני לפנינו העדים מסר זה הגט ולא הוזכר כלל זמן מסירת הגט כו' ומסיים
הנ"ל נזהרים מפני חבורה בקיבוץ חכמים ומהיות טוב שהרב המסדר יעשה כל מעשיו בענין זה בסתר שלא יוודע למגרש מפני
ו חששות · ושוב כתב שהגיע לידו מכתב מהרב שהאל דקשה לכתוב למקום המגרש מפני חשש עיגון וכתב דמקום החשש עיגון
להקל לסדר הגט מבלי שאלת הרב המסדר והעדים ולסמוך ע"ד השליח שטעו בכך כי הוא דבר דעבידי למטעי וגם איכא
ו סוכחות וטעמים שכן הוא כו' אך אחר הכתיבה רהוי לכתוב להרב ולהודיע אמתלא מפיהם למה טעו בכה עכ"ד ע"ש :
"ד בעיקר החששא שכתב הגאון ז"ל דאיכא למיחש אולי היה ב' גיטין א' נמסר ביום ג' והב' ביום ד' ונמצא ממילא שזה
שנמסר ביום ג' נתבטל השליחות כו' לפי קוצר ידיעתי נעלם ממני מהיכן פשיטא ליה כך דאם מסר גט שני
על שליחות גט הא' דאי משום הא דאיתא בכתובות פ"ד שני שטרות היוצאין בזה אחר זה ביטל שני את הראשון
ו בתמ"ש סימן ר"מ ס"ב וגם בשו"ע לעיל סימן ק' סי"ד הוציאה ב' כתובות כו' אם שתיהן שוות בטלה האחרונה
הראשונה כו' אין זה ראיה לגט דקיימא לן ג"ד בגיטא לאו מלתא היא (*) ולכאורה דברי הח"ס הנ"ל הוייס
די הרמ"ה בטור סימן קמ"א אבל לפי דעת הרא"ש והטור והשו"ע סעיף מ"ד אינו כן והגם שאפשר לחלק עיין
דכי ר"פ השולח מ"מ א"י היכן מפורש כן ועי' בש"ע סעיף ס"ב בהג"ה וכן אם אמר לשליח החזר לי גט זה כו' והוא
דכי ר"פ המקבל ס"ם תי"ח (אלא שמרדכי שלפנינו יש חסרון הניכר שורה שלימה קודם תיבת וזה לא מבטל בפי'
ודוק) ועיין בסדר הגט שבסוף ס' ג"פ סי' רפ"ב משמע גם שחושש לדעת הרמ"ה הנ"ל וטעמו של הרמ"ה צריך לסיות
שהוא מחלק בין גילוי דעת בעלמא לגילוי דעת דמוכח טובא וכמ"ש לעיל סי' קל"ד סק"א וצ"ע :
ש בנוסח הרשאה וכך אמר בפנינו הבעל פב"פ הולך גט זה כו' ע' בנוסח הרשאה שבבאר הגולה ס"ס קנ"ד דאיתא שם
וכך אמר בפנינו הבעל פב"פ לשלוחו פלוני בן פלוני הולך גט זה כו' ולשון זה מתוקן יותר דכן מבואר בש"ע סימן
א ס"ל וכן הוא בלבוש ע"ש · ומ"ש למטה תהא מגורשת בו נלע"ד להוסיף תיבת היא ולכתוב תהא היא מגורשת כו'
כ"ל אות מ"ב · [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' י"א אודות גט שהביא שליח ונמצא חסר בהרשאה תיבות אלו וכך אמר לפניט
ל פב"פ הולך גט זה לאשתי פב"פ ותן אותו לידה רק היה כתוב וליתן אותו לידה ותהא ידך כו' וכתב דא"פ נמצא שאין
עדים המעידים שאמר הבעל כלל להיות לו רשות להיות שליח ע"כ אמרתי בשום אופן לא יתנה בלי' אור ע"פ[illegible]
אך בזה אחר דעת מהריב"ל והב"ח בסי' קמ"א סעיף כ"ד שהבאתי שם ס"ק י"ל אבל דעת הגט מקומר שהבאתי שם אינו
[illegible] ספק דמסתפק הלשון נראה וניכר שאינו רק טעות והשמטת הסופר כותב הרשאות מנוסח הנדפס בסדרי גיטין
[illegible] לידה א' [illegible] בטור ס"ס קמ"א וצ"ע] : (נ"ד) אם הוא רק עוזב דת כו' · בס' זכור לאברהם ח"ג ד
[illegible] הכפר פפי הארץ כתב בנוסח הרשאת עוזב דת יש לכתוב [illegible] נקרא לפנים בישראל אך בנוסח הב"מ לא הוזכר
מוס

לכל אדם ואחר כך אמר הרב להבעל פלוני כנ"ל · וכל שום ותגיכת דאית לית כבר אשתך מותרת
אדם · ולרווחא דמילתא תקח הגט מיד השליח ותחזור למוסרו לו וכן עשה וחזר ואמר בפנינו הולך ג
לאשתי וכו' ובשבועת התורה ובחלק לעולם הבא שלא לבטל : נה אם המגרש ש"מ ומגרש על תנאי א
שמגרש על תנאי שאם יבוא קודם זמן פלוני לא יהא גט ונותן גט על ידי שליח להולכה וכבר כתבנו
נ"א ונ"ב · האיך יש לומר גם בהרשאה יש לכתוב האיך אמר : נו עדי הרשאה יש להם לחתום
שדרכם לחתום בשאר שטרות : נז הב"ד כותבין במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא וחתמו באנפנא
סהדי פלוני בר פלוני ופב"פ ואישרנו וקיימנו כדחזיה · ואם לא היו שלשתן שם כשחתמו אז מעידים בפניהם
העדים כל אחד על חתימתו וכותבים הוינא אתי לקדמנא פלוני בר פלוני ופב"פ ואסהידו אחתימות י
ואשרנום וקיימנום כדחזי : נח כשמקיימים בדרך השני כנ"ל אין צריך לשאול לכל אחד על תתימות חבירו
בגט גם הדיינים חותמין למטה כמו שדרכם לחתום בשאר שטרות · ואין צריך לסיים כל א' דיי
נט נוהגין שאחד מן הדיינים הוא הרב שסידר הגט ואם מוליך השליח הגט למקום אחר יש להדר היכא דא
שיהיו הדיינים אותם שחתימתם ניכרות במקום שהאשה שם : ס יזהיר הרב את השליח על נשמתו
יוציא הגט מידו ומרשותו · אך אם יתנו מידו במלון וכה"ג יקח סימן מובהק בכלי שהגט בו · וכן יז
על הסימן מובהק שיש לו בגט : סא אם הבעל נחפז ללכת ואינו יכול להמתין עד שיכתוב הגט וי
אז אחר שביטל שבועות ומודעות יעשה שליח את הסופר · או אחד מעדי הגט או איש אחר בפני
הרשאה ליתן את הגט במקומו ליד השליח להולכה · ויאמר לו כשאלך לדרכי תהא אתה במקומי
הגט לפלוני בר פלוני כנ"ל שיהא שלוחי להוליך את הגט לאשתי פב"פ כנ"ל · ויאמר שליח זה בלב שלם א
וגמרתי לעשות דבר זה ואחר כך יגיד הרב לשליח להולכה שאם יהא שליח יהא אסור לישא המגורשת
וכדלעיל מסימן כ"ז והלאה ואם מי שהתרצה כנגדו להיות שליח להולכה אינו עומד אז בפני המגרש
יכול להמתין עד שיבא יכול למנותו אפילו שלא בפניו ויאמר אז לעדי הרשאה בזה הלשון הנני פלוני בר
בנ"ל · ממנה בפניכם את פב"פ כנ"ל להוליך גט כריתות לאשתי פלונית בת פלוני כנ"ל בכל מקום שתמ
וכו' עד ולא את השליח כדלעיל סימן כ"ו האיך יאמר הכל בלשון נסתר · גם יכול אז הסופר ליו
כלי הכתיבה ויחזור ויאמר לסופר לכתוב ולעדים לחתום אפילו כשהשליח עדיין איננו שם ואחר כך ילך
אך קודם שילך לדרכו יבקש הסופר מן הבעל וכו' כדלעיל בסדר גט הראשון סימן קע"ג וצריך שיהא

פתחי תשובה

מום אלא סתם ע"ש : (נז) הב"ד כותבין במותב תלתא כו' · עיין בס' גט מקושר שכתב דנכון שהב"ד יקבלו עדות
שעשאו שליח ולכן יזכירו בקיום שהעידו לפניהם על השליחות ויש לכתוב בזה הלשון במותב תלתא בי דינא כחדא
ואסהידו קדמנא פב"פ ופב"פ על כל הנ"ל וגם חתמו קדמנא ואנ רנוהו כדחזי ע"ש שהאריך בטעם הדבר : (ס) יזהיר
את השליח כו' אך אם יתנו מידו במלון כו' · כ' בס' גט מקושר יראה דהיינו לכתחלה שמא יאבד ממנו וע"ד שנתבאר
קנ"ב אבל אם הניחו במלון אף אם אין לו בו סימן מובהק אין לחוש בדיעבד כיון שמצאו במקום שהניחו ואפילו
בזוית אחרת כו' ע"ש ועיין בס' זכור לאברהם ח"ג דף קכ"ה שכתב דגם לכתחלה כשהיה באופן שאין לשליח מקום
לשמרו יותר טוב ליתנו ביד נאמן אך קודם שיתנהו לו יתיתנו בכלי ויקשרנו היטב וישים בכלי ויקשר סימן מובהק וד
ע"ש (ועמ"ש בסי' קמ"א ס"ק ל"ס בענין אם יכול השליח לשלוח הגט ע"י בני דואר ליד איש אחד וכשיגיע לשם יקבלו
שליש הכוח וימסור להאשה ע"ש(*) · וכ' עוד שם אין ראוי שיתאחר הגט ביד השליח כ"כ כנה"ג סי' ק"מ וכשכ
קנ"א) : (סא) אם הבעל נחפז ללכת כו' · בשה"ג דה"ע סעיף ל' ע"ש · ושם בפ"ת ס"ק י"ט כתבתי איזה פרטי דינ
ומהראוי לחזור ולהזכיר אותם בקצרה גם פה · והוא דאם אירע שנתאחר הדבר ולא כתבו באותו יום זה הגט אין כותב
שאמירה ומקום שאמירה רק זמן הכתיבה ומקום הכתיבה וכמ"ש בש"ע לעיל סי' קכ"ז ס"ו כו' · וגם זה פשוט ד
שהבעל הלך לדרכו ואיננו עומד עמנו בעת כתיבת הגט אין לכתוב בגט העומד היום כו' וכמ"ש בש"ע סי' קכ"ח
ובענין אם בכה"ג יש לכתוב העומדת דעת תשובת הלכות קטנות שלא לכתוב העומדת ג"כ כמו בשאר גיטין הניתנין ע"
ובתשו' שבו"י ח"א סי' קט"ו חולק עליו דכיון שהאשה כאן אף שניתן ע"י שליח כותבין העומדת ובס' ישועות יעקב
לדברי הלק"ט שלא לכתוב העומדת אלא דמ"מ מאן דעביד כשבו"י לא מבטלים ע"ש · ושם בתשו' שבו"י מבואר גוס
כהרשאה בכה"ג היכא שנכתב הגט שלא בפני הבעל ע"פ צוויו אחר כמה ימים ע"ש רק בסופו שם יש ט"ס מ"ש
ביטל הבעל כו' וצ"ל קיבל הבעל כו' :

ומ"ש כאן יעשה שליח את הסופר כו' · עי' בתשו' שב יעקב סי' ל"ס שכתב דנ"ע מנ"ל לבעל סדר גיטין דבר זה לסדרי
שליח דהא בכה"ג של הש"ע סעיף ל' כתב סתם אם הבעל נחפז ללכת כו' אומר לסופר כו' ולא הזכיר שצריך
עוד שליח למסור לשליח להולכה במקומו וגם הלבוש בכה"ג ע"י שליח סעיף פ"ט לא הזכיר שליח זה וצ"ל שטעמו הוי
דכתב בסה"ג סעיף ל"ג בהג"ה וכל זה כשהבעל נחפז ללכת כו' אבל בלא"ה אין עושין שליח בכה"ג אלא מוסרו ליד
א"כ נראה מזה דשליח מעליותא הוא דוקא אי מסר הבעל הגט לשלוחו לשם כך ולכן דוקא בשעת הדחק מפני אי לנ
הגט משום זה המניח הרב בעל ס"ג לעשות היותר טוב אפילו בנחפז ללכת שיעשה הבעל עוד שליח הסופר או א'
שימסור במקומו ליד השליח להולכה וכיון ששלוחו של אדם כמותו ה"ל כאילו הבעל עצמו מסר הגט לשליח הולכה
אלפ"ז עכ"פ בדיעבד לא מעכב כו' עכ"ד · גם בתשו' ברית אברהם ס"ס ק"ב כתב בזה על נדון דידיה וז"ל ודע
השליחות לר' יעקיל יש להעיר קצת שהבעל לא מינה לשליח אחר למסור הגט ליד השליח יעקיל הנ"ל אך שכבר עמד
בתשו' שב יעקב סי' ל"ס והעלה דאין לחוש בזה כלום עכ"ל · ועיין עוד בשב יעקב שם דמבואר מדבריו דבההעם
מאחר שאין יכול להמתין עד שיכין הסופר הקלף והדיו ולהקנות להבעל הוי יותר טוב לכתחלה שיעשה את הסופר לשליח
הגט לשלוחו ולא לעשות א' מן העדים או איש אחר והטעם בזה דיש לחוש לדעת הרמ"ה שהביא הטור בסי' ק"כ (וכב
סק"ב) דמהלך דוקא היכא דאמר לסופר ולעדים כתבו גט ותנו לאשתי א"צ להקנות להבעל כו' דמוכח מזה דדוקא
להסופר

ליח שם קודם שאומר הסופר הנני כותב וכו׳ וכשבא לשם יודיע לו הרב כדלעיל סימן כ״ד · וגם יודיע
עדי ההרשאה שהבעל עשה במקומו שליח אחר ליתן לידו הגט ומינה אותו להיות שליח להוליך גם
שתו פלונית בת פלוני ושנתן לו רשות לעשות שליח בחריקא וכו׳ · ויאמר אז השליח בלב שלם וכו׳ כדלעיל ·
כשלוקחים עשרה אנשים להיות אצל נתינת הגט אם שליח הנתינה אינו הסופר או אחד מעדי הגט יכול
ות גם הוא מן המנין · וכשעומדים אז עדי הגט והסופר ועדי ההרשאה והשליח לפני הרב יעמוד
השליח זה לפני הרב · ואחר שכופל הרב את הגט כדלעיל סימן מ״ג יתנהו ליד שליח זה ויאמר לו
זוק וכו׳ כדלעיל שם · ואחר שאמר הרב לכל העומדים שם כדלעיל סימן מ״ד · יזהיר לשליח זה שיגביה
למעלה מיד השליח להולכה ויאמר לעדי הרשאה ראו ששליח זה ימסור הגט ליד שליח להולכה וכו׳
יע הרב לשליח זה פירוש המלות שיאמר ויאמר לו ע״ד אמור וכו׳ כדלעיל סימן מ״ה מ״ו מ״ז · ויאמר אתה
ני בר פלוני כנ״ל הולך גט זה לפלונית בת פלוני כנ״ל אשת פלוני בר פלוני כנ״ל · ותהא ידך כידי ועשייתך
שייתי ודבורך כדבורי ונותן לך רשות לעשות שליח במקומך וכו׳ כדלעיל סימן מ״ח · עד תהא מגורשת בו
ני ומותרת לכל אדם · ומיד יניח שליח הנתינה ליפול הגט בנחת לתוך ידי שליח להולכה · ואחר כך
זר לו הרב קמוץ וכו׳ כדלעיל מסימן נ״ג והלאה ואז יהא נוסח ההרשאה בפנינו עדים חתומי מטה בכך
׳ בשבת בכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם · למנין שאנו מנין כאן בפלונית מתא דיתבא
וכו׳ עשה הבעל פלוני בר פלוני כנ״ל · את פב״פ כמו שכותבים בש״ית להולכה להיות שלוחו ליתן גט
יתות ביד פלוני בר פלוני כנ״ל להוליכו לפלונית בת פלוני כנ״ל אשת פלוני בר פלוני כנ״ל · וליתן
תו לידה וכן עשה פלוני בר פלוני כנ״ל · ונתן הגט ביד פלוני בר פלוני כנ״ל · להוליכו לפלונית בת פלוני
׳ל · אשת פלוני בר פלוני כנ״ל · ואם היה שליח להולכה בפני הבעל כשעשה אותו שליח להולכה יסיים וכך
ר בפנינו הבעל פלוני בר פלוני כנ״ל · הולך גט זה וכו׳ כדלעיל · ואם לא היה שליח להולכה בפני
על כשעשה אותו שליח להולכה יסיים וכך אמר בפנינו הבעל פלוני בר פלוני כנ״ל · הנני פלוני בר פלוני
׳ל ממנה בפניכם את פלוני בר פלוני כנ״ל להולך גט כריתות לאשתי פלונית בת פלוני כנ״ל וליתן אותו
יה ותהא ידו כידי ועשייתו כעשייתי ופיו כפי ודבורו כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח במקומו ושליח
ית אפילו עד מאה שלוחים אפילו בלא אונס בכ״מ אשר תמצאנה היא או שלוחו או שליח שלוחו אפילו
מאה שלוחים אפילו בלא אונס ותיכף שיגיע גט זה בידה מידו או מיד שלוחו או מיד שליח שלוחו
ילו עד מאה שלוחים תהא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם · והגט שנעשה וכו׳ כדלעיל · מי שמצות
יש בענין זה אינו יכול לגרש על תנאי · ואם אינו רוצה שיתן השליח להולכה את הגט לאשתו אלא
ר זמן פלוני והוא נחפז ללכת כנ״ל · יאמר לו שיתן לה הגט ושלא יתנהו לה אלא לאחר זמן פלוני ·
ם המגרש מתנכר והוא נחפז ללכת כנ״ל אינו יכול לגרש בענין הנ״ל כלל : סב ואם יש ספק שצריך
תוב מחמתו שני גיטין אז ינהיג כמ״ש בסדר גט הראשון סימן ר״ן וכותבין שני ההרשאות דהיינו בראשונה

פתחי תשובה

סיפר שליח ליתן לאשתו וה״ה למס״ר לשלוחו ליתן לאשתו כו׳ ע״ש · וכתשו׳ חא״ז פמ״א ח״ב סי׳ פ״ח וס״ט (שרמותי לעיל
סי׳ ק״כ סק״ב) מבואר דלאו ידי חבש זה יש לצוות להסופר להקנות הקלף והדיו להבעל בכל מקום שהוא ע״ש :
״ש כאן ואם מי שהתרצה כנגדו להיות שליח להולכה אינו עומד אז כו׳ יכול למנותו אפי׳ שלא בפניו כו׳ מבואר בסי׳
ק״ח סעיף י״ד ובסה״ג סל״ג ע״ש · ועיין בס׳ גט מקושר שמסתפק בזה דא״כ השליח שמוליך הגט אינו יכול להעיד
בעל מסרו לו כ״א ע״פ העדים שאמרו לו שעשה שליח כו׳ הסבר שאינו נאמן כלל לא על השליחות ולא על בפני נכתב
׳ ועדיף לעשות שליח מאן דהו והוא ימסרנו לאחד ויאמר שליח ב״ד אני כו׳ ואף דמבואר בסי׳ קמ״א סי״ד דיכול למנות
יה שלא בפניו מ״מ אין ראיה היכא דצ״ל בפני נכתב שיועיל ע״פ עדים שאמרו לו שנעשה שליח י״ל דנ״מ בהך דפ׳ כל הגט
״ט ע״ב שהשליח ראשון לא נעשה שליח לגירושין ומ״מ הראשון אומר בפ״נ והשני אומר שליח ב״ד אני וכן פירש״י בהדיא
וכן אם יש עדים שעשאו שליח על גט זה ודאי מהני שפיר שלא בפניו אבל אם אין עדים רק הוא לבדו אמר שעדים אמרו
לו שעשאוהו שליח לא ברירא לי עכ״ד ע״ש בארוך · ומ״ש שם בענין אם מועיל הרשאה ע״ל סי׳ קמ״ב ס״א ומ״ש שם :
ג״ש ומי שמצוה לגרש בענין זה א״י לגרש על תנאי כו׳ · בסה״ג סעי׳ ל״א ועיקרו נתבאר בסי׳ קמ״ז שאין להזכיר תנאי קודם
כ נת התורף ועי׳ בס׳ תו״ג כאן שכתב אונס בתשו׳ מהר״י בן לב ח״ב סי׳ י׳ מתיר כה״ג כיון שאינו מודיע התנאי
פ עדים ע״ש · וכבר הביא דברי מהריב״ל אלו בבה״ט סימן קמ״ז סק״א והביא שם דמהרי״ט היה מספקא על תיקון זה
׳ ע״ש · ושם בפ״ת סק״א הבאתי בשם תשו׳ מהרי״ט שכתב לתקנת דבר זה שני דרכים כו׳ עש״ב וגם בס׳ גט מקושר כאן
אריך בזה · ומ״ש ואם אינו רוצה שיתן השליח הגט לאשתו אלא לאחר זמן כו׳ עיין בסה״ג שם סל״ב ועיין בס׳ גט מקושר
שמסתפק ע״ז דאפשר דגם זה דמי לתנאי ואין להזכירו קודם כתיבת התורף והאריך בזה ומסיים דמ״מ במקום עיגון יכולים לעשות
ן ויכי להתנות שלא יתן השליח אלא לזמן פלוני אך לכתחלה אם אפשר ימתין הבעל ויעשה שליח לאחר כתיבה · וע״ש עוד
בכ״ל דהתנה שלא יתנהו מיד צריך לי״ן לה כהמנות (כ יבואר בסי׳ קמ״א סל״ז ועמ״ש לעיל אות מ״ה) · ומ״ש ואם המגרש
ונכר דת כו׳ היינו משום דבעינן דת יבואר לעיל אות כ״א דצריך ליתן הגט על שני דרכים כו׳ וכאן אי אפשר אלא בשליחות
ו:כה שאין יכול לזכות קודם שנכתב וע׳ מ״ש בזה לעיל סימן קמ״א סעיף נ״ט ס״ק נ״ו בשם תשובת גאוני בתראי ובשם השובת
פ״ז פמ״א וע׳ מ״ש לעיל אות כ״א : (סב) ואם יש ספק כו׳ ינהוג כמ״ש בסה״ר סימן ר״ן וכו׳ עמ״ש שם בשם תשו׳ נו״ב וס׳
פ ים׳ ישועות יעקב וס׳ תו״ג דאין לנהוג כן רק יש לסדר גט הראשון תחלה ולא להודיע כלל שיש ספק כו׳ ושם בתשו׳ נו״ב
סיים גם אך זה אפשר לעשות בגט הניתן מיד הבעל וכאשה אבל ע״י שליח א״א בזה שאף שכבר נתן לשליח עדיין לא נגמר כל
ן שלא בא ליד האשה לכן אני מונע עצמי מלסדר גט כזה ע״י שליח ואני בוחר יותר להכריע הספק ולהסתפק בגט אחד ע״ש
יכו ... יד שיסדר להכריע הספק או בהכרח לנהוג כמ״ש הרב המסדר וע׳ בס׳ ג״מ שם תיקון הלבון בענין אחר :

יכתוב פלוני בר פלוני כמו שנכתב בגט הראשון ובשנייה יכתוב פלוני בר פלוני כמו שנכתב בגט השני · וכן ינהוג עד"ז כשצריך לכתוב יותר משני גטין :

סדר גט שלישי

מיד שליח של הבעל ליד האשה

א השליח והאשה ילכו אל הרב המסדר הגט · והאשה תכסה פניה והשליח יבקש מן הרב שיקח אליו שנים שיהיו ב"ד ליתן הגט לפניהם : ב יקח הרב אצלו שני חשובים מן הקהל · ועל כ"פ צריך שלא יהא הרב ושנים שעמו שום אחד מהם חש"ו ולא יהא בהם שום פסול מדברים הפוסלין שאינו ראוי לידון כדאיתא בח"מ סימן ז' וסימן ל"ג ול"ד ול"ה · ושלא יצא על שום אחד מהם קול שחשוד על עריות או אפילו שחשוד על שאר עבירות · מיהו בשעת הדחק אין להקפיד אם יצא עליהם קול שחשודים על שאר עבירות : ג לא יהא אחד מהם בעל מום : ד הרב יאמר לשנים שעמו נהרהר בתשובה בלבבנו : ה יש ליקח שנים אחרים העומדים אצל הדיינים והם יהיו עדי מסירה מהשליח להאשה : ו יש לדקדק שלא יהיו באחד מהם דברים הפוסלים בעדי חתימה כדלעיל בסדר גט ראשון סימן ח' מיהו אין צריך לדקדק שלא יהא אחד מהם בעל מום וגם אם צריכין בדיקה אין צריך לדקדק בהם כ"כ אלא סגי לבדוק אותם על ידי איש אחד ואפילו קרוב וכן סגי אם יש להם ב' שערות במקום הערוה אפילו אם אינם ארוכות אלא ברוחב אצבע שקורין אמה · מיהו אז צריך שיהיו שני עדים כשרים שהם בני י"ג שנים ויום אחד או שהוחזקו בעיני השכנים שלא על פי האב או שיצא עליהם קול שבאו לכלל שנים או שהם גדולים אבל אם הוא בדרך שהב"ד צריכים בדיקה צריך לדקדק בהם כדלעיל שם : ז הרב אומר לעדי מסירה שיהרהרו תשובה בלבבם : ח הב"ד לא יהיו קרובים לעדי מסירה שלוקחים עתה מחדש ולא לעדי גט ולא לשליח וכ"ש שלא יהיו קרובים לאיש או לאשה ושלא יהיו קרובים זה לזה · ודוקא בקורבה הפוסלת מדינא אבל בשאר קורבות אין להחמיר בכל זה · מיהו יש להחמיר אפילו בקורבה הפוסלת מדרבנן בכלל זה תרי בעל באשתו · ויכולים הב"ד להיות קרובים ממש להרב שסידר הגט · מיד הבע"ל לשליח · או לעדי הרשאה או לדיינים שקיימו חתימות עדי הרשאה : ט עדי מסירה שלוקחים עתה מחדש לא יהיו קרובים לאיש או לאשה וכ"ש שלא יהיו קרובים זה לזה · וגם זה דוקא בקורבה הפוסלת מדינא אפילו מדרבנן ובכלל זה תרי בעל באשתו · אבל בשאר קורבות אין להחמיר ויכולין להיות קרובים ממש אל השליח או אל ע"ח או אל עדי הרשאה או אל הרב שסדר הגט מיד הבעל לשליח או אל הב"ד שקיימו חתימות עדי הרשאה : י הב"ד ישבו יחדיו והשליח והאשה והעדים יעמדו לפניהם : יא כשיושבים הב"ד ישב הרב באמצע והגדול מן שנים בימינו והקטן בשמאלו : יב יקחו להיות אצל נתינת גט עשרה אנשים גדולים והב"ד והעדים והשליח מן המנין : יג יראו הב"ד אם יש לשליח זקן בפניו או אם יש לו בנים ואז אין צריך בדיקה ואם לאו צריך בדיקה : יד ודין הבדיקה מבואר בסג"ד סימן ח' : טו גם יש להם לדקדק שאינו חרש או שוטה או סומא בשתי עיניו או פסול לעדות מדאורייתא כגון גזלן ומלוה בריבית קצוצה או עובר עבירות שחייב עליה מלקות · אבל הפסול בעבירות שהם מד"ס אין לחוש : טז הרב שואל

פתחי תשובה

כתב בס' פר"ג ח"ל בסדר הגט זה הסמיט מה שמבואר בב"י סי' קמ"א כשהבעל בעצמו מוליך הגט לאשתו (ע' לעיל סי' קמ"ב ס"ד בסג"ה) ושם כתוב הנוסח והוא בב"י בד"ס כתב בא"ח וזו לשון שליחות שמר הולכה כו' והוא בטור אלא נוספי הרבה ע"ש ומוקדם כתובה לנתינה אין פוסל בו עכ"ל · והנה מה דמסיים דמוקדם כתובה לנתינה אין פוסל בו · כ"כ הוא ז"ל בביאורו סי' קמ"ג ס"ד כהאריו בס"ק כ"ה · וע' לעיל סי' קכ"ו ס"ס סק"ש שהבאתי בשם כמה תשובות שמנין זה :

ברוך אל העוזר אשר עזרני · להשלים ביאור סדר גט שני :
עוד יחנני ויאזין וחשי · בביאור סדר גט שלישי :

(א) והשליח יבקש מן הרב שיקח אליו שנים שיהיו ב"ד כו' · בסג"ה רס"ע סי' נ"א מבואר דדוקא אם השליח קרוב או פסול צריך ליתנו בפני שלשה אבל אם השליח כשר סגי בשנים וכן מבואר בח"מ סי' קמ"ב ס"ד אך הרמ"א כ' שם דנוהגין להחמיר אפילו אין השליח קרוב או פסול כו' ע"ש ועמ"ש לעיל בסג"ג ס"ד סק"ח: (ג) לא יהא אחד מהם בעל מום · עמ"ש לעיל בסג"ד אות ט': (ה) יש ליקח שנים אחרים כו' · בסי' קמ"ב ס"ד בסג"ה וכן מתחילין עוד ליטול שנים אחרים לעדי מסירה כו' ע"ש: (ו) מיהו א"צ לדקדק כו' · הטעם בזה מאחר דמדינא א"צ כלל לעדים הללו רק שעושה בפני הב"ד לכן סגי אם בדיקת עדים הללו וכ"כ בספר גט מקושר: (ח) הב"ד לא יהיו קרובים כו' · שם סי' קמ"ב ס"ד בסג"ה וע' בס' גט מקושר שהעלה עמ"ש כאן שיכולין הב"ד להיות קרובים לעדי הרשאה דזה אינו נכון לפמ"ש בח"מ סי' מ"ו בב"ח דדיני שלוב צריך שיהיו רחוקים מעדי השטר כו' ע"ש: (יג) יראו אם יש לשליח כו' עד ואם לאו צריך בדיקה · כ' בס' גט מקושר נ"ל דמה שכתב בדיקה הוא בשעת שליחות צריך בדיקה כדלעיל בסג"ב שני אות ג' ואם חייב לב"ד שהיו בלא בדקו השליח מאי אכפת ליה בדיקה דהשתא בשעה שקיבל הגט היה קטן כדאיתא בסי' קמ"א סל"ב כו' (ע' מ"ב בפ"ם לה"מ סי' ...) אלכן נ"ל דלא אמר רק לכתחלה כיון דאיכא לברירי אבל בדיעבד אין חשש דמי יעיד על עדי ... ועדי שליחות שהיו

גדולים

שליח מה רוצה · ויאמר אני פב"פ שליח מפב"פ ליתן גט לאשתו פב"פ שהיא פה ויש עמי הגט וההרשאת קויימת ובכל מקום שנזכר כאן פב"פ יש להזכירם כמו שכותבים בגט ובהרשאה : **יז** מיד שאומר שהוא שליח פב"פ יחקרו אם יש עוד בעיר מי ששמו ושם אביו כן ואז צריך שיהא האחר אצל נתינת הגט ועיין מ"ש בג"ר סימן כ"ה : **יח** אח"כ יעיינו כל הב"ד בהרשאה היטב אם נכתבת ונחתמת כדינה ואם יש עליה הנפק יעיינו גם כן היטב אם נכתב ונחתם כדינו ואחר כך יקרא הרב לבדו את הרשאה לעין כל ויקרא גם ההנפק אם יש עליה : **יט** אם אין מכירין הב"ד החתימות של עדי ההרשאה והחתימות של ההנפק כלל מכל מקום יכול השליח ליתן גט לאשה : **כ** אחר כך יש להב"ד לעיין בגט שנכתב ונחתם כהלכתו כמ"ש בסדר גט ראשון סימן קנ"ה וקס"ט ואחר כך יקראו אותו : **כא** אחר כך יש להרב להזהיר השליח והאשה שלא ישיבו הן הן או לאו לאו : **כב** ישאל הרב את השליח אם לא קבע לו הבעל זמן שבתוך אותו זמן יתן גט לאשתו · אבל לאחר הזמן לא יתן לה ואם לא התנה שום תנאי · ויאמר · לא : **כג** ישאל אותו עוד אם לא שמע שמת הבעל ויאמר · לא · ואם ידוע שהיה הבעל חולה כשעשאו שליח יש לשאול אותו אם לא היה אז גוסס · ויאמר · לא : **כד** ישאל אותו עוד אם בא הבעל אליו כבר או אם שלח אליו שליח לבטל את הגט או את השליחות או אם שמע שביטל הבעל את הגט או את השליחות שלא בפניו · ויאמר · לא : **כה** ישאל אותו עוד אם לא עשה שליח אחר ואחר כך חזר אותו שליח ועשה אותו שליח במקומו ויאמר · לא :

פתחי תשובה

עולים א"ו לא מחזיקין למסדרי הגט לטועים אם לא במקום שמוכח כדאיתא בסי' קמ"א ס"ל בהג"ה עכ"ל : (יח) אח"כ יעיינו הב"ד בהרשאה כו' · עמ"ש לעיל סי' קמ"א ס"ק כ"ז בענין הרשאה שהיה כתוב בה ועדיו החתומים בו עדים אחרים ואותן החתומים על הגט רק שמות עדי הרשאה כו' ע"ש [ועיין בתשו' ח"ס ח"ב סי' כ"ד אודות גט שהובא ע"י שליח ונודע לנו שסידרו אותו ג' הדיוטות אינם בקיאים בטיב גיטין והבעל כבר הרחיק נדוד ויש חשש עיגון · והאריך בזה ומסיק דאם לא נמצא שום ריעותא לא בגט ולא בהרשאה נהי היה אם היה אפשר להשתדל בקל היה מצוה להדר אחר גט אחר מהיות טוב וגם שאלות אנשים מחבלי כרמים אלו מ"מ כיון דאיכא חשש עיגון יש להתיר כיון דבקיאי עכ"פ בסדרי גיטין הנדפסים ובלבד שיהיו שמות המגרש והמתגרשת והעיר והנהר מבורר בלי פקפוק כי אלו דברים לא יתבארו בסידורים כמובן אמנם אם נמצא שום פתיחה והשמטה אפי' רק בהרשאה מכ"ש בגט עצמו אפי' אינו מעכב בעלמא יש לפסול הגט דניכר דלא עיינו אפי' בסידורים ומעילא יש לחוש לכמה פסולים ולא שייך בהו רוב מצויין אצל גט מומחין הם ולא סתם דייני דגט מגמר גמירי הם · ושם בסי' ח' אודות גט שהובא ע"י שליח ונמצא בו כמה ריעותות וגם ההרשאה נכתבה לא תואר ולא סדר והמסדרים הי' התנצלות שלא היה להם סופר כראוי והיה הזמן בהול · והאריך שם דמלבד הריעותות בגט אפשר להכשיר במקום עיגון ומצד ההרשאה הנה אם נכשיר הגט לא נקפיד על הרשאה רק מטעם שכתב הר"ן הביאו הריב"ש שזה מורה שהמסדר היה מאן דשייך לחוש לכמה פסולים וכאן שיש מכירים שהמסדר כבר נטל סמיכה מהרב הזקן ז"ל ומוחזק בהוראות או"ה וכבר סידר כמה גיטין לא נחוש לשארי פסולים ונקבל התנצלותו · אך כתב וז"ל מ"מ קלות דעת חזינא הכא כיון שידע שהזמן בהול וקשה אינו רגיל היה לו לעמוד על הסופר בכתיבתו ולגלות שיהיה מעורה כהוגן ולחבר ולדבק האותיות וגם להשגיח על כו[...]אה אין זה אלא קלות וחסרון יראה ע"כ אם יסכימו עמי הריני אוסר הוראתו על זה עד עמדו לפני רב מופלג על כור [...] אם לא שכח ושם יקבל דברי חברות שלא להגיס לבו בהוראה וזה הנסיון יהיה אחר י"ב חדש מיום כתיבת הגט כדאם אולי לא יעמוד בנסיון ונמצא שאינו יודע נתלה בשכחה והגט כשר במקום עיגון כיון שכבר נסמך פ"א כעושה בנטל [...] אבל אם עכשיו לא ידע קשה לסמוך על סדור הגט ומה לנו להכניס עצמינו לזה ע"כ יהיה כמ"ש לעיל עכ"ל ע"ש] : (יט) אם אין מכירין כו' · בסי' קמ"א סכ"ד בהג"ה כתב מיהו אם אינו ניכר רק חתימה אחת סגי אך בב"ש שם ס"ק ל"ו הביא דאפי' אין ניכר שום חתימה כשר ועמ"ש שם ס"ק ע"ז בענין אם אינו מקויים כלל : (כב) ישאל הרב את השליח אם קבע לו הבעל זמן כו' אבל לאחר הזמן לא יתן לה כו' · בסס"ג דש"ע סנ"א בהג"ה ושאלו אותו אם לא קבע לו הבעל זמן לגרש כו' והנה לשון קביעות זמן הוא על ב' חלוקות · א' שלא יתן רק בתוך אותו זמן ולא אח"כ · ב' שלא יתן רק כשיגיע אותו זמן ולא בתוך הזמן והרב המסדר נקט רק החלוקה הראשונה ובאמת גם בחלוקה הב' איכא קפידא דאם קבע זמן שלא יתננו עד לגיס יום אפי' הגיע הזמן יש לחוש שמא פיים וצריך ליתן לה נאמנות שלא פיים כמ"ש בסי' קמ"א סל"ו · וכן מבואר בס' גט מקושר דצריך לשאול ג"כ לשליח אם קבע זמן שלא יתננו עד יום פלוני ואם יאמר שקבע זמן צריך לישאל אם האמינה שלא פיים דהשליח נאמן ע"ז במיגו דלא אמר שקבע זמן · וכ' עוד וכ' אם יאמר השליח שהתנה איזה תנאי צריך נאמנות ע"ש עכ"ל וזה בס"ג שני אות פ"ה : (כג) אם לא שמע שמת הבעל · שם בסס"ג סנ"א בהג"ה · וכ' בס' גט מקושר מיהו נ"ל דאף אם שמע שמת כל שלא ברור הקול ויש מקום יבום יש ליתנו לה ולכתוב באיזה שעה דאמא יתברר שעדיין לא מת בשעת נתינה ולמה נזקיקה ליבום בחנם (ועמ"ש לעיל סי' קמ"א סעיף ס"ח ס"ק ס"ז וע"ש עוד סעיף ס"ט ס"ק ע"ב) · וע"ב עוד דמ"ש כאן ואם ידוע כו' יש לשאול אותו אם לא היה אז גוסס משמע מזה דבנעשה גוסס אח"כ אין חשש נמשך בזה אחר דברי הב"ח שהביא הב"ש בסי' קמ"א ס"ק ק"ס אך הב"ש שם חולק עליו וא"כ יש לשאול ג"כ אם לא שמע שנעשה אח"כ גוסס ע"ש : (כד) ישאל אותו עוד אם בא הבעל כו' · שם בסס"ג סנ"א וענין ביטול הוא בסי' קמ"א מסעיף נ"ט והלאה ע"ש : (כה) ישאל אותו עוד אם לא עשה שליח אחר ואח"כ חזר אותו שליח כו' · הנה זה פשוט דאין כוונת הרב המסדר לשאול לו אם הוא שליח ראשון או שליח שני דא"כ מאי יאמר בס"ג או שליח ב"ד אני דאם כן הו"ל לומר בקיצור ישאל אותו אם הוא שליח מהבעל או שליח שליח ועוד דאין מקום לשאלה זו אחרי שכבר ראו ב"ד ההרשאה שבידו כנזכר לעיל אות י"ח ושם כתוב בפנינו עדים כו' מסר הבעל גט כריתות ביד פב"פ כו' וא"כ יודעים הב"ד שהוא שליח מהבעל וע"כ דכוונתו לשאל לו אולי אחר שמסר הבעל הגט בידו עשה הוא שליח אחר כו' ומשום ביטול שליחות נגע בה וכ"מ בסס"ג סנ"א בהג"ה וכד"מ שם שכ' ושואלין לשליח אם הוא עצמו לא ביטל השליחות או אם לא עשה שליח אחר כו' · אולם הדבר תמוה לומר כן דאם עשה שליח אחר נתבטל השליחות עצמו לגמרי דהא מבואר בסי' קמ"א סמ"ב דאם מת שליח שני יכול שליח ראשון ליטלו מיורשי שני וליתנו לה ובב"ש שם בשם הע"ז דה"ה אם השני חי יכול הראשון ליקח ממנו כו' א"כ מוכח דעדיין לא נגמר שליחותו וכבר תמה בזה בס'

כו ישאל אותו עוד אם הוא עצמו לא ביטל השליחות בין בפני הבעל בין שלא בפניו · ויאמר · לא : כז ישאל אותו עוד אם עושה שליחות זה על תנאי או באונס או מכח נדר או שבועה או אם מסר מודעא על השליחות · ויאמר איני עושה השליחות לא על תנאי ולא מכח נדר או שבועה ולא מסרתי מודעא על השליחות רק אני עושה ברצון הטוב ואם באולי עשיתי ושכחתי הרי אני מבטלה בפניכם : כח ישאל אותו עוד אם מכיר את האשה הזאת שהיא אשתו של בעל פלוני בר פלוני ויאמר הן · ואם אמר שאינו מכירה אם יאמרו לו שני עדים כשרים שהיא אשתו של פלוני בר פלוני סגי בהכי וצריך שיכיר או שיאמרו לו שהיא נקראת פלונית כמ"ש בגט אבל אין צריך שיכיר או שיאמרו לו שם אביה כמ"ש בגט רק היא נאמנת ע"ז : כט ישאל אותו עוד באת הנה לגרש את האשה הזאת פלונית בת פלוני העומדת כאן לפנינו בשליחות בעלה פלוני בר פלוני · ויאמר הן באתי הנה בשביל כך : ל אחר כך יקרא הרב עם עדי המסירה את הגט בקול רם : לא ישאל לשליח עוד ראית שהבעל פלוני בר פלוני, מסר את הקלף והדיו והקולמוס והקסת ושאר כלי הכתיבה לסופר ואמר לו לכתוב, גט זה ויאמר הן : לב שמעת מן המגרש שאמר לעדים לחתום גט לשמו ולשמה ולשם גירושין · הן : לג שמעת מן המגרש שאמר לסופר לכתוב גט זה לשמו ולשמה לשם גירושין · הן : לד שמעת שאמר הסופר הנני כותב זה הגט לשם פלוני בר פלוני לגרש בו אשתו פלונית בת פלוני ואני כותב אותו לשמו ולשמה לשם גירושין · הן : לה היית לכל הפחות אצל כתיבת הגט כל שטה ראשונה שנכתב לשמו ולשמה לשם גירושין · הן : לו ראית ושמעת משני העדים

פתחי תשובה

גם מקושר והאריך בענין זה וכתב דאין טעם לשאלה זו וכפרט אם חזר השני ונתנו (מדעתו) לשליח ראשון כיון שיוכל לעשות שליח אחר למה יגרע הראשון שכבר היה שליח משליח אחר עכ"ל (ולכאורה ראיתי ליישב קצת ע"פ מ"ש בסי' קמ"א שם ס"ק מ"ג בשם תשובת מזל מאה שנסתפק אם הבעל עשה שליח ואח"כ ביטלו ועשה שליח אחר ונתן לו רשות לעשות שליח דשליח כו' אם הוא יכול לעשות שליח לאותו שכבר עשהו הבעל וביטלו כו' וכתבתי שם בשם המל"מ דמסברא נראה שאין יכול לעשותו שליח ע"ש א"כ אפ"ל דמ"ש כאן אם לא עשה שליח אחר הכוונה הוא על הבעל אם לא עשה הבעל אח"כ שליח אחר (*) וביטל שליחות הראשון ואח"כ חזר אותו שליח ועשה אותו שליח דבכה"ג גרע שליח הראשון משליח אחר · אמנם לפ"ז יהיה הלשון דחוק מאד וגם הלשון הרמ"א בהג"ה וכד"מ הנ"ל משמע דהך אם לא עשה קאי על השליח וכן בלבוש סעיף ק"ס היתה ישאל את השליח אם הוא לא עשה שליח אחר כו' ויאמר השליח אני לא עשיתי שליח אחר כו' ע"ש) · גם בס' בית מאיר ס"ק קנ"ד תמה כן דשאלה זו אם לא עשה שליח אחר כו' אינה מובנת אחרי שהוא בא וגטו בידו מה בכך אם היה כן שעשה אי במקומו וחזר ונטלו ממנו הא אף לכתחלה שפיר למיעבד הכי כמ"ש בסי' קמ"א סמ"ב כו' וכו' וז"ל ואולי יש לדחוק ולגר דלהכי שינה הרב המסדר מלשון הרמ"א והוסיף ואח"כ חזר אותו שליח ועשה אותו שליח במקומו ור"ל דהראשון לבטל שליחות השני או אסבר דלא מצי מבטלו כספיקא דהמל"מ (הובא אצלנו בסי' קמ"א ס"ק מ"ב וע"ש) אלא שהשני עשה גו שליח במקומו וכ"ת אכתי לו יהא כן כמה גרע מאחר אסבר ס"ל דשוב אין לו נאמנות באמירה בפ"נ שזה לא האמינו"ל אלא לשליח בעל הראשון והשני צריך לומר דוקא שליח ב"ד אני שאז הב"ד שמעו האמירה בפ"נ מפי הראשון ואולי לא הוקם מן השני כלל בפני ב"ד ואפי' הוקם בפני ב"ד כיון דאומר בפ"נ יש לגמגם וצ"ע עכ"ל : (כו) אם הוא עצמו לא ביטל השליחות כו' · בסה"ג שם בהג"ה הובא באות הקודם ובס' בית מאיר שם תמה בזה ודעתו נוטה דאין ביד השליח כלל לבטל ולבטל שליחותו ואפי' חזר בו בפני עדים ואמר שאינו רוצה לילך עם הגט וגם שלא לעשות שליח אחר (כי בלא זה אלא שהוא לא ילך רק ימנה שליח אחר פשיטא דלא מקרי ביטול השליחות שהרי לזה הורשה) כל שחזר ונתרצה ומביאו הרי א שליח מוקדם ומסיים דבלשון סה"ג שם בהג"ה אפשר לדחוק מ"ש ושואלין לשליח אם הוא עצמו לא ביטל השליחות בפני הבעל ומדמשמע הבעל מפשא מלחו לו והוי כאילו ביטלו הבעל ונטל כח ממנו אבל לשון סה"ג דהרב ר"מ בס"ג אות כ"ו שביאר בפירוש בין בפני הבעל בין שלא בפניו צ"ע ע"ש · גם בס' גט מקושר כאן האריך בראיות נכונות דהעיקר שליח אינו יכול לבטל שליחותו כלל וכל שחזר ונתנו לה לא איכפת לן מה שחזר מן השליחות ביני וביני ומלדד עוד דאפי' שמע הבעל מן השליח שביטל השליחות אפשר דג"כ לא מהני דמ"מ כל זמן שלא ביטלו הבעל והניח הגט בידו מסתמא לא ביטלו והניחו בשיתרצה ליתנו ומסיים דכן נראה עיקר להלכה אך למעשה קשה להכריע בדברים אלו להוציא שנושא ע"ש · ועמ"ש בסה"ג שם ס"ק מ"ג עוד מענין זה : (כז) ישאל אותו כו' או באונס כו' · גם זה הוא מלשון סה"ג שם בהג"ה וגם בזה האריך בס' גט מקושר דאין זה ברור לפסול שליחות באונס והדעת נוטה דאפי' אם אנסו על השליחות כל שעשה השליחות שפיר מתגרשת ואדרבה כ"ש הוא שנעשה ככה השליח כו' וממילא דגם מסירת מודעא על השליחות לא מהני והאריך בזה ע"ש וע' מ"ש בסה"ג שם ס"ק מ"ג : (כח) ואם יאמר שאינו מכירה כו' שני עדים כשרים כו' · בש"ע סי' קמ"א סל"ו בהג"ה ובסי' קמ"ב סי"א בהג"ה ועכ"ש שם דבדיעבד אם נשאת מהני אפי' קרוב או אשה כמו בשכרת התלון ע"ש ובס' גט מקושר כאן דעתו להקל אפי' לכתחלה במקום עיגון ע"ש ועמ"ש בסי' קמ"א ס"ק ל"ט בזה [וכתשו' ח"ס ח"ב סי' נ"ה האריך בזה ומסיק לדינא דאם השליח אינו מכירה עד שעת המסירה או בעינן ב' עדים כשרים ואל"ה אפי' נשאת תצא אבל שלא בשעת מעשה קודם מינוי שליחות הני אפילו ע"י קרוב ופסול לכתחלה ודלא כט"ז וב"ש ובין מינוי השליחות למסירת הגט לידה אז אם נודע ע"י קרוב יש להכשיר בדיעבד או בשעת הדחק ומסיים כ"כ להלכה ולא למעשה עד שיסכים עמי גאון אחד · וע"ש עוד בסי' ז' ג"כ מזה (והוספ שייך באתרוג בט"ו שנה) ושם לא כתב רק ב' חילוקים דאם השליח המביא גט בא מיד לפני ב"ד לגרש האשה חלילה להאמין פסולים אלא צריך ב' עדים כשרים ואי לאו הכי אפי' נשאת תצא אך אם השליח בבואו לעיר האשה חקר אפי' אצל פסולים שלא בשעת מעשה והודיעוהו שזו היא אשתו של פלוני או אפי' לכתחלה מותר ע"ש ועמ"ש לעיל בסג"ר אות י"ח] · ומ"ש כאן או שיאמרו לו שהיא נקראת פלונית כמו שכ' בגט כו' כתב ע"ז בס' גט מקושר וז"ל כבר כתבתי בסג"ר סוף אות י"ה (הובא בקצרה אצלנו בסג"ר אות רמ"ט ובסה"ג שני אות י"ד) שהוא תמוה דלא נודע כלל שבעלה שלח לה הגט וכתבתי שצריך כתב בסני שמו ע"פ סימנים ידועים בסימן מובהק שלא יסופק שזהו המגרש כו' עכ"ל · (לה) היית כו' כל שטה ראשונה · כן הוא בלבוש סעיף ק"ח אך הלבוש לשיטתיה שכתב בסעיף פ"ד דאנו נוהגין דסגי כשיעמוד יום בעת כתיבת שטה ראשונה וכמ"ש בזמו בסה"ג

התתומים על הגט שכל אחד אמר קודם שחתם הנני חותם גט זה לשם פלוני בר פלוני לגרש בו את אשתו פלונית בת פלוני ואני חותם לשמו ולשמה לשם גירושין · הן : **לז** היית אצל העדים בשעה שחתמו מתחלת ועד סוף · הן : **לח** ראית שחתמו זה בפני זה · הן : **לט** מכיר אתה בסימן מובהק שזהו גט שכתב הסופר ושחתמו העדים לשמו ולשמה לשם גירושין ושזהו הגט שמסר לך הבעל פלוני בר פלוני ועשה אותך שליח להוליך וליתן אותו לאשתו פלונית · הן : **מ** ראית שהיה הגט יבש כשחתמו העדים והיה יבש גם כן כשנתן הבעל לידך · הן : **מא** אחר כך מגלין פני האשה · ואומר לה הרב (דוא פלונית בת פלוני ווילשט דוא מקבל זיין דעם גט פון דיין מאן פלוני בר פלוני פון גוטין ווילין אן אונס אונ אן תנאי · יוא · האשט דוא גיטאן איין נדר אדער איין שבועה אדער איין איסור אדר איין חרם אדר האשטו ת"כ געבין אדער האשט דוא איין ק"ס גיטאן אז דוא ווילשט דעם גט מקבל זיין · ניין) · ואם אומרת או ידוע שעשתה נדר או שבועה או איסור או חרם או ת"כ יתירו לה כמ"ש בסדר גט הראשון סימן מ' גבי כשמתיר לבעל · וכן אם אומרת או ידוע שעשתה ק"ס לקבל הגט יאמר לה הרב את פטור מן הקנין ואין את צריכה לקבל הגט · עוד יאמר לה הרב (האשט דוא גירעט איין מאל איין דבור אז עש זאלט מבטל זיין דעם גט · אדר שאדין דען גט דהיינו דוא מאגשט האבין איין מאל מוסר מודעא גיוועזין אויף דעם גט אז דוא העשט גרעט פאר לייטן עש נייט מיך אימץ דער צוא אז איך זאל דעם גט מקבל זיין דרום ווען איך ווער צייט האבין וויל איך דיא זאך מבטל זיין אדער דוא מאגשט האבין גירעט איין ווער דעם גט ניט מקבל זיין פון גוטין ווילין אדער דוא מאגשט האבין גירעט איין אנדער לשון דא זאלשטו די זעלבגע רייד מבטל זיין אז עס זאל גלייך זיין אז דוא העשט נישט גירעט וואז דא זעלט דעם גט שאדן · ותאמר איך האב ניט מוסר מודעא גיוועזין אונ האב אויך ניט גירעט קיין דיבור אז עש זעלט דעם גט עפז שאדן אונ אוב איך העט יוא מוסר מודעא גוועזין אדער איך העט זונשט גרעט וואז דא זעלט דעם גט שארן דא בין איך מבטל דיא מודעא אונ דיא ריד פאר אייך עדים פלוני בר פלוני אונ פב"פ) · דהיינו א"ד שמזכיר את השליח : **מב** יאמר לה הרב עוד איז דיין מאן גקומען צוא דיר אדר האט צוא דיר גשיקט איין אנדרן שליח אז ער איז מבטל דעם גט אדער שליחות פון דעם שליח פב"פ אדער האשט דוא גהערט פון אימצן אז דיין מאן האט מבטל גיוועזין דעם גט אדער שליחות · ניין : **מג** אחר כך יכפול הרב את הגט וישם הקצוות זו בתוך זו כמו איגרת ויתן קצה הנייר החלק למטה בתוך הקצה שהוא עיקר הגט · יתנהו הרב ליד השליח ויאמר לו תחזק הגט בידך עד שאומר לך ליתנהו לה ישאל הרב אחר הכתובה או שתמחול לו אם איגה בידה אז שיוכל הרב לקורעה ותמחול לו בפני הרב והעדים · יצוה לאשה שתסיר הטבעות שבידה ואל יהא שום דבר חוצץ בידיה ואל יגיע סרבלה או שום דבר בידה בשעת שמקבלת הגט גם תיזהר שלא יסייע לה שום אדם בקבלתה ותוציא ידה ותפתחנו ותקרב אותם יחד כדי לקבל הגט ולא יחיו כמדרון שיוכל הגט ליפול מהם רק תגביה האצבעות ושלא יהיו ידיה תוך שלשה טפחים סמוכים לארץ או לשולחן ותרחיב הידים למעלה כדי לקבל הגט · יזהיר אותה הרב שלא תקפוץ ידיה [illegible]ד שיאמר לה לקופצן · יאמר הרב לכל העומדים שם טרם ינתן הגט אם יש שום אדם שיודע שום פיס[illegible] הגט וירצה לערער בו בדבר מה יאמר אותו קודם שינתן וכל מי שיודע דבר צריך לאומרו כי אחר [illegible]גה יושם חרם שלא להוציא לעז על הגט · יאמר הרב לשליח שיגביה ידו למעלה מיד האשה : **מד** י[illegible] הרב אל שני הדיינים שעמו ראו עמדי שהשלי' ימסור הגט ליד האשה ושמעו שיתנו לה לשם גירושין וגם יאמר לעדי המסירה וגם אתם עדים פב"פ ופב"פ כנ"ל ראו השליח וכו' ויאמר הרב לאשה דעי שבגט זה תהיה מגורשה מבעלך : **מה** יודיע לשליח פירוש המלות שיאמר לה ויאמר לה עוד אמור כך כמו שאומר לך מלה במלה : **מו** יאמר הרי זה גיטך והתקבלי גיטך זה ששלח ליך בעליך פלוני בר פלוני ובו תהיה מגורשת ממנו מעכשיו והרי את מותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם ויש לקרות ממנו הנו"ן במלאפו"ם וידחוק הנו"ן : **מז** ומיד יניח השליח ליפול הגט בנחת לתוך ידיה : **מח** אם המגרש ש"מ ורוצה לגרש על תנאי כשהוא באחד מהדרכים שכתבנו בסדר גט הראשון סימן ל"ז אז אחר מותרת לכל אדם יסיים ע"מ שאם לא ימות עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט ואם ימות קודם יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם לא ימות עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט · ובתוך כדי דיבור יאמר גט זה בפ"נ ובפ"נ · ועיין בסדר גט הראשון סימן ל"ח · ומי שנוהן גט על תנאי שאם יבא קודם יום פלוני לא יהא גט והוא כדרך

פתחי תשובה

דה"ע סעיף כ"ד ס"ק צ"ו אבל הרב המסדר הזה הכ' לעיל בס"ג שני אות כ"ו שיאמר השליח עם הסופר כשיכתוב הזמן והשם השם והמקום ולא יצא לחוץ אפי' יש לו צורך גדול ע"ש היה לו לכתוב כאן ג"כ שישאל אם היה בעת כתיבת התורף דהיינו שם האיש והאשה והזמן אך באמת גם הוא מודה דאינו אלא חומרא בעלמא לכן שפיר כשישאל אם היה לכל הספות כו' : (מא) עוד יאמר לה (האשטו גירעט איין מאל איין דיבור כו') · ע' מ"ש לעיל בסג"ר אות רי"ד : (מה) יודיע לשליח פירוש המלות · כתב בס' כרם שלמה דחסר כאן אלו התיבות „גם יזהיר אותו שיהיה כוונתו בשליחות לגרשה מבעלה ולהתירה לכל אדם (וכדלעיל סג"ר אות רכ"ע גבי בעל עצמו) ויאמר לו עוד אמור לך כו'" עכ"ל : (מו) ובו תהיה מגורשת ממנו כו' · עמ"ש לעיל בסג"ר אות רל"א דגירסא הנכונה היא ובו תהיי בשני יודי"ן לבסוף ע"ש · ומ"ש ויש לקרות ממנו הנו"ן במלאפ"ם וידחוק הנו"ן · הנה מ"ש וידחוק הנו"ן כוונתו דלא לשתמע כאומר ממני בחיר"ק אך מ"ש דיש לקרותו במלאפו"ם איני יודע מאי קמ"ל וראיתי בספר כרם שלמה שכתב דט"ס הוא וצ"ל ויש לקרות ממנו בח"ולם · דאילו במלאפו"ם לשון רבים משמע דמגורשת גם משליח עכ"ל וכן משמע בסס"ג דמהר"י מינץ סי' י"ט שכתב מהרז"ך נקד ממנו · גם בספר ישועות יעקב כתב שהוא היה מהנהג לומר תיבת ממנו בחול"ם כי במלאפו"ם משמע ג"כ כאומר מאתנו עיין אבן עזרא יפ' שמות על פסוק הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו ובש"ס דסוטה דף ל"ה על פסוק כי חזק הוא ממנו ובפי' רש"י שם ע"כ פשיטא צריך לומר בחול"ם שהוא ענין מבורר ע"ש :

שכתבנו לעיל סימן ל"ז · אז אחר ומותרת לכל אדם יסיים ע"מ שאם לא יבא מהיום עד יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם יבא תוך הזמן הנזכר ויראה בפני פלוני ופלוני לא יהא גט ותהיה נאמנת עליו לומר שלא בא ושלא פייסיה ובתוך כ"ד יאמר וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם ומיד יניח השליח ליפול הגט בנחת לתוך ידיה : **מח** ואחר שהניח השליח הגט בידיה ויסלק ידיו ממנו מכל וכל יאמר לה הרב קפוץ ידיך והחזיקה את הגט ותגביה שתי ידיך למעלה שלשה טפחים ותכניסנו תחת הסרבל אחר כך יאמר לה הרב תנו לי גיטיך זה לקרותו שנית ויקרא הרב עם עדי מסירה את הגט פעם שנית כמשפט הראשון : **נ** אחר כך יחזור הרב לשאול לשליח ראית שהבעל מכר הקלף והדיו והקולמוס והקסת ושאר כלי הכתיבה לסופר ואמר לו לכתוב גט זה · הן · שמעת מן המגרש שאמר לסופר לכתוב הגט לשמו ולשמה לש"ג · הן · שמעת מן המגרש שצוה לעדים לחתום הגט לשמו ולשמה לש"ג · הן · שמעת שאמר הסופר הנני כותב גט זה לשם פלוני בר פלוני לגרש בו את אשתו פלונית בת פלוני ואני כותב אותו לשמו ולשמה לש"ג · הן · היית לכל הפחות אצל שטה ראשונה שנכתב לשמו ולשמה וכו' · הן · ראית ושמעת מן שני העדים החתומים על הגט שכל אחד אמר קודם שחתם הנני חותם גט זה לשם פלוני בר פלוני לגרש את אשתו פב"פ ואני חותם לשמו ולשמה לש"ג · הן · היית אצל העדים בשעה שחתמו מתחלה ועד סוף · הן · ראית שחתמו זה בפני זה · הן · מכיר אתה בסימן מובהק שזהו הגט שכתב הסופר ושחתמו העדים לשמו ולשמה לשם גירושין ושזהו הגט שמסר לך הבעל פלוני בר פלוני ועשה אותך שליח להוליך וליתן אותו לאשתו פב"פ · הן · ראית שהיה הגט יבש כשחתמו העדים ושהיה יבש גם כן כשנתן אותו הבעל לידך · הן : **נא** אחר כך יאמר הרב לכל העומדים שם רבותי זייט ווישן אז ר"ת אונ' זיין תלמיד רבי משה אונ' אנדערי רבנים גדולים האבין גוזר גיוועזין וכו' · כמו שנזכר בסדר גט הראשון סימן רמ"ב רמ"ג · אחר כך יחזור הרב ויכפול הגט ועושה חתך אחד באלכסון בכל אחד מן הד' מקצועות · אם השליח מבקש שתקרע הכתובה ושבאם אין בידה אז הכתובה יכתבו שובר וישלח אותו ליד הבעל עושין כן · אבל אם אינו מבקש א"צ להזהיר אותה ע"ז : יזהיר הרב לאשה שלא תתארס תוך תשעים יום חוץ מאותו יום וחוץ מיום שנתארס בו · אם היא מעוברת או מניקה יזהיר אותה שלא תתארס עד שיהא לולד כ"ד חדשים חוץ מיום שנולד וחוץ מיום שתתארס בו · ואם יש חדש העיבור בתוך כ"ד חדש יאמר לה עד שיהא לולד כ"ה חדשים חוץ וכו' יזהיר אותה שלא תנשא לכהן · הרב יגנוז אצלו הגט והרשאה ולא יתן אותם לשום אדם : **נב** אם יש ביד השליח שני גיטין ושני הרשאות מחמת ספק כמ"ש בסדר גט שני סימן ע' אז כששואל אותו הרב מה רוצה כדלעיל וכו' סימן ט"ז · יאמר אני שליח מבעלה של אשה זו שהיא פה ויש עמי שני גיטין ושני הרשאות שנכתבו מספק ואם היה הספק היאך יש לכתוב פב"פ גבי בעל אז כשחוקרין כדלעיל סימן י"ז · ואם נודע שיש שם מי שנקרא כמ"ש בגט ראשון צריך שיהא שם בשעת נתינת הגט ראשון אם נודע שיש שם מי שנקרא כמ"ש גבי הגט שני צריך שיהא שם בשעת נתינת גט שני · וינהג בשני הרשאות רצופין כדלעיל סימן י"ח י"ט · וכן ינהגו בשני גיטין רצופין כדלעיל סימן כ' · ואחר כך ינהוג כדלעיל מסימן כ"א עד ראית גט שהיה יבש וכו' כדלעיל סימן נ' · וכשמזכיר שם הבעל פלוני בר פלוני ושם האשה פלונית בת פלוני יזכיר אותם כמו שנזכרו בגט ראשון וכן מה שנזכר בסימנים הנזכרים מסימן ל' והלאה היאך ינהוג בגט ינהוג הכל כגט ראשון · וכשאומר הרב לאשה דעי שבגט זה תהיה מגורשת מבעליך כדלעיל סימן מ"ה יסיים אם הוא כשר · וכן קודם שאומר לשליח אחר כך וכו' כדלעיל שם יאמר לו שיהא כוונתו בשליחותו לגרשה מבעלה ולהתירה לכל אדם באותו גט אם הוא כשר · ואחר כך יחזור וינהוג כדלעיל מסימן כ"ח והלאה עד ראית שהיה הגט יבש וכו' · וכשמזכיר אז שם הבעל פב"פ ושם האשה פב"פ יזכור אותם כמו שנכתבו בגט השני וכן מה שנזכר בסימנים הנזכרים מסימן ל' והלאה היאך ינהוג בגט ינהוג הכל בגט שני וכן כשחוזר ואומר הרב לאשה דעי וכו' · יסיים אם הוא כשר וכן קודם שאמר לשליח אמור כך וכו' יאמר לו שיהא כוונתו בשליחות לגרשה מבעלה ולהתירה לכל אדם באותו גט אם הוא כשר · ואחר כך כשמזהיר הרב על הלעז יסיים שלא יוציא שום אדם לעז על שני גיטין ואחר כך יכפול השני גיטין ויעשה חתך בכל אחד כדלעיל · ויגנוז אצלו השני גיטין ושני הרשאות · ועי"ד זה ינהוג אם יש ביד השליח יותר משני גיטין ומשני הרשאות מספק :

נוסח הרשאה כששליח ראשון עושה שליח שני *)

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני בכך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בפלונית מתא · ואם נכתב הרשאה זו במקום שנכתב הגט יש לכתוב דיתבא על וכו' כמו שנכתב

פתחי תשובה

*) אמר המחבר ראיתי להעתיק בכאן מה שמצאתי בתשובת שבו"י ח"ג סימן קל"ג שסידר שם נוסח סדר גט רביעי משליח ראשון לשליח שני · שלא נמצא זה בסדרי אחרונים רק נוסח הרשאה אבל נוסח הסידור לא כתבו · ושם מסודר היטב (ומקור הדברים הוא מהס"ג דב"ש סעיף נ"ח בהג"ה שכתב וז"ל דין שליח שני עיין לעיל סימן קמ"ה סעיף מ' וסימן קמ"ב סעיף ט' כו' וכשהשליח ראשון עושה שליח שני נראה לי שיש לשואלו כל השאלות ששואלים אותו כשנותנו הוא בעצמו ליד האשה שהרי השליח השני אינו אומר אחר כך כלום רק שאומר שליח בית דין אני לכן יש לב"ד הראשון לחקור הדברים היטב וכדרך שנתבאר לעיל סעיף נ"ח עכ"ל) וזה לשונו :

(א) יש לדקדק בשליח שני אם הוא כשר כמו בשליח ראשון : (ב) הרב שואל לשליח מה אתה רוצה · ויאמר אני פב"פ שליח מפב"פ ליתן גט לאשתו פב"פ או למנות שליח אחר אפילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס ויש עמי גט והרשאה מקויימת

בגט ואתא לקדמנא פב"פ ובידו גט ששלח פב"פ לגרש בו את אשתו פלונית בת פלוני והביא לפנינו הרשאה מקויימת מתוקנת כתיקון חכמים שעשאו הבעל פלוני בר פלוני שליח בעדים להוליך גט זה לאשתו פב"פ ונתן לו רשות לעשות שליח במקומו ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים אפילו בלא אונס ועל פי אותה הרשאה מנה על פינו ובפנינו פלוני בן פלוני להיות במקומו ובפנינו מסר הגט לפלוני בן פלוני וכך אמר בפנינו פלוני בן פלוני לפב"פ הולך גט זה לפב"פ אשת פב"פ ותן אותו לידה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח במקומך ושליח שליח אפילו עד תשעים ותשע שלוחים אפילו בלא אונס בכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך אפילו עד צ"ט שלוחים אפילו בלא אונס ותיכף שיגיע גט זה לידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך ואפילו עד תשעים ותשע שלוחים אפילו בלא אונס תהא מגורשת בו מבעלה פב"פ ומותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם וגט שנעשה עליו פב"פ שליח להולכה ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם פלונית מהא דיתבא וכו' כמו שנכתב בגט בכך וכך בשבת וכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם ועדיו החתומים בו פב"פ ופב"פ ובפנינו ביטל פב"פ · דהיינו השליח הראשון כל מודעות שמסר על שליחות זה גם קבל עליו בפנינו בחרם ובשבועת התורה שלא לבטל את השליח מה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו ותתמנו והכל שריר וקיים :

נוסח הרשאה כששליח שני עושה שליח שלישי

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא בכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בפלונית מתא · ואם נכתב הרשאה זו במקום שנכתב הגט יש לכתוב דיתבא וכו' כמו שנכתב בגט · ואתא לקדמנא פב"פ ובידו גט ששלח פב"פ לגרש בו את אשתו פלונית בת פלוני והביא לפנינו הרשאה מתוקנת · (ואם יש על הרשאה הנפק יכתוב עוד מקוימת) · כתיקון חכמים שנעשה שליח על פי ב"ד ובפני ב"ד להוליך גט לפלונית בת פלוני אשת פב"פ ופב"פ השליח השני מנה על פינו ובפנינו להיות שליח במקומו את פלוני בר פלוני ובפנינו מסר הגט לפב"פ להוליך אותו לפלונית אשת פב"פ · וכך אמר בפנינו פב"פ לפב"פ הולך גט זה לפלונית בת פלוני אשת פלוני בן פלוני ותן אותו לידה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח במקומך ושליח שליח אפילו עד תשעים ושמנה שלוחים אפילו בלא אונס בכל מקום אשר תמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך אפילו עד תשעים ושמנה שלוחים אפילו בלא אונס ותיכף שיגיע גט זה בידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך אפילו עד

פתחי תשובה

מקויימת ואני רוצה לעשות שליח פלוני בן פלוני להביא גט לאשתו פב"פ בהרשאי : (ג) ישאל לשליח שני אתה פב"פ אתה רוצה להיות שליח לאשה פב"פ להביא גיטה · יאמר בנפש חפיצה אני רוצה להיות שליח : (ד) אח"כ יש (להב"ד) לעיין בהרשאה אם נכתבת ונחתמה כראוי ואם יש עליה הנפק יעיינו בה היטב אם נכתב ונחתם כדינו ויקרא ההרשאה לעין כל גם ההנפק : (ה) אם אין מכירין החתימות של ההרשאה וההנפק מ"מ יכולים ליתן להשליח : (ו) אח"כ יש לעיין בגט אם נכתב ונחתם כהלכתו ויקראו אותו : (ז) אח"כ יאמר הרב לשלוחים שישיבו על מה שישאל אותם רק פעם א' הן ופעם א' לאו : (ח) ישאל הרב את השליח ראשון אם לא קבע לו הבעל פב"פ זמן שבתוך אותו זמן ימנה שליח אחר או יתן הגט לאשתו אבל לאחר זמן לא ימנה שליח אחר או יתן גט לאשה הנ"ל · או אם לא התנה שום תנאי · ויאמר לא : (ט) ישאל אותו אם לא שמע שמת הבעל · ויאמר לא · וכשהבעל היה חולה יש לשאול אם לא שמע שהיה גוסס · ויאמר לא : (י) ישאל אם בא אליו הבעל בכתב או שלח אליו שליח לבטל את הגט או את השליחות (או אם שמע שביטל הבעל את הגט או את השליחות) שלא בפניו · ויאמר לא : (יא) ישאל אם עשה שליחות זה או התמנות שליח אחר על תנאי או באונס או מכח נדר או שבועה או אם מסר מודעה על השליחות או על התמנות שליח אחר · ויאמר לא עשיתי השליחות ולא ההתמנות שליח אחר על תנאי ולא באונס ולא מכח נדר או שבועה ולא מסרתי מודעה לא על השליחות ולא על התמנות שליח אחר רק אני עושה הכל ברצוני הטוב · ואם באולי עשיתי (איזה תנאי או נדר או שבועה או מסרתי מודעה) ושכחתי הרי אני מבטל בפניכם ומקבל אני עלי בחרם ובשבועת התורה שלא לבטל את השליחות : (יב) ישאל עוד לשליח באת הנה למנות שליח בהרשאתך · ויאמר הן באתי בשביל כך : (יג) ואח"כ יאמר מה שכתוב בס"ג שליחי מסימן ל"א עד סי' מ"א (והיינו שישאל הרב עוד לשליח ראית שהבעל פב"פ מסר את הקלף והדיו והקולמוס והקסת ושאר כלי הכתיבה לסופר ואמר לו לכתוב גט זה · ויאמר הן · שמעת מן המגרש שאמר לעדים לחתום הגט לשמו ולשמה ולשם גירושין · הן · שמעת מן המגרש שאמר לסופר לכתוב גט זה לשמו ולשמה ולש"ג · הן · שמעת שאמר הסופר הנני כותב זה הגט לשם פב"פ לגרש בו אשתו פב"פ ואני כותב אותו לשמו ולשמה ולש"ג · הן · היית לכל הפחות אצל כתיבת הגט כל שיטה ראשונה שנכתב לשמו ולשמה ולש"ג · הן · ראית ושמעת מפי העדים החתומים על הגט שכל אחד אמר קודם שחתם הנני חותם גט זה לשם פב"פ לגרש בו את אשתו פב"פ ואני חותם לשמו ולשמה ולש"ג · הן · היית אצל העדים בשעה שחתמו מתחלה ועד סוף · הן · ראית שחתמו זה בפני זה · הן · מכיר אתה בסימן מובהק שזהו גט שכתב הסופר ושחתמו העדים לשמו ולשמה ולש"ג ושזהו הגט שמסר לך הבעל פלוני בר פלוני ועשה אותך שליח להוליך וליתן אותו לאשתו פלונית או למנות שליח אחר · הן · ראית שהיה הגט יבש כשחתמו העדים ושהיה יבש ג"כ כשנתן הבעל לידך · הן) : (יד) יאמר השליח ראשון לשליח שני אתה פב"פ · הבעל פב"פ מינה אותי בפני עדים לשליח להוליך גט לאשתו פב"ב ונתן לי רשות לעשות שליח בהרשאי ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים אפילו בלא אונס כמוזכר בהרשאה וע"פ הרשאה הזאת אני ממנה אותך בפני עדים (לענ"ד נ"ל בפני ב"ד) (*) אתה פב"פ בהרשאי להוליך גט זה לאשה פב"פ (אשת פב"פ) והן אותו לידה ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ופיך כפי ודבורך כדבורי ונותן אני לך רשות לעשות שליח בהרשאך ושליח שליח אפילו עד תשעים ותשע שלוחים (עיין בתשובת מבי"ט ח"א סי' ר"ט מזה) אפי' בלא אונס (ובכל מקום שתמצאנה אתה או שלוחך או שליח שלוחך אפי' עד תשעים ותשע שלוחים אפי' בלא אונס ותיכף שיגיע גט זה לידה מידך או מיד שלוחך או מיד שליח שלוחך אפי' עד תשעים ותשע שלוחים אפי' בלא אונס תהא (היא)

מגורשת

תשעים ושמנה שלוחים ואפילו בלא אונס תהא מגורשת בו מבעלה פב"פ ומותרת לכל אדם ושלית ב"ד אנו והגט שנעשה עליו פב"פ שליח להולכה ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בפלונית מתא דיתבא על וכו' כמו שנכתב בגט · בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פלוני שנת כך וכך לבריאת עולם ועדיו החתומים בו פב"פ ופב"פ ובפנינו ביטל פלוני בר פלוני דהיינו שליח השני כל המודעות שמסר על שליחות זה גם קבל עליו בפנינו בחרם ובשבועות התורה שלא לבטל השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו והכל שריר וקים :

סדר חליצה בקצרה

(מן הרב מהר"מ בעל סדר גיטין)

א אין חולצין בלילה ולא בשבתות וי"ט ולא בע"ש ועי"ט אבל בח"ה חולצין : **ב** ביום שלפני חליצה יחקור הרב אחר כל הדברים הנזכרים בשאלות דלקמן מסימן ל"א עד סימן מ' ועד בכלל : **ג** גם מכין הרב או שלוחו אז מנעל ליבם שהוא לפי מדת רגלו ובודק אותו אז אם אינו איטר ברגלו כדי לידע אם להכין מנעל אחד השייך לרגלו הימין או ב' מנעלים השייכים לב' רגליו וצורת המנעל עצמו עיין בש"ע ירמ"א ורמ"י סימן קס"ט : **ד** גם מרחיץ השליח ב"ד את רגל היבם וחותך את צפרניו ומסיר כל צואות וטיט

פתחי תשובה

מגורשת בו מבעלה פב"פ ותהא מותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם · עד כאן לשונו · (וזאת איזה טעות הדפוס היה שם שתיקנתי פה והמשכיל יבין) · ולענ"ד חסר עוד שאחר הנתינה ליד שליח שני יחזור הרב ויקח את הגט מיד שליח הב' ויקרא את הגט עם הדיינים שעמו ואחר כך יחזור וישאל את השליח ראשון כמו שמסודר בסדר גט שליש אות ג' ואח"כ יחזור הרב ויכפול הגט ויתנוהו ליד שליח הב' ואח"כ יכתבו ההרשאה :

ונוסח סדר הנתינה מיד שליח שני ליד האשה הוא ממש לכל הלכותיו כמו שמסודר בס"ג שליש מיד שליח ראשון ליד האשה · וזאת האמור שם בסי' כ"ב אם לא קבע"לו הבעל זמן כו' בכאן יש לשאול אם לא קבע השליח הראשון זמן כו' והאמור שם בסי' כ"ג ישאל אותו אם לא שמע שמת הבעל כו' גם בכאן יש לשאול כן · אבל א"צ לשאול אותו אם לא שמע שמת השליח ראשון דאף אם מת שליח ראשון לא נתבטל שליחות השני כמבואר בסי' קמ"א וסמ"א · והאמור שם בסי' כ"ד ישאל אותו אם בא הבעל כו' לבטל את הגט כו' בכאן יש להוסיף או בא השליח ראשון בעצמו או שבלת שליח לבטל את השליחות או אם שמע כו' (עמ"ש בסי' קמ"א ס"ק מ"ב בשם המל"מ והתו"ג וע"ש) · והאמור שם מסי' ל"א עד סי' מ"א יש לדלג בכאן · והאמור שם בסי' מ"ו יאמר ה"ז גיטך כו' וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם · בכאן אין לומר כן רק אחר שמסיים והרי את מותרת לכל אדם יאמר ושליח בית דין אני · עיין בש"ע סי' קמ"ב ס"ט :

ובכן אודה ה' בכל לבבי ובכל נפשי · עזרי ומגיני ומושיעי ·
שעזרני בביאור סדר גט שלישי · וגם להביא סדר גט רביעי :

(א) אין חולצין בלילה כו' · בש"ע סי' קס"ט סעיף ו' וס"ז ובסדר חליצה שם סעיף י"א ובפי' ס"ח סעיף י"ט כ' כ"א :

(ב) ביום שלפני חליצה יחקור כו' · בס"ח דש"ע סעיף י' בהג"ה ונוהגין שירחץ היבם רגלו קודם יום החליצה כו' גם שאר הדברים שצריכין לחקור יותר טוב הוא להקדים כולם ביום שקודם החליצה כו' ע"כ · ולענ"ד טעמא דמילתא משום דבאילו הדברים שצריכין לחקור יש כמה שאלות שנאמן עליהם אפי' עד אחד ואפילו אשה כו' כדלקמן אות ל"ו והיינו משום דגילוי מילתא בעלמא הוא כמ"ש בפי' ס"ח סעיף ל"ח ול"ט · ובב"י ר"ס קנ"ז הביא בשם הריב"ש שנראה לו מלשון הרי"ף פ' החולץ גבי ואשתמודעינהו דאין אשה וקרוב נאמנים כשמעידים כן בשעת מעשה כו' אלא דהב"י כתב בס דאין נראה כן מדברי הפוסקים דאפילו בשעת מעשה סומכין עליהם כו' ע"ש לפ"ז י"ל דלכן טוב יותר לחקרן כולם ביום שקודם החליצה דאז הוא שלא בשעת מעשה ושפיר סומכין אפי' על אשה וקרוב לדברי הכל משא"כ ביום החליצה דאוי לחוש לדברי הריב"ש שאין נאמנים כשמעידים בשעת מעשה כאשר גם בתשובת נוהריב"ל ח"ב סי' מ"ט שהבאתי בסי' קס"ט ס"ק י"א מסיק דראוי להחמיר כדברי הריב"ש כו' ע"ש : (ג) ובודק אותו אז אם אינו איטר ברגלו כו' · ע' בבה"ע סי' קס"ט בס"ח בקצרה ס"ק כ"ז שכ' לידע אם הוא איטר מעבירין אותו לפני תומו לפני הדיינים ג' או ד' פעמים מרוח לרוח אם הוא פוסע תמיד ברגל ימין תחלה אינו איטר כו' והוא מדברי הלבוש שם סכ"ה · ועיין מ"ש בפ"ת שם סק"ט בשם ט"ב תניינא דהאי תמיד לאו דוקא הוא דאפי' אם אינו פוסע תמיד ברגל ימין תחלה אלא ע"פ רוב ג"כ אינו איטר ולא גרע משולט בשתי רגליו שהולך רק בימין כמ"ש שם סכ"ד ע"ש [וכן מבואר מתשו' ח"ס ח"ב סי' נ"א שהבאתי בסי' קס"ט ס"ק כ"ד ע"ש] · עוד הבאתי שם בשם ס' פחד יצחק שכתב לענין בדיקת ההולך אם אינו איטר צריך שיעמידוהו ורגליו מכוונות ומיושרות ויאמרו לו שילך אל מול פניו ולא לצד ימין ולא לצד שמאל כי אם ירצה לילך לצד ימינו ע"כ הוא מתחיל ברגל שמאל לפי שהיא מרוחקת יותר ואם ירצה לילך לצד שמאל אף שהוא איטר הוא מתחיל ברגל ימין ולכן יאמרו לו שילך רק מכנגד פניו ולהלאה כו' ע"ש · עוד הבאתי שם דבספר זכור לאברהם כתב בשם חכם אחד שנוהגין בירושלים אם נפל ספק בבדיקה זו בודקין אותו עוד ע"י שאומרים לו שיכה בכותל ברגלו ואותו הרגל שמכה בו הוא הימין וכן על ידי עליה והרגל שעולה תחלה בוא הימין וכן בדילוג שדולג ע"ג קרקע הרגל שלמעלה הוא הימין וכן בלבישת מנעליו ע"ש : ועיין עוד בסי' קס"ט ס"ק כ"ד כתבתי בשם נו"ב תניינא סי' קנ"ה דאם נודע שהיבם איטר ויש אח אחר (הראוי לחלוץ) אפי' קטן מהאיטר חולצת מהשני כי למה לנו להקל נגד הרמב"ן (הובא בפי' ס"ח סעי' מ' דס"ל שאינו חולץ כלל) והרשב"א הגיה בנ"ע · ואפי' אם הוא האחר רחוק איזה פרסאות אין לעשות מעשה נגד הרמב"ן ע"ש · גם בספר בית מאיר שם משתבר ליה הכי רק לא החליט הדבר מחמת שכ' שמדברי הב"י בפס"ה שם לא נראה כן ע"ש ולענ"ד מדברי הב"י שם אין הכרח כלל לזה ודו"ק : (ד) גם מרחיץ כו' · מכאן עד סוף אות ו' מבואר הכל בס"ח דש"ע ס"י בהג"ה הנ"ל :

אם

מסכין שיהא הרגל נקי ונוח לרחוץ בקלות בשעת החליצה : ה גם ילמוד אז את היבמה שתוכל לומר בנשימה אחת לא אבה יבמי · וגם להיבם לומר בנשימה אחת לא חפצתי לקחתה ושיאמר לקחתה במפיק הא ואם א״א לומר בטוב בנשימה אחת ג׳ תיבות אלו ילמוד שתאמר היא עכ״פ לא אבה בנשימה אחת ושיאמר הוא עכ״פ לא חפצתי הב׳ תיבות בנשימה אחת : ו ויזהיר אותה אז שלא תאכל ולא תשתה שום דבר למחר עד שתחלוץ גם שתכסה את פיה בצעיף בבואה לפני הדיינים להיכרא שלא תרוק לפני היבם והדיינים עד אשר יצוה לה הרב לרוק אם א״א לה שלא הרוק תבלע הרוק בצעיף שכנגד פיה שלא יהא נראה הרוק יוצא מפיה וגם זה תעשה שלא בפני היבם והדיינים גם יזהיר אותה שלא תדבר הרבה למחר קודם החליצה ושלא תנקר שיניה קודם החליצה : ז אם לא היה ליבם זרע מעולם ולא נתמלא זקנו יבדוק איש אחד

פתחי תשובה

(ז) אם לא היה ליבם זרע מעולם כו׳ · מה דמבואר מדבריו דאם היה לו זרע א״צ בדיקה לא על השנים ולא על הסימנים וכ״כ בסדיא לקמן אות מ׳ וגם בסדר גיטין בסג״ר אות ח׳ ע׳ בזה בפי׳ ס״ח סעיף כ״ו בהגהת הב״ש שם ובתשו׳ מ״ב סי׳ יו״ד שפקפק בזה ויבואר אי״ה לקמן אות מ׳ · ומ״ש יבדוק איש א׳ אפי׳ קרוב את היבם אם יש לו רבוי שערות כו׳ או שתי שערות ארוכות כו׳ כדי לברר הלכה זו בס״ד שהוא מקלוע גדול מוכרח אני להאריך קצת · הנה בש״ע סי׳ קס״ע ס״י איתא צריך שידעו שהיבם בן י״ג שנה ויום אחד והיבמה בת י״ב שנה ויום א׳ ושהביאו ב׳ שערות אחר שהגיעו לזמנים אלו כו׳ ומשפט שתי שערות ובדיקתן נתבאר בסי׳ קנ״ה כו׳ ושם סעיף י״ח מבואר דשיעור אורך השערות לחליצה הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן · ועוד איתא בסי׳ קס״ע סי״א דאם יש להם רבוי שערות או שהם ארוכות כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה חזקה שבאו לכלל שנים ותולים וע״ז סומכים שלא לבדוק אם יש גומות בשערות כו׳ ע״ש ובפי׳ ס״ח סעי׳ כ״ו כתב וז״ל ולענין שיעור אורך השערות שכתבו הטור והתרומה שסומכין עליהם כתוב בקונטרס שהוא כרוחב אצבע שקורין אמה עכ״ל וכתב הב״ש בסי׳ קנ״ה ס״ק כ״ה נשם הט״ז דאין זה סותר למ״ש בש״ע שם כדי לכוף דבפי׳ ס״ח איירי כשהוא כרוחב אצבע או א״צ ידיעה כמה שנים הם וא״צ בדיקת גומות ע״ש ולפ״ז היכא דידוע שהוא בן י״ג שנים סגי ב׳ שערות כדי לכוף אלא שצריך בדיקת גומות ומבואר בסי׳ קס״ע סעיף י״א בב״ש סק״י דגם אנו בקיאין בבדיקת גומות ו״ולק שם על הב״ח שכתב שאין אנו בקיאין כמ״ש הטור בסי׳ קנ״ה בשם בעה״ת דאין אנו בקיאין לבדוק גומות דז״א דגומות בלא שערות אין אנו בקיאין אבל אם יש שערות רק לבדוק אם יש גומות תחת השערות שפיר אנו בקיאין והביא שגם הט״ז בסי׳ קנ״ה כתב כן ע״ש וא״כ גם לדידן היכא שנודעו השנים ע״י ב׳ עדים סגי מדינא ב׳ שערות כדי לכוף ולבדוק אם יש גומות תחת השערות · אך הרב המסדר שהחמיר כאן דבעינן דוקא ריבוי שערות או שתי שערות ארוכות כמו שרגילות לאיש גדול כו׳ וכן מבואר בדבריו בס״ג שלו סג״ר אות ח׳ ובס״ג שליפי אות ו׳ היינו שדעתו להחמיר כדעת הב״ח שהזכיר הב״ש בסי׳ קס״ע סק״י הנ״ל דס״ל שאין אנו בקיאין כלל אפי׳ לבדוק גומות תחת השערות וגם בהגהת הב״ש בפי׳ ס״ח שם הזכיר דברי הב״ח בזה דאין לסמוך כלל על שיעורא דכפיפה כיון דהיה צריך לבדוק בגומות ואין אנו בקיאין ע״ש · ולכאורה אפ״ל דהרב המסדר ז״ל שהחמיר בזה כדברי הב״ח הואיל ולא ראה דברי הט״ז וב״ש שחולקים עליו כי היה קודם לזמנם אבל אנו שראינו דעת גדולי אחרונים אנו הט״ז והב״ש שחולקים עליו אפשר לנו להקל בנודעו השנים דסגי בכדי כפיפה ולסמוך על בדיקת גומות ובפרט דבפ״ת שם ס״ק י״ז הבאתי תשו׳ נו״ב סי׳ נ״ג שדעתו להקל בגדולה מזו דאפילו גומות בלא שערות נמי אנו בקיאין ומ״ש הטור בשם ספ״ת דאין אנו בקיאין להבחין שלא יהיה גומא היינו דווקא לענין מיאון לומר לא ראינו גומא להחזיקה בקטנה אין אנו בקיאין אבל אם רואים בחוש גומות אפילו בלא שערות ודאי גם בזה״ז מהני ע״ש דמסיים דזה בלי ספק שאנו בקיאין בגומות · וכן הסכים בתשובת חתם סופר ח״ב ס״ס פ״ו ע״ש · א״כ יש לנו ד׳ עמודים גדולים לסמוך עליהם ובפרט במקום עיגון :

אמנם באמת לענ״ד חלילה להקל בזה כי הנה דבלשון ספ״ת שהובא בטור סי׳ קנ״ה אין הכרח לדברי הב״ח באפשר לחלק כמ״ש הט״ז וב״ש הנ״ל ואף נכון יותר לפרש כדברי הנו״ב ותשובת ח״ס הנ״ל דדוקא לומר לא ראינו גומא אין אנו בקיאין אבל לומר שיש גומות אפילו בלא שערות גם אנו בקיאין אך ראיתי במרדכי פמ״ח בד״ה העתיק מספר התרומה כו׳ מביא בשמו ז״ל ובבדיקת היבמה נשים נאמנות כיון שהגיעה לכלל שנותיה משום חזקה דרבא והע״ג דאמר רב יהודה שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות ואין אנו בקיאין בגומות לכן אם יש רבוי שערות או שערות ארוכות הרבה א״צ לבדוק יותר כו׳ עכ״ל הרי להדיא כדברי הב״ח בשם ספ״ת דאף לבדוק אם יש גומות תחת השערות אין אנו בקיאין ועוד שם במרדכי בד״ה מתני׳ בא סי׳ התהתון כו׳ כתב וז״ל ע״כ יש לבדוק האשה בדדין כו׳ ודבר זה יוכל לבדוק האיש בלא גנות וטוב הדבר כי טורח לבדוק אם הביאו ב׳ שערות כדאמרינן לקמן דבעינן שיהא בעיקרן גומות ואין אנו בקיאין להכיר בזה אמנם אם יש רבוי שערות כו׳ עכ״ל וכן מצאתי בס׳ בית מאיר סי׳ קס״ע ס״י שכתב על דברי הב״ש סק״י הנ״ל דאף בדעת הטור והש״ע (שכתבו וע״ז סומכים שלא לבדוק אם יש גומות ומשמע דעכ״פ אנו יכולים לבדוק) אפשר הדין עם הב״ש אבל לשון הספ״ת ודאי מורה כהב״ח וכ״מ לשון המרדכי בהר הכי כו׳ ע״ש שוב עיינתי בט״ז עצמו בסי׳ קנ״ה סק״ט מביא שם דברי המרדכי ד״ה מתני׳ בא סימן הנ״ל וכתב שם דאדרבה יש ראיה מדברי המרדכי לסיפך מדכתב טוב הדבר כו׳ משמע דשפיר יש בדיקה אם יש גומות אלא דיותר טוב לבדוק בדדין דאל״כ היה לו לומר דעכשיו אסור לבדוק בגומות כו׳ ע״ש ותימא שלא זכר דברי המרדכי הקודמים בשם ספ״ת הנ״ל דלא נזכר שם לשון טוב הדבר רק כתב בהחלט דאין אנו בקיאין בגומות ועוד מצאתי כן בסמ״ק עשין קפ״ה בשם ספ״ת דרבינו פרץ ז״ל שכתב וז״ל וצריך גומות עם השערות ולפי שאין בקיאין בגומות צריך רבוי שערות כו׳ עכ״ל מכל הנ״ל מבואר כדברי הב״ח ודלא כט״ז וב״ש ותשו׳ נו״ב וח״ס הנ״ל ובפרט שגם להט״ז בפירוש דברי המרדכי הנ״ל עכ״פ מודה דעל צד הטוב אין לנו לסמוך על בקיאתנו בהכיר בגומות וגם הב״ש לא החליט הדבר רק כתב בלשון ולכאורה נראה ובפי׳ ס״ח שם בהגהת הב״ש מביא דברי הב״ח הנ״ל דאין לסמוך כלל על שיעורא דכפיפה כיון שאין אנו בקיאין בגומות ולא העיר עליו כלום מדבריו שבסי׳ קס״ע סק״י הנ״ל משמע שלא רצה לסמוך על סברתו לדינא בזה גם בפ״ת סי׳ קס״ע ס״ק י״ז הבאתי דבתשובת בית אפרים העלה בשם הגאון בעל הפלאה ז״ל להחמיר כהב״ח כו׳ (*) ע״ש ע״כ אין שום צד להקל בזה אפילו במקום עיגון רק לנהוג כמ״ש הרב המסדר ז״ל דבעינן דוקא רבוי שערות או ב׳ שערות ארוכות כו׳ דבזה א״צ בדיקת גומות כמ״ש בש״ע סי׳ קס״ע סעיף י״א הנ״ל :

והנה

אפילו קרוב את יבם אם יש לו ריבוי שערות אפילו אינן ארוכות או שתי שערות כמו שרגילות לאיש גדול וצריך שיהיה במקום הערוה ובית הערוה כולו מקום סימנים בין למעלה ובין למטה בין על איברי הזרע עצמו ואז הוא בחזקת גדול אפילו אם אין עדים שהוא בן י"ג שנה ויום אחד · וגם לא הוחזק בעיני

פתחי תשובה

והנה מ"ש הרב המסדר יבדוק איש א' אפי' קרוב אם יש לו רבוי שערות כו' ואז הוא בחזקת גדול אפי' אין עדים שהוא בן י"ג שנה כו'. הנה גוף הדין דרבוי שערות או ב' שערות ארוכות מועיל אפי' אין עדים על השנים מבואר בש"ע סי' קס"ט ס"א שהובא לעיל ועיין בתוס' קדושין ס"ג ע"ב וברא"ש שם אך שם י"ל דהיינו בנודע הרבוי שערות ע"פ ב' עדים אבל מ"ש הרב המסדר כאן שיבדוק איש אחד אפי' קרוב כו' ואז הוא בחזקת גדול אפי' אין עדים שהוא בן יג"ש כו' וגם באות שאח"ז כתב אם לא היה ליבמה זרע מעולם תבדוק אפי' אשה אחת כו' ואז היא בחזקת גדולה אפילו אין עדים שהיא בת יב"ש כו' לא מצאתי זה מבואר שם ולכאורה הוא תמוה דלפי המבואר בסוגיא דפ' בא סימן דף מ"ח ובתוס' וברא"ש שם אין הנשים נאמנות להקל אלא לאחר הפרק דהיינו לאחר שנודע ע"פ עדים שהיא בת יב"ש ומשום חזקה דרבא אבל בלא נודעו השנים אין נאמנות יה"ס עד א' אפילו אינו קרוב וכבר האריך בזה בתשו' מהר"ם לובלין סי' קל"ט לבאר שיטת ההלכה דפ' בא סימן הנ"ל ומסיק כלל העולה דלא סמכינן אבדיקת נשים כלל להקל אלא היכא דאית לן חזקה דהיינו לאחר י"ב שנה כו' ובסוף כתב וז"ל ומטעם זה מבואר בפוסקים בדיני חליצה דעל השנים של החולצת צריכים עדים כשרים ועל הסימנין נאמנות הנשים לומר שהביאה סימנין והולכין ע"פ נשים שבודקות דכיון שיש עדים כשרים על השנים איכא חזקה דרבא ואין בעדותן אלא גלוי מלתא בעלמא אבל על השנים אין סומכין עליהן להקל לחלוץ ע"פ נשים והארכתי בכל זה לפי שראיתי שיש מקום לטעות בלשון הש"ע סי' קנ"ה כו' וכן יש לטעות בדברי הרמ"א בהגהותיו שם ובסי' קס"ט ואפשר שיבאו בלשונם בדור הזה להקל באיסור א"א החמורה ח"ו עכ"ל ע"ש גם הב"ש בסי' קנ"ה ס"ק כ"ג האריך בזה ואף שחולק שם על מהרמ"ל הנ"ל בדעת הרמב"ם מ"מ כתב שם שדעת הרי"ף והרא"ש היכא דליכא חזקה דרבא אין הנשים נאמנות להקל וכן משמע מסמ"ג כו' ע"ש :

וצ"ל שהרב המסדר כתב כן ע"פ דברי הד"מ בסי' קס"ט סק"ט שהביא דברי המרדכי פמ"ח שכתב בסה"ת כתב גבי בדיקת דדין אנשים ובבדיקת שערות מרובין וארוכות בדיקת נשים ואיני יודע אם דק במילתיה כי שמעתי ממהר"ם ז"ל לבדוק ע"פ נשים אם יש להם דדין מטין עכ"ל המרדכי וכתב הד"מ עליו וצריך לי עיון למה יהיו נשים נאמנות בשערות מרובות וארוכות שאז מחזקין בגדולים אע"פ שאין יודעין שהגיעו לכלל שנים שהרי כתב המרדכי הא דנשים נאמנות היינו מטעם חזקה שהביאה שתי שערות לאחר י"ב וכן הוא בגמרא פ' בא סימן וכן משמע מדברי הטור לעיל סי' קנ"ה וא"כ במקום דליכא חזקה זו ואין אנו יודעין שהגיעה לכלל שנותיה אין להאמין לנשים ואפשר שהוא מטעם דמלתא דעבידא לגלויי הוא לא משקרי עכ"ל הרי שהד"מ מחלק דהא דאין הנשים נאמנות בלא סיוע חזקה דרבא היינו ב' שערות דאינו מילתא דעבידא לגלויי כל כך אבל רבוי שערות הוא מלתא דעל"ג ילא משקרן :

אבל מ"מ נ"ע מלבד שהד"מ לא החליט סברא זו להלכה רק כתב בלשון ואפשר כדי ליישב דברי המרדכי וגם הב"ש שם סק"ו הקשה עליו דא"כ למה ס"ל לבעה"ת דבדיקת דדין אנשים דהא זה נמי עביד לגלויי כו' גם בספר בית מאיר שם תמה על הד"מ הנ"ל וכ' לולי שאימא כדאי לחלוק על הד"מ היה נלע"ד כי משמע דמה שדחקו לסד"מ דאיירי הסה"ת בלא הוחזקה בשנים היינו מדנקט ובבדיקת שערות מרובין וארוכות ואילו בהוחזקה בשנים הא שתי שערות סגי אלא ודאי דאיירי בלא הוחזקה בשנים דלזו לא מהני אלא מרובין ומ"מ כתב בדיקת נשים מהר"ם קשיא ליה (לכאורה י"ל דלא זה הוא דיוקו דהד"מ רק דיוקו הוא דע"כ איירי בלא הוחזקה בשנים דאל"כ לא היה מחמיר בבדיקת דדין שיהיה ע"י אנשים כיון דאיכא חזקה דרבא וכן משמע בב"ש אבל להב"מ לא ניחא ליה לפרש כך כי אין זה דיוק חזק דאפשר גם בהוחזקה בשנים החמיר בדיקת דדין ע"י אנשים כיון דאפשר בלא גנות טוב יותר ע"י אנשים ולכן מפרש כי דיוקו הוא מדנקט שערות מרובין) ובאמת אין זה הכרח די"ל דאיירי דוקא בהוחזקה בשנים ומה דנקט מרובין וארוכות משום דאל"כ אף אנשים אין מועילין שאידנא משום דלא בקיאין בגומות כמ"ש המרדכי שם בשמו מקודם לזה כו' וכן מצאתי בסדר חליצה דמהרי"י מינץ שכתב דשאלת גדול בשנים צריך עדים גמורים רק שהנשים יבדקו ברבוי שערות ליבמה יש די כיון שהוחזקה בשנים הרי להדיא שאף לריבוי שערות אינו מאמין לנשים אם לא בהוחזקה בשנים דלא כתירוץ הד"מ כו' עכ"ל ע"ש · גם הני מצאתי כן בתשו' מהרי"ו סי' קפ"ח שכתב וז"ל ישאל לעדים אם היבם בן י"ג שנה ויום אחד ואם היבמה בת י"ב שנה ויום אחד וישאל לעדים אם יש לו שערות ואם יעידו העדים שיש לו רבוי שערות כמו לאיש אז א"צ עדות שהוא בן י"ג שנה ויום אחד כדאיתא במרדכי ואם היא בת י"ב שנה ויום א' אז נשים נאמנות שיש לה סימני' אבל אם אין לה עדות שהיא בת י"ב שנה אז אין נשים נאמנות לומר שיש לה רבוי שערות להחזיקה שהיא בת י"ב שנה דדוקא כשיש עדות גמור שהיא בת י"ב שנה ויום אחד אז נשים נאמנות שיש לה סימנים מכח חזקה דרבא עכ"ל וכן מצאתי עוד בסמ"ק סי' קפ"ט בה"ה דרבינו פרץ ז"ל שכ' וז"ל וישאלו אם ג' חדשים כו' ואם היבם והיבמה גדולים בשנים ע"פ חזקת שכנים קרובים כו' ושערות ע"פ נשים · ואם יש עדים גמורים מרבוי שערות לא בעי עדות שכנים בשנים כו' עכ"ל הרי להדיא שאף ברבוי שערות בעינן דוקא עדות גמור אא"כ הוחזק בשנים ודלא כסברת הד"מ הנ"ל · וביותר קשה על הרב המסדר ז"ל שהוא עצמו כתב לעיל בסג"ר אות ח' גבי עדי הגט והסופר שאם הם רכים בשנים יש לבדוק אותם וכשבודקין אותם אם הביאו סימנים יש לבדוק אותם על ידי ב' עדים כשרים ובדיקה שאמרנו היינו צריך שיהיה להם רבוי שערות כו' ואז הם בחזקת גדולים אפי' אין עדים שהם בני י"ג שנה כו' עכ"ל שם הרי דהוא ז"ל עצמו סובר כן דאם אין עדים על השנים בעי בדיקה בריבוי שערות על ידי ב' עדים כשרים דוקא ודלא כמ"ש כאן :

לכן הברור אצלי לענ"ד דיש ט"ס כאן שנחסר איזה תיבות בדבריו אבל הכוונה מבואר דתרתי מילי קאמר מתחלה משמיענו דין אחד שיבדוק איש אחד אפי' קרוב אם יש לו רבוי שערות כו' והיינו בהוחזק בשנים דמועיל אפילו עד אחד ואפילו אשה משום דמסייע חזקה דרבא והא דבעי' דוקא רבוי שערות או ארוכות משום דב' שערות בעלמא לחוד אין מועיל אפי' בהוחזק בשנים לפי שאין אנו בקיאין בגומות אפי' כה"ג לבדוק אם יש גומות תחת השערות כנזכר לעיל ושוב משמיענו דין אחר דאח"ז כשנבדק שיש לו רבוי שערות או ארוכות הוא בחזקה גדול אפילו אם אין עדים שהוא בן י"ג שנה כו' ור"ל באם נבדק ע"י ב' עדים דוקא וכמו שהוא הלשון במהרי"ו ובסמ"ק הנ"ל · וגם באות שאח"ז כוונתו כן דמ"ש תבדוק אפילו אשה אחת את היבמה כו'

ר"ל

השכנים ולא יצא עליו קול שבא לכלל שנים וגם אינו גדול בקומה ולא סגי אם אין לו אלא ב' שערות ארוכות ברוחב אצבע שקורין אמה והיינו כפסק ב"ח בסימן קנ"ה אפילו אם יש לו ב' עדים כשירים שהוא בן י"ג שנים ויום אחד · ומיהו חיבמה ששומרת ויושבת כמה שנים יכול לחלוץ אם יש לו שם ב' שערות ארוכות ברוחב אצבע שקורין אמה אם יש לו ב' עדים כנ"ל או אם הוחזק בעיני השכנים שלא על פי

פתחי תשובה

ר"ל היכא שמוחזק בשנים נאמנת אפי' אשה אחת משום הוית חזקה דרבא ות"ש אח"כ ואי הוה בחזקת גדולה אפי' אין עדים שהיא בת יב"ש כו' ר"ל היכא שהיה בדיקת דדין ע"י ב' עדים כשרים דוקא וראיה לזה שכך כוונת הרב המסדר ממ"ש אח"כ באות ט' אותם העדים הבודקין את היבם כו' צריכים שיהיו כשרים ולא יהיו קרובים כו' והוא תמוה דהא כבר כתב אות ז' יבדוק אותו אפי' קרוב את היבם ולמה שכתבנו אתי שפיר דמ"ש באות ט' כוונתו היכא שלא הוחזק בשנים דאז צריך לבדוק דוקא ע"י כשרים וזה ברור · שוב מצאתי בספר גט מקושר סנ"ר אות ח' הזכיר בקצרה שדברי הרב המסדר כס"ח שכתב דנבדקין אפי' ע"פ קרוב אחד צ"ע דמשתבאר מן הסוגיא נדה דף מ"ח דדוקא בהגיעה לכלל שנים כו' וגם הביא שם דברי הרש"ל פמ"ח שהקיל יותר בים רבוי שערות שסומכין עלמו נאמן על זה וכתב עליו שזה תימה גדול בסברי אפילו באתמודעינהו דאחוה דמיתנא דמסיק ביבמות דגלוי מלתא בעלמא הוא ואפי' ע"פ קרוב אבל ע"פ עצמו פשיטא לא מהני כו' ומסיים שדברי מהרש"ל בזה כשגגה מלפני השליט ע"ש (גם בהעתקתו ס"ח דמהר"ם נראה הספר שם בהג"ה חולק עליו בזה וכמו שיובא לשונו באות שאח"ז) והנלע"ד כתבתי: ועיין בפ"ת סי' קס"ט ס"ק י"ב כתבתי בשם הגאון רבינו עקיבא איגר זצ"ל בתשובה ח"ס סי' ז' שנראה דעתו להחמיר יותר גבי בדיקת היבם דאף בנודעו השנים דאיכא חזקה דרבא י"מ יש לבדוק בב' עדים אף דגבי בדיקת היבמה מהני בדיקת נשים ואף אשה אחת כי אין ראיה מבדיקת היבמה חדא י"ש לחוש לשיטת הרי"ף והרמב"ם דחליצת קטנה רק פסול מדרבנן משו"ם מסימני משא"כ חליצת קטן ודאי פסול מדאורייתא ותליא מקרי דבר שבערוה ועוד בלא"ה יש לחלק דדוקא בדיקת קטנה דגלאי לבדוק ע"י אנשים משא"כ בדיקת קטן דאפשר יקל לבדוק ע"י ב' עדים ע"ש ואני בעניי כתבתי על זה דאפשר דוקא בדיקת שתי שערות הוא דמחמיר הגאון ז"ל (וס"ל כהב"ש סק"י שחולק על הב"ח הנ"ל כאשר גם הנו"ב וחשו' ח"ס שהבאתי לעיל לא ס"ל כהב"ח) אבל בדיקת רבוי שערות כיון גכתב הד"מ להקל אף בלא נודעו השנים משום מלתא דעבידא לגלויי א"כ י"ל דהכ"ע בנודעו השנים אין צריך להחמיר ע"ש ומ"מ משום מהיות טוב כו' נכון להחמיר:

ומ"ש הרב המסדר אם יש לו רבוי שערות אפי' אינן ארוכות · כן מבואר מלשון הטור והש"ע דסי' קס"ט סי"ה שהבאתי לעיל שכתב אם יש להם ריבוי שערות או שהם ארוכות כו' וכן איתא במרדכי פמ"ה וגם בתוס' בקדושין ס"ג ע"ב ואומר ר"י דאי איכא רבוי שערות סמכינן ארבוי שערות כו' ולא הזכירו ארוכות וברא"ש בס סי' ט' איתא להדיא ומיהו אם יש שערות מרובות או שתי שערות שוכבות כו' (והגם דבס"ת שבסמ"ק הנ"ל איתא בזה הלשון ולפי שאין בקיאין בגומות צריך רבוי שערות גדולות שוכבות כו' עכ"ל נראה דט"ס הוא וצ"ל או גדולות כו' וגם בלשון הס"ת שהעתיק הב"י בסי' קס"ט יש ט"ס כעין זה) אמנם נסי דלא בעינן ברבוי שערות שיהיו ארוכות אכתי לא נתפרש שיעור גודלן ובפשוטו משמע ודאי דעכ"פ בעינן שיהיה גודלן כשתי שערות כפי שיעורן לחליצה דהיינו כדי לכוף וכן מבואר להדיא בטור ובש"ע סי' קמ"ח סכ"ח גבי האשה שעושה עלית קבלה דמפורש שם שיהיו גדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן ע"ש והוא מדברי הר"פ בסמ"ג סוף עשין קס"ד ושם מסיים כמו לענין חליצה ע"ש (אך מה דאיתא שם שצריך שיהיו השערות שחורות איני מבין דהא בתוס' ב"ב קנ"ד ע"א ד"ה ועוד סימנין הביאו סברא זו בשם ר"ת אבל התוס' שם דחו זה וכתבו ואין נראה דלא אשכחן בשום מקום בשערות שהם סימן חילוק בין לבנות לשחורות ע"ש (*) ועיין במל"מ רפ"ב מהלכות אישות שהזכיר דברי תוס' אלו וכתב ותפסתי נדברי ראשונים ואת אחרונים ז"ל ולא ראיתי לשום אחד מהמורים שהביא סברת ר"ת הלזו דהבאתי שערה יהיו שחורות כו' והאריך בזה ובסוף דבריו הביא שם תשובת מהר"ם הלוי שהשיב לו דגם ר"ת עצמו לא הוצרך לזו רק למאי דס"ד דר' יוחנן סתם כו' אבל לפי המסקנא קושטא דמלתא דלא בעינן בשום דוכתא שתי שערות שיהיה בהם שחרות ואף לר"ת והיינו טעמא דלא הוזכרה סברא זו בבית המדרש כו' ותימה שלא הזכירו דברי הסמ"ק וטור וש"ע הנ"ל וצ"ע) אולם בב"ה סי' קנ"ה סק"ז כתב וז"ל אבל זה פשוט בשיש שם רבוי שערות דטוב א"צ לבדוק באורך השערות כלל דמסתמא הגיע לכלל גדלות לד"ה בשיש רבוי שערות וא"צ לבדוק אם יש בעיקרן גומות גם א"צ לבדוק אם יש ביניהם על הפחות ב' שערות שיהא בהן שיעור כפיפה דאפילו אין שם גומות ולא שיעור כפיפה ודאי גדול הוא כיון דיש שם רבוי שערות עכ"ל ותימה שלא הזכיר כלום מדברי הטור וש"ע דסי' קמ"ח סכ"ח הנ"ל דמפורש שם דגם ברבוי שערות בעינן שיהיו גדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן · ובתשו' נו"ב סי' נ"ג הבאתיו בפ"ת סי' קס"ט ס"ק ע"ו כתב ג"כ מדלא הזכיר המחבר בריבוי שערות שיעור גודלן משמע דכוונתו על סתם שערות כפי שיעורן לחליצה שהמחבר בסי' קנ"ה דהיינו כדי לכוף (וגם עליו תימה שלא הזכיר דכן מבואר להדיא בסי' קמ"ח הנ"ל) והביא דברי הב"ח הנ"ל שפסק בשיש רבוי שערות אין צריך לבדוק באורך השערות כלל אפי' לראות אם יש בהם שתי שערות שיהיה בהם שיעור כפיפה וכתב עליו די"ל דהיינו בנודעו השנים ע"פ עדים אבל בלא נודעו השנים ע"פ עדים כשרים אפשר הא דמהני רבוי שערות שנסמוך ע"ז שהגיע לכלל שנותיו הוא דוקא בשיש בכולם כדי כפיפה אבל אם אין ברבוי כדי לכוף רק מעט שערות הם כדי לכוף לא ומסיק שם בנדון שנשאל עליו אודות יבם קטן שאביו העיד שהוא בן י"ג שנה ויש לו רבוי שערות אבל אין בכולן אפי' אחד שיהא כרוחב אצבע רק קצתן הם כדי לקרוץ בצפורן וקצתן כדי ליטול בפי זוג וקצתן כדי לכוף ראשן לעיקרן והעלה דמ"מ בצירוף עדותו של האב יש להקל אם יש בהם קצת כדי כפיפה וכו' ותר אף שאין בהם כדי כפיפה ע"ש גם בס' ישועות יעקב שם הזכיר דברי הב"ח הנ"ל והאריך ג"כ דגם הב"ח לא מיירי אלא בנודעו השנים ע"פ עדים כשרים וכתב דאפי' בכה"ג שנודעו השנים ע"פ עדים ג"כ אין לסמוך למעשה ותילה להקל בזה לסמוך על רבוי שערות שאין בהם אפילו שהיה כדי כפיפה כו' ע"ש [ועיין בתשו' מים חיים סי' ע"ו מענין זה]:

ומ"ש או שתי שערות כמו שרגילות להיות גדול כו' ולא סגי אם אין לו אלא ב' שערות ארוכות כרוחב אצבע כו' ומיהו אם היבמה שומרת כו' כנה גם דבריו אלו הם ע"פ דברי הב"ח בסי' קנ"ה שם כמו שהוזכר בשמו בפי' ס"ח סעיף פ"ג בהגהת הב"ש שם · ובב"ח עצמו כתב שמכולם לא ראה מרבותיו בשום מעשה לכתחלה ביבם שאינו אלא בן י"ג שנה ויום אחד ולא נמצא לו אלא ב' שערות בלבד וכן האריך אצבע גם אנחנו לא עשינו מעשה בזה מעולם ומבואר שם טעמא דמלתא דהא דכ'

האב או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים · או שהוא גדול בקומה אבל לא מהני שראה אותו שעלה לס"ת או שהיה ש"ץ : ח אם לא היה להיבמה זרע מעולם תבדוק אפילו אשה אחת את היבמה כדלעיל גבי יבם · או אם יש לה דדים גדולים · עיין מ"ש בפנים סק"ו אז היא בחזקת גדולה אפילו אין עדים שהיא בת י"ב שנים ויום אחד גם לא הוחזקה בעיני השכנים ולא יצא עליה קול שהיא גדולה וגם אינה גדולה בקומה ולא יבדקו אותה נשי הדיינים : ט אותם העדים הבודקים את היבם וכן העדים המבטל בפניהם המודעות כדלקמן · צריכים שיהיו כשרים ולא יהיו קרובים קורבה שפוסלת מן הדין לא ליבם ולא ליבמה ולא לדיינים ולא זה לזה וטוב ליקח העדים לבדיקה כנ"ל · ואותם שיבטל בפניהם המודעות ושיודעים להעיד למחר על שאר הדברים הנזכרים בשאלות כדלקמן מסימן ל"א עד סימן ל"ט · ואם לא יוכל להשתדל העדים שיעידו להעיד על שאר הדברים הנ"ל · שגם יבדוק את היבם · יקח על כל אחד עדים בפני עצמם ועכ"פ יחקור אז הרב על שאר הדברים הנ"ל ויכין אז העדים שיעידו עליהם למחר גם יהיו אותם העדים כשרים ולא קרובים כנ"ל · ואם א"א למצוא ב' עדים כשרים להעיד עליהם עיין לקמן סימן ל"ז : י גם בורר אז הרב ארבעה חשובי העיר ושנים היותר חשובים יברור להיות עמו דיינים ושנים האחרים יברור להוספה : יא אותם החמשה לא יהיו קרובים לא ליבם ולא ליבמה ולא זה לזה אפילו אם הג' דיינים נשואים שנים מהם ב' בנות אחים או בנות אחיות ואפילו אם נתרחק אחד מהם ויש לו בנים מאותה אשה יש להקפיד לכתחלה אבל אם נתרחק אחד מהם ואין לו בנים מאותה אשה וכן אם השנים מהם שני בשלישי אפילו מצד עצמם אין להקפיד אפילו לכתחלה וכן עד"ז בקורבה של אחד מהג' דיינים עם היבם או היבמה אבל הב' הנוספים יכולים להיות קרובים זה לזה או לאחד מהג' דיינים או ליבם או ליבמה אפילו לכתחלה קורבה

פתחי תשובה

דכ' הב"י בשם ס"ה בשם וז"ל ולענין שיעור אורך השערות שכתבו הטור והתרומה שסומכין עליהם כתוב בקונטרסים שהוא כרוחב אצבע שקורין אמה עכ"ל מ"מ קשה לסמוך ע"ז לכתחלה אף בנערה שהוא בן י"ג שנה כי אפשר לפרש הך שיעורא דאצבע בב' דרכים · הא' דקאי על שתם ב' שערות שהוזכר בפוסקים שיעור כדי לכוף והקונטרסים כתבו שיעור אחר כרוחב אצבע ואידי ואידי חד שיעורא הוא אלא שנתנו גבול באורך רוחב אצבע דכל אדם יוכל להבין זה משא"כ שיעור דכפיפה כו' ולפ"ז לדידן דאין בקיאין בגומות אין לסמוך גם על שיעורא דאצבע כי היכי דאין סומכין אשיעורא דכפיפה דשמא אין בעיקרן גומות כו' והב' דהקונטרסים באו לפרש מ"ש הטור בשם סה"ת דאם יש ב' שערות ארוכות א"צ לבדוק על הגומות ולא נתן גבול לאותו אורך ע"כ כתבו לבאר זה דהיינו כשהן ארוכות כרוחב אצבע כי אז א"צ לבדוק בגומות כו' ומסיים הב"ח שם וז"ל ואין ספק אלא דלפי שיש שתי דרכים לפרש הך שיעורא דאצבע לכך לא ראינו לרבותי שעשו מעשה החליצה לכתחלה בלא סיה שם אלא ב' שערות בלבד בשיעורא דאצבע כו' ומ"מ אם יזדמן לפני ב"ד יבם שאין לו אלא ב' שערות בלבד והן ארוכות כרוחב אצבע והיבמה בוערת ויושבת עגונה כמה שנים יכול לחלוץ לה לכתחלה כי לפע"ד שטה זו האחרונה היא עיקר כמ"ש הקונטרסים ופסק כן ב"י דסומכין עליהן אף בזה"ז שאין בודקין בגומות כו' עכ"ל ע"ש ומשמעות דבריו דמה שסיקל במקום עיגון היינו נמי באופן שנודע שהוא בן י"ג שנה שהזכיר בראש דבריו וכמ"ש ג"כ הרב המסדר בהדיא ולכאורה צ"ע כיון דטעם הדבר שסיקל הב"ה במקום עיגון הוא לפי דטעם זו האחרונה היא עיקר והם כן דהקונטרס קאי על ארוכות שכ' הטור בשם סה"ת הרי מפורש שם דאפי' בלא נודעו השנים כיון שהן ארוכות חזקה שבאו לכלל שנים וצ"ל דמ"מ לא רצה לסמוך על הכרעתו בפי' דברי הקונטרסים להקל בלא נודעו השנים כיון דאיכא ספק דאורייתא רק בנודעו השנים דאיכא חזקה דרבנן סיקל במקום עיגון לסמוך על זה · ובעיקר הספק שנסתפק הב"ח בפי' דברי הקונטרס לכאורה ודאי מבואר כפי' ס"ת כשטה האחרונה מדכתב ולענין שיעור אורך השערות שכתבו הטור והתרומה שסומכין עליהם כו' ואלו לפירוש הא' למה תלה זה בטור והתרומה הלא איתא נמי בכל הפוסקים שסומכין על שערות גם בס' מעדני יו"ט ס"פ בא סימן בדברי חמודות אות ג' ואות ח' מבואר שמפרש כפי' הב' דכרוחב אצבע א"צ לבדוק תו על הגומות ע"ש וכן מבואר בפרישה סי' קס"ט אות כ"א וכן מבואר בט"ז סימן קנ"ט ובב"ש שם ס"ק כ"ה שהובא לעיל ריש אות זה וכ"כ בביאור רבינו הגר"א ז"ל בס"ח בקצרה ס"ק ל"ז ע"ש · ולפ"ז היה אפשר קצת מקום להקל במקום עיגון אפילו בלא נודעו השנים אך מי ירים ראש להקל נגד דעת הב"ח ז"ל ונגד דעת הרב המסדר ז"ל : (ח) אם לא היה להיבמה זרע מעולם תבדוק אפי' אשה אחת כו' · מה דמבואר מדבריו דאם היה להיבמה זרע אין צריכה בדיקה אפי' אם לא נודע מספר שנותיה ע' בזה לקמן אות מ' ומ"ש שם · ומ"ש או אם יש לה דדים גדולים ואז היא בחזקת גדולה אפילו אם אין עדים שהיא בת י"ב שנה כו' שנה בש"ע שם סעיף י' איתא ואם יש ליבמה דדים גדולים א"צ לבדוק אחר השערות · ומדייק בתשו' מ"כ סי' יו"ד דלא סמכינן בדדין אלא על השערות ולא על השנים אך מחלק שם מסברא דדוקא אם הם רק כבותל ואמל שאינם גדולים ממש אבל אם הם גדולים כמו באשה גדולה שבאה לכלל הקומה א"צ לשאול על השנים אע"פ שעדין לא גדלה בקומה וכמו בשערות שהם ארוכות דסמכינן עלייהו גם על השנים ע"ש והובא ג"כ בבה"ט שם ס"ק י"ג · ולפ"ז צ"ל דהרב המסדר כאן שכ' דאז היא בחזקת גדולה אפי' אין עדים על השנים איירי בגדולים ממש · ועיין בס' בית מאיר שם שמפקפק על עיקר דברי המ"כ בזה וכתב שמדברי הס"ת שכ' תהלה דגם על השנים יש לסמוך שהגיעו אם יש רבוי שערות ושוב כתב ואם בדק בסדדין שוכבין ומטין היא גדולה בודאי מוכח ברור שזה מועיל יותר מרבוי שערות והוא סימן ודאי שגדולה היא ואפי' לא הוחזקה בשנים וכ"כ הב"ח להדיא סעיף י' כו' ומה שמדקדק המ"ב בלשון הרא"ש וטור לענ"ד אין דקדוק זה כדאי לחד פלוגתא די"ל מיד שכתבו א"צ לבדוק אחר השערות והיינו משום דאי אפשר לעליון בלא תחתון א"כ תחתון זה שבודאי בא אי אפשר לספק בו שהוא שומא ובודאי דגדולה בשנים נמי היא דבשלמא שערות לבד יש ספק דילמא קטנה בשנים היא והם שומא אי הויית דדין שבודאי הוא סימן גדלות ומוכיחים · נמי בבירור על השערות של גדלות מסיבה איתי לספק בהשנים כו' (גם בפית רבינו הגר"א ז"ל שם ס"ק ל"ב מבואר סברא זו בקיצור שכתב וז"ל ובדדים א"א לומר שומא דאין באין בלא זמנם עכ"ל) אמנם כתב בסוף דבריו דשוב מצא בחידושי הר"ן ר"פ בא סימן שזה במחלוקת הרא"ם והר"ן ע"ש ועיין עוד לקמן מזה : ומ"ש תבדוק אפילו אשה אחת כו' או אם יש לה דדים גדולים עיין מ"ש בפנים כו' צריך לרשום בשני חצאי עיגול אלו התיבות עיין מ"ש בפנים ס"ו כי נשו הגהת הב"ש בתוך דברי המסר"ס וכוונתו דבפנים ס"ק ו' הביא בשם הב"ח דמשמע נמי

שאינה פוסלת מן הדין : יב לא יהא אחד מן החמשה סומא אפילו באחד מעיניו ולא יהא בו שום מום :
יג גם לא יהא שום אחד פסול מחמת עבירה ולכן יהרהרו אז תשובה בלבם אולי חטאו ופסולים לדין :
יד בערב בו ביום בין מנחה למעריב קובעין החמשה מקום להחליצה ויש מקומות שקובעין מקום קודם
תפלת מנחה · ופה קראקא נוהגין שאין פותחים דלת בב"ה הישנה שהיא יותר מפורסם משאר בתי כנסיות
שבקהלה עד שהקהל התאספו כולם באולם ב"ה להתפלל מנחה ואז באים הג' דיינים עם השנים הנוספין
גם כן לאולם ב"ה ויושבים שם ואומרים השלשה דיינים לשנים הנוספים נלך למקום פלוני ונקבע מקום וכו'
כדבסמוך סימן ט"ז : טו יש לקבוע מקום לכתחלה בגובה של עיר ממש ושיהיה במקום מפורסם כגון
בעזרת ב"ה או בה"מ או בשאר מקום מפורסם · ואם אין בעיר מקום מפורסם שהיא בגובה של עיר ממש
יש לקבוע מקום עכ"פ במקום מפורסם אע"פ שאינו בגובה עיר ממש : טז אם הדיינים יושבים כבר במקום
ואומרים כאן אנו קובעים מקום לחלוץ בו למחר אין זה קביעות מקום אלא צריך שיעקרו ממקומם הראשון
ויאמרו הג' דיינים לב' הנוספים נלך למקום פלוני ונקבע מקום לחלוץ למחר אי"ה לפב"פ מיבמה פב"פ
והב' הנוספין לא יאמרו כלום וילכו שם הג' הדיינים תחלה והשנים הנוספין ילכו אחריהם וכשיגיעו לשם
יסדרו היאך ישבו דהיינו שישבו על ספסל אחד הרב באמצע והחשוב מן השנים האחרים של הג' דיינים
אחד לימינו והשני לשמאלו והשנים הנוספים ישבו על ספסל אחד מן הצד והיותר חשוב שבהם ישב יותר
קרוב לג' דיינים מן השנים ויאמרו כל החמשה בכאן אנו קובעים מקום לחלוץ למחר אי"ה לפב"פ מיבמה
פב"פ וישבו שם מעט : יז כשהחליצה ביום א' קובעין מקום בערב שבת : יח למחר בבקר יכריזו בב"ה
או ברחוב שעכשיו יתנו חליצה ובקראקא אין נוהגין להכריז ומיד כשיוצאין מב"ה שחרית יהא המנעל או
ב' מנעלים ביד הרב ויאמר לב' הדיינים נלך למקום שקבענו אתמול לחליצה וילכו לשם והב' הנוספים
ילכו אחריהם וישבו הג' לבד והב' לבד כאשר הלכו וישבו בשעת קביעות מקום ולא ישב שום אדם על
הספסלים שיושבים עליהם הג' דיינים והב' הנוספין : יט ומעמידים העדים שהכין אתמול אצל הספסלים
סמוכים לדיינים נמשכים משאר העם וכל הבאים שם צריכין לישב או לעמוד רחוק מהדיינים ומהב' הנוספין :
כ צריך שיהיו שם עשרה אנשים וג' דיינים והב' נוספים והב' עדים והיבם והשמש מצטרפין לעשרה :
כא טוב שיחזרו כל החמשה להרהר גם עתה תשובה בלבם : כב יזהיר הרב את הדיינים שישמעו השאלות
והתשובות : כג ויזהיר השנים הנוספין שלא ישאו ויתנו כלום בדין החליצה : כד השמש יכריז שלא יעשה
שום חציפות או צעקה כי אם כל העם ישמעו ויראו : כה השמש יקרא את היבם והיבמה שיבאו ויעמדו
לפני הדיינים : כו היבמה תבא תחלה ואחר כך היבם ועומדים לפני הדיינים : כז היבם ישים כובעו בראשו
סמוך לעיניו כמנהג האבלים וגם היבמה מתעטפת בצעיף כמנהג הנשים האבלות ותכסה פיה בצעיף :
כח הרב יזהיר את היבמה שלא תרוק עד שיאמר לה לרוק ואומר לה אם תהיה אנוסה לרוק תבלע
הרוק בצעיף שכנגד פיה ושלא בפני היבם והדיינים : כט ישאל הרב לעדים אם יודעים שמרת פב"פ זו
היתה אשת המת רבי פב"פ ויאמרו הן : ל יחזרו ויזהירנה שלא תדבר הרבה : לא עוד ישאל אותם אם
מכירים שזה רבי פב"פ הוא היבם אחיו של פב"פ המת מן האב ויאמרו הן : לב עוד ישאל אם יודעים

פתחי תשובה

ובדיקת דדים צריך להיות ע"י אנשים אא"כ הוחזקה גדולה בשנים (או גדולה בקומה) אז בודקים ע"י נשים וכ"ה בשה"ת ע"ש ·
גם בספר גט מקושר בהגהתו לסדר חליצה כתב וז"ל בקונטרס טיב חליצה הארכתי דבין באיש בין באשה לא מהני איש אחד
לבדוק רק בעינן ב' עדים כשרים על בדיקת סימנין אם אין עדים שהגיעו לכלל שנים או גדולים בקומה דהיינו י"ג ויום אחד
לזכר וי"ב ויום א' לנקבה ובאשה שהדבר גנות צריך לבדוק ע"י עדים כשרים בדיקת אם יש דדין מעין ואח"כ תבדוק אשה
בשערות כו' עכ"ל · והנה קונטרסו טיב חליצה לא ראיתי אך גם אני בעניי כבר הוכחתי באות הקודם שכן עיקר לדינא דאם
לא הוחזק בשנים צריך לבדוק ע"י ב' עדים דוקא ושגם דעת הרב המסדר כן הוא רק שיש איסור לשון בדבריו · אמנם מ"ש
הרב בעל ג"מ הנ"ל דבאשה שהדבר גנות צריך מתחלה בדיקת דדין מעין ע"י אנשים ואח"כ תבדוק אשה בשערות לכאורה תרתי
למה כיון שכבר היה בדיקת דדין ע"י עדים כשרים מה צריך עוד · וצ"ל דגם הוא ז"ל סובר כדעת המ"ב שהובא לעיל דבדיקת
דדין מעין לחוד לא סגי אא"כ הוחזקה בשנים אך ס"ל דלענין זה עכ"פ מהני דדין שיהא מועיל אח"כ בדיקת נשים בשערות
מרובין או ארוכות ודוק (וכפי הנראה מפרש כן הגאון הנ"ל גם דברי הש"ת שבמרדכי שהביא הד"מ סק"ט שהובא לעיל באות
הקודם שכתב גבי בדיקת דדין אנשים ושערות מרובין וארוכות בדיקת נשים ר"ל דבעינן תרתי וכזה לא קשה קושיית הד"מ
עליו איך מהני בדיקת שערות ע"י נשים כיון דליכא חזקה דרבא והשתא א"ש כיון שהיה מקודם בדיקת דדין ע"י אנשים מהני
אף בלא חזקה דרבא ודוק) ולפ"ז פשוט דדוקא אם לא היו הדדין גדולים ממש רק מעין בהא הוא דהצריך עוד בדיקת נשים בשערות
אבל אם היו גדולים ממש א"צ עוד כלום וגם זה פשוט דכל זה בלא נודעו השנים וגם אינה גדולה בקומה אבל בנודעו השנים או
שהיא גדולה בקומה ודאי מהני בין דדין מעין לחוד בין שערות ע"י נשים לבד וצ"ע בכל זה · ומ"ש הרב המסדר אפילו אשה אחת
כדלעיל גבי יבם · מבואר דהיינו אפי' אשה קרובה ועיין בזה בש"ע סי' קנ"ה סט"ו ובלבוש שם וגם במרדכי פא"ח סי' נ"ח בד"
מצאתי הרב ר' משולם שאל את מורי כו' ועוד שם בסי' ס"א בענין אמה אי נאמנת בזה עש"ה · ומ"ש ולא יבדקו אותה נשי הדיינים
כעת לא ידעתי מקור וטעם לזה והרי בגמרא נדה מ"ח ע"ב איתא וכן היה ר' אליעזר מוסר לאשתו כו' גם בלבוש ובסדר חליצה
דמהר"י מינץ לא נזכר זה : (טז) וילכו שם הג' דיינים תחלה והשנים הנוספים ילכו אחריהם כו' · בש"ת בקצרה ס"ו בהג"ה
ונוהגין שגם השנים הנוספים הולכים עם הב"ד אבל אינו מעכב כו' ועמ"ש שם סק"ג בשם הט"ז דלפי מנהגנו שהקהל ממתינים
בתפלת מעריב עד שיבואו הדיינים אם הוא בענין שאין הנוספים מוכנים שם א"צ להטריח הצבור ולבקש אחריהם כיון שמצד עיקרא
דמלתא אין בהם צורך בעת השיא כו' ואם יש רק אחד מן הנוספים נתפרדה חבילתו כו' ע"ש : (יז) קובעין מקום בע"ש ·
עש ס"ת ועי' מ"ש שם סק"ה דאפילו בין השמשות מותר משום דלא גזרו שבות בין השמשות ובפרט היכא דאיכא חשש עיגון

שהית זה האח בעולמו ויאמרו הן וה"מ כשהיבם הוא יניק ואיכא זמן מרובה ממיתת הבעל: לג עוד ישאל אם יש אח במדינה זאת שהוא אחיו מאביו וגדול מזה בשנים או לאו ויאמרו הן או לאו ואם אומרים הן ויש איזה טעם שאין הגדול חולץ יפרסם הרב להעומדים שם הטעם ההוא: לד ישאל עוד אם יש צ"ב יום משמת הבעל ויאמרו הן: לה עוד ישאל אם לא הניח זרע או זרע זרע ויאמרו לאו: לו על כל השאלות הנזכרים עד כאן אם אין כאן עדים כשרים להעיד עליהם נאמן ואפילו עד אחד ואפילו אשה או עבד או שפחה או קטן שהוא מכיר ונבון: לז עוד ישאל אם היבם בן י"ג שנים ויום אחד והיבמה בת י"ב שנים ויום אחד ויאמרו הן: לח עוד ישאל אם יש ליבם למטה ריבוי שערות וקצת ארוכות כרוחב אצבע שקורין אמה· ואם נתמלא זקנו אין צריך לבדוק אחר שערות· וגם אין צריך לשאול אז על מנין השנים: לט עוד ישאל לנשים אם יש ליבמה סימנים בשערות וכך הוא לשון השאלה יודעים אתם שיש לאשה פלונית כל מה ששייך לה שתהא ראויה לחליצה שבדקתן אותה יפה ויודעין אתן בודאי שיש לה למטה בריבוי ובמילוי וכן למעלה בדדיה שהם גדולים: מ אם היה ליבם או יבמה זרע אין צריך לשאול על אותו שהיה לו זרע על מנין השנים ולא הסימנים אלא מפרכם ויאמר כיון שהיה לו זרע אין צריך לחקור על' מנין השנים ולא על הסימנים: מא אומר הרב גם כן ברבים שכבר שאל מאתמול על סימני היבם והיבמה שהם גדולים: מב אחר כך יאמר הרב ליבם והיבמה שבו וישבו: מג אומר אל היבם בלשון אשכנזי או בלשון המורגל באותו מקום מה אתה מבקש ומשיב בל"א או בלשון המורגל באותו מקום באתי להלוץ ליבמתי וכן כל השאלות והתשובות דבסמוך: מד יזהיר אחר כך את היבם והיבמה שלא ישיבו ב' פעמים הן או ב' פעמים לאו אלא פעם אחת: מה ישאל את היבמה אם אכלה או שתתה היום והיא משיבה לאו ואם הוא תענית ציבור אין צריך: מו עוד ישאל אותה אם תרצה ליקח חליצה מן היבם זה ותאמר הן: מז אז יאמר להם הרב אם כן עמדו ויעמדו: מח ותעמוד היבמה לימין היבם: מט ויאמר הרב ליבם זאת יבמתך העומדת אצלך אם תרצה לייבמה יבמה ואם יש לו אשה יאמר לו אע"פ שיש לך אשה מותר לך ליבמה שאין בזה חרם ר"ג ולא שום תקנה לבטל מצוה דאורייתא ויאמר היבם להרב אינו רוצה לייבמה: נ יאמר הרב ליבם תרצה לחלוץ לה ויאמר היבם אני רוצה לחלוץ לה וליתן לה חליצה: נא יאמר עוד הרב כשתחלוץ לה תכוין לפטור היבמה בחליצה זו ויאמר הן: נב יאמר הרב גם לה כשתקח חליצה מן יבמתך תכוין עצמך לפטור בחליצה זו ותאמר הן: נג יאמר לו הרב אולי יש לך אונס שתחלוץ לה ויאמר אין לי אונס ברצון טוב ובנפש חפיצה אחליץ לה: נד יאמר לו עוד אם עשית שום נדר או שבועה או קבלת חרם או ת"כ לחלוץ

פתחי תשובה

פ"ש: (לג) עוד ישאל אם יש אח במדינה כו' וגדול ממנו בשנים כו'· עמ"ש בס"ח בקצרה סק"ח בשם ישועות יעקב דאם א"א לעמוד על הבירור שהוא גדול האחין ולהמתין יש השש נראה די"ש לסמוך על אמירתו בזה וכ"ש כשהחולץ לפנינו אין לו אשה ויכול להיות שהשני יש לו אשה דבזה כתבו הפוסקים (כמבואר בב"ש ס"ס קס"א ועי' בתשובת מים חיים סי' ע"ג) דחליצת קטן שאין לו אשה עדיפא וא"כ יש כאן ס"ס כו' ע"ש: (לח) עוד ישאל אם יש ליבם כו' ובאות ל"ט עוד ישאל לנשים אם יש ליבמה כו' כל זה הוא לשון ס"ח דמהר"י מרגליות שבד"מ אך הד"מ כתב ע"ז ומהר"י מינץ כתב שמפני הכבוד ידרשו בערב כל הצורך בענין הסימנים שלו ושלה ולמחר בשעת החליצה יזכיר כי כבר נעשה מאתמול עכ"ל גם בס' כרם שלמה כתב וז"ל דע דהשאלות על סימנים דאיש ואשה אין נוהגין כן אלא ביום שלפני הלילה יתקרו היטב (כדלעיל אות ז' ח') רק עתה אומר הרב ברבים כבר שאלתי על זה אם יש ליבם וליבמה סימנים שהם גדולים ונמצא שהם גדולים עכ"ל וכ"מ קצת בס"ח בקצרה ס"כ בהג"ה: (מ) אם היה ליבם או ליבמה זרע א"צ לשאול על אותו שהיה לו זרע על מנין השנים ולא על הסימנים כו' הנה גבי יבמה מבואר בש"ע סימן קס"ט סעיף י"א בהג"ה ובפי' ס"ח שם סעיף כ"ח אך בתשובת מ"ב סי' יו"ד חולק על הב"י וסדר מהר"ם פדואה בזה ומסיק דבנים לחוד לא מהני רק בנים עם שנים או בנים עם שערות או בנים והיא גדולה בקומה אע"ג דאין לה שערות ולא דדין וגם אין יודעין השנים ע"ש גם הב"ש בסי' קנ"ה ס"ק י"ח ובסי' קס"ט ס"ק י"א והגהתו לפי' ס"ח שם תמה על הב"י והרמ"א ז"ל בדין זה ואמנם בס' בית מאיר סי' קנ"ה סי"ב מסיק שדברי הרמ"א צדקו בלי פקפוק ע"ש גם בס' גט מקושר בהגהותיו לס"ח של מהר"ם לעיל אות ח' כתב שבקונטרסו טיב הלילה האריך לקיים פסק רמ"א ולכן יש לסמוך על דברי המסדר אם לא שנודע בודאי שלא הגיעה לשנים ע"ש· ובענין זרע ליבם אי מהני הנה בש"ע לא נזכר מזה אך בס"ח דמהר"י מרגליות שבד"מ כתב כן דאם יש לו בנים א"צ לשאול על שניו ועל שערות שלו ע"ש ובתשו' מ"ב שם פקפק גם בזה וכתב עליו ונראה דהדין עמו לענין שערות ולא לענין השנים דלא עדיפי בנים דידיה מבנים של היבמה דלא מהני לענין שנים (אא"כ גדול בקומה) כדפרישית לעיל עכ"ל ועיין בזה בפי' ס"ח סעי' כ"ו בהגהת הב"ש שם שכתב דאף דבש"ס ר"פ ב[illegible] סורר איתא פלוגתא אם קטן מוליד מ"מ ברמב"ם סוף הלכות ממרים כו' ע"ש ומזה משמע שדעת הב"ש דבאמת עדיפי בני[ם] דידיה מבנים של היבמה ובפרט למ"ש לעיל בשם ס' בית מאיר וגט מקושר שמסכימים עם הרמ"א והרב המסדר גבי בנים ש[ל] היבמה דמועיל אף לענין שנים ומכ"ש גבי בנים דידיה וע"ל בהג"ר אות ח': (מד) שלא ישיבו ב"פ כן כו' בס"ח דש"ע סל"ב בהג"ה וכן הוא ג"כ בסדר הגט דש"ע ס"ס קנ"ד סעיף ע"ג בהג"ה והטעם כתב הלבוש שם שהאתיו ש[ם] ס"ק ל"א משום דשני פעמים הן או לאו הוי כמו שבועה והוי שבועה שאינה צריכה ועמ"ש שם· ובעת ראיתי בס"ח של הד"[מ] איתא הטעם משום דהן הן או לאו לאו תרי זימנא משמע שבתמיה קאמר ע"ש· ועמ"ש לעיל בביאור הג"ר אות ל"ד בשם ס' כר[ם] שלמה דפשוט דאם השיבו לית לן בה ואדרבה מצינו אם כפל הדבר היינו להחזיק ע' מגילה ל"ב כו' עכ"ל: (מט) ואם י[ש] לו אשה יאמר לו כו' שאין בזה חר"ג כו' בס"ח שם הכ"ע בהג"ה ויש מוסיפין אם יש לו אשה לומר לו שמותר ליקח אות[ה] ואין בזה משום חר"ג ע"כ· ועמ"ש שם סק"י בשם ספר ק"ג שכתב בשם יש"ש דאין ראוי לומר כך דהוי כחוכא ואטלולא מאח[ר] שהכל יודעין שאין יכולין להתיר לו ע"ש גם בס' באר הגולה שם כתב כן ומסיים אלא י"ל לו אם נוכל להתיר חר"ג נית[ן] לך להתיר ויאמר לא ע"ש: (נד) יאמר לו עוד אם עשית שום נדר כו'· בס"ח דש"ע סעיף ל"ב ע"ש וע' בס' בית מא[יר] [illegible] שכתב דהאידנא רוב הפעמים נלכד בעונש חרם ושבועה ע"פ מנהג תיקון שטר חליצה שבס' נ"ש ראוי ודאי להתיר [illegible] בפרטות

סדר חליצה

לה נתיר לך ויאמר היבם לא עשיתי שום נדר או שבועה ולא קבלת חרם ולא ת"כ ואם באמת עש
מהם יבקש מן הג' דיינים שיתירו לו ויתירו לו : **נה** יאמר לו עוד אם מסרת שום מודעא על הו
בפני עדים והרב יגיד לו ענין המודעות ואחר כך יסיים לומר עוד או אם דברת לשום אדם בעולם
ברצון טוב אתה חולץ או אם דברת שום דבר שיגרע כח החליצה ויאמר היבם לא מסרתי מודעא על החלי
ולא אמרתי לשום אדם שאני נותן החליצה שלא ברצון גם לא דברתי שום דבר מעולם שיזיק לחליצה זו
נו יאמר לו עוד אולי מסרת מודעא או דברת שום דבר מעולם שיזיק לחליצה ושכחת כל זה תבטל בפני
אלו העדים ויאמר אז ליבם שיאמר אתם עדים פב"פ ופב"פ הנני מבטל לפניכם כל מודעי ומודעי דמודעות
עד סוף מודעי דמודעות שאמרתי על ענין חליצה או וכל הדברים שמסרתי שהם כשיתקיימו גורמים לבטל
החליצה זו הרי הם בטלים וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר שתפסול חליצה זו מחמתו
והרי אני פוסל כל עד ועדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דיבור שתבטל החליצה זו או יורע כחו
מחמתו : **נז** ואחר כך יאמר בלשון אשכנז"י איך בין מבטל פון איצונדערט אלי מודעות אדר מעשים אלי
פעולות · דיא מעכטין שאדין דיזה חליצה · עש זייא וואז איך וויש אדער איך העט פער געסין וואז איך
גיטאן העט בין איך אלים מבטל מיט מיינם גוטין ווילן אונ' איך טוא אויך פסלין איטלכם עד אדער עדים
דיא דא מעכטין זאגין עדות אז איך העט מוסר מודעא געוועזין אדר העט גירעט איין דיבור דיא דיזה חליצה
מעכטין שאדין : **נח** ישאל הרב ליבמה אם ברצון נפשה ומדעתה רוצה לחלוץ ותאמר הן : **נט** אחר כך
יוציא הרב את המנעל ימין אף אם הוא אטר רגל והג' דיינים יראו תיקון המנעלים שהמנעל נקי :

פתחי תשובה

בפרטות עפ"ל וכ"כ בתשובת הח"ז סמ"א ח"ב ס"ס קמ"ז ע"ש : (נט) אח"כ יוציא הרב את המנעל ימין אף אם הוא אטר רגל כו' ובאות שאח"ז אם הוא אטר חולץ בב' רגליו וצריך לתקן אז ב' מנעלים כו' ולקמן אות ע"א ואם הוא אטר רגל לא יאמר הרב בפתח כו' ובאות פ"ד אם היה אטר רגל יעשה כסדר הנזכר ברגלו השמאל כו' · הנה הרב המסדר קיצר בדבריו בדין חליצת אטר וצריך אני להאריך קצת בס"ד ולהעתיק מקור הדברים כדי לעמוד על דעתו ז"ל · הנה בעיקר דין חליצת אטר פליגי ביה רבוותא ואיכא ארבע דעות בזה כמבואר בטור וב"י סי' קס"ט ובפי' ס"ח סעיף מ' דעת הסמ"ג וסמ"ק שחולץ בימין כל אדם דומיא דאוזן דמצורע ודעת יש אומרים שהביא הטור וכן הסכים הטור עצמו שחולץ בימין שלו שהוא שמאל כל אדם דומיא דתפילין ודעת המרדכי והר"ן פ' גיד הנשה דתלי באיבעיא דש"ס שם בכף ועגיל אי בתר דידיה או בתר מיניה אזלינן ולא איפשטא ולפיכך חולץ בשתיהן ודעת רמב"ן שאינו חולץ כלל כיון שאין לו ימין והרשב"א הניח בצ"ע · וכתב הרמ"א בש"ע שם הכ"פ דנהגו שחולץ בשתיהן וכ"כ הב"י בפס"ח שם ושמעתי שנוהגין לחלוץ בשתיהן ודלא כהרמב"ן והרשב"א · וכתב עוד שם וז"ל וכ"ל שאם יש לו אח אחר צריכה לחלוץ שתי רגליו בבת אחת שבידה האחת תחלוץ רגל זה בשעה חולצת רגל שני בידה אחרת שאם חולצת רגל אחד קודם חבירו איכא למיחש דילמא קיי"ל כמ"ד שאינו חולץ אלא ברגל האחר והויא לה חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים כו' עכ"ל אכן דעת הב"ח שם ס"ק ע"ז אינו כן וז"ל הב"ח שם וב"י כתב לחלוץ בשתי רגליו בבת אחת ורבותי לא נהגו כמותו אלא חולצת בזה אחר זה ותקנה אתה שחשש ב"י שמא תהיה חליצה פסולה הוא שיזהירו הדיינים ליבם שיהא דעתו בשעת חליצה שבאותו חליצת רגל שהדין הוא לחלוץ בו הוא מכוין לפטור בו יבמתו · וכן היבמה תהא דעתה כו' דהשתא אין כאן. חשש שמא תהא חליצה פסולה דכיון דשניהם נתכוונו שלא תהא נפטרת מזיקתה כלום בחליצת אותו רגל שאינו בדין אינה חליצה כלל וכאילו לא חלץ לה ולא פסלה על האחין בחליצה זו והכי נקטינן וכך אני נוהג עכ"ל והובא דברי הב"ח אלו בקצרה בב"ש שם ס"ק כ"ד וכן ה"ה עוד בפי' ס"ח שם · גם בתשו' מהר"ם לובלין סי' ע' כתב שכן המנהג דוקא לחלוץ זה אחר זה מתחלה ברגל הימין של כל אדם ואח"כ בשמאל שהוא ימין דידיה כו' ואין חילוק בין לית ליה אחין או אית ליה אחין ודלא כפירוש ב"ח דהא איכא למיחש שמא תתכוין לזה שאינו ימין ע"פ האמת וכמ"ש מהרי"ו לענין שני גיטין בבת אחת והאריך בזה · גם בתשו' ט"ב ס' ייגה סי' קנ"ט הבאתיו בפ"ת שם ס"ק כ"ד כתב דפשוט שחולצת בזה אחר זה כדברי הב"ח ולא משניהם בבת אחת וכל דברי מהרמ"ל בתשובה סי' ע' לדקו בזה שיותר טוב הוא להיות בזה אחר זה כו' (שם כתבתי דלעד"נ עוד טעם דאילו לדעת הב"י נמצא שלאחד מהם היא חולצת ביד שמאלה והרי לכתחלה בעינן שיהא בידה הימנית כמ"ש שם סעיף ל' ע"ש וכעת מצאתי בתשו' שבו"י ח"א סי' קכ"ע כתב ג"כ טעם זה והוסיף עוד טעם כיון שצריך למדרס רגלו וחולץ בעמידה ואילו לדעת הב"י שחולצת שתיהם בבת אחת אי אפשר בקל שלא יפול אם לא שעל הרוב יצטרך לישב כו' ע"ש) ושתאמר בפירוש שבזה שהדין נותן שהוא הכשר לחליצה בו מכוונת למצות חליצה ובזה שאינו נחשב ע"פ ד"ת להיות כשר לחליצה אינה מכוונת למצות חליצה כלל רק כמתעסקת ופושטת מנעל מאיש נכרי ובזה אין כאן חשש חליצה פסולה לחזור על כל האחים כיון שאומרת בפירוש כו' ע"ש וכ"נ בתשו' שבו"י ח"א סי' קכ"ע שכתב דבכבר בא מעשה כזו לידו במושב זקנים ועלתה הסכמתם לחלוץ בזה אחר זה דלא כפי' סדר חליצה ע"ש :

ומעתה מבואר שגם הרב המסדר ז"ל שכ' לחלוץ בזה אחר זה וסתימת לשונו משמע שהוא גם באית ליה אחין דעתו ג"כ דלא כהב"י בפי' ס"ח רק כדברי הב"ח ותשובת מהרמ"ל אמנם ע"פ דברינו מבואר שיש קיצור בדברי הרב המסדר כמ"ש באות ס' ויזהירו או ליבם שיהא דעתו בשעת החליצה שבאותו חליצת הרגל שהדין לחלוץ בו הוא מכוין לפטור בו את יבמתו וכן היבמה תהא דעתה כו' וגם לקמן אות ע"א כתב ואם הוא אטר רגל לא יאמר הרב בפתח כנ"ל רק יאמר להם שאם הדין כו' והיה לו לבאר שזהו דוקא בדאיכא עוד אח זולת זה שחולץ דאז צריך לפרש להם כך להוציא מחשש חליצה פסולה שצריכה לחזור על כל האחין וכמבואר מדברי הב"ח הנ"ל ותשו' מהרמ"ל שם אבל בליכא אח אחר דלא שייך השם חיזור א"צ לפרש להם כך והדרבה יותר נכון לע"ד שלא לומר כך רק קודם חליצת רגל אחד יאמר הרב שיכוונו בהחלצ לפטור בחליצה זו ואחר חליצת רגל זה יאמר הרב שנתיישב בדעתו לחלוץ עוד ברגל השני כי הוא העיקר ע"פ הדין לחלוץ בו ויכוונו היבם והיבמה בהחלצ לפטור בחליצה זו דרגל השני ואז בכל פעם יש כוונה בהחלצ בלי שום ספק וכמ"ש כה"ג לענין ב' גיטין בסי' קכ"ט ס"ק נ"ס נה[?] [?]' נ"ב ועוד גדולים וגם לעיל בס"ג ראשון אות ר"ן מזה וצ"ע :

ומה שדעת הרב המסדר להקדים תחלה חליצת רגל ימין של כל אדם הגם שבדברי הב"ח והב"ש הנ"ל כתבו סתמא לחלוץ [?]
אחר

סדר חליצה

ישאל הרב ליבם אם הוא אינו אטר ברגל ימין ואם הוא אטר חולץ בב' רגליו וצריך לתקן אז ב' מנעלים אחד ימין ואחד לשמאל ויזהירו אז ליבם שיהא דעתו בשעת החליצה שבאותה חליצת הרגל שהדין לחלוץ בו הוא מכוון לפטור בו את יבמתו וכן היבמה תהא דעתה וכוונתה שלא להיות פטורה אלא באותה חליצת רגל שהדין נותן לחלוץ בו הן רגל ימין והן רגל שמאל : סא ישאל ליבמה אם היא איטרת יד ימינה כי אז תתיר המנעל בימינה שהוא שמאל כל אדם : סב יאמר הרב לשמש להוליכו ליבם ולחלוץ מנעלו ימין ולרחוץ רגלו הימין בחמין יפה שלא יהא נדבק בין האצבעות שום דבר וכן ירחץ בשוק וברגל למעלה ולמטה מגרר בסכין את העקב ושאר מקומות שאינם נקיים כדי שיהא נקי מכל טיט ולכלוך : סג לאחר שרחץ את הרגל יכרוך בסדין במטפחת סביב הרגל ויבא לפני ב"ד ויושיבו אותו אצל הרב ויראה הרב עם הדיינים תחת רגליו ועל רגלו ובין אצבעותיו שלא יהא בו מאומה שום טיט ולכלוך שיהא בו חציצה ואם הוא אטר יעשו כנ"ל בב' רגליו : סד יראה הרב עם הדיינים שהרגל עם המנעל נקיים : סה אם המנעל של היבם בעצמו הרי טוב ואז יפרסם שהוא של חיבם דהיינו שישאלנו אם המנעל הוא שלו ואינו לא שאול ולא שכור ויאמר הן ואם הוא של הרב יזרקנו לארץ ויאמר ליבם הגבה המנעל וקנהו בהגבהה וכן יעשה שיגביהנו שלשה טפחים מן הארץ כדי לפרסם הקניה וכן אם היבמה קנתה המנעל תחזירנה להרב ויצוה אותה לזורקו לארץ ואחר כך יאמר לה הרב אמור ליבם הגבה המנעל וקני בהגבהה וכן תאמר לו וכן יעשה שיגביהנו כנ"ל ואם הוא של אחר יקנהו להרב בהגבהה כנ"ל ואחר כך מקנהו הרב אל היבם בהגבהה כנ"ל : סו ילביש הרב המנעל ימין ברגל של יבם ויראה שהוא מכוון לרגלו לא גדול יותר מזה ולא קטן יותר מזה וידחק היבם רגלו בארץ כדי שתהא עקבו דבוק במנעל וישים החומרתית שהן ג' בתוך ג' לולאות כסדרן זה למעלה מזה והרצועות הארוכות הלבנות שקורין מיתנא יכרוך כל אחת בתוך החריץ זה בצד זה יכוין כל שיוכל להשוות הרצועות שיהיו שוכבות יחד ויכרוך מאחורי הרגל לפנים בין האויר שבין הקרסים והלולאות והרי יש לך כרך אחד חוזר וכורך מלפנים לאחורי הרגל בתוך חריץ העליון שאחורי הרגל וחוזר וכורך מאחורי הרגל לפנים בין האויר שבין הקרסים והלולאות העליונים והרי יש לך ב' כריכות סביב הרגל בין לפנים בין לאחור ואז יכרוך למעלה מן הלולאות מלפנים הרגל על גבי הבשר לאחורי הרגל וחוזר וכורך מאחורי הרגל לפנים עד למעלה מן הלולאות הרי שלשה כריכות ויקשור ב' קשרים זה על גב זה ואחר כך עניבה למעלה מן המנעל עד בשר שקורין בל"א שינבויי"ן והקשר הב' לא יקשור בחוזק רק בקל כדי שתוכל היבמה להתיר ביד ימין בלי סיוע השמאל ומ"מ לא יהא רפוי דשני קשרים יהיו מהודקים : סז היבם יגבה בגדיו וילך לפני הדיינים לכל הפחות ד' אמות ויראו הדיינים

פתחי תשובה

אחר זה ולא הזכירו איזה מהם יחלוץ תחלה וגם בתשו' כ"ב תניינא הנ"ל לא הזכיר מזה משמע דאין קפידא בזה אך בתשו' מהר"ם לובלין שם כתב בהדיא דיש לחלוץ מתחלה הרגל הימין של כל אדם ואחר כך השמאל שהוא ימין דידיה וביאר שם הטעם משום דמסתבר לן טפי דעת הסמ"ג דאפי' אטר חולץ בימין של כל אדם ע"ש וכן פסק בתשו' שבות יעקב שם וכן העלה בס' ישועות יעקב סי' קס"ט ס"ק ע"ז והביא שם שגם מהרש"ל ביש"ש כתב כן בהדיא דאף שחולץ בשתי רגליו מ"מ של ימין הוא העיקר וחולץ תחלה בשל ימין ואח"כ בשל שמאל ע"ש וכן מבואר בס"ח שבסוף ספר גט פשוט סי' ע"ז ע"ש ומאחר דכל הני רבוותא ס"ל הכי בודאי דהכי נקטינן וכדברי הרב המסדר ז"ל ודלא כדברי הרב בעל גט מקושר שכתב בהגהותיו לס"ח אות ע"א שתחלוץ תחלה בימין דידיה שהוא שמאל כל אדם ע"ש (ואפשר שטעמו כיון דמה דנוהגין לחלוץ בשתיהן הוא כדברי הר"ן ר"פ ג"ה דתלי באבעיא דש"ס שם באית לה לטוף ועגיל אית לבהמה ולא עגיל דלא איפשטא וא"כ הרי בש"ס שם איתא לצדדי האבעיא בתר דידיה אזלינן או בתר מיניה אזלינן וכבר כתב הרדב"ז בתשובה הובא בס' יד מלאכי כלל ב' סי' נ' שהמקובל אצלנו בדרכי התלמוד שהצד הפשוט יותר אצל בעל האבעיין תופס תחלה וא"כ גם הכא משמע שפשוט יותר הצד דבתר דידיה אזלינן ולכן יש להקדימו תחלה אך בדברי הר"ן שם איתא הגירסא בצדדי האבעיא להיפך בתר מיניה אזלינן או בתר דידיה אזלינן א"כ משמע דפשוט יותר הצד דבתר מיניה אזלינן) :

אמנם מה דמבואר מלשון הרב המסדר ז"ל אות זה ואות ע"א ופ"ד שמתחלה יעשה כל סדר החליצה ברגל ימין לבד ואח"כ קודם הרקיקה יחזור לעשות כל סדר החליצה מחדש ברגלו השמאל הנה בתשו' מהרמ"ל שם לא משמע כן רק דנועלין לו השני מנעלים ואומרים להם שעושין זה מחמת דמספקא לן איזו היא רגלו הימנית ע"פ הדין ולכן יכוונו שאיזה רגל שהוא ימין יכוונו לפטרה בו דוקא ולא באחר וחולצת מתחלה של ימין דעלמא ומיד אח"כ חולצת ג"כ מרגל השמאל שהוא ימין דידיה ומיד עושין אח"כ הרקיקה והקריאה (וכ' שם דמה שמפסיק בין חליצה הראשונה ובין הרקיקה חליצת השמאל מה בכך דאם חליצה הראשונה היא אמתית הוי הב' כמתעסק בעלמא שהרי לא מצינו שצריכין להיות תכופים זה לזה עי"ש) וכן דעת תשו' שבו"י שם וכ' דאם עושין כן יוצאים אפשר לכל הדעות כיון שעושין חליצת מנעלים תכופין זה אחר זה הוי כחולץ בבת אחת ממש כיון שא"א לחלוץ בבת אחת ממש בידה סימנית והוא יעמוד ע"כ חולץ לשתיהן זה אחר זה בלי הפסק הוי כחולץ בבת אחת ליכא למיחש לחליצה פסולה וראיה ברורה לזה מסוגיא דיומא דף ה' ע"ב כיצד הלבישן כו' ובבת אחת מי משכחת לה וכ' דאקדים כו' ומסיים שם וז"ל לכן יעשה על דרך זה ינעיל הרב המסדר שני מנעלים זה אחר זה ויעשה כל הסדר ולהזהיר החולץ והחולצה שלא יכוונו לפטור בחליצה רק באותו רגל שהוא ע"פ הדין לחלוץ ואח"כ החולץ שאשה רגל ימינו דהיינו ימין כל אדם ואח"כ תחלוץ רגל השמאל שהוא ימין דידיה ואח"כ תעשה הרקיקה וכל סדר החליצה עכ"ל גם הגאון בעל גט מקושר בהגהותיו לס"ח אות ע"א דעתו כן ע"ש ועמ"ש לקמן אות פ"ד : (סז) וילך לפני הדיינים לכל הפחות ד' אמות כו' בס"ח דש"ע סעיף מ"ד צריך שילך היבם בהנעל ברגלו ארבע אמות כו' ובפי' ס"ח שם סעי' ס"ב כמה טעמים בזה או שיהא נראה כאלו (פי' לראות העומדים שם ולא יוציאו לעז כ"כ בהשי' רובי השני ס"ם כ"ח) או כדי שיראו שהוא מכוון לרגלו וגם שיראו שאינו אטר ע"ש וכבוד ידידי הרב הג' מהר"ם גימפל נ"י אב"ד דק"ק רהזינאיי אמר דנ"ל עוד טעם כי הוא מעיקר דינא דגמרא ואלו לא ילך בו ד' אמות יש חשש פסול בחליצה דהרי בגמרא יבמות ק"ד ע"א איתא א"ל רבינא לרב אשי מאי שנא זקן ששמוי לכבודו

דאם

סדר חליצה

שהוא מכוון לו ויכול לילך בו ויראו איזה רגל ימינו ושלא יעלה המנעל למעלה מן הארכובה : סח יחו היבם לפני הדיינים ויעמוד אצל הכותל או אצל עמוד או אצל דף והמנהג פשוט שמביאין דף וסומכין אותו לכותל והיבם נשען בדף ולא ישען כ"כ אלא כדי שאם ינטל משענתו שלא יפול וישען כדי שיוכל לדחוק רגלו בהקרקע : סט וכל עניני החליצה בין בקריאה בין בחליצה בין ברקיקה יהיו הג' דיינים והב' הנוספין יושבים והיבם והיבמה עומדים ואם הוא חולה שלא יכול לעמוד יוכל לחלוץ מיושב : ע יזהיר הרב ליבם שלא יסייע ליבמה בענין החליצה : עא אז יאמר הרב ליבם פעם שנית שיהא בדעתו לכוין שיתיר את היבמה זאת לשוק מי שתרצה ולפוטרה באותו חליצה ממה שהיתה קשורה בו עד עתה וכן יאמר ליבמה שיהא בדעתה וכוונתה שתהא נפטרת מן היבם בחליצה זאת להנשא לכל גבר דתתצביין ויכוונו שניהם להתיר אותה בחליצה ויאמרו שניהם הן ואם הוא אטר רגל לא יאמר הרב בסתם כנ"ל רק יאמר להם שאם הדין הוא להיות פטורה בחליצת רגל זה אזי תעלה חליצה זו לשם חליצת כשירה להיות פטורה ממנו ותהא מותרת לשוק למי שתרצה ואם אין הדין כנ"ל אזי לא תעלה חליצה זו לשם חליצה כלל רק כמתעסקת בעלמא וישאל ליבם שנית ויאמר לו עדיין אתה עומד בדבורך שתרצה לחלוץ את יבמתך זאת ויאמר הן וכך יאמר להיבמה אם עדיין אתה רוצה ליקח חליצה מיבם זה ותאמר הן · ויאמר הרב ליבם שנית אם מסר מודעא ויאמר היבם לא מסרתי מודעא ולא אמרתי שום דבר שיזיק לחליצה ואם אמרתי איזה דיבור או מסרתי מודעא הלא כבר בטלתי הכל וחוזר אני ומבטל בפני אלו עדים ואז מעמיד הרב את היבמה לפני היבם כדי שתהא דבורה עמו לפני ב"ד ולא יעמוד אותה באופן שיהא פני היבם נגד פני הב"ד ופני היבמה נגד פניו ואחוריה לב"ד אלא מצדד היבם והיבמה שיעמדו זה כנגד זה וצדיהם נגד פני הב"ד : עב יגיד לה הרב בלשון אשכנז"י או בשאר לשון שהיא מורגלת בו שם פירוש המלות של הפסוק שתאמר מאן יבמי וגו' : עג אחר כך מקרא לה הרב · מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי · כל תיבה ותיבה לבדה ואם שכח אחד מן התיבות חוזר לראש ולא אבה יבמי מקרא לה בנשימה אחת בלא הפסקה ואם א"א אזי על כל פנים לא אבה מקרא לה בנשימה אחת ואחר כך יבמי כדלעיל סימן ה' : עד אז שואל הרב להיבם בל"א או בלשון שהוא רגיל בו שם הבנת מה שאומרת יבמתך שהיא קובלת שאינך רוצה ליבמה ויאמר הן : עה ואז מקרא הרב ליבם לא חפצתי לקחתה גם כן בנשימה אחת ואם לא יכול לומר בטוב כל הג' תיבות בנשימה אחת יאמר לא חפצתי בנשימה אחת ואחר כך לקחתה כדלעיל : עו וקורא לו לקחתה במפי"ק ה"א : עז ואז אומר הרב ליבם דחוק רגלך לארץ אך לא כ"כ כדי שתוכל היבמה להגביה רגלו כדלקמן סימן פ"ד : עח ויזהירם עוד שיכוונו לשם חליצה ואם הוא אטר רגל יאמר להם שיכוונו לשם חליצה בתנאי הנ"ל : עט לא יהא הטבעת בידה השמאלית : פ ידחוק היבם עקבו בארץ ואחוריו אל הדף ולא יהא נשען כ"כ וכו' כדלעיל סימן ס"ט יזהירנו שלא יסייע וכו' : פא יאמר הרב ליבמה לשוח בארץ ולא תשב כלל על ברכיה : פב יזהיר הרב את הג' דיינים והב' הנוספים שיראו גוף חליצת המנעל : פג ישאל אותה הרב אם אינה אטרת יד וא"ת שאינה איטרת יד אז יאמר שתתיר היבמה בידה הימנית בתחלה העניבה ואחר כך הקשרים ואחר כך תסיר הרצועות הגדולות מן הרגל · ותתיר

פתחי תשובה

(דאם חלצה בו פסולה) דלאו להילוכה עביד דבי דינא נמי לאו להילוכה עביד א"ל אילו מסני ביה שלוחא דבי דינא מי קפיד עליה דיינא ע"ש והנה אצלנו פשיטא דקפיד וקפיד וגם אין דרך ואפשרות שילך בו שליח ב"ד עד שיקרא בשביל זה עביד להילוך ורק כאשר היבם הולך בו ד"א ע"י זה מתכשר ונקרא עביד להילוך וא"כ זה הסילוך ד' אמות הוא (*) מוכרח מאד עכ"ד :

(סט) וכל עניני החליצה כו' והיבם והיבמה עומדים כו' בס"ח דש"ע סעי' מ"ו ועמ"ש שם ס"ק י"ג בשם ס' בית מאיר דמשמעות הפוסקים דאפי' אם היבם ת"ח אינו רשאי לישב כו' ע"ש · ובפי' ס"ח סעיף ס"ד דאם היבם חלש או זקן נותנים לו מקל בידו לסמוך עליו אבל לא ישב לכתחלה ואם א"א כלל אלא יושב כגון שהוא חולה חשוב דיעבד כו' ע"ש : (עא) ואם הוא אטר רגל לא יאמר הרב בסתם כנ"ל רק יאמר כו' עמ"ש לעיל אות נ"ט באריכות מדין חליצת אטר ומדברינו שם מבואר דמ"ש כאן והו דוקא באיכא עוד אח אחר זולת זה החולץ (והיינו באופן שאותו אח האחר אינו ראוי לחלוץ עתה כגון שהוא קטן וצריכה להמתין עד שיגדיל או שהוא במדינת הים או שגם הוא אטר או חולה ברגלו וכעובדא דהשו' מהרמ"ל דאלו היה כאן אח אחר הראוי לחלוץ כתבתי לעיל אות ג' בשם נו"ב תניינא סימן קנ"ה דאפילו אם הוא קטן מהאטר חולצת מהסני כי למה לנו להקל נגד הרתב"ן כו' ואפילו אם הוא רחוק איזה פרסאות כו' ע"ש) דאז צריך לפרש כך כדי להוציא מחשש חליצה פסולה דצריכה חיזור על כל האחין אבל בליכא כלל אח אחר רק זה החולץ האטר אין צריך לפרש לכוון לפטור באותו רגל שהדין הוא לחלוץ רק יאמר להם בסתם בעת חליצת רגל הא' שיכוונו לפטור בחליצה זו בהחלט ואח"כ בעת חליצת רגל הב' יאמר ג"כ כנ"ל ע"ש :

(עט) לא יהא הטבעת בידה השמאלית · עיין בס' כרם שלמה שהגיה דצ"ל הימנית ע"ש ועמ"ש לעיל בסג"ר אות רכ"א :

(פב) יזהיר הרב כו' · עב"ש בסי' קס"ע ס"ק ל"ט ועמ"ש בפ"ת בס"ח בקצרה סי' נ"ב ס"ק י"ג בשם ס' בית מאיר שכתב דאינו אלא חומרא לצאת משמעות פשטיה דקרא ע"ש : (פג) ותתפוס רגלו בידה השמאלית כו' · בס' כרם שלמה שם הגיה גם כאן דט"ס הוא וצ"ל הימנית ע"ש ובמחכ"ת לא דק ולא ראה שכ"כ בטור ובש"ע סי' קס"ע סעי' ל' ובס"ח שם סעי' נ"ב והוא מהירושלמי שהביאו התוס' והרא"ש והמרדכי והמ"ת ופי' ס"ח סעי' ע"א כיצד היא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין כו' (שוב ראיתי שהוא עצמו בשו"ת שבסוף הספר סי' פ"ו חזר בו מהגה"ה זו מחמת שראה אח"כ דכן הוא בש"ע ובב"ח ע"ש ולא זכר שכן הוא בראשונים ובירושל' הנ"ל) · ועמ"ש בפ"ת סי' קס"ע ס"ק כ"ו הבאתי דברי הב"ש שם אות י"ט שכ' פי' בשעה שתתפוס בידה הימנית בעקב המנעל לחלוץ אותו אז תתפוס בידה השמאלית עובי בשר השוק באויר כדי שלא ינוד ויזוז ותשמיט המנעל מן העקב בידה הימנית כו' ומסיים שם שכן נהגו שהכל בימין אלא שתופסת בשר השוק בשמאל וז"ש בירושלמי ותופסתו בשמאל ע"ש · אכן בספר גט מקושר בהגהותיו כאן אות ז' כתב שטעה בקונט' טיב חליצה שצריכה לאחוז במקום המנעל ותתפוס שם להחזיק המנעל עם הרגל שלא יפול אפי' אם לא היה המנעל דחוק עכ"ל ואני כתבתי שם דלענ"ד

סדר חליצה

והמרתות התחתון קודם ואחר כך האמצעות ואחר כך העליון והכל בידה הימנית ותתפוס רגלו בידה השמאלית
ותגביהנו מן הארץ ותשמיט המנעל מן העקב וגם תחלוץ כל המנעל בידה הימנית בלא סיוע השמאלית
וגם בלא סיוע היבם לא בידו ולא ברגלו ומשלכת המנעל לארץ ואחר כך תגביה אותו מן הארץ ותשליכהו
למרחוק · ואם היא איטרת יד אז יאמר לה שתעשה בהיפך מהנזכר לעיל : **פד** אם היה איטר רגל ימין
החולץ יעשה כסדר הנזכר ברגלו השמאל מכל מה שכתב מסימן ס"ה ברחיצת הרגל וכו' עד כאן :
פה ואז יאמר הרב ליבמה לצרף רוק גדול תוך פיה ולא ע"י פיהוק ועיטוש ובלא כיח וניע ודם · וגם לא
תריק מים בעלמא רק רוק ממש ושיבא הרוק מעצמה : **פו** ויאמר אל הג' דיינים ואל ב' הנוספים תראו
הרוק יוצא מפיה ותסתכלו בה עד שיגיע לפני היבם לארץ : **פז** ויהא הרוק ניכר אפילו אם מעורב בדם :
פח ואחר כך מקרא הרב ליבמה מלה אחר מלה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו
בישראל בית חלוץ הנעל בית חלוץ הנעל · והדיינים וכל העומדים שם יענו גם כן חלוץ הנעל :
פט יאמר הרב אל היבם שיתן לו המנעל של חליצה במתנה ויאמר היבם הן ויגביהנו הרב שלשה טפחים
ויאמר שהוא זכה בו בשביל אחר : **צ** אם אין ליבמה ש"ח על היבם שיחלוץ לה בחנם וצריכת ליתן לו
חצי הנכסים של הבעל אף אם אין מגיעים הצי הנכסים עד כדי כך כל כתובתה אז מפשרין ביניהם כמ"ש
רמ"א ורמ"י סימן קס"ה אז אינה גובאת כל כתובתה ומשלישים ביד שליש מה שחסר לה מסך כתובתה
עד שיחלוץ לה ואחר שיחלוץ לה נותן השליש מה שהושלש בידו להיבם והרב קורע כתובתה : **צא** הדיינים

פתחי תשובה

דלע"ד במקום שאין מנהג מבורר כהב"ח יותר נכון לנהוג כהג"מ הנ"ל שתתפוס במקום העקב כדי שלא יפול המנעל מאליו
רוב העקב דאפילו בדיעבד פסול וגם דכן מדוייק לשון הירושלמי הנ"ל והוספתו בשמאל דקאי אמנעל שתתפוס במקום המנעל
כדברי הג"מ הנ"ל ע"ש · ומ"ש ותגביהנו מן הארץ כו' עיין מ"ש בפ"ת בס"ת בקצרה ס"ק י"ד הבאתי תשו' נו"ב סי' נ"ד דרב
גדול אחד רצה לחדש דבר במנהג החליצה שמעולם מנהג ישראל אחר התרת הקשרים של המנעל עם הקרסים האשה מגבהת
תחלה רגל היבם בשמאלה ובימינה שולפת המנעל והרב הנ"ל רצה לשנות המנהג שלא תגביה הרגל כלל כי איך אפשר שבשעת
עיקר החליצה לא יהא רגלו דחים וכו' מקום שנזכר הגבהת הרגל היינו ע"י השמטת המנעל מגבהת קצת העקב וגם הביא ראיה
מס"ח דהר"י מרגליות שבד"מ שכתב ואח"כ תוחבת בידה תחת עקיבו ותוספת בעקב המנעל כו' והוא ז"ל פשט לו ספר הד"מ
עצמו שחולק על מהר"י מרגליות ומקיים המנהג כו' והאריך עוד לסתור דברי הרב הנ"ל וכו' דכל המוסיף לומר שלא תגביה
הרגל כלל גורע מצות חליצה עכ"ב · גם בס' בית מאיר שם הביא דברי הנו"ב הנ"ל אך מסיים וז"ל ואולם מה שהוציא מפלפולו
שעיקר המצוה בהגבהה והמונעה גורע לענ"ד לא משמע הכי מסידורי הראשונים ז"ל שלא זכרוה עכ"ל · וע"ש עוד בתשובת
נו"ב שהביא לשון רש"ל ביש"ש פמ"ה סי' ע' שכתב ומגבהת קצת רגלו בימין כו' וגם בס"ח של מהר"י מינץ כתב כן שהגבהת
הרגל יהיה ג"כ בימינה והוא ז"ל כ' מאחר שבד"מ הביא סוף דברי מהר"י מינץ שם ולא הביא תחלת דבריו שתגביה בימינה
מכלל דלא חש לדבריו בזה כו' ואני כתבתי דלענ"ד צ"ע מדוע לא נחוש לדברי גאונים אלו בזה אחרי שכתב בנו"ב שם שבדברי מי
שמבואר שתגביה בימין קפידא יש בדבר אבל בדברי מי שמבואר שתגביה בשמאל אין הכוונה דוקא בשמאל דודאי אין השמאל עדיף
מימין אלא הכונה אף בשמאל כו' וא"כ ראוי לחוש ולהחמיר ובפרט שגם מלשון הש"ע אין הכרח כל כך שגם ההגבהה תהיה בשמאל
די"ל דמ"ש ותגביהנו מן הארץ אלמטה קאי ותגביהנו כו' ותשמוט כו' וגם תחלוץ כו' בידה הימנית (וההכרח מדיוק הלשון שכתב
הנו"ב שם אפשר לדחות) וכן משמע קצת מלשון פי' ס"ח שם סעיף ע"ב וצ"ע : (**פד**) אם היה אטר רגל שחולץ יעשה כסדר הנזכר
ברגלו השמאל כו' · כבר כתבתי לעיל אות נ"ט דמה דמבואר מדברי הרב המסדר שעושין מתחלה כל סדר החליצה ברגל ימין לבד
ואח"כ עושין כל סדר החליצה מחדש ברגל שמאל לא משמע כן בתשו' מהר"ם לובלין סי' ע' רק דנועלין לו השני מנעלים כאחד
בזה אחר זה כו' וכן דעת תשו' שבו"י ח"א סי' קכ"ט ובספר נט מקושר בהגהותיו לס"ח ע"ש אולם מבואר מדבריו שם דזהו
בחליצה עוד את אחר דאז טוב יותר לנעול הב' מנעלים ותחלוץ זה אחר זה תיכף מטעם שכתב בשבו"י שם דבזה יוצאין אפשר לכל
הדעות כיון שעושין חליצת ב' מנעלים תכופין זה אחר זה הוי כבת אחת ממש וליכא למיחש לחליצה פסולה כו' אבל בליכא עוד
את רק זה החולץ האטר לבדו דלא שייך חשש חליצה פסולה לחזור על כל האחין יותר נכון לעשות סדר החליצה ברגל ימין כפ"ע
ואח"כ ברגל שמאל כפ"ע ובכל פעם יאמר להם הרב לכוין לפטור בחליצה זו בהחלט בלי שום ספק אך גם בליכא את אחר עכ"פ
יזכרו לעשות סדר החליצה מחדש ברגלו השמאל קודם הרקיקה דוקא מטעם שכ' בס"ח דש"ע סט"ו יזהירו ב"ד את היבמה שלא
תרוק בפני היבם עד שתחלוץ וכפי' ס"ח שם סעיף כ"ה דאפי' כשאין שם את אלא הוא אם תרוק בב"ד קודם החליצה נמצא מהפכין
הסדר דמצוה לחלוץ ואח"כ לרוק ע"ש וא"כ הכא שעושין אח"כ סדר החליצה מחדש ברגל השמאל משום ספיקא דילמא בתר ימין
דידיה אזלינן וחליצה קמייתא לאו כלום היא א"כ אם תרוק מיד בתר חליצה קמייתא נמצא מהפכין הסדר וכ"ז פשוט : (**פו**) ויאמר
אל הדיינים תראו הרוק כו' · עיין מ"ש בפ"ת בס"ת בקצרה סי' נ"ג ס"ק ט"ז דצריך ג"כ להזהיר להחולץ שיהא נותן דעתו לראות
את הרוק ע"ש : (**פח**) ואח"כ מקרא הרב כו' בית חלוץ הנעל בית חלוץ הנעל והדיינים כו' ג"כ חלוץ הנעל · בש"ע
בס"ח סעיף כ"ד וכ"ה איתא מקרין אותה כו' בית חלוץ הנעל בית ח"ה וכל העומדים שם עונים ואומרים חלוץ הנעל
שלשה פעמים ע"כ · וכן נ"ל גם כאן וע"ש מה שכתוב רק ב' פעמים וכבר הגיה כן בספר דגול מרבבה ובספר נט מקושר ע"ש ·
ועיין בתוי"ט ס"פ י"ב דיבמות ובספר כרם שלמה בשו"ת שבסוף הספר סימן פ"ז : (**צא**) הדיינים יתירו כו' · עמ"ש ס"ס
קס"ט ס"ק מ"ד דאף דאנו אין נוהגין לכתוב גט חליצה מ"מ אם החלוצה מעיר אחרת יש ליתן לה מעשה ב"ד כדרך שנותנים
לגרושה ע"ש · ועיין בספר כרם שלמה בשו"ה סי' פ"ז דרב אחד שאל ממנו למה לא הזכיר הרב המסדר להזכיר אותה שלא
תנשא לכהן כמו בגט לעיל בס"ג ראשון אות רמ"ת והגם שחליצה הוא רק מדרבנן מ"מ ראוי לכתחלה להזהיר והוא השיב לו
דשאני גט דצריכה להמתין ג' חדשים ושמא ישתכח הדבר כו' ע"ש עוד ואין תירוץ זה מתקבל עלי כלל · ולפ"ד רציתי לומר דכאן
א"צ להזהיר דהא מהאי טעמא יש שגים נוספים לפרסומי מלתא ופירש"י יבמות ק"ח ע"ב דלא לינסבא לכהן וא"כ כבר ניכר
הדבר ואין צריך להזהיר עוד (ומה שלא תיקנו ג"כ בגט כן כבר עמד על זה הט"ז בסימן קס"ט סק"ב ותירץ ע"ש) אך הכתי לא

יפויסב

יתירו לה להנשא מיד : **צב** אומרים הג' דיינים והשנים הנוספים יהי רצון שלא תבואנה עוד בנות ישראל לא לידי חליצה ולא לידי יבום : **צג** כשיעמדו יאמר הרב ברוך אשר קדשנו במצותיו והקיו של אברהם אבינו :

פתחי תשובה

יתיישב שפיר לפירוש שני שכתב רש"י שם דלא משום כהן רק דליתו אינשי ויקפצו עלה ובפרט דבסימן קס"ט ס"ק ו' כתבתי בשם תשובת ישועות יעקב דהעיקר כפירוש הב' ע"ש · ולכן נלע"ד דמעיקרא לק"מ דמה שהצריכו להזכיר אותה בגט היינו לפי מה שכתב בגט למהך להתנסבא לכל גבר דתיצביין והיינו אפי' לכהן כי היכי דלא ליהוי שיור בגט (כי חוץ מכהן הוי שיור בגט ופסול כדאיתא במשנה גיטין דף פ"ה) עיין בר"ן פרק המגרש ופן תטעה האשה דבאמת מותרת לכהן לכן מזהירים אותה הב"ד נהי דאגב הבעל אין שום שיור בגט אבל אנו הב"ד מזהירים שלא תנשא לכהן וא"כ הכא בחליצה לא שייך טעות זה ממילא אין צריכים להזהיר : ודע דמה שאומרים קצת המון שיש איזה חשש סכנה להחולץ ומחמת זה קצת מונעים א"ע לקיים המצוה הוא טעות כמבואר מדברי התוס' בס' בית שמאי דף קי"א ע"ב בד"ה לאחר שלשים יום ע"ש · ולבד זה מוקצה מן הדעת לומר כן כ שומר מצוה לא ידע גו' ותורתנו הקדושה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום :

קונטרס תוספת בכורים

והוא הוספות על דברי הגאון בעל המחבר **פתחי תשובה** ז"ל, על סדר גיטין וחליצה ·

מרב אחד מהרבני המ"ץ דק"ק ווילנא יצ"ו :

וזה החלי בעז"ה

בסדר גט ראשון אות ט' מש"ש בפ"ת בשם הח"ס על מ"ש בסה"ג שלא יהיה א' מהעדים בעל מום וסוף מהרי"ל ז"ל · וכתב הח"ס דל"ל דגזר מהרי"ל עדי גט אטו דייני גט כו' · נכתב בגלוו ולענ"ד הוא דבר תמוה באמת לחדש גזרה כזו · ויותר היה נ"ל לומר דמהרי"ל ז"ל ס"ל כמ"ש הרא"ש ז"ל בתשובותיו הובא בנ"פ סי' קכ"ג דהעדי מסירה עצמן הן הן דיינים ג"כ דבכל הס"ג ודאי דעד נעשה דיין לכ"ע הואיל ויהיב גיטא בידמא כו' · ומשו"ה אף דבעינן תלתא לסדור הגט (לד' הרא"ש והא"ז שהובא בנ"פ שם וכמו בחליצה) כיון דאף בר"מ אינו אלא דרבנן בכל הס"ג עד נעשה דיין · ומהני שפיר בחכם המסדר לבדו עם עדי הגט דסו"ל תלתא ע"ש (וכד"מ סי' קמ"א אות כ"א כ"כ גם בשם הריב"ש ז"ל ס' ש"ן דהעדים שנמסר הגט לפניהם יכולין להיות דיינים בדבר ולא אמרינן בהס"ג אין עד נעשה דיין ע"ש) (והובא בשו"ת תועפות ראם סה"א ובפ"ת סי' קנ"ד בס"ג סק"ח ועי' בשו"ת מים חיים סי' ס"ג אות ל"ג ל"ד) ומה"ט י"ל באמת דהחמיר המהרי"ל שלא יהיו גם עדי הגט בעלי מומין משום דבעינן שיהיו גם העדים ראוין להיות דיינים כיון דאיכא נמי מצטרפי לתלתא בהדי החכם המסדר וכמ"ש · (ומשא"כ בעדי נפשות דבעלי מומין כשרין להעיד כדמוכח בסנהדרין מ"ס כיון דאין עד נעשה דיין בד"נ ולא שייך זה כלל וא"ש) · ובעיקר הדין מ"ש בפ"ת לעיל אות כ' בשם הנו"ב והח"ס לענין אם צריך שלשה לסידור הגט עיין בשו"ת תועפות ראם סי' ס"א הנ"ל שכתב וז"ל · ע"ד סידור הגט ביחידי כבר נהגו בכל בתי דינין בקהלות ישראל לסדר הגט מאיש לאשתו ביחידי ול"ת מאן דחש להוראת הנו"ב ז"ל בזה · והמערער הוא מוציא לעז על כל גיטי דעלמא ומחינן ליה בסילוא כו' ע"ש ובטעס"מ ריש ס"ג : לעיל באות ד' מ"ש בשם הנ"פ בגט בלילה דבשעת הדחק כגון בחולה מרע כו' עבדינן עובדא אף לכתחלה · נ"ב ועיין בשו"ת תועפות ראם סי' ס' שכתב דבשכ"מ פשיטא דיכול לגרש בלילה בהרי אף בשבת הקילו בו ליתן הגט ע"ש · ושם בפ"ת מ"ש בדין גט ע"י שליח בלילה מדברי הרמ"א בסי' קמ"ב סק"ס · נ"ב ועיין בד"מ סי' קמ"ב אות ס' מ"ש בשם הגה"מ דגם לכתחלה יכול השליח ליתן לה בלילה · ומ"ש בהג"ה שם הוא משו"ת בנימין זאב ע"ש : לעיל באות ח' מ"ש בשם תוס' רע"א ז"ל דלפסול לשבועה א"צ הכרזה · נ"ב עיין בשו"ת תועפות ראם סי' נ"ג בזה : ושם מ"ש בשם המ"כ שהובא בב"י לעיל סי' מ"ב · נ"ב ועיין בטור ס"ס קנ"ב וז"ל והתם פסול מה"ת היה ע"ש : שם באות ח' מ"ש דבגט שנכתב לשלחו ע"י שליח א"צ לדקדק כ"כ באם הוחזקו בשנים · נ"ב יש לתקן קצת הלשון בזה וצ"ל א"צ לדקדק בעדי החתימה על הסימנים אם רק הוחזקו בשנים : שם באות ח' מ"ש דדעת הרב המסדר דלא מהני אפי' אם יש ב' עדים שהם בני י"ג שנים ויום אחד כו' · נ"ב ועיין בס' חידושי הרז"ה ז"ל (שהובא בספר הלז בשו"ת נו"ב מה"ת חיו"ד סי' נ"ו) שהשיג ע"ז להיפך דאם יש עדים שהוא עתה בן י"ג שנה ויום אחד לבד כל השערות ארוכות יותר או גרע טפי · שהרי ביום א' אי אפשר שיגדלו השערות כ"כ ועי"כ ביום שלפניו היו עכ"פ כדי לכוף ראשן לעיקרן שהוא השיעור דמסני מדין הש"ס וכיון שקודם הזמן היה בהם כשיעור הרי ודאי גומא ניהו וכמ"ש בספרי קנ"ס ס"ק י"ד · והאריך

והאריך בזה שם בשיעור ב' שערות דין ו' ג"כ ע"ש : אות י"ג מ"ש בשם הג"מ באם צוה כשהיה שפוי ואח"כ נשתתק די"ם להקל מאחר דלהרמב"ם הגט כשר מה"ת כו' · נ"ב ומיהו בחולי דלאו שטיא בידן גם להרמב"ם הגט בטל מה"ת דדוקא קורדייקוס דשטיא בידן ביסרא סומקא כו' כתב דפסול לבד · עיין בב"י סי' קכ"א ובב"ש שם סק"ב וא"כ בחולי דאין שטי' בידן צ"ע אם לסמוך על בדיקתנו אח"כ אף שהיה שפוי בעת שצוה לכתוב ואכמ"ל :

אות יט או"ק א' מ"ש בשם הט"ג בגט המובא ע"י שליח שלא נכתב שם אבי האשה די"ם להקל בדיעבד אם כבר ניתן הגט · נ"ב ואמנם בשם אבי המגרש שלא נכתב והגט בא ע"י שליח כ' בתשובותיו בב"א סי' פ"ד דחמיר טפי ואפי' כשכבר ניתן הגט אין להקל רק אחר שכבר נשאת · וכ"ד הש"י בסי' ל"ו שהובא בב"ש סי' קל"ו סק"ד והסה"ד בסי' קל"ח הנ"ל ע"ש · וטעמא משום דכשנכתב מקום עמידת האשה ג"כ בגט הו"ל מוכח מתוכו טפי · אבל ע"י שליח שלא נכתב מקום עמידת האשה וגם לא נכתב שם אבי המגרש לא מוכח כלל ע"ש · ואולם בנו"ב סי' קי"ג הנ"ל כ' להיפך דבשם אבי האשה חמיר טפי כשהוא ע"י שליח ע"ש · ומיהו פשטא דהש"ס מוכח דבאבי המגרש חמיר טפי דלאני יוסף לבד חיישינן מן השמא ואין אחר יכול להוציא עליהן שט"ח אבל הן מוציאין על אחרים וכדאמר בגיטין כ"ד וכ"כ בתו"ג שם · ועי' גיטין פ"ב אנא פב"פ כו' יש פ' אנתתי וביבמות קט"ו קט"ז ע"ש · ובירו' פ' המגרש ה"ח גרסי' כתב איש פ' כשר · וצ"ל לפרש קצת דאבעל קאי והו"ל דומיא דחניכתו ולא אעד ע"ש ודלא כפי' הפ"מ שם · ועי' נד' השואל בתה"ד הנ"ל ובב"י סי' קכ"ט בשם הרשב"א ז"ל בתשובה ובירושלמי שם פ"ב הל"ג ודו"ק · (והארכתי בזה בעזה"ה בתשובה ע"ד הגט שהגיע לפה מק"פ בשנת תרח"י בלי שם אבי המגרש והיה בו עוד איזו ריעותות בגט ובהרשאה ולא קבלוהו בפה · והוא מבואר בספרי כ"י שו"ת „בכורים לה'" יזכני ה' להוציאו לאורה) · ומיהו כ"כ הנו"ב שאין ראיה מהראשונים שהיו כותבין מקום הדירה והיה מוכח יותר ע"ש · ובברית אברהם סי' ל"ד ובב"א סי' נ"ג החמיר שלא תנשא בגט זה רק במקום עיגון גדול · וכ"כ בבאה"ט כ"י מהגאון ר' זכריה מענדיל ז"ל (הנמצא בקהלתינו על הבאה"ע) שאין להקל בדבר כלל ע"ש : שם או"ק ד' מ"ש דכותבין שם הראשון דמתקרי שם השני · נ"ב נ"ל לתקן לשון זה קצת וצ"ל דכותבין שם הראשון תחלה ועל שם השני דמתקרי : או"ק ט"ז מ"ש דאינו נקרא בשם יעקב לחוד · נ"ב ועי' לעיל או"ק ו' :

אות כ"ב מ"ש אם יש כינוי לגר · נ"ב נ"ל לאשופי : אות כ"ח מ"ש בדין שני יוכ"ש מד' הב"ש דלעיל סי' קל"ו סק"ס · נ"ב עיין בספר חידושי הרז"ה ז"ל הנ"ל מ"ש ג"כ ע"ד הרב המסדר בזה :

שם מ"ש ליישב דברי הגאון מוהר"ר מן ז"ל שהובא בשה"י מ"ש ע"ד התוס' גיטין כ"ד ד"ה בעדי מסירה שדבריו תמוהין שם כמ"ש בס' ב"מ · והגאון בעפת"ח פ"ח ז"ל כתב ליישב דבריו דר"ל דלוקמי כאין שמות הנשים שוות במקום הכתיבה דה"ל שפיר מוכח מתוכו ואעפ"כ נתערבו משום דבמקום הנתינה הן שוות כו' והאריך בזה נ"ב ובמחנ"ת אין מקום לכ"ד בזה לענ"ד כלל · דמלבד דבעיקר פירושו בזה תקשה טובא דא"כ גם בשמות הבעל עצמו הלא משכחת לה בפשיטות ג"כ בכה"ג שאינם שוים במקום הכתיבה ושוין במקום הנתינה שבאחד כתוב יוסף ובהשני נפתלי דמתקרי יוסף (לד' התוס' או יוסף דמתקרי נפתלי לד' רוב הפוסקים) שבמקום הנתינה קורין לשניהם יוסף ועדי מסירה אינם יודעים מי נקרא במקום הכתיבה נפתלי וכעין מ"ש בשמות הנשים · ובכה"ג ודאי דהו"ל הכירא בשמות האנשים ג"כ ול"ל לאוקמי במשולשים כלל · ועוד דהלא בפשוטו היה י"ל דד' הגאון מוהר"ר מן הנ"ל בזה כד' הרא"ש והר"ן שהובא לעיל אות י"ט או"ק כ"א · דאם אין מוחזק במקום כתיבה שיש לו עוד שם במקום נתינה א"צ לכתוב רק שם מ"כ לבד ע"ש · וא"כ הרי משכחת לה בפשיטות שבאחד כתוב שרה לבד ובשני מרים לבד · רק שבמקום נתינה קורין לשתיהן שרה ואין ידוע לעדי מסירה למי קורין מרים במקום הכתיבה וכן משכח"ל בשמות האנשים ג"כ · אלא ע"כ צ"ל דליכא לאוקמי בהכי כלל דא"כ למה נקט כלל במשנה זו גיטין שוין הלא ע"כ לר"מ דבעי מוכח מתוכו צ"ל דבאין השמות שוין כלל מיירי ורק שבמקום נתינה אינו ידוע שמותיהן כמ"ש אלא ודאי דבאינן שוין ע"כ דודאי היו יודעות הנשים שמות בעליהן עכ"פ משא"כ במשולשים י"ל דגם הנשים אינן יודעות בסימן זה וכמ"ש הר"ן ז"ל כאן בשם התוס' בזה ע"ש (אבל אם הנשים היו יודעות ס"ל להתוס' דשפיר הוי מהני אף דהעדים אינם יודעים בעצמן דלא סבירא להתוס' בזה כד' התה"ד שהובא ברמ"א סי' קנ"ב ס"ק י"א · אלא ס"ל דגם אם העדים היו יודעין מפי הנשים עצמן הגי בהכי · וכמ"ש המהר"ם שי"ף בזה כאן ע"ש · ועכ"פ נסתר בזה ראיות הגאון מוהר"ר מן הנ"ל דע"כ הוצרכו התוס' לאוקמו במשולשים דוקא דבזה י"ל בפשיטות דגם הנשים אינן יודעות וכמ"ש הר"ן משא"כ בשמותיהן עצמן דבודאי ידעי הנשים אף השם שבמקום הכתיבה דאל"כ ל"ל למתני כלל שמותיהן שוין וכמ"ש בעז"ה :

אות לו כד' המסדר (אוב אן תנאי) · נ"ב נ"ל (אוב אן קיין תנאי) · וכ"ה בסדה"ג שבחלקת מחוקק הנדפס בקראקא שנת של"ד · ובכ"ש מס"ק שנדפס בשנת תמ"ט : אות נ"ג מ"ש המסדר שיאמר הבעל לעד (זייא איין עד אוב איך מאן דעס גט · דא ווערט שרייבן דער סופר פב"פ מגרש צו זיין דער מיט מיין ווייב פב"פ כו') · נ"ב נ"ל (דא ווערט שרייבן דער סופר פב"פ פון מיינט ווענין פב"פ מגרש צו זיין מיין ווייב פב"פ כו') · כן הגיה בס' חידושי הרז"ה הנ"ל · וכ"ה בלשון אמירת הבעל להסופר באות נ"ב · (ומשום הוצאת לעז על גיטין הראשונים לא שייך בכה"ג כמ"ש בפ"מ אות נ"ב בשם הג"מ בקו"א אות ח' · אך נראה דבלא"ה ליכא קפידא בהגהת הרז"ה הזאת כמ"ש בשם הנ"מ ושם ד"ה אלי לשמי כו' ע"ש): אות נ"ד איר עדים הב"פ · נ"ב נ"ל הב"פ ופב"פ : אות ס"א במסדר הנני עושה לשם פ' נ"ל לשם פב"פ : אות ס"ח ולמעלה חוץ כו' ולמטה יניח אחר חתימת עד השני כו' · ובפ"ת בשם ג"מ שם כתב דאם יניח הרבה למעלה יכול לזייף · נ"ב ועי' בשו"ת מהר"ח א"ז (הנדפס מכ"י כעת) הק"כ בגט שיש חלק למעלה כו' דאין לפוסלו כו' שאין למדין מטעם שלפני התחלת הגט כו' ע"ש : אות פ"ג כד' המסדר אם קוצו של יו"ד שעל האל"ף נוגע אם מלפניו כו' · נ"ב נ"ל גם מלפניו (וכ"ה בסג"ה ר"ס קכ"ה ס"ק ע"ז ובסדה"ג שבח"מ הנ"ל) · ושם שהיודין שבפ' ובכ' נוגע יותר במקום דיבוקו · נ"ב נ"ל יותר ממקום דיבוקו : אות פ"ד במסדר מ' פתוחה שכתב וי"ו · נ"ב נ"ל כ"ף ד"ו : אות פט מ"ש בפ"ת דדילמא שמו היה נכתב בגט ברי"ש והאשה זייפה ועשתה ד' להכשיר כו' נ"ב כ"ה גם בתו"ג אבל לכאורה ט"ס הוא וצ"ל להיפך דדילמא שמו היה נכתב בד' והאשה זייפה ועשתה רי"ש (פי' גרירת קוצו של ד') להכשיר

להכשיר כו': אות צ' מ"ש בשם הג"מ בתיקון תיבה אחת שנראית כשתי תיבות דגם מעיקרא דיינינן שסתיבה כתובה רק שניתן לטעות כו'. נ"ב ועי' בשערי תשובה סי' ל"ב ס"ק ל"ה בשם סדב"ש דכשהתיבה נראה חלוק ונראה כשתי תיבות לא יועיל מה שימשוך אח"כ ע"ש. ואף"כ עכ"פ בגט אולי יש להחמיר בזה כשכבר נתתם בפסול וצ"ע: אות צ"ב מ"ש בסדר הגט דאין להאריך גג הך' יותר מרגלה. נ"ב אין דבריו מדוקדקים דגדולה מזו הו"ל דלכתחלה צריך למשוך הרגל מהך' שיהיה כפלים כגגה. וכמ"ש בב"י א"ח סי' ל"ו ובמג"א ס' ל"ב ס"ק כ"ו. וע"ש בשע"ת ס"ק ל' ובידא"ח שם. ועי' בשו"ת מהרי"ל סי' נ"ח כאם האריך גג הך' דלמסך וכו' ג"כ דצריך להיות הרגל כפלים כגגה ע"ש:

אות קכ"ו מ"ש באם דילג תיבת אנתתי הא'. נ"ב ובר"ף וברמב"ם ובטופס הגט שכ"ז רש"י ז"ל בדף פ"ה ליתא שם תיבת אנתתי הראשון ע"ש: אות קכ"ט מ"ש בשם הח"ס בגט שכתב הסופר מקדמת במקום מן קדמת. נ"ב ובטופס הגט דהובא בפירש"י ז"ל הנ"ל איתא מקדמת ע"ש): אות קל"ד מ"ש בשם תשובת חיים שאל בהשמיט הסופר תיבת ליכי השני. נ"ב ובטופס דברש"י הנ"ל ליתא תיבת ליכי השני ע"ש: אות קל"ה דיתיהוויין. נ"ל די תיהוויין (וכמ"ש באות קל"ו דיש להרחיק מעט): אות קל"ה מ"ש בשם הג"פ בתיבת למהך אם היה הך' כמו ד' דיש לפוסלו. נ"ב ועי' בשו"ת מהרי"ל סי' נ"ח הנ"ל שכתב דאם כתב למהך בד' שאין הענין משתנה בזה ע"ש: אות קמ"ה בידייכי. עס"ס וצ"ל בידיכי: אות קמ"ו מן יומא דנן. נ"ב ע' בהלק"ט בקונט"ס גיטין אות ז' לייסב דאיך כותבין בגט ע"י שליח מן יומא דנן כו' כיון דלא מיגרשא אלא מיומא דמטא גיטה לידה. ע"ש באורך ובח"א סי' ל"ב שם. (ועתה ראיתי דגם בפ"ת סי' קכ"ו וס"ק מ"ב ציין בסי' ל"ב הנ"ל ע"ש): אות קצ"ב בד' המסדר (האט איר גיהערט פון סופר כו') הנני כותב גט זה לשם פב"פ ואני כותב אותו לשמו ולשמה כו'. נ"ב נ"ל הנני כותב גט זה לשם פב"פ לגרש בו את אשתו פב"פ ואני כותב אותו כו'. (וכ"ה בסדה"ג של בעל ת"מ הנ"ל): אות רט"ו בד' המסדר בנוסח ביטול מודעה של המגרש קודם הנתינה וגם קודם הכתיבה לעיל אות מ"ח. וגם לקמן בסדר חליצה אות נ"ז. נ"ב הנה מעולם הייתי מצטער ע"ז כאשר שמעתי כ"פ שאומר נוסח זה כל הבא לגרש מהמון העם ומהבורים אשר אינם מבינים אז כלל מה שהם אומרים. אף שאומרים זה בלשון אשכנז אבל אינם יודעים כלל מהו ענין מודעה וביטול מודעה. רק שהו יודעין עכ"פ ומבינים זאת הכל מה שמסיימין בל"א בסוף הנוסח הזה (אז דער גט זאל בטל זיין וכו'). ובסוף דבריו הוא נתפס ח"ו שסוברין ההמונים בלא ספק שהוא צריך לומר קודם הכתיבה והנתינה (אז דער גט זאל בטל זיין) ח"ו (וכבר עובדא דאירע להגאון בשו"ת ח"ס חלק א' סי' נ"ז שהובא לעיל בפתחי תשובה סי' קנ"ד ס"ק י"ג) דחשש שם ג"כ לפי שהיה המגרש מעמא דארעא שא"י בין ימינו לשמאלו ואולי היה סבר בכן הדין שיאמר הריני מבטל הגט ; ומעיקרא נתכוון לומר ביטול הגט ופיו ולבו היו שוין ומש"ה חשש התם באמת לביטול הגט ע"ש. ואף שהגאון בעל ח"ס ז"ל שם צידד להקל בזה משום דמוצא שפתיו בלי כוונת לבו לא מעלה ולא מוריד. וא"כ כיון שרצונו עכ"פ לגרש אשתו רק שאולי היה סבור שכך הנוסחא לומר שמבטל הגט. עכ"פ לא היה כוונת לבו שיתבטל הגט עי"ז אלא היה סבור שזה כמו תחינה כמ"ש המג"א בביטול חמץ כו' ע"ש. מ"מ לכתחלה ודאי דאין לתקן ולצוות לו שיאמר קודם הכתיבה והנתינה איזה לשון שיוכל לטעות עי"ז שהוא מבטל הגט באמת ח"ו וכמ"ש. ואף שבאמת הוא חוזר למעלה שהוא פוסל את העדים שיעידו עליו שאמר איזה דבר שיבטל הגט עי"ז. אבל בלא ספק שכל ההמונים אינם מבינים אז כלל מה שהם אומרים שע"פ הרוב אז המה מבוהלים ג"כ כשאומרים לפני הרב והעדים לשון ארוך ומגומגם כזה ככל נוסח ביטול המודעה הזאת אף שהוא בלשון אשכנז ורק בגמר דבריו הוא נתפס והכל הולך אחר החיתום ששומע שמסיים עכ"פ (דער גט זאל בטל זיין כו') ואינו מבין כלל שהוא חוזר על שלמעלה שפוסל העדים בזה. וגם לפעמים הבעל מיגז גייז ואפסקיה לדיבוריה בהא וכשאומר (אדער פסול זיין אונ איך פסיל אויך) ושוהה אז מעט קודם דמסיק לדיבוריה ולכולי מילתא בהא. ונראה כאומר שגם הוא פוסל הגט ; ואח"כ מסיים (איטליכען עד כו' אז דער גט זאל בטל כו') ואין כאן פיסול עדי מודעה רק פיסול וביטול הגט ח"ו. (וכבר דלא אבה יבמי ביבמות ק"ו דלא ליקרי לא לחודיה ואבה לחודיה ועי' בפי' ס"ח ס"ק ס"ו). ועכ"פ אין לנו לתת מכשול לפני ההמון והבורים בדבר כזה. וע"כ לולי דמסתפינא היה נ"ל לתקן הלשון והנוסחא קצת בזה. דאחר שמסיים בלשונו (אדער פסול זיין). יאמר כלשון הזה (אונ אויב עס וועלין קומען עדות חלילה אדער איין עד אונ וועט זאגין אז איך האב חלילה מוסר מודעה גיוועזין אדער גירעט אזוי איין ווארט וואס קען דעס גט ח"ו פסלין אדער מבטל זיין חלילה אדער ער זאל עפעס קענען ערגער ווערין חלילה דורך דעס זיינען דיא עדות וואס וועלין דאס זאגין אויף מיר פסול אונ איטליכען עד וואס וועט דאס זאגין אויף מיר פסיל איך אים) כן נ"ל לתקן קצת הלשון בזה בעז"ה וכנ"ל באות מ"ח הנ"ל. ובעיקר הדבר מה שבאים לגרש מהמון העם והבורים שאינן יודעים כלל מה כתוב בגט ואינם יודעים לקרותו ואינן מבינים לשון הגט ורק שאומרים לו שיאמר לסופר שיכתוב לו גט כמ"ש באות נ"ב ואין מודיעין לו מה כתוב בגט כלל. והלא מבואר בס"ע בסדה"ג סק"ב בהג"ס ובסדה"ג של מהר"ס ז"ל אות י"ב דצריכין לפרש להבעל לשון הגט ופי' המלות עכ"פ (רק שטעם הכפולים והשינויים שבגט א"צ לפרש לו) ומהו לשמו ולשמה כו' ע"ש. וכ"ה בד"מ סי' קל"ו דהבעל צריך לידע מהו לשון הגט ופירושו. וכן כל מה שיאמר הבעל צריך לידע מה הוא אומר עכ"ל (ובהג"ה שם סי' קל"ו נשמט שם שהבעל צריך לידע גם לשון הגט ע"ש) והנהוג הוא דאין מפרשים להבעל לשון הגט ואינו יודע מה כתוב בו כלל וצ"ע: אות רכ"א מ"ש בשם ג"מ על התומרא דנהגו להסיר הטבעות בעת קבלות הגט דמה בכך שיש דבר חוצץ כו'. נ"ב ולא ראה שבד"מ כי' קל"ט כתב באמת טעם נכון בזה דלכן צריכה להסיר כל דבר מידה דאולי יהא צר לה בידה או ותקפוץ ידיה משום זה והו"ל כקפלה ע"י דבר אחר עכ"ל ע"ש: אות רל"א ראיתי להעתיק כאן מסדה"ג של בעל חלקת מחוקק הנ"ל. שנדפס שם באותיות מרובעות ובנקודות כל לשון זה דאמירת המגרש בעת נתינת הגט לידה וכן הוא שם

הֲרֵי זֶה גִּיטֵּךְ וְהִתְקַבְּלִי גִּיטֵּךְ זֶה וּבוֹ תְּהֵיִי מְגוֹרֶשֶׁת מִמֶּנִּי מֵעַכְשָׁו וַהֲרֵי אַתְּ מוּתֶּרֶת לְכָל אָדָם: (והנה מה שחידשו האחרונים לומר במקום ובו תהיה ובו תהיי וכמ"ש בס' חי' הרז"ה הנ"ל וגם להכריח כן בכ"מ ע"ש. ובספר כרם שלמה כתב שמצא כ"י מהב"ח כן (והובא בפ"ת כאן ע"ש). הנה מצאתי כן באמת בעז"ה

בעוה"ם בספ"ג שנדפס פעם ראשונה בה"מ הנ"ל • ונראה שבאמת ע"ם נפל בכל הדפוסין שאח"כ בזה וגם מש"ם ושתקבלי גיטך „וכו' כ"ם באמת בב"י סי' קל"ו בשם הרי"ף ז"ל דצ"ל בשעת נתינה הרי זה גיטך והתקבלי גיטך זה כו' ע"ש (וכ"ה בס"ג שני אות מ"ו ובספ"ג שבד"מ בסוף ס' הטור רק שבמקום זה ובו הסיו כתוב שם ובו תסא ע"ש) ובכל הדפוסין כאן חסר תיבת זה השני וצ"ל דע"ם הוא (וכ"כ דבהס"ג לא שייך כלל להוצאה לעז בזה) :

אות רלג אך המגרש ב"מ כו' יהיה על מנת כו' ואם (מת) קודם יום פ' כו' • נ"ב עס"ם וצ"ל כמ"ש בספ"ג הנדפס בה"מ הנ"ל בנקודות ג"כ בזה על מנת שאם לא מָתִּי עד יום פ' והוא בכלל לא יהא גט ואם מָתִּי קודם יום פ' יהא גט מעכשיו ואם לא מָתִּי עד יום פ' והוא בכלל לא יהא גט :

אות רלד בד' המסדר ואם באתי בתוך הזמן הנזכר והראה בפני פ' ופ' לא יהא גט (מסיום) נאמנת עלי לומר שלא באתי ובלא פייסתיה • נ"ב עס"ם ג"כ וצ"ל ואם באתי בתוך הזמן כו' לא יהא גט וְתְהֵי נאמנת עלי לומר שלא באתי ושלא פייסתיך • וכ"ה בספ"ג של הבעל חלקת מחוקק הנ"ל בנקודות ג"כ : אות רמב שלא להוציא לעז על הגט כו' נ"ב בשו"ם שמש צדקה סי' י"ד כ' גם בחליצה כן ע"ש :

בסדר גט בני אות כ"ג מ"ש בשם הגאון מוה' זלמן ז"ל מווילנא דיש ע"ם שם דבמקום יאמר השליח צ"ל יאמר הבעל כו' • נ"ב וכ"כ בס' דעת קדושים להגאון ר' רפאל מהאמבורג ז"ל דף ע"ג ע"ש : אות מב מ"ש שאמש המדפיס שם תיבות ובכל מקום שתמצאנה אתה או שלותך כו' • נ"ב ועי' בד"מ סי' קמ"א אות ע"ז ובסדר גט לשליח הולכה שבד"מ שם דאיתא להדיא כן גם בעת מסירת הגט מהבעל להשליח שאומר הבעל או לשון זה ג"כ בכל מקום שתמצאנה אתה או שלותך כו' כמ"ש באות כ' בעת שממנה אותו לשליח קודם הכתיבה ג"כ כלשון זה וכ"ה בספ"ג של בעל חלקת מחוקק ז"ל עצמו הנדפס בקראקא הנ"ל • (אך בספ"ג של הב"ם מס"ק הנ"ל נחסרו שם ג"כ תיבות אלו • ונראה דשגגת המדפיס היה אז בזה ואחריו נמשכו כל הדפוסין להשמיט תיבות הללו) וצריך לתקן באמת כמ"ש • וכ"ה בדגול מרבבה ז"ל כאן וברשד"ם חלק אה"ע סי' ק"ה ע"ב • ומש"ם בפ"ת לבניה תהא היא מגורשת כו' • באמת כ"ה בנוסח בהרשאה שהובא בב"י סי' קמ"א בשם הגהות מרדכי בשם ריו"ל ואני נותן רשות כו' ותהא היא מגורשת כו' ע"ש וכ"ה בס"ג של מהר"י מינץ ז"ל ס"ג ע"ש ובצ"ל בלא ספק) : אות ג"ב מ"ש מהפיא דכתובות מ"ד בשני שטרות כו' • נ"ב וכבר הרגיש בראיה זו מכתובות גם הגאון ר' ליבלי בטלן ז"ל אב"ד דק"ק דענענבורג הובא בשו"ת בגדי ישע סי' כ"ז והאריך בזה ע"ש • אך הרב המחבר ז"ל מתי עלה בעוכלא ע"ש שהאריך ג"כ מד' הטור והש"ע בסי' קמ"א הנזכר ומהא דגילוי דעתא בגיטא ע"ם באורך ועכ"ם ד' הה"ש ז"ל נראה דס"ל כהרמ"ם ז"ל בטור סי' קמ"א שם וע"ע מ"ש לקמן בזה אי"ה :

אות סא מ"ש אם יכול השליח לשלוח הגט על ידי הבי דואר ליד איש א' כו' • נ"ב הנה בעיקר דין זה כבר האריכו הגאונים ז"ל עיין בשו"ת אמונת שמואל ס"י ובס' יאיר נתיב לבעל ג"ו סי' י"א • ובשו"ת פני אריה ס"כ ובתשובת מהר"ם ז"ל מבריסק סי' ל"ג באורך בדבר הגט שבאו מטריעסט למדינתינו • ויען שהוא מרחק רב מאוד התירו הרבנים דשם לשלוח ע"י הבי דואר • וצ"ע אם יש להקל בזה בזמנינו בכ"מ שיכולין לילך על מסילת הברזל ומצויים יותר עוברים ושבים ממדינה למדינה ג"כ ואף בעיירות הקטנות שאין רחוקין כ"כ מהמסילה יוכלו לעשות שליח הולכה כדת ע"י אנשי כעוה"ם שעל מסילת הברזל ומשם יוכלו בקל לעשות שליח שני עד מקום האשה • וע"כ אין להקל כ"כ בכה"ג לשלוח ע"י הבי דואר • וכן בשו"ת מים חיים סי' ע"ב התירו ג"כ לשלוח ע"י הבי דואר מעיר שושן הבירה למדינתינו ע"ש • ובשו"ת מהרי"מ הנ"ל כתב בעובדא דידיה שהשליח הראשון מסר את הגט והשליחות להרבנים דטריעסט • והרבנים מינו שליח שני להולכה לאיש א' שבמקום האשה ושלחו הגט ושתי ההרשאות על הבי דואר מונחים יחד בדלוסקמא והחותמת כו' ע"ש שהאריך בדין קיום עדי ההרשאה ובעיקר דין שליחות בגט ע"י הבי דואר ושליח הולכה בכתב שהרמ"א ז"ל בסי' קמ"א ס"ק ל"ס החמיר בזה ע"ש והעלה דיש להקל עכ"פ מחמת תקנות עגונות באופן שאם לא היה מועיל גט כזה לא היה להאשה תקנה כלל ע"ש (וע' בפ"ת סי' קמ"א ס"ק ל"ד ול"ם ובסוף סי' קמ"ב באורך) • ובשו"ת מים חיים הנ"ל כתב ג"כ להתיר במקום רחוק כנ"ל ע"י שליח הולכה בכתב רק שכתב דבכדי דלא לאפושי בשלוחי עדיף טפי שהבעל עצמו ימנה בפני הב"ד את השליח • וע"ש שכתב דבאופן זה צריך שתהא ת"י הב"ד ניכר במקום הנתינה כיון שאין השליח יכול לומר בפ"נ ובפ"נ ע"ש • ובס' תו"ג סי' קמ"א ס"ק ל"ו (וע' בס' תיקון עולם להגאון מו"ה שלמה קלוגר ז"ל תשובה א' ב' פ"ב ג' ותשו' ג' ד' ה' שהאריך בזה להקל • והרבה מדבריו תמוהין מאד ע"ש) • אך בעיקר הדין נראה לנו להלכה בעוה"ם דודאי טוב יותר ע"י שני שלוחים בכה"ג דאז יתקיים תקנת חכמים כדינו שהשליח ראשון יאמר בפ"נ ובפ"נ וימנה להשליח השני שלא בפניו (וכמ"ש בנוסח הרשאה דלקמן) והשליח שני לא יצטרך לומר רק שליח ב"ד אני רק שאין להתיר זאת לעולם כ"א ע"פ הסכם מגדולי הדור בכל פעם שיתוודע להם אופן שעת הדחק שיהיה אז בזה ובהוא מקום עיגון ג"כ וכמ"ש • וכן הגיע לפ"ק יצ"ו בעת הזאת שני גיטין על הבי דואר הנשלח משתי עיירות גדולות היושבות על חוף ים אזיה • ומלבד המרחק הרב היה ג"כ מקום עיגון גדול והודענו מהמלה בעוה"ם להרבנים הנ' יצ"ו דשם • איך ינהגו בזה ואיך יכתבו בהרשאה השניה (כמבואר למטה) וכן עשו • וכשהגיעו הגיטין לפה נתקבלו כהכשר ונסדר כהלכה בעוה"ם :

וראיתי לכתוב כאן בעוה"ם נוסח ההרשאה בזה שיש לכתוב כשהשליח ראשון עושה שליח שני שלא בפניו (והיינו כששולח לו ע"י הבי דואר וכנ"ל) • וזהו : במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא בכך בשבת בכך וכך לירח פ' בכך וכן לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן בפלונים מתא (ואם כותבים הרשאה או במקום שנכתב הגט כותבין דיתבא על נה פ' כו' כמו שנכתב בגט) והתא לקדמנא הב"פ ובידו גט שנלח הב"פ לגרש בו את אשתו פלונית בת פ' והביא לפנינו הרשאה מקויימת ומתוקנת כתיקון חכמים שעשאו הבעל הב"פ שליח בעדים להוליך גט זה לאשתו הב"פ ונתן לו רשות לעשות שליח בחריקאו ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס וע"פ אותה הרשאה מנה על פיהו ובפנינו את הב"פ הדר בעיר פלוני לסיום שליח בחריקאו • וכן אמר הב"פ השליח הנ"ל בפנינו ב"ד הח"מ הנני ממנה על פיהם ובפניכם את הב"פ הדר בעיר פ' בחריקאי להיות שליח להולכה להוליך גט זה לפלונית בת פ' אשת הב"פ וליתן אותו לידה ותהיה ידו כידי ופיו כפי ודבורו כדבורי ומתן אני לו רשות לעשות שליח בחריקאו ושליח שליח אפילו עד מאה שלוחים אפילו בלא אונס ליתן גם זה לפלונית בת פלוני אשת הב"פ בכ"מ שימצאנה הוא או שלוחו או שליח שלוחו אפילו

אפילו עד תשעים ותשע שלוחים אפי' בלא אונס ותיכף שיגיע גט זה לידה מידו או מיד שלוחו או מיד שליח שלוחו אפילו
עד תשעים ותשע שלוחים ואפילו בלא אונס תהא היא מגורשת בו מבעלה הב"פ ומותרת לכל אדם וגט זה בפ"נ ובפ"נ וגם
זה שנעשה עליו הב"פ (שהוא השליח השני) סדר בעיר פ' שליח להולכה ככל הכתוב למעלה נכתב ונחתם בפלונית מתא
דיתבא על נהר כו' (כמ"ש בגט) בכך בשבת בכך וכך לירח פ' שנת כך וכך לבריאת עולם ועדיו החתומים בו הב"פ
והב"פ (כמ"ש בגט) והפנינו ביטל הב"פ (שהוא שליח ראשון) כל מודעות שמסר על שליחות זה וגם קיבל עליו בשבועה
החורה שלא לבטל את השליח ומה שראינו ונעשה בפנינו כתבנו וחתמנו והכל שריר וקיים : (ועל דרך זה יאמר ג"כ השליח
הראשון בפני הב"ד כשממנה על פיהם את השליח השני שלא בפניו (וע' לקמן בסה"ג רביעי מהשליח ראשון לשני בפ"ת אות
י"ד) דצריך לצוות בכ"מ מלשון נוכח לנסתר וכמ"ש בהסרשאה הנ"ל ויאמר אני ממנה את הב"פ כו' ויתן אותו לידה כו' וכן
בכולם · ונראה שאם נודע בעת שמסר הבעל הגט להשליח הולכה שיהיה מוכרח השליח הראשון לעשות שליח שני שלא בפניו
הנ"ל דאולי טוב להוסיף בהסרשאה של הבעל שנתן לו רשות לעשות שליח אף בעיר אחרת בכתב שלא בפניו וכן בהרשאה
השנים הנ"ל יזכירו זאת שכך נתן לו הבעל רשות · ויש לו להשליח הראשון להודיע ג"כ במכתב בפ"ע (או בהסרשאה למטה)
להשליח השני איזה סימן מובהק ביותר שיש לו בגט זה ג"כ · (ואח"ז יוכלו הב"ד לשאול להשליח השני השאלה ל"ט שבסה"ג
שלישי בלשון זה · מכיר אתה בסימן מובהק שזהו הגט שבא לך הב"פ (שהוא השליח הראשון) מהבעל הב"פ לגרש בו את
אשתו הב"פ והשליח הב"פ הנ"ל עשה אותך שליח ליתן גט זה להב"פ אשת הב"פ ויאמר הן) ונראה ג"כ דאם יש במקום
הנתינה עוד אחד ששמו ושם אביו הוא כשם השליח השני דיש להוסיף בהסרשאה הנ"ל איזה כינוי משמו או שם כינוי של
משפחתו של השליח השני או איזה סימן אחר שבאים השוה · למען ידעו מתוך הסרשאה שביחוד הוא ממנה את האיש
ההוא שבמקום פלוני לשליח השני · ואח"ז ישלחו את הגט ושתי הסרשאות יחד על פני דואר על (אדרעס) השליח
השני והוא יקבל הכל מהבי דואר · ובעת מסירת הגט לאשה יאמר שליח ב"ד אני ככל שליח שני דעלמא וכמ"ש בסה"ג
רביעי לקמן וכ"ה בס' חידושי אנשי שם סי' קל"ח : לעיל אות ד בפ"ת וז"ל דכוונתו מגד המנהג שלא ראינו מעולם
שתהא אשה שליח הגט דמנהג בסה"ג כו' · נ"ב ובאמת נראה טעם הדבר מפני שצריך זהירות יתירה בודאי באשה
יותר מבאיש כגון שתזכר ביותר בכל הדברים המבוארים בשליח הולכה שכתב באות כ"ד ובאות כ"ו ובסה"ג · וכן צריך
להבינה היטב כל דבר ושתדע להשיב על כל השאלות ששואלין לשליח הולכה כגון מ"ש באות ל"ג ובסה"ג שלישי מאות כ"ב
עד כ"ט · ומאות ל"א עד מ' · ובאות מ"ו שם · וגם צריך שתשיב לה כבר בנים דאל"כ תהיה צריכה בדיקה וכמ"ש באות
נ' ובסה"ג שלישי אות י"ג · וגם צריכין לשנות קצת באיזה מקומות בנוסח הרשאה מלשון זכר לנקבה כגון את או שלוחך וע"כ
לא נהגו לשלח ע"י אשה · אבל אם אין באפשרו להביא בקל שליח איש ודאי יוכלו לשלח לכתחלה ע"י אשה (כדפשוט בגיטין
ס"ג מהא דתף הנשים כו') וכן נעשה מעשה בזה בפ"ק יצ"ו ע"י ג"כ בעו"ה (רק שיש להודיע במכתב בפ"ע להרב שבמקום
הנתינה שנשלח ע"י אשה מפני שלא היה באפשרי או להשיג שליח איש וכמ"ש באות נ"א אם יש איזה שינוי כו') :
אות מד אם שמגרש כו' יאמר כו' וזהו גט להשתי כו' · נ"ב עס"ה וז"ל וזהו בגט זה להשתי כו' (וכ"ה בסה"ג של הח"מ
הנ"ל ולקמן אות נ"ד ובסג"ה סי' קמ"א ס"ק מ"ט ע"ש).שם והרי היא מגורשת בו ממני ומותרת לכ"א · נ"ב נ"ל דנ"ל
והרי היא מגורשת בו ממני מעכשיו ומותרת לכ"א · וכמ"ש לעיל אות כ"א ויזכה בו ותתגרש בו מיד כו' (אך בטור וש"ע
סי' קמ"א ס"ק כ"ט גבי שליח קבלה ליתא ג"כ שם תיבת מעכשיו ועי' בהג"ה ר"ס קל"ו) · ולקמן באות מ"ה מ"ו בכ"מ
שכתוב שם יהא גט מעכשיו נ"ל משעה שיגיע הגט לידה מידך או מיד שלוחך כו' · וכמו שהגיה ג"כ בזה בס' ג"מ שהובא
כאן בפ"ת ע"ש : אות סב מ"ש המסדר דכשהבעל נחפז וא"י להמתין עד אחר הכתיבה יעשה עוד שליח נתינה ליתן הגט
אחר הכתיבה ליד שליח להולכה כו' · נ"ב הנה בעיקר הדבר מה שהוצרך לזה כבר דחק בזה הס"י ז"ל שהובא בפ"ת כאן ·
אך בתחלה צריך לתקן בעו"ה כל הט"ס שנמצא באות זה · דבמ"ש דיכול הבעל למנות השליח הולכה שלא בפניו ג"כ ויאמר
כו' בכ"מ שתמצאהו כו' נ"ל בכ"מ שימצאהו וכמ"ש אח"כ אך יאמר הכל בלשון נסתר · ובמ"ש דשליח הנתינה יאמר
כשמוסר הגט לשליח הולכה אתה הב"פ הולך גט זה להב"פ אשת הב"פ ותהא ידך כידי ועשייתך כעשייתי ודבורך כדבורי
ונותן לך רשות כו' עד תהא מגורשת בו ממני כו' כל זה ט"ס וצ"ל ותהא ידך כידו ועשייתך כעשייתו ודבורך כדבורו
ונתן לך רשות כו' (הכל בלשון נסתר והבעל קאי · דשליח הנתינה לא נעשה שליח לגרש כלל · ואיך יאמר ידך כידי ·
והוא עצמו אין לו רשות בזה כלל) עד תהא מגורשת בו ממנו כו' כנ"ל· ובמ"ש בנוסח הסרשאה בזה דהפנינו עשה הבעל את
הב"פ שליח ליתן גט ביד הב"פ להוליכו לפלוני בר פ' אשת הב"פ כו' נ"ל להוליכו לפלונית בת פ' אשת כו' · וכמ"ש דאז
לא היה שליח להולכה בפני הבעל כו' יסיים ותהא ידך כידי ונותן אני לך רשות כו' בכ"מ אשר תמצאנה כו' · נ"ב עס"ה
וצ"ל הכל בלשון נסתר ותהא ידו כידי כו' ונותן אני לו כו' אשר ימצאנה כו' כנ"ל · (וכל אלו הט"ס נמצאים גם בסה"ג של
הב"ש מה"ק הנדפס בשנת תמ"ט הנ"ל · אך בסה"ג שבח"מ הנ"ל מצאתי שם הכל כמו שהגהתי בזה בעז"ה) ובעיקר הדין
אם יכולין למנות שליח הולכה טרם הכתיבה בלבד (דבכל שליח דעלמא שממנה הבעל אותו בפניו ודאי דעיקר המינוי שלו הוא
טרם הנתינה דוקא כשמוסר הגט לידו וכמ"ש באות מ"ב הנ"ל (רק דגם קודם הכתיבה צריך למנותו לשליח הולכה ג"כ כמ"ש
באות כ' הנ"ל והוא מטעם המבואר בר"מ סי' קמ"א אות י"ז דצריך למנות השליח קודם כל דבר אפי' קודם שצוה לסופר
לכתוב כדי שיהא שליח בשעת הכתיבה והחתימה ג"כ ויהיה יכול לומר בפ"נ ובפ"נ בשליחות הבעל כו' · וכ"כ שם בסה"ג
לשליח הולכה דלשליח הימנוהו רבנן ולא לאחר כו' ע"ש) · דקודם הכתיבה הו"ל מחוסר מעשה וכדלקמן) כשהבעל נחפז
ללכת · דמד' המסדר כאן דהוצרך להדש לעשות בכה"ג שליח נתינה ג"כ נראה דס"ל דבלא"ה לא הוה אלייה למיהוי שלוחו
להולכה כשממנהו קודם הכתיבה לבד משום דכל מ"לי דאיהו ל"מ עביד לא משוי שליח או וקודם הכתיבה אין בידו ליתן
לה הגט (אולם נ"ע דמאי תיקן בזה בשליח נתינה ג"כ) ואמנם במחנה אפרים פ"ג מש"ג הט"ו הביא ממחנה ערוכה (דגיטין
ס"ס) בכתבו גט ותנו לאשתי דכותבין ונותנין אף דלא מצי עביד השתא דעדיין לא נכתב הגט ואפ"ה משוי שליח לה ולהם
ע"כ משום דבידו לעשותו ע"ש · (והס' יהושע ס"ס נ"א ובשו"ת רע"א ז"ל ס"ס קמ"א נעלם מהם שם ד' המח"א הנ"ל
עי' בדורש לציון דרוש י"ג ובשיבת ציון ס' פ"ו דלמש"ש משום דכתיבה דמלי למיעבד או הוי התחלת שליחות נתינה ע"ש ·
היה יל"ק בזה מ"ש המסדר דיעשה שליח להסופר ליתנו לשליח הולכה די"ל דהוא אליס יותר לשליח נתינה בכה"ג · אך מ"מ

או לאיש אחר עדיין צ"ע ודברי השב יעקב (שהובא בפ"ת בזה) צ"ע ג"כ · ובעיקר הדבר מה שנראה מהמסדר בזה דהבעל עצמו צריך שימנהו לשליח הולכה (ואף שלא בפניו כמש"ש) ולא סגי שיהא הבעל לשליח נתינה עצמו שימנה שליח להולכה (דהכה"ג היה שליח הנתינה ג"כ יכול לומר בפ"כ ובפ"נ אם אינו א' מהעדים או הסופר · ע' ב"ש סי' קמ"ב ס"ק כ"ד ובפ"ת סי' ק"כ ס"ק כ"א ובר"ם קמ"ב וס"ק כ"ו ל') י"ל דה"ל בזה כמ"ש בחי' רע"א ז"ל בהא דגיטין ס"ג שכתבו ותנו לשליח ופירש"י לשליח שמניתי וכתב הרשב"א (והרדב"ז שכתב בפ"ת ס' קכ"ב סק"י) משום דאם היה א"ל שיתנו לשליח שימנו ודאי דלא הלקינהו ע"ש · אך הגרע"א כתב דק"ל לרש"י דשליח הנתינה דלא ניתן לגירושין אין יכול לעשות שליח הולכה דהו"ל מילי ע"ש · ועכ"פ מוכח מרש"י הנ"ל ג"כ דיכול הבעל למנות שליח הולכה קודם הכתיבה לקבלו משליח נתינה וכעין מ"ש המסדר בזה (וע' בהגה' מים חיים ס' ס"ב בשכ"מ שצריך לגרש והוא במקום שאין כותבים שם גט שיש לו לצוות לסופר ולעדים לכתוב הגט ולחתום והם ילכו משם למקום שמסדרים וכותבים שם גיטין ולכתוב שם הגט ולחתום ולכתוב שם מקום כתיבת הגט ולהשמיט מקום עמידת האיש והאשה ולחזור אח"כ למקום המגרש והמתגרשת ויתן שם השליח מרע הגט מידו לידה ע"ש וכ"כ בשב יעקב סי' ל"ה ובשבו"י סי' קע"ו ע"ש :

בסדר גט שליחי אות כח מ"ש דהכוונה הוא אם לא עשה הבעל שליח אחר וביטל שליחותו הראשון כו' · נ"ב ולד' הרא"ש שכתב לעיל ס"ג שני אות נ"ב דאפילו עשה הבעל שליח ב' לא ביטל שליחות הא' א"כ צ"ל שיש לשואלו אולי ביטלו הבעל להראשון בפירוש וע' באות כ"ד ובדוחק י"ל · אך לד' הרמ"ה א"ש ועמש"ל ע"ד הח"ם הנ"ל : באות ל"ב ובאות ל"ג נתחלפו השאלות וצ"ל קודם שמעת מהמגרש שאמר לסופר לכתוב כו' · ואח"ז צ"ל שמעת שאמר לעדים לחתום כו' · וכ"ה בהס"ג של בעל ח"מ הנ"ל :

בסדר גט רביעי מ"ש בשם השבו"י אות י"ד אני ממנה אותך בפני עדים והגיה דצ"ל בפני ב"ד · נ"ב צ"ל בפני ב"ד וע"פ ב"ד : בההרשאה משליח א' לשליח ב' מה"ש להיות במקומו · צ"ל להיות שליח במקומו · ומש"ש והגט שנעשה עליו פב"פ שליח צ"ל שם השליח השני (וכ"ה במהר"י מינץ סי' קכ"ד) : ובההרשאה משליח ב' לשליח ג' צ"ל בכך בשבת · ומש"ש והגט כו' פב"פ שליח צ"ל שם השליח השלישי :

בסדר חליצה אות ד' מ"ש בשם הב"א להחמיר כהב"ח דאין אנו בקיאין בבדיקת גומות כו' · נ"ב ועי' בבית אברהם סי' ל"ט שהעלה ג"כ דאין לסמוך כלל בזמנינו על בדיקת גומות · ואפי' ברבוי שערות קטנות כו' ע"ש ובשו"ת מים חיים סי' ע"ו הקיל קצת בזה ע"ש · ומ"ש לקמן בשם השמ"ק דצריך שיהיו השערות שחורות כמו לענין חליצה ע"ש · נ"ב ע' בשו"ת מים חיים סי' הנ"ל ד"ה וראיתי שכ' לחלק בין גט לחליצה בזה משום דקטן גירושין כו' · והאריך בזה ע"ד הטור סי' קמ"א שכתב גם כן כמו לענין חליצה בזה ע"ש וכל דבריו תמוהין ונעלם ממנו ד' השמ"ק הנ"ל · ומש"ש לחלק משום דקטן גירושין כו' אין לדבריו שחר כלל · ובלא"ה הלא אינו רק לענין דלא מצי' משוי שליח לקבלה כמש"ש בסי' קמ"א סקכ"ח ועל כל פנים הרי אפשר לה שתתגרש השתא ג"כ בלא ש"ק כלל דאפי' קדשה אביה ונשאת מתגרשת שפיר כשתגיע לעונת הפעוטות כמש"ש בס"ק ו' רק שהיה מקום לחלק בין קטנה לגבי גט בשליחות לקבלה דמה"ת אין שליחות לקטן משא"כ גבי חליצה דהבדיקה אינו רק מדרבנן בקטנה לד' הרמב"ם ז"ל כמ"ש הלח"מ בפ"ד מהל' יבום הט"ז והב"ש בסי' קס"ט ס"ק מ"ט · וכ"ש להרי"ף ז"ל דגרם חליצתה כשרה ואכמ"ל · רק בין חליצת קטן לש"ק בגט אין מקום לחלק · וע' בב"א סי' קנ"א : אות ס"ז מ"ש טעם על שהיבם צריך לילך ד"א במנעל ש"ח כדי שיהא נקרא עי"ז עשוי להילוך · נ"ב וכן בס' זכר יוסף כתב זה ג"כ בשם חותנו הגג"י · ולכאורה אין הטעם מספיק דאכתי למה בכל פעם שחולצין צריך היבם לילך בו · הלא כיון שכבר הלכו בו איזה יבמין מכבר מאז שנעשה המנעל לחליצה הרי מקרי עי"ז עשוי להילוך כבר · אמנם באמת בס' שו"ת חסד לאברהם (להגאון מו"ה אברהם תאומים ז"ל הנדפס כשלה שנים לפני ספר זכר יוסף הנ"ל) סי' מ"ה כתב שמשמע כן מהח"א · ודחה שם דבריו בזה בתחלה דכיון דעיקר עשייתו לא היה להילוך כלל רק לצאת בו י"ח חליצה לא חשיב עביד להילוך כלל כמו בזקן שעשה בגד לכבודו ע"ש · ושוב כ' ליישב זה ג"כ דכיון שהוקבע המנהג שכל יבם כשבא לחלוץ הולך מעט במנעל החליצה הרי בתחלה נעשה להילוך ולחליצה · ושם הענינים שוים בו דאין חליצה מצוי מבלי הילוך בו · לכן לא בטיל ההילוך לגבי החליצה עכ"ל · ולפ"ז א"ש שצריך כל יבם לילך בו כשחולץ · כי היכי דתהוי ההילוך בהמנעל שכיחא כמו החליצה ג"כ וכמ"ש · וכן צריך ליישב ד' הרה"ג הנ"ל נ"י : באות ע"ד ועי"ה ופ"ט נדפס בסדר חליצה של הח"מ הנ"ל והלק"ט הפסוקים של קריאת היבמה והיבם באותיות מרובעות ובית חלוץ הנעל נדפס שם ג"פ (וכמ"ש בפ"ת ג"כ) ועיין ברשד"ם סי' ק"ה בס"ח אות י"ב שכתב דיקרא הפסוקים מתוך הכתב · וע"כ כתבנו ג"כ פסוקים אלו באותיות מרובעות ובנקודות כדכתיבי בקרא · שהיבמה קוראה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי : וקורא היבם לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ : וחולצת ורוקקת וקוראה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו : וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל · בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל : והדיינים והעומדים שם יענו חֲלוּץ הַנָּעַל ·
חֲלוּץ הַנָּעַל · חֲלוּץ הַנָּעַל :

אות צא בפ"ת מ"ש בשם הח"צ להזהירה שלא תנשא לכהן אחר החליצה · דדוקא בגט שכתוב בו להתנסבא לכל גבר כו' יש לחוש כו' · נ"ב ולע"ק דגם בחליצה הרי צריך לומר לה שתכוין שתהא נפטרת בחליצתה להנשא לכל גבר כו' וכמ"ש באות ע"א (ואולי י"ל דלדבורא בעלמא אין לחוש כ"כ בזה) ובדין כוונת החליצה ובדיני ראוים לקריאה יש לי לעורר איזה דברים בעז"ה אך לא יכילם הגליון פה רק אציין בקוצר מה שנסתפקתי כעת בזה לבד ויתבארו במק"א בעז"ה · והוא (א) בהא דאמרי' ביבמות ק"ב אבריתא דבין שנתכוין הוא ולא היא כו' דס"ת לאיפטרויי לעלמא אבל לאחין מיפסלא (עיין בסי' קס"ט סקמ"ד ובב"ש סקמ"ה) ונראה דהיינו אלא כשנתכוין אחד מהן להתירה ע"י החליצה אבל כששניהן נתכוונו שלא להתירה כלל דאף לאחין לא מיפסלא בחליצה זו · (וכ"ה ברי"ף ובנ"י ובבדה"ב סי' קס"ט ובב"ח ע"ש וכ"כ בחליצת אפר

היכי שיתכוונו שניהן שלא להתירה כ"א בהרגל שהוא ע"פ הדין לא מיקרי חליצה פסולה כלל שתהיה צריכה לחזור אל כל האחין אי' בפ"ת אות כ"ט וע"א ובסי' קס"ט סקכ"ד) ועכ"פ מוכרח מזה דעיקר הדבר שצריכין שניהן לכוין להתירה בחיצתה הוא מן התורה ועי' בשו"ת ח"ל ס"א · וא"כ יש להסתפק אם פוסל בחליצה איזה שיור כמו בגט ג"כ כגון שנתכוונו שלא יהא אי' לא תהא ניתרת ע"י החליצה (ואע"ג דבסי' קס"ע סק"ג כתב דאפילו א"ל בפירוש ע"מ שלא תנשאי לאיש דאינו אלא דאין תנאי בחליצה ע"ש בב"ש דהיינו דווקא כשנתכוין עכ"פ להתירה בחליצתו לכל אדם רק שבדרך תנאי לבד התנה שלא כן אבל אם נתכוונו שלא תועיל לה החליצה אף לאיזה אדם לבד אפשר דה"ל שיור עכ"פ כמו בגט ועי' סי' קל"ז) ואם כן דהכה"ג הו"ל שיור ופוסל כוונת החליצה: (ב) יש להסתפק אם נתכוונו שלא תועיל לה החליצה לחייבי לאוין כגון שהיתה גרושה ונתכוונו שלא תהיה ניתרת ע"י החליצה להנשא גם לכהן משום דהכבר אסירא עליה וקיימא אם הוי שיור ג"כ כמו בגט או דילמא כיון דיבמה לשוק ג"כ מח"ל היא לא חשיב שיור לח"ל ואת"ל כיון דעכ"פ מספק"ל אי קדושין תופסין ביבמה כמ"ש בסי' מ"ד סק"ז אם כן יש לומר דכולהו חייבי לאוין דתפסי בהו קדושין חשיב שיור בחליצה ג"כ אכתי יש להסתפק: (ג) אם אחת מהיבמות הבאות מבית א' נתכוונה שלא תהיה ניתרת ע"י חליצתה להנשא לאיזה אדם דלא תפסי ליה בה קדושין דלא הוי שיור לדידה אם פוטרת צרתה ע"י חליצתה כשאותו אדם תפסי ליה קדושין בצרתה (ואע"ג דלכאורה משנה ערוכה היא ביבמות מ"ד דחולץ לפסולה אע"ג דהגרושה כבר אסורה לכהן ואינה צריכה שתכוין להיות מותרת בחליצתה גם לכהן ואפ"ה צרתה מותרת ע"י חליצתה ג"כ · הרי באמת למ"ש דגם חייבי לאוין הו"ל שיור בחליצה ע"כ צ"ל דגם הגרושה צריכה שתכוין להיות קדושין תופסין בה לכהן אחר החליצה · ושוב לא הוי ליה שיור גם לצרתה ואין ראיה ממתני' הנ"ל) או דילמא צריכה שתכוין עכ"פ דצרתה תהיה ניתרת להנשא אף לאותו אדם שהיא אסורה עליו וכדאמר לעיל י' דאיכי שליחותא דרבה קעבדה וצ"ע · ובב' יבמות מבית אחד יש לי להסתפק דלכאורה למ"ד בסי' ק"ע סק"ס וי"ע ובב"ש שם ס"ק י"ד דחליצה פסולה צריך לחזור על כל היבמות א"כ נראה לכאורה דה"ה ביבם אחד ושתי יבמות והוא אטר רגל דצריך לדקדק כשחולצת אחת מהן את שתי רגליו שתכוין שלא תועיל לה רק החליצה שהוא בהרגל שע"פ הדין דאל"כ תהיה חליצה פסולה וצריך לחזור על כל היבמות (ועי' בפ"ת סי' קס"ע סקכ"ד מ"ש על הנו"ב ז"ל · ולמ"ש מסכח"ל עוד בב' יבמות בכה"ג): (ד) ויש להסתפק אם יש לשתי היבמות לחלוץ באיטר את שתי רגליו בב"א לכ"ע דזו תחלוץ רגלו ימין בימינה וזו רגלו שמאל בימינה וכ"א מהן תכוין לפטור אותה ותבירתה בחליצתה וכן יכוין היבם שב"א הפטור בהחליצה שע"פ הדין · דלכאורה בכה"ג לא שייכי הנך טעמי שהחמירו האחרונים בחליצת שתי רגליו כאחת ביבמה א' · ע' בפ"ת סק"ד הנ"ל (רק דצע"ק דאיך נעשה בהרקיקה והקריאה בכה"ג וכמ"ש לקמן): (ה) ובשתי יבמות יש להסתפק אם רשאות שאחת מהן תקרא והשניה תחלוץ (ועיין יבמות מ"ד דבית א' חולץ כו' ושם כ' כל הני תחלוץ כו' ובב"ש ר"ם קס"א) וכ"ש כגון שאחר חליצת אחת מהן נעשית אלמית קודם שקראה ככה (את"ל דגם בשעת קריאה זו צריכה עכ"פ שתהא ראויה לקריאה ועי' במרדכי סי' כ"ז) דאולי יש להשניה שתקרא ואת"כ"פ: (ו) ובחייבי לאוין ועשה דמס"ת אין עולות ליבום צ"ע אי בעינן בהו שיהיו ראויות לקריאה מס"ת · ועיין בספרי לא הבה פרט שלא הבה מתקום · ועי' בב"י סי' קס"ע מ"ש משו"ת הרא"ש בח"ל לבד · ובשיבת ציון סי' נ"ח כתב דלדידן שאין מייבמין הקריאה רק מדרבנן להרא"ש ע"ש יהמוה דאם כן גם ראויה לקריאה לא לעכב מס"ת לדידן וצ"ע: (ז) ובב' יבמות שאחת מהן אלמה בפסול דרבנן ואתם שהיא נשאת לכהן שא"א לחלוץ תחתיו צ"ע אם מותרת לו בלא חליצה שנית (ועיין פי' קס"ד סק"ז) · וה' יברך וגו' ויקיי"ב ורואה בנים לבניך שלום וגו':